

Birla Central Library
 PILANI (Jaipur State)

Class No. ^R S433
 Book No. 13815 v. 1
 Accession No. 31966

*This book has been
 graciously presented by*
Seth G. D. Birla

REQUEST

IT IS EARNESTLY DESIRED THAT THE
 BOOK BE HANDLED WITH CARE AND BE
 NOT MARKED, UNDERLINED OR DISFIGURED
 IN ANY OTHER WAY. OTHERWISE IT
 WILL HAVE TO BE REPLACED OR PAID
 FOR BY THE BORROWER IN THE INTEREST
 OF THE LIBRARY

LIBRARIAN

SANSKRIT-WÖRTERBUCH

HERAUSGEGEBEN

VON DER

KAISERLICHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN,

BEARBEITET

VON

OTTO BÜHTLINGK UND RUDOLPH ROTH.

SECHSTER THEIL.

(1868 — 1871)

५ — ५.

ST. PETERSBURG.

BUCHDRUCKEREI DER KAISERLICHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN.
(Wass.-Umr. 9. L. No. 12.)

1871.

—
Zu beziehen durch Eggert & Comp. in St. Petersburg und durch Leopold Voss in Leipzig.

—
Preis des sechsten Theils: 8 Rbl. 45 Cop. Silb. = 9 Thlr. 12 Ngr.

Gedruckt auf Verfügung der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften.
Den 8. December 1871.

K. Vesselofsky, beständiger Secretair.

य

1. य pron. relat. nom. m. यस्, f. या, nom. f. n. यद्; die übrigen Casus regelmässig nach der pronom. Declination अपा सर्वादि zu P. 1, 1, 27. Vop. 3, 9, 56. Am Anfange eines comp. यद्. B. यत्कण्ठे, यन्माया Spr. 2277. यच्छन्ने Kathās. 18, 71. यत्सदृशी 3486. यद्दीर्घ, यत्पराक्रम adj. MBu. 1, 3691. 8802. यत्सेन, यच्छील, यत्स्वाय, यदल adj. 5, 2724. यदा-र्क्षेया यज्ञमानः Ind. St. 10, 90. यज्ञामन् Har. 9970. Einfluss auf den Ton des verbi finiti VS. Pañt. 6, 14. P. 8, 1, 66. wer, welcher: य आस्ते यश्चरति यश्च पश्यति नो ज्ञानः । तेषां स कर्त्तुं श्रुताणि RV. 7, 55, 6. 2, 12, 9. 7, 6, 6. 49, 3, 4. 8, 3, 23. AV. 8, 84, 1. 12, 8. मरुतो यद् वो बलं ज्ञौ अचुच्यवीतन so v. a. pro robore vestro V. 1, 37, 12. श्रूयतां येन देशेण मृत्युर्विप्रान् जिघांसति M. 3, 3. R. 1, 8. आचक्ष्व यद्वत्तं द्रव्यमवशिष्टं च यदमु MBu. 3, 2276. ज्ञायतामस्य यदुःखम् Bāhman. 1, 10. एक एव सुहृद्भेर्मा निधने ऽप्यनुयाति यः M. 8, 17. ये — सवेति 2, 86. सा भार्या या प्रुचिर्दत्ता सा भार्या या पतिव्रता Spr. 8223. M. 2, 7. 234. यस्ते पुद्गमं दर्पं कामं च व्यपनाशयेत् । सो ऽहं ज्ञातः MBu. 3, 704. यः — श्रौता M. 4, 170. Spr. 2438. H. 344. Śin. D. 216, 2. यद् — अस्म्य Spr. 3417. यस्य — एतम् MBu. 3, 15700. यद् — एतद् R. 1, 60, 5. Spr. 237. यः — स एषः MBu. 3, 15707. यम् — अयं सः 2430. fg. यद् — इदं ता Cāk. 186. यद् — तदिदम् 27. यः — तादृशः Spr. 4908. 4186. यद्वयमिथा कुरु MBu. 1, 5965. एष एव — यः Taitt. Up. 2, 3. एते — ये M. 9, 2. इदं तद् — यद् Cāk. 67, 23. इद-ग्विज्ञानम् — येन Kathās. 96, 31. mit fehlen des erwarteten demonstr.: सूर्येण कृमिभिर्मुक्तः शयानो ऽभ्युदितः यः । प्रायश्चित्तमकुर्वीषो युक्तः स्यान्मरुतेनसा ॥ M. 2, 221. 3, 191. 4, 15. 8, 313. 10, 8. MBu. 3, 2656. 2778. 8, 7079. R. 1, 53, 17. Spr. 1696. 2416. 2692. 2075. 3699. 4617. अन्धः शत्रुकुलं गच्छेयः साध्यमनृतं वेदत् M. 93. 94. 9, 91. öfters fehlt auch das erwartete relat.: अन्धकं कुब्जकं च कुष्ठाङ्गं व्याधिपीडितम् । आपद्गतं च भर्तारं न त्यजेत्सा मक्षासती ॥ Spr. 3494. 4071. 4333. 4353. MBu. 11, 40. Bñā. P. 1, 3, 38. Zwei und mehr Rel. in demselben Satze: यस्मिन्नह्नि यदहः प्रदिश्यते Cāñk. Cn. 4, 1, 2. यः करोति वृता यस्य स तस्य-र्विगिकोच्यते M. 2, 143. 149. 174. 22. 193. यो यज्ञयति तस्य तत् 7, 96. 8, 158. यदेव रोचते यस्मै भवेत्तत्स सुन्दरम् Spr. 683. 2392. 2442. यस्य यावांश्च विश्वासस्तस्य सिद्धिश्च तावती 2444. 2541. 2559. येन यावान्यथा धर्मो धर्मो वेह समीकृतः । स एव तत्फले भुङ्क्ते तथा तावदमुत्र वै ॥ 2303. यो ऽति यस्य यदा मासमुभयोः पश्याताम् 2532. यो यथा नित्येदहस्ते य-मर्थं यस्य मानवः । स तथैव प्रकीर्तयः M. 8, 180. Ein oder mehrere Sub-jecte durch das Rel. zu einem Satze erweitert und dadurch hervorge- hoben: यस्त्वं कथं वेत्थ ब्रह्मबन्धविति wie weisst du Etwas? Air. Ba. 7, 27. यो रामस्तमचित्पितृ Weber, Rāmāt. Up. 298. तस्मादेतत्परं मन्ये य-ज्ञतोरास्य साधनम् M. 12, 99. तन्निपस्य तु धर्मो ऽयं यद्युद्धम् MBu. 3, 7300. रेतःशोणितयोरियं परिणतिर्द्वयम् Spr. 2641. यन्मरणं सो ऽस्य विश्वासः 2646. Kathās. 17, 46. मा भूत्स कालो यत्कष्टम् R. 2, 85, 9. यश्च कामसुखं लोके यश्च दिव्यं मरुत्सुखम् । एते Spr. 4759. Bñā. 6, 21. पृष्ठमासादनं त-स्यत्प्रेक्षे देशक्रीतनम् H. 208. 149. आत्मपरित्यगेण यदश्वितानां रत्नाय तस्मिन्निविदा न समंतम् Hit. 18, 12. fg. 30, 17. fg. 31, 8. neutr. sg. auch in Verbindung mit Wörtern andern Geschlechts und anderer Zahl: परो-

तमिवैष ब्रह्मणो ब्रह्मपुर्निगच्छति यत्तन्निपः Air. Ba. 7, 31. तत्र वा एत-द्वनस्पतीनां यद्ययोधः ebend. यश्च उह वा एष प्रत्यनं यद्वह्ना 26. प्रजा-पतेर्वा एषा होत्रा यद्वावस्तोत्रीया 6, 2. Çat. Ba. 1, 2, 3, 5. 8, 2, 11. 3, 3, 2. 25. अतिधाराव्रतमिदं मन्ये यदरिषा सः संवासः Pañāt. 196, 15. Spr. 2183. Bñā. P. 6, 1, 1. प्रकाशमेतत्तात्कार्यं यदेवनसमाकृत्यो M. 9, 222. ए-तावानेव पुरुषो यज्ञायात्मा प्रवेति ह 15. यत्तासिः समये श्रुतिः शिव शि-वेत्युक्तिः u. s. w. श्रौता सम्मुक्तिमार्गे स्थितिः Spr. 2279. यदेतत्स्वाच्छ-न्यादिक्रणमकारणमयमशनं सकृपैः संवासः u. s. w. न ज्ञाने कस्येषा परि-णतिरुदारस्य तपसः Spr. 4821. Ein solches यद् lässt sich durch was — betrifft wiedergehen; eben so in den folgenden Stellen: पुत्रव्यसनज्ञं दुःखं यदेतन्मम संप्रतम् । एवं त्वं पुत्रशोकेन राजन्कालं करिष्यसि ॥ Daç. 2, 52. तद्यद्वक्तो न तद्वक्तव्यते Air. Ba. 6, 2. Bisweilen wird ein auf diese Weise erweitertes Subject andern Subjecten angereiht, ohne dass ein be-sonderer Nachdruck auf ihm läge, aus rein metrischen Rücksichten: अन्धो जटः पीठमयी सप्तत्या स्वविरश्च यः । श्रोत्रिणेषूपकुर्वश्च न दाप्याः केनचि-त्करम् ॥ M. 8, 394. तीव्रः खेदश्च दाक्ष्य तदा ग्लानिश्च या परा । समाविवेश मोक्षश्च R. 4, 60, 14. Auffallender ist, dass sogar ein Object in einen sol-chen relativen Satz aufgelöst und andern Objecten ohne Weiteres an- gereiht wird: सर्वावसानयोक्तं कृताञ्च च तिलैः सह । अश्मनो लवणं चैव पशवो ये च मानुषाः ॥ M. 10, 86. आशाव्याशास्वप्यथात्मानम् u. s. w. अ-र्चयेत् तस्य दितु मायाविद्ये ये कलापारतश्चे Weber, Rāmāt. Up. 325. इन्दि-याणां पृथग्भावमुद्रयास्तमयो च यत् । पृथगुत्पद्यमानानाम् Kathop. 6, 6. ohne ch so v. a. nämlich: ततो देवा एतं वज्रं ददधुः । यदपः Çat. Ba. 1, 1, 4, 17. Das Rel. in Verbindung mit andern Pronomina: यस्य ते RV. 7, 3, 4. यं त्वा 8, 43, 27. यो ऽयम् Çat. Ba. 1, 7, 2, 3. MBu. 3, 2568. fg. यमिमम् RV. 10, 86, 4. यं त्विमं धर्मम् Spr. 4835. येयम् Kathās. 18, 69. P. 3, 3, 133. Sch. यदिदम् — अनेन R. 1, 59, 4. एष मे हृदि संकल्पो यदिदं कथितं म-या MBu. 3, 7374. यानिमान् 1, 5980. यो ऽसौ M. 1, 7. MBu. 3, 2906. 16812. R. Gorr. 2, 49, 26. Ver. in LA. (III) 7, 14. श्रौता तु यस्तिष्ठति MBu. 3, 15593. fg. 15595. fg. ये ऽमो Spr. 2317. स यः Çat. Ba. 14, 9, 2, 1. स य एषः 3, 9, 4, 7. 11, 7, 2, 1. यः सः — सः Śin. D. 216, 8. यतद् M. 1, 11. Spr. 4769. य एषः Çat. Ba. 11, 7, 2, 1. MBu. 3, 15701. 15711. fg. यदेतद् M. 1, 71, 6, 82. MBu. 1, 6011. Spr. 2379. य एते M. 3, 200. Bñā. 1, 23. Beson- dere Beachtung verdienen folgende Verbindungen: a) mit dem relat. य wer —, welcher —, was immer: यया यद्यद्वदति तत्तद्वति Çat. Ba. 14, 4, 2, 27. Kāt. Cn. 24, 4, 26. Lītz. 3, 1, 9. 5, 11, 15. यं यं क्रतुमधीते Åçv. Gñu. 3, 4, 6. 1, 14, 8. M. 2, 236. 3, 231. 275. 8, 48. उप्यते यद्वि यद्विसे त-त्तेदेव प्रेरकृति 9, 40. MBu. 3, 2202. 11499. 13, 126. Bñā. 10, 41. कामा-न्यस्य यस्येप्सितान्यथा R. 1, 53, 1 (34, 1 Gorr.) Spr. 2318. 2387. 2518. 4769. 4829. 4893. 5026. Cāk. 141. 150. Kathās. 18, 247. Cn. 3, 16. Śin. D. 217, 10. Hit. 40, 9. यो यो यावत्तिथ्येषां स स तावद्गुणः स्मृतः M. 1, 29. येन येन तु भावेन यद्यदानं प्रयच्छति । तत्तत्तेनैव भावेन प्राप्नोति प्रतिपूजि-तः ॥ 4, 234. 12, 53. MBu. 13, 346. Bñā. 7, 21. — b) mit dem demonstr. त beliebig, gleichviel wer, — welcher: यस्मात्तस्मात्प्रतिप्रकात् M. 4, 191. यस्य तस्य (यस्यो तस्यो v. l.) प्रसूतः Spr. 2429. कर्मणा येन तेनैव 3878.

यस्मिन्स्मिन् Mirk. P. 123, 32. यदा तदा परद्रव्यम् M. 12, 68. यदा तदा — साधु वा गर्हिते वा — कर्म Spr. 2396. यदा तदा भाषताम् als Erkl. von प्रलयतु Schol. zu Çāk. 23, 14. यदा तदास्तु Dhūrtas. in LA. 73, 9. — c) mit dem interrog. क and einer nachfolgenden Partikel: α) यः कश्च wer —, welcher immer, der erste beste, gleichviel wer, — welcher, beliebig: एवा दृक् यो अस्मधुर्दुर्मन्मा कश्च वेनति RV. 8, 49, 7. यस्यै कस्यै च देवताये Çat. Br. 1, 6, 2, 19. य एव कश्च 1, 4, 13. 4, 6, 2, 5. याम् — का च 1, 8, 2, 9. ये के च धातरः स्थ Çākh. Çr. 15, 26, 1. इदं सर्वं यदिदं किं च Çat. Br. 14, 4, 2, 25. 3, 3, 2, 3. यत्किं चेदम् RV. 7, 89, 5 (vgl. M. 11, 252, wo eben so zu lesen ist). यानि कानि च मित्राणि कर्तव्यानि शतानि च Spr. 2472. अतः परं न दातव्यं यस्मै कस्मै च Pañkar. 2, 1, 16. याश्च काश्च कुदृष्टयः M. 12, 95. यद्यत्किं च Åçv. Gṛh. 1, 22, 15. — β) यः को ऽपि dass.: येन केनाप्युपायेन MBh. 3, 3038. Spr. 2301. — γ) यः कश्चित् dass. M. 2, 7, 8, 69. 193. ये कोचित् 2, 123. 8, 62. 9, 271. ये च केचिन्निरिन्द्रियाः 201. ये तु तत्र विनिर्मुक्ताः सार्थात्केचिद्वितताः MBh. 3, 2552. कर्मणा येन केनचित् Spr. 4893. M. 8, 279. तुष्येस्त्वं येन केनचित् R. Gorr. 2, 100, 3. प्राणिनो यस्य कस्यचित् Kathās. 96, 31. यस्मै कस्मैचित् Hit. 11, 5. यत्किंचित् Çākh. Çr. 16, 20, 2. M. 1, 100. 3, 273. 4, 117. 8, 403. 9, 115. R. 1, 3, 38. यदुक्तं किंचित् — तत्सर्वम् M. 3, 191. 7, 94. fg. यच्च सातिशयं किंचित् 9, 114. यथा यल्लिख्यते किंचित्सत्यं संपद्यते हि तत् Kathās. 3, 50. यच्चान्यत्किंचिदीदृशम् M. 1, 45. यद्यदि कुरुते किंचित्तत्कामस्य चेष्टितम् 2, 4. — δ) यः कश्चिदपि dass. Spr. 4734. यानि कानिचिदपि R. 3, 33, 48. यत्किंचिदपि दातव्यं याचितेनानसूयया Spr. 4766. M. 7, 137. im comp.: यत्किंचिदपिसंकल्पात् gegenüber न किंचिदपिसंकल्पात् Verz. d. Oxf. H. 232, b, 32. — ε) यः कश्चन dass.: जना ये तत्र केचन MBh. 3, 2522. im comp.: यत्किंचनप्रलापिनः R. 4, 17, 4. — ζ) यः को वा dass.: प्रूहस्तु यस्मिन्कस्मिन्वा देशे निवसेत् M. 2, 24. संतुष्टा येन केन वा Buāg. P. 4, 31, 19. — d) mit तद् (vgl. u. 3. त): प्रूहस्त्वय्यस्त्वत् oder sonst wen Çat. Br. 5, 3, 2, 2. क्षामाकृदयं त्वयत्तत् 4, 3, 2, 6. 13, 8, 2, 5. 2, 1. — 2) यो ऽहम् (त्वम् u. s. w.) der ich (du u. s. w.) so v. a. da ich: किं नु दुःखतरं शव्यं मया द्रष्टुमतः परम् । यो ऽहमस्य नरव्याघ्रान्मुसान्पश्यामि भूतले ॥ MBh. 1, 5909. 3, 2570. हस्तप्राप्तमहं मन्ये स्वर्गं तव — यस्त्वं कौशिकमगम्य शरण्यः शरणं गतः R. 1, 39, 5. अथैव ङक्ति माम् — यः शरीकपुत्रं मां त्वमकार्षिपुत्रकम् Daç. 2, 50. जीव वर्षायुतं मुखी । यो मे वितरसि प्राणानधिष्ठानं च MBh. 3, 3057. असाधुदर्शी खलु तत्रभवान्काश्यपः । य (यद् v. l.) इमामाश्रमधर्मे निगुह्ये Çāk. 9, 12. fg. सफलः कृत्त संकल्पः सिद्धिश्च निपता मम । यस्य मे तं कृषीकेश यवोप्सितमुपस्थितः ॥ MBh. 2, 1229. R. 1, 47, 22. Vikr. 33. Hit. 99, 12. परित्यक्ता वसिष्ठेन किमहम् — याहं राजभट्टेदिना क्रियेयं dass ich 34, 3. — 3) wenn Jemand: यो नो वृकतांति मर्त्या रिपुर्दुधे वंसवो रत्नता रिपुः RV. 2, 34, 9. स्त्रियं स्पृशेद्देशे यः स्पृष्टो वा मर्षयेत्तया । परस्परस्यानुमते सर्वं संयक्रुणां स्मृतम् ॥ M. 8, 358. यच्च यदचनं ब्रूयात् — तत्सर्वम् — ममाख्येयम् R. 1, 39, 8. यः कामानाप्रुगात्सर्वान्यश्चेतान्केवलंस्तयजेत् । प्रायणात्सर्वकामानां परित्यागो विशिष्यते ॥ Spr. 4736. यस्तु सूर्येण निष्ठसं गाङ्गेयं पिबते जलम् । गवां निर्हारनिर्मुक्ताद्यावकातद्विशिष्यते ॥ 4843. यस्य so v. a. si cujus, याम् so v. a. si quam: घोषवाताकृतं त्रीने यस्य नेत्रे प्ररोक्ति । नेत्रिकस्यैव तद्वीजम् M. 9, 54. यो (अनाम्) प्रसस्य वृको कन्यात्पाले तत्कित्त्वियं भवेत् 8, 235. fg. Dass यः in Wirklichkeit nicht wenn Jmd bedeutet, dass vielmehr in allen angeführten Beispielen eine Anakoluthie anzunehmen

ist, braucht wohl kaum bemerkt zu werden. — 4) m. Synonym von पुरुष Tattvas. 19. — v. यतम्, यतर, यतस्, 1. यति, यत्र, यथा, यद्, यदा, यदि, यर्हि, यस्मात्, यात्, यामिस्, यावत्, येन.

2. य 1) m. = गत्स्, वृ, यमन Mēd. j. 1. = वायु, यशस्, योग, यान, यातर Çabdā. im ÇKDrūme, celebrity; barley; light, lustre; abandoning; Jama (vgl. Verzl. Oxf. H. 189, a, No. 431) Anekārthak. bei Wilson. — 2) f. या यात्राधूमित्यगेषु, वारणयोगसमज्ञापानेषु Mēd. going, proceeding: a car,riage; prohibiting, restraining, checking; religious meditation; getting obtaining Wilson nach ders. Aut.; pudendum muliebres ders. nach Akārthak.

यर्क pron. rel. so v. a. ष्य. चित्र इहाज्ञा राजका इदंयुके यके सर्-स्वत्मानु RV. 8, 21, 18. यकाः S. 23, 23. यका 22. P. 7, 3, 46. Vop. 4, 6.

यकन् s. यकत्.

यकार m. der Buchstabe ६ यकारादिपद n. ein mit य anlautendes Wort euphemistisch für eine Form von यम् Kāvya. 1, 63.

यैकत् n. Cēgval. zu Unāde 4, 58. Siddh. K. 231, a, 8. Trik. 3, 5, 8. यकन् neben यकत् in einigen Asus P. 6, 1, 63. Vop. 3, 39. 163. Leber AK. 2, 6, 2, 17. H. 604. Halās. 3. यकैस् RV. 10, 163, 3. यकौ VS. 39, 8. यकत् (nom. sg. und am Auf. des comp.) 19, 85. AV. 9, 7, 11. 10, 9, 16. Çat. Br. 10, 6, 2, 1. 12, 9, 2, 3. 1 Kātj. Çr. 6, 7, 6. Suçr. 1, 43, 12. 77, 15. शोणितस्य स्थानं यकत्प्लीकानौ 2, 9. 2, 313, 16. Verz. d. Oxf. H. 316, b, 3. यकद्रज्जवापितस्य स्थानं रज्जवांसंशम् Çāng. Sañh. 1, 3, 21. यकन्मेदस् n. sg. Leber und Fett गवाश्चादि zu P. 2, 4, 11. यकदर्पा Suçr. 1, 41, 3. 239, 6. यकति 276, 9. यकतस् 2, 340, 2. यतस् Nir. 4, 3. — Vgl. याकत्.

यकदात्मिका (von यकत् + आत्मन्) f. eine Art Schabe (तैलप्रायिका) Çabdā. im ÇKDr.

यकडुर् (यकत् + उ) n. Leberanschwellung Wiser 337.

यकदात्य n. dass. Suçr. 1, 360, 2. 2, 89, 19.

यकदात्युर् (यकत् - दालिन् + ५) n. dass. Suçr. 1, 276, 9. 360, 17 nach der Berliner Hdschr.

यकदैरिन् (यकत् + वै) m. Andersania Rohitaka Roxb. Çabdā. im ÇKDr.

यकलोम यकत् + लोमन् gaṇāpalyādi zu P. 4, 2, 110. m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 4, 144. लोमन् 6, 353 (VP. 188; vgl. II, 166). — Vgl. याकलोम.

यत्, यतति wohl mit der Grundbedeutung sich regen, sich rühren; auf diese Wurzel gehen zurück यत् यत्, इयत्; vgl. 1. यत्. Das simpl. यतामस् R. 7, 4, 12. fg. zur Erklärung des Namens यत्; nach dem Schol. ehren, welche Bed. Dhārup. 33, 19 der Form यत्पते erteilt wird.

— प्र vorwärts eilen, — streben: धर्मं कृते तरुपत्त अयस्यवः प्र यतत्त अयस्यवः RV. 1, 132, 5. nachstreben einer Suche, erstreben, erreichen (mit acc.): प्रयत्नं ज्ञेयं वसु 2, 5, 1. प्रयत्नं Padap., प्रयत्नं प्रकर्षणा पूष्यम् Sā. दोषमायुः प्रयत्ने 3, 7, 1. मरुत्पुत्रां अरुपस्य प्रयत्ने 31, 3. — Vgl. प्रयत्.

1. यत् (von यत्) 1) n. ein lebendes oder übernatürliches Wesen; eine unkörperliche, geisterhafte Erscheinung, Ding, Spukgestalt: न यामु चित्रं दृष्टे न यत्नम् unter denen nicht Gestalt und Wesen sichtbar ist d. h. welche unsichtbar sind RV. 7, 61, 5. तस्मिन्दिर्णयये कोशे यद्यत्नमात्मन्यत्तद्धि ब्रह्मचिदो विदुः das lebendige Ding AV. 10, 2, 32. 8, 43. मरुत्पुत्रं भुवनस्य मध्ये 7, 38. 8, 15. 8, 9, 25. 11, 6, 10. यदपूर्वं यत्नमत्तः प्रजानाम् VS.

34, 2. तयो ह यत् प्रथमं सं बभूव TBa. 3, 12, 2, 1. Çat. Ba. 11, 2, 2, 5. 14, 8, 5, 1. यत्तमिव चतुषः प्रियो वा भूयासम् Gobh. 3, 4, 24. यत्ताणि दृश्यते तद्यथैतन्मर्कटः क्षापदो वापसः पुरुषद्वयमिति Kauç. 93. तत्र व्यग्रान्त कि-
मिदं यत्तमिति Kenop. 13. fg. मा कस्य यत्तं सद्मिदुरो गा मा वेशस्य प्र-
मिनतो मापे: *Gespenset eines Verstorbenen* RV. 4, 3, 13. मा कस्यैदुतक्रतू
यत्तं भुजिमा तनूभिः 5, 70, 4. sg. coll. *die Wesen* u. s. w.: यस्या अन्ते प्रसवे
यत्तमेति AV. 8, 9, 8. त्वं यत्तं पशुपते अस्वपत्तः 11, 2, 24. यत्तस्यार्द्यन्तः
Agni Vaiçvānara RV. 10, 88, 13. विश्वं यत्तं विश्वं भूतं सुभूतम् TS. 3,
11, 2, 1. Die Commentatoren erklären das Wort durch यत्त, पूजा, पू-
जित, पूज्य und ähnlich. — 2) m. a) Bez. *besonderer Genien im Gefolge*
Kubera's AK. 1, 1, 4, 6. H. 194. an. 2, 569. MED. sh. 22. HALĀJ. 1, 87.
ĀÇV. GRHJ. 3, 4, 1. ÇĀKKH. GRHJ. 4, 9. MAITRĀJ. UP. 1, 4, 4. M. 1, 37. 3, 196.
11, 95. 12, 47. INDR. 3, 25. SUND. 2, 7. Hip. 2, 36. न देवेषु न यत्तेषु तादृश-
पवती क्वचित् N. 1, 13. MBh. 3, 7476. वित्तेशो यत्तरत्तसाम् (sagt Kṛṣṇa
von sich) Bhāg. 10, 23. 11, 22. 17, 4. यत्तोत्तमा यत्तपतिं धनेशं रत्तति वै
प्रासगदासिहस्ताः Hariv. 13132. Megh. 1. 67. Varāh. Bh. S. 13, 8. 46,
92. 48, 25. 34, 111. Kathās. 2, 18. Rāga-Tar. 1, 159. वटवृक्षाधिष्ठेन यत्तेषा
(vgl. यत्ततृ, यत्तावास) Vet. in LA. (II) 21, 11. °लोक् R. 3, 47, 11. °दे-
वगृह Kathās. 13, 170. यत्तायतन 172. °भवन 177. °बलि Uḡgāval. zu
Unādis. 4, 123. अविशति च यं यत्ताः (vgl. यत्तयत्) MBh. 3, 14507. यत्ता-
ङ्गना Megh. 69. °कन्यकासाधन Verz. d. Oxf. H. 88, a, 17. सर्वयत्तेशधनेश्वर
(Kubera) R. 4, 11, 12. Söhne Pulastja's MBh. 1, 2571. Pulaha's 2572.
der Khaçā (Khasā) Hariv. 234. VP. 130 (nach dem Vāju-P. ebend. ist
Jaksha ein Sohn der Khasā und Urvater der Jaksha), der Krodhā
Hariv. 11333 (wo die neuere Ausg. यत्तगणाश्च st. यत्तिगणाश्च liest).
Kaçjapa's 11830. entstehen aus Brāhman's Füßen 11794. im Dienste
Viṣṇu's Verz. d. Oxf. H. 18, b, 35. bei den Buddhisten Lalit. ed. Calc.
8, 20. 73, 12 (°सेनापतयः). 81, 9. Burn. Intr. 600. Lot. de la b. l. 34.
Wassiljew 164. bei den Ġaina eine Unterabtheilung der Vjantara
H. 91. Herleitung des Namens von यत् R. 7, 4, 13. खादाम इति ये चाचुस्ते
यत्ता यत्तणात् (= यत्तणात्?) Mārka. P. 48, 20. — b) Bein. Kubera's AK.
1, 1, 4, 65. H. 180. H. an. MED. HALĀJ. 1, 79. — c) N. pr. eines Muni
R. 6, 82, 162. — d) Indra's Palast SĪRASYATA im ÇKDn. — 3) f. ई a)
ein weiblicher Jaksha MBh. 1, 3895. 3, 2519. R. 1, 27, 8 (28, 8. 11 GORR.).
3, 38, 15. 32, 35. 7, 3, 11. Kathās. 26, 220. 49, 166. 169. 121, 20. 216. 227.
यत्तीणी (so die neuere Ausg.) प्रथमा यत्ती (= कुवेरमाता Schol.) wird
Durgā genannt Hariv. 3282. Vgl. यत्तिणी. — b) Kubera's Gattin
ÇABDAR. im ÇKDn. — Vgl. पूर्व°, महा°.

2. यत् am Ende eines comp. aus यत्त (aor. von 1. यत्): रौतायत्तं च
रौतर्पणं च ÇĀKKH. Ça. 7, 1, 5. 8, 4.

यत्तक m. = 1. यत्त 2) a) R. 7, 14, 20.

यत्तकर्म (1. यत्त + क°) m. eine aus Kampher, Agallochum, Moschus
und Kakkola zusammengesetzte Salbe AK. 2, 6, 3, 34. nach H. 639 auch
Sandel enthaltend, so auch nach DHANYANTARI im ÇKDn., aber Safran
st. Kakkola. Schol. zu KĀTJ. Ça. 25, 8, 2.

यत्तकूप m. der Jaksha-Teich, N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf.
H. 76, b, 41.

यत्तयत् m. das Besessenheit durch Jaksha, Bez. einer best. Tobsucht

MBh. 3, 14507. °परिपीडित Suçr. 2, 332, 18. Verz. d. B. H. No. 933.

यत्तण n. Mārka. P. 48, 20 wohl = यत्तण. यत्तणी in संभोग° Verz. d.
Oxf. H. 109, a, 40 fehlerhaft für यत्तिणी.

यत्ततृ m. der Baum der Jaksha, Ficus indica RĪGĀN. im ÇKDn.;
vgl. Vet. in LA. (II) 21, 11.

यत्तता f. der Zustand eines Jaksha Kathās. 63, 88.

यत्तव n. dass. R. 3, 17, 32.

यत्तदर (1. यत्त + दर) N. pr. einer Gegend RĪGĀ-TAR. 5, 87.

यत्तदामी (1. यत्त + दा°) f. N. pr. einer Gattin ÇĀDRAKA'S DAÇAK. 118, 3.

यत्तदृश् (1. यत्त + दृश्) adj. wie eine lebende Erscheinung aussehend,
wesenhaft, leibhaftig RV. 7, 36, 16. = उत्सवस्य दृष्टा SĪJ.

यत्तधूप (1. यत्त + धूप) m. das Harz der Shorea robusta AK. 2, 6, 3,
29. H. 647.

यत्तन् Mārka. P. 31, 121 wohl fehlerhaft für यत्तमन्.

यत्तनायक (1. यत्त + ना°) m. N. pr. des Dieners des 4ten Arhant's
der gegenwärtigen Avasarpinī H. 41.

यत्तपति m. ein Jaksha-Fürst Kathās. 26, 213. Bein. Kubera's
Hariv. 13132. Bhāg. P. 4, 1, 37.

यत्तपाल (1. यत्त + पाल) m. N. pr. eines Fürsten Wassiljew 53.

यत्तभृत् (1. यत्त + भृत्) adj. die Wesen tragend, — erhaltend (?): अत्यो
न यंस्यत्तभृद्विज्ञेताः RV. 1, 190, 4.

यत्तमल्ल (1. यत्त + मल्ल) m. bei den Buddhisten N. pr. eines der fünf
Lokeçvara Wilson, Sel. Works 2, 23.

यत्तरस (1. यत्त + रस) m. ein best. berauschendes Getränk Tar. 2, 10, 15.

यत्तरान् m. 1) der Fürst der Jaksha, Bein. Kubera's AK. 1, 1, 2, 63.
MED. Ġ. 33. R. 4, 44, 30. Buāg. P. 8, 18, 17. Mañibhadra's MBh. 3, 2529.

यत्तरादुरी f. Kubera's Stadt Alakā ĠĀTĀDH. im ÇKDn. — 2) eine Pa-
laestra MED.

यत्तराज m. der Fürst der Jaksha, Bein. Kubera's ÇABDAR. im ÇKDn.
MBh. 3, 7538.

यत्तरात्रि f. die Nacht der Jaksha, Bez. eines best. Festtages (= दी-
पाली) TRĪK. 1, 1, 108.

यत्तवर्मन् (1. यत्त + व°) m. N. pr. eines Commentators des ÇĀkaṣṭa-
jana Or. und Occ. 2, 692, 8.

यत्तवित्त adj. dessen Besitz dem der Jaksha gleicht so v. a. eine
Habe bloss hütend, nicht benutzend Buāg. P. 11, 23, 9. 24.

यत्तसेन (1. यत्त + सेना) m. N. pr. eines Fürsten Wassiljew 53.

यत्तस्थल (यत्त + स्थल) m. (sic) N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf.
H. 76, b, 41.

यत्ताङ्गी (von 1. यत्त + 3. घङ्) f. N. pr. eines Flusses ÇĀTA. 1, 34.

यत्ताधिय (1. यत्त + धि°) m. der Fürst der Jaksha, Bein. Vaiçra-
vaṇa's (Kubera's) MBh. 3, 2554.

यत्ताधिपति (1. यत्त + धि°) m. dass. SuāpV. Bn. 8, 6.

यत्तामलक (1. यत्त + मल°) n. die Frucht der Pinḍakhargūra ge-
nannten Dattellart ÇABDAM. im ÇKDn.

यत्तावास (1. यत्त + वास°) m. der Aufenthaltsort der Jaksha d. i. Ficus
indica RĪGĀN. im ÇKDn.; vgl. LA. (II) 21, 11.

यत्तिणीव n. der Zustand einer Jakshinī Kathās. 73, 430.

यत्तिन् (von 1. यत्ति) 1) adj. *lebendig, wesentlich*: Varuṇa RV. 7, 88, 6. = यज्ञनीय Śā. — 2) f. **यत्तिणी** ein weiblicher Jaksha (= यत्ती) MBh. 3, 5093. 8083. fg. R. 4, 26, 25 (27, 24 Gonn.). Kāṭh. 10, 178. 28, 65. 34, 79. 37, 58. fgg. 49, 164. fgg. 66, 27. 73, 25. fgg. GAUDAP. zu ŚĀKHANJAK. 4. Verz. d. B. H. No. 904. Kubera's Gattin ÇABDAR. im ÇKDr.

यत्ती n. der Zustand einer Jakshi KATHA. 26, 225.

यैतु (von यत्) m. N. pr. eines Volksstammes, sg. RV. 7, 18, 6. pl. 19.

यत्तेन्द्र (1. यत् + इन्द्र) m. ein Fürst der Jaksha R. 7, 14, 20. MĀRK. P. 53, 9. Bein. Kubera's MBh. 5, 7536. R. 5, 3, 8.

यत्तेष् (1. यत् + 2. ईष्) m. N. pr. der Diener des 11ten und 18ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpinī H. 42. fg.

यत्तेय (1. यत् + ई) m. ein Fürst der Jaksha MBh. 7. TAUK. 3, 3, 297. Bein. Kubera's II. 190. Hir. 101, 4.

यत्तोडुम्बरक (1. यत् + उ) n. die Frucht der Ficus religiosa TAUK. 2, 4, 6.

यैदम UṆDIS. 1, 139. m. Krankheit überh. oder Bez. einer ganzen Klasse von Krankheiten, etwa der mit Abmagerung verbundenen: स्वयं स यदम् कुर्ये नि धत्ते RV. 4, 122, 9. 10, 85, 31. 97, 11. 12. 137, 4. 163, 1—6. AV. 2, 10, 5. 6. 3, 31, 1. 5, 4, 9. 30, 8. अज्ञात 6, 127, 3. 8, 7, 2. 9, 8, 3. 7. यदमाणां सर्वेषां विषं निर्वोचमहे तन् 10. यो गोषु यदम्: पुरुषेषु यदम्: 12, 2, 1. 2. 4, 8. 19, 36, 1. 38, 1. शतस्य यदमाणां पाकारिरति नार्शनी VS. 12, 97. fg. Später Auszehrung TS. 2, 3, 5. 2. 3, 6. 5. KĀTJ. 11, 3. 13, 6. ÇAT. Br. 4, 1, 2, 9. MĀRK. P. 34, 101. — Vgl. य०, अज्ञात०, पाप०, राज० und यदमन्.

यदमगृहीत (यदमन् + गृ) adj. von der Auszehrung heimgesucht ĀCV. GRHJ. 4, 23, 20. 3, 6, 3.

यदमयक्त (यदमन् + यक्त) m. Auszehrung: ०यक्तार्दित (इन्द्र) BṛĀg. P. 6, 6, 23.

यदमघ्नी (यदमन् + घ्नी) f. Weintraube ÇABDAM. im ÇKDr.

यैदमन् m. Auszehrung (welche gewöhnlich शोय und तप heisst) UṆDIS. 1, 139. 4, 150. AK. 2, 6, 2. H. 463. SUGR. 4, 121, 6. 159, 20. 2, 449, 5. Verz. d. B. H. No. 929. 966. 996. गृहीतो यदमणा Ravidh. 4, 16 (nach AUFRECHT). KATHA. 73, 259. BṛĀg. P. 9, 22, 23. Schol. zu KĀTJ. ÇR. 298, 16. यदमणा समगृह्यत MBh. 1, 4142. 9, 2011. यदमणा समपद्यत 1, 4696. 5, 4981 nach der Lesart der ed. Bomb. (यदमाणां स० ed. Calc.). यदमणा क्लिश्यमानः (उडुराट्) 9, 2009. यदमणा परिपीडितः MĀRK. P. 15, 35. यदमणापि परिक्राणिः RAGH. 19, 50 (यदमणाङ्गपरि० ed. Calc.). यदमा-क्त MBh. 13, 1584. यदमाभिभूत HANV. 1358. यदमयस्त BṛĀg. P. 6, 13, 12. स० adj. die Auszehrung habend MBh. 3, 10721. — Vgl. पाप०, राज०.

यदमनाशन (यदम + ना) 1) adj. Krankheit vertreibend AV. 3, 12, 9. — 2) m. angeblicher Verfasser von RV. 10, 161, mit dem patron. Prā-ḡapatja.

यदमन् (von यदमन्) adj. die Auszehrung habend M. 3, 154. MBh. 13, 4275.

यदमोधा (यदमः + धा Padap.) f. eine best. Krankheit AV. 9, 8, 9.

यैदय adj. so v. a. यष्टय nach ŚĀ.: अग्रे कविर्वेधा असि कोता पावक यदयः RV. 8, 49, 3. Könnte zu यत् gezogen werden und rührig bedeuten.

यङ् in der Gramm. Bez. der Silbe य als Charakter des Intensivum, यङ्कु der Ausfall dieser Silbe य; vgl. P. 2, 4, 74. यङ्गुगत्तशिरामणि Titel einer Abhandlung über das Intensivum ohne य COLERA. Misc. Ess. II, 43.

यच्छन्दस् (1. यद् + च्छन्दस्) adj. welches (rel.) Metrum habend ÇĀKH. GRHJ. 2, 7.

यङ् s. यम्.

1. यज्ञ, यज्ञति, ०ते Daitup. 23, 33 (देवपूजासंगतिकरणदानेषु). VOP. 8, 133 (देवार्चादानसङ्गतिः). यज्ञधेनम् = यज्ञधेनम् P. 7, 1, 43. इयाज्ञ, इयज्ञिय, इयष्ट, यज्ञिय, इयतुम् Schol. zu P. 6, 1, 17. 7, 2, 62. fg. VOP. 8, 124. 132. fg. इज्ञे, इज्ञिरे: यदयति, ०ते; अयदयत; यष्टा Schol. zu P. 7, 2, 62. 8, 2, 36. KĀR. 2 aus SIDDH. K. zu P. 7, 2, 10. यष्टा स्महे TBa. अयष्ट Schol. zu P. 1, 2, 11. यैति 2. sg., यत्तत्, यत्तत् 3. du., यत्ताम् 3. du., यत्ति 1. sg. RV. 3, 53, 2. 10, 52, 5. अयत्तत्, अयदमहि, (अ)यत्ते, यैदय, अयाम् 2. sg. RV. 3, 29, 16. 9, 82, 5. याट् 2. sg. 10, 61, 21. अयाट् 3. sg. VS. 7, 15. 21, 47. अयादम्: यज्ञसे RV. 8, 23, 1 wohl 1. sg., nach ŚĀ. 2. sg. इयात्, इयास्ताम्, इयासुम्, यतीष्ट, यतीधम् Schol. zu P. 3, 4, 104. 1, 2, 11. 8, 3, 78. pass. इयते, इय-त्त, ययमान neben इयमान PAT. zu P. 6, 1, 108. इष्ट; यैष्टुम्, यैष्टवे, यैष्टये, इज्ञितुम् MBh. 2, 1230. इष्ट्री, इष्ट्रीनम् P. 7, 1, 48. 1) einen Gott verehren, huldigen, auch mit Gebet und Darbringung, daher weihen, opfern. In der alten Sprache in der Regel act., wenn Agni oder ein anderer Mittler handelt, und med., wenn der Mensch für sich verehrt und darbringt; später act. vom Opferpriester, med. vom Veranstalter des Opfers (यज्ञति यज्ञकाः, यज्ञमानो यज्ञते Schol. zu P. 1, 3, 72. VOP. 23, 58). Ausnahmen sind jedoch häufig. a) mit acc. des Gottes, dat. der Person oder des Zweckes, für welchen, und instr. der Sache oder des Werkzeuges, womit die Handlung vollzogen wird. अग्ने वीहि कृषिया यत्ति देवान् RV. 7, 17, 3. स्तुतं कोता न इयितो यज्ञति 39, 1. देवान्देवयते यज्ञ 5, 21, 1. अर्वाञ्च देव्यं जन्मये यद्व सङ्गतिभिः 1, 43, 10. 75, 5. यद्वो महे सौ-मनसार्गं रुद्रम् 5, 42, 11. यज्ञस्य सु पुर्वणीक देवान् 7, 42, 3. देवं देवं यज्ञामहे 1, 26, 6. स चा बोधाति मनसा यज्ञति 77, 2. सुचा यज्ञति 84, 18. अग्निं यज्ञधं कृषिया तनां गिरा 2, 2, 1. 4, 24, 5. 5, 3, 8. 77, 2. 7, 73, 2. 8, 23, 1. सखा स-खीन्सुमना यदयमे 3, 4, 1. 7, 2, 10. यो यज्ञति यज्ञत इत् wer für Andere oder für sich einen Gott ehrt 8, 31, 1. यथायज्ञ स्तुतिर्देव देवानेवा यज्ञस्य तन्त्रं मुनात 10, 7, 6. मृकामु र्पाचमयसे यज्ञधम् 6, 29, 1. AV. 1, 31, 3. 3, 10, 9. 7, 5, 3. 4. 18, 3, 25. AIR. Br. 4, 27. तेन वा यज्ञा इति 7, 14, 8. 22. पाकयज्ञेनेजे ÇAT. Br. 1, 8, 2, 7. 10, 2, 2, 1. PANĀV. Br. 14, 6, 8. ĀCV. GRHJ. 1, 7, 13. 4, 8, 40. ÇĀKH. Br. 23, 5. LĀTJ. 8, 1, 19. 27. 3, 7. 13. यैज्ञत् RV. 4, 16, 11. यैज्ञमान (s. auch bea.) RV. 1, 51, 8. 7, 16, 6. 8, 86, 2. AV. 2, 34, 1. 2. 4, 14, 5. VS. 6, 6. इज्ञार्ने RV. 1, 125, 4. 7, 59, 2. AV. 9, 5, 8. 18, 4, 1. KATHOP. 3, 2. ÇAT. Br. 4, 4, 4, 4. अनीज्ञान 2, 4, 3, 13. AIR. Br. 1, 4. यद्वयमाणा RV. 1, 113, 9. 123, 4. TS. 1, 6, 2, 3. KĀTJ. ÇR. 23, 4, 4. KAUSH. UP. 1, 1. इष्टे derjenige, welchem geopfert worden ist, und geopfert KĀTJ. ÇR. 25, 10, 22. ÇĀKH. ÇR. 4, 9, 7. जीवतेव पशुनेष्टे भवति ÇAT. Br. 13, 2, 2. वकिं च-कर्तृ विद्ये यज्ञये RV. 3, 1, 1. 4, 3, 6, 12, 1. 2. 7, 2, 7. 8, 39, 1. यैष्टवे 1, 13, 6. 4, 37, 7. इष्ट्री AV. 9, 6, 40. Mit gon. partit. der Sache P. 2, 3, 63. सोमस्य वा यत्ति RV. 3, 53, 2. आयस्यैव यज्ञे ÇAT. Br. 2, 4, 2, 10. घृतस्य 4, 4, 2, 4. KĀTJ. ÇR. 10, 1, 24. — वाजिमैष्ट्रिणि: — यज्ञेशमयज्ञद्विर्म् BṛĀg. P. 1, 12, 35. 3, 13, 11. 10, 70, 41. MĀRK. P. 16, 39. VANAN. BṚH. S. 46, 59. पशुना रुद्रं यज्ञते Schol. zu P. 1, 4, 32. VArtt. मुराष्टसक्रेणे मांसभूतोदनेन च । यद्वे त्वाम् R. 2, 52, 83. 55, 20. M. 8, 105. 11, 118. यस्तिलैर्यज्ञते पितृन् MBh. 13, 3317. BṛĀg. P. 1, 8, 28. यज्ञते क्रतुभिर्देवान्यितुं 3, 32, 2. 4, 12,

10. मा कर्मभिर्विप्रा यज्ञम् 14, 28. पुण्येन रूपमेधेन मामिष्टा R. 7, 85, 21. यज्ञैरिष्यत्तमिष्टारम् MBh. 2, 1325. HARIV. 2806. तानि सर्वाणि देवतानि यक्ष्यामि तीर्थाभ्यापयितवानि च 82, 84. 5, 33, 18. Bhāg. P. 3, 32, 17. इन्द्रदेवा-
न्युरोहिताः BHATT. 14, 90. यज्ञ इह देवताः BHAG. 4, 12, 9, 23. MBh. 3, 8890. R. 2, 52, 79 (19 GORR.). 7, 85, 20. Bhāg. P. 5, 3, 1. BHATT. 1, 2. ऐष्ये
शाला (= पर्णशालाधिष्ठातृदेवताम् Schol.) यक्ष्यामहे वयम्
R. 2, 56, 18. 21. इष्टा देवान्पितॄन् KATHA. 27, 118. शक्रस्य यदर्थं धनं इत्यते
HARIV. 3790. गिरिरस्माभिरिष्यताम् 3830. ज्ञानेनैवापरे विप्रा यज्ञयेतै-
र्महिः सदा M. 4, 24. यक्ष्यति च नरव्याघ्राः — राजसूयाश्चमेधायैः क्रतुभिः
MBh. 1, 6098. 7664. सुतार्थं वाग्निमेधेन किमर्थं न यज्ञायकम् R. 1, 8, 2, 11,
8. MĀRK. P. 30, 2. इयात्र च मरुतामैः 37, 2. यज्ञैर्वहुभिरीजिवान् R. GORR.
1, 44, 6. यज्ञे राजा क्रतुभिर्विधिः M. 7, 79. 8, 53. 8, 306. 11, 74. MBh.
9, 2885. 13, 3331. 14, 22. MĀRK. P. 20, 39. यद्ये 22, 9. HARIV. 11088. यद्य-
माणा Bhāg. P. 4, 12, 33. 7, 15, 10. ईजिरे च मरुतायैः तत्रियाः MBh. 1,
2473. 3120. 3, 2235. 3067. 8385. 8523. 11000 (S. 569). 12745. 14864. R.
GORR. 1, 1, 92. मरुद्भिः क्रतुभिरीजिवा न भरतः MBh. 1, 3712. 3, 10326. ई-
जितुं राजसूयेन 2, 1280. इष्टा च शक्तिता यज्ञैः M. 6, 36. 37. 4, 27. MBh. 3,
2414. 13, 328. R. 1, 4, 91. Bhāg. P. 4, 3, 3. इष्टवानश्चमेधेन R. 1, 14, 7. इष्टं
स्यात्क्रतुभिस्तेन JĀG. 1, 358. AK. 2, 8, 3. तस्मान्नात्पधनो यजेत् M. 11,
40. तत्रियो धनुराश्रित्य यज्ञैश्च न याजयेत् MBh. 4, 1558. R. 1, 57, 11.
89, 3. 2, 32, 41. 36, 8. Bhāg. P. 10, 72, 14. यज्ञा तु विधिनेष्टवान् AK. 2,
7, 8. अथीत्य ब्राह्मणो वेदान् याजयेत यजेत च MBh. 4, 1558. 12, 234. यत्रा-
यज्ञत धर्मो ऽपि 3, 10098. यदर्थं यज्ञे R. 1, 15, 14. 2, 56, 24. तस्मिंश्च यज्ञ-
माने MBh. 1, 4687. 3, 2238. 8331. R. 1, 61, 6. R. GORR. 1, 15, 3. M. 11, 24.
ÇĀK. 31, 1. यद्ये BHAG. 16, 15. R. 1, 11, 20. यद्यमाणा M. 11, 1. ज्ञान 87.
यष्टुं समुपचक्रमे R. 1, 39, 25. 61, 5. इष्टा M. 4, 236. R. 2, 72, 25. — b) mit
dem acc. des Opfers, Liedes u. s. w., worin sich die Cultushandlung
vollzieht: सेमं नो अघ्नं यज्ञं RV. 1, 26, 1. 6, 52, 12. यज्ञं नो यत्तामिमम् 4,
142, 8. 188, 7. 10, 130, 6. यथायज्ञो ह्येतामग्ने पृथिव्याः 3, 17, 2. शतयज्ञं स
यज्ञे AV. 9, 4, 18. ऋचं सामं यज्ञामहे 7, 54, 1. इष्टो यज्ञो भृगुभिः VS. 18, 56.
दर्शपूर्णमासौ TS. 2, 5, 4, 1. KĀTJ. ÇA. 4, 6, 10. आश्वभागौ 19, 4, 3. प्रयाजान्
ÇĀK. ÇA. 5, 15, 13. यज्ञस्यभीप्सितं यज्ञम् MBh. 2, 1228. R. GORR. 1, 41, 7.
2, 74, 28. दर्शं पौर्णमासं च MBh. 9, 2884. पुत्रियागिष्टिम् R. 1, 13, 3 (2 GORR.).
राजसूयम् H. 601. सर्वस्वदत्तिणं यज्ञमिष्टवान् 819. मा यज्ञेयाः क्रतुम् HARIV.
11111. वलौ तदा यज्ञं यज्ञमाने R. 1, 31, 5 (32, 5 GORR.). 40, 7. ईजिरे यज्ञम्
MBh. 13, 3333. R. 2, 72, 27. 7, 90, 13. यष्टुवामो मरुतायाम् 1, 37, 17. यज्ञो
विधिदष्टो य इत्यते BHAG. 17, 11. अश्चमेधादयो यज्ञास्त्वयेष्टाः MĀRK. P. 13,
54. सर्ववेदाः स येनेष्टो यागः सर्वस्वदत्तिणः AK. 2, 7, 9. — c) mit dat.
der Person und acc. der Sache: मरुतं यज्ञन्तु (AV. यज्ञताम्) मम् यानि कृ-
व्या RV. 10, 128, 4. mit loc. der Person MAITRAJ. 6, 9. die Person im
acc. mit प्रति R. 2, 107, 11. — d) opfern so v. a. hingeben: यज्ञस्तीभिः
स्वविप्रकान् BHATT. 8, 49. — e) med. verehren, opfern um Etwas (acc.):
सख्यम् RV. 7, 36, 5. — 2) im Ritual durch die Jāgja-Strophe zum Opfer
einladen: चतस्रो देवता यज्ञति ÇAT. BA. 1, 9, 2, 6. 4, 4, 5, 16. ÇĀK. ÇA.
7, 4, 3. 10, 7, 9. — Vgl. 2. अग्निष्ट 2. इष्ट.

— caus. याजयति, अयीयजत् Jmd (acc.) zum Opfer verhelfen, für Jmd
als Opferpriester thätig sein, mit instr. der Feier TS. 2, 2, 10, 2. 6, 2, 6,
2. याजयत मा द्वादशरुक् AIR. BA. 4, 25. 8, 11. याभिर्गोभिर्हृदमयं प्रयमेधा

अयाजयन् 22. ÇAT. BA. 13, 5, 4, 1. अयाजं याजयित्वा ĀÇV. GORR. 3, 6, 8, 1,
23, 4, 19. एते ऽहीनैकार्कियाजयति ĀÇV. ÇA. 4, 1, 7. KAUC. 46. KAUSH. UP. 1, 1.
Ind. St. 3, 461. 4, 330. संवत्सरे ऽस्थोनि याजयेयुः sie sollen den Asthi-
jağña anstellen KĀTJ. ÇA. 25, 13, 36. ÇĀK. ÇA. 13, 11, 9. यज्ञैर्यज्ञति ये
केचिद्याजयति च ये द्विजाः MBh. 1, 7664. 4, 1558 (act. und med.). 12, 234.
याजयति च ये पूगान् M. 3, 151. वृषलम् P. 3, 3, 145. Sch. याजयामास तं
कापयः MBh. 1, 3121. 6377. 14, 125. 127. R. 1, 10, 26 (27 GORR.). 37, 19
(59, 17 GORR.). Verz. d. Oxf. H. 39, b, 22. स्वयं मा देवदेवेश याजयस्व MBh.
1, 8123. 14, 127. ययातिं शुभकर्मणां देवैर्यो याजितः स्वयम् 1, 222 (S. 9).
ततः स याजयामास सोमकं तेन जन्तुना 3, 10492. सोमेन याजयन्वीरम् Bhāg.
P. 9, 3, 24. याजयित्वाश्चमेधेत् 4, 8, 6. 6, 13, 6. 10, 74, 16. 79, 30. अयाजय-
न्नासवेन गोपराजं द्विजोत्तमैः er hiess ihn opfern vermittelt ausgezeichnet-
eter Brahmanen 3, 2, 32. 4, 12, 36. mit zwei acc.: तं च ते याजयामासुर्य-
ज्ञदीनाम् R. 7, 57, 10.

— desid. यियतति zu opfern verlangen Schol. zu P. 1, 2, 10. चाण्डा-
लस्य यियततः R. GORR. 1, 61, 14. यियतमाणा MBh. 2, 59.

— intens. यायज्यते, यायजतीति Schol. zu P. 7, 4, 83.

— अति mit dem Opfer übergehen: यः स्वां देवतामतिपुजति TS. 2, 5, 4, 4.

— अनु nachher verehren: तमग्निष्टोमेनानुयजति Schol. zu KĀTJ. ÇA. 16,
1, 4 (ungedr.). PAÑĀR. 3, 7, 17 ist तदनु यजेच्च zu schreiben. — Vgl. अनु
याग, अनुयाज.

— अप mit einem Opfer vertreiben, wegopfern: तांस्ते यज्ञस्य मायया
सर्वानपयज्ञामसि KAUC. 97.

— अग्नि mit Opfer ehren: देवता अग्निपुजत् GORR. 4, 7, 16. आमावास्येन
कृषिया पूर्वपक्षमग्निपुजते 1, 5, 6. PAÑĀR. 3, 7, 12. Hierher zieht Śā. भू-
ह्वान्नास्मार्ज्यो अग्नेयष्ट (= अग्रयणत्) RV. 6, 47, 25. ein Opfer (acc.) dar-
bringen: अश्चमेधं यज्ञं वैज्ञवं शक्रो ऽभियजताम् MBh. 12, 13217.

— अघ्न durch Opfer oder Gebete abwenden, vertreiben, durch Gaben
abfinden: सुन्वतो हि ध्मा यज्ञत्यय द्विषः RV. 1, 133, 7. अघ्नं यत्क नो व-
रुणं रराणाः 4, 1, 5. 7, 60, 9. अघ्नं देवानो यज्ञं कृते अग्ने AV. 19, 3, 4. TBr.
1, 4, 2, 3. यज्ञस्य मायया सर्वानवयज्ञामहे (वरुणस्य पाशान्) 3, 10, 8, 2. TS.
2, 3, 43, 1. निर्वृतिम् 5, 2, 3, 6, 2, 1. एनः 6, 6, 2, 1. ÇAT. BA. 12, 9, 2, 4. 13,
3, 6, 5. KĀTJ. 21, 6. 36, 6. — Vgl. अघ्नयन्, अघ्नयान्, अघ्नैष्ट.

— निरय abfinden gegenüber von (abl.): ऋभ्य एव रुद्रं निरयजते
KĀTJ. 21, 6.

— आ 1) huldigend darbringen, weihen: येभ्यो होत्रा प्रथमामायेते
(vgl. zu P. 6, 4, 120) मनुः RV. 10, 63, 7. 61, 11. 1, 121, 5. आहुतिम् AV.
19, 4, 1. Partic. ईष्ट. Die unter 3. इप् mit आ aufgeführten Stellen sind
vielleicht hierher zu ziehen, da इप् sonst mit dieser Praep. nicht vor-
kommt; und zwar RV. 1, 184, 2 so v. a. Huldigungen (अवेष्टारो Śā.),
AIR. BA. 1, 26 und VS. 3, 7 so v. a. eropfert, durch Verehrung gewonnen:
s. unten 3). MAH. zu VS. theilt diese Auffassung, während Śā. zu AIR.
BA. ईष्टरु und ईष्टा als nom. ag. zu इप् annimmt, ähnlich auch im Comm.
zu TS. 1, 2, 41, 1. — 2) verehren, mit acc.: आ यं होता यजति विश्ववा-
रम् RV. 7, 7, 5. यं देवासृत्त्रिरुक्तायजति 3, 4, 2. येयु विश्वस्त्रिषु पदेष्टेष्टः
VS. 23, 49. — 3) eropfern; überh. verschaffen (dem Menschen von den
Göttern), zuwenden; med. auch sich verschaffen: आ हि ध्मा सूनवे पि-
ता यजति RV. 1, 26, 3. 40, 4. अग्ने मरुक् द्विपणमा यज्ञस्व 3, 1, 22. यस्मै त्व-

मायज्ञसे स साधति 1,94,2. स आ यज्ञस्व नृवतीरनु ता स्यात् ईषः 10,2,6. 70,7,80,7. मयि देवा रविषामा यज्ञताम् 128,2. तेषां न स्फातिमा यज्ञ 1, 188,9. 8,11,10. क्षामा सुम्नं यन्ते 19,4. आ वो यद्यमृतत्वं 10,52,5. 4, 42,8. उरूप्य राय एषो यज्ञस्व VS. 7,4. 14,4. Çat. Br. 1,7,2,14. — Vgl. धायजि fig. und धायग.

— समा verschaffen: त धायज्ञस्त रविषां समस्मै RV. 10,82,4.

— उप dazu opfern: उपयज्ञः TS. 6,4,2,1. Çat. Br. 3,8,2,9. 10. Kîṭṣ. Ça. 6,9,10. त्विष्योपयज्ञेन Pîṇ. Gṛh. 2,17. — Vgl. उपयज्ञ, उपयष्ट, उपयज्ञ.

— क्षत्युप weiter dazu opfern Çat. Br. 3,8,2,18. 5,1.

— परि 1) eropfern, erlangen, verschaffen: यथा पूर्वैः पर्या वाञ्छ-
मिन्दो RV. 2,82,5. — 2) im Ritual vor und nach Jmd opfern, — ver-
ehren, eine Opferhandlung durch andere gleichsam unterstützen: धा-
तारमेव सर्वासां पुरस्तात्पुरस्तादाद्येन परियज्ञेत् Ait. Br. 3,47. यद्येषां मे-
क्षिभ्योऽयतः परियज्ञति TBr. 3,9,20,1. Çat. Br. 4,4,2,6. 13,2,22,3. Kîṭṣ. Ça. 10,6,8. Āçv. Ça. 5,19,2. Lîṭṣ. 8,11,12. 9,4,1. 2.

— प्र 1) verehren, huldigen, Jmd (acc.) Opfer bringen: देवानामृत यो
मर्त्यानां यज्ञिष्ठः स प्र यज्ञतामृतावां RV. 6,13,13. प्र देवां जन्म गृणते यज्ञ-
धौ 6,11,3. प्र यः सत्राचा मनसा यज्ञति 7,100,1. प्र ते यति प्र ते श्यमि
मन्म 10,4,1. तव प्र यति संदर्शम् 6,16,8. (हेतुः) तस्यानु धर्मं प्र यज्ञ 3,17,
5. TS. 3,2,2,1. Pāṇk. 3,6,13. 15,8,5. 10,9. mod. 8,1. — 2) ein best. Opfer
(प्रयाज) darbringen: यावानेव यजुस्तं प्रयज्ञति TS. 6,3,2,5. — Vgl. प्रय-
ज्ञ, fig., प्रयाग, प्रयाज.

— प्रति dagegen opfern: धाव्येनेतरे प्रतिपयज्ञ आसते Çat. Br. 4,6,2,19.

— सम् zusammen (den Göttern) huldigen, — opfern: कृतांरा ह्यनु
यन्तः समूचा RV. 2,3,7. यद्वाक्षाणाः संयज्ञसे सखायः 10,71,8. विश्वे देवाः
समयज्ञस्त TBr. 1,4,20,3. Çat. Br. 4,2,2,33. Çāṇk. Ça. 14,29,6. 39,7.
opfern: संयष्टुं (यष्टुं s. die neuere Ausg.) वाजिमेधेन संभारानुपचक्रमे Ha-
riv. 11087. क्रतुभिः समीजे Bṛh. P. 3,24,65. Jmd huldigen: पूज्योश्च सं-
यज्ञेत् Spr. 4114, v. 1. zusammen darbringen: ध्रुवप्रोषो विप्रुषो संयज्ञामि
TBr. 3,7,2,21. weihen: समयष्टुं Bṛh. P. 15,96. — caus. zu-
sammen opfern lassen, die Patalsamjāga machen Ait. Br. 1,11. 3,45.
TBr. 1,1,20,5. Çat. Br. 1,3,2,21. 9,2,1. 3,1,2,6. 2,2,23. 4,2,2,31.
Kîṭṣ. 23,9. für Jmd (acc.) als Opferpriester thätig sein MBh. 1,6375.
12,12372. — Vgl. संयाज, संयाज्य, समिष्टयज्ञस्.

2. यज्ञ (= 1. यज्ञ) nom. ag. (nom. यज्ञ nach P. 8,2,36) am Ende eines
comp. huldigend, opfernd; s. दिवि°, देव°.

यज्ञ (von 1. यज्ञ) m. zur Etymologie gebildet: यज्ञो ह वै नामितययज्ञः
Çat. Br. 4,6,2,13. Am Ende eines comp.: कृतायत्तदसौयज्ञयोः (aus dem
imperat. यज्ञ) स्थाने Āçv. Ça. 5,4,5. — यज्ञा s. bes.

यज्ञर्त (von 1. यज्ञ) Uṇādis. 3,110. 1) adj. verehrungswürdig, dem man
huldigen muss so v. a. heilig, göttlich (vgl. jazata im Zend) Nîa. 12,
17. देवो देवेर्भिर्यज्ञता यज्ञैः RV. 7,75,7. 4,56,2. यथा विद्वां ऋं कर्हि-
क्षेभ्यो यज्ञतेभ्यः 2,5,8. Agni 3,5,3. 4,1,2. 5,8,1. Indra 2,14,10. 16,4.
21,1. Savitar 1,35,3. 6,50,8. 74,4. von andern Göttern 5,67,7. 8,
50,2. AV. 2,2,2. vom Wagen der Āçvin RV. 1,181,3. आ वो धियं य-
ज्ञियां वर्त ऊतये देवो देवो यज्ञतां यज्ञियामिक् 10,101,2. Ueberh. was
Ehrfurcht oder Staunen einflößt, hehr: कर्त्री RV. 4,15,2. निष्क 2,33,

10. मद 9,69,3. 10,11,8. 99,11. सत्र 5,67,1. शुक्रं ते स्यन्त्ययज्ञः ते स्यन्त्य-
द्विषुत्रये ऋक्नी धीरिषाति 6,38,1. धूम 7,8,1. — 2) m. a) = सखिञ्
Uṇādis. — b) der Mond H. Ç. 10. — c) Bein. Çiva's H. Ç. 45. — d) N.
pr. eines Rshi mit dem patron. Ātreja, Liedverfassers von RV. 5,67,68.

यज्ञति (3. sg. praes. von 1. यज्ञ) m. die mit यज्ञ (nicht ऊ; vgl. हुकोति)
ausgedrückte Handlung Kîṭṣ. Ça. 1,2,4. fig. 4,3,1. Schol. zu 23,2,2.
Z. d. d. M. G. 9, LXI. हुकोतिपयज्ञतिक्रियाः M. 2,84. देश und स्थान
der Stand südlich von der Vēdi Schol. zu Kîṭṣ. Ça. 3,5,6. 13. 4,4,16.

यज्ञत्र (von 1. यज्ञ) Uṇādis. 3,105. adj. dem göttliche Verehrung und
Opfer gebühren: ये यज्ञत्रा य इयास्ते ते पिबन्तु जिह्वाया RV. 1,14,8. 63,
2. 3,31,17. देवी देवेर्भिर्यज्ञते यज्ञैः 4,56,2. 6,21,11. 50,15. ये देवानां य-
ज्ञियां यज्ञियानां मनोर्यज्ञत्रा ध्रुवताः 7,35,15. पिता मुकान्यज्ञत्रः 82,3. 10,
70,11. Agni 1,76,4. 3,22,2. VS. 11,76. Varuṇa und die Āditja RV.
2,27,16. 29,6. 7,88,1. AV. 6,114,2. Himmel und Erde RV. 7,53,1. स
ते प्राणो वातेन गच्छतां समङ्गानि यज्ञैः (= यगिः Maulbh.) VS. 6,10.
AV. 13,2,44. पशुदमन्यदेभ्ययज्ञत्रम् RV. 10,140,3. n. = अग्निहोत्र Uṇādis.
m. = अग्निहोत्रिन् ÇKDn. nach Uṇādis.

यज्ञ्य (wie eben) Verehrung (der Götter), das Huldigen, Opfern; nur
im dat. und construiert wie ein infin. RV. 2,28,1. आ देव देवान्ययज्ञ्य
वति 3,4,1. सुयज्ञो अग्निर्यज्ञयाय देवान् 17,1. 19,5. 5,1,2. 11,2. 7,10,5.
10,7,1. 12,1.

यज्ञन (wie eben) n. 1) das Opfern M. 1,88. 10,75. MBh. 12,6733. (च-
क्रुः) यज्ञनं बहुशशयो 13,7774. Mān. P. 99,66. fig. यज्ञनास्ते MBh. 7,2173.
Hariv. 3873. समता Spr. 2637. तव यज्ञनाय um dir zu opfern Bṛh. P.
4,7,33. — 2) Opferplatz R. Gonn. 1,64,23. Bṛh. P. 4,4,6. — 3) N. pr.
eines Tirtha MBh. 3,5048. — Vgl. देव°.

यज्ञनीय (von यज्ञन) adj. mit und ohne अकृन् Weihetag, Opfertag d. i.
der erste eines Monats: माघीपक्षयज्ञनीये so v. a. am ersten des Phālg-
guna Kîṭṣ. Ça. 15,1,6. 3,49. 24,6,3. 26. Lîṭṣ. 8,8,45. 9,3,7. Gonn. 4,
5,8. 6,3. 8,16.

यज्ञप्रेष adj. wobei die Aufforderung (प्रेष) mit dem Worte यज्ञ geschieht
Kîṭṣ. Ça. 15,4,4. 18,6,20.

यज्ञमान (von 1. यज्ञ) P. 3,2,128. 1) adj. s. u. 1. यज्ञ. — 2) m. a) der
Opferer d. h. derjenige, welcher ein Opfer für sich veranstaltet und bestre-
tet AK. 2,7,7. H. 817. HALĀ. 2,285. Çat. Br. 1,6,2,20. 2,3,2,6. 3,7,2,10.
Kîṭṣ. Ça. 1,10,12. 3,1,6. 2,7. 4,30. Āçv. Gṛh. 1,11,9. यज्ञमानो कृते-
नात्मानं निष्क्रीणीते Ait. Br. 2,3. Kṇānd. Up. 1,11,1. R. Gonn. 1,41,8.
Varāh. Bṛh. S. 10,5. Bṛh. P. 4,5,7. 24. 13,26. Vāddha-Kīn. 8,23. P.
1,3,72. Sch. °भाग Çat. Br. 2,4,2,24. 11,4,2,11. °चमस Ait. Br. 7,33.
fig. Lîṭṣ. 9,2,4. °शिष्य der Schüler eines auf seine Kosten ein Opfer be-
streichenden Brahmanen Çāṇk. 31,1, v. 1. °रुचिस् Bṛh. P. 3,16,8. °लोके
TS. 5,2,2,3. Ragu. 18,11. यज्ञमानो f. die Frau des Jagamāna Bṛh. P.
4,7,36. — b) ein Mann, der auf seine Kosten Opfer zu veranstalten im
Stand ist, ein wohlhabender Mann Pāṇk. 169,7. 8. 182,12. — Vgl.
याज्ञमान.

यज्ञमानक m. = यज्ञमान 2) a) Vāddha-Kīn. 2,18.

यज्ञमानस n. nom. abstr. von यज्ञमान 2) a) Çāṇk. zu Kṇānd. Up. 8,84.

यज्ञमानब्राह्मण n. das Brāhmaṇa des Darbringenden AV. 9,6,18.

यज्ञस् (von 1. यज्ञ) n. *Verehrung*: अग्नये नमः यज्ञायै गिरा RV. 9, 40, 1. = **याग** SL.

यज्ञा (wie oben) f. N. pr. einer neben Sitā, Camā, Bhūti genannten Genie Pān. Gṛhy. 2, 17.

यज्ञाक (wie oben) adj. = **दानकर्तृ** Spender Uṇādis. im ÇKDa.

यैज्ञि (wie oben) Uṇādis. zu Uṇādis. 4, 117. 1) *das Opfern*: दानमध्ययने यज्ञि: M. 10, 79. — 2) *die Wurzel* यज्ञ् Çānp. 66. Schol. zu Kāts. Ça. 101, 3, v. l. — 3) nom. ag. *verehrend, opfernd* in देव°.

यज्ञिन् (wie oben) nom. ag. *Verehrer, Opferer* MBh. 12, 10380.

यैज्ञिष्ठ (wie oben mit dem suff. des superl.) adj. *am besten* —, *am meisten verehrend oder opfernd* RV. 1, 36, 10. **कोत्** Agni 58, 7. 127, 2. 149, 1. 2, 10, 7. यज्ञिष्ठेन मनसा यत्ति देवान् 14, 5. 4, 2, 1. 5, 14, 2. देवानामुत यो मर्त्यानां यज्ञिष्ठः स प्र यज्ञतामृतावा 6, 15, 13. — Vgl. यज्ञीयेम्.

यज्ञिष्ठ (von 1. यज्ञ्) adj. *der den Göttern huldigt, — opfert* MBh. 13, 5148.

यज्ञीयेम् (wie oben mit dem suff. des compar.) adj. *besser* —, *mehr verehrend oder opfernd, ausgezeichnet verehrend*: अग्रे यज्ञस्व रुविषा यज्ञीयान् RV. 2, 9, 4. 3, 4, 3. 13, 5. 19, 1. 5, 1, 5. न त्वेक्षा पूर्वा अग्रे यज्ञीयान् 3, 5. 6, 11, 1. मन्त्रे कोता नित्यौ वाचा यज्ञीयान् 10, 12, 2.

यज्ञ (von 1. यज्ञ) m. N. eines der zehn Rosse des Mondes Vāsi beim Schol. zu H. 104.

यज्ञीये adj. *aus Jaḡus bestehend* Ait. Br. 1, 22. Çat. Br. 4, 3, 4. 5. 10, 3, 1, 5. KAUSH. Up. 2, 6. MBh. 13, 1085 (ed. Bomb. besser यज्ञीयेत् st. यज्ञीये). Mārk. P. 78, 12. 102, 10. 19.

यज्ञीयस्मि (यज्ञस् + स्मि) f. Bez. eines best. Spruches Ind. St. 10, 78. 101. 104. — Vgl. लक्ष्मीयज्ञस्.

यज्ञीयद्र (यज्ञस् + द्रि) adj. H. 819. *der Opfersprüche —, Weissprüche kundig* AV. 12, 1, 38. M. 12, 112.

यज्ञीयधान (यज्ञस् + धि) n. Titel eines Werkes Verz. d. B. H. No. 1173.

यज्ञीयै ni. *der Veda der Jaḡus* TBa. 3, 12, 1. Ait. Br. 5, 28. Çat. Br. 11, 3, 3. fgg. 12, 3, 4, 9. Âçv. Ça. 10, 7, 2. Çāñku. Ça. 3, 21, 3. Gṛhy. 1, 25. Ind. St. 3, 266. M. 4, 124. VP. 276. 279. fgg. KATHA. 49, 157. Verz. d. Oxf. H. 54, b, 5. 5. 55, a, 6. 88, b, 30. 263, b, 25. II. 249. WEBER, Lit. 83. fgg. °आह n. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 384, b, No. 476.

यज्ञीयदिन् adj. *mit dem Jaḡurveda vertraut* KULL. zu M. 3, 145. यज्ञीयदिवषोत्सर्गतश्च Verz. d. Oxf. H. 290, a, No. 697. यज्ञीयदिश्राद्धतश्च 291, b, No. 706.

यज्ञीयास्मिन् adj. *mit einer Çākhā des Jaḡurveda vertraut* Verz. d. B. H. No. 1278.

यज्ञय in ऋग्यजुष n. sg. *der Rg- und der Jaḡurveda* P. 5, 4, 77.

यज्ञ्य am Ende eines adj. comp. von यज्ञस् in घ°.

यैज्ञ्य (यज्ञस् + क्त) adj. *mit einem Opferspruch geweiht* TS. 5, 2, 3, 2. Çat. Br. 4, 2, 1, 6. 3, 8, 3, 18. 5, 5, 3, 6. 7. षै° obend. und Lit. 9, 12, 12.

यैज्ञ्य (यज्ञस् + क्त) f. *Weihe mit einem Spruch* TBa. 3, 8, 3, 2. TS. 5, 1, 3, 1. Çat. Br. 12, 1, 3, 1.

यज्ञ्यया (यज्ञस् + क्रि) f. *eine mit Jaḡus verbundene Handlung* Kāts. Ça. 4, 10, 13.

यज्ञ्यम n. superl. von यज्ञस् Kāts. zu P. 8, 3, 101.

यज्ञ्य n. compar. von यज्ञस् Schol. zu AV. Prāt. 2, 83 und zu P. 8, 3, 101.

यज्ञ्य (von यज्ञस्) adv. *von Seiten des Jaḡus, in Beziehung auf das J., im Gebiete des J.* Çat. Br. 4, 1, 2, 7. 4, 1, 11. 6, 3, 1. 5, 1, 3, 10. यदि न सक्तो वा यज्ञ्ये वा सामतो वा यज्ञो कृतेत् 11, 3, 3, 5. 6. Âçv. Ça. 1, 12, 32. Kāts. Up. 4, 17, 5.

यज्ञ्य f. nom. abstr. von यज्ञस् Kāts. zu P. 8, 3, 101. यज्ञ्य n. dass. ebend. Vor. 7, 25.

यज्ञ्यति (यज्ञस् + प) m. *der Herr der Opfersprüche*, Bez. Vishnu's Bhāg. P. 4, 10, 11.

यज्ञ्यत्र (यज्ञस् + पात्र) n. gāṇa कस्कादि zu P. 8, 3, 18.

यैज्ञ्य (von यज्ञस्) adj. *von einem Weisspruch begleitet*: यैज्ञ्य Nā. 11, 43. इष्टकाः Bez. gewisser Backsteine beim Agnikajana Ait. Br. 5, 28. Çat. Br. 8, 1, 3, 25. 7, 3, 2, 25. 8, 7, 3, 8. 10, 4, 2, 5. 11.

यैज्ञ्य (wie oben) adj. *zum Cult gehörig* AV. 10, 3, 15.

यैज्ञ्य (von 1. यज्ञ्) Uṇādis. 2, 118. 1) n. a) *heilige Schen, Verehrung*: वहिरेव यज्ञ्या रत्तमाणा RV. 5, 62, 3. नि यदासु यज्ञ्ये 8, 41, 8. विश्वे देवा अमु तत्ते यज्ञ्युः 10, 12, 3. — b) *Verehrung* so v. a. *Opferhandlung*: यज्ञ्या गमिष्टम् RV. 10, 106, 3. यज्ञ्युत (= यज्ञ्युत nach Durga) Nā. 11, 4. — c) *Weisspruch, Opferspruch*, als technische Bez. der von den Hymnen (ऋच) und Gesängen (सामन्) unterschiedenen liturgischen Worte.

RV. 10, 90, 9. यज्ञ्यि यज्ञ्ये समिधः स्वाहा AV. 5, 26, 1. 9, 6, 2. VS. 1, 30, 4. 1. 19, 28. Ait. Br. 1, 29. 8, 13. fg. TS. 5, 5, 3, 1. गावीधुक् चरुमेतेन यज्ञ्यया चरुमायामिष्टकाया निदध्यात् 9, 4. (अनुकोत्) यज्ञ्ययान्यतूलीमन्यन् TBa. 2, 1, 2, 8. 3, 9. येन मन्त्रेण अनुकोति तयज्ञ्युः Çat. Br. 2, 3, 2, 17. वह्नी वै यज्ञ्ययाशीः 1, 2, 1, 7. 6, 3, 1, 2. अचारिषुर्गुर्भिः 4, 6, 20. त्रेधा विहिता वागृचा यज्ञ्यि सामानि 6, 5, 2, 4. 10, 2, 4, 6. शुक्लानि 14, 9, 4, 33. Lit. 4, 1, 5. 25. 8, 4. Kāts. Ça. 1, 3, 1. यज्ञ्युक्त unter Aufzählung eines Spruchs geschirrt 14, 3, 16. KAUC. 68. KAUSH. Up. 1, 5. VS. Prāt. 1, 132. 4, 76. RV. Prāt. 11, 37. 16, 6. 8. ऋक्साम यज्ञ्येव च Bhāg. 9, 17. ऋग्यजुषी M. 4, 123. सामयज्ञ्यो AK. 4, 1, 3, 4. यज्ञ्यि P. 6, 1, 117. यज्ञ्यि काठके 7, 4, 38. ऋग्भिर्गुर्भिः सामभिर्गुर्वाङ्गिरसैरपि HARIV. 1323. M. 11, 264. SĀMAS. 12, 17. VAKH. Bān. S. 48, 31. यज्ञ्यया शतरुद्रियम् MBh. 13, 913. Verz. d. Oxf. H. 54, b, 9. 16. 56, a, 11. संहिता यज्ञ्ययाम् 53, a, 7. M. 11, 262. Bhāg. P. 4, 4, 21. यज्ञ्यया पतिः 3, 14, 8. 4, 1, 6. यज्ञ्ययाह Verz. d. Oxf. H. 289, b, No. 693. — 2) m. N. pr. eines Mannes KATHA. 73, 103. — Vgl. इष्ट°, दि°, समिष्ट°, स्तम्ब°.

यज्ञ्यसात् (von यज्ञस्) adv. Schol. zu AV. Prāt. 2, 83.

यज्ञ्यर (यज्ञस् + उदर) adj. *die Jaḡus zum Bauche habend* KAUSH. Up. 1, 7.

यज्ञ (von 1. यज्ञ्) m. P. 3, 3, 90. Vor. 26, 180. *Gottesverehrung* im weitesten Sinne; sowohl a) *Verehrung in Worten der Andacht, Preis, Huldigung* (so in der alten Sprache gebraucht, vgl. jaçna im Zend), als b) *Gottesdienst, Weihehandlung, Opfer*; diese Bed. wird herrschend. Nāg. 3, 17. AK. 2, 7, 13. H. 820. an. 2, 78. HALJ. 2, 259. a) उप स्तोयाम यज्ञैः RV. 7, 2, 2. ब्रह्मन् यज्ञ 4, 10, 4. यज्ञ, वचस् 91, 10. 131, 2. 156, 1. 2, 33, 12. 5, 12, 6. यज्ञ गिरौ ब्रह्मिः सुष्टिति च 43, 10. प्र यज्ञ यज्ञियैभ्यो दिवो ऋषी मरुद्भ्यः 52, 5. ब्रह्मिः सवा यज्ञो जिगाति चेतनः 3, 12, 3. 6, 2, 2. 3, 2. 6, 1. उक्थं नवीयो जनयस्व यज्ञैः 18, 15. 20, 10. 21, 4. 34, 2. 48, 1. 8, 60, 10. 78, 6. सोम, रुविस्, यज्ञ 18, 14, 12. यज्ञेन यज्ञमेव यज्ञिया सन् 3, 32, 12. VS. 6, 36. — b) सं यज्ञेषु पिबधम् RV. 7, 37, 2. 70, 6. 1, 13, 12. 34,

3.9. 84, 2. तेन यज्ञेन वृत्तया घा पृषाधम् 162, 5. ह्ययमाणाः सोतृभिरुप यज्ञम् 4, 29, 2. इमं यज्ञं चैनां धा अय उशन्त्यं तं घासानो जुहुते कृषिष्मन् 8, 10, 6. 14, 2. AV. 1, 15, 1. 4, 23, 2. 7, 20, 1. 4. 5. 12, 1, 22. VS. 2, 6. 4, 9. CAT. Br. 1, 1, 4, 3. 3, 2, 2. यज्ञाः संकल्पसंभवाः M. 2, 3. यज्ञाध्ययननित्य R. 1, 6, 14. यज्ञेन दत्तिणाः 53, 24. कृतो यज्ञस्त्वदत्तिणाः Spr. 809. RAGH. 1, 26. VARĀH. BRH. S. 13, 11. 45, 5. यज्ञं यज्ञं RV. 1, 142, 8. 13, 8. R. 2, 72, 27. ईडे यज्ञेषु यज्ञियम् RV. 6, 16, 4. VS. 17, 55. यज्ञेन यज्ञं ÇĀṆKH. Çr. 16, 10, 15. M. 6, 36. fg. 8, 306. 11, 39. MBH. 13, 328. BHAG. 9, 20. R. 1, 58, 20. BHĀG. P. 3, 13, 11. यज्ञेन चरु KĀTJ. Çr. 25, 14, 29. यज्ञं भरु RV. 1, 122, 1. 2, 5, 8. यज्ञं तन् 7, 10, 2. AV. 4, 14, 4. AIT. Br. 2, 11. M. 4, 205. यज्ञं वितन् 3, 28. ÇĀK. 193. BHĀG. P. 3, 24, 24. °वितान 1, 33. °संतति 4, 7, 17. यज्ञं करु RV. 4, 34, 3. प्र यंति यज्ञम् 7, 21, 2. 44, 2. 4, 39, 5. यज्ञं गच्छेच्च चावृतः M. 4, 57. यज्ञमेव देवा उपायन् CAT. Br. 3, 2, 1, 18. परि यज्ञं नि वेदयुः RV. 4, 56, 7. यज्ञमधीयानाः CAT. Br. 14, 6, 3, 1. प्रयति यज्ञे RV. 3, 29, 16. 6, 10, 1. सद्यः संतिष्ठते यज्ञः M. 5, 98. सर्वथा वर्तते यज्ञः 2, 15. °निर्वृति 4, 23. °सिद्धि 1, 23. 11, 12. °संस्तार MBH. 12, 791. °प्रयान Verz. d. Oxf. H. 345, b, 31. °समृद्ध ebend. °भङ्ग 138, b, No. 272. दिवं देवास्तृतीयं यज्ञो ऽगात् ÇĀṆKH. Çr. 3, 20, 4. यज्ञस्य श्रुतिक् RV. 1, 1, 1. 44, 11. यज्ञस्य केतुः s. u. केतु. ब्राह्मणं KĀTJ. Çr. 19, 1, 1. राजं 20, 1, 1. वैश्यं 22, 11, 7. गणं 12. एकं 25, 13, 30. द्विं 22, 11, 14. द्विजदेवयज्ञयोगप्रसक्तधी VARĀH. BRH. S. 69, 38. गिरि° ein zu Ehren eines Berges veranstaltetes Opfer HARIV. 3830. युद्धं° eine als Opfer gedachte Schlacht 13213. fg. विवाक्यज्ञे वितते KUMĀRAS. 7, 47. ज्ञानं BHAG. 9, 15. प्रस्ताव° Spr. 3273. तूष्णीमयज्ञे दत्तिणाः LĀTJ. 2, 8, 30. वेदिर्यज्ञस्याग्रेहृत्तरेदिः KAUC. 127. °काण्ड PANĒAV. Br. 11, 11, 2. 13, 6, 2. °द्वय CAT. Br. 5, 3, 5, 20. 12, 8, 2, 15. KĀTJ. Çr. 15, 5, 11. MUND. Up. 1, 2, 7. °द्वयधृक् PANĒAR. 4, 8, 26. °लिङ्ग BHĀG. P. 3, 13, 13. °कीर्ति Ind. St. 3, 459, 9. °संभाराः BHĀG. P. 2, 6, 22. °गोघ्राः (°गोघ्राः ed. Bomb.) R. 2, 71, 37. °शिष्टाशन M. 3, 118. fünf Opfer: देव°, भूत°, पितृ°, ब्रह्म°, मनुष्य° ÂÇV. GRHJ. 3, 1, 1—4. M. 3, 70. 73. 5, 169. MBH. 3, 5025. 10662. चतुर्दद्यान्मनो दद्याद्वाचं दद्याच्च सूनताम् । अनुव्रतेडुपासीत स यज्ञः पञ्चदत्तिणाः || 349. fg. Personifiziert HARIV. 11674. 14187. VP. 67. fg. BHĀG. P. 8, 16, 31. mit dem patron. Prāgāpatja, angeblicher Verfasser von RV. 10, 130. गाथा यज्ञगीता (vgl. यज्ञगाथा) MBH. 12, 791. 2316. eine Form Vishṇu's 1510. BHĀG. P. 3, 13, 22. 8, 1, 18. 14, 3. PANĒAR. 4, 3, 119. H. an. ein Sohn Rukī's von der Ākūti VP. 54. Indra unter Manu Svājāmbhuva BHĀG. P. 4, 1, 8. Nach H. an. noch ein Name des Feuers und = आत्मन्. — Vgl. अ°, अधि°, श्रुति°, गो°, ग्रह°, जप°, देव°, नाम°, नृ°, परि°, पशु°, पाक°, पितृ°, पुनर्यज्ञ, प्रथम°, वीज°, ब्रह्म°, ब्राह्मण°, भर्तृ°, भूत°, मनुष्य°, महा°, मातृ°, मित्र°, राज°, विधि°, वेद°, याज्ञापनि, याज्ञिक.

यज्ञक MBH. 13, 4818 fehlerhaft für यज्ञक, wie die ed. Bomb. liest.

1. यज्ञकर्मन् (यज्ञ + क°) n. Opferhandlung KĀTJ. Çr. 1, 8, 19. WEBER, GJOT. 94. M. 2, 208. 3, 120. 5, 116. P. 1, 2, 34. R. 1, 12, 5. 39, 25. R. GORR. 1, 12, 5. 39, 25. Vgl. यज्ञानां कर्म Verz. d. Oxf. H. 30, b, 3.

2. यज्ञकर्मन् (wie oben) adj. mit einem Opfer beschäftigt: ब्राह्मण R. GORR. 1, 13, 26. 28.

यज्ञकल्प (यज्ञ + क°) adj. opferähnlich BHĀG. P. 6, 8, 13. दत्तश्चयच्चैः कल्प्यते निवृप्यते Comm.

यज्ञका f. Hypokoristikon von यज्ञदत्ता P. 7, 3, 45. VĀRTT. 5, Schol.

यज्ञकाम (यज्ञ + काम) adj. nach Gottesdienst begierig RV. 10, 51, 5. TS. 3, 2, 2, 2. AV. 7, 28, 1. 103, 1. AIT. Br. 1, 5. ÇĀṆKH. Çr. 5, 2, 2. 16, 29, 7.

यज्ञकार (यज्ञ + 1. कार) adj. mit einem Opfer beschäftigt MBH. 13, 1874.

यज्ञकाल (यज्ञ + 2. काल) m. 1) Opferszeit LĀTJ. 8, 1, 1. — 2) Bez. des letzten Tages in einem Halbmonate H. 148.

यज्ञकीलकं (यज्ञ + की°) m. Opferpfosten H. 824.

यज्ञकृत् (यज्ञ + कृत्) 1) adj. Gottesdienst verrichtend, mit einem Opfer beschäftigt TS. 3, 2, 2, 1. 5, 3. BHĀG. P. 4, 4, 7. Opfer veranlassend, Beiw. Vishṇu's MBH. 13, 7054. — 2) m. N. pr. eines Fürsten VP. 412.

यज्ञकृत्तत्र s. u. कृत्तत्र und die Nachträge u. d. W.

यज्ञकेतु (यज्ञ + केतु) m. 1) Kenntniss des Gottesdienstes habend (etwa sov. a. यज्ञधीर) RV. 4, 51, 11. = यज्ञः प्रज्ञापको यस्य SĀJ. — 2) N. pr. eines Rākshasa R. 6, 18, 14. wohl fehlerhaft für यज्ञकोप.

यज्ञकोप (यज्ञ + कोप) m. N. pr. eines Rākshasa R. 5, 80, 1. 6, 69, 11. 7, 5, 36.

यज्ञकर्तु (यज्ञ + कर्तु) m. 1) eine gottesdienstliche Handlung, Ritus; das Ganze einer Feier, Haupthandlung AIT. Br. 1, 22. अग्निष्टोमं यथा समुद्रं क्षोत्वा एवं सर्वं यज्ञकर्तवो ऽपिपत्ति 3, 39. इन्द्रादधो नाम यज्ञकर्तुः 40. 43. 6, 31. राजसूय 7, 15. TBA. 1, 3, 2, 1. 4, 5, 5, 1. 7, 2, 2, 2, 1. अग्निहोत्र 3, 5, 1. 3, 8, 10, 1. 10, 2, 2. TS. 3, 1, 3, 3. 6, 4, 2, 4. CAT. Br. 2, 3, 2, 10. 3, 9, 2, 33. 5, 2, 2, 9. 10, 4, 2, 4. सौत्रामणी 12, 8, 2, 1. अश्वमेध 13, 4, 2, 1. ÇĀṆKH. Çr. 15, 1, 3. 16, 23, 6. 29, 8. BHĀG. P. 8, 20, 11. Personif. eine Form Vishṇu's 4, 7, 46. 5, 18, 35. — 2) pl. die Jāgña und Kratu genannten Opfer Ind. St. 2, 96. fg. WEBER, RĀMAT. UP. 334. — Vgl. आर्हत°.

यज्ञक्रिया (यज्ञ + क्रि°) f. Opferhandlung KATHĀS. 82, 9. P. 1, 2, 34. Sch. Verz. d. Oxf. H. 339, b, 4.

यज्ञगाथा (यज्ञ + गा°) f. ritueller Gedenkvers AIT. Br. 3, 43. ÂÇV. Çr. 2, 12, 6. GRHJ. 1, 3, 10. ÇĀṆKH. Çr. 16, 8, 26. 9, 6. Vgl. गाथा यज्ञगीता MBH. 12, 791. 2316.

यज्ञगिरि (यज्ञ + गि°) m. N. pr. eines Berges HARIV. 5327.

यज्ञघ्न (यज्ञ + घ्न) adj. Opfer störend; m. ein Opfer störender Dämon R. 1, 11, 16 (21 GORR.). 12, 3. BHĀG. P. 3, 22, 30. 4, 4, 32. 6, 6, 34.

यज्ञज्ञ (यज्ञ + ज्ञ) adj. des Gottesdienstes kundig Nir. 11, 18.

यज्ञतति (यज्ञ + 2. त°) f. Opferdarbringung AV. Prāt. 4, 104.

यज्ञतर्तु (यज्ञ + तर्तु) f. eine Form —, Species des Gottesdienstes KAUC. 138. Bez. gewisser Vjāhṛti CAT. Br. 4, 5, 3, 3. gewisser Ishākā TS. 5, 4, 2, 2.

यज्ञतत्त्वमुधानिधि m. Titel eines Werkes Ind. St. 1, 470. COLEBR. Misc. Ess. 1, 81.

यज्ञतत्त्वसूत्र n. Titel eines Sūtra Ind. St. 1, 470.

यज्ञत्रातर (यज्ञ + त्रा°) m. Beschützer des Opfers, Bein. Vishṇu's PANĒAR. 4, 3, 36 (S. 248).

यज्ञदत्तिणा (यज्ञ + द°) f. ein den dienstatthuenden Priestern verabfolgtes Opfersgeschenk R. 2, 75, 24.

यज्ञदत्त (यज्ञ + दत्त) m. ein häufig vorkommender Mannsname R. GORR. 2, 66, 6. KATHĀS. 21, 109. 28, 162. PANĒAR. 199, 8. ed. orn. 63, 17. beispielsweise gebraucht wie Gajus KAN. 3, 2, 6. 10. WEBER, Nax. 2, 319.

Muir, ST. 3, 70. — °अथ GILD. Bibl. 118. fgg. — Vgl. याज्ञदत्ति.

यज्ञदत्तक m. Hypokoristikon von यज्ञदत्त P. 5, 3, 78, Sch.

यज्ञदत्तशर्मन् m. N. pr. beispielsweise gebraucht wie *Gajus* Schol. zu KĪTJ. Ça. 158, 3. 286, 17. 390, 20.

यज्ञदीक्षा (यज्ञ + दी०) f. Weihe zu einem Opfer M. 2, 169. R. GORR. 1, 22, 7. 7, 37, 10.

यज्ञदेव (यज्ञ + देव) m. N. pr. eines Mannes KATHA. 114, 91.

यज्ञद्रव्य (यज्ञ + द्रव्य) n. ein zum Opfer erforderlicher Gegenstand R. GORR. 1, 61, 7. = पात्रीय TRIK. 2, 7, 9.

यज्ञद्रुक् (यज्ञ + द्रुक्) m. ein Feind der Opfer, ein Rākshasa WILSON.

यज्ञधर (यज्ञ + धर) adj. das Opfer tragend; m. Bein. Vishṇu's H. c. 67.

यज्ञधीर (यज्ञ + 2. धीर) adj. der Götterverehrung kundig RV. 7, 87, 3.

यज्ञनारायण (यज्ञ + ना०) m. N. pr. eines Mannes COLEBR. Misc. Ess. 2, 49. °दीक्षित HALL 172.

यज्ञनिष्कृत् (यज्ञ + नि०) adj. den Gottesdienst ordnend RV. 10, 66, 8.

यज्ञनी (यज्ञ + 2. नी) adj. den Gottesdienst leitend RV. 4, 13, 12. 10, 88, 17. 107, 6. VS. 2, 6.

यज्ञनेमि (यज्ञ + ने०) adj. von Opfern rings umgeben, Beiw. Kṛṣṇa's PAÑĀR. 4, 8, 26.

यज्ञपति (यज्ञ + प०) m. 1) Herr des Gottesdienstes, so heisst derjenige, welcher eine Cerimonie anstellen lässt und bestreitet, RV. 10, 170, 1. AV. 2, 33, 2. 4, 11, 5. VS. 1, 2. 12, 2, 6. 12, 3, 3. 6, 10. 11. 18, 59. AIT. BR. 5, 27. TS. 3, 1, 4. 4, 6, 2, 3. ÇAT. BR. 1, 8, 2, 28. ÇĀṆKH. Ça. 10, 13, 13. VP. bei Muir, ST. 1, 62. derjenige, welchem zu Ehren ein Opfer dargebracht wird, Bein. Soma's (nach MAULDH.) VS. 8, 25. Vishṇu's BULG. P. 2, 4, 20. 9, 14. 4, 19, 3. 20, 1. 21, 26. 8, 17, 7. Verz. d. Oxf. H. 9, 1, 1. — 2) N. pr. eines Autors HALL 30. — Vgl. याज्ञपत.

यज्ञपत्नी (यज्ञ + प०) f. die am Opfer theilnehmende Gattin des Veranstalters eines Opfers MBu. 1, 7353. 12, 9816 (die ed. Bomb. °पत्नीत्वमानीता). BULG. P. 11, 12, 6.

यज्ञपथ (यज्ञ + पथ) m. Pfad der Verehrung oder des Opfers ÇAT. BR. 5, 1, 2, 6. 3, 2, 4. 7, 3, 2, 22. 12, 4, 2, 1.

यज्ञपद् oder °पाद्, adj. f. °पदी etwa im Opfer fussend AV. 10, 10, 6.

यज्ञपरिभाषा f. Titel eines Sūtra des Āpastamba Muir, ST. 2, 181, 1 v. u. 3, 41, 7. °सूत्राणि Z. d. d. m. G. 9, XLIII.

यज्ञपर्यम् (यज्ञ + प०) n. Fuge des Opfers: यज्ञ इत्याद्यं यपर्युत्तरिपात् TBa. 3, 7, 2, 5. 12, 5, 12. 1, 1, 5, 5. TS. 5, 2, 5, 1. 6. 6, 1, 2, 5.

यज्ञपशु (यज्ञ + 1. पशु) m. Opferthier BULG. P. 4, 19, 11. 28, 26. Pferd ÇANDAM. im ÇKDr.

यज्ञपात्र (यज्ञ + पात्र) n. Opfergeräth ÇAT. BR. 1, 1, 3, 12. 4, 17. 12, 3, 2, 7. ĀÇV. GṚH. 4, 2, 1. KAUC. 81. KĪTJ. Ça. 23, 7, 31. AV. PARIC. in Verz. d. B. H. 90. M. 3, 116. 167. R. GORR. 2, 83, 32. 34. 3, 76, 23. BULG. P. 4, 5, 15. P. 1, 3, 64. 8, 1, 15. VOP. 23, 51.

यज्ञपात्रीय (von यज्ञपात्र) adj. zu einem Opfergeräth geeignet ÇAT. BR. 2, 2, 4, 10.

यज्ञपार्थ (यज्ञ + पार्थ) n. Titel einer Schrift Ind. St. 3, 269. WEBER, GJOT. 49. MÜLLER, SL. 256. HALL 192. Verz. d. B. H. No. 261. Verz. d. Oxf. H. 270, b, 32. 277, a, 12. 270, a, 21. 292, a, 51. Nach AUFRICHT m. N. VI. Theil.

pr. eines Autors.

यज्ञपुच्छ (यज्ञ + पुच्छ) n. Schwanz d. h. Endstück des Opfers ĀÇV. Ça. 6, 11, 2. LĀTJ. 9, 3, 4. ÇAT. BR. 11, 3, 5, 11.

यज्ञपुमंस् (यज्ञ + पु०) m. die Seele des Opfers, Bein. Vishṇu's BULG. P. 4, 28, 29. PAÑĀR. 4, 3, 36 (S. 248).

यज्ञपुरश्चरण (यज्ञ + पु०) n. Titel einer Schrift Ind. St. 1, 470.

यज्ञपुरुष (यज्ञ + पु०) m. = यज्ञपुमंस् H. 214. Verz. d. Oxf. H. 183, b, 36. VP. bei Muir, ST. 1, 63. BULG. P. 1, 3, 38. 2, 7, 11. 3, 13, 23. 22, 31. 4, 14, 25. 5, 3, 1. 8, 17, 2. 9, 18, 48. °पूरुष 4, 13, 4. 14, 18.

यज्ञप्री (यज्ञ + 2. प्री) adj. am Opfer sich vergnügend: इयं दृक्स्मुडुधं विश्रधापयं यज्ञप्रिये यज्ञमानाय मुक्तो RV. 10, 122, 6. VS. 27, 31.

यज्ञफलद (यज्ञ - फल + 1. द) adj. Opfer belohnend, Bein. Vishṇu's PAÑĀR. 4, 3, 35 (S. 248).

यज्ञवन्धु (यज्ञ + व०) m. Opfergenosse RV. 4, 1, 9.

यज्ञवाहु (यज्ञ + वाहु) m. des Opfers Arm, ein N. des Feuers und zugleich N. pr. eines Sohnes des Prijavata BULG. P. 5, 1, 25. 34. 20, 9.

1. यज्ञभाग (यज्ञ + भाग) m. Antheil am Opfer HARIV. 8002. 8006. KUMĀRAS. 1, 17. BHĀG. P. 9, 17, 15. MĀRK. P. 103, 4. °हरानरीन् 103, 20. °भुज् einen Opferantheil geniessend; m. ein Gott BULG. P. 8, 14, 6. MĀRK. P. 103, 6. KUMĀRAS. 6, 72.

2. यज्ञभाग (wie eben) adj. einen Antheil am Opfer habend: सुराः MĀRK. P. 118, 7. m. ein Gott: यज्ञभागेय्य m. Bein. Indra's ÇĀK. 186.

यज्ञभाजन (यज्ञ + भा०) n. Opfergeräth ÇĀṬDH. im ÇKDr.

यज्ञभाण्ड (यज्ञ + भा०) n. dass. R. 4, 4, 21.

यज्ञभावन (यज्ञ + भा०) adj. Opfer fördernd, Beiw. Vishṇu's BULG. P. 3, 13, 33. 4, 7, 48. PAÑĀR. 4, 3, 35 (S. 248). यज्ञैर्भाव्यत आक्रियते Comm. zu BULG. P.

यज्ञभुज् (यज्ञ + 4. भुज्) adj. Opfer geniessend; m. ein Gott, insbes. Vishṇu MBu. 13, 7054. BULG. P. 4, 13, 32. 9, 17, 4. MĀRK. P. 73, 6. 104, 12. PAÑĀR. 4, 3, 35 (S. 248).

यज्ञभूमि (यज्ञ + भू०) f. Opferstätte R. 4, 11, 14 (19 GORR.). 73, 14 (73, 15 GORR.). R. GORR. 1, 13, 1. KATHA. 31, 105.

यज्ञभूषण (यज्ञ + भू०) m. weisses Darbha-Gras RĪG. im ÇKDr.

यज्ञभृत् (यज्ञ + भृत्) m. der Veranstalter eines Opfers VARĀH. BRH. S. 13, 11. Beiw. Vishṇu's MBu. 13, 7054.

यज्ञभोक्तृ (यज्ञ + भो०) m. Geniesser der Opfer, Beiw. Kṛṣṇa's PAÑĀR. 4, 1, 34.

यज्ञमण्डल (यज्ञ + म०) n. Opferrund, Opferstätte R. 3, 4, 12.

यज्ञमनस् (यज्ञ + म०) adj. auf das Opfer merkend ĀÇV. Ça. 1, 12, 30.

यज्ञमन्मन् (यज्ञ + म०) adj. opferwillig RV. 7, 61, 4.

यज्ञमय (von यज्ञ) adj. das Opfer in sich enthaltend HARIV. 11363. — Vgl. वेदयज्ञमय.

यज्ञमेकात्मव (यज्ञ + म०) m. eine grosse Opferfeier BULG. P. 4, 19, 2.

यज्ञमालि (यज्ञ + मा०) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 11, a, 6. Verz. d. B. H. 130.

यज्ञमुख (यज्ञ + मुख) n. Mund und Eingang des Opfers AIT. BR. 1, 8. fgg. TBa. 1, 1, 5, 4. 2, 2, 8. अग्निर्वै यज्ञमुखम् 6, 2, 8. 11. यज्ञमुखं वा अग्नि-क्तात्रं ब्रह्मेता व्याकृतयो यज्ञमुख एव ब्रह्म कुरुते TS. 1, 6, 40, 2. 3, 1, 2, 1.

ÇAT. BR. 1,1,2,3. 2,3,4,20. 12,7,3,12.

यज्ञमुष् (यज्ञ + 2. मुष्) adj. das Opfer raubend; m. ein dem Opfer nachstellender Dämon TS. 3,5,4,1. KĀṬH. 32,6. MBH. 3,14165. fg. VARĀH.

Bṛh. S. 19,18. — Vgl. इष्टिमुष्.

यज्ञमुक् in der Stelle पुरा यज्ञमुक्ते रत्नैसि तीर्थेष्वपि गोपायसि ÇĀṆKH. BR. 12,1.

यज्ञमूर्ति (यज्ञ + मूर्) m. N. pr. eines Mannes HALL 54.

यज्ञमेनि s. u. मेनि.

यज्ञपशर्त्त (यज्ञ + पशस्) n. Anmuth des Opfers TS. 5,1,4,3. 6,5,2,4.

यज्ञयोग्य (यज्ञ + योग्य) adj. zum Opfer geeignet; m. *Ficus glomerata* RĪĀN. im ÇKDn.

यज्ञरस (यज्ञ + रस) m. Opfernass d. i. der Soma HARIV. 2389. — Vgl. यज्ञरेतस्.

यज्ञराज् (यज्ञ + राज्) m. König des Opfers, der Mond H. ç. 11. wohl fehlerhaft für यज्वराज्; vgl. यज्वनो पतिः u. यज्वन्.

यज्ञरुचि (यज्ञ + रुचि) m. N. pr. eines Dānava KATHĀS. 47,25.

यज्ञरेतस् (यज्ञ + रे) n. der Same des Opfers d. i. der Soma Bṛh. P. 4,24,38. — Vgl. यज्ञरस.

यज्ञर्त्त (यज्ञ + र्त्त) adj. etwa opfergerecht AV. 8,10,4.

1. यज्ञवर्चस् (यज्ञ + वर्) n. Opferwort AV. 11,3,19.

2. यज्ञवचस् (wie oben) m. N. pr. eines Lehrers mit dem patron. Rāḡastambājana ÇAT. BR. 10,6,8,9. pl. PRAYANĀDHJ. in Verz. d. B. H. 55,13.

यज्ञ्वनस् (यज्ञ + व) adj. Opfer liebend RV. 10,50,5.

यज्ञ्वत् (von यज्ञ) adj. verehrend RV. 3,27,6.

यज्ञवराक् (यज्ञ + व) m. Vishṇu als Eber WILSON. — Vgl. यज्ञसूकर.

यज्ञवर्धन (यज्ञ + वर्ध) adj. Opfer fördernd AV. 10,6,34.

यज्ञवर्मन् (यज्ञ + वर्म) m. N. pr. eines Fürsten Z. f. d. K. d. M. 3,168.

यज्ञवल्क m. N. pr. eines Mannes: यज्ञस्य वल्को वक्ता यज्ञवल्कः तस्यापत्यं याज्ञवल्क्यः ÇĀṆKH. zu Bṛh. ĀR. UP. 1,4,3.

यज्ञवल्ली (यज्ञ + व) f. = सोमवल्ली *Cocculus cordifolius* DC. RĪĀN. im ÇKDn.

यज्ञवाट (यज्ञ + वाट) m. Opferstätte HAR. 123. ÇAUNAKA bei MÜLLER, SL. 236,5. MBH. 3,9910. 15290. 7,2173. 12,9468. 14,90. 282. HARIV. 1418. 8010. R. 1,44,35. 50,1 (51,1 GOMR.). 62,23. R. GOMR. 1,4,23. 7,91,15. MĀKĀH. 174,19. Bṛh. P. 10,23,33.

यज्ञवाम (यज्ञ + वाम) m. N. pr. eines Mannes VĀJU-P. in VP. I, 153.

यज्ञवास्तु (यज्ञ + वा) n. Stätte des Gottesdienstes, Opferplatz AIT. BR. 2,1. 13. TS. 2,6,2,3,1,9,5. 4,19,2. ÇAT. BR. 12,3,4,1. ÇĀṆKH. BR. 10,2. KAUC. 67. Kurzer Ausdruck für यज्ञवास्तुक्रिया (vgl. GṚHYASĀM. 2,12) GOMR. 1,8,26. 31.

यज्ञवाक् (यज्ञ + वाक्) 1) adj. das Opfer geleitend, — zu den Göttern befördernd MBH. 1,8354. 2,304. 13,625. Verz. d. Oxf. H. 54, b, 12. — 2) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge Skanda's MBH. 9,2572.

यज्ञवाक्त्न (यज्ञ + वा) adj. 1) das Opfer geleitend so v. a. vollführend: विप्राः MBH. 12,9721. — 2) dessen Vehikel das Opfer ist, Boia. Vishṇu's MBH. 13,7053. Çiva's Çiv.

यज्ञवाक्स् (यज्ञ + वा) adj. 1) Verehrung bringend: वर्षो धा यज्ञवाक्से RV. 3,8,3. 24,1. देवीं धियं मनामहे वर्षो धा यज्ञवाक्स्-VS. 4,11.

— 2) Verehrung empfangend, von Göttern: यज्ञैर्मयि यज्ञवाक्स् सेमेभिः सोमपातमम् । कोत्राभिरिन्द्रं वावधुः RV. 3,12,20. 1,5,11. 86,2. 4,47,4. AV. 6,114,2. TS. 1,8,2,1.

यज्ञवाक्त्न (यज्ञ + वा) adj. das Opfer geleitend, — zu den Göttern befördernd: षष्ठं MBH. 13,1318.

यज्ञविद् (यज्ञ + विद्) adj. opferkundig ÇAT. BR. 14,6,8,4. VARĀH. Bṛh. S. 16,8.

यज्ञविद्या (यज्ञ + वि) f. Opferkunde PRAB. 107,5. 108,11.

यज्ञविधृष्ट s. u. 1. धृष् mit वि 3).

यज्ञवीर्य (यज्ञ + वीर्य) adj. dessen Macht auf dem Opfer beruht, Beiw. Vishṇu's Bṛh. P. 6,9,30.

यज्ञवृत् (यज्ञ + वृत्) m. Opferbaum d. i. *Ficus indica* RĪĀN. im ÇKDn.

यज्ञवृद्ध (यज्ञ + वृद्ध) adj. durch Opfer ergötzt: Indra RV. 6,21,2.

यज्ञवृध् (यज्ञ + वृध्) adj. opferfroh oder opferreich AV. 4,23,3.

यज्ञवेशर्त्त (यज्ञ + वे) n. Einbruch in den Gottesdienst, Opferstörung, Entweihung AIT. BR. 2,11. 31. 3,46. देवा वै यज्ञमतन्वत तांस्तन्वानानसुरा ऋग्याप्यज्ञवेशसमेधां करिष्याम इति 6,4. स यज्ञवेशर्त्त कृत्वा प्राप्तकृत् सोममपि वत् TS. 2,4,42,1. 5,2,1. 3,4,2,8. 40,4. 5,1,2,2. 6,3,4,9. ÇAT. BR. 1,6,2,8. 12,7,2,1. 8,2,1. 13,2,2,3. ÇĀṆKH. BR. 7,8.

यज्ञवोढवे (यज्ञ + वो) dat. von वोढु und infin. zu वृत्) um die Opfer zu geleiten, — zu den Göttern zu befördern NIDĀNAS. 1,6,14 in Ind. St. 2,114.

यज्ञव्रत (यज्ञ + व्रत) adj. in der Observanz des Opfers stehend TS. 6,1,2,4.

यज्ञशत्रु (यज्ञ + शत्रु) m. Feind des Opfers; N. pr. eines Rākshasa R. 3,29,30. 6,19,22.

यज्ञशमल s. शमल.

यज्ञशरण (यज्ञ + शरण) n. Opferschuppen MĀLAV. 70,21.

यज्ञशाला (यज्ञ + शा) f. Opferhalle Bṛh. P. 4,4,21. SĀ. zu RV. 1,1,8. 13,6 (bei ROSEN यज्ञशालाद्वाराणि, bei MÜLLER यज्ञस्य शा). 3,53,17. = अग्निशरण Schol. zu ÇĀK. 48,4.

यज्ञशास्त्र (यज्ञ + शास्त्र) n. die Lehre vom Opfer M. 4,22.

यज्ञशील (यज्ञ + शील) 1) adj. an Opfer gewöhnt, häufig Opfer vollbringend M. 11,20. Spr. 4420. Bṛh. P. 5,4,12. — 2) m. N. pr. eines Brahmanen Verz. d. Oxf. H. 76,b,23.

यज्ञशेष (यज्ञ + शेष) Ueberbleibsel von einem Opfer H. 834. M. 3,285.

यज्ञश्री (यज्ञ + श्री) 1) adj. das Opfer fördernd RV. 1,4,7. — 2) m. N. pr. eines Fürsten VP. 473. Bṛh. P. 12,1,25.

यज्ञश्रेष्ठा (यज्ञ + श्रेष्ठ) f. *Cocculus cordifolius* DC. RĪĀN. im ÇKDn.

यज्ञसंशित (यज्ञ + सं) adj. vom Opfer getrieben AV. 10,5,31.

यज्ञसंस्था (यज्ञ + सं) f. Opfergrundform ÇĀṆKH. GṚHY. 1,1. 21.

यज्ञसदन (यज्ञ + स) n. Opferhalle MBH. 2,1856. Bṛh. P. 2,6,27.

यज्ञसदस् (यज्ञ + स) n. Opferversammlung Bṛh. P. 4,4,9.

यज्ञसौध (यज्ञ + सौध) adj. Gottesdienst vollführend RV. 1,96,3. 114,4.

यज्ञसौधन (यज्ञ + सा) adj. dass. RV. 1,145,3. 9,72,4. als Beiw. Vishṇu's Opfer zu Wege bringend, — veranlassend MBH. 13,7054.

यज्ञसार (यज्ञ + सार) m. 1) das Beste beim Opfer, als Beiw. Vishṇu's PĀNĒAN. 4,3,50. — 2) *Ficus glomerata* ÇANDĀN. in Verz. d. Oxf. H. 198, b,45. RĪĀN. im ÇKDn.

यज्ञसारथि (यज्ञ + सा) N. eines Sāman Ind. St. 3,230, a. LĀṬ. 1,6,40.

यज्ञसूक्त (यज्ञ + सूक्) m. = यज्ञवराक् Bṛh. P. 3, 19, 9.

यज्ञसूत्र (यज्ञ + सूत्र) n. die beim Opfer über die linke Schulter hängende heilige Schnur Ġāṭh. V. VEDDHĀDITJASAMHITĀ und KALKI-P. 4 im ÇKDa. R. 1, 4, 19. AK. 2, 7, 49. H. 845.

यज्ञसेन (यज्ञ + सेना) m. N. pr. eines Mannes TS. 5, 3, 9, 1. KĪṭh. 21, 4. Bein. Drupada's MBu. 1, 5174. 6881. 2, 126. 5, 7461. ein Fürst von Vidarbha MĀlav. 69, 17. ein Dānava KATHĀs. 47, 17. unter den Beinamen Vishṇu's MBu. 12, 1510. — Vgl. यज्ञसेन, यज्ञसेनि.

यज्ञसेम (यज्ञ + सेम) m. N. pr. verschiedener Brahmanen KATHĀs. 10, 6. 61, 300. 97, 8. 114, 88. Verz. d. Oxf. H. 153, a, 9.

यज्ञस्थल (यज्ञ + स्थल) n. 1) Opferstätte Verz. d. Oxf. H. 138, b, 18. — 2) N. pr. eines Agrahāra KATHĀs. 28, 156. 97, 7. 114, 88. eines Grāma 96, 8. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 153, a, 8.

यज्ञस्थाणु s. स्थाणु.

यज्ञस्थान (यज्ञ + स्थान) n. Opferstätte HĀm. 125. Ġāṭh. im ÇKDa.

यज्ञस्वामिन् (यज्ञ + स्वा) m. N. pr. eines Brahmanen KATHĀs. 123, 239.

यज्ञर्क्षन् (यज्ञ + र्क्षन्) adj. Gottesdienst —, Opfer störend, — verderbend TS. 3, 8, 4, 1. KĪṭh. 32, 6. PĀNĒAV. Ba. 13, 6, 9. Bṛh. P. 4, 19, 15. Çiva 6, 58. MBu. 3, 15855.

यज्ञर्क्षन् (यज्ञ + र्क्षन्) adj. dass.; m. N. pr. eines Rākshasa R. 5, 79, 12.

यज्ञर्क्षदप (यज्ञ + र्क्षदप) adj. bei dem das Opfer das Herz ist, der das Opfer über Alles gern hat Bṛh. P. 4, 9, 24.

यज्ञोत्तर (यज्ञ + उत्तर) m. 1) Opferer im Gottesdienst RV. 8, 9, 17. — 2) N. pr. eines Sohnes des Manu Uttama: °कोत्रादप: Bṛh. P. 8, 1, 23. °कोत्र BURNOUT.

यज्ञोश (यज्ञ + योश) m. Opferantheil: °भुञ्ज् ein Gott KUMĀRA. 3, 14.

यज्ञागार (यज्ञ + अगार) n. Opferschuppen ÇĀṭh. Çh. 5, 14, 1. 18, 24, 14. MBu. 2, 832.

यज्ञाङ्ग (यज्ञ + अङ्ग) 1) n. Glied — d. h. Theil, Mittel, Werkzeug des Opfers LĪṭṣ. 1, 2, 15. KĪṭṣ. Çh. 24, 6, 1. KAUC. 1. 2. NĪr. 7, 4. 14, 1. KUMĀRA. 1, 17. — 2) m. a) Ficus glomerata AK. 2, 4, 3, 2. Acacia Catechu Willd. RĪĒAN. im ÇKDa. Clerodendrum Siphonanthus R. Br. ÇABDAĒ ebond. — b) Bein. Vishṇu's oder Kṛṣṇa's MBu. 13, 7053. PĀNĒAR. 4, 3, 59. 8, 26. Çiva's Çiv. — 3) f. Cocculus cordifolius DC. RĪĒAN. im ÇKDa.

यज्ञात्मन् (यज्ञ + आत्मन्) m. die Seele des Opfers, Bein. Vishṇu's Bṛh. P. 4, 7, 33.

यज्ञात्ममिथ (यज्ञात्मन् + मिथ) m. N. pr. eines Mannes HALL 171. fgg.

यज्ञानुकाशिन् (यज्ञ + अश) adj. Opfer beschauend TBA. 1, 1, 4, 4. = यज्ञतत्त्वप्रकाशनसमर्थ Comm.

यज्ञाप्त (यज्ञ + अप्त) m. Beschluss eines Opfers H. 834. HALL. 2, 262. °कृत् unter den Beinamen Vishṇu's MBu. 13, 7054.

यज्ञाय (von यज्ञ), partic. °यस्त् im Gottesdienst thätig RV. 5, 41, 1.

यज्ञायज्ञिय n. N. eines nach dem Verse यज्ञा यज्ञा° (RV. 4, 168, 1) benannten Sāman, welches als letztes Glied des Agnishṭoma auch Agnishṭoma-Sāman heisst, AV. 8, 10, 13. 15. 17. 18, 2, 2. 3. 5. 4. 2. VS. 12, 4. TS. 5, 4, 20, 2. 5, 8, 1. TBA. 2, 2, 8, 3. ÇAT. Ba. 3, 1, 3, 39. 4, 4, 10. 13. PĀNĒAV. Ba. 15, 9, 12. KĪṭṣ. Çh. 4, 10, 1. 22, 6, 5. LĪṭṣ. 6, 12, 6. ĀÇV. Çh. 6, 8, 12. 7, 5, 7. 9, 6, 4. KUMĀND. Up. 2, 19, 1. 2. N. verschiedener

Sāman Ind. St. 3, 230, a. अग्नेर्वैश्वानरस्य य° 201, a. अनुष्टा° 202, b. भरद्वाजस्य य° 227, a.

यज्ञायतन (यज्ञ + आयतन) n. Opferstätte MBu. 1, 561. 3, 10376. R. 1, 12, 35. 4, 37, 38.

यज्ञायुर्ध्व (यज्ञ + आयुर्ध्व) n. Opfergeräthe AV. 12, 3, 23. 18, 4, 2. AIT. Ba. 7, 19. zehn sind aufgezählt TS. 1, 6, 8, 2. 3. TBA. 3, 2, 5, 9. ÇAT. Ba. 1, 6, 8, 2. KĪṭh. 32, 7. die Bez. scheint übertragen zu sein auf eine gewisse, mit च मे endigende Litanei TS. 5, 4, 8, 2.

यज्ञायुर्धिन् (von यज्ञायुध) adj. mit den Opfergeräthen versehen ÇAT. Ba. 12, 5, 2, 8.

यज्ञारङ्गेशपुरी f. N. pr. einer Stadt ROTR in der Einl. zu NĪr. L. wohl fehlerhaft für यज्ञर°.

यज्ञारि (यज्ञ + अरि) m. Feind des Opfers, Bein. Çiva's DHANĀŚĀLA im ÇKDa.

यज्ञार्ह (यज्ञ + अर्ह) 1) adj. Opfer verdienend, zum Opfer geeignet H. 830. — 2) m. du. Bez. der AÇvin H. 5. 38, wo wohl यज्ञार्ह zu lesen ist.

यज्ञावयव (यज्ञ + अवयव) adj. dessen Glieder aus Opfern bestehen, Bein. Vishṇu's Bṛh. P. 3, 18, 20.

यज्ञाशन (यज्ञ + अशन) m. Opferverzehrter, ein Gott H. 88, Sch.

यज्ञासौक् (यज्ञ + साक्) adj. des Opfers mächtig: °साक् acc. RV. 10, 20, 7.

यज्ञिक m. 1) (von यज्ञ) Butea frondosa Ġāṭh. im ÇKDa. — 2) oxyt. = यज्ञदत्तक P. 5, 3, 78, Sch. — Vgl. पैतृ°.

यज्ञिन् (von यज्ञ) adj. opferreich: Vishṇu MBu. 13, 7054. दातायणयज्ञिन् s. u. दातायणयज्ञ.

यज्ञिप् (wie eben), partic. °यत् zur Erkl. von अर्घयत् ÇAT. Ba. 9, 2, 8, 10.

यज्ञिय (wie eben) 1) adj. P. 5, 1, 71 nebst VĀrt. Vor. 7, 15. a) verehrungswürdig, opferwürdig, am Opfer Theil habend, heilig, göttlich; gew. Beiw. der Götter und dessen was ihnen gehört; m. Gott. NĪr. 7, 27. 29. यज्ञियाः, मानुषाः RV. 4, 1, 20. 43, 1. शृणवन्तु नो दिव्याः पार्थिवास्तो गोत्राता उत ये यज्ञियासः 7, 35, 14. ये देवानां यज्ञिया यज्ञियांनो मनोर्यज्ञत्राः 15. ये स्या मनोर्यज्ञियाः 10, 36, 10. साकं देवैर्यज्ञियास्तो भवियथ 1, 161, 2. 6. इन्द्रा गन्धि प्रथमो यज्ञियानाम् 6, 41, 1. देवाः 1, 139, 7. 188, 3. 2, 41, 21. 3, 6, 3. 10, 53, 2. प्र यज्ञं यज्ञियैभ्यो दिवो र्वर्चा मूर्तव्यः 5, 52, 5. पितरौ नमस्या देवा यज्ञियाः TS. 2, 5, 8, 6. Bṛh. P. 4, 7, 41. HARIV. 1328. यज्ञिया-न्कृतवान्देत्यान्देवाश्चाप्ययज्ञियान् 2266. 12639. भाग RV. 2, 23, 2. 3, 60, 1. 10, 124, 3. HARIV. 2803 (यज्ञिय die neuere Ausg.). नामन् RV. 1, 72, 3. 6. 48, 21. 1, 4. AIT. Ba. 5, 23. AV. 2, 12, 2. Wagen der AÇvin RV. 1, 119, 1. Flüsse 3, 33, 11. भुवो विश्वेषु सवनेषु यज्ञियः 10, 30, 1. AV. 6, 108, 1. 7, 80, 4. गावः MBu. 13, 3848. — b) im Gottesdienst thätig, — kundig, dazu fähig u. s. w.; andächtig, fromm: प्र यज्ञियेषु शर्वसा मदसि RV. 7, 57, 1. 4, 148, 3. 6, 5, 2. अग्निर्देवेषु सवसुः स विनु यज्ञियास्वा 8, 39, 7. 10, 11, 1. 18, 2. AV. 7, 28, 1. अर्भूम यज्ञियाः शुद्धाः 12, 2, 13. TS. 3, 2, 4, 1. ÇAT. Ba. 3, 1, 2, 9. HARIV. 11363. — c) zur Verehrung —, zum Gottesdienst —, zum Opfer gehörig, — passend u. s. w.; heilig AK. 2, 7, 27. H. 830. स्तोम RV. 3, 80, 7. अरमति 7, 42, 3. 10, 44, 6. व्रत 66, 9. धी 101, 9. स यज्ञियो यज्ञतु यज्ञियो कृतून् 10, 11, 1. कर्मन् Opferhandlung JĀn. 3, 26. अन्न AV. 6, 116, 1. 122, 5. 10, 9, 3. चरु 11, 1, 16. द्यावापृथिव्यो व यज्ञिये ऽग्निमाधत्ते TBA. 1, 1, 2, 2. 2, 4, 2. अग्नेस्तनुः 8. केतवः 9. TS. 2, 6, 9, 1. वृत् ÇAT. Ba. 1,

3, 2, 20. 10, 2, 2, 1. *Āc. Gṛh.* 3, 8, 3. *MBh.* 13, 4700. *Mārk.* P. 40, 70. *AK.* 3, 4, 17, 99. *घ्रापः* *Āc. Gṛh.* 4, 7, 15. *द्रव्य* *Hariv.* 2161. *यज्ञ*, *अथ*, *गो* *R.* 1, 40, 7. 61, 14. *R. Gorr.* 1, 41, 7. *s. MBh.* 13, 3848. 14, 2224. — *R. Gorr.* 1, 12, 28. = *मेध्य* *Çāṁk.* zu *Bṛh. Ār. Up. S.* 37. *दिष्* *Āc. Gṛh.* 4, 8, 11. *Gorr.* 1, 9, 15. *देश* *M.* 2, 23. *तस्माद्विंसा न यज्ञिया* *MBh.* 12, 9828. *यज्ञि-यतम* *Çat. Br.* 1, 1, 4, 12. — 2) *m. Bez. des dritten Zeitalters* *Triak.* 1, 1, 112. — *Vgl. यज्ञ*, *यज्ञ* (unter *यज्ञ*) und *यैत*.

यज्ञियशाला (*य* + *शा*) *f. Opferhalle* *Ġaṭḍh.* im *ÇKDā.*

यज्ञीय (von *यज्ञ*) 1) *adj. zum Opfer passend:* *अरुन्* *MBh.* 3, 10376. *अयज्ञीयदुमे देशे* 13, 1320. 4700. *भाग* *Opferantheil* *Hariv.* 2803 (die ältere *Ausg.* *यज्ञिय*). = *मेध्य* *Çāṁk.* zu *Bṛh. Ār. Up. S.* 18. An den drei ersten Stellen durch das *Metrum* bedingt. — 2) *m. Ficus glomerata* *Rāḡan.* im *ÇKDā.*

यज्ञीयब्रह्मपादप (*य* + *ब्र*) *m. eine best. Pflanze, = विकङ्कत* *Rāḡan.* im *ÇKDā.*

यज्ञेश (*यज्ञ* + *ईश*) *m. Herr der Verehrung, — des Opfers*, *Bein.* *Viśṇu's Bhāg.* P. 1, 3, 7. 12, 35. 4, 7, 47. 12, 10. 23, 25. 5, 4, 7. 6, 6, 22. 8, 17, 8. 9, 14, 47. *PAṆĀR.* 4, 3, 35 (S. 248). *der Sonne* *Mārk.* P. 104, 38. 111, 2.

यज्ञेश्वर 1) *m. (यज्ञ + ईश) a) Herr der Verehrung, — des Opfers*, *Bein.* *Viśṇu's VP.* bei *Muir*, *ST.* 1, 62. *Bhāg.* P. 1, 17, 33. 3, 13, 29. 4, 7, 25. 20, 36. 8, 13, 2. — *b) N. pr. eines Autors* *Ind. St.* 4, 467. — 2) *f. ई (यज्ञ + ई)* *Bez. eines best. Zauberspruches:* *विद्यामाकात्म्य* *Verz. d. Oxf. H.* 43, a, 29.

यज्ञेश्वरार्थ (*यज्ञेश्वर* + *आ*) *m. N. pr. eines Mannes* *Roth* in der *Einl.* zu *Nir. L.*

यज्ञेषु (*यज्ञ* + *इषु*) *m. N. pr. eines Mannes* *TBr.* 1, 5, 3, 1.

यज्ञेष्ट (*यज्ञ* + *1. इष्ट*) *n. ein best. wohlriechendes Gras, = दीर्घरोक्षिक* *Rāḡan.* im *ÇKDā.*

यज्ञेष्टुम्बर *m. = उष्टुम्बर* *Ficus glomerata* *Çāṇḍar.* im *ÇKDā.*

यज्ञोपकरण (*यज्ञ* + *उ*) *n. Opferzubehör* *Ind. St.* 1, 52. *MBh.* 7, 2366.

यज्ञोपवीत (*यज्ञ* + *उ*) *n. die für das Opfer übliche Behängung mit der heiligen Schnur über die linke Schulter; später auch Bez. der heiligen Schnur selbst.* *Triak.* 2, 7, 12. *STENZLER* zu *Āc. Gṛh.* S. 117. *TBr.* 3, 10, 9, 12. *LĀṬ.* 1, 2, 14. 5, 2, 1. *ÇĀṆKH.* *Gṛh.* 2, 2. 13. 4, 12. *वीतं कृत्वा* *KAUSH.* *Up.* 2, 7. — *Ind. St.* 2, 174. 178. *MRĀĒH.* 48, 1. *VARĀH.* *Bṛh.* S. 48, 33. *Verz. d. B. H. No.* 1021. *fg. Verz. d. Oxf. H.* 269, a, 1 v. u. 281, b, 1 v. u. 286, a, No. 670. *केशयज्ञोपवीतभृत्* *KATHĀS.* 94, 69. 99, 11. *नाग* *adj. MBh.* 7, 9456. *Hariv.* 10392. — *Vgl. unter उपवीत* und *बालयज्ञोपवीतक.*

यज्ञोपवीतवत् (von *यज्ञोपवीत*) *adj. mit der heiligen Schnur behängt:* *हेम* *mit einer goldenen Opferschnur beh.* *Hariv.* 3048. *शुक्ल* *MBh.* 1, 5330.

यज्ञोपवीतिन् (wie eben) *adj. dass.* *Gorr.* 1, 1, 2. 2, 2. 2, 1, 19. *ÇĀṆKH.* *Gṛh.* 4, 9. *Hariv.* 14205. *Verz. d. Oxf. H.* 148, a, 31. *नित्य* *MBh.* 5, 1557. *नाग* *10, 219. रज्जु* *Hariv.* 3479. — *Vgl. unter उपवीतिन्.*

यज्ञोपासक (*यज्ञ* + *उ*) *m. ein Verehrer der Opfer* *Kāp.* 4, 21.

यज्ञ्य *partic. fut. pass. von 1. यज्ञ* *Vop.* 26, 12. *n. und f. आ* *nom. abstr.;* *s. देव.* — *Vgl. इय्य, याय्य.*

यज्ञ्यु (von 1. *यज्ञ*) *ved., यज्ञ्यु* *Unādis.* 3, 20. *adj. 1) verehrend, huldigend, fromm* *RV.* 1, 31, 13. 55, 6. *इन्द्राय सोमं यज्ञ्यवो जुहोत* 2, 14, 8. *देवस्य य-*

ज्ञ्यवो जनासः 3, 19, 4. 4, 23, 2. 5, 31, 13. 41, 3. 8, 52, 5. *विद्यानि कृण्वन्सु-पर्यानि यज्ञ्यवे* 9, 86, 26. = *अघर्षु* *Uśāval.* = *यज्ञमान* *Unādis.* im *Saṅkshiptas. ÇKDā.* — 2) *der Verehrung theilhaftig* *RV.* 9, 61, 12. *वितु यज्ञ्यु* 10, 61, 15. — *Vgl. यज्ञ.*

यज्ञ्यन् (wie eben) *adj. P.* 3, 2, 103. *f. ved. यज्ञ्यरी* (angeblich auch *यज्ञ्यनी* *P.* 4, 1, 7. *Vārt.* 2, Schol.) *Verehrer, Gläubiger, Frommer; Opferer* *AK.* 2, 7, 8. *H.* 818. *HALĀS.* 2, 265. *स्वाहा यज्ञं कृणोतुनेन्द्राय यज्ञ्यनो गृहे* *RV.* 1, 13, 12. 33, 5. *यज्ञ्यदर्शयोर्वि भजाति भोजनम्* 2, 26, 1. 3, 14, 1. *इन्द्रो यज्ञ्यने पृणते च शितति* 6, 28, 2. 4. *विशः* 10, 41, 2. 96, 5. 151, 3. *Agni* 6, 15, 14. — *M.* 11, 11. 12, 49. *MBh.* 1, 8099. 3, 1729. *Hariv.* 11067. *R.* 4, 6, 2. *RAGH.* 1, 44. 3, 39. 6, 46. 18, 11. *KUMĀRAB.* 2, 46. *VARĀH.* *Bṛh.* S. 68, 16. 47. *Spr.* 1435. 4418. 5303. *Bhāg.* P. 1, 12, 20. 5, 15, 7. *Mārk.* P. 121, 2. *KATHĀS.* 82, 3. *Vop.* 5, 6. *यज्ञ्यनो पतिः* *Bez. des Mondes* *Triak.* 1, 1, 86. *sacrificalis:* *इयः* *RV.* 1, 3, 1. — *Vgl. यज्ञ्य, अय्यर्थ, अस्त्यन्, देवराज्ञ, पृष्ठ, वहु.*

यज्ञ्यिन् *adj. = यज्ञ्यन्* *MBh.* 7, 2466. *VP.* bei *Muir*, *ST.* 1, 188. *Bhāg.* P. 5, 14, 39. *Mārk.* P. 111, 2. 16. 130, 10. 133, 8. 15. — *Vgl. कु.*

यज्ञ्य *n. N. eines Sāman* *Ind. St.* 3, 230, a. *PAṆĀV.* *Br.* 13, 3, 6. *LĀṬ.* 7, 3, 11. 13. 10, 3, 7. *यज्ञ्यपत्य* *n. desgl. Ind. St.* 3, 230, a. *यज्ञ्यपत्योत्तर* *n. desgl. ebend.*

यत्, *यैतति* und *यैतते* (nur dieses nach *Dhātup.* 2, 29), *यैतमान*, *यतानै* und *यैतान;* *यैतिरे*, *यैतिष्यते*, *अयैतिष्ट*; 1) *act. anschliessen, uneinander-fügen; verbinden:* *जनं न मित्रो यैतति ब्रुवाणाः* *RV.* 7, 36, 2. *कृतं च शत्रू-न्यततं च मित्रिणाः* 8, 33, 12. *युवं मित्रं जनं यतयः सं च नयथः* 5, 65, 6. 48, 5. — 2) *med. sich anschliessen, — anreihen; in Reihen ziehen:* *कुंसा इव अणिशो यतानाः* *RV.* 3, 8, 9 (vgl. 1, 163, 10). *अवस्यवो न यतानासु यैतिरे* 1, 83, 8. 5, 33, 10. 39, 2. *विशो न युक्ता उपसो यतते* 7, 79, 2. 10, 13, 2. 5. *अनुपूर्वं यतमानाः* 18, 6. 77, 2. 8, 43, 4. *Auch act. etwa so v. a. in einer Reihe — auf einer Stufe stehen:* *नकिर्देवेभिर्मयतो मरुत्वा* 6, 67, 10. — 3) *med. sich verbinden, — vereinigen, zusammentreffen mit (instr.):* *वैद्यानरो यतते सूर्येण* *RV.* 4, 98, 1. (*उपासः*) *यतमाना रश्मिभिः सूर्यस्य* 123, 12. 5, 4, 4. 10, 62, 11. *परि वामिषः युव्वीरीयुर्गिर्भिर्मयतमानाः* 3, 58, 8. 10, 113, 7. *तत्रेणाग्रे स्वायुः सं रभस्व मित्रेणाग्रे मित्रधेये यतस्व* (*P.* 5, 4, 36. *Vārt.* 3, Sch.) *VS.* 27, 5. 7, 45. 10, 29. *पितुर्न पुत्रः क्रतुभिर्मयतानः wie ein Sohn des Vaters Willen sich fügend* *RV.* 9, 97, 30. — 4) *med. sich zu vereinigen suchen mit (loc.), zu erreichen suchen (einen Ort), zustreben, auf Etwas zuhalten:* *द्वि स्वनो यतते* *RV.* 10, 75, 3. *मरुः पार्थिवे सद्ने यतस्व* 1, 169, 6. *TBr.* 1, 4, 2. *TS.* 2, 2, 1. *यतैरिते यतस्व* 5, 6, 2, 4. *Çat. Br.* 12, 2, 2, 1. — 5) *med. (aus metrischen Rücksichten auch act.) streben nach, sich bemühen um, bedacht sein auf, sich ganz einer Sache hingeben:* *a) mit loc.: यतयं नलमार्गो* *MBh.* 3, 2727. *हितानुदर्शने* *R.* 5, 76, 22. *Bhāg.* P. 3, 25, 26. *जीवितकृतौ* *Spr.* 1140. *द्विषतां वधे* *R.* 3, 71, 16. *पितुर्विनयके* *R. Gorr.* 2, 20, 46. *BHĀṬṬ.* 5, 29. *संसिद्धौ* *Bhāg.* 6, 43. *अर्थसिद्धौ धर्मे यतितुमर्हसि* *R. Gorr.* 2, 20, 11. *MBh.* 4, 680. *सिद्धे ज्ञ्य-धार्ये न यतते* *Bhāg.* P. 2, 2, 3. *नलस्यानयने यत* *MBh.* 3, 2722. *Mārk.* P. 69, 26. 126, 3. 132, 10. *यतिष्यति मरुभये* *R.* 4, 14, 29. *स्वाहवे न तु यत्य-ताम् (impers.)* *Spr.* 795. — *b) mit dat.: यतते तत्प्राप्त्यै* *Jāṭn.* 1, 351. *य-तिष्ये वः सखीप्रत्यानयनाय* *Vikr.* 5, 16. *MĀLAV.* 9, 3. *तस्य नाशाप* *Spr.* 95. *परमार्थसिद्धौ* 1901. *Bhāg.* 7, 3. *Hariv.* 15636. *नरामरणमोक्षाय* *Bhāg.* 7, 29.

MBh. 8, 5957. KATHĀS. 27, 40. उद्याय RAGH. 9, 7. अयुनर्मताय BṛĀG. P. 5, 19, 25. भूत्यै (Conj.) Spr. 3413. अर्थाय 4121. लाभाय Kām. Nītis. 1, 17. अयेसे Çāk. 113, 3. — e) mit gen.: तस्यास्य (Nīlak. ergänzt दाने) MBh. 1, 8088. — d) mit अर्थे, अर्थाय, अर्थम्, हेतोस्, प्रति: मित्रार्थे आन्धवार्ये च बुद्धिमान्यतते सदा Spr. 2208. ममाय नूनमर्थाय यतमान: R. 3, 73, 2. तदर्थम् Spr. 2882. मोक्षार्थम् MBh. 1, 1591. स्वर्गार्थं न यतिष्यति HARIV. 7273. सो ऽहं यातिष्ये (lion यतिष्ये) पुत्रार्थम् MĀRK. P. 121, 39. धर्मार्थं यतताम् (gen. pl.) Spr. 4258. शापात् हेतोस्तस्या न किं यते KATHĀS. 121, 153. कथं यतिष्ये भोजनं प्रति 92, 29. — e) mit acc.: यतसे प्राणिपीडनम् HARIV. 14003. राज्ञा दुष्टभावा हि यतसे विक्रियां वने R. 3, 49, 56. यतस्वान्यतमं रणम् so v. a. mache dich gefasst auf 33, 60. Vgl. u. h) α) am Ende. — f) mit infin. M. 9, 6. MBh. 1, 6360. 3, 2637. R. GORR. 2, 13, 14. 3, 23, 22. RAGH. 5, 17. 25. KUMĀRA. 2, 59. KATHĀS. 3, 128. 19, 51. RĀGA-TAR. 1, 159. 3, 282. 6, 334. BṛĀG. P. 3, 24, 28. BHĀṬṬ. 13, 58. — g) ohne Ergänzung sich anstrengen, alle seine Kräfte anwenden, Sorge tragen, auf seiner Hut sein, sich vorsehen: यतमाना वनं राजन्गहनं प्रतिपेदिरे MBh. 1, 5877. 3, 8814. R. 1, 63, 22. 3, 34, 21. 26. 44, 27. SUÇR. 2, 23, 8. तथा नित्यं यतेयाताम् — यथा न M. 9, 102. DAÇAK. in BENF. Chr. 185, 12. PRAB. 91, 4. BHĀṬṬ. 12, 4. act.: यततो ह्यपि — पुरुषस्य — इन्द्रयाणि प्रमाथोनि कृत्ति प्रसभं मनः BHAG. 2, 60. 7, 3. 9, 14. MBh. 3, 3313. HARIV. 13637. BṛĀG. P. 1, 6, 21. 4, 8, 32. 23, 10. 5, 18, 27. 6, 2, 35. 10, 30, 20. KĀURAP. 30. — h) partic. α) यत् bedacht auf: यतनाम् so v. a. kampfbereit MBh. 3, 4010. रणो 3, 7139. 6, 1738. संयुगे R. 7, 29, 13. चित्तविज्ञये BṛĀG. P. 7, 13, 30. प्रज्ञाविवृद्धये 6, 3, 5. यतो (यतो die neuere Ausg.) ऽभूदतो प्रति HARIV. 9118. mit infin. MBh. 3, 14944. zu Allem vorbereitet, der seine Maassregeln getroffen hat, auf seiner Hut seiend, sich vorsehend: शतो ऽसि मम पुत्रेण यतो भव महीपते MBh. 1, 1976. 3, 790. 4, 1282. 1291. R. 1, 32, 6. 7. 2, 35, 18. 93, 24 (102, 26 GORR.). 97, 13 (106, 9 GORR.). BṛĀG. P. 4, 10, 22. 8, 7, 2. 10, 1. 9, 2, 3. mit pass. Bed. besorgt —, gelenkt von: रथ MBh. 2, 2011. 3, 1703. हरयः 3, 12111. WESTERGAARD stellt dieses यत् zu यम्; an der ersten und dritten Stelle würde यत् nicht zum Metrum passen; vgl. unter — अभिसम्. — β) यतित mit einem infin. derjenige, den zu — man sich bemüht hat (vgl. शक्ति): असकृद्यतितो ह्येष कृतं व्याघ्र वने तया MBh. 1, 5570. अयनेतुं च यतितो न चैव शक्तितो मया 6015. impers.: यतितं वै मया पूर्वं वेत्त्य ब्राह्मणि ततथा । तेन यतस्ततो गतुम् ich war darauf bedacht 6128. — 6) med. feindlich zusammengerathen: त उपासो वर्षेण उग्रवाक्यो न किंष्टनूपु येतिरे greifen sich nicht unter einander selbst an RV. 8, 20, 12. सं ज्ञानते न यतसे मिथस्ते 7, 76, 5. im Kampfe liegen Ait. Br. 1, 14. 8, 10. देवासुरा यता आसन् KĀTH. 37, 11.

— caus. यार्तयति DHĀTUP. 33, 62 (निकारोपस्कारयोः, nach Andern निराकार und खेद st. निकार). 1) verbünden, vereinigen: दा जना यात-यन्त्ररीयते RV. 9, 86, 42. मित्रो जनान्यातयति बुवाणः 3, 39, 1; vgl. यातयज्जन. med. sich verbünden: अयातयत्त क्षितयो नवगवाः RV. 4, 33, 6. — 2) anfügen, anbringen: आयातने पृष्ठानि यातयति PĀNĪAV. Br. 13, 10, 16; vgl. वि caus. — 3) Jmd (gen.) Etwas (acc.) an's Herz legen: मदी-येष्वेव लेखेषु तत्रभवत्स्वामुद्दिश्य सभाजनानि यातयिष्यामः MĀLAV. 74, 10. — 4) vergelten (lohnem oder strafen): एवा हि त्वामनुया यातयन्तं मया विप्रैर्यो ददन्तं शृणोमि RV. 5, 32, 12. जनाय यातयन्निषः । वृष्टिं दिवः परि

अव 9, 39, 2. कदां हतचिन्तायासे 5, 3, 9. उयं हणेत्र यातय 10, 127, 7; vgl. हणयात्. यो ऽपगुरार्ते शतेन यातयात् (= क्षेपयेत् Comm.) TS. 2, 6, 40, 2. कित्तिष्ये नु मा यातयन्ति damit man es nicht als Fehler rüge Ait. Br. 1, 13. यो न यातयते वैरम् vergelten, erwidern MBh. 3, 1383. अयातयित्वा वैराणि 1382. वैरं ते यातितं (यातितं ed. Bomb.) मया 13, 567. यत्राबला वलिनं यातयति 4858. med. den Lohn für Etwas empfangen: तत्र त्वहं कृस्तिनं यातयिष्ये so v. a. dort werde ich dir den Elephanten abtreten 4856. 4858. 4860 u. s. w. तत्राहं ते भवने भूरितेजसो राजानम कृस्तिनं यातयिष्ये 4880. — 5) sich bemühen lassen (nach Sā.) Ait. Br. 1, 14. — — 6) kämpfen lassen TBa. 1, 3, 3, 4, wo mit dem Comm. यातयेत् (= प्र-यत्नं कारयेत्) st. यातयेत् zu lesen ist. — 7) Jmd peinigen, quälen (vgl. यातना), act. BṛĀG. P. 5, 26, 31. fg. 6, 1, 22. med.: आत्मानं यातयते 5, 26, 18. यातयमान pass. 8.

— अधि aufreihen: वतस्सु ह्यर्वा अधि येतिरे ऋणे RV. 1, 64, 4. — caus. med. sich vereinigen mit: अधं धमस्तं उर्विया वि भाति यातयमानो अधि सानु पृष्ठैः erreichend RV. 6, 6, 4.

— अनु med. zustreben, reichen zu (acc.): अनु जनान्यतते पञ्च धीरः RV. 9, 92, 3.

— आ anlangen, erreichen, Fuss fassen, wohnen in (loc.): कस्मिन्ना यंत्यो जने RV. 5, 47, 2. आ ते भद्रायां सुमते यतम 6, 1, 10. आ यद्वा यतमहि स्वराज्ये 5, 66, 6. आस्मै यतसे सध्याय पूर्वाः 10, 29, 8. 91, 7. सख्यं प्राणा मय्या यतताम् AV. 17, 1, 30. आ देवेभ्यं यतत आ सुवीर्यं आ शंस उत नृणा-म् bleiben RV. 3, 16, 4. partic.: स्वायां दिश्यायतम् ÇAT. Br. 9, 3, 2, 13. अ-त्तमायता 14, 4, 3. 10. Das partic. आयात hat noch folgende Bedd. 1) ab-hängig von, beruhend auf, zu Jmds Verfügung stehend (die Ergänzung im loc., gen. oder im comp. vorangehend) AK. 3, 1, 16. अमात्ये दण्ड आयातो दण्डे चैनयिकी क्रिया । नृपते कोपराष्ट्रे च हते संधिविपर्ययो ॥ M. 7, 65. 205. Spr. 3274. MBh. 14, 2084. 2351. HARIV. 5021. R. 1, 53, 14. fg. (34, 15. fg. GORR.). 2, 43, 28. MEGH. 16. KATHĀS. 46, 180. तवायताः प्र-ज्ञाशेमाः R. GORR. 2, 2, 26. प्रावृद्धालस्य चात्रमायतम् VARĀH. BRH. S. 21, 1. KATHĀS. 46, 19. MĀRK. P. 72, 21. 126, 3. 4. 7. Hit. 84, 5. विद्धे तस्यायतं निजं धनम् stellte es zu seiner Verfügung RĀGA-TAR. 3, 83. चनुरायता MAITREY. 6, 6. R. 1, 4, 29. 5, 86, 12. Çāk. 92. Spr. 1431. 2263. 3384. VEDDHA-KĀM. 13, 14. Kām. Nītis. 3, 77. 18, 20 (मित्रायते zu lesen). DAÇAK. 2, 40. MĀRK. P. 126, 5. LA. (II) 90, 13. KATHĀS. 18, 136. 20, 151. 32, 211. 53, 7. RĀGA-TAR. 4, 491. Ind. St. 2, 303, 1. PĀNĪAV. 83, 17. Hit. 52, 9. 130, 3. ed. JOHNS. 1086. DAÇAK. in BENF. Chr. 197, 19. H. 918. VOP. 7, 85. मदेवाय-ततो गता KATHĀS. 32, 171. ईश्वरेच्छायतत्त्व SARVADARÇANAS. 79, 14. ohne Ergänzung R. 7, 38, 9. DAÇAK. 2, 22. आयातीकृत RĀGA-TAR. 4, 680. Vgl. अनायत, परायत, स्वायत. — 2) sich anstrengend, sich bemühend: परमा-यताः BṛĀG. P. 8, 7, 5. auf seiner Hut seiend, sich vorsehend R. 7, 19, 10. धनुरायतमुत्तमम् so v. a. bereit stehend 109, 7. — Vgl. आयातन, आयाति. — caus. act. anlangen machen in: स्वर्गे लेखे ÇAT. Br. 11, 5, 3, 10. Ait. Br. 2, 34. irrig als Erklärung von यातयति Nīl. 10, 22. = कर्मसु प्रवर्तयति DUNGA.

— अत्या med. sich sehr (अति adv.) bemühen um (loc.), sehr bedacht sein auf DAÇAK. 64, 7.

— अन्वा partic. ०यत्त theiligt bei, verbunden mit, in Beziehung ste-
hend zu, abhängig von, beruhend auf, sich erstreckend auf, vorhanden

in oder bei; mit loc. oder acc.: **अथै वै सथी देवता धन्वायताः** TBr. 3, 8, 2, 3. सर्वेषु लोकेषु मृत्यवो ऽन्वायताः 9, 22, 1. TS. 1, 6, 24, 1. Çat. Br. 4, 6, 2, 41, 7, 2, 7. 13, 1, 2, 9. **संवत्सरे वा साधमन्वायतम्** 12, 7, 2, 19. 14, 5, 2, 3. **द्वयं पितरो ऽन्वायताः** 6, 2, 9. **Āc. Ça. 10, 10, 10.** — caus. anreihen, folgen lassen; in Verbindung bringen, sich betheiligen lassen; mit loc. oder acc.: **देवता एवास्मिन्वायातयति** TBr. 3, 8, 2, 3. Çat. Br. 13, 1, 2, 9. **हृद्दसि यज्ञमन्वायातयति** 3, 4, 4, 23. ÇĀṆKH. Br. 12, 7, 24, 5. **Āc. Ça. 4, 11, 5.** पुंल्लोषेषु क्वीप्यन्वायातयेयुः 9, 2, 22. ÇĀṆKH. Ça. 12, 9, 8. 13, 20, 9. 14, 3, 1. 5, 5.

— **समा, partic.** **यत्** beruhend auf, abhängig von (loc.): **घासां प्राणाः समायता मम चात्रिकपुत्रके** MBh. 3, 10484. 7, 5458. R. 7, 33, 30.

— **उप mod. betreffen:** **इदं त्विम् स पाप्मा नोपयतते** Çat. Br. 8, 3, 2, 7.

— **नि mod. anlangen bei:** **नि या देवेषु यतते वसूयुः** RV. 1, 186, 11.

— **निस् caus. 1) fortreissen, fortschaffen, wegführen:** **संयुजमानानि निशम्य लोके निर्यातमानानि (= निपीडमानानि NĪLAK.) च सात्विकानि** MBh. 12, 13789. **पुत्रा निर्यातितः क्रोधात्** (so die neuere Ausg., es ist aber wohl क्रोडात् zu lesen) HARIV. 4857. **निर्यातय मे सेनाम्** MBh. 13, 610. **घसती वपुष्मो चैव निर्यातय मे गृहात्** HARIV. 11243. **यमो वैवस्वतस्य निर्यातयति डुष्कृतम्। कृदि स्थितः कर्मसानी क्षेत्रज्ञो यस्य तुष्यति** || Spr. 2404. **herausholen, herbeischaffen:** **गृहात्** R. 6, 96, 5. — 2) **herausgeben, schenken, ausliefern, zurückgeben:** **निवृत्तेषु च मेघेषु निर्यात्य जगतो जलम्** HARIV. 4013. **निर्यात्य मरुप्यं तस्य** KATHĀS. 62, 224. SADDH. P. 4, 25, b. M. 11, 164. **न्यासम्** MBh. 3, 16596. 3, 3979. fg. 4021. fg. HARIV. 2770. 4061. 6778. R. GORR. 1, 71, 23. 2, 117, 7. 5, 37, 8. 66, 24. 26. 89, 56. 6, 16, 69. 94, 21. 7, 30, 26. 98, 6. 8. med. 5, 76, 18. 7, 39, 10. MĀKĀH. 23, 9. **वैरम्** ohne Feindschaft erwidern, Rache nehmen: **रामलक्ष्मणयोर्वैरं स्वयं निर्यातयामि वै** R. 6, 33, 4. 3, 60, 33. MBh. 2, 2660. — 3) **verbringen, verleben:** **चतुर्दश समा वीर वने निर्यातितास्त्वया** R. 6, 104, 26. — Vgl. **निर्यातक** fg. und **निर्यात्य**.

— **प्रतिनिस् caus. wieder ausliefern, zurückgeben** MBh. 3, 13183. — Vgl. **प्रतिनिर्यातन**.

— **परि mod. umstellen, umringen** PĀṆĀV. Br. 7, 3, 6. 15, 3, 7. **दाशराज्ञे परिपताय विद्यतः** RV. 7, 83, 8. AIT. Br. 2, 31. **वृद्धो वा परिपता वेन्द्रं त्रातारमुपधावति** TS. 2, 2, 2, 5.

— **प्र mod. einwirken:** **प्र रश्मिभिर्वतमानाः** TBr. 2, 8, 2, 2. **sich bestreben, sich bemühen um, bedacht sein auf, sich befeisigen;** med. und act. (aus metrischen Rücksichten) mit loc. **Āc. Ça. 4, 12, 3. LĀTJ. 8, 8, 1. धर्मे** HARIV. 2870. R. 1, 38, 21 (60, 24 GORR.). 2, 82, 10 (88, 10 GORR.). Suçr. 1, 127, 14. ÇĀK. 113, 3, v. l. **प्रयतेतस्य रत्नणे** MBh. 14, 1186. 3, 2726. 14417 (wo mit der ed. Bomb. भेदे प्रयतिष्यति zu lesen ist). HARIV. 3284. **मया** — **तद्याज्यायां प्रयत्यते** Verz. d. Oxf. H. 264, a, 20. **अतः प्रयतितं राज्ये** — **मया तव** MBh. 1, 5508. mit dat.: **प्रयतेतार्थसिद्धये** M. 7, 215. **राज्याय** MBh. 1, 3734. **मोक्षाय** 3, 14944. mit धर्म्ये, धर्म्यम्, कृतोस् R. 2, 39, 7. 3, 87, 31. MBh. 4, 1205. HARIV. 1503 (act.). PRAB. 19, 9. Buḷg. P. 1, 5, 18. mit acc.: **धर्मार्थयोगान्प्रयतति** (so die ed. Bomb.) MBh. 5, 649. **मखक्रियाम्। प्रयतते** 14, 46. **तस्मात्तत् (युद्धं) प्रयताम्यक्म्** HARIV. 8022. mit infin.: **विजेतुं प्रयतेतारिन्** Spr. 3242. MBh. 14, 343. fg. RAGH. 8, 2. DAÇAK. in BENF.

Chr. 196, 13. BHATT. 19, 15. **सत्कर्तुं** एतन्पिक्म् R. 3, 68, 56. ohne Ergänzung VARĀH. BRH. S. 106, 2. **प्रयतस्व यथाविधि** MBh. 1, 4754. **यथाशक्ति** R. 3, 33, 17. **प्रयतिष्ये तथा राज्यथा श्रेयो भविष्यति** MBh. 1, 2085. Suçr. 2, 32, 18. ÇĀK. 18, 14. **प्रयतमन्विच्छति शूलिनं मनः** sich bestrebend, ganz bei der Sache seiend Spr. 4591. — Vgl. **प्रयतितव्य** fg.

— **संप्र mod. sich bemühen um, bedacht sein auf:** **सिद्धये** KĀM. NĪRIS. 10, 41.

— **प्रति mod. 1) entgegenwirken:** **रतसि** Çat. Br. 9, 2, 2, 3. **आश्रमपीडा यथा न भविष्यति तथा प्रतिपतिष्यामहे** (v. l. für प्रयति^o) ÇĀK. 18, 14. — **caus. zurückgeben, erwidern:** **वैराणि, वैरम्** so v. a. Rache nehmen MBh. 3, 14728. 9, 3256. — Vgl. **प्रतिपातन**.

— **वि mod. etwa in verschiedene Reihen bringen** AV. 18, 1, 17. — **caus. 1) anreihen, anbringen:** **त्रिवृत्मेव यज्ञमुखे विपातयति** TS. 5, 1, 4, 3. 3, 2, 2, 3. — 2) **büssen:** **तदात्मनो प्रज्ञया पिशाचा वि पातयताम्** AV. 5, 29, 6. — 3) **peinigen, quälen:** **तं यमः पापकर्माणं विपातयति** Spr. 2405.

— **अधिवि caus. anreihen, anbringen** KĀTH. 24, 8. 26, 10. 29, 9. 37, 16.

— **सम् 1) act. vereinigen:** **सं श्रुधीयतश्चिद्यतथो मरुत्वा** RV. 6, 67, 3. — 2) **mod. sich aneinander reihen:** **सं श्रूणासो दिव्यासो अत्याः। कृसा इव श्रेणिशो यतते** RV. 1, 163, 10. **सं दानुचित्रा उषसो यततम्** 5, 39, 8. — 3) **mod. sich vereinigen, zusammentreffen, sich verbinden mit:** **सं भानुना यतते सूर्यस्य** RV. 5, 37, 1. **सं रश्मिभिर्वतते दर्शतो रथः** 9, 111, 3. — 4) **mod. an einander gerathen, in Streit kommen:** **सं यन्मदी मिद्यती** स्पर्धमाने तनून्वा श्रूसाता यतते RV. 7, 93, 5. AIT. Br. 1, 14, 23. TBr. 1, 5, 2, 3. **देवासुराः संयता** घासन् TS. 1, 3, 4, 1. **समयतस्य** ÇĀṆKH. Ça. 14, 23, 1.

Çat. Br. 1, 3, 3, 17. 3, 3, 2, 21. KĀTH. 24, 10. 23, 6. KĀND. Up. 1, 2, 1. **संयामं संयतिष्यमाणः** AIT. Br. 8, 10. **संयामे संयते** TS. 2, 2, 2, 2. — 5) **संयत् vorbereitet, ganz bei der Sache seiend, der seine Maassregeln getroffen hat, auf der Hut seiend, sich vorsehend:** **समरे** MBh. 7, 5179. **तथा युध्येत संयतो** (v. l. für संयतो) विनयेत रिपूयथा M. 7, 200. HARIV. 8067. Buḷg. P. 10, 11, 11. सु^o HARIV. 13389 (संयत् die neuere Ausg.). Buḷg. P. 8, 7, 2 (nach der Lesart der ed. Bomb.). अ^o 6, 28. — Vgl. **असंयत्**.

— **अभिसम्, partic.** **यत्** besorgt, gelenkt von: **रूपोत्तमाः** MBh. 7, 5173. **अभिसंयत्** od. Bomb.; **संयत्** würde nicht zum Metrum passen; vgl. simpl. 5) h) a) am Ende.

— **प्रतिसम् mod. bekämpfen** Çat. Br. 11, 4, 1, 3. **partic.** **यत्** vollkommen vorbereitet, — **gerüstet** MBh. 7, 3534.

यत् 1) partic. adj. s. u. यम्. — 2) **n. die Fussbewegungen des Führers, beim Lenken eines Elephanten** H. 1231. HALĀJ. 2, 67.

यत्कर्त्तु m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 35, b, 23. falsche, gegen das Metrum verstossende Form.

यत्गिर (यत् + गिर) adj. = **यत्वाच्** RAGH. 9, 17.

यत्कर् m. nach ŚĪJ. = **यमनकर्तृ**; wenn zu यत् gehörig, etwa **Vergetter:** **वेतीदस्य प्रयता यत्कर्:** RV. 5, 34, 4.

यतनीय n. partic. fut. pass. impers. von यत्: **सदैव यतनीयम्। मुक्ता** man soll bedacht sein auf SARVADARÇANAS. 98, 7.

यतम् (superl. zu 1. य) pron. rel.; acc. sg. neutr. **०मद्**, nom. pl. m. **०मे**; **welcher von Mehreren** P. 5, 3, 98. VOP. 7, 96. **इह प्र ब्रूहि यतमः सो अग्ने यो यातुधानः** RV. 10, 87, 8. AV. 4, 11, 5. 5, 29, 2. 5. (यथाम्) **तेषाम-अग्निं यतमो वरुति** 6, 55, 1. 8, 9, 17. **त्रयो वरा यतमोस्व वृणीषे तास्ते**

समृद्धीर्हृ राधयामि 14, 1, 10. 18. 26. 2, 12. ÇAT. BR. 1, 6, 2, 26. 8, 2, 3, 15. 13, 4, 2, 4. यतमो भवतो कठः । ततम ध्यागच्छन् P., Sch. यतमदेव कतमञ्च *welches immer* ÇAT. BR. 3, 4, 4, 12. SHAPV. BR. 1, 5.

यतमया (von यतम्) adv. rel. auf welche unter mehreren Weisen: यतमया कामयेत तथा कुर्यात् ÇAT. BR. 2, 1, 2, 27. 6, 1, 2, 11. यतमया कतमया *wie immer* SHAPV. BR. 3, 1.

यतर (compar. von 1. य) pron. rel. welcher von Zweien P. 5, 3, 92. VOP. 7, 96. तपोर्यत्सत्यं यतरद्वितीयः RV. 7, 104, 12. AV. 10, 7, 43. AIT. BR. 3, 9, 43. यतरान्वा इयमुपावृत्त्यति त इदं भविष्यतीति TS. 6, 2, 3, 1. ÇAT. BR. 1, 5, 2, 6. यतरा नो ज्ञायते 3, 6, 2, 6. 11, 2, 2, 33. यतरा नो ब्रह्मिणान् PĀÑĀV. BR. 14, 6, 6. यतरे nom. pl. m. KĀND. UP. 8, 8, 4, wo यतर st. यत zu lesen ist.

यतरथा (von यतर) adv. rel. auf welche von zwei Weisen ÇAT. BR. 1, 7, 3, 27. 2, 5, 2, 17. 13, 4, 2, 4. यतरथा कतरथा SHAPV. BR. 3, 1.

यतरस्मि (यत + र्) adj. mit angespannten Strängen oder Zügeln: अश्वाः RV. 5, 62, 4.

यतवाच् (यत + वाच्) adj. die Rede hemmend, schweigend MAITRAJ. 6, 9. BHĀG. P. 4, 8, 56. 23, 7. 28, 19. 10, 84, 8. Davon nom. abstr. °वाक् n. Schol. zu KĀTJ. ÇR. 354, 14. — Vgl. वाग्यत.

यतव्य (von यतु) adj.: तनू TS. 2, 3, 22, 1. = प्रयत्नवत् Comm. यातव्य (von यातु) st. dessen KĀTH. 11, 11.

यतव्रत (यत + व्रत) adj. f. आ an seinem Vornehmen, fest haltend MBH. 1, 6936. 3, 9996. 13, 2038. MĀRK. P. 74, 7.

यतस् (von 1. य) adv. rel. und conj. P. 5, 3, 7. 8. H. an. 7, 49. fg. 1) aus welchem, woher, woraus, wovon, von wo an, in Folge wovon RV. 1, 22, 16. 3, 4, 9. 13, 4, 20, 10. यत उ आयत्तुर्ददीयुराविशम् 2, 24, 6. यथा यतो देवा उदजयन्त 4, 18, 1. 5, 48, 5. यत इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं कधि 8, 50, 13. 6, 29. यतो आत्मा पृथिवी निष्ठतनुः 10, 31, 7. 87, 2. VS. 11, 19. TBH. 2, 7, 2, 6. LĀTJ. 9, 2, 7. KAUC. 34. AV. 2, 2, 3. 10, 1, 19. 8, 16. KATHOP. 4, 9. TAITT. UP. 3, 1. ÇVETĀCV. UP. 4, 4. चक्रेभ्यो वा यतो वा oder von irgend einem Andern ÇAT. BR. 4, 2, 4, 1. — = यस्मात् M. 2, 117. R. GORR. 2, 15, 20. 119, 25. यश्च यतश्चाहम् 3, 53, 27. ÇĀK. 62. VARĀH. BHĀ. S. 48, 1. Spr. 2387. BHĀG. P. 1, 1, 1. 3, 8. 15, 11. 3, 26, 24. 4, 2, 3. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 4. ÇI. 2. VOP. 5, 20. = यस्याम् R. 6, 108, 34. = येभ्यम् BHĀG. P. 4, 15, 21. = येन 2, 5, 2. 6, 4, 22. PRAB. 93, 17. यतश्च भयमाशङ्केत् woher, von welcher Seite her M. 7, 188. fg. 11, 17. यतश्चैव समुत्थितम् (दुःखम्) MBH. 1, 6118. Spr. 2276. VARĀH. BHĀ. S. 33, 30. BHĀG. P. 1, 15, 44. aus welchem Grunde, in Folge wovon 8, 5, 11. R. 4, 8, 25. von wann an, seitdem MBH. 13, 2231. यतः प्रभृति dass. Spr. 1780. KATHĀS. 23, 2. यतो जाता so v. a. von ihrer Geburt an MBH. 4, 76. R. 2, 7, 1. यतो यतः je von welchem, je woher, je woraus Spr. 4762. ÇAT. BR. 14, 5, 2, 12. KAUC. 4. — यतस्ततः vom ersten Besten, von diesem oder jenem M. 4, 15. 10, 104. 11, 261. KATHĀS. 124, 206. woher es auch sei, woher immer, irgendwoher M. 10, 112. मम दुःखं भगवता व्यपनेयं यतस्ततः MBH. 5, 7029. Spr. 227. KATHĀS. 43, 180. — यत एव कुतश्च von diesem oder jenem, woher immer AIT. BR. 7, 2. — 2) wo: यतो धृतेनाक्तं स्यात्ततः पुरोक्ताशस्य प्राप्तीयात् AIT. BR. 2, 23. 7, 80. यतो दृष्टे यतो धीतं ततस्ते निर्द्वयमसि विषम् AV. 7, 86, 8. ÇAT. BR. 1, 1, 9, 8. यतः पुच्छं ततः स्थिताः MBH. 1, 1126.

1148. N. 2, 25. तेषां यतस्ततो गन्तुम् MBH. 1, 6124. 3, 16376. BHĀG. 1, 42. R. 4, 26, 28. 2, 21, 57. 115, 10. प्रदुग्धाय यतो मृगः 3, 50, 1. 3, 75, 10. Spr. 4761. RAGH. 11, 69. VARĀH. BHĀ. S. 11, 62. 47, 16. 54, 100. KATHĀS. 23, 176. 28, 147. BHĀG. P. 3, 22, 31. — 3) wohin R. 4, 44, 54 (45, 20. BODH.). 4, 27, 8. VARĀH. BHĀ. S. 39, 5. BHĀG. P. 4, 30, 20. यतो यतः wohin immer BHĀG. 6, 26. ÇĀK. 23. ÇĀNTIC. in ÇATĀKĀV. S. 40. यतस्ततः wohin es auch sei, irgendwohin KATHĀS. 44, 155. 106, 95. — 4) sobald als: अग्निं वर्धयन् नो गिरा यतो ज्ञायते RV. 3, 10, 6. — 5) da, weil AK. 3, 5, 3. H. 1837. AV. 1, 13, 2. JĀGĀ. 1, 81. 212. R. 2, 44, 22. 5, 14, 66. Spr. 35. 149. 1637. 1650. 3031. RAGH. 8, 75. 16, 74. ed. Calc. 3, 44. हरं न वेत्ति नूनं यत एवमस्त्य माम् KUMĀRAS. 5, 75. KATHĀS. 11, 40. 15, 65. 20, 19. 25, 210. 32, 21. 52, 255. RĀGĀ-TAR. 4, 240. BHĀG. P. 4, 3, 20. MĀRK. P. 14, 85. 37, 86. fg. HIT. 27, 5. 127, 10. DAÇAK. in BENF. CHR. 194, 4. PRAB. 22, 3. 59, 13. SĪH. D. 44, 10. Häufig wird mit यतस् ein Vers angeknüpft, der einen ausgesprochenen Gedanken begründen soll, z. B. ÇĀK. 37, 5. HIT. 6, 1. 10. 7, 16. 8, 1. LA. (II) 13, 7. 33, 16. — 6) dass: कमपराधं मम पश्यसि त्यजसि मानिनि दासन्नं यतः VIKR. 118. किं नु दुःखमतः परम् । इच्छासंपद्यतो नास्ति यच्छेच्छा न निवर्तते ॥ Spr. 933. BHĀG. P. 3, 15, 33. wie 81 vor einer oratio directa: पुनः पुनश्चैव समादिदेश यतस्तथा वीर न खेदितव्यम् R. 3, 49, 57. — 7) auf dass mit folg. potent. BHĀG. P. 2, 1, 12. 2, 34.

यतस्त्रुच् (यत + स्त्रुच्) adj. der die Opferschale ausstreckt, — bereit hält, — darbietet NAIGH. 3, 18. RV. 1, 83, 3. 108, 4. आ वंरु देवा अयं यतस्त्रुचे 142, 1. 5, 2, 34. 11, 3, 2, 5. 8, 7, 27. 6, 4, 2, 9. 12, 1, 8, 23, 20. — Vgl. उद्यतस्त्रुच्. यतात्मन् (यत + आत्मन्) adj. sich zügelnd, — beherrschend M. 11, 215. R. 1, 5, 21. R. GORR. 4, 44, 11. KĀM. NĪTIS. 2, 44. KUMĀRAS. 1, 55. 3, 16.

1. पैति (von 1. प) pron. rel. quot, wie viele VOP. 7, 94. nom. und acc. flexionslos, यतिभिस्, यतिभ्यस्, यतीनाम्, यतिषु 3, 54. P. 1, 1, 23. 25. 4, 1, 10. 7, 1, 22. 55. 6, 1, 179 — 181. त्वं वैद्य यति ते RV. 10, 15, 12. अनुपूर्वं यतमाना यति छ 18, 6. 63, 6. wie oft AV. 10, 3, 6, wofern hier nicht vielmehr यदि zu lesen ist.

2. पैति (von यत्) m. 1) N. eines mit den Bhṛgu zusammenhängenden alten Geschlechts; pl. RV. 8, 3, 9. 6, 18. Ind. St. 3, 463, N. ÇVETĀCV. UP. 3, 3. Es scheint ihnen eine Thätigkeit bei der Bildung der Welt zugeschrieben zu werden: यदैवा यतयो यथा भुवनान्यपिन्वत RV. 10, 72, 7. Die Brāhmaṇa haben eine Legende, nach der Indra die Jati dem Wilde zum Frass hinwirft, was als Frevel bezeichnet wird. AIT. BR. 7, 28. TS. 2, 4, 2. 6, 2, 3, 5. ÇĀNKH. ÇR. 14, 50, 2. KĀTH. 8, 5. 11, 10. 23, 6. 36, 7. PĀÑĀV. BR. 8, 1, 4. 13, 4, 16. KAUC. UP. 3, 1. Die Commentatoren sehen darin entweder wirkliche Asketen oder in solche verwandelte Asura. sg.: यतिर्न, भुर्ग्न ऋच. ÇR. 6, 3, 1; vgl. AV. 2, 3, 3. ein Sohn Brahman's BHĀG. P. 4, 8, 1. Nahusha's MBH. 1, 8155. HARIV. 1600. fgg. VP. 413. BHĀG. P. 9, 18, 1. 2. Viçvāmitra's MBH. 13, 257. — 2) ein Asket, ein Mann, der der Welt entsagt hat (zur Festsetzung dieser Bedeutung mag ein mit यम् angenommener Zusammenhang beigetragen haben) AK. 2, 7, 43. TĀIK. 3, 3, 178. H. 75. 809. an. 2, 188. MRD. t. 47. HALĀJ. 2, 189. 238. fg. Uśāval. zu Uṇādis. 4, 117. यतयः क्षीणदेवाः MUND. UP. 3, 1, 5. PRAKĒTAS bei COLLEBR. MISC. ESS. 1, 117. गृहस्थ, ब्रह्मचारिन्, वनस्थ, यति M. 5, 137. 6, 54. fgg. 58. 69. 86. fg. 12, 48. BHĀG.

4, 28. 5, 26. R. 1, 5, 21. R. GOM. 2, 16, 45. 53, 2. 3, 53, 26. Ind. St. 2, 10. 172. 9, 121. ÇĀK. 179. RAH. 8, 16. MĀLAV. 13. SPR. 782. 2064. 4265. VĀ-
NĀH. BṚH. S. 51, 5. BHĀG. P. 2, 2, 15. 7, 48. VERZ. d. Oxf. H. 8, a, 39. 282,
b, 41. WEBER, RĀMAT. UP. 362. DĪRṬAS. in LĀ. 76, 12. 85, 3. PĀNĒAT.
34, 4. मक्षा° MĀK. P. 41, 22. यतीन्द्र LĀ. (II) 87, 19. यतीन्द्र VERZ. d.
Oxf. H. 210, b, No. 497. अयति BHAG. 6, 37. Jati bei den Gāina COLEBR.
Misc. Ess. 2, 195. WILSON, Sel. Works 1, 317. fgg. 342. fg. Bein. Çiva's
MBH. 14, 196. यतिपञ्चक n. fünf über die Jati handelnde Strophen HAZB.
Anth. 487. fg. — 3) = निवार H. an. MD.

3. यति (von यत्) f. P. 6, 4, 37. Sch. 1) Festhaltung, Leitung TBA. 3,
2, 2, 1. a, 6. विशो यत्ने स्थ इत्याह । विशो यत्यै 3, 6, 10. अक्षस्य TS. 5, 4,
12, 3. PĀNĒAT. Ba. 12, 10, 1. — 2) Pause (in der Musik); Cäsar (im Verse)
TRIK. 3, 3, 178. H. an. 2, 188. MD. l. 47. RV. 9, 71, 7 (?). °त्रय MĀK. P.
23, 54. PĀNĒAT. V. 44. ÇRUT. 18. 35. 39. Ind. St. 8, 303. 303. 363. fg. 464.
KĀVĀD. 3, 152. NĪGĀN. 8, 8. = राग und संधि ÇABDAR. im ÇKDR. — 3)
यति und यती Wittwe ebend.; vgl. यतिनी. — Vgl. परायति.

यतिचान्द्रायण (2. यति + चा°) n. Bez. einer best. Busse M. 5, 20.
अष्टावष्टौ समप्रोयात्पिण्डान्मध्यदिने स्थिते । नियतात्मा कृविष्याशी य-
तिचान्द्रायणं चरन् ॥ 11, 218. — Vgl. यतिसांतपन.

यतितव्य (von यत्) partic. fut. pass. impers. conitendum, laboran-
dum; mit loc.: अर्थार्जने PĀNĒAT. 240, 4. तत्तदुःखाच्छेदे Comm. zu KAP.
1, 5. मया — यथा ते न विनाशः स्यात् R. 3, 46, 2.

यतिव (von 2. यति) n. der Stand eines Asketen, eines Mannes, der
der Welt entsagt hat, VERZ. d. Oxf. H. 129, a, 30.

यतिर्यै (von 1. यति) adj. f. ई der wievielste: समा ÇAT. Ba. 1, 8, 4, 5, 14, 9, 1, 3.

यतिधर्म (2. य° + धर्म) m. die Pflichten eines Asketen MBH. 12, 11821.
VERZ. d. Oxf. H. 83, a, 32. 83, b, 37. WILSON, Sel. Works 1, 311. °समुच्चय
m. Titel einer Schrift HALL 141.

यतिधर्मन् (2. य° + ध°) m. N. pr. eines Sohnes des Çvaphalka HA-
RIV. 1918. °धर्मिन् die neuere Ausg. 2084 haben beide Ausgg. st. dessen
einfach धर्मिन्.

यतिर्था (von 1. यति) adv. in wie vielen (rel.) Theilen, — Arten AV. 8,
9, 7. विन्मा तै कृत्ये यतिधा पञ्चषि 10, 1, 20.

यतिन् 1) m. = यति ein Asket AK. 2, 7, 43. H. 76. PĀNĒAT. 1, 10, 80. —

2) यतिनी f. Wittwe ÇABDAR. im ÇKDR.

यतिमैथुन (2. य° + मै°) n. das unkeusche Leben der Asketen TRIK. 2, 7, 28.

यतिधष्ट (3. य° + धष्ट) adj. der geforderten Cäsar ermangelnd KĀVĀD.
3, 152. PRATĀPAR. 64, a, 3. VERZ. d. Oxf. H. 207, a, 15.

यतिवर्य (2. य° + वर्य) m. N. pr. eines Autors HALL 34.

यतिविलास (2. य° + वि°) m. N. pr. eines Mannes VERZ. d. Oxf. H.
251, a, 13.

यतिसांतपन (2. य° + सा°) n. Bez. einer best. Busse, dreitägiges Pāñkā-
gavja PĀJĀÇĀKITTEND. 9, b, 1. — Vgl. यतिचान्द्रायण.

यतीपस (?) n. Silber H. c. 161.

यतु s. यतव्य.

यतुका und यतूका f. eine best. Pflanze, = रजनी und ज्ञनी ÇABDAR.
im ÇKDR. — Vgl. जतुका und जतूका.

यतुन adj. RV. 5, 44, 8 nach den Comm. von यत्, = गत्तु SĀ., = य-

तनशील DURGA zu Nir. 6, 15.

यतोर्ज्ञा (यतस् + ज्ञा) adj. woraus (rel.) entstanden VS. 23, 60.

यतोद्भव (यतस् + उद्भव) adj. dass. HARIV. 11335.

यतोमूल (यतस् + मूल) adj. worin (rel.) wurzelnd R. 2, 18, 16. 92, 26.
Spr. 2400.

यत्कर (यद् + 1. कर) adj. was (rel.) thugend, — vornehmend P. 3, 2, 21.
f. घ्रा VĀRTI.

यत्काम (यद् + काम) adj. was (rel.) wünschend: यत्कामास्ते सुकुम-
स्तनौ अस्तु RV. 10, 121, 10. VS. 4, 4. ÇAT. Ba. 1, 6, 2, 7. 4, 6, 2, 23.

यत्काम्यौ (यद् + का°) adv. in welcher (rel.) Absicht ÇAT. Ba. 1, 1, 2, 19.
3, 9, 2, 4. 4, 6, 3, 5.

यत्कारणम् (von यद् + 1. कारण) adv. 1) aus welchem (rel.) Grunde,
in Folge wovon, weshalb MĀK. P. 71, 25. 119, 4. — 2) da, weil PĀNĒAT.
30, 25. 34, 3. ed. orn. 44, 23; vgl. यत्कारणात् PĀNĒAT. 233, 16. यत्कार-
णम् ed. orn. 46, 18 ist यत् कारणम् welcher Grund.

यत्कारिन् (यत् + का°) adj. was (rel.) vornehmend TBA. 1, 8, 2, 1.

यत्कार्यम् (von यद् + कार्य) adv. in welcher (rel.) Absicht MĀK. P. 125, 53.

यत्कृते (यद् + कृते) adv. rel. wessentwegen MBH. 3, 2487. 2622. 5, 7873.
KATHĀS. 71, 121.

यत्क्रतु (यद् + क्रतु) adj. welchen Entschluss fassend BṚH. ĀR. UP.
4, 4, 5. यथाक्रतु ÇAT. Ba.

यत्न (von यत्) m. P. 3, 3, 90. VOP. 26, 180. Willensthätigkeit, Bestrebung
KAN. 3, 13. COLEBR. Misc. Ess. 1, 283. BHĀSHĀP. 4. 33. KUSUM. 3, 8. JĀGĀN.
3, 175 (wo wohl चेतना यत्नः zu lesen ist). Verrichtung, Arbeit BṚH. NĀTJ.
34, 42. Bemühung, Mühe, Anstrengung AK. 3, 4, 2, 27. MBH. 3, 2807. JOGAS.
1, 13. तस्य यत्नः अम एव केवलम् BUĀG. P. 5, 19, 14. व्यर्थ° Spr. 63. वि-
नापि यत्नेन 1509. VĀNĀH. BṚH. S. 44, 17. mit loc.: यदि परोपकृती न यत्नः
wenn man sich nicht bemüht Andern Gefälligkeiten zu erweisen Spr. 2791.

देशेषु यत्नः सुमहान्खलस्य der Bösewicht kümmert sich gar sehr um
Fehler 3872. RAH. 2, 56. अवन्ययत्नाश्च बभूवुरर्भके 3, 29. BUĀG. P. 3,
13, 21. Die Ergänzung im comp. vorangehend: निष्फलारम्भयत्नाः MBH.
53. त्रयविधान° KUMĀRAS. 7, 66. KATHĀS. 55, 43. परार्थघटनायत्नैर्विना Spr.
2958. यत्नं कर्तुं sich Mühe geben, Mühe auf Etwas (loc.) wenden, sich
Etwas angelegen sein lassen: यत्ने कृते यदि न सिध्यति 471. मा विपारं
गमो वीर कुरु यत्नं मया सह R. 3, 68, 5. Schol. zu RV. PRAT. 3, 15. क्रि-
यतां च तथा यत्नः — यथा R. 1, 60, 7. कुर्यादध्ययने यत्नमाचार्यस्य कृतेषु
च M. 2, 191. MBH. 1, 1116. 5, 7409. HARIV. 4428. R. 1, 9, 12. 3, 68, 9. 4,
6, 19. 41, 34. 5, 77, 9. Spr. 4023. 4193. 5061. PRAB. 93, 7. स प्रज्ञार्थं परं य-
त्नमकरोत् MBH. 3, 2077. मन्थरं मोचयितुं यत्नः क्रियताम् HIT. 43, 18. य-
त्नमास्था dass. R. 1, 44, 11. Spr. 5353. यत्नात्तरमास्थेयम् KĀC. zu P. 6, 1,
26. इन्द्रियाणां संयमे यत्नमातिष्ठेत् M. 2, 58. 8, 302. 9, 252. 383. R. GOM.
1, 69, 13. परं यत्नमातिष्ठेत्पुरुषो रत्नार्थं प्रति M. 9, 16. परं यत्नं समास्थितः
MBH. 3, 2823. प्रतिपात्रमाधीयतां यत्नः ÇĀK. 3, 18. परार्थं यत्नमारभ्य MBH.
3, 2175. यत्नेन sorgfältig, eifrig: यत्नेन भोजयेच्छुद्धे वक्त्रं वेदपारगम् so
v. a. er lasse es sich angelegen sein zu speisen M. 3, 145. 234. तद्यत्नेन
वर्जयेत् 4, 159. 7, 49. 10, 83. R. 2, 75, 26. Spr. 439. PĀNĒAT. 102, 12. यत्ने-
नाप्यनिवार्यम् trotz aller Anstrengung KATHĀS. 51, 36. अयत्नेन (s. auch
u. अयत्न) ohne Mühe R. 4, 44, 78. VĀNĀH. BṚH. S. 75, 6. PĀNĒAT. 201, 14.

यत्ने = यत्नेन MBh. 15, 180. उपसेवेत तं नित्यं सर्वयत्नेर्गुहं यथा M. 7, 175. न विषममृतं कर्तुं शक्यं यत्नशतैरपि Spr. 1470. यत्नात् bei aller Anstrengung 2281. 2905. sorgfältig, eifrig Suçr. 4, 102, 12. Varāh. Brh. S. 53, 66. SARVADARÇANAS. 39, 18. मरुतो यत्नात् mit grosser Anstrengung R. 6, 84, 26. अयत्नात् (s. auch u. अयत्न) ohne Anstrengung PAÑKAT. 176, 8, wo ऽयत्नादेव zu lesen ist. यत्नतस् sorgfältig, eifrig M. 3, 135. 9, 15. R. 1, 8, 19. 2, 91, 7. 4, 8, 52. 6, 1, 15. Spr. 379. 843. 1897. 2001. KATHAS. 26, 4. 52, 376. 53, 7. SARVADARÇANAS. 39, 10. अयत्नतस् (s. auch u. अयत्न) ohne Mühe Vid. 282. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 148. H. 1481. यत्नप्रतिपाद्य mit Mühe, nicht leicht KĀc. zu P. 1, 2, 52. — Vgl. अ०, निर्यत्न, प्र०, प्रति०, स०.

यत्नवत् (von यत्न) adj. sich Mühe gebend, sich Etwas angelegen sein lassend MBh. 1, 1042. 13, 1932. Spr. 5353. HARIV. 4694. R. GORR. 1, 79, 47. 2, 31, 28. die Ergänzung im loc.: दौषस्यैतस्य विधाते MBh. 3, 13804. M. 9, 222. 12, 92. R. 1, 67, 14 (69, 15 GORR.). KATHAS. 61, 117. KUSUM. 1, 6. राघवार्थे R. 4, 47, 18. Willensthätigkeit besitzend; davon nom. abstr. यत्नवत् Schol. zu KUSUM. 5, 4.

यत्नात्पि (यत्न + या०) m. in der Rhetorik eine Erklärung, dass man mit Etwas nicht einverstanden sei, trotz des Bestrebens es sein zu wollen, KĀVĀD. 2, 148. Beispiel Spr. 4003.

यैत्य partic. fut. pass. impers. von यत् PAT. zu P. 3, 1, 97. VOP. 26, 12.

यत्पुनश्चानपद्धति (2. पति - अनु० + प०) f. Titel einer Abhandlung HALL 141.

यत्र (von 1. य) adv. rel. und conj. VS. PAṬ. 6, 27. P. 5, 3, 10. Einfluss auf den Ton des verbi finiti 8, 1, 30. यत्रा VS. PAṬ. 3, 120. 1) wo, wohin; häufig auch = यस्मिन्, यस्याम् u. s. w. RV. 1, 83, 6. 113, 2. यत्र यावा वदति तत्र गच्छतम् 133, 7. 7, 1, 4. 14. 63, 5. यज्ञे यत्र देवयो मर्दति 97, 1. VS. 4, 1, 32. AV. 9, 3, 5. चतुष्यथे यत्र वा oder sonst wo Āc. GṆH. 4, 6, 3. — यत्र (= यस्मिन्) वास्य रमेन्नः M. 2, 223. 5, 47. R. 1, 4, 5. 2, 33, 27. ÇĀK. 22, 21. Spr. 746. 1039. 2292. 2294. MEGH. 13. BṆG. P. 1, 18, 22. यत्र काले BṆG. 8, 23. यत्र देशे R. 1, 40, 4 (41, 4 GORR.). Spr. 2287. यत्र काष्ठे AK. 3, 3, 35. = येषु Spr. 2773. यत्र ते कीर्तिताः सर्वे तान्वास्मन्मवाप्स्यसि MĀK. P. 19, 19. यत्र in einem Conditionalsatze: द्यावचतुर्थं पञ्चमकं चेत्। यत्र गुरु स्यात्सान्तरपङ्क्तिः ॥ ÇAUT. 7. wo M. 2, 23. 3, 103. MBh. 1, 5941. 3, 2181. 2254. 2689. 2956. प्रयाता यत्र वै मुनिः (dahin) wo R. 1, 9, 11. 52. 2, 32, 31. 4, 3, 29. 5, 25. ÇĀK. 170. MEGH. 49. Spr. 1768. 2291. Vid. 5. MĀK. P. 50, 78. 80. LA. (II) 7, 3. wohin: यत्र मे नीयते भर्ता स्वयं वा यत्र गच्छति MBh. 3, 16767. R. 2, 35, 10. तिप्रं त्वा प्रापयिष्यामि यत्र मां राम वदस्यसे 40, 11. गम्यतां यत्र वाञ्छितम् MĀK. P. 106, 9. Spr. 2289. Bemerkenswerth sind folgende Verbindungen: a) यत्र यत्र wo immer, wo es auch sei: यत्स्कन्देद्विषो यत्र यत्र KAUC. 6. MBh. 3, 12163 (यत्र तत्र ed. Calc.). 12, 8198. Spr. 2286, v. l. 4305. BṆG. P. 5, 16, 1. wohin immer, wohin es auch sei MBh. 5, 2896. HARIV. 15036. R. 2, 96, 46. BṆG. P. 4, 17, 15. — b) यत्र तत्र wo es sich gerade trifft, an jedem beliebigen Orte, am ersten besten Orte MBh. 12, 18092. 13, 2518. Spr. 2286. KATHAS. 64, 99. 107, 36. गमिष्यामि यत्र तत्र an den ersten besten Ort, weiss Gott wohin MBh. 5, 5997. यत्र तत्राश्रमे वसन् in welchem Lebensstadium es auch sei M. 3, 50. 12, 102. Spr. 1225. यत्र तत्र दिने an einem beliebigen Tage PAÑKAR. 2, 7, 33. — c) यत्र कुत्राश्रमे रतः

VI. Theil.

in welchem Lebensstadium es auch sei, in jedem beliebigen L. TATTVAS. 19. Spr. 1225, v. l. यत्र कुत्र überall R. 7, 20, 10. यत्र कुत्रापि wo es sich gerade trifft PRASAṆGĀBH. 16, b. यत्र कुत्रापि जन्मनि in welcher Geburt es auch sei KATHAS. 80, 41. — d) यत्र वा च wo —, wohin immer RV. 6, 10, 17 (P. 8, 1, 30, Sch.). Āc. GṆH. 1, 3, 1. LĀTJ. 10, 5, 11. so oft, jedesmal wenn KĀND. Up. 6, 2, 3. — e) यत्र क्वचन an einem beliebigen Orte P. 8, 1, 66. VĀrtt., Sch. weiss Gott wohin: °गामिन् MBh. 1, 6192. 12, 13023. irgendwann, wann es auch sei M. 9, 233. — f) यत्र क्वापि irgendwohin, hierhin oder dorthin BṆG. P. 10, 47, 68. — g) यत्र क्वा वा wo es auch sei BṆG. P. 1, 8, 17. 17, 36. 10, 4, 12. — 2) wann, als; wenn RV. 1, 113, 16. 121, 9. 7, 63, 2. यत्र प्र मुदास्मावर्तम् 83, 6. यत्र गा अमृजत AV. 3, 28, 1. यत्र पर्णं संज्ञपयति ÇAT. Br. 13, 5, 2. यत्र समा नानु चन स्मरेयुः 8, 2, 2. 1, 1, 21. 4, 13, 16. 4, 2, 19. 14, 4, 2, 30. 5, 2, 16. KĀND. Up. 6, 8, 1. ÇĀK. ÇR. 10, 1, 20. 14, 62, 2. यत्रात्राक्षणमधिगच्छेयुः LĀTJ. 9, 2, 6. श्रुतिद्वयं तु यत्र स्यात् M. 2, 14. 8, 104. 336. MBh. 3, 1256. Spr. 2288. 4773. सुतो मतो प्रमतो वा रक्षे यत्रोपगच्छति M. 3, 34. 131. 4, 206. 8, 12. 14. 19. 348. 9, 34. MBh. 3, 2227. fg. 13238. R. 5, 77, 14. Spr. 63. 104. 4773. ad ÇĀK. 8, 20. 51, 16. KĀc. zu P. 1, 1, 50. P. 1, 1, 3. Sch. ohne verbum finitum JĀGĀ. 2, 83. MBh. 3, 2188. Spr. 2293. 2298. 2377. 2740. — 3) damit: निदो यत्र मुमुच्यहे RV. 9, 29, 5. neben यथा, धर्मेतो यत्र प्रीपृष्यथा नः 3, 32, 14. — 4) da, quum N. 8, 17 (beide Ausgg. des MBh. यत्तु st. dessen). नाकाले विक्रितो मृत्युर्मर्त्यनानाम् — यत्र कात्ता त्वयेत्सृष्टा मुहूर्तमपि जीवति MBh. 3, 2368. R. 2, 57, 20. 6, 82, 9. Spr. 1332. 5240. KATHAS. 78, 76. — 5) mit potent. dass nach nicht glauben, nicht zugeben, tadeln, sich wundern P. 3, 3, 148. fg. न अद्ध्ये न मर्षये यत्र तत्रभवान्वृषलं याजयेत्, यत्र तत्रभवान्वृद्धः सन्वृषलं याजयेद्दर्शमहे, यत्र तत्रभवान्वृषलं याजयेदाश्चर्यमेतत् Schol. VOP. 23, 14. dass mit praes.: किं नु दुःखमतः परम्। इच्छासंपद्यतो नास्ति यत्रेच्छा (v. l. für यच्छेच्छा) न निवर्तते ॥ Spr. 933. SADDH. P. 4, 14, a.

यत्रकामम् (von यत्र + काम) adv. wohin das Verlangen geht AV. 9, 3, 24. ÇAT. Br. 14, 7, 4, 13.

यत्रकामावसाय (यत्र - काम + अ०) m. die Zauberkraft sich dahin zu versetzen, wohin man gerade Lust hat, Verz. d. Oxf. H. 231, b, 13.

यत्रकामावसायिन् (यत्र - काम + अ०) adj. die Zauberkraft besitzend sich dahin zu versetzen, wohin man gerade Lust hat; davon nom. abstr. °सायिता f. und °सायित्व n. = यत्रकामावसाय Verz. d. Oxf. H. 51, a, 19. GAUDAP. zu SĪMĀKJAK. 23. MĀK. P. 40, 30 (°सायित्व). 33 (°सायिता). H. 202. Vgl. कामावसायिता PAÑKAR. 2, 8, 2. कामावसायिता 1, 1, 49 mit vorangegehendem तथा, wofür vielleicht यथा (यथाकामा०) zu lesen ist.

यत्रतत्रशय (यत्र - तत्र + शय) adj. sich hinlegend, wo es sich gerade trifft, dem es einerlei ist wo er schläft MBh. 5, 3560.

यत्रत्य (von यत्र) adj. wo (rel.) seiend, wo wohnend MĀLATIM. 144, 17. BṆG. P. 5, 2, 12. 6, 14.

यत्रसायं गृह् (यत्र - सायम् + गृह्) adj. dort seine Wohnung aufschlagend, wo Einen der Abend ereilt, MBh. 1, 1031. 1813. 3, 471. Spr. 4410. — Vgl. सायं गृह्.

यत्रसायंप्रतिश्रय (यत्र - सायम् + प्र०) adj. f. सा dassa. MBh. 3, 2557.

यत्रस्थ (यत्र + स्थ) adj. wo (rel.) sich aufhaltend MBh. 9, 2252.

यत्राकृत (यत्र + घा^०) n. das beabsichtigte Ziel TS. 5, 4, 10, 1.

यथक्षयि (यथा + क्षयि) adv. je nach dem R shi Ait. Br. 2, 4, 4, 26. Âçv. Ça. 3, 2, 7. — Vgl. यथार्थ.

यथर्वम् (von यथा + र्व) adv. je nach der Rk Lîp. 7, 11, 9. Dâh. 7, 10, 26.

यथर्तु (यथा + र्तु) adv. der jedesmaligen Zeit entsprechend Ait. Br. 5, 9. Kîts. Ça. 22, 7, 15. Kauç. 74. Pâr. Gâh. 1, 11. Taitt. Âr. 1, 9, 2.

पुष्पिता हुमा: R. 5, 73, 59.

यथर्तुक (wie eben) adj. der Jahreszeit entsprechend MBu. 1, 5005.

यथार्थि adv. = यथक्षयि Kîts. Ça. 4, 9, 1.

यथा (von 1. य) rel. adv. und conj. Einfluss auf den Ton des vorbi
finiti P. 8, 1, 36. fgg. Kîç. zu 36. 1) wie (einem तथा, एवम्, एव, तद्वत्
entsprechend); tonlos nachgesetzt am Ende eines Pâda Çânt. 4, 17.
z. B. विशो यथा RV. 1, 23, 1. 50, 3. 2, 43, 3. 3, 45, 3. 8, 29, 6. 64, 5. Çat. Br.
11, 5, 5, 13. AV. 6, 14, 2. 3. doch auch betont: पिता पुत्रेभ्यो यथा RV. 7,
32, 26. 8, 46, 14. — नष्टं यथा पशुम् RV. 1, 23, 13. तथा तद्वत् — यथा 30,
12. नूनं यथा पुरा 39, 7. यथेदं कर्म्यं तथा 7, 83, 6. विद्महि हि ते यथा मनः 1,
170, 3. यथा देवानां जनिमानि वेदं 3, 4, 10. 7, 3, 7. क्रत्वा यथा वशत् 8, 33,
4. नैतावद्व्ये मरुतो यथेमे भ्राजन्ते 7, 57, 3. पृथुर्यथा वनम् 104, 21. AV. 1,
11, 6. 3, 9, 1. Ait. Br. 1, 23. Çat. Br. 1, 3, 8, 26. तडु किल तथैवास यथैवेनं
प्रोवाच Çânkh. Ça. 15, 16, 13. यत्परः पुंसा वा पत्नो स्याद्यथा वा oder wie
sonst Çat. Br. 1, 3, 8, 21. यथा मे पुत्रो ज्ञापित Çânkh. Ça. 15, 18, 1. यथा हि
RV. 8, 24, 9. यथा चित् 5, 25. 46, 21. 49, 7. 5, 56, 2. यथा ह 4, 12, 6. — य-
थर्तुलिङ्गान्यतवः स्वयमेवर्तुपर्यये । स्वानि स्वान्यभिपद्यते तथा कर्माणि
देहिनिः ॥ M. 1, 30, 119. यथा प्रूस्तथैव सः 2, 126. यथा कृत्युगे तथा R.
1, 1, 90. एतत्सर्वं यथा वर्तते तथा (so die ed. Bomb.) गावल्गने मम । आच-
ह्व MBu. 8, 47. यथा भवितव्यं तथा भवतु Hit. 18, 15. यथा तव तथा मम
Kathâs. 4, 33. (विलासत्रयः) घनङ्गसंदापनमाशु कुर्वते यथा प्रदापाः श-
शिचारुभूषणाः R. 1, 12. यथा पुरा प्रकृतिभिर्न प्रत्यहं सेव्यते Çâk. 132.
यदि यथा वदति नितिपस्तथा तमसि 123. धर्मात् न तथा सुशीतलज्जलैः
स्नानम् — मुख्यति — प्रीत्यै सज्जनभाषितं प्रभवति प्रायो यथा चेतसः Spr.
886. यथा — एवम् 2318. R. 1, 6, 19. यथा — तद्वत् Sâmkhjak. 41. 38. Spr.
2301. fg. 2316. fg. 2326. यथा वदयसि धर्मज्ञ तत्कारिष्यामहे वयम् R. 1,
69, 14. एतदिच्छाम्यहं ज्ञानुं यथा यास्यामि तत्र वै MBu. 5, 6052. ब्रूयाद्यैनं
कथाते त्वं पर्णाद्वचनं यथा wie Parâda's Worte waren 3, 2893. प्रणु
राजनिष्ठात्पतिं शैनेयस्य यथा पुरा । यथा च भूरिश्चवसः 7, 6027. राज्ञा
वेदयद्यथा (= यथावत् Comm.) wie es sich verhielt Buig. P. 7, 8, 2. मंस्य-
ते मां यथा नृपम् MBu. 4, 32. नवपल्लवसंस्तरे यथा रचयिष्यामि तनुं वि-
भावसौ Kumâras. 4, 54. विदधे कामान्यस्य यस्येप्सितान्यथा (vgl. यथेप्सित)
R. 1, 53, 1. Bisweilen zum Ueberfluss mit इव verbunden: तत्र मेधाविनः
केचिदर्धमन्यैरुदीरितम् । विचिन्तिपुर्यथा श्येना भोगतमिवामिषम् ॥ MBu.
2, 1311. द्वेभ्यो ऽपि संमतः शिष्टं धर्तस्येव यथौषधम् Spr. 4234. सारं ततो
प्राच्यमपास्य फल्गु क्षैरेया तीरमिवाम्बुमध्यात् 85. यथा — तथा oder य-
था — तेन सत्येन bei Betheuerungen und festen Behauptungen so ge-
wiss — so wahr N. 11, 36 (MBu. 2, 2399 यदि अ. यथा). MBu. 3, 16867.
16871. fg. 2207. fgg. 2981. Dac. 2, 39. R. Gorr. 2, 71, 23 (wo यथा ध्रुवं
zu trennen ist). mit Verstellung der beiden adv.: यथा शास्त्वपते नान्यं
वरं ध्यायामि के च न । त्वामृते पुरुषव्याघ्र तथा मूर्धानमालभे ॥ MBu. 3,
5991. quam, wie als Ausruf der Verwunderung: यथा पचति शोभनम् P.

8, 1, 37. Sch. wie, zum Beispiel Nir. 1, 14, 7, 7. Çânkh. Ça. 12, 13, 5. Gorr.
4, 4, 18. यथो एतत् was das betrifft (dass) Nir. 1, 14, 7, 7. यथैवेतत् Ait.
Br. 7, 25. Bemerkenswerth sind folgende Verbindungen: a) यथा यथा
(einem एवैव, तथा तथा entsprechend) je nachdem, in welchem Maasse,
je mehr: यथा यथा पत्यन्तो विपेमिर् एवैव तस्युः सवितः स्वायं ते RV. 4,
54, 5. यथो यथा कृपयति 8, 39, 4. यथो यथा मतयः सति नृणाम् 10, 111,
1. 100, 4. यथो यथास्य अर्पणं तथा तथा TBr. 3, 6, 6, 4. M. 4, 20, 8, 285.
यथा यथा मरुदुःखं दण्डं कुर्यात्तथा तथा 286. 10, 128. 11, 228. fg. 12, 73.
MBu. 3, 2285. 16798. Spr. 2319. fg. 4788. fg. 5397. Suçr. 2, 442, 1. Varâh.
Bh. S. 11, 33. Kathâs. 14, 63. Buig. P. 2, 2, 13. यथा यथा भर्ता तया सक्
क्षेद्वचनानि वदति तथा तथाधिकं दुःखं भवति Vet. in LA. (II) 20, 2.
Vgl. यथायथम्. — b) यथा तथा wie immer, wie es auch sei, auf irgend
eine Weise, auf beliebige Weise M. 4, 17. MBu. 2, 2139. 3, 3038. 13, 2748.
Hariv. 4238. R. Gorr. 2, 116, 48. 4, 17, 38. 5, 90, 30. Varâh. Bh. S. 24,
28. 77, 25. Kathâs. 34, 150. 62, 86. 117, 26. Rîga-Tan. 5, 276. यथा तथा
न तप्येयुः auf keine Weise R. Gorr. 2, 21, 10. Kathâs. 43, 108. 61, 169.
अस्ति त्वेको ऽय नस्तनुः सो ऽपि नास्ति यथा तथा so v. a. aber auch der
ist genau genommen nicht da MBu. 1, 1830. यथा तथा MBu. 3, 1168 so
v. a. यथातथम्, wie INDR. 3, 52 gelesen wird. — c) यथा कथंचित् auf
irgend eine Weise, wie es sich gerade macht M. 11, 220. MBu. 11, 772.
Mâlav. 41, 3. Daçak. in Benf. Chr. 182, 6. Sarvadarçanas. 167, 18. fg. —
d) तद्यथा dieses wie so v. a. nämlich, so zum Beispiel Kauç. Up. 3, 8.
Çâk. 21, 7. Buig. P. 5, 3, 9. Parâat. 3, 10, 7, 15. 156, 16. भवति च पुनर्भूया-
न्नेदः कलं प्रति तद्यथा प्रभवति शुचिर्विन्वोद्वाहे मणिर्न मृदा चयः UTTA-
RARIMÂK. 27, 7 (33, 17). Sarvadarçanas. 123, 8. 166, 17. — 2) = यथावत् wie
es sich gehört, richtig Buig. P. 6, 1, 1. य ३, 31, 14. 5, 5, 7. 18, 3. 8, 5, 10. 10,
87, 15. Vgl. यथाकृत. — 3) ut, auf dass, damit, (so) dass; mit opt. und conj.,
später auch fut., praes., imperf., perf. und aor.; gern dem ersten Worte
des Satzes nachgestellt in der älteren Sprache. देवा नो यथा सद्भिद्वये अ-
सन् RV. 1, 89, 1. 173, 9. मुभयो यथासंसि 2, 26, 2. यथो नो मित्रो जुज्ञोयत्
3, 4, 6. यथा भवेम 7, 97, 2. पर्था यथो नः 100, 2. VS. 2, 33. AV. 2, 28, 4.
3, 8, 2. न प्रमिये सवितुर्द्वयस्य तद्यथा विद्यं भुवनं धारयिष्यति RV. 4, 54,
4. Çat. Br. 1, 7, 4, 5. 6, 4, 7. TBr. 3, 1, 4, 2. 11. यथा न रादात् Pâr. Gâh.
1, 5. यथा भूमिमात्रं प्राप्स्यतितीति Lîp. 1, 7, 9. Gorr. 3, 7, 12. यथा भवाम्यु-
तमः Âçv. Gâh. 2, 10, 6. — तथा प्रयत्नमातिष्ठेद्यथात्मानं न पीडेयत् M. 7,
68, 128. 177. 180. 200, 9, 102. MBu. 1, 7699. 3, 1911. 2212. 2506. 2733. 2739.
2759. 4, 519. 5, 6035. R. 1, 2, 8. 8, 14. 37, 19. 69, 5. 2, 38, 16. fg. 46. 81. 3,
60, 23. 34. 4, 43, 67. 53, 26. Spr. 2113. Kathâs. 13, 55. Buig. P. 6, 1, 64.
Pat. zu P. 1, 1, 62. Kîç. zu P. 1, 1, 50. 56. यथा यथैव जीवेद्वि तत्कर्तव्य-
महेत्या Spr. 4790. मा भूत्कलात्ययो यथा R. 7, 107, 3. दमयन्तोसकथो त्वां
कथयिष्यामि नेषध । यथा तदन्यं पुरुषं न मां मंस्यति कर्हिचित् ॥ MBu.
3, 2092. धाम्यमपीडा यथा न भविष्यति भवति v. l.) तथा प्रयतिष्यामहे
Çâk. 18, 13. अथ तान् (तथैतान् ed. Bomb.) पातयिष्यामि यथा यास्यसि न
तयम् MBu. 4, 35. R. 1, 60, 8. 4, 6, 4. 5. यथा न विप्रः क्रियते R. 1, 12, 3.
2, 93, 19. R. Gorr. 2, 6, 28. 5, 37, 13. 76, 22. Jâg. 1, 343. Çâk. 24, 7. Ragh.
1, 72. 3, 66. Kathâs. 18, 248. Prad. 91, 3. क्रमेण च यथा तत्र प्रकर्षं स त-
था यथा । अज्ञोयत न केनापि प्रतिमलेन भूतले ॥ Kathâs. 25, 120. 52, 267.
348. 54, 222. 58, 23. ततस्तथा देदा तस्मै रत्नानि मग्धाधिपः । निर्दग्धर-

हरिक्तेव पृथिवी मुखे यथा ॥ 16, 33. 18, 31. 54, 241. RĀśA-TAR. 6, 277. ततो वसु तथार्थिभ्यो भृत्येभ्यश्च वर्ष सः । एको दरिद्रशब्दे ऽत्र यथाभूदर्थवर्जितः ॥ KATHĀS. 32, 380. ohne verbum finitum RAGH. 14, 66. — 4) dass nach wissen, glauben, meinen, sagen, melden, anweisen, hören, be-kannt werden, zweifeln u. s. w. vor einer oratio directa mit oder ohne nachfolgendem इति. वेद यथा मा वो मृत्युः परिव्यथा इति PRAČNOP. 6, 6. अकथिता ऽपि ज्ञायत एव यथायमभोगस्तपोवन्त्येति ÇĀK. 7, 22. उवाच यथा KHĀND. UP. 5, 3, 7. MUDRĀR. 18, 9. 21, 2. 112, 8. 113, 4. PAÑKĀT. ed. ORN. 4, 18. ज्ञानिषे त्वं यथा राजा सम्यग्वृत्तः सदा त्वयि MBH. 3, 2284. विद्धि यथाय कृत्वा पुनरेष्यतीति 15681. विदितं ते यथा R. GORR. 1, 72, 14. 4, 9, 10. KUMĀRAS. 4, 36. PAÑKĀT. ed. ORN. 4, 22. यथैषः u. s. w. तथा तर्कयामि PRAB. 20, 2. fig. तयोक्तं मे यथा KATHĀS. 31, 81. आवेदय यथा ÇĀK. 112, 15. आदिष्टो ऽस्मि यथा VIKR. 37, 7. RATNĀV. 103, 16. KATHĀS. 36, 48. PRAB. 19, 4. 67, 16. 91, 2. आज्ञापितो ऽस्मि परिषदा यथा MUDRĀR. 1, 3 v. u. 141, 6. वृद्धेभ्यः श्रूयते यथा KATHĀS. 6, 74. कथं प्रकाशतो गतो ऽयमर्थः पौरेषु यथा MUDRĀR. 5, 10. रामो मे संशयो नास्ति यथा त्वं सत्क-रिष्यति R. 3, 53, 25. — 5) da: निःसंशयं तत्रियपुंगवास्ते यथा हि युद्धं कथयन्ति MBH. 1, 7185. fig. यथासौ रथनिर्घोषः पूरयन्निव मेदिनीम् । ममा-ह्लादयते चेतो नल एष महीपतिः ॥ 3, 2859. fig. 6, 2850. R. 3, 30, 8. नूनं न तपसः किंचित्फलं मन्ये श्रुतस्य वा । यथा मा नाभिज्ञानाति पिता मूढ त्वया कृतम् ॥ JĀGĀDATTAV. 1, 35. ÇĀK. 83. Spr. 4794. — 6) wie wenn, mit potent.: तदिदं मे ऽनुसंप्राप्तं देवि दुःखं स्वयंकृतम् । संमेष्टादिह् वालेन यथा स्यादन्नितं विषम् ॥ DAÇ. 1, 11. ÇĀK. 190. — 7) sobald MEGH. 9. — Zum Schluss verzeichnen wir die von den vedischen Lexicographen angegebenen Bedeutungen: यथा साम्ये AK. 3, 5, 9. यथा निर्दर्शने दैवा तू-द्देशे निर्देशसाम्ययोः । हेतूपपत्तौ च H. an. 7, 29. यथा तुल्यार्थमानयोः ॥ प्रशंसायाम् MRD. avj. 36. fig. यथा सादृश्ययोग्यत्वत्रीप्सास्वार्थानतिक्रमे JĀDĀVA bei MALLIN. zu MEGH. 9. योग्यतावीप्सापदार्थानतिवृत्तिसादृश्यानि यथार्थाः Schol. zu P. 2, 1, 6.

यथाकनिष्ठम् (य° + कनिष्ठ) adv. dem Alter nach vom Jüngsten zum Ältesten hinauf PĀR. GRHJ. 3, 2. — Vgl. यथाज्येष्ठम्.

यथाकर्तव्य (य° + कर्त) adj. was in einem betreffenden Falle zu thun ist: तदयमेव यथाकर्तव्यं (so ist zu schreiben) पृच्छताम् Hit. 87, 16. 114, 4. — Vgl. यथाकार्य.

यथाकर्म (य° + कर्मन्) adv. je nach der betreffenden Thätigkeit, je nach den Handlungen ÇAT. BR. 14, 4, 3, 30. यथाकर्म तदिशाः ÅÇV. ÇA. 1, 12, 13. ÇĀK. ÇA. 4, 6, 17. 5, 10, 13. KATHOP. 3, 7. KAUSH. UP. 1, 2. M. 1, 41. BĀĪG. P. 4, 20, 27. 5, 25, 14. 26, 6. 11, 14, 9.

यथाकर्मगुणम् (य° + कर्मन् - गुण) adv. je nach den Handlungen und je nach den (drei) Qualitäten BĀĪG. P. 4, 20, 29.

यथाकल्पम् (य° + कल्प) adv. dem Ritus gemäss R. 1, 11, 14. 60, 9.

यथाकाण्डम् (य° + काण्ड) adv. je nach den Abschnitten Ind. St. 3, 391.

यथाकाम (य° + काम) adj. je welches Verlangen habend ÇAT. BR. 14, 7, 3, 7.

यथाकामम् (wie oben) adv. nach Wunsch, nach Belieben RV. 10, 146, 5. ÇAT. BR. 14, 5, 2, 20. KĀTJ. ÇA. 22, 5, 1. KAUC. 57. 60. MBH. 3, 1816. 2291. 2232. 2903. उपागमत् so v. a. gemächlich 4, 735. 5, 7472. R. 1, 52, 23. 2, 58, 25. 97, 26. R. GORR. 1, 48, 9. RAGH. 4, 51. 16, 73. ÇĀK. 80, 22. KATHĀS. 16, 29. 17, 146. 27, 125. 20, 35. 32, 199. 54, 177. 53, 44. RĀśA-

TAR. 3, 499. BĀĪG. P. 4, 18, 13. BRAHMA-P. in LA. (II) 57, 9. Am Anfange eines comp. ohne Flexionszeichen: °प्रपाप्य, °ज्ञेय, °वध्य AIT. BR. 7, 29. °चार KHĀND. UP. 7, 1, 5. °विचारिणी MBH. 5, 7352. R. 3, 23, 2. यथा-कामार्चितार्थिन् RAGH. 1, 6.

यथाकामिन् (य° + का) adj. nach Belieben verfahren H. 335. HALĀS. 2, 224. ÇĀK. ÇA. 1, 3, 7. 6, 6, 40. PĀR. GRHJ. 1, 11. JĀGĀ. 1, 81.

यथाकाम्य (von यथाकामम्) n. Belieben P. 3, 1, 66. VĀRT. wohl fehler-haft für य°.

यथाकायम् (य° + काय) adv. je nach dem Umfange (des Jāpa) KĀTJ. ÇA. 6, 1, 35.

यथाकारम् (von य° + 1. कर्) adv. auf welche (rel.) Weise P. 3, 4, 28.

यथाकारिन् (य° + का) adj. wie (rel.) handelnd ÇAT. BR. 14, 7, 3, 6.

यथाकार्य (य° + कार्य) adj. = यथाकर्तव्य Hit. 132, 13. ed. JOHNS. 1843. 2326. VER. in LA. (II) 22, 11.

यथाकाल (य° + 2. काल) m. ein entsprechender Zeitpunkt: एवं दि-तीये संप्राप्ते यथाकाले so v. a. Essenszeit MBH. 3, 15422. °कालम् adv. je zur Zeit, zur richtigen Zeit KĀTJ. ÇA. 4, 12, 16. 16, 7, 7. 25, 2, 4. 6, 7. MURP. UP. 1, 2, 5. M. 2, 39. 66. 4, 147. 7, 221. 225. 8, 406. MBH. 1, 1894. 3, 15425. 3, 7401. 6, 4403 (°काले ed. Calc.). HARIV. 6817. R. 2, 58, 15. 63, 8. R. GORR. 1, 13, 4. 3, 12, 2. SUÇR. 1, 128, 5. RAGH. 17, 51. KĀM. NĪTIS. 5, 17. VARĀH. BĀH. S. 2, 8, 6, 8. BĀĪG. P. 4, 22, 50. 7, 14, 3. 9, 11, 36. यथा-कालप्रवेधिन् RAGH. 1, 6. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 5, 539, 16.

यथाकुलधर्मम् (य° + कुल - धर्म) adv. je nach Familienbrauch ÅÇV. GRHJ. 1, 17, 1. 18. KAUC. 82. Verz. d. Oxf. H. 268, 5, 20.

यथाकृत (य° + कृत) adj. verabredet JĀGĀ. 2, 200. अ° nicht regelrecht —, falsch gemacht, — vollbracht Spr. 892. MBH. 5, 1226. VARĀH. BĀH. S. 104, 59; vgl. यथा 2). यथाकर्तम् adv. etwa wie gewöhnlich, wie her-kömmlich: ईयुर्गोवि न यवसादृगौपा यथाकृतमभि मित्रं चित्तासः RV. 7, 18, 10. je nach der Anfertigung KĀTJ. ÇA. 16, 4, 10. in verabredeter Weise M. 8, 183. in der Weise, wie es geschah: यथाकृतं शशंसैतन्माधवाय KA-TĪS. 24, 159. 46, 152. 49, 82. 51, 151. 64, 83. 73, 161. 79, 26.

यथाकृष्टम् (य° + कृष्ट) adj. Furche wie Furche KĀTJ. ÇA. 17, 3, 3.

यथाकृतिः s. u. कृति 1).

यथाक्रतु (य° + क्रतु) adj. welchen Entschluss fassend ÇAT. BR. 14, 7, 3, 7. यथाक्रतु BĀH. ÅR. UP. 4, 4, 5.

यथाक्रमम् (य° + क्रम) adv. der Reihe nach, successive, respective M. 2, 66. 3, 2. 7, 50. 9, 295. R. 1, 4, 32. 17, 41. 34, 49. 70, 17 (72, 15 GORR.). SUÇR. 1, 134, 7. 2, 60, 12. VIKR. 66, 21. RAGH. 3, 10. 9, 26. VARĀH. BĀH. S. 9, 9. 86, 58. KATHĀS. 28, 187. AK. 2, 1, 12. 7, 54. H. 169. 595. Am Anf. eines comp. ohne Flexionszeichen KATHĀS. 23, 17. 43, 226.

यथाक्रमेण adv. dass. MAITRAJUP. 6, 26. 31. VARĀH. BĀH. S. 8, 81. 96, 11. 103, 7. ÇĀDDHAT. im ÇKDR.

यथाक्रोशम् (य° + क्रोश) adv. nach der Zahl der Kroça KĀTJ. ÇA. 22, 3, 38.

यथात्नम् (य° + तन) adv. nach Möglichkeit, so viel als möglich KA-TĪS. 28, 165. 62, 11.

यथान्तरेण (instr. von य° + तन) adv. in aller Ruhe, — Behaglichkeit R. 2, 84, 4.

यथावर्तम् (य° + खात) adv. je nachdem gegraben ist ÇAT. BR. 3, 5, 6,

10. KĀTJ. Ça. 8, 5, 8. 13. 8, 18.

पथाख्यम् (पथा + आख्या) adv. den Benennungen entsprechend KĀTJ. Ça. 1, 7, 23.

पथाख्यात (पथा + आ) adj. früher erzählt, — erwähnt, — angegeben R. 3, 8, 24. 15, 40. Daç. 2, 13. MĀRK. P. 113, 17. Ueber die Bed. des Wortes bei den Gāina s. WILSON, Sol. Works 1, 312.

पथाख्यानम् (पथा + आख्यान) adv. dem Bericht —, der Angabe gemäss KATHĪS. 29, 33.

पथागत (पथा + आ) adj. 1) auf dem man vorher gekommen ist: पथागतेनैव मार्गेण — अयोध्यामगमन् des Weges, auf welchem sie gekommen waren, R. 2, 47, 15. R. GORR. 1, 29, 22. HARIV. 14137. KATHĪS. 58, 131. 77, 31. 81, 15. पथागतम् adv. des Weges, auf dem man gekommen ist: गताः MBH. 1, 1187. 3, 2230. 5, 5447. 12, 4264. R. 1, 17, 1. 23, 3. 60, 38. 65, 24. 2, 91, 75. RAH. 3, 67. KATHĪS. 8, 16. 12, 105. 34, 20. 51, 225. 52, 167. 56, 168. पथागतेन dass. MBH. 3, 1712. Vgl. जगुर्पथागताः BRAHMA-P. in LA. (II) 53, 18. ततो पथागताः सर्वे यथावासे ययुस्तथा R. 6, 112, 107. — 2) wie zur Welt gekommen, dumm, einfältig H. 352, Sch.; vgl. पथाज्ञात, पथोद्गत.

पथागमम् (पथा + आगम) adv. der Ueberlieferung gemäss MBH. 14, 2699. R. 7, 88, 4. PĀNĀK. 1, 2, 26. 30.

पथागात्रम् (प + गात्र) adv. Glied um Glied KAUC. 81.

पथागुणम् (प + गुण) adv. den Qualitäten —, den Vorzügen gemäss ÇĀṆK. zu KHĀND. UP. S. 53. RĪGĀ-TAR. 3, 137.

पथागृहम् (प + गृह) adv. in sein respectives Haus: रात्रौ याति पथागृहम् MBH. 4, 696.

पथागृहीतम् (प + गृहीत) adv. je nach der Reihe des Fassens: समिधो ऽभ्यर्धति यं wer gerade ein Scheit in die Hand bekommt ĀÇV. Ça. 3, 6, 27. °गृहीतमाख्यं गृहीत्वा ÇAT. Br. 12, 4, 4, 7. KĀTJ. Ça. 9, 7, 9. nach der Reihe des Aufführens RV. PRĪT. 2, 39.

पथागोत्रकुलकल्पम् (प + गोत्र-कुल) -कल्प) adv. je nach dem Brauch der Familie oder des Geschlechts GOBH. 2, 9, 20.

पथाग्नि (पथा + अग्नि) adv. nach der Größe des Feuers KĀTJ. Ça. 16, 8, 26.

पथाग्रहणम् (प + ग्रहण) adv. der Angabe gemäss ĀÇV. Ça. 5, 10, 20.

पथाङ्गम् (पथा + अङ्ग) adv. Glied um Glied: पथाङ्गे वर्धतां शेषः AV. 6, 101, 1. ÇAT. Br. 13, 8, 2, 5. KĀTJ. Ça. 21, 4, 8. ÇĀṆK. Ça. 17, 12, 7. ĀÇV. GṆH. 4, 3, 25.

पथाचमसम् (प + चमस) adv. Kāmasa um Kāmasa ÇAT. Br. 4, 4, 2. 10. ÇĀṆK. Ça. 8, 2, 14. 9, 3.

पथाचारम् (पथा + आचार) adv. dem Brauche gemäss, wie üblich R. 4, 40, 8. PRAJOGAR. 2, 6, 3. 3, 1. SĀṆK. K. 221, 1, 8.

पथाचारिन् (प + चारि) adj. wie (rel.) zu Werke gehend, wie verfahren ÇAT. Br. 14, 7, 3, 6.

पथाचित्तम् (प + चित्) adj. vorher bedacht, beabsichtigt VARĀH. BṚH. S. 88, 41. KATHĪS. 19, 2.

पथाचोदितम् (प + चोदित) adj. je nach der Aufforderung ĀÇV. Ça. 1, 5, 24. ÇĀṆK. Ça. 2, 5, 18.

पथाद्वयम् (प + द्वयम्) adv. ein Metrum um's andere AIT. Br. 2, 18. 4, 29. 6, 12. ÇĀṆK. Ça. 9, 20, 6.

पथाज्ञात (प + ज्ञात) adj. wie ein zur Welt Gekommener, dumm, einfältig AK. 3, 1, 48. H. 352. — Vgl. पथागत 2) und पथोद्गत.

पथाज्ञातम् (wie oben) adv. Geschlecht um Geschlecht ÇAT. Br. 9, 1, 2, 19.

पथाज्ञाति (प + ज्ञाति) adv. Art um Art LĀTJ. 2, 7, 15. 6, 5, 35. 8, 2, 17.

पथाज्ञोषम् (प + ज्ञोष) adv. nach Herzenslust MBH. 3, 11054 (S. 571, °योषम् od. Calo.). 12, 1520. 14, 112.

पथाज्ञप्त (पथा + आ) adj. vorher befohlen, anbefohlen R. GORR. 1, 11, 24. 2, 87, 18.

पथाज्ञानम् (प + ज्ञान) adv. nach Wissen, so gut man es weiss GOBH. 3, 9, 18. PĀNĀK. 1, 2, 26. 45. 4, 5, 83.

पथाज्ञेष्ठम् (प + ज्ञेष्ठ) adv. dem Alter nach, vom Ältesten zum Jüngsten hinab LĀTJ. 1, 3, 19. 2, 11, 5. GOBH. 2, 8, 23. 3, 9, 18. PĀNĀK. 198, 10. — Vgl. पथाकनिष्ठम्.

पथातत्त्वम् (प + तत्त्व) adv. der Wahrheit gemäss, wie es sich wirklich verhält, genau MBH. 3, 2891. 5, 7004. R. 2, 72, 35. 41. 97, 11. 3, 38, 4. 4, 51, 28. 5, 32, 4. 6, 109, 4. KATHĪS. 5, 104. 11, 50. 31, 52. 42, 96. 49, 42. 52, 166. 110, 40. 123, 114. पथातत्त्वार्थदर्शिन् MBH. 12, 11608.

पथातथम् (प + तथा) adv. wie es sich in Wirklichkeit verhält, genau (Etwas berichten), wie es sich gebührt, wie es sich gehört AK. 3, 5, 45. H. 264. HĀR. 199. HALĪ. 1, 144. MBH. 1, 286. 5566. 3, 2186. 2693. 2879. 5, 5444. 13, 464. 3628. 14, 757. 986. INDR. 5, 52. R. 2, 72, 46. 3, 7, 19. KATHĪS. 57, 28. 70, 93. BHĀG. P. 6, 1, 41. MĀRK. P. 56, 19. 100, 25. 135, 12. Verz. d. Oxf. H. 36, a, No. 78. — Vgl. अ, पायतथ्य.

पथातथ्यम् (प + तथ्य) adv. der Wahrheit gemäss MBH. 13, 5205. R. 3, 73, 22. 4, 61, 38. 7, 83, 3.

पथातथ्येन (wie oben, instr.) adv. dass. HARIV. 9104. R. 6, 13, 11.

पथात्मक (von पथा + आत्मन्) adj. welche (rel.) Natur immer habend PĀNĀK. 2, 1, 30.

पथादत्त (प + दत्त) adj. wie immer gegeben: उपभोदये पथादत्तं भागं पित्रा R. GORR. 2, 110, 22.

पथादर्शनम् (प + दर्शन) adv. bei jedem Vorkommen, in jedem einzelnen Falle SĀH. D. 36, 16. व्याख्या पथादर्शनप्रवृत्त्या KUSUM. 49, 13.

पथादायम् (प + दाय) adv. je nach dem Erbtheil BHĀG. P. 5, 1, 39. 7, 8.

पथादिक् (प + दिष्) adv. nach den verschiedenen Himmelsgegenden, nach der entsprechenden H. ĀÇV. GṆH. 2, 8, 9. VARĀH. BṚH. S. 55, 6.

पथादिशम् (wie oben) adv. dass. MBH. 5, 1753. VARĀH. BṚH. S. 59, 7. BHĀG. P. 5, 16, 30.

पथादिष्ट (पथा + आ) adj. der Angabe —, der Anweisung entsprechend R. 2, 100, 32. KATHĪS. 40, 88. 71, 10. पथादिष्टम् adv. der Angabe —, der Anweisung gemäss ÇAT. Br. 1, 3, 2, 21. KAUC. 1. RV. PRĪT. 4, 14. 7, 1. KATHĪS. 49, 80. पथादिष्टः 36, 20 ist पथा आदिष्टः.

पथादीक्षम् (प + दीक्ष) adv. den übernommenen religiösen Observanzen gemäss MBH. 14, 1270.

पथादृष्टम् (प + दृष्ट) adv. wie man Etwas gesehen hat M. 8, 76. 101. KATHĪS. 12, 119. 33, 179. 35, 89. 56, 211.

पथादृष्टि (प + दृष्टि) adv. dass. Verz. d. Oxf. H. 155, b, 16.

पथादेवर्तम् (प + देवता) adv. Gottheit um Gottheit AIT. Br. 4, 29. TS. 2, 2, 22. 3. 3, 1, 4, 1. TBH. 1, 1, 4, 8. 3, 3, 10, 1. ÇAT. Br. 1, 4, 2, 17. 4, 2, 2, 11.

यथादेशकालदे- स्थानविशेषम् adv. je nach der Verschiedenheit (विशेष) des Ortes (देश), der Zeit (काल) und der Körpergestalt (देहव) Bñs. P. 6, 9, 41.

1. यथादेशम् (य० + देश) adv. je nach dem Platze, — Orte ÇĀKH. Ça. 13, 24, 16. KĪTJ. Ça. 20, 5, 15. LĪTJ. 10, 15, 10. M. 8, 406. Bñs. P. 4, 22, 50. 7, 14, 10.

2. यथादेशम् (यथा + आदेश) adv. je nach der Weisung, nach Vorschrift ĀCV. GRHJ. 1, 23, 18. KĪTJ. Ça. 4, 15, 3. Bñs. P. 4, 31, 4.

यथाद्रव्य (य० + द्र०) adj.: द्रव्ये जनपदे यजेत je nachdem die Besitzgegenstände des Stammes sind, bei welchem er opfert, KĪTJ. Ça. 22, 2, 22.

यथाधर्मम् (य० + धर्म) adv. in richtiger Ordnung, nach Recht und Gesetz ÇAT. Bñ. 11, 1, 24. R. 1, 70, 17 (72, 15 GORR.). Bñs. P. 9, 20, 16. Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 539, 18.

यथाधिकारम् (यथा + अधिकार) adv. der Berechtigung gemäss; am Anf. eines comp. ohne Flexionszeichen Bñs. P. 4, 21, 32.

यथाधिष्ठयम् adv. nach der Reihe der Dhiṣṭya ÇAT. Bñ. 4, 6, 8, 7, 17, 9, 16.

यथाधीत (यथा + अधि०) adj. und ०तम् adv. wie gelernt, wie der Text lautet, d. h. in der Grundform ohne wesentliche Abänderung LĪTJ. 2, 9, 13. 11, 11. 3, 7, 4. 5, 12, 16. 17. 7, 6, 26. Bñs. P. 1, 3, 44.

यथाध्यापकम् (यथा + अध्यापक) adv. in Uebereinstimmung mit dem Lehrer P. 2, 1, 7, Sch.

यथानाम् (य० + नामन्) adv. Name um Name AV. 4, 30, 7.

यथानारुद्भापित (य० + ना० - भा०) adj. genau so seiend wie es Narada verkündet hat: विद्या Bñs. P. 6, 16, 27. der Comm. zieht यथा, welches er durch यथावत् umschreibt, zum verbum finitum des Satzes.

यथानिरुतम् (य० + निरुत) adv. wie hingeworfen ĀCV. GRHJ. 1, 10, 7. KAUC. 88.

यथानिर्दिष्ट (य० + निर्दिष्ट) adj. vorher angegeben ÇĀK. 21, 2. 102, 1. PRAB. 10, 11. DHŪRTAS. in LA. 71, 1.

यथानिलयम् (य० + निलय) adv. in sein entsprechendes Nest, in seine entsprechende Wohnstätte R. 2, 46, 3.

यथानिवासिन् (य० + नि०) adj. wo gerade wohnend R. 7, 40, 31.

यथानिःसृतम् (य० + निःसृत) adv. wie hinausgegangen ÇĀKH. Ça. 7, 14, 12.

यथानुपूर्वम् (यथा + अनुपूर्व) adv. der Reihe nach, respective Bñs. P. 5, 1, 34.

यथानुपूर्व्यम् (यथा + अनुपूर्व्य) adv. dass.: ०पूर्व्यकरण KĪTJ. Ça. 25, 5, 18. 10, 20.

यथानुपूर्व्या (instr. von यथा + अनुपूर्वी) adv. dass. VARĀH. Bñ. S. 68, 94.

यथानुभूतम् (यथा + अनुभूत) adv. wie man es erfahren hat, wie man es erlebt hat R. 3, 4, 4. Bñs. P. 1, 13, 11. 5, 1, 16.

यथानुवृत्तम् (यथा + अनुवृत्त) adv. regelrecht, genau entsprechend VARĀH. Bñ. S. 24, 27. 53, 69. KATHIS. 46, 104.

यथान्यस्तम् (य० + न्यस्त) adv. in der Weise, wie es deponiert war, M. 8, 188.

यथान्यायः (य० + न्याय) adv. nach der Regel, nach Gebühr ĀCV. GRHJ. 3, 5, 16. KĪTJ. Ça. 14, 2, 22. M. 1, 1. 3, 135. 190. 5, 85. 7, 2. MBH. 1, 6134. 3, 1734. 2468. 2896. R. 1, 52, 3. 2, 56, 13, g. 58, 13. 82, 2. Bñs. P. 8, 9, 7. MĀK. P. 16, 90.

यथान्युत (य० + न्युत) adj. wie je hingeworfen M. 3, 218. यथान्युतम्

adv. Wurf um Wurf TBa. 3, 11, 9, 3. KĪTJ. Ça. 9, 7, 6. 10, 6, 14.

यथापणम् (य० + 1. पण) adv. je nach der Waare, für jede Waare M. 8, 398.

यथापदम् (य० + पद) adv. wie das Wort ist RV. PRĀT. 11, 12.

यथापराधम् (यथा + अपराध) adv. je nach dem Vergehen Bñs. P. 6, 9, 39. यथापराधदण्ड je nach dem Vergehen strafend RAGH. 1, 6.

यथापर्क (य० + पर्क) adv. Gelenk um Gelenk, Glied um Glied AV. 9, 5, 4. 18, 4, 52. KAUC. 64. 85. fg.

यथापुरम् (य० + पुरम्) adv. wie ehemals R. 2, 114, 9. Verz. d. Oxf. H. 256, a, 20. — Vgl. झ०.

यथापूर्व (य० + पूर्व) 1) adj. wie ehemals seiend: वाणीर्यथापूर्व विप्रुद्धिभिः RAGH. 12, 48. यथापूर्वः 88. Bñs. P. 1, 14, 23. यथापूर्वम् adv. wie ehemals, wie sonst R. 4, 18, 31. PAÑĀT. 23, 11. 36, 18. ed. orn. 55, 5. Bñs. P. 3, 9, 43. 32, 14. Getrennt zu schreiben MBH. 3, 1754. VARĀH. Bñ. S. 43, 11. — 2) ०पूर्वम् adv. nach einander, der Reihe nach RV. 10, 190, 3. AIR. Bñ. 2, 33. TS. 1, 7, 5, 4. 5, 2, 4, 1. 7, 2, 3, 1. TBa. 1, 1, 9. ÇAT. Bñ. 1, 1, 2, 19. 3, 5, 8, 8. 6, 2, 4, 18. KĪTJ. Ça. 3, 5, 24. 5, 9, 2. M. 11, 187. JĀGŪ. 1, 35.

यथाप्रज्ञम् (य० + प्रज्ञा) adv. nach bester Einsicht, so gut man es versteht Verz. d. Oxf. H. 170, a, 6.

यथाप्रतिगुणैस् (य० + प्र० - गुण) m. instr. pl. je nach den Eigenschaften, — Vorzügen so v. a. so gut man es vermag HARIV. 11929.

यथाप्रतिज्ञाभिस् (य० + प्रतिज्ञा) f. instr. pl. wie man übereingekommen war MBH. 4, 177. 324.

यथाप्रतिवृत्तम् (य० + प्रतिवृत्त) adv. wie es passend ist ÇAT. Bñ. 9, 5, 54.

यथाप्रत्यर्कम् s. u. प्रत्यर्कम्.

यथाप्रदिष्टम् (य० + प्रदिष्ट) adv. der Vorschrift gemäss, wie es sich gehört R. GORR. 2, 116, 49.

यथाप्रदेशम् (य० + प्रदेश) adv. 1) an der entsprechenden, richtigen Stelle, an die richtige Stelle RAGH. 6, 14, v. l. 83. KUMĀRAS. 1, 50. 7, 34. nach allen Seiten hin R. 2, 56, 32. — 2) der Vorschrift gemäss, wie es sich gehört: यो ब्रह्म ज्ञानाति यथाप्रदेशम् MBH. 3, 12719. यथाप्रदेशमद्यापि धर्मेण परिपात्यते (पृथिवी) HARIV. 278 = 1620.

यथाप्रधानतस् adv. = यथाप्रधानम् HARIV. 9983.

यथाप्रधानम् (य० + प्रधान) adv. je nach dem Vorzug, — Vorrang ÇĀKH. GRHJ. 6, 3. KUMĀRAS. 7, 46. RĪGĀ-TAR. 3, 233.

यथाप्रयोगम् (य० + प्रयोग) adv. je nach dem Gebrauch TAITT. PRĀT. 2, 6 in Ind. St. 4, 167.

यथाप्रश्नम् (य० + प्रश्न) adv. den Fragen gemäss Bñs. P. 5, 23, 15.

यथाप्राणम् (य० + 1. प्राण) adv. aus Leibeskräften MBH. 4, 761.

यथाप्राप्त (य० + प्राप्त) adj. aus den Verhältnissen —, aus den Umständen sich ergebend, den Verhältnissen entsprechend, angemessen: ये तु सभ्याः — यथाप्राप्तं न ब्रुवते R. 7, 59, 3, 34. यथाप्राप्तमक्त्वा 4, 53, 3. अन्यथाक्ं यथाप्राप्ता (०प्राप्ति ed. SCHL. und LASS. 100, 5) गीतं गच्छामि HIT. od. JOHNS. 2115. ०स्वर ein Accent, wie er sich aus einer Regel ergibt, Ind. St. 10, 427. ०प्राप्तम् adv. der Regel gemäss, regelmässig P. 3, 3, 110, Sch.

यथाप्राप्ति s. u. यथाप्राप्त.

यथाप्रार्थितम् (य० + प्रार्थित) adv. nach Wunsch RAGH. 14, 23.

यथाप्रीति (य° + प्री°) adj. nach Herzenslust MBH. 15, 364.

यथाबलम् (य° + बल) adv. 1) nach Kräften AV. 3, 20, 9. MBH. 1, 7023. R. 3, 47, 5. 5, 29, 21. Suçr. 2, 51, 2. Kām. Nitis. 13, 17. Bhaḡ. P. 4, 22, 18. 7, 2, 13. नूनं न बुध्यसे रामं यथावीर्यं यथाबलम् in Bezug auf seine Kraft R. 3, 41, 2. R. ed. SCHL. 1, 51, 16 ist यथा बलं zu schreiben. — 2) je nach dem Bestande des Heeres M. 7, 182. Kām. Nitis. 15, 39.

यथावीजम् (य° + बीज) adv. je nach dem Samen M. 9, 39. Bhaḡ. P. 8, 1, 54.

यथाबुद्धि (य° + बु°) adv. nach bestem Wissen R. 4, 32, 5. Verz. d. Oxf. H. 37, b, No. 92.

यथाभक्त्या (instr. von य° + भक्ति) adv. mit voller Hingebung Bhaḡ. P. 7, 1, 29.

यथाभक्षितम् (य° + भक्षित) adj. wie gegessen KĪTJ. Çr. 19, 3, 14.

यथाभव सcheinbar adj. Bhaḡ. P. 4, 27, 11, wo aber यथा भवान् wie du zu lesen ist.

यथाभवनम् (य° + भवन) adv. Haus für Haus VARĀH. BṚH. S. 53, 70.

यथाभागम् (य° + भाग) adv. 1) je nach dem Antheil: य° कृष्यदातिं जुषाणाः AV. 7, 109, 2. VS. 2, 31. TS. 4, 8, 5, 1. AIT. Br. 3, 38. य° वक्तु रु- व्यमग्निः KAUC. 6. R. 2, 101, 26 (110, 21 GORR.). R. GORR. 1, 13, 38. 4, 23, 27. Bhaḡ. P. 4, 16, 5. 5, 2, 20. 20, 14. In der Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 339, 19 ist यथा भागा इति zu schreiben. — 2) je an ihrem Platze MBH. 4, 1771. Bhaḡ. 1, 11. am rechten Platze RAḠ. 6, 19.

यथाभाजनम् (य° + भाजन) adv. je an richtiger Stelle (यथास्थानम् SĀJ.) AIT. Br. 1, 2.

1. यथाभाव (य° + भाव) m. das Schicksal Spr. 4388.

2. यथाभाव (wie oben) adj. welche (rel.) Natur habend Bhaḡ. P. 2, 9, 31.

यथाभिकामम् (यथा + अभिकाम) adv. nach Wunsch Bhaḡ. P. 10, 88, 20.

यथाभिज्ञायम् (यथा + घ° absol.) adv. je wie man erkannte TBR. 1, 3, 1, 2.

यथाभिप्रेत (यथा + घ°) adj. erwünscht: अयथाभिप्रेताख्ये P. 3, 4, 59.

प्रेतम् adv. nach eigenem Gefallen, wie man es will PAÑKAT. 57, 24. HIT. 21, 7, v. l. 54, 17. 129, 13. यथाभिप्रेतमात्मनः MĀRK. P. 21, 78.

यथाभिमत (यथा + घ°) adj. erwünscht, wonach man Verlangen trägt: यथाभिमतभोगभुञ्ज् KATHĀS. 44, 188. अथ प्रातः सर्वे यथाभिमतदेशं गताः jeder an den Platz, der ihm behagte, HIT. 21, 7. beliebig: °ध्यान JOGAR. 1, 39. °मतम् adv. nach eigenem Gefallen, wohin Einen das Verlangen zieht, nach Lust KATHĀS. 37, 51. PAÑKAT. 167, 24. HIT. 56, 17.

यथाभिरुचित (यथा + घ°) adj. woran man Gefallen hat, beliebt KATHĀS. 99, 30.

यथाभिरूपम् adv. = अभिरूपस्य योग्यम् P. 2, 1, 7, Sch.

यथाभिलषित (यथा + घ°) adj. erwünscht R. 2, 115, 7 (126, 7 GORR.). R. GORR. 1, 13, 47. Kām. Nitis. 17, 24. Bhaḡ. P. 5, 4, 4. MĀRK. P. 110, 31. PAÑKAT. ed. ORN. 4, 20.

यथाभिलिखित (यथा + घ°) adj. auf die angegebene Weise gemahlt VARĀH. BṚH. S. 48, 29.

यथाभिवृष्टम् (यथा + अभिवृष्ट) adv. nach der Menge des gefallenen Regens VARĀH. BṚH. S. 23, 4.

यथाभीष्ट (यथा + घ°) adj. erwünscht KATHĀS. 34, 238. 90, 88. °दिशं जगमुः wohin es Jedem von ihnen beliebte PAÑKAT. 63, 2.

यथाभूतम् (य° + भूत) adv. der Wahrheit gemäss MBH. 3, 12070.

यथाभूयसोवाद (य° - भूयसम्, gen. von भूयस्, + वाद) m. eine allgemeine Regel LĪTJ. 4, 10, 15. 10, 7, 7. 10, 2, 4.

यथाभ्यर्थित (यथा + घ°) adj. worum man vorher gebeten hat ÇĀK. 103, 19.

यथामङ्गलम् (य° + मङ्गल) adv. nach der Sitte PĪA. GAṆI. 2, 1.

यथामति (य° + म°) adv. 1) nach Gutdünken: तस्याः कुरु य° R. 2, 78, 9. तन्निबोध य° wenn es dir gut dünkt 5, 90, 29. — 2) nach bestem Verstande Bhaḡ. P. 1, 3, 44. 3, 6, 36. 4, 7, 24. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 2. Verz. d. Oxf. H. 135, b, No. 255. 136, a, No. 259. 151, a, 32. 238, a, No. 574. 239, b, No. 580.

यथामनीषितम् (य° + मनीषित) adv. nach Wunsch HARIV. 14138.

यथामात्रम् (य° + मात्र) adv. nach Quantität: घ° RV. PHĀT. 14, i.

यथामानम् (य° + 2. मान) adv. je nach dem Maasse, je nach dem Umfange MBH. 4, 1771 nach der Lesart der od. Bomb. st. यथाभागम् der od. Calc.

यथामुखम् (य° + मुख) adv. von Angesicht zu Angesicht P. 5, 2, 6.

यथामुखीन (vom vorherg.) adj. Jmd (gen.) in's Gesicht sehend, mit dem Gesicht gerichtet auf P. 5, 2, 6. (मृगः) यथामुखीनः सीतायाः पुल्लवे sprang gerade auf Sītā los BHATT. 5, 48.

यथामुख्यम् (य° + मुख्य) adv. was die Hauptpersonen betrifft, soweit von diesen die Rede ist MBH. 15, 672.

यथामुख्येन (instr. von य° + मुख्य) adv. vorzugsweise, vor Allem MBH. 15, 233.

यथाम्नातम् (यथा + घास्नात) adv. nach dem Wortlaut des Textes KĪTJ. Çr. 1, 8, 16. 6, 7, 24. 19, 5, 6. der heiligen Ueberlieferung gemäss Bhaḡ. P. 10, 84, 52.

यथाम्नायम् (यथा + घास्नाय) adv. den heiligen Ueberlieferungen gemäss, nach dem Wortlaut des Textes LĪTJ. 2, 1, 3. 5, 26. 11, 7. Bhaḡ. P. 10, 74, 12.

यथायतुम् (य° + य°) adv. je nach dem Jaḡus TS. 1, 7, 4, 5. 2, 3, 41, 3. 3, 3, 4, 2. TBR. 3, 3, 4, 2.

यथायतनम् (यथा + घायतन) adv. je auf der Stelle, je an seiner Stelle TS. 7, 3, 4. ÇAT. Br. 11, 5, 5, 11. 13, 5, 2, 16. KAUSH. Up. 3, 3, 4, 20. °नात् je von der Stelle aus TS. 7, 3, 4. TBR. 1, 2, 5, 2.

यथायथम् (य° + यथा) adv. wie es sich gebührt, richtig, in der Ordnung, nach und nach, allmählich P. 8, 1, 14. AK. 3, 5, 14. AV. 10, 8, 33. सर्वे यत्ति य° 9, 4. AIT. Br. 2, 26. 5, 9. 23. TS. 1, 5, 40, 1. 2, 2, 44, 3. TBR. 1, 7, 2, 1. ÂÇV. Çr. 2, 5, 10. ÇAT. Br. 1, 9, 2, 27. 4, 2, 5, 14. KAUC. 119. R. 5, 10, 20. 11, 12. 12, 41. Bd. IV, S. XVIII. Suçr. 1, 364, 6. DAÇAR. 1, 44 (SĀH. D. 337). TARKAS. 59. KATHĀS. 26, 59. 50, 169. Bhaḡ. P. 10, 18, 19. MĀRK. P. 26, 2. PAÑKAT. 4, 3, 2. SIDDH. K. zu P. 4, 4, 110. — Vgl. घ°.

यथायुक्तम् (य° + युक्त) adj. den Umständen entsprechend KATHĀS. 32, 8.

यथायुक्ति (य° + यु°) adv. nach Umständen, nach Bewandnisse VARĀH. BṚH. S. 44, 18. °तम् dass. 84, 2.

यथायुथम् (य° + युथ) adv. je nach den Heerden HARIV. 3949.

यथायोगम् (य° + योग) adv. nach Umständen, nach Bewandnisse, nach Bedürfniss KĪTJ. Çr. 17, 6, 3 (= समविभागेन Comm.). M. 5, 92. MBH. 4, 157, 6, 28. HARIV. 15632. R. GORR. 1, 9, 6. 51, 9. 2, 67, 7. 7, 93, 9. Suçr. 1, 24, 17. 25, 14. Kām. Nitis. 11, 71. VARĀH. BṚH. S. 48, 17. SĀH. D. 559. Verz. d. Oxf. H. 266, b, 42. Schol. zu Kap. 1, 96. Ind. St. 10, 290.

पथायोगेन (instr. von प० + योग) adv. dass. Kīm. Nīris. 17, 50.

पथायोग्यम् (प० + योग्य) adv. nach Gebühr, wie es sich schickt Spr.

443. Verz. d. Oxf. H. 82, a, 31.

पथायोगि (प० + योग) adj. je nach dem Mutterleibe Bñg. P. 6, 1, 51.

पथारब्ध (पथा + आ०) adj. früher begonnen Vāju-P. bei Muir, ST. 1, 31.

पथारम्भम् (पथा + आरम्भ) adv. der Reihe nach Kīts. Ca. 10, 2, 25.

पथारुचम् (प० + 2. रुच्) adv. nach Gefallen Bñg. P. 2, 4, 21.

पथारुचि (प० + रु०) adv. dass. KATHās. 49, 167. 56, 291. 89, 33. 98, 26.

Bñg. P. 3, 24, 15. 11, 14, 9. Verz. d. Oxf. H. 122, a, 8. 154, b, N. 1. 231, a, 46. je nach Geschmack Sñh. D. 286, 1.

पथारूप (प० + रूप) adj. f. आ wie beschaffen: पथारूपाः पञ्चशारदीये पशव घालभ्यते Līts. 8, 10, 6. 9, 4, 26. ein entsprechendes Aussehen habend, überaus schön: सीता R. 7, 98, 9. MBh. 4, 882. ausserordentlich gross: प्रीति R. 2, 91, 4.

पथारूपम् (wie eben) adv. 1) in passender Weise, angemessen, richtig: प० पद्मना रजनाः करोति Cat. Br. 6, 2, 1. येना गर्भे न प० पश्यति 7, 1, 10. 12, 8, 11. 26. 13, 6, 10. Çāñkh. Gñh. 2, 14. Bñg. P. 5, 16, 30. — 2) dem Aussehen nach, desselben Aussehens Bñg. P. 10, 89, 62.

पथार्थ (पथा + र्थ) adj. f. आ entsprechend, angemessen, richtig, wahr: पथार्थेषु त्रिविधेष्वेव कर्मसु Spr. 2066. अनुभव richtig TARKAS. 19. SARVADARCANAS. 114, 1. KUMAR. 34, 19. 43, 8. वाक्य R. 3, 60, 39. 5, 90, 24. KUMARAS. 2, 16. KATHās. 17, 49. स्वप्न ein Traum, der in Erfüllung geht, 46, 147. पथार्थस्य वाचकः (हृतः) Spr. 467. ०वादिन् PAKAT. 161, 19. ०भापिन् RAGH. 14, 44. ०वक्ता TARKAS. 49. ०कथन im Gegens. zu परिहास Ironie P. 1, 4, 106, Sch. अथ तन्म पथार्थं ते भविष्यति ein Leben im wahren Sinne des Wortes R. 6, 92, 37. नामन् ein zutreffender Name RAGH. 15, 6. KATHās. 6, 69. 29, 69. 78, 60. अभिधान 36, 10. ०नामन् adj. RAGH. 6, 21. MĀLAV. 47, 22. DAÇAK. in BENF. Chr. 184, 13. 186, 22. KATHās. 54, 220. पथार्थाप्य adj. 53, 140. 60, 233. पथार्थात्तर adj. VIKR. 1. ०नामकत्व MALLIN. zu KIR. 8, 49. रत्नपुरं नाम पथार्थं नगरोत्तमम् so v. a. einen zutreffenden Namen führend KATHās. 24, 82. 52, 92. अथार्थः नित्तिपतिः ein Fürst, der seinen Namen («Herr des Landes») mit Unrecht führt, Spr. 4513. अ० unrichtig, falsch MBh. 12, 11904. Çāk. 54.

पथार्थक (von पथार्थ) adj. richtig, wahr: स्वप्न ein Traum, der in Erfüllung geht, KATHās. 46, 148.

पथार्थतन्त्रम् (पथा + र्थ - तन्त्र) adv. der Wahrheit gemäss, so wie es sich in Wirklichkeit verhält MBh. 12, 11497.

पथार्थतम् (von पथा + र्थ) adv. der Wahrheit gemäss HARIY. 4579. R. 7, 37, 1, 59. Aṣṭāṅg. 1, 15.

पथार्थता (von पथार्थ) f. das Zutreffen: नामः KATHās. 35, 49. 55, 155. 102, 70. so v. a. पथार्थनामकत्व KIR. 8, 49.

पथार्थम् (पथा + र्थ) adv. je nach Ziel, — Geschäft, — Zweck, — Bedürfniss, passend; nach Belieben Nir. 2, 1, 7. विसृज्यते Cat. Br. 2, 3, 1, 6. Kīts. Ca. 22, 6, 17. 24, 6, 18. Ācṣ. Gñh. 1, 23, 24. ऊर्कः Kīts. Ca. 4, 3, 20. 5, 3, 32. 11, 1, 11. Ācṣ. Ca. 1, 9, 8. 3, 2, 11. प्राप्नीयात् Līts. 5, 1, 11. इधो य० स्यात् GORR. 1, 5, 18. कृत्वा पथार्थं स्युः sind sie fertig, so mögen sie machen was sie wollen, Līts. 4, 3, 22. 1, 2, 22. 3, 14. In diesem Sinne häufig ohne Beifügung von अस् oder einem andern Zeitworte, z. B. प्रा-

पथात्वा पथार्थम् Kīts. Ca. 16, 6, 18. GORR. 1, 3, 14. 2, 3, 20. 4, 10. घादाय पथार्थमन्येष्वस्तु Ācṣ. Ca. 5, 12, 12. घतिसृष्टा य० RV. PRĪT. 15, 18. पथार्थप्रत्यासति Līts. 9, 7, 6. पथार्थस्तोमान्वयात् Dñh. 9, 13, 2. पथार्थम् = पथातयम् wie es sich in Wirklichkeit verhält, genau, gehörig AK. 3, 5, 15. Hñr. 199. MBh. 13, 322. R. 4, 39, 43. VET. in LA. (III) 22, 11. पथार्थकृतनामन् zutreffend benannt R. 3, 22, 9.

पथार्थित (पथा + र्थ) adj. vorher erbeten KATHās. 73, 247.

पथार्थित्वम् (पथा + र्थित्व) adv. je nach der Absicht Sñh. D. 286, 1.

पथार्पित (पथा + र्थ) adj. wie übergeben Jññ. 2, 164.

पथार्क (पथा + र्क) 1) adj. je welche Würde habend: ब्राह्मणो यो पथार्क्यो दैदा वितान्यनेकशः so v. a. je nach ihrem Verdienst MBh. 15, 35. dem Verdienst entsprechend, angemessen: स्वागतेन पथार्केण R. 6, 111, 31. घासनेषु पथार्केषु KATHās. 50, 108. पथार्कः पानभोजनैः 80, 21. —

2) पथार्कम् adv. nach Werth, nach Würde, nach Verdienst, nach Gebühr KAUC. 111. 127. Pār. Gñh. 2, 9. M. 5, 114. 8, 391. 11, 4. MBh. 3, 2115. 3011. 11924. 16706. 4, 330. R. 1, 12, 34 (32 GORR.). 20, 13. 52, 13. 2, 50, 5. 76, 19. 103, 47 (111, 52 GORR.). RAGH. 16, 40. Verz. d. Oxf. H. 9, b, 26. पथार्ककृतज्ञ KATHās. 45, 5. 51, 215.

पथार्कणम् (पथा + र्कण) adv. nach Verdienst, nach Gebühr Bñg. P. 3, 21, 47. nach dem Comm. wie einen kostbaren Edelstein (2 Worte).

पथार्कतम् (abl. von पथार्क) adv. nach Würde, nach Verdienst, nach Gebühr, wie es sich gehört M. 7, 16. 9, 193. 10, 124. MBh. 2, 193. 2031. 5, 3020. 13, 6445. 15, 674. R. 1, 13, 9 (19 GORR.). 36, 10. 20, 14. Spr. 473. VARĀH. Bñh. S. 48, 80. Bñg. P. 4, 18, 30. 21, 14. 7, 11, 10.

पथार्कवर्ण (प० + वर्ण) m. Späher (ein den Umständen entsprechendes Aeusseres annehmend) AK. 2, 8, 13. H. 733. HALĀJ. 2, 270.

पथालब्ध (प० + ल०) adj. was man gerade findet R. 2, 28, 17. KATHās. 74, 15.

पथालाभम् (प + लाभ) adv. wie man es gerade hat, wie es sich gerade trifft Jññ. 1, 304. VARĀH. Bñh. S. 12, 18. 48, 41. DAÇAK. 3, 24. 61. Sñh. D. 294. 433.

पथालिङ्गम् (प० + लिङ्ग) adv. nach den unterscheidenden Zeichen Kīts. Ca. 3, 3, 7. 5, 4, 11. 9, 8, 8. 10, 6. 11, 22. KAUC. 16. 60. 63.

पथालोकम् (प० + लोक) adv. je nach Raum, — Platz AV. 11, 9, 26. AIT. Br. 3, 42. KAUC. 88. Līts. 10, 4, 9.

पथावकाशम् (पथा + अवकाश) adv. 1) wie eben Raum ist TBa. 3, 12, 5, 5. Ācṣ. Gñh. 2, 3, 8. Çāñkh. Gñh. 4, 8. RV. PRĪT. 15, 2. — 2) an seinen Ort, an die richtige Stelle RAGH. 6, 14. — 3) bei erster Gelegenheit HIT. 102, 11.

पथावचम् scheinbar R. 4, 63, 6, wo aber wohl प्रभाषधे पथा वचः zu lesen ist.

पथावत् (von पथा) adv. wie es sich gebührt, regelmässig, gehörig, richtig, genau RV. PRĪT. 11, 31. M. 1, 2. 2, 59. 5, 57. 6, 1. 8, 314. Jññ. 1, 346. MBh. 1, 7162. 3, 2246. 2287. 11914. 16729. 5, 7549. 7, 4387. R. 1, 3, 4. 8, 28. 62, 25. 2, 21, 59. SUÇA. 1, 60, 14. 126, 14. 160, 19. RAGH. 3, 28. 5, 19. Spr. 657. KATHās. 51, 124. 54, 169. 188. 215. RĪĀA-TAN. 1, 118. 3, 149. SARVADARCANAS. 176, 21. पथावद्रूपं richtige Auffassung 63, 10. पथावत् निश्चय 80, 1. fg. अपथावत्प्रज्ञानाति Bñg. 18, 31. पथावत् = पथा wie Mñh.

P. 57, 4.

यथावयम् (य° + व°) adv. dem Alter nach MBH. 2, 2031. 5, 1806. fg. 15, 870. HARIV. 6817. R. 2, 35, 9. BHĀG. P. 10, 65, 4. so v. a. desselben Alters 89, 62.

यथावयसम् (wie eben) adv. dem Alter nach LĀTJ. 8, 12, 3. GOBH. 2, 4, 10.

यथावर्षम् (य° + वर्षा) adv. nach den Kasten BHĀG. P. 1, 9, 26.

यथावर्षविधानम् (य° + वर्षा-विधान) adv. nach den Regeln der Kasten BHĀG. P. 5, 19, 19.

यथावर्षम् (य° + वर्षा) adv. nach Belieben RV. 2, 24, 14. य° तन्वै चक्र एषः 3, 48, 4. य° नयति दासमार्गः 5, 34, 6. 7, 101, 3. 10, 15, 14. 168, 4. AV. 3, 13, 4. 7, 104, 1.

यथावसरम् (यथा + अवसर) adv. bei jeder Gelegenheit HIT. 62, 9.

यथावस्तु (य° + व°) adj. nach dem Sachverhalt, genau KATHĀS. 16, 57. 18, 367. 27, 194. 29, 64. 161. 34, 72. 44, 123. 45, 98. 56, 256. 835. 60, 65. PRAB. 70, 18.

यथावस्यम् (यथा + अवस्था) adv. dem Zustande —, der Lage gemäss KATHĀS. 87, 26. je unter denselben Verhältnissen SĀH. D. 637.

यथावासम् (यथा + आवास) adv. je zu ihrer Wohnung: ततो यथागताः सर्वे यथावासे ययुस्तथा R. 6, 112, 107. 7, 6, 22.

यथावास्तु (य° + वा°) adv. dem Boden —, dem Platze gemäss BHĀG. P. 10, 50, 51.

यथावित्तम् (य° + वित्त) adv. 1) kraft des Rechts der Erwerbung AIR. BR. 3, 28. — 2) nach dem Vermögen, im Verhältniss zum Besitz BHĀG. P. 4, 22, 50. 7, 14, 19. 10, 53, 35.

यथाविद्यम् (य° + विद्या) adv. je nach dem Wissen KAUSH. UP. 1, 2.

यथाविधि (य° + विधा) adj. qualis MBH. 8, 1962. 2987. 9, 1289. RAGH. 13, 19.

यथाविधानम् (य° + विधान) adv. nach Vorschrift PAÑĀK. 3, 11, 7.

यथाविधानेन adv. dass. JĀG. 3, 112.

यथाविधि (य° + वि°) adv. 1) nach Vorschrift KAUC. 68. M. 2, 48, 142. 222. 3, 4. 67. 81. 4, 95 u. s. w. MBH. 3, 1734. 3012. R. 1, 2, 23. 60, 9. 2, 25, 44. 56, 28. 63, 8. PAÑĀK. III, 162. RAGH. 1, 6. 3, 70. 15, 31. VARĀH. BRH. S. 43, 16. KATHĀS. 14, 6. 31, 70. 52, 387. 408. HALĀJ. 2, 243. — 2) entsprechend, übereinstimmend P. 3, 4, 44. कुरुष्यास्या य° verfare mit ihr, wie sie es verdient hat, R. GORR. 2, 77, 9.

यथाविधिम् (aus metrischen Rücksichten) adv. = यथाविधि 1) HARIV. 7138.

यथाविभ्रम् (य° + विभ्र) adv. nach dem Vermögen, im Verhältniss zum Besitz MĀK. P. 28, 22. आत्मनः 29, 37. यथाविभ्रकृतालंकार PAÑĀK. ed. orn. 49, 19.

यथावीर्यम् (य° + वीर्य) adv. im Verhältniss zur Mannheit, in Betreff des Heldenmuthes BHĀG. P. 10, 53, 35. R. 3, 41, 2.

यथावत् (य° + वृत्) 1) adj. a) wie sich benachmend, — betragend: री-जधर्मन्प्रवदयामि यथावृत्तो भवेन्नृपः M. 7, 1. MBH. 5, 112. fg. — b) wie geschehen, wie erfolgt R. 7, 71, 16. n. eine frühere —, vorangegangene Begebenheit: तस्मिन्नाति यथावृत्तं वर्तमानमिवाभूत् R. 7, 71, 18. प्रणु — यथावृत्तं वने निवसतः पुरा । जम्बुकस्य MBH. 1, 5567. ततः सर्वं यथावृत्तं दमपत्न्या नलस्य व । भीमायाकथयत् 3, 3002. ज्ञाते यथावृत्ते मरुद्भुते KATHĀS. 101, 359. यथावृत्तम् in Verbindung mit einem Verbum des Erzäh-

lens, Fragens oder Hörens so v. a. die näheren Umstände einer Begebenheit (nom. oder acc.) oder wie Etwas sich ereignet, — begeben hat (adv.) MBH. 1, 7619. 3, 1869. 2190. 2393. 2927. 5, 6012. 6043. 7117. 7340. 7426. 7497. R. 1, 42, 24. 48, 6 (49, 7 GORR.). 51, 16. 70, 7. R. GORR. 1, 52, 6. 2, 6, 6. 5, 56, 6. KATHĀS. 7, 67. 8, 16. 12, 188. 13, 140. 192. 18, 195. 198. 25, 111. 29, 26. 32, 151. 40, 4. 51, 91. 148. 54, 112. PRAB. 83, 8. — 2) °वृत्तम् adv. je nach dem Metrum: यथावृत्तसमाप्ति Ind. St. 8, 286.

यथावृत्तान्त (य° + वृ°) Erlebnisse, Abenteuer: अन्योऽन्योदितस्वस्व-यथावृत्तान्ततोषिणः KATHĀS. 80, 49.

यथावृत्ति (य° + वृ°) adv. in Bezug auf die Art und Weise des Lebensunterhaltes MBH. 13, 2593.

यथावृद्धम् (य° + वृद्ध) adv. dem Alter nach, so dass der Aeltere stets vorangeht, R. 5, 60, 6. यथावृद्धपुरःसरा (मुनिपरंपरा) KUMĀRAS. 6, 49.

यथावृद्धि (य° + वृ°) adv. dem Wachsthum (des Mondes) gemäss R. 6, 16, 10.

यथाव्यवहारम् (य° + व्यवहार) adv. dem Bräuche gemäss HIT. 87, 15.

यथाव्याधि (य° + व्या°) adv. der Krankheit gemäss: चिकित्सितः richtig behandelt MALAMĀS. im ÇKDR. u. यथाशास्त्रम्.

यथाव्युत्पत्ति (य° + व्यु°) adv. je nach der Denkungsart, — Anschauungsweise SĀH. D. 286, 1.

यथाशक्ति (य° + श°) adv. nach Vermögen, nach Kräften P. 2, 1, 6. Sch. VOP. 6, 61. KĀTJ. ÇR. 22, 10, 8. 24, 5, 12. GOBH. 1, 1, 6. ĀÇV. GĀH. 1, 21, 6. KAUC. 139. JĀG. 1, 115. MBH. 5, 7334. Spr. 2531. 3801. 4793. R. 2, 111, 10. 3, 33, 17. 5, 90, 33. ÇĀK. 113, 3. KATHĀS. 51, 208. BHĀG. P. 6, 12, 16. BRAHMA. P. in LA. (II) 57, 15. PAÑĀK. 117, 5. ed. orn. 63, 20, wo °शक्ति कम्° zu trennen ist.

यथाशक्त्या (instr.) adv. dass. MBH. 5, 828. 7328. 13, 6287. HARIV. 7330. Spr. 743 (der Comm. zu KĀM. NITIS. liest यथाशक्त्यवि°). MĀK. P. S. 639, ÇI. 9. Verz. d. Oxf. H. 31, a, 13.

यथाशयम् (यथा + आशय) adv. 1) wie es Jmd am Herzen liegt RĀGATAR. 4, 66. BHĀG. P. 6, 4, 34. — 2) je nach den Bedingungen, Voraussetzungen (= यथोपाधि Comm.) BHĀG. P. 10, 85, 25.

यथाशरीरम् (य° + शरीर) adv. Leib für Leib TBR. 1, 2, 2, 9.

यथाशास्त्रम् (य° + शास्त्र) adv. nach Vorschrift, nach den vorgeschriebenen Regeln AV. PRĀT. 4, 122. M. 2, 70. 4, 97. 6, 88. 10, 56. R. 1, 12, 3 (2 GORR.). 2, 52, 73. 76, 18. KĀM. NITIS. 2, 18. BHĀG. P. 1, 17, 16. am Anfange eines comp. ohne Flexionszeichen M. 7, 31. ÇĀK. zu KHĀND. UP. S. 8. यथाशीलम् (य° + शील) adv. dem Charakter gemäss BHĀG. P. 3, 24, 15. यथाश्रद्धम् (य° + श्रद्धा) adv. nach Neigung TBR. 3, 12, 5, 11. ÇAT. BR. 2, 2, 2, 5. 13, 8, 4, 10. KĀTJ. ÇR. 4, 10, 13. MBH. 3, 2160.

यथाश्रमम् (यथा + आश्रम) adv. nach dem Lebensstadium BHĀG. P. 1, 9, 26.

यथाश्रयम् (यथा + आश्रय) adv. in Bezug auf die Art und Weise des Anschlusses, — der Verbindung MBH. 13, 2593. KATHĀS. 70, 90.

यथाश्रुत (य° + श्रुत) 1) adj. übereinstimmend mit dem, was man davon gehört hat: तेष मार्गारः प्राप्ताः ऽस्माभिर्वथाश्रुतः KATHĀS. 65, 168. n. eine bezügliche Uebersetzung ÇĀK. zu KHĀND. UP. S. 36. °श्रुतम् adv. wie man es gehört hat M. 8, 76. 101. KATHĀS. 9, 52. 117, 121. BHĀG. P. 1, 6, 16. 3, 6, 36. 7, 13, 22. MĀK. P. 116, 29. — 2) adv. °श्रुतम् a) den

Kenntnissen gemäss KATHOP. 8, 7. BHĀG. P. 6, 1, 62. — b) *nach den Vorschriften der heiligen Bücher* ÇĀK. 152, v. l.

यथाश्रुति (य° + श्रु°) adv. *nach den Vorschriften der heiligen Bücher* ÇĀK. 152. Verz. d. Oxf. H. 31, b, N. 8.

यथाश्रेष्ठम् (य° + श्रेष्ठ) adv. *in der Weise, dass der Beste vorangeht,* ÇAT. BR. 6, 2, 2, 18. HARIV. 3949.

यथासंस्थम् (य° + संस्था) adv. *nach Umständen* BHĀG. P. 11, 3, 11.

यथासंस्कृतिम् (य° + संस्कृति) adv. *der Saṃhitā gemäss* RV. PRĀT. 10, 5.

यथासख्यम् (य° + सख्य) adv. *im Verhältniss zur Freundschaft* BHĀG. P. 10, 63, 4.

यथासंकल्पित (य° + सं°) adj. *den Wünschen entsprechend* PRAÇNOP. 3, 10. M. 2, 5.

यथासंख्यम् (य° + संख्या) adv. *Zahl für Zahl d. i. in der Weise, dass in zwei Reihen mit Gliedern von gleicher Anzahl die einzelnen Glieder der Reihe nach sich entsprechen,* VS. PRĀT. 1, 143. AV. PRĀT. 1, 99. P. 1, 3, 10. KĀTJ. ÇA. 1, 3, 23. 2, 3, 5. 3, 3, 3. JĀG. 1, 21. SUÇA. 1, 133, 13. 169, 14. 311, 1. AK. 2, 9, 3. VARĀH. BṚH. S. 68, 24. 79, 9. 97, 16. 104, 49. 103, 15. BHĀG. P. 3, 3, 36. 5, 1, 33. 16, 9. PAÑKAR. 2, 8, 11. SĀH. D. 27, 10.

यथासंख्येन (instr.) adv. *dass.* BHĀG. P. 5, 1, 34. P. 8, 3, 32. Sch.

यथासङ्गम् (य° + सङ्ग) adv. *nach Bedarf, entsprechend* MBH. 3, 2930.

यथासत्यम् (य° + सत्य) adv. *der Wahrheit gemäss* MBH. 3, 2990. R. 3, 56, 24. 5, 3, 11.

यथासनम् (यथा + 1. घ्रासन) adv. *je auf dem gehörigen Platze* ÇĀK. ÇA. 6, 13, 7. 7, 14, 12. LĀTJ. 2, 4, 8. 7, 6. 8, 16.

यथासंदिष्टम् (य° + संदिष्ट) adv. *dem Auftrage gemäss* R. GORR. 2, 89, 4. KATHĀS. 16, 65.

यथासंधि (य° + सं°) adv. *je nach dem Saṃdhi* RV. PRĀT. 3, 10.

यथासमयम् (य° + समय) adv. *der Zeit gemäss, zu rechter Zeit* MBH. 1, 5332. PRAB. 68, 2.

यथासमाप्तातम् (य° + समाप्तात) adv. *der Aufführung —, der Erwähnung gemäss* VS. PRĀT. 4, 194. AV. PRĀT. 4, 103 ist यथा समा° zu schreiben.

यथासंपद (य° + सं°) adv. *wie es sich trifft* KAUC. 111. 127.

यथासंप्रत्ययम् (य° + संप्रत्यय) adv. *nach der Uebereinkunft* MBH. 1, 5841.

यथासंप्रदायम् (य° + संप्रदाय) adv. *nach der Ueberlieferung* SIDDH. K. zu P. 1, 2, 36.

यथासंबन्धम् (य° + संबन्ध) adv. *nach der Verwandtschaft* BHĀG. P. 10, 63, 4.

यथासंभव (य° + सं°) 1) adj. *nach Möglichkeit entsprechend* SĀH. D. 96. — 2) °संभवम् adj. *wie sich Etwas zu etwas Anderem fügt, je nach der vorkommenden Verbindung* Schol. zu VS. PRĀT. in Ind. St. 4, 168. 256. SĀH. D. 289, 17. Schol. zu P. 3, 2, 46. 6, 2, 72. 8, 4, 2. respective VARĀH. BṚH. S. 18, 1. 93, 14. ÇĀK. zu BṚH. ĀR. UP. S. 22. SARVADARÇANAS. 78, 20.

यथासंभविन् (य° + सं°) adj. *entsprechend* KATHĀS. 24, 171. 94, 131.

यथासंभावित (य° + सं°) adj. *dass.* MĀK. P. 33, 6.

यथासवनम् (य° + सवन) adv. *nach der Folge der Savana* KĀTJ. ÇA. 9, 9, 8. 24, 3, 13. LĀTJ. 1, 11, 10. 2, 3, 5. *der Zeit gemäss* (= यथाकालम् Comm.) BHĀG. P. 5, 21, 8.

VI. Theil.

यथासाम (य° + सामन्) adv. *nach der Folge der Sāman* AIT. BR. 4, 29.

यथासारम् (य° + सार) adv. *je nach der Qualität* HARIV. 3949.

यथासिद्ध (य° + सिद्ध) adj. *wie gerade fertig*: भोजन R. 7, 108, 13. fg.

यथामुखम् (य° + मुख) adv. *nach Bequemlichkeit, nach Behagen, nach Lust, nach Belieben* ÇĀK. GHJ. 4, 18. M. 4, 43. N. 23, 26. MBH. 1, 5997. 3, 2930. 3052. 4, 403. 5, 5429. HARIV. 3948. fg. R. 1, 63, 19. 2, 23, 38. 38, 6. 40, 7. R. GORR. 1, 37, 6. 2, 39, 12. 100, 56. 3, 7, 22. 13, 18. 24, 17. 44, 18. 6, 100, 22. SUÇA. 2, 334, 5. KĀM. NĪTIS. 13, 40. ÇĀK. 69. RAGH. 9, 18. KATHĀS. 12, 90. 194. 17, 132. 28, 151. 184. 49, 215. 52, 344. 56, 137. 58, 23. BHĀG. P. 4, 18, 32. PAÑKAR. 1, 3, 7. PAÑKAT. 57, 18. HIT. 44, 6. 78, 2. DUCRTAS. in LA. 84, 16. यथामुखम् M. 4, 51.

यथास्तुत् (य° + स्तुत्) adv. *Stut für Stut* KĀTJ. ÇA. 22, 3, 3.

यथास्तुतम् (य° + स्तुत) adv. *nach der Folge der Stoma* ĀÇV. ÇA. 5, 13, 14. 6, 3, 9. ÇĀK. ÇA. 11, 3, 2.

यथास्तोमम् (य° + स्तोम) adv. *dass.* AIT. BR. 4, 29. ÇĀK. ÇA. 12, 8, 11. 14, 19, 2. LĀTJ. 10, 14, 7.

1. **यथास्थान** (य° + स्थान) n. *die betreffende Stelle, die richtige —*: °स्थाने *an seinem Platze* PAÑKAR. 1, 14, 38. °स्थानेषु R. GORR. 2, 83, 33.

2. **यथास्थान** (wie oben) adj. *je an seiner Stelle befindlich* ÇĀK. ÇA. 14, 10, 12.

यथास्थानम् (wie oben) adv. *je an der (die) betreffenden (betreffende) Stelle, am gehörigen Platze, an den gehörigen Platz* TS. 5, 2, 2, 6. 6, 4, 4. 4. प्राणानि च यथास्थानं कल्पयित्वा TBR. 1, 3, 3, 4. ÇAT. BR. 14, 9, 4, 5. KĀTJ. ÇA. 15, 1, 15. ĀÇV. ÇA. 3, 8, 8. 4, 13, 7. 11, 6, 9. MBH. 3, 12005. R. 2, 103, 36 (= यथोचितम् Comm.). 6, 96, 11. 14. ÇĀK. ed. CH. 61, 7. VARĀH. BṚH. S. 48, 25. KATHĀS. 20, 146. BHĀG. P. 4, 23, 16. 5, 23, 2. 7, 12, 27. PAÑKAT. in Ind. St. 3, 373, 4. ed. ORN. 57, 15.

यथास्थाम् (य° + स्थामन्) adv. *dass.* AV. 7, 67, 1.

यथास्थितम् (य° + स्थित) adv. 1) *je nach dem Standorte* KĀTJ. ÇA. 24, 6, 1. — 2) *sicher, gewiss* H. 263. KATHĀS. 13, 56. BHĀG. P. 1, 12, 17.

यथास्थिति (य° + स्थि°) adv. *der Gewohnheit gemäss, wie sonst* KATHĀS. 33, 43.

यथास्मृति (य° + स्मृ°) adv. 1) *nach dem Gedächtniss, wie man sich einer Sache erinnert* MBH. 6, 345. — 2) *nach den Vorschriften der Gesetzbücher* ÇĀK. 152, v. l.

यथास्मृतिमय (von यथास्मृति) adj. *wie dem Gedächtniss eingeprägt* HARIV. 12944.

यथास्व (य° + स्व) 1) adj. 1. घ्रा *je sein, je ihr, je der gehörige*: गतिं प्राप्स्यति — यथास्वाम् MBH. 3, 1687. 4, 1696. ऋषयश्चास्वान्पुनराश्रयान् 3, 1550. 12, 1516. यथास्वान्स्वान्ययुर्गहान् 3, 17474. यथास्वे राषधैर्लेपं प्रत्येकं कारयेत् SUÇA. 2, 4, 19; vgl. 6, 13. — 2) °स्वम् adv. *jede —, jeden —, jedem für sich, — besonders, je auf seine Weise* P. 8, 1, 14. AK. 3, 3, 14. यथास्वमासने ĀÇV. ÇA. 9, 3, 16. LĀTJ. 9, 9, 17. KĀTJ. ÇA. 6, 3, 18. 10, 5, 11. यथास्वं चमसानवमृशति 8, 7. 25, 14, 28. यथास्वधिष्ठौ ĀÇV. ÇA. 4, 11, 3; vgl. 5, 3, 28. यथास्वं शोधयेद्विषक् SUÇA. 2, 60, 11. 289, 4. 336, 3. 1, 127, 13. 191, 6. MBH. 4, 1015. 1019. RAGH. 13, 22. 17, 65. KIR. 14, 43. VARĀH. BṚH. S. 48, 27. KATHĀS. 30, 85. 34, 213. 43, 241. 364. 70, 111.

यथास्वेरम् (य° + स्वे°) adv. *frei, ungehemmt, nach Herzenslust* MBH.

13, 3408. यथास्वैरप्रचारिन् 12, 1788.

यथाहार (यथा + हार^०) adj. die erste beste Nahrung zu sich nehmend, essend was sich eben trifft R. ed. Bomb. 2, 28, 17. यथाहार ed. SCHL.

यथेक्षितम् (यथा + ईक्षित) adv. wie man es mit eigenen Augen sah KATHAS. 117, 20.

यथेच्छ (यथा + इच्छा) adj. den Wünschen entsprechend PANĀAR. 4, 8, 52.

यथेच्छम् adv. nach Wunsch, nach Belieben, nach Herzenslust MBH. 6, 4867. KATHAS. 20, 229. 54, 187. RĀGA-TAR. 2, 106. DAṢAK. in BENF. Chr. 189, 21. PANĀAT. 192, 13.

यथेच्छकम् (von यथेच्छम्) adv. nach Wunsch, nach Belieben, nach Herzenslust MBH. 5, 5825. 8, 50. 11, 311. 15, 216.

यथेच्छा (यथा + ई^०) f. ein entsprechender Wunsch; instr. यथेच्छया nach Wunsch, nach Belieben, nach Herzenslust KATHAS. 54, 131. PANĀAT. 38, 5. 116, 25. 169, 23. am Anfange eines comp. ohne Flexionszeichen: यथेच्छाचार, यथेच्छालाभ PANĀAR. 4, 8, 52.

यथैतम् (यथा + एत) adv. wie gekommen: यथेतं प्रत्येत्य ĀCV. CR. 2, 3, 3. 5, 20, 1. LĪTJ. 1, 7, 19. 2, 6, 13. 3, 2, 11. CAT. BR. 13, 5, 2. 9. 14, 9, 2, 4. KĀTJ. CR. 2, 2, 23. यथैतम् ÇĀNKH. CR. 17, 17, 9.

यथेप्सया (instr. von यथा + ईप्सा) adv. nach Wunsch, nach Belieben MBH. 3, 116. 7, 2147.

यथेप्सित (यथा + ई^०) adj. den Wünschen entsprechend, gewünscht: कामान् R. GORR. 1, 13, 43. कामान्मनसा यथेप्सितान् MBH. 3, 161. देशेषु 1, 7715. दिन्तु PANĀAT. 168, 3. VARĀH. BRH. S. 93, 29. 41. Verz. d. Oxf. H. 251, 6, 41. यथेप्सितम् adv. nach Wunsch, nach Herzenslust AK. 2, 9, 57. H. 1505. MBH. 1, 5588. R. 2, 96, 57. 4, 44, 129. KATHAS. 16, 60. 33, 84. 33, 71. PANĀAR. 1, 4, 26. BHATTI. 2, 28.

यथेष्ट (यथा + 1. इष्ट) adj. den Wünschen entsprechend, gewünscht, beliebig: यथेष्टा प्राप्नुयादतिम् M. 12, 126. VARĀH. BRH. S. 85, 8. RĀGA-TAR. 1, 132. यथेष्टम् adv. nach Wunsch, nach Belieben KĀTJ. CR. 14, 4, 18. PĀR. GĪRH. 3, 2. MBH. 5, 5984. 7330. R. 1, 30, 12. Spr. 1581. 3675. KATHAS. 32, 181. 93, 65. KĀURAP. 3. VOP. 24, 13. SĀRYADARÇANAS. 136, 17. Am Anfange eines comp. adj. und adv. (ohne Flexionszeichen) VARĀH. BRH. S. 11, 20. 61, 19. 84, 36. न यथेष्टासो भवेत् er sitze nicht, wie es ihm gerade beliebt (bequem ist), M. 2, 198. °गति RAGH. 17, 20. °संचारिन् Spr. 844. KATHAS. 24, 156. 23, 296. 37, 52. PANĀAT. 126, 11. Zwei getrennte Wörter bildend in यथेष्टे नृपतेस्तथा M. 9, 228.

यथेष्टचारिन् (1. यथेष्टम् + चा^०) adj. nach Belieben sich bewegend, gehend wohin man will; m. Vogel ÇABDAK. im ÇKDR.

यथेष्टतम् (von यथेष्ट) adv. nach Wunsch, nach Herzenslust MBH. 1, 5938. R. 2, 43, 5 (42, 5 GORR.). NILAK. 27.

1. यथेष्टम् (यथा + 1. इष्ट) adv. s. u. यथेष्ट.

2. यथेष्टम् (यथा + 2. इष्ट) adv. = यागक्रमेण KĀTJ. CR. 5, 12, 16.

यथैतम् s. u. यथैतम्.

यथोक्त (यथा + उक्ता) adj. wie angegeben, oben angegeben, früher erwähnt, — genannt, — besprochen: यथोक्ता दत्तिणा KAUC. 68. M. 5, 2. 72. 8, 217. 10, 81. 11, 74. 12, 92. MBH. 1, 7648. 3, 2214. RAGH. 2, 70. ÇĀK. 9, 5. 33, 5. VARĀH. BRH. S. 9, 22. 48, 23. 56, 19. 67, 3. SĀH. D. 403. BHĀG. P. 7, 10, 22. 8, 16, 45. MĀRK. P. 126, 9. PANĀAT. 5, 12. यथोक्तम् adv. nach

Angabe KĀTJ. ÇA. 2, 6, 30. 6, 8, 9. 10, 4. 8, 3, 19. 10, 1, 21. R. 2, 34, 43. 56, 20. 57, 23. R. GORR. 1, 12, 16. 4, 27, 22. KĀM. NĪTIS. 12, 8. ÇĀK. 7, 3. 37, 12. 66, 7. 86, 21. 108, 5. KATHAS. 12, 171. यथोक्तचारिन् M. 6, 88. यथोक्तवादिन् (द्वत्) Spr. 3983. R. GORR. 2, 109, 44. यथोक्तेन auf die angegebene, vorgeschriebene Weise M. 8, 257.

यथोचित (यथा + उ^०) adj. angemessen, entsprechend, geziemend R. GORR. 2, 60, 8. 109, 41. KATHAS. 17, 61. 25, 69. MĀRK. P. 16, 38. HIR. 27, 2. 42, 3. धंशो यथोचितात् AK. 2, 8, 4, 23. H. 1517. यथोचितज्ञत्पन Spr. 2898. यथोचितम् adv. wie es sich geziemt R. 4, 39, 41. Spr. 1029, v. l. KATHAS. 12, 63. 14, 34. 29, 27. 54, 198. 212. BHĀG. P. 4, 22, 50. PANĀAR. 1, 2. 45. H. 12. am Anfange eines comp. ohne Flexionszeichen KATHAS. 43, 249.

यथोत्तर (यथा + उ^०) adj. je, der Reihe nach folgend VARĀH. BRH. S. 8, 29. यथोत्तरम् adv. Eins ums Andere, der Reihe nach 86, 15. 18. 102, 7. M. 12, 38, v. l. für यथाक्रमम्. SUÇA. 1, 123, 14. 169, 6. 184, 18. AK. 2, 8, 2, 48. H. 661. 873. RĀGA-TAR. 6, 70. SĀH. D. 729. Verz. d. Oxf. H. 200, b, 3. SIDDH. K. zu P. 7, 3, 59.

यथोत्साकम् (यथा + उत्साक) adv. nach Kräften KĀTJ. ÇA. 6, 10, 13. 22, 2, 22. 3, 5. LĪTJ. 4, 9, 7. 8, 4, 13. 9, 8. 11, 6. M. 5, 86. MBH. 5, 7334.

यथोदय (यथा + उ^०) 1) adj. wie gerade folgend RV. PRĀT. 8, 8. — 2) °यम् adv. nach den Vermögensverhältnissen BHĀG. P. 11, 17, 49.

यथोदित (यथा + उदित von वद) adj. wie angegeben, wie angeführt, früher besprochen RV. PRĀT. 16, 21. M. 3, 187. 4, 100. 5, 1, 7. 203. 8, 215. 9, 180. 240. 12, 107. BHĀG. P. 6, 13, 21. यथोदितम् adv. wie angegeben, nach der Angabe M. 9, 113. KATHAS. 43, 92. 36, 369. BHĀG. P. 3, 24, 21. 7, 12, 4. MĀRK. P. 114, 5.

यथोद्गत (यथा + उ^०) adj. wie zur Welt gekommen, dumm, einfältig HALĀS. 2, 181. — Vgl. यथागत 2) und यथाज्ञान.

यथोदिष्ट (यथा + उ^०) adj. wie angegeben M. 3, 182. R. GORR. 2, 108, 30. 4, 17, 21. 49, 5. 20. 7, 32, 8. ÇĀK. 49, 7. सुधीवेण यथोदिष्टो दत्तिणामगमदिशम् wie angewiesen von Sugr. R. 4, 48, 1. यथोदिष्टम् auf die angegebene Weise R. GORR. 2, 81, 32. 4, 41, 74.

यथोद्देशम् (यथा + उद्देश) adv. der Anweisung gemäss HARIV. 9026. fg. (die neuere Ausg. liest 9026 यथोदा च st. यथोद्देशम्). R. 2, 99, 1.

यथोद्भवम् (यथा + उद्भव) adv. je nach der Entstehung BHĀG. P. 4, 23, 17. 7, 12, 25.

यथोपज्ञापम् (यथा + उपज्ञाप) adv. nach Gefallen, nach Behagen MBH. 1, 7332. 3, 10036. 11394. 14855. 17054. R. 2, 89, 23 (98, 24 GORR.). BHĀG. P. 3, 23, 21. 5, 22, 3. 7, 4, 19. 8, 9, 15. 9, 18, 46. 10, 23, 20.

यथोपदिष्ट (यथा + उ^०) adj. wie —, vorher angegeben: °दिष्टेन यथा R. 3, 17, 3. 19, 27. °दिष्टम् adv. auf die angegebene, vorgeschriebene Weise 1, 4, 12.

यथोपदेशम् (यथा + उपदेश) adv. der Anweisung —, der Angabe —, der Lehre —, der Vorschrift gemäss KĀTJ. ÇA. 24, 1, 3. MBH. 3, 8710. BHĀG. P. 3, 23, 11. 4, 16, 8. 5, 4, 16. 5, 14. 9, 4. 19, 31. 25, 14. 11, 18, 13.

यथोपपत्ति (यथा + उ^०) adv. wie es sich trifft ĀCV. ÇA. 2, 20, 2. 4, 1, 2.

यथोपपन्न (यथा + उ^०) adj. wie gerade sich machend, ungesucht, ungewungen: सपर्या BHĀG. P. 10, 86, 41.

यथोपपादम् (यथा + उ^० absol.) adv. wie es sich trifft ÇĀNKH. B. 16, 4.

25, 10. GORR. 1, 4, 22. ÇĀK. GRH. 4, 19. Verz. d. Oxf. H. 216, a, 21.

यथोपयोगम् (यथा + उपयोग) adv. je nach dem Gebrauch, je nach Bedarf, je nach den Umständen RĪGA-TAR. 4, 306. MĀRK. P. 23, 115. am Anfange eines comp. ohne Flexionszeichen KATHĀS. 40, 180.

यथोपस्मार्म् (यथा + उ^० absol.) adv. wie es Einem beifällt ÇAT. BR. 5, 2, 2.

यथोपाधि (यथा + उ^०) adv. je nach den Bedingungen, — Voraussetzungen Comm. zu BṛĀG. P. 10, 85, 25.

यथोस (यथा + उ^०) adj. wie gesät, der Saat entsprechend M. 9, 247.

यथोक्तम् (यथा + ओक्तम्) adv. je an seinem besondern Wohnsitz AV. 12, 1, 45.

यथोचित्य (यथा + यो^०) n. eine entsprechende Weise: यथोचित्यात् in entsprechender Weise ŚĪU. D. 158. यथोचित्यम् adv. nach Gebühr Spr. 1420. KATHĀS. 110, 119.

यद् (von 1. य) 1) nom. und acc. sg. neutr. von य und als Thema am Anf. von comp.; s. u. 1. य. — 2) indecl. Einfluss auf den Ton des verbi finiti P. 8, 1, 30. 56. a) dass: विडुष्टे ऋस्य वीर्यस्य पूरवः पुरो यदि-
न्द्वावतिरः RV. 4, 131, 4. 7, 61, 2. एतत्तु न परे चकुर्नपरे जातु साधवः ।
यदन्यस्य प्रतिज्ञाय पुनरन्यस्य दीयते ॥ M. 9, 99. यत्सा तेन परित्यक्ता तत्र
न क्रौद्धमर्कसि MBH. 3, 2753. RAGH. 1, 63. त्वया हि मे षड् कृतम् — यद्-
त्राहं समेष्यामि शीघ्रमेव MBH. 3, 2763. 2935. 2937. 2967. fg. PAT. zu P.
7, 4, 77. Spr. 455. 1811. 2338. 2346. 4676. ÇĀK. 35. 38. 99. 136. 163.
68, 3. RAGH. 1, 27. 2, 40. 12, 43. KATHĀS. 3, 64. HIT. 12, 10. 19, 4. 24, 11.
LA. (III) 6, 19. fg. नृशंसं यत् MBH. 3, 2371. इदमत्यद्भुतं चात्र चकार —
ज्ञानं यत् 15768. एष मे प्रथमः कल्पो यत् mit folg. potent. R. 2, 82, 58.
एष मे परमः कामो यत् mit folg. potent. 6, 97, 13. oben so nach काल,
समय, वेला P. 3, 3, 168. युक्तम् und अयुक्तं यत् R. 4, 16, 49. आश्चर्यं यत् KATHĀS.
17, 28. एषैव मरुती लज्जा यत् RĪGA-TAR. 4, 84. चित्ता मे पुत्र यदार्ण्यं स-
दृशो नास्ति ते द्वाचित् KATHĀS. 3, 57. दुष्करं क्रियते त्वया — यद्यासि वि-
ज्ञानं वनम् R. 2, 34, 35. MBH. 3, 2673. किं तवायकृतं मया यदहं ताडित-
स्त्वया DAC. 1, 36. अतस्तु किं दुःखतरं यदहं जीविततपे । नहि पश्यामि
धर्मज्ञं रामम् 2, 64. MBH. 1, 5878. 5903. 6196. fg. स्थानानि किं हिमवतः
प्रलयं गतानि यत्सावमानपरिपुष्टता मनुष्याः Spr. 807. वियोगे को भेद-
स्त्यजति न ज्ञो यत्स्वयममूर्त् 243. किं यत्र वेत्ति त्वम् wie kommt es, dass
du es nicht weisst? KATHĀS. 52, 281. न किल श्रुतं युवाभ्यां यत् ÇĀK. 78,
18. ज्ञानास्त्वलज्जयन्त्यस्य स्वयं पीठमवातरत् RĪGA-TAR. 3, 458. अभिज्ञाना-
सि देवदत्त यत्काश्मीरेष्ववसाम P. 3, 2, 113, Sch. स्मरसि देवदत्त यत्का-
श्मीरेषु वत्स्यामस्तत्रैदं भोद्यामहे 114, Sch. तद्वचः । यदहं पुत्रशोकेन
संतपिष्यामि जीवितम् DAC. 2, 58. वक्तव्यं यदिह मया कृता प्रियेति MĀRK.
167, 12. एते पत्निषा एवं वदन्ति । यदस्माकं राजा किं करिष्यति । न क-
स्याप्यावासं ददमः PĀNĀT. 175, 13. 227, 7. HIT. 110, 3. 120, 12, v. l. LA.
(III) 8, 2. 38, 2. so dass BṛĀG. P. 1, 1, 1. — b) was das betrifft, dass:
एको ऽकस्मिन्त्यात्मानं यत्नं कल्याणं मन्यसे । नित्यं स्थितस्ते ह्येष पु-
ण्यपापेक्षिता मुनिः ॥ Spr. 563. बलिनं मन्यसे यच्चाप्यात्मानम् — ज्ञास्य-
स्यस्य समागम्य मयात्मानं बलाधिकम् MBH. 1, 5996. तद्यदप उपस्पृश्य-
मेध्या वै पुरुषः ÇAT. BR. 4, 1, 4, 1. 6. 2, 4, 22. यद्विजृम्भते तद्विद्योतते 10, 6,
4, 1. — c) weshalb: किमार्थं आस यत्स्तोतारं जिघांससि RV. 7, 86, 4. श्रू-
यतां यदस्मि कुरिष्या भवत्सकाशं प्रेषितः ÇĀK. 95, 1. wessentwegen MBH.
3, 2571. fg. — d) wann, als: यत्सानोः सानमार्कहत् RV. 4, 10, 2. यद् यथा

तिं मृतः सक्तं भुवते ऽध्वना 37, 13. 39, 3. 7, 3, 6. 5, 3. 10, 2. 25, 1. 30, 8.
55, 2. यदीमाश्रुर्वहति 66, 14. 103, 2. 4. यदत्र शिष्टे रसिनः सुतस्य यदिन्द्रो
अपिबत् was übrig blieb, als Indra getrunken hatte, AIT. BR. 7, 83. —
e) wenn, wofern: यदिन्द्र यावत्स्वमेतावद्वहति RV. 7, 32, 18.
40, 1, 1. 38, 4, 8, 10, 1. 5, 6. तस्य द्वावनध्यायो यदात्माश्रुचिर्यदेशः ĀCV. GRH.
3, 4, 7. AV. 6, 120, 1. 12, 4, 9. स यदिदं पुरा मानुषीं वाचं व्याकरोत् ÇAT. BR.
1, 1, 4, 9. 14, 5, 4, 2. KAUSH. UP. 3, 8. तस्य राज्ञा मूर्धानं विपातयताद्यदि-
तो ऽयास्य आङ्गिरसो ऽन्येनोदगायत् ÇAT. BR. 14, 4, 1, 26. मूर्धा ते विपाति-
व्यग्न्या नागमिष्यः KĀND. UP. 5, 12, 2. 15, 2. — f) weil, da AK. 3, 5, 3.
H. 1537. MED. avj. 39. M. 1, 10. 17. 2, 147. Spr. 4492. MBH. 1, 5589. 3,
2221. 2244. 15784. R. 1, 53, 27. 59, 17. 61, 12. 2, 35, 11. 08, 2. 74, 25. DAC.
1, 39. 2, 7. 51. Spr. 2336. 2398. RAGH. 1, 87. ÇĀK. 21. 138. 182. 9, 13, v. l.
107, 2. KATHĀS. 18, 173. 52, 76. HIT. 6, 3. 40, 22. NAIKH. 22, 46. — g) auf
dass, damit: लङ्कायां यत्तु पश्येमभिपिक्तं विभीषणम् । वृत्तस्ततो हरि-
श्चेष्टैरात्रगाम सक्तानुगः ॥ R. 6, 97, 10. किं नु शक्यं मया कर्तुं यते न क्रुध्यते
नृपः MBH. 1, 5921. — h) यदपि obgleich MEGH. 28. — i) यद् wie — एवम्
so ÇVĀTĀCV. UP. 5, 4. — k) यच्च dass mit potent. nach nicht für möglich
halten, nicht glauben (hoffen), nicht leiden, tadeln, Wunder P. 3, 3, 147.
fgg. VOP. 25, 14. न अद्ध्ये (न मर्षये, गर्हामहे, आश्चर्यमेतत्) यच्च तत्रभ-
वान्प्रलं यज्ञयेत् P., Sch. Vgl. MED. avj. 39. — l) यदा α) oder TRIK. 3,
4, 4. Spr. 289. RĪGA-TAR. 4, 59. 5, 441 und überaus häufig bei den Com-
mentatoren. — β) entweder dass: न चैतद्विद्मः कतरन्नो गरीयो यदा ज-
येम यदि वा नो जयेयुः BṛĀG. 2, 6.

यदै am Ende eines adv. comp. (यदम्) = यद् = 1. य gaṇa शरदादि
zu P. 5, 4, 107. VOP. 6, 62.

यदर्थ (यद् + अर्थ) adj. welches (rel.) Ziel vor Augen habend, was be-
zweckend BṛĀG. P. 8, 6, 14.

यदर्थम् (wie oben) adv. 1) weshalb, weswegen, wessentwillen (rel.) u.
s. w. MBH. 1, 6149. 3, 5944. HARIV. 3790. R. 1, 15, 14. 66, 7. 2, 52, 55. 3,
18, 10. 4, 16, 47. fg. ÇĀK. 93, 1, v. l. RĪGA-TAR. 6, 167. BṛĀG. P. 4, 7, 27.
23, 2. 8, 5, 11. 24, 2. 29. MĀRK. P. 18, 3. — 2) da, quum: नूनं देवं न शक्यं
हि पौरुषेणातिवर्तितुम् । यदर्थं यत्त्वानेव (so die ed. Bomb.) न त्वमे वि-
प्रतां विभो ॥ MBH. 13, 1932.

यदर्थं adv. = यदर्थम् 1) Spr. 2343. fg.

यदी (von 1. य) adv. wann, als (P. 5, 3, 15. VOP. 7, 101); wenn; folgt
तदा, ततस्, अथ, आदित्, तर्हि (BṛĀG. P. 5, 8, 11) oder einfacher Nach-
satz. RV. 1, 82, 1. वृत्रमिन्द्र यदावधीः 103, 8. 113, 4. 163, 7. 4, 33, 2. 24, 8.
यदा मरुः संवराणाद्यस्यात् 7, 3, 2. 42, 4. 8, 12, 26. 10, 23, 3. 68, 6. AV. 3,
13, 6. यदानुन्मादितो ऽसति 6, 111, 1. 11, 4, 5. 8, 11. 12, 4, 29. 14, 2, 20. AIT.
BR. 7, 14. 29. 8, 5. ÇAT. BR. 1, 1, 1, 22. 4, 22. 8, 4, 3. 13, 1, 5, 4. 14, 1, 4, 24.
2, 4, 4, 25. 6, 9, 22. KĀND. UP. 6, 13, 2. TAITT. UP. 2, 7. यदा सक्तं संप-
द्यते ऽथोत्थानम् ÇĀK. GRH. 4, 14, 2. KAUC. 51. — यदा
स देवो जगति तदेदं चेष्टते जगत् M. 1, 52. 54. 56. यदा भावेन भवति सर्व-
भावेषु निःस्पृहः । तदा सुखमवाप्नोति प्रेत्य चेह च शाश्वतम् ॥ 6, 80. MBH.
3, 15612. R. 1, 41, 15. ÇĀK. 132. Spr. 403. 2354. fg. 2358. 3902. 4805—
4809. HIT. 98, 18. LA. (III) 7, 2. 24, 8. यदाहं शब्दं करोमि (= करिष्यामि)
तदा त्वमुत्थाय सत्वरमपसरिष्यसि HIT. 23, 8. यदा न प्रतिषेद्धारस्तयोः स-

सीकृ (statt des praet.) के च न । निरुद्योगौ तदा भूवा विजृहते ऽमरा-
विव ॥ MBh. 1, 7713. 7634. 3, 11964. R. 1, 54, 1. 2, 115, 25. 4, 9, 21. KA-
THĀS. 18, 264. MĀK. P. 17, 22. इन्द्रसेनस्य जननी कुपिता मां शपत्पुरा ।
यदा MBh. 3, 2842. यदाकिंचित्तो ऽहं द्विप इव मदान्धः समभवम् Spr.
2347. 2350. fg. 2357. KATHĀS. 18, 138. 24, 76. RĪĀ-TAR. 6, 217. नाभ्य-
गमन्यदा तत्र भागार्थं सर्वदेवताः R. 1, 60, 11. KATHĀS. 20, 73. RĪĀ-TAR.
3, 23. कामधेनुं वसिष्ठो ऽसौ न तत्पात्रं यदा मुनिः R. GORR. 1, 53, 1. KA-
THĀS. 18, 295. Hit. 58, 12. यदा ते मोक्षकलिलं बुद्धिर्व्यतितरिष्यति Bhāg.
2, 52. fg. MBh. 3, 2629. 15656 (यदा द्रष्टास्पर्शं ed. Bomb.). R. 1, 8, 18.
48, 32. 2, 70, 15. R. GORR. 2, 10, 6. R. ed. Bomb. 3, 4, 17. KATHĀS. 1, 61.
18, 341. 22, 141. 34, 37. Hit. 1, 32. यदा शरणार्थयिता तवोरसि तदा मनस्ते
किमिवाभविष्यत् MBh. 3, 15657. KATHĀS. 1, 60. एतांस्त्वभ्युदितास्विद्यायदा
प्रादुष्कृताग्रिभ्युः M. 4, 104. 6, 2. 7, 169. fgg. 181. 183. 8, 9. 130. MBh. 3,
2631. 5, 1832 (nach der Lesart der ed. Bomb., तदा mit condit. im Nach-
satz). R. GORR. 1, 64, 19. 2, 8, 16. ÇRUT. 30. Bhāg. P. 5, 8, 11. यदा भवद्विधः
क्षत्रियं याज्ञयेन्नावकल्पयामि न मर्षयामि P. 3, 3, 147. VĀRTT., Sch. Vop.
23, 13. यदा मे मरणं भूयात्तदा मा भूत्स्मृतिधम् HARIV. 14673. Häufig ist
die Copula zu ergänzen, insbes. nach einem partic. praet. auf त R. 1,
4, 8. यदा त्वं गतं सर्वं तदा विष्णुः — अहं 45, 47. 3, 66, 2. स्मरसि ननु
यदा परैरुतः स च धृतराष्ट्रमुतो ऽपि मोक्षितः MBh. 8, 1743 (vgl. dagegen
स्मरसि ननु यदा — जिताः स्थ गोपये 1745). Spr. 2332. यदा तु पूर्ववृत्त-
मन्यसङ्गाद्विस्मृतो भवान् । तदा कथमधर्मीरुः ÇĀK. 71, 3. KATHĀS. 51, 139.
तथाप्यप्रत्ययस्तेषां यदा सीता तदाभ्यधात् 54, 76. पक्षं नैव यदा करीर-
वित्पे देवो वसन्तस्य किम् Spr. 1688. 2349. 2353. 4810. NAIŠH. 22, 55.
यदा श्रोकारस्तदा सर्वदेशो गया स्यात् Pat. zu P. 8, 2, 89. Schol. zu P. 6,
1, 196. Siddh.-K. zu P. 7, 1, 68. ÇRUT. 14. यदा in Verbindung mit andern
Relativen: यो यदैषां गुणो देहे साकल्येनातिरिच्यते M. 12, 25. यो ऽति
यस्य यदा मांसमुभयोः पश्यतात्तरम् Spr. 2332. यदा mit इदः यदेदेवीरस-
द्विष्ट माया अथाभवत्चेत्तलः सेमो अस्य RV. 7, 98, 5. 10, 88, 11. यदैव —
तदैव ÇĀK. 111, 3. यदैव त्वत्तु — तदा प्रभृत्पेव 79, 14. यदा प्रभृति — तदा
प्रभृति R. 3, 1, 20. यदा यदा *quandocunque, so oft* — तदा तदा oder einfach
तदा Bhāg. 4, 7. KATHĀS. 23, 216. 54, 154. Hit. 58, 9. das einfache यदा
mit verdoppeltem verbum finitum dass. Spr. 2336. यदा कदा च सुनवाम्
सेमम् *so oft* RV. 3, 53, 4. यदा कदा चित् *jederzeit* Kauç. 94. — यदा MBh.
1, 5598 in beiden Ausg. fehlerhaft für यदा.

यदात्मक (यद् + आत्मन्) adj. *wessen (rel.) Wesen habend* Bhāg. P. 9,
6, 36. ÇĀK. zu KĀND. Up. S. 72.

यदावाज्ञदावर्य m. N. eines Sāman Ind. St. 3, 230, a. — Vgl. वाज्ञदावर्य.

यदि (von 1. य) conj. oft gedehnt im Veda; vgl. VS. Prāt. 3, 128.
Einfluss auf den Ton des verbi finiti P. 8, 1, 30. 1) *wenn* AK. 3, 5, 12.
H. 1542. mit ind., conj., pot. und fut. in der älteren Sprache; ge-
wöhnlich einfacher Nachsatz ohne Partikel: यज्ञां देवान्यदि शक्रवीम
RV. 1, 27, 13. आ धी गमयदि अर्वत् 30, 8. 178, 3. 3, 31, 6. यदि च तिष्ठसि
यदि च शयासे At. Ba. 2, 2. AV. 10, 3, 6. यदि तमेव कुर्यथ RV. 1, 161, 8.
यदि स्तुतस्य महतो अथोय 7, 86, 15. 104, 14. अथा मुरीय यदि यातुधानो
अस्मि 15. ÇAT. Ba. 1, 1, 4. 9, 6, 4, 15. AV. 1, 16, 4. 5, 8, 6. 6, 124, 2. KĀND.
Up. 6, 16, 1. 2. यद्यनुस्मरेयुः ÇAT. Ba. 13, 8, 2, 2. यदीच्छेत् KĀTJ. ÇA. 2, 6,
34. यदि मन्येत ÇĀK. ÇA. 14, 14, 4. ĀÇV. GĀH. 1, 9, 3. यदि न विन्देत 3,

8, 2. TAITT. Up. 1, 11, 3. यदि विवदिष्येत ÇĀK. ÇA. 14, 29, 2. 40, 4. 50, 5.
यदि चित् AV. 5, 2, 4. यदि रु वे At. Ba. 2, 2. यदीत् AV. 4, 27, 6. यद्यु वे
Gobh. 1, 8, 3. 4, 1, 13. In den nachvedischen Schriften a) mit praes.; im
Nachsatz α) praes. M. 5, 102. 8, 233. 12, 20. fg. R. 1, 61, 13. 65, 11. ÇĀK.
67. Spr. 1673, v. 1. 2366. 2368. KATHĀS. 54, 96. mit अथ RV. Prāt. 11, 23.
mit तद् MBh. 3, 2828. KATHĀS. 22, 111. 30, 9. mit ततस् Spr. 2365. mit
तदा 2367. LA. (II) 6, 5. 7, 18. mit तर्हि 27, 12. — β) fut. MBh. 3, 2861.
fgg. 15715. 5, 7362. R. 2, 63, 4. 78, 23. 5, 9, 43. mit ततस् Raoh. 3, 65.
mit तदा Hit. 40, 17. mit तर्हि LA. (II) 4, 3. — γ) Participialfut. MBh.
7, 2606. — δ) imperat. MBh. 3, 2171. 2435. 2688. 2714. 2982. fg. 4812.
5, 7125. R. 1, 9, 33. R. GORR. 1, 22, 16. Spr. 2373. 4819. mit तद् KATHĀS.
11, 58. 18, 161. mit तर्हि ÇĀK. 113, 5, v. 1. — ε) potent.: पुत्रिकाया कृ-
तायां तु यदि पुत्रो ऽनुजायते । समस्तत्र विभागः स्यात् M. 9, 134. इदमन्धं
तमः कृत्स्नं जायेत भुवनत्रयम् । यदि शब्दाक्षयं ज्योतिरासंसारं न दीप्यते
(= दीप्येत) ॥ Spr. 3743. 3891. 4816. KATHĀS. 16, 72. 18, 189. Gīt. 4, 49.
यदि वेद न याचेत Bhāg. P. 6, 10, 6. mit तस्मात् Spr. 1397. — ζ) kein
verbum finitum: आख्यातव्यं तु तत्तस्मै पृच्छते यदि पृच्छति M. 11, 17.
Spr. 4811. RĪĀ-TAR. 4, 538. तस्य तत्कित्त्वपं लुब्ध विद्यते यदि कि-
त्त्वपम् MBh. 13, 36. यदि दक्षयनलो ऽत्र किमदुतम् Spr. 2360. 3713.
ÇĀK. 123. ÇRUT. 18 (भवति यदि या — सा). mit ततम् Pat. zu P. 6, 4, 159.
mit तर्हि Schol. zu P. 6, 4, 11. Prāb. 18, 4. SARVADARÇANAS. 92, 20. mit तदा
133, 2. Hit. 21, 22. mit तदानीम् ÇRUT. 22. — b) mit fut.; im Nachsatz α) fut.
MBh. 3, 2163. 2488. 2545. 5, 7362. R. GORR. 2, 10, 7. Bhāg. P. 4, 14, 12. mit त-
तस् HARIV. 7294. 9978. mit तद् PAÑKAT. 229, 13. — β) praes. R. 2, 61, 11. mit
ततस् PAÑKAT. 3, 6. — γ) kein verbum finitum: तदुःखं यदि कौसल्या
वीरसर्विनशिष्यति R. 2, 31, 15. यदि — ततः परम् Spr. 4833. — c) mit
dem Participialfut., im Nachsatz das andere fut. MBh. 3, 2827. — d)
mit potent.; im Nachsatz α) potent. M. 2, 223. 243. 3, 61. 108. 111. 7, 108.
8, 90. 184. MBh. 3, 2099. 2559. 5, 7034. fg. 6, 5825. 12, 430. 13, 43. 14, 244.
HARIV. 9714. Bhāg. 1, 46. 11, 12. Daç. 2, 60. R. 2, 78, 22. 4, 46, 13. 57, 17.
5, 1, 67. 31, 39. 43, 17. 6, 23, 29. 7, 35, 10. Megh. 62. 93. Spr. 2650. 2853.
3026. 3234. 4820. KATHĀS. 103, 166. Bhāg. P. 4, 26, 15. mit ततम् R. 4,
9, 99. Spr. 2361. 2840. KATHĀS. 18, 18. 22, 83. 51, 121. mit तद् 4, 15. 5,
89. Spr. 2372. 2393. mit तदा 2364. Schol. zu P. 7, 1, 24. mit अथ Spr.
2760. mit तर्हि SARVADARÇANAS. 66, 6. 120, 11. — β) condit. mit potent.
abwechselnd Spr. 4813. fg. — γ) praes. R. 4, 20, 9. 7, 94, 14. Spr. 1364.
KATHĀS. 32, 101. Bhāg. P. 10, 77, 18. Prāb. 89, 3. mit तद् Spr. 2371. — δ)
imperat. Megh. 61. — c) fut. R. 3, 65, 9. — ζ) Participialfut. MBh. 7,
2605. — η) kein verbum finitum MBh. 3, 2737. R. 1, 11, 15. ÇAUT. 13.
Spr. 155, v. 1. 2586. 3082. KATHĀS. 39, 135. H. 1240. fg. mit तद् KATHĀS.
22, 81. 30, 5. 53, 131. mit तदा R. 4, 62, 7. mit ततस् MĀK. P. 18, 43.
mit तर्हि SARVADARÇANAS. 79, 8. fg. — e) mit condit.; im Nachsatz α) condit.
MBh. 7, 6579. R. 4, 12, 37. KATHĀS. 7, 12. 34, 26. 35, 75. mit न च
MBh. 13, 4797. mit तद् KATHĀS. 49, 120. 63, 77. mit ततस् P. 3, 3, 140. Sch.
— β) potent. MBh. 7, 3069. mit तद् KATHĀS. 63, 62. mit ततस् MĀK. P.
119, 11. — γ) aor. MBh. 13, 12. — f) mit imperf.; im Nachsatz α) condit.
MBh. 8, 3384. — β) potent.: यद्येतदमुं कर्म न स्म मे ऽकथयः स्वयम् ।
फलेन्मूर्धा स्म ते राक्षसाः शतसकृन्धा ॥ Daç. 2, 21. — g) mit aor.; im

Nachsatz α) condit. PRAÇNOP. 6, 1. — β) potent. Spr. 3662. — A) im perf. (आक्); im Nachsatz ततस् ohne verbum finitum R. 4, 63, 21. — c) ohne verbum finitum; im Nachsatz α) praes. MBh. 3, 2331. R. 7, 94, 14. Spr. 2363. 2370. 4112. किमत्र चित्रं यदि विशाखे शशाङ्कलेखामनुवर्तते Çik. 35, 21. mit तद् KATHAS. 63, 80. mit तदा Pat. zu P. 7, 1, 30. — β) fut. MBh. 3, 15757. 16785. mit तद् KATHAS. 58, 20. — γ) imperat. MBh. 3, 2434. 2768. 16847. R. 4, 55, 16. 65, 21. Ragh. 3 51. Spr. 835. 3713. 4818. KATHAS. 17, 33. mit तद् (v. l. ततस्) Çik. 3, 6. KATHAS. 24, 193. mit तदा Glt. 1, 3. मा स्म कथाः (= imperat.) im Nachsatz KATHAS. 18, 272. — δ) potent. Spr. 4082. 5213. Bhāg. P. 6, 10, 32. चित्रम् — पश्येद्यदीश्वरम् Vop. 25, 15. — ε) perf. (आक्) Bhāg. P. 6, 10, 6. — ζ) kein verbum finitum M. 9, 149. 204. Çik. 16. Spr. 1139. 2359. 2362. 2369. 4817. KATHAS. 40, 22. KĀc. zu P. 4, 2, 35. mit तद् KATHAS. 26, 97. mit ततस् Spr. 2360. mit तदा Hit. 18, 19. mit तर्हि PAÑKAT. 24, 9. mit तथा RV. PAÑT. 11, 35. — 2) wenn so v. a. so wahr bei Bethoueringen: यद्यहं (यद्याहं N. 11, 36) नैषधादन्यं मनसापि न चित्तये । तथापि पततां नुद्रः परामुर्मग्नोवनः ॥ MBh. 3, 2399. fg. यदि मे ऽस्ति तपस्तप्तं यदि दत्तं कुतं यदि । अश्रूश्चश्रुभर्तृणां मम पुण्यास्तु शर्वरी ॥ 16844. यद्यार्यपुत्रादन्यत्र न स्वप्ने ऽपि मनो मम । तदुत्तरं सरसः पारम् KATHAS. 51, 81. — 3) ob: तं च पापं न ज्ञानीमो यदि दग्धः पुरोचनः MBh. 1, 5879. कृच्छ्रेणामेध्यमध्ये वदत यदि सुखं स्वल्पमप्यस्ति किञ्चित् Spr. 711. KUMĀRAN. 3, 44. तां समाचक्ष्व कल्याणीं यदि स्याच्छ्रेय्य मानुषी MBh. 3, 15615. विचार्यतां यदि — स्यात् Çik. 90, 21. ज्ञानीहि यदि केनापि दृष्टा सा नगरी न वा KATHAS. 24, 51. यद्येको यदि वक्ष्वः किमनेन फलं तु सर्वथा वाच्यम् VARĀH. BṢ. S. 11, 6. Zum Ueberfluss noch किम् hinzugefügt: कृच्छो पश्यत तद्वतो यदि पुनश्चिन्नादतो वर्ष्मणो दष्टः किं परिणामद्वपितचितिर्निविः पृथक्कैरपि PRAB. 27, 11. fg. — 4) wenn so v. a. dass nach nicht glauben, nicht für möglich halten, nicht dulden: नाशंसे यदि जीवति सर्वे ते शर्वरीमिमाम् R. 2, 31, 14. नाशंसे यदि ते सर्वे जीवेयुः शर्वरीमिमाम् 80, 15. यदि भवद्विधः तत्रिणं याज्ञेयत् नावकल्पयामि, न मर्षयामि P. 3, 3, 147. VĀrtl., Sch. Vop. 23, 13. दुष्करं यदि mit praes. oder potent. so v. a. schwerlich MBh. 3, 2650. fg. R. 2, 73, 7. R. GORR. 2, 75, 20. मन्दप्राणो क्षयं पत्नी कथंचिद्यदि जीवति lebt nur kaum 3, 73, 3. — 5) ob nicht vielleicht, vielleicht dass: ममाप्येष सदा ब्रह्मन्कृदि कामो ऽभिवर्तते । घातयेयं यदि रणे भीष्ममित्येव नित्यदा ॥ MBh. 3, 6098. भोजनं च समानाद्य यत्तदादीपितं मया । क्रुध्येथा यदि मात्सर्षादिति 13, 2888. रामं दर्शय धर्मज्ञं यदि किञ्चिद्वाप्स्यसि (से ed. Bomb.) R. 2, 32, 80. आशया यदि मां रामः पुनः शब्दाप्येदिति 59, 7. तस्य बुद्धिरभूदियम् । स्वरमेतं यदि श्रुत्वा लक्ष्मणं प्रेरयेदिक् ॥ सीता शून्येन मनसा भर्तृस्त्रैरुसमुत्सुका । ततो लक्ष्मणाक्षीनां तां रावणो वै हरेदिति ॥ 3, 50, 23. fg. उत्तरीयं वरारोका शुभान्याभरणानि च । मुमोच यदि रामस्य शंसेयुरिति ज्ञानकी ॥ 60, 6. fg. दृष्टव्या बह्वः पुत्रा यद्येको ऽपि (so die ed. Bomb. st. यद्यप्येको der ed. Calc.) गयीं व्रजेत् MBh. 3, 8075 = 8305 = 13, 4253; vgl. R. 2, 107, 13 (115, 13 GORR.). MEGH. 106. यद्यप्येको (= यद्येको ऽपि) ऽनुवेदैषां भावानां चैव संस्थितिम् JĀLŌ. 3, 104. एतस्य गुणास्तुतिं त्रिह्नासकृत्तृणा द्वितीयेन (so zu lesen) यदि (so die Hdschr.) कदाचित्कर्तुं समर्थः स्यात् Hit. 27, 7. यदि तावदेवं क्रियताम् so v. a. wie, wenn man nun etwa so thäte? Çik. 71, 8. यदि तावदस्य शिशोर्नामः मातरं पृच्छामि 104, 21. — 6) zum Ueberfluss mit चेद् verbunden: कैकेय्या यदि चेन्नाशं स्यादधर्म्य-

नाथवत् । नहि नो जीवितेनार्यः R. 2, 48, 19. — 7) überflüssig nach पुरा bevor, ehe: पुरा मातुः पितुर्वापि यदि पश्यामि विप्रियम् । न जीविये MBh. 3, 16846. fg. — 8) यद्यपि auch wenn, obgleich, etsi ÇAT. Ba. 14, 4, 23. M. 8, 164. 9, 154. 319. MBh. 1, 6118. BHAG. 1, 38. R. 2, 37, 30. 61, 2. Çik. 30. Spr. 1931. 2390. 4832. Çic. 16, 82. तथापि im Nachsatze R. 2, 23, 16. 3, 3. RAGH. 4, 7. Spr. 2389. 4830. KATHAS. 52, 375. Hit. 69, 22. 73, 16. 92, 16. 120, 5. DHĀRTAS. 76, 17. PRAB. 97, 3. SĀJ. zu RV. 1, 123, 1. SARVADARÇANAN. 90, 3. 172, 22. तदपि Spr. 2388. 4831. KATHAS. 56, 80. 114. Hit. 55, 8. यदि — यदि च — यद्यापि Spr. 4817. अयि यदि — तथापि PRAB. 7, 13. fg. Ueber यद्यप्येको: st. यद्येको ऽपि s. u. 5). — 9) यदि — यदि वा, यदि वा — यदि वा, यदि वा — यदि, यदि वा — वा, वा — यदि वा wenn — oder wenn, ob — oder: यद्यर्चिर्वादि वासिं शोचिः AV. 4, 23, 2. 2, 14, 5. 4, 12, 7. यदि धर्मं यशोलाभमभिवोक्तुमि पार्थिव । ततो रामं प्रयच्छेकं यदि वा अद्धासि मे ॥ R. GORR. 4, 22, 16. यदि — वा — यदि वा Spr. 2372. यदि वा दधे यदि वा न RV. 10, 129, 7. AV. 7, 38, 5. यदि वास्य वनस्य त्वं (v. l. वनस्यासि) देवता यदि वाप्सराः । आचक्ष्व MBh. 1, 6010. यदि वासो समृद्धः स्याद्यदि वाप्यधनो भवेत् । यदि वाप्यसमर्थः स्यात्क्षेमस्य चिकीर्षितम् ॥ 3, 2740. यदि वासिं त्रैककुदं यदि यामुनमुच्यसे AV. 4, 9, 10. यदि वा बुद्धिपूर्वाणि यद्यनुद्यापि कानिचित् । मया कृतान्यकार्याणि तानि त्वं तत्तुमर्हसि ॥ MBh. 3, 3021. पातालं यदि वा नीता वर्तते वा नभस्तले R. 4, 3, 5. को हि तद्वद यद्यमुष्मिं लोके ऽस्ति वा न वा TS. 6, 1, 4, 1. तन्न ज्ञानामि वार्त्तेय यदि जीवति वा न वा MBh. 7, 4217. R. 3, 63, 10. 4, 40, 9. 5, 9, 30. अन्नर्मको वा यदि वोर्धमुत्पतेः । समुद्रपारं यदि वा प्रधावसि । तथापि MBh. 4, 428. R. 2, 30, 10. M. 3, 242, 4, 117. MBh. 3, 3036. 5, 7080. R. GORR. 2, 30, 17. 3, 46, 21. 4, 43, 9. 50, 18. Spr. 2181. 2348. 3001. fg. BRAHMA-P. in LA. (II) 52, 14. न चैतद्विन्नः कतरन्वा गरीयो यदा ज्ञेयं यदि वा नो ज्ञेयः BHAG. 2, 6. यदि वा alloin oder wenn, oder (TRIK. 3, 4, 4) R. GORR. 2, 7, 28. 20, 12. Hit. 19, 7. सो अद्भु वेद यदि वा न वेद RV. 10, 129, 7. यं ते वक्षन्ति कृतिो वक्षिष्ठाः शतमश्वा यदि वा सप्त वक्ष्णीः AV. 13, 2, 6. ÇAT. Ba. 1, 4, 4, 2. KHAND. Up. 7, 24, 1. आत्मनो यदि वान्येषाम् M. 11, 114. अज्ञानाद्यदि वा ज्ञानात् Spr. 3396. R. 4, 2, 37. 40, 13. सुयुता यदि वायुता (so ist zu lesen) 3, 63, 8. DAÇ. 2, 8. निन्दतु नीति-निपुणा यदि वा स्तुवन्तु Spr. 1581. 3268. VARĀH. BṢ. S. 18, 4. 43, 34. 54, 91. यत्करोत्यशुभं कर्म शुभं वा यदि (= यदि वा) Spr. 4733. यदि वा = अथ वा (s. u. अथ 7, b, 3) KATHAS. 26, 24. 90. 233. — Nach MED. avj. 39 wird यदि गर्हाविकल्पयोः gebraucht, nach TRIK. 3, 4. 5 ist यदि शेषगीः (?). Ausführlich hat über यदि gehandelt LASSEN in seiner Ausg. des Glt. S. 106. fg.

यदिच्छा in °मात्रतस् KATHAS. 121, 100 wohl fehlerhaft für यदच्छा.

यदीय (von 1. य) adj. cnyus (relat.) P. 4, 4, 74. Sch. KHANDOM. 42. RĀĀ-TAR. 4, 48. BHAG. P. 10, 59, 44. 61, 5. KULL. zu M. 3, 15. 9, 170. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 308, ÇI. 34. 7, 12, ÇI. 44.

यङ् m. N. pr. eines Stammes und Stammhelden, gewöhnlich neben Turvaça (Turvasu) genannt; auf einem Zuge aus der Ferne her und beim Uebergange über einen Strom von Indra beschützt RV. 1, 34, 6. पारयो त्वयं यङ् स्वस्ति 174, 9. उत त्वा त्वयं यङ् अन्नातारं शचोपतिः । इन्द्रो विद्धो अर्पारयत् 4, 30, 17. 5, 31, 8. य आनयत्परावतः सुनीती त्वयं यङ् 6, 43, 1. 8, 4, 7, 18. 10, 49, 8. 1, 36, 18. 8, 9, 14. 10, 5, 43, 27. 9, 61, 2. pl. 1, 108, 8. MBh. 1, 46. BHAG. P. 4, 12, 37. 3, 2, 8. 12, 1, 34. Çic. 9, 38.

°पुंगवा: MBH. 1, 7012. यद्व: = दशार्कः: TARK. 2, 1, 10. °वंश Verz. d. Oxf. H. 8, a, 27. 12, b, 17. sg. 40, a, 37. ein Sohn Jajāti's und Bruder Turvasu's MBH. 1, 3162. 3432. 5, 5043. 7, 6030. HARIV. 1604. 1618. fgg. 1829. 1842. fg. VP. 413. fgg. BHĀG. P. 1, 10, 26. 9, 18, 33. ein Sohn Vasu's, Fürsten der Kēdi, MBH. 1, 3364. HARIV. 1806. ein Sohn Harjaçva's 5175. fgg. In Jadu's Familie wird Kṛṣṇa geboren und heisst demzufolge यद्वीरमुख्य MBH. 1, 7013. यद्वपति VĀUDHA-KĀN. 10, 7. यद्वनाथ H. 219. यद्वमेष्ठ PAÑĀK. 3, 8, 7. यद्वद्व 4, 1, 24. यद्वकुलोद्व 3, 130. यद्व: wie auch andere Stammnamen unter den Namen für Nachkommenschaft aufgeführt NAIG. 2, 3. — Vgl. याद्व, याद्व.

यद्वध (यद्व + ध) m. N. pr. eines Rishi HARIV. 435. 14132.

यद्वच्छा (यद्व + च्छा° von 1. यद्व) f. gaṇa मगूरव्यंसवादि zu P. 2, 1, 72. = स्वेरिता, स्वाच्छन्त्य, निर्निमित्त AK. 3, 3, 2 (vgl. v. l.). H. 356. HALĀJ. 4, 89. Zufall ÇVETĀÇV. UP. 1, 2. SUÇA. 1, 314, 20. यद्वच्छ्या instr. zufällig, von ungefähr, ganz von selbst, ohne besondere Veranlassung, unerwarteter Weise M. 7, 165. BHAG. 2, 32. MBH. 1, 5930. fg. 3, 17155. 10, 83. 12, 6676. 13, 2659. R. 1, 1, 74 (79 GORR.). 48, 4. 2, 7, 1. 59, 22. 3, 23, 12. 4, 50, 25. 5, 16, 50. SUÇA. 2, 299, 1. KUMĀRAS. 1, 14. RAGH. 3, 40. VIKR. 10. Spr. 2260. KATHĀS. 14, 76. 24, 76. 28, 55. 29, 20. 37, 204. 38, 93. RĀGA-TAR. 3, 122. BHĀG. P. 1, 10, 25. 2, 8, 7. 3, 4, 9. 26, 4. 4, 25, 20. 5, 5, 35. 9, 15, 23. 18, 18. यद्वच्छातम् dass. 11, 7, 63. KULL. zu M. 2, 245. Am Anf. eines comp. यद्वच्छा in adv. Bed.: यद्वच्छापनत RV. PAṬ. 11, 18. BHĀG. P. 7, 13, 36. °प्राद्वत KATHĀS. 26, 9. °संवाद UTTARAKĀMA. 97, 6 (127, 11). °लामसंतुष्ट BHAG. 4, 22. यद्वच्छामात्रतम् (so ist zu lesen) nur ganz zufällig KATHĀS. 121, 100. °शब्द das erste beste Wort Spr. 281. mit Kürzung des Auslauts: यद्वच्छ KAUÇ. 133.

यद्वेवत (यद्व + देवता) adj. welche (rel.) Gottheit habend ÇĀNKH. ÇA. 13, 20, 8. यद्वेवत्यं dass. ÇAT. BA. 3, 8, 2, 1. LĪTJ. 6, 9, 4.

यद्वेद्व (यद्व + द्वेद्व) n. N. eines Sāman LĪTJ. 3, 9, 18.

यद्वेतोस् (यद्व + हेतोस्, abl. von हेतु) adv. weshalb, wessentwegen (rel.) BHĀG. P. 3, 29, 4.

यद्वविष्य (यद्व + भ°) adj. der da sagt «was kommt das kommt», m. Fatalist H. 383. HALĀJ. 2, 222. zugleich N. pr. eines Fisches KATHĀS. 60, 180. 184. Spr. 92, v. l. PAÑĀK. 77, 9. HIT. 110, 16.

यद्विष्य (von 1. य) adj. in welcher (rel.) Richtung sich bewegend: यद्विष्ययुधीति TS. 5, 5, 4, 1. यद्विष्य Schol. zu P. 6, 3, 92. 8, 1, 66. falschlich यद्विष्य. यद्विष्य KĀTH. 19, 8. 26, 9.

यद्विष्य s. यद्विष्य.

यद्वत् (von यद्व) adv. wie (rel.; es entsprechen तद्वत् und एवम्) MBH. 7, 3941. Spr. 362. 1937. 2140. 2465. 3512. 3986. VARĀH. BH. S. 75, 2. KATHĀS. 45, 56. ÇĀNKH. zu Bṛh. ĀR. UP. S. 24. 38. BHĀG. P. 1, 15, 25. 7, 8, 26. MĀRK. P. 11, 6. PAÑĀK. II, 62. Nach H. an. 7, 25 und MED. a v j. 31 प्रप्ते und वितर्के.

यद्वद् (यद्व + वद्) adj. in's Blaue schwatzend, Ungeretühtes redend H. 347. HALĀJ. 2, 222.

यद्व f. = बुद्धि ÇKD. nach UNĀDIVYATI im SĀNKSHPITAS.

यद्वहिष्ठीय (von यद्वहिष्ठीम्, womit RV. 5, 25, 7 beginnt) n. N. eines Sāman PAÑĀK. BA. 15, 5, 25. LĪTJ. 6, 1, 3. यद्वहिष्ठीयम् Ind. St. 3,

201, a. यद्वहिष्ठीयोत्तरम् 230, a.

यद्विध (यद्व + विधा) adj. qualis (rel.) R. 2, 87, 14.

यद्वत् (यद्व + वृत्) n. 1) Begebenheit, Ereigniss, Erlebnis, Abenteuer (vgl. यथावृत्त) HARIV. 1181. R. 4, 54, 6. KATHĀS. 5, 108. — 2) eine Form von 1. य VS. PAṬ. 6, 14. P. 8, 1, 66.

यत् (partic. praes. von 3. ३) adj. laufend: यत् पति im laufenden Jahre, heuer AK. 3, 5, 20.

यत्त (von यम् nom. sg. 1) Lenker (der Rosse, des Wagens): यत्तस्य RV. 1, 162, 19. 10, 22, 5. KĪTJ. ÇA. 15, 6, 29. 27 (सयत्तक). Wagenlenker AK. 2, 8, 3, 27. 3, 4, 24, 62. H. 760. an. 2, 188. MED. t. 47. MBH. 3, 764. 2825. 4, 1172. 1183. 7, 6383 (सु° adj.). HARIV. 6575. R. 6, 69, 40. fg. 7, 7, 29. Spr. 2453. 3746. 3823. RAGH. 1, 54, 12, 103. BHĀG. P. 8, 11, 17. BRAHMA-P. in LA. (II) 52, 12. Elephantentreiber AK. 3, 4, 24, 62. H. 762. H. an. MED. Spr. 5143. RAGH. 4, 39. 7, 34. KATHĀS. 115, 65. Lenker, Registerer: यत्तः (der Wind) HARIV. 2480. धीनाम् RV. 3, 3, 8. 13, 3. 2, 23, 19. यत्तारो ये मघवानो ज्ञानानाम् 7, 16, 7. — 2) befestigend, aufrichtend: उरु यत्तसि वद्वयम् RV. 6, 68, 3. AV. 6, 81, 1. VS. 9, 22. 30. 18, 7. 37. 22, 3. TS. 2, 2, 22, 4. यत्तै f. VS. 14, 22; vgl. VS. PAṬ. 2, 37. — 3) gebend: स यत्ता श-यत्तोरिषः RV. 4, 27, 7. यत्ता वसूनि 10, 46, 1. — यत्तारः wird NAIG. 3, 19 unter den याज्याकर्माणाः aufgeführt.

यत्तव्य (wie oben) adj. zu lenken, im Zamm zu halten: यत्ताः (राज्ञा) MBH. 12, 3446.

यत्ति f. nom. act. von यम् P. 6, 4, 39, Sch.

यत्तुर m. Bez. des Agni RV. 3, 27, 11. 8, 19, 2. scheint eine Nebenform von यत्त zu sein, = नियत्त SĀJ.

यत्त (von यम्) UNĀD. 4, 166. n. (scheinbar f. MBH. 6, 2659, wo aber mit der ed. Bomb. सात्तवन्धुरेयं यत्तं zu lesen ist) SIDDH. K. 249, b, 2. 1) Mittel zum Halten, Stütze, Befestigung; Schranke: सविता यत्तैः पृथिवीमरम्णात् RV. 4, 149, 1. तन्वः VS. 4, 18. यत्तुपत्तेषां 18, 37 (st. dessen यत्तिय 9, 30). यु-वार्हि यत्तं हिम्येव वासंसः Mittel zu halten RV. 1, 34, 1. विशः TS. 4, 1, 22, 2. वातानाम्, यत्तानाम् u. s. w. 6, 2, 2. TBA. 3, 7, 7. चतुषी यत्र धर्मस्य यत्तं वै यत्तवै ed. Bomb., in der Bed. eines infln. = यत्तवार्थम् NĪLAK. MBH. 5, 3764. दश° mit zehn Bändern oder Streifen versehen: सा-मौ दाधार दशयत्तमुत्तम् RV. 6, 44, 24. zehnfach eingespannt: यद्वयः 10, 94, 8. Stränge am Wagen u. s. w. M. 8, 292. MBH. 7, 3204. 6383. — 2) Werkzeug zum Halten, so heissen in der Chirurgie alle stumpfen Instrumente, wie Zangen, Haken, Röhren und dergl. im Gegensatz zu den Messern (शस्त्र); die Lehre davon यत्तविधि SUÇA. 1, 23, 12. fgg. °कर्मन् 25, 15. 100, 17. 358, 19. 359, 5. 2, 16, 7. 343, 4. VĪG. 25, 1. fgg. Verz. d. Oxf. H. 305, a, 9. fg. 311, b, 18. 321, b, 1 v. u. Zange, Zwingen u. s. w.: सो ऽप्येव यत्तपीडाभिः पीड्यते यमकिंकरैः MĀRK. P. 14, 71. यत्तावीपुन 88. MBH. 1, 1123. भुतयत्तनिपीडित R. 4, 10, 31. — 3) eine zusammengesetzte oder künstliche Vorrichtung überh., Maschine AK. 3, 4, 89. यत्तपूतं वारि GRĒJAS. 1, 100. यत्तमुक्तं शरादिकम् HALĀJ. 2, 308. 307. H. 774. MADHUS. in Ind. St. 1, 21, 16. 18. MBH. 1, 1498. 6954. 6978 (vgl. JĀN. 3, 83). 3, 905. 16128. 16352. 14, 2246. HARIV. 2656. 4515. 12538. R. 2, 80, 2. R. GORR. 2, 104, 39. 5, 9, 51. 6, 38, 35. 72, 24. 7, 23, 5, 8. यत्तवेवितः शरः KATHĀS. 18, 92. यत्ताणां धनुरेव (ist Çiva) MBH. 12, 10404. कोदण्ड° RĀ-

६६-Tab. 5, 104. यत्नविधानं इव R. 5, 64, 24. Rīga-Tab. 1, 365. किं-
नयनविधानं Jāh. 3, 240. ईश्वरः सर्वभूतानाम् धामयन्सर्वभूतानि यत्ना-
नानि मायया Bhāg. 18, 61. यत्नरुद्धायामास (मञ्जूषाम्) MBh. 3, 17158. H.
1006. यत्नमुक्त इव घनः (vgl. घनयत्न) MBh. 7, 3332. R. Gorr. 2, 84, 8. य-
त्नघन R. Schl. 2, 77, 9. गृह्ययत्नपताका Kumāras. 6, 41. °दृढे कपोटे so v. a.
Schloss Māhā. 48, 5. नावं यत्नयुक्तम् mit Rudern, Segeln u. s. w. MBh.
1, 5689. कूप° Brunnenrad Rīga-Tab. 1, 284. कूपयत्नघटिका Māhā. 178,
7. Māh. P. 39, 48. यत्नेश्च परिपूर्णानि (दुर्गाणि) MBh. 2, 170. 1, 5003. 3,
640. 12, 2640. M. 7, 75. Hariv. 8936. R. 1, 5, 17. R. Gorr. 2, 87, 22. 109,
53. 4, 33, 5. 5, 9, 19. 72, 8, 13. fg. Spr. 4194. Kām. Nitis. 4, 60. 13, 65. अ-
स्मयस्त्राणि Hariv. 8008. गरुड° ein künstlicher Garuda, der sich be-
wegt, Pañāt. ed. orn. 52, 18. यत्नगरुड dass. 53, 14. °हंस Kathās. 43,
33. °कुत्तिन् 12, 4. °विमान ein Wagen, der von selbst geht, 43, 134. 38.
°विमानक 201. मायायत्नरथ 79, 16. स्त्री° die Kunstpuppe Weib Spr. 392.
— Sūras. 13, 19. 20. 23. Varāh. Brh. S. 43, 29. 58. Kathās. 29, 42. fgg.
49. 63. 30, 19. 35. 34, 5. 43, 14. 26. 60, 28. 61, 104. Rīga-Tab. 3, 350. 454.
Pañāt. ed. orn. 3, 6. Schol. zu Kāt. Cn. 363, 14. मोचयन्ती यत्नमार्गाः
Prab. 26, 6. मृका° M. 11, 63. MBh. 5, 5184. — 4) Amulet, ein dazu die-
nendes Diagramm Wilson, Sol. Works 2, 33. Weber, Rāmā. Up. 288. 320.
329. Kathās. 22, 12. Pañāt. 4, 1, 76. Verz. d. Oxf. H. 94, a, 17. b, 8. fgg. 15. 93,
b, 40. 98. b, 12. 100, a, 20. 102, a, 32. 105, b, 23. 106, a, 38. — Nach H. an. 2, 448
hat यत्न die Bodd. देवायधिष्ठान, पात्रभेद und नियन्त्रणा. — Vgl. यत्न°,
कूट°, केश°, गृह°, गोल° (auch Sūras. 13, 17), घटि° (u. घटिक 2) a),
घटी°, जल°, ताल°, तैल°, तोय°, दारु°, दार°, धारण°, धारा°, घन°,
नर°, नाडी°, नित्यपूजा°, पथ°, मन्त्र°, मेरु°, वारि°, श्लोक°, सूत्र°.

यत्नक (von यत्न und यत्नय्) 1) m. a) Bündiger, f. यत्निका Pañāt. Br. 16, 1, 7. — 2) m. Maschinist R. 2, 80, 1 (87, 1 Gorr.). — 3) f. यत्निका
schlechte Lesart für यत्नणी H. 535. — 4) n. a) Bandage Suṣr. 2, 23, 11.
— b) Drechselrad H. 909. — Vgl. जल°.

यत्नकरपिडका (यत्न + क°) f. Zauberkorb Kathās. 29, 21.

यत्नकर्मकृत् (यत्न + कर्मन् + कृत्) m. Maschinist R. Gorr. 2, 90, 12.

यत्नगृह (यत्न + गृह) n. Oelmühle H. 997.

यत्नगोल (यत्न + गोल) m. eine Art Erbsen Çandā. im ÇKDr.

यत्नचेष्टित (यत्न + चे°) n. Zauberverk Kathās. 29, 41.

यत्नणा (von यत्नय्) 1) n. das Anlegen eines Verbandes Suṣr. 1, 66, 5.
°शाटक 338, 15. °विधि 20. f. या dass. 67, 21. अयत्नणा 2, 229, 6. यत्नणा
n. = बन्धन H. an. 3, 220. Med. n. 72. — 2) n. Beschränkung: आहार°
Suṣr. 2, 447, 1 (यत्नणात् zu lesen). f. या Zwang R. Gorr. 1, 1, 79. बल-
वती Daṣak. in Brh. Chr. 183, 5. विगतयत्नणार्गल Kathās. 47, 120. in
comp. mit dem, woher der Zwang, die Gēne herrührt: मरुत्या रज्ज्वा-
दियत्नणा (so ist zu lesen, wie schon Benfey bemerkt hat) Ind. St. 3,
372, 4 v. u. स्त्री° Ragh. 7, 20 (= Kumāras. 7, 75). Sām. D. 40, 10. उपचार°
Mālav. 46, 3. स्नानादि° Kathās. 27, 19. प्रादुर्भवयत्नणा Spr. 5146. Am
Ende eines adj. comp. (f. या): निविडपीनकुचदयत्नणा Nāism. 4, 10. कृ-
तयत्नणा: (स्त्रियः) sich Zwang anlegend Kathās. 61, 294. त्वे मे मित्रं कृ-
यत्नणाम् der sich keinen Zwang anzulegen braucht 49, 15. कथालापनय-
त्नणान् ungesungen 54, 81. यत्नणा n. = नियम, नियमन H. an. Med. य-
त्नणा = नियम Trai. 3, 3, 299. — 3) n. das Schützen, Hüten (त्राण, र-

क्षण) H. an. Med. — 4) f. यत्नणी der Frau jüngere Schwester H. 535. —
Vgl. जठरयत्नणा, नियन्त्रणा, मुख्ययत्नणा.

यत्नतन् (यत्न + त°) m. Maschinenbauer, Verfertiger von Zauberver-
werken Kathās. 43, 223.

यत्नधारगृह n. = धारगृह eine Badstube mit Wasserwerk; davon
nom. abstr. °त्व n. Megh. 62.

यत्नपुत्रक (यत्न + पु°) m. Gliederpuppe Rīga-Tab. 6, 160. °पुत्रिका f.
Kathās. 29, 1, 18.

यत्नपेयणी (यत्न + पे°) f. Handmühle Çatād. im ÇKDr.

यत्नप्रकाश (यत्न + प्र°) m. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 276, a, 21.

यत्नप्रवाह (यत्न + प्र°) m. ein künstlicher Wasserstrom, Wasserwerk
Ragh. 16, 49.

यत्नमय (von यत्न) adj. künstlich nachgebildet: मृग Bhāg. P. 6, 12, 10.
गज Kathās. 12, 5, 20. यत्न 29, 38. ज्ञन 43, 58. काष्ठ° aus Holz 10.

यत्नमातृका f. Bez. einer der 64 Kalā Verz. d. Oxf. H. 217, a, 16 (vgl.
u. कला 11). Comm. zu Bhāg. P. 10, 45, 36 fasst यत्नमातृका धारणामातृ-
का als eine Kalā.

यत्नमार्ग (यत्न + मार्ग) m. Wasserleitung Prab. 26, 6.

यत्नय् (von यत्न), यत्नयति Dhātup. 32, 3 (संकोचने). in Binden —, Schie-
nen u. s. w. legen Suṣr. 1, 15, 7. 338, 8. 2, 58, 7. 343, 14. सुयत्नित 20, 6. 337,
10. यत्नित gebunden, gefesselt; in der Gewalt stehend von H. 438. an.
3, 282. अयत्नितरूपदिपा (राजधानी) R. 2, 88, 19. वृत्तमूले मरुतानगो यथा
पण्डितेन यत्नितः 4, 10, 22. वाणसदृश° MBh. 8, 4082. °सायक ein Selbstge-
schoss befestigt habend (vgl. यत्नधार) Kathās. 61, 104. शतुत्ता इव सूत्रय-
त्नितः Bhāg. P. 5, 17, 23. वरुणपाश° 8, 22, 14. गावो यथा वै नसि दाम-
यत्नितः 4, 11, 27. यस्य वाचा प्रज्ञाः सर्वा गावस्तद्व्येव यत्नितः 3, 15, 8. य-
त्नितो नियमैरुचैः R. 7, 3, 11. आज्ञया यत्नितः प्रभोः Kathās. 72, 335. Bhāg.
P. 6, 5, 5. गौरवायत्नितः 4, 22, 4. °पिण्डादिद्विकथः R. Gorr. 1, 77, 33.
Bhāg. P. 10, 29, 23. पितृगौरव° MBh. 1, 5420. 7, 6490. R. 1, 76, 1. R.
Gorr. 2, 75, 19. 4, 8, 56. स्नेहकारुण्य° MBh. 3, 33. पितृवचन° R. 1, 40,
17. R. Gorr. 1, 22, 6. 80, 10. 2, 13, 36. 50, 19. शाप° Ragh. 10, 48. Kathās.
32, 51. Bhāg. P. 4, 20, 16. 5, 4, 18. 6, 1, 26. 11, 20. 7, 2, 52. 13, 19. 9, 7, 14.
17, 12. यत्न° ungebunden, frei, sich keinen Zwang anthuend Kathās. 66,
43. M. 2, 118. सु° der sich Zügel anlegt, sich ganz in der Gewalt hat
ebend. Bhāg. P. 7, 12, 3. 10, 84, 28. यत्नित der sich anspannt, — zusam-
mennimmt, — eifrig bemüht: तत्कृते च वयं सर्वे यत्नितः R. 7, 9, 9. पर-
म° 1, 77, 23. सुयत्नितत्व n. das Festgebundensein Pañāt. 146, 25.

— उप, °यत्नित M. 11, 177 fehlerhaft für °मत्नित.

— नि zügeln, im Zaum halten: निसर्गतरला नारीः को नियन्त्रयितुं
तमः Spr. 1621. नियत्नित gebunden, gefesselt Uttarakāma. 82, 9 (106,
1). पाश° Pañāt. 142, 13. Verz. d. Oxf. H. 91, a, 2. eingedämmt Rīga-
Tab. 5, 103. beschränkt, abhängig von, in der Gewalt stehend von V-
dāntas. (Allah.) No. 74. Sām. D. 23. Rīga-Tab. 4, 54. ईर्ष्या° Kathās. 61,
167. शास्त्र° Spr. 129. यत्न° Sām. D. 18, 10. — Vgl. नियन्त्रणा.

— सम् anhalten: संयत्नितो मया रथः Çā. 100, 21.

यत्नवत् (von यत्न) adj. mit einer künstlichen Vorrichtung versehen
Kām. Nitis. 16, 13.

यत्नवे s. oben u. यत्न 1).

यत्नशर (य° + शर) m. Selbstgeschoss KATh. 61, 104.

यत्नसूत्र (य° + सूत्र) n. 1) die Schnur einer Gliederpuppe RĪśa-Tar. 5, 223. — 2) ein über (Kriegs-) Maschinen handelndes Sūtra MBh. 2, 256. — Vgl. सूत्रयत्न.

यत्नाकार (यत्न + आ°) Titel einer Schrift Ind. St. 2, 252.

यत्निन् (von यत्न und यत्नय्) 1) adj. mit Geschirr versehen: ein Ross KĪrj. Ča. 14, 3, 9. — 2) adj. mit einem Amulet versehen Verz. d. Oxf. H. 98, b, 23. — 3) nom. āg. Peiniger, Quäler R. 1, 1, 74. — 4) f. यत्निणी = यत्नणी H. 533, Sch.

यत्निय s. u. यत्न 1).

यत्नोद्धार (यत्न + उ°) m. Titel einer Schrift Mack. Coll. 4, 137.

यत्नोपल (यत्न + उ°) pl. Mühle LA. (III) 91, 19. यत्नोत्तिष्ठोपला: R. 5, 64, 24 sind mit einer Schleuder geworfene Steine.

यत्नमितम् (यद् + निमित्त) adv. wessentwegen (rel.), in Folge wovon R. 2, 69, 7. 97, 23. Spr. 2400. Mārk. P. 119, 7.

यत्नमृष्टीय n. अग्रयन्मृष्टीयम् N. eines Sāman Ind. St. 3, 201, a.

यत्नय (von यद्) adj. aus welchem (rel.) hervorgegangen, — gebildet, — bestehend u. s. w. Bhāg. P. 3, 10, 16. 7, 14, 34. 10, 23, 10. 47. Mārk. P. 103, 2. Kāvya. 1, 34.

यत्नात्र (यद् + मात्रा) adj. welches (rel.) Maass habend, von welchem Umfange u. s. w. MBh. 11, 114. Varāh. Bh. S. 69, 28.

यप्य (?) Bhāg. Nīṭja. 20, 22.

यम्, यमति Dhātup. 23, 11. यप्स्यति (vgl. Kār. 5 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10); futurs (die entsprechende slavische Wurzel verzeichnet bei Miklosich, Vgl. Gr. III, S. VIII und Wurzeln des Altslov. S. 13): यम् माम् spricht ein Weib AV. 20, 136, 11. न मा यमति कश्चन TS. 7, 4, 10, 2. कं (= प्रजापतिं) ब्रह्मसुर्विद्यं सुतां यमितुमुच्यते Bhāg. P. 10, 83, 47. Vgl. Kāvya. 1, 65 und याम्. — desid.: यियप्सत इव ते मनः Čāṅkh. Ča. 16, 4, 6. यियप्स्यमाना quae futuri cupit 12, 23, 16.

— प्र futurs: प्रयप्स्यन्निव सकृद्यो TBr. 2, 4, 5. Āc. Ča. 2, 10, 14.

— प्रति dass.: प्रतिपद्यमुच्यते: Comm. zu TBr. 2, 568, 10.

यमन (von यम्) n. fututio Vop. zu Dhātup. 23, 11.

यय (wie oben) adj. अयय्या non futuenda AV. 20, 128, 8. सुयय्या bene futuenda 9.

यम्, यच्छति Dhātup. 23, 15 (उपरमे). P. 7, 3, 77. fg. Vop. 8, 70. यच्छते, ved. यमति, यमते, यमत्, यंसि, यमुस्; यन्धि (P. 6, 4, 103, Sch.), यत्त, यत्तम् 2. du.; यम्यास् 3. sg.; ययाम, ययैस्, येमे, येमिरे, येमानैः aor. अयसीत् P. 7, 2, 73. ved. यंसत्, यंसन्, अयसाम्, अयान् 3. sg., अयंसि, अयंसत, यंसि 1. sg., यंसते, अयंसत; यस्यति (vgl. Kār. 5 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10); pass. यम्यते, अयामि; absol. यत्वा, यत्य्य und यम्य P. 6, 4, 37. fg.; infin. यमम्, यमिष्ये, यमितव्ये, यत्तुम्, यमितुम् (RĪśa-Tar. 1, 251); partic. prael. pass. यत.

1) halten, festhalten; tragen, sustentare: स्थूणैव ज्ञौ उपमिष्यन्ध R. 1, 59, 1. 3, 38, 3. वयाम् 10, 134, 6. अत्यो न यस्यत्तुभृद्विचैताः 1, 190, 4. 119, 5. सत्यं वा एतं यत्तुमृच्छति Ča. Br. 6, 7, 1, 1. 4, 1, 16. तं वृत्त्यास्तधुवन्सायच्छन् Pāṇāy. Br. 25, 10, 11. Kāvya. Up. 8, 3, 5. mod. sich stützen auf, sustentari: इन्ने कृ विद्या भुवनानि येमिरे R. 1, 3, 6; vgl. 9, 86, 30. — 2) erheben, schwingen (in der Hand): वज्रम् R. 1, 52, 8. वधम् 5, 34, 2. 10, 49, 8. आयुधैर्यच्छमानाः mit den Waffen auslangend 7, 56, 18. in die Höhe treiben

(die andere Wagschale): यतरयस्यति so v. a. welches von beiden ziehen wird Ča. Br. 14, 2, 2, 88. साधुकृत्या देवास्य यच्छति ebend. — 3) aufrichten, errichten, über Jmd halten (ein Obdach, einen Schirm u. s. w.): शर्म R. 1, 46, 15. 4, 23, 4. 7, 3, 9. 101, 2. AV. 1, 26, 3. कुदि: R. 1, 4, 53, 1. 6, 15, 2. 40, 9. सुनित्तिम् 2, 33, 15. वज्रधम् 7, 30, 4. 88, 6. शर्म वर्म च्छुदिस्मभ्यं यंसत् 1, 114, 5. स्वसराणि 3, 60, 6. ausbreiten: शोति: 7, 78, 3. 79, 2. उरु षौ यन्धि जीवसे 8, 57, 12. aufstellen, zu Stande bringen: कृतम् 4, 2, 14. 23, 10. 44, 3. विद्यानि 7, 66, 10. — 4) zusammenhalten, cohäre; zügeln, bändigen; anhalten: स सच्येन यमति ब्राधतश्चित् R. 1, 100, 9. यत्र मन्था विबधते रश्मीन्यमित्वा इव 28, 4. रश्मीरिव यो यमति जन्मनी 141, 11. मुहूर्तमपि वार्त्तयो रश्मीन्यच्छतु वाजिनाम् anziehen MBh. 3, 2822. शक्रे वाजिनो यमम् R. 1, 73, 10. कृपान्ये च रश्मिभिः MBh. 3, 1732. 751. रथम् — यतं (यतं MBh. 3, 12029) मातलिना gelenkt Arā. 4, 32. चक्रं रथस्य R. 5, 73, 3. दामभियर्ष्यमानेषु (दम्पमानेषु die neuere Ausg.) वत्सेषु तरुणेषु च Hariv. 4425. वृषा दशभिर्जामिभिर्धृतः R. 9, 28, 4. 107, 16. 109, 8. 18, 3. 24, 22. रश्मिना वा अश्वो यतः TS. 5, 4, 12, 3. Ča. Br. 7, 2, 1, 10. अयत 3, 2, 1, 18. 13, 3, 2, 5. zurückhalten: गा यैमानं परि यत्तमद्रिम् R. 4, 1, 15. 8, 21, 4. an sich halten (don Athem, die Stimme): प्राणम् Air. Br. 2, 21. वाचम् ebend. 23, 5, 24. Ča. Br. 1, 1, 2, 2. 3, 8, 2, 4, 1, 6. 3, 2, 1, 36. Pār. Gṛhy. 2, 3. यच्छेदाश्नसी zügeln Kāṭh. 3, 13. नियच्छ यच्छ संयच्छ इन्द्रियाणि मनो गिरम् MBh. 12, 3894. मनो यच्छेत् Bhāg. P. 2, 1, 17. 20. कापं यच्छत दीपितम् 6, 4, 11. मन्युम् 14. यतमन्यु 7, 9, 51. यतचित्तेन्द्रियानल 6, 2, 35. यतात्मासुमनोबुद्धि 10, 12. कृषक्रेद्यो यतो यस्य Spr. 5394. यतमानस Mārk. P. 31, 35. यतचित्तात्मन् Bhāg. 4, 21. यतमैथुन R. Gorr. 1, 44, 11. यताहार (v. l. यथाहार ed. Bomb.) so v. a. beschränkt, mässig, wenig R. Schul. 2, 28, 17. Vgl. यतगिर, यतवाच् यतात्मन् वाग्यत. — 5) mod. stille halten, sich fügen, gehorchen, treu bleiben: तुभ्यं हि पूर्वपीतये देवा देवाय येमिरे R. 1, 133, 1. मित्राय पञ्च येमिरे जनाः 3, 39, 8. 8, 43, 18. देवास्त इन्द्र सद्याय येमिरे 78, 2. 87, 3. 9, 86, 30. sich darbielen: इन्द्राय गातुरुशतीव येमे 5, 32, 10. Stand halten: निःयच्छमाणो यमते नार्यते 1, 127, 3. — 6) mod. festhalten so v. a. Feuer fangen (Comm.): निरुक्ता यो यच्छते। रुद्रास्तर्क्यभिः TBr. 2, 1, 10, 1. — 7) Jmd (loc. oder dat.) darreichen, darbielen, verleihen, gewähren, hergeben: स नो यन्धि मृक्तोमिषम् R. 4, 32, 7. रयिं यच्छतास्मानु 51, 10. शं योः 12, 5. अयं शुक्रो अयामि ते 2, 41, 2. यत्तं देवेषु 20. सुप्तम् 5, 67, 2. वृक्षस्यतिर्वाचमस्मा अयच्छत् 10, 98, 7. AV. 7, 54, 1. 10, 5, 37. TBr. 1, 4, 3, 1. वर्णा मे यच्छ Čāṅkh. Ča. 7, 10, 15. सोमो अर्धगुर्भिर्भाषा अयंसत (pass.) R. 1, 133, 6. सर्वं हास्मा इदं अद्याय यम्यते Kaush. Up. 4, 15. ज्ञात्यन्धाय — यच्छत्तुषु मनोहरं निजवपुः — पण्यस्त्रीषु Spr. 967. ब्राह्मणाः सिद्धमप्यर्थं कृच्छेपाणि न यच्छति 1990. Pāṇāy. IV, 27. अर्थम् Varāh. Bh. S. 12, 11. अयः (die Wolken) 28, 14. 43, 13. फलम् 53, 13. 88, 28. पूजितं क्षानं नित्यं ब्रह्मर्षे च यच्छति M. 2, 55. Bhāg. P. 3, 3, 4. 24, 22. 5, 12, 13. 6, 14, 20. 9, 10, 22. Mārk. P. 18, 52. अभयवाचम् Hir. 59, 2 (प्रयच्छ ed. Johns.). मार्गार्हस्य च ये मार्गं न यच्छति ददति ed. Calc.) so v. a. aus dem Wege gehen MBh. 13, 6700. hinstrecken: यद्गतो यच्छसे wenn du die Zähne zeigt R. 7, 53, 2. Jmd beschenken mit (instr.): स नः पूर्येनं यच्छतु AV. 7, 17, 1 (Jedoch TS. v. l.). — 8) (darbringend) erheben (einen Ruf, Gesang u. s. w.): अयामि घोषः R. 7, 23, 2. स्तोमः 64, 5. य-

चक्रत्कर्कम् 39, 7.

— caus. यमयति (nach Andern यामयति) Dhātup. 19, 71. 32, 81 (परिवेषणे und अयपरिवेषणे). in Schranken halten Çat. Br. 14, 1, 2, 4. 6, 2, 3. 8. Rāga-Tar. 4, 670. in Ordnung bringen: परिवृत्तं किरीटं तद्यमयन् (so die ed. Bomb.) MBh. 7, 1269. मूर्धन्यामयस्व MBh. 9, 1876. यमयन्मूर्धन्यान् 3885. बन्धे संसिनि चैकस्तयमिताः पर्याकुला मूर्धजाः Çāk. 29. अयमितनख nicht in Ordnung gehalten, vernachlässigt Megh. 89. einhalten (die Stimme) Lāṭj. 5, 5, 5. 12, 5.

— intens. यंयम्यते, यंयमीति P. 7, 4, 85, Vārt. Schol. zu 83.

— अयि 1) aufrichten, ausbreiten über: या वः शर्म सति द्राघुषे यच्छतार्धि RV. 1, 85, 12. — 2) erheben zu: देवेषु मे अयि कामा अयंसत (pass.) RV. 10, 64, 2.

— अनु lenken, richten: मनः पश्चादनु यच्छति रश्मयः RV. 6, 73, 6. शतस्य रश्मिमनुयच्छमाना 1, 123, 13. सीतां पूषानु यच्छतु 4, 57, 7. मर्तमनुयत्तं वधसैः auf welchen die Geschosse gezielt sind 5, 41, 13. प्रत्ना तं इन्द्र मृत्यानु येमः etwa anordnen, aneinanderreihen 6, 21, 6. med. sich richten nach, nachfolgen: पितृणां शक्तीरनुयच्छमानाः 1, 109, 3. अनु कृते वसुधितौ येमते 4, 48, 3.

— अयत्त anhalten, Einhalt thun; drinnen halten: अयत्तं चक्र जिघांसतो वज्रम् RV. 10, 102, 3. अयत्तं चक्र मधवन्पाहि सोमम् VS. 7, 4. TS. 2, 2, 12, 4. अयत्तं चक्रु मे मनः Ācy. Gṛh. 3, 6, 8.

— आ 1) anspannen, aufziehen (ein Gewebe u. dgl.), dehnen, ziehen (eine Linie u. s. w.), verlängern RV. 10, 130, 1. डुडुभिन् AV. 6, 38, 4. ब्राह्म 63, 1. 137, 3. 9, 3, 3. मेखलाम् Kāṭh. 24, 9. die Zügel Lāṭj. 2, 8, 12. Kāṭh. Çr. 8, 3, 12. 16, 8, 7. fgg. — Suçr. 1, 286, 19. परशिर आयच्छति ausstrecken Vor. 23, 19. आयच्छति कृपाद्रज्जुम् hinaufziehen P. 1, 3, 28, Sch. (Bogen und Pfeil) spannen und anlegen, zielen: आयच्छतः AV. 6, 66, 2. प्रति-कृत्यमार्यताम् (इयुम्) 11, 1, 1. Kāṭh. 34, 18. यथेष्टरायतानस्ता Çat. Br. 3, 7, 2. Mēp. Up. 2, 2, 3. धनुरायम् MBh. 1, 148. 6460. 7040. 3, 8663. R. 1, 66, 9. 3, 30, 9. आयतमुक्तेन शरेण so v. a. von einem gespannten Bogen abgeschossen R. 5, 31, 30. शरैः पूर्णायतोत्सृष्टैः 7, 7, 7. Hariv. 13413. तां तु शक्तिम् — दोर्ध्यामाम्य — चित्तं so v. a. ansholend MBh. 7, 4028. व्याणमुद्यतमायंसीत् so v. a. zog zurück (उपसंस्कृतवान्, संस्कृतवान् Comm.) Bhāṭṭ. 6, 119. hinziehen, den Ton Shadv. Br. 2, 2. anhalten, den Athem Govh. 4, 5, 5. Kauç. 47. M. 3, 217. 11, 149. Jāñ. 1, 24. Buāg. P. 3, 14, 31. zügeln: आत्मनात्मानम् 10, 49, 25. med. eingespannt sein (am Wagen) RV. 3, 6, 8. sich strecken P. 1, 3, 28. Vor. 23, 17. Spr. 3759. ausstrecken (ein Glied des eigenen Körpers) P. 1, 3, 28, Vārt. Vor. 23, 17. आयच्छते पाणिम् P., Sch. पश्चाडुच्चैर्भवति हरिणः स्वाङ्गमायच्छमानः ad Çāk. 78. पदान्यायच्छते macht grosse Schritte Spr. 3762. वस्त्रमायच्छते wohl lang herabhängen lassen P. 1, 3, 75, Sch. ausbreiten, an den Tag legen (सूचने) Vor. 23, 19. दिव्यनारीभिः — श्रियमायच्छमानाभिः — अनुत्तमाम् Bhāṭṭ. 8, 46. = स्वीकुर्वाणाभिः Comm. दक्षिणपूर्वायतां कर्षु खात्वा nach Südost gezogen, — sich ausdehnend Kāṭh. Çr. 25, 8, 3. वेदिं विदध्यात्पट्टमौ प्राडा-यताम् Kauç. 137. उदगायता, प्रागायता (लेखा) Ācy. Gṛh. 1, 3, 1. Buāg. P. 5, 16, 8. सव्यायतं कृत्वा वेपं विपरिवर्त्य च nach links geschoben (Nilak. trennt स व्या° und erklärt व्यायतं व्यापारं यत्नं कृत्वा) MBh. 4, 809. आयत gestreckt, gedehnt, lang AK. 3, 2, 18. H. 784. 1428. Halāṭj. 4, 66.

VI. Theil.

आयतलोचना MBh. 3, 2217. 2388. 2466. 2674. 3000. R. 1, 9, 24. 2, 24, 29. 59, 16. Spr. 568. 1231. BRAHMA-P. in LA. (II) 33, 3. आयच्छतः R. 1, 17. — MBh. 1, 1779. R. 1, 5, 7. 2, 80, 9. R. Gorr. 2, 8, 42. 4, 40, 53. Suçr. 1, 13, 10. 123, 1. Ragh. 9, 59. Colebr. Alg. 74. Spr. 997. Kām. Nit. 16, 4, 16. Kathās. 26, 259. 54, 32. Buāg. P. 4, 6, 32. चतुरस्र länglich vier-eckig Ācy. Gṛh. 2, 8, 10. Colebr. Alg. 271. समचतुरस्र 293. दीर्घचतुरस्र. समलम्ब 38. आयतार्ध 308. lang (in der Zeit) Suçr. 1, 242, 7. 8. ज्ञेय Spr. 4609. तृष्णा AK. 3, 4, 38, 218. Ragh. 19, 20. Buāg. P. 2, 7, 33. मत्तं कुर्यादनायतम् Kathās. 34, 199. अयवीवासविषेणविषमायतम् (वृत्तात्म्) 103, 129. आयतम् angespannt so v. a. gewaltsam, plötzlich Çat. Br. 14, 7, 1. 15. — 2) herbeiziehn, — bringen; hinbringen: आ त्वा यच्छतु करितो न सूर्यम् RV. 1, 130, 2. 8, 4, 2. आ तै वत्सो मनौ यमत् 11, 7, 21. 4. 32. 23. 31, 2. 4, 22, 8. 32. 15. 6, 23, 8. स नः सोमो देवेषा यमत् 9, 44, 5. अयिश्वा यमत् 8, 81, 3. गीर्घ्रायतम् hingezogen zu, gerichtet auf 7. — 3) so v. a. यम् 3): शर्मदास्मा अयोसि (v. 1. आयोसि) ich habe mich wie ein Schild vor ihn ausgebreitet, stehe wie ein Schild vor ihm Air. Br. 2, 40. — 4) आयत m. v. 1. für आयति Zukunft AK. 2, 8, 1. 29. — Vgl. अनायत. आयति, आयत्त fgg., आयाम, कृतमायत, पदायत, पदायता. — caus. 1) hinbringen zu, versetzen in: आ नः सुमेधु यामय (यमय Padap.) RV. 8, 3, 2. प्रिया देवेषा यामयति (यम Padap.) 162, 16. — 2) strecken Suçr. 2, 28, 16. — 3) entfalten, an den Tag legen: आयामितमन्त्रवीर्यं (नारायण) MBh. 12, 2402. — 4) med. caus. zu आयच्छते P. 1, 3, 89. Vor. 23, 58.

— अया 1) dehnen, hinziehen, den Ton Air. Br. 5, 3. ziehen, beim Saugen: ऊयः Kāṭh. 10, 11. — 2) med. anziehen, an sich nehmen: अये सभाडुभि मुष्मभि सक्तु आ यच्छस्व (verleihe Comm.) VS. 3, 38. — 3) zielen auf: मा न इन्द्राभ्यां दिशः सूर्यो अयच्छा यमन् RV. 8, 81, 31. तमयायत्या-विद्यन्त् er zielte auf ihn und traf Air. Br. 3, 33. Çat. Br. 1, 7, 1. 4, 3. 3, 3, 1. 10. — 4) verwechselt mit अयागम् in der Stelle: स प्रजायति पितरमयायच्छन् (= प्रत्यागतवान् Comm.) तमव्रीत् कया माभ्यायच्छ-सीति Çāk. Br. 6, 2. — Vgl. अयायसेन्य.

— उदा 1) herausheben, — holen: सूर्यस्ता मृत्पोहदयच्छतु रश्मिभिः AV. 5, 30, 15. — 2) med. in der Bed. von गन्धन P. 1, 2, 15, Sch.

— उपा zeigen, an den Tag legen: नोपायधं (oder zu उप) भयम् Bhāṭṭ. 7, 101.

— निरा 1) ausstrecken: निरायतपूर्वकाय Çāk. 8. — 2) herauskriegen: निरायत्याश्रय शिष्टम् Çat. Br. 13, 5, 2. AV. 20, 133, 3.

— पर्या पर्यायत (= परि + आ°) adj. überaus lang R. 5, 28, 14.

— व्या 1) act. auseinanderziehen, — zerren: चर्म Liṭj. 4, 3, 7. med. sich um Etreas (loc.) zerren, — abmühen, — streiten, kämpfen TBh. 1, 2, 6, 6. चर्मवर्ते व्यायच्छते 7. 5, 6, 3. 2, 1, 6, 2. TS. 3, 1, 3. 2. राष्ट्रे व्यायच्छते ये संग्रामं संगतिं 4, 4, 3. 7, 5, 6, 3. 1, 5, 5. Çat. Br. 13, 1, 6, 3. Kāṭh. Çr. 13. 3, 7. MBh. 1, 7015. इदं श्रेयः परमं मन्यमाना व्यायच्छते मुनयः 3, 12740. 5, 825. अय्योऽन्यस्पर्धया — व्यायच्छत महारथाः 6, 1661. व्यायच्छमानं गद्या दिनु सर्वासु 6, 2773. 16, 90. R. 6, 91, 23. Spr. 3058. Bhāṭṭ. 6, 119. Sādh. P. 4, 27, a. b (°यमित्वा). auch act. MBh. 4, 1960 (wo mit der ed. Bomb. व्यायच्छतस्तव zu lesen ist). Hariv. 3112. वरं व्यायच्छतो मृत्युर्न गृहीतस्य बन्धनम् (so ist zu lesen) Māñk. 102, 7. स्त्रीषु व्यायच्छतः schäkern Suçr. 1, 328, 7. — 2) व्यायत a) auseinandergerissen, getrennt:

घ० RV. Prir. 14, 19. = अथगभूत Comm. — b) lang AK. 3, 2, 62. H. an. 3, 294. MED. t. 151. युग्य्यायि बाहु RAGH. 3, 34. वातव्यापतपातिनः (तुरगाः) weit laufend Spr. 5155. ०पातम् adv. KUMĀRAS. 5, 54. गदाव्यापतसंप्रकरी aus der Entfernung kämpfend RAGH. 7, 49. — c) kräftig, von Personen R. 1, 67, 4 (69, 4 GORR.). KĀM. NĪTIS. 18, 31. व्यापतव (गात्रस्य) ÇĀK. 37. व्यापत = दृढ TRIS. 3, 3, 186. H. an. MED. = अतिशय über das gewöhnliche Maass hinausgehend, gesteigert H. an. MED. व्यापतोद्यम HARIV. 4211. व्यापतम् überaus, in hohem Grade R. 5, 5, 27. — d) = व्यापत beschäftigt H. an. MED. — Vgl. व्यापाम्. — caus. sich abmühen: व्यापाम्य (व्यापम्य?) M. 7, 216.

— समा anziehen (die Stränge): उया इव प्रवर्ततः समायम् RV. 10, 94, 6. zusammenziehen: संतरा मेखलां समायच्छते TS. 6, 2, 2, 7. तमपतीव वा एनमेतत्समायच्छन् ÇAT. Br. 3, 3, 2, 19. समायत in der Stello द्विपोजनसमायता: MBH. 1, 2164 ist wohl in सम + घा० gleich lang, so lang wie zu zerlegen.

— अभिसमा befestigen an: यथा शालीयै पत्तसी मध्यमं वंशमभि समायच्छति TBa. 1, 2, 2, 1.

— उद् 1) erheben, in die Höhe strecken (die Arme, Waffen u. s. w.) RV. 5, 32, 7. 6, 71, 1. 5. AV. 4, 24, 6. 12, 3, 18. वज्रमुसुरेभ्य उदयच्छत् AIT. Br. 2, 31. 4, 2, 18. 2, 1. वज्रमुद्यत् नार्शक्रात् TS. 2, 4, 12, 2. KĀTH. 36, 8. ÇAT. Br. 4, 1, 2, 17. BHĪG. P. 8, 11, 2. 27. परस्य दण्डं नोद्यच्छेत् M. 4, 164. 8, 280. दण्डकाष्ठमुद्यम्य ÇĀK. 81, 15. धनुरुद्यम्य BHĪG. 1, 20. R. GORR. 1, 29, 5. 68, 17. 69, 8. चक्रम् MBH. 1, 8325. खड्गम् Spr. 1348. PRAB. 55, 8. अस्मि BHATT. 4, 31. महाशक्तिम् 17, 92. लगुडम् PAÑĒAT. 249, 7. वृत्तम् R. 4, 9, 26. स्फ्यम् ÇAT. Br. 1, 2, 5, 20. सुवम् R. 4, 60, 12 (62, 12 GORR.). जलभाजनम् 3, 4, 49. पालीः LĀTJ. 1, 9, 11. 10, 15, 15. वाहू, बाहून् R. 1, 28, 12. 2, 47, 12. ÇĀK. 7, 7. भुजौ, भुजम् R. 2, 42, 30 (41, 26 GORR.). 50, 4. RĪĠA-TAR. 4, 296. कस्तम् ÇĀK. 6, 18. पाणिम् M. 8, 2. 280. दक्षिणं देः RAGH. 15, 23. लाङ्गलम् BHĪG. P. 4, 16, 23. med. (कर्त्रभिप्राये क्रियाफले) P. 1, 3, 75. VOP. 23, 58. भारमुद्यच्छते P., Sch. उद्यत erhoben AK. 3, 2, 39. वज्र KĀTHOP. 6, 2. शस्त्र M. 5, 98. Spr. 467. ब्रह्मदण्डः करोद्यतः R. 1, 56, 19. ०दण्ड M. 7, 102. fg. DAÇAK. in BENF. Chr. 193, 16. उद्यतास्त्र MBH. 7, 8210 (नद्युद्यतास्त्र ed. Bomb. st. न सूयतास्त्र der ed. Calc.). R. 4, 56, 5. उद्यतायुध MBH. 3, 15777. R. 2, 97, 21. KATHĀS. 29, 117. 52, 119. उद्यतायुधनिस्त्रिश HARIV. 12572. देवान्प्रत्युद्यतायुधाः BHĪG. P. 8, 10, 3. उद्यतासि 1, 17, 35. KATHĀS. 25, 107. ०गद 50, 82. उद्यतेषु MBH. 3, 5942. 7077. 7359. उद्यतैकभुजयष्टि RAGH. 11, 17. उद्यताञ्जलि R. 2, 13, 14. 3, 44, 9. BHĪG. P. 3, 14, 1. प्रोत्तुङ्गपीनस्तनद्वेनोद्यतचक्रवाकमिधुना (नदी) Spr. 477. Häufig ist उद्यत im comp. verstellt: दीप्तप्रकृषोद्यत (सैन्य) = उद्यतदीप्तप्रकरण HARIV. 10485. दैत्यैः सर्वायुधोद्यतैः 12573. R. 7, 27, 35. 28, 34. नानायुधोद्यत KATHĀS. 46, 199. युद्धे नानाप्रकृषोद्यतम् R. 7, 27, 26. शङ्खचक्रोद्यतकर so v. a. eine Muschel und einen Discus in der Hand haltend HARIV. 12570. 5814. 10804. नानायुधोद्यतकर 13111. नानाशस्त्रोद्यतकर 11009 (S. 790). पोषोद्यतकर 14293. यमोद्यतकर 14028. अयोद्यतकर 6300. यमोद्यतकर, ÇĀK. zu KĀTHOP. 6, 2. विविधोद्यतायुध = उद्यतविविधायुध BHĪG. P. 4, 5, 8. Vgl. अस्पृश्यत, पाशगृहीतस्त HARIV. 12744 und मांसपिण्डगृहीतवदना PAÑĒAT. 226, 20. — 2) aufrichten, aufstellen; erhöhen, höherlegen; hinaufbringen: कूर्दिः RV. 4, 53, 1. जालदण्डम् AV.

8, 8, 12. स प्र यजुरव्रीणात्प्र साम तमृदयच्छत् TS. 8, 1, 2, 4. रथमायोधमुद्यच्छति ÇAT. Br. 5, 4, 2, 6. 9. durch eine Unterlage erhöhen und stützen, von den Vorgängen des Heraushebens auf dem Opferherde, namentlich dem Anbringen der sog. उपयमनी (s. u. d. W.) und dgl. TBa. 1, 2, 2, 21. 3, 8, 22, 1. TS. 5, 1, 20, 5. ÇĀK. ÇA. 5, 10, 12. इधम् ÇAT. Br. 3, 5, 2, 2. 4, 6, 8, 7. 11, 6, 2, 4. 14, 9, 2, 10. KĀTJ. ÇA. 12, 2, 1. 18, 3, 10. पश्चादुद्यततर hinten höher KAUC. 137. — 3) Jmd Etwas hinhalten, antragen, darbieten, anbieten: उद्यम्य MBH. 1, 1053. BHĪG. P. 10, 56, 43. MĀK. P. 10, 77. उद्यत dargeboten, angeboten MBH. 1, 1054. 1858. R. 1, 52, 14 (53, 14 GORR.). 73, 28. R. GORR. 1, 15, 14. 30, 8, 10. 3, 63, 18. 4, 9, 8. Spr. 3788. BHĪG. P. 3, 22, 13. ततो ऽहं तत्र रामाय पित्रा — भार्यथमुद्यता दातुम् R. 3, 4, 49. — 4) Opfergaben, Anrufungen u. s. w. erheben, darbringen: घृताचीः RV. 7, 43, 2. 10, 8, 2. AV. 5, 11, 9. ब्रह्म RV. 1, 80, 9. कृद्यानि 8, 63, 8. 6, 68, 1. 9, 86, 46. 10, 50, 6. सवनम् TS. 6, 5, 2, 2. — 5) die Stimme erheben RV. 8, 90, 7. in die Höhe tragen, hinaufbefördern: (घग्निः) उडु नो पेतते धियम् 1, 143, 7. erheben so v. a. aufgehen lassen (Strahlen, Licht): उडु व्य शरूणे दिवो ज्योतिर्यस्त सूर्यः 8, 25, 19. 7, 38, 1. 10, 139, 1. — 6) Etwas (acc.) auf sich nehmen, sich aufladen, unternehmen, beginnen: वोढव्यो भवता चैव चैव ed. Bomb. und GORR.) भारो पक्षार्थमुद्यतः (पक्षस्य चोद्यतः ed. Bomb.) R. 1, 12, 4 (13, 4 ed. Bomb.). 2, 22, 4. अभिपेके नृपोद्यते 20, 22. कार्यं हि मरुदुद्यतम् R. GORR. 1, 10, 22. उद्यच्छति वेदम् er macht sich an das Studium des Veda P. 1, 3, 75. Sch. VOP. 23, 58. med. intrans. sich anschicken, sich rüsten, an Etwas gehen: उद्यच्छमाना गमनाय RAGH. 16, 29. नित्यमुद्यच्छमानाभिः स्मरसंभोगकर्मसु BHATT. 8, 47. auch act.: स्वर्गार्थं नोद्यामिष्यति दृष्ट्वा स्वर्गफलं तितौ werden sich nicht bemühen um HARIV. 7271. त्यक्त्वा भयं विषादं च उद्यच्छेदुद्विमात्रः gehe an's Werk Verz. d. Oxf. H. 51, b, 38. उद्यम्योद्यम्य (उद्यम्योद्यम्य ed. Calc., उद्यम्य = उत्प्लुत्य NILAK.) मे दम्यौ विपमेणैव गच्छतः so v. a. mit der grössten Anstrengung MBH. 12, 6596. उद्यत (वर्तमाने) KĀr. zu P. 3, 2, 188. sich anschickend, gerüstet zu, im Begriff stehend zu, begriffen in, bedacht auf, entschlossen zu, bereit zu, beschäftigt mit, sich befestigend; die Ergänzung a) im infln. BHĪG. 1, 45. MBH. 1, 1274. 3, 3848. R. GORR. 2, 27, 7. 3, 56, 24. 4, 17, 37. MĀLAV. 10, 19. RAGH. 3, 48. 9, 29. 11, 74. Spr. 4689. KATHĀS. 3, 40. 12, 189. 20, 158. 24, 147. 60, 171. fg. RĪĠA-TAR. 1, 61. 290. 3, 180. 333. 4, 598. 5, 246. 429. 6, 204. PRAB. 10, 7. BHĪG. P. 4, 17, 31. MĀK. P. 15, 47. PAÑĒAR. 1, 3, 58. 5, 32. PAÑĒAT. 108, 10. HIT. 19, 4. 81, 4. — b) im dat.: तस्यैव तमनर्थाय किमर्थं चैवमुद्यता R. GORR. 2, 9, 39. युद्धाय 3, 30, 9. अग्निप्रवेशाय KATHĀS. 92, 70. तितितलोद्धरणाय BHĪG. P. 2, 7, 1. मृतये 4, 4, 30. सन्नक्तिताय PRAÇOTTARAM. 2 (Monatsber. der Berl. Ak. 1868, S. 98). स्वपरकृतिायोद्यतं जन्म 5. — c) im loc.: सर्वान्नेषु MBH. 1, 4405. कर्मसु AK. 3, 1, 18. H. 333. आयकर्मस्तव्यकर्मसु JĀĒN. 1, 821. क्रूरकर्मणि SUÇA. 1, 106, 1. सर्गकर्मणि BHĪG. P. 6, 4, 49. ज्ञानतत्त्वार्थवेदने R. GORR. 1, 80, 16. — d) mit अर्थम् verbunden: राक्षप्राप्त्यर्थम् R. GORR. 2, 18, 11. RĪĠA-TAR. 2, 17. पुत्रदारायम् Spr. 4748. — e) im comp. vorangehend: त्रिविक्रमोद्यत KUMĀRAS. 6, 71. पत्तच्छेदोद्यत RAGH. 4, 40. सुरकार्पणोद्यत 10, 50. निदेशकरोद्यत 11, 4. Spr. 704. 2954, v. 1. KATHĀS. 4, 63. 19, 5. 56. 28, 70. 161. 47, 92. RĪĠA-TAR. 1, 189. 3, 92. 893. 5, 237. 6, 237. MĀK. P. 64, 12. H.

372. — Ohne Ergänzung *frisch an's Werk gehend, ganz bei einer Sache seiend, Etwas angelegentlich betreibend, gerüstet, zu handeln bereit*: कलिनापकृतज्ञानो नलः प्रतिष्ठदुद्यतः MBh. 3, 2857. HARIV. 11091 (S. 702). R. 2, 27, 15. R. GORR. 1, 65, 21. 2, 16, 22. Spr. 471, v. 1. KATHAS. 12, 89, 45, 29. RĪĠA-TAR. 3, 11. BHĀG. P. 3, 3, 15, 23, 8. — 7) *auftrütteln, aufschütteln; aufstreben*: प्र वाता इव दोधत उन्मा पीता ध्वंसत RV. 10, 119, 2. आत्सणास्त्वा शतकृत उद्धर्षमिव येमिरे 1, 10, 1. धृत्यो न योषामुर्दयस्त भुवर्णिः 86, 1. AV. 14, 1, 59. — 8) *zügeln, lenken*: उद्यम्य कृष्यान् MBh. 5, 7285. उद्यम्यद्विजिगीषन्ति 3, 302. = उत्तिप्य देरुम् NILAK. — 9) *droben halten, aufhalten*: वृष्टिम् TBr. 3, 3, 4, 3. TS. 6, 3, 4, 6. — 10) *verwechselt mit उद्गम् (vgl. u. अद्गम्, प्रत्युद्, समुद्, उप und नि)*: एष लोकाविनाशाय रविरुद्यत्तुमुद्यतः (lies उद्गत्तुमु^०) MBh. 1, 1274. उद्यच्छतं (d. i. उद्गच्छतं) पूर्णचन्द्रम् (उद्यतं पूर्णचन्द्रं सा die neuere Ausg.) HARIV. 8719. उद्यतकुध् d. i. उद्गतकुध् RĪĠA-TAR. 4, 380. — Vgl. उद्यति, उद्यत्तर fig. und उद्याम. — intons. *ausstrecken*: उद्यम्यमीति सवितेव ब्राह्म RV. 1, 95, 7.

— अद्गुद्, partic. अद्गुद्यत 1) *erhoben*: चक्र HARIV. 10804. वाङ्मुद-पडाः 12744. अद्गुद्यतापुध R. 6, 36, 104. शस्त्र MĀRK. 171, 21. सुव R. GORR. 2, 83, 33. कराः Hānds 3, 77, 23. प्रसादार्थं मया ते ऽयं शिरस्यद्गुद्यतो ऽञ्जलिः MBh. 1, 4744. — 2) *dargeboten, angeboten* M. 4, 247. fg. — 3) *im Begriff stehend zu, gerüstet, bereit, beschäftigt mit, begriffen in*; die Ergänzung im infin. HARIV. 14586. KUMĀRAS. 3, 70. MĀLAV. 56. VARĀH. BRU. S. 24, 3. im dat.: दिनकररथमार्गविच्छित्तये 12, 6. im loc.: कर्मसु M. 9, 302. अद्गुद्यतो (अद्गुद्यतो od. Calc.) रणे MBh. 6, 5217. इक्ष्वाङ्गुद्यतमानसः dessen Geist mit dem Hier beschäftigt ist, — sich hierher sehnt R. 5, 56, 108. im comp. vorangehend: बलिनियमनाद्गुद्यतस्तेव विज्ञोः MRGU. 88. — 4) *fehlerhaft für अद्गुद्गत (vgl. u. उद्, प्रत्युद्, समुद्, उप und नि)*: अद्गुद्यतः (अभिमुखमागत्य सत्कृतः Comm.) *churfurchtsvoll bewillkommenet* BHĀG. P. 10, 63, 52. प्रशमस्थितपूर्वपार्थिवं कुलमद्गुद्यतनूतनेश्वरम् (उर्जस्वल् st. अद्गुद्यत ed. Calc.) *aufgetreten, erschienen* RAGH. 8, 15. अद्गुद्यत = विजम्भित TRIK. 3, 3, 185.

— उपोद् *aufstellen* mittelst einer Unterlage oder dgl. ĀCV. ÇR. 5, 6, 12. चमसान् 13. ÇĀKKH. ÇR. 7, 5, 9.

— प्रोद् 1) *erheben*: प्रोदयंसीच्च मुद्गरम् BHATT. 15, 66. प्रोद्यतपष्टि PĀN-ĀT. 103, 19. die Stimme *erheben*: प्र सोमोय वच् उद्यतम् RV. 9, 103, 1. — 2) *प्रोद्यत im Begriff stehend zu (infin.)* HARIV. 7305. = उत्थित AK. 3, 4, 22, 88.

— प्रत्युद् 1) *darbieten, anbieten*: प्रत्युद्यतार्क्ष्या BHĀG. P. 1, 10, 86. — 2) *Jmd (acc.) das Gleichgewicht halten, aufwiegen*: तमेकादशिन्या पुरस्तात्प्रत्युद्यच्छति PĀNĀV. BR. 20, 2, 4. — 3) *प्रत्युद्यत fehlerhaft für प्रत्युद्गत (vgl. u. उद्, अद्गुद्, समुद्, उप und नि)*: पाडुके शिरसि न्यस्य रामं प्रत्युद्यतो ऽग्रम् BHĀG. P. 9, 10, 35. — Vgl. प्रत्युद्यम् fig. und प्रत्युद्यामिन्.

— समुद् 1) *erheben, aufheben*: समुद्यम्य करावुभौ MBh. 1, 6278. 2, 2464. 3, 15779. 4, 148. 753. 10, 624. R. 1, 56, 2. 2, 73, 14. 3, 8, 21. 4, 13, 2. 15, 21. MĀLAV. 57. MĀRK. P. 77, 27. 118, 48. 133, 30. — 2) *darbieten, anbieten* R. GORR. 2, 37, 9. त्वया समुद्यतो दातुम् MĀRK. P. 69, 51. — 3) *sich zu Etwas (acc.) anschicken, beabsichtigen*: गिरं समुद्यतो (= उप-

स्थिता NILAK.) मयोद्यमानां प्रणु भूय एव च MBh. 3, 16787. यस्ते समुद्यतः शायो द्वितीयः 50 v. a. die zweite Verwünschung, welche ich ausszusprechen beabsichtigte, MĀRK. P. 112, 24. समुद्यत im Begriff stehend, sich anschickend; mit infin. R. 1, 14, 8. R. GORR. 2, 39, 34. KATHAS. 65, 152. RĪĠA-TAR. 2, 89. 97. 153. 3, 50. HIT. 113, 14, v. 1. BHĀG. P. 9, 9, 28. PĀN-ĀT. 1, 4, 41. 12, 66. 15, 30. mit dat.: मैथुनाय BHĀG. P. 9, 9, 37. mit अर्धम्: उद्गार्ह्यम् 3, 22, 14. mit loc. *begriffen in*: रणेऽश्वरप्रतिष्ठापाम् RĪĠA-TAR. 3, 453. mit प्रति im Begriff stehend auf Jmd loszugehen: विरहदुःखं वीरो भोष्मं प्रति समुद्यतो MBh. 6, 5166. ohne Ergänzung *gerüstet, zu handeln bereit* R. 3, 1, 33. BHĀG. P. 7, 8, 28. — 4) *zügeln, lenken*: रश्मि-भिर्कृष्यान् MBh. 3, 756. 2798. 4, 1445. — 5) *समुद्यत wohl fehlerhaft für समुद्गत (vgl. u. उद्, अद्गुद्, प्रत्युद्, उप, नि)* in der Stelle: तस्य तां तरसा सर्वा वाणवृष्टिं समुद्यताम्. — वारयामास HARIV. 10764.

— उप 1) *aufstellen oder darbieten*: उपो ते अद्यो मय्यमयामि RV. 7, 92, 1. — 2) *ergreifen, fassen* RV. 8, 35, 21. ÇAT. BR. 14, 4, 2, 31. ÇĀKKH. ÇR. 16, 17, 10. उपं यच्छ प्रूर्पम् AV. 12, 3, 19. परस्य भार्यामुपयच्छति P. 1, 3, 56, Sch. med.: उपार्यस्त मरुत्त्राणि BHATT. 15, 21. *annehmen*: कोपा-त्काश्चित्प्रगैः प्रत्तमुपायंसत नासवम् 8, 33. *sich aneignen, sich vertraut machen mit*: शस्त्राण्युपायंसत (pass.) 1, 16. — 3) *stützen, als Unterlage einschieben, unterfassen, unterlegen* ÇAT. BR. 3, 5, 2, 2, 6, 3, 9, 14, 2, 17. KĀTJ. ÇR. 4, 9, 10. 5, 4, 2. 18, 3, 16. KAUC. 14. 42. fg. — 4) *zum Weibe nehmen, heirathen*; med. P. 1, 3, 56. *उपायत oder उपायस्त* 2, 16. VOV. 23, 19. 48. नाध्यात्रीमुपयच्छेत् NIR. 3, 5. ĀCV. GRHJ. 1, 5, 3. 6, 4. figg. M. 3, 11. MBh. 1, 1047. 3765. 3791. 5181. 2, 692. 3, 13154. RAGH. 14, 87. KUMĀRAS. 1, 18. ÇĀK. 63, 3. 110, 15. KATHAS. 14, 69. 15, 44. 33, 161. 36, 49. 42, 142. 49, 249. 51, 52. 156. 67, 51. 87. 69, 121. 108, 117. BHĀG. P. 1, 16, 2. 4, 1, 47. 10, 1. 24, 11. 30, 48. 9, 15, 7. MĀRK. P. 52, 14. 63, 61. 69, 6. 76. 47. DAÇAK. in BENF. Chr. 188, 7. 193, 23. BHATT. 4, 20. 28. 7, 101. act. GOBU. 2, 1, 5. KATHAS. 14, 67. — 5) *zeigen, an den Tag legen*: नोपायधं (kann auch zu उपा gezogen werden) भयम् BHATT. 7, 101. — 6) *inire (feminam) fälschlich für उपगम् (vgl. u. उद्, अद्गुद्, प्रत्युद्, समुद्, नि)*: एतास्तिस्वस्तु भार्यर्थे नोपयच्छेत्तु (v. l. नोपयच्छेत्) बुद्धिमान् M. 11, 172. — Vgl. उपयत्तर, उपयम fig. und उपयाम.

— नि 1) *anhaltten (den Wagen u. s. w.) bei Jmd (loc.), festhalten; zum Stehen bringen*: रथम् RV. 7, 74, 2. चक्रम् 1, 30, 19. 4, 47, 4. 8, 33, 22. सुते नि यच्छ तन्वम् 3, 31, 11. 10, 19, 2. मा त्वा केचित् यमन्विं न पाशिनः *ein- fangen* 3, 43, 1. 7, 69, 6. अक्षरूपानां न्ययां अविद्याम् 2, 38, 3. वाचस्पतिर्नि यच्छ- तु मयि AV. 1, 1, 3. गोष्ठे 2, 26, 1. 2. क ई नि येमे *wer hat sie bei sich festgehalten* RV. 10, 40, 14. med. *sich aufhalten* RV. 8, 2, 26. *bleiben*: तनूषु विद्या भुवना नि येमिरे 10, 56, 5. In der klassischen Sprache *zurückhalten, zügeln, bändigen, lenken*: रूयोत्तमान् MBh. 4, 1953. HARIV. 6640. रश्मीन् *die Zügel anziehen* MBh. 4, 1647. सुतो शशाक मेना न नि- यत्तुमुद्यमात् *abhalten von* KUMĀRAS. 5, 5. धावत्तमुन्मत्तमतः करणवारणम् । बलान्नियमितम् *gewaltsam zurückhalten* RĪĠA-TAR. 1, 251. ये त्वामुत्पथ- मावृढं न नियच्छति शास्त्रतः R. 3, 45, 6. 4, 17, 87. Spr. 4070. यथा यमः प्रियदेव्या प्राप्ते काले नियच्छति, तथा राज्ञा नियत्तव्याः प्रजाः 2321. बहूणां नियच्छेत् R. 3, 43, 42. नियेमिरे pass. BHATT. 14, 89. प्रकृत्या नियताः स्व- या BHAG. 7, 20. die Sinne, den Geist u. s. w. *zügeln*: इन्द्रियाणि मनसा

नियम्य 3, 7. MBu. 12, 3894. शरीरे चैव वाचं च बुद्धीन्द्रियमनांसि च । नियम्य M. 2, 192. MAITRAJUP. 6, 19. BHĀG. P. 2, 2, 16. नियतेन्द्रिय M. 6, 4, 11, 75, 106, 109. MBu. 12, 4256. R. 1, 7, 4. RAGH. 9, 18. नियतात्मन् M. 3, 188, 6, 86, 11, 218. R. 1, 4, 10, 2, 28, 12. BHĀG. P. 8, 16, 59. अनियतात्मन् Spr. 1291. — 2) befestigen —, festbinden an (loc.): वृत्ते नियता गौः RV. 10, 27, 22. पशूनां त्रिशते वासीगृहेषु नियतं तदा R. 1, 13, 33. नियम्य पृष्ठे — श्वधृ 2, 87, 23 (93, 27). गले यावत्सा तं पाशं नियच्छति KATHĀS. 90, 75. केशान्नियम्य (so die ed. Bomb.) die Haare aufbindend MBu. 9, 3586. नियताञ्जलि (vgl. वद्धाञ्जलि) die Hände zusammengelegt habend R. 3, 18, 15. वाच्यथा नियताः सर्वे verbunden mit, abhängig von M. 4, 256. चन्द्रे लक्ष्मीः प्रभा सूर्ये गतिर्व्याधि भुवि तमा । एतन्तु नियतं सर्वं त्वयि चानुत्तमं पशः || alles dieses ist in dir verbunden R. 3, 70, 5. MĀRK. P. 41, 22. — 3) anhalten, unterdrücken, hemmen: धूमम् KAUC. 18. प्राणं नियच्छन्मनसा BHĀG. P. 2, 2, 15. वाचम् M. 2, 185, 4, 49. MBu. 3, 15689. P. 1, 4, 76, Sch. नियच्छ क्रोधमात्मनः MBu. 1, 6833. न्यपच्छक्रोपमात्मनः 3, 2845. नियच्छ मन्युम् BHĀG. P. 7, 3, 28. तद्दर्शनक्षेपं नियम्य KATHĀS. 33, 60. KATHOP. 3, 13. न कथं च न उर्योनिः प्रकृतिं स्वां नियच्छति unterdrücken so v. a. verläugnen M. 10, 59. MBu. 13, 2604. स्वमापयेद् सृजतो नियच्छतः schaffend und unterdrückend d. i. zu Nichte machend BHĀG. P. 10, 70, 38; vgl. 2, 4, 6, 6, 38, 10, 43. सद् वैदेह्या भूत्वा नियतमैयुनः den fleischlichen Umgang einstellend R. GORR. 2, 3, 4. नियम्यतां विनिर्माणम् RĀĪA-TAB. 4, 59. bei sich behalten, versagen: न घा वसुर्नि यमते दानं वाजस्य गोमतेः RV. 6, 43, 23, 7, 27, 4, 37, 3. नार्ह दामानं मधवा नि यमत् 10, 42, 8. न ते वज्रो नि यमते dein Donnerkeil versage nicht 1, 80, 3. beschränken: नियताहारः seine Nahrung beschränkend M. 11, 77. BHĀG. 4, 30. R. 2, 24, 27. MĀRK. P. 23, 29. नियतभोजन R. 2, 109, 26. नियताशिन् mässig essend JĀGĒ. 3, 249. श्मशाननियताहारः seine Nahrung auf Hundefleisch beschränkend, nur Hundefleisch genießend R. 1, 59, 19. नियत sich beschränkend, ein einziges bestimmtes Ziel verfolgend, nur mit einer Sache beschäftigt, ganz bei einer Sache seiend M. 2, 104, 107, 115, 3, 258, 4, 98, 3, 158, 6, 1, 52, 95, 7, 218, 11, 111, 128, 217. JĀGĒ. 3, 12, 249. MBu. 3, 2462, 16695, 16724, 3, 7397, 12, 4256. R. 2, 21, 24, 24, 27, 36, 25, 74, 10, 3, 13, 27, 5, 18, 11. Spr. 4419. BHĀG. P. 1, 17, 37. नियतेन मनसा 4, 8, 51. die Ergänzung im loc.: सत्ये च नियतः सदा MBu. 1, 5267. — 4) festsetzen, bestimmen SARVADARĢANAS. 123, 7. इति नियम्यते so steht es fest BHĀG. P. 4, 26, 6. एवं नियम्य KATHĀS. 119, 64. वचसा नियम्यागमनं पुनः 23, 213. नियत bestimmt, festgestellt, sicher —, fest stehend, constant, regelmässig, unveränderlich KĀTS. ÇR. 1, 1, 10, 2, 14, 4, 2, 3, 14, 7, 1, 27, 10, 9, 24, 12, 1, 20. ÇĀKH. ÇR. 3, 4, 2. GRUJ. 1, 3. KAUC. 55. नियतवाचो युक्तयो नियतानुपूर्व्या भवन्ति Nir. 1, 15. M. 3, 44, 8, 164, 227, 419. MBu. 3, 1159, 4548. BHĀG. 3, 8, 18, 7, 9. SUÇR. 1, 312, 8. ÇĀK. 179. MEGR. 44. Spr. 1297, 1372. VARĀH. BṚH. S. 3, 4. UTTARARĀMAĒ. 38, 19 (32, 12). KAP. 1, 57. SĀMKAJAK. 39. fg. KUMĀRĪA bei MÜLLER, SL. 227. BHĀSHĀP. 15. ÇĀKH. zu BṚH. ĀR. UP. S. 38. BHĀG. P. 2, 2, 6, 4, 26, 7. MATSJA-P. bei MUIR, ST. 1, 53, N. 49. Schol. zu P. 1, 2, 44, 4, 44, 3, 21, VĀRTI. 3 und zu KAP. 1, 25. घाचारः P. 6, 2, 65, Sch. निसर्गः KATHĀS. 19, 28. स्वभावः Spr. 8093. अष्टपद्युतमस्थाननियतेर्नामभिः (हरस्य) KATHĀS. 54, 215, 53, 166. युगास्तनियते काले so v. a. zur Zeit des Weltendes R. 4, 60, 16. ऽव्रत MBu. 3,

16636. R. 1, 62, 28. KATHĀS. 33, 26. नियतानि als Synonym von इन्द्रियाणि TATTVA. 13. अनियत nicht bestimmt u. s. w. VARĀH. BṚH. S. 3, 5, 11, 15. Schol. zu P. 4, 1, 181. विधञ्चनियतं वेषमुन्मत्त इव so v. a. absonderlich, ungewöhnlich MBu. 3, 15416. नियतम् adv. bestimmt, gewiss, ganz sicher, constant, regelmässig HALĀJ. 4, 25. BHĀG. 1, 44. R. GORR. 1, 11, 15, 32, 7, 2, 18, 15, 3, 3, 4, 23, 6, 5, 1, 83. R. 6, 20. Spr. 1801, 2032, 2386, v. 1, 3473. VARĀH. BṚH. S. 103, 2. PAÑĒAT. II, 199. KĀM. NITIS. 3, 37, 10, 28, 14, 68, 13, 35, 18, 69. KATHĀS. 23, 32. RĀĪA-TAB. 1, 109, 4, 270, 3, 200. PRAB. 8, 10, 84, 4. DAÇAK. in BENF. Chr. 189, 20, 193, 3. Z. d. d. m. G. 14, 374, 4, 373, 7. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 6, Çl. 17. Schol. zu P. 4, 4, 66. — 5) festhalten, herbeiziehen; dauernd verleihen, einpflanzen: वृष्टिम् ÇAT. Br. 1, 8, 3, 14. TBa. 3, 3, 1, 3. TS. 6, 4, 1, 4. AIT. Br. 3, 24. ग्रस्मे रपिं नि यच्छतम् RV. 4, 30, 10, 7, 82, 8. न्यञ्चिना कृत्सु कामी अयंसत 10, 40, 12. मिमित इन्द्रे न्ययामि सोमः 6, 34, 4. VS. 9, 24. AV. 3, 20, 8, 4, 23, 6, 7, 24, 1. संज्ञानमिहास्मासु नि यच्छतम् 32, 1, 113, 3, 10, 3, 17. ÇAT. Br. 4, 6, 9, 2. स एवास्मै प्रज्ञा नस्योता नियच्छति TS. 2, 1, 1, 2, 4, 3, 11, 5. को नः कुत्से नियनानि नियच्छति regelmässig darbringen ÇĀK. 132. — 6) über Jind halten (vgl. u. simpl. 3): शर्म AV. 7, 6, 4, 12, 3, 8. — 7) nach unten kehren (die Hand) TS. 2, 6, 5, 4. — 8) in der Gramm. niedrig halten im Ton so v. a. mit dem Anudatta sprechen RV. Prāt. 3, 9, 12, 11, 25. — 9) नियत heisst der Saṁdhi von आस् vor Tönen den RV. Prāt. 4, 8, 9. — 10) नियच्छति fehlerhaft für निगच्छति (vgl. u. उद्, अभ्युद्, प्रत्युद्, समुद् und उपः मोक्षमार्गं नियच्छति JĀGĒ. 3, 113. भावो भावं नियच्छति MBu. 13, 1878; vgl. u. भाव 3). Eine Menge anderer Belege findet man in den Nachtragen u. गम् mit नि, woselbst aber die Stelle MBu. 13, 2604 zu streichen ist, da hier नियच्छति richtig ist; vgl. oben u. 2). — Vgl. अनियत, नियति fgg., नियम fgg., नियम्य, नियामक fgg. — caus. 1) zurückhalten, festhalten, anhalten, zügeln, bündigen, fesseln: नियमयसि विमार्गप्रस्थितानात्तदण्डः ÇĀK. 103. KĀM. NITIS. 2, 44. Spr. 440. ÇĀKH. zu BṚH. ĀR. UP. S. 243. तेन हि नियम्यते सर्वं 241, 233. ÇĀK. 77. यथा वलिर्नियमितः HARIV. 9898. स्नाद्यं जन्म ध्रुवस्य धमति नियमितं यत्र तेजस्वि चक्रम् an den gekettet Spr. 936, 641, 711, 1994. भगवान् — धर्मार्थयशःप्रज्ञानन्दामृताचरोधेन गृहेषु लोकं न्ययमयत् fesselte sie an's Haus BHĀG. P. 5, 4, 13. क्रियानियमित durch Geschäfte zurückgehalten MBu. 13, 3014. दीर्घधमी (वाहः) नियमिताः परमण्डपेषु angebunden RAGH. 3, 73. अत्रणनियमित am Ohr befestigt, an's Ohr gebunden ÇIÇ. 7, 56. अतर्नाडीनियमितमरुत् eingeschlossen in PRAB. 1, 10. — 2) hemmen, unterdrücken: नियमितप्राण VIKR. 1. Spr. 784. lindern: क्षयाद्रुमैर्नियमितार्कमपूषतायः (पन्थाः) ÇĀK. 86. नियमितगदेन्द्रकवृत्तिर्ममः RAGH. 17, 81. नियमितपरिधेदा तच्छिरश्चन्द्रयादैः KUMĀRAS. 1, 61. — 3) bestimmen: कल्याणदेव्यसौ । तस्मै नियमिता दातुं निष्पुत्रेणा सता मया RĀĪA-TAB. 4, 461. गते नियमिते काले PAÑĒAB. 1, 13, 1. beschränken: पूर्वोक्तं फलाभिलाषनियेधं नियमयति KULL. zu M. 2, 5.

— परिणि P. 8, 4, 17, Sch. — प्रणि ebend. und 1, 1, 20, Sch.

— प्रतिनि, partic. ऽयत für jeden einzelnen Fall besonders bestimmt, je anders bestimmt, je ein anderer Spr. 1431. DAÇAK. in BENF. Chr. 187, 22. KULL. zu M. 1, 118, 2, 287, 8, 41, 11, 59. fgg. S. 358. Z. 13. fg. KUSUM. 9, 16, 18, 20. SARVADARĢANAS. 131, 14. fg. 146, 16, 177, 4. MÜLLER, SL.

170. — Vgl. प्रतिनियम्.

— विनि 1) zügeln, bändigen, im Zaum halten M. 9, 249. मनसैवेन्द्रियग्रामं विनियम्य BHAG. 6, 24. विनियतं चित्तम् 18. विनियतचेतस् MĀRK. P. 104, 38. — 2) zurückziehen, einziehen: यथा कूर्म इलाङ्गानि प्रसार्य विनियच्छति । एवमेवेन्द्रियग्रामं बुद्धिः सृष्ट्वा निपच्छति ॥ MBH. 12, 8987. — 3) hemmen, unterdrücken, von sich fern halten: प्रमोहं विनियच्छति MBH. 13, 1012; vgl. jedoch 14, 1086. — 4) beschränken: विनियताहारं मृदुस्ये Nahrung zu sich nehmend R. 3, 6, 7. — 5) विनियतम् BHĀG. P. 4, 15, 38 bei BURNOUR wohl nur Druckfehler für विनयितम्, wie die ed. Bomb. liest. — Vgl. विनियम्.

— संनि festhalten, anziehen: अग्नीधून् die Zügel MBH. 7, 8180. Jmd zurückhalten 14, 225. zügeln, bändigen, im Zaum halten: इन्द्रियाणि Spr. 3748. M. 2, 96. 175. BHAG. 12, 4. MBH. 13, 535. धैर्यान्मनः संनियम्य HARIV. 6742. संनियम्यात्मनात्मानम् BHĀG. P. 4, 8, 24. unterdrücken: रोगान् सुच. 2, 371, 18. वेगं रुर्यक्रोधायोः Spr. 3160. क्रोधम् R. 5, 24, 3. 6, 7, 14. मन्थुम् BHĀG. P. 4, 18, 2. वेदनाम् MBH. 6, 5816. चिरसंनियतं वाय्वम् R. 2, 30, 23. unterdrücken so v. a. zu Nichte machen (Gegens. सर्ज्) BHĀG. P. 2, 10, 43; vgl. 2, 4, 6. 6, 38. 10, 70, 38. — Vgl. संनियच्छन् figg.

— परि zielen, schießen: परि यद्वेष्टेण सीमप्यच्छत् nachdem er mit dem Donnerkeile geschossen hat RV. 1, 61, 11. — caus. ministrare: परियमयति (परिगमयति?) ब्राह्मणम् SĀJANA nach WEST.

— प्र 1) strecken, vorstrecken: प्रयता ऋष्टयः RV. 1, 166, 4. ब्राह्म 190, 3. रुस्त AIT. BR. 3, 31. प्रयताञ्जलि R. 3, 68, 23. प्रयत langgestreckt: इदं दीर्घं प्रयतं सध्वंश्च RV. 1, 154, 3. weitreichend: दुन्दुर्भेवाक् AV. 5, 20, 5. 13, 2, 31. — 2) über Jmd halten: प्र नो यच्छतादवृकं कुर्दिः RV. 1, 48, 15. 6, 9, 1; vgl. u. simpl. 3). — 3) darreichen, anbieten; darbringen, geben, übergeben, dahingeben, verleihen; mit acc. der Sache und dat., gen. oder loc. der Person. शमिधं पूरिधं प्र यंसि च RV. 1, 42, 9. 61, 2. शतमश्वान्प्रयतान्स्य घादम् 126, 2. 3, 1, 22. प्रयतं रुस्तद्धातुर्गुप्तम् 3, 33, 10. स्वधाभिर्यज्ञं प्रयतं नृपताम् TBR. 3, 1, 4, 6. RV. 3, 36, 2. 9. 10. रायः 4, 2, 20. मृधानि 5, 30, 12. 36, 4. 8, 17, 10. घृता रुच्येपि प्रयतानि वर्हिषि auf die Streu gesetzt 10, 15, 11. AV. 8, 8, 10. 12, 3, 31. 3, 57. AIT. BR. 1, 4. व्रतम् 3, 40. ÇAT. BR. 1, 3, 2, 3. स्तनम् 14, 9, 2, 28. इन्द्रो यतीन्सालावृकेभ्यः प्रायच्छत् ÇĀNKH. ÇR. 14, 50, 2. KAUSH. UP. 3, 1. सज्ञातान् TS. 2, 2, 41, 3. घृसिम् KĀTJ. ÇR. 6, 4, 13. ÇĀNKH. GRHJ. 2, 12. MAITREJUP. 6, 33. P. 4, 4, 30. fg. M. 3, 249. 4, 192. 234. 11, 15. 25. MBH. 1, 5704. 2, 1356 (करान् Tribut darbringen). 3, 8544. 12018. 12277. 5, 623. 13, 6699 (mit der ed. Bomb. आसनार्कस्य zu lesen). BHAG. 9, 26. R. 2, 20, 29. 30, 43. 32, 8. 39, 16. 53, 27. 98, 18. 112, 22. R. GORR. 2, 124, 12. 3, 63, 7. 4, 24, 25. 51, 20. MĀRK. 105, 10. ÇĀK. 75, 14. VIKR. 96. Spr. 1112. 3970. 4046. VARĀH. BRH. S. 12, 15. KĀM. NĪTIS. 17, 21. fg. KATHĀS. 13, 185. 19, 58. 23, 18. 33, 25. 39, 112. 54, 158. RĪGĀ-TAR. 4, 194. 257. DAÇAK. in BENF. CHR. 196, 11. BHĀG. P. 4, 1, 20. MĀRK. P. 32, 18. 63, 24. PAÑĀT. 96, 20. HIT. 65, 15. mod. M. 3, 223. HARIV. 10263. R. GORR. 2, 123, 21. PAÑĀT. IV. 27. मधुसर्पिषी लेढुं प्रयच्छत् सुच. 4, 101, 18. गृहीतमूल्यं यः पण्यं क्रेतुर्नैव प्रयच्छति abliefern JĀG. 2, 254. स्वशिरो मे प्रयच्छ hergeben KATHĀS. 41, 37. शरीरम् PAÑĀT. 88, 14. आत्मनो जीवितम् 70, 8. तद्दानधर्वविवर्हिनात्मानं प्रयच्छ 45, 6. वेदम् übergeben so v. a. lehren JĀG. 1, 34. विषम् Jmd Gift geben PAÑĀT. VI. Theil.

34, 16. अम्भः geben, bringen (vom Regenbogen) VARĀH. BRH. S. 35, 3. फलम् verleihen, bringen BHĀG. P. 6, 6, 9. MĀRK. P. 18, 48. द्विगुणं लाभम् VARĀH. BRH. S. 42, 9. निद्राम् SĀH. D. 57, 7. कामान् MBH. 1, 6657. तृप्तिम् 8084. R. 1, 62, 11. भोगं मोक्षं चैव KATHĀS. 52, 16. पीठम् VARĀH. BRH. S. 53, 58. भयम् Spr. 892. MBH. 5, 1226 (wo die ed. Bomb. richtig प्रयच्छति liest). अभयम् BHĀG. P. 3, 5, 42. अभयवाचम् HIT. ed. JOHNS. 1234. सत्क्रियाम् Spr. 2513. मानमात्रम् 2612. पुष्टिम् 4748. पराभवम् 2425. घनिष्ठम् KATHĀS. 32, 92. अनुज्ञाम् 53, 154. MBH. 1, 5919. आज्ञाम् BHATT. 17, 27. शापम् einen Fluch über Jmd (gen.) aussprechen KATHĀS. 41, 23. MĀRK. P. 74, 30. मम पुष्टं प्रयच्छ so v. a. kämpfe mit mir R. 4, 9, 38. 7, 18, 7. HARIV. 8364 (med.). wiedergeben M. 8, 181. MBH. 3, 15131. BHĀG. P. 9, 14, 8. सुकृतं न (so ist wohl zu lesen) प्रयच्छति यावज्जन्म कृतं नराः eine Wohltat erwidern MĀRK. P. 14, 72. ऋणम् eine Schuld bezahlen M. 8, 158. विक्रयेण verkaufen RĪGĀ-TAR. 4, 397. कैकेयेषु च हतान्स मातुलाय प्रयच्छति absenden R. 6, 82, 140. कृतसं पुरुषस्यार्थं प्रकाश्य बुद्धौ प्रयच्छति so v. a. vorführen SĀMĀJAK. 36. सध्या वक्तमभि प्रयच्छति परं पर्यश्रुणो लोचने richten auf Spr. 1425. — 4) in die Ehe geben, vom Vater, der die Tochter vorheirathet: प्रजापतिः सोमाय दुहितरं प्रायच्छत् AIT. BR. 4, 7. ÂÇV. GRHJ. 1, 5, 2. ÇAUNAKA in Z. f. vgl. Spr. 1, 442. M. 8, 224. 9, 71. 89. R. 1, 8, 16. KATHĀS. 43, 196. BHĀG. P. 4, 1, 11. MĀRK. P. 14, 68. — 5) प्रयत eine dem Ernst des Augenblicks entsprechende Stimmung und Haltung zeigend, innerlich und äußerlich zu einer ernsten Handlung gehörig vorbereitet; = पवित्र, पूत AK. 2, 7, 44. = अनुच्छिष्ट HALĀJ. 2, 247. = शुचि. अतिनम्र, पलवत्, प्रयत्नयुक्त, धीर, नियततत्पर Comm. य इमं परमं गुह्यं आचयेद्वत्संसदि । प्रयतः KATHOP. 3, 17. VS. PRĀT. 1, 20. M. 2, 183. 185. 222. 3, 216. 226. 228. 4, 49. 5, 86. 145. 8, 258. 11, 258. MBH. 3, 3010. 11931. 5, 426 (प्रयता च mit der ed. Bomb. zu lesen). 12, 9058. 13, 382 (प्रयताः mit der ed. Bomb. zu lesen). 2669. 7101. R. 1, 2, 27. 50, 16. 2, 31, 19. 82, 83. 104, 28. R. GORR. 1, 12, 27. 27, 9. 33, 39. 2, 17, 6. 98, 21. 4, 27, 11. 5, 93, 2. 7, 83, 8. KUMĀRAS. 1, 59. 3, 16. RAGH. 1, 35. 90. 95. 5, 28. 8, 11. 13, 70. VARĀH. BRH. S. 46, 64. 48, 19. 88, 40. BHĀG. P. 1, 3, 29. 2, 2, 14. 3, 7. 4, 7, 25. 8, 71. 12, 47. 5, 23, 8. 6, 15, 27. 8, 4, 24. 16, 62. MĀRK. P. 51, 51. 96, 12. सर्वकर्मसु MBH. 13, 7100. रणे 3, 12237. अन्नसदीना° RAGH. 3, 44. 65. अयभृत्° 9, 18. अभियेक° 14, 82. आचार° VIKR. 43. अग्रयत M. 5, 142. 11, 153. R. 3, 42, 8. Spr. 4216. VARĀH. BRH. S. 50, 6. KATHĀS. 33, 65. BHĀG. P. 6, 18, 49. प्रयतेनात्तरात्मना MBH. 2, 428. प्रयतात्मन् M. 4, 145. fg. R. 4, 8, 39. Spr. 5323. BHĀG. P. 7, 10, 28. प्रयतात्मवत् R. ed. Bomb. 6, 106, 28. 7, 3, 22. प्रयतमानस MBH. 3, 5001. प्रयते देशे an einem reinen, einer heiligen Handlung entsprechenden Orte R. 6, 96, 7. st. प्रयतवाग्भूवा HARIV. 12285 liest die neuere Ausg. प्रयत्नवान्भूवा. — Vgl. प्रयत, प्रयति, प्रयत्तर्, प्रयाम.

— अतिप्र hinüberreichen, weitergeben TS. 2, 4, 42, 7. TBR. 1, 1, 2, 9, 2, 5.

— अनुप्र reichen, geben TS. 2, 2, 4, 5.

— आप्र darreichen: आप्रयच्छ (आ प्र यच्छ VS. und TS.) दत्तिणादौ सव्यात् AV. 7, 26, 8.

— उपप्र dazu reichen ÇAT. BR. 5, 4, 5, 13.

— प्रतिप्र wieder ausliefern, zurückgeben; weitergeben TS. 6, 5, 3, 3. 8, 4. ÂÇV. ÇR. 5, 12, 13. GRHJ. 1, 8, 9. LĀTJ. 5, 2, 7. DAÇAK. in BENF. CHR. 195, 14.

— संप्र (zusammen) übergeben, anliegend, darbringen, geben, verleihen RV. 10, 98, 11. AV. 10, 8, 48. KAUSH. UP. 2, 15. AIT. BR. 2, 7, 41. प्रजाप-
तिर्यसं देवेभ्यः संप्रायच्छत् 8, 32. ÇAT. BR. 4, 5, 2, 10. ÇĀKṢH. GṆH. 2, 10.
Nir. 2, 4. प्रातःसवनम् KṢĀND. UP. 2, 24, 6. ब्राह्म JĀṢ. 1, 266. यो ऽसा-
धुभ्यो ऽर्धमादाय साधुभ्यः संप्रयच्छति M. 11, 29. MBH. 1, 3087. 3, 14024.
4, 132. 12, 4010. (अमृतं st. अनृतं mit der ed. Bomb. zu lesen). 13, 676.
R. 2, 7, 7. R. GORR. 2, 109, 32. Spr. 4893. VARĀH. BH. 8, 90, 11. MĀK.
P. 18, 49. अर्बुदेन गवो ब्रह्मन्मम राज्ञेन वा पुनः । नन्दिनीं संप्रयच्छस्व
abtreten für MBH. 1, 6664. (eine Tochter) in die Ehe geben 3, 16664
(= SĪV. 2, 4 mit falscher Lesart). R. GORR. 1, 74, 6. wiedergeben 6, 6, 18.
med. sich gegenseitig darreichen ÇAT. BR. 5, 4, 4, 19. कुमारं मातापितरौ
त्रिः संप्रयच्छते KAUC. 84. mit instr. der Person (st. dat. oder gen.) und
acc. der Sache Jmd Etwas geben BHATT. 8, 32; vgl. P. 1, 3, 55.

— प्रति 1) Jmd das Gleichgewicht halten, aufwiegen: सृक्षं वै प्रति
पुरुषः पशूनां यच्छति TS. 5, 2, 9, 2; vgl. u. प्रत्युद्. — 2) dauernd ver-
leihen: यया शूर प्रत्यस्मभ्यं यंस्ति त्मन्मूर्धं न विश्वध तर्ध्वे RV. 1, 63, 8.
wiedergeben BHĀG. P. 3, 1, 11. 9, 6, 19.

— वि 1) aufrichten, ausbreiten: शर्म RV. 6, 51, 5. 1, 85, 12. 5, 55, 9.
8, 47, 2. AV. 1, 20, 3. हृदिः RV. 8, 27, 20. 42, 2. वज्रयम् 1, 189, 6. — 2)
ausspreizen: वि सक्थानि नैरा यमुः RV. 5, 61, 3. ausgreifen (von Rossen
im Lauf) 9. auseinanderhalten: यत्संयमो न वि यमः AV. 4, 3, 7. यथा
पथा पतयन्तो विप्रेमिरे RV. 4, 54, 5. विपत्तं ausgestreckt, ausgebreitet: स-
कुम्भाज्जं विपत्तावस्य पत्नौ AV. 10, 8, 18. 13, 3, 14. RV. 4, 19, 3. TS. 4, 4,
5, 1. विपत्तम् adv. auseinandergehalten, in Absätzen: विपत्तं पच्छे नि-
विदः शंसति ÇĀKṢH. Ç. 7, 19, 23. 8, 7, 19. ĀÇV. Ç. 5, 20, 6. — caus. aus-
dehnen: वि मध्यं याम्यौषधे AV. 6, 137, 8; vgl. AV. PĀT. 4, 93.

— सम् 1) zusammenhalten, — ziehen, anziehen, festhalten, zügeln,
in der Gewalt haben RV. 9, 69, 3. वेळ्ळुर्न रश्मीन्समयंस्तु सारथिः 1,
144, 3. सं या रश्मेर्व यमुर्पु बिष्ठा द्वा ज्ञां अस्मा बाहुभिः स्वैः 6, 67, 1.
AV. 4, 3, 7. संयतरश्मि Nir. 5, 8. संयच्छ वाजिनां रश्मीन् R. 2, 40, 22. सं-
यतप्रग्रहं रथं कृत्वा ÇĀK. 100, 15. संयच्छ मामकानश्चान् lenken MBH. 4,
1212. यस्तान्संयमते (so beide Ausg.) 11, 177. कृपाः सुसंयता मातलिना
3, 12110. संयच्छ वाजिनः सूल शनैर्याकि R. GORR. 2, 39, 26. 44, 12 (46, 11
SCHL.). यमः संयमतामकम् BHĀG. 10, 29. BHĀG. P. 14, 16, 18. सर्वेन्द्रियाणि
संयम्य Spr. 3218. BHĀG. 2, 61. MĀK. P. 43, 81. संयतेन्द्रिय MBH. 3, 2075.
2463. 16676. BRAHMA-P. in LA. (III) 48, 18. संयतात् BHĀG. P. 9, 2, 12.
संयतप्राण (= संयतेन्द्रिय) 6, 16, 16. प्राणा इव सुसंयताः 10, 68, 4. संयम्या-
त्मानमात्मना KĀM. Nir. 1, 36. आत्मा संयतो मनीषिणाः Spr. 641. संय-
तात्मन् M. 11, 236. R. GORR. 1, 1, 12. BHĀG. P. 7, 4, 28. असंयतात्मन् BHĀG.
6, 36. संयम्य चित्तानि MBH. 4, 133. धृतिसंयतचेतस् R. GORR. 2, 16, 48.
संयम्य च मनः M. 2, 100. BHĀG. P. 4, 1, 19. मानसमसंयतः PRAÇNOTTARĀM.
14 in Monatsb. d. B. Akad. 1868, S. 99. यस्य कृत्स्नी च पादौ च मनश्चैव
सुसंयतम् PRAB. 26, 1. कथमिदं शरीरं संयम्यते Nir. 14, 6. सं या दामूनि ये-
मथुः RV. 8, 25, 6. — TB. 2, 1, 2, 8. 5, 2, 40, 6. ÇAT. BR. 14, 1, 2, 6. संयत
(वर्तमाने) KĀR. zu P. 2, 2, 188. der sich zügelt, — beherrscht, — in der
Gewalt hat HALĪ. 2, 189. MBH. 11, 177. Spr. 3100. 3182. BHĀG. P. 3,
21, 49. 4, 24, 15. PĀNĪ. 1, 2, 4. सु° 7, 94. KATHĀS. 49, 234. MĀK. P. 34,
115. अ° Spr. 4979. संयतो मनोवाक्कायकर्मभिः JĀṢ. 1, 225. स्त्रीषु Suçr.

2, 147, 9. स्त्रीवाक्कायकर्मभ्यः M. 5, 165. fg. 9, 29. मनोवाक्कायसंयता R. 2,
94, 18. वाग्वाह्यदरसंयत M. 4, 175. संयतवत् dass. HARIV. 15456. kommen,
unterdrücken: गिरम् MBH. 12, 3894. कामक्रोधौ Spr. 3899. M. 12, 11.
कोपम् MBH. 3, 2841. रोषम् R. GORR. 2, 77, 28, 30. BHĀG. P. 4, 11, 31. मन्यु-
संरम्भम् 8, 11, 45. संयतं क्रोधम् R. 2, 97, 28 (106, 25 GORR.). व्यसनानि 3,
13, 5. संयतमैथुन MBH. 13, 3321. unterdrücken so v. a. aufheben, zu Nichts
machen (Gegens. सङ्ग) BHĀG. P. 2, 4, 6 (med.). 6, 38; vgl. 2, 10, 48. 10, 70,
38. पन्थौ कृतस्य समयंस्त रश्मिभिः war eingeschränkt RV. 1, 136, 2. zu-
sammenbinden, aufbinden, binden, anbinden, fesseln: केशांसंयम्य MBH.
3, 16848. केशाः संयताः AK. 3, 4, 30, 195. H. 570. संयताः कचाः AK. 2,
0, 2, 48. संयतवस्त्र Spr. 637. संयम्यैर् (मुनिं) ततो राज्ञे दस्युश्च न्यवेदयत्
MBH. 1, 4315. R. 4, 8, 22. मत्तान्वनद्विपान् KATHĀS. 11, 4. 12, 156. 27, 204.
37, 40. 42, 42. 54, 141. 88, 32. 123, 130. वानरं मा न संयसीः BHATT. 9, 50.
संयम्यमान KATHĀS. 71, 143. संयत gebunden, angebunden, gefesselt, ge-
fangen AK. 3, 1, 42. H. 439. HALĪ. 2, 185. M. 8, 865. MBH. 3, 1694. 12786.
HARIV. 9390. 10868. 14370. R. 1, 1, 23 (26 GORR.). RAGH. 3, 20, 42. MĀ-
LAV. 7. KATHĀS. 14, 4. 51, 5. 56, 25. 61, 126. 63, 51. 118, 146. 149. zusam-
menthun, aufhäufen; med. für sich: व्रीहींसंयच्छते P. 1, 3, 75. Sch.
schliessen: सर्वद्वाराणि संयम्य BHĀG. 8, 12. असंयतकवाट R. 2, 71, 34. संयत
im Gegens. zu व्यात AV. 6, 36, 1. 10, 4, 8. वस्ति संयम्य धारयेत् an-
drückend Suçr. 2, 352, 6. — 2) zusammenhalten so v. a. in Ordnung
halten: संयतोपस्करा JĀṢ. 1, 83. — 3) Jmd beschenken; med. und instr.
der Person, wenn es eine unerlaubte, act. und dat. der Person, wenn
es eine erlaubte Handlung ist, P. 1, 3, 55 und SINDH. K. zu P. 2, 3, 27.
दास्या संयच्छते कामुकः, भार्यायै संयच्छति. — 4) संयत = उद्यत im Be-
griff stehend, gerüstet, bereit; mit influ. HARIV. 14645. fg. — Vgl. असं-
यत, संयम fgg. — caus. bezwingen: संयमितारि RAGH. od. Calc. 1, 62.
aufbinden: संयमयामि तावत् — पाणिना पाञ्चाल्या दुःशासनावकृष्टं केश-
कृत्तम् Veris. in SĀH. D. 161, 19. संयमित gebunden, gefesselt MĀKṢH.
98, 12. KATHĀS. 64, 55. दोभ्यां संयमितः umfassen, umschlossen Gīt. 12,
11. क्लेशांसंयमित (स्वरसंक्रम) wohl unterbrochen MĀKṢH. 44, 15. संयमित
gesammelt, fromm gestimmt R. GORR. 2, 3, 34.

— उपसम्, partic. °यत eingezwängt in (loc.) Suçr. 1, 101, 7.

1. यम (von यम्) m. Vor. 26, 170. 1) Zügel: पृष्ठे सेदौ न्तोर्धमः RV. 5,
61, 2. — 2) Lenker: रथानाम् RV. 8, 92, 10. — 3) das Hemmen, Unter-
drücken: वाचाम् Schweigsamkeit BHĀG. P. 5, 5, 12. = संयम AK. 3, 3, 14.
TAIK. 3, 3, 302. H. an. 2, 332. fg. MED. m. 23. = यमन H. an. — 4) in
der Phil. Selbstbezwungung, das Verbot der Beschädigung Anderer durch
Wort oder That und der Ueppigkeit, ein allgemeines Sittengesetz AK. 2,
7, 48. MED. JOGAS. 2, 29. अकिंसास्त्यास्तेयब्रह्मचर्यापि सुखं यमः 30. NI-
LAK. 28. TATTVAS. 19. SARVADARÇANAS. 153, 10. 161, 2. 173, 16. fgg. MADHUS.
in Ind. St. 1, 22, 22. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 128. VP. 288. 653. BHĀG. P.
1, 6, 36. 4, 22, 24. H. 81. H. an. यमान्सेवेत सततं न नित्यं नियमा-
न्धः M. 4, 204. MBH. 12, 5913. राज्ञो विवेकस्य बलवतो यमादीनमात्मान् PRAB.
8, 9. fg. यमश्च दशधा प्रोक्तः Verz. d. Oxf. H. 233, b, 6. ब्रह्मचर्यं दया ता-
सिर्दानं (st. dessen fälschlich ध्यानं GĀRUPA-P. 105 im ÇKDra.) सत्यमक-
त्कता । अकिंसास्त्येयमाधुपद-वेति यमाः स्मृताः ॥ JĀṢ. 3, 318. आनृशंस्यं
तमा सत्यमकिंसा दम घातव्यम् । प्रीतिः प्रसादो माधुर्यं मार्दवं च यमा दश ॥

N. 4. Ghat. 22. Arten derselben: युक्पाद° BHATT. 10, 2. अयुक्पाद° (अ-युक्पाद°) 10. आद्यत्त° 21. पादादि° 4. पादमध्य° 5. पादात्त° 8. पादादिमध्य° 15. पादाद्यत्त° 11. मध्यात्त° 17. काञ्ची° 8. गर्भ° 18. चक्रवाल° 6. पुष्प° 14. मल्ल° 20. मिथुन° 12. वृत्त° 13. विषय° 16. समुद्र° 7. सर्व° 19. यमकावली 9. °काव्य heisst das dem Ghaṭakarpāra zugeschriebene künstliche Gedicht HARR. Anth. S. 124. यमकत्वं n. nom. abstr. Schol. zu Kāvya. 1, 61. — c) ein best. Metrum: 4 Mal 〰〰〰〰 COLEBR. Misc. Ess. II, 158 (V, 5).

यमकालिन्दी (2. यम + का°) f. Bein. der Saṃgūṇā, der Mutter Jama's, TRIK. 1, 1, 100.

यमकिंकर m. Jama's Scherge (किं°) MĀRK. P. 14, 70. PAÑĀT. 104, 15. 247, 8.

यमकीट (2. यम + कीट) m. Holzwurm TRIK. 2, 5, 28.

यमकील (2. यम + कील) m. Bein. Viṣṇu's H. ८. 74.

यमकेतु (2. यम + केतु) m. eine Fahne Jama's so v. a. ein Todeszeichen BHĀU. P. 11, 30, 5.

यमकोटि und °कोटी (2. यम + को°) f. N. pr. einer mythischen Stadt, die nach den Astronomen 90° östlich von Laṅkā liegen soll, SŪRJAS. 12, 38. SIDDHĀNTAṢ. 3, 28. 44. 46. Verz. d. B. H. No. 1240. REINAUD, Mém. sur l'Inde 341. fg. 347. 350.

यमकूप m. Jama's Behausung MBH. 12, 11128. R. GORR. 2, 18, 13. BHĀU. P. 2, 8, 6. 9, 20, 22. — Vgl. u. 1. तय.

यमगाथा f. ein über Jama handelnder Vers oder ein solches Lied TS. 5, 1, 2. KĀṬH. 20, 8. PĀR. GṚHJ. 3, 10; vgl. JĀGṆ. 3, 2, wo zu गाथा aus यमसूक्त यम zu ergänzen ist.

यमगीत n. der über Jama handelnde Gesang, Bez. des 7ten Kapitels im 3ten Buche des VP.

यमघण्ट m. Bez. eines astr. Joga Verz. d. Oxf. H. 86, a, 41.

यमघ्न adj. Jama (den Tod) vernichtend, Beiw. Viṣṇu's PRAṆOTTARAM. in Monatsb. d. Berl. Ak. 1868, S. 110.

यमघ्न (2. यम + 1. घ्न) adj. von Geburt doppelt, m. du. Zwillinge MBH. 1, 5271. 3, 10858. 15608. HARIV. 532. KATHĀS. 23, 91. 63, 7. UTTARARĀMAK. 87, 7 (112, 3).

यमज्ञात dass. R. 7, 97, 5. °ज्ञातक dass. 66, 9. 96, 17.

यमजित् m. Jama's Besieger, Bein. Īva's H. 200, Sch.

यमजिह्वा f. Jama's Zunge, N. pr. einer Kupplerin KATHĀS. 57, 59.

यमतीर्थ n. N. pr. eines Tīrtha Verz. d. Oxf. H. 73, b, 17.

यमर्त्त n. das Jama-Setn TS. 2, 1, 4, 4. MBH. 3, 16781. PAÑĀT. 1, 8, 23.

यमर्द (2. यम + र्द) m. N. pr. eines Asura KATHĀS. 9, 16. eines Rākṣasa 18, 336. 42, 125. eines Kriegers auf Seiten der Götter 48, 17.

यमर्द (wie oben) f. Jama's Spitzzahn: यमर्दघातं गतः so v. a. dem Tode verfallen MBH. 7, 4152.

यमदग्नि falsche Schreibart für जमदग्नि BHAR., DVIRŪPAK. nach ÇKDn.

यमदण्ड m. Jama's Keule R. 1, 56, 19. R. GORR. 1, 56, 28. KATHĀS. 18, 281.

यमदूर्त 1) m. Jama's Bote AV. 8, 2, 11. 8, 11. PĀR. GṚHJ. 3, 15. Spr. 1261. PAÑĀT. 1, 3, 32. KĀURAP. 31. — 2) f. ई N. einer der neun Samīdh GṚHJAS. 1, 28.

यमदूतक 1) m. a) Jama's Bote. — b) Kröhe ÇABDAR. im ÇKDn. — 2)

f. °दूतिका die indische Tamarinde WILSON nach ÇABDAR., ÇKDn. angeblich nach AK.

यमदेवता f. Bez. des unter Jama stehenden Nakṣatra Bharaṇī H. 108.

यमदेवत adj. Jama zum Beherrscher habend. VARĀH. BṆH. S. 81, 8.

यमद्रुम m. Jama's Baum, Bombax heptaphyllum RĪGĀ. im ÇKDn.

यमद्वितीया (2. यम Zwillings + द्वि°) f. Bez. des 2ten Tages in der 11ten Hälfte des Kārttika Verz. d. Oxf. H. 284, a, 45. °व्रत 34, a, 23.

यमद्वीप m. N. pr. einer Insel VP. 178, N. 3. — Vgl. यवद्वीप.

यमधानी f. Jama's Behausung Spr. 779.

यमधार (2. यम + 2. धार) m. eine best. zweischneidige Waffe ÇKDn.

यमन (von यम्) 1) adj. f. ई bündigend, lenkend VS. 9, 22. 14, 22. — 2) m. der Gott Jama MĀRK. n. 109. — 3) n. das Bündigen, Zügeln H. an. 3, 401. यमनायतिरुच्यते HARIV. 14955. कालियस्य RĪGĀ-TAR. 5, 114. das Binden H. an. MED. das Aufhören MED.

यमनक्षत्र n. Jama's Sternbild TBH. 1, 5, 2, 7. WRBER. Nax. 1, 323. 2, 309. fg. 384.

यमनिका f. falsche Schreibart für यवनिका ÇKDn. nach RĀMĀÇRAMA zu AK. 2, 6, 2, 22.

यमनेत्र adj. Jama zum Führer habend VS. 9, 35. TS. 1, 8, 2, 1.

यमन्वन् m. oder यमन्वा f. eine durch Vṛddhi gesteigerte Nominalform ÇĀNT. 2, 18.

यमपुरुष m. Jama's Scherge ĀÇV. GṚHJ. 1, 2, 5. Verz. d. B. H. No. 324. BHĀU. P. 5, 26, 8.

यमप्रस्थपुर n. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 250, b, 37.

यमप्रिय adj. dem Jama lieb; m. Ficus indica ÇABDAR. im ÇKDn.

यमभगिनी f. Jama's Schwester d. i. der Fluss Jamunā H. 1083.

यममार्ग m. Jama's Pfad: °गमन das Betreten dieses Pfades so v. a. das Empfangen des Lohnes für seine Thaten Verz. d. Oxf. H. 10, b, 17.

यमयन als Beiw. Īva's HARIV. 14894 fehlerhaft für जमयन (= ज-साशिरोर्तृत् NĪLAK.), wie die neuere Ausg. liest.

यमया N. der 4ten Constellation (योग) Ind. St. 2, 269.

यमयिर्जु adj. fehlerhafte Lesart des SV. (I, 5, 1, 2, 3) für नमयिर्जु des RV.

यमरथ m. Jama's Vehikel d. i. ein Büffel H. 1281, Sch.

यमराज m. (nom. °राज्) König Jama AK. 1, 1, 1, 54. H. 183, Sch.

यमराज m. dass. H. 183. N. pr. eines Arztes Verz. d. Oxf. H. 22, b, 6.

1. यमराजन् m. König Jama BHĀU. P. 6, 2, 21.

2. यमराजन् adj. Jama zum König habend, Jama's Unterthan RV. 10, 16, 9. AV. 18, 2, 25. 46. TS. 5, 5, 2, 4. ÇĀṆKH. ÇR. 4, 21, 9. KĀUC. 62.

यमराज्य n. Jama's Herrschaft AV. 12, 3, 1. 3. 4, 36. VS. 19, 45. ÇAT. BR. 12, 8, 1, 19. ÇĀṆKH. GṚHJ. 5, 9. MAITRUP. 6, 36.

यमराष्ट्र n. Jama's Reich SUÇA. 1, 116, 15. RĪGĀ-TAR. 4, 292.

यमर्त्त n. ein unter Jama (Saturn) stehendes Sternbild, — astrol. Haus (स्त = गृह) VARĀH. BṆH. S. 96, 6.

यमल (von 2. यम) 1) adj. verzwilligt, gepaart, doppelt (n. Paar TRIK. 2, 5, 38. H. 1425. MED. I. 125. HALĀJ. 4, 15) SUÇA. 1, 66, 1. क्रि. 2, 247, 11. यमलैर्वेगैः 495, 1. यमला भद्रपदा: VARĀH. BṆH. S. 103, 2. यमलं ज्ञातं च कुसुमफलम् 46, 38. यमलोद्भव Geburt von Zwillingen 46, 53. °शांति

eine Sühnungshandlung nach der Geburt von Zwillingen SĀṢSK. K. 91,

a. यमलौ *Zwillinge* MĀRK. P. 106, 4. यमलाभ्यामर्जुनाभ्याम् *ein Paar Arjuna-Bäume* (die Kṛṣṇa im Wege standen und von ihm entwurzelt wurden) HARIV. 3451 (यमाभ्याम् die neuere Ausg.). यमलार्जुनौ personifiziert als Feinde Kṛṣṇa's und später als Verwandlungen Nalakubara's und Maṇigrīva's, zweier Söhne des Kubera, angesehen, H. 219. R. 7, 6, 35. 7, 23, 4, 42. BHĪG. P. 10, 10, 23. fgg. यमलार्जुनौ HARIV. 5876.

यमलार्जुनभञ्जन Bein. Viṣṇu's oder Kṛṣṇa's H. 221, Sch. PAÑKĀR. 4, 1, 23. 3, 132. यमल m. als Bez. der Zahl zwei SŪRJAS. 8, 5, 7. — 2) f. या a) eine best. Form des Schluchzens (हिक्री) SUÇR. 2, 494, 15. 493, 2. — b) N. pr. einer Tantra-Gottheit Verz. d. Oxf. H. 109, a, 27. Vgl. यमल. — c) N. pr. eines Flusses ÇĀTR. 1, 54. — 3) f. ई *ein Paar Stöcke* MED.

यमलोक m. Jama's Welt PAÑKĀV. Br. 9, 8, 4. MBH. 7, 3002. Spr. 2093. PAÑKĀR. 1, 3, 31. Verz. d. B. H. 140, a, 9.

यमवत्स (2. यम + वत्स) adj. *Zwillingskübler werfend* KAUC. 93.

यमवत् (von 1. यम) adj. *der sich bündigt, seine Leidenschaften in der Gewalt hat* RAH. 9, 1. modestus STENZLER.

यमवाहन m. Jama's Reitthier d. i. ein Büffel TRIK. 2, 3, 4. II. 1281.

यमविषय m. Jama's Reich MAITRĀJUP. 4, 2. R. 3, 54, 28.

यमव्रत n. eine dem Jama geltende Observanz KAUC. 82. Jama's Verfahren, — Weise Spr. 2321. N. eines Sāman Ind. St. 3, 230, a.

यमशिख (2. यम + शिखा) m. N. pr. eines Votāla KATHĀS. 121, 29.

यमश्रेष्ठ adj. *deren Erster Jama ist: पितरः* AV. 11, 6, 11.

यमघ्न m. Jama's Mund (घ्नन्) KĀṬH. 37, 14.

यमसदन n. Jama's Sitz, — Behausung Spr. 743. 1928. BHĪG. P. 5, 26, 31. — Vgl. यमसादन.

यमसभ n. Jama's Gericht (सभा) P. 4, 3, 88. °सभा f. dass. KATHĀS. 72, 349. Davon adj. °सभेय darüber handelnd P. 4, 3, 88.

यमसात् (von 2. यम) adv. in Verbindung mit कार् dem Todesgott übergeben, — zuführen BHATT. 3, 3.

यमसादन n. = यमसदन AV. 12, 5, 64. TAĪTT. ĀR. 6, 7, 6. MBH. 1, 5990. 6276. R. GORR. 2, 37, 24. 77, 12. 3, 28, 4. MĀRK. P. S. 657, Z. 11. VET. in LA. (III) 13, 18.

यमसान (von यम्) adj. *Zügel —, Gebiss führend: भसद्द्यो न यमसान आसा* RV. 6, 3, 4.

यमसू 1) adj. *Zwillinge* (2. यम) *gebürend* RV. 3, 39, 3. VS. 30, 15. ÇĀṆKH. GṚH. 3, 10. ऋ° KAUC. 109. — 2) m. Jama's Erzeuger d. i. der Sonnengott H. 93, Sch.

यमसूक्त n. die Jama-Hymne PĀR. GṚH. 3, 10. JĀṆ. 3, 2.

यमसूर्य n. ein Gebäude mit zwei Hallen, von denen die eine nach Westen, die andere nach Norden gerichtet ist, VARĀH. BRH. S. 53, 39. fg.

यमस्तोम m. N. eines Ekāha ÇĀṆKH. ÇR. 15, 9, 1. 2.

यमस्वसृ f. Jama's Schwester, Bez. 1) der Jamunā MED. s. 59. HARIV. 6784. — 2) der Durgā TRIK. 1, 1, 52. H. Ç. 56. MED.; vgl. श्रेष्ठा यमस्य भगिनी HARIV. 3271.

यमहार्दिका f. N. pr. eines Wesens im Gefolge der Devī Wilson, Sol. Works 2, 39.

यमहोत्तरार्थ n. N. pr. eines Tīrtha Verz. d. Oxf. H. 66, b, 5.

VI. Theil.

यमातिरात्र (2. यम + अत्र) m. N. eines 49tägigen Sattrā PAÑKĀV. Br. 24, 12, 3. ĀÇV. ÇR. 11, 5, 4. MAÇ. 9, 10.

यमार्दनत्रयोदशी f. Bez. eines best. 15ten Tages: °व्रत Verz. d. Oxf. H. 34, b, 21 (Verz. d. B. H. 135, b, 28).

यमादित्य m. eine best. Form der Sonne (आदित्य) Verz. d. Oxf. H. 70, b, 8. 35.

यमानिका f. *Ptychotis Ajowan* Dec. RATNAM. 97. — Vgl. क्षेत्र und यवानिका.

यमानी f. dass. RATNAM. 97. ÇABDAR. im ÇKDR. SUÇR. 2, 220, 12. 221, 12. 306, 8. — Vgl. यवानी.

यमानुग (2. यम + अन्) adj. *in Jama's Gefolge stehend: पुरुष ein Scherge* Jama's MĀRK. P. 14, 76.

यमानुचर (2. यम + अन्) m. ein Scherge Jama's BHĪG. P. 5, 26, 13.

यमात्तक (2. यम + अन्) m. Jama als Todesgott: °समः क्रोधे MBH. 2, 690. 5, 1664. R. 6, 79, 55. BURN. Intr. 531. WASSILJEV 186. Boin. Çiva's ÇABDAR. im ÇKDR. du. Jama und der Todesgott MĀRK. P. 43, 34. — Vgl. कालात्तक und कालात्तकयम.

यमाय्, °यते den Todesgott Jama darstellen Gtr. 4, 10.

यमारि m. Jama's Feind (अरि), Beiw. Viṣṇu's PAÑKĀR. 4, 3, 70.

यमालय m. Jama's Behausung (आलय) BHĪG. P. 5, 26, 37.

यमिक n.: अगस्त्यस्य यमिके N. eines Sāman Ind. St. 3, 237, b.

1. यमिन् (von 1. यम) adj. *der sich zügelt* ÇĀK. 47, v. l. Spr. 3143. 4089. PRAB. 1, 12.

2. यमिन् (von 2. यम) adj. °नी *Zwillinge werfend* AV. 3, 28, 1.

यमिष्ठ (von यम् mit der Endung des superl.) adj. *am besten zügelnd* RV. 1, 53, 7. 6, 67, 1.

यमुना (यमुनौ UNĀDIS. 3, 61) f. 1) N. pr. eines Flusses AK. 1, 2, 2, 31. TRIK. 1, 2, 31. H. 1083. HALĀJ. 3, 52. LIA. I, 47. fg. RV. 5, 52, 17. आव-दिन्द्रं यमुना तृत्सेवय 7, 18, 19. 10, 73, 5. AIR. Br. 8, 23 (vgl. ÇAT. Br. 13, 5, 4, 11). ÇĀṆKH. ÇR. 13, 29, 25. 33. PAÑKĀV. Br. 9, 4, 11. 25, 10, 24. 13, 4. KĀṬH. ÇR. 24, 6, 10. 39. LĀṬJ. 10, 19, 9. 10. ĀÇV. ÇR. 12, 6, 28. MBH. 3, 8217. 5, 7346. 6, 322. HARIV. 3620. 3768. fgg. 9306. R. 2, 71, 6. MEGH. 52. VARĀH. BRH. S. 3, 37. 16, 2. 69, 26. VP. 572. Verz. d. Oxf. H. 46, b, N. 3. °तीर्थमाकृत्य Verz. d. B. H. 144, 14. mit यमी, der Zwillingsschwester Jama's, identificiert HARIV. 532. 6784. MĀRK. P. 77, 7. 78, 30. 106, 3. 108, 19. °पति Bein. Viṣṇu's PAÑKĀR. 4, 3, 147. — 2) N. pr. einer Tochter des Muni Matañga KATHĀS. 67, 74. fgg. 101, 151.

यमुनाजनक m. der Vater (जनक) der Jamunā, Boin. des Sonnengottes H. 93.

यमुनादत्त (य° + दत्त) m. N. pr. eines Frosches PAÑKĀT. 212, 25.

यमुनादीप m. N. pr. einer Oertlichkeit SCHIEFFNER, Lebensb. 308 (78).

यमुनाप्रभव (य° + प्र°) m. die Quelle der Jamunā (ein Wallfahrtsort) MBH. 3, 8022.

यमुनाभिद् (य° + भिद्) m. Boin. Baladeva's H. 224.

यमुनाधातर m. der Bruder der Jamunā d. i. Jama AK. 1, 1, 2, 54.

यमुनाष्टक (यमुना + अष्ट°) n. acht Strophen zu Ehren der Jamunā, Titel eines Gedichtes HALL 147.

यमुनाष्टपदी (यमुना + अष्ट°) f. Titel einer Schrift HALL 152.

यमुन्द m. N. pr. eines Mannes P. 4, 1, 149, Sch. — Vgl. यामुन्दायनि.

यमुपदेव Bez. einer Art Zeug Rāśa-Tar. 1, 299.

यमेरुका f. eine Art Pauke, auf der die Stunden angeschlagen werden, Triak. 1, 1, 121.

यमेश (2. यम + ईश) adj. Jama zum Beherrscher habend; n. das Nakshatra Bharani Varāṇ. Brh. S. 7, 5.

यमेश्वर (2. यम + ईश) n. N. eines Liṅga Verz. d. Oxf. H. 77, b, 15.

1. यम्य partic. fut. pass. von यम् P. 3, 1, 100. Vop. 26, 15.

2. यम्य (von 2. यम) adj. verzwilligt: नाना चक्राते यम्याई वपूषि RV. 3, 55, 11. Dagegen scheint zu यमी (f. von यम) zu gehören यम्यः RV. 5, 44, 4 und यम्या संयती 9, 68, 3 und auf die letztere Stelle dürfte die Aufnahme von यम्या (sollte wohl यम्या betont sein) unter den Namen für Nacht Naigh. 1, 7 (vgl. Cat. Br. 8, 3, 3, 5) zu beziehen sein.

ययौति (vielleicht von यत्) m. N. pr. eines Stammhaupts der Vorzeit, eines Sohnes des Nahusha, Triak. 2, 8, 8. LIA. 1, 713. 726. ययातिर्ये न-
कुष्यस्य वृद्धिर्देवा घ्राते RV. 10, 63, 1. ययातिवत् 1, 31, 17. — RV. Anukr. Maitrāj. 1, 4. MBh. 1, 47. 222 (S. 9). 3156. 2, 319. 3, 2235. 16675. 4, 1768. 5, 3903. 3918. 7, 2292. 6029. 12, 987. fgg. 13, 324. Hariv. 1399. fgg. R. 4, 70, 41 (72, 30 Gorr.). 2, 21, 46. 61. 77, 10 (84, 9 Gorr.). R. Gorr. 2, 116, 32. 3, 71, 8. 4, 16, 8. Çik. 82. Kathās. 27, 67. Verz. d. Oxf. H. 13, a, 4. 40, a, 35. 73, b, 11. 345, b, 16. fg. VP. 413. Buā. P. 1, 12, 24. 6, 6, 31. 9, 18, 1. 23, 18.

ययातिचरित n. Jajāti's Geschichte Verz. d. Oxf. H. 13, a, 3. 44, b, 30. Titel eines Schauspiels 144, b, No. 301. fg.

ययातिपतन n. Jajāti's Fall (पतन), N. pr. eines Wallfahrtsortes MBh. 3, 4089.

ययातिविजय m. Jajāti's Sieg, Titel eines Werkes Śā. D. 176, 1.

ययावर् (v. 1. या) m.: तस्माद्ययावर्: क्षेम्यस्मिन् तस्माद्ययावर्: क्षेम्य-
ध्यवस्यति TS. 5, 2, 4, 7.

ययि und ययि (von 1. या) Uṇādis. 3, 159. adj. laufend, stehend: उग्रो ययि
निरुप: क्षोतसामृजत् die Wolke RV. 1, 31, 11. उपरुपेयु यदचिधं ययिम्
87, 2. उग्रो वा ककुक्षो ययि: श्रणवे ययिषु संतनि: 5, 73, 7. प्र रुद्रेण ययिना
यति सिन्धव: 10, 92, 5. सिन्धवो न ययि: 78, 7. श्रवाक्षमय ययिं नृवाक्यां
रथं युञ्जाम् 2, 37, 5. ययिरथ: Uṇādis. ययि (ययिन् ÇKDr.) Çiva Uṇādik.
bei Wilson.

ययु (wie oben) Pat. zu P. 6, 1, 12. adj. dass. Bez. des Rosses VS. 22, 19.
ययु (Uṇādis. 1, 22) steht AV. 4, 24, 2, die Stelle ist aber verdorben. Nach
AK. 2, 8, 2, 13. Triak. 3, 3, 318. H. 1243. an. 2, 377 und Med. j. 46 ein
zum Rossopfer bestimmtes (frei umherlaufendes) Ross; nach Triak. H. an.
und Med. auch Pferd überh.

ययिर्हि (von 1. य) conj. wann P. 5, 3, 21. Vop. 7, 101. H. c. 203. mit
ind. und potent., es entsprechen तर्हि und एतर्हि. रत्नासि वा एनं त-
र्ह्यालभते ययिर्हि न ज्ञापते ययिर्हि चिरं ज्ञापते At. Ba. 1, 16, 27. TS. 1, 7, 4, 2.
ययिर्हि होता यज्ञमानस्य नाम गृहीयातर्हि ब्रूयात् 4, 3, 3, 1, 2, 3. 2, 1, 5, 1,
2, 4, 4, 2, 1. 7, 2, 4, 1. 2, 5. Das Wort erscheint erst wieder im Buā. P.
und zwar in der Bed. wann, als, wenn (es entsprechen तत्र, तदा, अथ,
तत्प्रभृति, gewöhnlich fehlt aber das correl.); mit perf. 1, 11, 9. 18, 6.
imperf. 5, 1, 6, 3, 10. aor. 10, 29, 86. praes. 3, 27, 2. 32, 9. 7, 9, 20. potent.
2, 7, 38. 9, 3. ohne verbum finitum 1, 8, 38. 3, 15, 46. 4, 25, 55. 28, 15.

5, 5, 32. 6, 2, 42. 10, 8, 24. da, weil 3, 21, 20. 4, 20, 2. 5, 18, 3.

1. यव m. 1) Getraide, in frühester Zeit vermuthlich mehligende Kör-
nerfrucht überh., Korn; in der Folge Gerste, pl. Gerstenkörner (AK.
2, 9, 15. 24. H. 401. 1170. 1181. an. 2, 534. Halā. 2, 430. P. 4, 3, 166,
Vārtt. 1, Sch.). Im AV. und namentlich in den Brāhmaṇa sind यव und
व्रीहि die Hauptarten der Körner, während im RV. der Reis nicht
genannt wird. RV. 4, 23, 15. 66, 3. यवं वर्पता 117, 21. पच्यते यवः es reift
die Frucht 135, 8. यवं न चर्कषद्वा 176, 2. यवो वृष्टीव मोदते 2, 5, 6. 14,
11. 5, 85, 3. 7, 3, 4. 8, 2, 3. 22, 6. 32, 9. 67, 10. 9, 55, 1. 68, 4. 10, 27, 8.
यवेन नुधं तरेम 42, 10. 68, 3. 131, 2. AV. 2, 8, 3. 6, 30, 1. 50, 1. 2. 91, 1.
व्रीहि, यव, माप, तिल 140, 2. 142, 1. 2. 8, 7, 20. 9, 1, 23. 6, 14. व्रीहियवौ
12, 1, 42. VS. 3, 26. 18, 12. 23, 30. TS. 6, 2, 10. 3. 4, 10, 5. 7, 2, 10, 2. TBh.
1, 8, 2, 1. Cat. Br. 1, 1, 20. 2, 5, 3, 1. 3, 6, 2, 9. 10. 4, 2, 1, 11. 12, 7, 2, 9.
व्रीहियवा: 14, 9, 22. Kātj. Çr. 1, 4, 14. 9, 1. व्रीहीन्यवान्वा पक्वानध्य-
वस्यति reife Fruchtfelder 22, 3, 42. Āc. Çr. 6, 9, 1. Kauç. 8. 24. 34. 69.
सयव 28. 86. कलापि Çāṅkh. Çr. 14, 40, 17. खल 15. वेला Lātj. 8,
3, 7. मुष्टि Gobh. 3, 7, 5. Kathās. 71, 266. चूर्णा Çāṅkh. Çr. 4, 13, 31. तोद्
H. 402. — M. 3, 267. 3, 29. 9, 39. यवान्पिबेत् 11, 108. 152. 198. Jāś. 1, 230.
पञ्चशीर्षा यवाश्चापि शतशीर्षाश्च शालय: MBh. 6, 87. श्रपधीना यवा: (उत्त-
मा:) 14, 1220. Buā. P. 11, 16, 21. R. 3, 22, 7. 16. Suçr. 1, 73, 6. 145, 18. 164, 2.
189, 9. 198, 19. यवान् 2, 131, 4. 133, 5. Verz. d. Oxf. H. 30, b, 38. यवाङ्कुर Bāh.
9, 42. प्ररोह Kumāras. 7, 17. 82. यवा: प्रकोणा न भवन्ति शालय: Spr. 1416.
1713. 1908. व्रीहियवम् 2282. fgg. Varāṇ. Brh. S. 8, 30. 15, 6. 16, 7. 19, 6.
29, 1. 41, 2. 16, 33. 33, 16. क्षेत्र Kathās. 33, 111. Pāṇāt. 224, 4. Mār.
P. 13, 7. 49, 67. P. 1, 4, 27, Sch. 4, 2, 16, Sch. 1, 4, 52, Vārtt. 7, Sch.
ग्र्या हि यवशब्दादोर्ध्वकविशेषं प्रतिपत्ति स्नेह्वास्तु कडुम् Schol. zu
Nājas. 2, 56 (ed. Calc. 1828). Am Ende eines adj. comp. f. या P. 4, 1,
54, Sch. Vgl. इन्द्र, काक, कु, तिक्तयवा, पूतयवम्, पूयमानयवम्, भद्र-
यव. — 2) ein Gerstenkorn als Maass = 1/8 Aṅgula Kātj. Paddh. 356,
16. 26. 357, 10. Triak. 2, 2, 2. = 1/8 Aṅgula Varāṇ. Brh. S. 38, 2. 79, 8.
als Gewicht = 6 Senfkörner M. 8, 134. Jāś. 1, 362. Wisse 125. = 12
Senfkörner = 1/2 Guṇḍā Çāṅkh. Sāṅh. 1, 1, 30. यवा: सप्त विपस्य Jāś.
2, 98. Vgl. त्रि. — 3) in der Chiromantie eine dem Gerstenkorn ähn-
liche Figur an der Hand Varāṇ. Brh. S. 68, 42. 70, 2. Sāmudraka im
ÇKDr. — 4) Bez. einer best. Constellation, wenn nämlich die günstigen
Planeten in den Häusern 4 und 10, die ungünstigen in 1 und 7 stehen,
Varāṇ. Brh. 12, 5. 14.

2. यव m. pl. nach den Comm. so v. a. पूर्वपक्षा: die ersten Monatshälften
VS. 14, 26. 31. Cat. Br. 8, 4, 2, 1. मास वै यवा: Kātj. 21, 2. Man. zu VS.
12, 74. यवात्तर Schol. zu Lātj. 1, 11, 27. 2, 2, 6. Andere Texte haben
die Form याव.

3. यव (von यु) P. 3, 3, 57, Sch. 23, Sch. nach gaṇa उक्तादि zu P. 6,
1, 160 im Veda यव: adj. fernhaltend, abwehrend: श्रमिर्णव इन्द्रो यव:
सेमो यव: । यव्यावांनो देवा यावयत्नेन AV. 9, 2, 18. यवो ऽसि (Anfang
eines Mantra) Jāś. 1, 230.

यवक (von 1. यव) m. Triak. 3, 3, 3. P. 5, 2, 8. Gerste Rāmā. zu AK.
ÇKDr. Varāṇ. Brh. S. 29, 8. Viçh. 6, 5. 25. यवक = यवप्रकार gaṇa
स्थूलादि zu P. 5, 4, 2.

यवका adj. mit Javaka besetzt P. 5, 2, 3. AK. 2, 9, 7. H. 967.

यवक्रिन् m. = यवक्री, यवक्रीति MBh. 3, 10788. यवक्रीस् st. यवक्रिन् ed. Bomb.

यवक्री m. = यवक्रीति MBh. 3, 10704. 10706. 10758. gen. °क्रीस् 10759. Decl. VOP. 3, 58. fg.

यवक्रीति (1. यव + क्रीति) m. N. pr. eines Sohnes des Bharadvāja (für Gerste gekauft) MBh. 3, 10700. fgg. 5, 3789. 12, 7592. 13, 1763. 7108. 7663. HARIV. 9871. R. 7, 4, 2. VARĀH. BRH. S. 48, 65.

यवता f. N. pr. eines Flusses MBh. 6, 338 (VP. 184).

यवतार m. Aetzkalt (तार), aus der Asche von Gerstenstroh (1. यव) bereitet, AK. 2, 9, 109. TRIK. 2, 9, 36. H. 943. RATNAM. 86. SUÇR. 1, 132, 16. 227, 10. 2, 89, 11. 125, 15. 508, 11. ÇĀṆḢG. SĀM. 2, 6, 18. The Vytians know how to prepare an alkaline salt from the ashes of burnt vegetables, which they usually distinguish by the name of the plant from which it is obtained, Ainslie 1, 327.

यवखद (1. यव + खद) gaṇa व्रीक्षादि zu P. 5, 2, 116. Davon adj. (मत्वर्थे) यवखादिक ebend.

यवगाण्ड m. = युवगाण्ड ÇABDAR. im ÇKDr.

यवग्रीव adj. dessen Hals (ग्रीवा) einem Gerstenkorn (1. यव) gleicht, von einem Hahne VARĀH. BRH. S. 63, 2. nach dem Comm. wird ein solcher Hahn gewöhnlich यवशिरस् genannt.

यवचतुर्थी f. Bez. eines best. Spiels am 4ten Tage (चतुर्थी) in der lichten Hälfte des Vaiçākha, bei dem man sich gegenseitig mit Gerstenmehl (1. यव) bestreut, Verz. d. Oxf. H. 217, b, 45.

यवज (1. यव + 1. ज) m. 1) = यवतार RATNAM. 86. — 2) = यवानी RĪĠAN. im ÇKDr.

यवतिक्ता f. eine best. Pflanze, = शङ्खिनी, vulgo यवेची (nach NIGH. Pu. यवेची) RĪĠAN. im ÇKDr. SUÇR. 1, 183, 20.

यवद्वीप m. die Insel Java R. ed. Bomb. 4, 40, 30. fg. जलद्वीप ed. GORR. — Vgl. यमद्वीप und KERN in der Vorrede zu VARĀH. BRH. S. 40.

यैवन् m. so v. a. 2. यव. स यो देवानामासीत्स यवायुवत हि तेन देवा यो ऽसुराणामासीत्सो ऽयवा नहि तेनासुरा अयुवत ÇAT. Br. 4, 7, 5, 25. fg.

1. यवर्न UṆĀDIS. 2, 74. m. 1) ein Grieche, ein Fürst der Griechen (gaṇa कम्बोजादि zu P. 4, 1, 175, VĀRTI.); pl. die Griechen, die griechischen Astrologen MED. n. 109. AV. PAR. in Verz. d. B. H. 93. P. 4, 1, 49. M. 10, 44. यदेस्तु यादवा ज्ञातास्तुर्वसोर्यवनाः स्मृताः MBh. 1, 3533. 5535. यो-निदेशाच्च (der Kuh Vasishṭha's) यवनान् (असृजत्) 6683. 2, 578. 6, 373 (VP. 194). 7, 399. सर्वज्ञा यवनाः — शूराश्चैव विशेषतः 8, 2107. 12, 2429. 13, 2108. 2159. HARIV. 760. 768. 776. यवनानां शिरः सर्वम् (मुण्डयित्वा) 780. 2362. 4969. R. 4, 54, 20 (55, 20 GORR.). 55, 3 (56, 3 GORR.). 4, 43, 20. 44, 13. अरूपायवनो माध्यमिकान् PAT. bei GOLD. MĀN. 230, a. यवनपा-रुषःप्राज्ञादीनि तेत्राणि SUÇR. 1, 41, 6. VARĀH. BRH. S. 2, 15 (Cit. aus GARGA). 4, 22. 5, 78. 80. 9, 21. 35. 10, 6. 15. 18. 13, 9. 14, 18. 16, 1. 18, 6. BRH. 7, 1. 8, 9. 11, 1. 12, 1. 21, 3. 27, 3. 19. 21. BHATṬOP. zu 7, 9. सर्वाधा-रविक्रीनश्च श्रेष्ठ इत्यभिधीयते । स एव यवनदेशोद्भवो यावनः PALJACÍR-TEND. 20, a. 2. यवनलो-यावनानामवभोजने 57, a, 1. VP. 175. 374. BHĀG. P. 2, 4, 18. 4, 27, 38. fg. 9, 8, 5. 12, 1, 28. MĀK. P. 58, 52. DAÇAK. 111, 8. 148, 15. 149, 1. 2. Verz. d. B. H. 287. No. 857. 862. 863. 1403. Verz. d.

Oxf. H. 74, b, 15. 154, b, 9. 329, a, No. 780. 338, a, 14. Ind. St. 2, 251. fg. चाण्डालानां सकृन्नेश्च (lies सकृन् च) सूरिभिस्तद्वर्णिभिः । एका हि यवनः प्रोक्ता न नीचो यवनात्परः ॥ VĀDDHA-KĀM. 8, 5. यवनानां लिपिः P. 4, 1, 49, Sch. यवनाचार्य COLEBR. Misc. Ess. 2, 365. 367. 411. Ind. St. 4, 467. 2, 247. 258. Verz. d. B. H. No. 881. यवनेश्च Verfasser eines Gāṭaka BHATṬOP. zu VARĀH. BRH. 7, 9. zu BRH. S. 104. Verz. d. Oxf. H. 329, a, No. 781. 336, b, 16. 338, a, 15. Z. f. d. K. d. M. 4, 342. fgg. °ज्ञातक Ind. St. 2, 247. वृद्धयवनज्ञातक 1, 467. यवनप्रयुक्तपुराण HALL in der Einl. zu VĀSAVAD. 12. यवनाः eine Dynastie VP. 474. 477, N. 66. BHĀG. P. 12, 1, 28. यवनी f. eine Griechin RAGH. 4, 61. ÇĀK. 93, 17. VIKR. 77, 5. किराती चामरधारिर्वयनी शस्त्रधारिणी Cit. beim Schol. zu ÇĀK. 20, 16. यवनां युद्धकाले राशो ऽस्त्रं ददाति ebend. यवन्यः als Erklärung von वानवासि-काः स्त्रियः Verz. d. Oxf. H. 217, b, 20. fg. Heutigen Tages bezeichnet यवन nach MOLESW. einen Muhammedaner und überh. einen Mann frem- den Stammes. Vgl. काल°. — 2) Weizen. — 3) Möhre. — 4) Olibanum (तुरुष्क) RĪĠAN. im ÇKDr.

2. यैवन् nom. ag. von यु gaṇa नग्यादि zu P. 3, 1, 134.

3. यवन adj. falsche Schreibart für 1. जवन rasch, schnell MED. n. 109. अश्वानीक MĀLAV. 71, 2. eine Javana-Reiterschaa nach WEBER. m. ein schnell laufendes Pferd, Renner MED.

4. यवन M. 7, 41 und KĀM. NITIS. 1, 14 fehlerhaft für यैवन्.

यवनक 1) m. eine best. Getreideart (= वोरगह्ण d. i. स्वविरगोधूम) RATNĀK. in NIGH. PR. — 2) यवनिका f. = यवनो (s. u. 1. यवन 1) ÇĀK. 93, 17, v. 1. यवनदेश Styrax oder Benzoin (im Lande der Javana wachsend) BHĀVAPR. in NIGH. PR.

यवनद्विष्ट m. Bdektion (den Javana verhasst) RĪĠAN. im ÇKDr.

यवनपुर n. die Stadt der Javana, wohl Alexandrien KERN in der Vorrede zu VARĀH. BRH. S. 54.

यवनप्रिय n. Pfeffer (den Javana lieb) H. 420.

यवनमुण्ड m. ein kahl geschorener Javana gaṇa मयूरव्यंसकादि zu P. 2, 1, 72; vgl. HARIV. 780 oben u. 1. यवन 1).

यवनसेन (1. य° + सेना) m. N. pr. eines Mannes KATHIS. 36, 73.

यवनार्नी (von 1. यवन) f. P. 4, 1, 49. VOP. 4, 26. die Schrift der Ja- vana P., Schol.

यवनारि m. der Feind (अरि) der Javana: 1) Bein. Kṛṣṇa's oder Viṣṇu's TRIK. 1, 1, 31. H. 73. — 2) N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 121, b, 2 v. u. 122, a, 5.

यवनाल m. Andropogon bicolor Roxb. H. 1178. SUÇR. 2, 279, 5. 333, 9. — Vgl. यावनाल.

यवनालज m. Aetzkali aus der Asche von Javanāla H. 944.

1. यवनिका s. u. यवनक.

2. यवनिका f. = जवनिका Vorhang Schol. zu AK. 2, 6, a, 22. TRIK. 2, 6, 35. DAÇAK. 1, 55. SPR. 779. ÇIÇ. 4, 54. BHĀG. P. 1, 8, 19 (ed. Bomb. 3°). Schol. zu ÇĀK. 46, 18.

1. यवनी s. u. 1. यवन 1).

2. यवनी f. = जवनी Vorhang H. 680 (falschlich यमनी).

यवनेष्ट adj. den Javana lieb (1. इष्ट); 1) m. a) eine Art Zwiebel oder Knoblauch (लप्पुन, पलाण्डु, राजपलाण्डु). — b) Asaditrachta indica Juss.

— 2) f. छा *der wilde Dattelbaum* RĪĀN. im ÇKDr. — 3) n. a) *Biet* H. 1041. — b) *Zwiebel, Knoblauch*. — c) *Pfeffer* RĪĀN. im ÇKDr.

यवपाल (यव + पाल) m. P. 6, 2, 78.

यवपिष्ट (1. यव + पिष्ट) n. *Gerstenmehl* GOBH. 3, 5, 4. Suçr. 2, 348, 11.

यवप्रख्य (1. यव + प्रख्या) adj. *gerstenähnlich*; f. छा *Bez. eines best. Ausschlages* Bhāṣya. im ÇKDr.

यवफल (1. यव + फल) m. 1) *Bambusrohr* AK. 2, 4, 5, 26. H. 1153. an. 4, 297. MED. 1. 162. Hār. 176. — 2) *Nardostachys Jatamansi* (जटामोसी) Dec. — 3) *Wrightia antidysenterica* R. Br. II. an. MED. — 4) *Ficus infectoria* Willd. (झिन्) ÇADAR. im ÇKDr. *Zwiebel* WILSON nach ders. Aut.

यववृत्त (1. यव + वृत्त) *Gerstenspreu* P. 4, 3, 48. Davon adj. *यववृत्त* zur Zeit der *Gerstenspreu* abzutragen: *स्रण* ebend.

यवमध्य (1. यव + म) 1) adj. f. छा *dessen Mitte der eines Gerstenkorns gleicht d. i. in der Mitte am stärksten und nach den Enden abnehmend* ÇAT. Br. 13, 6, 2, 9. Suçr. 4, 293, 7. 2, 17, 13. eine Kuh VARĀH. BRH. S. 61, 3. गायत्री (7 + 10 + 7 Silben) RV. Prāt. 10, 17. त्रिष्टुम् (8 + 8 + 12 + 8 + 8) 47. Verz. d. B. H. 100, 16. Ind. St. 8, 254. — 2) m. eine Art *Tamburin* H. 293, Sch. — 3) n. eine Art *Kāndrājaṇa* Prājacittat. im ÇKDr. KULL. zu M. 11, 217. — 4) n. ein best. Längenmaass MĀRK. P. 49, 38.

यवमध्यम n. = यवमध्य 3) M. 11, 217.

यवमत् (von 1. यव) P. 8, 2, 9. 1) adj. *getraidereich*; n. *Kornreichthum*: *अश्वघोषायवमत्* RV. 8, 82, 3. 9, 69, 8. 10, 42, 7. *कुविद्वज् यवमत्तो यव चिद्यथा दाह्यनुपूर्वं विपूय* Kornbauer 131, 2. *Gerste* enthaltend, mit *Gerste* vermengt TS. 6, 2, 10, 3. 11, 2. KĀTJ. 23, 10. 26, 5. ÇAT. Br. 3, 6, 4, 7, 7, 3. ĀÇV. GṚH. 1, 11, 3. 2, 8, 15. 4, 8, 7. — 2) m. N. pr. eines *Gandharva* ÇAT. Br. 11, 2, 3, 9. Verfassers von VS. 2, 19 VS. ANUKR. — 3) ०मती f. ein best. Metrum, 2 Mal — — — — — COLEBR. Misc. Ess. II, 163 (VI, 11). Ind. St. 8, 362.

यवमय (wie eben) adj. *aus Gerste bestehend*, — *bereitet* P. 4, 3, 149. चरु TS. 1, 8, 2, 1. 2, 4, 11, 5. ÇAT. Br. 2, 2, 3, 13. 5, 2, 4, 11. 5, 5, 9.

यवमात्र (1. यव + मात्रा) adj. *so gross wie ein Gerstenkorn* KĀTJ. Çr. 3, 4, 1.

यवय्, यवयति donom. von युवन् WRST.

यवयस n. N. pr. eines *Varsha* im *Plakshadvīpa* Bhāṣya. P. 5, 20, 3.

यवयवन् (von यु) adj. *abwehrend*: *यवयवन्तो देवा यवयवन्ते* AV. 9, 2, 13.

यवयु (von 1. यव) adj. *Korn wünschend* RV. 8, 67, 9.

यववक्त्र (1. यव + वक्त्र) adj. *mit einer dem Gerstenkorne ähnlichen Spitze versehen*: सूची Suçr. 2, 103, 13. शलाका 343, 14.

यवगिरस् adj. *dessen Kopf die Gestalt eines Gerstenkorns hat*; s. u. यवघोच.

यवमूक m. = यवतार TRK. 2, 9, 36. RATNAM. 86.

यवमूकन m. dass. RĪĀN. im ÇKDr.

यवस n. m. AK. 2, 4, 5, 33. HALĀ. 2, 36, die v. l. aber n.) *Gras, Futter, Weide* H. 1195. RV. 1, 38, 5. 3, 43, 3. 4, 41, 5. 42, 10. *र्युर्गोवा न यवसादगोपा*: 7, 18, 10. 87, 2. *तयतो रयिो यवसस्य भूरे*: 93, 2. *स नो यवसमिच्छतु* 102, 1. *धेनुयवसस्य पिप्युपं* 2, 16, 8. *सदासि रपवो यवसेव पुष्यति* 10, 11, 5. 23, 1. 99, 8. 100, 10. 115, 2. *गावो न यवसेवा* 1, 91, 13. ०मुष्टि ÇĀKṢH. Çr. 3, 20, 1. ĀÇV. GṚH. 2, 4, 8. *यवोदेको Futter und Wasser* KĀTJ. Çr. 26, 6, 23. PĀ. GṚH. 3, 14. M. 7, 75. 195. 11, 196. JĀĀN. 3, 300. देशे

यवसोदेको MBH. 3, 2534. 15043. 12, 8393. HARIV. 4429. R. 2, 46, 12 (44, 12 GORR.). 91, 72. R. GORR. 2, 47, 14. Suçr. 1, 122, 7. KĀM. NITIS. 11, 16 (*lies ०यवसेन्धन*). 15, 41. 19, 6. KATHĀS. 18, 114. 75, 92. VARĀH. BRH. S. 93, 5. Bhāṣya. P. 1, 17, 8. 4, 17, 23. 18, 23. PĀKĀT. 47, 10. 182, 13. ed. orn. 4, 18. — Vgl. छा°, सु°, सू°.

यवसप्रथम adj. VS. 21, 43 nach MAH. *unter den Speisen (य) die erste (प्र) Stelle einnehmend*; eher mit der Weide beginnend d. h. auf guter Weide beruhend, wohlgenährt.

यवसौद् (यवस + 2. द्) adj. *Gras verzehrend* RV. 1, 94, 11. *weidend* 10, 27, 9.

यवसिन् und यवस्यु s. सु°.

यवसुर n. ein aus Gerste (1. यव) *bereitetes berauschendes Getränk* (सुरा) ÇKDr. nach SIDDH. K.

यवागू UNĀDIS. 3, 81. f. SIDDH. K. 248, a, 8. *Reisbrühe* (Wasser mit wenigen Reiskörnern gekocht; nach einigen Angaben 6 Theile Wasser auf einen Theil Reis); auch *dünne Abkochungen von andern Körnern und Stoffen*. AK. 2, 9, 50. H. 397. HALĀ. 2, 165. TS. 6, 2, 5, 2. TAITT. Ār. 2, 8, 8. तर्तिल०, गवीधुक० TS. 5, 4, 2, 2. TBR. 2, 1, 5, 6. ÇAT. Br. 1, 7, 2, 10. 2, 5, 2, 16. KĀTJ. Çr. 4, 2, 17. 15, 22. 5, 11, 10. 7, 4, 27. Schol. 308, 21. GOBH. 1, 3, 9. ÇĀKṢH. Çr. 2, 7, 9. 3, 12, 15. ĀÇV. Çr. 2, 3, 2. M. 6, 20. 11, 106. तिलतण्डुल० Suçr. 1, 158, 13. तीर० 159, 18. रस० 128, 8. *सिक्थैर्विरक्षितो मण्डः पेया सिक्थसमन्विता। विलेपी वहुसिक्थ्या स्याद्यवागूर्विरलद्रवा* ॥ 229, 15. 2, 22, 5. 56, 16. *स्वल्पतण्डुला* 229, 18. ÇĀKṢH. SĀMḤ. 2, 2, 112. 3, 1, 20. VARĀH. BRH. S. 51, 31. MĀRK. P. 39, 54. fg. P. 7, 3, 69. VĀRTI., Sch. *तैरेयो* P. 4, 2, 20. Sch. Nach ÇĀKṢH. SĀMḤ. 2, 2, 101. fg. *ein Decoct, für welches 4 Theile eines Stoffes in 64 Theilen Wasser gesotten und der Abguss auf die Hälfte eingekocht wird*.

यवागूर्मय adj. (f. ई) von यवागू P. 5, 4, 21. Sch.

यवाग्रज (1. यव - ग्रज + 1. ङ) m. 1) = यवतार AK. 2, 9, 109. H. 943. MED. n. 15 (*जवाग्रज*). RATNAM. 86. — 2) = यवानी RĪĀN. im ÇKDr.

यवाग्रण (1. यव + घ्रा) n. *Gerstenerstlinge* Schol. zu KĀTJ. Çr. 1, 8, 6. 4, 6, 1.

यवाचित (1. यव + छा) adj. *mit Gerste (Korn) beladen* TS. 1, 8, 28, 1. ÇAT. Br. 5, 4, 5, 22. PĀKĀT. Br. 18, 9, 17. KĀTJ. Çr. 15, 8, 27. ĀÇV. Çr. 9, 4, 18.

यवाद् (1. यव + 2. द्) adj. *Gerste essend* RV. 10, 27, 9.

यवान adj. *rasch, schnell* MED. n. 110 fehlerhafte Schreibart für जवान, partic. von 1. जू; vgl. 1. जवन.

यवानिका f. = यवानी AK. 2, 4, 5, 10.

यवानी (von 1. यव) f. P. 4, 1, 49. Vor. 4, 26. *Ptychotis Ajowan* Dec. AK. 3, 4, 2, 11. MED. n. 110. Suçr. 2, 50, 2. 222, 12. 410, 8. 453, 12. 459, 13. ÇĀKṢH. SĀMḤ. 2, 6, 42. Schol. zu KĀTJ. Çr. 946, 1 v. u. = डुष्टो यवः P., Sch. — Vgl. यमानी.

यवापत्य (1. यव + घ्रा) n. = यवतार RĪĀN. im ÇKDr.

यवासन (1. यव - सन + 1. ङ) n. *saurer Gerstenbrei* (सोवीरक) RĪĀN. im ÇKDr.

यवाशिर (1. यव + छा) adj. *mit Getraide vermengt, gemalt*: *Soma* RV. 1, 187, 9. 2, 22, 1. 3, 42, 7. 8, 81, 4.

यवाष s. यवाष.

यवाधिक adj. von यवाय gaṇa 1. कुमुदादि zu P. 4, 2, 80.

यवायिन् desgl. gaṇa प्रेतादि zu P. 4, 2, 80.

यवांस UNḌIS. 4, 2. 1) m. *Alhagi Maurorum* Tourn., *Mannapflanze* AK. 2, 4, 3, 10. RATNAM. 119. eine Art Khadira ÇABDAM. im ÇKDr. = यास, त्रिकर्णिका u. s. w. RĪĀN. ebend. — gaṇa पुष्करादि zu P. 5, 2, 135. — 2) f. या ein best. Gras, = गुण्डासिनी RĪĀN. im ÇKDr. — Vgl. धन्व.

यवासक m. *Alhagi Maurorum* Tournes. ÇABDAM. im ÇKDr. Suçr. 1, 168, 5. 2, 418, 4.

यवासशर्करा (य० + श०) f. *Mannazucker* RĪĀN. im ÇKDr. Suçr. 1, 188, 6.

यवासिनी f. eine mit Javāsa bestandene Gegend gaṇa पुष्करादि zu P. 5, 2, 135.

यवाह (1. यव + घ्राह) m. = यवतार RĪĀN. im ÇKDr. Suçr. 2, 119, 6.

यैविक, यैविन् und यैविल्ल adj. (मत्वर्थ) von 1. यव gaṇa तुन्ददि zu P. 5, 2, 117.

यैविष्ठ (superl. zu युवन्) 1) adj. der jüngste (m. ein jüngerer Bruder H. 352) P. 5, 3, 64. 6, 4, 156. Vop. 7, 56. किम् श्रेष्ठः किं यैविष्ठो न या ज्ञान् RV. 1, 161, 1. 10, 143, 2. BṛĀg. P. 3, 1, 6. 6, 7, 33. 9, 4, 1. 10, 82, 16. PAÑĀK. 4, 8, 68. Sehr häufig heisst so das jüngste d. h. eben aus den Hölzern geborene oder auf den Altar gesetzte Feuer, RV. 1, 22, 10. 147, 2. 189, 4. 2, 6, 6. 3, 13, 3. 19, 4. 4, 2, 10. 13. 4, 6, 11. दधाति रत्नं विधत्ते यैविष्ठः 12, 3, 4. कुवे वः सुनुं सरसो युवानमन्नाघवाचं मतिभिर्गैविष्ठम् 6, 5, 1. 6, 2. 7, 3, 5. यतो यैविष्ठो घ्नन्निष्ठ मातुः 4, 2. 7, 3. 12, 1. 10, 20, 2. ÇAT. Br. 7, 5, 3, 38. Daher Bein. Agni's TS. 2, 2, 3, 1. Agni Javishṭha angeblicher Liedverfasser zu RV. 8, 91 und KĀṬH. 16, 16. fg. — 2) m. N. pr. eines Brahmanen Verz. d. Oxf. H. 18, b, 10. pl. seine Nachkommen 19, a, 26. — Vgl. यवीयस्.

यैविष्ठवत् adj. das Wort यैविष्ठ enthaltend ÇAT. Br. 7, 5, 3, 38. 10, 1, 3, 11.

यैविष्ट adj. = यविष्ठ VS. PRĀT. 4, 153. stets am Ende eines Pāda als Dijambus RV. 5, 26, 7. 1, 36, 6. 3, 9, 6. 28, 2. 5, 8, 6. यविष्टा nach P. 5, 4, 36, VĀRTT. und KĀC. zu P. 5, 4, 30.

यवीनर m. N. pr. eines Sohnes des Aḡamīdha HARIV. 1073. des Dvīmīdha VP. 433. BṛĀg. P. 9, 21, 27. des Bharmjāçva 32. des Vāhjāçva HARIV. 1779.

यैवीयस् (compar. zu युवन्) adj. jünger; m. ein jüngerer Bruder, f. ०यसी eine jüngere Schwester P. 5, 3, 64. 6, 4, 156. Vop. 7, 56. AK. 2, 6, 1, 43. H. 352. MRD. s. 60. KAUC. 82. 84. M. 2, 128. 130. 8, 116. 9, 57. fg. 11, 185. JĀN. 1, 52. MBH. 5, 5044. यवीयसः nom. pl. HARIV. 6481. R. 1, 31, 15. 70, 2. यवीयसं धातरम् 103, 39. 3, 24, 10. 4, 3, 12. 17, 31. 56, 24. fg. BṛĀg. P. 4, 13, 11. 24, 1. 5, 9, 1. 9, 13, 13. 10, 54, 52. MĀK. P. 50, 22. मा-तिर, जननी, अम्बा eine jüngere Stiefmutter R. 2, 22, 30 (19, 22 GORR.). 52, 56. 58 (51, 23. 25 GORR.). der Çūdra im Gegensatz zu den drei übrigen Kasten MBH. 1, 6487 (nom. pl. यवीयसः). in Verbindung mit भूत im Gegens. zu महाभूत 12, 8977. — Vgl. यविष्ठ.

यवीयस (von यवीयस्) m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. Oxf. H. 53, b, 24.

यवीयुध (vom Intens. von 1. युध्) adj. kriegerisch, streitbar RV. 8, 4, 6. 10, 61, 9. यव्युध ÇAT. in Ind. St. 2, 47.

यवोत्थ (1. यव + उत्थ) n. = यवासज RĪĀN. im ÇKDr.

यवोदर (1. यव + उ०) n. der Leib —, die dicke Stelle eines Gerstenkorns als best. Längenmaass Ind. St. 8, 437. MĀK. P. 49, 37.

यवोर्वरा (1. यव + उ०) f. Gerstenacker ÇĀNKH. ÇR. 14, 40, 14. LĀṬJ. 8, 3, 4.

1. यैव्य (von 1. यव) 1) adj. zu Gerste geeignet P. 5, 1, 7. mit Gerste besät, — bestanden 2, 3. AK. 2, 9, 7. H. 967. HALĪ. 2, 8. — 2) m. nach MAH. Gersten-, Fruchtvoorrath VS. 23, 8; vgl. VS. PRĀT. 2, 20. — 3) m. pl. Bez. eines Rshi-Geschlechts: सोमपा यव्याः (सोमवायव्याः ed. Bomb.) MBH. 12, 6143.

2. यव्य (wie oben) n. Bez. gewisser Homamantra (neben गव्य) TBR. 3, 8, 14, 3.

3. यव्य (von 2. यव) adj. etwa die Java enthaltend; m. Monat ÇAT. Br. 1, 7, 3, 46. GAṆGĀMĀH. im PRĀJACĪTTAT. im ÇKDr.

यव्या nach NAIGH. f. so v. a. Fluss; wohl aus der Stelle वार्या ती यव्याभिवर्धति शूर व्रक्षोणि RV. 8, 87, 8 gefolgert. Hier wie in den folgenden Stellen könnte der adverbial gebrauchte instr. sg. in Menge (also etwa auch in Strömen) bedeuten. परा शुभा यवासो यव्या साधारण्येन मरुतो मिमितुः RV. 1, 167, 4. मरुश्चियस्य मीळ्ळुषो यव्या कृविष्मता मरुतो वन्दते गोः 173, 12. Die Comm. leiten das Wort bald von 1. यव, bald von यु ab; das Metrum erfordert यवीया zu sprechen.

यव्यावती f. N. pr. eines Flusses oder einer Oertlichkeit RV. 6, 27, 6. PAÑĀK. Br. 25, 7, 2. Im ersten Fall zu यव्या, im andern etwa zu यव्य = 1. यैव्य mit Dehnung des Auslauts.

यव्युध s. यवीयुध.

यश am Ende eines adj. comp. = यशस् in अति० und सु०. n. यशम् (BRNFRV vermuthet यशस्) N. eines Sāman Ind. St. 3, 230, a; vgl. कार्त०.

यशःकर्मा (यशस् + कर्मा) m. N. pr. zweier Fürsten Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 304, Çl. 14. 7, 5, Çl. 7.

यशःकेतु (यशस् + केतु) m. N. pr. verschiedener Fürsten Verz. d. Oxf. H. 152, b, 25. KATHĀS. 80, 4. 86, 4. 89, 3.

यशःपटक् (यशस् + प०) m. Panke AK. 1, 1, 3, 6. H. 293.

यशःपाल (यशस् + पाल) m. N. pr. eines Fürsten COLEBR. Misc. Ess. 2, 278.

यशद n. ein best. Mineral, vulgo दस्ता ÇKDr. nach BHĀVAPR. दस्ता ist nach HAUGHTON zinc, lapis calaminaris, pewter, tutenag.

यशश्चन्द्र (यशस् + चन्द्र) m. N. pr. eines Fürsten Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 5, Çl. 7.

यशःशेष (यशस् + शेष) adj. von dem nur der Ruhm übriggeblieben ist d. i. todt H. 374. ०शेषीभूत verstorben Ind. St. 8, 393. ०शेषतो प्रया so v. a. sterben KATHĀS. 91, 44. ०शेषतो नी tödten RĪĀ-TAR. 4, 112.

1. यैशस् 1) n. UNḌIS. 4, 190. a) Ansehen, schöne oder stattliche Erscheinung; Schönheit, Würde, Herrlichkeit: आर्विर्भुवदरूपीयैशसा गोः RV. 4, 1, 16. 1, 23, 15. प्रति श्रुष्यतु यैशो अस्य 7, 104, 11. 5, 4, 10. 6, 2, 1. 79, 7. 9, 20, 4. वीरवत् 4, 32, 13. 7, 13, 12. 8, 23, 21. 9, 61, 26. ध्रुव 7, 74, 5. युमितम् 8, 19, 6. युमत् 9, 32, 6. AV. 3, 22, 1. 6, 39, 1. 2. क्षिण्ये गोषु यशः 69, 1. (पुर) यशसा संपरीकृताम् 10, 2, 33. यथा यशश्चन्द्रमस्यादित्ये च 3, 18. विश्वत्रय 8, 9. चतुः श्रोत्रं यशो अस्मासु धेहि 11, 5, 25. 12, 5, 8. 19, 37, 1. 58, 3. VS. 18, 8. 20, 3. 32, 3. यशस् श्री ÇAT. Br. 11, 6, 3, 2. 13, 1, 3, 8. 14, 9, 4, 6. 7. TS. 5, 7, 3, 4. अस्तरसाम् PĀR. GRN. 2, 6. KAUC. 70. — b) Ansehen, Ehre, Lob, Ruhm AK. 1, 1, 3, 12. H. 273. HALĪ. 1, 153. AV. 9, 6,

35. 10, 6, 27. 13, 4, 14. ईश्वरो रु यद्यप्यन्यो यतेताय होतारं यशो उर्ते: Ait. Br. 2, 20. उद्गतरि यशो उधात् 22. यं ब्राह्मणमनूचानं यशो नर्केत् 5, 23, 6, 34. 7, 18. 32. श्रापुर्विद्या यशो बलम् M. 2, 121. यशोमेधासमन्वित 3, 263. यशो ऽस्य प्रथते 11, 15. HARIV. 8391. विस्तीर्यते यशो लोके M. 7, 33. सं-
न्तिप्यते यशो लोके 34. कर्षति च मरुत्तः 3, 66. यशः प्राप् 8, 343. पु-
ण्यैर्यशो लभ्यते Vṛddha-Kāṇ. 15, 19. Spr. 2364. वर्धनं यशसः R. 2, 74, 26. लोकानाविशे यशः Bhāg. P. 3, 14, 11. यशः स्पीतं निधाय 4, 21, 7. यशः पालय Spr. 2160. यशः रक्ष्यम् Ragh. 3, 48. यशःशरीर 2, 57. KATHĀS. 34, 11. यशःकाय Spr. 940. यशोराशि Vikr. 11, 17. यशोयुत *angesehen*, *berühmt* VARĀH. Bhū. S. 16, 5. यशः कुमुदपाण्डुरम् Spr. 3070. HARV. Anth. 483, Ç. 1. उद्दाम° Bhāg. P. 4, 12, 13. स्नाध्य° KATHĀS. 18, 205. — MBH. 3, 2081. 2410. Suçr. 1, 123, 3. Ragh. 1, 3, 7, 27. Megh. 58. Spr. 2627. VARĀH. Bhū. S. 15, 16. 48, 82. 63, 3. 65, 11. Bhāg. P. 3, 28, 18. pl. Ragh. 2, 3, 4, 19. यशोसि कवयो दिनु प्रतन्वन्ति नः Spr. 1078. 2157. 3282. Prab. 3, 14. यशम् नोभे कीर्ति M. 4, 94. 11, 40. Spr. 3108. Der personifizierte *Ruhm* als Sohn Kāma's von der Rati HARIV. 12482. Dharma's von der Kīrti VP. 53. Mārk. P. 50, 58. — c) Gegenstand der Ehre, *Respectsperson*: यशो भवति य एवं विद्वानाधते Çat. Br. 2, 2, 3, 1. 4, 2, 1, 9. 5, 3, 3, 3. ब्राह्मणं राजानमनु यशः करोति तस्माद्ब्राह्मणो राजानमनु यशः 1, 2, 7. 5, 5, 16. यशः स्याम 14, 1, 1, 3. — d) gefälliges oder *angenehmes* Wesen, *Gunst*: देवेषु यशो मर्त्या भूयन् RV. 9, 94, 3. मित्रो न यो जनेष्वा यशश्चक्रे घसाम्या 10, 22, 2. 1, 23, 15. क्षार् त्ययशौ वां येन स्मा सिन् भर्यः सखिभ्यः 3, 62, 1. — e) N. eines Sāman PAÑKAV. Br. 15, 3, 32. 19, 8, 4. 9, 3. LĀTJ. 3, 4, 8. Ind. St. 3, 230, a. अगस्त्यस्य 200, a. इन्द्रस्य 208, b. — f) = उदकं NAIGH. 1, 12. = अन्न 2, 7. = धन 10. — 2) m. N. pr. eines MANUOS BURN. Intr. 373. fg. 397. WASSILJEV 28. 47. 56. SCHIEFFER, Lobensb. 247 (17). 308 (78). — Vgl. घ° , अति° , अय° , दीर्घ° , दुर्गशम् , निर्य-
शम् , पुण्य° , पुष्ट° , ब्रह्म° , भट्ट° , मरुत्त° , यज्ञ° , स्व° .

2. यशस् adj. 1) *ansehnlich, schön, würdig, herrlich*: भाग RV. 3, 1, 19. 10, 39, 2. पोष 1, 1, 3. 31, 8. 60, 1. वर्षा 2, 3, 5. 3, 1, 11. रणि 6, 8, 5. 7, 75, 2. त्वमिन्द्र यशा अंसि 8, 79, 5. Agni 5, 13, 1. 32, 11. — 2, 8, 1. 7, 16, 4 (यश-
स्तम). 8, 2, 22. 10, 76, 6. AV. 3, 21, 5. 6, 39, 2. 3. 13, 1, 38. VS. 20, 44. — 2) *angesehen, geehrt*: भग RV. 8, 80, 5. यशसामनुष्टिः 6, 3, 2. गोभिः व्याम यशसो जनेष्वा 10, 64, 11. सर्वे नन्दन्ति यशसामन्ति 71, 10. 9, 97, 3. ब्रह्मणा-
स्ते यशसः सत्तु मान्ये AV. 2, 6, 2. — 3) *angenehm, werth*: व्यं स्याम यशसो जनेषु RV. 4, 51, 11. अर्धरमिन्ने यशसं कृधी नः 7, 42, 5. 8, 48, 5. 23, 10. 9, 61, 28. दधि *beliebt* 10, 81, 1. AV. 6, 58, 2. — RV. 5, 8, 4 *scheint* यशसो irrig für यशसा (Bod. 1, c) betont zu sein.

यशस am Ende eines comp. = 1. यशस् in श्रियशसानि Çat. Br. 12, 8, 2, 1. — Vgl. ब्रह्म° , यज्ञ° , कृत्ति° .

यशस्कार (1. य° + 1. कर्) 2) adj. f. ई *Ruhm verleihend, ruhmvoll* P. 3, 2, 20. Sch. Vop. 26, 47. M. 8, 387. MBH. 1, 6147. 6396. R. 1, 2, 45. 3, 10, 25. 5, 33, 47. Spr. 760. Mārk. P. 77, 19. पितृमातृ° Buāg. P. 4, 27, 7. 3, 28, 18. 4, 17, 36. सु° PAÑKAV. 1, 1, 25. — 2) m. N. pr. verschiedener Männer KATHĀS. 104, 19. RĀGA-TAR. 5, 472. 6, 53. 84. 119. 138. 8, 2698. °स्वामिन् Bez. eines von einem Jaçaskara errichteten Heiligthums 6, 140.

यशस्काम (1. य° + काम) 1) adj. *ehrbegierig* TS. 2, 3, 3, 1. Ait. Br. 1, 5.

KĀTJ. Ça. 4, 4, 1. 11, 2. 15, 8. LĀTJ. 3, 5, 22. — 2) m. N. pr. eines Bodhi-
sattva Lot. de la b. l. 14.

यशस्काम्य s. u. काम्य.

यशस्कृत् (1. य° + कृत्) adj. *Ansehen verleihend* TS. 1, 6, 5, 4 (सकृ-
स्कृत् VS.).

यशस्य (von 1. यशस्) 1) adj. *gaṇa* स्वर्गादि P. 5, 1, 111, Vārtt. 2. Schol. zu P. 5, 1, 39. *Ansehen gebend, ruhmvoll*: सूर्यवसिनी मनवे यशस्यै (दशस्ये VS.) Himmel und Erde TS. 1, 2, 12, 2. प्रूलगव ऀçv. Gāuj. 4, 8, 35. VS. Prāt. 8, 38. M. 1, 106. 2, 52. 3, 106. 4, 13. MBH. 1, 2309. 2, 236. R. 1, 44, 63. Suçr. 1, 3, 15. *geehrt*: अहं यशस्या धन्या च यस्यास्त्वं समुप-
स्थिता R. GORR. 2, 38, 33. Vgl. य° (auch R. 2, 27, 3). — 2) f. या N. zweier Pflanzen: = जीवसो und रुद्धि RĀGAn. im ÇKDr.

यशस्यु (wie oben) adj. *Gunst suchend* AV. 4, 11, 6.

यशस्वत् (wie oben) 1) adj. Schol. zu P. 5, 2, 121. 8, 2, 9. Vop. 7, 28. a) *ansehnlich, schön, herrlich, würdig* RV. 4, 9, 6. यशस्वतीर्यसुवो न सत्याः 79, 1. राया 3, 16, 8. 8, 23, 27. Agni 91, 8. 10, 11, 3. 20, 9. TS. 1, 3, 5, 4. 4, 1, 12, 2. — b) *rühmlich, ehrenvoll*: पूतसुति RV. 10, 38, 1. — c) *angenehm, werth*: यवेन्दो व्यात्रापृथिव्योर्पशस्वान्यत्राप्योपधीषु यशस्वतीः AV. 6, 38, 2. — 2) f. °वती N. pr. eines Frauenzimmers KATHĀS. 73, 257.

यशस्विन् (wie oben) adj. Sch. zu P. 5, 2, 121 und 1, 4, 19. 1) *ansehnlich, schön, herrlich, würdig* AV. 6, 39, 2. 19, 56, 6. Agni TS. 5, 7, 3, 3. अश्वः पशूनां यशस्वितमः TBr. 3, 8, 2. वृत्त ऀçv. Gāuj. 2, 6, 9. Çat. Br. 4, 2, 1, 10. 10, 4, 1, 11. 11, 2, 3, 11. 14, 9, 4, 7. तेजस् ÇĀṆKH. Gāuj. 2, 2. ओषधयः KAUC. 133. अयोध्या R. 2, 71, 19. गङ्गा 1, 44, 34 (48, 30 GORR.). मर्यादां तां समुद्रस्य वेलां गत्वा यशस्विनीम् 4, 41, 26. — b) *hoch angesehen, berühmt*: von Personen KĀND. Up. 3, 13, 2. M. 3, 40. 9, 334. MBH. 1, 5888. 3, 2346. 2471. 2513. 2719. 15578. 3, 7053. R. 1, 2, 45. 4, 3. 8, 10. 2, 23, 24. 29, 17. 74, 16. R. GORR. 2, 38, 33. Spr. 1791. KATHĀS. 16, 22. 21, 108. 51, 70. य-
शस्वितम von einem Bogen und einer Person KAUSH. Up. 2, 6. — 2) f. °विनी a) Bez. einer best. Arterie Verz. d. Oxf. H. 236, a, 2 v. u. b, 8. — b) Bez. verschiedener Pflanzen: = वनकार्पासो ÇABDAR., = यवतिक्ता und मरुत्तयोतिक्ता RĀGAn. im ÇKDr. — c) N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBH. 9, 2628.

यशोगोपि m. N. pr. eines Scholiasten des KĀTJ. Ça.; s. Einl. S. VII. यशोग WEBER, Lit. 137.

यशोग्न (1. यशस् + घ्न) adj. f. ई *das Ansehen —, die Schönheit vernich-
tend* Pār. Gāuj. 1, 11, 1. den Ruhm vernichtend M. 8, 127. Bhāg. P. 4, 2, 10.

यशोद् (1. यशस् + 1. द्) 1) adj. *Ansehen —, Ruhm verleihend*. — 2) m. Quecksilber RĀGAn. im ÇKDr. — 3) f. या N. pr. a) der geistigen Toch-
ter einer Klasse von Manen HARIV. 989. Verz. d. Oxf. H. 39, b, 1 v. u. — b) der Frau des Kuhhirten Nanda, der Kṛṣṇa gleich nach seiner Geburt als Kind untergeschoben wurde, und die daher als seine Mut-
ter angesehen wird (यशोदानन्द u. s. w. Bez. Kṛṣṇa's), HARIV. 3316. fgg. 8391. Spr. 4897. VP. 503. PAÑKAV. 1, 7, 78. 3, 7, 32. 4, 1, 18. 3, 115. 8, 14. Verz. d. B. H. No. 576. 1194. Verz. d. Oxf. H. 23, a, 14. 27, a, 48. 68, b, 24. °गर्भसंभूता als Beiw. der Durgā MBH. 4, 179. — c) der Gattin Mahāvira's und Tochter Samaravira's WILSON, Sel. Works 1, 293.

यशोदत्त (1. यशस् + दत्त) m. N. pr. eines Mannes LALIT. ed. Calc. 201, 12.

यशोदा (1. यशस् + दा) adj. *Ansehen gebend* TS. 4, 4, 6, 2. Bez. ge-
wisser Ishtākā 5, 3, 10, 4.

यशोदेव 1) m. (1. यशस् + देव) N. pr. eines buddhistischen Bhikṣu
LALIT. ed. Calc. 1, 9. eines Sohnes des Rāmakāndra Verz. d. Oxf. H.
280, b, 12. — 2) f. ई (1. यशस् + देवी) N. pr. einer Tochter Vainatoja's
und Gattin des Bṛhanmanas HARIV. 1706. fg.

यशोधन (1. यशस् + धन) 1) adj. *dessen Reichthum im Ruhm besteht*,
reich an Ruhm, berühmt; von Personen RAGH. 2, 1, 3, 48, 14, 35. Bhāraṇi
bei Uśāval. zu Uśādis. 4, 190. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 8,
Cl. 27. लोके यशोधनं किञ्चित् MBH. 1, 6486. — 2) m. N. pr. eines Für-
sten KATHĀS. 91, 4. Verz. d. Oxf. H. 152, b, 38.

यशोधर (1. यशस् + धर) 1) adj. *Jmdes Ruhm erhaltend* Buāg. P. 1, 17,
31, 9, 2, 36. — 2) m. a) Bez. des 5ten Tages im bürgerlichen Monat Ind.
St. 10, 296. — b) N. pr. verschiedener Männer KATHĀS. 63, 7. RĀGA-TAR.
6, 219. 228. 250. 253. 8, 2455. des 18ten Arhant's der vergangenen
und des 19ten der zukünftigen Utsarpiṇi H. 52. 55. eines Sohnes des
Kṛṣṇa von der Rukmiṇi MBH. 13, 621 nach der Lesart der ed. Bomb.
(यशोवर ed. Calc.). — 3) f. या a) Bez. der 4ten Nacht im bürgerlichen
Monat Ind. St. 10, 296. — b) N. pr. verschiedener Frauen MBH. 1, 3788.
VP. 83, N. 6. KATHĀS. 55, 28. der Mutter Rāhula's BURN. Intr. 278. Lot.
de la b. l. 2. 104. SCHIEFFNER, Lebensb. 236 (6).

यशोधरेय m. TRIG. 1, 1, 12 fehlerhaft für यशो.

यशोधा (1. यशस् + दा) adj. *Ansehen —, Ruhm verleihend* TBR. 3,
6, 2. Buāg. P. 3, 1, 38.

यशोधामन् (1. यशस् + धा) n. eine Stätte des Ruhmes Buāg. P. 8, 4, 4.

यशोनन्दि (1. यशस् + न) m. N. pr. eines Fürsten Buāg. P. 12, 1, 31.

यशोभर्गिन् (von 1. यशस् + भग) adj. *ruhmreich* VS. 2, 20.

यशोभर्गिन und यशोभग्य ved. adj. von 1. यशस् + भग P. 4, 4, 131. fg.

यशोभद्र (1. यशस् + भद्र) m. N. pr. eines der 6 Ārutakevalin bei
den Āina H. 33. WILSON, Sel. Works 1, 336. 338. — Vgl. यशोभद्र.

यशोभृत् (1. यशस् + भृत्) adj. *Ruhm besitzend, berühmt oder Ruhm
bringend* MBH. 1, 561.

यशोमती (f. von यशोमत् und dieses von 1. यशस्) f. N. der 5ten lu-
naren Nacht Ind. St. 10, 297. — Vgl. यशोवती.

यशोमत्य m. pl. N. pr. eines Volkes MĀRK. P. 58, 46.

यशोमाधव (1. यशस् + मा) m. eine Form Viṣṇu's Verz. d. Oxf.
H. 148, b, 29.

यशोमित्र (1. यशस् + मित्र) m. N. pr. eines buddh. Autors BURN. Intr.
512. 563. fg. 566. 571. 574. SCHIEFFNER, Lebensb. 310 (80).

यशोराज (1. यशस् + राजन्) m. N. pr. eines Mannes RĀGA-TAR. 8, 536.
561. 1119. 2842. 2846. 2908.

यशोलेखा (1. यशस् + ले) f. N. pr. einer Fürstin KATHĀS. 54, 232. 234.

यशोवति s. u. यशोवती 2).

यशोवती (f. von यशोवत् und dieses von 1. यशस्) f. N. pr. 1) vor-
schiedener Frauen RĀGA-TAR. 1, 70. HALL in der Einl. zu VĀSĀVAD. 12.
= यशोधरा LALIT. ed. Calc. 109, 2. यशवती 270, 17. — b) einer Gegend
(urspr. eines Flusses) VARĀH. BRH. S. 14, 28 (verkürzt ०वति). — 3) einer
mythischen Stadt auf dem Meru Comm. zu Buāg. P. 5, 16, 30. — Vgl.

यशोमती.

यशोवर (1. यशस् + वर) m. N. pr. eines Sohnes des Kṛṣṇa von der
Rukmiṇi MBH. 13, 621. यशोवर ed. Bomb.

यशोवर्मन् (1. यशस् + व) m. N. pr. verschiedener Männer KATHĀS.
54, 153. fg. RĀGA-TAR. 4, 134. 137. fg. 705. COLEBR. Misc. Ess. 2, 299.
307. 309. 312. 314. Journ. of the Am. Or. S. 7, 26, Cl. 11; vgl. S. 36.
eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 124, b, 11. Am Ende eines adj. comp.
०वर्मक KATHĀS. 54, 198.

यशोक्त् (1. यशस् + क्त्) adj. *Jmdes Ruhm vernichtend* Buāg. P. 6, 3, 38.

यशोक् (1. यशस् + क्) 1) adj. *den Ruhm raubend, Schands berei-
tend, schändend* MBH. 1, 5987. R. GORR. 2, 110, 5. घातम् R. SCHL. 2.
101, 7. — 2) N. pr. einer Oertlichkeit KSHITR. 17, 10. 30, 15. 17. ०जित्
Bein. Kākurāja's 17, 11.

यष्टर und यष्ट (von 1. यज् nom. ag. Verehrer, Opferer (= यजमान
AK. 2, 7, 7. H. 817. HALĀJ. 2, 265): यष्टा देवान् RV. 2, 9, 6. अतिपात्रस्य
यष्टा 6, 32, 1. 10, 61, 17. TS. 1, 1, 42, 1. अग्निर्वै देवानां यष्टा TBR. 3, 3, 2, 6.
ohne Object MBH. 3, 511. 2451. HARIV. 298. Verz. d. Oxf. H. 33, b, 12.
59, b, 21. क्रतुसंस्त्राणाम् MBH. 3, 3918. HARIV. 13060. MĀRK. P. 120, 2.
127, 32. क्रतुशक्तिः HARIV. 12990. 13768. यष्टर Nir. 8, 8.

यष्टव्य (wie oben) adj. P. 8, 2, 36. Sch. *derjenige, welchem geopfert
werden muss*, MAITRĀJ. 6, 34. MBH. 3, 511. 7, 9488. KATHĀS. 41, 18. u.
impers. zu *opfern* Nir. 8, 12. MAITRĀJ. 6, 36. BHAG. 17, 11. MBH. 13, 5107.
HARIV. 297. 8003. Buāg. P. 3, 29, 10. 4, 14, 6. MĀRK. P. 35, 56. 125, 58.
PAÑĀT. 167, 1. Buāg. P. 10, 71, 3. मुनिश्रिता मतिं कृत्वा यष्टव्ये zu *opfern*
R. 1, 8, 3. — Vgl. सु.

1. यष्टि (von यम्, यक्) Uśāval. zu Uśādis. 4, 179. m. (dieses nicht zu
bolegen) und f. AK. 3, 6, 38. SIDDH. K. 251, a, 12. auch यष्टी f. gaṇa
वृक्षादि zu P. 4, 1, 43. 1) Stab, Stock, Keule, Flaggenstock AK. 2, 8, 38.
H. 783. 774. an. 2, 96. MRD. f. 25. HALĀJ. 4, 41. 2, 308. 321. CAT. Br. 14.
9, 2, 7. KAUSH. UP. 4, 19. वेणुं CAT. Br. 2, 6, 2, 17. KĀTJ. CR. 5, 10, 21. प-
लाशः KAUC. 18. 39. 47. वेत्रं CAT. 100. वेणवो M. 4, 36. MBH. 1, 2350.
14, 1253. M. 3, 99. MBH. 1, 5464. 3, 16836. 5, 572. 5184. 6, 2776. 7, 6432.
शनिर्वद्युत्थानम् Spr. 1613. गतिरपि तया यष्टिहरणा 4963. SŪRJAS. 13, 20.
Schol. zu 7, 10. VARĀH. BRH. S. 103, 13. KATHĀS. 3, 47. 60, 173. fg. CAT. 9.
39. DAÇAK. in BENF. Chr. 187, 4. PAÑĀT. III, 179. 103, 19. 261, 12. Verz.
d. Oxf. H. 129, b, 4. घनाकारासु यष्टियु HARIV. 4019. VARĀH. BRH. S. 43.
8. 21. 24. 28. 72, 4. — 2) Stengel: स्त्रुयष्टिर्लता यथा HARIV. 4193. R. 7.
37, 2, 28. कर्षिकारं 3, 79, 30. VIKR. 44. चूतं KUMĀRAS. 6, 2. कदम्बं
UTTARARĀMAK. 63, 7 (81, 5). — 3) भुजं (यष्टि m. = भुजपट्टक MRD.) ein
schlanker Arm RAGH. 11, 17. यष्टं ein schlanker Leib MBH. 2, 2228. HA-
RIV. 8387. RAGH. 14, 27. KUMĀRAS. 1, 31. Spr. 991. 1634. KĀURAP. 6. मात्र
(s. auch bes.) dass. HARIV. 8452. शरीरं dass. RAGH. 6, 65. — 4) अस्त्रं
Klinge eines Schwertes VARĀH. BRH. S. 30, 6. — 5) Perlenschnur H. 661.
H. an. = कार्लता (woraus WILSON zwei Beidd. macht) MRD. = तत्तु
Schnur ÇABDAM. im ÇKDR. मुक्तामयी RAGH. 13, 54. मणिं VIKR. 31. KU-
MĀRAS. 3, 8. HALĀJ. 2, 408. Vgl. कार्. — 6) ein bes. Perlenschmuck VA-
RĀH. BRH. S. 81, 36. — 7) = यष्टिमधुका, मधुका Süßholz MRD. RATNAM.
57. Suçr. 2, 21, 14. = मधुयष्टि H. an. = भार्गी Clerodendrum Siphonan-

thus R. Br. H. an. Med. यष्टि = यष्टिमधु Būhāvapr. im ÇKDr. — Vgl. केतु°, को°, गात्र°, चाप°, सुला°, त्रि°, ध्रुव°, घन°, नाग°, ब्रह्म°, ब्राह्मणयष्टी (u. ब्राह्मणयष्टिका), भारयष्टि, वास°, कूर°.

2. यष्टि f. nom. act. von 1. यञ् P. 3, 3, 110, Sch. wohl fehlerhaft für इष्टि.

यष्टिक (von 1. यष्टि) 1) m. ein best. Wasservogel, = बलकुङ्कुट Çabdar. im ÇKDr.; vgl. कोयष्टि. — 2) f. यष्टिका a) Stab Çabdar. im ÇKDr. Suçr. 1, 171, 21. ममान्धस्यान्धयष्टिका R. Gorr. 2, 66, 23. — b) ein best. Perlenschmuck Ġaṭāḍu. im ÇKDr. — c) ein länglicher Teich Trik. 1, 2, 28. — d) Süßholz Çabdar. im ÇKDr. Ratnam. 37. Suçr. 2, 47, 10. 34, 16. 324, 8. — Vgl. एकयष्टिका, नील°, ब्राह्मण°.

यष्टिगृह (1. य° + गृह्) n. N. pr. einer Oertlichkeit Hall in der Einl. zu Vāsavad. 13.

यष्टिग्रह (1. य° + ग्रह्) adj. einen Stab tragend P. 3, 2, 9, Vārtt. 1.

यष्टिनिवास (1. य° + नि°) m. ein aus aufgerichteten Stangen bestehendes Taubenhaus Ragh. 16, 14. — Vgl. वासयष्टि.

यष्टिप्राण (1. य° + प्राण) adj. dessen Kraft im Stabe liegt, ohne Stab Nichts vermögend MBh. 1, 5419.

यष्टिमधु (1. य° + मधु) n. Süßholz Halās. 2, 460.

यष्टिमधुका f. dass. AK. 2, 4, 2, 28.

यष्टिमत् (von 1. यष्टि) adj. mit einem Stocke (Flaggenstocke) versehen: शक्तीकानक° (das suff. gehört zum ganzen comp.) von einem Wagen gesagt MBh. 13, 2784.

यष्टियन्त्र (1. य° + यन्त्र) n. ein best. astronomisches Instrument Schol. zu Śūnjas. 13, 20. Weber, Nax. 1, 314.

यष्टी s. u. 1. यष्टि.

यष्टीक n. = यष्टिमधु Süßholz Rāḡan. im ÇKDr.

यष्टीपुष्प (य° + पुष्प) m. Putranjiva (पुत्रंजीव) Roxburghii Wall. Būhāvapr. im ÇKDr.

यष्टीमधु und °मधुक n. = यष्टिमधु Süßholz Ratnam. 37. Suçr. 1, 18, 16. 60, 15. 158, 7. 2, 137, 13.

यष्ट्याह (1. यष्टि + आह) und यष्ट्याहय (1. यष्टि + आ°) m. dass. Ratnam. 37. Suçr. 1, 38, 1. 94, 7. 2, 126, 9. 222, 6.

यष्ट्रस्क (?) m. pl. N. pr. eines Volkes Trik. 2, 1, 9.

यस्, यस्यति (प्रयत्ने Dhātup. 26, 101) und यसति P. 3, 1, 71. Vop. 8, 67. 11, 5. 1) sprudeln (von siedender Flüssigkeit), Schaum auswerfen (vgl. येय्: तपय्यस्तु चूर्णमित्रौ इव RV. 7, 104, 2. — 2) sich's heiss werden lassen, sich abmühen; mit dat. eines nom. act.: तन्मुखेन्दुर्ममासूनां कूरणायैव यस्यति (v. l. für कल्पते) Spr. 4330.

— यव, davon यवयसै m. etwa Abspannung TS. 1, 4, 35, 1.

— या, यापस्यति sich's heiss werden lassen, sich anstrengen: रामाभियेकार्थमिहापस्यसि (अभियेकार्थे ed. Bomb.) R. 2, 14, 62. पिपठार्थमापस्यतः (Conj. für यापस्यतः) Spr. 4075. यात्मार्यमापस्य Mārk. P. 34, 12. ermüden: नापस्यसि तपस्यतो BHATT. 6, 69. नापयास द्विषा देहैः 14, 104. न चापसत् 15, 54. — यापस्त = तेजित, तित Trik. 3, 3, 149. H. an. 3, 248. Med. l. 93. = क्लेशित, क्रुद (कुपित), रूत H. an. Med. 1) angefocht: अनलः पवनापस्तः HARIV. 5522. — 2) angestrengt, sich anstrengend MBh. 7, 1360 (ed. Bomb. आसाय st. आपस्तो). Mārk. P. 109, 52. परमापस्त R. Gorr. 1, 55, 19. आपस्त नयन (= कोपप्रसारितनेत्र Nīlak.) so v. a. die

Augen aufreissend HARIV. 4756. अनापस्तानना so v. a. das Gesicht nicht verziehend Mārk. P. 82, 19. अनापस्त wobel man sich nicht anstrengt Būlg. P. 11, 25, 28. अनापस्तम् adv. ruhig (= अकर्मकशान्तरम् Nīlak.) HARIV. 16160. — 3) ermüdet, erschlaft; niedergeschlagen: मथनापस्तैर्बाहुभिः Spr. 767. Kūāṇḍ. Up. 5, 3, 4. HARIV. 4761. 15218. R. 2, 20, 3. 30, 22. परमापस्त 37, 16 (परमापस्त ed. Bomb.). 3, 40, 11. 6, 19, 65. 87, 28. 7, 99, 4. आपस्तमनम् 2, 114, 34. नित्यापस्त für immer erschlaft so v. a. tot MBh. 13, 26. — Vgl. आपास, आपासिन्. — caus. angeblich stets med. P. 1, 3, 89. Vop. 23, 58. anstrengen, ermüden, quälen, peinigen: न चापासयेच्छरीरम् Suçr. 1, 367, 3. नापासयामि भर्तारं कुटुम्बार्थं MBh. 13, 5876. येनातिमात्रमात्मानमापासयसि HARIV. 7084. KATHās. 117, 93. im Prākṛit Vikr. 16, 16. Mālav. 32, 7. काकिनायासिता भृशम् R. 2, 96, 39 (105, 38 Gorr.). pass. sich abhürmen, sich quälen: मन्त्रिमितं च — कश्चिद्रायवः । अल्पमापास्यते रामो विदेशे R. 5, 33, 36. einen Bogen anstrengen so v. a. häufig in Bewegung setzen: अनापासितकार्मुक Spr. 912. so v. a. verkümmern, schmälern: नापासयत् (= नोपपीडयति स्म) रूतवो ऽन्योऽन्यसंपदः BHATT. 8, 61.

— समा, partic. °यस्त hart bedrängt: शरीय° R. 8, 36, 48.

— उद् s. उद्यास.

— नि, नियस्य MBh. 9, 3586 fehlerhaft für नियस्य (so die ed. Bomb.).

— निम् s. निर्पास.

— प्र, °पस्यति P. 3, 1, 71, Sch. Vop. 8, 67. 11, 5. 1) partic. प्रैयस्त überwiegend: उवा चिदिन्द्र पेपंती प्रयस्ता केनमस्यति RV. 3, 53, 22. प्रयैयस्ती, प्रैयस्ता in's Wallen gerathend, im Wallen befindlich AV. 12, 5, 31. प्रयस्त = सुमस्कृत schmackhaft zubereitet (gut gekocht) AK. 2, 9, 45. II. 411. — 2) sich bemühen: पुनः पुनः प्रायसदुत्प्राप सः NAIKH. 1, 125. प्रयस्त sich bemühend, eifrig Çāṅk. 75. — Vgl. प्रयास, प्रायास. — caus. partic. प्रयासित n. Anstrengung, Bemühung Mālatīm. 153, 6.

— चि s. चिपास.

— सम्, संयस्यति und संयसति P. 3, 1, 72. Vop. 8, 67. 11, 5. — Vgl. संयास.

यस्क (von यस्) m. N. pr. eines Mannes, pl. seine Nachkommen P. 2, 4, 63. Vop. 7, 14. Āçv. Çr. 12, 10. Sāṅsk. K. 183, a, 10. यस्का गैरितिता: N. einer Schule Kāṭu. in Ind. St. 3, 453. 475. fg. 2, 245. fg.

यस्मात् (abl. von 1. य) conj. weil, da; mit entsprechendem तस्मात् M. 3, 78. 102. 7, 5. 199. 9, 138. 10, 72. Spr. 1372. 2418. R. Gorr. 1, 46, 22. Daç. 2, 53. Sāṅkḥjak. 33. ततस् Mārk. P. 16, 87. तद् Dhātup. in LA. 77, 4. तेन MBh. 3, 6093. Daç. 2, 24. अतस् R. Gorr. 1, 1, 22. Ragh. 1, 77. 16, 74. KATHās. 55, 178. ohne correlative Partikel Jāṇ. 1, 334. R. 1, 20, 19. 48, 27. 66, 10. Sāṅkḥjak. 37. Spr. 1491. 3328. KATHās. 34, 26. 53, 83. 56, 7. 61, 312. Rāḡa-Tar. 4, 363. Vrt. in LA. (III) 3, 15. da so v. a. dass: किं परित्यक्ता त्वाकम् — यस्माद्राजभटा मां हि नयन्ति R. 1, 54, 8. इच्छसि त्वं विनश्यत्तं रामं लक्ष्मणं मत्कृते । न मे प्रुश्रूयसे वाक्यं यस्मादभिकृतं मया ॥ R. 3, 51, 11.

यस्य (von यस्) adj. = वध्य (Schol.) zu tödten, dem Tode verfallen; davon nom. abstr. °त्व n. BHATT. 6, 49.

यैह m. oder यैहस् n. Wasser NAIKH. 1, 12. Kraft 2, 9.

यैह adj. = महत् gross nach Śāṅk.: विश्वे त इन्द्र पूतनायवो यैहो नि वृता इव येमिरे RV. 8, 4, 5. m. = अपत्य Kīnd NAIKH. 2, 2. Agni heisst

सक्तो यङ्कः RV. 8, 49, 18. sonst stets im voc. 1, 26, 10. 74, 5. 79, 4. 8, 73, 5.

यङ्क् adj. (f. ई) nach Naigh. 3, 8 so v. a. मङ्क् gross; etwa in fortwährender Bewegung oder Thätigkeit befindlich, rastlos; continuus, beständig; von Gewässern u. dgl. beständig fließend, jugts. So heisst Agni RV. 1, 36, 1. 3, 1, 12. 2, 9, 3, 8. पाति यङ्क् घरणं मूर्धस्य 5, 5, 28, 4. 4, 5, 2, 7, 11. 5, 16, 4. 7, 6, 5, 8, 2. 10, 92, 2. 110, 3. Rudra 8, 13, 24. Soma: अभि प्रियाणि पवते घनोक्तिः नामानि यङ्क् अधि येषु वर्धते 9, 75, 1. वृषो उडुक्ते पयसि यङ्क् अर्दित्रेद्राभ्यः 10, 11, 1. यङ्क् इव प्र वयामुज्जिह्वानाः प्र भानवः सिद्धते नाकमङ्क् 5, 1, 1. मनस् 8, 13, 20. 4, 8, 6. गिरः 1, 89, 4. सूर्यं कुरितः सप्त यङ्क् र्विक्त 4, 13, 3. आपः 5, 29, 2. ध्रुवनीः 10, 99, 4. सप्त स्रवतः 1, 71, 7. ऊर्मयः 4, 58, 7. नद्यः 9, 92, 4. — f. pl. fließendes Wasser Naigh. 1, 15. यङ्क् घोषधोषु विलु 7, 56, 22. 70, 3. सप्त 1, 72, 8. 3, 1, 4. दिवः 6, 9, 2, 35, 9, 14; vgl. 9, 33, 5. — du.: यङ्क् कृतस्य मातरं Bez. von Tag und Nacht, Himmel und Erde RV. 1, 142, 7. 5, 8, 6. 41, 7. — 6, 17, 7. 10, 59, 8 (vgl. 93, 1); vielleicht die beiden Hände 9, 102, 7. — यङ्क् Uṅādis. 1, 154. m. = यजमान Uṅāval.

यङ्क् adj. f. यङ्क्ती so v. a. यङ्क्. आपः RV. 1, 103, 11. 9, 113, 8.

1. या, याति Dhātup. 24, 41. partic. यात्, gen. यातसु; याहि; अयुम् und अयान् P. 3, 4, 141, Sch.; ययौ, ययाथ, ययिम 6, 1, 196, Sch. 7, 2, 61, Sch., vod. ययै 2. pl.; ययिर्वसु; अयासीत् P. 7, 2, 73. अयासुम्, यासित्, यासिष्ठम्, यासीष्ट 2. pl.; यास्यति, याता P. 7, 2, 61, Sch.; aus metrischen Rücksichten auch med.; infin. यातुम्, यातवे, यातवै (P. 3, 4, 9). 1) fahren (in weiterem Sinne), gehen, ziehen, marschieren; überh. sich in Bewegung setzen, reisen; fortgehen: यद् याति मूर्तः RV. 1, 37, 13. अयं वातो यत्त-रित्तेण याति 161, 14. आशुनिश्चिद्यान् 2, 38, 3. रथेन 6, 62, 10. पुचो ते चक्रे यात्याः 10, 83, 12. नृक् स्थीरुथा यातमस्ति einspännig ist nicht ordentlich gefahren 131, 3. नावेव यातम् 3, 32, 14. 33, 2. इन्द्रेण यात्र स-रथम् 60, 4. याहि राज्ञेवामवौ ह्येन 4, 1, 1. इन्द्रो यातो ऽवसितस्य राज्ञो des Reistigen und des Rastenden 1, 32, 15. 4, 23, 8. निपत्तो यातो अघ्नवा 8, 72, 6. श्लोको न याताम् 10, 12, 5. अर्हिष्टा याति प्रथमः सिर्वासन् 5, 31, 1. 61, 2. मित्रस्य यातो यथा 64, 3. पन्थां सूर्यस्य यातवे 8, 7, 8. AV. 13, 1, 21. 2, 28. 12, 1, 47. कुरितो यातवे रथे वृक्षोर्युक्त 13, 2, 8. Ait. Br. 4, 27. यथैकतश्चक्रेण यायातादक्तम् 5, 30. Cat. Br. 13, 3, 9. प्राये यस्तस्यामानो यात् 1, 3, 1, 12. 5, 5, 2, 3. Kāṇ. Ch. 7, 9, 18. 15, 6, 16. — यातो दृष्टग्रायात्तं द्वापरम् MBh. 3, 2289. R. 1, 5, 2. 2, 33, 6. 58, 6. वेगवाचाघवो ययौ 3, 50, 5. अन्वगययौ Ragh. 2, 16. fg. 3, 25. अयतो लक्ष्मणः यातः R. 2, 59, 4. यतो यास्ये सानुगा यातु मामनु Bhāg. P. 9, 18, 28. तस्यानुपदं ययौ Vrt. in LA. (III) 25, 8. तथा यातं (impers.) यच्च नितम्बयोर्गुह्यतया मन्दम् Çāk. 33. येनास्य पितरो याता येन याताः पितामहाः तेन यायात्सतो मार्गम् M. 4, 178. उत्पत्य नभसा ययौ Kathās. 18, 165. रथेन P. 8, 1, 60, Sch. यानेन हरयुक्तेन R. 2, 69, 18. येन (विमानेन) यामि विहायसा 3, 54, 6. संयङ्क् वाजिनो रश्मी-न्सूत याहि शनैः शनैः 2, 40, 22. 32. 70, 29. वृक्षि शिविकामन्ये यात्यन्ये शिविकागताः Spr. 4699. स्रवमानो ययावध्यौ Kathās. 52, 329. नोदके श-कटं याति Spr. 2345. एष याति शिवः पन्थाः MBh. 3, 2824. शिरा याति die Adorn laufen Varāh. Bh. S. 54, 62. von der Bewegung der Ge- stirne (यात gegangen, stehend) 4, 5, 18, 1. 2. 24, 29. कुटिलं याता (उत्क्ता) 33, 29. hingehen Hariv. 10067 (med.). kommen: नो याति मित्राणि च Spr. 5381. marschieren, gegen den Feind stehen M. 7, 183. gehen, auf-

brechen, fortgehen, sich entfernen MBh. 3, 2760. 2793. 5, 7387. R. 1, 17, 32. Çāk. 81. भूय आयाहि याहि Spr. 1579. याताः किं न मिलति 2463. यातु यातु किमनेन तिष्ठता 2464. Mārk. 33, 10. Ragh. 3, 67. Kathās. 11, 28. 18, 35. Bhāg. P. 3, 1, 16. 16, 29. आश्रममण्डलात् R. 3, 48, 6. कर्म्यतः Spr. 405. Kathās. 52, 229. विमुखो ऽर्धो न याति मे 41, 18. अर्थिनाम् u. s. w. पराश्रयः । यो न याति Spr. 3601. मृतं शरीरमुत्सृज्य — विमुखा वा-न्धवा याति M. 4, 241. यात gegangen, fortgegangen MBh. 3, 2297. R. 4, 54, 21. 5, 89, 16. Bhāg. P. 9, 20, 38. पलाय्य या flichen Kathās. 12, 114. 48, 87. 90. तेनैव यातः पथा entschlüpfte (eine Schlange) Spr. 2012. जीव-शैव न यास्यसि lebendig entkommen R. 3, 56, 11. 6, 85, 11 (med.). अतृप्ता मानवाः सर्वे याता यास्यसि याति च zu Grunde gehen Spr. 1303. 2070. स वै देहस्तु पारव्यो भङ्गुरो यात्युपैति च Bhāg. P. 7, 7, 43. यात्येतस्य हि नासवः entfliehen Kathās. 25, 143. तेन प्राणा न याति मे 56, 156. Pāṇāt. 70, 6. अथयं यातारश्चितरमुपित्वापि विषयाः von dannen gehen Spr. 243. धनानि भयति याति 3129. 1399. शशिना सह याति कैमुतो 2970. (अर्थः) अन्वयास्माकं प्राणैः सह यास्यति Pāṇāt. 97, 14. भयं मरुन्मद्दयाव याति वै R. 2, 69, 21. ययौ तेजस्वती देव्या मनसश्च महाश्वरः Kathās. 18, 120. 29, 167. यातविवेकः Sarvadarśanas. 101, 4. वहिस् hinausgehen Ka- thās. 28, 143. Spr. 5337. Bhāg. P. 4, 29, 8. अथश्च hinuntergehen, sinken 3, 30, 11. Spr. 2465. स्वस्ति mit heiler Haut davonkommen Bhāg. P. 3, 18, 3. तेमेण dass. Spr. 734. एषां यातम् in Stücke gehen, entzweigen Kathās. 57, 46. 77, 92. दलशस् dass. 19, 109. शतधा in hundred Stücke gehen 61, 315. स-रुक्षधा in tausend Stücke gehen MBh. 7, 2534. यात्राम् einen Marsch unternehmen, aufbrechen M. 7, 182. R. 2, 72, 27. गतिम् einen Weg gehen, — einschlagen: यो ग्रा गतिं याति so v. a. wohin sie gelangen Daç. 2. 40. गतिं मुनेर्यामि Bhāg. P. 6, 11, 21. यामः स्वपुण्यविजितां गतिम् Bhāṭṭ. 4, 6. परमां गतिम् M. 6, 93. परां गतिम् R. Einl. 2. अथोगतिम् M. 3, 17, 52. दण्ड्यदेन तं मार्गं यायात् marschire M. 7, 187. रथेन ययौ मार्गम् Ragh. 2, 72. अघ्नानम् R. 2, 49, 16. पन्थानम् 56, 4. स पन्थाश्चित्रकूटस्य यातः सुव-रुजो मया 53, 9. मर्कटिपाते पथि gewandelt 60, 22. पूर्वपामानुपूर्व्येण यातं वर्तमानयामहे MBh. 1, 7246. पद्वोम् Bhāg. P. 7, 14, 1. अथे याति रथस्य रेणुपद्वो चूणभिवत्तो घनाः Vikr. 4. यात n. Gang, incessus: मम यात-मनुवर्तमान एतं AV. 3, 8, 6. 10, 8, 8. Varāh. Bh. S. 68, 115. 86, 6 (oft mit यान verwechselt): der Ort, wo Jmd gegangen ist: इदं यातं रमापते: Vor. 26, 130. — 2) verstreichen, vergehen, verlaufen, verfließen (von der Zeit): चतुर्दश हि वर्षाणि — क्षणभूतानि यास्यति R. 2, 52, 52. 3, 22, 12. 7, 99, 19. Spr. 309. 421. 1138. 2432. Kathās. 1, 63. 31, 173. 46, 29. Rāga-Tar. 1, 193. 244. 3, 364. Kāṇap. 37. त्रसा यात्युत्तमं यौवनम् Spr. 311. आयुर्याति दिने दिने 4938. यात्रास्वेव वयो ययौ Rāga-Tar. 4, 131. यात verstrichen u. s. w. Hariv. 7711. R. 2, 33, 2. 4, 49, 7. Spr. 193. 2070. Varāh. Bh. S. 77, 3. Kathās. 18, 206. 20, 72. 22, 98. 24, 170. 43, 317. 51, 185. 52, 30. Rāga-Tar. 1, 52. Mārk. P. 110, 30. Bhāṭṭ. 7, 89. यातं वयः Verz. d. Oxf. H. 130, b, 6. नवमो ऽङ्कः der 9te Act ist zu Ende 143, b, No. 293. यातम-नागतं च das Vergangene und das Zukünftige Varāh. Bh. S. 68, 1. — 3) gehen so v. a. auf eine best. Entfernung (acc.) reichen, sich erstrecken: पञ्च (योजनानि) अर्धानां गर्जितं याति शब्दः Varāh. Bh. S. 30, 32. für eine best. Zeit (acc.) hinreichen: मासमेको नरो याति द्वौ मासौ मृगसूकरो Hir. I, 158. — 4) gehen so v. a. von Stellen gehen, gelingen, zu Stande

kommen: एतत्पसा न याति न चेन्नया निर्वपणाद्कादा Būg. P. 5, 12, 12.
 — 5) *verfahren, sich benehmen*: नैवमन्या: स्त्रियो याति MBh. 4, 77. —
 6) *gehen —, kommen —, sich begeben —, fahren —, reisen —, gelangen*
zu, nach, in; marschieren gegen; die Ergänzung oder nähere Bestimmung
 a) im acc.: कं पाथ RV. 1, 39, 1. ययौ वै ह्यरादनसा रथेन 3, 33, 9.
 वर्ति: 7, 40, 5. स प्रीतो याति वार्यम् 5, 6, 3. 81, 4. सोमयेयम् 6, 40, 4. 7, 28,
 2. छाजिम् Vāṭsk. 5, 8. AV. 2, 12, 7. — कुण्डिनम् MBh. 3, 2290. 2293.
 2714. विदर्भा यातुमिच्छामि दमपत्या: स्वयंवरम् 2772. 2827. fg. 3, 3028.
 5, 5977. 7099. 12, 6352 (mod.). Hariv. 7396 (mod.). R. 1, 1, 85. 2, 5, 21.
 34, 35. 50, 1. 5, 89, 27 (mod.). अहं यास्ये रणाजिरम् 6, 34, 16. संकेतम् AK.
 2, 6, 2, 10. पतिगृहम् Çāk. 84. Megh. 34. Spr. 4406. 4544. Kathās. 18, 80.
 40, 89. तीर्थानि 52, 239. Būg. P. 5, 13, 1. Mārk. P. 109, 30 (act. und med.).
 Pāṇīn. 1, 2, 75. दारका याता: Hariv. 8929. Spr. 2462. Būg. P. 6, 1, 58.
 प्रवक्ष्येन स: — पारमम्बुनिधेर्ययो Kathās. 18, 306. यास्ये परं पारं महे-
 दधे: R. 5, 1, 83. Varāh. Bhū. S. 104, 60. दिवम् M. 11, 240. R. 1, 53, 18.
 58, 18. 60, 24. त्रिदिवम् M. 9, 253. R. 7, 30, 18 (mod.). यास्ये त्रिविष्टपम्
 Būg. P. 4, 12, 31. स्वर्गम् M. 7, 89. स्व: 53. नरकम् 3, 172. 249. 4, 87.
 रसातलम्, भुवम् Būg. P. 9, 9, 4. 5. 10, 49, 19 (mod.). सर्वतोदिशम् MBh.
 3, 2658. शिरसा च मही ययौ so v. a. *verneigte sich bis zur Erde* R. 1, 9,
 67 (65 Gonn.). पौरो ते याम मूर्धभि: Hariv. 4814. नदी मगधान्ययौ R. 1,
 34, 9. यात्येव यमुना पूर्णा समुद्रम् Spr. 3426. इमेकपदी याति मम तं पि-
 तुराश्रमम् R. Gonn. 2, 63, 10. अस्ति मातु: Kathās. 18, 223. यो यो योनिम्
 M. 12, 53. Būg. P. 6, 17, 15. 7, 1, 37. दृष्टियम् *zu Gesicht kommen* Va-
 rāh. Bhū. S. 54, 20. लोचनपथम् Spr. 1246. अदर्शनपथम् *unsichtbar wer-*
den MBh. 3, 1744. दृगोचरम् Rāga-Tar. 6, 320. कर्तुर्न याति गोचरम् Spr.
 3346. अगोचरं नयन्त्यो: *den Augen entschwinden* Vikr. 72. यायादरिपुरम्
marschire gegen M. 7, 181. 185. विषयं परस्य Kām. Nit. 15, 4. परम्
gegen den Feind 1. 11, 3. 10. तमेव याहि प्रियाम् *gehe zu* Spr. 688. H.
 529. क्रिम् Būg. P. 5, 12, 6. 5, 9. कैसल्यो शरणं याम: R. 2, 78, 15. 3,
 53, 48. Būg. P. 9, 7, 7. MBh. 3, 2845. शत्रुकुस्तम् *in die Hand des Fein-*
des gerathen Bhāṭṭ. 3, 60. कर्णौ *zu Ohren kommen* Spr. 4007. *auf Jmd*
stossen 3882. *von der Bewegung der Gostirne nach einer best. Richtung*
hin: स्नादक्षम् — यात्सु चित्रशिखण्डिषु Rāga-Tar. 1, 55. अस्तं यात्या-
 दित्ये Ācy. Gṛh. 2, 6, 14. M. 4, 37. Varāh. Bhū. S. 39, 4. यात्यस्तशिखरं
 पतिरोषधीनाम् Çāk. 77. हिमकरे याते स्थाणुदिशम् Varāh. Bhū. S. 24, 33.
 28, 1. 104, 36. 43. दक्षुर्नयात *stehend in* 10, 19. — अस्तम् *an's Ende zu*
stehen kommen RV. Prāt. 12, 1. *zu Ende kommen* Çāk. 139, v. l. Ragh.
 3, 21. यायाथ त्वं द्विपामस्तं भूयो यातासि चासकृत् so v. a. *fertig werden mit*
 Bhāṭṭ. 9, 47. — b) im loc.: पुनरेव याहि राज्ञ: सकाशे R. 2, 52, 12. याता
 गङ्गायाम् Būg. P. 9, 16, 2. वृत्ते Vrt. in LA. (III) 4, 4. कीर्तिश्रुते तुला
 वत्स त्रिषु लोकेषु यास्यति MBh. 13, 1937. तस्यां तस्य — च मनो ययौ
 Kathās. 32, 148. चक्रं कोरे यातम् *in die Hand gelangt* Hariv. 8905. तत्र
 MBh. 1, 6194. 4, 444. R. 1, 33, 6. अन्यत्र Kathās. 52, 232. क्व MBh. 3, 2240.
 2530. प्रिया नान्या वतो मे ऽस्तीति यदि माम् । त्वमवोच: क्व तयातम् so
 v. a. *was ist daraus geworden? wie steht es damit?* Hariv. 7121. — c)
 im dat.: ययतु: स्वनिवेशायोमे वले Kathās. 47, 92. न देवाय न विप्राय न
 बन्धुभ्यो न चात्माने । कृपास्य धनं याति so v. a. *zu Gute kommen* Spr.
 1399. फलेभ्य: *nach Früchten gehen* P. 2, 3, 14, Sch. रामलक्ष्मणाशाय

zum Verderben von R. 3, 56, 23. कुशेध्माकरपाय Ragh. 14, 70. तपसे *um*
sich zu kasteien R. 1, 46, 7. — d) im acc. mit प्रति: देलेव मुकुरायाति
 याति चैव सभा प्रति MBh. 3, 2359. अयं स रथ आयाति यो ऽयासीत्पाण्ड-
 वान्प्रति 5, 1803. Kathās. 24, 252. तदा यापाद्रिपुं प्रति M. 7, 171. — e) im
 influ.: कृत्तं द्रष्टुम् Vop. 26, 200. विगारितुं यामुनमम्बु Bhāṭṭ. 3, 39. da-
 neben noch ein acc. des Ortes: उद्यानानि — सायाङ्गे क्रीडितुं याति कु-
 मार्य: Spr. 4406. Rāga-Tar. 5, 48. 6, 186. Bhāṭṭ. 7, 53. — 7) *an eine Be-*
schäftigung gehen, in einen Zustand, eine Lage, ein Verhältniss kommen,
— gerathen; theilhaft werden, erlangen; mit acc.: सर्गव्यापारम् Kumā-
ras. 2, 54. मृगयाम् R. 4, 17, 18. Būg. P. 9, 20, 6. अर्यो दशाम् Pāṇīn.
70, 5. अमरमिथुनप्रेतणीयामवस्थाम् Megh. 18. वशम् in die Gewalt Jmds
(gon.) kommen R. 3, 62, 14. Varāh. Bhū. S. 34, 17. प्रकृतिम् *zu seiner*
Natur zurückkehren Spr. 3144. MBh. 3, 8826. निद्राम् *einschlafen* Spr.
 2475. Kathās. 12, 109. 18, 191. स्वापम् Būg. P. 10, 51, 23. निधनम् *den*
Tod finden Spr. 3310. Varāh. Bhū. S. 24, 33. विक्रियाम् Spr. 3266. दर्शनम्
sichtbar werden Varāh. Bhū. S. 11, 42. 58, 1. Būg. P. 1, 6, 34. घालोकम्
 dass. Varāh. Bhū. S. 47, 10. गर्हणाम् M. 2, 80. संसर्गम् 11, 181. संपर्कम्
 Vikr. 13. उदयम् *aufgehen* (von Gostirnon) Varāh. Bhū. S. 8, 27. 11, 17.
 विस्मयम् MBh. 3, 2795. R. 1, 2, 1. मोक्षम् Bhāg. 4, 35. प्रसादम् Pāṇīn.
 67, 8. प्रवोधम् 37, 20. विषादम् Kathās. 52, 209. उपतापम् Varāh. Bhū. S.
 10, 12. 14. पाकम् 32, 23. संप्रयोगम् 78, 25. खेदम् Rāga-Tar. 4, 691. परा-
 भवम् Spr. 4871. क्षयम् MBh. 3, 8840. R. 1, 64, 20. 3, 62, 14. Varāh. Bhū.
 S. 10, 11. 14, 32. 46, 78. 93, 2. Kathās. 18, 269. विनाशम् R. 2, 44, 13. वि-
 लयम् Spr. 1371. संस्थितिम् M. 6, 90. ध्यातिम् MBh. 3, 8273. निर्वृतिम्
 R. 3, 71, 7. समुन्नतिम् Spr. 3107. निष्पत्तिम् Varāh. Bhū. S. 8, 13. प्रौढिम्
 Kathās. 14, 63. तृप्तिम् Mārk. P. 61, 30. वृद्धिम् Vop. 2, 11. Varāh. Bhū.
 S. 4, 32. हृत्यम् *Botendienst thun* RV. 1, 74, 7. 6, 58, 3. 7, 9, 5. काठिन्यम्
 Varāh. Bhū. S. 21, 34. कालुष्यम् Kathās. 19, 95. लाघवम् Bhāg. 2, 35.
 Çrut. (Br.) 4. उदात्तश्रुतिताम् RV. Prāt. 3, 11. अनुकलताम् M. 3, 63. 5, 35.
 50, 11, 25. 12, 9. 40. 68, 70. MBh. 3, 3066. 5, 7148. R. Gonn. 2, 33, 24. 3,
 61, 44. Rt. 1, 2. 9. Megh. 94. Ragh. 3, 26. 5, 71. 9, 32. 12, 11. Spr. 689.
 1979. 2042, v. l. 2795. Varāh. Bhū. S. 5, 1. 12, 17. 42, 10. 75, 4. 78, 20.
 79, 39. 104, 57. Kathās. 18, 262. 53, 35. Rāga-Tar. 3, 318. 6, 180. Prabh.
 70, 3. यास्यत्याख्या भरत इति Çāk. 192. स्थानर्थशम् Spr. 2807. अन्यत् (so
 die v. l.) Çvetāçv. Up. 6, 4. अनुकृतेभ्यम् Būg. P. 1, 12, 28. यो ऽश्चविद्या-
 मयान्नलात् *empfangen —, lernen von* 9, 9, 17. उत्सवादुत्सवम् *ein Fest*
nach dem andern erleben Kathās. 39, 218. — 8) *intre* (feminam), mit
 acc.: स्त्रियम् MBh. 13, 4518. आत्मतनयो प्रज्ञानायो ऽयासीत् Prabh. 8, 3.
 — 9) *angehen, anfehen*; mit dopp. acc. RV. 1, 24, 11. 58, 7. तद्वै यामि
 द्रविणाम् 5, 54, 15. भगवन्तयो अयं याति रत्नम् 7, 38, 7. 8, 3, 9. 27, 1. यन्त्रा
 यामि दृष्टिं तत्र: 10, 47, 8. 8, 50, 6. 62, 6. — 10) *hinter Etwas kommen,*
erkennen: तथास्य चित्तं ह्यपि संवितर्कयन्नर्थभस्यास्य न यामि तन्नत:
 MBh. 4, 234. — 11) यातु so v. a. *dem sei wie ihm wolle* Hit. 101, 18.
 128, 9. — 12) यात fehlerhaft für ज्ञात in यातमन्यु MBh. 15, 509. ज्ञात^o
 ed. Bomb. — Vgl. 3. इ und गम्.

— caus. यापयति 1) *Jmd gehen heissen, aufbrechen lassen, entlassen*
 Būg. P. 10, 58, 52. 84, 68. *zu einem Marsche veranlassen* Kām. Nit. 11, 35.
 दृष्टिम् *den Blick gehen lassen, — richten: दृष्टिं पथिक: क्व याप-*

यतु (v. l. für पातयतु) Spr. 491. *vertreiben, versuchen*: मद्यापितल-
ज्ञा RAGH. 9, 27. *hindern* (eine Krankheit) Suç. 1, 30, 21. — 2) *verstre-
hen lassen; subringen* (eine Zelt): नापं यापयितुं (so die ed. Bomb.) का-
लो विद्यते माधव क्वचित् MBH. 6, 4334. (रात्रिम्) उच्चैर्धिरक्षन्तिर-
भिर्यापयन्ती MBH. 87. MĀLAV. 28, 15. PAKĀT. 183, 24. — 3) *gelangen
lassen zu, theilhaft werden lassen*; mit dopp. acc.: यापितो येन पीतस-
लिलो (सागरः) ऽमरश्रियम् VARĀH. BH. S. 12, 8. — 4) यापितायाः DAÇAK.
83, 9 (BENF. Chr. 194, 4) wohl fehlerhaft für यापितायाः (caus. von 1. या).
— Vgl. यापक fgg.

— desid. *पियासति zu gehen —, zu reisen —, zu marschieren —, fort-
zugehen —, zu gelangen beabsichtigen, — sich anschicken, — im Begriff
stehen* MBH. 7, 1226. VARĀH. BH. S. 88, 30. 89, 14; KATHĀS. 121, 160. वनम्
MBH. 3, 47. परं स्थानम् 7, 5908. दिनशतप्राप्यं देशम् Spr. 1883. पारम्ध्येः
KATHĀS. 18, 292. स्वर्णाद्वीपम् 36, 80. अस्तं मदीधरं अष्टं पियासति दिवा-
करः so v. a. *ist im Begriff unterzugehen* MBH. 7, 6257. — Vgl. पियासु.
— intens. *इयायते sich bewegen*: नेयायते PRAÇNOP. 4, 2. nach dem Comm.
intens. von 3. — Vgl. यापावर.

— अचक्षुर् *herbei —, nahekommen*; mit acc. RV. 1, 31, 17. 44, 4. मम
ब्रह्मेन्द्र याच्यच्छा 2, 18, 7. 3, 33, 2. 3. 6, 16, 44. अनुसाच्यं याति मदिमान-
मेवास्याच्यं याति TS. 6, 1, 3.

— अति 1) *vorübergehen*: मातिपासीः BHATT. 2, 51. (einen Ort) *passt-
ren, vorüberkommen an, überholen; superare*: (रथः) येनतिपायो डुरि-
तानि विश्वा RV. 5, 77, 3. AV. 13, 2, 5. अथो धन्वान्यति याथो अग्रान् RV.
6, 62, 2. 9, 15, 6. ग्रामान् — पुष्पितानि वनानि च । पश्यन्नतिपायो शीघ्रं शै-
रिव ह्योतमैः ॥ R. 2, 49, 3. 8. 37, 4. 71, 4. 8. ०यात् mit act. Bed. BHĀG.
P. 1, 6, 14. Hierher gehört wohl auch अश्नीव तौ अतिं येयं (von येष् nach
SĀJ.) रथेन RV. 2, 27, 16. — 2) *übergēhen*: अतिं वायो समतो याहि RV.
1, 135, 7. *übertrēten*: निदेशम् BHĀG. P. 10, 70, 27.

— व्यति 1) *durchdringen*: वि वारम्यं समयाति याति RV. 9, 97, 56.
— 2) *verstreichen, verfließen*: दिवसाः सुभागाः पुण्यास्वरिता व्यतिपा-
सि नः R. 3, 22, 10. ०यात् HARIV. 3787.

— समति *verstreichen, verfließen*: स्तूनी षट्मत्ययुः R. 1, 19, 1.
— अधि *entkommen*: कुतो ऽधियास्यसि क्रूरं निरुतस्तेन पत्त्रिभिः
BHATT. 8, 90.

— अनु *hingehen zu, hinfahren; nachgehen, nachfolgen*: अनु देवात्र-
धिरो यासि सार्धम् RV. 3, 1, 17. यस्य प्रयाणामन्वयं इत्ययुः 5, 81, 3. यः पु-
ष्ट्यमिरनुयाति भवन् 6, 6, 2. 12, 5. ÇAT. BR. 10, 6, 4. 7. LĀTJ. 8, 5, 22. पूर्व-
षामानुपूर्व्येण यातं वर्तमानुषामेक्षं *nachwandeln* MBH. 1, 7246. अनुयाहि
साधुपदवीम् Spr. 1081. गङ्गा चैवानुयास्यामः *sich hinbegeben zu* MBH. 1,
4999. संप्रति मञ्जुलवञ्जुलसीमनि केलिशयनमनुयतिम् *hingegangen zu* Glt.
11, 2. अनुयुर्गङ्गान् *gingen von Haus zu Haus* HARIV. 3431. एक एव
सुहृद्वर्गो निधने ऽप्यनुयाति यः *nachgehen, folgen* Spr. 516. त्वामनुयास्या-
मि MBH. 1, 3355. 2, 1606. 3, 11920. 15684. 4, 537. 655. 1029. 7, 71. HA-
RIV. 4860. N. 9, 7 (अन्वगात् MBH. 3, 2308). R. 1, 2, 24. 24, 6. 60, 31. 73,
87. 2, 30, 39. 31, 3. 33, 6. 37, 24. 58, 6. 70, 29. 83, 3. 91, 8. R. GORR. 1, 75,
80. MĀKĀS. 131, 22. ÇĀK. 28. RAGH. 9, 34. 10, 50. KUMĀS. 4, 21. KATHĀS.
82, 52. RĪGĀ-TAR. 3, 330. BHĀG. P. 1, 4, 5. 3, 31, 31. 9, 6, 58. med. MBH.
3, 57 (nach der Lesart der ed. Bomb.) 7, 163. 10, 142. तिष्ठसमनुतिष्ठ-

सि यातं यासि (अनु zu ergänzen) दिवोक्तः MĀK. P. 18, 24. अनुयात् mit
act. Bed., *seemte*: मा चानुयाता विजनं तपोवनम् R. 2, 54, 13. R. GORR.
2, 62, 6. 4, 9, 14. KATHĀS. 51, 44. mit pass. Bed., *begleitet von* MBH. 14,
1184. HARIV. 2485. 4988. RAGH. 12, 104. 14, 29. KATHĀS. 10, 208. 14, 11.
18, 11. 46, 248. RĪGĀ-TAR. 5, 358. लोकलोचनमानसानुयाता प्रातिष्ठत DA-
ÇAK. in BENF. Chr. 190, 17. कफानुयात् Suç. 2, 361, 15. भर्तारमनुया so v.
a. *dem Gatten im Tode folgen, sich mit ihm verbrennen lassen* Spr. 3485.
RĪGĀ-TAR. 5, 225. भर्तारमनुयाता MĀK. P. 22, 84. *folgen so v. a. gleichen
Schritt mit Jmd halten, Jmd nachkommen* R. 3, 44, 30. *nachthun, nach-
ahmen, erreichen, gleichkommen*: तेयो कश्चरितं शक्तस्त्वनुयातुम् MĀK. P.
133, 9. न किलानुयुक्तस्य राजानो रन्तिरुपशः RAGH. 1, 27. अनुयातलील
16, 71. समतया — अनुययौ यमम् 9, 6. अनुयातः स्ववीर्येण वासुदेवम् MBH.
3, 10890. mit gen. der Person: तेयो महात्मनो राज्ञो को ऽनुयास्यति
मद्विधः MĀK. P. 120, 7. *nachgehen so v. a. befolgen*: शक्रच्छन्दानुयाता
1, 39. *erreichen, erlangen*: सर्वान्कामाननुयातो ऽसि MBH. 14, 223. — In
der Stello घोषधीनो शिरासीव द्विषच्छीर्याणि सो ऽन्वयात् MBH. 4, 1727
ist vielleicht ऽन्वच्छात् *hieb ab zu lesen*. NĪLAK. fasst अन्वयात् als abl.,
indem er अनुक्रमात् erklärt. — Vgl. अनुया, अनुयातर fgg. — caus. *Jmd
theilhaft werden lassen*, mit dopp. acc.: यातनामनुयापितः BHĀG. P. 8, 22, 29.
— समनु *folgen* MBH. 2, 1608. VARĀH. BH. S. 104, 54. ०यात् mit pass.
Bed. MBH. 7, 3261.

— अत्तर s. अत्तर्याणीय.

— अय *fortgehen, sich entfernen, sich zurückziehen, fliehen, weichen*
von (abl.) AV. 6, 73, 3. 19, 56, 6. MBH. 3, 248. 674. रणात् 15214. 15750.
रथोपस्थात् 5, 7219. भीमात् 7, 5806. 6307. HARIV. 5684. 10698. 14013.
अपयात् ज्ञात्माः *schert euch* MĀKĀS. 174, 4. KATHĀS. 82, 249. 53, 72. पा-
श्चात्पापयाति स्म मे सदा *ich nicht von meiner Seite* 124, 197. ÇĀK. 9,
83. BHĀG. P. 4, 29, 76. PAKĀT. 129, 24. 232, 7. नातिहरापयाते तु रथे
MBH. 3, 720. अपयास्यति मम शोकः ÇĀK. 96, v. l. Spr. 42. शायो ऽपयातु
ते KATHĀS. 56, 159. मिथ्याज्ञानापये दोषा अपयाति SARVADARÇANAS. 116.
6. शेषं गृहेषु सक्तस्य प्रमत्तस्यापयाति हि BHĀG. P. 7, 6, 8. MBH. 12, 3470.
न चास्य नियमाद्द्विरपयाति महात्मनः *lässt nicht ab von* 9, 2310. नाप-
याति 5, 7486 fehlerhaft für नापयाति, wie die ed. Bomb. liest. — Vgl.
अपयातव्य fgg. — caus. *entführen, rauben* BHĀG. P. 9, 10, 11.

— अयप *scheinbar in der Stello सो ऽन्वच्छात्* MBH. 4, 1669, wo
aber mit der ed. Bomb. सो ऽप्यपया^० zu lesen ist.

— प्रत्यप *sich zurückziehen, heimwärts fliehen* MBH. 8, 4840. रथात्त-
रम् *seinen Wagen verlassen und einen andern besteigen* 7, 8670. 8, 1008.

— व्यप *fortgehen, sich entfernen, sich zurückziehen*: स त्वं मा व्यप-
याः पुनः MBH. 3, 739. 775 (wo व्यपायात् mit der ed. Bomb. zu lesen ist).
12165. 4, 1900. 5, 7200. रणात् 7302. व्यपयातेषु वासाय सैन्येषु 7, 2478.
8, 4045 (med.). HARIV. 6427. अपयदः — व्यपयासि *weichen* R. ed. Bomb.
3, 66, 6 (प्रतियासि GORR. 71, 5). तथैव गच्छतस्तस्य व्यपयात्रज्ञो शिवा
verstrich R. SCHL. 2, 49, 2.

— व्याप *scheinbar* MBH. 3, 775, wo aber mit der ed. Bomb. व्यपा-
यात् zu lesen ist.

— अपि, AV. 4, 37, 3 lesen die Hdschr. अपि यामि, was keinen Sinn
gibt (vgl. 3. 3 mit अपि); die Ausg. hat dafür यामि gesetzt.

— अभि 1) *adire, zugehen auf, hingehen* —, *treten* —, *kommen* —, *sich hinbegeben zu, sich drohend wenden gegen, begegnen*: अभि स्पृधौ *अभिस्पृधौ* RV. 1, 174, 5. AV. 4, 29, 7. अन्यत्र राज्ञामभि योतु मन्युः 6, 40, 2. 10, 1, 15. मूढतं माभि योतम् 11, 2, 1. KAUC. 14. — तत्रेनं नागराः सर्वे सत्कारिणाभ्ययुस्तदा MBH. 2, 952. 3, 2259. 14443. 5, 6099. 7, 2630. HARIV. 11031. KATHAS. 30, 15. 36, 16. 84, 25. BHAG. P. 4, 23, 36 (अनुयाति ed. Bomb.). कुबेरादभियास्यमानात् (pass.) RAGH. 5, 30. शत्रुम् MBH. 2, 191. 4, 2142. 5, 7447. 7483. ये च — अभियाता धनं जयम् 6, 5542. परचक्राभियात् (mit pass. Bod.) 12, 4729. राष्ट्रं तस्याभियास्यामः 4, 978. समुद्रम् HARIV. 322. गिरिष्येष्ठम् 6933. R. 2, 50, 16. गृहम् R. GORR. 2, 3, 28. 47, 6. 73, 7. 8. 4, 25, 7. 41, 8. 5, 73, 2. 6, 16, 13. KIR. 5, 1. BHAG. P. 3, 24, 9. 5, 13, 6. भूपतेः श्रियम् RAGH. 9, 30. स्वर्गम् zum Himmel gehen so v. a. sterben DAC. 2, 55. सैकेतनम् zu einem Stelldichein VET. in LA. (III) 20, 14. ohne Object herbeikommen MBH. 5, 7133. 12, 4264. HARIV. 4993. R. 4, 25, 10. 2, 71, 21. R. GORR. 1, 21, 1. BHAG. P. 4, 9, 37. 3, 22, 18. 8, 11, 13. 9, 6, 17. 8, 10. देवविमानानि — अभियातानि MBH. 3, 1763. einen Angriff machen KĀM. NĪTIS. 13, 2. 13. kommen, von der Zeit: कालो ऽभियातस्त्रिणवचतुर्गुणविकल्पितः (gonauer wäre अतिगातः verstrichen) BHAG. P. 9, 3, 33. — 2) an Etwas gehen, sich hingeben: वासम् so v. a. sich niederlassen R. 7, 66, 15. पापण्डुम् sich der Ketzerei hingeben BHAG. P. 5, 14, 13. — 3) theilhaft werden, mit acc. MBH. 5, 1699. 13, 5851. न तु तद्व्रति पय्यस्तदपेो गतवैरो ऽभियाति BHAG. P. 5, 13, 15. ऐश्वर्यमभियातः R. 5, 88, 10. — Vgl. अभियातर् fgg. — caus. herbeikommen lassen, hinsenden BHAG. P. 5, 2, 3.

— प्रत्यभि auf Jmd (acc.) losgehen BHAG. P. 10, 17, 6.

— समभि (zusammen) zugehen auf, hingehen zu (acc.); herbeikommen MBH. 1, 1338. 7, 3974. 8, 3978. 9, 1547. HARIV. 10309. MĀRK. P. 103, 22.

— अय 1) herbeikommen: अय स्वर्गुक्ता दिव या वृथा ययुः RV. 4, 168, 4. नेह भद्रं रत्नस्विने नावयै (infin.) नाय्या उत 8, 47, 12. — 2) abbiten, abwenden: तं नो अयं वरुणास्य कृच्छे ऽयं यासितीष्टाः (VS. PRĀT. 3, 82. P. 3, 1, 34. VĀTIL.) RV. 4, 1, 4. नू चित्सुदानुरव यासडुयान् 6, 66, 5. अयं देवैर्देवकृतमेनो ऽयासियम् VS. 3, 48. अययाताम् RV. 4, 94, 12 halten wir für fehlerhaft st. अययाता nom. ag. — Vgl. अयया, अययातर् fgg.

— आ 1) herankommen, kommen nach, in, zu (acc.): आ पूर्णया नियुता याथो अधर्म् RV. 1, 133, 7. 168, 6. आये infin. 2, 18, 3. 4, 16, 1. अस्तम् 10, 20, 1. 5, 61, 1. वर्तिः 8, 22, 17. 10, 130, 1. आ — अचक् 1, 167, 2. 4, 20, 2. 44, 5. AV. 3, 8, 1. परा यात् पितरं आ च यात् 12, 3, 14. CAT. BR. 14, 7, 1, 43. आततायिनमायातं कन्यात् M. 8, 350. MBH. 1, 717. 3, 2182. 2239. 5, 6065. R. 1, 9, 53. 2, 34, 16. 39, 10. 40, 42 (आयात्ती mit der ed. Bomb. zu lesen). 91, 9. R. GORR. 1, 66, 11. 3, 62, 29. KĀM. NĪTIS. 15, 56. RAGH. 12, 64. Spr. 371. fg. 374. 1379. KATHAS. 12, 65. 13, 29. 15, 46. 18, 167. 275. 356. 25, 204. RĪGĀ-TAR. 5, 31. 341. BHAG. P. 1, 11, 17. 14, 2. 7. 3, 21, 26. Hrt. 9, 6. 18, 10. fgg. ÇUK. in LA. (III) 33, 3. 7. तेन श्रुत्वायातमपि (impers.) VET. 8, 6. ग्रामात् P. 1, 4, 24. Sch. वनात् R. GORR. 2, 100, 44. KATHAS. 18, 280. 20, 4. RĪGĀ-TAR. 1, 380. कुतो ऽयमायाति MBH. 4, 800. त्रिषष्टियोजनायाता KATHAS. 13, 32. संमुखम् entgegenkommen RĪGĀ-TAR. 5, 146. क्वास्तिनपुर्म् MBH. 5, 5964. ÇĀK. 14, 1. KATHAS. 18, 120. 52, 25. 53, 182. RĪGĀ-TAR. 2, 114. NALOD. 3, 2. यज्ञम् R. GORR. 1, 43, 23. स्वर्गम् 4, 17, 24. कालिन्दी-

मध्यम् R. SCHL. 2, 55, 19. अस्तिकम् VIKR. 121. KATHAS. 42, 107. अस्तम् untergehen und sterben RĪGĀ-TAR. 3, 122. 4, 366. कार्पायम् zu Ohren kommen ÇĀK. 79, 12. रामम् BHATT. 5, 57. मयं शरणम् BHAG. P. 7, 10, 52. 8, 8, 36. त्वद्वहे PAKĀT. 214, 4. लक्ष्मीरधनस्य पुष्पेन्द्रायाम् ऽपि नायाति KATHAS. 53, 32. जलौघो भूशमाययो 12, 111. परत्र च सकायाति न भोगा नार्थसंचयाः 51, 28. आयाता मधुयामिनी Spr. 3713. अष्टमे ऽत्तर आयाते BHAG. P. 8, 13, 11. यस्य धर्मविकीनस्य दिनान्यायाति याति च Spr. 2432. नायात्यकाले शिशिरोज्ज्वलाः 4379. भयमायातम् VARĀH. BRH. S. 46, 44. पुनराया wiederkommen R. 1, 1, 75 (80 GORR.). 42, 23. 2, 40, 48. पूरा नदीनां पुष्पाणि तद्वर्णा शशिनः कलाः । लीपानि पुनरायाति यौवनानि न देहिनाम् ॥ KATHAS. 55, 110. so v. a. wiedergeboren werden BHAG. P. 3, 32, 15. अनायातं (zurückkommend) त्वहोरात्रात्स्नेहम् (vom Klystier) SUÇR. 2, 214, 19. स्नेहचस्तावनायाते 20. sich bei Jmd (acc.) einstellen: तेन तस्यापयौ निद्रा KATHAS. 29, 167. निद्रास्त्री — अस्य नाययो 43, 183. zu Jmd (acc.) kommen so v. a. Jmd treffen, Jmd zu Theil werden: तामायाति शिलीमुखाः (Bienen und Pfeile) स्मरधनुर्मुक्तास्तथा मामपि Spr. 2579. अनार्यवृत्तम् u. s. w. अनर्थाः तिप्रमायाति 3466. मामेव चैतान्यायाति मरुत्तलानि KATHAS. 53, 63. eingehen —, ausgehen in (acc.) BHAG. P. 9, 20, 27. — 2) in einen Zustand, eine Lage, ein Verhältniss kommen, — gerathen; theilhaft werden; erlangen; mit acc.: वशम् SUÇR. 1, 140, 14. वन्धनम् Spr. 844. दर्शनम् sichtbar werden VARĀH. BRH. S. 11, 40. 48. मृत्युम् 14, 33. तुलाम् RAGH. 19, 50. विक्रियाम् Spr. 3234. 3314. निर्वेदम् MUNI. UP. 1, 2, 12. तोपम् Spr. 383. संज्ञाचम् 3258. नवीभावम् KATHAS. 14, 63. प्रकाशम् Spr. 3848. प्रवोधम् ÇĀK. CH. 91, 11. तयम् Spr. 2292. संतयम् RĪGĀ-TAR. 3, 403. VARĀH. BRH. S. 5, 26. प्रधंसम् 76. विनाशम् 46, 41. प्रसवम् 21, 7. प्रसूतिम् 10. विप्रुद्धिम् 106, 4. विवृद्धिम् 53, 84. वृद्धिम् 29, 13. RAGH. 17, 41. KATHAS. 52, 366. तृप्तिम् 21, 9. RAGH. 3, 3. उन्नतिम्, अधोगतिम् Spr. 3299. व्यक्तित्वम् SARVADARÇANAS. 90, 2. वैपुत्यम् RĪGĀ-TAR. 4, 712. दीर्घम् VARĀH. BRH. S. 11, 33. वाह्यम् 73, 6. 83, 7. मान्यत्वम् 4. एकत्वम् HARIV. 10674. केतुताम् Spr. 337. 3372. पञ्चत्वम् KATHAS. 34, 20. 41, 12. RĪGĀ-TAR. 5, 376. — 3) hervorgehen, resultiren SARVADARÇANAS. 23, 4. 79, 9. — 4) angehen, sich für Jmd (gen.) schicken; mit infin.: वक्तुं नायाति राजेन्द्र एतयोर्नियमस्थयोः । अर्वाङ्घ्रिशीयात् MBH. 2, 831. — Vgl. आयात fgg., क्रमायात, मार्गायात. — caus. s. आयापन.

— अत्या vorübergehen an (acc.): अत्यायोहि शशतः RV. 3, 33, 5. 5, 75, 2.

— अया herbeikommen, kommen nach, zu MBH. 2, 1213. 3, 246. 12305. पुरम् R. GORR. 1, 68, 16. 2, 73, 14. MĀRK. P. 123, 47. zu Jmd MBH. 1, 562.

— उदा sich hinaufbegeben zu: सभाम् KAUC. 17.

— उपा 1) herbeikommen, kommen nach, zu RV. 1, 171, 2. 4, 21, 1. 5, 53, 3. आ नो देवभिरुप देवहूतिमग्ने याहि 7, 14, 3. उपायातं दाशुपे रथेन वरुत्ता 71, 2, 72, 1. 8, 81, 10. प्रद्युम्नो ऽयमुपायाति MBH. 3, 738. 4, 231. HARIV. 6200. R. GORR. 1, 12, 32. 4, 33, 22. KATHAS. 25, 268. 30, 54. BHAG. P. 10, 23, 18. राजमार्गम् MBH. 1, 5451. राजधानीम् R. 1, 9, 66 (64 GORR.). R. GORR. 1, 2, 22. KATHAS. 16, 87. 33, 89. BHAG. P. 3, 21, 48. यज्ञम् R. 1, 73, 7 (75, 8 GORR.). तस्यास्तिकम् KATHAS. 10, 102. 13, 12. अस्तम् untergehen und auch sterben 10, 120. RĪGĀ-TAR. 4, 6. 5, 126. माम् MBH. 7, 2814. KATHAS. 16, 17. 18, 231. 20, 181. 22, 193. 35, 13. 143. 45, 209. 54, 169. 56, 406. MĀRK. P. 72, 17. BHATT. 4, 44. — 2) in einen Zustand, eine Lage, ein Verhält-

niss kommen; mit acc.: तृतिम् Mārk. P. 31, 8. विलोकनीयताम् Kir. 8, 45. — Vgl. उपायात्.

— अयुपा hinzukommen, herankommen KATHĀS. 18, 132.

— समुपा dass.: तत्रैव समुपायौ KATHĀS. 12, 102. 17, 159. विराट् gehen zu MBH. 4, 280. वसन्ते समुपायते gekommen Spr. 623.

— पर्या herkommen von (abl.) RV. 8, 8, 3. आ नो यातं दिवस्परि 4. आ योर्ध्वं आ परि स्वाहा सोमस्य पीतये 34, 10.

— अनुपर्या, so ĀCV. GRUH. 3, 12, 15 bei STENZLER; s. jedoch u. अनुपरि.

— प्रा herbeikommen: तमा प्र याहि RV. 7, 24, 1. आ तु प्र याहि 29, 1. 3, 30, 2. 8, 2, 19.

— उपप्रा dass.: उप प्र यातं वरमा वसिष्ठम् RV. 7, 70, 6.

— प्रतिप्रा dass.: प्रति प्र यातं वरमा जनाय RV. 7, 70, 5.

— प्रत्या zurückkommen, zurückkehren MBH. 4, 1698. RĀGA-TAR. 6, 205. आश्रमम् RAGH. 2, 67. KATHĀS. 13, 194. 83, 22.

— समा 1) zusammen herbeikommen, zusammenkommen, hinzukommen, herantreten, kommen, kommen nach, zu: लोकपाला महेन्द्रायाः समायाति (सो या^o ed. Calc.) दिदृक्षुः MBH. 3, 2139 (N. 3, 5). R. 1, 39, 11. 2, 91, 14. 4, 37, 23. Mārk. P. 109, 37. 128, 27. LA. (III) 91, 1. चत्वारो वराः समायाताः 13, 1. द्वा पन्थानौ समायातौ PAÑĀT. 243, 2. समायात् MBH. 4, 1107. R. GORR. 2, 33, 6. समायाते कात्ते Spr. 3178. KATHĀS. 104, 50. RĀGA-TAR. 6, 246. PAÑĀT. 34, 17. 46, 6. HIT. 14, 22. कस्त्वं कुतः समायातः 40, 21. 83, 2. VET. in LA. (III) 7, 11. 9, 13. Verz. d. Oxf. H. 14, b, 40. कृत्वा नन्दस्य मखिताम् । विन्नः समायायौ द्रष्टुं कदाचिद्विन्ध्यवासिनीम् er ging KATHĀS. 2, 2. वृक्षः सर्व एवैते स्वं स्वं सन्न समायायुः HARIV. 14494. R. 2, 71, 10. Verz. d. Oxf. H. 149, a, 29. तमुद्देशं समायातः gekommen PAÑĀT. 199, 2. वत्सरात्रस्य पार्श्वम् KATHĀS. 14, 1. निकटे तस्य 43, 279. समायास्यति ते ऽत्तिक्रमम् MBH. 12, 7213. Mārk. P. S. 636, Z. 12. अत्र समायायौ KATHĀS. 34, 144. HIT. 27, 14. VET. in LA. (III) 3, 22. कुतो ऽपि स्थानात् — रात्रसभायां समायातः 2, 3. तस्मिंस्तडगे 3, 16. ताम् ging auf sie zu KATHĀS. 9, 62. कालमेघः समायायौ zog auf 82, 323. शक्तिं समायातीं herangeflogen kommend MBH. 5, 7206. समायाति सदा लक्ष्मीर्नारिकेल-फलाम्बुवत् Spr. 3177. तिलपुष्पात्समायाति वायुः 1034. अस्या दुष्टा दशा समायाता kam über sie Z. d. d. m. G. 14, 374, 3. मम वलान्निद्रा समायाता PAÑĀT. 27, 10. यावत्कृत्तपन्नः समायाति VET. in LA. (III) 8, 3. शशकस्यावसरः समायातः PAÑĀT. 33, 4. — 2) verstreichen, verfließen: मासा दश समायायुः MBH. 4, 373. — 3) in einen Zustand, eine Lage, ein Verhältniss kommen; mit acc.: वृद्धिम् Spr. 3237. Mārk. P. 23, 13. सौहित्यम् RĀGA-TAR. 4, 625.

— अभिसमा zusammen herbeikommen MBH. 5, 1974.

— उद् 1) hinausgehen, weggehen: स्थानात् ÇAT. Br. 14, 5, 4, 1. abfliegen: क्रमशस्ते (शराः) पुनस्तस्य चापात्सममिवोद्युः RAGH. 12, 47. — 2) sich erheben: पतत्युद्याति Git. 4, 19. खम् KATHĀS. 20, 231. दिवम् 28, 92. 107, 39. — 3) sich erheben so v. a. entstehen: विरोधो ऽन्योऽन्यमुद्यौ RĀGA-TAR. 4, 687. इति मतिरुदयासीत् NAISH. 2, 109. — 4) überragen, übertreffen: त्रामुद्यातितराम् Mārk. P. 69, 60. — Vgl. उद्यान. — caus. s. उद्यापन.

— अयुद् sich gegen Jmd erheben MBH. 6, 5217. अयुद्यतो st. अयु-द्यातो ed. Bomb.

— प्रत्युद् sich erheben und Jmd (acc.) entgegen gehen (in freundlicher oder feindlicher Absicht) MBH. 4, 1666. 1834. 2185. 2187. 5, 2255. 6, 1690. 2392. 14, 176. 2106. 2222. 16, 129. R. GORR. 1, 21, 7 (20, 8 SCHL.). 2, 46, 20. KUMĀRA. 6, 50. KATHĀS. 16, 73. 121, 271. RĀGA-TAR. 3, 226. BULG. P. 1, 11, 3. प्रत्युद्यात mit pass. Bod. RAGH. 1, 49. MEGH. 23. auch mit gen. der Person: प्रोप्यागच्छतामाहितामीनामयः प्रत्युद्याति ved. Cit. bei MALLIN. zu RAGH. 1, 49. — Vgl. प्रत्युद्यातर्.

— समुद् sich gegen Jmd (acc.) erheben MBH. 8, 1316. यच्च नः संहिता-न्सर्वान्विराटनगरे तदा । एक एव समुद्यातः 6, 4456.

— उप 1) herbeikommen, besuchen, hingehen —, kommen nach, zu, sich Jmd nähern: यमञ्ची नित्यमुपयाति यज्ञम् RV. 7, 1, 12. 28, 1. TBH. 3, 1, 3, 4. चन्द्रे याति स्यामुप RV. 8, 4, 9. ज्ञायाम् 1, 82, 5. अहिः 135, 1. युक्ता रथमुप देवां अयातन 161, 7. स्तोमम् 3, 60, 7. इक्षुपं यात 4, 35, 1. निष्कृतम् 9, 86, 32. AV. 13, 2, 37. 18, 4, 8. संसदम् ĀCV. GRUH. 2, 6, 11. Gobh. 3, 4, 28. — रथं गृहीत्वोपयायौ R. 2, 82, 27. स्पन्दनेनोपयान् R. GORR. 2, 123, 1. 4, 37, 37. Git. 9, 8. BULG. P. 3, 31, 40. कस्माद्देहोपयातो ऽसि R. 2, 91, 5. 6. 5, 27, 13. R. GORR. 1, 73, 6. 2, 100, 6. 3, 12, 31. MBH. 3, 11903. KATHĀS. 32, 231. 33, 142. BULG. P. 1, 19, 15 (um Schutz zu suchen). 3, 31, 20. पत्रोपयाति हरिभिः सोमवीथीम् MBH. 13, 4896. उत्तमं गतिम् KATHĀS. 111, 72. स्वपुरम् MBH. 2, 49. 3, 618. 637. 2764. 5, 7106. 7186 (wo नोपयाति mit der ed. Bomb. zu lesen ist). तर्धमुपयाति ऽरुमयोध्याम् R. 1, 73, 4. 2, 50, 15. 37, 16. 71, 9. 5, 63, 13. R. 1, 23. BULG. P. 3, 21, 37. 4, 30, 18. 5, 21, 10. दिवमुपयातानाम् Spr. 1137. अस्तम् KATHĀS. 30, 144. सकाशम् BULG. P. 3, 16, 26. ओत्रपद्वीम् Verz. d. Oxf. H. 38, b, 4. सवितरि कपमुपयाते VARĀH. BRH. S. 42, 12. उपचयभवनोपयातस्य भानोः 104, 61. गृहोपयात BULG. P. 4, 20, 15. (नदी) अर्चिता चोपयाता (besucht) च गन्धर्वः MBH. 3, 10903. उपयात्यर्चयित्वा तु त्वाम् 172, 4. 1149. 7, 6406. अरुं तु तं नरव्याघ्रमुपयातः प्रसादकः R. 2, 90, 17. 4, 33, 31. Spr. 2500. KATHĀS. 84, 25. BULG. P. 1, 2, 3. 3, 16, 20. 5, 14, 40. त्वामेव शरणं नित्यमुपयास्ये HARIV. 2918. 12330. पुरुषं पुराणं ब्रह्मा प्रधानमुपयाति eingehen in BULG. P. 3, 32, 10. मधुः (= वस-त्तः) उपयायौ RAGH. ed. Calc. 9, 24. शरय्योपयातायाम् R. 4, 29, 1. जरां प्र-शास्तिहृतोमुपयाताम् KATHĀS. 10, 216. दुर्मन्त्रिणं कमुपयाति न नोतिदोपाः so v. a. begegnen Spr. 1193. — 2) in einen Zustand, eine Lage, ein Verhältniss kommen, — gerathen; theilhaftig werden, erlangen, finden: मृत्युम् VARĀH. BRH. S. 69, 30. अमी घना वायुवशोपयाताः HARIV. 8783. मु-दम् Spr. 3329. रुद्रम् Git. 5, 4. आस्रभावम् Spr. 1322 (= MBH. 1, 654). क्षोभम् MBH. 1, 7634. नाशम् Mārk. P. 49, 25. विनाशम् R. 2, 48, 22. R. GORR. 2, 69, 7. VARĀH. BRH. S. 17, 21. 34, 61. पाकम् 8, 12. 46, 7. 51. शमम् 5, 62. मोक्षम् 7, 19. प्रकाशम् 38, 3. संतप्यम् 47, 14. विपादम् Spr. 1292. प्रसादम् PRAB. 68, 12. प्रकाशम् HARIV. 5224. मूर्कम् BULG. P. 5, 26, 8. पीडाम् VA- RĀH. BRH. S. 5, 35. वृद्धिम् 23, 2. अतिम् MBH. 1, 7634. ध्यातिम् HARIV. 6497. पुष्टिम् Mārk. P. 16, 71. यो यो सृष्टिम् BULG. P. 1, 19, 16. भूतिं चो-पयायौ तस्य सारथ्येन महीपतेः MBH. 3, 2296. भार्यात्वम् M. 12, 69. स्थिर-त्वम् Spr. 1322. तनुताम् RAGH. 9, 37. मुञ्जनाम् Spr. 2031. मृडत्वम् Mārk. P. 68, 32. एकत्वम् 102, 10. ब्रह्मवाय्वग्निसोमानां सालोक्तम् MBH. 13, 4173. काठिन्यम् VARĀH. BRH. S. 21, 34. माधुर्यम् Spr. 4966. तस्य साहाय्यम् KATHĀS. 32, 35. क्व शरणमुपयाति तत्र जनाः VARĀH. BRH. S. 5, 88. कश्म-लम् BULG. P. 5, 13, 7. किञ्चिद्धनम् 14, 35. साक्षादन्यैरपकृतमपि प्रीतिमेवा-

पयाति *wird zur Freude* Spr. 2042. — 3) *tnire* (feminam): अनुपयान्पति: Spr. 686, v. 1. तस्मात्स युवतीमन्या नाकामामुपयास्यति R. 7, 26, 55. अथ-
र्मतशोपयाता MBh. 8, 2081. — Vgl. उपयान, उपयायिन्.

— *अभ्युप* 1) *herbeikommen, hingehen zu, losgehen auf* R. 1, 73, 5. 4, 62, 12. निवेशाभ्युपायाम[:] MBh. 7, 1967. तौ राजपुत्रौ सक्तसभ्युपाया-
च्छापेव राक्षसिर्वि चन्द्रसूर्यौ R. 2, 29, 83. — 2) *in einen Zustand u. s. w. kommen*: शमम् *zur Ruhe gelangen* Mārk. P. 131, 19.

— *उपोप* *gelangen zu, antreten*: ते द्वादशं वर्षमुपोपयाता (wohl so zu
lesen) वने विकर्तुं कुरच: MBh. 3, 12358.

— *प्रत्युप* *zurückkehren* MBh. 4, 2356. प्रत्युपायां पुनर्गृहम् (so die ed.
Bomb. st. गृहे dor ed. Calc.) 1, 8393. प्रत्युपायाद्गृहं प्रति 13, 1883. काल-
स्त्वयं प्रत्युपयाति दारुणो दुर्योधनो युद्धमुपागमयत् 8, 1991.

— *समुप* 1) *zusammen herbeikommen*: जनैघ: समुहोस्तत्र समुपायात्स-
मस्ततः R. Gorr. 2, 82, 12. *hingehen* —, *sich begeben zu*: महीतलम् MBh.
3, 1912. वाक्निम् VARĀH. Bṛh. S. 47, 25. अस्तम् 11, 34. अतस्त्वं शरण्य-
शरणं समुपयाता: 43, 1. — 2) *in einen Zustand u. s. w. kommen*: संदर्श-
नम् *sichtbar werden* VARĀH. Bṛh. S. 87, 26.

— *नि* 1) *überfahren* (mit einem Wagen): धूमित्रयसं सर्वथा नि याहि
RV. 5, 35, 5. अचक्रेभिस्तं मरुतो नि यात 42, 10. गिरिम् 54, 5. — 2) *herab-
kommen zu*: विभिश्यवानमश्निना नि यात्र: RV. 5, 73, 5. — 3) *gerathen
in*: मार्हं पौत्रमयं नियाम् Ācṣ. Gṛh. 4, 13, 7. — Vgl. निययिन्, नियान.

— *परिणि* P. 8, 4, 17, Sch.

— *प्रणि* P. 8, 4, 17, Sch. Vop. 8, 22, 9, 16. *gerathen in*: रूपम् BHATT. 9, 100.

— *निस्* 1) *hinausgehen, — fahren, — ziehen, das Haus verlassen,
hervorkommen aus* MBh. 1, 4912. 2, 951. 4, 987. चतुरङ्गवलं चापि शीघ्रं
निर्यातु R. 1, 69, 3. 2, 47, 11. 57, 19. fg. 68, 7. 70, 3. निर्यातो वागियातो
वा 71, 20. R. Gorr. 1, 71, 2. 3, 28, 27. 4, 33, 29. 6, 11, 6. Spr. 1084. KATHĀS.
12, 67. 154. 15, 90. 18, 108. 186. 25, 53. 28, 144. 52, 308. fg. 53, 37. राज्ञो
यात्राम् RĀGA-TAR. 3, 78. 121. 5, 53. 254. 257. 259. BHĀG. P. 8, 16, 7. 9, 13,
27. VET. in LA. (III) 20, 19. BHATT. 8, 5. 15, 95. वहिस् KATHĀS. 18, 182.
33, 48. नगरात् MBh. 1, 5001. गृहात् 5452. R. 2, 76, 19. Spr. 1230. RAGH.
10, 38. KATHĀS. 13, 95. 27, 151. RĀGA-TAR. 5, 104. BHĀG. P. 1, 10, 14. 4,
30, 44. BHATT. 2, 1. युद्धाय MBh. 8, 1260. HARIV. 10732. RAGH. 12, 83. KA-
THĀS. 49, 87. दिग्जयाय RĀGA-TAR. 4, 403. क्वचिद्विनाशार्थम् PAÑĀT. 238, 19.
मृगयाम् *auf die Jagd* MBh. 13, 546. समीपं मानविन्द्राणाम् HARIV. 9603.
वाहनैः — नरा निर्यात्यरण्यानि Spr. 4423. BHĀG. P. 2, 2, 26. न च निर्या-
न्ति प्राणा मे KATHĀS. 25, 131. Spr. 3337. किरणमयानि वित्त्वानि तदा नि-
र्यान्ति कुण्डतः KATHĀS. 35, 61. 53, 68. यथार्चिषो ऽग्नेः सवितुर्गभस्तयो नि-
र्यान्ति BHĀG. P. 8, 3, 23. जालनिर्यातधूप 10, 71, 33. तन्मुखनिर्यातं यशः 4,
31, 24. — 2) *vergehen, verstreichen*: क्षायनानि दिनानि च तदानीं मम नि-
र्ययुः Spr. 3401. — 3) *bereinigen* (ein Feld) MBh. 12, 3586; vgl. निर्यातर
(auch in den Nachträgen). — 4) *bei Seite legen*: आपदर्थं च निर्यातं (= *दत्तं*
NILAK.) धनं विरु विवर्धयेत् (so die ed. Bomb. st. राज्ञा न इह वि-
न्दते der ed. Calc.) MBh. 12, 3283. — Vgl. निर्या fg. und निर्याति. — *caus.*
1) *hinausgehen* —, *hinausziehen lassen*: सेनाम् MBh. 5, 5702. R. 7, 64,
18. *hinausjagen*: शिविरात् BHĀG. P. 1, 7, 56. स्वपुर्षा: 3, 1, 41. — 2) *weg-
schaffen, aufheben*: निर्यापितदेहधर्म BHĀG. P. 3, 21, 17. — 3) *beginnen,
unternehmen*: निर्यापितो महेत्सवः BHĀG. P. 4, 3, 8. — Vgl. निर्यापण.

— *dosid. s. निर्ययासु.*

— *अभिनिस्* *hinausgehen, — ziehen* MBh. 3, 654. 4, 1088. 1252. BHĀG.
P. 10, 63, 5. नगरात् MBh. 14, 2177. R. 2, 71, 1. 7, 23, 4, 89. युद्धाय 6, 27,
19. वधायास्य 3, 28, 16. — Vgl. अभिनिर्वाण.

— *प्रतिनिस्* *wieder heraustrücken*: (यथा) न जीवन्प्रतिनिर्याति मरुतो
ऽस्माद्रथव्रजात् MBh. 6, 5155. यथा प्रयुक्तं शोकारः प्रतिनिर्याति मूर्धनि
Mārk. P. 42, 6.

— *विनिस्* *hinausgehen, — fahren, — ziehen* MBh. 1, 4913. 2, 2592.
4, 985. 5, 7436. KATHĀS. 12, 62. 24, 51. 32, 75. 34, 125. 88, 14. RĀGA-TAR.
5, 59. 327. 448. वहिस् 3, 160. उदरात् KATHĀS. 23, 52. तरोः 26, 208. स्या-
नात् RĀGA-TAR. 5, 218. 2, 164. राजधान्याः 256. युद्धाय KATHĀS. 58, 6. दि-
ग्जयाय RĀGA-TAR. 3, 27. 4, 513. तान्प्रति HARIV. 10626. प्राणास्तस्या वि-
निर्ययुः KATHĀS. 18, 90. पष्टिः पुत्रसक्तृणाणि भिन्ने तुम्बे विनिर्ययुः R. Gorr.
1, 40, 17. विकाशासिविनिर्यातिः खड्गरश्मिभिः KATHĀS. 112, 153. विनिर्या-
त्ती वक्रात् — आशा RĀGA-TAR. 4, 218. मानम्लानिर्विनिर्ययौ । मानसात्
585. यथा मात्रा कृतास्तस्माद् (हृदयात्) उपदेशा विनिर्ययुः KATHĀS. 12, 81.
विनिर्याति (im Gegens. zu समायाति) सदा लक्ष्मोर्गङ्गाभुक्वापित्वयत् Spr.
3177. — Vgl. विनिर्याण.

— *परा* *weggehen, hingehen*: परा याहि मयवृत्रा च याहि RV. 3, 53, 5.
AV. 18, 3, 14. — *caus.* KAUC. 88.

— *परि* *umherwandeln, umwandeln, umfahren, durchwandern; her-
beikommen*: याभिः सूर्यं परियायः परावर्तितं RV. 1, 112, 13. खावापृथिवी या-
यना परि 5, 35, 7. 10, 49, 7. रथः 3, 58, 8. 4, 13, 2. 7, 69, 5. वर्तिरश्विना परि
यातमस्मू 8, 26, 14. 5, 73, 7. 10, 83, 18. AV. 13, 2, 4. 6. KAUC. 16. LĀTJ. 3,
10, 1. MBh. 12, 8019. शनैस्तदा परिपयौ श्वेताश्च मकारथः 14, 2135. स-
मस्तात्परियातो ऽसि R. Gorr. 2, 106, 19. सेनां कृत्स्नाम् MBh. 5, 5701. म-
हीम् 12, 2527. पुरीम् R. 6, 31, 3. *abrinnen*, vom Soma RV. 9, 82, 2. 5.
83, 5. *durchlaufen*: विद्या त्रया 9, 111, 1. *umringen, umgeben*: धनुर्त्तैर्वधैः
1, 121, 9. *umgehen* so v. a. *hüten*: परि कृ त्यद्वर्तिर्ययो रिपः 6, 63, 2.
धूमिः सक्तृणा परि याति गोनाम् 10, 80, 5. *umgehen* so v. a. *vermeiden*:
यथा परिप्यास्यंहेः 6, 37, 4. — Vgl. परिप्याण fg. — *caus.* *Jmd umher-
wandeln* —, *die Runde machen lassen*: पुरोहितं तं परिप्याप्य (= *प्रस्था-
प्य* NILAK.) MBh. 1, 7205. — *परिप्यायमाण* KĀC. zu P. 8, 4, 29.

— *अनुपरि* *rings durchfahren*: सर्वा दिशो ऽनुपरिप्यायात् Ācṣ. Gṛh.
3, 12, 15. Dioso Losart halten wir für die richtige.

— *प्र* 1) *sich auf den Weg machen, aufbrechen, eine Fahrt antreten;
gehen* —, *sich hinbegeben* —, *fahren zu* (acc.): प्र ये यपुरवृकासो रथा इव
RV. 7, 74, 6. 92, 3. 93, 1. प्र स्पन्द्वा पाथो मनुषो न होता 1, 180, 9. प्र या-
तन् सखीरच्छा सखायः 103, 13. 2, 10, 7. अस्तमिन्द्र प्र याहि 3, 53, 6. 4, 19,
5. 8, 27, 8. 9, 69, 9. 86, 16. 97, 8. प्र याह्यच्छातो पविष्ठ 10, 1, 7. 8, 1. VS.
12, 32. 28, 14. TBr. 3, 7, 2, 1. Çat. Br. 6, 7, 4. 9. 8, 2, 3. 5. Muṇḍ. Up. 1,
2, 11. Der inf. प्रये (vgl. P. 3, 4, 10) findet sich RV. 10, 104, 3 (in anderer
Verbindung beim Schol. zu P.), wo übrigens प्रये zu vormuthen ist. ततः
सर्वे तथेत्युक्ता मात्रा सह मकारथाः । प्रययुः MBh. 1, 6041. 3, 2634. 18690.
16908. HARIV. 3525. R. 1, 69, 5. 2, 46, 30. R. Gorr. 1, 9, 40. 58, 82. 92, 85.
Mārk. 11, 18. 120, 1 (प्रयाम शीघ्रं zu trennen). विमुखाः प्रयासि Spr.
3054. 4390. VARĀH. Bṛh. S. 28, 15. KATHĀS. 12, 43. 105. 14, 64. 18, 846.
26, 183. 32, 48. 51, 193. 52, 90. 276. RĀGA-TAR. 5, 292. BHĀG. P. 1, 13, 28.

4,3,12. MĀRK. P. 61,29. DAÇAK. in BENF. CHR. 187,15. PAÑĀT. 221,12. रथमारुह्य — प्रययौ ज्वनेर्हयैः MBH. 3,2848. ततः प्रायामहं तेन स्पन्दनेन 12068. R. GORR. 2,44,25. रथेन खयुक्तेन प्रयातो दक्षिणामुखः R. SCHL. 2,69,15. नैभिः प्रयाताः 1,9,11 (9 GORR.). MBH. 1,5586. सेना प्रयाता R. 2,92,86. 3,54,9. RAGH. 2,6,16,28. KATHĀS. 51,173. 54,150. VARĀH. BRH. S. 33,30. 88,24. RĪĠA-TAR. 1,801. PRAB. 88,4. PAÑĀT. 168,22. प्रयाय-ताम् (3. sg. imper. pass. impera.) MBH. 12,12077. युवभिः प्रयये (pass. impera.) ÇIC. 9,70. इतो ऽन्यतः प्रयातुम् Spr. 2369. गृहात् KATHĀS. 16,88. उज्जयिन्याः 18,86. 24,89. 25,37. 56,73. रणात् 50,16. हारम् SĪRJAS. 7,24. RĪĠA-TAR. 5,147. हारप्रयात 4,410. स्वगृहभिमुखम् HIT. 42,14. य-स्माहोकादमुं लोके प्रयाताः MAITRAJUP. 1,4. दक्षिणो दिशम् MBH. 1,5876. 3,240. 2616. 3058. 5,5079 (mod.). 7106. 7342. 7503. 13,4889. HARIV. 8122. R. 1,1,93. 2,40,18. 49,9. 80,4. 96,28. R. GORR. 4,26,5. 5,27,16. RAGH. 12,25. SĪRJAS. 12,72. आकाशं विपुलम् Spr. 2085. 3928. KATHĀS. 10,8. 13,132. 18,145. 21,22. 52,258. 56,56. BHĀG. P. 1,10,33. 2,2,24. 3,4,4. MĀRK. P. 43,15. BHATT. 3,30. नरकम् PRAB. 21,2. विन्द्यवासि-नीम् KATHĀS. 54,160. शत्रुघ्नलम् ziehen gegen HARIV. 13161. ये मां पुद्गे प्रयास्यति (ऽभियोत्स्यति ed. Bomb.) तान्कृन्मिष्यामि MBH. 7,7159. श-ङ्खकूटं सा प्रयाता वै महानदी MĀRK. P. 56,17. पर्वतं मन्दरं दिव्यमेव पन्थाः प्रयास्यति MBH. 3,10900. यानि यानि योनिज्ञातानि MĀRK. P. 14,95. तत्र MBH. 13,4890. HIT. 84,10. KATHĀS. 26,14. पुरं प्रति MBH. 3,15084. KA-THĀS. 18,392. तां भद्रा प्रति 289. पुण्यवनाय BHATT. 1,25. वनवासाय R. 2,43,1. MBH. 3,785. द्वैपदीं ह्रुम् 1,6925. R. GORR. 2,23,24 (wo कृत्तुं zu lösen ist). KATHĀS. 18,86. असवः प्रयाति entfliehen Gīt. 10,11. मम प्राणाः प्रयाचु KATHĀS. 18,187. sich auf den Weg machen so v. a. sterben BHAG. 8,5. प्रयातः gestorben 23. verfließen, vergehen: प्रयाताः सप्त वा-सराः KATHĀS. 4,23. vergehen, verschwinden; von Krankheiten Verz. d. Oxf. H. 234,5. ललाटलेखा न पुनः प्रयाति Spr. 4948. BĀLAB. 17. aus-einanderfliegen: यथा प्रयाति संयाति स्रोतोवेगेन बालुकाः Spr. 4787. त्रु-टतनुक्तं मुक्ताञ्जलमिव प्रयाति कटिति धश्यद्विशः 3003. — 2) = या wan-deln, gehen, sich bewegen, fahren: यं च पन्थानमाक्रम्य प्रयाति मनुजेश्वरः R. 5,81,22. प्रजामु कः केन पथा प्रयाति ÇĀK. 153. (सारङ्गः) विपति वल्ल-तरं स्तोकमुर्व्या प्रयाति 7. रात्रिदिवं गन्धर्वः प्रयाति 101. इह तुरगशतैः प्रयाचु मूर्खाः Spr. 431. अत्रयात् sich nicht bewegend MBH. 3,7178. प्रयात (sich in Bewegung gesetzt habend) = प्रयात् gehend, sich bewegend, flie-gend: प्रयाते तु रथे MBH. 3,2809. सो ऽपश्यद्वंसयुगलं प्रयातं गगणे निशि KATHĀS. 3,27. — 3) sich benehmen: तन्मित्रमापदि मुखे च समं प्रयाति Spr. 1926, l. l. — 4) in einen Zustand, eine Lage, ein Verhältniss ge-rathen, theilhaftig werden: निज्ञा गतिम् KATHĀS. 52,409. निधनम् Spr. 3346. परितापदुःखम् 2931. निद्राम् R. 4,14. कोपस्य वशम् VARĀH. BRH. S. 68,110. निष्ठाम् HARIV. 8464. fg. मुरम् MĀRK. P. 74,45. Spr. 618. भवं योनिशेषेषु JĀĠN. 3,181. सङ्गम् R. 4,8. 6,6. पराभवम् MBH. 4,902. Spr. 3241. उदयम् तयम् 3783. MĀRK. P. 112,10. विरामम् Spr. 2383. नाशम् VARĀH. BRH. S. 84,1. समाप्तिम् Spr. 2460. परमो वृद्धिम् 3763. सौख्यम् 1391. R. 6,4. मानुष्यम् KATHĀS. 27,71. पारमेष्ठ्यम् BHĀG. P. 2,2,22. स्थैर्यम् MĀRK. P. 21,56. समूहलम् MAITRAJUP. 3,2. विषमलम् 5,2. अत्यय-तिस्थावरताम् JĀĠN. 3,181. स्नाघनीयताम् Spr. 167. देवलम् 171. 500. KĀM. NĪTIS. 15,9. RĪĠA-TAR. 1,283. MĀRK. P. 23,65. BHATT. 6,49. SARVADAR-

ÇARAS. 170,9. — Vgl. प्रया, प्रयाणि fgg., प्रयामन् fgg., प्रयियु, गणेशभुज-गप्रयात, चण्डवृष्टिः, भुजगः. — caus. प्रयापयमाण KĀC. zu P. 8,4,29. प्रयाप्यमाण und प्रयाप्यमान Schol. zu P. 8,4,30. aufbrechen lassen ÇAT. Br. 11,8,4,3. Vgl. प्रयापण fgg. — desid. sich auf den Weg machen wollen: राज्ञानं प्रयियास्यत् ÇAT. Br. 14,7,4,44. — caus. vom desid.: veranlassen, dass Jmd sich auf den Weg machen will: प्रयियास्यत्: BHATT. 3,25.

— अनुप्र auf dem Wege nachfolgen TBa. 3,7,4,1. den Weg einschla-gen nach: आघातमग्न्यानुप्रयामि शामित्रमालब्धुमिवाधरे ऽज्ञः MĀRK. 161. 12. nach Jmd (acc.) aufbrechen, Jmd begleiten: तं प्रयात्तमनुप्रायात् MBH. 5,2949. R. GORR. 2,33,7. पृष्ठतो ऽनुप्रयातानि (mit act. Bed.) 43,23 (43. 22 SCHL.). अनुप्रयात begleitet von KUMĀRAS. 3,23. 52.

— अभिप्र herbeikommen zu: अभि प्रिया मरुतो या वो अश्वयो कृत्या मित्र प्रयायनं RV. 8,27,6. aufbrechen MBH. 4,1650. R. 5,73,15. दिशं दक्षिणपश्चिमाम् KATHĀS. 101,174. वनम् R. 2,31,87. अभिप्रयातस्य वनं चिराय ते 25,43. angreifen: अभिप्रयामि संग्रामे यदहं युद्धदुर्मदान् MBH. 4,1381. परं चाभिप्रयातस्य चक्रं तस्य महात्मनः । भविव्यति चाप्रतिहतं सततं चक्रवर्तिनः ॥ 1,2983. — Vgl. अभिप्रयायम्, अभिप्रयायिन्.

— उपप्र herbeikommen, — fahren; sich aufmachen zu RV. 1,82,6. सं-ग्रामम् TS. 2,2,4,2. 3. ÇĀNKH. Br. 22,9.

— परिप्र herbeikommen zu: यूयं हि देवीः परिप्रयाय भुवनानि स्युः RV. 4,31,5.

— प्रतिप्र heimkehren RV. 1,169,6. MBH. 3,10287. स्वगृहम् ITIB. bei SĀJ. zu RV. 4,123,1. प्रतिप्रयात MBH. 12,8330. R. 3,1,1. 6,103,1. 7. 64,18. RAGH. 14,19. Verz. d. Oxf. H. 117, a, 5 (hier vielleicht ऽयात्तं zu lösen). zurückfließen SHADV. Br. 5,10. — Vgl. प्रतिप्रयाण.

— विप्र auseinandergehen, — laufen: विप्रयातरयानीकाः MBH. 6. 2131. 7,3760. 9,1055. An der ersten Stelle die ed. Bomb. विप्रदुत.

— संप्र 1) (zusammen) aufbrechen, hingehen zu ÇĀNKH. Ça. 2,16,1. MBH. 1,4645. 2,2517. तदनीकं विराटस्य प्रुप्रुमे — संप्रयात्तं (= संप्रयात्: संप्रयातं ed. Bomb.) तदा राज्ञिनिरीतत्तं (d. i. निरीतत् = निरीतमाणम् गवां पदम् 4,1034. 3,3463. 5154. HARIV. 4461. 10911. 11071. R. GORR. 2,101,40. 5,33,27. 7,14,2. नरहकं संप्रयास्यामि पुरम् MBH. 3,15082. व-क्षणाः सदनम् 13,1851. नभस्तलम् R. 3,60,1. 5,53,13. 7,18,19. ततो दि-वाकरो राशिं संप्रयाति च कर्कटम् Verz. d. Oxf. H. 46, a, 42. (नदी) संप्र-यात्युत्तरान्कुत्रम् MBH. 6,278. संप्रयादाश्चममं प्रति 3,16857. sich beu-gen (von Gestirnen): (यथा) येनासौ संप्रयास्यति SĪRJAS. 6,16. नखरैः संप्र-यातः mit Nägeln zu Werke gehend, sich der Nägel bedienend MBH. 12, 8863. — 2) (zusammen) in ein Verhältniss, eine Lage, einen Zustand gerathen: समताम् VARĀH. BRH. S. 17,2. उच्छिक्तीः MĀRK. P. 121,28.

— अनुसंप्र hingehen AV. 14,1,36.

— अभिसंप्र hingehen, sich nähern MBH. 6,3762. संचारयिन्ननभिवार यित्वा Od. Bomb. st. आचारयिष्यन्नभिसंप्रयाय der ed. Calc.

— उपसंप्र hingehen VS. 15,53.

— प्रति 1) herkommen zu: उभा यातं प्रति कृत्यानि वीतये RV. 8,90, 7. hingehen zu: भानावस्तं प्रतियाते महीधम् MBH. 5,7216. सूतपुत्ररथं प्रति । प्रतियातम् आयातं तु ed. Bomb.) 7,7844. losgehen auf Jmd (acc.) HARIV. 5608. रणाय वीरः प्रतियातधुद्धिः gerichtet auf R. 5,43,14. — 2)

heimkehren, wiederkehren MBh. 3, 1712. 5, 7493. 7518. HARIV. 3938. R. 1, 66, 6. 3, 4, 36. 11, 17. त्वे न जीवन्प्रतिपास्यसि 59, 10. 6, 12, 13. 7, 18, 13. RAGH. 5, 18. DAÇAK. in BENF. Chr. 181, 17. अस्ति कस्य गुरोः RAGH. 8, 90. पुरिमिमाम् MBh. 1, 6780. 5, 6081. 16, 171. R. 2, 32, 37 (31, 3 GORR.). 5, 53, 27. 73, 50. गृहान् MBh. 4, 1253. BHĀG. P. 10, 29, 27. स्वधाम 4, 8, 82. स्वमावासम् R. 3, 46, 19. उर्वाम् RAGH. 1, 75. स्वमनीकम् MBh. 9, 1241. पाण्डवान् 5, 643. कथं पुनर्नः प्रतिपास्यते BHĀG. P. 10, 39, 24. *wieder von dannen gehen*: विसृज्य सलिलं मेघाः प्रतिपाताः R. 4, 20, 9. प्राणिनं सर्वमापदः । स्पृशत्यनिलवल्लोके क्षणेन प्रतिपाति (व्यपपाति ed. Bomb.) च ॥ 3, 71, 5. प्रतिपातनिद्रा so v. a. *erwacht* BHĀG. P. 5, 1, 16. — 3) *Jmd* (acc.) *willfahren*: यावन्मा प्रतिपास्यति R. 2, 111, 14. महचनमङ्गीकृत्य प्रतिपास्यत्ययोध्याम् Comm. in der ed. Bomb., यावन्न प्रतिपास्यति GóRR. (2, 120, 14). — 4) *Jmd* (acc.) *gleichkommen*: गये नृपः कः प्रतिपाति कर्मभिः BHĀG. P. 5, 15, 7. — 5) *vergolten werden* BHĀG. P. 10, 32, 22. — Vgl. प्रतिपान *fg.* — caus. *heimkehren lassen nach* (acc.) BHĀG. P. 10, 73, 28.

— वि 1) *weggehen, sich abwenden*: यस्मिन्मनो दृग्पि नो न विपाति लग्म् BHĀG. P. 5, 2, 16. — 2) *durchfahren, mit dem Wagen —, mit den Rädern durchschneiden*: वि योद्यन् वृत्तिः पृथिव्या व्याशा पर्वतानाम् RV. 1, 39, 3. वि पात विश्वमन्त्रिणाम् 86, 10. विभिन्दुना रथेन वि पर्वतां ग्र्याताम् 116, 20. 117, 16. 3, 31, 9. डुच्छुनाः 6, 12, 6. 62, 7. तमः 63, 2. वि वृत्रं पर्वशो ययुः 8, 7, 23. — 3) *durchlaufen, durchschneiden*: तुविग्नेभिः सर्वभिर्पति वि अयः RV. 1, 140, 9. वि रोदसी पृथ्या पाति सार्धम् 6, 66, 7. 8, 62, 13. 9, 91, 3. रोचना 10, 32, 2. *zwischen durch gehen, — fahren* ÇAT. Br. 12, 4, 1, 2. 3. — 4) *विपात droht, unverschämt* AK. 3, 1, 25. H. 432. HALĀJ. 2, 216. वित्रपं पातं गमनं चेष्टनं यस्य स विपातो ऽविनोतः KAIL. zu P. 7, 2, 19. *urspr. wohl aus der Art geschlagen*; vgl. वैपात्य. — AV. 3, 31, 5 *scheint der Text entstellt zu sein*.

— अग्निवि *herbeifahren*: शतं रथैर्भिरुपा वि पात्यभिमानुवान् RV. 1, 48, 7.

— सम् 1) *zusammen gehen, — fahren, gehen, wandeln, fahren* TS. 5, 3, 10, 1. TBR. 2, 4, 2, 3. ÇAT. Br. 8, 3, 1, 7. 1, 13. नाराज्ञिके जनपदे कृष्टेः परमवाग्निभिः । नराः संपाति सक्तसा रथैश्च प्रतिमण्डितैः ॥ Spr. 4431. को ऽयं स्पन्दनाद्रुहः — निर्लज्ज इव संपाति R. 7, 23, 3, 5. BHĀG. 13, 8. *zusammenkommen, sich vereinigen*: यथा प्रयाति संपाति स्नेतोवेगेन वालुकाः Spr. 4787. BHĀG. P. 8, 3, 23. *mit Jmd* (acc.) *feindlich zusammenstoßen, kämpfen* MBh. 6, 2143. *hingehen*: संपाहि यतो त्राणो रथे स्थितः HARIV. 10783. अर्जुनं वीह्य संपातं त्रयद्रथवधं प्रति MBh. 7, 6065. स्वपुरम् HARIV. 5636. अग्रे पदं हरेः BHĀG. P. 5, 19, 23. *kommen* R. 6, 33, 34. पुनरपि वीरवरः संपातः VER. in LA. (III) 28, 15. विधूमामिह (so die ed. Bomb.) संपात्तीमुत्काम् MBh. 7, 8881. — 2) *in einen Zustand, eine Lage, ein Verhältniss treten, theilhaftig werden*: निर्वाणम् BHĀG. P. 11, 14, 46. एकताम् R. 4, 33, 26. पापान्संसारान् M. 12, 52. तथा शरीराणि विहाय जीर्णान्यन्यानि संपाति नवानि देही BHĀG. 2, 22. शुभांस्तोकान् MBh. 3, 6013. अपावृतमृतम् BHĀG. P. 3, 9, 15. — 3) *sich richten nach* (acc.): गुरुमिव कृतमय्यं कर्म (acc.) संपाति दैवम् (nom.) MBh. 13, 341. — संययुः HARIV. 15892 *fehlerhaft für खं ययुः*, wie die neuere Ausg. liest. — Vgl. संयान.

— अनुसम् *auf- und abgehen*: रत्तिणश्चानुसंयानु पथि R. 2, 79, 13. *hingehen zu, nach, besuchen*: शान्तोऽस्ति अनुसंययौ MBh. 12, 8222. आदित्यमनुसंययौ R. 4, 58, 5. महेन्द्रस्य कुत्रेऽस्य यमस्य वरुणस्य च । भवना-

न्यनुसंययामि MBh. 1, 3072. तीर्थान्यन्यानुसंययि 3, 10094. — Vgl. अनुसंयान.

— अग्निसम् *besuchen, kommen zu*: अतो विश्वा अग्निं सं पाति संयतः RV. 9, 86, 15. नावेदकाडुदकमभिसंययति KĀTJ. 22, 6. *losgehen auf Jmd* (acc.): मामेकमभिसंययौ MBh. 8, 1828.

— उपसम् *vereint kommen zu*: अस्य अग्रेमुपसंययत् सर्वे RV. 6, 73, 1.

— प्रतिसम् *auf Jmd losgehen, Jmd angreifen*: सो ऽर्जुनं प्रतिसंययतः (प्रति könnte auch mit अर्जुनं verbunden werden) MBh. 6, 2697. सो ऽर्जुनप्रमुखे यात्तम् ed. Bomb.

2. या (= 1. या) *am Ende eines comp. gehend*; s. ऋण°, एव°, तुर°, देव°.

3. या f. zu 1. य.

4. या f. zu 2. य; *nachzuholen wäre die Bod.* लक्ष्मी H. 226.

याकृत्क adj. von यकृत् P. 7, 3, 51, Sch.

याकृत्क्षोर्म adj. von यकृत्क्षोम *gaṇa* पल्ल्यादि zu P. 4, 2, 110.

यात (von 1. यत्) adj. *den Jaksha eigen*: स्थान GAUDAP. zu SĀMKAJAK. 44.

याग (von 1. यज्ञ) m. *Opfer* AK. 2, 7, 4. 9. 13. 47. 3, 4, 9, 41. 6, 2, 11.

TRIK. 2, 7, 9. H. 820. HALĀJ. 2, 259. °स्य JĀG. 3, 251. COLEBR. Misc. Ess.

I, 318. RAGH. 8, 30. यात्रायागादि नागानां प्रावर्तयत RĀGĀ-TAR. 1, 185, 334.

मत्स्यापूययागविधायिन् 6, 11. 143. Vorz. d. Oxf. H. 79, a, 24. BHĀSHĀP.

160. Schol. zu KĀTJ. ÇA. 250, 7. 234, 16. 271, 9. 562, 2. 5. °संप्रदानं देवता

KĀÇ. zu P. 4, 2, 24. WEBER, GJOT. 111. °काल 49. 53. 68. 72. fg. 73. 88.

109. *gegenüber* होम Ind. St. 2, 96. — Vgl. गण°, ग्रह°, ब्रह्म°, मातृ°, सत्त्र°, सोम°.

यागकर्मन् (याग + कर्त्) n. *Opferhandlung* MĀRK. P. 16, 71. WEBER, GJOT. 111.

यागमण्डप (याग + मण्ड) n. *Opferhalle, Tempel* Verz. d. Oxf. H. 103, a, 20.

यागसंतान (याग + सं + तान्) m. *ein anderer Name Gajanta's* (Sohnes des

Indra) H. c. 33.

यागसूत्र (याग + सूत्र) n. *Opferschnur, neben यज्ञोपवीत* Ind. St. 2,

174. 178.

याच्, याचति, °ते DHĀTUP. 21, 3. यायाचे; अयाचियम् याचियत् अयाचिष्ट;

याचियामि, याचिये; याचिता; याचितुम्; partic. praet. pass. याचित. 1)

flehen, heischen, betteln, bittend angehen (mit dopp. acc.; vgl. P. 1, 4, 51,

Sch. VOP. 3, 6), *anflehen*: सदा याचन्वहं गिरा RV. 8, 1, 20. शुक्रा आशिर्

याचते 2, 10. अथ आदित्यान्याचियामहे (daneben auch गियाचियामहे nach

P. 6, 1, 8, VĀRTT. 3, Sch.) 56, 1. याचते सुभं पर्वमानमुत्तितम् 9, 78, 3. पीत

इन्द्रविन्द्रमस्मभ्यं याचतात् 86, 41. 10, 9, 5. 22, 7. 48, 5. AV. 5, 7, 5. 12, 1,

1. fgg. ÇAT. Br. 2, 3, 1, 3. fgg. 3, 9, 2, 24. fg. 9, 4, 2, 17. 13, 8, 2, 12. TS. 1,

5, 9, 6. दीक्षिष्यमाणः क्षत्रियं देवयजनं याचति AIR. Br. 7, 20. KĀTJ. ÇA. 10,

2, 35. 22, 1, 31. ĀÇV. ÇA. 2, 10, 0. तं देवाः पुनरयाचत *zurückfordern, wis-*

derhaben wollen TBR. 1, 3, 10, 1. TS. 2, 1, 2, 1. 3, 5, 1. ÇAT. Br. 11, 4, 2, 4.

न याचेत् KAUSH. UP. 2, 1. MBh. 3, 2924. ये द्युर्न च याचेयुः 4, 474. 5, 7120.

7, 2104. 13, 3047. Spr. 4550. R. 1, 10, 24. 5, 91, 8. BHĀG. P. 3, 1, 8. अया-

चमान KAUSH. UP. 2, 1. याचते M. 8, 191. याचमान Spr. 4348. MBh. 3, 15761.

R. 2, 31, 9. 45, 29. 52, 45. 54. शिरसा याचे 62, 12. 3, 53, 11. Spr. 2459.

अयाचत दिनं देवा भवत्विति यथा पुरा MĀRK. P. 16, 50. DAÇAK. in BENF.

Chr. 195, 1. कस्मैचिद्याचते (dat. partic.) धनम् M. 8, 212. MBh. 13, 2435.

BHĀG. P. 6, 9, 50. MĀRK. P. 29, 35. BHAT. 14, 105. अयाचत वरम् MBh.

3, 8708. HARIV. 4470. R. 1, 1, 22. 3, 53, 6. MĀRĀ. 107, 15. VIKR. 41. RAGH. 2, 64. 8, 12. 9, 81. KATHĀS. 23, 144. 33, 170. BHĀG. P. 4, 9, 31. MĀRK. P. 16, 70. PAÑKĀT. 231, 15. ÇUK. in LA. (III) 37, 7. VRT. obend. 24, 2. वरं याचितवत्यसि R. GORR. 2, 37, 16. याचिवा जलम् KATHĀS. 23, 202. भाग्यायतमतः परं न खलु तत्स्त्रीबन्धुभिर्याच्यते ÇUK. 92, v. 1. याचित *erbeten*, *gefordert* AK. 2, 9, 3. H. 860. JĀGŌ. 2, 67 (so v. a. *geborgt*; vgl. याचितक). 238. R. 1, 33, 12. Spr. 1373. 2648. KUMĀRAS. 4, 17. KATHĀS. 27, 162. 32, 157. PAÑKĀT. 182, 13. अयाचित AK. 2, 9, 3. H. 866. M. 4, 5, 11, 211. JĀGŌ. 1, 215. BHĀG. P. 7, 11, 19. अयाचं भृगुशार्ङ्गलम् MBH. 5, 7063. 7, 2106. मा च याचिष्य कं च न 12, 1014. 13, 291. R. 1, 1, 35. याचे ऽद्य वः सर्वान् MBH. 13, 300. R. 1, 37, 18. 2, 106, 33. MEGH. 3. Spr. 314. KATHĀS. 22, 19. राघवं याच्य शिरसा R. 6, 33, 37. पुनर्नरो याचति याच्यते च Spr. 4330. KATHĀS. 54, 154. याच्यमान MBH. 1, 6129. 3, 5995. 7396. R. 2, 43, 4. याचित *gebeten* M. 1, 228. JĀGŌ. 1, 203. 2, 256. R. 1, 46, 15. 2, 43, 27. 90, 19. शिरसा याचितो मया 101, 13. MĀLAV. 33. MEGH. 112. KUMĀRAS. 4, 35. KATHĀS. 12, 140. BHĀG. P. 4, 3, 14. 6, 9, 53. MĀRK. P. 61, 61. PAÑKĀT. 169, 8. IV, 7. अतियाचित Spr. 1939. तौ वरौ याच भर्तारम् R. GORR. 2, 8, 17. 5, 36, 106. याचतेमान्वरान्पितृन् M. 3, 238. MBH. 1, 3961. R. 1, 63, 5. 2, 107, 5. 111, 25. R. GORR. 1, 1, 25. RAGH. 12, 17. KUMĀRAS. 7, 52. Spr. 444. KATHĀS. 1, 31. 22, 67. 185. 27, 111. 32, 59. 46, 226. 228. 56, 97. 174. 101, 265. RĪGĀ-TAR. 3, 422. 6, 36. BHĀG. P. 4, 9, 34. BHĀT. 6, 8. 7, 11. बालानिमान्वसु याचितुम् MBH. 14, 50. नित्येण याच्यमानः M. 8, 181. भोजनं रात्रौ स कदाचिद्याच्यत RĪGĀ-TAR. 1, 162. PAÑKĀT. 212, 15. अयाचि संभोगम् VOP. 24, 13. याचितस्ते पिता राज्यं रामस्य च विवासनम् R. 2, 72, 48. RAGH. 11, 1. KUMĀRAS. 6, 27. KATHĀS. 1, 103. 14, 64. 27, 142. BHĀG. P. 9, 13, 9. HIT. 64, 19. Die Person steht häufig auch im abl., seltener im gen.: यत्नसिद्धये धनं ब्राह्मणः कदाचिन्न ब्रूयाद्यचेत् KULL. zu M. 11, 24. याचमानाः पराद्वज्रम् MBH. 1, 6197. KATHĀS. 8, 31. 36, 44. 63, 159. 113, 38. BHĀG. P. 8, 13, 1. नन्दाद्याचितुं गुरुदक्षिणाम् KATHĀS. 4, 94. 27, 110. कुतो ऽपि तीरं याचिवा PAÑKĀT. 174, 14. केनाम्नो याचितं भूयात् KATHĀS. 23, 137. रात्रस्तस्य कदाचित्तु व्रजतो विजयेच्चरम् । ययाचे काचिद्वला भोजनम् RĪGĀ-TAR. 1, 131. Die Sache in comp. mit ग्रथे (ग्रथम्): शच्यर्थे (शच्यर्थे ed. Bomb.) मरुन्ध्रेणा याचितः MBH. 3, 2198. मोक्षार्थं तव याचितः R. 6, 10, 27. im acc. mit प्रतिः तं स याचते गमनं प्रति 2, 29, 21. प्रसूतिं प्रति याचितः KUMĀRAS. 6, 27. im dat.: व्रतसंपादनाय मया निपुणिकामुखेन पूर्वं याचितो महाराजः VIKR. 37, 7. 8. तं ययाचे ऽभ्यवृत्ताराम *er forderte ihn auf zu essen* BHĀG. P. 9, 1, 36. तेन तदुत्पादनाय याचितः SĀJ. zu RV. 1, 123, 1. कन्यां याच् *um ein Mädchen werben*, *ein Mädchen zur Ehe verlangen von Jmd* (abl., seltener acc.) *für Jmd* (कृते, ग्रथे) KATHĀS. 17, 75. 32, 94. 33, 86. 90. 103, 22 (विवाहार्थम्). BHĀG. P. 9, 6, 40. 13, 5. यन्मे कन्या स्वकन्यार्थं मोक्षाय्याचितवानसि MBH. 3, 7432. याचितुं तौ च कन्यां स तत्पितुः — अयोध्यां प्राक्षिणोद्धृतम् KATHĀS. 9, 37. स्वपुत्रगुरुमेनस्य कृते 13, 69. 14, 78. 32, 115. 56, 84. 66, 81. 88, 8. 104, 63. अयाच्यमानो च वरैः SĀJ. 1, 28. KATHĀS. 52, 400. याचिता 401. 35 (पितुः). VRT. in LA. (III) 16, 10. तत्पितरं सुयेणं तामयाचत KATHĀS. 28, 83. पिता मे याच्यताम् 82. तौ सूता याच्यतां तावत् 112, 173. — 2) *Jmd* (dat.) *Etwas* (acc.) *anbieten*: अस्त्यै देवताया उदकं याचामि AV. 15, 13, 8. 9, 6, 4. 48. याचति वित्तं गुरवे शिष्यः DURGAD. bei WEST. — 3) vielleicht so v. a. *versprechen* AV. 6, 118, 3. 119, 3. 7, 87, 1.

— caus. याचयति, अयाचात् P. 7, 4, 2. *werben lassen*: याचयति परस्परम् MBH. 13, 2438. याचयित्वा PAÑKĀT. 23, 15 fehlerhaft für याचिवा.
— desid. याचाचिषते; vgl. oben u. simpl. Z. 3.
— अनु *Jmd* (acc.) *in Bezug auf Etwas anflehen*, act. MBH. 10, 611. R. GORR. 2, 120, 20. mod. KATHĀS. 92, 48.
— प्रत्यनु *Jmd* (acc.) *anflehen*, act. R. 2, 103, 11.
— अयि, caus. *wofern अयि zum Verbum zu ziehen ist, etwa nicht haben wollen, verwerfen*: अय्यस्य पुत्रान्पौत्रांश्च याचयते वृक्षस्पतिः AV. 12, 4, 38.
— अभि *flehen, heischen, anflehen, bittend angehen* (mit dopp. acc.): अभियाचते (dat. partic.) BHĀG. P. 5, 18, 6. MĀRK. P. 38, 20. शिरसा तमियाचे ऽहं कुरुष्व कुरुषो मयि R. 2, 106, 29. रामस्यैवाभियाचते यौवराज्ये ऽभियेचनम् R. GORR. 2, 1, 40. पितरं नो ऽभियाच 1, 33, 27. 5, 27, 30. सगरं चाभ्याचाचत सर्वे प्राज्ञतपः स्थिताः MBH. 3, 8890. 10586. R. 1, 14, 6. 9. 7, 46, 18. BHĀG. P. 3, 22, 13. अभियाचितः *angefleht, gebeten* Spr. 4717. BHĀG. P. 3, 2, 25. यदेनं कश्चिद्ब्राह्मणः कंचिद्वर्मभियाचेत् MBH. 1, 679. MĀRK. P. 72, 20. राज्यं रात्राभियाचितः R. GORR. 2, 17, 19. BHĀG. P. 5, 3, 17. — Vgl. अभियाचन.
— समभि *anflehen*: कंसं समभियाचतो HARIV. 3336.
— आ *flehen*: आयाचतो R. 2, 33, 25. *flehen um*: आयाचमानाम् — रामस्य च भवं नित्यम्भवं रावणस्य च 5, 21, 22. आयाचित n. *Gebet* R. GORR. 2, 1, 10.
— उप *um Etwas bitten*: त्वया पुरस्तादुपयाचिता यः सो ऽयं वरः RAGH. 13, 53. भक्तितत्त्वात्मीमम्भानां किमन्यदुपयाचितम् (subst.) SARVADARÇANAS. 92, 8. fg. नगरद्वारलोष्टस्य यदत्स्यादुपयाचितम् VARĀH. BHU. S. 2, 19. — Vgl. उपयाचन, उपयाचित (vgl. noch KATHĀS. 11, 13. PAÑKĀT. 213, 14).
— निम् *losbitten, sich ausbitten*: निर्याचन्नात्पुरुषं यमायं AV. 6, 133. 3. TS. 3, 1, 8, 2. एष ते रुद्र भागो यं निर्याचथाः ७, 1. 5, 1, 2, 1. यममेव देव्यन्त्रेनमस्यै निर्याच्यात्मने ऽग्निं चिनुते *nachdem er bei Jama einen Fleck der Erde zur Cultusstätte sich anerbeten hatte* 2, 2, 1.
— प्र *flehen, bitten um, heischen, anflehen, bittend angehen* (mit dopp. acc.): प्रसीद नः प्रयाचताम् (gen. pl. partic.) MBH. 1, 1259. 12, 9213. 13, 4629. प्रयाचिष्ये 3, 7114. वरमन्यं प्रयाचसे 7, 441. R. 2, 43, 31. कुण्डले मे प्रयाचितुम् MBH. 3, 16948. प्रयाचस्व नदीम् 9950. स पारित्रातं यदि न प्रदास्यति प्रयाच्यमानो भवता HARIV. 7210. युक्तास्तेन प्रयाचितुम् R. 5, 81, 42. प्रयाचामो वरं त्वाम् MBH. 3, 8780. st. प्रयाचत 13, 114 liest die ed. Bomb. besser अयाचत. — Vgl. प्रयाचक fg.
— संप्र dass.: तं गत्वा सहिताः सर्वे वरं वै संप्रयाचत MBH. 3, 8696.
— सम् dass., med. KATHĀS. 103, 16. तं पुत्रार्थं समयाचत MBH. 1, 8837. BHĀG. P. 9, 1, 14. गुरुमेधिनं समयाचेरन् 10, 72, 17.
याचक (von याच्) nom. ag. *ein Bittender, Bettler* AK. 3, 1, 49. TRIK. 2, 8, 56. H. 387. HALĀJ. 2, 204. JĀGŌ. 3, 139. MBH. 1, 2330. 2, 493. R. 7, 92, 11. Spr. 80. 1048. 1301, v. 1. 4937. KATHĀS. 38, 35. 39. 58, 24. Verz. d. Oxf. H. 123, a, 21. 163, a, 1. BHĀG. P. 4, 2, 26. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 9, Cl. 33. अयाचकः सदा योगो MBH. 12, 342. याचकी f. *Bettlerin* 1, 3289.
याचन (wie oben) 1) n. *das Bitten, Betteln*: धातं याचनतत्परेण मनसा Spr. 2079. अनेन पथिकस्य वसतियाचनं प्रतीयते *das Bitten um Sth.* D. 332, 11. *das Werben um*: इक्षितुं VRT. in LA. (III) 16, 9. — 2) f.

या a) das Bitten, Betteln, Bitte AK. 2, 7, 32. H. 388. HAL. 2, 205. याचना माननाशाय Kān. 91 in HAN. Anth. 320. याचना किं पुरुषस्य मरुत्वं नाशयति Spr. 4870. बध्यतामभययाचनाञ्जलिः das Bitten um RAGH. 11, 78. किं परयाचनाभिः das Anbitteln eines Andern Spr. 1236. कुरुष्व याचनाम् erfülle die Bitte R. 2, 27, 22. 37, 19. 112, 10. 43, 15. — b) schlechte v. l. für यातना AK. 1, 2, 3.

याचनक (von याचन) m. Bettler AK. 3, 1, 49. H. 388. HAN. 38. M. 3, 165. MBH. 12, 3325. HARIV. 11152.

याचनीय (von याच) adj. zu fordern, zu verlangen PAṆĀT. 88, 11. n. impers.: याचनीयं मुनेस्तुष्टात् man muss eine Bitte an ihn richten MBH. 3, 15510.

याचितक (von याचित, part. praet. pass. von याच्) n. eine geborgte Summe P. 4, 4, 21. AK. 2, 9, 4. H. 881. MIT. 260, 4.

याचितर (von याच्) nom. ag. Forderer KULL. zu M. 8, 190. ein Bittender, Bettler R. 1, 31, 7. कालः करोति पुरुषं दातारं याचितारं च Spr. 3920. Werber (um eine Jungfrau) KUMĀRAS. 1, 53. 6, 82.

याचितव्य (wie oben) adj. zu bitten: न केनचिद्याचितव्यः कश्चित्कस्याचिदापदि MBH. 12, 3317. तामस्मर्द्धे गुष्माभिर्याचितव्यः ihr sollt für uns bei ihm um sie werben KUMĀRAS. 6, 29.

याचिन् (wie oben) adj. heischend: वृष्टि° Nir. 2, 12.

याचिष्णु (wie oben) adj. bittend, Bittsteller: भृगूणां तु धनं ज्ञात्वा राजानः सर्व एव ते । याचिष्णोऽभिन्नमुस्तान् MBH. 1, 6805. Bhāg. P. 10, 81, 34. Davon nom. abstr. °ता Bettelei M. 12, 33.

याच्छेष्ट (1. याच् + श्रेष्ठ) adj. bestmöglich: उत्तयः RV. 3, 33, 21. — Vgl. यावच्छेष्ट.

याञ्त्रो (wie oben) f. das Heischen, Bitten, Betteln; Bitte, Gesuch P. 3, 3, 90. VOP. 26, 180. AK. 2, 7, 32. 3, 3, 6. H. 388. HAL. 2, 205. TS. 1, 5, 7, 4. °प्राप्त AK. 2, 9, 4. Spr. 2492. मृतं तु नित्ययाञ्त्रा स्यात् Bhāg. P. 7, 11, 19. °जीवन Hir. 31, 8. °वचोसि Spr. 1894. पातालाभय° KATHAS. 19, 91. याञ्त्रामृते ohne zu bitten Bhāg. P. 2, 7, 17. तयाञ्त्रा न चक्रे erfüllte nicht die Bitte 4, 14, 29. MĀRK. P. 37, 13. याञ्त्रा मोघा वर्मधिगुणे नाधमे लब्धकामा Megh. 6. मद्याञ्त्राविमुख Bhāg. P. 4, 27, 22. भयाणो भव्ययाञ्त्रायाम् 14, 30. भययाञ्त्र adj. 5, 18, 21. °भङ्ग Fehlbitte Spr. 1163. Werbung (um ein Mädchen): कृतयाञ्त्र KATHAS. 17, 76. In der Dramatik: याञ्त्रा तु क्वापि याञ्त्रा या (so ist zu lesen) स्वयं हृतमुखेन वा ŚAN. D. 496. 471.

याञ्त्र्य m. dass.: श्रेयो ह ब्रह्मण्यो वशा याञ्त्राय कृणुते मनः AV. 12, 4, 30. AIR. Ba. 7, 20. याञ्त्र्या f. ÇAT. Ba. 2, 3, 4, 4.

याच्य (von याच्) adj. P. 7, 3, 66. zu Etwas aufzufordern, anzugehen, um ein Almosen anzusprechen M. 8, 181. 10, 113. मुहुरपि न याच्यः कृशधनः Spr. 1922. 3233. RAGH. ed. Calc. 1, 87. zu fordern, zu verlangen, worum man bitten muss oder kann: याचते न त्रयाच्यानि HARIV. 1023. श्रयाच्यमपि देयं खलु स्यात् auch worum man nicht gebeten wird MBH. 5, 1727. n. das Betteln 13, 3047. स्त्रियो नार्त्ति याच्यताम् so v. a. um Weiber braucht man nicht zu werben 12, 9516.

याज्ञ (von 1. यज्ञ) nom. ag. Opferer: कृमेधशतस्य याज्ञ Bhāg. P. 9, 23, 32. कृमेध° 1, 18, 46. तुरगमेध° 9, 22, 86.

याज्ञ (wie oben) m. 1) Opfer in श्रुति° (hier vielleicht nom. ag. Opferer), उपांशु° (s. u. उपांशु 1, a), ऋतु°, जीव°, शत°. — 2) gekochter Reis oder

Speise überh. H. 393. — 3) N. pr. eines Brahmarshi (neben उपयाज्ञ) MBH. 1, 6862. 2, 662. LIA. I, 641. — 4) याज्ञभोजयः MBH. 7, 804 fehlerhaft für ऋषभो जयः, wie die ed. Bomb. liest.

याज्ञक (vom caus. von 1. यज्ञ) m. 1) Opferpriester AK. 2, 7, 17. H. 817 (= यज्ञमान!). an. 3, 85. MRD. k. 142. M. 3, 172. Spr. 3068. MBH. 1, 2082. 8113. 2, 179 (= R. GORR. 2, 109, 36). 3, 10494. 7, 3027. 13, 4818 (nach der Lesart der ed. Bomb.). 14, 260. 15, 516. R. 1, 13, 3. 59, 13 (61, 14 GORR.). 60, 8. 2, 76, 13. R. GORR. 1, 13, 2. 38. VARĀH. BH. S. 10, 5. 48, 18. KATHAS. 41, 18. Bhāg. P. 10, 74, 16. P. 1, 3, 72. Sch. VOP. 23, 58. गणानाम् M. 3, 164. in Comp. mit dem Veranstalter des Opfers (das comp. ein Oxytonon) P. 2, 2, 9. 6, 2, 151. ब्राह्मण°, तत्रिय° Sch. प्रह° M. 3, 178. ब्राह्मण° JĀG. 3, 289. घसुर° MBH. 1, 2544. दैत्य° Bhāg. P. 7, 5, 8. पतित° MĀRK. P. 13, 1. नतत्रयामयाज्ञकाः diejenigen, welche den Gestirnen Opfer darbringen und für eine ganze Gemeinde als Opferpriester fungieren, MBH. 12, 2874. राज° der einen Fürsten (Krieger) zum Opferpriester erwählt (vgl. R. 1, 59, 13) 8, 1846. 2095. fg. Davon nom. abstr. याज्ञकत्व n. Verz. d. Oxf. H. 267, a, 28. 30. Vgl. ग्राम°, नतत्र°. — 2) ein königlicher Elephant H. an. MRD. °गज्ञ HAN. 49. ein brünstiger Elephant ĠATĀDH. im ÇKDr.

याज्ञन (wie oben) n. das Versehen des Opfers für Andere (gon. oder im comp. vorangehend) ÇĀṆK. GH. 4, 11. DRĀH. 9, 13, 27. 29. M. 1, 88. 8, 340. 10, 75. fgg. 103. 109. fgg. 11, 180. JĀG. 1, 118. MBH. 1, 8113. 3, 5048. 12, 6733. 14, 127. 176. R. GORR. 1, 60, 6. KĀM. NITIS. 2, 19. Verz. d. Oxf. H. 266, b, 33. 267, a, 7. fgg. MĀRK. P. 14, 83. ब्राह्मणाम् M. 11, 197. 60. JĀG. 3, 237. R. 1, 58, 5. श्रयाज्ञ° M. 3, 65. P. 2, 1, 53. Sch. JĀG. 3, 238.

याज्ञनीय (wie oben) adj. für den man als Opferpriester thätig sein darf KULL. zu M. 9, 238.

याज्ञमान (von यज्ञमान) n. die Handlung, welche der Veranstalter eines Opfers selbst vollzieht, gaṇa मरुष्ण्यादि zu P. 4, 4, 48 und युवादि zu 5, 1, 130. KĀTJ. ÇR. 1, 8, 19. 4, 12, 16. 12, 1, 9. 25, 13, 42. ÇĀṆK. ÇR. 2, 11, 1. LĀTJ. 2, 3, 17. Ind. St. 3, 888. 5, 15.

याज्ञमानिक (wie oben) adj. den Veranstalter eines Opfers betreffend ÇĀṆK. zu BH. ĀR. UP. S. 84.

याज्ञयितर (vom caus. von 1. यज्ञ) nom. ag. der fungierende Opferpriester Verz. d. Oxf. H. 267, a, 24. fg.

याज्ञि (von यज्ञ) UNĀDIS. 4, 124. f. Opfer (श्राव्यानपरिप्रश्नयोः) का याज्ञिमकार्यीः । सर्वो याज्ञिमकार्यम् P. 3, 3, 110. Sch. nach UśÉVAL. m. = यष्टर, nach UNĀDIV. im SĀṆKSHIPTAS. aber = यज्ञ ÇKDr.

याज्ञिका f. dass. P. 3, 3, 110. Sch.

याज्ञिन् (von 1. यज्ञ) nom. ag. Opferer JĀG. 1, 220. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 539, 9. gewöhnlich am Endo eines comp. (भूते) P. 3, 2, 85. श्रमिष्टोम° Sch. दर्शपूर्णमास° TS. 2, 2, 8, 1. श्रममेध° ÇAT. Ba. 14, 6, 8, 2. KATHAS. 44, 123. सोम° KĀTJ. ÇR. 4, 2, 45. H. 817. श्रमेम° ÇAT. Ba. 14, 6, 4, 10. fg. श्रमहायज्ञ° MBH. 3, 15443. दशप्रयुत° 7, 2314. यज्ञसत्त्व° 13, 3458. क्रतुप्रवर° R. 5, 16, 41. सत्त्व° HARIV. 2780. मद्याज्ञिन् BHAG. 9, 25. 34. सद्याज्ञिन् MAITRĀJUP. 6, 30. नित्य° HARIV. 6763. — Vgl. श्रात्म° (auch MAITRĀJUP. 6, 10. Bhāg. P. 7, 15, 55), ग्राम° (auch JĀG. 1, 163), देव°, वहु° (auch Verz. d. Oxf. H. 267, a, 39), सत्त्व°.

पौञ्चुक (wie oben) adj. am Ende eines comp. (gewöhnlich) Opfernd: इ-ष्टि° ÇAT. Br. 14, 4, 2, 8.

पाञ्चर्वेदिक adj. zum Jāgurveda in Beziehung stehend Schol. zu KĪTJ. ÇA. 1088, 6. MÜLLER, SL. 170. पाञ्चर्वेदिक 178. Schol. zu KĪTJ. ÇA. 172, 9, 12.

पाञ्चुष adj. (f. ई) zu den Jāgus in Beziehung stehend TBr. 3, 12, 9, 1. Ind. St. 1, 83, 5. 10, 436. गायत्री 9, 103. शाखा Verz. d. Oxf. H. 287, 6, 8. 264, a, 15.

पाञ्चुष्मत् adj. f. ई in Verbindung mit इष्टका = यनुष्मत्तो — ÇAMK. zu Bṛh. Âr. Up. S. 278.

पाञ्च (von यज्ञ) adj. zum Opfer gehörig: मन्त्र Nir. 7, 3, 4.

पाञ्चतुरै (von यज्ञ + तुर) 1) m. patron. des Rshabha ÇAT. Br. 12, 8, 2, 7. 13, 5, 2, 15. ÇĀṆKH. ÇA. 16, 9, 8, 10. — 2) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 230, 6.

पाञ्चदत्तक adj. von यज्ञदत्त gaṇa श्रीरूपादि zu P. 4, 2, 80.

पाञ्चदत्ति m. patron. von यज्ञदत्त P. 4, 1, 157, Sch.

पाञ्चदेव m. N. pr. eines Autors COLEBR. Misc. Ess. I, 61. यज्ञदेव im Index; Beides fehlerhaft für पाञ्चिकदेव.

पाञ्चपते adj. von यज्ञपति gaṇa अथपत्यादि zu P. 4, 1, 84.

पाञ्चवल्क 1) adj. von Jāgñavalkja herrührend: ब्राह्मणानि Schol. zu P. 4, 2, 66. 3, 105. wohl fehlerhaft पाञ्चवल्क्य in der neueren Ausg. an beiden Stellen, in der alten an der ersten. — 2) m. pl. der entsprechende pl. zu पाञ्चवल्क्य 1) gaṇa काण्वादि zu P. 4, 2, 111.

पाञ्चवल्कीय adj. zu Jāgñavalkja in Beziehung stehend, von ihm herrührend: काण्ड Verz. d. B. H. No. 214. धर्मशास्त्र JĀGÑ. in der Untersch. n. mit Ergänzung von धर्मशास्त्र KULL. zu M. 4, 212.

पाञ्चवल्क्य 1) m. (von यज्ञवल्क) patron. यौ° gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105. N. pr. eines besonders im ÇAT. Br. als Autorität viel angeführten Lehrers, z. B. 1, 3, 2, 21. 26. 2, 4, 2, 2. 5, 2, 2. 3, 1, 2, 4. 2, 21. 3, 10. JĀGÑ. 1, 4. MBH. 2, 107. 13, 250. HARIV. 1466 (sein Geschlecht). 2308. 7993. UTTARARĀMAK. 76, 7 (98, 4). VP. 279. fgg. BULG. P. 6, 15, 13. 9, 12, 4. 22, 37. Verz. d. Oxf. H. 54, 6, 22 u. s. w. PAÑKAT. 188, 14 (यज्ञ्याव° gedr.). °स्मृति (verschieden von der uns bekannten) SARVADARÇANAS. 158, 17. ist राजसगुणा Verz. d. Oxf. H. 14, a, N. °गीता 87, 6, 35. HALL 14. °शिन्ता Ind. St. 10, 433. वृद्ध° Verz. d. B. H. No. 1166; vgl. वृद्ध्याज्ञ°. — 2) adj. zu Jāgñavalkja in Beziehung stehend, von ihm herrührend: धर्मा: Verz. d. Oxf. H. 266, 6, 18. n. Titel einer Upanishad Ind. St. 3, 328. साखिल° (?) Verz. d. Oxf. H. 56, a, 17; vgl. पाञ्चवल्क 1).

पाञ्चसेन (von यज्ञसेन) patron. 1) m. des Çik anḍin KAUSH. Br. 7, 4. — 2) f. ई der Draupadi TAIK. 2, 8, 18. H. 741. MBH. 1, 6322. 7131. 3, 15682. 4, 138. 9, 3318.

पाञ्चसेनि (wie oben) m. patron. des Çikhaṇḍin MBH. 5, 725. 6, 5216. 7, 216. 9, 3161.

पाञ्चायनि m. patron. von यज्ञ gaṇa तिकादि zu P. 4, 1, 154.

पाञ्चिकै (von यज्ञ) 1) adj. (f. ई) zum Opfer gehörig, darauf bezüglich u. s. w.: स्मृति ÇĀṆKH. ÇA. 1, 2, 3. नामधेय 7, 4, 15. व्रत 3, 9, 4. KAUC. 73. क्रिया R. 1, 30, 19. सम्मन् BULG. P. 4, 31, 10. उपनिषद् Ind. St. 2, 79. 208. 3, 386. Verz. d. B. H. No. 152. — 2) m. a) ein Kenner des Opfers, Liturgiker gaṇa उक्थादि zu P. 4, 2, 80. = पाञ्चक TAIK. 3, 3, 39. MED. k.

142. = पाञ्चक und यज्ञकर्तृ ÇABDAR. im ÇKDr. — ÇAT. Br. 14, 6, 2, 2. 4. ÇĀṆKH. GRH. 1, 14. PĀR. GRH. 2, 6. NIDĀNAS. 2, 1. Nir. 8, 11. 7, 4, 23. 11, 29. 12. 13, 9. AV. PRĪT. 4, 103. P. 4, 3, 129. HARIV. 11450 (पाञ्चिय die neuere Ausg.). 11363. ÇAMK. zu Bṛh. Âr. Up. S. 60. KUMĀRILA bei MÜLLER, SL. 187. Verz. d. B. H. No. 246. Verz. d. Oxf. H. 216, 6, 35. BULG. P. 11, 10, 23. VOP. 5, 5. KUSUM. 3, 15. KULL. zu M. 3, 271. °कितव P. 2, 1, 53, Sch. पाञ्चिकाश्व 6, 2, 65, Sch. पाञ्चिकाश्वय unter den Beiw. Viṣṇu's PAÑKAR. 4, 3, 61. Vgl. देव° und दीक्षित° als N. pr. Verz. d. B. H. No. 246. — b) Bez. verschiedener beim Opfer zur Anwendung kommender Pflanzen: Kuça-Gras TAIK. MED. eine Art Kuça-Gras (दर्भदे) ÇABDAR. im ÇKDr. Ficus religiosa; Butea frondosa; rothblühender Khadira RĪGĀN. im ÇKDr.

पाञ्चिकदेव (या° + देव) m. N. pr. eines Schol. des KĪTJ. ÇA. Verz. d. Oxf. H. 382, a, No. 430. WEBER in KĪTJ. ÇA. S. X. — Vgl. देवपाञ्चिक.

पाञ्चिकवल्कभा (या° + वल्क) f. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 246.

पाञ्चिकान्त (पाञ्चिक + अन्) m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 364, 6, N. 1.

पाञ्चिक्य (von पाञ्चिक) n. die Regeln der Liturgiker P. 4, 3, 129.

पाञ्चिय 1) adj. = यज्ञिय zum Opfer gehörig, — geeignet: इव्य MBH. 10, 787 (यज्ञिय ed. Bomb.). काल BULG. P. 10, 74, 6. — 2) m. v. l. für पाञ्चिक in der Bed. 2) a) HARIV. 11450. यज्ञियं देशमिच्छति ते पाञ्चिया: NILAK.

पाञ्चीय adj. wohl nur fehlerhaft für यज्ञीय ÇAMK. zu KULAND. UP. S. 46 (°कर्मन्).

पाञ्च्य (vom caus. von 1. यज्ञ) P. 7, 3, 66. VOP. 26, 8, 9, 12. 1) adj. derjenige, zu dessen Gunsten das Opfer darzubringen ist oder dargebracht wird; m. Opferherr AIR. Br. 4, 25. यज्ञयेच्चापि पाञ्च्यन् MBH. 3, 831. ऋत्विग्याज्ञौ M. 3, 148. 4, 33. 8, 317. 388. JĀGÑ. 1, 130. MBH. 1, 747. 6386. पाञ्च्यस्ते 6774. रैभ्य° 3, 10791. राजपाञ्चक° 8, 1846. 2096. भूगूणां तन्त्रिया पाञ्च्या: 13, 2905. 4422. 14, 99 (wo mit der ed. Bomb. पूर्वम् st. पुत्रम् zu lesen ist). 124. 162. 178. HARIV. 3880 (चेष्टो st. पाञ्चो die neuere Ausg.). R. 7, 23, 2, 81. RAGH. 1, 86. वृद्ध° der viele Opferherren hat, für Viele opfert VAS. bei KULL. zu M. 3, 151. अ° für den man nicht opfern darf ÇAT. Br. 14, 6, 20, 3. KĪTJ. ÇA. 25, 8, 16. M. 11, 59. JĀGÑ. 3, 237. MBH. 13, 4527. P. 2, 1, 53, Sch. — 2) f. पाञ्चो VOP. 26, 11. (sc. ऋच्) die Worte, welche im Augenblick der Hingabe des Opfers gesprochen werden, Begleitgespruch Z. d. d. m. G. IX, LIII. LXII. VS. 19, 20. 20, 12. AIR. Br. 1, 4. 11. 2, 13. 26. पाञ्चया यज्ञति प्रतिर्व पाञ्चया 40. घृत्° 3, 32. TS. 1, 5, 2, 1. 6, 10, 5. घ्रासीनो पाञ्चया यज्ञति ÇAT. Br. 1, 4, 2, 19. 7, 2, 11. 3, 4, 2. ÂÇV. ÇA. 1, 5, 4. fgg. 6, 1. 3, 7, 2. 3. 9, 3. 5, 18, 13. 19, 1. KĪTJ. ÇA. 1, 2, 6. ÇĀṆKH. ÇA. 1, 17, 1. fgg. 7, 3, 4. 7, 6. P. 8, 2, 90. पाञ्चानुवाक्ये gaṇa कार्तिकोऽप्यादि zu P. 6, 2, 37. त्रिवती पाञ्चानुवाक्या भवति P. 6, 1, 176, VĀRT. 2, Sch. पाञ्चानुवाक्या: Ind. St. 1, 69. 72 (hier auch °वाक्यको:). प्रयाजपाञ्च्या: 73. पाञ्च्यता (von पाञ्च्य) f. der Stand eines Opferherren MBH. 14, 126. पाञ्च्यत् n. dass. 168.

पाञ्च्यवस् adj. mit einem Begleitgespruch (पाञ्च्य) versehen ÇAT. Br. 4, 1, 2, 26. 9, 3, 2, 16. 11, 2, 2, 6.

पाञ्चन (von यज्ञन्) m. der Sohn eines Opferers VOP. 7, 1, 10.

1. यात् (abl. von 1. या) adv. conj. *in soweit als, so viel als; so lange als, seit: यादधीमसि* *soviel wir verstehen* RV. 1, 80, 15. *अर्चामसि यादेव विन्मा ताव्ना मृक्तासम्* (vgl. Siddh. K. zu P. 7, 1, 39) 6, 21, 6. यावु यावे-स्तनन्याडुषासः 7, 88, 4. यात्सूर्यामासा मिथ उच्चरातः 10, 68, 10. य आलि-पन्थिवी यादज्ञायत AV. 12, 1, 57. — Vgl. पाच्छ्रेष्ठ, याद्राध्य.

2. यात् adj. von यत् in *शृणयात्*.

यात 1) adj. *gegangen u. s. w.; n. Gang s. u. 1. या.* — 2) n. *das Lenken eines Elephanten mit dem Haken* H. 1231. HALJ. 2, 67; vgl. यत 2).

यातन (vom caus. von यत्) 1) n. *das Vergelten: वैरस्य यातनम्* *das Racheüben* MBh. 9, 258. — 2) f. या a) dass.: यातनां दा *es Jmd vergel-ten* MBh. 1, 1997. वैर° *Rache* 12, 5150. HARIV. 11232. PANĀT. 111, 9. 188, 3. — b) *Qual, Pein; insbes. Höllenqual* AK. 1, 2, 3, 3, 4, 15. H. 1358. HALJ. 3, 4, 5, 80. घोरं R. 5, 19, 9. 26, 16. Spr. 1973. KATHJ. 38, 111. Glt. 9, 10. RĪĀ-TAR. 6, 332. अकरोन्नाया यातना मृत्युकेतवे Bhāg. P. 7, 1, 41. यातनामनुयायितः 8, 22, 29. गर्भ° PANĀT. 2, 2, 66. 4, 3, 204. Vorz. d. Oxf. H. 28, a, No. 71. यमत्पये M. 6, 61. 12, 16. यामी: प्राप्नोति यातना: 21. fg. MBh. 14, 443. Bhāg. P. 3, 30, 21. 25. 29. 35. 5, 26, 7. fg. 30. यामया-तना: 32. 6, 2, 29. °गृक्ता: 3, 9. निरय° PANĀT. 4, 4, 1. Vorz. d. B. H. 143, 9. Kusum. 63, 7. Personifiziert als Tochter von Bhaja *Furcht* und Mṛtju *Tod* Bhāg. P. 4, 8, 4.

यातयज्जन (यातयत्, partic. vom caus. von यत् + ज्ञन) adj. *die Leute verbündend, vereinigend: Mitra* RV. 1, 136, 3. 3, 89, 5. 5, 72, 2.

यातयाम् s. u. यातयामन्.

यातयामन् (यात + या°) und °याम् adj. *was seinen Gang gemacht —, seine Arbeit gethan hat d. i. erschöpft, ausgenutzt, verbraucht; überh. untauglich, unbrauchbar geworden* (AK. 3, 4, 22, 147. H. an. 4, 218. MED. m. 62), ein im Ritual oft gebrauchter technischer Ausdruck, z. B. न दारुपात्रेण दुक्ष्यात्। अग्निवैदे दारुपात्रम्। यद्दारुपात्रेण दुक्ष्यात्। यातयाम्ना कृत्विषा यजेत *man soll nicht in ein Holzgeschirr melken, denn in demselben (im Holze) steckt Agni (welcher also die Milch unmittelbar empfangt); melkt man in's Holzgeschirr, so opfert man nachher eine verbrauchte (schon ein Mal vergebene) Opfergabe* TBr. 3, 2, 3, 9. 3, 4, 1. TS. 5, 1, 5, 2. अघर्षु 6, 3, 3. Atri 7, 1, 1, 1. यत्तं ÇAT. Br. 1, 5, 3, 23. 9, 1, 3, 24. °याम TS. 2, 6, 3, 1. कस्मात्सत्यायातयामान्यन्यानि कृत्विष्यातयाममा-स्यम् *weshalb werden andere Opferstoffe unbrauchbar, während das Opferschmalz brauchbar bleibt?* 3, 4, 3, 4. 5, 1, 3, 3. ÇAT. Br. 4, 3, 3, 5. 6, 3, 1, 23. स्तोमा: 9, 3, 3, 4. न यातयामै: कार्यं कुर्यान्न सक्तु भुञ्जीत ÇĀṆKH. GṆH. 4, 11. PANĀT. Br. 13, 10, 1. कृदांसि MÜLLER, SL. 227. कृत्तं वेष्टन-भयश्चिरमुक्तनयनानि च। यातयामानि देवानि प्रूढाय परिचारिणे ॥ MBh. 12, 2299. fg. भोजन Bhāg. 17, 10. R. 2, 61, 67 (62, 26 GORR.). कृदांस्यया-तयामानि Bhāg. P. 4, 13, 27. अयातयामिदं 19, 28. अयातयामास्तस्या-सन्यामा स्वात्तरयापना: *unnütz verstrichen* 3, 22, 35. कामा यातयामा: *schal* 4, 28, 9. महती° *ergraut, alt geworden bei* (nach dem Comm. *der seine Zeit zugebracht hat mit*) 30, 19. *alt an Jahren* AK. H. 340. H. an. MED. HALJ. 2, 348.

यातयामन् n. nom. abstr. davon GOBH. 1, 8, 14. — Vgl. अयातयाम.

1. यातर् (von 1. या) nom. ag. *gehend, fahrend, auf der Reise —, auf einem Marsche befindlich* SŪJAS. 12, 72. VARJH. BṆH. 8, 33, 13. 86, 51. 54.

87, 5. 88, 19. 22. 35. 89, 1. 93, 25. JĀTĀ 4, 42. *Wagenfahrer* RV. 1, 70, 11. यानस्य चैव यातुश्च यानस्वामिन एव च *Wagenführer* M. 8, 290. अय° *vor-angehend* R. 7, 21, 28. खरोष्ठ° *reitend auf* HARIV. 2443. स्वयातर् *zum Himmel gehend, sterbend* MBh. 8, 4341. Als fut. z. B. यातारस्ते यमाल-यम् Suçr. 1, 116, 61.

2. यातर् nom. ag. scheint *Rächer* zu bedeuten in der Stelle: अर्क्षेया-तारं कमपश्य इन्द्र कृदि यत्ते इध्रुयो भीरगच्छत् RV. 1, 32, 14. = *रक्षत्* SĀJ.; vgl. शृणया.

3. यातर् UNĀDIS. 2, 98. acc. यातरम्, nom. acc. du. यातरो, nom. pl. यातरम् VOP. 3, 65. *die Frau des Bruders des Gatten* AK. 2, 6, 1, 30. H. 514. HALJ. 2, 353. SĀH. D. 43, 8. यातानान्द्रो P. 6, 3, 25. Sch.

यातलराय m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. B. H. 368, 31.

1. यातव्य (von 1. या) 1) n. impers. *eundum, proficiendum, zu mar-schieren* MBh. 3, 13304. 4, 2118. 13, 1402. 2789. HARIV. 10321. Spr. 3027. KĀM. NĪRIS. 13, 2. यातव्याय प्रक्षिणयादूतम् *zur Abreise* 12, 1. अवश्यया-तव्यता 13, 18. — 2) adj. *petendus, impugnandus* KĀM. NĪRIS. 18, 11.

2. यातव्य (von 1. यातु) adj. *gegen Spuk —, gegen Hexerei dienend* P. 4, 4, 121. तन् KĀṬH. 11, 11.

यातसुच (von यतसुच) n. = यातसुच N. eines Sāman Ind. St. 3, 230, b.

यातानप्रस्थ N. pr. einer Oertlichkeit; davon adj. यातानप्रस्थक P. 4, 2, 104. VĀRTI. 33. Sch.

यातानुयात (यात + अनु°) wohl n. *das Gehen und Folgen* gaṇa शाक-पार्थिवादि zu P. 2, 1, 69.

यातायात (यात + या°) n. *das Gehen und Kommen* Bhāg. P. 12, 13, 2.

याति f. angeblich nom. act. vom Intens. von 1. या P. 1, 1, 58. Sch. — Vgl. अर्क्ष°.

यातिक m. *Wanderer, Reisender* ÇANDAR. im ÇKDr. wohl fehlerhaft für यात्रिक.

1. यातु UNĀDIS. 1, 73. m. 1) etwa *Spuk, Hexerei: नाहं यातुं सहसा न ह्येनं स्तं संपाम्यरूपस्य वृक्षः* RV. 5, 12, 2. मा नो रत्न आ वैशीन्मा यातुर्या-तुमाव्रताम् 8, 49, 20. auch wohl AV. 2, 24, 1. KĀṬH. 37, 17. ÇAT. Br. 10, 5, 3, 20. — 2) Bez. einer Gattung von Dämonen, die in allerhand spukhaf-ten Formen erscheinen, RV. 7, 21, 5. 104, 21. AV. 4, 9, 9. 5, 29, 8. 10, 7, 18. 13, 4, 27. KAUC. 106. neutr. = *रत्न* nach AK. 1, 1, 4, 56. H. 187. HALJ. 1, 73. — Vgl. अ°, उलूक°, कोक°, गृध°, देव°, ब्रह्म°, शत°, प्रमुलूक°, अय°, सुपर्ण° und यातुधान.

2. यातु (von 1. या) m. 1) ein *Reisender* TRIK. 2, 8, 29. UśĒVAL. zu UNĀDIS. 1, 73. — 2) *Wind* UNĀDIVR. im SĀṆKSHIPTAS. ÇKDr. — 3) *Zeit* UśĒVAL.

यातुश्च (1. यातु + च) adj. *die Jātu vernichtend; m. Bdellion* RĪĀAN. im ÇKDr.

यातुचातन (1. यातु + चा°) adj. *die Jātu verschlingend* AV. 1, 16, 2.

यातुर्जम्भन (1. यातु + ज°) adj. *die Jātu verschlingend* AV. 4, 9, 3.

यातुर्ज्ञ (1. यातु + ज्ञ; vgl. RV. 7, 21, 5) adj. *von Jātu getrieben, beses-sen* RV. 4, 4, 5. 10, 116, 5.

यातुर्धान (1. यातु + 2. धान) m. = 1. यातु 2) AK. 1, 1, 4, 56. H. 187. HALJ. 1, 78. RV. 1, 35, 10. अद्या मुनीय यदि यातुधानो अस्मि यदि वायु-स्तप पूरुषस्य 7, 104, 15. 16. 24. 10, 87, 2. 3. 7. 10. 120, 4. VS. 13, 7. AV. 1, 7, 1. fg. 4, 3, 4. 6, 32, 2. 13, 8. 7, 70, 2. 19, 46, 2. ÇAT. Br. 7, 4, 4, 29. KĀṬH.

37, 14. MBH. 3, 8438. 12248. 5, 3571. 4851. 13, 184. 14, 185. R. 3, 30, 27. 5, 10, 16. 6, 33, 3. 7, 59, 20. RAGH. 12, 45. IND. ST. 10, 175. VARĀH. BṚH. S. 46, 80. BHĀG. P. 2, 10, 39. 5, 24, 18. 6, 6, 28. PRAB. 3, 12. fem. ई RV. 1, 191, 8. 10, 118, 8. VS. 16, 5. AV. 1, 28, 2. 4. 2, 14, 3. 4, 9, 9. 18, 17. 20, 6. 19, 39, 8. MBH. 13, 4458. BHĀG. P. 3, 19, 20. 8, 10, 47. 10, 6, 3.

यातुर्मत्त (von 1. यातु) adj. Spuk treibend, hexend RV. 1, 133, 2. 7, 104, 20. 25. AV. 1, 7, 4.

यातुर्मावत्त adj. dass. AV. PAṬ. 4, 8. RV. 1, 36, 20. न ये यावा तरति यातुर्मावत्त 7, 1, 5. मा नो रत्नौ अभिनयातुर्मावत्त 104, 23. मा नो रत्न आ वैशीन्मा यातुर्मावत्त 8, 40, 20.

यातुर्विद् (1. यातु + विद्) adj. des Spuks kundig CAT. BA. 10, 5, 2, 20.

यातुर्क्न् (1. यातु + क्न्) adj. Spuk vertreibend AV. 1, 16, 1.

यातृक m. Wanderer, Reisender ÇANDAR. im CKDr. fehlerhaft für यात्रिक.

यातोपयात (यात + उप) n. das Gehen und Kommen; davon adj. यातोपयातिक (in der Bed. तेन निर्वृत्तम्) gaṇa अत्यूतादि zu P. 4, 4, 19.

यात्तिक (von यत्) m. pl. N. einer buddhistischen Schule BURN. Intr. 441. 443. fg.

यात्य (vom caus. von यत्) m. Bewohner der Hölle (Qualen unterliegend) H. 1338. HALĀJ. 3, 3.

यात्रा (von 1. या) UNĀDIS. 4, 167. 1) Gang, Aufbruch, Fahrt, Reise, Marsch, Kriegszug AK. 2, 8, 2, 63. 3, 4, 25, 177. TRIK. 3, 3, 367. H. 790. an. 2, 449. MRD. P. 79. HALĀJ. 2, 297. HARIV. 5284. शो यात्रा R. 4, 68, 17. यात्रामयासिषम् ich machte mich auf die Reise 2, 72, 27. 78, 1. 82, 19. 21. SUÇR. 1, 108, 20. RAGH. 16, 25. न चिरं तापाय तव यात्रा भविष्यति Spr. 1376. 4727. 4818. SŪRJAS. 14, 13. VARĀH. BṚH. S. 72, 6. 79, 23. 86, 10. 87, 5. 6. 27. 89, 12. 14. 93, 11. 13. 94, 13. 95, 25. BHĀG. P. 14, 2, 4. MĀRK. P. 54, 59. वारणावत् Gang nach MBH. 1, 143 in der Unterschr. समुद्रं HARIV. 8304. मार्गशीर्षे प्रभे मासि यायायात्रां महीपतिः einen Feldzug unternehmen M. 7, 182. 207. MBH. 2, 192. 12, 2662. fg. R. 2, 82, 23. ०गमन 24. 3, 22, 7. 4, 30, 3. 6, 1, 7. यात्रायुक्त SUÇR. 1, 122, 5. BHAR. NĀṬJ. 34, 68. KĀM. NĪTIS. 11, 1. 5. हूरं 15, 43. RAGH. 4, 24. 0, 54. शक्येवेवाभवयात्रा तस्य शक्तिमतः सतः 17, 56. Spr. 4231. KATHĀS. 19, 60. 69. 42, 81. 83. 54, 212. RĀGA-TAR. 1, 67. 115. 4, 131. 282. 405. 5, 326. यात्रां दा einen Feldzug unternehmen 6, 230. दत्तयात्र 5, 214. HIT. 94, 9. 10. Verz. d. Oxf. H. 332, b, 14. fg. Ausfahrt (des Viehes) KṚSHISĀṬH. 8, 18. 21. तस्मिन्प्रयाते परलोकयात्राम् der Gang in die andere Welt RAGH. 18, 15. प्राणात्तिकी so v. a. Tod HARIV. 4713. द्यौर्धदेहिकी dass. 4803. — 2) ein festlicher Zug, Procession; = उत्सव TRIK. H. an. MED. KATHĀS. 10, 87. 34, 174. ज्ञन्यायात्राज्ञन 30, 96. 123, 159. यात्रायामादि नागानाम् RĀGA-TAR. 1, 185. 220. अमरेश्वर 267. Verz. d. B. H. No. 1236. SĀH. D. 109. HIT. 83, 12. देव ० Verz. d. Oxf. H. 200, a, 15. TRIK. 2, 7, 8. — 3) Lebensunterhalt, = पापन (passing away) COLEBR. und WILSON), वृत्ति AK. 3, 4, 25, 177. MED. H. an. HALĀJ. 5, 33 (= अनुवृत्ति?). M. 4, 3. JĀLŌN. 3, 54. 59. तस्मिन्कि यात्रा लोकस्य MBH. 5, 3027. 13, 2089. 14, 1281. Spr. 4872. BHĀG. P. 7, 15, 15. 10, 86, 15. शरीर ० Unterhalt des Körpers BHĀG. 3, 8. KATHĀS. 52, 101. देह ० (s. auch bes.) dass. NĪLAK. 32. — 4) Verkehr: लौकिकी M. 11, 184. जगयात्रा BHĀG. P. 8, 14, 8. — 5) Mittel Viçva im CKDr. — 6) Bez. einer gewissen Gattung astrologischer Werke VARĀH. BṚH. S. 2, 8. 6, Z. 4. von VARĀHA-VI. Theil.

MAHĪRA verfasst 1, 10. 43, 34. 44, 14. 18. 48, 22. Der vollständige Titel dieses Werkes ist योगयात्रा; vgl. KERN in der Vorrede zu VARĀH. BṚH. S. 25. fgg. und Ind. St. 10, 161. fgg. — 7) a sort of dramatic entertainment WILSON. — Vgl. गङ्गा ०, तीर्थ ० (auch KATHĀS. 33, 28. 39, 34. 38. 52, 242. DHŪRTAS. 83, 12), दण्ड ०, देव ०, देह ०, दोल ०, पुनर्यात्रा, प्राण ०, अक्षियात्रा, वृक्षयात्रा, मरु ०, योग ०, रथ ०, लोक ०.

यात्राकार (या ० + 1. कार्) m. der Verfasser eines Werkes von der Art der Jātrā VARĀH. BṚH. S. 86, 3; s. यात्रा 6).

यात्रामहोत्सव (या ० + म ०) m. ein grosser festlicher Aufzug RĀGA-TAR. 1, 222. PĀNĀT. 43, 3. — Vgl. यात्रोत्सव.

यात्रिक (von यात्रा) 1) adj. a) zu einem Marsche, einem Feldzuge in Beziehung stehend M. 7, 184. — b) zum Unterhalt erforderlich M. 6, 27. — 2) n. a) Marsch, Feldzug MBH. 12, 3833. — b) Titel einer gewissen Gattung astrologischer Werke (vgl. यात्रा) Verz. d. B. H. 256, 9. Ind. St. 10, 161. 164. 193. — Vgl. प्राणयात्रिक, सिद्धियात्रिक, यातिक, यातृक.

यात्रिन् (wie eben) adj. auf einem Zuge befindlich KĀM. NĪTIS. 12, 19.

यात्रोत्सव (यात्रा + उ ०) m. ein festlicher Aufzug, Procession Spr. 5373. KATHĀS. 12, 177. 26, 4. 73, 327. 74, 208. 89, 6.

यात्सव (यात्, partic. von 1. या, + स ०) n. fahrende Feier, Bez. gewisser langdauernder Feiern, welche Śarasvata heissen, KĀTJ. ÇA. 25, 5, 25; vgl. ĀÇV. ÇA. 12, 6, 1. fgg.

याथ (von 1. या) s. दीर्घ ०.

याथाकथार्थ (von यथा कथा च) n. ein Stattfinden unter allen Umständen P. 5, 1, 98.

याथाकामी (von यथा + काम) f. das Handeln nach Gutdünken KĀTJ. ÇA. 1, 2, 10. ÇĀNKH. ÇA. 1, 3, 6. 6, 6, 40. LĪṬJ. 2, 5, 16. 10, 20, 14. KAUC. 60. 75.

याथाकाम्य n. dass. ÇĀNKH. ÇA. 2, 1, 6. 10, 13, 5. Schol. zu KĀTJ. ÇA. 30, 1 v. u. — Vgl. यथाकाम्य.

याथातथ्य (von यथातथम्) n. ein richtiges Verhältniss, die gebührliche Art, Wahrheit TATTVA. 2. याथातथ्येन पण्डितम् (गृहीयात्) Spr. 2676, v. 1. याथातथ्यम् adv. der Wahrheit gemäss MBH. 3, 17404. 13, 6312. ०त्थ्येन dass. 2, 1501. 13, 3065. 7153. 14, 36. 530. R. GONN. 2, 15, 25. 4, 3, 16. 7, 12, 13. nach Gebühr BHĀG. P. 11, 16, 2. ०त्सम् adv. dass. VS. 40, 8.

याथात्म्य (von यथा + आत्मन्) n. die wahre Natur, das wahre Wesen HARIV. 14918. fgg. RAGH. 10, 25. BHĀG. P. 1, 12, 28. 7, 10, 42. ÇĀNKH. zu BṚH. ĀR. UP. S. 76. 283. zu KHĀND. UP. S. 22. Schol. zu NĀISH. 22, 55. SĀRYADARÇANAS. 56, 3.

याथार्थिक adj. = यथार्थ WILSON.

याथार्थ्य (von यथार्थ) n. die wahre Bedeutung KUMĀRAS. 5, 77. SĀH. D. 323, 17.

याथास्तत्रिक von यथा + सेस्तर) adj. den Teppich in seiner ursprünglichen Lage belassend BURN. Intr. 310.

याद्, nur im partic. praes. med. eng verbunden —, im Verein mit: शस्त्रैश्च हतिभिर्यादमानः RV. 3, 36, 1. समुद्रेण सिन्धुवो यादमानाः 7. वि वं रथो वधाई यादमानो ऽस्तान्दुवो बाधते वर्तन्मियाम् 7, 69, 3. अमर्धेत्तो वसुभिर्यादमानाः 76, 5.

यादश्श (यादस् + श्श) m. das Meer H. 1073.

यादःपति (यादस् + प ०) m. 1) dass. AK. 1, 2, 2, 2. H. 1073, Sch. — 2)

Bein. Varuṇa's H. 188.

याद्व^१) adj. (f. ई) zu Jadu in *Bestehung stehend, von ihm herstammend*: कुल Bhāg. P. 11, 1, 3. वंश Hariv. 5164. 5253. पुरो 6087. श्री 9595. कन्या MBh. 1, 4367. राजन् Rāṅa-Tar. 1, 63. m. *ein Nachkomme* Jadu's (= कृष्ण MED. v. 48. Çaddar. im ÇKDr.) Vop. 7, 1. 9. Bhāg. 11, 41. MBh. 7, 6081. Hariv. 4238. Nalod. 1, 1 (याद्वतम्). याद्वी f. MBh. 1, 3766. Hariv. 770. 11069. Rāṅa-Tar. 1, 60. पुत्र MBh. 12, 2660. मातर adj. 15, 89. याद्वी unter den Namen der Durgā Trik. 1, 1, 53. H. c. 48. pl. याद्वी: Jadu's *Nachkommen* MBh. 1, 3533. 5, 4896. 14, 2479. Hariv. 1898. 5180. VP. 418. 441. 609. fgg. = माधवाः, वृक्षयः (वृक्षि = याद्व Trik. 3, 3, 138) Bhāg. P. 9, 23, 29. याद्वशाहूल = कृष्ण MBh. 13, 1024. याद्वेन्द्र desgl. Pāṇār. 4, 1, 24. अयाद्वी (vgl. निर्याद्व) महीं कर्तुम् Bhāg. P. 10, 50, 3. — 2) m. N. pr. eines Lexicographen Colubr. Misc. Ess. II, 49. Journ. of the Am. Or. S. 6, 524. Verz. d. Oxf. H. 113, b, 3. 126, a, 17. 164, a, 4. 182, b, 43. 194, a, 13. कोष 162, b, 21. eines Astronomen Ind. St. 2, 251. 256. 270. fg. याद्वार्च्य m. N. pr. eines *Lehrers* Hall 203. पाण्डित (= याद्वव्यास) eines Autors 105. — 3) n. *Reichthum an Hausvieh* AK. 2, 9, 58, v. l. MED., wo याद्वं st. याद्वः zu lesen ist. — Vgl. याद्व.

याद्वक m. pl. Jadu's *Nachkommen* Hariv. 13793. 13823.

याद्वगिरि (या० + गिरि) N. pr. eines Landes Wilson, Sel. Works 1, 37.

याद्वराय m. N. pr. eines *Fürsten* Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 4, c. 1. 2.

याद्वव्यास m. N. pr. eines Autors Hall 25. 27. = याद्वपाण्डित 105.

याद्वायुदय (याद्व + अ०) m. Titel eines Werkes Mack. Coll. I, 113. — Vgl. याद्वोदय.

याद्वेन्द्र (याद्व + इन्द्र) m. 1) Bein. Kṛṣṇa's Pāṇār. 4, 1, 24. — 2) N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 280, a, N. 2. श्रीयाद्वेन्द्रपुरो Verz. d. Tüb. H. 13.

याद्वोदय (याद्व + उ०) m. *das Aufsteigen der Jādava*, Titel eines Kāvya genannten Schauspiels, Śāh. D. 203, 5. — Vgl. याद्वायुदय.

याद्वस् n. Siddh. K. 247, b, 11. 1) so v. a. *Flüssigkeit* (उदक) Naigh. 1, 12. = सरित् Fluss Siddh. K. 247, b, 12. Samenerguss Durga zu Nir. 5, 15. im Wasser lebend Comm. zu TBa. 3, 4, 2, 15; aus der Zusammenstellung hier und VS. 30, 20 ist eher Lust, Wollust (urspr. enge, fleischliche Verbindung; vgl. याद्व) zu folgern. — 2) ein im Wasser lebendes Ungeheuer, ein grosses Wasserthier AK. 1, 2, 2, 20. H. 1348. Halā. 3, 34. वरुणो याद्वसामरुम् sagt Kṛṣṇa Bhāg. 10, 29. R. Gorr. 1, 42, 7. 5, 74, 27. Ragh. 1, 16. Kathās. 81, 42. Kir. 5, 29. Rāṅa-Tar. 1, 40. Bhāg. P. 1, 8, 30. 2, 6, 43. 3, 17, 25. 8, 10, 15. याद्वसो नाथः Bein. Varuṇa's Halā. 1, 74. याद्वसो प्रभुः desgl. Rāṅa-Tar. 3, 62. याद्वसो पतिः a) desgl. AK. 1, 1, 2, 56. Trik. 3, 3, 179. H. an. 5, 21. MED. t. 234. Mārk. P. 22, 11. — b) *das Meer* AK. Trik. H. an. MED.

याद्वै m. so v. a. *Flüssigkeit* Naigh. 1, 12.

याद्वर (von याद्व) adj. (f. ई) nach Śāh. *reichliche Flüssigkeit (beim coitus) ergussend* RV. 1, 126, 6. eher wollüstig umarmend oder dergl.; vgl. याद्वस् 1).

याद्वत्त (1. य + दत्त) adj. *wie aussehend, qualis* (rel.) P. 8, 3, 90, Sch.

याद्वच्छिक् (von यदच्छिक्) adj. (f. ई) *zufällig* MBh. 12, 3769. Daçak. 153,

7. Mallin. zu Çiç. 3, 58. Sarvadarçanas. 5, 17. *unerwartet zugefallen*: राज्य MBh. 12, 3872. *dem Zufall Alles anheimstellend, kein bestimmtes Ziel verfolgend* Ind. St. 2, 175. Bhāg. P. 1, 6, 38.

याद्वश् (1. य + दश्) adj. *wie aussehend, qualis* (rel.) Nir. 6, 15. P. 8, 3, 91. 7, 1, 83 (nom. याद्वश् im Veda). याद्वेव दद्वे ताद्वेग्यते RV. 5, 44, 6. loc. याद्वश्मिन् 8. Nir. 1, 15. — MBh. 2, 1366. 7, 4787. 5279. 13, 3558. Bhāg. 13, 3. R. Gorr. 2, 117, 21. Spr. 497. 1432. 3719. 4873. Varāh. Bhā. S. 104, 50. Kathās. 20, 204. 46, 216. Bhāg. P. 4, 29, 64. Mārk. P. 39, 27. 102, 3. 120, 4. तदेव याद्वक्त्रोदक्त्रं क्वात्त्वम् *quale tale* TBa. 1, 4, 2, 4.

याद्वश (1. य + दश्) adj. (f. ई) dass. P. 3, 2, 60. 8, 3, 91. 4, 1, 15. Çat. Br. 1, 3, 5, 12. 7, 4, 2, 1. 13, 2, 3, 11. M. 1, 42. 4, 254. 5, 34. 8, 61. 9, 9. 161. 12, 81. Sund. 3, 7. R. 2, 71, 33. 93, 6. 106, 2. 3, 69, 22. 4, 5, 23. 43, 44. Suçr. 1, 215, 17. Spr. 2422. 2468. fgg. 3732. 4374. 4874. Varāh. Bhā. S. 104, 56. Prabh. 99, 12. उपदेशो न दातव्यो याद्वशे ताद्वशे ज्ञे *dem ersten Besten* Spr. 488. Ind. St. 2, 254. कुलाद्याद्वशताद्वशात् Kathās. 24, 152.

याद्वेनाथ (याद्वस् + नाथ) m. Bein. Varuṇa's H. 188, Sch. Rāṅa. im ÇKDr. Ragh. 17, 81.

याद्वेनिवास (याद्वस् + नि०) m. *das Meer* H. 1069.

याद्वार्थ्य adj. nach Śāh. *für die Gehenden* (यात्, partic. von 1. या) d. h. *Lebendigen erreichbar* (रार्थ्य); wir vermuthen याद्वार्थ्यम् (1. यात् + रा०) adv. *so weit es sich thun lässt, so gut oder so schnell als möglich*: याद्वार्थ्यं वरुणो येनियम्यमनिशितं निमिषि ऋग्राणाः RV. 2, 38, 8.

याद्व adj. patron. zum Jadu-Geschlecht gehörig: नि तुर्वशं नि याद्वं शिशीकि RV. 7, 10, 8. यो अस्ति याद्वः पशुः 8, 1, 31. राधांसि याद्वानाम् 6, 46. Ueberall dreissig zu sprechen.

यान (von 1. या) m. n. gaṇa *अर्धर्चादि* zu P. 2, 4, 31. Siddh. K. 249, a, 9. 1) m. *Bahn*, neben पथि *Wegbahn, gebahnter Weg*: पथं कृतस्य यानान्मघा समञ्जन् RV. 10, 110, 2. त्वं चकार्य मनवे स्योनान्पथो देवत्राजसिन् यानान् *zu den Göttern führend* 73, 7. सुगैर्नी यानान्पथानां यज्ञम् TBa. 3, 1, 2, 10. — 2) f. यानी (यानी gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41) in einer Formel TS. 4, 4, 6, 2. Kāth. 22, 5. — 3) n. a) *das Gehen, Fahren, Reiten, Marschiren* (gogon den Feind) Trik. 3, 3, 254. fg. H. an. 2, 280. MED. n. 16. यानशय्यासनाशने M. 7, 220. 11, 180. Suçr. 1, 244, 8. 277, 9 (neben वाक्न). Varāh. Bhā. S. 43, 34. 86, 47. 98, 9. शीघ्र० MBh. 3, 2638. 2749 (pl.). मृगया० *das auf-die-Jagd-Gehen* Kām. Nīris. 14, 41. समुद्र० *Seefahrt* M. 8, 157. परगृहे *das Gehen in ein fremdes Haus* Jān. 1, 84. अशोकवनिक्० R. 1, 3, 29. परलोक० Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 27, 13. गवी च यानं पृष्ठेन *das Reiten auf* M. 4, 72. अश्वैर्याने यानम् Prabhāṅgāh. 14, b. न तथा करिणा यानं तुरगेण रथेन वा । नारायणेन वा यानं यथा मन्दविषेण मे ॥ Pāṇār. III, 248. गज० MBh. 3, 15733. गो०, उष्ट्र०, खर० Hariv. 7781. शिविका०, रथ० R. Gorr. 2, 34, 13. विमानयाना adj. f. *fahrend auf* Bhāg. P. 4, 3, 6. — अस्तित्प्रत्यभीतस्य रणे यानम् AK. 2, 8, 2, 64. 2, 18. H. 791. 735. M. 7, 160. fgg. 163. यदा तु यानमातिष्ठेदरिराष्ट्रं प्रति 181. Jān. 1, 346. Kām. Nīris. 11, 1. fgg. Ind. St. 10, 166. Spr. 4231. 4619. — b) *Fuhrwerk, Wagen, Vehikel* überh. AK. 2, 8, 2, 26. 3, 4, 2, 25. Trik. 2, 8, 48. 3, 254. fg. H. 89. 739. H. an. MED. Halā. 2, 294. चक्रिन् AK. 2, 8, 2, 19. H. 751. RV. 4, 43, 6. यदस्य यानं भवति रथो वा किञ्चिद् Çat. Br. 5, 5, 2, 7. Çākh. Çr. 15, 3, 15. Lāṭj. 8, 4, 13. 5, 6. 11, 16. Āçv. Gāh. 1, 8, 1. Śhapv.

Br. 6, 8, 10. Pār. Gṛh. 1, 10. Kauç. 14, 42. Kāṇḍ. Up. 8, 12, 8. M. 2, 202. 3, 64, 4, 120, 202, 232, 8, 290. fig. 404. fig. Jān. 1, 151, 2, 299. MBh. 1, 7205, 3, 939, 2262, 4, 96, 13, 352. R. 1, 3, 16, 17, 14, 2, 30, 45, 32, 16, 19, 40, 40. खर्युक्त 69, 18. यानेय शक्तिश्च 113, 20, 4, 38, 30, 6, 99, 8. Suçr. 1, 68, 16, 98, 8. Ragh. 13, 69. Kumāras. 6, 76. Kām. Nitis. 7, 30. Varāṇ. Bṛh. S. 46, 60, 52, 7, 68, 116, 88, 12. Bhāg. P. 3, 10, 16. Pañcā. 1, 3, 24, 4, 68. गोऽद्योऽप्य° gezogen von M. 2, 204, 11, 201. Jān. 3, 291. MBh. 13, 2585. Suçr. 1, 106, 19. शतसक्ल° Spr. 5053. नर्याकिना । यानेन Sāṅg. MBh. 3, 2716, 2714. मनुष्यवाक्यं चतुरस्रयानम् Ragh. 6, 10. Bhāg. P. 5, 10, 2, 15. यानरत्नं तुरंगः Spr. 5000. कसेन यानेन Bhāg. P. 3, 24, 20. कस° 5, 1, 9. Am Ende eines adj. comp. H. 9. — o) bei den Buddhisten das zur Erkenntnis führende Vehikel, das Mittel zur Erlösung von der Wiedergeburt BURN. Intr. 63, N. 2. Lot. de la b. l. 315. — Vgl. ऋय°, ऋज्ञा°, गो°, जल°, देव°, नर°, नारी°, नौ° (auch Schiff R. 1, 9, 65 = 68 GORR.), पति°, पितृ°, पुं°, पूर्णाण, पृष्ठ°, वर्क°, बर्हियान, भद्र°, मध्यम°, मक्ता° रथ°, वसुभू-
द्यान, स्वर्ग°.

यानक (von यान) n. Fuhrwerk, Wagen Bhāg. P. 9, 10, 21.

यानकार (यान + 1. कर) m. Wagner Varāṇ. Bṛh. S. 10, 17.

यानपात्र (यान + पात्र) n. Schiff, Boot AK. 3, 4, 44, 62. H. 875. Hariv. 8363. Kathās. 18, 293. fig. 25, 40, 26, 133, 36, 83, 100, 51, 175, 52, 322, 324, 56, 57. Pañcā. 202, 3.

यानपात्रिका (von यानपात्र) n. ein kleines Schiff, Boot Kathās. 101, 137.

यानभङ्ग (यान + भङ्ग) m. Schiffbruch Ratnāv. 4, 5. — Vgl. पोतभङ्ग.

यानमुख (यान + मुख) n. der Vordertheil eines Wagens AK. 2, 8, 2, 23. H. 737.

यानयान (यान 3) b) + यान 3) a) n. das Fahren oder Reiten Suçr. 1, 69, 19, 267, 3.

यानवत् (von यान) adj. mit einem Wagen versehen, zu Wagen fahrend MBh. 3, 10895. ऋधा जितो यानवता Spr. 4075. Kām. Nitis. 14, 19.

यानशाला (यान + शा°) f. Wagenschauer R. 3, 39, 3, 4.

यात्रिक (von यत्र) adj. 1) von den stumpfen chirurgischen Instrumenten handelnd Suçr. 1, 8, 7. — 2) künstlich geläutert oder dergl., Bez. einer Art Zucker Suçr. 1, 187, 11.

याप (vom caus. von 1. या); m. nom. act.; s. काल°.

यापक (wie eben) adj. bringend, verleihend: तीर्थमाशिषां यापकं नृणाम् Bhāg. P. 3, 23, 23.

यापन (wie eben) 1) adj. a) verstreichen lassend, zu Ende bringend: यामाः स्वात्तरयापनाः Bhāg. P. 3, 22, 35. — b) erleichternd, lindernd; so heisst ein gewöhnlich aus Honig und Oel bereitetes Klystier (daher माधुतैलिक genannt) Suçr. 2, 198, 3. — c) das Leben fristend, unterhaltend: ऋत्वाहपि हि यापनम् MBh. 12, 7719. — 2) f. (या) und n. a) n. das Verjagen Trik. 3, 3, 254. H. an. 3, 404. Med. n. 110. — b) das Verstreichenlassen der Zeit, Aufschieben, Versäumen, Versäumniss; n. = काल-
लेप, कालविलेप Trik. H. an. Med. P. 5, 4, 60. Vop. 7, 90. यापना NALOD. 2, 18. कालयापन (s. auch bes.) dass. Kām. Nitis. 17, 31. कालयापना Spr. 1949. — c) das Lindern (einer Krankheit): यापनार्थम् Suçr. 2, 78, 11, 343, 8. — d) das Fristen, Erhalten: देह्यापनं कर्तुं MBh. 3, 15410. विना
वधं न कुर्वन्ति तापसाः प्राणयापनम् 12, 447. fig. छात्मयापनाय स्थापनं प्र-

तिष्ठा P. 6, 1, 146, Sch. यापन = वर्तन, यात्रा Lebensunterhalt AK. 3, 4, 25, 177. Trik. H. an. Med. n. 110. r. 79. — o) das Ausüben, Ueben: धर्मयापना MBh. 12, 4336. = धर्मोपदेश Nilak.

यापनीय (wie eben) adj. als Erkl. von याप्य Med. j. 47.

याप्ता f. = जटा Flechte Buçr. im ÇKDa.

याप्य (vom caus. von 1. या) adj. = यापनीय Med. j. 47. 1) zu lindern, sich lindern lassend; von Krankheiten Suçr. 1, 30, 21, 87, 5, 127, 7, 253, 20, 2, 303, 4, 319, 17. Çāṅg. Sāṅh. 1, 5, 31. °त्व n. ebend. — 2) gering, unbedeutend AK. 3, 2, 8. H. 1442. Med. P. 5, 3, 47. वैयाकरण Sch. फल Varāṇ. Bṛh. S. 4, 21, 19, 22, 86, 61.

याप्ययान (या° + यान) n. Sāṅg. AK. 2, 8, 2, 21. H. 758. Hān. 158. Halā. 2, 295.

याम (von यम्) m. futurio Vop. 21, 5. Bhāg. P. 9, 19, 5. Comm. zu Kāvya. 1, 66.

यामवत् (von याम) adj. futurio, bene futurus: यामवतः (zugleich या भवतः) प्रिया Kāvya. 1, 66.

यामिस् (Instr. pl. f. von 1. य) adv. damit: प्राप्ते गायत्र्यर्धं वावा-
तुर्धः पुरंदरः । यामिः काण्वस्योप बर्हिरासद् यासद्दग्नी damit er komme RV. 8, 1, 8.

1. याम (von यम्) m. nom. act. Vop. 26, 170. = यम, संयम u. s. w. AK. 3, 3, 18. H. an. 2, 333. Med. m. 24. — Vgl. ऋत्तयाम.

2. यामै (von 2. यम) 1) adj. (f. ई) Jama betreffend, von ihm kommend u. s. w. Ait. Br. 3, 37. Taitt. Br. 1, 4, 6, 6. Kauç. 83. Kāṭh. 22, 11. ऋदु-
तानि Shadv. Br. in Ind. St. 1, 36. fig. यातनाः M. 12, 17, 21. fig. — 2) n. N. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 230, b. TBa. 3, 9, 20, 1. Çāṅg. Çr. 16, 12, 20. Pañcā. Br. 9, 8, 4. Kāṭh. Çr. 22, 6, 15; vgl. मक्ता°.

3. याम (von 1. या) 1) m. Uṇādis. 1, 139. Çāṅt. 2, 15. gaṇa वृषादि zu P. 6, 1, 203. a) Fahrt, Lauf; Bahn; Fortgang RV. 1, 39, 6, 48, 4, 87, 3. यस्यानासः सूर्यस्येव यामः 100, 2. चित्रो वो यामः प्रयतास्वृष्टिषु 166, 4. मा यामादस्माद्व जीह्वो नः 3, 53, 19. वृषू यामेषु शोभते 4, 32, 23. fig. 5, 53, 12. मा वो यामेषु मरुतश्चिरं कर्तुं 56, 7. यामं येषाः 7, 56, 6, 69, 2. ययामं या-
त्ति वायुभिः 8, 7, 4, 5. 20, 5. उषास्य यातिरत्तं याममिन्द्राय 88, 1. AV. 10, 2, 6. याम, प्रतिष्ठा Çat. Br. 3, 7, 2, 4. 5. TS. 6, 3, 2, 6, 6, 2. याम, तेम Kāṭh. 19, 12, 31, 2. TBa. 3, 2, 2, 9. पञ्चयाम in fünf Gängen verlaufend: यज्ञ RV. 10, 52, 4, 124, 1. — b) Wagen: कुवित्स देवीः सनयो नवौ वा यामौ वभू-
यात् RV. 4, 51, 4, 6, 66, 7, 10, 20, 9. — c) Nachtwache (Periode), ein Zeit-
raum von drei Stunden AK. 1, 1, 2, 6. H. 145. an. 2, 333. Med. m. 24. Halā. 1, 106. उत्थाय पश्चिमे यामे M. 7, 145. द्वा प्रथमौ यामौ रात्रेः MBh. 2, 219. सत्त्वयामप्रतिमा (रजनी) 7, 8376. याममात्रार्धशिषायां यामिन्यां प्र-
त्यबुध्यत 12, 1896. R. GORR. 2, 5, 5. Suçr. 1, 111, 12, 242, 6, 2, 264, 21. Megh. 95. Ragh. 17, 1. Varāṇ. Bṛh. S. 2, 5, 4, Z. 3. 11, 44, 39, 4. Kathās. 4, 46, 13, 149, 17, 101, 24, 112. Rīgā-Tar. 3, 178. Bhāg. P. 3, 11, 8, 10, 22, 35, 5, 8, 28. Am Ende eines adj. comp. (f. या): त्रियामा रजनी MBh. 7, 8375. दीर्घयामा त्रियामा Megh. 107. Vikr. 45. शतयामेव वभूव शर्वरी R. GORR. 2, 81, 33. Kathās. 29, 4, 85, 23, 109, 107. — d) wohl Wandel-
stern, Planet: सेमो भग इव यामेषु देवेषु वर्हणो यथा AV. 6, 21, 2. — e) pl. Bez. einer Klasse von Göttern MBh. 3, 15446, 9, 2482. Hariv. 414. VP. 54. Bhāg. P. 1, 3, 12, 8, 1, 18. Mān. P. 50, 18. BURN. Intr. 202, 603.

LALIT. od. Calc. 71, 5. 170, 20. 268, 6. fälschlich यमा: 58, 4. Vgl. सुयाम्.
— 1) यामस्य (oder इन्द्रस्य) शर्कः N. eines Sāman Ind. St. 3, 230, b.
— 2) f. ई a) N. pr. einer Tochter Daksha's und Gattin Dharma's
(Manu's) HARIV. 143. 12449. VP. 119. यामि (ed. Bomb. जामि) BULG. P.
6, 6, 4. नागवीथी च यामिजा (aus metrischen Rücksichten verkürzt) HARIV.
148. नागवीथी च जामिजा (so beide Ausgg.) 12480. — b) N. pr. einer
Apsaras HARIV. 14162. जामि die neuere Ausg. — Vgl. अतिर्याम, कृष्ण°,
चित्र°, त्रि°, त्वेष°, दण्ड°, पञ्च°, प्ल°, यात° und 1. यामन्.

यामक (von यम्) P. 7, 3, 34, Sch. 1) m. du. Bez. des Nakshatra Punarvasu H. 110. — 2) der voc. यामकि vom f. यामकी als Schimpfwort
in der Stelle: नो त्वेवान्यत्र यामकि पुंशल्या ध्ययन् मे अस्ति ÇĀṆKH. Bn. 27, 1.

यामकिनी f. = 1. यामि HĀ. 139.

यामकोश (3. याम + कोश) nach ŚĪJ. adj. den Weg sperrend; vermuthlich m. Wagenkasten (vgl. कोश 1) e): इन्द्र दृष्टं यामकोशा ध्रुवन् RV. 3, 30, 15.

यामघोष (3. याम + घोष) 1) m. Hahn ÇĀDDAM. im ÇKDr. — 2) eine metallene Platte oder eine Pauke, an der die Nachtwachen angeschlagen werden; m. TĀK. 1, 1, 121.; ÇKDr. und Wilson f. या nach derselben Autorität.

यामतूर्य (3. याम + 3. तूर्य) n. = यामघोष 2) RAGH. 6, 56.

यामडुन्दुभि (3. याम + डु°) m. dass. R. 2, 81, 2.

यामहत (von यमहत) m. pl. N. pr. eines Geschlechts HARIV. 1463. 1771. an der ersten Stelle liest die neuere Ausg. लोहितायनयूताश्च st. लोकिता यामहताश्च.

1. यामन् (von 1. या) n. 1) Gang, Lauf, Fahrt, Flug; das Kommen: विश्वो वो यामन्भयते स्वर्दक् RV. 7, 58, 2. 3, 54, 14. 4, 27, 4. यामन्वयामं कृणुतं क्वं मे 1, 181, 7. 131, 7. गिरिं प्र च्यावयन्ति यामभि: 5, 56, 4. 1, 37, 11. उत पूषा भवसि देव यामभि: 5, 81, 5. उपसो यामन्वक्तो: 6, 38, 4. 3, 30, 13. 9, 45, 4. ययाम् 10, 77, 4. 92, 13. नि ते यामन्वदिदमहि bei deinem Kommen 10, 127, 4. Namentlich Marsch, Kriegszug RV. 4, 24, 2. 9, 64, 10. मृक्यामो न यामन्वत त्रिषा 10, 78, 6. वि कृयन्ते ऽग्निं नरो यामनि बाधितार्तः (oder zu 2) 80, 5. 7, 66, 5. ता नो यामन्वुरूप्यतामभोक्ते 85, 1. — 2) das Angehen (mit Bitton u. s. w.), Anrufen, überh. das Nahen zu den Göttern (= यत्न Comm.): स यामनि प्रति श्रुधि RV. 1, 23, 20. यः स्तोतृभ्यो कृव्यो अस्ति यामन् 33, 2. पन्यसो धीतिं देव्यस्य यामं जनस्य रातिं वनते सुदानु: 6, 38, 1. स यामन्वये स्तुवते वेपौ धा: 10, 46, 10. कथा देवानां कतमस्य यामनि सुमन्तु नाम शृण्वतां मनामहे 64, 1. मृक्ष यामन्वधरे चकाना: 77, 8. शिता णो अस्मिन्पुरुहत्तु यामनि 7, 32, 26. 1, 112, 1. यामन्यामन्वपुक्तं वरिष्ठम् Agni AV. 4, 23, 2. इष्टेन यामन्वमर्तिं जहातु स: TS. 3, 2, 6, 4. — Es lässt sich übrigens nicht verkennen, dass in vielen dieser Stellen eine adverbiale Bed. des loc. etwa hac vice, dieses Mal oder ähnlich besser befriedigen würde. — पुनर्यामन् adj. wieder brauchbar (vgl. यातयामन्) KĀṬH. 12, 8. ÇĀṆKH. Bn. 19, 7. — Vgl. अखिद्र°, अनुस्र°, इष्ट°, उन्न°, डुर्यामन्, द्युतयामन्, पृथु°, प्रव्यामन्, यात°, सु° und 3. याम.

2. यामन् = यामिन् in अत्ययामन्.

यामन scheinbar Hip. 1, 38, wo aber mit MBu. 1, 5912 याविमौ st. यामिनौ zu lesen ist.

यामनाली f. = यामघोष 2) TĀK. 1, 1, 121.

यामनेमि m. Bein. Indra's TĀK. 1, 1, 57. H. c. 31.

यामयम (3. याम + यम) m. eine für jede Stunde bestimmte Beschäftigung BULG. P. 10, 13, 23.

यामरथ n. (sc. व्रत) Bez. einer best. zu Jama in Beziehung stehenden Observanz HARIV. 7941. 7943. — Vgl. यमरथ.

यामल n. 1) = यमल Paar TĀK. 2, 5, 38. H. 1424. — 2) Bez. einer Klasse von Tantra-Schriften Verz. d. Oxf. H. 7, b, 2. 88, a, 5. fgg. 90, a, N. 1. 97, a, No. 151. 101, b, 44. 103, b, 9. 104, a, 17. 109, a, 1. °ता f. 29. Häufig fälschlich जामल geschrieben; vgl. अदि°, कृष्ण° (u. गौराङ्ग), ब्रह्म°, रुद्र°, सिद्ध°.

यामलापनं adj. von यमल gaṇa पत्तादि zu P. 4, 2, 80.

यामलीय (von यामल) n. Titel einer Schrift oder Bez. einer Gattung von Schriften Verz. d. Oxf. H. 93, b, 9.

यामवती (von 3. याम) f. Nacht H. 142, Sch. (wo so zu ändern ist) und RĪGĀ. im ÇKDr. — Vgl. यामिनी.

यामवृत्ति (3. याम + वृ°) f. das Wachestehen KĪM. NITIS. 16, 9.

यामव्युत adj. nach ŚĪJ. durch raschen Lauf (3. याम) berühmt RV. 5, 52, 15.

यामहू (1. यामन् + हू) adj. der durch Bitten sich rufen lässt, hilfsbereit; nach ŚĪJ. zum Kommen — oder zur Zeit zu rufen; die AÇVIN: ता यामन्यामहूतेमा यामवा मृक्षयतेमा RV. 5, 73, 9. अश्विना यामहूतेमा नेदिष्ठं याम्याप्यम् 8, 62, 6.

यामहूति (1. यामन् + हूति) f. Hilferuf: राज्ञस्तावधराणामश्विना यामहूतिषु RV. 8, 8, 18. अरमस्मै भवति यामहूतो 10, 117, 3.

यामातर m. = जामातर Tochtermann Verz. d. Oxf. H. 189, a, 1. ÇĀDDAR. und UDVĀHAT. im ÇKDr.

यामातृक m. dass. Ver. in LA. (III) 19, 22.

यामायन (von 2. यम) m. patron. der Liedverfasser Ūrdhvākṛṣṇa, Kumāra, Damana, Devagravas, Mathita, Çāṅkha und Saṅkhasuka RV. ANUKR.

1. यामि f. = जामि UéúVAL. zu UNĀDIS. 4, 43. = कुलस्त्री und स्वसर MED. m. 24. यामय: M. 4, 183. MĀRK. P. 14, 59. 50, 64. यामीभि: M. 4, 180; vgl. जामि 2) a).

2. यामि = यामी; s. u. 3. याम 2) a).

यामिक (von 3. याम) adj. auf der Wache stehend: पुरुष so v. a. Nachtwächter KATHĪS. 3, 63. °भट ÇKDr. mit einem Citat der Prākīna. m. Nachtwächter, ein auf der Wache stehender Mann KATHĪS. 122, 30. fg. RĪGĀ-TĀK. 3, 173. 4, 515. 6, 77.

यामिका f. = यामिनी Nacht WILSON nach ÇĀDDĀRTHAK.

यामित्र m. = जामित्र ÇKDr. nach dem JĀMITRAVEDHA und ĠOTISTATVA; VARĀH. BRH. 1, 18.

यामिन् (von यम्) in अत्ययामिन्. — यामिनी s. bes.

यामिनय् (von यामिनी), °यति als Nacht erscheinen: यामिनयति दिनानि KĀVJAPR. 139, 14.

यामिनी (von 3. याम 1, c) f. 1) Nacht AK. 1, 1, 2, 4. H. 142. HALĪ. 1, 107. MBH. 12, 1896. R. 6, 14, 24. SUÇA. 2, 154, 1. RAGH. 15, 18. 17, 1. 19, 39. SPR. 1928. 2475. 3713. KĪ. 5, 44. GĪT. 7, 6. 8, 1. KATHĪS. 3, 67. 25, 92. 54, 206. 55, 193. 56, 31. RĪGĀ-TĀK. 3, 178. 4, 379. 6, 77. BULG. P. 6, 5, 33. DAÇAK. in BERF. Chr. 188, 8. Vgl. दर्श°. — 2) N. pr. a) einer Toch-

ter Prahlāda's KATHA. 46, 22. — b) der Gattin Tārka's und Mutter der Čalabha Buāg. P. 6, 6, 21.

यामिनीपति (य० + पति) m. der Gatte der Nacht, der Mond ČABDAR. im ČKDr. Buāg. P. 10, 35, 25.

यामी s. u. 3. याम 2) und 1. यामि.

यामीर् 1) m. der Mond. — 2) f. या Nacht ČABDĀTHAK. bei Wilson.

यामुर् 1) adj. zur Jamunā in Beziehung stehend, von ihr kommend, an ihr wachsend u. s. w.: स्रोतसा यामुनेनेव (so die ed. Bomb.) MBh. 7, 92. ब्रह्म HARIV. 14747. Spr. 829. वंशेश (वन्धेश ed. Bomb.) यामुने: R. 2, 53, 8. — 2) m. a) metron. P. 4, 1, 113. Sch. Verz. d. Oxf. H. 127, a, No. 227. — b) pl. Bez. eines Volkes MBh. 6, 358 (VP. 190). VARĀH. BRH. S. 14, 2, 25. Buāg. P. 1, 10, 34. MĀRK. P. 58, 42. — c) N. eines Berges MBh. 3, 12353. 3, 600. गङ्गायामुनेर्मध्ये यामुनेस्य गिरिर्ध: 13, 3397. R. 4, 40, 19. — d) N. pr. eines Autors SARVADARCANAS. 60, 2. यामुनाचार्य HALL 203. यामुनाचार्यस्वामिन् 117. — 3) n. a) (sc. घ्राज्ञन) Spiessglanz AK. 2, 9, 101. H. 1031. AV. 4, 9, 10. — b) N. pr. eines Tirtha MBh. 3, 8022.

यामुनेष्ट n. Blei ČATĀDH. im ČKDr.; vgl. यवनेष्ट.

यामुन्दायनि m. patron. von यमुन्द gaṇa तिकादि zu P. 4, 1, 154. Schol. zu 149.

यामुन्दायनिकै m. Geringachtung ausdrückendes patron. von यामुन्दायनि Schol. zu P. 4, 1, 149.

यामुन्दायनीय m. desgl. ebend.

1. यामेय (von 1. यामि) m. der Schwester Sohn ČKDr. und Wilson.

2. यामेय metron. von 2. यामि Buāg. P. 6, 6, 6.

यामोत्तर 2. याम + उ०) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 230, b.

याम्य (याम्यै Kāc. zu P. 4, 1, 85) 1) adj. zu Jama in Beziehung stehend, ihm gehörend, ihm eigen u. s. w.: काका: ÂCV. GRHJ. bei STENZLER S. 46. काम KAUÇ. 81. वृत्ति M. 8, 173. कोपविधारण MBh. 2, 2577. सन्नवत् (v. l. यम०) SČR. 1, 333, 12. सभा MBh. 2, 310. fg. 13, 3795. धनुस् 7, 1044. सामानि 2, 2627. मातर: कार्तिकेयस्य 9, 2654. VARĀH. BRH. S. 3, 23, 80, 8. पुरो Buāg. P. 5, 21, 7, 10. MĀRK. P. 10, 76. 13, 54. नियोग 78, 29 (नियोगे zu lesen). 108, 18. पाश Buāg. P. 6, 2, 20. दूता: 21. नरा: MĀRK. P. 12, 38. यातना: KUSUM. 63, 7. मुहूर्त Verz. d. B. H. No. 912. व्रत KULL. zu M. 9, 307. ऋत das von Jama beherrschte Nakshatra Bharanī SČR. 2, 261, 12. VARĀH. BRH. S. 7, 9, 9, 2. G. 35, 10, 3, 13, 27. MĀRK. P. 58, 53. याम्या f. dass. H. an. 2, 378. MED. j. 47. Insbes. südlich; in Verbindung mit दिग् und दशा oder याम्या f. mit Ergänzung des subst. der Süden H. 169. Sch. HALĀJ. 1, 101. (याम्या = प्राची! H. an. MED.). TS. 4, 4, 12, 4. HARIV. 4857. R. 2, 103, 26 (111, 32 GORR.). 3, 29, 6, 34, 10, 4, 60, 10, 5, 27, 17. WEBER, ĠJOT. 35. MĀRK. P. 29, 18. SČRJAS. 2, 7. Verz. d. Oxf. H. 31, b, 24. VARĀH. BRH. S. 2, S. 7, Z. 13, 3, 4, 11, 12, 19, 33, 35, 37, 53, 38, 54, 65. उद्वेद्ययाम्यमार्गस्था: 9, 4. fg. याम्योद्धि 14, 15, 26, 7, 54, 10, 44, 60, 2, 86, 30. याम्या 87, 6, 90, 7. SČRJAS. 2, 63, 3, 15. BHATT. 14, 15. याम्ये im Süden, in südlicher Richtung WEBER, RĀMAT. UP. 300. VARĀH. BRH. S. 8, 15, 31, 3, 54, 33, 48, 68, 70, 78, 87, 43, 95, 21. याम्येन dass. 4, 5, 5, 33, 11, 84, 18, 1, 53, 73, 54, 18, 41, 87, 4. याम्यतस् von Süden her 86, 21. याम्योत्तर südlich und nördlich SČRJAS. 3, 4. VARĀH. BRH. S. 8, 15. von Süden nach Norden gehend 4, 12, 54, 118. — 2) m. a) (sc. नर, पुरुष,

Vi. Theil.

दूत) ein Scherge Jama's: नमो यमाय याम्येयश्च ČĀRKH. GRHJ. 2, 14. SHAPV. BR. 5, 1. MĀRK. P. 11, 30, 12, 35, 14, 64. — b) Bein. Agastja's MED. — c) Bein. Čiva's Ind. St. 2, 39. MBh. 7, 9521 (= यामकर्ता काल: NILAK.). 14, 193. — d) Bein. Viṣṇu's (neben मन्त्रा०) MBh. 12, 12864 (= यमगण NILAK.). — e) Sandelbaum MED.

याम्यतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, b, 37.

याम्या (von 3. याम 1, c) f. = यामिनी Nacht TRIK. 1, 1, 104. H. c. 18. — याम्या Süden s. u. याम्य 1).

याम्यायन n. der Gang der Sonne nach Süden, = दक्षिणायन MALA-MĀSAT. im ČKDr.

याम्योद्भूत (याम्या + उ०) m. im Süden entstanden, wachsend; in. ein best. Baum, = श्रीताल RĀGĀN. im ČKDr.

याम्यवृक्ष (vom intens. von 1. यम्) adj. fleissig opfernd P. 3, 2, 166. VOP. 26, 153. AK. 2, 7, 8. H. 818. HALĀJ. 2, 265. ČAT. BR. 1, 7, 3, 14, 4, 1, 3, 15. MBh. 13, 3072. HARIV. 11381, 12390. R. 2, 72, 15, 102, 5, 5, 56, 83. KĀCĪKH. 3, 95, 10, 27, 52, 35, 80, 17 (nach AUFRECHT). BHATT. 2, 20.

याम्याय adj. Jajāti betreffend, ihm gehörend u. s. w.: वयस् MBh. 1, 3170. तोर्थ 9, 2349. वंश HARIV. 3164. n. Jajāti's Geschichte, Titel des 18ten Kapitels im 9ten Buche des Buāg. P. — Vgl. यपर०, पूर्व०.

यावावर (vom intens. von 1. या) 1) adj. P. 3, 2, 176, 1, 1, 58. Sch. VOP. 26, 156. umherwandernd, keinen festen Wohnsitz habend: तस्माद्यावावर: त्रैम्यस्येणे तस्माद्यावावर: त्रैम्यमध्यवस्यति TS. 5, 2, 2, 7. KĀTH. 19, 12. भैतं चरेद्गृहस्त्रेषु यावावरगृहेषु च MĀRK. P. 41, 8. BHATT. 2, 20. — 2) m. a) ein zum Rossopfer bestimmtes (frei umherwanderndes) Ross TRIK. 2, 8, 43. — b) pl. Name eines Brahmanengeschlechts, zu welchem Garat-kāru gehört, MBh. 1, 1030. 1036. 1633. 1828. यावावरा गणा: । ऋषीणाम् 12, 8902. यावावरा नाम ब्राह्मणा द्यामंस्ते ऽर्धमासायामिहोत्रमनुवृचन् BHARĀDVĀGA bei NILAK. zu MBh. 1, 1030. sg. = ङरत्कारु TRIK. 2, 8, 20. — 3) n. das Leben eines umherziehenden Bettlers Buāg. P. 7, 11, 16.

यामिन् (von 1. या) adj. gehend, reisend, marschierend, laufend, fahrend, fliegend, sich bewegend: यामिन्या धनिन्या R. 2, 93, 1 (102, 1 GORR.). VARĀH. BRH. S. 89, 1, 12, 93, 27, 51. शलभैरिव यामिनि: MBh. 8, 3160. यामिन्यो न निवर्तन्ति सतां मैत्र्य: सरित्समा: Spr. 343. वीरेण पृष्ठतो यामिना MBh. 2, 50. अनुनोम० (यश्च) VARĀH. BRH. S. 93, 14. भूतसंसारं सततयामिनि M. 1, 50. भोत्रद्वेष्टाणप्रभृतय: संत्रस्ता: साधुयामिन: MBh. 3, 2478. याजिभि: शीघ्रयामिभि: R. 2, 37, 8. सेनाय० MBh. 3, 14874. 8, 3358. शतयोजन० (रूप) 3, 2898. गत्राश्वरथ० reitend —, fahrend auf 6, 3738. रूपस्यन्दन० R. 5, 12, 21. सारथेर्ययामिन: HARIV. 9300. यश्रु० PĀNĀK. 1, 3, 25. संयाम० ziehend in RAGH. 17, 8. उत्स्थलदीप० gehend nach KATHA. 23, 39. प्राग्यायिन् SČRJAS. 7, 2, 3. चित्रकूटयामिनि वर्त्मनि UTTARABĀMA. 11, 7 (15, 10). Insbes. in's Feld ziehend HARIV. 6606. VARĀH. BRH. S. 9, 35, 17, 13, 18, 2, 5, 34, 22, 39, 5. von Planeten im Graha-juddha 16, 5, 17, 6. fg. 20, 6. JOGAJ. 1, 14. fg. AV. PAR. in Ind. St. 10, 318. — Vgl. यय० (auch KATHA. 21, 46, 46, 86, 34, 4), नो०, मनो० (auch BRAHMAV.-P. 1, 40, wo मनोयापि मनो० zu trennen ist), समुद्र०.

यार्कायणा m. patron.; pl. SĀHSE. K. 184, a, 2.

1. याव m. = 2. यव TS. 4, 3, 2, 2. 10, 3, 4, 2, 2, 5, 3, 4, 5.

2. याव (von 1. यव) = यावक P. 5, 4, 29. adj. aus Gerste bestehend,

— bereitet KĪTJ. Ça. 4,11,8. ष० 5,12,5. m. eine best. aus Gerstenkörnern bereite Speise H. an. 2,535.

3. याव m. Lackfarbe AK. 2,6,2,26. H. 686. an. 2,535. Verz. d. Oxf. H. 98, a, 1. NAISH. 22, 46.

1. यावक m. n. = 2. याव P. 5, 4, 29. eine best. aus Gerstenkörnern bereite Speise 4,3,149. Sch. घालूखल 2,92. Sch. AK. 2,9,18. H. 1175. M. 11, 125. MBu. 12, 7815. 11080. 12092. 13,3841. 6228. Spr. 4843. HARIV. 7855. 7872. 7885. Suçr. 2, 72, 19. 163, 8. VARĀH. Bṛh. S. 44, 11. 51,30. Buāg. P. 9,10,34. MĀRK. P. 41, 11. RĪĠA-TAR. 3,415 (zugleich = 2. यावक). ०कृच्छ्र m. eine best. Askese: यवानामप्यु साधितानां सप्तरात्रं पत्नं मांसं वा प्राशने यावककृच्छ्रः PRĀJACĪTTEND. 9, a, 7.

2. यावक m. = 3. याव H. 686. Sch. HALĪ. 2,400. ÇABDAR. im ÇKDr. KIR. 5,40. GĪT. 7, 27. KATHĪS. 37,44. RĪĠA-TAR. 3,145 (zugleich = 1. यावक). Schol. zu NAISH. 22, 46.

यावक्रीतिकं m. ein Kenner der Geschichte des Javakrita P. 4,2,60, VĀRTI. 5, Sch.

यावकृक्यम् (यावत् + शक्य) adv. nach Möglichkeit HIT. 15, 11.

यावकृम् (von यावत्) adv. wie (rel.) vielfach VOP. 7,69. TS. 1,5,9,1. ÇAT. BR. 2,2,2,4.

यावकृत्त्रम् (यावत् + शत्र) adv. wie weit das Castra reicht ÇĀṆKH. Ça. 18,21,1.

यावकृष्यम् (यावत् + शेष) adv. wie viel übrig ist KĪTJ. Ça. 12,6,17.

यावकृष्टं (यावत् + श्रेष्ठ) adj. bestmöglich AV. 7,31,1.

यावकृष्कम् (यावत् + श्लोक) adv. der Zahl der Çloka entsprechend VOP. 6,61.

यावज्जन्म (यावत् + जन्म) adv. das ganze Leben hindurch MĀRK. P. 14,72.

यावज्जीवम् (यावत् + जीवम् absol.) adv. das ganze Leben hindurch, auf Lebenszeit P. 3,4,30. ÇAT. BR. 5,2,2,4. 5,2,6. 9,3,4,4. KĪTJ. Ça. 18, 6,30. ÇĀṆKH. Ça. 3,1,8. R. 2,36,24. Spr. 35. 901. RĪĠA-TAR. 2,90. Buāg. P. 5,16,26. MĀRK. P. 21,40. PAÑKĀT. 221, 17. fg. SARVADARÇANAS. 1, 17. VET. in LA. (III) 35, 8. यावज्जीवेन dass. Spr. 5470. यावज्जीवकृतमुक्त Verz. d. Oxf. H. 282,6,28.

यावज्जीविक (von यावज्जीवम्) adj. lebenslanglich ĀÇV. Ça. 3, 14, 22. Davon nom. abstr. ०ता Schol. zu KĪTJ. Ça. 32,4.

यावत् indecl. s. u. यावत्.

यावतिथं (von यावत्) adj. der wievielte (rel.) P. 5,2,53. VOP. 7,42. M. 1,20. P. 1,3,11. VĀRTI. 1.

यावत्कपालम् (यावत् + कपाल) adv. nach dem Umfange der Schalen KĪTJ. Ça. 2,5,20.

यावत्कामम् (यावत् + काम) adv. wie viel —, wie lang man mag AIR. Ba. 6, 33.

यावत्कालम् (यावत् + काल) adv. wie lange es dauert ÇĀṆKH. Gṛh. 6, 1. eine Zeit lang KATHĪS. 32,19. 57,97.

यावत्कृष्म् (यावत् + कृ०) adv. wie (rel.) oft KAUC. 80.

यावत्तरसम् (यावत् + 1. तरस्) adv. nach Vermögen (= यावद्वल्, यथाशक्ति) TAĪTT. Ān. 2,15,8. यावत्तरसम् accentuirt, also nicht als comp. gefasst.

यावत्मूर्तं (यावत् + त्मूत) adv. wie weit mit Fett getränkt TS. 6,1,9,4.

यावत्प्रमाणं (यावत् + प्र०) adj. wie (rel.) gross: ०विस्तार Buāg. P. 5,20,2.

यावत्सम् (यावत् + सम्) adv. so weit der Verstand reicht, nach bestem Verstande Buāg. P. 6,1,62. सम् = धैर्य Comm.

यावत्संबन्धु (यावत् + स०) adv. wie weit die Verwandtschaft reicht, mit Inbegriff aller Verwandten RV. 18,4,37.

यावत्स्वम् (यावत् + स्व) adv. so viele man besitzt KĪTJ. Ça. 4,2,28.

यावदङ्गीनं (von यावत् + अङ्ग) adj. ein wie (rel.) grosses Glied bildend AV. 6,72,3.

यावदत्तम् (यावत् + दत्त) adv. bis zum Ende Buāg. P. 8,14,6. यावदत्ताय dass. GRUJASAMG. 2,54. fg.

यावदभीक्ष्णम् (यावत् + अ०) adv. für die Dauer eines Augenblicks NĪR. 2,25.

यावदमत्रम् (यावत् + 2. मत्र) adv. den Krügen entsprechend, in der Anzahl, als Krüge da sind, P. 2,1,8, Sch.

यावदर्थं (यावत् + र्थ) adj. 1) so viel wie nötig, dem Bedarf entsprechend M. 2,51. 182. Buāg. P. 5,3,3. ०परिमृक् 3,28,4. ०प्रतिमृक् 8,19, 17. यावदर्थम् adv. Spr. 220. Buāg. P. 4,26,6. 7,12,6. 13. 14, 5. यावदर्थकृत 12,9. — 2) nicht mehr als nötigan Etwas (loc.)hängend Buāg. P. 2,2,3.

यावदर्थं (यावत् + 2. र्थ) n. der wievielte (rel.) Tag ÇAT. BR. 3,3,4, 19. KĪTJ. Ça. 7,9,20. LĪTJ. 1,3,1.

यावदाभूतसंज्ञवम् (यावत् - 2. आ + भूत - संज्ञव) adv. bis zum Untergange der Geschöpfe, bis zum Ende der Welt Spr. 2199. 2834. — Vgl. भूतसंज्ञव und यावदाहृतसंज्ञवम्.

यावदायुषम् (यावत् + 2. आयुस्) adv. so lange die Lebenszeit währt, das ganze Leben hindurch, für's ganze Leben KĀND. UP. 5,9,2. 8,15.

यावदायुस् (wie oben) adv. dass. VIKR. 87,3. RĪĠA-TAR. 2,68. Spr. 2888.

यावदायुःप्रमाणं adj. lebenslanglich 4880.

यावदाहृतसंज्ञवम् JĀĒN. 3,188 und BRHANNĀRAD. im ĀHNIKAT. fehlerhaft für यावदाभूतसंज्ञवम्. = प्राकृतप्रत्ययपर्यन्तम् MIT., भकारस्य ककारप्रका-न्दसः RAGHUN.

यावदित्यम् (यावत् + इ०) adv. so viel wie nötig Spr. 220, v. 1.

यावदोप्सितम् (यावत् + इप्सित) adv. so viel Einem beliebt R. GONN. 2,100,49.

यावदुक्तं (यावत् + उक्त) adj. so viel wie angegeben ist KĪTJ. Ça. 9, 13,23. 10,6,12. ०क्तम् adv. 15,9,33.

यावदुत्तमम् (यावत् + उत्तम) adv. bis zur äussersten Grenze: सूत्राणि या० MBu. 5,4509.

यावद्गमम् (यावत् + गम) adv. so schnell man gehen kann: परावद्गत् 50 v. a. so schnell als möglich Buāg. P. 1,7,18.

यावद्वल् (यावत् + वल्) adv. nach Kräften Comm. zu TAĪTT. Ān. 2,15,8.

यावद्वापितं (यावत् + वा०) adj. so viel wie gesprochen worden ist: ०संदेशकार SĪH. D. 88.

यावद्वायम् (यावत् + वाय) adv. für die ganze Regierungszeit RĪĠA-TAR. 3,256.

यावद्वेदम् (यावत् + वे० absol.) adv. so viel man bekommt P. 3,4,80.

यावद्व्याप्ति (यावत् + व्या०) adv. wie weit Etwas reicht NĪR. 3,15.

1. यावन् (von 1. या) nom. ag. Reisiger oder Angreifer (vgl. यातर):

न यं यावा तर्ति यातुमावान् RV. 7, 1, 5. *gehend, fahrend am Ende eines comp.*; स. क्षणा°, क्षय°, एक°, एव°, देव°, पुरा°, पूर्व°, प्रातर्यावन्, शु-
भं°, शुभ्र°, स°, सायं°.

2. यावन् in ऋणा° nach Śā. von 3. यु; s. daselbst.

3. यावन् so v. a. 2. यव in अयावन् TS. 5, 6, 4, 1.

1. यावन (von 1. यवन) 1) adj. im Lande der Javana geboren Pañ-
jaciTTEND. 20, a, 8. 57, a, 1. — 2) m. Weihrauch AK. 2, 6, 3, 30. H. 648, Sch.

2. यावन (vom caus. von 2. यु) n. das Verbinden, Vermengen: अ° (= अमिश्रण Comm.) RV. Pañt. 11, 12.

3. यावन (vom caus. von 3. यु) n. das Entfernen: भयानाम् Nir. 4, 21.
— Vgl. शयय°.

यावनाल 1) m. = यवनाल Riān. im CKDr. Schol. zu Kīṭ. Cn. 422,
12. Vgl. कषाय°, तुवर°, धवल°. — 2) f. ई aus Javanāla gewonnener
Zucker Riān. im CKDr.

यावनालनिभ m. eine dem Javanāla ähnliche (निभ) Rohrrart Riān.
im CKDr. u. यावनालशर.

यावनालशर m. = यावनालनिभ Riān. im CKDr.

यौवत् (von 1. यु) 1) adj. wie (rel.) *gross, wie weit reichend, wie lange
dauernd, wie viel* P. 5, 2, 39. 6, 3, 91. Vop. 7, 94. यावत्तेरा मघवन् यावदेति
वज्रेणा शत्रुमवधी: RV. 4, 33, 12. 7, 91, 4. यदिन्द्र यावत्स्वमेतावद्वृक्षमोशीय
32, 18. 79, 4. यावदिदे भुवने विश्वमस्ति 1, 108, 2. AV. 3, 22, 4. यावतो द्या-
वापृथिवी वरिष्णा 4, 6, 2. 6, 72, 2. यावत्तः सप्तलानाम् 7, 13, 2. 12, 1, 33. 3.
36. 14, 2, 49. यावत्तः — तेभ्यः सर्वेभ्यः Ait. Br. 1, 5. यावदलोक्तिं ताव-
त्परिवासय 2, 14, 6, 9. Cat. Br. 1, 2, 5, 13. 13, 2, 7, 11. 14, 1, 4, 13. Kīṭ.
Cn. 3, 2, 8. Līṭ. 1, 8, 2. Ācy. Gṛh. 2, 4, 6. 4, 1, 9. 6, 4. यावान्यश्चास्मि
Bhāg. 18, 55. Bhāg. P. 2, 9, 31. यावती संवेद्वद्विस्तावती दातुमर्हति M.
8, 155. 194. घ्राचक्ष्व विषयं राजन्यावांस्तव वशे स्थितः MBh. 14, 889. Bhāg.
P. 3, 23, 43. 7, 14, 38. यावान्पतिगणाः R. 3, 55, 49. 4, 19, 5. यावानर्थः Bhāg.
2, 46. यावच्छस्यं विनश्येत् Jīñ. 2, 161. यावच्च कुर्यादन्यो ऽस्य कुर्याद्भु-
गुणौ ततः Spr. 3845. पित्र्येणार्थिनं यावता Bhāg. P. 6, 1, 64. तावन्मात्रं प्र-
कुर्वन्ति यावता प्राणधारणम् Hariv. 1204. प्रयोजनं यस्य तु यावता स्यात्
Verz. d. Oxf. H. 195, a, 3. काले यावति Mārk. P. 43, 41. यावता क्षणेन
Riān-Tar. 5, 110. आत्मावगमो ऽत्र यावान् Bhāg. P. 1, 18, 23. यावत्तः quot
M. 3, 124. 133. 176. 178. 4, 168. 3, 38. MBh. 2, 603. R. Gorr. 2, 35, 7. Spr.
2480. 4883. Ragh. 12, 45. Bhāg. P. 3, 30, 35. 4, 25, 12. यावानेव पुरुषः
aus wie vielen Theilen bestehend, wie vielfach Ait. Br. 6, 29. TS. 5, 1, 6,
1. TBr. 1, 1, 5, 8. Bhāg. P. 2, 8, 8. RV. Pañt. 18, 21. यावत्तावद्यै प्रथमं सं-
मेधुः wie viele Jahre zählend AV. 12, 3, 1. यावज्जननं तावन्मरणम् wie
oft sich wiederholend Spr. 4876. सा च मे यावती त्यक्ता विशालनृपते: सु-
ता qualis Mārk. P. 127, 29. आश्चर्यं यावत् Saddh. P. 4, 14, a. अधिकारः
प्रस्तावः प्रारम्भ इति यावत् so viel als Sarvadarśanas. 135, 10. 180, 10.
Schol. zu Gaim. 1, 1, 5. 2, 16. प्रविश्य विज्ञातं यावच्चर्म दारु च nichts als
Haut und Holz Pañtāt. ed. ord. I, 89. यावत्तावत् wie viel immer, Bez.
einer unbestimmten Zahl Colebr. Alg. 139. 228. यावत्तः कियत्तः wie
viele immer: यावती: कियतीश्च प्रजा वाचं वदन्ति तासां सर्वासां सूयते TBr.
2, 7, 5, 1. यावत् am Anfange eines comp.: यावदेवत्यं Cat. Br. 1, 2, 2, 22.
यावद्दहीतिन् Līṭ. 3, 2, 6. Kusum. 26, 9. — 2) यावत् indecl. Einfluss auf
den Ton des verbī finiti P. 8, 1, 36. fgg. साकत्ये कात्स्न्ये ऽवधौ माने

ऽवधारणे AK. 3, 4, 39 (30), s. H. an. 7, 23. कात्स्न्ये ऽवधारणे ॥ प्रशमाया
परिच्छेदे मानाधिकारसंभवे । पतात्तरे च MED. avj. 31. f. g. a) wie weit, wie
sehr, wie viel, in welcher Menge, — Anzahl: यावद्वाचापृथिवी तावदि-
तत् RV. 10, 114, 8. AV. 3, 22, 5. 5, 22, 5. यावदस्य वशः स्यात् Cat.
Br. 1, 3, 5, 14. 5, 1, 5, 13. Ait. Br. 1, 13. यावदेवायं विष्णुस्त्रिर्विक्रमेत ता-
वदस्माकम् 6, 15. TBr. 2, 1, 42, 1. यावत्पुरुष ऊर्ध्वाङ्गस्तावदग्निश्चितः
Kauc. 85. यावन्नामो गतम् Khānd. Up. 7, 1, 5. यावद्रूपं गतं त्वया MBh. 3,
16767. यावत्प्रपश्यति 13, 4287. परिनिपसि दण्डेन यावत्तावद्वाप्यसि R.
2, 32, 25. R. Gorr. 2, 54, 31. यावत्सूर्य उदेति स्म यावच्च प्रतितिष्ठति so
v. a. von da, wo die Sonne aufgeht, bis dahin, wo sie untergeht, Bhāg.
P. 9, 6, 37. 5, 16, 1. 24, 5, 8, 21, 30. जीव शरीरे यावदिच्छसि Kathop. 1, 28.
यावदिच्छसि रत्नानि क्षिप्यं वा तावद्दामि ते सर्वम् R. 1, 53, 21. R. Gorr.
2, 32, 18. 41. यावत्स्वलोमसंख्यास्ति Spr. 2481. यो यावन्निद्रुवोतार्थम् in
welchem Betrage M. 8, 59. wie oft Bhāg. 13, 26. पूर्व यावत्समुद्यतः in
welchem Maasse Riān-Tar. 3, 453. यावदेवदत्तः पचति शोभनम् als Aus-
ruf P. 8, 1, 37, Sch. Kīc. zu 36. — b) wie lange, während: यावद्दे लुप्तका
भवामः Cat. Br. 1, 8, 2, 3. यावत्सूर्यो घसद्वि AV. 6, 75, 3. 5, 19, 4. TBr. 3, 3,
9, 5. यावज्जस्मिं क्षीरे प्राणो वसति Kausi. Up. 3, 2. M. 3, 237. 4, 111.
R. 1, 51, 8. 2, 42, 2. 3, 73, 4. Spr. 1024. 4877. 4879. Riān-Tar. 5, 36. या-
वत्तपस्ते जीवियुः M. 2, 235. Bhāg. P. 1, 13, 47. यावच्च मे धरिष्यति प्राणाः
MBh. 3, 2222. 16835. R. 1, 2, 39. 60, 28. यावत्तु निर्यतस्तस्य रजोवृषमद-
श्यत 2, 42, 1. Kathās. 3, 63. 4, 54. Riān-Tar. 5, 253. 340. यावदेव तु सं-
सृताः R. 2, 46, 21. यावदध्ययनम् M. 2, 241. यावलोचनगोचरा Spr. 1028.
2482. 2483. 4878. 4882. यावदिन्द्राशतुर्दश (so ist zu lesen) Mārk. P. 100,
44. यावद्विज्ञापणनमकानि वर्धन्ते यावदुदगयनं रात्रयः Bhāg. P. 5, 21, 6.
7, 12, 10. — c) mittlerweile, inzwischen; mit der 1ten Person praes. als
Ankündigung eines Vorhabens Bhāg. 1, 22. MBh. 3, 12213. 4, 1641. 5,
7016. नियुक्तं माम् — बलं दर्पं च यावद्दि नाशयामि दुरात्मनः so v. a. ich
gedenke zu Nichte zu machen R. Gorr. 1, 55, 16. 5, 9, 30. Çāk. 8, 10. 16. 22.
9, 4. 31, 6. 32, 13. 33, 1. 59, 5. 61, 1. Vira. 3, 12. 38, 5. 78, 11. Kathās. 5, 84.
33, 36. 124, 98. potent. st. praes. Çāk. 18, 22 (v. l. praes.). 104, 22, v. l. Bei
der 3ten Person steht der imper.: अनुगृह्णीष्व क्वाण् — वार्त्तये यावदेतं
मे पटमानयतामिक् MBh. 3, 2811. Kathās. 39, 61. — d) sobald als, im
Augenblick als; mit praes. Çāk. 139. Megh. 103. Kathās. 18, 363. 39, 119.
53, 126. Pañtāt. 48, 24. 173, 18. I, 123. Hit. 12, 1. 43, 21. 85, 9. Vet. in
LA. (III) 5, 15. 18, 4. 20, 8. 28, 8. Çuk. ebend. 36, 4. mit potent. Spr. 2908.
mit perf. Kathās. 18, 149. 172. 182. mit aor. 13, 105. ohne verbum fini-
tum: यावत्किंचिद्गता तावन्निर्हता सा पुरोधसा 4, 36. 52, 46. Pañtāt. 63, 1.
ज्ञाता नेतकालिका स्तनो न लुलितो u. s. w. सकृसा यावच्छेतेनामुना । द-
ष्टेनैव मनो कृतम् — मे es war noch keine Sehnsucht da, der Busen wogte
noch nicht, als jener Bösewicht, nur erblickt, mir plötzlich schon das
Herz entwandte, Spr. 982. यावत् mit यदा sobald als: यावत्किञ्चमिदं
भस्म गङ्गाया लोककातया । यदेषा भविता तात स्वर्गमिष्यति वै तदा ॥ R.
Gorr. 1, 43, 20. — e) bis dass; mit praes. st. fut. P. 3, 3, 4. Vop. 25, 3.
R. 2, 32, 16. 3, 26, 4. 49, 13. Megh. 35. Çāk. 8, 13. 101, 11. Vira. 13. Spr.
1358. 4123. Kathās. 16, 22. 38. 18, 167. Pañtāt. 76, 22. Vet. in LA. (III)
8, 3. mit potent.: यावदूपुर्नेतो भूय इच्छाम इति Līṭ. 9, 11, 2. M. 8, 27.
11, 233. R. Gorr. 2, 8, 58. Spr. 4140. Daçak. in Benf. Chr. 195, 1. mit

Aut.: घनाकरो u. s. w. शये पुरस्ताच्छालायां यावन्मो प्रतिपास्यति R. 2, 111, 14. DAÇAK. in BENV. Chr. 181, 16. यावदेव नलः वृद्धिः । इतो नेता हि MBh. 3, 2618. mit acc.: तावच्छेदिकाभिर्विमोक्षितः । यावत्तृतीये प्रहरे द- एडाधिपतिरागमत् ॥ KATHÁS. 4, 58, 18, 122. mit imperf.: यावत्तत्रागतो ऽभवत् 4, 61. mit Ergänzung der copula: उच्छेषणं तु तत्तिष्ठेद्यावद्विप्रा विसर्जिता: M. 3, 265. JÁÓN. 2, 141. R. 1, 64, 19. 3, 55, 19. VARÁN. Bñ. 8, 55, 25. KATHÁS. 7, 28. यावत्कालस्य पर्ययः MBh. 1, 5729. Spr. 2764. या- वच्छन्नेरौहिणीयोगः Vikr. 38, 12. यावज्जीवितसंतपः MĀRK. P. 110, 26. Bñ. P. 11, 24, 19. स्थीयतामत्र यावदागमनं मम MBh. 1, 2876. R. 2, 32, 24. R. GORR. 2, 26, 26. 31, 13. 5, 3, 74. MĀRK. P. 22, 14. यावत्तुर्गदर्शनम् R. 1, 40, 14 (41, 15. 17 GORR.). 40, 18 (50, 17 GORR.). यावदतसमापनम् Bñ. P. 8, 16, 45. दत्तिपांश्चापि यावच्चालान्यावच्छर्मण्वती नदी (चर्मण्वती नदीम्?) MBh. 1, 5513; vgl. h) β). — f) यावत् mit einer Negation so lange nicht, bevor, ehe, bis dass; mit praes.: शूरेणा हि समस्तावग्यावहेदे न ज्ञायते M. 2, 172. 5, 126. 11, 153. भवतो ऽश्ममाय गच्छाव यावन्न पिता समैति MBh. 3, 10076. 5, 7486. न रुन्मि (निरुन्मि ed. Calc.) पात्सुगुनं या- वत्तावत्पादो न धावये 8, 304. 13, 4558. R. 1, 65, 15. R. GORR. 1, 41, 29. 67, 8. 3, 1, 28. 30. 68, 37. KUMĀRAS. 4, 20. Vikr. 61, 10. ÇĀK. 139, v. 1. Spr. 533. 1026. fg. 1030. 1861. 1916. 2485. 2001. 3168. KATHÁS. 13, 42. 32, 206. 33, 4. G. MĀRK. P. 100, 37. PAÑĒAT. 21, 3. 61, 3. Hit. 13, 10. 43, 12. VRT. in LA. (III) 21, 15. पुराधर्मो वर्तते नेरु यावत्तावद्भक्त्यामः सुरलोको चिराय MBh. 13, 4556. mit potent. AV. 12, 4, 27. Spr. 2479. Bñ. P. 3, 18, 25. तावत्स्यादशुचिर्विप्रो यावत्तत्स्यादर्निदंशम् M. 3, 79. mit fut. KĪND. Up. 6, 14, 2. MBh. 3, 2623. 13, 4558. R. 2, 90, 5. fg. R. GORR. 2, 16, 19. mit imperf. RĪGA-TAR. 4, 579. ohne verbum finitum: यावन्न कृतमूलास्ते — तावत्प्रहृणीयास्ते MBh. 1, 7426. यावत्परधनेषिणाः ॥ न हरे ते गताः 7763. 3, 15340. R. 2, 99, 8. KATHÁS. 10, 119. यावन्न शून्या दिशः Spr. 634. 2482. यावद्वयमनागतम् 1029. 2484. यावन्न bedeutet auch falls nicht: यावच्च नास्वादयसि प्रथमं भूयते रक्तं तावन्मम देवगुरुकृतः शययः स्यात् PAÑĒAT. 62, 1. ob nicht: विज्ञासनाय रक्तं ते मया शाकरसीकृतम् । यावन्ना- व्याप्यरुकारः परित्यक्तस्त्वया मुने ॥ KATHÁS. 5, 136. — g) न परम् und न केवलम् — यावत् so v. a. nicht nur — sondern sogar: प्रज्ञानां न परं च- क्रे यः पितेवानुपालनम् । यावद्गुरुवि ज्ञानमपि स्वयमादिशत् ॥ KATHÁS. 27, 14. ततश्चिकित्स्यमानः सन्त्रणस्तस्य दिने दिने । न परं न हरेद्वैव या- वन्नाडीत्वमाययो 28, 160. 29, 123. fg. त्यक्त्वास्मान्किं त्वया नीतं न परं वत मानसम् । यावच्छरीरम् (von BROCKHAUS als comp. gefasst) घृयेतो निः- स्नेहपुरुषो दशाम् ॥ 86, 59. न केवलम् । प्रबुद्धो नैततानङ्गप्रभो यावत्स्व- मप्यसिम् ॥ 52, 217. 53, 125. PAÑĒAT. 31, 17. — h) praep. α) während, mit acc.: सप्ताष्टदिवसं यावत् R. 1, 10, 20 (21 GORR., सप्ताष्टदिवसाव्राजा ed. Bomb.). वर्षं यावत् ein Jahr lang Spr. 1441. सकलां रात्रिं यावत् PAÑĒAT. 117, 5. मासमेकं यावत् Hit. 42, 2. यावद्वर्षाणि द्वादश Suçr. 1, 167, 14. — β) bis (räumlich und zeitlich), mit acc.: धरणीं विभिडुः क्रुद्धाः सर्वे या- वद्रसातलम् R. GORR. 1, 41, 23. यावदग्रनखं लिप्ता चन्दनेन सुगन्धिना 2, 8, 48 (9, 43 SCHL.). रविरग्यानुपातव्यो यावदस्तमथोदयम् 4, 60, 8. स्वगुरुं यावत् KATHÁS. 54, 47. सर्पकोटरे यावत् PAÑĒAT. 98, 23. Hit. 111, 18. न- दीं यावच्छरावतीम् H. 982. दत्तिपां वेदिश्रोणिं यावत् Schol. zu KĪTJ. Çr. 5, 4, 9. पादाङ्गो यावत् VARÁN. Bñ. 8, 58, 46. समयः परिपाल्यो नो या- वद्वर्षं त्रयोदशम् MBh. 3, 15311. यावच्छुक्ता त्रयोदशीम् Bñ. P. 8, 16, 48.

यावत्स्तोत्रमासिम् Schol. zu KĪTJ. Çr. 9, 7, 4. अवभृथकालं यावत् 6, 8, 8. सूर्योदयं यावत् R. 2, 65, 11. परिषपनं यावत् DĀ. 166, 14. वागमनं या- वत् KATHÁS. 93, 71. संध्याकालं यावत् PAÑĒAT. 87, 20. त्रयपराजये यावत् DHŪRTAS. 92, 3. Statt des acc. der nom. mit folgendem इति: प्रकृत्या इत्यधिकारो ऽस इति यावत् Schol. zu P. 6, 2, 187. 3, 3, 19. SIDDH. K. zu 4, 1, 82. अत उर्ध्वमोषत्परिकाषिणीवत्सततिरिति allmähliche Abnahme bis man siebenzig zählt Suçr. 1, 120, 6. त्रिंशदिति यावत् VARÁN. Bñ. 8, 50, 19. fg. पञ्च यावदिति 53, 10. अथ यावत् bis heute Hit. 20, 19. ततः प्रभृति सर्गाश्च यावद्विशत्पगायताम् bis zwanzig, bis zum zwanzig- sten (adv. comp.) R. 7, 94, 16; vgl. oben u. e) am Ende. यावदा mit abl. dass.: यावदा स्थैर्यसंभवात् Suçr. 1, 18, 10. यावत् allein mit abl.: यावद्वा- स्तनपानाच्च यावच्छायेपसेवनात् । जस्रवः कर्मणा वृत्तिमाप्नुवन्ति युधिष्ठिर ॥ MBh. 3, 1205. — 3) यावता (instr.) wie weit, wie lange: यावता (= यदा Comm.) चित्रकूटस्य नरः प्रज्ञापयन्ते R. 2, 54, 29. यावता जीवेत Bñ. P. 1, 2, 10. 5, 22, 5. 6. bis dass: यावता दश पूर्वैरन् Litj. 9, 2, 4. mit einer Negation so lange nicht, bevor: नागमद्यावता गुरुः Bñ. P. 9, 13, 3. या- वता नागतो गतः 3, 23. तावतैव कुलवृद्धिर्वावता पाणिग्रहणं न भविष्यति Z. d. d. m. G. 14, 370, 19. यावता sobald als, in dem Augenblick als: या- वता राजा हारमुद्वाह्य पश्यति तावता u. s. w. 371, 23. यावता सर्वे ऽपि तं लात्वा क्रियन्ते मार्गं गतास्तावत् Vorz. d. Oxf. H. 156, a, 27. — 4) या- वति (loc.) wie weit ÇAT. Br. 8, 6, 3, 8. wie lange: यावति तत्र सूर्यो गच्छेत् TBr. 1, 5, 3, 1. — Vgl. तावत्.

यावन्मात्रं (यावत् + मात्रा) adj. (f. घ्रा) 1) welches Maass habend, wie gross, wie weit sich erstreckend: यावन्मात्रमुत्तवणं तावद्गुणद्वयं वार्धर्चं वा u. s. w. ÇĀKKH. Br. 26, 5 bei MÜLLER, SL. 406. पुरे तावत्समेवास्य तनोति रविरातपम् । दीर्घिकाकमलोन्मेषे यावन्मात्रेण साध्यते ॥ KUMĀRAS. 2, 33. — 2) mässig, unbedeutend, winzig: मात्रम् adv. ein wenig, einiger- maassen: यावन्मात्रेण च मया सहयेन MBh. 7, 7274. यावन्मात्राणि स- त्क्रिया Spr. 3423. यावन्मात्रमिवैवावद्येत् ÇAT. Br. 1, 7, 3, 9. तस्य देवा यावन्मात्रमिव गन्धस्यापतन्नुः 4, 1, 3, 8. यावन्मात्र इवावस्य रसः सर्वमम- मयति 10, 3, 5, 12. नक्तं यावन्मात्रमिवैवापक्रम्य विभोति Air. Br. 4, 5. या- वन्मात्रमुपयो न प्रतीकं सुपुण्यैर्ऽवसते RV. 10, 88, 19.

यावयत्सर्वं (यावयत्, partic. praes. vom caus. von 1. यु, + सखि) m. ein abwendender d. h. vertheidigender, schützender Geführte: रुषिः स यो मनुर्किंतो विप्रस्य यावयत्सखः RV. 10, 26, 5.

यावयद्वैपस् (यावयत् + द्वे°) adj. Feinde fernhaltend RV. 1, 113, 12. 4, 52, 4.

यावयूक m. = यवतार RATNAM. im ÇKDr. Suçr. 2, 7, 12. ÇĀKKH. Sañh. 2, 2, 63. °ज Suçr. 4, 227, 13. 2, 127, 7. VĀGBH. 6, 151.

यावसं (von यवस) UNĀDIS. 3, 119. m. = तृणसंतति UéGVAL. — यावसानि Hit. III, 33 unnöthige Aenderung LASSER'S; vgl. Spr. 5028.

यौवास und यावसं adj. von यवास (विकारे, अवयवे) gaga पलाशादि zu P. 4, 3, 141.

याव्य partic. fut. pass. von यु P. 3, 1, 126. Vor. 26, 7 (von यु, योति). = पाप्य unbedeutend H. 1442, Sch.

यौषु n. nach SĀS. Umarmung, coitus; nach den Zusammensetzungen ober die beim coitus stattfindende Ergiessung (auch des Weibes): ददा- ति मयं याडुरी याडूनी भेष्या शता RV. 1, 126, 6. — Vgl. ख°, बुद्ध°,

मु०. Könnte zu यस् gehören.

याशोधरेय (von यशोधर) m. metron. des Rāhula Trik. 4, 1, 12, wo fälschlich यशो० gedruckt ist; ÇKDā. und Wilson haben die richtige Form.

याशोभद्र (von यशोभद्र) m. Bez. des 4ten Tages im Karmamāsa Ind. St. 10, 296.

याष्ट्रीकं (von यष्टि) adj. mit einem Stocke —, mit einer Keule bewaffnet P. 4, 4, 59. Vop. 7, 15. AK. 2, 8, 2, 38. H. 771. Rāga-Tar. 6, 203. 215. 217. 237. f. ई Pat. zu P. 4, 1, 15.

यास 1) m. = यवास *Alhagi Maurorum Tournef.* AK. 2, 4, 2, 10. RATNAM. 119. Vgl. धन्व०. — 2) f. *स्रा* eine Drosselart, *Turdus Salica* ÇABDAM. im ÇKDā.

यास्क (von यस्क) m. patron. gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. N. pr. eines Lehrers, Verfassers des Nirukta, Çat. Br. 14, 3, 2, 21. 7, 2, 27. RV. Pāt. 17, 25. MBu. 12, 13230. Ind. St. 4, 17. 103. 3, 396. 8, 243. Verz. d. Oxf. H. 113, b, 3. 102, b, 21. pl. यास्का: Jaska's Nachkommen (fehlerhaft für यस्का: nach P. 2, 4, 63) PRAVARIDHJ. in Verz. d. B. H. 60, 26. Sāmśk. K. 183, b, 8. f. यास्की und pl. यास्वय: P. 2, 4, 63, Sch. यास्का: die Schüler Jaska's ebend.

यास्कायनि m. patron. von यास्क P. 4, 1, 91, Sch.

यास्कायनीय m. pl. die Schüler Jaskājani's ebend.

यास्कीय m. pl. desgl. ebend.

यित्थ m. N. pr. eines Mannes Rāga-Tar. 7, 274.

यियन्तु (vom desid. von 1. यन्) adj. zu opfern im Begriff stehend MBu. 2, 533. 7, 2172. 12, 4483. 13, 3326. RAGH. 13, 3.

यियविषु (vom desid. von 2. यु) adj. Jmd (acc.) mit Etwas (instr.) zu bedecken —, zu überschütten im Begriff stehend BHATT. 9, 35.

यियासु (vom desid. von 1. यी) adj. zu gehen —, aufzubrechen —, in's Feld zu ziehen im Begriff stehend MBu. 1, 844. 7, 697. 8, 3386. Kām. Nit. 11, 21. Mārk. P. 99, 11. VARĀH. BRH. S. 88, 23. 93, 49. JOGAJĀTRĪ 4, 5. योगयात्राम् Spr. 2310. वितस्तातः Rāga-Tar. 1, 163. यमसादनम् MBu. 1, 0276. स्वर्णादीपम् KATHĀS. 86, 75. तपसे वनम् Mārk. P. 36, 4. 109, 38. 42. 119, 15. 129, 19. 21. यमलोकाय MBu. 7, 3002. ब्रह्मलोकाय 5985. तज्ज्ञाय KATHĀS. 54, 148. मिथिलां प्रति R. 4, 33, 15 (34, 13 GORR.). प्रियां प्रति KATHĀS. 71, 107. भीष्मम् auf Bhīshma loszugehen beabsichtigend MBu. 6, 3761. हंसैर्यियामुभिः im Begriff stehend davonzufliegen MĀKĪ. 76, 4. यियासवः प्राणाः Rāga-Tar. 4, 230.

1. यु pronom. Stamm der 2ten Person in den Formen: 1) du. युर्वम् nom. RV. 1, 13, 6. 93, 5. 112, 3. 117, 13. 119, 10. Çat. Br. 1, 6, 2, 13. युर्वाम् acc. RV. 1, 109, 5. 7, 83, 1. nom. und acc. in der klassischen Sprache; युर्वभ्याम् RV. 1, 108, 2. 109, 2. 117, 25. युर्वभ्याम् 109, 4. 8, 5, 3. 26, 16 und in der klass. Spr.; युर्वत् RV. 1, 109, 1. युर्वाम् 112, 2. 117, 13. 119, 3. 5. 7, 72, 2. युर्वयोस् Çat. Br. 1, 6, 2, 13. 18 und in der klass. Spr.; vgl. युव-देवत्य, युवद्विक्, युवधित, युवयु, युवाकु, युवादत्, युवानीत, युवायु, युवा-युन्, युवावत्. — 2) pl. युर्वम् RV. 1, 13, 2. 86, 9. 4, 41, 5. त्वं मे गुरुः = यूयं मे गुरुवः Kāc. zu P. 1, 2, 59. युर्वान् RV. 8, 7, 6. युर्वाम् (falscher) acc. pl. f. VS. 11, 47, wofür युर्वान् TS.; युर्वामिस्, युर्वभ्यम् RV. 1, 88, 2. युर्वम् 7, 60, 10. 93, 5. युर्वत्सम् R. 7, 8, 7. युर्वाम् RV. 1, 39, 2. 110, 7. युर्वामेकः At. Br. 2, 6. Çat. Br. 11, 5, 4, 12. öfters mit Elision des Endconsonanten: युर्वामेकी RV. 7, 59, 9. युर्वामेकः Çat. Br. 3, 2, 4, 39. 5,

VI. Theil.

2, 3, 15. युर्वाम्, युर्वम् loc. (angeblich nom. P. 7, 1, 39, Sch.) RV. 8, 47, 8. 37, 19.; vgl. युर्वदीय, युर्वयस्, युर्वाम्, युर्वदत्, युर्वानीत, युर्वाम्, युर्वमित, युर्वाम्; am Anf. eines comp. युर्वम् in der klass. Sprache gaṇa सर्वादि zu P. 1, 1, 27. AK. 3, 6, 2, 46.

2. यु, यैति Dātup. 24, 28 (मिश्रणे und धर्मिश्रणे; vgl. 3. यु). P. 7, 3, 89, Sch. पुनैति, पुनैति Dātup. 31, 9 (बन्धने). erhält den Bindvocal इ Kār. 1. 9 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. Vop. 8, 60. युयविथ P. 6, 4, 126, Sch. यविता Vop. 9, 11. युवा P. 7, 2, 11, Sch. In der klassischen Sprache haben wir keine Form des verbi finiti angetroffen; in der älteren Sprache erscheinen folgende Formen: योमि, युर्वते, युवासे, युर्वस्व, युववत्, युते, युवते 3 pl., युताम् 3. sg., (नि)युयोतम्, युर्ववत्, युर्वै, युर्वित् fut.; (नि)यूय, partic. युत. 1) ansehen, anspannen; anbinden, festhalten: योक्त्रं युते TBu. 3, 3, 2, 2. युत्वा किं त्वं रथासक्तं युवस्व योष्या वसो RV. 8, 26, 20. वायौ शतं करीणां युवस्व योष्याणाम् 4, 48, 5. कदा धियो न नियुतो युवासे 6, 33, 3. वडिशयुतं पिशितम् befestigt an Spr. 36. — 2) an sich ziehen, in Besitz nehmen, in die Gewalt bekommen: योषा वा इयं वायदेनं न युविता weil sie ihn nicht an sich ziehen — d. h. nicht an sich herankommen lassen will Çat. Br. 3, 2, 2, 22. स यमो देवानामिन्द्रियं धीर्यमयुवः TS. 2, 1, 2, 3. 2, 2, 2. 6, 6, 2, 3. यदे ज्ञात इदं सर्वमयुवत तस्माद्यविष्ठः Çat. Br. 7, 3, 2, 38. सर्वाः सपत्नानामोयधीर्युते 3, 6, 2, 10. 1, 7, 2, 25. Ig. 8, 4, 2, 11. 13, 6, 2, 9. संवत्सरमेव धातव्यायुवते Kāth. 36, 2. तं त्वं योमि ब्रह्मणा दिव्य देव festhalten AV. 2, 2, 1. चन्द्रो यतामगतस्य पन्थाम् K. zwingt ihn auf den Weg der Nimmerwiederkehr 11, 10, 16. — 3) Jmd in die Gewalt geben: चन्द्रं रयिं चन्द्रं चन्द्राभिर्गणितं युवस्व RV. 6, 6, 7. — 4) verbinden, vermengen: यूयं यैति: Nir. 4, 24. युत hinzugefügt Sūras. 8, 1. verbunden, vereinigt Trik. 3, 2, 1. H. an. 2, 188. MED. I. 48. पाणिर्निकुब्जः प्रसृतस्ती युतावज्जलिः AK. 2, 6, 2, 36. H. 596. ० ज्ञानु 436. यौतकं युतयोर्दयम् ehelich Verbundene 320. in Conjunction stehend mit: रोहिणीयुतः शशी VARĀH. BRH. S. 24, 12. 36. सूर्यः सौम्ययुतो वीक्षितो ऽपि वा 40, 13. 42, 14. 69, 4. राकया वानुमत्या वा मासर्ताणि युतान्यपि Buig. P. 7, 14, 22. verbunden mit, vermehrt um (d. i. wozu hinzugefügt worden ist), versehen mit, im Besitz seiend von Sūras. 1, 67. युता मासैर्धनुष्कादिभिर्गते: 48. लब्ध० 2, 59, 3. 23, 9, 5. 10, 2. VARĀH. BRH. S. 8, 20. 53, 6. 10. 13. चतुर्युता विंशतिः vierundzwanzig 38, 17. 23. 81, 32. षट्क्रियस्रदियुतः शककालस्तस्य राज्यस्य so v. a. 2326 Jahre vor der Çaka-Ära 13, 3 (= Rāga-Tar. 1, 56). Bhīshāp. 31. दिव्यै रत्नमयैर्वैतैः फलपुष्पप्रदीपैः (सभा) versehen mit MBu. 2, 354. 3, 2402. तेजसा यशसा लक्ष्म्या स्थित्या च परया युता (वैदर्भी) 2410. 12004. कृष्टपुष्टनैर्युता (नगरी) R. 4, 3, 14. BHATT. 1, 7. स्वपत्न्या युतः सर्वैः स ददशे वणिक् so v. a. der Kaufmann mit seiner Frau KATHĀS. 13, 176. धातव्यौ रुनुमयुतः mit seinen beiden Brüdern und mit Han. Buig. P. 9, 10, 32. पयः शक्ता युतम् VARĀH. BRH. S. 80, 25. 31, 5. गुणैर्युतम् (सलिलम्) 54, 122. 56, 20. 27. मुदा (könnte auch मुद + घायत sein) MBu. 3, 6061. 7226. स्नायु० M. 6, 76. मधु० Suca. 2, 162, 13. श्री० R. Einl. राष्ट्राणि धनधान्ययुतानि 1, 1, 90. गोयुतानूप 2, 49, 10. मालां यमोत्पलयुताम् zusammengefügt aus, bestehend aus 3, 52, 26. फलानि धृः एतावत्युतानि mit LA. (III) 59, 4. शाल्यवर्षं सघृतं पयो-दधियुतम् Spr. 2853. AK. 2, 6, 2, 34. VARĀH. BRH. S. 12, 16. 20, 6. 30, 21. 30. 46, 32. 48, 31. 53, 68. 125. श्राव्ययुतस्तु beschmiert mit 55, 19. स्वे-

दयुताङ्ग 78, 17. भोगयुत = भोगिन् 68, 18. त्याग° = त्यागिन् 111. बल° = बलिन् 69, 1. 81, 9. 12. 13, 10. 15, 24. 54, 106. वाक्युत (यान) 46, 60. पर्याणादियुतो वाञ्छी 93, 6. वसन्तकयुता देवी दग्धा zugleich mit KATHA. 16, 14. 25, 224. 123, 262. ÇUK. in L.A. (III) 33, 13. नानारत्न° im Besitze seiend von Ver. ebend. 1, 17. धर्मा पागादिभिर्युतः so v. a. der Opfer u. s. w. vollbringt AK. 2, 7, 1. (नृणां धर्मम्) वर्षाश्रमाचारयुतम् in Verbindung stehend mit, betreffend Buha. P. 7, 11, 2. रामसंदर्शनयुतां सीते बुद्धिं निवर्तय R. 3, 61, 85. — 5) यौति = धर्षतिकर्मन् NAGH. 3, 14; vgl. oben u. 2) AV. 2, 2, 1. — Vgl. अयुत, गोयुत.

— caus. पावयति, अययिष्यत् P. 7, 4, 80, Sch.

— desid. पियविषति und युयूषति P. 7, 2, 49. 4, 80, Sch. Vor. 19, 8. an sich ziehen —, festhalten wollen: युयूषतः सर्वयसा तदिद्वयुः RV. 1, 144, 3. süßeln: कृञ्चा वाञ्छं न गध्यं युयूषन् 4, 10, 11. — Vgl. पियविषु.

— desid. vom caus. गियावयिषति P. 7, 4, 80, Sch.

— intens. योयोति P. 7, 3, 89, Sch. योयुवति 6, 4, 87, Sch.

— व्यति unter einander mengen, vermengen: अन्योऽन्यं स्म व्यति-युतः (2. du.) शब्दान् शब्दैस्तु भीषणान् BHATT. 8, 6.

— अग्रि, partic. °युत enthalten in (acc.), eingefasst in: स्त्रोयोनिम-भियुतो गर्भः Nir. 2, 19.

— घ्रा 1) an sich ziehen, erfassen RV. 2, 37, 2. स मध् घ्रा युवते 9, 77, 2. घ्रा स्वमन् युवमानः 1, 88, 2. घ्रा ज्ञाया युवते पतिम् zieht in ihre Arme 103, 2. घ्रा रूष्मीन्दैव युवसे स्वयः die Zügel TBu. 2, 7, 10, 2. वयसि समासं प-तावायुवानानि पतसि indem sie die Flügel anziehen ÇAT. Ba. 4, 1, 2, 26. घ्रायुवाना इव हि प्लवते 9, 4, 1, 8. युक्तः सर्वैः पाद्भिः सममायुते das Zugthier zieht mit allen Füßen zugleich an 13, 2, 3, 6. 11, 5, 2, 8. — 2) sich einer Sache bemächtigen, einnehmen: विश्वस्य यो मनं घ्रायुयुवे RV. 1, 138, 1. — 3) Jmd Etwas verschaffen: रायस्योष लम्सम्भ्यं गवां कुल्लिं जीवस् अयु-वस्व TS. 2, 4, 5, 2. — 4) आयुत am Ende eines comp. verbunden —, ver-sehen mit: सिंरुशार्हलमातङ्गवरार्कर्मगायुत (वन) MBh. 3, 2439. 2464. पद्मसौगन्धिकायुत 12041. 14, 2548. R. 1, 50, 5. 53, 5. 2, 31, 3. 53, 83. 59, 31. 94, 23. 96, 3. R. Gora. 2, 57, 5. 3, 79, 40. 5, 14, 43. Bhāg. P. 11, 14, 41. Ueberall am Ende eines Çloka durch das Metrum bedingt für das ein-fache युत. — Vgl. आयवन (Geräth zum Mengen). — intens. etwa sich zusammensziehen, sich hineinschmiegen: आयोयुवानो वृषभस्य नीळे RV. 4, 1, 11.

— अग्र्या (mit Flügelschlag) zustreben auf: पादाग्र्यामेव तच्छिष्यं शिरो ऽग्र्यायति, पताग्र्यासे तच्छिष्यं शिरो ऽग्र्यायुवते Ait. Br. 4, 13.

— उदा aufstören, aufrühren: चक्रं नेतृणाम् त्रिरुदयति KAUC. 2. GORH. 1, 7, 7. 4, 1, 5. 2, 11.

— समा, partic. °युत zusammengebracht, — getrieben Nir. 4, 24. मा-लो प गच्छतिःसुयुताम् zusammengefügt —, bestehend aus MBh. 4, 1778. तर्कं व्योषतारसमायुतम् verbunden mit Suca. 1, 170, 14. शरीरं श्रीसमा-युतम् MBh. 13, 7445.

— उद् in die Höhe ziehen: उत्पूषणी युवामहे ऽभीर्गुरिव सारथिः RV. 6, 87, 6. ऊर्ध्वमुद्योति (प्रस्तरम्) TS. 2, 6, 5, 5. यदि ते मन उद्युतम् verrückt AV. 6, 111, 2. — Vgl. उद्याव.

— नि 1) anbinden, festmachen: रथानया निपूय RV. 10, 70, 10. TBu. 3, 6, 24, 2. तत्तद्वज्रं नियुते तस्मिन्मृद्वाम् RV. 1, 121, 3. नि पयुवेथे नियुतः

180, 6. 7, 91, 5. — 2) Jmd Etwas in die Gewalt geben, verschaffen: रथि-नि वाञ्छं अत्यं युवस्व RV. 7, 5, 9. 40, 2. 92, 3. भोक्षन् न्यत्रये युयोतम् 68, 5. तस्मै शत्रून् स्वधैरान्युवति कृत्ति वृत्रम् 10, 42, 5. धातव्यस्य पद्मस्युवते er bringt in seine Gewalt TS. 2, 6, 3, 3. विषो न शुभा नि युवे जनानाम् RV. 8, 19, 33. — Vgl. नियव, नियुत् (u. 1) ist zu setzen: Verleihung, Ge-währung; 3) die Bed. Zugthier ergiebt sich unmittelbar, नियुत. — in-tons. anbinden: न्येषां चर्षणीनां चक्रं रश्मिं न यौयुवे RV. 10, 93, 9.

— परि, partic. °युत rings umfassend: योनिः परियुतो भवति Nir. 2, 8.

— प्र unrühren, mengen: पार्थेन वसाक्षेम् प्रयौति TS. 6, 3, 42, 1. auch ÇAT. Ba. 3, 8, 2, 24, wo damit in Verbindung gesetzt ist प्रयुतं द्वेषः VS. 6, 18; etwa durch verstört wiederzugeben. Hierher das adj. प्रयुत् in प्र-युतो न पातारः (irrig betont) Menger oder Verstörer (des Soma), nicht Trinker, von den Steinen gesagt. प्रयुवतो गच्छति mengend Nir. 9, 26. युवा प्रयौति कर्माणां vermengt, stört 4, 19. प्रयुवतीमिव शर्मणीमिषुम् zerstörend 10, 29. — Vgl. प्रयुत.

— प्रतिप्र s. प्रतिप्रयवण.

— प्रति anbinden, heimen: प्राणानिवास्यं प्रतीचः प्रतिपौति TS. 3, 4, 8, 5. प्रतिपुतो वरुणस्य पाशः 6, 6, 2, 5.

— वि s. u. 3. पु mit वि.

— प्रवि partic. °युत vollgestopft: यमुना प्रयुवती गच्छतीति वा प्र-वियुतं (= स्तिमितमिव तरंगैः Durga) गच्छतीति वा Nir. 9, 26.

— सम् 1) med. an sich bringen, in sich aufnehmen; aufzehren: सं यो वनी युवते शुचिदन् RV. 7, 4, 2. सं यो वनी युवते भस्मना द्ता 10, 115, 2. 191, 1. अयो गा वीञ्चिन्वुवसे समिन्दन् 6, 47, 14. — 2) Etwas mit Jmd ver-binden so v. a. mittheilen: सं यदेजो युवते विश्वमाभिः RV. 5, 32, 10. — 3) verbinden, vermengen VS. 1, 22. मृदम् ÇAT. Ba. 6, 5, 2, 3. TS. 2, 4, 9, 2. 5, 1, 9, 5. KĀTJ. Ça. 2, 5, 14. न च कां च न काञ्चनसमचित्तिं न कपिः शि-खिना शिखिना समपौत् mit Feuer in Verbindung bringen so v. a. in Flammen setzen BHATT. 10, 5. मुदा संयुहि काकुत्स्थम् so v. a. in Freude versetzen 20, 16. संयुत gebunden: सत्यपाशेन R. 2, 34, 30. अश्वं रथरश्मि-संयुतम् RAGH. 3, 42. नावः संयुताः gut zusammengefügt, — gezimmert R. GORH. 2, 97, 17 (संस्कृताः 89, 12 SCHL.). असंयुत nicht zusammengefügt, — zu-sammengesetzt Bhāg. P. 3, 11, 1. संयुत und अ° verbunden und unverbunden (Hände) Vorz. d. Oxf. H. 86, a, 24. fgg. 201, b, 30. 81. 86. 202, a, 1. 15. एकत्र संयुतो VARAH. BRH. S. 54, 76. परस्परं संयुतो 79, 16. किमस्मान्संयुतदोषा-क्षरेण निषुथ (v. l. संभूत°) gehäuft, allerhand ÇAK. 69, 15. मधुना संयुतं पर्वम् verbunden mit AV. 6, 30, 1. GORH. 4, 7, 21. सन्नेन ÇĀRṆG. SĀM. 1, 3, 10. लिङ्गदेहेन BĀLAB. 10. षष्टिः षड्विंश संयुता sechsundsechsig RĪGĀ-TAR. 1, 54. कामो धर्मो वार्थेन संयुतः Bhāg. P. 4, 8, 64. रसेनावेन पेयेन ले-न्यचोव्येण संयुतम् । अन्नानां निचयं सर्वं सृजस्व bestehend aus R. 1, 52, 24. पावकं (पावकं die neuere Ausg.) च वलिं कुर्यादधिना (दध्ना च die neuere Ausg.) सह संयुतम् HARIV. 7855. ग्रामे चापडालसंयुते KAUC. 141. देशे पा-ण्डवसंयुते MBh. 4, 938. Spr. 4118. मृत्युसंयुत TS. 1, 5, 9, 4. रथोद्विष्टः -युताः (दिवोक्तसः) MBh. 1, 1108. 5, 7479. शमसंयुता (गीतमी) 13, 17. मुखै-वर्ण्य° Spr. 372. प्रतिष्ठा भाग्यसंयुताम् 3965. RAGH. 9, 54. वित्त° VARAH. BRH. S. 15, 21. 21, 31. 24, 36. 55, 30. 68, 112. 77, 16. 81. 86, 74. KATHA. 44, 168. Bhāg. P. 4, 1, 3. 2, 1, 25. 3, 33, 17. 4, 20, 13. विद्याविज्ज° RĪGĀ-TAR. 4, 580. BRAHMA-P. in L.A. (III) 49, 14. अशीतिसंयुतं शतम् hundred

und achtzig VANĀH. BṘH. S. 32, 31. 7, 12. 83, 12. 84, 85. SŪRAS. 1, 52. 2, 58. 3, 19. प्रुभ० in Conjunction stehend mit VANĀH. BṘH. S. 21, 31. 103, 6. मन्त्रमिन्द्राभिष्टवसंयुतम् so v. a. enthaltend R. GORR. 1, 64, 19. प्रेष्य० (नामन्) so v. a. Bezug habend auf M. 2, 82. मन्त्रं पाङ्गुयसंयुतम् 7, 58. क्रोधमात्मनि संयुतम् (संश्रितम् ed. SCHL.) so v. a. gerichtet gegen R. GORR. 2, 9, 7. संयुत SĀV. 5, 33 fehlerhaft für संयत, wie MBH. 3, 16781 gelesen wird. — Vgl. संयाव. — desid. s. संयुषुषु.

3. पु. पुष्येति, angeblich पुषुधि neben पुषोधि P. 3, 4, 88. Sch. (वि)पूयोत्, पुष्यवत्, पूष्यवत्, पुषवन्. (वि)पुव, पुवते, पुवत्, (वि)पुवत्, पुष्यौत्, घयावि, यावीत्, पूषम्, पूषत्, पोषति, पोषुस्, पोषम्, पोष् 2. sg.; infin. यौतवे, यौतवै, यौतौत्. 1) fernhalten, trennen von; bewahren vor (abl.); verwehren, vor-enthalten; abwehren (mit acc.): पुषोध्यपुष्मेद्वेषासि RV. 2, 6, 4. 29, 2. पुषोध्यपुष्मञ्जुराणमेनः 189, 1. पुषोतं नो घनपुत्यानि गतोः 3, 54, 15. द्वेषासि पुषुतं सूर्यादधि 6, 59, 8. 7, 34, 13. 50, 9. 71, 1. 2. 8, 18, 5. 8. पुषोतना नो घ्नन्सः 10, 11. 31, 16. 60, 15. न तममे घ्रातयो मत्तं पुवत्त रायः 4. यस्य नू चिदेव इणे योतोः 6, 18, 11. विश्वा घ्नीती र्षसा पुषोधि 2, 33, 8. ÇAT. BR. 6, 8, 9. med.: मा नः सूर्यस्य संदेशो पुषोधाः RV. 2, 33, 1. मार्किष्ठे रूति-मेद्वो पुषोत 8, 60, 8. घ्राव्यन्याघा द्वेषासि VS. 28, 15; vgl. TBa. 3, 6, 22, 1. Nir. 9, 42. नरया पूयते 10, 39. पुत getrennt, = पृथक् II. a. n. 2, 188. = पृथग्भूत (so ist zu lesen st. ऽपृ०) Mnd. I. 48. KAN. 7, 2, 13. तं वत्सा उप तिष्ठत्येकशीर्षापो युता (könnte auch zu 2. पु gehören) दश AV. 13, 4, 6. Dieses ist das पु अग्निश्रेणो DnĀTUP. 24, 23. — 2) sich fernhalten, getrennt bleiben, — werden: गमत्स शिप्री न स यौषत् RV. 8, 1, 27. 33, 9. मा ते पुषोम संदेशः AV. 7, 68, 3. स दत्तान्मा पूषम् 6, 123, 4. न राष्ट्रान्न तस्य विशो पुवते या ऽपुतं ददाति ÇĀṆKH. Ça. 15, 16, 17.

— caus. पर्वयति und पर्वयति (vgl. AV. PRĀT. 4, 92) trennen, fernhalten u. s. w.: संस्थावाना पवगसि त्वमेक इत् RV. 8, 37, 4. 1, 5, 10. यावया दिव्युमेभ्यः 6, 46, 9. 12. उत मा सामान्यवपुस्त्रिन्दवः 8, 48, 5. 10, 102, 3. 127, 6. 182, 5. ब्रह्मद्विषः सूर्याग्रावयस्व 5, 42, 9. AV. 1, 2, 3. 5, 22, 6. 7, 63, 1. VS. 5, 26. ÇAT. BR. 13, 8, 3. 13. पर्वयते (ऽगुप्सायाम्) DnĀTUP. 33, 36.

— Intens. sich zurückziehen, zurückweichen; klaffen: योष्टिदस्यामवो घ्नन्ते: स्वनादयोपवीद्वियसा वज्रं इन्द्र ते RV. 1, 52, 10. नदं व घ्नोदतोनां नदं योपुवतीनाम्। पतिं वो घ्न्यानां धेनूनामिपुध्यसि aestuantium, recedentium 8, 58, 2. न यस्याः पारं ददृशे न योपुवत् kein Ende —, keine Lücke habend AV. 19, 47, 2. — Vgl. पवयावन्.

— अयं besettigen: अयं स्वसारं सनुतपुयोति RV. 1, 92, 11. 5, 87, 8. 8, 11, 8. 9. 104, 6.

— अयं abtrennen: अयपुवती Nir. 4, 11. — caus. fernhalten Nir. 9, 42.

— निस् besettigen: निपुवापो अशस्तीः RV. 4, 48, 2.

— प्र besettigen: नकिष्ठे कर्मणा नश्वं प्रयोषत् RV. 8, 31, 17. partic. प्रयुत nach den Comm. getrennt, zerstreut; wohl besser abwesend, zerstreut so v. a. achilos, sorglos (मनसा प्रयुतः). MAH. zu VS. 11, 75 erklärt अप्रयावम् durch अग्रमतम् und für अग्रयुत RV. 7, 100, 2 würde achteam passen. Man vgl. ausserdem प्रयुति, अग्रयुवन् und युक् mit प्र. धेनुं चरसी प्रयुतामगोपाः RV. 3, 57, 1. 55, 4. अकिं प्रयुतं शयानम् 5, 32, 2. — Vgl. प्रयोत्तर.

— वि 1) sich trennen, — scheiden: न म् इन्नेण सध्यं वि यौषत् RV. 2, 18, 8. मा वि यौषम् 10, 85, 12. AV. 3, 30, 5. 8, 5, 27. — 2) getrennt wer-

den von, beraubt werden, einer Sache (instr.) verlustig gehen: न स राया शशमानो वि यौषत् RV. 4, 2, 9. अथा स वीरिर्दशभिर्वि पूषाः (vgl. P. 3, 1, 85. Kār., Sch.) 7, 104, 15. 10, 61, 12. रायस्पोषेण VS. 4, 22. गावो वृत्सैर्विपुताः RV. 5, 30, 10. ऋद्धिर्द्विपुतः VANĀH. BṘH. S. 104, 39. मृगाङ्कदत्त-विपुतं KATHĀS. 78, 18. कात्तामुखम्रीविपुत privatus RAGH. 16, 20. विपुत vermindert, wovon abgezogen worden ist SŪRAS. 2, 58. nicht in Conjunction stehend mit — (im comp. vorangehend) VANĀH. BṘH. S. 100, 2. Dieses zu युत und संयुत verbunden im Gegensatz stehende विपुत könnte eben so gut zu 2. पु gezogen werden. — 3) ablösen von, bringen um (instr.): नू चिद्यथा नः सध्या वियोषत् RV. 4, 16, 21. मा नो वि यौष्टं सध्या 8, 75, 1. मा नो वि यौः सध्या विद्धि तस्य नः 2, 32, 2. मार्किर्न एना सध्या वि योपुः 10, 23, 7. In sämtlichen Stellen könnte सध्या mit den Comm. als acc. pl. gefasst werden, jedoch spricht तस्य 2, 32, 2 für sg. के मे मर्यकं वि पवत् गोभिः 5, 2, 5. वि तं पुयोत् शवंसा व्योवसा वि पुष्पाकाभिर्ब्रूतिभिः 1, 39, 8. — 4) scheiden, auseinanderbringen: को दैपती वि पूयोत् RV. 10, 95, 12. spreiten, zerstreuen: यथा दास्येनुपूर्वं वि-पूयं (vgl. P. 6, 4, 58) 10, 131, 2. न विष्वं विपुतात्प्रस्तूर्म् TS. 2, 6, 5, 4. öffnen: वि कोशं मध्यमं पुव RV. 9, 108, 9.

4. पु (von 1. या) adj. fahrend: न योहपुब्दिरस्यः प्रुपवे रथस्य कश्चन। यदमे यासि हृत्यम् RV. 1, 74, 7. nach SĀ. flüchtig oder in's Unglück rennend: स्वैः प एवै रिरिपीष्ट पुर्ननः 8, 18, 13, wo wir हृपुर्ननः vermuthen nach 14 und 15. Etwa so v. a. Zugthier: हा पु ÇAT. BR. 3, 7, 4, 10 entsprechend dem अस्थूरि.

पुक्ता 1) partic. adj. s. u. 1. पुन्. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Manu Raivata HARIV. 433. eines der 7 Weisen unter Manu Bhautja 492. — 3) f. आ eine best. Pflanze, vulgo एलानी RATNAM. im ÇKDa.; vgl. पुक्तरसा. — 4) n. a) Gespann ÇAT. BR. 6, 7, 4. 8. 12, 4, 1, 2. — b) a measure of four cubits WILSON nach MED.; fehlerhaft für पुत.

पुक्तावारिन् (पुक्ता + का०) adj. Angemessenes thugend, auf passende Weise zu Werke gehend KĀM. NĪTIS. 4, 21. NĀGĀN. 12, 14.

पुक्तावत् adj. dass. BṘH. P. 3, 12, 51.

पुक्तायवन् (पुक्ता + या०) adj. der die Soma-Steine zur Hand genommen —, in Thätigkeit gesetzt hat RV. 2, 12, 6. 3, 4, 9. 5, 37, 2. AV. 8, 6, 27. TS. 5, 3, 6, 1.

पुक्ताव (von पुक्ता) n. 1) das Verwendetsein: पात्राणाम् KĀT. Ça. 25, 13, 45. das Beschäftigtsein 4, 9, 9. 12, 1, 9. — 2) Angemessenheit: अ० VEDĀNTAS. (Allah.) No. 103.

पुक्तादपु (पुक्ता + द०) adj. Strafe anwendend; gerecht strafend R. 3, 70, 12. KĀM. NĪTIS. 14, 12. 16. Spr. 474. Davon nom. abstr. ०ता RAGH. 4, 8.

पुक्तामन् (पुक्ता + म०) adj. angespannten Geistes, aufmerksam ÇAT. BR. 11, 5, 7, 1.

पुक्तरथ (पुक्ता + रथ) 1) m. Bez. eines reinigenden Klysters Suçā. 2, 198, 4. seine Zusammensetzung 227, 16. angeblich so genannt, weil es noch zulässig ist, wenn der Wagen schon bespannt oder das Reitthier gesattelt ist 228, 20. — 2) n. Bez. eines Wunderreitzers Suçā. 2, 162, 16. 18. 163, 3.

पुक्तरसा (पुक्ता + रस) f. eine best. Pflanze, vulgo एलानी AK. 2, 4, 5, 8; vgl. पुक्ता.

युक्त्यप (युक्त + अप) adj. *idoneus, geeignet, angemessen, entsprechend, passend*; mit loc. und gen. MBh. 2, 2001. 3, 15700. 5, 909. 6, 2565. 5761. Hariv. 15717. R. 5, 36, 2. Çak. 12. 49. 85, 2. Comm. zu RV. Prāt. 4, 18. य० MBh. 4, 381. Kumāras. 5, 69. युक्त्यपम् adv. MBh. 3, 4026.

युक्तवत् adj. *das Zeitwort युन्z enthaltend* Ait. Br. 4, 29. Çat. Br. 7, 5, 8, 33. युक्तेन (युक्त + सेना) adj. *dessen Heer zum Ausmarsch bereit ist* Suça. 1, 122, 3. Davon adj. ०सेनीय *über einen solchen handelnd* 2.

युक्तायम् (युक्त + य०) n. *a sort of wooden spade or shovel* Wilson nach Çabdānṭhak.

युक्तारोहिन् (युक्त + रोहि०) adj. P. 5, 2, 81.

युक्ताय (युक्त + य०) adj. *sinnreich, sinnvoll, vernünftig*: वचन R. Gorr. 2, 86, 21. 5, 81, 2. योग 2, 78, 18.

युक्ताश्च (युक्त + यश्च) adj. *geschirrte Rosse habend*: प्रवो रयिं युक्ताश्च भरधम् so v. a. *in geladenem Wagen* RV. 5, 41, 5.

युक्ति (von 1. युन् f. 1) *das Einspannen, Anversetzen* (Gegens. वि-मुक्ति) Ait. Br. 6, 23. Pañśav. Br. 11, 1, 6. युक्तिं कर् mit loc. eines nom. act. *Anstalten treffen* R. 6, 82, 37. ध्यानयुक्तिं समाश्रिताः = ध्यानं समा० Verz. d. Oxf. H. 52, b, 1. Anwendung, Gebrauch, Praxis Suça. 1, 26, 6. 131, 20. एवं मन्त्रो ऽर्थदेो ऽप्येकः किं पुनर्युक्तिसंयुतः Kathās. 17, 122. fg. 9, 81. 17, 121. सर्वोपधियुक्तिश्च 41, 11. 33, 82. fg. 90. fg. Mittel, auch Zaubermittel, ein fein ausgedachtes Mittel, Kunstgriff, Kniff Kuvāḷaj. 130, a. यत्पत्तचलस्येह पारतस्य निवन्धने। कामं विज्ञायते युक्तिर्न स्त्री-चित्तस्य का च न ॥ Spr. 3416. देहात्तरायेते Kathās. 43, 79. 31, 50. Rāga-Tar. 3, 68. युक्तिं द्वीपात्तराक्रात्यै नृपात्मत्तव्यचित्तयत् 30. तत्स प्रज्ञुभुजो देशान्विद्यास्येताचिरायया। तां पुत्र चित्तपेयुक्तिं त्वम् Kathās. 39, 56. ते-नोपदिष्टा युक्त्या — स चकारात्मनः सद्यो रूपस्य परिवर्तनम् 12, 50. यु-क्तिवलात् 12, 59. 31, 93. 96, 49. 16, v. 29, 149. 171. 30, 130. 40, 47. 43, 141. 37, 140. 63, 192. 108, 170. युक्तिं कर् ein Mittel erfinden, eine List anwenden 13, 82. 18, 243. 56, 365. 60, 98. 124, 39 (wo wohl काम् st. किम् zu lesen ist). तथापि तावद्युक्तिं ते करिष्ये ein Mittel angeben 72, 333. 123, 44. ०युक्त्या vermitteltst, vermöge 30, 127. 37, 241. 43, 253. 43, 290. Pañśat. 183, 22. कालयुक्त्या स्मरिर्मित्रं त्रायते न च सर्वदा Ka-ruās. 33, 129. ०युक्तितम् dass. 43, 57. 60. 127. ०युक्तिभिः dass. 19, 81. Rāga-Tar. 5, 165. im comp. ohne Flexionszeichen: यत्तयुक्तिपरिधातौ Kathās. 43, 34. युक्त्या auf eine feine, schlaue, versteckte Weise, durch —, mit List, vermitteltst einer List, unter irgend einem Vorwande Spr. 1189. Kathās. 4, 120. 3, 64. 7, 67. 10, 51. 103. 142. 11, 10. 12, 3. 13, 85. 94. 13, 119. 18, 160. 238. 19, 43. 21, 52. 24, 86. 23, 204. 27, 38. 28, 134. 30, 99. 118. 32, 24. 33. 161. 188. 33, 112. 175. 34, 185. 209. 38, 129. 39, 32. 39. 232. 40, 67. 107. 49, 31. 64. 50, 18. 52, 357. 53, 25. 56, 257. 313. 358. 400. 60, 66. 64, 103. 63, 228. 82, 36. 86, 26. Rāga-Tar. 4, 261. 293. 5, 90. 6, 86. 139. Dṛṣṭāntaṭ. 51 in Harr. Anth. 221. युक्तितम् dass. Kathās. 5, 109. 33, 214. 66, 44. युक्तिभिः dass. 38, 37. am Anf. eines comp. ohne Flexionszeichen: युक्त्यालब्ध 17, 32. 56, 243. — 2) *das Zutreffen, Passen, Angemessenheit, Richtigkeit*: उत्तरोत्तरयुक्ता च (उत्तरो-त्तरयुक्तीनां ed. Bomb.) वक्ता वाचस्पतिर्यथा R. 2, 1, 13. यत्र खल्वियं वाचो युक्तिः so v. a. *ein treffendes Wort* Mālat. 3, 11. वाचो युक्तिपदुः AK. 3, 1, 35. II. 346. नीति०, दंड०, नगरी० u. s. w. Verz. d. Oxf. H. 342, b, 21.

figg. ज्ञोवन्मुक्ति० Sarvadarśanas. 97, 20. देहस्यायुक्तिः 62, 21. युक्त्या in angemessener Weise, in richtigem Maasse, wie es sich gehört: एतानि युक्त्या सेवेत प्रसेद्धा स्त्रात्र दोषवान् Spr. 1766. Kām-Nitis. 1, 49. Suça. 1, 242, 19. 2, 149, 4. समाहितयोर्युक्त्या Spr. 8058. Suça. 1, 102, 8. 2, 120, 10. 275, 4. गतामेदीकृत्वा मे देहं युक्त्या Kathās. 93, 25. ववो युक्त्या मुप्रि-यात्मा मुखं शिवः (अनिलः) R. 2, 91, 24 (100, 21 Gorr.). तदयं युक्त्या मुने देवामुराक्यः Kathās. 48, 14. युक्तितम् dass. MBh. 5, 6090. Suça. 1, 24, 3. 2, 131, 15. 341, 5. — 3) *Argument, Beweisgrund; Argumentation, ratio- cination* Kap. 1, 60. Jāñ. 2, 92. 212. Suça. 1, 11, 19. 2, 556, 4. figg. Varāh. Bhū. 4, 22. LA. (III) 90, 1. ०वाक्य Çak. bei Wind. 94. ०कथन Spr. 246. वल्ल-भिर्हृत्कैर्युक्तिप्रूनैः 683. वचनं धर्मयुक्तिसमन्वितम् Pañśat. III, 163. Bhāg. P. 9, 8, 21. VP. bei Muir, ST. 1, 147. Nilak. 53. 161. Vedāntas. (Allah.) No. 90. Schol. zu Kap. 1, 4. 36. 123. 131. zu Ġaim. 1, 1, 3. zu Bhū. Ār. Up. S. 204. zu Kāt. Çr. 498, 12. zu P. 8, 2, 94. Sarvadarśanas. 26, 4. 123, 19. सयुक्ति Spr. 886. सुयुक्तयः Verz. d. Oxf. H. 244, b, No. 609. In der Dramatik eine verständige Betrachtung, Erwägung der Umstände: स-प्रधारणमर्थानां युक्तिः Daçar. 1, 26. Sāh. D. 343. युक्तिर्यथावधारणम् 801. 471. = वीजानुकूलसंघटनप्रयोजनविचारः Pratāpar. 21, a, 4. — 4) *Grund, Motiv*: युक्त्या कया Bhāg. P. 3, 31, 15. Mārk. P. 99, 24. — 5) *Summe* Sṛjās. 7, 14. — 6) *Alliage, Legirung* Varāh. Bhū. 8, 15. — 7) *Verbin- dung von Worten, Satz* Nir. 1, 15. — 8) in der Astr. *Conjunction* Weber, Ġjor. 34. — Unter den Çabdālaṃkāra Verz. d. Oxf. H. 208, a, No. 489. — Nach den indischen Lexicographen hat युक्ति die Bedd. *योग* oder *योजन* (AK. 3, 4, 2, 23. Trik. 3, 3, 179. H. an. 2, 189. Mṛd. I. 47) und *न्याय* (Trik. II. an. Mṛd.). — Vgl. यर्थ० (auch MBh. 12, 5056. Spr. 3392. 4431), स्त०, गन्ध०, निर्युक्तिः, मत्तयुक्तिः, यथा०, स्व०.

युक्तिकर (यु० + 1. कर) adj. *passend, angemessen oder begründet*: वाक्यानि R. 2, 109, 23. युक्तिरेव करः कारणं येषां तानि Schol.

युक्तिकल्पतरु (यु० + क०) m. *Titel einer Schrift* Verz. d. Oxf. H. 342, a, No. 800.

युक्तिश्च (यु० + च) adj. 1) *sich auf Mischungen verstehend*, wohl = न-न्धयुक्तिश्च Varāh. Bhū. S. 19, 12. — 2) *die rechten Mittel kennend* Kām. Nitis. 10, 6.

युक्तिभाषा (यु० + भा०) f. *Titel einer Schrift* Gild. Bibl. 513.

युक्तिमत् (von युक्ति) adj. 1) *verbunden, verknüpft*: समसंघात० (शब्द) R. Gorr. 2, 100, 24. समो लयसमन्वितः Schl. 91, 27. — 2) *geschickt*, mit inflin.: वक्तुम् Kathās. 62, 34. — 3) *mit Argumenten versehen, begründet*: davon nom. abstr. युक्तिमत् Bhāg. P. 11, 22, 25.

युक्तियुक्त (यु० + युक्त) adj. 1) *erfahren*: य० (वेद्य) Suça. 1, 94, 16. — 2) *passend, angemessen oder begründet*: वचन Spr. 2491. fg.

युक्तिसास्त्र (यु० + शास्त्र) n. *die Lehre von dem was sich schickt*, — passt MBh. 13, 5103.

युक्तिस्त्रिप्रपूर्णा f. *Titel einer Schrift* Hall 173.

युग्म (von 1. युन्) gaṇa उच्छादि zu P. 6, 1, 160. 1) n. m. *Joch* AK. 3, 4, 2, 25 (m.). H. 756. an. 2, 43. Mṛd. g. 17 (m.). युगादीनां च वोढारो युग्य-प्रासङ्गशाकटाः AK. 2, 9, 64. H. 1261. RV. 2, 39, 4. मा युगं वि शोरि 3, 83, 17. 1, 115, 2. 184, 8. 2, 80, 7. 10, 60, 8. 101, 3. युगानि परस्तात्कृषमाणा श्वस्तात् TBa. 1, 8, 2, 3. AV. 4, 1, 40. Çat. Br. 3, 5, 2, 24. 34. Kauc. 20, 37.

76. युगेन (= योगेन = युगपद् Comm.) TBu. 3, 7, 10, 1. भग्युगे M. 8, 291.
 ०भङ्ग KATHĀS. 60, 12. PĀNĀT. ed. orn. 4, 13. अन्धेनेव (so die ed. Bomb.,
 विधात्रा NILAK.) युगे (हापराख्यं NILAK.) नद्वे विपर्यस्तम् MBu. 2, 1932. 3,
 14909. पार्यङ्क्षियुगा रुपाः 4, 1707. 5, 7214. 6, 8879. ०मध्ये, ०संस्कृतेषु,
 ०पालीषु 7, 8597. 8788. fg. HARIV. 2656. 12538. R. 3, 34, 32. 6, 18, 54. JĀÉN.
 2, 299. VARĀH. BṚH. S. 11, 37. 46, 9. KATHĀS. 97, 6. Çiç. 3, 68. रघयुगः BṚĪO.
 P. 5, 21, 15. ०व्यापतवाङ्मु RAGH. 3, 34. ०दीर्घैर्दार्भिः 10, 87. ०वाङ्मु-यः
 KUMĀRAS. 2, 18. — 2) n. Paar AK. 2, 5, 38. 3, 4, 25. TRIK. 2, 5, 38. H.
 1424. H. an. MED. HALĀJ. 4, 15. वस्त्रं ० ĀÇV. GRHJ. 3, 8, 1. ÇĀKṢH. GRHJ.
 3, 1. MBu. 3, 2632. AK. 2, 6, 2, 14. H. 668. VARĀH. BṚH. S. 48, 72. KATHĀS.
 24, 124. KULL. zu M. 7, 126. Schol. zu P. 8, 4, 13. स्तनं ० ÇĀK. 18. Spr.
 1233. खञ्जनं ० 2518. AK. 1, 1, 2, 20. 2, 1, 18. VARĀH. BṚH. S. 47, 11. 51, 43.
 52, 5. 54, 61. 68, 44. KATHĀS. 26, 285. Çiç. 9, 72. RĪĀ-TAR. 1, 209. DĪR-
 TAR. 83, 9. Am Ende eines adj. comp. f. आ KATHĀS. 66, 157. PRAB. 67, 2.
 In der Stelle चतुर्हस्तं धनुर्दण्डो नाटिकायुगमेव च MĀRK. P. 49, 39 könnte
 man auch नाटिका यु० trennen und beide Worte als Synonyme von च-
 तुर्हस्त fassen; vgl. 7). — 3) n. Doppel-Çloka, zwei Çloka, durch welche
 ein und derselbe Satz durchgeht, RĪĀ-TAR. S. 3. 4. 6. 14. — 4) n. Ge-
 schlecht (von Menschen, daher gewöhnlich mit मानुष, मनुष्य u. a. ver-
 bunden, γένος ἀνθρώπων), sowohl Generation, als der durch Abstammung
 zusammengehörige Stamm: त्वं विश्वे (ad sensum) मानुषा युगेनैव कृवन्ते
 तविष्यं पतञ्जलः RV. 8, 46, 12. प्रमिन्ती मनुष्या युगानि 1, 92, 11. 103, 4.
 पुत्र चरन्त्रा मानुषा युगा 144, 4. 2, 2, 2. विश्वे ये मानुषा युगा पति मर्त्यं
 रिषिः 5, 52, 4. 6, 16, 23. 8, 31, 9. 9, 12, 7. 10, 140, 6. पर्याया नाटिका युगा
 मुक्ता रजसि दीपयः 5, 73, 3. 7, 9, 4. 10, 27, 19. युगे युगे 1, 139, 8. 3, 26, 3.
 6, 8, 5. 15, 8. 36, 5. 10, 94, 12. M. 10, 12. BHAG. 4, 8. पर RV. 1, 166, 13. उ-
 त्तर 3, 33, 8. 10, 72, 1. उपर 7, 87, 4. देवानां पूर्व्यं युगे 10, 72, 1. सप्तभिः पु-
 त्रैर्दितिरुप त्रेतृर्व्यं युगम् das erste Geschlecht 9. दीर्घतमा मामतेयो जु-
 ष्वान्दशमे युगे। श्रियामर्थं यतीनां वृक्षा भवति सारथिः in der zehnten Ge-
 neration entweder von einer wunderbaren Langlebigkeit oder von
 einer, sonst unbekannten Genealogie zu verstehen, 1, 158, 6. त्रियुगं n.
 eine Periode von drei Generationen: या श्रौषधीः पूर्वा ज्ञाता देव्येस्त्रि-
 युगं पूरा RV. 10, 97, 1. Nir. 9, 28. आ सप्तमायुगात् M. 10, 64. JĀÉN. 1, 96.
 चतुर्विंशे युगे HARIV. 2323. सत्सयुगपर्याये MBu. 2, 72. प्रवर्तयन् युगमन्य-
 युगात्ते 5, 1873. सुबह्वनि युगानि 14, 2776. युगशतपरिवर्तान् ÇĀK. 193. यु-
 गपर्यागते काले Spr. 3619. पूर्वयुगे HARIV. 1013. प्राजापत्ये (so die ed.
 Bomb.) MBu. 12, 4176. ब्रह्मं, तत्रस्य Zeitalter der Br., der Ksh. HA-
 RIV. 11808. वैकुण्ठत्वं च देवेषु कृत्स्नं मानुषे युगे (मानुषेषु च die neuere
 Ausg.) so v. a. unter den Menschen 2379. पुरुषं m. Generation MAHOPAN.
 in Ind. St. 2, 8, N. 2. — 5) n. eine Periode von fünf Jahren (पञ्चके युगे
 PĀNĀY. Br. 17, 13, 17), insbes. ein Lustrum im 60jährigen Jupitercyklus:
 संवत्सराः पञ्च युगम् MBu. 2, 455. Suçr. 1, 19, 3. 19. WEBER, GJOT. 23. 26.
 88. 93. Nāx. 2, 354. VP. 224. सप्तवो वत्सरास्तथा। तणा लवा मुहूर्ताश्च
 निमेषा युगपर्यायाः || MBu. 13, 627. VARĀH. BṚH. S. 2, S. 4. 8, 21. 26, 31.
 33. 35. 37. figg. — 6) n. Weltperiode, Weltalter, Cyklus, deren vier
 (nämlich Kṛta oder Satja, Tretā, Dvāpara und Kali) ein Welt-
 leben bilden; s. ROTH, Ueber den Mythos von den Menschengeschlech-
 tern, S. 24. figg. AK. 3, 4, 25. 48, 71. H. an. MED. शतं ते ऽयुतं कृपानन्दे

युगे त्रीणि चत्वारि कृणुमः AV. 8, 2, 21. M. 1, 68, 85. 9, 301. JĀÉN. 3, 173.
 MBu. 6, 387. figg. HARIV. 515. fg. 12322. SŪRJAS. 1, 8, 9. 17. 18. 20. 22. fg.
 29. 33. fg. 37. 46. 56. 3, 9. 13, 18. VP. 23. BHĀG. P. 1, 6, 31. 3, 11, 20. 22.
 22, 36. चतुर्युगं n. die vier Weltalter gaṇa पात्रादि zu P. 2, 4, 17. VĀRTT.
 4. Vop. 6, 53. AK. 3, 6, 4, 3. M. 1, 71. MBu. 12, 11227. HARIV. 516. SŪRJAS.
 1, 15. fg. Verz. d. Oxf. H. 21, b, N. 2. 44, b, 25. BHĀG. P. 3, 11, 18. कृतं यु-
 गम् M. 1, 69. 81. 9, 302. MBu. 3, 11234. figg. 12831. HARIV. 511. 11304.
 SŪRJAS. 1, 23. VARĀH. BṚH. S. 4, 26. प्रथमं BHĀG. P. 6, 10, 16. आदिं RĪĀ-
 TAR. 1, 341. त्रेतायुगे युगे R. 7, 76, 86. हापरं युगम् M. 9, 302. हापरे युगप-
 र्याये HARIV. 11316. कलि युगे 11321. M. 1, 86. कष्टं युगम् Vrt. in LA. (III)
 30, 2. ०सत्सु Nir. 14, 4 = BHAG. 8, 17. देवानाम् M. 1, 71. दैविक 72. 79.
 दैव AK. 1, 1, 2, 21. H. 160. दिव्य obend. MBu. 12, 7575. AK. 1, 1, 2, 22.
 — 7) n. als Längenmaass = vier Hasta H. an. (wo ०चतुष्के st. चतुर्थे
 zu lesen ist) und MRD.; vgl. oben u. 2) am Ende. — 8) n. Bez. der Zahl
 vier ÇRUT. 33. 42. SŪRJAS. 8, 3. der Zahl zwölf Ind. St. 8, 166. — 9) n.
 Bez. eines best. Standes —, einer best. Configuration des Mondes VARĀH.
 BṚH. S. 4, 12. fg. — 10) n. Bez. einer best. Nābhāsa-Constellation (von
 der Klasse Sāmikhajoga), wenn nämlich alle Planeten in zwei Häu-
 sern stehen, VARĀH. BṚH. 12, 10. 19. — 11) eine best. Arzneipflanze, =
 वृद्धि H. an. MED. — Vgl. अनुयुगम्, ईषायुग (unter ईषा), उरुं, कलिं,
 गों, चतुर्युगं (चतुर्युगां MBu. 1, 7343 fehlerhaft für चतुर्युगां, wie die ed.
 Bomb. liest), त्रिं (adj. auch BHĀG. P. 3, 16, 22. 3, 17, 25), त्रेतां (unter
 त्रेता), देवं (auch Nir. 12, 41), धर्मं, पञ्चं, मनुं, मरुतं, सत्यं.

युगकीलक (युग + की०) m. Plock am Joch AK. 2, 9, 14. H. 757. HA-
 LĀJ. 2, 420.

युगतय (युग + 2. तय) m. Ende eines Jugs, Weltende R. 3, 30, 37.
 Verz. d. Oxf. H. 117, a, 4. BHĀG. P. 3, 24, 31.

युगंधर (युगम्, acc. von युग, + धर) 1) adj. (f. आ) das Joch tragend (?)
 MBu. 13, 3833. सत्यादिपुगं धारयति ताः NILAK. — 2) m. n. Deichsel
 AK. 3, 6, 2, 35. 2, 8, 25. H. 756. HALĀJ. 2, 292. सत्० adj. MBu. 6, 1956.
 सयुगबन्धुर ed. Bomb. — 3) m. Bez. eines best. über Waffen gesprochenen
 Zauberspruches R. GON. 1, 31, 8. — 4) m. N. pr. P. 4, 2, 130. pl. N. pr. eines
 Volkes MBu. 4, 12. VARĀH. BṚH. S. 32, 19. VP. 187, N.; vgl. P. 4, 1, 173, Sch.
 sg. N. pr. eines Fürsten HARIV. 9207. 1935 (wo nach सात्यकिः in der
 älteren Ausg. ausgefallen ist: युयुधानस्य भूमिस्तस्याभवत्सुतः। भूम्युग-
 धरः पुत्र इति वंशः समाप्यते ||). VP. 435. BHĀG. P. 9, 24, 14. eines Bor-
 gos P. 3, 2, 46, Sch. ÇABDAR. im ÇKDA. BURNOUR in Lot. de la b. l. 842.
 युगंधरे दधि प्राण्य MBu. 3, 10521. 8, 2062. eines Waldes PĀNĀY. 1, 10,
 48. — Vgl. योगंधर, योगंधरक, योगंधरायण, योगंधरि.

युगप (युग + 2. प) m. N. pr. eines Gandharva MBu. 1, 4812. HA-
 RIV. 14137.

युगपत्र (युग + पत्र Blatt) m. Bauhinia variegata H. 1152. ०पत्रक
 m. dass. AK. 2, 4, 2, 3. ०पत्रिका f. Dalbergia Sissoo Rozb. TRIK. 2, 4, 22.
 — Vgl. युगमपत्र.

युगपद्, nach Andern युगपैद् (युग + 2. पद्) adv. gaṇa स्वरादि zu P.
 1, 1, 37. gleichzeitig, zugleich (urspr. in demselben Joch stehend, neben
 einander); Gegen. क्रमशस्, पृथक्. AK. 3, 5, 22. युगपदुत्पन्न Nir. 1, 2.
 ०पद्माव KĪTJ. Çr. 1, 5, 1. 7, 1. 2, 4, 25. 5, 19. 3, 6, 17. ०पत्कर्म्म LĪTJ. 1,

9, 1. °पत्प्राप्ति *Āc.* Gṛh. 4, 4, 5. युगपत् प्रलीयते यदा तस्मिन्महात्मनि
M. 1, 54. Bhāg. 11, 12. MBh. 3, 11956. Hariv. 11763. 11768. R. 2, 72, 41.
R. Gorr. 2, 68, 29. 4, 21, 4. 5, 28, 56. 6, 94, 28. Kāṇ. 2, 2, 6. Śāṅkh. 30.
Çāk. 77. ad 69, 2. Ragh. 4, 15, 5, 68. Kumāras. 2, 18. Çiç. 9, 41. Varāṇ.
Bṛh. S. 11, 37. 40, 4. 88, 37. 95, 43. Kathās. 21, 43. 117. 26, 278. 34, 250.
42, 70. Bhāg. P. 2, 4, 9. 3, 6, 2. 11, 24. 4, 10, 8. Ind. St. 3, 311, 1 v. u. Schol.
zu Gāim. 1, 1, 15. zu Naish. 22, 46. चक्रेण युगपत् = सचक्रम् Schol. zu P.
2, 1, 6. Vop. 6, 61. ऋ° Śāṅkh. 18. — Vgl. योगपथ.

युगपार्श्व (युग - पार्श्व + 1. ग) adj. zur Seite des Joches gehend (von
einem jungen Stiere) AK. 2, 9, 63. H. 1260. °पार्श्व v. 1.

युगपुराण (युग + पु) n. Titel eines Abschnittes in der Gargasaṃ-
hitā Ind. St. 9, 173.

1. युगमात्र (युग + मात्रा) n. die Länge eines Joches: युगमात्रेदिते सूर्ये
MBh. 3, 16723. = कस्तचतुष्क Nilak. °दर्शिन Vjup. 197.

2. युगमात्रं (wie oben) adj. (f. ई) Joch-gross Çat. Br. 3, 5, 2, 34. 7, 3, 2,
27. Kāṇ. Çr. 5, 3, 38. 17, 3, 14.

युगल n. 1) Paar AK. 2, 5, 38. Trik. 2, 5, 38. H. 1423. Halā. 4, 15.
नयन° Spr. 1233. स्तनचक्रवाक° 1970. Varāṇ. Bṛh. S. 69, 10. 13. 24.
Kathās. 3, 27. 11, 51. Bhāg. P. 4, 26, 20. 5, 2, 18. Mārk. P. 63, 63. Kaurap.
3. वस्त्र° Pañkāt. 29, 16. 184, 16. 226, 18. Auch m. Suçr. 1, 22, 14. Spr.
999. युगलो भू mit einem Andern bei Seite gehen Verz. d. Oxf. H. 61, b,
No. 108, Z. 9. Am Ende eines adj. comp. f. ऋ Pañkāt. 226, 19. — 2)
Doppelgebet, Bez. eines best. Gebetes an Lakshmi und Nārāyaṇa
Pādmottarakh. 23 im ÇKDr. Hierher wohl °भक्ता: als Bez. einer Un-
terabtheilung der Kaitanja Vaishṇava Wilson, Sel. Works 1, 169.

युगलक (von युगल) n. 1) Paar: चरणाम्बुज° Kathās. 43, 266. — 2)
Doppel-Çloka, zwei Çloka, durch welche ein und derselbe Satz durch-
geht, Schol. zu Kāṇ. 1, 13. Rāga-Tar. S. 2. 22. 135. 212.

युगलाव्य (युगल + व्या) m. eine best. Pflanze, = वर्वर Rāgan. im
ÇKDr. युगलान् u. d. letzten Worte nach derselben Aut.

युगलाय् (von युगल) ein Paar darstellen: पाशयुगलायित ein Paar
Schlingen darstellend Spr. 999, v. 1; s. Th. 3, S. 367.

युगवर्त्र oder °त्रा (युग + व) gaṇa खण्डिकादि zu P. 4, 2, 45. —
Vgl. योगवर्त्र.

युगव्या, युगव्यापतवाङ्क d. i. युग - व्यापत - वाङ्क erklärt der Comm.
zu Ragh. ed. Calc. 3, 54 durch युगव्यावत् (!) अर्गलावत् लम्बो वाङ्क यस्य सः.

युगशर् (?) Kāṇ. 12, 10 in Ind. 3, 464, 11.

युगांशक (युग Lustrum + 1. अंशक Theil) m. Jahr Trik. 1, 1, 109. H.
c. 24. युगांसक Hān. 28.

युगादि (युग + आ) m. der Anfang eines Juga, Weltanfang Verz. d.
Oxf. H. 87, a, 43. °कृत् Bez. Çiva's Çiv.

युगादिजिन m. der erste (आदि) Gāna des Juga: ऋ° Bez. Rṣhabha's
Çatr. S. 18.

युगादिश m. der erste (आदि) Herr (ईश) des Juga, Bez. Rṣhabha's ebend.

युगाद्या (युग + आ) f. der erste Tag eines Juga Colebr. Misc. Ess. I,
186. Wilson, Sel. Works 2, 207. fg. 210. Verz. d. Oxf. H. 87, a, 16.

युगाध्यत (युग + अ) m. Aufseher über ein Juga, Belw. Prāṅgati's
Webber, Giot. 20. Çiva's Çiv.

युगात्त (युग + घत्त) m. 1) Ende des Joches: सयुगात्तकूबर R. 5, 42, 16.
— 2) Meridian: युगात्तमधिष्ठः सविता so v. a. es ist Mittagesselt Çāk.
57, 2, v. 1. nach einigen Erklärern ist hier युग = प्रहर, nach andern
= कस्तचतुष्क; vgl. युगात्त 2). — 3) Ende einer Generation MBh. 5,
1873. — 4) Ende einer Weltperiode, Weltende H. 161. Halā. 1, 147.
Hariv. 3662. 5003. 11322. R. 2, 61, 21. 4, 8, 2. 60, 16. Ragh. 13, 6. Spr.
517. Bhāg. P. 2, 7, 12. 38, 3, 33, 4. 5, 18, 6. Verz. d. Oxf. H. 87, a, 43. °रवि
R. 4, 14, 28. युगात्ताग्नि MBh. 1, 5475. R. 3, 30, 35. Spr. 2355. युगात्तार्णव
Bhāg. P. 5, 18, 28. °कर Varāṇ. Bṛh. S. 11, 15.

युगात्तक m. = युगात्त 4) Verz. d. Oxf. H. 52, a, 24. 42.

युगात्तर् (युग + अ) n. 1) eine Art Joch, ein besonderes Joch H. 757.
— 2) die zweite Hälfte des durch den Meridian durchschnittenen Bo-
gens, den die Sonne am Himmel beschreibt: युगात्तर्माद्धः सविता so
v. a. es ist Mittag vorbei Çāk. 57, 2; vgl. युगात्त 2). — 3) eine andere —,
eine folgende Generation Spr. 1581.

युगाय् (von युग), °यते lang wie ein Juga —, wie eine Ewigkeit er-
scheinen: त्रुहिर्गुगायते त्वामपश्यताम् Bhāg. P. 10, 31, 15.

युगिन् in वस्त्र° (von वस्त्रयुग) adj. mit einem Kleider-Paare versehen
P. 8, 4, 13, Sch.

युगेश (युग + ईश) m. der Beherrscher eines Lustrum Varāṇ. Bṛh. S. 8, 23.

युगोरस्य (युग + उ) m. Bez. einer best. Truppenaufstellung Kām. Ni-
tis. 19, 49.

युग्मं (von 1. युज्) Uṇādis. 1, 145. 1) adj. (f. ऋ) paarig, geradzahlig
Kāṇ. Çr. 16, 7, 24. Āc. Gṛh. 1, 14, 4. 15, 7. 2, 5, 13. fg. Gorr. 4, 3, 34.
5, 17. RV. Prāt. 1, 3. 2, 7. 5, 10. 16, 38. M. 3, 48. Jāg. 1, 79. 227. Suçr.
1, 321, 14. Ind. St. 3, 313. 345. Varāṇ. Bṛh. S. 78, 23. 88, 2. Mārk. P.
30, 7. 31, 37. 34, 80. fg. Kull. zu M. 3, 277. — 2) n. Siddh. K. 249, a,
13. a) Paar AK. 2, 5, 38. 3, 4, 23, 214. Trik. 2, 5, 38. H. 1424. Halā. 4,
13. वस्त्र° Çāṅkh. Gṛh. 5, 2. Jāg. 1, 291. Kathās. 24, 113. 43, 75. fg.
पाडकोपनका युग्मानि R. 2, 91, 69 (100, 70 Gorr.). रत्ननि° Suçr. 2, 540, 7.
स्तन° Spr. 503. नयनखञ्जन° 564. Sūryas. 2, 30. 34. fg. 38. 11, 8. Va-
rāṇ. Bṛh. S. 51, 9. 40. 54, 60. 70, 9. 103, 1. Kathās. 6, 40. 20, 27. Pañkāt.
1, 14, 57. °चारिणो: क्रौञ्चयो: paarweise Uttarakām. 27, 13 (36, 4). °श्रुक
so v. a. श्रुक° Suçr. 2, 311, 18. सा युग्मं प्रसूयते Zwillinge 1, 325, 12. यु-
ग्मापत्या eine Mutter von Zwillingen Kathās. 21, 48. Am Ende eines
adj. comp. f. ऋ Çaut. 8. R. 4, 14. Kaurap. 46. — b) die Zwillinge im
Thierkreise Ind. St. 2, 259. — c) Doppel-Çloka, zwei Çloka, durch
welche ein und derselbe Satz durchgeht, Colebr. Misc. Ess. 2, 71. Rāga-
Tar. S. 14. 151. 154. fg. 195. 203. 222. 226. 249. — d) Vereinigung —,
Zusammenfluss zweier Flüsse (= संगम Comm.). R. 2, 71, 5. — e) häufig
fehlerhaft für युग्य, z. B. M. 8, 293 ed. Lois. MBh. 3, 14922. R. 2, 89, 18
(die Bomb. Ausg. haben die richtige Lesart). — Vgl. नृ°.

युग्मक 1) adj. = युग्म 1) Ind. St. 3, 313. — 2) n. a) = युग्म 2) a) Var.
in Lā. (III) 13, 14. am Ende eines adj. comp. f. ऋ Kathās. 23, 226. —
b) = युग्म 2) c) Sāh. D. 558. Schol. zu Kāṇ. 1, 13. Rāga-Tar. S. 112.

युग्मज्ञ (युग्म + 1. ज्ञ) m. du. Zwillinge Trik. 3, 3, 302.

युग्मधर्मन् (यु° + ध) adj. Çatr. 3, 5.

युग्मैन् adj. = युग्म 1): स्तोमा: Çat. Br. 3, 3, 2, 4.

गुर्मत् adj. dass. TS. 5, 4, 8, 5. TBa. 2, 7, 48, 4. Çat. Br. 9, 3, 8, 5. PAÑ-
kāv. Br. 16, 14, 6. 19, 8, 5.

गुमपत्त m. = गुमपत्त *Bauhinia variegata* RATNAM. 137.

गुमपत्तिका f. = गुमपत्तिका *Dalbergia Sissoo* Roxb. ÇABDAR. im ÇKDr.

गुमपर्णा (गु० + पर्णा) m. *Bauhinia variegata* und *Alostonia scholaris*
Riśān. im ÇKDr.

गुमफला (गु० + फल) f. N. verschiedener Pflanzen, = इन्द्रचिर्भिटी
und वृश्चिकाली Riśān. im ÇKDr. = गन्धिका RATNAM. ebend.

गुमफलोत्तम (गुम - फल - उ०) m. *Asclepias rosea* RATNAM. bei WILSON.

गुमविपुला (गु० + वि०) f. ein best. *Metrum* Ind. St. 8, 343.

गुमिन् (von गुम) adj. ÇATR. 3, 4.

गुम्य (von गुम) gaṇa गवादि zu P. 5, 1, 2. = गुमस्य वोढा P. 4, 4, 76. AK.
2, 9, 64. H. 1261. गुम्यै = गुममर्कति gaṇa दण्डादि zu P. 5, 1, 66. गुम्य
(angeblich partic. fut. pass. von 1. पुञ्) = पत्त P. 3, 1, 421. Vop. 26, 20.
AK. 2, 8, 2, 26. H. 739. HALĀJ. 2, 294. n. 1) *Wagen* M. 8, 293. fg. विमुक्त-
गुम्यकवच MBH. 10, 129. R. GORR. 4, 71, 3. 2, 73, 6. Riśā-TAR. 3, 33. — 2)
Jochthier JĀś. 2, 298. आसत् MBH. 1, 3292. KĀM. NITIS. 13, 23. RAGH. 3,
49. 12, 84. यानगुम्यम् *Wagen und Pferde* MBH. 3, 2262. 14922. R. 1, 09,
3 (यानं गुमम् ed. Bomb.). 2, 89, 18. यानं गुमम् (collect.) dass. MBH. 4,
535. R. GORR. 2, 97, 23. गुम्यमन्नाधिकम् MBH. 13, 2793. Hier und da fälsch-
lich गुम geschrieben. — 3) जमदग्नेव्रतं गुम्यम् (v. 1. पुञ्यम्) N. eines Sā-
man Ind. St. 3, 217, a. — Vgl. दक्षिणा०, सव्या०.

गुम्यवाह (गु० + वाह) m. *Wagenlenker* Riśā-TAR. 6, 264. 7, 482.

गुङ्, गुङ्गति Dhātup. 3, 50 (वर्जने).

गुङ् s. अगुङ्.

गुङ्गिन् m. Bez. einer best. Mischlingskaste: गङ्गापुत्रस्य कन्यायां वी-
र्येण वेपथारिणः। कभूव वेपथारी च पुत्रो गुङ्गी प्रकीर्तितः॥ BRAHMAV. P.
im ÇKDr. योगिन् st. dessen Verz. d. Oxf. H. 22, a, 7.

गुक्, गुक्कति गुक्कति प्रमादे Dhātup. 7, 35) *weichen, sich wegmachen*
von (abl.): न यो गुक्कति तिप्योऽं पथा दिवः RV. 5, 34, 13. इतो गुक्कन्तामुरः
8, 39, 2. — Vgl. 3. गु.

— प्र *abwesend sein* (मनसा mit der Aufmerksamkeit): sodann auch
ohne diesen Zusatz *gleichgiltig —, achtlos sein*: या सम्राज्ञा मनसा न प्र-
गुक्कतः RV. 10, 63, 5. वेनसा न प्र गुक्कतः। धृतव्रताय दागुपै 1, 23, 6. क-
दा च न प्र गुक्कसुभे नि पासि जन्मनी VALAKH. 4, 7. — Vgl. अग्रगुक्कत्.

1. पुञ्, पुनक्ति, गुङ्क Dhātup. 29, 7 (योगि). अनुगुञ्जसे HARIV. 3037. गुञ्जते
3. sg. ÇVETĀÇV. Up. 2, 6. MBH. 13, 750. अगुञ्जम् 5, 7291. गुञ्जत = अगुञ्ज
1, 7982. ved. पुञ्, पुनजते, योज, योजम्, योजते und गुयोजते (RV. 8, 39, 7)
3. sg.; गुयोज, गुयुञ्, गुयुञ्जे; अगुञ्जत्, अगुञ्जि, अगुञ्जन्, गुञ्जत, अगुञ्जत 3. pl.;
योद्ये; गुञ्जते, अयोञ्जि; गुक्का, गुक्काय VS. 11, 3; योक्तुम्, पुञ्जे infin. RV.
8, 41, 6. 1) *schirren, anspannen*; Ross und Wagen: पुञ्जते रथः RV. 4,
13, 1. गुक्का हरिभ्यामुप यासर्वाङ् 5, 40, 4. 56, 6. कमच्छा गुञ्जाये रथम्
74, 8. यामेषु यद् गुञ्जते प्रभे 1, 87, 8. (उषाः) गोभिर्हरूपोभिर्गुञ्जाना *fahrend*
mit 5, 80, 3. 2, 18, 3. 3, 26, 4. 7, 16, 2. 23, 3. आस्थादयं स्वधर्मा गुञ्जमानम्
78, 4. AV. 19, 13, 1. VS. 4, 33. 35, 2: करी इन्नेः पुयेजते RV. 8, 59, 7. यो-
क्त्रेण योग्यं पुञ्जति ÇAT. Br. 1, 9, 8, 33. अथोलौ पुञ्जति ÇĀKH. GRHJ. 1,
13, 8. गुक्का क्पान् MBH. 1, 192. 7948 (wo mit der ed. Bomb. अगुञ्जन् zu
lesen ist). Spr. 2631. पुञ्जतां स्पन्दनेषु तुरंगाः PRAB. 78, 14. योद्यति धुरि

धेनुकाः MBH. 3, 13035. (सत्समागमः) उःखानां धुरि पुञ्जते so v. a. *wird an
die Spitze gestellt* Spr. 3265. गुक्का रथवरम् HARIV. 4461. वाजिभिः R. GORR.
2, 38, 10. fg. पुञ्जतां गुम्यम् 1, 71, 3. R. SCHL. 2, 70, 12. 3, 39, 4. MBH. 3, 11764.
गुक्ते *angeschirrt, angespannt* RV. 1, 116, 18. रथे गुक्तासं आश्वः 118, 4.
5, 27, 2. एतशो धूर्षु युक्तः 7, 63, 2. 4, 48, 4. *Wagen* 69, 2. AV. 13, 3, 9.
MBH. 3, 2791. R. 2, 46, 27. R. GORR. 2, 38, 12. स्यैर्यैर्युक्ते मरुति स्पन्दने
Bhāg. 1, 14. MBH. 3, 11921. HARIV. 2459. R. 2, 39, 13. R. GORR. 1, 17, 3.
वाजिरथान्युक्तान् R. SCHL. 2, 92, 34. रथेन खयुक्तेन 2, 69, 15. 18. वाजिनः
MBH. 3, 15672. भानुः सकयुक्ततुरंगः ÇĀK. 101. इन्द्रियाणि Spr. 5099. त्रि-
युक्त *mit Dreien bespannt* KĀTJ. ÇR. 15, 1, 22. 22, 4, 15. चतुर्युक्त MBH. 5,
3045. — 2) *anspannen in verschiedenen Uebertragungen* so v. a. *in
Thätigkeit setzen, in Gebrauch nehmen, zurüsten, verrichten* u. dgl.:
आदक्षिणा गुञ्जते वाज्यपत्नी RV. 5, 1, 3. die Soma-Steine (vgl. 10, 94, 6.
7) 40, 8. 43, 4. 3, 41, 2. 57, 4. 7, 42, 1. LĀTJ. 1, 10, 1. den Mörsel RV. 1,
28, 5. पात्राणि ÇAT. Br. 4, 4, 8, 17. धिया युगुञ्ज इन्द्रवः RV. 1, 46, 8. व्यमु-
त्ता रथं न वाजसातये। धिये पूषन्पुनक्ति 6, 51, 3. VS. 11, 3. Ait. Br. 6,
23. गुञ्जते मन उत गुञ्जते धियः RV. 5, 81, 1. 7, 27, 1. VS. 11, 1. fgg. (1, 3
= ÇVETĀÇV. Up. 2, 3 mit Varianten). इन्द्रियाणि मनो युङ्गे सदश्चानिच सा-
रथिः। इन्द्रियाणि मनो बुद्धिः तेजसे पुञ्जते सदा॥ MBH. 14, 1426. मनो बुष्ट-
म् — बुद्ध्या गुञ्जीत Bhāg. P. 3, 28, 7. वर्यो RV. 10, 13, 1. नेदेव मो पुनज-
व्रत्रं देवाः 31, 4. 27, 4. उग्रं युगुञ्ज पतनासु सासकिम् 8, 50, 12. पुञ्जते य-
स्योमृत्तिनः AV. 12, 1, 38. TS. 3, 1, 40, 2. यज्ञम् ÇAT. Br. 1, 9, 2, 32. तेन
(यनुया) यज्ञमवायुजत्। पुञ्जानः स यनुर्वेद इति शास्त्रविनिश्चयः Verz. d.
Oxf. H. 34, b, 15. वाचम् LĀTJ. 1, 8, 9. मा नो ऽतो ऽन्यत्पितरो युग्धम् (sc.
वासः) ĀÇV. ÇR. 2, 7, 6. चतुः श्रोत्रं क उ देवो पुनक्ति, प्राणः युक्तः KENO-
P. 1. पुञ्जतां मरुती सेना *werde gerüstet* R. 2, 79, 9 (86, 13 GORR.). 92, 30
(101, 33 GORR.). MĀRK. P. 123, 4. तासामसुरसेनानां पुञ्जतीनाम् HARIV. 8063.
अकालयुक्तसैन्य Spr. 6; vgl. युक्तसेन. आशिषो युयुजुः — आदिराजाय so
v. a. *sprechen Segenswünsche* Bhāg. P. 4, 10, 41. 9, 11, 29. पुञ्जानः परमा-
शिषः 3, 13. नमो ऽयुन्मदि सांतिषो *brachten unsere Verehrung dar* 4,
30, 26. प्रशस्ते कर्माणि तत्रा सच्छब्दः पार्थ पुञ्जते *wird gebraucht, — an-
gewandt* Bhāg. 17, 26. आदानमप्रियकारं दानं च प्रियकारकम्। अमीप्सि-
तानामर्थानां काले युक्तं प्रशस्यते॥ angewandt M. 7, 204. तं मामेवंविधम्
— समर्थमरिनिग्रहे। कस्माद्युनक्ति (so die od. Bomb.) सारथ्ये *anstellen*
bei MBH. 8, 1365. (तान्) युयोज स यथायोगमधिकारेषु 2, 1289. कार्ये मरुति
पुञ्जानः 12, 3498. योग्येष्वमात्यान्कार्येषु युञ्जीत KATHĀS. 34, 194. तं प्रजा-
सर्गरत्नायाम् — युयोज युयुजे ऽन्यांश्च स वै सर्वप्रजापतीन् Bhāg. P. 4, 30, 51.
धातृन्दिग्विचज्ये ऽयुङ्क 10, 72, 12. वानरो ऽयं नरश्रेष्ठ पुञ्जतां सेतुकर्मणि
R. 5, 94, 15. Spr. 3307. मरुति कर्मणि पुञ्जमानः *beschäftigt mit* Bhāg. P.
6, 3, 25. pass. *sich rüsten zu* (dat.): युद्धाय पुञ्जस्व Bhāg. 2, 38. योगाय 50.
कूराय कर्मणि युक्तः *gerüstet zu* MBH. 7, 881. यात्रायुक्त Suça. 1, 122, 5.
युक्त *an's Werk gesetzt, angestellt, beschäftigt, obliegend, sich befeissi-
gend, bedacht auf* (die Ergänzung im loc. oder im comp. vorangehend)
RV. 10, 27, 9. यथा युक्ता ज्ञातवेदेन न रिष्याः 31, 7. KĀTJ. ÇR. 3, 4, 22. P.
6, 2, 66. (चराः) ये युक्ता रुपदे मया MBH. 5, 7549. अयुक्तचार R. 3, 37, 7. 10.
अश्वानां वारुणे युक्तः MBH. 3, 2635. क्येषु 4, 315. अग्निषु R. GORR. 2, 109,
8. क्रियासु Spr. 763. आचारे M. 1, 108. स्वाध्याये, देवे कर्मणि 3, 75. 127.
लोकस्याप्यापने 213. 4, 35. 6, 8. 7, 125. 9, 324. 326. MBH. 3, 1786. पौरा-

णामकिते R. 1, 39, 22. 77, 10. R. GORR. 2, 100, 3. 3, 69, 8. 6, 106, 3. R. ed. Bomb. 6, 87, 22. Spr. 4491. Buā. P. 1, 19, 17. 8, 10, 1. व्यसनेषु पुक्तः Spr. 460, v. 1. मङ्गलाचारं M. 4, 145. fg. 9, 259. तपो MBu. 1, 7626. 5, 6016. परहितव्यापारपुक्तात्मन् Spr. 2004. ध्यानपुक्तेन मनसा Vorz. d. Oxf. H. 53, a, 12. geübt, geschickt, erfahren R. 5, 33, 7. धर्मार्थयोर्ज्ञाने MBu. 5, 1104. घोरक्रे विनये चैव पुक्ता वारणवाणिनाम् R. 2, 1, 20. कोषसंप्रकृषो, बलपरिमक्ते R. GORR. 1, 7, 7. 10. ऋगुक्तबुद्धिगुणादोपदर्शने 3, 37, 23. ऋ (= ऋ-विवेकिन् Comm.) Buā. P. 10, 73, 11. — 3) auflegen Geschosse (auf den Bogen): पुषोऽत्र वाणान् MBu. 1, 7025. ऋगुञ्जमेव चैवाहं तदस्त्रं भृगुनन्दने 5, 7291. मा पुङ्ख दिव्यान्वस्त्राणि 3, 12309. 5, 7265. befestigen: दिव्यं चेदं किरीटं मे स्वयमिन्द्रो पुषोऽत्र ह 3, 12278. ऋभरणानि Spr. 3307. वेकारं नेत्र-
रिपुञ्जमप्युञ्जत् सर्वसंधिपुंजं auf Buā. P. 6, 8, 8. शिरसि कपालानि setzen auf LĀTJ. 8, 8, 18. येनो रेतो पुनक्ति fügen in, thun in ÇAT. Br. 7, 5, 33. त्वो हृदि पुञ्जन् in's Herz schliessend Buā. P. 3, 24, 34. med. und pass. sich hängen an (oig. und übertr.): पुञ्जानाश्च विलम्बिरे (so die neuere Ausg.) | काष्ठेषु HARIV. 11767. पुञ्ज्येतत्र न पण्डितः Spr. 100. — 4) eine Zuneigung u. s. w. Jmd (loc.) zuwenden: मयि यो यस्तव स्नेहो रोक्तेन स पुञ्ज्यताम् MĀRK. 153, 17. पुञ्ज्यमानया भक्त्या भगवति Buā. P. 3, 25, 19. घा-
त्मानम् मनः, मानसम्, चेतः, चित्तम्, चित्ताम् den Geist, den Sinn, die Gedanken auf einen Punkt richten; act. und med. MAITRĀJ. 6, 3. BHAG. 6, 15. 10. 28. 9, 34. Buā. P. 2, 1, 19. 2, 7. 4, 1, 26. die Ergänzung im loc. 3, 9, 23. 24, 43. 27, 26. 4, 28, 38. 6, 2, 40. 7, 5, 41. 9, 6, 51. 54. Ohno घात्मानम् u. s. w. sich vertiefen; med. MBu. 13, 750. MĀRK. P. 43, 40. पुञ्जान MBu. 14, 562 (in beiden Ausgg. fälschlich भुञ्जान). BHĀSHĀP. 64. act. MBu. 14, 516. Buā. P. 7, 1, 25. MĀRK. P. 111, 2. योक्तुं समुपचक्रमे MBu. 12, 12580. mit beigefügtem योगम् dass.; act. BHAG. 6, 12. MĀRK. P. 39, 27. med. 28. पुञ्ज्यते (समाधौ) DhĀTUP. 26, 68. SIDDH. K. zu P. 7, 1, 71. पुञ्ज्यते ब्रह्मचारी योगम् P. 3, 1, 87. VĀRTI. 5. Sch. पुक्तं gesammelt, aufmerksam, vertieft, ganz bei der Sache seiend: यो मे गिरस्तुविज्ञातस्य पूर्वपुक्तिना-
भि च्यरूपा गृणाति (sc. मनसा SĀ.) RV. 5, 27, 3. यथा वा पुक्तमात्मानं मन्येत तथा पुक्ता ऽधीयीत स्वाध्यायम् ĀCV. GRHJ. 3, 2, 2. ÇVETĀCV. UP. 2, 2. TAITT. UP. 1, 11, 4. MUND. UP. 3, 2, 5. RV. PRĀT. 14, 28. M. 2, 223. 243. 4, 95. 100. 6, 31. 7, 142. 206. 9, 312. 11, 259. BHAG. 2, 61. 6, 8. 14. 8, 14. MBu. 1, 2329. 12, 4142. 14, 563. HARIV. 3236. fg. R. GORR. 2, 8, 39. 3, 72, 7. 7, 106, 16. Spr. 3488. 4093. 4578. 4620. 5010. 5261. BHĀSHĀP. 64. सुं MAITRĀJ. 4, 4. ऋं BHAG. 18, 28. यस्मिन्पुक्ता ब्रह्मर्षयो देवताश्च in den versenkt ÇVETĀCV. UP. 4, 15. शत्रुसेविनि मित्रे च पुक्ततरो भवेत् gar sehr auf seiner Hut seiend M. 7, 186. पुक्ततम BHAG. 6, 47. — 5) verbinden, zusammenbringen, aneinanderfügen; anreihen RV. 1, 165, 5. ऋषिं पुनञ्जि शर्वसा घृतेन VS. 18, 51. स्तोमम् LĀTJ. 1, 12, 2. 2, 5, 20. ÇAT. Br. 14, 8, 24, 2 (KAUR. UP. 2, 6). MAITRĀJ. 6, 31 (med.). नूनं भूतानि भगवान्युनक्ति विपुनक्ति च Buā. P. 10, 82, 42. स हि प्रत्ययाथमात्मना पुनक्ति KĀC. zu P. 1, 2, 51. अथवादेन — द्वित्रय्यापोऽसि wurde zusammengeführt mit RĀGA-TAR. 3, 366. pass. sich verbinden mit: स तथा कुत्तिभोजस्य दुक्त्रि कुहूनन्दनः ॥ युपुञ्जे ver-
band sich theilhaft MBu. 1, 4420. fg. मल्लिभिर्पुञ्जे नीतिविशारदैः er umgab sich mit RAGH. 8, 17. Jmd (acc.) mit Etwas (instr.) verbinden so v. a. versehen, beschenken mit, Jmd einer Sache theilhaftig machen: साक्षमा-
नार्थसंभोगिपुनक्ति MBu. 2, 474. R. 1, 9, 68 (67 GORR.). तत्रमे तर्धनैर्धैरिः

पुनः साक्षैश्च योऽप्यथ 3, 62, 38. यमं पुनञ्जि कालेन BHĀT. 6, 37. आशी-
र्भिर्पुञ्जतातुलाम् (so die ed. Bomb.) MBu. 1, 7982. घात्मानं श्रेयसा योऽप्ये
3, 2489. 7, 696. ये ऽनागतौ वयमपुंक्ष्महि कित्त्विवेषा Buā. P. 3, 16, 25.
न मां समप्येदेन योक्तुमर्हसि HARIV. 10963. R. GORR. 2, 30, 34. 35, 84. मां
दुःखैर्योक्तुमिच्छसि Spr. 4524. KUMĀRAS. 6, 79. pass. einer Sache (instr.)
theilhaftig werden: वेदपुण्येन पुञ्ज्यते M. 2, 78. फलेन 7, 128. 144. MBu.
3, 2629. 10862. कालधर्मणा R. GORR. 1, 43, 27. Spr. 1601. 3477, v. 1. 3798.
4025. 4433. 4840. 4914. 5098. ÇĀK. 64, 16. RAGH. 3, 65. KUMĀRAS. 4, 44.
KATHĀS. 22, 92. 30, 34. Buā. P. 1, 11, 39. 3, 7, 5. mit dopp. instr. durch
Jmd einer Sache theilhaftig werden MBu. 3, 258. Buā. P. 1, 11, 24. statt
des einfachen instr. der Sache auch der instr. mit सक MBu. 13, 7104.
पुक्तं verbunden, vereinigt, hinzugefügt, an einander gereiht, regelmässig
auf einander folgend VARĀH. BRH. S. 77, 36. Buā. P. 3, 26, 54. 4, 1, 48.
विशो न पुक्ता उपसौ यत्ते RV. 7, 79, 2. 1, 23, 15. ÇĀÑKH. ÇR. 13, 19, 17.
पुक्तम् adv. in Schaaren ÇAT. Br. 12, 4, 3. पुक्तं verbunden —, versehen
mit, im Besitz von (instr. oder im comp. vorangehend) RV. PRĀT. 1, 19.
मक्तैर्नसा M. 2, 221. 6, 70. 9, 169. 11, 53. MBu. 1, 7982. 3, 1807. 2076.
2802. 12, 3496. सिसृक्ष्या so v. a. zu schaffen beabsichtigend HARIV. 534.
BHAG. 8, 10. R. 1, 4, 3. 9. 20. 4, 7. 7, 18. 32, 11. 53, 7. 55, 19. RAGH. 7, 1.
Spr. 790. SŪRJAS. 1, 48. fg. VARĀH. BRH. S. 8, 21. 13, 19. 65, 11. 77, 6. 22.
KATHĀS. 14, 64. 18, 229. 23, 1. Buā. P. 1, 2, 15. 9, 16. AK. 3, 1, 27. VOP.
3, 143. क्षिप्तेव पुक्ता कदली गनेन in Berührung gekommen mit R. 3, 53,
61. फलं verbunden mit KĀTJ. ÇR. 1, 1, 2. AV. PRĀT. 3, 89. 4, 3. P. 2, 3,
4. 8. 19. M. 9, 310. 12, 4. BHAG. 2, 50. MBu. 1, 7345. 3, 2677. R. 2, 26, 25.
धर्मपुक्त (वाक्य) 39, 17. 54, 19. 55, 9. MEGH. 25. Spr. 2734. 3108. 3287,
v. 1. SĀMVAJAK. 2. SŪRJAS. 2, 63. VARĀH. BRH. S. 10, 27. 17, 10. 43, 46. 50, 8.
53, 97. 55, 20. 56, 21. 80, 15. 103, 11. KATHĀS. 5, 129. 35, 124. AK. 1, 1,
2, 5. 2, 8, 2, 86. II. 527. LA. (III) 4, 6. 35, 17. 55, 13. विंशतिशतपुक्ता vier-
undzwanzig VARĀH. BRH. S. 21, 30. 23, 7. 48, 47. तेमपुक्तम् adv. (s. auch
bes.) R. 1, 13, 10 nach dem Comm. hierher zu ziehen (तेमो विध्यपरा-
धराकृत्यं यदा तेमो विध्यराकृत्यम्). तथा पुक्तम् auf diese Weise verbun-
den RV. PRĀT. 2, 15. तथा पुक्तः in solchem Zustande befindlich MBu. 3,
2958. so verfahren Spr. 4715. verbunden mit so v. a. bezüglich auf:
गाथा यत्तदानपुक्ताः KĀTJ. ÇR. 20, 2, 7. 8. शांतिं KAUC. 9. ज्ञातकर्माणि पुं-
वद्विधानपुक्तानि MBu. 5, 7407. तवादार्शनपुक्तेन शेकेन R. 5, 32, 37. KĀM.
NĪTIS. 14, 12. पुञ्ज pass. in Conjunction treten mit (instr.): यदहः पुंसा न-
तत्रेण चन्द्रमा पुञ्ज्येत PĀR. GRHJ. 1, 14. श्रेष्ठाद्यानि नवर्ताण्युपपत्तिनातीत्य
पुञ्ज्यते VARĀH. BRH. S. 4, 7. उत्तरा फल्गुनी ह्यथ श्वस्तु कस्तेन योऽप्यते
R. 5, 73, 15. यदा पुंसा नतत्रेण चन्द्रमा पुक्तः स्यात् ĀCV. GRHJ. 1, 14, 2.
WEBER, GJOT. 70. VARĀH. BRH. S. 98, 12. 104, 56. पुप्यपुक्ते निशाकरे 48,
45. 69, 3. 98, 16. अथ बार्हस्पतः श्रीमान्युक्तः पुप्येण (so die ed. Bomb.;
किं नु बार्हस्पतो योगो पुक्तः पुप्येण GORR.) R. 2, 26, 9 (11 GORR.). नतत्रेण
पुक्तः कालः P. 4, 2, 3. पुक्तः कालेन यद्य न so v. a. wer nicht die rechte
Zeit benutzt Spr. 4631. कालपुक्तं वाक्यम् zeitgemäss R. 1, 32, 1. देशका-
लार्थपुक्त Buā. P. 1, 15, 27. कार्येण मक्ता पुक्तः so v. a. beschäftigt mit,
begriffen in MBu. 5, 5427. (न) स्वभावमतवर्तते योनियुक्ताः शरीरिणः
gebunden an, abhängig von Spr. 4309. — 6) mit sich verbinden; mit
acc.: (मरुतः) उभे पुञ्जन् (= योजयति SĀ.) रोदसी RV. 6, 66, 6. 8, 20, 4.

(शशी) रेखिणी यदि युनक्ति in Conjunction treten mit Varāṇ. Bṛh. S. 24, 28. 47, 18. माघशुक्लाह्निको युक्ते अविष्ठाया च वार्षिकीम् (?) Wern., Gort. 113. so v. a. theilhaftig werden: न नु तमे न गुणाय युक्ते Bṛh. P. 7, 9, 32. — 7) Jmd (loc. gen.) Etwas (acc.) zu Theil werden lassen, zukommen lassen, verleihen: अनागस्यै युज्जन् Bṛh. P. 1, 17, 14. येषु — शितादपठे न युज्जते 4, 26, 21. प्रभाप्रभे नृणां युक्ते Mārk. P. 81, 11. यद्युज्यते देहात्मजादिषु नृभिः Bṛh. P. 8, 9, 29. शेषमात्मनि युज्जित sich zu Theil werden lassen, selbst genossen M. 6, 12. — 8) sich vergewöhnen, — in's Gedächtnis zurückrufen: तं मुहूर्ते त्वां वेलो दिवसं युजोत (= अनुचितितवती Nīlak.) MBh. 3, 16753. — 9) auftragen, befehlen, injungere: आस्थाय तत्तद्युक्ता नाथः Bṛh. P. 5, 1, 15. — 10) pass. passen, sich schicken, gemäss sein, sich ziemen, zukommen, recht sein: युज्यते so ist es recht Çāk. 88, 10. Kathās. 11, 29. युज्यति Hariv. 7064. न शापस्तत्र युज्यते R. 1, 21, 7. Spr. 3307. Kathās. 24, 203. Rāḍa-Tar. 4, 101. Hit. 83, 19. Bṛh. P. 4, 19, 27. Sarvadarśanas. 81, 20, 113, 1, 121, 2, 161, 6 (so v. a. logisch richtig sein in Sarvadarśanas.). स स्वामी युज्यते भुवि der eignet sich zum Herrn der Erde Spr. 2264. कुताशनप्रतिनिधिर्दाहात्मा ननु युज्यते ist es nicht ganz in der Ordnung, dass das, was das Feuer vertritt, brennt? 3379. यद्येन युज्यते लोके was zu einander passt 2392. नक्षस्मिन् युज्यते कर्म किंचिदा मौञ्जिबन्धनात् schickt sich für ihn, kommt ihm zu M. 2, 171. MBh. 3, 16700 (युज्यति). शब्दे मकाराज इति — तस्मिन् युज्यते ऽर्धके ऽपि Ragh. 18, 41. Hit. 16, 12. मरुतामास्पदे नीचः कदापि नहि युज्यते Spr. 2136. तदेतन्मे न युज्यते Kathās. 30, 9. LA. (III) 37, 8. कथं भगवतः — युज्येन्निर्गुणस्य गुणाः क्रियाः Bṛh. P. 3, 7, 2. लुषा मे युज्यते कथम् wie käme mir zu? so v. a. ich kann nicht haben 9, 23, 26. Pāṇāt. 40, 24. एवं नीचजने ऽपि युज्यति गुरुं प्राप्ते सतां सर्वदा Spr. 580. अथ वा युज्यते द्वाभ्यामप्येतत् Pāṇāt. 113, 10. तन्नात्र युज्यते स्थातुम् Mārk. 35, 21. Pāṇāt. 57, 3. व्यसने मरुति प्राप्ते स्थिरैः स्थातुं न युज्यते Mārk. 253. प्रतिकर्तुं प्रकृष्टस्य नावकृष्टेन युज्यते R. 4, 17, 47. तं च दातुं न युज्यते Kathās. 57, 157. तथापि युज्यते नैव दातुम् er kann nicht gegeben werden 159, 12, 166. 45, 196. नैतद्युज्यते मरुसैव पितृपर्यायागतं वनं त्यक्तम् Pāṇāt. 21, 4, 61, 4, 96, 4. नैतद्युज्यते ते कर्तुम् 214, 5. तत्र हृष्टादित्यास्य भूयते रक्तभोजनं कर्तुं युज्यते 61, 22. युक्त passend, angemessen, sich schickend, sich ziemend, recht, richtig AK. 2, 8, 2, 24, 3, 4, 44, 80, 83, 22, 144. Trik. 3, 1, 7 (= परिमित). H. 743. Halā. 4, 61, 5, 94. M. 8, 34. युक्ताकारविकारस्य युक्तचेष्टस्य कर्मसु। युक्तस्वप्रावबोधस्य योगो भवति दुःखका ॥ Bhag. 6, 17. MBh. 1, 5943. 6153. 3, 16720. 5, 1295. Hariv. 4011. R. 2, 80, 15. 3, 24, 1. 67, 24. Suçr. 1, 124, 1. Mālav. 49, 34, 3. Vikr. 12, 6. 87, 6. Spr. 976. 1643, v. l. 1964. 3546. Kathās. 25, 164. 51, 207. Rāḍa-Tar. 4, 412. 6, 208. Bṛh. P. 3, 8, 2, 24, 23, 33, 24, 4, 27, 12. Mārk. P. 83, 76. Pāṇāt. 69, 10. Hit. 18, 3. LA. (III) 34, 3, 36, 11. इति पञ्चविधा भाषा युक्ता न पुनरुष्टया Verz. d. Oxf. H. 181, a, 24. 30. छ^० Spr. 3546. Çāk. zu Bṛh. Ār. Up. S. 282. Sarvadarśanas. 29, 2, 34, 22. 79, 16. सु^० R. 2, 60, 23. 82, 28. 5, 29, 4. युक्तम् adv. auf passende Weise Spr. 3915. द्विजकुलनिलयं नाथ युक्तं त्यजामि so v. a. es ist angemessen, dass ich verlasse 4540. न युक्तं वसत es ist nicht angemessen, dass ihr wohnt Hariv. 6017. युक्तमीसल gehörig fleischig Varāṇ. Bṛh. S. 70, 9. युक्तशिताज्ञ मोहं नु कालं und nicht zu heiss R. 2, 44, 9. युक्तं च देवे पुथ्येन gūnstig

M. 7, 197. युक्ते मुहूर्ते R. 1, 73, 8 (75, 9 Gorr.). 5, 73, 14. मुहूर्तेन युक्तेन 72, 20. passend u. s. w. für; mit gon.: अनुज्ञो हि युक्तश्च त्वं ममाहं तवापि च MBh. 3, 16702. 14, 2308. R. 3, 52, 10. 5, 23, 6. Mālav. 69, 1. Vṛddha-Kāṇ. 13, 7. Rāḍa-Tar. 4, 62. Prab. 21, 14. ममात्रावस्थानमयुःम् Hit. 30, 17. mit loc.: युक्तमेतच्चयि MBh. 2, 4, 5, 6089. R. 2, 90, 20 (99, 33 Gorr.). 101, 11. युष्माभिर्दर्शने युक्तम् so v. a. für euch sehenswerth Hariv. 6009. मत्वं राजा मत्त्वयामास यथा युक्तं रत्नयो वै प्रज्ञानाम् MBh. 5, 7461. युक्तं (ययुक्तं) यत् es ist passend (unpassend) dass R. 4, 16, 49. 6, 103, 11. Kathās. 14, 3. 32, 72. Pāṇāt. 170, 8. युक्त und अयुक्त mit einem inñn.: युक्तमिता ऽन्यतः प्रयातुम् Spr. 2369. Mudrā. 103, 5. Kathās. 32, 48. Hit. 41, 1. Prab. 55, 12. पिशुनवचनेर्दुःखं नेतुं न युक्तमिमं जनम् Spr. 585. Mudrā. 14, 4. Ratnāy. 46, 8. Kathās. 28, 104. न युक्तमनयोस्तत्र गतुम् Çāk. 56, 9. Prab. 13, 14. वराहमिहिरस्य न युक्तमेतत्कर्तुम् Varāṇ. Bṛh. S. 47, 2. Bhāṭṭ. 5, 80. अयुक्तं निधने कामं पुत्रस्य यतितुं मया R. 6, 69, 17. न युक्तं भवताममशुचि दत्त्वा प्रतिशापं दातुम् MBh. 1, 781. युक्तं तस्याप्रमेयस्य वीर्यसम्भवतो मया। समाश्वासयितुं भार्याम् 3, 2678. 14, 838. 1610. युक्तं हि य-गसा तत्र स्वर्गं प्राप्तुमंशयम् 26. तस्मात्प्रतिक्रिया युक्ता भीष्मे कारयितुं तव 5, 6094. तस्मात्प्रतिक्रिया कर्तुं युक्ता तस्मै त्वयानघ 7022. 7057. देवो-द्यानानि — युक्तान्यासेवितुं त्वया R. 3, 52, 39. Kathās. 22, 169. न युक्तं भ-वताकृमन्तेनोपचरितुम् MBh. 1, 769; vgl. Horfer, Vom Infinitiv S. 87. 121 und Zeitschr. f. d. W. d. Spr. 2, 182. fgg. — 11) युज्जान (Spr. 4330) und युक्त (R. 6, 109, 3) dem es wohlgeht, sich in guten Verhältnissen be- findend. — 12) युक्त in der Gramm. primitiv (Gogens. abgeleitet) P. 4, 2, 51. — युज्जान s. auch bes. Vgl. देवयुक्त, प्रातर्युक्त.

— caus. योजयति, ०ते (aus metrischen Rücksichten), ययूयुजत् 1) schirren, anspannen Kauç. 14, 15. योजयधं रथान् MBh. 1, 7947. रथा-न्योजयत 7948. 4, 1025. R. 1, 69, 5. 2, 39, 10. 12, 70, 29. स्पन्दनं तैर्क्यो-तमैः। योजयित्वा 46, 26. श्यामतुर्गयोजितं रथम् Bṛh. P. 1, 16, 12. अद्या-न्योजयित्वा MBh. 3, 2290. 2788. fg. रथे 2790. 13036. 4, 1017. R. 2, 57, 3 (2 Gorr.). 7, 46, 2. Varāṇ. Bṛh. S. 61, 9. Bṛh. P. 5, 21, 15. ययूयुजत्तुष्ट-वरात्रयश्च नागान्क्योञ्च R. 2, 82, 31 (80, 13 Gorr.). — 2) ein Heer rü- sten: वज्रयिनीम् MBh. 4, 985. R. 1, 51, 21. षडङ्गिनीम् R. Gorr. 1, 52, 21. सैन्यम् 78, 5. Netze, Schlingen stellen, auswerfen: जाले ते योजयामासुः MBh. 13, 2654. पाशो योजितः Hit. 21, 10, v. l. — 3) gebrauchen, anwen- den, verrichten: बहुधा क्षाशिषस्तस्य योजिताः so v. a. dargebracht, ge- sprochen MBh. 7, 718. किमाश्रयो मे स्तव एष योजयताम् Bṛh. P. 4, 15, 22. ब्रह्मदण्डमयुजन्। राज्ञि 13, 22. कृन्दास्पयातयामानि योजितानि धृतव्रतैः angewandt 27. सक्त गोपीभिर्न्योजयन्मधुराः कथाः Worte wechselnd, sich unterhaltend Hariv. 5743. परस्य पत्न्या पुरुषः संभाषी योजयवक्तुः M. 8, 354. गुणवद्विः सदा नरैः। स कथां योजयामास मैत्रीं संगतमेव च pflegte R. Gorr. 2, 1, 6. unternehmen, beginnen: मत्तोन्मत्त^०योजिता व्यवहारः Jāṇ. 2, 32. zu Ende bringen: अर्थनिष्पन्नं तदध्वर्युदयोऽयत् Rāḍa-Tar. 8, 403. — 4) Jmd (acc.) zu Etwas (dat.) antreiben: प्रबोधोत्पत्तये शमदमा-दीन्योजयामः Prab. 18, 10. पापामिचारयते योजयते क्लृताय Spr. 1771. Jmd verhalfen zu (loc.): परे तस्मै Sarvadarśanas. 88, 10. Jmd einsetzen, anstellen bei, beauftragen mit (loc.): सक्तं दण्डधरो राजा प्रज्ञानामिक्त यो- जितः Bṛh. P. 4, 21, 21. भद्रयभोज्याधिकारिषु दुःशासनमयोजयत् MBh. 2, 1290. अत्र कर्मणि 5, 7016. Kām. Nitiv. 19, 8. Bṛh. P. 5, 5, 15. Mārk. P.

98, 18. कुटुम्बभारोद्धर्तुने KATHĀS. 22, 160. यौवराज्ये RĪĠA-TAR. 5, 199. MĀRK. P. 118, 21. स्वे स्वे विषये 50, 35. fg. सर्गयोजित BṛĀG. P. 3, 13, 17. — 8) *auflegen* ंच. GORR. 4, 3, 1. योजयस्व धनुःश्रेष्ठे शर्म R. 1, 78, 29. ततो ऽकुमानुपूर्व्येण दिव्यान्ध्रपण्ययोजयम् MBH. 3, 12332. 12313. 5, 7202. HARIV. 16079. fg. किमर्थमस्त्रं रत्नसु न योजयसि *richten auf* R. 5, 36, 48. 68, 18. *anfügen, befestigen*: अयोजयम् । वीणासु तन्वीः KATHĀS. 26, 168. त्रुटितं पयोधरस्ते हारं पुनर्योजय SĀH. D. 42, 21. यदाचि तत्पयां गुणकर्मदा-मभिः सुडस्तेरिर्वत्स वयं योजिताः BṛĀG. P. 5, 1, 14. नन्त्राणि कालायन ई-श्वरयोजितानि 22, 11. *hinstellen*: पदातीश महीपालः पुरो ऽनीकस्य योज-येत् Spr. 4498. *hineinethun, versetzen in*: योजयेद्विज्ञं पत्ने SŪRJAS. 13, 20. कर्माणि कार्यमाणो ऽहं नानायोनिसु योजितः BṛĀG. P. 7, 13, 23. वायुं वायौ जितौ कायं तेनस्तेनस्ययुज्यत् 4, 23, 15. दुःखे मरुति तत्र त्वां योजयामि R. GORR. 2, 38, 7. BṛĀG. P. 1, 18, 50. 3, 28, 10. सुकुले योजयेत्कन्यां पुत्रं विद्यासु योजयेत् । व्यसने योजयेच्छत्रम् Spr. 5233. H. 16. BĀLAB. 3. *an-fügen*: उदर्कान् KAUÇ. 8. *hinzufügen* P. 8, 1, 73. Sch. — 6) मनः, आत्मा-नम् *den Geist richten auf, sich vertiefen in* (loc.) HARIV. 14333. BṛĀG. P. 4, 31, 3. MĀRK. P. 48, 4. आत्मानं योज्य *sich sammelnd, sich zusammen-nehmend* MBH. 6, 5816. — 7) *verbinden, vereinigen, zusammenfügen, zu-sammenbringen* VARĀH. BRH. S. 34, 114. 33, 19. RĪĠA-TAR. 5, 104. PĀNĀT. 244, 5 (in der Ausg. von BÜHLER besser यावज्जीवं संचारयति). न चेदिदं द्वंद्वमयोजयिष्यत् KUMĀRAS. 7, 66 (= RAGH. 7, 14). अनया यदि मित्रं न यो-जयेयमहम् KATHĀS. 22, 83. PRAB. 41, 14. तेन योजितसंवन्धम् KUMĀRAS. 6, 50. मोदकान् — फलाकारान्सुयोजितान् R. GORR. 1, 9, 37. शत्रुणा योजये-च्छत्रम् Spr. 2941. रत्नानि शास्त्राणि च VARĀH. BRH. S. 104, 1. तेनेयं यो-जिता वृत्तिः *verfasst* ROTH, Zur L. u. G. d. W. 60. so v. a. *in Ordnung bringen* Spr. 2512. *Etwas* (acc.) *mit Etwas* (instr.) *versehen, ausstatten, theilhaftig machen, beschenken*: (धनुः) योजयामास श्रेणा R. GORR. 1, 77, 32. योजयामास नवया मौर्व्या गाण्डोवम् MBH. 4, 1910. R. 1, 49, 11. विप-द्रैरगदिशास्य सर्वद्रव्याणि योजयेत् M. 7, 218. द्वंद्वैरयोजयस्तेमाः सुखदुःखा-दिभिः प्रजाः 1, 26. तपसा योज्य देहम् MBH. 1, 3582. 3, 8425. रिपुं प्राणैः 6477. अभिवेकेण गोविन्दम् HARIV. 4022. R. 2, 61, 20. R. GORR. 1, 32, 9. 2, 26, 35. 33, 50. 3, 2, 8. 17, 26. 5, 2, 42. 6, 98, 26. 7, 20, 25. Spr. 442. 1007. 5235. RAGH. 10, 57. 12, 40. MĀLAY. 34. RĪĠA-TAR. 1, 281. MĀRK. P. 113, 7. SĀH. D. 289. DAÇAK. in BENF. Chr. 183, 12. PĀNĀT. ed. ofn. 2, 5. (तम्) योजयामास बाहुभ्यां पशुं रथनया यथा so v. a. *umfungen, umschlingen* MBH. 4, 771. योजयत्तं च वाक्यमात्रेण भाषिणीम् so v. a. *nur Worte mit ihr wechselnd* HARIV. 7392. योजित *versehen mit* (instr. oder im comp. vorangehend) VARĀH. BRH. S. 2, 20. RĪĠA-TAR. 3, 163 (st. des verb. fin.). BṛĀG. P. 10, 79, 17 (desgl.). मणिरिव कृत्रिमरागयोजितः Spr. 1920. MBH. 5, 532 (पीडित die ed. Bomb.). HARIV. 4682. — 8) *Jmd* (loc.) *Etwas* (acc.) *zu Theil werden lassen*: कालं जगति योजयन् HARIV. 2586. राजसु योजि-ताकुसाम् BṛĀG. P. 1, 8, 37. — 9) *mit dem instr. eines Sternbildes die Conjunction desselben mit dem Monde angeben können* P. 3, 1, 26. Vārtt. 7. — 10) *med. geringachten* VOP. in Dhātup. 33, 36.

— *desid. युयुत्सति* 1) *Jmd* (acc.) *anzustellen* —, *an ein Geschäft zu setzen Willens sein*: कर्म चेच्छामि वै कर्तुं तस्य यो मां युयुत्सति MBH. 4, 248. 251. — 2) *aufzulegen* (Pfeile auf den Bogen) *Willens sein*: चापा-विमो — कस्मै युयुत्सति BṛĀG. P. 5, 2, 8. — 3) *med. sich zu vertiefen ge-*

sonnen sein BHATT. 3, 41.

— *अधि auflegen, aufladen* BṛĀG. P. 10, 71, 16.

— *अनु* *med.* P. 1, 3, 64. Vārtt. 1) *wieder einholen*, — *an sich ziehen* AIT. BR. 4, 26. ÇAT. BR. 5, 4, 3, 8. — 2) *Jmd* (acc.) *befragen, fragen nach* (acc.) M. 8, 79. 259. MBH. 4, 26. 105. 12, 1932. 1934 (mit dopp. acc.). 10995. 14, 145. HARIV. 3057. R. GORR. 2, 110, 4. RAGH. 5, 18. 11, 62. ÇUÇ. 13, 68. DAÇAK. 58, 15. 82, 5. PRAB. 111, 13. P. 8, 2, 94. Sch. — 3) *eine Lehre ertheilen* ंच. ÇR. 8, 14, 1. अनुयोक्तुं जगद् RĪĠA-TAR. 6, 61. अनुयु-क्त MBH. 13, 1588 nach NĪLAK. = भृतकाध्येता *von einem bezahlten Leh- rer unterrichtet werdend*. — 4) *sich bedanken*: ते चान्वयुज्यत् (= आशि-षो युयुजुः Comm.) BṛĀG. P. 10, 7, 16. — 5) *sich Jmd* (acc.) *anschlüssen, in Jmdes Dienste treten* Spr. 4350. — 6) अनुयुक्ता हि साचिव्ये Spr. 3472 fehlerhaft für अनि० हि सा०, धुरि चान्वयुज्यमानः Spr. 280 fehler-haft für धुरि च निपु०. — Vgl. अनुयोक्ता *fg.* — *caus.* 1) *auflegen* (ein Geschoss) R. 5, 68, 11. — 2) *anfügen, anreihen* KAUÇ. 44. 53. 106. 136. — *desid. zu fragen nach* (acc.) *Willens sein*: धर्माननुयुज्यत्तः MBH. 12, 1957.

— *अभ्यनु befragen*: ०युज्य MBH. 12, 5667.

— *पर्यनु* *dass.*: ०युक्त KATHĀS. 27, 162.

— *समनु* 1) *fragen nach*: ०युज्य Verz. d. Oxf. H. 170, b, 39. — 2) *Jmd* (acc.) *anweisen, Jmd einen Befehl ertheilen*: न च प्रेषयिता कश्चित्प्रेष्यैः समनुयुज्यते R. 5, 1, 68. — Vgl. समनुयोजय.

— *अप* *med.* *sich lösen von* (abl.) ÇAT. BR. 5, 5, 3, 4.

— *अभि* *med.* P. 1, 3, 64. Vārtt. 1) *med. sich den Wagen anspannen für, zu* (acc.): यो गतिमभियुङ्क्तं तां गतिं गवात्ततो विमुञ्चते ÇAT. BR. 1, 8, 3, 27. — 2) *act. wiederholt* —, *doppelt anspannen* ÇAT. BR. 9, 4, 3, 11. — 3) *med. Jmd* (acc.) *zu Etwas* (dat.) *auffordern*: यश्च त्वामभियुञ्जीत युद्धाय R. 7, 61, 9. — 4) *Jmd* (acc.) *angreifen*; *med.* MBH. 5, 1975. 1982. 12, 3502. R. 6, 2, 2. KĀM. NĪTIS. 8, 79. *act.* VARĀH. JOGAJ. 3, 1. ०युज्य HARIV. 12151. DAÇAK. in BENF. Chr. 200, 23. ०योक्तुम् KĀM. NĪTIS. 15, 61. KATHĀS. 18, 86. 23, 277. 38, 9. 49, 86. *pass.* KĀM. NĪTIS. 8, 39 (wo mit dem Comm. तथा-न्या यामि० zu lesen ist). 9, 76. KATHĀS. 15, 97. PRAB. 9, 3. ०युक्त *ange-griffen* AK. 3, 4, 24, 86. H. BH. 4, 95. MRD. I. 182. R. 2, 10, 27 (= कृत-परमिव Comm.). 5, 80, 9. 6, 11, 13. Spr. 191. 207, v. l. 1273, v. l. 1330. 1949. 3548. KATHĀS. 13, 11. 34, 212. PRAB. 8, 10. 84, 1. ०योज्य (s. auch *hos.*) *anzugreifen* VARĀH. BRH. S. 5, 84. JOGAJ. 3, 1. आधिव्याधिजडुःखेन कदाचिन्नाभियुज्यते *wird nicht heimgesucht* MĀRK. P. 137, 3. — 5) *ankla-gen*, *mit dem acc. der Person und der Sache*: यत्परैरभियुज्यते M. 8, 183. Spr. 5386. ०युक्त *angeklagt, verklagt* JĀLĀ. 2, 9. 28. 100. MĀKĀH. 143, 8. — 6) *Etwas fordern, begehren, Ansprüche auf Etwas machen*: अभियुक्त = प्रार्थित TRIK. 3, 3, 170. HARIV. 12190 (अनिर्मुक्त die neuere Ausg.). — 7) *act. Jmd* (acc.) *an Etwas* (loc.) *stellen, mit Etwas beauftragen*: सर्वा-स्तानभ्ययुज्यस्ते तत्रामिचयकर्मणि MBH. 14, 2637. — 8) *act. sich an Etwas* (acc.) *machen, an Etwas gehen*: कर्म समाप्तायाप्तातमभियुज्यन् (= अनुति-ष्ठन् Comm.) BṛĀG. P. 5, 4, 8. औपकुर्वाणककर्मापयनभियुक्तानि (= अना-दतानि Comm.) 9, 6. *med.* *steh anschicken*, *mit inf.* DAÇAK. in BENF. Chr. 190, 2. *behandeln* (ärztlich) *mit* (instr.): औपधैः SUÇA. 1, 94, 16. — 9) *med. seine Thätigkeit entfalten, wirksam sein*: वापुर्यत्राभियुज्यते (= शब्दमभिव्यक्तं करोति Comm.) ÇVETĀÇV. UP. 2, 6. — 10) ०युक्त *gans bei*

einer Sache seiend, hingegeben; = तत्पर H. an. 4, 95. MBH. t. 182. BHAG. 9, 22. R. 5, 9, 19. इदं विषयं पाल्यं विधिवदभियुक्तेन मनसा UTTAR. 56, 15 (78, 8). BHAG. P. 4, 19, 24. कोष्ठगारे ऽभियुक्तः स्यात् *bedacht auf* KĀM. NĪTIS. 5, 77. आनृशस्याभियुक्त MBH. 13, 285. अर्थपतिसेवाभियुक्त DAČAK. in BENF. Chr. 190, 5. — 11) *भुक्ता bewandert in* (loc.), *eine Sache verstehend, ein Sachkenner*: कुरुकादिषु प्रयोगेषु KATHĀS. 32, 126. अभियुक्तरङ्गीकृतः (so ist zu lesen) MALLIN. zu KUMĀRAS. 3, 44. SĀH. D. 84, 10. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 124. KĀU. zu P. 3, 3, 122. SĀJ. zu ČAT. Br. 2, 6, 3, 7. 5, 2, 4, 8. SARVADARČANAS. 147, 2. fg. 157, 17. 175, 12. — 12) *भुक्ता*: Bez. der den Vaiçja entsprechenden Bewohner von Kuçadvipa BUĀG. P. 5, 20, 16. — Vgl. अभियुक्त्वं fgg. — caus. Jmd oder Etwas (acc.) mit Etwas (instr.) versehen, einer Sache theilhaftig machen: दिष्टात्तेन MBH. 7, 2577. PAÑKĀR. 3, 9, 10. PRAB. 100, 15. PAÑKĀT. 163, 15.

— प्रत्यभि einen Gegenangriff auf Jmd (acc.) machen: तं प्रत्यभियुक्त्वान् KATHĀS. 107, 99. angreifen: परैः प्रत्यभियुक्तानाम् PRAB. 86, 18, v. 1. — Vgl. प्रत्यभियोग. — caus. eine Gegenklage gegen Jmd (acc.) vorbringen JĀN. 2, 9.

— आ 1) *ansichirren* RV. 3, 30, 2 (act.). वातान्वायान्धुरीयुष्मै 5, 58, 7. 10, 44, 7. आयुञ्जन् MBH. 1, 7948 fehlerhaft für अयुञ्जन्, wie die ed. Bomb. hat. — 2) med. anlegen, befestigen: अलंकारमायुञ्जते ČĀK. Ch. 80, 2. — 3) Jmd (loc.) Etwas (acc.) zu Theil werden lassen: तद्वान् — मय्यायुञ्जामनुग्रहम् BUĀG. P. 3, 14, 10. — Vgl. आयुक्ता fg. (ganz bei einer Sache seiend) TAITT. Up. 1, 11, 4. — caus. 1) fügen —, thun auf (loc.) PAÑKĀR. 3, 2, 17. मालाः — आयोजिताः शिरसि R. 2, 21. befestigen an (loc.) BHĀG. P. 5, 23, 3. — 2) *zusammensfügen, bilden*: कुसुमायोजितकार्मुक KUMĀRAS. 4, 24.

— उपा act. *ansichirren* RV. 3, 38, 2.

— समुपा, *भुक्त* versehen mit, erfüllt von: ऋषिभिः समुपायुक्तं तीरम् MBH. 3, 10099.

— व्या sich trennen, auseinandergehen: *भुज्य* MĀRK. P. 32, 20.

— समा 1) *schirren, rüsten, zurechtmachen*: व्रजान्स्वान्स्वान्समायुज्य यम् ब्रूवरिच्छदाः BUĀG. P. 10, 11, 29. नावं समायुक्ताम् R. 7, 47, 4. — 2) Jmd Etwas auftragen, anvertrauen: ये ऽर्थाः स्त्रोपु समायुक्ताः Spr. 4896. — 3) (feindlich) *zusammenstossen mit* (acc.): यथा नायं समायुज्याद्वार्तराष्ट्रान् (so die ed. Bomb.) MBH. 4, 1603. — 4) *verbinden —, zusammenbringen mit* (instr.): धूम्राक्षेणा समायुक्तः (feindlich) *zusammengestossen mit* R. 6, 18, 20. अग्निना in Berührung gekommen mit MBH. 13, 1072. verbunden —, versehen —, ausgerüstet —, ausgestattet mit (instr. oder im comp. vorangehend) 3, 3017. HARIV. 10197. R. 5, 93, 8. Spr. 2822. SŪRAS. 13, 17. VARĀH. BRH. S. 79, 15. M. 12, 28. BHAG. 15, 14. MBH. 3, 2783. 13, 5282. HARIV. 4595. R. 1, 62, 18. 2, 94, 22 (100, 19 GORR.). 3, 27, 17. 42, 18. 5, 14, 31. 6, 93, 23. MĀKĀH. 34, 16. Spr. 4622. 4782. VARĀH. BRH. S. 84, 121. MĀRK. P. 32, 35. Verz. d. Oxf. H. 40, b, 37. PAÑKĀR. 1, 7, 2. 65. — Vgl. समायोग. — caus. *versehen mit*: न तदनुर्मन्दस्तेन शक्यं मेवर्था समायोषयितुम् MBH. 1, 7200.

— अभिसमा, *भुक्त* verbunden —, versehen mit (instr.): अकीर्त्या MBH. 12, 3478.

— उद् med. P. 1, 3, 64. VĀRTT. VOP. 23, 51. 1) *sich rüsten, Anstalten treffen* Verz. d. Oxf. H. 287, a, 1. रत्तुम् DAČAK. 32, 15. उद्भुक्त *gerüstet*,

schlagfertig, zur That bereit, an's Werk gehend, mit allem Eifer sich an Etwas machend MBH. 7, 4268. R. 1, 1, 45. 4, 12, 7. उद्भुक्तो विद्यासमधिगच्छति Spr. 1093. KĀM. NĪTIS. 8, 50. 13, 59. 15, 60. 18, 43. VARĀH. BRH. S. 4, 24. 15, 20. KATHĀS. 45, 35. 184. RĪGĀ-TAR. 5, 331. MĀRK. P. 99, 12. BHATT. 5, 16. अग्निप्रवेशाय KATHĀS. 101, 352. दानाध्ययनपक्षेषु MĀRK. P. 50, 75. इधन्नं प्रति MBH. 1, 5231. विद्यतयोद्भुक्त RĪGĀ-TAR. 2, 19, 3, 1. Spr. 2573. AK. 3, 1, 9. — 2) *sich auf und davon machen*: स ह तत एव शयात् उद्भुक्ते ČAT. Br. 4, 1, 5, 7. तदकरेव पौर्णमासेन क्वचिद्वैद्युञ्जीरन् LĀTJ. 10, 16, 6. 7. यद्यो कृस्ती कृस्तिन्याः पदेन पदमुज्जे etwa so v. a. auf Schritt und Tritt nachsteilt AV. 6, 70, 2; die Stelle ist demnach u. पद 8) zu streichen und u. 1) zu stellen. — Vgl. उद्योग fg. — caus. *aufregen, anfeuern, zur That antreiben*: युद्धाय HARIV. 5133. R. 5, 48, 13. MBH. 3, 1367. 5, 70. HARIV. 6379. R. 6, 27, 22. 31, 22. द्वाष्टपडलोद्योजिताकाण्ड-चण्डाम्बुवाहाः erregt, zusammengetrieben PRAB. 81, 8.

— समुद् caus. *anfeuern*: समराय PRAB. 85, 18. MĀLAV. 9, 17.

— उप med. P. 1, 3, 64. VOP. 23, 51. ausnahmsweise auch act. 1) *ansichirren* RV. 1, 39, 6. 140, 4. गो न धुर्युषं युक्ताथे अयः 151, 4. उप नूनं पु-
पुते नृपणा करी 8, 4, 11. 10, 102, 7 (act.). AV. 4, 23, 3. *dazu schirren* ČAT. Br. 5, 1, 4, 11. — 2) *sich anschliessen*: मैत्रेभिर्ता उप युञ्जते RV. 1, 165, 5. — 3) *sich an Etwas (loc.) machen, sich kümmern um*: नासंप्रेष्टो क्यु-
पयुङ्गे (व्युपयुङ्गे v. l.) परार्थे Spr. 3995. — 4) *sich an Jmd anschliessen, in Jmdes Dienste treten*: न वै प्राज्ञा गतश्रीकं भर्तारमुपयुञ्जते Spr. 4330. — 5) *sich aneignen, für sich nehmen*: तस्यादित्यो भामुपयुज्य भाति MBH. 13, 7375. चैरिहृतं धनम् M. 8, 40. annehmen HARIV. 14346. — 6) *verwenden, anwenden, gebrauchen*: अहीनमूक्तान्युपयुञ्जाना यत्ति AIT. Br. 6, 21. den Soma ČAT. Br. 14, 3, 3, 30. (धनम्) उपयुक्तं द्विजाग्र्येभ्यः (so die ed. Bomb.) कृच्यवादि च MBH. 2, 1223. 14, 2068. पणान्धमुखाङ्गुणान्नः पडुपायुङ्ग RAGH. 8, 21. BUĀG. P. 7, 13, 8. प्रेष्यभावेन नामयं देवीशब्द-
त्तमा सती । ह्यानीयवस्त्रक्रियया पक्षोर्णो वोपयुज्यते ॥ MĀLAV. 87. *genossen* (auch von Speisen), *verzehren*: पञ्चागमुपयुञ्जानाः HARIV. 2872. राज्यमुप-
युज्यताम् MĀKĀH. 175, 8. दारादीनुपयुङ्गे BUĀG. P. 5, 26, 9. 10, 70, 13. अन्न-
म् u. s. w. ĀČV. GHUJ. 4, 7, 27. LĀTJ. 1, 6, 3. MBH. 1, 709. 715. 734. 3637. 6862. 3, 57. 10064. 14860 (गोरसानुपयोगाश्च). 15364. 13, 236. HARIV. 1198. 3794. R. GORR. 2, 36, 30. 95, 15. SUČA. 1, 20, 6. 113, 9. 128, 5. 2, 75, 2. MERGU. 13. फलान्युपायुङ्ग स दण्डनीतेः RAGH. 18, 45. KATHĀS. 37, 93. 95. 39, 13. 40, 50. DAČAK. in BENF. Chr. 199, 17. fg. Verz. d. Oxf. H. 269, a, 25. 313, a, 12. BUĀG. P. 1, 15, 11. 5, 16, 24. 20, 22. 24, 16. 6, 2, 19. BHATT. 8, 39. उ-
पयोद्यति (उपभोद्यति ed. Bomb.) MBH. 1, 8221. 3, 12140. न चोपयुङ्गे (अग्निः) तदहं *verzehrt* Spr. 3384. विरहाम्युपयुक्तदेह BUĀS. P. 10, 29, 35. 9, 2, 14. क्रमेणास्योपयुञ्जति वृषमायुस्तथैव च MBH. 11, 178. उपयुक्तोदका प्रपा *verbraucht* R. GORR. 2, 125, 12. — 7) *pass. zur Anwendung kommen, tauglich —, nützlich —, erforderlich sein, sich eignen, am Platze sein* MBH. 3, 12739. उभयमेव तत्रोपयुज्यते फले धर्मस्यैवितरस्य च 5, 1598. नोपयुज्यति कर्मणि HARIV. 11823. R. 5, 73, 22. इयं नृपाणामुज्जासे क्रासे वा देशकालयोः । — कथा युक्तोपयुज्यते RĪGĀ-TAR. 1, 21. यदि प्राणयुक्ता-
राय देहो ऽयं नोपयुज्यते Spr. 2365. मुक्तारत्नस्य शाणाश्मधर्षणं नोपयुज्यते 3331. 3034. शरदक्षस्य प्रधत्तं वद कुत्रोपयुज्यते 1915. 1962. मासास्थिकेश-
संघो हि कोपयुज्यत एष ते KATHĀS. 41, 43. कर्मसूपयुज्यते PRAB. 110, 10.

Sām. D. 85, 2. PAÑĀT. 135, 8. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 112. KULL. zu M. 10, 5. P. 3, 1, 56. Sch. तस्येयमुपयुज्यते *eignet sich für ihn, ist für ihn bestimmt* BHĀG. P. 9, 23, 87. अनुपयुज्यमान *zu Nichts nützend* UTTARAR. 73, 16 (93, 1). उपयुक्त *zur Anwendung kommend, nöthig, erforderlich, am Platze seiend*: यथोदस्तूपयुक्तं च तस्याः KATHĀS. 36, 63. 38, 71. 61, 11. 123, 31. RĪĀA-TAR. 4, 525. प्रयाणेषु 588. प्रुकार्योपयुक्तासु KATHĀS. 53, 140. 22, 38. PRAB. 110, 6. 9. सर्वार्थज्ञानयुक्ताः स्थानप्रयत्नाः P. 1, 1, 9, Sch. PAÑĀT. 1, 11, 4. 2, 28. परार्थानुपयुक्तेन राज्येन KATHĀS. 72, 173. MADHUS. in Ind. St. 4, 16, 10. किमुपयुक्ता ऽयमेतावद्वर्तनं गृह्णात्यथानुपयुक्ता वा so v. a. *es verdienend* Hit. 98, 14. अनुपयुक्तमिवात्मानं समर्थये *unwürdig* ÇĀK. 97, 3. — Vgl. उपयोक्तव्य *(zu genießen)* fgg. — caus. 1) *berühren, zusammenstossen mit* (acc.) BHĀG. P. 5, 16, 25. — 2) *anwenden* Suçr. 1, 113, 10. — desid. 3) *उपयुक्तु*.

— व्युप = उप 3) Spr. 3993, v. 1.

— समुप *genossen, verzehren*: पार्थी समुपयुक्तवान् MBH. 3, 1538. — caus. dass.: वलिषडभागमुद्धृत्य बलिं समुपयोजयेत् (यः) MBH. 12, 5233.

— नि *gewöhnlich med.* 1) *anbinden, fesseln an* (loc.), *bes. das Opferthier an den Pfosten*: पाशे स बद्धो ऽरिर्नि नि युज्यताम् AV. 2, 12, 2. VS. 6, 9. ÇĀK. Çr. 4, 11, 7. ÇAT. Br. 3, 7, 3. 9, 4, 22. परिधौ पशुं नियुञ्जति ÂÇV. Çr. 9, 2, 4. पशुं बद्धा यूये रशनायो वा नियुनक्ति GRHJ. 4, 8, 15. AIT. Br. 7, 16 (निनियोजितं porf.). पट्टानि नियुज्यते पशूनां मध्ये ऽरुनि Cit. bei GAUDAP. zu SĀKHIJAK. 2. MBH. 14, 2635. R. 1, 13, 31. रत्नेनासौ (गर्दभः) शस्यतेत्रमध्ये नियुक्तः Hit. 81, 13. समुद्रो ऽयं नियुज्यताम् R. 5, 92, 17. धुरि *an die Deichsel spannen*: वरुतं किं तुदसि मां नियुज्य धुरि मा R. SCHL. 2, 36, 14. so v. a. *vorn an stellen* 3, 2, 3. so v. a. *die schwerste Arbeit aufbürden* Spr. 280, v. 1. *verbinden, zusammenfügen*: कोपतो (eine best. Stellung der Hände) भोतो u. s. w. नियुज्यते (vgl. मुष्टिं, अञ्जलिं बन्धु) Cit. bei ÇĀK. zu ÇĀK. 78, 9. — 2) *an Jmd binden* so v. a. *von Jmd abhängig machen*: तं गृणते नि युंयि AV. 8, 3, 11 (v. 1. RV.). वृक्षस्पतिश्चा नियुनक्तु मरुम् ÂÇV. GRHJ. 1, 21, 7. घातमन्येव अग्रिम् ÇAT. Br. 5, 5, 3, 6. भृशं नियुक्तस्तस्यां हि मर्दनेन *an sie gekettet* R. 5, 20, 6. — 3) *den Blick, den Geist, die Gedanken richten auf* (loc. dat.): नियुक्ता यत्र वा दृष्टिः MBH. 1, 7694. तस्य विनाशाय शीघ्रं राज्ञा मनो नियुक्ते KULL. zu M. 7, 12. घातमा मुखे नियोक्तव्यः Spr. 2723. *stellen an* (loc.): गुरुस्थाने न मां वोर नियोक्तुं त्वमर्हसि MBH. 3, 1858. *bringen auf*: कथमिमां पितृपैतामहे मार्गे नियोक्तु-मरुमुत्सरे 1, 6156. *Jmd anhalten* —, *anweisen zu, anstellen bei, zu, betrauen* —, *beauftragen mit*: चातुर्वर्ण्यं च लोके ऽस्मिन्स्वे स्वे धर्मे नियोदयति R. 1, 1, 92. MBH. 5, 1561. ÇĀK. 9, 13. कृते Spr. 2174. यं तु कर्मणि पस्मिन्स न्ययुङ्क्त प्रथमं प्रभुः M. 1, 28. आकरकर्मते 7, 62. कार्यदर्शने 8, 9 (act.). कृत्ये MBH. 2, 1228. कार्ये गुरुणि KUMĀRAS. 3, 13. होमतुर्गरत्नणो RAGH. 3, 88. वाणिज्यव्यवहारेषु KATHĀS. 43, 70. लेखस्य लेखने 267, 71, 82. BHĀG. P. 10, 73, 24. Hit. 41, 22. 62, 20. 90, 18. प्राणेषु च धनेषु च Spr. 2360. नियुक्तेयं वनवासे R. 2, 37, 16. कार्येषु M. 9, 231. MBH. 4, 131. अश्वेषु 317. R. 2, 66, 7 (68, 17 GORR.). 4, 9, 7. P. 6, 2, 75. ÇĀK. 13, 23. RAGH. 5, 29. 6, 26. 31. हारे PAÑĀT. 1, 7, 76. MĀLAV. 11. Spr. 1583. 2572. 3472 (Conj.). KATHĀS. 14, 35. P. 4, 4, 70. Sch. BHĀG. P. 5, 21, 16. 8, 14, 1. Hit. 91, 11, v. 1. 97, 17. BHĀT. 3, 5. स पुत्रमेकं राज्याय पालयेति नियुज्य R. 1, 55, 11 (स पुत्रमेकं राज्याय नियुज्य परिपालने GORR. 86, 11). इक्षितमतिथिस्तका-

राय नियुज्य ÇĀK. 7, 15. प्रुयूषये मम KATHĀS. 1, 40. पित्रा नियुक्तो वनवा-साय R. 4, 4, 5. BHĀG. P. 5, 21, 17. राज्ञा संमाननार्थं च पौराणो च तेन न्ययुज्यत KATHĀS. 14, 34. सो ऽपि नियुक्तवान् । गूढमत्तःपुरे तत्र निशि नारीमन्वेति-तुम् 3, 70. 34, 68. राज्यभारनियुक्त *betraut* —, *beauftragt mit* R. 1, 27, 18. 5, 70, 9. Spr. 884. वृषभ एष राज्ञा पिङ्गलकेनारण्यरत्नार्थं सेनापतिर्नियुक्तः *als Heerführer eingesetzt* Hit. 58, 17. एतस्यात्मज्ञो — वर्षपती नियुज्य BHĀG. P. 5, 20, 31. प्रकृतिस्त्वा नियोदयति *anhalten, dazu treiben* BHĀG. 18, 59. MBH. 3, 2758. 5, 6084 (act.). HARIV. 11161 (act.). R. 1, 54, 16 (55, 16 GORR.). R. GORR. 2, 20, 12. 5, 78, 23. Spr. 4014. नियुज्यताम् Hit. 88, 17. नियुज्य-मान Spr. 3544. MBH. 1, 6943. नियोक्तव्य 4862. 5, 6084. M. 9, 64. JĀĀN. 2, 3. नियुक्त *angehalten, angewiesen, angestellt, beauftragt, aufgefordert* M. 3, 173. 5, 27. 35. 9, 58. fgg. 63. 144. 167. R. 1, 14, 35 (31 GORR.). 2, 54, 15 (17 GORR.). 90, 12. 101, 7. 103, 36. fg. (114, 24. fg. GORR.). 107, 6. 7. RAGH. 16, 38. KATHĀS. 14, 54. 18, 276. 20, 88. 24, 222. 28, 93. BHĀG. P. 2, 6, 31. 5, 10, 4. BRAHMA-P. in LA. (III) 57, 16. अनियुक्त M. 9, 143. 147. JĀĀN. 3, 288. HARIV. 7338. R. GORR. 2, 62, 2. 93, 16. KATHĀS. 60, 112. नियुक्त *m. ein Angestellter, Beamter* Spr. 1009. — 4) *Jmd zur Rechenschaft ziehen*: न स राज्ञा नियोक्तव्यो न निनेत्युश्च बन्धुभिः M. 8, 186. — 5) *Jmd (loc.) Etwas (acc.) aufluden, auftragen*: गुरुकार्याणि सर्वाणि नियुज्य कुशिका-त्मज्ञे R. 1, 24, 22. भवद्विर्यन्त्रियुज्यते BHĀG. P. 10, 41, 48. — 6) *verwenden*: गायाम् PĀR. GRHJ. 1, 15. GORR. 1, 4, 34. वासः 3, 1, 9. — 7) *नियुक्त be- stimmt, vorgeschrieben*: पाठिनरोहितावाद्यो नियुक्तौ कव्यकव्ययोः M. 5, 16. नियुक्तम् *adv. durchaus, auf jeden Fall, nothwendig* RV. PĀT. 3, 12. 11, 23. P. 4, 4, 66. — 8) *कृतत्रेतानियुक्तानि* HARIV. 523 *fehlerhaft für कृतत्रेतादियुक्तानि*, wie die neuere Ausg. liest. — Vgl. नियुक्ति, नि-योक्तर fgg. — caus. 1) *anspannen*: वृषभौ धुरि नियोज्य Hit. 46, 13. *an- binden, befestigen*: स्वकाण्डे पाशं नियोज्य PAÑĀT. 135, 4. रत्नं चामीकर-नियोजितम् *gefasst in* Spr. 3020. — 2) *hinstellen, aufstellen*: पाशास्तत्र नियोजिताः Hit. 21, 10. शनैश्चरो ग्रहाणां च मध्ये पित्रा नियोजिताः MĀRK. P. 78, 33. *legen* —, *auftragen auf* Verz. d. Oxf. H. 103, b, 8. *hinbringen zu*: केशोद्भाक्य तं राटो पाखण्डेषु नियोज्य PRAB. 41, 17. *richten auf*: ब्रह्मनियोजितात्मन् KUMĀRAS. 3, 15. *Jmd versetzen* —, *bringen in, zu*: दास्ये MBH. 1, 1237. कृच्छ्रे R. GORR. 2, 10, 12. दुःखे 78, 3. दुःखमार्गे Spr. 253. संदेहे PAÑĀT. 8, 21. *anhalten* —, *zwingen zu*: कृतेषु M. 9, 324. धर्मे MBH. 1, 6191. विनये KĀM. NĪTĪ. 1, 64. कर्मणि धौरे BHĀG. 3, 1. अकृ-त्येषु Spr. 2689. *an ein Amt, eine Beschäftigung stellen, in eine Würde einsetzen*: स्वपदे KATHĀS. 22, 58. अस्मिन्विषये PRAB. 37, 8. कश्चिन्मुष्याश्र मुष्ट्येषु (sc. कार्येषु) मध्यमेषु च मध्यमाः । जघन्याश्च जघन्येषु भृत्यास्तात नियोजिताः ॥ R. GORR. 2, 109, 20. पौवराख्ये R. SCHL. 2, 26, 28. मस्त्रित्वे KATHĀS. 6, 70. 23, 276. MĀRK. P. 78, 31. SARVADARÇANAR. 86, 9. PAÑĀT. 24, 5. कुल्यार्थे HARIV. 2098. तव कौतुकप्रतिकर्मणि KATHĀS. 45, 295. द्या-म्यधर्मेषु PAÑĀT. 31, 6 (27, 15 od. 97.). अर्थस्य संयुक्ते व्यये च M. 9, 11. रत्नानां चान्ववेतनो । दत्तिणानां च वै दाने MBH. 2, 1292. अलिपङ्क्तिरनेक-शस्त्रया गुणकृत्ये धनुषो नियोजिता KUMĀRAS. 4, 15. R. 2, 36, 4. प्राप्ते, मूर्खे नियोज्यमाने Spr. 1887. fg. तद्वलानि सारसादयः सेनापतयो नियोज्यताम् Hit. 102, 2. *Jmd unweisen* —, *antreiben zu, auffordern* (dat.): वनवासाय R. GORR. 2, 17, 20. रावणोच्छिक्त्ये KATHĀS. 15, 82. खर्जूरानयनं प्रति 61, 32. अयत्पार्थम् M. 9, 68. R. 1, 38, 10. दिव्यार्थे PAÑĀT. 97, 1. अरुमेव त्वया तत्र

विनियोगेन विनियोजितः R. 4, 10, 17. Bṛh. 3, 36. MBh. 4, 102. HARIV. 9095. B. Bṛh. 2, 16, 11. 3, 39, 2. 3, 39, 10. 56, 30. Mārk. P. 51, 26. 2. KUSUM. 28, 3. — 3) *hingeben*: वित्तं सुपात्रे यो नियोजयेत् Spr. 1862. यदि स्वयमेवास्मान् वधाय नियोजयति Pāṇāt. 70, 2. *übertragen*: उत्तमाधममध्यानि बुद्धा कार्यं विधि पार्थिवः । उत्तमाधममध्येषु पुरुषेषु नियोजयेत् ॥ MĪTJĀ-P. 89 im CĒDm. in. मध्य adj. — 4) *anwenden*, in's Werk setzen: पूर्व देवं (so. कार्यं) नियोजयेत् M. 3, 264. बुद्धिम् *den Verstand anwenden* Spr. 179. — 5) *Jmd mit Etwas (Instr.) versehen, einer Sache theilhaftig machen*: स्मरं वपुषा स्वेन नियोजयिष्यति Kumāras. 4, 42. शासनशतेन Pāṇāt. 4, 25. अन्त्यागतक्रियया 117, 12. शस्त्रैः so v. a. *beschwören* Vāṇ. Bṛh. S. 88, 41. देशत्यागेन *belogen* —, *bestrafen mit* (unter नियोजयितव्य ungenau übersetzt) Pāṇāt. 261, 6.

— अनुनि so v. a. नि 2), mit loc. oder dat.: ब्रह्मण्येव तत्रमनुनियुनक्ति At. B. 2, 38. Pāṇāt. B. 18, 1, 14. 19, 16, 6. Kāṭh. 29, 9.

— उपनि med. *ketten an* (loc.) Kāṭh. 29, 9.

— विनि med. P. 4, 3, 64, Vārt. selten act. 1) *lösen, abtrennen*: कृ-
पेषु विनियुक्तेषु vom Wagen abgelöst MBh. 1, 5491. pass. auseinander
fallen: गृहाणि, देहानि कालेन विनियुज्यन्ते 11, 91. — 2) *abschliessen*:
विनिर्गोद्विष्टं (विनिर्गोद्विष्टं SchL.) बाणान्वाग्निगजमर्मसु R. ed. Bomb.
2, 23, 37. *richten auf*: प्रत्येकं विनियुक्तात्मा Kumāras. 2, 31. — 3) *Jmd*
stellen an, anweisen zu, bestimmen zu, anstellen, beauftragen: शेषां
सेनां गृहाहारि विनियुज्य HARIV. 8054. रत्नार्थं यज्ञवाटस्य पाण्डवान्विनियुज्य
8053. 7048. कार्ये त्वां विनियोद्यामि MBh. 1, 4152. कार्ये ऽत्र विनियुज्य-
ताम् R. 5, 2, 6. विनियुज्जीत राज्ये त्वाम् MBh. 9, 233. R. 4, 9, 4. अश्वे 7, 92,
2. विनियुक्ते भोगभुक्तये पुंसः SARVADARÇANAS. 88, 16. यथा सप्तादेवाधिकृता-
न्विनियुक्ते PRAÇNOP. 3, 4. विनियुङ्क्षु माम् MBh. 14, 1650. R. 2, 59, 20. 4,
63, 23. 7, 13, 3. सद्यो च विनियुज्यताम् *er werde in die Freundschaft ein-
gesetzt* so v. a. *er werde zum Freunde gemacht* HARIV. 4034. — 4) *Etwas*
anwenden, verwenden, gebrauchen UTTARAH. 109, 14 (148, 10). KATHĀS.
22, 29. 53, 97. 90, 23. ÇĀṆK. zu Bṛh. Ār. Up. S. 271 (अविनियुक्तत्वं). 303.
zu KĀND. Up. S. 51. KULL. zu M. 8, 30. 212. 11, 25. SARVADARÇANAS. 124,
17. किंचिद्विनियुज्य च *Etwas davon genießend* Dhṛtās. 95, 9; eben so
und zwar mit kleiner Schrift als scenische Bemerkung ist zu lesen 90,
10. — Vgl. विनियोग (g. — caus. 1) *Jmd an Etwas stellen, anweisen*
zu, beauftragen mit: विनायकः कर्मविप्रसिद्धर्थं विनियोजितः Jāś. 1, 270.
तेषामुत्पादनार्थं यया त्वं विनियोजितः HARIV. 3003. अश्वेषु 9393. वि-
नियोगे ऽस्मिन् R. 3, 60, 38. यो यत्र कुशलः कार्यं तं तत्र विनियोजयेत्
Spr. 2556. Kām. Nit. 8, 76. नरं पशुं विनियोजितं zum Opferthier
erkoren R. GORR. 4, 63, 7. गुह्यकाधिपतित्वे Mārk. P. 108, 20. मयात्र वि-
नियोजितः 132, 37. R. 4, 20, 11. — 2) *Jmd Etwas übertragen*: सर्वमेतत्
भूतेषु विनियोजयेत् M. 7, 226. — 3) *Jmd (dat.) Etwas (acc.) anbieten*,
darreichen Pāṇāt. 3, 7, 25. — 4) *anwenden, gebrauchen* ÇVETĀC. Up. 5,
5. 6, 4. Suçr. 1, 58, 12. — 5) *verrichten*: कालसेवाकर्म Pāṇāt. 3, 7, 19.

— सैनि 1) *bringen* —, *versetzen in*: ततो मा विषमे कथं व्यसने सं-
विनियोजयति Mārk. P. 99, 20. — 2) *Jmd anweisen*: तदर्थं विनियोद्यामि
सर्वमेव दिव्यकसः MBh. 1, 2500. — Vgl. संनियोग. — caus. 1) *bringen*
auf, in, versetzen in: तदेनं तमयं मार्गे प्रवृत्तेः संनियोजय Mārk. P. 26, 27.
विनियोगं दिव्यमामानं मामुपे संनियोजयत् HARIV. 2140. — 2) *stellen an*,

anweisen zu, bestrafen mit, beauftragen: साचिद्ये संनियोजितः Spr. 2548.
राज्ञा तु प्रतिपूर्वार्थं संनियोजयत् MBh. 2, 1291. R. GORR. 4, 39, 23.
तीरसभावनार्थं कृतिकाः संनियोजयत् R. SchL. 1, 38, 23. वसिष्ठं संनियो-
जयत् । स्वदारेषु (so. अत्यर्थम्) MBh. 4, 6012. तत्र ताः संनियोजय BṚAHMA-
P. in LA. (III) 50, 22. MBh. 4, 462. — 3) *zuweisen, bestimmen*: गुभाशुभं
समन्येति विधिना संनियोजितम् Spr. 10.

— निम्, partic. निर्गुक्त HARIV. 3438. 4643. 11783. 12338; statt dessen
die neuere Ausg. निर्गुक्त. st. सारनिर्गुक्त 4330 hat die neuere Ausg. सा-
धुनिर्व्यूक्तं und st. चारुनिर्गुक्त 4633 चारुभिर्गुक्त 4328 liest die neuere
Ausg. दृढनिर्गुक्त st. संयुक्त der älteren. — Vgl. निर्योग.

— विनिम् abschliessen: विनिर्योद्याम्यं (विनियोद्यामि ed. Bomb.)
वाणान्वाग्निगजमर्मसु R. 2, 23, 37. wohl nur Druckfehler.

— प्र med., ausnahmsweise auch act. P. 4, 3, 64. Vop. 23, 51. 1) *an-
schirren, anspannen*: पृथ्वीः RV. 4, 88, 5. 5, 32, 8. wohl auch 10, 33, 1.
प्रयुज्जीत दिवं इति 5, 47, 1. यानेन गोभिः श्वैः प्रयुक्तेन R. 4, 17, 14. गो-
प्रयुक्तादानं so v. a. गोप्रयुक्तयानदानं MBh. 13, 3534. प्रयुक्तेन्द्रियवाग्निं
BṚAHMA-P. in LA. (III) 52, 12. — 2) *in Bewegung setzen, werfen, schleudern*,
abschliessen: नैतानि (अस्त्राणि) निरधिष्ठाने प्रयुज्यन्ते MBh. 3, 12309. 12017
(act.). 3, 7173. 7291 (act. und med.). RAGH. 7, 38. KATHĀS. 39, 58. 30, 65. Bhāg.
P. 3, 19, 22. न सन्नवाहाय — प्रायुङ्क्षु भूयः स गदाम् 6, 11, 12. परमास्त्रं प्रयुक्तम्
MBh. 1, 211, 3. 7282. Spr. 4943. RAGH. 2, 34. 12, 99. Mārk. P. 134, 44. सुप्रयु-
क्तशरं H. 772. शरसिः — ईशप्रयुक्तः geschwungen Bhāg. P. 6, 8, 24. अस्ता-
न्प्रयोक्तुम् die Würfel werfen MBh. 4, 224. मरुत्प्रयुक्ता बाललताः beweget
RAGH. 2, 10. शापः प्रयुक्ता ऽयं मणि तया geschleudert MBh. 1, 6734. स्थाने
रोषः प्रयुक्तः ausgelassen 6845. उद्यो ये ते प्र यामेषु युज्यते मनः *richten*
auf RV. 4, 48, 4. ज्ञातोपायप्रयुक्तधी RĀGA-TAR. 4, 525. Worte u. s. w.
richten an, vorbringen, hersagen, aussprechen: देवतायां स्तुतिं प्रयुक्ते
Nir. 7, 1. प्रायुज्जत तदाशेषः R. 4, 13, 38 (35 GORR.). रामलक्ष्मणसीतानाम्
2, 32, 11 (act.). 53, 7. रामाय R. GORR. 2, 32, 10. 4, 8, 57 (act.). RAGH. 3, 35.
11, 5. 15, 8. Bhāg. P. 4, 9, 59. 7, 10, 33. 9, 3, 19. P. 8, 2, 83. Sch. प्रास्था-
निकं स्वस्त्ययनम् RAGH. 2, 70. M. 3, 152. मङ्गलानि R. 3, 6, 12. मा च शा-
स्त्रानुगां वाचं प्रयुज्जीत कदा च न R. GORR. 2, 79, 11. वाचा स्वरसंप्रयु-
क्तया 4, 63, 11. Kām. Nit. 17, 15. Bhāg. P. 6, 10, 28. BHATT. 8, 39. द्वेय-
प्रयुक्तं वचः KATHĀS. 34, 195. प्रीतिवाक्यानि कथ्यानि प्रयुज्य मुनये HARIV.
7233. R. 3, 38, 27. गिरं नस्वत्प्रबोधप्रयुक्तम् RAGH. 3, 74. तिस्रो मात्रा
मृत्युमत्यः प्रयुक्ताः ausgesprochen PRAÇNOP. 3, 6. गौः सम्पक्प्रयुक्ता, दु-
ष्प्रयुक्ता Spr. 4034. SĀH. D. 1, 18. मल्लो ह्रीनः स्वरतो वर्णतो वा मिथ्या
प्रयुक्ता न तमर्थमाह ein unvollständiger oder ein nach Betonung oder
Laut falsch hergesagter Spruch ÇIKSHĀ 52. सुस्वरेण सुवक्त्रेण प्रयुक्तं ब्रह्म
17. एवं वर्णाः प्रयोक्तव्या नाव्यक्ता न च पीडिताः 21. Schol. zu ÇĀM. 4, 1, 5.
प्रयुज्जीथा रज्ययन्साम किंचन KATHĀS. 6, 54. किं ब्रवीषीति यन्वाख्ये विना
पात्रं प्रयुज्यते gesprochen wird Cit. beim Schol. zu ÇĀM. 31, 7. — 3) *Jmd an-
treiben, anweisen, heissen* BHATT. 8, 96. भर्त्रा ध्रुवदर्शनाय प्रयुज्यमाना Kumā-
ras. 7, 85. KATHĀS. 33, 95. गर्भस्योत्पादने मम 26, 191. HARIV. 10314. अत्र प्रयु-
ज्यते सर्गे प्रकृतिरनेन WILSON, SĀMRAJ. S. 183. BHATT. 3, 54. अरण्ययाने
मुकरे पिता मा प्रायुङ्क्षु राज्ये ब्रह्म दुष्करे त्वाम् 51. प्रयुज्यमान als Erkl. von
प्रयोज्य (der angewiesen wird neben प्रयोजक der da anweist; unter d.
Ww. richtig erklärt) Z. d. d. m. G. 7, 168, N. 1. अथ केन प्रयुक्ता ऽयं

पापं चरति पूरुपः BHAG. 3, 36. अगुरु° Gobh. 3, 1, 17. R. 3, 51, 27. 4, 8, 23. 57, 14. Kām. Nitis. 6, 12. Ragh. 7, 22. 12, 46. Kumāras. 1, 21. Kathās. 3, 41. 13, 111. 17, 50. Rāga-Tar. 4, 116. Bhāg. P. 3, 2, 30. 9, 7, 2. Hit. 112, 10. Daśak. in Benf. Chr. 192, 20. Bhāṭṭ. 6, 133. मारुतिं हतं प्रयुङ्क्तं *erkor Māruti zum Boten* 88. Kumāras. 3, 6. — 4) *stellen an* (loc.), *setzen* Bhāg. P. 5, 23, 6. यत्रातमगतमित्येतत्कविना प्राक्प्रयुक्तम् Schol. zu Çāk. 13, 8. समास उपसर्जनसंज्ञकं पूर्व प्रयोक्तव्यम् Schol. zu P. 2, 2, 30. Vop. 3, 1. 8, 1. *legen auf*: तस्याप्यास्त्रं धनुषि प्रयुञ्जतः Bhāg. P. 4, 11, 3. — 5) *Jmd. hinführen zu, auf, bringen in* (acc.): प्रयुज्यमाने मयि तां शुद्धां भागवतीं तनूम् Bhāg. P. 1, 6, 29. गतिमपयोम् 3, 23, 36. एवं मनः (acc.) * कर्म (nom.) वशं प्रयुङ्क्ते 5, 3, 6. — 6) *verbinden mit*: प्रमदा मर्त्यान्प्र पुनन्ति धोरः AV. 19, 36, 1. — 7) *in Thätigkeit setzen, anwenden, gebrauchen; anstellen, vollziehen; feiern* (ein Opfer u. s. w.): एते देवास्त्रिः संवत्सरस्य प्रयुज्यन्ते TBr. 1, 6, 2. 2. शक्तीं शो यज्ञे प्रयोक्तारि TS. 2, 6, 2, 3. 2, 6, 5. सर्वभ्यः कामेभ्यो यज्ञः प्रयुज्यते 4, 11, 2. 3, 1. पात्राणि यज्ञपात्राणि प्रयुनाक्ति act. P. 4, 3, 64. 8, 1, 13. Sch.; प्रयुनाक्ति सुवम् Vop. 23, 51. 6, 5, 11, 1. यज्ञादेव तयसं प्रयुङ्क्ते *aus dem Opfer nimmt er was er zum Opfer verwendet* TBr. 3, 2, 3, 6. 3, 9, 12. 7, 4, 1. चातुर्मास्यानि Âçv. Çr. 2, 13, 1. 9, 2, 3. Çat. Br. 1, 8, 2, 27. 6, 6, 1, 15. Kauç. 7. 8. Lâṭṭ. 6, 2, 9. 15. 19. प्रयुक्तानां पुनरप्रयोगमेकं Kauç. 63. एष एतेषां पशूनां प्रयुक्ततमो यज्ञः *um meisten gebraucht* Ait. Br. 2, 8. गोदानार्थं (र्थे od. Bomb.) प्रयुञ्जीत रोहिणीम् MBh. 13, 3669. वाहिनीम् Ragh. 11, 5. Bhāg. P. 1, 10, 82. आसनम्, यानम्, संधिम्, विप्रहम्, द्विधम्, संश्रयम् M. 7, 161. 8, 130. साम, दानम्, भेदम्, दाडम् Jāñ. 1, 345. 355. MBh. 4, 690. 3, 301. R. Gorr. 2, 6, 25. 89, 1. Kathās. 34, 200. नीतिम् 3, 44. 16, 55. 46, 133. विद्याम् *einen Zauberspruch* 33, 99. 42, 35. 46, 111. fig. 120, 56. Bhāg. P. 9, 24, 32. मायाम् 4, 10, 29. M. 7, 104. R. 6, 7, 8. कुशस्त्रम् Suçr. 1, 94, 15. 134, 15. Hariv. 8437. Çrūt. 6. 23. Spr. 1322. 4932. Kathās. 30, 99 (act.). Bhāg. P. 4, 18, 3. Mārka. P. 41, 12 (act.). Schol. zu Kap. 1, 62. अवेत्ययं शब्दो ऽधिकारार्थः प्रयुज्यते Sarvadarçanas. 133, 9. 13. गृणातिस्त्ववर्णा न प्रयुज्यत *ev ist nicht im Gebrauch* Pat. zu P. 1, 3, 51. सदाये साधुभावे च सदित्येतत्प्रयुज्यते Bhāg. 17, 26. क्रियाः सम्पक्प्रयुक्ताः *vollzogen* Praçnop. 3, 6. अर्चा प्रयुज्महे (so od. Bomb.) MBh. 2, 1381. 3, 7466. गुरुज्ञाम् 3, 1835. 13, 4901. Varāh. Brh. S. 43, 11. 48, 73. नमस्कारम् MBh. 3, 2206. सत्क्रियाम् Kumāras. 3, 32. 39. 6, 52. परिचर्याः Bhāg. P. 4, 8, 58. अग्निप्रश्रयाम् M. 2, 248. यज्ञम् 3, 152. आह्वानम् MBh. 13, 3670. प्रयुक्तपाणिग्रहणायचौरा Ragh. 7, 86. मणिः प्रयुक्तसेस्कारः 3, 18. शान्तिम् Varāh. Brh. S. 46, 3. 17. 48, 82. अग्निहोत्रम् Hariv. 13373. कर्माभिचारिकम् Rāga-Tar. 6, 121. नीराजनाविधीन् Ragh. 17, 12. आर्द्राततरोपणम् 7, 25. वलिम् Varāh. Brh. S. 39, 11. प्रयुक्तं रातसैः सह । वैरम् *begonnen, unternommen* R. 3, 67, 12. Prab. 53, 11. न खलु मया प्रयुक्तमिदम् *nicht ich habe es ja angestellt* Mālav. 19. अहितेपापमानादेः प्रयुक्तस्य पेरणं *zugefügt* Sāh. D. 93. क्रौर्यं मे त्वयि प्रयुक्तम् Çāk. 107, 1. सुप्रयुक्तस्य दम्भस्य *wohl ausgeführt* Spr. 3271. *ausführen* (ein Schauspiel u. s. w.): मृच्छकटिकं नाम प्रकरणं प्रयोक्तुम् Mārka. 1, 11. *bewirken, hervorbringen* Sarvadarçanas. 126, 15. 127, 1. 132, 22. प्रयुञ्जन्भयमिन्द्रियोपिताम् Bhāg. P. 8, 13, 23. ये प्रचलैर्विलोचनैस्तवान्सिद्धयमिव प्रयुञ्जते Kumāras. 3, 35. आरुह्यार्थं नवपौवनेन कामस्य सोपानमिव प्रयुक्तम् 1, 39. *handeln, verfahren*: अथ माठव्यं प्रति (माठव्ये v. l.) भयता किमेवं प्रयु-

क्तम् Çāk. 95, 13. — 8) *ausleihen, borgen* (zum Vortheil anwenden) M. 8, 49. 146. Jāñ. 2, 44. अग्रयुज्यमान (das folgende प्रयोजनत्पक्ष als Glosse zu streichen) Panēat. ed. orn. 3, 17. — 9) *pass. entsprechen, am Platze sein*: तादग्भार्यायां मृतायामुत्सवः कर्तुं प्रयुज्यते Panēat. 224, 21. तदेवाप्रयुक्तम् ed. orn. 60, 4. नीतिविधिप्रयुक्ता (सिद्धिः) Spr. 145. अनुष्ठितं प्रयुज्यतां सिद्धये *so v. a. führe zum Ziele* Mālav. 43, 10. — Vgl. प्रयुक्ति, प्रयुञ्, प्रयोक्तृ fig., प्रयोगिन्, प्रयोग्य fig., प्रयोज्य. — caus. 1) *werfen, schleudern, abschieszen*: अस्त्रम् MBh. 3, 11988. मयि 5, 7171. 7292. आशिषः Segenswünsche *herausagen* R. Gorr. 2, 17, 13. पितुः पुत्राय यद्वेषो मरणाय प्रयोजितः *ausgelassen* Bhāg. P. 7, 4, 46. मनः *den Geist auf einen Punkt richten* Çvetāçv. Up. 2, 10. — 2) *Jmd. antreiben, anweisen, absenden* Bhāg. P. 5, 5, 17. Saddh. P. 4, 18, a. अरण्ये *in den Wald weisen* VP. bei Muia, ST. 1, 147, 4. *Jmd. an ein Geschäft stellen*: मा स्म लुब्धाश्च मूर्खाश्च कामार्थेयु प्रयुयुजः MBh. 12, 2722. — 3) *anwenden, gebrauchen* MBh. 18, 116. Suçr. 2, 363, 20. Çrūt. 14. Kām. Nitis. 7, 54. 17, 60. 19, 85. Sāh. D. 293. 432. Verz. d. Oxf. H. 103, b, 25. Saddh. P. 4, 18, a. Sarvadarçanas. 100, 17. *üben, erweisen*: ध्यानशस्यम् M. 3, 112. भगवति भक्तियोगः प्रयो- जितः Bhāg. P. 1, 2, 7. 3, 32, 23. नाज्ञातवत्ववीर्येषु पुमान्किंचित्प्रयोजयेत् Spr. 1322. *unternehmen, beginnen*: अनुतिष्ठेत्समारब्धमनारब्धं प्रयोज- येत् Kām. Nitis. 11, 57. वृद्धिम् *Zinsen nehmen* M. 10, 117. प्रयोगम् *Geld auf Zinsen geben* Saddh. P. 4, 35, b. 36, a. *aufführen, darstellen* Hariv. 8456. fig. एकं एकं सूत्रधारः सर्वं प्रयोजयति Sāh. D. 129, 17. 165, 12. *darstellen lassen von* (instr.) Uttara. 86, 18 (111, 7). — 4) *bezuwecken* P. 6, 3, 62, Sch. — 5) *zur Anwendung kommen* gaṇa 1. तुभ्यदि zu P. 8, 4, 39. — 6) *Jmd. (dat.) Etwas (acc.) übertragen*: सामैवार्थं ततो लिप्सेत्कर्म चा- स्मै प्रयोजयेत् MBh. 3, 1256. — *desid. anzuwenden Willens sein*: शब्दा- न्प्रयुयुतमाणः Pat. in Māuābh. S. 52.

— अतिप्र *abschliessen von* (instr.): यथा यूयमन्या वै अन्त्यामति मा प्रयुक्त TS. 4, 3, 11, 4. सर्वेष्वेवैमिन्द्रियोपाति प्रयुङ्क्ते 7, 2, 3, 4.

— अनुप्र *med. 1) hinten anfügen, anfügen nach* (abl.) P. 3, 1, 40. 1, 3, 63, Sch. Vop. 9, 56. — 2) *verfolgen, einholen*: पश्चादनुप्रयुङ्क्ते तम् AV. 11, 2, 13. TBr. 1, 8, 1, 1. 3, 9, 2, 1. Çat. Br. 13, 1, 1, 2, 5, 1. *sich anschlies- sen, nachfolgen*: भोगो अनुप्रयुङ्क्लमिन्द्र एतु पुरोगवः AV. 12, 1, 40. — Vgl. अनुप्रयोग.

— अमिप्र *med. anfassen, angreifen, bemestern*: देवास्तृतीयसवना- त्प्रातःसवनमभिप्रायुञ्जत Çāk. Br. 14, 5. (अमुरान् देवाश्चातुर्मास्यैरभि- प्रायुञ्जत TBr. 1, 3, 6, 3. आकूत्या हि पुरुषो यज्ञमभिप्रयुङ्क्ते TS. 6, 1, 2, 2.

— प्रतिप्र 1) *act. anfügen statt eines andern, substituieren* Panēat. Br. 7, 10, 8. — 2) *mod. abtragen* (eine Schuld): ऋणं प्रतिप्रयुञ्जानः MBh. 9, 282. ऋणं तत्प्रतिप्रयुञ्जानः ed. Bomb.

— विप्र *trennen von* (instr.) *so v. a. berauben*: तं प्राणैर्विप्रयुज्य MBh. 1, 6735. *pass. getrennt werden von* (instr.) R. 2, 53, 20 (22 Gorr.). विप्र- युक्त *nicht in Conjunction stehend mit* Varāh. Brh. S. 47, 17 (v. l. वि- प्रयुक्त). *getrennt* MBh. 3, 2647. रामेण R. 1, 22, 8. 4, 19, 19. Varāh. Brh. S. 104, 42. अवला° Meon. 2. बन्धन° *frei von* Mārka. 143, 5. मणि° *ohne — seiend* Varāh. Brh. S. 81, 30. सर्वतः *entblößt von Allem* MBh. 1, 3681. आकूर्विप्रयुक्तार्थाः *keine Reichthümer aus Minen bestehend* Hariv. 2873 (आकूरि° *die neuere Ausg.*; Nilak. hat सुकूरि° *gelesen*:

सुकीर्यधोधिः करयदैः विशेषेण प्रयुक्तार्थाः। HARIV. 2873. धनविप्रयुक्ताः (falsche Lesart) PRAÇNOP. 5, 6 wird erklärt: न विप्रयुक्ता धनविप्रयुक्तं । ना-विप्रयुक्ता धनविप्रयुक्ताः। — Vgl. विप्रयोग. — caus. trennen von (instr.), berauben: पुत्रोपेष्टेन कौसल्या यया ते विप्रयोजिता R. GORR. 2, 76, 15. प-तिं प्राणैर्विप्रयोष्य 75, 3. befreien von: रामेण — त्रिःसप्तकृत्वो ऽहं तत्रि-पर्विष्टोहिता HARIV. 2946.

— संप्र 1) anschließen, bespannen: करिसंप्रयुक्तं महेन्द्रवाक्म् MBH. 3, 11903. रथे संप्रयुक्तम् R. 2, 46, 33. = सम्पगानीय दर्शितम् vorgeführt Comm. — 2) pass. verbunden werden, sich verbinden: चेति समुच्चयार्थ उभाभ्यां संप्रयुज्यते NIR. 1, 4. 11. 12. 5, 16. hinzugefügt werden, sich (äusserlich) anschließen: वास्त्रात्रमिव पश्यामि माधुर्यं संप्रयुज्यते HARIV. 7093. sich fleischlich vermischen mit: सा संप्रायुज्यत मन्त्रिणा RIG-Tab. 3, 497. संप्रयुक्त verbunden, vermischt: संप्रयुक्तैर्वैराधैः MĀRK. P. 51, 44. कुट्या verbunden —, vereinigt mit MBH. 1, 4474. ऊष्मणा RV. Prāt. 1, 12. द्वा-ताभ्यां मान्निकसंप्रयुक्तम् SUÇA. 4, 246, 0. गजाभ्यां संप्रयुक्ताभ्याम् feindlich an einander gekommen MBH. 7, 5694. पतितैः संप्रयुक्ताः in Berührung gekommen mit M. 11, 179. संप्रयुक्ता दिष्टे gebunden an, abhängig von MBH. 7, 1047. मृगासंप्रयुक्त beschäftigt mit KĀM. NITIS. 18, 62. — 3) Jmd mit Etwas (instr.) verbinden so v. a. veranlassen zu: उपचारैरशुचिभिः संप्रयुज्य च तापसान् R. 3, 1, 22. pass. theilhaftig werden, sich schuldig machen JĀGĀ. 3, 129. तेनैव कर्मणा संप्रयुज्यते Spr. 4070. — 4) Jmd antreiben: ऐरावण-मधिष्ठानं प्रवरं संप्रयुक्तवान् (स नियुक्तवान् die neuere Ausg.) HARIV. 8873. श्येना यथैवामिषसंप्रयुक्ताः MBH. 3, 15692. — 5) in Thätigkeit setzen, freien Lauf lassen: असंप्रयुज्यतः (= नियच्छतः Comm.) प्राणान् BHĀG. P. 11, 26, 23. — 6) ausführen, vortragen (einen Gesang) Verz. d. Oxf. H. 199, b, No. 472. — 7) संप्रयुक्त der seine ganze Aufmerksamkeit auf einen Gegenstand gerichtet hat MBH. 14, 551. — Vgl. संप्रयोग. — caus. 1) aus-rüsten, fertig machen: रथम् HARIV. 9284. — 2) vereinigen, verbinden MBH. 3, 1153. ननिकदिननिर्वर्त्यक्रयणा संप्रयोजितः verbunden mit SĀH. D. 278. — 3) vorbringen: सम्पक्ते पृच्छेया संप्रयोजिता MBH. 18, 155. — 4) anwenden, gebrauchen SĀH. D. 432.

— प्रति 1) befestigen: उभे धुरौ प्रति वर्तितं युनक्त RV. 10, 101, 10. — 2) abtragen (eine Schuld): ऋणं तत्प्रतिपुञ्जानः MBH. 9, 282 nach der Lesart der ed. Bomb., ऋणं प्रतिप्रपुञ्जानः ed. Calc. — Vgl. प्रतिपयोग. — caus. auflegen (den Pfeil auf den Bogen) MBH. 8, 4051. — Vgl. प्रतिपोजयितव्य.

— वि 1) ablösen: येषां चतुर्थं विपुनक्ति वाचम् AV. 8, 9, 3. trennen: तांश्च विपुनक्ति (!) BHĀG. P. 10, 39, 19. नूनं भूतानि भगवान्युनक्ति विपु-नक्ति च 82, 42. संयुज्यते विपुज्यते तथा कालेन देहिनः Spr. 4787. विपुक्त getrennt M. 7, 214. KUMĀRAS. 5, 26. MECH. 99. BHĀG. P. 3, 5, 47. MĀRK. P. 125, 24. ÇUK. in LA. (III) 33, 9. विपुक्ता unteins M. 9, 102. अविपुक्त nicht getrennt KĀM. NITIS. 13, 69. 83. RAGH. 13, 31. pass. getrennt werden von (instr.): स वै केनचिदर्थेन तया मन्दो व्ययुज्यत MBH. 3, 3646. R. GORR. 2, 38, 4. Spr. 4810. KĀM. NITIS. 12, 49. MĀRK. P. 21, 102. BHĀG. P. 5, 8, 3. सा नलेन सह विपुज्यताम् Comm. zu NALŌD. 3, 5. act. mod. befreien von, bringen um (instr., selten abl.): वृद्धान्विपुङ्गु मगधाक्षपकर्मपाशात् BHĀG. P. 10, 70, 29. सो ऽक्मेनम् — विपुनञ्जि देहात् MBH. 3, 10924. तं प्राणैर्वि-पुज्यात् SUÇA. 4, 94, 19. 116, 11. pass.: को ऽद्यैव मया विपुज्यतां तवामुह-त्प्राणपशःसुहृज्जनेः R. 2, 23, 41 (20, 45 GORR.). verlustig gehen, kommen

um (instr.): न च प्राणैर्विपुज्यते 1, 32, 19. 6, 36, 68. Spr. 306. KATHĀS. 31, 64. 33, 73. BHĀG. P. 1, 13, 19. MĀRK. P. 16, 79. त्रतेन M. 5, 91. अर्थधर्मा-भ्याम्, आत्मना 7, 46. R. 5, 76, 22. ÇĀK. 150. Spr. 4025. RIG-Tab. 4, 475. 6, 148. act. in derselben Bed.: उभावपि प्राणैः विपुज्यावः R. GORR. 2, 66, 37. शरीरेण विपुज्य sich vom Körper befreit habend ÇĀK. zu BĀH. ÅR. UP. S. 279. विपुक्त getrennt von (instr. oder im comp. vorangehend), ermangelnd, frei von, — los: विपुक्ता पतिना तेन R. 1, 2, 15. 2, 27, 22. RAGH. 13, 63. VIKR. 78, 19. fg. KATHĀS. 43, 358. BHĀG. P. 9, 10, 11. तदि-पुक्ताः KATHĀS. 10, 197. (नगरीम्) विपुक्ता पुरुषेन्द्रेण R. GORR. 2, 124, 25. 5, 74, 37. VARĀH. BĀH. S. 53, 37. यानं वाक्विपुक्तम् 46, 60. 77, 28. 81, 3. — 2) med. und pass. sich lösen, erschaffen, nachlassen, weichen: तच्चापि चित्तवर्तिशं शनकैर्विपुङ्गे BHĀG. P. 3, 28, 34. आत्मनियमाः सकृपमाः पुरुष-परिचर्यादय एकेकशः कतिपयेनाकर्माणेन विपुज्यमानाः किल सर्व एवादव-सन् 5, 8, 5. शनैर्विपुज्यते संध्या R. 1, 38, 16. — 3) in der Stelle त्रतस्था च शरीरं त्वं यदि नाम विपुज्यासि MBH. 5, 7862 fehlerhaft für विमोह्य-सि, wie die ed. Bomb. liest und wie schon BENFAY vermuthet hat. — Vgl. विपयोग. — caus. 1) trennen MBH. 3, 1153. KATHĀS. 69, 129. PĀNĒAT. 42, 22. विपोजिता । मात्रा धातुभिरन्यैश्च getrennt von MĀRK. P. 70, 6. धा-तुमातुविपोजिता 5. Jmd befreien von (abl.): तथारण्यधर्माद्विपोज्य ग्राम्य-धर्मेषु नियोजितः PĀNĒAT. 31, 6 (27, 15 ed. orn.). Jmd bringen um (instr.): वसिष्ठं यः पुत्रैरिष्टैर्विपोजयत् MBH. 1, 2923. R. 2, 53, 19. R. GORR. 2, 34, 12. शरीरेण HARIV. 2335. ज्ञावितेन R. GORR. 2, 22, 4. प्राणैः MBH. 8, 4178 (mod.). R. GORR. 1, 33, 17. 3, 36, 48. PĀNĒAT. 90, 6. अमुभिः DAÇAK. in BENF. CHR. 196, 12. fg. मया सैव पत्नैः शाखा विपोजिता MĀRK. 63, 23. R. 6, 94, 13. समानेन PĀNĒAT. 30, 10. RAGH. 9, 66. इयमात्रविपोजित MBH. 3, 2851. — 2) rauben: ब्राह्मणस्यातिथेद्यैव स्वार्थे प्राणान्विपोजयन् MBH. 1, 6225. — सम् act. 1) verbinden, in Zusammenhang bringen; zusammenbrin- gen, vereinigen: वृजे गावो न संयुजैः RV. 8, 41, 6. TS. 2, 5, 3, 5. दौ दौ कामौ ÇAT. Br. 9, 3, 3, 6. ÇĀNKH. ÇR. 1, 16, 7. LĀTJ. 2, 9, 12. 10, 2, 10. 6, 9. कन्दसी PĀNĒAT. Br. 4, 4, 2. संयुज्यते विपुज्यते तथा कालेन देहिनः Spr. 4787. pass. mit रत्या sich fleischlich verbinden PRAÇNOP. 1, 12. स्त्रीपुमांसौ यदा प्रा-म्यधर्मतया संयुज्येयाताम् ÇĀK. zu KĀND. UP. S. 18. संयुक्त zusammenge- fügt: दृढं HARIV. 4328. °मात्स्यानि R. 5, 14, 52. verbunden im Gogens. zu विपुक्त getrennt M. 7, 214. KATHĀS. 25, 222. von unmittelbar auf einander folgenden Consonanten P. 6, 3, 59, Sch. ÇAUT. 2. Verz. d. Oxf. H. 181, b, No. 413. वेदये न च संयुक्तान् (= इन्द्रियसंयुक्तान् Comm.) शब्दस्पर्शरसान्क्म् alle insgesammt d. i. ich kann weder hören, noch fühlen, noch schmecken R. 2, 64, 67. संयुक्तमेतत्तरमन्तरं च व्यक्ताव्यक्तम् d. i. sowohl vergänglich als auch unvergänglich ÇVETĀÇV. UP. 1, 8. संयुक्ताः gut verbunden d. i. in richtigem Zahlenverhältnisse zu einander stehend R. 2, 70, 22. संयुक्त = संवन्धिन् verwandt PĀR. GRH. 3, 10. KAUC. 92. Etwas mit Etwas (instr.) verbinden; pass. sich verbinden mit: नान्योऽन्येन मध्यमाः स्पर्शाः संयु-ज्यते न लकारेण रेफः RV. Prāt. 12, 2. यादृग्गुणेन भर्त्रा स्त्री संयुज्यते य-थाविधि sich ehelich verbinden M. 9, 22. pass. zusammenkommen mit —, zusammentreffen mit: रघुनाथो ऽप्यगस्त्येन — संयुज्ये शतकाल इवेन्दु-ना RAGH. 13, 54. act. Jmd mit Etwas versehen, ausrüsten mit, theilhaf- tig werden lassen; pass. theilhaftig werden: स नो वृद्धा श्रुभया संयुनक्तु ÇVETĀÇV. UP. 3, 4 = 4, 1. पौराण्येन संयुक्तम् R. 1, 1, 21 (24 GORR.).

समयुज्यत तीव्रेण क्लृप्तेन MBh. 1, 6289. देहस्य कालपर्यायधर्मणा 3, 15974. जीवेन R. 7, 76, 15. संयोध्यसे स्वेन वपुर्महिम्ना Ragh. 5, 55. भृत्यविचारो भृत्यैः संयुज्यते नृपः Spr. 1976, v. 1. संयुक्त verbunden —, versehen —, ausgestattet mit (instr. oder im comp. vorangehend): धत्तमाला वसिष्ठेन संयुक्ता shalich verbunden mit M. 9, 23. दध्ना तु मधु संयुक्तम् H. 838. धधूनाटकसंधेश संयुक्ता सर्वतः पुरीम् angefüllt mit R. 1, 5, 15. BHATT. 8, 30. अन्धो ऽन्धैरिव संयुक्तः R. 4, 17, 7. आचारेण M. 1, 109. MBh. 3, 16868. धर्माधर्मेण HARIV. 2307. लाघवेन मुसंयुक्तः R. 6, 18, 47. स्नेहसंयुक्तं भक्त्यम् M. 8, 24. रथो मातलिसंयुक्तः MBh. 3, 1715. सर्वभरणा 1, 5975. R. 2, 32, 5. 80, 19. Suçr. 1, 120, 7. VARĀH. BRH. S. 21, 31. 56, 30. KATHĀS. 4, 47. 13, 142. 21, 39. BHĀG. P. 9, 1, 33. 18, 6. LĀ. (III) 38, 7. 84, 2. H. 832. पालं KĀTJ. Çr. 1, 3, 16. ब्रह्मस्तेपं M. 2, 116. उपपातकं 11, 108. 257. प्रीतिं 9, 168. 12, 27. 29. शारीरं धनसंयुक्तं दण्डम् 9, 236. गीतेश्च स्तुतिसंयुक्तैः MBh. 1, 7718. धर्मं 3, 16762. 13, 335. R. 1, 4, 5. 8, 4. 2, 36, 15. 56, 13, e. 91, 3. 3, 62, 15. 24, 4, 17, 50. Spr. 5380. H. 433. PĀNĀT. 183, 11. verbunden mit so v. a. in Verbindung —, in Beziehung stehend zu, betreffend: अहोमं KĀTJ. Çr. 1, 3, 36. (नामधेयम्) वैश्यस्य धनसंयुक्तम् M. 2, 31. fg. तदावापयति (संधि) 7, 163. स्तुतयश्चेन्द्रसंयुक्ताः MBh. 3, 12000. 5, 7508. सुरामुरं (पुङ्ख) so v. a. der Kampf der Götter mit den Asura HARIV. 2307. SĀD. D. 11, 2. — 2) sich verbünden: अहं च तं च वृत्रकृत्सं युज्याव सन्निभ्य आ RV. 8, 51, 11. — 3) stecken —, versetzen in (loc.): यत्र यत्रैव संयुक्ता धात्रा गर्भे पुनः पुनः MBh. 12, 8198. richten auf: चित्तमेकात्र संयुज्यादङ्गं भगवतो मुनिः BHĀG. P. 3, 28, 20. — Vgl. संयुक्त u. s. w., त्रि-यंयुक्त. — caus. 1) schirren, bespannen, anspannen: रथम् R. 3, 39, 5. गन्धर्वैः MBh. 3, 11762. स्पन्दनान् BHĀG. P. 11, 6, 30. अश्वान् KATHĀS. 56, 372. अस्त्रैर्हस्तैः 20, 27. — 2) ausrüsten: सेनाम् MBh. 4, 1008. — 3) befestigen an (loc.): ज्ञानिना चापि गाण्डीवे समयोजयत् MBh. 3, 12067. यथा मेहीस्तम्भ आक्रमणशयः संयोजिताः BHĀG. P. 5, 23, 2. hinzufügen zu (loc.) SĀRĀS. 2, 33. heften —, richten auf (loc.): संयोज्य तस्मिन्दृष्टिम् MBh. 13, 700. संयोज्यात्मानमात्मनि BHĀG. P. 4, 23, 13. 1, 13, 52. इन्द्रियाण्यसंयोज्य die Sinne nicht richtend (auf die Aussenswelt) MAITRĀJ. 6, 21. v. 1. इन्द्रियाणि संयोज्य die Sinne bündigend. अस्त्रम् ein Geschoss auflegen, abschießen MBh. 3, 816. संयोजित = उपाक्षित AK. 3, 2, 41. H. 1483. — 4) Jmd anstellen (an ein Amt) MBh. 4, 31. — 5) verbinden, zusammenfügen, zusammenbringen, zusammenführen: संयोजितकरपुगल PĀNĀT. 230, 19. भिन्नं संयोजयामास BHĀG. P. 3, 6, 3. दंपती ad MEGH. 113. BHĀG. P. 10, 82, 48. verbinden, zusammenbringen mit (instr.) MBh. 13, 2302. संयोजयाशु त्वं भार्यया हि द्विजोत्तमम् MĀRK. P. 69, 65. KATHĀS. 73, 332. versehen —, beschenken mit, theilhaftig machen, ausstatten: धनु-रादाय शरेण समयोजयत् HARIV. 12257. लाजान्विषेण KĀM. NĪTIS. 7, 52. VARĀH. BRH. S. 81, 36. यजमानं फलेन JĀG. 3, 121. fg. MBh. 1, 4981. 6474. 3, 8434 (med.). RAGH. 16, 86. ÇĀṆK. zu BRH. ĀR. UP. S. 84. KATHĀS. 51, 18. RĀGĀ-TAN. 4, 46. BHĀG. P. 4, 27, 8. PĀNĀT. 30, 12. 244, 5. SĀ. zu RV. 1, 100, 6. — 6) Etwas (acc.) Jmd (gen.) übergeben, einhändigen R. 2, 115, 18. PĀNĀT. ed. orn. 26, 20 (besser wäre निजाङ्गभरणैर्वस्त्रैश्च). — 7) veranstellen: स विप्रो वैश्वं सत्त्वं पुत्रार्थं समयोजयत् HARIV. 15393. वृषाणां ज्ञातर्दयाणां पुद्गानि समयोजयत् 4079. thun, vollbringen BHĀG. P. 3, 24, 28. — 8) med. sich vertiefen MBh. 5, 7260.

— अनुसम्, partic. °युक्त am Ende eines comp. begleitet von MĀRK. P. 20, 11, wo °संयुक्तं च oder °संयुक्तां च° zu lesen ist.

— अभिसम्, partic. °युक्त versehen —, behaftet mit (instr.): अनयेन R. 5, 24, 28. — caus. verbinden —, in Verbindung bringen mit (instr.) HARIV. 16314.

— उपसम् vgl. उपसंयोग. — caus. Jmd (acc.) mit Etwas (instr.) versehen: आसनेन MBh. 13, 5870.

— प्रतिसम्, partic. °युक्त mit einem Andern verbunden, an etwas Anderes gebunden: जीव MBh. 12, 7978 nach der Lesart der ed. Bomb.; vgl. u. मिश्रय् mit प्रतिसम्.

— विसम्, partic. °युक्त getrennt von, ermangelnd, entbehrend, sich fernhaltend von so v. a. nicht beobachtend, vernachlässigend: एतयर्था विसंयुक्तः काले च क्रियया स्वया M. 2, 80.

2. युञ्ज् (= 1. युञ्ज) P. 3, 2, 59. 61. Decl. 7, 1, 71. Vop. 3, 133. fg. 1) adj. subst. verbunden, zusammengespannt, das an demselben Wagen mitziehende Thier; Genosse, Verbündeter RV. 1, 7, 5. इन्द्रं स्तोममिमं मम कृष्णा युज्जिश्चदत्तम् 10, 9. युजं वज्रं वृषभशृङ्ग इन्द्रः 33, 10. वयं ज्ञेयेम त्वया युजा वतम् 102, 4. 129, 4. युजैव वाजिनां du. 2, 24, 12. यं ये युजं कणुते ब्रह्माणस्पतिः 23, 1. 4, 28, 1. 2. 32, 6. रागा युजा संधमादः 7, 43, 5 (vgl. 5, 20, 1). 93, 4. ब्रह्माणस्त्वा वयं युजा क्वामहे 8, 17, 3. 81, 6. ते नः ससु युजाः सदा बहृषो मित्रो अयमा 72, 2. 9, 7, 3. 10, 33, 9. 89, 8. AV. 4, 23, 5. 6, 54, 1. 2. TS. 7, 5, 19, 1. VS 23, 27. मनश्च ह वै वाक्का युजा देवेभ्यो यज्ञं वक्तुः ÇĀT. Br. 1, 4, 1. 1. 8, 2, 27. SHĀPY. Br. 3, 7. Nasalirte Formen (nach den Grammatikern sollen alle starken Casus des nicht componirten युञ्ज nasalirt sein): इमं ते पश्य वृषभस्य युज्जम् RV. 10, 102, 9. रुरी ते युजा पृषती धनुताम् 1, 162, 21. — अविद्यया युक् versehen —, behaftet mit BHĀG. P. 11, 11, 7. युज्यायः Furcht erregend BHATT. 6, 118. Häufig am Ende eines comp. bespannt mit: हरियुजं रथम् MBh. 3, 12023. HARIV. 8879. कृष्यं MBh. 3, 16310. हरिसकृन् RAGH. 12, 103. कृयात्तम् MBh. 5, 8341. दिव्याश्च 7130. 14, 2612. श्वेतं 8, 1751. verbunden —, versehen mit: प्रीतिं HARIV. 14410. ÇĀT. 1, 298. पुण्याः कामयुजा (Wünsche gewährend) ऽद्वयः HARIV. 11449 (सर्वकामयुताद्वयः die neuere Ausg.). अग्निं 15502. व्रीडां R. 4, 10, 31. VARĀH. BRH. S. 51, 34. 76, 7. योगं BHĀG. P. 3, 33, 13. जन्मर्तमोषायोगं 7, 14, 23. शुद्धिं, मतिं PĀNĀT. 3, 2, 7. त्रिगुणतत्त्वं 7, 6. 15, 12. क्रियां H. 363. वृष्टिं 1107. समकालयुजः = ये समकालमेव युज्यन्ते BHĀG. P. 5, 23, 1. उयं 3, 21, 45 nach dem Comm. = उया युक् योगो यस्य, es könnte aber उय auch als nom. abstr. gefasst werden. — 2) adj. paarig, geradzahlig (अ° nicht paarig) LĀTJ. 6, 5, 16. 27. RV. PĀT. 13, 16. M. 3, 277. MBh. 3, 1358. Ind. St. 2, 307. 309. 312. 337. 339. VARĀH. BRH. 1, 7. MĀRK. P. 30, 14. — 3) Paar, Zwetzahl ÇANDAR. im ÇKDr. तरुणीकुचं PĀNĀT. 3, 12, 14. 2, 18. die Zwillinge im Interkreise Ind. St. 2, 259. युजा die beiden AÇVIN TRĪK. 1, 1, 65. — Vgl. अ°, अरुण°, अश्वी°, अश्व°, अस्त°, चतुर्युज् (auch MBh. 1, 7348, wo mit der ed. Bomb. °युजा st. °युजां zu lesen ist, डुर्युज्, धर्म°, नित्य°, पुं°, प्रातर्युज् (hier auch mit act. Bed.), ब्रह्म°, भ°, मनो°, मित्र°, युवा°, रत्नो°, रथ°, वयो°, स°, सु°, स्व°.

युज् = 2. युज् 2) in अयुजात्तर PĀN. GĀR. 1, 17.

युज्य (von 1. युञ्ज) 1) adj. a) verbunden, verbündet; verwandt RV. 1,

143, 4. भूरि चक्रार्थं पुञ्जैर्भिस्मै समानैर्भिर्वृषभं पांस्यैभिः 163, 7. यो मे राज-
न्युज्यौ वा सखा वा स्वप्ने भयमाह 2, 28, 10. 6, 3, 8. सन्तोमहि पुञ्जैर्भिर्नु देवैः
7, 39, 6. 10, 99, 4. AV. 5, 11, 9. — b) *angemessen, passend, geeignet*;
gleichartig, zusammengehörig: सखा RV. 1, 22, 19. शर्वः 32, 7. 136, 2. 6,
21, 7. पयः 32, 10. यस्ते मदेा पुञ्जश्चारुरस्ति 7, 22, 2. 9, 88, 1. रयिः 7, 36, 7.
37, 5. 8, 4, 12. 46, 19. VS. 19, 3. — 2) n. *Bund; Zusammengehörigkeit*,
Verwandtschaft: पूं न ग्रहि तमघं पुञ्जाग देवाः RV. 2, 28, 3. पुञ्ज, स-
खित्, धात्र 4, 23, 2. 7, 19, 9. 8, 4, 15. तुविद्युमस्य पुञ्जा (d. i. पुञ्जमा) वृणी-
महे 79, 2. 9, 66, 18. — 3) *जमदग्नेर्वतं पुञ्जम्* (v. l. für *गुण्यम्*) N. eines SA-
man Ind. St. 3, 217, a.

पुञ्ज s. u. 2. पुन् 1).

पुञ्जक (von 1. पुन्) adj. vollziehend, ühend: ध्यान^० Verz. d. Oxf. H. 33, a, 9.

पुञ्जन्द N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 338, b, 44. पु^० v. 1.

पुञ्जवत् m. N. pr. eines Berges Mārk. P. 130, 12 fehlerhaft für मु^०.

पुञ्जान 1) partic. adj. s. u. 1. पुन्. — 2) m. a) *Wagenlenker*. — b) ein
Brahmane (विप्र) Med. u. 111. eher ein im Joga befindlicher Brahmane,
wie Wilson annimmt.

पुञ्जानक adj. das Wort पुञ्जान enthaltend gaṇa गोपदादि zu P. 5, 2, 62.

1. पुन् (von 3. पु) adj. fernhaltend, abwendend; s. द्वयो^०.

2. पुन्, यौतते = पुन् glänzen Duātp. 2, 30.

1. पुत 1) partic. adj. von 2. पु; s. das. — 2) n. *ein best. Längenmaass*:
vier Handlängen (रुस्त) Med. I. 48.

2. पुत partic. adj. von 3. पु; s. das.

1. पुतक (von 1. पुत 1) adj. = पुतक verbunden H. an. 3, 85. fg. Med. k.
142, fg. — 2) n. a) *eine Art Gewand* (वस्त्रभेद) Trik. 3, 3, 18. *eine Art*
Frauentgewand (स्त्रीवस्त्रभेद) H. an. *Saum eines Gewandes* (पटाञ्चल)
ebend. *Saum eines Frauentgewandes* (नारीवस्त्राञ्चल) Med. — b) = च-
लनाय H. an. Med. = श्रूपाय Nānārtharatnam. im CKDr. — c) = संशय
Zweifel Trik. H. an. Med. = संश्रय *Zufucht* Nānārtharatnam. — d) =
पुग, पुगम Paar H. an. Med. — e) = मैत्रीकरण *das Sichbefreunden*
Çandar. im CKDr.

2. पुतक (von 2. पुत) n. = यौतक Trik. 3, 3, 18. H. an. 3, 85. Med.
k. 142, fg.

पुर्तद्वेषम् (2. पुत + द्वे^०) adj. von Feinden befreit RV. 1, 33, 4.

पुति (von 2. पु) f. 1) *das Zusammentreffen, Zusammenkommen* Śrījās.
3, 41. 6, 15. 21. *मुख्युति mit Freunden* Varāh. Brh. S. 71, 10. 93, 42.
99, 7. — 2) *das Versehenwerden mit* (instr. oder im comp. vorangehend),
das in-den-Besitz-Gelangen von: धनैः Varāh. Brh. S. 71, 7. रत्न^० 12. —
3) *Summe* Śrījās. 3, 8. 20. 4, 20. 10, 6. 8. — Vgl. गन्ध^०, ग्रह^०, पूति.

पुत्कार (2. पुध् + कार) adj. kämpfend RV. 10, 103, 2.

पुद्ध (partic. prael. pass. von 1. पुध्) 1) adj. *bekämpft* R. 5, 78, 10. —
2) n. *Kampf, Schlacht* AK. 2, 8, 72. H. 796. Halās. 2, 298. RV. 10, 54,
2. *नाराजकस्य पुद्धमस्ति* TBr. 1, 5, 9, 1. देवा वा अमुरेपुद्धमुपप्रागन् Ait.
Br. 3, 39. *उतेव पुद्धेनेतिव मायया* 6, 36. Çat. Br. 13, 1, 5, 6. Kāt. Çr. 20,
2, 8. Kaush. Up. 3, 1. M. 7, 190. 198. fg. R. 2, 75, 25. Varāh. Brh. S. 4, 12.
तत्रियाणां स्वधर्माचरणं पुद्धम् Madhus. in Ind. St. 4, 22, 1. *पुद्धे चिनाशो*
भवति कदाचिदुभयोरपि Spr. 2493. *सुतुमल* MBu. 1, 1176. *पुद्धे पराङ्मुखैः*
3, 1759. *पुद्धानिर्वर्तिन्* H. 793. *पुद्धे शित्तं कुक्कुटात्* Spr. 2494. *पुद्धे शूरं*

VI. Theil.

जानीयात् 332. *यत्रापुद्धे ध्रुवो मृत्युर्पुद्धे जीवितमंशयः । तमेव कालं पुद्धस्य*
प्रवर्तितं मनीषिणाः ॥ 2293. °कालं 2493. *न पुद्धयोग्यतामस्य पश्यामि सह*
रातसैः R. 1, 22, 2. Pāṇāt. 87, 15. *येन पुद्धं तव तमम्* R. 4, 9, 40. *चिरका-*
लस्थितं श्वेतपुद्धं मे राघवेण 6, 34, 22. *तयोर्वभूव पुद्धं तुमुलम्* Ragh. 3, 57.
तं पुद्धानाभिर्निर्याहि रामस्य R. 6, 27, 19. *पुद्धान् निर्गाद्विषाम्* Kathās.
54, 217. *अत्र पुद्धं मया दत्तं रावणस्य पुनः पुनः । पततुपटनखैर्घोरम्* R. 3,
72, 20. *प्रदयान्मे यो ऽद्य पुद्धम्* 4, 9, 49. 38. 40. *दानवैः साकं प्राप्तपुद्धेन व-*
स्त्रिणा Kathās. 17, 18. अ^० MBu. 3, 7469. *सुपुद्धमेव तत्रापि समाचरेत्* M.
7, 176. *मन्मथ^०* R. 1, 37, 7. कुटु^० Spr. 939. *वृत्तपुद्धा* (भू) Kathās. 60, 57.
°शक्ति Verz. d. Oxf. H. 24, b, 32. fg. In der Astr. *Planetenkampf, Oppo-*
sition Śrījās. 7, 1. 19. fg. Varāh. Brh. S. 17, 1. fgg. 18, 8. 47, 1. — Vgl.
कूट^०, ग्रह^०, द्वेद^०, प्रति^०, वाङ्म^० (auch MBu. 3, 11973), मित्र^०, मुष्टि^०,
रथ^०, वाद^०.

पुद्धक n. = पुद्ध Kathās. 49, 71.

पुद्धकाण्ड (पुद्ध + का^०) n. *das Buch von der Schlacht*, Titel des 6ten
Buches in Vālmiki's Rāmājāna und im Adhātmarāmājāna R.
Gorr. 1, 4, 95. Verz. d. Oxf. H. 29, b, 18.

पुद्धकारिन् (पुद्ध + का^०) adj. *kämpfend*; davon nom. abstr. °कारित्व
Spr. 4383.

पुद्धकीर्ति (पुद्ध + की^०) m. N. pr. eines Schülers Çamkarakārja's
Verz. d. Oxf. H. 248, a, 2.

पुद्धनयार्णव (पुद्ध + नय + र्णव) m. Titel eines Abschnittes im Gjo-
tiḥçāstra Verz. d. Oxf. H. 7, a, 3 v. u. 292, a, 1 v. u.

पुद्धनयोपाय (पुद्ध + नय + उ^०) m. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 910.

पुद्धयूत s. u. यूत.

पुद्धपुरी (पुद्ध + पु^०) f. N. pr. einer Stadt: °माहात्म्य Mack. Coll. 1, 81.

पुद्धभू (पुद्ध + 2. भू^०) f. *Kampfsplatz* Kathās. 48, 1.

पुद्धभूमि (पुद्ध + भू^०) f. dass. MBu. 8, 763. 2899. Hariv. 13817. Kām.
Nitis. 18, 33. Kathās. 23, 125. 43, 122.

पुद्धमय (von पुद्ध) adj. *aus dem Kampf hervorgegangen, darauf beru-*
hend: दर्प MBu. 3, 7090.

पुद्धमुष्टि (पुद्ध + मु^०) f. N. pr. eines Sohnes des Ugrasena VP. 436.

पुद्धमदिनी (पुद्ध + मे^०) f. *Kampfsplatz* Hariv. 13669 = R. 6, 19, 16.

1. पुद्धरङ्ग (पुद्ध + रङ्ग) m. *Kampfbühne, Kampfsplatz* MBu. 7, 3590.
Hariv. 3383. 16023.

2. पुद्धरङ्ग (wie oben) adj. *dessen Bühne die Schlacht ist*; m. Bein.
Kārtikojas Çandar. im CKDr.

पुद्धवत् adj. von पुद्ध gaṇa वत्तादि zu P. 5, 2, 136.

पुद्धवस्तु (पुद्ध + वस्तु) n. *Kriegsgeräthe* Kām. Nitis. 19, 34.

पुद्धवीर (पुद्ध + वीर) m. *ein Held in der Schlacht*, neben *दानवीर*.
धर्म^० und दया^० Verz. d. Oxf. H. 166, b, 28. fg. Sāh. D. 89, 3. 12. *He-*
roismus als रस 233.

पुद्धशालिन् (पुद्ध + शा^०) adj. *tapfer* R. 5, 83, 25.

पुद्धसार (पुद्ध + सार) m. *Pferd* Çandar. im CKDr.

पुद्धाचार्य (पुद्ध + आ^०) m. *Fechtlehrer* M. 3, 162.

पुद्धानि (पुद्ध + घा^०) m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Āṅgi-
rasa Ind. St. 3, 208, b. — Vgl. रणानि: für यौधान्य müsste aber eine
Form युधानि angenommen werden.

युद्धाधन् (युद्ध + अ^०) adj. *steh in die Schlacht begebend, sich in einen Kampf einlassend*: युद्धाधानो न शस्यते राजानो अकृतधर्माः KATHÁS. 27, 146.

युद्धिन् adj. von युद्ध gaṇa बलादि zu P. 5, 2, 136.

युद्धोन्मत्त (युद्ध + उ^०) 1) adj. *kampfberauscht*. — 2) m. N. pr. eines Rákshasa R. 5, 12, 14. BHATT. 15, 75.

युद्धापक पा (युद्ध + उ^०) n. *Kriegsgeräte* Nir. 9, 11.

युद्ध (2. युध् + 2. भू) f. *Kampfplatz* H. an. 2, 45.

1. युध्, युध्यते DHĀTUP. 26, 64. युध्यति (गतिकर्मन्) NAIGH. 2, 14. युध्यै, युध्यमानः अयोधीत्, अयुद्ध, योत्सि 2. sg., योधत् (अभि)योधार्न्, युत्समहिः योधि, युयुधेः योत्स्यामि (vgl. Kār. 4 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10), योत्स्येः in der nachvedischen Sprache act. nur aus metrischen Rücksichten; *kämpfen, bekämpfen* (mit acc.); zuweilen *im Kampfe überwinden*: इन्द्रश्च यमयुधात् अक्लिंश्च RV. 1, 32, 13. 63, 7. 132, 4. यं युध्यमाना अर्वसे क्वत्से 2, 12, 9. युध्यै वेन सं वेन पृक्के 4, 18, 2. विश्वे चनेदना त्वा देवांसो इन्द्र युयुधुः 4, 30, 3. 6, 25, 5. दश राजानः सुदासं न युयुधुः 7, 83, 7. 8, 2, 12. युध्यताज्ञो 85, 14. 9, 70, 10. मा युत्समहि मन्सा देव्येन AV. 7, 52, 2. 12, 1, 41. Ait. Br. 6, 15. Çat. Br. 2, 6, 4, 2. यजुक्तेतिदं वै पुरं युध्यति 3, 4, 21. 22. 11, 1, 6, 10. KĀTH. 29, 5. प्रतीपमन्य ऊर्मिर्युध्यति vod. Cil. P. 3, 1, 85, Kār., Sch. — med. ohne Ergänzung M. 4, 167. 7, 89. fg. 92. 197. 200. BHAG. 1, 28. 11, 34. नार्हं योत्स्ये युध्यमाने त्वयि MBH. 1, 177. 7096. 5, 7140. 7204. HARIV. 10506. 10572. 10652. R. 3, 57, 12. Spr. 2290. 3471. 3552, v. 1. 4786. KATHÁS. 13, 7. BULG. P. 6, 12, 23. PANĀT 56, 8. BHATT. 5, 101. 15, 34. fg. act. M. 7, 192. MBH. 1, 2387 (युध्यतोः zu lesen). 7119. 2, 616. 905. 3, 797. 4, 1020. 5, 7077. HARIV. 16023. R. 4, 10, 35. 17, 19. Spr. 3552. 4360. MĀRK. P. 82, 52. युध्यते pass. impers. Spr. 4786, v. 1. युयुधाते परस्परम् R. 3, 86, 35. युयुधश्च परस्परम् BULG. P. 3, 17, 14. यथाकुलसमाचारैर्न युध्यते नृपात्मजाः MBH. 1, 5411. 5590. 3, 624. 5, 7041. 7075. 7127. HARIV. 5093. R. 4, 22, 5. देवेन 2, 22, 21. BULG. P. 8, 10, 28. 30. MĀRK. P. 82, 40. fgg. योत्स्यति युधि विक्रम्य शत्रुभिस्तव MBH. 3, 15172. 5, 7235. BULG. P. 8, 10, 27. MĀRK. P. 82, 47. शत्रुभिः सक्तं योत्स्यते MBH. 5, 5796. HARIV. 10480. 13175. R. GORR. 1, 73, 17. 4, 16, 39. KATHÁS. 48, 12. समं निर्हतिनायुद्ध 50, 37. युध्यतः सक्तं देवैस्ते शुभं भवतु मङ्गलम् MBH. 1, 1372. भीष्मेण सक्तं मा योत्सीः 5, 7114. 7138. 7305. MĀRK. P. 82, 45. वयं योत्स्यामहे परान् MBH. 1, 7085. 3, 12131. 15175. 5, 2489. 6, 5035. HARIV. 8145. 13174. R. 5, 48, 16. 6, 18, 21. RAGH. 12, 50. KĀM. NITIS. 13, 78. fgg. KATHÁS. 48, 7. कथं न युध्येममहं कुत्रन् MBH. 4, 1255. समस्तेर्नहि शक्यो वै योद्धुं रामः R. 4, 8, 10. युद्धं bekämpft 5, 78, 10. Mit loc. kämpfen für oder um: पुरुषं यतं इन्द्रं सत्ययुक्था गवै चकर्थैर्वीरासु युध्यन् RV. 5, 33, 4. त्वां चष्टे मुष्टिरु गोपु युध्यन् 6, 26, 2.

— caus. act. P. 1, 4, 3, 86. Vor. 22, 2. 1) *in Kampf verwickeln, zum Kampfe führen, kämpfen lassen*: त्वमेतावदतो जन्तुश्चायोधयो रजसं इन्द्र पारे RV. 1, 33, 7. स योधय च जयया च जर्नान् 3, 46, 2. यद्योयया मक्तो मन्यमानान् 7, 98, 4. संस्तान्योयधेदत्पान् M. 7, 191. 193. सूदेनं तं मह्यं योधयामास MBH. 4, 343. योधयते स विरारेण सिंहैः 366. 562. पुरीम् kämpfen lassen so v. a. vertheidigen 3, 639. — 2) *bekämpfen, glücklich bekämpfen*: एकः शतं योधयति प्राकारस्थो धनुर्धरः Spr. 529. MBH. 7, 194. 1, 3190 (med.). 4980. 7108. 8276. 2, 1016. मा यूयुधो भारत पाण्डवेयान्

2120. 3, 12162. 8, 4010. HARIV. 8483. R. 1, 45, 45. 5, 37, 17. 6, 18, 21. KATHÁS. 12, 21. 13, 29. 20, 91. 47, 73. PANĀT. 4, 6, 8. BHATT. 16, 28.

— desid. act. (in der klass. Sprache nur aus metrischen Rücksichten) und med. zu *bekämpfen Willens sein, sich zur Wehr setzen, bekämpfen wollen* RV. 1, 33, 6. युयुत्ससं तर्मासि कूर्म्ये धाः 5, 32, 5. 10, 48, 10. य इमो प्रतीचीमाकृतिर्मित्रो नो युयुत्ससि AV. 11, 20, 26. किमर्थं न युयुत्ससे MBH. 4, 1252. BHATT. 15, 73. 16, 35. P. 8, 4, 55. Sch. मत्स्यानां च युयुत्सताम् MBH. 4, 1478. 7, 8287. R. 5, 82, 14. VANĀH. BAH. S. 47, 25. BULG. P. 6, 12, 7. त्वं युयुत्ससे यो ऽर्जुनेन MBH. 8, 1797. KATHÁS. 42, 45. ये युयुत्ससि पाण्डवैः MBH. 5, 2069. युयुत्समानाः कात्सेयान् 597. 7, 4320. 10, 840.

— caus. vom desid. Jmd kampfslustig machen: सैन्यं समस्तमयुयुत्सपत् BHATT. 17, 50.

— intens. vgl. गवीयुध्.

— अनु Jmd (acc.) *im Kampfe beistehen* MBH. 6, 5045 (अनुयास्यामि ed. Bombh.). 3, 2489 ist को नु युध्येत zu schreiben.

— अभि bekämpfen, besiegen; *erklämpfen*: सोमं नो रायो भागमभि युध्य RV. 1, 91, 23. युष्मासाकृमभि योधान उत्सम् 121, 8. यदा सक्तमभि श्रीम-योधिः 4, 38, 8. 6, 31, 3. पणोर्वैचोभिर्भि योधदिन्द्रः 39, 2. गाः 60, 2. 7, 98, 4. 10, 8, 8. 120, 3. योद्धासि क्रत्वा शर्वसोत दंसना विश्वा ज्ञाताभि मन्मना 8, 77, 4. kämpfen: अभ्ययुध्यत HARIV. 13480. अभियुध्यद्विर्वैः BULG. P. 10, 46, 9. अमुनाभ्ययुध्यत् 83, 10.

— आ bekämpfen: यः कुद्धमायोत्स्यसि MBH. 3, 15645. st. तत्रायुधाना HARIV. 7039 liest die neuere Ausg. तत्र प्रधाना. — Vgl. आयुध, आयोधन. — caus. bekämpfen SHADY. Br. 4, 4. न रथिनः पादचारमायोधयति UTTARAH. 98, 10. fg. (130, 4. 5). आयोधित MBH. 3, 15054.

— प्रा kämpfen: अपरातैः प्रायुध्यते ÇIC. 18, 32.

— उद् Streitig oder zornig sich gegen Jmd setzen, auffahren: (प्रज्ञा!) अस्मा उदेवायोधस्तासां मन्यूनत्राम्पातुं PANĀT. Br. 7, 3, 2. uueig. vom wallenden Wasser u. s. w.: उद्यौधत्यभि वत्स्यति तप्ताः फेनमस्यति व-कुलांश्च बिन्दन् AV. 12, 3, 39.

— नि kämpfen: ये च केचिन्विपोत्स्यति समाज्ञेषु नियोधकाः MBH. 4, 34. नियुध्यतेरेवाम्भेन्द्रनक्रयोः BULG. P. 8, 2, 28. ताभ्यां सक्तं नियोत्स्येते तौ HARIV. 4212. द्वेदुद्वेन च मया साकमेव नियुध्यते KATHÁS. 38, 132. — Vgl. नियुत्सा, नियुद्ध (auch KĀM. NITIS. 18, 32. VANĀH. BAH. S. 15, 23. KATHÁS. 49, 25), नियोद्धु fg.

— प्र den Kampf beginnen, angreifen, kämpfen: प्रूरा इव प्रयुधः प्रोत युयुधुः RV. 5, 89, 5. तथा प्रयुध्यमानेषु पाण्डवेषु MBH. 7, 6615. सेनाया-दभिनिष्पत्य प्रायुध्यस्तत्र मानवाः 6, 2434. पञ्च प्रायुध्यस्ते (प्रायुद्धस्ते die ältere, अयुध्यस्ते die neuere Ausg.) HARIV. 10467. तयोः प्रयुध्यतोः संख्ये 5031. R. 7, 28, 48. यम् — प्रायुध्यत MBH. 11, 606. प्रायुध्यन्कृष्णम् HARIV. 10487. प्रयुद्धं im Kampfe begriffen, kämpfend MBH. 6, 1668. HARIV. 7542. 10928. सक्तं सेमेन 13181. R. 4, 15, 26. 7, 27, 23. 28, 36. fg. KATHÁS. 47, 55. 50, 31. n. Kampf, Schlacht 72, 408. 101, 180. — Vgl. प्रयुध्. — caus. 1) *den Kampf eröffnen lassen*: आदित्यं यौशनसं वावस्थाप्य प्रयोधयेत् in der Aufstellung des Aditja oder des Uçanas beginne er die Schlacht ĀÇV. GHUJ. 3, 12, 16. — 2) *angreifen, bekämpfen*: प्रायोधयमहं रिपुम् HARIV. 1108. — desid. kämpfen wollen: यः पाण्डवाभ्यां प्रयुयुत्ससे त्वम् MBH. 3, 15646. योधानां प्रयुयुत्सताम् 6, 676. Vgl. प्रयुत्सु.

— संप्र *den Kampf beginnen, kämpfen*: °युध्येते HARIV. 10468. बाहु-
भ्यां संप्रयुध्यस्व यदि वोढुं त्वमागतः R. 8, 68, 31. प्रूरयोः संप्रयुध्यतोः 87, 6.
संप्रयुद्ध *im Kampfe begriffen, kämpfend* MBH. 7, 4066. 5357. HARIV. 13674.
R. 8, 91, 3.

— प्रति *bekämpfen, siegreich bekämpfen, es mit Jmd im Kampfe auf-
nehmen, kämpfen*: मां प्रतिपुध्यसे MBH. 1, 7102. 3, 1995. HARIV. 4550.
R. 3, 51, 16. 8, 13, 21. कथं भीष्ममहं संख्ये — इषुभिः प्रतियोत्स्यामि BHAG.
2, 4. MBH. 1, 5411. 2, 2547. 4, 1552. R. 1, 70, 28. 4, 15, 11. 7, 19, 23. °यो-
ढुम् MBH. 4, 1241. HARIV. 8270. प्रतियोढुं न शक्यो हि मानुषैरिह संयुगे
MBH. 13, 6900. प्रतिपुद्ध *bekämpft* R. 5, 40, 14. प्रत्यपुध्यन् MBH. 1, 7093.
3, 15171. R. GORR. 1, 23, 26. 4, 17, 19. °युध्य R. GORR. 2, 119, 17. °योढुम्
MBH. 14, 2507. — Vgl. प्रतियोद्धर *fgg.* — *caus. bekämpfen, siegreich
bekämpfen, es mit Jmd im Kampfe aufnehmen*: को वा उर्योधनं शक्तः प्र-
तियोधयितुं रणे MBH. 1, 7116. VARĀH. BRH. S. 43, 1.

— सम् *zusammen kämpfen, kämpfen mit, bekämpfen*: संयुध्यतोर्दिर-
दयोः BHAG. P. 10, 72, 37. धरेण समयुध्यत (सह युध्यत die neuere Ausg.) |
सार्धं सर्वेण सैन्येन HARIV. 13177. *fg.* R. 6, 18, 12. समयुध्यन्त पाण्डवम् MBH.
1, 5477. तेन चार्हं न शक्ताऽस्मि संयोढुम् R. 1, 22, 22. — *caus.* 1) *zusam-
men in's Gefecht bringen*: यदुत्र त्वं चाशनिं वज्रेण समयोधयः RV. 1, 80,
13. — 2) *bekämpfen*: MBH. 1, 7098. 4, 561. 1875. 6, 2311. — *desid. zu
kämpfen Willens sein*: संयुयुत्सति MBH. 8, 382.

— प्रतिसम् *einem Angriff gemeinschaftlich widerstehen*: प्रतिसंयुयुधुः
BHAG. P. 8, 10, 4.

2. युध् (= 1. युध्) 1) *nom. ag. Kämpfer*: युधा श्रेष्ठः MBH. 1, 7105. 2,
1231. 4, 597. युधा वरः HARIV. 5583. 10947. — 2) *f. Kampf, Schlacht*
AK. 2, 8, 2, 74. H. 706. HALĀJ. 2, 298. युधा युध्मुप घेदैपि RV. 1, 53, 7. 59,
1. 5, 25, 6. 6, 46, 11. न शत्रुरत्तं विविदद्युधा तं 7, 21, 6. युत्सु पतनासु 82, 4.
सृते स विन्दते युधः 8, 27, 47. 10, 103, 2. 3. AV. 1, 24, 1. 4, 24, 7. ये सेना-
भिर्गुहमायस्यस्मान् 6, 60, 1. 103, 3. 10, 10, 24. CAT. BR. 5, 2, 4, 16. युधा पते
AV. 7, 81, 3. MBH. 2, 1168. 1198. 3, 3131. BHAG. P. 6, 12, 23. युधि MBH.
1, 1171. 3, 1748. BHAG. 1, 4. R. 2, 51, 10. 86, 8. RAAG. 3, 21. Spr. 2825.
3166. VARĀH. BRH. S. 19, 3. युधि श्रेष्ठः MBH. 5, 7389. 14, 2463. युधम् Ka-
THĀS. 48, 26. *im comp.* PANĀAN. 3, 2, 5. — Vgl. अमित्रा°, आयुध°, गोषु°,
पुरो°, वृषा°.

युधाशौष्ठि *m. N. pr. eines Mannes* AIT. BR. 8, 21.

युधाज्ञि *vgl. युद्धाज्ञि und यौधाज्ञय.*

युधाज्ञित् (युधा, *instr.* von 2. युध्, + जित्) 1) *adj. durch Kampf siegend*
PANĀAV. BR. 7, 5, 14. MBH. 3, 12705. — 2) *m. N. pr. eines Sohnes des
Kroshṭu von einer Mādrī* HARIV. 1907. 2041. eines Fürsten der Ke-
kaja und mütterlichen Oheims von Bharata R. 1, 73, 1. 2 (75, 1 GORR.).
2, 70, 28. 72, 6. 7, 100, 1. RAAG. 18, 87. eines Sohnes Vṛshṇi's VP. 424.
BHAG. P. 9, 24, 11. Verz. d. Oxf. H. 49, a, 34. Königs von Uggājini 81, b, 8.

युधाज्ञिव (युद्धाज्ञिव?) *m. N. pr. eines Mannes* Ind. St. 3, 208, b.

युधानं (von 1. युध्) UNĀDIS. 2, 90. *m. Feind UśāVAL.*

युधामन्यु (युधा, *instr.* von 2. युध्, + मन्) *m. N. pr. eines Kriegers auf
Seiten der Pāṇḍava* BHAG. 1, 6. MBH. 5, 2263. 18, 27. BHAG. P. 10, 82, 25.

युधामर (युद्धामर?) *m. Bein. eines Fürsten Nanda* Z. f. d. K. d. M. 3, 168.

युधि, *nur im dat. युधये als infin. zu 1. युध्*, RV. 5, 30, 9. 10, 27, 2. 38,

8. 84, 4. 113, 3. — Vgl. दशपे, मरुपे u. s. w. und युधिगम.

युधिक (von 1. युध्) *adj. kämpfend, streitend* ÇKDR. wohl eine falsche
Form.

युधिगमं (युधिम्, *acc.* von युधि, + गम) *adj. in den Streit stehend*
AV. 20, 128, 11.

युधिष्ठिर (युधि, *loc.* von 2. युध्, + स्थिर) *m. N. pr. P. 8, 3, 95. gaṇa
बाह्वादि zu P. 4, 1, 96. Schol. zu 6, 3, 9. pl. die Nachkommen des Judh.
P. 2, 4, 66. Sch. 1) des ältesten im Ehebetle Pāṇḍu's und der Kuntī und
zwar vom Gotte Dharma erzeugten Sohnes* TRĀK. 2, 8, 14. H. 707. MBH. 1,
2443. *fg.* 3814. HARIV. 1933. 4055. BHAG. 1, 16. LALIT. ed. Calc. 24, 3. VP.
437. 439. अतैश्चापि युधिष्ठिरेण सक्ता प्राप्ता न्यूनार्थः कथम् Spr. 1824.
द्वितीययुधिष्ठिर इव प्रजाः पालयामास KSHITIC. 26, 19. °राज्ञसूय 42, 3. द्या-
सन्मघासु मुनयः शासति पृथ्वी युधिष्ठिरे नृपते । षड्विकपञ्चद्विपुतः शक-
कालस्तस्य राज्ञश्च || VARĀH. BRH. S. 13, 3 = RĀGA-TAR. 1, 56. — 2) eines
Sohnes des Kṛṣṇa HARIV. 9196. — 3) zweier Fürsten von Kāçmirā
RĀGA-TAR. 1, 352 (auch अन्ध° genannt). 3, 379. — 4) eines Töpfers
PANĀAT. 217, 20. Spr. 3341. — 5) eines Lehrers Verz. d. B. H. No. 778.
— Vgl. यौधिष्ठिर, यौधिष्ठिरि.

युधैर्य (von 1. युध्) *adj. zu bekämpfen* RV. 10, 120, 5.

युधै (wie eben) UNĀDIS. 1, 144. *adj. streitbar, Kämpfer*; = योद्धर
Schol. zu Uṇ. 1, 143. RV. 1, 55, 2. 5. 2, 21, 3. 3, 46, 1. सं यद्विशो ऽववृत्त
युध्माः 4, 24, 4. स युध्मः सत्ता 6, 18, 2. 8, 1, 7. 81, 8. m. = शर Pāṇḍ. UśāVAL.
Schlacht; Bogen MRD. m. 24. = शेषसंयाम und शरम् UNĀDIS. *im
Sañkshiptas im ÇKDR.*

युध्य (wie eben) *adj. zu bekämpfen*; s. अ°.

युध्यामर्धं *m. N. pr. eines Mannes (nach Sij.)* RV. 7, 18, 24.

युधन् (von 1. युध्) *adj. streitbar, Kämpfer*: युधा सं कृद्यञ्जिगेथ RV. 9,
66, 16. 88, 5. राज्ञी 10, 75, 4. — Vgl. राज°, सह°.

युन्ध्, युन्धति *v. l. für पुन्ध्* Dhātup. 3, 7.

युप्, युप्यति Dhātup. 26, 124 (विमोहने; nach den Erklärern व्याकु-
लीकरणे, एकाकरणे, समीकरणे). 1) *verwischen (Erhabenheiten und Ver-
tiefungen ausgleichen)*: glätten, schlichten: याभ्यां राज्ञो युपितमत्तरिते
AV. 4, 25, 2. — 2) *verwischen so v. a. zerstören, verwirren*: अचिन्ती
पतत् धर्मा युपोपि RV. 7, 89, 5. — 3) *nach Sij. verwischt —, unsicht-
bar sein*: युपोपि नाभिरुपरस्ययोः RV. 1, 104, 4.

— *caus. verwischen, die Spur*: मृत्योः पदं योपयत्तः RV. 10, 18, 2. KAUC.
71. 86. पज्ञं यूपेनायोपयन् AIT. BR. 2, 1. TS. 6, 3, 4. 7. 5, 3, 1. CAT. BR. 1, 6,
2, 1. दिशः KĀṬU. 26, 6.

— *intens. योप्यते glatt streichen, schlichten*: प्रस्तरम् TS. 2, 6, 5, 5.
6. CAT. BR. 1, 8, 3, 18. वेदिम् TS. 2, 6, 4, 4.

— *या caus. turbare*: नकिर्देवा मिनीमसि नकिरा योपयामसि मत्सु-
त्यं चरामसि RV. 10, 134, 7.

— *sम् caus. verwischen, glätten*: संयोपयन्तो उरितानि विश्वा RV.
10, 163, 5.

युपु *m. Pferd* HALĀJ. 2, 281 wohl fehlerhaft für युपु, wie *Aufreicht*
vermuthet.

युपुक्खुर *m. = नुद्रव्याप्त ÇABDĀ. im ÇKDR. Hyäne Wilson.*

युयुज्ञानसति (यु° von 1. युज् + सत्) *adj. mit Rossen fahrend* RV. 8, 62, 4.

युयुत्सा (vom desid. von 1. युध्) f. *Kampflust, Streitlust*: युयुत्सया MBh. 1, 283. 644. 2, 898. 3, 12078. 10480. 5, 7099. 7, 1550. Hariv. 2450. R. 1, 32, 3.

युयुत्सु (wie oben) 1) adj. *kampflustig, zu kämpfen verlangend mit* (सार्धम् u. s. w. oder blosser instr.) Bhag. 1, 1. MBh. 1, 7090. 8202. 3, 12230. 5, 7182. 7552. Hariv. 5584. 9292. R. Gorr. 1, 77, 15. 4, 9, 49. 5, 37, 43. 40, 15. 6, 18, 18. 90, 8. Ragh. 11, 70. Varāh. Brh. S. 47, 25. Kathās. 60, 201. 115, 25. Bhāg. P. 3, 17, 20. 9, 6, 15. — 2) m. N. pr. eines der vielen Söhne des Dhṛtarāṣṭra MBh. 1, 2446. 2448. 2728. 4521. 5449. 11, 315. 13, 7715. Bhāg. P. 4, 10, 9. 13, 3.

युयुधन् (von 1. युध्) m. N. pr. eines Fürsten von Mithilā Bhāg. P. 9, 13, 25.

युयुधाने (wie oben) Uṇādis. 2, 91. m. N. pr. eines Sohnes des Satjaka Trik. 4, 1, 35. Bhag. 1, 4. MBh. 2, 129. 3, 611. 2009. 11, 315. 13, 7715. Hariv. 1935. 5085. 6633. 9206. VP. 433. Bhāg. P. 4, 7, 50. 3, 1, 81. 9, 24, 13. ein Kshatrija und Bein. Indra's Uṇādivṛ. im Saṃkshiptas. nach ÇKDn.

युयुधि (wie oben) adj. *streitbar* RV. 1, 85, 8. 115, 4. यू० 149, 4.

युयुवि s. यूयुवि.

युव Pronominalstamm s. u. 1. यु.

युवक m. = युवन् *Jüngling* ÇKDn. — Vgl. भूति०.

युवकलति (युवन् + ल०) adj. *als junger Mann schon kahlköpfig* P. 2, 1, 67. f. ई *als junges Mädchen schon kahlköpfig* Schol.

युवगण्ड (युवन् + ग०) m. *Ausschlag auf dem Gesicht junger Leute* Trik. 2, 6, 17.

युवज्ञरती (युवन् + ज०) f. *als junge Frau schon alt erscheinend* P. 2, 1, 67. nach dem Schol. auch m. *युवज्ञरत्सु als Jüngling schon alt erscheinend*.

युवत्रानि (युवन् + ज्ञानि = ज्ञाया) adj. *ein junges Weib habend* P. 5, 4, 134. Sch. RV. 8, 2, 19.

युवति (fem. zu युवन्) 1) adj. f. und subst. *jung, Jungfrau, junges Weib* P. 4, 1, 77. AK. 2, 6, 4, 8. H. 511. Halā. 2, 327. RV. 4, 118, 5. तमस्मैरा युवत्यो युवानं मर्मस्यमानाः परि यक्ष्यायः 2, 35, 4. 4, 18, 8. न मर्धन्ति युवत्यो जनित्राः 3, 54, 14. 5, 2, 1. 2. मर्यं इव युवतिभिः समर्धति 9, 86, 16. 10, 30, 5. AV. 14, 2, 61. Çat. Br. 13, 1, 9, 6, 4, 8. TBr. 3, 1, 4, 9. 2, 4. Âçv. Grh. 4, 6, 4. 11. M. 2, 212. 216. 11, 36. Spr. 2639. 2696. 4624. Megh. 34. 80. Çām. 93. Varāh. Brh. S. 33, 18. 51, 18. 52, 6. 70, 10. 74, 20. 95, 21. 104, 27. ०ज्ञन Spr. 1891. Am Ende eines adj. comp. im fem. als Stellvertreter von युवन् *Jüngling*: सवालवृद्धयुवतिः पुरी mit Knaben, Gretsen und Jünglingen Hariv. 4934 (सवालवृद्धा सा चैव पुरी die neuere Ausg.). In comp. mit einem Gattungsnamen P. 2, 1, 65. इ० ein junges Elefantenweibchen Sch. युवति heisst Ushas RV. 1, 113, 7. 123, 2. 10. die Finger 95, 2. 2, 35, 11. du. Nacht und Morgen, Himmel und Erde 1, 62, 8. 185, 5. AV. 10, 7, 6. 19, 49, 1. RV. 10, 3, 7. 18, 10. Zu der Stelle न स्मा वरते युवतिं न शर्माम् RV. 10, 178, 3. Nir. 10, 29 wird युवा zu vergleichen sein. — युवती = युवति Siddh. K. zu P. 4, 1, 77. H. 511, Sch. MBh. 3, 1661. 4, 1075. R. 6, 99, 12. Spr. 4. 1494. 3642. Varāh. Brh. S. 75, 4. Hit. 42, 2. ०ज्ञन MBh. 14, 2685. Pāṇāt. 158, 3. die Jungfrau im Tierkreise Ind. St. 2, 260. Vgl. वार०, सुर०. — 2) f. Gelbweiz Çandā. im ÇKDn.

युवतीष्ठा (युवति + 1. इष्ट) f. *gelber Jasmin* (स्वर्णपूथिका) Rāśan. im ÇKDn. युवत् abl. du. der 2ten Person; s. u. 1. यु 1).

युवदेवैत्य (von युवत् + देवता) adj. *euch beide zur Gottheit habend* Çat. Br. 8, 2, 4, 12.

युवर्त्रिक् (von युव) adj. *nach euch beiden gerichtet* RV. 4, 43, 4.

युवर्धित (युव + धित) adj. *von euch beiden gesetzt, — geordnet* RV. 6, 67, 9.

युवन् (von 2. यु; vgl. आ ज्ञाया युवते पतिम् RV. 4, 103, 2) Uṇādis. 1, 156. युवा, यून्स् यूने u. s. w. P. 6, 4, 133. Vop. 3, 117. das न geht nie in ण über 80. 6, 9 Anf. 1) adj. *jung, m. Jüngling, ein junger Mann* AK. 2, 6, 4, 12. H. 339. MEd. n. 111 (= तरुणा, श्रेष्ठ, निसर्गबलशालिन्). Halā. 2, 348. युवाना पितरा पुनर्कृत RV. 4, 20, 4. 63, 3. 112, 21. 144, 4. युवा गृणाः 87, 4. 5, 61, 13. युवाकुमारः 1, 155, 6. 2, 4, 5. 35, 4. 5, 60, 5. 74, 5. VS. 22, 22. AV. 7, 2, 1. 9, 4, 24. 10, 8, 44. कन्याई युवानं विन्दते पतिम् 11, 5, 18. Çat. Br. 7, 2, 4, 15. Âçv. Grh. 1, 23, 2. 2, 7, 11. Kauç. 9. यूना (du.) कृ सत्ता प्रथमं वि जज्ञतुः RV. 9, 68, 5. युवन् heissen Indra, Agni, Marut und andere Götter 2, 20, 3. 3, 32, 7. 46, 1. 5, 1, 1. 6, 5, 1. 62, 4. 7, 67, 10. — 1, 165, 2. 186, 1. 3, 31, 7. 5, 57, 8. 7, 20, 1. युवन् स्थविर M. 2, 120. 216. युवस्थविरवालाः MBh. 3, 2522. 15595. R. 2, 84, 8. Nrs. Tār. Up. in Ind. St. 9, 112. Ragh. 3, 70. 6, 81. R. 6, 20. Spr. 1392. 1968. 3375. Varāh. Brh. S. 76, 3. 12. Kathās. 3, 64. 18, 110. 365. Bhāg. P. 4, 29, 72. युवा पुरुषः Vet. in LA. (III) 19, 6. von Thieren Kīrt. Ça. 4, 9, 13. 25, 12, 9. MBh. 1, 5570. 13, 3518. H. 1276. चातक० Spr. 661. 2956. f. यूनी Vop. 4, 27. Çandā. im ÇKDn. Vgl. पुनर्बुवन्, यविष्ठ, यवीयंस्, युवति. — 2) m. in der Gramm. *ein jüngerer Nachkomme eines Mannes bei Lebzeiten eines älteren* P. 1, 2, 65. 2, 4, 58. 4, 1, 90. 94. 163; vgl. u. गोत्र 1) b). — 3) m. *Bez. des 9ten Jahres im 60jährigen Jupitercyclus* Varāh. Brh. S. 8, 31. Weber, Gort. 98. Verz. d. Oxf. H. 331, b, No. 782.

युवन m. *der Mond* H. ç. 12 wohl fehlerhaft.

युवनाश m. N. pr. verschiedener Männer, unter andern des Vaters von Māndhātara, Pravarādhya. in Verz. d. B. H. 56, 9. MBh. 1, 226. 3, 10427. 13517. 7, 2274. 12, 975. 5924. 8599. 13, 5663. Hariv. 670. 711. R. 1, 70, 24. fg. (72, 22 Gorr.). 2, 110, 13 (116, 34. 119, 13 Gorr.). 7, 67, 5. VP. 361. fg. 369. Bhāg. P. 9, 6, 20. 25. Verz. d. Oxf. H. 53, b, 11. 76, b, 12. **युवनाश्रज** m. *Sohn des Juv. = Manghata* H. 700. — Vgl. यौवनाश्र, यौवनाशि.

युवत्सु adj. = युवन् *jugendlich*: युवद्वयः RV. 10, 39, 8.

युवन्तु (von युवन्) adj. *jugendlich sich gebügend*: एष स्तेमो माहन्तं शर्धो घच्छा रुद्रस्य सूनूँ युवन्तुँ रुद्रस्याः RV. 5, 42, 15.

युवपलित (युवन् + प०) adj. *als junger Mann schon grauhaarig* P. 2, 1, 67. f. आ *als junge Frau schon grau*. Schol.

युवप्रत्यय (युवन् + प्र०) m. *ein Suffix, welches sogenannte Juven-Patronymica bildet*, Schol. zu P. 2, 4, 59. fgg.

युवमारिन् (युवन् + मारि०) adj. *als Jüngling —, in der Jugend sterbend*: झ० Air. Br. 8, 25.

युवयु (von युव) adj. *nach euch beiden verlangend* RV. 4, 41, 8. 6, 63, 8. 7, 70, 7. — Vgl. युवायु.

युवराज (युवन् + राज = राजन्) m. *Kronprinz und Mitregent* AK. 1, 1, 7, 12. H. 332. R. 2, 63, 13. R. Gorr. 2, 1, 27. 41. Ragh. 3, 35. Kām. Nitiv.

17, 25. fg. VARĀH. BH. S. 30, 19. 34, 10. 20. 36, 1. 43, 62. 49, 2. 5. 53, 7. fgg. 73, 4. KATHĀS. 22, 52. PAKĀT. 156, 16. COLBR. Misc. Ess. II, 286. Journ. of the Am. Or. S. 6, 800. 817. Bein. Maitreya's, des zukünftigen Buddha, TRIK. 1, 1, 24.

युवराज (von युवराजन्) n. die Würde eines Kronprinzen und Mitregenten R. GORR. 2, 7, 8. KATHĀS. 44, 26. RĀGA-TAR. 3, 102.

युवराजन् m. = युवराज HARIV. 8247.

युवराज n. nom. abstr. von युवराज und = युवराजत् KATHĀS. 52, 366. PAKĀT. 130, 18. RAGH. 3 in der Unterschr. — Vgl. यौवराज्य.

युववल्गिन् (युवन् + वल्गि) adj. schon als Jüngling Runzeln habend P. 2, 1, 67. f. श्री schon als junge Frau R. h. Schol.

युवशै (von युवन्) adj. jugendlich RV. 1, 161, 3. 7. 8, 33, 5.

युवो f. heisst ein Pfeil Agni's: यात् इषुर्गवा नाम तयो नो मृत् TS. 5, 3, 9, 1.

युवोक् (von युव) adj. euch beiden angehörtg, — ergeben: दक्षो युवाकवः सुताः RV. 1, 3, 3. 120, 3. अग्निना मधुपुत्तमो युवाकुः सोमस्तं पीतम् 3, 58, 9. धामोनि मित्रावरुणा युवाकुः सं यो यूथेव जनिमानि चष्टे 7, 60, 3. 67, 4. गिरौ दक्षो नुनुषाणा युवाकोः 68, 1. 7. Eigenthümlich ist der Gebrauch dieses adj. ohne Casuszeichen: युवाकु शचीनो युवाकु (statt gen.) सुमतीनाम् RV. 1, 17, 4. इक्षीयन्मित्रधितयै युवाकु (statt dat.) 120, 9. ähnlich mag auch 7, 60, 3 ursprünglich युवाकु als n. pl. zu धामानि gestanden haben.

युवोदत्त (युव + दत्त) adj. euch beiden gegeben RV. 8, 26, 12.

युवोनीत (युव + नीत) adj. euch beiden gebracht RV. 8, 26, 12.

युवाम N. pr. einer Stadt HALL in der Einl. zu VĀSAVAD. S. 46.

युवार्पु (von युव) adj. nach euch beiden verlangend: सोमोः RV. 1, 133, 6. — Vgl. युवयु.

युवार्पुन् (युव + 2. युन्) adj. für euch beide oder durch euch beide geschirrt RV. 1, 119, 5.

युवोवत् (von युव) adj. euch beiden zugehörig RV. 3, 62, 1.

युवोभू (युवन् + 1. भू) jung werden: भूत KATHĀS. 97, 41.

युष्ट्याम m. N. pr. eines Dorfes RĀGA-TAR. 3, 8.

युष्म, युष्मत् s. u. 1. यु 2).

युष्मदैव (von युष्मत्) adj. euer P. 4, 3, 1. 7, 2, 98. KATHĀS. 7, 15. 24, 113.

युष्मद्विध (युष्मत् + विधा) adj. einer von eures Gleichen BULG. P. 3, 18, 10. 40, 43, 47.

युष्मदैत् (von युष्म) adj. euch suchend: गिरिः RV. 2, 39, 7.

युष्मोक् (wie oben) adj. euer: युष्मोकाभिहितभिः RV. 1, 39, 8. 166, 14. — Vgl. युष्माकम् unter 1. यु 2).

युष्मोदत्त (युष्म + दत्त) adj. euch gegeben RV. 5, 34, 13. 8, 47, 6.

युष्मादम् (युष्म + दम्) adj. einer von eures Gleichen KATHĀS. 28, 94. DHŪRTAS. in LA. 76, 4.

युष्मादश adj. dass. KATHĀS. 24, 138. 35, 76. 109, 75.

युष्मानोत (युष्म + नीत) adj. von euch geleitet RV. 2, 27, 11.

युष्मोवत् (von युष्म) adj. euch gehörig RV. 2, 29, 4.

युष्मोषित (युष्म + इषि) adj. von euch gesandt RV. 1, 39, 8.

युष्मोत (युष्म + उत) adj. von euch geschützt, — geliebt RV. 7, 38, 4.

यू m. (nach dem Schol.) = यूष Brūhe H. 404. — Vgl. यूस्.

यूक m. und यूका f. (dieses häufiger) UNĀDIS. 3, 47. LAUS H. 1208. 1336. M. 1, 40. 48. SUČA. 1, 116, 20. 2, 138, 8. ČAKŪO. SAH. 1, 7, 10. KATHĀS. 60,

127. Spr. 301. BULG. P. 5, 26, 17. PAKĀT. 60, 24. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 71. यूकाभयेन नहि केशविमोक्षणं स्यात् ČAKŪO. bei UČÓVAL. यूकालिन्तम् UČÓVAL. als Langenmaass VARĀH. BH. S. 38, 2. MĀRK. P. 40, 37. HIOURN-TSANG 1, 60.

यूकदेवी f. N. pr. einer Fürstin RĀGA-TAR. 3, 11.

यूकर gaṇa कृशाद्यादि zu P. 4, 2, 80.

यूति (von 2. यु) f. nom. act. P. 3, 3, 97. VOP. 26, 185. Verbindung, Vereinigung: वकिर्युति adj. so v. a. vor die Thür gesetzt BHATṬ. 7, 69. — Vgl. गोयुति, युति.

यूथै (wie oben) UNĀDIS. 2, 12, 1) m. n. (in der älteren Sprache nur n.) gaṇa अर्थर्थादि zu P. 2, 4, 31. SIDDH. K. 249, a, 7. Schaar, Heerde NIK. 4, 24. AK. 2, 3, 41. H. 1412. an. 2, 219. MED. th. 11. HALĪ. 4, 1. RV. 1, 10, 2. गवाम् 81, 7. 3, 53, 17. 4, 2, 18. पशुमत् 38, 5. इळा यूथस्य माता स्मन्वदीभिः 5, 41, 19. 6, 19, 3. 29, 5. सं यो यूथेव जनिमानि चष्टे 7, 60, 3. उत्तेव यूथा परिगन्धरावीत् 9, 71, 9. AV. 5, 20, 3. TS. 5, 7, 2, 1. ĀCV. GRH. 4, 8, 3. विद्याणिनाम् R. 3, 31, 32. ČĀK. 102. VIKR. 110. VARĀH. BH. S. 46, 55. 61, 6. 17. 63, 5. रुद्राणाम् BULG. P. 3, 12, 16. मकराद्यानां यूथस्य पतिः KATHĀS. 47, 23. BULG. P. 8, 10, 19. यूथयाः सयूथाः R. 2, 93, 1 (102, 1 GORR.). सुस्थयूथा सेना 6, 23, 31. स्वयूथस्य विमाननम् KĀM. NĪRIS. 13, 26. BULG. P. 8, 2, 23. यूथस्याम्बा (यूथस्याम्बा die neuere Ausg.) als Bein. der Durgā HARIV. 10241. वानरा यूथचारिणः KATHĀS. 60, 206. रुस्ति MBH. 3, 2537. कुञ्जर, मृग R. 2, 34, 39 (40 GORR.). 93, 18. 97, 9. R. GORR. 2, 106, 3. ČĀK. 32. HIT. 82, 12. 16. वराह RAGH. 2, 17. R. 1, 17. वानर PAKĀT. 10, 6. 93, 1. मेघ R. 233, 13. वृक BULG. P. 4, 29, 54. नेम R. 2, 106, 33. Menge überh.: रथ MBH. 3391. मास R. 15264. शङ्ख RAGH. 13, 13. दोर्दण्ड BULG. P. 7, 8, 31. Vgl. निर्यूथ, यथायूथम्. — 2) यूथी f. gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41. eine Jasminart, = प्रकुसुमी TRIK. 2, 4, 23. = पुष्पमेद MED. = मागधी, पुष्पविशेष und कुरण्टक H. an. = यूथिका ČABDAR. im ČKDR.; vgl. पीतयूथी, स्वर्ण und यूथिका.

यूथक am Ende eines adj. comp. = यूथ 1): गन्धर्वगतिवादित्रयूथैः BULG. P. 12, 8, 22. = गायकादिममुरारिभिः Comm.

यूथग (यूथ + 1. ग) m. N. einer Götterschaar unter Manu KĀKASHUSA MĀRK. P. 76, 51.

यूथवा f. nom. abstr. von यूथ 1) KAUC. 24. AV. PARIČ. 18.

यूथनाथ (यूथ + नाथ) m. Beschützer —, Haupt einer Schaar, — einer Heerde AK. 2, 8, 3. H. 1220. HIT. 83, 1. हरि R. 4, 22, 38. रिपु BULG. P. 3, 3, 1. असुर R. 17, 16.

यूथय (यूथ + 2. य) m. Hüter —, Haupt einer Schaar, — Heerde (insbes. eines Elephantentrupps) AK. 2, 8, 3. R. 1, 16, 26 (20, 18. fg. GORR.). करेणव इवारण्ये स्थानप्रच्युतयूथयाः 2, 63, 20. यूथयाः सयूथाः 93, 1 (102, 1 GORR.). 4, 1, 9. 3, 18. 5, 18, 13. BULG. P. 8, 12, 27. अन्वधावत उर्मयो मृगेन्द्र इव यूथयम् 9, 13, 28. यूथती रतयूथया MBH. 7, 27. यूथपाथिय BULG. P. 3, 18, 12. मृग MBH. 1, 5569. R. 3, 74, 19. हरि R. 1, 16, 27. 6, 2, 24. कुञ्जर R. 2, 86, 22. 97, 6. VIKR. 109. BULG. P. 8, 2, 19. PAKĀT. 253, 16. HIT. 82, 15, v. l. नर MBH. 6, 5524. रथ R. 4, 971. 1111. दैत्यानां रथयूथयः HARIV. 12999. BULG. P. 1, 13, 15. 3, 1, 38. मकराथ, अतिरथ KATHĀS. 47, 26. सुर BULG. P. 6, 4, 39. असुर R. 12, 33. 7, 7, 4. अमरदानव R. 2, 7, 13. दैत्येन्द्र R. 7, 10, 46. यूथय R. 4, 39, 32. रथयूथय MBH. 1, 5272. रथयूथययूथानां

पूषपो ऽये नर्षभः 3, 5783. अधिरथपूषप ° Bhāg. P. 3, 4, 28. हरिपूषप ° R. 4, 13, 4. — Vgl. प्रति °.

पूषपति (पूष + प °) m. Herr —, Haupt einer Schaar, — Heerde (insbes. eines Elephantentrupps) H. 1220. करेणूनामिवाक्रन्दो बद्धे पूषपती वने R. Gora. 2, 39, 36. Spr. 2857. Hit. 82, 12. Bhāg. P. 2, 7, 15. 6, 11, 8. 8, 2, 27. वीर ° 5, 2, 18. मुरललनाललाम ° 10, 16. स्वःस्त्री ° 12, 8, 22.

पूषपरिधष्ट (पूष + प °) adj. aus der Heerde verlaufen: °धष्टा मृगी R. 5, 26, 9. — Vgl. पूषधष्ट, पूषरुत.

पूषपणु (पूष + पणु) m. Bez. einer best. Abgabe (कार) P. 6, 3, 10, Sch.

पूषपाल (पूष + पाल) m. = पूषप R. 4, 28, 30. वानर ° 1, 16, 83 (20, 22 Gora.).

पूषधष्ट adj. = पूषपरिधष्ट Trik. 3, 3, 362. MBh. 3, 2424. Bhāg. P. 4, 28, 46.

पूषमुख्य (पूष + मु °) m. Haupt einer Schaar: पद्मनाम् HARIV. 4204.

पूषरं adj. von पूष gaṇa श्रमादि zu P. 4, 2, 80.

पूषशम् (von पूष) adv. schaarenweise, heerdenweise MBh. 3, 2409. Bhāg. P. 4, 10, 26. 10, 73, 10.

पूषरुत (पूष + रुत) adj. = पूषपरिधष्ट R. 2, 85, 19.

पूषायणी (पूष + अ °) m. Haupt einer Schaar: वीर ° Bhāg. P. 9, 22, 19.

पूषिका (von पूष) f. Jasminum auriculatum AK. 2, 4, 3, 52. Trik. 3, 3, 105, 221. H. 1148. MRD. k. 143. HALĀ. 2, 50. Vikr. 109. R. 2, 25. MRGH. 27. Spr. 821. GHAT. 19. Bhāg. P. 10, 30, 8. PAÑĀ. 1, 3, 59 (neben मागधी). Eugelamaranth MRO. Clypea hernandifolia W. et A. RĀG. im ÇKDr.

पूषीकर (पूष + 1. कर) zu einer Heerde machen, in eine Heerde vereinigen: °कृत्य स्वयत्सकान् Bhāg. P. 10, 12, 3.

पूष्य (von पूष) adj. gaṇa दिगादि zu P. 4, 3, 34 (पूष्य nach 6, 1, 243). zur Heerde gehörig: वृषन् RV. 9, 15, 4. यज्ञानामिन्न पूष्याम् VĀLAKH. 8, 4. सो चिन्म वृष्टिपूष्याश्वा सचो RV. 10, 23, 4. पूष्य am Endo eines comp. zur Schaar —, zur Heerde von — gehörig gaṇa वर्ग्यादि zu P. 6, 2, 131. यूपूष्याः so v. a. ein Rudel Hunde MBh. 8, 4604. मृगवान्स्पात्स्वपूष्येषु gegen die Seinigen 12, 4360. — Vgl. स °.

पून्, पूनी s. u. प्वन्.

पून् (von 2. पु) n. Band, Schnur KĀTJ. ÇA. 1, 3, 14. 15. 21. 5, 8, 29.

पून्वन् in der Stelle: मा मा पून्वा हासोदित्याक् साम वै पून्वा PAÑĀ. 6, 4, 8. LĀTJ. 1, 7, 5.

पूनि (von 2. पु) f. Verbindung, Vereinigung ÇKDr. nach Siddh. K.

पूय (von पुय) Unādis. 3, 27. m. AK. 3, 6, 2, 19 (3, 6, 4, 35 ist wohl पूय die richtige Lesart). 1) geschlichteter Pfosten, Säule, namentlich der Pfosten, an welchen das Opferthier gebunden wird, H. 824. डुर्यो न पूयः RV. 1, 31, 14. सना पूपेव जग्णा शयीना truncus 4, 33, 3. शुनश्चिक्छेयं निर्दितं मरुत्ताग्रपादमुच्चः 5, 2, 7. VS. 19, 17. AV. 9, 6, 22. पूयो यस्यां निमीयते 12, 1, 38. 13, 1, 47. ÇAT. Br. 3, 3, 3, 4. 6, 2, 5. 12. 4, 1. 14, 7, 2, 1. fgg. 4, 1. PAÑĀ. Br. 9, 10, 2. TS. 6, 3, 4, 1. 7, 2, 4, 3. KAUC. 93. 125. KĀTJ. ÇA. 7, 1, 34. MBh. 3, 10295. fgg. 7, 2266. 3947. fgg. 12, 968. R. 1, 13, 33. 62, 19. 2, 50, 8. 61, 17. Suçr. 1, 110, 16. RAGH. 1, 44. VARĀH. Bṛh. S. 70, 10. 97, 11. Bhāg. P. 4, 19, 19. एकपूय TS. 5, 5, 2, 1. KĀTJ. ÇA. 8, 8, 27. त्रि ° 15, 10, 8. पूयैकादिशिनी ÇĀÑKH. Br. 10, 2. ÇAT. Br. 3, 7, 2, 22. KĀTJ. ÇA. 8, 8, 6. MBh. 3, 10668. einundzwanzig ÇAT. Br. 13, 4, 4, 5. R. 1, 13, 27. अष्टासि 28. MBh. 3, 10665. चित्य ° GOBH. 3, 3, 27. ĀÇV. GRHJ. 3, 6, 8. उभयतःपूयम्

KĀTJ. ÇA. 9, 11, 1. °च्छेदन 7, 1, 34. °षण्ड AK. 3, 4, 25, 169. पूपाय 2, 7, 18. H. 825. पूपदारु P. 6, 2, 43. Sch. °संस्कार Ind. St. 1, 73. °लक्षण Titel eines PARIÇ. des KĀTJĀJANA Verz. d. Oxf. H. 386, b, No. 510. नाना ° ÇĀÑKH. ÇA. 6, 9, 3. 5. सगूपक AK. 3, 6, 2, 19. अगूपक ĀÇV. ÇA. 9, 2, 3. अगूप KĀTJ. ÇA. 22, 7, 3. पूप = जयस्तम्भ UNĀDIS. im ÇKDr. पूपावट s. u. अवट, पूप-शकल u. शकल. Vgl. अश्व °, स्थूर °. — 2) Bez. einer best. Constellation von der Gattung Ākṛtjoga, wenn nämlich alle Planeten in den Häusern 1, 2, 3 und 4 stehen, VARĀH. Bṛh. 12, 7, 15.

पूयकटक (पूय + क °) m. als Erklärung von चपाल AK. 2, 7, 18. H. 825.

पूयकर्षा (पूय + कर्षा) m. die mit Ghṛta bestrichene Stelle eines Opferpfostens H. 825.

पूयकेतु (पूय + केतु) m. Bein. des Bhāricravas MBh. 6, 3252. 7, 1118; vgl. 3947. fgg.

पूयहु (पूय + 4. हु) m. Acacia Catechu Willd. Trik. 2, 4, 15.

पूयहुम (पूय + हुम) m. dass. ÇĀDDAM. im ÇKDr. = रक्तखर्दिर RĀG. ebend.

पूयधन (पूय + धन) adj. den Opferpfosten zur Fahne habend, Beiw. der personif. Opfer HARIV. 9671.

पूयलक्ष्य (पूय + ल °) m. Vogel ÇĀDDAM. im ÇKDr.

पूयवत् (von पूय) adj. mit einem Opferpfosten versehen, wobei ein O. sich befindet: क्रियाविधि RAGH. 11, 37.

पूयवार्ह (पूय + वार्ह) adj. den Pfosten herbeiführend RV. 1, 162, 6.

पूयव्रस्वा (पूय + व्र °) adj. den Pfosten behandelnd ebend.

पूयान (पूय + अन्त Auge) m. N. pr. eines Rākshasa R. 6, 33, 9. पूया-व्य 5, 41, 2. 29.

पूयाव्य (पूय + आख्या) m. s. u. पूयान.

पूयाकृति (पूय + कृ °) f. Opfer bei Errichtung des Opferpfostens KĀTJ. ÇA. 6, 1, 4. 10, 10. 8, 8, 9.

पूयीय (von पूय) adj. zu einem Pfosten geeignet gaṇa यूप्यादि zu P. 5, 1, 4.

पूय्य (wie oben) adj. dass. ebend. P. 5, 1, 67. Sch. ÇĀÑKH. Br. 10, 2.

पूय्यम् s. u. 1. पु 2).

पूयुधि s. पुयुधि.

पूयुवि (पू ° Padap., von 3. पु) adj. beseitigend: अग्रे विश्वं पथेष्टा द्वि-षो मुयेतु पूयुवि: RV. 5, 50, 3.

पूय, पूयति (हिंसायाम्) DĀTUP. 17, 29. — Vgl. जूप.

पूय 1) m. n. gaṇa अर्थर्चादि zu P. 2, 4, 31. AK. 3, 6, 2, 35. Siddh. K. 249, b, 6. Fleischbrühe, Brühe überh., jus II. 404. ÇĀÑKH. ÇA. 4, 18, 13. GOBH. 4, 1, 7. KAUC. 64. TBR. Comm. II, 668. Suçr. 1, 161, 19. 231, 17. 241, 3. 2, 26, 15. धान्य 34, 4. निम्ब ° 48, 9. 64, 2. 366, 7. वानरकृत्यपन्न ° KATHĀS. 63, 106. पूग °, करेणुक ° LALIT. ed. Calc. 331, N. 1. medicinische Vorschriften darüber ÇĀÑKH. SĀM. 2, 2, 103. सप्तमुष्टिक 104. 3, 1, 18. Vgl. पूयन्, पूय् — 2) m. der indische Maulbeerbaum ÇĀDDAM. im ÇKDr.

पूयन् Nebenform von पूय in den schwachen Casus P. 6, 1, 68. VOP. 3, 39. पात्राणि पूय असेचनानि RV. 1, 162, 13. VS. 25, 9. TS. 6, 3, 44, 1. 4.

पूय् = पूय 1) II. 404. रसे वा एष पयूनां ययू: TS. 6, 3, 44, 1. 4. Der Comm. zu H. führt den nom. पूय् auf पू zurück.

येन (instr. von 1. य) rel. adv. und conj. 1) nach welcher Richtung, wohin: मुखानि चाम्यवर्तन् येन याता तिलोत्तमा MBh. 1, 7707. R. 2, 33, 16. 22. 6, 16, 19. गच्छ त्वं भो पुरुष येन काङ्क्षसि SADDH. P. 4, 17, a. — 2)

wo: उपाद्रवद्येन वै वनम् MBu. 3, 15772. 15748. 14, 2510. R. 2, 75, 8. येन स दरिद्रपुरुषस्तेनोपसंक्रामेत् SADDH. P. 4, 17, a. येनाग्रस्तेन गतः P. 2, 1, 14, Sch. ज्ञामतुर्येन तां गङ्गां so v. a. येन सा गङ्गा R. 2, 32, 10. — 3) auf welche Weise: येन — तेन Pā. Gāh. 2, 2. M. 4, 178. wie in Bezug auf, mit acc.: येनेशं कुरिरीशस्तं तेन Vop. 5, 7. — 4) woher, warum, weswegen, wodurch, in Folge wessen: शृणु मे मधवन्येन न दृश्यते महीक्षितः MBu. 3, 2128. शृणुत येन ज्ञानामि मैथिलीम् R. 4, 59, 3. किं तत्र येनामि ममानुकम्प्या Ragh. 14, 74. Kathās. 16, 64. 18, 179. 236. — 5) dass, quod: किं ज्ञातमधुना येन पूर्णं पूर्णं वयं वयम् Spr. 2498. न तत्रा तत्कृतं कर्म येनाहं विजितः पुरा MBu. 3, 3051. — 6) weil, da H. 1837, Sch. क्वार् त्य-दिन्द्रावरूपा यशो वा येन स्मा सिनं भरथः सक्लिप्यः RV. 3, 62, 1. R. 4, 19, 18. Spr. 1148. 1212. 1258. 1392. 1316. 2978. 4266. 4435. Çāk. 23, 1. 14. Çrut. 1. Kathās. 18, 204. 36, 121. Prad. 72, 9. Mār. P. 18, 25. I.A. (III) 29, 3. 57, 14. — 7) auf dass, damit: तस्मिन्वती स्वकस्तेन तुभ्यं गुणवते गृहम् । ददामि सर्वं येन स्या न पुनर्दुःखभागिनो ॥ Kathās. 18, 271. 32, 312. तदेनं मायावचनैर्विश्वास्याहं क्वात्तां व्रतामि येन विश्वस्तो भवति Panāt. 33, 7. शीघ्रमानीयतां तुरभाण्डं येन पौरकर्मकराण्य गच्छामि 40, 15. 84, 17. 200, 8. — 8) ut, dass (einem so, talis entsprechend): स त्वमातिष्ठ योगं तं येन शीघ्रा ह्या मम । भवेयुः so v. a. gieb dir Mühe, dass MBu. 3, 2639. उपयो ऽथ मया दृष्टे निर्यायो नरेश्वर । येन दोषो न भविता तव 2178. तथा यतिष्ये येन mit potent. Mār. P. 43, 67. तत्तथा कुरु येन mit potent. Kathās. 3, 18. 12, 100. 17, 54. mit praes. 32, 124. 61, 267. मम चैनावा-होभविरेके येन स्वकस्तस्यमपि सुवर्णकङ्काणां यस्मै कस्मैचिदातुमिच्छामि Hit. 11, 5.

येमन n. = नेमन H. 424, Sch.

येयत्रामर्क m. so heisst der Spruch ये यत्रामर्के, auf welchen die Jāgja folgt, VS. 19, 24. Çāk. B. 3, 5. Çā. 1, 1, 39. fg. 2, 2. 19. 20. 3, 16, 15. MBu. 3, 12483.

यैवाय m. N. eines schädlichen kleinen Thieres, Insects oder dergl. AV. 5, 23, 7. 8. Dafür यवाय in der Stelle: तो वृषश्च यवायशामवतां तस्मातो वर्पयुः शुण्यतो ऽद्विर्हि कृता Kāth. 30, 1. यवाय steht auch im gaṇa 1. कुमुदादि und im gaṇa प्रेतादि zu P. 4, 2, 80.

येष्, यैषति wallen, sprudeln: उखा येयती RV. 3, 33, 22. चरु AV. 4, 7, 4. येष्, यैषते v. l. für येष् (प्रयत्ने) Dhātup. 16, 14. — Vgl. यम्.

— निस् herausquellen, ausschwitzen: श्वेतो खलु य एव लोहितो यो वात्रशनात्रिर्वेषति तस्य नाशम् TS. 2, 5, 4, 4. — Vgl. निर्वास.

येष्टिक् adj. als Beiwort von मुहूर्त Kaush. Up. 1, 3, 4.

यैष्ठ (von 1. या mit dem suff. des superl.) adj. am meisten —, am schnellsten gehend oder fahrend RV. 5, 41, 3. 74, 8. यामं येष्ठाः 7, 36, 6.

योक् indecl. neben ज्योक् gaṇa स्वरदि zu P. 1, 1, 37. = ज्योक् Pā. Gāh. 2, 1 (ज्योक् st. dessen in Z. d. d. m. G. 7, 533, 2).

योक्तर (von 1. युज्) nom. sg. Anschirrer, Anspanner, Wagenlenker MBu. 8, 4904. der anschirrt oder in Thätigkeit setzt VS. 30, 14.

योक्तव्य (wie eben) adj. 1) in's Werk zu setzen, anzuwenden, woran man zu gehen hat: स्तेम TS. 3, 1, 40, 2. तेषु दण्डः MBu. 5, 2883. योग Bhāg. 6, 23. — 2) anzustellen (an ein Geschäft): कर्मणि MBu. 1, 6509. — 3) zu versehen —, auszustatten mit, theilhaftig zu machen; mit instr. der Ergänzung: इष्टकाचैः पुरी Hariv. 5263. ईप्सितेनाभिलाषेण MBu. 3,

3758. — 4) zu sammeln, auf einen Punkt zu richten: योक्तव्यो ऽऽत्मा कथं गन्तव्यं वेद्यं वै काङ्क्षता परम् MBu. 12, 8915.

योक्ता (wie eben) n. P. 3, 2, 182. Vop. 26, 68. Strick, Seil, Gurt AK. 2, 9, 13. H. 803. Halā. 2, 420. RV. 3, 33, 13. 5, 33, 2. समाने योक्ते सक्तं वै पुनश्चि AV. 3, 30, 6. 7, 78, 1. TS. 1, 6, 2, 3. TBr. 3, 3, 3, 3. Çat. Br. 1, 3, 2, 13. मौञ्ज 6, 4, 2, 7. Kāts. Çā. 2, 7, 1. 3, 8, 2. 7, 4, 6. 8, 1, 7. 16, 3, 6. Kauç. 33. 76. M. 8, 292. काञ्चनरश्मियोक्ताः (ह्याः) MBu. 4, 1663. 5, 3014. 6, 2293. 3968. 7, 4389. Hariv. 9285. 9319. R. 1, 45, 19. 20. das Band am Besen (विद) Āçv. Çā. 1, 11, 3. 8. Çāk. Çā. 1, 13, 11. भुज° die umschlingenden Arme als Schlinge gedacht (vgl. बाहुपाश u. पाश) MBu. 7, 5922. दश° mit zehn Gurten versehen (von den Fingern umspannt) RV. 10, 49, 7 und nach dieser Stelle Naigh. 2, 5 योक्ता als Bez. der Finger.

योक्ताक n. = योक्ता Varāh. Brh. 27, 28.

योक्ताय् (von योक्ता, °यति umbinden, umschlingen: (तम्) योक्तयामाम् बाहुभ्यां पशुं रश्नया यथा MBu. 3, 446. 4, 771 (nach der Lesart der ed. Bomb.). 1, 6038.

योग (von 1. युज्) 1) m., ausnahmsweise n. MBu. 13, 1132. am Ende eines adj. comp. f. या MBu. 17, 49. P. 2, 2, 8. Vārt. 1. Çāk. 42. a) das Anschirren: वाजिनो रासभस्य RV. 1, 34, 9. एकस्मिन्योगे भुरणा समाने परि वा सप्त स्रवतो रथौ गात् in einer und derselben Fahrt 7, 67, 8. योगो योग इति कुद्धाः सार्थीनभ्यवेदयन् angespannt! angespannt! MBu. 5, 5958. — b) Gespann: न तत्र रथा न रथयोगा न पथानो भवन्ति Çat. Br. 14, 7, 4, 11. रथयोगविद् MBu. 3, 12086. सोर° Kauç. 27. पथोगम्, यथोगम् (AV. Prāt. 3, 2) Sechs-, Achtgespann AV. 6, 91, 1. सोरं पथोगम् Kāts. Çā. 5, 11, 12. Vgl. द्योग. — c) das Rüsten (eines Heeres): एते हि योगाः सेनायाः प्रशस्ताः परवाधने MBu. 12, 3693. सेना° 3691. 2, 2466. वलानाम् R. 2, 82, 29 (89, 11 Gorr.). योगमाज्ञापयामासुर्मुद्गाय च विनिर्ययुः MBu. 8, 10. योग = संनद्ध, संनाह AK. 3, 4, 2, 23. Trik. 3, 3, 66. fg. Med. g. 18. fg. — d) das Anlegen (eines Pfeils): योगमस्त्राणि गच्छन्ति (so die ed. Bomb.) MBu. 6, 5202. यस्त्र° 4, 47. — e) das Anstellen, Ins Werksetzen, Ausführen, Anwendung, Gebrauch: हस्तस्य RV. 3, 27, 11. 10, 30, 11. घाट्याम 33, 9. कूर्दसाम् 10, 114, 9. वाचः TS. 2, 5, 3, 1. यो वै पशं योगं घागति पुनक्ति 1, 6, 4, 4 (vgl. AV. 19, 13, 1). एतैरुपाययोगैः M. 9, 10. कर्मणाम् (Gegens. संन्यास) Bhāg. 5, 1. बुद्धि° 2, 49. वसना° MBu. 4, 1560. 1563. माया° R. 1, 31, 8. Bhāg. P. 2, 9, 26. धष्टश्च स्वरयोगो मे R. 2, 69, 20. विश्वास° 5, 90, 10. क्रिया° (s. auch bes.) Bhāg. P. 1, 5, 34. 3, 21, 7. स्नेहदानिययोगः Vikr. 23. Ragh. 10, 87. Kir. 3, 52. Rāga-Tar. 2, 171. मरुत्तमानामभिधानयोगः Bhāg. P. 1, 18, 18. समाधि° 3, 3, 46, 8, 21. वितान° 2, 1, 37. भोग° Rāga-Tar. 1, 65. 278. 3, 298. 4, 371. Panāt. 3, 1, 6. Anwendung eines Medicaments, Mittel, Kur Suçr. 1, 147, 12. 161, 14. 183, 19. 2, 33, 6. 49, 17. 60, 4. वाजीकर 183, 16. 338, 19. Çāk. S. Bh. 3, 2, 17. योग — प्रयोग Med. = औषध Trik. = भेषज Med. — f) Mittel überh., schlaues Mittel, Kniff: तस्या योगमविन्दतः MBu. 1, 5152. नहि योगं प्रपश्यामि येन मुच्येयमापदः 6427. प्रच्छेदो वा प्रकाशो वा योगो यो ऽरिं प्रवाधते 2, 1953. योगेन unter Anwendung eines Mittels, auf eine schlaue Weise 3, 10777. 7, 677. सुव्रता योगेन म-ह्यभवन्ति न तु नीचाः Spr. 49. बहुभिर्योगैः MBu. 13, 2655. Hariv. 4147. 4151. R. 2, 73, 15. R. Gorr. 4, 52, 16. 2, 78, 18. Ragh. 9, 23. Bhāg. P. 3, 14, 45. दृष्ट्वा संज्ञपनं योगं पशूनां स पतिर्मुखे 4, 5, 24. श्रेयःप्रसिद्धये 18, 8, 7,

7, 21. ein übernatürliches Mittel, Zauber: योगेन बहुधात्मानं कृत्वा MBh. 1, 916. तं योगं मम चतुषो ऽप्युपदिश Spr. 1212. KATHAS. 1, 50, 8, 34. प्राकारभञ्जनायोगोस्तथा निगडभञ्जान् 12, 42. 63. योगामन्यदेकप्रवेशकम् 48, 78, 13, 20, 16, 10, 17, 104, 32, 37, 143, 33, 104, 171, 37, 27, 45, 57, 60, 72, 380. RĀGA-TAN. 1, 199, 2, 105. so v. a. Betrug: योगाधमनविक्रीत, योगदानप्रतिग्रह M. 8, 165. योगनन्द (Gegens. सत्यनन्द) der falsche Nanda KATHAS. 4, 103, 111. योग = उपाय AK. TRIK. MED. = कार्मण H. an. 2, 44. MED. — g) Gelegenheit: कथंचिदेव भवति कथं योगः सुदुर्लभः KĀM. NĪTIS. 11, 72. पुण्यानुष्ठानयोगेषु MĀRK. P. 51, 59. — h) Unternehmen, Werk, Geschäft, That: कृत्यपतिं त्रितयो योगे RV. 4, 24, 4, 1, 5, 3. योगे योगे त्वस्तरं वाञ्छे वाञ्छे क्वामरे 30, 7. श्रुते: 2, 8, 1. AV. 10, 5, 1. TS. 1, 3, 3, 3, 5, 3, 2. — i) das Erwerben, Gewinnen (neben तेन Besitz; vgl. योगत्वेन) RV. 7, 34, 3, 86, 8, 10, 89, 10. VS. 30, 14. AV. 19, 8, 2. योगे ऽन्यासां प्रज्ञानां मनः तेन ऽन्यासाम् TS. 5, 2, 2, 7. KAUC. 36. MBh. 13, 3081 (die ed. Bomb. तेनश्च st. तेन च der ed. Calc.). = अपूर्वलाभ, अलब्धलाभ, अपूर्वार्थसंप्राप्ति TRIK. H. an. MED. — k) Verbindung, Vereinigung, das Zusammentreffen, Berührung: विधाय योगं पार्थेन संशतकगणैः सह MBh. 7, 793. HARIV. 3429. अघणाङ्गुष्ठं MAITRĀJUP. 6, 22. 36. R. 5, 33, 25. RAGH. 3, 26, 6, 65. KUMĀRAS. 3, 67. ÇĀK. 42. Spr. 2034, v. 1. 4373. 4810. AK. 3, 4, 32 (34), 1. VARĀH. BṚH. S. 34, 18, 79, 19, 27, 88, 14, 93, 21, 104, 24. KATHAS. 17, 122, 31, 58. SĀH. D. 50, 1. BHĀG. P. 5, 5, 6. MĀRK. P. 16, 6. WEBER, RĀMAT. UP. 291. BHĀSHĀP. 36. NĪLAK. 33. बन्धो ऽत्र दुःखयोग एव 66. KAP. 1, 19. Schol. zu P. 8, 1, 24, 4, 40. VOP. 2, 25. यदा न सौमित्रिरिषाय योगम् sich einigen, nachgeben, sich fügen R. 6, 112, 110. Verbindung verschiedener Stoffe, Mischung, Gemisch AK. 2, 7, 22. VARĀH. BṚH. S. 34, 121, 53, 30, 57, 8, 76, 9, 77, 19, 25. विषयोगास्तथा सर्वे विदिताः शत्रुनाशनाः MBh. 2, 257. R. 5, 14, 44. bei den Ġaina Berührung mit der Aussenwelt SARVADARÇANAS. 36, 17. fgg. 37, 10, 20, 38, 22. im SĀMUKHA einer der zehn मूलिकार्यं TATTVAS. 43. Verbindung mit (instr.) so v. a. das Theilhaftwerden: जगत्पयशसा योगे जनयेत् HARIV. 7266. अर्थं PRAB. 74, 11. अर्थमप्रभवं चैव दुःखयोगं शरीरिणाम् M. 6, 64. न नूनं तपसा वास्ति फलयोगः श्रुतस्य वा so v. a. hat keine Früchte getragen R. 2, 63, 39. योग = संगति AK. TRIK. H. an. MED. — l) in der Astr. Conjunction: नतत्र (s. auch bes.) LĪTJ. 8, 1, 5. SŪRJAS. 7, 11, 14, 15, 17. VARĀH. BṚH. S. 24, 5, 9, 11, 29, 23, 4, 26, 12, 27, 1, 2, 107, 3. MBh. 1, 7333, 3, 15959, 3, 125, 13, 1732, 3278. HARIV. 2476. R. GORR. 2, 12, 3, 26, 11, 5, 33, 23, 6, 112, 59. P. 3, 1, 26, VĀRTT. 7. ÇĀK. 181. VIKR. 38, 12. RAGH. 1, 46. KUMĀRAS. 7, 6. Spr. 4377. BHĀG. P. 3, 18, 27, 7, 14, 23. — m) Summation, Summe COLBRN. Alg. 3. SŪRJAS. 4, 10. fg. 20, 7, 4, 9, 10. गणितस्याय योगस्य चक्रे संवत्सरं प्रभुः HARIV. 272. तत्कथं मृगशात्राद्या गुणयोगो दुनोति माम् so v. a. alle Vorzüge Spr. 2370. — n) Zusammenstellung, Reihenfolge, Anordnung: एतेषामङ्गा योगविशेषान्वह्यामः ĀCV. ÇR. 11, 1, 1. अर्कयोगं ÇĀK. ÇR. 13, 24, 20. स्तोमं LĪTJ. 2, 1, 1, 9, 7. क्वचन KAUC. 6. सुचाम् (oder zu e) KĀTH. 31, 13. — o) Zusammenhang, Beziehung, Relation: मानयोगांश्च ज्ञानीयातुलयोगांश्च सर्वशः M. 9, 330. रुच्याणां स्थानयोगाः die respectiven Standorte 322. स्त्रीधर्मयोगम् (= धर्मोपायम् KULL.) 1, 114. तत्र स्थानानि भूतानां योगंश्चि वृथग्विधान्यधत्त शतशो ब्रह्मा HARIV. 11803. कुर्यं स्त्रेव ज्ञानातिप्रोतियोगं परस्परम् R. GORR. 1, 78, 15. KAP. 1, 31. P. 1, 2, 54. पुमाध्याश

स्त्रीयोगैः सह (vgl. पुयोग) AK. 3, 6, 5, 37. दिव्य° adj. MBh. 3, 4085. नव° neunfach 10666. योगात् am Ende eines comp. vermittelt, in Folge von, gemäss KĀTJ. ÇR. 1, 2, 16, 4, 17. आनुपूर्व्य° 3, 10. गुण° 13. फल° 6, 9. कर्म° 12. वेद° 8, 29, 4, 4, 2, 12, 1, 5, 22, 2, 14, 15, 25, 4, 42. ÇVETĀCV. UP. 4, 1. RV. PRĀT. 13, 4. M. 1, 41. R. 1, 60, 20 (62, 20 GORR.). ÇĀK. 47. KAP. 1, 12. fg. 3, 52. SĀMUKHA. 42. RAGH. 7, 3, 13, 29. KUMĀRAS. 7, 55. KĀM. NĪTIS. 3, 39. Spr. 1562. 4273. VARĀH. BṚH. S. 75, 2. KATHAS. 18, 274. RĀGA-TAN. 6, 48. NĀISH. 22, 46. SĀH. D. 7, 1. AK. 2, 10, 24. योगतस्म dass. RAGH. 17, 78. KATHAS. 46, 286. 39, 38. BHĀG. P. 1, 9, 27, 3, 3, 34. योगेन dass. M. 9, 298. R. 5, 81, 40. SŪRJAS. 13, 16. VARĀH. BṚH. S. 26, 2. Spr. 2036. BHĀG. P. 3, 3, 32, 16, 30, 24, 17. — p) in der Astr. Constellation VARĀH. BṚH. S. 40, 1, 14, 78, 25. BṚH. S. 13. Constellationen mit dem Monde heissen चान्द्रयोगाः 13 passim; Constellationen ohne den Mond heissen ह्ययोगाः oder नाभसयोगाः und werden eingetheilt in आकृतियोगाः, संध्यायोगाः, आश्रययोगाः (आश्रययोगाः) und दलयोगाः 12 passim; ausserdem werden noch aufgeführt द्विचक्रयोगाः 14 passim. Auf einem andern Principe beruht die Eintheilung in राजयोगाः, प्रचक्रयोगाः, क्षीत्रयोगाः u. s. w. 4, 13, 6, 12, 7, 8, 13, 4, 23, 12. sechzehn Constellationen Ind. St. 2, 263. fgg. — q) in der Astr. Bez. einer best. Zeiteintheilung; es werden 27 (आनन्दादि) und auch 28 (विष्कम्भादि) solcher Joga mit Namen aufgeführt COLBRN. Misc. Ess. II, 363. SŪRJAS. 2, 65 (vgl. die Note dazu S. 432). VARĀH. BṚH. S. 103, 13 (नन्दादि Schol. st. आनन्दादि). — r) Etymologie, Ableitung der Bedeutung eines Wortes aus seiner Wurzel, die aus der Etymologie sich ergebende Bedeutung eines Wortes (Gegens. वृत्ति) SĀJ. zu RV. I, S. 72, 16. Schol. zu KĀTJ. ÇR. 4, 14, 31, 15, 1, 1. भवति हि निष्पन्ने ऽभिध्याकरे योगपरीष्टिः NĪR. 1, 14. PRATĀPAR. 9, a, 3, 4. H. 2. — s) Abhängigkeit eines Wortes von einem andern, Rectio, Construction: शस्त्रकृते योगः शब्दानाम् (nach DURGĀ Zusammensetzung, Bau; es wäre auch die vorangehende Red. möglich) NĪR. 1, 2. हस्त्यानामपि पदानामेकीकरणं योगः SUÇR. 2, 337, 4. कृद्योगा यष्टी ein von einem Kṛdanta abhängiger Genetiv P. 2, 2, 8, VĀRTT. 1. — t) in der Gramm. Regel (urspr. ein abgeschlossener Satz) P. 1, 3, 11, VĀRTT. 1. PAT. zu P. 1, 1, 62. KĀJ. zu P. 8, 4, 39. SIDDH. K. zu P. 7, 2, 63. इति योगो विभज्यते Schol. zu P. 1, 3, 46. पृथग्योगकरणं Schol. zu VS. PRĀT. 3, 101, 4, 116, 131, 167; vgl. योगविभाग. योग = सूत्र TRIK. — u) das Passen zu einander, Angemessenheit: ह्येयं न पश्यामि तपसा रत्नस्य च MBh. 5, 5433. न योगो ऽस्ति विषस्य रुधिरस्य च R. 5, 88, 23. नष्टेताभ्याम् — अस्मददेः सहाध्ययनयोगो ऽस्ति UTTARAR. 27, 2, 3 (33, 12. fg.). अन्यतर° KAP. 1, 76, 120. अ° logische Unmöglichkeit: उत्तरस्य कार्यस्यायोगः Schol. zu KAP. 1, 39. नाशयोग 5. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 84. SARVADARÇANAS. 141, 15. fg. 143, 17, 150, 14 fgg. 180, 5. योगतस्म wie es sich gebührt, auf die richtige Weise M. 6, 9. योगेन dass. R. 5, 90, 31. अयोगेन Spr. 3811. योग = युक्ति AK. TRIK. H. an. MED. — v) Anspannung der Kräfte, Bemühung, Fleiss, Eifer, Aufmerksamkeit: अस्त्रे च परमं योगम् (आतिष्ठत्) MBh. 1, 5230, 5244. इन्द्रियाणां ज्ञेयं योगमातिष्ठेद्विबानिशम् M. 7, 44. स त्वमातिष्ठ योगं तं येन शीघ्रा कृया मम । भवेयुः MBh. 3, 2639. परया अह्योपेतो योगेन परमेण 1, 5245. विद्या योगेन रक्षते Spr. 3134. 4994. R. 5, 18, 18. समाध्यनुबद्ध° BHĀG. P. 3, 16, 26. कामधुकसृज योगतः R. 1, 88, 1. सर्वान्संसाधयेद्वानति-

एवमयोगस्तनुम् M. 2, 100. — w) पूर्णेन योगेन oder जलपूर्णेन योगेन so v. a. zum Ueberfließen, aus vollem Herzen, aus unwiderstehlichem Drange HARIV. 5425. 5196. fehlerhaft जयपूर्वेण st. जल° 5429. — x) Sammlung —, Concentration der Geistesthätigkeit, feste Richtung der Erkenntnis auf einen Punkt, Meditation, Contemplation; die zur Kunstfertigkeit erhebende Contemplation; die systematische Begründung derselben, der Joga als ein best. philosophisches System (als Gründer desselben gilt später Patanjali); = ध्यान AK. TRIK. H. an. MED. अप्राप्तार्थस्य प्राप्तये पर्यनुयोगो योगः SARVADARÇANAS. 13, 11. TAITT. UP. 2, 4. TAITT. ÂR. 8, 4. सूक्ष्मतां चान्वेक्षेत योगेन परमात्मनः । देहेषु च समुत्पत्तिमुत्तमेष्वधमेषु च ॥ M. 6, 65. इदं ध्यानमिदं योगम् MBH. 13, 1132. अष्टयोगा 17, 49. HARIV. 8006. तपोयोगवलेन R. 4, 3, 6. °प्रसूतेन चेतसा R. GORR. 4, 13, 24. किमात्मयोगेन निर्वर्तितेन 4, 29, 24. RAGH. 1, 8. 18, 32. Spr. 737. VARÂN. BH. 8, 69, 38. योगश्चित्तवृत्तिनिरोधः JOGAS. 1, 2. SARVADARÇANAS. 160, 7. fgg. KAN. 5, 2, 16. यदा पञ्चावतिष्ठते ज्ञानानि मनसा सह । बुद्धिश्च न विचष्टते तामाहुः परमां गतिम् ॥ तां योगमिति मन्यन्ते स्थिरामिन्द्रियधारणाम् । KATHOP. 6, 10. fg. एवं प्राणामर्थोकारं यस्मात्सर्वमनेकधा । युनक्ति युञ्जते वापि तस्माद्योग इति स्मृतः ॥ MAITRUP. 6, 25. ÇVETÂÇV. UP. 2, 11. MBH. 1, 48. पुष्ट्याद्योगमात्मविशुद्धये BHAG. 6, 12. समत्वं योग उच्यते 2, 48. योगसत्तरायाः PRAB. 61, 17. योगोपसर्गाः 88, 13. मोक्षोपायो योगो ज्ञानश्चद्वानचरणात्मकः H. 77. योगावृत्त NRS. TÂP. UP. in Ind. St. 10, 143. BHAG. P. 3, 18, 15. साध्यं योगमभ्यस्येत् NIR. 14, 6. ÇVETÂÇV. UP. 6, 13. BHAG. 2, 39. MBH. 12, 7157. 11037. fg. 14, 546. fgg. LALIT. od. Calc. 179, 5. LOT. do la b. I. 4. BHAG. P. 2, 1, 6. Eine verkehrte Auffassung des Wortes, nämlich als Verbindung der Einzelseele mit Gott oder der Allseele findet man z. B. bei den PÂÇUPATA: चित्तद्वारेणात्मेस्वरसंबन्धो योगः SARVADARÇANAS. 77, 14. न पञ्चासनता योगो न नासाग्रनिरीक्षणम् । ऐक्यं जीवात्मनोराहुर्योगं योगविशारदाः ॥ KULÂRĀVAT. in Verz. d. Oxf. H. 92, a, 7. 8. Bei den PÂÑKARÂTRA ist योग Andacht, andächtiges Suchen Gottes: योगो नाम देवतानुसंधानम् SARVADARÇANAS. 53, 22. 18. प्राणायामः प्रत्याहरो ध्यानं धारणा तर्कः समाधिः षट्ङ्ग इत्युच्यते योगः MAITRUP. 6, 18. AMRTAN.-UP. in Ind. St. 9, 23. अष्टाङ्ग° Verz. d. Oxf. H. 8, a, 36. H. 83. आरम्भश्च षट्शैव तथा परिचयो ऽपि च । निष्पत्तिः सर्वयोगेषु योगावस्थाः प्रकीर्तिताः ॥ Verz. d. Oxf. H. 233, b, 24. fg. Auch eine einzelne Handlung, welche dem Joga förderlich ist, wird als Joga bezeichnet: सा च तपःस्वाध्यायेश्वरप्रणिधानात्मिका क्रिया योगसाधनत्वाद्योग इति SARVADARÇANAS. 172, 5. 6. Hierher wohl योग = वपुःस्थैर्य MED. — y) der personif. Joga ist ein Sohn Dharma's von der Krija BHAG. P. 4, 1, 51. — z) ein Anhänger des Joga-Systems MBH. 3, 12741. 12, 11038. fg. 11550. Schol. zu KAP. 5, 57. Verz. d. B. H. No. 616. — aa) der das Vertrauen missbraucht, Verräther TRIK. H. an. MED. — bb) Späher TRIK. — cc) N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 238, b, 30. 239, a, 24. — 2) f. सा a) Bein. der Pivari, einer Tochter der Manon Barhishad, HARIV. 977. 1244. — b) Bez. einer Çakti WEBER, RÂMAT. UP. 326. PÂÑKAR. 3, 20, 30. — Vgl. अप्सु°, अश्व°, इन्द्र°, कथा° (vgl. noch उवविष्टः सभामध्ये कथायोगेन MBH. 3, 16658. कथायोगेन बुध्येत वागिमत्वं सत्यवादित्वम् KÂM. NĪTIS. 4, 86). कर्म° (auch in den Nachträgen; कर्मयोगात् und कर्मयोगतस् in Folge vorangegangener Handlungen, — des Schicksals KATHÂS. 43, 193. 181),

काल° (Zeitpunkt KATHÂS. 41, 14. कालयोगेन bedeutet nach einiger Zeit, einige Zeit darauf; vgl. MBH. 12, 4290. R. 4, 34, 41. कालपर्याययोगेन dass. 7, 65, 17), क्रम° (अनेने क्रमयोगेन auch MBH. 3, 8848), क्रिया°, तत्र°, चूर्ण°, ज्ञान° (auch BHAG. 3, 3), दण्ड°, दुर्योग (Vergehen UTTARAB. 109, 3 = 147, 14 der neueren Ausg.), देव° (योगात् Spr. 2366. योगतस् KATHÂS. 39, 5. RÂGA-TAR. 6, 15. योगेन BHAG. P. 3, 20, 14), द्योग, ध्यान° (auch JÂGÂN. 3, 64. MBH. 3, 16726), नन्त्र°, निद्रा° (auch HARIV. 523), पूर्ण°, पद्ययोग, पञ्चि°, प्राचीन°, वक्षिर्योग (auch VOP. 3, 9), ब्रह्म°, भक्ति° (auch BHAG. P. 1, 2, 7. 20. 2, 2, 14. 3, 23, 44. 32, 23), भद्र°, मत्त°, मिथ्या°, यथायोगम्, विधियोग, सोम°, स्थाने°, हरि°.

योगक (von योग) m. Bein. des Agni als Hochzeitsfeuers GĀJASÂNGR. 1, 5.

योगकता योग + क° f. = योगपटु BHAG. P. 4, 6, 39.

योगकन्या (योग + क°) f. ein N. der zur Göttin erhobenen Tochter der Jacodâ, die Kâmsa in der Meinung, dass sie ein Kind der Devaki sei, um's Leben gebracht hatte, HARIV. 3351. 9071.

योगकर्ण्टका (योग + क°) 1) m. N. pr. eines Ministers des Brahmadatta KATHÂS. 19, 80. — 2) f. °ण्टका N. pr. einer Pravragika KATHÂS. 13, 88.

योगकुण्डलिनो (योग + कु°) f. Titel einer Upanishad Ind. St. 3, 328.

योगक्षेम (योग + क्षेम) m. Besitz des Erworbenen, Erhaltung des Vermögens; Vermögen, Subsistenz; Sicherheit, Wohlfahrt VS. 22, 22. योगक्षेमं च ग्राह्याहं भूयासमुत्तमः RV. 10, 166, 5. AIT. BR. 8, 6. TBH. 3, 3, 3, 4. ÇAT. BR. 11, 3, 6, 4. 12, 1, 4, 10. 13, 1, 4, 3. SHADV. BR. 2, 8. 9. KAUC. 114. प्रेयो मन्दो योगक्षेमादुपगते KATHOP. 2, 2. TAITT. UP. 3, 10, 2. M. 7, 127. 8, 230. 9, 219. JÂGÂN. 1, 100. DÂJ. 103, 9. BHAG. 9, 22. MBH. 1, 2608. 3, 16851. 3, 4209. 12, 2688. 5327. 13, 3146. R. 2, 48, 17. 33, 3. 76, 8. 112, 21. R. GORR. 2, 43, 20. 123, 20. 124, 12. Spr. 4900. KÂM. NĪTIS. 2, 2. KATHÂS. 34. 200. 49, 78. BHAG. P. 1, 6, 7. Verz. d. Oxf. H. 70, b, 12. Verz. d. B. H. No. 1022. °कर MBH. 1, 3341. R. 2, 113, 12. GORR. 127, 7. °वक्षः SCHL. 113. 14. °समर्पितर् MBH. 13, 1921. ऋ° ÇAT. BR. 11, 4, 2, 2. AIT. BR. 1, 14. Wird gewöhnlich erklärt als Erwerb und Erhaltung des Besitzes, was aber das m. sg. und pl. nicht bedeuten kann und dieses erscheint doch auch in der späteren Sprache, z. B. MBH. 12, 518 (योगः क्षेमश्च ed. Bomb.). 2808. °क्षेमाः 2677. 13, 3144. Das n. sg. und das m. du. müssen entschieden als Dvamdva gefasst werden, bedeuten aber auch geradezu Wohlfahrt: das n. Spr. 4332. 4421 (v. l. masc.). VARÂN. BH. S. 8, 11. योगक्षेमौ RÂGA-TAR. 6, 210. समानयोगक्षेम am Ende eines adj. comp. so v. a. gleichen Werth mit — habend, Nichts mehr seiend als: ज्ञानभावसमानयोगक्षेमत्वात् SARVADARÇANAS. 47, 13. अभावसमानयोगक्षेमत्वात् 128, 12. निर्वोगक्षेम adj. sich nicht um Erwerb und Besitz kümmernd BHAG. 2, 45.

योगगति f. der ursprüngliche Zustand: पावकः पवमानश्च शुचिरित्यग्नयः पुरा । वसिष्ठशापादुत्पन्नाः पुनर्योगगतिं (= अग्निं Comm.) गताः ॥ BHAG. P. 4, 24, 4.

योगचक्षुस् adj. bei dem die Meditation das Auge vertritt, Beiw. Brahman's MÂRK. P. 97, 9.

योगचर m. Bein. Hanumant's TRIK. 2, 8, 6.

योगचन्द्रिका f. Titel einer Schrift HALL 17.

योगचिन्तामणि m. desgl. HALL 12. 17. Verz. d. B. H. No. 648.

- योगचूर्ण n. magisches Pulver (चूर्ण) DAṢAK. 71, 2.
 योगज 1) adj. durch Meditation —, durch Joga hervorgerufen BUĀSHĪP.
 62. — 2) n. Agallochum BUĀVAPA. im ÇKDra.
 योगतत्त्व n. das Wesen des Joga Ind. St. 2, 1. Titel einer Upanishad
 49. fg. °प्रकाश und °प्रकाशक Titel einer Schrift HALL 18.
 योगतत्त्व n. Joga-Lehre, ein über den Joga handelndes Buch HARIV.
 12439. BUĀ. P. 9, 21, 26. Bez. einer Klasse von Schriften bei den
 Buddhisten BURN. Intr. 1, 587. 638. SCHIEFNER, Lebensb. 244 (14).
 योगतरंग m. Titel einer Schrift HALL 12.
 योगतल्प n. Joga-Lager so v. a. योगनिद्रा BUĀ. P. 2, 10, 13.
 योगतारका f. der Hauptstern eines Nakshatra SĪRĀS. 8, 19. VARĀH.
 BH. S. 24, 34.
 योगतारा f. dass. SĪRĀS. 8, 16. fg. COLBR. Misc. Ess. II, 323.
 योगतारावली (योग + ता°) f. Titel einer Schrift HALL 18. 119.
 योगतत्त्व n. das Joga-Sein SARVADARĢANAS. 163, 9. 164, 4. fg.
 योगदर्पिका f. Titel einer Schrift HALL 18.
 योगदेव m. N. pr. eines Ġaina-Autors SARVADARĢANAS. 31, 15.
 योगधर्मिन् adj. der Meditation —, dem Joga huldigend MBH. 17, 49.
 HARIV. 6463. R. 7, 23, 4, 43. BUĀ. P. 3, 16, 1.
 योगनन्द m. der falsche Nanda (gegenüber सत्यनन्द) KATHĪS. 4, 103.
 111 u. s. w. fälschlich योगनन्द HALL in der Einl. zu VĀSĀVAD. 33.
 योगनाथ m. Herr des Joga, Beiw. Çiva's Verz. d. Oxf. H. 89, a, 3.
 Datta's BUĀ. P. 6, 8, 14.
 योगनाविक m. ein best. Fisch, = गर्गाट HĀ. 186.
 योगनिद्रा f. halb Contemplation, halb Schlaf; ein Zustand zwischen
 Schlaf und Wachen, leichter Schlaf; insbes. Viṣṇu's Schlaf am Ende
 eines Joga (auch personifiziert) Spr. 808. 8080. सेवेत माधो मुखयोगनि-
 द्राम् KĀM. NĪTIS. 13, 44. RAĢ. 10, 14. PAÑĀT. 27, 5. 29, 24. 123, 25. MBH.
 1, 1218. RAĢ. 13, 6 (SĀH. D. 340, 21). VP. 498. 500. 502. BUĀ. P. 4, 3,
 2. 3, 9, 21. 11, 31. 10, 2, 15. MĀR. P. 81, 49. 52. Verz. d. Oxf. H. 16, b, N.
 4. — Vgl. निद्रायोग und विजुं निद्रामये योगं प्रविष्टम् HARIV. 2834.
 योगनिद्रालु m. Bein. Viṣṇu's H. 6, 67, wo fälschlich योगि° ge-
 lesen wird.
 योगनित्य m. unter den Beinn. Çiva's Çiv.
 योगधर (योगम्, acc. von योग, + धर) m. 1) Bez. eines best. über Waf-
 fen gesprochenen Spruches R. 4, 30, 6. — 2) N. pr. eines Ministers des
 Çatānika KATHĪS. 9, 14. 43. des Piṇḍola SCHIEFNER, Lebensb. 276 (46).
 — Vgl. योगधरायण.
 योगपट्ट und °पट्टक n. das bei der Contemplation um Rücken und Knie
 geschlungene Tuch PĀDMA-P., KĀRTTIKAM. 2 im ÇKDra.
 योगपति m. Herr des Joga, Bein. Viṣṇu's PAÑĀT. 4, 3, 18.
 योगपत्नी f. Gattin des Joga, Bein. der Pīvarī, die auch Joga und
 Jogamātā genannt wird, HARIV. 977. 1244. an der ersten Stelle यो-
 गिपत्नी die neuere Ausg.
 योगपथ m. der zum Joga führende Weg BUĀ. P. 4, 6, 36. 4, 4, 24. 6, 85.
 11, 20, 24.
 योगपद n. der Zustand der Contemplation DUĀNABINDUP. in Ind. St. 2, 4.
 योगपदक n. Bez. eines best. bei der Contemplation umgeworfenen Ge-

- wandes ÇKDra. nach SIDDHĀNTAÇ. in VINAMITRODAJA. Wohl fehlerhaft für
 °पट्टक.
 योगपातञ्जल m. ein Anhänger des Patañjali als Joga-Lehrers
 MADHUS. in Ind. St. 4, 23, 20.
 योगपारंग m. unter den Beinn. Çiva's Çiv.
 योगपीठ n. Bez. einer best. Art zu sitzen bei der Contemplation PAÑ-
 ĀT. 3, 2, 27. KĀLIKĀ-P. 56 im ÇKDra.
 योगव्रीज n. Titel einer Schrift HALL 14. 18.
 योगभावना f. composition by the sum of the products COLBR. Alg. 171.
 योगभाष्य n. Titel eines Commentars des Vjāsa Verz. d. Oxf. H. 247, b, 4.
 योगभास्कर Titel einer Schrift HALL 18.
 योगमणिप्रभा f. Titel eines Commentars zu den Jogaśūtra HALL 12.
 योगमय (von योग) adj. (f. ई) aus der Contemplation —, aus dem Joga
 hervorgegangen: °ज्ञान (so die neuere Ausg.) HARIV. 11604. पाडुके BUĀ.
 P. 4, 15, 18. Viṣṇu PAÑĀT. 4, 3, 20. धर्मो बुद्धियोगमयः (d. i. बुद्धिमयो
 योगमयश्च) MBH. 3, 13773.
 योगमहिम्न m. Titel einer Schrift HALL 15.
 योगमातृ f. Mutter des Joga MĀR. P. 23, 65. Verz. d. Oxf. H. 89, b,
 14. Bein. der Pīvarī HARIV. 977. 1244 (an der ersten Stelle योगिमा-
 तृ die neuere Ausg.).
 योगमाया f. die Māyā des Joga BUĀ. P. 3, 13, 44. 5, 4, 3. 6, 18, 60. 10, 3, 48.
 योगमार्तण्ड m. Titel einer Schrift HALL 119.
 योगमाला f. ein Kranz von Kuren Verz. d. B. H. No. 947. Zauber
 kranz, Titel eines Werkes über Zauberei 903.
 योगमुक्तावली f. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 316, b, 21.
 योगमूर्तिधर m. pl. Bez. einer Klasse von Manen (den Joga als Ge-
 stalt tragend) MĀR. P. 97, 10.
 योगयाज्ञवल्क्य n. Titel einer Schrift HALL 18. Verz. d. B. H. No. 648.
 योगयात्रा f. 1) der Gang zur Versenkung des Geistes, — zum Joga
 Spr. 2310. — 2) Titel einer Schrift des Varāhamihira Ind. St. 10,
 161. fgg.
 योगयुक्त adj. in tiefes Nachdenken versunken, dem Joga obliegend
 Spr. 1273.
 योगयोगिन् adj. dass. MBH. 12, 9106.
 योगरङ्ग m. = नारङ्ग Orangenbaum RĀĠAN. im ÇKDra. — Vgl. योगारङ्ग.
 योगरत्न n. 1) Zauberjuwel Verz. d. B. H. No. 905. — 2) Titel eines
 medic. Werkes (ein Juwel von Arzneimitteln) Verz. d. Oxf. H. 316, b, 22.
 योगरत्नमाला f. Titel eines Werkes über Zauber Verz. d. Oxf. H.
 322, a, No. 764.
 योगरत्नसमुच्चय f. Titel eines medic. Werkes Verz. d. Oxf. H. 316, b,
 22. 358, a, 12.
 योगरत्नाकर m. Titel eines Werkes Verz. d. B. H. No. 974.
 योगरत्नावली f. desgl. Verz. d. Oxf. H. 93, b, 5.
 योगरथ m. der Joga als Wagen BUĀ. P. 8, 5, 29.
 योगरसायन n. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 123, a, 87.
 योगरक्ष्य n. desgl. HALL 17.
 योगराज m. 1) ein Fürst unter den Arzneimitteln, Bez. eines best.
 medicinischen Präparats BUĀVAPA. im ÇKDra. — 2) ein Fürst —, ein

Meister im Joga Verz. d. Oxf. H. 230, a, 21.

योगरत्नोपनिषद् f. Titel einer Upanishad Verz. d. Oxf. H. 390, b, No. 33.

योगरूढ adj. von Wörtern, die neben ihrer etymologischen weiteren Bedeutung noch eine engere haben, z. B. पङ्कज im Schlamme gewachsen und speciell Lotusblume Comm. zu Bhāṣya. S. 83. Davon nom. abstr. °ता f. Comm. zu Sāṃkhya. S. 8, 4.

योगरोचना f. Bez. einer best. Zaubersalbe Māñu. 47, 22.

योगवत् (von योग) adj. 1) verbunden, vereinigt Māñu. P. 23, 31. — 2) dem Joga obliegend Hariv. 3036. 11331.

योगवर्तिका f. ein magisches Licht, Zauberalterne Daśak. 71, 3.

योगवद् adj. vermittelnd, fördernd: कार्य° MBh. 3, 2617. सर्व° 8, 1415.

योगवाचस्पत्य n. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 178, a, 34.

योगवार्तिक n. Titel eines Commentars, = पातञ्जलभाष्यवार्तिक Hall 10. Verz. d. Oxf. H. 232, a, No. 362. Colebr. Misc. Ess. I, 231. 233. 333.

योगवासिष्ठ n. Titel eines Werkes, = वासिष्ठरामायण Verz. d. Oxf. H. 353, b, No. 840. d. Tüb. H. 23. Colebr. Misc. Ess. I, 327. II, 102 (hier falschlich °वसिष्ठ geschrieben). Hall 121. °शास्त्र Ind. St. 1, 468. °तात्पर्यप्रकाश Hall 121. संक्षेप° Verz. d. B. H. No. 643. °सार 640. fg. Verz. d. Oxf. H. 232, b, No. 563. 233, a, No. 564. Hall 122. °सारविवृति Verz. d. B. No. 640. Hall 122. °सारचन्द्रिका, °सारसंग्रह ebend. Davon योगवासिष्ठोय adj. zu jenem Werke gehörig Verz. d. B. H. No. 642.

योगवाक् 1) m. Bez. der secundären Laute Visargantja, Ġihvāmūlīja, Upadhāntja und Nāsikja VS. Prāt. 8, 23. Der Schol. zu Pratiśāh. 22 und Rāmānjan zu VS. Prāt. haben य°; vgl. auch Māñu. S. 166. — 2) f. ई° a) Alkali H. 943. — b) Honig (vgl. u. योगवाहिन 2.) Mad. in Nigh. Pr. — c) Quecksilber Wilson und ÇKDn.

योगवाहिन 1) adj. a) व्यापि च विकाशि स्यात्सूक्ष्मं केदि मदावहम् । ग्रामेयं जीवितकरं योगवाहि स्मृतं (°वाह्यमृतं v. l.) विषम् ॥ Çāñg. Sāñh. 1, 4, 22. — b) vielleicht Ränke schiedend: कुकृत्यं योगवाहित्वं वैधुर्यं द्वा-रवृत्तिता Rāśa-Tar. 4, 671. — 2) n. Menstruum: नानाद्रव्यात्मकत्वाच्च योगवाहि परं मधु Suçr. 1, 183, 20.

योगविद् adj. 1) die rechten Mittel —, die rechte Weise kennend, wissend, was sich schickt, — sich gebührt Hariv. 4022. 12483. R. 5, 33, 7. Suçr. 2, 349, 1. Ragh. 13, 93. Rāśa-Tar. 2, 91. Bhāg. P. 9, 19, 10. — 2) mit dem Joga vertraut MBh. 12, 13080. 14, 554. Verz. d. Oxf. H. 233, b, 12. Bhāg. P. 4, 1, 33. Sarvadarśanas. 177, 15. unter den Beiww. Çiva's Çiv.

योगविभाग m. Spaltung einer Regel, indem man aus dem, was zu einander gehört und in einer Regel gesagt werden könnte, zwei Regeln macht, Schol. zu P. 6, 2, 59. Bhāṣya zu Varar. 3, 49. — Vgl. पृथग्योगकरण.

योगवृत्तिसंग्रह m. Titel einer Schrift Hall 11.

योगशत n. Titel eines medic. Werkes Verz. d. B. H. No. 939. fg. Verz. d. Oxf. H. 316, b, No. 732. 404, b, No. 33.

योगशतकाख्यान n. Titel einer Schrift Hall 19.

योगशब्द m. 1) das Wort योग Sarvadarśanas. 160, 19. — 2) ein Wort, dessen Bedeutung sich aus der Etymologie von selbst ergibt, Kāç. zu P. 1, 2, 53.

योगशरीरिन् (योग + शरीर) adj. dessen Leib Joga ist MBh. 2, 840.

योगशापिन् adj. halb schlafend, halb in Gedanken versunken Rāśa-Tar. 8, 100. — Vgl. योगनिद्रा.

योगशास्त्र n. Joga-Lehre (unter andern die des Patañgali) Jāñ. 3, 110. MBh. 14, 546. 549. Verz. d. B. H. 14, 5. Verz. d. Oxf. H. 17, a, 4 v. u. 71, a, 35. 89, a, 1. 237, a, No. 568. 302, b, 6. Paññā. 1, 10, 4. 2, 8, 32. Madhuc. in Ind. St. 1, 22, 18. Sarvadarśanas. 154, 2. fg. °सूत्रपाठ Hall 18.

योगशिक्षा f. Titel einer Upanishad Colebr. Misc. Ess. I, 93. Ind. St. 1, 249. 251. 302. 2, 47. wohl fehlerhaft für योगशिखा.

योगशिखा f. Titel einer Upanishad Ind. St. 3, 323. Hall 18. Verz. d. Oxf. H. 349, b, 20. — Vgl. योगशिक्षा.

योगस् (von 1. युञ्) Uñādis. 4, 215. n. = समाधि und काल Uçéval.

योगसंग्रह m. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 938. Hall 17.

योगसमाधि m. die dem Joga eigenthümliche Versenkung des Geistes Ragh. 8, 24.

योगसार 1) ein Universalheilmittel Ġarupa-P. 173 im ÇKDn. — 2) Titel eines Werkes über Joga Hall 18. 19. 200. Verz. d. Oxf. H. 183, b, 36. °संग्रह 232, a, No. 562. Hall 12. °समुच्चय 17.

योगसिद्ध 1) adj. durch Joga im Zustande der Vollkommenheit stehend Bhāg. P. 9, 12, 6. जीव (bei den Ġaina) Colebr. Misc. Ess. I, 381. — 2) f. घा N. pr. einer Schwester Vākāspati's VP. 120.

योगसिद्धातचन्द्रिका f. Titel eines Werkes Hall 11.

योगसिद्धिप्रक्रिया f. desgl. Verz. d. Oxf. H. 110, b, 8.

योगसिद्धिमत (von योग + सिद्धि) adj. in der Zauberkunst erfahren Kathās. 4, 99.

योगसुधानिधि m. Titel eines Werkes Ind. St. 2, 252.

योगसूत्र n. das dem Patañgali zugeschriebene Sūtra über Joga Hall 7. 9. Verz. d. Oxf. H. 229, a, No. 361. 247, a, 19. °भाष्य 270, b, 34. °व्याख्यान 237, b, No. 569. °गूढार्थव्योक्तिका Hall 11. °वृत्ति 10. योगसूत्रार्थचन्द्रिका 11.

योगकृत्य n. Titel einer Schrift Hall 18.

योगाग्निमय (von योग + अग्नि) adj. durch's Feuer des Joga hindurchgegangen Çvrtāçv. UP. 2, 12.

योगाङ्ग (योग + अङ्ग) n. ein Bestandtheil des Joga, deren acht und auch sechs angenommen werden: यम, नियम, आसन, प्राणायाम, प्रत्याहार, धारणा, ध्यान und समाधि Jogas. 2, 28. fg. Sarvadarśanas. 178, 8. Verz. d. Oxf. H. 233, 2. fg. आसने प्राणसंरोधः प्रत्याहारश्च धारणा । ध्यानं समाधिरेतानि योगाङ्गानि भवन्ति षट् ॥ 236, a, No. 567. योगाङ्गासनानि 94, b, 8.

1. योगाचार (योग + घा°) m. 1) die Observanz des Joga Verz. d. Oxf. H. 43, a, 2. — 2) Titel einer Schrift über den Joga Mallin. zu Kumāras. 3, 47.

2. योगाचार (wie eben) m. pl. N. einer best. buddhistischen Schule, sg. ein Anhänger dieser Schule Colebr. Misc. Ess. I, 391. Burn. Intr. 1, 443. fg. 310. Lot. de la b. l. 513. Madhuc. in Ind. St. 1, 13, 19. Vedāntas. Comm. S. 93, 10. Sarvadarśanas. 9, 2, 13, 15. fg. 24, 11. योगाचार्यभूमिशाल (wohl योगाचार° zu lesen) Hiouen-Tsang I, 269. fehlerhaft योगाचार्य LIA. II, 460. Z. f. d. K. d. M. 4, 493.

योगाचार्य (योग + घा°) m. 1) ein Lehrer der Zauberkunst Māñu. 47, 21. — 2) ein Lehrer des Joga MBh. 1, 2607. Hariv. 931. fg. 980. Bhāg. P. 9, 12, 8.

— 3) fehlerhaft für योगाचार; s. u. 2. योगाचार.

योगाञ्जन (योग + ञ्ज्) n. 1) Heilsalbe Suçr. 2, 326, 8. — 2) der Joga als Salbe PRAB. 53, 9.

योगात्मन् (योग + आ) adj. dessen Wesen der Joga ist, dem Joga obliegend MBu. 6, 2944. 13, 352. Verz. d. Oxf. H. 52, b, 41.

योगानन्द (योग + आ) m. die Wonne des Joga Verz. d. Oxf. H. 222, b, 34. 42. fehlerhaft für योगानन्द HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. S. 53.

योगानुशासन (योग + ञ्ज्) n. Joga-Lehre MADHUS. in Ind. St. 1, 22, 18. fg. PATAÑGALI'S Lehrbuch Verz. d. Oxf. H. 108, a, No. 168. °सूत्र HALL 9. °सूत्रवृत्ति 11.

योगात्त (योग + अत्त) Bez. einer der sieben Theile, in welche nach PARĀCARA die Bahn Mercur's getheilt wird, VARĀH. BRH. S. 7, 8. योगात्तिका f. (sc. गति) dass., umfasst Mūla und die beiden Aśhāḍhā 11.

योगापत्ति (योग + आ) f. Modification des Gebrauchs, — der Anwendung ĀcV. Çr. 1, 1, 1.

योगाम्बर (योग + अम्बर) m. N. einer buddhistischen Gottheit WILSON, Sol. Works 1, 24.

योगाम् (von योग), °यते zum Joga werden: भोगो (so ist zu lesen) योगायते Verz. d. Oxf. H. 91, a, 21.

योगायन (?) Ind. St. 3, 261.

योगारङ्ग m. = योगारङ्ग RĪGĀ. im ÇKDr.

योगासन (योग + 1. आ) n. eine dem Joga entsprechende Art zu sitzen AMṚTAN. UP. in Ind. St. 9, 30. Verz. d. B. H. No. 616. BHATT. 7, 77. KULL. zu M. 6, 49. ध्यानयोगासने ब्रह्मासनम् AK. 2, 7, 39. H. 838.

योगि, gen. pl. योगिनाम् aus metrischen Rücksichten st. योगिनाम् MBu. 13, 916. MĀRK. P. 111, 2. Verz. d. Oxf. H. 236, a, No. 567 (hier hätte auch योगिनाम् gepasst).

योगित (von योग) adj. toll (bezaubert): आ AK. 2, 10, 22. H. 222. योगोन्मादित st. dessen MED. k. 44. रोगित H. 1280. रोगोन्मादित H. an. 3, 5.

योगिता (von योगिन्) f. am Endo eines comp. das Zusammenhängen mit, das in-Beziehung-Stehen zu BUĀSHĀP. 23.

योगित (von योगिन्) n. 1) am Ende eines comp. dass. SĀH. D. 70, 9, 96, 16. — 2) der Zustand eines Jogin MĀRK. P. 18, 8. 42, 17.

योगिद्रष्ट (योगिन् + दृष्ट) m. eine best. Rohrart, = वेत्र RĪGĀ. im ÇKDr.

योगिन् (von योग) P. 3, 2, 142 (von 1. युञ्). 1) adj. am Endo eines comp. in Conjunction stehend mit: चन्द्र° MĀRK. P. 73, 55. सोम° 63. verbunden mit: विवाहं मन्त्रयोगिनम् 64. स्वाङ्क° so v. a. süß MBu. 3, 12845. zusammenhängend mit, in Beziehung stehend zu: पुरुष° KĀTJ. Çr. 1, 7, 21. Schol. zu 9, 13, 23. कर्मणा कालयोगिना MBu. 3, 11244. HARIV. 12439. 12443. BUĀSHĀP. 27. KUSUM. 14, 6. 46, 18. — 2) adj. dem Joga obliegend, m. ein Jogin H. 76, Sch. WILSON, Sol. Works 1, 205. fg. MAITRAUP. 6, 10. BHAG. 3, 3. 6, 10. DHJĀNABINDUP. in Ind. St. 2, 2. 4. JOGAÇ. ebend. 48. AMṚTAN. UP. ebend. 9, 34. NṚS. UP. ebend. 109. 122. WEBER, RĀMAT. UP. 286. 339. 362. Suçr. 1, 9, 12. LALIT. ed. Calc. 212, 7. Lot. de la b. l. 4. Spr. 1433. सेवार्थः परमगुरुना योगिनामप्यगम्यः 2042. 2237. VET. in LA. (III) 24, 19. 2, 3. Spr. 4679. RAGH. 6, 38. 8, 17. 10, 24. KATHĀS. 1, 55. 23, 82. RĪGĀ-TAR. 1, 857. 6, 110. VP. 153. 632. BUĀG. P. 1, 5, 23. 9, 29. 19, 37. 3, 16, 19. 8, 24, 1. MĀRK. P. 39, 1. Verz. d. Oxf. H. 93, a, 11. SAR-

VADARÇANAS. 43, 11. 93, 4. fg. 166, 1. 169, 8. 177, 3. 178, 19. fg. Bez. JĀĠĀVALKJA'S Verz. d. Oxf. H. 266, b, 2. ARGUNA'S H. Ç. 137. VISHṆU'S MBu. 13, 901. ÇIVA'S H. Ç. 43. eines Buddha 79. योगिनी Spr. 3740. MĀRK. P. 23, 65. 52, 31. PRAB. 31, 6. Bez. der Durgā H. Ç. 81. — 3) m. Bez. einer best. Mischlingskaste Verz. d. Oxf. H. 22, a, 7. युञ्जिन् v. l. — 4) f. °नी a) ein best. mit Zauberkraft ausgestattetes weibliches Wesen, Fee, Heze (im Gefolge Çiva's und der Durgā) HARIV. 10002. WILSON, Sol. Works 1, 255. 257. 2, 33. fg. 39. KATHĀS. 37, 109. 150. 155. 191. 48, 122. 124. 56, 107. 73, 173. fg. 108, 25. 33. 123, 212. RĪGĀ-TAR. 2, 100. fg. VET. in LA. (III) 10, 20. Verz. d. B. H. No. 910. 1313 (64 an der Zahl). Verz. d. Oxf. H. 70, a, 37. 88, a, 17. 89, b, 13. 91, b, 25. 94, a, 16. 109, a, 40. PARĀCAR. 4, 3, 74. — b) Bez. einer best. Çakti bei den Tāntrika Verz. d. Oxf. H. 89, a, 17. — c) bei den Buddhisten ein Frauenzimmer, welches die von Jmd verehrte Göttin darstellt, BURN. Intr. 538. — Vgl. काल°, कु°, नतत्र° (auch HARIV. 2387), मध्य°, मरु° (in der 1ten Bed. auch MBu. 9, 2297. 13, 752. BUĀG. P. 1, 4, 4. 8, 9), योग°, स्थाने°.

योगिनीबालशम्बर n. Titel eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 108, b, 30. 109, a, 18.

योगिनीज्ञानार्णव m. Titel einer Schrift ebend. 93, b, 6.

योगिनीतत्त्व n. Titel eines Tantra ebend. 93, b, 6. 97, a, No. 151. 100, b, No. 156. 279, a, 23.

योगिनीपुर n. N. pr. einer Stadt ebend. 340, a, 4.

योगिनीभैरव n. Titel eines Tantra ebend. 108, b, 33. 109, a, 22.

योगिनीकृद्दय n. Titel einer Schrift ebend. 93, b, 6. 6. 104, a, 18. 108, a, 32. 341, a, 38.

योगिपत्नी f. Gattin der Jogin HARIV. 977, v. l. für योगपत्नी.

योगिमातर f. Mutter der Jogin HARIV. 977, v. l. für योगमातर.

योगिराज m. ein Fürst unter den Jogin Verz. d. Oxf. H. 89, b, 12.

योगीन्द्र m. dass. WEBER, RĀMAT. UP. 339. 361. KATHĀS. 43, 80. PARĀCAR. 1, 1, 9. 66. PARĀKAT. 240, 12. Bez. JĀĠĀVALKJA'S JĀĠĀ. 1, 2.

योगीय (von योग), °यते für Joga halten Verz. d. Oxf. H. 236, a, No. 567.

योगेश m. ein Fürst (ईश) unter den Jogin MĀRK. P. 17, 24. Verz. d. Oxf. H. 92, a, 12. Bez. JĀĠĀVALKJA'S H. 831, Sch.

योगेश्वर 1) m. ein Fürst (ईश्वर) unter den Jogin Spr. 397. 2046. KĀM. NITIS. 14, 63. MĀRK. P. 17, 25. 96, 28. 109, 65. Verz. d. Oxf. H. 89, b, 7. Bez. JĀĠĀVALKJA'S JĀĠĀ. 1, 1. Ind. St. 1, 38. Verz. d. Oxf. H. 263, b, No. 633. — 2) f. ई N. pr. einer Göttin Verz. d. Oxf. H. 76, b, 35.

योगेन्द्र (योग + इन्द्र) m. ein Meister in Joga WILSON, Sol. Works 1, 163.

योगेश (योग + ईश) m. 1) dass. BUĀG. P. 4, 19, 6. 8, 18, 60. 8, 3, 27. Bez. JĀĠĀVALKJA'S H. 831. — 2) Bez. der Stadt Brahman's ÇABDĀRTHAK. bei WILSON.

योगेश्वर (योग + ई) 1) m. a) ein Meister in Joga BHAG. 18, 75. MBu. 13, 920. HARIV. 13209. Spr. 397, v. l. BUĀG. P. 1, 1, 23. 8, 14. 43. 18, 14. 2, 2, 10. 23. 8, 20. 3, 3, 23. 16, 36. 32, 12. 4, 7, 38. 5, 4, 8. 10, 9. 21. 9, 2, 32. MĀRK. P. 97, 8. PARĀCAR. 4, 3, 38. PARĀKAT. 34, 23 (ed. orn. 31, 1). Verz. d. Oxf. H. 8, a, 1 v. u. ein Votāla als Meister in der Zauberei so angedeutet KATHĀS. 83, 38. wohl Bez. JĀĠĀVALKJA'S Verz. d. Tüb. H. 13. — b) N. pr. α) eines Sohnes des Devahotra BUĀG. P. 8, 13, 38. — β)

eines Brahmarākshasa KATHĀS. 12, 49. 32, 25. 33, 96. — 2) f. ई a) eine Meisterin im Joga KATHĀS. 65, 218. — b) eine Fee KATHĀS. 31, 16. RĪĀ-TAR. 1, 283. 2, 108. — c) N. pr. einer Göttin Verz. d. Oxf. H. 19, b, 4. einer Vidyādhari KATHĀS. 18, 231. 378. — d) eine best. Pflanze, = बन्ध्याकूर्कोटकी BHALĀP. im ÇKDR. — Vgl. मरुयोगेश्वर.

योगेश्वरतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, a, 10.

योगेश्वरत्व (von योगेश्वर) n. Meisterschaft im Joga MBH. 1, 510. BHAL. P. 9, 15, 19.

योगेष्ट (योग + 1. इष्ट) n. Zinn AK. 2, 9, 106. Blei H. 1041.

योगेश्वर्य n. = योगेश्वरत्व BHAL. P. 5, 5, 35. 16, 14. 9, 8, 17.

योगोपनिषद् f. Titel einer Upanishad Verz. d. Oxf. H. 76, a, 13.

योग्य (von योग) 1) adj. P. 5, 1, 102. Schol. zu P. 3, 1, 121 (von 1. युज्).

a) zum Zug tauglich; m. Zugthier AV. 8, 9, 7. ÇAT. BR. 1, 3, 2, 13. 3, 5, 2, 24. 9, 4, 2, 10. 4, 12. — b) zu einer best. Kur gehörig ÇĀK. SĀH. 1, 1, 27. — c) brauchbar, angemessen, entsprechend, zukommend, geeignet, passend, zu Gute kommend; geschickt, fähig; von Personen und Sachen; = पात्र AK. 3, 4, 25, 181. = योगार्क, उपायिन् (fälschlich उपाय MRD.), शक्त, प्रवीण H. an. 2, 378. MRD. j. 48. — KĀTJ. ÇA. 22, 4, 11. JĀĀN. 2, 235. KAN. 3, 2, 18. ĠAIM. 1, 22. °भूमिषु MBH. 4, 125. KATHĀS. 27, 145. R. GORR. 2, 3, 37. 5, 56, 83. RAQH. 6, 29. RT. 6, 6. ad ÇĀK. 54. Spr. 272. 1169. 3805. KATHĀS. 8, 116. 16, 40. 22, 111. 31, 71. 34, 194. 49, 194. SĀH. D. 721. RĪĀ-TAR. 1, 236. 4, 242. 253. 5, 249 योग्य TR., योग्य ed. Calc.). Verz. d. Oxf. H. 311, a, 37. VP. bei MUIR, ST. I, 63. BHAL. P. 7, 13, 23 (योगी: od. BURN., योगी: od. Bomb.). 11, 20, 24. MĀRK. P. 100, 17 (zu lesen °दोषदीनयो). 109, 24. 113, 9. PĀNĒAT. 19, 20. Z. d. d. m. G. 14, 573, 6. KUSUM. 25, 5. 7. die Ergänzung a) im gen.: त्वमेव योग्या मम HARIV. 10001. न चोसो रत्त-सो योग्य: so v. a. gewachsen R. 1, 22, 7. नेदानीं गुरु (so die od. Bomb.) योग्यो ऽयं वासो मे सज्जने वने 2, 52, 61. ÇĀK. 187. VANĀH. BṚH. S. 9, 7. RĪĀ-TAR. 5, 33. PĀNĒAT. 185, 19. VET. in LA. (III) 9, 11. 28, 4. रूपस्य Schol. zu P. 2, 1, 6. VOP. 6, 61. नेयं वनस्य योग्या R. 2, 38, 4. अथलीको नरो भूय न योग्यो निजकर्मणाम् MĀRK. P. 71, 10. — β) im loc.: तत्र त्वं योग्यो न युद्धेषु MBH. 7, 5787. कर्मणि 8, 1663. शक्रस्य सारथ्ये 1668. R. GORR. 1, 23, 7. 3, 40, 5. 5, 85, 17. 7, 59, 2, 21. SUÇH. 1, 29, 1. RĪĀ-TAR. 6, 181. SARVADARÇANAS. 101, 2. — γ) im dat.: तत्साधनाय KATHĀS. 46, 197. — δ) im comp. vorangehend: राज्ञो JĀĀN. 2, 261. MBH. 3, 15577. VANĀH. BṚH. S. 77, 5. KATHĀS. 21, 78. RĪĀ-TAR. 2, 151. PĀNĒAT. 215, 11. VET. in LA. (III) 12, 20. 29, 14. Z. d. d. m. G. 14, 573, 7. इन्द्रियं WILSON, SĀMKEJAK. S. 27. कारालंकारयोग्यौ ते स्तनौ चेभौ MBH. 4, 392. HARIV. 4370. तपो R. 3, 3, 15. तत्कालं Spr. 3270. सभा (वाच्) 4124. षण्डता AK. 2, 9, 62. रा-इय RĪĀ-TAR. 4, 714. MĀRK. P. 16, 88. VOP. 8, 97. SARVADARÇANAS. 85, 19. fg. इष्ट्याकर्म MĀRK. P. 70, 23. दारक्रिया RAQH. 5, 40. PĀNĒAT. 188, 20. HIT. 72, 8. KATHĀS. 20, 23. मुरतसंभोग 45, 384. PRAB. 110, 5. निशान्ति-वाक् KATHĀS. 18, 106. उत्थानं ÇĀK. 38. KĀM. NĪTIS. 15, 50. 16, 10. देवो-पस्थान MĀLAY. 65, 16. प्रत्यक्षदर्शन Schol. zu NAISH. 22, 48. सलिलाञ्ज-लिदान Spr. 205. PĀNĒAT. 252, 20. न खलु वयममुष्य दानयोग्या: verdien-
end gegeben zu werden SĀH. D. 49, 21. Ausnahmeweise in comp. mit dem, was geeignet u. s. w. macht, DAÇAK. 62, 11. — e) im infin.: (इमे
भूरा:) योग्या रत्नोपयोग्योऽयम् R. 1, 22, 4. उभौ योग्यावरुं मन्ये रत्नितुं पृथि-

VI. Theil.

वीमिमाम् 4, 2, 11. 35, 18. भृत्यजनान्दासास्त्वं गृहे वरयन्ममम् । योग्यस्ता-
उपितुं क्रोधात् dazu bist du gut, stets bei der Hand MBH. 7, 5790. त्वया
लोकाः क्लृप्ते (durch den infin. pass. zu übersetzen) योग्यो न मानुषः R.
7, 20, 8. यादृशेनेह रूपेण योग्यं दातुं धृतेन वै । तादृशं खलु ते दत्तम् MBH.
14, 1612. fg. P. 6, 1, 81, Sch. — 2) m. das Sternbild Pushja MRD. — 3)
f. या a) oxyt. Veranstaltung, Werk: स्रुतस्य वा केशिना योग्याभिर्धुरि
धिस्य RV. 3, 6, 6. यद्योग्या अश्ववैधे स्रुतेषाम् 7, 70, 4. स विश्वाका मुमना
योग्या अभि सिंघासनिर्वनते कार इज्जितम् 10, 53, 11. — b) praktische
Uebung, Praxis SUÇH. 1, 28, 20. 29, 1. 10. °सूत्रियो ऽध्यायः 28, 19. Aus-
übung, exercitatio: प्रणिधान RAGH. 8, 19. मान KĀVJĀD. 2, 242. insbes.
Leibesübung, Gymnastik, kriegerische Uebung TRIK. 3, 2, 20. 3, 442. H.
788. H. an. MRD. HALĀJ. 2, 315. आमादयो हि जीर्यन्ते योग्ययैव दिवानि-
शम् KĀM. NĪTIS. 14, 27. निपुद्धे, ज्ञेये, योग्यासु MBH. 1, 4986. मत्वावीर्यो कृ-
तयोग्यो 5350. योग्यो चक्रे धनुषा 5235. अस्त्र R. 2, 1, 9. कस्त्यश्चास्त्रा-
दियोग्याभिः KATHĀS. 94, 41. °रथ H. 752. HALĀJ. 2, 290. — c) N. pr. der
Gattin des Sonnengottes H. an. MRD. — 4) n. a) eine best. Pflanze, =
सृद्धि AK. 2, 4, 2, 31. H. an. MRD. Sandel ÇĀBĀRTHAK. bei WILSON. — b)
Fehikel ÇĀBĀRTHAK. — c) Kuchen ÇĀBĀRTHAK. — d) Milch H. c. 98. —
Vgl. यथायोग्यम् (auch MBH. 13, 4710).

योग्यता (von योग्य) f. Angemessenheit, das Geeignetsein, Befähigung
TRIK. 3, 3, 322. न युद्धयोग्यतामस्य पश्यामि सक्त रत्तसैः R. 1, 22, 2 (23, 2
GORR.). JOGAS. 2, 53. KATHĀS. 46, 104. 74, 265. RĪĀ-TAR. 2, 39. 60. 3, 147.
5, 253. 6, 362. Spr. 2178. 2887. BHAL. P. 3, 31, 45. fg. MĀRK. P. 113, 9.
TATTVAS. 50. Schol. zu KĀTJ. ÇA. S. 22, 4. BHĀSHĀP. 81. SĀH. D. 6. 27, 8.
HALĀJ. 2, 109. VOP. 25, 17. PĀNĒAT. 241, 6. Schol. zu KAP. 1, 102. zu P.
2, 1, 6. KUSUM. 26, 9. °वाद m. Titel einer Schrift HALL 57.

योग्यत्व (wie eben) n. dass. JOGAS. 2, 41. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 59.
Schol. zu KĀTJ. ÇA. S. 22, 9. VOP. 6, 58, Anf.

योजक (von 1. युज्) nom. ag. 1) Anschirrer, Anspanner: वाजि MBH.
4, 320. रथ 9, 819. BHAL. P. 12, 11, 48. — 2) Veranstalter, Ausführer:
युद्ध so v. a. kampflustig MBH. 5, 2114. = युद्धोद्योगिन् NILAK.

यौजन (wie eben) n. AK. 3, 6, 3, 30. 1) n. das Anschirren, Anspannen:
लाङ्गल PĀR. GRUH. 2, 13. रथे यौजनमूर्जितानाम् HARIV. 8395. — 2) n.
Gespann, Geführt, Geschirr: अरेण RV. 6, 62, 6. उतो न्वस्य यन्मृदुश्चा-
व्योजनं ब्रूत् । दामा रथस्य ददंश 8, 61, 6. दैश्याजब (daher = अङ्गुलि
NAIGH. 2, 5) 10, 94, 7. — 3) n. Fahrt so v. a. Wegstrecke, welche in einer An-
spannung durchlaufen wird, Station: weiterhin ein best. Wegemaass von
vier Kroça (etwa zwei geogr. Meilen; nach anderen Rechnungen eine
kleinere Strecke, z. B. 2¹/₂ engl. Meilen, Useful Tables 122), WARREN, KALA
SANK. 394. TRIK. 2, 1, 17. 2, 4, 3, 3, 254. H. 888. an. 3, 402. MRD. n. 111. fg. HĀR.
197. HIOUEN-THSANG 1, 59 (= 8 Kroça). 60. LALIT. ed. Calc. 170, 5. MĀRK.
P. 49, 40 (= 4 Gavjūti d. i. 8 Kroça). यदाशुभिः पतंसि यौजना पुरु RV.
2, 16, 3. 1, 123, 8. 10, 86, 20. पर्वतो न यौजनानि ममिरे 78, 7. अमिता यो-
जनानि AV. 4, 26, 1. त्रिंशदस्या जघनं यौजनानि thr pudendum ist dreissig
Meilen lang TBH. 2, 4, 2, 7. यौजनात्र परम् VS. PRĀT. 1, 24. M. 11, 75. यो-
जनं वाधनो ब्रजेत् 132. MBH. 1, 1114. आयौजनमुगन्धि 6965. 3, 2812. R.
1, 5, 7. 2, 92, 10. 98, 30. Spr. 461. 1440. 2534. Ind. St. 8, 432. SŪJAS. 1,
59. 65. 4, 1. 12, 60. 63. 65. 80. 88. VANĀH. BṚH. S. 21, 85. 23, 4. 30, 32.

KATHĪS. 18, 102. PAÑĀT. 226, 9. Vrt. in LA. (III) 4, 1. masc. Dujānabindōp. in Ind. St. 2, 1. त्रियोजनम्, पञ्चयोजनम् u. s. w. eine Strecke von drei, fünf u. s. w. Joḡana AV. 6, 131, 3. R. 1, 1, 63. 2, 91, 29. षष्टियोजनी eine Strecke von sechsig Joḡ. KATHĪS. 18, 349. 94, 14. RĪĠA-TAR. 3, 395. 5, 103. Am Ende eines adj. f. छा MBH. 2, 312. 3, 10585. R. GORR. 2, 28, 18. 3, 39, 32. 47, 13. 5, 6, 18. 20. fg. 56, 21. fg. VARĀH. BṚH. S. 30, 33. — तद्द्वयं वो महतो मरुत्वनं दीर्घं ततान सूर्यो न योजनम् Fahrt so v. a. Bahn RV. 5, 84, 5. अर्धं त्ति नारीरूपो न विष्टिभिः समानेन योजनेना परावर्तः 1, 92, 8 (vgl. 30, 18). 191, 10. vielleicht auch 88, 5, wo SĪ. das Wort durch स्तोत्र erklärt. Drei Bahnen oder Stationen ähnlich zu verstehen wie die drei Fußstapfen Viṣṇu's: त्री धन्व योजना सप्त सिन्धून् 35, 8. 164, 9. — 4) n. (bisweilen auch छा f.) Anordnung, Zuriistung; Veranstaltung: इमा ज्ञप्स्व योजनेन्द्र या ते धर्मन्महि RV. 8, 79, 3. विद्वाना धर्म्य योजनम् 9, 7, 1. मिमंते धर्म्य योजना 102, 3. पात्रं KĀTJ. ÇR. 9, 2, 1. 14, 2. 26, 2, 18. स्तोमं Schol. zu LĀTJ. 2, 3, 23. धर्मिं KĀTJ. ÇR. 18, 6, 16. शस्त्रनागादिं das Zuriisten, Zurechtmachen SĪH. D. 171. आहारं Speisebereitung MBH. 12, 2187. भूषणयोजन und शेखरापोडयोजना (v. l. °योजन beim Schol. zu Buḷo. P. 10, 45, 86) unter den 64 Kalā Verz. d. Oxf. H. 217, a, 6. 5. शिलाप्रासादं das Aufbauen, Erbauen RĪĠA-TAR. 4, 190. das Herstellen, in-Ordnung-Bringen: इदानीं कथयोजनाय व्याख्याकृदात्मनः श्लोकचतुष्टयमवतारयति Verz. d. Oxf. H. 142, b, 27. RĪĠA-TAR. 1, 10. यैर्मण्डलस्य क्रियते हरोत्सवस्य योजनम् 187. एवं कृतं ततस्तेन नष्टार्थस्य योजनम् 6, 353. काव्यांशस्य च योजना KATHĪS. 1, 11. — 5) n. das Anweisen, Antreiben: प्रोत्साहनं स्यादुत्साहगिरा कस्यापि योजनम् SĪH. D. 491. — 6) f. छा Vereinigung, Verbindung: एकपञ्चाशता SĪH. D. 112, 16. तन्मात्राहंकारं KULL. zu M. 1, 16. — 7) f. छा Construction (in gramm. Sinne) Wilson, SĪKHJAK. S. 107. ÇĀṢK. zu KĪHND. UP. S. 61. NILAK. zu HARIV. 6373. Schol. zu MAITRĀJ. 1, 4. — 8) n. Sammlung —, Concentration der Geistesthätigkeit, feste Richtung der Erkenntnis auf einen Punkt ÇVETĪÇV. UP. 1, 18. AMṚTAN. UP. in Ind. St. 9, 32. = योग (das aber hier auch schlechtweg Verbindung bedeuten kann) TRIK. 3, 3, 254. H. an. MED. — 9) n. die Weltseele (परमात्मन्) H. an. MED. — Vgl. अग्नि-योजन, बहुयोजना, भिन्नयोजनी.

योजनगन्ध 1) adj. dessen Geruch sich ein Joḡana weit verbreitet. — 2) f. छा a) Moschus TRIK. 3, 3, 222. H. an. 5, 22. fg. MED. dh. 48. — b) Bein. a) der Satjavatī, der Mutter Vjāsa's, TRIK. II. 848. H. an. MED. MBH. 1, 2412. — β) der Sītā TRIK. H. an. MED.

योजनगन्धिका f. Bein. der Satjavatī TRIK. 2, 8, 11.

योजनपर्णी (यो + पर्ण) f. Rubia Munjistā (मजिष्ठा) Roxb., indischer Krapp RATNAM. im ÇKDn.

योजनवाहिका f. dass. RĪĠAN. im ÇKDn. °वह्नी AK. 2, 4, 2, 9.

योजनिक am Ende eines adj. comp. nach einem Zahlwort so und so viel Joḡana lang, — messend R. 5, 6, 19. 20. 56, 20. fgg. f. छा 19. — योजनिका in पद° ist das f. zu योजनक von योजन.

योजनीय (von 1. युज्) adj. 1) anzuwenden: मृदुपरुषगुणौ योजनीयौ स्वकाले Spr. 1314. Verz. d. Oxf. H. 264, b, 31. — 2) zu verbinden mit (instr.): इमिदमिति सम्यक्कर्मणा योजनीयम् so v. a. in's Werk zu setzen KĪM. NITIS. 13, 95. — 3) grammatisch zu verbinden, zu construieren

Schol. zu MAITRĀJ. 1, 4.

योजन्य (von योजन) am Ende eines adj. comp.: षष्टि° sechsig Joḡana entfernt KATHĪS. 28, 188.

योजयितृ (vom caus. von 1. युज्) nom. ag. Fasser (eines Edelsteins) Spr. 595.

योजयितव्य (wie eben) adj. 1) zu gebrauchen, auszuwählen VARĀH. BṚH. S. 48, 17. — 2) auszustatten, zu versehen mit (instr.) GAUPAP. zu SĪKHJAK. 36.

योजितृ (von 1. युज्) nom. ag. Vereiner, Verbindler, Zusammenfüger: चरणपाद° VARĀH. BṚH. S. 51, 12.

योड्य (wie eben) adj. 1) zu richten auf: बुद्धिर्व्यसनेषु योड्या Spr. 2382. — 2) anzustellen, ungestellt zu werden verdienend (an ein Amt u. s. w.): भृत्यानुत्तमपदयोड्यान् PAÑĀT. 10, 20. anzuhalten zu: धर्म° R. GORR. 2, 114, 17. — 3) anzuwenden, in Anwendung zu bringen JĀṢṆ. 1, 366. Spr. 644. VARĀH. BṚH. S. 39, 14. 84, 2. 88, 10. 98, 8. PAÑĀT. 3, 13, 7. SĪH. D. 294. 298. ÇĀṢK. zu BṚH. ĀR. UP. S. 326. SARVADARṢANAS. 35, 14. 42, 13. H. 12. Schol. zu KAP. 1, 18. आशीरण्या न ते योड्या so v. a. herzusagen ÇĀK. 187, v. l. — 4) hinzuzufügen zu (loc.) SĪRĀS. 2, 32, 5, 17. 10, 7. KĪM. NITIS. 8, 38. 19, 23. — 5) zu versehen mit (instr.), theilhaftig zu machen MBH. 15, 197. R. 2, 46, 23 (44, 23 GORR.). GAUPAP. zu SĪKHJAK. 36. — 6) auf den die Geistesthätigkeit fest zu richten ist, der Gegenstand des Joḡa MBH. 13, 1153. = योगे ब्रह्मणि प्रविलापनीयः NILAK.

योडक m. Constellation: विवाहे राशिपोडकमर्कपोडकनक्षत्रपोडकगण पोडकयोनिपोडकवर्गपोडकभेदेन पञ्चविधो योडकः ÇKDn. nach der ÇRĪPATISAMHITĀ. — Vgl. योड.

योतु m. = परिमाण UNĀDIK. im ÇKDn.

यौत्र (von 2. यु) n. P. 3, 2, 182. VOP. 26, 68. Strick, Seil AK. 2, 9, 13. H. 893. R. GORR. 2, 43, 29.

योत्रप्रमाद m. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 107, b, No. 166.

योद्ध (von 1. युध्) m. Kämpfer, Streiter, Kriegsmann, Soldat AK. 2, 8, 29. H. 763. P. 4, 2, 56. तपोरन्यतरेणाहं योद्धा स्याम् so v. a. ich möchte kämpfen R. 1, 22, 25. योद्धा यस्य धनंजयः für den — kämpft MBH. 3, 1918. 2451. HARIV. 14433. राजानमयोद्धारम् Spr. 1270. सार्धवाह° MĀLAV. 68, 9. RĪĠA-TAR. 1, 61. राज्ञः PAÑĀT. 47, 15. 218, 7.

योद्धव्य (wie eben) adj. zu bekämpfen MBH. 5, 7567. 12, 3541. n. impers. zu kämpfen, pugnandum: कर्मया सह योद्धव्यम् BHAG. 1, 23. MBH. 1, 5429. 3, 17278. 4, 1487. 1584. 14, 326. 328. R. GORR. 2, 98, 21. 5, 41, 5. 82, 21. KATHĪS. 22, 41. 46, 202. PAÑĀT. 48, 1. HIT. 105, 19. योद्धव्ये (उत्सृज्य ed. Bomb.) wo es zu kämpfen gilt (galt) MBH. 6, 1546.

योर्ध (wie eben) m. n. (!) gaṇa अर्धवादि zu P. 2, 4, 31. 1) m. Krieger, Streiter, Kriegsmann, Soldat AK. 2, 8, 29. H. 763. RV. 1, 143, 5. 3, 39, 4. न त्वा योधो मन्यमानो युयोध 6, 25, 5. वर्मण्वसो न योधाः 10, 78, 8. ÇĀṢK. GṚHJ. 2, 2. M. 7, 97. fg. MBH. 1, 6687. 3, 15753. 4, 1161. 8, 2557 (wo mit der ed. Bomb. योधव्रतस° zu lesen ist). R. 1, 5, 20. 6, 20. 2, 41, 18. 81, 12. 82, 24. fg. (89, 6 fg. GORR.). R. GORR. 2, 100, 56. 5, 48, 16. 6, 107, 7. Spr. 2120. 4527. VARĀH. BṚH. S. 15, 19. 39, 2. 51, 21. KATHĪS. 12, 22. RĪĠA-TAR. 6, 250. PHAB. 87, 9. PAÑĀT. 175, 7. Verz. d. Oxf. H. 190, b, 16. °संराव AK. 2, 8, 76. रथ° zu Wagen MBH. 6, 5506. रथास्ययोधाः zu Wagen, zu

Ross Būlg. P. 9, 10, 20. वसन्त° der Frühling als Kriegsmann Rr. 6, 1. योध vom Wagen RV. 8, 26, 4. वृषो योधः ein zum Kampf abgerichteter oder geeigneter Stier VARAN. Būh. S. 48, 44. Am Ende eines adj. comp. f. छा MBu. 3, 11279. 9, 1795. R. Gonn. 2, 91, 16. 5, 15, 20. 6, 1, 46. Vgl. पुरो°, बाहु°. — 2) m. Kampf in डुर्योध und मियोयोध. — 3) ein best. Metrum, 4 Mal — — — — — COLEBR. Misc. Ess. II, 139 (I, 6).

योधक (wie oben) m. = योध 1) MBu. 5, 913. 13, 1586. R. Gonn. 2, 32, 24.

योधन (wie oben) n. Kampf Būlg. P. 8, 13, 7. Mārk. P. 133, 17. चित्र° MBu. 4, 1365. कूट° Kām. Nitis. 18, 58. — Vgl. डुर्योधन.

योधनपुरतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, a, 9.

योधनीपुर n. N. pr. einer Stadt ebend. 66, b, 41. 67, a, N. 4. Vgl. Tchen-ichou-koue und Tchen-wang-koue royaume du maître (roi) des combats HIOUEN-TSANG 1, 377.

योधगार (योध + गार°) m. Wohnhaus der Kriegerleute, Kaserne MBu. 12, 2649.

योधिक s. यौधिक.

योधिन् (von 1. युध्°) adj. am Ende eines comp. kämpfend, streitend: दिव्यान्त्र° HARIV. 12951. KATHAS. 120, 57. MBu. 3, 11756. R. 1, 16, 22 (20, 13 Gonn.). 2, 64, 39. माया° MBu. 2, 575. सन्मार्ग° auf ehrliche Weise RAGH. 17, 69. त्यक्तर्जावित° MBu. 3, 2120. तीक्ष्ण° 5, 7383. काल° Spr. 6. व्यू-काय° KATHAS. 48, 19. क्य° zu Ross MBu. 6, 5505. गज° 5, 5595. 6, 2279. HARIV. 13514. bekämpfend, Bekämpfer: दानव° R. Gonn. 2, 88, 25. — Vgl. अय°, घागत°, कूट°, गरुधोधिन्, चित्र°, द्वंद°, बाहु°.

योधिवन (योधिन् + वन) n. N. pr. einer Oertlichkeit R. 2, 68, 17.

यौधीयम् (compar. zu योध) adj. streitbarer RV. 1, 173, 5.

योधेय m. 1) = योध Krieger, Streiter ÇKDm. und Wilson. — 2) pl. N. pr. eines Geschlechts HARIV. 1678 nach der Lesart der neueren Ausg., यौधेय die ältere; vgl. योध्य.

यौध्य (von 1. युध्°) 1) adj. zu bekämpfen RV. 9, 9, 7. MBu. 5, 2209. 6, 30, 12, 3541. Vgl. घ° (adj. auch HARIV. 3063). — 2) m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 3, 15244.

योन्ल m. = यवनाल H. 1178.

योनि (von 2. यु) UNLUS. 4, 51. m. und f. (dieses in der alten Sprache selten; aus metrischen Rücksichten bisweilen auch योनी) TAIK. 3, 5, 16. SIDHU. K. 247, b, 1. 1) Schooss; Geburtsort, Mutterleib, vulva NIK. 2, 8, 19. AK. 2, 6, 2, 27. TAIK. 3, 3, 255. H. 609. an. 2, 280. MED. n. 16. HALS. 2, 359. 5, 76. RV. 1, 164, 32. fg. 2, 9, 3. अयं ते योनिर्ह्रस्विणो यतो ज्ञातो धीरा-चथाः 3, 29, 10. वि त्रिह्रीष वनस्पते योनिः सूर्यस्या इव 5, 78, 5. पुत्रा कृ यमुवत्याः तेति योनिषु 10, 40, 11. 63, 15. 162, 4. AV. 1, 11, 3. 5. 3, 23, 2. 5. गर्भमा धेहि योन्त्याम् 5, 25, 8. योन्त्या इव प्रच्युता गर्भः 6, 121, 4. VS. 8, 29. योनिं प्रविशदन्दिषम् 19, 76. AIR. Ba. 1, 3. मध्ये योनिर्धृता 3, 35, 5, 15. TS. 6, 1, 3, 6. यथा योनी रेतः सिञ्चेत् ÇAT. Ba. 1, 7, 3, 14. 6, 4, 4, 19. संभूतिं तस्य ता विद्यायद्योनावभिजायते M. 2, 147. विशिष्टं कुत्रचिदोसं स्त्रीयोनिस्त्वेव कुत्रचित् 9, 34. fg. 37. बीजाद्योनिर्गरीयसी 52. 56. SUGA. 1, 290, 15. 2, 93, 17. 396, 2. fgg. Būlg. P. 4, 6, 42. योनिः प्रक्षिप्यते स्त्रियाः MBu. 13, 2227. Spr. 8268. 8276 परयोनावभिगमनम् VARAN. Būh. S. 46, 56. परयोनिषु गच्छतो मेथुनम् 86, 60. घतत° adj. f. M. 9, 176. 10, 5. योनिर्धृता न डुप्येत कर्ताकं ते सुमध्यमे Būlg. P. 9, 24, 33. गोः R. 1, 33, 3. सयोनिप्राणिन् ein

weibliches Wesen AK. 3, 6, 2, 2. °चिकित्सा Verz. d. B. H. No. 949. °दो षचिकित्सि° 972. °व्यापद् Verz. d. Oxf. H. 316, b, 16. — 2) Helmath, Hans; Lager, Nest, Stall u. s. w.: ज्ञापेव योनौ RV. 1, 66, 5. 2, 38, 8. सादया यज्ञं सुकृतस्य योनौ 3, 29, 8. समानं योनिमनु संचरन्ती 3, 33, 8. ज्ञापेदस्ते मध्व-त्सु (सा Padap.) योनिः 53, 4. 4, 16, 10. छा यद्योनिं हिरण्यं वह्ण मित्रं सद्यः 5, 67, 2. 9, 71, 6. 82, 1. समाने योनौ सकृद्व्याप्य 10, 10, 7. यमस्य 123, 6. मम योनिर्ह्रस्वः समुद्रे 125, 7. AV. 13, 4, 17. अयुषोनिर्वा अग्निः स्वामेवैनं योनिं गमयति TS. 5, 2, 3, 4. 3, 2, 3. ÇAT. Ba. 13, 2, 3, 10. ततो गच्छेत् राजेन्द्र भीमायाः स्थानमुत्तमम् । तत्र ज्ञात्वा तु योन्त्या वै MBu. 3, 5026. — 3) Stätte des Entstehens oder des Bleibens, daher Ursprung, Quelle, (zum Empfang zubereiteter) Raum, Behälter, Sitz u. s. w.: = प्रकृति AK. 3, 4, 24, 75. = उत्पत्तिस्थान TAIK. = कारणा H. 1513. H. an. = आकार MED. रात्र्युषमे योनिमरिक् hat Platz gemacht RV. 1, 113, 1. 124, 8. योनिष्ठ इन्द्र निषेदं अकारि 104, 1. समाने योनी मिथुना समौकता 144, 4. 2, 3, 11. 3, 1, 7. 5, 7. कृतस्य 63, 13. 18. 4, 1, 12. 5, 21, 4. 9, 8, 3. VS. 2, 6. अयं योनिश्चक्रमा यं वयं ते RV. 4, 3, 2. 6, 15, 16. 7, 3, 5. 8, 29, 2. अयो-रुत 9, 1, 2. मस्य VS. 11, 59. 12, 61. die Stätten des Feuers: नि पदा योनिषु त्रिषु RV. 2, 36, 4. सतश्च योनिमसतश्च वि वः VS. 13, 3. इयं वा अ-स्य सर्वस्य योनिः, सोमं योनौ सादयाति ÇAT. Ba. 4, 1, 3, 9. 10, 6, 4, 1. सैषा तत्रस्य योनिर्द्वय 14, 4, 2, 23. ÇYRAC. Up. 4, 11. 5, 2. die Hk ist यो-नि d. h. Ausgangspunkt, Grundform des Sāman AIR. Ba. 3, 35. ÇĀNKH. Ba. 24, 6. 8. Ça. 7, 21, 2. 5. वज्रैर्यथा योनिगतस्य मूर्तिर्न दृश्यते, इन्धन° ÇYRAC. Up. 1, 13. अघोर्योनिरिवारिणः Būlg. P. 3, 27, 23. M. 9, 521. Spr. 1668. एष योनिः सर्वस्य Mārk. Up. 6. Nās. Tāp. Up. in Ind. St. 9, 126. ब्रह्मन्तत्रस्य वै योनिर्विशः ein Geschlecht, aus dem Brahmanen und Krieger hervorgegangen sind, Būlg. P. 9, 22, 43. त्रसानां त्रिविधा योनिर्ऋत-स्वेदजरायुजाः MBu. 6, 164. H. 1357. मनःप्रज्ञारसंकल्पात्मनो योनिः (का-मस्य) 229. तेजसां योनिम् Mārk. P. 103, 25. 99, 33. दिव्याभरणायनयः HA- RIV. 6003. सर्व° RAGH. 10, 21. अशनेरमृतस्य चोभयोर्विशनशाम्बुधराश्च यो-नयः KUMĀRAS. 4, 43. धर्मस्य M. 2, 25. देवेन ज्ञानयोनिना MBu. 5, 3761. वि-प्रकृत्योनयः Kām. Nitis. 10, 5. शब्दयोनिर्धातुः AK. 3, 4, 24, 68. Am Ende eines adj. comp. entstanden —, hervorgegangen aus H. 6. RV. Prāt. 2, 11. 11, 2. BHAG. 5, 22. 7, 6. MBu. 13, 235. RAGH. 6, 8. KUMĀRAS. 6, 89. VIKR. 28. Verz. d. Oxf. H. 179, a, No. 410. — 4) Geburtsstätte so v. a. Familie, Geschlecht, Stamm, die durch die Geburt bestimmte Daseins- form (als Mensch, Brahmane u. s. w., Thier u. s. w.): शीलवृत्ते समाज्ञाय विद्या योनिं च कर्म च MBu. 13, 2406. विद्यायोनिसंबन्ध P. 6, 3, 23. अस्-बन्धा च योनितः M. 2, 129. स्त्रियाः संयकृणां प्राक् तदिदं योनिः नितः VARAN. Būh. S. 86, 70. 96, 8. (न) स्वभावमतिवर्तते योनिपुक्ताः शरीरिणाः Spr. 4309. योनीनामधमा वयम् R. 7, 39, 2, 21. क्ययोनिसं so v. a. Race MBu. 5, 5253. यो यो योनिं तु ज्ञोवा ज्यं येन येनेह कर्मणा । कमशो याति लोके ऽस्मिन् M. 12, 53. 74. 6, 63. वक्षीस्तु संविशन्त्योनीर्ज्ञायमानः पुनः पुनः MBu. 13, 1923. शुभकृत् शुभयोनोषु पापकृत्पापयोनिषु (प्रजायते) 3, 13872. Būlg. P. 3, 14, 42. यस्य सन्नस्य या योनिस्तस्यां तत्परिमृग्यते so v. a. win-ter seines Gleichen R. 5, 14, 62. स्वां योनिमासाद्य 7, 18, 20. कङ्कुलोऽसि M. 10, 57. fg. विह्वीन° MBu. 3, 15674. हल° Būlg. P. 8, 23, 7. चण्डाल-पुक्कशानी योनिमृच्छति M. 12, 55. वैश्ययोनिं ज्ञाता Mārk. P. 115, 20. ब्रह्म-तत्रियविद्योनि adj. so v. a. zur Kaste der Brahmanen, Krieger oder

Vaiçja gehörig M. 2, 80. 8, 62. 9, 229. दास^० adj. 8, 415. प्रगालयोनि प्राप्नोति 5, 164. 9, 30. Ind. St. 1, 265. Pāṇāt. 188, 5. G. — 5) als Synonym von भग (das missverstanden wurde) der Regent des Nakshatra Pūrvaphalguni VARĀH. BRH. S. 98, 4; vgl. योनिदेवता. — 6) Wasser NAIGH. 1, 12. H. an. — 7) mystische Bez. des Diphthongen ए WEBER, RĀMAT. Up. 318. Ind. St. 2, 316. — Vgl. अ^०, अग्नि^०, अक्ष^०, अब्ज^०, अम्बोज^०, अश्म^०, एक^०, कर्ण^०, कुम्भ^०, कृत^०, कृष्ण^०, घृत^०, चित^०, जगद्योनि, जीव^०, तिर्यग्योनि, तिर्यग्योनि, डुर्योनि, देव^०, धूम^० (vgl. धूमोज्योनि R. GORR. 2, 102, 11), नेत्र^०, पद्म^०, पाप^०, पुरा^०, प्रति^०, प्राण^०, ब्रह्म^० (von Brahman stammend auch MBh. 3, 16187. R. 1, 34, 1), भूत^० (auch Mūp. Up. 1, 1, 6), मनो^०, मन्त्र^०, वस्त्र^०, वि^०, शत^०, स^०, संकल्प^०, संकीर्ण^०, सत्य^०, साद्योनि, स्व^०.

योनिक्वाट n. Bez. einer best. mystischen Figur Verz. d. Oxf. H. 96, b, 13.

योनिघ्न m. = कृद्न् COLEBR. Misc. Ess. I, 308.

योनिज योनि + 1. ज, adj. aus einem Mutterleibe hervorgegangen, im Gegens. zu अयोनिज (s. auch bos.) Kāṇ. 4, 2, 5. MBh. 2, 296. R. 3, 4, 23. KATHĀS. 27, 71. 34, 41. fg. 81. अथम^० von der niedrigsten Herkunft M. 9, 23.

योनिव (von योनि) n. das Ursprungsein, Quellesein Nāg. TĪP. Up. 2, 6 in Ind. St. 9, 162. यज्ञाङ्ग^० KUMĀRAS. 1, 17. Am Ende eines comp. das Entstandensein aus, das Gegründetsein auf: धान्य^० (eigentlich nom. abstr. vom adj. comp. धान्ययोनि) Suçr. 4, 192, 18. 236, 15. 286, 1. शस्त्र^० SARVADARÇANAS. 60, 13.

योनिदेवता f. das Nakshatra Pūrvaphalguni H. 111; vgl. योनि 5).

योनिद्वार n. 1) Muttermund Suçr. 4, 278, 8. — 2) N. pr. eines heiligen Badeplatzes MBh. 3, 8073.

योनिन् = योनि am Ende eines adj. comp.: अय्यक्तयोनिनः MBh. 13, 1125. शब्दयोनिनम् (योनिनम् die neuere Ausg.) HARIV. 2481. — Vgl. नीच^०.

योनिनासा f. the upper part of the vulva, or the union of the labiae WILSON nach ÇABDĀRTHAK.

योनिधेश m. Vorfall der Gebärmutter Suçr. 4, 278, 13.

योनिमत् (von योनि) adj. mit seinem Mutterschoos u. s. w. verbunden TBr. 1, 1, 2. 7. 3, 9, 24. 2. KĀṬH. 26, 3.

योनिमुक्त adj. von der Wiedergeburt befreit ÇVĀTĀ. Up. 1, 7.

योनिमुख n. Muttermund Suçr. 4, 277, 20. 278, 2. 6.

योनिमुद्रा f. Bez. einer best. Stellung der Finger ÇKDn. nach der ÇĀKTĀNANDATARAṢṢĪNĪ.

योनिर्ज्वन n. the menstrual excretion WILSON nach ÇABDĀRTHAK.

योनिरोग m. Krankheit der weiblichen Geschlechtsteile Suçr. 4, 175, 7. 290, 15. 2, 296, 5. Verz. d. B. H. No. 963.

योनिलिङ्ग n. the clitoris WILSON nach ÇABDĀRTHAK.

योनिवेश in der Stelle: तत्रिया योनिवेशाश्च MBh. 6, 374. st. dessen तत्रियोपनिवेशाश्च ed. Bomb.; noch andere Lesarten verzeichnet in VP. 194. fg., N. 152.

योनिसेवृत्ति f. contraction or closure of the vagina WILSON.

योनिसेकर m. fleischliche Vermischung zwischen verschiedenen Kasten, Misshetrath M. 10, 60. R. 1, 6, 17 (21 GORR.).

योनिसेभव und अ^० adj. = योनिज und अयोनिज Verz. d. Oxf. H. 25, b, 14.

योनी (von योनि) adj. einen Schoos —, einen Behälter bildend RV. 8, 45, 30.

योनीर्षस् (योनि + ष^०) n. eine best. Krankheit der weiblichen Ge-

schlechtsteile, = कन्द TRIK. 2, 6, 14.

योयन (von युय् s. जन^० (wo störend st. hemmend zu lesen ist), जीवि- त^०, पद^० (wo zu verbessern ist 1) womit man die Fußspur verwischt. — 2) das Verwischen der Fußspur oder ein dazu dienendes Werkzeug).

योयणा (wohl von 2. यु wie युवन् f. Mädchen, junges Weib, Gattin RV. 3, 52, 3. 56, 5. 62, 8. 7, 95, 3. 8, 8, 10. सृज्जरो न योयणाम् 9, 101, 14. 10, 39, 7. 14. 40, 6. योयणे दिव्ये Morgen und Nacht 7, 2, 6. 10, 110, 6. अ- प्या 11, 2. सयोयणा Buāg. P. 3, 12, 14. RV. 8, 46, 80, nach Śā. ebenfalls Mädchen, könnte es Stute bedeuten. parox.: दाना मित्रं न योयणा 5, 52, 14 (nach Śā. so v. a. स्तुति).

योयन् f. dass.; pl. RV. 4, 5, 5. so heißen die Finger 9, 1, 7. 6, 5. 56, 3. 68, 7. त्रितस्य 32, 2. 38, 2.

योया (योया UGÉVAL. zu UNĀDIS. 3, 62) f. dass. Nir. 3, 4. AK. 2, 6, 2. H. 504. HALĀJ. 2, 326. RV. 1, 48, 5. 92, 11. कुर्वस्य 104, 3. त्रिमदाय ज्ञायी न्यूक्त्युः पुरुमित्रस्य योयाम् 117, 20. नि ते न सै योयानेव योया 3, 33, 10. 38, 8. 48, 2. मर्या न योयामभिगम्यमानः 4, 20, 5. आचरन्ती समनेव योया 6, 75, 4. 7, 60, 4. Morgenröthe 1, 123, 9. सूर्यस्य 75, 5. उया रुरुचे युवतिर्न योया 77, 1. पित्र्यावती 9, 46, 2. अप्या 10, 10, 4. 27, 12. 123, 5. योयैव दृ- ष्ट्वा पतिमृत्तिं या AV. 12, 3, 29. 14, 1, 56. 2, 37. VS. 22, 22. वृषा वा ऋ- ष्या योया मुत्रक्षण्या Ait. Br. 6, 3. TBr. 3, 3, 2. Çat. Br. 1, 2, 5. 15. 16. 7, 2, 12. 3, 8, 5. 6. 7, 1, 2, 44. equa (nach Śā.) RV. 1, 56, 1. die mittlere Vāk (nach Śā.) 101, 7. — JĀG. 2, 293. MBh. 1, 7285. fg. 6, 560. बालेव योया R. 5, 28, 2. VARĀH. BRH. S. 12, 8. 19, 16. 74, 2. BRH. 18, 16. KATHĀS. 47, 106. Çiç. 4, 42. Buāg. P. 3, 25, 30. 4, 17, 19. ब्रह्मविद्वत्प्रश्नयोयाः JĀG. 3, 268. MBh. 11, 441. शैलूष इव योया त्वमन्यस्मै दातुमर्हसि R. GORR. 2, 30, 8. दारुमयी eine hölzerne Gliederpuppe MBh. 2, 1139. 5, 951. 1446. Buāg. P. 4, 6, 7. — Vgl. गर्भ^०, देव^०.

योयित् UNĀDIS. 1, 99. f. dass. AK. 2, 6, 2. 3, 4, 2. 76. H. 504. HALĀJ. 2, 326. गच्छे ज्ञारो न योयितम् RV. 9, 38, 4. पयाङ्गं वर्धता शेपस्तेन योयि- त्मिज्जकि AV. 6, 101, 1. 14, 1, 4. übertragen auf weibliche Sachen 1, 17, 1. 6, 122, 5. 11, 1, 17. 27. — Çat. Br. 1, 4, 5, 14. 8, 2, 7. 3, 2, 2, 40. योयित्काम 4, 3. 9, 2, 30. 13, 1, 9, 6. — M. 2, 132. 4, 213. 5, 90. 153. 8, 404. 9, 10. 24. 56. 77. 85. 11, 174. 188. परस्य 4, 133. 12, 60. पर^० 9, 41. गुरु^० 2, 210. MBh. 1, 7690. 3, 2124. 2467. R. 1, 9, 7. Suçr. 2, 344, 1. VIKR. 40. ÇĀK. 68, 13. v. 1. RĪ. 1, 9. MRGH. 38. 40. Spr. 194. किं न कुर्वसि योयितः 615. 1583. बालया वा युवत्या वा वृद्धया वापि योयिता 4624. KATHĀS. 3, 55, 18. 357. VARĀH. BRH. S. 16, 34 (विधव^०). 33, 26. 70, 6. 11. 18. 104, 24. WEBER, RĀMAT. Up. 356. केनापि योयिमोक्षाय निर्मिता BRAHMA-P. in LA. (III) 56, 22. Weibchen (eines Vogels) AK. 2, 5, 25. H. 1331. योयितो मनवः weibliche Zaubersprüche Verz. d. Oxf. H. 97, b, N. 2. — Vgl. कुल^०, द्यु^०, पण्य^०, वार^०.

योयिता f. dass. UGÉVAL. zu UNĀDIS. 1, 99. AK. 2, 6, 2. 2. TRIK. 2, 6, 1. H. 504, Sch. Mūp. Up. 2, 1, 5.

योयित्वा absol. eines donom. von योया oder योयित् in der Stelle: योयित्वा माययात्मानम् Buāg. P. 10, 6, 4. = वेष्टो वरो नारीमिव आत्मानं विधाय Comm.

योयिन्मय (von योयित् adj. (f. ३) als Weib geformt, ein Weib darstel- lend: माया Buāg. P. 3, 31, 37. 8, 2, 37.

योम् indecl. *Hell, Wohl* in der Verbindung शं योः und शं च योश्च. धत्तं पञ्चमानाय शं योः RV. 1, 93, 7. 8, 60, 15. पच्छ 4, 12, 5. भव 1, 189, 2. 3, 17, 3. अस्तु 5, 47, 7. शं योर्यत्ते मनुर्हितं तदीमहे 1, 106, 5. (आपः) शं योरभि स्रवतु नः 10, 9, 4. अथ नः शं योररूपो दधातु 15, 4, 37, 11. शमिन्द्रासोमो सुविताय शं योः 7, 35, 1. वृष्णी शं योरार्यं उन्नि भेषजम् 5, 83, 14. ईके तो- काय तनयाय शं योः 5, 69, 8. रथेन नः शं योरूपसो व्युष्टे न्यश्चिना वरुतं पृष्ठे अस्मिन् 7, 69, 5. शं योर्ब्रुहि ÇAT. Br. 1, 9, 3, 18. शं योरभिस्रवत्ताय (vgl. oben RV. 10, 9, 4) MBh. 13, 901 (शं योर्यज्ञसादुपयकर्त्तृया देवतायाः NILAK.). पच्छं च योश्च मनुरायेने पिता RV. 1, 114, 2. ता शं च योश्च रुद्रस्य वस्मि 2, 33, 13. शं च योश्च मयो दधे 8, 39, 4.

योङ्गल m. N. pr. eines Mannes PRAVANĪDHJ. in Verz. d. B. H. 87, 23; vgl. यारुलेय Samsk. K. 183, b, 2.

यौकर्णीय adj. von पूकर gaṇa कृशाश्चादि zu P. 4, 2, 80.

योक्तास्रच (von युक्त + स्रच्) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 230. LĀTJ. 6, 11, 4.

योक्ताश्च (von युक्ताश्च) n. desgl. Ind. St. 3, 230. PĀNĀK. Br. 11, 8, 7. LĀTJ. 6, 11, 4. 5. योक्ताश्चाय n. und योक्ताश्चोत्तर n. desgl. Ind. St. 3, 230.

योक्तिक (von युक्ति) 1) adj. zutreffend, richtig; s. य०. — 2) m. der Gefährte eines Fürsten, der diesen durch Scherze und Spässe aufheitert, = नर्मसचिव ÇABDAR. im ÇKDr.

योग m. ein Anhänger der Joga-Lehre H. 862.

योगक adj. von योग ÇKDr. nach Siddh. K. — Vgl. योगिक.

योगंधर und योगंधरक zu Jogaṇḍhara in Beziehung stehend P. 4, 2, 130.

योगंधरायण (von युगंधर und योगंधर) m. patron. gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99. PRAVANĪDHJ. in Verz. d. B. H. 59, 17 (योगंधरायण). Minister Uda- jana's MĀKĪ. 67, 20. KATHĀS. 9, 43. 11, 2. 15, 61.

योगंधरायणीय adj. zu Jogaṇḍharāṇa in Beziehung stehend, ihm eigen KATHĀS. 17, 163.

योगंधरि m. ein Fürst der Jogaṇḍhara P. 4, 1, 173, Sch.

योगपद् n. = योगपद्य BHĀG. P. 4, 4, 20.

योगपद्य (von युगपद्) n. Gleichzeitigkeit ÇĀNKH. ÇR. 13, 14, 2. ÇĀIM. 1, 9, 15. P. 2, 1, 6. VOP. 6, 58. Anf. KĀM. NITIS. 14, 66. SĀH. D. 245, 4. 7. PRA- TĀPAR. 100, a, 7. SARVADARÇANAS. 12, 12. 62, 7. योगपद्येन instr. = युगपद् MBh. 1, 7858. 2, 995. 3, 12142. 15574. 14, 148. य० KAN. 3, 2, 3. 8, 1, 11. BUĀSHĀP. 84.

योगवरत्र n. = युगवरत्राणां समूहः gaṇa खण्डिकादि zu P. 4, 2, 45.

योगिक adj. (f. ई) = योगाय प्रभवति P. 5, 1, 102. 1) zur Kur gehörig SUÇH. 2, 16, 19. य० 18. — 2) zur Anwendung kommend: य० KĀM. NITIS. 13, 86. — 3) der Etymologie genau entsprechend, aus der Etymologie von selbst sich ergebend, die der Etymologie genau entsprechende Bedeutung habend AK. 2, 10, 47. H. 1. 18. Schol. zu H. 76. PRATĀPAR. 9, a, 5. Schol. zu KĀTJ. ÇR. 189, 14. 596, 10. 708, 12. SARVADARÇANAS. 172, 17. Verz. d. Oxf. H. 177, a, 36. 210, b, 4 v. u. योगिकरूढ heisst ein Wort, welches eine etymologisch klare, daneben aber auch eine aus der Etymologie sich nicht ergebende Bedeutung hat, BUĀSHĀP. S. 84. योगिकव n. nom. abstr. Schol. zu H. 87 u. s. w. — 4) zum Joga in Beziehung stehend, aus ihm hervorgegangen: ज्ञान PĀNĀK. 1, 1, 48. 2, 7, 53.

योजनशतिक (von योजन + शत) adj. 1) der hundert Joḡana geht P. 5, 1, 74, Vārtt. 1. — 2) zu dem man aus einer Entfernung von hundert

Joḡana kommt P. 5, 1, 74, Vārtt. 2.

योजनिक (von योजन) adj. ein Joḡana gehend P. 5, 1, 74.

योद्, योदति (संबन्धे) DĀTUP. 9, 2. — Vgl. योदक.

योड्, योडति v. l. für योद् DĀTUP. 9, 2.

योतक (von 2. युतक) adj. eigenthümlich Jmd. gehörend MBh. 13, 3595 (= 3520). n. Privatvermögen, Privatbesitz, insbes. die Mitgift der Frau AK. 2, 8, 4, 28. TRIK. 3, 3, 142. H. 520. an. 3, 85. M. 9, 131 (= MBh. 13, 2472). न चादद्या कनिष्ठेभ्यो ज्येष्ठः कुर्वति योतकम् 214 (= MBh. 13, 5122). गृह्णते त्रैश्व योतकैः JĀN. 2, 149. न तत्र संविभ्यस्ते स्वकर्मभिः परस्परम् । पदेव यस्य योतकं तदेव तत्र सो ऽमुते MBh. 12, 12090. RĪGĀ-TAR. 6, 103. — Vgl. योतुक.

योतकि m. patron. gaṇa क्रौड्यादि zu P. 4, 1, 80. f. योतक्यौ ebend.

योतव n. = योतव AK. 2, 9, 85. H. 883, v. l.

योतुक n. = योतक TRIK. 3, 3, 38. MBh. 13, 2472 (die ed. Bomb. योतक) = M. 9, 131 (योतक). PĀNĀK. 1, 4, 49.

योयिक (von यूय) adj. zu einer Schaar —, zu einer Heerde gehörig; m. Geführte, Kamerad BHĀG. P. 5, 8, 6.

योध्यै adj. von यूय gaṇa संकाशादि zu P. 4, 2, 80.

योध (von योध) adj. kriegerisch: ज्ञातीनानां योधानां पुत्राः LĀTJ. 8, 5, 1.

योधानय n. N. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 230, b. AIR. Br. 3, 17. PĀNĀK. Br. 7, 5, 12. LĀTJ. 6, 11, 4. 7, 8, 5. आतारानां यो० Ind. St. 3, 204, b. इन्द्रस्य यो० 208, b. — Vgl. मरु० und युद्धानि.

योधिक (von योध) adj. als Bez. einer best. Art zu fechten HARIV. 15980. योधिक die neuere Ausg.

योधिष्ठिर 1) adj. (f. ई) zu Juddhishṭhira in Beziehung stehend, ihm gehörig u. s. w.: बल, सैन्य MBh. 1, 302. 520. 3, 15854. 5, 575. श्री 5, 4715. 15, 469. शोक 4, 569. SĀH. D. 147, 15. RĪGĀ-TAR. 1, 120. 2, 144. — 2) m. patron. MBh. 6, 1732. 7, 3640 (योधिष्ठिराः स्थिताः st. योधिष्ठिरादयः ed. Bomb.). f. ई HARIV. 9196.

योधिष्ठिरि m. patron. von युधिष्ठिर gaṇa बाह्यादि zu P. 4, 1, 96. MBh. 7, 4061.

योधिय (wohl von योध) m. pl. N. pr. eines Kriegerstammes P. 4, 1, 178. 5, 3, 117. Ind. St. 1, 50. MBh. 2, 1870. 7, 768. 6950. HARIV. 1678 (यो० die neuere Ausg.). VARĀH. BHĀ. S. 4, 25. 5, 40. 67. 75. 14, 28. 16, 22. 17, 19. MĀRK. P. 38, 47. Z. f. d. K. d. M. 4, 171. 174. fg. LIA. I, 644. II, 792. sg. ein Fürst der Jaudheja, f. ई P. a. a. O. ein Sohn Juddhishṭhira's heisst Jaudheja MBh. 1, 3828. nach Siddh. K. im ÇKDr. ist योधिय m. = योद्धृ Kämpfer.

योधियक = योधिय VARĀH. BHĀ. S. 9, 11. 11, 59.

1. योन (von योनि) adj. 1) auf Heirath beruhend, durch Heirath entstanden, — verwandt: n. eheliche Verbindung, Heirath, Verwandtschaft durch Heirath: संबन्ध, संबन्धक M. 2, 40. 3, 157. MBh. 1, 4042. Spr. 4923. MBh. 9, 3358. 12, 3144. संवत्सरेण पतति पतितेन मरुचार्न् । यानाध्या- पनाद्योनान् तु यानासनानात् ॥ M. 11, 180. यैनिः यैतिथ्य मैविथ्य शुद्धा- नाम् HARIV. 6997. BUĀG. P. 10, 61, 25. 68, 25. 82, 30. — 2) am Ende eines comp. hervorgegangen aus: अग्नि० neben अग्न्यानि und पर्वतयोनि MBh. 13, 4867.

2. योन m. pl. N. pr. eines Volkes, wohl = यवन und auch daraus

र 1) m. = तीक्ष्ण und दृक् (पावक) H. an. 1, 11. MED. r. 1. love. desire; speed WILSON nach EKĀKSHARAK. — 2) f. a) रा = विधम und दान EKĀKSHARAK. im ÇKDr. = काञ्चन ÇABDAR. ebend. — b) f. रो = गति ÇABDAR. im ÇKDr. — 3) n. = तेजस् Glanz: रं (so ist zu lesen) तेजः सवितुर्गच्छ दलितं यत्तयाधुना । रंदलेति च ते नाम द्वापरास्ते भविष्यति ॥ Verz. d. Oxf. H. 74, a, 25.

रंसु (von रन्, रण्, रंसु Padap.; auf रम् zurückgeführt Nir. 6, 17) adj. erfreulich, ergötzlich; adv.: स चित्रेण चिकिते रंसु भासा RV. 2, 4, 5. = रमणीयेषु ŚiJ. Zur Bildung des Wortes vgl. रंतु und रंतु (von दृक्) brennend RV. 2, 4, 4. 10, 113, 4; vgl. RV. Prāt. 4, 41.

रंसुजिह्व (रंसु + जिह्वा) adj. der eine angenehme Zunge (Stimme) hat (vgl. RV. 5, 26, 1. 6, 16, 2); von Agni: होता क्षिप्रयद्यो रंसुजिह्वः RV. 4, 1, 8. = रमणीयशोभनञ्जालोपेत ŚiJ.

रंक्, रंक्ति (गति) DuĪTUP. 17, 53. Naigh. 2, 14. Nir. 9, 11. कम्पति: सु-रक्षेषु रंक्ति: प्राच्यमध्यमेषु गमिमेव त्वार्या: प्रयुज्जते Pat. in MAHĀBH. S. 62. rinnen machen; med. rinnen, rennen: तमुत्सां स्तुभिर्वद्वधानां अरंक् उधः पर्वतस्य वसिन् RV. 5, 32, 2. स रंक्त उरुगायस्य वृत्तिम् 9, 97, 9. (धारा) रंक्माणा व्यध्वयं वारं वानोव (धावति) 100, 4. 110, 3. अरंक्त पद्माभिः ककुब्धान् 10, 102, 7. act. in der Bed. des med.: न रंक्ताश्चकुञ्ज-रम् BHATT. 14, 98.

— caus. = simpl.: वज्रे अद्रिं रंक्यतः RV. 1, 83, 5. तस्येदर्वतो रंक्-यत्त अशवः 8, 19, 6. 10, 113, 6. वातस्य रंक्तिस्पातस्य योनिः KAUC. 49. रंक्यति (v. l. वंक्यति) sprechen oder leuchten DuĪTUP. 33, 123.

— intens. partic. रारक्षाणं eilend, eilig RV. 1, 134, 1. अश्वसो न रथ्यो रारक्षाणाः 148, 3. तदन्वेदिन्त्रो रारक्षाण आसाम् 10, 139, 4.

रंक् = रंक्स् in वातरंक्.

रंक्स् (von रंक्) UNĀDIS. 4, 213. n. Schnelle, Geschwindigkeit AK. 1, 1, 1, 59. H. 494. HALĀJ. 2, 288. देवगन्धर्ववाक्ताः न क्षीयते च रंक्स् MBH. 1, 6484. नावमारुह्य रंक्सा RĪGĀ-TAN. 3, 84. BṛĀG. P. 5, 14, 29 (nach dem Comm. adj. = शीघ्र). 7, 8, 33. अमङ्गरंक्सा 4, 5, 5. अमङ्क् 19, 27. अति-रभसतरं 5, 17, 9. वज्रं 6, 11, 21. मारुतस्य RAGH. 2, 34. मनसा कार्यसिद्धौ त्वरादिगुणारंक्सा KUMĀRAS. 2, 63. कालं BṛĀG. P. 4, 27, 3. कालेनाव्यक्त-

रंक्सा 1, 4, 16. 5, 23, 2. कालेन गभीरंक्सा 1, 5, 18. तार्क्ष्यमारुतं MBH. 1, 5886. गरुडानिलं 7, 1605. R. 5, 1, 32. मनोमारुतं MBH. 1, 897. 3, 12027. मनो Hariv. 8893. मनसा समरंक्सः KUMĀRAS. 6, 36. so v. a. impetus, Heftigkeit, Feuer: वामुदेवाङ्गनुध्यानपरिवृत्तिरंक्सा । भक्त्या BṛĀG. P. 1, 15, 29. ज्ञानविरागं 4, 22, 26. अन्योऽन्यसंदर्शनर्क्षं 10, 82, 14. so v. a. सूक्ष्म (nach dem Comm.) 4, 24, 28. als Beiw. Çiva's (die personifizierte Geschwindigkeit) MBH. 14, 195. 212. Viṣṇu's Hariv. 14141. — Vgl. अति°, वात°.

रंक्स् am Ende eines adj. comp. = रंक्स्: तुरगैर्मनोमारुतरंक्सैः Hariv. 6198.

रंक्ति (von रंक्) f. 1) das Rinnen, der rinnende Strom: पर्वस्य देववी-रतिं पवित्रं सोमं रंक्त्या RV. 9, 2, 1. 6, 8. 106, 13. पुनानस्य संयतो यत्ति रं-क्त्यः 86, 47. — 2) das Rennen, Jagen, Eile, Flug Nir. 10, 29. विव्यचद-भ्रो रंक्ति न रंक्त्या RV. 10, 96, 4. 93, 3. 178, 3. यास्तै शोचयो रंक्त्यो ज्ञा-तवेदो याभिरापृणासि दिवमत्तरितम् AV. 18, 2, 9. पूक्षो रंक्त्यै VS. 6, 18. ÇAT. Br. 3, 8, 2, 22.

रंक्, रंक्यति (आस्वादने) DuĪTUP. 33, 63. राक्यति मोदकं बालकः Dva-
gād. im ÇKDr. — Vgl. रग्, रघ्, लक्, लग्.

रंक् gaṇa शर्पाण्डकादि zu P. 4, 3, 92. m. the sun gem; crystal; a hard shower WILSON nach ÇABDĀRTHAK.

रंक्सा f. eine Gattung des leichteren Aussatzes (तुद्रकुष्ठ), auch zu den तुद्ररोग gezählt, Suçr. 1, 268, 4. 269, 13. 292, 10. 294, 18. Çikrṅg. Saṁh. 1, 7, 65.

रंक्तर m. der Laut र R. 3, 43, 35. Verz. d. Oxf. H. 99, a, 16.

रंक्ता m. N. pr. eines Mannes RĪGĀ-TAN. 3, 423. 6, 170. 197. 204. 233. 324. °ज्या Bez. einer von ihm errichteten Bildsäule der Çrī 3, 425. An zwei Stellen bei TAQVER रंक्ता gedruckt.

रंक्ता (partic. von रंक्) 1) adj. a) gefärbt AK. 3, 4, 14, 82. 6, 8, 45. H. an. 2, 189. MED. l. 48. धूमं ÇAT. Br. 6, 3, 2, 26. वासम् ĀÇV. GRHJ. 1, 19, 11. ÇĀKṢH. GRHJ. 1, 11. M. 10, 87. 12, 66. लातां KAUC. 76. °कुम्भ 84. °पायस Suapv. Br. 3, 2. तेन रंक्ताम् P. 4, 2, 1. — b) rot AK. 1, 1, 2, 24. H. 1393. 49. H. an. MED. HALĀJ. 4, 48. 2, 282. 3, 58. °कृष्ण ÇĀKṢH. GRHJ. 1, 12. कूयानि धातु-रंक्तानि MBH. 1, 1172. °स्मशुशिरोरंक् 5929. अशोक इव रंक्ताः 5, 7184. कुरु-

वक्ता: R. 3, 79, 36. °मात्स्यानुलेपन 1, 62, 19. 2, 89, 15. Verz. d. B. H. No. 1209. °वस्त्रपरिधान 144, 4. °वासम् adj. M. 8, 256. MĀRK. P. 34, 54. नेत्रे रक्तत्वे R. 3, 82, 34. 55, 11. MBH. 1, 7705. 3, 2966. R. 4, 40, 39. 5, 12, 34. काले रक्तदिवाकरे HARIV. 4462. बालातपरक्तसानु RAGH. 6, 60. VIKR. 136. SUCH. 1, 115, 7. 253, 11. 2, 290, 3. 297, 16. RT. 6, 19. MEGH. 37. SPR. 4925. VARĀH. BṚH. S. 3, 26. 34. 8, 3. 34, 9. BHĀG. P. 3, 13, 28. 28, 21. MĀRK. P. 109, 65. fünf (sieben) Körpertheile müssen roth sein: रक्ता पञ्चमु रक्तेषु MBH. 4, 253. रक्ता च (so die ed. Bomb.) पञ्चमु 5, 8939. सप्तमु रक्तः VARĀH. BṚH. S. 68, 84. नेत्रात्तपदकरतात्वधोराष्ट्रनिष्ठा रक्ता नखाश्च खलु मुखावहानि 87. roth und zugleich zugethan, liebend, verliebt SPR. 231. 2579. 2581. 3650. अरक्त (s. auch bes.) rōthlich KATHĀS. 21, 8. PAÑKĀT. 64, 15. — c) nasalirt RV. PRĪT. 1, 7. 19. 6, 6. 11, 6. 18. 13, 6. 14, 9. 20. 22. 24. — d) lieblich, reizend (von der Stimme, Sprache): रक्तानरपद (वचम्) R. 3, 8, 2. केकया मद्रक्तया SPR. 232. तौ चापि मधुरं रक्तम् — अगायताम् R. 1, 4, 29. सुरक्ता मधुरा वाणी 2, 71, 24. RAGH. 16, 64. Vgl. रक्तकण्ठ fg. — e) aufgeregt, mit Leidenschaft an Etwas oder Jmd hängend, zugethan, liebend, verliebt: = अनुरक्त H. an. MED. न च रक्ते विरावयेत् M. 4, 64. मद° (हंस) SPR. 4683. स्वभाव° von Natur leidenschaftlich BHĀG. P. 4, 3, 15. देवास्तपसि रक्ता हि मुखे रक्ता मकामुरा: । देवा: सत्ये रता: HARIV. 8769. काम° hängend an SPR. 3788. 3803. विरक्ते रक्तवत् BHĀG. P. 7, 14, 5. रक्तविरक्त unter den Boiww. Ćiva's MBH. 12, 10374. पौरज्ञानपदोश्च रक्तान् R. 2, 112, 11. SPR. 2002. 4882 KATHĀS. 11, 16. RĀGĀ-TAR. 3, 3. रक्ततरा हि तस्या: परिजन: DAÇAK. in BENF. CHR. 190, 19. रक्ते विरक्ते मध्यस्थे स्वमिनि SPR. 4224. रक्तेयं मम कामिनी 2531. सा चान्यमिच्छति जनं स ज्ञेनोऽन्यरक्तः 2461, v. l. 1549. 5313. DAÇ. 2, 21. VARĀH. BṚH. S. 78, 2. KATHĀS. 24, 56. जीवलेको यदा सर्वो रक्ते रामगुणैरयम् entzückt von R. GORR. 2, 9, 41. zugethan, verliebt und zugleich roth SPR. 231. 2579. 2581. 3650. — f) = क्रीडार्त an Spielen seine Freude habend DHAR. im ÇKDr. — 2) m. a) Safflor (कुसुम्भ). — b) Barringtonia acutangula RĀGĀN. im ÇKDr. — 3) f. या a) Lack (लाता) RĀGĀN. im ÇKDr. SUCH. 2, 275, 8. 276, 1. — b) Abrus precatorius. — c) Rubia Munjista (मञ्जिष्ठा). — d) = उष्ट्रकाण्ठी RĀGĀN. — e) Bez. einer der sieben Zungen des Feuers H. 1099, Sch. HALĀJ. 1, 68. — 4) n. a) Blut AK. 2, 6, 3, 15. 3, 4, 44, 67. H. 621. H. an. MED. HALĀJ. 3, 10. M. 4, 132. चत्वार (so die neuere Ausg.) च भृशं रक्तम् HARIV. 8898. रञ्जितास्तेजसा त्रायः शरीरस्थेन देहिनाम् । अद्यापन्नाः प्रसन्नेन रक्तमित्यभिधीयते ॥ SUCH. 4, 43, 15. 127, 3. 253, 6. 2, 474, 8. रक्तं सर्वशरीरस्थं जीवस्याधारमुत्तमम् ÇĀRṆG. SĀMḤ. 1, 6, 7. VARĀH. BṚH. S. 3, 25. 10, 20. 12, 6. 30, 27. RĀGĀ-TAR. 5, 325. BHĀG. P. 6, 12, 26. 9, 2, 7. PRAB. 81, 11. PAÑKĀT. 60, 25. — b) Kupfer H. 1039. MED. HĀN. 111. — c) Saffran AK. 2, 6, 3, 26. H. 645. H. an. MED. — d) die Frucht der Flacourtia cataphracta Roxb. H. an. MED. HĀN. 102. — e) Mennig. — f) Zinnober. — g) = पञ्चक n. RĀGĀN. im ÇKDr. — Vgl. जीव°, नाग°, पीत°, पुष्प°, पूष°, श्वेत°.

रक्तक (von रक्त) 1) adj. roth VARĀH. BṚH. S. 8, 46. — b) mit Leidenschaft an Etwas oder Jmd hängend MED. k. 144. — c) angenehm unterhaltend (विनोदिन्) ÇABDAR. im ÇKDr. — d) blutig: मेरु ÇĀRṆG. SĀMḤ. 1, 7, 48. — 2) m. a) ein rothes Kleid MED. — b) Bez. verschiedener roth blühender Pflanzen: Pentapetes phoenicea AK. 2, 4, 3, 53. MED. Kugel-

amaranth MED. = रक्तशिषु und रक्तैरपु RĀGĀN. im ÇKDr.

रक्तकडु m. Panicum italicum NIGH. PR.

रक्तकण्ठ m. eine Species von Celastrus NIGH. PR.

रक्तकण्ठ adj. (f. ई) eine reizende Stimme habend: °खग BHĀG. P. 4, 6, 29. कृत्तवधः 10, 33, 9. m. = केकिल (Comm.) 4, 6, 12.

रक्तकण्ठिन् adj. dass.: गायका: MBH. 7, 2913. R. 7, 37, 3.

रक्तकदम्ब m. roth blühender Kadamba VIKR. 124.

रक्तकदली f. eine Species von Musa NIGH. PR.

रक्तकन्द m. 1) Koralle H. 1066. — 2) Bez. zweier Knollengewächse:

रक्तालु und राजपलापु RĀGĀN. im ÇKDr.

रक्तकन्दल m. Koralle TRIK. 2, 9, 30.

रक्तकमल n. eine rothe Lotusblüthe RĀGĀN. im ÇKDr.

रक्तकम्बल n. dass. PĀDMOTTARAKH. 13 im ÇKDr.

रक्तकर्वीर m. roth blühender Oleander, Nerium odorum rubro-simplex RĀGĀN. in NIGH. PR. °क ÇKDr. nach derselben Aut.

रक्तकाञ्चन m. Bauhinia variegata RATNAM. 157.

रक्तकाण्ठा f. eine roth blühende Punarnava RĀGĀN. im ÇKDr.

रक्तकाष्ठ n. Caesalpina Sappan LIN. RĀGĀN. im ÇKDr.

रक्तकुमुद n. die Blüthe der Nymphaea rubra ĠAṬĀDH. im ÇKDr.

रक्तकमिञ्जा f. Lack NIGH. PR.

रक्तकेशर m. 1) Rottleria tinctoria Roxb. RATNAM. im ÇKDr. — 2) der Korallenbaum RĀGĀN. im ÇKDr.

रक्तकैरव n. die Blüthe der Nymphaea rubra RATNAM. 150.

रक्तकोकनद n. eine rothe Lotusblüthe ĠAṬĀDH. im ÇKDr.

रक्तखदिर m. roth blühender Khadira RĀGĀN. im ÇKDr.

रक्तखाडव m. eine ausländische Dattelfart NIGH. PR.

रक्तगन्धक n. Myrrhe RĀGĀN. im ÇKDr.

रक्तगर्भा f. Lawsonia alba, die Hennapflanze NIGH. PR.

रक्तगुल्म m. eine best. Form der Gulma genannten Krankheit ĠĀRUPA-P. 196 im ÇKDr. °गुल्मिनी adj. f. daran leidend SUCH. 2, 452, 8.

रक्तगैरिक n. eine Art Ocker (सुवर्णगैरिक) NIGH. PR.

रक्तयन्त्रि m. eine Mimosenart NIGH. PR.

रक्तय्रीव m. 1) eine Taubenart NIGH. PR. — 2) ein Rākshasa H. c. 37.

रक्तघ्न 1) adj. dem Blut entgegenwirkend. — 2) m. Andersonia Rohitaka Roxb. ĠAṬĀDH. im ÇKDr. — 3) f. ई eine Art Dūrvā-Gras ÇABDAR. im ÇKDr.

रक्तचन्दन n. rother Sandel und Caesalpina Sappan AK. 2, 6, 3, 33. 9, 111. H. 642. RATNAM. 142. JĀGĀN. 1, 296. R. 2, 33, 9. 91, 56. 5, 3, 29. 6, 82, 61. SUCH. 2, 420, 13. 433, 15. MĀKḤ. 157, 18.

रक्तचित्रक m. ein best. Strauch, = कालमूल RĀGĀN. im ÇKDr.

रक्तचिलिका f. eine Art Chenopodium (Spinat) NIGH. PR.

रक्तचूर्ण n. Mennig HĀN. 44.

रक्तच्छर्दि f. Blutspeten ÇĀRṆG. SĀMḤ. 3, 3, 22.

रक्तत्र (रक्त + 1. ङ) adj. aus dem Blute stammend WISN. 197. SUCH. 1, 281, 20.

रक्तत्रनुक m. eine Art Schnecke (भूनाग) RĀGĀN. im ÇKDr.

रक्तनिष्ठा 1) adj. rothzüngig. — 2) m. Löwe H. c. 183. ÇABDAR. im ÇKDr.

रक्ततर (von रक्त) n. = रक्तगैरिक NIGH. PR.

रक्ता (von रक्त) f. 1) *Röthe* MBH. 3, 11247. — 2) *die Natur des Bluts*: (रसः) रञ्जितः पाचितस्तत्र पित्तेनापाति रक्ताताम् ÇĀṅḡ. Sāṃh. 1, 6, 6. — Vgl. घृति° unter घृतिरक्त.

रक्तपुण्ड m. *Papagei* H. 1338.

रक्तपुण्डक m. *eine Art Schnecke* (भूनाग) RĀḠAN. im ÇKDr.

रक्तपुष्पा f. *eine best. Grasart* (गोमूत्रिका) RĀḠAN. im ÇKDr.

रक्तपेशम् n. *Fleisch* H. 622.

रक्तप्रिवृत् f. *eine roth blühende Trivrt* RĀḠAN. im ÇKDr.

रक्तव (von रक्त) n. *Röthe*: कमलानाम् Spr. 2878.

रक्तदन्तिका f. *die Rothzähnlige*, Bein. der Durgā MĀRK. P. 91, 40. °दन्ती WILSON nach ÇABDĀRTHAK.

रक्तदला f. N. zweier Pflanzen: चिचिलिका und नलिका RĀḠAN. im ÇKDr.

रक्तदूषण adj. *dem Blut entgegenwirkend* Suçr. 1, 177, 5.

रक्तदम् m. *Taube* (rothhängig) ÇABDĀRTHAK. bei WILSON.

रक्तधातु m. 1) *Röthel*, rubrica TRIK. 2, 3, 6. — 2) *Kupfer* RĀḠAN. im ÇKDr.

रक्तनयन 1) adj. *rothhängig*. — 2) m. *Perdix rufa* ÇABDĀRTHAK. bei WILSON.

रक्तनाडी f. *eine vom Blut herrührende Zahnfistel* ÇĀṅḡ. Sāṃh. 1, 7, 76.

रक्तनाल 1) = *जीवन्ती*. — 2) *eine Lotusart* NIGH. PR.

रक्तनासिक m. *Eule* (einen rothen Schnabel habend) ÇABDAR. im ÇKDr.

रक्तनेत्र adj. *rothhängig* Suçr. 1, 120, 4. PĀṆĀT. 83, 3. Davon nom. abstr. ता° f. Suçr. 1, 366, 1. °त्र n. ÇĀṅḡ. Sāṃh. 1, 7, 73.

रक्तप 1) adj. *Blut trinkend*. — 2) m. *ein Rākshasa* H. an. 3, 445. MED. p. 22. — 2) f. छा a) *Blutegel* AK. 1, 2, 22. H. an. MED. — b) *eine Dākinī* MED.

रक्तपक्ष m. Bein. Garuda's (rothe Flügel habend) ÇABDĀRTHAK. bei WILSON.

रक्तपट adj. *ein rothes Gewand tragend*; m. *eine Art Bettler* (= सौख्यभिक्षु Comm.) VARĀH. in Ind. St. 2, 287. **रक्तपटोक्त** in einen solchen Bettler verwandelt Spr. 3305, v. 1.

रक्तपत्रा Boerhavia erecta rosea NIGH. PR.

रक्तपत्राङ्ग n. *eine Art rothen Sandels* RATNAM. 143.

रक्तपत्रिका f. N. zweier Pflanzen: नाकुली und रक्तपुनर्नवा RĀḠAN. im ÇKDr.

रक्तपदी f. *eine best. Pflanze* ĠĀṬĀDH. im ÇKDr.

रक्तपद्म n. *eine rothe Lotusblüthe* VARĀH. BṚH. S. 46, 87.

रक्तपर्णा = *रक्तपुनर्नवा* NIGH. PR.

रक्तपल्लव m. *Jonesia Asoca* Roxb. RĀḠAN. im ÇKDr.

रक्तपाकी f. *die Eierpflanze* (वृक्षती) RATNAM. 12.

रक्तपाता f. *Blutegel* ÇABDAR. im ÇKDr. — Vgl. रक्तपा unter रक्तप.

रक्तपाद 1) adj. *rothfüßig*; m. *ein Vogel mit rothen Füßen* MBH. 5, 4858. JĀṬAN. 1, 175. R. 7, 6, 57. *Papagei* H. 1338, v. 1. — 2) m. *Elephant* und *Wagen* (स्पन्दन) H. an. 4, 140. — 3) f. ई *Mimosa pudica* RĀḠAN. im ÇKDr.

रक्तपायिन् 1) adj. *Blut trinkend*. — 2) m. *Wanze* RĀḠAN. bei WILSON. — 3) f. °नी *Blutegel* RĀḠAN. bei WILSON und im ÇKDr.

रक्तपारद n. *Zinnober* TRIK. 2, 9, 35. HĀR. 188. m. ĠĀṬĀDH. im ÇKDr.

रक्तपिटिका f. *eine rothe oder Blutbeule* ÇĀṅḡ. Sāṃh. 1, 7, 63.

रक्तपिण्ड m. *Hibiscus rosa sinensis* TRIK. 2, 4, 25. n. *die Blüthe* ÇABDAR. im ÇKDr. Nach WILSON noch: a spontaneous discharge of blood from the nose and mouth; a red pimple or boll; a climbing plant (Ven. VI. Theil.

tilago madraspatana).

रक्तपिण्डक m. = *रक्तालु* RĀḠAN. im ÇKDr.

रक्तपित n. *Blutsturz* (einer Störung des Bluts durch die Galle zugeschrieben) WISE 272. Suçr. 2, 470, 4. ÇĀṅḡ. Sāṃh. 1, 7, 13. उर्ध्व Suçr. 1, 173, 4. 2, 369, 17. 437, 3. °कर 1, 192, 10. Verz. d. B. H. No. 955. 967. 973. 977. 996. Verz. d. Oxf. H. 306, b, 19. 312, b, 17. 316, a, 7 v. u. 357, a, 25 v. u. °काम 305, b, 23.

रक्तपित्का (रक्तपित + का) f. *eine Art Dūrvā-Gras* ÇABDĀK. im ÇKDr. — Vgl. रक्तघ्नी unter रक्तघ्न.

रक्तपित्तिन् (von रक्तपित्ति) adj. *zum Blutsturz geneigt, daran leidend* Suçr. 1, 34, 20. **रक्तपित्ती** पित्रेव्यश्च शोणितं स विनश्यति 111, 8. 121, 14. 2, 140, 6.

रक्तपुच्छ adj. (f. °पुच्छिका) *rothschwänzig*; f. *eine Art Eidechse* H. 1299.

रक्तपुनर्नवा f. *eine roth blühende Punarnavā* RĀḠAN. im ÇKDr.

1. **रक्तपुष्प** n. *eine rothe Blume* VRT. in L.A. (III) 10, 20.

2. **रक्तपुष्प** 1) adj. *rothe Blüten habend* VARĀH. BṚH. S. 15, 14. — 2) m. N. verschiedener Pflanzen: Bauhinia variegata purpurascens RATNAM. 137. = *करवीर* ĠĀṬĀDH. im ÇKDr. = *रौक्षित* ÇABDAM. ebend. = *दाडिम* und *वक्र* RATNAM. ebend. = *बन्धूक* und *पुनाग* RĀḠAN. ebend. — 3) f. छा *Bombax heptaphyllum* ĠĀṬĀDH. im ÇKDr. — 4) f. ई N. verschiedener Pflanzen: Grisea tomentosa RATNAM. 164. = *पाटलि* ĠĀṬĀDH. im ÇKDr. = *जवा*, *आवर्तकी*, *नागदमनो*, *कण्णी* und *उष्णकाण्डी* RĀḠAN. ebend.

रक्तपुष्पक 1) m. N. verschiedener Pflanzen: = *पलाश* und *रौक्षितक* ĠĀṬĀDH. im ÇKDr. = *पर्यट* und *शात्मलि* RĀḠAN. ebend. — 2) f. °पुष्पिका *Mimosa pudica* ÇABDĀK. im ÇKDr. = *रक्तपुनर्नवा* und *भूपाटलि* RĀḠAN. im ÇKDr.

रक्तपू N. einer Hölle Verz. d. Oxf. H. 16, b, 25.

रक्तपूरक n. *die getrocknete Schale der Mangostane* RĀḠAN. im ÇKDr.

रक्तपैत adj. von रक्तपित: विधान Suçr. 2, 474, 8.

रक्तपैतिक adj. desgl.: रोग Suçr. 1, 179, 8.

रक्तप्रद m. *Mutterblutfluss* ÇĀṅḡ. Sāṃh. 1, 7, 101.

रक्तप्रसव m. N. zweier Pflanzen: *रक्तकरवीर* und *रक्ताक्षान* RĀḠAN. im ÇKDr.

रक्तपाल 1) adj. *rothe Früchte habend* VARĀH. BṚH. S. 15, 14. — 2) m. *der indische Feigenbaum* ĠĀṬĀDH. im ÇKDr. — 3) f. छा *Momordica monadelphæ* Roxb. AK. 2, 4, 3, 4. H. 1183. = *स्वर्णवल्ली* RĀḠAN. im ÇKDr.

रक्तफेन m. *Lunge* H. 603.

रक्तचिन्ट m. 1) a red spot forming a flaw in a gem WILSON nach ÇABDĀRTHAK. — 2) *Blutstropfen* MĀRK. P. 88, 40, 53.

रक्तवीज m. 1) *Granatbaum* RĀḠAN. im ÇKDr. — 2) N. pr. eines Asura MĀRK. P. 88, 39. fgg.

रक्तवीजका f. *eine best. Pflanze*, = *तरदी* RĀḠAN. im ÇKDr.

रक्तभ n. *Fleisch* H. 622.

रक्तभाव adj. (f. छा) *verliebt* HARIV. 8394.

रक्तमञ्जर m. *Barringtonia acutangula* TRIK. 2, 4, 17.

रक्तमण्डल 1) adj. *eine rothe Scheibe habend* (vom Monde) und zugleich *ergebene Unterthanen habend* Spr. 3630. — 2) m. *eine rothge-*

ringelte —, rothgefleckte Schlangenart Suçr. 2, 265, 11. — 3) f. या ein best. giftiges Thier Suçr. 2, 289, 21. — 4) n. eine rothe Lotusblüthe Çabdârthak. bei Wilson.

रक्तमण्डलता f. durch das Blut hervorgebrachte Erscheinung rother Flecken am Körper Çânṅg. Saṃh. 1, 7, 73.

रक्तमत adj. bluttrunken, vom Blutegel Vāṇu. 26, 39, 45.

रक्तमत्स्य m. ein best. rother Fisch Rāṅ. im ÇKDr.

रक्तमस्तक 1) adj. rothköpfig. — 2) eine Reiherart, *Ardea sibirica* H. c. 193.

रक्तमात्री f. eine best. Frauenkrankheit; s. u. वाधक 2).

रक्तमुख adj. eine rothe Schnauze habend; m. N. pr. eines Affen Pañ-kāt. 203, 6.

रक्तमूत्रता (von रक्त + मूत्र) f. Blutharnen Çânṅg. Saṃh. 1, 7, 73.

रक्तमूलक m. eine Art Senf (देवसर्षप) Rāṅ. im ÇKDr.

रक्तमूला f. *Mimosa pudica* Rāṅ. im ÇKDr.

रक्तमेक्ष m. Blutharnen Çânṅg. Saṃh. 1, 7, 43. — Vgl. शोणितमेक्ष.

रक्तमोक्षण s. u. मोक्षण 2) d).

रक्तमण्डि f. *Rubia Munjista* (मञ्जिष्ठा) Roxb. Ġaṭāḍh. im ÇKDr. °का f. dass. Ratnam. 28. Rāṅ. im ÇKDr.

रक्तपावनाल m. = तुवरपावनाल Rāṅ. im ÇKDr.

रक्तर (von रञ्, रञ्ज्) nom. ag. Färber H. a n. 2, 281. Mēd. n. 115 (wo रक्तरि का° zu lesen ist). Die richtige Form wäre रङ्गर.

रक्तरात्रि 1) m. ein best. giftiges Insect Suçr. 2, 287, 16. °रात्री f. dass. 258, 4. 289, 21. — 2) eine best. Augenkrankheit Suçr. 2, 357, 6. — 3) °रात्री f. = घ्राकाळीव *Lepidium sativum*, Kresse Nigh. Pa.

रक्तेणु m. 1) Mennig. — 2) eine Knospe der *Butea frondosa* H. a n. 4, 86. Mēd. n. 106. — 3) *Rottleria tinctoria* Roxb. Rāṅ. im ÇKDr. — 4) a sort of cloth. — 5) an angry man Wilson nach Çabdârthak.

रक्तेणुका f. eine Knospe der *Butea frondosa* Çabdām. im ÇKDr.

रक्तेवतक n. ein best. Fruchtbaum, = मरुपरिवत Rāṅ. im ÇKDr.

रक्तलघुन m. Knoblauch Rāṅ. im ÇKDr.

रक्तला f. = काकतुण्डी Rāṅ. im ÇKDr.

रक्तलोचन 1) adj. rothhängig. — 2) m. Taube H. 1339.

रक्तवटी f. Blattern Trik. 2, 6, 15.

रक्तवर्टी f. dass. Ġaṭāḍh. im ÇKDr.

रक्तवर्ग m. 1) Lack. — 2) N. verschiedener Pflanzen: Granatbaum; *Butea frondosa*; *Pentapetes phoenicea*; zwei Arten Gelbwurz (निशादय); *Rubia Munjista* (मञ्जिष्ठा) Roxb.; Safflor Rāṅ. im ÇKDr.

1. रक्तवर्णी m. die rothe Farbe oder die Farbe des Blutes Verz. d. Oxf. H. 98, a, 6.

2. रक्तवर्णी 1) adj. rothfarbig Suçr. 1, 190, 7. °मणि Amṛtan. Up. in Ind. St. 9, 87. — 2) m. Coccinelle (इन्द्रगोप) Rāṅ. im ÇKDr. — 3) n. Gold H. c. 162.

रक्तवर्धन 1) adj. Blut vermehrend. — 2) m. *Solanum Melongena* Çabdā. im ÇKDr.

रक्तवर्षाम् f. = रक्तपुनर्वा Rāṅ. im ÇKDr.

रक्तवसन adj. roth gekleidet; m. ein Brahman im 4ten Stadium als frommer Bettler H. 809.

रक्तवात m. eine best. Krankheit Ġarūpa-P. 193 im ÇKDr.

रक्तावलु m. Mennig Trik. 2, 9, 38. Hār. 44. f. या dass. Çabdām. im ÇKDr.

रक्तवासिन् adj. in ein rothes Gewand gehüllt R. 2, 69, 16.

रक्तविद्रधि m. Blutgeschwür Suçr. 1, 280, 14. 281, 18. 2, 124, 17.

रक्तवृत्त m. ein best. Baum Suçr. 1, 223, 12.

रक्तवृत्ता f. *Nyctanthes arbor tristis* Çabdā. im ÇKDr.

रक्तशालि m. rother Reis, *Oryza sativa* H. 1169. Halāj. 2, 425. Suçr. 1, 73, 4. Varāḥ. Bṛh. S. 29, 2.

रक्तशासन n. Mennig Hār. 175.

रक्तशिपु m. roth blühender Cigru Rāṅ. im ÇKDr.

रक्तशीर्षक m. 1) eine Reiherart Nigh. Pa.; vgl. रक्तमस्तक. — 2) *Pinus longifolia* (oder ihr Harz) Ratnam. 41.

रक्तश्रुता (von रक्त + श्रुत) f. blutige Beschaffenheit des Samens Suçr. 1, 366, 8.

रक्तशृङ्गिक n. Gift Rāṅ. im ÇKDr.

रक्तश्याम adj. dunkelroth H. 1398. Halāj. 4, 52. Varāḥ. in Ind. St. 2, 286.

रक्ताष्टीवनता f. Blutspeien Çânṅg. Saṃh. 1, 7, 63.

रक्तष्टोवी f. dass. Verz. d. Oxf. H. 319, a, 7. b, No. 758.

रक्तसंकोच m. Safflor Çabdârthak. bei Wilson.

रक्तसंकोचक n. eine rothe Lotusblüthe Çabdârthak. bei Wilson.

रक्तसंज्ञ (रक्त + संज्ञा) n. Saffran Trik. 2, 6, 35.

रक्तसंदंशिका f. Blutegel Rāṅ. in Nigh. Pa.

रक्तसंध्यक n. die Blüthe der *Nymphaea rubra* AK. 1, 2, 35. H. 1164.

रक्तमेरोरुक् n. eine rothe Lotusblüthe AK. 1, 2, 3, 40. H. 1162.

रक्तसर्षप m. *Sinapis ramosa* Roxb. Rāṅ. im ÇKDr.

रक्तसर्का f. rother Kugelamuranth Rāṅ. im ÇKDr.

रक्तसार 1) adj. bei dem das Blut vorwaltet, von sanguinischem Temperament Varāḥ. Bṛh. S. 68, 97. — 2) m. eine best. Pflanze Suçr. 2, 69, 21. = धन्वेतस und रक्तखदिर Rāṅ. im ÇKDr. — 3) n. rother Sandel und *Caesalpina Suppan* Lin. Rāṅ. im ÇKDr.

रक्तसूर्याय (von रक्त + सूर्य), °पते eine rothe Sonne darstellen, ihr gleichen Hariv. 4749.

रक्तसौगन्ध्यक n. eine rothe Lotusblüthe (रक्तकङ्कार) Ġaṭāḍh. im ÇKDr.

1. रक्तस्राव m. Fliesen von Blut Varāḥ. Bṛh. S. 87, 35.

2. रक्तस्राव m. eine Art Sauerampfer Ġaṭāḍh. im ÇKDr.

रक्तसंज्ञा f. Bez. einer Rāṅi Wilson und ÇKDr. angeblich nach Halāj.

रक्ताकार (रक्त + आकार) m. Koralle Rāṅ. im ÇKDr.

रक्ताक्त (रक्त + आक्त) n. rother Sandel oder *Caesalpina Suppan* Ġaṭāḍh. im ÇKDr.

रक्तान (रक्त + अन्त) 1) adj. rothhängig H. a n. 3, 741. R. 2, 77, 26. 88, 14. 3, 55, 4. 5, 45, 5. Verz. d. Oxf. H. 10, b, N. 6. Buṅg. P. 4, 14, 44. Çuk. in LA. (III) 34, 17. = क्रूर furchtbar, Grausen erregend H. a n. Mēd. sh. 44. — 2) m. a) Büffel H. 1283. H. a n. Mēd. Hār. 80. Halāj. 2, 72. — b) *Perdix rufa*. — c) Taube H. a n. Mēd. — d) der indische Kranich Rāṅ. im ÇKDr. — e) N. pr. eines Zauberers Burn. Intr. 172. Schierfner, Lobensb. 260 (30). — f) N. pr. eines Ministers eines Eulenkönigs Kathās. 62, 102. Pañkāt. 173, 20. — 3) n. N. des 58ten Jahres im 60jährigen Jupitercyclus Varāḥ. Bṛh. S. 8, 51.

रक्ताति m. = रक्तात 3) Verz. d. Oxf. H. 332, a, 7. रक्तातिन् AUFRECHT.

रक्ताङ्क (रक्त + अङ्क) m. Koralle H. 1066.

रक्ताङ्ग (रक्त + 3. अङ्ग) 1) m. a) ein best. Vogel R. 4, 50, 13. — b) Wanze RĪĀN. im ÇKDr. — c) eine best. Pflanze, = काम्पिष्ठ, कम्पिष्ठ AK. 2, 4, 5, 12. MED. g. 45. fg. RATNAM. 163. — d) der Planet Mars TRIK. 3, 3, 68. H. a. n. 3, 130. MED. Ind. St. 2, 261. — e) Sonnen- oder Mondscheibe (मण्डल) ÇABDAR. im ÇKDr. — f) N. pr. eines Schlangendemons MBH. 1, 2159. — 2) f. a) eine best. Pflanze, = जीवन्ती MED. (ohne Angabe der Form). रक्ताङ्गी H. a. n. रक्ताङ्गी WILSON und ÇKDr. रक्ताङ्गी *Rubia Munjista* (मञ्जिष्ठा) Roxb. BHĀVAPR. im ÇKDr. — b) ई Koralle H. 1066, v. 1. — 3) n. a) Koralle H. a. n. MED. — b) Safran MED. — c) eine best. Pflanze, = कम्पिष्ठ H. a. n.

रक्तातिसार (रक्त + सार) m. blutiger Durchfall ÇĀRṅG. SĀMḤ. 2, 1, 9. Verz. d. B. H. No. 949. रक्तातीसार WILSON.

रक्ताधरा (रक्त + अधरा) f. eine Kinnari (nach WILSON) DAÇAK. 171, 13.

रक्ताधार (रक्त Blut + आधार) m. die Haut RĪĀN. im ÇKDr.

रक्ताधिमन्थ (रक्त + मन्थ) m. inflammation of the eyes, ophthalmia with sponginess of the vessels so as to discharge blood on being touched WILSON; vgl. SUÇR. 2, 314, 2. fgg.

रक्तापक् (रक्त + पक्) n. Myrrhe RĪĀN. im ÇKDr.

रक्तापामार्ग (रक्त + मार्ग) m. roth blühender Apāmārga RĪĀN. im ÇKDr.

रक्ताभ (रक्त + आभ) adj. ein rötliches Aussehen habend R. 2, 60, 18.

रक्ताभिष्यन्द (रक्त + अभिष्यन्द) m. von Blut herührende Ophthalmie SUÇR. 2, 326, 15.

रक्तामिषाद् (रक्त + आमिष + अद्) adj. Blut und Fleisch essend: अस्त्र R. 4, 29, 17.

1. रक्ताम्बर (रक्त + अम्बर) n. ein rothes Gewand: ०धर MBH. 2, 221. R. 3, 55, 3. 13.

2. रक्ताम्बर (wie eben) adj. in ein rothes Gewand gehüllt; f. आ N. pr. einer Göttin Verz. d. Oxf. H. 19, a, 8. रक्ताम्बरत्वं n. das Tragen eines rothen Gewandes (bei den buddh. Mönchen) SARVADARÇANAS. 24, 16.

रक्ताम्बुरुह n. eine rothe Lotusblüthe R. 7, 8, 9.

रक्ताम्र (रक्त + आम्र) m. eine best. Pflanze, = कोशाग्र RĪĀN. im ÇKDr.

रक्तारुण (रक्त + अरुण) adj. (f. आ) blutroth KATHĀS. 21, 14.

रक्तार्वुद् (रक्त + अर्वुद्) m. Blutgeschwulst MALAMĀSAT. im ÇKDr. — Vgl. शेपितार्वुद् unter अर्वुद् 4).

रक्तार्मन् (रक्त + अर्मन्) n. eine best. Augenkrankheit MĀDHAVAKARA im ÇKDr.; vgl. लोकितार्मन् unter अर्मन्.

रक्तार्मस् (रक्त + अर्मस्) n. eine Form der Hämorrhoiden BHĀVAPR. im ÇKDr.

रक्तालु (रक्त + आलु) m. *Dioscorea purpurea* RĪĀN. im ÇKDr. ०क् m. dass. SUÇR. 4, 225, 3.

रक्ताशय (रक्त + आशय) m. viscus in which the blood is contained or secreted, viz. the heart, the liver, and the spleen WILSON.

रक्ताशोका m. roth blühender Açoka MEGH. 76. Spr. 2580. VARĀH. BHṆ. S. 29, 2. 43, 42. KATHĀS. 71, 248.

रक्ति (von रञ्ज्) f. 1) Reiz, Lieblichkeit; s. रक्तिमत्. — 2) das Hängen an, Zugethansein ÇABDĀRTHAK. bei WILSON. राजादिषु Schol. zu ÇĀRṅP. 50. — 3) = रक्तिका COLEBR. Alg. 2.

रक्तिका (von रक्ति oder रक्त) f. *Abrus precatorius* RATNAM. 33. das Korn als Gewicht = $\frac{1}{6}$, $\frac{1}{7}$ oder $\frac{2}{15}$ Māshaka ÇĀRṅG. SĀMḤ. 1, 1, 15. 6, 11. COLEBR. Alg. 2. das wirkliche Gewicht desselben wird nach Durchschnitten auf 1,6 bis 1,8 Gran Troy-Gewicht bestimmt, J. As. S. Lond. N. S. 2, 153. Schol. zu KĀTJ. ÇR. 4, 4, 28. 15, 6, 30. 20, 1, 6. PRĀJACĪTEND. 7, a, 4. BUNN. Intr. 597. WEBER, KRISHNĀG. 307.

रक्तिमन् (von रक्त) m. Rölhe KUALAJ. 117, b, 5. 138, b, 2. Schol. zu NAIŠH. 22, 52. SARVADARÇANAS. 25, 12.

रक्तिमत् (von रक्ति) adj. reizend, lieblich: गीत KATHĀS. 86, 7.

रक्तेतु (रक्त + इतु) m. rothes Zuckerrohr RĪĀN. im ÇKDr.

रक्तेरपु (रक्त + ए) m. rother Ricinus BHĀVAPR. und RĪĀN. im ÇKDr.

रक्तेर्यारु (रक्त + ए) m. eine Gurrenart, = इन्द्रवारुणी RĪĀN. im ÇKDr.

रक्तात्त्रिष्ठा (रक्त + उ) m. eine best. Augenkrankheit ÇĀRṅG. SĀMḤ. 4, 7, 87.

रक्तात्पल (रक्त + उ) 1) m. *Bombax heptaphyllum* RĪĀN. im ÇKDr. — 2) n. die Blüthe der *Nymphaea rubra* AK. 1, 2, 3, 41. TRIK. 4, 2, 33. H. 1163. RATNAM. 150. R. 4, 44, 89. VARĀH. BHṆ. S. 29, 9. रक्तात्पलम् adj. die Farbe der *Nymphaea rubra* habend ÇĀRṅG. im ÇKDr.

रक्तापल (रक्त + उ) n. Rölhel, rubrica HĀR. 155.

1. रन्, रन्ति (पालने) DHĀTUP. 17, 6. ररन्, रन्तिपत्, अरन्तीत्, अरन्तीत् (in der späteren Sprache), रन्तिप्यति; in der älteren Sprache, desgleichen in der späteren, aber hier nur aus metrischen Rücksichten, auch med.; partic. रन्तिर्ते; bewachen, bewahren, beschützen, hüten, behüten, in Acht nehmen, erhalten, erretten, servare: स नो रन्तिषदुरितात् RV. 7, 12, 2. 15, 3. 13. नाकं रन्तिषे शुभिरुक्तुभिर्हितम् 1, 34, 8. 41, 1. व्रता रन्तिषे धृमताः सेकैभिः 62, 10. धृमत्तम् 96, 6. धृमस्यम् 2, 27, 4. भुवः नानि 1, 160, 2. ये सुगोपा रन्तिषे 2, 23, 5. शतं मा पुरं ध्यायसीररन्तम् 4, 27, 1. AV. 11, 5, 8. 12, 1, 18. ÇAT. Br. 2, 1, 2, 15. अथम् 13, 7, 3. सोमम् KĀTJ. ÇR. 8, 9, 25. मातेव पुत्राव्रतस्व PRAÇNOP. 2, 13. तेन तेन (शरीरेण) स रद्यते ÇYRĀÇY. Up. 5, 10. त्वया राज्ञ्युयिता रन्तमाणाः entweder passivisch oder Fehler für रद्यमाणाः AV. 18, 4, 70. — (राज्ञा) रन्ता प्रजाः M. 7, 36. 8, 307. 10, 118. fg. 11, 23. Spr. 1830. 3204. 4926. VARĀH. BHṆ. S. 27, 8. प्रजा रन्तस्व R. 7, 59, 4, 13. भार्यायां रद्यमाणायां प्रजा भवति रन्तिता । प्रजायां रद्यमाणायामात्मा भवति रन्तिः ॥ MBH. 3, 529. रुद्रा अश्विनौ समरुद्रौ । रन्तु त्वम् 2356. 1, 6153. 3, 2519. 2711. मा रन्तीः 10562. अरन्तीः सर्वदास्मान् BHATT. 3, 13. 9, 79. 15, 87. MBH. 3, 11814. 5, 5431. 7230. 7234. R. 1, 32, 6. 2, 51, 6. 8, 86, 7 (94, 8 GORR.). 112, 27. R. GORR. 2, 30, 33. 3, 31, 37. यो रन्तिप्यति वध्यं त्वं रद्यं रन्ति च द्विजम् ÇĀK. 155. RAGH. 2, 50. तं रन्ति पुण्यानि पुराकृतानि Spr. 2720. यथा शक्तिमती पतिम् । ररन्त प्रज्ञया पूर्वमम् रन्ताम्यहं तथा KATHĀS. 13, 163. रन्ताम्यहं शरीरं ते तत्सुखं स्वपिक् 18, 115. 62, 82. BHĀG. P. 1, 16, 22. 18, 43. 10, 73, 21. राजा निशि रन्तन्विर्नयौ Wache haltend KATHĀS. 88, 14. रन्ति दानवान् MBH. 1, 3196. 6309. 3, 10570. 11816. 4, 1292. 5, 7068. 7256. 7484. HARIV. 10011. R. 1, 61, 18. 5, 36, 18. KATHĀS. 26, 145. MĀRK. P. 82, 20. रन्तेकन्यां पिता विव्रो पतिः पुत्रास्तु वार्द्धके । अभावे ज्ञातयस्तेषां न स्वातन्त्र्यं क्वचित्स्त्रियाः ॥ Spr. 4928. 1774. 4183. M. 9, 6. 9. MBH. 13, 2221 (wo रद्यते mit der ed. Bomb. zu lesen ist). पश्यन् das Vieh hüten M. 9, 328. MBH. 1, 698 (med.). 699. 718. R. GORR. 2, 32, 41. चौरादिभ्यः प्रजा नृपः रन्तन् BHĀG. P. 4, 14, 17. Spr. 4043. MBH. 4, 2104. R. 1, 48, 21. VRT. in LA. (III) 10, 2. रन्

लोकांश्च देवांश्च शक्रं च मरुतो भयात् MBh. 3, 8762. BHATT. 3, 16. कित्त्व-
पात् R. 2, 106, 28 (113, 22 GORR.). विघ्नतः RAGH. 11, 24. व्यसनतः BHAG.
P. 1, 13, 32. सर्वतो रन्ते यो माम् HARIV. 7115. BHAG. P. 8, 22, 35. पर-
व्यान्मनो रन् परदारात् HARIV. 14087. एवमात्मा बन्धेश्च रन्त्यते MANK. P.
93, 17. वसुधाम्, तित्तिम्, क्षमाम् *das Land —, das Reich beschützen* so v.
a. *regieren* MBh. 3, 2238. RĀGA-TAR. 1, 99, 192. 3, 97. 6, 190. राष्ट्रम् Spr.
4803. ज्ञास्यसि कियद्बुद्धो मे रन्तीति ÇĀK. 13. मृजति, रन्ति, संरन्ति
Nga. TĀP. Up. in Ind. St. 9, 98. रन्ती जीवितं पितुः MBh. 1, 6186. R. 6,
3, 1. रन्स्व जीवितम् 10, 69. अयि पुत्रकलत्रैर्या प्राणावनेत पण्डितः Spr.
149, 1319. कारभ्यामितिणी रन्न् RĀGA-TAR. 3, 408. नागानां चापि यज्ञो
ऽयं रन्त्यते हि मरुर्षिभिः R. GORR. 1, 41, 12. BHATT. 2, 27. आपदर्थं धनं
रन्तेत् Spr. 333. लब्धं रन्तेदेवताया 234. 233. राज्यम् R. 2, 23, 29. 31, 20
(mod.). 73, 12. 112, 11. यथोद्धरति निर्दिता कर्तुं धान्यं च रन्ति Spr. 4803.
2719. KĀURAB. 35. रन्तेद्विरमात्मनः Spr. 1569. सेवधिस्ते ऽस्मि रन्त माम्
M. 2, 114. MBh. 1, 5573. RĀGA-TAR. 2, 97. शेषं कस्यापि रन्तसि Spr. 2384.
मुनिकृतमपि चार्यं देवैरन्त्यमाणम् 5010. 5234. रन्स्यं चिररन्तितम् *be-*
wahrt KATHĀS. 43, 50. भवानिमां प्रतिकृतिं रन्तुं *verwähre* ÇĀK. 90, 2. अ-
पि रन्त्यते भवता रन्स्यनिक्षेपः Vikr. 18, 6. एतावुरणकौ — न्यासो रन्स्व
BHAG. P. 9, 14, 11. RĀGA-TAR. 5, 220. कुलं मानं च रन्ता MANK. 174, 18.
धर्मं स्व रन्माणेन MBh. 3, 8886. धर्मो वा यदि रन्त्यते R. 5, 84, 15. BHAG.
P. 3, 16, 18. स्वां प्रमूर्तिं चरित्रं च कुलमात्मानमेव च। स्वं च धर्मं प्रयत्नेन
ज्ञायं रन्न्ति रन्ति ॥ M. 9, 7. शीलमेवैकं रन्त KATHĀS. 13, 135. स्वा-
कारं रन्न् PĀNĀT. 23, 11. तस्याबन्धप्रसादत्वं रन्तः पितृमन्त्रिणाः RĀGA-
TAR. 1, 78. स्रग्धर्युते अर्निमिषं रन्ताणाः *sorgfältig achtend auf* RV. 7, 61,
3. 9, 87, 2. 4, 146, 4. व्रतानि 6, 8, 2. 8, 36, 13. सखा सध्व्युर्निमिषि (mit
loc.) रन्ताणाः 1, 72, 5. तद्वतिम् — पुण्यतीर्थगमनाय रन्त मे so v. a. *sichre*
mīr RAGH. 11, 87. रन्ति भावि कल्याणं भाग्यान्त्येव KATHĀS. 20, 19. रन्-
तस्तपसि बलं च लोकपालाः Kir. 3, 50. *in Acht nehmen* so v. a. *nicht*
antasten: या व्याघ्रं विपूचिकेभौ वृकं च रन्ति VS. 19, 10. *sich hüten*
vor, verhüten: तन्निनेत्रस्य लङ्घनम्। एकस्य रन्तेः KATHĀS. 20, 65. मृत्युः
शक्यो न रन्तुम् 72, 333. पिशुनप्रेरणा प्रोः रन्तुं यदि पार्यते Spr. 4183.
med. *sich hüten d. h. sich flüchten*: उद्भूतो न वयो रन्ताणाः RV. 10, 68,
1. *vielleicht verstecken*: रन्ति शिरः 9, 68, 4. — partic. रन्ति (वर्तमाने)
Kār. zu P. 3, 2, 188. = त्रात u. s. w. AK. 3, 2, 55. H. 1497. *geschützt,*
bewacht, bewahrt, erhalten: von Personen M. 11, 23. MBh. 3, 529. Spr.
2009. रन्ति व्यसनेभ्यश्च मित्रम् 583. *gehütet*: स्त्री M. 9, 15. Spr. 3303.
धुर्यरन्ति स्त्रीः KATHĀS. 18, 137. उर्वी RAGH. 2, 66. कन्यातःपुरे रन्तापु-
रन्ति PĀNĀT. 44, 12. देवरन्ति (Gegens. देवकृत) Spr. 208. लब्धं रन्ते-
त्प्रयत्नतः। रन्ति वर्धयेत् 233. *gg. तान्* (प्राणान्) निघ्नता किं न कृतं र-
न्ता किं न रन्तम् 1319. तिलगुल्मं सदा सिद्धेद्यावत्पुण्येऽङ्गि रन्तिः *ge-*
hütet, gepflegt HARIV. 7874. *verwahrt* VET. in LA. (III) 14, 3. Hir. 86, 18.
गोरन्ति *aufbewahrt für* P. 2, 1, 36. रन्तितम् *adv. wohl verwahrt* KATHĀS.
53, 64. धर्मं *beobachtet, aufrechterhalten* Spr. 4247. MANK. P. 72, 2. 4.
अरन्ति *ungehütet* M. 9, 12. Spr. 5283. अरन्ति तिष्ठति देवरन्तितम् 208.
मन्त्रं *nicht geheim gehalten* 199. सुरन्ति *wohl gehütet, gut bewacht* M.
9, 12. KATHĀS. 30, 113. वेष्टम् MBh. 3, 2144. 2155. सुरन्ति देवकृतं विन-
श्यति 208. न्यासमिव राज्यं सुरन्तितम् RĀGA-TAR. 2, 159. मन्त्रं सुरन्तितम्।
कुप्यात् *er stelle die Berathung sehr geheim an* Spr. 4692. Vgl. देवर-

न्ति, बुद्धं, मरुं, मैत्रेयं.

— caus. रन्तिषति, अरन्ति P. 7, 4, 93, Sch. *schützen*: को ऽस्मान्त्र वने
रन्तिष्यति PĀNĀT. 70, 13. *bewahren*: स्वाकारं रन्त्येद्यस्तु स भृत्यो ऽर्कौ
महीभुजाम् Spr. 1367.

— desid. रिरन्तिषति *zu beschützen beabsichtigen vor* (abl.): रिरन्तिष-
तः MBh. 5, 2368. 6, 3760 (रिरं zu lesen). 4695.

— intens.: रन्ता यो अग्ने तव रन्तेषी रारन्ताणः सुमन्त्र प्रीणानः *der*
fleißig gehütet —, beobachtet wird RV. 4, 3, 14. *fleißig hütend* Śā.

— अधि *bewachen, behüten*: त्रैलोक्यं यो ऽधिरन्ति HARIV. 15811. *bes-*
ser यो हि रन्ति *die neuere* Ausg.

— अनु *hütend nachgehen* ÇĀK. Çr. 16, 10, 11. के पृष्ठतो ऽन्वरन्त
(पृष्ठतश्चाप्यभवन् od. Bomb.) MBh. 7, 7330. *behüten, beschützen*; med.
R. 6, 103, 2.

— अभि *bewahren, behüten, beschützen* RV. 1, 136, 5. 163, 5. 4, 53, 5.
यमोदित्या अभि द्रुहो रन्त्य 8, 47, 1. 9, 114, 3. 10, 86, 4. 137, 4. AV. 10, 6,
12. 7, 23. 12, 3, 11. पितृव पुत्रानभि रन्तादिमम् 2, 13, 1. 3, 12, 8. ÇAT. BR.
2, 3, 4, 40. ĀÇV. Çr. 2, 5, 2. 12. KAUC. 133. KĀND. Up. 4, 17, 10. भीष्मे-
वाभिरन्तु BHAG. 1, 11. दण्डः शास्ति प्रजाः सर्वा दण्ड एवाभिरन्ति Spr.
4162. 4920. MBh. 4, 1533. 3, 711. 6, 543. HARIV. 2471. 7113. R. 2, 28, 3.
gg. धात्री स्वपुत्रवत्स्कन्दं प्रलक्ष्ताभ्यरन्त MBh. 3, 14365. 6, 544. 13,
2265. उपर्यतःपुरे सा (कन्यका) च रन्मितिभिरन्त्यते KATHĀS. 3, 58. 78,
131. बलं भीष्माभिरन्तितम् so v. a. *befiehlt* BHAG. 1, 10. MBh. 4, 425. R.
2, 2, 4. 28, 6. 32, 77. R. GORR. 1, 33, 90. 2, 27, 24. 5, 43, 4. 73, 34. अधर्मा-
न्नाभिरन्त माम् MBh. 7, 2081. एवं बहुभ्यः शत्रुभ्यः प्रज्ञात्माभिरन्तिः
KATHĀS. 33, 130. BHAG. P. 1, 18, 24. ताभ्यः स्त्रियो ऽभिरन्त्याः VARĀH. BH.
S. 78, 10. येन वीरः कुरुतेत्रमभ्यरन्त MBh. 4, 161. यः कृत्स्नामद्वीमेतां
पर्यन्तस्थो ऽभिरन्ति KATHĀS. 29, 135. 113, 10. स्वगृहं तं कालं सो ऽभ्य-
रन्त MBh. 13, 2306. HARIV. 8999. वसुधराम् — बाहुवीर्याभिरन्तिताम् R.
2, 88, 18. स्रग्धमूकः — शिशुनागाभिरन्तिः 3, 76, 28. KATHĀS. 39, 28. स्र-
ग्मिन्ना ऽभिरन्तु SUCR. 4, 17, 5. प्राणा यन्मे ऽभिरन्तिताः BHAG. P. 9, 5, 17.
ये ऽभ्यरन्त्युरातनी तस्य देवस्य सृष्टिम् MBh. 13, 1376. यो यत् इवार्थम-
भिरन्ति BHAG. P. 5, 26, 36. एष कल्पतरुः कस्य कृते ऽमोघो ऽभिरन्त्यते
geheyt —, gepflegt werden KATHĀS. 90, 21. यथा बोताङ्कुरः सूतः परिपुष्टो
ऽभिरन्तिः Spr. 2310. आकारमभिरन्ते *bewahre* MBh. 1, 5616. 2, 2183.
आकारमभिरन्ती प्रतिज्ञा धर्मसंक्रिताम् 4, 172. व्रतानि *beobachten* RV.
4, 53, 4. 7, 83, 9. 9, 73, 3. — Vgl. अभिरन्तिर.

— अथ *scheinbar in der Stelle*: रन्ते चोपकासेन पुरुषाः पुरुषैः सक्त ।
अन्योऽन्यमवरन्तो देशे देशे समैश्रुनाः ॥ MBh. 8, 2115, wo aber wohl *अव-*
तरन्तो begiessend, besudelnd (mit Samen) zu lesen ist. Der bei der Um-
stellung erscheinende seltene Fuss — — — mag zur Erhaltung des
einfachen Schreibfehlers beigetragen haben.

— आ *behüten, beschützen, bewahren, bewachen*: आ मा मित्रावरुणेऽङ्गि
रन्तम् RV. 7, 50, 1. द्वाराणि यत्नैरारन्तितानि MBh. 15, 186. भरतारन्तिं
पुत्रराज्यम् R. 2, 52, 58. — Vgl. आरन्त gg.

— उप s. उपरन्ता; प्रनि, रन्ति Vop. 8, 73.

— परि *bewachen, bewahren, beschützen, hüten, behüten, in Acht neh-*
men, erhalten, erretten, servare: व्रतं रन्तं परि विद्यते गयेम् RV. 5, 44,
7. जित्सुभ्यं इमे मे परि रन्त AV. 8, 2, 20. परिरन्तेदिमाः प्रजाः (राजा) M.

7, 142. MBh. 3, 528. 15708. R. Gorr. 2, 50, 5. तां कन्यां वासुकिः परिरक्षत MBh. 1, 1642. 1940. 2948. 3, 14366. 7, 3661. HARIV. 9088. 9690. परिरक्ष्यमाणं Bhāg. P. 5, 9, 21. परिरक्षित 24, 28. 9, 9, 40. MBh. 5, 6035. योषितः परिरक्षितुम् hüten M. 9, 10. अपानं ते परिरक्ष्यः परिरक्षतु Suçr. 1, 17, 2. तदिदं परिरक्ष वपुः Kumāras. 4, 44. आत्मानं परिरक्षस्व MBh. 1, 6195. शक्यस्तेनानुमानेन परी ऽपि परिरक्षितुम् erhalten —, gerettet werden Spr. 2129. परिरक्ष अस्मदीयप्राणान् PAÑĀT. ed. orn. 38, 12. आत्मानं परिरक्षस्व पुरीं चेमां सराक्षसाम् R. 5, 98, 24. 23, 17. सीता च परिरक्षिता gerettet 56, 144. Mṛāṇ. 110, 17. अयोध्यां परिरक्षति so v. a. beherrscht R. Gorr. 2, 109, 49. HARIV. 733. 3714. Spr. 5063. Bhāg. P. 5, 4, 17. मधुञ्ज-परिरक्षिते ऽस्मिन्वने PAÑĀT. 30, 24. 213, 7. नक्षत्रेषु राघवस्यार्थे जीवितं परिरक्षति schont R. 6, 4, 27. न स्म पश्यामहे कैचिद्यः प्राणान्परिरक्षति MBh. 6, 4062. schonen, vor Berührung behüten Suçr. 1, 98, 10. शिष्टे मांसम् — कोकेभ्यः परिरक्षत aufbewahren R. 2, 96, 38 (105, 37 Gorr.). एष चूडामणिर्दिव्यो मया सुपरिरक्षितः 5, 37, 7. ये विप्राः — ब्राह्मीं वाचं परिरक्षति MBh. 13, 4886. स्वधर्मं परिरक्षता treu bewahrend R. 4, 24, 10. 5, 31, 13. प्रतिज्ञाम् R. Gorr. 2, 50, 8. लोकयात्रामिमाम् कृत्स्नां परिरक्षत आसते so v. a. bedacht auf HARIV. 6811. vermeiden Suçr. 2, 13, 12. med. mit gon. Jmd vermeiden, machen, dass man nicht mit Jmd zusammenkommt R. 5, 73, 20. — Vgl. परिरक्षक figg.

— संपरि beschützen: लोकान्संपरिरक्षितुम् R. 7, 104, 2.

— प्र bewahren, schützen vor (abl.), erretten von: कर्कटेन द्वितीयेन सर्पात्पान्थः प्ररक्षितः Spr. 147. Bühler's Ausg. des PAÑĀT. liest जीवितं परिरक्षितम् st. सर्पात्पान्थः प्र०. — Vgl. प्ररक्ष fig.

— प्रति 1) behüten, beschützen: यदि शूरस्तथा तेमे (तेमे ed. Bomb.) प्रतिरक्षेद्यथा भये MBh. 12, 3596. विद्या आशाः प्रति रक्ष्येके AV. 10, 8, 36. सत्यां (so die ed. Bomb.) प्रतिज्ञां तां पार्थेन प्रतिरक्षता treu haltend MBh. 8, 3542. — 2) fürchten, sich retten vor: प्रतिरक्षन्सुगम् VS. 8, 24.

— वि behüten, beschützen, bewahren: सर्वं भूतम् AV. 10, 6, 18. 13, 2, 41. राज्ञा राष्ट्रं वि रक्षति 11, 3, 17. अन्योऽन्यं समुपाश्रित्य विरक्षति रणानिरे (न त्यज्यति रणानिर्म् ed. Bomb.) MBh. 7, 4410. द्रोणां च के व्यरक्षत 7329.

— सम् bewachen, bewahren, beschützen, hüten, behüten, erhalten, erretten, servare: संरक्षतो मुनिगणान्निघ्नतो रानसान्मम R. 3, 10, 25. 7, 108, 27. Spr. 1828. Verz. d. Oxf. H. 237, a, N. 3. संरक्ष्यमाणो राज्ञा M. 7, 186. MBh. 7, 230. 6059. R. 5, 19, 33. KATHĀS. 20, 87. RĀGĀ-TAR. 3, 39. संरक्षित HARIV. 9072. Mṛāṇ. 103, 13. 110, 15. RAGH. 4, 35. 13, 65. KATHĀS. 9, 80. संरक्षेत्सर्वतथैवं पिता पुत्रमिवौरसम् M. 7, 135. पित्रा संरक्षितं शक्रात् BHATT. 8, 8. केदारान् — मृगवराहादिभ्यः संरक्षमाणमङ्गिरःप्रवरसुतम् Bhāg. P. 5, 9, 14. प्राणैः संरक्षितैः सर्वं यतो भवति रक्षितम् Spr. 3163. कर्कं संरक्ष्य RĀGĀ-TAR. 3, 218. अनिरुद्ध एव षड्रात्रं स संरक्षन्मुनेः क्रतुम् R. Gorr. 1, 33, 6. मधुवनं संरक्ष त्वम् 5, 63, 27. धर्मं संरक्षते दण्डस्तथैवार्थं जनाधिप । कामं संरक्षते दण्डः MBh. 12, 426. वृत्तं यत्नेन संरक्षेत् Spr. 5030. संरक्षेन्मन्त्रबीजम् Kām. Nīris. 11, 58. मन्त्रं संरक्षेत् 64. दैत्योः संरक्षतेर्गौरवम् bewahren Spr. 530. आत्मनश्च परेषां च वृत्तिं संरक्ष sichre MBh. 13, 3080. aufbewahren, verwahren: तद्दानवशरीरं ते संरक्ष्य स्थापितं मया KATHĀS. 43, 50. — Vgl. संरक्षणा figg.

2. रन् (= 1. रन्) adj, am Ende eines comp. bewachend, hütend u. s. w. Vor. 3, 136. — Vgl. गो०.

3. रन् (eigentlich रन् = रिप्, रिप् beschädigen, verletzen: मा नो रत्नीर्दक्षिणां नीयमानाम् AV. 5, 7, 1. — Davon रत्नस्.

रत्न (von 1. रन्) 1) nom. ag. (f. ḥ) Wächter, Hüter: नृपस्य रत्नान्परिरक्षामि (रत्ना v. l.) Mṛāṇ. 55, 23. 58, 18 (s. d. Anmm.). am Ende eines comp. bewachend, beschützend, hütend, erhaltend: नृप० (भृत्य) Spr. 783, v. l. प्रतिकाररत्नी Thorwächterin RAGH. 6, 20. नदीरत्न R. 2, 84, 7. गङ्गापाद० MBh. 4, 2092. जगद्गत HARIV. 13686. तेषां धर्मकर्त्ताणाम् bewahrend, beobachtend R. 2, 73, 19. Vgl. नेत्र०, गो०, चक्र०, तुरग०, पाद०, पुर०, पृष्ठ०, लोक०, सेना०, सोम०. — 2) रत्ना a) Schutz, Erhaltung, Bewahrung H. an. 2, 569. Mnd. sh. 23. Nir. 3, 23. स्याद्राज्ञो (नामधेय) रत्नासमन्वितम् M. 2, 32. 4, 153. MBh. 3, 12772. ÇĀK. 47. निपुक्ता रत्नाविधौ KATHĀS. 34, 72. Bhāg. P. 2, 3, 8. 10, 82, 6. कृतरत्न dem Schutz gewährt ist Suçr. 1, 17, 21. यदशक्यरत्नम् RAGH. 2, 40. das obj. im gon. MBh. 3, 2624. रत्ना करोतु सततं वृद्धबालस्य सर्वशः 5, 5129. R. 3, 14, 21. RAGH. 2, 8. MRGH. 44. Bhāg. P. 1, 8, 13. MĀRK. P. 96, 43. PAÑĀT. 1, 3, 15. fg. PAÑĀT. 51, 14. 157, 7. रत्नार्थमस्य सर्वस्य राजानमसूत्रप्रभुः M. 7, 3. जगतः Bhāg. P. 4, 8, 7. मयि सृष्टिर्हि लोकानां रत्ना युष्मास्ववस्थिता Kumāras. 2, 28. सृष्टिरत्नाविनाशिनः (so ist zu lesen) HARIV. 14932. Bhāg. P. 12, 7, 9, 14. गोविप्रसुरमाधूनां कन्दसाम् — धर्मस्यार्थस्य चैव 8, 24, 5. वनस्य R. 5, 60, 20. यज्ञस्य 1, 20, 1. अथस्य Suçr. 1, 10, 10. das obj. im comp. vorangehend (Accent eines solchen comp. gaṇa घोषादि zu P. 6, 2, 85): भृत्य० Bhāg. P. 9, 4, 48. KATHĀS. 10, 164. 23, 2. RĀGĀ-TAR. 2, 108. Bhāg. P. 3, 13, 12. प्रज्ञासर्ग० 4, 30, 51. लोक० MBh. 1, 1153. तपोवनसङ्घ० ÇĀK. 17, 20. आवास० PAÑĀT. 184, 8. गृह० Hit. 50, 6. शरीर० RAGH. 2, 4. देह० LA. (III) 91, 6. तिति० ÇĀK. 179. समयसेतु० Bhāg. P. 5, 4, 5. सक्तु० Hit. 115, 1, v. l. पञ्चशालिवनस्फोति० RĀGĀ-TAR. 3, 32. जीवित० MBh. 12, 4274. औचित्यान्वय० KATHĀS. 1, 11. शीत० Schutz vor der Kälte PAÑĀT. 93, 7. कृतिर्विद्व्यान्मम सर्वरत्नाम् Bhāg. P. 6, 8, 10. पथ० (am Ende eines adj. comp., f. आ) Schutz auf der Reise KATHĀS. 43, 258. Vgl. नगर० — b) Wache (concret): नृपस्य रत्नां परिरक्षामि Mṛāṇ. 55, 23, v. l. विधाय रत्नाम् Kām. Nīris. 13, 44. Vgl. अङ्ग०. — c) was zum Schutze dient, eine zum Schutz einer Person vorgenommene Handlung: Amulet, mystische Zeichen: कृत्वा रत्नां निरामयाम् R. 1, 62, 18. कृत्वा मनोमयीं रत्नाम् AMṚTAN. Up. in Ind. St. 9, 30. यशोदरोहिणीभ्यां ताः समं बालस्य सर्वतः । रत्नां विदधिरे सम्यगोपुच्छमणादिभिः ॥ गोमूत्रेणा स्नापयित्वा पुनर्गौरजसार्धकम् । रत्नां चक्रुश्च शकृता द्वादशाङ्गेषु नामभिः ॥ Bhāg. P. 10, 6, 19. fg. Suçr. 1, 16, 12. 15, 71, 13. विधान 2, 16, 11. सर्वरत्नासमन्वित WEBER, Kṛṣṇa. 269, 283. घोषधीं चापि सिद्धार्थी विशल्यकरणीं तथा । चकार रत्नां कौमल्या मल्लैर्भिज्जनाय च ॥ R. 2, 23, 36. बन्ध Verz. d. B. H. 136, a, 132. (Verz. d. Oxf. H. 33, a, 13). VP. 506. रत्नाश्च चैव गृहे लेख्याः MĀRK. P. 31, 37. — d) Schutzgottheit: vgl. पञ्च०, मन्त्र०. — e) Asche (als Schutzmittel) H. 828. H. an. HALĀ. 1, 69. ÇANDAR. im ÇKDr. Verz. d. Oxf. H. 184, a, 31.

रत्नंश (1. रत्नस् - ईश) m. Bein. RĀVAṆA'S H. 706.

रत्नक (von 1. रन्) 1) nom. ag. Wächter, Hüter KATHĀS. 43, 32. fg. 46, 144. 208. 63, 146. अधुनाहं ते सर्वच्छिद्रेषु रत्नकः 66, 126. PAÑĀT. 1, 7, 58. PAÑĀT. 8, 25. Hit. 42, 5. बालानाम् PAÑĀT. 4, 8, 62. Hit. 128, 9. गवादि-रत्नकाः KATHĀS. 30, 95. लोक० HARIV. 14940. कीचकवन० KATHĀS. 46, 108. शस्य० Hit. 81, 15. रत्निका Wächterin, Hüterin KATHĀS. 74, 167. अतःपुर० 108, 14. अमृतस्य यत् । रत्नकं चक्रयत्नम् 29, 47. Vgl. अङ्ग०,

गो०, धन०, पञ्च०, भूमि०, मार्ग०, रात्रि०. — 2) रत्निका f. = रत्न 2) c):
घनेन विधिना यस्तु रत्निकाबन्धमाचरेत्। स सर्वदोषरहितः सुखं संवत्सरं
वसेत् ॥ HARIHAKTIVILĀSA 51 im ÇKDr.

रत्नकाम्बा (रत्नक + कम्) f. N. pr. eines Frauenzimmers HALL 203.

रत्नण (von 1. रत्न) 1) nom. ag. Beschützer, Hüter: Vishṇu MBh. 13,
7048. — 2) f. छा das Beschützen, Hüten: प्रोयसे रत्नणाभिः ÇĀk. 105, v. 1.
घातम् PĀNĀT. 1, 14, 107. — 3) f. ई Zügel VAI. bei MALLIN. zu Çiç. 5, 56.
— 4) n. proparox. das Bewachen, Schützen, Behüten, Bewahren, Schutz:
रत्ना षो ऋते तव रत्नोभिः RV. 4, 3, 14. sg. M. 8, 39, 305, 10, 80, 11, 235, JĀg.
3, 297. MBh. 5, 5433. R. 2, 30, 28. ÇĀk. 105. Spr. 1828. Bhāg. P. 5, 24, 3.
PĀNĀT. 1, 2, 34. Hit. 114, 7. प्रज्ञानाम् M. 1, 89. R. GORR. 2, 43, 28. RAGH.
1, 24. Spr. 1830. दुर्बलानाम् M. 8, 172. आर्यवृत्तानाम् 9, 253. भार्यायाः
MBh. 1, 1870. 6150. R. 2, 46, 9. त्रैलोक्यस्य R. 1, 1, 5. RAGH. 11, 3. ÇĀk.
27, 5. PĀNĀT. 1, 7, 72. Hit. 13, 13. पशूनाम् das Hüten des Viehes M. 1, 90.
8, 410. 9, 326. योयिताम् 10. कुमारणाम् 7, 152. स्वस्थस्य Suçr. 1, 3, 6.
122, 4. वाजिनाम् Pflege der Pferde VARĀH. Bṛh. S. 86, 33. das obj. im
loc.: वशापुत्रासु चैव स्याद्व्रतणं निष्कुलामु च। पतिव्रतासु च स्त्रीषु M. 8,
28. im comp. vorangehend: अखिललोकं Bhāg. P. 4, 20, 13. कुलं R. 2,
68, 23. वर्णाश्रमं RAGH. 14, 67. LA. (III) 88, 9. व्याधितं Suçr. 1, 124, 4.
गोविप्रं Bhāg. P. 7, 11, 24. हेमतरुंगं RAGH. 3, 38. जीवितं KATHĀS.
61, 75. — उपार्जितानामर्थानां त्याग एव हि रत्नणम् Spr. 499. एतदेव हि
पाणिउत्पं यत्स्वल्पाद्भूरित्नाम् 1503. मानं R. 6, 100, 13. eine prophy-
laktische Cerimonie MĀK. P. 31, 38. — Vgl. अग्नि०, अङ्ग०, गर्भ०, पाद०, पृष्ठ०.

रत्नणारक m. Harnverhaltung ÇABDAR. im ÇKDr. रत्नणीरक v. 1.

रत्नणि (von 1. रत्न) f. eine best. Pflanze, = त्रायमाण्ना RĀGĀN. im ÇKDr.

रत्नणीय (wie oben) adj. zu beschützen, zu behüten: भर्तव्या रत्नणीया च
पत्नी हि पतिना सदा MBh. 3, 2734. HARIV. 10931. MĀLAV. 53, 13. Spr. 2420.
KATHĀS. 18, 337. 28, 134. Hit. 107, 9. रत्नणीया विशेषेण परदारं मत्तोभू-
ताम् R. 3, 56, 14. न यस्य वधो न च रत्नणीयः Bhāg. P. 8, 5, 22. PĀNĀT.
83, 7. 211, 20. पुत्रो ऽयं भवता नकुलाद्रत्नणीयः 238, 18. इदं राष्ट्रम् KATHĀS.
12, 39. तेजसं RAGH. 14, 61. कन्या PĀNĀT. 34, 23. रत्नणीयान्तेन्द्राणाम् —
कोशलान् verdienend beherrscht zu werden R. 2, 50, 10. zu vermeiden,
wovor man sich zu hüten hat: स्त्रीचैरम् KATHĀS. 13, 134. तैलविन्दुनि-
पातश्च रत्नणीयस्त्वया 27, 44.

रत्नणीरक n. रत्नणारक.

रत्नपाल m. Hüter, Wächter PĀNĀT. 217, 4. 232, 2. °क m. dass. W-
BER, KRISHNĀG. 269.

रत्नपुरुष PĀNĀT. ed. orn. 4, 18 fehlerhaft für रत्नापुरुष.

रत्नभगवती f. = प्रज्ञापारमिता BURN. Intr. 31. 462. fg. रत्ना भ० Lot.
de la b. l. 533.

1. रत्नम् (von 1. रत्न) adj. hütend in पथि०.

2. रत्नम् (von 3. रत्न) n. Beschädigung: मा नो रत्नो अग्नि नञ्यातुमाव-
ताम् RV. 7, 104, 23. मा नो रत्नं छा वैशीन्मा यातुर्यातुमावताम् 8, 49, 20. —
2) concret Beschädiger, Bez. nächtlicher Unholde, welche das Opfer stö-
ren und den Frommen schädigen, Nir. 4, 18. gaṇa भीमादि zu P. 3, 4, 74.
UśĀVAL. zu UNĀDIS. 4, 188. AK. 1, 1, 4, 6. 56. H. 187. HALĀS. 1, 78. 5, 4.
coll. RV. 1, 21, 5. 133, 5. शिश्रिति शृङ्गे रत्नसे विनिर्ले 5, 2, 9. 8, 18, 10. 7,
104, 1. 4. 13. 22. AV. 4, 17, 5. 7, 70, 2. 8, 2, 12. उन्मत्तं रत्नस्पर्शि 6, 111, 3.

घात्वा रत्नः संसृजतात् AIR. Ba. 2, 7. plur. RV. 7, 15, 10. 38, 7. VS. 2, 23.
29. इदमुक्तं रत्नो मीवा अपि कृतामि 8, 22. AV. 1, 33, 2. 2, 4, 4. 12, 1, 50.
14, 2, 24. न यज्ञे रत्नो कीर्तयेत्कानि रत्नास्पृते रत्ना वै यज्ञः AIR. Ba. 2, 7.
तद्यदरत्नस्तस्माद्रत्नांसि (vgl. R. 7, 4, 13) ÇAT. Br. 1, 1, 16. 6, 2, 11. 8, 2,
16. नाष्टा रत्नांसि 1, 4, 21. 2, 2, 6 (so in Buch 1—5, in den späteren रत्ना-
ंसि नाष्टाः). Āçv. Gṛh. 3, 4, 1. अमुररत्नांसि SHAPV. Br. 1, 2. TS. 2, 4, 2, 1.
6, 3, 2. 6, 2, 1. ÇAT. Br. 13, 4, 2, 10. रत्नोज्ञाः GORR. 1, 4, 18. रत्नोदेवत्य
KAUC. 4. रत्नोविद्या ÇĀNĀK. Çā. 16, 2, 19. रत्नांसि M. 1, 43, 3. 170. 204. 230.
238. 4, 199. 7, 23. 38. 12, 44. BHAG. 11, 36. R. 1, 9, 49. Suçr. 1, 71, 2. 117,
9. ÇĀk. 28, 13. यत्नरत्नः पिशाचाः M. 1, 37. 11, 95. गन्धर्वैररत्नांसि 3, 196.
वित्तेशो यत्नरत्नसाम् BHAG. 10, 23. 17, 4. MBh. 3, 13484. 8, 2104. R. 1, 1,
42. 53, 17. Suçr. 1, 114, 8. VARĀH. Bṛh. S. 13, 11. 46, 14. 92. 51, 6. 68, 108.
रत्नोगणाः R. 4, 40, 37. रत्नोराव Ver. in LA. (III) 4, 9. Klinder der Khasā
HARIV. 234. sg. von einem einzelnen Rākshasa: अथि वै रत्नो ऽयकीत्
PĀNĀT. Br. 15, 5, 20. MBh. 1, 5993. 7632. R. 4, 1, 45. VIKR. 54, 5. KATHĀS.
18, 282. रत्नोभूत 23, 274. एतच्छुक्वा गतो रत्नः प्रहंस्य महाबलः R. 7, 23,
4, 55. दीर्घनिष्को वा इदं रत्नो यज्ञका यज्ञानवलिकृत्यचरत् PĀNĀT. Br. 13,
6, 9. रत्नम् = निर्मिति WEBER, RĀMAT. UP. 302. 303. उन्मृप० ein Rākshas
von einem boshaften Könige RĀGĀ-TAR. 5, 416. Nach gaṇa पर्षादि zu P.
5, 3, 117 sind die Rākshas ein आयुधजीविंसंघ. — Vgl. अ०, पुरुष०,
ब्रह्म०, महा०, वि०, सह०, रत्नस.

3. रत्नम् (wie oben) m. Beschädiger, Bez. der Rākshas, nächtlicher
Unholde: विध्य रत्नसस्तपिष्ठैः RV. 4, 4, 1. 5, 42, 10. 2, 23, 14. बाधस्व
द्वियो रत्नो अमीवाः 3, 15, 1. 7, 1, 3, 19. यो वा रत्नाः शुचिरस्मीत्याह 104,
16. 8, 23, 14. 49, 10. 19. रत्ना दृच्छा चिद्वत्सः सदांसि 9, 91, 4. AV. 2, 3, 6.
4, 19, 3. 14, 2, 7. — Vgl. रत्नस.

रत्नस्त्वं (von 2. oder 3. रत्नम्) n. Schadenfreude oder dämonische Na-
tur: यो नः कश्चिद्रिहति रत्नस्त्वेन मर्त्यः RV. 8, 18, 13.

रत्नस्य adj. antl-rakshasisch: तनू P. 4, 4, 121. TS. 2, 3, 28, 1. nach
dem Schol. zu P. 4, 4, 128 मर्त्ये.

रत्नस्विन् adj. unhold, rakshasisch RV. 1, 12, 5. 36, 20. दुःशंसं मर्त्यं
दुर्विद्वंसं रत्नस्विन् 7, 94, 12. 8, 22, 18. 47, 12. 49, 8. 20. वि मृधो ब्रहि
रत्नस्विनीः AV. 6, 2, 2. 7, 114, 2.

रत्नःसभम् (2. रत्नम् + सभा) n. eine Menge von Rākshasa AK. 3, 6, 27.

1. रत्ना (von 1. रत्न) f. s. u. रत्न.

2. रत्ना f. = रत्ना, लाता Luck MND. sh. 23.

रत्नाकरपङ्क (1. र० + क०) n. ein Amulet in Form eines Korbchens
ÇĀk. 103, 12 (im Prākṛit).

रत्नागृह (1. र० + गृह) n. das Gemach einer Wöchnerin (Schutzge-
mach gegen Unholde u. s. w.) RAGH. 10, 69.

रत्नाधिकृत (1. रत्ना + क०) adj. mit dem Schutz (des Landes, des Or-
tes) betraut: भृत्याः Spr. 4943. m. Polizeibeamter M. 9, 272.

रत्नाधिपति (1. रत्ना + क०) m. Polizeidirektor ÇĀNTIK. 24.

रत्नापति (1. र० + प०) m. dass. VARĀH. Bṛh. 18, 17.

रत्नापन्न (1. र० + पन्न) m. eine Art Birke, = भूर्ज RĀGĀN. im ÇKDr.

रत्नापुरुष (1. र० + पु०) m. Wächter, Hüter PĀNĀT. 8, 24. 44, 12. 192,
12. fälschlich रत्नपु० ed. orn. 4, 18.

रत्नापेक्षक m. a doorkeeper or porter; a guard of the women's apart

ments; a catamite; an actor, a mime Wilson nach ÇANDĀRTHAK.

रत्नाप्रदीप (1. र° + प्र°) m. eine zum Schutz gegen Unholde brennende Lampe KATHĀS. 28, 4.

रत्नाभूषण (1. र° + भू°) n. ein zum Schutz gegen Unholde u. s. w. dienender Schmuck SUÇA. 1, 54, 13.

रत्नाभ्यधिकृत adj. subst. = रत्नाधिकृत MBH. 12, 3273.

रत्नामङ्गल (1. र° + म°) n. eine zum Schutz gegen Unholde u. s. w. vorgenommene Cerimonie SUÇA. 1, 368, 2.

रत्नामणि (1. र° + म°) m. ein zum Schutz gegen Unholde u. s. w. dienendes Juwel WEBER, KĀSHINĀD. 209. fg. जगद्रत्नामणोः प्रभोः eines Fürsten, der als ein solches Juwel die Erde hütet, KATHĀS. 78, 46.

रत्नामल्ल (1. र° + म°) m. N. pr. eines Fürsten COLEBR. Misc. Ess. II, 274. fg.

रत्नामंस्तपधि (1. र° + म°) f. ein zum Schutz gegen Unholde u. s. w. dienendes Wunderkraut KATHĀS. 108, 47.

रत्नारत्न (1. र° + रत्न) n. ein zum Schutz gegen Unholde u. s. w. dienendes Juwel KATHĀS. 94, 112. RĪĠĀ-TAR. 4, 584.

रत्नारत्नप्रदीप (1. र° + र°) m. eine vor Unholden u. s. w. schützende Lampe, die mit ihren Edelsteinen leuchtet, KATHĀS. 32, 89.

रत्नावत् (von 1. रत्ना) adj. des Schutzes genießend, geschützt: आसी-
द्रत्नावती तस्य भुजेन भूमिः RAGH. 18, 47. PRAB. 2, 13.

रत्नासर्षप (1. र° + स°) m. vor Unholden u. s. w. schützender Senf RĪĠĀ-TAR. 3, 338. °सर्षप beide Ausg.

रत्नि (von 1. रत्न्) adj. am Ende eines comp. im Veda hütend, schützend P. 3, 2, 27. — Vgl. पथि°, पशु°, सोम°.

रत्निक (von रत्ना) m. Wächter, Hüter: °बल DAÇAK. 75, 2. °पुरुष 92, 12.

रत्नित 1) partic. adj. s. u. 1. रत्न्. — 2) m. N. pr. a) eines Lehrers der Medicin SUÇA. 1, 1, 8. — b) eines Grammatikers COLEBR. Misc. Ess. II, 40. Verz. d. Oxf. H. 161, a, 14. 162, b, 22. SIDDH. K. zu P. 2, 2, 14. — 3) f. आ N. pr. einer Apsaras MBH. 1, 2558.

रत्नितक (von रत्नित) 1) in दार° adj. auf den Schutz der Frau oder Frauen bezüglich Verz. d. Oxf. H. 216, a, 2. — 2) f. रत्नितिका N. pr. eines Frauenzimmers KATHĀS. 112, 116.

रत्नितैर (von 1. रत्न्) noni. ag. Hüter, Beschützer, Wächter AK. 3, 4, 42, 55. RV. 1, 89, 1. 5. 2, 39, 4. धृदब्धो गोपा अमृतस्य रत्नित 6, 7, 7. आनौ 10, 14, 11. 67, 6. सोमस्य 88, 5. AV. 3, 27, 1. 12, 3, 55. 19, 15, 3. ÇAT. BR. 13, 4, 2, 5. Spr. 1372. MBH. 3, 1809. 2075. 2444. 11468. 4, 2104. R. 1, 1, 15. 7, 8. KĀM. NITIS. 7, 4. ÇĀK. 63, 16. 111. RAGH. 1, 27. 3, 20. 51. PAÑĀT. I, 391. KATHĀS. 46, 158. UTTARAR. 30, 1 (39, 11). RĪĠĀ-TAR. 1, 182. BHĀU. P. 4, 21, 21. 7, 2, 38. MĀK. P. 69, 28. दुःखेभ्यः R. GORR. 2, 31, 14. ष° Spr. 656. 3066. M. 8, 809. R. 1, 64, 7. प्रज्ञाः 2, 75, 23. रत्नित्री RĪĠĀ-TAR. 3, 108. 6, 193. रत्नित 1) als fut. 3. ag. BHĀU. P. 4, 9, 51. 2. sg. 22.

रत्नितवत् (von रत्नित) adj. den Begriff रत्न् enthaltend ĀÇV. ÇR. 2, 10, 5.

रत्नितव्य (von 1. रत्न्) adj. zu hüten, zu schützen, zu bewahren MBH. 1, 4884. 7, 5869. Spr. 3724. 4938. अस्मादेकादश्वो रत्नितव्या नैको बल-
भ्यो गीतमि रत्नितव्यः MBH. 13, 30. Vieh M. 9, 828. प्राणाः R. 5, 80, 14. सुवर्णभाण्डम् MĀKĀH. 26, 9. wovor man sich hüten muss, zur Erklärung von रत्नम् NĪR. 4, 18.

रत्निन् (wie oben) nom. ag. Hüter, Beschützer, Bewacher, Wächter ĀÇV. ÇR. 10, 6, 7. KĪTJ. ÇR. 20, 2, 11. MBH. 1, 4309. fg. 3, 2992. 11428. 4, 110. 6, 724. 9, 1632. 13, 7719. R. 2, 79, 13. 5, 49, 14. 38. MĀKĀH. 26, 7, 47, 23. ÇĀK. 73, 1. RAGH. 3, 29. 15, 62. KĀM. NITIS. 14, 37. KATHĀS. 3, 69. 5, 66. 16, 17. 19. 23, 82 (सु°). 33, 57. 75, 26. RĪĠĀ-TAR. 4, 527. 545. 579. र-
त्निवर्ग m. Leibwache AK. 2, 8, 2, 6. II. 722. HALĪ. 2, 278. In comp. mit
doin obj.: अमृत° MBH. 1, 1426. नर्तनागार° 4, 788. रथ° 2069. त्रिलोक°
VĪKR. 5. तत्स्थान° KATHĀS. 13, 24. 25, 249. गङ्ग° 43, 35. अक्षतः पुर° 5, 60.
PAÑĀT. ed. orn. 33, 16. गोत्र° RĪĠĀ-TAR. 1, 92. मात्रोऽप्यारित्ररत्नितान्
(so ist zu lesen) 6, 166. in comp. mit dem im abl. gedachten Begriffe:
गायत्री सर्वरत्निणी (der Comm. fasst सर्व als Object) R. 7, 109, 8. रिपु°
KATHĀS. 29, 107. स्वकार्यधंश° 15, 12. व्यसन° 33, 63. vermeidend, sich
scheuend vor: वैर° 39, 238. — Vgl. आकाश°, कोश°, दार°, नगर°, न-
गरी°, पशु°, पुर°.

रत्नागणभोजन m. N. einer Hölle, in der man den Rakshas zur Speise
dient, BHĀU. P. 5, 26, 7.

रत्नाघ्न (2. रत्नम् + घ्न) 1) adj. (f. ई) Rakshas zurückschlagend oder
tödtend: सूक्त KAUC. 126. धूप SUÇA. 1, 16, 9. 172, 21. 180, 13. RĀMA
WEBER, RĀMAT. UP. 296. औपधी R. GORR. 2, 25, 20. मन्त्राचक्र NĀS. TĪP.
UP. in Ind. St. 9, 113. Lampe COLEBR. Misc. Ess. I, 191. मन्त्र MADHUS. zu
BHAG. 11, 36 im ÇKDR. KATHĀS. 20, 138. subst. mit Ergänzung von मन्त्र
in रत्नाघ्ननापिन् 62, 97. — 2) m. a) Semicarpus Anacardium TRIK. 2, 4,
13. — b) weisser Senf RATNAM. 150. — 3) f. ई Acorus calamus RATNAM.
24. — 4) n. a) saurer Reisschleim TRIK. 2, 9, 10. H. 416. — b) Asa fo-
tida RĪĠĀN. im ÇKDR. — Vgl. रत्नाघ्न.

रत्नाजननी f. Nacht (Rakshas erzeugend) TRIK. 1, 1, 104.

रत्नाधिदेवता f. die an der Spitze der Rakshas stehende Göttin
KATHĀS. 25, 100.

रत्नाभाष् s. u. 2. भाष्.

रत्नामुख m. N. pr. eines Mannes; pl. seine Nachkommen gaṇa पस्का-
दि zu P. 2, 4, 63.

रत्नार्थेन् adj. Gefährte des Rakshas RV. 6, 62, 8.

रत्नोवाक् m. pl. N. pr. eines Volksstammes MBH. 7, 2436.

रत्नोवितोभिणी f. N. pr. einer Göttin (die Rakshas in Aufregung
versetzend) Verz. d. Oxf. H. 19, a, 29.

रत्नोरुण adj. = रत्नोरुन् gaṇa गोपदादि zu P. 5, 2, 62. Davon रत्नोरु-
णक adj. das Wort रत्नोरुण (रत्नोरुन्) enthaltend ebend.

रत्नोरुत्त्य n. das Schlagen der Rakshas RV. 6, 45, 18.

रत्नोरुन् 1) adj. die Rakshas schlagend RV. 2, 23, 3. 7, 8, 6. 73, 4. 9,
1, 2. 37, 3. 10, 87, 1. 97, 6. 103, 4. VS. 5, 24. fg. ÇAT. BR. 1, 6, 2, 11. 7, 4, 2,
37. — 2) m. a) angeblich N. pr. des Liedverfassers von RV. 10, 162. —
b) Bdelion RĪĠĀN. im ÇKDR.

रक्ष्य (von 1. रत्न्) ni. Schutz P. 3, 3, 90. Vor. 26, 180. AK. 3, 3, 8. H. 1523.

रक्ष्य (wie oben) adj. zu hüten, zu schützen, zu bewahren, in Acht zu neh-
men: रक्ष्यो ऽहं पुत्रवध्या MBH. 3, 1863. 14, 490. R. 2, 96, 51. R. GORR.
1, 63, 21. 79, 18. 4, 17. 38. 5, 23, 5. ÇĀK. 153. KĀM. NITIS. 15, 17. Spr. 907,
v. l. 1314. KATHĀS. 15, 112. 62, 82 (ष°). RĪĠĀ-TAR. 4, 358. BHĀU. P. 10,
48, 29. MĀK. P. 69, 85. fg. 132, 31. आत्मा हि सर्वदा रक्ष्यो दरिपि धने-

रघि Spr. 4293. त्रैलोक्यजीवितेनापि यो रघुः RĀGA-TAR. 3, 43. आत्मा च रघुः सततं भोजनार्थिषु MBh. 18, 187. स्त्रियः zu hüten JĀG. 1, 181. Spr. 502. VARĀH. Bṛh. 8, 78, 11. सदा स्वभ्यः परेभ्यश्च रघ्यो राजाभिरितिभिः Kām.Nītis. 7, 29. सङ्गमेभ्यो ऽपि प्रसङ्गेभ्यः स्त्रियो रघ्या विशेषतः Spr. 5285. स्वात्मवधात् zu hüten vor, abzuhalten von KATHĀS. 5, 74. धर्मव्यतिक्रमात् 113, 14. भृत्यैः रघु उपस्कारः in Acht zu nehmen JĀG. 2, 193. ब्रह्मस्वम् MBh. 13, 4842. अस्थीनि zu hüten, zu bewachen KATHĀS. 64, 79. शस्त्रेण रघुं यदशक्नोत् Ragh. 2, 40. 56. स गुणस्तेन गुणवता रघुः सैवर्धनीयश्च Spr. 614. यशस्तु रघुं परतो यशोधनैः Ragh. 3, 48. समय MBh. 1, 5527. vor dem oder wovor man sich hüten muss, zu vermeiden KATHĀS. 28, 185. लोक 34, 236. लोकतो ऽपि हि ते रघुः परिवादः R. 2, 36, 30. स्कन्धावारस्य मृत्यवः Kām.Nītis. 16, 39. अन्योऽन्यविपोगिता KATHĀS. 15, 94. 32, 96. 56, 115. RĀGA-TAR. 4, 345. रघ्यतम vor Allem zu hütenः सत्यं तु मे रघ्यतमं न राज्यम् MBh. 3, 10285. R. GORR. 2, 52, 6. M. 8, 359. रघु MĀKṢ. 58, 18 fehlerhaft für रत्न, wie schon STENZLER bemerkt hat. — Vgl. गो, ह.

रख्, रखति (गति) Dhātup. 3, 22. — Vgl. रङ्, रिख्, रिङ्.

रग्, रंगति (शङ्कायाम्) Dhātup. 19, 23. अरगीत् P. 7, 2, 5, Schol. — रग्, रार्गयति (आस्वादाने) = रक् Dhātup. 33, 63, v. 1.

रघ्, रार्घयति (आस्वादाने) = रक् Dhātup. 33, 63, v. 1.

रघट् s. u. रघु.

रघुं (von रङ्) 1) adj. a) *rennend, dahnschliessend*; m. *Renner*: अत्यो न वाजी रघुर्यमानः RV. 5, 30, 14. 4, 3, 13. des Indra 10, 49, 2. fem. 1, 32, 5. 4, 41, 9. ऋध्रे रघ्वी 6, 63, 9. — ष्येन 5, 45, 9; auch AV. 8, 7, 24, wo रघेटो steht, wäre रघ्वो (= ष्येनाः) ganz passend. compar. रघ्वीयस् TS. 7, 4, 9, 1. — b) *leicht, wandelbar*: क्रतु RV. 8, 33, 17. — Vgl. मदेरघु und लघु. — 2) m. N. pr. a) eines alten Königs und Vorfahren Rāma's, dessen Genealogie verschieden angegeben wird; im HARIV. erscheinen sogar zwei Raghu unter den Vorältern Rāma's. UḡġVAL. zu UḡġDIS. 1, 30. HARIV. 819. fgg. R. 1, 70, 38 (72, 27 GORR.). 2, 110, 28 (119, 25 GORR.). (दिलीपः) अवेद्य धातोर्गमनार्थम् (vgl. रङ्) अर्थविच्छिन्नं नाम्ना रघुमात्मसम्भवम् Ragh. 3, 21. UTTARAN. 74, 11 (96, 3). VP. 383. 416 (ein Sohn Jadu's). RĀGA-TAR. 1, 191. KSHITĪC. 58, 12. °वित्तय Verz. d. Oxf. H. 13, a, 41. °चरित 42. pl. रघवः die Nachkommen Raghu's Ragh. 1, 9, 15, 7. RĀGA-TAR. 1, 191. Rāma führt die Beinamen रघूतम R. 1, 63, 5. 3, 50, 6. रघुप्रवर 49, 57. रघुवर R. im ÇKDra. रघूहृ ÇABDAR. im ÇKDra. Ragh. ed. Calc. 12, 69. °नायक Verz. d. Oxf. H. 136, b, No. 202. Vgl. राघव. — b) eines Sohnes des Çākjamuni, = राकुल Ind. St. 3, 149. — c) eines Autors Verz. d. Oxf. H. 124, b, 12. — 3) m. so v. a. रघुवंश 2) UḡġVAL. zu UḡġDIS. 1, 156; vgl. रघुकार.

रघुकार m. der Verfasser des Raghuvam̃ça, Bein. Kālidāsa's TRIK. 2, 7, 26.

रघुर्ज adj. vom Renner stammend RV. 9, 86, 1.

रघुटिप्पणी f. ein Commentar zum Raghuvam̃ça Verz. d. B. H. No. 508.

रघुदेव 1) m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 133, a, No. 244. °भट्टाचार्य oder °न्यायालंकारभट्टाचार्य 245, b, No. 617. 525, c. Verz. d. B. H. No. 685. HALL 30. 40. fgg. 51. fg. 59. 61. 68. 80. — 2) f. ई Titel eines von Raghudeva verfassten Commentars HALL 30. MACK. COLL. I, 18.

रघुर्ज adj. *rasch* —, wie ein Renner laufend RV. 1, 140, 4. 5, 6, 2. 8, 1, 9. 10, 61, 16.

रघुनन्दन m. 1) Raghu's Nachkomme, Bein. Rāma's ÇABDAR. im ÇKDra. R. 1, 52, 12. 56, 12. 61, 11. WEBER, RĀMAT. Up. 300. — 2) N. pr. eines neueren Autors, des Verfassers der 28 Tattvāni, WILSON, Sel. Works 2, 60. GILD. Bibl. 465. fgg. °भट्टाचार्य Verz. d. B. H. No. 1403. °दीक्षित HALL 4. रघुनन्दाचार्यशिरामणि COLEBR. Misc. Ess. II, 45.

रघुनाथ m. 1) Bein. Rāma's ÇABDAR. im ÇKDra. Ragh. 15, 54. Verz. d. Oxf. H. 13, b, 2. 4. 14, a, 11. WEBER, RĀMAT. Up. 362. WILSON, Sel. Works 1, 99. रघुनाथाभ्युदय m. Titel eines Gedichts Verz. d. B. H. No. 533. — 2) N. pr. verschiedener Männer Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 4, ÇI. 3. WILSON, Sel. Works 1, 56. 59. 133. Verz. d. B. H. No. 118. 722. 823. Verz. d. Tüb. H. 13. Verz. d. Oxf. H. 148, a, No. 318. 292, a, 52. 525, c. HALL 50. 152. °चक्रवर्तिन् COLEBR. Misc. Ess. II, 57. °तर्कवागीशभट्टाचार्य HALL 7. °दास WILSON, Sel. Works 1, 156. 158. fg. 167. Verz. d. Tüb. H. 13. °दीक्षित Verz. d. Oxf. H. 150, a, No. 319. °भट्ट HALL 158. 173. fg. 179. WILSON, Sel. Works 1, 158. fg. °भट्टाचार्य Verz. d. B. H. No. 650. °भट्टाचार्यतार्किकशिरामणि HALL 82. °भट्टाचार्यशिरामणि 80. Verz. d. Oxf. H. 241, a, No. 587. °शिरामणिभट्टाचार्य HALL 31. 66. 72. °सरस्वती 203. अनन्तानन्दरघुनाथपति 134.

रघुपति m. 1) Bein. Rāma's Ragh. 12, 104. MEGH. 12. KATHĀS. 72, 92. BRĀH. P. 9, 10, 20. 11. 20. Ind. St. 8, 423, 4. Verz. d. Oxf. H. 132, b, 10. 139, a, No. 276. 181, b, 8. — 2) N. pr. des Vaters des Lexicographen Gāṭādhara Verz. d. Oxf. H. 189, b, No. 434. °भट्टाचार्य HALL 40. रघुपत्याध्याय Verz. d. Tüb. H. 13.

रघुपतमन्त्रकम् (रघु - पतमन् + त्रं) adj. *leichtbeschwung*: वेनं कुषट्ठा रघुपतमन्त्रकाः RV. 6, 3, 5.

रघुपतन् adj. *schnell fliegend*: सतयः RV. 1, 85, 6. देवां अचक्षा रघुपता निगाति 10, 6, 4.

रघुमन्यु adj. *raschen Eifers voll* RV. 1, 122, 1.

रघुपतन् (partic. von रघुम् und dieses von रघु) adj. *rasch dahnschließend* RV. 4, 5, 9. रघुपते dat. TDB. 3, 7, 22, 4.

रघुपौ (von रघु) adv. *rasch, leichtthin*: वयो न पत रघुया परिभन् RV. 2, 28, 4.

रघुपौमन् adj. *rasch fahrend* RV. 9, 39, 4..

रघुराम m. N. pr. eines Mannes KSHITĪC. 52, 10 u. s. w.

रघुवंश m. 1) Raghu's Stamm R. GORR. Einl. 2, 104, 20 (95, 19 SCHL.). — 2) Titel des bekannten von Kālidāsa verfassten, Raghu's Stamm verherrlichenden Kunstgedichts. °संजीवनो Titel von Mallināthas Commentar zum Raghuvam̃ça Verz. d. Oxf. H. 113, a, 26. 126, a, 5.

रघुवर्तनि adj. *leicht hinrollend*, von einem Wagen RV. 8, 9, 8. übertragen auf ein Ross 9, 81, 2.

रघुवीर m. 1) Bein. Rāma's WEBER, RĀMAT. Up. 296. — 2) N. pr. eines Autors, = रघुदेव Verz. d. B. H. No. 685.

रघुस्यद् (रघु + स्यद्) adj. *stilig* RV. 1, 64, 7. 85, 6. 140, 4. 3, 26, 2. 4, 5, 9. 5, 25, 6. 73, 5. 8, 34, 17. AV. 3, 7, 4. 13, 3, 16. रघुस्यद् (sic) = लघुस्यद् KĀC. zu P. 8, 2, 18, VArtt. 2.

रघुस्यद् s. u. रघुज्यद्.

रघुपत् s. u. रघुपत्.

रङ्ग m. *Hungerleider, Bettler*; adj. = कृपा, मन्द (मछ H. an.) H. an. 2, 14. MED. k. 30. Viçva bei UóóVAL. zu Uñdis. 3, 40. Gogens. रान् Spr. 718. 2582. VEDDHA-KĀN. 10, 5. कङ्क° so v. a. ein ausgehungertter Reiter PRAB. 87, 12. प्रेत° MĀLATĪ. 78, 17. — Vgl. जल°, मत्स्य°, मीन°, रण°, राध°.

रङ्ग m. 1) eine Art Antilope AK. 2, 5, 10. H. 1293. HALĪ. 2, 75. — 2) N. pr. einer Oertlichkeit P. 4, 2, 100. gaṇa कच्छादि zu 4, 2, 133. — Vgl. जल°, राध°, रङ्गव.

रङ्गमालिन् m. N. pr. eines Vidyādhara KATHĪS. 69, 89.

रङ्गर s. रक्त.

रङ्ग N. pr. eines Flusses MĀK. P. 57, 18. wohl fehlerhaft für वङ्ग.

रङ्ग, रङ्गति (गति) Dhātup. 5, 23. — Vgl. रक्.

रङ्ग, रङ्गति (गति) Dhātup. 5, 26.

रङ्ग (von रङ्ग) 1) m. a) Farbe TRIK. 3, 3, 67. H. an. 2, 45. fg. MED. g. 19. नभाति वाससि क्तिष्ठे रङ्गयोग इवास्ति: SṢṢ. 2, 157, 8. वासो यथा रङ्गवशं प्रयाति MBH. 5, 1269. — b) nasale Färbung eines Vowels ÇIKSHĀ 26, 30; vgl. Ind. St. 4, 269. 362 und रक्त. — c) Theater, Schaubühne, Schauspielplatz, Arena P. 6, 4, 27. Sch. H. 282. HALĪ. 1, 97. = नृत्यपुङ्गवो: (ist wohl नृत्यम् und पुङ्गु) H. an. = नृत्ये रणतिता MED. = नृत्य, रण, खल TRIK. — MBH. 1, 152. 4415. 4417. 5347. 3, 2193. 2198. 4, 341. 345. 6, 3528. 7, 3932. HARIV. 4211. 4532. यथाचार्योपदेशेन रङ्गशोभी भवेत्त: DHAR. NĪTĪJ. 34, 82. रङ्गाद्विस्तु नेपथ्यम् BHAR. boim Schol. zu ÇĀK. 3, 6. °प्रवेश MĀKĪ. 17, 11. 82, 23. KATHĪS. 49, 14. RĪĀ-TAR. 1, 223. रङ्गविघ्नोपशान्ति SĀH. D. 281. Verz. d. Oxf. H. 141, b, 22. 41. मञ्ज° BHĪG. P. 10, 36, 24. 42, 33. °पीठ DAÇAK. 77, 11. शैलपुष्पेव मे राज्यरङ्गे ऽस्मिन्वल्गातश्चिरम् RĪĀ-TAR. 2, 156. तारुण्यकेलिरति° ÇRUT. 34. Theater so v. a. die Zuschauer SĀMĀKĪJ. 59. अत्रैव रागवद्वचनवृत्तिरालिखित इव सर्वतो रङ्ग: ÇĀK. 4, 12. fg. रङ्गं प्रसाद्य मधुरै: श्लोकि: DAÇAK. 3, 4 = SĀH. D. 284. °प्रसादन (°प्रसाधन gedr.) PRATĪPAR. 25, a, 9. — d) Borax. — e) der aus der Acacia Catechu gewonnene Catechu-Extract RĪĀN. im ÇKDr. — f) N. pr. eines Mannes RĪĀ-TAR. 5, 353. 396. fgg. — 2) n. (m. n. MED.) = वङ्ग Zinn AK. 2, 9, 106. TRIK. 2, 9, 34. 3, 3, 61. 67. H. 1042. H. an. MED. — Vgl. घनङ्ग°, केलि°, दीर्घरङ्गा, दृढरङ्गा, नटरङ्ग, नी°, पट°, पत°, पूर्व°, मत्स्य° (unter °रङ्ग), पुद्ग°, रण°, राज°, श्री°, स°, सु°.

रङ्गकार (रङ्ग + 1. कार) m. Färber: रङ्गकं रङ्गकारम् BHĪG. P. 10, 41, 82. °क dass. HARIV. 4470.

रङ्गकाष्ठ n. Cassalpinia Sappan Līn. RĪĀN. im ÇKDr. — Vgl. पटूरङ्ग.

रङ्गक्षेत्र n. N. pr. einer Oertlichkeit HALL 203.

रङ्गचर m. Schauspieler, Gladiator u. s. w. VARĪH. BṢH. 19, 6.

रङ्गज (रङ्ग + 1. ङ) n. Mennig RATNAM. im ÇKDr.

रङ्गजीवक m. 1) Färber. — 2) Schauspieler ÇABDAR. bei WILSON.

रङ्गण n.: गोपीनां चैव रङ्गणम् (v. l. für रत्नणम्) vielleicht das Tanzen (von रङ्ग) PAÑĀN. 1, 7, 72.

रङ्गद (रङ्ग + 1. द) 1) m. a) Borax. — b) der aus der Acacia Catechu gewonnene Catechu-Extract. — 2) f. छा ein best. weisser Farbestoff, = स्फटी, दृढरङ्गा RĪĀN. im ÇKDr.

रङ्गदत्त (wohl n.) Titel eines Schauspiels SĀH. D. 191, 12.

VI. Theil.

रङ्गदायक n. eine best. Erdart, = कङ्क RĪĀN. im ÇKDr.

रङ्गदहा f. = दृढरङ्गा RĪĀN. im ÇKDr.

रङ्गद्वार f. die Thür —, der Eingang zu einem Theater, — zu einer Schaubühne HARIV. 9116. BULG. P. 10, 36, 25.

रङ्गद्वार n. der Prolog in einem Schauspiel SĀH. D. 279. 128, 16. fgg.

रङ्गनाथ 1) m. N. pr. verschiedener Personen COLEBR. Misc. Ess. I, 334. 337. II, 324. 396. 421. 452. 454. Verz. d. Oxf. H. 135, b, No. 255. 136, a, No. 262. 151, a, 27. HALL 31. 56. 180. eines Scholiasten des Sūrasiddhānta. — 2) N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 148, b, 41 (रङ्गनाथ).

रङ्गयताका f. N. pr. eines Frauenzimmers DAÇAK. 118, 5.

रङ्गपत्नी f. die Indigopflanze RĪĀN. im ÇKDr.

रङ्गपुष्पी f. desgl. ebend.

रङ्गवीज n. Silber TRIK. 2, 9, 32. ÇABDAR. im ÇKDr.

रङ्गभूति f. die Vollmondsnacht im Monat Āçvina ÇABDAR. im ÇKDr.

रङ्गभूमि f. Schauspielplatz, Kampfplatz ÇABDAR. im ÇKDr. MBH. 1, 5321. PAÑĀT. 35, 3.

रङ्गमङ्गल n. eine Festerlichkeit auf der Bühne SĀH. D. 138, 9.

रङ्गमण्डप Schauspielhaus KATHĪS. 71, 75. Verz. d. Oxf. H. 72, a, 24.

रङ्गमल्ल 1) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 873. — 2) f. ई die indische Laute ÇABDAR. im ÇKDr.

रङ्गमाणिक्य n. = माणिक्य Rubīn RĪĀN. im ÇKDr.

रङ्गमातृ f. 1) Lack H. 685. an. 4, 124. MED. t. 216. HĀN. 219. — 2) Kupplerin MED. — 3) = चुरि H. an.

रङ्गमातृका f. Lack TRIK. 2, 6, 36.

रङ्गराज m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 130, a, 13. eines Gelehrten, der auch °दीक्षित, रङ्गराजाधिरिन्, रङ्गराजाधिरवर, रङ्गराजाधरीन्द्र genannt wird, 113, b, 37. 213, a, No. 505. COLEBR. Misc. Ess. I, 337. Verz. d. B. H. No. 632. HALL 114. 153. 192. 194. °स्तव m. Titel einer Schrift 19.

रङ्गलासिनी f. Nyctanthes arbor tristis ÇABDAR. im ÇKDr.

रङ्गवती (f. von रङ्गवत् und diosos von रङ्ग) f. N. pr. einer Frau, die ihren Gatten Rantideva umbrachte, HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 53.

रङ्गवह्निका f. Bez. einer best. beim Opfer gebrauchten Pflanze SĀH. K. 19, a, 1. 5. PRAJOGAR. 2, b, 3. रङ्गवह्नी f. dass. WEBER, KṢHṢĀC. 279.

रङ्गवस्तु n. Farbestoff PAÑĀN. 1, 7, 38.

रङ्गवाट ein eingezogter Schauspielplatz für Kämpfe, Spiele, Tänze MBH. 3, 803. HARIV. 4334. 9113.

रङ्गवाराङ्गना f. eine Bajadere Spr. 1233.

रङ्गविद्याधर m. ein Meister in der Schauspielkunst Verz. d. Oxf. H. 141, b, 36. 39.

रङ्गशाला f. Schauspielhaus, Tanzsaal ÇABDAR. im ÇKDr.

रङ्गाङ्गण (रङ्ग + ङ) n. Schauspielplatz, Arena MBH. 1, 5352.

रङ्गाङ्गा (रङ्ग + 3. ङङ्ग) f. ein best. weisser Stoff, = स्फटी RĪĀN. im ÇKDr.

रङ्गाजीव (रङ्ग + ङा) m. 1) Maler AK. 2, 10, 7. H. 921. HALĪ. 2, 436. — 2) Schauspieler H. 328.

रङ्गारि (रङ्ग + षरि) m. wohlriechender Oleander RATNAM. im ÇKDr.

रङ्गावतरण (रङ्ग + ष°) n. das Betreten der Bühne, die Beschäftigung

eines Schauspielers MBH. 12, 10795. KULL. zu M. 4, 215.

रङ्गावतारक (रङ्ग + घ०) m. Schauspieler H. 328. M. 4, 215.

रङ्गावतारिन् m. dass. GĀṬĪDH. im ÇKDn. JIĀN. 1, 161. 2, 70.

रङ्गिन् (von रङ्ग) 1) adj. a) hängend —, Genuss findend an: तुरंगगति० ÇATA. 1, 165. — b) die Bühne betretend: नटयोरिव रङ्गिणो: BHĪG. P. 10, 72, 35. — 2) f. ०णी Asparagus racemosus Willd. GĀṬĪDH. im ÇKDn. = कर्वातिका RIĀN. ebend.

रङ्गेश (रङ्ग + ईश) m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 130, a, No. 235.

रङ्गेश्वरी (रङ्ग + ई०) f. wohl N. pr. oder Bein. der Gamahlin Raṅgeśa's ebend.

रङ्गेशलुक n. eine Art Zwiebel TAIK. 2, 4, 34 (रङ्गेशा० gedr.). im Index रङ्गेशलु. रङ्गेशलुक.

रङ्गाजि m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 177, a, No. 402. रङ्गाजीभट्ट HALL 78. fg. fälschlich रङ्गाजिभट्ट Verz. d. B. H. No. 764.

रङ्गाजिनिन् (रङ्ग + उ०) m. Schauspieler R. GORR. 2, 90, 15. Verz. d. Oxf. H. 120, b, 5.

रङ्गाजिनीय (रङ्ग + उ०) m. dass. VARĪH. BṢH. S. 9, 43.

रङ्गः रङ्गते (गौत) DĀṬUP. 4, 33. act. eilen, rennen: दारं रङ्गतुर्गम्यम् BHATṬ. 14, 15. auf diese Wurzel spielt Kālidāsa an in der Stelle: (दिलीपः) श्रवेद्य धातेर्भानार्थमर्थविचकार नाम्ना रघुमात्मसम्भवम् RAGH. 3, 21. Vgl. रङ्क. — caus. रङ्गयति sprechen oder leuchten DĀṬUP. 33, 120.

रङ्गनाथ s. u. रङ्गनाथ 2).

रङ्गम् n. = रङ्गम् Rīle BHAR. im DVIRŪPAK. ÇKDn. SŪRJAÇ. 71 in HARB. Anth. 211, wo रङ्गः st. रङ्कः zu lesen ist; vgl. UḍḍĀVAL. zu UNĀDIS. 4, 213.

रचु verfertigen: रचिष्यति (करिष्यति die neuere Ausg.) HARIV. 6373. — रचयति (प्रतिपत्ते, v. l. प्रयत्ने und कृत्याम्) DĀṬUP. 35, 12. 1) verfertigen, bilden, errichten, bereiten, zurechtmachen, hervorbringen, zu Stande bringen, bewirken: शाकरचितं verfertigt aus VARĪH. BṢH. S. 70, 13. 14.

17. 89. मायाविकल्पचित्तैः स्पन्दनैः RAGH. 13, 75. रचितवलयैः Spr. 490. नगरं मायारचितम् KATHĪS. 3, 78. योगी स्वाश्रमं रचयित्वा प्रतिवसति स्म Z. d. d. m. G. 14, 573, 19. यावत्ते रचयामि चितामरम् KATHĪS. 53, 157. तत्र तत्र च दृश्यते रचिताः काष्ठरक्षयः R. 3, 16, 8. मत्त एवाविहरे च शयनं रचयात्मनः R. GORR. 2, 53, 5. GĪR. 5, 10. सेतवः — भगवद्रचिताः BHĪG. P. 3, 21, 54. 23, 21. पञ्चभूतचित्ते शरीरे 31, 14. धुवित्रं व्यजनं तन्मद्रचितं मृगचर्मणा AK. 2, 7, 28. काचस्फटिकयोः खण्डैः — रचितं व्याजालंकरणम् KATHĪS. 24, 184. रचयामास स्वान्तरोपेण पाशम् 90, 73. रक्तपुष्पैर्मण्डलं रचयित्वा (v. l. für कृत्वा) VER. in LA. (III) 10, 20. स (व्यञ्जकः) चतुर्विध आरूप्यो रचितो भूषणादिना । वचसा वाचिको ऽङ्गेनाङ्गिकः सन्नेन साहित्यिकः ॥ H. 283. (मेघः) विद्युत्प्रभारचितपीतपटोत्तरीयः MĀĪK. 76, 8. BHĪG. P. 3, 28, 32. 30, 9. 4, 7, 39. 12, 15. 16, 19. 5, 1, 38. 11, 12. 6, 16, 41. 8, 5, 44. 9, 8, 25. 9, 47. NĪLAK. 158. पुष्पाणां प्रकारः स्मितेन रचितो नो कुन्दजात्यादिभिः Spr. 1168. भूभङ्गे रचिते 2083. PRAB. 12, 1. मङ्कपालीं रचय 40, 11. मयायं रचितो ऽञ्जलिः R. 2, 13, 12. 62, 7. KATHĪS. 26, 287. 27, 49. 53, 153. BHĪG. P. 4, 20, 21. 6, 3, 30. रचितातिथ्य KATHĪS. 28, 84. 33, 87. 44, 27. रचितोत्सव 25, 170. रचितमङ्गल 20, 27. 26, 271. 43, 235. रचितस्वागत 79. रचितानति 18, 247. रचयिष्यां गतागतम् 3, 66. रचितध्यान 24, 144. रचयन्त्यस्य सपर्याम् BHĪG. P. 3, 2, 3. 15, 47. माधुर्यं मधुबिन्दुना रचयितुं ताराम्बुधेरिक्ते Spr. 2920. त्वया रचितपूर्वं (v. l. für चरितपूर्वं) नीवारब-

लिम् dargebracht ÇĪK. 96. रचयति विधातम् VARĪH. BṢH. S. 52, 8. चित्तम्. चित्ताः sich Sorgen machen PRAB. 90, 20. 43, 18. रचितार्थ = कृतार्थ der sein Ziel erreicht hat KATHĪS. 67, 112. verfassen: पदानि रचयसी ÇĪK. 63. पञ्च तत्त्वाण्येतानि रचयित्वा PANĒAT. 5, 11. VARĪH. BṢH. S. 21, 2. Verz. d. Oxf. H. 129, a, 80. मन्दं मन्दं रचयति पदम् ordenkt einen Vers und zugleich bereitet sich eine Stellung Spr. 1215. रचितं मृषा ausgedacht, erfunden KATHĪS. 49, 140. machen zu: रचितश्च राजा । पदेव सुग्रीवकपिः परेषा BHATṬ. 12, 87. — 2) anbringen, thun an, in (loc.): शतधा रचिताः प्रैः शतद्यो रत्नसो गणैः R. 5, 72, 9. त्वया रचितस्तिलको वस्त्रे 36, 34. रचितं त्वया स्वयमङ्गेषु ममेदं कुसुमप्रसाधनम् KUMĀRAB. 4, 18. रचयति चिकुरे कुरुवककुसुमम् GĪR. 7, 23. मङ्ककेषु रचयति चन्द्रमालेऽप्युदिते SĪH. D. 71, 2. न वा मृणालमूत्रं रचितं स्तनासरे (auf einem Gemälde) ÇĪK. 145. रचयिष्यामि तनुं विभावसौ KUMĀRAB. 4, 34. पाशो ऽत्र त्वया मे रच्यताम् befestige KATHĪS. 13, 98. ततो वर्णाः पञ्च (द्रुत्वाः) रचिताः angebracht ÇAUT. (Ba.) 40. रचितधी dessen Gedanken gerichtet sind auf (loc.) BHĪG. P. 4, 7, 29. 6, 16, 39. — 3) rचित versehen mit (instr. oder im comp. vorangehend): सप्तप्राकाररचिता (पुरी) HARIV. 10010. मृत्कनकत्र० 13890. रत्नच्छायारचितवलिभिः (v. l. für खचित) MECH. 36. कर्मस्थलानि ज्योतिप्रकाशकुसुमरचितानि 67. (क्रीडाशैलः) रचितशिखरः पेशलैरिन्द्रनीलैः (रचित = खचित Comm.) 75. नाम्बूलीनां दलेस्तत्र रचितापानभूमयः RAGH. 4, 42. मार्गेण भङ्गिरचितस्फटिकेन 13, 69. मुगन्धिपुष्परचिते समे देशे SUÇR. 1, 241, 8. विशेषोपकासरचितपद BHAR. NĀṬJAÇ. 18, 95. — 4) mit caus. Bed. bewirken, dass Jmd. Etwas thut, bringen zu; mit dopp. acc.: ममेतस्मिन्दष्टे कृदयमवधानं रचयति UTTARAB. 97, 9 (127, 14). — 5) in der Stelle itststtstststststst (वाजिनः) रचयन्नेपाण्यरति वेगितः MBH. 7, 8096 so v. a. tummelnd, also = चारयन् (चारयन् wäre eine ungewöhnliche Form), welches nicht zum Metrum passt.

— आ caus. 1) bereiten: मधुपर्कमारचय्य ITIH. bei SĪJ. zu RV. 1, 125, 1. verfassen MADHUS. in Ind. St. 1, 16, 1 v. u. — 2) sich aufsetzen: आरचितमुपडमाल DAÇAK. in BENF. Chr. 183, 6. — 3) versehen mit: इत्यारचय्य वपुरर्णशतार्थकेन PANĒAB. 3, 1, 24. आरचय्य भुवि गोमयाम्भसा स्थपितलम् 6, 2.

— उप caus. bilden, hervorbringen: मनोरथोपरचितप्रासादवापीतटक्रीडाकाननकलिकौतुकनुषाः Spr. 1307. स्व आत्मन्युपरचितस्थिरङ्गमालयाय BHĪG. P. 12, 12, 67.

— वि caus. 1) verfertigen, bilden: नारवं विरचये (zugleich verfassen) रम्या तरणाय गुणैर्युताम् Verz. d. Oxf. H. 100, b, No. 155. errichten (eine Statue) RIĀA-TAR. 1, 175 (विरचय्य mit der ed. Calc. zu lesen). 4, 512. 6, 306. पाशं विरचयामास लतया verfertigte aus KATHĪS. 80, 42. 95, 31. 104, 71. नितिविरचितशय्य zurechtgemacht KUMĀRAB. 7, 94. vollbringen: (नानायोगेषु) विरचिताङ्गक्रियेषु BHĪG. P. 5, 7, 6. दीर्घा वन्दनमालिका विरचिता दृष्ट्वैव नेन्दीवरीः gebildet, hervorgebracht, bewirkt Spr. 1168. ad ÇĪK. 193 (स्तुविरचित० zu lesen). KIN. 5, 81. BHĪG. P. 1, 3, 30. 3, 15, 42. 31, 45. 4, 1, 55. 5, 3, 6. 20, 41. 8, 12, 10. 9, 19, 27. verfassen: श्लोका विरच्यते KUYALAJ. 3, a. VARĪH. BṢH. S. 56, 31. GĪR. 4, 10 (zugleich verrichten). MADHUS. in Ind. St. 1, 16, 2 v. u. Verz. d. Oxf. H. 138, b, No. 273. व्यरीरचत् 200, a, 13. व्यरचि Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 13. ÇI. 50. PANĒAT. 103, 4. LA. (III) 12, 13. LA. (I) 67, 12. 68, 16. erfunden, er-

stinnen: इति विरचितवाग्भिर्बन्दिपुत्रैः (könnte einfach auch bedeuten diese Worte gesprochen habend) RAGH. 5, 75. विरचितपदं गेयम् MBH. 84, 101. MĀLAV. 77. एवं विरचितोक्ता च धूर्ते KATHĀS. 24, 74. वधो विरचितम् 43, 306. तेन मया तस्योपरि वधोपाय एष विरचितः PĀNĀT. 86, 18. — 2) anlegen, thun an, in: कुशलविरचितानुकूलवेष RAGH. 5, 76. नवामेकामेका-वलिमपि मयि वं विरचये: Spr. 2792. मुक्ताञ्जलिं विरचितम् MBH. 94. कणामु विरचिता मकामणयः Bṛĥ. P. 5, 24, 31. यस्मिन्निदं विरचितं व्योम्नीव अक्षररूपलिः 9, 18, 49. शिखिर्विरचितोऽस्ति KATHĀS. 19, 87. — 3) विरचितं versehen mit (Instr.) MBH. 19, 61.

रश्न (von रच्) 1) n. das Ordnen, Anordnen, Einrichten, Vorbereiten, Composition: माया रूपशरीरवेषरचने MĀNĀ. 50, 17. कुर्वे पुस्तकवरस्य रम्परचनम् Verz. d. Oxf. H. 101, a, 9. ऋष्यपदीप्रबन्धं 129, b, 1. Gewöhnlich f. छा Ordnung, Anordnung, Einrichtung, Vorbereitung, Betreibung, Bewerkestellung; Erzeugnis, Werk, eine literarische Composition: व्यूक्तस्य MBH. 8, 2132. व्यूक्चरचनो विधाय PĀNĀT. 9, 23. यथेयमावयोः शैले संपारचनं कृता HARIV. 3451. स्तोत्राद्याकल्परचना SĀH. D. 138. भूषणामर्चरचना 149. नाभ्यस्ता कषायवस्त्ररचना so v. a. die Kleider sind noch nicht oft getragen worden MĀNĀ. 114, 5. संलिप्ता वस्तुरचना eine gedrängte Anordnung SĀH. D. 422. संगीतरचनायां कृतायाम् MĀLAV. 19, 1. विहितदुर्गरचन adj. PĀNĀT. 148, 7. शराणां पत्ररचना das Einsetzen der Federn in die Pfeile HĀR. 116. धुकुटिं das Runzeln der Brauen Spr. 752. MBH. 51. इष्टार्थस्य Anordnung BHAR. NĪTĪA. 19, 48. DAṢAR. 1, 49. SĀH. D. 407. प्रगुणं DAṢAR. 1, 4. अर्थं das Betreiben seiner Sache, Verfolgung seines Ziels, Bemühung Bṛĥ. P. 3, 9, 10. 23, 8. मृत्कुम्भवा-लुकारन्ध्रपिधानं SĀH. D. 64, 11. शरीरेभिरे समवसरणस्य रचनम् so v. a. begannen das Werk CATR. 1, 174. Verz. d. Oxf. H. 121, b, No. 214. भव्यानां शुभसिद्ध्युपायरचनचित्तां विधत्ते विधिः so v. a. das Ausfindigmachen, Erdenken KATHĀS. 43, 256. अनन्यपदप्रमाणावाक्यप्रपञ्चं Verz. d. Oxf. H. 187, b, 38. मरुती निवासरचना so v. a. ein grosses Gebäude MĀNĀ. 52, 4. पानभूमिरचना: künstlich hergestellte Trinkplätze RAGH. 19, 11. प्रतिकृतिरचना: Bildnisse 18, 52. अनेकविधपटं PĀNĀT. 132, 24. कनकं Goldsachen KATHĀS. 46, 283. गीतिं Gesangstück RĪGĀ-TAR. 5, 380. वचनं geschickte Reden, Beredtsamkeit PĀNĀT. 68, 5. 161, 2. भवदुःखभारं Gebilde Spr. 664. इतिविद्योऽर्थः Composition Verz. d. Oxf. H. 167, a, 33. अघभिदे रचनानुवादः Werk, That Bṛĥ. P. 3, 13, 23. 25, 26. अनङ्गं LA. 83, 4. सम्मङ्गलोपचाराणां सैवादि रचनाभवत् RAGH. 10, 78. रचनानिर्विशेषम् RĪGĀ-TAR. 3, 95. सत्वरचनम् adv. schnell, eiligst GĪR. 5, 14. रचना: künstliche Gebilde ĠAIM. 1, 24. नातिलघुविपुलरचनाभिः eine literarische Composition VARĀH. Bṛh. S. 1, 2. उदात्तरचनान्वित so v. a. Stil SĀH. D. 189, 5. Nach den Lexicographen ist रचना = परिस्पन्द AK. 2, 6, 2, 38. = प्रतिपल TRĪK. 2, 6, 41. = ग्रन्थन, गुम्फ u. s. w. H. 653. HALĀJ. 4, 45. = व्यूक् H. 747. HALĀJ. 5, 9. = निवेश, स्थिति H. 1499. = पाश, भार, उच्चय, कस्त, पल u. s. w. in comp. mit einem Worte, das Haupthaar bedeutet, H. 568. Vgl. कृतरचना (auch KATHĀS. 57, 115), केशं (auch P. 2, 3, 44, Sch.), दत्तं, धूर्तं, पलं. — 2) f. personif. als Gattin Tvash-tar's Bṛĥ. P. 6, 6, 42.

रचयितर (wie eben) nom. ag. Verfasser: अस्य रूपकस्य Verz. d. Oxf. H. 142, a, No. 290.

रचित 1) partic. adj. s. n. रच्. — 2) m. N. pr. eines Mannes gaga विदादि zu P. 4, 1, 104.

रचितव (von रचित) n. das Verfasstsein SARVADARĢANAS. 129, 6.

रचितव्य HARIV. 8234 fehlerhaft für रचितव्य, wie die neuere Ausg. liest.

रञ्, रञ्ज् a) रञ्जति, रञ्जते (रगे) Dhātup. 23, 30. P. 6, 4, 26. Vop. 8, 138. अनुरञ्जति R. 7, 99, 11 aus metrischen Rücksichten. — b) रञ्जति, रञ्जते (रगे) Dhātup. 26, 58. P. 3, 1, 90. Vop. 24, 9. — ररञ्जतुम् und ररञ्जतुम् Vop. 8, 138. erhält keinen Bindenvocal Kār. 2 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. रक्ता und रंक्ता P. 6, 4, 32. — 1) रञ्जति und ँते sich färben, sich röthen, roth sein: रञ्जति (und ँते) वस्त्रं स्वयमेव P. 3, 1, 90, Sch. अरञ्जत etwa färbte sich AV. 15, 8, 1. अरञ्जत् CĪC. 9, 7. तवाधरो रञ्जति NAIH. 3, 120. रञ्जत् 7, 60. 22, 52. 55. नेत्रे स्वयं रञ्जतः UTTARAR. 102, 18 (138, 2). चतुष्पी तव रञ्जते Spr. 4036. — 2) रञ्जति und ँते in Aufregung gerathen, aus seiner Gemüthsruhe kommen, sich hinreißen lassen, entzückt sein von, seine Freude haben an (instr.) NAIH. 7, 60 (act.). कृतविद्यो ऽपि बलिना व्यक्तं रगेण रञ्जते Spr. 2961. बलप्राणेन प्रारणाम् — अरञ्जत जनः सर्वः MBH. 4, 355. रञ्जते न कथाभिः Spr. 5035. अन्योऽन्यमथ रञ्जते सर्वे MBH. 14, 1059. याभिर्विपुक्ता रञ्जये नारुमेकमपि तणाम् froh werden, — sein KATHĀS. 43, 358. वक्ति रञ्जदरञ्जद्वा कार्यकार्ये (acc. du.) सता मनः 112, 88. CĪC. 9, 7. Gewöhnlich mit einem loc. verbunden in der Bed. Gefallen finden an, sich hingezogen fühlen zu, sich verlieben in: रञ्जनीयेषु रञ्जति कोपनीयेषु कुप्यति NĪLAK. 16. आर्यकर्मणि रञ्जते Spr. 3723. को हि रञ्जेद्रसासरे KATHĀS. 18, 346. तणालपिणि सापाये भोगे रञ्जति नोत्तमाः DṚSHĀNTA. 59 in HARB. Anth. 8. 222. न कामे ऽपि वेश्या रञ्जति KATHĀS. 38, 39. आद्ये कल्पतराविव नित्यं रञ्जति जननिवृत्ताः Spr. 3239. सज्जने रञ्जते जनः 1205. 701. तेषु रञ्जेषाः MBH. 12, 5908. रामे रञ्जतु (lies रञ्जतु) मे मनः Verz. d. Oxf. H. 166, b, 17. KATHĀS. 43, 165. तस्यामार्ग्यपुत्रश्च रञ्जति 31, 83. संनिकृष्टे निकृष्टे च कष्टे रञ्जति कुन्त्रियः 64, 124. निर्गुणानपि न द्वेष्टि न रञ्जति गुणिष्वपि SĀH. D. 111. स्त्रियो वा केषु रञ्जते विरञ्जते च ताः पुनः MBH. 13, 2234. Spr. 967. — 3) रञ्जति = गतिकर्मन् NAIH. 2, 14. — रक्त partic. s. bos.

— caus. 1) färben, röthen: इदं रञ्जनि रञ्जय क्लृप्तासं पलितं च पत् AV. 4, 23, 1. अहं कंसस्य वासांसि रञ्जयामि HARIV. 4472. P. 6, 4, 24, VĀRIL. 3, Sch. चरणी रञ्जयन्त्यस्याष्टादामणिमरीचिभिः KUMĀRAS. 6, 81. 7, 19. रञ्जयन्दिशः MBH. 12, 9998. ad CĪC. 78. GĪR. 10, 6. Bṛĥ. P. 8, 8, 8. नृपस्तद्वनं मरुत् । तेजसा रञ्जयामास संध्याधमिव भास्करः MBH. 1, 6772. स्वतेजसा रञ्जयते जगत् so v. a. erhellt, erleuchtet 14, 1101. सेतातपत्रशशिनापरि रञ्जमानः (= शोभातिशयं नीयमानः Comm.) Bṛĥ. P. 4, 7, 21. रञ्जित gefärbt, geröthet H. an. 2, 189. MRD. t. 48. वाससी प्रुक्ते मकरजनरञ्जिते MBH. 8, 2528. SuṢAR. 1, 14, 1. 43, 14. HṚ. 1, 5, v. l. 6, 18. KATHĀS. 37, 25. 71, 213. 124, 22. Spr. 3445. PĀNĀT. 132, 24. Verz. d. Oxf. H. 222, b, 18. जगामास्तं दिनवारः संध्यारागेण रञ्जितः HARIV. 4839. MBH. 8, 2170. क्रो-धरञ्जितलोचन HARIV. 13770. R. 6, 20, 28. हारो मणिमयाश्वैव तपनीयेन रञ्जिताः 93, 6. RAGH. 3, 64. VĪRA. 60. VARĀH. Bṛh. S. 24, 14. Bṛh. 12, 17. KATHĀS. 40, 3. 56, 322. PĀNĀT. 4, 1, 34. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 508, C. 1. 18. वनं रक्तेशकररञ्जितम् erleuchtet, erhellt Bṛĥ. P. 10, 29, 31. तेजसा चैव रञ्जितः R. 5, 87, 11. यथा कर्मफलैर्देहो रञ्जितस्तमसा कृतः । विवर्णो वर्णमाभित्य देहेषु परिवर्तते MBH. 12, 9999. मुरञ्जित geschlecht geführt

KATHĀS. 24, 184. समरञ्जित *gleich gefärbt* HARIV. 11960. 11997. 12180. — 2) *zur Freude stimmen, erfreuen, beglücken, entzücken, zufriedenstellen*: रञ्ज-
येन्मनः BHAR. NĀṬYAG. 19, 52. Verz. d. Oxf. H. 200, b, 6. PAÑĀT. 81, 22.
चित्तं मयि रञ्जयन् BHĀG. P. 11, 15, 12. रञ्जयतीमानि भूतानि MAITRĀJUP. 6, 7.
MBH. 7, 2187. रञ्जयिष्यति यल्लोकमयमात्मविचेष्टितः BHĀG. P. 4, 16, 15.
ज्ञगतिं Verz. d. Oxf. H. 236, b, 19. प्रजाः M. 7, 19. MBH. 3, 2234. R. GORR.
1, 19, 28. 53, 7 (52, 7 SCHL.). Spr. 1820. KATHĀS. 51, 19. Gīt. 10, 5. RĪGĀ-
TAR. 2, 11. BHĀG. P. 1, 12, 4. MĀRK. P. 120, 1. राष्ट्रं च रञ्जयामास वृत्तेन
MBH. 1, 4009. पौरज्ञानपदांश्च रक्तावञ्जयितुम् R. 2, 112, 11 (122, 11 GORR.).
DAÇAK. 2, 21. ज्ञानलवडुर्विदग्धं ब्रह्मापि नरं न रञ्जयति Spr. 39. KATHĀS.
6, 54. 12, 77. 13, 117. 14, 59. 39, 243. 47, 106. 50, 162. RĪGĀ-TAR. 5, 418.
PAÑĀT. 44, 20. प्रजा रञ्जयते MBH. 1, 6264. 13, 7700. बलं संभाषासंप्रदानेन
रञ्जयस्व R. 7, 64, 5. कलिङ्गसेनया प्रीत्या रञ्जमानः स तस्थिवान् KATHĀS.
34, 167. रञ्जित *erfreut, beglückt, zufriedengestellt* ŚĀV. 5, 40 (चरति ताः
st. च रञ्जिताः MBH. 3, 16788). R. GORR. 2, 1, 33. 4, 28, 9. 7, 109, 14. अर-
ञ्जितश्च बालो ऽपि दोषमुत्पादयेद्ब्रुवम् *wenn er nicht befriedigt wird* KA-
THĀS. 14, 36. 19, 78. 37, 25. 52, 2. RĪGĀ-TAR. 3, 145. 5, 437. Verz. d. Oxf.
H. 120, a, 31. PAÑĀT. 113, 24. सुरञ्जित KATHĀS. 45, 337. — 3) रञ्जयति
und रञ्जयति *unter den Äußerlichkeiten*: NAIGH. 3, 14. — 4) रञ्जयति मृ-
गान् = रमयति मृगान् P. 6, 4, 24. VĀRTI. 3. Vop. 8, 133. 18, 22.

— *intens. रारञ्जीति in freudiger Aufregung —, ausgelassen sein*:
मृङ्गे शिशोर्ना ररञ्जति । अन्तरितेण रारञ्जन् RV. 9, 5, 2.

— अनु 1) *sich entsprechend färben, — röthen*: अन्वरञ्जदतुपाकारः ÇĪC.
9, 7. संध्यानुरक्ते नर्भास VARĀH. BRH. S. 24, 18. — 2) *sich hinreißen lassen,*
entzückt sein, Gefallen finden: तव प्रकीर्त्या जगत्प्रहृष्यत्यनुरञ्ज्यते च BUAG.
11, 36. सर्वलोक्यो ऽनुरञ्ज्यते कथं त्वेन कर्मणा R. 2, 58, 28. Spr. 972. निर्गु-
ण्यान्वानुरञ्ज्यते (श्रीः) 3421, v. l. अन्वरञ्ज्यत् ÇĪC. 9, 7. नानुरञ्जन् (lies नानु-
रञ्जन्) चास्ते RĪGĀ-TAR. ed. Calc. 3, 146. *sich hingezogen fühlen zu Jmd,*
Jmd treu anhängen, Jmd lieben; mit acc. der Person: अनुरञ्जति R. 7,
99, 11. अनुरञ्ज्यति तं प्रजाः Spr. 3814. MBH. 12, 3496. नानुरञ्ज्यत तं प्रजाः
14, 71. 74. R. 3, 53, 15. 4, 54, 10. 6, 10, 22. समस्थमनुरञ्ज्यते विषमस्थं त्य-
जति च (स्त्रियः) R. ed. Bomb. 3, 13, 5. mit loc. der Person: अग्रद्वप्रकृतौ
राशिं ज्ञता नानुरञ्ज्यते PAÑĀT. I, 335. धातुर्मृतस्य भार्यायां यो ऽनुरञ्ज्यते
कामतः M. 3, 173. वेश्यासु KATHĀS. 57, 53. अनुरक्त a) *geliebt*: अनुरक्तः
प्रजाभिश्च प्रजाशाय्यनुरञ्जयन् R. 2, 1, 10. प्रियया BHĀG. P. 3, 23, 38. — b)
treu anhängend, zugethan, ergeben, liebend M. 7, 64. 209. MBH. 3, 2275.
2730. 2907. 12, 4262. R. 1, 7, 2. 2, 27, 22 (चेतस्). 51, 16. 4, 9, 98. अनुर-
क्ता वयं गुणीः *in Folge von* 6, 104, 29. भार्यासु नानुरक्तासु (च विरक्तासु
v. l.) Spr. 2134, v. l. 1634. 2209. 3543. KĀM. NĪTIS. 1, 24. 5, 46. 8, 74.
VIKR. 59, 21. KATHĀS. 12, 38. DAÇAK. 93, 18. RĪGĀ-TAR. 3, 465. 4, 373. 473.
BHĀG. P. 1, 5, 29. 16, 33. 3, 4, 10. 4, 9, 66. 20, 15. Verz. d. Oxf. H. 129, b,
No. 234. *Jmd zugethan, hängend an*; mit acc. der Person MBH. 3, 2343.
R. 2, 21, 16. 45, 1. 46, 5. 22. रामं केर्गुणैरनुरक्तासि 3, 53, 20. MĀHĀN. 14, 4.
ÇĪK. 146. mit loc. der Person MBH. 2, 1259. R. 2, 40, 4 (स्वनुरक्त). 70, 6.
Spr. 5151. BHĀG. P. 1, 18, 22. किमनुरक्ता विरक्ता वापि मयि स्वामी HIT.
53, 18. त्वयि गाढमनुरक्ता सा *stark verliebt* VER. in LA. (III) 9, 16. mit
loc. der Sache *Gefallen findend an*: येषामभीरकन्याप्रियगुणकथने ना-
नुरक्ता रसज्ञा Spr. 4897. die Ergänzung im comp. vorangehend: मुनि-

हिसानुरक्तानाम् R. 3, 28, 20. रागानुरक्तचित्तं so v. a. *unter dem Einfluss*
stehend von Spr. 3961. संजीवकवचनानुरक्त PAÑĀT. 32, 9. प्रियानुरक्तं चे-
तः *an der Geliebten hängend* KATHĀS. 9, 50. 18, 237. भृत्यानुरक्त BHĀG. P.
4, 9, 18. — 3) अनुरक्त *daran hängend, — befestigt*: रञ्जवः Schol. zu KĀT.
ÇR. 16, 3, 2. — Vgl. अनुरक्ति. अनुराग. — *caus. 1) entsprechend färben,*
— röthen: तेजसास्यानुरञ्जितम् R. GORR. 1, 39, 20. HARIV. 3624. VARĀH.
BRH. S. 44, 25. Gīt. 2, 3. RĪGĀ-TAR. 4, 196. BHĀG. P. 10, 42, 5. *gefärbt*
so v. a. *verklärt, gehoben*: अनुकम्प्यानुरञ्जितविशदरुचिरशिश्नस्मिता-
वलोक 6, 9, 40. — 2) *für sich gewinnen, an sich (acc.) ziehen, — fesseln*;
mit acc.: धर्मेण च प्रजाः सर्वा यथावदनुरञ्जयन् MBH. 1, 3504. R. 1, 7, 16
(17 GORR.). 2, 1, 10. 107, 15. 4, 7, 10. KĀM. NĪTIS. 8, 69. fg. तं स्वागतेना-
न्वरञ्जयत् KATHĀS. 22, 86. तस्यास्य हृदयं मादशी कानुरञ्जयेत् 46, 179.
50, 160. 56, 2. 98, 48. DAÇAK. 63, 17. 87, 7. अनुरञ्ज्य KATHĀS. 40, 73. अनु-
रञ्ज (I) 124, 193. MBH. 2, 1014. पित्रापरञ्जितास्तस्य प्रजास्तेनानुरञ्जिताः
HARIV. 321. R. GORR. 2, 2, 26. 14, 9. 33, 13. KATHĀS. 55, 101. कालगुणा-
नुरञ्जितमनस् PAÑĀT. 34, 25 (ed. orn. 31, 3). 49, 2. — Vgl. अनुरञ्जक fg.

— अय 1) *sich entfärben*: आसापरक्ताधरं *entfärbt, bleich* (unter अय-
रक्त *fälschlich in अय + रक्त zerlegt*) ÇĪK. 133. — 2) *abwendig werden*:
नूनं मित्राणि ते रक्तः साधूचरितान्यपि । स्वदोषादपरञ्ज्यते MBH. 13, 5889.
अपरक्त *abgeneigt*: मनुजानामपचारादपरक्ता देवताः VARĀH. BRH. S. 46, 3.
— Vgl. अपराग. — *caus. sich abgeneigt machen, Jmds Liebe verscher-*
zen; mit acc. der Person: पित्रापरञ्जितास्तस्य प्रजास्तेनानुरञ्जिताः HA-
RIV. 321.

— अभि 1) *entzückt sein, grosse Freude haben an*: (न) कथाभिरभिरञ्ज्यते
Spr. 4128. अगिरक्त *ergeben, zugethan* MBH. 4, 16. *hängend an*: धर्माभि-
रक्त R. 7, 10, 32. — 2) अभिरक्त *entzückend, reizend*: (गीतम्) संरक्तमभि-
रक्तं च परया स्वरसंपदा R. GORR. 1, 3, 61. — *caus. färben*: पद्मरेणवभिर-
ञ्जित R. 4, 50, 12. तेजोगिरभिरञ्जितम् 1, 38, 21.

— समभि *roth erscheinen, funkeln*: को ऽयं नेत्रैः समभिरञ्ज्यते MBH.
12, 12592.

— उद् *intens. in Aufregung gerathen*: यस्मान्मे मन् उद्विह्व रारञ्जीति
AV. 6, 71, 2.

— उप 1) *sich färben, — röthen*: उपरक्त *gefärbt, geröthet*: कोपोप-
क्तानि मुखानि ŚĀH. D. 337, 7. आसोपरक्ताधरं *schlechte v. l. für आसाप-*
रक्ताधर ÇĪK. 133. हविस् ÇĪT. BR. 11, 4, 4, 5. — 2) *verfinstern über Etwas*
(loc.) *sich legen*: मनसि — तमश्चन्द्रमसीविदमुपरञ्ज्यावभासते BHĀG. P. 4, 29,
69. उपरक्त *verfinstert* (von Sonne und Mond) AK. 1, 1, 3, 10. H. an. 4, 100.
fg. MED. I. 190. R. 1, 53, 9 (50, 9 GORR.). 2, 34, 3. 4, 14, 3. VARĀH. BRH. S.
5, 28. m. Bez. Rāhu's H. an. — 3) उपरक्त *gefärbt so v. a. stehend un-*
ter dem Einflusse von (instr. oder im comp. vorangehend): रजसा BHĀG.
P. 3, 8, 33. अविद्याकामकर्मभिरुपरक्तमनसा 5, 14, 5. विषयोपरक्त 11, 5.
SARVADARÇANAS. 162, 4. 7. 8. — 4) उपरक्त *niedergedrückt, niedergebeugt*
AK. 3, 1, 43. TRIK. 3, 3, 150. H. 381. H. an. MED. — Vgl. उपराग. —
caus. 1) färben: काचस्फटिकखण्डा हि नानारंगोपरञ्जिताः KATHĀS. 24,
178. अरुणाकिञ्जल्कोपरञ्जित BHĀG. P. 5, 17, 1. — 2) *affectiren, Einfluss*
üben auf (acc.) SARVADARÇANAS. 162, 16. उपरञ्जित *unter den Einfluss*
von — gebracht, unter dem Einfluss von — stehend GAUPAD. zu ŚĀH-
KHAJAK. 40. — Vgl. उपरञ्जक fg.

— प्रति *caus. entsprechend färben, — rüthen*: सूर्याशुप्रतिरञ्जित MBh. 1,1412. ततो ऽस्तमगमत्सूर्यः संध्या प्रतिरञ्जितः R. 6,14,24.

— वि 1) *sich entfärben, seine ursprüngliche Farbe verlieren*: चकोरस्य विरज्यते नयने विषदर्शनात् (vgl. Suçr. 2,246,2) Kām. Nitis. 7,12. केशा अपि विरज्यते निःश्लेकाः Spr. 2983. act. Varāh. Brh. S. 78,19. विरक्तसंध्या-कपिश Ragh. 13,64. — 2) *gleichgiltig werden, das Interesse für Personen und Sachen aufgeben, erkalten*: विरज्यते MBh. 3,13891. Buāg. P. 3,13, 49,30,4. 7,6,13. 11,34. विरज्य Spr. 1060, v. l. Schol. zu Buāg. P. 1,4, 12. विरज्यते मित्राणि Shadv. Br. 3,6. सेवकाः Spr. 2983. तदा चिरानुरक्तो ऽपि विरज्यते जनः 4803. तस्मादस्माद्विरज्यते Çaṅk. zu Bṛh. Ār. Up. S. 323. ततः कक्षा विरज्यताम् MBh. 1,7411. विरज्यति न मित्रेभ्यः 12, 6285. संसार विरज्य Kull. zu M. 4,149. Kap. 3,66. स्त्रियो वा केयु रज्यते विरज्यते च ताः पुनः MBh. 13,2234. 2608. तस्यां स राजा विरज्येत् Kathās. 32,82. 37,144. 38,40. 39,202. श्रीन कृष्यति लङ्कायां विरज्यति समृद्धयः Bhāṭṭ. 18,22. विरक्ता a) *gleichgiltig geworden d. i. kein Interesse mehr für Personen oder Sachen habend, erkaltet, abhold* MBh. 12,10374. Kap. 2,2. 4,23. Kathās. 28,18. Buāg. P. 1,13,24. 3,16,7. 32,30. 7,14,5. 9,6, 53. रक्ताद्वृत्तिं समीकृत विरक्तस्य विवर्जयेत् Kām. Nitis. 5,46. 8,74. रक्ते विरक्ते मध्यस्थे स्वामिनि Spr. 4224. सैवामृतलता रक्ता विरक्ता विषव-छारी (sc. स्त्री) 1549. 1634. 2134. °प्रकृति 3158. 4629. Kathās. 33,185. 37,213. Pañkāt. 60,5. Hit. 27,17. Verz. d. Oxf. H. 216,a,5. °भाव Spr. 3445. Pañkāt. 33,16. °कृद्दय Kathās. 3,105. 36,126. अ° ergeben, geneigt Spr. 5352. एतस्माद्विरक्ताः Çaṅk. zu Bṛh. Ār. Up. S. 13. मयि सा विरक्ता Spr. 2464. परदारिण्यु 5018. Hit. 53,19. Kathās. 3,45. भोगसंपदि 17,92. जीवितं प्रति 6,78. दानादान° Spr. 2043. कथा° Hit. 27,16. — b) *gleichgiltig geworden d. i. kein Interesse mehr erregend, für den man erkaltet ist*: विरक्ता Triak. 2,6,4. Rāga-Tar. 2,155. — Vgl. विरक्ति, वि-रग. — *caus.* 1) *färben so v. a. fleckig machen*: तदार्तव प्रशंसति यदा-सो न विरञ्जयेत् Suçr. 1,315,10. — 2) *machen, dass Jmd gleichgiltig wird, — erkaltet*: पुनः तपः क्षणमात्राद्विरञ्जिताः so v. a. alsbald erkaltend Spr. 3642.

— सम् 1) *sich färben, sich rüthen*: चिताधूमेन नीलेन संरज्यते च पाद-पाः MBh. 12,5777. पुरा संरज्यते संध्या 1,6028. 6443. संरक्ता geröthet: कोपसंरक्तनयन 1704. 3,273. 7066. R. 1,39,15. fg. 2,33,2. R. Gorr. 1, 4,99. 3,22,20. 35,18. 51,24. 55,12. 56,39. 4,9,1. 5,2,21. 85,1. 7,8,2. Verz. d. Oxf. H. 286,b,40. — 2) *संरक्ता entzückend, reizend*: vom Go-sango R. Gorr. 1,3,61. संरक्ततरमत्यर्थं मधुरं तावगायताम् R. Schl. 1,4, 17. hinreissend (im Gesange): संरक्ताभिस्त्रिपुरविजयो गीयते किंनरीभिः Mrgh. 57; vgl. रक्त, रक्तकण्ठ. — *caus.* 1) *färben, rüthen*: धातुसंरञ्जितशिल Hariv. 11860. — 2) *erfreuen, beglücken*: संरञ्जयन्प्रजाः Buāg. P. 4,22,55.

— अनुसम्, भर्तारमनुसंरक्ता ergeben, zugethan R. 1,17,16 (17,5 Gorr.).

— अभिसम्, partic. praet. pass. hängend an, ergeben: कामभोगाभिसं-रक्ता मेषुनायोपचक्रमे R. 7,26,41.

रञ्ज gaṇa पचादि P. 3,1,134. m. 1) = रजस् a) *Staub* Med. 6. 13. Aśajak. bei Uśāyāl. zu Unādis. 4,216. Çaddar. im ÇKDr. Hierher wird gezogen अर्थाः पादरजोपमाः Spr. 217, wo aber रजोपम eine auch sonst vorkommende Contraction von रजउपम ist. — b) *Blüthenstaub* Med.

Aśajak. und Çaddar. कुङ्कुमरज्यासाय Prasaṅgābh. 15, a. dagegen ist in पद्मपुष्परजोन्मिष R. 3,70,29 eine unregelmässige Contraction anzunehmen. — c) *Menstrualblut* Med. Aśajak. Çaddar. auch n. nach Çaddar. — d) *Leidenschaft* Med. Aśajak. Çaddar. — 2) N. pr. a) eines Wesens im Gefolge Skanda's MBh. 9,2575. — b) eines Fürsten, eines Sohnes des Virāṅga, VP. 165. — Vgl. अग्नि°, नी°, भृङ्ग°, वि°, स°.

रजउदास adj. (f. घ्रा) = मलोदासम् Kauç. 33.

रजःपुत्र m. *ein Sohn der Leidenschaft, der Lust* so v. a. *ein sonst ganz unbekannter Mann* Verz. d. Oxf. H. 154,a,36. 45. Wohl mit beabsichtigtem Anklang an राजपुत्र; vgl. रजस्तोक.

रञ्जक (von रञ्ज) m. 1) *Wäscher* (der sich auch mit dem Färben der Kleider beschäftigt) P. 3,1,145. Vārtt. 6,4,24. Vārtt. 5. Vop. 26,38. Uśāyāl. zu Unādis. 2,32. AK. 2,10,10. Triak. 2,10,4. H. 914. an. 3,86. Halā. 2,438. रञ्जकं रङ्गकारकम् Hariv. 4470. fg. Buāg. P. 10,41,32. Pañkāt. 62,24. यो न जानाति निर्कर्तुं वस्त्राणां रञ्जको मलम् । रक्तानां वा जोषयितुं यथा नास्ति तथैव सः ॥ MBh. 12,3404. रञ्जकेन यथा शुक्लं वस्त्रं भवति वारिणा Matsya-P. 179,31 (nach Aufrecht). Jāṇ. 1,164 (neben चैलघाव). R. 2,83,15 (90,15 Gorr.). Varāh. Brh. S. 10,5. 15,22. 87,17. 41. नमनपणके देशे रञ्जकः किं करिष्यति Spr. 666. को दाता रञ्जको ददा-ति वसनं प्रातर्गृहीत्वा निशि 5013. Sāh. D. 33,11. Vop. 3,32. रञ्जकस्य गर्दभः Kathās. 63,132. fg. Pañkāt. 214,25. Hit. 50,1. 17. 81,12. fg. Verz. d. Oxf. H. 13,b,29. 281,b,28. 282,b,48. रञ्जकतनुवायम् P. 2,4,10, Sch. eine verachtete Klasse von Menschen Colebr. Misc. Ess. II, 184. fg. तीवर्षा धीवरात्पुत्रो बभूव रञ्जकः स्मृतः Verz. d. Oxf. H. 22,a,12. रञ्जकी Wäscherin (nach Pat. zu P. 3,1,145 die Frau eines Wäschers) P. 3,1,145, Vārtt. Vop. 26,38. Sāh. D. 61,3. रञ्जक्या तीवराञ्चैव कपालीति बभूव ह Verz. d. Oxf. H. 22,a,12. Bez. eines Frauenzimmers am 3ten Tage der Menses Ver. in LA. (III) 8,11. unter den 8 Akula bei den Çakta Verz. d. Oxf. H. 91,b,36. रञ्जिका Wäscherin Pat. zu P. 3,1,145. Varāh. Brh. S. 78,9. — 2) *Papagei* (शुक) H. an. st. dessen clothes (d. i. शुक) Wil-son nach derselben Aut. und ÇKDr. nach Viçva. — 3) angeblich N. pr. eines Fürsten VP. 466, N. 5 und darnach LIA. I, Anh. xxxiii; fehlerhaft für रजक.

रजतं (von रज् = 3. अर्ज् wie अर्जुन und रजस्) Unādis. 3,141. 1) adj. *weisslich, silberfarbig* (AK. 3,4,44,82. H. an. 3,287. Med. t. 143); *silbern*: अश्वमुत्तुण्याग्ने रजतं करपाणे । रथं युक्तमसनाम सुवर्णमणि RV. 8. 23,22. (पुरम्) रजतामत्तरितमकुर्वत Ait. Br. 1,23. VS. 23,37. रजतं किर-ण्यम् weissliches Gold d. h. Silber TS. 1,5,4,2. Çat. Br. 12,4,4,7. 13, 4,2,10. 14,1,2,14. Kāṭh. 10,4. सुवर्णरजतो रुक्मौ Çat. Br. 12,8,2,11. TBh. 1,5,40,1. 7. 8,9,1. पात्र 2,2,9,7. 3,9,9,5. निष्क Pañkāv. Br. 17, 1,14. Āçv. Çr. 2,3,15. Kūāṇḍ. Up. 3,19,1. — 2) m. n. gaṇa *अर्धचादि* zu P. 2,4,31. zu belegen nur das n. a) *Silber* AK. 2,9,97. H. 1043. H. an. Med. Halā. 2,17. 5,5. AV. 5,28,1. 13,4,51. Ait. Br. 7,12. Kāṭh. Çr. 10,2,37. 26,2,20. Kauç. 16. Kūāṇḍ. Up. 4,17,7. Shadv. Br. 6,6. M. 8,321. 11,57. 167. R. 1,53,11. सुवर्णरजतैः 2,32,14. 94,5. Suçr. 1,5,2. Varāh. Brh. S. 64,1. Kir. 3,41. Naish. 22,52. Verz. d. Oxf. H. 282,a,28. — b) *Gold* H. 1043. AK. 3,4,44,82 soll Kshirasvāmin nach Aufrecht केभिः st. करे lesen. — c) *Perlenschmuck* AK. 3,4,44,82.

H. an. MED. HALĀ. 5, 5. — d) *Blut*. — e) *Elfenbein*. — f) *ein best. Berg* (als neutr.! vgl. रजतकूट u. s. w.). — g) *ein best. See* (als neutr.! H. an. — h) *Sternbild ÇABDĀRTHAK* bei WILSON. — Vgl. मक्का.

रजतकूट N. pr. einer *Kuppe* im Malaja-Gebirge KATHĀS. 68, 68.

रजतदंष्ट्र (र° + दंष्ट्रा) m. N. pr. eines Sohnes des Vāgradaśiṣṭra, eines Fürsten der Vidjādhara, KATHĀS. 63, 73.

रजतमृति m. Bein. Hanuman's ÇABDAR. im ÇKDr.

रजतनाभ m. N. pr. eines mythologischen Wesens HARIV. 382, 385.

वत्सनाभ an der ersten Stelle die neuere Ausg. — Vgl. रजतनाभि.

रजतनाभि 1) adj. *einen weißlichen Nabel habend* VS. 20, 59. — 2) m. N. pr. eines Abkömmlings des Kubera AV. 8, 10, 25; vgl. रजतनाभ.

रजतपर्वत m. *ein Berg von Silber*: श्रेष्ठमात्राम R. 4, 40, 45. °दान Verz. d. Oxf. H. 41, a, 23. N. pr. eines best. Berges (aber nicht des Kailāsa) HARIV. 9736.

रजतपात्र n. *Silbergefäß* AV. 8, 10, 23. RĪĀA-TAR. 3, 482.

रजतप्रस्थ m. Bein. des Kailāsa TRĪK. 2, 3, 1.

रजतभाजन n. *Silbergefäß* Suçr. 1, 170, 4.

रजतमय (von रजत) adj. (f. ई) *silbern* VARĀH. BṢH. S. 60, 5, 81, 26. KARUṢ. 73, 119. Schol. zu NAISH. 22, 53.

रजतवाह m. N. pr. eines Mannes; pl. *seine Nachkommen* SAMSK. K. 184, a, 4.

रजताकर N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 339, b, 5.

रजताद्रि (रजत + द्रि) m. *der Berg von Silber*, Bein. des Kailāsa H. 1028. Spr. 681.

रजन (von रज्) UṆĀDIS. 2, 79. P. 6, 4, 24. VĀRTT. 5, 1) m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Kaupeja TS. 2, 3, 8, 1. PĀNĒAV. BR. 13, 4, 11. Vgl. रजनि. — 2) *Strahl* ÇĀKṢH. BR. 7, 4. — 3) n. *Safflor* UśĒVAL.; vgl. मक्का° (मकारजनरजित MBu. 8, 2528).

रजनक m. N. pr. = रजन Ind. St. 3, 460.

रजनि (UśĒVAL. zu UṆĀDIS. 2, 103) und रजनी (gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41) f. desselben Ursprungs wie रजस्. 1) *Nacht*, रजनि (überall nur aus metrischen Rücksichten gebraucht) AK. 3, 5, 6. Spr. 2204. 3178. Gtr. 8, 2. KATHĀS. 18, 145. 42, 225. 47, 96. ABHINANDA bei UśĒVAL. zu UṆĀDIS. 2, 103. रजनी AK. 1, 1, 3, 4. TRĪK. 3, 3, 257. H. 142. 144. an. 3, 403. MED. n. 114. HALĀ. 1, 106. fg. VIÇVA bei UśĒVAL. zu UṆĀDIS. 2, 103. AV. 1, 23, 1. JĪĒN. 1, 248. MBu. 3, 2721. 14765. 16821. R. 1, 9, 51. 13, 36. 2, 34, 33. 48, 26. 63, 3. 83, 14. Suçr. 1, 242, 10. ÇĀK. 46, 8. MĀLAV. 84. RAGH. 9, 37. KUMĀRAS. 4, 11. Spr. 3317. 4184. VARĀH. BṢH. S. 38, 5. 7. KATHĀS. 4, 9. 18, 218. BṢĀ. P. 5, 14, 9. PĀNĒAV. 128, 11. 248, 5. HIT. 9, 5. VET. in LA. (III) 3, 21. NAISH. 22, 49. °केलि Verz. d. B. H. No. 540. रजनो unter den Beinen der Durgā HARIV. 3277. — 2) रजनी *eine best. Pflanze* VARĀH. BṢH. S. 44, 9. = रजनी, रजतका, रजतकूट AK. 2, 4, 5, 19. MED. Curouma longa (wie alle Wörter mit der Bed. *Nacht*) TRĪK. H. an. MED. VIÇVA a. s. O. RATHAM. 58. Suçr. 1, 42, 2. 2, 24, 2. 62, 11. 419, 1. NAISH. 22, 49. °द्वय und रजन्यो Curouma longa und aromatica (= कुरिन्द्रा und दारुकुरिन्द्रा) Suçr. 1, 133, 7. 2, 284, 21. 337, 1. रजनी *die Indigopflanze* H. an. MED. VIÇVA. Die Bedd. *Weintraube* bei VIÇVA und Lack in H. an. beruhen wohl auf einer Verwechslung von रजता mit लाता und von

रजत, रजतक (= लाता) mit रजतका. — 3) रजनी N. pr. eines Flusses BṢĀ. P. 5, 20, 10. रजनी im Index zu VP. und रजानी im Text 183 fehlerhaft für रजनी. — Vgl. नखरजनी.

रजनिकर m. *der Nachtmacher, der Mond* HALĀ. 1, 43.

रजनिचर m. *Nachtwandler d. i. ein Rākshasa* MBu. 7, 2607. R. 8, 76, 23. BHATṬ. 12, 86.

रजनिमन्य adj. *für Nacht geltend, — angesehen*: दिवस BHATṬ. 7, 13.

रजनी s. u. रजनि.

रजनीकर m. *der Nachtmacher, der Mond* H. 108, Sch. ÇABDAR. im ÇKDr. Gtr. 7, 22. 12, 22. BṢĀ. P. 4, 28, 34. °नाथ schlechte v. l. für रजनीचरनाथ Spr. 2583.

रजनीगन्ध m. *Polianthes tuberosa* WILSON; f. या *eine best. Pflanze mit weisser Blüthe* ÇKDr.

रजनीचयनाथ schlechte v. l. für रजनीचरनाथ (s. u. रजनीचर) Spr. 2583.

रजनीचर adj. *in der Nacht wandelnd*, Beiw. des Mondes HARIV. 11802.

°नाथ *der Schutzherr der Nachtwandler oder der Oberste der Nachtwandler als Bez. des Mondes* Spr. 2583. रजनीचर m. *ein Rākshasa* ÇABDAR. im ÇKDr. R. 3, 31, 4. 38. 53, 61. 6, 28, 12. 30, 4. 7, 3, 4. Nach WILSON und ÇKDr. auch *Nachtwächter* und *Dieb*.

रजनीजल n. *Schnee, Reif* HĀR. 67.

रजनीपति m. *der Herr —, der Gatte der Nacht, der Mond* KATHĀS. 23, 140.

रजनीमुख m. *Eintritt der Nacht, Abend* AK. 1, 1, 3, 6. H. 144, v. l. HALĀ. 1, 109. RĪĀA-TAR. 4, 433.

रजनीय (von रज्) adj. *woran man seine Freude hat, entzückend*: °कर्मन् MBu. 2, 2088. मकनीय° ed. Bomb. — Vgl. रजनीय.

रजनीरमण m. *der Gatte der Nacht, der Mond* KATHĀS. 106, 50.

रजनीकासा f. *Nyctanthes arbor tristis* ÇABDAR. im ÇKDr.

रजयित्रि (vom caus. von रज्) f. *Färberin* VS. 30, 12.

रजःशय adj. (f. या) so v. a. रजसि (= रजते) शेते MAH. *silbern* VS. 5, 8. ŚĪ. zu AN. B. 1, 23 citirt dafür रजाशय, wie auch अयाशय und कुराशय; vgl. Ind. St. 10, 364.

रजःशुद्धि f. *richtige Beschaffenheit der menses*; so heisst ein Kapitel im ÇĀRitra Suçr. 1, 9, 7; vgl. 313, 16.

रजस् (von रज् = रज् wie रज्जुन und रजत) 1) n. UṆĀDIS. 4, 216. P. 6, 4, 24. VĀRTT. 5. Vor. 26, 68. a) *Dunkelkreis, Luftkreis*, sofern darin *Nebel, Wolken* u. a. sich bewegen; pl. *die Lüfte*; jenseits ist der *Lichtraum des Himmels* (रोचना दिवः), wie अर्धं ज्येष्ठं jenseits des अर्धं. RV. 1, 56, 5. द्विवो रज् उपरमस्तभायः 62, 5. यत्सर्वस्तीः श्येनो न भीतो अतरो रज्जोसि 32, 14. न ते विद्यमन्मन्त्रिणं रज्जोसि 7, 21, 6. आत्मा ते वातो रज्ज् आ नवीनोत् 87, 2. रजः सूर्यो न रश्मिभिः (आपणक्ति) 1, 84, 1. अत्य 124, 5. अयं दिव इति विद्यमा रजः 9, 68, 9. 7, 66, 15. यो वा रज्जोस्यश्चिना रथो विपाति रोदसी 8, 62, 18. क्व स्विदस्य रजसो मरुत्परं क्वावरं मरुतो यस्मिन्नाप्य 1, 168, 6. 187, 4. रजसो विमानं रथम् 2, 40, 3. य ई रज्जोन्वृत्तुथा विदधुर्जसो (eher abl. als gen., wie ŚĪ. erklärt) मित्रो वरुणाश्चैतत् 6, 62, 9. याम्यां रजो युपितमन्त्रिणे AV. 4, 25, 2. यो अन्त्रिणे रजसो विमानः RV. 10, 121, 5. अर्कणुत्तमन्त्रिणं वरीयो ऽप्रथतं जीवसे नो रज्जोसि 6, 69, 5. अमूर्ते मूर्ते रजसि निष्ते 10, 82, 4. AV. 7, 25, 1. 41, 1. 10, 3, 9. 13, 2, 8. 48. VS. 13, 44. SHAPY. B. 1, 2. ÇĀT. B. 14, 8, 25, 4. TS. 3, 5, 4, 2. —

Im Besondern a) eines der Weltgebiets: दिवो वा पार्थिवो वा। मृते वा रजसः RV. 1, 6, 10. 149, 4. दिवि तपसा रजसः पृथिव्याम् 7, 64, 1. पार्थिवम्, रजः, दिवः सदासि VS. 34, 32. दिवो रजसः पृथिव्याः VĀLAH. 9, 3. या धृ-
तारा रजसो रोचनस्योतादित्या दिव्या पार्थिवस्य RV. 5, 69, 4. 54, 4. 6, 7, 7. पार्थिवानि, रजसि 31, 2. पार्थिवान्युरु रजो अस्तिरितम् 61, 11. वीन्द्र या-
सि दिव्यानि रोचना वि पार्थिवानि रजसा 10, 32, 2. 149, 2. AV. 13, 1, 7, 4, 1, 4. — β) irdischer und himmlischer Dunstkreis; in manchen der folgenden Stellen kann aber पार्थिव als subst. gefasst werden: Erdenraum; vgl. die Stellen unter α). आ पत्रो पार्थिवं रजो बह्वे रोचना दिवि RV. 1, 81, 5. 90, 7. 9, 72, 8. न त्वा विद्याच रज इन्द्र पार्थिवम् 8, 77, 5. 1, 154, 1. 6, 49, 3. ये पार्थिवे रजस्या निषताः 10, 15, 2. आप्रा रजसि दिव्यानि पार्थिवा 4, 53, 3. ऋग्वे वाजसमरुन्दिवा रजः 1, 110, 6. — γ) drei Dunstkreise: अस्तिरितम्, त्री रजसि, त्रीणि रोचना RV. 4, 53, 5. je drei रोचना, व्यावः, रजसि 5, 69, 1. AV. 13, 3, 21. तृतीये रजसि RV. 10, 43, 3. 123, 5. 9, 74, 6. AV. 13, 1, 11. sechs RV. 1, 164, 6. — δ) du. die untere und die obere Region (über der Erde) NAIGH. 3, 30. RV. 1, 160, 4. विवर्तयन्ती रजसी समसि 7, 80, 1. उभे ते विम रजसी 99, 1. मृती अपरे रजसी विवेचिदत् 9, 68, 3. अरुण कृष्ण-
मरुर्जनि च वि वर्तते रजसी वेद्याभिः 6, 9, 1. हूतो देवानां रजसी समी-
पसे 15, 9. 4, 42, 3. 6. उर्वी गभीरे रजसी सुमेके अवशे धीरः शच्या समैरत् 86, 3. — ε) die obere und untere Grenze des Dunstkreises (पारं und बुध्रः) (वमेतान्) अयोधयो रजस इन्द्र पारे RV. 1, 33, 7. तपन्तमस्य रजसः पराके 7, 100, 5. यो अस्य पारे रजसो विवेच 10, 27, 7. हरे पारे रजसो रो-
चनाकरम् 49, 6. या सिन्नतू रजसः पारे अधनः VĀLAH. 11, 2. अयो वृवी रजसो बुध्रमाशयत् RV. 1, 52, 6. तं देवा बुध्रे रजसः सुदसमं दिवस्पृथिव्योर-
रतिं न्यैरिरे 2, 2, 3. 4, 1, 11. 17, 14. अतो 5, 47, 3. पूर्वे अर्थे 1, 92, 7. 124, 5. — ζ) रजसस्पतिः RV. 7, 33, 5 nach SĀJ. Indra. — b) Dust, Nebel; Dürsttheit, Dunkel (vgl. ἀνίρ); = रात्रि NAIGH. 1, 7. आ कृत्वेन रजसा वर्तमानो निवेशयन्मृतं मर्त्यं च RV. 1, 33, 2. 4. ज्ञाकृषं सुगेभिर्नक्तमूक्यु रजोभिः im Dunkel 116, 20. 6, 62, 6. रथस्य भानुं हेरुचू रजोभिः 2. रजस्तमो मोप गाः AV. 8, 2, 1. पार्यामि त्वा रजस उज्जी मृत्योरपीपरम् 9. केतुमानु-
द्यन्सकृमानो रजसि विद्या आदित्य प्रवतो वि भासि 13, 2, 28. सूर्यस्य चतू रजसैत्यावृतम् RV. 1, 164, 14. सूर्यो न चतू रजसो विसर्जने 5, 59, 3. पुत्रिणि चिन्ति तताना रजसि 10, 111, 4. तस्तु तन्वन्नजसो भानुमन्विहि vom Dunst zum Licht 53, 6. धूमेनामी रजसा च मध्यमः NIR. 12, 26. — c) Dunst, Staub (AK. 2, 8, 3, 66. 3, 4, 3, 22. H. 970. MRD. 8. 30. fg. HALĀJ. 2, 288); Unreinigkeit, kleine Partikeln irgend eines Stoffes: कृष्णा रजसि पत्सुतः प्रयाणो ज्ञातवेदसः RV. 8, 43, 6. यस्या वतो मातरि श्येते रजसि कृण्वन् AV. 12, 1, 51. अथ इव रजो बुध्रवे वि तां जनान् 57, 10, 1, 32. रजः स्पर्श मे-
ध्यम् M. 5, 133. 11, 110. पार्थिवं रजः MBH. 1, 6021. R. 1, 28, 14. 2, 33, 19. प्रशशाम मकीरजः 40, 33. 72, 31. 3, 76, 33. 4, 39, 9. रजोधूमाकुला दिशः SUCA. 1, 22, 2. 118, 5. रजःकाण RAGH. 1, 55. VARĀH. BṚH. S. 3, 9. 38. 9, 41. 16, 40. 30, 2. धूताध्रजस् adj. KATHA. 18, 113. 244. PRAB. 77, 9. BHĀG. P. 3, 17, 5. 4, 5, 7. रजोभिस्तुरगोत्कोर्षेः RAGH. 1, 42. 4, 29. 6, 33. 12, 52. ÇĀK. 8. Spr. 2700. 2816. PĀNĀR. 1, 14, 100. अयो° KAUC. 8. मलयज° Spr. 3268. Staubkörnchen: जलात्तरगते भानो पत्सूमं दृश्यते रजः। प्रथमं तत्प्रमा-
णानी त्रसरेणुं प्रचलते || M. 8, 132. JĀG. 1, 361. VARĀH. BṚH. S. 58, 1. 2. Ind. St. 8, 436. यः पार्थिवान्यपि कविर्विममे रजसि BHĀG. P. 2, 7, 40. 8, 23, 19. Vgl. लोक्°. — d) Blütenstaub MRD. सुमनो° AK. 2, 4, 1, 17.

पद्मपुष्प° R. 3, 79, 29. MRGH. 34. 66. ÇĀK. 86. 131. VIKR. 26. MĀLAV. 44. BHĀG. P. 4, 24, 22. अज्ञात° adj. Spr. 133. — e) das Staubige d. i. das aufgerissene und bebaute Land: उत्तप्यस्मै मरुतो कृता इव पुत्र रजसि पयसा मयेभुवः RV. 1, 166, 3. धृतेर्गव्यतिमुत्तं मघा रजसि 3, 62, 16. परि अयांसि भरते रजसि sie führt über die Flächen, die Felder 10, 75, 7. — f) die menses (eig. Unreinigkeit) NIR. 4, 19. AK. 2, 6, 2, 21. 3, 4, 20, 233. H. 536. MRD. अज्ञोविता कुमारी KAUC. 37. GṚHJASĀNG. 2, 31. SUCA. 1, 30, 16. रसादेव स्त्रिया रक्तं रजःसंज्ञं प्रवर्तते 43, 16. 44, 18. रजसाभिभृता नारीम् M. 4, 41. रजसा समभिभृताम् 42. रजस्यपरते 5, 66. 108. रजसाभि-
परिभृता MBH. 3, 523. असंप्राप्तरजा गौरी प्राप्ते रजसि रोहिणी Spr. 282. 2907. VARĀH. BṚH. S. 74, 9. अज्ञात° adj. Spr. 133. अदृष्ट° HALĀJ. 2, 239. — g) in der Philosophie die mittlere der drei Qualitäten (सत्त्व, रजस् oder तेजस् und तमस्), die den Geist verdüsternde Leidenschaft (wobei an रज्, रज्, राग angeknüpft wird) AK. 1, 1, 4, 7. 3, 4, 20, 233. MRD. MAITRĀJ. 5, 2. M. 12, 24. रागहेयो रजः स्मृतम् 26. यत्तु दुःखसमायुक्तम-
प्रोतिकारमात्मनः। तद्रजोऽप्रतिधे विद्यात् 28. तमसो लक्षणं कामो रज-
सस्तथ उच्यते। सत्त्वस्य लक्षणं धर्मः 88. काम एष क्रोध एष रजोगुणसमु-
द्भवः 3, 37. SĪMHAJAK. 13. 54. MADHUB. in Ind. St. 1, 23, 17. SUCA. 1, 81, 7. 2, 537, 18. VARĀH. BṚH. S. 66, 9. BṚH. 2, 7. WEBER, RĀMAT. UP. 289. 324. BHĀG. P. 3, 8, 13. रजोऽधिक in dem das Rāgas vorherrscht VARĀH. BṚH. S. 69, 8. Leidenschaft überh. MBH. 3, 1086. शात° adj. BHAG. 6, 27. रजो-
विरक्तमनाः शशास RAGH. 14, 55. अतर्गतमपास्तं मे रजसोऽपि परं तमः KUMĀR. 6, 60. KATHA. 20, 128. BHĀG. P. 3, 13, 20. रोषरजोभिः (zugleich Staub) Spr. 2816. — h) Zinn H. 5. 159 (kein Fehler st. रज्, da dieses im Text sich findet). — i) = ज्योतिस्, उदक, लोक, धरन् NIR. 4, 19. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Vasishṭha VP. 83. — Vgl. अ°, दत्त°, नी°, परो°, पाद°, पुष्प°, भृङ्ग°, मृत्नी°, वि°, स°, राजस.

रजसं (von रजस्) adj. trübe, dunkel: नियान AV. 8, 2, 10. etwa unrein, schmutzig 11, 2, 25. — Am Ende eines adj. comp. = रजस् in अप्रात-
रजसा die menses noch nicht habend GṚHJASĀNG. 2, 28.

रजसानु m. 1) Wolke. — 2) Geist, Herz (चित्त) UNĀDIK. im ÇKDm.

रजस्क am Ende eines adj. comp. von रजस् in नी° und वि°.

रजस्तमस्क adj. von den Qualitäten रजस् und तमस् beherrscht: घसुराः BHĀG. P. 7, 1, 11.

रजस्तमोमय adj. die Natur der Qualitäten रजस् und तमस् habend MĀRK. P. 68, 28. 41.

रजस्तुर adj. durch den Dunstkreis kommend, die Lüfte durchziehend RV. 1, 64, 12. 6, 2, 2. 66, 7. 9, 48, 4. 108, 7.

रजस्तोक m. n. das Kind (लोक) der Leidenschaft d. i. die Habsucht BHĀG. P. 12, 8, 16. 25. — Vgl. रजःपुत्र.

रजस्य (von रजस्, रजस्येति zu Staub werden, zerstreuen) GANARATHAM. im gaṇa कण्डादि zu P. 3, 1, 27.

रजस्य (wie oben) adj. dunstig oder staubig VS. 16, 45.

रजस्वल् (wie oben) P. 5, 2, 112. VOP. 7, 32. 1) adj. (f. स्त्री) a) bestäubt, mit Staub erfüllt MBH. 7, 1454. 8896. 9, 1370. BHĀG. P. 7, 13, 12. रजस्व-
लान् 5, 13, 4. 14, 9. — b) f. die menses habend, eine Frau während der menses VOP. 7, 33. AK. 2, 6, 2, 20. H. 534. MRD. I. 162. HALĀJ. 2, 333. GONU. 3, 5, 3. ÇĀK. GṚH. 2, 12, 6, 1. M. 3, 239. 5, 66. JĀG. 3, 229. MBH.

2, 2228. 4, 1566. 12, 1575. Suçr. 1, 290, 18. 2, 147, 12. 537, 18. Raçh. 11, 60. Spr. 3031 (so v. a. *mannbar*). KATHAS. 75, 113. Verz. d. Oxf. H. 33, b, 16. 59, b, 44. 85, b, 38. ०गमन 87, b, 24. 283, a, 3. 5. 6. 294, b, 16. 311, a, 85. Vrt. in LA. (III) 8, 9. — c) von der Qualität Raças erfüllt, voller Leidenschaft M. 6, 77. चित्त Bñg. P. 11, 19, 26. घतिरजस्वल्मति 5, 14, 9. — d) als Erklärung von रजिष्ठ Nir. 8, 19 nach Durga so v. a. उदकवत्. — 2) m. Büffel Traik. 2, 5, 4. II. 1282. Med.

रजस्विन् (wie oben) adj. voller Blütenstaub und zugleich von der Qualität Raças erfüllt: संसारमरोज Verz. d. Oxf. H. 140, a, No. 282.

रजःस्पृश adj. den Staub —, die Erde berührend: न तावन्मानुषी येन पदि नास्या रजःस्पृशो KATHAS. 28, 61.

रजाशय s. रजःशय.

1. **रजि** m. 1) N. pr. eines von Indra bezwungenen Dämons oder Fürsten: त्वं रजिं पिठेनसे दशस्यन्ष्टिं स्रुस्त्रा शय्या सचाकृन् RV. 6, 26, 6. nach Śā. N. eines Mädchens oder so v. a. Reich. Vgl. die Vermuthung zu AV. 20, 128, 18. N. pr. eines Sohnes des Āju (MBu. 1, 3150 nach der Lesart der ed. Bomb., रजि ed. Calc.). Hariv. 1476. VP. 406, 411. fg. Bñg. P. 9, 17, 1. 12. fg. Verz. d. Oxf. H. 40, a, 33 und N. 3. — 2) unbekannt ist die Bed. des Wortes in folgender Stelle: उभा रजि न केशिना पतिर्दन् RV. 10, 105, 2. nach Śā. Himmel und Erde oder Sonne und Mond.

2. **रजि** f. etwa Richtung (vgl. रज्जु): रजिष्ठया रज्या पञ्च आ गोस्तूर्त्यति पर्ययं दुवस्युः RV. 10, 100, 12.

रजिष्ठ s. u. रज्जु.

रजीकर (रजस् + 1. कृ) in Staub verwandeln Vop. 7, 84.

रजीपम् s. u. रज्जु.

रजिषित (रजःशयित Padap.) adj.: अश्वेषितं रजिषितं शुनैषितं प्राञ्च तदिदं नु तत् RV. 8, 46, 28. nach Śā. रजस् = उष्ट्र oder गर्दभ und शयित = प्राप्त.

रजोगात्र (रजस् + गात्र) m. N. pr. eines Sohnes des Vasishṭha Mārk. P. 52, 26.

रजोगुणमय adj. die Qualität Raças habend Mārk. P. 68, 24.

रजोयक्षि (रजस् + य) adj. Vop. 26, 48.

रजोदर्शन n. die Erscheinung der ersten menses (रजस्) Sāmā. K. 1, a.

रजोबल n. Finsterniss Traik. 1, 2, 1. H. c. 19. Vielleicht richtiger रजो-बल. — Vgl. रजस्वल.

रजोमेघ m. Staubwolke MBu. 9, 1243. R. 1, 28, 14.

रजोरस m. Finsterniss Çardam. im ÇKDr.

रजोबल s. रजोबल.

रजोक्तर m. Wäscher Çardam. im ÇKDr.

रजोक्तराधारिन् (?) m. = अतिन् Halā. 2, 189.

रज्जव्य (von रज्जु) n. Seilzeug Çat. Br. 6, 7, 4, 28. Kāty. Çr. 17, 2, 9. 26, 2, 7.

रज्जु (vielleicht von रज्जु; vgl. रज्जु) Uṇādis. 1, 16. f. P. 4, 1, 66, VArtt. Vop. 4, 29. Siddh. K. 248, b, 11. in comp. auch m. (कर्कटरज्ज्वा und ०रज्जु-ना; vgl. Daçak. 71, 2: रज्जुनि vermuthet AV. 20, 133, 3) ebend.; in der älteren Sprache auch रज्जु; acc. रज्ज्वम् ved., gen. रज्ज्वास् (M. 11, 168) und रज्जोस् (P. 6, 2, 9, Sch.). 1) Strick, Seil AK. 2, 10, 27. H. 928. Med. 6. 14. Halā. 2, 142. या शीर्षण्या रज्ज्वा रज्जुस्य RV. 1, 162, 8. AV. 6,

121, 2. 3, 11, 8. वरुण्या Çat. Br. 1, 3, 4, 14. या रज्जु (रज्जु v. l.) मृजति TS. 2, 5, 4, 7. Çat. Br. 10, 2, 8. 8. 11, 3, 4, 1. 14, 1, 2, 11. रज्जु प्रवयति Çāṅku. Çr. 17, 3, 7. दक्षती die Schlange AV. 4, 3, 2. 19, 47, 8. Çat. Br. 4, 4, 3, 3. मौञ्जी 6, 7, 4, 15. Kāty. Çr. 16, 5, 2. कुश ० Āçv. Gñu. 4, 8, 15. स्त्राव ० Kauç. 15. दर्भ ० 39. ०धान 44. ०सदान Çat. Br. 14, 3, 4, 22. घरज्जुबद्ध Kāty. Çr. 7, 6, 14. अयसलवि मृष्ट्य रज्ज्वा परितत्य 21, 3, 22. रज्ज्वा 15, 7, 1. — M. 8, 319. 11, 168. ताड्याः स्य रज्ज्वा वेणुदलेन वा 8, 299. 9, 230. रज्जुमास्थायि so v. a. ich werde mich erhängen MBu. 3, 2163. R. 2, 74, 29. 78, 7. 5, 56, 132. Suçr. 1, 25, 10. 68, 15. 161, 21. ब्रूय ० Mñāñ. 84, 14. सुवर्ण ० 86, 8. Spr. 1957. 2569. 3342. 3850. 4409. प्रेम रज्जुदण्डवन्धनमुक्तम् (so ist zu trennen) 4607. Varāh. Bñh. S. 43, 58. 66. 95, 40. ०जालक 51, 14. बबन्धु-स्तं ०बन्धेन KATHAS. 18, 300. 305. 43, 36. 64, 100. ०पेडा 107. ०पीठिका 75, 121. ०पल्ल 43, 25. Bñg. P. 1, 7, 34. त्रिकाण्डी Vop. 6, 55. Pāñāt. 76, 17. 135, 3. Vrt. in LA. (III) 8, 13. Vedāntas. (Allah.) No. 91. ०च्छिद् P. 3, 2, 61, Sch. ०वर्तन 8, 3, 89, Sch. रज्जुद्वतमुदकम् Uṇādis. 1, 16. काष्ठ ० ein Strick zum Zusammenbinden der Holzscheite R. 1, 4, 20. Am Ende eines adj. comp. im f. ०रज्जुका KATHAS. 75, 119. — 2) in der Med. Sehnen, die von der Wirbelsäule ausgehen, Suçr. 1, 337, 12. 338, 15. Verz. d. Oxf. H. 311, a, 2 v. u. — 3) Flechte (वेणी) Med. — 4) Bez. einer best. Constellation Varāh. Bñh. 12, 2, 11. — Vgl. पशु, पाद, पाश, पूति, वही, वात.

रज्जुकण्ठ m. N. pr. eines Lehrers gaṇa शौनकादि zu P. 4, 3, 106. — Vgl. रज्जुकाण्ठन्.

रज्जुदाल m. ein best. Baum Çat. Br. 13, 4, 4, 6. — Vgl. रज्जुदाल.

रज्जुदालक m. das wilde Huhn Jāñ. 1, 174.

रज्जुभार m. N. pr. eines Lehrers gaṇa शौनकादि zu P. 4, 3, 106. — Vgl. रज्जुभारिन्.

रज्जुवाल m. = रज्जुदालक M. 5, 12.

रज्जुशार्द adj. so eben vom Stricke kommend, so eben geschöpft: Wasser P. 6, 2, 9, Sch.

रज्जुमर्ज m. Seiler VS. 30, 7.

रज्ज् s. निरज्ज् und vgl. लाज्ज्.

रज्ज् s. रज्ज्.

रज्ज s. जलरज्ज.

रज्जक (vom caus. von रज्ज्) 1) adj. = रजन H. an. 3, 403. a) färbend Çāṅg. Sām. 1, 5, 10. Vāgbh. 12, 13. Schol. zu Kap. 1, 19. Nāgeçā in Mānābh. S. 10. m. Färber M. 4, 216. रज्जकी f. Färberin unter den 8 Akula bei den Çākta Verz. d. Oxf. H. 91, b, 36. — b) angenehm erregend, entzückend, erfreuend Verz. d. Oxf. H. 138, b, No. 273. 199, b, No. 472. 200, b, No. 476. 211, b, No. 499 (f. रज्जिका). — 2) m. eine best. Pflanze, = कम्पिष्ठाक. — 3) n. Menntg Rāñ. im ÇKDr.

रजन (wie oben) 1) adj. = रज्जक H. an. 3, 408. = रागजनन Med. n. 113. a) färbend: ०द्रव्य Mallin. zu Kumāras. 1, 82. ०त्वं n. nom. abstr. SARVADARÇANAS. 152, 5. — b) angenehm erregend, entzückend, erfreuend: रुदय ० Glr. 10, 7. Verz. d. Oxf. H. 141, b, 21. 200, a, 5 v. u. जन ० 199, b, No. 472. Glr. 1, 19. जनरज्जनी f. Bez. einer best. Gebetsformel Pāñ-kan. 3, 15, 32. — 2) m. Saccharum Munja (मुञ्ज) Roab. Rāñ. im ÇKDr. — 3) f. 1) a) wohl so v. a. freundliche Begrüßung Bunn. Intr. 402, N. 2.

— b) Bez. verschiedener Pflanzen: die Indigopflanze AK. 2, 4, 2, 13. *Nyctanthes arbor tristis* ÇANDAK. im ÇKDr. Gelbwurz RĪĀN. im ÇKDr. ein best. wohlriechender Stoff ebend. ÇKDr. und WILSON lassen das Wort nach MED. noch andere Pflanzen bezeichnen, die aber in der gōdr. MED. unter रञ्जिनी, in H. an. unter रान्जिनी verzeichnet werden. — 4) n. a) das Färben VĪGṆ. 12, 13. केश° Vorz. d. Oxf. H. 122, b, 24. Farbe: नानारञ्जनरक्ता: MBH. 12, 3689. कुरिद्रारसरञ्जनस्य सौन्दर्यम् Spr. 5036. — b) das Nasaliren: उपधा° Çit. beim Schol. zu VS. Prāt. 3, 135. — o) das Entzücken, Erfreuen, Beglücken, Zufriedenstellen MBH. 12, 1998. 2057. HARIV. 3069. R. 1, 3, 37 (33 GORR.). Spr. 1215. RAGH. 4, 12, 6, 21. RĪĀN-TAR. 3, 102, 3, 436. MALLIN. zu KUMĀRA. 4, 9. Vorz. d. Oxf. H. 138, b, No. 273. MĀRK. P. 27, 4. — d) rother Sandel AK. 2, 6, 2, 33. H. 642. H. an. MED. — Vgl. केश° (s. auch oben u. 4) a), नखरञ्जनी, नेत्ररञ्जन, पाक°, मनो°, योनि°, रसिकरञ्जनी, स्त्रीरञ्जन.

रञ्जनक m. ein best. Baum, = ककुल RĪĀN. im ÇKDr. — Vgl. पट्ट°.

रञ्जनदु m. ein best. Baum, = श्रृङ्गुक (?) , vulgo आचगाङ् ÇKDr.

रञ्जनीय (vom caus. von रञ्ज् und von रञ्जन nom. act.) adj. 1) gut zu stimmen, zu erfreuen, zufriedenzustellen KATHĪS. 14, 57. 33, 43. — 2) woran man seine Freude hat: रञ्जनीयेषु रज्यति कोपनीयेषु कुप्यति NILAK. 16. SARVADARÇANAS. 177, 4. — Vgl. रञ्जनीय.

रञ्जिनी f. Bez. verschiedener Pflanzen: die Indigopflanze; *Rubia Munjista* (मञ्जिष्ठा) Roxb. und = शुण्डोरोचनिका MED. η. 113. WILSON und ÇKDr. nach derselben Aut. रञ्जनी, H. an. रान्जिनी.

रट् रैठति (परिभाषणो, VOP. वाचि) DHĀTUP. 9, 10. heulen, brüllen, schreien, krächzen, laut wehklagen: पपात रातसो भूमौ रराट् च भयंकरम् BHATT. 14, 81. Vorz. d. Oxf. H. 237, a, 16. कर्टा (= उच्चा): रेटुः BHATT. 14, 5. घाराशाराटिषु: शिवा: 13, 27. रटतो वायसा: MĀRK. 157, 10. कर्ट त्वं रट Spr. 2813. रटत: कर्टा: कटु KĪÇIKH. 68 53 (nach AUFRECHT). रटति मर्त्यसंघा: VARĀH. BṚH. S. 19, 7. KATHĪS. 18, 109. vom Laute eines fallenden Beils: °पटु-रट्हरधार: (nach einem Schol. पटु-र-घट°) कुठार: PRAB. 3, 10. vom Laut einer Glocke: पटु रटति घण्टा MĀLATIM. 74, 20. rauschen, rauschend reden: माघे मासि रट्याय: किंचिद्भ्युदिते रवौ । ब्रह्मघ्नमपि चाण्डालं के पततं पुनीमहे ॥ WILSON, Sol. Works 2, 183. laut verkünden: रट-त्तीह पुराणानि WEBER, KRISHNĀ. 221. zujauchzen, mit acc.: जनगणारटितैस्तज्जयै: Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 9, Çl. 30. रटति n. Geschrei: रटतिश्च कर्करेटो: RĪĀN-TAR. 2, 168. धातश्चातक किं वृथातिरटितै: Spr. 3303. = कुकरित H. an. 4, 104. — रटती s. bes. Vgl. रट्.

— caus. रटयति dass. KĪÇ. zu DHĀTUP. 33, 65.

— intens. schreien, krächzen: कौक्षीं भयार्तामिव रारटतीम् R. GORR. 2, 77, 32. कर्टो रारटित्येष: KĪÇIKH. 56, 26 (nach AUFRECHT).

— आ schreien, kreischen KATHĪS. 23, 86. 70, 94. BHATT. 3, 38, v. 1. — Vgl. श्राटि.

— परि vgl. परिहारक fg.

रटन (von रट्) n. Beifallsruf: विटाशास्त्रीलरटनैर्वाङ्मयं तस्य लेभिरे RĪĀN-TAR. 6, 158.

रटती f. Bez. des 14ten Tages in der dunkelen Hälfte des Monats Māgha, so genannt nach den bei diesem Feste gesprochenen Worten: माघे मासि रट्याय: (s. oben u. रट्), WILSON, Sol. Works 2, 183. fg. JA-VI. Theil.

MA in TITHYĀDIT., MATSJAŚŪKTA 55, BṚHANNĪLATANTRA 1, KĪLĪKĀ-P. und KĀTJATATTVĀRṆAVA im ÇKDr.

रट् f. N. pr. einer Fürstin RĪĀN-TAR. 4, 152.

रट्, रैठति (परिभाषणो) DHĀTUP. 9, 50. — Vgl. रट्

रट् 1) m. N. pr. eines Mannes RĪĀN-TAR. 8, 281. 299. 345. 348. — 2) f. या N. pr. einer Fürstin ebend. 8, 3342. 3402. 3472. 3483. 3500.

रण° s. रन्.

रण (von रन्) VĀRTI. 3 zu P. 3, 3, 58. gaṇa वृषादि zu P. 6, 1, 203.

1) m. Behagen, Ergötzen, Lust, Freundigkeit RV. 1, 116, 21. मरुत्वा इन्द्र वृषभो रणाय पिब्रा सोममनुधुधं मदाय 3, 47, 1. अयं रणाय ते सुत: 8, 17, 12. अस्मत् पृथ्वीर्मरुते रणाय मरुतामनीकम् 4, 168, 9. 3, 34, 4. अयं श्रेया चिकितुषे रणाय 6, 41, 4. 7, 20, 5. 8, 83, 16. ता न ऊर्जे रंघातन मरुते रणाय चतसे 10, 9, 1. रणं कृधि रणकत् 112, 10. VS. 14, 3. दीर्घायुत्वाय वृक्षते रणाय AV. 2, 4, 1. 5, 4. pl. RV. 6, 27, 1 (= स्तोतार: SĀJ.). — 2) m. n. gaṇa अर्थर्थादि zu P. 2, 4, 31. TRIK. 3, 3, 14. SIDDH. K. 249, a, 5. (Kampf) KAMPF NAIKH. 2, 17. NIR. 4, 8. 10, 47. AK. 2, 8, 3, 73. TRIK. 3, 3, 137. H. 796. an. 2, 151. MED. η. 23. HALĀJ. 2, 298. RV. 4, 119, 3. प्रायश्चदीरो अग्नि पौंस्यं रणाम् 10, 113, 4. अस्मा इड् लष्टा तत्तद्वज्रं रणाय 4, 61, 6. 9. धु-नंजयो रणे रणे 74, 3. 6, 16, 15. AV. 5, 2, 4 (मेदे मेदे RV.). RV. 6, 67, 11. रणाय दस्युकृत्याय 10, 93, 7. 8, 33, 9. त्वया वयं शौशमके रणेषु 10, 120, 5. रणा: प्रवृत्ते तत्र भोम: प्लवगरत्तसाम् RAGH. 12, 72. VARĀH. BṚH. S. 46, 19. वचोतीवितयोरासीत्पुरोनि:सरणे रणा: Spr. 4348. देवासुरो नाम रणा: BHĀG. P. 8, 10, 5. RĪĀN-TAR. 4, 703. द्विषत्सैन्यैरथ प्रवृत्ते रणा: 6, 243. वा च शस्त्रं वा च रणाम् R. 3, 13, 24. रणे M. 7, 90. 98. 9, 323. MBH. 1, 1181. 2, 1375. 3, 11964. 7, 5916. R. 1, 1, 46. कथं तेषां मया रणे । स्थातव्यम् 22, 14. Spr. 2826. AK. 2, 8, 2, 45. 64. 71. PĀNĀT. 218, 16. HALĀJ. 3, 32. रणा-स्य च पश्चिमे भागे 41. रणेन R. 5, 89, 14. रणाय समाहूत: KATHĪS. 10, 24. मृगयन्नाम् BHĀG. P. 3, 17, 20. विशारद MBH. 3, 2485. समुद्यमे BHĀG. 1, 22. रणोग्रोग VARĀH. BṚH. S. 46, 25. रणागम 8, 17. संरम्भ RĪĀN-TAR. 3, 334. शिरसि ÇIK. 137. 183. Spr. 1314. रणाय KATHĪS. 47, 78. गोचर im Kampfe begriffen, kämpfend MĀRK. P. 134, 51. स्थ MBH. 3, 10270. रणेषिन् Vorz. d. Oxf. H. 117, a, 37. मार्गकिंचिद् in den verschiedenen Arten des Kampfes erfahren BHĀG. P. 3, 17, 30. वर्णा° VARĀH. BṚH. S. 47, 11. रति° Çit. 7, 19. सिंकासन° Kampf um R. 5, 89, 13. — 3) m. Laut, Ton AK. 3, 3, 3, 4, 43, 51. TRIK. H. 1400. H. an. MED. — 4) m. = कोण H. an. MED. the quill or bow of a lute, etc. WILSON. — 5) m. Gang ÇANDAK. im ÇKDr. — Vgl. धी°, वृक्षरणा, मरु°, मरु°, सुते°.

रणक (von रन् oder रण) m. N. pr. eines Fürsten BHĀG. P. 9, 12, 14. रणकर्म n. Kampf R. 3, 60, 38. 4, 14, 19. 7, 23, 32. 29, 33. 36. MĀRK. P. 113, 37.

रणकाम्य, °म्यति Kampf wünschen BHATT. 3, 44. 18, 24.

रणकारिन् adj. Kampf verursachend VARĀH. BṚH. S. 3, 35.

रणकैत् adj. 1) Freude machend RV. 10, 112, 10. — 2) kämpfend, Kämpfer:

रणे रणकतो वर: MBH. 2, 1375. 7, 5916.

रणान्ति f. Kampfstätte, Schlachtfeld MBH. 6, 2390. HARIV. 5398. RAGH. 7, 46.

रणोत्तर n. dass. MBH. 5, 7106.

रणतोषि f. dass. PRAB. 3, 5. °तोषि v. 1.

रणत्रय (रणम्, acc. von रण, + त्रय) m. N. pr. eines Fürsten VP. 463. Bha. P. 9, 12, 13.

रणतूर्य n. Kriegstrommel TRK. 1, 1, 122.

रणत्कार m. Geklingel, Gerassel: कङ्कण^० PRAB. 40, 6. MĀLATIM. 15, 14, 74, 22, 86, 15. Gesumme (der Bienen) RĪĀA-TAR. 3, 405. — Vgl. रन् und रणरण Mücke.

रणदर m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 148, a, 7.

रणडुन्डुभि m. Kriegstrommel Spr. 1130.

रणडुर्गाधारणयस्त्र n. Bez. eines best. Amulets Verz. d. Oxf. H. 96, b, 9.

रणपुरस्वामिन् m. Bez. einer best. Statue des Sonnengottes RĪĀA-TAR. 3, 462.

रणप्रिय 1) adj. kampfstufig Kīm. Nitis. 17, 38. — 2) m. Falke. — 3) n. die wohlriechende Wurzel von *Andropogon muricatus* Retz. RĪĀA. im ÇKDa.

रणभट m. N. pr. eines Mannes KATHĪS. 121, 276.

रणभू f. Kampfplatz, Schlachtfeld Bha. P. 3, 1, 37. 4, 10, 19. Verz. d. Oxf. H. 193, a, 4.

रणभूमि f. dass. MBH. 14, 2860. RAH. 10, 45.

रणमत 1) adj. rasend im Kampfe. — 2) m. Elephant ÇABDAM. im ÇKDa.

रणमुख n. 1) der Mund des Kampfes (und zugleich Vordertreffen): कु-त्वा रणमुखे प्राणान् MBH. 13, 4841. — 2) Vordertreffen Bha. P. 8, 10, 23.

रणमुष्टि m. eine best. Pflanze, = विषमुष्टि RĪĀA. im ÇKDa.

रणरङ्ग m. die Gegend zwischen den Fangzähnen eines Elefanten HĪA. 204.

रणरङ्ग m. Schlachtbühne, Schlachtplatz, Kampffeld: °नटो नृत्यन्निव RĪĀA-TAR. 8, 348. °डुर्मद Bha. P. 6, 11, 8. °मल्ल = भोजराज, भोजपति COLBR. Misc. Ess. I, 235. vielleicht ist so zu lesen auch in der Inschr. ebend. II, 143. fgg.

रणरण 1) m. Mücke TRK. 2, 5, 86. Vgl. रन् रणत्कार. — 2) n. Sehnsucht TRK. 1, 1, 130.

रणरणक 1) m. n. Sehnsucht, sehnüchtige Gedanken um einen geliebten Gegenstand H. 314. HALĪS. 4, 57. उत्कण्ठा संतापो रणरणको जागर-स्तनोस्तनुता। फलमिदमको मयासं सुखाय मृगलोचना दृष्ट्वा ॥ SARASVATIK. 3, 7 (nach AUFRECHT). MĀLATIM. 24, 19. UTTARAR. 19, 2 (23, 11). — 2) der Liebesgott TRK. 1, 1, 39.

रणरत्नी f. Kriegsglück, Schlachtgöttin KATHĪS. 48, 99.

रणवङ्कमल्ल COLBR. Misc. Ess. II, 143. fgg. vielleicht fehlerhaft für रणरङ्कमल्ल; s. u. रणरङ्ग.

रणवन्य m. N. pr. eines Fürsten MĀK. P. 101, 6.

रणवृत्ति adj. dessen Handwerk der Kampf ist: पार्थिवा; HARIV. 5648.

रणशिता f. Kriegskunst MBH. 1, 5238.

रणशूर m. Kriegerheld R. 5, 45, 10.

रणसंकुल n. Schlachtgetümmel AK. 2, 8, 3, 75. H. 799. an. 3, 654. MED. I. 98.

रणसन्न n. die als Opferhandlung gedachte Schlacht MBH. 3, 16318.

रणस्तम्भ m. 1) Kriegsdenkmal. — 2) N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 339, b, 10. VP. 186, N. 11.

रणस्थान n. Kampfstätte, Kampfplatz MBH. 6, 2523.

रणस्वामिन् m. eine Statue des Çiva, als Herrn der Schlacht, RĪĀA-TAR. 3, 454. 457. 5, 394.

रणामि (रण + ऋ^०) m. die als Feuer gedachte Schlacht: दत्ता शरीरे ऋध्यान्वो रणामि MBH. 13, 4840.

रणङ्ग (रण + 3. षङ्ग) n. ein Werkzeug der Schlacht, Schwert u. s. w. BHATṬ. 14, 98.

रणङ्गन (रण + ष^०) n. Kampfplatz, Schlachtfeld MBH. 6, 2797. 7, 6242 (ed. Calc. रणङ्गण). RĪĀA-TAR. 1, 63. 5, 383.

रणानि (रण + आ^०) m. N. pr. eines Sādhja HARIV. 13601. — Vgl. युद्धानि.

रणानिर (रण + ष^०) n. Kampfplatz, Schlachtfeld MBH. 1, 530. 1184. 5, 718. 5843. 14, 2398. 15, 810. R. 3, 35, 96. 5, 79, 14. 83, 10. 7, 32, 48. Spr. 5079. KATHĪS. 50, 8. 103, 7. Bha. P. 4, 10, 20. 9, 15, 32.

रणतोय (रण + आ^०) n. Schlachtstrommel KATHĪS. 47, 44.

रणदित्य (रण + ऋ^०) m. N. pr. eines Fürsten von Kāçmirā RĪĀA-TAR. 3, 386. 431. 434. 473. eines andern Mannes 7, 282. 284.

रणान्तकृत् (रण + ष^०) adj. dem Kampfe ein Ende machend, Beiw. Viṣṇu's R. 6, 102, 16.

रणारम्भा (रण + आरम्भ) f. N. pr. der Gattin Raṇādītja's RĪĀA-TAR. 3, 391. 431. 454. °स्वामिदेव Bez. einer von ihr errichteten Statue 460, wo wohl °देवो zu lesen ist.

रणालंकरा (रण + ष^०) m. Rother (कङ्क) RĪĀA. im ÇKDa.

रणानि (रण + ष^०) f. Schlachtfeld HARIV. 5383.

रणाय (रण + षय) m. N. pr. eines Fürsten VP. 362, N. 18.

रणितर (von रन्) nom. ag. sich ergötzend: सुतेषु RV. 8, 85, 19.

रणेचर (रणे, loc. von रण, + चर) adj. auf dem Schlachtfelde wandelnd, von Viṣṇu PAÑĀA. 4, 3, 99.

रणेश (रण + ईश) m. = रणस्वामिन् RĪĀA-TAR. 3, 463.

रणेश्वर (रण + ई^०) m. desgl. ebend. 3, 453. 457. 6, 71.

रणेस्वच्छ m. Hahn H. c. 190. Wenn die Form richtig sein sollte, in रणे, loc. von रण, + स्वच्छ zu zerlegen.

रणोत्कट (रण + उ^०) 1) adj. rasend im Kampfe R. 3, 32, 36. — 2) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge Skanda's MBH. 9, 2570. eines Daitja HARIV. 12936.

रण्ड 1) adj. = अर्थचर्मावच्छिन्नावयव und = धूर्त URĀDIR. im SAKṢSHIP-TAS. ÇKDa. fehlerhaft für वण्ड verkrüppelt, verstümmelt: आचरन्पर-शाखोक्तं शाखारण्डः स उच्यते so v. a. ein Verräther an seiner Çākha Vasishṭha im Comm. zu PĀA. GRH. bei MÜLLER, SL. 51. Häufiger ist das f. रण्डा als verächtliche Bez. eines Weibes, etwa so v. a. Vettel PRAB. 41, 17 (Schol. 1: रण्डा = नियामकभू-त, Schol. 2: रण्डेत्यधिते-पोक्तिः). 57, 8 (Schol. 1: रण्डा भर्तृकीना निरन्तरमुरतकीना; Schol. 2: रण्डा विधवा:). RĪĀA-TAR. 6, 260. PAÑĀT. I, 437. तिष्ठते रण्डा विकर्म-स्थेयः (vgl. P. 1, 4, 84) स्वच्छदयं व्यनक्तोत्पथः SAKṢSHIP-TAS. im ÇKDa. पापरण्डे voc. MAHĀVĀA. 68, 15. Nach TRK. 3, 3, 116. H. an. 2, 127. MED. 4, 23 und UśĀVAL. zu URĀDIR. 1, 113 bedeutet रण्डा Wittwe; diese Bed. kann das Wort in बालरण्डा (junge Wittwe) Verz. d. Oxf. H. 235, a, 32 haben. रण्डा MED. 4, 24 fehlerhaft für वण्डा (वण्डा). — 2) f. छा a) *Salvinia cucullata* Roab. AK. 2, 4, 2, 6. TRK. 3, 3, 116. H. an. 2, 127.

Med. 4. 23. Uéval. zu Unādis. 1, 118. — b) ein best. Metrum Colendr. Misc. Ess. II, 154, a. — Vgl. जलरपड, त्रपारपडा, रूपड.

रपडक m. ein unfruchtbarer Baum ÇABDAM. im ÇKDr. — Vgl. वपड.

रपडाश्रमिन् (रपड + आश्रम) adj. nach dem 48sten Jahre sein Weib verlierend: चत्वारिंशद्वत्सं णां साष्टानां च परे यदि । त्रिव्या विपुष्यते कश्चित्स तु पडाश्रमी मतः ॥ BHAVISHJA-P. im UDVĀHAT. ÇKDr.

1. रपय (von रन्) 1) adj. ergötzlich, erfreulich: इन्द्राय सोमो रपयो मदीय RV. 9, 96, 9. प्रजापतिः पृथिवीं रपयौ नः कृणोतु AV. 12, 1, 43. — b) kampftüchtig: उभा तै ब्राह्म रपया सुसंस्कृता RV. 8, 66, 1. — 2) n. a) Ergötlichkeit, Freude: प्र रपयानि रपयवचौ भरते RV. 3, 53, 7. — b) Kampf: मदे सोमस्य रपयानि चक्रिरे RV. 1, 83, 10. यस्य शश्वत्पयिवौ इन्द्र शत्रून् ननुकृत्वा रपया चक्र 10, 112, 5.

2. रपय n. von unermittelter Bedeutung und Herkunft: यानि ते ऽसतः शिकान्याबेधुः रपयाय कम् AV. 9, 3, 6.

रपयिज्ञेत् adj. im Kampfe siegend RV. 9, 39, 1.

रपयवच adj. erfreulich redend RV. 3, 53, 7.

रपव् ergötzen nur in der Stelle: वृक्षपतिस्त्वा सुमे रपवतु TS. 1, 2, 5, 1. = रमयतु Comm., रम्णातु st. dessen VS. रपव्, रपवति (गति) Duḥr. 13, 87. — Vgl. रपिवत.

रपव (von रन्) adj. (f. घ्रा) behaglich, erfreulich, lieblich; fröhlich, lustig: पुष्टि RV. 1, 65, 5. 2, 4, 4. 6. 24, 11. श्लोक 1, 66, 3. निषतो रपवो दुःरेणो 69, 4. रपवः संदष्टौ पितृमौ इव तपः 1, 144, 7. 10, 64, 11. 3, 26, 1. सदा रपवः पितृमतीव संसृत 4, 1, 8. 7, 5. 37, 1. 5, 7, 2. रपवः पुरीव ब्रूयैः 6, 2, 7. 3, 3. 29, 1. 7, 34, 3. नरो न रपवाः सर्वान् मदेतः 89, 7. 10, 11, 5. 33, 6. 64, 10. आ रपवासो युपुधयो न सर्वान् त्रितं नेशत 115, 4.

रपवन् in der Stelle: घृवत्सारस्य स्पृणवाम रपवभिः शविष्ठं वासै विडुषा चिदर्थम् RV. 5, 44, 10. रमणीयामिच्छित्तिभिः Śāh.

रपवसदृश adj. lieblich anzuschauen RV. 3, 61, 5. 6, 16, 37. 7, 1, 21.

रपवते adj. in der Stelle: उपासान्ता वय्येव रपवते RV. 2, 3, 6. nach Śāh. शब्दिते, स्तुते oder परस्परं गच्छत्यौ.

रत (von रम्) 1) partic. adj. s. u. रम्. — 2) f. घ्रा N. pr. der Mutter des Tages MBh. 1, 2584. — 3) n. a) Liebeslust, Liebesgenuß, coitus AK. 2, 7, 56. 3, 4, 28, 124. Trik. 2, 7, 31. H. 272. 536. Med. L. 50. वाक्य-माभ्यन्तरं चेति द्विविधं रतमुच्यते । तत्रायं चुम्बनाश्लेषनवदत्ततादिकम् । द्वितीयं सुरतं सातामानाकारेण कल्पितम् । VĀTSAJANA bei MALLIN. zu Kīr. 9, 47. Verz. d. Oxf. H. 215, b, 26. चित्ररतानि 29. रतारम्भावसानिकम् und विशेषाः 31. रतोपरमसंसुत R. 5, 14, 11. Megh. 87. घन्वभूत्य-रिजनाङ्गनारतम् Ragh. 19, 23. 25. 27. Spr. 1883. 2092, v. l. 3359. Vānāh. Bṛh. S. 19, 5 (pl.). रतात Kathās. 19, 30. विपरीत Rāga-Tar. 5, 372. Kaunap. 12. Vet. 11, 9. ०कृजित Trik. 3, 2, 14. H. 1408. Halā. 2, 414. Vgl. सु०. — b) die Schamtheile, = गुह्य Med.

रतकील (रत coitus + कील) m. Hund H. 1280.

रतगुरु (रत coitus + गुरु Lehrer) m. Gatte Trik. 2, 6, 10.

रतस्वर (रत coitus + स्वर) m. Kröhe Trik. 2, 5, 19.

रततालिन् m. Wollüstling ÇABDAM. im ÇKDr.

रतताली f. Kupplerin Trik. 2, 6, 6.

रतनाराच m. H. an. 5, 11 in den drei letzten Bedd. von रतनारोचः st. स्त्रीणां वशीकृता ist wohl स्त्रीणां च शीत्कृता zu lesen.

रतनारीच m. 1) Wollüstling ÇABDAM. im ÇKDr. — 2) Hund Trik. 3, 78. Med. k. 21. — 3) der Liebesgott Med. — 4) sonus, quem mulier in coitu edit, Trik. Med. — Vgl. रतनाराच.

रतनिधि (रत coitus + नि०) m. Bachstelze Trik. 2, 5, 16.

रतबन्ध m. coitus H. an. 2, 355.

रतार्द्धक (रत + ऋद्धि) n. 1) Tag. — 2) ein Bad zum Vergnügen. — 3) eine Gruppe von acht glückbringenden Dingen H. an. 4, 28. Med. k. 209.

रतवत् (von रम्) adj. eine Bildung aus der Wurzel रम् enthaltend: यद्वत्तवत्पर्यस्तवत्. Art. Br. 5, 1 bezieht sich auf die Worte नकिः सुदा-सो रथं पर्याप्तं न रीरमत् RV. 7, 32, 10. Das Brāhmaṇa und Śāh. ziehen पर्याप्त zu 2. अस्, wir stellen es zu 1. अस्.

रतव्रण (रत coitus + व्रण Wunde) m. Hund Trik. 2, 10, 6. H. 1280.

रतशापिन् (रत coitus + शा०) m. dass. H. 1280.

रतक्षिप्यक m. Weiberverführer Trik. 2, 10, 8. H. an. 5, 10. Med. g. 58.

रतान्दुक (रत coitus + अन्दुक?) m. Hund H. 1280.

रतान्धी f. Nebel Trik. 1, 1, 88.

रतामर्द (रत + आ०) m. Hund ÇABDAM. im ÇKDr. रतामर्ध Wilson nach ders. Aut.

रताम्बुक (?) n. du. die beiden Vertiefungen unmittelbar über den Hüften H. c. 126.

रतापनी (रत + अयन) f. Hure ÇABDAM. im ÇKDr.

रतार्थिन् (रत + अ०) adj. geil, brünstig Halā. 2, 330.

रति (von रम्) f. 1) Rast, Ruhe: इह रतिरिह रमधम् VS. 8, 51. Çākh. Grh. 4, 9. — 2) Lust, Behagen, Gefallen an (loc.); = राग H. an. 2, 190. Med. t. 49. रतिर्मनोऽनुकूले ऽर्थे मनसः प्रवणायित्म् Śāh. D. 207. 206. H. 72. 293. Halā. 1, 91. Kathop. 1, 28. Maitrāj. 3, 5, 3, 1. M. 1, 25. उत्तमा 9, 28. एव स्त्रीपुंसयोरुक्तो धर्मो वा रतिसंज्ञितः 103. MBh. 14, 389. Hariv. 6733 (wo die neuere Ausg. तेषां रतिविनाशनम् liest). R. 2, 49, 15 (46, 17 Gorn.). 94, 26. 93, 5. R. Gorn. 1, 9, 29. 2, 28, 27. fg. 4, 44, 105. कौट व्याधुन्वत्याः पिबसि रतिसर्वस्वमधरम् Çāh. 22. 34. Spr. 4469. 4854. मूर्तिमत्यौ रतिनिर्वृता इव Kathās. 16, 123. Bhāg. P. 1, 8, 42. तत्र वासे MBh. 1, 6130. राज्ञे 9, 1792. Vikr. 103. Spr. 688. 753. सुभृत्येषु 859. 1322. 2279. स्वयोनित् 2773. 4273. श्रीशे भक्तिरती 5094. Vānāh. Bṛh. S. 69, 25. Kathās. 2, 9. Bhāg. P. 1, 2, 8. 3, 26. 9, 35. 2, 2, 34. 4, 22, 25. fg. Mārk. P. 70, 19. Vāddha-Kān. 6, 14. त्यक्तधर्मरति adj. R. 2, 75, 37. भव० Spr. 571. Bhāg. P. 1, 9, 36. 3, 5, 11. 8, 10. 28, 3. तामुपाश्रय रतिं चन्द्रार्धघूडामणी Spr. 2286. रतिमाप्स्यति ते वयि (so die neuere Ausg.) Hariv. 3173. स्वेषु दारेषु रतिं नोपलभे R. 5, 22, 30. न रतिं लेभे Kathās. 33, 65. 38, 92. रतिं स्वकेषु दारेषु नाधिगच्छामि R. 3, 53, 33. रतिं न विन्दते रामस्त्वामपश्यन् 5, 32, 38. Hariv. 9217. न शय्यासनभोगेषु रतिं विन्दति कर्हिचित् MBh. 3, 2107. Mārk. P. 20, 21. पापे रतिं मा कृथाः finde keinen Gefallen an Spr. 1031. 1993. 3083. को न कुर्यात्कथारतिम् Bhāh. P. 1, 2, 15. रतिं वदन्ति यत्र च Spr. 4825, v. l. यथा नृपतिसौख्येषु बबन्ध न रतिं वदित् Kathās. 3, 29. 57, 108. Mārk. P. 62, 9. आत्म० adj. seine Lust habend —, Gefallen findend an Kūṇḍ. Up. 7, 25, 2. Muṇḍ. Up. 3, 1, 4. Bhāg. 3, 17. अद्यात्म० adj. M. 6, 49. भार्या० adj. Jān. 1, 121. धर्म० adj. Raem. 1, 23. समानयोनि० adj. Spr. 631. वनशीलगोकुल० adj. Vānāh. Bṛh. 18, 2. कलह० adj. Śāh. D. 79. स्वात्मवति adj. Bhāg. P. 3, 4, 16. — 3) inbes.

Wollust, Liebeslust, Liebesgenuss, coitus H. 537. H. an. Mhd. HALJ. 2, 414. 5, 12. ये दिवा रत्या संयुज्यसे प्राग्नोप. 1, 13. चानन्द रतिं प्रजातिम् KAUSH. Up. 1, 7. M. 3, 45. 11, 5. MBH. 13, 2229. R. 5, 14, 26. DAṢA. 1, 80. Vikr. 83. पयस्वी० Mm. 26. Spr. 20. शक्ति 2077. 2959. 3459. 4862. Çiç. 4, 66. VARĀH. Bṛh. S. 74, 18. भोग 104, 29. RĀśa-TAN. 3, 508. 5, 383. Bṛh. P. 4, 6, 25. 5, 11, 10. 7, 12, 26. 9, 14, 19. तदीयतां मे रतिदत्तिणा PĀNĀ. 226, 1. या न वेति सदा पुंसां चतुराणां रतिक्रमम् Vrt. in LA. (III) 16, 20. लम्पट Verz. d. B. H. No. 1006. Spr. 883. — 4) die Schamhülle Mhd. — 5) elliptisch für रतिगृह Lusthaus VARĀH. Bṛh. S. 53, 9. — 6) die personif. Liebeslust als Gemahlin Kāma's H. 229. H. an. Mhd. HALJ. 1, 84. Verz. d. Oxf. H. 190, b, 35. MBH. 1, 2597. HARIV. 4600. 9533. 12482. R. 3, 52, 27. KUMĀR. 2, 64. RAḢ. 6, 2. 7, 15. KATHĀ. 16, 75. 18, 27. 21, 32. 22, 3. 104. PRAB. 6, 3. PĀNĀ. 1, 10, 92. WDB. RĀMAT. Up. 303. Verz. d. Oxf. H. 21, b, 2. 101, b, 7. रती MBH. 3, 2665. HARIV. 10064 (die neuere Ausg. रते: सुत). R. 3, 4, 9. 5, 18, 26. MĀK. P. 21, 16. — 7) Bez. der 6ten Kālā des Mondes Verz. d. Oxf. H. 18, b, 25. — 8) N. pr. einer Apsaras MBH. 13, 1425. — 9) N. pr. der Gattin Vibhu's und Mutter Prithushoṇa's Bṛh. P. 5, 15, 5. — 10) Bez. eines best. über Waffen gesprochenen Zauberspruches R. 1, 30, 7 (31, 8 GOR.). — 11) mystische Bez. des Buchstabens न WDB. RĀMAT. Up. 318. 320. — 12) ein best. Metrum, 4 Mal — COLEBR. Misc. Ess. II, 158 (II, 2). — Vgl. 3. र् (Trauer auch MBH. 13, 897), निर्माण०, भू०, लीला०.

रतिकर adj. (f. ई) 1) Lust —, Freude bereitend R. 1, 19, 16 (27 GOR.). R. GOR. 1, 75, 29. 2, 1, 4. Bṛh. P. 3, 23, 45. Bez. eines Samādhi VJUP. 17. — 2) der Liebe pflegend (= कामिन् Comm.) VARĀH. Bṛh. S. 16, 8.

रिकासर्तकवागीश m. N. pr. eines Commentators des Mugdha-bodha COLEBR. Misc. Ess. II, 46.

रतिकुहर n. *pudendum muliebre* TAIK. 2, 6, 22.

रतिक्रिया f. *Beischlaf* TAIK. 3, 2, 19. KĀM. NITIS. 2, 25.

रतिगुण m. N. pr. eines Devagandharva MBH. 1, 2555.

रतिगृह n. 1) Lusthaus VARĀH. Bṛh. S. 53, 16. — 2) *pudendum muliebre* TAIK. 2, 6, 21.

रतिहरणसमस्वर m. N. pr. eines Fürsten der Gandharva VJUP. 88.

रतिजनक m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 141, b, 33.

रतिज्ञक m. Bez. eines Samādhi VJUP. 18.

रतिदेव Śiv. 2, 17 fehlerhaft für रसिदेव.

रतिनाग m. *quidam coeundi modus*: पीडयेद् ह्युग्मेन कामुकं कामिनी पदा । रतिनागः समाख्यातः कामिनीनां मनोरमः ॥ RATIM. im ÇKDn. — Vgl. रतिपाश.

रतिपति m. der Gatte der Rati, der Liebesgott AK. 1, 1, 4, 21. H. 229, Sch. HALJ. 1, 32. Verz. d. Oxf. H. 190, b, 33. Gtr. 5, 7. Çiç. 9, 66. Bṛh. P. 10, 29, 16.

रतिपाश m. *quidam coeundi modus*: पीडयेद् ह्युग्मेन कामुको यदि सुन्दरिम् । रतिपाशस्तथा (wohl तदा zu lesen) ख्यातः कामिनीनां सुखावकः ॥ SMARADPIKĪ im ÇKDn. — Vgl. रतिनाग.

रतिप्रपूर्णा m. N. eines Kalpa (einer Weltperiode) Lot. de la b. I. 94.

रतिप्रिय 1) m. der Geliebte der Rati, der Liebesgott ÇANDAN. im ÇKDn. — 2) f. श्री ein Name der DAKṢHĀPI Verz. d. Oxf. H. 39, b, 13. रवि-

प्रिया v. 1.

रतिभवन n. Lusthaus VARĀH. Bṛh. S. 53, 14.

रतिमञ्जरी f. Titel eines im ÇKDn. öfters citirten Werkes über Erotik.

रतिमदा f. eine Apsaras TAIK. 1, 1, 64.

रतिमस् (von रति) adj. lustig, froh, seine Lust habend an: सर्वत्र KATHĀ. 122, 84.

रतिमन्दिर n. 1) Lustgemach, Liebesgemach PĀNĀ. 1, 7, 61. RAṢAM. im ÇKDn. — 2) *pudendum muliebre* GĀṬIN. im ÇKDn.

रतिमित्र m. *quidam coeundi modus*: पातयेद् ह्युग्मे च कामुकं यदि कामुकी । तिमित्रस्तदा ख्यातः कामिनीनां सुखावकः ॥ RATIM. im ÇKDn.

रतिर्मण m. der Geliebte der Rati, der Liebesgott TAIK. 1, 1, 39.

1. रतिरस m. Liebesgenuss: °उल्लानि Spr. 229.

2. रतिरस adj. wie Liebesgenuss schmeckend, süß wie Liebesgenuss: मधु MEGH. 67, wo मधु रति० getrennt zu lesen ist.

रतिरस्य n. die Geheimnisse des Liebesgenusses, Titel eines Werkes über Erotik Verz. d. Oxf. H. 113, b, 37. 126, a, 17. von Kakkvoka 218, a, 10.

रतिलल n. Beischlaf HĀ. 80.

रतिलोल m. N. pr. eines Dämons LALIT. ed. Calc. 394, 1.

रतिवर m. 1) der Geliebte der Rati, der Liebesgott H. 229, Sch. — 2) ein der Rati gewährtes Gnadengeschenk: °दान Verz. d. Oxf. H. 75, b, 21.

रतिवर्धन adj. die Liebeslust befriedigend (eig. mehrend): स एको ऽवच-
षस्तांसां बह्वीनां रतिवर्धनः Bṛh. P. 9, 19, 6.

रतिवल्ली f. die als Liane gedachte Liebeslust KATHĀ. 14, 27.

रतिशूर m. ein Held im Liebesgenuss, ein Mann von ausserordentlicher Zeugungskraft PĀNĀ. 1, 14, 81. 88.

रतिसंयोग m. coitus R. 2, 71, 22.

रतिसवरा f. *Trigonella corniculata* ÇANDAN. im ÇKDn.

रतिस्पर्श n. der Inbegriff der Liebeslust, Titel eines Werkes über Erotik Verz. d. Oxf. H. 126, a, 17.

रतिसुन्दर m. *quidam coeundi modus*: नारीपदद्वयं कामी धारयेद् द्वये यदि । धृतकण्ठो रमेत्कामी बन्धः स्यात् रतिः सुन्दरः ॥ RATIM. und SMARADPIKĪ im ÇKDn.

रतिसेन (र + सेना) m. N. pr. eines Fürsten der Kōla RĀśa-TAN. 3, 132.

रत्न URĀDIS. 1, 94. f. der Götterfluss UśāVAL. auch eine wahre Rede Schol. zu Up. 1, 92.

रतोत्सव (रत + उत्) m. ein Fest des Liebesgenusses ÇĀK. 147.

रतोदक (रत + उत्) m. der indische Kuckuck ÇANDAN. im ÇKDn. रथो-
दक H. c. 188.

रत्न (रत्न URĀDIS. 3, 14. wohl von रति wie रथि) 1) n. TAIK. 3, 5, 7. SIDDH. K. 249, a, 9. m. MBH. 3, 13182. a) Gabe; Habe, Besitz, Gut RV. 1, 20, 7. 35, 8. स रत्नं मर्त्यो वसु विधीं लोकमुत त्पना । अथैका गच्छत्यस्ततः 41, 6. 125, 1. 140, 11. 141, 10. 2, 39, 1. वसु रत्ना दयमानो वि दासुषे 3, 2, 11. 3, 1. कृधि रत्नं धनानाम् 18, 5. 26, 3. प्रज्ञावत् 8, 6. 84, 3. दधाति रत्नं विधत्ते 4, 12, 3. दमे दमे सत् रत्ना दधानः 5, 1, 5. आ नो रत्नानि विधत् 5, 75, 3. 8, 56, 7. AV. 5, 1, 7. 7, 14, 4. ÇAT. Br. 5, 3, 2, 1. — b) Kleinod, Juwel, Edelstein, Perle AK. 2, 9, 94. TAIK. 2, 5, 27. H. 1063. an. 2, 280. Mhd. n. 17. HALJ. 2, 21. 409. 5, 64. M. 7, 202. 218. 8, 100. 828. 11, 4. 12, 61. MBH. 1, 7620.

7692. 3, 2492. 12083. समुद्रमिव रत्नाद्यम् R. 4, 3, 7. घरोरुमिव रत्नानाम् 5, 14. 53, 21. 3, 49, 21. 37. सुच. 1, 6, 15. 15, 6. 21, 17. 107, 7. 119, 2. न रत्नमन्विष्यति मृग्यते किं तत् Kumāras. 5, 45. ad Çik. 62. Raçh. 1, 16. Mueh. 15. 36. Çik. 27. Vikr. 144. Spr. 2585. fg. 2693. 3302. Varāh. Bāh. 8. 12, 1. KATHĪS. 18, 72. VET. in L.A. (III) 1, 17. 2, 8. रत्नानां शोधनमारणम् Verz. d. B. H. No. 958. °धेनु 468. Verz. d. Oxf. H. 35, a, 33. 43, a, 19. °शैलदान 41, a, 28. रत्नाचलदान 35, b, 30. Verz. d. B. H. No. 468. °परीक्षा MACK. Coll. I, 132 (als Titel eines Werkes). Verz. d. Oxf. H. 86, a, 15. लान्योक्त्या 123, a, 22. केन रत्नमिदं सृष्टं मित्रमित्यन्तरद्वयम् Spr. 1904. 3023. पृथिव्यां त्रीणि रत्नानि चाप्यत्र सुभाषितम् । मूढैः पाषाणखण्डेषु रत्नसंख्या विधीयते ॥ 4571. रत्नत्रयं n. bei den Gāina ist samyagdārśan, samyagjñāna und samyagkārītrī SāRYADARÇANAS. 31, 18. fgg. रत्नं हि भगवन्नेतद्रत्नभागी च पार्थिवः । तस्मान्मे शबलो देहि R. 1, 53, 9. विद्या° das Juwel Gelehrsamkeit Spr. 985. त्वं चापि रत्नं नारीणाम् MBh. 3, 2101. स्त्री° eine Perle von Weib R. 3, 55, 13. 5, 22, 11. Spr. 3031. fg. Vikr. 110. Varāh. Bāh. S. 74, 17. 78, 13. PAÑĪAT. 40, 24. पोषिद्रत्न MBh. 3, 2467. Bhāg. P. 4, 10, 2. कन्या° MBh. 3, 2079. KATHĪS. 18, 74. MĪK. P. 21, 30. पुं° Spr. 2706. पुत्र° KATHĪS. 9, 68. गज°, मय्य° UḡġVAL. zu UNĀDIS. 3, 14. मय्यरत्नौ MBh. 3, 13182. धनूरत्नम् R. 1, 33, 7. विमान° Raçh. 12, 104. मय्यिन° 4, 65. पोत° Varāh. Bāh. S. 48, 12. DAÇAK. in BENF. Chr. 189, 2. 191, 16. BUAN. Intr. 67. रत्न = स्वजातिश्रेष्ठ AK. 3, 4, 18, 129. H. an. MED. Wie मणि bezeichnet auch रत्न den Magnet Schol. zu KAP. 1, 97. Am Ende eines adj. comp. f. घा MBh. 1, 7346. 5, 3037. 9, 1787. 1795. 15, 589. Raçh. 4, 65. Bhāg. P. 3, 23, 32. — c) verkürzt für रत्नद्विम् ÇAT. Ba. 5, 3, 2, 1. — 2) m. N. pr. eines Mannes RĪĠA-TAR. 4, 710. भट्ट° Verz. d. B. H. No. 258. — Vgl. धुवरत्ना, बुधरत्न, मणि°, मदन°, मुक्ता°, मौक्तिक°, वाज°, सरल, सु°. रत्नक (von रत्न) m. N. pr. eines Mannes BUAN. Intr. 178. रत्नकन्दल m. Koralle ÇABDAR. im ÇKDR. रत्नकर m. Bein. Kubera's H. 189. रत्नकरपुडक Titel eines buddh. Werkes VJUTP. 43. रत्नकलश m. N. pr. eines Mannes RĪĠA-TAR. 7, 600. रत्नकला f. N. pr. eines Frauenzimmers Verz. d. Oxf. H. 318, a, 9. रत्नकीर्ति m. N. pr. eines Buddha LALIT. ed. Calc. 5, 17. रत्नकूट 1) m. N. pr. eines Berges ÇABDAR. im ÇKDR. — 2) u. N. pr. einer Insel KATHĪS. 26, 3. 36, 9. — 3) m. N. pr. eines Bodhisattva VJUTP. 21. °सूत्र Titel eines buddh. Sōtra BUAN. Intr. 562. HIOUEN-THSANG I, 388. VJUTP. 41. रत्नकेतु m. N. pr. eines Buddha BUAN. Intr. 530. eines Bodhisattva VJUTP. 21. der gemeinschaftliche Name von 2000 künftigen Buddha Lot. de la b. l. 135. °राज 134. रत्नकोटि Bez. eines Samādhi VJUTP. 17. रत्नकोश (°कोष) m. Titel verschiedener Werke COLUB. Misc. Ess. II, 20. 89. Verz. d. Oxf. H. 113, b, 4. 182, b, 44. 245, a, No. 613. 279, a, 24. 292, b, 1. 333, b, No. 783. 352, a, No. 834. Verz. d. B. H. No. 1176. HALL 81. 202. °वाद्रक्तस्य 81. °कारिकाविधार Verz. d. Oxf. H. 245, a, No. 613. — Vgl. नाटक°. रत्ननेत्रकूटसंदर्शन m. N. pr. eines Bodhisattva LALIT. ed. Calc. 364, 1. रत्न-नकूट° Fouc.

रत्नखानि f. eine Fundgrube für Edelsteine ÇAT. 10, 112. रत्नगर्भ 1) adj. Edelsteine bergend, mit Edelsteinen besetzt: °मृत् MBh. 3, 2669. वातोसि R. 4, 44, 98. — 2) m. a) das Meer RĪĠA. im ÇKDR. — b) Bein. Kubera's TAR. 1, 1, 78. H. ç. 39. — c) N. pr. a) eines Bodhisattva LALIT. ed. Calc. 368, c. WILSON, Sel. Works II, 13. — ß) eines Commentators des Vishṇupurāṇa WILSON in VP. LXXIV. Verz. d. Oxf. H. 63, a, No. 111. Verz. d. B. H. No. 487. — 3) f. घा die Erde TAR. 2, 1, 2. H. 937. HALĪS. 2, 2. रत्नप्रीवतीर्थ n. N. pr. eines Wallfahrtsortes Verz. d. Oxf. H. 13, b, 12. रत्नचन्द्र m. N. pr. 1) eines eine Edelsteingrube hütenden Gottes ÇAT. 10, 124. — 2) eines Bodhisattva Lot. de la b. l. 2. — 3) eines Sohnes des Bimbisāra, SCHINPANA, Lebenab. 254 (24). रत्नचन्द्रामति m. N. pr. eines Mannes KATHĪS. 72, 93. रत्नचूड m. N. pr. eines Bodhisattva VJUTP. 21. eines mythischen Fürsten WILSON, Sel. Works II, 16. रत्नचूरोपाख्यान I, 283. रत्नचूरमुनि ebend. रत्नचूडापरिष्का f. Titel eines Werkes BUAN. Intr. 561. रत्नचूर s. u. रत्नचूड. रत्नच्छत्र n. ein Sonnenschirm aus Edelsteinen PAÑĪAT. 1, 11, 31. रत्नच्छत्रकूटसंदर्शन m. N. pr. eines Bodhisattva LALIT. 280. रत्ननेत्रकूट° ed. Calc. रत्नच्छत्राभ्युक्तावभास m. N. pr. eines Buddha LALIT. ed. Calc. 367, 13. रत्ननेत्राभ्युक्तराज m. desgl. Lot. de la b. l. 276. रत्नत्रयपरीक्षा f. Titel einer Abhandlung HALL 115. रत्नदत्त m. N. pr. verschiedener Personen Lot. de la b. l. 2. 303. KATHĪS. 27, 16. 57, 6. 88, 5. 123, 165. Verz. d. Oxf. H. 152, b, 39. 153, a, 14. रत्नदर्पण m. 1) ein aus Edelsteinen bestehender Spiegel PAÑĪAT. 1, 7, 48. 12, 19. — 2) Titel eines Commentars Verz. d. Oxf. H. 209, a, No. 490. रत्नदीप m. eine Lampe, in der Edelsteine die Stelle des Feuers vertreten, Spr. 165. 5320. KATHĪS. 101, 42. Bhāg. P. 10, 81, 31. रत्नदीपिका f. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 941. रत्नदुम wohl Koralle (vgl. रत्नवत्); davon adj. °मय aus Korallen bestehend MBh. 3, 12198, wo mit der ed. Bomb. °मयेशित्रे: zu lesen ist. रत्नद्वीप die Insel der Edelsteine oder Perlen, Bez. einer best. Insel HARIV. 5238. RĪĠA-TAR. 4, 463. TANTRAS. im ÇKDR.; vgl. Île des joyaux Lot. de la b. l. 115. — Vgl. मणिद्वीप. रत्नधर m. N. pr. des Vaters eines Gāgaddhara Verz. d. Oxf. H. 136, a, No. 259. Verz. d. B. H. No. 554. HALL in der Einl. zu VISAVAD. 46. रत्नर्घा adj. Gaben —, Güter verschaffend, — spendend RV. 1, 1, 1. 15, 3. स्तोम 20, 1. 164, 49. 2, 1, 7. 4, 34, 6. 35, 7. 5, 8, 3. कृधि रत्नं यज्ञमानाय मुक्तो त्वं हि रत्नधा असि 7, 16, 6. 10, 35, 7. AV. 7, 14, 1. ÇAT. Ba. 14, 9, a, 28. रत्नर्घय n. das Güterspenden RV. 4, 13, 1. 34, 1. 4. 35, 1. 2. 5, 42, 7. 10, 78, 8. रत्नधन m. N. pr. eines Bodhisattva VJUTP. 21. रत्ननदी f. N. pr. eines Flusses KATHĪS. 123, 228. रत्ननाभ adj. im Nabel einen Edelstein habend, unter den Beinw. Vishṇu's MBh. 13, 7024. रत्ननिधि m. 1) eine Fundgrube für Edelsteine oder Perlen, als Bez.

des Moores und des Meru MBH. 1, 2329. unter den Beiw. Vishnu's PAÑĀK. 4, 3, 98. — 2) Buchsteine ÇKDā. nach TAṆ. 2, 5, 16, wo aber रत्नविधि: zu lesen ist.

रत्नपर्वत m. ein Berg, der Edelsteine birgt, R. 4, 43, 40. 44, 88. Bez. des Meru HAṆV. 2905.

रत्नपाणि m. N. pr. eines Bodhisattva BUAN. Intr. 117. Lot. de la b. l. 2. eines Grammatikers Verz. d. B. H. N. 762. Verz. d. Pet. H. No. 91.

रत्नपाल m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 275, b. No. 653.

रत्नपुर n. N. pr. einer Stadt KARNĀ. 24, 52. 123, 204.

रत्नप्रकाश m. Titel eines Wörterbuchs MALLIN. zu ÇC. 12, 16.

रत्नप्रदीप m. = रत्नदीप MBH. 69. Buio. P. 3, 33, 17. PAÑĀK. 1, 7, 48. 3, 15, 8. am Ende eines adj. comp. °क KARNĀ. 73, 338.

रत्नप्रभ 1) m. a) N. einer Klasse von Göttern Lot. de la b. l. 2. — b) N. pr. eines Fürsten KARNĀ. 46, 81. — 2) f. स्त्री a) Bez. der Erde Ind. St. 10, 312. — b) Name einer Hölle bei den Gāina H. 1360. — c) N. pr. verschiedener Personen RĪĀ-TAN. 3, 279. Hir. 110, 17. KARNĀ. 35, 120. fgg. 63, 216. einer Nāgi 55, 146. 151. — d) Name des 7ten Lambaka im KARNĀ., so benannt nach einer Fürstin, deren Geschichte 35, 120. fgg. erzählt wird, 1, 6.

रत्नबाहु m. Bein. Vishnu's H. c. 71.

रत्नभाज् adj. 1) Gaben austheilend RV. 7, 81, 4. — 2) im Besitze von Kleinodien seiend R. 3, 49, 42.

रत्नमञ्जरी f. N. pr. einer Vidyādhari Hir. 63, 19.

रत्नमति m. N. pr. eines Mannes Lot. de la b. l. 12.

रत्नमय (von रत्न) adj. (f. ई) aus Edelsteinen gebildet, daraus bestehend, damit reichlich versehen R. 4, 33, 5. Spr. 2211. KARNĀ. 45, 186. H. 61. पूजा RĪĀ-TAN. 1, 148. — Vgl. सर्व°.

रत्नमाला f. 1) ein Halsband aus Juwelen, Perlenschmuck PAÑĀK. 1, 4, 51. 11, 35. PAÑĀT. 255, 19. 25. — 2) vollständiger und abgekürzter Titel verschiedener Werke COLBA. Misc. Ess. II, 47. 323. 363. MBH. Anh. 3. Verz. d. Tüb. H. 17. Ind. St. 5, 297. Verz. d. Oxf. H. 182, b, 44. 196, a, 23. 279, a, 24. 283, a, 34. 292, b, 1. 336, a, No. 790. = न्याय° 220, b, No. 827. — Vgl. अधिकरण°, अभिधान°, ज्योतिष° (unter ज्योतिष), न्याय°, पर्याय°, प्रमाण°, मणि°, योग°.

रत्नमालावस् (von रत्नमाला) 1) adj. mit einem Perlenschmuck versehen. — 2) f. °वती f. N. pr. eines Wesens im Gefolge der Rādhā PAÑĀK. 2, 4, 43.

रत्नमालिका f. fem. von रत्नमाला; s. कुल°.

रत्नमालिन् adj. mit einem Halsband aus Juwelen geschmückt WERN. RĀMAT. Up. 294.

रत्नमुकुट m. N. pr. eines Bodhisattva VJUTP. 21.

रत्नमुख्य n. Diamant H. 1063.

रत्नमुद्रा f. Bez. eines Samādhi VJUTP. 16.

रत्नमुद्रास्त m. N. pr. eines Bodhisattva VJUTP. 21.

रत्नमेघसूत्र n. Titel eines buddh. Sūtra HIGUCHI-RSANG I, 456.

रत्नपट्टि m. N. pr. eines Buddha LALIT. ed. Calc. 366, 10.

रत्नपुमतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 73, b, 30.

रत्नरत्न m. N. pr. eines der beiden Uebersetzer des Karapṇavjūha

in's Tibetische BUAN. Intr. 230.

रत्नराज् m. Rubin RĪĀN. im ÇKDā.

रत्नराजि f. Perlenschmuck RĪĀ-TAN. 3, 422.

रत्नराशि m. 1) ein Haufen Edelsteine MBH. 3, 2548. ÇK. 27, 3. — 2) das Meer H. 1074, Sch.

रत्नरेखा f. N. pr. einer Fürstin KARNĀ. 66, 187.

रत्नलिङ्गेश्वर m. bei den Buddhisten Svajambhū in seiner sichtbaren Form WILSON, Sol. Works 2, 15.

रत्नवत् (von रत्न) 1) adj. a) von Gaben begleitet RV. 3, 23, 5. — b) reich an Edelsteinen oder Perlen, damit verziert MBH. 6, 2078. 8, 8135. 14, 2558. R. 4, 40, 33. 43, 9. 5, 50, 10. RAGH. 6, 4. PAÑĀK. 1, 3, 88. — 2) m. N. pr. eines Berges MĀK. P. 55, 7. — 3) f. °वती a) die Erde ÇADDAM. im ÇKDā. — b) N. pr. verschiedener Frauenzimmer HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 53. DAÇAK. 158, 4. fgg. KARNĀ. 88, 6. — Vgl. रत्नावती.

रत्नवर्धन m. N. pr. eines Mannes RĪĀ-TAN. 5, 40. 128, 162. errichtet eine nach ihm रत्नवर्धनेश benannte Statue des Çiva 162.

रत्नवर्मन् m. N. pr. eines Kaufmanns KARNĀ. 57, 55.

रत्नवर्ष m. N. pr. eines Fürsten der Jaksha KARNĀ. 26, 218.

रत्नवर्षुक n. Bez. des Juwelen regnenden mythischen Wagens Pushpaka ÇADDAR. im ÇKDā.

रत्नविभुध m. N. einer Welt Lot. de la b. l. 146.

रत्नशास्त्र n. Titel eines Werkes des Agastja Verz. d. Oxf. H. 113, b, 11.

रत्नशिखर m. N. pr. eines Bodhisattva VJUTP. 21.

रत्नशिखिन् m. N. pr. eines Buddha VJUTP. 3. LALIT. ed. Calc. 201, 9.

रत्नशेखर m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 397, a, 3.

रत्नसमृक् m. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 279, a, 25.

रत्नसंघात m. eine Menge von Juwelen; davon °मय adj. (f. ई) aus einer Menge von Juwelen gebildet, — bestehend MBH. 1, 7692.

रत्नसमुद्रल Bez. eines Samādhi VJUTP. 23.

रत्नसंभव m. 1) N. pr. eines Dhjānibuddha BUAN. Intr. 117. WILSON, Sol. Works 2, 12. 14. 35. SCHIMMNER, Lebensb. 244 (14). eines Buddha BUAN. Intr. 533. eines Bodhisattva LALIT. ed. Calc. 366, 10. — 2) N. pr. des Gebietes, in dem der Buddha Çaçiketu erscheinen wird, Lot. de la b. l. 92.

रत्नसागर m. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 279, a, 26.

रत्नसानु m. Bein. des Berges Meru AK. 1, 1, 4, 45. H. 1032. HALĀ. 1, 186.

रत्नसू adj. Edelsteine erzeugend: मेदिनी RAGH. 1, 65. RĪĀ-TAN. 1, 43. 3, 300. subst. f. die Erde H. 937.

रत्नसूति f. die Erde RĪĀ-TAN. 3, 108.

रत्नसेन m. N. pr. eines Fürsten Inschr. in Journ. of the Am. Or. 8. 7, 5, Çl. 8.

रत्नस्वामिन् N. eines von Ratna errichteten Heiligthums RĪĀ-TAN. 4, 710.

रत्नद्वि n. Bez. einer Opferhandlung im Rāgasthja, betreffend diejenigen Personen, welche als kostbare Besitzthümer eines Fürsten gelten, KĪTU. Ça. 15, 3, 1.

रत्नाकर (रत्न-+अ) m. 1) eine Fundgrube für Juwelen Buio. P. 7, 4, 17. PAÑĀK. 1, 10, 47. 2, 2, 55. नानारत्नाकरवती (मेदिनी) VARĀH. BṢṢ.

S. 48, 24. — 2) *das Meer* AK. 1, 2, 3, 2. H. 1074. HALS. 3, 30. Spr. 2584. 3573. 3763. 4534. KATHA. 59, 59. 86, 82. NIEB. 26, 17. कारुण्य° Hir. 27, 6. am Ende eines adj. comp. f. स्त्री Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 7, Pl. 20. — 3) N. pr. eines Buddha BURN. Intr. 102. HIOUEN-TSANG I, 385. eines Bodhisattva SCHIEFFER, Lebensb. 268 (38). eines Dichters und verschiedener anderer Personen RIAA-TAR. 5, 24. Verz. d. Oxf. H. 124, b, 21. 100, a, 12. 285, a, No. 665. fgg. Lot. de la b. l. 2. 303. HIOUEN-TSANG I, 385. 388. — 4) N. pr. eines Rosses, eines Sohnes des Ukkaiṣṭhāras, KATHA. 123, 11. — 5) Titel verschiedener Werke Verz. d. Oxf. H. 113, b, 5. 126, a, 17. 273, a, No. 646. fg. b, 13. 279, a, 26. 288, b, No. 688. 292, b, 2. 295, a, No. 713. Verz. d. B. H. No. 941. 1403. HALL 174. des Kejadeva NICH. Pa. Vgl. कृत्य°, परिशिष्टसिद्धांत° (unter परिशिष्ट), प्रस्ताव°, योग°, मुक्ति°, संगीत°, स्मृति°. — 6) N. pr. einer Stadt (wohl n. in dieser Bed.) KATHA. 59, 59. 66, 136.

रत्नाकरनिघण्टु m. Titel eines Wörterbuchs Ind. St. 2, 351.

रत्नाङ्क (रत्न + अङ्क) m. N. pr. des Wagens von Vishṇu ÇANDAR. im ÇKDa.

रत्नाङ्कुरीयक (रत्न + अङ्क) n. ein Fingerring mit Edelsteinen PANĀAR. 1, 11, 10. रत्नाङ्कुरीयक KATHA. 18, 361.

रत्नादेवी f. N. pr. einer Fürstin RIAA-TAR. 8, 2484.

रत्नाद्रि m. N. pr. eines mythischen Berges WEBER, RĪMAT. UP. 277. 324.

रत्नाधिपति (रत्न + अधिपति) m. 1) Oberherr der Kostbarkeiten. — 2) N. pr. eines Fürsten KATHA. 36, 10.

रत्नापुर n. N. pr. einer Stadt RIAA-TAR. 8, 2485.

रत्नार्चिस् (रत्न + अर्चिस्) m. N. pr. eines Buddha LALIT. ed. Calc. 364, 1.

रत्नावती (von रत्न) f. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 152, b, 40.

— Vgl. रत्नवत्.

रत्नावभास (रत्न + भास) m. N. eines Kalpa Lot. de la b. l. 92. 124.

रत्नावली (रत्न + अली) f. 1) Perlenschnur MĀKĪ. 55, 1. 12. 14. KATHA. 50, 138. Hir. 29, 11. — 2) Bez. einer best. rhetorischen Figur: क्रमिकं प्रकृतार्थानां न्यासं रत्नावलीं विदुः; Beispiel: चतुरास्यः पतिलर्दम्याः सर्वज्ञस्त्वं महीपते *du bist, o Fürst, Brahman, Vishṇu, Çiva* KUALA. 138, a. — 3) N. pr. verschiedener Frauenzimmer KATHA. 77, 22. RIAA-TAR. 3, 476. Verz. d. Oxf. H. 71, b, 5. SCHIEFFER, Lebensb. 273 (45). — 4) Titel verschiedener Werke, unter andern auch des bekannten Schauspiels, Ind. St. 2, 196. Verz. d. Oxf. H. 144, b, No. 303. 203, a, No. 484. 208, b, 38. — 95, b, 7. 214, b, No. 499. 279, a, 27. 292, b, 2. Ind. St. 2, 252. HALL in der Einl. zu VĪSAVA. 46. — Vgl. धातु°, प्रशस्ति°, प्रसङ्ग°, भक्ति°, भगवद्भक्ति°, योग°, शब्द°.

रत्नावलीनिबन्ध m. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 274, a, No. 649. रत्नासन (रत्न + आसन) n. ein mit Juwelen verzierter Thronstuhl WEBER, RĪMAT. UP. 321. 323.

रत्नि (verstümmelt aus रत्नलि) UNĀDIS. 4, 2. m. f. 1) Ellbogen ĀÇV. ÇA. 6, 5, 1. — 2) KNE H. 599. HALS. 2, 381. UĀVAL. SHAPY. Br. 4, 1. अष्ट° adj. MBH. 8, 3623.

रत्निम् (von रत्न) adj. 1) Gaben habend, — empfangend: वाचं वाचं इरित् रत्निनी कृतम् RV. 1, 182, 1. स्यामास्य रत्निनी विभगे 7, 40, 1. — 2) Bez. derjenigen Personen, in deren Wohnung von Fürsten das Ratna-

havis dargebracht wird, nämlich: Brāhmaṇa, Rāṅgaṇja, Mahishi, Parivṛkti, Senāni, Sūta, Grāmaṇi, Kshattar, Saṃgrahitar, Bhāgadugha und Akshāvāpa TBa. 1, 7, 2, 1. ÇAT. Ba. 5, 3, 4, 12. Davon nom. abstr. रत्नि n. TBa. ebend.

रत्निपृष्ठक (रत्न + पृष्ठ) n. Ellbogen H. Ç. 122.

रत्निम् (रत्न + इन्) m. ein Fürst unter den Edelsteinen, ein überaus kostbarer Edelstein PANĀAR. 1, 4, 58. °सार 7, 54. 11, 13. 2, 4, 37.

रत्नेश्वर (रत्न + ईश्वर) 1) m. N. verschiedener Männer Verz. d. Oxf. H. 209, a, No. 490. 378, a, No. 376. 382, a, No. 450. — 2) n. N. eines Liṅga Verz. d. B. H. 146, b (67). °लिङ्ग Verz. d. Oxf. H. 71, b, 3.

रत्नोत्तमा f. N. pr. einer Tantra-Gottheit VJUR. 105.

रत्नोद्भव (रत्न + उद्भव) m. N. pr. eines buddh. Heiligen WILSON, Sol. Works 2, 36.

रत्नेत्का f. N. pr. einer Tantra-Gottheit VJUR. 105.

रत्यङ्ग (रति + 3. अङ्ग) n. pudendum multibre ÇANDAR. im ÇKDa.

1. रथ (von रथ) NIA. 9, 11 (von रथ). UNĀDIS. 2, 3 (von रथ). 1) m. a) Wagen, namentlich der zweirädrige Streitwagen (auch Fahrzeug der Götter) AK. 2, 8, 2, 1. 19. 21. fg. H. 751. an. 2, 220. MND. th. 12. HALS. 2, 289. Viçva bei UĀVAL. zu UNĀDIS. 2, 2. तत्तन्नासत्याभ्यां परिभ्रानं सुखं रथम् RV. 1, 20, 3. रथो न सन्निरभि वन्ति वाजम् 3, 15, 5. वसुमत् 4, 4, 10. सुवत् 36, 2. ब्रह्मार्कं भगवां न रथम् 16, 20. 43, 2. 5. आद्यं रथं तिष्ठ 5, 1, 11. रथं युजते मरुतः श्रुमे सुखम् 63, 5. 6, 47, 27. 7, 32, 10. मनोजवम् 68, 2. स्वध्यायुज्यमानः 78, 4. ययो वो ह्यरादनसा रथेन 3, 33, 9. 8, 80, 7. AIR. Br. 4, 6. 7. 12. AV. 5, 14, 5. 10, 1, 8. ÇAT. Br. 5, 1, 4, 7. 5, 10, 4, 2. 3. ÇĀH. Ça. 12, 14, 2. M. 8, 209. 295. 342. 9, 280. MBH. 3, 2114. 2294. 2790 (mit vier Pferden bespannt). औपवासा R. 2, 39, 10. 46, 25. SUCR. 1, 104, 6. 107, 9. RAON. 1, 5. VET. in LA. (III) 30, 14. रथच्छिन्नं BHADD. in Ind. St. 1, 118. रथानि (युगानि ed. Bomb.) MBH. 6, 1894. अथ°, गर्दभ° mit Rossen —, Eseln bespannter Wagen AIR. Br. 4, 9. KĪR. Ça. 15, 1, 22. अथतरी° 22, 2, 25. KĪND. UP. 4, 2, 1. Vehikel überh.: रत्नोत्तमा R. KATHA. 18, 388. पतिराज्जथो हरिः 47, 48. Am Ende eines adj. comp. f. स्त्री AK. 2, 8, 2, 48. H. 748. — b) Wagenfahrer (vom Gespann und Lenker): सूर्यमा धत्था दिवि चित्रं रथम् RV. 5, 63, 7. एष उ स्य वषा रथो ऽव्यो वोरैरिर्षति । गच्छन्वांसं सङ्गिणीम् 9, 38, 1. परि पत्कविः काव्या भरते श्रोत्रो न रथो भुवनानि विद्या 94, 2. 3, 49, 4. — c) Kämpfer, Kriegsheld MBH. 2, 622. 3. 15608. 15697. 5, 5792. KATHA. 48, 18. °वर MBH. 5, 5798. रथोदार 5852. 5853. °सत्तम 4, 1058. °पुंगव 1091. °यूथप 1111. HARIV. 12999. KATHA. 48, 47. BHĀ. P. 3, 1, 88. रथ, अति°, अर्थ° MBH. 5, 5850. 5899. अष्टगुण-संमित 5853. रथातिरथसंख्यायां यो ऽयणीः 2, 2665. अर्थ°, पूर्ण°, द्विगुण, त्रिगुण u. s. w. KATHA. 47, 18. fgg. — d) Körper TRIK. 3, 3, 199. H. an. Viçva a. a. O. — e) Fuss H. an. Viçva. — f) Glied, Theil MND. — g) Calamus Rotang AK. 2, 4, 2, 10. H. 1137. H. an. MND. Viçva. Dalbergia ougelnoensis Roxb. RĪAN. im ÇKDa. — h) = पौरुष TRIK. 3, 3, 199. — 2) f. ई ein kleiner Wagen TRIK. 2, 8, 49. — Vgl. अथ, अति°, अनु°, अथ-रथा, कीर्तिरथ, कृति°, क्रम°, क्रीडा°, गी°, चन्द्र°, चित्र°, ब्रह्मा°, श्रो-तो°, तेष°, दश°, दशपूर्व°, दृढ°, देव°, पक्ष°, पश्य, पय°, पादरथी, पु-रुष, पुरी°, पुष्य°, पुष्य°, प्रथम्, प्रतिरथ, प्रिय°, अक्षय, अङ्ग°, अ-क्ष°, भगी°, भजे°, भाडो°, भानु°, भाव्य°, भीम°, मनुष्य°, मनो°, मय-

र०, मरुद्ग, मरु०, मीन०, यम०, योग०, शुचद्ग, स०, सिक्०, सु०, कंस०.

2. रथ (von रम्) m. *Behagen, Ergötzen, Lust* in मनोरथ und 2. रथजित्.

रथक m. *ein best. Theil des Hauses* (मन्दिरावयवविशेष) nach ÇKDn.

in der Stelle: षष्ठकाशेन गर्भस्य रथकानां तु निर्गमः। परिधेर्गुणभागेन रथकास्तत्र कल्पयेत् ॥ तत्तृतीयेन वा कुर्याद्रथकानां तु निर्गमम्। रामत्रयं स्थापनीयं रथकत्रितये सदा ॥ ÇAṢṢARIBHAKTIVILĀSA 20.

रथकव्या f. *eine Menge von Wagen* P. 4, 2, 51.

रथकड्या f. *dass.* VOP. 7, 85. AK. 2, 8, 2, 23. H. 1422.

रथकर m. = रथकार ÇANDAR. im ÇKDn.

रथकल्पक m. *Zurüster von Wagen, Wagenmeister* MBn. 7, 1487.

रथकाम्प, ०काम्पति *nach dem Wagen verlangen, angespannt sein wollen*: अश्वः KĪṬH. 7, 5.

रथकाय (collect. von रथ) m. *die Abtheilung der Wagen* (in einem Heere), *die Wagen* HIOUN-TUSANG I, 82.

रथकार m. *Wagner, Zimmermann* AK. 2, 10, 9. H. 917, Sch. H. an. 4, 276. MKD. r. 293. HALĀ. 2, 432. AV. 3, 5, 6. VS. 16, 17. 30, 6. TBN. 4, 1, 4, 8. ÇAT. Bn. 13, 4, 2, 17. KĪṬ. Ça. 1, 1, 9. 20, 2, 16. PAÑĒAT. 43, 1. 185, 10. 228, 8. HIT. 86, 4. Im System der Sohn eines Māhishja von einer Karaṇi JĀGĒ. 1, 95. AK. 2, 10, 4. H. an. MKD. — Vgl. राथकारिक, राथकार्य.

रथकारक m. = रथकार H. 899.

रथकारत्व n. *das Handwerk des Wagners, — Zimmermanns* PAÑĒAT. 228, 12.

रथकुरुम्बिक m. *Wagenlenker* H. 760.

रथकुरुम्बिन् m. *dass.* AK. 2, 8, 2, 28.

रथकूवर s. u. कूवर.

रथकृत् m. 1) *Wagner, Zimmermann* H. 917. KĪṬ. Ça. 4, 7, 7. 9, 5. Im System der Sohn eines Māhishja und einer Karaṇi H. 895. — 2) N. pr. eines Jaksha VP. 233.

रथकेतु m. *Wagenbanner* R. 6, 86, 37.

रथक्रात्त m. *Bez. eines best. Tactes* (neben अश्वक्रात्त, विजु०, सूर्य० und विधु०) SAṢṢITARATHĀKARA im ÇKDn.

रथक्राते adj. *um den Preis eines Wagens erkaufte* AV. 11, 6, 23.

रथतय adj. *im Wagen verweilend*: कदा भुव्वथतयाणि अस्मि कदा स्तोत्रे मेरुवपोष्यं दाः so v. a. *wann werden die Priester es dahin bringen wie Fürsten im Wagen zu fahren?* RV. 6, 35, 1.

रथगणक adj. *viell. der das Amt hat die Wagen zu überschählen* gaṇa उद्गात्रादि zu P. 5, 1, 129. mit einem im gen. gedachten Worte comp. gaṇa याज्ञकादि zu P. 2, 2, 9. Accent eines solchen comp. gaṇa याज्ञकादि zu P. 6, 2, 151. — Vgl. राथगणक und पत्तिगणक.

रथगर्भक m. *ein Miniaturwagen* d. i. Sünfte H. 753. — Vgl. रथार्भक.

रथगुप्ति f. *eine am Wagen zum Schutz desselben angebrachte Vorrichtung* AK. 2, 8, 2, 25. H. 758.

रथगृत्सै m. *ein gewandter Wagenlenker, Leibkutscher* AIR. Bn. 3, 46. VS. 15, 15.

रथगोपन n. = रथगुप्ति HALĀ. 2, 294.

रथगन्धि m. *Wagenknopf* HARIV. 15200.

रथचक्र n. *Wagenrad* AIR. Bn. 3, 43. TBN. 4, 1, 4, 8. ÇAT. Bn. 2, 3, 2, 12. 5, 1, 5, 2. 11, 8, 4, 11. KAUC. 14. 15. MBn. 3, 12095. 12169. 6, 1894 (रथच-

क्राणि ed. Bomb. st. ०चक्राश der ed. Calo.). R. 4, 60, 9. KĪM. NĪRĪ. 8, 3. VARĪH. Bn. S. 43, 46. ०चित् in Form eines Wagenrades geschichtet ÇAT. Bn. 6, 7, 2, 8. TS. 5, 4, 21, 2.

रथचरण m. 1) *Wagenfuss* d. i. *Wagenrad* Bn. P. 1, 9, 37. 5, 1, 31. 8, 6, 16, 2. Vgl. रथपाद. — 2) *Anas Casarea* Gm. (s. चक्रवाक) ÇANDAR. im ÇKDn.

रथचर्या f. (häufig im pl.) *das Fahren zu Wagen* MBn. 1, 5840. 6, 2077. 9, 470. 13, 5101. R. 1, 19, 19 (रथचर्यासु zu lesen). 2, 52, 47 (51, 13 GORR.).

रथचर्षण *ein best. Theil des Wagens, Behälter* oder dgl.: यो क्व वा मधुना दतिरहितो रथचर्षणे। ततः पिबतमसिना RV. 8, 5, 19. nach ŚL. auf einer sichtbaren Stelle in der Mitte des Wagens.

रथचर्षणि adj. so v. a. *रथगमन* nach Durga zu NĪ. 5, 12 in dem Citat: धानाः सोमानामिन्द्राद्वि च पिब च। ब्रह्म ते कुरी धाना उप ससिषं जिघ्रताम्। आ रथचर्षणे सिञ्चस्व. Es steht Nichts im Wege die Form als loc. von रथचर्षण anzusehen.

रथचित्रा f. N. pr. eines Flusses MBn. 6, 334 (VP. 185).

रथजङ्घा f. *ein best. Theil des Wagens, Hintertheil* LĪṬ. 4, 9, 26.

1. रथजित् (1. रथ + जित्) adj. *Wagen gewinnend* RV. 9, 78, 4.

2. रथजित् (2. रथ + जित्) adj. *Zuneigung gewinnend, Liebreizend*: अश्वस्रसः AV. 6, 130, 1. — Vgl. राथजितेय.

रथजुति adj. *rasch zu Wagen fahrend* oder m. N. pr. AV. 19, 44, 3.

रथज्ञान n. *die Kenntniss des Wagenlenkens* KATHĪS. 56, 871. — Vgl. रथविज्ञान.

रथज्ञानिन् adj. *mit der Kunst des Wagenlenkens vertraut* KATHĪS. 56, 368.

रथतूर adj. *den Wagen befördernd*; शुभे कं योति रथतूरिरेयैः RV. 1, 88, 2. ते नो ऽवन्तु रथतूर्मनीषाम् 10, 77, 8, wo der nom. sg. mit ते zu verbinden ist; vgl. u. रथयु und ते कृपोत्तमाः। समुत्पेतुरथाकाशं रथिनं मोक्षयन्त्रि MBn. 3, 2794.

रथदारु n. *zum Bau von Wagen sich eignendes Holz* P. 6, 2, 43, Sch.

रथदु m. *Dalbergia unguinensis* Roxb. AK. 2, 4, 2, 7.

रथद्रुम m. *dass.* H. 1142.

रथधुर f. *Wagendstachel* MBn. 1, 5867.

रथनार्भि f. *Nabe am Wagen* VS. 34, 5. ÇAT. Bn. 14, 5, 5, 5.

रथनीड s. u. नीड 3).

रथनेमि s. u. नेमि.

रथतर (रथम्, acc. von रथ, + तर) P. 3, 2, 46, Sch. VOP. 24, 60 (m.).

1) n. N. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 231, a. RV. 1, 164, 25. 10, 187, 1. AV. 8, 10, 8. 11, 3, 16. VS. 10, 10. 11, 8. TBN. 2, 1, 5, 7. 7, 2, 1. AIR. Bn. 8, 1. ÇAT. Bn. 1, 7, 3, 17. 8, 1, 9. ÇĀṢṢH. Ça. 10, 9, 20. 11, 12, 3. KĪND. UP. 2, 12, 1. 2. KAUSH. UP. 1, 5. KŪLIKOP. in Ind. St. 9, 14. MBn. 2, 447. 3, 14162. 5, 1711. 12, 1633. 10113. 13, 875. 986. 4896. 7869. 14, 311. HARIV. 16306. gaṇa उत्सादि zu P. 4, 1, 86. VP. 42. MĪK. P. 48, 31. VIJU-P. bei Muir, ST. 4, 317, N. 281. Verz. d. Oxf. H. 56, b, 30. ०पृष्ठ ÇĀṢṢH. Ça. 7, 20, 8. 10, 2, 1. 11, 80. ०सामन् 13, 29, 14. PAÑĒAV. Bn. 8, 8, 12. — 2) m. das Ratham̐tara als eine Form Agni's und zwar als Sohnes des Tapas gefasst MBn. 3, 14174. — 3) f. N. pr. einer Gattin TAM̐su's MBn. 1, 3707. — Vgl. अक्ता० (auch AV. PAṬ. 2, 51) und राथतर.

रथपथ m. *Bahn des Wagens* LĪṬ. 3, 10, 11. auch in einer übertra-

genen Bod. (प्रतिकृति संज्ञायाम्) gaṇa देवपथादि zu P. 5,3,100.

रथपर्याय m. Calamus Rotang (ein Synonym von रथ) चण्डाई. im ÇKDr.

रथपाद m. Wagenfuss d. i. Wagenrad H. 785. — Vgl. रथचरणा.

रथप्रा 1) adj. nach Śi. den Wagen füllend RV. 6,49,4. 8,63,10. — 2) f. N. pr. eines Flusses Verz. d. Oxf. H. 73, a, No. 129. b, 3. 4; vgl. रथप्सा, रथस्या.

रथप्रेत adj. in den Wagen fest gefügt, Personification in einer formelhaften Aufzählung VS. 15,17.

रथप्रेष्ठ m. N. pr.; pl. RV. 10,60,5. — Vgl. रथप्रेष्ठ.

रथप्सा f. N. pr. eines Flusses Çabdar. im ÇKDr. — Vgl. रथप्रा, रथस्था, रथस्या.

रथबन्ध m. Fesselung —, Festhaltung des Wagens, Wagenfessel MBh. 8, 2583.

रथमेतस्व m. ein grosses Wagenfest, die feierliche Procession eines Idols zu Wagen Verz. d. B. H. No. 1181. — Vgl. रथेतस्व.

रथमुखं n. Vordertheil des Wagens AV. 8,8,23. TS. 3,4,8,2. 5,4,8,3. — Vgl. रथशिरस्.

रथया (von रथ) f. Lust nach Wagen RV. 8,46,10. — Vgl. रथयु.

रथयात्रा f. die feierliche Procession eines Idols zu Wagen Wilson, Sel. Works 1,128. 155. Verz. d. Oxf. H. 31, a, 5. b, 14. 17. 62, b, 12. 85, a, 14. रथयात्रेतस्व Verz. d. B. H. 136, a (120).

रथयान n. das Fahren zu Wagen AV. 4,34,4. R. Gonn. 2,34,13.

रथयौवन् adj. zu Wagen fahrend RV. 8,38,2.

रथयु (von रथ) adj. nach Wagen begehrend Nid. 6,31. RV. 1,51,14. in den folgenden Stellen ist der nom. sg. mit einem nom. und acc. pl. zu verbinden (vgl. u. रथतूर): उशतीक्षिरो देवं रथं रथयुधीरपधम् 10,70,5. स्वाध्यायौ वि डुरौ देवपतो ऽशिश्रू रथयुदेवताता 7,2,5. — Vgl. रथया.

रथयुज् 1) adj. den Wagen schirrend, an den Wagen geschirrt RV. 1, 139,4. हरपः 8,33,14. वायु 10,64,7. — 2) m. Wagenlenker RaCh. 9,25.

रथयुद्ध n. ein Kampf zu Wagen MBh. 1, 551.

रथयोग s. u. योग 1) b).

रथराज m. N. pr. eines Ahnen Çakjamuni's LIA. II, Anh. 2.

रथर्य (von रथ), र्यति im Wagen fahren Nidh. 2,14. 4, 3. Nid. 6, 29. एष देवो रथर्यति पर्वमानो दशस्पति RV. 9,3,5. पदेतुशेभिः पतुरे रथर्यति 10,37,3. 8,90,2.

रथर्वी adj. oder subst. f. Bez. einer Schlange: पृष्टो रथर्व्याः शिरः सं बिभेद पृदाक्ताः AV. 10,4,5.

रथर्वश m. eine Menge von Wagen MBh. 3,15720. 4,1153. 1048.

रथवत् (von रथ) adj. 1) von Wagen begleitet, Wagen habend RV. 1, 122,11. राधस् 5,57,7. 7,27,5. 76,5. — 2) das Wort रथ enthaltend At. Ba. 4,29.

रथवर्त्मन् n. P. 6,2,151. Sch. Weg für Wagen, Fahrstrasse R. 2,42, 12. RaCh. 4,82.

रथवार्क 1) adj. (f. र्क) einen Wagen stehend: यस्या Çat. Ba. 5,5,4,35. Kāts. Ça. 15,10,20. — 2) m. a) Wagenpferd, ein an einen Wagen gespanntes Pferd MBh. 4,2042. 7,1012. — b) Wagenlenker Kāts. 56, 394. Verz. d. Oxf. H. 190, b, 16.

रथवाक्क m. Wagenlenker MBh. 3,2890.

रथवाक्क 1) m. N. pr. eines Mannes MBh. 7,7012. — 2) n. proparoxy. ein bewegliches Gestell, auf welches der Wagen gesetzt wird, Untersatz (vgl. βωμός bei Homer) RV. 6,75,8. VS. 12,71. AV. 3,17,2. TBa. 1,7, 9,6. Kāts. 21,10. Çat. Ba. 5,4,3,23. fg. Man. zu VS. 10,25. die Schreibung °वाक्का Kāts. Ça. 15,6,27. 30. VS. Prāt. 3,85. Man. zu VS. 10, 21. °वार्क TS. 1,8,20,1. TBa. 1,8,4,2. Kāts. 15,9. TS. Comm. II, 193.

रथविज्ञान n. die Kenntnisse des Wagenlenkers Kāts. 56,355. 394. — Vgl. रथज्ञान.

रथविद्या f. dass. Kāts. 56,357.

रथविमोचन n. das Abschirren vom Wagen; davon adj. °विमोचनीय darauf bezüglich TBa. 1,3,6. 7,9,5.

रथवीति m. N. pr. eines Mannes RV. 5,61,13. fg.

रथवीथी f. Weg für Wagen, Fahrstrasse Balā. P. 4,15,20.

रथव्रज m. = रथवंश AK. 2,8,23. MBh. 4,1056. 6,5441.

रथव्रात m. dass. MBh. 4,1070. 5,5960.

रथशक्ति f. der Fahnenstock auf einem Streitwagen Hariv. 9363.

रथशाला f. Wagenschuppen MBh. 2,2694. 3,2853. 12,10453.

रथशिता f. die Theorie des Wagenlenkens R. Gonn. 1,80,28.

रथशिरस् n. so v. a. रथमुख Kāts. Ça. 15,5,17. 20. Līts. 2,8,1.

रथशीर्ष n. dass. Çat. Ba. 9,4,2,13.

रथश्रेणि f. Wagenreihe Çat. Ba. 10,6,2,7.

रथसङ्ग m. feindliches Zusammentreffen von Wagen RV. 9,53,2.

रथसप्तमी f. Bez. des 7ten Tages in der lichten Hälfte des Ācvinā Verz. d. Oxf. H. 284, b, 48. Wilson, Sel. Works 2,196.

रथसूत्र n. eine Vorschrift über Wagenbau MBh. 2,255. Schol. zu Kāts. Ça. 16,9. 10 und Anm.

रथस्थ 1) adj. s. u. स्थ. — 2) f. N. pr. eines Flusses MBh. 1,6453; vgl. रथप्सा, रथस्या.

रथस्पर्ति (रथऽपति Padap.) m. der Genius des Behagens, des Er-götzens (oder des Streitwagens): एष ते देव नेता रथस्पतिः (= सर्वस्य पालकाः Śi.) शं रथिः RV. 5,50,5. ऋभुता वाज्ञो रथस्पतिर्भगः 10,64,10. विश्वे देवास्तो रथस्पतिर्भगः । ऋभुवाज्ञः 93,7. Gebildet wie वनस्पति u. s. w., wo die Endung स्प् dem Ohr als gen. erscheint.

रथस्या s. u. रथस्या.

रथस्पर्ण adj. den Wagen berührend (und dadurch scheu geworden): अश्वीः RV. 10,95,8.

रथस्या f. N. pr. eines Flusses gaṇa पारस्करादि zu P. 6,1,157. Da das Wort ein eingeschobenes स enthalten soll, so wird wohl रथस्या die richtige Lesart sein; vgl. रथप्रा, रथप्सा, रथस्था.

1. रथस्वन m. Wagengerassel; am Ende eines adj. comp. f. N. Kāts. 56,391.

2. रथस्वर्न adj. wohl so v. a. स्वनरथ; personificirt in der formelhaften Aufzählung VS. 15,16. N. pr. eines Jaksha Balā. P. 12. 11.35.

1. रथार्त (रथ + 2. अर्त) m. Wagenachse TS. 6,6,4,1. Kāts. 29,8. Çāts. Gaṇ. 1,15. MBh. 7,6090. als Längenmaass (= 104 Aṅgula nach dem Schol. zu Kāts. Ça.): °मात्र Kāts. Ça. 8,8,6. °मात्रैरिषुभिः MBh. 7,6829. R. 3,67,18.

2. रथात् (रथ + 3. अत् Auge) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge

Skanda's MBh. 9, 2565.

रथाय MBh. 5, 1822 fehlerhaft für रथाय der beste Kämpfer, wie die ed. Bomb. liest.

रथाङ्गा f. v. l. für रथाङ्गा Varāh. Bṛh. S. 16, 16.

रथाङ्ग (रथ + ३. चङ्ग) 1) n. a) Wagenthell H. 758. HALĀJ. 2, 298 (m.). ĀcV. Gṛh. 2, 6, 7. ÇĪKṢH. Gṛh. 1, 15. MBh. 1, 6488. 14, 2447. — b) Wagenrad AK. 2, 8, 2, 24. TRIK. 3, 3, 68. H. 755. an. 3, 180. fg. MED. g. 46. HALĀJ. 2, 292. ÇĪK. 98, 22. °नेमयः 169. VIKR. 100. °धनि RAGH. 7, 38. SĪH. D. 18, 2. — c) Discus, insbes. der Kṛṣṇa's oder Viṣṇu's MBh. 6, 2594. HARIV. 7329. Bhāg. P. 2, 2, 8. 3, 19, 7. 9, 4, 50. 10, 38, 36. 66, 21. °पाणि Bein. Kṛṣṇa's oder Viṣṇu's HALĀJ. 1, 22. HARIV. 8434. ÇĪC. 1, 21. Bhāg. P. 1, 3, 38. 11, 2, 39. — d) die Scheibe eines Töpfers MBh. 7, 5940. चक्रं तु die ed. Bomb. st. रथाङ्गं der ed. Calc. — 2) m. Anas Casarca Gm. (s. चक्रवाक) TRIK. H. 1330, Sch. H. an. MED. HALĀJ. 2, 30. VIKR. 100. — 3) f. घ्रा v. l. für रथाङ्गा Varāh. Bṛh. S. 16, 16. — 4) f. ई eine best. Pflanze, = रुद्रि RĪG. im ÇKDr.

रथाङ्गुतुल्याङ्गुन m. der mit dem Wagenrade gleichen Namen tragende Vogel d. l. Anas Casarca Gm. (चक्रवाक) HARIV. 8794.

रथाङ्गनामक m. dass. AK. 2, 5, 22.

रथाङ्गनामन् m. dass. RAGH. 3, 24. 13, 31. KUMĀR. 3, 37. MĀLAV. 84. KATHĀS. 104, 112, wo रथाङ्गनामो zu lesen ist.

रथाङ्गसंज्ञ (र° + संज्ञा) m. dass. R. GONN. 2, 111, 49.

रथाङ्गसाह m. dass. MBh. 3, 11113.

रथाङ्गाह (रथाङ्ग + घ्राह) m. dass. H. 1330. R. 2, 103, 42.

रथाङ्गाह्य m. dass. AK. 2, 5, 22.

रथाङ्गाङ्गुन adj. nach dem Rade benannt: द्विज्ञाः = चक्रवाकाः R. 2, 93, 11 (104, 11 GONN.).

रथानीक (रथ + घा°) n. ein Heer von Streitwagen DRAUP. 7, 21 (यथानीक MBh. 3, 15715). 6, 1760.

रथात्तर m. N. pr. eines Lehrers (fehlerhaft für रथीतर) VP. 277, N. 7. Nach Agni-P. im ÇKDr. Bez. eines Kalpa.

रथाध (रथ + अध) m. Calamus Rotang ÇANDAR. im ÇKDr. °पुष्य m. dass. AK. 2, 4, 2, 10.

रथार्थि (von रथ + रथ) adv. Wagen gegen Wagen MBh. 4, 1058. — Vgl. कचाकचि, केशकिशि, नखानखि u. s. w. und P. 5, 4, 127.

रथारोह (रथ + घ्रा°) 1) adj. subst. zu Wagen sitzend, ein Kämpfer zu Wagen MBh. 6, 1897. — 2) m. das Besteigen des Wagens ÇĪK. 96, 3, v. l. für रथारोहण.

रथारोहिन् = रथारोह 1) H. 761.

रथार्भक (रथ + अर्भ°) m. ein kleiner Wagen WILSON. — Vgl. रथगर्भक.

रथावर m. N. pr. eines Mannes RĪG. TA. 7, 1493.

रथावर्त (रथ + घ्रा°) m. N. pr. eines Wallfahrtsortes MBh. 3, 8001.

1. रथास्य (रथ + अस्थ) m. Wagenpferd KATHĀS. 113, 53.

2. रथास्य (wie oben) n. sg. Wagen und Pferd M. 7, 96. °दान Verz. d. Oxf. H. 35, b, 8.

रथार्सक (रथ + सक्) adj. dem Wagen gewachsen, ihn zu ziehen tüchtig RV. 8, 26, 20.

रथाकर und रथाङ्क (रथ + अ°) Tagorolse zu Wagen LĪṬ. 1, 11, 12.

KĪTJ. ÇA. 25, 14, 15. रथाङ्क n. dass. ÇAT. BR. 12, 2, 2, 12.

रथाङ्गा (रथ + घ्रा°) f. N. pr. eines Flusses Varāh. Bṛh. S. 16, 16. v. l. रथाङ्गा und रथाङ्गा.

रथिक (von रथ) adj. (f. ई) und subst. zu Wagen fahrend, Besitzer eines Wagens gaṇa पर्पादि zu P. 4, 4, 10. AK. 2, 8, 2, 44. H. 761. Varāh. Bṛh. S. 15, 11. 86, 73. P. 1, 3, 25, Vārtt. 1, Schol. रथिकाश्वारोहम् P. 2, 4, 2, Sch.

रथित (wie oben) adj. in den Besitz eines Wagens gelangt MAITREY. 4, 4.

रथिन् (wie oben) 1) adj. a) einen Wagen besitzend, im Wagen fahrend; Besitzer eines Wagens, Kämpfer zu Wagen AK. 2, 8, 2, 28. 44. H. 761 (bis). HALĀJ. 2, 235. RV. 5, 83, 2. अस्माकमिन्द्र रथिनो जयसु 6, 47, 31. अथी रथी सुत्रप इहोमो इदिन्द्र ते सखा 8, 4, 9. 10, 40, 5. 51, 6. 1, 122, 8. AV. 4, 34, 4. 7, 62, 1. 73, 1. ये रथिनो ये अथ्याः 11, 10, 24. VS. 16, 26. अतिथि TS. 5, 2, 2, 8. ÇAT. BR. 8, 7, 8, 7 (superl.). KATHOP. 3, 3. MBh. 1, 4084. 2, 2079. 3, 724. fg. 2794. 15598. 4, 674. 1639. 8, 1620. fg. 16, 210. HARIV. 1954. 9733. Spr. 2587. R. 2, 46, 27. 63, 19. R. GONN. 2, 73, 17. 3, 49, 18. 5, 83, 2. (वेदेत्) आयुष्माचयिन् मृतः BHARATA beim Schol. zu ÇĪK. 5, 2. KĪM. NĪTIS. 8, 2. RAGH. 7, 24. 49. 15, 8. VIKR. 100. UTTARAH. 98, 10 (130, 4). Bhāg. P. 1, 15, 17. 3, 1, 30. नारथी रथिनः सखा Spr. 1560. — b) aus —, in Wagen bestehend: सेना MBh. 5, 5703. इषः Wagenlasten bildend oder auf Wagen gefahren RV. 1, 9, 8. — c) zum Wagen gehörig, — geübt: Rosse RV. 6, 27, 8. 9, 97, 50. — 2) रथिनी f. eine Menge von Wagen gaṇa खलादि zu P. 4, 2, 51, Vārtt.

रथिन (wie oben) adj. einen Wagen besitzend u. s. w. VOP. 7, 32. fg. AK. 2, 8, 2, 44, v. l.

रथिर (wie oben) adj. einen Wagen besitzend, im Wagen fahrend (P. 5, 2, 109, Vārtt. 3. VOP. 7, 32. fg. AK. 2, 8, 2, 44. H. 761); auch so v. a. eilig: अनु देवात्रयिरो यासि साधन् RV. 3, 1, 17. 26, 1. 31, 20. 7, 7, 4. die AÇVIN 69, 5. स्वर्ः सिषासत्रयिरो गर्विष्ठेषु 9, 76, 2. 97, 46. अद्रयः 10, 76, 7. अर्धर्वः 9, 97, 37. कुर्यः VĀLAKH. 2, 8.

रथिराय् (von रथिर), partic. रथिरायस् herbeteilend: रथिरायतामुशती पुरंधिरस्मृष्टा दावने वसूनाम् RV. 9, 93, 4.

रथी (von रथ) P. 5, 2, 109, Vārtt. 2. adj. subst. acc. रथ्यम्, pl. रथ्यम्; nach VS. PĀT. 3, 110 Dehnung des इ von रथिन् vor त und न; vgl. P. 8, 2, 17, Vārtt. 1. 1) zu Wagen fahrend, Wagenlenker, Kämpfer zu Wagen RV. 1, 25, 2. 2, 39, 2. 3, 3, 6. 5, 87, 8. 7, 39, 1. 8, 28, 2. परि षो वृषाजत्रया दुर्गाणि रथ्यो यथा 47, 5. 64, 1. 84, 1. सृजदश्च रथीरिव 9, 64, 10. रथीरभूमुरुलानी गर्विष्ठे 10, 102, 2. कुरीणी रथ्यं विव्रतानाम् 23, 1. 78, 5. 130, 7. 4, 56, 4. नकिष्टुद्वीतरो कुरी यदिन्द्र पक्ष्मे 1, 84, 6. superl. 1, 22, 2. 8, 56, 2. 8. (इन्द्रः) रथीतमो रथीनाम् 8, 45, 7. TS. 4, 7, 28, 2. — 2) Lenker, Leiter überh.; Herr, Gebieter: यज्ञानाम् RV. 8, 44, 27. 10, 92, 1. अथुराणाम् 1, 44, 2. 6, 7, 2. 8, 11, 2. AIT. B. 2, 24. रायः RV. 2, 24, 15. 5, 54, 18. 7, 5, 5. वार्याणाम् 6, 5, 3. अदृतस्य 1, 77, 2. दत्तस्य 9, 16, 2. यू. ये हि षा रथ्यो नस्तनूनाम् 6, 51, 6. हस्तस्य 9. 55, 1. 7, 66, 12. 8, 19, 25. — 3) Wagenlasten bildend oder auf Wagen gefahren: रपि RV. 6, 49, 16. वाज्ञोः 1, 121, 14. इषा रथ्योः (vgl. 1, 9, 8) 3, 30, 11. — 4) zum Wagen gehörig: अथ्यासः RV. 1, 148, 3. 8, 92, 7.

रथीकर m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 122, a, 4.

रथोत्तर 1) compar. zu रथी; s. das. — 2) m. N. pr. eines Lehrers BHASD. 1, 5, 3, s. Verz. d. Oxf. H. 54, b, 28. 36. 38, a, 2. Bala. P. 9, 6, 1. 2. pl. seine Nachkommen s. PAVANADRS. in Verz. d. B. H. 56, 18. 60, 36. — Vgl. राथोत्तर.

रथीनर m. N. pr. VP. 359 fehlerhaft für रथोत्तर.

रथीय् (von रथ), partic. praes. fahrend: रथीयसीवे प्र जिहीति घोष-
धि: als wollte es mitfahren fliegt das Kraut dahin RV. 1, 166, 5.

रथीवृत्त adj. vom Fahrenden erwählt: रथो न यो रथीवृत्तो घणीवी
चेनति त्मना etwa Lieblingswagen RV. 10, 176, 3.

रथेचित्र adj. auf dem Wagen prangend; personif. VS. 15, 16.

रथेश (रथ + ईश) m. Besitzer eines Wagens, Kämpfer zu Wagen RAGH. 7, 34.

रथेषुम् s. u. शुभ्.

रथेषा (रथ + ईषा) f. Wagendeichsel MBu. 5, 7214 (wo रथेषा st. रथेषा
der ed. Bomb. und रथे सा der ed. Calc. zu lesen ist, wie schon BENFV
gesehen hat). 6, 1761. 2170. 7, 8781. HARIV. 6682 (रथेशा ed. Calc.).

रथेषु (रथ + इषु) m. Bez. einer Art von Pfellen HARIV. 7490. 8149.
vielleicht so v. a. रथात्तमात्र; s. u. रथान्त.

रथेष्टा adj. auf dem Wagen stehend (स्था), zu Wagen fahrend, Kämpfer
zu Wagen RV. 1, 173, 4. 5. 2, 17, 8. 6, 21, 1. 22, 5. आ रथे किरणये रथे-
ष्ठा: 29, 1. 8, 4, 12. वक्तुं त्वा रथेष्ठामा कर्यो रथयुजः 33, 14. 9, 97, 49.
VS. 22, 32.

रथोऽ, रथोऽरु (रथ + ऊ) adj. auf einem Wagen gefahren RV. 10, 148, 2.

रथोत्सव (रथ + उत्) m. Wagenfest, die feierliche Procession eines
Idols zu Wagen Verz. d. Oxf. H. 77, a, 12. — Vgl. रथमोत्सव.

रथोद्धत (रथ + उत्) 1) adj. stolz auf seinen Wagen (mit Anspielung
auf 2) a) VARAH. BH. S. 104, 31. — 2) f. या a) ein best. Metrum, 4 Mal
— — — — — ÇAUT. 25. COLEBR. Misc. Ess. II, 160 (VI, 8). Ind.
St. 8, 375. — b) Titel eines Werkes Verz. d. B. H. No. 874.

रथोद्धत् s. u. रथोद्धत्.

रथोपस्थै (रथ + उत्) m. Schooss (Fond) des Wagens AV. 8, 3, 23. AIR.
Br. 8, 10 (= रथोर्ध्वभाग SIA.). ÇAT. Br. 2, 3, 2, 12. LĪTJ. 1, 9, 25. BHAG. 1,
47. MBu. 1, 179. 193. 3, 843 (= रथनीउ 844). 2870. 2884. 2890. 4, 1106.
1404. 2006. 5, 7219. R. 2, 40, 16 (39, 20 GORR.). 6, 68, 19.

रथोर्ग (रथ + उत्) m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 6, 362; vgl. VP.
(II) 2, 175.

रथोष्मा (रथ + उष्मन् oder ऊ) f. N. pr. eines Flusses HARIV. 9507.

रथोष (रथ + ओष) m. eine Menge von Wagen VARAH. BH. S. 68, 95.

रथोजसम् (रथ + ओ) adj. Wagen-müchtig; personif. VS. 15, 15.

रथ्य (von रथ) 1) adj. a) parox. zum Wagen gehörig, an den Wagen
gewöhnt u. s. w.; m. Wagenpferd (am Streitwagen) P. 4, 3, 121. 4, 76. AK.
2, 8, 2, 14. H. 1234. an. 2, 379. MED. j. 80. सति RV. 2, 31, 7. सत्य 4, 4.
4, 41, 10. 5, 41, 3. 9, 36, 1. चक्र 4, 1, 3. 10, 10, 7. 89, 2. 4, 53, 9. 180, 4. ÇAT.
Br. 5, 4, 2, 10. घाणि RV. 1, 35, 6. घाजि Wagenrennen 9, 91, 1. धावस्य-
मी मृगस्रवात्तमपेव रथ्याः Wagenpferde ÇIK. 8. रथ्यनागाश्चर्त्त Verz.
d. Oxf. H. 47, b, 16. Nach H. an. ist रथ्य m. auch = रथीस (d. i. रथीश)
Theil eines Wagens. — b) perisp. dass.: घ्राः R. 6, 37, 3. 9, 86, 2. der
acc. sg. रथ्यम् z. B. 8, 46, 2 kann hierher oder zu रथी gezogen werden.
— c) viell. an den Landstrassen (रथ्या) seine Freude habend: रथ्यवि-

रथ्य als Beiw. Çiva's neben चतुष्पथरत MBu. 12, 10389. NILAK.: रथः
तद्भावे विरथः तदुभयार्कय रथ्यविरथ्याण. — 2) f. या a) parox. Fahr-
strasse P. 5, 1, 6. VARTI. AK. 2, 2, 3. H. 981. H. an. (= प्रतोली, पथ् und
चवर्). MED. (= विशिखा und वर्तनी). HIA. 122. HALJ. 2, 184. GORR. 1,
2, 36. ÇIKH. GHJ. 4, 7. KAUC. 141. JĪĪN. 1, 196. MBu. 1, 5608. 13, 4998.
16, 37. वज्र° HARIV. 4079. घोष° 4425. R. 2, 6, 11 (5, 11 GORR.). 33, 4. R.
GORR. 2, 59, 13. 5, 15, 9. 12. 49, 16. 6, 11, 38. RAGH. 15, 38. °पङ्क्ति Spr.
920. रथ्यालि 1004. 2045. 2152. रथ्यास्तः 2588. VARAH. BH. S. 28, 5, 53.
77. KATHIS. 20, 126. 65, 182. RĪĪA-TAN. 2, 29. 5, 74. 241. Bala. P. 1, 11,
15. 4, 9, 57. 21, 2. 28, 16. MĀK. P. 35, 13. 20. 24. am Ende eines adj.
comp. f. या R. GORR. 2, 4, 18. 73, 31. 4, 41, 52. KATHIS. 44, 74. — b) oxyt.
eine Menge von Wagen P. 4, 2, 50. AK. 2, 8, 2, 23. H. 1422. H. an. MED.
— 3) n. a) parox. Wagenseng, Wageneschrir, Rad u. s. w.: रथुर्न रथ्यं
नवं रथात्ता केतमादिशे RV. 9, 21, 6. 2, 4, 6. LĪTJ. 2, 8, 2. 20. = रथाङ्ग
Comm. — b) perisp. etwa das Wagenrennen, Wagenkampf; viell. auch
Fuhrwerk: प्रवाब्धाना रथ्यैव याति विश्वा घोषा मर्दिना सिन्धुरन्याः RV.
7, 93, 1. रथ्य्या विरथ्या जयेम 10, 102, 11. — Vgl. घनुरथ्या, परिरथ्य,
मरुरथ्या, राथ्य.

रथ्यचर्गा R. 1, 19, 19 fehlerhaft für रथचर्गा.

रद्, रदति (विलेखने) DĀITUP. 3, 16; रत्तिः रदिते partic. 1) kratzen,
ritzen; hacken, nagen NIA. 2, 26. पत्रा वो दियुर्दति RV. 1, 166, 6. घा-
मादो गृध्राः कुणोपे रदताम् AV. 11, 10, 8. SUÇA. 2, 263, 8. — 2) (eine Bahn)
schürfen, — vorzeichnen, — öffnen: पथः RV. 2, 30, 2. 5, 80, 3. 7, 87, 1.
अधनः 60, 4. गाताम् 47, 4. — 3) in eine Bahn leiten: सिन्धून् RV. 10, 89,
7. 3, 33, 6. 7, 49, 1. — 4) Jmd. Etwas zulotten, zuführen RV. 1, 116, 7.
वाजं विप्राय 117, 11. शुभ्रः 169, 8. रदा पूषेव नः सनिम् 6, 61, 6. 9, 93, 4.
घनाग्यम् PĀNĀV. Br. 16, 6, 6. TBa. 2, 3, 9. रदिते धैवुदे तव etwa auf
deine Vorbereitung Mā AV. 11, 9, 7.

— प्र einritzen, schürfen: प्र वर्तनीररदो विश्वधेनाः RV. 4, 19, 2. प-
न्याम् 5, 10, 1. 10, 75, 2.

— वि sortrennen: गोर्न पर्व वि रदा तिरथा RV. 1, 61, 12. eröffnen
oder zuführen: वि नः सक्त्तं शुभ्रयो रदतु 7, 62, 3.

रद (von रद्) 1) adj. aufritzend, nagend an: नीरदेः प्रियकीनाहृदया-
वनीरदेः GHAT. 1. — 2) m. a) Zahn AK. 2, 6, 2, 42. H. 583. 296. an. 2,
233. MED. d. 14. HALJ. 2, 372. °छाण्डन Glt. 10, 3. VARAH. BH. S. 51, 42.
BH. 17, 9. Fangzahn eines Elefanten NALOD. 2, 5. VARAH. BH. S. 94, 11. 13.
°कोश 81, 21. — b) Bez. der Zahl zweiunddreissig WEBER, NAL. 2, 382.
— c) nom. act. das Kratzen, Ritzen u. s. w. H. an. MED. — Vgl. चक्र°,
जिह्वा°, हि°, रसना°, वज्र°.

रदच्छद् m. Lippe (Zahndecke) H. 581. — Vgl. दसच्छद्, दशनच्छद्,
रदनच्छद्.

रदन (von रद्) m. Zahn AK. 2, 6, 2, 42. H. 584. HALJ. 2, 372. SUÇA. 1,
259, 5. Fangzahn eines Elefanten HARIV. 7542 (pl. st. du.). RAGH. 4, 59.

रदनच्छद् m. Lippe AK. 2, 6, 2, 41. MBu. 3, 11523. 6, 1798. R. 5, 25, 15
(वदनच्छद् gedr.). Spr. 3562. KATHIS. 4, 7.

रदनिका (von रदन) f. N. pr. eines Frauenzimmers MĀĪK. 6, 15.

रदनिम् (von रदन) m. Elephant RĪĪAN. im ÇKDn.

रदावसु (रद+वसु Padap.) adj. Güteröffnend, — zuführend RV. 7, 32, 18.

रदिन् (von रद) m. Elephant HALL. 2, 59.

रह् m. Bez. des 11ten Joga Ind. St. 2, 271.

रह् (von रध्) nom. ag. Beswinger, Unterdrücker, Peiniger, Quäler: लङ्कानिवासिनाम् BHATT. 9, 29.

रध्, रध्वति (दावे) GAṆARATHAM. im gaṇa कण्ठादि zu P. 3, 1, 27.

रध्, रन्ध्, रध्वति (किंसासंराद्धोः) DHĀTUP. 26, 84. ररन्ध, ररन्धिम P. 7, 1, 61. fg. ररन्धिम und रध्, ररन्धत् Vop. 11, 4. ved. ररधुस्, रधम्, रधाम, रन्धि, रन्धीस्; रद्धा und रन्धिता P. 7, 2, 45. Vop. 8, 46. 11, 4. partic. रद्ध. 1) in die Gewalt kommen, Jmd (dat.) unterthan —, dienstbar werden Nir. 6, 34. 10, 40. द्विषंश्च मरुं रध्वत्तु मा चाहं द्विषते रधम् AV. 17, 1, 6. RV. 1, 50, 13. 10, 128, 5. शशंति हि शत्रवो ररध्वे 7, 18, 18. VS. 10, 28. धातुव्येभ्यो रध्यामो यन्मिथो विप्रिया स्मः TS. 6, 2, 3, 1. रद्ध वृत्रम् unterworfen RV. 10, 113, 8. — 2) in die Gewalt geben: मा नो निदे व वक्तेवे र्धो रन्धीरावो RV. 7, 31, 5. 1, 174, 2. 4, 16, 13. अस्मभ्यं वृत्रा मुकुनानि रन्धि 22, 9. — 3) in seine Gewalt bringen, bezwingen, unterdrücken, peinigen, quälen: धत्तं रधितुमारेभे BHATT. 9, 29.

— caus. रन्धयति P. 7, 1, 61. रन्धयस्व, ररिधत्: 1) in die Gewalt geben, dahingeben, dienstbar machen: मा नो वधाय कृत्वैव जिहीकानस्य ररिधः RV. 1, 25, 2. 80, 13. अर्ह्यते रन्धया शासद्व्रतान् 51, 8. 9. 130, 8. 132, 4. 2, 11, 19. मा न आयो ररिधा दुच्छनाभ्यः 32, 2. 3, 16, 5. 8, 49, 8. नृक्षत्सद्युक्ते रन्धयन्म् 10, 87, 8. 28, 9. पृथुमसि ररिधा सुवृक्तिम् 30, 1. AV. 6, 6, 1. 54, 3. 12, 1, 14. त्रकि रतो मधवन्धयस्व RV. 3, 30, 16. — 2) quälen, peinigen: भरतं शोकसंतप्तं भूयः शेकिरन्धयत् R. 2, 81, 3; vgl. रुन्धय् u. 2. रुध् caus. — 3) zu Nichts machen: कर्मशयावन्धय BHā. P. 5, 18, 8. विज्ञानदग्वीर्यमुरन्धिताशय 2, 2, 19. योगरन्धितकर्मन् 8, 3, 27. ज्ञानाग्निना रन्धितकर्मकल्मषाः 21, 2. — 4) kochen, Speisen zubereiten: रन्धित CKDā.

— intens. in die Gewalt geben: दिवोऽस्मे ररिस्त मरुतः सकृन्धिणाम् RV. 5, 54, 13. एवा नः स्पृधः समजा समन्तिस्वन् ररन्धि मिथतीरेद्वोः 6, 25, 9. überlassen, lassen in der Stelle ररन्धि नः सूर्यस्य संदृशि so v. a. lass uns die Sonne schauen 10, 59, 5; so nach Nir. 10, 40, aber wegen des loc. besser auf 1. रन् zurückzuführen.

— उप caus. quälen, peinigen: (तम्) यमानुचराः कुम्भीपाके तप्ततैल उपरन्धयति BHā. P. 5, 26, 18. यस्त्विह वा उयः पण्यन्तिषो वा प्राणतो (partic. nach dem Comm.) उपरन्धयति ebend.

— नि caus. in die Gewalt geben RV. 7, 19, 2.

— परि caus. zu Nichts machen: परिरन्धितकषायाशय BHā. P. 5, 1, 23.

रध् (von रध् = रध्, im Zend arodra) adj. nach Śā. so v. a. समृद्ध oder राधक, आराधक begütert oder derjenige, welcher es (den Göttern) recht macht, rechtschaffen; der sich in Gunst zu setzen weiss: यो रधस्य चोदिता यः कृशस्य RV. 2, 12, 6. 10, 24, 3. रधस्य स्थो यजमानस्य चोदि 2, 30, 6. ययो रधे पारयथात्वेकः 34, 15. इमे रधे चिन्मृतेतां जुनन्ति भूमिं चिन्मृता वसवां जुषन्ति 7, 56, 20. — Vgl. अरध, wo hiernach zu vermuthen wäre nicht in rechter Verfassung sich befindend oder nicht genehm.

रधचोद adj. etwa den Rechtschaffenen fördernd: Indra RV. 2, 21, 4.

रधचोदन adj. dass.: Indra RV. 6, 44, 10. 8, 69, 3. 10, 38, 5.

रधतुर (तुर von 1. तुर) adj. etwa so v. a. रधचोद. अरधस्य रधतुरो बभूव RV. 6, 18, 4. nach Śā. ०तुर Ueberwinder der zu Unterwerfenden

(रध von रध्, रन्ध्).

1. रन् (रण्), रणति (शब्दे) DHĀTUP. 13, 2. रणन्, रणत्, रणयति; ररण (रण Padap.): रणिष्ठन, अराणिषुम्. 1) sich göttlich thun, sich behagen lassen, sich vergnügen an oder bei; mit loc., selten acc.: तस्येदिन्ना अ-भिपिषेयु रणयति RV. 1, 83, 6. ब्रधस्य शासने रणत्ति 3, 7, 5. सुते रण 5, 51, 8. 8, 12, 17. 18. 13, 9. शास्त्रे 33, 16. यस्मिन्नुक्थानि रणयति 16, 2. नि अ-र्हिषि सदतना रणिष्ठन 2, 36, 8. रणन्वावो न वर्यते 5, 53, 16. 10, 25, 1. 1, 38, 2. यदातिथ्ये रणम्भवंः समस्तः 4, 33, 7. 8, 81, 20. 82, 20. सोमो देवेषु रणयति 9, 107, 18. तवाहं सोम ररण सख्ये 19. कृते चिदत्र मरुतो रणत् 7, 57, 5. यत्रा रणत्ति धोतयः 9, 111, 2. नाहं ररण सख्युर्वषाकपेकते es tat mir nicht wohl ohne 10, 86, 12. कस्य ब्रह्माणि रणयथः 5, 74, 3. यो क्वया मतेयु रणयति 18, 1. — 2) ergötzen: इन्द्रं कृविष्मतीर्विशो अराणिषु RV. 8, 13, 16. — 3) klingen, tönen: रणद्भिः स्वरेः Cc. 1, 10. रणत्स्वभरणा-तोम्येषु KATHA. 74, 235. रणन्मणिमेखल Spr. 2833. 691. 2207. Z. d. d. m. G. 14, 569, 15. रणत्काञ्चननूपुर BHā. P. 3, 17, 21. रणद्वेषु 2, 29. रणित a) adj. klingend, tönend: चरणरणिताणिद्वेषु Glt. 2, 16. 11, 1. KATHA. 25, 150. 26, 212. Ver. in LA. 21, 1. रणितं = रणो ऽस्य संज्ञातः gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36. — b) n. Geklinge, Getön: वलयं Spr. 23. काञ्चोमणिं 2034. नृकपालतालरणितः PRAB. 3, 13. वेणुं RĪGA-TAR. 2, 167. BHā. P. 10, 21, 11. Gesumme: धाम्यङ्गङ्गी Glt. 2, 20. मधुपावली PRAB. 79, 15. — रन् 3) ist wohl eine besondere Wurzel, da die Bedeutungen sich nicht vermitteln lassen.

— caus. रणयति, ०ते, अररणत् und अररणत् Pat. in Siddh. K. zu P. 7, 4, 3. Vop. 18, 3. ved. ररणत् (रणत् Padap.), अररणम्, ररण्यं, ररणत्, ररणत् 2. pl. RV. 1, 171, 1. 1) sich göttlich thun, sich ergötzen an, gern sein bei, sich's wohl sein lassen bei (loc.): यः सोम सख्ये तवं ररणत् RV. 1, 91, 14. 147, 1. सुतेषु 10, 5. 8, 32, 6. उक्थेषु रणया इह 34, 11. 3, 41, 4. सोम ररण्य नो कृदि sei gern in uns 1, 91, 13. 3, 42, 8. अरणयन्नोपधीः सख्ये अस्य 10, 88, 2. भद्राणि ते रणयत् संदृष्टे 6, 1, 4. 8, 4, 21. 3, 57, 2. 4, 7, 7. सीदन्तु गोष्ठे रणयन्त्स्मे 6, 28, 1. TS. 2, 4, 5, 1. — 2) Jmd ergötzen mit oder bei: (वयमु त्वा) उक्थेषु रणयामसि RV. 8, 87, 12. 1, 100, 7. ते स्याम् ये रणयन्त् सोमैः 10, 148, 3. hierher auch 89, 5; vgl. oben u. रध् intens. — 3) ertönen lassen: वीणा रणयन् BHā. P. 1, 6, 38. — 4) रणयति (गति) DHĀTUP. 19, 33. 56.

— नि in der Stelle: पाभिरङ्गिरो मनसा निरणयथः RV. 1, 112, 18. scheint verdorben zu sein, auch die Betonung weicht ab.

— वि caus. ertönen lassen: वेणु विरणयन् BHā. P. 10, 18, 8. 19, 15.

2. रन् in der Stelle: पुवं क्षास्ते मके रन् RV. 1, 120, 7 nach Śā. partic. praes. von र्ण und zwar sg. st. du., also so v. a. दातारि.

रत्ति (von रम्) nom. ag. Verweiler, der gern bleibt: भुवद्विषेषु काव्येषु रत्ता RV. 9, 92, 3. könnte auch auf 1. रन् zurückgeführt werden. रत्तव्य (wie oben) adj. mit dem man der Liebe pflegen soll: रत्तैव हि रत्तव्या विरक्तभावा तु कृतव्या Spr. 8313.

1. रत्ति (von 1. रन् m. vielleicht Kämpfer (vgl. रण Kampf): शुष्टि चक्रुर्नियतो रत्तयश्च (= रममाणाः Śā.) RV. 7, 18, 10. स्यार्का भवन्ति रत्तयो जुषन्त यत् 9, 102, 5.

2. रत्ति (von रम्) 1) f. a) das gern-Verweilen: तेषां सप्तानां मयि रत्ति-रत्तु AV. 3, 10, 6. इह रत्तिः VS. 22, 19 (st. dessen रत्तिः 8, 51). TS. 4, 4,

12, 4. 5. — *b*) als Schmeichelname der Kuh (in einer häufigen Formel) etwa so v. a. *Ergötzen* (weshalb es auch zu 1. रन् gezogen werden könnte): रतिरसि रमतिरसि मूर्धसि TS. 1, 6, 3, 1 (vgl. रती मूर्धरी SV. II, 2, 1, 44, 1). VS. 8, 43. Pāṇḍav. Br. 20, 15, 15. — 2) m. N. pr. Vop. 26, 43. eines Lexicographen, = रसिदेव MALLIN. zu Çic. 1, 20. Schol. zu VĀSAD. 19.

रसिदेव (2. र° + देव) m. 1) Bein. Viṣṇu's TRIK. 1, 1, 31. H. ç. 70. MED. v. 63. — 2) N. pr. eines Fürsten, eines Sohnes des Saṁkṛti, MED. MBH. 1, 224. 2099. 3, 4096. 13509. 16674. 7, 2356. fgg. 12, 1013. fgg. 3591. 10753. 13, 3351. 5544. 14, 2787. MEGH. 46. VP. 430. Bhaṭ. P. 1, 12, 24. 2, 7, 44. 9, 21, 2. 10, 72, 21. HALL in der Einl. zu VĀSAD. 53. Verfasser von Mantra bei den Çākṛta Verz. d. Oxf. H. 101, 4, 35. — 3) N. pr. eines Lexicographen, = रति MED. Anh. 1. Verz. d. Oxf. H. 182, 6, 44.

रतिनार m. N. pr. eines Fürsten VP. 447. Varianten: रतिभार, रतिनार, मतिनार.

रतिभार m. = रतिनार Bhaṭ. P. 9, 20, 6.

रत्नु f. 1) Weg. — 2) Fluss MED. I. 50 (रत्नु: st. रत्नं zu lesen).

रत्न्य (von 1. रन्) adj. belustigend, behaglich: कस्ते मदं इन् रत्न्यो भूत् RV. 10, 29, 3. इन्द्रस्य रत्न्यं ब्रूतु AV. 6, 33, 1. वसन्त इन् रत्न्यः SV. NAIGJA 4, 2.

रन्दा f. Bein. der Saṁghā, der Gattin des Sonnengottes, Verz. d. Oxf. H. 74, a, 26.

रन्ध्र s. रध्.

रन्धक (vom caus. von रन्ध्) nom. ag. P. 7, 1, 61, Sch.

रन्धन (wie oben) 1) nom. ag. Vernichter: अन्नं° Bhaṭ. P. 4, 30, 28. — 2) n. nom. act. P. 7, 1, 61, Sch. a) das Vernichten: अविद्याग्रन्धि° Bhaṭ. P. 5, 19, 20. — b) das Kochen, Zubereiten von Speisen: रन्धनाय स्थाली P. 2, 1, 36, Sch. °कर्मन् Verz. d. Oxf. H. 85, b, 31.

रन्धनाय् (von रन्धन), रन्धनायति = caus. von रन्ध् in die Gewalt geben RV. 1, 53, 10.

रन्धस् oder रन्धस m. N. pr. eines Mannes aus dem Geschlecht der Andhaka; vgl. रान्धस.

रन्धि (von रन्ध्) f. 1) Unterwerfung RV. 7, 18, 18. — 2) das Garwerden: तपुलगर्भ° Bhaṭ. P. 5, 10, 23.

रन्ध्र (wohl von रद्) n. Siddh. K. 249, b, 1. im Bhaṭ. P. bisweilen auch m. 1) Öffnung, Spalte, Höhlung AK. 1, 2, 2. 3, 4, 34, 150. H. 1363. an. 2, 422. MED. r. 70. HALA. 3, 2. 5, 49. उशना यत्परावत उह्यो रन्ध्रमपातन। यौनं चक्रद्वया etwa Ohrhöhle oder Luftröhre des Ochsen, auf einen Mythos oder eine Oertlichkeit bezüglich, RV. 3, 7, 26 (= मध्य SĀ.). उह्योरन्ध्र Pāṇḍav. Br. 13, 9, 18 ist N. pr. — वृत्तस्य MBH. 3, 15995. भुवः RAGH. 15, 82. शैल° 10, 86. KATHA. 19, 112. 53, 110. MEGH. 58. नाभि° RAGH. 18, 19. अङ्गुलि° 6, 19. मृत्कुम्भवालुकारन्ध्रपिधान SĀH. D. 64, 11. नखरन्ध्रमुक्तिर्मुक्ताफलैः केसरिणाम् KUMĀRA. 1, 5. वल्मीक° Bhaṭ. P. 9, 3, 3. जालमुख° 10, 41, 22. जाल° 60, 4. 5. सुषुम्णा° Verz. d. Oxf. H. 104, b, 33. ओतो° MEGH. 43. वक्र° RAGH. 9, 63. नेत्र° Bhaṭ. P. 10, 32, 8. शिरोभिस्तिमयः सन्धैर्द्धं वितन्वसि जलप्रवाकान् RAGH. 13, 10. RĪGA-TAN. 2, 86. वक्सारन्ध्रपरिपूर्णालब्धगीति Çic. 4, 61. वेणु° Pāṇḍav. 3, 5, 16. रन्ध्रान्वेषोः Bhaṭ. P. 10, 21, 5. विवेश तेनैव पथा लब्ध-

रन्ध्रो कृदि स्मरः KATHA. 3, 59. समुद्भेणापि रन्ध्रेण प्रविशत्यसि रिपुः Spr. 3285. Es werden zehn Öffnungen am menschlichen Leibe angenommen: je zwei an Nase, Augen und Ohren, dann Harnröhre, After, Mund und eine vermeintliche am Schadel (s. ब्रह्मरन्ध्र) ÇĀND. SĀH. 1, 5, 20. 3, 8, 7. Verz. d. Oxf. H. 311, a, 3 v. u. गलरन्ध्र Luftröhre NILAK. zu MBH. 12, 10262. Wohl = योनि in der Stelle व्यसनमनेकरन्ध्रम् स्नानार्गवास्त्रपम् Comm.) Bhaṭ. P. 3, 31, 21. — 2) Bez. eines best. Theils am Kopfe des Pferdes (vgl. उपरन्ध्र) VARĀH. Bhaṭ. S. 66, 4. — 3) Fehler, Mangel H. an. MED. प्रकाशरन्ध्राणि रत्नानि शास्त्राणि च VARĀH. Bhaṭ. S. 104, 1. Blöße, Schwäche: स्वरन्ध्रगोसर JĀṬ. 1, 310. MBH. 1, 4573. 6, 4949. 13, 132. 15, 210. प्रकृति च रन्ध्रेषु R. 5, 90, 11. Spr. 1751. 4391. 4818. BHAR. NĀṬJAÇ. 34, 67. fg. MĀKṢH. 125, 18. KĀM. NITIS. 13, 95. 15, 15. °गुति 29. 19, 29. RAGH. 12, 11. 15, 17. 17, 61. VARĀH. Bhaṭ. S. 16, 39. 69, 21. ÇĀND. zu Bhaṭ. ĀR. UP. S. 84. RĪGA-TAN. 4, 519. तं कृत्तु रन्ध्रं प्रतीति Bhaṭ. P. 10, 61, 20. PĀNĀT. 182, 2. रन्ध्रापनिपातिनो ऽनर्थोः (vgl. द्विषन्नर्थो बद्ध-लीगवति Spr. 533. 2334) das Unglück trifft immer die schwache Stelle, das Unglück kommt nie allein ÇĀK. 81, 8. — 4) Bez. des Sten astrologischen Hauses VARĀH. Bhaṭ. 6, 7. 11. 9, 6. 25, 6. — Vgl. कर्ण° (auch KĀM. NITIS. 15, 45. KATHA. 29, 146), नगरन्ध्रकर, नी° (adv. ununterbrochen UTTARAR. 103, 10 = 143, 2 der neueren Ausg.), प्राण°, ब्रह्मरन्ध्रका, ब्रह्मरन्ध्र (auch PRAB. 1, 10), भीरु°, मही°, मानरन्ध्रा und किं.

रन्ध्रकण्ट m. eine best. Pflanze, = जालवर्चूरक RĪGA. im ÇKDR.

रन्ध्रबधु m. Ratte TRIK. 2, 3, 10. HĀR. 217.

रन्ध्रवंश m. hohler Bambus RĪGA. im ÇKDR.

रन्ध्रागत (रन्ध्र + आ°) n. Bez. eines best. Uebels der Pferde, viell. der Dampf MBH. 12, 10262. = अश्वगलरन्ध्रगतं मौसखपडम् NILAK.

रप्, रपति (व्यक्तायो वाचि) Dhātup. 11, 7. schwatzen (leichtthin oder unbedacht), flüstern: उत स्या वो मधुमन्तिकारपत् RV. 1, 119, 9. रप-त्कविः 174, 7. सता वदन्तो अन्तं रपेम 10, 10, 4. कर्ममृता ब्रह्मे तद्रपामि 11. रपद्रन्ध्रविरप्यो च योषणा 11, 2. — Vgl. लप्.

— intens.: स ई रपो न प्रति वस्त उन्नाः शोचिषो ररपीति मित्रमकाः RV. 6, 3, 6.

— आ zuflüstern, ansagen: सतस्य सारमन्सरमारपती VS. 22, 2.

— परि s. परिणप्.

— प्र schwatzen: नाभानेदिष्टो रपति प्र वेनन् RV. 10, 61, 18.

— प्रति zuflüstern: उत मै ऽरपयुवतिर्मन्त्रुषी प्रति श्यावाय वर्तन्मि RV. 5, 61, 9.

रैप्स् n. Gebrechen, körperlicher Schaden, Verletzung: नी रपैसि मृ-त्तम् RV. 1, 34, 11. अयमर्ता रपेसो देव्यस्य 2, 33, 7. तनूनाम् 7, 34, 13. 10, 97, 10. AV. 5, 40, 10. 6, 91, 1. मा मा पयैन् रपसा विदत्सहः RV. 7, 50, 1. 8, 18, 8. 16. त्मा रपो मरुत आतुरस्य न इष्कर्ता विदुते पुनैः 20, 26. 56, 21. 10, 59, 8. 137, 2. 3. VS. 35, 11. nach SĀ. so v. a. Rakshas RV. 1, 69, 8. 6, 31, 3. — Vgl. घ°.

रण् nur mit प्र und वि. — प्र med. hinausreichen: प्र तुविद्युमस्य दिवो ररण्यो मक्षिमा पय्यव्याः RV. 6, 18, 12. der gebräuchliche Ausdruck ist प्र रिरिचे und könnte auch hier gestanden haben.

— वि med. zum Uberschwang oder zum Platzen voll sein, strotzen: दतिर्मधुनो वि रण्यते RV. 4, 45, 1. 10, 113, 2. मधवानो वि रण्यते AV.

28, 128, 5. *übergang haben an* (instr.): वि यो रप्सा ऋषिभिर्नवैर्भूतो न पृक्: RV. 4, 20, 5. — Vgl. विरप्सा, विरप्सिन्.

रप्साधन् (रप्सात्, partic. praes. von रप्सा, + उ०) adj. *ein strotzendes Luter habend* RV. 2, 34, 5.

रप्सु 40 v. a. रूप nach Manu. zu VS. 33, 19; vgl. प्सुः, अप्सः, बप्सः Naigh. 3, 7.

रप्सुदा du.: गाव उपावतावतं मृकी पृक्षस्य रप्सुदा RV. 2, 61, 12. Sā. und Manu. haben werthlose Erklärungen. — Vgl. लप्सुद.

रप्, रपति (गती, nach Vop. auch किंसायाम्) Dñtup. 11, 19. रप् (रफ्), रपति (किंसायाम्) 28, 30. (साधयुद्धनिन्दकिंसादानेषु) 23, v. 1. र-पितं etwa herabgekommen, elend RV. 10, 117, 2. — Vgl. रप्फ्, रेफ.

रब्ध् m. und रब्धी f. nom. sg. von रभ् Manu. zu VS. 21, 46.

रभ्, रम्भ्, रभते (रामस्ये) Dñtup. 23, 5. P. 7, 1, 68. Vop. 11, 4. °रभति (meist aus metrischen Rücksichten); °रभे; °रब्ध; °रप्स्यते (vgl. Kār. 3 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10); °रब्धुम्; fassen: उत्तिष्ठ नारि त्वमे र-भस्व AV. 11, 1, 14. umfassen: रम्भत (!) इव बाहुभिः Bñg. P. 10, 73, 6. अरभत् begann Hariv. 8106 fehlerhaft für अरभत्, wie die neuere Ausg. liest. — Vgl. लभ् und यम्.

— caus. रम्भयति P. 7, 1, 68. अरम्भत् Vop. 18, 1.

— desid. रिप्सते P. 7, 4, 54. Vop. 19, 9, 12.

— अग्निं umfassen, umarmen: अग्निरग्निरे Bñg. P. 10, 17, 4. 21, 6. 82, 15. — caus. 1) dass.: अग्निरम्भित Bñg. P. 10, 38, 7. — 2) Jmd. Etwas zu Theil werden lassen, versetzen in; mit dopp. acc.: कण्ठं मन्द-रम्भितः Bñg. P. 3, 8, 12.

— आ 1) erfassen, anfassen; sich festhalten an, sich klammern, sich stützen auf: ये त्वारभ्य चरामसि RV. 1, 57, 4. पूर्णा मृगस्य पतरोरिवारभे 182, 7. सिचम् 3, 53, 2. आ तौ रम्भं न त्रिव्रजो रम्भ 2, 45, 20. 9, 73, 1. 10, 8, 5. सखिवम् 133, 6. 155, 3. जिह्वाया 87, 2. समिधा 8. AV. 1, 7, 6. 5, 8, 9. हस्तौ 8, 1, 8. शत्रून् 10, 3, 1. या रसस्य कृणाय ज्ञातमारेभे 1, 28, 3. 6, 76, 2. VS. 4, 9. ऋत. Br. 6, 2, 2, 21. 39. ऋत. Br. 2, 6, 1. अग्निरारब्धः Feuer, das gefangen hat AV. 5, 18, 4. ऋत. Br. 6, 2, 2, 20. sich an Jmd. machen, sich mit Jmd. messen: पारगामिनमारभेत् MBh. 13, 2127. जम्बुमालिनमारब्धो कून्-मानयि so v. a. kämpfte mit R. 6, 18, 10. — 2) Fuss fassen, betreten; erreichen: धीरा इक्केकुर्धुणोधारभम् RV. 9, 73, 3. मूर्धानं रायः 1, 24, 5. दिव इव सानु 10, 62, 9. आरभमाणा भुवनानि विश्वा 125, 8. — 3) sich an Etwas machen, unternehmen, anfangen, beginnen, incipere VS. 4, 6. TBh. 3, 3, 3. Ait. Br. 2, 6, 4, 10. आरम्भणीयेन संवत्सरमारभते 12. 6, 7, 15. TS. 1, 6, 8, 1. 6, 4, 3, 1. ऋत. Br. 1, 7, 4, 20. 3, 2, 3, 37. 7, 4, 5. 6, 2, 3, 18. वाचा आरभते यद्धारभते 12, 2, 4, 1. आरभ्य कर्माणि ऋत. Br. 6, 4. आरभेत ततः कार्यम् M. 9, 299. fg. MBh. 3, 13900. 5, 5973. R. 1, 12, 37. 2, 30, 42. 5, 33, 30. Çāk. 44, 5. Spr. 3713. 5367. Bñg. P. 3, 20, 9. 4, 29, 58. 60. 5, 4, 18. 7, 7, 47. आरभिरे पुत्रीयामिष्टम् Ragh. 10, 4. आरभते उत्पमेवाज्ञाः Spr. 381. 476. 3338. परार्थे यत्नमारभ्य MBh. 3, 2175. आत्मकलिकाभङ्गम् Çāk. 78, 16. चरणसंस्कारम् Mālav. 33, 12. धर्म्या किंसाम् Kām. Nit. 6, 5. वै-रम् Spr. 2948. आकृष्टम् Kathās. 25, 124. गुलि-पुष्पीडाम् 42, 8. अर्थान् Bñg. P. 4, 18, 5. अतम् 6, 19, 2. सत्तम् 9, 13, 1. 8. मारब्धा बलिविषकम् Bhāṭṭ. 3, 38. क्रूरम् 17, 33. अब्धिम् — आरभिरे so v. a. sie begannen das Meer zu quirlen Bñg. P. 3, 7, 2. आरभते ohne obj. im Gegens. zu आसते

Bñg. 3, 7. act.: आरब्धमारभेत् M. 8, 22. पापेदयफलं विद्यायो नारभ-ति वर्धते MBh. 5, 1480. कर्माण्यकमथारभम् 13, 3949. नारम्भानारभेत्क-चित् Bñg. P. 7, 13, 8. वेदादिमारभेत् den Veda beginnen nämlich zu lesen Āçv. Gṛh. 3, 5, 12. आरब्धवान्क्रियाम् Hariv. 6498. मोक्षदारभ्यते कर्म Bñg. 18, 25. MBh. 1, 3983. 3, 1416. तीव्रं चारप्स्यते तपः 15, 992. सम्य-गारभ्यमाणं किं कार्यम् Spr. 5189. अवेदमारभ्यते मित्रभेदा नाम प्रथमं त-त्त्वम् beginnt Pāṇāt. 6, 1. इत्यपमतिदेश आरभ्यते Kāc. zu P. 1, 1, 56. य-था कार्यं तथारभ्यताम् impera. Hit. 39, 8. beginnen zu mit infin. P. 3, 4, 65. आमन्त्रयितुमारभे R. 2, 113, 18. R. Gorr. 1, 40, 23. 2, 109, 14. 3, 52, 12. Ragh. 8, 45. Kathās. 22, 224. 26, 227. 34, 71. Bñg. P. 4, 27, 15. Daçak. in Benf. Chr. 182, 2. Bhāṭṭ. 9, 29. 15, 78. act. Hariv. 8106 (आरभत् die neuere Ausg. st. अरभत् der älteren). R. 5, 68, 39. भोक्तुमारब्धवानम्भम् R. Schl. 1, 65, 5. 3, 54, 36. Pāṇāt. 64, 5. कुम्भकर्णेन पेषुमारम्भि (impers.) Bhāṭṭ. 15, 58. मुग्धतपैव नेतुमक्षितः कालः किमारभ्यते Spr. 2215. absol. आरभ्य von — an; mit abl. Vop. 5, 21. स्वपितुर्वधात् । आरभ्य Kathās. 10, 177. Kāc. zu P. 4, 1, 163. Rāśa-Tar. 1, 53. 138. Bñg. P. 5, 1, 26. 7, 3. Pāṇāt. 49, 1. Hit. 111, 18. आरभ्य सप्तमान्मासात् (bei Burn. zu lesen °मासाह्) Bñg. P. 3, 31, 10. 7, 1, 17. mit acc.: सूर्यादयमारभ्य von Son-nenanfang an Sarvadārganas. 175, 2. प्रतिपदिनमारभ्य Bñg. P. 3, 16, 48. पातालतलमारभ्य 11, 3, 10. Verz. d. Oxf. H. 102, a, No. 158. इत्येत-मकारमारभ्य Vop. 7, 113. अद्यारभ्य von heute an Hit. 42, 2. 91, 21. 126, 16. कुट कैटिल्य इत्यारभ्य P. 1, 2, 1. Sch. partic. आरब्ध a) woran man sich gemacht hat, unternommen, angefangen, begonnen: °यज्ञ Ait. Br. 1, 1. चिरारब्धमिदं चापि सागरस्यापि मन्थनम् MBh. 1, 1141. यथेदं अत-मारब्धं मया 3, 2210. 10718. R. 2, 22, 24. 36, 14. 63, 28. 73, 21. Kām. Ni- tis. 11, 57. रक्षि — आरब्धा वा तदाश्रयणी कथा Vikr. 51. Kathās. 14, 17. 18. 359. 22, 284. 26, 57. 32, 41. Rāśa-Tar. 3, 165. Bñg. P. 1, 6, 29. वार्तायां लुप्यमानायामारब्धायां पुनः पुनः 3, 30, 12. 4, 11, 8. 15, 11. 18, 5. आरब्धानेव बुभुजे भोगान् 24, 11. 5, 1, 16. 19, 19. °कामिजनवत् Daçak. in Benf. Chr. 183, 6. Vedāntas. (Allah.) No. 144. क्रियाभिः सम्यगारब्धा ज्ञाताः so v. a. zu curiren begonnen Suçr. 1, 104, 11. येन न — आर-ब्धा मार्गितुं सीता R. 4, 55, 6. को ऽयं कर्तुमिहारब्धो मन्त्रिणाप्यनय-स्वया Kathās. 41, 16. तेन विहारः कारयितुमारब्धः Hit. 49, 10. के-नापि देवायतनं कर्तुमारब्धम् Pāṇāt. 10, 4. एकस्मिन्दिवसे राजकृस्ता-न्मर्कटेन फलं गृहीत्वा भक्षयितुमारब्धम् (impers.) Vet. in LA. (III) 2, 7. 8. तस्या बालकेन गृहे रोदितुमारब्धम् 14, 8. 21, 18. — b) seinen An- fang nehmend, beginnend: कूले तूतार आरब्धः (सागरस्य सीमन्तः) R. 5, 93, 41. निशावसान आरब्धो लोककल्पो ऽनुवर्तते Bñg. P. 3, 11, 28. यत आरब्ध एष नरलोकसार्थः 5, 14, 38. — c) = आरब्धवत्, mit acc.: स्वमेव कर्म आरब्धौ Hariv. 8340. mit infin.: ते मन्त्रयितुमारब्धाः sie fin- gen an zu MBh. 1, 1108. सर्वौ मर्कौ जेतुमारब्धौ 7860. 3, 2619. R. 3, 23, 16. 5, 56, 86. Mitr. P. 106, 57. Pāṇāt. 10, 9. 35, 11. 62, 28. 69, 7. mit loc.: आरब्ध उद्यतपसि Bñg. P. 4, 23, 4. — 4) machen, bilden, zusam- menfügen: तृणारभ्यते रज्जुः Spr. 1957, v. 1. भूतैः पञ्चभिरारब्धे देहे Bñg. P. 3, 31, 30. अविद्याकामकर्मभिः । आरब्धः (कायः) 4, 20, 5. भूतैः प-ञ्चभिरारब्धैः (= देहाद्याकारेण परिणतैः) 11, 15. योगमायपारब्धपारमेष्ठ-मकेदयम् (आरब्ध = आविष्कृत Comm.) 3, 16, 15. — Vgl. आरम्भ igg., आरम्भणीय, आरम्भिन्, अनारभ्य. — caus. anfangen, beginnen: आरम्भि-

तर्कायेषु Verz. d. Oxf. H. 249, b, 9. — desid. धारिप्सते P. 8, 4, 55, Sch.; vgl. धारिप्सु. — Intens. sich festhalten, befestigt sein, hängen: ऐषामसैषु रुम्भिणीषु राग्ने RV. 1, 168, 3.

— ध्वन्वा von hinten anfassen, — berühren, sich an oder zu Jmd halten, sich von Jmd nachstehen lassen: विश्वे देवासो धनु मा रभधम् so v. a. stellt auch auf meine Seite AV. 2, 12, 5. 6, 48, 1. 122, 2. 12, 3, 20. इन्द्रम् 2, 47. ५. ध्वन्वारभेयां धय उत्तरावत् 3, 47. देवता एवान्वारभ्य सुवर्गं लोकमेति TS. 2, 2, 5, 5. 6, 3, 9, 4. ÇAT. Br. 3, 4, 2, 6. 6, 2, 2. ऋक्सो यज्ञमानो ऽन्वारभते 4, 2, 5, 4. 13, 2, 1. ध्वसे ऽधुर्मन्वारभेत ऽऽव. Ça. 1, 3, 25. कौत्-चमसम् ÇĀṢK. Ça. 7, 8, 10. यदि मा संपृशेद्रामः सकृदन्वारभेत वा । धनं वा यौवराज्यं वा (sc. लभेत) जीवेयमिति मे मतिः ॥ R. 2, 64, 60. ध्वन्वारब्ध mit pass. Bed. KĀṢ. Ça. 8, 1, 2. 8, 28. ऽऽव. Gṛh. 3, 5, 10. mit act. Bed.: ध्वन्वारब्धे यज्ञमाने पठ्यां च LĀṭ. 1, 3, 1. AIT. Br. 8, 10. एनमन्वारब्धमग्निं तिष्ठसम् ÇAT. Br. 9, 3, 4, 15. 13, 2, 2, 1. KĀṢ. Ça. 4, 2, 23. 8, 16. Vgl. ध्वन्वारभ्य figg. — caus. von hinten anfassen lassen, nach Jmd (loc.) stellen: ब्रह्मन्नेव तन्त्रमन्वारभ्यति TS. 2, 6, 2, 5.

— व्यन्वा (nach verschiedenen Seiten) berühren: तेनो स उभौ व्यन्वा-रभमाण एतीमं चामु च लोकम् AIT. Br. 6, 8.

— समन्वा sich anfassen (von Mehreren gesagt), Etwas gemeinschaftlich anfassen AIT. Br. 8, 22. घ्राडुन्वारीम् 24. ÇAT. Br. 4, 6, 9, 8. 12, 8, 4, 20. अधुर्मुखाः समन्वारब्धाः सर्पसि ऽऽव. Ça. 8, 13, 23. तं विद्याकर्मणी समन्वारभते पूर्वप्राज्ञा च ÇAT. Br. 14, 7, 2, 3. ०रब्ध sich haltend an ऽऽव. Gṛh. 1, 7, 3. 8, 9. 14, 3. 20, 2.

— अभ्या anfassen, berühren, beschreiten; sich an Etwas machen, anfangen: तदेव सप्तमेन पदेनाभ्यारभ्य वसति AIT. Br. 8, 10. अवरणैव तद-ङ्गा परमकरारभते 6, 5. तान्येव तदभिमर्शतो यत्यभ्यारभमाणाः 20. ÇAT. Br. 13, 4, 2, 3. सेतुमभ्यारभत् er begann zu bauen MBh. 3, 10724. — Vgl. अभ्यारम्भ.

— समुपा anfangen, beginnen: विप्रकः समुपारब्धो नहि शाम्यत्यवि-प्रकृत् MBh. 8, 3083.

— प्रा 1) anfassen: तां पूजः सुमतिं वयं वृत्स्य प्र व्यामिव । इन्द्रस्य चा रभामहे RV. 6, 57, 5. — 2) anfangen, unternehmen, beginnen: शरो-रवास्त्रनोभिर्त्यक्तं प्रारभते नरः Bhag. 18, 15. प्रारभेत हि विप्रकम् Spr. 3694. प्रारभ्यते न खलु विप्रभयेन नीचैः प्रारभ्य विप्रविकृता विरमसि मध्याः 1913. तथा प्रारम्भि (impers.) यत् Gīt. 12, 12. निर्गतं प्रारभे तद्-कृत् KATHĀS. 7, 46. 11, 63. 13, 127. 18, 106. 333. 37, 13. 124. 42, 104. निज्ञं शिरः । हेतुं प्रारब्धवानस्मि 6, 156. प्रारब्ध 1) mit pass. Bed.: ०क-र्मन् NILAK. 30. Kām. NITIS. 11, 37. RAGH. 14, 7. प्रारब्धस्यासगमनम् Spr. 97. प्रारब्धमुत्तमजना न परित्यजसि 1913. 5293. MĀRK. P. 133, 21. PĀN-ĀT. 200, 21. ed. orn. 53, 23. Vrt. in LA. (III) 12, 16. लीराब्धिः प्रारब्धो मथितुं सुरैः KATHĀS. 22, 186. — 2) mit act. Bed.: प्रारब्धा पुरतो यथा म-नसिज्ञस्याज्ञा तथा वर्तितुम् Spr. 3244. RĪĀ-TAR. 8, 349. — Vgl. प्रार-ब्धि figg. — desid. partic. प्रारिप्सित was man zu beginnen beabsichtigt SĪH. D. 1, 4. Verz. d. Oxf. H. 37, b, No. 91. SĀṢK. K. 22, b, 7. SARVADAR-ÇANAS. 187, 13. fig.

— प्रत्या s. प्रत्यारम्भ.

— द्या, ०रब्ध von verschiedenen Seiten erfasst, — festgehalten: य-दधैव कौत्रं क्षियते यज्ञुषाध्वयं सप्तोद्गीथं व्याख्या त्रयी विद्या भवति

AIT. Br. 8, 33.

— समा sich an Etwas machen, anfangen, unternehmen, beginnen TS. 1, 1, 12, 1. ते नात्मना कर्म समारभते MBh. 3, 10260. R. GORR. 2, 116, 4. 5, 43, 11. MĀĀK. 48, 7. BULG. P. 4, 3, 3. PĀNĀT. 1, 1, 11. Verz. d. Oxf. H. 2, b, 4. BHATT. 12, 45. ततः कर्म समारभेत् M. 7, 59. तेषां निप्रकुर्वीता-न्विधिधास्ते समारभन् MBh. 1, 2238. शक्यमर्थे ममारभ 3, 10728. 13, 3942. R. 7, 70, 8. आख्यातुं तत्समारभे R. SCHL. 1, 45, 13. BULG. P. 10, 89, 5. PĀN-ĀT. 1, 2, 54. धकं विमं ब्रह्मनिधिं समारप्स्याम्युपायतः ich will mich an ihn machen so v. a. ich will ihm beisukommen suchen (= आराधयिष्या-मि NILAK.) MBh. 3, 16298. समारभ्य mit vorangehendem acc. von — an Verz. d. Oxf. H. 102, b, No. 158. समारब्ध anfangen, unternommen, be- gonnen: कर्मन् MBh. 13, 348. प्रसादय सुतार्थं मे समारब्धम् R. 1, 18, 3. असमीक्ष्य समारब्धम् 2, 58, 26. अनुतिष्ठेत्समारब्धम् Kām. NITIS. 11, 57. नीतयः RAGH. 12, 69. ०नवोदज्ञानि (आद्यममण्डलानि) zu bauen angefan- gen 13, 22. निज्ञासा Hit. 20, 13. ed. JONAS. 1512. समारब्धतर NIDĀNAS. 4, 8 in Ind. St. 10, 93. मम चैतत्समारब्धं पर्व begonnen, eingetreten R. 3, 42, 14. ततो ऽहं हिमवत्पृष्ठे समारब्धो मरुव्रतम् ich begann MBh. 2, 428. दग्धुं समारब्धाः sie fingen an Feuer anzulegen 1, 3823. — Vgl. स-मारभ्य, समारम्भ.

— अनुसमा sich an Jmd (acc.) hängen, — reihen TS. 2, 4, 2, 1. TBr. 3, 3, 2, 8. — caus. med. sich (loc.) Jmd (acc.) anreihen: ता इन्द्रं आत्मन्नु समारम्भयत TS. 2, 4, 2, 2.

— उपसमा med. sich in eine Reihe stellen KAUC. 139.

— परि umfassen, umfassen, umarmen: परिरेभिरे पतिम् BULG. P. 1, 11, 33. दोर्भ्याम् 4, 9, 48. 10, 38, 36. ०रप्स्यते (so ist zu lesen) 20. SARVADAR-ÇANAS. 124, 19. ०रभ्य MBh. 1, 5258. 6388. 4, 514. 813. 6, 5824. R. 2, 96, 23 (103, 22 GORR.). R. GORR. 2, 39, 4. 52, 9. 53, 41. 5, 14, 26. RAGH. 11, 92. KUMĀRAS. 3, 3. Gīt. 1, 39. 48. 2, 13. ÇIC. 9, 72. KATHĀS. 25, 66. 257. 70, 83. BULG. P. 10, 71, 27. MĀRK. P. 12, 11. PRAB. 113, 14. Verz. d. Oxf. H. 201, b, No. 483. नाग-भोगेन मक्ता परिभ्य महीमिमाम् MBh. 3, 13558. 13, 6805. ०रब्धुम् R. 4, 22, 19. VIKR. 147. RAGH. 13, 22 (s. d. Corrig.). BULG. P. 10, 89, 5. ०रब्ध mit pass. Bed. BULG. P. 4, 27, 3. 10, 90, 7. mit act. Bed. R. 2, 96, 23 (vgl. 103, 22 GORR.). Vgl. परिभ्य figg. — caus. dass.: ०रम्भित Verz. d. Oxf. H. 68, b, 38. BULG. P. 4, 17, 8. 6, 1, 61. गोविन्द ० so v. a. ganz von ihm in Beschlag genommen 7, 4, 38. — desid. zu umfassen im Begriff stehen: परिर्प्समान RAGH. 13, 82, v. 1. परिर्प्सते PRAB. 71, 10.

— संपरि zusammen umfassen, — umfassen: परस्परं संपरिभ्य बाहु भिः R. 6, 74, 42.

— सम् 1) anfassen, packen; zugreifen: sich gegenseitig fassen (zum Tanz, Kampf u. s. w.): समिषा रभेमहि habhaft werden RV. 1, 53, 4. 5. 8, 32, 9. तत्रेणाग्निं स्वेन सं रभस्व AV. 2, 6, 4. VS. 27, 5. तम्युवः केशिनीः सं हि रैभिरे RV. 4, 140, 8. 10, 53, 8. संभ्या धीरा स्वसंभिरनर्तिषुः 94, 4. über einen Frass herfallen AV. 14, 10, 8. अग्ने सर्वास्तस्वः सं रभस्व stehe an dich 19, 3, 2. 1, 3. TS. 4, 4, 3, 2. 5, 3, 42, 3. तं देवा कृतांस्मरभ्यैक्कन् sich an den Händen haltend 6, 2, 2. ÇAT. Br. 2, 3, 4, 8. यदा वै देवा सं-रभेते अथ तौ वीर्यं कुरुतः wenn zwei sich packen 14, 1, 2, 3. 9, 4, 19. यो-क्त्र भृत्याः संरभते zerrren sich um KAUC. 76. संरब्ध Hand in Hand, eng verbunden mit: ताभिः संरब्धमन्वविन्दन् AV. 13, 1, 4. LĀṭ. 10, 9, 5. KĀMĀND.

Up. 1, 12, 1. MBu. 3, 2545. — 2) mod. pass. in *Kifer* —, in *Aufregung* gerathen (innerlich *erfasst* worden): *संरम्भमाणा* (v. l. *संरम्भमाना*) MBu. 5, 37. *संरम्भ* Bala. P. 4, 27, 28. *संरम्भ* in *Kifer* gerathen, *angeregt*: *रम्भणीयान्वक्तुविधानम्* — *संरम्भकान्* । *संरम्भकान्* *रम्भ* *खान्यामास* *लक्ष्मणः* । R. 3, 55, 56. 4, 50, 2. *aufgeregt, aufgebracht, wüthend*: von Menschen und Thieren MBu. 1, 289. 6005 (वारणी). 3, 15692. 4, 592. 5, 7182. 7275. 7, 355 (wo mit der ed. Bomb. *संरम्भा* zu lesen ist). 8169. 13, 1331. *Hariv.* 312. 3052. *Rac.* 16, 16 (सिंहे). *Daṣar.* 1, 48. *Bala.* P. 3, 12, 13. 6, 13, 1. 7, 12, 2. 21, 18. *गर्वावति* MBu. 4, 537. 1790. 7, 7117. R. *Gon.* 2, 24, 1. 4, 4, 30. *संरम्भतर* 5, 63, 2. *संरम्भ* MBu. 3, 3032. 5, 7182. R. 3, 26, 11. 4, 8, 28. Spr. 5274. *Pāṇat.* 238, 24. *संरम्भमनस्* Bala. P. 2, 10, 6. *वैरंरम्भया* *धिया* 10, 74, 16. *वाष्* *sornig* *Daṣar.* 1, 27. *Sib.* D. 374. *संरम्भपुरुषात्* R. 3, 54, 1. *संरम्भतरमत्यर्थं* *वाक्यम्* 1, 54, 12 (53, 16 SCHL.). — 3) *संरम्भ* *verstärkt, vermehrt, gesteigert*: *मान* (= *संबुद्धय* NILAK.) MBu. 5, 37, v. l. *कवचोत्सेधसंरम्भकपठायस* *Rīcā-Tan.* 5, 344. — 4) *schwellend, geschwollen*: *नेत्र* R. *Gon.* 2, 76, 32. *व्रण* *Suṣa.* 2, 6, 11. *मांस* 313, 12. — 5) *संरम्भी* *Hariv.* 9120 fehlerhaft für *संरुही*, wie die neuere Ausg. liest. — Vgl. *संरम्भ*.

— *घनुसम्* *anfassen, sich halten an*: *इन्द्रं सखायो घनु सं रंभम्* RV. 10, 103, 6. *sich gegenseitig halten*: *घन्वारंभेयामनुसंभेयाम्* *fasset euch und haltet einander* (an den Händen) AV. 8, 122, 2.

— *अभिसम्* 1) *anfassen, festhalten*: *दश स्वसोरः पुमान् ज्ञातमभि सं रंभते* RV. 3, 29, 12. *पुत्रेभिरपिक्तेभिराभि सं रंभेहि* 10, 134, 7. — 2) *अभिसंरम्भ* in *Kifer* gerathen, *aufgeregt, aufgebracht, wüthend*: *समुद्रमभिसंरम्भ* (○ *संरम्भात्* die neuere Ausg.) *मन्त्रीमः* *Hariv.* 12170. R. 6, 3, 17. MBu. 4, 1047. *अन्योऽन्यमभिसंरम्भी* 752. R. 6, 76, 32. — Vgl. *अभिसंरम्भ*.

— *प्रति* 1) *Jmd packen, angreifen*: *यो यः स्म समरे पार्थ प्रति संरभते* (○ *संरभते* ed. Bomb.) MBu. 7, 3169. *प्रतिसंरम्भ*: *einander haltend* (an den Händen) 3764. — 2) *प्रतिसंरम्भ* *aufgeregt, wüthend* MBu. 3, 5606. R. 4, 31, 10; vgl. u. *सम्* 3).

रम् (von *रम्*) m. N. pr. eines Affen R. 4, 33, 14.

रंभस् (wie oben) n. *Ungestüm, Gewalt*: *शिष्टुरादत्तं सं रंभः* RV. 1, 145, 2. *रंभसा* mit *Ungestüm* MBu. 7, 7701 (ed. Bomb. *तरसा*). *Bala.* P. 4, 28, 2. *प्रतिबुद्धः* so v. a. *unsaft* *Itin.* bei *Sib.* zu RV. 1, 125, 1. *परिषज्य leidenschaftlich* *Mink.* P. 72, 19. *दष्टदष्टरः* vor *Wush* *Bala.* P. 7, 2, 30.

रंभस् (von *रंभस्*) *Ugādis* 3, 117, 1) adj. (f. खा) a) *wild, ungestüm*; überh. *gewaltig* *Nāg.* 3, 8. *Bhar.* zu AK. 3, 6, 3, 21. von den Commentatoren gewöhnlich durch *वेगवत्, बलवत्, सोद्यम* u. s. w. erklärt. *तनु वैषाम रंभसाय* *जन्मने* (मरुताम्) RV. 1, 166, 1. 5, 54, 2. *सुतासः* *stark, scharf* 1, 82, 6. 9, 73, 8. *अथैवं क्वा रंभसातो घन्युः* 10, 95, 14. VS. 21, 28. RV. 3, 31, 12. 5, 61, 1. *आत्ये ऽपि रंभसः सदा* *wild, ungestüm* MBu. 5, 2027. 6, 2846. 3857. 13, 3152. *सं रणे रंभसम्* 7, 1032. *संघाम* 6, 3450. *आर्कार* Bala. P. 3, 27, 11. *अभिघातरंभसस्य* *प्रक्षिप्तस्य* mit *Ungestüm* *verlangend* nach *Rac.* 9, 61. *अभ्याखिन्दु* 2 *भसायातकान्* *Maz.* 22. *रंभसा दिगसदिदसया* *Kin.* 5, 1. *अलीकार* Spr. 2994. *स्वने* *Bala.* P. 12, 4, 12. *अतिरंभस* (रुः 5, 17, 9. — b) *von lebhafter, stochender Farbe*: *दधामः प्रंका रंभसः* *अपि* RV. 3, 1, 5. *वर्तसु रुका रंभसातो* *अजयः* 1, 166, 10. *आतोमो वरुः* *रंभसानि* *दत्ते* 9, 96, 1. *रंभस्* *इन्द्रसम्* *अयिम्* 3, 10, 4. — 2) *अ. 2)*

nom. abstr. AK. 3, 6, 3, 21. *Ungestüm, Gewaltigkeit, Heftigkeit* — *वि* und *कुर्वे* *Tan.* 3, 2, 459. *R. an.* 3, 752. *Muz.* 3, 30. *Vaid.* bei *Hariv.* *Kin.* 5, 1. — *गमकारित्व* *Tan.* 3, 2, 18. — *वैतसुय* *Kāṇḍ.* im CKD. *रंभसायापलाताया* MBu. 6, 5886. *Gir.* 6, 6. *Bala.* P. 3, 15, 20. *रंभसम्* mit *Ungestüm, in aller Eile, in Hast, schnell* Spr. 1140. 3522. 5419. *Karṇa.* 32, 93. 38, 6. 72. 40, 12. 48, 25. 92, 22. *Rīcā-Tan.* 1, 271. *Mink.* P. 69, 29. *रंभसेन* *dass.* Spr. 315 (v. l. *रंभसात्*). 1018. *विभूति रंभसायासम्* 3234. *रंभसोत्थिता* *Çiç.* 9, 73. *Daṣar.* in *Bhar.* Chr. 194, 8. *अतिरंभसकर्मणी कर्मणाम्* Spr. 843. *रंभसज्ञेय* 524. *रंभसाकर्षण* *Karṇa.* 18, 109. *आस्तः कारसरंभसः* *Bala.* P. 5, 8, 25. *तम्* *अथैव* *रंभसमन्तम्* *Rīcā-Tan.* 3, 626. *रंभसम्* *Gewaltigkeit, Heftigkeit* *Gir.* 1, 25. *रति* 2, 15. *Bala.* P. 5, 9, 19. 14, 11. 7, 9, 15. *वदभिसरंभसमेन* *aus heftigen Verlangen* nach *Gir.* 6, 3. *स*° adj. *ungestüm, leidenschaftlich*: *ती कण्ठे सरंभसो ऽयकीत्* *Karṇa.* 101, 328. *मनस्* 17, 171. *सरंभसेतयो* *Bala.* P. 3, 30, 20. *संभससुरतायास* Spr. 229. *सरंभसम्* *adv.* mit *Ungestüm, in aller Hast, plüßlich, stracks* *Māñh.* 67, 24. Spr. 589. *Uttara.* 106, 12 (144, 11). *Karṇa.* 9, 90. *Bala.* P. 5, 26, 27. *Vet.* in LA. (III) 20, 12. *सकासरंभसव्यासकापठयकम्* Spr. 530. Nach *Arūṣa* im CKD. ist *रंभस* auch = *पौर्वापर्याव्या* (eher hätte man *पौर्वापर्याविचा* erwartet). — b) *Bez. eines best. über Waffen gesprochenen Zauberspruches* R. 1, 30, 4 (31, 5 *Gon.*). — c) N. pr. a) eines *Dānava* *Hariv.* 12937. *नभस* *Lancel.*, *रभिस* die neuere Ausg. — β) eines Fürsten, eines Sohnes des *Rambha*, *Bala.* P. 3, 17, 10. — γ) eines Lexicographen *Colma.* *Misc.* Ess. II, 53. 52. *Vor.* d. *Oxf.* H. 182, b, 44. *कोष* 162, b, 22; vgl. u. *केसर* 7) und *रंभसपाल*. — δ) eines *Rākshasa* R. 5, 80, 1. — ε) eines Affen (vgl. *रम्*) R. 4, 39, 7. — 3) f. खा = *रंभस* 2) a) *Tan.* 3, 2, 18. — Vgl. *गो*° und *रंभस्य*.

रंभसपाल m. N. pr. eines Lexicographen *Maz.* Anh. 2; vgl. *रंभस* 2) c) γ).

रंभसान् adj. etwa so v. a. *रंभस* 1) b): (अपि:) *अभुर्न वेषो रंभसानो अघिस्त्* RV. 6, 3, 8.

रंभस्वत् (von *रंभस्*) adj. *ungestüm*: *अस्मात्सु तत्र चोदयेन्द्र रये रंभस्वतः* । *तुविद्युन् यशस्वतः* RV. 1, 9, 6. *अपिरथै रंभस्वदो रंभस्वो एक गम्याः* 10, 3, 7.

रंभि f. ein best. Theil des Wagens (etwa *Zugschweif*): *किरपययी वा रंभिरीषा अतो किरपययः* RV. 8, 3, 29.

रंभिनेय (l) m. patron.; pl. *Sāṅk.* K. 185, b, 4.

रंभिष्ठ (von *रंभ* mit dem suff. des superl.) adj. *überaus ungestüm*: *युमेः पुत्रा उयमासो रंभिष्ठः* *स्वयो मृत्या मरुतः सं निमिषुः* RV. 5, 58, 5. *überaus stark*: *रश्ना* VS. 21, 46.

रंभीयस् (von *रंभ* mit dem suff. des compar.) adj. *dass.* VS. 21, 46. *Āçv.* Ça. 3, 4, 14. 6, 10 *Comm.* *Çikku.* Ça. 6, 1, 12. — Vgl. *रंभ्यस्*.

रंभेयक m. N. pr. eines Schlangendämons MBu. 1, 2149.

रंभ्यस् adj. = *रंभीयस्* *पातं च सत्सति पुर्वं च रंभ्यसो मा* RV. 1, 120, 4. *रंभेदो* (*रंभस्* + 2. टा) adj. *ungestüm* *Kraft vorleidend* RV. 8, 22, 3.

रम्, *रंभते* (क्रीडायाम्) *Daivov.* 20, 29. *रंभति* (in transit. Bed. und aus metrischen Rücksichten); *उपर्ययत्* *Hariv.* 15233. *red.* *रंभति*: *रंराम, रंभे*; *अंरंसीत्, अंरंस्त* P. 7, 2, 73. *Vor.* 3, 71. *रंभ्यते, रंभ्यति* *Kar.* 5 *das Bham.* K. zu P. 7, 2, 40. *रंभो रंभो* *Karṇa.* 64, 10. *रंभ्य* *अंभ्य* *P.* 3, 4, 27, 2. *रंभुम्* *रंभितुम्* (MBu. 1, 4189). *रंभ* *अंभ* *अंभ* *अंभ*

stehen bringen, festmachen Nāṣh. 2, 19 (वधकर्मन्). Nā. 10, 9, 32. धुनि-
मतोरम्णात् RV. 2, 15, 5, 12, 2, 5, 32, 1. सविता यज्ञैः पृथिवीर्मरणात् 10,
149, 1. वृक्षस्यतिष्ठा सुमे रम्णात् VS. 4, 21. देव वृक्षसु रम् 6, 7. — 2)
act. med. Jmd (acc.) *ergötzen* MBh. 3, 1820 (रम्भ्येन ed. Bomb., र-
मयसीव INDR. 5, 4). रमते तत्र वै देवो रममाणो गिरेः सुताम् HARIV.
1576. तस्य कलत्रं रत्नं समीकृते *Autmore Çuk. in LA. (III) 37, 8. — 3)*
med. *stillsetzen, ruhén; bleiben, gern bleiben bei* (loc.): धरंस्तु पर्वत-
श्चित्सरिष्यन् RV. 2, 11, 7. धार्षिदिस्मा धरमस्य देवीः 3, 56, 4. 8, 90, 4. 10,
111, 9. नो धस्मिन्मते जने 145, 4. AV. 1, 17, 3, 5, 22, 9. मयि वो रमतां मनः
7, 12, 4. 60, 1. 115, 4. 8, 1, 1. कथं वातो नेलपति कथं न रमते मनः 10, 7, 37.
रमथ मे वचसे *haltet still meiner Rede* RV. 3, 33, 5. VS. 3, 21, 5, 17, 8, 51.
13, 35. AIT. Br. 2, 8. न क्व वै गायत्री तमा रमते 3, 39. TS. 3, 4, 2, 5, 5, 2,
8, 2. ÇAT. Br. 8, 2, 1, 12. 14. 7, 4, 2, 16. जर्त्कते पशवो न रमते PĀNĒAV.
Br. 17, 7, 2. यत्र नार्यस्तु पूज्यते रमते तत्र देवताः Spr. 4772. VARĀH. Bṛh.
S. 56, 8. रमते तत्र संपदः Spr. 175. अमिता रम्यताम् (Impers.) M. 3, 251.
— 4) med. (act. nur aus metrischen Rücksichten) *stehen bleiben bei* so
v. a. *sich genügen lassen an; sich ergötzen —, Gefallen finden an; a)*
mit loc.: विते रमस्व ब्रह्म मन्यमानः RV. 10, 34, 13. ईश्वरो कास्य विते
देवा अरतोः AIT. Br. 3, 48. WEBER, RĀMAT. Up. 286. स्वं एव धामब्रम-
माणम् Bṛh. P. 2, 9, 16. 4, 14. स्व एव लोके रमतो महामुनेः 4, 4, 19. 5,
19, 5. न चैकस्मिन्मन्येताः पुरुषे MBh. 13, 2400. स्वेषु दारेषु रम्यताम्
(impers.) R. 5, 23, 5. गीते वा रमते ÇAT. Br. 6, 1, 4, 15. न तेषु भोगेषु
रमते बुधः BHAG. 5, 22. 18, 36. नाधर्मे रम्यते मनः MBh. 1, 4756. 13, 580.
R. 2, 55, 27. रमते चतुस्तवास्मिन्गिरिकन्दरे 96, 5. 3, 53, 20. SUÇA. 1, 112,
18. Spr. 856. 2903. 2972. 3179. 5195. VARĀH. Bṛh. S. 53, 95. KATHĀS. 21,
80. 47, 99. 104, 55. Bṛh. P. 2, 1, 7, 9, 2. 9, 9, 44. 20, 12. MĀRK. P. 62, 21.
वर्यान्यं पतिं यत्र मनस्ते रमते 125, 32. PRAB. 107, 18. BHATT. 1, 2. देवत्रा
रेमे Vor. 7, 98. यत्र वास्य रमेन्मनः M. 2, 223. 4, 175, v. l. Spr. 903. Bṛh.
P. 5, 14, 32. विप्रयूनि स्वेनैव धनव्ययेन रममाणया DAÇAK. in BENF. Chr.
181, 5. विरेषु रमते (या नारी) Vet. in LA. (III) 20, 12. रत *sich genügen*
lassend, sich ergötzend, Gefallen findend an, einer Sache ganz ergeben,
als gewohnter Beschäftigung obliegend: प्राणे ÇAT. Br. 14, 8, 23, 3. संभू-
त्याम् 7, 2, 18. प्रियकृते M. 2, 235. 11, 78. BHAG. 12, 4. MBh. 3, 16621.
R. 1, 7, 4. 2, 54, 22. 58, 28. 3, 53, 12. 4, 16, 12. Spr. 4839. BRAHMA-P. in
LA. (III) 48, 15. तेषां (ज्ञातसां) चावरणे M. 3, 168. पतिशुश्रूषणे R. 1, 1,
58. 2, 24, 27. VARĀH. Bṛh. S. 45, 15. वाजिनो रत्नणे 86, 33. तद्विपत्तस्तुति
RĪDĀ-TAN. 3, 503. PĀNĒAV. 1, 7, 87. वचने MBh. 3, 2222. व्याकरणे 13, 4303.
तपसि R. 1, 9, 3. 2, 100, 14. 4, 9, 70. श्रेयसि BHATT. 1, 25. यत्र तत्राश्रमे
Spr. 1225. तथाप्यस्मिन्धोरे पथि बत रता नात्मनि रताः 3035. परपुंसि
रता JĀN. 2, 280. मिथ्या प्रवृत्तिरे R. 5, 24, 5. गुरुजने Spr. 1027. स्वा-
त्मन् (loc.) Bṛh. P. 3, 14, 27. पुंसि 25, 15. स्त्रीषु Vet. in LA. (III) 30, 9.
पशे रतमानसाः Verz. d. Oxf. H. 9, a, 8 v. u. Die Ergänzung mit रत
componirt: वेदवादरत BHAG. 2, 49. प्रज्ञानुमत् R. 1, 1, 5. 2, 24, 20. हिं-
सा Spr. 3439. RAÇH. 9, 4. Spr. 807. 1313. 2899. VARĀH. Bṛh. S. 15, 4. 10.
15, 16, 19. 39. कृषिं (= कृषीवल) 33, 2. 68, 71. Bṛh. P. 1, 5, 13. BRAHMA-
P. in LA. (III) 54, 16. PĀNĒAV. 27, 9. 203, 2. HIT. 19, 2. धातुवाद = का-
रिधमिन् TS. 3, 3, 235. भार्या पररताम् so v. a. *mit Andern buhlend* Spr.
2899. वैश्यरतः क्षत्रियः wohl so v. a. *auf Kosten der Vaicja lebend,*

diese ausbeutend Verz. d. Oxf. H. 154, b, 10. — b) mit instr.: रममाणः
स्त्रीभिर्वा यनिर्वा सातिभिर्वा KĀND. Up. 8, 12, 3. कथाभिः MBh. 3, 58 (सक
ist adv.). यथालब्धोपमार्थः 12, 3876. R. 2, 36, 19. भोगेः 7, 59, 2. पौराङ्ग-
नानां लोचनेः MUGH. 28. KATHĀS. 44, 53. Bṛh. P. 3, 31, 32. 9, 18, 39. BHATT.
6, 87. चित्रास्वादकथैर्भृत्यैरनायासितकार्मुकैः । ये रमते नृपास्तेषां रमते
रिपवः श्रिया ॥ Spr. 912. R. 2, 36, 4. MĀRK. P. 23, 78. रमते पर्योषिता
so v. a. *pflegen der Liebe mit* Spr. 764. रमते मातृभिः सुताः MBh. 6, 68.
KATHĀS. 56, 292. Vor. 5, 80. BRAHMA-P. in LA. (III) 55, 11. सा च ग्राम-
सौख्येन (so ist zu lesen) दण्डनायकेन तत्पुत्रेण च समं रमते HIT. 66, 7.
मा रंस्था जीवितेन नः so v. a. *spiele nicht mit unserem Leben* BHATT. 6,
15. स्वकर्मणैव रतः *Gefallen findend an, zufriedend mit* PĀNĒAV. 228, 10.
— c) mit infin.: तदते नहि वस्तु मे स्वर्गे ऽपि रमते मनः R. GORR. 2, 21,
15. — d) mit सक, सार्धम्, साकम् *stich mit Jmd vergnügen und insbes.*
mit Jmd der Liebe pflegen; med. MBh. 3, 2253. 2640. R. 2, 27, 3. 31, 27.
94, 18. R. GORR. 2, 27, 13. त्वमार्थं सकं वैदेक्षा वनवासे ऽपि रम्यसे 31, 21.
KATHĀS. 18, 405. Bṛh. P. 9, 1, 25. MĀRK. P. 20, 6. 61, 55. MBh. 4, 3907.
3, 2233. 13, 1466. KATHĀS. 37, 105. 42, 159. 45, 342. BRAHMA-P. in LA. (III)
54, 9. PĀNĒAV. 1, 10, 37. HIT. 63, 22. 86, 10. 110, 18. ed. JOHNS. 1394. SĪ.
zu RV. 1, 125, 1. रमते चोपकासेन पुरुषाः पुरुषैः सकं *treiben Unzucht mit*
einander MBh. 8, 2115. act. R. GORR. 1, 65, 12. 3, 61, 34. 38. रत्तुम् R.
SCHL. 2, 96, 9. 7, 31, 9. रत्ना KATHĀS. 64, 46. रमस्व सकृतो मया MBh. 13,
1465. — e) ohne weiteren Beisatz *vergnügt sein, sich ergötzen:* एका-
की न रमते ÇAT. Br. 14, 4, 2, 4. KĀND. Up. 8, 12, 5. MAITRUP. 2, 6. MBh.
1, 981. 3905. 8061. 3, 1795. 4, 264. 403. R. 2, 55, 31. 91, 74. 3, 73, 17. 7,
108, 29. RAÇH. 9, 71. 14, 30. मम मनो रमते VIKR. 70, 21. न विना परिवा-
देन रमते दुर्जनो जनः Spr. 1458. 2883, v. l. KATHĀS. 34, 164. 52, 64.
PRAB. 90, 13. Bṛh. P. 3, 23, 44. 4, 27, 1. 9, 19, 6. तुष्यति च रमति च
BHAG. 10, 9. MBh. 12, 7755. 13, 1276. रमामि कथयत्यास्ते दृढम् R. 3, 5, 3.
15, 28. MĀRK. P. 51, 99. WEBER, RĀMAT. Up. 354. रम्यताम् impers. MBh.
1, 7649. VIKR. 19, 1. Spr. 4341. रत्तुम् MĀRK. P. 20, 7. Çuk. in LA. (III)
33, 3. रत *vergnügt, froh* Bṛh. P. 3, 23, 40. 10, 47, 8. Häufig in Verbindung
mit einem loc. des Ortes: रममाणः पुरे रम्ये MBh. 1, 6412. 3, 1877. 13, 1427.
3861. HARIV. 1576. R. 2, 34, 50. 54, 25. 56, 11. 60, 9. 94, 11. RAÇH. 8, 94. GĪ.
7, 22. यत्र रमाम्यकम् MBh. 1, 6449. R. 3, 79, 45. Bṛh. P. 5, 13, 18. रत-
वानस्मि R. 2, 94, 16. रत्तुं प्रसीद शश्वन्मलयस्थलीषु RAÇH. 6, 64. *sich er-*
götzen so v. a. *der Liebe pflegen:* दंपत्योः रममाणयोः Bṛh. P. 3, 23, 46.
एता हि रममाणस्तु वक्ष्यन्तीह मानवान् MBh. 13, 2236. रममाणो चक्र-
वाकपुगे MĀRK. P. 62, 10. मृगा रमते *begatten sich* P. 3, 1, 26. VĀRT. 4,
Sch. ततो निवेश्य बद्धा तौ रत्तुमाश्लिष्यति स्म सः KATHĀS. 58, 96. अला-
त्कारेण DAÇAK. 32, 15. पुंसः स्त्रियाश्च रतयोः Bṛh. P. 10, 60, 38. — Vgl.
रत, रत्तव्य, देवरत, निमाणरत, महीरत, सुरत.

— caus. रमयति und रामयति Vor. 18, 33. धरीरमत्, रमयामकः ved.
P. 3, 1, 42. 1) *zum Stillsetzen bringen:* अयः RV. 5, 31, 8. 1, 165, 2. त्वं मुरो
कुरितो रामयो नृन् 120, 18. 5, 52, 13. धरीरमदतमानं चिदेतोः 2, 38, 8. र-
थम् 7, 32, 10. 56, 19. श्रेष्ठायिन्म् TS. 2, 4, 7, 1. पशून् 6, 3, 8. 2. प्रज्ञाम्
KĀTJ. ÇA. 4, 14, 23. PĀNĒAV. Br. 8, 7, 18. — 2) रमयति *ergötzen, durch*
Befriedigung der Liebeslust ergötzen MBh. 1, 3905. 6064. 6071. 2, 133.
305. 3, 1558. 4, 25. 12, 3812. 14, 2642. 15, 541. HARIV. 9904. R. 2, 48, 11

कृत्वाशब्दः — उपराम MBh. 1, 2174, 3, 852, 7, 2633. वागुपराम् KATHA. 2, 70, 16, 130. उपरतेषु शब्देषु ĀCV. Gṛh. 4, 6, 7. MBh. 1, 119, 2, 2276. R. 2, 3, 5, 91, 28 (100, 28 GORR.) ततो युद्धमुपराम् MBh. 5, 7182. पावदु-
क्तमुपरमति, ऽते P. 1, 3, 85, Sch. उपरत *aufgehört, verschwunden, nicht mehr da sitzend*: उपरतशोषिता GORR. 2, 5, 6. Pā. Gṛh. 2, 11. M. 5, 66. R. 6, 21, 2. Spr. 593. उपरतं बाल्यम् 1966. Śiṃ. D. 63, 15. Bhā. P. 1, 3, 34, 3, 21, 21. 4, 7, 26. 5, 5, 28. 6, 6, 10, 15. 8, 9, 35. अनुपरत *unanhörlich* CAT. B. 1, 3, 2, 6. Bhā. P. 5, 17, 3, 7. — 4) *abstehen von, entsagen*; mit abl.: युद्धाड-
पारमन् MBh. 7, 3633. HANV. 15233. तद्वत्तपात् CAṆK. zu Bṛh. Ār. Up. S. 52. Bhā. P. 1, 13, 2. संसृते: 15, 32. 4, 28, 12. 5, 1, 22. BHATT. 8, 54. 9, 51. विस्मयावोपरमिरे R. 7, 97, 28. CAṆK. zu Bṛh. Ār. Up. S. 319. Bhā. P. 5, 5, 14. अशक्वाभ्राडुपरम्य DAČAK. in BERN. Chr. 181, 12. रणाडुपरतम्
Bhā. 2, 85. स्वव्यापाराद्वदनात् CAṆK. zu Bṛh. Ār. Up. S. 315. अस्माहो-
काडुपरते मयि Bhā. P. 3, 4, 30. विलापोपरतं रामम् R. 2, 53, 29. निर्धो-
षोपरत 51, 18. — 5) *abwarten*: क्वीषि अप्यमाणांन्युपरमति CAT. B. 2, 2, 2, 2. 3, 8, 2, 29. — 6) *beruhigen*: देवदत्तमुपरमति = उपरमयति P. 1, 3, 84, Sch. — Vgl. उपरम *fg.*, उपराम. — *caus.* ऽरमयति *zur Ruhe bringen, beruhigen* Nī. 2, 18. P. 1, 3, 84, Sch.

— व्युप *verschiedentlich paustren*: ऽरमम् *absol.* ĀCV. CA. 7, 11, 20. *zur Ruhe gelangen, aufhören*: इन्द्रियाणां व्युपरमे मनो व्युपरतं यदि MBh. 12, 9897. निःस्वनः — व्युपरमत् 14, 1945. व्युपरमत् पुद्गलि HANV. 5102. व्युपरतसकलज्ञान Māh. 1, 2. *abstehen von (abl.)*: पोधा व्युपरमन्युद्वात् MBh. 7, 5745. व्युपरम्य ततो युद्धात् 6, 5718. — Vgl. व्युपरम.

— नि 1) *med. sich zur Ruhe begeben, aufhören*: आश्रावयतो नि विषे रमधम् AV. 5, 13, 5. न्यश्चिना कृत्सु कामा अरमत (अयंसत RV.) 14, 2, 5. — 2) *nirrt sich genügen lassend, sich ergänzend, Gefallen findend an, einer Sache oder einer Person ganz ergeben, sich gern mit Etwas beschäftigt, tren an Etwas hängend*; die Ergänzung im loc.: स्वधर्मे MBh. 3, 15604. 15640. धनुर्वेदे च वेदे च 13, 91. R. 1, 19, 19. निदेशे पितुः 4, 14, 18. 5, 77, 13. विद्याधातुवणिक्क्रियामु VARA. Bṛh. S. 69, 20. UTTAR. 43, 7 (57, 5). im instr.: वन्येन फलमूलन R. 7, 94, 20 (निरत = निरताकृ = नियताकार Comm.). im comp. vorangehend: स्वदार° M. 3, 45. R. 1, 6, 12. स्वकर्म° 14. 2, 80, 1. Bhā. 18, 45. अहिंसा° MBh. 3, 2248. तपः-
स्वाध्याय° R. 1, 1, 1. प्राणनिपात° 89, 21. धर्म° 2, 61, 23. प्रतिज्ञा° 3, 48, 18. Māh. 70, 19. तोयक्रीडा° MEGH. 34. Spr. 229. 1326. 2080. 2925. 4633. Vṛddha-Kā. 11, 12. VARA. Bṛh. S. 68, 72. 103, 9. KATHA. 27, 208. Bhā. P. 3, 23, 7. PRA. 20, 14. तदेकनिरत *ganz an ihm hängend* KATHA. 23, 93. Śiṃ. D. 73. — Vgl. निरति, 2. निरमण, निरामिन्. — *caus.* 1) *aufhalten, festhalten, hemmen*: मो षु त्वा वाधतेश्वरि अस्मिन् रिरेमन् RV. 7, 32, 1. 2, 18, 3. 4, 17, 14. 5, 53, 9. 10, 160, 1. नि रामय ज-
रितुः सोम इन्द्रम् 42, 1. दामनि 1, 56, 3. नि रामय मय्येव तत्त्वं मम Nī. 10, 18. — 2) *geschlechtlich ergänzen*: सुरतेतुमकाम्। रामो निरमयन् Bhā. P. 3, 23, 44.

— परि *act.* P. 1, 3, 83. VOP. 22, 1. *Gefallen finden an, erfreut sein über (abl.)*: तपो पर्यरमतस्य दर्शनात् BHATT. 8, 58. — *caus.* *geschlechtlich ergänzen*: ऽरमिता KHAND. 25.

— प्र *caus.* *in einen angenehmen Zustand versetzen*: रात्रिः प्ररमयति भूतानि नक्तं चारीणि Nī. 2, 18.

— प्रति, ऽरत *Gefallen findend an (loc.)*, *gern obliegend*: रामो हि सर्वलोकस्य हिते प्रतिरतः सदा R. 6, 104, 37.

— वि *act.* P. 1, 3, 83. VOP. 22, 1. *ausnahmsweise und namentlich aus metrischen Rücksichten auch med.* 1) *einhalten (zu reden u. s. w.), pau-
sieren, aufhören* CAṆK. CA. 5, 19, 16. LIT. 1, 3, 6. KAUC. 141. विरमेत्य-
तिषीं रात्रिम् M. 4, 97. एतावदुक्ता वचनं विरराम स पार्थिवः MBh. 1, 8112. 2, 1401. 3, 16721. 4, 60. 12, 6233. R. 1, 21, 20. 50, 24. 59, 22. 2, 12, 27. 44, 24. 105, 39. 7, 108, 7. CAṆK. 15, 3. 67, 5. 107, 8. KATHA. 1, 62. 18, 316. 28, 125. RĪĀ-TAR. 6, 24. Bhā. P. 3, 9, 26. 4, 4, 1. विरम्य KATHA. 22, 59. एतावदुक्ता विरते मृगेन्द्रे RAGH. 2, 51. KATHA. 14, 88. 15, 95. 16, 119. 17, 31. RĪĀ-TAR. 3, 319. 4, 97. 236. इत्युक्ता विरतं (*impers.*) वाचा KATHA. 23, 75. 52, 65. पावकश्च तदा दावं दग्धा समगपतिषाम्। अकानि पञ्च चेकं च विरराम सुतर्पितः ॥ MBh. 1, 8475. क्रोडित्वा विरतं रात्रि R. 5, 14, 7. पीत्वा मधूनि विरतं तं ददर्श 9. यावदसौ न कथंचित्प्रलपन्विमति PĀNĒAT. 93, 16. स यावद्दुर्घः पराविध्यति तावति स्वयमेव व्यरमत TS. 2, 4, 22, 1. CAT. B. 6, 7, 2, 9. तदपि न वराको विरमति *lässt nicht nach* Spr. 429. प्रारभ्य विघ्नविक्षिता विरमति मध्याः 1913. 1966. Bhā. P. 4, 20, 20. PĀNĒAR. 1, 2, 7. विरमस्व MBh. 13, 1496. HANV. 6240. विरम्य KATHA. 72, 320. विरमेद्गधोनिगिरानलः *erlöschen* Bhā. P. 7, 12, 31. विरराम so v. a. *er entsagte allem Andern* 4, 28, 40. सन्नं ते विरमतु MBh. 1, 2135. 2138. Spr. 2691. 2706. 5173. रात्रिरेव व्यरसोत्तु *ging zu Ende* UTTAR. 12, 13 (17, 6). विरमत्समाधि Bhā. P. 7, 9, 32. 12, 10. 10, 73, 15. VOP. 25, 27. विरमति न अलितुमोपधयः Kī. 5, 24. कोलाकलो विरमते Bhā. P. 3, 15, 18. 4, 19, 35. किमद्य शब्दे विरतः R. 2, 71, 26. 86, 14. R. GORR. 2, 74, 13. Māh. 44, 16. CAṆK. 90. RAGH. 4, 78. 8, 54. 65. CA. 9, 12. Śiṃ. D. 23. वर्षमविरतं पततु *unanhörlich, ununterbrochen* Māh. 73, 6. VARA. Bṛh. S. 19, 5. RĪĀ-TAR. 6, 317. Bhā. P. 3, 30, 8. 31, 43. 4, 31, 20. MĀK. P. 51, 86. 116, 35. — 2) *abstehen von, entsagen, aufgeben*; mit *abl.* P. 1, 4, 24. VĀRT. व्रात्यभावाद्विरमेयुः KĪTJ. CA. 22, 4, 27. MBh. 3, 14250. HANV. 5635. 11268. R. GORR. 2, 60, 33. RAGH. 8, 22. Spr. 571. 2585. 2833. 2866. VIKR. 39. KATHA. 43, 29. 43, 96. 411. 49, 52. 95 (नि-
र्वन्धप्रार्थनातः). RĪĀ-TAR. 1, 210. 2, 51. 4, 631. Bhā. P. 6, 1, 63. 16, 59, 7, 9, 49. MĀK. P. 76, 45. PĀNĒAR. 1, 2, 46. PĀNĒAT. 161, 1. 213, 2. BHATT. 3, 21. 8, 53. med. Bhā. P. 1, 11, 34. 2, 2, 16. MĀK. P. 113, 29. अविरतो दु-
श्चरितात् KATHOP. 2, 24. KĪTJ. CA. 22, 4, 23. विरतः पापात् MBh. 5, 1382. R. 1, 6, 14. 5, 16, 21. RAGH. 14, 71. KATHA. 41, 54. CAT. 10, 144. Bhā. P. 8, 16, 2. VOP. 5, 20. परापवादविरत R. 1, 7, 6. RĪĀ-TAR. 1, 133 (wo mit der ed. Calc. ऽहिंसाविरतः zu lesen ist). जलमयार्थबोधनादभि-
धायी विरतायां तदार्थबोधनाच्च लक्षणायां विरतायां so v. a. *aufgehört hat zu* Śiṃ. D. 19, 9. तदार्थबोधनविरतायां लक्षणायाः 119, 2. Statt *abl.* *ausnahmsweise loc.*: (कलेवरे) रमति मूढा विरमति पण्डिताः VP. beim Schol. zu PRA. 96, Cl. 30. विलापे विरतम् R. GORR. 2, 53, 31. — 3) वि-
रम्यतां भवान् MĀLAV. 24, 11 *fehlerhaft*; *Wesen vermuthet* तावत् st. भ-
वान्. — Vgl. विरति u. s. w. — *caus.* 1) *zur Ruhe bringen*: ऽरमयति Nī. TĪP. Up. in Ind. St. 9, 93. विरमितधर्मप्रतिपत्त Bhā. P. 5, 1, 29. — 2) *zu Ende bringen*: रजनीं तदानोम्। कथाप्रकारिर्बहुभिर्महात्मा विरा-
मयामास R. 7, 66, 17.

— प्रवि *abstehen von, unterlassen*; mit *abl.*: ततो ऽमकारकृपादेव

प्रविरतो ऽभवत् RĪĀ-TAR. 4, 388.

— सम् sich ergötzen, Gefallen finden an (loc.): संरसीछा: सुरमुनिकृते वर्त्मनि BHATT. 19, 30. संरम्स्व मया साकम् sich fleischlich ergötzen BHĪ. P. 2, 14, 19, 31.

रम् (von रम्) 1) adj. ergötzend, erfreuend gana स्वलादि zu P. 3, 1, 140. गुह्यकाधियं KĪ. 5, 20. Vgl. मनो. — 2) m. a) Geliebter, Gatte. — b) der Liebesgott. — c) rothblühender Açoka H. an. 2, 383. MED. m. 25. — 3) f. स्त्री a) ein N. der Lakshmi, der Glücksgöttin; auch in appellat. Bed. Glück, Reichthum AK. 1, 1, 2, 23. TRĪ. 1, 1, 41. H. 226. H. an. MED. Verz. d. Oxf. H. 190, b, 23. Spr. 920. 4817. 5403. WEBER, RĪMAT. UP. 296. 307. fgg. 312. 328. BHĪ. P. 3, 9, 23. 4, 25, 28. 5, 18, 16. fg. 7, 9, 26. 8, 5, 8. 8, 23. 9, 20, 8. VOP. 5, 7. Verz. d. Oxf. H. 80, b, 30. = शोभा Pracht, Schönheit RĪĀN. im ÇKDn. — b) Bez. des 11ten Tages in der dunklen Hälfte des Kārttika Verz. d. B. H. 341, 3. — c) N. pr. einer Tochter Çaçidhvag'a's und Gattin Kalki's KALKI-P. 25 im ÇKDn. — d) schlechte Variante von रामा COLBR. und Lois. zu AK. 2, 6, 4, 4. — रमर्षित PADMA-P. 16, 144 fehlerhaft für रमर्षित; in Betreff von PĀNĀT. 1, 369 s. Spr. 4700.

रैमक (wie oben) UNĀDIS. 2, 33. adj. = विलासिन् sich ergötzend, spielend, scherzend UĠĒVAL.

रमठ s. रमठ.

रमठ 1) m. pl. N. pr. eines Volkes im Westen VARĪN. BĀH. S. 14, 21. 16, 21. MBH. 3, 1991 (रमठ ed. Calc., रामठ ed. Bomb.). 12, 2430. — 2) n. = रामठ Asa foetida UNĀDIS. im ÇKDn.

रमठधनि m. Asa foetida ÇABDAĒ. im ÇKDn.

रैमण (von रम्) 1) adj. (f. ई) ergötzend, erfreuend gana नन्यादि zu P. 3, 1, 134. BHĪ. P. 4, 6, 11. 5, 7, 11. 8, 7. 10, 21, 5. Verz. d. Oxf. H. 37, b, No. 92. 129, a, 30. BHATT. 6, 72. — 2) m. a) Geliebter, Gatte H. 517. 8. an. 3, 220. MED. p. 73. HALĪ. 2, 342. MBH. 12, 6516. R. GONR. 2, 30, 15. 5, 13, 44. MEGH. 38. 85. VIKR. 89. RAGH. 14, 27. KUMĀRAS. 4, 21. Spr. 902. 1855. 1896. 2102. 2254. 2667. 3161. 4729. ÇĀṆĀRAS. 3 bei HAN. 513. ÇĪ. 9, 30. GĪR. 3, 10. 10, 9. BHĪ. P. 4, 6, 11. PĀNĀN. 4, 3, 129. H. 701. त्वां der Gatte der Nacht, der Mond RĪĀ-TAR. 3, 269. — b) der Liebesgott MED. — c) Esel H. an. — d) Testikel ÇABDAĒ. im ÇKDn. — e) ein best. Baum, = मकारिष्ठ RĪĀN. im ÇKDn. — f) N. pr. a) einer mythischen Person, eines Sohnes der Manoharā, MBH. 1, 2586. HARIV. 155. — β) Bein. Aruṇa's, des Wagenlenkers der Sonne, TRĪ. 1, 1, 102. — γ) eines Mannes PRAVANĀDM. in Verz. d. B. H. 56, 12. — δ) pl. eines Volkes (vgl. रमठ) MBH. 6, 874 (VP. 194). — 3) f. स्त्री a) ein junges reizendes Weib Schol. zu AK. 2, 6, 4, 4. — b) ein best. Metrum, 4 Mal — COLBR. Misc. Ess. II, 158 (III, 4). — c) N. der Dākshājañi in Rāmātirtha Verz. d. Oxf. H. 39, b, 16. — 4) f. ई a) ein junges reizendes Weib, Geliebte, Gattin AK. 2, 6, 4, 4. H. 505. MED. HALĪ. 2, 327. R. 3, 43, 35. Spr. 531. KATHIS. 52, 214. RĪĀ-TAR. 6, 301. भोगः को रमणी विना PRAVAṆĀDM. 7, b, 2. BHĪ. P. 10, 14, 31. NALOD. 2, 14. KUYALAJ. 167, a. — b) Alos indica Royle, = बाला ÇABDAĒ. im ÇKDn. — c) ein best. Metrum, 4 Mal — Ind. St. 3, 366. 4 Mal — COLBR. Misc. Ess. II, 158 (III, 4). — d) N. pr. eines weiblichen Schlangendämons RĪĀ-

TAR. 1, 263. रमण्यवी 265. — 5) n. a) sinnliches Vergnügen, Belohnung, Begattung ÇABDA. im ÇKDn. Nir. 6, 17. मणायिष्येत न धर्माय 12, 13. Verz. d. Oxf. H. 24, b, 47. मृगं P. 6, 4, 24. Vārtt. 3. 3, 1, 26. Vārtt. 4. Sch. VOP. 8, 133. — b) das Ergötzen, Erfreuen: लोकं BHĪ. P. 12, 2, 13. das Ergötzen durch Befriedigung der Sinneslust; mit acc. des Mannes ÇUK. in LA. (III) 36, 4. — c) Hinterbacke, Schamgegend (अधन) H. an. — d) die Wurzel von Trichosanthes dioeca Roxb. H. an. MED. — e) N. pr. eines Waldes HARIV. 8955. — Vgl. उषा, पर, रञ्जनी, रति, रसिक, राका.

रमणक 1) n. N. eines Varsha MBH. 6, 288. BHĪ. P. 5, 20, 9 (als m. N. pr. des Regenten dieses Varsha, eines Sohnes des Jaṅghabāhu). m. N. pr. eines Dvīpa 19, 30. 10, 16, 63. 17, 1. VP. 175, N. 3. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Vitihoṭra BHĪ. P. 5, 20, 31.

रमणीय (von रमणी), ०यते Jmdes (gen.) Geliebte —, Gattin darstellen: तव सदा रमणीयते श्री: SĪH. D. 271, 21.

रमणीय (von रम्) adj. vergnüglich, ergötzlich, anmuthig, schön H. 1445. Sch. Nir. 1, 20. 7, 15. 9, 27. 10, 47. ०चरण (Gegens. कपूय) KĪND. UP. 5, 7, 10. न्यग्रोध MBH. 1, 5896. वन 3, 2286. राष्ट्र 4, 10. R. 1, 2, 6. 2, 30, 44. 55, 30. 56, 9. 80, 15. VIKR. 37, 10. 65, 18. दिवसाः परिणामरमणीयाः ÇĪK. 3. वपुस् 87. अव्यक्तवर्णरमणीयवचःप्रवृत्ति 176. 11, 19, v. l. 12, 4. 13, 10. 99, 13. Spr. 361. 2629. 3179. 3576. कथा KATHIS. 40, 115. BHĪ. P. 4, 8, 46. MĪRK. P. 23, 96. SĪH. D. 66, 1. अ० PĀNĀT. 123, 20. अति० Spr. 3409. PĀB. 52, 15. — Vgl. रम्य.

रमणीयक n. Anmuth, Schönheit ÇĪK. 11, 19, v. l. fehlerhaft für रामणीयक.

रमणीयता (von रमणीय) f. dass. Spr. 24. UTTAR. 70, 3 (90, 3). सर्वावस्थाविशेषेषु माधुर्यं रमणीयता SĪH. D. 132.

रमणीयत्व (wie oben) n. dass. R. 7, 2, 11. ÇĪK. 80, 7. SĪH. D. 479.

रमण्य UNĀDIS. 3, 101. wohl = रमणीय.

1. रैमति (von रम्) f. Ort des angenehmen Aufenthalts: मयि सजाता रमतिर्वा अस्तु AV. 6, 73, 2. TBH. 3, 7, 2, 1.

2. रैमति (wie oben) UNĀDIS. 4, 68. 1) gern bleibend, anhänglich; von der Kuh, die sich nicht verläuft: पृक्षा स्थ रैमतयः AV. 7, 78, 3. TS. 1, 6, 2, 1. 7, 1, 49, 1. — 2) m. a) Liebhaber. — b) Himmel MED. t. 144. — c) Krähe ÇABDA. im ÇKDn. — d) Zeit. — e) der Liebesgott UĠĒVAL.

रमाकास m. der Geliebte der Ramā d. i. Viṣṇu PĀNĀT. 46, 8.

रमाधव m. der Gatte der Ramā d. i. Viṣṇu ĠAGADĪÇA im ÇKDn.

रमाधिप m. der Gebieter der Ramā d. i. Viṣṇu Verz. d. Oxf. H. 104, b, 13.

रमानाथ m. 1) der Gebieter der Ramā d. i. Viṣṇu oder Kṛṣṇa MBH. 2, 2292. — 2) N. pr. eines Dichters Verz. d. B. H. No. 536. eines Commentators des Amarakoṣa Wilson in der Einl. zur 1ten Ausg. des Wörterbuchs S. XXV.

रमापति m. der Gatte der Ramā d. i. Viṣṇu oder Kṛṣṇa KATHIS. 71, 200. BHĪ. P. 8, 17, 7. 10, 59, 44. PĀNĀN. 4, 1, 8. VOP. 26, 130.

रमाप्रिय n. Lotus (der Ramā lieb) ÇABDAĒ. im ÇKDn.

रमावष्ट m. Terpentīn RĪĀN. im ÇKDn.

रमाश्रय m. die Zuflucht der Ramā d. i. Viṣṇu BHĪ. P. 1, 12, 23.

रमितंगम m. N. pr. P. 3, 2, 47, Sch.

रमेश m. der Gebieter der Ramā d. i. Viṣṇu oder Kṛṣṇa PRAÇHOT-TARAM. in Monatsber. der Berl. Ak. 1868, S. 111, Cl. 32. ÇATR. 13, 2.

रमेश्वर m. dass. Kāçikā, HARINARASTOTRA nach ÇKDr.

रम्फ, रम्फति (गती, nach Vor. auch किंसायाम्) Dhātup. 11, 20. रम्फ (रम्फ), रम्फति (किंसायाम्) 28, 20. P. 7, 1, 59, VArtl. — Vgl. रफ्, रिम्फ.

1. रम्ब्, रम्बते (schlaff) herabhängen: न सेशे यस्य रम्बते ऽसुरा स-क्थ्याई कर्पत् RV. 10, 86, 16. — Vgl. लम्ब्.

— खव dass.: खन्स्य ऊर्हवृरम्बमाणाः RV. 8, 1, 34.

— छा s. चारम्बणा.

2. रम्ब्, रम्बते (शब्दे) Dhātup. 10, 14. (गती) 13, 37.

1. रम्ब् s. रम्.

2. रम्ब्, रम्बते (शब्दे) Dhātup. 10, 24. brüllen: रम्बमाणा Bhaḡ. P. 10, 36, 2. — Vgl. लम्ब्.

— उप mit Schall erfüllen, erschallen lassen: कृष्यन्धर्कि वेणुरवेणा शतकर्ष उपरम्भति विद्यम् Bhaḡ. P. 10, 35, 12.

1. रम्भ (von 1. रम्ब्) 1) m. a) Stab, Stütze Naigh. 3, 29. Nir. 3, 21. H. an. 2, 311. Med. bh. 7 (= वेणु Bambusrohr). HALĀS. 4, 41. छा लो रम्भं न जिब्रयो रम्भा श्वसस्पते RV. 8, 45, 20. — b) N. des 5ten Kalpa (Weltperiode) Verz. d. Oxf. H. 51, b, 42. — c) N. pr. a) eines Sohnes des Āju HARIV. 1476. VP. 406. 412. Bhaḡ. P. 9, 17, 1. 10. — β) eines Sohnes des Vivimāçati Bhaḡ. P. 9, 2, 25. — γ) eines Fürsten von Vāçgarātra KATHĀS. 44, 56. 82. fgg. — δ) des Vaters des Asura Mahisha und Bruders des Karambha, Verz. d. Oxf. H. 46, b, 11. — e) eines Affen Med. (wo वानरात्तर st. वारणात्तर zu lesen ist). R. 4, 39, 20. 37. 5, 1, 39. 73, 44. 6, 22, 3. — 2) f. छा a) Musa sapientum, Pisang AK. 2, 4, 4, 1. TRIK. 3, 3, 156. 289. H. 1136. H. an. Med. HĀR. 105. HALĀS. 2, 37. BALA beim Schol. zu Naish. 2, 37. KATHĀS. 32, 105. Bhaḡ. P. 3, 14, 9. 8, 2, 13. 9, 11, 28. 10, 54, 57. 60, 24. Verz. d. Oxf. H. 72, a, 24. PANĒAR. 1, 7, 34. °फल Dhātup. in LA. 79, 16. °स्तम्भनिभं तथोरुगुलम् SĀH. D. 155, 12 (= RATNĀV. 67, 7, wo रम्भागर्भनिभं gelesen wird). ÇRUT. 44. Naish. 2, 37. रम्भातरूपिवरोत्र 22, 43. विधृतरम्भमूहद्वयम् Gīr. 10, 15. रम्भोत्र adj. f. Vor. 4, 30 (vgl. P. 4, 1, 69). Çiç. 8, 19. °रु voc. R. GORR. 1, 66, 7. 3, 61, 43. RAGH. 6, 35. ÇĀK. Ch. 56, 1. VIKR. 39. MĀLAV. 45. Bhaḡ. P. 3, 20, 34. क-न्या रम्भोरुम् MBh. 1, 2401. रम्भोरु द्वयम् KĀVYĀD. 2, 337. Vgl. कनक°. — b) eine Art Reis BALA a. a. O. — c) ein best. Metrum, 4 Mal ~ ~ ~ ~

— — — — COLEBR. Misc. Ess. II, 159 (III, 12). — d) N. der Dākshājanī im Malaja-Gebirge Verz. d. Oxf. H. 39, a, 35. = गौरी ÇANDAR. im ÇKDr. — e) N. pr. einer Apsaras, der Gattin Nalakūbara's, die Rāvaṇa entführte, TRIK. 3, 3, 289. Vjāpi zu H. 183. H. an. Med. HALĀS. 1, 88. BALA a. a. O. MBh. 1, 2558. 4818. 3, 16152. 5, 3975. 13, 191. HARIV. 7226. 8451. 8694. fgg. 11250. 12472. 12691. 14163. R. 4, 63, 28 (65, 33 GORR.). R. GORR. 2, 100, 15. 6, 92, 71. R. ed. Bomb. 6, 60, 11. 7, 26, 14. fgg. VIKR. 87, 10. fgg. Spr. 424. KATHĀS. 17, 20. fgg. 28, 55. fgg. 101, 374. MĀRK. P. 106, 59 (रम्भा चा° zu lesen). Verz. d. Oxf. H. 228, b, No. 559. BRAHMA-P. in LA. (III) 50, 17. Naish. 2, 37. — f) Hure DHAR. im ÇKDr.

2. रम्भ (von 2. रम्ब्) 1) adj. brüllend in गो°. — 2) f. छा Gebrüll H. 1406.

रम्भक m. N. pr. eines Mannes BURN. Intr. 181.

VI. Thell.

रम्भातृतीया f. Bez. eines best. 3ten Tages Verz. d. Oxf. H. 34, a, 25.

रम्भाभिसार m. der Angriff auf Rambhā, Titel eines Schauspiels HARIV. 8694.

रम्भाल Suça. 2, 14, 2 vielleicht fehlerhaft für रसाल.

रम्भाव्रत n. Bez. einer best. Begehung Verz. d. Oxf. H. 34, b, 23. 284, b, 6.

रम्भिन् (von 1. रम्भ) 1) adj. einen Stock tragend d. i. Grets (Thürhüter nach SĀS.): रम्भी चिदत्र विविदे किंयम् RV. 2, 15, 9. — 2) f. रम्भिणी wohl ein best. Geräthe oder Schmuck: ऐषामिनेषु रम्भिणीव र-रभे RV. 1, 168, 3.

रम्प (von रम्) Vor. 26, 12. 1) adj. ergötzlich, angenehm, anmuthig, schön AK. 3, 4, 48, 104. H. 1445. an. 2, 879. Med. j. 49. तन् ÇAT. Ba. 7, 4, 1, 16. 8, 7, 4, 8. M. 7, 69. MBh. 3, 1756. 2486. 2508. 2511. 2534. 2660. 15572. 4, 11. 12, 4662. 13390. R. 1, 1, 31. 5, 12. 19. 9, 54. 2, 32, 3. 43, 11. 46, 1. 3, 48, 7. Suça. 1, 241, 7. Rt. 1, 1. 6, 2. 35. RAGH. 11, 93. MUGH. 79. ÇĀK. 13. 19. 86. 132. VIKR. 73. Spr. 1494, v. l. 1970. 2589. fg. 2832. 3246. fg. 3318. 3980. 3991. 4930. fg. VANĀH. BĀH. 8. 48, 8. 15. 104, 63. KIR. 5, 11. KATHĀS. 1, 23. 18, 64. 352. 25, 140. 28, 64. RĪĀA-TAR. 1, 4. 3, 175. Bhaḡ. P. 1, 10, 35. 3, 33, 18. MĀRK. P. 21, 2. BRAHMA-P. in LA. (III) 52, 3. DAÇAK. in BENF. Chr. 182, 22. PANĒAT. 74, 21. VET. in LA. (III) 1, 13. 5, 6. ख° MĀLAV. 10. सु° R. 2, 54, 41. रम्प = वलकर ĠATĀDH. im ÇKDr. Vgl. रम्पीय. — 2) m. a) Michelia Champaka (चम्पक) Lin. H. an. Med. = वक्रवृत्त ÇANDAR. im ÇKDr. — b) N. pr. eines Sohnes des Āgnidhra VP. 162. fg. — 3) f. छा a) Nacht Naigh. 1, 7, v. l. H. an. (hier fälschlich n.). Med. Vgl. रम्पा. — b) Hibiscus mutabilis RĪĀAN. im ÇKDr. — c) Bez. der weiblichen Personification einer best. musikalischen Weise As. Ros. 9, 451. — d) N. pr. einer Tochter Meru's und Gattin Ramja's Bhaḡ. P. 5, 2, 22. — 4) n. a) die Wurzel von Trichosanthes dioeca Roxb. Med. — b) der männliche Same ĠATĀDH. im ÇKDr.

रम्पक (von रम्प) 1) m. Melia sempervirens RĪĀAN. in NIGH. Pr. n. die Wurzel von Trichosanthes dioeca Roxb. TRIK. 2, 4, 22. — Suça. 1, 144, 17. 158, 11. 2, 35, 13. — 2) Bez. einer der acht Vollkommenheiten im Sāṃkhya, f. (sc. सिद्धि) TATTVA. 41. n. GAUPAR. zu SĀMĀKHA. 51. — 3) m. N. pr. eines Sohnes des Āgnidhra Bhaḡ. P. 5, 2, 19. n. N. eines nach ihm benannten Varsha 20. 16, 8. 18, 24. VP. 168. MĀRK. P. 60, 11. ÇATR. 1, 298. Schol. zu H. 946. fg. (947 fälschlich रम्पङ्क). N. pr. eines Waldes PANĒAR. 1, 10, 44.

रम्पयाम m. N. pr. eines Dorfes MBh. 2, 1118 nach der Lesart der ed. Bomb., मुञ्जयाम ed. Calc.

रम्पता (von रम्प) f. Anmuth, Schönheit PRATĪPAR. 86, a, 2.

रम्पव (wie oben) n. dass. R. 4, 44, 111. 7, 2, 10.

रम्पपुष्प m. Bombax heptaphyllum RĪĀAN. im ÇKDr.

रम्पफल m. eine best. Pflanze, = कारस्कर RĪĀAN. im ÇKDr.

रम्पशी m. Bein. Viṣṇu's PANĒAR. 4, 3, 30.

रम्पाति m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDDE. in Verz. d. B. H. 59, 14.

रम् m. 1) = धरुण (vgl. रमण). — 2) = शोभा UNĀDIK. im ÇKDr.

रय् रयते (गती) Dhātup. 14, 10.

रय (von री) m. 1) Strömung, Strom H. 1087. HALĀS. 3, 47. RĪĀA-TAR. 1, 40. नदी° sg. und pl. MBh. 2, 681. R. 2, 64, 69. Spr. 2142. खम्बु° R.

2, 63, 13. अम्भसाम् AK. 3, 4, 24, 28. निम्नगा° 24, 285. इम्बूपडप्रतिक्-
तर्यं तोयम् Mss. 20. schnelle Bewegung, Geschwindigkeit AK. 1, 1, 2,
59. H. 494. HAL. 2, 288. क्यं गतरयम् Spr. 2899. रथेन — अनुदातरयेण
Ragh. ed. Calc. 2, 72. रथचरणपरिभ्रमण° Buā. P. 5, 8, 6. अम्पुरयोल्मु-
कयक् 13, 3. PAÑĀ. 3, 14, 19. रयात् oilget, stracks CAT. 14, 180. रयेण
dass. Verz. d. Oxf. H. 280, b, 5. Lauf in übertr. Bed. संवत्सर° Buā. P.
4, 29, 18. आशुरयः प्रस्वारः 23. heftiger Drang, Heftigkeit, Innigkeit: वि-
षयविष° 5, 3, 14. रोष° Spr. 4074. भक्तिरनुदिनमेधमानरया Buā. P. 5,
7, 7. — 2) N. pr. eines Sohnes des Purūravas Buā. P. 9, 15, 1. 2. eines
andern Fürsten Verz. d. Oxf. H. 280, b, 5. — Vgl. पयो°, भूत°.

रयक m. s. रवक.

रयप्रसूत्रसिद्धात् (so im Ind., रय° im Text) Titel einer Schrift Wil-
son, Sel. Works 1, 282.

रयम् vgl. र्वमृत°.

रयि (von र) m., selten f.; die gewöhnlichen Formen sind रयिस्,
रयिम्, रयोणाम्, ein Mal रयिभिस्; man findet aber auch रय्या RV. 10,
19, 7. VS. 12, 7. AV. 3, 14, 1. रय्यै (VS. PAIT. 4, 150) VS. 9, 22. 14, 22.
रय्याम् TS. 7, 1, 2. Habe, Besitz, auch wohl Werthgegenstand, Kleinod:
पितृवित् RV. 1, 73, 1. वसुमत् 159, 4. वज्रल 3, 1, 19. वीरवत् 2, 11, 13.
सर्ववीर 30, 11. प्रज्ञावत् 4, 31, 10. गोमत् 5, 4, 11. युक्ताश्च 41, 5. अश्चि-
न् 8, 6, 9. पोषं रयीणाम् 2, 21, 6. तस्मिन्त्रयिर्धुवो अस्तु दास्वान् 4, 2, 7.
34, 10. इह प्रज्ञामिह रयिं रराणाः 36, 9. 6, 6, 7. रयिपती रयीणाम् 31, 1.
सुवीरं रयिं गणते रिरिहि 63, 6. रयिं रास्व सुवीर्यम् 8, 23, 12. एन्दो
पार्थिवं रयिं दिव्यं पवस्व धारया 9, 29, 6. रयिभिः समोक्तः 1, 64, 10.
Kāṇḍ. Up. 5, 16, 1. Stoff PRAÇNOP. 1, 4, 9. Als fem. RV. 1, 66, 1. 68, 7.
4, 34, 2. एनी 5, 33, 6. 10, 19, 8. 167, 1. AV. 1, 15, 2. 6, 33, 3. 7, 80, 2.
VS. 27, 6. CAT. Ba. 9, 2, 8, 32. 10, 6, 4, 5. ÇĀṆḤ. Ça. 12, 15, 4. — Personi-
ficirt: अयं पूषा रयिर्भगः सोमः पुनानो अर्षति RV. 9, 101, 7. ऐतु पूषा र-
यिर्भगः स्वस्ति सर्वधातमः 8, 31, 11; vgl. 10, 66, 10. रयेराङ्गिरसस्य प्रस्तोभः
N. eines Sāman Ind. St. 3, 231, a. — Vgl. वृहद्रयि.

रयिक् m. N. pr. = रैक् Ind. St. 1, 261. fg.

रयिर्द adj. Besitz gebend: युवं हि स्यो रयिर्दो नो रयीणाम् RV. 3, 54, 16.

रयिस्सम (superl. zu einem nicht vorhandenen रयिन् von रयि) adj.
überaus viel besitzend: यो रयिवो रयिस्समो यो द्युमैर्युस्सर्वतमः RV. 6,
44, 1. Zur Form des Wortes vgl. P. 8, 2, 17.

रयिर्वति m. Herr des Besitzes: अग्निर्भुवद्रयिपती रयीणाम् RV. 1, 60, 4.
72, 1. 2, 9, 4. रयिं सोमो रयिपतिर्दधातु 40, 6. 6, 34, 1. 9, 97, 24.

रयिर्मत् (von रयि) adj. P. 6, 1, 37, Vārt. 2. 1) mit Besitz verbunden;
wohlhabend, reich: यशस् RV. 10, 36, 10. अर्वतो वा ये रयिमत्तः सातो
74, 1. Agni VS. 12, 59. KĀTJ. Ça. 4, 14, 23. CAT. Ba. 7, 2, 3, 11. 10, 6, 4, 5.
14, 1, 2, 22. Kāṇḍ. Up. 5, 16, 1. — 2) das Wort रयि enthaltend CAT. Ba.
13, 4, 2, 18.

रयिर्वत् (wie oben) adj. reich RV. 6, 5, 7. 44, 1. 68, 5. — Vgl. रवत्.

रयिर्विद् adj. Habe findend, — bestehend RV. 2, 1, 3. पतिश्चिकित्वा-
त्रयिवि रयीणाम् 3, 7, 8.

रयिर्विद् adj. am Besitz sich erfreuend RV. 7, 91, 3. VS. PAIT. 3, 136.

रयिर्वाच् (रयि + साच्) adj. Besitzes theilhaft: नासत्या रयिर्वाचः स्याम
RV. 1, 180, 9.

रयिर्वाक् (रयि + साक्) adj. über Besitz gebietend RV. 1, 58, 3. 9, 68, 8.

रयिष्ठ n. N. verschiedener Sāman PAÑĀ. Ba. 14, 11, 80. fg. LĀTJ.
7, 5, 13. Ind. St. 3, 231, a. इन्द्रस्य रयिष्ठम् 208, a. गोतमस्य रयिष्ठम् 215, b.

रयिष्ठा (रयि + स्था) adj. (im Besitz befindlich) begütert, ein solcher
Besitzer: घा नो गोष्ठे रयिष्ठा स्थापयाति AV. 7, 39, 1. सर्वस्वसं पुष्टपतिं
रयिष्ठाम् 40, 2. तत्र रयिष्ठामनु सं भवैतम् TBa. 1, 4, 2, 10. TS. 3, 4, 2, 2.
MAHĀNĀ. Up. in Ind. St. 2, 99, 1.

रयिस्थान adj. dass.: रयिस्थानो रयिमस्मासु धेहि RV. 6, 47, 6.

रयिर्वत् (partic. eines denom. von रयि) adj. Besitz wünschend RV.
3, 62, 2.

रयिर्विन् adj. scheint eine falsche Form zu sein SV. 1, 5, 2, 1. 5. Schütze
begehend BENFV.

रयावद् m. N. pr. eines Mannes RĪĀA-TAN. 8, 325. Wohl identisch
mit रथावद्.

रराट् 1) n. parox. = ललाट Vorderkopf, Stirn VS. 8, 21. 24, 1. स र-
राट् इदं मृष्ट er wischte sich (den Schweiß) von der Stirne TBa. 2, 1, 2, 1.
KĀTJ. 14, 6. PĀ. GṂ. 3, 6. f. रराटी dass. Buā. P. 2, 1, 28. — 2) f. र-
राटी Gewinde von Gras, welches am östlichen Eingange des Schuppens
für die sogenannten Havir dhānā angebracht wird, AIR. Ba. 1, 29. CAT.
Ba. 3, 5, 2, 9. 24. KĀTJ. Ça. 9, 3, 19. ĀÇV. Ça. 4, 9, 4. 13, 4.

रराट् 1) adj. zur Stirn in Beziehung stehend: तन् PĀ. GṂ. 3, 13.
— 2) f. रराट् a) = रराटी 2) KĀTJ. Ça. 8, 3, 26. 4, 18. LĀTJ. 1, 9, 9.
ÇĀṆḤ. Ba. 9, 3. — b) Horizont ÇĀṆḤ. Ba. 18, 4.

ररावन् (von र) adj. spendend, freigebig: युवो ररावा परि सव्यमासते
RV. 10, 40, 7. न्यराती ररावा विद्या अर्षो अरातीरितो पुच्छन्नामुरः 8, 39, 2.

रर्क्, रर्कति (गती) Dhātup. 11, 18, v. 1.

रत्मानाय m. N. pr. eines Dichters Verz. d. B. H. No. 536.

रत्ना f. ein best. Vogel VAN. BṂ. S. 86, 37. = कलककारिका 88, 6.

रत्नक m. AK. 3, 6, 2, 17. 1) ein wollenes Tuch, eine wollene Decke AK.
2, 6, 2, 18. H. 670. an. 3, 87. HAL. 2, 396. VAL. bei MALLIN. zu Ça. 4,
61. ÇĀṆḤ. SāṆ. 3, 2, 15. — 2) eine Hirschart H. an. VAL. a. a. O. MU-
KUT. zu AK. nach ÇKDn. पदमल° Ça. 4, 61. — 3) die Augenwimpern
SUBHŪTI zu AK. ÇKDn.

रैव (von रु) m. P. 3, 3, 22. Gebrüll, Gedröhne, Geschrei, Gesumme,
Gesang: Laut, Ton überh. AK. 1, 1, 4, 1, 3, 4, 22, 51. H. 1400. HAL. 1,
135. fg. वृषभस्यैव ते रवः RV. 1, 94, 10. 3, 31, 6. 7, 79, 4. AV. 5, 13, 8. वलं
रवेण दरयः RV. 1, 62, 4. 71, 2. 4, 50, 1. 10, 67, 6. यच्छ्वरीषु वृक्ता रवे-
णेन्द्रे मुष्मं दधात 7, 33, 4. 9, 72, 3. 10, 94, 12. Donner: चित्रेभिर्धुर्य ति-
ष्ठथो रवम् 5, 63, 3. — शास्त्रवाः पत्निमृगसंघाः VAN. BṂ. S. 21, 16. प-
रुष° adj. 33, 106. कशतनु° adj. 63, 2. सिक्° Spr. 1672. MBh. 3, 11383.
सिक्नाद° 7, 466. रातसः — व्यन्दैरव रवम् 1, 6002. 3, 11384. R. 7, 7, 16.
RĪĀA-TAN. 5, 408. रवाः । घातबन्धुमुखोद्गोषाः Spr. 4007. काक्° KA-
THĀS. 56, 127. कोकरवैः रवेरन्यैश्च पत्निणाम् MBh. 13, 1816. चारुवं क्रौ-
ञ्चम् R. 1, 2, 32. कोकिल° ÇĀK. 52, 11. केकिक्रीडाकलकल° Spr. 421.
2640. मधुलिकाम् Ragh. 9, 32. KATHĀS. 69, 95. गीत° VAN. BṂ. S. 44,
7, 46, 62. वैतालिक° KATHĀS. 44, 185. पाणिपाद° HARIV. 13240. मकामेघ°
MBh. 1, 1130. 7984. 3, 1716. MĀÑĀ. 83, 2. शरत्वाः R. 4, 27, 12. Buā. P.
6, 9, 23. बाणशङ्कु° MBh. 7, 466. R. 7, 7, 16. शङ्कुर्त्य° HARIV. 9024. VA-

मि. Bṛh. S. 43, 24. 97, 9. पटक्° HALJ. 5, 55. मेरी° RĪśa-Tan. 1, 368. 4, 537. 5, 346. 3, 100. AK. 3, 4, 35, 170. घण्टा° PAKĀT. 229, 15. कलवीणा° KATHA. 14, 90. 17, 107. PAKĀT. 81, 20. विभूषण° R. 4, 13, 21. 1, 9, 17. नूपुर° Spr. 873, v. 1. शार्ङ्गचाप° R. 7, 7, 16. RAḢ. 9, 54. भिद्यमानात्परादिन्देर्द्व्यक्तात्मा रवो ऽभवत् Verz. d. Oxf. H. 104, b, 14. Am Ende eines adj. comp. f. छा MBH. 9, 581. MĀLAT. 79, 19. KATHA. 90, 42. Bhāg. P. 10, 77, 12. — Vgl. कटु°, कण्ठी°, कल°, घण्टा°, घण्ट°, जन°, तुवी°, नो°, भीमवेग°, मघ°, मदनकाकु°, मक्का° (adj. auch MBH. 3, 12278. Bhāg. P. 8, 10, 28), मेघ°, लोक°, वीणा°, शार्ङ्ग°.

रवक m. Bez. eines Dharana-Gewichts von Perlen, wenn deren 50 auf ein Dharana gehen, VARĪH. Bṛh. S. 81, 17. रयक, रिवक v. l.

रवर्ण (von रु) UṆDIS. 2, 74. 1) adj. nom. ag. P. 3, 2, 148, Sch. brüllend, schreidend, singend u. s. w.; = शब्दन AK. 3, 1, 88. H. 348. ÇANDAR. im ÇKDn. कौशानां कुलानि BHATT. 7, 14. = तीक्ष्ण, भण्डक (jesting, a jester WILSON), चक्षल ÇANDAR. a. a. O. — 2) m. a) Kameel H. 1254. HALJ. 2, 125. Ç. 12, 9. — b) der indische Kuckuck UśĀVAL. zu UṆDIS; hier könnte रवण aber auch als adj. zu कोकिल gefasst werden. — c) N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. eines Nāgarāja VJUP. 88; vgl. रवण. — 3) n. Messing H. 1049.

रवणक ein Seithgefäß mit einer Röhre VJUP. 209.

रवथ (von रु) UṆDIS. 3, 113. m. 1) = रव RV. 1, 100, 13. वृक्षस्पतेः 9, 80, 1. ÇAT. Ba. 1, 1, 4, 14. ऋषभस्य LĪṬ. 5, 1, 13. — 2) der indische Kuckuck UśĀVAL.

रवम् s. पुत्र°, वृक्षवम्.

रवि m. 1) eine best. Form der Sonne (vgl. Ind. St. 10, 164. 192. fgg.); Sonne überh.; der Sonnengott UśĀVAL. zu UṆDIS. 4, 138. AK. 1, 1, 3, 32. 3, 4, 44, 73. 25, 169. TAIK. 1, 1, 98. H. 93. HALJ. 1, 38. 5, 34. 53. WEBER, GJOT. 34. fg. 76. 91. 101. Nax. 2, 287. M. 1, 23. 4, 75. MBH. 3, 2132. 12184. R. 1, 55, 2. 2, 63, 14. 6, 4, 36. 38. RT. 1, 13. 17. RAḢ. 1, 18. 9, 25. ÇĀK. 37. 102. Spr. 2591. VARĪH. Bṛh. S. 58, 46. VP. bei MUIR, ST. 1, 61. Bhāg. P. 9, 24, 31. MĀK. P. 77, 1. LA: (III) 92, 16. Verz. d. Oxf. H. 46, a, 46. PAKĀT. 189, 23. °चार Verz. d. B. H. No. 878. °यक् Verz. d. Oxf. H. 86, a, 46. °यक्णा 327, a, No. 773. unter den 12 Āditya HARIV. 11549. WEBER, RĪMAT. UP. 304. 313. रवौ so v. n. रविदिने an einem Sonntage Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 308, ult. — 2) Berg HALJ. 5, 53. — 3) N. pr. eines Sauvitraka MBH. 3, 15598. eines Sohnes des Dhṛtarāṣṭra 9, 1404.

रविकर m. N. pr. eines Schollasten Verz. d. Oxf. H. 197, a, No. 457.

रविकास m. eine Art Krystall, = सूर्यकांत RĪśa. im ÇKDn.

रविगुप्त m. N. pr. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 124, b, 14. VJUP. 91. Spr. I, ix.

रविचक्र n. eine best. astrol. Figur: die Sonne als Mann, auf dessen Glieder Sterne aufgetragen werden, GĀRUPA-P. 60 im ÇKDn.

रविज्ञ m. Kind der Sonne: 1) Bez. bestimmter Ketu VARĪH. Bṛh. S. 11, 10. — 2) der Planet Saturn VARĪH. Bṛh. S. 5, 61. 10, 20. 17, 6. 103, 1. 39. Bṛh. 4, 8. 9, 1. — °गर्वपरिकार Verz. d. Oxf. H. 79, a, 4.

रवितनय m. der Sohn der Sonne, der Planet Saturn VARĪH. Bṛh. S. 34, 12. Bṛh. 13, 3. 33, 17.

रवितर (von रु) nom. ag. Schreier AIR. Ba. 2, 7.

रवितरि n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, a, 32. 67, a, 6.

रविदत्त m. N. pr. eines Priesters Verz. d. Oxf. H. 154, a, 27. eines Dichters 124, b, 14.

रविदिन n. Sonntag Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 542.

रविदीप्त adj. als Auguralausdruck von der Sonne beschienen, der Sonne zugekehrt VARĪH. Bṛh. S. 53, 106.

रविदेव m. N. pr. eines Dichters Verz. d. B. H. No. 580.

रविनन्दन m. Sohn der Sonne: 1) Manu Vaivasvata Bhāg. P. 8, 1, 19. — 2) der Affe Sugriva TAIK. 2, 8, 7.

रविन्द n. = अरविन्द Lotusblütte DHAR. im ÇKDn.

रविपत्र m. ein best. Strauch, = अदित्यपत्र RĪśa. im ÇKDn.

रविपुत्र m. der Sohn der Sonne, der Planet Saturn VARĪH. Bṛh. S. 47, 13.

रविपुला (Creticus + वि) f. ein best. Metrum COLEBR. Misc. Ess. II, 158.

रविप्रिय 1) m. N. verschiedener Pflanzen: = लकुच ÇANDAR. im ÇKDn. = अदित्यपत्र und रत्नकरवीर RĪśa. im ÇKDn. — 2) f. छा N. der Dākṣhājāṇi in Gāṅgādvāra Verz. d. Oxf. H. 39, b, 13. रतिप्रिया v. l. — 3) n. a) eine rothe Lotusblütte. — b) Kupfer RĪśa. im ÇKDn.

रविस्वि n. Sonnenscheibe VARĪH. Bṛh. S. 3, 20.

रविमण्डल n. dass. Bhāg. P. 1, 4, 15.

रविरत्न n. = रविकांत RĪśa-Tan. 6, 294.

रविरत्नक n. Rubin RĪśa. im ÇKDn.

रविलोचन adj. sonnenäugig, Beiw. Viṣṇu's und Çiva's ÇKDn. u. Çiv.

रविलोक n. Kupfer RĪśa. im ÇKDn.

रविवार m. Sonntag WILSON, Sel. Works 2, 199.

रविवासर m. n. dass. Verz. d. Oxf. H. 70, b, 13.

रविसंक्रांति f. der Eintritt der Sonne in ein Zeichen des Thierkreises MĀK. P. 31, 21.

रविसंज्ञक (von रवि + संज्ञा) n. Kupfer ÇANDAR. im ÇKDn.

रविसारथि m. der Wagenlenker der Sonne, Aruṇa H. 102, Sch.

रविमुत्त m. Sohn der Sonne: 1) der Planet Saturn VARĪH. Bṛh. S. 13, 31. 23, 10. Bṛh. 22, 6. — 2) der Affe Sugriva RAḢ. 12, 104.

रविमुन्दररस m. Bez. eines best. Elixirs Verz. d. B. H. No. 993.

रविमूनु m. der Sohn der Sonne, der Planet Saturn NAVAGRAHASTOTRA im ÇKDn.

रवीन्द्र, रवीन्द्रो HARIV. 4946 schlechte Lesart für सुरेन्द्रो, wie die neuere Ausg. liest.

रवीषु m. der Liebesgott TAIK. 1, 1, 38. वरीषु ÇKDn. und Wilson wie der gedr. Text, vgl. jedoch die Corr.

रशनैसमित (रशन = रशना + सै°) adj. so lang wie das Seil (am Jāpa) TS. 6, 6, 4, 1.

1. रशनौ (wohl desselben Ursprungs wie रश्मि) f. UṆDIS. 2, 75. Strich, Riemen; Zügel, Gurt; Gürtel; insbes. Frauengürtel (AK. 2, 6, 2, 10. H. 664. HALJ. 2, 405). वि मच्छ्रयाप रशनामिवागः RV. 2, 28, 5. 10, 33, 7. VS. 21, 46. 22, 2. 28, 33. TS. 1, 6, 2, 3 (Bauchgurt des Rosses nach dem Comm.). या शीर्षण्या रशना रश्मस्य RV. 1, 162, 3. 163, 2. s. 4, 1, 9. 10, 18, 14. विष्णो अशान्युषो वनेजा रश्मीतिभी रशनार्भिभीतान् 79, 7. 9, 87, 1. AV. 7, 78, 1. 10, 9, 2. Beim Thieropfer werden zwei Seile ge-

braucht, das eine als Gurt um den Pfeiler gelegt, am andern das Thier gebunden. TS. 6, 6, 4, 3. Çat. Br. 3, 6, 2, 10. 7, 2, 25. Âçv. Gṛh. 4, 8, 15. Kāṭh. Çā. 6, 3, 15. 27. मुञ्जकाशताम्बल्यो रश्नाः Gobh. 2, 10, 7. Lāṭj. 8, 11, 28. (तम्) योक्तयामास बाहुभ्यां यम् रश्नया यथा MBh. 3, 446. 4, 771. R. 7, 23, 4, 40. Brāh. P. 1, 7, 33. 56. 5, 9, 15. किरण्यरश्न (अश्न) 4, 19, 19. तदिदं कालरश्नं जनाः पश्यन्ति सूर्यः an die Zeit gebunden 8, 11, 8. सुत-कलत्रधनासगेदेकादिमोहरश्ना 10, 48, 27. — विप्रस्य रश्ना मौञ्जी MBh. 13, 1611. VARĀH. Bṛh. S. 43, 42. PĀNĀT. 3, 11, 20. MĀRK. P. 68, 18. ऽदा-मभूषित (अघन) MBh. 3, 1826. R. GOR. 2, 8, 42. MBh. 11, 693. R. 2, 32, 7. 5, 13, 85. RAGH. 7, 10, 8, 57. 19, 27. MEGH. 36. MĀLAV. 41, 13. Gīt. 10, 6. Brāh. P. 5, 2, 6. Bildlich von den Fingern NAIG. 2, 5. Nir. 3, 14. 8, 19. 20. तनू-त्यज्ञैव तत्करा वनर्गु रश्नाभिर्दशभिर्भ्यधीताम् RV. 10, 4, 6. das Meer als Gürtel der Erde gedacht: समुद्ररश्ना चोर्वी HARIV. 12902. ÇĀK. 68, v. 1. Spr. 4666. VARĀH. Bṛh. S. 12, 17. 43, 32. तुभितविक्रग्रेणिरश्ना (नदी) Vikr. 115. स्फुरिततडिग्रशनेरन्वुवहैः VARĀH. Bṛh. S. 24, 13. — किरण्य-रश्न (रसन ed. BURN.) Brāh. P. 4, 7, 20 wohl fehlerhaft für वसन. Das Wort wird häufig falschlich रसना geschrieben; die Bomb. Ausg. des MBh. (mit Ausnahme von 11, 693), R. und Brāh. P. aber haben regel- mässig श. — Vgl. नीरसन (lies नीरश्न) und वात°.

2. रश्ना f. Zunge ÇABDAR. im ÇKDr. falsche Schreibart für रसना.

रश्नाकलाप m. ein aus mehreren Schnüren gedrehter Frauengürtel MĀRĀH. 11, 16. RAGH. 16, 65. VARĀH. Bṛh. S. 70, 4. Rr. 3, 20. am Ende eines adj. comp. f. श्या 8.

रश्नाकृत (1. रश्ना + आ°) adj. mit dem Zügel hergelenkt KAUC. 127. WERN. Omina 397.

रश्नागुणा m. Gürtelschnur: रश्नागुणास्पद der Sitz der Gürtelschnur, Taille KUMĀRAS. 5, 10.

रश्नाय् (von 1. रश्ना), partic. med. dem Zügel folgend (?): येदं पूर्वागव-शनायमाना AV. 14, 2, 74.

रश्नायमा (1. रश्ना + उ°) f. Gürtelgleichnis: ein Gleichnis, in welchem mit dem, was zuerst verglichen wurde, ein Anderes verglichen wird, mit diesem ein drittes und so fort, Śāh. D. 664. Beispiel Spr. 899.

रश्मैन् m. = रश्मि 1); nur instr. रश्मा in der Stelle: सं या रश्मेव य-मर्त्यमिच्छा जनान् RV. 6, 67, 1.

रश्मि (wohl desselben Ursprungs wie 1. रश्ना) UṆĀDIS. 4, 46. m. (f. KĀND. Up. 8, 6, 2). 1) Strang, Riemen; Leitsell, Zügel; Messschnur AK. 3, 4, 32, 140. 32, 239. TRIK. 2, 8, 46 (= प्रतोद् Stachelstock). H. 1252. an. 2, 334. MED. m. 25. HALĀJ. 2, 287. 420. UGÓVAL. (= रज्जु). RV. 1, 28, 4. छ-स्मर्द्यकण्णुवानस्य यस्यां आधुनं रश्मिं तुव्योऽज्ञं गोः 4, 22, 8. परि यो र-श्मिना दिवो ऽत्तन्मि पृथिव्याः 8, 25, 18. ऋतस्य रश्मिर्ननुपच्छमाना 1, 123, 18. 5, 7, 3. 1, 141, 11. 5, 33, 8. 6, 29, 2. मनः पश्चादनु यच्छति रश्मयः 75, 6. मृजति रश्मिमौजसा 8, 7, 8. 10, 130, 7. वि ते मुञ्चामि रश्ना वि र-श्मिन् TS. 1, 6, 4, 3. TBa. 1, 2, 4, 2. अतरो रश्मी रथस्य AIR. Ba. 2, 37, 4. 19. संशितो रश्मिना रथः संशितो रश्मिना क्यः VS. 23, 14. Çat. Br. 2, 3, 3, 7. 13, 3, 5. Âçv. Gṛh. 2, 6, 4. पञ्च° fünfsträngig, vom Wagen des Soma-Pūshan RV. 2, 40, 3. अरश्मिक adj. ohne Zügel Âçv. Gṛh. 2, 6, 4. — मुक्तरश्मिरिव धनः Strick R. 4, 16, 2. प्रतोद् रश्मीन्वा Zügel M. 5, 99. योक्तरश्मयोः 8, 392. MBh. 6, 3968. क्पान्यमे च रश्मिभिः 3, 1782. (अ-

श्नान् रश्मिभिश्च समुद्यम्य 2798. स पसेत्युच्यते सद्भिर्न यो रश्मिषु लम्बते Spr. 2453. संपच्छ वाजिनो रश्मीन् R. 2, 40, 22. रश्मिश्चिवादाय RAGH. 2, 28. अथ रथरश्मिसंयुतम् 3, 42. मुक्तेषु रश्मिषु ÇĀK. 8. संयमन 5, 12. च-लद्रश्मि (कुसारथि) BRAHMA-P. in LA. (III) 82, 13. एक° (रथ) Brāh. P. 4, 26, 2. नेत्राभ्यां नेत्रयोरस्या रश्मिं संयोज्य रश्मिभिः MBh. 13, 2802. आ-त्मनो रश्मीन् AMṬAN. Up. in Ind. St. 9, 25. Bez. der Finger (wie रश्-ना): प्र रश्मिर्भिर्दशभिर्भारि भूमं RV. 9, 97, 23. — 2) Strahl AK. 3, 4, 20, 92. 32, 140. H. 99. H. an. MED. HALĀJ. 1, 38. 65. कतमो यो रश्मिरस्या ततान RV. 1, 35, 7. 4, 32, 7. सूर्यस्य 1, 135, 9. 4, 14, 2. वि रश्मिभिः समुज्जे सूर्यो गाः 7, 36, 1. उषा अदृशि रश्मिर्भिर्यक्ता 77, 3. मृजस्सूर्यो न रश्मिभिः 8, 43, 32. AV. 2, 32, 1. 12, 1, 15. रश्मिर्भिर्पडलं पश्मि Çat. Br. 9, 2, 2, 14. 10, 5, 4, 1. TBa. 3, 1, 4, 1. KĀND. Up. 8, 6, 2. 5. AV. PARIC. in Ind. St. 10, 318. सूर्यरश्मयः M. 5, 133. अष्टौ मासान्यथादित्यस्त्यो कृति रश्मिभिः Spr. 3640. R. 2, 34, 8. मन्दरश्मिरभूत्सूर्यः 62, 19. Suçr. 1, 20, 14. चन्द्रस्य R. 2, 44, 10. LA. (III) 88, 4. PĀNĀT. 102, 11. दीपस्य R. 2, 64, 68. ज्योतिषाम् ÇĀK. 163. VARĀH. Bṛh. S. 12, 15. 13, 9. 47, 20. 56, 4. NAISH. 22, 56. sieben RV. 1, 105, 9. 2, 5, 2. AV. 7, 107, 1. Agni wird angeredet: कीर्त्तवो रश्मि आ भुवः RV. 5, 19, 5. die Sonne: स्वर्कभूरसि श्रेष्ठो रश्मिः VS. 2, 26 (nach MANTON, wäre derjenige der sieben Strahlen gemeint, der die Sonnen- scheibe selbst ist; vgl. zur Stelle TS. 3, 2, 20, 2). नृपः प्रदीप्तरश्मिः Glanz KĀM. NITIS. 5, 92. — 3) angeblich so v. a. अश्म VS. 15, 6; vgl. Çat. Br. 8, 5, 3, 3. — 4) = पद्म MED., = पद्मन् WILSON und ÇKDr. nach derselben Aut. — Vgl. इष्ट°, उज्ज°, ऋजु°, तिग्म°, तुहिन°, पृथु°, प्राचीन°, वि°, वृष°, शीत°, सप्त°, सु°, स्यूम°.

रश्मिकलाप m. ein aus 54 (nach Andern 56 H. 661, Sch.) Schnüren bestehender Perlenschnuck H. 659. VARĀH. Bṛh. S. 81, 32.

1. रश्मिकेतु m. Bez. eines best. Kometen VARĀH. Bṛh. S. 11, 40.

2. रश्मिकेतु adj. Strahlen im Banner führend; m. N. pr. eines Rākshasa R. 5, 80, 2. 6, 18, 13. 69, 13.

रश्मिक्रीड m. N. pr. eines Rākshasa R. 5, 12, 11.

रश्मिन् am Ende eines adj. comp. st. des einfachen रश्मि Zügel: धृ-तक्यरश्मिनि Brāh. P. 1, 9, 39.

रश्मिपति m. eine best. Pflanze, = रविपत्र RĪĀN. im ÇKDr.

रश्मिपवित्र adj. durch Strahlen gereinigt TBa. 3, 7, 4, 1.

रश्मिप्रभास m. N. pr. eines Buddha Lot. de la b. l. 89. fg.

रश्मिमण्डल n. Strahlenkranz AV. PARIC. in Ind. St. 10, 318.

रश्मिमत् (von रश्मि) 1) adj. strahlig, Beiw. der Sonne R. 5, 41, 20. R. ed. Bomb. 6, 106, 6. — 2) m. a) die Sonne MBh. 3, 14326. R. 5, 12, 42.

— b) N. pr. eines Mannes KATHA. 59, 98. fg. — Vgl. रश्मिवत्.

रश्मिमय (wie eben) adj. aus Strahlen gebildet, — bestehend: इषुन् Brāh. P. 4, 15, 18. बुद्धि° durch die Strahlen des Verstandes leuchtend R. 5, 82, 2.

रश्मिमालिन् adj. strahlenbekrönt R. 4, 58, 5. स्वतेजो° 5, 41, 20.

रश्मिमुच m. der Strahlenentsender, die Sonne MBh. 7, 6639.

रश्मिराज m. N. pr. eines Mannes LALIT. ed. Calc. 202, 3.

रश्मिवत् (von रश्मि) 1) adj. strahlig TBa. 2, 8, 3, 1. Nir. 12, 32. रश्मि-वतामिवादित्यः MBh. 5, 5289. अरश्मिवत्तमादित्यं रश्मिवत्तं च पावकम् । यः पश्येत् Verz. d. Oxf. H. 51, a, 29. AV. PARIC. in Ind. St. 10, 318. अथ-

गत^० so v. a. अवगत^० रश्मि adj. ebend. रश्मीवती (VS. Pañt. 3, 96) VS. 18, 62. — 2) m. die Sonne MBh. 3, 8270. 4, 550. 6, 792 (an den beiden letzten Stellen रश्मिम् ed. Bomb.). HARIV. 3879. R. 4, 8, 2. — Vgl. रश्मिम्.

रश्मिमतलकपरिपूषाब्ज m. N. pr. eines Buddha Lot. de la b. l. 164.

रश्मि m. N. pr. eines Dānava HARIV. 12937 nach der Lesart der neueren Ausg., रभस die ältere Ausg., नभस Langl.

रश्मीवत् s. u. रश्मिवत् 1).

1. रस्, रसति (शब्दे) Dhātup. 17, 68. Nir. 9, 11. 11, 25. Naigh. 3, 14 (अर्थविकर्मन्); रराम, ररासीत्: hier und da auch med. brüllen, wiewohn, heulen, schreien, dröhnen, ertönen: अथ यदरसदिव च रासो भवत् Cat. Br. 6, 1, 4, 11. 3, 2, 25. रासभारवसदृशं रराम च ननाद च MBh. 2, 1494. रेमुद्यारेषिता: सिंहा सज्जता इव तोपदा: HARIV. 3936. 5532. मरुगज्जा रेमु: MBh. 7, 9419. HARIV. 4671. गोमायुसारङ्गगणा: — भीमररसिषु: BHATT. 3, 26. क्रोषूवसत: 6, 5. रराम रासतो कर्षात्सतडितोपेदा यथा R. 7, 7, 28. 32, 43. BHATT. 14, 9. होदासी रराम च 55. कृमानरासीच्च भयंकरम् 15, 122. रसमानसारस Cic. 6, 75. NALOD. 1, 22. ताररवे कोकिले रसति Cic. 6, 70. (पर्वतोत्तम): रराम सिंहाभिकृतो मरुगमत् इव द्विप: R. 5, 4, 8. 54, 11. क्रुद: — करीव वन्य: पुरुषं रराम RAGH. 16, 78. तेन नदिनं रराम गगनं कृत्स्नमुत्पातजलदैरिव MBh. 1, 8289. रसतू रोदसी गाढम् 3, 14602. HARIV. 2393. 9020. मरुगज्ज. 85, 16. उच्चै रसतां पयोमुचाम् R. 2, 10. रसदब्द AK. 3, 4, 24, 148. रराम च मकी भूषम् MBh. 3, 14340. 6, 5701. 8, 1707. रसते व्यथते भूमि: कम्पतीव च सर्वश: 6, 5204. भूमं रसते यदा-म्बुद: VARAH. BAH. S. 28, 18. शङ्कराद् — रराम R. 7, 7, 10. रसतूर्य KATHAS. 88, 26. रसतु रशना Glt. 10, 6. रसतो गाण्डिवस्य MBh. 7, 108. रक्तलित-रसखङ्गलता KATHAS. 108, 106. रसित adj. unarticulierte Laute von sich gehend Glt. 7, 17. n. Gebrüll, Geschrei, Getöse H. an. 3, 288. MED. I. 144. वनकरिरसितै: RĀGA-TAR. 2, 168. रणाडुम्भे: Spr. 1130. Donner AK. 1, 1, 2, 10. H. 1406. H. an. MED. Kāvya. 3, 35. नवघनं Spr. 3042. RĀGA-TAR. 4, 300. GHAT. 14. — Vgl. रास.

— intens. laut schreien: उच्चै ररस्यमानां ताम् (सीताम्) BHATT. 5, 96.

— अनु mit Geschrei u. s. w. begleiten, einen Laut erwidern: mit acc.: मयूरे हृद्दीवेनुरसितस्य पुष्करस्य MĀLAV. 20, v. l. अनुरसित n. Wiederhall UTTARAH. 33, 20 (45, 2) = MĀLATĪ. 145, 15.

— अभि zuwiewohn, mit acc. KĀTJ. ÇA. 20, 5, 4.

— आ brüllen, schreien: मृगकुलमारसत् NALOD. 3, 14. द्विषतां च पङ्क्ति-मारसमानाम् 1, 11. आरसित adj. schreitend: सारस MĀLAV. 41. n. Gebrüll, Gehul: सिंकारसितनिर्वोष HARIV. 5550. प्रगालारसितशब्द 8663.

— वि schreien HARIV. 5540. BHATT. 15, 42.

2. रस्, रसति, रस्यति und रसयति (आत्वादनञ्जे -नयो: Dhātup. 35, 77) schmecken: रसतो रसना रसान् MBh. 12, 10504. न रस्यति 11383. रसयति Cat. Br. 14, 7, 4, 25 (रसयते BAH. Ān. Up. 4, 3, 25). 2, 18. MAITRUP. 6, 7. कथामृतम् KATHAS. 9. Eini. रसितवती मद्यम् Cic. 10, 27. schmecken so v. a. empfinden: रस्यत इति रस: Śān. D. 6, 22. रस्यमानता 24, 2. — रसति MBh. 14, 571 fehlerhaft für रसत्वे, wie die ed. Bomb. liest. रसयति ist wohl als denom. von रस, रसति und रस्यति aber als spätere Bildungen aufzufassen.

— desid. zu schmecken verlangen: [र सयिषति भूय: शष्पम् Cic. 11, 11.

VI. Theil.

रस (vgl. 2. रस् 1) m. parox. am Ende eines adj. comp. f. श्री. a) Saft, aus Pflanzen und insbes. Früchten gewonnener wohlgeschmeckender Saft; bildlich das Beste, Feinste, Kräftigste, flos; Flüssigkeit überh., Nahrung. 1, 12. 2, 7. Nir. 2, 20. 12, 1. AK. 3, 4, 20, 229. H. 404 (= पूष Brūhe; vgl. मौस^०). H. an. 2, 587. MED. a. 8. HALĀ. 5, 75. VARĀ. bei MALLIN. zu Cic. 13, 48. वृक्षे त इन्द्रवृषभ पीपाय स्वाहू रसो मधुपेयो वराप RV. 6, 44, 21. मधो रस: 5, 43, 4. 1, 187, 4. 5. सोमं इन्द्रियो रस: 8, 3, 20. 9, 23, 5. 47. 3. तं सोमे रसमा दधु: 113, 3. 5. मद्य 65, 15. 74, 9. गिरेरिव प्र रसो घस्य पिन्विरे दत्राणि VĀLAKH. 1, 2. 5, 3. यो घस्यरित्तामपृणाद्रसेन AV. 4, 35, 3. यो नो रसं दिप्सति पित्वो अये यो घस्यानां यो गवां यस्तनूनाम् RV. 7, 104, 10. 1, 23, 23. 37, 5. 71, 5. (आप:) यो व: शिवतमो रसस्तस्य भावयतेक न: 10, 9, 2. यो रसस्य कुर्याप ज्ञातमोरेभे AV. 4, 28, 2. अरण्यादन्य आभृत: कृष्या घन्यो रसेभ्य: 2, 4, 5. 26, 4. 5. 3, 13, 5. घोषधीनाम् 31, 10. 4, 4, 5. 5, 13, 2. 3. AIR. Br. 3, 27. 7, 31. 8, 7. 20. TS. 2, 1, 7, 1. TBa. 4, 3, 20, 8. यस्तस्य Cat. Br. 1, 6, 2, 1. 2, 4, 2, 1. आपो वा घोषधीनां रस: 3, 6, 2, 7. रसो वृत्ता-दिवाक्तात् 14, 6, 2, 21. पयस: KĀTJ. ÇA. 25, 11, 21. Nir. 3, 16. 7, 10. 11. Suçr. 1, 210, 10. 212, 20. 213, 15. इतुकाण्ड^० R. 2, 91, 15. वनस्पतेरपक्वानि फलानि प्रचिनोति य: । स नाप्नोति रसं तेभ्य: Spr. 2714. fg. घृतस्यापि प्रसन्नरसं फलम् 3562. 3453. अरविन्दमकरन्द^० Bhāg. P. 5, 1, 5. 6, 3, 28. नारिकेल^० RĀGA-TAR. 4, 155. कुसुमस्य, अधारस्य ÇĀn. 72. VARAH. BAH. S. 48, 7. करिद्रा^० Spr. 5036. चन्दन^० R. 5, 5, 12. अलक्त^०, अलक्तक^०, ला-त्ता^० 2, 60, 18 (16 Gonn.). Cic. 9, 46. R. 1, 5. ÇĀn. 80. VARAH. BAH. S. 43, 48. KATHAS. 9, 47. H. 686. मधु नवमनास्वादितरसम् Spr. 94. धातु^० Ku-
māras. 1, 7. तामधातु^० RĀGA-TAR. 4, 614. ताम्बूलनिष्ठीवन^० KATHAS. 70, 5. प्रङ्गमास^० 30, 20. गवां रस: (vgl. गोरस) Mīloh MBh. 13, 3535. गोशक-द्रस M. 11, 91. विषस्येव रसं हि पीत्वा Gifttrank MBh. 3, 1371. विष^० Spr. 518. रसान्भोमान् R. 2, 63, 14. रसं भोमम् R. Gonn. 2, 63, 13. आदते हि रसं (रसान् ed. Calc.) रवि: RAGH. 1, 18. 4, 66. वर्जयेन्मधु मांसं च गन्धं मात्स्यं रसान्निभ्य: Fruchtsäfte u. s. w. M. 2, 177. 7, 131. 9, 329. 10, 86. 94. 12, 62. JĀn. 3, 36. 215. MBh. 13, 353. 2772. 14, 2683. VARAH. BAH. S. 41, 4. 48, 41. Bhāg. P. 5, 16, 18. 20. 21. Mīn. P. 120, 17. धेनु Verz. d. Oxf. H. 35, 6, 41. 59, 22. Blut रसमिधं genossen KAUC. 11. 22. fg. वि-
स्मृतभोजनरस so v. a. Essen und Trinken Z. d. d. m. G. 14, 869, 19. रसे-
नात्वेन पेयेन लेख्येवाप्येषा R. 1, 52, 24. रसेरत्नेन पानेन वोष्यलेखेन R. Gonn. 1, 53, 23. आदानस्य प्रदानस्य कर्तव्यस्य च कर्मण: । तिप्रमक्रियमाणस्य काल: पिबति तद्रसम् || Spr. 337. एषां भूतानां पृथिवी रस: पृथिव्या आपो रस: । अयामोषधयो रस घोषधीनां पुरुषो रस: पुरुषस्य वायसो वाच ऋ-
ग्रस ऋच: साम रस: साम उद्गीघो रस: Kāṇḍ. Up. 1, 1, 2. अंबोध^० Bhāg. P. 3, 9, 2. 4, 13, 8. — α) poetische Bez. des Wassers TAİK. 3, 3, 448. H. an. MED. रसं सर्वसमुद्राणाम् R. 4, 27, 3. अन्यसरितामपि रसं समुद्रगा: प्रापय-
त्युदधिम् Spr. 4581. 5028. Meau. 29. उपायरससंमिक्षा नीतिमकावल्ली KATHAS. 33, 85. घन^० Spr. 4064. — β) Saft des Zuckerrohres Suçr. 2, 149, 5. 224, 20. 241, 9. — γ) Myrrhe AK. 2, 9, 105. H. 1063. Sch. H. an. MED. RATNAM. 12; vgl. गन्धरस. — δ) Samenfeuchtigkeit AK. 3, 4, 20, 229. H. an. MED. HALĀ. 5, 75. VARĀ. a. a. O. RV. 1, 105, 2. — ε) Chylus (aus Speise entstehend und durch die Galle in Blut umgewandelt) AK. 3, 4, 24, 67. TAİK. H. 619. fg. H. an. MED. HALĀ. 5, 71. 75. VARĀ. a. a. O. (wo धाति st. धाये zu lesen ist). WISE 49. Çāṇḍ. Sāṇ. 1, 6, 4. 6. Suçr. 1, 96,

13. Nir. 14, 6. — ζ) *Milch* H. c. 98 (wohl fälschlich neutr.). — η) *geschmolzene Butter* HALĀJ. 5, 75. — 3) *Mixtur* Verz. d. B. H. No. 963. *Lebenselixir, Zaubertrank*; = *अमृत* VAIŚ. a. a. O.: तीरेदमथनं कृत्वा रसं प्राप्स्याम तत्र वै R. 1, 45, 18. 33 (46, 22, 26 GORR.). कूप° BHĀG. P. 7, 10, 58. रसकूपामृत 59. सिद्धामृत° 61. RĪĀA-TAN. 1, 110. — 4) *Gifttrank* AK. 3, 4, 20, 229. H. 1193. H. an. MED. HALĀJ. 3, 24, 5, 75. VAIŚ. DAÇAK. 185, 8. रसार्पण RĪĀA-TAN. 6, 72. °दान 322, 8, 448. — x) *Quecksilber* AK. 2, 9, 100. TRIK. H. 1050. H. an. MED. HALĀJ. 5, 75. VAIŚ. (wo, wie schon STENZLER gesehen, पारदे zu lösen ist). SARVADARÇANAS. 97, 13. fgg. mystisch als *Quintessenz* des menschlichen Körpers betrachtet 99, 11. र-सस्य परब्रह्मणा साम्यम् 103, 9. als Çiva's Same gedacht 98, 18. — λ) *Mi-neral* oder ein *metallisches Salz*; aufgezählt in Verz. d. Oxf. H. 321, a, No. 761; vgl. उप°, मृदा°. = *लेमन्* Gold VAIŚ. a. a. O.; vgl. 2. रसित. — b) *Geschmack* (als Haupteigenschaft des *Flüssigen*) AK. 1, 1, 4, 16. 3, 4, 20, 229 (गुण). TRIK. H. 1389. H. an. MED. HALĀJ. 5, 75. VAIŚ. a. a. O. सर्वेषां रसानां द्विक्वायनम् ÇAT. BN. 14, 5, 4, 11. 6, 3, 3. 8, 8, 7, 2, 25. र-सनयाक्षो गुणो रसः TARKAS. 13. BuĀG. P. 2, 2, 29. त्यजेच्च पृथिवी गन्ध-मापश्च रसमात्मनः MBH. 1, 4161. आपो रसगुणाः M. 1, 78. 5, 128. 12, 98. वेदो न शब्दस्पर्शरसान् R. 2, 64, 67. RAGH. 3, 4. ध्यातः सर्वरसानां कि-लवणो रस उत्तमः Spr. 804. नानास्वादु° adj. R. 1, 53, 4 (54, 4 GORR.). तद्रसं adj. Spr. 3522. अमितरसा MEGH. 50. निरूपम° adj. Spr. 728. अन्नं चोत्तरसम् BuĀG. P. 3, 3, 28. Die Bodd. *Geschmack* und *schmeckender Stoff* oder *Saft* werden häufig nicht auseinandergehalten, Suçr. 1, 147. fgg. 130, 12. fgg. आहारः षट्पु रसेष्वप्यतो रसाः पुनर्द्रव्याश्रयाः 4, 14. पट्स 43, 3. MBH. 1, 6658. 3, 188. 9, 2354. R. 1, 52, 28 (53, 22 GORR.). R. GORR. 1, 54, 4. KATHĀS. 45, 230. 82, 19. Die sechs Hauptarten des *Geschmacks* sind: मधुर, अम्ल, लवण, कटुक, तिक्त und कषाय MBH. 12, 6851. fg. Suçr. 1, 153, 17. fgg. 75, 5. fgg. Davon giebt es 63 mögliche Verbindungen 2, 543, 9. fgg. कषयो मधुरस्तिक्तः कटुकः (also mit Weglassung von लवण) इति नैकधा । भैतिकानां विकारेण रस एको विभियते ॥ BuĀG. P. 3, 26, 42. PĀNĀT. 61, 11. रसतम् dem *Geschmacke* nach MBH. 13, 5681. 5686. — α) Bez. der Zahl sechs ÇRUT. 29. 39. VANĀH. BĀH. S. 98, 1. Ind. St. 8, 167. — β) *Geschmack* so v. a. *Geschmacksorgan, Zunge* BuĀG. P. 4, 29, 11, 8, 20, 27. — γ) *Geschmack* —, *Genuss an, Neigung zu, Verlangen nach, Liebe zu* und das, worauf der *Geschmack, die Neigung, das Verlangen gerichtet sind, Alles was Genuss gewährt und reizt*; = *राग* AK. 3, 4, 20, 229. H. an. (wo fälschlich रोग gedruckt ist). MED. HALĀJ. 5, 75. किरणं रसेन दृष्टम् PARAMAHANSOPAN. in Verz. d. Tüb. H. 7, 29. fgg. अनेन नूनं वेदानां कृतमाकर्णं रसात् MBH. 12, 13516. Spr. 1836. 2921. KATHĀS. 3, 87. 94, 12. रसादते VIKR. 40. अतिरसतम् KATHĀS. 47, 120. नी-रसायां रसं बालो बालिकायां विकल्पयेत् vermuthet *Liebe* bei Spr. 2635. °खण्डन RAGH. 9, 35. MEGH. 29. कर्पुटीभिनावशके ऽपि वा । बालाव-क्तमोक्षिनीमधुनि वा यस्याविशेषो रसः ॥ Spr. 4268. इष्टे वस्तुन्युपचित-रसाः MEGH. 111. UTTANAR. 19, 5 (26, 2). गन्धर्वदत्ताया यत्रोपरि मृदाव्रसः KATHĀS. 106, 18. परानुमृद° Spr. 2845. गोतरसादिव KATHĀS. 12, 19. 44, 185. भृगुपारसाः, °रसेन 6, 98. 21, 16. 30. 32, 106. 35, 37. °रसमनुभूय VET. in LA. (III) 5, 2. रसमनुभूय KATHĀS. 86, 187. तत्सेवारससंप्राप्त 27, 126. 10, 2. 22, 151. स्त्रीमात्ररसात् 86, 169. 67, 11. Gtr. 1, 36. RĪĀA-TAN.

3, 118. DHŪRTAS. in LA. 74, 16. रसिकं रसेन कुर्यादृशे durch das, woran er hängt, Spr. 2197. प्रणयस्य रसं दत्त्वा Genuss HARIV. 7111. परायतः प्रीतिः कथमिव रसं वेति पुरुषः Spr. 4513. क्रीडारसं निर्विशतीव आत्मे KUMĀRAS. 1, 29. विषयजरसाः die aus der Sinnenwelt hervorgehenden Ge-nüsse Spr. 3033. दिवसाः संभृतरसाः 421. विविधविषयरसस्पर्श PRAB. 2, 10. भवरसास्वादन Spr. 23. भवरसे वैराग्यमाधीयताम् 1412. गजबन्धरसा-सक्त KATHĀS. 12, 6. संगम° ÇĀNTIC. in ÇATĀKĪV. 39. साक्षेकात्तरसानुव-र्तिन् Spr. 1490. मृङ्गरिकरसः स्वयं नु मदनः nur an — *Geschmack* An-dend VIKR. 9. KUMĀRAS. 5, 82. KATHĀS. 21, 3. तदा चतुष्मतां प्रीतिरासी-त्समरसा द्वयोः gleichen Genuss gewährend RAGH. 4, 18. तत्किं शास्त्रकथा-रसेन DHŪRTAS. in LA. 83, 15. कथौ रसस्फीताम् Spr. 730. In den folgen-den Beispielen hat das Wort sowohl die Bed. *Genuss, Reiz* als auch *Saft*: लात्रायसरसनिर्कारिणी (उर्वशी) KATHĀS. 17, 7. प्रेमरसासारवर्षिणा चतुषा 11, 49. किं वा काव्यरसः स्वादुः किं वा स्वादीयसो मुधा Spr. 3868. सुभाषितरसास्वाद 3274. — δ) der *Geschmack* eines Kunstwerks ist sein *Charakter, sein Grundton, seine Grundstimmung*; es werden acht, neun und auch zehn Rasa angenommen: मृङ्गार, वीर, बीभत्स, रौद्र, हास्य, भयानक, करुण, अद्भुत, शांत und वात्सल्य (bei neun fällt das letzte fort, bei acht die beiden letzten). AK. 1, 1, 3, 17. 3, 4, 20, 229. H. 293. 304. 327. GAUṢA beim Schol. zu H. 294. H. an. MED. HALĀJ. 1, 90. 92. 5, 75. DAÇAK. 1, 11. 3, 27. 29. fg. 4, 1. ŚĪH. D. 45. fg. 60. 209. fgg. 247. 377. Verz. d. Oxf. H. 86, b, 50. fg. 87, a, 14. 211, b, No. 499. 214, a, 21. fgg. 263, b, 25. R. 1, 4, 7 (3, 46 GORR.). PĀNĀT. V. 44. VIKR. 36. BuĀG. P. 10, 70, 19. यथारसम् MĀLAY. 20, 20. Auch vom *Grundton* im Charak-ter eines Menschen: शांत RĪĀA-TAN. 1, 23. करुण° UTTANAR. 37, 7 (50 7). 107, 17 (146, 1). हास्यरसाधिदेवताः MALLIN. zu KUMĀRAS. 7, 95. fünf Rasa (oder Rati) *Gemüthsstimmungen* (शांति, दास्य, साध्य, वात्सल्य und माधुर्य) bilden die fünf Stufen in der Bhakti der Vaiṣṇava WILSON, Sel. Works 1, 163. — e) ein *Matrum* von 4 Mai 70 Silben Ind. St. 8, 107. 111. — d) = शब्द (!) VAIŚ. a. a. O. — 2) f. रसो a) *Feuchtigkeit*: सिन्धुर्क्षु वा रसया सिञ्चद्भ्यान् RV. 4, 43, 6. रसा दधीत वृषभम् 8, 61, 13. — b) N. pr. eines Flusses: याम्नी रसो नोदसोदः पिपिन्वयुः RV. 1, 112, 12. मा वै रसानितभा कुभा नि रीरमत् 5, 53, 9. 10, 75, 6. — c) ein *mythischer Strom, der die Erde und Luft umfließt*, Nir. 11, 25. = *घनरत्ननदी* Comm. परि णः शर्मयत्या धारया सोम विश्रतः । सरा रसेव विष्टपम् RV. 9, 41, 6. कथं रसायां अतरः पर्याप्ति 10, 108, 1. 2. यस्य समुद्रं रसया मृदाङ्गः 121, 4. सिषेक्षु माता मृको रसा नः 5, 41, 15. — d) die *Unterwelt* (vgl. र-सातल): रसो विविशतुस्तूर्णमुदकपूर्वे (so die ed. Bomb.) मृदादधौ MBH. 12, 13479. 13503. fg. 13511 (रसानामालय). BuĀG. P. 3, 13, 17. 30. 42. 4, 7, 46. 5, 18, 89. 25, 13. 6, 11, 22. 8, 16, 27. 21, 25. 9, 20, 31. 10, 6, 12 (pl.). 47, 15. 70, 44. — e) die *Erde, Land* AK. 2, 1, 2. TRIK. 3, 3, 448. H. 937. H. an. MED. HALĀJ. 2, 1. Spr. 2642. NALOD. 2, 10. — f) *Zunge* TRIK. H. c. 122. H. an. MED. — g) N. verschiedener Pflanzen: *Clypea hernan-difolia* W. et A. AK. 2, 4, 3, 3. H. an. MED. *Boswellia thurifera* Roxb. AK. 2, 4, 4, 11. TRIK. H. an. MED. *Panicum italicum* Lín. H. an. MED. *Weinstock* und = *काकोली* ÇANDAN. im ÇKDr. — 3) n. a) *Myrrhe* RĪĀAN. im ÇKDr.; vgl. oben u. 1) a) γ). — b) *Milch*; s. oben u. 1) a) ζ). — c) *Geschmack* VANĀH. BĀH. S. 51, 31. in diesem wahrscheinlich unächteten Kapi-

tel sind Verhältnisse gegen das Genus nicht selten. — d) in der Stelle रस-
नि तान्युदकानीति Nīa. 11, 38 ist wohl रसानितभा कुभा नीति (RV. 5, 53,
9) zu lesen. — Vgl. घ्न°, घ्ननु°, घ्नघ्न°, घ्नमत° (m. auch R. 2, 30, 15. R.
Gora. 4, 15, 11. Spr. 2840. KATHA. 22, 201. adj. wie Nectar schmeckend
ΠΑΝΕΑΤ. 248, 12), घ्नयो°, इनु° (in der 1sten Bed. auch Bha. P. 5, 16, 14),
उप°, एक° (adj. nur einen Geschmack habend RAGH. 10, 17. अनुकूलता
nur an Einem Geschmack findend, nur Einem geltend UTTARA. 79, 6 =
102, 3 der neueren Ausg.; so v. a. स्थिर nach dem Comm.; vgl. auch
oben 1) b) γ), कनक°, काम°, लुङ्°, गङ्गाधर° (lies Mixture st. Receipt),
गर्भ°, गो°, ज्योती° (Comm. zu R. 2, 94, 6: ज्योतिर्नक्षत्रं रसः पादपरसः),
तोय°, द्रवरसा, नीरस (könnte ΠΑΝΕΑΤ. IV, 62 auch keine Zuneigung ha-
bend bedeuten), पञ्चरसा, पिष्ट°, पुष्प°, प्रणिपात°, बङ्ग°, ब्रह्म° (ब्रह्म-
रसासव der Nectar des Brahman Bha. P. 4, 4, 15), भक्ति° (auch Ka-
rta. 25, 230), भूरि°, मधु°, मक्ता° (auch Wohlgeschmack R. 3, 62, 37),
मांस°, मूर्ध°, मृगरसा, मोघरस, यत्त°, रजो°, रति°, वि°, विष°, स°, स-
र्व°, सिद्ध°, सु°, सुधा°, स्व°.

रसक (von रस) m. Brühe, Fleischbrühe H. 413. तन्मांसैः साधयामास
रसकोत्तमम् KATHA. 39, 9. 12. neutr. 16. — Vgl. त्रि°.

रसकर्पूर n. Quecksilbersublimat Bha. P. 10, 10. im CKDr.

रसकर्मन् n. Behandlung des Quecksilbers, ein mit dem Q. vorgenom-
mener Process SARVADARCANAS. 100, 7. Verz. d. B. H. No. 906.

रसकल्पना f. dass. Verz. d. B. H. 284, 4.

रसकल्याणिनीव्रत n. Bez. einer best. Begehung Verz. d. Oxf. H. 34,
a, 30. 41, a, 3.

रसकृत्या f. N. pr. eines Flusses in Kuṣadvīpa Bha. P. 5, 20, 16.

रसकेतु m. N. pr. eines Prinzen Çṛṇu. 4.

रसकसर n. Kampher Hān. 104.

रसकोमल n. ein best. Mineral (मृत्सर) Verz. d. Oxf. H. 321, a, No. 761.

रसक्रिया f. Anwendung von Dähmitteln Suṣa. 2, 124, 14. 18. 241, 20.
336, 18. 331, 6. 7. 334, 2.

रसगन्ध Myrrh, m. TRIK. 2, 9, 36. n. RĪĀN. im CKDr. — Vgl. गन्धरस.

रसगन्धक m. 1) dass. ÇANDĀ. im CKDr. — 2) Schwefel RĪĀN. im CKDr.

रसगर्भ n. 1) ein Collyrium aus dem Saft der Curcuma xanthorrhiza
AK. 2, 9, 102. H. 1083. — 2) Mennig RĪĀN. im CKDr.

रसयक् adj. 1) den Geschmack empfindend; m. das Organ des Ge-
schmacks Bha. P. 3, 26, 11. — 2) Sinn habend für das, was wahren
Genuss gewährt, Bha. P. 4, 5, 19.

रसयाकृ adj. den Geschmack empfindend TARKAS. 7.

रसघर्न adj. ganz aus Saft bestehend ÇAT. Bha. 14, 7, 4, 13.

रसघ्न m. Borax RĪĀN. im CKDr.

रसचन्द्रिका f. Titel von Çamkara's Commentar zum Abhiśā-
naçakuntala Verz. d. Oxf. H. 135, a, No. 284.

रसचितामणि m. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. B. H.
No. 941.

रसज्ञ 1) adj. a) in Flüssigkeiten entstehend H. 1356. M. 11, 143. — b)
vom Chylus herrührend Wiśe 196. — 2) m. Zucker RĪĀN. im CKDr.
— 3) n. Blut (aus Chylus entstanden) ÇANDĀ. im CKDr.

रसज्ञ 1) adj. (f. घ्रा) wissend wie Etwas schmeckt (eig. und übertr.), erken-

nend welchen wahren Genuss Etwas gewährt; mit Etwas vertraut: पयसाम्
RAGH. 2, 36. फलस्य MĀLAV. 59. ऐश्वर्यस्य R. 2, 33, 7. भगवतः कथायाः Bha. P.
3, 15, 48. सांसारिकेषु मुखेषु UTTARA. 34, 10 (45, 12). फलमूल° R. 4, 37, 25.
मुखैश्वर्य° 2, 33, 8. शोक° 3, 35, 66. घनुराग° KATHA. 28, 75. ohne Ergän-
zung Spr. 3055. Bha. P. 4, 1, 19. 3, 20, 6. 4, 31, 21. 6, 3, 28. Çiva Çiv.
— 2) f. घ्रा Zunge AK. 2, 6, 3, 42. TRIK. 3, 3, 255. H. 585. HALĀ. 2, 266.
Spr. 4897. — 3) n. dass. Bha. P. 4, 25, 19.

रसज्ञता (von रसज्ञ) f. die Kenntniss des Geschmacks einer Sache,
das Vertrautsein mit Etwas: तणाञ्च गतवानस्मि प्रलापानां रसज्ञताम्
KATHA. 5, 102. मालवन्त्रीविलासिनी यास्यामो ऽत्र रसज्ञताम् 24, 86. य-
यावक्स्मात्पुष्पेषु शराघातरसज्ञताम् 7, 16. यथा विन्ध्यादवी प्राप सा संवा-
धरसज्ञताम् 13, 45. RAGH. 3, 26. विक्रमैकरसज्ञता Kīm. Nīris. 11, 32.

रसज्ञान n. die Kenntniss der Geschmacks, ein Kapitel der Medicin
Suṣa. 1, 8, 20; vgl. 153, 12.

रसज्येष्ठ m. der süsse Geschmack H. 1388.

रसन्मात्र n. der Urstoff des Geschmacks TATTVAS. 12. — Vgl. रसमात्र.

रसतम (von रस) m. der Saft aller Säfte, die Quintessenz aller Quint-
essenzen ÇAT. Br. 9, 1, 3, 86. KĪND. Up. 4, 1, 3.

रसतरंगिणी f. Titel zweier Werke Verz. d. Oxf. H. 213, a, No. 806
(Verz. d. B. H. No. 824). GILD. Bibl. 208.

रसता f. nom. abstr. von रस 1) b) ऽ) Sīm. D. 33. 240.

रसतेजस् n. Blut H. 621.

रसत्वं n. nom. abstr. von रस 1) a) ऽ): कथं रसत्वं (so die ed. Bomb.)
व्रजति शोणितत्वं कथं पुनः भुक्तमन्नम् MBh. 14, 571.

रसद 1) adj. Säfte von sich gebend, Harz ausschwitzend: नगाः NALOD.
3, 14. — 2) m. Arzt (Säfte —, Mixturen reichend) MBh. 12, 4453.

रसदर्पण m. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. B. H. No. 941.

रसदालिका f. eine Art Zuckerrohr (पुण्ड्रकेतु) RĪĀN. im CKDr.

रसदीपिका f. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. Oxf. H.
316, b, 24.

रसद्राविन् m. eine Citronenart, = मधुसम्बीर RĪĀN. im CKDr.

रसधातु m. Quecksilber RĪĀN. im CKDr.

1. रसन (von 1. रस्) n. das Brüllen, Schreien, Dröhnen u. s. w. TRIK.
3, 3, 255. H. a n. 3, 402. MED. n. 112. तिते: das Dröhnen der Erde VA-
LĀH. BRH. S. 46, 88. मण्डूकानाम् das Quaken der Frösche 28, 4.

2. रसन (von रसम्) 1) m. das Phlegma (काफ), sofern es in der Zunge
den Geschmack bewirkt, ÇĀṆḠ. SĀM. 4, 5, 11. Wiśe 46. — 2) f. घ्रा a)
Zunge AK. 2, 6, 3, 42. TRIK. 3, 3, 255. 5, 21. H. 585. a n. 3, 402. MED. n.
112. HALĀ. 2, 366. MAITRĀJ. 6, 20. MBh. 14, 1111. Suṣa. 2, 402, 10. Ka-
tha. 14, 90. 80, 5. प्रसार्य रसनां मयि 69, 25. Bha. P. 3, 4, 19. Bha. P.
100. SARVADARCANAS. 148, 7. ०मल Hān. 195. — b) N. zweier Pflanzen,
= रास्ना TRIK. 3, 3, 255. H. a n. MED. = गन्धमद्वा ÇANDĀ. im CKDr. —
3) n. das Schmecken, Geschmack; Geschmacksorgan TRIK. 3, 3, 255. 5, 21.
H. a n. MED. JĪĠĀ. 3, 77. BHAG. 15, 9. MBh. 12, 6835. 8983. Suṣa. 4, 243,
7. 8. रसनेन्द्रिय 30, 78. MĀRK. P. 39, 57. इन्द्रियं रसयाकृ रसनं त्रिधा-
यवर्ति TARKAS. 7. 13. SĪMĀJAN. 26. Bha. P. 2, 2, 29. 3, 26,
13. 45. 8, 7, 26. 11, 8, 20. fg. das Empfinden, Fühlen Sīm. D. 244. 271. 24,
11. 70, 8. — Vgl. रसानां.

रसनाथ m. *Quecksilber* RĪĀN. im ÇKDn.

रसनायक m. Bein. Çiva's ÇABDAR. im ÇKDn. — Vgl. रसराज, रसेन्द्र, रसेश्वर.

रसनारद (र° Zunge + रद) m. Vogel H. ८. 186.

रसनाल्लिक् m. Hund (mit der Zunge leckend) TRIZ. 2, 10, 5. H. 1280.

रसनीय (von रसय्) adj. was geschmeckt wird MBH. 12, 13757.

रसेनिका f. *Realgar, rother Arsenik* H. 1060.

रससर्प = रसतम und nasalirt um einen Anklang an रथंतर zu gewinnen, ÇAT. BR. 9, 1, 2, 36.

रसपद्धति f. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. B. H. No. 970.

रसपाकज m. Zucker RĪĀN. im ÇKDn.

रसपाचक m. Koch MBH. 4, 1371.

रसपारिजात Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. B. H. No. 968.

रसपुष्प n. ein best. *Quecksilberpräparat* WILSON.

रसप्रदीप m. 1) Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. Oxf. H. 311, b, 36. HALL 18. — 2) Titel eines rhetorischen Werkes Verz. d. B. H. No. 823.

रसप्रबन्ध m. ein dichterisches Product, insbes. ein Drama; am Endo eines adj. comp. f. रसा VIKR. 3, 7.

रसफल m. *Cocosnussbaum* ÇABDAR. im ÇKDn.

रसबन्धन n. wohl ein best. Theil der Eingeweide R. 5, 25, 46.

रसभव n. Blut (aus Chylus entstehend) H. 621.

रसभेद m. MBH. 5, 1705 nach NĪLAK. ein best. *Quecksilberpräparat* (रसभेदः पारदगुटिकाविशेषश्चित्तामणिसंज्ञश्चित्तवस्तुप्रदः).

रसभोजन adj. von Flüssigkeiten sich nährend VARĪM. BĀH. S. 68, 109.

रसमञ्जरी f. Titel eines rhetorischen, über die Rasa handelnden Werkes COLEBR. Misc. Ess. II, 95. Verz. d. B. H. No. 897. fgg. 1383. Verz. d. Oxf. H. 213, b, No. 507. °प्रकाश 508.

रसमय (von रस) adj. (f. ई) 1) aus Saft —, Flüssigkeit gebildet, — bestehend: पृथग्यसमये पयः Milch aus je einem besondern Saft gebildet BHĪG. P. 4, 18, 25. क्रीडासमयस्य शेषवाम्बुधेः aus dem Wasser «Spiel» bestehend KATHĪS. 28, 99. — 2) aus *Quecksilber* (Quintessenz) bestehend: तनु SARVADARÇANAS. 99, 6. — 3) dessen Wesen Geschmack ist: श्रम्भस् BHĪG. P. 3, 5, 34. — 4) geschmackvoll, voller Reize: गिरु Verz. d. Oxf. H. 147, b, No. 315. मार्कण्डेयपुराण MĪLAK. P. 137, 7.

रसमल der Unrath des Körpers KAP. 2, 25. — Vgl. रसमूला.

रसमहार्णव m. Titel eines Werkes Verz. d. B. H. 246, a, No. 619.

रसमातृका f. Zunge (Mutter des Geschmacks) H. ८. 121.

रसमात्र n. = रसतन्मात्र BHĪG. P. 3, 26, 41. 44.

रसमूला f. ein Prākrit-Metrum von 4 Mal 24 Moren COLEBR. Misc. Ess. II, 157 (III, 51). im Text रसमल, im Index wie bei uns.

रसय् s. u. 2. रस्.

रसयति (von रसय्) f. das Schmecken BĀH. ĀR. UP. 4, 3, 25. रसात् st.

रसयते: ÇAT. BR. 14, 7, 4, 25.

रसयामल n. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. Oxf. H. 316, b, 23.

रसयितृ (von रसय्) nom. ag. Schmecker ÇAT. BR. 14, 7, 4, 25. 2, 18.

MAITRĀJUP. 6, 7. 11.

रसयितव्य (wie oben) adj. schmeckbar, was geschmeckt wird PRAÇOP. 4, 8.

रसयोग m. pl. künstlich gemischte —, präparirte Süße MBH. 13, 5681.

रसरत्न n. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. B. H. No. 971.

रसरत्नदीपिका f. Titel eines rhetorischen, über die Rasa handelnden Werkes Verz. d. Oxf. H. 213, b, 8.

रसरत्नप्रदीप m. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. B. H. No. 972. 941. Verz. d. Oxf. H. 311, b, 36.

रसरत्नहार m. Titel eines rhetorischen, über die Rasa handelnden Werkes HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 44.

रसरत्नाकर m. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 126, a, 18. eines medicinischen Verz. d. B. H. No. 963.

रसरत्नावली f. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. B. H. No. 941.

रसरक्त्य n. desgl. ebend.

रसरत्न m. 1) *Quecksilber* RĪĀN. im ÇKDn. SARVADARÇANAS. 102, 7. Verz. d. Oxf. H. 320, a, 33. — 2) = रसाञ्जन RĪĀN. im ÇKDn.

रसरत्नलक्ष्मी f. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. Oxf. H. 321, a, No. 761.

रसरत्नशंकर m. desgl. Verz. d. B. H. No. 965.

रसरत्नकंस m. desgl. ebend. No. 941.

रसलेक m. *Quecksilber* RĪĀN. im ÇKDn.

रसवत्ता (von रसवत्) f. Saftigkeit, Schmackhaftigkeit, die Eigenschaft des Geschmacksvollen SĪH. D. 6, 10. VĪSAVAD. 7, 3.

रसवत् (von रस) 1) adj. P. 5, 2, 95. saftig, schmackhaft, kräftig: पयस् RV. 5, 44, 13. तीव्रः क्लृप्तं रसं वा उतायम् (सोमः) 6, 47, 1. AV. 18, 4, 23. ÇAT. BR. 1, 9, 1, 7. 3, 9, 4, 5. सस्यानि MBH. 1, 2808. 4338. फलानि 4339. 4, 932. R. 7, 84, 7. HARIV. 3709. 12667. R. 8, 112, 83. KĀM. NĪTIS. 11, 78. Spr. 3079, v. 1. MĪLAK. P. 61, 32. 120, 16. मधु R. 5, 60, 9. RAGH. 8, 67. भद्रैर्भाष्यैश्च पेयैश्च रसवद्भिः MBH. 1, 8068. पान 7, 4345. तोय 14, 1622. R. 3, 22, 24. RAGH. 11, 11. स्वादिष्ठं मधुना घृताञ्च रसवद्यत्प्रस्रवत्यक्षरम् Spr. 5374. यदेवोपनतं दुःखात्मुखं तद्रसवत्तरम् 2381. als Eigenschaft eines Oels SUÇR. 1, 184, 4. चमस mit Saft gefüllt KAUC. 20. क्षेत्र die gehörige Feuchtigkeit habend MBH. 5, 2823. रसवती मुदा überfließend vor Freude PARĪKAR. 1, 14, 69. Bein. des Agni TS. 2, 2, 4, 4. mit Reizen versehen, reizend, geschmackvoll: कामाः HARIV. 12664. शब्दार्थौ SĪH. D. 4, 7. पय 6, 9. मल्लकार 753. UTTARAR. 86, 15 (111, 3). — 2) f. वती a) Küche AK. 2, 9, 27. H. 998. HALĀ. 2, 140. — b) Titel eines erotischen Gedichts Verz. d. B. H. No. 896. einer Ergänzung zum Saṃkshiptasāra Verz. d. Oxf. H. 174, b, 6.

रसवत् adj. Saft führend SUÇR. 1, 324, 3. 6.

रसविक्रयिन् m. Verkäufer von Säften, — Flüssigkeiten VARĪM. BĀH. S. 10, 8. इत्वादि° M. 3, 159.

रसविद् adj. den Geschmack kennend, — empfindend, einen feinen Geschmack (in übertr. Bed.) habend BHĪG. P. 4, 29, 11. 1, 18, 14.

रसशास्त्र n. Alchemie SARVADARÇANAS. 100, 11.

रसशुक्त s. u. शुक्त.

रसशोधन 1) m. Borax H. 944. — 2) n. das Reinigen des *Quecksilbers* Verz. d. Oxf. H. 321, No. 761.

रससंग्रहसिद्धांत m. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. B. H. No. 969.

रससागर m. Titel 1) eines medicinischen Werkes Verz. d. Oxf. H. 321, a, No. 761. — 2) eines rhetorischen ebend. 327, b.

रससार Titel eines Commentars HALL 67.

रससिद्धि adj. der durch Quecksilber Vollkommenheit erlangt hat, mit der Alchemie vertraut RĪĀ-TAR. 4, 246. SARVADARĢANAS. 98, 14. in dieser Bed. und zugleich mit den poetischen Rasa vertraut Spr. 940.

रससिद्धाससागर m. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. Oxf. H. 320, b, 3 v. u.

रससिद्धि f. durch Quecksilber erlangte Vollkommenheit, das Vertrautsein mit der Alchemie RĪĀ-TAR. 4, 263.

रससिन्धु Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. B. H. No. 941.

रसमुधाकर m. Titel eines rhetorischen Werkes Verz. d. Oxf. H. 327, b.

रसमुधाम्बोधि m. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. Oxf. H. 321, a, No. 761.

रसस्थान n. Mennig ĆABDAĀ. im ĆKDa.

रसकृदय n. Titel eines alchemistischen Werkes SARVADARĢANAS. 98, 11. fg. 100, 20.

रसाकर (रस + ऋ) m. Titel eines rhetorischen Werkes Verz. d. Oxf. H. 126, a, 18.

रसाखन (रसा + खन) m. Hahn (in der Erde scharrend) ĆABDAĀ. im ĆKDa.

रसायन n. = रसाञ्जन RĪĀN. im ĆKDa.

रसाञ्जन (रस + 2. अञ्जन) n. Kupfervitriol (vielleicht auch andere Salze) und ein daraus unter Zusatz von Curcuma bereitetes Kollyrium AK. 2, 9, 102. SuĀ. 1, 46, 13. 32, 21. 39, 18. 376, 9. 2, 13, 9. 62, 8. 224, 20. 326, 7. 333, 19. 333, 4. 368, 1.

रसाव्य (रस + ऋ) 1) adj. saftreich. — 2) m. Spondias mangifera RĪĀN. im ĆKDa.

रसातल (र + तल) n. 1) Unterwelt, Hölle AK. 1, 2, 1. H. 1363. 1325. HALĀ. 3, 1. MBH. 12, 13506. रसातलतलं गतः 13, 325. R. 1, 1, 64 (67 GORR.). 40, 12. R. GORR. 1, 4, 142. 3, 31, 25. 5, 54, 19. 78, 9. RAĢH. 12, 70. 13, 3. KUMĀRAS. 6, 68. Spr. 965. 1240. 4255. KATHĀS. 22, 353. LA. (III) 90, 6. RĪĀ-TAR. 3, 55. 4, 302. BHĀG. P. 1, 3, 7. 3, 18, 1. MĀK. P. 71, 15. 106, 46. चतुर्थ KATHĀS. 45, 282. पञ्चम 325. मेदिनी सरसातलाम् 99, 41. N. einer der 7 Unterwelten: रसातलं नाम सप्तमं पृथिवीतलम् MBH. 5, 3602. fg. ĀRṢ. UP. in Ind. St. 2, 178. BHĀG. P. 2, 5, 41. 5, 24, 7. 30. VP. 204, N. 1. Verz. d. Oxf. H. 74, a, 46. PAÑĀK. 2, 2, 45. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 70. Vgl. क्रीडा^० und पाताल. — 2) Bez. des 4ten astrologischen Hauses VARĀH. BṢ. 25, 8. 10.

रसात्मक (von रस + ऋत्मन्) 1) adj. dessen Wesen Saft, Flüssigkeit, Nectar ist: उडुपति KUMĀRAS. 5, 22. — 2) dessen Wesen Geschmack ist: ऋम्भस् BHĀG. P. 2, 5, 28; vgl. रसना रसैकात्मिका Verz. d. Oxf. H. 101, a, 6. — 3) dessen Wesen Schmeckhaftigkeit ist, geschmackvoll: वाक्यं रसात्मकं काव्यम् ŚĀH. D. 3.

रसादान (रस + 1. दान) n. das Austrocknen der Flüssigkeiten, das Austrocknen, Ausdörren H. 394.

रसाधार (रस + ऋ) m. die Sonne (Behälter der Flüssigkeiten) ĆABDAĀ. im ĆKDa.

रसाधिक (रस + ऋ) 1) adj. geschmackvoll oder reich an Gemüßen: VI. Theil.

भवनेषु रसाधिकेषु ĆĀK. 179. — 2) m. Borax RĪĀN. im ĆKDa. — 3) f. ऋ eine best. Pflanze, = कोकोली. ता ebend.

रसाधिपत्य (रसा + ऋ) n. die Herrschaft über die Unterwelt BHĀG. P. 6, 11, 25. 10, 16, 37. 11, 14, 14.

रसाध्यत (रस + ऋ) m. ein Aufseher über die Säfte, — Flüssigkeiten Schol. zu R. bei GORR. VII, 8. 341.

रसातर (रस + ऋ) n. 1) ein anderer Geschmack, ein anderer Genuss: लब्धदिव्यरसास्वादः को हि रस्येद्रसासरे KATHĀS. 18, 346. — 2) eine verschiedene Gemüthsstimmung, Wechsel der Stimmung KUMĀRAS. 7, 91. ŚĀH. D. 220.

रसापायिन् m. Hund (mit der Zunge trinkend) H. c. 180.

रसाभास (रस + ऋ) m. der blosse Schein einer Gemüthsstimmung, die Uebertragung einer Gemüthsstimmung auf nicht-fühlende Wesen; das Erscheinenlassen einer Gemüthsstimmung an unpassender Stelle Verz. d. Oxf. H. 241, b, No. 499. ŚĀH. D. 7, 18; vgl. 247. fg.

रसाभिव्यञ्जिका f. Titel eines Commentars HALL 102.

रसामृत n. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. Oxf. H. 311, b, 37.

रसामृतसिन्धु Titel eines Werkes, = भक्ति^० HALL 144. WILSON, Sel. Works 1, 167.

रसाम्बोधि (रस + ऋ) m. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. Oxf. H. 321, a, No. 761.

रसाम्बोनिधि (रस + ऋ) m. desgl. Verz. d. B. H. No. 940.

रसाम्न (रस + ऋ) 1) m. eine Art Sauerampfer, = ऋम्भेतस RĪĀN. im ĆKDa. — 2) n. Fruchtsaft, eine saure Brühe (insbes. aus der Tamarindenfrucht); = वृत्ताम् RĪĀN. = चुक्र BHĀVAP. im ĆKDa.

रसायक m. eine best. Grasart ĆABDAĀ. im ĆKDa.

रसायन (रस + ऋ) 1) m. a) eine best. gegen Würmer angewandte Arzenei, = विडङ्ग MED. n. 202. विडङ्गम Vogel st. विडङ्ग H. an. 4, 187. — b) ein Alchemist WILSON. — c) Bein. Garuda's H. an. MED. — 2) f. ई a) Kanal der Flüssigkeiten (im Körper) SuĀ. 2, 81, 2. — b) N. verschiedener Pflanzen: गुडुचो, काकमाचो, मरुकरञ्ज, गोरतडुग्धा, मीसच्छदा RĪĀN. im ĆKDa. — 3) n. eine Klasse von Mitteln, die den Organismus kräftigen, erneuern und langes Leben verleihen sollen, z. B. Soma; Alterativum, Elixir, Lebenselixir H. an. MED. WISE 155. SuĀ. 2, 157. fg. 1, 103, 1. 119, 11. रसायनमिवर्षीणी देवानाममृतं यथा 159, 3. 213, 3. रसायनं च तस्मै यस्मिन् रसायनाशनाम् ĆĀK. S. 1, 4, 13. Verz. d. Oxf. H. 309, a, 23. fg. 316, b, 19. 357, b, 3. Verz. d. B. H. No. 929 (S. 278, Cl. 48). 958. 966. ०तस्मै heisst der betreffende Abschnitt in der Medicin SuĀ. 1, 2, 2. 17. — MBH. 1, 6658. HAIV. 9220. R. 5, 75, 12. Spr. 2950. fg. 4932. VARĀH. BṢ. 8, 16, 20. 34. 76, 1. KATHĀS. 40, 52. 72. सिद्ध^० adj. 41, 11. 35. 70, 48. BHĀG. P. 5, 24, 18. MĀK. P. 40, 3. Verz. d. Oxf. H. 26, b, 12. WILSON, ŚĀH. 8. 11. SARVADARĢANAS. 98, 5. Schol. zu KĪTJ. Ć. 110, 19. 111, 18. कर्भकिरसायनं पीत्वा MBH. 13, 775. कर्षामृतानि मनसश्च रसायनानि UTTAR. 17, 12 (24, 2). ५ कर्षारसायनानि Verz. d. Oxf. H. 245, a, No. 514. कर्षारसायनीकृत 146, b, 4. मित्रं प्रीतिरसायनं नयनयोः Spr. 2200. vom ersten befruchtenden Regen in Beginn der Regenzeit: ऋषमासधृतं गर्भं भास्करस्य गभस्तिभिः । रसं सर्वदुमाणां द्यौः प्रमूते रसायनम् ॥ R. 4, 27, 3. Richtet sich hier und da (vgl. प्रधान) nach dem Geschlecht des Nomens, auf welches es be-

zogen wird: कृत्कर्णरसायनाः कथाः Bñle. P. 3, 28, 25. स्वकोर्तिर्न परा-
मूना कीर्णकर्णरसायना Spr. 2411. Nach den Lexicographen ausserdem:
Buttermilch H. 409. Gift Med. = कटि (langer Pfeffer?) Rlān. im ÇKDa.
— Vgl. ताम्र°, भक्ति°, भगवद्भक्ति°, योग°.

रसायनफला f. *Terminalia Chebula* oder *citrina* TRIK. 2, 4, 15.

रसायनश्रेष्ठ m. *Quecksilber* Rlān. im ÇKDa.

रसैय्य (von रसाय्, einem denomin. von रस) adj. *saftig, schmackhaft*:

रसैय्यः पर्यसा पिब्यमानः (सोमः) RV. 9, 97, 14.

रसार्णव (रस + ण°) m. Titel eines alchemistischen Werkes SARVA-
DARÇANAS. 97, 16. 100, 12. 102, 9. Verz. d. B. H. No. 941. 967.

रसाल (von रस) 1) m. a) Bez. verschiedener Pflanzen: der Mango-
baum AK. 2, 4, 9, 14. TRIK. 3, 3, 406. H. an. 3, 679. MED. 1. 126. Spr.
2782. 3829. Glt. 1, 47. 4, 22. PANKAR. 1, 10, 51. Verz. d. Oxf. H. 17, b,
No. 63. Çl. 5. 72, a, 20. 257, a, N. 3. Zuckerrohr AK. 2, 4, 5, 29. TRIK. H.
1194. H. an. MED. eine Art Zuckerrohr (पुण्ड्रक) Rlān. im ÇKDa. Brod-
fruchtbaum ÇANDAM. im ÇKDa. Weizen und eine Grasart (कुन्दरतृणः;
कुन्दुर ist Maus, Ratse; vgl. b). — b) eine Mausart Verz. d. Oxf. H. 309,
a, 20. — 2) f. स्त्री a) geküστε Milch mit Zucker und Gewürz AK. 2, 9, 44.
H. 403. H. an. (hier fehlerhaft मुर्विका st. मार्जिता). MED. Hla. 194.
227. ऋदाः पूर्णा रसालाया दध्नः श्वेतस्य चापरे R. Gora. 2, 100, 67. रसा-
लाप्यकाश्चित्रान् MBH. 13, 2771. statt तथा रसालाश्च बहुप्रकाराः पपुः
HAMV. 8447 liest die neuere Ausg. तथा रसालांश्च बहुप्रकारान्पपुः. —
b) Zunge H. an. MED. Hla. 227. — c) DŪRVĀ-Gras H. an. MED. Suçr.
1, 233, 9. Vlabh. 6, 25. *Desmodium gangeticum* Dec. H. an. MED. Wein-
stock ÇANDAM. im ÇKDa. — 3) f. ई eine Art Zuckerrohr (पुण्ड्रक) Rlān.
im ÇKDa. — 4) n. Weihrauch und Myrrhe H. an. MED. R. 6, 96, 8. —
Vgl. बद्ध°.

रसालंकार m. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. B. H. No. 941.

रसालय (रस + णा°) m. 1) ein Sitz der Reize, — alles dessen was
entsückt Verz. d. Oxf. H. 72, a, 20. — 2) pl. N. pr. eines Volkes MĀK.
P. 58, 42.

रसालसा f. ein Flüssigkeit führendes Gefäß des Körpers, Ader u. s. w.
ÇABDAĒ. im ÇKDa.

रसालिका f. *Hemionitis cordifolia* Roxb. ÇABDAĒ. im ÇKDa.

रसावतार m. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. B. H. No. 941.

रसाश (रस + आश) m. der Genuss von Flüssigkeiten: ष° KAUC. 141.

रसाशिन (रस + आ°) adj. Flüssigkeiten genussend: त्रिरात्रमरसाशी
स्नातकव्रतं चरति KAUC. 42. 57. 82; vgl. 78. 139.

रसाशिर (रस + आ°) adj. mit Saft (Milch nach Śā.) gemischt RV. 3, 48, 1.

रसाश्यासा f. eine best. Schlingpflanze (पलाशी) Rlān. im ÇKDa.

रसास्वाद (रस + स्वा°) m. das Schlürfen von Saft; das Gefühl des Ge-
nusses VEDĀNTAS. (Allah.) No. 133. 139.

रसास्वादिन् (रस + स्वा°) adj. Saft kostend; m. Biene ÇANDAM. im ÇKDa.

रसाक (रस + आकृ) m. das Harz der *Pinus longifolia* RATNAM. im
ÇKDa.

रसिक (von रस) 1) adj. f. स्त्री = सरस MED. k. 144. a) Geschmack —,
Gefallen an —, Sinn —, das richtige Verständnis für Etwas habend;
versessen auf; die Ergänzung im loc. oder im comp. vorangehend:

श्वेता नवनवाद्यर्थनिर्माणो रसिको विधिः KATHIS. 106, 104. प्रवृत्त° Spr.
254. श्रमोदमात्र° 1690. पद्मातपत्र° 1693. 2843. स्पर्श° 3179. अनुचित-
समारम्भ° 3755. MĀLATIM. 102, 8. ईशराणां हि विनेदरसिकं मनः KATHIS.
20, 46. 27, 56. 51, 227. 71, 12. fg. Śān. D. 45, 10. Rlān-TAB. 3, 116 (wo
तेजस्विमैत्रीरसिकः zu schreiben ist). 6, 182. HIT. 103, 2. Verz. d. Oxf.
H. 13, b, 42. 14, a, No. 57. नाद्य° sich verstehend auf 201, b, No. 483.
काव्य° ÇAUT. 13. Ohne Ergänzung einen richtigen Geschmack habend,
Sinn für das Schöne habend: नट PAT. zu P. 5, 2, 95. Glt. 6, 9. KATHIS.
8, 10. Bñle. P. 1, 1, 3. eine besondere Leidenschaft —, ein Stockpferd
habend: रसिकं रसेन कुर्याद्वशे Spr. 2197. रसिकार्थं ein leidenschaft-
liches Weib zur Frau habend VOP. 6, 14. रसिचोपनिषत्सु रसिकं PĀN-
ĒAN. 4, 8, 39 aus metrischen Rücksichten st. रसिको°. — b) geschmack-
voll: भारती Spr. 2658. — 2) m. a) *Ardea stibricea* (सारस) Rlān. im
ÇKDa. — b) Pferd. — c) Elephant ŚĀRABATA im ÇKDa. — 3) f. स्त्री a)
Zuckerrohrsaft. — b) geküστε Milch mit Zucker und Gewürz MED. — c)
Zunge H. c. 121. Viçya im ÇKDa. — d) Gürtel (vgl. रशना) Viçya ebend.
— Vgl. काम°, माया°, शोत°.

रसिकता (von रसिक) f. Geschmack an, Sinn für (loc.): वने Spr. 411.
गुणे 4262.

रसिकरञ्जनो (र° + र°) f. Titel eines Commentars HALL 118.

रसिकरमण (र° + र°) n. Titel eines Gedichts Verz. d. Oxf. H. 148,
a, No. 318.

रसिकेश्वर (wohl रसिका ein leidenschaftliches Weib + ई°) m. Beiw.
Kṛṣṇa's BRAHMAVĀIV. P. 32 im ÇKDa.

1. रसित von 1. रस् s. das.

2. रसित (von रस) adj. mit Gold u. s. w. überzogen, — ausgelegt TRIK.
3, 3, 181. H. an. 3, 288. MED. t. 144.

1. रसितर (von 1. रस्) nom. ag. Brüller, Toser: रसितारमुच्चैः पति-
मापगानाम् Śān. D. 68, 4.

2. रसितर nom. ag. = रसयितर Schmecker MBH. 12, 18757.

रसिन् (von रस) adj. 1) saftig, kräftig: सोम RV. 8, 1, 26. 3, 1. 9, 113,
5. VS. 19, 35. — 2) einen richtigen Geschmack habend, Sinn für das
Schöne habend NALOD. 2, 39.

रसुन m. = रसेन = लघुन ÇANDAM. im ÇKDa.

रसेन्द्र (रस + इन्द्र) m. *Quecksilber* Rlān. im ÇKDa. Verz. d. Oxf. H.
320, a, 26. SARVADARÇANAS. 102, 6.

रसेन्द्रकल्पद्रुम m. Titel eines insbes. über *Quecksilber* handelnden
Werkes Verz. d. Oxf. H. 321, b, No. 763. Verz. d. B. H. No. 966.

रसेन्द्रचित्तमणि m. desgl. Verz. d. Oxf. H. 321, b, No. 762. 311, b, 87.
Verz. d. B. H. No. 967.

रसेश्वर m. = रसेन्द्र *Quecksilber*: °दर्शन die Lehre der Alchemisten
SARVADARÇANAS. 97. fg. °सिद्धांत m. Titel eines dieser Lehre huldigen-
den Werkes 98, 21. fg. 101, 9.

रसोत्तम (रस + उ°) 1) m. *Phaseolus Mungo* (मुद्ग) Līn. Rlān. im ÇKDa.
— 2) n. (l) Milch (die schönste Flüssigkeit) H. c. 98.

रसोदधि (रस + उ°) m. Titel eines rhetorischen, über die Rāsa han-
delnden Werkes Verz. d. Oxf. H. 143, a, No. 292.

रसोद्भव (रस + उ°) n. Parle H. 1068. — Vgl. रसोपल.

रसोन m. = रसुन *Allium ascalonicum*, *Schalottenzwiebel* H. 1186. Hia. 223. Suca. 1, 219, 10. °क m. dass. AK. 2, 4, 2, 14. Traik. 2, 4, 25. 3, 3, 226.

रसोपल (रस + उ°) n. *Perle* Traik. 2, 9, 33. — Vgl. रसोद्व.

रसोच्छास (रस + उ°) m. 1) Bez. einer der acht Vollkommenheiten: *das spontane Erscheinen der Säfte im Körper* VP. (II) 1, 91. रसस्य स्वत एवांसि ॥ छासः स्यात्कृते धुगे । रसोच्छासाध्या सा सिद्धितया कृत्ति तुर्थ नरः ॥ Comm. ebend. Wilson, Hall und Muir (ST. 1, 22) nehmen die Form रसोच्छासा an. — 2) *das Erwachen des Verlangens nach*: ॥ इतिममिहमिगमरसोच्छासैः Gtr. 1, 36. Comm.: तया समागमस्य रसादुत्पन्नैरुच्छासैः, oder — रसादुच्छासो क्वेषो येषां तैः । °रसोच्छासिन् adj. ein Erwachen des Verlangens nach — empfindend Verz. d. Oxf. H. 209, b, No. 492.

1. रसौकस् (रसा + घ्रा°) n. pl. *die Wohnungen der Unterwelt* Buia. P. 5, 20, 45. 9, 20, 31.

2. रसौकस् (wie oben) adj. *die Unterwelt bewohnend*, m. *Bewohner der Unt.* Buia. P. 3, 18, 3. 11.

रस् Uñdis. 3, 12. 1) *Ding, Gegenstand* Uñdis. — 2) f. घ्रा = रसना *Zunge* H. c. 121.

रस्य (von रसप् und रस) 1) adj. *schmeckbar* MBu. 14, 1898. *schmackhaft* Buag. 17, 8. — 2) f. घ्रा N. zweier Pflanzen: = रास्त्रा und पाठा Riān. im ÇKDr. — 3) n. *Blut (aus Chylus entstanden)* Çabdar. im ÇKDr.

रक्ष्, रक्षति und रक्षयति *verlassen, aufgeben* Dhātup. 17, 82. 32, 53. 33, 6. रक्षति सुखं दीनः und रक्षयति शोकं धीरः Durgād. im ÇKDr. रक्षित *verlassen, einsam*; von einem Orte MBu. 6, 5824. वन R. 3, 52, 53. 66, 2. रक्षिते *an einem einsamen Orte, im Geheimen* MBu. 1, 3407. 5, 7249. 7445. R. 3, 52, 6. 21. 54, 23. 59, 7. 4, 9, 70. रक्षितेषु (Gegens. आकुलेषु) dass. 3, 43, 34. रक्षित *verlassen —, getrennt —, frei von, ohne — seiend, — los*; die Ergänzung im instr. Vor. 8, 10. रक्षिता भर्तृभिः साध्या न कुध्यन्ति कदा च न Spr. 2393. रक्षिते भित्तुकैर्यामे Jiēn. 3, 59. MBu. 3, 2678. R. 1, 70, 85. 2, 27, 20. 41, 18. 42, 25. 47, 17. 3, 52, 5. 4, 40, 67. Spr. 2021. रक्षिता सत्कवित्वेन कीदृशो वाग्विदग्धता 2817. Buia. P. 1, 10, 31. 3, 9, 88. 7, 1, 87. Prab. 43, 11. Halās. 2, 381. im comp. vorangehend: लपयित्वेपरक्षितं मनः Maitraj. 6, 34. स्वन्नप° MBu. 12, 4270. सद्दत्त° R. Gorr. 1, 6, 13. Suca. 1, 230, 5. Çrut. 18. Spr. 157, v. l. 568. 729. 1138. 2356. 4733. Vanā. Bqm. S. 43, 59. 54, 6. 68, 4. 56. 115. 70, 2. 103, 10. Kathās. 4, 45. Riān-Tan. 3, 186. Dmōrtas. in LA. 70, 10. Buia. P. 10, 38, 11. Vndīntas. (Allah.) No. 123. Sāu. D. 2, 80. Hit. 30, 2. Bhāṭṭ. 2, 14. 10, 58. H. 2. 1120. *verlassen, aufgegeben, fehlend, nicht da seiend* am Anf. eines adj. comp.: रक्षितासुर (आसुर = असुरभाव) Buia. P. 7, 4, 33. °रक्षयमान् — शिलोच्चयान् Kir. 5, 10.

— वि *verlassen*: नेत्सके त्वा विरक्षितुं प्रुये ऽक्ष्म् R. 3, 51, 17. न विरक्ष्येदाचार्यम् Çikm. Gqm. 4, 11. (रविः) विरक्ष्यन्मलयाद्रिम् Raoh. ed. Calc. 9, 26. त्वा विरक्ष्य Buia. P. 6, 11, 35. वराविरक्षितासना *eiligst den Sitz verlassend* Çic. 9, 75. विरक्षित = *विनाकृत* Traik. 3, 1, 19. Hia. 206. *getrennt, allein stehend* R. 3, 59, 3. अविरक्षितो दंपती भूयास्ताम् *ungetrennt* Vikr. 86, 11. *getrennt —, frei von, ohne — seiend, — los*; die Ergänzung im instr. MBu. 3, 2355. R. Gorr. 2, 35, 31. fg. 3, 52, 7. Suca. 1, 229, 14. Vikr. 114. अर्थोष्मणा विरक्षितः पुरुषः Spr. 1019. 2021, v. l. धर्मव्रतैः Vanā. Bqm. S. 13, 33. Kir. 5, 6. Buia. P. 4, 12, 6. अविरक्षित-

मनेकेनाङ्गभावा फलेन Kir. 5, 52. im gen.: न तदस्ति विना (überflüssig) देव यत्ते विरक्षितं करे Hariv. 14966. im comp. vorangehend: अष्टा° (पक्ष) Bhag. 17, 18. Sāmkaj. 72. Spr. 1091. 1138, v. l. Vanā. Bqm. S. 68, 2. — Vgl. विरक्ष्.

रक्ष m. = रक्ष् Comm. zu AK. 2, 8, 2, 22. रक्षत्रभावाः *im Geheimen* Buia. P. 10, 55, 40.

रक्षण (von रक्ष्) n. *Trennung* Nalod. 2, 14.

रक्षयति m. Hariv. 1638 *fehlerhaft für अक्षयति*; die neuere Ausg. hat eine ganz andere Lesart.

1. रक्ष् n. = रक्ष् *Schnelle, Geschwindigkeit*: त्वं रक्षस्त्विति Buia. P. 2, 7, 40.

2. रक्ष् (von रक्ष्) Uñdis. 4, 214. n. *Einsamkeit, ein einsamer Ort*: रक्षो (v. l. für स्थानं) नास्ति Spr. 3308. Vanā. Bqm. S. 76, 2. Buia. P. 7, 9, 46 (= *विविक्तवास* Comm.). *Geheimnis*: त्वं प्रथमा रक्षःसखी Raoh. 8, 57. स्वात्म° Buia. P. 3, 4, 18. कथ्यती न रक्षो यदि 9, 9, 19. पित्रानुवर्षितरक्षाः (adj.) 3, 15, 46. रक्षःप्रुचि *der sich seines geheimen Auftrags erledigt hat* Kathās. 101, 358. = *विविक्त* AK. 2, 8, 2, 22. = *गुह्य* Traik. 3, 3, 449. H. an. 2, 588. Med. s. 30. वीकाशः स्फुटरक्षोः Halās. 5, 51. = तत्त्व (d. i. रक्ष्य) H. an. Med. = रत्न, रति *Beischlaf* Traik. H. 537. H. an. Med. Halās. 2, 414. Gewöhnlich wird रक्ष् als adv. gebraucht in der Bed. *an einsamen Orte, im Geheimen, heimlich* (Gegens. प्रकाशम्) AK. 2, 8, 2, 23. 3, 4, 25, 185. H. 741. Halās. 4, 23. M. 3, 34. 6, 59. 8, 354. 363. 9, 172. Jiēn. 2, 168. MBu. 3, 1800. 2757. 2866. 5, 7430. R. 1, 2, 37. 77, 13. R. Gorr. 1, 2, 35. fg. Çik. 119. fg. Vanā. Bqm. S. 74, 16. 19. Kathās. 12, 91. 28, 161. 37, 151. 42, 159. 46, 225. Riān-Tan. 3, 501. 4, 223. 525. 6, 169. 321. Spr. 3833. 4184. Buia. P. 1, 11, 40. 3, 4, 12. 19, 28. 30, 9. 4, 23, 28. 7, 12, 9. 9, 14, 13. 18, 17. Mānu. P. 16, 16. Pañāt. 192, 23. सुरक्षःस्थान adj. *an einem ganz einsamen Orte gelegen* Pañāt. 1, 6, 13. रक्षति loc. = रक्ष् Nir. 4, 18. Bhag. 6, 10. MBu. 3, 5971. R. 1, 9, 9 (6 Gorr.). 3, 64, 9. Raoh. 3, 5. Çik. 79, 15. Vikr. 51. Vanā. Bqm. S. 12, 6. Kathās. 3, 61. 17, 98. 18, 232. 20, 1. 33, 41. Buia. P. 1, 17, 6. 2, 9, 21. 3, 14, 30. 6, 17, 8. 9, 6, 51. 18, 31. Brahma-P. in LA. (III) 54, 13. Daçak. in Benf. Chr. 181, 23. Pañāt. 233, 25. Hit. 63, 22. सुरक्षि Pañāt. 1, 10, 38. रक्ष्म् dass. Hariv. 8357. R. 6, 101, 27.

रक्ष् = रक्ष् in अनु°, अव°, तत्°.

रक्षमन्दिन् m. N. pr. eines Grammatikers Coleba. Misc. Ess. II, 43.

रक्षाम° im Index.

रक्ष् (ohne Trennung im Padap.) adj. nach Sā. *heimlich gebürend*: श्वरे मत्कर्त रक्ष्मृगिणः RV. 2, 29, 1.

रक्ष्कार adj. *Jindes* (gen.) *geheimen Auftrag ausführend* Buia. P. 10, 47, 38.

रक्ष्य (von रक्ष्) gapa दिगादि zu P. 4, 3, 54. 1) adj. *geheim*; n. *Geheimnis, geheime Lehre, Mysterium* AK. 2, 8, 2, 23. 3, 4, 24, 156. H. 742. an. 3, 502. Med. j. 101. Halās. 1, 9. 4, 28. रोमाणि (so v. a. *die an den geheimen Stellen befindlichen*) M. 4, 144. एनसाम् 11, 247. Verz. d. Oxf. H. 283, a, 9. व्रत Jiēn. 3, 301. वृत् R. 1, 2, 36. स्तुति 62, 36. कन्दर 2, 96, 3 (105, 2 Gorr.). रक्ष्यालोचनं मन्त्रः H. 741. रक्ष्याध्यायिन् (प्रणिधि) M. 7, 228. MBu. 3, 16893. 4, 95. इदमन्यच्च देवेषु रक्ष्यं सर्वयोषिताः ein

alle Wörter betragendes Schekolmes 13, 2227. Daṣa. 1, 89. Kām. Nīti. 5, 26. Cīk. 22. Spr. 636. 4836. 3019. 4168. Kāvya. 21, 22. 27, 169. 28, 18. Pāṇḍav. 43, 16. Mṛ. 52, 19. Lā. 20, 19. ०धारिम् (m. Bezieh. eines Ge-
 holmnisses selbst, kn. ein Geholmniß angeweiht) Kāvya. 13, 25. 58, 128.
 ०सरत्तण् Pāṇḍav. 129, 2. ०भेद् Spr. 2592. Kām. Nīti. 14, 56. ०भेद्म Kā-
 vya. 37, 229. ०रहस्यसक्त्य 32, 140. वेदे सकल्यं सरहस्यम् (so v. a. Upa-
 niṣad) M. 2, 146. 165. 11, 262. 12, 107. Cīkṣa. Gṛā. 2, 11. Bhāṣ. 4, 2.
 ०रहस्यसि सप्तयेन सहस्रानि MBh. 1, 5131. 13, 345. Hariv. 14074. R. 1, 58,
 16 (56, 16 Gora.). Ind. St. 1, 20. 61. 106. 2, 22. 3, 276. 8, 151. 9, 189. Ya-
 njñ. Bṛh. 8. 20, 10. 46, 99. Uttarar. 7, 9 (11, 4). Weber, Rām. U. 320.
 Verz. d. B. H. No. 484. 944. Burn. Intr. 207. Brh. P. 1, 6, 27. 7, 44. 3,
 1, 31. Mān. P. 63, 29. Hit. 37, 3. Sarvadārṣana. 171, 12. रहस्यम् adv.
 im Geheimen MBh. 4, 3227. Verz. d. Oxf. H. 109, a, 28. Accent eines auf
 रहस्य ausgehenden comp. gaṇa वर्गादि zu P. 8, 2, 131. — 2) f. वा a)
 N. pr. eines Flusses H. a. n. Mṛ. MBh. 6, 326 (VP. 182). — 3) N. zweier
 Pflanzen. रास्त्रा und पाठा Rīcān. im CKDa. — Vgl. देव°, भागवत्सू-
 ला°, भाट°, मख°, मक्कावाक्य° (u. d. W.), योग°, रति°.

रहस्यत्रयसार Titel eines Werkes HALL 112.

रक्षस्य (von रक्ष्) m. N. pr. eines Mannes PANĀV. Br. 14,4,7.

रक्षस्य (रक्ष् + स्य) adj. f. या an einem einsamen Orte —, bei Seite
stehend, allein stehend KATHIS. 12, 154. PAKAT. 45, 24. euphem. so v. a.
im Liebesgenuss begriffen VARAN. BAN. 8, 78, 14. KATHIS. 28, 145.

रुक्म m. 1) a) counsellor, a minister. — 2) a ghost, a spirit. — 3) spring Wilson nach Casselmann. In den beiden ersten Bedd. würde रुक्म ५८ am Platz sein.

रक्षाय (denom. von रक्ष्), रक्षयते gaṇa भृशादि zu P. 3, 1, 12.

रकीकर und रकीभू (रक्स् + 1. कर und 1. भू) Vor. 7, 84. दृष्ट्वा इयि-
तथा ताकं रकीभूतं दशामनम् *an einen einsamen Ort zurückgezogen, ab-*
solut gegangen BRATT. 8, 55.

रङ्गणा m. pl. N. pr. eines zu den Āṅgīrasa gezählten Geschlechts RV. 1, 78, 5. Āc. Ca. 12, 11. Sam. K. 186, a, 9. sg. N. pr. des Liedverfassers von RV. 9, 37. sg. सिन्धुसिन्धिरपति Brie. P. 5, 10, 1. 2.

रहोगत (रहू + गत) adj. an einem einsamen Orte —, allein seiend
M. 7, 147. MBh. 3, 2089. Kīm. Nitra. 7, 82. Bhis. P. 4, 11, 84. geheim:
भगोर्भाया रहोगता MBh. 1, 886.

1. रा, रसि (दाने) Daitv. 24, 40. रसें TS. रस्य V8. Palv. 4, 144.
 रसे 3. अ. रराक्षम्, ररास्य, ररीधम् RV. 5, 83, 7. ररिहि; perf. ररे.
 राये, ररिम्, ररिधेम्, रराषः रासीयः रासवे; रातः von der Form रास्
 रान्. रसन्. रसत् Nāg. 2, 20. रसते, वरासतः verbleiben, gewöhnen, über-
 lassen; übergeben, geben: कथं ते कथं ररिमा हि कामम् RV. 2, 14, 3. पि-
 बः सोमं ररिमा ते मदेय 32, 2. रासिं तये रासिं मित्रमस्मे 2, 11, 14. रे
 कृष्यं मतिर्मिष्यिष्यान् 7, 89, 6. 40, 5. 89, 5. सुषीरे रासिं वाधाम् 98, 6.
 न पापद्वयं रासीय 32, 10. इमं यक्षे देवत्रा घेहि मुक्ते राषः 3, 1, 22. 4.
 2, 20. 3, 19, 22. रास्यं सुषमस्मे 1, 114, 9. 117, 21. 166, 2. प्रक्षीरेदधि ररास्य
 नः AV. 7, 20, 2. 60, 1. 12, 1, 11. न यो रे कार्यवान् हस्यवे RV. 12, 119, 3.
 V8. 4, 16. रसे ररास्य TS. 3, 4, 9, 1. ररिहि RV. 1, 39, 1. सुषीरे ररिं
 यते ररिहि 65, 6. 3, 11, 3. विप्रः सूर्यं दधे ररिहि 91, 8. दिवो नो व-
 षः नोक्ते ररिहि 16, 98, 16. 16, 2. Hierher sehen wir auch: ररे

[illegible]

— व्यति, °राते SIDDH. K. 163, a, + s. व्यतिपरे P. 3, 4, 64, Sch.

— सम् परिवर्तित, गन्धर्वः उत्तमः पितृमा भर्त्सयितुं बन्धितः
RV. 8, 32, 2. 6, 70, 6. VS. 17, 1. 19, 31. तस्मिन्मः संराणो दृष्टः पितृमा-
र्त्तः प्रतिकाममेतु *Anteile lassend* RV. 19, 18, 2. विष्णुः प्रजाया संराणो
द्विषिषं दधातु *Habe sammt Kindern* AV. 7, 17, 4. VS. 6, 17. Unrichtige
Nachbildungen solcher Stellen scheinen zu sein AV. 2, 34, 2. 4. (सवि-
दानः v. l. der TS.) VS 8, 26. 32, 5. Einmal der imper. संराणो RV. 8, 46, 8.

2. ११ (= 1. ११) nom. ag. am Ende eines comp. verleiend, gewährend
Bulg. P. 5, 7, 13.

3. रा (रि), रायति (शब्दे) *Dnātup.* 22, 12. *bellon*: रायंतुः प्रुनः *R.V.* 4, 182.
4. स्तेने राय *andellon* 7, 88, 2.

— अभि *anbellan*: द्विषत्तम् TAITT. Ā. 4, 30, 1.

4. ११ f. ३. u. १२).

राउल m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 964.

१) *die Genie des wirklichen Vollmondstages* (neben Anumati der Genie des vorangehenden Tages; s. Nāḥeres Z. d. d. m. G. 9, LVII. Ind. St. 5, 229. WERNER, *Geogr.* 60. fgg.^{*)}); *Vollmondstag, Vollmond* NAIEN. 5, 5. NIA. 11, 30. AK. 1, 1, 2, 3. TRIN. 3, 3, 39. H. 149. an. 2, 14. fg. MBH. I. 31. HALS. 1, 112. VIṢṬA bei UŚĀVAL. RV. 2, 32, 4. 5, 42, 12. ANT. BR. 3, 37. 47. 7, 11. TS. 1, 2, 8, 1. 2, 4, 8, 1. 6. TBH. 1, 7, 2, 1. CAT. BR. 3, 5, 2, 33. ŚMĀṬY. BR. 4, 6. KĀṬH. 12, 2. CĀṬK. Cn. 1, 15, 3. MBH. 3, 1466. WERNER, KASHMĀS. 250. 263. VP. 223. मया तपितमग्निं Bala. P. 7, 14, 32. 15, 34. ॐ पादय. BR. 16, 12, 1. Sch. eine Tochter des Aṅgiras (vgl. तपि) und der Smṛti VP. 83. MĀN. P. 82, 21. des Aṅgiras und der Craddhā Bala. P. 4, 1, 34. Gattin Dhātār's und Mutter Prātar's 6, 18, 2. Die Brāhmanas und Comm. führen das Wort auf 1. तप zurück. — 2) N. pr. einer Rākschasi, der Mutter Kharā's und der Ārpaṇakṣā MBH. 3, 1399. 1439. einer Tochter des Sumāliu B. 7, 5, 10. — 3) N. pr. eines Finnes N. an. MAN. VIṢṬA a. 2. O. Bala. P. 1, 20, 10. — 4) *Erstes Takt. M.* an. MAN. VIṢṬA. — 5) ein oben mannbar gewordenes Mädchen Takt. M. 533. N. an. MAN. MIA. 100. HALS. 2, 225. VIṢṬA.

~~7741794~~ Dr. Vollmond's Estate. 101,500. 100,000.

राधाप्रिया C. Vollmondensch Kumbh-78, 1999

*) 52, 18 ist, wie Krumpholtz richtig definiert hat, diejenige Zahl, die die Anzahl der 1en in der Binärdarstellung von n angibt. (Krumpholtz, 1972, S. 104)

राकापति m. Vollmond Bulg. P. 4, 12, 19. 8, 22, 12.

राकारमण m. dass. KATHS. 43, 204.

राकाविभावरी f. Vollmondsnacht: °नानि m. Vollmond SIB. D. 323, 19.

राकाशशाङ्क m. Vollmond KATHS. 119, 192.

राकाशशिन् in. dass. Spr. 2477.

राकिणी f. N. einer Tantra-Gottheit Verz. d. Oxf. H. 89, b, 3; vgl. लाकिनी 25. 35. वाकिनी 5 und उकिनी.

राकिन्दीवरब्धु (राका + इ°) m. Vollmond Verz. d. Oxf. H. 128, a, 7.

राकिश (राका + ईश) m. dass. Bulg. P. 10, 20, 21. unter den Beinn.

Čiva's Čiv.

रैख्य adj. aus Raka stammend gaṇa शपिउकादि zu P. 4, 3, 92.

रातस (von 2. रत्नम्) 1) adj. (f. ई) den Rakshas eigen, rakshasisch: वाचू AIT. Br. 2, 7. चिवाहू (धर्म, विधि) Āc. Gṛh. 1, 6, 8. M. 3, 21. 23. fg. 26. 38. MĀK. P. 113, 23. 134, 27. fg. मन्त्र KĪTJ. Ča. 1, 10, 14. विधि M. 8, 31. प्रकृति BHAG. 9, 12. घृत्त्र HARIV. 10616. R. GORR. 1, 30, 17. वृष 3, 48, 11. कायलतण Suçr. 1, 336, 2. सेना, वल R. 3, 30, 45. 7, 23, 3, 45. पुरो 5, 9, 81. माया 7, 13, 30. योनि KATHS. 42, 206. शील 66, 16. कर्मन् VET. in LA. (III) 14, 12. रात्रौ आद्वे न कुर्वति रातसो कीर्तिता हि सा M. 3, 280. — 2) m. a) = 2. रत्नम् 2) = 3. रत्नम् gaṇa प्रज्ञादि zu P. 5, 4, 38. AK. 1, 1, 2, 55. H. 187. MED. s. 31. HALĀJ. 1, 73. 87. KAUC. 106. MAITRUP. 1, 4. MBH. 1, 5927. R. 4, 1, 40: 45. Suçr. 1, 16, 16. 112, 3. RAGH. 12, 68. VARĀH. BRH. S. 16, 37. KATHS. 18, 280. fg. WEBER, RĀMAT. UP. 286. 358. Lot. de la b. I. 8. PANĒAT. 182, 22. VET. in LA. (III) 31, 11. fgg. im न-तत्रचक्र neben देव und मानुष Verz. d. Oxf. H. 96, a. रत्नाम इति पैरुक्तं रातसास्ते भवन्तु च: R. 7, 4, 13. VP. 41. °रात्र्य R. 5, 80, 16. रातसेन्द्र TRIK. 2, 8, 5. MBH. 1, 5979. R. 3, 53, 35. रातसेश H. 706. Sch. रातसेश्वर MBH. 1, 5962. R. 7, 13, 30. entstehen aus Brahman's Füßen HARIV. 11794. Kinder Pulastja's MBH. 1, 2571. VP. 5, N. 13. der Khasā HARIV. 11532. VP. 150. der Surasā Bulg. P. in VP. 149, N. 15. Am Ende eines adj. comp. f. छा R. 3, 41, 8. 5, 26, 37. 34, 3. 80, 16. 28. fg. 88, 24. ई (fehlerhaft) 26, 39. रात्रि° so v. a. ein Teufel von König RĪGĀ-TAR. 3, 277. Nach gaṇa पश्चादि zu P. 5, 3, 117 ist रातस ein Fürst der Rakshas; nach H. 91 bilden die Rakshasa bei den Ġaina eine Unterabtheilung der Vjantara. — b) Bez. des 30ten Muhūrta Ind. St. 10, 296. — c) m. one of the astronomical Jogas or divisions of the moon's path As. Res. 9, 336. — d) N. pr. eines Ministers Nanda's MUDĀLA. 34, 2. fgg. 153, 5. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 124, b, 14. — 3) m. n. Bez. des 49ten Jahres im 60jährigen Jupitercyclus VARĀH. BRH. S. 8, 45. 47. Verz. d. Oxf. H. 332, a, 5. — 4) f. ई a) ein weibliches Rakshas TRIK. 3, 3, 247. H. an. 3, 758. MBH. 1, 5940. 3, 2519. R. 1, 1, 44. 3, 30, 28. 7. 2, 74, 8. 3, 23, 12. 62, 84. 4, 41, 38. 5, 27, 9. 6, 108, 35. MĀKĀH. 121, 1. RAGH. 12, 61. KATHS. 29, 128. fgg. WILSON, Sel. Works 2, 231. fgg. Insel der Rakshas! Lot. de la b. I. 428. रातसालय = लङ्का SŌNJAS. 1, 62. रत्नम् die Nacht als nächtliche Unholdin KATHS. 98, 1. रातसी auch Bez. einer best. Unholdin, welche in einer der 4 Ecken eines Hauses sich aufhält, VARĀH. BRH. S. 53, 83. — b) Nacht H. c. 18; vgl. oben unter 1) am Ende und सायाङ्ग-स्त्रिमुहूर्तः स्यात् आद्वे तत्र न कारयेत्। रातसी नाम सा बेला गर्किता सर्वकर्मसु || TITUMĀDIT. im ČKDn. — c) eine Art Parfum (घण्टा) AK. 2, 4,

4, 16. MED. — d) Spitzzahn, Fangzahn H. an. — Vgl. श्वपत लसि, श्वप्रेत°, बल°, प्रेत°, ब्रह्मरातस, भृगु°, मानुष°.

रातसकाव्य n. Titel eines Gedichts Verz. d. B. H. No. 580.

रातसपक्ष m. der Dämon der Rakshasa, Bez. eines best. Krankheitsgeistes MBH. 3, 14504.

रातसता f. der Zustand eines Rakshasa R. GORR. 1, 28, 8. 4, 3, 14.

रातसव n. dass. R. 1, 27, 11. KATHS. 25, 256. 272.

रातसीकरण m. das Verwandeln in einen Rakshasa Verz. d. Oxf. H. 321, a, No. 761.

रातसीम् in einen Rakshasa verwandelt werden: °भूत KATHS. 11, 55.

रातौ f. = लाता Lack UśéVAL. zu UNĀDIS. 3, 62. AK. 2, 6, 3, 26. H. 685.

रातोघ्र adj. (f. ई) = रतोघ्र P. 5, 4, 36, VĀRTI. 5. vom Schläger des Rakshas handelnd: गावत्री AIT. Br. 1, 16. 19. TS. 5, 1, 20, 2. ČAT. Br. 3, 4, 2, 16. 7, 4, 2, 33. अगस्त्यस्य रातोघ्रम् N. eines Śāman Ind. St. 3, 200, a. अघ्रे रा° desgl. 201, a. वामदेवस्यैतत्पञ्चदशं रातोघ्रं सामिधेन्यो भवन्ति KĀTH. 10, 5. सूक्त WEBER, KRSHNĀG. 303. रातोघ्रानि (sc. सूक्तानि) Verz. d. Oxf. H. 398, a, 1 v. u.

रातोऽसुर adj. (f. ई) zu den Rakshas und den Asura in Beziehung stehend, über diese handelnd, sie betreffend: ग्रन्थ u. a. w. gaṇa देवासुरादि zu P. 4, 3, 88, VĀRTI. वैर gaṇa देवासुरादि zu P. 4, 3, 125, VĀRTI. die Worte रातोऽसुर enthaltend gaṇa विमुक्तादि zu P. 5, 2, 61.

राख्, रैखति (शोषणालमर्थयोः) DhĀTUP. 5, 5. — Vgl. लाख्.

रँग und रंगे (von रन्, रञ्ज्) 1) m. P. 6, 4, 27. 1, 216. 159, Sch. VOP. 8, 133. 26, 174. am Ende eines adj. comp. f. छा Spr. 3180. RAGH. 17, 44. RT. 5, 11. ČĀK. 175. VARĀH. BRH. S. 78, 15. KATHS. 21, 76. 38, 121. PANĒAT. 203, 5. ई gaṇa ब्रह्मादि zu P. 4, 1, 45. a) das Färben: मूर्धन° VARĀH. BRH. S. 77, 1. चरणां निर्मितरंगम् KUMĀRAS. 4, 19. Bez. eines best. Processes, dem das Quecksilber unterworfen wird, Verz. d. Oxf. H. 320, a, 14. SARVADARÇANAS. 100, 6. — b) Farbe TRIK. 3, 3, 68. H. an. 2, 46. MED. g. 20. HARIV. 4472. R. GORR. 1, 76, 4. Suçr. 2, 317, 14. fg. 318, 5. RAGH. 2, 15. 3, 72. 7, 7. 10, 19. 16, 59. KUMĀRAS. 3, 30. RT. 1, 5. 6, 5. MEDH. 33. 103. ČĀK. 20. 175. ad 14. Spr. 1920. VARĀH. BRH. S. 12, 19. 77, 86. KATHS. 23, 78. 24, 178. MĀK. P. 51, 36. Farbe und zugleich Leidenschaft Spr. 3810. — c) Rötze AK. 1, 1, 4, 25. TRIK. रोग° MBH. 3, 15639. Suçr. 1, 34, 16. 37, 2. 38, 14. रसो रंगमुपैति wird roth 43, 18. 69, 16. 2, 304, 7. Spr. 622. 2673. 3555. 4933. KUMĀRAS. 5, 11. VIKR. 26. Rötze und zugleich Leidenschaft, Zuneigung Spr. 472. 2831. 3180. 3807. PANĒAT. 203, 5. NAISH. 22, 55. — d) Nasalirung RV. PRĀT. 11, 19. 14, 24. विषमरंगता 4. — e) Reiz, Lieblichkeit (der Stimme, des Gesanges): गीत° ČĀK. 5. 4, 11. अहो रंगपरिवाहिनी गीतिः 59, 11. सुरागस्वरेण PANĒAT. 213, 1. उपनीतरंगत्वम् (वाचः) H. 66. — f) eine musikalische Weise, deren 6 angenommen werden (Bhairava, Kauçika, Hindola, Dīpaka, Çrīrāga und Megha, oder Çrīrāga, Vāsanta, Pañkāma, Bhairava, Megha und Naṭanārājaga, oder Mālava, Mallāra, Çrīrāga, Vāsanta, Hillola und Karṇāṭa); sie werden personifiziert und jedem werden 5 oder 6 Rāgiṇī und 8 Söhne zugetheilt, ČKDn. Verz. d. Oxf. H. 199, b, No. 471. 200, a, 4 v. u. b, 14. fg. 201, b, No. 481. Verz. d. B. H. No. 1384. RĪGĀ-TAR. 3, 362. PANĒAT. 1, 11, 3. PANĒAT. 248, 6.

Çuk. in L.A. (III) 33, 5. ग्रामरागाः सप्त MĀR. P. 23, 51. PAÑĀR. 3, 5, 86.
 रागाः (so BÜHLER st. वर्णाः) षड्विंशतिः PAÑĀT. V, 44 (55 BÜHLER). Nach
 H. an. und MED. eine musikalische Note (गान्धारदि). — g) Leidenschaft,
 heftiges Verlangen nach Etwas, Sympathie, Zuneigung, Liebe, Freude
 an; = क्लेशादि (s. weiter unten) TRĪK. H. an. MED. = चतुराग H. 296.
 H. an. MED. = रस AK. 3, 4, 30, 229. HALĪ. 3, 75. = मात्सर्य, मत्सर
 TRĪK. H. an. MED. = गृधुता TRĪK. 1, 1, 131. Gegens. विराग, वैराग्य
 KAP. 2, 9. SĪMKUJAK. 45. BHĪG. P. 1, 9, 26. चतुराग Spr. 4934. KĪM. NĪTIS.
 12, 8. द्वेष M. 6, 60. 12, 26. BHAG. 3, 34. ÇĀND. 6. Spr. 4603. RĪĠA-TAR. 1,
 7, 3, 329. BHĪG. P. 5, 14, 27. H. 73. SARVADARĢANAS. 115, 11. 167, 13. 15.
 अविद्यतास्मितारागद्वेषाभिव्यक्तिः पञ्च क्लेशाः MALLIN. zu ÇĪC. 4, 55. रा-
 गरीषो Spr. 1314. — MURD. UP. 1, 2, 9. MAITREJUP. 3, 5. JĪĠ. 2, 4. काम-
 रागाविवर्जित BHAG. 7, 11. HARIV. 4474. KAP. 3, 30. 4, 9. 25. 27. KAN. 6,
 2, 10. ÇĀND. 57. RAGH. 16, 60. 17, 44. RĪ. 5, 11. 6, 23. Spr. 2594. fgg. 2717.
 2881. 3729. 3961. 4452. 5110. VARĪH. BĪH. 8, 78, 15. 106, 5. KATHĪS. 21,
 76. 27, 22. 37, 28. 38, 121. RĪĠA-TAR. 1, 271. चेष्टा रागानुगाः 3, 513. 518.
 4, 26. fgg. 3, 369. 6, 74. 83. 297. 333. BHĪG. P. 5, 18, 14. PRAB. 13, 10. PAÑ-
 ĀT. 29, 17. DAÇAK. in BENF. Chr. 197, 5. राग, काम, इच्छा, तृप्ति Spr.
 2896. रङ्गप्रियाय KĪM. NĪTIS. 17, 8. रागान्ध MĀITREJUP. 4, 2. Spr. 778.
 RĪĠA-TAR. 1, 255. 3, 386. °प्रदग्गीकृत 4, 676. क्षीण° AK. 3, 4, 48, 90. गण्ड-
 स्थलस्थमदवारिषु बहुरागमत्तममदमरः Spr. 812. संजीवकनिबद्ध° PAÑ-
 ĀT. 58, 13. तथा तथास्य वै श्रूते रागो भूयो ऽभिवर्धते MBH. 3, 2285. गुणेषु
 Spr. 889. सुखे BHĪG. P. 6, 17, 22. नैषधे MBH. 3, 2213. 14125. MĀR. P.
 62, 14. तद्रागात् R. 2, 60, 19. 5, 51, 10. पुद्गरागात् HARIV. 5056. स्वदेशरा-
 गेण Spr. 2448. विप्रयोगेण रागात् KĪM. NĪTIS. 7, 35. दर्शनाभ्याससंबद्ध-
 चतुराग Augenlust RĪĠA-TAR. 5, 382. °प्राप्तिः प्रयोगस्य (increase of the
 interest of the performance BALL.) SĪH. D. 407. KUMĀRAS. 7, 91. Leiden-
 schaft, Zuneigung und zugleich Farbe, Röthe Spr. 472. 2831. 3807. 3810.
 — h) Fürst, König H. an. MED. — i) die Sonne; der Mond ÇABDAR. im
 ÇKDr. — 2) f. स्त्री a) Eleusine coracana Pers. RĪĠAN. bei WILSON. —
 b) N. pr. der 2ten Tochter des Aṅgīras (vgl. राका) MBH. 3, 14125. —
 Vgl. चतुराग (auch PRAB. 49, 1), गुण° (auch KATHĪS. 12, 25), चित्त°,
 तरु°, नि°, नीली°, पद्म°, पिक°, पीत°, पुष्प°, भक्ति°, मञ्जिष्ठा°, म-
 णि°, मद°, मुख°, वीत°, स°, संध्या°, रुद्रि°.

रागखाडव s. u. रागषाडव.

रागखाडव n. eine Art Zuckerwerk MBH. 7, 2267. पिप्पलीश्रुण्ठी-
 क्तो मुद्रपूषः खाडवः स एव शर्करायुक्तो रागखाडव (रागः खा° gedr.)
 NILAN. zu MBH. 14, 2664, wo der Text खाडवराम hat; vgl. रागषाडव.

रागखाडविक m. ein Verfertiger von solchem Zuckerwerk MBH. 15, 19.

रागचूर्ण m. 1) Acacia Catechu Willd. H. an. 4, 86. MED. p. 106. — 2)
 ein rothes Pulver, mit dem man sich beim Feste Holākā bestreut, ÇAB-
 DAR. im ÇKDr.; in dieser Bed. hätte man neutr. erwartet. — 3) Lack
 (लालारस) RĪĠAN. im ÇKDr. — 4) der Liebesgott H. an. MED.

रागच्छन् m. der Liebesgott (कामदेव) ÇABDAR. im ÇKDr. Bein. Rā-
 ma's WILSON.

रागद 1) m. eine best. Stunde, = तैरणी RĪĠAN. im ÇKDr. — 2) f. स्त्री
 Krystall (verschiedene Farben erzeugend) ÇABDĀRTHAN. bei WILSON.

रागदालि m. Linsen (मसूर) RĪĠAN. im ÇKDr.

रागदम्प v. l. für रागपुञ् ÇKDr.

रागद्रव्य n. Farbestoff P. 4, 2, 1, Sch.

रागपट्ट eine Art Edelstein WEBER, Kāmād. 275, N. 2. fehlerhaft für
 राजपट्ट.

रागपुष्प 1) m. Pentapetes phoenicea und rother Kugelamaranth. — 2)
 f. die chinesische Rose RĪĠAN. im ÇKDr.

रागप्रसव m. Pentapetes phoenicea und rother Kugelamaranth RĪ-
 ĠAN. im ÇKDr.

रागबन्ध m. Aeusserung der Zuneigung, Zuneigung RAEM. 18, 51. MĪ-
 LAV. 29 (= VIKRAMĀ. 21).

रागभञ्जन m. N. pr. eines Vidjādhara KATHĪS. 37, 207.

रागमञ्जरिका f. domin. von रागमञ्जरी DAÇAK. in BENF. Chr. 194, 21.

रागमञ्जरी f. N. pr. eines Frauenzimmers DAÇAK. in BENF. Chr. 190, 7. fgg.

रागमय (von राग) adj. roth und zugleich verliebt KĪVĪD. 2, 75.

रागमाला f. der Kranz der musikalischen Rāga, ein Kapitel über d.
 m. R. Verz. d. Oxf. H. 86, a, 26. Titel eines Werkes über diesen Gegen-
 stand 201, b, No. 481. fgg. 374, a, No. 301.

रागपुञ् m. Rubin RĪĠAN. im ÇKDr. रागदम्प v. l.

रागरञ्जु m. der Liebesgott TRĪK. 1, 1, 38. H. c. 77.

रागलता f. Rati, die Gattin des Liebesgottes, TRĪK. 1, 1, 39. ÇĀTĪDM.
 in Verz. d. Oxf. H. 190, b, 35.

रागलेखा f. Farbenstrich MĪLAV. 46.

रागवत् (von राग) adj. roth GĪT. 3, 14.

रागविबोध m. Titel eines Werkes über die musikalischen Rāga Verz.
 d. Oxf. H. 200, a, No. 475.

रागवत्त m. der Liebesgott ÇABDAM. im ÇKDr.

रागषाडव m. ein Zuckerwerk aus Granatäpfeln und Weintrauben mit
 einer Brühe von Phaseolus Mungo RĪĠAV. im ÇKDr. Suçā. 1, 231, 18.
 233, s. 240, 17. 241, 4. °षाडव R. 5, 14, 44. Nach Andern halbreife Mango-
 früchte in Syrup eingemacht mit Ingwer, Kardamomen, Butter u. s. w.
 NICH. Pa., wo °खाडव gedruckt ist; vgl. die richtige Form रागखाडव.

रागसूत्र n. = परसूत्र und तुलासूत्र ein seidener Faden und der Strick
 an einer Wage H. an. 4, 276. MED. r. 294.

रागाङ्गी f. Rubia Munjistia (मञ्जिष्ठा) ROXB. RĪĠAN. im ÇKDr.

रागाद्या f. dass. ebend.

रागानुगाविवृति f. Titel eines Buches Verz. d. Tüb. H. 17.

रागार्जु adj. der in Bezug auf eine Gabe Hoffnungen erweckt, sie aber
 nicht erfüllt, ÇABDAM. im ÇKDr. रागार्जु WILSON.

रागार्णव m. Titel eines über die musikalischen Rāga handelnden
 Werkes Verz. d. Oxf. H. 201, a, No. 479.

रागाशनि m. ein Buddha TRĪK. 1, 1, 5.

रागिता (von रागिन्) f. das Verlangen nach (loc. oder im comp.
 vorangehend): सत्यप्यर्थे निराशत्वमसत्यपि च रागिता KĪM. NĪTIS. 14, 45.
 गाढालिङ्गन° KATHĪS. 86, 116.

रागिन् (von रञ्, रञ्ज् und राग) 1) adj. P. 3, 2, 142. 6, 4, 24, Vārt. 4.
 a) geŕbt TRĪK. 3, 3, 256. नील्यादि° AK. 3, 4, 14, 82. रागिन् farbig heisst
 die Amaurosis (तिमिर), wenn sie die zweite Membran des Auges affi-
 cirt, चरागिन् in der ersten Suçā. 2, 343, s. 6. 341, 15. — b) fŕbend H.

an. 2, 284. MED. n. 118 (wo रक्तारि का० zu lesen ist). — c) roth Spr. 2897. KATHA 21, 9. roth und zugleich verliebt: संध्येव रागिणी वेश्या न चिरं पुत्रि दीप्यते 12, 98. संध्यावसराय गिणयः स्त्रियः 37, 143. 52, 285. — d) von Leidenschaften ergriffen, in der Gewalt der Liebe stehend, verliebt, mit Leidenschaft an Etwas oder Jmd (loc. oder im comp. vorangehend) hängend, grossen Geschmack an Etwas findend TRIK. H. an. MED. BHAG. 18, 27. HARIV. 11946. Spr. 2352. 2414. 2717. 2881. 3268. 3842. 4500. Gīt. 9, 10. KATHA. 11, 24. 37, 85. 147. 52, 402. RĪGĀ-TAR. 4, 896. 5, 281. 6, 154. 163. PAÑĀK. 1, 4, 16. DAÇAK. in BENF. Chr. 180, 23. GAUPAP. zu SĪMĀK. 12. Verz. d. Oxf. H. 80, b, 10. ŚĪM. D. 26, 4. VER. in LA. (III) 20, 5. ऋ० Spr. 1538. ऋदेष० M. 2, 1. गुणे रागी Spr. 4527. राग्ये RĪGĀ-TAR. 4, 660. त्वय्यस्या कृदयं रागि MĀK. P. 21, 41. यङ्० Çiç. 9, 38. KATHA. 22, 17. तनुषारागि मनः BHĪO. P. 6, 1, 19. कलवीणारवरागिणी म्रुतिः KATHA. 14, 90. तवाङ्घ्रिपङ्कजरागिणी भक्तिम् PAÑĀK. 4, 4, 3. — e) ergötzend, erfreuend: अन्यत्र चतूरागिणयः MĀLATIM. 19, 11. — 2) m. eine best. Kornart, = बहुतरकाणिश RĪGĀN. im ÇKDn. — 3) f. रागिणी a) eine Modification der Rāga genannten Weisen, dreissig oder sechs- unddreissig an der Zahl d. i. fünf oder sechs auf jeden Rāga; personif. sind sie die Gemahlinnen der Rāga, As. Res. 3, 73. Verz. d. Oxf. H. 200, b, 15. 201, b, No. 481. PAÑĀK. 4, 11, 3. ÇUK. in LA. (III) 33, 5. — b) N. pr. der ältesten Tochter der Menakā VĪMANA-P. 48 im ÇKDn. — c) eine Form der Lakshmi ÇKDn. nach einem PUNĀ. — Vgl. पामुरागिणी.

राघ्, रौघते (सामर्थ्ये) DHĪTUP. 4, 38. — Vgl. लाघ्.

राघव m. 1) ein Nachkomme Raghu's H. an. 3, 709. fg. (lies रघुज् st. मधुज्). MED. v. 49. patron. Aḡa's RAGH. 8, 16. DAÇARATHA'S R. 2, 63, 41. 64, 1. RĀMA'S 1, 1, 52. 3, 22. 2, 110, 28 (119, 25 GORR.). 3, 48, 5. RAGH. 12, 32. 44. WEBER, RĀMAT. UP. 298. 327. fg. राघवो Bez. RĀMA'S und Lakshmana's R. 5, 63, 28. 6, 110, 17. fg. RAGH. 12, 53. pl. R. 2, 64, 24. 66, 6. राघवसिक्क Bez. RĀMA'S R. 1, 3, 24. — 2) N. pr. eines neueren Fürsten KSHĪTIC. 23, 1. fgg. des Vorfassers der Hastaratnāvall Verz. d. Oxf. H. 201, b, No. 483. der Ganecastuti 358, a, No. 853. ०पञ्चाननभट्टाचार्य HALL 48. — 3) N. pr. eines Schlangendāmons VJUTP. 85. — 4) Meer H. an. MED. (wo ऋद्धो zu lesen ist). — 5) ein best. grosser Fisch diess.

राघवधेतन्य m. N. pr. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 124, b, 15.

राघवेद्व m. N. pr. eines Dichters ebend. 124, b, 16. des Vaters von Dāmodora und Grossvaters des Çārūgadhara 122, b, 6. Vorfassers des Laghukintana HALL 185.

राघवपाण्डवीय n. Titel eines künstlichen Gedichts, welches als Geschichte sowohl der Rāghava als auch der Pāṇḍava gedeutet werden kann, COLBA. Misc. Ess. II, 98. Ind. St. 3, 481. Verz. d. Oxf. H. 121, a, No. 212. Verz. d. B. H. No. 531.

राघवभट्ट m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 95, b, 8. 279, a, 28. 292, b, 8. 341, a, 38. HALL 26.

राघवविलास m. Titel eines Werkes ŚĪM. D. 208, 14.

राघवानन्द m. N. pr. eines Schülers des Harinanda Wilson, Sel. Works 1, 47. eines Autors ŚĪM. D. 277, 19. HALL 188. des Vorfassers der Njāvalididhiti COLBA. Misc. Ess. I, 300. eines Commentars zum Mānavadharmasāstra GHD. Bibl. 430. ०मुनि HALL 108. ०सर-

स्वती 6. 91. 107. 182.

राघवाभ्युदय m. Rāma's Aufschwung, Titel eines Schauspiels, ŚĪM. D. 187, 16.

राघवायण n. die Geschichte Rāma's, = रामायण Aenī-P. im ÇKDn.

राघवीय n. das von Rāghava verfasste Werk Verz. d. Oxf. H. 104, a, 18.

राघवेन्द्र m. N. pr. verschiedener Männer Verz. d. Oxf. H. 260, b, No. 629. 383, a, No. 484. HALL 99. Verz. d. B. H. 159, 4. ०पति No. 684.

राघवेष्टर N. eines nach Rāghava benannten Liṅga des Çiva KSHĪTIC. 26, 11.

राङ्कल m. Dorn HĪN. 91.

राङ्कर्व adj. 1) der Raṅku genannten Antilope gehörig: वदने राङ्कवे: mit Raṅku-Gesichtern MBH. 9, 2475. aus dem Haare des Raṅku gefertigt, wollen; m. eine wollene Decke AK. 2, 6, 2, 18. H. 669. fg. MBH. 2, 1847. 12, 6387. राङ्कवाणी च संवपान् R. 4, 80, 84. (शय्याः) राङ्कवाजिन-संस्पर्शाः R. GORR. 2, 30, 14. ०कृष्णयिन् MBH. 3, 14749. राङ्कवाजिनशायिन् 5, 3141. पर्यङ्के राङ्कवास्तृते R. GORR. 2, 13, 6. राङ्कवास्तरण 32, 8. 62, 19. 3, 49, 15. R. od. Bomb. 6, 113, 12. MBH. 1, 131. 4459. — 3) aus Raṅku stammend (aber nicht von Menschen) P. 4, 2, 100. gaṇa क्कादि zu 133.

राङ्कवक adj. aus Raṅku stammend (von Menschen) P. 4, 2, 100. gaṇa क्कादि zu 134.

राङ्कवायणी adj. (f. ई) aus Raṅku stammend (aber nicht von Menschen) P. 4, 2, 100.

राङ्ग DHĪRTAS. in LA. 67, 2 vielleicht fehlerhaft für वाङ्ग.

राङ्गण n. eine best. Blume, vulgo रङ्गन् ÇKDn. nach dem DAATYAGUNA.

रौचित m. patron. von रचित gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104.

राचितायर्न m. patron. von राचित v. l. im gaṇa कृतितादि zu P. 4, 1, 100.

1. राज्, रौजति, ०ते (दीप्ति) DHĪTUP. 19, 74. ved. auch रौष्टि, ऋराड्: रराज्, रराजतुम् und रेजतुम्, रराजे und रेजे, रराजिथ und रेजिथ P. 6, 4. 125. Vor. 8, 127. (वि) ऋराजिषुम्; in der älteren Sprache nur act.; र-ज्जिस् inlin. RV. 8, 86, 10. 9, 86, 36. 1) walten, herrschen; Fürst —, König —, überh. der Erste sein; mit gen. gebieten über; mit acc. regieren, lenken NAIGH. 2, 21. समिद्धो ऋम्य राजसि देवो देवैः संकलजित् RV. 1, 188, 1. देवेषु 8, 49, 15. 19, 22. त्रयो राजत्यसुरस्य वीराः 3, 56, 3. स्वेन् दत्तेण राजथः 4, 56, 6. 8, 15, 3. ऋग्निं राजसं दिव्येन शोचिषा (Agni heisst oft राजन्) 3, 2, 4. उषसामसि प्रियः तपो वस्तुषु राजसि 8, 19, 31. एते सर्दसि राजतः AV. 7, 54, 1. दिवश्च गमश्च RV. 1, 28, 20. वारस्य 36, 12. 45, 4. य एको वस्वो वरुणो न राजति 143, 4. 144, 6. 3, 62, 17. कृष्टेः 4, 42, 1. 53, 4. 6, 70, 2. सुतस्य कलशीस्य 10, 167, 1. — 2) sich auszeichnen, ein Ansehen haben, besonders in die Augen fallen, prangen, glänzen; erscheinen wie; act.: (तिन्नो जिह्वाः) तासां या मध्ये राजति सा वशा दुष्प्रतिपक्षा AV. 19, 10, 28. प्र पूर्वाभिस्तिरते राष्टि शूरैः RV. 4, 104, 4. मध्ये केतो डुराणे ब-र्हिषो राऊयिः (Accent missverständlich) 6, 12, 1. आदित्यतेजःप्रतिमा-नतेजा भीष्मो यथा राजसि मुञ्जतस्त्वम् MBH. 1, 2109. नहि राजत्ययोध्येयं सासरेवार्जुनो तपो R. 2, 114, 14. R. GORR. 2, 53, 86. राजत्वमप्योमध्यो सीता राजति ते स्नुषा । विदुवासवयोर्मध्ये यथा श्रीरिव वृषिणी ॥ 60, 18. शिला : शैलस्य राजति — बहुधा बहुभिर्वर्णैः 103, 20. VARĀH. BH. 8, 13, 1. Gīt. 5, 12. यस्य राजति वलिबिम्बाः VĪSAVAD. 3. ŚĪM. D. 49, 1. सुसू-

Riāa-Tar. 4, 195. 5, 449. Bnlg. P. 4, 15, 18. — partic. विराजित (könnte auch zum caus. gezogen werden) = राजितः तोरणेन विराजितं रङ्गम् MBn. 3, 2193. विराजितानां गवाम् 13, 2952. HARIV. 2422. 6880. 11790. R. 2, 100, 21 (108, 20 Gonn.). 5, 13, 29. VARĀH. Bn. 8, 12, 2. शीलेन विराजितवर्णः KATHA. 20, 117. 22, 251. 25, 15. Bnlg. P. 3, 23, 15. 8, 18, 3. Verz. d. Oxf. H. 151, a, 7. PAÑĀR. 1, 6, 15. 7, 29. गृहे श्री- 31 विराजितम् MBn. 4, 741. 7, 1567. युद्धे सि विराजितम् 7063. 12, 12816. HARIV. 11861. R. 5, 13, 11. KIR. 5, 4. KATHA. 106, 46. ज्ञानेन विज्ञानविराजितेन Bnlg. P. 5, 5, 13. PAÑĀR. 1, 3, 77. fg. 4, 57. ÇATV. 1, 296. — Vgl. विराज् — caus. prangen machen, mit Glanz erfüllen, Glanz verleihen, erhalten; mit acc.: (गोकुलम्) विराजयति तं देशम् MBn. 13, 2699. विराजयन्वाजसुतो राजमार्गम् R. 2, 26, 2. R. Gonn. 2, 38, 17. 3, 78, 58. भूतानि सर्वाणि विराजयन्तम् (शीतान्प्रुम्) 5, 11, 4. Bnlg. P. 5, 20, 18. व्यराजयत वैदेकी वेश्म तत्सुविभूषिता । उद्यतो ऽश्रुमतः काले खं प्रभेव विवस्वतः ॥ R. 2, 39, 18.

— अतिवि (अति वि) in hohem Grade prangen, — glänzen; med. MBn. 3, 2700. 11844. 11860. 11863. HARIV. 7078. R. Gonn. 2, 22. Kīm. Nitis. 3, 14.

— अधिवि vorherrschen, sich auszeichnen vor (acc.): मुरुके रुधि श्रिया विराजतः RV. 1, 188, 6. अधि त्रिपृष्ठ उषसो वि राजति 9, 75, 3.

— अनुवि nachdenken: अनु प्रयाणमुषसो वि राजति der Bahn der Morgenröthe zieht er nach RV. 5, 81, 2.

— अभिवि 1) als Umschreibung von वि + राज् Nir. 11, 27 wohl regieren. — 2) prangen, einen Glanz um sich verbreiten; med.: (नारायणास्थानम्) भासयन्सर्वभूतानि सुश्रियाभिविराजते MBn. 3, 11861. 7, 3945. न तत्र सूर्यस्तपति न सोमो ऽभिविराजते 12, 13862. HARIV. 6413. R. 2, 26, 10. Bnlg. P. 8, 3, 5. partic. ० राजित (könnte auch caus. sein) prangend, in vollem Glanze stehend: दिव्यपुष्पोपकुरेश सर्वतो ऽभिविराजितम् (आद्यमम्) MBn. 3, 11042. 12, 1546.

— संवि prangen: अर्जुनस्तु रणे राजन्योऽधयन्संव्यराजत MBn. 6, 5472.

— सम् wallen über: सम्राजैस्तमधुराणाम् RV. 1, 27, 1. संराजितुम् P. 8, 3, 25, Sch. — Vgl. सम्राज्.

2. राज् (= 1. राज्), nom. राज् P. 3, 2, 61. 8, 2, 36. Vop. 3, 77. fg. 134. 1) m. Fürst, König AK. 2, 8, 1, 1. H. 689. HALJ. 2, 266. am Ende eines comp.: अमर् MBn. 4, 1578. विदर्भ 3, 2524. दैत्य Bnlg. P. 3, 17, 23. मतङ्ग MBn. 1, 5885. सर्व 2, 580. वादि PAÑĀR. 3, 14, 75. शङ्ख so v. a. die Muschel der Muscheln MBn. 7, 4170. 4172. — 2) m. N. eines Ekāha KĀT. Ça. 22, 10, 7. Āçv. Ça. 9, 8, 21. PAÑĀV. Bn. 19, 1, 1. LĪTJ. 9, 4, 1. MAÇAKA 5, 1. — 3) m. ein Metrum von 4 Mal 22 Silben Ind. St. 8, 107. 111. — 4) f. N. einer Göttin: इन्द्राण्युद्याय्यश्विनी राट् RV. 5, 46, 8. Nir. 12, 46. nach Sīs. = राजमाना. Ausserdem in den Formeln: इयं ते राट् (= राट्य MAH.) VS. 9, 22. 18, 28. मूर्धासि राट् (= राजमाना MAH.) 14, 21. राडसि TBn. 3, 14, 1, 10. — Vgl. अङ्ग, अधि, अग्र, अरण्य, इन्द्र, उडु, एक, क्रतु, गिरि, गृध, ज्ञान, ज्येष्ठ, तृण, देव, धर्म, नाग (auch MBn. 1, 1125), परेत, पर्वत, भूत, मनु, मृग, यत्न, यम, वने, विश्व, स्व.

राज m. am Ende eines comp. = राजन् Fürst, König, der Erste unter seines Gleichen P. 5, 4, 21. Vop. 6, 37. विदर्भ MBn. 3, 2322. 2433. 2694. शात्स्व 8, 7047. केकय R. 1, 73, 2. 77, 17. वेदि Çc. 20, 6. राजस R.

8, 36, 6. नरराजस जयो Riāa-Tar. 3, 74. गन्धर्व VIKR. 11, 12. धामर R. 1, 1, 60. कपोत Hir. 9, 15. मुक Çuk. in LA. (III) 36, 10. गिरि MBn. 3, 2441. व्यूक so v. a. die beste der Schlachtordnungen 6, 3062. Am Ende eines adj. comp. f. अ P. 4, 1, 28, Sch. — Vgl. अत, अदि, अधि, अमर, आदि, अत, मृक, घट, तरु, तृण, देव, द्वि, द्विज, धर्म, नक्षत्र, नद, नाग, पर्वत, पशु, पितृ, पुरुष, पृथ्वी, प्रति, प्रेत, प्रत, बाल, बुद्ध, अक्राज, अक्ष, भुजग, भृङ्ग, मणि, मत्स्य, मदन, मनुष्य, मय, मर्म, मृक, मीन, मृग, मेघ, यम, यश, युव, योग, राज, विप्र, शैल, सप, सिन्धु, मुख, सुर u. s. w.

राजसपि m. = राजसि Bnlg. P. 8, 24, 10.

1. राजक (von राजन्) m. 1) regius: चित्र इन्द्रा राजका इन्दुके एके सरस्वतीमनु RV. 8, 21, 18. HARIV. 15181. 15183. 16099. Aus metrischen Rücksichten auch schlechtweg für राजन् Fürst, König gebraucht: खिलराजकपूजिताङ्ग KATHA. 18, 405. विद्याधर 116, 91. Bnlg. P. 12, 1, 3. AK. 3, 6, 27. Häufig am Ende eines adj. comp. (= राजन्): घोडश MBn. 1, 332. Kīm. Nitis. 8, 22. मानिताखिल KATHA. 44, 138. 171. स MBn. 9, 1184. 14, 2248. Spr. 519. KATHA. 12, 135. 33, 74. 56, 181. Vgl. अ, धातु, भृङ्ग, मृक. — 2) N. pr. verschiedener Männer LALIT. ed. Calc. 295, 5. Riāa-Tar. 7, 26. 8, 2842. 2846.

2. राजक (wie oben) n. eine Menge von Fürsten, — Königen P. 4, 2, 39. Vop. 7, 19. AK. 2, 8, 1, 2. H. 1417. KIR. 2, 47. MĀR. P. 109, 6. KĀVJ. 3, 25. BHATJ. 2, 52.

राजकथा (1. राजन् + क) f. Geschichte der Fürsten, — Könige Riāa-Tar. 1, 14, 14.

राजकदम्ब m. angeblich = कदम्ब H. 1138, Sch. nach ÇATV. im ÇKDn. eine Kadamba-Art.

राजकन्दर्प m. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 113, b, 38.

राजकन्यका f. Fürstentochter, Prinzessin KATHA. 28, 2. 28, 111. 36, 20. Riāa-Tar. 2, 148.

राजकन्या f. dass. R. 1, 77, 29. 5, 31, 7. KATHA. 7, 74. 16, 19. 24, 61. 30, 36. 31, 8. Bnlg. P. 9, 6, 43. गन्धर्वयत्नसुरकिनर KĀURĀP. 45.

राजकर m. der dem König darzubringende Tribut WILSON.

राजकर्कटी f. eine Gurkenart, = चीनाकर्कटी Riāa. im ÇKDn.

राजकर्ण m. WEBER, Nax. 2, 391. nach COLBROOKS Misc. Ess. II, 322, Tafel Elephantenzahn.

राजकर्तर m. Königsmacher; pl. diejenigen Personen, welche den König auf den Thron setzen (nach Sīs. Vater, Brüder u. s. w.), AIR. Ba. 8, 17. R. 2, 79, 1. auch 67, 1 ist mit der ed. Bomb. so zu lesen st. राज्य bei SCHL. — Vgl. राजकृत्.

राजकर्मन् n. 1) ein dem Fürsten zu leistender Dienst M. 7, 125. किं गजेन प्रभित्वेन राजकर्मण्यकुर्वता Spr. 673. — 2) Soma-Handlung KĀUC. 3.

राजकलश m. N. pr. eines Mannes Riāa-Tar. 7, 20. fg.

राजकला f. der 16te Theil der Mondscheibe, Mondstichel Sīs. D. 18, 21.

राजकलि s. u. 1. कलि 1) e).

राजकशेरु m. (wenigstens nicht n.) Cyperus rotundus Hā. 183. n. die Wurzel von Cyperus portensis Romb. AK. 3, 4, 25, 190.

राजकार्य n. eine Obliegenheit des Fürsten, Staatsgeschäfte MBn. 4, 2262. KATHA. 18, 81. R. 1, 7, 2. Hir. 87, 17.

राजकियेय m. metron. von राजकी Vop. 7, 7.

राजकीय (von राजक) adj. *fürstlich, königlich* P. 4, 2, 110. °साम् KATHA 62, 228. पुरुष Śān. D. 13, 12. °नामन् Vrt. in L.A. (III) 10, 12. का-
ष्मोदेशीयरजकीय (so ist zu lesen) इतिहासः RĪĀ-TAR. ed. Calc. auf
dem Titelbl. राजकीय m. so v. a. राजकीयः पुरुषः *Diener eines Fürsten*
Vrt. in L.A. (III) 20, 21 (wo राजकीय म° zu lesen ist). 28, 21.

राजकुमार und राजकुमारी m. Prinz P. 6, 2, 59. Śān. D. 14, 7. fgg. Vrt.
in L.A. (III) 5, 15. Lot. de la b. l. 107. 109. 113.

राजकुमारिका f. *Prinzessin* KATHA 28, 43.

राजकुल n. 1) *ein fürstliches Geschlecht, die Familie eines Fürsten:*
अस्य राजकुलस्य जीवितम् R. 2, 87, 9. °प्रजाता 5, 11, 21. Bala. P. 1, 16,
23. 4, 21, 26. 5, 14, 16. PRA. 99, 5. pl. so v. a. *Fürsten* Spr. 1362. 3798.
VADDHA-KĀ. 14, 12. °विवाद SHAPV. Ba. in Ind. St. 39, 2 v. u. राजकु-
लानुमत्तव्य Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 539, 16. — 2) *der Palast*
eines Fürsten (wo auch Recht gesprochen wird) SHAPV. Ba. in Ind. St.
1, 40, 1 v. u. MBH. 4, 92. 5, 7426. R. 2, 63, 5. R. GOR. 2, 4, 21. Spr. 4801.
KATHA 4, 102. 9, 24. 12, 52. 14, 46. 25, 155. 30, 114. 31, 74. 41, 5. 43, 129.
49, 129. ÇAK. zu KĀND. Up. S. 53. DAÇAK. in BENF. Chr. 183, 18. PĀ-
ĀT. 29, 24. 40, 13. 96, 20. 100, 22. HIT. 88, 18. Vrt. in L.A. (III) 22, 7.

राजकुलभट्ट m. wohl ein im fürstlichen Palast angestellter Doctor
RĪĀ-TAR. 6, 246. 249.

राजकुलवर्त्तु scheinbar R. 2, 67, 30, wo aber राजकुलवर्त्तो mit der ed.
Bomb. (nach dem Comm. राजा कुल°) zu lesen ist.

राजकुम्भाण्ड m. *Solanum Melongena* ÇATĀDH. im ÇKDa.

राजकर्तृ m. so v. a. राजकर्तृ AV. 3, 5, 7. ÇAT. Ba. 3, 4, 2, 7. 13, 2, 18.

राजकृत adj. vom König gemacht AV. 10, 1, 3.

राजकृत्य n. eine Obliegenheit des Fürsten, Staatsgeschäft KATHA 35,
26. PĀĀT. 30, 11.

राजकृत्वन् P. 3, 2, 95. = राजकर्तृ, mit acc. BHATT. 6, 180.

राजकोशातक n. eine best. Frucht VARĀH. BH. S. 54, 121.

राजक्रय m. Soma-Kauf ĀCV. ÇA. 4, 2, 18. 8, 13. LĪTJ. 9, 9, 5.

राजक्रयणी f. so v. a. सोमक्रयणी LĪTJ. 5, 5, 7.

राजक्रिया f. das Geschäft eines Fürsten PĀĀT. 63, 25.

राजद्वक m. eine Art Senf SuçA. 1, 222, 17. VĪGH. 6, 78. fg.

राजद्वर्री f. eine Art Dattelpalm (नृप्रिया) RĪĀN. im ÇKDa.

राजद्वी f. *Bos grunniens* NIEB. Pa. nach dem Schol. zu TAIT. Ā. 6, 1, 2. 12, 1 hellfarbig an Schnauze und Hintertheil, sonst schwarz.

राजगिरि m. 1) *Königsberg*, N. pr. einer Oertlichkeit DAÇAK. 32, 11.
— 2) eine best. Gemüsepflanze, = राजद्रि RĪĀN. im ÇKDa.

राजगुरु m. Rathgeber —, *Minister eines Fürsten* R. GOR. 2, 4, 12. 69, 1.

राजगृह n. 1) *die Wohnung eines Königs, Palast* KATHA 12, 54. 14,
21. 18, 226. 20, 47. 30, 111. 36, 44. KĀUR. 31. Verz. d. Oxf. H. 78, 6, 29.
342, 6, 22. — 2) N. pr. der Hauptstadt von Magadha LĪA. I, 133. gapa
धूमदि zu P. 4, 2, 127. MBH. 1, 7476. 2, 822. 3, 8022. HARIV. 4983. 5132.
R. 2, 67, 6. 68, 2. 6. 70, 1. R. GOR. 1, 4, 26. 79, 25. 43. 2, 70, 6. LALIV. ed.
Calc. 20, 6. 297, 6. 298, 2. 306, 2. 309, 2. BUN. Intr. 100. KATHA 3, 7.
112, 112. ÇAT. 10, 321. WILSON, Sol. Works 1, 291. 293. 295. 299. 303.
neun Jōgana von Pāṭaliputra entfernt Ind. St. 18, 312. °माकृत्य

MACK. Coll. 1, 81. Verz. d. Pet. H. No. 41. राजगृह (wohl ein davon ab-
geleitetes adj.) धम् VĪGH. P. in der Einl. zu VĪGH. 13.

राजगृहक adj. von राजगृह 2) gapa धूमदि zu P. 4, 2, 127.

राजगृह n. = राजगृह 1) PĀĀT. 2, 6, 22.

राजग्रीव m. ein best. Fisch TRK. 1, 2, 17.

राजघ P. 3, 2, 95. VĀT. NĀSH. 1, 10 nach dem Comm. entweder राजः
प्रत्यर्थिनो कृतवान् oder राजघेष्ठः nach TRK. 3, 1, 14 = तीक्ष्ण.

राजघिकक n. die Geschlechtstheile (उपस्थ) ÇANDĀ. im ÇKDa.

राजघट्टम् m. fehlerhafte Schreibart für राजघट्टम् BEAR. zu AK. 2,
6, 2, 2 (ÇKDa.).

राजघट्ट f. eine Art Gambū und eine Art Dattelpalm (गिम्बू) H. an. 4, 212. MED. b. 15. — VĪGH. 90.

राजत (von राजत) 1) adj. (f. ई) silbern P. 4, 3, 154. ĀCV. ÇA. 9, 4, 13.
KĪTJ. ÇA. 19, 4, 10. 28, 2, 6. LĪTJ. 9, 2, 13. M. 3, 202. 5, 112. 8, 136. fg.
220. JĪĀN. 1, 182. MBH. 1, 7215. 5, 7101. 6, 1806. 7, 1020. 1034. 3628.
HARIV. 3931. R. 1, 13, 18 (10 GOR.). 3, 21, 14. 17 (धातवः). 4, 40, 16. 5,
12, 20. SuçA. 1, 99, 5. 170, 9. 240, 9. ÇAK. zu BH. Ā. Up. S. 23. RĪĀ-
TAR. 4, 198. 205. Spr. 5322. MĀK. P. 31, 64. WERB. KĀSHĀ. 273. 278. fg.
राजतान्वित mit Silber ausgelegt M. 3, 202. हेमराजतसंकीर्ण mit Gold
und Silber ausgelegt R. 4, 33, 25. — 2) n. Silber Schol. zu KĪTJ. ÇA. 31,
21. हेमराजतचित्राभ्याम् R. 3, 49, 1.

राजतनय 1) m. Fürstensohn, Prinz KATHA 28, 150. — 2) f. Für-
stentochter, Prinzessin KATHA 10, 120. 16, 24.

राजतरंगिणी f. Strom d. i. fortlaufende Geschichte der Könige, Titel
verschiedener Chroniken von Kāśmīra RĪĀ-TAR. 1, 24. GILD. Bibl.
241. fgg. LĪA. I, 473. fgg. II, 18. fgg. Verz. d. Oxf. H. 147.

राजतरु m. *Cathartocarpus (Cassia) fistula* und *Pterospermum acerifolium* Willd. RĪĀN. im ÇKDa. — SuçA. 2, 522, 18.

राजतरुणी f. *Kuglamaranth* RĪĀN. im ÇKDa.

राजता (von राजन्) f. *Königthum, königliche Würde* R. 2, 79, 7. KĀ.
NĪTJ. 19, 16. Spr. 2290. KATHA 36, 68. 42, 45. म° *Königlosigkeit* AIR.
Ba. 1, 14.

राजतल्ल 1) m. *Betelnussbaum* TRK. 2, 4, 40. ÇANDĀ. im ÇKDa. °ताली
f. dass. RAH. 4, 56. — 2) m. Bez. eines best. Tastes Verz. d. Oxf. H. 87, a, 11.

राजतिमिष m. *Cucumis sativus* LĪN. HĪ. 181. — Vgl. राजतिमिष.

राजतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha WILSON, Sol. Works II, 19. fg.

राजतुङ्ग m. N. pr. eines Mannes RĪĀ-TAR. 7, 358.

राजतेमिष m. = राजतिमिष TRK. 2, 4, 26.

राजत्व n. = राजता HARIV. 7316. R. 2, 72, 51. R. GOR. 1, 1, 88. KA-
THA 20, 191. 22, 211. 30, 62. 52, 272. RĪĀ-TAR. 4, 177. विद्याधर° KA-
THA 26, 242. सर्वस्त्वानाम् MBH. 13, 1124.

राजदण्ड m. *königliche Gewalt, eine vom König verhängte Strafe:*
ततो न्यूनतरस्यास्य नापराधो न पातकम् । न चास्य राजदण्डो ऽपि प्रत्य-
क्षितं न विद्यते ॥ इति प्रायश्चित्ततन्त्रधृताङ्गिरेवचनम् ÇKDa. °भ्याकुल
RĪĀ-TAR. 5, 240. = शास्ति Schol. zu Up. 4, 181.

राजदत्ता f. N. pr. eines Frauenzimmers KATHA 36, 46.

राजदत्त m. 1) *Hauptnahn, Vordersohn* P. 2, 2, 31. राजदत्तास्तु चकारो
दशानानी पुरः स्थिताः TRK. 2, 6, 29 (s. die Corrīg.). चकारो राजदत्तः स्युः

समुखीना रदास्तु ये Bala beim Schol. zu Naism. 7, 46. मध्यदत्ता राजदत्ता दंपत्यतयाययोदयोः Vais. beim Schol. zu H. 584. राजदत्तो तु मध्यस्था-
नुपरिप्रेषिका क्वचित् H. 584. vier Zähne gemeint Naism. 7, 46. — 2) N.
pr. eines Mannes; s. राजदत्ति.

राजदत्ति m. patron. von राजदत्त P. 4, 1, 160, Sch.

राजदर्शन n. das Zugesehthommen eines Fürsten, Audienz bei einem
Fürsten: मी राजदर्शनं कारय so v. a. führe mich zum Fürsten Hit. 98, 8.
9. Titel eines künstlichen Gedichts Verz. d. Oxf. H. 211, b, 6.

राजदार m. pl. eine Gemahlin und die Gemahlinnen des Königs R.
2, 89, 18.

राजकुलित f. Fürstentochter, Prinzessin P. 6, 3, 70, VArt. 10. Ka-
rnis. 10, 96. Pāṇāt. ed. orn. 80, 1. Davon °कुलित्मय adj. (f. ई): सर्वा दि-
शो °मयीरप्यथ so v. a. überall glaubte er die Prinzessin zu sehen
ebend. 8.

राजहर्षा f. eine lange Art von Dūrva-Gras Prājog. 93, b, 5.

राजदर्पद f. P. 6, 1, 228, Sch. wohl Bez. des grösseren unteren Mühl-
steins.

राजदेव m. N. pr. eines Lexicographen (= भोजराजदेव nach Aufrecht)
Verz. d. Oxf. H. 182, b, 44.

राजकुम m. wohl = राजवत् Soṇ. 2, 258, 17. 521, 14.

राजहार f. das Thor eines fürstlichen Palastes Hit. 98, 7.

राजहार n. dass. Hariv. 3264. Spr. 458. Mān. P. 126, 18 (°हारम् acc.
könnte auch zu °हार gehören). Hit. 88, 18, v. 1.

राजहारिक m. Thürsteher an einem fürstlichen Palaste Spr. 2553.

राजधनूर m. eine Art Stechapfel Rīśān. im ÇKDn. u. मन्त्राशठः °क
m. nach ders. Aut. in der alphabetischen Ordnung.

राजधर्म m. die Pflicht eines Fürsten; pl. die für einen Fürsten gelten-
den Bestimmungen M. 7, 1. 9, 324. R. 2, 26, 1. 102, 1. MBn. 12, 3089. Verz.
d. Oxf. H. 7, b, 4. 13, a, 30. 83, b, 42. 268, b, 5. राजधर्मानुशासन n. Titel des
1ten Abschnittes im 12ten Buche des MBn. °कास्तुभ bildet einen Theil
des Smṛtikaustubha Verz. d. Oxf. H. 272, b, No. 645.

राजधर्मन् m. N. pr. eines Reihers, eines Sohnes des Kaṇṇjapa, MBn.
12, 6237. fgg. — Vgl. धर्मराज 3).

राजधानक n. = राजधानी Çabbar. im ÇKDn.

राजधानी f. die Residenz eines Fürsten H. 973. Hal. 2, 131. MBn.
3, 15887. 4, 147. f. 7, 2972 (यमस्य). R. 1, 4, 24 (3, 65 Gora). 9, 66. 2, 46,
4. 52, 50. 88, 19. 4, 41, 66. 6, 16, 105. 107, 16. Ragn. 2, 70. 5, 40. Çā. 112,
19. MBn. 25. Kathā. 15, 62. 25, 269. 32, 121. 34, 14. Rīśā-Tar. 4, 24.
70. 5, 256. 6, 125. Verz. d. Oxf. H. 13, b, 2. Prāj. 25, 7. कुल° Ragn. 16, 36.

राजधान्य n. Panicum frumentaceum Roxb. Rīśān. im ÇKDn. eine
Reisart (Rīśān. ebend. u. d. W. राजानि). Van. Bm. 8, 15, 12.

राजधामन् n. Palast —, Residenz eines Fürsten Rīśā-Tar. 5, 483.
कुरु° (kann in कुरुराज + धामन् mit dem Comm. zerlegt werden) Brāh.
P. 10, 71, 28.

राजधीर m. N. pr. eines Mannes Kauric. 49, 3.

राजधुरी (राजन् + धुर) m. das Joch, an dem ein Fürst zu stehen hat,
die Last der Regierung P. 5, 4, 74, Sch. °धुरा f. Vor. 6, 72.

राजधुस्त्रक m. eine Dattellart Rīśān. im ÇKDn.

राजधूर्त m. dass. ebend.

1. राजन् (von 1. राज्) Uṇām. 1, 156. m. 1) König, Fürst AK. 2, 2, 2, 1.
3, 4, 28, 114. Tark. 2, 8, 1. H. 689. an. 2, 280. f. (= पार्थिव und प्रभु).
Med. n. 115 (= नृपति und प्रभु). Hal. 2, 266. उप तत्र पृथीत कृति रा-
जभिः RV. 1, 40, 8. 126, 1. बस्वः 2, 14, 11. कुविन्मो गोपी कर्त्तुं जनस्य कु-
विद्राज्ञानम् 3, 43, 5. धृष्टस्य 4, 2, 1. 50, 7. क्षिप्रं वा यं राजानं वा सुषूदयः
5, 54, 7. ब्रह्मणो देवकृतस्य 7, 97, 2. राजानुत्तमं मानवानाम् AV. 4, 22, 5.
राज्ञा राष्ट्रं वि रत्नति 11, 5, 17. ध्रुवं विशो विष्पतिरस्तु राज्ञा 4, 22, 5. धो-
र्षधीना राज्ञा वनस्पतिः 8, 7, 16. पूर्वा राज्ञो ऽभिवदति Çat. Br. 3, 3, 4, 14.
यस्य विशो राज्ञा भवति 5, 4, 2, 2. वैश्यो राज्ञे बलिं कुरुत् 11, 2, 6, 14. को-
रव्य 12, 9, 2, 3. ऐहवाक Çā. 15, 17, 1. Āṇv. Gṛm. 3, 12, 1. Kauç. 15.
M. 1, 114. 4, 38 (राजतम्). 110. राजानः क्षत्रियाश्च 12, 46. MBn. 3, 2072.
भव राज्ञा कुरुषु 9, 1891. R. 1, 4, 38. Çā. 27, 18. 81, 3. राजेन्नु Ragn. 1,
12. पृथु वैश्यं प्रजा दध्वा रक्ताः स्मेति यद्वृक्नु । ततो राज्ञिति नामास्य क्य-
नुरागादज्ञायत ॥ MBn. 7, 2396. 12, 1032. VP. 101. f. तथैव सो ऽभूद्वैश्यो
राज्ञा प्रकृतिरञ्जनात् ॥ Ragn. 4, 12. in etym. Zusammenhang mit रत्
gebracht Çā. 111. 64, 21. Unter den Göttern führen als Herrscher je
in ihrem Gebiet den Königenamen: Varuṇa und die übrigen Āditya
RV. 1, 24, 7. 4, 1, 2. 5, 85, 2. 7, 64, 1. AV. 3, 3, 3. Çat. Br. 2, 2, 2, 1. RV. 4,
20, 5. 41, 3. 3, 56, 7. 62, 6. 7, 66, 11. AV. 3, 12, 4. Kauç. 71. Indra H. an.
Med. RV. 1, 178, 2. 5, 40, 4. 6, 36, 4. 7, 27, 3. 8, 53, 2. 59, 1. TS. 5, 5, 22, 1.
Agni RV. 5, 4, 1. 6, 1, 13. 8, 5. 8, 43, 24. 10, 87, 3. Jama 10, 14, 1. 7. AV.
6, 116, 1. 8, 10, 23. 18, 3, 69. TS. 5, 5, 24, 1. Çat. Br. 2, 3, 2, 1. Soma d. i.
Mond (AK. 3, 4, 28, 114. Tark. 1, 1, 85. 3, 3, 256. H. 105. H. an. Med. Hā.
13. Hal. 1, 42) und Soma RV. 1, 23, 14. 6, 75, 18. VS. 6, 26. AV. 2, 36,
3. 5, 21, 11. 6, 104, 3. 8, 7, 20. 14, 1, 49. Kauç. 128. सोमो राज्ञा चन्द्रमाः
Çat. Br. 10, 4, 2, 1. 1, 6, 4, 5. 14. 14, 8, 3. TS. 2, 3, 2, 1. राज्ञ राजानं त्स-
रति घस्मत् Kauç. 100. सोमाय राज्ञे M. 9, 129. राजन् Mond und zugleich
König Kāvā. 2, 311. f. 322. Auch der Soma-Saft und die Pflanze
werden geradezu König genannt: राजानमुपावद्रेयुः At. Br. 1, 14. ता-
न् राज्ञा मदयो चकार 6, 1. 7, 32. सोमस्य राज्ञो भतयन्ति Çat. Br. 1, 1, 2,
7. 3, 3, 2, 1. 4, 2, 11. राजानं क्रेष्यन् 4, 5, 2, 2. यदि राजोपदस्येत् 2, 2, 5. Am
Ende eines comp. steht in der Regel राज्ञि, jedoch findet man nicht selten
auch राजन्, z. B. विदर्भ° MBn. 3, 2124. काशि° 5, 6040. केकय° R. 1,
12, 23. त्रिदशारि° 6, 36, 78. सापद° Pāṇāt. 63, 20; vgl. धर्म°, नाग°,
प्रति°, फल°, मनुष्य°, यम°, युव°, सिन्धु°, सोम°, स्व°. Am Ende eines
adj. comp. f. राजन् oder राज्ञी P. 4, 1, 28, Sch. — 2) = राजन्य ein Mann
aus der Kriegerkaste AK. 3, 4, 28, 114. H. 863. H. an. Med. राजविशः
Āṇv. Çā. 1, 3, 3. Kāvā. Up. 8, 14, 1. ब्राह्मण, राजन्, वैश्य, शूद्र M. 2, 32,
36. f. 44. 46. 3, 13. — 3) ein Jaksha Tark. 3, 3, 256. H. 194. H. an.
Med. wohl aus राजराज als Bein. Kubera's geschlossen. — 4) N. pr.
eines der 18 Diener des Sonnengottes und zwar einer Form Guha's
Vāṇi beim Schol. zu H. 103.

2. राजैन् (wie oben) Lenkung, regieren: धर्कं भुवं यज्ञमानस्य राज्ञिं
ich bin unter der Leitung d. h. ich folge dem Willen des Frommen RV. 10, 49, 4.

राजन (von राजन्) 1) adj. aus fürstlichem Geschlecht stammend, aber
nicht zur Kriegerkaste gehörig Siddh. K. zu P. 4, 1, 127. — 2) f. ई N. pr.
eines Flusses MBn. 6, 329 (VP. II, 148). — 3) n. oxyt. N. eines Sāman

Ind. St. 3,231, a. TS. 7,8, 3. LĪṭṣ. 4,6, 35. 3,12, 7. ÇĀṆḤ. Çā. 16, 14, 5. KūIND. Up. 2,20, 1. 2. BṛĪḡ. P. 11, 27, 31. इन्द्रस्य राजनीरक्षिणे, रक्षिणे-
रेकर्षे राजनम् Ind. St. 3,208, b.

राजनय m. Staatsklugheit, Politik R. 8,11, 10. — Vgl. राजनीति.

राजनापित m. ein fürstlicher Bartscheerer und ein Bartscheerer ersten
Ranges P. 8, 2, 68, Sch. (Accent des Wortes).

राजनामन् m. Trichosanthes dioeca Roxb. RiĀn. im ÇKDa. — Vgl.

राजपटालक.

राजनि m. patron. von राजन TAITT. Ān. 5,4, 12. PĀNĒAV. Br. 14, 3, 17.
23, 16, 11.

राजनिघण्टु m. Titel eines medicinischen Wörterbuchs von Hara-
haripañḍita (Harasimha-Kācimirapañḍita ÇKDa. VII, Einl.)
Nien. Pa. Verz. d. Oxf. H. 286, a, 8. im ÇKDa. stets in der Form राज-
निघण्टु citirt; राजनिघण्टु COLEBR. Misc. Ess. II, 20. — Vgl. निघण्टुराज.

राजनिवेशन n. der Palast eines Fürsten R. 2, 51, 12. 78, 18. R. GORR.
2, 4, 12. 12, 24.

राजनीति f. Staatsklugheit; Politik MBH. 15, 978. KATHĪS. 34, 189. 42,
93. षड्विधा BṛĪḡ. P. 10, 45, 34. PĀNĒAV. 188, 4. Verz. d. B. H. No. 495.
1018. Verz. d. Oxf. H. 83, b, 44. 86, a, 6. 123, a, 24. 125, a, 38. °शास्त्र 131,
b, No. 238.

राजनील m. Smaragd ÇANDAR. im ÇKDa.

राजन्य (von राजन्) ÇĀNT. 4, 8, 1) adj. fürstlich, königlich; m. ein An-
gehörtiger fürstlichen Stammes, Adeltlicher, älteste Bez. der zweiten Kaste
P. 4, 1, 187. AK. 2, 8, 2, 1. H. 863. HALĪS. 2, 266. बाहू राजन्यः कृतः RV.
10, 90, 12. ब्राह्मण एव पतिर्न राजन्योऽन वैश्यः AV. 5, 17, 9. 18, 2. 6, 38,
4. 10, 10, 18. 12, 4, 32. fg. 15, 8, 1. 19, 32, 8. VS. 22, 22. 30, 5. AIT. Br. 3,
48. 7, 19. 81. 8, 6. TS. 2, 4, 22, 1. 5, 4, 4. 20, 1. 5, 1, 20, 3. TBH. 1, 7, 3, 6.
तत्र राजन्यः ÇAT. Br. 5, 1, 4, 11. 5, 28. 4, 4, 17. 4, 9. 13, 4, 3, 5. राजन्या विशः
17. राजन्या धनुर्धर्यः 5, 2, 6. KĪṬṢ. Çā. 4, 9, 3. 5. 16, 1, 17. 22, 10, 7. ĀÇV. Çā. 2,
1, 3. 4, 15, 5. M. 2, 49. 190. 3, 110. 4, 54. 10, 12. 22. 95. 11, 83. 87. 98. 127. JĪĠĀ.
1, 92. P. 6, 2, 84. MBH. 1, 1811. 5, 7249. 13, 1611. 1905. भोज° 14, 2581.
R. 2, 82, 31 (89, 13 GORR.). RAGH. 3, 48. 4, 87. 7, 32. MECH. 49. VANĀH.
BṛĪḡ. S. 4, 24. 80, 11. UTTARAR. 112, 17 (152, 4). BṛĪḡ. P. 1, 7, 48. 8, 48.
4, 28, 29. राजन्या f. MBH. 5, 4497. HARIV. 8309. im. pl. Bez. eines best.
kriegerischen Stammes (vgl. राजपुत्र) VANĀH. BṛĪḡ. S. 14, 28. MĪRK. P.
58, 47. Nach UNĀDIS. 3, 100 राजन्य, nach UGĒVAL. mit dieser Betonung
Bein. Agni's. — 2) m. eine Art Dattelbaum (लीरिका) RiĀn. im ÇKDa.

राजन्यक 1) adj. von Kriegerern bewohnt P. 4, 2, 53. — 2) n. eine Schaar
von Kriegerern P. 4, 2, 29. 8, 4, 151, VĀRTI. AK. 2, 8, 2, 4. H. 1417. RAGH.
7, 58. DAÇAR. 57, 12.

राजन्यत्व (von राजन्य) n. das Kriegersein, das zur-Kriegerkaste-Gehö-
ren SĪ. zu RV. 1, 128, 1.

राजन्यबन्धु m. Fürstengenosse (gewöhnlich geringschätzig gebraucht)
ÇAT. Br. 1, 1, 4, 12. 2, 4, 2. 8, 1, 4, 10. 10, 5, 2, 10. 11, 6, 2, 5. 14, 9, 2, 5. LĪṬṢ.
8, 2, 10. = राजन्य, तन्निप M. 2, 65.

राजन्वज् adj. mit einem Fürstlichen verbunden TS. 5, 1, 20, 3.

राजन्वस् adj. von einem guten Fürsten beherrscht P. 8, 2, 14. AK. 2,
1, 18. RAGH. 6, 22. KĪVĪD. 3, 6. — Vgl. राजवस्.

राजपटेल 1) m. Trichosanthes dioeca Roxb. RATNAM. im ÇKDa. °क
m. dass. HĪR. 105. — 2) f. ई = मधुरपटेली (fehlt in den Wörterbüchern)
RiĀn. im ÇKDa.

राजपट्ट m. eine Art Edelstein, ein Diamant von geringerer Güte TRĪ.
2, 9, 30. H. 1066. VJUP. 137. UTTARAR. 97, 16 (129, 1). MĪLATĪM. 150, 7.

राजपट्टिका f. = चातकपत्तिन् ÇKDa. angeblich nach HĪR.; vgl. राज-
भट्टिका.

राजपति m. Fürstenterr ÇAT. Br. 11, 4, 2, 9. KĪṬṢ. Çā. 5, 13, 1.

राजपत्नी f. Gemahlin eines Fürsten R. 2, 104, 2. VANĀH. BṛĪḡ. S. 8, 76.
Spr. 4935.

राजपथ m. Hauptstrasse HARIV. 6541. R. GORR. 2, 4, 18. 5, 10, 14. RAGH.
14, 30. 16, 12. KUMĀRAS. 7, 68. RiĀn-TAR. 1, 201. BṛĪḡ. P. 10, 42, 1. am
Ende eines adj. comp. f. छा R. 1, 77, 7 (78, 6 GORR.). R. GORR. 2, 6, 2.
Nach gaṇa देवपथादि zu P. 5, 3, 100 प्रतिकृतौ संज्ञायाम्.

राजपथम् (von राजपथ), °यते eine Hauptstrasse darstellen Verz. d.
Oxf. H. 235, a, 15.

राजपद्धति f. Hauptstrasse: इयं सा मोक्षमार्गाणामभिन्ना राजपद्धतिः
SARVADARÇANAR. 147, 8.

राजपर्णी f. Paderia foetida Līn. RiĀn. im ÇKDa.

राजपलाण्डु m. eine best. Art Zwiebel ebend.

राजपाल m. N. pr. eines Fürsten COLEBR. Misc. Ess. II, 280. REINAUD,
Mém. sur l'Inde 263 (राज्यपाल v. l.). eines fürstlichen Geschlechts Verz.
d. Oxf. H. 352, b, 5.

राजपितृ m. Königsvater AIT. Br. 8, 12, 17.

राजपीलु m. ein best. Baum, = मरुपीलु RiĀn. im ÇKDa.

राजपुत्र 1) m. a) Königssohn, Prinz; f. ई Königs Tochter, Prinzessin:
कस्य नरा राजपुत्रेव सवन्नाव गच्छथः RV. 10, 40, 3. AIT. Br. 7, 17. ÇAT.
Br. 13, 4, 3, 5. 5, 3, 5. ĀÇV. Çā. 10, 8, 11. PĀNĒAV. Br. 19, 1, 4. TBH. 3, 8,
2, 1. KĪṬṢ. 14, 8. 28, 1. LĪṬṢ. 9, 10, 1. PRAÇNOP. 6, 1. राजानो राजपुत्राश्च
MBH. 3, 2125. 2767. 2876. 4, 92. R. 1, 4, 3. 58, 15. 2, 26, 4. 27, 3. MĪLATĪM.
70, 23. KATHĪS. 28, 111. fgg. RiĀn-TAR. 2, 144. HIT. 7, 21. 44, 7. 45, 1.
°पुत्री P. 6, 3, 70, VĀRTI. 10. MBH. 3, 2448. 15602. 4, 75. R. 1, 72, 12. 2,
38, 6. R. GORR. 2, 26, 4. 4, 42, 12. BHAR. NĪṬṢAÇ. 34, 22. KATHĪS. 7, 104.
11, 54. 16, 21. 18, 165. 388. 33, 7. Verz. d. Oxf. H. 216, b, 39. PĀNĒAV. 44,
21. — b) ein Radschput, im System eine Mischlingskaste: der Sohn
eines Vaiçya von einer Ambashīhā (Pārīçana im ÇKDa. COLEBR.
Misc. Ess. II, 180) oder eines Kshatrija von einer Karapt (Verz. d.
Oxf. H. 22, a, 10) KATHĪS. 24, 90. 115. 38, 74. 74, 59. 111, 29. RiĀn-TAR.
7, 234. HIT. 39, 18. VĪT. in LA. (III) 23, 17. f. ई Verz. d. Oxf. H. 22, a, 10.
— c) der Planet Merour (Sohn des Mondes) TRĪ. 1, 1, 93. ÇANDAR. im
ÇKDa. — d) eine Mangoart (मकराजघृत) RiĀn. im ÇKDa. — 2) f. ई a)
Königs Tochter und ein Frauensimner aus der Kaste der Radshput;
s. u. 1) a) b). — b) Bez. verschiedener Pflanzen: = कटुसुम्बी und ज्ञाती
RiĀn. im ÇKDa. = मालती ÇĀṬĪM. im ÇKDa. — c) eine Art Parfum
तेणुका) RiĀn. im ÇKDa. — d) eine Art Metall (राजरीति) ebend. —
e) Moschusuratte ebend.

राजपुत्रक (von राजपुत्र) n. eine Menge von Königsöhnen P. 4, 2, 29.
H. 1417.

राजपुत्रा f. Mutter von Königen (Könige zu Söhnen habend) RV. 2, 27, 7.
राजपुत्रिका f. 1) Königstochter, Prinzessin HARIV. 1386. — 2) ein best. Vogel (शरारि) GAṬIDH. im ÇKDr.
राजपुत्रीय Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 113, b, 28.
राजपुर n. Königsstadt, N. pr. einer Stadt LIA. I, 562. MBH. 7, 119. 12, 110. Verz. d. Oxf. H. 86, b, 28. HIOUN-THANG I, 188. ०पुरी f. desgl. RĪĀ-TAR. 6, 286. 248. fg. 7, 1152. 1155. 8, 1168. 1272.
राजपुरुष m. Diener —, Beamter eines Fürsten P. 6, 1, 223. Sch. NIR. 2, 8. Verz. d. Oxf. H. 177, b, 8. MBH. 1, 4314. MĀKĀ. 154, 11. fg. ÇĀK. 17, 6. Spr. 3229. VARĀH. BRH. S. 53, 8. 14. 95, 20. KATHĀS. 9, 81. 24, 62. RĪĀ-TAR. 3, 156. 5, 435. 467. 6, 98. BHĪG. P. 5, 26, 16. 22. PĀNĀT. 40, 21. 97, 24. HIT. 63, 8. VET. in LA. (III) 22, 7. Z. d. d. m. G. 14, 572, 8.
राजपुष्य 1) m. Mesua Roxburghii Wight. ÇABDĀK. im ÇKDr. — 2) f. eine best. Pflanze, = कर्ण्णी RĪĀN. im ÇKDr.
राजपूग m. eine Art Betelpalme BHĪG. P. 4, 6, 17.
राजपूरुष m. = राजपुरुष KATHĀS. 24, 52.
राजपूरुषिका (wohl von राजपूरुष्य) adj. im Dienste eines Fürsten stehend MBH. 13, 6028.
राजपूरुष्य n. nom. abstr. von राजपूरुष्य gaṇa अनुश्रुतिकादि zu P. 7, 3, 20.
राजप्रकृति f. Minister eines Fürsten R. GONN. 2, 88, 8.
राजप्रत्येनम् m. Accent des Wortes P. 6, 2, 60.
राजप्रिय 1) m. = राजपलाण्डु RĪĀN. im ÇKDr. u. d. letzten Worte. — 2) f. या eine best. Pflanze, = कर्ण्णी RĪĀN.
राजप्रेष्य 1) m. Diener eines Fürsten MBH. 3, 2882. 12, 2859 nach der Lesart der ed. Bomb. (ग्रामप्रेष्य ed. Calc.). — 2) n. Fürstendienst (die richtigere Form wäre ०प्रेष्य) MBH. 12, 2858.
राजफणिस्तक m. Orangenbaum ÇABDĀM. im ÇKDr.
 1. राजफल n. die Frucht von Trichosanthes dioeca Roxb. TRIK. 2, 4, 22.
 2. राजफल 1) m. ein best. Baum, = राजादनी RĪĀN. im ÇKDr. u. d. letzten Worte. — 2) f. या Eugenia Jambolana Lin. (जम्बू) RĪĀN. im ÇKDr.
राजवदर 1) m. eine Art Judendorn RĪĀN. im ÇKDr. — 2) n. स्याद्रा-जवदर रक्तमेलके लवणे ऽपि च MED. r. 307. a plant (a sort of Justicia); salt WILSON nach ders. Aut.; vgl. मेलकलवणा, welches eine Art Salz bezeichnet.
राजवला f. Paederia foetida Lin. AK. 2, 4, 5, 18. — Vgl. भद्रवला.
राजवलेन्द्रकेतु m. N. pr. eines Mannes BURN. Intr. 532.
राजबान्धव m. f. (ई) Verwandter (Verwandte) des Fürsten ĀCV. GĀHJ. 2, 3, 3 (des Königs Varuṇa). ÇĀKĀ. GĀHJ. 4, 18. PĀR. GĀHJ. 2, 4. RĪĀ-TAR. 6, 252 (०भान्धव: TR.).
राजबीजिन् adj. von fürstlicher Abstammung AK. 2, 7, 2. H. 713. RĪĀ-TAR. 4, 353. 6, 98. 8, 2801. 2954.
राजब्राह्मण und **राजब्राह्मण** m. P. 6, 2, 59.
राजभट m. Söldling eines Fürsten, Soldat R. 4, 54, 3 (55, 3 GONN.). 8. KATHĀS. 90, 117. DAÇAK. 25, 3. BHĪG. P. 3, 30, 21. 5, 26, 27. — Vgl. राजभूत.
राजभट्टिका f. ein best. Wasservogel HĀR. 84.
राजभद्रक m. Costus speciosus oder arabicus und Asadtrachta indica Juss. RĪĀN. im ÇKDr. Die richtige Lesart soll nach ÇKDr. पारिभद्रक sein.
राजभय n. Gefahr von Seiten eines Fürsten VARĀH. BRH. S. 53, 102. 95,

19. Furcht vor einem Fürsten PĀNĀT. 218, 5.
राजभवन n. der Palast eines Fürsten R. 1, 20, 7. R. GONN. 2, 3, 6. KATHĀS. 14, 20. 18, 120. 26, 111. 42, 128. RĪĀ-TAR. 4, 13. BHĪG. P. 9, 10, 45.
राजभूय n. = राजता ÇABDĀTĀK. bei WILSON.
राजभूत् gaṇa संकलादि zu P. 4, 2, 75.
राजभूत (राजन् + भूत) m. = राजभट MBH. 13, 4276. R. GONN. 1, 55, 8. VARĀH. BRH. S. 10, 18. राजभूत auch adj. von राजभूत् gaṇa संकलादि zu P. 4, 2, 75.
राजभृत्य m. Diener eines Fürsten R. GONN. 1, 55, 6. RĪĀ-TAR. 6, 101.
राजभोगीन adj. einem Fürsten zum Genuss gereichend, — heilsam P. 5, 1, 9. VĀRTT. 3.
राजभोग्य 1) m. Buchanania latifolia. — 2) n. Muskatnuss ÇABDĀK. im ÇKDr. — Im PĀLI ist राजभोग्ग Minister oder hoher Beamter.
राजभोजन adj. von Fürsten genossen: शालयः P. 6, 2, 150. Sch.
राजभारत m. Königsbruder AIR. BR. 1, 13. ÇAT. BR. 5, 4, 4. 6. KĀTJ. ÇR. 15, 7, 12. PĀNĀV. BR. 19, 1, 4.
राजमणि m. eine Art Edelstein VARĀH. BRH. S. 80, 4.
राजमण्डूक m. eine grosse Froschart RĪĀN. im ÇKDr.
राजमन्दिर n. 1) der Palast eines Fürsten KĀM. NITIS. 16, 5. KATHĀS. 15, 122. 18, 399. 26, 43. 32, 182. 43, 9. 47. 55, 100. RĪĀ-TAR. 6, 9. 212. — 2) N. pr. der Hauptstadt der Kaliṅga LIA. I, 563, N.
राजमल्ल m. ein fürstlicher Ringer TRIK. 3, 2, 17.
राजमहिल N. pr. einer Stadt IND. ST. 2, 245.
राजमेन्द्रतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 148, b, 84.
राजमातर f. des Königs Mutter Spr. 2607.
राजमात्र n. Jeder der auf den Namen राजन् Anspruch hat ÇĀKĀ. BR. 27, 6. ÇR. 17, 5, 3. 4. 15, 3.
राजमानव n. nom. abstr. von राजमान (s. 1. राज्) prangend, glänzend VEDĀNTAS. (Allah.) No. 72.
राजमानुष m. ein königlicher Beamter JĪĀN. 2, 242.
राजमार्ग m. 1) Hauptstrasse M. 9, 282. MBH. 3, 3015. 4, 2182. 14, 2049. HARIV. 4467. 5779. R. 1, 5, 8. 2, 26, 2. 33, 8. 41, 14. 43, 18. 57, 16. 70, 26. R. GONN. 1, 79, 38. 2, 1, 37. 4, 16. 74, 13. 3, 29, 2. 4, 33, 10. 5, 10, 20. 52, 12. 6, 9, 24. Spr. 4416. MĀKĀ. 26, 7. RAÇH. 6, 10. 7, 4. KĀM. NITIS. 7, 29. BHĪG. P. 1, 11, 25. MĀK. P. 16, 20. 26. PĀNĀR. 1, 4, 58. PĀNĀT. 129, 16. VET. in LA. (III) 19, 5. die grosse Strasse in übertr. Bed. SARVADARÇANAS. 111, 21. — 2) der Fürsten Art und Weise, — Verfahren so v. a. Kampf: ०विशारद् HARIV. 15989.
राजमार्तण्ड Titel eines astr. Werkes und eines Commentars zu Pa-taṅgalī's Jogaśūtra COLBR. Misc. Ess. I, 235. II, 463. Verz. d. Oxf. H. 229, a. No. 561. 279, a, 28. 292, b, 3. 316, a, 12. 336, a. No. 790. Verz. d. B. H. No. 1176. HALL 10. WEBER, KĀSHNĀS. 233. 295. — Vgl. बृह-द्राजमार्तण्ड.
राजमाष m. Dolichos Catjang TRIK. 2, 9, 3. HĀR. 182. MBH. 13, 3382 (falschlich ०मास ed. Calc.). ÇĀKĀ. SĀHJ. 3, 9, 7. VIÇH. 6, 19. MĀK. P. 32, 11.
राजमाष्य adj. zum Aethan von राजमाष geeignet, damit bestanden (ein Feld) P. 5, 1, 20. VĀRTT. 1, Sch.
राजमास MBH. 13, 3282 fehlerhaft für राजमाष.

राजमुद्र m. eine Bohnenart H. 1174.

राजमुनि m. = राजर्षि Çak. 47.

राजमृगाङ्क 1) Bez. eines best. medicinischen Präparats Verz. d. B. H. No. 997. — 2) Titel eines astr. Werkes Verz. d. B. H. 113, b, 89.

राजयक्ष्म, später ०यक्ष्मन् m. eine best. lebensgefährliche Krankheit; bei Spättern Lungenschwindsucht (ein Wortspiel leitet die Benennung vom Mond ab) H. 463. HALĀJ. 2, 447. RV. 1, 161, 1. AV. 11, 3, 89. 12, 5, 22. TS. 2, 3, 2. KAUC. 13. KĀTH. 11, 3. 27, 3. राजयक्ष्मसो यस्माद्भूदेष किलामयः । तस्मात् राजयक्ष्मेति केचिदाङ्कर्मनीषिणः ॥ Suçr. 2, 445, 7, 20. 506, 21. HARIV. 1338. 1360. Çiç. 2, 96. Verz. d. Oxf. H. 305, b, 83. 306, b, 24. 312, b, 22. 316, a, No. 751. 337, a, No. 849. fg. Verz. d. B. H. No. 955. 967. 975. fgg. राजयक्ष्मनामन् m. Bez. eines best. allegorisch-mythischen Wesens, dem auf dem Baugrund eines Hauses eine best. Stelle zugewiesen wird, VARĀH. BH. S. 53, 47.

राजयक्ष्मन् adj. die Schwindsucht habend Suçr. 2, 75, 4.

राजयज्ञ m. Königsoffer KĀT. Ça. 20, 1, 1. 22, 10, 29. f1, 15. MĀLAV. 70, 28.

राजयान n. ein fürstliches Vehikel, Palangin Buḥo. P. 5, 10, 15.

राजयुधन् m. Bekämpfer eines Fürsten P. 3, 2, 95.

राजयोग m. 1) eine Constellation, unter welcher Fürsten geboren werden, VARĀH. BH. S. 2, S. 6. Bṛh. 11 (passim). Ind. St. 2, 275. Verz. d. B. H. No. 878. — 2) Bez. einer best. Stufe der Meditation (योग) Verz. d. Oxf. H. 224, b, 9. 233. fgg., No. 366; vgl. Aufschut in der Note auf S. 235, a. — Was bedeutet aber das Wort in Verbindung mit मन्त्रयोग und लययोग Verz. d. Oxf. H. 123, a, 18?

राजयोषित् f. die Gemahlin eines Fürsten R. 2, 89, 14. 104, 3.

राजरङ्ग n. Silber ÇANDAR. im ÇKDr.

राजरथ m. ein fürstlicher Wagen MBH. 2, 2064.

राजराज् m. Oberfürst: वन्य Buḥo. P. 4, 18, 29. वन्यानां मृगाणाम् wird der in den Wald ziehende Rāma R. 2, 107, 17 (115, 17 Gorr.). Bez. des Mondes HARIV. 1331.

राजराज m. 1) Oberkönig, Oberfürst H. an. 4, 57. MED. ġ. 36. R. 2, 92, 14. पृथिव्या राजराजो ऽस्मि सप्ताद्वर्गमक्षीतिताम् R. Gorr. 2, 9, 13. जयदेवक-वि^० Glr. 11, 21. Bez. Kubera's AK. 1, 1, 64. H. an. MED. HALĀJ. 1, 79. MBH. 3, 15891. HARIV. 2468. R. 2, 95, 4 (104, 4 Gorr.). 6, 4, 29. MECH. 3. KĀ. 5, 51. DAÇAK. 133, 12. Buḥo. P. 4, 12, 8. MĀK. P. 126, 9. des Mondes H. ç. 10. H. an. MED. Statt राजराजविमर्दनम् R. 1, 74, 17 liest die ed. Bomb. besser राजा राजवि^०. — 2) N. pr. zweier Männer RĀĒA-TAR. 7, 186, 8, 1993.

राजराजता f. die Würde eines Oberkönigs KATHĀS. 14, 31.

राजराजत्व n. dass.: कुबेरस्य MBH. 3, 15888.

राजराज्य n. die Herrschaft über alle Fürsten HARIV. 1331. 4033.

राजराजनगर n. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 122, a, 21.

राजरीति f. eine Art Glockengut RĀĒA. im ÇKDr.

राजर्षि (राजन् + ऋषि) m. ein Rshi fürstlicher Abkunft (wie Manu, Purūravas, Viçvāmītra u. s. w.) TRĀK. 2, 7, 17. 8, 20. H. 712. ĀÇV. Ça. 1, 3, 4. KĀT. Ça. 20, 3, 2. 8. M. 9, 67. BHAG. 4, 2. 9, 83. MBH. 1, 7661. 2, 4748. 1841. 5, 6087. R. 1, 4, 10. 6, 2. 8, 26. 52, 21. 57, 5. 61, 12. 2, 21, 46. 45, 15. 94, 19. 107, 14. 4, 20, 7. Suçr. 1, 16, 20. Çak. 71. 104, 18. LAJIT. ed. Çac. 313, 12. VP. 284. Buḥo. P. 3, 13, 3. 4, 27, 20. 9, 6, 19. MĀK. P. 19,

87. PANĒAT. 76, 9. ०लाक R. Gorr. 1, 59, 2.

राजर्षिन् m. = राजर्षि, gēn. pl. राजर्षिणः (aus metrischen Rücksichten) HARIV. 11326.

राजलक्षणा n. ein fürstliches Abzeichen, ein Merkmal, dessen Besitz einen künftigen Fürsten anzeigt, DAÇAK. 10, 1.

1. राजलक्ष्मन् n. ein königliches Abzeichen: ऋ^० adj. Spr. 539.

2. राजलक्ष्मन् m. Bein. Judhisbhiras's DHANAŚĒAJA im ÇKDr.

राजलक्ष्मी f. 1) der Glanz —, die Herrlichkeit eines Fürsten RAGH. 2, 7. VIKR. 160. RĀĒA-TAR. 6, 86. Buḥo. P. 4, 8, 70. Vgl. राजश्री. — 2) N. pr. einer Prinzessin RĀĒA-TAR. 8, 8481.

राजलिङ्ग n. ein königliches Abzeichen AK. 3, 4, 26, 94. TRĀK. 3, 3, 204.

राजलीलानामन् n. pl. Titel einer Sammlung von Beinamen Kṛṣṇa's, die auf seine Belustigungen als König Bezug haben, HALL 146.

राजलोक m. eine Gesellschaft von Fürsten MBH. 2, 479. KATHĀS. 14, 59. 18, 26. 42, 195 (hier falschlich राज्य^०). MĀK. P. 109, 11.

राजवंश m. ein fürstliches Geschlecht R. Gorr. 2, 7, 21. KATHĀS. 42, 55. Verz. d. B. H. 128, a, 18. Verz. d. Oxf. H. 8, a, 28. 25. 382, b, 2. राजवंशावली Genealogie der Fürsten (von Vidēha und Ajodhja) MACK. Coll. I, 98.

राजवंश्य adj. aus fürstlichem Geschlecht stammend AK. 2, 7, 2. H. 713.

राजवत् (von राजन्) adv. = राजिव Suçr. 1, 244, 1. = राजनीव R. 2, 58, 17. Spr. 2607.

राजवदन m. N. pr. eines Mannes RĀĒA-TAR. 8, 2799 u. s. w.

राजवर्ध m. Königswaffe AV. 6, 13, 1.

राजवत् (von राजन्) 1) adj. einen Fürsten habend, reich an Fürsten P. 8, 2, 14. Sch. AK. 2, 1, 13. सभा MBH. 5, 7. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Djutimant VP. 82. — 3) f. ०वती N. pr. der Gattin des Gandharva Devaprabha KATHĀS. 36, 114. — Vgl. राजन्वत्.

राजवन्दिन् (०वन्दिन्?) m. N. pr. eines Mannes KATHĀS. 53, 38.

राजवर्चस् (राजन् + वर्चस्) n. königliche Würde P. 5, 4, 78. VĀRTT. Vor. 6, 78.

राजवर्त्मन् n. Hauptstrasse H. 987.

राजवर्धन m. N. pr. HIOUEN-THSANG I, 247 fehlerhaft für राजवर्धन.

राजवल्लभ m. 1) Liebling eines Fürsten MĀK. P. 49, 49. Davon nom. abstr. ०ता f.: ०तामेति er wird ein Liebling des Fürsten PANĒAR. 4, 6, 17. — 2) Bez. verschiedener Pflanzen: = राजवदर, राजादनी und राजाव RĀĒA. im ÇKDr. — 3) Bez. einer Art von Rucherwerk Verz. d. B. H. No. 967. — 4) Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 336, a, No. 790. der 2te Çloka lautet nach ÇKDr.: श्रीनारायणादासेन कविराजेन धीमता । प्रतिसंस्क्रियते इत्यगुणो ऽयं राजवल्लभः ॥

राजवल्ली f. Momordica Charantia Lin. RATNAM. im ÇKDr.

राजवसति f. das Leben am Hofe eines Fürsten MBH. 4, 92. स राजवसतिं वसेत् 96. fg. 109. 120. 126. fgg. Spr. 239, wo eben so zu lesen ist.

राजवाधव्य m. patron. PRAVARĀDH. in Verz. d. B. H. 55, 18. vielleicht fehlerhaft für राजवान्धव्य (von ०वान्धव).

राजवार्तिक n. Titel einer Schrift über Sām̐khya COLEBR. Misc. Ess. I, 234. HALL 8. Verz. d. Oxf. H. 237, b, No. 570. — Vgl. भोज^०.

राजवाह m. Pferd ÇANDAR. im ÇKDr.

राजवाहन m. N. pr. eines Sohnes des Königs Rāgaham̐sa DAÇAK.

9, 19. fgg.

राजवाक्य m. ein königlicher Elephant TRIK. 2, 8, 35. H. 1222. HALJ. 2, 69.

राजवि (राजन् + वि) m. der blaue Holzhoher ÇABDĀTHAK. bei WILSON.

राजविद्या f. Fürstenlehre, Staatslehre KĪM. NĪTIS. 1, 7, 8.

राजविनोदित m. Bez. eines best. Tactes Verz. d. Oxf. H. 87, a, 12.

राजविकार m. ein königliches Kloster RĪĠA-TAR. 4, 200.

राजवीथी f. Hauptstrasse RAGH. 18, 38.

राजवृत्त m. Cathartocarpus (Cassia) fistula AK. 2, 4, 3, 4. H. a n. 4, 321. fg. MED. sh. 56. Buchananía latifolia Roxb. H. a n. MED. Euphorbia Tiruocalli ÇABDAK. im ÇKDR. — Suçr. 1, 133, 4. 2, 25, 9. 66, 16. 367, 6. 415, 12.

राजवृत्त n. das Verfahren —, der Beruf eines Fürsten R. 2, 21, 7. R. GORR. 2, 111, 1. 4, 16, 25. fg. Spr. 1639.

राजवेष्मन् n. der Palast eines Fürsten MBH. 3, 2660. R. 2, 34, 19. 57, 17. 91, 33. R. GORR. 1, 21, 5. 70, 2. 2, 4, 14. KATHĪS. 18, 24. 42, 184. 43, 12. 124, 74.

राजवेष m. eine fürstliche Kleidung RAGH. 19, 30.

राजवाण m. = पट ÇABDAM. im ÇKDR. vulgo पाट (Corchorus olitorius Lin.) ÇKDR. °शन WILSON nach ders. Aut.

राजशफर m. ein best. Fisch, = इल्लिश HĪM. 189.

राजशय्या f. ein königliches Ruhebett H. 716.

राजशाक m. eine best. Gemüsepflanze, = वास्तूक RĪĠAN. im ÇKDR.

राजशाकनिका f. desgl., = राजगिरि RĪĠAN. im ÇKDR. u. d. letzten Worte.

राजशाकिनी f. dass. ebend.

राजशासन n. ein königlicher Befehl M. 10, 55.

राजशास्त्र n. Fürstenlehre, Staatslehre MBH. 12, 12211.

राजशूक m. eine Papageienart, = प्राज्ञ RĪĠAN. im ÇKDR.

राजशृङ्ग 1) m. ein best. Fisch, Macropteronatus Magur (मदुर) Ham. H. 1347. — 2) n. ein fürstlicher Sonnenschirm mit goldenem Griffe TRIK. 2, 8, 32.

राजशेखर m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 124, b, 16. 140, a, No. 282. fg. 140, b, No. 284. 146, b, No. 313. 182, b, 45. 209, a, 11. 234, b, 86. 255, a, 39. 258, a, 4. HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 20.

राजशैल m. N. pr. eines Berges MĀRK. P. 55, 7.

राजश्यामलोपासक m. pl. N. einer Secte Verz. d. Oxf. H. 250, a, 14.

राजश्यामाक m. eine best. Körnerfrucht MĀRK. P. 32, 9.

राजश्री f. der Glanz —, die Herrlichkeit eines Fürsten HARIV. 4344. 4952. R. 2, 81, 6. R. GORR. 2, 25, 38. 96, 10. RĪĠA-TAR. 1, 281. 5, 19. 449. 466. 6, 279. — 4, 144 ist nicht, wie TROYER annimmt, ein Dichter dieses Namens gemeint, sondern वाक्पतिराज als Beiwort von श्रीभवभूति aufzufassen.

राजस 1) adj. (f. ई) der Qualität राजस् angehörig, zu ihr in Beziehung stehend MAITRĪJUP. 3, 5, 2. M. 12, 32. 36. 40. 45. fgg. BHAG. 7, 12. 14, 18. 17, 2. Spr. 4770. SĀMĀKĪJAK. 45. Suçr. 1, 130, 4. 192, 6. TATTVA. 20. BHĪO. P. 3, 29, 9. MĀRK. P. 40, 7. Verz. d. Oxf. H. 14, a, N. 1. 56, b, 10. 80, a, 25. 81, a, 1 v. u. WILSON, Sol. Works 1, 12. fg. 252. SARVADARÇANAS. 154, 22. — 2) f. ई Bein. der Durgā ÇABDAR. im ÇKDR.

राजसंसद m. eine vom König abgehaltene Gerichtssitzung KATHĪS. 13, 168.

राजसन्न n. Königsopfer, ein von einem Fürsten veranstaltetes Opfer

KATHĪS. 33, 54.

राजसत्त्व n. nom. abstr. von राजस 1) RAGH. 11, 90.

राजसदन n. ein fürstlicher Palast AK. 2, 2, 9.

राजसन्मन् n. dass. KATHĪS. 43, 13. 101, 116.

राजसभा f. eine vom König abgehaltene Gerichtssitzung AK. 3, 6, 9. VER. in LA. (III) 2, 3.

राजसर्प m. eine Schlangenart H. 1304. HALJ. 3, 21. — Vgl. राजादि.

राजसर्षप m. schwarzer Senf, Sinapis ramosa Roxb. H. 418. HĪM. 181. HALJ. 2, 426. RATNAM. 114. ein Korn dieser Senfart als Gewicht = 3 Likshā = 1/3 Gaurasarshapa M. 8, 133. JĪĀN. 1, 361. fg.

राजसाइ N. pr. eines Landes KSHĪTĪ. 52, 17.

राजसात् (von राजन्) adv.: संपद्यते füllt dem Fürsten zu Vor. 7, 85.

राजसायुज्य n. Königthum ÇABDĀTHAK. nach WILSON.

राजसारस m. Pfau ÇABDAM. im ÇKDR.

राजसिंह m. 1) ein Löwe von Fürst, ein ausgezeichnetster König MBH. 5, 7229. 7297. 7418. R. 1, 12, 22. fg. (21. fg. GORR.). Spr. 2262. — 2) N. pr. zweier Fürsten Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 3, Cl. 13. HALL 71.

राजसिक adj. = राजस 1) PĀNĪKAR. 1, 1, 55.

राजमुख n. die Freude —, das Glück eines Fürsten KAURAP. 26.

राजमुत्त 1) m. Königssohn, Prinz R. 2, 26, 2. 72, 42. 100, 38. R. GORR. 2, 98, 24. RAGH. 3, 38. KATHĪS. 74, 128. — 2) f. स्त्री Königtöchter, Prinzessin RAGH. 6, 26. KATHĪS. 7, 71. 16, 17. 24, 78. 28, 107.

राजसुन्दरगणि m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. Oxf. H. 186, a, 5.

राजसू (राजन् + सू) adj. zum König machend VS. 10, 1, 6.

राजसूनु m. Königssohn, Prinz R. 1, 27, 16 (28, 15 GORR.). KATHĪS. 34, 217. 39, 160. MĀRK. P. 21, 11.

राजसूय m. (sc. क्रतु, यज्ञ) und n. (AK. 3, 6, 2, 31) Bez. der religiösen Feier der Königsweihe P. 3, 1, 114. Vor. 26, 11. येनेष्टं राजसूयेन मण्डल-स्येश्वरश्च यः । शास्ति यश्चाज्ञया राजः स सम्राट् ॥ AK. 2, 8, 4, 3. H. 691.

HALJ. 2, 267. राजसूयो नृपाधरः TRIK. 2, 7, 5. AV. 4, 8, 1. 41, 7, 7. TS. 5, 6, 2, 1. TBR. 2, 7, 4, 1. 3, 1. AIT. BR. 7, 15. ĀÇV. ÇR. 9, 3, 1. 4, 1. राजा वै राजसूयेनेष्टा भवति ÇAT. BR. 5, 1, 4, 12. 2, 8, 9. KĀTJ. ÇR. 14, 1, 7. KAUC. 92.

MBH. 3, 1728. 2445. HARIV. 1333. Verz. d. Oxf. H. 266, b, 41. BHĪO. P. 1, 9, 41. MĀRK. P. 7, 39. SARVADARÇANAS. 122, 9. 10. P. 2, 4, 4. Sch. °पाजिन् ÇAT. BR. 5, 5, 4, 2. 2, 5. राजसूयेष्टि MBH. 2, 514. राजसूयारम्भपर्वन् heissen die Adhijāja 12—18 im 2ten Buche des MBH. राजसूयो मन्त्रः ein beim Rāgasūja herzusagender Spruch P. 4, 3, 66. VĀRTT. 2, Sch. Nach ÇABDĀTHAK. bei WILSON bedeutet das Wort noch: Lotus; eine Art Reis; Berg.

राजसूयिक adj. (f. ई) zum Rāgasūja in Beziehung stehend, davon handelnd u. s. w. Schol. zu KĀTJ. ÇR. 18, 3, 3. 15. दत्तिणा P. 5, 1, 95. Sch. MĀRK. P. 7, 25. 36. 39. पर्वन् MBH. 1, 318. so heissen die Adhijāja 32—34 im 2ten Buche des MBH.

राजसेवक m. Diener eines Fürsten Spr. 3183, v. l. KATHĪS. 20, 166. 111, 24. BHĪO. P. 7, 5, 15. ein Radschput PĀNĪKAR. 217, 25.

राजसेवा f. Fürstendienst ÇĀNP. 51. Spr. 2609. °सेवोपजीविन् KATHĪS. 73, 257.

राजसेविन् m. Fürstendiener Spr. 2947. 4939.

राजस्कन्ध m. Ross TRIK. 2, 8, 41.

राजस्त्व m. N. pr. eines Mannes; s. राजस्त्वायन und °स्तम्बि.
 राजस्त्वायन m. patron. ÇAT. BA. 10,4,3,1. proparox. 6,5,9.
 राजस्त्वम्बि m. desgl. PRAVARĀDJA in Verz. d. B. H. 55, 83.
 राजस्त्री f. Gattin eines Fürsten R. 2, 57, 21.
 राजस्थलक adj. von राजस्थली gaṇa धूमादि zu P. 4, 2, 127.
 राजस्थली f. N. pr. einer Oertlichkeit gaṇa धूमादि zu P. 4, 2, 127.
 राजस्व n. Eigentum eines Fürsten M. 8, 149.
 राजस्वर्ण m. eine Art Stachepfel, = राजधुस्तूरक RĪĀN. im ÇKDa.
 राजस्वामिन् m. Fürstenherr, als Beiw. Viśhṇu's RĪĀN-TAR. 8, 1824.
 राजकंस m. 1) Flamingo AK. 2, 5, 24. H. 1326. HALĀ. 2, 97. = कल-
 कंस und कादम्ब H. an. 4, 331. MED. s. 61. — HARIV. 12670. R. 4, 40, 47.
 RAGH. 5, 75. KUMĀRAS. 1, 34. RĪ. 3, 21. MECH. 11. VIKR. 93. SPR. 626. KA-
 THĀS. 39, 160. 42, 224. 50, 6. BHĀG. P. 3, 28, 27. 4, 7, 21. 5, 17, 13. PAÑĀK. 1, 7, 30. HIT. 79, 7. Verz. d. Oxf. H. 132, b, No. 243. am Ende eines adj.
 comp. f. घ्रा (v. l. fehlerhaft ई) SPR. 573. °कंसी Flamingoweibchen RAGH.
 6, 26. VIKR. 19. KATHĀS. 69, 7. 112, 96. KĀURAP. 3. 25. — 2) ein aus-
 gezeichneter Fürst TRIK. 3, 3, 448. H. an. MED. — 3) N. pr. eines Fürsten
 von Magadha DAÇAK. 2, 7. eines Autors Verz. d. B. H. No. 941. eines
 Dieners KATHĀS. 6, 124.
 राजकुर्म्य n. der Palast eines Fürsten KĀM. NĪRIS. 16, 6.
 राजकूर्षण n. die Blüte von Tabernaemontana coronaria R. Br. (त-
 म्बपुष्प) RĪĀN. im ÇKDa. Stadt WILSON nach ÇANDĀRTHAK. (eine Ver-
 wechselung von तगर und नगर).
 राजकुस्तिन् m. ein stattlicher Elephant P. 6, 2, 63. Sch. HĪR. 49.
 राजकृार m. Bringer des Soma KĪṬM. 34, 3.
 राजकृासक m. ein best. Fisch, Cyprinus Catla (कातल) HAM. ÇABDAR.
 im ÇKDa.
 राजाङ्गणा (राजन् + ङ) n. der Hofraum in einem fürstlichen Palaste
 KATHĀS. 35, 41. 47.
 राजातर्न m. UóÉVAL. zu UNĀDIS. 2, 78. Buchananla latifolia Roxb.
 ÇABDAR. im ÇKDa. Viçva bei UóÉVAL. Butea frondosa Roxb. und Mim-
 sops Kawk Viçva. — Vgl. राजादन.
 राजात्मवास्तव m. Bez. eines best. Lobespruches auf Rāma WEBER,
 RĀMAT. UP. 363.
 राजाव्यवहारा m. = राजावर्त RĪĀN. im ÇKDa. u. d. l. W.
 राजादन m. Buchananla latifolia (n. die Nuss) AK. 2, 4, 3, 15. H. 1142.
 an. 4, 185. MED. n. 203. Mimusops Kawk oder hexandra (n. die Frucht)
 AK. 2, 4, 2, 26. Butea frondosa MED. RATNAM. 44. = त्रिपलक H. an. —
 SuçA. 1, 157, 1. 211, 19. 228, 15. 2, 13, 7. 79, 1. 131, 12. 490, 5. VĪGṆ. 6,
 120. Schol. zu KĪṬJ. ÇA. 176, 17. राजादनफल oder राजादनफल (vgl. die
 Ausleger zu AK. 2, 4, 2, 26) n. ÇĀNT. 3, 12. Sch. राजादनो f. ein best. Baum,
 = कपोष्ठ, नीपवीज u. s. w. RĪĀN. im ÇKDa. ÇAT. 1, 270. 279.
 राजाद्रि m. eine best. Gemüsepflanze, = राजगिरि RĪĀN. im ÇKDa. u. d. l. W.
 राजाधिकारिन् m. Richter KATHĀS. 60, 222.
 राजाधिकृत m. class. VARĀH. BHĀ. S. 10, 16. KATHĀS. 60, 228.
 राजाधिदेय m. 2032 fehlerhaft für राजाधिदेव.
 राजाधिदेव 1) m. Bein. Çūra's HARIV. 2032. fg. (राजाधिदेय ed. Calc.).
 5085. 6628. — 2) f. ई N. pr. einer Tochter Çūra's HARIV. 1928. VP.

437. BHĀG. P. 9, 24, 30. 38.

राजाधिराज m. Oberkönig TAITT. ĀR. 1, 31, 6.
 राजाधिष्ठान s. u. अधिष्ठान 1).
 राजाधन् (राजन् + ध) m. Hauptstrasse RĪĀN-TAR. 1, 370.
 राजान्, °नति denom. von राजन् SIDDH. K. zu P. 6, 4, 15.
 राजानक (राजन् + ङ) m. regulus, kleiner Prinz RĪĀN-TAR. 6, 261. 8,
 2969. HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 16. °राम Verz. d. Oxf. H. 239, a, 12.
 राजानुजीविन् m. ein Diener des Fürsten MATJA-P. im ÇKDa.
 राजास (राजन् + ङ) n. 1) von einem Fürsten oder Krieger empfan-
 gene Speise M. 4, 218. °प्रायश्चित्त Verz. d. Oxf. H. 59, b, 38. — 2) eine
 Art Reis (Fürstenspeise), der in Andhra gebaut wird, RĪĀN. im ÇKDa.
 राजान्यव (राजन् + ङ, nom. abstr. von ङ्य) n. Thronwechsel VARĀH.
 BHĀ. S. 3, 18.
 राजाभिषेक m. Königsweihe Verz. d. Oxf. H. 332, b, 12. 333, b, 19. °प-
 द्दति f. Titel einer Abhandlung über diesen Gegenstand MACK. Coll. I, 34.
 राजास m. eine Art Āmra RĪĀN. im ÇKDa.
 राजास m. = ऋषवेतस RĪĀN. im ÇKDa.
 राजाय् (von राजन्), °यते P. 1, 4, 15. Sch. 8, 2, 2. Sch. sich wie ein Kö-
 nig gebahren, sich dafür halten SPR. 894.
 राजार्क m. = ऋर्क Calotropis gigantea RĪĀN. im ÇKDa.
 राजार्क (राजन् + ऋर्क) 1) adj. einem Fürsten zukommend, ihm gebüh-
 rend, seiner würdig MED. h. 23. R. 3, 49, 42. — 2) f. घ्रा Eugenia Jam-
 bolana Lam. RĪĀN. im ÇKDa. — 3) n. a) Agallochum AK. 2, 6, 3, 28.
 H. 640. MED. — b) eine Reisart, = राजास RĪĀN. im ÇKDa. u. d. l. W.
 राजार्कण (राजन् + ङ) n. ein fürstliches Ehrengeschenk R. GOAR. 2, 72, 20.
 राजालावू f. eine Gurkenart MADANAVINODA im ÇKDa.
 राजालुक m. ein best. Knollengewächs, = मृकान्द HĪR. 101.
 राजावर्त m. eine Art Diamant H. 1066. राजावर्तोपलश्याम KATHĀS. 73,
 339. unter den रस aufgeführt Verz. d. Oxf. H. 321, a, No. 761.
 राजावलि und °ली f. Königsreihe, Titel einer Fürstenchronik Verz.
 d. Oxf. H. 147, a, 36. Verz. d. B. H. No. 566. °पाठक Titel einer anderen
 Chronik RĪĀN-TAR. ed. Calc. auf dem Titelbl., °यतीका (welches AUR-
 RECHT in °यतीका verbessert) Verz. d. Oxf. H. 147, a, 37.
 राजास्य m. ein starker Hengst AV. 6, 102, 2. P. 8, 2, 2. Sch.
 राजासन n. Königssitz, Thron MBH. 4, 2266. HARIV. 4344. R. 2, 91, 37
 (100, 36 GOAR.). R. GOAR. 2, 4, 23.
 राजासर्दनी f. ein Schemel, auf den der Soma gesetzt wird, VS. 19, 16.
 ÇAT. BA. 3, 3, 4, 20. 14, 1, 3, 8. KĪṬJ. ÇA. 26, 2, 17.
 राजासलखण m. N. pr. eines Mannes Inschr. in Journ. of the Am.
 Or. S. 7, 29, 2. nach HALL verderbt aus राजसलखण.
 राजार्क m. eine Art Schlange (ऋर्क) TRIK. 1, 2, 3. — Vgl. राजसर्प.
 1. राजि m. N. pr. eines Sohnes des Āju MBH. 1, 3150. रजि ed. Bomb.
 2. राजि (UNĀDIS. 4, 124) und राजी (UóÉVAL.) f. VOP. 4, 17. SIDDH. K.
 248, a, 2. 1) Streifen (पङ्क्ति, रेखा) AK. 2, 4, 2, 4. H. 1423. an. 2, 174. MED.
 6. 14. HALĀ. 4, 36. भस्म°, उदक° ĀCV. ÇA. 3, 10, 15. ÇAT. BA. 14, 5, 3, 3.
 KĪṬJ. ÇA. 23, 3, 7. LĪṬJ. 8, 8, 33. खेतलोदित° MBH. 7, 1009. 9, 2609. मी-
 ल° VARĀH. BHĀ. S. 64, 1. SuçA. 1, 113, 5. 269, 8. 286, 6. 2, 247, 9. 258, 12.
 261, 16. 263, 14. 264, 7. KĀM. NĪRIS. 7, 19. खनाविष्कृतदान° (द्विपेक्ष) RAGH.

2, 7. Spr. 2916. VIKR. 78. R. 5, 13, 39. कुसलरासिपः DĀṢṬAṢ in LA. 80, 14. घाविष्कृतसर्परासि adv. Spr. 2843. प्राणि° (प्राणिवाजि ed. Bomb.) MBH. 7, 510. PAÑĀN. 1, 7, 80. रासि° Spr. 2629. CĪC. 4, 9. खड्ग° Verz. d. Oxf. H. 117, a, 38. मुक्ता° PAÑĀN. 4, 3, 78. उत्पद्मरासिनि विलोचना-नि RAGH. 13, 25. KATHĪS. 10, 211. धूम° HARIV. 12807. घात° Spr. 4871. मेघ° R. 2, 93, 11 (102, 12 GORR.). R. GORR. 2, 64, 19. 5, 8, 81. MĀLAV. 86. नीलपयोद° KUMĀRAS. 7, 39. घन° R. 7, 4, 23. in Schlangennamen: घडु-ल°, विन्दु° SUÇA. 2, 265, 16. स्निग्ध° 266, 2, 4. रासितम् in langen Rei-chen VARĪH. BRH. 8, 12, 2. Vgl. तिरश्चि°, तीर्थ°, नील°, रक्त°, रत्न°, रो-म°, वन°. Wohl wie सन्नु von रन् = 4. र्ज् — 2) ई = रासिका schwar-zer Senf RĪĀN. im ÇKDr. — 3) रास्याम् KATHĪS. 41, 58 fehlerhaft für रास्याम्.

रासिक 1) adj. von रासन् in षोडश° von sechzehn Königen handelnd MBH. 7, 2451; vgl. die Unterschriften in den Adhjaṅga 55—71 dessel- ben Buches. — 2) m. a) = नेरेन्द्र (nicht König) TAIK. 3, 3, 359. — b) N. pr. eines Muni Verz. d. Oxf. H. 85, b, 23. — 3) f. छा a) Strolchen (परि-रेखा), = रासि H. an. 3, 88. MED. k. 143. — b) Feld H. an. MED. — c) schwarzer Senf, *Sinaps ramosa* Roxb. (vgl. राससर्प) AK. 2, 9, 19. TAIK. 3, 3, 413. H. 418. H. an. MED. HALĪJ. 2, 426. RATNAM. 114. SUÇA. 1, 217, 5. PAÑĀT. 184, 18. ein Korn dieser Senfart als Gewicht = 6 Marikī = 1/3 Sarshapa ÇĀRṆG. SĀM. 1, 1, 14. — d) N. eines zu den कुङ्गेराग gezählten Ausschlags ÇĀRṆG. SĀM. 1, 7, 65. — Vgl. धर्मरासिका.

रासिकाफल m. weisser Senf, *Sinaps glauca* Roxb. RĪĀN. im ÇKDr. रासिचित्र adj. buntgestreift, Bez. einer Art Schlange SUÇA. 2, 265, 16. रासिनी s. रसिनी. रासिफला f. eine Gurkenart (mit gestreiften Früchten), = चीनाकर्क-टी RĪĀN. im ÇKDr.

रासिमस् (von 2. रासि) adj. gestreift SUÇA. 2, 343, 11. HARIV. 10291 (रा-स्यसि st. रासिमसि die neuere Ausg.; vgl. R. 5, 28, 18. RAGH. 13, 25. KATHĪS. 10, 211). Bez. einer Gattung von Schlangen SUÇA. 2, 264, 8. 265, 3. 16. 266, 4. 267, 5. रोमाञ्चोद्गतरासिमस् HARIV. 2902. — Vgl. रासिमस्.

रासिल (wie oben) adj. gestreift; m. Bez. einer Gattung von Schlan- gen AK. 1, 2, 1, 6. H. 1305. HALĪJ. 3, 21. SUÇA. 2, 266, 3. RAGH. 11, 27. KATHĪS. 22, 203.

रासि s. u. 2. रासि.

रासिक m. pl. N. pr. eines Volkes R. 4, 44, 13, v. l.; s. S. 526.

रासिकृत (2. रासि + कृत) adj. gestreift, Strolchen bildend R. 5, 28, 13; vgl. HARIV. 10291. RAGH. 13, 25. KATHĪS. 10, 211.

रासिफल m. *Trichosanthes dioeca* Roxb. RĪĀN. im ÇKDr.

रासिमस् adj. = रासिमस् gestreift SUÇA. 2, 429, 12. Schlangen Verz. d. Oxf. H. 309, a, 12.

रासियु, °यति denomin. von रासन् Schol. zu P. 1, 4, 13. 3, 2, 2. Vor. 21, 3.

रासिर्व (von रासि) P. 5, 2, 109, Sch. 1) adj. (f. छा) gestreift: °पद्मि (nach dem Schol. lotusfarbige Flecken habend) KĪTJ. ÇA. 22, 9, 13. रासि-वा आनयन्ति सीधिवोदयः PAÑĀV. Br. 21, 14, 8. nach Aśāṣa im ÇKDr. = रासोपजीविन् (also von रासन् abgeleitet) von einem Fürsten seinen Le- bensunterhalt habend. — 2) m. a) ein best. Fisch AK. 1, 2, 2, 19. TAIK. 3, 3, 420. H. an. 3, 740. MED. v. 48. HALĪJ. 3, 37. M. 5, 16. JĀN. 1, 178.

VI. Theil.

SUÇA. 1, 206, 6. 18. sein Laich ist giftig 2, 257, 17. — b) eine Anti-lopenart TAIK. H. an. MED. — c) Elephant TAIK. 2, 8, 23. — 3) n. eine blaue Lotusblüte AK. 1, 2, 2, 40. H. 1161. H. an. MED. HALĪJ. 3, 58. gaṇa पुष्करादि zu P. 5, 2, 135. JĀN. 3, 317. KUMĀRAS. 3, 45. Spr. 2629. CĪC. 4, 9. °नेत्र adj. so v. a. bläulugig MBH. 5, 3253. °लोचन adj. (f. छा) 3, 1754. 5, 7399. 13, 102. HARIV. 11071. R. 2, 72, 7. 98, 2. 3, 68, 22. °गुभ्लोचन 5, 31, 30.

रासिर्विनी f. *Nelumbium speciosum* (die Pflanze, die Blüthe ist रासि-व), eine Gruppe von *Nel. spec. gaṇa* पुष्करादि zu P. 5, 2, 135.

रासिन्द्र (रासन् + इन्द्र) m. 1) ein ausgezeichnete Fürst, Oberkönig, Kaiser MBH. 5, 5948. 5952. 7052. 7118. 7294. R. GORR. 2, 110, 21. (म-एडलेख्यात्) तस्माद्दशगुणो राजा रासिन्द्रः परिकीर्तितः BRAHMAVAIV.-P. im ÇKDr. Vgl. auch u. इन्द्र 1) b). — 2) N. pr. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 150, b, 31. eines Sohnes des Kācīnātha 261, a, 12.

रासिन्द्रगिर m. N. pr. eines Mannes Wilson, Sel. Works 1, 239.

रासिग adj. von Raṣi abstammend: तत्र HARIV. 1477.

रासियु m. N. pr. v. l. für ससियु VP. 447, N. 7.

रासिधर (रासन् + ई°) m. Oberkönig, N. pr. eines Mannes RĪĀN. TAB. 7, 223.

रासिष्ट (रासन् + 1. इष्ट) 1) m. = रासपलाण्डु RĪĀN. im ÇKDr. u. d. l. W. — 2) n. eine Art Reis, = रासम RĪĀN. im ÇKDr. u. d. l. W.

रासिद्वयनसंज्ञक m. eine best. Pflanze, = भूताङ्कुषा RĪĀN. im ÇKDr.

रासोपकरा (रासन् + उप°) n. pl. die Insignien eines Fürsten VARĪH. BRH. 8, 3, 18. KATHĪS. 43, 47. — Vgl. रासोपकरा.

रासोपसेवा f. Königsdienst M. 3, 61.

रासोपसेविन् m. ein königlicher Diener VARĪH. BRH. 8, 39, 2.

रासुकपिठन् m. pl. die Schule des Raṣṣugakṣha gaṇa शौनकादि zu P. 4, 3, 106.

रासुदाल adj. von रसुदाल TBa. 3, 8, 29, 1. 30, 1. ÇAT. Br. 13, 4, 4, 5. KĪTJ. ÇA. 26, 4, 17.

रासुभारिन् m. pl. die Schule des Raṣṣubhāra gaṇa शौनकादि zu P. 4, 3, 106.

रासि (von रासन्) f. 1) Königin, Fürstin VOP. 4, 12. MED. D. 2. VS. 14, 13. 15, 10. TBa. 2, 2, 2. 3, 11, 2, 1. ART. Br. 5, 23. MBH. 3, 2652. 5, 7027. 7451. RAGH. 1, 57, 76. KATHĪS. 13, 64. 18, 87. RĪĀN. TAB. 5, 225. VARĪH. BRH. 8, 5, 86. °पद् die Würde —, die Stellung einer Königin 70, 10. Vgl. मक्ता°, सर्प°. — 2) Bez. der nach Westen gerichteten Seite des Gehäuses der Weltseele KĪND. UP. 3, 15, 2. — 3) ein N. der Gemahlin des Son- nengottes MED. MĪTSA-P. 11 im ÇKDr.; vgl. VP. 266, N. 1. — 4) gelb- rothes Messing H. 1048.

रास्य (wie oben) 1) adj. zur Herrschaft berufen, königlich TBa. 1, 4, 2, 1. — 2) n. (auch रास्य und रास्य AV.) Herrschaft, Königthum; Reich (vgl. राष्ट्र) gaṇa पुरोहितादि zu P. 5, 1, 128. gaṇa ब्राह्मणादि zu 124 (vgl. SIDDH. K. 92, a). VOP. 7, 19. AK. 3, 4, 44, 81. त्वो विशेषो वृषासो रा- स्याय AV. 3, 1, 2. यासो सोमः परिं रास्यं बभूव 12, 3, 31. पञ्च रास्यानि वी- रुधाम् 14, 6, 15. यमस्य रास्यं 18, 4, 31. स रासो रास्यमनु मन्यतामिद्म् 4, 8, 1. TBa. 1, 4, 2, 4. TS. 2, 1, 2, 4. 6, 6, 5. 7, 3, 3. ÇAT. Br. 2, 2, 2, 1. 4, 2, 6. नदि ब्राह्मणो रास्यायाम् 5, 1, 2, 12. ध्वरं रास्यं परं सावायम् 13, 3, 12.

सोमो राज्यमादत्त 11, 4, 8, 3. *Alt. Ba.* 7, 23, 8, 6, 12. *श्वेद्यं श्वेद्यं राज्यमा-*
धिपत्यम् *Khand. Up.* 5, 2, 6. *Gegens. चाकिंचन्य Spr.* 3676. *fg.* 582. पप्र-
 च्छ कुशलं राज्ये राज्याश्रममुनिम् (d. i. राजानम्) *Ragh.* 1, 58. *Varām. Bāh.*
S. 48, 47. 49, 7. 68, 2. *मुख्य 70, 12. 74, 1. 77, 1. देवेषु über MBh.* 1, 4160.
 त्रिषु लोकेषु 5910. पृथुस्तु विनयाद्वाज्यं प्राप्तवान् *M.* 7, 42. *R.* 4, 1, 86. रा-
 ज्यानि विनयात्प्रतिपेदिरे *Spr.* 4621. *Ragh.* 4, 1. *लाम Verz. d. Oxf. H.*
 334, a, 17. *त्याग 78, b, 22. एतदर्थं किं राज्यानि प्रशासति नराधियाः R.* 2,
 52, 24. 4, 8, 35. *M.* 9, 66. *Hariv.* 5243. क्रमप्राप्तं पितुः स्वं यो राज्यं समु-
 शास्ति क् *MBh.* 3, 2449. राज्यं रक्षितुम् *R.* 2, 73, 12. *रत्ना Spr.* 1206. राज्यं
 गृहाण भरत पितृपैतामहम् *R.* 2, 79, 5. बद्धं *Rāśa-Tar.* 5, 282. नन्द्यामे
 ऽकरोद्वाज्यम् so v. a. *regierte R.* 1, 1, 38. त्रिंशद्वर्षसत्स्राणि राज्यं कृत्वा
 42, 27. 7, 59, 19. *Kathās.* 30, 39. 62, 167. *Mārk. P.* 18, 2. 114, 18. *fg.* 133,
 5. त्रिंशद्वर्षसत्स्राणि राजा राज्यमकारयत् *R.* 1, 43, 9. 51, 20. राज्यमुपासि-
 त्वा 1, 98. राज्यं सुगन्धा विदधे स्वयम् *Rāśa-Tar.* 5, 242. पुत्रे राज्यं समा-
 स्य *M.* 9, 323. राज्ये सुतं कृत्वा *Mārk. P.* 109, 37. पुत्रमेकं राज्याय पालयेति
 नियुज्य *R.* 1, 55, 11. राज्ये सुग्रीवप्रतिपादनम् 3, 23. 1, 68. सो ऽचिराद्भूयते
 राज्यात् *M.* 7, 111. धंशयिष्यामि तं राज्यात् *MBh.* 3, 2253. राज्याद्भूयते *R.*
 2, 97, 23. प्रच्युता राज्यात् 3, 53, 22. राज्यात्स्वादवरोपितः 4, 8, 20. राज्या-
 द्द्विवासितम् 2, 84, 4. *विभव Kathās.* 18, 405. *विभूतयः Bhāḡ. P.* 6, 15, 22.
 एतत्प्रदास्यामि राज्यार्थं ते *Kathās.* 29, 164. 175. 18, 402. मन्त्रमूल *Spr.*
 4692. निरुक्तकण्टक *Pāṇāt.* 202, 19. भेदकर *Spr.* 2230. राज्याभिषेक
Verz. d. B. H. No. 897. राज्याभिषेकदीधिति *Verz. d. Oxf. H.* 272, b, No.
 645. राज्याभिषिक्त *Webb, Rāmāt. Up.* 320. सप्ताङ्ग *M.* 9, 294. 296. *Kām.*
Nitis. 4, 1. राज्याङ्ग *AK.* 2, 8, 2, 18. *H.* 714. शोच्यं राज्यमराजकम् (v. l. रा-
 ज्यमराजकम्) *Spr.* 269. स्वानि राज्यानि मुख्यानि मृद्वानि *R.* 7, 39, 7. रा-
 ज्यमेकशकरोच्चैः *Spr.* 1196. 2951, v. l. *राज्य Herrschaft des, ein von*
— beherrschtes Reich P. 6, 2, 180. ब्राह्मणं, क्षत्रियं, वैश्यं, शूद्रं राज्याभिषेक
Ragh. 3 in der Unterschr. भरतारक्षितं स्फीतं पुत्रराज्यम् *R.* 2, 52, 58. न
 प्रहाराज्ये निवसेन्नाधार्मिकज्ञानावृते *M.* 4, 61. सुरं *Herrschaft über R.* 4,
 7, 3. त्रैलोक्यं *Bhāḡ. 1, 35. पृथ्वी Kathās.* 18, 178. काशिं *R.* 7, 59, 19.
 अटवीराज्ये ऽभिषेक्तुम् *Hit.* 41, 1. सकलविक्रं गराज्याभिषेक *Pāṇāt.* 158,
 18. शराज्या मे प्रभा मूढा भवित्री *Hariv.* 1630. — Vgl. नरं, पृथिवीं,
 मरुतं, यमं, युवं, वेदं, समर्थं, स्वं.

1. राज्यकर (राज्य + 1. कर) adj. *regierend MBh.* 1, 1722.
2. राज्यकर (राज्य + 4. कर) m. *der Tribut eines tributären Fürsten*
Kshiric. 7, 3.
- राज्यकर्तृ *R.* 2, 87, 1 fehlerhaft für राजकर्तृ, wie die ed. Bomb. liest.
- राज्यकृत् adj. *regierend Spr.* 2343 (Conj.).
- राज्यतत्त्व n. sg. und pl. *Regierungssystem, Regierung R.* 2, 412, 25. *R.*
Gonn. 2, 7, 19. *Rāśa-Tar.* 4, 719. *Mārk. P.* 28, 2.
- राज्यदेवी f. N. pr. der Mutter *Bāḡa's Hall* in der Einl. zu *Vāsavad.*
12. राष्ट्रदेवी v. l. 50.
- राज्यद्रव्य n. *ein zur Herrschaft, insbes. zur Königsweihe erforderlicher*
Gegenstand; davon adj. ०मय dazu gehörend R. 2, 22, 28.
- राज्यधर m. *Regent, N. pr. eines Mannes Kathās.* 43, 23. 59.
- राज्यपाल m. N. pr. eines Fürsten *REINAUD, Mém. sur l'Inde* 263. र-
 जपाल v. l. *Regent der Regierung R.* Gonn. 2, 91, 6. — Vgl. राजलक्ष्मी.

राज्यलीलाय् (von राज्य + लीला) *König spielen; davon ०लीलायित*
n. Königsspiel: तत्तापि देविकाकी करोम्यहम्। राज्यलीलायितं राज्यधरो
नाम विधेर्वशात् ॥ Kathās. 43, 59.

राज्यलोक *Kathās.* 42, 195 fehlerhaft für राजलोक.

राज्यवर्धन m. N. pr. zweier Fürsten: 1) eines Sohnes des Dama VP.
 353. *Bhāḡ. P.* 9, 2, 29. *Mārk. P.* 109, 4. *fgg.* — 2) eines Sohnes des Pra-
 tāpaçila oder Prabhākaravardhana *HALL* in der Einl. zu *Vāsavad.*
 12. 51. *Journ. of the Am. Or.* 8. 6, 529, 2. 3. *Hiouen-thsang* 1, 247 (hier
 falschlich राज्).

राज्यश्री f. N. pr. einer Tochter *Pratāpaçila's Hall* in der Einl. zu
Vāsavad. 51. *fg.*

राज्यसेन m. N. pr. eines Fürsten von Nandipura *Verz. d. Oxf. H.*
 153, b, 32.

राज्यस्थ adj. *regierend, die Herrschaft führend Hariv.* 5243 (राज्ये स्थि-
 ते नये die neuere Ausg.). *R.* 1, 39, 20. 2, 53, 18. *Mārk. P.* 7, 31.

राज्यस्थायिन् adj. *dass. Pāṇāt.* 4, 3, 135.

राज्यस्थिति f. *Regierung Rāśa-Tar.* 1, 361.

राज्योपकरणा n. pl. *Reichsinsignien MBh.* 9, 3494. — Vgl. राजोपकरणा.
 राटि (von रट्) f. *Schlacht, Kampf H.* 798. m. = शरारि *CKDa.* nach
AK. 2, 5, 25; hier ist aber श्राटि gemeint.

राटिका (vielleicht von रट्) f. s. मृगं (etwa die Gazellen zum Schreien
 veranlassend).

राट् m. N. pr. eines Lehrers *Verz. d. Oxf. H.* 55, b, 21.

राटि m. = शरारि *CKDa.* nach *AK.* 2, 5, 25; hier ist aber श्राटि gemeint.

राठा f. 1) *Schönheit, Pracht Trik.* 3, 3, 118. *H.* 1512. an. 2, 131. *Med.*
dh. 3. *Halāḡ.* 2, 410. — 2) N. pr. einer Landschaft im westlichen Beu-
 galen und der Hauptstadt darin; = सुख *H.* an. *Med.* = देश *Trik.* — *As.*
Ros. 5, 56. 64. *fg.* *Kathās.* 74, 29. *Z. d. d. m. G.* 3, 168. राठाभिधानो ज-
 नपदः *Prab.* 68, 16. गौडं राष्ट्रमनुत्तमं निरुपमा तत्रापि राठापुरी 22, 13.
 दक्षिणं 20, 5. 23, 11. *०पुर Verz. d. Oxf. H.* 261, a, 5. रारा *Colerh.* *Misc.*
Ess. II, 188. *fg.* दक्षिणारारा 189. es kommt auch die Form राठ vor,
 z. B. *Verz. d. Oxf. H.* 338, b, 22. *Colerh.* *Misc.* *Ess.* II, 179; vgl. u. 2. अ-
 जय 2) c) und गोमुख 8) b).

राठीय adj. von राठा 2) *Schol. zu Prab.* 22, 13. *Wilson, Sol. Works*
 I, 156. रारीय *Colerh.* *Misc.* *Ess.* II, 189.

राणा n. 1) *Blatt.* — 2) *Pfauenschweif Çabdārthak.* bei *Wilson.*

राणाक 1) *Titel eines Commentars zum Tantravārttika Hall* 170.
 183. 207. *Verz. d. Oxf. H.* 279, a, 29. — 2) f. रार्णाका *Zügel Vāḡ.* bei
MALLIN. zu *Çaḡ.* 5, 56.

राणाड्य m. *Bein. Dāmodara's Verz. d. B. H. No.* 934.

राणापनीय m. patron. von राणा gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99. राणापनीपुत्र
 m. N. pr. eines Lehrers *Lāṭṭ.* 6, 9, 16. राणापिनीपुत्र *Nidānas.* 9, 1 in
Ind. St. 1, 45. राणापनीसूत्र in einem SV. *Gāna* (Tüb. Hdschr.).

राणापनीय m. pl. *die Schule des Rāṇājana Ind. St.* 1, 43. 47. 53. 61.
 63. 3, 273. *fg.* *Colerh.* *Misc.* *Ess.* I, 18. 326. n. sg. *das Sūtra des Rā-*
ṇājana Ind. St. 1, 50. m. N. pr. eines Lehrers *Verz. d. Oxf. H.* 55, b, 6.

राणापनीय v. l.

राणापनीय m. N. pr. eines Lehrers *Verz. d. Oxf. H.* 55, b, 11.

राशि m. patron. von राण gaṇa पैलाद zu P. 2, 4, 59.

राशिग m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 873. Verz. d. Oxf. H. 349, b, 18. 20.

राशय adj. so lesen alle von uns und A. WENK verglichenen Hdschr. in der Stelle: सुते सेमे सुतयाः शस्तेमानि राशया क्रियास्म वल्लणानि यस्ते: RV. 6, 23, 6. MÜLLER und AUFRECHT haben राश्या, S. 1. erklärt das Wort durch रमणीय.

रात 1) partic. adj. s. u. 1. रा. — 2) m. N. pr. eines Lehres Ind. St. 8, 406. figg.

रातमनम् adj. bereitwillig: रातमनसो कृविर्गङ्गानि Çat. Br. 1, 1, 2, 12. अशनाय 3, 6, 4, 7. अलम्भाय 7, 2, 5. 6. ते रातमनसो ऽलं दानाय भवति 4, 3, 4, 14.

रातकृविम् adj. = रातकृव्य 1) a): धेनुर्न शिष्टे स्वसरेषु पिब्यते ज्ञानाय रातकृविषे मकीमिषम् RV. 2, 34, 8.

रातकृव्य 1) adj. a) der die Opfergabe (den Göttern) willig überlässt, ein freigebiger Opferer RV. 1, 31, 18. 54, 7. क्वे हि वामश्विना रातकृव्यः शशत्तमाया उपसो व्युष्टे 118, 11. 153, 3. 2, 25, 1. 4, 44, 3. कस्मा श्व्य मुनी-ताय रातकृव्याय प्र ययुः 5, 53, 12. 7, 19, 6. 8, 92, 13. Häufig नमसा रातकृ-व्यः 5, 43, 14. 6, 11, 4; vgl. AV. 3, 3, 1. — b) derjenige welchem die Opfer- gabe überlassen wird, — gehört RV. 7, 38, 1. Çāṅkh. Ça. 3, 6, 3. नमसा रा° RV. 4, 7, 7. 5, 43, 6. 8, 69, 6. — 2) m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Àtreja, Verfassers von RV. 5, 65, 66 (vgl. Vers 3).

राति (von रा) P. 3, 3, 96 (angeblich nur im RV. oxytoniert); f. auch राती gaṇa बह्नादि zu P. 4, 1, 45. 1) adj. bereitwillig, günstig; zu geben willig (Gegens. अराति) RV. 1, 29, 4. AV. 11, 8, 21. भगो रातिर्विजिनेो यस्तु मे क्वम् RV. 10, 66, 10. सखासावस्मभ्यमस्तु रातिः सखेन्द्रो भगो: AV. 1, 26, 2. धाता रातिः संवितेदं जुषताम् 3, 8, 2. 7, 17, 4. VS. 22, 13. पीत्वा ये रातिं मन्येत तस्मा एनां प्रयच्छेत्तद्धि मित्रस्य रूपम् Ait. Br. 8, 8. Çat. Br. 14, 6, 31. — 2) f. Verleihung, Gunst, Gnadenbezeugung; Gabe, Opfer- gabe RV. 1, 60, 1. सुमति, राति 80, 2. 10, 143, 4. वर्किष्मती रातिः 1, 117, 1. 122, 7. 132, 2. गुनीता 162, 2. ये स्तोतृभ्यो रातिमुपमुञ्जति सूर्यः 2, 1, 16. भगस्य 3, 62, 11. य इमां मखं रातिं देवो ददौ मर्त्याय 4, 5, 2. 34, 10. स्वामहे ते सद्मिद्रातो 6, 50, 9. 7, 1, 20. 25, 4. आ रायो यस्तु पर्वतस्य रातो 37, 8. AV. 6, 39, 2. प्र रातिरिति जूषिनी धृताची RV. 6, 63, 4. 7, 25, 3. 8, 9, 16. इयं ते इन्द्र गिर्वणो रातिः तैरति मुन्वतः 8, 13, 4. पारावतस्य रा- तिषु द्वचक्रैक्रेष्ठाशुषु 34, 18. अर्थिनो यस्ति चेदर्थं गच्छानिदुडो रातिम् 68, 5. उप त्वा रातिः मुक्तस्य तिष्ठात् 10, 95, 17. AV. 19, 3, 4. VS. 38, 13. Çat. Br. 14, 2, 2, 26. Çāṅkh. Ça. 9, 6, 6. इन्द्रस्य रातिः N. eines Sāman Ind. St. 3, 208, b. — Vgl. अ°, अनर्श°, अलर्षि°, चित्र°, पिशङ्ग°, पूष°, ब्रह्म°, मरुिष्ठ°, विसृष्ट°, स°, सु°.

रातिषाच् (रा° + साच्) adj. Gunst verleihend, über Gaben verfügend, freigebig; auch Bez. von spendenden Genien: त्वा रातिषाचो अघरेषु स- शिरे RV. 2, 1, 13. ता नो रासवातिषाचो वसूनि 7, 34, 22. 23. 35, 11. भगं वासं रातिषाचं पुरंधिम् 36, 8. रातिं दिवो रातिषाचः पृथिव्याः 38, 5. मात्रं पूषन्नाघणा इत्यो वज्रत्रो यद्रातिषाचश्च रासन् 40, 6. 10, 65, 14. तदेषधी- भिरभि रातिषाचो भगः पुरंधिर्निन्वतु प्र राये 6, 49, 14. अत्रयो अर्किरसो नर्वग्वा इष्टवसो रातिषाचो दधानाः AV. 18, 3, 20. Çāṅkh. Ça. 8, 21, 21. — Vgl. स्मद्रातिषाच्.

रातुल m. N. pr. eines Sohnes des Cuddhodana VP. 463. — Vgl.

राकुल.

रात्र n. = रात्री Nacht; selbständig nur in der Stelle त्रीणि रात्राणि MBh. 13, 6230 und bei der künstlichen Erklärung von पञ्चरात्र Pāṇīan. 1, 1, 44: रात्रं च ज्ञानवचनं ज्ञानं पञ्चविधं स्मृतम् । तेनेदं पञ्चरात्रं च प्रव- दस्ति मनीषिणः ॥ Am Ende eines comp. ist रात्रि der regelmässige Ver- treter von रात्री P. 5, 4, 87. Vor. 6, 46. 51. 57. जघन्यरात्रे am Ende der Nacht MBh. 3, 10795. 14750. वर्षारात्र (80 v. a. वर्षकालि Comm.) उपागते R. 7, 64, 10. 4, 26, 24. वर्षारात्र m. Vor. 6, 46. 51. द्वादशरात्रे MBh. 1, 6614. अष्टाविंशतिरात्रं (acc.) वा मासे वा 4, 1178. त्रिरात्रम् acc. drei Tage hin- durch 14, 2195. Pāṇīan. 8, 19. त्रिरात्राणि MBh. 3, 4060. दशरात्रेण zehn Nächte hindurch R. 1, 21, 18. कतिपयरात्रम् acc. einige Nächte hindurch Çāṅk. 28, 14. पञ्चदशरात्रः P. 3, 3, 137, Sch. ततो नाज्ञायत तदा दिवारात्रं तथा दिशः nicht Tag noch Nacht MBh. 3, 816. दिवारात्रं adv. am Tage und in der Nacht M. 5, 80. MBh. 3, 2647. 12540. 16, 88. R. 1, 58, 12. Nach P. ist ein auf रात्र ausgehendes comp. stets masc., nach Andern aber nur dann, wenn kein Zahlwort vorhergeht, P. 2, 4, 29. Siddh. K. zu d. St. AK. 3, 6, 2, 12. 2, 25. — Vgl. अति°, अनुरात्रम्, अपररात्र, अर्ध°, अ- क्ते°, गण°, चिर°, पुण्य°, पूर्व°, प्रतिरात्रम्, प्रथमरात्र, ब्रह्म°, मध्य°, मध्यम°, महा°, सर्व°, एक°, द्वि° u. s. w.

रात्रक 1) adj. f. रात्रिका d) nächtlich Rāṭa-Tan. 5, 482, wo °ता रा- त्रिका श्रीः zu trennen ist. पञ्चरात्रक fünf Nächte (Tage) während Pāṇī- ān. ed. orn. 4, 17. — b) ein Jahr lang im Hause einer Buhldirne woh- nend H. an. 3, 87. fig. Med. k. 145. — 2) n. = 2. पञ्चरात्र 3) H. an. Med. ein Zeitraum von fünf Nächten Wilson.

रात्रि s. u. रात्री.

रात्रिक adj. am Ende eines comp. nach einem Zahlwort so und so viele Nächte (Tage) verweilend: नगरे पञ्चरात्रिका ग्रामे चैकरात्रिकाः MBh. 12, 7005. ग्रामेकरात्रिकः 14, 1284 könnte eine unregelmässige Contraction von ग्राम (d. i. ग्रामे) एक° sein. Auch für so und so viele Nächte (Tage) ausreichend; vgl. एक°. द्वे° in zwei Nächten (Tagen) voll- bracht u. s. w. P. 5, 1, 87, Sch. — Vgl. पञ्च°.

रात्रिकर m. der Nachtmacher d. i. der Mond Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 503, Çl. 7.

रात्रिचर = रात्रिचर P. 6, 3, 72, Sch. Vor. 26, 31. m. Nachtwandler d. i. 1) Dieb H. ç. 93. — 2) Nachtwächter Wilson. — 3) ein Rākshasa AK. 1, 1, 2, 55. H. 187. f. ई BHATT. 2, 28.

रात्रिचयी f. 1) das Umherstreichen in der Nacht: वर्किर्गेकम् MBh. 8, 2099. — 2) eine bei Nacht vor sich gehende Verrichtung Kathis. 20, 161. 71, 282. fig. 94, 72.

रात्रिज 1) adj. zur Nacht erscheinend. — 2) n. Stern Çāḍāsthan. bei Wilson.

रात्रिजल u. Nebel Çāḍām. (Çāḍar. bei Wilson) im ÇKDr.

1. रात्रिजागर m. Nachtwachen Spr. 688.

2. रात्रिजागर 1) adj. in der Nacht wachend. — 2) m. Hund H. 1279.

रात्रिजागरद 1) adj. Nachtwachen verursachend. — 2) m. Mosquito Rāṭan. im ÇKDr.

रात्रिचर = रात्रिचर P. 6, 3, 72, Sch. Vor. 26, 31. m. ein Rākshasa AK. 1, 1, 2, 55. H. 187. R. 7, 5, 16.

रात्रितरा (von रात्रि mit dem suff. des compar.) f. *tiefe Nacht*: ०त्-
रायम् P. 6, 3, 17, Sch.

रात्रितिथि f. *eine lunnare Nacht* Ind. St. 10, 297.

रात्रिदिवम् KATHA. 76, 26 wohl fehlerhaft für रात्रिदिवम्.

रात्रिनाशम् m. *Vernichter der Nacht d. i. die Sonne* H. 7.

रात्रिदिवं Tag und Nacht P. 5, 4, 77. समरात्रिदिवे काले AK. 1, 1, 2, 4.
व्यस्तरात्रिदिवस्य ते KUMĀRA. 2, 8. ० विभागेषु RAGH. 17, 49. एकेकेन रा-
त्रिदिवेन Ind. St. 10, 274. रात्रिदिवानि 9, 463. 10, 203. fg. ० दिवम् adv.
bei Tag und bei Nacht P. 5, 4, 77, Sch. R. 1, 44, 2. KĀM. NĪTĪ. 16, 9. Spr.
2037. ० दिवा dass. 4733.

रात्रिपदविचार m. *Titel eines Werkes* HALL 47.

रात्रिपरिशिष्ट n. = रात्रिसूक्त Ind. St. 2, 193. 206.

रात्रिपर्णाय m. *die drei Kehrätze in der Recitation der Atirātra-
Nacht* ÇĀRKA. Bn. 17, 8. ÇA. 6, 13, 5. 7, 26, 12. 9, 7, 1. LĪTĪ. 3, 4, 7. 5, 11, 3.

रात्रिपुष्प n. *die Blume der Nacht d. i. eine in der Nacht sich öffnende
Lotusblüthe* RĪGĀN. im ÇKDr.

रात्रिपूजा f. *nächtliche Verehrung einer Gottheit* WILSON, Sel. Works
1, 148.

रात्रिबल adj. *in der Nacht seine Kraft offenbarend*; m. *ein Rākshasa*
H. 7. 37. — Vgl. संध्याबल.

रात्रिभोजन n. *das Essen zur Nachtzeit*: ० निषेध m. *Titel eines Wer-
kes* WILSON, Sel. Works 1, 282.

रात्रिमट (रात्रिम्, acc. von रात्रि, + घट) m. = रात्र्यट Vop. 26, 31. m.
Nachtwandler, ein Rākshasa TRIK. 1, 1, 74.

रात्रिमणि m. *das Juwel der Nacht d. i. der Mond* HĪN. 13.

रात्रिमारण n. *ein Mord in der Nacht, ein an einem Schlafenden ver-
übter Mord* TRIK. 2, 8, 59.

रात्रिमन्य adj. *für Nacht geltend, — angesehen werdend*: घट्टः P. 6,
3, 72, Sch.

रात्रिरसक m. *Nachtwächter* KATHA. 88, 12.

रात्रिरंग m. *die Farbe der Nacht d. i. Dunkel, Finsterniss* H. 7. 19
(zu lesen ० रागो).

रात्रिलघुनिद्रपण n. *Titel einer dem Kālidāsa zugeschriebenen Ab-
handlung, citirt im ÇKDr. u. पुनर्वसु.*

रात्रिवासम् n. 1) *Nachtgewand* TANTRASĪRA und LAKṢMĪKARITRA im
ÇKDr. — 2) *das Kleid der Nacht d. i. Dunkel, Finsterniss* ÇĀDDAM. im ÇKDr.

रात्रिवायम् m. *Ausgang der Nacht, Tagesanbruch* ÇĀDDAM. im ÇKDr.

रात्रिदिवानि 1) adj. *zur Nacht der Trennung entgegengehend.*
— 2) m. *Anas Casarea* Gm. (s. चक्रवाक) RĪGĀN. im ÇKDr.

रात्रिवेद m. *Kenner der Nacht d. i. Hahn* ÇĀDDAR. im ÇKDr.

रात्रिवेदिन् m. *dass.* TRIK. 2, 8, 18.

रात्रिपार्थम् und ० सामम् n. *ein zur Atirātra-Nacht gehöriges Sāman*
ÇAT. Bn. 14, 5, 6. 7. PAÑĀV. Bn. 9, 2, 20. LĪTĪ. 9, 7, 10.

रात्रिसक्त n. *Nachtfest* KĪTĪ. ÇA. 24, 1, 1. ÇĀRKA. ÇA. 13, 14, 9. LĪTĪ. 9, 2, 16.

रात्रिसामम् s. रात्रिपार्थम्.

रात्रिसूक्त n. *Bez. der nach RV. 10, 127 eingeschalteten Hymne an
die Nacht* Ind. St. 7, 419. Verz. d. Oxf. H. 268, a, 26. 28. 298, b, No. 723
(रात्री). 398, a, No. 144.

रात्रिकुस m. *weißer Lotus (in der Nacht lachend d. i. sich öffnend)*
ÇĀDDAR. im ÇKDr.

रात्रिकुण्डक m. *ein Wächter im Gynasceum* ÇĀDDAR. im ÇKDr.

रात्री (P. 4, 1, 31. AV. PAṬ. 3, 8. H. 141, Sch. रात्री UśéVAL. zu UNĪ-
SIS. 4, 67) und später रात्रि UNĪSIS. 4, 67. f. 1) *Nacht* (vgl. राम *dunkel-
farbig, schwarz*) NAGH. 1, 7. NĪR. 2, 18. AK. 1, 1, 2, 4. 3, 4, 24, 69. TRIK.
1, 1, 105. H. 141. HALĀJ. 1, 108. fg. personif. NAGH. 5, 8. NĪR. 9, 28. RV.
10, 127, 1. रात्री जगती निवेशनी 1, 38, 1. रात्र्या घन्धः 94, 7. रात्र्यं
तमो घट्टुः 10, 68, 11. रात्र्युषसे योनिरिक् 1, 113, 1. रात्रीमुभयस्तु परी-
यसे 5, 81, 4. औच्छ्रत्सा रात्री परितक्या या 5, 30, 14. रात्रीभिः, घट्टभिः
10, 10, 9. VS. 3, 10. AV. 5, 8, 1. पत्रं ब्राह्मणो रात्रिं वसति पापया 17, 18.
स्रमावास्या 1, 16, 1. पौर्णमासी TS. 2, 5, 6, 4. GOM. 4, 5, 22. नमो रात्र्या
नमो दिवा AV. 11, 2, 16. AIR. Bn. 3, 44, 4, 5. सोमस्य वै रात्रौ ऽर्धमासस्य
रात्रयः पत्न्यं घ्रासन् TS. 2, 5, 6, 4. ÇAT. Bn. 2, 3, 4, 23. त्रिशन्मासस्य रा-
त्रयः 9, 1, 4, 13. 10, 4, 2, 12. संवत्सरतमो रात्रिम् so v. a. *heute über ein
Jahr* 11, 5, 4, 11. 14, 9, 4, 19. रात्र्याम् ÅCV. GĀH. 1, 17, 12. 4, 4, 14. रात्रि
LĪTĪ. 2, 5, 24. 3, 1, 26. पुरा रात्रेः 10, 15, 7. ० शेष ÅCV. GĀH. 3, 7, 1. ० देवत
2, 4, 12. रात्र्यां रात्र्यां व्यतीतायाम् Spr. 4944. R. 1, 58, 9. VARĀH. BĀH. S.
78, 11. रात्रिः स्वप्नाय भूतानाम् M. 1, 65. पत्तिणीं रात्रिम् 4, 97, 5, 81. MBH.
3, 3009. गता भगवती रात्रिः R. 1, 45, 6. नीत्वा रात्रिम् MEGH. 38, v. l. 39.
87. रात्र्या M. 5, 64, 6, 69. रात्रौ gaṇa स्वरादि zu P. 1, 1, 37. M. 3, 280.
4, 50. MBH. 3, 16834. MEGH. 86. VARĀH. BĀH. S. 8, 18. 21, 8. 32, 25. KA-
THA. 18, 322. Ver. in LĀ. (III) 3, 18. 8, 18. रात्र्यकुनी M. 1, 66. fg. R. 1,
63, 25. Spr. 2767. Selten am Ende eines comp. (s. रात्रः) पञ्चाशद्रात्रि-
कश्चितौ (पञ्चाशद्रात्रक° ed. Bomb.) MBH. 13, 2796. वर्षरात्रिनिवासन
(वर्षरात्रि° GOM., वर्षरात्र° ed. Bomb.) R. 1, 3, 24. रात्रि als einer
der vier Körper Brahman's VP. 40. रात्रि mit dem patron. भारद्वाजी
als Verfasserin von RV. 10, 127. — 2) abgekürzte Bez. a) für रात्रिरात्र
ÇAT. Bn. 5, 1, 2, 2. 5, 2, 2. — b) für रात्रिपर्णाय ÇAT. Bn. 13, 5, 2, 10. PAÑ-
ĀV. Bn. 20, 1, 1. AIR. Bn. 4, 5, 6. ÇĀRKA. ÇA. 7, 14, 8. — c) für रात्रिसा-
मन् LĪTĪ. 6, 10, 11. — 3) रात्रि wie alle Wörter für *Nacht* = कुरिद्रा
RATNAM. 58. MBH. 13, 6218. SUGA. 2, 66, 7. 323, 18. — 4) रात्रीः MBH. 14,
2668 fehlerhaft für पात्रीः, wie die ed. Bomb. Nest. — Vgl. घन्ध°, काल-
ल°, भीम° (unter भीमरथ), मोह°, यत्न°, शिव°, शेष°.

रात्रीणां nach einem Zahlwort in so und so vielen Nächten vollbracht
u. s. w. P. 5, 1, 87. एक° LĪTĪ. 8, 4, 3. द्वि° 11.

रात्रीदेवोदास n. *eines Sāman* Ind. St. 3, 231, a. रात्रीकुर्वदेवोदास v. l.
रात्रीसूक्त s. रात्रिसूक्त.

रात्रीकुर्वदेवोदास s. रात्रीदेवोदास.

रात्र्यट = रात्रिमट Vop. 26, 31. m. *ein Rākshasa* ÇĀDDĀRTAM. bei
WILSON.

रात्र्यन्ध adj. *nachtblind* SUGA. 2, 339, 7. PAÑĀV. 167, 21. — Vgl. नक्तान्ध.

रात्र्यन्धता f. *Nachtblindheit* GĀRUPA-P. 189 im ÇKDr.

रात्र्याकूपार n. *N. eines Sāman* Ind. St. 2, 204, a.

रात्र्यान्ध n. = रात्र्यन्धता ÇĀRKA. SĀM. 1, 7, 94. — Vgl. नक्तान्ध.

रात्र्यर्काणि adj. (f. ई) von रात्र्यर्का gaṇa कुमुदादि 2. zu P. 4, 2, 80.

रात्र्यर्क m. *patron. von रात्र्यर्का gaṇa कुमुदादि zu P. 4, 1, 141.*

रात्र्यगणक n. *die Beschäftigung —, das Amt des रात्र्यगणक gaṇa उद्गा-*

त्रादि zu P. 5, 1, 129.

राधितिर्यै metron. (f. ई) Ableitung von रथित्: so heissen Apsaras AV. 8, 130, 1.

रथितर 1) adj. (f. ई) von रथितर gaṇa उत्सादि zu P. 4, 1, 86. Indra TS. 2, 3, 2, 7, 2, 2. TBr. 1, 1, 1, 1. VS. 29, 60. Ait. Br. 4, 10, 29, 5, 30. 8, 1. Çat. Br. 1, 7, 2, 17. 5, 5, 3, 1. Pāṇā. Br. 10, 2, 5. — 2) m. patron. gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104. f. ई N. pr. einer Lehrerin Bṛhad. 5, 28 in Ind. St. 1, 105.

राथतरायणं m. patron. von राथतर gaṇa कृतिदि zu P. 4, 1, 100.

राथप्रोष्ठ m. patron. des Asamāti Müller in Journ. R. As. S. II, 432. fgg. (1866). Ind. St. 10, 33, 1.

रथीतर m. patron. von रथीतर gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104. des Satjavanākas Taitt. Up. 1, 9, 1. रथीतरिपुत्र m. N. pr. eines Lehrers Çat. Br. 14, 9, 2, 32.

राथीतरायणं m. patron. von राथीतर gaṇa कृतिदि zu P. 4, 1, 100.

1. राध्य RV. 1, 137, 6. adj. Dehnung für. रथ्य nach Padap. uñti RV. Prāt. 9, 27.

2. राध्य (von रथ) adj. zum Wagen tauglich: वृषन् VS. 23, 13.

राद्ध s. राध्.

राद्धात in. = सिद्धात Schlusssatz, conclusio, ein bewiesener Satz AK. 1, 1, 4, 13. H. 242. Halā. 1, 10. SARVADARÇANAS. 126, 13. 127, 13. f. Bṛā. P. 12, 11, 1. Pāṇā. 1, 2, 54.

राद्धातित (von राद्धात) adj. als Schlusssatz sich ergebend, logisch bewiesen Schol. zu Pāṇā. Br. 18, 7, 1.

रौद्धि (von राध्) f. P. 3, 3, 94. Vārt. 1, Sch. Vop. 26, 190. richtiges Zutreffen, Gelingen, Glück: राद्धिः समृद्धिर्वृद्धिः AV. 10, 2, 10. 11, 7, 22. TBr. 1, 2, 2, 7. Çat. Br. 4, 6, 2, 11. 8, 6, 2, 2. Lāt. 3, 11, 3. 4, 1, 6. 2, 10. Āc. Çā. 12, 10.

राध् (vgl. अर्थ), राधति, राधत्, राधाम; राधैति (संसिद्धौ) Dhātup. 27, 10. राध्यति (वृद्धि, nach Andorn संसिद्धौ) 27, 71 und राध्यते in intransit. Bod.: राध, राधयुस् und रेधयुस् राधयि und रेधयि (die contrahierten Formen nur in der Bed. von किंसा) P. 6, 4, 123. Vop. 8, 52, 11, 3. अरात्सीत्, अरात्स्म, अरात्सुम्; रात्स्यति. राद्धा Kār. 4 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. Schok zu P. 7, 2, 62. राध्यासम्; (वि)राधिषि. अराधि; partic. राद्ध. 1) gerathen, gelingen: तन्मे राध्यताम् VS. 1, 5. TS. 1, 5, 10, 3. तदशकं तन्मे अराधि VS. 2, 28. fertig werden: अराधेना राध्यमानः AV. 11, 3, 11. sich passend fügen: पृथिवो नः प्रथता राध्यतां च 12, 1, 2. Jmd (dat.) zu Theil werden: अराध्यस्मा अरामित्याचक्षते । एतदे मुखतो अत्र राद्धम् । मुखतो अस्मा अत्र राध्यते Taitt. Up. 3, 10, 1. राद्ध zu Stande gekommen: पूर्तेन u. s. w. राद्ध निःश्रेयसे पुंसाम् Bṛā. P. 3, 9, 41. कर्मन् 4, 29, 62. fertig, = सिद्ध. पक्व Trik. 2, 7, 11. H. 412. ब्रह्मोदन Kār. Çā. 4, 8, 9. vollendet, vollkommen geworden: योमराधेन चतुषा Bṛā. P. 3, 11, 17. zu Theil geworden, zugefallen: इन्द्रपद 8, 3, 13. अस्मद्राद्धवरेऽसुरः 3, 18, 23. राद्ध-मेतच्चयि 23, 10. नयनमूलं राद्धः so v. a. zu Gesicht gekommen TS. 4, 6. — 2) Gelingen haben, den Zweck erreichen, zurecht kommen, Glück haben mit (instr.): यः प्रथमो दत्तिषया राध् RV. 10, 107, 6. VS. 22, 4. AV. 5, 6, 5. कृष्या 11, 3, 41. यत्नेन Ait. Br. 2, 24, 3, 15. प्रथमेन स्तोमेन राद्धा TBr. 3, 9, 2, 1. अरात्सुरिमे यजमानाः TS. 7, 4, 2, 3, 2, 1. Çat. Br. 1, 9, 2, 12.

VI. Theil.

3, 1, 2, 5, 6, 2, 24. 4, 5, 6, 11. यो वै पुत्राणां राध्यते 8, 1, 2, 13. Āc. Gṛā. 4, 4, 2. भवता राधसा राद्धम् (Impers.) Bṛā. P. 4, 24, 33. राद्ध derjenige dem es gelungen ist, glücklich: सर्वे हि पुण्या राद्धाः TBr. 2, 1, 2, 6. स यो मनुष्याणां राद्धः समृद्धो भवति Çat. Br. 14, 7, 2, 32. Kauç. 56. — 3) selbst werden für Etwas so v. a. theilhaftig werden, gelangen in, nach; mit dat. und loc.: नरकाय राध्यति Āpastamba bei Müller, SL. 103. राध्यते विद्युति मानवान्भवति nach Taitt. Up. 3, 10, 6. — 4) Jmd (dat.) günstig sein, sich für Jmd interessieren P. 1, 4, 39. Vop. 8, 15. देवदत्ताय राध्यति = पृष्टः सन्देवदत्तस्य शुभाशुभं पर्यालोचयति P., Sch. — 5) richtig oder glücklich durchführen, zu Stande bringen, fertig machen, zurecht machen; mit acc.: कथा राधाम स्तोमं मित्रस्य RV. 1, 41, 7. उपस्तुतिम् 8, 59, 13. को वः स्तोमं राधति यं जुनोषथ 10, 63, 6. मूषस्य शिरः VS. 37, 3. रुद्धिम् Ait. Br. 5, 25. कामम् Çat. Br. 1, 3, 5, 10. 9, 2, 4. 8, 6, 2, 1. पर्वं ते राध्यासम् richtig treffen TS. 1, 1, 2, 1. — 6) Jmd zurecht bringen so v. a. gewinnen, befriedigen: का राधद्वोत्राश्विना वाम् RV. 1, 120, 1. अराधि केतो 10, 53, 2, 4, 70, 8. देवान् Ait. Br. 1, 1. — 7) beschädigen (किंसायाम्, वधे) P. 6, 4, 123. Vop. 8, 52. वानरा भूधरावधुः Bṛā. 14, 19. = उन्मूलितवसः entwurzelt Comm.

— caus. राधयति 1) zu Stande —, zu Wege bringen: तास्ते समृद्धिरिह राधयामि AV. 11, 1, 10. तस्योत्थानं देवता राधयति (so liest die ed. Bomb. st. धारयति der ed. Calc.) MBh. 5, 1086. पुष्कलावर्धधर्मवप्यरीरधत् Daçak. 113, 14. — 2) befriedigen: तं दत्तिषामी राधयेत् TS. 5, 6, 2, 3. 2, 0, 2, 3. यस्त्यौरन्यं राधयेत्यन्यं न TBr. 2, 1, 2, 9.

— अनु glücklich fertig werden mit (gen.): अन्वेषामरात्स्म TBr. 1, 5, 2, 8; auch AV. 5, 6, 5 ist wohl अनु st. नु zu lesen. अनुराद्ध zu Theil geworden, zugefallen: विद्यो पृथग्धारणायानुराद्धम् Bṛā. P. 7, 8, 46. — Vgl. अनुराध, अनुराध.

— अप 1) fehlen, verfehlen (z. B. das Ziel) AV. 2, 38, 2. काश्याम् Ait. Br. 4, 9. सुवर्गं लोकम् TBr. 3, 9, 2, 3. अपराधमिति मन्यमानः ich habe gefehlt (ein Unrecht begangen Comm.) 1, 6, 2, 4. इयति नापरात्स्यामि TS. 6, 4, 12, 3. Çat. Br. 4, 6, 2, 2. 5, 3, 2, 29. 11, 1, 2, 4. तथा नस्त्वं गौतम मापराधाः मोगेष्ट दुःसं नष्टं, — entstehen (dich nicht verfehlen gegen Comm.) 14, 9, 2, 11. अपराधुयादिकृषी प्रज्ञानं प्रज्ञनम् mittelst des TBr. 3, 2, 10, 3. AV. 5, 6, 7. एतद्वा अनपराद्धं नत्तत्र यत्सूर्यः Çat. Br. 2, 1, 2, 19. निमित्तादिकृषीः पुः dessen Pfeil das Ziel verfehlt hat Çac. 2, 27; vgl. अपराद्धपृष्ठक, अपराद्धेषु. — 2) Schuld haben —, tragen, — sein an (loc.), sich Etwas zu Schulden (haben) kommen lassen, sich vergehen gegen Etwas (loc.) oder Jmd (gen.), Etwas verbrauchen haben gegen Jmd (gen.): एवं स्त्री नापराधोति नर एवापराध्यति MBh. 12, 9518. नापराध्यामि 13, 2169. 3, 11761. R. Gorr. 2, 38, 47. 66, 49. न कश्चिन्नापराध्यति 5, 64, 6. ed. Bomb. 6, 115, 41. Kathār. 27, 68. Mārk. P. 17, 8. देवमपराध्यति R. Gorr. 2, 117, 20. नापराध्यामहे यथा 7, 102, 4. स्वामी तत्रापराधुयात् Bṛāspati in Vivāda. 49, 2 v. u. देवं तत्रापराध्यति R. 6, 101, 9. कार्यकारणकर्तृत्वे न कश्चिदपराध्यति 98, 34. यौवनमत्रापि ध्यति न चारिष्यम् Mārk. 143, 21. तेष्वपराध्यति चतुर्षु कस्तत्र सिंहुनिर्माणे Kathār. 96, 46. कस्माद्धमे अपराधुयुः MBh. 4, 1611. 12, 2715. शय्यासने च मे राजन्नापराध्येत कश्च न 3, 17005. कथं नास्यापराधुयाम् 1, 1885. 3, 11415. 4, 1479. नहि मे अन्यो अपराध्यति es hat mir ja kein Anderer Etwas zu Leide gethan 1, 4323. 5988.

12, 5182. न ते ऽकमपराध्यामि कर्मणा मनसापि वा । वाचा वा R. GORR. 2, 30, 9, 3, 56, 21, 7, 36, 28. SPR. 1965. को वा कस्यापराध्याते MĀRK. P. 118, 17. नाप-
राध्यामि किञ्चित् *ich lasse mir Nichts zu Schulden kommen* MBH. 1, 667, 3, 14055, 14, 2405. सैषा किं चापराध्याति *was hat sie verbrochen?* KATHĀS. 21, 80. काकाः किमपराध्यन्ति कैसैर्गणेषु शालिषु 75, 191. वेद्विः किमपराध्यते (pass. impers.) PRAB. 20, 18. कश्चिन्मया नापराद्धमज्ञानाद्येन u. s. w. R. 2, 18, 11. KATHĀS. 14, 74. व्यक्तं तत्र तयापराद्धं येनास्म्यभिरुतः MBH. 1, 666. देव्या नैवापराद्धं ते KATHĀS. 17, 48. किमु तस्य मया बात्यादपराद्धं मही-
पतेः MBH. 3, 2962. R. GORR. 2, 15, 15. 38, 48. VIKR. 5, 8. KATHĀS. 37, 18. अज्ञानतापराद्धं यन्मया ते 94, 75. किमपराद्धं कारणात्वेन so v. a. *was ist daran auszusetzen, dass es Ursache ist?* SARVADARĢANAS. 133, 2. अपराद्धं न मे *ich habe Nichts verbrochen* MĀRK. P. 61, 50. न तु योष्मस्यैव सुभग-
मपराद्धं युवतिषु so v. a. *die Hitze greift die jungen Mädchen nicht in so reizender Weise an* ÇĀK. 57. अपराद्धं der sich Etwas hat zu Schulden kommen lassen, schuldig, der sich vergangen hat an Jmd (gen., selten loc.) R. GORR. 2, 119, 26. KĀM. NĪTIS. 17, 50. RAḢ. 8, 47. 9, 79. MĀLAY. 39, 17 (अनपराद्धं). KATHĀS. 17, 49. HIT. ed. JOHNS. 1430. अस्यापराद्धाः MBH. 3, 15705. 14, 2406. ÇĀK. 110, 16. KATHĀS. 43, 255. MĀRK. P. 132, 5. अ-
ध्या पादवानां हि स्वपराद्धा अपि (स्वापराधे ऽपि हि die neuere Ausg.) HARIV. 7492. भवति — अपराद्धा ऽस्मि MRĀK. 24, 12. — Vgl. अपराध, अपराधिन्, अनपराद्धम्. — caus. s. अपराधय.

— अभि, partic. °राद्धं befriedigt, gewonnen: देवता ÇĀK. 1, 71. — caus. zufriedenstellen, befriedigen ÇAT. Br. 2, 2, 4, 5. 6. SHAPY. Br. 2, 10. तमु-
त्तमेन शौचेन कर्मणा चाभिराधय MBH. 12, 3909. कथं देवं प्रकारेभिराध्यते R. 2, 30, 33. fg. — Vgl. अभिराधन in den Nachträgen. — desid. des caus. befriedigen wollen: अभिरिराधयिषति ÇAT. Br. 2, 3, 4, 6.

— अव missrathen: यथैव षष्ठ्वराधोति स रिक्तः AIR. Br. 3, 7. einen Fehler machen AV. 5, 6, 6.

— आ caus. 1) befriedigen, zufriedenstellen, sich geneigt machen, zu gewinnen suchen, Jmd dienen; mit acc. der Person NĀ. 5, 17. M. 10, 121. fg. MBH. 1, 569. 4371. 6368. 3, 7097. 11939 (आराधितश्च ते d. i. तया). 4, 262. 326. 5, 4483. 7395. 8, 1592. 13, 620. 1000. R. 1, 17, 31. 2, 107, 4 (113, 4 GORR.). R. GORR. 1, 40, 6. 2, 3, 40. 25, 13. RAḢ. 1, 77. 81. 10, 86. 18, 23. MRU. 46. ÇĀK. 4, 12. VIKR. 35, 4. SPR. 39. 383. 2413. 2487. 3717. KATHĀS. 7, 105. 11, 36. 16, 43. 18, 110. 345. 19, 4. 21, 33. 26, 244. 27, 105. 142. 31, 11. 38, 34. 42, 56. 44, 140. 49, 234. 52, 165. PRAB. 99, 8. BHĀG. P. 2, 2, 32. 3, 1, 28. 4, 20. 9, 12. 15, 14. 17, 30. 30, 6. 4, 11, 41. 24, 55. 5, 2, 2. 18, 19. 20, 32. 9, 15, 17. WEBER, RĀMAT. UP. 327. 357. MĀRK. P. 18, 12. 56, 11. BRAHMA-P. in LA. (III) 48, 17. PAÑĀK. 1, 2, 6. 2, 6, 31. PAÑĀT. 125, 12. 203, 3. VEDĀNTA. (Allah.) No. 2. परेषां चेतांसि SPR. 1726. न तु प्रतिविष्टमूर्खजनचित्तमाराधयेत् 1876. 2661. स्वाराधित 2977. — 2) Etwas gewinnen, theilhaftig werden: आराधयति धर्मज्ञः परलोकं जितेन्द्रियः R. 2, 60, 6. — 3) आराध्यते DAÇAK. 88, 18 (BRNF. Chr. 197, 16) wohl fehlerhaft für आरभ्यते. — Vgl. आराधन fgg., उराध्य. — desid. आरिरा-
त्सति P. 7, 4, 54, VĀRTT., Sch. — desid. vom caus. s. आरिराधयिषु.

— उपा caus. Jmd (acc.) dienen M. 10, 121.

— समा caus. = आ 1) MBH. 3, 10844 (med.). BHĀG. P. 2, 19, 19. 10, 48, 11. MĀRK. P. 74, 52. PAÑĀK. 4, 2, 5. — Vgl. समाराधन.

— उप caus. s. उपराधय.

— प्र s. प्रराधस् — caus. s. प्रराध्य.

— प्रति s. प्रतिराध. — caus. Jmd (acc.) entgegen wirken AIR. Br. 6, 33. — desid. प्रतिरित्सति P. 7, 4, 54, VĀRTT., Sch.

— वि 1) um Etwas (instr.) kommen: स युतेन गमेमहि मा युतेन वि राधिषि AV. 1, 1, 4. मा प्रजया प्रतिगृह्य वि राधिषि 3, 29, 8. तेनाहं स-
त्येन मा विराधिषि ब्रह्मणा KĀND. UP. 3, 11, 2. — 2) Jmd zu nahe tre-
ten, ein Leid anthun: क्रियात्मभिरुपेण विराध्यतं तमेत कः SPR. 2111. — Vgl. विराध. — caus. uneins werden: नक्षेकस्मादन्तरादिराधयति (= विमिश्रते Comm.) PAÑĀV. Br. 15, 12, 7. अविराधयती nicht uneins wer-
dend mit (पत्या) AV. 2, 36, 4 (unter अविराधयत् anders aufgefasst).

— सम्, partic. संराद्धं zu Theil geworden BHĀG. P. 2, 13, 20. — caus. 1) eins werden über, sich einigen auf (loc.) TS. 2, 1, 9, 4. KĀTH. 25, 3. PAÑ-
ĀV. Br. 9, 1, 34. संराधयतः सधुराश्रयः einträchtig AV. 3, 30, 5. — 2) befriedigen, zufriedenstellen; mit acc. der Person BHĀG. P. 3, 5, 4.

— अभिसम् s. अभिसंराधन in den Nachträgen.

राध् 1) m. oder n. (von राध्) so v. a. राधस्. राधानां पते (Indra) RV. 1, 30, 5. 3, 51, 10; vgl. राधस्यति. Auch wohl in: इन्द्रेण राधेन सह पुष्ट्या न आगृहि KAUC. 106. — 2) m. (von राधा) a) Bez. eines best. Monats, = वैशाख AK. 1, 1, 2, 16. H. 153. an. 2, 246. MED. dh. 13. RĪGĀ-
TAR. 8, 2782. — b) Mannsname BURN. Intr. 377, N. 4. राधो गौतमः N. pr. zweier Lehrer Ind. St. 4, 373. fg. — 3) f. आ VOP. 26, 191. a) N. eines Nakshatra, = विशाखा AK. 1, 1, 2, 23. H. 113. H. an. MED. ein spä-
terer, aus अनुराधा gebildeter Name. — b) Blitz H. an. MED. — c) Bez. einer best. Stellung beim Bogenschiessen H. an. MED.; vgl. राधभेदिन्, राधावेदिन्. — d) = समृद्धि Schol. zu NAISH. 3, 50; vgl. राधावत्. — e) Bez. zweier Pflanzen: Myrobalanenbaum und Clitoria Ternatea Lin. H. an. MED. — f) N. pr. α) der Gattin Adhiratha's und Pflegemutter Kārṇa's MBH. 1, 2775. 4403. 3, 17154. fgg. °सुत d. i. Kārṇa 1, 7115. 8, 4351. °तनय H. 711. — β) einer Hirtin, die als Geliebte Kṛṣṇa's später göttlich verehrt wurde, H. an. MED. Gīt. 1, 1. PAÑĀK. 1, 1, 75. 2, 3, 18. fgg. 36. Verz. d. Oxf. H. 21, b, 4. 22, b, 38. 23, a, 27. b, 10. 24, b, 4. 25, a, 30. 26, b, 36. 48. fg. 27, a, 3. 10. 20. fg. 27. 33. 40. 44. fg. 39, b, 14 (mit Dākshajñi identificirt). 68, b, 25. fgg. 143, a, 38. fg. PAÑĀT. 45, 2. Co-
LEBR. Misc. Ess. I, 197. WILSON, Sel. Works I, 12 u. s. w. II, 66. 70. fgg. 94. 100. BURNOUF in BHĀG. P. I, cvl. fgg. HALL 146. 152. °मत्स्य Verz. d. B. H. No. 1164. °कात्त m. Boim. Kṛṣṇa's BRAHMAVĀY. P., BRAHMAKH. 17 im ÇKDr. °रमाण m. desgl. Verz. d. Oxf. H. 246, a, No. 618. WILSON, Sel. Works I, 159 (vgl. 169). राधेश und राधेश्वर desgl. PAÑĀK. 1, 5, 13. राधापासक Verz. d. B. H. 160. — γ) einer Sclavin LALIT. ed. Calc. 332, 12. SCHIEFNER, Lebensb. 277 (47). — Vgl. अर्थमराध.

राधगुप्त (राधा + गुप्त; vgl. P. 6, 3, 63) m. N. pr. eines Ministers des Açoka BURN. Intr. 360. 399. 421. 427. SCHIEFNER, Lebensb. 310 (80).

राधन (von राध्) n. = साधन, प्राप्त, तोष H. an. 3, 404. = साधन, प्राप्त MED. n. 114. °द्रव्य als Erkl. von पाथल H. an. 3, 662. fg. MED. I. 108. राधना f. = भाषण MED. n. 114.

राधरङ्ग m. = सीर, सीरक und घनोपल MED. k. 210. a plough; thin rain; hall WILSON. — Vgl. das folg. Wort.

राधरङ्ग m. = सार, शीकर und जलदोपल H. an. 4, 29.

राधस् (von राध) n. (das womit man Andere günstig stimmt, befreidet) 1) Erweisung des Wohlwollens, Wohlthat, Liebesgabe; überh. Geschenk, Gabe NAL. 2, 10. Nir. 4, 4. चित्रे राधः häufig, z. B. RV. 1, 17, 7. 5, 13, 6. अस्मभ्यं तदसौ दानाय राधः समर्थयस्व बहु ते वसव्यम् 2, 13, 18. दाता राधः स्तुवते काम्यं वसु 22, 8. आ नो भद्रस्व राधसि 4, 32, 21. उरोष्ठे इन्द्र राधसो विन्वी रातिः 5, 38, 1. गव्य, अथ्य 82, 17. रघवत् 7, 77, 5. स नो राधास्या भर 18, 11. मुक्ता राधो राधसो यददत्तः 28, 5. 8, 79, 2. इन्द्रो भव मधवा राधसो मुक्तः 9, 81, 8. 10, 189, 5. AV. 5, 11, 11. 19, 7, 8. 20, 135, 9. Cat. Ba. 3, 7, 4, 11. — 2) Wohlthätigkeit, Freigebigkeit RV. 3, 81, 12. 4, 24, 1. 6, 10, 5. चोद राधो मधोनाम् 7, 90, 2. न ते वर्तास्ति राधसः । यदित्ससि स्तुतो मधम् 8, 14, 4. 24, 22. 46, 11. 10, 7, 2. AV. 7, 46, 2. — 3) im Bulg. P., wo das Wort wieder künstlich von den Todten auferweckt wird, können folgende Bedd. angenommen werden: das Gelingen, Zustandekommen: लोककल्पस्य राधसे 4, 24, 18. अवाप्त^० adj. dem es gelungen ist, der sein Ziel erreicht hat 7, 57. अल्प^० adj. dem wenig gelingt so v. a. unglücklich 10, 53, 23. das Streben, Ringen nach: अनन्य^० nach nichts Anderem strebend 9, 21, 17. न्यस्ताखिल^० 10, 68, 6. Macht 2, 4, 14. 4, 24, 33. अमोघ^० 7, 3, 22. इन्द्रिय^० 4, 31, 11. — Vgl. अ^०, अनवध^०, अश्व^०, धृष्टि^०, चित्र^०, तुवि^०, पङ्क्ति^०, विम्व^०, वीति^०, सत्य^०, सु^०, स्पर्क^०.

राधस्पति (राध + पतिः vgl. रथस्पति) m. Herr der Gaben: त्वं हि राधस्पते राधसो मुक्तः तयस्यासि विधत्तः RV. 8, 80, 14.

राधाकृष्ण m. N. pr. des Verfassers der Dhāturaṇāvali Colebr. Misc. Ess. I, 47.

राधाजन्माष्टमी f. Bez. eines best. 8ten Tages, des Geburtstages der Rādhā, Verz. d. Oxf. H. 14, 6, 28. — Vgl. कृष्णजन्माष्टमी.

राधातन्त्र n. Titel eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 141, 6, 45.

राधादामोदर m. N. pr. eines Mannes HALL 103.

राधानगरी f. N. pr. einer Stadt in der Nähe von Uḡgajini REINAUD, Mém. sur l'Inde 115.

राधानुराधीय adj. zu den Nakshatra Rādhā und Anurādhā in Beziehung stehend: रात्रि, अथ यम् P. 4, 2, 6, Sch.

राधाभेदिन् m. Bein. Arjuna's Bhūripa. im CKDa. — Vgl. राधावेधिन् und राध 3) c).

राधामाधव m. N. pr. eines Autors WILSON, Sel. Works I, 168.

राधामोक्तनशर्मन् m. desgl. Verz. d. Oxf. H. 263, b, No. 635.

राधारसमुधानिधि m. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 131, b, No. 239. राधासुधानिधि WILSON, Sel. Works I, 177.

राधावत् (von राधा) adj. reich NAL. 3, 50.

राधावल्लभ m. 1) der Geliebte der Rādhā, Bez. Kṛṣṇa's WILSON, Sel. Works I, 177. — 2) N. pr. verschiedener Männer Verz. d. Oxf. H. 289, b, No. 694. 290, a, 10. 291, a, No. 705. राय Kshiric. 44, 12.

राधाविनोद m. Titel eines Gedichts Verz. d. B. H. No. 877. — Vgl. राधिकाविनोद.

राधावेधिन् m. Bein. Arjuna's H. 709. — Vgl. राधाभेदिन्.

राधासुधानिधि m. s. u. राधारसमुधानिधि.

राधि und राधी f. gaṇa बह्नादि zu P. 4, 1, 45. — Vgl. कृष्टराधि.

राधिक 1) m. N. pr. eines Fürsten, eines Sohnes des Gajāsena

Bulg. P. 9, 22, 10. — 2) f. या Hypokoristikon von राध 3) f) Gtr. 1, 87. PAÑĀ. 1, 1, 2. Verz. d. Oxf. H. 20, b, 22. 25, a, 2. 27, a, 42. WILSON, Kṛṣṇa. 322.

राधिकाविनोद m. = राधाविनोद Verz. d. B. H. No. 877.

राधेय (von राधा) m. metron. Kārṇa's Trai. 2, 8, 18. 3, 3, 124. H. 711, Sch. MBh. 1, 5221. 7081. 7095. 3, 14822. 4, 1300. 6, 5826. 8, 4855. R. 7, 6, 35. Rīgā-Tar. 8, 879.

राधोगर्त adj. durch Wohlthat angenehm, — beliebt VS. 6, 34.

राधिदेय n. Erweisung von Gunst, das Geben von Geschenken RV. 4, 81, 3. 8, 4, 4.

राध्य (von राध) adj. 1) durchzuführen, was man recht machen soll: स्तोमो यज्ञश्च राध्यो कृविष्मता RV. 1, 156, 1. खड्गकथा ज्ञायते राध्यानि 4, 11, 3. — 2) zu gewinnen, zu befriedigen: तदा नरा शस्यं राध्यं चाभिष्टिमन्नासत्या वज्रघम् RV. 4, 116, 11. वृक्षपतैः सुविदत्राणि राध्या 2, 24, 10. एवा ते राध्यं मनः 8, 81, 28. सर्वे राध्याः स्थ zu verehren Ait. Ba. 7, 18. — Vgl. योनाध्य.

राधेर्वकि m. patron. Sāṃsk. K. 184, b, 4. wohl eine falsche Form.

रान्ध s. राण्ड.

रान्धर्ष m. patron. (aus dem Geschlecht der Andhaka) P. 4, 1, 144, Sch.

राण्ड partic. fut. pass. von रण् P. 3, 1, 126. Vor. 26, 12.

रामस्य (von राम) n. Uḡāval. zu UNĀdis. 3, 117. als Bed. von रम् Dhātup. 23, 5.

1. राम (wohl desselben Ursprungs wie रात्री) 1) adj. (f. या) dunkelfarbig, schwarz Nir. 12, 13. AK. 3, 4, 22, 142. H. 1397. an. 2, 384. Mnd. m. 26. fg. HALS. 4, 49. रामे कृत्ते अस्मिन्नि च AV. 1, 23, 1. Schaf 12, 2, 19. नास्य राम (= रमणीयः पुत्रः Comm.) उच्छिष्टं पिबेत् TAITT. Ār. 5, 8, 13. रामा eine Dunkle d. i. ein Weib gemeiner Herkunft: नागं चित्वा रामामुपैयात् TS. 5, 6, 8, 3. TAITT. Ār. 5, 8, 13. Schol. zu KĀTJ. Ça. 18, 6, 27. Auch die Bedeutung 2. राम 2) c) α) wäre indessen hier möglich. Nach AK. H. an. und Mnd. auch weiss. — 2) m. α) eine Hirschart AK. 2, 5, 11. Trai. 3, 3, 302. H. an. Mnd. — b) Pferd Mnd. — c) N. pr. eines Mannes RV. 10, 93, 14. mit dem patron. Mārgaveja Ait. Ba. 7, 27. 34. Aupatasvini Cat. Ba. 4, 6, 2, 7. Ġāmadagnja, Verfassers von RV. 10, 110. Im Epos und später erscheinen drei Rāma (daher राम als Bez. der Zahl drei VARĀH. Bṛh. S. 8, 20), von denen die beiden ersten für Incarnationen Viṣṇu's gelten: α) mit dem patron. Ġāmadagnja oder Bhārgava, ein Sohn der Roṇukā, auch परशुराम genannt, Trai. 3, 3, 302. H. 848. H. an. Mnd. (wo रेणुकेये st. वैणुकेये zu lesen ist). रामः शस्त्रभूतामकम् (vgl. HARIV. 5869) sagl Kṛṣṇa Bhag. 10, 81. MBh. 1, 272. 2612. 3, 8658. 8, 1584. 12, 1715. fgg. 12948. HARIV. 2313. fgg. 5869. fg. रामरामविवाद R. 1, 3, 11 (5 Gonn.). 74, 22. fg. 76, 1. R. Gonn. 1, 77, 28. 87. RAEN. 11, 68. — β) mit dem patron. Rāghava oder Dācarathi Trai. 2, 8, 3. 3, 3, 302. H. 703. H. an. Mnd. MBh. 3, 11197. 15988. 12, 12949. HARIV. 822. 2324. fgg. 3063. fgg. 5871. 7373. R. 1, 1, 10. 17. 20. रामरामविवाद 3, 11 (5 Gonn.). रमयत्येव स गुणैर्हरेस्तस्मिन् प्रजाः । यस्मादतो राम इति नमित्तस्य विद्युत्तम् ॥ R. Gonn. 1, 1, 22. 6, 102. RAEN. 11, 68. VARĀH. Bṛh. S. 58, 80. VP. 384. Bulg. P. 9, 10. fgg. Spr. 2630. रामो हेममगं म वेति 2631. रमते योगिनो ऽनते सत्यानन्दे चिदात्मनि ।

इति मयदेनासा परं ब्रह्माभिधीयते || WEBER, RĪMAT. UP. 286. — γ) = Balarāma, Halājudha, ein älterer Bruder Kṛṣṇa's AK. 1, 1, 2, 12. 3, 4, 32, 143. H. 224. H. an. MED. HALJ. 1, 29. BULO. P. 1, 11, 17. 10, 1. 8. WEBER, Kṛṣṇaś. 268. 281. 284. 289. erscheint bei den Gaiṇa unter den 9 woeissen (s. oben u. 1) Bala's H. 692. — Rāma unter den sieben Weisen eines Manu HARIV. 453. MĀK. P. 80, 4. Rāma ist ein auch später häufig vorkommender Name: so heisst z. B. ein Sohn Tārāvaloka's und einer Mādrī und Zwillingsbruder Lakṣhmaṇa's KATJ. 113, 32. verschiedene Lehrer, Autoren u. s. w. BURN. Intr. 367 (neben भद्रसं). COLBA. Misc. Ess. II, 49. Verz. d. B. H. No. 109. 833. Ind. St. 2, 389. HALL 84. 119. Verz. d. Oxf. H. 126, b, No. 220. 129, b, No. 234. 148, a, 2. 181, b, No. 321. fgg. 335, b, No. 783. 341, b, N. 358, a, No. 852. 386, a, No. 505. ein Fürst von Mallapura 148, b, 15. 18. von Cṛṅgavera 165, a, 7. 178, a, 16. — RĪGĀ-TAR. 8, 785. KSHITĪ. 10, 7. fgg. — d) Bein. Varuṇa's MED. — e) pl. N. pr. eines Volkes VP. 177. — 3) f. स्त्री a) ein Weib niedriger Herkunft; s. u. 1). — b) = हिङ्गु Asa foetida H. an. MED. = हिङ्गुल Menṭg ÇANDAR. im ÇKDa. — 4) f. ई Dunkel, Nacht: उषा न रामीरूपौरेणुति RV. 2, 34, 11. — 5) n. a) Dunkel: श्री तृणद्विषयैरभि राममस्यात् RV. 10, 3, 2. — b) = वास्तुक (Chenopodium album) und कुष्ठ (in welcher Bed.) H. an. MED. = तमालपत्र RĪGĀ. im ÇKDa. — Vgl. श्वेत्, परशु, बल, भद्रसं, मणि, ममसा.

2. राम (von रम्) 1) nom. act. Lust, Freude: स्वकुटुम्बं adj. BULO. P. 7, 6, 14. — 2) oxyt. nom. ag. gaṇa स्वलादि zu P. 2, 1, 140. a) adj. (f. स्त्री) erfreuend, entzückend, lieblich, reizend AK. 3, 4, 32, 143. H. an. 2, 334. MED. m. 26. f. रामस्य लोकरामस्य R. 1, 19, 20. भावेन रामा MBH. 1, 1812. R. 2, 44, 24. KATHJ. 65, 27. मृगैः MĀK. P. 65, 22. रामाद्रामं जगद्भूत्रामे रायं प्रशमति lieblicher als lieblich MBH. 7, 2246. BHATT. 10, 2. NALOD. 1, 5. — b) m. Liebhaber VARJH. BṚH. S. 19, 5. — c) f. स्त्री α) eine Schöne, ein junges reizendes Weib, Geliebte, Frau AK. 2, 6, 1, 4. TRJ. 2, 6, 1. H. 505. H. an. MED. HALJ. 2, 326. KATHOP. 1, 25. MBH. 1, 3039. R. 5, 11, 20. RAEN. 5, 49. 12, 23. 16, 15. VIKR. 114. Spr. 24. 691. 1456. 2629. 2651. 4817. 4931. 5274. VARJH. BṚH. S. 19, 5. GĪT. 1, 44. KATHJ. 18, 12. 56, 425. RĪGĀ-TAR. 1, 370. अरुन्धती सतीनां तु रामासु च तिलोत्तमा Verz. d. Oxf. H. 39, b, 36. BULO. P. 3, 23, 40. 44. 4, 26, 14. 28, 59. PAÑK. 2, 3, 32. 4, 5. 15. DĀNTAR. 87, 15. — β) Bez. verschiedener Pflanzen: = खेतकण्टका 1, मृत्कन्या, आरामशीतला, अशोक RĪGĀ. im ÇKDa. — γ) ein best. Pigment (मोरोक्सा) RĪGĀ. — δ) Röthel, rubrica ÇANDAR. im ÇKDa. — e) Fluss MED. auch in H. an. ist wohl हिङ्गु नदीस्त्रियो: zu lesen. — ζ) ein best. Metrum: — Journ. of the Am. Or. S. 6, 514. — η) N. pr. einer Apsaras Vāpi beim Schol. zu H. 183. einer Tochter Kumbhāṇḍa's HARIV. 9073. 11026. f. der Mutter des 9ten Arhan't's der gegenwärtigen Avasarpinī H. 39. — Vgl. सु.

रामक 1) nom. ag. vom caus. von रम् P. 7, 3, 84. = रामक Vop. 7, 22. — 2) m. N. pr. eines Berges MBH. 2, 1172.

रामकाष्ठ m. N. pr. eines Autors SANYADARJANA. 87, 14.

रामकरी f. Bez. einer Rāgiṇī Wilson und ÇKDa. angeblich nach HALJ.: रामकिरी und रामकीरी ÇKDa. unter राम.

रामकपूर ein best. wohlriechendes Gras, = नर H. an. 2, 134. MED. r. 53; m. WILSON nach ÇANDAR., ०क m. ÇKDa. nach derselben Aut.

रामकल्पद्रुम m. Titel eines Werkes HALL 183.

रामकवच n. Rāma's Zauberspruch Verz. d. Oxf. H. 14, a, 16. 99, a, No. 153.

रामकास m. 1) eine Art Zuckerrohr RĪGĀ. im ÇKDa. unter रामशर. — 2) N. pr. eines Scholiasten COLBA. Misc. Ess. II, 47.

रामकिरी und रामकीरी f. s. u. रामकरी.

रामकुतूहल n. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 198, b, No. 467.

— Vgl. रामकोतुक.

रामकुमार m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 260, a, No. 627. ०मिष HALL 100. 168.

रामकृष्ण m. N. pr. verschiedener Männer COLBA. Misc. Ess. I, 230. 234. II, 453. Ind. St. 1, 27. 59. 3, 250. Verz. d. B. H. No. 166. 267. 330. 630. 673. 965. 1019. Verz. d. Oxf. H. 141, a, 20. 223, a, No. 541. f. 277, a, No. 654. 289, b, No. 694. 291, a, No. 705. 321, b, No. 763. 394, a, No. 103. HALL 25. 27. 98. 181. ०तीर्थ GHLD. Bibl. 421. f. ०दीक्षित HALL 100. COLBA. Misc. Ess. I, 336. ०देव II, 454. ०पण्डित HALL 105. ०भट्ट 173. f. 181. 183. Verz. d. B. H. No. 140. 966. 1223. ०भट्टाचार्य HALL 8. ०भट्टाचार्यचक्रवर्तिन् 66. ०राय KSHITĪ. 33, 5. 45, 1. रामकृष्णाचार्य Verz. d. B. H. No. 540. रामकृष्णधरिन् HALL 100. रामकृष्णानन्दतीर्थ 136. 189.

रामकृष्णकाव्य n. oder रामकृष्णविलोमकाव्य n. Titel eines künstlichen, von vorn und hinten zu lesenden, Rāma und Kṛṣṇa besingenden Gedichtes Verz. d. Oxf. H. 132, a, No. 240. HAMB. Anthol. 463. f. g.

रामकृष्णपद्धति f. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 338, a, 16.

रामकली f. Bez. einer Rāgiṇī ÇKDa. u. राग. — Vgl. रामकरी.

रामकेशवतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, b, 42.

रामकोतुक n. Titel eines Werkes Verz. d. B. H. No. 1170. — Vgl. रामकुतूहल.

रामनेत्र n. N. pr. einer Gegend PRĀJACĪTTEND. 12, a, 2.

रामगङ्गा f. N. pr. eines Flusses LIA. I, 56. II, 524.

रामगायत्री f. Bez. einer best. Hymne auf Rāma WEBER, RĪMAT. UP. 313.

रामगिरि m. N. pr. eines Berges MUCH. 1. 99. VP. 180, N. 3. Vgl. WEBER, Kṛṣṇaś. 330, N. 1.

रामगीतगोविन्द Titel eines Gedichts MACK. Coll. I, 103.

रामगीता f. (sc. उपनिषद्) sg. und pl. Titel eines Abschnittes im Adhājāmarāmājaṇa Verz. d. B. H. No. 464. Verz. d. Oxf. H. 29, b, 23. 290, b, No. 731. Verz. d. Pet. H. 11. WEBER, RĪMAT. UP. 283. f. 341. 349.

रामगोविन्दतीर्थ m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. Oxf. H. 237, b, No. 569. HALL 7. 11. 109. 143.

रामग्राम m. N. pr. eines Reiches HIOUNN-TSANG I, 325. BURN. Intr. 372.

रामचक्र s. रामाचक्र.

रामचन्द्र 1) Bez. Rāma's, des göttlich verehrten Sohnes des Daçaratha, WEBER, RĪMAT. UP. 338. 344. f. 354. 359. 362. Verz. d. Oxf. H. 14, a, 14. 26. 29, a, 1. 94, a, 36. f. 129, a, 20. COLBA. Misc. Ess. I, 197. WILSON; Sel. Works I, 46. 54. 102. — 2) N. pr. verschiedener späterer Fürsten, Autoren, Lehrer u. s. w. VP. 477. BUANOUP in der Kīsi. zu BULO. P. 1, ci. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 2, Cl. 5. 8. 7, 28, 14.

Ksmrīc. 7, 18 u. s. w. Verz. d. Oxf. H. 37, b, No. 92. 38, b, 3. 119, b, No. 206. 130, b, 40. 150, b, 85. 161, a, No. 355. b, 20. 280, b, 41. 321, b, No. 762. 341, b, N. 350, b, No. 824. 356, a, No. 845. b, 9. Verz. d. B. H. No. 577. COLBR. Misc. Ess. II, 10. fgg. 47. 379. Ind. St. 1, 467. HALL 183. ders. in der Einl. zu VĪSAVAD. 16. ◦कविराज Wilson, Sel. Works I, 168. ◦गुह्य Verz. d. B. H. No. 967. ◦दास Verz. d. Tüb. H. 13. ◦परमहंस HALL 14. ◦भट्ट 48. 174. Verz. d. B. H. No. 1169. ◦भारत्याचार्य Wilson, Sel. Works I, 201. ◦शर्मन् Verz. d. B. H. No. 653. ◦सरस्वती 727. HALL 104. 117. 153. fg. 203. रामचन्द्राचार्य 187. Verz. d. B. H. No. 734. COLBR. Misc. Ess. II, 41. रामचन्द्रसरस्वती HALL 121.

रामचन्द्रचम्पू f. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 214, b, No. 499.

रामचन्द्रचरित्रसार n. desgl. ebend. 121, b, No. 213.

रामचन्द्रस्तवराज m. Titel eines Abschnittes der Sanatkumāra-saṁhitā ebend. 106, b, No. 161.

रामचन्द्राग्रिम. 1) m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 173, a, No. 386. — 2) n. N. pr. eines Tirtha ebend. 77, b, 34.

रामचन्द्रोदय m. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 204, a, No. 480.

रामचर m. = बलराम H. an. 2, 443.

रामचरण m. N. pr. eines Scholiasten des Sāhityadarpaṇa Verz. d. Oxf. H. 214, b, No. 311.

रामचरित n. Rāma's (des Sohnes des Daśaratha) Thaten Verz. d. Oxf. H. 13, a, 45. 27, a, 18. Verz. d. B. H. No. 826. Ind. St. 1, 246.

रामचूर्दनक m. eine best. Pflanze BRĪYAP. im ÇKDn. रामचूर्दनक v. 1.

रामज m. N. pr. eines Mannes RĪĀ-TAR. 5, 29.

रामजीवन m. N. pr. eines Sohnes des Rudrarāja Ksmrīc. 33, 4.

रामैठ UNĀDIS. 1, 103. 1) m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 2, 1194. 3, 1991 (nach der Lesart der ed. Bomb.). 8, 3652 (माठर ed. Bomb.). Vān. Bṛh. 8, 10, 5. LIA. I, 369. fg. 856. II, 191. — 2) m. n. *Asa foetida* AK. 2, 9, 40. 3, 4, 2, 9. H. 422. HALĀS. 2, 462. SUÇA. 2, 246, 12. 498, 9. — 3) m. *Alangium hexapetalum* RATNAM. im ÇKDn. — 4) f. ई = नाडीकुङ्कु RĪĀN. im ÇKDn. — Vgl. रमठ.

रामण (vom caus. von रम्) 1) m. N. zweier Pflanzen: *Diospyros embryopteris* Pers. und = गिरिनिम्ब RĪĀN. im ÇKDn. — 2) f. स्त्री N. pr. einer Apsaras R. 2, 94, 45. वामना ed. Bomb.

रामणि m. patron. PRAVANĀDHJ. in Verz. d. B. H. 57, 38.

रामणीयक (von रमणीय) 1) n. *Liebllichkeit, Schönheit* P. 5, 1, 132, Sch. ÇĀS. Ch. 120, 8. MĪLATIN. 14, 1. KĪA. 1, 39. NĪĀN. 5, 12. angeblich auch adj. = रमणीय Comm. zu AK. 3, 2, 2. — 2) N. pr. eines Dvīpa MBh. 1, 1303.

रामतरुणी f. eine best. Blume, = तरुणीपुष्प RĪĀN. im ÇKDn.

रामतर्कवागीश m. N. pr. eines Grammatikers Verz. d. Oxf. H. 173, a, 31. 176, b, 1. MUH. ST. II, 56. 64. fg.

रामतापनीय n. Titel der bekannten, 1864 von A. WEBER herausgegebenen Upanishad. रामतापनी Ind. St. 3, 326, 1. 2.

रामतीर्थ 1) n. N. pr. eines Tirtha MBh. 3, 8051. 8159. 9, 3835. HARIV. 9820. R. 6, 109, 49. Verz. d. Oxf. H. 39, b, 17. 67, b, 13. Verz. d. B. H. 143, 2. — 2) m. N. pr. verschiedener Personen COLBR. Misc. Ess. I, 335. 337. Ind. St. 1, 470. 9, 13. 187. Verz. d. Oxf. H. 38, a, N. Verz. d. B. H. No. 616. HALL 91. 99. 110. 189. ◦यति 101.

रामस n. *das Rāma-Sein* HARIV. 7373. R. 6, 81, 21. ŚIM. D. 114, 6.

रामदत्त m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 292, b, 4.

रामदास m. N. pr. verschiedener Personen Verz. d. B. H. No. 1335. Verz. d. Oxf. H. 141, a, 8. COLBR. Misc. Ess. II, 45.

रामद्वत 1) m. Rāma's *Bote*, Bein. Hanuman's TRĪK. 2, 8, 7. — 2) f. ई eine Art *Bastillenkrant* ÇANDĀK. im ÇKDn.

रामदेव m. 1) Bez. Rāma's, des Sohnes des Daśaratha, WEBER, RĪMAT. UP. 279. — 2) N. pr. verschiedener Männer RĪĀ-TAR. 5, 238. 240. 6, 91. 7, 676. Verz. d. Oxf. H. 126, b, 1. 150, b, 85. 260, b, No. 629. 261, b, 8. 318, a, 25. 341, b, N. 365, a, No. 72. 378, a, No. 376. HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 7. ◦मिश्र COLBR. Misc. Ess. II, 49. HALL 83.

रामद्वादशी f. Bez. *des 12ten Tages in der — Hälfte des Monats* Gĵaishṭha Verz. d. Oxf. H. 58, a, 80.

रामधर m. N. pr. eines Mannes HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 46.

रामन् in मयूर^० HARIV. 13994 fehlerhaft für रोमन्, wie die neuere Ausg. liest. — Vgl. सु^०.

रामनगर n. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 122, a, 20.

रामनवमी f. Bez. *des 9ten Tages in der lichten Hälfte des Māitra, des Geburtstages* Rāmakandra's, Verz. d. Oxf. H. 285, a, 14. 287, a, 10. WEBER, RĪMAT. UP. 281. 359. fg. KṢṢṢAŚ. 304. 310. ◦निर्णय m. Titel einer Schrift HALL 151.

रामनाथ m. 1) Bez. des göttlich verehrten Rāma, des Sohnes des Daśaratha, Wilson, Sel. Works I, 39. Verz. d. Oxf. H. 288, a, 22. — 2) N. pr. verschiedener Männer Verz. d. Oxf. H. 125, b, No. 218. 280, a, N. 1. HALL 111.

रामनामघ्न n. Bez. *einer best. Begehung* Verz. d. Oxf. H. 285, a, 14.

रामनारायण m. N. pr. eines Grammatikers COLBR. Misc. Ess. II, 48. Verz. d. Oxf. H. 530, a. ◦जीव N. pr. eines Fürsten 92, a, 27.

रामनृपति m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. B. H. No. 833.

रामन्यायालंकार m. N. pr. eines Gelehrten COLBR. Misc. Ess. II, 47.

रामपण्डित m. N. pr. eines Gelehrten Verz. d. Oxf. H. 295, b, No. 717.

रामपाल m. N. pr. eines Mannes RĪĀ-TAR. 8, 1087.

रामपुर n. N. pr. eines Dorfes (ग्राम); s. u. मकानन्द 2) c).

रामपूग m. *Areca triandra* Roxb. TRĪK. 2, 4, 41.

रामपूजाशरणि f. Titel eines Werkes, = रामपद्धति Verz. d. B. H. No. 1324. WEBER, RĪMAT. UP. 277. 282. 301. fgg.

रामपूर्वतापनीय n. *der erste Theil des Rāmatāpanīya* Verz. d. Oxf. H. 394, b, 20. — Vgl. रामोत्तरतापनीय. •

रामप्रकाश m. Titel eines Commentars Verz. d. Oxf. H. 261, a, 28.

रामप्रसादतर्कवागीश m. N. pr. eines Gelehrten COLBR. Misc. Ess. II, 46.

रामप्रसादतर्कालंकार m. desgl. ebend. 57.

रामबाण m. Rāma's *Pfeil*: 1) Bez. *einer Art Zuckerrohr* RĪĀN. im ÇKDn. u. रामशर. — 2) Bez. *eines best. medicinischen Präparats* RASENDRAKĪNTĀMANI im ÇKDn.

रामभक्त m. 1) ein Verehrer Rāma's WEBER, RĪMAT. UP. 362. — 2) N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 100, a, 4 v. u.

रामभट्ट m. N. pr. verschiedener Männer Verz. d. Oxf. H. 127, b, No. 229. HALL 26. 175. ders. in der Einl. zu VĪSAVAD. 22.

रामभद्र m. 1) Bez. Rāma's, des Sohnes des Daśaratha, H. 703, Sch. ÇANDAR. im ÇKDr. UTTARAN. 29, 1 (38, 9). KATHA. 34, 236. 51, 58. 103, 239. 105, 70. Verz. d. Oxf. H. 12, b, 29. 138, a, No. 270. WEBER, RĀMAT. UP. 296. 338. 386. Comm. zu Çānp. 55. — 2) N. pr. verschiedener Personen COLEBR. Misc. Ess. II, 46. Verz. d. B. H. 166. 333 (रामभद्राश्वी). Verz. d. Oxf. H. 295, b, No. 716. HALL 139. °भद्र 69. °भद्राचार्य 84. 201. °पति 100. °सरस्वती 107. °सार्वभौमभद्राचार्य 67. 80. रामभद्राश्वम 158. Verz. d. Oxf. H. 183, a, 25.

राममन्त्र m. ein an Rāma gerichteter Spruch WEBER, RĀMAT. UP. 332. 358. fg. 362. Verz. d. Oxf. H. 93, b, 7. 99, a, No. 153 (neutr.). °पटल n. Titel einer Sammlung solcher Sprüche 299, b, No. 732.

राममित्र m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 122, a, 8.

राममोहन m. desgl. Ind. St. 1, 473, N.

रामयज्ञ n. Bez. eines best. Diagramms WEBER, RĀMAT. UP. 316. fg.

रामरक्ष्य n. Titel einer Upanishad Ind. St. 3, 326, 1.

रामराज m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 316, b, 28. Bei WEBER, KRISHNĀ. 218, N. ist कामराज st. रामराज zu lesen.

रामराम m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. Oxf. H. 177, b, No. 403.

रामरुद्रभट्ट m. N. pr. eines Autors HALL 41. f. ई Titel der von ihm verfassten Schrift ebend.

रामल m. N. pr. eines Mannes RĀGA-TAR. 8, 217.

रामलवण n. eine Art Salz (रोमक) RATNAM. im ÇKDr.

रामलिङ्गकृति m. N. pr. eines Autors COLEBR. Misc. Ess. I, 263.

रामलेखा f. N. pr. einer Fürstin RĀGA-TAR. 7, 256.

रामवर्धन m. N. pr. eines Mannes RĀGA-TAR. 6, 126.

रामवर्मन् m. N. pr. eines Scholiasten Verz. d. Oxf. H. 29, b, No. 73.

रामवल्लभ n. Cassia-Rinde (लच) RĀGAN. im ÇKDr.

रामवाजपेयिन् m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 279, a, 30. 341, a, 39. रामवाजपेय Verz. d. B. H. No. 1086.

रामविलास m. Titel eines Gedichts Verz. d. Oxf. H. 214, b, No. 511.

°काव्य n. Titel eines andern Gedichts 132, a, No. 241.

रामवीणा f. Bez. einer Art Laute ÇANDAR. im ÇKDr.

रामव्याकरण n. Titel einer Grammatik des Vopadeva COLEBR. Misc. Ess. II, 49. Verz. d. Oxf. H. 161, b, 17.

रामव्रतिन् (von राम + व्रत) m. pl. N. pr. einer Secte VĀUTP. 91.

रामशर् m. eine Art Zuckerrohr RĀGAN. im ÇKDr.

रामशर्मन् m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 176, a, No. 399. 198, a, No. 465. Ind. St. 10, 433. 435. fg.

रामशीतला f. = श्रीरामशीतला RĀGAN. im ÇKDr.

रामश्रीपाद m. N. pr. eines Lehrers HALL 108.

रामषष्ठरमस्त्रराज m. Bez. eines best. sechssilbigen an Rāma gerichteten Spruches Verz. d. Oxf. H. 99, a, No. 153.

रामसंयमिन् m. N. pr. eines Autors HALL 110.

रामसाख m. Rāma's Freund, Bez. Sugriva's ÇANDAR. im ÇKDr.

रामसरम् n. N. pr. eines heiligen Sees Verz. d. Oxf. H. 46, b, N. — Vgl. रामरुद्र.

रामसहस्रनामस्तोत्र n. Preis der tausend Namen Rāma's, Titel eines Abschnittes im Brahmajāmalatantra, Verz. d. Oxf. H. 98, b,

No. 152.

रामसाहि m. N. pr. eines Fürsten Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 5, Cl. 11.

रामसिंह m. N. pr. eines Mannes Verz. der Oxf. H. 285, b, 8. °देव 209, a, No. 490. Verz. d. B. H. No. 545.

रामसूक्त n. Bez. einer best. Hymne Verz. d. Tüb. H. 17.

रामसेतु m. Rāma's Brücke, N. pr. eines Ortes Verz. d. Oxf. H. 257, b, 40.

रामसेनक m. Gentiana Cherayta Roxb. RĀGAN. im ÇKDr.

रामसेवक m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 178, a, No. 404.

रामस्तुति f. Titel eines Werkes HALL 94.

रामस्तोत्र n. Titel eines Werkes Verz. d. B. H. No. 826.

रामस्वामिन् m. N. einer Bildsäule des Rāma RĀGA-TAR. 4, 275. 327. 334. fg.

रामरुद्र n. Rāma's Herz, Bez. eines Abschnittes im Adhātmarāmājāṇa, Verz. d. Oxf. H. 29, b, 21. WEBER, RĀMAT. UP. 283. 287. 341. 359.

रामरुद्र m. Rāma's See, N. pr. eines heiligen Badeplatzes MBH. 5, 7355. 13, 1733. HARIV. 9320. deren fünf MBH. 3, 5096. fg. 9, 3082. 12, 1705. BUĀG. P. 10, 82, 10. ब्रह्मवेदिः कुरुते पञ्चरामरुद्रात्तरम् H. 950.

रामाचक्र n. Bez. eines best. mystischen Kreises Verz. d. Oxf. H. 88, a, 34. रामचक्र im Ind.

रामाचार्य m. N. pr. verschiedener Lehrer Verz. d. Oxf. H. 38, b, N. 3. 161, a, No. 355. Verz. d. B. H. No. 738. HALL 113. 188.

रामाच्छर्दनक s. रामच्छर्दनक.

रामाण्डार m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 279, a, 30. fg. HALL 192.

रामात्मिकप्रकाशिका f. Titel einer Abhandlung über die Identität Rāma's und der Weltseele HALL 136.

रामादेवी f. N. pr. der Mutter Gajadeva's Glt. 12, 80.

रामानन्द (राम + आ) m. N. pr. verschiedener Personen COLEBR. Misc. Ess. II, 46. 57. WILSON, Sel. Works I, 17 u. s. w. II, 72. Ind. St. 1, 466. WEBER, RĀMAT. UP. 282. 284. Verz. d. B. H. No. 400. 489. fgg. Verz. d. Oxf. H. 72, a, 44. 175, a, 30. 302, a, No. 736. HALL 93. 130. °तीर्थ 89. °र्याति 107. °सरस्वती 89. 107. 127. 139. 202. °स्वामिन् Verfasser des Vaidjābhūṣhana NIGH. Pr. Einl. °राज Verz. d. Tüb. Hdschr. 13.

रामानुज (राम + अनु) m. N. pr. eines berühmten Vedānta-Philosophen und Vaishṇava WILSON, Sel. Works I, 34. fgg. Verz. d. Tüb. H. 13. HALL 92. 95. 112. 116. 118. 172. 203. WEBER, RĀMAT. UP. 281. fg. 284. SANYADARĀNAS. 45, 21. 51, 19. 56, 10. 61, 9. Verz. d. Oxf. H. 220, a, No. 527. 221, b, No. 536. 243, b, No. 604. 299, b, No. 732. 300, a, No. 733. wohl adj. zu Rāmānuja in Beziehung stehend 285, b, No. 669.

रामानुष्टुप् f. Bez. eines best. an Rāma gerichteten Spruches WEBER, RĀMAT. UP. 313.

रामाभिनन्द m. Titel eines Schauspiels SĀH. D. 138, 1.

रामाभ्युदय m. desgl. ebend. 171, 4.

रामायण 1) adj. (f. ई) Rāma betreffend: (वाल्मीकेः) रामायणी कथाम् Spr. 3885. Verz. d. Oxf. H. 120, a, 27. n. ein oder das die Schicksale Rāma's besingendes Epos TRK. 3, 2, 14. MBH. 3, 11177. HARIV. 8672. 16232. °गान Verz. d. Oxf. H. 13, b, 84. °महानदी R. Einl. ein Ākhjāna 1, 4, 95. R. GORR. 1, 1, 105. प्राचेतसोपज्ञ RAGH. 15, 68. °कथा UTTARAN. 86, 3 (110,

9). RĪĀA-TAR. 1, 166. °माकृत्यम् Verz. d. Oxf. H. 30, a, 11. सारं रामायणस्य — ऋषिणा चायिवेशेन गीतम् 124, b, No. 213. Vgl. अङ्गुल°, अर्ध्यात्म°, बाल°, मकृ°. — 2) f. ई oxyt. *Kinkeln der oder des Schwarzen* (राम) AV. 6, 83, 3; vgl. धितितेयि°.

रामायणीय adj. zum Rāmājāṇa in Beziehung stehend Verz. d. Oxf. H. 121, a, No. 213.

रामार्चनचन्द्रिका f. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 93, b, s. 279, a, 31. fg. 292, b, s. Verz. d. Tüb. H. 17.

रामार्थ m. N. pr. eines Lehrers HALL 180.

रामाङ्गुलम् adj. nach der Umarmung einer Schönen sich sehnend; m. Bez. des rothblühenden Kugelamaranths RĪĀN. im ÇKDn.

रामावलोडोपम adj. den Brüsten einer Schönen gleichend (die sich nicht trennen); m. Bez. der *Anas Casarca* Gm. RĪĀN. im ÇKDn. रामवलोडोपम gedr.

रामाय्य m. N. pr. eines Gelehrten COLEBR. Misc. Ess. II, 56. fg. WILSON in der Einl. zur 1ten Ausg. d. Wört. XXIII. fg. Verz. d. Oxf. H. 38, a, No. 93. 173, a, No. 386.

रामाय्यमेध m. Rāma's *Rossopfer*, Titel eines Abschnitts im Padmapurāṇa Verz. d. Oxf. H. 84, a, No. 142. रामाय्यमेधिक adj. auf Rāma's *Rossopfer* bezüglich 13, b, 35.

रामि m. patron. von राम gaṇa बाह्वादि zu P. 4, 1, 96. pl. PRAYARĪDHJ. in Verz. d. B. H. 56, 12.

रामिन् nom. ag. von रम् in der Bed. *geschlechtlich ergötzend* in तृणा°.

रामिल (von रम्) m. 1) Geliebter, Gatte. — 2) der Liebesgott H. an. 3, 680. MED. I. 127. — 3) N. pr. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 124, b, 18. 22. HALL in der Einl. zu VĀSAVAD. 15. 20.

रामुष N. pr. einer Oertlichkeit RĪĀA-TAR. 2, 55.

रामेन्द्रयति m. N. pr. eines Autors HALL 98.

रामेन्द्रवन m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. Oxf. H. 72, a, 4 v. u. Verz. d. B. H. No. 489.

रामेश (राम + ईश) 1) m. N. pr. eines Mannes: °भट्ट HALL 173. — 2) n. N. eines Liṅga Verz. d. Oxf. H. 64, a, 9. WILSON, Sel. Works I, 223.

रामेश्वर (राम + ई°) 1) m. N. pr. verschiedener Personen DHŪRTAS. 67, 9. HALL 181. Verz. d. Oxf. H. 136, a, No. 259. 140, a, No. 281. 192, b, No. 438. 198, b, No. 467. 278, b, N. HALL in der Einl. zu VĀSAVAD. 46. भट्ट° Verz. d. B. H. No. 138. 823. °भट्ट 1223. 1233. Verz. d. Oxf. H. 150, b, 35. 277, a, No. 654. 321, a, No. 761. HALL 13. 175. fg. 178. °भट्टार्क SARVADARĀṆAS. 100, 8. °राय Ksmīṭṭ. 23, 1. 3. °शर्मन् Verz. d. Oxf. H. 192, b, No. 437. — 2) n. N. eines Liṅga WEBER, RĀMAT. UP. 280. Verz. d. B. H. No. 1242. °लिङ्ग Verz. d. Oxf. H. 64, b, 2. N. pr. eines heiligen Badeplatzes 84, a, 4. 248, a, 5. °तीर्थ 66, a, 42. b, 31. 38. 77, b, 20; vgl. LIA. I, 56. 157.

रामेषु (राम + इषु) m. Rāma's *Pfeil*: 1) Bez. einer Art Zuckerrohr RĪĀN. im ÇKDn. u. रामशर. — 2) m. N. pr. eines Mannes DAÇAK. 148, 15.

रामोत्तरतापनीय n. der zweite Theil des Rāmātāpantiya Verz. d. Oxf. H. 394, b, 21. — Vgl. रामपूर्वतापनीय.

रामोद् m. N. pr. eines Mannes gaṇa अश्वादि zu P. 4, 1, 110. Davon patron. रामोदायन ebend.

रामोपनिषद् f. N. einer Upaniṣad Verz. d. Oxf. H. 390, b, No. 38. रामोपाध्याय (राम + उ°) m. N. pr. eines Lehrers Schol. in der Einl. zu KAUMAR.

रामोपासक (राम + उ°) m. ein Anbeter Rāma's (Sohnes des Daçaratha) Verz. d. B. H. 160.

राम्भ (von रम्भ) m. Bambusstock AK. 2, 7, 15. H. 815.

राम्यौ (vgl. रात्री und 1. राम) f. Nacht NAIṢ. 1, 17. RV. 2, 2, 8. 3, 34. 3. या भानुना रुशता राम्यास्वप्नोपि तिरस्तमसश्चिद्भून् 6, 68, 1. तिरस्तमो ददशे राम्याणीम् 7, 9, 2. AV. 19, 49, 7.

राय m. am Anfange und am Ende von Personennamen = राजन् Fürst; vgl. धानन्द°, कल्याण°, खाना°, गोविन्द°, बुक्क°, माणिक्य°, मूकल°, यातल°, यादव°. Nach WILSON in VP. 398, N. 1 ist राय im Buṭc. P. ein Sohn des Purūravas; die gedruckten Ausgg. (9, 15, 1) haben aber रय. Im Index des Verz. d. Oxf. H. wird राय als ein Sohn Viçokadeva's aufgeführt, der Text 280, b, 5 hat aber रय.

रायण n. = पीडा ÇKDn. nach einer Hdschr. der ÇANDAR.

रायणेन्द्रसरस्वती m. N. pr. eines Scholiasten Verz. d. Oxf. H. 366, a, No. 94.

रायभाटी f. Strömung eines Flusses ÇANDAR. im ÇKDn. — Vgl. रय.

रायमुकुट oder vollständiger °मणि m. N. pr. eines Erklärers des Amarakoça COLEBR. Misc. Ess. II, 18. 54. Verz. d. Oxf. H. 182, b, 20. Verfassers eines juristischen Werkes 292, b, 6.

रायराघव m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 201, b, No. 483.

रायस्वाम (रायस्, gen. von रे + काम) adj. besitzlustig, reich zu werden wünschend RV. 1, 78, 2. 7, 32, 2. 42, 6.

रायस्पोष (रायस् + पोष) 1) m. Vermehrung des Reichthums, Zunahme des Wohlstandes VS. PAṬ. 2, 42. 3, 24. AV. PAṬ. 2, 80. gaṇa अरीकृणादि zu P. 4, 2, 80; vgl. u. पोष 1). — 2) adj. Reichthümer vermehrend: Kṛṣṇa MBH. 13, 7368.

रायस्पोषक adj. von रायस्पोष 1) gaṇa अरीकृणादि zu P. 4, 2, 80.

रायस्पोषर्दी adj. Wachsthum des Besitzes schenkend, dat. °दे VS. 8, 1. 6, 32. VS. PAṬ. 5, 6.

रायस्पोषर्दीवन् adj. dass. TS. 6, 2, 1, 3.

रायस्पोषर्वनि adj. wachsenden Reichthum verschaffend VS. 5, 12. 27. 6, 3.

रायाणीय m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. Oxf. H. 55, b, 7. रायाणीय v. I.

रायान (sic) m. N. pr. eines Hirten Verz. d. Oxf. H. 25, a, 8. 10. 14. 18 (रायन). N. 1.

रायोवाज (रायस्, gen. von रे + वाज) m. N. pr. eines Mannes PAṆĀV. Br. 8, 1, 4. 13, 4, 17. Davon रायोवाजीय n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 231, a. PAṆĀV. Br. 13, 4, 16. 18. 24, 1, 7. LĪṬ. 7, 2, 1. 10, 2, 18.

रारा und रारीय s. u. राठा und राठिय.

राल m. = शराल das Harz der Shorea robusta H. 647. रालक dass. VARĀH. BṛH. S. 41, 2.

रालकार्य m. Shorea robusta RĪĀN. im ÇKDn.

राव (von रु) m. Gebrüll, Geschrei, Getöse, Gesumme, Schall, Laut H. 1400, Sch. ÇANDAR. im ÇKDn. eines Stiers PAṆĀV. 9, 12. गर्भ° VARĀH. BṛH. S. 53, 108. 90, 10. रत्नसौ रवती राव: R. 7, 7, 41. KATHĪA. 11, 71.

WEBER, RĪMAT. UP. 297. Vnt. in L.A. (III) 4, 9. **राव** adv. VANĀ. Bṛh. S. 43, 59. **बलघर** MBh. 1, 1222. 13, 742. Hit. 111, 20, v. 1. **मुद्रवाय** MILAV. 21. **भैरव** adj. (खनिल) VANĀ. Bṛh. S. 30, 6. **रुवति** **रावाम्भुरावधुदाः** MBh. 1, 2855. **मणीयतरं तं योऽस्मिन्मधुरिपुरावम्** Gesang Gtr. 11, 4. **मका** ⁰ lautes Gebrüll Hit. 92, 18. adj. (f. घ्रा) **laut schreidend** (नारायणी) MĀK. P. 91, 18. — Vgl. **चारवा**, **दीर्घराव**, **मेघ** und **रव**.

रावण 1) adj. (vom caus. von रु) **schreien** —, **wehklagen machend**: **रवणिवर** R. 3, 36, 25. **लोक** MBh. 3, 11212. HARIV. 14518. R. 1, 14, 37 (19 GORR.). R. GORR. 1, 23, 19. 3, 36. 3. 6, 22, 7. 7, 16, 38. Bṛh. P. 9, 10, 36. शत्रु Kām. Nitis. 11, 18. **त्रैलोक्य** HARIV. 2338 (die ältere Ausg. **त्रैलोक्यद्रावणा**). Bṛh. P. 9, 10, 15. Ueberall zur Erklärung des Eigennamens **रावण** gebraucht. — 2) m. a) oxyt. patron. von **रवण** gaṇa **शिवादि** zu P. 4, 1, 112. — b) N. pr. des zehnköpfigen Fürsten der Rākshasa, jüngeren Bruders des Kubera und Beherrschers von Lāṅkā, der von Rāma besiegt wird, TAIK. 2, 8, 5. H. 706. MBh. 3, 15881. fgg. **रावयामास लोकान्यस्मात्स्माद्रावणा उच्यते** (vgl. u. 1.) 15928. HARIV. 2337. fgg. 5871. 7373. 8694. 8696 (an den beiden letzten Stellen liest die ed. Calc. falschlich **वारणा**). 10409. R. 1, 1, 47. fg. 71. 79. 14, 13. fgg. 22, 17. 3, 23, 38. 6, 95, 3. RAGH. 12, 52. BURN. Intr. 814. RĀGA-TAR. 3, 446. fg. VP. 383. 417. Bṛh. P. 4, 1, 37. 7, 1, 48. Spr. 54. **प्रुष्कलपुस्वराहूदाच्यते जगत् रावणः** 1534. **रामपत्नी वनस्थो यः स्वनिवृत्त्यर्थमादे । स रावण इति ध्यतो यद्वा रावाच्च रावणः** || WEBER, RĪMAT. UP. 297. gräbt die Worte Pāṇini's, Kātjājana's und Patañjali's in Stein Ind. St. 5, 161. Verfasser eines Commentars zum Sāmaveda 10, 176. zum Rgveda HALL 119. Verfasser der Arkakikitsā Verz. d. B. H. No. 943. — c) N. pr. eines Fürsten von Kācmitra (neben Indragit und Vibhishana) RĀGA-TAR. 1, 193. fg. 196; vgl. LJA. I, 475, N. 4. — 3) n. Bez. eines Muhūrta (neben विभीषण) Verz. d. B. H. No. 912.

रावणगङ्गा f. N. pr. eines nach dem Rākshasa Rāvaṇa benannten Flusses auf Lāṅkā Gāruḍa-P. 70 im ÇKDn.

रावणकृ ein best. Saiteninstrument H. 286, Sch.

रावणरुद्र m. Rāvaṇa's See, N. pr. eines Sees, aus dem die Çatadru entspringt, LJA. I, 34. 45. BURN. Intr. 171, N. 1.

रावणारि m. Rāvaṇa's Feind, Bein. Rāma's, GAYDM. im ÇKDn.

रौवणि m. patron. von **रावण** gaṇa **पेलादि** zu P. 2, 4, 59 und **तेल्व** **त्यादि** zu 61. Bez. Indragit's, des ältesten Sohnes des Rākshasa Rāvaṇa, H. 706. MBh. 3, 16449. 7, 4065. 5888. R. 6, 67, 1. 7, 28, 22. Verfasser eines Bālatamra Verz. d. B. H. No. 958. pl. **die Söhne Rāvaṇa's** BHATT. 15, 79.

रौवन् (von 1. रा) adj. **spendend** VS. 6, 30 (यावन् TS.). — Vgl. **श्र**, **पुरु**.

राविन् (von रु) adj. **brüllend, tosend, schreierend**: **बलदा घोरा राविणः** MBh. 3, 13885. **मधुरराविणो बलदाः** VANĀ. Bṛh. S. 32, 21. **मेघदुन्दुभिराविणी (गो) wie** R. 1, 54, 7. **घाट** Schol. zu P. 3, 2, 79. 6, 2, 80. **आकार**, **आकार** ⁰ **den Laut** घ्रा. **घ्रा** in seinem Schrei hören lassend VANĀ. Bṛh. S. 88, 33. — Vgl. **क्रूर**, **वृद्धाविन्**, **मित**, **वृ**.

रविट N. pr. eines fürstlichen Geschlechts Verz. d. Oxf. H. 352, b, 4.

राप्, **रैष्यते** (शब्दे) v. l. für **राप्** DMITOP. 16, 25. **उलूकाशाय्यराष्ट**

MBh. 7, 6655. **अदृश्यत** ed. Bomb.; die richtige Lesart wird wohl **अवा** **शस** oder **अरासत** sein.

राशम MĀK. P. 48, 26 fehlerhafte Schreibart für **रासम**.

राशि UṆĀDIS. 4, 132. m. SIDDH. K. 249, b, 3 v. u. m. f. (das f. nicht zu belegen) TAIK. 3, 5, 17. 1) **Hauße, Menge, Masse, Schaar, Gruppe, Quantität, Zahl** AK. 2, 5, 42. 3, 4, 38, 216. H. 1411. an. 2, 552. MND. Ç. 11. HALĀ. 4, 1. COLERN. Alg. 17. 131. mit कृत u. s. w. componirt gaṇa **अ** **प्यादि** zu P. 2, 1, 59. **वस्वो राशिमभिनेतासि भूरिम्** RV. 4, 20, 8. 6, 55, 8. von Gotraide AV. 6, 142, 3. KAUC. 61. **वल्मीक** 21. **मोदनस्य** R. 1, 53, 3. 2, 32, 26. **काष्ठ** 3, 16, 8. VANĀ. Bṛh. S. 33, 5. Bṛh. P. 5, 10, 10. **भस्म** SUÇH. 4, 101, 19. **भस्मराशिकृत** R. 1, 41, 30. **तूल** ÇĀK. 10. **तिल** PANĒAT. 121, 14. **द्रव्य** 203, 7. **गोर्नाम्** RV. 9, 87, 9. **पेय्य** (nach ÇĀK. **राशि** = **ग** **णित**) KĀND. UP. 7, 1, 2. 4. **एकशेष मतो राशिर्वक्ष्यः पाण्डवास्तथा** HARIV. 22. **यस्य वृत्ते न जल्पति मानवा मन्ददुत्तम् । राशिवर्धनमात्रं स नैव स्त्री** **न पुनः पुमान्** || Spr. 4859. **नरराशयः** R. GORR. 2, 20, 38. **पन्नग** HARIV. 10199. RAGH. 15, 15. WEBER, ÇJOT. 47. 109. **मन्त्र** MÜLLER, SL. 121. **वर्ण** RV. PRĀT. Eindr. SARVADARÇANAS. 124, 14. **सप्तदशक** MBh. 3, 13917. HARIV. 2181. Ind. St. 8, 326. **मूल** Grundzahl 329. **बहु** und **लघु** adj. COLERN. Alg. 35. **भागानुबन्ध**, **भागपवाक्** 15. **व्यवहार** 103. **तेजो राशि ग** **गनस्थं दिवाकरम्** MĀK. P. 104, 17. MBh. 3, 9900. **प्रभानामप्रभानां च द्वौ राशी** 18, 93. **अखिलसप्त** Bṛh. P. 3, 21, 13. **अर्थ** SĀH. D. 145, 4. **पशो** RAGH. 4, 80. VIKR. 11, 17. Spr. 3671. **पुण्य** RĀGA-TAR. 5, 115. PANĒAR. 1, 7, 6. **पाप** WEBER, RĪMAT. UP. 356. Vgl. **अग्नि** (auch PANĒAR. 1, 3, 19), **अनन्त**, **नेत्र**, **जल** (auch Kām. 5, 19), **तेजो** (auch BHAG. 11, 17), **पुण्य**, **ब्रह्म** (von einer Person gesagt MBh. 5, 7215), **लवणाम्बु**, **वारि**. — 2) als Maass so v. a. Droṇa ÇĀND. SĀH. 1, 1, 21. — 3) (Sterngruppe) ein Zodiakalbild, ein Zwölftel der Ekliptik, ein astrologisches Haus AK. 1, 1, 3, 29. 3, 4, 38, 216. H. 116. H. an. MND. WEBER, ÇJOT. 21. 106. MBh. 3, 13099. VANĀ. Bṛh. S. 5, 10. 9, 37. 28, 1. 19. 40, 3. 8. 41, 1. 42, 2. 98, 17. 100, 2. 103, 7. 104, 29. **राशितेजगृह्णन्तानि भवनं चैकार्थसंप्रत्ययाः** d. i. **die Wörter राशि, नेत्र, गृह, ऋत, भ** und **भवन** sind gleichbedeutend Bṛh. 1, 4 (vgl. Z. f. d. K. d. M. 4, 343). 5, 1. fgg. 17, 2. 24, 8. Bṛh. P. 5, 21. 3. 4. 22, 1. 2. 5. 42, 24. MĀK. P. 58, 76. WEBER, RĪMAT. UP. 313. fg. Ind. St. 2, 278. fgg. KUSUM. 22, 19. Verz. d. Oxf. H. 46, a, 42. 86, b, 3. 8. 93, b. 25. 333, a. 16. 336, b. No. 792. 337, a, 3. **राश्याधिप** der Regent eines astrol. Hauses 86, b, 3. **राशिप** dass. VANĀ. Bṛh. 1, 12. **प्रविभाग** **Vorthellung** der 12 Zodiakalbilder (unter die 28 Nakshatra), Titel des 102ten Adhj. in VANĀ. Bṛh. S. **भेद** **Theil eines Zodiakalbildes**, — eines astrol. Hauses VANĀ. Bṛh. S. 69, 3. **राश्यंश** = **नवैश** Bṛh. 1, 2. Vgl. **जन्म**, **पु**, **ब्रह्म**. — 4) N. eines Ekāha ĀCV. ÇĀ. 9, 8, 22. ÇĀK. ÇĀ. 14, 39, 1.

राशिक am Ende eines comp. nach einem Zahlwort aus so und so vielen Quantitäten, Zahlen bestehend COLERN. Alg. 35.

राशिचक्र n. 1) der Zodiakus An. Roa. 2, 291. — 2) Bez. eines best. mythischen Kreises Verz. d. Oxf. H. 88, a, 33. 93, a, 31. 95, b, 43.

राशित्रय n. **Regel de Tri** Ind. St. 10, 264.

राशित्थ adj. in Haufen stehend, aufgehäuft KATHIS. 39, 116. 119.

राशीकर (राशि + कर) auf einen Haufen bringen, zusammenhäufen: **कुरुष तिलान्** KATHIS. 39, 122. **कृत** 124. R. 2, 96, 34. **भस्मराशिकृत**

in einen Haufen Asche verwandelt R. 1,41,30. GORR. 43,12.

राशीकरा n. das Zusammenhäufen P. 3,3,41, Sch.

राशीकराभाष्य n. Titel eines Werkes der Pāṇinīya Sāhitya. in Verz. d. Oxf. H. 247, a, 36. HALL 163. राशीकराभाष्य die gedr. Ausg. 78, 12. fg.

राशीभू (राशि + 1. भू) sich anhäufen: ० भूतघन der Schätze angehäuft hat Spr. 1140. ० भूतः प्रतिदिशमिव श्यम्भकस्याट्टकाः MBH. 59. प्रेमराशीभिवसि werden zu einer Fülle von Zuneigung 111.

राष्ट्र (von 1. राज्: राष्ट्र Uéval. zu Uñādis. 4, 158) 1) m. n. gaṇa धर्म-चादि zu P. 2, 4, 31. TAİK. 3, 3, 18. das m. nur durch MBH. 13, 3050 zu belegen. Reich, Herrschaft; Gebiet, Land; Unterthanen, Volk AK. 3, 4, 25, 184. 186. H. 947. an. 2, 449. MBH. r. 79. मम हिता राष्ट्रं तत्रियस्य RV. 4, 42, 1. 10, 109, 3. 124, 4. राजा राष्ट्राणाम् 7, 34, 11. 84, 2. मा तद्वाष्ट्रमधि भूतम् 10, 173, 1. नाम्नाद्वाष्ट्रं भूतम् TS. 5, 7, 4, 1. से मे राष्ट्रं च तत्र च पृथूनो ज्ञेय मे दधत् AV. 40, 3, 12. 13, 1, 35. 12, 1, 8. VS. 9, 23. 20, 8. तस्य राष्ट्रमिदं राष्ट्रमिव प्रजा भूवः seine Nachkommenschaft war ein ganzes Volk AIT. Ba. 5, 30. तत्र हि राष्ट्रम् 7, 22, 31. 8, 7, 9. तत्रात्, बलात्, राष्ट्र्यात्, विशः 24. TS. 3, 4, 8, 1. 3. राष्ट्रम्, विशः Land, Leute 1, 6, 20, 3. 3, 3, 3. 5, 7, 4, 1. यं मृष्टो अभिप्रवेष्टुं राष्ट्रं वाभिसेमोयुः in sein Land einfallen TBH. 1, 2, 4, 18. ÇAT. Ba. 2, 4, 4, 5. 6, 1, 2, 25. 11, 2, 2, 17. 4, 2, 3. 20. तत्र एव हि राष्ट्रं प्रतिष्ठितं 12, 8, 2, 20. यदिदं सृष्टेषु राष्ट्रं तत्रापि दधामि 9, 2, 2. — उर्गं च राष्ट्रं च लोकं च सधराचरम् M. 7, 29. केशराष्ट्रे 65. 143. तं राष्ट्रद्विवासयेत् 8, 219. धर्मात्प, राष्ट्र, उर्ग, धर्म, दाउ 7, 157. स्वा-म्यमात्पो पुरं राष्ट्रं केशदण्डो मुक्ततथा । सप्त प्रकृतयो ज्येताः 9, 294. AK. 2, 8, 4, 17. H. 714. स्व० M. 7, 32, 111. MBH. 1, 6109. 3, 2729. पुराणि स-राष्ट्राणि 2742. R. 1, 4, 90. 3, 3, 7, 14. fg. 8, 24. 9, 21. राष्ट्रमराजकम् Spr. 2328. पर०, स्व० 41. कुराज्ञात्तानि राष्ट्राणि 612. VARĀH. BRH. S. 19, 19. 33, 11. 20. 36, 3. 46, 3. ० भयं dem Reiche drohende Gefahr 59. 60. तस्य प्रनुभ्यते राष्ट्रम् M. 9, 254. तद्वाष्ट्रं त्रिप्रमेव विनश्यति 10, 61. राष्ट्रमिविद्धि 7, 109. ० विवद्धि VARĀH. BRH. S. 44, 21. ० कर्षणं M. 7, 112. राष्ट्रस्य संप्रकः 113. fg. MBH. 12, 3261. fg. सुमंगलीत० M. 7, 113. स्वराष्ट्रपरिपालनं JĀLŪN. 1, 341. ० गुप्ति MBH. 12, 3261. fg. ० भङ्गः DHŪRTAS. 76, 18. ० विप्रव Spr. 458, v. l. ० कर्षणीय Verz. d. Oxf. H. 13, a, 30. लुधा राष्ट्रमधिरेषौव सोद-ति M. 7, 184. स राजापि समस्तिकः । सराष्ट्रशापि विदधे शंकराराधनव्र-तम् ॥ KATHĪS. 21, 142. Am Ende eines adj. comp. f. घा HANV. 4017. 6544. R. 2, 34, 41. 62, 42. 110, 37 (110, 34). R. GORR. 2, 35, 47. 46, 13. Vgl. धृत०, पामु०, मका०, यम०, सु०. — 2) m. n. Calamität, Elend, Noth AK. 3, 4, 25, 186. H. an. MBH. — 3) m. N. pr. eines Fürsten, eines Soh- nes des Kāci Bha. P. 9, 17, 4.

राष्ट्रक 1) am Ende eines adj. comp. = राष्ट्र Reich u. s. w.: राज्यं चेदं साराष्ट्रकम् MBH. 1, 5209. — 2) adj. im Reiche —, im Lande wohnend: जना नागराष्ट्रकाः Bha. P. 10, 43, 20. — 3) f. राष्ट्रिका eine Art Solanum, = कृत्तो AK. 2, 4, 3, 12. RATNAM. 12. — Vgl. राष्ट्रिक.

राष्ट्रकाम adj. nach dem Reich verlangend TS. 3, 4, 8, 1.

राष्ट्रकृत m. pl. N. pr. eines Volksstammes Z. f. d. K. d. M. 3, 168.

राष्ट्रगोप m. Hüter des Reiches AIT. Ba. 8, 25.

राष्ट्रतन्त्र n. Regierungssystem, Regierung R. 3, 61, 28. — Vgl. राज्यतन्त्र.

राष्ट्रदी adj. Herrschaft gebend VS. 10, 2.

राष्ट्रदिम्बु adj. Land oder Leute beschädigen wollend, — bedrohend AV. 10, 3, 16.

राष्ट्रदेवी f. N. pr. der Gattin Kītrabhānu's HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 50.

राष्ट्रपत adj. von राष्ट्रपति gaṇa स्रष्टपत्यादि zu P. 4, 1, 84.

राष्ट्रपति m. Herr des Reiches, König gaṇa स्रष्टपत्यादि zu P. 4, 1, 84. ÇAT. Ba. 11, 4, 2, 14. MBH. 3, 935. 4, 216.

राष्ट्रपाल 1) m. a) Hüter des Reiches, Herrscher, König: तद्वाष्ट्रपाल (d. i. तद्वाष्ट्र + पाल) Bha. P. 10, 86, 16. — b) N. pr. eines Mannes BURN. Intr. 138, N. 2. SCHIEFNER, Lebensb. 269 (39). eines Sohnes des Ugra- sēna HANV. 2028. VP. 436. Bha. P. 9, 24, 23. ० परिपृच्छा Titel eines Werkes VJUTR. 41. — 2) f. N. pr. einer Tochter Ugrasēna's HANV. 2029. VP. 436. Bha. P. 9, 24, 41.

राष्ट्रपालिका = राष्ट्रपाली (s. u. राष्ट्रपाल) Bha. P. 9, 24, 24.

राष्ट्रभूत 1) adj. die Herrschaft pflegend, — erhaltend: ये देवा राष्ट्रभूतो ऽभितो यन्ति सूर्यम् AV. 13, 1, 35. तस्मै बलिं राष्ट्रभूतो भरति unterthan 10, 8, 15. Wasser (bei der Königsaalbung) AIT. Ba. 8, 7. KĪTH. 37, 10, 11. 21, 12. — 2) f. N. einer Apsaras AV. 6, 118, 1. TAITR. Ān. 2, 4. Davon — 3) m. Bez. von Würfeln AV. 7, 109, 6. — 4) Bez. gewisser Sprüche (VS. 18, 38) und Opferungen TS. 3, 4, 8, 2. 5, 4, 8, 3. 7, 4, 1. ÇAT. Ba. 9, 4, 4, 1. KĪTH. ÇA. 18, 5, 16. PĪN. GAṆ. 1, 5. — 5) m. N. pr. eines Sohnes des Bharata Bha. P. 5, 7, 3.

राष्ट्रभूति f. Aufrechthaltung der Herrschaft: राष्ट्रभूतये (d. i. ० भूतये) चास्मिन्वाष्ट्रं दधाति TS. 5, 7, 4, 4.

राष्ट्रभूत्य n. dass. AV. 19, 37, 3.

राष्ट्रवर्धन 1) adj. das Reich wachsen machend, — in die Höhe bring- end R. 1, 3, 11. 2, 36, 20. — 2) m. N. pr. eines Ministers Daçaratha's und Rāma's R. 7, 59, 2, 26. WEBER, RĀMAT. UP. 302. 305.

राष्ट्रवासिन् m. Bewohner eines Reiches, Unterthan TAİK. 3, 2, 16.

राष्ट्रतपाल m. Hüter der Grenzen des Reiches KĀM. NĪTIS. 15, 21.

राष्ट्रि f. = राष्ट्री Herrscherin: स्रष्टस्य राष्ट्रिसि GORR. 4, 10, 10.

राष्ट्रिक m. 1) Bewohner eines Reiches, Unterthan M. 10, 61. — 2) Be- herrscher eines Reiches HANV. 10894. — Vgl. राष्ट्रक.

राष्ट्रिन् adj. Inhaber eines Reiches ÇAT. Ba. 13, 1, 8, 3. 2, 8, 6.

राष्ट्रिय (von राष्ट्र) 1) adj. im Reich geboren, zum Reich gehörig P. 4, 2, 98. Schol. zu P. 4, 3, 25. स्रष्ट्य० (von स्रष्टराष्ट्र) KĪTH. 37, 11. — 2) m. Schwager des Königs in der Bühnensprache AK. 1, 1, 7, 14. H. 333. KĪT. zu ÇĀK. 73, 1. MĀKĪH. 66, 23. 154, 11. 175, 5. ० ष्यात् dass. 138, 18. रद्विष im Prākṛit ÇĀK. 79, 2. — Vgl. राष्ट्रीय.

1. राष्ट्री m. NAIGH. 2, 22. वायुर्न राष्ट्रं त्येत्पुनः RV. 6, 4, 5. = राज्यवत् SĪJ.; ein Thema राष्ट्रिन् anzunehmen erlaubt die Betonung nicht.

2. राष्ट्री (von 1. राज्) nom. ag. f. Lenkerin, Herrscherin, Führerin NAIGH. 2, 22. (वाक्) राष्ट्री देवानाम् RV. 8, 89, 10. स्रष्ट राष्ट्रि संगमनी वसु- नाम् 10, 125, 3. इयं पित्र राष्ट्रोत्पये AIT. Ba. 1, 19; vgl. AV. 4, 1, 2. ÇĀKĀN. ÇA. 5, 9, 10. nach SĪJ. die Vāk.

राष्ट्रीय (von राष्ट्र) 1) adj. am Ende eines comp. zu dem und dem Reich gehörig: स्वराष्ट्रीयजनाः KULL. zu M. 7, 111. स्रष्ट्य० ÇAT. Ba. 5, 3, 4, 9. — 2) m. Schwager des Königs H. 333, v. l. MBH. 12, 3205. 3269. — Vgl.

राष्ट्रीय.

1. रास्, रास्ते (शब्दे) DMITR. 16, 25. *houlou, schreien*: चार्ततरं रास्ते (पयोदः) Spr. 1602. चिकी कुर्षीति रास्ते सारिका वेषम् स्थिता: R. 8, 11, 42, 201.: काका गोमायवो गृधा रास्ति च सुभैरवम् 86. सारसानो व रास्ताम् 3, 76, 14. काक कार्कति रास्ताम् (वाशस्तम् ed. Bomb.) MBH. 8, 1943. सारस्य इव रास्त्यः (वाशस्त्यः ed. Bomb.) 11, 532. — Vgl. 1. रस्.

— *intens. laut schreien, — wehklagen*: इमे ते भातरः — रास्तास्यमानास्ति: ति (वावाशयमानास् ed. Bomb.) MBH. 12, 369.

— *परि mit Geschrei begleiten*: नदतं पाञ्चजन्यम् — समसात्पर्यरास्त (पर्यवाशस्त ed. Bomb.) रास्ता: MBH. 16, 49.

2. रास् *verleihen u. s. w. s. u. 1. रा*.

रास् m. 1) ein best. Hirtenspiel, ein Tanz, den Kṛṣṇa mit seinen Hirtinnen aufführte, TRIK. 3, 3, 449. H. an. 2, 589. MED. s. 40. HIA. 176. HARIV. 8412. Gīt. 1, 43, 48. VP. 533. fg. BHĪG. P. 2, 7, 32. 3, 2, 14. छल-द्धरासा: कल्याण्यः 10, 47, 39. PĀÑĀR. 4, 12, 55. 62. 2, 3, 36. 29. 3, 12, 2. Verz. d. Oxf. H. 75, b, 28. 128, b, 21. 145, b, No. 806. °क्रीडा 26, 5, 47. 27, a, 11. BHĪG. P. 10, 33, 2. PĀÑĀR. 2, 3, 66. °महेस्तसव 1, 10, 67. 11, 1. रास्तसव BHĪG. P. 10, 33, 2. °गोष्ठी 16. 47, 44. PĀÑĀR. 3, 12, 2. °प्रणी-तर HARIV. 8406. रास्तेरर Verz. d. Oxf. H. 21, a, 39. रास्तेररी PĀÑĀR. 1, 12, 61. 2, 3, 66. 4, 48. 5, 30 (राशे° gedr.). राधा रास्तेररी रासवासिनी (= रासमण्डलवासिनी), रास्तेररी BRAHMAIV. P. 17 im ÇKDn. रासा-धिष्ठात्री PĀÑĀR. 2, 3, 65. °यात्रा WILSON, Sol. Works I, 128. 130. VIMA-KEÇVARATANTRA 54 und UTKALAKALIKĀ im ÇKDn. °मण्डल Kṛṣṇa's Spiel-platz BHĪG. P. 10, 33, 6. PĀÑĀR. 1, 7, 60. 2, 3, 21. 66. 3, 18. Verz. d. Oxf. H. 21, a, 39. b, 4. 24, b, 45. रासाद्वया PĀÑĀR. 2, 4, 49. — 2) Spiel überh. BHĪG. P. 3, 9, 14. 5, 2, 12. 8, 19, 13, 17. — 3) Geschrei von verschiedenen Seiten (कालाकल) und Laut, Ton überh. (धान) H. an. MED. — 4) = म-घामृङ्गलक TRIK. H. an. MED.; nach ÇKDn. enthält das zusammenge- setzte Wort zwei Bedeutungen; Rede und Fessel WILSON. — हरासद UTTAR. 44, 5 (neuere Ausg.) zerlegt BENFAY in हरास + द und jenes in डस् + रास *disagreeable speech*; es ist aber mit der älteren Ausg. 33, 11 डरासद zu lesen.

रासक m. n. einer Art von Schauspielen SĪH. D. 548. Schol. zu DAÇAR. 1, 8; vgl. Einl. S. 6. 7. und नाव्.

1. रासन (von रसना Zunge) adj. zur Zunge in Beziehung stehend, schmeckbar: रस P. 4, 2, 92, Sch.

2. रासन fehlerhaft oder v. l. für वाशन in घोर°.

रासभ (von 1. रस्) URĀDIS. 3, 125. m. Esel, Eselhengst NAIH. 1, 16. AK. 2, 9, 78. H. 1256. HALĪ. 2, 125. कदा केगै वाशिना रासभस्य der AÇVIN RV. 1, 34, 9. 116, 2. 8, 74, 7. किमोर्चनं वाशिना रासभस्य des Indra 3, 53, 5. उपमथादाजी धुरि रासभस्य 1, 162, 21. TBA. 5, 1, 3, 7. ÇĀKṢ. B. 18, 1. ÇAT. B. 6, 1, 11. 3, 4, 23, 9, 3. 4, 4, 9. KĪT. Ç. 16, 2, 4. PĪR. Ç. 3, 15. रासभाराव MBH. 1, 4308. रासभारुण 7, 1001. 14, 2289. 15, 219. (तम्) पर्यरासत (पर्यवाशस्त ed. Bomb.) रास्ता: 16, 49. °युक्तो रथः R. GOR. 2, 71, 15. 19. Verz. d. Oxf. H. 51, b, 27. Soç. 4, 135, 9. यः स्पृशेत् रासम् — सवेलं स्नानमुद्दिष्टं तस्य पापप्रशासत्ये Spr. 2457. BHĪG. P. 3, 17, 12. MĪAR. P. 48, 26 (रासभ). WERBA, Kṛṣṇa. 394, 3. रासनी f. Eselin ÇANDAR. im ÇKDn. MBH. 13, 1879. fg. PĀÑĀT. 215, 9. — Vgl. राषभ, कर्षभ, कलभ,

गर्दभ, लुषभ, वृषभ, शरभ, शलभ.

रासभसेन m. N. pr. eines Fürsten LIA. II, 760.

रासायन adj. von रासायन Soç. 2, 157, 7.

रासिन् Fehler oder v. l. für वाशिन् in घोर°.

रासेरस (रासे, loc. von रास, + रस) m. रासेरसो रासि वलौ मृङ्गार-कासयोः । वल्लीशारके रसगोष्ठ्याम् H. an. 4, 522. रासेरसस्तु गोष्ठ्या स्या- त्रासमृङ्गारमेरपि ॥ रससिद्धिरसावासषष्ठीशारके ऽपि च । MED. s. 60. fg. = उत्सव ÇANDAR. im ÇKDn. = परिहास GAYLON. im ÇKDn.

रास्ना (रास्ना URĀDIS. 3, 15) f. 1) Gurt (vgl. रशना, रस्मि) VS. 1, 20. 11, 59. 38, 1. ÇAT. B. 8, 2, 2, 25. 5, 9, 11. 13. — 2) Bez. zweier Pflanzen; = रसन TRIK. 3, 3, 255. a) *Mimosa octandra* Roxb., ein dorniger Schling- strauch AK. 2, 4, 5, 5. H. an. 2, 281. MED. n. 17. — b) die *Lehnemmon- pflanze* AK. 2, 4, 4, 2. H. an. MED. RATNAM. 49. Soç. 1, 131, 14. 146, 3. 2, 38, 8. 93, 20. 130, 2. 416, 3. ÇĀKṢ. SĪH. 2, 2, 21. रास्ना 57. fg.

रास्नाका f. Bündchen: तस्मादिपमतरा कनू रास्नाकेव KĪT. 25, 9.

रास्नाव (von रास्ना) adj. mit einem Gurt versehen: रास्नावमेन्द्रवाय- वपात्रम् ÇAT. B. 4, 1, 5, 19. KĪT. Ç. 9, 2, 5.

रास्पिनै adj. nach Comm. rauschend, geräuschvoll NAI. 6, 21. प्र वो नपातमपा कृणुध प्र मातरा रास्पिनस्ययोः RV. 1, 122, 4.

रास्पिरै adj.: मातुष्पदे परमे शुक्र दायोर्विपन्यवौ रास्पिरसौ अमन् RV. 5, 43, 14. nach SĪ. die Stotārah Hotar u. s. w.

रास्य in गो° adj. Beiw. Kṛṣṇa's PĀÑĀR. 4, 8, 16.

रास्ति m. patron. गापा पैलादि zu P. 2, 4, 59.

रास्वि m. patron. von रास्व ebend.

रास्त्व (von रस्ति) n. am Ende eines comp. das ohne-Etwas-Sein, Nichthaben SĪH. D. 243, 6. 282, 15. SĀRYADARÇANAS. 144, 23.

रास्ति m. N. pr. eines Mannes RĪGA-TAR. 8, 1806.

राई (wohl von रम् UçĀVAL. zu URĀDIS. 1, 1. der Ergreifer (vgl. यद्), Bez. des Dämons, der Sonne und Mond pacht und dadurch die Verfinsternung derselben bewirkt; er ist nach dem Epos ein Sohn Viprakṛiti's (Vi- prakṛit's) und der Sīrūhikā. Bei der Quirlung des Oceans mischte er sich unter die Götter, trank von dem Unsterblichkeitstrank, ward aber von Sonne und Mond dem Viṣṇu verrathen, der ihm dafür den Kopf abschlug. Der unsterblich gewordene Kopf rächt sich nun an Sonne und Mond, indem er sie zu Zeiten verschlingt. Rāhu wird auch zu den Planeten gezählt. Ueber das Verhältniss des Mythos zu der wissen- schaftlichen Theorie von den Eklipsen wird VARAN. B. 8, 5, 1. fg. gehandelt; vgl. SIDDHĀNTAÇ. ; GOLĪD. 8, 9. fg. und den Commentar dazu. Als Ursache der Finsternisse ist Rāhu — der Drachenkopf, der aufsteigende Knoten des Mondes oder, was dasselbe ist, die Abweichung in Breite (विक्षेप) der Mondbahn von der Ekliptik; vgl. SŪJAS. 2, 6. VARAN. B. 8, 5, 5. Auch die Eklipse selbst (z. B. 20, 6. 34, 15) und na- mentlich der Moment des Eintritts der Finsternisse (z. B. 103, 1) wird durch Rāhu bezeichnet. AK. 1, 1, 2, 25. 3, 4, 20, 223. TRIK. 1, 1, 94. H. 121. 220. HALĪ. 1, 49. AV. 19, 9, 10. राहू राजानं त्सरति स्वरसम् KAUC. 100. °चार AV. PARIÇ. in Ind. St. 1, 87. MBH. 1, 1161. fg. 1266. fg. 2529. 3, 12477. HARIV. 216. 12138. fg. 12464. fg. 12503. fg. 13226. 14291. VP. 140. 148. 240. BHĪG. P. 5, 23, 7. 6, 6, 35. 18, 12. शतशीर्ष HARIV. 13052. fg. 13188.

13657. राहुकेतू यथाकाशे उदितौ जगतः क्षये MBH. 8, 4464. राहोश्च सूतके (vgl. राहुसूतक) M. 4, 110. चन्द्र इव राहोर्मुखात्प्रमुच्य Kāśī. Up. 8, 13. R. 5, 6, 27. स्थितमिव राहुमुखे शशाङ्कबिम्बम् Māñh. 67, 25. प्रविश्य वदन् राहोः MBH. 12, 10448. °यस्ते दिवाकरे 3, 7062. पौर्णमासीमिव निशा. राहुयस्तनिशाकराम् 1667. R. 5, 21, 14. Māñh. 148, 16. Spr. 990. 3227. AK. 1, 1, 9. वर्धमानः प्रज्ञाचन्द्रः (der Mond der Unterthanen d. i. der Fürst) — यस्तो निपतिराहुणा (so v. a. starb) Rīcā-Tar. 6, 292. राहु-शार्कमुपायसत् MBH. 2, 2623. राहुः शशिकलां च (गृह्णाति) Kāñh. 18, 169. °घात AV. Pāñ. in Ind. St. 10, 319. स बभूव यथा राहुः समीपे च-न्द्रसूर्ययोः R. 5, 79, 45. चर्कं राहु रूपेति MBH. 6, 78. राहुः प्रदयति चन्द्रा-दित्यौ 488. पर्वणीव मुसंक्रुद्धे राहुः पूर्णे निशाकरम् (पीडयति) 5180. ता-न्प्रति (gegen die andern Planeten) राहुर्न वैरापते Spr. 3159. विधुपरि-धेसे च राहुयः 3713. WEBER, RĀMAT. UP. 286. °दर्शन Eklipse VARĀH. Bṛh. S. 3, 11. °गत verfinstert 5, 67. सराहोः शशिसूर्ययोः so v. a. ver-finstert Bṛh. P. 3, 17, 8. Regent von Südwesten VARĀH. LAGNĪ. 2, 1. °पूजा Verz. d. B. H. No. 1264. °रिष्टशक्ति Verz. d. Oxf. H. 86, b, 44. °मतस्य निर्वर्णम् 251, a, 35. ध्रुव°, पर्व° Ind. St. 10, 315. fg. तामस-कीलकसंज्ञा राहुमुताः वैराग्यविराजद् VARĀH. Bṛh. S. 3, 7, 11, 22. Viole Asura Rāhu BURN. Lot. de la b. l. 3. Nach Uṇādiva. im Sāṅskṛiptas. soll nach ÇKDn. राहु (von रू abgeleitet) = त्याग sein.

राहुग्रसन n. das von Rāhu kommende Verschlingen d. i. Verfinstern der Sonne oder des Mondes Dṛṣṭānta. 79 in HARB. Anth. 224.

राहुग्रहण n. das von Rāhu kommende Ergreifen d. i. Verfinstern der Sonne oder des Mondes R. GON. 2, 33, 16.

राहुग्रास m. Sonnen- oder Mondfinsternis H. 125.

राहुग्राह m. dass. H. 125, v. l.

राहुच्छत्र n. frischer Ingwer RĪcā. im ÇKDn.

राहुभेदिन् m. Spalter Rāhu's, Bez. Viṣṇu's GĀṬH. in Verz. d. Oxf. H. 190, b, 12.

राहुमूर्धभिद् m. der Rāhu den Kopf spaltete, Bez. Viṣṇu's TRĪ. 1, 1, 31.

राहुमूर्धकर m. Kōpfer Rāhu's, Bez. Viṣṇu's H. 221, Sch.

राहुरत्न n. Rāhu's Jewel, Bez. einer Art von Edelstein, = गोमेद RĪcā. im ÇKDn.

राहुल m. N. pr. eines Mannes PRAYARĀDH. in Verz. d. B. H. 57, 23. Sohnes des Çākjamuni LALIT. ed. Calc. 2, 1. BURN. Intr. 446. 535 (°भद्र). Lot. de la b. l. 2. 130. 164. SCHIEFNER, Lebensb. 245 (15; hier °भद्र). 283 (53). eines Sohnes des Cuddhodana VP. 463, N. 20 (v. l. für रातुल). eines Ministers HIOUEN-TSANG I, 45. fg. °सू Rāhula's Vater d. i. Çākjamuni H. 237.

राहुलक m. N. pr. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 124, b, 38.

राहुलत (?) m. N. pr. eines buddhistischen Patriarchen LIA. II, Anh. vi.

राहुसंस्पर्श m. eine Berührung mit Rāhu so v. a. eine Sonnen- oder Mondfinsternis HALI. 1, 41.

राहुसूतक n. Rāhu's Geburt so v. a. Rāhu's Erscheinen, eine Son- nen- oder Mondfinsternis JĪcā. 1, 416; vgl. राहोश्च सूतके M. 4, 110.

राहुगर्ण (von राहुगण) m. patron. Gotama's RV. ANUK. ÇAT. Br. 1, 4, 4, 10. 18. 44, 4, 20. Āc. Çā. 12, 11. राहुगणाः pl. zu राहुगणय gaṇa

काण्वादि zu P. 4, 2, 111.

राहुगणय m. patron. von राहुगण gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105. fehler- haft राहुकन्य PRAYARĀDH. in Verz. d. B. H. 58, 20.

राहुच्छिष्ट n. Allium ascalonticum, Schalottenzwiebel (von Rāhu He- gen gelassen d. i. verschmückt) TRĪ. 2, 4, 35.

राहुत्सृष्ट n. dass. HĪ. 223.

1. रि, री, रियति (गति) DṚTUP. 28, 111. रिणीति NAIH. 2, 14 (गति). DṚTUP. 31, 30 (गतिरेषणयोः); रिणीते, रिणीते 3. pl.; रीयते (स्वयणे) DṚTUP. 26, 29. रियत्सु P. 3, 2, 78, VArtt. 1, Schol. partic. रीण. 1) freilas- sen, freimachen; laufen lassen: अयः RV. 1, 56, 6. 2, 22, 4. 8, 7, 25. 32, 2. 9, 109, 22. 138, 1. त्वं वृत्तां अरिणा इन्द्र सिन्धून् 4, 19, 5. 42, 7. 2, 12, 3. 15, 6. सूर्यम् 4, 30, 6. — 2) losmachen, ablösen, abtrennen: यया धिया गाम- रिणीत चर्मणः RV. 3, 60, 2. रिणीति (= पृथक्करोति DUNGA) पृथः सु- धितेव वर्कणा 1, 166, 6. Fraglich bleibt: दंसना-यो बृहदरि- णादेकः स्वपस्यया कविः 3, 3, 11. = प्राप्नोत् TS. Comm. — 3) entlassen so v. a. verleihen: तमिन्द्र शर्म रिणाः AV. 20, 135, 11. — 4) med. in Stücke gehen, sich auflösen; in's Fließen gerathen: तोदसे धावो रि- णते वनानि RV. 5, 58, 6. रीयते घृतम् 1, 135, 7. अस्मन्वती रीयते सं रभ- धम् 10, 53, 8. partic. रीण in Fluss gerathen, fließend AK. 3, 2, 42. H. 1496. Vgl. ली.

— caus. रेपयति P. 7, 3, 36. 86. VOP. 18, 8.

— अनु nachfließen: वर्त्मान्येषामनु रीयते घृतम् RV. 1, 85, 3. अक्षि- बुध्यमानुरीपमाणाः VS. 10, 19.

— छा 1) laufen lassen: ए रिणीति वर्कणिं प्रियं गिरा RV. 9, 71, 6.

— 2) laufen: आस्मै रीयते निवनेव सिधेवः 10, 40, 9. एडे निम् न री- यते 1, 30, 2.

— नि 1) auflösen, trennen, zerstören: नि रिणीति शत्रून् RV. 1, 61, 13. 10, 116, 3. 120, 1. स्थिरा चिद्वी 1, 127, 4. पुत्राणि दस्मो नि रिणीति जम्भैः 148, 4. विषम् AV. 5, 13, 1. असूर्यो वर्षा नि रिणीति अस्य तम् RV. 9, 71, 2. नि ये रिण्योर्जसा वृथा गावो न दुर्धुरः etwa zerstören 5, 56, 4. — 2) sich frei machen, entrinnen: निरिणीतो वि धावति RV. 9, 14, 4. उषा कृत्वेव नि रिणीति अयसः etwa freimachen so v. a. enthüllen 1, 124, 7. 5, 80, 6.

— निस् 1) ablösen: निश्चर्मणो गामरिणीत धीतिभिः RV. 1, 161, 7. — 2) anlocken oder verführen: लोपांमुद्रा वर्षां नी रिणीति RV. 1, 179, 4.

— प्र abtrennen, austreiben: पदवस्य शवसा प्रारिणा असुम् RV. 2, 22, 4. Dunkel ist: शुचिः अयस्मा अत्रिवत्प्र स्वर्धतीव रीयते 5, 7, 8.

— वि zertrennen: अक्षि वक्षेण वि रिणा अयस्वन् RV. 4, 19, 8. — सम् zusammenfügen, herstellen, einrichten: सं सं रिणीथो विप्रुतं दंसोभिः RV. 1, 117, 4. 11. सामम् 19. भरच्चक्रमेतशः सं रिणीति 5, 31, 11. KĪTJ. Çā. 22, 6, 11. LĪTJ. 8, 8, 11. आपस्त्वा समरिणान् Wasser hat dich zusammengespült VS. 6, 18.

2. रि = रे am Ende eines adj. comp.; vgl. अतिरि, अकृत्रि und P. 1, 148. 2, 47.

3. रि als Bez. der zweiten Note eine Abkürzung von सपम Verz. d. Oxf. H. 200, b, 8.

रिःफ (aus रिफ) n. Bez. des 12ten astrologischen Hauses VARĀH. Bṛh. 1, 15. 20, 8. 10. 23, 6. Ind. St. 2, 254. 276. 281. — Vgl. रिष्फ.

रिक्पास् bei UGÉVAL. zu UNÁDIS. 4, 198 fehlerhaft für रेक्पास्, wie auch AUFRECHT annimmt.

रिक्त s. u. रिचू.

रिक्तक adj. leer A.K. 3, 2, 6. H. 1446. पुमान् ein Mann ohne Gepäck M. 8, 104.

रित्कुम्भं n. Leertöpfgehoft vielleicht so v. a. hohler Schall, leeres Geschwätz: सर्वाणि रित्कुम्भान्यारतात्सवितः सुव AV. 19, 8, 4.

रिक्तकृत् adj. leer machend, eine Leere bewirkend VARAN. BAH. S. 45, 3.

रिक्तगुरु und रिक्तगुरु P. 6, 2, 42.

रिक्ताता f. Leere: कोशशदते न तत्रान्यो द्यौ कश्च न रिक्ताताम् *kein Anderer als die Schatzkammer erfuhr eine Leere so v. a. Jedermann hatte vollauf, nur der Schatz ward leer* KATHLS. 23, 81.

रिक्तपाणि adj. leere Hände habend d. i. kein Geschenk bringend: रिक्तपाणिर्न पश्येत राजानं ब्राह्मणं त्रिपथम् MBH. 7, 7886. Spr. 2632. fg. छरितपाणी im Prākṛit MĀLAV. 43, 15. — Vgl. रिक्तहस्त.

रिक्तहस्त adj. *leere Hände habend* so v. a. *kein Geschenk mitbringend* KATHS. 80, 25. *kein Geschenk erhalten habend* Spr. 4214. — Vgl. रिक्तपाणि.

रिक्तार्क m. ein auf einen रिक्त genannten Tag fallender Sonntag Verz.
d. Oxf. H. 97, b, 27.

रित्तीकर forträumen, fortschaffen: °कृतवृद्धय पा० १८८. १. Comm.
zu BHATT. 6, 36.

रिक्थं (von रिच् Uṛādis. 2, 7. n. SIDDH. K. 249, a, 6. *Nachlass, Erbe* NAIGH. 2.10. Nīr. 3, 5. AK. 2, 9, 90. H. 191. fg. HALĀ. 5, 58. न ज्ञामये ता-
न्यौ रिक्थं क्व RV. 3, 31, 2. अघीयत देवराता रिक्थपोरुभयोः रिषिः *eines*
doppelten Erbes Ait. Br. 7, 18. M. 8, 27, 9, 104. 122. 141. 144. 152. 162.
165 (पितृ°). 184. 190. 192. JĀn. 2, 117. ÇĀk. 91, 2. Būlg. P. 5, 7, 8. °वि-
भाग Verz. d. Oxf. H. 263, a, 19. *Vermögen, Besitz* überh. M. 8, 30. Būlg.
P. 8, 22, 29. Häufig *रिक्थ* geschrieben. — Vgl. गोत्र°.

रिक्थयाक् adj. *erbend*, m. *Erbe* Jān. 2, 51.

रिक्थभागिन् dass. M. 9, 188.

रिक्थभाज् *class. M. 9, 155. Schol. zu ÇĀṆKH. GṘHJ. 4, 16, 1.*

सिक्खंकर class. M. 9, 185.

रिक्तकार dass. Brie. P. 4, 27, 10. 8, 22, 9 (bei Burnour fälschlich
रिक्तकार).

रिक्थहारिन् dass. MIT. im ÇKDr.

रिक्थाद (रिक्थ + घ्राद) dass.; m. so v. a. *Sohn* Bala. P. 2, 9, 40. 5, 20, 20.

रिक्थिन् (von रिक्थ) adj. *erbend*, m. *Erbe* ऱिँ. 2, 29. 45. 127. DĪJANB.
128, 8 v. u. — Vgl. ढक्०.

रिक्थीय (wie oben) adj. अ^0 keinen Anspruch auf das Erbe habend
M. 9, 147.

रिक्कान m. = स्तेन NALIGH. 3, 24.

रिक्ता = लिक्ता H. 1208.

रिख् = लिख्; vgl. रेखा, *ῥεῖμα*, *ῥεχθαι*. रिख्, रेखति (गति) Vop. in *Dialtop.* 3, 38; vgl. रिङ्.

— छा *anrīsson, aufreissen*: छा रिख किकिरा कृणु पणीनां हृदया कवे
RV. 8, 83, 7.

रिङ्, रिङ्गति (गति, सर्पणो) Vor. in Dñitv. 3, 22. kriechen (von Kindern gebraucht, die noch nicht zu gehen verstehen): रिङ्गता (so die ed.

Bomb.) Bräe. P. 2, 7, 27. kriechen so v. a. langsam von Stellen gehen:
 निकटस्थवितर्पभृगिमेदस्पृष्टिहृत्पुपुस्तमान्विवादः Verz. d. Oxf. H.
 288, a, 19. रिण्यते Dugald. im CKDa. — Vgl. रिङ्.

रिङ्गण (von रिङ्ग) n. das Kriechen der Kinder H. 1522 (= स्थलान्).
मुक्त्वा रिङ्गणविधिं पादचङ्क्रमणतमः । कुमारः पञ्चवर्षीयः कलाभ्याम् वि-
धास्यति ॥ CAT. 14, 137. — Vgl. रिङ्गण.

रिद्धा (wie eben) f. 1) Bez. eines best. Ganges der Pferde. — 2) das Tansen. — 3) *Carpopogon pruriens* Roab. Med. kh. 8. — WILSON, der das f. eben so wenig wie ÇKDä. kennt, giebt dem m. nach ÇABDIRTAH. die Bedd.: *disappointing, deceiving; a horse's hoof; one of a horse's paces; dancing*; ausserdem ohne Angabe einer Aut. *sliding, slipping*.

रिङ्, रिङ्गति (गति) DuRoi. 8, 47. *krischen* (von Kindern gebraucht, die noch nicht zu gehen verstehen), *sich mit Mühe fortbewegen* Bala. P. 2, 7, 27. कलिङ्गे रिङ्गति Verz. d. Oxf. H. 246, a, No. 619. ज्ञानुभ्यां सकृ पाणिभ्यां रिङ्गमाणौ विजह्रतुः Bala. P. 10, 8, 21. Verz. d. Oxf. H. 242, a, No. 593. fgg. रिङ्गमाणगति PANĪAR. 4, 8, 12. रिङ्गद्वल्युतरंग Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 502, Çl. 2. रिङ्गते Duncid. im ÇKDa. रिङ्गित n. das Wogen: तरंग° KHANDOM. 22. — Vgl. रिङ्.

— caus. kriechen lassen BHLG. P. 10, 30, 16.

रिङ्गण (von रिङ्ग) n. = रिङ्गण AK. 1, 1, ३, ३६.

रिङ्गि (wie oben) f. *Gang, Bewegung* Buñs. P. 5, 7, 18.

रिङ्गिन् (wie eben) adj. kriechend (von kleinen Kindern gesagt) **Ha-**
niv. 3436.

रिच्, रिणक्ति, रिङ्क् (विश्चने) Dhātup. 29, 4. रिङ्क्यात् Clāṅk. Br. 27, 1. श्रीक् (श्रीक्): रैचति (निष्प्रेषति: पर्वनयोः) Dhātup. 34, 10. रिरेच, रि-
रिच्याम्, रिरिचे, रिरिक्तेस्: रिरिचानै, अरिरेचीत्, अरिचित्, रिक्तत, रि-
क्थास्, श्रीचि: रेच्यति, रेक्ता (vgl. Kār. 2 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10);
रिच्यते und रिच्यते: räumen, leeren; freilassen, überlassen, preisgeben;
hinterlassen: योनिम् RV. 4, 113, 1. सदनानि 2. पन्थाम् 16. 2, 13, 5. 7, 71,
1. 1, 124, 8. रिणयोधासि कृत्रिमाणेषाम् 2, 15, 8. रिक्थम् 3, 31, 2. अपो
रिरेच सखिभिर्निकमि: 4, 16, 6. 28, 5. ज्ञापेव पत्ये तन्वै रिरिच्याम् 10,
10, 7. रुनाव वृत्रं रिणचाव् सिन्धून् 8, 89, 12. स भूपसा कर्णयो नांरिरे-
चीत् hingeben, sell haben (vgl. Heet) 4, 24, 9. आदित्यक्ति: पुरोक्तांश् रि-
रिच्यत् etwa hinter sich lassen so v. a. auf das Gekochte folgt das Ge-
backene, eine Darbringung drängt die andere 5. AV. 5, 1, 8. स रि-
रिचनो ऽमन्यत् निर्वार्य: शिथिल: TS. 7, 1, 8, 1. TBa. 1, 1, 40, 1. Çat. Br.
3, 8, 1, 2. 9, 8, 2. 4, 4, 4, 7. ध्रुवा वै रिच्यमानां यज्ञो ऽनु रिच्यते TS. 1, 7, 8,
1. रिच्यत इव वा एष य: सोमेन यज्ञते Çat. Br. 12, 8, 9, 1. Ait. Br. 3, 7.
Kār. 28, 1. रिक्वांस्तन्व: कृणवत् त्राम् preisgebend RV. 4, 24, 8, 1,
72, 5. रिणचिं जलधेस्तोयम् ich schaffe das Wasser aus dem Meere fort,
ich entleere das Meer Bhāṭṭ. 6, 36. pass. kommen um (Instr.), verlustig
gehen, befreit werden von: यत्किंचिदिति ब्रूयतेन रिच्येत वै पुमान्
Bhāṭṭ. P. 8, 19, 41. आविर्भूते शशिनि तमसा रिच्यमानेव राज्ञि: Vikr. 8.
zu Nichte —, zu Schanden werden: तस्य पुरुषार्थो न रिच्यते R. 5, 1, 17.
partic. रिक्त und रिक्ते P. 6, 1, 208. 1) adj. leer Mund. t. 50. HALL. 4, 92.
Ait. Br. 3, 7. Bhāṭṭ. P. 8, 19, 40. उखा Kār. Ça. 17, 1, 20. Çat. Br. 7, 1,
2, 40. पाण्ड M. 8, 408. Varām. Bhāṭṭ. S. 51, 38. Pāṇāt. 96, 18. चयाम्नि
134, 12. घट Z. f. d. K. d. M. 3, 389. कम्भ 4, 347. झलद Spr. 400. 1908.

भूतल 2783. प्रकोष्ठ MEGH. 2. मध्यरिक्ता यदा कौरो so v. a. hohl Verz. d. Oxf. H. 202, b, 18. ०मति so v. a. an Nichts denkend BULO. P. 4, 22, 39. धनरिक्ते कुले *besitzlos* MBH. 13, 6696. र्ज्ञोरिक्तमनस् RAGH. 14, 85. पानीयरिक्ताद् Spr. 3803. KATHA. 16, 88. BULO. P. 1, 15, 21. दानरिक्तेन साभा *von keinem Geschenk begleitet* KAM. NITIS. 17, 62. leer so v. a. arm, Nichts besitzend MBH. 1, 3289. BULO. P. 9, 10, 23. arm und zugleich leer MUGH. 20. so v. a. *ettel, hohl, werthlos*: रिक्तं त आभिरूप्यम् P. 8, 1, 8, Sch. *रिक्तं nicht leer* KATS. CA. 5, 6, 31. तूपा BULO. P. 8, 15, 6. *nicht mit leerer Hand* ÇĀṆK. GAH. 3. 5. *im Ueberfluss vorhanden*: अरिक्ताखिलसंपदः BULO. P. 4, 22, 11. — 2) Bez. einer der vier ominösen Nachstelzen VANU. BAH. S. 48, 8. — 3) Bez. bestimmter lunarer Tage (des 4ten, 9ten und 14ten) VANU. BAH. S. 98, 18. रिक्ता (sc. तिथि) 99, 2. 100, 2. रिक्ताया नवम्या तिथौ KULL. zu M. 11, 182; vgl. रिक्तार्क. — 4) n. Wald (Einde) TRIK. 3, 3, 180. MED. — Nach dem Schol. zu P. 6, 1, 208 soll रिक्त संज्ञायाम् paroxylonirt sein.

— caus. रैच्यति (विशेषज्ञसंपर्चनयोः) DUATOP. 34, 10. leer machen: कोष्ठागाराणि DAÇAK. 187, 5. *entlassen* (den Athem): मारुतम् PANKA. 3, 2, 26. mit Ergänzung von मारुतम् u. s. w. dass. AMATAN. UP. in Ind. St. 9, 31. Verz. d. Oxf. H. 89, b, 40. *verlassen, aufgeben*: रैचितपुष्पवृत्ताः (द्वि-रेपाः) RAGH. 6, 7. रैचित *gehöhlt* Bez. einer best. Stellung der Hände beim Tanz (vgl. अर्थरैचित, उत्तानरैचित) Verz. d. Oxf. H. 202, a, 24. — Vgl. रैचक, रैचन.

— अति med. pass. *hinter sich lassen, hinausreichen über, überragen; übrigbleiben, überschüssig sein*; यस्य दिवमति मक्का पृथिव्याः पुरुषस्य रिचि मेदित्वम् RV. 6, 21, 2. न त्वामिन्द्राति रिच्यते (der Soma) *geht nicht über deine Kraft, deine Capacität* 8, 81, 22. 14. 10, 90, 5. मा वा सदस्या अतिरिक्त ÇAT. BR. 4, 3, 4, 18. AV. 8, 9, 26. AIT. BR. 7, 26. ÇAT. BR. 3, 1, 4, 3. 3, 4, 13. सोमो ऽत्यरेचि *bleib übrig* 4, 5, 3, 11. ÇVETĀÇV. UP. 2, 6. ततो या वागत्यरिच्यत NIB. 13, 9. न वा आत्माङ्गान्यतिरिच्यते नात्मानमङ्गान्यतिरिच्यते so v. a. *Leib und Glieder fallen zusammen, der Leib ist nicht ohne die Glieder* u. s. w. ÇAT. BR. 12, 2, 3, 6. इन्द्रसामात् त्रीण्यरिच्यत । न त्रीण्युदभवन् *drei Metren waren zu lang, drei reichten nicht zu* (an Zahl der Silben) TBU. 1, 5, 49, 1. वि वा एतस्य यज्ञं रैच्यते यस्य क्विरतिरिच्यते TS. 3, 4, 1. नतिरिच्यते यथा *auf dass es nicht mehr sei* RĪGA-TAR. 4, 347. न किंचिदतिरिच्यते *wallet vor* M. 9, 296, 12, 25. देवमत्रातिरिच्यते Spr. 30. स्वभाव एवात्रातिरिच्यते 1404. आकिंचन्यं च राज्यं च तुलया समतोलयम् । अत्यरिच्यत दारिद्र्यं राज्यदपि गुणाधिकम् || *wog schwerer* Spr. 3676. R. GORR. 2, 61, 10. KAM. NITIS. 5, 48. विक्रमसामर्थ्यादतिरिच्यसं मां शतेन *um hundert Mal überlegener* an R. 5, 50, 24. संभावितस्य चाकीर्तिर्मरणादतिरिच्यते *ist ärger als der Tod* BHA. 2, 34. R. 4, 16, 8. Spr. 1028. पुत्रगात्रस्य संस्पर्शं ब्रह्मादतिरिच्यते *ist besser als* 578. VANU. BAH. S. 48, 84. अप्येषो ऽपि कुलज्ञानी ब्राह्मणादतिरिच्यते Verz. d. Oxf. H. 91, a, 26. MBH. 3, 175. mit acc. *übertrreffen*: यः पुनः प्रतिमानेन त्रींशोक्तानतिरिच्यते 5, 2489. देवान्मनुष्यान्गन्धर्वान्त्यरिच्यस दक्षिणाः so v. a. *die Opfergeschenke übertrafen die der Götter* u. s. w. 12, 910. दशैव तु सदाचार्यः श्रोत्रियानतिरिच्यते 4004. Spr. 1110. 3804. तेजसा यशसा वीर्यादत्यरिच्यत पावकम् (वीर्यवान् ed. Bomb.) R. 1, 16, 14. ननु शब्दो ऽतिरिच्यतां प्रमाणम् KUBH. 36, 8. partic. अति-

रिक्त 1) *überschüssig, übermässig, zu gross, zu viel* (Gegens. उन्न und कीन) AK. 3, 2, 25. H. 1449. क्रतुं नौ ब्रूत यतो ऽतिरिक्तः AV. 9, 9, 17. AIT. BR. 1, 17. अनातिरिक्त 5, 4. KATS. CA. 8, 6, 24. ÇAT. BR. 3, 9, 2, 15. 13, 8, 2, 15. अतिरिक्ताङ्गः SHAPV. BR. 6, 11. M. 3, 242. 4, 141. JĀG. 1, 322. 3, 211. क्रिया कीनातिरिक्ता वा SUÇH. 1, 127, 20. KAM. NITIS. 7, 19. BHAHAP. 19. कीनातिरिक्तकाले *zu früh oder zu spät* VANU. BAH. S. 46, 52. एकया विराजमतिरिक्तः *um eine übersteigend* PANKA. BR. 16, 3, 7. *einen Ueberschuss von* (geht im comp. voran) *habend, zu viel von* *etwas habend*: पूषातिरिक्त (साम्भूत) VANU. BAH. S. 77, 86. वातकपातिरिक्ता (स्त्री) 78, 17. लभ्यं किं चातिरिक्तं *noch darüber, noch mehr* MĀG. 178, 3. सर्वातिरिक्तसरेणा *Alle übertreffend* RAGH. 1, 14. — 2) *verschieden von* (abl. oder im comp. vorangehend) SH. D. 31, 5. MADHUS. in Ind. St. 1, 13, 33. उत्तमणीय धनातिरिक्तं देयं वृद्धिः P. 5, 1, 47, Schol. 8, 1, 41, Schol. विज्ञानातिरिक्तवस्तु Schol. zu KAP. 1, 41. NILAK. 60. SARVADARÇANAS. 46, 7. 91, 22. 116, 20. 133, 5. 10. 12. 14. 16. 140, 16. 141, 1. नेश्वरस्यातिरिक्तशरीरसिद्धिः *es lässt sich nicht behaupten, dass* IÇVANA *einen besondern Leib habe*, NILAK. 111. — Vgl. अतिरिक्त. — caus. *überschüssig machen, zu viel thun*: सोमं मातिरीरिचः ÇAT. BR. 4, 4, 2, 7. अति क रैच्येद्यदयः प्रस्तुयात् 6, 9, 17. 6, 2, 3, 28. इदं वा अत्यरीरिचिन्द्रमूनमकन् 11, 2, 2, 7. 9. 13, 1, 2, 2. 14, 9, 4, 24. AIT. BR. 5, 24. TS. 2, 5, 44, 4. 6, 6, 44, 5. अति तय्यज्ञस्य रैच्येत् TBU. 3, 2, 2, 4.

— अत्यति pass. *bedeutend überragen, — mehr sein*: ध्रियमाणाः कपोतस्तु मांसनात्यतिरिच्यते *wiegt bedeutend mehr als das Fleisch* MBH. 3, 10558.

— व्यति pass. 1) *hinausreichen über, überragen, vorzüglicher sein, übertreffen*; mit abl. und acc.: सप्तस्यानां च सीमानां न लक्ष्मीर्व्यतिरिच्यते HARIV. 3576. स्तुतिभ्यो व्यतिरिच्यते हरेण चरितानि ते RAGH. 10, 31. उपाध्यायान्दश पिता तथैव व्यतिरिच्यते Spr. 1119. व्यतिरिक्त *überschüssig, übermässig* MBH. 14, 1062. fg. उद्वेक 1062. वत्सायिकार्यव्यतिरिक्तमन्यत् *übrig geblieben von v. l. beim Schol. zu RAGH. ed. Calc.* 2, 66. — 2) *sich trennen von*: (सोमसूतः) यदार्काद्यतिरिच्यते BULO. P. 5, 22, 13. *sich unterscheiden von*: न मतो व्यतिरिच्यते ÇĀṆK. zu BAH. Ā. UP. S. 142. BULO. P. 6, 16, 56. कृत्स्नं विकारज्ञातं सत्त्वज्ञस्तमसि न व्यतिरिच्यते *halten sich innerhalb. fallen zusammen mit* SUÇH. 1, 90, 6. 7. व्यतिरिक्त *unterschieden, verschieden, ein anderer als* HARIV. 11799 (NILAK. liest व्यतिषिक्त, welches er durch मिश्रित erklärt). BULO. P. 4, 9, 15. 5, 11, 6. 18, 5. 10, 47, 32. देकाद्यतिरिक्तमूर्तिः PRAB. 27, 3. BULO. P. 4, 7, 31. 7, 3, 32. 12, 5, 3. M. 8, 152. शरीरादिव्यतिरिक्तः पुमान् *Seele ist etwas Anderes als der Leib* u. s. w. KAP. 1, 140. KUMĀRAS. 1, 31. 5, 22. Schol. zu P. 2, 3, 50. 3, 4, 77. ÇĀṆK. zu BAH. Ā. UP. S. 139. BULO. P. 4, 22, 21. VEDĀNTAS. (Alah.) No. 12. SARVADARÇANAS. 48, 1. 49, 8. 52, 9. 141, 8. 10. शरीराव्यतिरिक्तः KATHA. 33, 70. अत्यसाभावव्यतिरिक्तत्वे सति SARVADARÇANAS. 111, 20. साधनाभ्याद्यतिरिक्तत्वे सति 113, 11. दोषव्यतिरिक्तज्ञानं *frei von* 113, 14. — Vgl. व्यतिरेक.

— अनु med. *nach Jmd sich entleeren*: ध्रुवां वै रिच्यमानां यज्ञो ऽनु रिच्यते यज्ञं यज्ञमानः TS. 1, 7, 5, 1.

— अभि med. pass. *zu Gunsten Jmds (acc.) übrigbleiben, Jmd zu Gute kommen*: केतारं वा अन्यतिरिच्यते यदतिरिच्यते TS. 7, 1, 5, 6. 2, 3, 5, 1.

अप्रियं धातुव्यभ्यतिरिच्येत TBa. 1, 2, 3, 4, 5, 1. Çar. Ba. 1, 2, 2, 13. यजमानस्य अयम् 3, 9, 2, 34. 11, 1, 2, 5. Kāṭh. 26, 4. Kāṭh. Ça. 25, 13, 17.

— या überlassen: स मुञ्चत इन्द्रः सूर्यमा देवो रिणश्चार्थ्य स्त्वान् RV. 2, 19, 5. AV. 18, 3, 41. — Vgl. अरिक्. — caus. 1) den Athem entlassen: अरिच्य Verz. d. Oxf. H. 234, b, 35. — 2) अरिचित in Verbindung mit ३ so v. a. versorgen (= एकैकशो निवर्तिता MALLIN.) KUMĀRAS. 3, 5. MĀLATĪM. 68, 9. DAÇAK. 78, 2.

— उद् med. pass. hinausreichen über, hervorragen, vorzüglicher sein als: उत्सृज्मद्रिचि कृष्टिषु शत्रुः RV. 1, 102, 7. उदिष्वस्य रिच्यते ऽशः 7, 32, 12. ममैवोद्विच्यते जन्म — तत्र जन्मनः MBh. 1, 3070. उत्तरेत्तरमेतेभ्यो वर्षमुद्विच्यते गुणैः 6, 284. उद्विक्त hinausreichend über (acc.): शिखरैः क्षमिवोद्विक्तैः R. GORR. 2, 103, 4. überschüssig, übermässig, im Uebermaass vorhanden, überflüssig, übrig TS. 7, 3, 20, 1. ÂÇV. Ça. 2, 7, 21. MBh. 14, 1064. fg. Suçr. 4, 81, 6. 2, 375, 18. °मन्मथा KATHĀS. 94, 52. MĀRK. P. 48, 5. °रसान्गुडदीन् KULL. zu M. 2, 177. DAÇAK. 152, 1. अनुद्विक्तावनूतौ MĀRK. P. 46, 5. अनुद्विक्त (पुर = शरीर) nirgends ein Uebermaass zeigend MBh. 14, 987. तमसोद्विक्तः im Uebermaass versehen mit MĀRK. P. 17, 10. रजसोद्विक्ताः VP. bei Muir, ST. 1, 22. वलोद्विक्त überlegen an, reichlicher versehen mit MBh. 1, 5543. सञ्चोद्विक्त im Uebermaass versehen mit RĪĀA-TAR. 3, 843. VP. bei Muir, ST. 1, 22. MĀRK. P. 17, 6, 43, 48. सद्वावोद्विक्तचित्तं PĀNĪAR. 4, 6, 12. तद्व्यानोद्विक्तया भक्त्या gesteigert durch Bhāg. P. 4, 15, 47. उद्विक्तचेतस् hochsinnig KATHĀS. 32, 78. उद्विक्तचित्त hochmüthig 91, 55. उद्विक्त dass. MBh. 5, 7044. Spr. 3246, v. 1. — Vgl. उद्वेक. — caus. steigern: अधिकोद्विचिताभिष्यम् adv. RĪĀA-TAR. 5, 865. — Vgl. उद्वेक.

— समुद्, partic. समुद्विक्त im Uebermaass versehen mit (instr.) VP. bei Muir, ST. 1, 22.

— नि s. निरेक.

— प्र med. pass. hinausreichen, hervorragen über: दिवश्चित्ते प्र रिचिरे मक्षिम् RV. 1, 59, 5. 61, 9. 109, 6. 164, 25. त्वं तान्सं च प्रति चासि मज्मनामे प्र च देव रिच्यसे 2, 1, 15. 22, 2. 3, 6, 2. प्र मात्राभौ रिचिरे रोचमानः 46, 3. 6, 24, 3. 30, 1. 7, 42, 3. प्र हि रिचित् श्रोत्रसा दिवो धत्तेभ्यस्पति 8, 77, 5. 10, 32, 5. TS. 7, 3, 20, 1. — Vgl. प्ररिचान्, प्ररेक fg. — caus. übriglassen: पितो नारिरेचीत्किं चन प्र RV. 6, 20, 4. lassen: प्रिया यमस्तन्वर् प्रारिरेचीत् 10, 13, 4.

— वि med. pass. 1) hinausreichen: अतश्चिदस्य मक्षिमा विरेचि RV. 4, 16, 5. — 2) Durchfall bekommen: यः सोमं पीत्वा हर्षयेत् विरिच्येत वा Liṭṭ. 8, 10, 9. विरिक्त der seinen Leib entleert hat M. 5, 144. Suçr. 2, 328, 20. — Vgl. विरेक. — caus. leeren, leer machen: कोशमस्य विरेचय MBh. 12, 8920. laxiren, ausputzen Suçr. 4, 44, 13. 150, 19. 2, 174, 13. शिरः 16. विरेच्य als Erkl. von निर्यात्य von sich gegeben habend NĪLAK. zu HARIV. 4013. — Vgl. विरेचक fg.

रिञ्, रैञ्ते (भर्जने) Vop. in Dhātup. 6, 19.

रिटि vgl. u. भङ्गि°. WILSON nach ÇANDĀRTHAK.: the crackling or roaring of flame; a musical instrument; black salt.

रिणीनगर n. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 114, a, No. 177.

रिण्व, रिण्वति (गति) Dhātup. 18, 86.

रित् adj. etwa entrinnend (von 1. रि; nach Śā. = गन्ती): यदिन्द्रो

अनयक्रितौ मृकरीपो वर्षसमः RV. 6, 57, 4.

रिद्ध adj. reif (Korn) H. 1183. — Vgl. रद्ध.

रिधम m. 1) Frühling. — 2) Liebe Vīçva im ÇKDn.

1. रिप् (= लिप्) 1) schmieren, kleben: पद्मा स्वरी स्वधितौ रिप्तमस्ति RV. 1, 162, 8. — 2) anschmieren so v. a. betriegen: कित्वासा पत्रिरिपुर्न दीवि RV. 5, 85, 8.

— अयि, partic. °रिप्त verklebt so v. a. erblindet: पुवं कण्वापापिरिताय चतुः प्रत्यधत्तम् RV. 1, 118, 7. पुवं कण्वाय नास्त्यापिरिताय कर्म्ये । शब्दहृतीर्दशस्यथः 8, 5, 23.

2. रिप् (= 1. रिप्) f. 1) Betrug, Kniff; concret Betrüger: मा नो गुह्या रिपं अणोरकन्दभन् RV. 2, 32, 2. न दभस्ति तं रिपः 7, 32, 12. अथ वेदे कोत्राभिर्यजेत् रिपः 60, 9. ये वा रिपौ दधिरे देवे अघरे 104, 18. Vgl. पतिरिप्, welches demnach den Gatten täuschend bedeutet. — 2) nach Nāga. 1, 1 (रिपः) und Comm. so v. a. Erde: पाति प्रियं रिपो अयं पद वेः पाति पक्ष्यशरणं सूर्यस्य RV. 3, 5, 5. सप्त न पक्ष्मविदेचसं रिपिक्तासं रिप उपस्थे घसतः 10, 79, 3.

रिपुं (von 1. रिप्) Uṇiḍis. 1, 27. 1) adj. betrüglich, verrätherisch; m. Betrüger, Schelm; später Widersacher, Feind Nāga. 3, 24 (= स्तेन). AK. 2, 8, 4, 10. H. 728. HALĀ. 2, 300. RV. 1, 30, 16. दिप्सत्तं इक्षिपवो नार्क देभुः 147, 3. 148, 5. 2, 23, 16. पाशा रिपवे विचत्ताः 27, 16. 34, 9. मा सख्युर्दसं रिपोर्जिमे fälscher Freund 4, 3, 13. स्तेना अद्वयविपवो जनासः 5, 3, 11. नेह्वा स्तेनं यथा रिपुं तपाति सूरौ अर्चिया 79, 9. 7, 104, 10. 8, 51, 7. 13. डुरत्येतू रिपवे मर्त्याय 7, 65, 3. 8, 11, 4. 22, 14. 23, 15. 10, 185, 2. AV. 19, 49, 9. न कूटैरायुधैर्कन्यायुध्यमानो रणे रिपून् Feinde M. 7, 90. 98. 171. 188. 186. 200. °निपातिन् MBh. 3, 2492. 12, 4275. °सूदन R. 1, 52, 8. Suçr. 4, 108, 10. बलवति रिपौ वा मुहुरि वा Spr. 309. लोभाच्चान्यो ऽस्ति रिपुः पृथिव्याम् 1137. बलेन किं यद्य रिपून् बाधते 1301. न कश्चित्कस्यचिन्मित्रं न कश्चित्कस्यचिद्रिपुः । कारणादेव ज्ञायते मित्राणि रिपवस्तथा ॥ 1344. °रक्त 2634. आत्मैव क्वात्मनो मित्रमात्मैव रिपुरात्मनः 3703. भुञ्जोच्छिरिपु Ragh. 2, 23. °भय Gefahr von Seiten des Feindes VARĀH. BĀH. S. 83, 86. 119. °बल ein feindliches Heer 74, 3. °घ्न 79, 12. °कृन् (कृणु MBh. 10, 620) 101, 13. 104, 23. °वशव 79, 24. °नागकुलात्क RĪĀA-TAR. 1, 89. शक्र° MBh. 3, 11912. क्रौञ्च° Spr. 64; vgl. H. 10 (wo die v. 1. रिपु st. अरि hat) und मदन°, मधु°. In der Astrol. ein feindlicher Planet VARĀH. BĀH. S. 69, 6. — 2) m. Bez. des 6ten astrologischen Hauses: रिपुगते गुरौ VARĀH. BĀH. S. 104, 28. BĀH. 7, 14. 9, 4. LAUGH. 1, 15. °भवन n. dass. VARĀH. BĀH. S. 104, 15. °भाव m. dass. Verz. d. B. H. No. 878. °स्थान n. dass. Verz. d. Oxf. H. 330, a, 2 v. u. — 3) m. N. pr. eines Sohnes des Çliṣṭi HARIV. 68. fg. VP. 98. des Jadu Bhāg. P. 9, 23, 20.

रिपुधातिन् 1) adj. den Feind schlagend. — 2) f. °धातिनी eine best. Schlingpflanze ÇANDĀK. im ÇKDn. Abrus precatorius WILSON.

रिपुंजय 1) adj. den Feind bestegend: बहूना चैव सन्नामो समवायो रिपुंजयः Spr. 4623. आख्यान Bhāg. P. 6, 13, 28. — 2) m. N. pr. verschiedener Fürsten, = दिवोदास Verz. d. Oxf. H. 70, a, 21. ein Sohn Çliṣṭi's HARIV. 68. VP. 98. Suvira's Bhāg. P. 9, 21, 29. Vīçvaçit's und letzter Fürst der Bārhadratha 22, 47. VP. 465.

रिपुता f. das Feindsein: रिपुतायुक्तिः wird zum Feinde Spr. 383.

रिपुमह m. N. pr. eines Fürsten ÇARA. 1, 222. 2, 660.

रिपुरातस m. N. pr. eines Elefanten KATHIS. 121, 276.

रिप् (von 1. रिप्) Uṇādis. 5, 55 (कुत्सिते). 1) n. Schmutz, Unreinigkeit, auch uneigentlich: गृध्राति रिप्रमविरस्य ताव्या RV. 9, 78, 1. विषं कि रिप् प्रवर्कसि (आपः) 10, 17, 10. AV. 10, 5, 24. 12, 2, 11. 13. रिप्राभिर्मुक्त्यै शर्मलाञ्च वाचः 3, 5. 10, 1, 10. 12, 3, 17. = पाप Nir. 4, 21. Vgl. झ०. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Clishti HARIV. 68. विप्र v. 1.

रिप्रवार्क adj. das Unreine entführend RV. 10, 16, 9.

रिप्सु adj. vom desid. von रम् Vop. 26, 190.

रिफ्, रिफति (कथनयुद्धनिन्दाकिंसादनेपु, v. l. कथन st. कथन) Dhātup. 28, 28. क्लेशार्थे Śā. zu Air. Ba. 5, 4. रेफित्वा P. 1, 2, 28, Sch. Vop. 26, 206. 1) knurren: यत्र विज्ञायते यमिन्यपतुः सा पशून्निषाति रिफती रुषाती sie schädigt das Vieh knurrend, mürrisch AV. 3, 28, 1. — 2) रिफ्यते geschnarrt werden, die Aussprache des r haben oder bekommen: विसर्जनीयो नत्यन्त-रोपयो (ऽनत्य० die gedr. Ausg.) रिफ्यते Āc. Ca. 1, 5, 10. partic. रि-फित geschnarrt, als r ausgesprochen Çāṅkh. Ca. 1, 2, 9. 10. VS. 1, 33. 160. 4, 18. 192. झ० nicht geschnarrt (Visarga nach झ, झ) 7, 6. RV. Paṭr. 1, 17. 2, 9. 4, 14. Ähnlich विरिफित der r-Aussprache verlustig: घ्राणि नः स्ववृत्तिभिरिति चतुर्थस्याङ्गं घ्राणं भवति वैमदे विरिफितं वि-रिफितस्य ऋषेद्यतुर्थे ऽहनि चतुर्थस्याङ्गे वृषम् Air. Ba. 5, 4. nach Śis. 50 v. a. sehr mühsam (mit dem Njūñkha) ausgesprochen; die Bez. bezieht sich aber in Wirklichkeit darauf, dass in dem betreffenden Liede des Vīmada RV. 10, 21, 1. fgg. der Refrain वि वो मदे gesprochen wird, während वः nach वि sonst als रिफित betrachtet wird, wie die Regel des RV. Paṭr. 1, 23 (vgl. auch den Comm.) es ausspricht. — Vgl. रेफ und रिम्फ.

— झत्र, झवरिफिता इवोत्तरवेदिं परीयाताम् Kāṭh. 27, 8.

— झा schnarchen: घरोफसः शयीरन् Çāṅkh. Ba. 17, 9.

रिभ् (P. 7, 2, 18, Sch.), रैभति (रैम् शब्दे Dhātup. 10, 22) NAIGH. 3, 14 (अर्धतिकर्मन्); रिरेभः knarren, knistern; murmeln (von Fließendem); plaudern, schwatzen; laut reden, jubeln, bejauchzen (mit acc.): तस्मा-दोषधयो ऽन्यथा रैभति deshalb knarrt das Holz (am Wagen), wenn es nicht geschmiert ist, TS. 7, 1, 1, 3. अर्द्धस्य स्वधावता दूतस्य रैभतः सदा vom knisternden Feuer RV. 8, 44, 20. 10, 3, 6. सोमः पवित्रमत्यैति रैभन् 8, 96, 6. 17. 97, 7, 47. पदे रैभति कवयो न गृध्राः 57. 106, 14. घ्राणी-लस्य घ्रात्रियस्य मुखं द्येव ज्ञायते तस्मिन् रैभतीव sein Gesicht steht vergnügt aus und er scheint zu plaudern Air. Ba. 1, 25. रैभतो वै देवाश्च ऋषयश्च स्वर्गं लोकमायन् schwatzend, laut mit einander redend 6, 32. श्रुतं गाव-त्रं तर्कवानस्याहं चिद्धि रिरेभाश्चिना वाम् RV. 1, 120, 6, 7, 18, 22. उषा उ-च्छ्रस्ती रभ्यते वसिष्ठैः 76, 7. 8, 37, 7. 10, 61, 24. 92, 15. — स त्रामिवायं रैभति (?) RV. 1, 105, 9.

— झभि anknurren, anbellern: मामङ्ग सारमेयो ऽयमभिरैभति Bhaṭ. P. 4, 14, 12. झभिरीति ed. Bomb.

— वि, ०रिब्ध (स्वरे) P. 7, 2, 18. Vop. 26, 111. ०रिभित und ०रैभित in anderer Bed. P., Schol.

रिभन् m. = स्तेन NAIGH. 3, 24. — Vgl. रिक्कन्.

रिमेद् m. = झरिमेद् Rāṅ. im ÇKDn.

रिम्फ्, रिम्फति (किंसायाम्) Dhātup. 28, 30, v. l. रिम्फति und रिफति Vop. 13, 4.

रिम्फ n. der Tierkreis WILSON.

रिम्ब्, रिम्बति v. l. für रिप् Dhātup. 13, 88.

रिरेसा (vom desid. von रम्) f. das Verlangen sich zu ergötzen, insbes. geschlechtlich, Geltheit Bhaṭ. P. 9, 14, 20. NALOD. 1, 41. घनिलः । परिक्ता-मन्वने वृत्तानुपैतीव रिरेसया MBh. 1, 2859. KATHIS. 58, 95. 64, 106. Rāṅa-Tar. 3, 508. Daṣar. 182, 2. घति० Bhaṭ. P. 2, 23, 11.

रिरिम् (wie oben) adj. das Verlangen habend sich zu ergötzen, insbes. geschlechtlich, geil: भवानक्षेषु कुशलो व्यं चापि रिरिम्बः HARIV. 6727. Bhaṭ. P. 7, 1, 10. Soṇa. 2, 153, 13. 447, 16. Spr. 3881.

रिरिता f. ungrammatische Form für रिरितिषा; in comp. mit dem obj. Bhaṭ. P. 4, 15, 6. 10, 63, 20. 90, 49. — Vgl. रिरितु.

रिरितिषा (vom desid. von 1. रन्) f. das Verlangen zu bewachen, zu hüten, zu bewahren, zu schützen, aufrechtzuerhalten: जगद्विरितिषया Bhaṭ. P. 5, 13, 5.

रिरितिषु (wie oben) adj. das Verlangen habend zu bewachen, zu hüten, zu bewahren, zu schützen, aufrechtzuerhalten MBh. 8, 3022. Bhaṭ. P. 3, 22, 5. 10, 3, 21. प्रज्ञाः 4, 17, 35.

रिरितु adj. dass.: पशून्कृपया रिरितुः Bhaṭ. P. 2, 7, 32. — Vgl. रिरिता.

रिरिमयिषु (vom desid. des caus. von रम्) adj. das Verlangen habend zu ergötzen, insbes. geschlechtlich; mit acc. Man. St. 22 bei Uóóval. zu Uṇādis. 1, 99.

रिरितुं (vom desid. von 1. रिष्) adj. verschren wollend RV. 1, 189, 6.

रिरी f. gelbes Messing H. 1048. — Vgl. रीरी, रीति.

रिर्कृणा m. N. pr. eines Mannes Rāṅa-Tar. 7, 938. 1055. 8, 1007. 1059. 1265. 1406. 1626. 1838. 1986. 2098 u. s. w. Oosters auch रिर्कृण gedruckt.

रिक्क s. रक्क.

रिम् und लिम्, रिशति (किंसायाम् Dhātup. 28, 126) und लिशति (गती Dhātup. 28, 127), लिशति: लैश्यति (अत्यभिवाये) Dhātup. 26, 70. लिलिशे: झलेशिषि: रेद्यति und लेद्यति, रेष्टा und लेष्टा, लेष्टम् P. 2, 2, 36. Kāṭh. 5 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. rupfen; abreißen; daher abweiden, ἐρείπτομαι: मूयवंसं रिशती: RV. 8, 28, 7. रिष्टं गेररत, aus der Lage gebracht, zer-lassen: ततो रिष्टं कृतं भिषगिच्छति RV. 9, 112, 1. रिष्टं न याम्मप्य भूतु दुर्मति: ein Bruch am Wagen 1, 131, 7. यतै रिष्टं यतै श्रुतमस्ति पेष्टं त घातमानं wenn dir ein Knochen im Leibe verrenkt oder gebrochen ist AV. 4, 12, 2. Die beiden ersten Stellen liessen sich auch zu रिष् ziehen.

— झा abweiden: उषा उर्जस्वतीराषधीरा रिशताम् RV. 10, 169, 1. यदपामोषधीना परिशमारिशामहे 1, 167, 6. ततो न मनुष्या झामुर्न पशव झालिलिशिरे Çar. Ba. 2, 4, 2, 2.

— वि med. sich ausrecken, aus der Lage gezerrt werden, brechen (am Körper), zerrissen werden: यदात्मनि तन्वौ मे विरिष्टम् AV. 7, 87, 1. 6, 53, 3. झनु मारुतं तन्वौ यदिलिष्टम् VS. 2, 24. 23, 14. सप्तदशेन क्रियमाणो व्यलेशिषि । भिषयन्तु मेति TBA. 1, 5, 22, 2. यद्वै यज्ञस्य क्रूरं यदिलिष्टं तदन्वाह्यरति TS. 1, 7, 2, 1. 2, 6, 5, 6. यद्वा झनीशानो भारमादते वि वै स लिशते der geht aus den Fugen, bricht zusammen 6, 2, 5, 1. युक्तः क्षणुते वा वि वा लिशते Çar. Ba. 4, 4, 2, 13. 6, 4, 2, 1. ब्रह्मा विलिष्टं संधाति er richtet ein, was aus den Fugen ist, Kāṭh. Ca. 25, 14, 36. यज्ञस्य विरिष्टं संधाति Kāṇḍ. Up. 4, 17, 4.

रिशो (von रिष्) f. die Ruffende, Zerrende: झतःपात्रे रेरिक्ती रि-

शाम् AV. 11, 9, 15.

रिषादस् adj. von unbekannter Bed.; im Padap. nicht zerlegt, von den Commentatoren erklärt durch रेषयदरिन् den Verletzer zerretzend oder nach der v. l. °दाशिन् (von 1. दप् 4.) Nir. 6, 14. zerlegt in रिश und दस् (von दद्), रिशा und दस्, रिशद् und दस् u. s. w. Sls. zu den Stellen und Manu. zu VS. 3, 44. Bez. namentlich der Marut und anderer Götter RV. 1, 26, 4. 39, 4. 64, 5. 77, 4. 186, 8. 5, 60, 7. 61, 16. 64, 1. 66, 1. 67, 2. 71, 1. 7, 89, 9. 66, 7. 8, 8, 17. 27, 4. 10. 30, 2. 72, 5. रिशादसो न मर्या अभिचवः 10, 77, 3. एतेनासो न स्वयंशसो रिशादसः 5. (सोमः) सुमुक्तीको धनवयो रिशादाः 9, 69, 10. VS. 3, 44. 33, 72.

रिष्य m. = ऋष्य Thir. 2, 8, 6.

1. रिष्, रेषति (किंसायाम्) Dhātup. 17, 48. रिष्यति (किंसायाम्) 26, 120, v. l. und रिष्यते; रिषत्, रिषाम, रिषाथन, रिषन्, रेषत्; रेषिता und रेष्टा P. 7, 2, 48. Vor. 8, 79. रिष्टं (vgl. अ०). 1) versehrt werden, Schaden nehmen; versagen, misslingen, zu Schanden werden: न रिष्येच्चावतु: सखा RV. 1, 91, 8. सख्ये मा रिष्याम वयं तव 94, 1. 102, 21. यथा युक्ता न रिष्याः 10, 51, 7. न चित्स भेषते ज्ञाने न रेषत् 7, 20, 6. 33, 4. न रिष्यात् सर्वन्म् 5, 44, 9. पूज्यक्रं न रिष्यति 6, 54, 8. 8, 92, 18. 10, 48, 5. AV. 2, 15, 1. 11, 1, 25. 13, 2, 37. मा सु भित्था मा सु रिषः VS. 11, 68. Art. Ba. 1, 13. Cat. Ba. 6, 1, 4, 1. 6, 3, 8. 9, 3, 4, 13. 14, 6, 28. Bāh. Ān. Up. 3, 9, 26. यथैकपादज्ञत्रयो वैकेन चक्रेण वर्तमानो रिष्यत्येवमस्य यस्तो रिष्यति Kāṇḍ. Up. 4, 16, 3. यद्वै यस्तस्य रिष्टं यदशात्तम् Cat. Ba. 12, 4, 2, 5. Çāṇkh. Gṛu. 3, 7. Kauç. 125. रिष्ये infin. RV. 5, 41, 16. 7, 34, 17. पाति मर्त्यं रिषः 1, 41, 2, 98, 2. 2, 26, 4. 6, 63, 2. 2, 33, 6. पुरुषाणो देव रिष्योहि (VS. Prāt. 3, 27) VS. 3, 48. Liesse sich meistens auch concret fassen. In der nach-vedischen Literatur erscheint das med. रिष्यते, im Bṛāh. P. aber auch रिष्यति. तेन (मार्गेण) गच्छन् रिष्यते M. 4, 178. MBh. 13, 7162. fg. तस्ये-कथो न रिष्यते 3, 1770. लोके बुद्धिप्रकाशेन लोकमार्गो न रिष्यते 12, 12474. तस्यापुर्न रिष्यते 13, 4992. 5024. fg. किं वा न रिष्यते कामो धर्मो त्रयैर्न संयुतः Bṛāh. P. 4, 8, 64. न रिष्यते ज्ञातु समुद्यमः क्वचित् 8, 12, 46. संकल्पस्त्वयि भूतानां कृतः किल न रिष्यति 4, 27, 24. 7, 3, 35. चतुर्थस्य न रिष्यति 8, 1, 11. 16, 12. 10, 84, 32. — 2) beschädigen: पाहि रीषत (über die Dehnung s. RV. Prāt. 9, 24. 25. 29. AV. Prāt. 4, 86) उत वा जिघा-सतः RV. 1, 36, 14. 189, 5. 2, 30, 9. 5, 3, 12. 7, 15, 18. प्रति व्य रिषतो दह 1, 12, 5. 8, 44, 11. या मा न रिष्येत् 48, 10. येन ज्ञायां न रिष्यति AV. 44, 1, 30. रेष्टारं रेष्टुम् Bṛāh. P. 9, 31. Hierher zieht Benfey MBh. 3, 13111, wo aber gelesen wird कल्किश्चरिष्यति मस्मीम्. — 3) रिष्ट n. = अरिष्ट (urspr. das Unfehlbare) Unheil, Unglück: तत्र हि रिष्टानामशेषाणां समाश्रयः Mān. P. 50, 89. राङ्गरिष्टशान्ति, केतुरिष्टशान्ति Verz. d. Oxf. H. 86, 6, 44. रिष्टाध्याय (die lithogr. Ausg. अरिष्टा०) 328, b, No. 779. ungünstiges Vor-zeichen Suç. 1, 102, 19. = अशुभ AK. 3, 4, 2, 38. Med. f. 26. Halā. 5, 18. = अभाव AK. Med. = पाप Halā. = त्से AK. H. an. 2, 97. = शुभ H. an. अरिष्ट unheilvoll auch Bṛāh. P. 1, 14, 5.

— caus. रेषयति, रीरिषत्, रीरिषत, रि० und रीरिषीष्ट RV. Prāt. 9, 25. 27. fg. versehren, Schaden thun, beschädigen, versagen —, fehlen machen: न यं रिष्यो न रिषयवो गर्भे ससं रेषणा रेषयति RV. 1, 148, 5. 3, 53, 20. 7, 46, 3. मा नस्तस्मादेनेतो देव रीरिषः 89, 5. मा नः प्रज्ञा री-रिषत् TBa. 3, 1, 2, 8. मा रीरिषो माम्किंसाहितेन (so die ed. Bomb.)

MBh. 7, 9469. स्वयं रिपुस्तन्वं रीरिषीष्ट RV. 6, 51, 7. त्वैः ष एवै रीरि-षीष्ट युर्वनः sich Schaden thun 8, 18, 13. 1, 114, 7. 8. VS. 16, 15. धर्मस्त-आ दधामि प्रज्ञया रेषयेनान् AV. 11, 1, 20. मा नो मध्या रीरिषितापुर्गत्तोः bringt uns nicht, mitleidend, um Erreichung unserer (vollen) Lebens-zeit RV. 1, 89, 9. रीरिषीष्ट mit der intransitiven Bod. misslingen, zu Schanden werden in der Stelle: (मम) मा रीरिषीष्ट निगमस्य गिरा वि-सर्गः Bṛāh. P. 3, 9, 24.

— desid. beschädigen wollen: प्र यो मन्युं रीरिक्तो मिनाति RV. 7, 36, 4. यो नः कश्चिद्विरिक्तति रत्स्वेन मर्त्यः 8, 18, 3. — Vgl. रिशु.

— अनु nach einem (acc.) Ändern versehrt werden, — Schaden neh-men: यस्तं रिष्यसं यजमानो ऽनुरिष्यति Kāṇḍ. Up. 4, 16, 3.

— अभि misslingen: (आदनः) यो लोकानां विधत्तिर्नाभिरेषात् AV. 4, 38, 1.

— आ caus. schädigen: मास्त्रो भुज्मा रीरिषो नः RV. 1, 104, 6.

2. रिष् (= 1. रिष्) f. Schaden oder concret Beschädiger s. u. 1. रिष् 1). रिष (von रिष्) adj. in नघा०.

रिषय, रिषयति P. 7, 4, 36. = रिष् fehlen, versagen, unzuverlässig werden, fallere: अदेवेन मनसा यो रिषयति शासामुयो मन्यमानो जिघा-सति RV. 2, 23, 12. शुधी क्वमिन्द्र मा रिषयः lass es nicht fehlen 2, 11, 1. ध्ये पाहि हृत्पं मा रिषयः 7, 9, 5. मा चिदन्यदि शंसत सख्यो मा रिषयत macht keinen Fehler 8, 1, 1. 20, 1. पिवा पिबेदिन्द्र पूर सोमं मा रिषयः 10, 22, 15. Hiernach ist unter अरिषय und अरिषयस् zu verbessern: nicht fehlend, sicher, zuverlässig.

रिषयु adj. unzuverlässig, trügerisch RV. 1, 148, 5.

रिषि m. = ऋषि Comm. zu AK. 2, 7, 42.

रिषीक, रिषीकाणामयनम् als Beiw. Çiva's Hariv. 7425. रिषीणाम-यनम् die neuere Ausg.: रिषीकारणां (sic) किंसाणां कालादीनाम् Nilak.

रिष्ट 1) adj. und n. s. u. रिष्, 1. रिष्, अरिष्ट und मक्ता०. — 2) m. s.) = 2. रिष्ट Schwert H. an. 2, 97. Med. f. 26. — b) Sapindus detergens Roxb. (फेनिल) Med. — c) N. pr. eines Fürsten MBh. 2, 226. eines Daitja Hariv. 3112. eines Sohnes eines Manu Mān. P. 111, 4. — 3) f. खा N. pr. der Mutter der Apsaras Mān. P. 104, 7.

रिष्टक m. Sapindus detergens Roxb. Çabdār. im ÇKDr.

रिष्टताति adj. = तेमकर H. 489. Halā. 2, 185.

1. रिष्टि (von 1. रिष्) f. Schaden; das Fehlschlagen; = अशुभ Med. f. 26. नार्तिर्न रिष्टिः TBa. 2, 1, 44, 1. यस्तस्य Ait. Br. 3, 83. तस्य क न का-चन रिष्टिर्भवति dem misslingt Nichts 7, 20. Cat. Br. 12, 4, 1, 2, 4, 6. यक्ता रिष्टिमुखकाः Saṃskṛat. im ÇKDr. u. विलम्. इयु० Fehlgehen des Pfeils als N. eines Sāman Kāṭ. Ça. 22, 10, 23. अरिष्टामय eine nicht durch Aussere Verletzung entstandene Krankheit 20, 3, 16.

2. रिष्टि m. = ऋष्टि Schwert AK. 2, 8, 2, 57. H. 782. Med. f. 26. Halā. 2, 317. = शस्त्रभेद Çabdār. im ÇKDr.

रिष्टीय (von रिष्ट), ०पति = रिषय P. 7, 4, 36, Sch.

रिष्य n. = रिः Ind. St. 2, 276. 281.

रिष्य m. = ऋष्य, ऋष्य Çabdār. im ÇKDr.

रिष्यमूक m. = ऋष्यमूक Varāh. Bṛh. 8, 14, 12.

रिष (von रिष्) Uṇādis. 1, 153. adj. = किं Uṇādis.

रिक्, रिक्तति (अर्थतिकर्मन्) Naigh. 3, 14, 19. रिक्ति, रिक्तै 3. pl., रिक्ताय (रिक्ताया VS. 2, 16); lecken, belecken; liebosen: उत न ई मृतयो ऽश्चयेमाः

शिप्रं न गावस्तरुणं रिक्तं RV. 1, 188, 7. 140, 2. 2, 35, 13. गावेषु प्रुधे
मातरा रिक्तो 2, 33, 1. 41, 5. 53, 13. 8, 30, 21. कर्तुं रिक्तं मधुनाभ्यञ्जते
2, 80, 42. 46. 97, 57. 100, 1. 7. रिक्तं रिप उपस्थे घसः 10, 79, 3. 114,
4. शिप्रं न विप्रा मृतिभी रिक्तं 123, 4. तपोरिक्तवत्पयो विप्रा रिक्तं
धीतिभिः ablecken 1, 22, 14. AV. 5, 1, 4. Schol. zu PANKAV. Br. 8, 8, 14.
रिक्, रैकति (वधे) KAVIKALPADRUMA im CKDr. — Vgl. श्रील्लु und लिक्.
— *intena. wiederholt belecken, küssen*: रैरिक्त्, रैरिक्ते, रैरिक्ताणा
RV. 3, 55, 14. 1, 140, 9. 4, 38, 6. 6, 27, 7. रैरिक्ते युवति विषयतिः सन् 10,
4, 4. तामा रैरिक्दीरुधः समञ्जन् 45, 4. घसःपात्रे रैरिक्ती रिशाम् AV.
11, 9, 15. पत्न्यो रैरिक्तामो वीरुधः समनक्ति CAT. Br. 6, 7, 2, 2. — Vgl.
रैरिक्ताण.

— *घा belecken (benagen)*: योनिं यो रैरिक्त्, RV. 10, 162, 4. —
Vgl. श्रीरक्ता.

— *परि dass.*: अधीवासं परि मातृ रिक्चक् RV. 1, 140, 9.

— *प्रति dass.*: तं गन्धर्वस्य प्रत्याज्ञा रिक्तं AV. 7, 73, 3.

— *सम् gemeinsam belecken*: वत्समिव मातरा संरिक्ताणो RV. 3, 32, 8.

रिक्म् adv. wenig NAIGH. 3, 2, v. 1.

रिक्ताय् m. = स्तेन NAIGH. 3, 24.

रिक्ता s. रिक्ता.

रिक्न् m. = रिक्ताय् NAIGH. 3, 24, v. 1. — Vgl. रिम्बन्.

1. री Verbalwurzel s. u. 1. रि.

2. री = रे in रुधन्नी.

3. री f. s. u. र 2) b).

रीत्या f. = घृणा VIKASP. im CKDr. = लज्जा KALINGA ebend. — Vgl. रीठा.

रीठा f. und रीठाकरञ्ज m. eine Karahinga-Species RIÉAN. im CKDr.

रीठक m. Rückgrat H. 601.

रीठा f. Geringachtung AK. 1, 1, 3, 33. H. 1479. HALS. 4, 30. तपस्वि-
रीठाकारी PARCVANATHAK. 5, 67. सरीठ पुनरथाक् KICKEN. 76, 49 (beide
Stellen bei ASPRECHT, HALS. Ind.). — Vgl. अचलीठा.

रीति (von 1. री) f. 1) Strom; Lauf, Strich, Linde: मदीव रीतिः शर्व-
सामरूप्यक् RV. 2, 24, 14. वार्तेवाजुगो नद्येव रीतिरुत्ती इव वतुषा यात-
मर्वाक् 39, 5. तामस्य रीतिं पशुरिक् प्रत्यनीकमप्यम् 5, 48, 4. दिवो वृ-
ष्टिरीडो रीतिर्याम् 6, 13, 1. 9, 108, 10. रीतीनिर्वर्तयामास काञ्चनाञ्जनरा-
जतोः Ströme —, Striche von Gold u. s. w. HARIV. 3931 = 5527. कनक-
रीतिभिः 5361. रीतिभूत in einer Reihe stehend PIA. GHU. 3, 10. दति-
योत्तररीति Schol. zu KĀTA Ça. 916, 1 v. u. = स्पन्द AK. 3, 4, 44, 71.
MED. l. 50 (hier fälschlich स्पन्द gedr.). = अवाण H. an. 2, 190. = सी-
मम् Grenze H. an. — 2) (Lauf der Dinge), Art, Weise; = प्रचार AK.
MED. = रूप, लक्षण u. s. w. H. 1376. = गति H. an. सर्वत्रेषा विहिता
रीतिः Spr. 2589. इति रीतिः पुरातनी Verz. d. Oxf. H. 86, a, 33. निशात
क्लिष्टक्राहरीतिकृत्यो रसक्रमः KATHIS. 14, 62. अमया रीत्या auf diese
Weise VER. in L.A. (III) 2, 6. अस्मदुक्त्या रीत्या SARVADARCANAB. 102, 20.
उक्तरीत्या Schol. zu P. 1, 1, 99. zu KAP. 1, 71. 153. पूर्वोक्तरीत्या NĪLAK.
169. कथ्यमाणरीत्या ŚĪH. D. 23, 13. — 3) Still, Diction H. an. ŚĪH. D. 5.
624. fg. 4, 44. 6, 13. fg. PRATĪPAR. 11, a, 9. 67, a, 9. Verz. d. Oxf. H. 199,
a, 4. 206, b und 207, a, Na. 487. 208, a, No. 489. 210, a, 4. Es werden
drei, vier und auch sechs Stille angenommen: वैदर्भी, गौडी und पाञ्चाली;
dieselben und लार्टिका; die vorübergehenden vier und überdies अश्व-

सिका und मागधी. — 4) Glockengut, gelbes Messing AK. 2, 9, 97. TAIK.
2, 3, 180. H. 1048. H. an. MED. HALS. 2, 15. KATHIS. 24, 178, 199. RIÉA-
TAR. 4, 203, 6, 172. 4to RIÉA-TAR. 12. Eisenrost TAIK. H. an. MED. = दृष्ट-
स्वर्णादिमल DHAR. im CKDr.; vgl. ब्रह्म, रिरी, रीरी, रेत्य.

रीतिक 1) n. Vitriol als Kollyrium RIÉAN. im CKDr. — 2) f. घा =
रीति Glockengut, gelbes Messing VARĪH. BĀH. S. 57, 8. Vitriol als Kolly-
rium ÇABDAR. im CKDr.

रीतिपुष्प n. Vitriol als Kollyrium AK. 2, 9, 103. H. 1034.

रीत्यप् adj. Wasser strömend: वृष्टिरीत्या रीत्याया Mitra und Va-
RUḢA RV. 5, 68, 5. CAT. Br. 1, 9, 4, 6. (इन्द्रवः) वृष्टिरीत्या रीत्यायः (voc.)
RV. 9, 106, 9.

रीर m. Bein. Çiva's GATĪDH. in Verz. d. Oxf. H. 191, a, 6.

रीरी f. = रिरी, रीति Glockengut, gelbes Messing H. 1048.

रीव्, रीवति und ०ते (आदानसंवरणयोः) DHĀTUP. 24, 15, v. 1. — Vgl. चीव्.

1. रू, रीति NAIGH. 3, 14 (अर्चतिकर्मन्). DHĀTUP. 24, 24 (शब्दे) und र-

वीति P. 7, 3, 95. VOP. 9, 58. ved. रुवति, रुवत् 3. sg.; partic. रुवत् (र-
वत् MBH. 1, 6293), रवमाण (R. 7, 34, 23), रवाण (ĀÇV. Ça. 2, 18, 10); रू-
राव, रुविव VOP. 9, 53. रुविवरेः अरावीत् अराविषुस्, अरवत्; रवि-
प्यति und रविता KĀR. 1 aus SIDDH. K. zu P. 7, 2, 10. auch रीता VOP.

9, 58. brüllen, heulen, laut schreien, toben, quaken, summen, dröhnen:

रुवदोः RV. 1, 173, 3. 10, 94, 6. रुवति भीमो वर्षभस्तविष्या 9, 70, 7. 71,

9. 3, 42, 14. म् रुविष्ट नेदस्तेके तनये रविता रवत् AIT. Br. 2, 7. ते का-

त्याध्यमाना रुविवरे 7, 27. TBA. 1, 5, 9. CAT. Br. 2, 5, 18. KĀTH. 30, 1.

PANKAV. Br. 7, 5, 11. LĀṢ. 5, 1, 14. शखोष्टे च रुवति M. 4, 115. रासभा-

रावसदृशं रुराव च ननाद च MBH. 1, 4508. गोमापुरेष सेनाया रुवन्मध्ये

प्रधावति 4, 1468. अशिवं चारुवच्छिवाः KATHIS. 116, 3. BHATT. 12, 72.

14, 21. तद्वतः — रवत् भैरवं रवम् MBH. 1, 6293. रुवत्तय मकारवान् (रा-

तसाः) 3, 11716. R. 4, 9, 64. 7, 7, 41. 34, 23. उदायति रीति नृत्यति BĀH.

P. 7, 7, 34. इत्यैराञ्जनः 4, 13, 40. BHATT. 3, 17. न कृत्वकमिदं प्रूये रीमि

किं न प्रूणोषि मे MBH. 1, 8023. शिखी रीति त्रिमात्रम् ÇINSHI 49. रीति

कुक्कुटः VARĪH. BĀH. S. 63, 1. 86, 62. 88, 34. 89, 4. 90, 13 (रुवत्ती). 91, 1.

93, 16. 20. 96, 5. fg. एते रुवति मधुरं सारसा जलचारिणः MBH. 1, 5898.

मण्डूकेषु रुवत्सु 12, 5400. रुवति रावान्मधुरान्षट्पदाः 1, 2855. कर्णे कलं

किमपि रीति शनिर्विचित्रम् (मशवाः, खलः) Spr. 1884. mit Geschrei u. s.

w. erfüllen, das Geschrei richten gegen: पुष्कोकिलरुताः (नयः) MBH.

3, 1585. सर्वपतिरुतं वनम् HARIV. 3543. R. 3, 7, 3. 4, 41, 11. विक्रमगृह-

ता (संध्या) VARĪH. BĀH. S. 30, 7. 34, 8. 39, 1. 86, 72. KĀM. NĪTRIS. 16, 25.

रुत n. Gebrüll, Geschrei, Gesang (der Vögel) u. s. w. AK. 1, 1, 4, 4. H.

1407. रुते बुकति KĀTH. Ça. 5, 6, 38. गोमायुरुतानि Spr. 1844. कुब्जा

रुतेर्गृह्णनादयत् R. 2, 78, 12. SUCR. 2, 281, 19. वससे शीतमीतेन को-

किलेन वने रुतम् । अर्जुनगताः पमाः योतुकामा इवोत्थिताः ॥ Spr.

2739. पुष्कोकिलानाम् ÇĪH. 131. परपुष्टं MBH. 4, 286. R. GONN. 2, 56.

12. ०विशेषसारसाः 3, 22, 22. द्विज्ञानाम् 2, 98, 16. BRAHMA-P. in L.A. (III)

81, 15. कंसं SUCR. 1, 107, 11. R. 1, 5. VARĪH. BĀH. S. 3, 29, 47, 28. 86, 6.

41. fg. 88, 10. 26, 34. 87. 89, 15. Verz. d. B. H. H. No. 896. fg. रुतानि

षट्पदानाम् BHATT. 2, 10. Ça. 9, 34. रुततः सर्वसंज्ञानाम् 20 v. s. die Sprache

aller Thiere kennend MBH. 12, 4369. 13, 5204. HARIV. 1234. R. 2, 33, 17.

रुतिरुताभिस्तु KATHIS. 43, 17. रुतता अपि पतिशाम् 104, 49. विद्या च

तुभ्यं दास्यामि सर्वभूतहृतानि ते । यथाभिव्यक्तिमेव्यसि Mān. P. 64, 3. सर्वज्ञत्वां हृतवेत्ता Verz. d. Oxf. H. 40, a, 26. 230, a, 9. हृतस्य Augur Varān. Bṛh. S. 96, 1. Zu पञ्चम्यादात्तयो Bṛh. P. 4, 30, 7 ergänzt der Comm. वाचा und erklärt हृत durch Klang. — Vgl. गरुडहृत, गोरुत, तुवीरवत्, रव, राव u. s. w.

— caus. रावयति, श्रीरवत् P. 7, 4, 80, Sch. brüllen lassen, zum Schreien bringen Āc. Ca. 2, 18, 12. रावयामास लोकान्यतस्माद्रावण उच्यते MBh. 3, 15929. यस्माद्धोक्त्रयं चैतद्रावितं भयमागतम् । तस्माद्धं रावणो नाम नाम्ना राजन्भविष्यसि ॥ R. 7, 16, 37. शङ्करावित n. Laut, Schall 7, 12. mit Geschrei u. s. w. erfüllen: शांतपत्तिमगराविता दिशः Varān. Bṛh. S. 24, 12. die Form श्रुतवन् (व्याप्ति) Bṛh. P. 10, 70, 2 in der Bed. des intens.

— desid. रुद्रवति P. 7, 2, 12, Sch.

— desid. vom caus. रिरावयिषति P. 7, 4, 80, Sch.

— intens. रौरवीति P. 7, 3, 94, Sch. रौरुक् Comm. zu Āc. Ca. 2, 18, 12. रौरवत् partic.: रौरवते, रौरवति heftig brüllen, — schreien, — tosen, — dröhnen: वृषेव पक्षीरुधैति रौरवत् RV. 1, 140, 6. 2, 55, 17. 4, 58, 3. 5, 30, 11. 7, 101, 1. 10, 8, 2. 28, 2. 75, 3. TBa. 3, 1, 8, 8. रौरवाण 10. श्रीरवीहृष्टो अस्व वज्रः RV. 2, 11, 10. वृषा वज्ररौरवीत् 8, 6, 10. ein Fluss 8, 61, 8. Soma 9, 65, 19. 74, 5. AV. 11, 10, 26. रौरवीति च वानरः MBh. 4, 1638. रौरवीषि कर्णं धत्त चक्रवाकि Bṛh. P. 10, 90, 16. सो ऽहं शरणमग्रेमि रौरवीमि च दुःखिता MBh. 1, 7866. 2, 2308. रौरवते स्था Varān. Bṛh. S. 89, 8. रौरवते पञ्चवधमितता MBh. 11, 616. Bṛh. P. 9, 6, 31. स जनेनयस्य भातभिरभिरुतै रौरवमापो मातुः समीपमुपागच्छन् MBh. 1, 663. fg. 6412. 7752. 8446. 2, 2361. Hariv. 5781. Varān. Bṛh. S. 19, 19. Verz. d. Oxf. H. 97, a, No. 151. पुष्पाण्येषधयश्च रौरवति सकृत् सशः MBh. 9, 2914. Bṛh. P. 3, 31, 24. किमेवं भृशदुःखितो रौरवेताम् रौरुघेयाम् v. l.) MBh. 1, 6182.

— अनु Jmdes (acc.) Geschrei u. s. w. nachahmen: धनुरैरुतैश्च वज्रैश्च भारद्वाजोऽहं वरुणः । धनुरैति स्म Bṛh. P. 10, 15, 13. Jmdes (acc.) Geschrei u. s. w. erwidern Varān. Bṛh. S. 90, 7. mit Geschrei u. s. w. erfüllen, ertönen machen: मधुकानुरुत (उपवन) 24, 1.

— अभि anbrüllen, anheulen, anschreien: अभि ह्व AV. 8, 20, 3. शिवोऽप्यन्तमदित्यमभिरैति Bṛh. P. 1, 14, 12. mit Geschrei u. s. w. erfüllen, ertönen machen: सारसभिरुता (नदी) MBh. 3, 1535. 11595. 14861. 7, 6670. Hariv. 12671. R. 2, 49, 11. R. Gora. 2, 46, 12. 96, 6. 2, 21, 12. 8, 15, 11. 12. Mān. P. 61, 21 (wo किंनराभिरुतानि zu lesen ist). शार्दूलशब्दाभिरुत Hariv. 3391. मयूरकेकाभिरुत Bṛh. P. 4, 6, 12. भेरीमृदङ्गाभिरुत R. 5, 12, 28. अभिरुत n. Geschrei, Gesang: भेरवाभिरुते पुढे R. 8, 70, 29. कोकिलाभिरुत 4, 9, 15 (17 Sch.).

— आ her —, Anbrüllen, — dröhnen RV. 1, 10, 4. anbrüllen: तत्कानाह्वयः (भावः) Varān. Bṛh. S. 92, 1. aufschreien: वीरो राघवावाहताम् Bhāṭṭ. 17, 24. धारवेत् Sādh. P. 4, 15, 6. धारुत n. Geschrei: वज्रपत्तिमगरुतैः R. Gora. 2, 62, 14. 5, 9, 59. — Vgl. धारव, धाराव, धारविन्. — intens.: आ रेदंसो वृषभो रौरवीति RV. 6, 72, 1. 10, 8, 1.

— उप s. उपरव, उपरव.

— प्रति Jmdes (acc.) Geschrei erwidern: रौरैति Varān. Bṛh. S. 88, 37. अन्यप्रतिरुता शिवा 90, 7. — Vgl. प्रतिरव.

— वि heulen, laut schreien u. s. w.: घोराङ्किवा नादाङ्गि वसि MBh. 3, 16825. दत्तिष्ठा च विरैति शिवा Kāṭhā. 124, 108. तारस्वरोष विरोतुमारब्धवान् (मृगालः) Pāṇḍav. 64, 4. उच्चैर्विह्वलम्गः Varān. Bṛh. S. 30, 2. बलिभुग्विरैति 47, 28. 53, 106. 96, 35. 98, 27. Mān. 144, 2. Vikā. 102. Kāṭhā. 62, 74. विरैमि भृशदुःखिता MBh. 3, 326. 4, 770. विह्वलसो मकारावम् 7, 1323. R. 6, 26. Spr. 3813. Bhāṭṭ. 5, 54. विरैमि मूये 18, 29. विरवेत् Sādh. P. 4, 15, 6. कर्षे कर्त्तुं ननु विरैति शनैर्विचित्रम् (मशकः, खलः) summen Spr. 1884, v. l. न स (मणिः) विरैति kīngi 898. झीर्णाङ्कस्य विरैति कंफाटः knarrt Mān. 48, 16. anschreien, anrufen: विह्राव च लक्ष्मणम् Bhāṭṭ. 14, 62. शासः (शकुनः) पञ्चमदीप्तेन विरुतः Varān. Bṛh. S. 86, 71. दत्तिष्ठादिकस्यैर्विरुता मध्या 30, 5. mit Geschrei u. s. w. erfüllen, ertönen machen: द्विरेफुस्कोकिलादिभिरान्यैः । विरुते वनोपकाण्डे 48, 7. मयूरविरुतानि (अरण्यम्) R. 3, 12, 15. अग्निर्विरुतया वनमालया Bṛh. P. 3, 15, 10. विरुत n. Geheul, Geschrei, Gesumme u. s. w.: गोमायुः M. 4, 115. R. 2, 35, 18. वरुणाम् Hariv. 4583. R. Gora. 2, 43, 34. वंसविरुतैः R. 3, 8. पुंस्कोकिलस्य 6, 83. Ragh. 9, 42. Çān. 85. आ मरणादि विरुतं कुर्वाणाः (काकाः) स्पर्धया सह मयूरैः Spr. 363. मधुपः Gesumme 1719. Kumāra. 4, 15. किञ्चिका विरुतेर्द्विरे रुदसीव समस्तः Gezirpe R. 2, 96, 11 (105, 10 Gora.). विरुतेर्मरुताम् Geheul der Winde Nalod. 3, 45. जलप्रपातविरुतैः Getöse R. 3, 58, 40. — caus. laut schreien: न च रेतो विरावयेत् M. 4, 64. mit Geschrei erfüllen, ertönen machen: जयशब्दविराविताशम् adv. Varān. Bṛh. S. 19, 17.

— सम् gemeinschaftlich schreien: समौदितो जनः Bhāṭṭ. 17, 71.

2. रु (= 1. रु) m. Laut Ekāksarak. im ÇKDr. fear, alarm; war, battle Wilson nach Çāṇḍārthak.

3. रु, र्वते (गतिरेषणयोः), वधे गत्याम्, रेषण st. रेषण, भाषणो Dhātup. 22, 68. रुविषे, अरविषे, अरोष्ट Vop. 8, 118. zu belegen nur रुधे AV. 19, 29, 3 (nach Hdscr.). राविषम् und partic. रुतैः zerschlagen, zerschmettern: शिरो न्वस्य राविषम् RV. 10, 86, 5. भिषज्ञा हृतस्य चित् 39, 9. रुतं भिषगिद्वृत्ति 9, 142, 1. AV. 5, 5, 6. VS. 16, 49. Hierher ziehen wir auch अरुणात् (vielleicht nur Fehler für अरुणात्) in der Stelle: तत्पूषा प्राश्य दैतो ऽरुणात्स्मात्पूषा प्रपिञ्चमंगो ऽदसको हि zerschlug die Zähne TS. 2, 6, 8, 5. Vgl. अरुतकनु.

— intens.: रौरुवदना RV. 1, 54, 1. 5.

4. रु (= 3. रु) m. cutting, dividing Wilson nach Çāṇḍārthak.

रुम्, रुयति und रुयति (भाषायाम्) Dhātup. 33, 115. Vgl. रुम्, रुष्. रुक् adj. freigebig Çāṇḍam. im ÇKDr.

रुक्ताम् (2. रुच् + काम्) adj. nach Glanz begierig TS. 2, 2, 2, 2. Kīṭh. 13, 8. 34, 9.

रुक्प्रतिक्रिया (2. रुच् + प्र) f. Behandlung einer Krankheit, ärztliche Praxis AK. 2, 6, 2, 1. H. 473.

रुक्म (von 1. रुच्) Uṇādis. 1, 145, 1) m. Schmuck von Gold (vielleicht auch von Edelsteinen); in den Brāhmaṇa Goldscheibe, Goldplättchen zum Anhängen: वसस्म रुक्माः RV. 4, 166, 10. गणं पिष्टे रुक्मेभिरञ्जिभिः 5, 56, 1. वि धाज्ञसे रुक्मासो धधि बाहुषु 8, 20, 11. श्रिये रुक्मो न रौषते 4, 10, 5. 5, 53, 4. वि धाज्ञसे रथेषा । दिवि रुक्म इवोपरि 61, 12, 6. 51, 1. 7, 57, 3. दिवो रुक्म उरुवता उदैति die Sonne als goldene Scheibe 63, 4, 10, 45, 5. 1, 88 2. द्यावा तामो रुक्मो धृत्वि भाति 96, 5. रुक्म न

दर्शितं निष्ठातम् 117, 5. VS. 13, 10. TS. 2, 3, 2, 3, 5, 1, 40, 3. TBa. 1, 3, 2, 3, 1. तदस्मै रुक्मं कृत्वा प्रत्यमुच्यत् 2, 2, 40, 3. Çat. Ba. 3, 5, 4, 20. 5, 2, 4, 21. शतवित्तम् 4, 2, 13. 5, 7, 4, 1. fgg. °पुरुष Ishākā 1, 2, 30. 10, 4, 2, 13. मुवर्णरुक्मो रुक्मो 12, 3, 2, 11. Kīṭu. 11, 1. 4. Kīṭu. Ça. 13, 8, 24. 10, 5, 1. 10, 4, 10. °ललाटो ऽयः 22, 2, 11. Åçv. Ça. 3, 4, 16. neutr. AV. 9, 5, 25. fg. vielleicht aus dem späteren Gebrauch fehlerhaft in den Text gebracht. — 2) n. Siddh. K. 249, 4, 13. Gold Naem. 1, 13. AK. 2, 9, 96. Tait. 3, 3, 309. H. 1043. an. 2, 335. Mnd. m. 28. Halā. 2, 18. Viçva bei Uśāval. zu Unādm. 1, 145. Ratnam. 87. °स्त्ये M. 11, 57. MBa. 2, 1256. रुक्मस्य च गर्भयोषा (गङ्गा) so v. a. Gold in sich bergend (u. गर्भयोषा falsch aufgefasst) 13, 1446. 14, 1666. Hariv. 5807. 6580. R. 2, 70, 20. Bala. P. 3, 14, 24. °पुत्रैः शिः MBa. 1, 4563. R. 6, 34, 24. °सार Suça. 1, 328, 18. °वर्षा Mup. Up. 3, 1, 3 = Maitrāj. 6, 18. रुक्माम् M. 12, 123. °स्त्याम् Kim. Nīṭa. 14, 54. °संनिभा Hariv. 6717. Eisen (लोह) Tait. H. an. Mnd. und Viçva. — 3) m. wie alle Wörter für Gold Bez. der Mesua Roxburghii Wight. (vgl. AK. 2, 4, 2, 45) und des Stechapfels (vgl. AK. 2, 4, 2, 58) CKDā. — 4) m. N. pr. eines Sohnes des Rukaka Bala. P. 3, 23, 33. — Vgl. अयि°, पृथु°, सु°.

रुक्मकवच m. N. pr. eines Enkels des Uçanas Hariv. 1977. fgg. VP. 420.

रुक्मकार्क m. Goldarbeiter AK. 2, 10, 8.

रुक्मकेश m. N. pr. eines Sohnes des Bhishmaka Bala. P. 10, 52, 22.

रुक्मन् (von 2. रुच्) adj. glänzend, Bein. Agni's TS. 2, 2, 3, 3. — Vgl. वि°.

रुक्मपाश m. die Schnur, an welcher die goldenen Anhängsel getragen werden, Çat. Ba. 6, 7, 4, 7. 27. 2, 8. 7, 2, 4, 15. Kīṭu. Ça. 17, 2, 4.

रुक्मपुर n. Goldstadt, Bez. der von Garuḍa bewohnten Stadt, Pañkā. 84, 7.

रुक्मप्रस्तरण adj. einen mit Goldschmuck verzierten Ueberwurf habend AV. 14, 2, 30.

रुक्मबाहु m. N. pr. eines Sohnes des Bhishmaka Bala. P. 10, 52, 22.

रुक्ममय (von रुक्म) adj. aus Gold verfertigt, golden Hariv. 7903. त्रूप्यरुक्ममयाणि silbern und golden MBa. 13, 3247. 3508.

रुक्ममालिन् m. N. pr. eines Sohnes des Bhishmaka Bala. P. 10, 52, 22.

1. रुक्मरथ m. ein goldener Wagen, der Wagen Rukmaratha's d. i. Drops's MBa. 7, 279.

2. रुक्मरथ adj. einen goldenen Wagen habend; m. Bein. Drops's MBa. 1, 6094. 4, 1824. 5, 784. 7, 253. 256. N. pr. eines Sohnes des Çaija 1811. 1816. des Mahant Hariv. 1078. fg. des Bhishmaka Bala. P. 10, 52, 22. pl.: एते रुक्मरथा सोम राजपुत्राः MBa. 7, 4310.

रुक्मवत्स adj. dessen Brust mit Goldbehängen geschmückt ist: die Maru RV. 2, 34, 2. 8. 5, 58, 1. 57. 8. 9, 20, 22. 10, 78, 2. AV. 6, 22, 2.

रुक्मवत् (von रुक्म) 1) adj. mit Gold geschmückt. — 2) m. N. pr. = रुक्मिन् Hariv. 5948. — 3) f. °वती a) ein best. Metrum, 4 Mal — — — — — Colum. Misc. Ess. II, 159 (V, 6). Ind. St. 3, 369. — b) N. pr. einer Enkelin Rukmin's und Gattin Aniruddha's Hariv. 6717, wo mit der neueren Ausg. श्रीमती st. रुक्मिणी zu lesen ist.

रुक्मवाहन adj. einen goldenen Wagen habend; m. Bein. Drops's MBa. 7, 8943. — Vgl. 2. रुक्मरथ.

रुक्माङ्गद adj. ein goldenes Geschmelde am Oberarm tragend; m. N.

pr. verschiedener Fürsten MBa. 1, 6994. Verz. d. Oxf. H. 83, 5, 24. 153, 6, 38. Hir. 39, 4.

रुक्मि m. N. pr. = रुक्मिन्, रुक्मिन् aus metrischen Rücksichten st. रुक्मिणाम् Hariv. 8100. 8111.

रुक्मिन् (von रुक्म) 1) adj. Goldschmuck tragend, damit verziert: रुच RV. 1, 66, 6. Rosse 3, 15, 8. Çat. Ba. 13, 5, 4, 2. Air. Ba. 8, 21. — 2) m. a) N. pr. des ältesten Sohnes des Bhishmaka und Gegners Kṛṣṇa's, der seine Schwester Rukmīṣi geraubt hatte; wird von Baladeva getödtet. MBa. 1, 2693. 2, 1166. 1351. 3, 79. 5351. Hariv. 4965. 5016. 5090. fgg. 5496. 5805. 6592. fgg. 6661. fgg. 6707. fgg. 8019. 8069. 9134. Kim. Nīṭa. 11, 23. 14, 51. VP. 573. fg. 580. Bala. P. 2, 7, 24. 10, 52, 22. 61, 19. रुक्मिशासन unter den Beinamen Viṣṇu's Pañkā. 4, 3, 137. Baladeva führt die Beinn.: रुक्मिर्दयं Çandam. bei Wilson, रुक्मिदारिन् Tait. 1, 1, 36. रुक्मिभिद् H. 224. रुक्मिदारणा (so ist zu lesen) H. 224, Sch. — b) N. pr. eines Gebirges H. 947, Sch. — 3) f. रुक्मिणी a) N. pr. einer Tochter Bhishmaka's, die Kṛṣṇa mit Gewalt entführte und ehelichte; sie ist die Mutter Pradjumna's und wird später mit Lakṣmī identificirt (vgl. Çat. in Verz. d. Oxf. H. 100, 6, 24). MBa. 1, 2790. 2, 57. 3, 575. 708 (रुक्मिणिनन्दन). 5, 1331. 3976. 5360. 13, 508. 620. Hariv. 5093. 5805. fgg. 6091. fgg. 6187. 6580. fgg. 6694. 6759. 7331. 7726. fgg. 8977. 9038. 9135. 9179. fg. 9209. fgg. 9458. fgg. Mālav. 77. Çaç. 2, 38. VP. 573. fg. 613. Bala. P. 3, 1, 28. 10, 52, 22. Weber, Rīmat. Up. 340. Verz. d. Oxf. H. 14, 4, 19. 27, 4, 32. fg. Pañkā. 3, 7, 30. 4, 1, 48 (रुक्मिणीश). Bez. der Dākṣhājanī in Dvāravati Verz. d. Oxf. H. 39, 6, 14. °तीर्थ 66, 6, 42. °रुद्र 73, 4, 17. °व्रत n. Bez. einer best. Begehung, so heisst nach CKDā. ein Abschnitt im Kalki-P. — b) einer Tochter des Çreṣṭhīn Sulokāna Z. d. d. m. G. 14, 569, 7.

रुक्मेषु (रुक्म Gold + षु P/tel) m. N. pr. eines Fürsten Hariv. 1980. fg. VP. 420. Bala. P. 3, 23, 33.

1. रुत्त (von 1. रुच्) adj. glänzend, strahlend: वृषा रुत्त घोषधीषु नूनात् RV. 6, 3, 7.

2. रुत्त adj. rauh u. s. w. s. व्रत.

रुत्त Rīśa-Tar. 5, 433 fehlerhaft für व्रत.

रुक्मसमन् (2. रुन् + स°) n. Koth, Exorements Çandāntam. bei Wilson.

रुगन्वित (2. रुन् + व°) adj. von Schmerz begleitet, schmerzhaft Suça. 1, 120, 10. 2, 433, 2.

रुग्णा (रुग्) s. u. 1. रुन्.

रुग्दाह (2. रुन् + दाह) m. eine Art Fieber Verz. d. Oxf. H. 319, 6, No. 758. 318, 6, 1 v. u.

रुग्मेघ (2. रुन् + मे°) n. Arzneimittel, Heilkraut Yañm. Bān. 8, 19, 1.

रुग्निविषय m. Titel eines medic. Werkes Verz. d. Oxf. H. 312, a, No. 745. 357, 6, No. 581. Verz. d. B. H. No. 941.

रुक्मन् adj. das Wort रुच् enthaltend Çat. Ba. 9, 4, 2, 12. fg.

1. रुच्, रोचते Naem. 1, 16 (अलतिकर्मन्). Daitup. 18, 5 (दीप्ति und अभिप्रीति). ved. रुचान्; रुचै, रुचान, रुचैस्; रुचुस् und रुच्यास् ved. in transit. (caus.) Red.; अरुचत् und अरोचिष्ट P. 1, 3, 91. अरोचि; रोचिष्यते; रुचिषीय; aus metrischen Rücksichten hier und da auch act.; रुचिषा und रोचिषा P. 1, 2, 26. रोचितुम्; der Auslaut der Wurzel geht

nie in क über P. 7, 3, 59, VArtt. 1 (vgl. jedoch 222 रश्मिन्, चरोक, विरोक). 1) med. scheinen, leuchten, hell sein (von Sonne, Feuer, Sternen u. s. w.): रोचते रोचना दिवि RV. 4, 6, 1. या प्रकृ इव सूर्यो किरेण्यमिव रोचते 43, 5. रोचते योः 4, 1, 17. अग्निः अग्ने रूको न रोचत उपको 4, 10, 5. 7, 3, 9. चक्षुर्न रोचते 8, 43, 5. 3, 2, 3. उषसः प्रकास्तनुमिः शुचयो रुचानाः 4, 51, 9. रुचे अन्नस्य सूर्यम् zum Scheinen 9, 23, 2. कानां रश्मिः AV. 18, 2, 16. रोचते कृष्णमन्यत् RV. 9, 55, 11. स्वर्णं वस्त्रैरुच-सम्परोचति 7, 10, 2. 77, 2. रथो पाविर्भी रुचानः 69, 1. दिवि ततो न रोचते Vāṇas. 7, 2, 8, 5. VS. 8, 49. AV. 5, 20, 6. 17, 1, 21. Cat. Ba. 11, 3, 2, 7. सूर्यो न हुरुचान् RV. 1, 149, 3. हुरुचे साधिकं मुधुरापतस्री कस्तलात् । सादृश्येन विवक्षा चोतयती दिशस्विषा ॥ MBu. 1, 6612. रोचमानो म-काराश्च विजुलोकं च गच्छति 3, 7042. सा दीपशस्त्रप्रवरा दैत्यानां हुरुचे (प्रुष्णे die neuere Ausg.) चमूः Hariv. 2639. R. 5, 10, 2. Bala. P. 14, 2, 27. रुचितं glänzend, blank: कार्पायण P. 1, 2, 24, Sch. यथा न्वेव रुचितः स्या-तथा धवितव्यः (धर्मः) leuchtend d. h. von der Gluth bestrahlt Cat. Ba. 14, 1, 2, 23. Kitz. Ca. 26, 4, 4. Çāṅku. Ca. 5, 9, 29. — 2) sci. scheinen —, leuchten lassen: मक्ति ओत्सी हुरुच्युद्ध वस्तीः RV. 4, 16, 4. भर्द्वाज्ञेषु सु-रुचा हुरुच्याः 8, 38, 4. रथस्य भानुं हुरुचुः 6, 62, 2. — 3) leuchten so v. a. in vollem Glanz erscheinen, prägen: अथो रश्मिना प्रतिकृतो भूयिष्ठं रोचते Cat. Ba. 13, 2, 5, 9. वेनेदम्य रोचते को अस्मिन्वर्णमा भूत् die Farbe, die es schmückt, AV. 11, 8, 16. यो ऽग्निं चित्वा न रोचते TS. 5, 3, 10, 3. Kitz. 9, 16. प्राणेन रोचते Cat. Ba. 7, 5, 2, 12. स्त्रियं तु रोचमानायां सर्वं तद्रोचते कुलम् । तस्या वरोचमानायां सर्वमेव न रोचते ॥ M. 3, 62, 61. नूतेन रास्ते काश्चिकाचिक्रीतेन रोचते । बीणादिषादनज्ञानेनाम्या कासा च रो-चते ॥ Karmā. 47, 113. स उतस्थोष्णणाक्रासः प्रदीप इव नारुचत् Rīḡa-Tar. 4, 374. अकं रोचमानं स्वया अिया Bala. P. 8, 10, 13. तमया रोचते लम्पोर्वास्त्री सारी यथा प्रभा 8, 15, 40. न तथैतर्कि रोचते गृक्षेषु गृक्षसंपदः 4, 26, 14. विज्ञानं चास्य रोचते M. 4, 20. कश्चिद्रोचस्त्रनपदे कश्चिद्रोचं च मे यशः MBu. 12, 3850. — 4) schön —, gut erscheinen, gefallen; mit dat. (R. 1, 4, 23. Vāṇ. 5, 15) und gen.; med.: यस्मिन्नेतेन विप्रेभ्यः M. 3, 231. MBu. 1, 4243. राचतां गमनं मयि तवापि mir und dir 14, 892. R. 2, 46, 10. Çāṅ. 24, 6. 71, 15. Mīlav. 12, 6. Kitz. Nīva. 8, 3. Spr. 683. Karmā. 19, 45. 24, 141. Rīḡa-Tar. 6, 51. 65. वासा मम न रोचते MBu. 1, 3227. 7441. 7550. 2, 2681. 3, 18687. 4, 13, 5. 7415. 13, 770. 14, 1881 (wo mit der ed. Bomb. मे sh. मी zu lesen ist). R. 1, 9, 33. 62, 16. 2, 21, 3. 22, 15. 30, 42. 46, 24. 82, 19. 3, 13, 11. 4, 18, 14. Spr. 1147. 2526. Bala. P. 3, 24, 21. 4, 30, 37. 8, 6, 51. Mīn. P. 48, 40. Pāṇāt. 189, 22. 190, 2. नरेन्द्रस्य तनु-रुचे वचः Hariv. 5156. ऐपोत्तमभीर्मा ते रोचिष्ठ MBu. 2, 1962. विस्मयं ते — नतद्रोचिष्ये वचः R. 5, 92, 18. act.: तदङ्गदस्यापि हरोच वक्ष्याम् 4, 58, 26. एकासेन हि सर्वेषां न शक्नोते तस्य रोचितुम् Allen gefallen MBu. 12, 3393. mit einem infin.: रामाय वैवराह्यं ये दक्षुमजैव रोचते R. Gonn. 2, 2, 4. Häufig ohne Hinzufügung der Person: अस्याश्च रोचते MBu. 1, 647. 5582. R. 3, 21, 7. Varāṇ. Bm. 8, 104, 2. कुरुष्व येद्रोचते was (dir) gefällt Pāṇāt. 20, 16. यदि रोचते R. 2, 24, 21. Bala. P. 8, 20, 14. Mīn. P. 16, 78. Pāṇāt. 1, 9, 2. रोचमानं gefallen, erwünscht Bala. P. 8, 72. Spr. 2210. रोचमानमिवारिणि wie einen haben Gast MBu. 7, 52. रुचितं Uṇāis. 4, 185. dass: सिधो इव सन्निभेव वाप्ये गेष्टे तु मुमुक्षुम् । सच-वसित्यप्युदये देवे रुचितमिवपि M. 3, 254. रुचितं यदि ते MBu. 3, 1022.

Hariv. 10217. MBu. 8, 462. 13, 774. 1476. R. Gonn. 4, 74, 3. 2, 20, 26. 9, 93. 13. Rīḡa-Tar. 6, 66. यदस्य रुचितं कर्तुम् MBu. 1, 7952. उभयतो रु-चिते wenn es beiderseits gefällt Çāṅku. Gm. 1, 6. Lecher. Uṇāis. 4, 185. — 5) Gefallen finden: न रोचे MBu. 1, 7444. mit acc.: समुदाचरन्तु तानि वाक्यमरोचताम् R. 5, 92, 18. mit dat.: हुरुचुः सर्वे वा-साय 20 v. a. Verlangen. nach Hariv. 5384.

— caus. रोचयति, ०ते, अत्ररुचत्: 1) scheinen —, leuchten lassen: कृष्णवर्तमर्धयः सूर्यं कृष्णं रोचयति RV. 3, 44, 2. 8, 3, 6. 29, 10. 9, 37, 4. 63, 7. अत्र रोचयन्तः पृथिवीयः 83, 3. 49, 5. — 2) beleuchten, erhalten: स रोच-यज्जनुषा रोदसी उते RV. 3, 2, 3. 6, 39, 4. 8, 9, 3. Bala. P. 2, 5, 11. 3, 2, 3. 11, 26. स्वयं लोके रोचयस्व पायस्मिन् Cat. Ba. 13, 2, 3, 11. — 3) gefallen —, angenehm machen: अस्माकं स्यते पतिमस्मि रोचय AV. 14, 1, 31. अष्टौ पात्रे रोचयत्येव यं कामयेत तम् Art. Ba. 3, 30. तस्मै क्षिप्रः प्रयती तनुजां यतात्माने रोचयितुं यतस्व Kūṇāis. 3, 16. न वरोचयतात्मानम् Bala. P. 8, 64. — 4) bewirken, dass Jmd (acc.) Gefallen findet, — Verlangen fühlt nach (dat.): स्युरदधरसीधवे तव वदनचन्द्रमा रोचयति लोचनचक्षोरम् Gtr. 10, 2. — 5) (sich) Etwas schön —, gut erscheinen lassen) Gefallen finden an, beileben, gutheissen, für gut finden, erwählen; med. P. 1, 3, 59. Vor. 23, 56. mit acc.: अतो भयं न रोचये MBu. 1, 5575. न ते वाचं रो-चयते 14, 240. R. 2, 82, 14. 3, 61, 20. अथैव गमने बुद्धिं रोचयस्व 18, 46. यदि स्वात्पत्तिकं वासं रोचयेत गुरोः कुले M. 2, 242. R. 2, 84, 24 (26 Gonn.). न विप्रकं रोचयते वलस्थिः Spr. 5261. mit infin.: न तं रोचयसे नेतुं मा-मितः R. Gonn. 2, 29, 22. Mīn. P. 8, 215. Häufiger act.: गमनमरोचयन् MBu. 1, 3822. R. 1, 36, 2 (37, 3 Gonn.). कृष्णस्य दर्शनं शक्ता रोचयामास Hariv. 3960. स साधु कैतेय इतो वासमर्जुन रोचय MBu. 4, 8, 15, 580. Hariv. 6416. R. 2, 56, 13, f. 3, 2, 1. स रोचयामास पेशा अन्धं प्रसक्त रतोभिरवयम् च 5, 44, 18. वरुणं रोचयति मे 7, 17, 10. पुनर्युद्धमरोचयन् MBu. 9, 1351. नक्ति पापमपायात् रोचयिष्यति पापउवः 1, 5741. अरोचयन्मुरा धर्मं धर्मं तत्प-जिरे ऽमुराः 3, 8492. Spr. 4251. Bala. P. 5, 13, 17. 14, 80. तेषां किंचित् रोचय MBu. 4, 10. R. 3, 21, 8. पितरं रोचयामास दशरथं नृपम् or erwählte sich zum Vater R. 1, 18, 2 (1 Gonn.). राजानं रोचयामासुरं प्रमत्तम् 43, 1 (44, 1 Gonn.). beabsichtigen, im Sinne haben: रोचयन्गाग्रैश्च देवानाममिति-व्रसाम् Hariv. 248. 233. Verk. d. Oxf. H. 54, 6, 12. pass. gefallen, erwünscht sein: तस्माद्रो रोच्यतां मत्सो रामं प्रति R. 5, 77, 6. — 6) = simpl. gefal-len: नैस्त्रोचयते मय्यम् R. Gonn. 2, 117, 10.

— वस्ति 1) med. durchleuchten, hinleuchten über Nid. 3, 11. RV. 1, 94, 7. 18, 34, 2. तिरो धन्वार्ति रोचते 187, 2. AV. 13, 1, 26. Art. Ba. 4, 18. सर्वाः प्रजाः Cat. Ba. 7, 4, 1, 10. 14, 5, 2, 2. अत्रत्ये च — लोचनम् Bala. P. 1, 16, 34. — 2) med. act. heller leuchten als, überstrahlen; mit acc.: अतरोचश्च — भास्करं स्वेन तेजसा MBu. 3, 486. स अक्षयवर्धनेन सभा अ-क्षयिण्यस्तुष्टामतरोचत Bala. P. 8, 13, 16. अतरोचते (so die ed. Bomb.) तान्सर्वान्युष्टयुमः समागतान् MBu. 7, 1923. यथा मी मातिरोचति (माति-को ed. Bomb., = न निन्दति Comm. J. Bala. P. 2, 14, 21. — caus. 1) unangenehm empfinden: स्त्रीषु नैवतिरोचयन् v. l. der ed. Bomb. für नैव तिरोचयन् der ed. Calc. MBu. 5, 7497. — 2) कर्मणा Etwas in's Werk zu setzen suchen: मनसा चित्तान्प्राप्तं कर्मण नातिरोचयन् (अभिहितम् ed. Calc.) । न प्राप्नोति तस्य फलम् MBu. 5, 8214 nach der Lesart der ed. Bomb.

— घनु caus. *Gefallen finden an, für gut finden, erwählen*: स विधिस्थ मकृतेषा वममेवान्वरोचयत् MBh. 3, 12679.

— अवि 1) med. *leuchten, in vollem Glanze erscheinen, prangen*: अवि-
याभिरुचये रामः R. 6, 86, 25. धर्मो ऽभिरुचते यस्माद्धर्म इति स्ततः स्मृतः
Mān. P. 108, 16. — 2) *gefallen*: यदभिरुचते भवते Vikr. 21, 11. अवि-
रुचितं *gefallend, erwünscht, genehm*: सार्यं तु त्वीसकर्म वै — न ते ऽभिरुचितम्
R. 6, 98, 18. यदभिरुचितं भवते Vikr. 21, 11, v. l. यदभिरुचितं तन्मे कृत्वा
प्रिये सुखमास्पताम् Spr. 588. इत्युक्तीऽभिरुचितं वाराहं द्वयम् *Gefallen
findend an* (vgl. Hariv. 12358) MBh. 3, 15829. इत्युक्तीऽयामभिरुचितं
प्रीतिर्यस्य Nilak. Vgl. यथाभिरुचित und अभिरुचि. — caus. 1) act. *be-
wirken, dass Jmd Gefallen findet, angenehm unterhalten*; mit acc. der
Person: कथाभिरनुकूलभी राजानं चाभ्यरोचयत् (चाभ्यरामयत् ed. Calc.)
MBh. 12, 476 nach der Lesart der ed. Bomb. — 2) *Gefallen finden an,
beleben, für gut finden, gern haben*; med.: जीर्णस्यास्य शरीरस्य विश्रा-
न्तिमभिरुचये R. 2, 2, 6. न स्वर्गमप्यभिरुचये 30, 27. यन्मे मात्रा कृतं पापं
नार्हं तदभिरुचये R. Gorr. 2, 88, 14. 3, 42, 18. 5, 81, 6. प्रयाणाम् 73, 14.
नाभिरुचयसे नेतुं त्वं मा केनैव केतुना *warum willst du nicht?* R. Schl. 2,
29, 19. act.: तदकरोवाप्सु प्रस्थानमभ्यरोचयत् Hariv. 8713. R. 7, 26, 59.
कथं विनिर्जिता सीतामस्माभिः सो ऽभिरुचयेत् 5, 89, 3. mit dat.: गमना-
याभिरुचय *entschliesse dich zu* 1, 37, 2 (36, 2 Schl.). मनसा चित्तपन्थायं
कर्मणा नाभिरुचयेत् (नातिरोचयन् ed. Bomb.) so v. a. *nicht in's Werk zu
setzen sucht* MBh. 5, 3814.

— अय med. *herabglänzen* AV. 3, 7, 2. — Vgl. अयरोचिन्.

— आ med. *herglänzen*: दिव्यिद्यां ते रुचयत् (vgl. गृभ्य, कृष्य) रोकाः
RV. 3, 6, 7. Vgl. आरोक, आरोचन. — caus. med. *Gefallen finden an, bil-
ligen, gutholden*: तव सर्वमभिप्रायमविज्ञाय — वासं नरोचये ऽरुणे R.
2, 30, 28. wohl fehlerhaft für न रोचये, wie die ed. Bomb. liest.

— उद् med. *erglänzen* AV. 13, 3, 23.

— उप med. *strahlend nahen*: (उषः) उपै रुचये युवतिर्न योषा
RV. 7, 77, 1.

— निस् act. *durch Glanz vertreiben*: निर्मयैः रुचुर्निरु सूर्यः (अ-
क्षिम् RV. 8, 3, 20.

— परि med. *ringum leuchten*: रोचमान Bāg. P. 3, 21, 22.

— प्र med. 1) *hervorleuchten*: प्र रोच्यस्या उषसो न सूरः RV. 1, 121,
6. 3, 29, 14. प्र रोचना रुचये रण्वसंदक् 61, 5. — 2) *einleuchten, gefallen*:
किं प्ररोचते Cat. Bā. 1, 6, 2, 3. 4. 3, 2, 2, 8. यथा तदभिभ्यो यज्ञः प्ररोचत
11, 2, 2, 7. — caus. 1) *erleuchten, erhellen*: प्र स्यावा शोचिः पृथिवी अरो-
चयत् RV. 1, 143, 2. 9, 75, 4. प्राद्वरुच्येदेसी 88, 12. *leuchten lassen*: प्रा-
चयन्मनवे केतुमक्राम् 3, 34, 4. — 2) *scheinbar —, stattdich —, gefällig
machen*: सा नो भूमे प्र रोचय किरणस्येव सृदिशि AV. 12, 1, 18. य एभ्यो
यज्ञं प्ररोचयत् Cat. Bā. 1, 6, 2, 5. 3, 9, 2, 28. TS. 2, 5, 41, 7. Arr. Bā. 3, 9.
empfehlen, anpreisen: विधिविहितमर्थवादप्ररोचितं मन्त्रेण स्मृतमभ्युदय-
कारि भवति Cit. bei Śā. zu Baudh. bei Müller, SL. 170. — 3) *Gefallen
finden an* (acc.), *gut befinden*: त्वया तु उष्करः कस्मादिकु वासः प्ररोचितः
MBh. 3, 1574. — Vgl. प्ररोचन.

— सप्र med. *gefallen, gut scheinen*: अन्यं वरं कृणुष्वै वै पादशं संप्ररो-
चते MBh. 8, 1500.

— प्रति, प्रत्यरोचत MBh. 7, 1028 fehlerhaft für अत्यरोचत, wie die
VI. Theil.

ed. Bomb. liest. — caus. act. *Gefallen finden an* (acc.), *beleben, be-
schliessen*: प्रस्थानम् MBh. 3, 11546.

— वि 1) *scheinen, erglänzen, glänzen, hell sein; erscheinen, sichtbar
werden*, — *apn*: einen Glanz um sich verbreiten in übertr. Bed., *an-
sichtlich werden, ein Ansehen haben, prangen*; med. RV. 1, 95, 2. अयं
वृद्धि रोचसे । त्वं घृतेभिराकुतः 2, 7, 4. 3, 29, 6. 5, 44, 2. 7, 3, 6. 8, 1. वि
वियुतो न वृष्टिभी रुचानाः 58, 18. वि रोचताम ये भानुना प्रुचिः 10, 43,
9. असावादित्यो न व्यरोचत *die Sonne schien nicht* TS. 2, 1, 2, 4. Cat.
Bā. 5, 3, 2, 2. यस्येदं प्रदिशि यद्विरोचते *erscheint, sichtbar ist* AV. 4, 23,
7. 28, 1. 13, 1, 58. यो ब्राह्मणो विद्यामनूय्य न विरोचते *kein Ansehen ge-
winnt* TS. 2, 1, 2, 8. — प्रुचः प्रास्येदं पूर्वं समारुच्य विरोचते MBh. 6, 52.
तद्वनं बलमेवेन शरधारणा संवृतम् । व्यरोचत 1, 2844. प्रवृद्धजनसस्या च
सर्वदेव व्यरोचत (भूमिः) 3719. संसृष्टं ब्रह्मणा तत्र भूय एव व्यरोचत 3,
967. व्यरोचत यथा पूर्वं मान्धाता 1754. पिबुस्तस्या व्यरोचत 2704. 4,
1792. 5, 952. 13, 4809. 14, 2062. 2114. Hariv. 4314. Spr. 1282. 3457. R.
1, 31, 24. 44, 18. 27. 2, 1, 22. 98, 21 (107, 20 Gorr.). R. Gorr. 2, 67, 24.
3, 9, 85. 7, 37, 28. Ragh. 9, 51. 17, 14. 18, 50. Bāg. P. 1, 9, 2. 19, 30. 2, 2,
11. 5, 7, 7. 10, 82, 8. Mān. P. 125, 19. व्यरोचिष्ट च रानसः Bāg. P. 15, 56.
सर्वाण्यति च सैन्यानि भारद्वाजो व्यरोचत *überstrahlte* MBh. 7, 1028,
act.: पारिज्ञातवनानीव व्यरोचबुधिरितिताः *erschienen wie* MBh. 7, 8551.
Der Grammatik gemäss ist der aor. act. व्यरुचत् Ragh. 6, 5. Katha. 60,
192. Bāg. P. 8, 66. — 2) act. *scheinen lassen, erhellen*: वि रुचुः RV. 4,
7, 1. 10, 122, 5. — 3) med. *einleuchten, gefallen*: एतद्विभीषणेनोक्तम् —
राववस्य व्यरोचत R. 5, 92, 11. — Vgl. विरोक्त u. s. w. — caus. 1) *seh-
nen lassen, erhellen*: ज्योतीषि RV. 9, 36, 2. उपसं 86, 21. अद्वैतवृद्धि दि-
वो रोचना 85, 9. प्रभया विरोचयसी भवनम् Bāg. P. 10, 2, 20. — 2) *Ge-
fallen finden an*: युद्धमेव व्यरोचयम् R. 5, 56, 128. स्त्रीधर्मं सा व्यरोचयत्
so v. a. *wurde geübt* Hariv. 4583.

— अतिवि med. mit zum Ueberfluss wiederholten अति *überstrahlen*:
अति सर्वाण्यनीकानि पिता ते ऽतिव्यरोचत MBh. 6, 1669. ऽभिव्यरोचत
ed. Bomb.; vgl. सर्वाण्यति च सैन्यानि भारद्वाजो व्यरोचत 7, 1028.

— अभिवि med. *glänzen, strahlen*; s. u. अतिवि.

— सम् mod. *gleichzeitig —, in die Wette scheinen*: यदुषो यासिं भा-
नुना सं सूर्येण रोचसे RV. 8, 9, 18. 9, 2, 6. VS. 37, 14. fg. Cat. Bā. 14, 1, 4.
glänzen, strahlen Bāg. P. 3, 13, 30. — caus. act. *Gefallen finden an*
(acc.), *beleben, für gut befinden, beschliessen*: संन्यासम् MBh. 1, 627. तत्र
निवासम् Hariv. 363. प्रस्थानम् R. 4, 38, 7. 5, 59, 7. *erwählen*: यत्पुत्रमा-
त्मपितरं समरोचयत्सः *dessen Sohn er zu seinem Vater auswählte* Verk.
d. Oxf. H. 253, a, 5.

2. रुच् (= 1. रुच्) f. 1) *Helle, Licht, Glanz* AK. 1, 1, 2, 35. H. 100. an.
1, 7. Med. k. 9. Halā. 1, 38. 65. RV. 4, 56, 1. प्रब्रूवैतस्या रुचः 9, 9, 8.
द्विव्युतत्या रुचा 64, 28. 96, 24. अया रुचा किरण्या पुनानः 111, 1. 10,
188, 8. VS. 12, 16. 13, 22. fg. 29. TS. 2, 1, 4, 1. भास्कर° Cat. 9, 28.
Ragh. 9, 6. शशि° Megh. 45. Spr. 899. 2813. फणामणिसकलरूपः Cat.
9, 25. Kin. 5, 43. Bāg. P. 3, 18, 2. 4, 12, 35. 30, 4. 11, 2, 27. पटु° Sraha. K.
zu P. 6, 3, 116. रुचे infn. s. u. 1. रुच् 1). — 2) *Ansehen, Pracht* H. an.
Med. स न सखेय सख्ये नयौ रुचे भव RV. 9, 108, 5. 10, 106, 4. रुचं नो ये-
हि ब्राह्मणेषु u. s. w. VS. 18, 46. Arr. Bā. 1, 24. Cat. Bā. 5, 3, 20, 2. 9, 4,

2, 12. fg. Kīṭh. 8, 9. भिवो रागः किसलय चामाङ्गधूमोद्गमेन ad Çāk. 14. Varāh. Bṛh. S. 12, 4. Spr. 2522 (zugleich Gefallen). कृतहृद्यं जाम्बूनदेः schön gemacht Çiç. 4, 66. — 3) Farbe: भृङ्गहृद्यस्तवालकान् Raḥn. 8, 52. ताम्रहृद्या कोरेण Kumāras. 3, 65. Mālav. 47. Kir. 5, 45. Varāh. Bṛh. S. 24, 18. शक्रकर्मक 44, 25. स्मितपादलाधर 0 Spr. 546. नीलोत्पलदल 0 Prabh. 112, 10. Bhāg. P. 4, 7, 23. घन 0 8, 3. — 4) Aussehen; am Ende eines adj. comp.: सर्वे जनाः सुरहृद्यः Bhāg. P. 10, 75, 24. Kāvya. 2, 71. — 5) Gefallen an, Gutfinden, Verlangen nach H. an. Med. अग्निर्मिच्छ हृद्या तम् VS. 11, 19. नानाबुद्धिहृद्या लोके मनुष्यान् MBh. 13, 5907. Spr. 2522 (zugleich Pracht). — Vgl. ष, अकृत 0, अशीत 0 तनू 0, तिग्म 0, दिवो 0, निमेष 0, नी 0, पुरु 0, पुत्र 0, पुरा 0, यथारुचम्, सुरहृद्य.

रुच्य (von 1. रुच्य adj. licht VS. 31, 20. fg.)

रुच्यक (wie oben) Uśāval. zu Uṇādis. 2, 37. 1) n. eine der fünf Arten von Knochen des menschlichen Leibes: die Zähne Suçr. 1, 302, 4. 339, 14. 16. H. an. 3, 89. m. Med. k. 140. अघोरौष्ठ 0 und औष्ठ 0 dass.: दष्टाघोरौष्ठरुच्यक adj. R. 4, 33, 40. उपाकर्मौष्ठरुच्यक adj. von Viṣṇu in der Gestalt eines Ebers Hariv. 2233. 12366. Nilak. erklärt औष्ठरुच्यक durch औष्ठस्य भूषणम्. — 2) n. ein best. Goldschmuck, = निष्क H. an. Med. Çāk. zu Bṛh. Ār. Up. S. 29. Sarvadarśanas. 151, 12. Halschmuck (nach dem Comm.) Daçak. 91, 1 (रुच्यक gedr.). Ring (nach dem Comm.) in der Stelle मुचुटी मूले रुच्यकभूषणा Vāgbh. 25, 4. Pferdeschmuck, n. H. an. masc. Med. — 3) ein best. Glück bringender Stoff, n. = मङ्गलद्रव्य H. an., m. = माङ्गलद्रव्य Med. रुच्यकम् Suçr. 2, 388, 17. रुच्यका रोचनास्तथा (रुच्यक रोचनास्तथा ed. Bomb.; Citrone nach Nilak.) MBh. 7, 2931. रोचना रुच्यकश्चैव Hariv. 9584. रुच्यका रोचनाश्चैव R. Gorā. 2, 12, 8. रुच्यकेन च भूषितम् Bhāg. P. 3, 23, 32. — 4) m. Bez. einer viereckigen Säule: समचतुरस्रो (sc. स्तम्भः) रुच्यकाः Varāh. Bṛh. S. 53, 28. — 5) m. Bez. eines der fünf Wundermenschen, welche unter best. Constellationen geboren werden, Varāh. Bṛh. S. 69, 2. 7. 28. 30. 37. — 6) n. Bez. eines Gebäudes, das von drei Seiten Terrassen hat und nur von der Nordseite geschlossen ist, Varāh. Bṛh. S. 53, 35. — 7) N. pr. a) eines Berges VP. 169. Bhāg. P. 5, 16, 27. Çatr. 1, 343. — b) eines Sohnes des Uçanas Bhāg. P. 9, 23, 32. — Die Lexicographen geben noch folgende Bodd.: Citrone, m. AK. 2, 4, 2, 59. Med. Ricinus communis, m. AK. 2, 4, 2, 31. n. H. an.; m. Tande Med.; n. Kranz H. an. Med.; = सौवर्चल Sochalsalz und Nitron, Alkali AK. 2, 9, 43. 110. H. 943. H. an. Med. (= सौवर्चल und सर्जिकाक्षार). Hā. 153. 75 (= लवण). Halā. 2, 462; = रोचना und विडङ्ग H. an.; = प्रोत्कट H. an.; = उत्कट Med.; = स्वाद्यरस (?) Çaddar. im ÇKDr.; a sort of temple (s. u. 6.) Wilson nach ders. Aut.; vgl. Colebr. und Lois. zu AK. 2, 2, 10. Nach Wilson ohne Angabe einer Aut. noch adj. agreeable, pleasing; sharp, acrid; tonic, stomachic (u. a. stomachic).

रुच्या (wie oben) f. Gefallen, Gutfinden: तदे तस्मै न रुच्याभ्युपेति das gefällt ihm nicht MBh. 3, 252. = दीप्ति, शोभा, इच्छा, शारिकाप्रभवाच्च Çaddar. im ÇKDr.

रुचि (wie oben) Uśāval. zu Uṇādis. 4, 119: 1) f. Siddh. K. 247, b, 1 v. u. a) Licht, Glanz AK. 1, 1, 2, 35. 3, 4, 5, 30. H. 99. an. 2, 59. Med. k. 8. Halā. 1, 38. Varā. beim Schol. zu Kir. 10, 62 (lies कासिरुचिर्भासि). AV. 13, 2, 30. 17, 1, 21. रुचिर्यो यथा Hariv. 7088. गोप्याः Rāga-Tar. 1, 29.

Prabh. 15, 7. (रासः पुत्राः) रुच्या प्रोष्ठपदेयमाः R. 1, 19, 9. — b) Pracht, Schönheit H. an. Med. Varā. वदानन 0 Raḥn. 8, 67. ad Çāk. 19. — c) Farbe: भ्रमरपत्नरुच्यो मुदीर्घे केशे Māhān. 149, 15. Mon. 15. अस्मितोत्पलस्य Spr. 3825. 3937. Varāh. Laghu. 1, 6 in Ind. St. 2, 278. Çiç. 9, 19. Git. 7, 24. Bhāshāp. 1. — d) Gefallen —, Geschmack an, Lust; Appetit AK. 3, 4, 5, 30. H. 393. H. ç. 103. H. an. Med. Halā. 4, 25. Varā. तस्मिन्म इन्द्रो रुचिमा दधातु AV. 3, 15, 16. स्त्रीषु पुंसु भगो रुचिः 12, 1, 25. अद्वा च रुचिश्च 13, 4, 23. P. 1, 4, 38. Vop. 5, 15. यद्यत्र न रुचिः काचित् MBh. 5, 3601. न व्यञ्जने रुचिर्यस्य Spr. 3363. Rāga-Tar. 5, 1. Bhāg. P. 1, 5, 25. 12, 3, 27. Mān. P. 1, 35. Pāñcar. 1, 8, 27. 30. Sarvadarśanas. 31, 19. तस्मिन्लब्धरुचिः adj. Bhāg. P. 1, 5, 27. आदौ प्रति Jāñ. 1, 218. प्रवास 0 Lust, Gefallen an Spr. 2956. वसुदेवकथा 0 Bhāg. P. 1, 2, 16. 4, 22, 23. स्वस्वभोग्य 0 10, 13, 10. Sarvadarśanas. 118, 12. भक्तरुचि Widerwille gegen Speisen Suçr. 1, 62, 3. mit infin. Raḥn. 6, 85. तान्यप्यङ्गस्य मकरसानि भृशं मुत्रपाणि रुचिं दडुर्कि sov. a. gefielen ihm MBh. 3, 10041. तस्याः — न स तन्तिशो रुचये बभूव so v. a. gefiel ihr nicht Raḥn. 6, 44. रुचिमावृत्ते सतां क्रियायै macht Lust zu Vikr. 48. रुच्या nach Gefallen, nach Belieben, nach Wunsch Jāñ. 2, 96. Verz. d. Oxf. H. 200, a, 6 v. u. यः कश्चिदर्थो निष्ठातः स्वरुच्या तु परस्परम् Jāñ. 2, 84. Kull. zu M. 3, 222. Häufig am Ende eines adj. comp.: सत्यधर्म 0 Gefallen findend an R. 3, 46, 4. अधर्म 0 MBh. 1, 4341. 3, 487. 8489. Bhāg. P. 11, 7, 5. दण्ड 0 MBh. 3, 13043. Pāñcar. 91, 18. प्रतिग्रह 0 M. 4, 190. Jāñ. 1, 112. MBh. 14, 2781. 15, 198. Hariv. 3108. 4848. 12353. R. 2, 1, 13. 5, 3, 72. 30, 3. Spr. 772. 954. 1069. 1553. 3159. Mālatī. 84, 14. Varāh. Bṛh. S. 2, 9. 12, 11. 17, 3. 19, 5. मांस 0 begierig nach Hit. 19, 19. भिन्नरुचिर्कि लोकाः so v. a. Jeder hat seinen eigenen Geschmack Raḥn. 6, 30. Mālav. 4. अनन्य 0 für nichts Anderes Sinn habend 54. निषिद्धैकरुचि H. 859. स्व 0 adj. seiner Lust fröhlich Mān. P. 65, 5. — e) Bez. einer Art von Umarmung: तल्लक्षणं यथा । नायिकाया नायकस्य संमुखे ज्ञान्वोरुपयुपविश्य वतसि वतो दक्षा पदवस्थानम् । इति कामशास्त्रम् । ÇKDr. — f) eine Art gelbes Pigment, = गोरोचना Rāga. im ÇKDr. — g) N. pr. a) einer Apsaras MBh. 13, 1424. — ß) der Gattin Devaçarman's MBh. 13, 2268. fgg. — 2) m. N. pr. a) eines Praçāpati, Gatten der Ākūti und Vaters Jāñā's oder Sujañā's (einer Manifestation Viṣṇu's) und des Manu Raukja VP. 49, N. 2. 54. Bhāg. P. 1, 3, 12. 2, 7, 2. 3, 12, 55. 21, 5. 4, 1. 2. fgg. Verz. d. Oxf. H. 48, a, 16. Mān. P. 50, 16. 95, 1. fgg. — b) eines Sohnes des Viçvāmītra MBh. 13, 251 (रुचिर्भजः st. रुचिर्भजः ed. Bomb.). — c) eines Fürsten VP. 462, N. 11. — 3) adj. = रुचिर gefällig, reizend: देश R. 3, 21, 7. — Vgl. ष, उज्ज 0, दृढ 0, धर्म 0, निर्वाण 0, पीयूष 0, प्रदान 0, भक्त 0, भद्र 0, भा 0, यज्ञ 0, यथा 0 (auch Jāñ. 2, 55. Kull. zu M. 3, 222), वर 0, वसु 0, विश्व 0, सु 0.

रुचिकर 1) adj. Lust machend, das Verlangen erregend Kir. 10, 62. Appetit erregend Suçr. 1, 185, 13. 209, 10. — 2) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 212, b, No. 502. Hall 206.

रुचित 1) partic. adj. s. u. 1. रुच्य. — 2) f. छा ein best. Motrum Wilson; fehlerhaft für रुचिरा.

रुचितवत् adj. den Begriff des रुचित (die Wurzel रुच्य) enthaltend Ait. Br. 1, 21.

रुचिता am Ende eines comp. das Gefallenfinden an: आरम्भरुचिता (eig. nom. abstr. von आरम्भरुचि adj.) die Lust Vieles zu unternehmen M. 12, 32. समान° (nom. abstr. von समानरुचि adj. an Gleichem Gefallen findend) gleicher Geschmack RĪĀ-TAR. 1, 310. सविभाग° Suṇ. 1, 312, 18. अर्थे रुचिता MBh. 13, 5628 fehlerhaft für अर्थरुचिता, wie die ed. Bomb. liest. — Vgl. रुचि.

रुचि n. = रुचिता am Ende eines comp.: हिंसा° nom. abstr. von हिंसारुचि adj. Gefallen findend an R. 5, 29, 25.

रुचिदत्त m. N. pr. eines Commentators Verz. d. Oxf. H. 243, a, No. 601. 531, c. Verz. d. B. H. No. 678. HALL 83. °मिष्य 30.

रुचिदेव m. N. pr. eines Mannes KATHĪS. 110, 123.

रुचिधामन् n. die Stätte des Lichtes d. i. die Sonne Çiç. 9, 13.

रुचिनाथ m. N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. No. 823.

रुचिपति m. N. pr. eines Commentators des Anarghjarāghava Verz. d. Oxf. H. 137, b, No. 267.

रुचिपर्वन् m. N. pr. eines Mannes MBh. 7, 1177.

रुचिप्रद adj. Appetit machend Suṇ. 1, 177, 8. 178, 11. 198, 8. 199, 8.

रुचिप्रभ m. N. pr. eines Daitja MBh. 12, 8264.

रुचिफल n. eine best. Frucht, = अमृताक्ष RĪĀN. im ÇKDn.

रुचिर्भर्तृ m. der Herr des Lichtes d. i. die Sonne und zugleich der Herr der Lust d. i. Gatte Çiç. 9, 17.

रुचिर् (von 1. रुच्) UNĀDIS. 1, 52. 1) adj. (f. स्त्री) a) hell, glänzend, prächtig, schön AK. 3, 2, 1. H. 1444. HALĪ. 4, 4. °प्रभ R. 7, 22, 7. धानिषु रुचिर् च VARĀH. Bṛh. S. 81, 28. 84, 2. दशन 108, 10. कनकरुचिर्भी VIKR. 76. Spr. 739. कनकस्तम्भ° (रङ्ग) MBh. 3, 2193. रुचिर् चैव चित्तयेत् AMṬAN. UP. in Ind. St. 9, 26. महार्धरुचिर् गृहम् KATHĪS. 33, 38. ĀURAP. 13. मुनिसत्तम BRAHMA-P. in LA. (III) 51, 10. MĀK. P. 63, 58. रथ MBh. 1, 4098. आनन 3, 2187. अपाङ्ग 2269. मृगद्विज्ञा: 12042. 16969. वस्त्र 4, 2117. HARIV. 6926. 8707. अम्बु 9462. R. 1, 5, 13 (11 Gonn.). 64, 6. 2, 52, 6. 91, 52. 96, 18. R. Gonn. 2, 32, 18. 100, 51. 3, 6, 4. 21, 9. 49, 33. 52, 16. 24. 4, 13, 5. KĀM. NĪTIS. 7, 49. RAGH. 9, 67. 14, 48. Spr. 999. 3288. 3659. VARĀH. Bṛh. S. 6, 13. 12, 1. 43, 25. 44, 24. 47, 7. 56, 27. 63, 2. 3. 68, 2. 69, 10. 70, 7. 104, 21. कथा KATHĪS. 33, 239. 59, 179. स्मित BHĪG. P. 1, 15, 18. 16, 36. 19, 28. गिरू 3, 15, 11. 23, 36. 25, 35. 4, 24, 41. 27, 2. 5, 2, 5. 6. 11. 17, 13. 18, 16. 24, 10. 6, 10, 31. 7, 6, 11. 9, 13. 9, 1, 24. PAÑĀR. 1, 11, 4. ĀURAP. 24. चिवृत्ति Verz. d. Oxf. H. 139, b, 8 v. u. सु° MBh. 5, 1794. R. 1, 63, 2 (65, 2 Gonn.). 2, 72, 19. — b) gefallen, genehm, zussagend, ansprechend MBh. 5, 3582. यद्यस्य नास्ति रुचिर् तत्र न तस्य स्पृहा मनोसि ऽपि Spr. 2391. RĪĀ-TAR. 2, 40. PAÑĀR. 1, 11, 12. त्वमात्मरुचिर् समाचर PAÑĀT. 170, 6. appetitlich ÇĀRṇO. SĀBH. 4, 2, 4. lecker UNĀDIX. im ÇKDn. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Senaḡit HARIV. 1038. fg.; vgl. रुचिरास्य. — 3) f. स्त्री, a) ein best. gelbes Pigment, = गोरोचना RĪĀN. im ÇKDn. — b) N. zweier Metra: α) 4 Mal 30 Moren COLEBR. Misc. Ess. II, 157 (III, 43). — β) 4 Mal — — — — — COLEBR. Misc. Ess. II, 161 (VIII, 2). Ind. St. 2, 384. — c) N. pr. eines Flusses R. 4, 40, 20. — 4) n. a) Safran. — 2) Rettig. — 3) Gewürznelken RĪĀN. im ÇKDn.

रुचिरकेतु m. N. pr. eines Bodhisattva BUAN. Intr. 530. 533.

रुचिरदेव m. N. pr. eines Prinzen KATHĪS. 67, 6. fg.

रुचिरधी m. N. pr. eines Fürsten VP. 450.

रुचिरप्रभाससंभव m. N. pr. eines Schlangendāmons VJUTP. 89.

रुचिरश्रीगर्भ m. N. pr. eines Bodhisattva DAÇABHŪM. 2.

रुचिराञ्जन m. = शोभाञ्जन Hyperanthera Moringa RĪĀN. im ÇKDn.

रुचिरास्य m. N. pr. eines Sohnes des Senaḡit VP. 452. BHĪG. P. 9, 21, 23. fg. — Vgl. रुचिर 2).

रुचिरासुत m. metron. Pālakāpja's TĀIK. 2, 7, 22.

रुचिरुचि, रुचिरुचे रोचनम् N. eines Sāman Ind. St. 3, 231, b.

रुचिरुक् adj. Licht bringend P. 6, 3, 121, VĀRTI.

रुचिष्य (von 1. रुच्) UNĀDIS. 4, 178. adj. 1) gefallen, genehm, erwünscht UḠĀVAL. न पृथ्वी कामये कृत्स्ना संतुष्टा ऽस्मि पदेत्त्रिभिः । एष एव रुचिष्यो मे वरः HARIV. 14263. — 2) Appetit machend Suṇ. 1, 224, 16. 231, 19. lecker UNĀDIX. im ÇKDn.

रुचिस्थ adj. Suṇ. 1, 219, 15 fehlerhaft für रुचिष्य Appetit machend.

रुची f. = रुचि EKĀRTHASAMGRAHA im ÇKDn.

रुच्य (von 1. रुच्) 1) adj. P. 3, 1, 114. VOP. 26, 20. a) gefallen, prächtig, schön P., Sch. AK. 3, 2, 2. H. 1444. — b) Appetit machend Suṇ. 1, 178, 7. 180, 4. 210, 12. 226, 15. VIḠBH. 6, 114. BHĪVAPR.; s. u. कुण्डलिन् 3) b). — 2) m. a) Geliebter, Gatte H. 517. HALĪ. 2, 342. — b) Bez. verschiedener Pflanzen: Strychnos potatorum Linn. (s. कतक) und Reis RĪĀN. im ÇKDn. Aegle Marmelos Corr. H. 813, Schol.; vgl. रोच्य = वेत्त्य. — 3) n. = सौवर्चल RĪĀN. im ÇKDn.

रुच्यकन्द m. Arum campanulatum Roxb. RĪĀN. im ÇKDn.

रुच्यवाकन HARIV. LANGL. I, 41 fehlerhaft für रुच्यवाकन.

1. रुच्. रुचति (भङ्गे) DHĀTUP. 28, 123. रुचाना: NAIGH. 4, 3. रुरोञ्ज; ved. रोक् 2. sg.; रोद्यति (vgl. KĀR. 2 aus SIDDH. K. zu P. 7, 2, 10); hier und da auch med.; partic. रुग्ण (hier und da fehlerhaft रुग्); erbrechen, zerbrechen, zertrümmern: अद्रिं रुज्वाङ्गरो रवेण RV. 1, 71, 2. ऊर्वम् 3, 32, 16. 4, 2, 15. 4, 11. गोत्रा 16, 8. कमापो अद्रिं परिधिं रुजति 18, 6. 6, 6, 3. पुरः 16, 39. 18, 10. रुज यस्त्वा पृतन्यति 9, 53, 3. 91, 4. 10, 89, 6. 7. रुग्णमद्गे: 3, 31, 6. AV. 16, 1, 2. अरुजं प्राग्वंशम् HARIV. 12231. नदी कूलानि रुजति P. 2, 3, 54, Sch. रुज्युर्जपपात्राणि BHĪG. P. 4, 5, 15. शिरामणिम् — गद्या रुरोञ्ज रु 10, 77, 3. BHĀṬṬ. 14, 78. ऽप्येनो यथा पत्तिपूगान् रुजतो (zerpfückend) माद्रीपुत्रो शेषयेतो न शत्रून् MBh. 5, 660. रुग्ण zerbrochen VOP. 26, 88. fg. AK. 3, 2, 40. H. 1483. वात° (वनस्पति) MBh. 3, 678. RAGH. 9, 68. KATHĪS. 5, 101. 93, 75. BHĪG. P. 2, 7, 25. BHĀṬṬ. 4, 42. शैल° zerschmettert RAGH. 12, 73. R. 2, 114, 6 (wo die ed. Bomb. रुग्णगजवाजिरथघ्नो liest). अमिशक्तिगदारुग्णा: (असुराः) MBh. 1, 1170. रुग्णा मेघा: (वायुना) 12, 12408. आसा प्रज्ञानमेषा पशूना मा भेसा (भेस् von भिद्, nicht von भो, wie Maslov. annimmt) रुक्मो चे न: किं चनाममत् mache Keinem Wunden noch Gebreite VS. 16, 47. Jmd (acc.) Schmerzen bereiten: रुजति हि शरीराणि रोगा: शारीरमानसा: । सायका इव तीक्ष्णाया: Spr. 4945. रोगो रुज्यते येन जन्तु: MBh. 7, 2118. यदि सत्यं मृद्वन्येव तवाङ्गानि किमकाण्डे रुजति माम् Spr. 4112. KATHĪS. 62, 233. mit dem gen. des obj. bei unpersönlicher Ausdrucksweise P. 2, 3, 54. चौरस्य रुजति रोग: Sch. falsch angewandt in der Stelle: रावणास्येक रोद्यति कपय: die Affen werden Rāvaṇa Pein verursachen BHĀṬṬ. 8, 120. शो-

करुणा vor Kummer gebrochen R. 2, 102, 9. — Vgl. रोग und करुणा.

— caus. रोजयति (रुसायाम्) Dhātup. 33, 129. schlagen: ताभ्यां (बा-
कुभ्यां) वतस्पन्नरुजत् Bala. P. 10, 67, 23.

— dosid. s. रुरुतापि.

— धव abbrechen: धवर्हस्य गुल्मान् MBh. 1, 5884. वज्रेणोवावरुणानां
नगानाम् Hariv. 3565. statt धवरुणम् MBh. 7, 1345 liest die ed. Bomb.
richtiger धवस्थानम्.

— घ्रा erbrechen, zerbrechen, abbrechen, ausbrechen, zerhacken: दुच्छा
चिद्रुज् घसु RV. 4, 31, 2. पुरः 32, 10. 8, 62, 18. 10, 84, 1. वलम् AV. 4,
24, 2. प्रवृद्धमारुह्य मकीप्ररोहम् MBh. 1, 7178. 3, 423. 11508. 5, 3002. 7,
1128. 12, 12408 (ब्रूतेण रुजता ed. Bomb.). आरुणानैकविटप Varāh. Bṛh. S. 19, 20. आ-
रुज्यन्त्यर्थायाणि Hariv. 6961. ऋङ्गम् R. 5, 98, 25. fg. घरेरा-
रुजन्दष्टम् MBh. 8, 4503. पतनुपडनखैः — गात्रापयारुजता zerfleischend
R. 3, 72, 20. स्तनानारुह्य कार्ज्वर्याः पर्यदेवयन् Hariv. 5694. आरुज-
न्निदशान्देत्यः सिन्धुवेगो नगानिव 13279. धर्म एतानारुजति पथा नयनु-
कूलान् (sc. वृत्तान्) MBh. 5, 3433. शल्वभातर्यथारुणो 7, 1631. मम प्रा-
णानारुजति (घाणाः) 6, 5629. शोकः प्राणानारुजतीव मे । नदीतीररुहा-
न्वतान्वारिवेगो मरुनिव ॥ R. Gom. 2, 66, 62. केशानारुह्य sich die Haare
ausraufend Hariv. 4832. med.: स रुह्यः क्रोधेनारुजते दुमान् 4297. 4282.
विषाणं गौरिव मदात्स्वयमारुजते ऽऽत्मनः MBh. 2, 2118. — Vgl. आरुज्
fig., घारेग.

— समा zerbrechen, abbrechen: वृक्षं समारुह्य MBh. 4, 1082.

— उद् med. sich von einem Schläge erholen (wenn die Lesung rich-
tig ist): यं वै मुक्तं घृति न स पुनरुदुक्ते Shapv. Ba. 3, 1. = उतिष्ठेत्
Comm. — Vgl. कूलमुदुज्.

— समुप oder समुपा einhauen auf, hart bedrängen: देवो मखं (als be-
lebtes Wesen gedacht) समुपारुजत् Hariv. 12221.

— परि rings aufbrechen AV. 16, 1, 2.

— प्र zerbrechen: पुरः RV. 4, 54, 5. वृक्षो 102, 4. 5, 2, 10. आरुजन्प्ररु-
जन्भज्जिन्वन्विद्रावयन्तिपन् MBh. 7, 1123. वनस्पतीन् Bala. P. 8, 2, 19.
— Vgl. प्ररुज्.

— वि zerbrechen, zerschmettern, zerreißen: वि वृत्रस्य समया पाण्या-
रुजः RV. 1, 56, 6. 3, 30, 16. वि रुज् वीडुहः 4, 3, 14. 6, 22, 6. रुजदरुणं
खि वलस्य सानुम् 39, 2. वि वृत्रं पर्वशो रुजन् 8, 6, 13. पर्वतं गिरिम् 53,
5. 10, 87, 25. 152, 3. वलम् Ait. Br. 6, 24. AV. 9, 8, 13. पञ्चषि 18. ओषी
Çat. Ba. 4, 5, 2, 3. आपउम् 14, 1, 6, 2. Kāt. Ça. 22, 3, 22. तस्य शक्तिं स-
क्ष्मा विरुह्य MBh. 8, 4223. धर्मारण्यं विरुजति गजः Çik. 32, v. 1. विरु-
ह्यनुमान् Varāh. Bṛh. S. 32, 9. विरुणा Bhāṭṭ. 5, 25. 12, 75.

— सप् zerbrechen: स वृत्रेव दासं वृत्रकारुहम् RV. 10, 49, 6. अस्मत्सह-
प्राप्तीमात्रं zerschmettert Rīā-Tā. 4, 478.

2. रुज् (= 1. रुज्) 1) adj. zerbrechend, zerschmetternd: परवीर° MBh.
5, 2993. — 2) f. Schmerz, Krankheit AK. 2, 6, 2, 2. 3, 4, 4, 10. 36, 199. H.
403. Halā. 2, 445. आरुणस्य रुजः कृत्या M. 14, 67. घोरा रुजस्तीघ्राः
Hariv. 10555. fg. Suça. 1, 58, 18. 70, 1. 165, 4. 2, 2, 1. 3, 1. Kātā. 27, 186.
Bala. P. 1, 14, 44. Varāh. Bṛh. S. 71, 3. 81, 20. रुजभय 24, 26. 45, 9. 53,
60. Raas. 19, 52. रुजमादधाति विपुलाम् Çant. (Ba.) 5. शास्त्र्यै रुजाम् Spr.
778. यदीमात्रं व्यप्यति ॥ रुजम् Kātā. 29, 164. नृणां पुरुजो रुज आमु
रुति Bala. P. 2, 7, 21. रुजो निदान्विः (मिषक्) 6, 1, 8. मानसी Seelen-

schmerz Vikr. 30. अनिशमपि मकरकेतुर्मनसो रुजमावहः ad Çik. 54.
दमुज् Augenschmerzen, Augenkrankheit AK. 3, 4, 5, 29. Varāh. Bṛh. S.
104, 5. घृति° 51, 11. 104, 16. गुह्य° 5, 86. रुहुज् Seelenschmerz Bala. P.
4, 6, 47. मनसिज् Liebesschmerz Vikr. 51. उदीपितस्मर° Bala. P. 2, 7,
38. गण्डस्वेदापिनयनं रुजा Mren. 27 wohl fehlerhaft für °रुजा aus Verlan-
gen, in Folge des eifrigen Bemühens. — Vgl. घृ°, मरुणी°, नी°, नेत्र°,
पार्श्व°, मरु°, मानस°, मुख°, शिरो°.

1. रुज (von 1. रुज्) 1) adj. zerbrechend in वर्लरुज. — 2) f. घा Vor. 26,
192. a) Bruch (भङ्ग) Trik. 3, 3, 87. H. an. 2, 74. Med. 6. 14. — b) Schmerz
AK. 2, 6, 2, 2. Trik. H. 462. 60. H. an. Med. Halā. 2, 445. निपातात्तव
शस्त्राणां शरीरे यामवदुजा MBh. 8, 1609. रुजाः R. 3, 43, 27. रुजाश्च घो-
राः 63, 19. ललाटे च रुजा ज्ञे 29, 15. शिरसः MBh. 3, 16816. Suça. 1, 3,
20. 121, 10. 2, 346, 8. 439, 17. रुदयप्रमाथिनी Mālav. 37. निरगदरिव-
र्गस्य रुदयात् रुजाश्चरः Kātā. 18, 82. am Ende eines adj. comp.: उद्य°
Suça. 2, 4, 18. मन्दरुजा 308, 19: — c) = कुष्ठ Costus speciosus oder ara-
bicus Rīān. im ÇKDn. — Vgl. घरुज, नीरुज, मरुज, शिरोरुजा, सरुज.

2. रुज m. von unbekannter Bedeutung in der Stelle: रुजश्च मा वेनश्च
मा कौसिष्ठम् AV. 16, 3, 2.

रुजस्कर (रुजस्, acc. pl. von 2. रुज् + 1. कर) adj. Schmerzen bereitend
MBh. 3, 14144.

1. रुजा Bruch; Schmerz s. u. 1. रुज.

2. रुजा f. in der Anrede an den Pfeil (इषु) VS. 10, 8.

3. रुजा f. Schafmutter H. 1277.

रुजाकर (1. रुजा + 1. कर) 1) adj. (f. ई) Schmerzen bereitend Spr. 4865.
— 2) m. Krankheit H. 312. — 3) n. die Frucht der Averrhoa Caram-
bola Lin. Çabda. im ÇKDn.

रुजापह (1. रुजा + 1. अह) adj. Schmerzen vertreibend Suça. 1, 165, 8.

रुजावत् (von 1. रुजा) adj. schmerzhaft Suça. 2, 5, 16. 308, 11.

रुजावित् (wie oben) ved. adj. P. 5, 2, 122, Vārtt. 1. wohl schmerzhaft.

रुजासह m. ein best. Fruchtbaum, = धन्वन Rīān. im ÇKDn.

रुद्, रौढते (प्रतिघाते, दीप्ति) Dhātup. 18, 7. रौढयति (रोषे) v. l. für रुष्
32, 181. (भाषार्थ, भासार्थ) 33, 110.

रुद्, रौढति (उपघाते) Dhātup. 9, 51. रौढते (प्रतिघाते) 18, 9, v. l. quālen,
peinigen: रौढमानस्य वैदेकीं मांसार्थं वायसस्य R. 5, 66, 30; vgl. काकि-
नालोद्यमानां ताम् 2, 103, 39 (काकेनिराध्यमानां ताम् 96, 40 SCHL.).

रुपास्करा f. eine Kuh, die sich leicht melken lässt, Çabda. im ÇKDn.

रुपा f. N. pr. eines in die Sarasvatī sich ergießenden Flusses
MBh. 3, 7022.

रुपद्, रूढति (स्तेये) Dhātup. 9, 41.

रुपद्, रूढति (गती) Dhātup. 9, 61. (आलस्ये, प्रतिघाते, छोटे) 58, v. l.
(स्तेये) 41, v. l.

रुपद्, रूढति (स्तेये) Dhātup. 9, 41, v. l.

रुपड adj. verstümmelt; m. ein verstümmelter Mensch, ein blosser
Rumpf (कवन्ध) H. 565. Hā. 137 (neutr.). Halā. 3, 8. पृष्ठः स रुपडः पु-
रुषो ऽप्यधात् । निकृष्टस्तवर्णो नद्यो क्षितो ऽस्मि शत्रुभिः ॥ Kātā. 65, 11. तद्वर्णा तेन रुपडेन रेमे 15, 44. ती सरुपडाम् 40. ती पृष्ठारुप-
काम् 82. वेष्टद्वैरवभूरिरुपडनिकरैः Uttara. 93, 12 (121, 6).

रुपिडका f. 1) Schlachtfeld. — 2) Liebesbottin. — 3) Thürschwelle Med.

k. 147. — 4) = विभूति ÇABDAR. im ÇKDr.

रुह m. N. pr. eines Mannes MĀRK. P. 76, 24.

1. रुद्र, रोदिति (अश्रुविमोचने) Dhātup. 24, 59. P. 7, 2, 76. Vop. 9, 26. vod. auch रुदति: रोदित्यति und रोत्स्यति (ÇAT. Br.): श्रोदीत् und श्रोदत् P. 7, 3, 98. fg. Vop. 8, 34, 9, 27. 1) jammern, heulen, weinen: तमेतावुदतो जल-तथायोधयो रजस इन्द्र पोर RV. 1, 33, 7. रुदत्यः पुरुषे कृते AV. 14, 9, 14. 14, 2, 60. TS. 1, 5, 2, 1. TBa. 2, 2, 2, 4. ÇAT. Br. 9, 1, 2, 6. SHARV. Br. 3, 7, 10. ĀÇV. GṚHJ. 1, 6, 8. GORR. 3, 3, 22. रोदिमि u. s. w. MBH. 3, 331. 2375. R. 5, 34, 21. R. 6, 26. VIKR. 83, 12. Spr. 28. KATHĀS. 11, 63. BULG. P. 1, 7, 47. MĀRK. P. 32, 4. PAÑĀT. 31, 11. 98, 15. HIT. 99, 4. VET. in LA. (III) 23, 20. रुद्रयश्चमुखा गावः, देवतानि रुदसीव BULG. P. 1, 14, 19. किष्किा विरुतेर्दिधि रुद-सीव R. 2, 96, 11. Spr. 573. रुदिमः HARIV. 10282. रुदतं प्ररुदति Spr. 5396. R. 1, 46, 20. 2, 64, 59. 5, 60, 17. RAGH. 8, 84. वारुचुदतः BULG. P. 1, 14, 13. रुदती ĀÇV. GṚHJ. 1, 8, 4. M. 3, 33. MBH. 3, 2107. 2374. 2376. 2424. 2687. 5, 5986. 6000. 7025. R. 1, 54, 2. 7 (mit der ed. Bomb. रुदती zu lesen). 4, 18, 4. 10, 6. MEGH. 110. ÇIC. 9, 34. KATHĀS. 13, 130. 25, 141. 29, 90. 31, 8. VET. in LA. (III) 17, 19. 24, 20. रुदती MBH. 3, 2686. R. 2, 40, 29. 3, 51, 42. 5, 26, 42. ÇĀK. 54, 15 (!). KATHĀS. 25, 139. HIT. 99, 3 (रु-दती ed. JOUNA. 2090). रोदती HARIV. 11033. रुदिकि P. 6, 4, 101, Sch. KATHĀS. 11, 59. मा पिता रुद (क्रन्द MBH. 1, 6201 ed. Calc., aber रुद ed. Bomb.) BULHMAN. 3, 22. अरुदत् RAGH. 13, 59. धाराश्रुणा KATHĀS. 30, 27. मा रुदः R. 1, 46, 20. मा रोदी: MBH. 3, 593. R. GORR. 1, 47, 20 (रोधी: godr.). MĀRK. P. 32, 5. BULG. P. 1, 7, 47. श्रोदीत् BHATT. 15, 71. 17, 48. श्रोदत् ebend. श्रोदिषीत् BULG. P. 10, 62, 35. श्रोद MBH. 3, 2352. 2685. R. 1, 2, 14. MĀRK. P. 32, 5. PAÑĀT. 30, 10. रुद्रुः MBH. 2, 2616. R. 2, 41, 7. 57, 81. 84, 8. रोदिष्यासि Spr. 28. रुदित्वा P. 4, 2, 8. Vop. 19, 16. 26, 207. MBH. 3, 2750. R. 2, 72, 26. ÇĀK. 53, 22. BHATT. 3, 50. रोदित्वा MBH. 13, 5410. रो-दितुम् ÇĀK. 126, v. l. KATHĀS. 11, 63. 13, 127. 129. VET. in LA. (III) 14, 8. 21, 18. mod.: रुदते MBH. 13, 748. HARIV. 11072 (S. 792). रुदामके 4817. रुदेत Spr. 5492. देवी रोदताम् MBH. 5, 7095. रोदमान N. (BRUCE) 11, 4. रुदमान MĀRK. P. 25, 10. रुहदे R. 2, 52, 19. pass. impers.: किमेव रुह्यते भवता PAÑĀT. 98, 13. रुह्यमाने wenn geweint wird M. 4, 108. रुह्यमान MĀRK. 31, 80 fehlerhaft für रुदमान. रुदित n. das Jammern, Heulen, Weinen AK. 1, 1, 2, 35. 3, 4, 26, 98. H. 1402. HALĀJ. 3, 17. HARIV. 4817. किं ते विलपितेनैव कृपणं रुदितेन च R. 2, 44, 2. 105, 35 (विलापरुदिते ed. Bomb.). R. GORR. 2, 66, 14. ०शब्द 4, 20, 21. SUÇA. 1, 108, 17. RAGH. 14, 69. fg. MEGH. 82. Spr. 3991. VARĀH. BṚH. S. 46, 25. 49. 51, 29. 68, 73. 86, 21. 97, 6. बालानां रुदितं बलम् BRAHMAVAIV. P. im ÇKDr. (u. बल). KATHĀS. 47, 47. DAÇAK. in BENF. Chr. 184, 10. pl. R. 5, 26, 39. Spr. 186. SĪH. D. 103. अरुण्य ० n. sg. und pl. ein Weinen in den Wald hinein so v. a. — vor tauben Ohren Spr. 2770. 98. — 2) bejammern, beweinen: मा वीष्नुहो रुदन् AV. 8, 1, 19. जीवं रुदसि RV. 10, 40, 10. ÇAT. Br. 12, 4, 2, 4. 2, 8. 3, 2, 17. 14, 4, 3, 19. यथेयं त्वो पौत्रमघं न रोदात् PĪR. GṚHJ. 1, 5. Einschleissel nach ĀÇV. GṚHJ. 1, 13. माके पुत्र्यमघं रुदम् KAUSH. Up. 2, 8; vgl. न पुत्रो रोदति, मा पुत्रो रोद रुदम् KHĀND. Up. 3, 15, 2. तं रुदसि MBH. 5, 1547. मा मृतं रुदती भव R. 2, 74, 2. 6, 82, 11. BHATT. 5, 5. रुदित von Thränen benetzt MBH. 13, 1577; vgl. u. अघ.

— caus. रोदयति jammern —, heulen —, weinen machen: पृणिम् RV.

VI. Theil.

10, 67, 6. अघम-विष्नुहो रुदन् 99, 5. ÇAT. Br. 14, 6, 2, 7. 14, 6, 2, 5. KHĀND. Up. 3, 16, 3. MBH. 13, 748. KUMĀRAS. 5, 56. UTTARAR. 66, 2 (65, 3).

— desid. रुहदिषति P. 1, 2, 8. Vop. 19, 16. — Vgl. रुहदिषु.

— intens. heftig jammern u. s. w.: रोह्येयाम् MBH. 1, 6182 (nach der Lesart der ed. Bomb.). रोह्यमान BULHMAN. 1, 4. रोह्यमाण MBH. 1, 6112. BHATT. 3, 29. रोहृदती MBH. 3, 11092 (S. 572). HARIV. 4818. — Vgl. रोहृदा.

— अघु 1) hinterdrein weinen NALOD. 3, 32. — 2) weinen um, über; mit acc. ad ÇĀK. 135. — 3) Jmd (acc.) nachjammern, in Jmdes Jammern einstimmen: अलिपङ्क्तिः — विरुते: करुणास्वेनरियं गुरुशोकामनुरोदी-व(!) माम् KUMĀRAS. 4, 15. — fere R. 2, 55, 21 ed. Seramp. nach WESTERGAARD und BOPP.

— अघि jammern einen Laut ausstossen: भङ्गराजाभिरुदितः — म-धुरस्वराः R. 3, 79, 13. — Vgl. अघिरुहृद.

— अघ Thränen fallen lassen auf: अघरुदित worauf Thränen gefallen sind MBH. 13, 4367.

— उपा bejammern, beweinen; mit acc. BHATT. 2, 4.

— प्र zu jammern —, zu heulen —, zu weinen anfangen; laut jam- mern, heulen ÇĀK. GṚHJ. 1, 15, 2. शानः प्ररुदत् इव VARĀH. BṚH. S. 46, 68. प्ररुदत्तम् R. GORR. 1, 47, 20. रुदत्तमन्यः प्ररुदन्तेति 5, 60, 17. प्ररुहोद MBH. 1, 5218. 6199. 3, 2724. 2919. 2947. R. 5, 36, 25. KATHĀS. 97, 43. प्रा-रुदन् BHATT. 17, 71. प्ररोदीत् KATHĀS. 61, 22. प्ररुह्य 97, 33. Verz. d. Oxf. H. 237, a, N. 3. न गर्भस्थः प्ररोदति SUÇA. 1, 319, 20. त्रगाम मातुः प्र-रुदत्तकाशम् weinend BULG. P. 4, 8, 14. प्ररुदती MBH. 2, 2626. KATHĀS. 13, 128. प्ररुदती BULG. P. 9, 10, 24. घयाकस्मिन् प्ररुदते तथा साध्या प्ररो-दितुम् KATHĀS. 10, 36. रुदत्तं प्ररुदति so v. a. weinen mit dem Weinen- den Spr. 5396. प्ररुदित der anfangen hat zu weinen d. i. weinend MBH. 1, 6200. R. GORR. 1, 17, 11 (22 SCHL.). 2, 83, 18. 123, 5. 6. 7, 49, 5. VIKR. 153. KATHĀS. 72, 8. 101, 209.

— वि laut jammern, — heulen, — weinen: शैलूषीव विरोदिषि MBH. 4, 494. BULG. P. 1, 18, 40. व्यरुदन्देवलिङ्गानि 3, 17, 13. विरुदित n. lautes Jammern, — Weinen UTTARAR. 36, 18 (73, 11).

2. रुद्र (= 1. रुद्र) adj. jammern, heulend, weinend; s. अघ०, भव०. रुदय (von 1. रुद्र) Up. 3, 114. m. Kīnd Comm.; Hund (कुक्कुर) UṆ-ADIK. im ÇKDr. H. an. 3, 319 (शान्). Hahn (कुक्कुर) ebend. — Vgl. रुवय.

रुदन (wie oben) n. das Jammern, Weinen HARIV. 7583. st. des gram- matischen रोदन wegen des näheren Anklangs an रुद्र gebraucht.

रुदतिका und रुदती f. die Weinende, Bez. eines best. kleinen Strau- ches, der Saft trüffelt, = अमृतस्रवा RĪGAV. im ÇKDr.

रुद्र 1) adj. partic. s. u. 2. रुध्. — 2) N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 251, b, 15.

रुद्रका u. Citrone NILAK. zu HARIV. 8443. vielleicht fehlerhaft für रुचक.

रुद्रमूत्र adj. an Harnverhaltung leidend SUÇA. 1, 120, 10.

रुद्र UṆADIS. 2, 22. 1) adj. nach den Comm. von रु oder रुद्र mit oder ohne रु (= रु) u. s. w. heulend, heulen machend, mit Gebrüll laufend, schrecklich; oder Uebel vertreibend, zu preisen u. s. w. Nach unserer Ansicht hängt das Wort wurzelhaft zusammen nicht bloss mit रोदसी, das die Comm. selbst als fem. zu रुद्र kennen, sondern auch mit रोद-

सी du. Schon deshalb sind jene Ableitungen unbrauchbar; die wirkliche Bedeutung, für welche ausserdem nur in *रुद्रवर्तनि* einiger Anhalt liegt, ist noch zu ermitteln. Auch an einen Zusammenhang mit *रुधिर* liesse sich denken. Agni RV. 1, 27, 10. 3, 2, 5. *राज्ञानमधुरस्य रुद्रं केतारं रोदस्योः* 4, 3, 1. AV. 7, 87, 1. die Agvin RV. 1, 158, 1. 2, 41, 7. 5, 73, 8. 75, 3. 8, 22, 14. 26, 5. Indra 13, 20. 61, 3. Mitra-Varuna 5, 70, 2. 3. *रुद्रास एषामिषिरासौ ऋदुक् स्पशः* 9, 73, 7. = *स्तोतार* Naigh. 3, 16. = *विपुल* u. s. w. HALS. 4, 14. angeblich *furchtbar, schrecklich* (= क्रूर Comm.) in der Stelle: सकलपालकुलप्रलयकालामिरुद्रेण वेदिपतिना PraB. 4, 12.; vgl. jedoch *कालामिरुद्र*. — 2) m. a) N. des Beherrschers der Marut, des *Sturmgottes*; vgl. die Lieder RV. 2, 33. 7, 46. 8, 49, 10. Rudra wirft mit seinem Bogen tödtliche Geschosse auf die Erde, verleiht aber auch Heilmittel und hat eine besondere Gewalt über das Vieh. Schon in den *BÄHMANA* wird Rudra zuweilen als eine Form des Agni aufgefasst; in der Folge wird Çiva mit ihm identificirt. Naigh. 5, 4. Nā. 10, 5. 11, 14. AK. 1, 1, 4, 30. H. 195. HALS. 1, 100. 5, 2. परि वो केती रुद्रस्य वृष्याः RV. 6, 28, 7. ऋक् रुद्राय धनुरा तनामि 10, 128, 6. मिषक्तमो मिषजाम् 2, 33, 4. 5, 42, 11. आ रुद्रं रुद्रेषु रुद्रियं क्वामहे 10, 64, 5. AV. 1, 19, 3. 6, 20, 2. 32, 3. 59, 3. या ते रुद्र इषुमास्यत् 90, 1. 11, 2, 7. 17. VS. 3, 57. fg. 4, 20. 5, 11. 9, 39. मीढुम् RV. 1, 122, 1. 5, 41, 2. तपदीर 10, 92, 9. स्थिरधन्वन् 7, 46, 1. भवारुद्रो AV. 11, 2, 14. सोमारुद्रो RV. 6, 74, 1; vgl. P. 6, 2, 142. TBr. 1, 6, 4, 2. 2, 1, 4, 3. रुद्रो वा एषः । यदग्निः 2, 1. TS. 6, 3, 5, 1. Çat. Br. 5, 2, 4, 13. 6, 1, 2, 10. 9, 1, 2, 1. पशूनां पतो रुद्रो ऽग्निः 1, 7, 2, 8. सो ऽयं शस्तशीर्षा रुद्रः सकृन्नातः शतेषुधिरधिज्यधन्वा प्रतिक्रितापी भीषयमापो ऽतिष्ठत् 9, 1, 2, 6. अभिमानुको रुद्रः पशून्स्यात् 2, 6, 2, 6. पशुपति 5, 3, 2, 6. 12, 7, 2, 20. 13, 3, 4, 3. Pāṇāy. Br. 7, 9, 18. Āçv. Gānj. 4, 8, 9. 24. Kṛhnd. Up. 3, 7, 1. fgg. 16, 3. 4. विद्वपात् MBh. 1, 569. अग्नेः न्यातयिष्यामि रुद्रः पशुगणान्वि 7, 755. 787. 12, 2792. fgg. 14, 192. ततो ऽसृजत्पुनर्ब्रह्मा रुद्रं रोषात्मसेभवम् Hariv. 43. Mārk. P. 50, 6. Etymologie des Namens Hariv. 7583. VP. 58. Brāh. P. 3, 12, 10. Mārk. P. 52, 5. — *रुद्रमग्निमयं विष्णात्* Hariv. 10666. R. 1, 36, 20. 44, 10. 2, 31, 29. 3, 70, 2. 4, 5, 30. 44, 52. अमरेश 6, 35, 3. Kumāras. 3, 76. Ragh. 2, 54. 11, 47. VP. 51. Spr. 1994. Pāṇāy. Pr. 1. *रुद्रायतन* Varāh. Bṛh. S. 46, 6. 10. 53, 48. Verz. d. Oxf. H. 50, a, 27. 53, b, 43. fgg. 58, a, 15. b, 16. fgg. 80, a, 25. Lalit. ed. Calc. 313, 8. कुम्भापडाधिपति 148, 16. Rudra als eine der acht Formen Çiva's VP. 58. श्रेष्ठ° Riāa-Tar. 1, 124. 4, 190. *रुद्रस्य झराबोधीयम्, झषभः, रेवतः (रेवत्यः), वैराजः, शाक्षरः* Namen von Sāman Ind. St. 3, 231, b. — b) pl. Rudra's heisst eine bes. Schaar von Winden, oder die Marut, Söhne Rudra's. AK. 1, 1, 2, 5. RV. 1, 39, 1. 2, 34, 9. 3, 32, 2. *रुद्रस्य मरुतः* 5, 59, 3. सुखेषु रुद्रा मरुतो रथेषु 60, 2. युवा पिता स्वपा रुद्र एषाम् 5, 6, 68, 11. 8, 13, 28. Die Götterschaaren theilen sich in Āditja, Vasu und Rudra; häufig werden nur die zwei letzten genannt, RV. 1, 48, 1. Indra mit den Vasu, Varuna mit den Āditja, Rudra mit den Rudra 7, 35, 6. 10, 66, 3. 125, 1. 150, 1. 2, 31, 1. 3, 20, 5. Vāṭak. 6, 2. RV. 8, 90, 15. AV. 6, 68, 1. 8, 8, 12. 10, 7, 22. 11, 6, 18. VS. 11, 54. fg. In bestimmten Zahlen gedacht: eilf, dreihunddreissig: त्रिंशत्त्रयं गणितो रुद्रसो दिक्षु रुद्राः पृथिवी च सचते । एकादशसो धन्वमुषदः सुतं सोमं जुषताम् TS. 1, 4, 22, 1. 3, 4, 9, 7. Çat. Br. 4, 5, 3, 3. 6, 1,

9, 7. TS. 4, 5, 2, 2. षाड्दशभिर्भावा वा अन्ये रुद्रा कुर्विर्भावा अन्ये 5, 5, 9, 2. 9, 6. TBr. 1, 5, 22, 3. 2, 1, 20, 1. Ait. Br. 8, 12. Çat. Br. 11, 6, 2, 7. *रुद्रा-त्स्वे-रुद्रा* इति नो भतयसु Çāṇh. Çā. 4, 21, 11; vgl. Āçv. Gānj. 1, 24, 16. वसु-स्वदसि तु पितृबुद्राश्वेव पितामहान् । प्रपितामहोस्तथादित्याः M. 3, 284. 11, 221. MBh. 3, 1540. 2356. Hariv. 441. Kumāras. 2, 26. Varāh. Bṛh. S. 46, 31. 48, 26. 86. धर्मस्य वसवः पुत्रा ऋष्याभितेजसः MBh. 12, 7540. Kinder Kaçjapa's Hariv. 11849. der Surabhi 12477. VP. 150, N. 19. *रुद्राय सर्वे ऽरुणाधूमकायाः श्वेतैर्युगोपतिभिर्बुद्धिः* Hariv. 13149. *रुद्रेण सकिता रुद्रा दक्षत इव तेजसा । सैनदाशारुमुकटाः प्रासवः पर्वता इव ॥* 16273. *रुद्रान् (यजेत्) वीर्यकामः* Brāh. P. 2, 3, 3. *रुद्रापी ऋष्याणां सम-साद्रसतां जगत्* 3, 12, 16. *रुद्रैरिव यमो राजा मरुद्भिरिव वासवः (वृत्तः) MBh. 3, 14782. रुद्रापी शंकरश्चास्मि* sagt Kṛṣṇa Brāh. 10, 22. शतमेतत्समा-भ्रातं शतरुद्रं महात्मनाम् MBh. 13, 7092. Hariv. 168. VP. 121. सङ्ग्रामसूत भूतस्य भार्या रुद्राश्च कोटिः Brāh. P. 6, 6, 17. *रुद्रैकादशक* Vop. 5, 34. MBh. 3, 10668. Hariv. 9497. VP. 58. die stark variirenden Namen der eilf Rudra aufgeführt MBh. 1, 2565. fgg. 4825. fg. 13, 7090. fg. Hariv. 165. fgg. 11531. fg. VP. 121. Brāh. P. 6, 6, 17. fg. Weber, Rāmāt. Up. 304. 312. fg. Verz. d. Oxf. H. 82, b, 22. fgg. 190, a, 36. fgg. *रुद्रायामष्टमो रुद्रः* ist Vishnu R. 6, 102, 19. — c) Bez. der Zahl eilf Varāh. Bṛh. S. 8, 20. 98, 1. Bṛh. 7, 1. sg. so v. a. der eilfte Verz. d. Oxf. H. 102, a, No. 159. 320, a, 12. — d) pl. abgekürzte Bez. der an Rudra gerichteten Sprüche Pāṇ. Gānj. 3, 8, 9; vgl. *रुद्रस्य* u. s. w. — e) mystische Bez. des Buchstabens ए Weber, Rāmāt. Up. 317. fgg. — f) N. pr. verschiedener Männer Kāthās. 54, 86. Verz. d. Oxf. H. 135, a, No. 254. 296, a, No. 719. fgg. 318, a, 44. Ind. St. 1, 472, N. 1. Verz. d. Tüb. H. 13. Riāa-Tar. 8, 478. eines Lexicographen Med. Anh. 2. Verz. d. Oxf. H. 126, a, 19. 196, a, 22. Bein. eines Fürsten Pradjota Schiefner, Lebensb. 269 (39). — g) *Calotropis gigantea* Riāa. im ÇKDr. — h) N. pr. eines zu den Viçve Devāḥ gezählten göttlichen Wesens Hariv. Langl. II, 311, fehlerhaft für *रुद्र*, wie beide Ausg. des Textes lesen. — 3) f. *रुद्रा* N. pr. a) einer Gattin Vasudeva's Viṣṇu-P. in VP. 439, N. 2. — b) einer Tochter Raudraçva's Hariv. 1661. 1663. *भद्रा* die neuere Ausg. und Langlois. — c) = *रुद्रजटा* Riāa. im ÇKDr. u. d. letzten W. — 4) f. *ई* eine Art Lawe (vgl. *रुद्रवीणा*) Çāṇh. im ÇKDr. — Vgl. *प्रताप*°, *महा*°, *मालव*°, *मेघा*°, *मत्त*°, *रुद्रदत्त*.

रुद्रक m. N. pr. eines Mannes Lalit. ed. Calc. 306, 6. fgg. Foucaux 376. Burn. Intr. 154, N. 1. 386, N. 8. Hiouen-thsang I, 367. Schiefner, Lebensb. 263 (13). 293 (63). v. l. उद्रक.

रुद्रकलश n. Rudra's Topf, Bez. eines best. beim Planetenopfer gebrachten Topfes Verz. d. B. H. No. 1253. fg.

रुद्रकवीन्द्र m. = *रुद्रभट्ट* Hall 26.

रुद्रकाटि Verz. d. Oxf. H. 39, b, 4 fehlerhaft für *रुद्रकोटि*.

रुद्रकाली f. eine Form der Durgā VP. 66.

रुद्रकोटि f. N. pr. eines Wallfahrtsortes MBh. 3, 5060. 6047. °माकु-त्म्य Mack. Coll. I, 81. — Vgl. *रुद्रकाटि*.

रुद्रकोष m. Rudra's Wörterbuch Verz. d. Oxf. H. 182, b, 4 v. u.

रुद्रगण m. Rudra's Schaar d. l. die Rudra's Varāh. Bṛh. S. 48, 71.

रुद्रगर्भ m. Rudra's Spross, Bein. Agni's MBh. 2, 1148.

रुद्रगीत n. *das Lied von Rudra* Bśis. P. 4, 30, 1. 10. **रुद्रगीता** f. sg. Wessn. Rīmat. Up. 332. pl. Verz. d. Oxf. H. 58, b, 17. Verz. d. B. H. No. 485.

रुद्रचण्डिका Bez. eines best. Spruches Verz. d. Oxf. H. 90, a, 15.

रुद्रचण्डिका f. *eine Form der Durgā*; Bez. eines Abschnittes im Rudra-jāmala Gṛh. Bibl. 503.

रुद्रचक्र m. N. pr. eines Fürsten HALL 185.

रुद्रचक्र m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 148, a, 4.

रुद्रज m. *Quecksilber* (Cīva's Same) Rīśān. im CKDa. neutr. Wilson nach ders. Aut.

रुद्रजटा f. Rudra's *Flechte*, Bez. einer best. Schlingpflanze Rīśān. im CKDa.

रुद्रजप m. Bez. *best. an Rudra gerichteter Gebete* Wessn. in der Einl. zu VS. VIII. Vāśh. Bṛh. S. 46, 31. Verz. d. B. H. No. 1279. Verz. d. Oxf. H. 296, b, No. 723. Ind. St. 9, 59.

रुद्रजपन n. *das leise Hersagen des Rudra* gāpa Verz. d. B. H. No. 1253.

रुद्रजापक adj. *der den Rudra* gāpa *leise hersagt* Nṣ. Tār. Up. in Ind. St. 9, 121.

रुद्रजापिन् adj. dass. Jīśān. 3, 304. Nṣ. Tār. Up. in Ind. St. 9, 121.

रुद्रजाप्य n. Bez. *best. an Rudra gerichteter Gebete* Verz. d. Oxf. H. 74, b, 33. 296, b, No. 724. Ind. St. 1, 471.

रुद्र m. N. pr. = **रुद्रभट्ट** und auch daraus entstanden Verz. d. Oxf. H. 209, b, No. 491. 210, a, No. 495. 211, b, No. 499. Sīh. D. 165, 2. 254, 11.

रुद्रतनय m. Rudra's *Sohn*, Bez. 1) des 3ten schwarzen Vāsudeva bei den Gāina H. 695. — 2) der *Strafe* MBh. 12, 4430. des *Schwertes* H. c. 144.

रुद्रत्व n. *das Rudra-Sein* Kīṭhaka in Nir. 10, 5. Maitrāj. 6, 26. Mārk. P. 46, 15. Ind. St. 3, 453. 5, 54.

रुद्रदत्त 1) m. N. pr. eines Autors HALL 192. °वृत्ति Verz. d. Oxf. H. 279, a, 32. — 2) Titel eines medic. Werkes Verz. d. B. H. No. 973.

रुद्रदामन् m. N. pr. eines Fürsten Z. f. d. K. d. M. 4, 152. fgg.

रुद्रदेव m. N. pr. verschiedener Männer Verz. d. Oxf. H. 141, a, No. 288. 144, b, No. 301. HALL 180. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 4, Cl. 3. LIA. II, 952.

रुद्रधर m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 279, a, 33. 292, b, 6.

रुद्र-न्यायवाचस्पतिभट्टाचार्य m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 246, a, No. 613. Abgekürzt wird er auch **रुद्रभट्टाचार्य** und **न्यायवाचस्पति** genannt.

रुद्रपण्डित m. N. pr. eines Gelehrten, = **रुद्रसूरि** Verz. d. B. H. 211, N. 2.

रुद्रपत्नी f. 1) Rudra's *Gattin* UNĪDIX. im CKDa. — 2) *Linum ustatissimum* RATNAM. im CKDa.

रुद्रपद्धति f. Titel eines Werkes des Paraçurāma Verz. d. Oxf. H. 278, b, 22. Verz. d. B. H. No. 1283. 1288.

रुद्रपाल m. N. pr. eines Mannes Rīśān-Tān. 7, 144. fgg. 166. fgg. 8, 1151.

रुद्रपुत्र m. Rudra's *Sohn*, patron. des 12ten Manu Mārk. P. 94, 22; vgl. VP. 268 und **रुद्रसवर्षि**.

रुद्रपुर n. N. pr. eines Staates Wilson, Sol. Works I, 24.

रुद्रपूजन n. Rudra's *Verehrung*, Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 1280.

रुद्रपूजा f. desgl. ebend. 1281.

रुद्रप्रताप m. N. pr. eines Fürsten, = **प्रतापरुद्र** Verz. d. Oxf. H. 148, b, 8.

रुद्रप्रयाग m. Bez. des *Zusammenflusses* der Mandākinī mit der Gaṅgā LIA. I, 50. Verz. d. Oxf. H. 149, a, 35.

रुद्रप्रिया f. Rudra's *Geliebte*, Bez. der *Terminalia Chebula* ÇABDAR. im CKDa.

रुद्रभट्ट m. N. pr. eines Mannes, = **रुद्र-वि-रुद्र** HALL 26. Verfassers des Çrūṅgaratilaka Pratiṣar. 2, b, 3. Verz. d. Oxf. H. 124, b, 23. 209, b, No. 491. 212, a, No. 500. **रुद्रभट्टाचार्य** = **रुद्र-न्यायवाचस्पतिभट्टाचार्य** HALL 34. 49. 58. 66. 74. 84. 184. — Vgl. **रुद्र**.

रुद्रभाष्य n. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 131, b, 3.

रुद्रभू f. Rudra's *Stätte* d. i. *eine Leichenstätte* ÇABDĀRTAK. bei Wilson.

रुद्रभूति m. N. pr. eines Lehrers mit dem patron. Drābhjajasi Ind. St. 4, 372.

रुद्रभैरवी f. *eine Form der Durgā* Verz. d. Oxf. H. 93, b, 16. °पूजा-पक्ष 96, a, 7.

रुद्रमय adj. Rudra's *Wesen habend*: **रुद्रं विष्णुः प्रविष्टस्तु तथा रुद्र-मयो भवेत्** HARIV. 10664.

रुद्रमहादेवी f. N. pr. einer Fürstin Verz. d. Oxf. H. 157, b, No. 339.

रुद्रयज्ञ m. *ein dem Rudra geltendes Opfer* KARṢA. 45, 15. 27.

रुद्रयामल n. N. eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 88, a, No. 145. 90, b, No. 146. 95, b, 9. 101, b, 15. 104, a, 19. 108, a, 32. 109, a, 1. 28. 110, b, 8. 252, a, 13. 279, a, 34. 299, a, No. 729. b, 1. Verz. d. B. H. No. 1176. 1311. 1327. fgg. 1335. Verz. d. Pet. H. No. 46. GILD. Bibl. 503.

रुद्रराय m. N. pr. eines Fürsten KSHRĪC. 26, 10. fgg.

रुद्रराशि m. N. pr. eines Mannes Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 508, Cl. 31.

रुद्ररोदन n. Rudra's *Thränen* d. i. *Gold* Bśis. P. 8, 24, 18. **यदरोदीत-द्रुस्य रुद्रत्वं यदवशीर्यत तद्रजतं किरण्यमभवदिति श्रुतेः** Comm.

रुद्ररोमन् f. N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2625.

रुद्रलता f. = **रुद्रजटा** Rīśān. im CKDa. u. d. letzten Worte.

रुद्रलोक m. Rudra's *Welt* HARIV. 7991. VP. 213, N. 3. — Vgl. **रुद्रस्वर्ग**.

रुद्रवट N. pr. eines Tirtha MBh. 3, 4092. Verz. d. Oxf. H. 53, b, 18.

रुद्रैकवर्ण adj. *die aus Rudra's bestehende Schaar um sich sammelnd*: Soma TS. 3, 2, 5, 2.

रुद्रैवत् adj. Rudra oder *die Rudra mit sich habend*: Indra Arr. Bṛ. 2, 20. VS. 6, 32. 38, 3. Agni Kīṭh. 10, 6. TS. 2, 2, 3. 3. Pāśān. Bṛ. 21, 14, 13. Kīṭh. Ça. 22, 3, 14.

रुद्रैवर्तनि adj. als Beiwort der Açvin RV. 3, 22, 1. 14. 19, 39, 11. VS. 19, 82.

रुद्रविंशति f. Bez. der *letzten 20 Jahre im 60jährigen Jupitercyclus* CKDa.

रुद्रविधान n. Titel einer Schrift Ind. St. 1, 469. Verz. d. B. H. No. 1278. °पद्धति 1284.

रुद्रवीणा f. Bez. *einer best. Laute* Sāhātanāṭyāna im CKDa.

रुद्रव्रत n. Bez. *einer best. Begehung* Verz. d. Oxf. H. 12, b, 13.

रुद्रशर्मन् m. N. pr. eines Brahmanen KARṢA. 14, 37.

रुद्रसंप्रदायिन् m. pl. N. einer Secte Wilson, Sol. Works I, 119.

रुद्रसरम् n. N. pr. eines Sees Verz. d. Oxf. H. 70, b, 29.

हस्तर्ग m. die von Rudra ausgehende Schöpfung Vaisn-P. im ÇKDn. die Schöpfung der Rudra (obj.) Verz. d. Oxf. H. 82, b, 18. fgg.: vgl. VP. 38, N. 13. — Vgl. **हस्तर्गि**.

हस्तमन् n. Bez. eines best. Sāman Sāsan. K. 67, b, 10. 70, a, 9.

हस्तावर्णि m. Bez. des 12ten Mannes Balg. P. 8, 13, 32. — Vgl. **हस्तुत्र**.

हस्तावर्णिक adj. dem Rudrasāvargi gehörig, unter ihm stehend:

मन्वत् Mān. P. 100, 22.

हस्तिक m. N. pr. verschiedener Männer LIA. II, 757, N. Verz. d. B. H. 183, N.

हस्तमुरी f. N. pr. einer Göttin Verz. d. Oxf. H. 39, b, 10.

हस्तम् f. eine Mutter von elf Kindern ÇANDn. im ÇKDn.

हस्तम् n. Bez. einer best. Hymne Verz. d. Oxf. H. 398, a, No. 144.

Verz. d. B. H. No. 1285. Sāsan. K. 70, a, 9. pl. 67, b, 9.

हस्तम् m. N. pr. eines Autors, = **हस्तपितृ** Verz. d. B. H. No. 728.

हस्तर्गि f. die Schöpfung Rudra's oder der Rudra (obj.) Verz. d. B. H. 128, a (10). — Vgl. **हस्तर्ग**.

हस्तसेन m. N. pr. eines Kriegers MBu. 7, 7009.

हस्तास m. N. pr. eines Brahmanen Kāvya. 64, 110.

हस्तस्कन्ध m. N. pr. eines Scholiasten Verz. d. Oxf. H. 379, b, No. 398.

390, a, No. 403.

हस्तस्वर्ग m. Rudra's Himmel Verz. d. Oxf. H. 13, a, 17. — Vgl. **हस्तलोक**.

हस्तावर्णि m. N. pr. eines Mannes Inschr. in Journ. of the Am. Or.

S. 8, 339, 12.

हस्तक्षिप्त m. N. pr. eines Gipfels des Himālaja LIA. I, 49, N. 1.

हस्तैरुति adj. nach Manu. die Anrufung der Lobesinger habend:

स्वाका **हस्तायै** **हस्तैरुतये** VS. 38, 16.

हस्तकूप n. Titel einer Upanishad Ind. St. 3, 325.

हस्तक्षेत्र m. Rudra's Spielplatz d. l. eine Leichenstätte Tait. 2, 8, 61.

Bharg. 17, 69.

हस्त 1) m. *Elaeocarpus Ganitrus* Roxb. ÇANDn. im ÇKDn. n. die

Beere, die zu Rosenkränzen verwandt wird, Rājan. im ÇKDn. Wilson,

Sol. Works I, 224. 236. 262. II, 217. Verz. d. Oxf. H. 64, a, 2. **हस्ता**

so v. a. **हस्तमाला** *Rosenkranz* Rājan-Tait. 2, 127. 170. **धाराय** Verz.

d. B. H. No. 1301. Verz. d. Oxf. H. 85, b, 9. **धाराय** 94, b, 1. Verz.

d. Pot. H. No. 43. **माला** *Werra*, *Кавказ*. 341. **मालिका** Verz. d. B.

H. No. 1288. — 2) N. einer Upanishad Ind. St. 3, 325.

हस्ताय m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 101, b, 18.

हस्तायी f. Rudra's Gattin P. 4, 1, 49. Vor. 4, 28. AK. I, 1, 4, 32. H.

203. *HALIA*. 1, 18. *ÇIKRA*. Ca. 4, 19. S. *COLERA*. Misc. Res. I, 179. MBu. 3,

3999. 13, 3992. 4004. *HARV*. 9532. 10275. *Balg*. P. 3, 12, 18. 8, 47, 36.

12, 10. S. Verz. d. Oxf. H. 39, b, 4. *Werra*, *Кавказ*. 201. *Bez. eines 11-*

jährigen nicht menstruierenden Mädchens, welches bei der Durgā-Fest

diese Göttin darstellt, *ANADIKALPA* im ÇKDn. u. *कुमारी*.

हस्तायस्य m. Bez. bestimmter an Rudra gerichteter Gebete Verz. d.

Oxf. H. 74, b, 22. Ind. St. 1, 383. Verz. d. B. H. No. 143. **हस्तायस्य**

adj. diese Gebete heragsend 1283. Ind. St. 2, 23.

हस्ताय m. N. pr. eines Fürsten von Roruka Bunn. Intr. 148. 340.

SCHEFFNER, *Lebensh.* 274 (44).

हस्ताय m. Rudra's Feind oder adj. Rudra zum Feinde habend; m. Bez. des *Liebesgottes ÇANDATMAN* bei *WILSON*.

हस्तायस N. pr. eines Wallfahrtsortes MBu. 3, 8018.

हस्तायस्य adj. von Rudra abgeschossen TS. 3, 5, 6, 2.

हस्तायस m. Rudra's Wohnstätte d. l. *Çāci* (Benares) ÇANDATMAN. bei *WILSON*.

हस्तिय 1) adj. dem Rudra oder den Rudra's gehörig u. s. w. (zugleich mit Beziehung auf die appellative Bed.): *स्तिय* RV. 2, 11, 3 (nach *Śi.* so v. a. *मुखसायन्मूल*, *लोतुकृत*; eher von den Rudra's *kommand*). *म-*

क्षि 7, 40, 5. **हस्तिय** **हस्तिय** **क्वायस्य** 10, 64, 5. (*यस्त*) *धा* **देसी** **क्-**

क्लो **वैव्यदाना**: *प्र* **हस्तिय** **अधि** 1, 72, 4. 3, 26, 5. 8, 20, 5. in Stellen wie

1, 38, 7. 2, 34, 10. 8, 87, 7. 7, 85, 22, wo das Wort am Ende eines Pāda

steht, ist der Vocal *इ* wohl nur metrische Einschlebung (*व्यवाय*) und

wäre folgerichtiger **हस्त** zu schreiben. Dieses ist ganz entschieden der

Fall in folgenden Stellen: *धादित्या वसवो हस्तियास* 6, 92, 5. 10, 48, 11.

sg. m., nach *Śi.* coll. *die Schaar der Marut*, ist wohl zu erklären wie

eben. *Çar*. Ba. 1, 7, 8, 21. 4, 9, 16. *एष वै हस्तिया ऽसि*: 12, 5, 2, 6. *तन्*

Çikra. Ca. 3, 6, 3. — 2) n. Rudra's *Macht* *Çar*. Ba. 1, 7, 8, 21. *उभयौ*

हस्तियाप्रमुक्षित 2, 6, 8, 2, 18. so v. a. *मुख* *Śi.* zu RV. 2, 11, 3. — *व*. *स्त* ०.

हस्तादयिनी f. die *el* Rudra-Hymnen *Śāci*, 3, 309. Verz. d. B. H.

No. 1284. Ind. St. 2, 23.

हस्तायिन्यद् f. Titel zweier Upanishad Ind. St. 2, 12. 22. 53. 8, 107.

Verz. d. Oxf. H. 394, b, 22.

हस्तायस्य m. Rudra's *Glück*, Bez. eines best. Berges *HARV*. 12854.

1. **रुध्** **रौथयि** so v. a. **हस्त**. Hierher ziehen wir **परायथि** **तामि** *was*

auf dem Boden spross: RV. 8, 43, 6 indem wir eine Störung der Vers-

abtheilung hier und in v. 7 annehmen, dessen letzter Pāda mit v. 8

zu verbinden ist. *Śi.* erklärt *निहृषादि* und denkt einen acc. hinzu. —

Vgl. **रौथ** in *न्यपेय*.

— *धव* s. 1. *धवरोध* und 1. *धवरोध*.

— *उद्* s. *अधाय*.

— *प्र* s. *प्रोथय*.

— *वि* *sprossen, wachsen*: *वि* *यो कीरुतु* *राधन्मृकितान् प्रभा* *उत प्र-*

सूत: RV. 1, 67, 9. — Vgl. *वीरुध्*.

2. **रुध्**, **रुषादि**, **रुदे** (*खावण*) *Ditup*. 29, 1. *ved. partic.* **रुधन्तु**, *opisch*

रुधन्ति, **रुधन्ते**, **रुधेय**, **रुधेत**, **रौथयि**; **धरुधन्तु** und **धौरुधन्ति**

Vor. 14, 1. *ved.* **धौरुध्**, **रुधन्तु**, (*धय*) **धौरुधन्तु**, **धरुधन्ति**, **धौरुधन्ति**: **रु-**

रौथ, **रुधेय**: **रौथयि**: *रौह* *Ār.* 4 aus *SINDH*. K. zu P. 7, 2, 10. *pass.*

reflex. **वह** P. 3, 1, 64. *Vor*. 24, 11. **राधुम्** *तौथिनुम्* MBu. 2, 926. **रुह**, *०*

रुध्: 1) *zurückhalten, aufhalten, anhalten, in seiner Bewegung hem-*

men: n. **रुषादि** **यसम्** *Vaisn*. Bm. S. 78, 8. **रुदे** **रुषादि** **यो** **यसम्** *Vaisn*.

103. *प्रयातो* *किंचिदसम्*. *दृषाधि* *यौषादि* *स्म* *तृतीयस्तम्* *KATYA*.

4, 28, 48, 62. 73, 399. *यसयि* *वहन्तम्*. *मनो* **रुषादि** *तदपि* MBu. 2, 926. **रुध-**

सि *HARV*. 11933. **रुधान** MBu. 7, 3934. *Balg*. P. 3, 13, 31. **धरुधन्तु** *Çi.*

Katna. 62, 22. मगार प्रविशन् आताः सन्त्यैरुध्यत Rida-Tan. 5, 461.
 Katna. 18, 899. रुह Gonn. 3, 9, R. 1, 32, 21, 7, 36, 13. Vm. 121. Spr.
 4816. Katna. 42, 16, 45, 246 (रुहोः zu lesen). व्युत्क्रमेणतः 48, 29. Rida-
 Tan. 3, 91. 6, 4, 268. 6, 41. रुहद्वय. 19. Ver. in L. (III) 17, 22, v. 1. रणो
 रुहः। Harv. 9199 nach dem Lesart der neuren Ausg. मैयुत्तुहद्वय पा-
 उतिः im Betschlaf gehemmt, dem der Betschlaf gewehrt war Bul. P. 9,
 23, 56. (सितान्) गिरिमैरुत्सीत् Bhattach. 15, 80. नदीं शुक्तिमती गिरिः।
 श्रीसतीम् MBu. 1, 2307. Harv. 11207. R. 7, 32, 15. 18. Bul. P. 9, 15, 20.
 zurückstossen Bhattach. 7, 80. धत्ते रुहे MBu. 5, 7305. R. 3, 35, 14. धत्तेति
 नैव रोहोः कवमप्यगुना मया (प्रवक्ष्यामि) ich kann das Schiff nicht zu-
 rückhalten Katna. 26, 14. पापपात्रकाम्सादभवदुहं व्यासकामिव केन-
 चित् 18, 294. 295. 308. धारगामास वीक्षितम्। रुदं प्रविष्टया रुहं तत्प्र-
 त्यागमवाहक्या 230. zurückhalten, festhalten, vor einem Falle bewah-
 ren: क्षायाभ्याः कुसुमसदृशं प्राप्नोषीं सङ्गनातिं सध्यातिं प्रापति रुदयं
 विप्रयोगे रुहाद्वि Mson. 10. कोरुष रुहा वि दि केशपाशः Ragn. 7, 6. क-
 रुहद्वान्वि विषाम्। Cg. 9, 75. — 2) hemmen, unterdrücken, verhindern,
 wehren: प्रथाम् AV. 11, 3, 56. क्षोषधिरुहद्वीर्यं Ragn. 2, 22. Bul. P. 3,
 11, 4, 22, 30. रुधमणि धियां शुचः 8, 11, 16. रुणधर्म्यामम् Vania. Bqn.
 8, 53, 62. रुहतिरु Bul. P. 10, 82, 14, 60, 23. Spr. 2083. रोहो रुसितम्
 2084. रुहत्तामिमुष्य (d. i. रुह + त्ति), nicht रुह + त्ति + वा 0 2586.
 भवतामनघातं (subj.) रुणाद्वि मम विक्रमम् R. 5, 58, 7. धरुहं च पराक्-
 मम् Bhattach. 15, 65. रुहल्लिके नरपतिष्व Mson. 38. रुहा दृष्टिः Dacac. 73.
 5. निर्रा मयनमलिलोत्पीडरुहल्लिकाम् Mson. 38. रुहापाङ्गप्रसूरं 33.
 प्राणानुगतान् रुहो Bhag. 4, 92. विपतिं वरुन्ता नन्तराणो गतीरपि Pañ.
 84, 18. दिव्यानां च गतो रोहो रुहो Katna. 33, 186. रुहस्थस्य प्रवेशम् 18,
 107, 46, 201. तित्तिमृदुनिर्गमं Rida-Tan. 2, 38. रुहप्रवाहो वितस्ता 4,
 703. उरतिवितस्तं दत्तिपाणिम् रुहः Vanu. Bqn. 5, 46, 17. रणोपायो रु-
 हसिरे रुधिरय मुदिधियम् der Staub wurde gebunden Ragn. 9, 21. यी
 रुहं ते मयाश्वानम् habe ich dir das Leben versagt? Katna. 27, 35. भूपा-
 वरुधति व्याता रुधरपि सतीपुरम् (so ist zu schreiben) die oberste
 Stelle der tugendhaften Frauen (an deren Frauen) versagend d. i. selbst an
 der Spitze der tugendhaften Frauen stehend 80. महा रुहोः gehemmt, nicht
 wirkend Bantaydangar. 171, 10. — 3) zurückhalten 80 v. a. bei sich be-
 halten: खारे कर्भूद्विपनैरुत् AV. 10, 4, 36. 80 v. a. sporen, hargen mit
 (acc.): खं त्रिगेष न धनीं हरोधिष्व AV. 1, 102, 10. तस्मै कृपाणि न धनीं
 रुपाधि 10, 34, 12. यो देवकोतो न धनीं रुपाधि 42, 9. 4) einschliessen,
 einschließen in (loc.): विमामे तौ हरोध P. 7, 24, 2. रुधुस्तं मकीयाति पुरे
 Mian. P. 122, 14. रावपासापुरे रुहा R. 4, 38, 25. 8, 10, 11. M. 9, 12. Bul.
 P. 1, 8, 28. 4, 28, 60. 7, 1, 27. मनी. — रुदि रुध्याध्विः 15, 33. गर्तरुह
 श्वामो R. 4, 34, 3. धारमरुहानि (लोषधिवीक्षणं) Bul. P. 4, 17, 34. mit
 doppelter acc.: रोधिं गोकुलं गोपीः Vor. 5, 6. einen Weg verschperren:
 रुहो रथमार्गम् R. 3, 56, 8. Mson. 100. रुपाधिं सविमुर्गम् Bhattach. 6, 88.
 einen Feind, einen Ort einschliessen, belagern, besetzen: एकं रुहो स्थि-
 ताः सतो रुहाः स्तो उन्नेन शयुषा Katna. 49, 70. रुहणभवन्तः सवितम्,
 रुहणभवन्तो माध्यमिकान् Par. in Ind. St. 5, 181. लङ्काया उत्तरं दारम् R.
 1, 18, 25. रोधिष च मूहं तस्य Katna. 77, 51. 43, 104. 83, 26. 8. 112, 163.
 यस्तेप्रति गुरुमपि मे बलवतोरेषां मकोरेण रुहम् besetzt Pañāy. 237, 21.
 कर्भूद्विपनैः पुरीम् MBu. 3, 692. 15237. R. Gonn. 1, 68, 16. 21. 6, 16, 65 (mod.).

Vanu. Bqn. 5, 7, 19. Bul. P. 3, 10, 4, 28, 2. 8, 15, 23 (mod.). Bhattach.
 15, 10. पुरं बाह्यतारिण्या Mian. P. 37, 10. Bhattach. 14, 39. Katna. 51,
 108. Bul. P. 8, 10, 17. verschliessen: मादहारम् R. 4, 9, 66. Rida-Tan.
 5, 481. रुहा मुका किम् Spr. 4053. (वायुः) रोधिं सर्वमूतानि यथा वर्षाधि
 वासवः R. 7, 35, 50. 58. — 5) verhallen, verdorren: धर्कं रुधो धरो R.
 3, 55, 10. 4, 27, 9. 37, 29. Ragn. 14, 52. Katna. 108, 7. Rida-Tan. 3, 60.
 धीरसंरिप्तं रुधयुः (sic) R. 6, 90, 17. Māñā. 76, 6. Rida-Tan. 2, 189.
 भूतं (ein Wesen) रुध्यां रोदतो शरीरेण Vanu. Bqn. 8, 53, 2. यो (x) die
 neuere Ausg.) भुवं नैव रुधियं (Rudhyam ed. Calc.) Harv. 305. यन्नासार-
 रुहवक्राः Māñā. 159, 15. घनतिमिरुहे च नयने Spr. 1615. शोकाद्व-
 द्वाप्यरुहद्वयः Vanu. Bqn. 3, 14. Katna. 14, 24. Spr. 2277. Bul. P.
 1, 18, 30. 4, 30, 41. मेघरुह MBu. 5, 7195. वरुणार्धरुहद्वयम् 80 v. a. mit
 dem halben Fasse dem Erdboden berührend Spr. 1246. रुह = संवति.
 धावत AK. 3, 2, 40. H. 1476. — 6) verstopfen, erfüllen, anfüllen: धमुनिः
 कपटेषाम् Katna. 17, 81. पुनं व्ययो रुपाधि मे R. 4, 60, 1. दन्तरुहद्वयः
 52, 25. 53, 1. धावधूमोदयो रुध्या धावधूमो भवेन्नयो ed. Calc. धावधू-
 मोद्वेदोदयो (d. Bomb.) रुपाद्वि तपोवनम् MBu. 13, 6432. वेष्पाणि धू-
 मरुहानि 11, 1741. रुहवमुधामेक्ष्वातिवस्य Rida-Tan. 1, 115. ब्रालाह-
 निमिवारम् R. 4, 33, 41. प्रासतृद्वयं (वातिम्) Vanu. Bqn. 8, 93, 7. —
 7) peinigern, hart mitnehmen: मर्म मे निषितः शरः। रुपाधि (= पीडयति
 Comm.) मृडु सोतेधं तीरम्पुत्रयो यथा।। R. 2, 63, 13. — 8) रुह = ध-
 वरुह erhalten Bul. P. 2, 7, 21.

— caus. 1) zurückhalten, anhalten: कार्वाणद्वयो क्षेप कर्षो राधयते
 MBu. 6, 2003. — 2) Jmd durch Jmd einschliessen, beherrschen, mit dopp. acc.:
 रोधयामासुरिष्टं तां सुगोप्यमि Pañāy. 1, 14, 108. belagern lassen durch
 (instr.): लङ्का रोधयामास धानैः Ragn. 12, 71. — 3) Macht ausüben auf,
 fesseln: mit acc.: न रोधयति मां गेगो न सोधिं धर्म एव च Bul. P. 14,
 12, 1. — 4) quälen, peinigern: मेखिलीं करता तेन मां च रोधयता भूयम् R.
 4, 5, 22. in dssor Bed. auch रुधयति in der Verbindung: शोको मां रु-
 न्धात्यप्यम् MBu. 3, 999. 12, 191. 783; vgl. रुध caus. 2).

— खुनु 1) verschperren: शिलाभिः u. s. w.: ये मार्गमनुरुधयति MBu. 13,
 1619. einschliessen, umschließen: रुहानुकोर्मला मरुन्तं — खयं रुधयति Bul.
 P. 4, 5, 12. fesseln, in seine Gewalt bringen, beherrschen: पावन्मेनो रुह-
 सा पुरुषस्य सन्नेन वा समता वानुरुहम् 5, 11, 4. तपोवनमनुरुधयति Cā.
 18, 10, 1. f. sur तपोवनमनुरुधयति in der Verbindung bringen. — 2) pass.
 oder Klasse 4. sich einschliessen in, sich hängen an (acc.): शोधिर्गुरुं
 रुधयते AV. 8, 43, 9; vgl. P. 8, 1, 134, Sch. — 3) kleben an (acc.): वनुरु-
 न्धादयं च्युत्म् 80 v. a. während dreier Tage wird er der Sonne nicht los
 M. 5, 63. 80 v. a. Jmd auf dem Fusse folgen: धर्ममनुरुधयमानस्तापसी-
 म्यमबालसन्नाः शोः Cā. 151, 3. अनुबध्यमानः die andere Rec.).
 पुनंसिमुल्लयं रुधो ज्ञातो 80 v. a. unmittelbar nach P. 3, 2, 169, Sch. an Jmd
 oder Etwas hängen, Jmd zugestehen sein, einer Sache sich hingeben, ob-
 liegen, sich anlegen lassen lassen; mod. and act.: एको तमनुरुध्यानां हा-
 तयः पयुषायत Bul. P. 18, 2, 1. नानुरुधयति श्रोतृचित्तानुवर्तनम् Rida-
 Tan. 3, 95. मानुषं लोकमासाधं लब्धवानमनुरुधयतः (कुरुष्व) Bul. P. 10,
 7, 2. सर्गादि यो उपायानुरुधयति 4, 37, 35. gewöhnlich धनुर्हृदयो (कोप) Bul.
 26, 65) and 0 in dieser Bed.: पञ्चमध्याधि — राममेवानुरुधयते MBu.
 3, 1619. नानुरुधो विरुधो वा न हेतिम न च कामये 12, 924/9. 15, 966. स-

1. = संकुचितयोग oder प्राप्तयोग Comm. — 2) *wiedererlangen*: स्मृति प्रत्यक्षरूप्य Bala. P. 2, 3, 1. — Vgl. प्रत्यक्षरोधन.

— समव 1) *einserren, einschliessen*: कोपकालो यथात्माने कीटः सम-
रूप्यति (= ० रूप्यति) MBa. 12, 11566. pass. enthalten sein: एकस्मि-
न्यसक्तौ समरूप्यते Pāṇḍ. B. 18, 12, 9, 18, 5. — 2) *erlangen, er-
halten*: ० रूप्य Bala. P. 18, 87, 14. — 3) *pass. ausgeschlossen werden,
einer Sache verlustig gehen*: समव रूप्यते im Gegens. zu युज्यते Hariv.
11778 nach der Lesart der neueren Ausg. (Nilak. macht auf die über-
schüssige Silbe aufmerksam).

— धा 1) *ein-schliessen, einserren*: वत्सनाहूय शाहले Bala. P. 18,
13, 7. *umsingeln, belagern*: तेपु तिववकायिषु शोभमाहृत्यते पुरी Hariv.
5018. — 2) *abwehren, verschrecken*: वन्धुतां प्रुचमाहृणत् Bhāṭṭ. 17, 49.
— 3) *festhalten, herholen, belreiben*: शास्त्र्यानां गच्छां समरुत्तुं Rv. 4, 38,
4. शा हृन्धा सर्वती वांयुः AV. 3, 20, 10. वायवार्हन्धि नो म्यान्तु Kāṇḍ. 127.
रसम् Cat. B. 3, 9, 5, 12. 15. 34. — 4) *mod. sich enthüllen, sich ent-
wickeln* (?) : वनुराहृत्यते, भोजत्रा ०, प्रायः धा ० Kāṇḍ. Up. 2, 2. वारुन्दे
v. l. — Vgl. शोषाधनः. — *caus. 1) vorseperren*: पक्षामारोधयन्मार्गम् MBa.
1, 4188. *belagern*: नगर्थाः पक्षिभे दारं शीघ्रमारोधयन्सु Hariv. 5018. — 2)
belästigen: कालेनाराधयमाना R. 2, 96, 40; vgl. u. रुद्.

— समा *corperren*: तस्य मार्गं समाहूय R. 7, 32, 12.

— उद् *hinausstreiben, verdrängen aus*: मेघवली राजा सर्वेभ्यो मात्सेय
उदरीरसीत् Cat. B. 14, 7, 4, 11.

— उप 1) *einserren, einschliessen, einreiben*: वडवा उपरूप्यति विभु-
नारायणं Tā. 3, 8, 28. 3. Cat. B. 13, 2, 2. पश्यन् R. 7, 3, 4. गीतः Kāṇḍ. Up. 4, 6,
1. क्षत्रियविप्रेतस्यते फसते उर्वं गुह्यते Hariv. 11188. उपराधम् absol. in
Verbindung mit einem loc. oder instr. P. 3, 4, 40. प्रजोपरोधं गा. स्था-
पयति, प्रज उपरोधम् und प्रजोपरोधम् Schol. उपरुद् ein Gefangener
Ragn. 18, 17. einen Feind, eine Stadt *ein-schliessen, umzingeln, belagern*:
उपरुद्धारिमासीत् M. 7, 195. उपरुद् (बला) Kām. Nisra. 13, 67, 78 (hier
क्षपलं gedruckt). बलीः समसाडुपरुद् कुसुमपुरम् Mudā. 44, 15. Pāṇ-
ḍ. ed. orn. 55. 16. पवनोपरुद्गतम् Bala. P. 4, 28, 18. धन्यसर्गं वि-
धितुः प्रमेदोपरुद् (० रूप्यति) लोकस्य *ein-schliessen, umzingeln* Kāṇḍ. 34,
288. — 2) *zurückhalten, behalten, nicht aus den Händen geben*: सभूय
वर्षाणां पायनमर्थयोगोपराधम्, विव्रीमतां वा विव्रीतो दाडु उत्तमा-
रुता ॥ Jidā. 2, 280. — 3) *belästigen, plagen, beunruhigen, belästigen*:
मा मेरोहसीत् Kāṇḍ. 1, 31. उपरुधति राजानो भूतानि विसर्पाधिनाः
MBa. 12, 3884. Ragn. 4, 53. उपरोधति R. 7, 74, 6. उपरुध्यानाः (उपरु-
धन्तुः die neuere Ausg. = क्षपराधकायम् Nilak. Hariv. 6058. एवं
बहुविधैर्विषैरुपरुधत्य R. 7, 73, 19. परदारान् — नेपोरुद्धमिर्कृत्ति 5, 47,
16. Ragn. 5, 22. Mān. P. 19, 5. उपरुधमान Bala. P. 5, 14, 5. बाणवे-
गोपरुद्धात्मन् R. Gonn. 2, 39, 25. उलोपया 2, 45, 4. Bala. P. 4, 28, 10.
24. 5, 26, 16. प्राणानुपरुधति स मे सो व. a. bedrohen, in Gefahr brin-
gen R. 2, 75, 41. R. Gonn. 2, 68, 41. 70, 26. उपरुधति मे प्राणाः 2, 73,
14. धारा क्षमद्वेषिणास्तोषणमुपरुधति ब्रिंजन in Fervorung Cā. 18,
10, 24, 5. — 4) *mit aufhalten, zurückhalten*: मा गा रूपुपरुद्धा
v. l. R. र्ववत् Cā. 35. Kīṭas hemmen, unterbrechen, stören: प्रवृत्तं
नेपुरुधत शनैरिमिक्विधयेत् MBa. 12, 7817. शब्दं द्विजातिभिर्माक्षं धर्मो
पजोपरुधत्ये M. 4, 248. Daṣṭ. in Bau. Chr. 183, 17. कृपमादर्यं किं

न पूर्वमुपरुधः R. 2, 36, 14. उपरुधत्ये तोषोऽनुष्ठानम् Cā. 87, 18. उपरु-
द्धतिं बाणं कुर 90. बाणोपरुद्धता वावा R. Gonn. 2, 60, 4. — 5) *ver-
hüllen, verdecken*: रेणुः — उपरोधाय सूर्यम् Ragn. 7, 36. उपरुद्धा व ब्रह्म-
ती तमवेव समावृत्ताम् R. 2, 69, 11. — 6) = *खपत्सु verlossen, von der
Regierung ausgeschlossen*: समरो भोष्ठु पुत्रमुपरुद्धम् R. 2, 34, 16. रामः
किमकोरुत्पापं येनैवमुपरुधत्ये 30, 26. — Vgl. उपरोध (Rg. = *caus. ver-
hüllen, verringern, Einkasse erlassen lassen*: धर्मार्थविद्याकालानुपरो-
धन्याममूर्त्तं तद्वृत्तिवाद्या पुरुषो ऽधीयीत Verz. d. Oxf. H. 210, 8, 29.

— प्रत्युप *verloffen*: प्रत्युपरुद्धकाष्ठो न किंचिद्देवे ऽमुपरोधतः
Bala. P. 11, 29, 35.

— सम्प *hemmen, unterbrechen, stören*: शौद्रं हि कुर्वतः कर्म धर्मः स-
मुपरुधत्ये MBa. 13, 2115.

— नि 1) *zurückhalten, festhalten, aufhalten, anhalten, in seiner Be-
wegung hemmen*: श्रुतधि प्रियरिषे दधन्ता सदा वृष्टिं निरुध्यामासीत
Ragn. 1, 122, 7. स निरुध्या नकुषे पक्षे क्षमिर्विषयको बलिहृ-
तः संकेभिः 7, 6, 3. दस्युभिर्निरुद्धानां वं गतिः परमा नृणाम् MBa. 4, 199.
एतांश्चापि निरुध्यामि केलेव मकारात्तपम् 5, 2281. 7, 1335. Hariv. 5810.
Cat. 16, 16. निरुध्यामि न्योरासीत् Verz. d. Oxf. H. 259, 5, 30. हं चेसी-
चयेव गच्छति पयः कास्त्रो निरोद्धुं तमः Spr. 3020. सखामानमवर्षिषु नि-
रुध्यामिस्थिषो नृणम् 3116. निरुद्धा मत्तिकाभिः Vān. B. 9, 92, 2. Ka-
rṇa. 4, 36, 42, 127. Rīdā-Tā. 1, 322. किं धीमयो निरुधत्ये 32, 2. Mān.
P. 102, 8. Bhāṭṭ. 16, 20. वेगोदरं प्रविष्टं पवनं निरुध्यामि 50 v. a. *ein-
holen* Mān. 10, 20. सोतः hemmen Sca. 1, 102, 2. 262, 8. निरुद्धापि
नसंस्तनानावन्संनिरोधः den Ausfluss hemmend 64, 12. पश्चात्तत्रानु-
टनिरुद्धेन बाणाय Spr. 1720. mit Ergänzung von रथम् 50 v. a. *lenken*
Cā. 169. *abhalten, abwehren*: निरुध्यानां धर्मतिं गोभिः Rv. 1, 53, 4. वृ-
त्रा 8, 2. Ait. B. 1, 16. 3, 36. ज्ञावाडुडकात् Cat. B. 13, 4, 9, 17. — 2)
hemmen, unterdrücken, verhindern, wehren: न्यरुधन्तुस्तद्वदप्यम् Bala.
P. 4, 10, 14. 11, 32. 3, 33, 50. धस्रति गतिर्विषो दर्शनं च न्यरुधत्य (so ist
zu lesen) MBa. 4, 1055. Hariv. 11770. 11781. निवसिष्यो निरुध्यानाः
Spr. 1756. रेविकामुग्निकाकांमामिरुधत्य Mān. P. 39, 22. निरुद्धा वा-
सनाः केन Rīdā-Tā. 3, 494. SANTADARGANAS. 104, 5. Bhāṭṭ. 3, 39. तदा
धा निरुधति वात्रम् Vān. B. 8, 89, 14. 86, 56. — 3) *ein-schliessen,
einserren*: धातिरुधतिरुद्धा धायः पक्षिणैव गावः Rv. 1, 32, 11. निरुद्धधि-
न्याकृत्स्तन्यावान् 48, 28, 10. पाप्मिती निरुध्यानाः *ein-schliessend, nicht
herausgehend* AV. 12, 4, 20. 5, 17, 12. Cat. B. 3, 7, 3, 9. विप्रउधो त्विपं
भता निरुध्यादेवनेस्मिन् M. 11, 176. Kāṇḍ. 34, 161. गिरिष्वे निरु-
द्धानां शोभो क्लेशेन मोक्षायम् MBa. 1, 400, R. 3, 16, 51. निरुद्धतोय (मकार-
लय) 93, 11. Bala. P. 5, 26, 84. मेनो रुदिरुधत्य Bala. 8, 12. einen
Weg *corperren*: निरुध्यानाः सती मार्गम् Kām. Nisra. 4, 12. मेनो निरो-
धन्तुं Mān. 85, 25. न्यरुधन्थास्य पयानम् Bhāṭṭ. 17, 49. elmen Ott *ein-
schliessen, belagern*: निरुधतुः — बलेनैवमदिरम् Rīdā-Tā. 1, 388. रा-
नयानी निरुद्धवान् 6, 125. Bala. P. 9, 6, 16. 18, 50, 4. 76, 9. *ver-schliessen,
schliessen*: निरुद्धे मदिरा दारे Kāṇḍ. 1, 46. 80, 158. निरुद्धतासप-
मदिरं R. 5, 2. मेनो निरुद्धे मया Spr. 996. die Sinne, das Herz (gegen
die Ausenwelt) *ver-schliessen*: निरुधत्य वेन्त्यपयाम् MBa. 3, 18638. नि-
रुद्धतेतो ऽतापि निरुद्धान्धिक्षान्धाय Spr. 1004. मेनो निरुध्यात् 3867.
दारे निरुध्यामुम् Bala. P. 4, 8, 80. निरुद्धकापाय 1, 13, 55. पदा चितं

निरुद्धते *SARVADĀGARANAS. 177, 12. 164, 4. fgg. Bhāg. 6, 50. — 4) vor-
halten, verdecken: निरुद्धं गाम् सर्वं व्यक्तं नैषः समतलः MBh. 13, 1069.
Hariv. 8782. R. 1, 8, 24. Bop. 4, 23, 2. Var. B. 24, 12. 28, 6. 47.
26. Rīā-Tar. 1, 269. Buā. P. 2, 9, 37. Bhāṭṭ. 7, 70. — 5) erfüllen, an-
füllen: वायुनिरुद्धापदी R. Gora. 2, 123, 34. Brā. P. 8, 14, 80. धूमग-
न्धनिरुद्ध (स्थान) MBh. 14, 1091. व्यापृतते: योनिरुद्धं नीलकायले: (व-
स्तु) R. Gora. 2, 98, 8. वात्रिशाला: — निरुद्धा मरुवेरिष Rīā-Tar. 4.
Buā. P. 3, 17, 17. — 6) unterdrücken so v. a. verschwinden machen
ज. 4, 58. पुगे पुगे भवत्यते सर्वे हतादयो नृपाः । पुनश्चैव निरुद्ध्यते und
verschwinden wieder Hariv. 112 = VP. bei Muir, ST. I, 27, N. 48. अहो
रात्रिमिरुद्धास्ते कालेन क्षुरि वे कृताः Buā. P. 8, 3, 82. — 7) निरुद्ध so
v. a. खण्ट्युद्धं zerstören Pāṇḍ. Bn. 8, 1, 9. Kīṭ. 13, 5. — 8) निरुद्ध
MBh. 3, 962 fehlerhaft für निरुध्य (wie schon WESTERGAARD vermuthet
hatte), निरुध्यतु 13, 1530 fehlerhaft für विरुध्यतु: die Bomb. Ausg. hat
an beiden Stellen die richtige Lesart. निरुध्यतपदम् Rīā-Tar. 2, 165
wird wohl auch unrichtig sein. — Vgl. निरुद्धं कृ, निरुद्ध्य fgg. —
caus. 1) einschliessen: वायु निरुध्यते Vorz. d. Oxf. H. 234, a, 31. 83. —
2) verschliessen lassen: द्वारान् 1) Rīā-Tar. 8, 438.*

— उपनि असपरन, einschliessen, einstricken: पयस् Cat. B. 3, 7, 8, 3.
— सनि 1) zurückhalten, festhalten: ० रुद्ध MBh. 3, 1618. 6, 1984 (सं
निरुद्धेयु ed. Bomb.). 7, 929. 4432. स्वर्गमभिर्मानव संनिरुद्धम् 13, 2986
= 3, 12738, wo fälschlich स्वर्गमभिर्मानवसंनिरुद्धं gelesen wird. — 2)
hemmen, unterdrücken, aufheben: मुनिश्च संनिरुध्यते पुरा तवेकं MBh.
12, 13062. कामक्रोधस्य लोभस्य (लोभस्य die ältere Ausg.) संनिरुद्धस्य
नेयया Hariv. 14096. यद्यपि न संनिरुध्यते डःकुम् Wilg. S. 188. 8.
10. प्राणायामः संनिरुद्धयुग्मः Buā. P. 4, 23, 8. प्राणायामि संनिरुध्यतु 7,
15, 82. — 3) einschliessen, gefangen halten Cṛaty. Up. 4, 9. Hariv.
10230. Buā. P. 8, 15, 22. Vorz. d. Oxf. H. 256, a, 2. धर्मिणेन संनिरुद्धा-
यि so v. a. zusammengepackt R. 7, 34, 10. 36, 8. (vor der Aussenwelt)
verschliessen: संनिरुध्यन्दिप्रयाम् Srp. 5161. पसेन्द्रियस्य ग्रामस्य नव-
दारस्य — संनिरुद्धस्य Hariv. 14096. — 4) erfüllen, anfüllen, voll ma-
chen: देहेन तस्य महस्य — संनिरुद्धो मरुद्भुजः स शैलेनैव लस्यते Har-
iv. 4733. रोमभिः संनिरुद्धाङ्गम् MBh. 12, 87. — Vgl. संनिरुद्धयु, ० रु-
द्ध्य, ० रुध.

— परि 1) einschliessen: कुम्भेनैर्मुक्तिकीया परिग्राह्यानेपति TBh. 3, 9,
87, 8. — 2) Jmd zurückhalten Srp. 971. — 3) anfüllen: वायुपरिरु-
द्धम् R. Gora. 2, 16, 32. 7, 24, 36. — Vgl. परिरोध.

— प्र 1) Jmd zurückhalten: माला मे प्ररुद्धि (संरुद्धि Srp. 5, 82)
मां MBh. 3, 16280. — 2) hemmen, sperren: धनीर्थेन न्वा धयमाधुरा-
कुतोः प्ररितसीत् Cat. B. 14, 4, 9, 14. प्राणान् 12, 4, 8, 6. Pāṇḍ. Bn. 12, 4, 1.
— सप्र pass. ausgeschlossen werden, einer Sache verlustig gehen: ० रु-
ध्यते im Gogona zu पुन्यते Hariv. 14778. समवर्त्यते die neuere Ausg.
— प्र 1) abhalten, zurückhalten, hemmend entgegenreten, sich w-
dersetzen: तं वः प्रतिरुध्येषाः स प्रतिरुध्येतस्मां प्रत्यैरिति Air. B. 6,
81. TB. 8, 4, 8, 2. प्रतिरुध्य गुरुम् M. 11, 82. MBh. 5, 7144. अथोभयं
प्रतिरुध्यताम् Buā. P. 18, 44, 1. प्रतिरुद्ध R. 4, 60, 2. द्वयं पुरुषकारेण
प्रतिरुद्धम् R. Gora. 2, 30, 9. क्षातिरुद्धेन प्रसन्नेन अङ्गमन्तं Buā. P.
8, 9, 24. धप्रतिरुद्धकः 4, 16, 97. पथधेप्रतिरुद्धः स्यादेकानङ्गेन यवजः

unterbrochen, gestört M. 11, 11. — 2) einschliessen, einsperren: नगरे प्र-
तिरुद्धः MBh. 5, 1214. द्वारं पूर्वं द्वि पः । धरमभिः प्रत्यैरपसीत् — किले
R. 4, 85, 8. असपरनः प्रतिरुध्य राशिरिम् MBh. 5, 7920. die Sānu u.
a. w. (gegen die Aussenwelt): प्रतिरुध्यन्दिप्राणि 828. प्रतिरुद्धेन्द्रिय-
प्राणानेवमुद्धि Buā. P. 1, 18, 26. — 3) verhüllen, verdecken: ते दिशो
विदिशः सर्वे प्रतिरुध्य प्ररारिषाः MBh. 3, 12114. Hariv. 13611. — Vgl.
प्रतिरोद्ध R fgg.

— वि 1) mod. Widerstand finden: पुरस्तात्वांनो सवित्रा विरुध्यते ।
सवित्रैव विरुध्य ब्रह्मणा यवानर्धधो durch S. finden als Widerstand
vor dem Getraide, durch das Br. nehmen sie es in Besitz TBh. 1, 8, 4, 1.
— 2) विरुध्यते und ० ति a) stritten, in Feindschaft leben, Feindschaft
beginnen, kämpfen mit (Instr., Instr. mit सक, gen., loc., acc. mit प्रति):
नानुद्ये विरुध्ये वा न हेमि न च कामे MBh. 12, 9219. पद्याकस्मादि-
रुध्यते 6278. Spr. 3276. अथोभयं विरुध्यते (विरुध्यते ed. Bomb.) MBh.
4, 1387. व्यरुध्यत परम्पम् Vā. P. bei Muir, ST. I, 34, N. 66. ब्राह्म-
णैश्च विरुध्यते MBh. 3, 1062. Hariv. 7313. Spr. 2836. 4288. 4922. Buā.
P. 10, 1, 68. Mā. P. 27, 10. अन्धुमिश्च विरुध्यतु (निर् ० ed. Calc.) MBh.
13, 1830. 4572. 4577. R. 7, 61, 8. वासपु कानि विरुध्यतः Vā. Bn. 8,
88, 21. मृगयुक्तते उच्य मया विरुध्य R. 3, 44, 31. त्वा सक विरुध्यते
MBh. 2, 227. तत्तत्रैव सक पित्राहं विरुध्यतम् R. Gora. 2, 23, 17. fgg. त-
त्तमं न विरोधुं ते सक तेन 4, 14, 19. न च ते उक् विरुध्यामि काम्यानी
रुतवान्ति — १०. पस्मिन्विद्युद्धं दशकधर धार्तिमार्दुम् Buā. P. 2, 7,
22. इन्नेण — १०. पस्मिन्विद्युद्धं so irennu vi. विरुध्यता R. 5, 44, 8. beküm-
pfen: ब्रह्म (acc) तं प्रति (nom.) पत्र विरुध्यतीरु MBh. 12, 2782. विरुद्धं
des Streits liegend, in Feindschaft lebend, feindselig gestimmt, verfeindet
R. 2, 1, 13. 4, 53, 9. Kīm. Nir. 15, 58. Spr. 123 (zugleich eingeschlossen).
233. Vā. Bn. S. 93, 46. 97, 12. Kāṭh. 30, 220. 45, 806. निरुद्धाहं वि-
रुद्धानी रसिता नमतां सक्तः 46, 158, 74, 101. Rīā-Tar. 3, 432. Hir. ed.
Johns. 2126. परस्परं विरुद्धाः R. 4, 7, 8 (1 Gora.). राखेण विरुद्धस्य
तव 3, 41, 31. 4, 57, 18. 8, 48, 12. Spr. 1679. महलेन विरुद्धाय dem,
der sich seiner Macht widersetzt, R. 2, 23, 25. तयधाराणी मृदुसिन्धुलीलिना
सदा विरुद्धं त्रिदि राखणम् 8, 89, 38. अविरुद्धस्तत्तत्तस्य तपोन समपद्यत
MBh. 12, 4271. Kāṭh. 60, 142. परस्परविरुद्धाः Rā. 10, 81. त्रिवि-
रुद्धानाम् Srp. 4871. Rīā-Tar. 4, 165. von Platonen R. 4, 165. Oxf. H.
86, a, 1 v. u. feindselig so v. a. unversöhnt, widerwärtig, gehässig u. a.
w.: लसता R. 8, 27, 82. वेष्टित Kāṭh. 74, 161. ० शंसन = गालि H. 272.
विरुद्धकरोत्यपि Kāṭh. 20, 129. 5, 4, 44, 128. मा स्यात्तकुले किंचि-
द्विरुद्धम् 99, 192. अ ० 71, 210. विरुद्धमिदं त्वयानुष्ठितं यस्मिन् प्रदम्प क-
न्यायस्मि प्रदत्तेति Pāṇḍ. 130, 1, 39, 23. यदि हो प्रति विरुद्धमभ्यसिपि
213, 20. अथवा विरुद्धं ते फलित्यति (अथवा ते विरुद्धं फलं भविष्यति
v. 1.) Hir. 58, 18. विरुद्धी Feindseliges im Sinne habend, schadenfroh
Rīā-Tar. 1, 302. अस्मद्विरुद्धं कुरुते Kāṭh. 48, 167. परविरुद्धेयु नेतस्-
कृते मक्षणा 17, 149. कर्म लोकाविरुद्धम् R. 3, 35, 4. — b) in Wider-
spruch stehen mit Etwas, einen Widerspruch bilden: एतद्विरुध्यते
MBh. 13, 5592. Cā. Bn. u. Bn. 4. 4. 30. 94. Nīl. 187. Muir, 87.
4, 221. न च केन च र्मेण (so die ed. Bomb., Nīl. erwöhnt aber auch die
Lesart der ed. Calc.) विरुध्यते प्रत्रा Bā. MBh. 8, 3074 (vgl. R. 4, 47,
82). सदैव भावतो माया पश्यमेव विरुध्यते Srp. P. 3, 7, 9. पत्स्यव्यथो वि-

रुह्येति १०, ७०. विरुह् in Widerspruch stehend, einen Widerspruch enthaltend, widerstrebend, widersprechend, entgegengesetzt, logisch einander ausschliessend (die Ergänzung im gen., instr. oder im comp. vorgehend) Kitz. Ca. 5, 11, 28. किरिह् वर्तते भेदे विरुहे पायनस्य ते R. ७, 17, 4. विरुहे धर्मकीर्तिर्याय R. Goaz. 2, 58, 29. तत्रैककुलसतीनामिविरुहे प्रकल्पयेत् M. 8, 16. धर्मो R. 4, 17, 28. 5, 47, 17. 48, 4. धर्मविरुह् Bha. 7, 11. परस्परविरुहानाम् M. 7, 182. विरुहे बहु भाषते Jñā. 2, 14. Kap. 1, 92. Māñ. 13, 12. Cīn. 177. निप्रकृतविरुहः tat das Entgegengesetzte davon A.K. 3, 3, 18. Cī. 9, 62. Spr. 1927. Kāñ. 28, 182. Śin. D. 208. 574. 214, 2. Prañ. 20, 17. 52, 14. ŚANVADGĀN. 12, 2. 2. 22, 19. 26, 3. 44, 12. 48, 2. 49, 17. 50, 6. 9. 11. 15. 61, 11. 130, 15. 163, 19. Pāñāt. 131, 11. 190, 4. Tris. 3, 3, 163. Schol. zu P. 4, 3, 50. 2, 4. 12. SIDDH. K. zu P. 3, 1, 96. Bala. P. 4, 9, 16. 4, 3, 22. 18, 92. 2. VADĀYAT. (Allh.) No. 99. Schol. zu Kap. 1, 155. NĪK. 4. Verz. d. Ost. H. 241, 6, 19. Verz. d. B. H. No. 973. विरुहेति = विप्रलाप H. 276. केवभासत् TATTVA. 41. Bala. 70. 73. ŚANVADGĀN. 119, 10. विरुहब् 48, 20. विरुहता 166, 14.

— 3) विरुह् dem Gesetze u. w. widersprechend, verboten, unerlaubt: कर्मन् M. 4, 12. MAITRAJ. 6, 34. Jñā. 1, 129. MBu. 3, 9995. R. 2, 58, 26. — 4) विरुह् misslich, bedenklich, gefährlich: कार्य R. 5, 77, 19. ब्राह्मणार्थं ते विरुहमिह दृश्यते MBu. 13, 1930. — An den Schluss stellen wir diejenigen Bedeutungen, die der Wurzel eigentlich in Verbindung mit andern Präpositionen zukommen: 5) festhalten: बाहुदपदविरुह् R. 4, 10, 21. — 6) hemmen, unterdrücken: स्वयं व्यरुह्यते die Stimme versetzte ihm R. 2, 36, 10. येन — अम्बो गतिः । सिद्धादीनां विरुहम् Kāñ. 48, 25. धविविरुह् ungehemmt Yñ. 49, 11. — 7) einschliessen: विरुह् eingeschlossen Spr. 123 (zugleich feindselig gestimmt), belagern: व्यरुह्यन् (धरुह्यन् ed. Bomb.) मिलित्वा R. 1, 66, 21. verschliessen, zuhalten: प्राणीं करोष विरुहाद्य (च ह् + v. l.) R. 6, 26. — Vgl. विरोह्य u. s. w. मनोविरुह्, वाचाविरुह्. — caus. 1) vorfinden, entzweien: कर्षणार्थं तत्रापि पुत्रान्मे धातुभिः सक्तः । विरोषयेत् MBu. 14, 705. संधियानपि संधत्स्य विरोधोद्य विरोधाय 12, 2020. विरोधायामास मिथो विबुधैः कर्मैश्च च R. Goaz. 1, 77, 15. पदयोऽन्येन ते पुत्रा विरोधयेत् कार्येण MBu. 3, 850. — 2) gegen Jmd feindselig auftreten, befeinden, bekämpfen: तं विरोधाय R. 8, 62, 9. प्रधानसन्निता माधुरी मया विरोधितः Māñ. 33, 20. न विस्मत्सर्वं विरोधितस्य शत्रोश्च मित्रव्युपागतस्य Spr. 1463. mit gen.: कुलस्याप्य पदिरोधयेत् भूम्भु HANV. 4194. — 3) Etwas bestreiten, Einwendungen machen gegen: क्षात्रीयादामात्मवर्ध्यात्स च न विरोषयेत् MBu. 10, 130. धविविरुधित so v. a. nicht ungern gesehen Cī. 10, 69. भूता कृषी निनश्यति देशकालविरोधितः । विज्ञात्वं हूतसासाधं so v. a. weil Ort und Zeit ihnen ungünstig sind Spr. 4671. — dāvid. Feindschaft zu beginnen trachten: विरुह्यतसि MBu. 5, 2265.

— प्रतिवि schelubar R. 8, 44, 8, wo aber अस्माप्रति विरुह्यता zu trennen ist.

— सम् 1) aufhalten, zurückhalten: स चेत्तु पवि संहृदः यमिवा रयेन वा M. 8, 295. माता मे संहृणाद्य माम् Śiv. 5, 52. ततः प्रवेष्टे संहृदौ (no die neuere Ausg.) रतिभिः HANV. 9120. Rīā-Tar. 5, 182. आनुषंवनसंहृदः R. 4, 84, 8. बाह्यसंहृदः durch Thüren gehindert 2, 24, 1. तुषामिह लघु लक्ष्मीये ताम्संहृदः festhalten, fesseln Spr. 82. सत्यपाणेन संहृदः जे-

VI. Theil

रुह्यस्य न लुप्यते R. Goaz. 2, 50, 15. तो मोषयति संहृदमिदं प्रवरुणं मम Kāñ. 18, 296. in feindlicher Absicht Jmd festhalten, angreifen: तं संहोष्य योद्धारं समरे Rīā-Tar. 1, 61. धवाविके तु संहृदे कृत्वा M. 8, 285. zurückhalten, abwehren: अनिश्चिन्सान् — कर्मणा संहोष्य MBu. 7, 559. विन्याया शयिकः — पुनश्च शतपाप्य संहोष्य मकरावम् 7708. orhalten, vorenthalten, vorsegen: संहृदप्रशनन Nib. 5, 2. काश्चिन् — धाधि-तानी मनुष्याणां वृत्तिं त्वं संहोष्यतसि च MBu. 2, 226. संहृदपेदु geknüllt RAGU. 2, 42. — 2) einstreifen, einschliessen, einsperren, absperrn, gefangen halten Cāt. Bn. 4, 2, 11. fgg. Nib. 6, 16. राशौ मगधसंहृदामेतत्पित्यति MBu. 13, 689. संहृदा गिरिकन्द्रे HANV. 6940. R. 4, 9, 22. सीता संहृधता बलात् R. 6, 94, 22. गर्दभं प्राप्य संहृद्य देधुमारेभिरे पावत् Kāñ. 63, 188. केदारखण्डे निरमरामानुक्रमवार्णयि संहोष्य MBu. 1, 699. संहृदा न-गरी eingeschlossen, belagert R. 8, 17, 2. संहृदनासायौ वामपाणिना सु-gehalten Kāñ. 82, 30. समरुहव विक्रमः schloss sich gleichsam ein BHATT. 6, 34. eine Stadt einschliessen, belagern HANV. 4973. R. 8, 47, 2. Rīā-Tar. 1, 59. Bala. P. 10, 50, 5. einen Weg versperren: मार्गं संहृद्य MBu. 3, 2541. कदलीखण्डसंहृदन्तिलिनीपुलिन eingeschlossen von Bala. P. 4, 6, 21. मनः संहृद्य verschliessen MBu. 3, 1568. धैर्यसंहृदमानसं R. Goaz. 2, 30, 26. — 3) verhüllen, bedecken: मेघेषा गगनं नीलेः संहृदम्य-वदनेः MBu. 13, 6870. दिवाकरः संहृदः R. 3, 33, 12. — 4) verstopen Kāñ. 83, 110. कर्मसंहृदनाडि Bala. P. 3, 30, 17. वायुसंहृदकाट R. 4, 15, 20. ध्रुवसंहृदनया angefüllt mit 19, 30. 5, 33, 16. — Vgl. संहोष्य. — caus. absperrn lassen: पालीमिन्ः संहोष्य Rīā-Tar. 5, 106.

— धतिसम् प्ररुधैणातिसंहृदा so v. a. vor Frende überflossend R. 6, 98, 11.

— धमिसम् 1) hindrängen zu, halten bei: तानाद्यधमिसंहृद्युः Cāt. Bn. 3, 6, 4, 28. — 2) zurückhalten, abhalten: तं तु हारुधोः (so die ed. Bomb.) — न शुकुमिसंहृद्युः R. 2, 14, 12. — 3) verhüllen, verdecken: धन्योऽयमभिः संहृदाः कृच्छा न चकाधिरे R. 6, 34, 38.

— उपसम् hindrängen zu, halten bei Cāt. Bn. 4, 2, 4, 11. fg.

— प्रतिसम् in sich einschliessen, einschließen: प्रतिसंहृदविक्रम Bala. P. 3, 11, 27.

3. रुह्य (= 2. रुह्य) adj. zurückhaltend, hemmend: कर् ० Māñ. 40.

रुध (von 2. रुह्य) adj. dass. in घरोरुध.

रुधिका (रुधियं का Padap.) m. N. pr. eines von Indra besiegten Demons RV. 2, 14, 5.

रुधिरं 1) 1) adj. roth, blutig: कृच्छादंये रुधिरं पिशाचं मनीकृतं ब्रह्म AV. 5, 29, 10. — 2) m. a) der blutrote Planet d. i. Mars H. a. n. 3, 597. Māñ. R. 206. Spr. 2649. Vāñ. Bn. 2, 18, 4, 12, 22, 6. — b) ein best. Edelstein: v. रुधिराब्जः. — 3) n. A.K. 3, 6, 8, 22. a) Blut A.K. 2, 6, 15. H. 621. H. an. Men. Hāñ. 3, 10, 5, 44. Cāt. Bn. 14, 6, 9, 31 (proparox.) पदा श्वो स्तेन्ये रुधिरं ब्रवाति Śuap. Bn. 6, 9. रुधिरं च मुने M. 4, 122. वमते रुधिरं बहु MBu. 1, 1170. केनित 3986. ०लालस 12, 1272. ०तामान R. 2, 50, 1. रुधिरावामिहाराः 64, 26. MBu. 1, 7720. ०वर्धितसर्वीकृत् Vtr. in L.A. (III) 21, 14. Supa. 1, 5, 2. 46, 20. 118, 12. 259, 2. Vāñ. Bn. 3, 34, 80. 28, 12, 47, 16. ०विन्दु Pāñāt. 123, 14. ०वर्ष Śuap. Bn. 6, 8. Vāñ. Bn. 5, 21, 26. ०सारां bei dem das Blut vorwaltet Vāñ. Laon. 2, 14. plur. Spr. 766. Pāñāt. 175, 14. am Ende

रौमञ्जसा ष्टे यम् Buio. P. 4, 3, 31. परस्परतुलामधिरौक्तं हे erlangen gegenseitige Aehnlichkeit Raou. 5, 66. प्रतिज्ञामधिरौक्तं so v. a. ge-
langte zu dem, was er gelobt hatte, löste sein Wort R. 7, 67, 8. अधिष्ठ
a) mit pass. Bed.: पद Buio. P. 4, 42, 4. ० समाधिपयो 14, 2, 37. नावं चायधिरौ-
क्तः 1, 2, 3, 4. मर्म इव योयामधि रोह्येनाम् 14, 2, 37. नावं चायधिरौ-
क्तः MBu. 13, 1390. पयोषे प्रामादमधिरौक्यते Kāṭhā. 20, 170. ताम-
ङ्कम् 1, 2, 3. शरीरं तुलाम् 7, 95. रथे 56, 330. वाक्ने 26, 128. 52, 328. शूलं
88, 42. स्तम्भे 26, 341. Rīdā-Tan. 4, 359. नाभाय स्थितं (अनिलं) रुदि Buio.
P. 4, 2, 30. विमानाधिपतिम् Kāṭhā. 47, 39. प्राणिम् 18, 148. पतत्क-
न्याधि 73, 348. शुद्धास्तकासानां मूर्धनमधिरौपिता so v. a. an die Spitze
von — gestellt Rīdā-Tan. 6, 74. — 2) hineinstecken, einstecken: अधिरौपि
Vānī. Bhu. S. 55, 32. anlegen, ansetzen: अधिरौप्यम् पादप्रायमि मङ्गीष
पादुके R. Gona. 2, 123, 30. f. einsetzen in: निच्ये राह्ये Kāṭhā. 70, 21.
versetzen in: वसतो पुराणशोभामधिरौपितायाम् Raou. 16, 42. schliessen
in: निव्रममसि सदा येवतिरागो ऽध्यैरपि Cat. 14, 328. — 3) spannen:
कार्मुकम् Raou. 11, 81. — 4) übergeben, übertragen: विनयेधधिरौप्यं शा-
सनम् — धाकलेधरावम् Kāṭhā. 20, 235. belegen, erhalten: उदारक
इति प्रोतलेकाधिरौपितनामा Daśak. 72, 4. 5. — Vgl. अधिरौपय.

— मन्वधि nach Jmd hinaufsteigen Lit. 3, 18, 8.

— उपाधि zu Jmd hinaufsteigen Cat. Ba. 3, 2, 4, 8. 8, 8, 1, 7.

— समधि 1) besteigen, hinaufsteigen Air. Ba. 4, 2, 8. Hār. 6333 nach
der Lesart der neueren Ausg. — 2) auf Etwas, — hinter Etwas kommen,
sich überlegen von: तव धर्मं च वीर्यं च सर्वं समधिष्ठूनाः स्म MBu. 5, 2388.

— धनु 1) besteigen: पशं पदानि रूपे धन्वरेहम् RV. 10, 13, 3. — 2)
med. erwachen: व्या इवान् रौहते RV. 2, 5, 4. 8, 13, 6.

— द्यम् caus. 1) ablegen, ausziehen: अधिरौप्यं पादके व्यरोप्य च R.
Gona. 2, 123, 31. — 2) Jmd um Etwas (abl. instr.) bringen: राजात् MBu.
3, 10340. श्रीवितम् 1879. प्राणिः 14, 2160.

— अधि vorwachen, zuwachen: पृथिव्यं क्षामपिरोहति TS. 5, 8, 3, 3.

— समधि dass.: समरथाधि रोहन् AV. 4, 12, 5.

— धमि hinaufsteigen zu, besteigen Cat. Ba. 12, 2, 8, 10. धमीकम् स्ववीर्यं

भूमी पृथिवे रुहः RV. 5, 7, 5. किमवतः प्रमृत् R. 1, 14, 5. Vān. 14, v. 1.
प्रामादरूपीणां विमानशिखराणां च R. 2, 3, 3. रथम् MBu. 5, 7233. यान-
पात्रम् Kāṭhā. 25, 40. ये च मामभिरेक्षुः हिनस्तेषु च Hār. 12031.

— समभि zusammen hinaufsteigen, besteigen Hār. 6333 (समधिरो-
हन् die neuere Ausg.). मृद्धाणि 12705. — caus. aufladen: भाष्टे सम-
मिरोह्यताम् Hār. 3322.

— ध्व हिनस्तेigen: beschreiten, betreten: खरोहन्खीरम् RV. 5,
78, 4. Cat. Ba. 5, 1, 8, 4. धर्मणि Kāṭhā. 3, 14, 5, 15. Āc. Gūṇ. 2, 6, 12. कू-
यम् 3, 9, 6. पन्थानम् Ca. 2, 5, 6. यो व्याप्राववैरौ विप्रसताः herbeigekom-
men AV. 8, 140, 1. — यानासनसथ्येन विनमरह्याभिवदयत् M. 2, 302 महे-

न्वज्वात्यं (vgl. P. 5, 4, 45, wo gesagt wird, dass statt der Endung des abl.
hier nicht तम् stehen könne) MBu. 3, 11906. 11922. 6, 3221. 9, 8468. 9, 3470
(med.). धावन्ति Hār. 1: 022 (8. 700). R. 2, 7, 1 (med.). वृताप्यात् 98. 27.
R. Gona. 1, 70, 28. 4, 49, 28 (med.). 5, 74, 14. Raou. 1, 34, 4, 90. Cā. 107.

Kāṭhā. 17, 116. 21, 71. 42, 11. Buio. P. 4, 6, 3, 9, 42. 5, 10, 16. Pāṇā. 4,
4, 62. Buatt. 8, 104. ध्वहस्याधिष्ठः In einen Brunnen Rīdā-Tan. 6, 52.
ध्वहस्य च ते भूमिम् R. 4, 49, 36. ध्वहवृद्ध विप्रद्वारो ममत्पनः so v. a.
abgenommen, abgeladen Kāṭhā. 27, 39. रथ्यात् हिनस्तेigen von der
Herrschaft so v. a. darum kommen Buio. P. 4, 14, 16. Vgl. खरोह (gg.
— caus. 1) hinarbeiten — betreten lassen Kau. 61. 80. ० राप्य Gona. 2,
4, 6. खरोहक्यम् lässt sie absteigen MBu. 3, 15809. तामवोपयत्पवर्त्तौ
रथात् Raou. 1, 84 (खरोहक्यत् od. Calo.). Hār. 9721. aussteigen lassen
(aus einem Schiffe) R. 2, 89, 19. herabnehmen: वृताप्राद्वर्त्तम् MBu. 4,
1818. गापडिवम् (vom Wagen) 9, 8468. स्तुधाधिक्यिकाम् R. 4, 24, 31.
Buio. P. 8, 6, 39. — 2) pflanzen: खरोप्यं वृत्तम् MBu. 1, 7063; vgl. ख-
वरोपय. — 3) Jmd einsetzen, bringen um: राह्यादधरोपितः MBu. 4,
3101. R. 4, 8, 30. Mān. P. 8, 212. 9, 6. — 4) herabsetzen, vordrängen:
पादस्थवरोपितः (धर्मः) M. 1, 52. MBu. 12, 8801. — 5) heruntorbringen,
zu Nichts machen: राह्याणि Buio. P. 1, 18, 28. तववरोपितकर्षवदाः
8, 22, 19.

— ध्यव्य herabtreten auf: क्रिपाम् Tā. 1, 3, 9, 7.

— धन्वन् nach Jmd betreten: नाप्य देवा न गन्धर्वाः u. s. w. पदमन्व-
वोक्तं प्राप्तस्य परमां गतिम् MBu. 12, 8153.

— ध्यव्य herabtreten auf Cat. Ba. 5, 2, 8, 30. fgl. उतायनः 1) स्थास-
मिव प्रामादे स्वलमन्ववृद्धवान् R. 5, 52, 16.

— उपाव्य herabsteigen auf, zu (acc.), heruntreten aus (abl.): उपाव-
रोह वातवदः पुनस्तम् Tā. 2, 8, 5. सोमं रात्रिन्वासात् प्रत उपावरोह
VS. 6, 26. TS. 7, 3, 40, 1. Paśā. R. 18, 10, 10. Cat. Ba. 5, 2, 8, 19. 18,
3, 8, 5. — caus. heruntreten lassen aus (abl.), technischer Ausdruck für
das Wiederherbevorholen des durch eine symbolische Handlung in den
Rothbühlern u. s. w. geborgenen Feuers, Cāṇ. Ca. 2, 17, 8. Gūṇ. 5, 1.
Kau. 40. Ind. St. 9, 311. — Vgl. u. समा.

— प्रत्यव्य 1) wieder heruntersteigen zu (acc.), herabsteigen auf Air.
Ba. 4, 21. Cat. Ba. 5, 1, 8, 5. 6, 7, 8, 6. स्वर्गलोकात् 12, 4, 8, 6. इमं लोकम्
Tā. 4, 8, 4, 5. मनुष्यान् देवैश्च प्रत्यव्यरोहति 1, 8, 5. प्रत्यव्यरोह वा-
तेवदः (vgl. u. उपाव्य) Āc. Ca. 3, 10, 8. TS. 1, 7, 8, 2. 5, 6, 9, 1. — 2) vor
Jmd (acc.) herabsteigen (vom Sitze, Wagen): यथा भोयस्यपतिं पा-
पीयाप्रत्यव्यरोहत् Cat. Ba. 4, 1, 8, 3. स्वैस्सं न के चन प्रत्यव्यरोहत् TS.
5, 5, 3, 3. लज्जि विदोः Cat. Ba. 3, 9, 8, 7. द्याम् MBu. 8, 3302. — 3) die
Pratjavarohana genannte Feier begehen, beziehungsweise das Lager
aus der Bestat-He verlegen auf den Erdboden verlegen (vgl. Streuzen zu
Āc. Gūṇ. S. 69) Cāṇ. Gūṇ. 1, 17. — Vgl. प्रत्यव्यवृद्धि, प्रत्यव्यरोह (gg.
— caus. Jmd herabbringen von, Jmd (acc.) um Etwas (abl. instr.) bring-
en: द्यात् MBu. 8, 2769. मानात् 12 4159. इया 4, 536.

— धनिप्रत्यव्य herabsteigen auf: उडव्यगालाम् Air. Ba. 8, 9.

— द्यव्य besteigen: धानम् MBu. 13, 1458 (med.). — caus. Jmd ent-
setzen: कालेन बलिस्त्विः कृतः कालेन व्यवरोपितः Verz. d. Oxf. II. 210,
b, 6. Jmd um Etwas (abl.) bringen: स्थानात् Spr. 4920. शैवनात् MBu. 3, 3688.

— धा 1) besteigen, ersteigen; sich erheben zu, einsteigen in: sich auf-
schwingen —, sich setzen auf; mit acc. und loc.: सानोः सानुम् RV. 4, 10, 3.
रथम् 24, 5. तैमम् 5, 62, 8. नावम् 1, 88, 3. नावम् 3, 2, 12. स्वर्गं लोकमा-
हक्यम् ved. Cit. P. 3, 1, 80, 6. घा यदा बर्नन्वतः श्रद्धया येनैवै रुहम्

RV. 8, 1, 81. सा तेषामि हृस्मो हृक्कृतं *ist bei uns eingekehrt* 48, 11. 89, 8. 9, 40, 2. 63, 22. योनिम् AV. 3, 30, 1. सा हृस्मिना ह्रीरिक्च कृत्वा यासा व-
धूरिव 4, 20, 8. धारो हृक् तमसो शोतिः 8, 1, 8. दिवि घोष हारोक्तु RV. 7, 83, 3. ते धर्मपुत्राहृक् 5, 10, 2. हृक् 8, 22, 8. यो ब्रह्मतेः शनिगर्भं धारो-
होक् ले सभा TBu. 1, 2, 8, 8. पणुम् Cat. Bu. 7, 3, 9, 17. तुलाम् 11, 2, 9, 83.
धारोक्तुपुत्रो मे वृणानाः RV. 10, 18, 7. उद्यमोर्चः Cat. Bu. 6, 3, 8. be-
schreiten: श्रमिम् 7, 3, 9, 17. 5, 8, 10. 8, 2, 8. 2. bei der Begattung Kauç.
89. — धामाहोक्तु RV. 8, 1, 8. starb Rîgå-Tan. 3, 388. स्वलोकारिहृद्यम्
Bulo. P. 4, 12, 31. धारोक्तुम् (1) 11, 17, 80. गिरिमारुह्य MBu. 3, 119, 9. Ha-
niv. 5493 (pass.). 7612. Vor. 5, 21. मरुदेशम् MBu. 3, 2668. प्रमादान् R. 2, 33, 1. प्राकारम् Buar. 7, 8, 56. धारोक्ते परं परम् Bulo. P. 4, 21, 7. ध्व-
लम् RV. 9, 304, 4. R. 8, 14, 17. Spr. 1740. कोटी उपि — धारोक्तु सती
शिरः Spr. 689. रयम् MBu. 3, 1724. 1727. 1729. 8, 7128. R. 2, 40, 11. 13
3, 46, 6. 7, 46, 23. Kim. Niru. 7, 20. Çik. 95, 11. 96, 2. Paas. 79, 2. Vrt. in
LA. (III) 31, 1, 18. धारोक्तुमाया रयम् MBu. 1, 5734. 3, 1728. 1781. 8, 3964.
Haniy. 6306. R. 7, 46, 23. Bulo. P. 4, 11, 16. 10, 47, 68. धारोक्तुमायै रयः
R. 3, 48, 5. यो न यानं न पर्यङ्कं न पीठं न गव्यं रयम् । धारोक्तु MBu. 4, 96.
विधारोक्तुम् Karna. 9, 97. 104, 188. क्षतन्म Spr. 5395. Bulo. P. 4, 8,
11. नावम् R. 1, 26, 8 (27, 8. Goan.). 2, 82, 8. 69, 89, 14. 21. Spr. 3337. Ka-
rula. 26, 7. Rîgå-Tan. 5, 84. Bulo. P. 8, 24, 12. कृपान् R. 8, 24, 12. 10, 97, 20.
Vanu. Bhu. 5, 44, 22. 93, 11. Karna. 13, 9. 18, 18. 26, 56. Çus. in LA. (III)
33, 16. ध्यापयिष्य Bulo. P. 8, 4, 26. धारोक्तिये कर्त्तव्यम् MBu. 13, 589.
5, 3884. धारोक्तु शनिभृता पुन्यसमपि पार्थिवम् Spr. 749. गजवाहक-
कुर्वषाणः *besprungen* Haniy. 8290. पत्रारोक्तु जेतोरा वरुति च पराहि-
तः (ein Spiel) in dem die Sieger reiten und die Besiegten tragen (ge-
ritten werden) Bulo. P. 10, 18, 21. धारोक्तो मम श्रोणी नय्यामि तौ वि-
क्रापासा MBu. 1, 5966. जङ्गम् Karna. 18, 310. स्कन्धम् 168, 349. घङ्कम्
Spr. 2885. शशाङ्गम् R. Eini. श्रमिमारोक्तुम् so v. a. wird den Scheiter-
haufen bestiegen R. 6, 72, 87. वेदोम् MBu. 3, 11018 (S. 370). Karna. 16,
79. तेजमारुह्य मालम् Mon. 16. Çik. 62, 15. धारोक्तोरि गिरि Karna. 18,
25, 36. तत्रारोक्तु MBu. 3, 8002. वृत्तम् 2848. Vanu. Bhu. 5, 79, 6. रथा-
दिषु Buar. 14, 8. निप्रमारुह्यताम् impers. (acc. rye) R. 2, 46, 24. श्ट्या-
समोर्चः Mian. P. 34, 85. नावि MBu. 3, 12776. करणकायाम् Karna. 13,
21. वि. विरुको 12, 147, 192. स्कन्धे 18, 156, 380. धारोक्तु न यः स्वस्य
वैश्यायै प्रेक्षा यथा Spr. 879. ह्रीरुक् *a)* in pass. Bod.: धारोक्तु कृतो भव-
ता P. 3, 4, 72. Sch. (वार्षी): मरुमात्रेतामहोक्तुः *geritten* von Haniy. 8469.
MBu. 4, 1081. न्यपस्थानं bestiegen Bulo. P. 4, 14, 1. impers.: धारोक्तु भव-
ता P. 3, 4, 72. Sch. — *b)* in act. Bod.: ह्रमारोक्तुः सविता Çik. 87, 9, v. 1.
धारोक्तुयः *gestiegen* und *vorder* gefallen Bulo. P. 14, 7, 74. शर्मामिष्टद्य
धारोक्तुः AV. 6, 11, 1. व्योम Karna. 48, 84. युगात्तमारोक्तुः सविता Çik. 87,
2. ध्रुवान् Raou. 6, 77. Mon. 18. वृत्तम् P. 3, 4, 72. Sch. काको वृतापया-
होक्तुः Hir. 38, 11. ध्रुवम् वृत्तम्. कृत्स्नम्. नावम्. क्षम्. उषम्. M. 4, 130.
रयम् R. 2, 40, 17. रूपम् 4, 10, 23. विताम् Karna. 27, 29. धर्मवोत्सङ्गम्
22, 10. ब्रह्मयाः फणानमारोक्तुः *sich erheben habend auf, betreten habend*
Mairrup. 6, 29. पवनपदवीम् Mon. 8. पौनपत्यपदवीम् Pânât. 87, 14. उ-
त्पथम् R. 3, 45, 6. तौ Karna. 29, 129. सिरुसने 18, 53. मणोरपि 24,
21. स्माराहोक्तुः Buar. 7, 81. प्रमादाहोक्तुः Hir. 4, 8, 4. धारोक्तु Çik. 97, 1, v. 1.
Vim. 3, 1. Karna. 18, 388. Vrt. in LA. (III) 30, 17. Rîgå-Tan. 5, 218.

क्याहोक्तु *reitend auf, sitzend auf* Spr. 4885. Vanu. Bhu. 8, 58, 56. Ig.
Karna. 12, 187. 18, 384. Rîgå-Tan. 4, 377. Mian. P. 78, 24. Pânât. 43,
8. 44, 22. 46, 6. Vora. d. B. H. No. 936. स्कन्धाहोक्तु Karna. 18, 187. ल-
ताहोक्तु (विरेक्) Bulo. P. 5, 2, 1. यलाहोक्तु in dem Erhöhen stehend (d. i.
nicht zu Wagen sitzend) M. 7, 91. सर्वभूमि पलाहोक्तुनि *gesetzt auf* Bulo.
18, 61. चकारोक्तु Pânât. 163, 2. कृत्तारोक्तु *auf der Hand liegend* Karna.
12181. दोलाहोक्तु *auf einer Schaukel sitzend, sich schaukelnd* Pânât. 286,
16. so v. a. schaukelnd, in Zweifel sitzend Karna. 32, 9. 87, 103. 87, 80.
दोलाहोक्तु इवाभवत् 83, 21. 119, 80. धारोक्तु ohne Ergänzung *reitend*: स्वा-
होक्तुः (साहो die neuere Ausg.) सादिभिः Haniy. 5470. *eingestiegen* (in ein
Schiff) R. 2, 89, 17. *aufgesteckt, oben aufgesetzt*: धारोक्तुमोक्तुत्तच्छक्क (कु-
ञ्जर) Karna. 19, 68. mit einem loc. so v. a. *enthallen in, liegend in*:
प्रज्ञासु या एष (यसि) एतस्यारोक्तुः TS. 5, 1, 8, 2. प्रमात्तमारोक्तु एनधिगत
इति यावत् Schol. zu Kap. 1, 88. रोपेताहोक्तु मूर्त्यः युः शक्तपतिस्तम् एव
च Werra. Rimat. Ur. 289. — *a)* u. d. *Besprungen*: गजवारोक्तु ग-
वोक्तुषु die neuere Ausg. Haniy. 4104. — *2)* *unweichend*: नासिको
क्षिप्ता भार्यापलातमोरेपयत् । गुरुनामी मुखे तस्या न च तत्रारोक्तु सा ।।
Karna. 4, 61, 16. — *3)* eine Bogenlinie steigt, wenn das unbefestigte Ende
derselben mit der oberen Spitze des aufrecht stehenden Bogens verbun-
den wird: धारोक्तुपानमेपा धनुषा Karna. 27, 8; vgl. weiter unten u.
caus. 2). — *4)* *aufsteigen* so v. a. *hervorgehen, entstehen, sich entfalten*:
धारोक्तुपानमेपा धनुषा Karna. 27, 8. या तत्रा पूर्वमारोक्तु मानसी Haniy.
11843. इत्याहोक्तुप्रवृत्तकर्त्तमपरिच्छेदुल्ल मे मना Çik. 106. धारोक्तुपा-
धनेन Karna. 7, 67. धारोक्तुवे (श्वे) Karna. 20, 81. यौवनाहोक्तुगर्व Spr.
2897. तदमारोक्तुगुप्त्ररुक् Raou. 8, 81. Nilak. 48. 51. 56. — *5)* an Et-
was gehen, zu machen beginnen: sich hebeben in, gerathen in, erreichen,
gelangen zu: ध्वनीयां शक्रमा रोहमे दिवि RV. 1, 81, 12. न संशयमारुह्य
नरो भद्राणि पश्यति । संशयं पुनराकृत्य यदि शोचति पश्यति ।। *stoh in Ge-
fahr hebeben* Spr. 1483. धारोक्तु किमर्थं तमीदृशप्रान्नापसंशयान् Ka-
rula. 26, 128. 18, 373. धारोक्तु सन्देहम् *geräth in Gefahr* Spr. 3422.
न दर्पमारोक्तु 4383. धारोक्तु कुम्भद्वारोपाम् *bekam Sehntlichkeit mit*
d. i. wurde ähnlich Raou. 19, 34. तव तुलो परदारोक्तु दत्तवासा कुम्भ-
नास. 5, 24. धारोक्तु प्रतिज्ञा स संयत्तयाम् so v. a. *er gelobte* MBu. 1, 2018.
R. 7, 17, 17. धारोक्तु *a)* in pass. Bod.: न समधिगम्य Bulo. P. 3, 8, 21. नि-
त्याहोक्तुसमाधिगम्य 33, 27. — *b)* in act. Bod.: एतम् *der sein Ziel erreicht*
hat Bulo. P. 3, 32, 25. संशयम् in Gefahr gerathen Çik. 92, 6. उपायात्-
रमपि कृदयमारोक्तुम् so v. a. *ist mir eingefallen* Paas. 37, 1. उदयम् *auf-
gegangen* (vom Monde) und zugleich zur Höhe gelangt (von einer Er-
stürzung) Spr. 3850. तयोपयवम् Karna. 25, 199. गिवावाहोक्तु 18, 261. 82, 94.
योगाहोक्तु Buar. 6, 4. Bulo. P. 3, 18, 15. मानाहोक्तु 4, 26, 8. स्वगोचराहोक्तु
Çik. zu Bhu. An. Ur. S. 286. 282. मनोराहोक्तु *seinen Wünschen —*
seiner Phantasie nachhängend (zugleich wohl in dem Wagen des Her-
zens *phantasie*) Karna. 10, 202. — *6)* in lat. Bod.: धारोक्तु R. 26, 86, 86
fehlerhaft für नावरोक्तुयामि. — Vgl. धारोक्तु *ig.*, धारोक्तु *ig.*,
धारोक्तु *igg.* — *caus. 1)* *aufsteigen* machen, *bestiegen* lassen, *setzen* auf:
beschreiten lassen; mit *comp. acc. oder mit acc. und loc.*: सूर्यं दिव्या-
रोक्तुम् RV. 1, 81, 4. 4, 13, 2. तीर्थनाथम् Kirt. Ç. 17, 3, 28. धर्म 48, 8,
28. श्रमणाम् Act. Gmur. 1, 7, 7. 4, 6, 8. नावम् Kauç. 71. ध्रुवम् 17. हृदि-

रौराय् *aufschlagen* Kiv. Ch. 8, 6, 10. — थोरैपिस् *aufsteigen* gemacht Kāṭhā. 30, 171. Buā. P. 5, 26, 28. स्मर्गम् MBu. 13, 324. प्रासदितलम् 3, 2582. रघम्, यानम्, विमानम् 18749. 18769. 5, 5955 (mod.). R. 1, 61, 22. 2, 36, 24. R. Gora. 1, 75, 90. 3, 55, 26. 3, 22, 20. Buā. P. 3, 23, 87. 2, 23, 85. याने Suṇ. 1, 98, 9. रघे Vnt. in LA. (III) 31, 14. mit Ergänzung von रघो oder रघे MBu. 3, 2990. 2799. R. Gora. 2, 39, 21. नावम् R. Schl. 2, 52, 69. नावि Buā. P. 4, 3, 18. mit Ergänzung von नावम् oder नावि R. 2, 52, 9. शयनम् M. 3, 17. शय्याम् Kāṭhā. 17, 87. शय्यायाम् Pañāt. 38, 22. चिताम् R. 2, 64, 82. 2, 73, 36. fg. स्कन्धम् Pañāt. 169, 25. SARVADĀRṢA. 183, 10. रक्थे Kāṭhā. 18, 380. र्क्यष्टम् Vnt. in LA. (III) 11, 18. गर्धम् 22, 16. वृषेन्द्रम् Buā. P. 4, 4, 5. धङ्गम् MBu. 3, 1776. 6, 6042. Kūmāra. 1, 87 (श्यापित्तो zu lesen). Raṇu. 3, 26. धङ्गे R. 2, 72, 4. 101, 2. वलति Spr. 1750. प्रूलान् Jīāk. 2, 373. प्रूलायाम् Kāṭhā. 20, 18. Pañāt. 41, 15. Māra. P. 14, 75. उत्सङ्गे शिरा शौराय् *legen auf* MBu. 3, 16810. धङ्गे शौर्या-राय् बालिन R. 4, 20, 20. 24, 32. मञ्जुषामारोय् मणिकोपिर् *stellen auf* Kāṭhā. 15, 19. *laden auf*: गतेष्वारोयि: कोपि: Kām. Nitis. 19, 16. R. Gora. 2, 39, 20. पुत्रे कुम्बचित्तभारम् Kull. zu M. 4, 287. थोरैपिस् *aufge-
laden*, *darauf gelegt* Hāli. 4, 62. Kām. zu P. 8, 4, 5. Kāṭhā. 37, 185. Spr. 3059. तुलाम् *auf die Waagschale stellen* so v. a. in Gefahr bringen 3916. पञ्चम् so v. a. *Etwas zu Papier bringen, niederschreiben* Ch. 81, 2. मनोविषयम् so v. a. *Jmd in sein Herz schliessen* Kūmāra. 6, 17. mod. sich *bestellen lassen* P. 4, 3, 67, Sch. — 2) *pflanzen* Kāṭhā. 61, 84. Māra. P. 68, 49. — 3) einen Bogen mit der Sehne *bestehen* MBu. 1, 7032 (wo das mod. थोरैप्यमाणः nicht richtig sein kann; Nilak. erklärt die Form durch सञ्जीकर्तुमिच्छन्). 7048, 16, 280. Hārv. 4806. R. 4, 33, 10. 67, 16. fg. 3, 4, 28. 48, 4, 8, 30 (mod.). Kūmāra. 3, 25. Cīc. 94, 2. Kāṭhā. 112, 54. UTTARAB. 91, 10 (118, 1). Gīr. 3, 12. Māra. P. 132, 17. Buat. 14, 8. Vora. d. Oxf. H. 137, 6, No. 267. eine Bogensehne *aufziehen* so v. a. das *unbefestigte Ende derselben mit der oberen Spitze des aufrecht stehenden Bogens verbinden*: बो-
दपडे नमत्यारोपितं गुणम् Kāṭhā. 120, 62. 113, 84. थोरैपित्थू *bogenförmig zusammengezogen* Buā. P. 4, 3, 18. 2, 10, 4. — 4) *steigen lassen* so v. a. *befördern, an einen hohen Platz stellen* Ra. 15, 91. राये in die Herrschaft einsetzen Kāṭhā. 30, 59. — 5) *legen —, stecken —, thun in*: बोवावि — तस्यामारोक्ष्यैर्वावि MBu. 3, 12777. तावयम् बीजं शक्तिरूप-
मारोपितवान् Kull. zu M. 1, 4, 8. तामिन्तारय्यान्तं श्वेन बोवापारोपयति ते in ihr Lager R. 4, 43, 16. तामिन्तारय्या चामिन्तं (vgl. u. sama in caus). Jīāk. 3, 56. Buā. P. 5, 5, 28. तस्मिन्निह सर्वं शारिरमारोय्य (symbolisch) Nṣa. Tār. Up. in Ind. St. 9, 128. मया हि तत्र वैरा समवेष्टौ शौर्यवीर्य-
लपयिष्येदरपिता VP. bei Muir, St. I, 93. धातमप्रतिक्तं तं तस्मिन्ध्वं थोरा-
रोपयिष्यति *anbringen* MBu. 5, 2222. रिचतं *auf*: वस्मिन्वेवाधकं सतुरा-
रोपयति (थोरैप्यति v. 1.) Spr. 2424. — 6) *hervorgehen lassen, bewir-
ken, hervorruhen*: मनसि सन्देहमारोपयति Pañā. 84, 8. थोरैपित्वेनो तं तो
स्वस्तरि Māra. P. 72, 18. थोरैपियगुणं der Vorsüge an den Tag gelegt
hat Kāṭhā. 113, 34. 120, 62. न्यापारोपितविक्रम Spr. 5381; in der Ausg.
von Bühler wird न्यापारोपितविक्रमापयिष्वापि नृपा gelesen und der Hor-
ausgeber überseht von *whom powerful assistance might be justly be
expected; genauere मद mit Recht — befolgt wird* (vgl. 7). — 7) *betle-
gen, zuschreiben, übertragen auf* (loc.) Siu. D. 280, 1. Buā. P. 1, 3, 31.

2, 10, 15. PRATYAB. 80, 4, 1. 5. VEDĀNTA. (Allah.) No. 80. H. 70. Vora. d.
Oxf. H. 29, 4, 18. 12, 6, 10. MALIN. zu Kīr. 1, 1. COMM. zu R. bei Muir,
ST. IV, 392. SARVADĀRṢA. 110, 10. 18. Schol. zu Kap. 1, 59. Kūmāra. 14,
15. ह्यापि हि भूमे: शशिनो मलिनैरारोपिता शुद्धित: प्रवाभि: so v. a. *den
Schatten der Erde haben die Menschen fälschlicher Weise zu einem
Schmutzflecken des reinen Mondes gemacht* Raṇu. 14, 10. die ungram-
matische Form धारूपित Buā. P. 18, 87, 25. — 8) = simpl. *bestellen*:
पर्वतय्यारो पर्वं तिम्रमारोक्ष्यन्मो Hārv. 5495. रथमारोक्ष्ययुष्मान्
Ch. Ch. 145, 3. थोरैरुक्तं die andere Rec. — 9) थोरैरूपामास in der Stelle:
शीघ्रमारोक्ष्यमास दानवेदोकां पुरीम् Hārv. 6933 fehlerhaft für थोरैर-
यामास *liess belagern*; सर्वमाकारयामास die neuere Ausg. — Vgl. थो-
रैपि *figg.* — *desid. zu ersteigen* —, *zu bestetzen wünschen*: ध्यामारो-
क्षत: H. V. 8, 14, 14. दिवम् Buā. P. 8, 11, 5. गिरिम् 5, 14, 18. रघम् 10, 53,
56. धङ्गम् 4, 9, 67. कृत्सिगता गन्तव्ये थिर एवाकृतति MBu. 12,
2024. धारूरुक्तयुगान्ते थिरा मुकुरस्तेवितम् Buā. P. 18, 68, 24. Vgl. धारूरु-
क्त — थोरैप्य *über seine Grenzen hinaus steigen*: नात्यारोक्ष्यति शतार्थिम्
— रूपा: स्वनवानावि R. 4, 17, 22. ध्यायद्वा die Grenzen überschreitend,
übermäßig: ध्यायद्वा हि नातिशयमाकालसो मनोभवे: Raṇu. 12, 82. मया
तस्य डुरतमन: | थ्यायद्वा रियो: सोढम् so v. a. *gar zu viel von ihm er-
tragen* 10, 42.

— ध्याया 1) *bestellen, ersteigen*: धा सूर्यस्य वृक्षो वृक्षमपि रथमारो-
क्षन् H. V. 8, 75, 1. दिव्यं पृथिव्या ध्याया कुरुम् VS. 8, 82. वृक्षपा विषुष्ये
दितियमय्याहोरेव रश्मिस्तुल R. 16, 28. शिवारामम् R. 5, 74, 12. 6,
14, 8 (mod.). 15, 18 (mod.). वृत्ताम् MBu. 4, 271. वयशिलाम् Kāṭhā. 22,
222. सत्तारोम् 86, 209. अश्रिलरुन्तोषान् Rīdā-Tā. 3, 359. रघम् MBu.
1, 6395. R. 2, 92, 31 (101, 34. Gora.). 7, 22, 3 (mod.). वार्याम् Dāca. 74,
18. जयनम् R. 7, 26, 24. मार्गम् *betreten* MBu. 9, 277. रथाङ्गाकुर्याना दि-
ता: | ध्यायारोक्षति *erheben sich in die Lüfte* R. Gora. 2, 104, 11. ध्या-
यद्वा = समायद्वा H. an. 4, 70. Māra. qh. 11. — 2) *über das gewöhnliche
Maass gehen*: ध्यायद्वा = अभ्यधिक H. an. Māra. — *caus. 1) bestetzen
lassen, mit dopp. caus.* प्रवम् R. 2, 55, 16. — 2) *Jmd zu Etwas befördern,
an Etwas stellen*: ध्यायपदे ध्यायारोपितस्वम् Pañāt. 24, 9. — 3) *vor-
ansetzen bei, fälschlich übertragen auf* (loc.) Buā. P. 5, 10, 6. 13, 28.
Chā. zu Bhu. Ān. Up. S. 106. 200. 211. zu Kūmāra. Up. S. 7. — 4) *über-
treiben* P. 2, 1, 43, 38. Sch. — ध्यायारोप.

— ध्यायार् 1) *bestellen, ersteigen*: ध्यायार् *bestellen*: पक्षं
यत्तं मनोमान्वारोक्ष्यामि ich fahre im Geiste mit dem Opfer hin AV. 6, 122.
4. TS. 5, 4, 80, 2. ध्यामि यन्माव्यारोक्षन् 6, 8, 1. द्यु वै देवयान: यन्माव्ये-
नान्वारोक्षन् 7, 2, 8, 1. क्रतुम् Ch. Ba. 43, 3, 9, 1. — ध्यायारोक्ष्य सुधीव:
ac. गिरिम् *er bestieg nach ihm den Berg* R. 6, 14, 11. ध्यायद्वाया तत्पुत्रा-
स्तत्र (d. i. गिरि) ताम् Kāṭhā. 29, 120. ध्यायारोक्ष्य चायेमम् ac. रघम्
MBu. 2, 36, 5, 324, 5. 7, 3991. R. Gora. 2, 13, 26. तं चित्ताग्रिमताम् — ध्या-
यद्वा: पञ्चदशतम: MBu. 16, 200. 4. या तौ चित्ता समायद्वा न ह्यारोक्ष्यति
(hoc मान्वारोक्ष्य) R. Gora. 2, 88, 38. थोरैर ध्याता प्रासेनतमन्यायद्वा
enthält in sich Ch. Ba. 14, 7, 8, 42. Vgl. ध्यायारोक्ष्य — *caus. wieder
hineinbringen*: ताम् (प्रतिताम) — ध्यायारोक्ष्यता पुन: Chā. 14, 231.
रुक् गृहान्माव्यारोक्ष्यन् bringi in sein Haus TS. 3, 4, 80, 4. — *des. nach
Jmd Etwas zu erklären wünschen* Buā. P. 4, 12, 42.

— उपात्वा nach Jmd Etwas bestiegen und neben ihm Platz nehmen: रथम् MBu. 5, 4748.

— समपत्वा nach Jmd Etwas bestiegen: तत्रैव चिताग्रिस्थे माद्री सम-
न्वारोक्तुः sc. चित्ताम् MBu. 1, 3818.

— क्षप्यां उत्तोलय, bestiegen; sich emporzuschwingen —, sich hinauf-
setzen zu; beschreiten: नाराम् AV. 3, 29, 3. सुवर्गं लोकम् TBu. 1, 8, 8, 5, 8, 5, 8, 5. ein Schiff Cat. Bu. 4, 2, 5, 10. क्षिप्यं वा एषो एषो धारोक्तुः य ए-
नानुपतिष्ठते TS. 1, 5, 9, 5. धारिरे संस्तुपायारोक्तुः 5, 6, 8, 4. सातादा
एष देवान्धर्यारोक्तुः य एषो यज्ञमधर्यारोक्तुः यथा ह्यनु वै भोगान्धर्यारोक्तुः
कामपति तयो करोति geradezu zu den Göttern erhebt sich, vor zu ihrem
Opfer sich erhebt, so wie ein angesehenen Hochstehender nur zu wün-
schen hat, so that er, TS. 2, 5, 5, 5, 7, 4, 8, 1. तत्रम् Cat. Bu. 2, 4, 8, 7, 3, 3,
4, 9. क्षिप्यं रु वै भोगान् रोक्तुः नैनं पापिगान्धर्यारोक्तुः erhebt sich über
ihn 12, 2, 3, 10. — Vgl. धर्यारोक्तुः. धर्यारोक्तुः fgg.

— ध्रुवां छास. herabbringen von (abl.): रथस्थो प्रतिमो भर्तुर्वारोक्तुः
तामिः Catu. 14, 229.

— उर्दा sich erheben zu: पृथिव्या ध्रुवमुदत्तरितमाह्वम् VS. 17, 67.
AV. 18, 1, 61.

— उपा 1) hinaufsteigen zu Jmd Äc. Ghu. 3, 12, 12. MBu. 2, 37. 939.
bestiegen: गिरिपुत्रम् Spr. 833, v. 1. MBu. 1, 1107. यमो 4, 170. प्रसा-
दामुपात्रा R. Gorr. 2, 6, 1. मरुतयमुपात्रम् 7, 12, 20. यान्युपात्राः
6, 11, 10. नावमुपात्रम् 7, 46, 33. स्थलीमुपात्रा (उपात्रम् ed. Bomb. 3,
13, 23) पर्वतस्यावहूतः। तत्र पयवो नाम गलग्नां auf 3, 10, 23. न सं-
ताना प्रमाणद्वीपगुरोःपुत्रोक्तुः। सच 4, 4, 4. दारि न्योक्तुः als wirklicher
Weis gelten Sanyadaganan. 26, 6. — 2) herankommen, sich nähern MBu.
7, 5738. उपात्रो मय्याहूतः Mitung ist da Milav. 24, 2. kommen —, ge-
langen zu: स्थलीमुपात्रम् पर्वतस्यावहूतः। R. ed. Bomb. 3, 13, 22. उपा-
त्रोः सामय्यमिव चन्द्रमाः Ragh. 17, 30. — Vgl. उपात्रम्. — caus. zu sich
heraufsteigen lassen auf (acc. oder loc.): तावुगुरोःपुत्रं स्पन्दम् MBu. 10,
684. रथे 8, 4726.

— समुपा bestiegen: विमानम् MBu. 3, 18480. वृषं समुपात्रा देवो पा-
र्वतो R. 3, 35, 26.

— परां heraufsteigen aus: (सूर्यं) धारोक्तुं कृतः पार्वतस्यारं RV.
10, 37, 8.

— प्रा हिनाफsteigen zu, bestiegen: त्रिविष्टम् MBu. 3, 10594. पारि-
यान् 7, 9041.

— प्रत्या caus. wieder hinaufsteigen lassen, — hinaufbefördern: प्र-
त्योपय रथोपरं रथपुत्रम् Uttaran. 100, 9 (133, 4). R. 4, 58, 39.

— समा 1) hinaufsteigen zu, auf, bestiegen, beschreiten: स्वर्गम् MBu.
8, 1078. सूर्यपुत्रम् Spr. 2162 (med.). नमः Kāthā. 35, 158. गिरिपुत्रम् Spr.
833. गिरिम् R. 5, 74, 1. उष्ट्रयानम्. खययानम् M. 11, 301. रथम्. विमानम्
MBu. 3, 1729. 2701. 12027. 5, 7399. Hariv. 13133. R. 1, 1, 5, 5, 43, 18.
Kāthā. 43, 41. नावम् Air. Bu. 6, 21. Kāthā. 18, 298. सित्कामन्म् 82.
शयने Pāṇāt. 186, 23. वाहिनम् Kāthā. 18, 118. Rāda-Tan. 4, 268. Bulo.
P. 9, 6, 15. मय्यपुत्रम् Pāṇāt. 115, 3. तत्पुत्राय 1998, 10. तत्रकम् — तन्-
स्तकाह्वासाधारितं समारोक्तुं 242, 10, 14. प्रियस्यपुत्रं R. 2, 206, 16. ऊ-
तामन्म् 80 v. 4. चित्ताम् Spr. 4741. इमोक्षिकाम् Cat. Bu. 1, 9, 8, 10. 2, 1,
8, 3. einen Pfad TS. 2, 3, 8, 2. देवा गार्हपत्यं चित्ता समारोक्तुं Cat. Bu.

7, 2, 1. 2, 2, 1. 1, 8, 2, 8, 18. वितर्कपुत्रोम् Praa. 116, 9. समात्रो a) in
pra. Bod.: मातृत्राः समात्राः कुशलैरुत्तितादिभिः geritten von MBu. 4,
1088. शतं संस्तुपायानां समात्राणि पन्थिभिः R. 2, 83, 8. °कुर्यात्
Kāthā. 18, 87, 512, 18. — b) in acc. 1) तुलोकम् R. 1, 36, 32. समा-
त्रा (acc. क्षम्) भूतानामविमानाः Kāthā. 46, 31. एकवने (°ता die Ausg.)
समात्रा विक्रमाः Yagdu-Kā. 10, 15. रथम् Mān. P. 139, 49. वधम्
R. Gorr. 2, 90, 8. Mān. P. 21, 80. Kāthā. 18, 101. दाहयेय गृहे Pāṇāt.
48, 19. पलात्कस्य Mān. P. 16, 28. तस्योपरि Pāṇāt. 115, 4. ह्युष्ट्रम् Spr.
4890. सित्कामन्म् Kāthā. 9, 18. चित्ताम् R. Gorr. 2, 68, 36. उपययम् auf
Abwege gerathen R. Scht. 2, 78, 1. hineingegangen in, aufgenommen in:
समात्रोऽपु चारुपोनाथो wenn die Reithölzer verloren gehen, nachdem die
Feuer in die Stöcke eingegangen sind, Äc. Ca. 3, 12, 80. Kāthā. 2, 5, 19, 8,
10, 12. — 2) zweiaehen, zuhalten: °त्रो हारि. 11076. gewachsen nach
Nīlax. — 3) lagern auf Jmd oder Etwas MBu. 7, 5084. धामस्य समा-
रुध (समासात् ed. Bomb.) तस्यै भोगो महोत्ते 5768. — 4) an Etwas
gehen, ansetzen, treten: तपः MBu. 13, 7688. नभसा तुलां समारोक्तुं 80 v. 8.
bekam Ähnlichkeit mit Raas. R. 15. चक्रवर्दि समात्रोः eingegangen auf
M. R. 156. प्रसवा नावम्. चतुः. भोत्रम्. निरुक्तम्. रुत्तिः. धारोक्तुम्. उपययम्.
पदोः, मनः समात्तुः an die Rede, das Auge u. s. w. mittelst des Vorstan-
des gehend so v. a. in Thätigkeit setzend Kaun. Up. 3, 8. — Vgl. समा-
रोक्तुः, समारोक्तुः. — caus. 1) hinaufsteigen —, bestiegen lassen: वि-
यापीः सं व क्षा रौक्त्याम् AV. 18, 4, 1. क्षम्यैवैवै लोकं समारोक्तुः TS. 8,
6, 8, 1. दिशः Cat. Bu. 5, 4, 3. स्वर्गं समारोपितः Spr. 2462. वेनतेये Pāṇāt.
44, 16. पुष्टे 82, 3. धृष्टम् Bulo. P. 4, 4, 26. भूते मय्यम्. 170, 32. Rāda-
Tan. 2, 79. aufladen, aufliegen MBu. 9, 1949. R. Gorr. 1, 34, 16. 71, 2. 8,
10, 19. Kāthā. 43, 234. रुते दिवि aufgehen lassen Mān. P. 75, 61. fgg.
वेदोम् aufführen Kāthā. 45, 812. in die Höhe heben, aufliegen MBu. 4,
802. bildlich so v. a. befördern, an einen hohen Platz stellen Raas. ed.
Calc. 15, 91. — 2) setzen in: पीठिकात् Kāthā. 75, 119. versetzen in,
unter: सर्वं श्रितिवत्क्षणं वयममो वाचा समारोपिताः Vajra. in Ślu. D.
160, 8. ते पुत्रिणाम् — समारोपयदमस्यज्याम् Raas. 18, 29. das Feuer ver-
setzen in (loc. oder acc.), vom symbolischen Auffagen desselben in
einen andern Gegenstand durch Wärmen der Hände, Holzer u. s. w.:
व्यापिः, व्यातम्. व्यातम् TS. 3, 4, 80, 4. 5. Cat. Bu. 4, 6, 8, 8. 12, 4, 8, 10.
11. 13, 6, 9, 30. M. 6, 25, 38. Bulo. P. 7, 12, 24. धार्यो वेत्सुम्कं वा Air.
Bu. 7, 7. auch ohne Bor. des Ortes Kāthā. 5, 3, 1, 7, 1, 8. 28, 3. 8. Äc.
Ca. 3, 10, 4. °र्यात् Lit. 3, 4, 6. Çikra. Ca. 16, 16, 2. Kau. 40. med. sich
aufnehmen lassen: गुरुपतिरेव प्रथमः समारोक्तुः Cat. Bu. 4, 6, 8, 12.
Kāthā. Ca. 12, 2, 8. — 3) einen Bogus mit der Sehne beziehen: समारो-
पितकार्मुकं H. 8, 66, 7. Bulo. P. 1, 17, 4; vgl. u. खां caus. 3). — 4) Jmd (loc.)
Etwas übergeben, übertragen: पुत्रे राज्ञं समारोप्य Voz. d. Oxf. H. 38,
6, No. 95. समारोप्य वचो मयि MBu. 12, 1418; vgl. वाक्यानि — एकस्मि-
न्नास्थौ निवेष्ट 15, 31, 1. begeben, zuwehren, übertragen auf Bulo. P.
8, 3, 30. Sanyadaganan. 173, 3, 3. — 5) an den Tag legen: समारोपितबीच
MBu. 13, 5362. समारोपितविक्रमं R. 8, 99, 21. — Vgl. समारोपय.

— धनुमना aufsteigen nach: उच्चसमादित्यमधिरनुसमारोक्तुः TBu.
2, 1, 8, 10.

— धमिसमा (zu einem Opfer in den heiligen Raum) schreiten: ते प्री-

प्राचीनमिन्सुरोक्तम् T.Ba. 1, 5, 9, 8. प्राचीनप्राथम्यकर्माभिलक्ष देवपत्नं प्रविष्टा: Comm.

— उप 1) *verwachsen, vernarben*: प्रया: Suca. 2, 13, 18, 58, 14. उपत्र-
छया 63, 13. — 2) *kommen —, übergehen in*: पूर्वमावस्थात्तमुपत्र-
तन्मवस्थां so v. a. *es hat sich verändert* Mālv. 31, 18. — 3) *उपत्र-
haftend —, befeindlich an* (loc.) Gaṅṇap. zu Śikṣasā. 30 (° zu lesen).
— *caus. verwachsen —, vernarben lassen* Suca. 2, 106, 7.

— नि, partic. निवृत्त *gewachsen*: मरुकादस्य: सुगन्धनिवृत्त: Buḥ. P. 5, 10, 39, 35. °मूल 3, 30, 7. *fast wurzelt in*: ममता 2, 4, 2 (विवृता ed. Bomb.). 4, 27, 10. so v. a. *वृत्त aus der Etymologie nicht erklärlich* Sarvadāṣṇas. 172, 21. — *caus. verpflanzen, versetzen nach* (loc.), Menschen Rīdā-
Tar. 1, 345.

— निम् नोरोक्त.

— प्र 1) *hervorwachsen, trauben, sprossen*: काण्डात्काण्डात्प्रोक्तं
VS. 13, 30. ते मृगं लोकमा प्रोक्तम् T.Ba. 1, 1, 9, 5. मूलतः Car. Ba. 14, 6, 9, 39. पलाशानि 9, 8, 15. Kāṇḍ. Uv. 5, 2, 8. प्रोक्त्य शालयेय मृदास्तिला
मायातया वा: । यथावीर्यं प्रोक्तं M. 9, 39. काचित्सत्यं (so die ed. Bomb.) प्रोक्तं MBu. 12, 2691. 13, 7141. न पतताये नलिनी प्रोक्तं
Spr. 1416. यदा प्रमुष्टा धोषध्यां न प्रोक्तं सा: पुन: Mān. P. 49, 73. उ-
प्यते यदि यदात्र तत्तदेव प्रोक्तं Spr. 130. M. 9, 84. MBu. 12, 6896
(mod.) Kull. zu M. 2, 112. मन्त्रवीतम् Spr. 2413. तुषाणां पितृपक्षां न
प्रोक्तं तपडुला: 3084. नक्षत्रं प्रोक्तं MBu. 13, 7608. प्रवृत्तशालि
R. 5, 1. लतासामालस्य नवप्रवृत्त: R. 5, 11, 17. नामप्रवृत्तायुक्तं Raṅ. 13, 6.
प्रवृत्तवीजा मत्तो Varā. Bṛ. S. 53, 98. प्रवृत्तेशसम्मुखोमोय-
चित् lang gewachsen Pañāt. 182, 10. स्फोतसत्यप्रवृत्तानि (so die neuere
Ausg.) वनानि bewachsen mit Hamv. 3729. प्रवृत्त = बद्धमूल MBu. 4, 8. R. 5.
2) *wachsen so v. a. gedeihen, zunehmen, stärker werden*: नरिर् बुर्ब-
लदग्धानो कुले किञ्चित्प्रोक्तं Spr. 2178. गोमि: पणुभिश्चैव कृष्या च
सुसमृद्धा: । कुलानि न प्रोक्तं यानि कीनानि वृत्तत: ॥ MBu. 5, 1290.
गुह्यप्रोक्तसुकृतात्पय Rīdā-Tar. 4, 128. प्रवृत्त weit verbreitet, ge-
wachsen so v. a. *gross —, stark geworden*: भुवि व्यसर्नताप्याति: प्र-
वृत्ता ते लतेव या Katu. 11, 22. प्रवृत्ते संसर्गं मणिभृगुपरिस्मरान्वितं Spr. 228.
°स्मर्यायना Sā. D. 100. °भाव Buḥ. P. 4, 13, 1. °रूष: Rīdā-Tar. 3, 284. °किमिदो हि चन्द्रे नलत्रावात्मकपता अवतं MBu. 22, 54.
= वृक्ष H. an. 3, 189. = षडर d. i. षडर alt ebbend, und Med. a. a. O.
— 3) *hervorwachsen, entstehen*: सत्यपमृदाप्रवृत्त: (Ch. 178. यथा प्रवृत्ता
धर्मास्ते देहेनन्ते कृतायान: Hamv. 13551. स्त्रिय: प्रवृत्ताभी: so v. a. *schwun-
gen* R. 1, 15, 26 (2 Goas.). °वेवृत्ति° 3, 76, 19. Buḥ. P. 4, 11, 30. —
4) *verwachsen, vernarben*: न प्रोक्तं (v. l. für सेरोक्तं: वाचतन्म
Spr. 2647. तत्प्रवृत्तामिव बाणेषाम् R. 5, 11, 34. — Vgl. प्ररूक्त, प्रवृत्त,
प्रोक्त fgg. — *caus. 1) pflanzen*: °रापित Spr. 2330. 3976. bildlich.
अन्तपुरातनुषोषेया कृतपुष्टि: प्रोदिपता: । शतशाली भवत्येव यवमन्त्राज्जि
सत्क्रिया ॥ gepflanzt auf so v. a. *denen erweisen* 3423. — 2) *stechen —
befestigen an*, in: पांष्टि प्रोदिपेयस्ते Varā. Bṛ. S. 43, 39.

— *सन्तुप्र nachwachsen* Car. Ba. 7, 4, 8, 19.

— *समिप्र sprossen* Suca. 2, 360, 15.

— प्रति 1) *wieder sprossen, — theilen*: क्रिम्य यदि वृत्तस्य न मूलं
प्रतिरिक्तं MBu. 12, 6896. — 2) *nachahmen*: गतिस्मितप्रतिभाषया-

V. l. Thail.

दियु प्रिया: प्रियस्य प्रतिवृत्तमूर्तप: Buḥ. P. 18, 30, 8. — *caus. 1) je an
eine Stelle pflanzen* Varā. Bṛ. S. 53, 6. — 2) *wieder pflanzen, wieder
einsetzen*: कलमा उत्थातप्रतिरापिता: Raṅ. 4, 37. उत्थातामप्रतिराप-
यन् वनं पान्थनं und Fürsten Spr. 440. शत्रु नृपस्य प्रतिरापयन् Raṅ. 17, 42.

— वि 1) *anwachsen, anstreben, sprossen*: वनेत्येते शतवत्सो वि-
रोक्तं R. V. 3, 8, 11. AV. 6, 30, 3. RV. 6, 24, 3. वि वाक्त्वयोरु: 10, 40, 9.
एवा मयि प्रजा पृथगे ऽनन्तरं विरोक्तम् AV. 10, 6, 33. VS. 3, 48. 12, 100.
13, 21. गृध: T.Ba. 1, 4, 4, 9. वीर्यामप्योयो रोक्तं TS. 3, 4, 8, 2. von der
Kreation AV. 4, 4, 3. विवृत्त *ausgewachsen, gewachsen, gekieimt* H. an. 3,
190. Mnd. dh. O. Kāṇ. Ca. 18, 9, 28. fgg. Chāṇ. Ca. 13, 4, 1. Car. Ba. 7, 2,
4, 37. यद्यप्यं मुविवृत्तमूलम् Bṛ. 15, 8. °तथाङ्कुराम् (गुह्येकार्थम्)
Mān. 6, 19. Raṅ. 2, 26. उत्तहाद्विवृत्तं नोवाचलम् (Ch. 90. सति-
लादिवृत्तं कंठम् Buḥ. P. 3, 8, 17. सर्वनीत्राविवृत्तं यथा सोता mit aufge-
gangenem Samen aller Art bestanden MBu. 7, 3945. — 3) *hervorwachsen,
entstehen*: विवृत्त = ज्ञात H. an. Mnd. °वैष Buḥ. P. 3, 8, 32. °स्व-
कापिका 10, 43, 16. — 3) *bestehen*: मुविवृत्तानां कस्त्येरोक्तिर्विशारि:
नामानाम् gut geritten von MBu. 7, 3105. — Vgl. विवृत्त, विरोक्त, वि-
रोक्त्य. — *caus. 1) wachsen machen* RV. 8, 80, 5. pflanzen: विरोप्यसो
गुल्मिन: R. 7, 54, 11. — 2) *verwachsen —, vernarben machen*: विरोपि-
तमया दाक्ष. 86, 2, 3. — 3) *entsetzen, vortreiben aus*: पुत्रं रात्राश्चापि
व्यरोपयन् MBu. 5, 3049. — Vgl. विरोपया.

— सम् 1) *wachsen*: प्रेममूला: सन्तुक्त: प्रियाणाम् Bhāṭṭ. 11, 5. कर्म्या-
यन्तवृत्तप्राङ्कुरे RV. 8, 47. संत्र = अङ्कुरित H. an. 3, 191. Mnd. 4, 10. — 2) *zusammenwachsen, verwachsen, vernarben*: तस्माद्विपता व-
धानो ऽभुवन् पश्यन्: समन्तत् TS. 2, 5, 84. सन्तुक्तवर्णा: R. ed. Bomb.
4, 80, 39. Suca. 1, 67, 11. 83, 15. न सेरोक्तं वाचतन्म (वाक्कतम् falsch-
lich bei Kull. zu M. 7, 52) Spr. 2647. संत्रजया R. 7, 73, 6, 8, 71, 35. संत्र-
जव्यवितत (falschlich संत्रज Anā. 11, 1) MBu. 3, 12274. — 3) *hervor-
brechen, zum Vorschein kommen*: सेरोक्तपुलका Sā. D. 243, 11. मिष:
संत्रजामया 214. षष्टिवर्गते काले यदेषा ऽभ्यन्मानवः स संत्रजो ऽभ्य-
क्तुं Hamv. 2127. — 4) *संत्रज fast wurzelt, — haftend*: तमो मनसि
संत्रजं करिष्याम: so v. a. *das werden wir dem Gemüth fest einprägen*
MBu. 12, 12566. = प्रीत H. an. Mnd. — *caus. 1) wachsen machen*: वीर-
ी कुर्याद्वदवाग्मिन्हेतं सेरोक्त्या Buḥ. P. 1, 10, 2. pflanzen, einsetzen:
सेरोपितामालयन् वनं पान्थनं und Fürsten Spr. 440. v. l. *denen*: सेरो-
पितं ऽप्यात्मनि धम्यकां त्यक्ता मया obgleich ich mich gesät hatte (so
in ihrem Mutterloche) so v. a. *ein Kind mit ihr gesengt hatte* Chā. 181.
— 2) *zusammenwachsen —, vernarben lassen* Suca. 1, 60, 5.

— उपसम् *verwachsen, vernarben*: प्रयाशिराड्यसेरोक्तं Suca. 1, 18,
8, 4. — Vgl. उपसर्क.

2. रूह (= 1. रूह) L das in die Höhe Gehen; Wuchs, Trieb, Spross:
शतं वै धव्य धामेति सकृन्मन्तु वा रूह: RV. 10, 97, 2. रूहेन रूहोक्तं रू-
ह्नि: AV. 13, 1, 4. यास्ते रूह: प्ररूहो यास्ते वारूहो वाग्नैर्गृणाति दि-
वन् 9, 26, 3, 36. Chāṇ. Ca. 5, 10, 32. Am Ende eines comp. *hervorwach-
send, wachend*: = धम्यां °, लिति °, ह्यन्तेह्येयम्. जल °, तनु °, पङ्क °,
पर्ण °, पर्व °, भू °, भूमी °, मलो °.

रूह (von 1. रूह) 1) adj. (f. घा) am Ende eines comp. *wachsend, ge-
wachsen, entstanden* H. 6. बीजकाण्डरूपाणि M. 1, 48. गिरिसा ° MBu.

इयं Uplāda. 3, 28. 1) n. Stood. K. 249, a. 11. am Ende eines adj. comp.
 f. भा: ई Pāśān. 2, 6, 22 wohl fehlerhaft. a) *äußere Erscheinung*, so-
 wohl *Farbe* (namentlich pl.) als *Gestalt*; *Form* A. K. 1, 1, 4, 16. 7, 38.
 Tan. 3, 2, 378. H. 1876. a. 2, 298. f. g. Mēd. p. 9. f. g. Hall. 5, 79. Vigra
 de Uplāda. 3, 28. इयं इयं मूव्या बोधयति नाम्ना कृष्णान-
 स्तन्व्यं परि स्वाम् R. V. 3, 83, 8. 4, 47, 18. घोषा इदंयं प्रुषिचैरे न इयम्
 10, 108, 4. न्मो न इयमर्ह्य वसना: 7, 97, 6. इया कुरिता 10, 96, 3. कृत्वा,
 मवुना 24, 2. विषो इयाणि कुरिता कृषाणि AV. 4, 20, 3. विषो इया-
 णीविशन् R. V. 7, 58, 1. 8, 15, 12. 5, 81, 2. 10, 136, 4. 139, 3. 169, 3. पिता
 पत्नीमिभि इयेषासयत् 1, 100, 3. या नार्मिर्महंते वलि विषाणा इयेभि:
 8, 43, 10. इयेभिश्चिद्वसनां विषो 10, 110, 9. 184, 1. दिवि इयमास्तत्
hat dem Himmel seine Farbe gegeben 121, 7. वषा इयेव तदयो 8, 91, 8.
 वषा इयाणीमीषे TBa. 1, 4, 1, 1. AV. 4, 22, 3. नार्म इयं च 14, 7, 1. Baio.
 P. 1, 8, 14. 8, 58. इय. नामन्. कर्मन् Cat. B. 14, 4, 4, 1. 14, 2, 3, 9. दे इये
 कृण्वे रोच्यमानः AV. 13, 2, 38. उपवेषुमोना स्तेषां विषो इयाणि पुष्यसि
 10. वृक्षं विषो इयाणि विष्वन्तं 14, 2, 30. उपवर्ष्यं ददाति इयाणामवर्ह-
 षीं Farben TBa. 4, 1, 4, 10. ये इयाणि प्रतिमुच्यमाना धर्मुर्वा सते: स्व-
 धया कुरित Spukgestalten VS. 2, 30. Traumgestalten Cat. B. 14, 7,
 6, 14. वगर्वा वृत्तुषे इयाणि दे भुक्ते दे कृषे Farben TS. 5, 3, 4, 4. धा-
 त्मपरे 6, 1, 4. योति: पश्यति इयाणि इयं च बहुधा स्तम् । रुच्यो
 दीर्घस्तथा स्तम्बानुरोमे ऽनुवतन्मन् (ed. Bomb.) || भुक्तः || भुक्तः कृ-
 स्तवा रूक्ता नीलः पीतो ऽरुणास्तथा । कठिनशिक्रायाः भ्रष्टाः पिच्छले
 मृदुदाराश्च । देव योष्टश्चस्तथा योतिरप्युषाः स्तम् । MBu. 12, 6888.
 fgg. M. 1, 77, 12, 98. Verz. d. Ost. B. 104, 6, 30. 228, a. No. 510. 226, a.
 No. 384. Rāā-Tan. 5, 375. Baio. P. 2, 2, 29. Buishio. 2. 99. einer der
 fünf Skandha bei den Buddhisten Dox. Intr. 511. H. 233. Sch. धूप
 Farbe MBu. 7, 9651 = 13, 7810. नरुपेया *in der Gestalt eines Mannes*
 M. 7, 8. R. 3, 82, 14. Spr. 2525. 3271. M. 8, 2, 7, 45. धर्मनरुपेया
 सा दर्श R. Gora. 2, 8, 53. नैता (स्त्रिय) इयं परोत्ते *das Ausseere eines*
Menschen Spr. 1647. ० विपर्यय M. 11, 48. तस्य दृष्टस्य तदूर्प लिप्रमस-
 र्धयत MBu. 3, 2619. 2691. 2804. इयेया विकृत: R. 4, 1, 84. नरुदृशं ता-
 यमाना इयं भवति कर्त्तृविम् ०, 18. 56, 17. 2, 42, 12. Ck. 115. Vena. 9.
 ममेदमिति यो ब्रूयात्सो ऽनुयायो यवाविधि । सवाह इयस्प्यादीन्स्वामी
 तद्व्यमरुत्ति || *das Aussehen eines Gegenstandes* M. 8, 31. f. g. देयास्य
 R. 2, 93, 6. इयं कर् *eine Gestalt annehmen, sich verwandeln in*, mit
 eigenthümlicher Construction in der älteren Sprache: यो: योते इयं
 कृत्वा *sich in ein weisses Ross verwandelnd* Att. B. 6, 25. यायू इयं कृत्वा
 TBa. 4, 1, 8. TS. 5, 2, 6, 5. 6, 1, 1, 1. धार्ष इयं कृत्वा Nm. 12, 10. मुगावि-
 र्गानां कास्य इयं करोम्यस्म R. 4, 35, 29. स्त्रीविप्रमदुतं कृत्वा MBu. 1,
 1156. Karna. 13, 148. 39, 178. नलत्रयमकारा ति: 86, 269. स इयाणि
 कुरुते विविधानि MBu. 13, 2270. कृत्वा इयाण्येकवा: R. 4, 28, 18. इयं
 बहुइयं कृत्वा 64, 7. 8. 5, 31, 28. MBu. 3, 2657. श्रामनः परमं इयं चाकरो-
 म्यमयाकृति Braham-P. in LA. (III) 53, 29. स्व चैव इयं कुरुते *die eigene*
Gestalt annehmen MBu. 3, 2911. 3889. अस्मिन् सर्वे इयं भवान् *seine Ge-*
stalt annehmen Cat. B. 14, 4, 8, 22. भीमत्रय समाप्तिस्त: R. 3, 80, 18.
 इयं पूर्णपञ्चा नामा सदसं प्रत्ययपञ्च Raon. 12, 28. न्रमन्यस्त शिथिषी
 Karna. 18, 312. Laufform, Form eines Wortes: स्व इयं शब्दस्य P. 1,
 1, 68. सर्वदीनि शब्दइयाणि Schol. zu P. 4, 1, 27. देभित इयासर्चं बोध्यम्

Siddh. K. zu P. 1, 2, 6. किमो इयम् Vor. 25, 5. Am Ende eines adj. comp.
 यस्या धृतइयाप *der eine Gestalt angenommen hatte* Baio. P. 3, 19, 3.
 ein — *Ausseres habend, die Gestalt von — habend, in der Gestalt von —*
auftretend, das Aussehen von — habend, dem ähnlich H. 1462. मनो-
 इया *ein angenehmes Aussehen habend* R. 1, 9, 52. सप्तम् Ck. 2, 100. घना-
 चारं *von ungewöhnlichem Aussehen* Kau. 147. वेषा मुनिइया: Bui-
 dirdinen *in der Gestalt von* Muni R. 4, 8, 23. मातृइये मामात्रे voc. 2, 74.
 7. पमात्रया भी: MBu. 3, 14404. ब्राह्मणोइया Karna. 16, 10. Rāā-Tan.
 1, 35. Baio. P. 1, 19, 14. 5, 26, 20. Pāśān. 258, 23. तं रु चोन्मिगिद्वेय-
 विज्ञातानिव दर्शयो चकार *er zeigte ihm drei unbekannte bergähnliche*
Gegenstände TBa. 3, 10, 44, 4. प्रवइयमपि किञ्चित् *etwas flossähnliches*
 Àcr. Gānu. 1, 12, 6. Kau. 33. नदी *7* बी. श्रित *0* R. 1, 63, 15. घनल *0*, केतु
 Vānū. Bhu. S. 11, 3. श्वेतो *0* *die Farbe des Aokā habend* 37, 2. 54.
 110. स एव शब्दस्तरुयो वासतो निवतानिव *ein Laub, ähnlich dem von*
Kleidern, die gewaschen werden, MBu. 7, 8531. मुगुत्ति *0* Baio. P. 7, 9,
 25. दात्रया धात्रया धातय: *Wurzeln von der Laufform दा und धा* Schol.
 zu P. 4, 1, 20. धप्रुणे निपात: *ein aus einem blossen Vocal bestehender*
 Nip. zu 14. तस्यासा रिताविरितइया *ein in der Form von — auftre-*
tender Befehl so v. a. *der Befehl, der darin bestand, dass man — Rāā-*
Tan. 3, 60. माया नामइया appearing als Baio. P. 2, 14, 10. श्रस्य
 स्फुरायास कलं रिपातिज्ञानइयम् *bestehend in* Schol. zu Ck. 15. राप्ते
 ऽभिलाषइयेयं प्रमकामावस्था zu 22. 26, 81. 4. वधृइयं ताडनापङ्का-
 च्छेइयम् Kull. zu M. 8, 129. सोमइयेयुं यामसंधिषु zu 261. मेनुर्यय
 शकुत्ताइयम् ० v. a. *nämlich —, das ist* Ck. Schol. zu Ck. 41. Hau-
 flig in Zusammensetzung mit einem adj. oder partic., wobei nicht selten
 इय als ganz ohnefluss erscheint: चारं *0* *ein imponantes Aussehen ha-*
bend M. 7, 121. धार्यं *0* 10, 57. कुडो ऽप्यकुडइय: MBu. 1, 5596. उम्सत-
 इया 3, 2911. प्रेत *0* Havi. 4849. विप्रइयम् MBu. 1, 5931. Māc. P. 69,
 50. धनकारदीर्घइयान् = दीर्घान् H. V. Pañ. Einl. वातं *0* Spr. 1114.
 इतइया (वाच) 4698. वाच: पथइया: MBu. 2, 2106. f. g. सयप (वाच) R.
 2, 57, 21. चारइयाणि निमानानि Baio. P. 4, 14, 2. धमइयान् *0* MBu. 13,
 1150. परामत्तं *0* 2, 2320. कृच्छ *0* 3, 1564. कृच्छ *0* 8, 7519. त्रस्तइयं तु
 विज्ञाप्य व्रगसर्वम् R. 4, 23, 5. श्रदइयया (लना) *bisher unbekannt* 2, 55, 29.
 सयप *0* *locker* 5, 14, 15. निवतइयो गणेशप्रतिमाम् Karna. 71, 60. ना-
 न्यदय्येन संभइयं (संभइयं ed. Loia.) विक्रामकर्त्ति M. 8, 203. रगा-
 दिना स्वापिण्ययम् (स्वापिण्ययम् ed. Loia.) Kull. zu M. 8, 203. विमृष्ट
 Boun. Intr. 49. कात्तं *0* ad Ck. 19. शबन् *0* *so ist zu lösen und demnach*
zu übersetzen Spr. 4908. क्षामइया पृथिवी MBu. 9, 722. सवर्णा हि
 गुर्वो गर्भइयेयुं (= बालकेषु Comm.) Utkarna. 124, 8. 168, 3. धान्यद
 so v. a. *von Wonne erfüllt* Pañ. 2, 10. Nach P. 5, 3, 66. (vgl. jedoch
 VārtL) und Vor. 7, 50 soll इय als isoliertes Suffix den vorangehenden Be-
 griff lobend hervorheben: छु *0* *recht geschickt, pssat* इयम् *er kocht gut*,
 वैयाकारइयं *sein ordentlicher Grammatiker* Schol.; vgl. P. 1, 1, 87. Ver-
 halten eines fem. vor einem solchen इय P. 8, 3, 38. 43. fgg. Vor. 7, 49.
 — b) *Bild, Bildnis*: न बोद्धे निरितित इयं इयम् M. 4, 38. लिखितं पदे।
 इयं मुन्दरसेनस्य Karna. 101, 101. स्वापयेइया इयाणि Werra, Karna. 284.
 284. — c) *eine schöne Gestalt, Schönheit* Tan. H. a. Mēd. Vigra a. a.
 ०. न्मो न इयं वीरिमा निमाना H. V. 1, 71, 10. 2, 13, a. 8, 63, 1. पनुमम् (nach

अथर् 1) adj. am Ende eines comp. eine — Gestalt —, die Gestalt von —, die Farbe von — habend: दिव्य० Var. in L.A. 27, 17. गो० Ragu. 2, 8. कानक० Varu. Bgu. S. 30, 25; vgl. u. 1. कामअर्. — 2) m. N. pr. eines Fürsten Karmā. 51, 120.

अथर्था s. अ. धातु 6).

अथर्थादि adj. 1) eine Gestalt tragend: कामतो अथर्थादिम् ein Wechsel der Gestalt nach Beileben Kām. Nitir. 17, 55. — 2) mit Schönheit ausgestattet Vilmāna. P. 16 im ÇKDā.

अथर्था adj. am Ende eines comp. die Gestalt von — tragend: कपि० Karmā. 37, 141. दिव्य० 40, 20. विविध० verschiedene Gestalten habend 54, 17.

अथैयं n. P. 5, 4, 30, Vārt. 2. Gestalt und Farbe. (पावः) त्वष्टा यैयं अथैयेति वेदे A.V. 2, 26, 1. — Vgl. नामयथ.

अथस्य m. N. pr. eines Scholasten Verz. d. Oxf. H. 316, 6, N. 2.

अथर्थाप्या m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 273, 6, 43. 279, a. 25. 341, 5, N. 532, 6.

अथर्थाय n. Ende Çāḍar. im ÇKDā.

अथर् m. pl. N. pr. eines Volkes Mān. P. 87, 50.

अथर्पति m. Herr der Bildungen: Tvaṣṭar Çar. Bā. 11, 4, 17. Mān. Çā. 5, 13, 1.

अथर्पुर n. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 342, a, 16.

अथर्पद 4) m. Verschiedenheit der Erscheinungenform Wernr. Kāṣṇāḍ. 223. — 2) n. N. eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 109, a, 10.

अथर्पञ्चरी f. 1) N. pr. eines Frauenzimmers Verz. d. Oxf. H. 153, 6, 11. — 2) Titel eines medic. Werkes ebend. 406, 6, No. 35.

अथर्पला f. Titel einer Grammatik Colebr. Misc. Ess. II, 48. Verz. d. Oxf. H. 162, 6, 23.

अथर्पला (1) f. ein best. Metrum: 4 Mai ————— Colebr. Misc. Ess. II, 159 (IV, 10, wo 3 m st. rm zu lösen ist).

अथर्प (von अथर्), **अथर्पति** Dānup. 35, 79 (अथर्पिपायम्) P. 3, 1, 25. 1) Gestalt verleihen, zur Anschauung bringen: तत्र अथर्पति एभिर्विषयाः Sarvaḍaṇā. 20, 11. fig. अथर्पति 93, 16. Phān. 27, 12. कैलासो अथर्पतिद्यापि मायाया यदुनन्दने: auf dem Theat. Hariv. 8095. बहुअथर्पति in vielfacher Form erscheinend Buio. P. 5, 18, 31. 11, 28, 17. vorgestellt, eingekleidet Śim. D. 669. In der Bühnensprache bedeutet अथर्पति Etwas darstellen, durch Gebärden Etwas zu erkennen geben: संसर्पम् Çā. 32, 15. यथैक्षम् 37, 12. पुष्येक्षम् 45, 3. गतिभङ्गम् 54, 6. विस्पन् 72, 8. 11, 15, v. 1. 50, 15, v. 1. Vikr. 6, 8. 12, 16. fig. 47, 15. Mān. 29, 15. 68, 5. — 2) betrachten, beobachten: = अथर्पति P. 3, 1, 25. Sch. Vor. 21, 17. — 3) med. wohl sich zur Anschauung bringen, erscheinen Vor. 22, 2.

— नि 1) in der Bühnensprache Etwas darstellen, durch Gebärden Etwas zu erkennen geben: रथवेगम् Çā. 5, 16, 7, 32. वृत्तेनम् 9, 11. धर्मस्वाधाम् 11, 16. 32, 5. संसर्पम् 15, v. 1. प्रङ्गलस्वाम् 14, 3. यथैक्षम् 37, 12, v. 1. इक्षितम् 45, 2. 50, 15. 61, 17. Vikr. 29, 8. Phān. 79, 4. — 2) erblicken, wahrnehmen Hariv. 15504. Spr. 1884. Daçā. 93, 4. Buio. P. 6, 4, 39. Bhāṭṭ. 17, 68. sich eines Dinges vergegenwärtigen: प्रत्येषा निवृत्तिरिति स्वाध्यादि Çā. zu Bgu. Ā. Up. S. 8. ausfindig machen: यावदुपयो उत्र निवृत्तिरिति Karmā. 122, 60. तत्र प्रतीकोऽपि निवृत्तिर्यात् 62, 9. — 3) genau hinschauen, betrachten, untersuchen, erwägen, erforschen, prüfen,

wissenschaftlich betrachten, — untersuchen, erwägen: अथर्पति: Mānā. 187, 20. Çā. 9, 1. 88, 4. Phāṇ. od. orn. 50, 1. Z. d. d. M. G. 14, 569, 19. Vikr. 39, 5. 78, 11. Karmā. 5, 18. 28, 56. 29, 24. 101. 32, 25. Phān. 44, 9. Hir. 10, 3. 17, 20. 15, 26, 11. (सुनिवृत्तिरिति). 38, 11. 42, 4. 68, 11. 91, 1. (सुनिवृत्तिरिति). 98, 15. (सुनिवृत्तिरिति). 99, 1. Mānā. 121, 4. Uttara. 30, 5. (30, 15). Bhāṭṭ. 12, 64. Mān. Anh. 5. (सुनिवृत्तिरिति). Spr. 962. 1955. (सुनिवृत्तिरिति). Sopā. 4, 31, 5. Tarkā. 51. Pratyāpā. 21, 6, 7. Śim. D. 2, 6, 31. Çā. zu Bgu. Ā. Up. S. 66, zu Kāṇḍ. Up. S. 42. Buio. P. 4, 4, 31. 7, 46. Madhu. in Ind. St. 1, 20, 5. Buio. 124. Verz. d. Oxf. H. 266, 6, 44. Sarvaḍaṇā. 36, 15. fig. 74, 10. 84, 13. fig. 90, 18. 174, 11. Kusum. 3, 2. — 4) festsetzen, bestimmen, definieren Phāṇ. 188, 18. 171, 10. Mān. P. 18, 7. Buio. P. 1, 5, 22. 3, 11, 12. 18. 4, 30, 22. 5, 12, 8. 6, 16, 14. 7, 5. 18. Buio. 107. Sarvaḍaṇā. 53, 15. 77, 15. 145, 9. Çā. zu Bgu. Ā. Up. S. 271. — 5) einsetzen, erwählen, bestimmen zu: सेतविकस्य रत्नामृताभिरित्य Phāṇ. 8, 24. 161, 10. अगालं रत्नामृतामृता 217, 4. Buio. P. 4, 8, 24. 4, 14, 10. मया निवृत्तिरस्तुप्येति पति: 27, 28. यदेव वाग्वापसो नाम नगरी राक्षसानी निवृत्तिरिति Phān. 25, 7. निवृत्तिरिति बालक एव योगिनीं प्रपूषयते Buio. P. 4, 5, 23. वेदार्थमीय 5, 9, 12. 10, 76, 7. त्वात्मनो उधे निवृत्तिरित्यु 4, 3, 14. अगालाभिरित्युपायै 8, 5, 9. Phāṇ. 174, 20. 184, 8. तस्य च प्रतीकोऽपि रत्नामृताभिरित्युपायैति पति: Phān. 72, 8. तदत्रावृत्तिरिति उभिविभक्तुः स्वामिगुणोपेतो निवृत्तिरिति: Hir. 41, 3. — 6) richten (ein Geschoss), abschließen: (°वाह्नीकादि): अथर्पति निवृत्तिरिति Buio. P. 1, 15, 16. — 7) निवृत्त्यते Buio. P. 4, 1, 61. fehlerhaft für निवृत्त्य: dergleichen निवृत्त्य M. 6, 28 (die v. l. hat die richtige Form). Buio. P. 4, 15, 29. 8, 16, 21. 8, 23, 9. fehlerhaft für निवृत्त्य. — Vgl. निवृत्त्येण fig.

— प्रदर्शय, auseinandersetzen, erklären Sarvaḍaṇā. 31, 14. 33, 15.

— वि स. निवृत्त्येण.

अथर्लक्ष्म m. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 192, 6, 45.

अथर्लक्ष्मी f. N. pr. einer Prinzessin Karmā. 51, 120.

अथर्व (von अथर्) 1) adj. gāṇa रसादि zu P. 5, 2, 95. a) Gestalt oder Farbe habend Buio. P. 2, 5, 27. fig. 6, 44. schön geformt oder schönfarbig: भूषणानि MBu. 3, 11912. verkörpert, leibhaftig: मारुत R. 5, 13, 8. संपद Karmā. 18, 286. प्रमेद 23, 231. धर्षतिदि 39, 244. am Ende eines adj. comp. die Gestalt von — habend, in der Gestalt von — erscheinend: रक्षितोऽपि किल० MBu. 13, 2280. मत्स्य० Mān. P. 50, 26. — b) eine schöne Gestalt habend, schön: von Personen Nā. 5, 18. MBu. 3, 1811. 2072. 2084. Spr. 507. 1561. Varu. Bgu. S. 8, 5. 38, 45. 68, 99. Karmā. 31, 55 (अथर्वतम). Hir. 115, 5. (अथर्विण). Var. in L.A. (III) 29, 13. कवचं स्पष्टावृत्तवत्तमम् schön anzusehen und von schönem Aussehen MBu. 3, 12067. — 2) f. °वती N. pr. a) verschiedener Frauenzimmer Karmā. 69, 162. 123, 166. Bān. Inlr. 138, N. 2. — b) eines Flusses Buio. P. 5, 20, 32.

अथर्वानि m. pl. v. l. für अथर्वानि VP. 187, N. 52.

अथर्वानि m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 6, 251 (VP. 187).

अथर्वानि (von अथर्) adj. je nach der besonderen Bildung: विकृतानि अथर्वानि RV. 1, 164, 15. Kāç. 114. 128.

अथर्वानि adj. mit Schönheit ausgestattet, schön; von einem Mādhon Karmā. 37, 160. 43, 69. 64, 142. Mān. P. 75, 27.

अथर्विशा f. N. pr. der Tochter des Rāksasa Agniçikha Karmā.

39, 86. fig.

ह्रस्वम् adj. 1) von vollkommen passender Form A17. Ba. 1, 4. 12. 16.

25. — 2) vollkommen schön Cat. Ba. 13, 4, 8, 15. TS. 7, 1, 9, 6.

ह्रस्वम् f. eine entsprechende Form S12. zu Air. Ba. 1, 4.

ह्रस्वपद f. Schönheit der Form, Schönheit MBu. 1, 5912. 6008. 7694.

ह्रस्वपति m. N. pr. eines Mannes KATU. 34, 17.

ह्रस्वपते m. N. pr. eines Vidyadhara KATU. 42, 109. eines Fürsten LA. (III) 15, 16.

ह्रस्वपथ adj. eine Gestalt habend: देवता Wsara, Rāmat. Ur. 288, 1.

ह्रस्वपथ्य (von ह्रस्व nach falscher Analogie gebildet) adj. schön: ह्रस्व-स्वपथ्या: पुत्रो येषु च ह्रस्वपथ्यतमः Pā. Gṛ. 3, 9.

ह्रस्वपती (ह्रस्व + घा) adj. (f. घा) aus der Schönheit ein Gewerbe machend, von der Prostitution lebend: ह्रस्वपति: Kim. Nitiv. 7, 45. वन Daṣa. 88, 6 (falschlich ह्रस्वपति Bsm. Chr. 195, 5). f. Hura AK. 2, 6, 8, 19. H. 533. Hal. 2, 335. R. 2, 363. nach der Lesart der ed. Bomb. (ह्रस्वपति Scnl.).

ह्रस्वपथ्य m. pl. Bez. einer Klasse von Göttern bei den Buddhisten Vyasa. 160. Lalit. od. Calc. 33, 4, 113, 17. 268, 9. 314, 4. Bsm. in Lot. do la h. 1. 353. — Vgl. कामपथ्य, ध्यापथ्य.

ह्रस्वपथ्य m. ein Behälter von Schönheit oder adj. überaus schön: रथ Buā. P. 4, 45, 17.

ह्रस्वपथ्य m. der Liebesgott (dessen Geschoss die Schönheit ist, Triv. 1, 1, 38.

ह्रस्वपथ्य gemünztes Gold oder Silber: च्यवपथ्य Vyasa. 193.

ह्रस्वपथि (demin. von ह्रस्वपति) f. N. pr. einer Buddhistin KATU. 42, 78.

ह्रस्वपति (von ह्रस्व + घा) adj. eine Gestalt habend, körperhaft Kar. 4, 1, 11. घा 2. Buā. P. 3, 24, 31. verkörpert, leibhaftig MBu. 3, 16626. 16645.

14, 229. R. 1, 1, 6, 5, 9, 20 (wo सम्प्रतिव्यव zu lesen ist). 47, 26 (ह्रस्वपथिम् wohl zu lesen). KATU. 2, 51. 26, 47. 311. 42, 39. Buā. P. 2, 9, 13. 3, 15.

21. 9, 10, 12. 10, 24, 36. am Ende eines comp. die Gestalt —, das Aussehen von — habend: पति Bṛ. 4, 18. वक्रविषयम् MBu. 1, 1183.

मुक्तावयम् 13, 2280. Hanv. 12340. R. 1, 58, 11. याम् 2, 92, 25. मृग 3, 49, 31. 47. कामपाथेन सीताविषयकृपाया 5, 47, 38. वननं स्वर्गह्रस्वपथम् 7,

26, 24. Vālin. Bṛ. 8, 33, 26. KATU. 16, 11, 20, 178. 33, 202. Buā. P. 1, 15, 3. 3, 31, 36. 7, 1, 40. 9, 21, 11. Mān. P. 58, 3. Brāhma- in LA. (III) 58, 5. Pāṇ. 35, 31. 235, 10. वक्रं विस्वगतिम् Buā. P. 4, 17, 3. — b)

eine schöne Gestalt habend, schön: von Personen Cat. Ba. 13, 1, 9, 6. उ-

र्ध्यां च ह्रस्वपथ्यम् Pā. zu P. 5, 2, 95. R. 1, 4, 11. AK. 3, 4, 8, 16.

Mān. P. 98, 3. Ver. in LA. (III) 31, 8. — c) am Ende eines comp. den Charakter von — habend, gekennzeichnet —, sich äussernd als Sin. D.

70. बुद्धिर्विज्ञानह्रस्वपथि Buā. P. 2, 10, 32. गुणाः साधनह्रस्वपथि: Vālin. 18, 1, 3722. 3724. — Vgl. घा, घन्य, तया, देव, व्रत, ह्व.

ह्रस्वपथ्य n. das Gestalt und Farbe wahrnehmende Organ, das Auge Suca. 1, 313, 4.

ह्रस्वपथ्य 1) m. N. pr. eines Gottes Verz. d. Oxf. H. 148, 6, 26. — 2) f. ई. N. pr. einer Göttin Devl-P. im CKDa.

ह्रस्वपथ्यवन् n. das Gewinnen des Lebensunterhalts durch seine schöne Körperform, das Aufstreben in macker oder leicht verhaltener Gestalt als Broderwerb MBu. 12, 10798. ह्रस्वपथ्यविकति दलियापथ्ये प्रसिद्ध यत्र सू-

ह्रस्वपथ्यं व्यवधाय चर्मपथ्याकारि रत्नामात्यदिनां वर्षा प्रदर्यति Nilam.

ह्रस्वपथ्यवन् adj. durch seine schöne Körperform den Lebensunterhalt gewinnend Vālin. Bṛ. 8, 5, 74.

ह्रस्वपथ्य (von ह्रस्व und ह्रस्वपथ्य) 1) adj. a) eine schöne Gestalt —, ein schönes Aussehen habend P. 5, 2, 120. AK. 3, 4, 2, 163. Triv. 3, 3, 818. H.

an. 2, 380. Man. 3, 80. — b) einen Stempel tragend, geprägt P. 5, 2, 120; vgl. 3) b). — c) was bildlich bezeichnet wird Sin. D. 308, 3, 5. — d) am Ende eines comp. = तस्मादगत: P. 4, 3, 81. ehemals im Besitz von — gewesen 3, 3, 54. Vor. 7, 67. ein fcm. behält durch seinen Charakter 6, 11.

Siddh. K. zu P. 5, 3, 84. Ableitungen von Wörtern, die auf ह्रस्व ausgehen, P. 4, 2, 105. 104. Vārt. 9. — 2) m. N. pr. a) eines Mannes gṛ. 3, 1, 394. — b) eines Berges Cat. 1, 2, 1, 3. — 3) n. a) Silber AK. 2, 9, 91. 97. Triv. 2, 9, 32. 3, 3, 819. H. 1043. H. c.

161. H. an. Man. Hal. 1, 81. 2, 17. M. 4, 230, 5, 113. 6, 181. Jāṇ. 1, 363 (मपय). सुवर्णपथ्यं मलं ह्रस्वपथ्यपथ्यं मलं त्रयु MBu. 5, 1526. R.

3, 49, 25. 4, 16, 24. Suca. 1, 227, 21. 369, 6. 2, 264, 0. Vālin. Bṛ. 8, 51, 17. 72, 3. 80, 80. 95, 15. Praa. 152, 5. Buā. P. 3, 12, 33. Wsara, Kṣuṇṇa.

278. 283. Pāṇ. 241, 17. Schol. zu Kīrti. Ca. 1, 3, 12. Verz. d. Oxf. H. 320, 5. No. 760. ० रत्नपथि unter den 64 Kāṇ. 217, 4, 12. — b) gestemp-

pelt oder geprägtes Gold oder Silber AK. 2, 9, 92. Triv. 3, 3, 819. H. 1046. H. an. Man. vgl. 1) b). — Vgl. रत्नपथ्य.

ह्रस्वपथ्य in सुवर्णपथ्य adj. gold- und silberreich R. 4, 40, 32.

ह्रस्वपथ्य (f. ई) silbern, silberhaltig: मृति Pāṇ. 241, 16, 18.

ह्रस्वपथ्य (ह्रस्व + घा) m. Silberberg, Bez. des Kāṇ. 217, 4, 12. (III) 60, 7. — Vgl. रत्नपथ्य.

ह्रस्वपथ्य m. Münzmeister AK. 2, 8, 4, 7. H. 723.

ह्रस्व N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 339, 4, 12. ह्रस्व v. 1.

ह्रस्व adj. Hittig (Fiober): तक्कम् AV. 1, 23, 4, 5, 22, 10. 15. 7, 116, 1.

ह्रस्व m. Ricinus communis Cāṇ. im CKDa. — Vgl. ह्रस्व u. n. w.

ह्रस्व, ह्रस्वति (भूषापाम) Dakt. 17, 27. ह्रस्वति bestreut, bestreut (mit Pulver), beschmiert: धृते यमुषु ह्रस्वति MBu. 9, 20. यमुषुह्रस्वतिगत्र 6,

1978. R. Gora. 2, 67, 24. 3, 35, 63. 4, 19, 33. चन्दम् MBu. 1, 1949. 2, 925.

3, 1824. 3, 3297. 7, 1571. 8, 3195. Hanv. 12306. 16179. R. 2, 42, 16. 91.

16 (100, 54 Gora). 5, 3, 39. 45, 7. 6, 93, 12. Spr. 4409. पञ्चवर्णम् Buā.

P. 3, 2, 28. कुकुम् 10, 60, 22. कुकुम्पङ्क 82, 15. मृगमदहृषि Gī. 7, 24.

नखराग R. 10, 24. 8. करिडितिल Buā. P. 10, 5, 7. शरा ह्रस्वतिह्रस्वति: R. 3, 31, 18. मोक्षशापित 5, 79, 6. कुकुम् त्वाह्रस्वति so v. a. klebend

an Buā. P. 10, 21, 17. ह्रस्वति = मृगित AK. 3, 2, 38. H. 1483. Hal. 4, 83. = कार्मिवत्, खचित Triv. 3, 1, 27 (falschlich ह्रस्वति gedr.). ह्रस्वति

Praa. 27, 12. v. 1. wird vom Comm. durch नष्ट erklärt. ह्रस्वति Rāḍa-Pan. 3, 282 fehlerhaft für ह्रस्वति. — Vgl. रत्नपथ्य und ह्रस्व. — caus. ह्रस्व-

पति (विस्फुरक) Dakt. 35, 84, 1. — Vgl. लुप.

— सम् caus. ह्रस्वति: संरोपयन् नयनं भ्रूवृणोस्तु लावणे: Suca. 2, 334, 12. संरोपयति 12. Man hatte an beiden Stellen संवृ erwartet.

ह्रस्व m. Gendarussa vulgaris Nees. Gaylon. im CKDa.

ह्रस्वप (von ह्रस्व) n. das Bestreuen: पुष्पेषु ह्रस्वपं तैना विचित्रम् Kṣuṇṇa. 132.

रे Interj. bei der Anrede H. 1537. रे मनुष्या वदत Spr. 711. रे शगल

जनाः ८८१. २०७१. २६४०. २६४२. KATHA. ४४, १३९, ६३, १३३. PAAR. ७, २. HIT. १०, १९, ८१, २१. इत्युक्तान्तरं रे वद KATHA. ४०, ६. याः पाप वक्षिता एति रे PAAR. २८, ३. MÄK. P. २६, ३५. रे किमीरुक्तं संज्ञातः कथ्यताम् KATHA. ३२, १३६. PAAR. १३, २. ohne voc. und ohne Aufforderung Spr. ३०८२ (vgl. jedoch die v. l.). रे रे कोकिल २६४०. २६४३. VEDHA-KĪ. १७, ३०. रे रे मूर्खा गुप्यं PAAR. २५४, १२.

रेउड N. pr. eines Dorfes KSMRIG. २३, ७. २६, २०.

रेकु, रैको (बद्धपायम्) DUTRUP. ४, ६.

रेक m. १) *Besorgnis*, Furcht H. a. n. २, १२. MED. L. ३१. CKDr. und Wilson angeblich noch H. auch रेको: es ist aber १३७८ धरिके homolint. — २) *Ausleitung* (von रिच्) H. a. n. MED. — ३) ein Mann niedrigen Standes H. a. n. MED. — ४) *Frosch* (vgl. मेक) TRIK. १, २, ३६.

रेकु (von रिच्) adj. leer, öde: वद RV. ६, ५, १२. १०, १०८, ७.

रेकणम् (wie oben) UḤAS. ४, १९८ (vgl. आवृत्तं च द. SL). n. *ererbter Besitz*; *Eigentum*, *Habe*; *Wegengegenstand* NAG. २, १०. RV. १, ३१, १४. १२४, ६. १८८, १. निर्णिता रेकणां प्रावृत्तः १०२, २. तत्रेकौ धर्मयुग्म-निर्धनं द्वात्रं द्वायुषं ते: ८, २०, ७. परिपुष्यं स्यात्पाय रेकणः ७, ४, ७. ४०, २. त्रिष्यं ८, ४, १८. दत्तं रेकायस्तुल्यं ददिसुम् ४६, १५. १०, १३२, ३.

रेकणस्त्वस्व adj. reich Nira. १, १०. स्वस्तिरिदि प्रथि श्रेष्ठा रेकणस्त्वस्वमि पा वाममेति RV. १०, ६३, १०.

रेख (von रिच्) १) m. a) = रेखा १): खल्लेन्दुं KĀURAP. ७ in HARR. ANTH. २२८. — b) N. pr. eines Mannes gāpa विशादि: P. ४, १, ११२. — २) f. रेखी gāpa भिदादि: P. ३, ३, १०४. V. २६, १०१. a) (ein geritteter) *Streifen*, *Linie* H. a. n. २, २१. २. GYASASAD. १, ५२. fgg. १, १४, २, १००. मात्रमपि तु-ध्याता मोनोवर्मनः पम् । न व्यतीत्यो प्रजास्तस्य RAGH. १, १७, ५, ४६, ६, ५८. व्यतीत्योरेखा मुकुटी: ७, ५५. KUMHAR. ७, १६. CĪK. १४. व्यास Spr. १७७७. तस्य गणानाम् वितं दत्ता रेखापि मार्ययति ३३००. रेखा: कुर्वन् KATHA. ३०, १०७. WUNDER. RIMAT. UP. ३१३. RĪGĀ-TAN. ५, १०१. VORZ. d. Oxf. II. ७४, ६, ३१. २३. fgg. HALL. २, ३६६. VANHU. BHM. ८, ३, ३२. ४, १५. ३४. २२. ५३, ४२. ५५. १००. ६७. fgg. auf der Handfläche ६८, ४३. fgg. ७३. fgg. ६९, २२. ७०, १२. fgg. ऊर्ध्वरेखलो (ऊर्ध्वरेखा od. Bomb.) पदि MBU. ३, ३३३१. RAGH. ४, ५५. विद्यात्रा रक्षिता रेखा ललाटे उन्नामलिका Spr. २६१०. त्रिरेखा योवा AK. २, ६, ३, ३०. H. ५८६. उन्नामलिका योवा HALL. २, ३६२. दस्तं Linie auf der Handfläche KULL. zu M. ९, २५५. भालः KĀURAP. ७ in HARR. ANTH. २२८. केराः VANHU. BHM. ८, ५८. १२. ब्रह्मन् RĪGĀ-TAN. १, ३०८. पदयस्य Spr. ३१८०, v. l. भस्म TRIK. २, ७, १५. ब्रलं ein Streifen Wasser Spr. २२४३. ein in Wasser gerührter Strich ४०६५. (vgl. ब्रले रेखा PAAR. १, १४, ५३). निकपे रेमेरेखे RAGH. १७, ४६. R. ५, ११, ३४. चन्द्रः MÄK. P. ८८, १०. R. ५, ११, ३४. १६, ३, २०, ३. द्युम् ११, ३४. योषाणं eine von einem Pfeil herrührende lange Wunde ebend. मृतिः eine den Tod anzeigende Linie DAČAK. ७, १३. प्रथमेकोखा so v. a. das Beste und Einzige in seiner Art: तौ तितिलिते वयकामिनोः सवोद्गमदुत्तरा प्रथमेकोखाम् KĀURAP. २०. — b) *Zeichnung* CĪK. १४१. fgg. KATHA. १२२, ७. खड्गेरेखा लिलेख Spr. २०७७. — c) der erste Meridian NĪRĀT. १, ६२, १. — d) = यमोरा H. a. n. fulness, satisfaction WILSON. — e) = हृषन् Betrug, Vorstellung. — f) ein Biischen H. a. n. — Vgl. कामं, पक्षं, पक्षं, विन्दुं, ब्रसं, मदनं, मध्यं, मेघं, रत्नं, समोखं und लेखं. रेखक s. विन्दुः. रेखोषा m. Längengrad MOLNAR.

रेखगणित n. *Geometrie* MOLNAR. VORZ. d. Oxf. H. ३४०, ६, No. ७०७.

रेखास्त n. *geographische Länge* MOLNAR.

रेखायु (von रेखा), रेखायति (आपसादायति) gāpa काययुदि zu P. ३, १, २७.

रेखायति m. patron.; pl. SÄK. K. १८४, ०, ५.

रेखिन् (von रेखा) adj. *linden* (auf der Handfläche) habend: वडुरेखा VANHU. BHM. ८, ६८, ५०.

रेच (von रिच्) १) m. im Joga *Entleerung der Brust*; das Ausstossen des Athems VORZ. d. Oxf. H. २३४, ६, ३०. २३७, १, No. ५६८. AMSTAN. UP. in Ind. SL. ९, २७, ३. — २) f. f. *Boz* zweier Pflanzen, = काम्पल्यक und ख-ड्डा RĪGĀ. im CKDr.

रेचक (wie oben) १) adj. a) *die Brust entleerend*. — b) *den Unterleib entleerend*, *abführend*. — २) m. a) das Ausnehmen (bei Hunden): प्रि-वृत्तले अवमेरुं म्मो व्याप्त्य प्रत्यावृत्ता (so ist nach KERN zu lesen) रे-चैवाप्यन्तीतयम् VANHU. BHM. ८, ६९, ७. im Joga das Ausstossen des Athems JĪSH. bel KULL. zu M. ६, ७०. DASTANIND. in Ind. SL. २, ३. AMSTAN. UP. ebend. ९, २६ (wohl रेचकश्चैव zu lesen). २७. COMM. zu JOGAS. १, ३४. VORZ. d. Oxf. H. १०९, १, २३४, ६, ३०. VORZ. d. B. H. No. ६४५. VP. ६५३, N. १०. BULO. P. ३, २८, ९, ४, २४, ५०, ७, १५, ३३. PAAR. ३, २५, fgg. VADANTAR. (Alth.) Nu. १३१. SARVADAN. १७४, १६, १५. — b) *Spitze* BULO. P. १०, ९०, ९, १०. — c) *Boz* verschiedener abführender Stoffe: *Salpeter* TRIK. २, ९, ९. *Crotan Jacinto* HAMILL. und = तिलकल्ल RĪGĀ. im CKDr. — d) pl. N. pr. eines Volkes MBH. ६, २०७७. धारिकं ed. Bomb. — e) N. pr. eines Mannes VIKR. ७६, १. fgg. रेचक v. l. — Vgl. वातः.

रेचन् (wie oben) १) adj. *abführend* SUG. १, ४०२, ५. — २) f. f. *Boz* verschiedener Pflanzen: = त्रिवृत्त (त्रिवृत्त) und दत्ती H. a. n. ३, १०४. MED. n. १६. = मुन्दं und रेचनका (d. l. Reichenka) H. a. n. = काम्पल्य (Çandrar. im CKDr. = कालाञ्जनी RĪGĀ. ebend. — ३) n. a) das *Loermachen*, *Schindeln*: कोषदपडपयम् KĪM. NITR. ८, ५८. = कोषदपडतन्त्रकृ COMM. — b) das *Entleeren der Brust*, das *Ausstossen des Athems* COMM. zu JOGAS. १, ३४. — c) *Entleerung des Unterleibes* TRIK. २, ६, १६. SUG. १, ८, २०. SARVADAN. १०६, २२. COMM. zu KAN. १, १, ७. — Vgl. वीर्यः.

रेचनक m. = काम्पल्यक RĪGĀ. im CKDr. — Vgl. तालः.

रेचित m. *Boz*. eines best. Ganges der Pferde AK. २, ८, ३, १६. H. १२४८. — Vgl. रेचः.

रेच्य m. = रेच ĀNNIKĪRĀT. im CKDr. wohl fehlerhaft.

१. रेचः, रेचित, रेते NAG. २, १४ (तत्त्विकम्). ३, २९. DUTRUP. ६, ३३ (दीप्ति). १) act. *hüpfen* —, *beben* machen: युक् कु भूमिं किराणं न रेचव RV. ५, ५०, ४. का वो एतमल्लो रेतेति तन्मा रुच्येव विदुषा १, १०८, ५. इ यवाम्भ्यम् रेतेति १२०, ६. — २) med. *hüpfen*, *beben*, *zittern*, *zucken*: येयाम्भ्यो पृथिवी शुभुर्धा इव विपयति । भिया यामेयु रेतेति RV. १, ३७, १. ३१, ३. ८०, १४. २, ११, ३. ६, ५०. ३. तव विद्या वानिमवेत्तं यो तद्वर्तिमिमांस्व स्वस्य मन्योः ४, १७, २ (hier wird übrigens, da das act. von रेच sonst transit. Bod. hat, richtiger एवदूयि: zu verstehen sein). कृष्यः १, १०२, ३. AV. १, ३२, ३. von den Flammen RV. १, १४३, ३. धारिषि त्रिद्वारं रेतेमानः ३, ३१, ३. १०, ६, ५. घन्ना न हारिदं ब्रध्वाण्य रेते ६, ४४, ९. ममसा रेतेमानं १०, १२१, ६. — Vgl. रेचः.

— CAUS. *erzittern* —, *beben* machen: स्वना न वो एवमेवैवदूयः RV. ३, ८७, ५. ७, ५७, १. स ऊर्वस्य रेच्यत्पायवित् ८, ३५, ३. १०, ६१, १६.

— *er erben*: स्वनाम्नभूतमिरेक्षत् प्र मानुषाः RV. 4, 38, 10. — *cāus. haben machen*: धाममेन रेक्षपत् भूम् RV. 4, 22, 3.

— *sittēn*: वक्षत्प्रत्ययवादिभिः लोकाः सेतरेषत् Cat. Ba. 3, 6, 4, 12, 9, 4, 15.

2. रेष् (= 1. रेष्) nom. sg. (nom. रेष्) P. 3, 2, 75. Schol. Vor. 26, 69. m. Feuer Cārdīstak. bei Wilson. — Vgl. 2. रेष्.

रेष् रैत्ति (परिभाषणे, यथा वाचि Vor.) Daitv. 24, 4.

रेष् रैत्तैत् so v. s. कुच्यति nech Najen. 2, 12. wohl verwandt mit रिष्: zu belegen nur das partic. praes. mit *er priv.*, etwa so v. a. non fulens: षोऽता (= धनादामर्कवृत्ता Comm.) मर्नसा तद्वर्कयेत् TS. 1, 6, 8, 2. Kīgn. 32, 2.

रेष् रेष् Uxidis. 3, 29) m. n. gops धर्षाचिदि zu P. 2, 4, 31. m. f. Sidou. K. 281, a, 18. f. 248, b, 11. zu belegen nur m. 1) m. Staub, Staubkorn

AK. 2, 8, 9, 66. H. 970. n. 2, 152. Med. p. 25. Hall. 2, 288. शकच्युत RV. 1, 33, 14. यति रेष्म् 56, 4, 4, 17, 13. 42, 5, 38, 6. धार्ध ध्रुवाः किरते रेष्मुञ्ज 7. नृत्यतामिव तौवा रेष्ुरायत 10, 72, 6. 168, 1. यथा वलं-
श्यावर्पति भूया रेष्मुत्तर्तिताश्चाभम् AV. 10, 4, 13. जलसंस्तिक R. 1, 5, 9.

(जलसंशान Gora. 4.) 2, 93, 14. धानुज 3, 79, 31. Çik. 86. तुगबुद्ध 31. Vias. 4. यतोदित R. 1. Spr. 3395. रेष्पुत्पात Vālin. Bgn. S. 27, 5.

30, 31. 46, 86. Buio. P. 4, 5, 7. वसुधा MBu. 1, 6022. रिष् R. 2, 97, 3. भस्म K. 248, 18, 348. प्रव्यमलेषिप R. 14, 10. रेष्पुति: Ductat. in LA. 74, 2. भेमावेणुस् विमर्मे Buio. P. 8, 5, 6. सतरेषिषो पदसं-
ख्या परिचरिता: Pāñāt. II, 62. ein Staubkorn als Mass = sieben per-
माणुरासि: Latit. od. Calc. 169, 21. तैसुम् Blüthenstaub AK. 3, 4, 3, 22.

पद्म MBu. 12, 493. R. 4, 50, 19. Çik. 174. Buio. P. 8, 2, 23. fig. — 2) m. Bez. eines best. medicamentösen Stoffes (der auch in der Pharmologie verwandt wird): = रेष्का Suca. 2, 207, 2. Vālin. Bgn. S. 77, 5. = पर्यट, पर्यटक H. an. Men.; vgl. रेष्पु. — 3) m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Viçvāmītra, Verfassers von RV. 9, 70 und 10, 89. Air. Ba. 7, 17. Çiv. Cu. 12, 14. Çikru. Cu. 18, 26, 1. Pravarānu. in Verz. d. B. H. 87, 21 (sg. und pl.). aus Iksbhāku's Geschlecht Hariv. 1483. eines Sohnes des Vikukshi R. Gora. 2, 119, 9. — Latit. od. Calc. 201, 3. pl. Hariv. 1466. Hierher oder zu 4) VP. 400. Buio. P. 9, 13, 12. — 4) f. N. pr. einer Gattin Viçvāmītra's Hariv. 1461. 1769. — 5) Hā. 108 fehlerhaft für वेष्पु. — Vgl. जसः, नामः, नीः, पुष्पः (auch Hariv. 5772), वृक्षेषु, भद्रः, मधुः.

रेष्पु (von रेष्) 1) m. o. N. pr. eines Jaksho (nach Nilak.) MBu. 1, 148. eines mythischen Elefanten 13, 6156. fig. — 2) Bez. eines best. über Waffen gesprochenen Zauberspruches R. Gora. 1, 31, 6. — 2. f. द्यौ o ein best. Arsenstoff (wohlriechend, in Körnern wie Pfeffer) AK. 2, 4, 8, 5. H. an. S. 3, 91. Med. k. 148. Rayman. 129. — b) N. pr. einer Tochter des oder der Regu, Gattin Gāmadagui's und Mutter Paraçurāma's H. an. Men. MBu. 3, 11072 (S. 572). 5, 5972. 13, 4607. Hariv. 1453. fig. 1769 (wo die neuere Ausg. रेष्का u. रेष्मानो liest). R. 1, 81, 11 (52, 11 Gora.). 2, 21, 33. Spr. 3163. VP. 400. fig. Buio. P. 9, 18, 12. 16, 2, 13. Verz. d. Oxf. H. 26, a, 24. रेष्कापातितैर्वि MBu. 3, 8024. तौर्वि 7080. सुप्त 8558. H. 848. Buio. P. 1, 9, 6. Vgl. रेष्पु. — c) Titel einer von Hariharā verfassten Çārikā (vgl. रेष्काचित्) Verz. d. B. H. No. 260.

रेष्काट adj. nach dem Comm. Staub durchforschend oder — auf-
wühlend (zu TBa.): न ता धर्वा रेष्काटो धमुते RV. 6, 28, 1. धवापापो
रेष्काटो नृसाम् VS. 28, 13.

रेष्काचार्ध m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 202, b, 6. Hall. 192.

रेष्कारिका f. Titel einer Çārikā Verz. d. Oxf. H. 279, a, 35. — Vgl.

रेष्क 2) c).

रेष्क n. das Staub-Sein: पङ्के ऽपि रेष्कमिमाय wurde zu Staub
Hach. 16, 30.

रेष्दोसित m. N. pr. eines Autors Wesen, Lit. 137.

रेष्पु m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 8, 1751. वेष्पु ed. Bomb.

रेष्पुपालक m. N. pr. eines Mannes Pravarānu. in Verz. d. B. H. 60, 31.

रेष्पुत्त m. N. pr. eines Sohnes des Viçvāmītra von der Regu
Hariv. 1461. 1769 (hier रेष्का die neuere Ausg.).

रेष्पुत्रिपति 1) adj. bestidit. — 2) m. Eel. Tat. 2, 9, 26.

रेष्पुवाति 1) adj. in Staub (Blüthenstaub) gehüllt. — 2) m. Biene Tat. 2, 9, 26.

रेष्वास (von रेष्) adv. zu —, in Staub: कर्ह in Staub verwandelt R. 14, 1, 327.

रेष्सात् n. Kämpfer Tat. 2, 6, 89. ॐ m. dass. Çāddar. im ÇKDa.

रैत् = रैत्सु der männliche Same Viçvā. in Verz. d. Oxf. H. 189, b, 21.

रैत्कुर्यात् f. ein Bach von männlichem Samen (in einer Hölle) Buio. P. 5, 26, 26.

रैत्स 1) adj. aus dem eigenen Samen erzeugt, leiblich: पुत्र MBu. 13, 1625, 5. — 2) f. Sand Buio. P. 8, 10, 10. im ÇKDa.

रैत्स n. = रैत्सु der männliche Same Çāddar. im ÇKDa.

रैत्सु (von 1. रि) Uxidis. 4, 201. n. 1) Guss, Strom Najen. 4, 12. य-
त्यन्त्यै: पविषो रैत्सावति RV. 5, 83, 4. (देवसो) धमने रेतो: सिधत्तं यन्म-
नुर्हितम् 6, 70, 2, 7, 33, 7. श्वाम् 9, 44, 16. दिवो रैत्सा सचते पविष्या 9,
74, 1. 4, 100, 3. प्रवस्य रैत्सा योतिष्यश्वः 8, 6, 30. पयः प्रवस्य रैत्सा
उधानाः 3, 31, 10. वृणुया रैत्सा धमवद्व्यायाः AV. 10, 10, 29. कदिर्बवे रैत्सा
व्रयः Libation RV. 4, 3, 7. दिवो न पस्य रैत्सा शोचत्तूर्ययः 5, 17, 3. मर्नसा
रैत्सा प्रयमं पदासित् erator Krgus 10, 129, 4. — 2) Samenerguss, Same

(AK. 2, 6, 9, 13. H. 629. Med. a. 32. Hall. 3, 16): वृषो धमस्य RV. 1,
164, 34. धन्यस्मिन्पूवे नि रैधाति रेतः 3, 55, 17. 5, 83, 1. प्रववत् 7, 67, 6.
9, 86, 26. रेतो वक्तुः 10, 61, 6. स्मया रेतो संयमानो नि यिष्यत् 7, 64, 14.
94, 5. VS. 10, 76. प्रिय AV. 2, 28, 5. प्रमुवतो ज्येनस्य रेतः 34, 2, 5, 28, 6.
बिर्बती डुगधमंफुस्य रेतः 14, 2, 14. VS. 8, 14. Air. Ba. 2, 28. रैत्सा व्य-
ध्यत TS. 5, 6, 9, 1. सा रेतो ऽप्यत व्यस्य 6, 9, 1. तस्य रेतः परीपत्त
TBa. 4, 1, 2, 8. उतानायां स्त्रिया गुमावेतः सिधत्त Kīgn. 20, 6. Cat. Ba. 1,
4, 8, 3. कोमि रेतः सिहम् 7, 9, 11. रेतः प्रचस्कन्द 4, 3. येमि रेतः प्रति-
सिधत्तम् 9, 3, 11. रेतोमि रेत वादपति महाम वेग 3, 2, 4, 10. Pāñāt. Ba. 8,
7, 9. Kāçg. 22. न रेतः स्कन्दयेत्वाचित् M. 2, 180, 9, 20. रेतः सिह्वा
स्वयोनियु 14, 170, 173. रेतसः सेकः 130. रेतःसेक 58. रेतः सिधियत् कु-
स्मै Buio. P. 6, 18, 5. तस्य रेतः प्रचस्कन्द, स्कममत्र MBu. 1, 3880. परि-
स्कभ 2281. धमि P. R. Gora. 1, 30, 16. तस्यमाधत्त रेतः 5, 17, 3, 23, 47.
5, 49, 13, 37. 8, 5, 38. पतिवृक्ष वै सर्वपां भाषि द्विजो रेतः पाययति काम-
योक्तः 5, 28, 26. भुक्ता रेतोविषमुञ्जम् M. 4, 222. Verz. d. Oxf. H. 282, a, 1.
रैत्सि दैर्हः Vālin. Bgn. S. 68, 10. तीष्णः Suca. 1, 2, 19. 280, 2. रैत्सा
ऽति nach der Samenergussung mähm P. 78, 24. 108, 11. — 3) Same so

v. a. Nachkommenschaft, Generation Çar. Ba. 3, 2, 4, 31. त्रीणि वाक् रेतो-
सि पिनां पुत्रः पित्रः TS. 5, 6, 4, 1. — 4) Quecksilber (Çiva's Same) Mss.
— Vgl. घ०, ऊर्ध्व०, कुम्भ०, हि०, पक्वम्०, वङ्ग०, प्रि०, मला०, वसु०,
वकि०, विख०, स०, सखम्०, सु०, पुष्पार्ण०, क्षिप्रम्०.

रेतस्य am Ende eines comp. = रेतम् in वयि० कोपेत०.

रेतस्य adj. Samen führend Ait. Ba. 1, 20. रेतुं heisst der erste Vors
des Bahishpavamāna Stotra Snapt. Ba. 2, 1. Lit. 1, 12, 8. 6, 3, 4.

रेतस्त्वम् adj. samenreich, befruchtend, Bojn. Agni's Çikru. Ca. 2, 5, 17.

रेतस्विन् adj. samenreich (Gegens. धेतम्, सिक्तेरतम्) TS. 5, 5, 4, 2.
7, 8, 22, 2.

रेतःसिञ्च adj. Samen ergussend: चापि Çar. Ba. 7, 4, 9, 24. Boz. best.
Ishjakā 10, 4, 9, 14. 5, 8, 10, 7, 4, 22. figg. TS. 5, 6, 4, 1. Kīra. Ca. 17,
4, 22. 6, 8, 2, 10, 17.

रेतःसिन्धु n. Samenergussung Çikru. Ba. 10, 3.

रेतित्त्वं adj. samenreich oder besamend: वृषम् RV. 10, 40, 11.

रेतोपम् s. 1. रेतोधा.

1. रेतोधि adj. besamend, befruchtend: वृषम् RV. 3, 56, 8. 7, 104, 6.
Soma 8, 86, 39. Agni TBa. 2, 1, 3, 11. RV. 10, 129, 5 (pl. ऽधा). व्रिये
र्मस्य रेतोधाः AV. 5, 23, 1. VS. 8, 10, 23, 20. TS. 5, 2, 4, 1. TBa. 2, 7, 4, 1.
Kīra. Ca. 23, 3, 1. रेतोधाः (von रेतोधा oder ऽधम्) MBu. 3, 11022 (S. 870).
रेतोधाः पुत्र उपपत्ति (नपत्ति) मरिचक पतस्ताम्, 1, 1018 = Haav. 1728
= Baio. P. 8, 20, 22. m. Vater H. c. 116.

2. रेतोधा f. das Bestäuben Kauç. 24.

रेतोधि n. dass. Çikru. Ba. 10, 8. Pañāv. Ba. 8, 7, 12. 12, 10, 11.

रेतोमर्म् m. Samenweg Bṛu. 2, 419, 8.

रेत्स् n. = रीति Gloschong Nīlaka. zu K. 2, 9, 97. ÇKDn. — Vgl. रेत्य.

रेत्र n. = रेतस्, दीप्य, पयसा, सूतक ÇKDn. nach Mss.; semen utrilis;
quokelivor; nectar or ambrosia; perfumed or aromatic powder, pulvillo
Wilson nach H. an.; die gedruckten Ausgaben geben dieses Bedd. ले-
तस् st. रेतस् und सूत्रक st. सूतक Mss.) dem Worte वेत्र.

रेचक m. N. pr. eines Mannes Vīsa. 76, 1, v. 1. für रेचक.

रेच्य रैवेति (गति), nach Andern auch शब्दे Dākṛp. 10, 10.

रेप adj. verächtlich H. 1442, Sch. an. 2, 299. Mss. p. 10. grawsam H.
an. Mss. — Vgl. रेपस्, रेफ.

रैपस् (von रिप्) Uḡāda. 1, 189. n. Fleck, Schmutz: n. घस्मान्स्त्वोऽरेप
धा धु. RV. 4, 6, 6. adj. = घयम्, क्रूर, कृपाण Mss. s. 32. — Vgl. ख०,
रेप, रेफ, रेमस्.

रैफ (von रिफ) Uḡāda. 8, 24, 1. m. Siddh. K. 280, a, 3. a) der Schnarr-
laut, das r VS. Pañt. 1, 40. P. 3, 105. Vārti. 4. AK. 3, 4, 306, 125.
Tān. 3, 3, 280. H. an. 2, 802. Mss. ph. 2. Āc. Ca. 1, 2, 18. RV. Pañt. 1,
10. ऽसिधि 4. 9. VS. Pañt. 3, 28. 57. 80. 140. 4. 2. 34. fig. 98. 145. 7, 9. AV.
Pañt. 1, 28. 37. 58. u. s. w. Taitt. Pañt. 1, 3, 2, 8. P. 4, 4, 128. Vārti.
2. Vor. 2, 51. Wena. Rāmāt. Up. 289. 314. Rīdā-Tān. 6, 89. Vorz. d. Oxf.
H. 97, 6, 3. समस्तरेफान् (= शब्दान् Comm.) Baio. P. 8, 20, 25. — b)
Cretices (—) Piṣkātā in Ind. St. 8, 210. — c) = रोग Çānda. im ÇKDn.
— 2) adj. verächtlich Uḡāda. AK. 3, 2, 3. 3, 4, 306, 125. Tān. H. 1442.
H. an. Mss. — Vgl. चित्र०, हि०.

रेफक्य adj. den Schnarrlaut enthaltend so v. a. ऋ RV. Pañt. 14, 9.

VI. Thail.

ख० kein r enthaltend 4, 16.

रेफविपुला f. = रविपुला Ind. St. 8, 342.

रेफस् adj. = घयम् u. s. w. HALJ. 2, 192. Çānda. im ÇKDn. = क्रूर,
उड्ड, कृपाण Çānda. — Vgl. रेपस्.

रेफिन् (von रेफ) adj. den Schnarrlaut —, ein r enthaltend, die Natur
des r habend Āc. Ca. 1, 5, 11. उप्मा रेफो पक्ष्मो (d. l. Vissarga) ना-
मिपुः RV. Pañt. 1, 20, 4, 9. fig.

रैम्, रैमेति (शब्दे) Dākṛp. 10, 22. — Vgl. रिम्.

रैर् (von रिम्) 1) adj. knisternd, knasternd, plütschernd, laut (sonnd;
m. Rufer, Recitator, Declamator Nānu. 3, 16. तैम्) रैभो पद्वसते वने
RV. 9, 66, 9. वाच उदिर्यति वक्रिः स्ववने रैभ उषतो विभातोः 1, 113,
17. घये रैभो न व्रत वृषणाम् 127, 10. वन् पयास्त्वकवेयो पसि रैभोः 163,
19. स (यामि) रै रैभो न प्रति वस्त उज्जाः 6, 8, 3. पम्पुयं छन्दो भवति रैभ
श्छे 11, 3. रैमेदिर्यन्मयमानः 7, 63, 9. समो रैभोस्ते वस्त्वमिदं तैमेत्य
पितृये 8, 86, 11. 8, 7, 6. 71, 7. ता सन् रैभो घमि स नवति 10, 71, 2. 87, 12.
पदावस्तुष्टे वनस्य रैभोः 13. AV. 20, 127, 4. figg. Schwedter, Plauderer
VS. 30, 6. — 2) m. N. pr. eines Schützlings der Ācvin, welchen sie
aus Wasser und Gefangenschaft retten; mit dem patron. Kāçapa
Liedverfasser von RV. 8, 86. — RV. 1, 112, 5. 116, 24. 117, 4. 118, 6. 119,
6. 10, 39, 9. pl. Āc. Ca. 12, 14. — Vgl. रेप्य.

रैभा (wie oben) n. das Brüllen der Kühe Tān. 3, 9, 21.

रैभसु नु m. Rebha's Sohn; zwei Liedverfasser von RV. 9, 99 und 100.

रैमिल m. N. pr. eines Mannes Māyā. 44, 6. 67, 10. ँ 43, 14.

रैमि ved. adj. von रम् P. 3, 2, 171. Vārti. 2. Sch.

रैमिव् adj. in der Stelle: धर्मे वृत्तय रेविवा Taitt. Up. 1, 10, 1. = प्रे-

रित्वर ÇKDn.

रैमिर् (vom intens. von रिच्) adj. beständig leckend AV. 8, 6, 6.

रैरिकाण (wie oben) m. 1) ein Name Çiva's Tān. 1, 1, 44. H. c. 46
(falschlich रैरिकाणि). an. 4, 87. Mss. p. 107. Hāç. 3. Vorz. d. Oxf. H.
191, a, 3. — 2) Dēb Çānda. im ÇKDn. — 3) = घम्बर Mss. = वर H.
an. = घम्स् ÇKDn. und Wilson nach Mss. — Vgl. लेलित्कान.

रैव्, रैवेति (ब्रवगति) Dākṛp. 14, 39.

रैव 1) m. N. pr. eines Sohnes des Ānarta und Vaters des Rāyata
Haav. 643. figg. vgl. रैवत्. — 2) f. खा 0. N. pr. eines Flusses, die Nar-
madā, AK. 1, 2, 2, 31. Tān. 1, 2, 31. H. 1083. an. 2, 535 (zu lesen नी-
त्वा मे) Mss. v. 21. HALJ. 3, 52. Mss. 19. Raṇu. 6, 43. 16, 41. Spr.
1807. Vāra. Bṛu. 5, 12, 6. Kārnā. 10, 98. Dāç. 197, 12. Oxf. H. 5, 3.
Bāio. P. 5, 19, 15. 9, 16, 20. 10, 79, 21. Hir. 111, 15. v. l. Vorz. d. Oxf. H.
10, a, N. 1. 66, b, 2. 149, b, 6. ऽमात्त्यप 64, b, No. 114. figg. ँडाड 84, b,
6. 24. ऽसीथि 73, b, 24. ऽकावेरीसंग 66, b, 22. ऽसागरसंग 67, b, 14. कृ-
क्षारिवासंग 65, b, 42. वागुरेवासंग 69, a, 2. ऽसीम 149, a, 16. — b) die
Indigopflanze. — c) Bojn. der Rati, der Gattin des Liebesgottes, H.
an. Mss.; vgl. रैवति. — 3) n. Name verschiedener Sāman Ind. St. 3, 231, b.

रैवट 1) m. a) Eber. — b) Bamberrohr (बेषु, Stamb d. l. रेणु Wilson).

— c) Wirbelwind. — d) Giftort Aśvapāla im ÇKDn. — e) oil of the

morungu tree. — f) a plantain, the fruit Wilson. — 3) n. eine Mäusel

mit von rechts nach links gehenden Windungen Aśvapāla im ÇKDn.

रेवाण m. N. pr. eines Mannes HALJ. 166.

रेवत m. 1) *Citronenbaum* (सन्धीर) Gaylsw. im CKDa. *Cathartocarpus* (Cassia) *fatula* Candan. im CKDa. — Socra. 2, 39, s. 65, 16. — 2) N. pr. verschiedenen Männer Bann. Intr. 396, N. 1. Lot. de la h. i. eines Sohnes des Andhaka Hariv. 9246. fg. *रेवत* der nenore Ausg. des Anarta (vgl. **रेव**) Balu. P. 9, 3, 27. des Vaters der Revati und Schwelgerwatters des Balarāma CKDa. nach dem MBu. — 3) N. pr. eines Varsha (?) MBu. 6, 426. — Vgl. **रेवत**.

रेवतक 1) m. N. pr. eines Mannes Bann. Intr. 396. — 2) n. *eine best. Pflanze*, = **परेवत** n. Rājan. im CKDa. — Vgl. **रेवतक**.

रेवति f. 1) *Bein*. der Rati, der Gattin des Liebesgottes, Tait. 6, 3, 179. **रेव** 2) e). — 3) = **रेवती** N. pr. der Gattin Balarāma's Hariv. 8363. 8366.

रेवत्युत्र (रेवती + पुत्र) m. der Sohn der Revati P. 6, 3, 62, Sch.

रेव्य (aus **रेवत्य** contrah.) 1) adj. P. 6, 1, 27, Vārt. 2. 176, Vārt. 1. 6, 3, 15, Vārt. 1. a) *besitzend, wohlhabend, reich*: मरुध रयौ रेवत्यैस्त्रीषु 14, 25, 7, 8, 21, 14. न रेवता पथिना मरुधमित्रो ऽमुन्वता मुनयः स मृगति 4, 3, 7, 8, 21, 14. रेवौ बर्धगुरिः 45, 16, 1, 120, 12, 8, 44, 11. स मर्ता ध्ये रेवत्यन्त्ये य धौकुरुति कृत्यम् 7, 1, 22, 42, 1, 8, 2, 11. रेवौ द्वि-
वतः स्तोता स्यात्प्रवृत्ता मुचोना 18. मद् धांसे मयै रेवौ इव ich komme in der Trunkenheit mir als reicher Mann vor 48, 6, 16, 116, 2, 4, 2. वि-
ष्पति 27, 12, 18, 2. स रेवत्यापति प्रवयो रेव्ये 2, 27, 12. AV. 28, 128, 4. 8. 9. Mitra-Varuga RV. 6, 47, 9, 10, 36, 2. रेव्युवाक सचयो रेवौ वाम्
riches 42, 116, 18. रेवहवौ दग्धौ रेव्यदग्धौ नरा मयाभिहितऊति मा-
क्तिम् 161, 9. 2. पथ्याः AV. 8, 4, 6. — b) *reich in der Erziehung d. h. prangend, prunkend, frühzeitig* (diese Bed. scheint wegen des adv. an-
genommen werden zu müssen, das mit verbiis des Glanzes verbunden wird): die Mergengröße RV. 9, 61, 6, 45, 4. person. Nacht (als gestirnt)
AV. 19, 47, 4. Vashakapaj RV. 18, 95, 12. वार्यै रेव्यै रयौ वितर्यै वि मा-
क्ति 6, 1, 1. Kräuter AV. 8, 21, 2. गङ्गा MBu. 13, 1053. adv. RV. 1, 79, 5.
95, 11. उषौ रेव्यस्मे व्युद्ध 92, 14, 124, 9, 10. बौ यमुद्रत रेवर्द्धिदि
2, 9, 6, 2, 8, 35, 4, 2, 7, 10. धर्मन्धिष्टा भारता रेव्यम् 33, 2. स रेव्यैष
18, 69, 2. — 3) f. **रेवती** a) pl. *die Reichen, die Prangenden* als Bez. der
Rūka (vgl. die Comm.: **रेवती** = स्त्रीगवी *Adalarka* im CKDa.): **रेव-**
तीभिः सधमाद् इमे सन् तुल्यवाभाः RV. 1, 30, 12. त्रिगुत्तममे रेवतीः पुर-
षीः 168, 2. **रेवती** रमधमिचोर्गौ VS. 3, 31, 6, 8. — b) pl. *Genüßer*:
द्यौरेवतीः प्रणुता कृत्ये मे RV. 16, 30, 5. पतिः सिन्धुनामि रेवतीनाम्
198, 1. स रेवतीधर्मोभिः पृथसाम् VS. 1, 31. देतु वरुणो रेवतीभिः *Ag.*
Gana. 2, 9, 4. Kiva. Ca. 25, 8, 22. Kap. 103. — c) N. eines Nakshatra
(vgl. Journ. of the Am. Or. S. 6, 343): pl. RV. 18, 19, 1. AV. 8, 7, 3. त-
स्यै ते यावत्प्रविषी रेवतीभिः (nach dem Comm. zu TBa. zu d) gehörig)
काम्यं उरुष्यामिक् शक्रोरीभिः 13, 1, 5. Varā. Bg. 3, 105, 2. Māx. P. 33,
16. ag. (nach so v. a. *Tag* der Revati) gaga गौहारि zu P. 4, 1, 41 (oxyt.).
H. 112. an. 3, 228. Mn. 1. 145. AV. 18, 7, 3. TS. 4, 4, 80, 8. Cīāna. Gana.
1, 28, 3, 11. Pā. Gana. 3, 9. MBu. 3, 2926. 6, 419. 53, 2924. 1265. Varā.
Bg. 5, 7, 5, 9, 28, 10, 18. 102, 6. Māx. P. 58, 28, 78, 30. **रेवत्युत** 21. fg.
14. 62. fg. im comp. Varā. Bg. 5, 98, 17. 102, 6. **रेवत्यते** Māx. P. 75,
2, 16. fg. Vgl. Wmm. Naz. passim. — d) pl. *der nach dem Anfangs-*
worte benannten Veres RV. 1, 30, 18, *aus welchen* das Rāivata Sāman

gebildet wird, Ind. St. 3, 331, 4. VS. 23, 21. TS. 2, 3, 8, 6. TBa. 1, 5, 8, 5.
Pāhāv. Bn. 16, 7, 2, 9, 4. 14. 10, 4. Līṭa. 2, 9, 5, 7, 4, 1, 10, 43, 12. Kāṭho.
Up. 2, 18, 1, 2. **रेवत्य**: st. **रेवत्य** zu lesen). MBu. 13, 824, 10 wie 638
mit der ed. Bomb. **रेवती** zu lesen. — e) N. der *Unholdin einer best.*
Krankheit Hariv. 3390. 9242. 10241. MBu. 3, 4422. Socra. 2, 368, 8. 369,
2. 5. Cīāna. Sāma. 1, 7, 109. Verz. d. Oxf. H. 307, 8, 22. wird mit Durgā
und auch Aditi (MBu.) identifiziert; vgl. noch Kāṭho. 53, 172. H. c. 80.
= **मातृमिद** H. an. Mn. — f) N. pr. der Gattin Mitra's Balu. P. 6, 18,
5. — g) N. pr. einer Tochter des Lichtgottes (Kāsi) des Nakshatra
Revati und Mutter des Manu Rāivata Māx. P. 75, 25. fg. — A) N.
pr. der Gomahin Balarāma's, Tochter Kakudmin's, der das patron.
Rāivata führt, Tait. 3, 3, 179. H. an. Mn. Hariv. 642. fg. 1063. 6311.
fg. 8387. Mn. 50. VP. 357. 439. Balu. P. 6, 3, 29, 10, 52, 16. — i) N.
pr. einer Gattin Amptodana's Scampra, Lebnah. 237 (7). — Nach
P. 4, 3, 34, Vārt. 1 ist **रेवती** so v. a. *eine unter dem Nakshatra*
Revati Geborene. — j) n. **रेव्याततुर्म** N. eines Sāman Ind. St. 6, 231, 6.
— Vgl. **घणुरेवती**.

रेवतीमव m. der Planet Saturn H. 120.

रेवतीरमण m. der Gatte der Revati d. i. Balarāma AK. 1, 1, 4, 18.
Hali. 1, 39. unter den Namen Vishṇu's Pāṭia. 4, 3, 129.

रेवतीश m. der Gatte der Revati d. i. Balarāma H. 224.

रेवतीसुत m. ein Sohn der (Unholdin) Revati, unter den Namen
Skanda's MBu. 3, 14633.

रेवत्य ved. adj. von **रेवती** (प्रशयो) P. 4, 4, 123. यदौ रेवती रेवत्यम् Schol.

रेवत m. N. pr. eines Sohnes des Sonnengottes und Hauptes der
Guhjaka H. 109. Varā. Bg. 3, 58, 26. Māx. P. 78, 24, 21. 106, 11.
20. VP. 266, N. 1. **मनुस्** f. *die Mutter des Manu Revanta* (s. **रेवत**),
Bein. der Sāmāṅgā, einer Gemahlin des Sonnengottes, Tait. 1, 1, 100.

रेवताम् Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 113, 4, 40. fg.

रेवताम् रेवा + उ) m. N. pr. eines Mannes Cat. B. 12, 8, 2, 17, 9, 1.

रेवाद्गारिन् (v. l. *राधिन्*) zur Erkl. von **रिशाद्** Nis. 6, 14. **रेष** =
क्षिप्त Comm.

रेवौ f. Bez. des Wassers TS. 3, 3, 2, 1. Kīra. 30, 6. **रेवौ** VS.

1. **रेव**: **रेव** (व्यत्येक्त शब्दे) Dairuv. 10, 19. **वकाशब्दे** Gehel des Wol-
fes Sino. K. 120, 6, 1 v. v. **पोलकशब्दे** Gewieser des Pferdes Dairuv.
bei Wazr. — 2) **रेव**: **रेव**.

2. **रेव** subst. in der Stelle: **रेवेत्यमिष्टा** योषाया VS. 6, 18. — **रिष्टा**
Manbu. Hesse sich zu **रिम्** ziehen etwa in der Bed. von **लेष्ट**. TS. hat
d. v. l. **री**: Möglich wäre auch 2. **रेव**.

रेष (von **रिष**) m. das *Schadennehmen* Cāṇu. zu Kāṭho. Up. 3, 287. 290.

1. **रेष्य** (wie oben) 1) adj. *verwundend* RV. 1, 148, 5. — 2) n. *Schäden*,
das *Fehlschlagen* Nā. 10, 15. Dairuv. 23, 28. 31, 30. — Vgl. **पुरुष**.

2. **रेष** n. das *Gehel des Wolfes* H. 1407. — Vgl. 1. **रेष**.

रेषा f. dass. H. 1407.

रेषिन् (von **रिष**) nom. ag.: s. **पुरुष**.

रेष्ट (wie oben) nom. ag. *Beschädiger, Verwundener* Bhāṭṭ. 9, 31.

रेव्येष्टिक (रेवत्य + क्षिप्त) adj. *von Sturm abgerissen*: **रेव्येष्टिकं** व-
या तयाम् (so st. **तयाम** zu lesen) AV. 8, 102, 2. — Vgl. **रेव्यमक्षि**.

रेष्मन् (von रिष् = रिष्म m. Wirbelwind (Weituntergang Comm.); *Sturmvolke*: वाक्ताः सार्धं रेष्मा प्रवेदाः कीर्तिषु यथांशं पुरासिरे AV. 18, 2, 1. VS. 35, 25.

रेष्मन्वित adj. = रेष्मच्छिन्म Kāṣṭ. 35.

रेष्मन् adj. im Sturm oder in der Sturmvolke befindlich: नमो वात्यस्य च रेष्म्याय VS. 16, 39.

रेक्ष् (रेक्ष्म) gaga भूषादि zu P. 3, 1, 12.

रेक्ष्म, **रेक्ष्मि** denom. von रेक्ष् gaga भूषादि zu P. 3, 1, 12.

रे (= रयि) Uśnis. 2, 66. m. sollten f. रम्. रयि. रयि, रयिस्, pl. री-यस्, acc. रैयस् und रयैयस्. रायाम्, राय्याम्, रायिस् VS. Paṭr. 2, 42. fg. P. 7, 3, 8. Vor. 3, 70. Beṣitt, Haba, Gut; Kostbarkeit AK. 2, 9, 1. 2, 4, 48, 52. 25, 167. H. 191. 1043. a. n. 1, 11. Mnd. r. 1. HALL. 1, 80. 2, 13. Dma. bei Uśval. zu Uśnis. 2, 66. RV. 1, 31, 10. रयि च नः स्वपत्या इषे घाः 54, 11. मा रायो रक्षन्मयमद्वं स्वाम् 2, 27, 17. राय घा सुवा वरुनि 2, 36, 6. 4, 2, 9. 11. 30. रायो विभक्ता सैरुष्य वस्वः 17, 11. प्र यैसि रायः 2, 36, 4. रायः स्वांय पतयः 49, 4. रायो घांरा वीतो राशिः 6, 55, 3. सपत्न्य रायः 7, 20, 6. रायकायः 9, 8, 108, 12. 10, 42, 9. स्वपत्य 3, 9, 9. नृत्य 3, 19, 2. पुरुषम् 4, 5, 7. नित्य 41, 10. पार्ष्व, दिव्य 5, 68, 9. वक्ष् 6, 19, 12. पुरुषीर, पुरुत् 22, 3. परम् 7, 60, 11. पाशवन् 72, 3. वरावत् 100, 3. रायेय वस्वतोः VILAN. 4, 10. बिन्ना रूम् RV. 10, 111, 7. T.Ba. 1, 2, 4, 21. से डे-मिरे पय्याइ रायेय वस्मिन्मदे न सित्यवः RV. 6, 19, 5. मीयै राय उयं निषत्ताम्क er gehöre zu meinem Eigentum AV. 12, 2, 27. Çāṇḍ. Ç. 9, 23, 3. वस्मययो मयवानः सवत्ताम् 4, 9, 1. Liṭ. 3, 6, 3. रायः पयवो गृ-हाः Bal. P. 3, 25, 52. 6, 15, 31. 7, 7, 39. 10, 49, 32. नष्टाय (adj. gen. sg.) तपस्विनः 11, 23, 12. रे als indoci. im gaga चादि zu P. 1, 4, 47. — Vgl. खतिरे.

रेकोरि zum Beṣitt machen Uśval. zu Uśnis. 2, 66.

रेछा m. N. pr. eines Mannes Kāṇḍ. U. 4, 1, 3, 5. 2, 3, 4. — Vgl. रयिछा.

रेक्षायाम् m. pl. N. pr. einer Örtlichkeit Kāṇḍ. U. 4, 2, 5.

रेख m. patron. von रेख gaga शिवादि zu P. 4, 1, 112.

रेषव 1) m. patron. von रेष् Äcr. Ç. 12, 14. — 2) n. N. eines Sāman Ind. St. 2, 231, b. वैषव v. 1.

रेषुकेय (von रेष्कुका) m. metron. Paraçrāma's H. 848. Sch. रे^o. Mso. m. 26. वैषु^o.

रेसल (von रेसल) adj. seminale Ç. Ba. 14, 5, 2.

रेसिक (von रेसि) adj. messingen Ç. 1, 99, 5.

रेत्य (wie oben) adj. dass. M. 5, 114.

रेम (von रेम) 1) m. patron. Verz. d. Oxf. H. 345, 9. 52. — 2) f. ई (sc. सयु) parox. Bez. bestimmter Verse im Ritual RV. 10, 35, 6. TS. 7, 5, 44. 2. so lassen die drei Verse AV. 20, 127, 4—6, die das Wort रेम mehrmals enthalten, Arr. Ba. 6, 92.

रेम्प m. patron. von रेम gaga गीादि zu P. 4, 1, 105. Ç. Ba. 14, 5, 2. 30, 7, 2. 36. (mit wechselnder Accentuation). Äcr. Ç. 12, 14. Paavānām. in Verz. d. B. H. 59, 50. 60. v. u. 62, 29 (sg. und pl.). MBa. 2, 111. 3, 10700. 10708. fg. 12, 1771. 7592. 12758. 12, 1762. 7663. HANV. 6604. 9570. Verz. d. Oxf. H. 16, 5, 16. 19, 4, 2. 57, 30. 59, 3, 31. 336, 6. 1 (ein Astronom). 345, 30. Verz. d. B. H. 125, 3 v. u. ein Sohn Sa- mat's und Vater Dushjanta's Bal. P. 3, 20, 7. nach Nilak. ein देव- तत्तापविशिष्य wie das vorangehende Pāriplava HANV. 432.

रेय (von रे), **रेयसि** Reichthümer wünschen P. 6, 1, 79. Sch.

रेवत 1) adj. a) (von रेवत्) oxyt. aus wohlhabendem Hause stammend, reich: वरा इवेरेवतामो क्रिप्यभि स्वायानिस्तुक्: पिपिसे RV. 5, 60, 4.

b) zum Mann Raivata in Beziehung stehend: वस्तर, मयवत्स् Raivata's Manvantara Bal. P. 3, 5, 1. Mān. P. 100, 36. — c) oxyt. zum Sāman Raivata gehörig u. a. w.: Indra TS. 2, 3, 2, 3. Saviar VS. 20, 60. सपत्य Pañlav. Ba. 12, 10, 10. Liṭ. 6, 10, 2. 7, 1, 1. — 2) m. o) oxyt. Wolke Naṣan. 1, 10. — b) eine (imaginaire) Art von Soma Soc. 2, 164.

18. ein best. Knollengewächs, = सुवर्णाय Tait. 2, 3, 181. Mnd. 1. 143. = सुवर्ण und यल H. a. n. 3, 239. — e) Bez. des Dämons einer best. Hinderkrankheit: धरिति रेवती प्राङ्मरुस्तस्यास्तु रेवता. 1) तो ऽपि बाता- म्परोधो राघते वे मरुत्सुक्: || MBa. 3, 14459. — d) N. einer der 11 Rudra HANV. 166. VP. 121. Bal. P. 6, 6, 17. Verz. d. Oxf. H. 55, 3, 30.

— e) Bein. Çiva's Tait. 1, 1, 15. 3, 181. H. a. n. Mnd. — f) N. des Men Manu M. 1, 62. HANV. 409. 434. VP. 262. fg. Bal. P. 5, 1, 22. 8, 5, 2.

Mān. P. 53, 7. 75, 1. fg. 68. — g) N. pr. eines Dattja Dma. im ÇKDa. — h) N. pr. eines Rshi MBa. 2, 145 (वेत्ति od. Bomb). eines Brahmarshi LAIT. od. Calc. 295. a. eines Fürsten MBa. 3, 3765. 13, 3665 (वेत्ति रसि^o st. 'रेवतेन रसि^o od. Bomb). HANV. 5250 (patron. von रेवते; die neuere Ausg. Host auch 5248. fg. रेवते). patron. Kakudmin's, Beherrscher von Anarip, Kucasthal 644. fg. 6265. VP. 355. fg. Bal. P. 16, 32.

15. eines Sohnes des Amptodana von der Ravati Schürma, Lebensb. 237 (7). 266 (36). Lot. de la b. i. 126. — g) N. pr. eines Gebirges bei Kucasthal (= ड्यतर, उज्जयिनी) Tait. 3, 3, 181. H. a. n. Mso. MBa. 1, 7986. 2, 614. HANV. 5249. 6265. VP. 180. N. a. Mān. P. 57, 14. Ç. 12, 1, 355. रेवतादि 10, 144. रेवतावत् 149. ०मिरे Verz. d. Oxf. H. 149, 9, 20.

= 3) f. ई MBa. 13, 6296. 6242 (वेत्ति od. Calc.) nach Nilak. = रेवत m.; ober als adj. mit इष्टि (= पवित्रेष्टि nach Nilak.) zu verbinden, — 4) n. N. eines Sāman (aus RV. 1, 30, 12) Ind. St. 2, 232, a. VS. 10, 14, 13, 55. Çikra. Ba. 23, 4. Ç. 10, 7, 1. 8, 14. Liṭ. 3, 12, 6. KANV. U. 1, 5. Auch

रेवत (v. l. रेवत्य) सपत्य: als Name eines Sāman, = रुस्य (vgl. oben u. 2, d) e) सपत्य Ind. St. 2, 232, a.

रेवतक (von रेवत) gaga घरीक्यादि zu P. 4, 2, 80. 1) m. a) N. pr. eines Gebirges, = रेवत H. 1051. MBa. 1, 7592. 6, 116. 14, 1754. HANV. 5250. 6412. 8952. 9601. Bal. P. 5, 19, 16. 16, 67, 3. Mān. P. 75, 35. pl. die Bewohner dieses Gebirges Vālik. Bgu. S. 14, 19. 16, 51. — b) N. pr. eines Thürsehers Ç. 23, 1. — 2) n. eine best. Pflanze, = पारिवत (vgl.

रेवतक Rānām im ÇKDa. — Vgl. वेत्ति^o.

रेवतमनिका f. Titel einer Geschicht (einer Art Schauptel) Sān. D. 204, 17.

रेवती m. metron. von रेवती P. 4, 1, 146. 3, 181. Vor. 7, 1. 9. Gānlav. in Ind. St. 2, 77, 1.

रेवतीय adj. von रेवतीक P. 4, 3, 121.

रेवत्य 1) adj.: रेवत्य (v. l. रेवत) सपत्य: N. eines Sāman Ind. St. 2, 232, a. — 2) n. oxyt. (von रेवत्) Reichthum: रेवत्येय मरुता चार्षः स्वयं RV. 10, 94, 10.

रेवत्यम m. patron.; pl. Saṅk. K. 185, 6, 3.

1. **रेक** (von 1. हय् 1) m. a) Licht, Helle Tait. 3, 3, 59. H. a. n. 2, 15.

6099. 6243. HANV. 9584. Suca. 2, 13, 2. 66, 4. 110, 16. 152, 19. 333, 14.

○वृष 523, 12. गोपिततो रोधना Spr. 759. Raou. 17, 24. Kōmas. 7, 32. Pañān. 3, 9, 14. Verz. d. Oxf. H. 98, 9, 3. 242, 9, No. 593—595. रोधनाभ Ind. St. 8, 277. ○वृष 275. plur. MBu. 7, 2921 रोधनास्तथा ed. Bomb. st.

रोधनास्तथा (ed. Calc.). R. Gona. 2, 12, 8. — d) eine rothe Lotusblüte H. an. Mnd. — e) mehr. काळीसीवरी dunkler Çalmali Būvapn. in Nion. Pa. — f) = वंशरोधना Tābāschir Riān. in Nion. Pa. — g) N. pr. einer Gattin Vasudova's Buā. P. 8, 24, 14. 18. — 4) f. ई

a) Bez. verschiedener Pflanzen: *Convolvulus Turpethum* R. Br. AK. 2, 4, 37. Mnd. = काम्पिल्ल AK. 2, 4, 8, 12. Mnd. = रूक्षी Mnd. = धामलकी Riān. in ÇKDa. — H. an. 3, 403. — b) Realgar, rother Arsenik H. 1060. — c) ein best. gelbes Pigment (= रोधना) Riān. in ÇKDa. Spr. 759, v. 1. — 5) n. a) Licht, Glanz: *Lichttraum des Himmels*: धूमर्कच्छमि रोधनेन RV. 10, 4, 2. 88, 5. स दिव्येन दीदिह् रोधनेन AV. 2, 6, 1.

चित्राणां साकं दिवि रोधनानां सरीषाणि *Lichter so v. a. Gestirne* 19, 7, 1. क्षीम वा धादित्या दिव्ये रोधनम् Çat. Bu. 6, 2, 4. 26. Litz. 1, 6, 26. Kauc. 5. तृतीये पृष्ठे शधि रोधने दिवः RV. 9, 86, 27. 1, 6, 1. 153, 9. धसमि. दिवा रोधने 3, 6, 8. रोधने परस्तासूर्यस्य 22, 3. सूर्यस्य 1, 14, 9. नाकस्य 19, 6. विष्णुमा भाति रोधनम् 3, 44, 4. रुद्रेण रोधना दिवा दृच्छानि दीदितानां च 8, 14, 9. 7. दिवा रोधना पप्रिवास्तम् 4, 146, 1. 81, 5. 93, 5. 6, 7, 7. दिवा विष्मिन् रोधना 8, 5, 8. 9, 85, 9. 10, 4, 2. 49, 6. 89, 1. AV. 7, 73, 4. 13, 1, 20. तांका विततो रोधने दिवि TBa. 3, 12, 8. 1. VS. 13, 8. drei solche *Lichtthimmel* RV. 4, 102, 9. 149, 4. धादित्यान्नी रोधना दिव्या धारपत 2, 27, 9. 3, 36, 8. 4, 83, 5. 5, 69, 1. 81, 4. 6, 44, 23. 9, 17, 5. Çat. Bu. 8, 6, 8, 19. auch fem.: रतु निम्नो ऽति रोधना: AV. 6, 75, 3. TBa. 3, 3, 88.

8, 6, 8, 19. auch fem.: रतु निम्नो ऽति रोधना: AV. 6, 75, 3. TBa. 3, 3, 88. — b) das Erregen des Verlangens nach (geht im comp. voran) Buā. P. 44, 11, 32. — c) देवानां रोधनम् N. eines Sāman Ind. St. 3, 219, 6. — Vgl. गोरोधना, पुष्पोधन, भक्त, योगरोधना, वंश, सु, रोधनिक.

रोधनक 1) m. Citronenbaum Riān. in ÇKDa. — 2) f. रोधनिका a) eine best. Pflanze, = शुण्णरोधनी RATNAM. 163. = काम्पिल्लिका Hia. 138. रोधनका (sic) = रोधनी H. an. 3, 104. — b) = वंशरोधना Tābāschir Riān. in ÇKDa.

रोधनफल 1) m. Citronenbaum. — 2) f. या eine best. Gurkenart, = चिन्ति Riān. in ÇKDa.

रोधनरथी adj. im Lichttraum des Himmels befindlich RV. 3, 2, 14. 6, 6, 2. रोधनाकर gāya सातादादि zu P. 1, 1, 4, 74.

रोधनामुख m. N. pr. eines Dāija MBu. 3, 3685.

रोधनैवम् ऽनवत् Padap. adj. licht, hell AV. 13, 3, 10; vgl. TBa. 2, 7, 88, 3. रोधमान 1) partic. adj. s. u. 1. हृत्. — 2) m. a) ein Haarwirbel am Halse eines Pferdes Tān. 2, 8, 14. Vāg. bei Mallin. zu Çr. 3, 4. Katuā. 74, 78. Çig. 3, 4. — b) N. pr. eines Fürsten MBu. 1, 2654. 6990. 2, 516. 1027. 1066. — 3) f. या N. pr. einer der Mütter im Giefolge Skānda's MBu. 9, 3647.

रोधम् s. स्व.

रोधि Light, Strahl: स्वोद्योधिर्मया सूर्यो मासयन्सकला दिशि: Mān. P. 63, 6, 7. vielleicht fehlerhaft für स्वोद्योधिर्म: रोधिमि (= विषयवासना-ज्वलामि: NĒAK.) HANV. 11933 Lesart der neueren Ausg. st. रोधिमि: der älteren.

रोधि Light, Strahl: स्वोद्योधिर्मया सूर्यो मासयन्सकला दिशि: Mān. P. 63, 6, 7. vielleicht fehlerhaft für स्वोद्योधिर्म: रोधिमि (= विषयवासना-ज्वलामि: NĒAK.) HANV. 11933 Lesart der neueren Ausg. st. रोधिमि: der älteren.

रोधि Light, Strahl: स्वोद्योधिर्मया सूर्यो मासयन्सकला दिशि: Mān. P. 63, 6, 7. vielleicht fehlerhaft für स्वोद्योधिर्म: रोधिमि (= विषयवासना-ज्वलामि: NĒAK.) HANV. 11933 Lesart der neueren Ausg. st. रोधिमि: der älteren.

रोधि Light, Strahl: स्वोद्योधिर्मया सूर्यो मासयन्सकला दिशि: Mān. P. 63, 6, 7. vielleicht fehlerhaft für स्वोद्योधिर्म: रोधिमि (= विषयवासना-ज्वलामि: NĒAK.) HANV. 11933 Lesart der neueren Ausg. st. रोधिमि: der älteren.

रोधि Light, Strahl: स्वोद्योधिर्मया सूर्यो मासयन्सकला दिशि: Mān. P. 63, 6, 7. vielleicht fehlerhaft für स्वोद्योधिर्म: रोधिमि (= विषयवासना-ज्वलामि: NĒAK.) HANV. 11933 Lesart der neueren Ausg. st. रोधिमि: der älteren.

रोधि (von 1. हृत्) hell, Licht; s. वित्.

रोधिय (von रोधिम्; m. N. pr. eines Sohnes des Vibhāvasu von der Ushas Buā. P. 6, 6, 16. der acc. रोधियम् konnte übrigens auch auf ein m. रोधिम् zurückgeführt werden.

रोधिर्बु (von हृत्) adj. P. 3, 2, 136. Vor. 26, 142. 1) leuchtend, schmuck, blühend AK. 2, 6, 8, 9. H. 445. VS. 12, 37. 4. Çr. Gāu. 1, 7, 6. Çat. Bu. 14, 5, 8, 9. Pln. Gāu. 1, 6. रोधिर्बुर्स्क zur Erkl. von हनुवत्स Nā. 3, 15. व्योतिस् MBu. 12, 8515. Çiva Çr. मणि Buā. P. 5, 24, 31. स्थामलाम्बा

Katūā. 93, 9. — 2) Appetit machend Suca. 1, 190, 18.

रोधिम्बुत् (von रोधिम्) 1) adj. leuchtend: धमि HANV. 10488. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Manu Svārokiśha Buā. P. 8, 1, 19.

रोधिस् (von 1. हृत् n. Uśāval zu Uśāvis. 2, 112 (parox.). Licht, Glanz AK. 1, 1, 3, 36. H. 90. HALL. 1, 38. RV. 8, 26, 1. Riān-Tān. 1, 1. Buā. P. 3, 12, 32. 28, 23. 4, 1, 5. 2, 5, 2. 3. 5. 2. शर्त्तपमपलाश 24, 52, 5, 20, 13. 10, 59.

7. इयस्मिन्तरोधिया (शोचिया ed. Bomb.) गिरा Ammuth 2, 9, 18. — Vgl. धरि, स्व.

रोधि f. Hingcha repens Roxb. Çandān. in ÇKDa. Vāyav. 142.

रोधि partic. ful. pass. von 1. हृत् P. 7, 3, 66.

रोड s. ग्या.

रोडकवत् n. Bez. einer best. Begehung Verz. d. Oxf. H. 284, 9, 7 v. u.

रोडिका f. eine Art Gebück Verz. d. Oxf. H. 153, 8, N. 1. रोडिका, यव, माप, चणपत् Buāpā. in ÇKDa.

रोड: रोडति (उन्मोद) Daitop. 9, 73. (यनादरे) 72, v. 1. — Vgl. लोड, रोड, रोड.

रोड 1) adj. gesättigt, befriedigt (त्त). — 2) m. das Zerstampfen (लोड) Mnd. 4, 24.

रोडर nom. sg. von 1. हृत् Mnd. k. 149.

रोडिकी N. pr. einer Oertlichkeit; davon adj. रोडिकीय P. 4, 2, 141, Vārtt. 1, Sch.

रोड (von हृत् m. Elageton, das Winseln: पदमि रोडिणी वना मूके ते समर्नतिरु रोडेन कण्वतेऽि ऽध्व AV. 14, 2, 59. 60. ध्र 8, 6, 36. पुत्रोदे हृद seine Kinder bewegen Katūā. Cr. 3, 15, 2.

रोदन (wie eben) 1) n. a) das Weinen AK. 3, 4, 88, 126. H. an. 3, 405. Mnd. n. 117. R. 3, 39, 1. Suca. 1, 316, 5. बालानां रोदेन वलम् Spr. 1192. Katūā. 73, 225. 124, 138. Buā. P. 6, 14, 18. Ver. in Lā. (III) 25, 2. 17. 28, 16. 6. वत् Buā. P. 3, 17, 10. pl. Suca. 1, 373, 10. zu den Kinderkrankheiten gezählt Çākrā. Sāmn. 1, 7, 108. — b) Thränen AK. 2, 0, 8, 44. H. 307. H. an. Mnd. HĒAK. 2, 364. — 2) f. ई Alhagi Manorum Tournef.

AK. 2, 4, 8, 10. — Vgl. हृदरोदन.

रोदस् = रोदसी 1): gon. du. रोदसी: RV. 9, 22, 5. die indischen Lexicographen führen auch रोदसी auf रोदस् n. zurück: रोद स्व तु रोदसी H. an. 3, 753. रोदश् रोदसीति च Mnd. 3, 32. HALL. 1, 131. Am Anfang eines comp. = रोदस्-*सूर* NĒAK. 3, 32.

रोदसिर्ग्री (für रोदसी - प्रा) adj. wolterfüllend RV. 10, 88, 5, 10.

रोदसी f. 1) du. रोदसी die obere und untere Welt, Himmel und Erde. Die urspr. Bed. ist noch zu ermitteln. Nā. 6, 1 stellt das Wort als von हृत् abgeleitet mit रोधस् zusammen: (die Ween) in sich enthaltend: diese Ableitung ist unzulässig schon wegen des Zusammenhanges zw-

schen रुद्र und रेदसी 2), wenn anders die beiden रेदसी 1) und 2) zusammengehören. Naism. 3, 30. Nim. 10, 4, 11, 50. AK. 3, 4, 90, 321. रेदसी = रेदसी. H. 939. 1536. an. 3, 758. Man. a. 32. Hal. 1, 121. निर्वृत्ता बंधमो रेदसी: RV. 1, 33, 5. नमो दिवे बन्ते रेदसीभ्याम् 136. 6. धनं चाध्यायिष्वी रेदसी रु 2, 1, 12, 11, 9. 3, 2, 2. खा हूत रेदसी दस्म श्वेते 8, 5. सैमैर्य रेदसी धार्य च 4, 42, 3. वि पर्यन्तं सुसि रेदसी क्षन् 5, 53, 6. कर्कश्यं प्र सैमैर्य रेदसी क्षन्तिरन्तम् 85, 2. 5, 8, 3. 30, 1. 70, 2. 2. 6. राभ्य रेदसी: 7, 6, 2. 72, 3. रेदसीमि 90, 3 (vgl. VS. Pair. 4, 55. Kic. zu P. 4, 1, 11). 8, 61, 12. 10, 80, 1. 2. AV. 1, 32, 3. 4, 1, 4. खा हूत रेदसी रेदसी 14, 1. पदसरा रेदसी पत्यरस्तम् 16, 5. पावदेदसी विषबाधं क्षमि: 8, 9, 6. सुमेके RV. 3, 15, 5. घृक्षु 56, 1. देवी 4, 55, 6. 8, 44, 5. देवपुत्रे 17, 7. उर्वी 67, 5. उर्वी 11, 4. न क्षामतरे रेदसी (als ag. behandelnd) 8, 59, 5. In der nachdrücklichen Sprache रेदसी als nom. und acc. MBu. 1, 2880. 5, 2769. 7850. Vms. 1. Varin. Bm. 8, 53, 2. Katrin. 2, 15. Sin. D. 7, 10. Bala. P. 1, 7, 30. 14, 17. लोकपालो 2, 3, 5. 4, 14, 5. 17, 16. 8, 9, 11. 8, 20. 32. रेदसी: 8, 24, 27. — 3) ag. रेदसी nach N. 11, 19, 12. 16 Rudra's Gattin, nach den Comm. auch Gattin der Marut, Bilit: (रघ्वं) धा पर्मिस्तृष्टी मुरापोनि विवर्त्तौ तस्यां मरुत्सु रेदसी RV. 5, 56, 2. 8, 66, 6. 10, 92, 11. शोष्यदमिमुषी सृष्ट्यै विवर्त्तस्तुको रेदसी नृमयो: 1, 165, 5. so auch ebend. 4, obwohl als du. behandelt; ursprünglich wohl रेदसी. Eben so finden sich Stellen, wo irrig रेदसी betont ist, daher im Padap. Dual angenommen wird, z. B. खा रेदसी वरुणानी मृगोत्तु RV. 5, 46, 5. 61, 12. 7, 34, 22. auch wohl 40, 2.

रेदस्त्वं n. ein zur Etymologie von रेदसी gebildetes Wort: परदेदि-नदनी रेदस्त्वम् TBa. 2, 3, 9, 1.

रेदितव्यं (von रुद्र) partic. fut. pass. impers. zu vesinen: घतो न रेदितव्यम् Spr. 3036. ते Mink. P. 100, 18. खनयति 38. Ver. in L.A. (III) 21, 17. n. रेदितव्यं पश्यामि भवतामात्मनस्तथा ich sehe keine Veranlassung zum Weinen für Mink. P. 22, 28. रेदितव्यं परुषिर्ताम् wo man weinen sollte MBu. 7, 736. रेदितव्यं ध्रुवे रेदितव्यं रुद्रे die neuere Ausg.) मया: Hariv. 4796.

रोहः (von 2. रुह्) nom. ag. Einschlesser, Belagerer: द्विषाम् Raon. 17, 53. रोहः (wie oben) adj. zu verschlossen: द्वारमेव न रोहद्वयमिह प्र-विश्यात् Katrin. 36, 1.

1. रोध (von 1. रुध्) m. vielleicht in रोधावरोध Bewegung auf und ab Kaoc. 98. — Vgl. न्ययोध.

2. रोध (von 2. रुध्) m. 1) das Zurückhalten, Festhalten: पाधिरोधम् — कामिनः स्म कुतस्ते Cie. 10, 69. रोधमुक्तं प्रवक्ष्यामि so v. a. fre geworden Katrin. 18, 301. — 2) Einspernung: रावपासिमुने R. 5, 66, 3. गवाम् Mink. P. 13, 1. महोद्वादिनिर्मुक्तः R. 7, 36, 6. Einschließung, Belagerung (einer Stadt) MBu. 3, 761. 12, 2184. Hariv. 5010. 5265 (am Ende eines adj. comp. f. श्री). Raon. 11, 52. Varin. Bm. 5, 12, 19. 34, 10. 20. 91, 2. 3. 95, 3. Mink. P. 122, 15. Pāṇḍ. ed. orn. 55, 18. Verspernung MBu. 5, 2226. मार्गं Cica. 1, 283, 7. उडलं durch Steine Kin. 5, 15. — 3) Verwehruug, Hemmung, Unterdrückung: चेष्टमेवनाययोधं Jñā. 2, 320. प्रवेष्टारोक्तम् Katrin. 10, 41. दधिरोधका Spr. 3362. वृत्तिं Kusum. 22, 17. स्मृतिं Cica. 191. शानं Bala. P. 4, 22, 31. खासं 10, 3, 24. Verz. d. Oxf. H. 200, 4. No. 475, Z. 10. Sarvadarśana. 89, 12. — निधि and नाथ

Tam. 3, 3, 319. — 4) das Befehlen: शमद्वयस्य लोकानो रोधः R. Goan. 1, 4, 27. — 5) Damm, Ufer: नर्मदी रोधयदुक्ता R. 7, 32, 18. ग्लोरोधिषु Suga. 1, 106, 15. रोधस्थ Rīdā-Tan. 4, 249 könnte auch रोधस्थ sein. — 6) N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. — 7) N. einer Hölle VP. 207. fg. — Vgl. प्राणं (v. l. für प्राणबाध Lebensgefahr Spr. 3136).

रोधक (wie oben) adj. einsperrend, einschließend, belagernd: परोध-रोधकमुरासि उडलम् Gtr. 12, 4. पुरं Ind. St. 10, 198. — Vgl. खस्य. रोधकत् (2. रोध + क्त) m. Bez. des 48ten Jahres im 60jährigen Jupitercyclus Varin. Bm. 8, 8, 15. fg.

रोधचक (2. रोध + चक) adj. als Bez. von Flüssen Naism. 1, 12. etwa auch Ufer Weidel (s. चक 12.) bildend: समुद्रं न ज्वलतो रोधचका: RV. 1, 190, 7. घञा मुने रोधचके वायुवेतं AV. 5, 1, 5. — Vgl. रोधचको, रोधचप्र.

रोधन (von 2. रुध्) 1) m. der Planet Merkur Tam. 1, 1, 98. — 2) रोधनी l. = रोधस्. विश्वेदन् रोधना वस्य पात्यम् RV. 2, 13, 10. — 3) n. pro-parox. a) das Aufhalten, Zurückhalten, das Hemmen, Unterdrücken: खन्वुरासिपो: (subj. gen.) Bala. P. 3, 30, 28. वतुर्हृदयं Vign. 7, 32. कुर्वन्तो दधिरोधनम् R. 5, 90, 25. खासप्रखासं H. 83. Verz. d. Oxf. H. 186, 6, 33. 266, 4, 9. 270, 4, 2. — b) das Einsperren, Einschließen, Verschluss Bala. P. 10, 13, 32. रोधना गो: RV. 1, 121, 7. समरप्रे Bhār. Nizaj. 18, 19.

रोधवका f. = रोधना का Bhār. zu AK. ÇKDn.

रोधम् (von 2. रुध्) n. Uddāl zu Uddāl. 4, 158. Erdauferwurf, Damm, Wall, Schutzwehr: Hügel, hoher Ufer: रिपोधेयसि रुद्रोरोधसि TS. 3. कृत्रिमाण्येयम् RV. 2, 15, 5. उप स्तम्भापुष्टिमि रोधो: 4, 5, 1. विश्वा रोधसि प्रवतेषु पूर्वैर्यार्धक्षान्नमिवेत्र ता 4, 22, 4. 10, 48, 2. so v. a. कूल kohas Ufer Niz. 6, 1. AK. 1, 2, 2, 7. H. 1077. Hal. 3, 15. MBu. 7, 504 (wo mit der ed. Bomb. रोधसम् zu lesen ist), 1409. 8166. R. 4, 53, 5. Raon. 5, 42, 8, 38. 9, 14, 10, 54. Mogen. 42. Vign. 8. Mālav. 71, 2. 76 (वद्रोरोधिवृत्तौ zu schreiben). Katrin. 42, 224. 114, 42. Rīdā-Tan. 3, 398. Sin. D. 3, 3. Bala. P. 3, 32, 27. 5, 16, 21. 8, 10, 5. 16, 15, 9. Verz. d. Oxf. H. 67, 4, 27. in Verbindung mit कूल MBu. 3, 11887. 15, 248. von der abschüssigen Wand eines Brunnens Bala. P. 9, 19, 4. पर्वतं Bergwand Hariv. 11911. 12044. R. 7, 79, 17. ohne Pर्वत dass.: रोधसम् विषमेषु च MBu. 1, 5858. 5314. Wand einer dicken Wölke Katrin. 33, 110. Bez. der weiblichen Hüften Bala. P. 3, 20, 39; vgl. तट. — du. रोयसी (neben रेदसी) so v. a. वायवाधिष्वी Naism. 3, 30.

रोधस्त्वत् (von रोयस् 1) adj. Bez. von Flüssen Naism. 1, 18. nach Sij. mit hohen Ufern versehen: मरुतो वीकुपाणिभिश्चिन्ना रोधस्त्वतीनुं। पातेमखिद्रपानमि: RV. 1, 38, 11. — 2) f. वती N. pr. eines Flusses Bala. P. 5, 19, 18.

रोधिन् (von 2. रुध्) 1) adj. a) zurückhaltend, aufhaltend: रुस्त् Raon. 19, 37. मूजं Cica. 1, 287, 19. Katrin. 13, 118. कर्णशिरोधं Cica. 29. — b) versperrend: उडलद्वारं Raon. 1, 50. ग्लोरोधिना उडलारु Suga. 1, 306, 19. — c) verwehrend, hemmend, hindernd, störend: वतं व्यापारोधि मदनस्य Cica. 26. निमुसुताप्रणयस्मृतिरोधिना तमसा 139. प्रवेष्टा Katrin. 73, 181. मेतिरुधे: पारुषोयोरोधिभिः so v. a. überwindend Rīdā-Tan. 5, 246. 11. मेतिरुधे: रामकेदपरोधस्याम्बरोधिभिः Katrin. 102, 51. — 2) eine best. Pflanze: रोधिष्वरुधु Pāṇḍ. 3, 14, 57. ob etwa रोधि

zu lesen ist? — Vgl. धन्वरोधिनि. मार्गरोधिन्.

रोधेष्वाका रोधस् + व०) L. Flusae TRIK. 1, 2, 39. H. 1079. — Vgl. रोध-
ष्क. रोधेष्वाका. रोधेष्वा.

रोधेष्वाति (von रोधस्) f. Flusae Riān. im CKDa.

रोधेष्वात्र m. ein reisender Flusae HALL. 3, 14.

रोध्य (von 2. रुध्) adj. zurückzuhalten: घ० Pāṇān. 4, 3, 14.

रोध 1) m. *Symplocos racemosa* Rozb., ein Baum mit gelber Blüthe; aus seiner Rinde wird das rothe (vgl. रुधिर्, रोहित्) Pulver bereitet, das beim Feste Holākā gestreut wird, TRIK. 3, 3, 368. H. 1159. an. 2, 450. MND. r. 81. Suca. 1, 38, 8. 60, 4. 134, 1. 138, 8. 141, 9. 15. 187, 18. MND. 66, v. 1. Rān. 2, 29. 3, 2. Varān. Bgā. S. 16, 20. 51, 15. 77, 29. 86, 50. Vgl. लोधि. — 2) Sünde, m. TRIK. n. H. an. MND. — 3) n. Beleidigung H. an. MND.

रोधपुष्प m. 1) *Bassia latifolia* (मनुक) Riān. im CKDa. — 2) eine zu den Ringelblumen gehörige Schlangengart Suca. 2, 365, 12.

रोधपुष्पक m. 1) eine unter den Haaren aufgeführte Körnerfrucht Suca. 1, 105, 7. — 2) = रोधपुष्प 2) Suca. 2, 366, 6.

रोधपुष्पिणी f. *Grislea tomentosa* Rozb. Riān. im CKDa.

रोधशूक m. eine Reisgattung, deren Ähren die Farbe der Rothra-
Blüthen haben, NIK. Pa.

1. रोप (von रुप् n. Loch, Höhle H. 1364. an. 2, 299, wo रम्पे st. रोपे
zu lesen ist.

2. रोप (vom caus. von रुक् m. 1) = रोपण TRIK. 3, 3, 279. H. an. 2, 299. MND. p. 10. das Pflanzen: वृत्ताणाम् MBu. 13, 2993. — 2) Pfeil AK. 2, 8, 55. TRIK. H. 778. H. an. MND. HALL. 2, 311.

रोपक (wie eben) nom. ag. Pfleger: वृत् ० R. Gora. 2, 87, 2. — m. a weight of metal or a coin, the seventieth part of a Suvarṇa Wilson; vgl. रूप 1) f) und रूपक 2).

1. रोपयि (von 1. रुप्) 1) adj. Leibschneiden verursachend: ये घङ्गानि
मृदृप्तिं प्लमसो रोपयास्त्व० AV. 8, 19. — 2) n. = विमोक्त odor उ-
पद्रव TBa. Comm. 3, 476, 9.

2. रोपय (vom caus. von 1. रुक्) 1) adj. (f. 3) a) aufsetzend, ansetzend:
नासिका ० Kāṭya. 61, 14; vgl. 10. — b) vorrechnend machend, holdend
(Wunden) Suca. 1, 31, 14. द्रष्टा ० 34, 6. 133, 16. 136, 15. 2, 349, 21. चतु-
ष्पकारो गण्डयः स्निग्धः शमन्शोधनो | रोपयण Verz. d. Oxf. H. 304, 6,
11. f. रोपयि वर्ति; रसक्रिया 311, 5, 21. चूर्ण 25. — 2) n. a) das Auf-
richten, Aufstellen: नल ० Kāṣṇasūtra. 16, 10. मेधि ० 10, 17. — b) das
Helfenmachen, Mittel zum Zuhelfen Suca. 1, 38, 10. 48, 7. 63, 19. 133,
14. 2, 9, 16. 10, 12. 30, 14. 17. Kann hier und da auch als adj. gefasst
werden. — c) das Pflanzen, Anpflanzen, Versetzen von Pflanzen: स्थले
कमलरोपणम् Spr. 209. वृत् ० Verz. d. Oxf. H. 12, 6, 24. 86, 18. 87, 24, 25.
घास्य ० 86, 5, 26. Kāṣṇasūtra. 12, 7, 11. 13, 11. 15. 20.

रोपयिष्ठा f. ein best. Vogel, nach Śā. Drossei (शारिका): पुंकेषु मे रु-
दिमाषी रोपयिष्ठां रुध्मति RV. 1, 50, 12. AV. 1, 22, 4.

रोपयिष्य (vom caus. von 1. रुक् und von रोपण) adj. 1) aufzurichten
Kāṣṇasūtra. 16, 10. — 2) zu pflanzen, anspflanzen Varān. Bgā. S. 55,
8. 5. — 3) zum Zuhelfen tauglich Suca. 2, 10, 11.

रोपयितृ (vom caus. von 1. रुक्) nom. ag. 1) Aufsetzer, Aufleger:

न तेषां तत्र मातृश्यामी कथितोपयिता नरः B. 3, 76, 16. n. तानि कथिष्मा-
ल्यानि तत्रोपयिता नरः ed. Bomb. 73, 22. — 2) Pfleger, Anpfleger:
वृत् ० KULL. zu M. 3, 163.

रोपि (von 1. रुप्) L. reisender Sohners: सूकानः AV. 8, 30, 16. frag-
lich 11, 2, 3

रोपिन् (vom caus. von 1. रुक्) adj. pflanzend, anspflanzend: वृत् ०
MBu. 13, 2995. पञ्चमोरोपी मरूकं न पाति Cīc. bei KULL. zu M. 3, 163.

रोपुषी f. = रोपि: विषयम् RV. 1, 191, 13.

रोप्य (vom caus. von 1. रुक्) adj. zu pflanzen, anspflanzen: वृत् ०
MBu. 13, 3000. रोप्यातिरोप्याः (क्रीक्यः) (Rais) der geüet und später
wieder verpflanzet wird Suca. 1, 196, 14; vgl. LIA. I, 246.

1. रोप = रोमन् am Ende eines adj. comp.: खन्नतिरोप MBu. 3, 10053.
धरोम 1, 6010 (f. घ). Varān. Bgā. S. 70, 8. सोम 21. — Vgl. दीर्घ.

2. रोम 1) m. Loch, Höhle Çandānātr. bei Wilson; vgl. 1. रोप. — 2) n.
Wasser Çandānā. im CKDa.

3. रोम Rom Verz. d. Oxf. H. 338, 6, 1 v. u. — Vgl. वृक्षेयम् und 2. रोमक.

1. रोमक am Ende eines adj. comp. = रोमन् पाठ ० (सुरग) B. 8, 12, 35.

2. रोमक 1) m. a) N. pr. eines Urdiögenen gāpā पत्न्यादि zu P. 6,
2, 110. कृषाद्यादि zu 80. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 2, 1887. die Rö-
mer, Bewohner des Römerreiches Varān. Bgā. S. 16, 6. ag. Rom Sidhānta-
cīn. Gollādh. Buvanān. (III) 28. Verz. d. B. H. No. 939. 1240. Verz. d.
Oxf. H. 339, a, 31. REINOLD, Mém. sur l'Inde 341. f. — b) der Römer,
Bew. eines best. Astronomen Verz. d. B. H. No. 835. 881. 939. Verz. d.
Oxf. H. 333, a, 9. Ind. St. 2, 247. f. ०ताञ्जिक 274. — 2) n. a) reichhaltige
Erde und das aus ihr gezogene Salz, = पैसलवषा Riān. im CKDa.
Suca. 1, 187, 8. 226, 12. 227, 2. — b) eine Art Magnet (घपत्कासिर्द) Ri-
ān. im CKDa.

रोमकन्द (1. रोमन् + कन्द) m. ein best. Knollengewächs, = पिपडालु
Riān. im CKDa.

रोमकापतन n. die Stadt Rom Verz. d. Oxf. H. 328, 6, N. 1. 340, a, 7.
Sidhānta-çīn. Gollādh. Buvanān. (III) 17.

रोमकार्पाक (1. रोमन् + कर्पा) m. Haas Çandānātr. bei Wilson.

रोमकसिद्धास m. N. eines der fünf Haupt-Siddhānta in Varān-
āhira's Zeit: पैसलवषासिद्धासोपयितामकेषु पञ्चवैशेषु सिद्धासिषु
Varān. Bgā. S. 8, 4. Z. 1. 2. COLMAN, Misc. Ess. II, 386. 388. 411. 476. REIN-
OLD, Mém. sur l'Inde 332. Ueber ein späteres Machwerk unter demsel-
ben Namen s. Kān in der Vorrede zu Varān. Bgā. S. 47. f. Verz. d.
Oxf. H. 338, 6, No. 796.

रोमकार्पाय m. N. pr. eines Lehrers der Astronomie Verz. d. Oxf. H.
338, 6, 3; vgl. 2. रोमक 2).

रोमकायाम m. N. pr. eines Autors Benand. 3, 10 in Ind. St. 1, 105.

रोमकूप (1. रोमन् + कूप) m. n. Haargrubchen, Pore der Haut MBu.
3, 1296. भवतो रोमकूपायि (so die ed. Bomb.) प्रक्षु श्रान्युपलस्ये so v. a.
ich bemerke, dass eure Hürchen am Körper sich sträuben, 4, 1461, 6.

3212. 12, 10308. 13, 1850. 4127. 14, 1738. HANV. 14270. R. 1, 58, 8 (86,
3 GORAN.) 86, 13 (87, 17 GORAN.) MĀK. P. 82, 23. Pāṇān. 2, 2, 28. Verz.
d. Oxf. H. 103, a, 20. Suca. 1, 64, 6. 116, 2. 295, 6. 365, 2. 2, 138, 12. वृत् ०
1, 38, 6. स्तब्ध्यामकूपता 49, 1. — Vgl. लोमकूप.

रेमकेसर n. der als Fliegenwedel gebrauchte Schwanz des *Bos grunniens* CKDa. u. *Wusun* angeblich nach *Tam.*; hier heisst es aber 2, 3, 31:

चामरं रेमकुत्तं च केयोरं चाचकुलकम्

रेमार्तं m. = रेमकृष्ण. ० गतेषु सुकरस्य *Bala.* P. 2, 13, 22.

रेमकुत्त m. = रेमकुत्त *H.* 717. *Bla.* 172.

रेमकुत्त (1. रेमन् → गुं) n. der als Fliegenwedel gebrauchte Schwanz des *Bos grunniens* *Tam.* 2, 3, 31.

रेमणवत् (von 1. रेमन्) adj. *bekaart, haarig* RV. 8, 112, 4. — Vgl. **रेमवत्**.

रेमयस् adj. das Haar veritend, von einem Pferde *Vanu.* *Bau.* S. 93, 11.

1. **रेमन्** n. *Ugria* 4, 150. = **लोमन्** Kic. zu P. 8, 2, 18: *Haar am Körper der Menschen und Thiere* (in der Regel mit Ausschluss der langen Kopf- und Barthaare, der Mahne und des Schweifes) *AK.* 2, 6, 3, 50, 2, 12. *H.* 619. 630. *HALA.* 2, 269. 394. **रेमणयव्या** RV. 1, 135, 6. 9, 22, 5. 78, 4. 97, 11. *Čikn.* Ča. 4, 14, 4. 18, 24, 19. *Gju.* 1, 24. *Art.* Ba. 2, 9. *Šin.* Un. 8, 13, 1. **रेमाणि** रक्ष्यानि *M.* 4, 144. 231. **पमुरेमाणि** 8, 33. (हवे:) **नादि-द्वन्द्व** रेमाणि 8, 116. **तितो रेमाणि** मे ऽक्षन् *MDa.* 2, 1935. **मयूरसमो-रमभिः** 1. *Ky.* 3, 13068. **दीर्घरेमघर** *R.* *Goa.* 2, 28, 24. 3, 49, 3. 4, 74, 12. *Soča.* 1, 5, 1. 17, 9. 2, 13, 10. *fgg.* *Racn.* 1, 32. *Spr.* 1035. *Vanu.* *Bau.* S. 57, 7. 64, 11. 67, 6. 68, 4. 69, 12. 70, 2. *Bala.* P. 2, 4, 1. 3, 13, 24. 22, 29. 5, 26, 14. 8, 7, 28. **केशवलोमाणि** (वात्रिनः) *Čil.* beim Schol. zu *Čikn.* 6, 5. **रेमेस्पयान** *Verz.* d. B. H. No. 988. **वृष्टरेमन्** adj. *Tam.* 3, 1, 21. *R.* *Goa.* 4, 22, 1. 52, 1. *Bala.* P. 4, 24, 22 (von Pflanzen). *Ver.* in *LA.* (III) 5, 22. **वृष्टरेमाणि** *Vanu.* *Bau.* S. 92, 2. **प्रवृष्टरेमन्** *R.* 3, 65, 19. *Bala.* P. 3, 13, 5. **तं वृष्टरेमाङ्ग** *R.* 3, 65, 5. **सुवर्णरेमयस्** *Pañk.* 35, 1. *Gefährd.* der Vögel *R.* 4, 59, 19. **रेमा पृष्ठिवाः** RV. 1, 65, 8. — Vgl. **उर्ध्व**, **दीर्घ**, **नेत्र**, **पृष्ठ** (*breithaarig* d. i. *schuppig* von Fischen), **वृष्ट**, **मयूर**, **मका**, **स्वर्ण**, **रुन्व**.

2. **रेमन्** m. pl. N. pr. eines Volkes *MDa.* 6, 363 (VP. 192). ed. *Bomb.* *Host.* **वनावो द्वापार्यरेमाणाः** — Vgl. 2. **रेमक** 1) a).

रेमन्थ m. *AK.* 3, 6, 8, 19. das **Wiederkühlen**: **उद्रोपाय** या **घाघगीर्णस्य** वा मन्थो **रेमन्थ**: *Par.* zu P. 3, 1, 16. **रेमन्थं** वर्तयु P. 3, 1, 16. *Racn.* 1, 52. **मृगतुलं रेमन्थमयस्य** *Čikn.* 39. 310. *Vanu.* S. 48, 11. *Čic.* 5, 62. *Tba.* *Comm.* 4, 193, 12. das **Kanen** des *Hotels* damit verglichen *Riśa.* *Taa.* 5, 264. **Wiederkühlen** so v. *o.* **oftmaliges Wiederholen**: **स्वविक्रमक-यास्तोत्र** 381. **Nach** den *Erklärern* zu P. 3, 1, 12 soll *कोटो रेमन्थं* वर्तयति **bedeuten** *ध्यान* **प्रदेशान्निःसृतं इत्यम्** = **सुवर्णरेमन्थं** *धमनाति* oder **कुलं करोति seinen Unrath versetzen** oder **Kügelchen daraus drehen**.

रेमन्थाय, ० पते **wiederkühlen** P. 3, 1, 16. *Var.* 21, 12.

रेमपाद m. N. pr. zweier Fürsten *VP.* 442. 445. *Bala.* P. 8, 23, 7. 10. — Vgl. **लोमपाद**.

रेमपुलक m. = **पुलक** 1) b) = **रेमकृष्** *Bala.* P. 5, 17, 2. *Śaun.* 35. **रेमपल्ल** f. = **रेमशाल** *Nim.* Pa.

रेमवक्ष adj. aus *Haar* gewebt *Jik.* 2, 10, v. 1. **रेमवन्ध** m. *Haargewebe*.

रेमभूमि f. die *Stätte der Haare* d. i. die *Haut Riśa.* im CKDa.

रेममूर्ध्व adj. *Ähren* auf dem *Kopfe* habend, auf dem *Kopfe* *bekaart*; von *Insecten* *Soča.* 2, 510, 5.

रेमरताम m. *Bauch* *H.* c. 128. scheint fehlerhaft zu sein.

रेमराशि und **राशि** f. *Haarreihe, Haarlinie, Haarstreifen*: pl. bei einer *Gazelle* *R.* 2, 49, 22. *sg.* am *Leibe* des *Menschen*, insbes. des *Weibes* oberhalb des *Nabels*, ein *Zeichen* der *Pubertät*, *Soča.* 1, 44, 1. 2. 321, 1. 356, 16. 2, 90, 1. *R.* 3, 52, 22 (wo **रेमराशि** zu schreiben ist). 1, 24, 19. *Kum.* *nas.* 1, 28. *Rtr.* 2, 26. *Śaun.* 1. *Pañān.* 3, 5, 12, 9. **रेमराशियव** so v. a. *Tullis* *Čic.* 9, 22.

रेमलता f. die *Haarlinie* oberhalb des *Nabels* (beim *Weibe*) *H.* 606.

रेमलतिका f. dass. *Sin.* D. 40, 5.

रेमवत् (von 1. **रेमन्**) adj. *bekaart* *Soča.* 2, 13, 12. **चतुर्वर्षेषु** *gaga*

मघादि zu P. 4, 2, 86 (vgl. 67—70). — Vgl. **मृष्ट** und **रेमणवत्**.

रेमवाक्त्रिन् adj. *Haar* absehnend, *haarscharf*; von einem *Messer* *Vien.* 26, 1.

रेमविकार m. *Veränderung in der Lage der Härchen am Körper, das Strüben der Härchen* *H.* 308. *HALA.* 3, 29.

रेमविक्रिया f. dass. *Sin.* D. 167. *Pañk.* 30, 6, 7. *Kum.* *nas.* 5, 10.

रेमविधेय m. *Lane Wilson*.

रेमवत्सु n. = **रेमकृप** *Bala.* P. 10, 14, 11.

रेमवेध m. N. pr. eines *Autors* *Verz.* d. B. H. No. 941.

रेमर्ष (von 1. **रेमन्**) 1) adj. (f. *Ša*) *stark bekaart* (am *Körper*), *haarig*

gaga **लोमादि** zu P. 3, 2, 100. *Var.* 7, 32. *fg.* **सर्वकुर्मतिं रेमशा मन्धा-**

रूपिणामिवाका RV. 1, 126, 7. *उर्ध्व*: 8, 31, 9. 80, 6. *Čikn.* Ba. 14, 5. *M.*

3, 7. *MDa.* 2, 1850. *Soča.* 1, 159, 19. 2, 293, 4. 510, 5. *Vanu.* *Bau.* S. 68,

22. 59. 70, 17. *वृष्ट* 08, 22. 70, 5. a. **पृष्ठं च रेमर्षं चर्म** (*मात्रा*) *Var.* 1.

65, 162. **कुरियाका** 167. **वृष्टरेमवत्** (*सुकर*) *Bala.* P. 3, 13, 37. von *Pflanzen*

Soča. 2, 171, 5. **वृष्ट** sehr *stark bekaart* 1, 124, 12. — 2) m. a) *Wid-*

der, Schaf *Tam.* 2, 9, 23. *H.* 1276. *Hia.* 80. — b) *Eber* — c) *ein best.*

Knollengewächs (*पिपलसु*) und = *कुम्भी Riśa.* im CKDa. — d) = *उच्छल*

Hia. 130. — e) N. pr. eines *Rehi* *Bala.* P. 8, 15, 11. eines *Astronomen*

Verz. d. B. H. No. 962. *Ind.* St. 2, 247; vgl. 2. **रेमक** 1) b). — 3) f. *Ša*

a) *Cucumis wittissimus* *Racn.* 2, 4, 26. = **दृग्वाक्त्र** *Riśa.* im CKDa.

— b) N. pr. der angeblichen *Liedverfasserin* von RV. 1, 126, 7; vgl. oben

u. 1) und *Bhau.* 2, 17 in *Ind.* St. 1, 114. — 4) n. so v. a. *pendula* RV.

10, 86, 16. — Vgl. **रेमश**.

रेमशाल m. eine *best. Pflanze*, = *टिपुशा Riśa.* im CKDa.

रेमशुक n. ein *best. Parfum*, = *स्थोषिक* *Bhau.* im CKDa.

रेमकृष् m. das *Strüben der Härchen des Körpers, Rissen der Haut*

(*vor Kälte, Furcht, Freude, Gelibtheit*) *HALA.* 3, 30. *Bala.* 1, 29. *MDa.* 4,

1240. 2349. 13, 921. *R.* 7, 26, 30. 36, 24. *Soča.* 1, 282, 15. 286, 1. 267, 17.

Riśa. *Taa.* 3, 41. *Bala.* P. 11, 14, 23.

रेमकृष्ण 1) adj. *Haarstrüben verursachend* d. i. *Grauen* oder *grosse*

Freude *erragend* *Bala.* 18, 74. *MDa.* 1, 313. *HALA.* 3107. *R.* 1, 30, 17,

62, 16. 2, 42, 20. 112, 1. 3, 32, 6. 6102, 17. *Bala.* P. 8, 10, 5. 9, 6, 17. —

2) m. a) *Terminallia Ballerica*, deren *Nüsse* als (*Grauen* *erragende*) *Würfel*

gebraucht werden. *H.* an 5, 16. *Man.* q. 116. — b) *Bein*. *Ša*'s,

des *Erzählers* der *Purāṇa*, *Man.* VP. 263. *Mon.* ST. III. 21. *Verz.* d.

Orf. H. 7, b. No. 43. 82, a. No. 138. *Bala.* P. 10, 78, 22. *Verz.* d. B. H. 13,

6 (*नन्द*). *Bala.* P. 1, *Einl.* xxxvii. *fg.* auch der *Vater* *Ša*'s so ge-

nannt *Bala.* P. 1, 4, 22; vgl. **रेमकृष्णि**. — 3) n. = **रेमकृष्** *H.* 306. *H.*

an. Mhd. — Vgl. रोमकृष्ण.

रोमकृष्णि Verz. d. Oxf. H. 9, b, 36. 59, a, 30 und ० कृष्णि 9, b, 13 fehlerhaft für रोमकृष्णि.

रोमकृषित (von रोमकृषि) adj. bei dem die Härchen am Körper sich sträuben Padma-P. 16, 144. so ist wohl st. रोमकृषित zu lesen; aber dann muss auch सर्वदा st. सर्वत्र gelesen werden, da सर्वत्र रोमकृषित: das Vermaass stören würde.

रोमाश्च (von रोमाश्च), ० छति ein Risseln der Haut empfinden Gtr. 4, 19. रोमाश्च m. = रोमकृषि AK. 1, 1, 35. H. 303. Hal. 3, 29. gaga तारकादि zu P. 5, 2, 26. कृषादुत्तमादिभ्यो रोमाश्चो रोमविक्रिया Sām. D. 167. Pratiṣā. 50, b, 7. रोमाश्चोदत्तमानस Hanv. 9432. Socra. 2, 283, 30. Ragn. 6, 81. तनू रोमाश्चमालम्बते Spr. 2063. तनोति रोमाश्चम् किमनः पवनः) bewirkt ein Risseln der Haut 2990. Varin. Bṛh. S. 90, 10. Daṣa. 4, 5, 43. रोमाश्चनेव कोलितः Kāṭhā. 10, 207. गात्रोरोमाश्चचित्ता 14, 25. विभर्ति — गात्रे रोमाश्चकुक्कुम् 90, 168. Spr. 3274. उद्गदमाश्च Sām. D. 63, 15. Brahma-P. in LA. (III) 58, 5. ० वीचि Kāṣṭh. 44. Praś. 57, 6. रोमाश्चम् adv. 58, 7. रोमाश्चा Kāṣṭh. 100, 9.

रोमाश्चकिन् m. N. pr. eines Schlangendemons Vāpi beim Schol. zu H. 1314.

रोमाश्चिका f. eine best. Pflanze, = रुद्रि Rāḍā. im CKDn.

रोमाश्चित (von रोमाश्च) adj. emporgerichtete Härchen habend, ein Risseln empfindend gaga तारकादि zu P. 5, 2, 26. Tris. 3, 1, 21. Hanv. 8735. Māṇḍ. 91, 17. Spr. 962. Uttara. 63, 6 (81, 1). Rāḍā-Tar. 1, 302. 4, 207. Māṇḍ. P. 100, 30. Pāṇāt. 128, 31. उर्ध्वरोमाश्चितनू R. 6, 37, 28.

रोमास्त m. die Haarreihe d. i. die obere Seite der Hand Āṅg. Gṛha. 4, 7, 3. रोमाली f. Härchenreihe (oberhalb des Nabels; vgl. रोमरालि); = वपश्चि wohl Pubertät Āḍam. im CKDn.

रोमालु m. ein best. Knollengewächs, = पिण्डाल Rāḍā. im CKDn.

रोमालुवित्तिन् m. eine best. Pflanze, = कुम्भी Rāḍā. im CKDn.

रोमालवती f. Härchenreihe (oberhalb des Nabels) H. 606. Spr. 472.

2678. Dhūṇṇa. in LA. 83, 8. — Vgl. रोमरालि.

रोमाश्रयकला f. ein best. Strauch, = किष्किरिशा Rāḍā. im CKDn.

रोमोद्वित f. = रोमकृषि Vāṇīśu. Einl. in Verz. d. Oxf. H. 145, b. No. 306.

रोमोद्विम f. dass. H. 306. an. 5, 16. Hal. 3, 29. Kūṣṭhā. 7, 77. Pāṇ. 3, 5, 24. am Ende eines adj. comp. f. 34 Spr. 830. LA. 11, 12, 83, 2. ० यक्षो रोमोद्विम m. Māṇḍ. 59.

रोमोद्विद् m. dass. Tris. 4, 1, 131. Praś. 14, 16.

रोमरेण्य (vom intens. von 1. रु) n. heftiges Brüllen Nī. 13, 7.

रोहक N. pr. eines Landes oder einer Stadt Bṛan. Intr. 143. 340. Schreffer, Lobench. 235 (5). 274 (44).

रोहदा (vom intens. von रुह) f. heftiges Weinen; davon adj. ० वत् heftig weinend Bṛay. 3, 32.

रोह्यय nom. ag. vom intens. von 1. रु Vor. 26, 39.

रोह्य 1) m. a) Fluocortia cataphracta Roeb. Āḍā. im CKDn. — b) frischer Ingwer Āḍāṭhā. bei Wilson. — 2) f. 34 ein best. Metrum, = रोहला Colan. Misc. Ess. II, 90. 92. 156 (III, 10).

रोहदेव m. N. pr. eines Malers Kāṭhā. 55, 37.

रोहम्भ m. Biene Tris. 2, 3, 58. H. 1212. Spr. 2068. Sām. D. 77, 1, 79. VI. Theil.

13. Pāṇā. 2, 5, 8. Daṣa. 2, 10.

रोलिषन् m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 280, 4, 10.

रोषासा f. weish, desire Wilson nach Āḍāṭhā. रोसस in der zweiten Ausg., aber vor रोष stehend, also wohl nur Druckfehler. Beide Formen sind offenbar falsch.

रोष (nom. रोष nom. ag. von 1. रुष P. 3, 2, 75. Sch. Vor. 26, 69. nach Dussin. im CKDn. = रुषि, वधक.

रोष (von 1. रुष) m. Zorn, Wuth AK. 1, 1, 3, 26. H. 299. Hal. 2, 207. MBu. 1, 6030. R. 2, 78, 24. Vira. 144. Spr. 1965. 2109. Rāḍā-Tar. 3, 282. Buig. P. 4, 6, 16. LA. (III) 90, 2. Pratiṣā. 50, b, 7. Pāṇāt. 174, 25. ईर्यिरोषि R. 2, 27, 9. प्रच्छाद्य रागेरोषि Spr. 1314. तीक्ष्णरोषमविष्टा MBu. 3, 2397. रोषेण मत्ताविष्टः R. 2, 74, 1. R. Gora. 1, 68, 30. ० परीति R. Schl. 2, 96, 30. रोषाकुलितेन चेतसा Hanv. 7039. ० तामाल MBu. 3, 3046. R. 2, 78, 16. रोषाप्रस्तुतमाधोषि R. Gora. 2, 30, 1. ० वृत्त Daṣa. 2, 9. ० दृष्टि Buig. P. 2, 7, 7. ० विश्वम् 1, 60, 18. ० भाषण Daṣa. 1, 41. रोषोक्ति H. 1542. रोषमहात्मातीव्रम् R. 1, 60, 19. रोषं कर्तुम् MBu. 12, 12769. रोषं सगुर्वं शम्भम् Buig. P. 3, 17, 39. ज्ञात ० adj. R. 1, 1, 4. मा रोषं कृत्वा प्रति 2, 112, 27. MBu. 1, 1267. तन् ० Zorn gegen R. 1, 75, 6. Hanv. 7041. Rāḍā-Tar. 6, 110. Am Ende eines adj. comp. f. 34 Schol. zu Māṇḍ. 2, 144. — Vgl. दीर्घं ०, वि ०, त् ०.

रोषणी (wie oben) 1) adj. zornig, leicht in Wuth gerathend P. 3, 2, 164. Sch. II. 391. an. 3, 221. Mhd. p. 73. G. Hal. 2, 206. MBu. 3, 10321. 5, 2028. R. 6, 2, 31. Māṇḍ. P. 112, 15. सर्वतन्नाम् gegen alle Wesen MBu. 13, 7417. तन्त्रिच ० aufgebracht gegen Hanv. 8304. ० घ ० Buig. 5, 1408. 9, 3362. 12, 12770. ० घति ० 13658 ० रोषण voc. ed. Bomb.). 14, 2891. — 2) m. a) Probststein. — b) Quecksilber H. an. Mhd. — c) salzhaltiger Boden H. an. — d) Grewia asiatica Ravn. in Nich. Pa. — Vgl. चण्डन-रुषणपातक, मु ०.

रोषणता (von रोषण) f. Geneigtheit zum Zorn, Leidenschaftlichkeit (L. 93).

रोषमय (wie oben) adj. aus Zorn —, aus Wuth hervorgegangen ० त् वस्तः सर्वपतयस्तीव्र रोषमयं विष्णु Hanv. 2484. तम्भ Buig. P. 8, 8, 12.

रोषालेय m. in der Rhetorik eine durch Zorn am Tag gelegte Erklärung, dass man mit Etwas nicht einverstanden sei, Māṇḍ. 2, 134. Beispiel Spr. 4390.

रोषावीरु m. N. pr. eines Kriegers auf Seiten der Gotter im Kampfe gegen die Asura Kāṭhā. 48, 17.

रोषिन् (von 1. रुष) adj. zornig, wuthend Hanv. 11933. रोषिनि (= विषयवासनावलालिनि Nīlāk.) st. रोषिनि: die nouero Ausg.

रोष्य (wie oben) nom. ag. dass. Bṛay. 9, 81.

रोह (von 1. रुह) gaga व्वलादि zu P. 3, 1, 140 (Oxyt.). 1) adj. hinaufsteigend: ० प्राशिन् Spr. 2486. rettend auf: ० स्तयय ० R. 9, 1, 58 (० स्तययरोह ed. Bomb.). Kāṭhā. 10, 118. — 2) m. a) parox. Erhebung, Höhe: das Aufsteigen z. B. von einer kleineren Zahl zu einer grösseren; Gogens. प्रत्यवरोह. रोहोहोह: AV. 4, 14, 1. 13, 1, 15. VS. 13, 81. TS. 5, 5, 7. TBa. 1, 1, 3. 2. स्वर्गयेय लोकस्य Air. Bu. 3, 19. Āṅ. Bu. 6, 7, 8. 1. 8, 3, 4. 9. Pāṇāt. Ba. 7, 7, 6. पयाय ० Līṭ. 4, 6, 5. 10, 20, 16. ० Āḍā. Pa. 15, 2, 15. 4. 2. ० रोषो लोकोना रोहण सनाना रोह शमनो रोह शमनो रोह

रोहिकीर्षितः Nis. 7, 23. — b) das Aufgehen (eines Samenkorns), Wachsen: न तस्य बीजं रोहति रोहकाले MBu. 5, 386. बीजं चैव रोहसकृत्मेति गेहं तस्यैव/सिद्धिं अतः 12, 1859. — c) Spross, Schöss H. 1119. — Vgl. ह०, मन्मरोहः, मांरोहोः unter मांरोहोः.

रोहकं (wie oben) nom. sg. = रोहः विहः (CKDa.) Mad. k. 149. 1) Reiter MBu. 8, 1486. Vgl. कटि०. — 2) wachsend; a. याव०. — 3) m. Bez. einer Art von Gaspenarten Men.

रोहण m. N. pr. eines Borges Wilson nach Gāṇḍu, रोहण CKDa. nach ders. Aut.

रोहण (von 1. ह०) 1) m. N. pr. eines Borges, der Adamspek auf Ceylon Gāṇḍu. im CKDa. Rīdā-Fān. 3, 72. रोहणं मुक्तिरत्नानी वन्दे वन्दे विपश्चिताम् Verz. d. Oxf. H. 120, a, 22. गुरु वन्दे वगदस्य गुणालोरोहणम् (so ist zu lesen) 187, b, No. 428, Cl. 4. Čar. 10, 167. fg. ० पर्वत 186. रोहणवल्लभो रत्नसंपद इव (संभाव्यः) SANTADARĀṢAS. 92, 6. — 2) f. ई Mittel zum Verkehren AV. 4, 12, 1. — 3) n. a) Mittel zum Erstehen: दिवः RV. 1, 52, 9. — b) das Beistehen, Betreten, Halten, Sitzen, Stehen auf: स्वाध्वगनस्त्यश्चनोक्तेरिषोरोहणे 116, 1, 151. — c) das Anlegen, Befestigen: स्मृतं der Sohne Verz. d. Oxf. H. 124, b, No. 213, Cl. 3. — d) das Verweachen, Heilen: तप्तं MBu. 13, 5159. — e) das Hervorgehen, Entstehen: गुणारोहणभुवः Sin. D. 221, 1. — f) der männliche Same Rīdā. im CKDa. — Vgl. ह०, पाद०.

रोहणमुत्तम m. Sandelbaum H. 641. HALI. 2, 389. — Vgl. रोहिण. रोहसं m. und रोहसी f. (von 1. ह०) Uṇḍis. 3, 137. m. ein best. Baum Uśāval. Baum überh. Uṇḍiv. im Sāṃsṃpṛas. nach CKDa. f. ई eine best. Schlingpflanze Uṇḍis. im CKDa. Schlingpflanze überh. Uṇḍiv. im Sāṃsṃpṛas. ebend.

रोहसु (wie oben) n. Erhebung, Höhe: दिवः RV. 6, 71, 6. Čikru. Čn. 8, 25, 12.

रोहसेन m. N. pr. eines Mannes Māṇḍu. 22, 24. 150, 6. 166, 4.

रोहस्य, ० पति denom. von रोहस् part. pres. von 1. ह०, gapa म्यादि zu P. 3, 1, 12.

रोहि Uṇḍis. 4, 118. m. eine Art Gazelle (vgl. रोहो, रोहित्: मकरोहो R. ed. Bomb. 3, 68, 32. रोहिमास 38 (R. Gora. 73, 39). R. Gora. 8, 36, 85. = व्रतित् Uśāval. Same und Baum Uṇḍis. im CKDa.

रोहिण Uṇḍis. 2, 55. 1) adj. unter dem Sternbilde Rohiṇi geboren P. 4, 3, 37, Sch. unter den Boiww. Viṣṇu's Hām. 14120. — 2) m. a) N. pr. eines Mannes gapa म्यादि zu P. 4, 1, 110. pl. seine Nachkommen Āc. Čn. 12, 14. — b) Bez. verschiedener Pflanzen: = भृगु, वट् und रोहित्वा Rīdā. im CKDa. — MĀLATI. 78, 12. 152, 16. — 3) n. Bez. des 8ten Muhūrta des Tages Uṇḍis. im CKDa. — Vgl. रोहिण.

रोहिणी f. = रोहिणी als N. eines Nakṣatra Čāṇḍa. im CKDa. VARH. Bg. S. 107, 4.

रोहिणिका (von रोहिणी) f. 1) eine rot leuchtende Frauensimmer Gāṇḍu. im CKDa. — 2) Halsentzündung (vgl. रोहिणी) Čikru. Sāṃu. 1, 7, 79. — Vgl. कटु०.

रोहिणिल m. ved. = रोहिणी P. 8, 3, 64, Sch. Tba. 1, 1, 40, 6.

रोहिणिपुत्र m. der Sohn der Rohiṇi d. i. Balarāma MBu. 7, 9322 (H. ed. Calc.).

रोहिणिपुत्र m. der Sohn der Rohiṇi als N. pr. P. 6, 3, 68.

रोहिणीषेण und ० सेन रोहिणी als N. eines Nakṣatra + सेना) m. N. pr. P. 8, 3, 100, Sch. — Vgl. रोहिणीषेण.

रोहिणी a. u. रोहित् und रोहित्.

रोहिणीकास m. der Geliebte der Rohiṇi, Bein. des Mondes Wāna, Kāṇḍā. 296.

रोहिणीचन्द्रव्रत n. Bez. einer best. Begehung Verz. d. Oxf. H. 34, 6, 7. रोहिणीचन्द्रायन n. desgl. ebend. 40, 6, 10.

रोहिणीतनय m. der Sohn der Rohiṇi d. i. Balarāma Wāna, RĀMAT. Ur. 340.

रोहिणीतमसु Titel einer Schrift, Wilson, Sol. Works I, 283.

रोहिणीतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, a, 10.

रोहिणिल n. nom. abstr. von रोहिणी (als N. eines Nakṣatra) P. 6, 3, 64, Sch. Čar. Ba. 2, 1, 9, 6.

रोहिणीपति m. der Gatte der Rohiṇi d. i. der Mond Tān. 1, 1, 86. H. 104.

रोहिणीप्रिय m. der Geliebte der Rohiṇi d. i. der Mond Ind. St. 2, 261.

रोहिणीभव m. der Sohn der Rohiṇi d. i. der Planet Mercur Ind. St. 2, 261.

रोहिणीयोग m. die Conjunction des Mondes mit dem Nakṣatra Rohiṇi VARH. Bg. S. 28, 1. vollständiger चन्द्र० VĪSA. 38, 12.

रोहिणीरण m. 1) der Gatte der Kūh d. i. der Siter Rīdā. im CKDa. — 2) der Gatte der Rohiṇi d. i. der Mond Gir. 3, 10.

रोहिणीवर्ष m. der Geliebte der Rohiṇi d. i. der Mond HALI. 1, 12.

रोहिणीव्रत n. Bez. einer best. Begehung Verz. d. Oxf. H. 12, 6, 28. Wāna, Kāṇḍā. 234.

रोहिणीष m. der Herr —, der Gatte der Rohiṇi d. i. der Mond H. 104, Sch. Hia. 13.

रोहिणीषेण m. N. pr. gapa म्यामादि zu P. 8, 3, 99. — Vgl. रोहिणीषेण.

रोहिणीसुत m. der Sohn der Rohiṇi d. i. der Planet Mercur H. 117.

रोहिण्य Tān. 3, 3, 319 fehlerhaft für रोहिण्य.

रोहिण्यष्टमी f. der achte Tag in der schwarzen Hälfte des Bhādra, wenn der Mond in Conjunction mit dem Nakṣatra Rohiṇi steht, CKDa. Verz. d. Oxf. H. 87, a, 44.

रोहित Uṇḍis. 1, 99. 1) f. a) eine rothe Stute RV. 1, 14, 12. 100, 16. 5, 56, 5, 7, 42, 2. — b) das Weichen einer Gazelle Mān. L. 147. Uśāval. VS. 24, 30, 27. TS. 6, 1, 6, 9. ताम्रस्या हूता रोहितं भूतामभ्येत (nach Śi. 80 v. a. ऋतुमतीम्) ART. Ba. 3, 32. AV. 4, 4, 7. रोहितस्तु Bala. P. 8, 31, 36. MANU. 22 bei Uśāval zu Uṇḍis. 1, 49, 99. — c) pl. Bez. der Flüsse Naṇu. 1, 15. — d) pl. Bez. der Finger Naṇu. 2, 5. — e) eine best. Schlingpflanze Mān. Uśāval. — 2) m. a) Sonne Mān. — b) ein best. Fisch, = रोहित. — 3) adj. roth Uṇḍiv. im Sāṃsṃpṛas. CKDa. — Vgl. रोहित्वा und रोहित.

रोहित Uṇḍis. 3, 94. 1) adj. f. रोहिता (nicht zu belegen) und रोहिणी roth, rōhita P. 4, 1, 39. Vor. 4, 27. AK. 1, 1, 6, 24. Tān. 3, 3, 186. H. 1395. an. 3, 221. fg. Mān. q. 74. प्रहि RV. 1, 39, 6. 8, 7, 28. ऋय 4, 2, 3. गो AV. 1, 22, 1. 9. वर्षा 2, 8, 23. 4, 6, 83. 2, 12, 1, 11, 18, 4, 24. वसन्त 14, 2, 22. Kṛta. Ca. 4, 8, 28. VS. 16, 19, 19, 88. 24, 2. 2. रोहितवर्ष ऋषो भृषिः Kṛta. 24, 2. ART. Ba. 8, 34. यिनीलिकाः Kāc. 116. Čikru. Čn.

4, 14, 18. Kūṇḍ. Up. 2, 1, 4, 6, 4, 1. Kūṇḍ. in Ind. St. 8, 15. Varin. Bṛh. 8, 48, 14. So wird auch ein Metrum genannt: रौहिलं वै नमितच्छन्दो फपात्तच्छम्पुः. Art. Ba. 5, 10. त्वं. Cat. Ba. 3, 5, 4, 22. — 2) m. a) ein rothes Ross, Fuchs: Agni's Nāgā. 1, 15. Cat. Ba. 6, 6, 2, 4. रौहिलेन वारिद्वितं गमयत् Tā. 1, 4, 6. RV. 1, 94, 10. 134, 9. 2, 10, 2. 3, 6, 6. 4, 6, 9, 8, 61, 9. 3, 22. Pāṇāv. Ba. 14, 3, 12. Bildlich von der Sonne in den Liedern AV. 13, 1, 1. fgg.; vgl. Kacc. 24. Dahor auch Bez. dieser Lieder AV. 19, 23, 28. Kacc. 99. — b) eine best. Hirschart AK. 2, 3, 10. H. 1994. an. 3, 289. Med. I. 146. Varin. Bṛh. 8, 86, 26. Uttarab. 91, 1 (117, 4). lebt am Wasser Soṇ. 1, 204, 10. — c) ein best. Fisch, Cyprinus Rohita Ham. AK. 1, 2, 3, 19. Tait. 1, 2, 16. H. 1346. H. an. Med. Hā. 188. Hall. 3, 37. M. 5, 16. Jāṭ. 1, 177. धृद्रौहिलात्मत्स्याम्बा-क्षणेयः (Nīlāḥ): रौहिलान् लोकितप्रद्वान् यमागमनितो वा मत्स्यान् देशविशेषान् MBu. 7, 3284 = 12, 984. R. 3, 76, 9. Suṇ. 1, 206, 9. 11. Vāṇ. 6, 63. व्याघ्रजलसंभारो न गर्वयति रौहिलाः Spr. 10. मत्स्य Varin. Bṛh. 8, 54, 15. — d) ein best. Baum, Andersonia Rohitaka Rozb. H. an. Med. Suṇ. 2, 342, 2. वृत् Varin. Bṛh. 8, 54, 79. — e) ein best. Perlenschmuck (Karmā) H. an. — f) eine best. unvollkommene Form eines Regenbogens Varin. Bṛh. 8, 28, 16. रौहिलेन्द्रधनुषि M. 1, 38. Māx. P. 48, 35; 7, 41 a). — g) N. pr. a) eines Sohnes des Hariṣkandra Art. Ba. 7, 14. Čāṇk. Ca. 13, 18. Hā. 756. Bala. P. 8, 7, 5. fgg. °ऽऽ-प्राति Prayāṇas. in Verz. d. B. H. 61, 3; vgl. रौहिलाय. — β) eines Manu Hā. 409. — γ) eines Sohnes des Kṛṣṇa Hā. 9184. रौहिल ed. Calc. — δ) eines Sohnes des Vapushman, Fürsten von Čālmale, Māx. P. 53, 27. — e) pl. Bez. einer Klasse von Gandharva R. 4, 41, 60. — ζ) pl. Bez. einer Klasse von Göttern unter dem 12ten Manu Māx. P. 94, 29. — η) eines Flusses Schuṇṇa, Lobensb. 237 (7). — 3) f. रौहिली a) proparox. eine rōthliche Kuh (im Veda vollleicht auch eine rōthliche Stute) RV. 8, 82, 12. 90, 13 (wo wir रौहिलीयः vermuthen). AV. 13, 1, 22. fgg. Cat. Ba. 2, 1, 9, 6. 4, 5, 6, 2. TS. 6, 1, 2. Kīṛ. Ca. 13, 4, 12. MBu. 3, 12260. 13, 8669. 9705. 2716. 9720. 4919. Kāḥ überh. AK. 2, 9, 67. Tait. 2, 9, 16. H. 1265. an. 3, 221. Māx. p. 74. Hall. 2, 113. In der Mythologie eine Tochter der Surabhi und Mutter des Rindes MBu. 1, 2081. R. 3, 20, 28. fgg. Yāzu-P. in VP. 150, 11. 10. Mutter der Kāmadhenu Kīṇk-P. im ČKDā. — b) proparox. im AV., sonst oxyt. N. eines Nakṣatra (und des damit verbundenen (inneren Tages); personif. eine Tochter Dakṣa's und die bevorzugte Gattin des Mondes, gaga गौरादि zu P. 4, 1, 41. Tait. 3, 136. fgg. H. 109. die Rothe benannt nach der Farbe des Hauptsternes, des Aldebaran, Journ. of the Am. Or. S. 6, 329. AV. 19, 7, 2. Cat. Ba. 2, 1, 9, 6. 7, 14, 1, 6. TS. 2, 3, 8, 1. Tā. 1, 1, 2, 9. 20, 6. 2, 7, 9. 4. Art. Ba. 3, 82. Āṇv. Ca. 2, 1, 10. Gṛh. 2, 10, 3. Wāṇ. Nāx. passim; MBu. 1, 5767. 2, 2019. 3, 2676. 16171. 4, 288. 9, 2015. fgg. 13, 3257. Hā. 3284. 7784. 7935. 12454. 12483. R. 1, 1, 27. 2, 114, 8 (125, 8 Gōm.). 3, 11. 35, 22. 4, 19, 30. 5, 17. 26, 21. 9. 31, 5. 6, 72, 48. 59. Čāṇk. 181. Varin. Bṛh. 8, 6, 9. 10. 10. 4. 11, 54. 12, 21. 13, 2. 24, 12. 28. 31. 86. 26, 12. 47, 6. 100, 1. 102, 1. Māx. P. 33, 9. 58, 10. Ver. in LA. (III) 13, 11. Wāṇ. Kṣuṇāḍ. 223. pl. Varin. Bṛh. 8, 8, 19. 26, 11. 34, 123. 98, 6. In der Figur des Sternbildes steht der

In der einen Korren Colera. Misc. Ea. 11, 331. रौहिलीयाः शकटम् Spr. 2367. Schas. 8, 12. रौहिलीशिकः Spr. 2649. Varin. Bṛh. 8, 24, 80. Pāṇāv. 50, 20. Kūṇḍ. 169, 6. einen Tempel Journ. of the Am. Or. S. 6, 329. einen Fisch (Kāṇḍ) Kāṇḍa im Rīṭhilaṇaṇaṇaṇa nach ČKDā. — c) Blitt Māx. — d) ein junges Mädchen, das eben die Regeln bekommen hat, Spr. 282. Gāṇḍaṇaṇaṇaṇa 2, 28. ein neunjähriges Mädchen 29. — e) Haltenzündung in verschiedenen Formen H. 467. H. an. Med. Wies. 310. Suṇ. 1, 32, 1. 92, 12. 306, 14. 20. 2, 130, 14. Čāṇk. Saṇ. 1, 7, 79. — f) Bez. verschiedener Pflanzen: eine best. Gemüsepfanze Soṇ. 1, 74, 8. 141, 14. 157, 16. 2, 11, 21. = कुरौहिली H. an. = कुरौरा (?) Med. vulgo काप्रायिरीय Rāṭhā. 102. = नामवल्क H. an. Med. = कापरी. क्रीतकी und मन्त्रिणी Rīṭhā. im ČKDā. = कापिलवर्षा कर्तुलकाया विरचेन प्रवताः क्रीतकी Rīṭhā. ebend. रौहिलीयतः Kāṇḍa. 59, 37. Könnte in dieser Bed. auch als für रौहिल gefasst werden: vgl. घणोक°, कुटु°, कुटु°, कन्द°, पीत°, भद्र°, मौस°. — g) N. pr. a) einer Gattin Vasudev's und Mutter Balarāma's MBu. 1, 7308. Hā. 1947. 1952. 3165. 3305. fgg. 3371. fgg. VP. 498. Bala. P. 8, 24, 44. fgg. Wāṇ. Kṣuṇāḍ. 281. 283. fgg. 289. fgg. — β) einer Gattin Kṛṣṇa's Hā. 6701. VP. 578. — γ) der Gattin Mahādava's VP. 59. Māx. P. 32, 10. — δ) einer Tochter Hirāṇjakāṇḍi's MBu. 3, 11194. — e) einer der 16 Vīdjadōvi H. 239. — h) adj. oxyt. unter dem Nakṣatra Rohiṇi geboren P. 4, 3, 34. Vārt. I. — 4) n. a) eine best. unvollkommene Form eines Regenbogens AK. 1, 1, 3, 12. H. 179. an. 3, 299. Med. I. 146. Hall. 1, 57. Varin. Bṛh. 8, 47, 20; vgl. 2) f). — b) Blut. — c) Safran Med. — d) f. कर्कट्यु°, धूम°, लोकित, रुहिर und रौहिल.

रौहिली (1) m. a) N. eines Baumes, Andersonia Rohitaka Rozb. AK. 2, 4, 9, 29. Rāṭhā. 153. Kīṛ. Ca. 6, 1, 9. v. l. Soṇ. 2, 72, 16. — b) pl. N. pr. einer Völkerschaft MBu. 3, 15256. — c) N. pr. eines Flusses Schuṇṇa, Lobensb. 265 (35). — d) N. eines Sīṭha Hīṇḍaṇaṇa I. 140. hier könnte der Name auch लोकितक lauten. — 2) f. रौहिलीका eine roth aussehendes Frauenzimmer Čāṇḍ. im ČKDā. — Vgl. रौहिलक.

रौहिलकार्पाय N. pr. einer Oortlichkeit MBu. 5, 599.

रौहिलकूल N. pr. einer Oortlichkeit Pāṇāv. Ba. 14, 3, 12.

रौहिलकूलोय N. N. eines Sāman Pāṇāv. Ba. 14, 3, 11. 14, 11, 6. Līṭ. 6, 11, 4. रुह्यस् रौहिलकूलोयम् Ind. St. 3, 208, 6. उत्तर रौहिलकूलोयम् N. und रौहिलकूलोयित्तर N. 232, a.

रौहिलमिरि m. N. pr. eines Gebirges, davon गिरौय m. pl. die Bewohner dieses Gebirges P. 4, 3, 91. Sch.

रौहिलपुर n. N. der von Rohitaka, dem Sohne Hariṣkandra's, gegründeten Stadt Hā. 756.

रौहिलवत् adj. ein rothes Ross habend Līṭ. 1, 4, 4.

रौहिलवस्तु N. pr. einer Oortlichkeit Lā. 380.

रौहिलत adj. rothdingig R. 5, 14, 4.

रौहिलादि adj. rothschockig VS. 39, 59.

रौहिलाय m. patron.; pl. Saṇ. K. 186, a, 10. wohl fehlerhaft für रौ oder रौहिलायनाः.

रौहिलाय 1) adj. rothe Rosse habend. — 2) m. a) der Gott des Feuers,

Feuer AK. 1, 1, 4, 50. H. 1009. Mhd. v. 63. Halli. 1, 64. — b) N. pr. eines Sohnes des Harikāndra Mhd. VP. 373; vgl. रेलित्वा 2) g) u. — Vgl. रेलिट्वा.

रेलित्वाय Mān. P. 8, 58 wohl fehlerhaft für रेलित्वाय 2) b).
रेलित्वाय m. = रेलित्वाक 1) a) RATNAK bei BHAR. zu AK. CKDr.

रेलित्वाय adj. rotblau: TS. 7, 3, 49. — Vgl. लोहित.

रेलित्वाय adj. mit roten Stuten fahrend: Agni RV. 4, 45, 2. 4, 1, 8. 8, 43, 16. 10, 7, 4 (wo voc. zu vermuthen ist). 98, 9. VS. 14, 17. — Vgl. रेलिट्वा.

रेलित्वा (von 1. रूह) 1) adj. aufgehend Nm. 6, 17. in die Höhe geschossen, lang: मेव रुह्वा न मक्ती न क्वा नापि रेलिणी (नातिरा) ed. Bomb. = नातिक्ता NILAK. MBu. 2, 3178. wachsend: घक्छ^० Ragn. 14, 77. मोन्द्रवच^० R. 3, 5, 30. wachend so v. a. an Zahl zunehmend ind. Sl. 8, 107. 113. fg. — 2) m. N. verschiedener Bäume: *Andersonia Rohtaku* Rozb. AK. 2, 4, 9, 29. H. an. 2, 283. Mad. n. 118. der indische Feigenbaum (वट) und *Ficus religiosa* H. an. Mhd. — 3) f. hierher verleiht die u. रेलित्वा 3) f) verzeichneten Pflanzennamen. — Vgl. घागत^०, निम्बोरेलिट्वा (wohl fallend und wieder steigend als N. einer Pflanze).

रेलित्वा f. = रेलित्वा 1) b) *Arhinanda* bei Uççval zu Uplān. 1, 48. = रेलित्वा Colman. und Lois. zu AK. 2, 5, 10; vgl. रेलिट्वा.

रेलित्वा m. 1) eine best. Grasart H. 1191, v. l. H. an. 3, 742 (= कत्-
थ). Soçā. 2, 207, 6. 379, 12. = पुतीका: Schol. zu Kirt. Ça. 1087, 5. —
2) ein best. Fisch. — 3) eine *Caellenart* H. an. — Vgl. रेलित्वा und
दोरेलिट्वा.

रेलित्वा ved. indn. von 1. रूह ihm Wachsthum P. 3, 4, 10. TS. 1, 3, 50, 3. ist dat. eines nom. act. रेलिषी oder रेलिषि; vgl. घय्यधिष्ये.

रेहो f. 1) = रेलित्वा das Weibchen einer Gazelle MBu. 3, 16172. रेहो
(= कृषिणी NILAK.) ed. Bomb.; vgl. रेलि. — 2) N. pr. eines Flusses
MBu. 6, 888 (VP. 184).

रेहोत्कीत 1) m. = रेलित्वा *Andersonia Rohtaku* Rozb. Riān. im CKDr.
Varia. Bgm. S. 54, 64. 79. 84. — 2) n. N. pr. einer Oertlichkeit MBu. 2,
1168. nach NILAK. N. pr. eines Borges. N. pr. eines festen Platzes an
der Grenze von Multan: قلعة ريهوتك بالقرى من حدود اللولتان
ALSTRAUVEY bei REINAUD, Mém. sur l'Inde 370. — Vgl. रेलीति. रेलीत्कीत.
रेहो (von रूह) adj. (f. 5) golden, mit Gold verzierter M. 4, 36. MBu.
5, 8048. 7, 76. 13, 6361. 14, 2098. HARV. 7893. R. 5, 14, 42. 7, 16, 2. Riān-
Tā. 8, 8469. Buic. P. 4, 9, 61. 10, 1, 30.

रेहोपिये m. metron. von रूहपिया gapa मुखादि zu P. 4, 1, 128. Boz.
Pradjumna's MBu. 1, 6997. 7914. 2, 129. 3, 1881. 7, 4260. 13, 616. 7407.
16, 187. HARV. 8718.

रेलिक m. patron.; pl. PRATYANIS. in Verz. d. B. H. 61, 4.

रेलापय m. desg.; pl. ebend. 60, 38.

रेल्य (von रूह) n. Dürre, Trockenheit, Magerkeit Jīān. 3, 76. Soçā. 1,
20, 18. 117, 30. 148, 19. 154, 12. 14. 2, 14, 10. Rauhheit, Härte in Übertr.
Bod.: विपत्य MBu. 13, 1028 रेल्य ed. Calc.). प्रतिषेय^० Ragn. 5, 59. भृ-
न्दित^० 14, 59. रेल्य: bei Uççval zu Uplān. 3, 88 wohl fehlerhaft für
रुदित^० nom. pl. fem.

रेल्यिकी adj. (f. 5) mit Roçānā gefärbt, die Farbe der R. habend P.

4, 2, 2. रूह Km. 2, 48.

रेल्य 1) m. a) ein Stab aus Bilva-Holz H. 818 (nach dem Comm.
von रूह = बिल्व). — b) patron. (von रूह) des 13ten Manu HARV.
410. 490. VP. 269. Mān. P. 53, 3 (pl. 1). 94, 27. 97, 20. 98, 7. des Sten
VP. 268. N. 1. — 2) adj. von 1) b): मन्वत्तर Mān. P. 100, 39.

रेल्य रेलित्वा = रूह Vor. in Dātuv. 9, 72.

रेल्य रेलित्वा (धनदरे) Dātuv. 9, 72.

रेल्य (von रूह) m. pl. N. einer grammatischen Schule: पा-
णिनीय^० Sison. K. 238, 6, v. u. — Vgl. पत^०.

रेल्य und रेल्य (VS. Çat. Bn.) 1) adj. (f. 5) und 5) dem oder der Rudra
gehörig u. s. w., Rudra-ähnlich, ungestüm, wild, furchtbar AK. 1, 1, 9,
20. = भीम्य (भीषण) und तीव्र H. an. 2, 450. Mad. r. 81. Agni RV. 10,
3, 1. die Agvin (heissen auch रुद्र) 61, 15. ब्रह्मन् 1. धनीक VS. 8, 84.
TS. 2, 1, 2, 2. Çat. Bn. 5, 2, 4, 11. पश्य: 6, 3, 2, 7. कर्मन् 8, 1, 8, 15. 42. रुद्र
Çāñ. Ça. 14, 57, 18. Kirt. Ça. 5, 10, 2. घत्त von Rudra kommand MBu.
3, 1105. 12388. 12340. R. 4, 58, 6 (87, 5 Gora.). Kāṭh. 50, 68. पतुन्
MBu. 4, 472. R. 1, 28, 12. मातरः MBu. 9, 2654. बलि Rudra geltend R.
2, 56, 27. सुक्त an R. gerichtet Slz. zu RV. 4, 114, 6. नदी nach R. benannt
Verz. d. Oxf. H. 85, a, 2. शक्ति 25, a, N. 5, 81, a, 41. 104, 6, 12. 184, a, 9.
वर्षपराश्व furchtbar MBu. 3, 2420. पूर्वपराश्व 15900. 16139. 5, 1496. 12,
10808. 14, 210. R. 1, 14, 89. 35, 12. 2, 28, 15. 3, 50, 28. 73, 1. 86, 4, 8, 30.
6, 8, 10. 108, 38. Spr. 168. Kāṭh. 18, 96, 61, 59. Mān. P. 48, 19. Pāñān.
1, 14, 29. Pāñān. 216, 9. कर्मन् MBu. 10, 305. 13, 8067. Spr. 2769. Pāñān.
III, 141. MBu. 3, 1271. fg. 14278. तजियमय 4, 1850. तंथा 8, 328. नदी
7, 502. HARV. 9336. पातना MBu. 13, 6978. रूप R. 1, 86, 17. R. Gora. 4,
3, 28. बुद्धि 3, 13, 20. समान Spr. 808. रूप Vāñh. Bgm. S. 46, 19. 23.
Pāñān. 1, 6, 60. Verz. d. Oxf. H. 76, b, No. 124. Pāñān. 74, 6. कालत्य म-
ति: Buic. P. 4, 14, 2. ० रूद्र 4, 9, 16. Slz. D. 76, 2. मुहुर्य Wagna, Gort.
27. MBu. 1, 6028. 3, 14268. Verz. d. B. H. No. 912. तारा so v. a. Un-
glück verheltend, — bringend R. 3, 38, 82. Vāñh. Bgm. S. 86. 16. als
rū in poetischen Compositionen AK. 1, 1, 9, 17. H. 294. H. an. Mad.
Halli. 1, 92. R. 1, 4, 7 (3, 16 Gora.). Slz. D. 232. Pāñān. 10, a, 8. 59,
a, 2. 80, a, 5. Verz. d. Oxf. H. 123, a, 24. रेदम् adv. auf eine furchtbare
Weise: कतिव रुतेते रेदम् MBu. 13, 749. — 2) m. patron. ein Sprüch-
wört Rudra's Mān. P. 1, 2481. 3, 14632. — 3) m. Verreher des Rudra
Verz. d. Oxf. H. 248, a, 7. Wilson, Sol. Works I, 47. — 4) adj. in Ver-
bindung mit त्रय oder subst. m. pl. Bez. best. böser Gester HARV. 12869.

Verz. d. Oxf. H. 59, a, 4. H. 1362. Sch. — 5) Hitze, m. Mad. n. Halli.
1, 40. रेदपाकुलित: Hrt. 415, v. l. — 6) m. die kalte Jahreszeit H. 156.
— 7) m. ein N. Jāma's Duan. im CKDr. — 8) m. Bez. des 5ten Jahres im
60jährigen Jupitercyclus Varia. Bgm. S. 8, 48. fg. Verz. d. Oxf. H. 332,
b, 6. — 9) m. Bez. eines best. Keta Varia. Bgm. S. 14, 82. — 10) n.
Bez. des unter Rudra stehenden Nakshatra Ārdra Wagna, Gort.
34. Nax. 1, 309. Vāñh. Bgm. S. 4, 7, 2, 10. 5, 15, 4. 23, 9. 102, 2. रेदित
n. dess. 401, 3. Schān. 9, 1. रेदित f. diss. H. 410. m. (wohl fehlerhaft)
Mān. P. 58. 15. 2. — 11) m. pl. N. eines Volkes MBu. 14, 2476. —
12) f. 5) oln N. der Gauri H. an. Mad. — b) eine best. Pflanze, =
रुद्रवटा Riān. im CKDr. — c) Titel eines von Rudrabhaiṣṭāka

verfassten Commentare Hall 74. — 18) n. a. *volles* —, *furchtbares Wesen* Supa. 4, 386, 1. *इषाक्रद्वन्द्वैः* Kāṭhā. 56, 37. — b) N. eines Liṅga Verz. d. Oxf. H. 44, c, 9 v. u. — c) N. eines Sāman Ind. St. 3, 231, b. Kāṇḍ. Up. 2, 34, 7. — Vgl. मला^० (adj.) auch MBa. 12, 1979. Kāṭhā. 23, 385. सिमा^०.

रौक = *रुह्य कृतम्* (सिमायाम्) gaga कुलादि zu P. 4, 3, 112.

1. **रौकर्मन्** n. eine Furchtbares bewirkende Zaubehandlung Verz. d. Oxf. H. 97, b, 37.

2. **रौकर्मन्** 1) adj. *Furchtbares vollbringend* MBa. 10, 305. R. 3, 57, 32. 8, 33, 11. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Dhṛtarāṣṭra MBa. 1, 2789. 4361. — Vgl. प्रति^०.

रौकर्मन् 1) adj. = 2. **रौकर्मन्** 1) MBa. 1, 2845. 3, 14456.

रौकता f. volles —, *furchtbares Wesen, Furchtbare* R. 3, 13, 4. 7, 63, a. Milāṭm. 77, 7.

रौकप्र scheint N. eines Nakṣatra zu sein, = **रौक** = *शार्दा* Kṣaṇḍa. 12, 17.

रौकमन् 1) adj. *weisen Sinnes*: सुरा पीता रौकमनः Cat. Ba. 12, 7, 30.

रौकय adj. zu Rudra und Agni in Beziehung stehend Ācṛ. Ca. 2, 17, 18.

रौकणी in *स्तोत्र* Verz. d. Oxf. H. 89, b, 17 wohl fehlerhaft für रुद्रणी.

रौकयाय m. patron. von रुद्र; pl. Pratyāyus. in Verz. d. B. H. 55, 5.

रौक्य m. N. pr. eines Sohnes oder entfernten Nachkommen Pāru's MBa. 1, 3698. 3698. Hariv. 1088. VP. 447. Bala. P. 8, 20, 3. N. pr. eines Rishi Verz. d. B. H. 122, 12. 126, 3.

रौकि m. patron. von रुद्र Hariv. 7219.

रौकिमिव m. Rudra's (Ci'va's) Charakt. MBa. 3, 15524.

रौय m. patron. von राय gaga शिवादि zu P. 4, 1, 112.

रौयदिक adj. zu der mit *रुय* beginnenden Klasse von Wurzeln d. 1. zur 7ten Klasse gehörig P. 8, 2, 36. Sch.

रौयिर (von रौयिर) adj. aus Blut bestehend: रुद्र MBa. 1, 273. 3, 10304. von Blut stammend Supa. 4, 10, 21.

रौय (von रुय) 1) adj. *silbern* Jñā. 1, 204. MBa. 8, 1407. R. Gona. 2, 13, 32. 4, 25, 32. 5, 13, 12. Supa. 2, 136, 15. Bala. P. 4, 25, 14. Wena. Kṣaṇḍa. 278. Nais. 22, 93. — 2) f. Rā N. pr. einer Ortschaft MBa. 3, 10319. — 3) n. Silber Rñān. Im CKDa. Gāruḍa-P. 188 ebend. Wena. Kṣaṇḍa. 283. Verz. d. Oxf. H. 35, b, 31. Verz. d. B. H. No. 994. — Unbestimmt ob adj. *silbern* oder n. *Silber*: *मायक* M. 8, 125. R. 3, 48, 12. Cg. 4, 67. Kāṭhā. 18, 47.

रौय्यम (von रौय) adj. (f. *ṣ*) *silbern* Hariv. 7882. Rñā-Tan. 5, 46. Wena. Kṣaṇḍa. 290. **रौय्यकमयानि** MBa. 13, 3247. **रौय्यायसि** f. Bala. P. 8, 2, 2.

रौय्यायान m. patron.: pl. Sāks. K. 185, b, 5.

रौय्यायि m. patron. von रुय gaga तिकादि zu P. 4, 1, 154.

रौय 1) m. N. pr. eines Mannes Rñā-Tan. 3, 54. — 2) n. eine Art Salz, = **रौयक** Rñā-Tan. zu AK. 2, 9, 42 nach CKDa.

रौयका 1) adj. oxyt. von रौयक (einem Udrōyayam) gaga फलयादि zu P. 4, 2, 110. *römisch, von den Bewohnern des Römischen Reiches gesprochen* Col. Misc. Ess. I, 315. *von Astronomen Romaka herrührend*: गणित Verz. d. B. H. No. 939. — 2) n. (von रुय) eine Art Salz AK. 2, 9, VI. Theil.

42. H. 942. Mad. K. 182 (wo वसुकि रौ^० zu lesen ist). *अवयव* Bāṭman. im CKDa.

रौयकीय adj. von रौयक gaga कयाथादि zu P. 4, 2, 30.

रौययीय adj. von रौय^० gaga संकयादि zu P. 4, 2, 30.

रौययीय adj. von रौयय gaga कयाथादि zu P. 4, 2, 30.

रौयक्यथाक adj. (f. *ṣ*) *थिका* von Romaharṣaga verfasst Bala. P. I, Einl. xxxvii.

रौयक्यथि (von रौयक्यथा) m. patron. Sāta's Bala. P. 4, 2, 1. Verz. d. Oxf. H. 12, a. 3. fehlerhaft रौ^० 8, 4, 36. 59, a, 36. **रौयक्यथि** 9, b, 13.

रौययीय adj. von रौय^० gaga फलादि zu P. 4, 2, 30.

रौय्य m. pl. Bez. best. böser Geister im Dienste Ci'va's MBa. 12, 10303.

रौय 1) adj. (a) von der रुह genannten Hirschart stammend Ācṛ. Gona. 4, 19, 10. Kauc. 57. Gona. 2, 60, 6. M. 3, 41. 3, 369. Jñā. 1, 252.

MBa. 1, 7124. 13, 4246. Ragn. 3, 31. Uttara. 82, a (108, 11). Bala. P. 1, 18, 37. — b) *furchtbar* Tai. 3, 420. H. an. 3, 710. Mnd. v. 49. Cāḍan. im CKDa. *unselbst* und *betrügerisch* Cāḍan. — 2) m. a) N. einer Höhle AK. 1, 2, 3, 1. Tai. H. an. Mad. M. 4, 82. Jñā. 3, 222. MBa. 12, 4825.

R. 7, 24, 15. Bura. Intr. 201. VP. 207. Bala. P. 3, 30, 29. 5, 36, 7. 10. Gg. Verz. d. Oxf. H. 49, b, 19. Mias. P. 8, 218, 10, 80. fgg. 15, 82. zeugt Druḥ-ka mit Vedānā 50, 31. — b) N. des Sten Kalpa; s. u. कल्प 2) d).

— 3) n. a) oxyt. die Frucht von रुह gaga प्रतादि zu P. 4, 3, 112. — b) N. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 231, b. Arr. Ba. 3, 17. Pāṇā. Ba. 7, 5, 7. 12, 4, 23. Līp. 7, 2, 1. *श्रेय* रौय्य^० Ind. St. 3, 201, a. — Vgl. मला^० (in der ersten Bed. auch Mias. P. 8, 219).

रौयक = *रुह्यो कृतम्* (सिमायाम्) gaga कुलादि zu P. 4, 3, 112.

रौयकिन् m. pl. die Schule des Ruruka: **रौयकिनास्य** Gona. 3, 2, 3.

Līp. 2, 3, 1. **रौयकिनास्य** Schol. zu Pāṇā. Ba. 4, 4, 1.

रौयमन् m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 314, b. No. 746.

रौयिक adj. = रुह श्व gaga मयुलयादि zu P. 5, 3, 103.

रौयि 1) adj. *unter dem Nakṣatra Rohiṇi geboren* P. 4, 3, 37. Sch. — 2) m. a) *Sandalbaum* Tai. 2, 6, 39. Hā. 183. Uśāval. zu Uṇḍis. 2, 55. MBa. 1, 1281 (nach Nīlā. = *वट* der indische Feigenbaum). Hariv. 9002. — b) (sc. *पुत्रोद्वा*) *Best. des Opferfadens beim Pravarjā* Cat. Ba. 14, 1, 9, 17. 2, 1. 20. 2, 4, 1. 9, 41. Kīṭṭ. Ca. 2, 3, 8. 4, 6, 14. 26, 1, 20. 4, 6. Līp. 1, 6, 35. — c) Bez. eines Agni Cat. Ba. 2, 1, 9, 18. — d) N. pr. eines von Indra besetzten Dämons RV. 4, 103, 2. 2, 12, 12. AV. 28, 128, 13. Daher so v. a. *मेघ Wolke* Nais. 1, 10. — a) N. pr. eines Mannes Ācṛ. Ca. 12, 14. mit dem patron. वासिष्ठ Tai. 1. 4, 12, 8.

— f) pl. N. einer grammatischen Schule: वाणिनीयरीक्षिणा: P. 4, 2, 36. Sch. — 3) n. a) Bez. des 8ten Muhūrta des Tages Cāḍan. im CKDa. — b) *इन्द्रय राजनरीक्षिण* und धातु रौक्षिण्य Namen von Sāman Ind. St. 3, 208, b. — Vgl. मला^० und रौक्षिण.

रौक्षिण n. Name eines Sāman: Līp. 1, 6, 35.

रौक्षिण्यम (von रौक्षिण) m. patron. gaga यथादि zu P. 4, 1, 110.

des Prījavrata Cat. Ba. 14, 3, 5, 14. 14, 5, 30. 7, 2, 35. VS. App. LV1, 12. pl. Pratyāyus in Verz. d. B. H. 55, 23.

रौक्षिण m. patron.: **रौक्षिणेरेक्षे** राक्षसम् N. eines Sāman Ind. St. 3, 208, b.

रौक्मिण्यन्दन MBu. 7, 5322 fehlerhaft für रौ^०, wie die ed. Bomb. Hest.

रौक्मिण्य^१ 1) m. metron. von रौक्मिणी gāṇa पुष्पादि zu P. 4, 1, 122.

a) Kalb (der Kuh) TAm. 3, 3, 819 (Nischiloch रौ^० godr.). H. an. 4, 229.

Mud. j. 126. — b) Bos. Balarama's AK. 1, 1, 2, 19. TAm. H. 224. H. an.

Mud. HALL. 1, 29. MBu. 1, 7148. 3, 4, 7, 5220. HANV. 3374. PANDAR. 4, 3,

122. — c) der Planet Mercur AK. 1, 1, 2, 27. TAm. 3, 3, 219. 819. H.

117. Sch. H. an. Mud. HALL. 1, 16. — 2) n. Smaragd RIdAN. im CKDa.

रौक्मिण्यवर्त्तिर्ष n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, 6, 17.

रौक्मिण्य m. patron.; pl. Sāṅsk. K. 186, 4, 9.

रौक्मि 1) adj. a) vom Thiere oder Fische रौक्मिण्य stammend Soṇa. 2,

2, 329, 11. — b) zum Manu Rohita in Beziehung stehend: वसु^२ HA-

ANV. 468. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Kṛṣṇa HANV. 9184. रौ-

क्मि die neuere Ausg. und LANOLOIS.

रौक्मिण्य adj. aus dem Holze der Andersonia Rohitaka gemacht KIRV.

Ca. 8, 1, 9.

रौक्मिण्ययनि m. patron. Sāṅsk. K. 184, 4, 10.

रौक्मिण्य m. patron. des Vasumana RV. ANUKA.

रौक्मि m. = रौक्मि eine Hirschart: स एष रौक्मिण्य मध्ये वसति CH. aus BHAYANA. bei BEAR. zu AK. CKDa. — Vgl. रौक्मिण्य.

रौक्मिण्य UṇIA. 1, 16. 1) m. a) eine Hirschart AK. 2, 5, 10. H. 1294.

Mud. sh. 44. Sāṅsk. V. bei UṇIA. — b) ein best. Flock, = रौक्मि

AGAJAR. im CKDa. — 2) f. ṛ a) das Welchen von der Hirschart रौक्मिण्य.

— b) Schlingpflanze (सस) UṇIA. = वृक्षा UṇIA. im Sāṅsk. V. TAm.

CKDa. — 3) n. eine best. Grasart, = कर्पूरा AK. 2, 4, 2, 22. H. 1191.

H. an. Mud. Sāṅsk. V. a. a. O. — Vgl. रौक्मिण्य.

रौक्मि f. das Welchen einer best. Hirschart MBu. 3, 16173 (nach der

Lesart der ed. Bomb.). MIA. P. 74, 11, 14. — Vgl. रौक्मि und रौक्मि.

रौक्मि N. pr. eines Landes: देश RIdA-TAm. 4, 12. — Vgl. रौक्मिण्य.

रौक्मिण्य 1) adj. a) von der Andersonia Rohitaka stammend, aus ihr

gemacht gāṇa रघतादि zu P. 4, 3, 154. KIRV. Ca. 8, 1, 9, v. l. इष्ट Schol.

zu 1, 3, 12. — b) aus der Gegend Rohita stammend RIdA-TAm. 4, 11. —

2) m. = रौक्मिण्य Andersonia Rohitaka MBu. 3, 12261.

रौक्मि adj. von रौक्मि gāṇa सफ्यादि zu P. 4, 2, 80.

ल म. 1) ein N. Indra's *TRIK.* 4, 1, 57. *Med.* I. 1. — 2) *cutting* Wilson nach ÇANDAR.

लक्, लार्कपति (श्रास्वाद्ने) *DŪṢṬP.* 33, 63, v. 1.

लक् न. 1) *the forehead.* — 2) *the ear or spike of wild rice* ÇANDAR. bei WILSON.

लक्च म. = लकुच ÇANDAR. im ÇKDn.

लकार m. 1) der Buchstab ल *AV. PRĪT.* 1, 5, 39. 46 u. s. w. *Vorz.* d. *Oxf. H.* 97, a. b. धनुकुला विमलाङ्गी कुलशी कुशला मुशीलसंप्राम् । पञ्चलकारो भर्गो पुरुषः पुण्योदयाष्टमः ॥ *Prasaśāṣṭu.* 13, b. — 2) der gemeinschaftliche Name für alle Tempora und Modi (vgl. *P.* 3, 4, 77), *verbum finitum* *Vorz.* d. *Oxf. H.* 177, a. N. 1. °विशेषार्थं निवृत्तया 177, a, 36. लकारार्थप्रक्रिया 163, a, No. 338. 164, b, No. 363. 165, b, No. 367. *Vorz.* d. B. H. No. 736. °वाद *HALL* 59.

लकुच m. *Artocarpus Lacucha* Roxb., ein Baum, der zähen Milchsaft reichlich enthält; n. die Frucht *AK.* 2, 4, 9, 41. *MBn.* 1, 7585. 3, 11568. *HARV.* 12678. *Śuṣṇ.* 4, 59, 6. 74, 15. 157, 5. 210, 17. *Vīṣṇu.* 6, 141. *Varāṇ.* Bṛh. 8, 85, 4. 10. *Vorz.* d. *Oxf. H.* 72, a, 33.

लकुट m. = लगुड *Knüttel* Schol. zu *Kīra.* Ça. 660, 6.

लकुटिन् adj. mit einem Knüttel versehen *R.* 7, 23, 4, 36. *Mik.* P. 8, 122. 169.

लकुल gaṇa बलादि zu P. 4, 2, 80.

लकुलिन् m. N. pr. eines Muni *Vorz.* d. *Oxf. H.* 53, b, 32.

लकुत्थ adj. von लकुल gaṇa बलादि zu P. 4, 2, 80.

लक्क m. N. pr. eines Mannes *Rīdā-Tan.* 8, 134. 453. 457.

लक्क न. गुण°.

लक्क m. 1) *Lappen, Lippchen*, = लक्क *AK.* 2, 6, 2, 16. *Śuṣṇ.* 1, 36, 5. 2, 184, 13. — 2) = घलक्क ÇANDAR. im ÇKDn. scheinbar *R. Gora.* 2, 60, 16 und *Karṇā.* 3, 71, wo aber प्रकृत्यालं und वासप्यलक्कम् zu lesen ist.

लक्कवर्मन् m. eine Abart des Lodhra (रक्तवर्णताम्) ÇANDAR. im ÇKDn.

लक्कवचन् m. N. pr. eines Mannes *Rīdā-Tan.* 7, 1174.

लक्, ललते *bemerkten, wahrnehmen*: स्वभूतवसायमलतनायो *Buic.*

P. 3, 16, 12. *betrachten*: सर्वथ तत्र तमिष कन्या वातमलतन् । दिवाप्य-कापडप्रतिपञ्चनलेखामिवेदितम् *Karṇā.* 34, 47. — Vgl. लत्तम्, worauf diese secundäre Wurzel zurückzuführen ist.

लत्तं (von लग्: vgl. लत्तन्, लत्मी) 1) ein ausgebreiteter (angehefteter) Preis: शशीव पो त्रिगीवा लतमदत्तं (= लत्तम् *Śū.*) *BV.* 2, 12, 4. लत्तम्° adj. der den Preis —, den Sieg davongetragen hat; *benedicti, erprobt*: घसकल्लव्यलतस्ते (मष्टाः) रत्ने *MBn.* 4, 341. *HARV.* 5122. *Karṇā.* 62, 9. नागा रूपे *MBn.* 7, 1325. सत्त्वाः *M.* 7, 54. — 2) Zeichen, Mal: धङ्गेर्लत्तैथ ताः सर्वा (गाः) लतपामस *MBn.* 3, 14852. नधत्तत्° *Āṇḍap.* 15. — 3) n. Ziel, Zielpunkt *AK.* 2, 8, 9, 54. *TRIK.* 3, 3, 440. *H.* 777. a. n. 2, 570. *Men. sh.* 23. *Spr.* 1910. दृष्टलतभिदः (°लत्तम्° *ed. Calo.*) *RAH.* 1, 61. धर्त्विषेषु लत्तेषु बाणसिदिः *Kim. Nirā.* 14, 25 (लत्तेषु 27). सिद्धलत्तेषु बाणेषु *Karṇā.* 112, 56. धाकासे लत्तं बहु sein Ziel auf den Luft-raum richtend so v. a. ohne bestimmtes Ziel in's Blaue sehend *Çiz.* 31, 7, v. 1. धाकाशब्दलत्तं *Viśa.* 54, 4. °भूत्वा vielleicht so v. a. von Allen gesucht *Vorz.* d. *Oxf. H.* 217, a, 26. स्थूल° adj. grosse Ziele verfolgend *Jīśā.* 4, 398. nach den Erklärern freigebig oder kenntnisreich; v. 1. °लत्थः vgl. स्थूललतिता, स्थूललत्थः. — 4) *hunderttausend*, nach den Lexicographen f. und n.; zu belegen nur n. und m. *AK.* 3, 6, 2, 24. *TRIK.* 3, 3, 440. 5, 30. *H.* 873. *H. an. Med. Stoda.* K. 250, b, 10. एकानत्रिंशदल-तापि *Jīśā.* 3, 101. लत्तासेरे ऽर्के: *Spr.* 835. 1026. 1666. 1910. लत्तेश 1626. *Varāṇ.* Bṛh. 8, 77, 17. 80, 12. *Karṇā.* 8, 15. 53, 10. *Pāṇḍar.* 255, 23. *Hir.* 115, 4. स्तं लत्तं रथानाम् *HARV.* 15909. *Spr.* 1363. *Karṇā.* 43, 109. 44, 181. 46, 244. 115, 9. *Rīdā-Tan.* 4, 243. 415. *fg.* 5, 127. 148. *Buic.* P. 8, 21, 7. 8, 17, 2. *Mik.* P. 54, 8. सुवर्णस्य *Karṇā.* 3, 112. ब्रह्माण्डलत्तः *Spr.* 4000. *Gir.* 3, 16. *Karṇā.* 8, 2. 34, 67. *Rīdā-Tan.* 3, 387. 4, 494. *Āṇḍap.* 43. *Ind. St.* 3, 231. सुवर्ण° *Karṇā.* 12, 9. 21, 57. 35, 28. लत्तं नृदिपान् *MBn.* 8, 3665. लत्तः मुन्दरमन्दिरे: *Pāṇḍar.* 1, 11, 16. 2, 2, 99. द्वात्रिंशदल-तयोन्नयानाम् *Buic.* P. 5, 20, 24. दृष्टलत्तं सुवर्णम् *Pāṇḍar.* 1, 4, 51. लत्त-स्वर्णम् 14, 26. लत्तयो च निथला लतपारूप्यम् 8, 22. °भोकादिं शक्तम् 2, 1, 20. लतलत्तः 1, 7, 29. शतलतम् 2, 2, 29. °गूत्रनोद्यामनविधि *Vorz.* d. *Oxf. H.* 284, a, 32. °पूजामाहृत्य 30, a, 11. *Vorz.* d. B. H. No. 466. प्रये

लता: *Jlák*, 3, 102. लतयैको णि *Ind. St.* 9, 35. कन्यां सलताम् *Pañśāt.* V, 84. — 3) *Schein, Vorstellung* (व्याप्ति) *Trin.* 2, 3, 440. H. 378. H. an. *Med.* लतसु *sich schlafend stellend* *Mañś.* 48, 25, v. l. — Vgl. परो, रति, वि० लतय.

लतार्थ 1) *adj.* (von लतम्) *indirect bezeichnend (nicht benennend), elliptisch —, metonymisch ausdrückend:* धमिदित्रयेपाधिषेयिद्यात्त्रिविये मतः । शब्दे णि वाचकस्तद्वल्लको व्यञ्जकस्तथा ॥ *Sin.* D. 31. Verz. d. *Oxf.* H. 246, a, No. 619. — 2) m. N. pr. zweiter Mann *Riśā-Tan.* 8, 912, 2178. — 3) n. = लत *hunderttausend* *पदातिना त्रिलतम्* *Pañśāt.* 4, 4, 31, 2, 4, 32.

लतार्थ (von लतम्) *Uñśois.* 3, 7, 1) m. a) = लतया *Ardea sibirica* *Čardab.* an *ČKDa.* — b) N. pr. eines Mannes *Riśā-Tan.* 3, 823. = लतया (Rāma's Bruder) H. an, 3, 322. *Vijā* bei *Uđāval.* zu *Uñśois.* 3, 7. *Hariv.* 2331. 2333 (die neuere Ausg. richtig लतया). — 2) f. या a) *Ziel:* सिद्धिं पश्यति लतयाम् *Hariv.* 11841. — b) eine *indirecte Bezeichnung, eine elliptische, metonymische Ausdrucksweise* *Sin.* D. 11. 13. 253. 269. *Balañś.* 81. *Vaṇṭtas.* (Allah). No. 102. fgg. *Schol.* zu *Kiṭā.* Ča. 17, 3. 621, 23. 730, 4. *चमसख्येन लतयाया तस्मया ध्याय उच्यते* 740, 13. 763, 9. *Sarvadarśana.* 80, 10. 13. 172, 7. fgg. 173, 2. fgg. *Kuśm.* 20, 4. *Wadda.* *Rimāt.* Up. 337. *Schol.* zu P. 4, 3, 70. *Siddh.* K. zu 69. *Vij.* धनवृद्धतया, उपदानं, वृद्धतया, धानं, भ्रातृ, लतया, सामान्यं. — c) = लतया *das Weibchen der Ardea sibirica* *Mad.* g. 76. *Soča.* 1, 317, 11. *das Weibchen der Gans* *Schol.* zu Up. 3, 7. — d) N. pr. einer *Apsara* *Vijā* beim *Schol.* zu H. 183. *MBu.* 1, 4818. *Hariv.* 12472. 14163 *लतयाया* *ed. Calc.* — 3) n; am Ende eines adj. comp. f. या *Ācṭv.* Ča. 2, 14, 18. *Kiṭā.* Ča. 18, 4, 6. *MBu.* 13, 2413. 14, 1190. fgg. *Raag.* 19, 15. *Kaṭṭis.* 5, 31. *Balañś.* P. 2, 4, 32. 8, 19, 9. u. s. w. *Ācṭv.* Verz. d. *Oxf.* H. 220, a, No. 527. a) *Merkmale, Zeichen, Charakter, Attribut* (häufig sg. in collect. Bod., z. B. M. 6, 44. 8, 261. *Vāñś.* Bgm. 8, 56, 21. 61, 1. 65, 1. 68, 103. 78, 18. 79, 1. 84, 3); daher *Marke, Strich* (खङ्क), *bes. die auf der Opferstätte gezogenen Linien, Stichwort* u. s. w.; = *चिह्न* *AK.* 4, 1, 3, 18. *Trin.* 3, 3, 358. H. 106. an. 3, 322 (wo लतया *st.* लतया zu lesen ist). *Mad.* *Halā.* 1, 43. *Vijā* u. s. a. O. *Ni.* 71, 1. *इच्छाका:* पृथग्लतयाः *Kiṭā.* Ča. 18, 4, 0, 8, 2. *Gonn.* 4, 1, 10. *कृतं* 2, 4, 3, 3, 6, 4, 2, 1. 3. *तद्वद्वृत्तयः* लतयां प्रमाणान्य *Ācṭv.* *Gann.* 4, 1, 10. *Kaṭṭ.* 80. 137. *लतं* *Člām.* Ča. 1, 16, 6. *पुरस्ताल्लतया*, *उपरिष्ठाल्लतया* *Čaṭ.* Ba. 4, 1, 7, 3, 1. *देवताल्लतया* *यावन्तुयवाः* *वि.* die J. und A. haben die Götternamen (ihre Stellung am Anfange oder am Ende) zum *Merkmale* *Ācṭv.* Ča. 2, 17, 18. fgg. *इच्छां* *Kaṭṭ.* 4, 1, 15. *निर्मलतयापिका:* *M.* 11, 63. *वीजलतयाल्लतः* 9, 35. *MBu.* 3, 2680. *नृपलतयापित्व* *R.* 4, 4, 31. न च मीरत्से वीर किमिदं शूलतयाम् *R.* 5, 36, 18. *MBu.* 7, 11, 12. 102, 17. *कार्यसिद्धे:* *Raag.* 10, 6. 19, 47. *धनारम्भो* *हिकार्यायां* *प्रथमं बुद्धिलतयाम्* *Spr.* 97. 481. 2935. *Kaṭṭis.* 34, 71. 61, 23. *Riśā-Tan.* 1, 139, 2. 146. *Balañś.* 8, 20, 32. *मुप* *adj.* R. 1, 1, 13. 2, 21, 28. 24, 86. 52, 1. *Kaṭṭis.* 23, 54. 45, 344. *ककयायां* 29, 161. *पुण्यं* *Kuśmāñś.* 5, 78. *रथं* *च* *कपिलतयाम्* *MBu.* 4, 2277. *वेदो* *स्त्रीपुंसलतया* *AK.* 2, 6, 8, 15. H. 832. *पुत्र्यं* *MBu.* 5, 7237. *स्त्रीयायां* 7238. *लतयां* *लतयापित्व* *वर्द्धं* *वर्द्धेन* *च* *Geschlechtstheile* 13, 2308. *शरा* *वर्द्धिलतयाः* *gebennzeichnet* *so v. a. versehen mit R.* 2,

26, 22. 8, 80, 20. *धनवीज मेघवर्द्धिलतयाः* *MBu.* 3, 1791. *भुवदपडुगम्* *गाण्डीलतयाम्* *Balañś.* P. 4, 15, 12. *तुल्यभिन्नलतया* *R.* 5, 19, 32. *ein glückliches Merkmal, günstiges Zeichen* *Ācṭv.* *Gann.* 1, 3, 3, 4. *Člām.* *Gann.* 1, 3, 8. M. 3, 4. 4, 69. 156, 7, 77. *MBu.* 1, 8908, 4, 70 (sg. st. pl.). R. 4, 1, 37. *Riśā-Tan.* 3, 438. *AK.* 3, 4, 24, 84. *BRAMA-P.* in *Lā.* (III) 80, 6. *Daṭṭa.* in *Berpr.* *Chr.* 197, 11. 12. *दात्रिषल्लतयोपेत* *Hir.* 99, 7. *ad* *Ver.* 3, 16 (Lā. III). *Loṭ. de la b. l.* 616. *अष्ट* *seiner guten Zeichen vorzeitig* *gegangen, in's Unglück gerathen, unglücklich* *Jlāk.* 3, 217. *विगतं* *o* *das.* *Kaṭṭis.* 25, 142. *कृतं* *o* *das.* *Min.* P. 80, 98. *Symptom einer Krankheit* *Verz.* d. *Oxf.* H. 312, a, No. 745. *सृष्टिः* *संतेपलतया* *durch Kürze sich kennzeichnend, in aller Kürze angegeben* *M.* 1, 41. *चेदनालतया* *उर्वी* *धर्मः* *Čām.* 4, 1, 2. — b) *nāhere Bestimmung, Definition* *M.* 1, 112. fgg. 8, 108. *H.V.* *Pañś.* 13, 12. *Soča.* 1, 2, 3. 2, 17, 10. *सर्वं पराध्वं* *उद्धे* *सर्वनात्मवशं* *मुखं* । *एतद्विद्यतसमासेन* *लतयां* *मुखदुःखयोः* ॥ *Spr.* 4828. *Sin.* D. 3, 4, 17. fgg. *Schol.* zu *Člām.* 60, 11. *Sarvadarśana.* 5, 7. 46, 19. 60, 18. 78, 30. 104, 9. fgg. *तत्र* (in *Kaṭṭis*'s System) *उद्देशो* *लतयां* *परीता* *वेति त्रिविधायं शास्त्रस्य प्रवृत्तिः* 21. 105, 17. 106, 1. fgg. — c) *Bezeichnung* *so v. a. Name* *Trin.* 4, 1, 117. 3, 3, 258. H. an. *Mad.* *Vijā* bei *Uđāval.* *यपोत्तिष्ठति लतयाम्* । *लोके* *धाता* *विधाता* *च* *MBu.* 1, 2614. *त्रयं ब्रह्म श्रग्वन्भामलतयाम्* *M.* 1, 23. *कल्लस्य* *इयपित्तलतया* *भूत* *Raag.* 6, 71. *Meas.* 28. *निमेषलतया* *मत्पत्यकालम्* *Schol.* zu *Nāñś.* 22, 41. — d) *Ercheinungsform, Art, Species* *H.* 1376. *दृश* *लतयापि* *धर्मस्य* *M.* 6, 92. *दृश्यं* *धर्मलतयाम्* 92. 94. *दृशलतयाप्युक्तं* 12, 4. *संघर्षेयो* *दिल्लतयाः* 7, 163, 12. 81. fgg. *कर्मणा* *धर्मिकोत्रादिल्लतया* *so v. a. erscheinend als* *Čām.* zu *Bgm.* *Āñ.* U. S. 303. *Balañś.* P. 4, 15, 9. *भक्तिर्नवलतया* *sich auf neunfache Weise unzerstört* 7, 5, 24. — e) *Ziel, Richtung, Hindeutung auf* *P.* 1, 4, 24. 20, 2, 14, 3, 3. *AK.* 3, 4, 28 (29). *दृशलतयां* *गुणवृद्धी* *so v. a. betreffend, sich bestehend auf* *P.* 4, 1, 5, Sch. *मनुष्यलतयां* *लुब्धं* 4, 2, 52. *Vāñś.* 3, Sch. *Schol.* zu *V.V.* *Pañś.* 4, 122. *पुराणं* *दृशलतयाम्* *so v. a. behandelt* *Zehnerlei* *Balañś.* P. 2, 9, 42. *हृदशलतया* *मीमांसा* *Verz.* d. *Oxf.* H. 220, a, No. 527. *वृद्धा* *युना* *तल्लतयाथेदेव* *विशेषः* *nur diese betreffend* *P.* 4, 2, 65. *तत्सकलं* *धर्मलतयाम्* *so v. a. fällt unter den Begriff der Rechts* *Jlāk.* 1, 4. — f) *Wirkung, Einfluß:* *प्रत्यपलतया* *प्रत्यपलतयाम्* *P.* 4, 1, 62. *Vop.* 3, 45. *नायं त्वरः* *प्रत्यपलतया* *भवति* *P.* 8, 1, 197, Sch. — g) *Veranlassung, Gelegenheit:* *सर्वथा* *सर्वकामानां* *माप्ति* *मृत्युरलतयाः* । *तत्र* *हयं* *रथे* *मैथिलीकलतया* ॥ *R.* 6, 95, 19. *Daṭṭa* *Spr.* 4231. *पुनरपीमर्द्धं* *लतया* *दृशलतया* *योषीयवेदे* *हृगोः* *साधयिष्यति* *यात्रा* 135, 4. — Vgl. छ० (n. *Mangel an Kennzeichen, — an einem Kriterium* *Pat.* bei *Gonn.* *Māñś.* 80. *adj.* *ohne echtes Zeichen, adalich* *Kaṭṭis.* 40, 29). *उत्तरं* *कृतं* (gehennzeichnet *R.* 3, 36, 9. *glückliche —, gute Zeichen* *an sich tragend* *MBu.* 2, 1350. *R. Gonn.* 2, 7, 4. *betreffend, sich bestehend auf:* *धामधामां* *पुराणानामादनकलतया* *मतिः* *Hariv.* 5031. *कथाः* *मुभाः* । *चक्रतुर्वेदसंबद्धान्तस्त्वैक्यकलतया* *MBu.* 13, 1781. *overanlast* *R.* 8, 93, 9). *दृशलतयां* *देरुलतयां* *निललतयां* *पञ्च०* *प्रति०* *प्रमाण०* *रुद्ध०* *वि०* *सु०*.

लतयाक *am Ende eines adj. comp. (f. णिका) = लतया* *Merkmale:* *पूर्वाकलतयाका* *Ind.* 81. 8, 299, 6, 7. — Vgl. द्या०.

लतयात् *adj.* *die Zeichen (am Körper) zu demselben verstehend* *R. Gonn.*

१, 29, s. *Varia*. Bq. 8, 68, 89. 114. नर् ११६. लक्षणतया *seine guten Merkmale erkennend* Bq. P. 4, 19, 28.

लक्षणम् *n.* das *eine-Definition-Sein*: काव्य ० *Sin.* D. 5, 8.

लक्षणालपा *f.* Bez. einer *best. elliptischen* oder *metonymischen Ausdrucksweise* *Sin.* D. 18. *SARVADĀṢANAS*, 173, 5.

लक्षणवत् *adj.* 1) *gekennzeichnet*: ध्वजिलक्षणवायनेति: (so die ed. Bomb.) MBu. 12, 9077. mit *guten Zeichen versehen* R. Gonn. 2, 118, 5. — 2) *त्रि-लक्षणवत्* *trileasty Erscheinungsformen habend*: धर्म Bq. P. 7, 11, 12.

लक्षणवाद् *rūp* *m.* Titel einer Schrift HALL 61.

लक्षणसंमर्क *m.* Titel einer Schrift Vorz. d. Oxf. H. 341, a, 39.

लक्षणसंनिपात *m.* *Brundmarkung* R. 5, 48, 6 (32, 15 ed. Bomb.).

लक्षणसमुच्चय *m.* Titel einer Schrift Vorz. d. Oxf. H. 279, a, 36. 336, a, No. 790.

लक्षणिय *adj.* = लक्षणस्य R. Gonn. 2, 20, 9.

लक्षणिय (von लतप) *adj.* 1) *sichtbar* oder *zu vermuthen, anzunehmen* RAON. 11, 63. — 2) *is elliptisch, metonymisch ausgedrückt wird* Kisch. 32, 5.

लक्षणोक्त (लतप + ऊक्त) *adj.* f. ० *ई* P. 4, 1, 70. — Vgl. लक्षणोक्त.

लतप (von लतपा) *adj.* 1) *als Merkmal dienend*: वृत्त Pā. Gm. 3, 15. — 2) *mit guten Zeichen versehen* Jāk. 1, 52. 80. MBu. 13, 2509. 5599. R. 2, 109, 5. सर्वलतपा ० *PAÑĀR*. 4, 3, 42. st. *खलतप* (दिवाकारम्) *kein richtiges Aussehen habend* MBu. 6, 5209 liest die ed. Bomb. *खलतपा*म्.

लतपत् *m.* N. pr. eines Fürsten KATHA. 53, s. fgg.

लतप *n.* pr. einer Stadt KATHA. 53, s.

लतप (von लत), लतपति, ० ते *DAITOP*. 32, 5 (दर्शनङ्गोप) 33, 22 (खा-लोचन). 1) *bezeichnen, kennzeichnen*: भङ्गलतप ताः सर्वा (मा) लतपा-मान MBu. 3, 1152. लतित *bezeichnet, gekennzeichnet, erkennend* an: सर्वलतपलतित 1, 5424. R. 1, 415, 11. 7, 37, 34. Mā. P. 34, 77. 66, 28.

मुमुक्षुलतपलतित R. Gonn. 2, 20, 15. रात्रिलतपलतित 3, 36, 6. रात्रिर्धालु-भिधित् दिव्य देशे च लतितः (गिरिः) 21, 14. वतसि लतितं थिया Bq. P. 2, 9, 15. सर्वप्रभृतिर्ये वीरलतपलतित M. 9, 88. R. 5, 86, 5. उन्मेषनि-मेधायाम् Bq. P. 8, 13, 11. तथा (यशनायप) लतितेन मृत्युना *CAṢU*. zu Bq. *Ān.* U. P. 5. 62. खललतित *CAṢU*. B. 3, 8, 16. KĪT. CA. 7, 6, 14. — 2)

naher bezeichnen, definieren NĪLAK. 46. Schol. zu Kā. 1, 101. — 3) *mittel- lation bezeichnen, — ausdrücken*: ध्वज गोशब्दः — बाकीकार्यं लतपति

Sin. D. 18, 7. 107, 19. fgg. *VINDĀS*. (Allah) No. 104. तेनार्थनार्थितो लतपते *SARVADĀṢANAS*, 173, 1, 172, 11. प्रत्रावतिरिः — यज्ञा लतपते *CAṢU*. zu Bq. *Ān.* U. P. 24. वपुःशब्देनात्र वैपुःशब्दे लतपते Kic. zu P. 1, 2, 35.

Schol. zu P. 4, 3, 30. गोशब्दधारिणो गुणा श्रामयन्वाद्यो लतपते *sind gemaint* *Sin.* D. 14, 16. पश्य कस्यपिदर्थस्य लतितेन *MAHĀS*. (Allah) No. 105. — 4) *auf ein Ziel richten*: शरास्त्रोच्चारः पतियति रामलतप- लतितः R. 5, 23, 20. — 5) *bezeichnen als, nennen*: कालस्यानुगतित्या

तु लतपते *CAṢU* ० कुरूपस्य Bq. P. 2, 8, 19. सा लतपता (लतितः Bq.) प्रत्रावति *CAṢU*. 33. — 6) *bezeichnen als so v. a. halten —, ansehen für*: तुषुरं हि लतपे धाने बाहुकास्य नलस्य च MBu. 3, 2800. न ते *इत्यविदि- तं किंचिदिति* तौ लतपाप्मम् 10575. तस्य लाकस्य पर्यायं पर्यायमिव लतौ *MAHĀS*. 9082. कृत्यत्र लेखः पुत्रो लतपते MBu. 13, 3629. fgg. *उत्प- श्वधधिरामममृकाकृतिः* — लतितः पवि अलानाम् Bq. P. 4, 13 10.

VI. 100.

— 7) *sein Augenmerk richten auf, beachten, untersuchen*: खद्यं लतपि- लात्तपत् *CAṢU*. zu Bq. *Ān.* U. P. 24. zu *Kuṣṇa*. U. P. 88 (० धमि ल ० d. i. धमि = ल ० zu lesen ist). चरितान्यस्य लतप MBu. 3, 2922. KĪM. NĪR. 7, 15. कौरा विमृदितमूर्खलतपयोः ॥ *Jāk.* 2, 102. एवमनेति वि भेदाः

— न पृथगलतितः *Sin.* D. 211, 7. Z. d. d. m. G. 7, 311, N. 4. Vorz. d. Oxf. H. 181, a, 36. लतपित M. 8, 408. — 8) *(an bestimmten Zeichen) erkennen*: गतिचेष्टाविकारो य इपते भाषितेतिषा। लतपत्य तेषाम् ल उ- ट्टाडु ट्टम् R. 4, 1, 28. *रहितलतपिलतपयोः* ॥ *भवन्म* *MAHĀS*. 78. इतिरेलत

यामास नेयं सीतिति निश्चितम् R. 5, 14, 88. लतपे *इत्यस्वभावात्मानं भवत्या लतपोरूपम्* Bq. P. 8, 16, 10. न वेगमवप्यलतपेताम् *BUATY*. 17, 106. ल- तपते चापते *इनेति* लतपां *Schol.* zu *GAṢU*. 1, 1, 2. एवं प्रपदेखं कर्म लतपते वित्तवित्तपते Bq. P. 4, 20, 62, 1, 8, 19. *Vin.* 33. क्षेपेन वपुषा बाला पिदुमानेन मृषिता। लतितेयं मया देवी निभृता *इतिरिविषयाम्* MBu. 3,

2702. Spr. 1824. Bq. P. 2, 2, 35, 2, 27, 15, 4, 22, 2. — 9) *bezeichnen, wahr- nehmen, erblicken*: *sci.* *MAHĀS*. 6, 10. M. 12, 27. MBu. 4, 88. R. 2, 63, 45. 6, 92, 24. CĪK. 110. KĪM. NĪR. 4, 37. Spr. 3891. KATHA. 10, 168. RĪGĀ- TAR. 4, 497. 6, 53. DAṢAN. in *BENP*. Chr. 184, 9. 186, 15. Bq. P. 4, 8, 27.

mod. MBu. 1, 5924. 3, 3205. R. Gonn. 2, 60, 8. 5, 31, 7. CĪK. 69, 6. Bq. P. 4, 22, 9. 10, 41, 3. श्रामादिरपि चास्मानिः शक्या लतपितुं न ते *KATHA*. 112, 149. तौ लतपितम् MBu. 3, 2395. न कृत्तौ चापतेः प्रपयो लतपते R. 2, 26, 16. यादशे लतपते इयम् 93, 6. लतपते वपुषोवाच श्यामाश्च गिरि- तानुषु 4, 29, 12, 40, 43. *SUGA*. 1, 243, 4. RAON. 9, 72. CĪK. 38. RĪGĀ-TAR. 3,

374. Bq. P. 1, 18, 45. 4, 17, 32. 21, 28. Hir. 20, 14. योगप्रभवा न च ल- तपते ते *RAON*. 167. भवन्ते गुरुषु गुरुमेधाम् — न लतपेते खलस्या- नमपि Bq. P. 1, 19, 29. 3, 26, 14. R. 2, 26, 15. 35, 24. 60, 6. 2, 68, 50. *Varia*, Bq. 8, 80. T. KATHA. 47. 54. MĀK. P. 16, 37. Hir. 25, 10. पदा विनशवास्ता ये लतपते देवनिर्मितः *erbrückt wird* so v. a. *erscheint, sich einstellt* Spr. 4808. लतित *bezeichnet, erblickt, wahrgenommen, gesehen* MBu. 3, 2158. 2699. 2935. RAON. 7, 41. CĪK. 98, 15. Spr. 2103. KATHA.

43, 259. Bq. P. 4, 25, 13. *PAÑĀR*. 225, 28. *Sin.* D. 38, 19. तापु लतित- मयमागतः *MAHĀS*. 117, 25. खलतित *unbekert* MBu. 1, 5879. 3, 2158. R. 4, 40, 37. RAON. 2, 27. CĪK. 90. KĪM. NĪR. 12, 43. KATHA. 7, 82, 13, 67. 16, 27. 18, 157. RĪGĀ-TAR. 6, 48. 270. DAṢAN. in *BENP*. Chr. 186, 12. *स्व-*

लतितं *durchaus nicht bemerkt* Bq. P. 2, 5, 30. खलतितम् *adv.* KATHA. 28, 105. 34, 46. mit folgendem पद *sehen, dass*. वनास्वलतप्यधस स्वयं पीठमसतपत् *RĪGĀ-TAR*. 3, 158. sehr häufig mit einem zweiten appositionellem acc. (nom. bei pass. Constr.) construiert: ते तैर्कायमनसं कृ- दः पार्थमलतपत् MBu. 1, 7920. 13, 2765. R. Gonn. 2, 6, 14. 3, 1, 2. 4,

33, 29. *MAHĀS*. 29, 1. *Kuṣṇas*. 3, 51. भवत्यन्यामसर्वातान्युपलक्षता- मने *MBu*. 12, 8039. P. 1, 9, 44 (43 Gonn.). CĪK. 16, 30. Bq. P. 1, 4, 13. 17, 36. 6, 14, 21. लतपिवा चात्मानं तेनैकीनिम् MBu. 1, 8142. 4, 1086. 13, 175. R. 7, 28, 1. *PAÑĀR*. 33, 8 (29, 7 ed. orn.). तौलतप्य (= लतपिवा)

विरत्तात् R. 7, 13, 1. स दक्षिणं नृणामुक्तेन वामं व्यापारपूरुस्त्वलक्षता- न्नैरा *RAON*. 7, 84, 9, 43. Spr. 1639. 1842. CĪK. 169. RĪGĀ-TAR. 1, 167. 3, 523. लतितारे ह्या तत्र वापतेन प्रकाशिता R. 5, 36, 1, 47, 33. Spr. 3807. KATHA. 42, 208. 49, 45. mit *hiv* nach dem appositionellem acc. (nom. bei pass. Constr.): ध्वस्तभावेन चात्मानं लतपि MBu. 3, 16750. नातिस्वस्थे

लतपते *aussehen, zu sein scheinen* 2110. 16721. 8, 1813. R. 2, 91, 43. 93,

16. 5, 4, 13. 5, 28. 54, 12. RAGH. 3, 2. 8, 57. 11, 59. 17, 15. KUMĀRAS. 2, 20. 7, 42. ÇĪK. 69, 3. VIKR. 8. VARĀH. BṚH. S. 9, 36. 27, 4. ÇĀK. zu BṚH. ĀR. UP. S. 283. BṚĀG. P. 5, 28, 2. PĀNĒAT. 4, 3, 200. PĀNĒAT. 231, 25. HIT. 69, 4, v. l. PRAB. 33, 10. SARVADARÇANAS. 10, 21. स (ग्रीष्मः) च वृन्दावनगुणैर्वसत इव लक्षितः BṚĀG. P. 10, 18, 3. अयं स्थनिर्घोषो नैषधस्येव लक्ष्यते so v. a. dieses Wagengerassel hört sich wie das des Nala an MBH. 3, 2888. — लक्ष्यते MBH. 5, 7042 fehlerhaft für लप्स्यते (so die ed. Bomb.), लक्ष्यतां R. 5, 82, 19 fehlerhaft für भक्ष्यतां, अलक्ष्य PĀNĒAR. 4, 2, 25 fehlerhaft für अलक्ष्य.

— क्षति, अनलिलक्षितः KĀM. NĪTIS. 12, 9 fehlerhaft für अनभि° unbemerkt, ungeschen.

— क्षभि 1) bezeichnen, bestimmen: रामानलक्ष्योमन्त्रैः शककाले ऽभिलक्षिते Verz. d. Oxf. H. 188, b, 13. अभिलक्षितो वरो रुद्रः so v. a. ausersichen zu MBH. 12, 13223. — 2) sein Augenmerk richten auf, im Auge haben: प्रायणीष्यकर्मभिलक्ष्य देवपन्नं प्रविष्टाः Comm. zu TBH. 1, 5, 9, 3. — 3) berichten, kundthun: भद्राज्ञाभिगमनम् u. s. w. तेषां तत्रस्थैर्भिलक्षितम् R. 2, 57, 2. — 4) erblicken, gewahr werden: पार्षतश्च मरुपुङ्गे विमुखा ऽभिलक्ष्यते so v. a. scheint zu sein MBH. 8, 1045. HARIV. 3675. दिक्ष्यामिर्भिलक्षितप्रभावः erblickt, gesehen HARIV. 13051. अनभिलक्षित unbemerkt, ungeschen MBH. 1, 5822. नाभिलक्षित dass. JĀG. 3, 59.

— आ erblicken, gewahr werden, sehen; med. MBH. 4, 1568. लक्ष्य 1, 787. 2, 2403. 3, 12215. R. GORR. 2, 71, 3. 3, 1, 4. 4, 10, 8. 5, 29, 17. 7, 34, 15. RĀGĀ-TAR. 4, 422. 5, 365. BṚĀG. P. 1, 7, 32. 12, 34. 6, 9, 4. 10, 16, 18. PĀNĒAR. 4, 2, 30 (fälschlich अलक्ष्य godr.). PĀNĒAT. od. ORN. 53, 16. एतदालक्ष्यते राम मधूकानां मरुदनम् R. 3, 19, 22. BṚĀG. P. 10, 39, 36. अलक्षित 1, 4, 6. R. GORR. 2, 5, 13. अलक्ष्यते भवतीमत्तराधिम BṚĀG. P. 1, 16, 20. नातिपर्याप्तमालक्ष्य मत्कुलेरग्य भोजनम् RAGH. 15, 18. BṚĀG. P. 3, 23, 49. 4, 7, 22. 23, 21. 6, 12, 30. 7, 8, 2. 8, 12, 37. SARVADARÇANAS. 56, 10. शोच्या च प्रियदर्शना च मदनविक्षिप्येयमालक्ष्यते erscheint ÇĀK. 58. 133. 69, 2, v. l. प्रागेवालक्षितं स्वरम् vernommen, gehört R. 7, 35, 43. शत्रुरालक्षितो MBH. 7, 6262 fehlerhaft für शत्रुअलक्षितो d. i. अल°, wie die ed. Bomb. liest. — Vgl. अलक्ष्य.

— उपा erblicken, gewahr werden: तमुपालक्ष्य BṚĀG. P. 9, 3, 5. अक्षर्वक्षीमुपालक्ष्य देवीम् 14, 40.

— समा dass.: नैषादिं आ समालक्ष्य भयस्तस्थौ तदक्षिके MBH. 1, 5249. वितथास्तांस्समालक्ष्य पतितांश्च महीतले 8, 1062. HARIV. 6427. 13262. R. 4, 18, 25. 38, 12. 7, 14, 20. देवं समालक्ष्य auf das Schicksal sehend so v. a. auf die Erfüllung des Schicksals wartend MBH. 13, 813.

— उप 1) bezeichnen, kennzeichnen: लक्षितं bezeichnet, gekennzeichnet, erkennbar an JĀG. 1, 80. 2, 151. KĀM. NĪTIS. 7, 47. KATHĀS. 10, 181. 31, 41. 56, 338. ÇĀK. zu KĀND. UP. S. 29. RĀGĀ-TAR. 4, 417. BṚĀG. P. 3, 11, 32. 4, 29, 20. 5, 3, 3. 7, 7, 22. 2, 7, 9, 86. 11, 5, 27. MĀRK. P. 74, 58. 97, 20. WEBER, RĀMAT. UP. 332. Schol. zu P. 1, 4, 84. 2, 1, 16. KUSUM. 58, 16. fg. KULL. zu M. 2, 170. 3, 45. 9, 85. Schol. zu NĀISH. 22, 42. अज्ञाश्रयोपलक्षिताः (वङ्गाः) so v. a. mit Einschluss von Kāmpā H. 957. — 2) näher bestimmen, definieren; act. Schol. zu RV. PRIT. 3, 1. लक्षित BṚĀG. P. 3, 26, 17. — 3) uneigentlich bezeichnen, — ausdrücken: उमाशब्दे ब्रह्मविद्यामुपलक्षयति ŚĀJ. bei MICR. ST. 4, 358. नक्षत्रशब्देन ज्योतिःशास्त्रमुपलक्षयते KULL.

zu M. 3, 162. ŚĀH. D. 153, 8. SARVADARÇANAS. 87, 9. सा (शात्मली) द्वीपलक्ष्य (dat.) उपलक्ष्यते so v. a. dient metonymisch als Name des Dvīpa BṚĀG. P. 5, 20, 8. अनुपलक्षितवचोऽभिधीयमाना benannt mit einem Namen, neben dem noch kein anderer uneigentlicher besteht, 17, 1. — 4) sein Augenmerk richten auf, beachten; act. MBH. 12, 4870. 13, 8606. KĀM. NĪTIS. 16, 40. शतशो ऽप्युपलक्ष्ये HARIV. 12351. पाणिनीयादिशब्दस्मृतीरूपलक्ष्य Verz. d. Oxf. H. 176, b, 26. तत्सर्वमुपलक्षितम् 266, a, 17. — 5) betrachten als, halten für: एतत्कृत्यतमं रातो नित्यमेवोपलक्ष्यते MBH. 13, 2087. पुरंदरपुरादीं विशिष्टमुपलक्ष्ये 3, 12188. लोकप्रवादः सत्यो ऽयं पण्डितैरुपलक्षितः R. 5, 26, 6. — 6) erblicken, bemerken, wahrnehmen, sehen; act. R. 5, 27, 31. 6, 88, 9. SUÇR. 1, 21, 6. 153, 7. MĀRK. 14, 19. VARĀH. BṚH. S. 86, 10. med. MBH. 3, 16775. 16888. R. 2, 58, 25 (27 GORR.). 27, 59, 17 (15 GORR.). 4, 8, 7. 12, 41. 58, 8. 5, 56, 67. BṚĀG. P. 10, 62, 15. लक्ष्य ĀÇV. ÇR. 1, 12, 31. ÇĀK. ÇR. 1, 16, 9. MBH. 12, 8092. कुभुक्षितानां दीनानां नातिरूपलक्ष्यते R. GORR. 1, 13, 12. KATHĀS. 46, 45. BṚĀG. P. 3, 26, 49. SARVADARÇANAS. 93, 15. प्रत्यक्षेण MĀRK. P. 21, 74. 113, 11. लक्षित MBH. 3, 2186. R. 4, 51, 26. 7, 37, 5, 29. KĀM. NĪTIS. 16, 14. KATHĀS. 31, 48. BṚĀG. P. 3, 30, 30. HIT. ed. JOHNS. 1815. VET. in LA. (III) 10, 14. प्रत्यक्षम् R. 4, 46, 18. सम्यगुपलक्षितं (so mit der v. l. zu lesen) भवत्या ÇĀK. 15, 15. DHŪRTAS. 83, 6. PĀNĒAT. 50, 14. नोपलक्षित BṚĀG. P. 5, 18, 30. अनुपलक्षित R. 1, 2, 13. 6, 1, 6. KĀM. NĪTIS. 17, 17. KATHĀS. 95, 47. BṚĀG. P. 4, 13, 47. DAÇAK. 78, 1. KULL. zu M. 7, 147. SARVADARÇANAS. 93, 9. — भवतां रामकृपाणि प्रवृष्टान्युपलक्ष्ये MBH. 4, 1464. R. 2, 52, 21. 71, 34. कृतविषमिवात्मानमपि चाद्योपलक्ष्ये R. GORR. 2, 71, 22. सुखामीनं ततस्तं तु विद्यात्तमुपलक्ष्य च MBH. 1, 6. 7848. BṚĀG. P. 3, 18, 6. 4, 9, 2. ÇĀTR. 10, 133. DAÇAK. 63, 17. स गिरिरन्य एवोपलक्ष्यते HARIV. 3937. 11593 (उपलक्ष्यते die neuere Ausg.). R. GORR. 2, 73, 22. MĀRK. P. 66, 15. HIT. ed. JOHNS. 2410. अयमुपज्ञातक्रोध इवोपलक्ष्यते PRAB. 6, 6. न भारती मे ऽङ्गभूषोपलक्ष्यते BṚĀG. P. 2, 6, 38. देवराज्ञो ऽयि मया नित्यमत्रोपलक्षितः । विपलप्रथमेत्यपि कथ्यानाम् MBH. 3, 12080. HARIV. 9718. R. 4, 5, 20. VIKR. 78, 20. fg. KATHĀS. 32, 66. लेख्यानीवोपलक्षिताः BṚĀG. P. 10, 39, 36. इतरवदिकोपलक्षितः 5, 3, 9. प्रविष्टो ऽनुपलक्षितः R. 5, 12, 1. ब्रह्माज्ञाय च कोशं च भर्ता वोपलक्ष्यते es hat den Anschein, als wenn 2, 61, 11. vernahmen, hören: आभाषितं किंचिद्वोपलक्ष्य HARIV. 8409. उपलक्षितम् (so ist zu lesen) MĀLAY. 67, 17. wahrnehmen so v. a. empfinden: यस्मादुःखमुपलक्ष्यते (v. l. für उपलक्ष्यते) Spr. 1491. — Vgl. उपलक्षक fg.

— अयुप erblicken, wahrnehmen: (निमित्तानि) सुरर्षिसिद्धायुपलक्षितानि R. 5, 28, 11.

— समुप 1) sein Augenmerk richten auf, beobachten: निमित्तानि समुपलक्ष्येत् KĀM. NĪTIS. 16, 35. — 2) erblicken, wahrnehmen: उक्तस्योक्तस्य नेकात्मके समुपलक्ष्ये MBH. 2, 1557. येन लिङ्गेन यो देशो युक्तः समुपलक्ष्यते 1, 281.

— संप्रति erblicken, wahrnehmen: अस्वामिकस्य स्वामित्वं यस्मिन्संप्रतिलक्ष्यते (so die ed. Bomb.) MBH. 13, 2638.

— वि 1) kennzeichnen: लक्षितं gekennzeichnet, erkennbar an BṚĀG. P. 1, 8, 89. 3, 21, 20. 5, 18, 18. 10, 38, 25. — 2) erblicken, wahrnehmen: नातिहरे च नगरं वनादस्माद्विलक्ष्ये (अस्माद्वि ल° MBH. 1, 5924) Hip. 1, 51. विलक्ष्य दैत्यम् BṚĀG. P. 3, 18, 21. 10, 7, 24. अविलक्षित 5, 6, 6. तस्मिन्-

छाद्यपदं धितं सर्वावयवसंस्थितम्। विलक्ष्य 3, 28, 20, 7, 3, 16, 9, 14, 44. — 3) (das Ziel aus dem Auge verlieren) verwirrt werden: विलक्ष्यन्तु (v. l. विलक्षन्तु und वलक्षन्तु) MBh. 3, 382. विलक्ष्य PANĀT. 235, 25. विलक्षितं bestürzt MBh. 1, 7055. verlegen KATHA. 13, 174, 17, 32, 124, 149. विलक्षितम् (= सलक्षकास्य Schol.) Gtr. 2, 19. ungehalten: निर्व्यापा विलक्षितानि साक्ष्यं बलानि UTTAR. 100, 17 (148, 18).

— सम् 1) kennzeichnen: °लक्षितं gekennzeichnet, erkennbar an PANĀT. 3, 5, 15, 7, 7. — 2) erblicken, wahrnehmen, erfahren: रिरसा तस्य संलक्ष्य RIĀA-TAR. 3, 503. संलक्ष्यते फलत एव तव प्रसादः 252. केभः संलक्ष्यते कृषौ विप्रुद्धिः श्यामिकापि वा RAGH. 1, 10. Sām. D. 102, 5. संलक्षितस्तु सूक्तो ऽथ आकारेणोद्धितेन वा 748. संलक्षितं Gtr. 3, 16. असंलक्षितं KATHA. 78, 132. भूलैरिव शिरो विद्धमिदं संलक्षयाम्यकम् MBh. 3, 16751. तो तर्षमानां संलक्ष्य दशमीवेण R. 5, 24, 10. वेगावतरणादाश्चर्यदर्शनः संलक्ष्यते मनुष्यलोकः erscheint ÇĀK. 99, 7. शीर्षमाणाः संलक्ष्यते न RAGH. 16, 62. VIKR. 157. विदेव पुष्यचापेन तत्तर्षां समलक्ष्यतं KATHA. 14, 29. Suçr. 1, 308, 9. RAGH. 8, 42. Bhāg. P. 3, 15, 21. PANĀT. ed. orn. 53, 20. vernehmen, hören: तं च शब्दमसक्तं वै तस्याः संलक्ष्य MBh. 7, 5226. — Vgl. संलक्षणा, संलक्षय.

लक्षकम् (लक्ष hundredtausend + कम्) m. Bez. eines best. Opfers an die Planeten GRHJASAM. 1, 8. Verz. d. Oxf. H. 38, a, 19. 42, b, 20. 83, a, 21. लघु° Verz. d. B. H. 91, 4. वृक्षलक्ष° 5. लक्षकम्पद्धति No. 1251. — Vgl. कोटिलक्ष.

लक्ष्मणपुरी f. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 340, a, 4.

लक्षितव्य (von लतय्) adj. zu definieren Sām. D. 35, 21. 269, 15.

लक्षित् (von लक्ष) adj. mit Gutes verhessenden Merkmalen versehen R. 7, 25, 17. — Vgl. स्थूल°.

लक्ष्मीकर (लक्ष + 1. कर), °करोति, °कुरुते zum Ziele machen, zielen auf KUMĀRAS. 3, 47. ÇĀK. 104, 21. Dhṛṭas. 83, 11. — Vgl. लक्ष्मीकर.

लक्ष्मीभू (लक्ष + 1. भू) zum Ziele werden: °भूत KULL. zu M. 11, 73. वालालक्ष्मीभूत ebend.

लक्ष्म = लक्ष्मन् am Ende eines adj. comp.: देवलक्ष्म TS. 2, 5, 44, 1.

लक्ष्मक m. N. pr. eines Mannes RIĀA-TAR. 3, 1384. 1544. 1632 u. s. w.

लक्ष्मणी (von लक्ष्मन्) 1) adj. gaṇa पामादि zu P. 5, 2, 100 (falschlich von लक्ष्मी abgel.). mit Mälern —, mit Kennzeichen versehen TS. 7, 1, 8, 3. mit glücklichen Zeichen versehen, glücklich; = लक्ष्मीवत्, श्रीमत् u. s. w. AK. 3, 1, 14. TRIK. 3, 3, 137. H. 357. an. 3, 223. MED. n. 76. fg. — 2) m. a) Ardea sibirica H. 1328. — b) N. pr. eines Vāsishṭha gaṇa शुभादि zu P. 4, 1, 128. eines Sohnes des Daçaratha und jüngeren Bruders des Rāma TRIK. 2, 8, 5. 3, 3, 137. H. 704. H. an. MED. R. 1, 1, 25. RAGH. 11, 91. 12, 9. 14, 44. Çiç. 9, 31 (zugleich instr. von लक्ष्मन्). KATHA. 113, 32. RIĀA-TAR. 4, 274. VP. 384. Bhāg. P. 5, 19, 1. WEBER, RĀMAT. UP. 297 (wo das Metrum keine Form लक्ष्मणी erfordert). राघवे सत्कलक्ष्मणो R. 3, 52, 2. am Ende eines adj. comp. f. श्री 6, 19, 53. — N. pr. verschiedener anderer Personen PANĀT. 99, 19. Journ. of the Am. Or. S. 6, 517, e. Verz. d. Oxf. H. 1, b. 2, a. 104, a, No. 160. 134, b, No. 250. 251, b, 44. Verz. d. B. H. No. 958. 1170. HALL 77. — 3) f. श्री a) das Weibchen der Ardea sibirica AK. 2, 5, 25. TRIK. 3, 3, 137. H. 1329. H. an. MED. HĀR. 185. HALL. 2, 89. Anō. 9, 21 (सारसा: st. लक्ष्मणी: MBh. 3, 12182). eine weibliche Gans UśāVAL. zu UṣADIS. 3, 7. — b) Bez. verschiedener

Pflanzen, = घोषधि, °भेद H. an. MED. = पक्षिपर्णी Schol. zu KĀT. Ça. 1074, 8. = पुत्रकण्डा BHĪVAPA. Im ÇKDn. = श्वेतकण्टकारी RIĀA. ebend. — Suçr. 1, 369, 11. 2, 387, 17. — c) N. pr. α) einer Gattin Kṛṣṇa's HARIV. 6702. 8985. 9179. 9189. VP. 378. Bhāg. P. 10, 58, 57. — β) einer Tochter Durjodhana's, die Sāmba, ein Sohn Kṛṣṇa's, entführte Bhāg. P. 10, 68, 1. — γ) einer Apsaras HARIV. 12472. 14163. लक्ष्मणा die neuere Ausg. wie auch MBh. — δ) der Mutter des Steu Arhant der gegenwärtigen Avasarpinī H. 39. — 4) n. a) = लक्ष्मण Mal, Zeichen ÇANDAR. im ÇKDn. लक्ष्मणी (wohl nur fehlerhaft für लक्ष्मण) तु मरुत्सव्य प्रतिज्ञापारिपालनम् R. 8, 85, 9. am Ende eines adj. comp. शश° (शशलक्ष्मण ed. Bomb.) als Bez. des Mondes MBh. 3, 16198. श्रीवत्स° (°लक्ष्मण die neuere Ausg.) HARIV. 3325. शरा वार्क्ष्णलक्ष्मणाः (wohl fehlerhaft für °लक्ष्मणाः) R. 3, 8, 4. Sicher scheint die Lesart श्री° durch Çrī gekennzeichnet Bhāg. P. 2, 2, 10 zu stehen; hier kann aber लक्ष्मण mit dem Comm. als adj. gefasst werden. — b) = लक्ष्मण Name UśāVAL. und BHAR. zu AK. ÇKDn.

लक्ष्मणकवच n. Titel einer Hymne zum Lobe Lakshmaṇa's Verz. d. Oxf. H. 107, a, No. 165.

लक्ष्मणकुण्डक n. N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 84, a, 4. 5.

लक्ष्मणलघुप्रशस्ति f. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 123, a, 38.

लक्ष्मणचन्द्र m. N. pr. eines Fürsten HALL 183.

लक्ष्मणदेव m. N. pr. eines Mannes HALL 23. 67. 77. Verz. d. B. H. No. 681.

लक्ष्मणप्रभू f. Lakshmaṇa's Mutter, Bez. der Sumitrā, einer der vier Frauen Daçaratha's, ÇANDAR. im ÇKDn.

लक्ष्मणभट्ट m. N. pr. zweier Gelehrten Verz. d. Oxf. H. 201, a, No. 480. WILSON, Sel. Works I, 120.

लक्ष्मणराजदेव m. N. pr. eines Fürsten Journ. of the Am. Or. S. 6, 518, 6.

लक्ष्मणसेन m. N. pr. und Bein. verschiedener Personen Z. f. d. K. d. M. 1, 227. Schol. zu Gtr. 1, 4. Verz. d. Oxf. H. 124, b, 25. 154, a, 43. °देव Verz. d. Tüb. H. 13.

लक्ष्मणस्वामिन् m. N. einer Bildsäule des Lakshmaṇa RIĀA-TAR. 4, 276.

लक्ष्मणाचार्य m. N. pr. eines Mannes WILSON, Sel. Works I, 28. Verz. d. Oxf. H. 341, a, 40.

लक्ष्मणोरु (लक्ष्मण + ऊरु) adj. f. °रु Vop. 4, 30. — Vgl. लक्ष्मणोरु.

लक्ष्मण्य m. N. pr., nach Sām. Sohn des Lakshmaṇa RV. 5, 33, 10.

लक्ष्मन् (von लग् wie लक्ष्मण und लक्ष्मी) n. 1) Mal, Merkmal, Marke, Zeichen (sg. bisweilen in collectiver Bedeutung, daher so v. a. Definition) AK. 1, 1, 9, 18. 3, 4, 44, 79. 48, 127. H. 106. an. 2, 282. MED. n. 119. HALL. 1, 45. 3, 69. AV. 1, 23, 4. 6, 141, 2. 3. 12, 4, 6. कृष्ण TS. 7, 4, 29, 2. ÇAT. Br. 1, 7, 9, 18. 8, 4, 4, 11. 5, 2, 3. Suçr. 2, 264, 12. VARĀH. BRH. S. 43, 58. 67. 51, 44. 82, 10. 54, 48. BRH. 18, 4. Spr. 2662. किमेषोः ÇĀK. 19. Çiç. 9, 31. उत्तमो लोकपालो ऽयमिति लक्ष्म प्रशस्तिषु। यः प्राप्तवान् RIĀA-TAR. 1, 346. पुलक्ष्म (vom Folgenden zu trennen) 2, 104. Bhāg. P. 3, 16, 21. 5, 18, 23. Ind. St. 8, 296. 300. 351. क्षमीषो स्पष्टबालक्ष्म नोच्यते Sām. D. 351. इति कथितं संयदाव्यस्य लक्ष्म SARYADARÇANAS. 53, 21. Am Ende eines adj. comp.: °देव TS. 5, 2, 8, 3. पुरस्ताद्व्यस्य लक्ष्म 2, 6, 2, 3. 4. Ind. St. 8, 300. KUMĀRAS. 7, 43. RAGH. 19, 30. RIĀA-TAR. 1, 2. श्र° (Lesart der ed. Bomb.) so v. a. kein Ansehen habend: दिवाकर MBh. 6, 5209. Vgl. क-

म्य, मृग्राज, राज. — 2) = प्रधान *das Haupt, der Vorsehligste* AK. 3,4, 28, 127. H. an. MD. . .

लक्ष्मवीथी HARIV. 4635 fehlerhaft für लक्ष्म, wie die neuere Ausg. liest.

लक्ष्मि = लक्ष्मी *Glück*, aus metrischen Rücksichten gebraucht in *वर्धन* R. 1, 19, 20. R. GORR. 8, 18, 51. 6, 71, 10. 82, 31. 7, 46, 13. *संपन्न* R. SCHL. 1, 10, 24.

लक्ष्मी (von लक्ष्म wie लक्ष्म und लक्ष्मन्) UNĀDIS. 3, 160. f. nom. लक्ष्मीस् VOP. 3, 80. hier und da auch लक्ष्मी H. 226, Randgl., RAKSHITA bei UÉ-ÉVAL. zu UNĀDIS., TS. TBR. Verz. d. Oxf. H. 97, a, No. 151, 1 v. u. acc.

लक्ष्म्यम् AV. Am Ende eines adj. comp. erhält sich das ई auch im masc. P. 1, 2, 48, Sch. *लक्ष्मि* neutr. R. GORR. 2, 33, 22. 1) *Merkmal, Zeichen* NIN. 4, 10. भूद्विधा लक्ष्मीर्निकृताधि वाचि RV. 10, 71, 2. — 2) mit oder ohne पापी *ein schlimmes Zeichen, bevorstehendes Unglück, Unglück* AV. 1, 18, 1. 7, 113, 1—3. विषमं fortuna adversa VARĀH. BRH. S. 81, 27. — 3) *ein gutes Zeichen* (in der älteren Sprache gewöhnlich mit पुण्या verbunden), *gute Anwartschaft, ein bevorstehendes Glück, Glück* AK. 2, 8, 2, 50. TRIK. 3, 3, 303. H. 357. an. 2, 336. MRD. m. 28. AV. 14, 7, 17. 12, 5, 6. CAT. BR. 8, 4, 4, 8. 11. पुण्यामेव लक्ष्मी संभावयति AIR. BR. 2, 40.

माक्ष्मी वा एषा लक्ष्मी यद्विज्ञतो लक्ष्म्यैव प्रभूतं वर्धते TS. 2, 1, 5, 2. श्री und लक्ष्मी VS. 31, 22. श्रेष्ठलक्ष्मी TBR. 2, 1, 2, 2; die mythol. Erklärung s. im Comm. zu d. St. und vgl. श्रेष्ठ 3) g). समया द्विषाणि लक्ष्मीः कमेकं मंथिता नरम् R. 1, 1, 6. नक्षत्रेण कस्यते लक्ष्मीर्बुध्या या गतायुषाम् R. ed. Bomb. 6, 46, 39. प्रारं कृतज्ञं दृष्टोक्तं च लक्ष्मीः स्वयं मार्गात् वासकृतेः Spr. 460. उद्योगिने पुरुषसिंहुमुपैति लक्ष्मीः 471. मनुत्सेका लक्ष्म्याम् 1839. लक्ष्मीरुत्साक्षसंपन्नात् — नपैति 2630. जनपदैर्लक्ष्मीः समालम्ब्यताम् 4721. 4946. VARĀH. BRH. S. 71, 5. 84, 2. 93, 13. KATHĀS. 18, 204. 406. संगमो लक्ष्मीविनयगोविन्द 25, 174. लक्ष्मीस्तेषां सदा स्थिरा WERNER, KRISHNĀG. 234. लक्ष्म्या विपर्यये R. 2, 22, 29. *विवर्त* DHŪRTAS. 74, 16. *वी-तव्यमनम्* u. s. w. *प्रविशति सदा लक्ष्म्यः* Spr. 2882. *नरपति* *das Glück eines Fürsten* VARĀH. BRH. S. 4, 20. *कलत्रवत्तमात्मानमवरोधे मक्ष्यपि* ।

तया मेने मनस्विन्या लक्ष्म्या च वमुधाधिपः ॥ *die gute Genie eines Fürsten* RAON. 1, 32. 12, 26. या लक्ष्मीर्नलुलिताङ्गी वैशिष्टोपितकुङ्कुमैः Spr. 2478. जितेन्द्रियस्य नृपतेः — भवति ज्वलिता लक्ष्म्यः कीर्तिपथः नभःस्पृशः 4076. 4791. साम्राज्यलक्ष्मीलीलाम्बुतः KATHĀS. 23, 69. RĪĀA-TAR. 3, 175. लक्ष्मीशङ्खगुप्ते निवेशिता so v. a. *die königliche Würde* KATHĀS. 5, 123. तमया रोषते लक्ष्मीर्ब्राह्मणी *die Herrlichkeit der Brahmanen* BHĀG. P. 9, 18, 40. *Reichthum*: लक्ष्म्या परमया युतः (कुबेरः) MBH. 3, 12004. तृणमिव लघु लक्ष्मीर्नैव तान्संरुणादि Spr. 82. लक्ष्म्या परिपूर्णाः 2032. लक्ष्मी कृ-तार्थितात्कृत्स्नाम् RĪĀA-TAR. 5, 18. — 4) *Schönheit, Anmuth, Pracht* H. 1512. H. an. MD. HALĀJ. 5, 27. शिरसः HARIV. 4788. देक्ष्य R. 4, 16, 4. MBH. 3, 2410. मुख्यस्य Spr. 1693. स्वप्रभा R. 2, 94, 21 (103, 21 GORR.). चन्द्रे 3, 70, 5. 5, 1, 21. मलिनमपि किमिशोर्लक्ष्म लक्ष्मीं तनोति CĀK. 10. KUMĀRAS. 3, 49. VIKR. 23. जलदं Spr. 1427. लावण्यं KATHĀS. 43, 114. KIR. 5, 39. RĪĀA-TAR. 1, 104. 3, 861. am Ende eines adj. comp. KIR. 5, 52. BHĀG. P. 2, 2, 10. — 5) personif. als Göttin des Glückes und der Schönheit (oft neben श्री) HARIV. 1337. लक्ष्मीर्लक्ष्मी. पेण दानवानां व-

धाय ist Durgā 3279. 6613. 9498. 14027. R. 3, 52, 26. KUMĀRAS. 1, 44. Spr. 2164. 2631. गुणिर्न जनमालोक्य — लक्ष्मीः कुरङ्गीव ह्ररं ह्ररं पला-

यते 4020. पालिपुत्रे, तत्र लक्ष्मीः स्वत्योः KATHĀS. 3, 78. लक्ष्मीः सा (क-न्या) ह्यागतेक नः 33, 8. गृहे लक्ष्म्यो मान्या सततमवला मानविभवेः VA-ALĀ. BRH. S. 74, 4. पतिलक्ष्म्याः so v. a. *ein Liebling der Glücksgöttin* 61, 16. als Gattin der Sonne (neben श्री) PURUṢASŪKTA in Ind. St. 9, 9. als Gattin Praṣāpati's (neben श्री) MANĪKĀ. UP. ebend. 2, 82. entsteht bei der Quirlung des Meeres MBH. 1, 1155. जलधिसुतया लक्ष्म्या DHŪRTAS. 77, 5. Gattin Dharma's und Mutter Kāma's MBH. 1, 2578. HARIV. 11525. 11535. 12482. 12482. VP. 54. 119, N. 12. MĀK. P. 50, 20. Schwe-ster (Mutter nach VP. 82) Dhātār's und Vidhātār's MBH. 1, 2615. Gattin Nārāyaṇa's oder Viṣṇu's AK. 1, 1, 4, 22. TRIK. 1, 1, 41. 3, 3, 303. H. 226. H. an. MD. HĀR. 224. HALĀJ. 1, 81. MBH. 1, 7352. HARIV. 12308. R. 5, 23, 26. NṚS. TĀP. UP. in Ind. St. 9, 98. 103 (neben श्री). VP. 60. 82. Verz. d. Oxf. H. 76, b, 24. Gattin Dattātreja's MĀK. P. 18, 80. figg. = सीता CĀNDAR. im CĀNDAR. — N. der Dakṣhājāṇi in Bharatācrama Verz. d. Oxf. H. 39, b, 26. eine Manifestation der Prakṛti 23, a, 27.

कवच 26, a, 19. 94, a, 23. मन्त्राः 93, b, 5. पक्ष 94, b, 10. 96, b, 1. लक्ष्म्या धारणयत्नम् 8. 4. — 6) Bez. verschiedener glückbringender Pflanzen: = शृद्धि AK. 2, 4, 2, 81. MD. = वृद्धि MD. = प्रियङ्गु H. an. = फलिनी MRD. = स्थलपद्मिनी, कुरङ्गा und शमी RĪĀAN. im CĀNDAR. — SUCH. 1, 71, 16. — 7) Bez. der 11ten Kalā des Mondes Verz. d. Oxf. H. 18, b, 26. — 8) N. zweier Metra: a) 4 Mal — — — — — Ind. St. 3, 383. — β) 4 Mal — — — — — COLKBR. Misc. Ess. II, 161. (IX, 8). — 9) die Gattin eines Helden (वीर्योपित्) CĀNDAR. im CĀNDAR. — 10) = द्रव्य und मुक्ता RĪĀAN. im CĀNDAR. — 11) ein Frauennamen CĀK. in LA. (III) 37, 3. HALL 183. — Vgl. श्रु (f. Unglück auch R. 3, 72, 25. SUCH. 1, 180, 12. Spr. 4869. adj. wünschön: *श्रुलक्ष्मीणां वैष्णवानां* R. GORR. 2, 33, 22; in den Nachträgen ist die Stelle Spr. 3385 zu streichen), *श्रुति*, *ज्ञय*, *मक्षा*, *यजुर्लक्ष्मी*, *राज* (unter 1) noch hinzuzufügen *die gute Genie eines Fürsten* und VRT. in LA. (III) 23, 16), *राज्य*.

लक्ष्मीक am Ende eines adj. comp. von लक्ष्मी *Glück, Reichthum* gaṇa UR:प्रभृति zu P. 5, 4, 151. पुण्यं CAT. BR. 8, 4, 4, 11. 5, 4, 3. गतं R. GORR. 1, 60, 17. पूर्णं KATHĀS. 20, 181. *श्रुलक्ष्मीकतम* der allerunglücklichste Spr. 3585. पुत्रसंक्रान्तं dessen königliche Würde auf den Sohn übergegangen ist UTTAR. 10, 17 (14, 15).

लक्ष्मीकात् m. der Geliebte der Lakshmi d. i. Viṣṇu Verz. d. Oxf. H. 237, b, 36. GĀNĀSHTAMĪVĀTAKATHĪ im CĀNDAR. लक्ष्मीकुलतन्त्र n. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 104, a, 19. 20. लक्ष्मीकुलार्णव m. desgl. HALL 197. लक्ष्मीगृह n. die Wohnstätte der Lakshmi, Bez. der rothen Lotusblüthe TRIK. 1, 2, 34.

लक्ष्मीचरित्र n. Titel eines Werkes CĀNDAR. u. रात्रिवासम्. लक्ष्मीजनार्दन n. Lakshmi und Gāṇārdana; in einem Cālagrāma: एकद्वारे चतुश्चक्रं नवीननीरेदपमम् । लक्ष्मीजनार्दनं तेषां रक्षितं वनमा-लया ॥ BRAHMAVIV. P., PRAKṚTIK. im CĀNDAR.

लक्ष्मीताल m. 1) eine Palmenart, = श्रीताल RĪĀAN. im CĀNDAR. — 2) Bez. eines best. Tootes SAṆULTARĀNĀK. im CĀNDAR.

लक्ष्मील n. das Lakshmi-Sein: सीतायाः Schol. zu R. ed. Bomb. 6, 17, 35.

लक्ष्मीदास m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 126, b, No. 221. eines Erklärers des Bhāskara COLEBR. Misc. Ess. II, 220, 224 u. s. w.

लक्ष्मीदेवी f. N. pr. einer gelehrten Frau HALL 175. Verz. d. Oxf. H. 262, b, No. 632.

लक्ष्मीधर 1) m. N. pr. verschiedener Männer KATHAS. 63, 7. RĪĀ-TAR. 7, 1209. fgg. HALL 134. Verz. d. B. H. No. 118, 166, 243, 246, 751, 1234. Verz. d. Oxf. H. 110, b, 1. 122, b, 6. 124, b, 25. fg. 150, b, No. 320, 160, a, No. 352, 161, b, No. 356, 200, b, No. 476, 209, a, 12. fg. 273, b, 44, 279, a, 37, 283, a, 31. Verz. d. Tüb. H. 13. MUIR, ST. II, 54. HALL in der Einl. zu VĀSAVAD. 8. 48, 50. °भट्ट Verz. d. Oxf. H. 292, b, 7. °सूरि Verz. d. B. H. No. 45, 1176. °कवि HALL 102. °दीक्षित 156. लक्ष्मीधराचार्य 434, 187. — 2) (wohl n.) ein best. Metrum: 4 Mal — — — — — COLEBR. Misc. Ess. II, 160 (VII, 12).

लक्ष्मीनाथ m. Schutzherr der Lakshmi als Bein. Vishṇu's H. 214, Sch. BHĪG. P. 6, 9, 32. Verz. d. Oxf. H. 14, b, 38.

लक्ष्मीनारायण 1) m. du. und n. sg. Lakshmi und Nārājaṇa Verz. d. Oxf. H. 103, a, 35. COLEBR. Misc. Ess. I, 198. WILSON, Sel. Works I, 38. °व्रत Verz. d. Oxf. H. 10, b, 4. °माहात्म्य 13, b, 48, 14, a, 1. °सेवाद MACK. Coll. I, 33. in einem Čālagrāma WILSON, Sel. Works I, 50. COLEBR. Misc. Ess. I, 156. एकद्वारे चतुश्चक्रं वनमालाविभूषितम् । नवीननोरदकारं लक्ष्मीनारायणाभिधम् ॥ BRAHMAVAIV. P. im ČKDr. — 2) °पति m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. B. H. No. 620. HALL. 203.

लक्ष्मीनिवास m. die Wohnstätte der Glücksgöttin Verz. d. Oxf. H. 263, a, 4. लक्ष्मीनिवासाभिधान Titel einer Schrift HALL in der Einl. zu VĀSAVAD. 44.

लक्ष्मीनृसिंह 1) n. Lakshmi und der Mannlöwe; in einem Čālagrāma: द्विचक्रं विस्तृतास्यं च वनमालासमन्वितम् । लक्ष्मीनृसिंहं विज्ञेयं गृहिणां च सुखप्रदम् ॥ BRAHMAVAIV. P. im ČKDr. — 2) m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 100, a, 43.

लक्ष्मीपति m. der Gatte —, Herr des Glücks: 1) Bein. Vishṇu's oder Kṛṣṇa's AK. 1, 1, 4, 23. H. an. 4, 124. MED. t. 217. VĀDDHA-KĀṆ. 10, 17. — 2) Fürst, König MED. Verz. d. Oxf. H. 118, a, No. 194. — 3) Betelpalme. — 4) Gewürznelkenbaum H. an. VIČYA im ČKDr.

लक्ष्मीपुत्र m. der Lakshmi Sohn: 1) Bein. Kāma's TRĪK. 3, 3, 369. H. an. 4, 277. MED. r. 203. — 2) Pferd TRĪK. H. c. 178. H. an. MED. VAIĠ. bei MALLIN. zu ČiC. 15, 111; vgl. ebend. im Text आत्मज्ञाः श्रियः als Bez. von Pferden. — 3) Bez. Kuça's und Lava's, der Söhne Rāma's ČABDAR. im ČKDr.

लक्ष्मीपुर n. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 133, b, 5.

लक्ष्मीपुष्प m. Rubin H. 1064.

लक्ष्मीपूजा f. Verehrung der Lakshmi, Bez. eines Festes am 15ten Tage in der dunklen Hälfte des ĀCvina As. REB. III, 263 nach HAUGHTON.

लक्ष्मीफल m. Aegle Marmelos Corr. (खिल्व) RĪĀN. im ČKDr.

लक्ष्मीयजुस् n. Bez. eines best. Spruches NṢ. TĀP. UP. in Ind. St. 9, 78, 104. — Vgl. यजुर्लक्ष्मी.

लक्ष्मीरमण m. der Gatte der Lakshmi d. i. Vishṇu Spr. 2162. Verz. d. Oxf. H. 160, b, 12, 177, a, 7.

लक्ष्मीवत् (von लक्ष्मी) 1) adj. VOP. 7, 28, a) glücklich, mit Glücksgütern VI. Theil.

ausgestattet AK. 3, 1, 14. H. 357. MBH. 18, 72. R. 4, 29, 22, 6, 15, 29. Spr. 4947. MĀRK. P. 18, 51. — b) schön, von Personen HARIV. 4479. R. 1, 1, 13 (15 GORR.). SUČR. 1, 334, 3. VARĀH. BṚH. S. 104, 36 (mit Anspielung auf das Metrum लक्ष्मी). गिरि HARIV. 8949. 12841. R. 4, 44, 119. — 2) m. Artocarpus integrifolia Ltn. ČABDAR. im ČKDr. ein anderer Baum, = श्वेतरोहित RĪĀN. ebend.

लक्ष्मीवर्मदेव m. N. pr. eines Fürsten COLEBR. Misc. Ess. II, 299. fgg. Journ. of the Am. Or. S. 7, 38. fg.

लक्ष्मीवल्लभ m. N. pr. eines Autors HALL 165.

लक्ष्मीवसति f. die Wohnstätte der Lakshmi, Beiw. der Blüthe von Nelumbium speciosum Spr. 3848.

लक्ष्मीविष्ट m. = श्रीविष्ट Terpentīn RĪĀN. im ČKDr.

लक्ष्मीश m. 1) der Herr der Lakshmi d. i. Vishṇu VOP. 25, 10. — 2) der Mangobaum ČABDĀRTHAK. bei WILSON.

लक्ष्मीसख m. ein Freund —, ein Liebling —, ein Bevorzugter der Glücksgöttin RĪĀ-TAR. 2, 139.

लक्ष्मीसमाह्वया f. Bein. der Sītā (den Namen Lakshmi führend) ČABDAR. im ČKDr.

लक्ष्मीसकल m. der Mond (der zugleich mit der Lakshmi Entstandene) ČABDAR. im ČKDr.

लक्ष्मीसूक्त n. Bez. einer best. Hymne auf Lakshmi Verz. d. Oxf. H. 298, b, No. 723.

लक्ष्मीसेन m. N. pr. eines Mannes KATHAS. 66, 173. fgg.

लक्ष्मीस्तोत्र n. Preis der Lakshmi WILSON, Sel. Works I, 322. Verz. d. Oxf. H. 27, a, 18, 94, a, 33. Bez. einer best., dem Agastja zugeschriebenen Hymne 132, b, No. 242.

लक्ष्म्याराम m. der Garten der Lakshmi, Bez. eines best. Waldes ČABDAR. im ČKDr. — Vgl. 2. पुण्यफल.

लक्ष्म्य (von लक्ष्म्य) 1) adj. a) zu definiren H. 1525. Schol. zu KAP. 1, 92. — b) was angedeutet —, mittelbar bezeichnet oder ausgedrückt wird: श्रियो वाच्यश्च लक्ष्म्यश्च व्यङ्ग्यश्चेति त्रिधा मतः SĀH. D. 10. fg. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 96, 99. अत्यन्तदुःखसहिष्णुत्वे रामे धर्मिणि लक्ष्मे SĀH. D. 16, 9. — c) zu halten für, anzusehen als: उपकारापकारौ हि लक्ष्म्यं लक्षणमेतयोः Spr. 481. — d) worauf man sein Augenmerk richtet, was man im Auge hat AK. 3, 4, 26, 6, 2, 25. P. 1, 1, 57. Sch. worauf man sein Augenmerk zu richten hat, zu beobachten VARĀH. BṚH. S. 68, 89, 101. KATHAS. 32, 31. — e) zu erkennen, erkennbar an (instr. oder im comp. vorangehend) MEDH. 73. RAGH. 7, 57, 4, 5. KUMĀRAS. 5, 74. VIKR. 37. DHŪNTAS. 70, 11. सुखं leicht zu erkennen HARIV. 5828. — f) sichtbar, wahrnehmbar MBH. 13, 2631. KUMĀRAS. 5, 81. ČĀK. 142, v. l. MĀLAV. 31. SĀH. D. 228, 234. अर्घ्यं DAČAK. 91, 1. अर्घ्यं (s. auch bes.) unsichtbar R. 6, 20, 12. ČĀK. 37, 175. KATHAS. 18, 92. BHĪG. P. 1, 8, 18, 19, 25, 3, 10, 51. लक्ष्म्यालक्ष्म्य sichtbar und nicht sichtbar so v. a. kaum sichtbar MBH. 1, 8457. R. 5, 9, 33. MĀLATĪM. 78, 4. SĀH. D. 334. — 2) m. लक्ष्म्य und अलक्ष्म्य Bezz. bestimmter über Waffen gesprochener Zaubersprüche R. 1, 30, 5. — 3) n. m) = लक्ष्म ein ausgesetzter Preis: लक्ष्म्याभिक्रणं das Davontragen des Preises MBH. 1, 4979. इह चेन्नभ्यते लक्ष्म्यं कृत्स्नाज्जेप्यामहे परान् wenn wir hier den Preis davontragen so v. a. wenn wir hier Erfolg ha-

ben 7, 7662. लब्ध^० = लब्धलत्त R. Goan. 2, 65, 9. 3, 40, 8. 10. 4, 14, 15. 6, 36, 60. Kām. Nitis. 19, 32. — b) = लत्त Ziel AK. 2, 8, 3, 54. H. 777. MED. j. 52. HALĀ. 2, 313. लब्धायुतसायकः AK. 2, 8, 3, 36. H. 772. HALĀ. 2, 316. MURP. UP. 2, 2, 3, 4. MAITRUP. 6, 24. लद्यं (लद्यः) MBH. 12, 1244) शस्त्रभृता वा स्यात् M. 11, 73. लद्यं भिक्षा MBH. 1, 386. वेदु लद्यम् 5286. Ind. St. 1, 302, N. P. 2, 3, 7, Sch. लद्यं पातयितुम् MBH. 1, 7200. लद्यमुद्दिश्य रातसान् R. 3, 26, 20. दृष्टलद्यभिदः शराः RAGH. ed. Calc. 1, 62. ÇĀK. 38. MEGH. 72. ०भूत Būg. P. 5, 26, 24. 7, 15, 42. ०सिद्धि Kām. Nitis. 7, 36. चरेषु यत्र लद्येषु दण्डातिथिः जायते 14, 27. एषा परिदेवितानाम् MĀLAY. 43. नेत्रशतैक^० RAGH. 6, 11. P. 3, 2, 114, Sch. एक-संघात^० adj. VP. bei MUIR, ST. 4, 34. लद्यं बन्धु sein Ziel richten auf: कुरुबललद्य KUMĀRAS. 3, 64. मयि (so auch in der älteren Ausg. zu lesen) बललद्यः UTTAR. 95, 9 (124, 8). आकाशे लद्यं बद्धा sein Ziel auf den Luftraum richtend so v. a. ohne bestimmtes Ziel in's Blaue sehend ÇĀK. 31, 7, v. l. MUDRĀ. 6, 19. 31, 3. 62, 5. — c) = लत्त hundredtausend RĪĀ-TAR. 1, 86. 104. — d) = लत्त Schein, Verstellung AK. 1, 1, 3, 33. MUD. रेत्यलद्यः RAGH. 6, 81. मुसललद्येण Kām. Nitis. 3, 45. लद्यमुत्त so v. a. sich schlafend stellend MĀKĀ. 48, 20. 25. DAÇAK. 135, 1. — e) Merkmal Ind. St. 3, 303, 16 fehlerhaft für लद्यम्. — f) vielleicht Beispiel SĪH. D. 123. Verz. d. Oxf. H. 181, a, No. 412, Z. 6. — Vgl. झ^०, झभिल-द्यम्, डुलद्य, निर्लद्य, यूप^०, मलद्य, स्थूल^० und लत्त.

लद्यज्ञत्व n. Kenntniß des Zieles oder — von Beispielen Verz. d. Oxf. H. 207, a, N. 3.

लद्यता (von लद्य) f. 1) das Sichtbarsein: ०ता नी sightbar machen, zeigen Spr. 1408. — 2) das Zielsein: ०ता या zum Ziel werden KATHĀS. 19, 99.

लद्यत्व n. 1) nom. abstr. von लद्य 1) b) SARVADARÇANAS. 137, 10. — 2) das Zielsein: गतः पश्येयलद्यत्वम् Spr. 866.

लद्यवोधी f. die überall sichtbare Strasse HARIV. 4633 nach NILAK. so v. a. ब्रह्मलोकमार्गः, देवयान.

लद्यकृन् 1) adj. das Ziel treffend. — 2) m. Pfeil H. ç. 141.

लद्यीकर = लतीकर RAGH. 9, 57. बाणलद्यीचकार 67. लद्यीकोर-नि fehlerhaft für लद्यी^० ÇĀK. 104, 21, v. l.

लद्योभ s. u. लतीभू.

लख्, लखति (गती) DHĀTUP. 3, 24. — Vgl. लङ्, लिङ्.

लखिमादेवी f. N. pr. einer Fürstin Verz. d. Oxf. H. 296, a, No. 718. vgl. लषमादेवी (gespr. लखमा^०) in einer Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 543, 7. eine Corruption von लद्यीदेवी.

लग्, लगति Nib. 6, 26. DHĀTUP. 19, 24 (सङ्गे). लग्यति (आग्नेये) Nib. 4, 10. zu belegen nur लगति. 1) sich heften an: नहि जलौकसामङ्गे जलौका लगति DHĀTUP. 93, 7. कश्चित्तस्य ग्रीवाया लगति PĀNĀT. 245, 7. कर्णे लगति (खलः, भुजगः) Spr. 306, v. l. सर्वारम्भेलगत जगतामसरात्मन्यनते 734. पादेल्लग्यते, sich an seine Füße schmiegend so v. a. sich ihm zu Füßen werfend Z. d. d. m. G. 14, 571, 2. मदनसायकाः — राक्षसस्त्याल गन्कृदि so v. a. drängen in sein Herz KATHĀS. 51, 122. रुदसां मञ्जरी कासा सभ्यकण्ठे लगिष्यति Verz. d. Oxf. H. 198, b, No. 468. उच्चरेखा यत्र लगति sich heften an so v. a. berühren, schneiden Comm. zu GOLĀDHJ. SPHUTAGATV. 13. विदितेङ्गिते किं पुर एव इने सपदोरिताः खलु

लगसि गिरा haften ÇĀK. 9, 69. — 2) sich heften an so v. a. sich unmittelbar anschließen, unmittelbar folgen: विवादो ऽत्रालगतयोः es entspann sich ein Streit darüber KATHĀS. 77, 12. प्रभाते ऽहं ग्रामात्तरं यास्यामि । तत्र कतिचिद्दिनानि लगिष्यति so v. a. darüber werden einige Tage hingehen PĀNĀT. 185, 19. — partic. 1) लग्य a) adj. a) = सक्त hängen geblieben, feststehend, hängend —, sich anschmiegend an, steckend an, auf, in P. 7, 2, 18. VOP. 26, 111. TRIK. 3, 3, 257 (fälschlich शक्त). H. an. 2, 282. MED. n. 18. कथं चास्य शिरो लग्यम् MBH. 9, 2254. महेन्द्रस्य तल्लग्नं जङ्घायाम् 2257. lg. लग्यैः शङ्खनखौत्रे (so die ed. Bomb.) 13, 2660. लग्यर्भा विमुच्येत 12, 13126 = HARIV. 14383 (प्रमुच्येत). कण्ठे लग्य am Halse hängend (eine Geliebte) KATHĀS. 12, 88. 37, 227. कण्ठलग्य MEGH. 110. KATHĀS. 50, 98. Spr. 2131. कण्ठलग्येन करेण KATHĀS. 28, 125. व-मुधाधिपम् । पुच्छे लग्यम् MĀK. P. 74, 14. जिह्वायाम् Verz. d. Oxf. H. 156, a, 1. शङ्खद्वोरिलग्नं प्रालम्ब्य RAGH. 6, 14. HIT. 35, 12. Verz. d. Oxf. H. 62, a, 13. KATHĀS. 25, 106. स्कन्धाग्रमुकुङ्कुमकेसरान् RAGH. 4, 67. लग्यङ्कु KUMĀRAS. 7, 49. KATHĀS. 37, 44. MĀKĀ. 86, 21. इन्दुलग्योर्मिकुस्ता MEGH. 51. मया तव कृत्ताग्रलग्यया an deiner Handspitze hängend so v. a. mit dir verheiratet PĀNĀT. 119, 6. अलीकलग्याः (अलकाः, खलाः; अलीक Stirn und Falschheit) Spr. 4139. लग्यकच = जटा AK. 3, 4, 9, 10. प्रतिमु-कुललग्यमधुप PRAB. 79, 15. MĀLAY. 40. KUMĀRAS. 3, 30, 7, 16. कृत्स्नलगा-ग्रलग्यमुक्त RAGH. 9, 65. नागदत्तलग्य (फालक) DAÇAK. 91, 16. झङ्गे KATHĀS. 37, 225. RĪĀ-TAR. 3, 410. नखपदं लग्यं स्तनतटे Spr. 3744. कस्मिन्मग्रामे प्रकरो ऽयं ते ललाटे लग्यः PĀNĀT. 218, 10. RĪĀ-TAR. 6, 358. सर्वाङ्गल-ग्याम्बर Spr. 24. मृताङ्ग^० so v. a. die am Todten hängenden Kleider JĪĀ. 2, 303. चन्द्रकात्याङ्गलग्यया KATHĀS. 3, 62. गवाजलालाग्रलग्यपद्मललोच-नाः 18, 14. नवे भाजने लग्यः संस्कारः Spr. 2398. तर्हस्कन्धलग्यैकदत्त ÇĀK. 32. दशनशिखरे धरणी तव लग्य Gīt. 1, 17. पद्मिनीं दत्तलग्याम् KUMĀRAS. 3, 76. ललाटलग्यैस्तेरिपुभिः Būg. P. 4, 10, 9. KATHĀS. 82, 41. 45. कायलग्यं सायकम् 39, 70. कूप^० im Brunnen steckend Būg. P. 9, 18, 21. उच्चार^० LALIT. bei BURN. Intr. 504, N. 3. पाद^० im Fusse steckend (कण्ठक) Spr. 483. an Jmdes Füße geschmiegt so v. a. zu Jmdes Füßen liegend KATHĀS. 14, 66. 39, 198. 227. 52, 80. 67, 93. चरण^० dass. DUÇTAS. 92, 2. कृदये शरं लग्यम् steckend in MĀK. P. 134, 51. मनोभववह्णयेव मद्यो कृ-दयलग्यया । तया an's Herz geklammert KATHĀS. 17, 73. परस्य कृदये ल-ग्यम् (काव्यम्, काण्डम्) in's Herz gedrungen Verz. d. Oxf. H. 120, a, 18. lg. मक्षलग्य इवार्णवः angeschmiegt an, sich berührend mit RAGH. 4, 53. प्रा-त्तलग्यो द्वायिः R. 1, 25. गात्रलग्य (वक्त्रि) Spr. 161. रेखाभिर्भूलगाभिः VA-RAH. BAH. S. 68, 78. Verz. d. Oxf. H. 202, a, 43. SĪH. D. 278. पृष्ठे लग्यः sich an den Rücken schmiegend so v. a. auf dem Fusse folgend Z. d. d. m. G. 14, 572, 9. पृष्ठतो लग्यः VET. in LA. (III) 20, 10. अय्य पृष्ठलग्यानाम् PĀNĀT. 125, 11. 106, 13. नयनं यत्र लग्यम् geheftet auf Būg. P. 11, 30, 3. यस्मिन्मनो दृगपि नो न विपाति लग्यम् 5, 2, 16. मानसं तस्यो लग्यसमाधि Gīt. 3, 15. MĀKĀ. 1, 4. मार्गे so v. d. auf dem Wege bleibend, den Weg verfolgend VET. in LA. (III) 17, 20. sich berührend mit so v. a. schneidend (von Linien): तुङ्गेर्धरेखा यत्र लग्य (प्रतिमण्डले) GOLĀDHJ. SPHUTAGATV. 13. तिर्यगेखा यत्र कताया लग्य Comm. zu GOLĀDHJ. GRAHAṆAV. 13. — ß) sich anschließend, unmittelbar folgend: तच्छ्रुतं प. 1. दशवाक्त्रिकावृ-ष्टिः संपद्यते लग्य PĀNĀT. 50, 18. द्वयोरपि विनिपातः संपद्यते लग्यम्

(लग्?) 92, 6. तत्र कानिचिद्द्वारसाणि लग्मानि so v. a. darüber gingen mehrere Tage hin Ver. in LA. (III) 19, 1. — γ) im Zusammenhange mit Etwas stehend: घर्लम (घर्लगल der Text) Çat. Br. 3, 2, 2, 11. किमस्य वणिजो भक्त्ययेन शाकसूपादिना परिच्ययेन लगम् so v. a. wie viele Unkosten fallen auf? KULL. zu M. 7, 127. — δ) im Begriff stehend, mit infin. PAÑĀT. 244, 6. — ε) toll, wüthend (von einem Elephanten) HALĀ. 2, 65. — 2) m. ein Sänger, dessen Amt es ist, den Fürsten am Morgen aus dem Schlaf zu wecken, TRIK. 2, 8, 56. — 3) n. der Punkt, in dem sich zwei Linien berühren (schneiden), insbes. der Punkt, in dem der Horizont und die Bahn der Sonne oder der Planeten zusammentreffen, der Aufgangspunkt der Sonne und der Planeten (= राशीनामुदयः AK. 1, 1, 2, 29. TRIK. H. 116. H. a. n. MED.); in der Astrol. Horoscop und auch das ganze 1te Haus SŪJAS. 3, 47. VARĀH. BRH. S. 2, 3, 28, 1. 34, 9. 45, 16. 60, 20. 78, 25. 94, 10. 96, 7. fgg. 98, 17. fg. 103, 13. BṚH. 1, 9. 16. 3, 6. 4, 7. fgg. Ind. St. 2, 274. fg. 281. Verz. d. B. H. No. 845. 862. Verz. d. Oxf. H. 330, b. 39. 331, a. 4. 332, b. 5. MĀR. P. 109, 38. fg. शस्तलग्मे 123, 3. °स्थितं VARĀH. BRH. S. 104, 61. °संस्थ BṚH. 12, 4. °ग 22, 2. °गत 25, 4. °प 22, 5. °पति 8, 19. लग्मेश Ind. St. 2, 269. fgg. लग्मासवः SŪJAS. 3, 46. लग्मात्तर-प्राणाः 9, 5. लग्मात्तरासवः 10, 2. मीनलग्मे R. 1, 19, 8. कर्कटे लग्मे वाक्य-ताविन्दुना सह । प्रोद्यमाने 2. Später ein von den Astrologen zu einem Unternehmen als günstig bezeichneter Zeitpunkt (m. im KATHĀS.): लग्मे च परिकल्पिते KATHĀS. 15, 127. लग्मं विनिश्चित्य 16, 62. 46, 9. 80, 130. 80, 16. 104, 68. °निर्णय Verz. d. Oxf. H. 93, a. 36. लग्मं ज्ञातुम् RĪĀ-TAR. 3, 337. लग्मुक्ता 348. 351. Hit. 97, 13. लग्मश्च संप्राप्तः KATHĀS. 123, 216. प्रस्थान° 12, 13. 54, 148. नास्ति लग्मः संवत्सरे ऽत्र वः 149. उक्ता लग्मश्च हरे यत् 33, 83. हरलग्मप्रदान 31, 79. 32, 17. उद्धारलग्मं निश्चेतुम् 15. पप्रच्छ लग्मं विवाहे राजदत्ताया गणकानात्मनस्तथा 36, 52. त्वं कन्यका च चिरभाविविवाहलग्मा 32, 192. प्रस्थिते लग्मचित्ता Spr. 2989. Auch mit Beifügung von शुभ u. s. w.: लग्मो वा शोभनो राजवस्ति मासेष्वितस्त्रिषु KATHĀS. 36, 53. 52, 141. 54, 149. निर्णयि शुभलग्मम् Hit. 94, 9. Ver. in LA. (III) 16, 11. लग्मो ऽनुकूलो ऽस्ति राशौ मासेषु षट्पितः KATHĀS. 32, 6. लग्मः कलिङ्गसेनाया देवस्य च शुभावहः । विवाहमङ्गलायेह किं नायैव विलोक्यते ॥ 3. शुभफलदमपृच्छलग्मम् 34, 247. कुलग्मेनागता गेहाद्विवाहस्तेन हारतः 32, 95. मुलग्मे ऽस्या यथाविधि । कार्यः पाणिग्रहः 31, 70. so v. a. der entscheidende Augenblick, Entscheidung: लग्मे ऽप्युपस्थिते 79, 40. लग्मो क्लेश मपार्जितः ich habe die Entscheidung herbeigeführt, durch mich ist die Sache zu Stande gekommen 43. — Vgl. भूलगम्, भूरि°, मधुलग्म, मध्य°. — 2) लगित P. 7, 2, 18, Sch. गृध्रो महामहो दुर्गाभ्यन्तरं लगितः (v. l. चलितः, प्रचलितः) vielleicht schlüpfte in Hit. 129, 14.

— caus. लग्मयति (आस्वादेन, v. l. आसादेन) Dhātup. 33, 68. — Vgl. रक्, लक्.

— अनु sich heften an, unmittelbar folgen: शब्दानुलग्म dem Laute nachgehend Ver. in LA. (III) 25, 6.

— घव, partic. घवलगम् herabhängend, hängend an: तां स्तिमितवस्त्र-मिवावलगाम् KAURAP. 23 in HARB. Anth. S. 231. स्कन्धावलगोद्भूतपद्मिनीक (द्विप) RAGH. 16, 68. कण्ठावलगाम् KATHĀS. 80, 140. रुस्तावलगम् Spr. 786. Vgl. घवलगम् (in der Bed. Taille auch PAÑĀT. 3, 5, 23). — caus. घवलगयति anheften, anknüpfen Schol. zu KĪTJ. Ça. 5, 10, 21. Hierher

wohl (nicht zum simpl.) घवलगित (s. u. d. W. in den Nachträgen und füge noch hinzu BHAR. NĪTJAC. 18, 107. DAÇAR. 3, 13) urspr. Anhängsel.

— आ sich anheften an, sich anschmiegen: आलगतु KĪVĀD. 3, 50. प-टालमे पत्नौ wenn sich der Gatte an's Gewand schmiegt Spr. 1678. — caus. आलगयति anheften, anknüpfen Schol. zu KĪTJ. Ça. 5, 10, 21.

— समा, partic. °लगम् zusammengefügt, einander auf den Leib gerückt: केशकिशं समालग्नं न शेकुषेष्टितुं नराः MBH. 9, 1230.

— परि, im Prākṛit partic. परिलगम् hängen geblieben: कुरवघसा-कापरिलगम् च वक्त्रलं ÇĀK. 18, 20.

— वि sich anhängen an: तस्याः पुच्छे विलगिष्यामि Verz. d. Oxf. H. 156, a. 5. तस्याः पुच्छे विलग्य 153, b. 44. — partic. विलग्य 1) adj. a) = लग्म TRIK. 3, 3, 258. H. a. n. 3, 415. MED. n. 133. hängen —, stecken geblieben, festsitzend, hängend an, steckend auf: रथे विलग्याविव चन्द्रसूर्यौ MBH. 4, 1690. विलग्यश्रावत्तस्मिंस्ततस्तानसंकुले (सलिलाशये) 11, 135. दंष्ट्राविलग्यास्त्रीन्यिण्डान् 12, 13412. BHĀG. P. 3, 13, 30 (निमग्नौ ed. Bomb.). केचिद्विलग्या दशनाक्षरेषु BHAG. 11, 27. पुच्छे Verz. d. Oxf. H. 153, b. 42. तीरे VARĀH. BRH. S. 43, 20. लतागुल्म° KATHĀS. 77, 29. प्रियतममंशुके विलग्यम् sich klammernd an ÇĀC. 9, 84. वटप्ररोहमासाद्य तत्रैव विलग्यः PAÑĀT. 239, 2. म्रस्वर° hängend an ÇĀC. 9, 20. आकुटिलपदम् (बाष्प) ÇĀK. 184. RAGH. 9, 68. रथकारशरीरे पादौ विलग्यः blieb hängen, stieß an PAÑĀT. 186, 9. तीरविलग्या (नौ) so v. a. gelandet KATHĀS. 101, 191. पुरो विलग्यैर्हरदृष्टिपतिः geheftet KUMĀRAS. 7, 50. गोभिस्तृणविलग्याभिः so v. a. auf dem Grase liegend HARIV. 3388. केशिवक्त्र° (वाङ्) ruhend auf 4313. herabhängend: स्तनद्वय R. GORR. 2, 8, 41. क्रौञ्ची wohl so v. a. im Käfig hängend R. SCHL. 2, 78, 26. — b) vergangen, verflossen: तया सह व-दर्थे कलक्यातो ममेयती चेत्ता विलग्या PAÑĀT. 207, 22. — c) dünn, schmal (von der Taille; vgl. 2, b) विलग्यमध्या MBH. 1, 6426. 3, 10064. वेदिविलग्यमध्या 4, 1195. KUMĀRAS. 1, 39. — 2) n. a) = लग्म Aufgang eines Gestirns, Horoscop u. s. w. VARĀH. BRH. S. S. 6, Z. 5. BṚH. 4, 12. 15. 19. 3, 10. fg. 6, 2. शुभराशिविलग्ये DĪPIKĀ im ÇKDR. गोचरे वा विलग्ये वा ये यदा रिष्टिसूचकाः । गोचरे स्वराश्यपेत्या-यदा कदापि । विलग्ये जन्मलग्मे । इति संस्कारतत्त्वम् ÇKDR. — b) Taille (wo Ober- und Unterkörper sich berühren; vgl. घवलग्य 1, c) TRIK. H. 607. H. a. n. MED. (m. n.). HALĀ. 2, 362. — विलगित (उपतापे) wird P. 6, 4, 24, Vārtt. 1 auf लङ् zurückgeführt.

— सम्, partic. संलग्य stecken geblieben, steckend in: राजस्तमसि संलग्यं (संमयं ed. Bomb.) पङ्के द्विपमिवावशम् MBH. 12, 11157. in unmittelbare Berührung gekommen, handgemein geworden: तयोः संलग्ययोर्पुच्छे 13278. sich berührend mit: कनिष्ठा पार्श्वसंलग्या Verz. d. Oxf. H. 202, b. 22. = संहित Schol. zu RV. Prīt. 3, 22. रोधसि तद्वोयसंलग्ये so v. a. am Ufer dieser Insel KATHĀS. 123, 111. रत्नभूयसंलग्यत्वासनं so v. a. herkommend aus PAÑĀT. 4, 6, 10. — caus. संलगयति fest legen auf (loc.) Schol. zu KĪTJ. Ça. 17, 5, 23.

लगड् adj. hübsch, schön TRIK. 3, 1, 13. — Vgl. लउक्.

लगत und लगथ m. N. pr. eines Astronomen, des Verfassers des GJotisha, WEBRA, GJOT. 8. 9. 109. 112.

लगनीय partic. fut. pass. von लग्. मम पादे ऽन्येन तस्यापरेण लगनी-यमेव an meinen Fuss soll sich ein Anderer und an dessen Fuss wieder

ein Anderer hängen Verz. d. Oxf. H. 156, a, 5.

लगालिका f. ein best. Metrum, 4 Mal — Colebr. Misc. Ess. II, 158 (IV, 3). — Vgl. नगालिका. नगानी, नगालिका.

लगुड m. AK. 3, 6, 3, 18. Knüttel 3, 4, 22, 44. H. 785. HALĀJ. 4, 44. M. 8, 315. MBH. 7, 1817. 8, 747. HARIV. 12203. KĀM. NĪTIS. 5, 81. VARĀH. BṚH. 25, 6. Spr. 5399. KATHĀS. 20, 125. 37, 126. 53, 15. 17. RĪGĀ-TAR. 6, 23. PAÑĀT. 37, 5. 40, 21. 174, 24. HIT. 23, 6. 12. 101, 7. 12. 113, 6. 7. am Endo eines adj. f. घ्रा KATHĀS. 72, 207. — Vgl. लकुट.

लग्न s. u. लग् und 1. लग्न.

लग्नक m. Bürge (der da haftet) AK. 2, 10, 44. TRIK. 2, 10, 17. H. 882. HĀR. 157. HALĀJ. 2, 225.

लग्नकाल m. der von den Astrologen zu einem Unternehmen als günstig bezeichnete Zeitpunkt KATHĀS. 71, 166.

लग्नग्रह adj. fest auf Etrus bestehend, zudringlich (an die Kehle packend BROCKH.) KATHĀS. 28, 170; vgl. वदग्रह 40, 16.

लग्नचन्द्रिका f. Titel eines astr. Werkes Ind. St. 4, 467, 1.

लग्नदिन n. der von den Astrologen zu einem Unternehmen als günstig bezeichnete Tag KATHĀS. 103, 187.

लग्नदिवस m. dass. KATHĀS. 73, 36. 84, 27.

लग्नदेवी f. N. einer fabelhaften Kuh aus Stein CATR. 14, 296.

लग्नवेला f. = लग्नकाल KATHĀS. 21, 222. HIT. 41, 13.

लग्नसमय m. dass. PAÑĀT. 129, 16.

लग्नरु m. = लग्नदिन KATHĀS. 103, 170.

लग्निका f. fehlerhafte Variante für नमिका (s. u. नमक) Comm. zu AK. 2, 6, 2, 8.

लघर्द UNĀDIS. 1, 134. m. Wind Ucéval. auch लघर्दि nach dem PĀRĀJANA ebend.

लघती f. N. pr. eines Flusses MBH. 2, 375. लङ्गती ed. Bomb.

लघप् (onom. von लघु), °यति P. 1, 1, 57. Sch. erleichtern, vermindern, schwächen, lindern: नितान्तगुर्वी ध्रुम् RAGH. 3, 35. शरदम्बुदसंरुतिम् KIR. 5, 4. पृथून् (Pflanzen und Fürsten) Spr. 440. BHATT. 10, 39. व्ययाम् RAGH. 11, 62. मनसिन्नरुजम् VIKR. 51.

लघिमेन् (von लघु) m. gaṇa पृथ्वादि zu P. 5, 1, 122. VOP. 7, 61. 1) Leichtigkeit MBH. 13, 1015 (महिमा st. लघिमा ed. Bomb.). लघिमेत्पत्य BHĀG. P. 10, 44, 34. MĀRK. P. 90, 54 (लघिमंगुणा° zu lesen). समञ्चते मे लघिमान्मात्मा RAGH. 13, 37. die übernatürliche Kraft sich nach Belieben leicht zu machen H. 202. MĀRK. P. 40, 29. PAÑĀT. 1, 1, 49. 2, 8, 2. Verz. d. Oxf. H. 51, a, 14. 184, a, 13. 231, b, 8. VER. in LA. (III) 3, 12. — 2) Leichtsinns BHATT. 3, 7. — 3) geringes Ansehen, die Jmd zu Theil werdende Geringschätzung: यः (राङ्कः) सकललघिमभाजनमुदरं न विभर्ति डूपूर्म् CĀRṢ. PADDH. MANASVIPRAÇĀSĀ 7.

लघिष्ठ und लघीयसै s. u. लघु.

लघु (aus aliozem रघु) UNĀDIS. 1, 80. 1) adj. (f. लघ्वी und लघु), compar. लघीयस् (selten लघुतर), superl. लघिष्ठ VOP. 7, 58. a) rasch, schnell, behende: नर M. 7, 193. पतिन् R. 2, 96, 45 (103, 44 GORR.). °लक्रि Spr. 814. °गति MEGH. 16. लघूत्थान KĀM. NĪTIS. 11, 63. लघुस्तुति 4, 70. शरि कृत्तादाय ततो लघुपराक्रमः R. ed. GORR. 1, 77, 38. °परिक्रम KĀM. NĪTIS. 12, 25. लघुगुरुतुलनलक्षणानि (von Tacten) Verz. d. Oxf.

H. 87, a, 14. Bez. eines best. Fluges der Vögel PAÑĀT. II, 57. Bez. der Nakshatra Hasta, Aṣvini und Pushja (vgl. लिप्र in den Nachträgen) VARĀH. BṚH. S. 98, 9. WEDER, Nax. 2, 385, N. 4. लघु adv. = शीघ्रम्, दुतम् AK. 1, 1, 2, 60. TRIK. 3, 3, 73. H. 1470. an. 2, 55. MED. gb. 5. HALĀJ. 4, 12. R. 2, 16, 21 (44, 21 GORR.). 58, 25. 7, 95, 5. KATHĀS. 27, 156. 29, 136. 37, 224. 121, 110. 122, 24. 124, 10. MĀRK. P. 109, 57. 134, 55. लघूत्थित KĀM. NĪTIS. 18, 66. लघुद्राविन् schnell (leicht) in Fluss gerathend (Quecksilber) SARVADARÇANAS. 99, 18. — b) leicht d. i. nicht schwer H. an. MED. गुरुर्गिरि लघुर्विव AV. 9, 3, 24. पूर्णालक्षणीयसी भव 10, 1, 29. MBH. 3, 2615. 10943. 12, 6856. R. GORR. 2, 31, 25. 4, 9, 95. SUÇR. 1, 20, 16. 116, 16. RAGH. 9, 62. MEGH. 20 (zugleich gering geachtet). VĀDDHA-KĀN. 15, 19. VARĀH. BṚH. S. 81, 5. 6. RĪGĀ-TAR. 3, 128. Verz. d. Oxf. H. 231, a, 44. BHĀG. P. 2, 10, 23. 8, 12, 23. PAÑĀT. 76, 17. fg. 253, 13. °कोष्ठ adj. einen leichten Unterleib —, nicht viel im Magen habend KĀM. NĪTIS. 7, 36. leicht zu verdauen, nicht schwer im Magen liegend SUÇR. 1, 149, 16. 18. उदक 172, 4. leicht so v. a. sich leicht fühlend, keine Last empfindend HARIV. 10644. fg. व्युप् CĀK. 38. मार्गपरिश्रमादलघुशरीरा MĀLAV. 65, 15. लघुतरात्मना KATHĀS. 67, 108. leicht so v. a. ohne Gefolge: लघुर्विव मकराज लघुः स्विरे गमिष्यसि MBH. 3, 8449. leicht zu vollbringen 5, 789. धर्म Spr. 580. leicht von Statten gehend: संकारवितेपलघुक्रियेण कृत्तेन RAGH. 5, 45. so v. a. leicht articulirt (neben मध्यम und गुरु von der Aussprache des व) Ind. St. 10, 438. leicht so v. a. leicht machend: सन्न SĀMKEJAK. 13. — c) prosodisch kurz RV. PRĀT. 2, 14. 17, 22. 18, 20. 33. AV. PRĀT. 1, 51. TAITT. PRĀT. 2, 10. P. 1, 4, 10. 7, 3, 86. ÇĀNT. 2, 19. 21. 3, 14. Ind. St. 8, 84. 89. 211. 426. 453. 467. ÇRUT. 9. fg. 22. VARĀH. BṚH. S. 104, 58 (zugleich unansehnlich). MĀRK. P. 39, 15. ष° ÇRUT. 44. लघीयस् RV. PRĀT. 18, 20. kurz der Zeit nach, von einer Unterdrückung des Athems: लघुमद्योत्तरीयाद्यः PĀRĀJANĪTĪ dhodit: MĀRK. P. 39, 13. लघुद्वादशमात्रस्तु 14. — d) klein, kurz, winzig, gering, unbedeutend (Gegens. मरुत्, बृहत्, विपुल) H. 1427. H. an. MED. यानानि R. 2, 92, 33 (101, 36 GORR.). गोष्पद् 6, 69, 16. समुद्रान्परिखालधून् KATHĀS. 52, 7. RAGH. 12, 66. लघुष्मवती SUÇR. 1, 135, 7. सैन्य KATHĀS. 122, 95. °दोषाः HIT. 84, 3. °मात्र AÇV. ÇR. 8, 14, 4. सामन् ÇAT. BR. 12, 2, 9, 10. LĀṬ. 6, 10, 20. GORR. 3, 3, 28. नाति-लघुविपुलरचनाभिः VARĀH. BṚH. S. 1, 2. BṚH. 28 (26), 7. BHĀG. P. 3, 16, 14. Verz. d. Oxf. H. 177, b, No. 403. 252, b, No. 626. SARVADARÇANAS. 90, 19. °प्रमाण VARĀH. BṚH. S. 70, 14. सर्षप Spr. 113. दर्पण करिणः 3733. श-शक PAÑĀT. 55, 11. 87, 8. °द्वार 170, 24. °विवर 25. भोजनम् schmale Kost Spr. 2064. लघु भुक्तवत्तम् SUÇR. 1, 15, 6. अलघूर्मिभिः ÇR. 9, 88. 78. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 11, Çl. 40. क्वाया, मैत्री Spr. 382. भावाः KATHĀS. 25, 42. कर्मन् MBH. 3, 10485. कर्तव्यानि PAÑĀT. 202, 5. °रागवशीकृत KATHĀS. 37, 28. पापानि, प्रायश्चित्तानि BHĀG. P. 6, 2, 16. च-चुप्रकाराः PAÑĀT. 172, 4. तृण Spr. 82. klein, schwach, elend, unbedeutend, unansehnlich, gering geachtet, von Personen M. 7, 209. MBH. 3, 11808. R. 6, 16, 29. 88, 8. 101, 16. MEGH. 20. Spr. 113. 440. 1129. 1461. 3490. 3794. 3936. 4074. 4142 (Gegens. साधु). 5385, v. l. VARĀH. BṚH. S. 104, 58. PRAB. 31, 14. PAÑĀT. 68, 6. °संदेशपदा सरस्वती wenig RAGH. 8, 76. अलघुसंचारा गतिः MEGH. 110, 4 (vgl. die Adnn.). अलैरलघुद्विपैः RĪGĀ-TAR. 4, 513. °सिराल VARĀH. BṚH. S. 68, 8. लघु मन् gering achten

Çik. 160. Spr. 1738. लघीयेम् MBh. 2, 2211. 3, 10622. जन्मिन्, तृण Spr. 2927. लघुतर PANĀT. 55, 9. 16. बंकीयसी लघिष्ठा वा गिरं निर्मासि वा-
गिमनः lang oder kurz Cit. bei KULL. zu M. 8, 64. लघिष्ठ = अल्प und
भेलक H. an. 3, 177. = अल्पल्प und भेल MED. th. 16. — e) jünger; म-
वदीयलघुधात्री PANĀT. 220, 3. तस्मात्तलघुः Verz. d. B. H. No. 881; vgl.
Ind. St. 2, 417. — f) laise: °परन्यास KATHās. 142, 152. अलघु laut: गीत
Bhāg. P. 10, 35, 10. — g) angenehm, unsprechend; = इष्ट, चारु, मनोस
AK. 3, 4, 29. H. an. 2, 55. MED. gh. 5. °वासम् M. 2, 70. लघु यासा द-
र्शनं वाक्का लघ्वी MBh. 5, 904. RAGH. 11, 12. 80. आभरण hübsch, schön
MĀLAY. 82. — 2) f. लघु Trigonella corniculata Lin. AK. 2, 4, 21. TRIK.
H. an. MED. RATNAM. 123. — 3) f. लघ्वी a) ein leichter Wagen TRIK.
2, 8, 49. H. an. 2, 536. MED. v. 23. Hār. 162. — b) Trigonella corniculata
Lin. RĀṢAN. im ÇKDR. — 4) n. a) ein best. Zeitmaass, = 15 Kāshṭhā
= 1/15 Nāḍikā Bhāg. P. 3, 11, 7. 8. VP. 22, N. 3. — b) Agallochum, eine
best. Species von Ag. (अगुरु, कलागुरु) TRIK. H. c. 129. MED. RATNAM.
133. die Wurzel von Andropogon muricatus (vgl. लघुलप) RĀṢAN. im
ÇKDR. — Vgl. परि°.

लघुकङ्काल m. Pimenta acris oder eine ähnliche Myrtacee HṚDJA-
DVA in NIGH. PR.

लघुकण्टका f. Mimosa pudica VAIDJABU. in NIGH. PR.

लघुकर्कन्धु m. f. eine kleine Art Zizyphus MADANAV. in NIGH. PR.

लघुकर्णी f. eine best. Pflanze, = mahr. मोरवेल् RĀṢAN. in NIGH. PR.

लघुकाय 1) adj. einen leichten Körper habend. — 2) m. Ziege TRIK. 2, 9, 25.

लघुकाष्मर्ग m. ein best. Baum, = कटुल RĀṢAN. im ÇKDR.

लघुकामुदी f. die kurze Kaumudi, Titel einer Abkürzung der
Siddhāntakaumudi, GILB. Bibl. 381.

लघुक्रम adj. einen raschen Schritt habend, rasch an Etwas gehend,
eilend: पक्तालानि सक्तिं पातयाव लघुक्रमो HARIY. 3709. विवृते गर्ते
निपयात लघुक्रमः MĀRK. P. 21, 9. °क्रमम् adv. raschen Schrittes, schnell
KATHās. 6, 134.

लघुखटिका f. Sessel, Lehnstuhl Hār. 209.

लघुवर्तर् N. pr. eines Geschlechts Wilson, Sol. Works I, 338. —
Vgl. खरतरगच्छ.

लघुगङ्गधर m. N. eines medic. Pulvers gegen Durchfall ÇĀṆḠ.
SĀH. 2, 6, 21.

लघुगर्ग m. ein best. Fisch TRIK. 1, 2, 20. Hār. 190.

लघुगाधूम m. eine kleine Weizenart RĀṢAN. in NIGH. PR.

लघुगुरुमञ्जरि f. Titel eines astrol. Werkes MACK. Coll. I, 130.

लघुचन्द्रिका f. Titel eines Commentars HALL 137.

लघुचित्त adj. (f. आ) leichtsinnig, flatterhaft: स्त्रियः MBh. 13, 2202.
°ता f. Leichtsinn, Flatterhaftigkeit R. 4, 1, 22.

लघुचित्तन n. Titel eines Werkes HALL 185.

लघुचित्तामणिरस m. Bez. einer best. Mixtur Verz. d. B. H. No. 993.

लघुचिर्भिटा f. Koloquinthe RĀṢAN. im ÇKDR.

लघुचेतस् adj. kleinen Geistes, niedern Sinnes (Gegens. उदारचरित)
Spr. 203.

लघुच्छरा f. eine Spargelart DRAYJAR. in NIGH. PR.

लघुच्छेद्य adj. leicht auszurollen. — zu vernichten PANĀT. III, 69.

VI. Theil.

wohl fehlerhaft für लघुच्छेद्य.

लघुनङ्गल m. ein best. Vogel, = लावक TRIK. 2, 3, 31.

लघुनातक n. Titel eines von Varāhamihira verfassten kürzeren
Werkes über die Natvritäten Verz. d. B. H. No. 838. fgg. Verz. d. Oxf.
H. 338, a, 17. — Vgl. वृक्षनातक.

लघुनातिविवेक m. der kurze Gātiviveka, Titel einer Schrift Verz.
d. Oxf. H. 278, a, 36.

लघुता (von लघु) f. 1) Behendigkeit, Geschicklichkeit MBh. 7, 4654. fg.
वाहूनाम् MĀRK. P. 19, 15. — 2) Leichtigkeit Suçr. 1, 43, 20. 149, 1. 17.
313, 4. R. 3, 4. शरीर° Verz. d. Oxf. H. 237, a, No. 568. — 3) prosodische
Kürze VARĀH. BRH. S. 104, 57. Ind. St. 2, 225. — 4) Kleinheit, Kürze,
Geringigkeit, Unbedeutendheit: कश्मलं लघुतां याति MBh. 13, 7145. दि-
नानि लघुतां ययुः wurden kurz RĀṢAN-TAR. 3, 170. — 5) Leichtsinns, Ueber-
eitung, Unüberlegtheit R. 2, 27, 2. — 6) geringes Ansehen, Mangel an
Würde, Erniedrigung R. 5, 70, 9. Spr. 1079. 2503. 4308. 4911. Çiç. 9, 56.
VARĀH. BRH. S. 104, 57. Bhāg. P. 5, 1, 20.

लघुत्व (wie eben) n. 1) Behendigkeit, Geschicklichkeit: विमोक्षादानसं-
धाने MBh. 1, 5245. — 2) Leichtigkeit ÇVETĀCY. UP. 2, 13. Suçr. 1, 20, 18.
118, 2. 170, 1. 184, 20. लघुत्वादुत्स्वप्रापते weil er sich leicht fühlt MĀRK.
49, 10. — 3) prosodische Kürze Ind. St. 2, 223. — 4) Leichtsinns, Ueber-
eitung, Unüberlegtheit MBh. 13, 6884. — 5) Mangel an Würde, geringes
Ansehen, Erniedrigung R. 3, 35, 23. 6, 36, 95. Spr. 1031. VĀDDHA-KĀN.
15, 14. PRAÇOTTARAM. 18 in Monatsber. der Berl. Ak. 1868, S. 110. ÇĀṆḠ.
PADDH. PRAKṚTĀKṢ. 17.

लघुदत्ती f. eine kleinere Art Croton BHĀVAPR. in NIGH. PR.

लघुदीपिका f. Titel eines Commentars COLBR. Misc. Ess. I, 76.

लघुडुम्बि m. eine kleine Trommel (डुम्ब) ÇABDAR. im ÇKDR.

लघुद्राक्षा f. eine kleine Traube ohne Kerne, Kischmisch (काकलीद्राक्षा)
RĀṢAN. im ÇKDR.

लघुद्वारवती f. die jüngere Dvāravatī oder der jüngere Theil der
Stadt DV. Verz. d. Oxf. H. 149, a, 21. — Vgl. मूलद्वारवती.

लघुनाभमण्डल n. Bez. eines best. mystischen Kreises Verz. d. Oxf.
H. 93, b, 44.

लघुनामन् n. Agallochum (अगुरु) ÇABDAR. im ÇKDR.

लघुनारीय n. das kürzere Nārādīya Verz. d. Oxf. H. 278, b, 13. —
Vgl. वृक्षनारीय.

लघुन्यायसुधा f. Titel eines Commentars HALL 97.

लघुन्यास m. Titel einer grammatischen Schrift Verz. d. Oxf. H. 183, b, 38.

लघुपञ्चमूल n. RĀṢAN. in NIGH. PR.; s. u. पञ्चमूल 1).

लघुपाण्डित m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 110, b, 9.

लघुपतनक m. N. pr. einer Krähe (schnell fliegend) PANĀT. 104, 13.
Hit. 9, 6. — Vgl. लघुपातिन्.

लघुपन्नक m. = रोचनी ÇABDAR. im ÇKDR.

लघुपन्नफला f. = लघुडुम्बिका RĀṢAN. im ÇKDR. u. d. I. W.

लघुपत्नी f. eine best. Pflanze, = अश्वत्थी RĀṢAN. im ÇKDR.

लघुपद्धति f. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 338, a, 17.

लघुपराशर m. der kürzere Parāçara (als Verfasser eines Gesetz-
buchs) Verz. d. Oxf. H. 278, b, 25. — Vgl. वृक्षपराशर.

लघुपरिभाषावृत्ति f. Titel eines kurzen Commentars zu den grammatischen Paribhāṣā Colebr. Misc. Ess. II, 42.

लघुपर्णी f. = लघुकर्णी Madanav. in Nigh. Pr.

1. लघुपाक m. Verdaulichkeit Čaṇḍ. Saṃh. 1, 4, 12.

2. लघुपाक adj. leicht verdaulich Suçr. 1, 193, 9. 196, 17. Čaṇḍ. Saṃh. 1, 1, 37.

लघुपाकिन् adj. dass. Suçr. 1, 188, 30. 196, 8.

लघुपातिन् adj. schnell fliegend; m. N. pr. einer Krähe Kāṭhis. 61, 58.

— Vgl. लघुपतनक.

लघुपिच्छिल m. Cordia Myxa Lin. Rāṣan. im ČKDr.

लघुपुस्तक m. der kurze Pulastja (als Verfasser eines Gesetzbuchs) Ind. St. 1, 233.

लघुपुष्प m. eine Art Kadamba (भूमिकदम्ब) Rāṣan. im ČKDr.

लघुप्रयत्न adj. mit geringer Articulation ausgesprochen: °तर compar. P. 8, 3, 18.

लघुवदर 1) m. eine Art Judendorn. — 2) f. ई desgl. (= भूवदरी) Rāṣan. im ČKDr.

लघुवृद्धपुराण n. Titel einer Abkürzung des Lalitavistara Mack. Coll. I, 30.

लघुबोध m. Titel einer (leichtverständlichen) Grammatik Verz. d. B. H. No. 778. fg. Colebr. Misc. Ess. II, 48.

लघुब्रह्मवैवर्त n. ein abgekürztes Brahmavaiivarta Verz. d. Oxf. H. 278, b, 46.

लघुव्राक्षी f. eine best. Pflanze, = तिलोद्गवा Rāṣan. im ČKDr.

लघुभव m. Erniedrigung Spr. 1839, v. 1.

लघुभागवत n. das abgekürzte Bhāgavata Wilson, Sel. Works I, 167.

लघुभाव m. Leichtigkeit Verz. d. Oxf. H. 231, a, 45.

लघुभुञ्ज् adj. wenig essend Varāh. Bṛh. 17, 1.

लघुभूषणकान्ति f. Titel eines Commentars Colebr. Misc. Ess. II, 42.

लघुमञ्जूषा f. desgl. Hall 113.

लघुमन्थ m. = लघुमिन्थ Premna spinosa Rāṣan. im ČKDr.

लघुमांस 1) m. Rebhuhn Trix. 2, 5, 26. — 2) f. ई eine Art Valeriana (गन्धमासी) Rāṣan. im ČKDr.

लघुमानस Titel eines astr. Werkes Verz. d. Oxf. H. 113, b, 41.

1. लघुमूल n. in algebra, the least root with reference to the additive quantities, Wilson; the lesser root of an equation Haught.

2. लघुमूल adj. unbedeutende Wurzeln habend so v. a. am Anfange unbedeutend (Gegens. महोदय, महापाल): ग्रथ Spr. 3893. MBu. 2, 164. R. Gonn. 2, 109, 14.

लघुमूलक n. Radix Buḥvapra. in Nigh. Pr.

लघुयम m. der kurze Jama (als Verfasser eines Gesetzbuchs) Verz. d. Oxf. H. 270, b, 33.

लघुलय n. die Wurzel von Andropogon muricatus AK. 2, 4, 3, 80.

लघुललितविस्तर ein Auszug aus dem Lalitavistara Verz. d. Oxf. H. 84, b, 2. 372, b, No. 266.

लघुवसिष्ठसिद्धान्त oder लघुवा° m. Titel einer Abkürzung des Vas. Colebr. Misc. Ess. II, 377. 379. 392.

लघुवाक्वृत्ति f. Titel eines Werkes Hall 107. °प्रकाशिका ebend.

लघुवार्तिक n. Bez. der letzten acht Bücher im Tantravārttika Hall 170. Titel eines Werkes des Kumārila 184. °टीका ebend. Mack. Coll. I, 12.

लघुवसिष्ठसिद्धान्त s. u. लघुवसिष्ठ°.

1. लघुविक्रम m. ein rascher Schritt R. 7, 101, 8 (nach dem Comm. adj., indem er येधि: ergänzt).

2. लघुविक्रम adj. einen raschen Schritt habend, behend auf den Füßen, eilend Hariv. 3747. R. 1, 26, 11 (27, 10 Gonn.). 42, 5. 12 (43, 12 Gonn.). 3, 26, 19. 40, 29. 68, 30. 7, 21, 1. 82, 20; vgl. आशुविक्रम MBu. 8, 1910. लरितविक्रम R. Gonn. 1, 43, 5. 7, 107, 8.

लघुविष्णु m. der kurze Viṣṇu (als Verfasser eines Gesetzbuchs) Verz. d. Oxf. H. 279, b, 1.

1. लघुवृत्ति f. ein kurzer Commentar, Titel eines best. Commentars Colebr. Misc. Ess. II, 44. लघुवृत्त्यवचूरिका Verz. d. B. H. No. 767.

2. लघुवृत्ति adj. dessen Art und Weise zu sein eine leichte ist, was leicht ist RV. Prāt. 18, 33.

लघुवेधिन् adj. geschickt treffend MBu. 7, 4561.

लघुवैयाकरणसिद्धान्तमञ्जूषा f. Titel einer Abkürzung der Valjāk. Colebr. Misc. Ess. II, 42.

लघुशब्दरत्न n. Titel einer Abkürzung des Čabdaratna Colebr. Misc. Ess. II, 13. 41. Verz. d. B. H. No. 750.

लघुशब्देन्द्रशेखर m. Titel eines Commentars zur Siddhāntakauṃudī, einer Abkürzung des Čabdend. Verz. d. Oxf. H. 164, b. 163, a. Colebr. Misc. Ess. II, 13. 41.

लघुशास्त्रपुराण n. Titel einer Abkürzung des Čāntip. Verz. d. Oxf. H. 372, b, No. 266.

लघुशिखरताल m. Bez. eines best. Tactes Verz. d. Oxf. H. 87, a, 10.

लघुशिवपुराण n. das abgekürzte Čivap. Verz. d. Oxf. H. 75, a, No. 127.

लघुशौनकी f. die kürzere Čaun., Titel eines Werkes Verz. d. B. H. No. 1247. — Vgl. वृद्धशौनकी.

लघुसंयत्न m. Titel eines Werkes Mack. Coll. I, 139.

लघुसंयत्नसूत्र n. desgl. Wilson, Sel. Works I, 282.

लघुसत्त्व adj. einen schwachen Charakter habend Varāh. Bṛh. S. 13, 13. °ता f. Schwäche des Charakters MBu. 3, 15114. R. 7, 22, 10.

लघुसदाफला f. = लघूडम्बरिका Rāṣan. im ČKDr.

लघुसप्ततिका f. eine Abkürzung der Saptatikā: °स्तव Verz. d. B. H. No. 1338.

लघुसौख्यवृत्ति f. = लघुसौख्यसूत्रवृत्ति Titel einer Abkürzung des Sāmikhjapraṇāṇabhāṣhja Hall 2. Verz. d. Oxf. H. 238, a, No. 574.

लघुसार adj. winzig, unbedeutend, werthlos: तृणमिव लघुसारे सर्वसंसारसौख्ये Journ. of the Am. Or. S. 7, 44.

लघुसिद्धान्तकौमुदी f. = लघुकौमुदी Verz. d. B. H. No. 734.

लघुसिद्धान्तचन्द्रिका f. Titel eines Commentars Hall 178.

लघुमुर्दर्शन n. ein best. med. Pulver Verz. d. B. H. No. 982.

लघुस्थानता f. Buṇn. Lot. de la b. l. 426, 2 wohl fehlerhaft für लघुस्थानता (beide Formen auch Vjurr. 144) rasches an's-Werk Gehen, wie die v. l. hat; vgl. लघुस्थान Kām. Nitis. 11, 63. लघुसमुत्थान 4, 70. लघुस्थित 18, 66.

लघुस्यद् = रघुस्यद् Kāc. zu P. 8, 2, 18, Vārt. 2.

लघुकृस्तं adj. Geschicklichkeit in den Händen besitzend, von guten Bogenschützen, Schreibern u. s. w. gesagt, H. 772. HALĀJ. 2, 316. MBh. 7, 4741. Suçr. 1, 123, 16. KATHĀS. 42, 183. BHĀG. P. 6, 10, 25. Spr. 3090. 4747. लघुचित्रकृस्तं MBh. 3, 15709.

लघुकृस्तता f. Geschicklichkeit in den Händen MBh. 5, 2356. RAGH. 9, 63.

लघुकृस्तव n. dass. KATHĀS. 11, 70.

लघुकृस्तवत् adj. = लघुकृस्त HARIV. 7524 (wo mit der neuere Ausg. °कृस्तवान् zu lesen ist). BHĀG. P. 8, 11, 21.

लघुकृती m. der kurze Hārīta (als Verfasser eines Gesetzbuchs) Verz. d. B. H. No. 1166. KULL. zu M. 2, 246.

लघुकुम्भडग्धा f. = लघुडम्बरिका RĀGĀN. im ÇKDr.

लघूकार (लघु + 1. कर्), °कृत leichter gemacht MED. 1. 204. kürzer gemacht und zugleich um das Ansehen gebracht Spr. 3870.

लघूकारण n. das Vermindern, Verringern: पञ्चमल° SARVADARÇANAS. 75, 18.

लघूक्ति f. eine kurze Ausdrucksweise Cit. bei KULL. zu M. 5, 64.

लघुडम्बरिका f. Ficus oppositifolia RĀGĀN. im ÇKDr.

लघूप (von लघु), लघूपति geringerschätzen ÇAT. Br. 6, 7, 3, 13. 9, 1, 3, 6.

लघुञ्जीर n. eine geringere Feige RĀGĀN. und RĀGĀV. im ÇKDr. u. मञ्जीर.

लघुत्रि m. der kurze Atri (als Verfasser eines Gesetzbuchs) Verz. d. B. H. No. 940. — Vgl. वृक्षद्वि.

लघुयुडम्बरिका f. = लघुडम्बरिका RĀGĀN. im ÇKDr. u. d. l. W.

लघुयसिद्धात m. ein abgekürzter Ārjas. COLBR. Misc. Ess. II, 467.

लघुयश्नि adj. wenig essend BHĀG. 18, 52. MBh. 12, 8920.

लघुयार adj. dass. MBh. 3, 10845. 13985. MĀRK. P. 40, 15. Verz. d. Oxf. H. 50, b, 31.

लङ्क 1) m. N. pr. eines Mannes gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99. °शात्तमुखा: die Nachkommen Laṅka's und Çāntamukha's gaṇa तिकवित्वादि zu 2, 4, 68. — 2) लङ्का f. Uçāval. zu UNĀDIS. 3, 40. gaṇa वाकिनादि zu P. 4, 1, 158. AK. 3, 6, 4, 7. a) N. der Hauptstadt von Ceylon und Bez. der ganzen Insel, die das Epos von Rākshasa unter ihrem Fürsten Rāvaṇa bewohnt sein lässt, TRIK. 3, 3, 40. H. an. 2, 10. MED. k. 32. Viçva bei Uçāval. MBh. 3, 15874. 16252. 16323. fgg. R. 1, 1, 71. 3, 53, 35. 6, 13, 22. 95, 12. LIA. I, 200, N. 3. HIOUEN-THSANG II, 144. VARĀH. BṚH. S. 14, 11. GOLĀDHJ. BHUVANAK. 17. 26 (देश). RAGH. 12, 61. 63. 66. KATHĀS. 51, 62. RĀGĀ-TAR. 1, 298. 3, 75. WEBER, RĀMAT. UP. 299. BHĀG. P. 5, 19, 30. MĀRK. P. 58, 20. Verz. d. Oxf. H. 13, a, 49. 29, b, 18 (काण्ड). I.A. (III) 4, 5 Aum. °पुरी AV. PARIç. in Verz. d. B. H. 93 (36). BURN. Intr. 514. °नगरी GAṆITĀDHJ. KĀLAMĀNĀDH. 15. लङ्काद्य Sonnenau/gang in Laṅka SŪRJAS. 13, 14. GOLĀDHJ. MADHJAGATIV. 20. KERN in der Vorrede zu VARĀH. BṚH. S. 53. °नाथ Verz. d. B. H. No. 943. RAGH. 13, 103. °पति H. 706, Sch. लङ्काधिप Verz. d. Oxf. H. 339, b, 25. लङ्काधिपति R. 3, 57, 34. RAGH. 6, 62. लङ्काधिराज RĀGĀ-TAR. 3, 73. लङ्केन्द्र 4, 502. लङ्केश TRIK. 2, 8, 5. H. 699. 706. HARIV. 1876. RAGH. 12, 84. लङ्केश्वर R. 6, 36, 76. RAGH. 6, 40. 13, 78. Spr. 1185. 2630. लङ्कारि der Feind von L. d. l. Rāma 3523. °दाकिन् der Verbrenner von L. d. l. Hanumant ÇABDAR. im ÇKDr. — b) = रावणरुद्र LIA. I, 34. — c) eine Çākinī H. an. MED. Viçva. —

d) ein liederliches Weib diess. — e) Zweig diess. und TRIK. — f) eine best. Körnerfrucht (= कारलत्रिपुरा u. s. w.) RĀGĀN. im ÇKDr. = लङ्कापिका RATNĀK. in NIGH. Pa.

लङ्कटङ्का f. N. pr. einer Tochter der Saṁdhjā, Gattin Vidjutekeça's und Mutter Sukeça's R. 7, 4, 23.

लङ्कापिका, लङ्कायिका und लङ्कारिका f. = लङ्कापिका ÇABDAR. im ÇKDr.

लङ्कावतार oder vollständiger सङ्गम° Titel eines buddh. Sūtra BURN. Intr. d. 6. 68. 109. 438. 514. 542. HIOUEN-THSANG II, 144. WILSON, Sel. Works II, 21.

लङ्केशयनारिकेतु m. Bein. Arjuna's MBh. 4, 1294. NILAK.: लङ्केशस्य रावणस्य वनं तस्याग्निनाशको कनूमान् स केतुर्धनो यस्य स ल°.

लङ्कापिका f. Trigonella corniculata LIN. AK. 2, 4, 21.

लङ्कायिका f. dass. ÇABDAR. im ÇKDr.

लङ्, लङ्गति (गती) DHĀTUP. 5, 25.

लङ्, लङ्गति Nib. 6, 26. (गती, गती खञ्जे Vop.) DHĀTUP. 5, 37. विलङ्गित, उपतापे aber विलगित P. 6, 4, 24, Vārt. 1. विलङ्गयन् PāṇĀT. I, 369 fehlerhaft für विलङ्गयन्; vgl. Spr. 4700.

लङ् 1) adj. als Erkl. von खौर lahm Schol. zu KĀTJ. Çr. 22, 3, 19. —

2) m. a) = सङ्ग (vgl. लग्). — b) = पिङ्ग H. an. 2, 47. MED. g. 21. — H. an. 2, 423 wird टार durch लङ् (रङ्ग MED.) umschrieben.

लङ्गक m. = वल्लभ Uçāval. zu UNĀDIS. 2, 37.

लङ्गल 1) n. = लाङ्गल Pflug KĀTJ. 29, 4. — 2) लङ्गल oder लाङ्गल N. pr. eines Reiches HIOUEN-THSANG II, 177. 412. Vie de HIOUEN-THSANG 208.

लङ्गिम oder लङ्गिमन् KHANDOM. 109. DHĀTAS. in LA. 67, 17. लङ्गिम-मय 83, 1.

लङ्गल n. = लाङ्गल UNĀDIS. im ÇKDr.

लङ्, लङ्गति, °ते DHĀTUP. 4, 34 (गती, भोजननिवृत्ति). 5, 55 (शोषणे, गती).

1) springen auf: अन्ये चालङ्गियुः शैलान् BHATT. 13, 32. — 2) fasten. — 3) abzehren: यं व्याधिरतिदीप्ताङ्गं कदाचित् न लङ्गति HALĀJ. im ÇKDr.

— caus. लङ्गयति DHĀTUP. 33, 87. 121 (भाषार्थ, भासाथ). aus metrischen Rücksichten hier und da auch med. 1) springen über, überschreiten, hinübergehen über; mit acc.: वतसत्त्वाम् M. 4, 38. लङ्गयित्वा प्रयाहि माम् MBh. 3, 11173. fg. सागरः क्षवगेन्द्रेण क्रमेणैकेन लङ्गितः 11178. प्राकारम् 4, 811. 13, 1575. सरितः 7381. HARIV. 3747. 4282. वेली न लङ्गयति das Moor R. GORR. 2, 11, 5. 4, 63, 16. 5, 4, 19. 28. 2, 43. 3, 7, 6, 3. 55. 16. 7, 27, 1. MEGRH. 55. RAGH. 4, 52. Spr. 1239. 1519. VARĀH. BṚH. S. 53. 108. RĀGĀ-TAR. 3, 325. 4, 566. MĀRK. P. 33, 30. 50, 88. 51, 90. कल्पात्त-घातसंज्ञेभलङ्गिताशेषभूतः (उद्धेः) PRAB. 5, 1. 92, 15. Verz. d. Oxf. H. 33, a, 4. 6. म्रधानम् einen Weg zurücklegen RAGH. 1, 47. मर्यादाम् die Grenze überschreiten MBh. 12, 3565. HARIV. 14324. R. 7, 36, 32. Spr. 4201. BHĀG. P. 4, 18, 37. स्थितिम् KATHĀS. 43, 91. R. GORR. 2, 121, 17. — 2) besteigen, hinüberfahren über, von oben berühren: दुर्गालङ्गितविषक् (उमावल्लभ SĀH. D. 18, 20. कृत इव भूमिमलिनो यथा यथा लङ्गयति — दर्पणम् Spr. 5397. कतामिलङ्गिततरु RAGH. 11, 92. निवासश्चैव मे ऽश्नत्यो देवैरपि न लङ्गयते so v. a. wird betreten KATHĀS. 94, 71. यावद्वपं कटिति न ज्ञया लङ्गयते (v. l. für लुप्यते) प्रेयसीनाम् Spr. 2601. PRAB. 1, 10. — 3) über-treten, verletzen, zuwiderhandeln: संविदम् JĀGĀN. 2, 187. निदेशम् RAGH. 9, 9. म्रदेशम् KATHĀS. 33, 45. म्रज्ञाम् 51, 43. RĀGĀ-TAR. 4, 312. मन्त्रिमन्त्रम्

KATHÁS. 38, 53. वचः 49, 16. गुरुवाक्यम् Spr. 4090. शास्त्राणि MĀRK. P. 50, 88. — 4) *hinüberkommen über, entgegen*: निपतिः केन लङ्घ्यते Spr. 2011. प्राकृतं केन लङ्घ्यते 2169. भाग्यं न लङ्घयति को ऽपि विधिप्रणीतम् 3633. देवलिखितं भोगम् KATHÁS. 40, 31. शिरसि लिखितम् Spr. 4147. प्रज्ञापतिवर्म् so v. a. *hintertreiben, vereiteln, hemmen* R. 7, 23, 5, 58. देवी च सिद्धिरपि लङ्घयितुं न शक्या MĀRK. 98, 13. Spr. 1900. — 5) *sich über Jmd hinwegsetzen* so v. a. *gegen Jmdes Willen handeln, sich vergehen gegen Jmd, beleidigen, verletzen* M. 8, 151. 8, 871. MBH. 1, 1445 (लम्बयित्वा ed. Bomb.). HARIY. 371 (तर्जिता st. लङ्घिता die neuere Ausg.). Spr. 8397. रजसा घलङ्घितात्मा *der sich nicht in der Leidenschaft vergessen hat*. KATHÁS. 20, 128. रविणा लङ्घितो मासः WEBER, GJOT. 101. — 6) *Jmd übertreffen*: गुणैरैदर्यशौर्यागैर्मधवानमलङ्घयत् RĪĠA-TAR. 4, 217. Etwas übertreffen, verdunkeln: धर्षणामर्षितो रामो धैर्यं रेषेण लङ्घयन् R. 6, 90, 12. (पशः) जगत्प्रकाशं तदशेषमित्यया भवदुर्लङ्घयितुं न-मोद्यतः RAGH. 3, 18. — 7) *Jmd fasten* (Essenszeiten übergehen) lassen SUÇH. 2, 407, 12. 462, 11. मुलङ्घितं *den man hat richtig fasten lassen* 407, 17. — Vgl. लङ्घन figg.

— *dosid. vom caus. zu überschreiten gedenken*: मेरुं लिलङ्घयिषति Cit. im Comm. zu KĀVYĀD. 2, 350.

— *अति caus. übertreten, verletzen*: आक्षाम् KATHÁS. 18, 37. PRAB. 7, 16 (अभिलङ्घ्य v. l.). — Vgl. अतिलङ्घन, अतिलङ्घिन.

— *अभि caus. 1) springen über, überschreiten*: अग्रिम् M. 4, 54. JĀĠN. 1, 137. मर्यादाम् MBH. 12, 5455. — 2) *übertreten, verletzen*: धर्मम् MBH. 12, 5319. आक्षाम् PRAB. 7, 16. — 3) *sich vergehen gegen Jmd*: अक्षाम् MBH. 12, 3565. — Vgl. अभिलङ्घन.

— *अव caus. hinwegkommen über (eine Zeit), verbringen*: अवकेला-वलङ्घिते । मीप्ते KATHÁS. 78, 22. सर्वकालमवलङ्घ्य so v. a. *keine Zeit ein- gehalten habend* GHAT. 7.

— *उद् caus. 1) überschreiten, hinübergehen über, passiren*: कावेरीम् KATHÁS. 19, 95. पर्वतम् 39, 143. 43, 137. 202. अष्टवाम् 100, 11. 103, 1. 109. 11, 14. 116, 14. RĪĠA-TAR. 3, 221. भित्तिम् Vorz. d. Oxf. H. 128, b, 12. आ-काशमपारम् 148, a. No. 318, Z. 8. देशान् KATHÁS. 23, 38. 67, 106. 28, 10. RĪĠA-TAR. 4, 146. अघानम् *einen Weg zurücklegen* MEH. 46. KATHÁS. 86, 55. 111, 42. über eine Zeit hinwegkommen, eine Zeit zubringen, verleben 67, 106. 72, 407. — 2) *sich schwingen auf, zu sitzen kommen auf*: उडु-पेन शंभोरलङ्घमुलङ्घितमुत्तमाङ्गम् Spr. 4023. — 3) *übertreten, verletzen, zuwiderhandeln*: स्वकं धर्मम् MĀRK. P. 28, 34. 132, 12. DAÇAK. in BENF. Chr. 181, 4. आक्षायचनम् KATHÁS. 39, 99. आक्षाम् RĪĠA-TAR. 3, 80. 4, 218. 378. 5, 395. MĀRK. P. 114, 21. समयम् KATHÁS. 108, 183. नीतिम् 190. स-त्यामिमं गिरम् 84, 51. शासनम् 86, 162. BULG. P. 5, 26, 6. 12, 1, 9. शास्त्रम् 6, 1, 67. सत्यम् *den Weg der Guten verlassen* 6, 7, 2. — 4) *hinüberkom- men über, entgegen*: को हि स्वशिरसप्रक्षयां विधेयोऽलङ्घयेन्नतिम् KA-THÁS. 52, 211. प्राक्तनम् PANĀAR. 1, 3, 10. — 5) *sich vergehen gegen Jmd, beleidigen* DAÇAK. in BENF. Chr. 191, 20. fig. Comm. zu VĀSĀVAD. 7, 1. — Vgl. उल्लङ्घन fig.

— *समुद् caus. übertreten, verletzen, vernachlässigen*: सदाचारम् MĀRK. P. 34, 7. नित्यनैमित्तिकीः क्रियाः 3.

— *परि caus. abspringen von, verlassen (einen Weg)*: नीतिमार्गम् Spr.

2718. — Vgl. परिलङ्घन.

— *प्रति caus. 1) sich schwingen —, sich setzen auf*: आसनादीनि सं-वीक्ष्य प्रतिलङ्घ्य च पत्नतः SARVADARÇANAS. 39, 10. — 2) *übertreten, ver- letzen*: धर्मम् MBH. 12, 9576.

— *चि springen*: सार्क भेकैर्विलङ्घतः BULG. P. 10, 12, 10. इतस्ततो विलङ्घिर्गोवत्सैः 46, 10. — *अविलङ्घते* Verz. d. Oxf. H. 76, b, N. 2 wohl fehlerhaft für अविलम्बितम्. — *caus. 1) springen über, überschreiten, hinübergehen über, passiren*: प्राकारम् KATHÁS. 75, 120. पयोनिधिम् 69, 182. विन्ध्यम् RAGH. 16, 32. RĪĠA-TAR. 6, 2. BULG. P. 11, 4, 10. PANĀAR. 1, 7, 12. अघानम् *einen Weg zurücklegen* RAGH. 5, 42. गड्युतिम् RĪĠA-TAR. 2, 163. eine Zeit überspringen, nicht einhalten: समयम् KUMĀRAS. 3, 25. विलङ्घयित्वा so v. a. *gewartet habend* MBH. 12, 4792. — 2) *sich erheben zu, gen*: नभः Spr. 1756. Kim. 5, 1. विलङ्घिताकाश (किमाचल) RĪĠA-TAR. 3, 225. — 3) *übertreten, verletzen, zuwiderhandeln*: आक्षाम् KATHÁS. 18, 33. RAGH. 9, 74. — 4) *hinüberkommen über* so v. a. *überwinden*: आप-दम् KATHÁS. 18, 309. देवम् Spr. 471, v. l. so v. a. *vereiteln*: विलङ्घिता-धारणातीव्रत्वाः सेनागजेन्द्राः RAGH. 5, 48. — 5) *übergehen, bei Seite las- sen, aufgehen*: अन्यरमान् RAGH. 3, 4. लङ्घाम् KATHÁS. 32, 196. — 6) *über- treffen*: कर्णोत्पलं प्रायस्तव दृष्ट्या विलङ्घ्यते KĀVYĀD. 2, 224. — 7) *sich vergehen gegen Jmd, beleidigen* Spr. 4700. — 8) *fasten lassen* SUÇH. 2, 486, 12. — Vgl. विलङ्घन figg.

— *अतिचि caus. vorübergehen bei Jmd, Jmd bei Seite lassen, nicht einkehren bei* BULG. P. 10, 31, 16.

— *संचि caus. bei Seite liegen lassen, vernachlässigen, unterlassen*: विधिम् PANĀAR. 3, 7, 19.

— *सम्, संलङ्घिता रात्रिः vorübergegangen* LĀTJ. 6, 6, 15.

लङ्घा (von लङ्) nom. ag. *Beleidiger* VARĀH. BH. 14, 4. = गुरुवच-नातिक्रामिन् Comm.

लङ्घती f. N. pr. eines Flusses MBH. 2, 375 nach der Lesart der ed. Bomb., लघती ed. Calc.

लङ्घन (von लङ्) n. 1) *das Springen, Hinüberspringen —, Hinüber- setzen über, Ueberschreiten* (das obj. im gen. oder im comp. vorangehend) PĀR. GRHJ. 2, 7. R. GORR. 1, 80, 29. SUÇH. 1, 79, 18. 262, 5. BULG. P. 10, 18, 12. सागरस्य R. GORR. 1, 3, 21 (26 SCHL.). विन्ध्यपर्वत° 4, 70. 4, 1, 2. 58, 36. 62, 3. 63, 27. योजनानां सङ्ख्यस्य 5, 1, 64. 2, 41. 6, 100, 7. Vorz. d. Oxf. H. 85, b, 5. 24. 344, a, 13. Spr. 2460. 3392. KATHÁS. 109, 45. RĪĠA-TAR. 3, 68. 6, 226. DAÇAK. in BENF. Chr. 183, 1. SĀH. D. 26, 18, 10. मर्या-दा° KATHÁS. 50, 74. दीर्घाघ° *das Zurücklegen eines langen Weges* RĪĠA-TAR. 6, 47. शोघलङ्घन adj. *schnell fliegend* (eine Wolke) GHAT. 8. Bez. eines best. Ganges der Pferde, Courbette H. 1248. GAUPAR. zu SĀHJENAK. 17. *das Sicherheben zu, gen*: नभो° RAGH. 16, 33. उच्चैःपद्° KUMĀRAS. 3, 64. *das Bespringen*: वडवालङ्घनमनिलस्य DAÇAK. in BENF. Chr. 182, 11. = *स्ववन* und *क्रमण* H. an. 3, 406. MED. n. 118. als Bed. von अति AK. 3, 4, 35 (36), 3. — 2) *Einnahme, Eroberung*: दुर्गस्य Spr. 3800. *Besie- gung*: अरि° MĀRK. P. 134, 20. — 3) *das Uebertreten* (eines Gebots u. s. w.) KAP. 4, 15. SARVADARÇANAS. 117, 6. शासन° RĪĠA-TAR. 2, 47. *सम- यस्य das Versäumen* R. GORR. 1, 4, 66. — 4) *das Verschmähen*: प्रणि-पात° VIKR. 36, 4. MĀLAV. 58. — 5) *ein Vergehen gegen Jmd, Beleidig-*

gung MBh. 12, 119. KATHS. 20, 65. 22, 188. Spr. 4647 (zugleich Fasten). भर्तुः पूर्वस्य eine dem ersten, verstorbenen Gatten angethane Beleidigung so v. a. Wiederverheirathung MBh. 1, 6178 (vgl. M. 5, 151). घ्रातप^० ein von der Hitze angethanes Leid Çik. 31, 8. Auch लङ्घना in dieser Bed. MĀR. P. 135, 21. 33. 36. — 6) das Fasten TĀK. 2, 7, 10. H. 473. an. 3, 406. 5, 12. MĀD. 6. 37. n. 118. HALI. HĀ. 203. SUGA. 1, 215, 17. 21. 2, 44, 6. 407, 6. 19 (घृति^०). Spr. 4647 (zugleich Beleidigung). MĪT. III, 43, a, 11. Verz. d. B. H. 290, 21. — Vgl. उलङ्घन, मृत्यु^०.

लङ्घनीय (wie oben) adj. 1) worüber man hinübersetzen kann oder muss, zu überschreiten, zu passiren: श्रुती KATHS. 100, 10. erreichbar, einholbar: घ्रातमोदतैरपि रजोभिरलङ्घनीया (स्वेषामपि प्रसरतां रजसामल^० v. l.) रघ्याः Çik. 8. — 2) zu übertreten: घ्राता Verz. d. Oxf. H. 257, 6, 16. नियोग 138, a, 5. — 3) dem man zu nahe treten darf, gegen den man sich vergehen darf Spr. 4811.

लङ्घनीयता f. nom. abstr. von लङ्घनीय 1) und 3) Spr. 1040 (घ^०).

लङ्घनीयत्व n. nom. abstr. von लङ्घनीय 3) RĪGĀ-TAN. 6, 2 (घ^०).

लङ्घ्य (von लङ्) adj. 1) zu überspringen, — überschreiten, — passiren Megh. 55. वार्ङ्ग Spr. 169. 2482. गिरि KATHS. 18, 355. नदी 350. 110, 13. शकृच्छलङ्घ्याः पन्थानः ohne Beschwerde zurückzulegen RĪGĀ-TAN. 3, 224. 4, 257. 332. erreichbar 3, 324. KATHS. 61, 90. — 2) zu übertreten: घ्राता KATHS. 120, 31. वधम् RĪGĀ-TAN. 4, 235. शासन BHĪG. P. 4, 4, 14. — 3) zu vernachlässigen PĀNĀR. 4, 3, 21. — 4) dem man zu nahe treten kann, antastbar MBh. 12, 2007. KUMĀRAS. 7, 48. Spr. 2482. 4023. श्रलङ्घ्यवीर्य BHĪG. P. 9, 10, 22. — 5) den man fasten lassen muss SUGA. 2, 407, 13. — Vgl. उलङ्घ्य.

लङ् लङ्घति (लतपो) DHĀTUP. 7, 26. — Vgl. लाङ्क्.

1. लङ्, लङ्घति (वीडायाम्) DHĀTUP. 28, 10. sich schämen: लेजिरे ऽन्ये पराजिताः BHĀT. 14, 105. लम् sich schämerkend, beschämt Schol. zu P. 7, 2, 14. 8, 2, 29 (von लङ्). 45. H. an. 2, 282. MĀD. n. 18. — Vgl. लङ्.

2. लङ्, लङ्घति (भर्त्सने, v. l. भर्त्सने) DHĀTUP. 7, 64. — Vgl. 1. लङ्.

3. लङ्, लङ्घयति (प्रकाशने) DHĀTUP. 35, 66. — Vgl. 2. लङ्.

लङ्, लङ्घति (वीडायाम्) DHĀTUP. 28, 10. लङ्घतेर्वा स्याद्भाषाकार्मणः Nir. 4, 10. auch act. aus metrischen Rücksichten; sich schämen: श्रलङ्घिष्ठ BHĀT. 15, 33. किं किं न लङ्घ्य HARIV. 8124. नाथ कालस्ते लङ्घितुम् R. GORR. 2, 57, 28. लङ्घमान R. SCHL. 2, 37, 11. MBh. 1, 5947. RĪGĀ-TAN. 3, 234. लङ्घते स्म कचैर्विना KATHS. 61, 180. स्नुषा श्रमुराष्ट्र-लङ्घमाना sich schämerkend vor AIR. Br. 3, 22. वृद्धाया धर्मशीलाया मातुरर्कसि लङ्घितुम् R. GORR. 2, 120, 6. यथा वीरभट्टायास्ते स्वदत्तेन ललङ्घिरे (so ist zu lesen) KATHS. 44, 165. कथमहो मोक्षं लङ्घामहे Spr. 2626. लङ्घते बान्धवास्तेन 2654. 2742. मोक्षितश्चासि धर्मज्ञैः पाण्डवेन च लङ्घते MBh. 3, 15213. यत्सर्वेषोच्छति ज्ञातं (so ist wohl zu lesen) यत्र लङ्घति चाग्रन् eine Händlung, von der man wünscht, dass sie von Jedermann gekannt werde (d. i. die man nicht geheim zu halten braucht) und deren man sich nicht zu schämen braucht, wenn man sie begeht, M. 12, 37. मरुत-थानतिब्रुवन्मूढ न लङ्घते कथम् MBh. 3, 15640. R. 2, 12, 52. Spr. 672. PĀNĀT. 119, 6. यत्कर्म कृत्वा कुर्वथ करिष्यथैव लङ्घति (warum nicht लङ्घते?) M. 12, 35. मरुतधाराणि कर्मणि कृत्वा लङ्घति वै न च MBh. 3, 13837. ईदृशं गर्हितं कर्म कथं कृत्वा न लङ्घते R. 3, 39, 7. 5, 50, 82. KATHS.

20, 13. Hir. 92, 3. श्रतिश्रुतेन मरुतधारा सक् रतु लङ्घमानया SĪ. an RV. 1, 125, 1. लङ्घित (लम् s. u. 1. लङ्) 1) adj. a) sich schämerkend, beschämt AK. 3, 2, 41. TĀK. 3, 3, 257. H. 1484. an. 2, 282. MĀD. n. 18. RAGH. 12, 75. KATHS. 13, 156. PĀNĀT. 1, 10, 32. 14, 103. SĪ. D. 72. दिष्ट्या न लङ्घिता देवी सपत्न्या सखितुल्यया KATHS. 18, 20. भयाभिनय^० 45, 256. — b) verschämt, verlegen d. i. von Scham —, Verlegenheit begleitet: क्लृप्त Spr. 2081. क्लृप्त Gīt. 7, 17. — 2) n. Scham, Schamgefühl: विगलित^० Gīt. 1, 31. सलङ्घिता PĀNĀT. 1, 14, 106. सलङ्घितस्त्रैकहृणम् UTTAR. 117, 1 (158, 7). — Vgl. 1. लङ्.

— caus. लङ्घयति Jmd sich (acc.) schämen machen, Jmdes Schamgefühl erwecken RAGH. 19, 14. VĀR. in SĪ. D. 147, 4. RĪGĀ-TAN. 4, 668. Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 9, Çl. 30.

— अधि, partic. लङ्घित sich schämerkend, beschämt in der Stelle: ऽदे-पदर्शनादधिलङ्घितायाः प्रकृतेः bei WILSON, SĪ. S. 174. vielleicht fehlerhaft für घृति^०.

— वि sich schämen: विलङ्घते या भार्येति वा वोढुम् BHĪG. P. 4, 8, 18. विलङ्घमान Hip. 2, 23 (लङ्घमानेव ललना MBh. 1, 5947). MBh. 3, 2217. RAGH. 14, 27. BHĪG. P. 2, 5, 13. 7, 47. विलङ्घती 1, 11, 33. प्रष्टुं विलङ्घती 14, 1, 15. विलङ्घित sich schämerkend, beschämt KATHS. 24, 197. 36, 84. 55, 10. BHĪG. P. 6, 12, 6. पादस्पर्श^० 9, 5, 2. KUMĀRAS. 1, 14. KATHS. 124, 141.

— सम् sich schämen, verlegen sein: संलङ्घमाना R. 2, 53, 16.

लङ्घ m. N. pr. eines Mannes; pl. seine Nachkommen Vor. 7, 14. vielleicht fehlerhaft für लङ्घ.

लङ्घका f. der wilde Baumwollenbaum, Gossypium RATNĀ. in NIGR. Pa.

लङ्घरी f. eine weisse Sinnpflanze RĪGĀ. in NIGR. Pa. — Vgl. लङ्घिरी.

लङ्घा (von लङ्घ) f. 1) Scham, Schamgefühl AK. 1, 1, 3, 23. H. 311. HALI. 2, 412. लङ्घया R. 2, 98, 19. Çik. 15, 3. Spr. 2265. KATHS. 18, 103. PĀNĀT. 84, 10. ०विनम्रानना VĀR. B. S. 78, 12. गुणोद्यननी Spr. 2635. लङ्घा तिरश्चा यदि घेतसि स्यात् 2636. fgg. 2679. RĪGĀ-TAN. 5, 324. लङ्घावत् MBh. 3, 1852. लङ्घाकौतुकयोः संमर्दः KATHS. 3, 66. किं न केरव लङ्घा ते कुर्वतः कोशसंवृतिम् Spr. 1879. युवां मे का लङ्घा varum sollte ich mich euer schämen KATHS. 2, 53. प्रङ्गारलङ्घा निवृत्तयति Çik. 14, 3. एषैव मरुती लङ्घा सदाचारस्य भूपतेः । पदकालभवे मृत्युस्तस्य संस्पृशति प्रजाः ॥ RĪGĀ-TAN. 4, 84. कस्मात्त लङ्घामवकुन् Spr. 3506. लङ्घावत् RĪGĀ-TAN. 6, 177. लङ्घोदकं 5, 384. श्रलङ्घाकर Spr. 2707. लङ्घाकृति Scham heuchelnd 688. लङ्घोदकता RĪGĀ-TAN. 6, 322. अपकृष्य लङ्घाम् MBh. 3, 2726. विकृष्य लङ्घाम् RAGH. 2, 40. व्यस्मरलङ्घाम् RĪGĀ-TAN. 2, 22. am Ende eines adj. comp. (f. घ्रा): मुक्त^० R. 2, 36, 13. KUMĀRAS. 3, 7. त्यक्त^० BHĪG. P. 5, 26, 23. कृत^० 8, 7, 33. प्रागलङ्घा RĪGĀ-TAN. 4, 27. श्रलङ्घा schamlos MBh. 13, 518. सलङ्घ verschämt, Schamgefühl besitzend R. 4, 34, 23. Spr. 277. KATHS. 13, 51. 21, 69. 45, 263. DAÇAK. 64, 2. PĀNĀT. 43, 8. सलङ्घम् adv. Çik. 38, 4. VIKR. 22, 12. DHĀTAS. 72, 15. DAÇAK. 73, 12. Die Scham personifiziert als Gattin Dharma's MBh. 1, 2579. HARIV. 12452. VP. 54. MĀR. P. 50, 21. Muller Vinaja's 27. Vgl. निर्लङ्घ. — 2) = लङ्घालु 2) RĪGĀ. in ÇIKD.

लङ्घाय् (von लङ्घा), davon partic. लङ्घायित verschämt, verlegen: ईतण BHĪG. P. 10, 22, 23.

लङ्घालु (wie oben) 1) adj. schamhaft. — 2) m. f. Mimosa pudica RĪ-

éan. im ÇKDr. Çāṇḍ. Sāṇḍ. 2, 2, 41.

लक्ष्मावत् (wie eben) adj. *verschämt, verlegen* MBu. 3, 2152. Ragh. 7, 22. KATHIS. 90, 54. Sām. D. 99. Davon nom. abstr. लक्ष्मावत् n. 41, 2.

लक्ष्माशील adj. *schamhaft, verlegen* AK. 3, 1, 28. H. 300.

लक्ष्मी f. = लक्ष्मालु 2) Rāṇ. im ÇKDr. — Vgl. लक्ष्मी.

लक्ष्मी f. = लक्ष्मा 1) ÇABDAR. im ÇKDr.

लक्ष्म KLEUSINE coracana (eine Körnerfrucht) Rāṇ. in Nigh. Pa.

लक्ष्मा f. *Geschenk* H. 737. HALI. 2, 279.

1. लक्ष्, लक्ष्मति (भर्तृने, v. l. भर्तृने) Dhātup. 7, 65. — Vgl. 2. लक्ष्.

2. लक्ष्, लक्ष्मति (हिंसावत्तादाननिकेतनेषु) Dhātup. 32, 80, v. l. भा-
पार्थ, v. l. भासार्थ) 33, 111. लक्ष्मति und लक्ष्मापयति (प्रकाशने) 35, 66, v. l.
— Vgl. 3. लक्ष् und लुक्ष्.

लक्ष् 1) m. a) = पद् H. an. 2, 75. — b) = कच्छ H. an. Hān. 255.
— c) = पुच्छ Gaṇḍ. im ÇKDr. — d) = पद् Hān. — 2) f. या a) an
adulteress. — b) sleep. — c) a current. — d) Lakshmi Wilson nach
ÇABDARTHA.

लक्ष्मिका f. *Hure* Trik. 2, 6, 5. H. 533.

लक्ष्, लक्ष्ति (बाल्ये, nach Andern auch परिभाषणे) Dhātup. 9, 11. —
Vgl. लक्ष्.

लक्ष् m. = प्रमादवचन und दोष Viçva im ÇKDr. Dieb DHAR. bei Wil-
SON. — Vgl. लक्ष्.

लक्ष्क m. = दुर्जन Ucéval. zu Uṇādis. 2, 32. — Vgl. लक्ष्, लक्ष्.

लक्ष्क m. N. pr. eines Mannes Vorz. d. Oxf. H. 309, b, 4.

लक्ष्कामिश्र m. N. pr. eines Mannes HALL XVIII (nach dem Index).

लक्ष्कर्ण n. = लक्ष् Rāṇ. im ÇKDr. größerer Zimmt DHANY. in Nigh. Pa.

लक्ष् m. = दुर्जन ÇABDAR. im ÇKDr. — Vgl. लक्ष्क, लक्ष्.

लक्ष्, लक्ष्ति (प्रमादवचने) Gaṇḍarāṇam. Gaṇḍa कण्डादि zu P. 3, 1,
27. — Vgl. लक्ष्.

लक्ष् Uṇādis. 1, 151. 1) m. a) Pferd. — b) = ज्ञातिविशेष, vulg. नेतुया (a
dancing boy nach HAUGHT.). — c) ein best. Rāga Uṇādik. im ÇKDr. —
2) f. या AK. 3, 6, 1, 10. = तुलिका Ucéval. angeblich nach Hān.; st.
dessen तुलिका Vāpi und RABHASA ebend. a) ein best. Vogel Trik. 3, 3,
421. H. an. 2, 536. MED. v. 22. Hān. 256. Viçva bei Ucéval. Vāgh. 6,
48. Prāṇacittend. 52, b, 2. = यामचटक Rājam. (nach AUFRECHT). — b)
Safflor H. 1159. H. an. — c) eine Karaṇḍa-Art MED. Viçva. die Frucht
einer Karaṇḍa-Art Trik. Frucht überh. MED. und Viçva. — d) = वाद्य
Viçva; so auch MED., wo aber nach den Corr. वद्य (d. i. ऽवद्य) zu lesen
ist; = अवद्य Trik. — e) = घृत Würfelspiel Vāpi und RABHASA bei
Ucéval. — f) = शिनी (!) Hān.; st. dessen शिली Ucéval. nach ders. Aut.
— g) = धमर्क, vulg. भोडरी BHARATA zu AK. nach ÇKDr.

लक्ष्का f. = लक्ष् ein best. Vogel MBu. 12, 6720 nach der Lesart der
ed. Bomb., लक्ष्का ed. Calc.

लक्ष्, लक्ष्ति (विलासे) Dhātup. 9, 76. लक्ष्मति (जिह्वान्मथने, v. l. जिह्वे-
न्मथनयोः, जिह्वेन्मथनयोः) 19, 53. लक्ष्मति und लाक्ष्मति (आक्षेपे) 35, 81,
v. l. लाक्ष्मति (उपसेवायाम्) 32, 7. लाक्ष्मते (ईप्सायाम्) 33, 15, v. l. लक्ष्ति
= ललित Vjutr. 158. 163. — Vgl. लल.

लक्ष्क m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 6, 2088. धेनुक ed. Bomb.

लक्ष्कवाद m. Titel einer Schrift über die Bedeutung des Praesens (लक्ष्)

HALL 59.

लक्ष्क 1) adj. hübsch, schön Trik. 3, 1, 18. GAUṢA beim Schol. zu H.
1445. Vgl. लगड. — 2) m. N. pr. eines Volkes VARĀH. Bṛh. S. 14, 22.
लक्ष् v. l.

लक्ष् m. = दुर्जन ÇABDAR. im ÇKDr. — Vgl. लक्ष्क, लक्ष्.

लक्ष् eine Art Gebäck R. in LA. (III) 59, 8. It is made of coarsely
ground grain or other pulse, or of corn-flour, mixed up with sugar and
spices, and fried in ghee or oil. It is distinguished into several varieties.
MOLESW. u. लाडू.

लक्ष्क m. n. dass. H. p. 96 (hier fälschlich लक्ष्क). ÇABDAR. und Rā-
ṇ. im ÇKDr. Vjutr. 154. Vt. in LA. (III) 9, 11, 18. सावित्रे लक्ष्कान्द-
यात् MATSJA-P. 255, 20. लक्ष्कानि तिलानां च BRAHMAVIV-P. 3, 8, 58.
मिष्टानं लक्ष्कफलम् 2, 61, 73. लक्ष्कैः फेनिकाभिश्च Kāṇḍ. 4, 95. Vgl.
GILDEMEISTER in LA. (III) S. 287.

लक्ष् f. N. pr. eines Frauenzimmers Rāṇa-Tar. 7, 406.

लक्ष्का s. लक्ष्का.

लक्ष्, लक्ष्मति (उत्तेपणे) Dhātup. 32, 9. (भाषार्थ) 33, 125. — Vgl.
मेललक्ष्.

लक्ष् n. Unrath des Körpers, Exorements ÇKDr. mit folgendem Bo-
leg (Bhāg. P. 10, 37, 8): समेधमानेन स कृष्णवाकृता निरुद्धाश्च
वित्तिपन् । प्रस्विन्नगात्रः परिवृत्तलोचनः पपात लक्ष् विमृशन्ति व्य-
सुः ॥ लक्ष् ed. Bomb.

लक्ष् London: ० aus London gebürtig MRUTANTRA 23 im ÇKDr.

लता f. 1) Schlinggewächs AK. 2, 4, 2, 9. 11. H. 1117. an. 2, 191. MED. t.
51. HALI. 2, 25. BALA bei MALLIN. zu NAISH. 1, 85. वृत्तगुल्मलतावहयस्त्व-
क्सारास्तृणात्रातयः MBu. 6, 171. 13, 2992. वनस्पत्योपधिलतास्त्वक्सारा
वीरुधा दुमाः Bhāg. P. 3, 10, 18. गुल्मवह्नीलतानां च पुष्पितानां च वी-
रुधाम् M. 11, 142. तृणागुल्मलतानाम् 12, 58. लता वह्नीश्च गुल्माश्च R. 2,
80, 6. लतावितानगुल्मान् R. GORR. 2, 87, 9. 3, 21, 13. VARĀH. Bṛh. S. 29,
14. 48, 5. 55, 18. 85, 1. MBu. 1, 6005. न लता वर्धते ज्ञातु मृदाद्रुमना-
म्रिता 5, 1396. R. 1, 9, 12. 51, 23. 2, 82, 95. ० प्रतानोद्भवितैः केशैः Ragh. 2,
8, 10. 3, 7. VIKR. 13. सिध्यते चीयते चैव लता पुष्पफलार्थिना Spr. 2305.
VARĀH. Bṛh. S. 46, 95. KATHIS. 18, 277. 22, 108. BRAHMA-P. in LA. (III)
49, 12. उद्यान०, वन० Çān. 16. धमृत० (Gegens. विषवह्नी) Spr. 1549.
am Ende eines adj. comp. (f. या): शस्तीषधिद्रुमलता (vom folgenden
मधुरा zu trennen nach KERN) मदी VARĀH. Bṛh. S. 53, 88. श्री० Rāṇa-
Tar. 6, 238. Mit einer Liane werden verglichen: a) die Brauen: धू०
KUMĀRAS. 2, 64. MED. 48. Çān. 63. Spr. 472. 665. VARĀH. Bṛh. S. 12, 9.
DAÇAK. 78, 2. Verz. d. Oxf. H. 88, a, 21. — b) die Arme: भुज० MED. 93.
Ragh. 9, 46. बन्ध्यास्य कण्ठे भुजलतान्नम् KATHIS. 18, 369. 20, 222. छा-
कु० Rāṇa-Tar. 5, 27. — c) die Klinge eines Schwertes: खड्ग० KATHIS.
19, 104. 44, 147. 50, 5. — d) die Locken: मलक० Spr. 3610. — e) der
schlanke Körper eines Weibes: स्विन्नगात्रलता BRAHMA-P. in LA. (III)
57, 20. — f) der Blitz: तडिलता R. 2, 20. KIR. 10, 19. विद्युलता KA-
THIS. 25, 41. 34, 223. — 2) = शाखा Ranka AK. 2, 4, 2, 11. H. 1119. H.
an. MED. (० शाखयोः st. ० शाकयोः zu lesen). BALA. घृत० Spr. 3931. —
3) Bez. verschiedener Pflanzen: Ponicum italicum AK. 2, 4, 2, 86. H.
an. MED. BALA; Trigonella corniculata AK. 2, 4, 2, 21. Trik. 3, 3, 181. H.

an. MED. *Cardiospermum Halimolobos* AK. 2, 4, 5, 15. H. an. MED. *Gaertnera racemosa* (vgl. माधवीलता) H. 1147. H. an. MED. HAL. 2, 53. BALA; = कस्तूरिका, कस्तूरी (vgl. लताकस्तूरिका) TRIK. H. an. MED. *Pantecum Daatylon* H. an. MED. = कैवर्तिका und सारिवा RĀĀN. im ÇKDr. — 4) *Riemen an einer Pettsche, Geissel* Suçr. 1, 25, 10. 65, 14. 102, 1. 358, 8. राश्यो लताभिर्न संभवति es entstehen keine Striemen durch Geisselblöße 2, 261, 16. वेत्रं (eines Thürstehers) PANĀT. 16, 1. पेश्यस्तछता: (d. i. मांसलता!) Fleischstreifen, Muskeln H. 623. — 5) Perlenschnur H. 660. VARĀH. Bṛh. S. 81, 31. 84. मुक्ताकरं Spr. 2207. — 6) ein schlankes Weib, Weib überh.; = येषित् BALA s. n. O. NAIR. 1, 85. नमो परलतो पश्यन् TANTRAS. ÇĀMIS. im ÇKDr. ०साधन MĀJĀTANTRA 12 ebend. — 7) ein best. Metrum, 4 Mal — — — — —, — — — — — COLEBR. Misc. Ess. II, 162 (XIII, 2). — 8) N. pr. a) einer Apsaras MBu. 1, 7553. 2, 394. — b) einer Tochter Meru's und Gattin Ilāvṛta's Bṛh. P. 5, 2, 22. — Vgl. कर्णं, कल्पं, नागं, फणिं, भू, मधु, मही, मांस, माधवी, मुक्ता, रोम, सूर्य, सोम u. s. w.

लताकार m. eine best. Stellung der Hände beim Tanz Verz. d. Oxf. H. 202, a, 22.

लताकरञ्ज m. *Guilandina Bonduc* RĀĀN. im ÇKDr.

लताकस्तूरिका und लताकस्तूरी f. eine best. aromatische Arzneipflanze RĀĀV. im ÇKDr. DRAVJAR. und BṛĀVAPR. in NIGH. PR. Suçr. 1, 215, 12.

लतागृक् m. n. eine aus Lianen gebildete Laube MBu. 1, 7559. R. 5, 14, 65. 16, 28. 37, 42. RAĞH. 19, 23. KUMĀRAS. 3, 41. KATHĀS. 14, 69. 83, 120. 117, 28. am Ende eines adj. comp. f. स्त्री KIR. 5, 5.

लताङ्गी f. = कर्कटङ्गी RĀĀN. in NIGH. PR.

लताञ्जिह्व m. Schlange (deren Zunge eine Liane ist) ÇABDAM. im ÇKDr. — Vgl. लतारसन.

लतातरु m. Bez. verschiedener Bäume: *Shorea robusta* TRIK. 2, 4, 21. *Borassus flabelliformis* und Orangenbaum ÇABDAM. im ÇKDr.

लताद्रुम m. *Shorea robusta* RATNAM. im ÇKDr. nach unserer Hdschr. 211 दीर्घं.

लतानन m. eine best. Stellung der Hände beim Tanz Verz. d. Oxf. H. 202, a, 25.

लतात n. Blume ÇABDĀRTHAK. bei WILSON.

लतापनस m. Wassermelone TRIK. 2, 4, 37.

लतापर्णा 1) m. unter den Namen Vishṇu's H. c. 64. — 2) f. ३ *Curtuligo orchioides* und *Trigonella foenum graecum* DHANV. in NIGH. PR.

लतापृक्ता f. = पृक्ता *Trigonella corniculata* ÇABDAM. im ÇKDr.

लताप्रतानिनी nach ÇKDr. und WILSON ein Wort; vgl. jedoch u. प्रतानिन्.

लताफल n. die Frucht der *Trichosanthes dioeca* ROXB. BRAHMAVAIV. P. KṚSHṆĀGĀMAKH. 102 im ÇKDr.

लताभद्रा f. *Paederia foetida* ÇABDAM. im ÇKDr.

लताभवन n. = लतागृक्; s. घ्रपं in den Nachträgen.

लतामणि m. Koralle TRIK. 2, 9, 30.

लतामण्डप m. = लतागृक् ÇĀK. 32, 19. ed. Ch. 65, 9. Spr. 393.

लतामरुत् f. *Trigonella corniculata* ÇABDAM. im ÇKDr.

लतामाधवी = माधवीलता = माधवी = लता *Gaertnera racemosa*

ÇABDAM. im ÇKDr. ÇĀK. 58.

लतामृग m. Affe WILSON. — Vgl. शाखामृग.

लताम्बुज n. *Flaschengurke* HĀR. 202.

लतापष्टि f. *Rubia Munjistata* (मञ्जिष्ठा) ROXB. ÇABDAM. im ÇKDr.

लतापात्रक n. Schoss, junger Trieb (प्रवाल) HĀR. 91. falschlich Koralle WILSON nach ders. Aut.

लतारसन m. Schlange HĀR. 15. — Vgl. लताञ्जिह्व.

लतार्क m. eine grüne Zwiebel AK. 2, 4, 5, 13.

लतालक m. Elephant TRIK. 2, 8, 34.

लतालय m. eine aus Schlingpflanzen gebildete Wohnung (einer Eule) KATHĀS. 33, 109.

लतालिक (?) in लतालिकोद्भवं मण्डलम् Verz. d. B. H. 274, a, 3.

लतावलय = लतागृक् ÇĀK. 41, 18. Davon ०वत् mit solchen Lauben versehen 32, 14.

लतावृत्त m. Cocosnussbaum DHANV. in NIGH. PR. *Shorea robusta* DRAVJAR. ebend.

लतावेष्ट m. 1) N. pr. eines Berges HARIV. 8930. 10319. Vgl. लतावेष्टित. — 2) quidam coeundi modus: वाङ्मयां पादगुणमाभ्यां वेष्टयित्वा स्त्रियं रमेत् । लघु लिङ्गताडनं (vielleicht मलिङ्गं st. लघु लि० zu lesen) येनौ लतावेष्टौ उपमुच्यते ॥ RATIM. im ÇKDr.

लतावेष्टन n. Umarmung ÇABDĀRTHAK. bei WILSON.

लतावेष्टित m. = लतावेष्ट 1) HARIV. 8933.

लतावेष्टितक n. eine Art Umarmung ÇABDAM. im ÇKDr.

लताशङ्कतरु m. *Shorea robusta* NIGH. PR. nach TRIK. 2, 4, 21, wo aber mit dieser Verbindung लतातरु und शङ्कतरु gemeint sind.

लताशङ्क m. *Shorea robusta* ÇABDAM. im ÇKDr. eine falsche Form; vgl. लतातरु und शङ्कतरु.

लतिका (von लता) f. 1) eine kleine Liane: प्रेमं KĀVYAPR. 144, 12. वाङ्म० Spr. 751, 3053. Verz. d. Oxf. H. 201, b, No. 483, Z. 4. अङ्ग० vom schlanken Körper eines Mädchens UTTARAH. 56, 6 (72, 12). अलतिका adj. f. keine Lianen habend KĀM. NITIS. 19, 10. — 2) Perlenschnur: ग्रीवामरणं Spr. 2792. — Vgl. अमृतं, कर्णं, कल्पं, रोमं, अवणं.

लैतु m. N. pr. eines Mannes UĠĠĀL. zu UĠĠĀS. 1, 78. — Vgl. लातय्य.

लताद्रुम m. als Erkl. von अघरोक् TRIK. 3, 455. H. an. 4, 335. MED. h. 27. HALĀS. 2, 29.

लैतिका UĠĠĀS. 3, 147. eine Eidechsenart UĠĠĀL. — Vgl. अघं, गो०.

लदनी f. N. pr. einer Dichterin Verz. d. Oxf. H. 124, b, 26.

लद्ध (?) m. ein best. Thier Verz. d. B. H. No. 897.

लद्धनदेव m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 122, a, 11.

1. लप्, लैपति (व्यक्ताया वाचि) DHĀTUP. 11, 8. ललाप, लपिप्यति; aus metrischen Rücksichten auch mod. schwatzen. सर्वत्र सर्वं लपतु MBu. 13, 4517. लपतः कोकिलाः HARIV. 7673 (vgl. 8360). flüstern: लपितुं किमपि श्रुतिमूले Git. 1, 41. तदा ललाप ज्ञानं च निर्मलम् PANĀH. 2, 2, 29. wechlagen NALOD. 3, 27. लपित gesprochen AK. 3, 2, 57. n. Geschwätz, Gesumme 1, 4, 5, 1. H. c. 81. ये मा क्रोधयन्ति लपिता कृत्स्निं मृशका इव AV. 4, 36, 9. — Vgl. अलपत् (verbessere nicht irre redend), रप्.

— caus. लापयति, aor. अलीलपत् und अललापत् VOP. 18, 8. zum Reden veranlassen: अनेनैव मुखेनालापयिष्याः (आ० nach ÇĀK.) KĀND.

Up. 4, 2, 5. — Vgl. caus. von ली.

— intens. लालपति P. 7, 3, 94, Sch. sinnlos herausschwätzen AY. 6, 111, 1. मुरा पीवा सकलालपत आसते Kīṭṭ. 12, 12. wehklagen, jammern: लालप्यते R. 5, 18, 35. MBh. 5, 746. लालप्यमान 1, 8603. 4168. 6557. 7, 115. 8, 4620. R. 2, 78, 45. R. Gonn. 2, 78, 22. 108, 16. 6, 82, 122. Mārk. P. 74, 36. एवं लालप्यतस्तस्य MBh. 1, 968. 15, 470. लालप्यैव सकरूपम् 3, 10200. wiederholt anreden: लालप्यमानेन अरितां च पुनः पुनः 1, 8449.

— धनु s. धनुलाप.

— अप abdingnen, läugnen: संश्रुत्य च तपस्विभ्यः सन्ने वै यद्दत्तियाम् । तो चाप्लपताम् (imper.) R. 2, 78, 24. शतमपलपति P. 1, 3, 44, Sch. KULL. zu M. 8, 139. तदनुभवसिद्धमपलपतो गन्ननिमीलिकैव Śin. D. 124, 5. 6. निदेयमपलपितम् unterschlagen KULL. zu M. 8, 400. — Vgl. अपलाप ṣg. und caus. von ली.

— अपि schwätzen —, sprechen über Ait. Br. 6, 33. Çāṅkh. Br. 30, 5. Çāṅk. zu Bṛh. An. Up. S. 148. — Vgl. अभिलाप, अभीलापलप, निर्भिलप्य.

— आ anreden, sich unterhalten mit: अरुं क्वाप्ये कथमेकमेका तामालप्ये निरता स्वर्धमे MBh. 3, 15604. Spr. 1749. Mārk. P. 35, 31. मञ्जूपास्या भियान्योन्यस्पर्श लब्ध्वापि नालपन् Kāṭhā. 4, 63. एवं तयोरापलपतोः 37, 177. एवमन्योन्यमालप्य 66, 88. पुष्पाभिः सममालप्य कथं नु कितविरुम् । सकलपिप्यामि पुनः 121, 105. आसिः सकलपन् Rāśa-Tā. 3, 210. sprechen, reden: आलपतः सुमधुरं धार्तराष्ट्रः (d. i. कृपाः) Hariv. 8608. आलपन्ती (so ist zu lesen) Kāṭhā. 47, 113. उच्छिष्टे नालपेत्किञ्चित् Mārk. P. 34, 30. न भूय आलपेत् Saddh. P. 4, 16, a. वचोसि — आलपन् — तानि तानि ताः zu ihnen Nalod. 2, 12. तत्र यो अन्यत्कर्षणः साधु मन्येन्मोघं (so die ed. Bomb.) हस्यालपितं दुर्बलस्य eine Unterredung mit dem MBh. 5, 816. — Vgl. आलपन, आलपति, आलाप, आलापिन्. — caus. sich mit Jmd (acc.) in eine Unterhaltung einlassen Spr. 312. 2221. Pāṇāt. 207, 13. 242, 13. zu Jmd (acc.) sprechen Bhāg. P. 10, 90, 24. — Vgl. आलापन (auch in den Nachträgen).

— समा sich unterhalten mit (acc.) Śin. D. 207, 5.

— उद् caus. Jmd (acc.) lieblosen Çāṅk. Ch. 184, 8 (उपलालपन् die andere Recension). Mārk. P. 27, 1. 76, 3. 7. — Vgl. उल्लाप, उल्लापन (in den Nachträgen, wo zu verbessern ist: das Liebkosen), उल्लापिन् ṣg. und caus. von ली.

— प्र (unbedacht) herausreden, schwätzen, fasseln TBh. 2, 2, 20, 3. लघुलालप्रलपाम् MBh. 13, 6884. लोकेनेति निर्गलं प्रलपता Spr. 2053. उन्मत्तात्प्रलपतः 3534. Çāṅk. 23, 14. Kāṭhā. 94, 104. Pāṇāt. 50, 5. Kūvalaj. 140, a. Dhātā. 81, 3. schwätzen so v. a. sich unterhalten Bhāg. P. 10, 32, 1. eine Rede vorbringen, sprechen Bhāg. 3, 9. MBh. 14, 35. न तत्र प्रलपेत्प्राज्ञो अधिरेष्विव गायनः Spr. 4775. यावदसौ न कथंचित्प्रलपन्विरमति Pāṇāt. 93, 16. 94, 12. ausrufen: शिव शिव शिवेति प्रलपतः Spr. 309. wehklagen Pāṇāt. 75, 25. wehklagend Etwas sprechen, — erzählen: आर्ताकं प्रलपामीदम् MBh. 3, 1203. वधमप्रतिवृप्सम् R. 2, 64, 1. wehklagend anrufen: प्रलपन्ती स्म पाण्डवान् MBh. 2, 2389. प्रलपित wehklagend gesprochen: वचो वैदेकीति (oder वैदेकीति) प्रतिपदमुदयु प्रलपितम् Śin. D. 114, 4. n. Geschwätz, Gerade: सुप्तप्रलपिनि Kām. Nitā. 11, 65. किं वृथा प्रलपितेन Pāṇāt. 146, 1. किं बहुना प्रलपितेन 162, 7. Wehklage: आक्रन्दः प्रलपितं शुचा Śin. D. 472. Pāṇāt. 224, 16. — Vgl. उन्मत्तप्र-

लपित, प्रलपन, प्रलाप, प्रलापिन्. — caus. zum Sprechen veranlassen: तथापि लेहः प्रलापयति Māṇṣ. 86, 14. — Vgl. प्रलापन.

— विप्र 1) sich ausführlich aussprechen: विप्रलत Ausinandersetzung, Erörterung: न चेन्मोघं विप्रलतं ममेदम् MBh. 12, 1088. 1040. — 2) wehklagen, jammern: इति विप्रलपन् इत्येवं विलपन् ed. Bomb.) MBh. 7, 2527. 14, 2022. — Vgl. विप्रलाप.

— वि unverständliche —, klägliche Töne anstoßen, jammern AY. 1, 7, 6. उतेव मृतो विलपन्मपयति 6, 20, 1. MBh. 1, 5902. 2, 1203 (विलपिप्यामि). 2269. 2260. 2271. 2281. 2412. 2422. 2500. 4, 1115 (विलपिप्यतः partic. fut.). Hariv. 4839 (विलपती). R. 1, 1, 52. 2, 24, 1. 26, 19. 30, 22. 39, 3. 47, 12. 75, 17. 76, 5. 4, 24, 40 (विलपती). Suçā. 1, 118, 16. 2, 384; 12. Rāgh. 8, 43. Kumāras. 4, 4. Spr. 1807. Kāṭhā. 16, 51. Git. 3, 6. Mārk. P. 14, 61. 22, 24. 61, 78. Pāṇāt. 28, 18. 29, 18. 35, 12. Hr. 20, 12. 42, 16. 123, 20. Bhāṭṭ. 6, 11. विलपुम् R. 4, 20, 2. विलपामहे R. ed. Bomb. 6, 95, 26. विलपमान MBh. 3, 2867. R. 2, 13, 10. 75, 18. 44. विलप्यस् wehklagend MBh. 7, 2681. wehklagend sprechen, mit acc.: विललापेदम् MBh. 2, 2343. एवमादीनि 2674. विलपति प्रियां प्रति wehklagt über Rāgh. 8, 69. bewehklagen: सुतम् R. 1, 1, 33 (35 Gonn.). 2, 48, 26. Rāśa-Tā. 6, 206. विलपित n. Klage, Jammer Nir. 5, 2. MBh. 3, 2486. R. 2, 39, 40 (39, 50 Gonn.). 44, 2. 77, 19. R. Gonn. 2, 79, 35. 4, 61, 27. 7, 24, 28. — 2) vielfach sprechen: एवं तेषां विलपतां विप्राणां विविधा गिरः MBh. 1, 7049. विलेपुः काकिलाः — मधुराणि विचित्राणि Hariv. 8369 (vgl. 7673). — Vgl. विलाप. — caus. Jmd (acc.) wehklagen —, jammern machen P. 1, 4, 53, Vārtt. 3, Sch. AY. 1, 7, 2. 6. viel reden lassen, mod. Bhāṭṭ. 8, 83.

— प्रवि s. प्रविलापिन्.

— सम् 1) sich unterhalten Daçak. 59, 5. — 2) benennen: सकल इति संलप्यते Sarvadaçanas. 85, 17. — caus. Jmd anreden: संलापितानां मधुरैर्वचोभिः Spr. 3077. — Vgl. संलाप ṣgg.

2. लप् (= 1. लप्) nom. ag. in अभीलापलप.

लपन (von 1. लप्) n. Mund AK. 2, 6, 2, 40. H. 572. Halā. 2, 263. — Vgl. वक्त्र und वदन.

लपित (wie oben) 1) adj. und n. s. u. 1. लप्. — 2) f. घा N. pr. einer Çārṅgikā (eines best. Vogels), mit der Mandapāla sich begattete, MBh. 1, 8347. ṣgg.

लपेटिका f. N. pr. eines Wallfahrtsortes MBh. 3, 8187.

लपेत m. N. des Damons einer best. Kinderkrankheit Pāṇ. Gṇs. 1, 16.

लप्सिका Bez. eines best. Gerichts: समितां सर्पिषा भृष्टा शर्करा पयसि लिपेत् । तस्मिन्धनोक्ते न्यस्येन्नवङ्गमारिचादिकम् ॥ सिद्धिषा लप्सिका ख्याता Bhāṭṭ. Im ÇKDn. — Vgl. लापशी und लापशी bei Molaw.

लप्सुद n. = कूर्च Bocksbart Schol. zu Kīṭṭ. Çā. 16, 1, 38.

लप्सुदिन् adj. bürstig, vom Bock TS. 5, 6, 26, 1. Çāt. Br. 6, 2, 9, 6. 15. Kīṭṭ. Çā. 16, 1, 38.

लप्स्यन n. der Form und dem Zusammenhange nach ein nom. act., interpoliert und gewiss unrichtig Nir. 4, 10.

लव m. Wachtel VS. 24, 24. सूक्त Wachtellied heisst nach einer Legende das Lied RV. 10, 119. Nir. 7, 2. Daher Aindra Laba als Liedverfasser genannt RV. Anuk. लव Perdix chinensis Rāśa. Im ÇKDn. — Vgl. लाव.

लब्ध s. u. लभ् und vgl. यथा लब्ध. लब्धा adj. f. Bez. einer best. Heroine GAYON. im CKDa.

लब्धक (von लब्ध) adj. bekommen, erlangt; s. दुःखलब्धिका.

लब्धदत्त m. N. pr. eines Mannes, der wieder fortgab was er erhielt, KATHA. 53, 8. fgg.

लब्धनामन् adj. einen Namen erlangt habend, in gutem Rufe stehend, berühmt: कृत्स्निना KAM. NITIS. 16, 8.

लब्धनाश m. der Verlust des Gewonnenen Spr. 3760.

लब्धप्राप्ताश m. dass., Titel des 4ten Buches im Pañkatantra.

लब्धर (von लभ्) nom. ag. Bekommer, Erhalter, Erlanger, Gewinner KATHOP. 2, 7. ÇAM. zu Bṛh. Âr. Up. S. 190. राज्य° MĀK. P. 118, 27. धर्म्याणी लब्धा fut.) P. 4, 4, 84.

लब्धलन 1) adj. s. u. लन 1). — 2) m. N. pr. eines Mannes MBh. 7, 7012.

लब्धवर 1) adj. der seinen Wunsch erlangt hat, dem ein besonderer Vorzug in Folge einer Bitte und in Berücksichtigung seiner Verdienste von einer höheren Macht in Gnaden erteilt worden ist MBh. 1, 7646.

— 2) m. N. pr. eines Tanzlehrers KATHA. 52, 265. fgg.

लब्धवर्णा adj. (der die Buchstaben erlernt hat; vgl. ṛpamothā, ṛpamothā) unterrichtet, gelehrt AK. 2, 7, 5. H. 341. HALA. 2, 177. RAH. 11, 2. सुभाषित° PĀṆCATANTRA. 5, 47 (nach AUFRECHT).

लब्धव्य (von लभ्) adj. zu bekommen, zu erhalten, zu erlangen H. a. n. 2, 381. MBh. j. 52. ÇAM. zu Bṛh. Âr. Up. S. 190. 260. एवं न शक्यते लब्धुमलब्धव्यम् MBh. 5, 3900.

लब्धशब्द adj. = लब्धनामन् R. 2, 63, 10.

लब्धि (von लभ्) f. 1) Erlangung (das obj. im gen. oder im comp. vorgehend) HALA. 5, 58. JĀN. 1, 351. VARA. Bṛh. S. 50, 17. fgg. (pl.) 71, 11. fgg. 85, 6. 87, 5. 7. 8. 10. 11. 14. fgg. 20. 22. fgg. 26. 104, 20. KATHA. 17, 55. Bhāg. P. 2, 7, 13. 7, 7, 40. 10, 38, 15. 60, 20. ब्रान्नाप्राप्ता° Gewinnung, Erhaltung RĪG-TAR. 3, 86. Ohne obj. Gewinn (beim Verkauf) VARA. Bṛh. S. 42, 5. 6. 50, 18. — 2) Quotient COLEBR. Alg. 8.

लब्धिम adj. gewonnen, erhalten BHATT. 7, 65.

लभ् (= älterem रभ्), लभते (प्राप्ति) Dhātup. 23, 6. लेभे, लप्स्यते, लब्धा (vgl. Kār. 5 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10), अलब्ध P. 8, 2, 40, Sch. pass. aor. अलामि und अलामि (mit praep. nur अलामि) P. 7, 1, 69. Vor. 24, 7. लब्धा, लब्धुम्; aus metrischen Rücksichten auch act., z. B. लभति MAITRAJ. 6, 22 (in ungebundener Rede). लभामि MBh. 3, 12894. HARIV. 9972. लभेत् MBh. 1, 3659. 3, 4086. 13, 360. HARIV. 10041. MĀK. P. 43, 30. लभेयम् MBh. 1, 6385. 3, 12018. लभतु 5, 7057. अलभत् 1, 5115. 3, 1796. अलभन् 10496. ललभ Verz. d. Oxf. H. 25, b, 13. fgg. लप्स्यामि MBh. 2, 14797. लप्स्यसि HARIV. 11857. लभिष्यसि PĀNĀT. 1, 13, 34. st. des ungrammatischen अलभस MBh. 3, 8505. अलभस 14, 2644 und अलभसाम् 285 liest die ed. Bomb. richtig अलभस u. s. w.; 2, 1365 haben beide Ausgg. प्रलभसते. 1) erwischen, fassen; antreffen, finden: नमुष्मिसुरं नालभत TBr. 1, 7, 8, 6. इर इव पशुं लभते Ait. Br. 3, 24. न यन् अलभसत 7, 17. KAUC. 89. वशे ÇAT. Br. 1, 9, 35. LĪP. 4, 3, 17. सा राक्षी रक्षिभिर्लब्धा KATHA. 5, 66. 18, 243. 33, 117. धर्मलब्ध von Gltā ergriffen MACH. 62, v. l. अपि त्वं न लभेत्कर्णं राज्यलम्भोपपादनम् stch beinestern MBh. 5, 4814. मित्रं ध्रुवम् M. 7, 208. यत्पि पशुम् R. 1, 61, 14 (63, 16 GONN.).

मुमुक्षुपान्तितां कुतं लभधम् 4, 41, 79. पदा तु प्रतिपेक्षा पापो न लभते क्षचित् Spr. 4583. KATHA. 12, 108. 18, 237. 30, 102. MĀK. P. 74, 21. Hir. 58, 4. Z. d. d. m. G. 14, 878, 10. अज्ञया कूपलब्धया Bhāg. P. 9, 19, 11. Spr. 783. न कृष्टो लभ्यते कश्चित्सर्वः शोकपरायणः wird gefunden, — angetroffen R. 2, 41, 14. KATHA. 24, 282. 79, 29. न चैनं कश्चिदावृत्तं (वारोदु v. l.) लभते रक्षितम् MBh. 1, 1756. निधिम् einen Schatz finden JĀN. 2, 34. fgg. KATHA. 53, 154. अस्मिन् या लब्धा Spr. 3335. धनगुप्तं पृच्छकृच्छ्रेण लब्धास्तमिति सूर्ये प्रविष्टः PĀNĀT. 137, 25. माम्भो ऽत्र लभते चापि RĪG-TAR. 4, 294. 5, 108. KATHA. 23, 41. मार्गम् einen Weg finden KUMĀR. 3, 49. अथकाशम् Platz —, einen freien Spielraum —, Gelegenheit finden, sich Eingang verschaffen, am Platze sein MAITRAJ. 6, 22. वाचो वाच्यविवेकविक्षवधियामीदृग्धिधा मादशा लप्स्यते क्व किलावकाशम् Verz. d. Oxf. H. 120, a, 38. fgg. andere Beispiele s. u. अथकाश 2). अस्मिन् dass.: लब्धास्त्र adj. der eine Gelegenheit gefunden hat; davon °त्वं n. ÇĀK. Ch. 58, 9. इत्यादि मन्त्रिणां वाक्यं न लेभे तस्य चास्त्रम् so v. a. machte keinen Eindruck auf ihn KATHA. 40, 55. लब्धावस्त्र Gelegenheit gefunden habend KAUSH. Up. Einl. 1, 15. 2, 13. पदम् Platz finden eig. und übertr. so v. a. sich Eingang verschaffen ÇĀK. 138. RAH. 9, 42. 8, 90. Bhāg. P. 3, 28, 20. अलब्धनिद्राणां keine Zeit zum Schlafe findend 5, 14, 21. कात्यायनस्यायं लब्धः कालः प्रकाशने so v. a. der Zeitpunkt ist da KATHA. 5, 90. लब्धतीर्थ so v. a. die Gelegenheit habend Bhāg. P. 3, 19, 4. — 2) erhalten, bekommen, in den Besitz von Etwas gelangen, theilhaftig werden (pass. zu Theil werden), wiedererlangen: पत्ने लप्स्यमानो भवति er wird beim Opfer Etwas bekommen d. h. einen Gewinn davon haben Ait. Br. 1, 13. धनम् ÇAT. Br. 13, 5, 4, 15. 2, 4, 9, 4. KATHOP. 1, 27. M. 4, 156. R. 3, 76, 30. Spr. 1288. fgg. 3605. VIKR. 42. अलब्धं चैव लिप्सेत लब्धं रतेत्प्रयत्नतः Spr. 233. fgg. मासे मासे च लेभे स तस्मात्स्वर्णशतं नृपात् KATHA. 35, 28. तेभ्यो लब्धेन भैतेण M. 11, 129. देशानलब्धौ लिप्सेत लब्धाश्च परिपालयेत् 9, 251. 8, 147. 201. fgg. अमू अल्पकृतेतं दासद्वयं लब्धम् PRAB. 61, 2. लेभे स्वकं वपुः MBh. 3, 2997. लक्ष्मीम् KATHA. 18, 204. RĪG-TAR. 5, 136. अयम् ÇĀK. 62. लब्धास्त्र MBh. 3, 1727. आभरणमिदं कृतो लब्धम् VER. in LA. (III) 10, 14. लभेत सिकतासु तैलमपि यत्नतः पीडयन् Spr. 2661. रसे खेवायं लब्धानन्दी भवति TAITT. Up. 2, 7. स्वर्गम् MBh. 13, 361. R. 1, 43, 5 (44, 5 GONN.). MĀK. 158, 1. लोकावकुभान् MBh. 1, 6389. 15, 339. यज्ञभागम् 5, 550. कृत्स्नमंशम् M. 8, 207. वेतनम् 216. चत्वारि लेभे मुखानि Bhāg. P. 3, 8, 16. मेदिनीम् MBh. 3, 2677. राज्यम् 16779. कामम् R. 1, 10, 10. 2, 43, 3. MACH. 6. WEBER, RĀMAT. Up. 328. सर्वाभिप्रायकृतान् MBh. 5, 7400. पुत्रम् Ait. Br. 7, 13. KĀND. Up. 4, 4, 2. MBh. 1, 6385. 13, 658. R. 1, 15, 14. 23, 15. RĪG-TAR. 1, 107. MĀK. P. 52, 27. सुतांश्च लप्सीच्छाधनं च तात P. 8, 2, 104, Sch. तमलभत पतिम् RAH. 9, 22. दुष्टिता याचिता लब्धा च VER. in LA. (III) 16, 11. गर्भम् MBh. 5, 7398. 3, 10496. वृत्तिम् HARIV. 11857. श्रिवम् 9972. जन्म KIR. 5, 43. आयुः M. 4, 156. आयुः शताब्दम् MĀK. 1, 18. ईप्सितां गतिम् HARIV. 7986. लब्धास्पद Spr. 2660. फलम् M. 9, 49. 51. 54. MBh. 3, 142. R. 1, 62, 27. MACH. 25. 35. यशः MBh. 3, 8505. Bhāg. 11, 33. Spr. 2364. ज्ञानम् Bhāg. 4, 39. Bhāg. P. 4, 16, 25. बुद्धिम्, चेतः MBh. 3, 3381. संज्ञाम् 5, 7180. R. 2, 34, 21. चेतनाम् PĀNĀT. 17, 45. शरणम् R. 2, 96, 48. मर्काशशब्दम् 4, 63, 17 (65, 20 GONN.). KATHA. 17, 45. लब्धप्रथमादिसंज्ञ P. 1, 4, 102, Sch. सुखम् KĀND. Up. 7, 22. R. 2,

24, 32. *Megh.* 95. *Spr.* 3053. शर्म *MBh.* 3, 1799. *R.* 3, 59, 22. *Bhāg.* P. 3, 5, 39. रतिम् *Kāthās.* 38, 92. मुदम् *MBh.* 3, 1876. 3006. 5, 7546. *Mārk.* P. 16, 86. प्रकृषम् *R. Gorr.* 2, 121, 1, 4, 7, 24. नेत्रनिर्वाणम् *Çāk.* 33, 1. धृतिम् *Kāthās.* 18, 315. लब्धदिध्यरसास्वाद 346. शास्त्रिमात्मनः *R.* 1, 64, 16. शम् 2, 85, 19. केवलत्वम् *Maitrjup.* 6, 21. स्वातन्त्र्यम् 22. पुरुषत्वम् *MBh.* 3, 7382. *Spr.* 4174. *Bhāg.* P. 5, 24, 1. ब्राह्मण्यम् *R.* 1, 65, 25. यौवराज्यम् *R. Gorr.* 2, 12, 27. स्वास्थ्यम् *Çāk.* 58, 5. वाङ्मयम् *Riāa-Tar.* 6, 158. मानम् *R.* 2, 109, 3. श्रुतिं सैकीम् *Spr.* 2822. प्रतिष्ठाम् 3965. विश्रान्तिम् *Vikr.* 20. विश्रम्भम् *R.* 2, 60, 7. वृद्धिम् *Rt.* 1, 25. प्रभावम् *Kāthās.* 19, 11. सुप्रथाम् *Spr.* 3226. प्रवेशम् *Megh.* 41. *Pañāt.* 31, 9. खड्गधारिपरिषङ्गः *Spr.* 2486. शिरःकृत्तनविधिम् 4147. सद्यम् *R.* 4, 7, 4. सेवाम् *Riāa-Tar.* 5, 154. लब्धयुष्मत्प्रसाद *Bhāg.* P. 3, 13, 7. अनुज्ञाम् *MBh.* 3, 14797. *AK.* 2, 7, 10. दुःखम् *R.* 2, 74, 25. *Spr.* 267. 3262. ज्ञेशम् 2062. मृत्युम् *R.* 3, 49, 54. *Mārk.* P. 43, 20. शापम् 74, 42. ज्ञानातिरिक्त्याम् *Spr.* 169. असमानम्, विडम्बनम् 163. वञ्चनाम् *R.* 2, 34, 37. पापम् 75, 38. निद्राम् *R.* 2, 51, 9. 86, 10 (94, 11 *Gorr.*). *Spr.* 4521. *Vrt. in LA.* (III) 20, 5. स्पर्शम्, संस्पर्शम् *eine Berührung erfahren, berührt werden Riāa-Tar.* 4, 32. *Kāthās.* 4, 63. 37, 17. कर्पूरः पावकस्पृष्टः सौरभं लभतेतराम् *Spr.* 3329. अलभततरां निर्वृतिम् *Kāthās.* 26, 283. लब्ध = प्राप्त *AK.* 3, 2, 54. *Trik.* 3, 3, 148. *H.* 1490. — 3) mit einem infin. P. 3, 4, 65. *zu* — bekommen: द्रष्टुम् *MBh.* 4, 93. *Spr.* 5131 (vgl. न तमिह दर्शनाय लभते *Kānd.* *Up.* 8, 3, 1). भोक्तुम् P. 3, 4, 65, *Sch.* प्रवेष्टुं लभते *es gelingt ihm einzutreten Hariv.* 8249. न चेनं कश्चिदरोहं (v. l. für घ्राहं) लभते राजसतमम् *so v. a. es gelingt Niemand zu sehen, wie der König hinaufsteigt MBh.* 1, 1756. मर्तुमपि न लभ्यते *es ist Einem nicht ein Mal zu sterben vergönnt Kāthās.* 96, 22. नार्थो लभ्यते कर्तुं लोके वैद्याधरे *so v. a. es kann —, es darf kein Unrecht verübt werden 106, 156. Riāa-Tar.* 3, 142. यष्टुं ततो नालभत द्विजान् *er fand keinen Brahmanen zum Opfern Mārk.* P. 133, 21. — 4) besitzen, haben: अत्योत्पादनाय सामर्थ्यमलभमानः *Sā.* zu *Rv.* 4, 123, 1. लभते नात्मलाभं रश्मयश्चन्द्रसूर्ययोः *Mārk.* P. 80, 8. अन्वयमलभमानः *keinen logischen Zusammenhang habend Sāh.* D. 12, 2. 15, 6. — 5) wahrnehmen, erkennen: तदभिज्ञानलब्ध्या *Kāthās.* 39, 107. herausbringen, hinter Etwas kommen: सत्यमलभमानः *Kull.* zu *M.* 8, 109. *pass.* sich ergeben, sich herausstellen, zu Tage treten *Sanyadarāṇas.* 125, 9. *fgg.* 131, 1. 159, 10. *Sāh.* D. 4, 8. als Resultat einer Rechnung *Werra, Gort.* 83. धमणं रचनम् u. s. w. गमनादेव लभ्यते *so v. a. fällt unter den Begriff von Bhāṣhāp.* 6.

— *caus.* लम्भयति P. 7, 1, 64. *aor.* अललम्भत् *Vop.* 18, 1. 1) bewirken, dass Jmd Etwas erlangt, bekommt, theilhaftig wird; mit dopp. acc.: आसनम् *Hariv.* 14547. पुत्रं ह्याम् *Ragh.* 18, 8. *Kāthās.* 30, 104. शरीरं वामुदेवस्य रामस्य च मकृत्मानः संस्कारं लम्भयामास *MBh.* 1, 634. *Mārk.* P. 22, 46. सत्कारं लम्भयामास सखायं पूजयन्पितुः *MBh.* 3, 16065. *Hariv.* 4901. विदूषकं संज्ञां लम्भयति *gloht Vid. ein Zeichen Vikr.* 47, 12. लम्भयन्नपरान्पुण्यम् *Çatr.* 14, 78. *Çāk.* zu *Bṛh.* *Ān. Up.* 8. 254. देहभेदं च लम्भितः *MBh.* 2, 1529. स्त्रीभावं चापि लम्भिता *Hariv.* 9929. 10065. सो ऽयं मृत्युं मर्त्येन लम्भितः *R.* 6, 94, 17. तेन पित्रा बालो ऽपि स विद्याः स्नेहेन लम्भितः *Kāthās.* 65, 74. लम्भितलोभ *Gir.* 2, 4. statt des acc. auch instr. der Sache: सितं सितिष्ठा मुतरा मुनेर्वपुः — लम्भयन् *Çc.* 1, 25. — 2) bekommen, erhalten: स्वभार्यां कुले मकृति लम्भिताम् (= परिणीताम्

Comm.) *Bhāg.* P. 6, 1, 65. — 3) herausbringen, hinter Etwas kommen: असातिकेषु तथेषु मिथो विवादमानयोः । अविन्दस्तन्नतः सत्यं शपथेनापि लम्भयेत् ॥ *M.* 8, 109.

— *desid.* लिप्सते (लीप्सते *TBa.*) P. 7, 4, 54. 8, 4, 55. *Vop.* 19, 9. 12. hier und da auch act. aus metrischen Rücksichten; *zu ergreifen —, zu erwischen —, zu bekommen —, zu erlangen —, zu erhalten —, zu gewinnen suchen:* रुहं निपाने (so die ed. Bomb.) लिप्सतो व्याघ्रवत्तावतिष्ठताम् *MBh.* 7, 3792. 15, 225. *Bhāṭṭ.* 7, 88. भगस्य *TBa.* 1, 6, 80, 5. *Çāk.* *Ça.* 8, 8, 9. कृष्यम् *Gorr.* 1, 9, 14. *Lāt.* 5, 3, 9. भित्ताम् *M.* 6, 50. अलब्धं चैव लिप्सते *Spr.* 233. यो ऽदत्तादायिनो कृस्तालिप्सते ब्राह्मणो धनम् *M.* 8, 340. लिप्सतः सर्ववस्तूनि *Bhāg.* P. 8, 8, 85. *Hir.* II, 8 (wohl fehlerhaft). काम्या वृत्तिं लिप्समानः *MBh.* 12, 9481. देशानलब्ध्यालिप्सते लब्ध्याश्च परिपालयेत् *M.* 9, 251. साम्नैवार्थं ततो लिप्सेत् *MBh.* 3, 1256. अज्ञातलिप्सं (*adv.*, *°सा* ed. Bomb.) लिप्सेत 12, 9987. 13, 1617 (*act.*) 14, 882. *R. Gorr.* 1, 32, 9. 2, 26, 87. *Kām. Nit.* 11, 32. अन्नरम् *MBh.* 5, 1637. 2645. तस्मात्स्नेहं न लिप्सेत मित्रेभ्यो धनसंचयात् *Spr.* 8012. गुणाधिकान्मुदं लिप्सेदनुक्रोशं गुणाधमात् *Bhāg.* P. 4, 8, 84. लिप्स्यमान P. 3, 3, 7. लिप्सित *R.* 4, 1, 30. — Vgl. लिप्सा *fg.* und लीप्सितव्य.

— अनु (von hinten) erwischen, haschen: धावसम् *Çat. Br.* 3, 2, 2, 86. 4, 5, 80, 7. *Kāt.* *Ça.* 25, 12, 24. — *desid.* *Çat. Br.* obend. *Kāt.* *Ça.* 25, 12, 28.

— अभि 1) anfassen, berühren: भागवताङ्घ्रिरेणुम् *Bhāg.* P. 2, 3, 28. — 2) bekommen, erhalten, erlangen, theilhaftig werden: देवास्त्रिदिवं चाभिलेभिरे *MBh.* 12, 1186. अम्बरम् ein Kleid *Varāh. Brh.* S. 71, 13. सर्वं स्वार्थम् *Bhāg.* P. 11, 5, 36. अवमानादीनि ज्ञानात् 5, 14, 86. मानम् 9, 10, 7. यं हविर्गणा भगवतो ऽभिलेभे *sc.* als Sohn 3, 1, 28. — *desid.* zu erwischen —, zu bekommen wünschen: वासस्तदभिलिप्सतो (das der Wind davongetragen hatte) *MBh.* 1, 2940. वृत्त्यर्थमभिलिप्सतः *Vāju-P. bei Muir, ST. I.* 30, N. 55.

— अत्र 1) erwischen, erfassen; anfassen, berühren *Rv.* 10, 87, 7. इधमर्चिरालभते *TBa.* 2, 1, 80, 1. पाणिभ्याम् *Ait. Br.* 8, 6. वेदशिरसा नाभिदेशमालभत *Āçv. Çr.* 4, 11, 2. *Gṛh.* 1, 13, 7. *Kāt.* *Ça.* 1, 10, 14. 2, 3, 1. *Pār.* *Gṛh.* 2, 2. ललाटम् *Kauç.* 90. *M.* 4, 117. गाम् 5, 87 (= *Mārk.* P. 35, 29). 11, 202. नामृतस्य हि पापीयान्भार्यामालभ्य जीवति *MBh.* 4, 516. 1313. अनालब्धं जृम्भति गाण्डिवम् 5, 1909. 2929. *R. Gorr.* 1, 42, 21. *Varāh. Brh.* S. 24, 8. गावशालेभिरे (*pass.*) भैः *Bhāṭṭ.* 14, 91. Bemerkenswerth sind folgende Schwurformeln: सत्येनायुधमालभे *MBh.* 3, 15197. *R.* 2, 98, 6. 3, 33, 3. 26. आयुधं तेन सत्येन पादौ चैवालभे तव 2, 18, 19. सत्येनालभ्य पादौ ते 29, 24. तथा मूर्धानमालभे *MBh.* 5, 5991. सत्येनात्मानमालभे 3, 16847. 5, 5992. 14, 2373. तेनाहं विप्रं सत्येन स्वयमात्मानमालभे 13, 156. सत्यमात्मानमालभे 15, 112. — 2) das Opferthier fassen und anbinden, daher euphemistisch für schlachten, opfern: पश्विषु यूपैश्चालभेत *TBa.* 1, 8, 1. नास्मानालप्स्यधे *Ait. Br.* 2, 3, 6. 8. 4, 22. तमेतमभिषेचनीयं पुरुषं पशुमालभे 7, 15. *TS.* 5, 4, 22, 2. प्रातर्वं पशूनालभते *Çat. Br.* 3, 7, 3, 4. 1, 1, 4, 15. *fg.* वशमालभ्य संश्रययति 4, 5, 2, 1. 14, 8, 2, 5. अश्वमेधम् 2, 5, 4. 13, 7, 4, 9. *Kāt.* *Ça.* 21, 2, 4. ब्रह्मणे ब्राह्मणमालभेत *Cit. bei Nilak.* zu *MBh.* 2, 865. गर्दभं पशुमालभ्य *Jāṭ.* 3, 280. *MBh.* 7, 2372. 12, 9438. 14, 255 (अलभत ed. Bomb. auch an erster Stelle). 2644 (अलभत ed. Bomb.). *Māṇu.* 161, 12. *Bhāg.* P. 5, 9, 13. 14, 10, 28. 21, 80. — 3) anfan-

gen, unternehmen (vgl. रभ् mit घ्रा): अतम् TS. 1, 6, 2, 2. 10, 3. अर्थर्घम् 2, 5, 2, 4. — 4) Jmd gewinnen: एवं सामभिरालब्धः (= उक्तः oder कृदि स्पृष्टः Comm.) Bṛāg. P. 10, 57, 40. — 5) erlangen, theilhaftig werden: न चैवालभते त्राणमभियमा बलीयसा MBh. 4, 701. कास्तिम् Mṛgh. 15. तस्य विग्रहमालभ्य Kām. Niris. 9, 63. — 6) आललम्भे Rāga-Tar. 2, 112 fehlerhaft für आललम्भे. — Vgl. आललब्धि fgg. und आललम्भ fgg. — caus. 1) आललम्भयति anfassen —, berühren lassen Kauç. 52. 58. 72. Kāṭj. Ça. 7, 5, 8, 15. — 2) beginnen lassen: अतम् TBr. 2, 2, 2, 2. — desid. आललप्सते Schol. zu P. 7, 4, 54. 8, 4, 55. 1) berühren wollen Kāṭj. Ça. 8, 2, 7. — 2) anbinden — d. h. schlachten wollen Çat. Br. 6, 2, 4, 5. 7, 5, 2, 4.

— अन्वा 1) (von hinten) erfassen, in die Hand nehmen, berühren: र-ष्मीन् RV. 10, 130, 7. अंसम् Gobh. 2, 10, 26. Kauç. 69. 80. MBh. 5, 1195. Hariv. 8207. — 2) sich halten an: सत्यम् Çat. Br. 9, 5, 4, 13. — Vgl. अन्वालम्भन.

— उपा 1) berühren Çat. Br. 1, 9, 2, 21. — 2) hinzu binden d. i. — schlachten; s. उपालम्भ. — 3) tadeln, Vorwürfe machen; mit acc. der Person Kṛind. Up. 2, 22, 8. 4. Nir. 1, 14. MBh. 1, 4380. 2, 1337. 3, 10832. 4, 485. 659. 675. 7, 2536 (act.). R. Gonn. 2, 61, 27. 116, 11. Mṛgh. 83, 14. fg. 91, 20. Ragh. 7, 41. Kumāras. 5, 58. Çāṅk. 59, 15. 85, 7. ad 54. Vikr. 63, 12. Spr. 3670. Çiç. 9, 60. Kathās. 17, 32. 64, 12. 18. Bṛāg. P. 5, 8, 19. 7, 4, 45. Prab. 103, 19. Bhāṭṭ. 3, 30. 6, 125. — 4) उपाल° fehlerhaft für उपल° MBh. 7, 3070. Çāṅk. Ch. 14, 18. Bṛāg. P. 5, 10, 1. Verz. d. Oxf. H. 264, a, 29. an den drei ersten Stellen hat die v. l. das Richtige. — Vgl. उपालम्भ fgg. — caus. Jmd tadeln, Jmd Vorwürfe machen Pāṇkāt. 134, 24.

— प्रत्या von der anderen Seite her fassen: अङ्गुष्ठेन Āçv. Ça. 1, 7, 5. पराश्रमावृत्तं संपिप्यादप्रत्यालम्भमानम् ohne dass er seiner Seite fassen —, sich zur Wehr setzen kann Çat. Br. 1, 6, 2, 33.

— समा 1) anfassen, berühren: उत्तरामुत्तरा शाखां समालम्भं रेहेत् Çat. Br. 9, 3, 2, 6. Jāñ. 3, 13. पाणिना MBh. 4, 1421. R. 1, 29, 25. 41, 23. R. Gonn. 1, 13, 83. 30, 24. 2, 86, 9. — 2) salben R. 2, 25, 85. प्राणम् d. i. Mund und Nase Suçr. 1, 16, 12. Mṛgh. 47, 23. Kathās. 37, 13. 15. 99, 10. Naish. 22, 56. Bhāṭṭ. 14, 92. समालब्ध = विच्छिन्न Triak. 3, 3, 262. H. an. 3, 416. Mṛd. n. 132. — Vgl. समालम्भ fgg.

— उद् Mṛgh. ed. Calc. 342, 17. fg., wo aber mit der neueren Ausg. मे वयस्यो लभ्यं st. च वयस्यो लभ्यं zu lesen ist.

— उप 1) erwischen, habhaft werden, finden, bekommen, erhalten, wiedererlangen, theilhaftig werden (pass. zu Theil werden) Kāṭj. Ça. 25, 9, 2. 12, 25. R. 3, 46, 14. MBh. 1, 1046 (act.). 1853. 3, 2597. R. 3, 74, 29. उपलब्धं किं मित्रं मे 4, 9, 101. 40, 71. Vikr. 65, 19. Daçak. 73, 10. 80, 17. नावमिव मामुपलभ्य 88, 5. 6. Saddh. P. 4, 14, a. गर्भानुपलेभिरेmpfingen R. 1, 15, 25 (28 Gonn.). M. 11, 17. MBh. 13, 307. नालभ्यं चोपलभ्येत नृणाम् 7601. 14, 448. Hariv. 6507 (उर्गकर्माणि संस्कारानुपकल्प्य die neuere Ausg.). अनर्थम् R. 3, 42, 47. अन्यतमं रसमुपलभते nimmt einen Geschmack an Suçr. 1, 169, 11. Mṛgh. 1, 16. Ragh. 8, 81. 10, 2. 18, 21. Rāga-Tar. 5, 297. Bṛāg. P. 4, 16, 34. 3, 16, 6. 33, 37. 5, 2, 15. 3, 4. यक्षम् Hariv. 607. स्मृतिम् MBh. 1, 3994. Çāṅk. 108, 7. Verz. d. Oxf. H. 51, b, 35. संज्ञाम् MBh. 1, 316. R. 2, 62, 3. 3, 25, 9. सुखम् Spr. 3322. 4073. Kumāras. 4, 42. शास्तिम् MBh. 1, 6526. 16, 276. निर्वृतिम् Rāga-Tar. 1, 85. स्वेषु

दारेषु रतिम् R. 5, 22, 30. Vikr. 67, 4. निद्राम् 29. बालस्पर्शम् Çāṅk. 103, 19. — 2) wahrnehmen: प्रत्यक्षतः P. 6, 3, 80, Sch. सात्तादनुपलभ्यमानावपि-पिशाचौ कपोलवाताभ्यामनुमीयेते ebend. अग्रिरीतोपदेशात्प्रतिष्ठिते ऽत्रा-मिरिति । प्रत्यासीदता धूमदर्शनेनानुमीयते । प्रत्यासवेन च प्रत्यक्षत उप-लभ्यते Comm. zu Nāṣas. 1, 1, 3. Çāṅk. 1, 1, 9. Tattvas. 18. Nilak. 157. Kumāras. bei Müller, SL. 810. Çāṅk. zu Brh. År. Up. S. 27. 300. Verz. d. Oxf. H. 256, b, 8. 264, a, 29 (उपाल° fälschlich gedruckt). Bṛāg. P. 61. Gaupar. zu Sāṅkhyak. 6. Schol. zu Kap. 1, 109. 114. 157. Sarvadarçanas. 7, 13. 21. 24, 19. तमालश्यामलवेनोपलभ्यमानं तमः wahrgenommen wer- dend als 110, 17. 144, 4. MBh. 1, 8276. नलं च हस्तार्थं दुःखमुपलभ्य 3, 2274. 2396. 4, 771. 7, 3070 (उपलप्सति ed. Bomb.). Hariv. 11393. R. 2, 63, 13. 3, 60, 13. 5, 14, 59. 51, 15. नोपलभे तदात्मानम् 7, 88, 12. Vikr. 57, 11. न सुखं दुःखमेवास्ति यस्मात्तदुपलभ्यते Spr. 1491. 8328. Bṛāg. P. 1, 8, 8. 9, 9. 16, 19. 2, 7, 12. 10, 9. 3, 17, 27. 20, 31. 27, 10. 28, 36. 4, 6, 40. 28, 46. 29, 64. 5, 2, 3. 3, 7. 9, 18. 10, 1 (उपलब्धः ed. Bomb.). 15, 6. 24, 5. 20. 7, 9, 34. 9, 14, 40. Mārk. P. 37, 34. Sāh. D. 10, 3. Pāṇkāt. 53, 3. Kāç. zu P. 4, 2, 54. Kull. zu M. 8, 69. Schol. zu Çāṅk. 13, 12. — 3) erfahren, in Erfah- rung bringen, kennen lernen, erkennen, sich Gewissheit verschaffen über M. 7, 57. MBh. 2, 2615. 4, 898. Hariv. 4609. R. 1, 68, 11. 3, 34, 17. 39, 2. 60, 14. 4, 47, 17. 58, 11. 39. 5, 1, 82. 38, 17. 71, 4. 7, 33, 23. Ragh. 42, 60. Çāṅk. 11, 16. Mālay. 44, 3. 41. 64. Varāh. Bṛh. 2, 3. Kathās. 33, 93. 65, 225. 73, 357. Rāga-Tar. 3, 500. 4, 430. Bṛāg. P. 4, 6, 3. 5, 1, 9. Daçak. 59, 5. 69, 10. Pāṇkāt. 172, 21. Bhāṭṭ. 3, 27. अनुपलभ्यात्मानमनुविद्य Kṛind. Up. 8, 8, 4. Kāṭhōp. 6, 12. fg. Maitrjup. 4, 4. 6, 8. erkennen, einsehen, wissen MBh. 2, 709. मनसो दुःखमूलं तु स्नेह इत्युपलभ्यते 3, 73. सद्यद-क्षिणोर्यत्र विशेषो नोपलभ्यते Spr. 3220. चतुर्थं नोपलभ्यते kennt man nicht 871. 3067. Kathās. 6, 128. विनाशस्तव रामेण संपुगे नोपलभ्यते so v. a. ist unbegreiflich R. 6, 95, 7. — 4) pass. mit act. Bedeutung: नोप-लभ्यति मूढात्मा प्रत्यक्षं ब्रह्म शान्तम् nimmt wahr Hariv. 11600 (मूढा-नो die neuere Ausg., also hier wirkliches pass.). स हि स्थानानि सर्वा-णि कात्स्न्येन कपिपुंगवः । नरमांसाशिनो लोके नैपुण्येनोपलभ्यते ॥ kennt R. 3, 75, 70. — 5) उपलब्ध R. 2, 40, 45 fehlerhaft für उपा° getadelt, wie die ed. Bomb. liest. — Vgl. उपलब्धव्य fgg., उपलभ्य fgg. — caus. 1) bewirken, dass Jmd etwas erhält, zukommen lassen: कुञ्जे च श्रियं स्वद्धा द्वित्रैवोपलम्भिताम् Bṛāg. P. 8, 15, 36. — 2) Jmd Etwas erfah- ren —, erkennen lassen P. 1, 4, 52, Vārtt. 2. Schol. — 3) bewirken, dass Jmd oder Etwas erkannt wird, erkennbar machen Bṛāg. P. 4, 1, 25. — desid. etwa eingreifen wollen in: अन्नाणी गुणमुपलप्समानाः AV. 6, 118, 1, wo die Lesart zweifelhaft ist; die Hdschr. scheinen गतुम् oder गत्रम् zu schreiben, während TBr. 3, 7, 29, 3 वयमुपलप्समानाः gelesen wird. — Vgl. उपलप्सा fg.

— प्रत्युप wiedererlangen, wiederbekommen Vikr. 133. Bṛāg. P. 5, 20, 35. 8, 11, 1.

— समुप 1) erlangen, bekommen MBh. 9, 2086. R. 5, 24, 9. 7, 88, 23 (act.). — 2) erfahren, kennen lernen Varāh. Bṛh. S. 88, 10.

— परि erlangen, bekommen Verz. d. Oxf. H. 248, b, 6.

— प्र, प्रालम्भि, प्रलम्भम् P. 7, 1, 69, Sch. Vor. 24, 7. 1) ergreifen, packen, sich Jmds bemächtigen MBh. 5, 1551. काममन्यु-यो प्रलब्धः 4320.

An beiden Stellen vielleicht auch in der Bed. 3). — 2) *erlangen, bekommen* KATHA. 21, 122. — 3) *Jmd hintergehen, anführen, foppen, zum Narren halten* MBH. 2, 1265 (प्रलम्भते beide Ausg., = प्रलम्भितः NILAK.). 3, 2612. 11, 122. BHAG. P. 3, 17, 27. 29. 18, 13. 4, 7, 12. 10, 22, 21. 34, 13. 11, 1, 16. — Vgl. प्रलब्धव्य, प्रलम्भ fg. — caus. *Jmd anführen, foppen, zum Narren halten* BHAG. P. 3, 3, 20. 10, 60, 49.

— विप्र 1) *Jmd anführen, hintergehen, verhöhnen, zum Narren halten* MBH. 5, 7431. ÇIK. 70, 22. UTTAR. 114, 15. fg. (155, 10). KATHA. 4, 61. 12, 190. 25, 208. 45, 273. 71, 170. BHAG. P. 1, 18, 48. 4, 15, 24. 25, 62. 5, 10, 6. 8, 21, 34. MĀK. P. 24, 27. DAÇAR. 2, 25. 4, 62. PRATĀP. 5, 6, 6. ŚIH. D. 112. 118. VET. in LA. (III) 20, 16. HIT. 92, 6. 120, 13. AK. 3, 1, 41. H. 442. HALĪ. 2, 225. ह्योदितं व्यक्तमविप्रलब्धम् ohne Trug BHAG. P. 5, 10, 10. das Gesetz verhöhnen so v. a. ohne alle Rücksicht verletzen: स वै धर्मो विप्रलब्धः सभायां पापात्मभिः MBH. 3, 228. — 2) *wiedererlangen, wiederbekommen* MBH. 14, 1732 nach der Lesart der ed. Bomb., प्रविल^० ed. Calc.; die richtige Lesart wird प्रतिल^० sein. — Vgl. विप्रलम्भ. — caus. *verhöhnen so v. a. rücksichtslos verletzen: घाताम् einen Befehl* BHAG. P. 6, 3, 8.

— प्रति 1) *wiedererlangen, wiederbekommen: भर्तारम्* MBH. 3, 16809. HARIV. 9985. R. 3, 8, 25. 4, 25, 39. BHAG. P. 4, 9, 51. MĀK. P. 24, 48. घन्तु-पि MBH. 1, 6827. 7882. R. 4, 61, 13. ब्राह्मणम् (so die neuere Ausg.) HARIV. 1019 (act.). दर्शनम् so v. a. *widersehen* MBH. 15, 939. संज्ञाम् 1, 6778. 6, 2885. 4574. 7, 4071. 8, 531. 14, 2018. R. 2, 39, 9 (38, 9 GORR.). R. GORR. 2, 9, 37. 35, 2. 58, 1. 5, 30, 15. MĀLAV. 68, 19. चेतनाम् MBH. 3, 712. R. 6, 8, 7. प्रतिलब्धेन्द्रियप्राणा BHAG. P. 10, 16, 55. प्रतिलब्धवाच् 6, 16, 38. प्रतिलब्धज्ञप्रयो 8, 17, 13. — 2) *erlangen, bekommen, theilhaftig werden: पत्नीम्* BHAG. P. 3, 13, 2. वरं श्रेष्ठम् MBH. 12, 4180. SADDH. P. 4, 7, a. b. 26, a. BHAG. P. 3, 31, 39. कामम् 8, 21. 5, 13, 12. मनोरथम् 14, 86. बोधम् 3, 8, 45. कीर्ति भगवति प्रतिलब्धभावाः 28, 34, 16, 7. मानम् so v. a. *stolz werden* 2, 14. 5, 13, 10. pass. *zu Theil werden, sich darbieten: रन्ध्रम्* ÇĀK. zu BĀH. ĀR. UP. 8, 84. — 3) *seinen Theil bekommen so v. a. bestraft werden* MBH. 1, 3490. — 4) *erfahren: इन्द्रात्प्रवृत्तिम्* R. 3, 63, 29. प्रतिलभ्य च धर्मात्मा शिष्यं धर्मपरायणाम् nachdem er in Erfahrung gebracht hatte, dass MBH. 13, 2341. — 5) *erwarten, abwarten: प्रतिलभ्यतां शरत्* R. 4, 26, 25. — Vgl. प्रतिलभ्य fgg.

— वि 1) *auseinandernehmen* KĀTH. Ç. 10, 8, 5. *wegziehen* (den Dünger aus dem Stalle) KĀTHA. 7, 26. — 2) *verleihen, verschaffen: पारपुरन्धी-णी विलब्धव्येतिहासः* KATHA. 55, 100. — 3) *abtreten, überlassen: विलब्ध इव विलम्बितः तीर्थनीशेस्तदा। — कर्णान्द्रितधनिः* KATHA. 87, 19. अक्षमत्र प्रभुर्युयं कदाश्च कुटुम्बिनः । विक्रमादित्यदेवेन विलब्ध्याः शासनेन मे ॥ 124, 77. मण्डलानि विलम्ब्यते यैः RĪĀ-TAN. 3, 243. 5, 265. इति ज्ञात्वा स्वामिभोगादिकं प्रकीप्यथ विलप्स्यथ च so v. a. *einhändigen* (levy HALL) Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 548, 10. — Vgl. विलम्भ. — caus. *Jmd Etwas zu Theil werden lassen, mit dopp. acc.* KATHA. 121, 187. — desid. *auseinandernehmen —, vertheilen wollen* ÇĀT. BA. 2, 6, 2, 16. 4, 4, 2, 9.

— प्रवि *wiedererlangen, wiederbekommen* MBH. 14, 1732. विप्रल^० ed. Bomb.; die richtige Lesart wird प्रतिल^० sein.

— सम् 1) *sich gegenseitig fassen* TBH. 1, 7, 1, 6. — 2) *erlangen, bekommen, theilhaftig werden: मातुलुङ्गं कुत इदं संलब्धं भवताम्* KATHA. 53, 40. यया (भक्त्या) संलभ्यते रतिः BHAG. P. 7, 7, 33. — desid. a. *संलिप्सु*. लभ् m. nom. act. von लभ् in ईष्यलभ् (a. u. ईषत्) und दुर्लभ. — Vgl. लम्भ. लभन (von लभ्) n. 1) *das Finden, Antreffen, Habhaftwerden: घातम्* BHAG. P. 10, 60, 57. — 2) *Kmpfängnis: सभायां लभनस्य को ऽर्थः* im Comm. zu ÇĀM. 1, 3, 31. BALLANTYNE übersetzt: *what is the meaning of this about intercourse on days of fasting?*, oder nach einer anderen Lesart (offenbar *उमायां लभनस्य*) *what is the meaning of garlio as regards the goddess Umā?* — Statt *मृत्कालभनात्* MBH. 3, 5222, wo man übrigens eher *घा-लभन* vermuthen würde, liest die ed. Bomb. *मृत्युकालभनात्*. — Vgl. लम्भन.

लभर्तै UNĀDIS. 3, 117. m. = वाञ्छिबन्धन Pfordessal UééVAL = धन Reichthum und पाचक Bittsteller Comm. zu Up. 3, 116.

लभ्य (von लभ्) adj. P. 3, 1, 99, Sch. 1) *zu finden, anzutreffen: वक्ता चास्य लादग्न्यो न लभ्यः* KĀTHOP. 1, 22. नक्षत्रेणा द्युद्दे ऽर्तेः सुर्लभ्यः PAT. zu P. 7, 4, 77. लभ्यलभ्यलभ्यलभ्यम् KUMĀRAS. 1, 40. — 2) *wer oder was in Jmdes Besitz gelangen kann oder soll, erreichbar, erlangbar, erhaltbar; = लब्धव्य* H. an. 2, 381. MED. J. 52. नास्मि लभ्या वि-रतेन न चान्येन कदा च न MBH. 4, 278. 3, 16186. मयि प्रीतिं तु पद्व्यं ना-लभ्यं विद्यते तव 15508. 5, 1685. 13, 28. P. 5, 1, 98. MĀK. 178, 2. RAEN. 1, 3, 4, 88. KUMĀRAS. 5, 18. Spr. 1286. 1930. 2364. 2460. 2618. 2958. 3014. 3606. 3844. 4551. KATHA. 35, 19. BHAG. P. 3, 9, 12. 7, 6, 25. MĀK. P. 72, 21. PĀNĀT. ed. ORN. 3, 15. HIT. 25, 18. — 3) *zu fassen, zu erkennen, zu verstehen, verständlich: सत्येन लभ्यस्तपसा क्षेत्रे घाता सम्प्रज्ञानेन ब्रह्मचर्येण नित्यम्* MUNP. UP. 3, 1, 5, 2, 8 (= KĀTHOP. 2, 28). पुरुषः स परः पार्थ भक्त्या लभे स्तनन्ध्या BHAG. 8, 22. BHAG. P. 4, 24, 54. PĀNĀT. 4, 8, 37. गङ्गाते घोष इति प्रतिपादनादलभ्यस्य शीतलपावनवातिशयस्य ŚIH. D. 11, 8. ÇĀK. zu BĀH. ĀR. UP. S. 111. KUSUM. 57, 10. Verz. d. Oxf. H. 162, a, N. 1. Schol. zu NAIH. 22, 55. — 4) *entsprechend, angemessen, passend* AK. 2, 8, 24. TRĪK. 3, 3, 326. H. 743. H. an. MED. RAEN. 10, 42. KUMĀRAS. 5, 48. घाबजलभ्ये द्वपिणिकागृहे KATHA. 12, 84. स्ववृत्ति-लभ्यानां दीनाराणाम् 78, 16. RĪĀ-TAN. 1, 284. mit einem infin. : क्तासः शत्रुर्न कौत्से लभ्यः पीडयितुं रणे so v. a. *darf nicht* MBH. 2, 931; vgl. u. लभ् 3). — 5) *mit der Bed. des caus. auszustatten —, zu versehen mit: (पुत्राः) वृत्त्या (भृत्या ed. Bomb.) लभ्याः* MBH. 13, 5081.

लम् (= älterem रम्) *sich ergötzen* (geschlechtlich): निगृहीतेन्द्रियो भूत्वा नाप्सरोभिर्ललाम (= रराम NILAK.) HARIV. 12072.

लम्क UNĀDIS. 2, 33. m. 1) = तीर्थशोधक UééVAL; vgl. रमक. — 2) m. N. pr. eines Mannes gapa उपकादि zu P. 2, 4, 69 und gapa नडादि zu 4, 1, 99. उपकाः *seine Nachkommen* gapa उपकादि: उपकलमकाः *die Nachkommen* Upaka's und Lamaka's gapa *तिककितवादि* zu P. 2, 4, 68. — Vgl. लामकायन.

लस m. pl. Bez. einer best. Klasse von Menschen RĪĀ-TAN. 8, 1105. लम्पक m. pl. N. einer Secte bei den Gāina Wilson, Sol. Works I, 341.

लम्पट adj. (f. घ्रा) *glorig, lüster* H. ç. 102. HALĪ. 2, 198. JĪDAYA bei MALLIK. zu Ç. 4, 6. HĪA. 192 (लिम्पट nach den Corrigg.). Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 548, 8. BHAG. P. 5, 2, 14. 7, 15, 46. 12, 3, 21.

पुरु° 7, 15, 70. ख° 3, 14, 45. 22, 2. 19, 86, 13. 11, 20, 15. नाति° 19, 81, 88. die Ergänzung im loc. oder im comp. vorangehend: स्त्रीषु KATHAS. 47, 101. स्त्री° 102. परस्त्री° BRAHMAIV. P. 2, 55, 30 (nach AUFRECHT). भोगलम्पटा (झिङ्गा) KATHAS. 30, 117. मृ° छामछीमधु° SIK. D. 300, 21. छल्लिकाम° Bha. P. 5, 18, 21. 19, 14. तद्गन्धासव° 19, 59, 40. PAÑĀT. 3, 5, 28. कर्तिकोटिविपाटन° PĀṆVĀNĪTHAK. 4, 189 (nach AUFRECHT). विषपरसास्वाद° SARVADARĀCANAS. 101, 3. PAÑĀT. 253, 18. रति° geil Verz. d. B. H. No. 1006. Davon nom. abstr. °ख n.: भवसास्वादे Spr. 23.

लम्पा f. N. pr. einer Stadt KATHAS. 67, 36. 45. eines Reiches HIOURNTHANG I, 95.

लम्पाक 1) adj. = लम्पट H. an. 3, 91. MED. k. 149. — 2) m. N. pr. eines Volkes, = मुरण्ड H. 960. H. an. MED. MBH. 7, 4847. MĀK. P. 57, 40. REINAUD, Mém. sur l'Inde 383. LIA. I, 29, N. 1. 422.

लम्पापटक् m. eine Art Trommel, = प्रतिपतिपटक् HĀ. 72. = ट्टरी H. an. 3, 559. MED. r. 160.

लम्फ m. Sprung ÇKDn. Auch उल्लम्फन und प्रलम्फन n. ebend. — Vgl. कम्प.

1. लम्बु (= älterem 1. रम्बु), लम्बते (विस्सने) DRĪTUP. 10, 15. Nir. 6, 26. ललम्बे, ललम्बप्यते, ललम्बतुम्, ललम्बतः; aus metrischen Rücksichten auch act. 1) herabhängen, hängen an: प्रतृषी वैव तिष्ठेहलम्बते वा ÇAT. Bn. 11, 4, 32. युवानं निरुते (so die ed. Bomb.) वीरं लम्बमानम् MBH. 6, 1879. 8, 55. 11, 136. R. 6, 84, 24. fg. 7, 34, 17. KATHAS. 40, 102. PAÑĀT. V, 36. अवाकिक्कास्तु यो लम्बेत् MBH. 13, 254. Spr. 4953. कृषयो क्वात्र (शाखायां) लम्बते MBH. 1, 1386. 1385 (act.). 12, 6597. R. 3, 39, 30. प्रपाते त्वं लम्बमानः MBH. 2, 2187. वृत्ताय लम्बति (न स्नाति MBH. 3, 15683) तथैव भग्नाः DRAUP. 6, 18. शमीवृत्तस्य लम्बमानशिखायाः PAÑĀT. 94, 1. द्रोणप्रमाणानि लम्बमानानि — मधूनि मधुकरिभिः संभृतानि नगे नगे R. 2, 56, 5 (11 GORR.). R. GORR. 5, 74, 7. अग्निं लम्बते तु यत् नेत्रम् SUÇH. 2, 21, 2. श्याधुर्मुक्कवलम्बते गले 4, 289, 7. PAÑĀT. 136, 1. HIT. 49, 14. लम्बसं वृषणम् Bha. P. 9, 19, 10. लम्बता कण्ठचर्मणा HARIV. 4103. लम्बमानाङ्घ्रि RĀĀ-TAR. 1, 80. वानरस्य लम्बमानं लाङ्गुलम् PAÑĀT. 289, 7. लम्बमाना कण्ठभूषा H. 657. स लम्बमानः कृत्तस्य भुजाये सधनो गिरिः HARIV. 3944. R. GORR. 1, 60, 3. KATHAS. 40, 90. 63, 207. 75, 51. 55. RĀĀ-TAR. 7, 1247. लम्बित herabhängend, hängend: बालशयन PAÑĀT. 3, 14, 12. लम्बितोष्ठ MBH. 13, 1201. लम्बितास्या R. 5, 25, 34. Verz. d. Oxf. H. 202, b, 8. 15. बडिशो ऽयं त्वया यस्तः कालसूत्रेण लम्बितः hängend an MBH. 3, 11495. कण्ठ° (यक्ष्मूत्र) AK. 2, 7, 49. H. 845. — 2) herabsinken, sich senken: तेन लम्बामहे गर्ते MBH. 1, 1038. 1034. 1833. 3, 5553. गर्तमेतमनुप्राप्ता लम्बामः 5555. लम्बमानमिवाम्बुदम् HARIV. 3381. MECH. 42. किमलम्बत (तमः) ÇIK. 9, 20. लम्बते च दिवाकरः MBH. 7, 5872. R. GORR. 1, 67, 27 (65, 34 SCHL.). लम्बमाने दिवाकरे 34, 28 (33, 20 SCHL.). 2, 54, 8. 3, 15, 5. शिरो मे लम्बते MBH. 6, 5738. शिरसा लम्बता 5722. लम्बित gesenkt, hinabgeglitten, abgefallen: तदधरघुम्बनलम्बितकञ्जलमुञ्जलपप्रिय लोचने GĪT. 12, 19. — 3) sich hängen an so v. a. sich klammern —, sich halten an: पार्श्वतः पृष्ठतश्चापि लम्बमानास्तडुम्बुखाः R. 2, 40, 21. शूराङ्गुषु लोको ऽयं लम्बते पुत्रवत्सदा MBH. 12, 3680. KĀM. NĪR. 15, 59. यो रश्मिषु लम्बते so v. a. der die Zügel schiessen lässt Spr. 2453. लम्बित sich klammernd an, sich haltend an, gestützt auf: कोणा वाता-

यनलम्बितेन RAGH. 13, 21. अन्त्योऽन्यलम्बितकरो ततस्ती कुरि लल्ला so v. a. Hand in Hand R. 7, 34, 43. कलकङ्कणलम्बितचन्दन hängen gebildet Verz. d. Oxf. H. 133, a, No. 244. — 4) zurückbleiben, nachbleiben (im Raume), sich langsamer bewegen SĪRĀS. 1, 25. — 5) nachbleiben (in der Zeit), sägern, säumen MBH. 5, 120. लम्बित = विलम्बित langsam, gemessen (von einem Tacte) Bha. P. beim Schol. zu H. 292.

— caus. 1) herabhängen lassen, herablassen: चर्मपेडा गवालेण रज्ज्वा तत्र हि लम्बयते KATHAS. 64, 100. aufhängen: चित्रपटं तत्र भित्तावलम्बयत् (so ist zu lesen, wie schon das Metrum zeigt) 122, 62. — 2) sich anklammern lassen: को लम्बयेदाकर्णाय कृत्स्नम् so v. a. die Hand anlegen RAGH. 6, 75. — 3) wohl demüthigen MBH. 1, 1445, wo die ed. Bomb. लम्बयित्वा st. लङ्गयित्वा liest.

— अच् 1) herabhängen: य एष स्तन इवावलम्बते TAITT. UP. 1, 6, 1. स्तनवदवलम्बते यः कण्ठे ऽज्ञाना मणिः स विज्ञेयः VARĪH. Bha. S. 63, 3. परागवलम्बमानकुटिलजटिलकपिकेशभूरिभार Bha. P. 5, 5, 31. अवलम्बित herabhängend, hängend an: शाखायां मृतकमवलम्बितमास्ते VER. in LA. (III) 4, 2. 12, 12. Spr. 2774. ÇIK. 144. PAÑĀT. 116, 23. 128, 9. — 2) herabsinken, sich senken: के भवतो ऽवलम्बते गर्ते क्षुस्मिन्मोमुखाः MBH. 1, 1035. 1834. सूर्ये ऽवलम्बति 4, 1040. अवलम्बित der sich herabgelassen —, niedergesetzt hat HIT. 13, 10. — 3) sich klammern —, sich halten an, sich stützen auf; mit acc.: एतन्मलम्बित स्थिता ÇIK. 78, 8. उर्वशी राजानमवलम्बते VIKR. 10, 8. ÇIK. 9, 39. RAGH. 3, 25. दण्डकाष्ठमवलम्ब्य स्थितः ÇIK. 21, 1. शाखां वटतरोः KATHAS. 26, 17. 52, 327. मम पटमवलम्ब्य Spr. 1427. Bha. P. 5, 14, 40. 23, 3. अवलम्बमान anhängend SUÇH. 2, 373, 17. अवलम्बित gestützt auf AK. 3, 4, 45, 106. चित्रलोकावस्तावलम्बिता VIKR. 7, 5. st. des acc. auch loc.: भूतं ह्वा च भाव्यर्थे यो ऽवलम्बते (ऽवलम्बेत ed. Bomb.) MBH. 1, 8443. auch instr.: ननु — नात्मना नावलम्बे ich finde ja meine Stütze in mir selbst MECH. 108. — 4) fassen, anfassen, packen: कृस्ते ऽवलम्ब्य तम् KATHAS. 121, 173. 63, 113. कृस्तेनावलम्ब्योर्वशीम् VIKR. 49, 11. अवलम्ब्यतां पुत्रः ÇIK. 108, 19. अवलम्ब्यापराः कण्ठे कुरिम् HARIV. 8326. MĀK. 119, 14. KATHAS. 37, 217. अवलम्बित gefasst SUÇH. 2, 336, 5. — 5) halten (damit Jmd oder Etwas nicht falle, sinke) ÇIK. 86, 21. कृस्तेन तं स्थानवलम्ब्य वासः RAGH. 7, 9. KUMĀRAS. 3, 55. 6, 68. 7, 58. MĀLAV. 47, 8. KATHAS. 18, 298. undeig.: अग्नी गुणाः — कृदयं न त्वलम्बितुं त्माः RAGH. 8, 59. MĀLAV. 31, 2, v. 1. अवलम्बित daran gehalten, darauf gelegt SUÇH. 1, 60, 11. — 6) zu Etwas greifen, sich hingeben: मायाम् Bha. P. 3, 31, 12. व्यथाम् BHATT. 7, 71. आशाम् KATHAS. 81, 57. प्राणास्त्वप्राण्याशावलम्बितान् 106, 144. त्वया राजत्वमवलम्बितम् so v. a. werde König R. 2, 72, 51. मातुष्यत्वमवलम्ब्य LA. (III) 87, 14. धैर्यम् Spr. 3653. VIKR. 34, 4. HIT. 13, 19. धैर्यमेकं सकायम् KATHAS. 49, 253. धृतिम् 25, 298. स्वातन्त्र्यम् ÇIK. 70, 14. दाक्षिण्यम् MĀLAV. 23, 22. नैर्घण्यम् 69, 10. माध्यस्थ्यम् KUMĀRAS. 1, 58. नेराश्यम् Spr. 1057. साकृत्सम् Z. d. d. m. G. 14, 571, 17. theilhaftig werden: शोक्त्यम् VARĪH. Bha. S. 4, 3. अवा-लम्बिष्यत क्वचं कथं नु पुण्यपुण्यताम् (so ist zu lesen) RĀĀ-TAR. 3, 65. obliegen: स्वानधिकारान्प्रभाविरवलम्ब्य KUMĀRAS. 2, 18. — 7) nach einer best. Weltgegend greifen so v. a. eine best. Richtung einschlagen: प्रातिष्ठत ततः प्रातरवलम्ब्योत्तरां दिशम् KATHAS. 37, 33. 52. — 8) abhän-

gen —, abhängig sein von, beruhen auf, in nächster Beziehung stehen zu: सर्वो ऽयं जनत्वमवलम्बते BHATT. 18, 41. व्यवहारो ऽयं चारुदत्तमवलम्बते MĀKĒH. 142, 17. सो ऽयं क इति बुद्धिस्तु तस्मिन्मवलम्बते BHATT. 166. MÜLLER, SL. 197. — 9) zurückbleiben, nachbleiben: पृष्ठे ऽवलम्बितः GOLĀDĒJ. GRAMĀY. 27. — 10) zögern, säumen R. GORR. 2, 121, 6. अवलम्बितः H. 1478 fehlerhaft für अवलित°, wie die v. l. hat. — Vgl. अवलम्ब्य figg. — caus. 1) herabhängen lassen, herablassen: दासीभिः पेडां रज्ज्वावलम्बिताम् KATHĀS. 64, 104. aufhängen: तं च कलशं नागदत्ते ऽवलम्ब्य PĀNĒAT. 252, 10. वृत्तापसङ्गिना पाशेनात्मानमवलम्बयम् KATHĀS. 96, 16. — 2) ergreifen: रुस्तम् MĀLAY. 42, 6. — 3) stützen, halten, vor einem Fall bewahren: शक्यमिदानीं जीवितमवलम्बयितुम् (अवलम्बितुम् v. l.) MĀLAY. 31, 2. — 4) aufladen, aufbürden: सधियावलम्बितधुरं नराधिपम् RAGH. 9, 69.

— समव fassen, anfassen: बाहुभ्यामूत्र समवलम्बत MBH. 3, 10988. उत्तमनीं समवलम्ब्य पा रतिः so v. a. in seine Arme schliessend VARĀH. BH. S. 74, 18. fg.

— छा 1) herabhängen, hängen: मुखालम्बितकेशमूत्र VIKR. 140. — 2) sich klammern —, sich hängen an, sich stützen auf: अशोकस्य विपुलो शाखामालम्ब्य R. 5, 26, 10. KATHĀS. 63, 203. fg. कृष्णभुङ्गापुच्छम् Verz. d. Oxf. H. 128, b, 12. KATHĀS. 63, 189. PĀNĒAT. 128, 19. पद्मदलम्बसे काम Spr. 3394. auch mit loc.: आलम्बस्व रोमसु halte dich an R. 5, 35, 23. — 3) ergreifen, fassen, packen: पाणिम् MBH. 9, 3540. अग्राणि शैलानां शिखराणि मृदात्तयि R. 4, 8, 5. तं पाण्यालम्ब्य KATHĀS. 43, 412. पाणिनावलम्ब्य भूपालम् RĪĀ-TAR. 4, 433. केशान् 5, 432. अम्बु GHAT. 22. धनुः BHATT. 6, 35. मृदास्त्राणि 14, 95. so v. a. einnehmen, erobern: रावणपुरीमालम्बिष्यति R. 5, 72, 19. तस्य कविता मञ्चितमालम्बते so v. a. gefangen halten DHŪRTAS. 67, 4. — 4) halten, stützen: ता आलम्बमिष्टकामिष्टकामुपदध्यात् KĀTH. 22, 8. R. 2, 103, 23 (111, 29 GORR.). अधिकृतिपातमाधारणालम्बितम् RAGH. 18, 38. पतितं किं नाम नालम्बसे ŚIH. D. 116, 3. — 5) zu Etwas greifen, sich anlegen, an Etwas gehen, sich hingeben: काषायमालम्बताम् zu einem rothen Gewande greifen so v. a. ein solches Gewand anlegen Spr. 3661. भूमिकामालम्ब्य (so ist zu lesen) काम् RĪĀ-TAR. 2, 112. तनूरोमाञ्चमालम्बते so v. a. die Haut am Körper fängt an zu risseln Spr. 2083. रामस्य सदृशं व्यक्तं स्वरमालम्ब्य seine Stimme annehmend R. 3, 50, 22. 64, 5, 9. 66, 12. आलम्ब्यतमिति वरो (d. i. स्वर्णवरो) यस्ते राजसु रोचते MĀRK. P. 124, 22. कुमुदव्रतम् KATHĀS. 72, 287. चकोरघ्नतम् 76, 11. अयत्पाशी सखीमिव । आलम्ब्य (eig. sich klammernd an) 34, 39. ध्यानम् sich hingeben MBH. 12, 6810. यथा यथा हि सद्गुणमालम्बसीतरे जनाः 10890. धैर्यमालम्ब्य 5, 7139. R. GORR. 2, 26, 25. KATHĀS. 37, 42. PĀNĒAT. 21, 8. धीरत्वम् KATHĀS. 31, 85. धृतिम् 22, 100. हार्दं सौहृदम् R. 4, 4, 15. शौर्यम् 6, 16, 72. तदलं शैकमालम्ब्य क्रोधमालम्ब 5, 71, 11. क्रोधं च नालम्बसे WEBER, VĀGĀS. 255. सख्यमालम्ब्य R. 6, 99, 56. BHĀG. P. 8, 11, 18. औदास्यम् Spr. 1337. न कथंचिद्दे स्थायमालम्बते PĀNĒAT. 225, 23. स्थिर्यं मयालम्बितम् Spr. 1749. तदहं सत्यमालम्बितम् PĀNĒAT. ed. OFR. 56, 16. आलम्बितप्रार्थन VIKR. 38. तूष्णीमालम्बसे चेत् so v. a. wenn du dich dem Schweigen hingiebst (तूष्णीम् = निवृत्तिम्, निर्व्यापारत्वम् Comm.) PRAB. 98, 1. — 6) nach einer best. Weltgegend greifen so v. a. eine best. Richtung einschlagen: दक्षिणां दिश-

मालम्ब्य स प्रतस्थे KATHĀS. 25, 5. 78, 49. — 7) abhängen von, beruhen auf (acc.) ŚIH. D. 63. — Vgl. आलम्ब्य u. s. w. — caus. sich anklammern lassen: आलम्बितकरं der die Hand angelegt hat VIKR. 128.

— अघ्या einholen, erreichen: अघ्यं खलु भगवंस्ते पुरुषाः सर्व एव ज्ञेयं प्रधावितास्तं दरिद्रपुरुषमध्यालम्बेयुः (अध्यालम्बेयुः?) SADDH. P. 4, 18, a.

— अया s. अपालम्ब.

— व्या säumen, zögern MĀH. 46.

— समा 1) sich klammern an: यत्तुल्यं धनम् MBH. 6, 4187. so v. a. zu Jmd halten RĪĀ-TAR. 1, 288. sich stützen auf, sich verlassen auf: भवत्त्रेक्षम् KATHĀS. 18, 378. sich halten an so v. a. Rücksicht nehmen auf: नानाशास्त्रम् Verz. d. Oxf. H. 176, a, 34. — 2) ergreifen, fassen, packen KUMĀRAS. 5, 84. कन्यां कण्ठे KATHĀS. 73, 211. — 3) zu Etwas greifen, sich hingeben: स्वरम् eine Stimme annehmen R. 3, 66, 26. तेजः तात्रम् R. GORR. 2, 20, 8. धैर्यम् 5, 16, 5. 7, 23, 2, 18. विश्वासम् MĀKĒH. 55, 19. विनयम् Spr. 3168. सारुतम् 4445. समाललम्ब्य (pass.) रिपुमित्रकल्पीः पद्मेः प्रकासः कुमुदेर्विषादः BHATT. 11, 1. — 4) theilhaftig werden: जनपदेः लक्ष्मीः समालम्ब्यताम् Spr. 4721. v. l. जनपदे लक्ष्मीः समालम्बताम् sich niederlassen auf. — caus. hängen (trans.) an: तं धनुषि समालम्ब्य PĀNĒAT. 144, 23.

— उद् हängen, उल्लम्बित hängend: पादेनैकेन गगणे द्वितीयेन च भूतले । तिष्ठाम्यल्लम्बितः MĀKĒH. 33, 20. — caus. aufhängen, aufknüpfen: राजहारि स चौरिकाम् — उद्लम्बयत् KATHĀS. 51, 130. 55, 37. 42. 71, 81. उल्लम्ब्य तौ तिष्ठं वधकैरवशा कृतः 64, 53. 25, 181. 75, 48. 77, 64.

— समुद् हängen: समुल्लम्बित hängend MĀKĒH. 34, 2.

— परि zurückbleiben, sich langsamer bewegen ŚŪRĀS. 3, 9. verbleiben an einem Orte: सकृत्कृतापराधस्य तत्रैव विलम्बतः MBH. 12, 5157. ausbleiben, nicht kommen: सप्तमे वसवः प्राप्ताः स एक परिलम्बते HARIV. 3008. — परिलम्ब्य Glt. 11, 25 fehlerhaft für परिभ्य umarmend, wie die v. l. hat.

— प्र herabhängen SUCH. 1, 289, 3. प्रलम्बित herabhängend KATHĀS. 62, 145. — Vgl. प्रलम्ब figg.

— अभिप्र, partic. लम्बित herabhängend SADDH. P. 4, 12, a.

— प्रति caus. aufhängen, aufknüpfen PĀNĒAT. 98, 4, v. l.

— वि 1) auf beiden Seiten hängen an (acc.): वीव वा अक्षरात्मा पक्षौ लम्बते PĀNĒAT. BH. 14, 9, 20. herabhängen, hängen an (loc.): भ्रमत्सु गुधि नागेषु मनुष्या विललम्बिरे MBH. 7, 3204. 4595. R. 5, 55, 22. 61, 2. PĀNĒAT. 3, 5, 11. विलम्बत्यः (लताः) HARIV. 12013. विलम्बित herabhängend 4731. स्तनात्तरं RAGH. 10, 63. — 2) sich senken, sich neigen: दिवाकोरे विलम्बमाने ऽस्तमुपेत्य पर्वतम् MBH. 7, 1969. — 3) hängen bleiben so v. a. langsam von der Stelle kommen, längere Zeit verweilen bei, säumen, zögern MBH. 8, 4158. fg. एककस्मिन्पक्षौ त्रिशचिह्नमालम्बितलम्बमानः BHĀG. P. 5, 22, 16. एकेन सकलत्रेण तेन नेह विलम्बितुम् R. 3, 1, 31. 2, 19, 11. किमर्थं त्वं विलम्बसे was zögerst du? 1, 75, 16. 4, 5, 11. R. SCHL. 2, 77, 22. KĀM. NĪTIS. 12, 20. KUMĀRAS. 7, 13. इति यावत्स नृपतिर्विधिक्षितसन्विलम्बते KATHĀS. 45, 103. न विलम्बते शौचार्थम् MĀRK. P. 34, 112. नायं कालो विलम्बितुम् MBH. 3, 2823. R. 5, 95, 6. मा विलम्बस्व 7, 23, 4, 55. MĀRK. P. 15, 67. मा विलम्बत HARIV. 15505. MĀRK. P. 18, 34. मा विलम्ब PĀNĒAT. 107, 35 fehlerhaft für माविलम्बम्. किमर्थं किं वि-

लम्ब्यते R. 1, 73, 15. पततु ब्रह्मदण्डो ऽसि किमपि विलम्बते RĪGĀ-TAR. 4, 651. पथि शिखरिणी मूले मूले विलम्ब्य *verweilend* 2, 164. तणं विलम्ब्य *Verz. d. Oxf. H. 117, a, 19. vilmmbh* शशको ऽभ्यागत् *säumend, zögernd, langsam* KATHĀS. 60, 98. ÇĀK. 18, 21. कुतस्त्वं विलम्ब्यागते ऽसि *so spät* HIR. 68, 4. अविलम्ब्य *ohne Verzug* KATHĀS. 56, 110 (सा-वि° zu schreiben). 112, 168. चिरं तु भवता कालं व्याप्तेपेण विलम्बितम् (कालो und विलम्बितः die neuere Ausg.) HARIV. 4455. लज्जया मया विलम्बितम् PĀNĒAT. 84, 10. क्व रामः शयितो रात्रौ क्व स्थितः क्व विलम्बितः *wo hat er verweilt?* R. GORR. 2, 93, 13. अनुपकृत्विलम्बित *aus — säumend, zögernd* BHĀG. P. 4, 20, 20. एवमेवास्मिन्नतपोपे ऽविलम्बितेन भवितव्यम् *du darfst nicht säumen* MĀLAY. 53, 13. विलम्बितपत्नीः *versögert* RAGH. 1, 33. विलम्बितवत्तेशपाणिप्रकृतत्सवा KATHĀS. 33, 2. 68, 9. *langsam, gemessen* (Gegens. द्रुत) AK. 4, 1, 2, 9. H. 292. RV. PĀT. 13, 18. PAT. zu P. 1, 4, 109 (in der ed. Calc.). DAÇAK. 144, 15. °गति (zugleich mit Anspielung auf das Metrum dieses Namens) VARĀH. BṚH. S. 104, 16. अ° KĪTJ. ÇĀ. 10, 1, 8, 10. विलम्बितम् *adv. VARĀH. BṚH. S. 43, 61. KATHĀS. 40, 2. अविलम्बितम् ohne Verzug, schnell, rasch* SUÇR. 1, 13, 5. Spr. 745. KĀM. NĪTIS. 6, 10. VIKR. 79, 13. KATHĀS. 26, 46. 46, 226. BHĀG. P. 8, 6, 21. विलम्बित n. *Verzug*: किं विलम्बितेन PĀNĒAT. 208, 9. अलं मे चिरं विलम्बितेन SADDH. P. 4, 13, a. — 4) विलम्बित *in nächster Beziehung stehend zu*: कर्मणि निर्वाणविलम्बितानि BHĀG. P. 4, 16, 24. — Vgl. विलम्ब u. s. w. und द्रुतविलम्बित. — *caus. 1) hängen auf*: भितापात्रं नागदत्ते विलम्बयित्वा (eine falsche Form) PĀNĒAT. 116, 19. — 2) *Jmd verweilen machen, aufhalten*: तं दास्यस्त्वद्यलम्बयन् । आकारैर्विविधैर्यावत्तृतीयः प्रकरो ऽत्यागत् ॥ KATHĀS. 124, 187. — 3) *versäumen, unnütz verstreichen lassen*: चिरं तु भवता कालो व्याप्तेपेण विलम्बितः HARIV. 4455 nach der Lesart der neueren Ausg. — 4) *säumen, zögern*: शोभकृतेषु कर्षेषु विलम्बयते यो नरः Spr. 2986. अविलम्बयन् JĀLĀ. 1, 89. R. 2, 107, 16.

— *प्रवि vorhängen*: अतिप्रविलम्बितशिरस् *zu sehr vorhängend* SUÇR. 2, 239, 5. Vgl. प्रविलम्बित. — *caus. aufhängen, aufknüpfen*: तं पापबुद्धिं शमीशाखायां प्रविलम्ब्य (प्रतिलम्ब्य v. 1.) PĀNĒAT. 98, 4.

2. लम्ब, लम्बते (शब्दे) DHĀTUP. 10, 15. — Vgl. 2. रम्ब und लम्.

लम्ब (von 1. लम्ब) 1) adj. (f. स्त्री) *herabhängend, hängend an, herabhängend bis, lang herabhängend*: रज्जु° KATHĀS. 75, 156. °मेखला MBH. 9, 2652. स्रग्दामलम्बाभरण HARIV. 3755. तोपलम्ब इवाम्बुः *ebend.* 2440. पञ्चलम्बकलम्बेण कुरेण 3970. लम्बाभरण R. 7, 7, 28. KATHĀS. 29, 52. RĪGĀ-TAR. 5, 342. RAGH. 6, 60. स्रग्ना विशालवतःस्थललम्बया 84. °शाटपटावृत Spr. 1210. °शीर्ष SUÇR. 2, 55, 19. °चूडक NĪ. 1, 14. °केश GRHJASADG. 1, 89. °केसर HARIV. 2425. 12975. °सट (so die neuere Ausg.) 4208. °शिख 2298. 14308. लम्बालक DAÇAK. 4, 59. MEGH. 82. अलकमागपुलम्बम् 88. RAGH. 6, 23. °स्फिच्, °अठर MBH. 1, 5929. चललम्बस्तनोद् R. 5, 10, 18. HARIV. 3563. °स्तनी SUÇR. 1, 371, 18. KATHĀS. 20, 109. लम्बादरपयोधरा R. 5, 17, 26. KATHĀS. 116, 29. लम्बैर्वेषणैः VARĀH. BṚH. S. 61, 16. °बाहु MBH. 6, 2610. HARIV. 15836. VARĀH. BṚH. S. 69, 13. आगानुलम्बबाहु 58, 45. °कुस्त R. 7, 23, 5, 9. कर्षो VARĀH. BṚH. S. 62, 1. नातिपृथू न लम्बे ध्रुवा 70, 8. लम्बमालो HARIV. 3653 *fehlerhaft für लम्बमानो, wie die neuere Ausg. liest.* — 2) m. a) *eine Senkrechte* COLEBR. Alg. 58. अस्तलम्ब, बहिलम्ब, सम°, आयतसम° *ebend.* — b) *Complement der Breite* SŪRJAS. 3, 14. GO-

LĀDHJ. TRIPRAÇNAV. 7. 34. GANITĀDHJ. TRIPRAÇNĀDHJ. 12. °रेखा *dass. GOLĀDHJ. JANTRĀDHJ. 27. लम्बया oder लम्बयका der Sinus desselben SŪRJAS. 1, 60. 3, 14. GANITĀDHJ. TRIPRAÇNĀDHJ. 14. °गुण *dass. GOLĀDHJ. MADJAGATIV. 25. — c) Bez. eines best. Wurfs oder Zuges in einem best. Spiele ÇANDAM. im ÇKDr. — d) N. pr. a) eines Muni Verz. d. Oxf. H. 52, b, 19. — ß) eines Daitja HARIV. 2440. 2651. = प्रलम्ब 3113. fg. — e) = नर्तक, अङ्ग und कास UṆĀDIVJ. im SAMKSHIPTAS. ÇKDr. — f) Geschenck ÇKDr. und Wilson nach H. 737, wo aber die richtige Lesart लञ्जा, die schlechtere लम्बा ist. — 3) f. स्त्री a) eine Art Gurke MED. b. 6. SUÇR. 2, 116, 19. 391, 13. — b) N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBH. 9, 2636. eine Form der Durgā HARIV. 10722. 10806. fg. = दुर्गा, गौरी TRĀK. 1, 1, 52. MED. ein Name der Lakshmi MED. N. pr. einer Tochter Daksha's und Gattin Dharma's (Manu's) HARIV. 145. 148. 12449. 12480. VP. 119. BHĀG. P. 8, 6, 4. 5. N. pr. einer Rākshasi Lot. de la b. l. 240. — लम्बाविश्वयमो mit doppelter Betonung gaṇa वनस्पत्यादि zu P. 8, 2, 140.**

लम्बक (wie oben) 1) m. a) *eine Senkrechte* Wilson. — b) *Complement der Breite* GOLĀDHJ. TRIPRAÇNAV. 33. — c) *ein best. Geräthe* VJURP. 209. — d) N. des 15ten astr. Joga Journ. of the Am. Or. S. 8, 432. लम्बुक As. Res. 9, 366. — e) Bez. der grösseren Abschnitte (achtzehn an der Zahl) im Kathāsaritsāgara KATHĀS. 1, 4. fg. — अलंकार° 61, 24 *fehlerhaft für °लम्बक.* — 2) f. लम्बिका *das Züpfchen im Halse* H. 585.

लम्बकर्ण 1) adj. (f. स्त्री und ṣ) *lang herabhängende Ohren habend* MBH. 9, 2653. R. 5, 17, 24. — 2) m. a) *Ziegenbock, Ziege* TRĀK. 2, 9, 24. 3, 3, 133. H. an. 4, 87. MED. p. 107. — b) *Elephant* ÇANDAM. im ÇKDr. — c) *Falke* RĪGĀN. im ÇKDr. — d) *ein Rākshasa* ÇANDAM. im ÇKDr. — e) *Alanguium hexapetalum* H. an. MED. — f) N. pr. a) eines Wesens im Gefolge Çiva's Vjāpi beim Schol. zu H. 210. — ß) eines Esels PĀNĒAT. 214, 21. — γ) eines Hasen PĀNĒAT. 161, 2.

लम्बकेशक m. N. pr. eines Muni Verz. d. Oxf. H. 52, b, 19.

लम्बनिक adj. *die Zunge hängen lassend*; m. N. pr. eines Rākshasa KATHĀS. 25, 196.

लम्बदत्ता f. *eine best. Pflanze, = सैकुली* RĪGĀN. im ÇKDr.

लम्बन (von 1. लम्ब) 1) nom. ag. *herabhängend, unter den Boiww.* Çiva's (neben लम्बितोष्ठ) MBH. 13, 1201. लम्बते ऽस्मिन्ननेकानि तैरो फलानीव ब्रह्माण्डानि NILAK., also *herabhängen lassend.* — 2) m. Phlegma, Schleim (कफ) ÇANDAM. im ÇKDr. — 3) n. a) *Franse* VJURP. 136. — b) *ein lang herabhängender Halsschmuck* AK. 2, 6, 3, 5. — c) *Parallaxe in Länge* Comm. zu SŪRJAS. 5, 1. GOLĀDHJ. GRAHAṆAV. 17. 19. 23. स्फुटलम्बनलपिकाः *die Minuten, welche sie beträgt*, 24. °कलाः *dass.* 27. °विधि *die Regel für die Berechnung derselben* SPURJAGATIV. 38. — d) Bez. einer best. Kampfart HARIV. 15979 nach der Lesart der neueren Ausg. (लवण ed. Calc.). — e) N. pr. eines Varsha in Kuçadvipa MĀK. P. 83, 25. — Vgl. अङ्ग°, दृगलम्बन.

लम्बपयोधरा adj. f. *hängende Brüste habend* MBH. 9, 2653. N. einer der Mütter im Gefolge Skanda's 2639.

लम्बबीजा f. = लम्बदत्ता RĪGĀN. im ÇKDr.

लम्बर s. u. छाउम्बर 1) in den Nachträgen.

लम्बात m. N. pr. eines Muni Verz. d. Oxf. H. 52, b, 19.

लम्बिकोक्तिः f. N. pr. einer Gottheit Verz. d. Oxf. H. 149, a, 4.

लम्बिन् (von 1. लम्ब्) 1) adj. herabhängend, hängend an, herabhängend bis zu AK. 2, 6, 2, 37. H. 652. अथलम्बिनीर्गटाः कपोलदेशे KUMĀRA. 5, 47. तरुशाखाय° KATHĀS. 65, 205. 207. RAĞH. 3, 67. श्रेणिलम्बिपुरुषा-
स्त्रमेखला 11, 17. 13, 38. 16, 43. आपार्क्षि° MĀLAV. 85. अनतिलम्बिडुकूल
82. पूर्वार्ध° geneigt, gesenkt mit MARGH. 52. अलम्बि LA. 20, 30 ist nicht, wie
LASSEN und nach ihm BENFRY annehmen, अ+लम्बिन्, sondern 3.sg. aor.
impers.: wenn Schweisstropfen sich anhängen. Vgl. 1. अलम्बिन्. — 2)

लम्बिनी N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBH. 9, 2636.

लम्बुक m. 1) N. pr. eines Schlangendämons VJUTP. 85. — 2) s. u.
लम्बक 1) d).

लम्बुया f. ein Perlenschmuck aus sieben Schnüren ÇĀNDĀNTAK. bei
WILSON.

लम्बोर् 1) adj. (f. ई) einen Hängebauch habend MBH. 9, 2653. KATHĀS.
70, 102. 125. VJUTP. 206. = आब्यून H. an. 4, 277. = उद्धान TRĪK. 3, 3, 368.
MED. r. 294. — 2) m. a) Bein. Gaṇeśa's AK. 4, 1, 1, 34. TRĪK. H. 207. H.
an. MED. HALĀJ. 1, 18. KATHĀS. 50, 178. 55, 162. Verz. d. B. H. 117, 6. Verz.
d. Oxf. H. 27, a, 37. 40. 148, a, No. 318. Z. 3. PĀNĒAR. 1, 7, 86. 93. — b)
N. pr. eines Fürsten VP. 472. Bhaṅ. P. 12, 1, 22. — c) N. pr. eines Muni
Verz. d. Oxf. H. 52, b, 18. — 3) f. ई N. einer Unholdin Suçā. 2, 388, 6.

लम्बोष्ठ 1) adj. der die Unterlippe hängen lässt ÇIKSHĀ 19 in Ind. St.
4, 268. — 2) m. Kameel RĪĀN. im ÇKDR. लम्बोष्ठ TRĪK. 2, 9, 23.

लम्, लम्ते (शब्दे) VOP. in Dhātup. 10, 24. — Vgl. 2. रम्.

लम्ब (von 1. लम्) 1) m. a) das Finden, Wiederfinden: वेदेकी° R. 5,
3, 59. — b) Erlangung, Wiedererlangung: पत्° R. 4, 63, 15. उत्तरेत-
रेदृ GAUDAP. zu SĀMĀJAK. 52. स्मृति° KĀND. UP. 7, 26, 2. राश्य° MBH.
1, 362. 5714. 5, 4814. ईप्सितलम्बानाम् VIKR. 49, 11. परदुर्ग° Einnahme
einer feindlichen Festung VARĀH. BH. S. 6, Z. 8. — 2) f. छा Hocke, Ein-
friedigung HĀR. 174. — Vgl. लम्.

लम्बक (wie oben) nom. ag. P. 7, 1, 64, Sch. 1) Finder: अलम्बक° (ल-
म्बक gedr.) KATHĀS. 61, 24. — 2) वर्ष° vielleicht ein Varsha abgren-
send (vgl. वर्षपर्वत und लम्बा unter लम्भ) MBH. 6, 455.

लम्बन (wie oben) n. 1) das Erlangen, Bekommen, Wiedererlangen H.
1520. अगस्त्यादलम्बनम् R. GORR. 1, 3, 12. राश्य° MBH. 9, 2262. Vgl.
गर्भ°. — 2) (vom caus.) das Verschaffen: सिद्धि° DAÇAK. 61, 4.

लम्बनीय (wie oben) adj. zu erlangen KATHOP. 1, 25.

लम्बम् (wie oben) absol. = लम्बम् P. 7, 1, 69. VOP. 24, 7.

लम्बुक (wie oben) adj. der Etwas zu erhalten —, zu bekommen pflegt,
mit acc. KĀND. UP. 5, 2, 2.

लप्, लपते (गति) = लप् VOP. in Dhātup. 14, 10.

लप (von ली) 1) m. VOP. 26, 171. a) das Sichanhaften, Ankleben; =
श्लेष TRĪK. 3, 3, 219. fg. = संश्लेषण H. an. 2, 381. = संश्लेष MED. j. 51. सं-
प्रति प्रेषिता हृती तस्मिन्नेव लपं गता so v. a. ist bei ihm hängen ge-
blieben Spr. 2407. — b) das Sichdrucken, Niederhocken: लपमास्थाय ल-
पम् = अङ्गसंकोचम् NĪLAK. MBH. 7, 5767 nach der Lesart der ed. Bomb. —
c) das Verschwinden —, Eingehen in; Untergang; = प्रलय ÇĀNDAR. im
ÇKDR. = विनाश MED. st. dessen falschlich विलास (daher die Bed. sport,

pastime bei WILSON) H. an. प्रधाने लपः SARVADARÇANAS. 179, 22. VEDĀNTAS.
(Allah.) No. 87. प्रकृति° SĪMĀJAK. 45. नाशः कारणलपः KAP. 1, 123.
लपं या, गम् u. s. w. verschwinden —, eingehen —, aufgehen in: प्रेतासि
दृष्टमस्माभिस्तत्रार्थं प्रविश्य यत् । तस्मिन्स्थपुत्रिकास्वर्तर्तको लप-
मागताः ॥ KATHĀS. 123, 133. तस्मिन्नेव (sc. ब्रह्मणि) लपं यासि बुद्धाः
सागरे यथा KĀLINOP. in Ind. St. 9, 20. Verz. d. Oxf. H. 57, b, 40. MĀNĀM.
1, 4. Bhaṅ. P. 7, 1, 19. MĀR. P. 40, 27. fg. ततः समस्ता देव्यः — लपम् ।
तस्या देव्यास्तनी (so zu lesen mit DEVIM. 10, 4) जग्मुः 90, 4. शासिकं पौ-
ष्टिकं चैव तथा चैवाभिचारिकम् । अगादिषु लपं ब्रह्मन् त्रितयं त्रिधयाग-
मत् ॥ 102, 11. ध्यान° GĪR. 4, 8. KĀNDOM. 118. योगिनीं पुञ्जतां चेतसा
लपम् MĀR. P. 111, 2. लपं संगताः so v. a. versteckten sich R. 7, 23, 3,
54. शक्रादिष्वपि लोकेषु वर्तमाना लपालयौ । अयंते Untergang, Tod R.
3, 71, 10. प्रभवलयजरोपप्लुत PRAB. 97, 18. रज्ञो°, तमे° adj. Bhaṅ. P.
11, 28, 22. प्रकृतीनां लपानां च सा गतिस्त्वम् MBH. 13, 1100. शर्वः प्र-
भवे लपः VOP. 5, 1. विश्वोद्भवस्थितिलपे Bhaṅ. P. 3, 9, 14. 4, 7, 89. ज-
गद्व्यतिष्ठेत्पेषु 30, 28. जगदुत्पत्तिस्थितिलपनिमित्त 6, 9, 41. जगदुद-
यविभवलय° SARVADARÇANAS. 49, 20. कल्पलपौ Bhaṅ. P. 12, 4, 1. नैमि-
त्तिक (vgl. प्रलय) 8, 24, 7. प्राकृतिक 12, 4, 21. PĀNĒAR. 1, 14, 17. लपार्क die
Sonne beim Untergang der Welt Bhaṅ. P. 10, 77, 35. अलम्बक° BĀLAB. 10.
बुद्धि° ÇĀNP. 96. स्थूलसूक्ष्मप्रपञ्च° VEDĀNTAS. (Allah.) No. 27. लपं या unter-
gehen, zu Grunde gehen, zu Nichte werden Spr. 1843. KATHĀS. 22, 28.
Bhaṅ. P. 3, 32, 4. MĀR. P. 90, 85. VĀDDHA-KĀN. 11, 2. — d) Rast, Ruhe:
अलय rastlos ÇIÇ. 4, 57 (u. 2. अलय nicht genau wiedergegeben). Bhaṅ.
P. 8, 3, 17. — e) geistige Trägheit: लपवित्परहितं मनः कृत्वा MAITRĀJUP.
6, 34. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 133. लपस्तावदक्षपण्डितस्त्वनवलम्बनेन चि-
तवृत्तेर्निद्रा 136. — f) Tempo (deren drei angenommen werden: हुत,
मध्य und विलम्बित) AK. 4, 1, 7, 3. 9. TRĪK. H. 292. 1410. H. an. MED.
HALĀJ. 1, 94. PĀNĒAR. V. 43. NĪGĀN. 8, 7. DAÇAR. 1, 9. PRATĀPAR. 19, b, 8.
ÇIKSHĀ 32 in Ind. St. 4, 270. MBH. 2, 132 (लपे स्थाने ed. Bomb.). HARIV.
8691. R. 1, 2, 21. 4, 6. 29. 2, 91, 27. 7, 71, 15. MĀLAV. 19, 11. 29. MĀR.
P. 23, 58. 59. SĪH. D. 543. सलयेरिव पाणिभिः RAĞH. 9, 45. — g) ein best.
Ackerwerkzeug, etwa Egge oder Hacke VS. 18, 7. — 2) n. = लघुलय die
Wurzel von Andropogon muricatus Comm. zu AK. 2, 4, 5, 80. — 3) adj.
den Geist träge machend Bhaṅ. P. 11, 28, 15. = आचरणायाम् Comm. —
Vgl. हि°, नभे°, भूति°, मनो°.

लयन (wie oben) n. 1) Rast, Ruhe MALLIN. zu ÇIÇ. 4, 57. — 2) Ruhe-
stätte PRAB. 48, 16. = गृह nach dem einen, = आसन nach dem andern
Comm. Stätte VJUTP. 55. Haus 130. — Vgl. गुणालयनी.

लयपुत्री f. Tänzerin, Schauspielerin TRĪK. 1, 1, 125.

लययोग m. Verz. d. Oxf. H. 123, a, 18 neben मन्त्रयोग und राजयोग.

लयारम्भ m. Tänzer, Schauspieler TRĪK. 1, 1, 124.

लपालम्ब m. dass. ÇĀNDAR. im ÇKDR.

लरमानाथ m. N. pr. eines Autors, = रत्नमानाथ, रमानाथ Verz. d. B.
H. No. 536.

लर्ब, लर्बति (गति) Dhātup. 11, 87.

लल्, ललति ईप्सायाम् Dhātup. 9, 77 (vgl. लङ् विलासे 76) und ललते:
tändeln, scherzen, spielen, sich frei gehen lassen: गायत्री च ललती च
MBH. 1, 3208. यथामुखं यथोत्सार्कं ललत्तु तपि पुत्रवत् 13, 8029. (कदा)

अयुष्यति धर्मज्ञः स वत्स इव मां ललन् R. Gora. 2, 42, 15. गजकलभा
इव ललामः Māhān. 70, 20. ललकुशाकां ललामां ग (लोलकु° Crc. 3, 72)
Sām. D. 68, 4. ललस्व मयि विश्रब्धा कृष्टमाज्ञापयस्व च । मत्प्रसादास्त-
लस्याश्च ललामु तव बान्धवाः ॥ R. 5, 22, 24. ललमाना वराङ्गनाः 1, 9, 18
(19 SCHL.). MBh. 1, 3864. शिष्यपुत्रा पितुरङ्गे सुमुखं वर्तते नग । तथा त-
वाङ्गे ललितं शैलराज मया प्रभो ॥ 3, 1741. — ललित adj. und subst. s.
besonders.

— **cras. लालयति** (tändeln lassen) *liebhaben, zärtlich sein gegen Jmd., schmökern, hüttseln, verwöhnen, hegen und pflegen, лелать* (लई, लाउयति उपसेवायाम् Dhātup. 32, 7. लल्, ललयति, लालयते ईप्सयाम् 33, 14); mit acc. MBh. 7, 525. 1261. R. 2, 43, 15. यो नः सदा लालयति पिता पु-
त्रान्निवोरसान् 47, 6. Spr. 2003. तस्मात्पुत्रं च शिष्यं च ताडयेन्न तु ला-
लयेत् 2664. fg. Varāh. Brh. 17, 10. Khandom. 39. Bhāg. P. 4, 8, 9. 28, 9.
6, 1, 22 (लालयान्). 14, 38. 10, 7, 18. लालयेः स्वन्नान्भोगी रत्नैश्च स्वयम-
र्जितैः Hariv. 9063. लाल्यमानं जनिरेवम् Bhāg. P. 4, 9, 53. Çatr. 14, 133.
ललयित्वा wohl fehlerhaft für लाल° Pañkāt. 229, 22. लालितः सततं
गृहे MBh. 2, 1797. 2409. 3, 8136. 7, 2503. 4340. 12, 387. 5503. 14, 1840.
Hariv. 4797. R. 2, 77, 14 (84, 12 Gorr.). R. Gorr. 1, 17, 6. 2, 62, 8. 14.
80, 8. 107, 12. 4, 15, 38. 21, 84. 5, 1, 61. Kām. Nit. 3, 39. Spr. 150. 1098.
1530. 2666. 4030. 5123. Rīgā-Tam. 2, 8. 5, 841. 6, 77. Bhāg. P. 4, 9, 60.
26, 20. 10, 48, 4. Mīm. P. 109, 29. Verz. d. Oxf. H. 188, a, 5. Pañkāt. 87,
11. 188, 19. अरण्येतिहासिलिङ्गलालिता करिणाः Kumāras. 3, 15. इदं
शरीरं पितृभ्यां लालितं बाल्ये Kathās. 97, 46. केशसंभोगलालिताः पारि-
ज्ञातस्य मञ्जयः Sāh. D. 313, 16. पुत्रस्य मुखं लालयन्ती so v. a. *streichelnd*
Bhāg. P. 10, 7, 36. रमालालितपादपद्मव 15, 19. कैमेदकीं लालयन् (viel-
leicht *spielen lassend* so v. a. *schwingend*) Hariv. 8311. रोलम्बलालित-
सुरसुम *geliebtest* d. i. *zärtlich umschwärmt* Pañkāt. 3, 5, 8. कपर्दिका
नदी दिव्यजलकलोललालिताम् von den Wellen *geliebtest* Çatr. 1, 52.
सुरसुमलालिते वत्सराजगृहप्रवेशः so v. a. *begünstigt* Sāh. D. 130,
7. 140, 7.

— उपा *caus. hätscheln*; s. उपालाल्य.

— उद् १. उछाल. — caus. *liebkosen* : उछलयावा (!) PANKAJ. ed. BÜHL.
II, 40, 22. *jumping up* BÜHLER.

— उप *caus.* °लालयति *liebosen, zärtlich sein gegen Jmd* (acc.) *Çā.*
 104, 5. *MĀLAV.* 29, 1. *Bhāṣ.* P. 5, 4, 4. 8, 10. उपलालित 3, 33, 19. 10, 3, 27.
 15, 16. पैर्वस्त्रमात्याभरणानुलेपिनः श्रोतज्ञनं (= शरीरं) स्वात्मतयोपला-
 लितम् 3, 14, 27. °करकमलकुम्भलोपलालितचरणारविन्दयुगल 6, 16, 25.
 — *Vgl.* उपलालन.

— सम caus. °लालयति dass. Buñg. P. 3, 24, 24. 28, 23. 10, 13, 23.

ललजिह्व (ललम्, partic. praes. von लल्, -जिह्वा) 1) adj. (f. घ्रा) *dessen Zunge spielt d. i. hinundhergeht, züngelnd* KATHIS. 106, 127. PRAB. 68, 12. Verz. d. Oxf. H. 98, a, 21 (fälschlich ललजि०) = हिंस MED. b. 16. Vgl. ललन 3) b) und 4). — 2) m. a) *Hund*. — b) *Kameel* MED.

ललदम्बु (ललत् + दम्बु) m. eine best. Pflanze, = लिम्बाव (GARDU.
im CKDa.

ललन (von लल) 1) adj. *spilend, schillernd*, von Licht und Farben: रत्नप्रदोषा घ्राभासि ललना रत्नमणुता: Bāṣ. P. 3, 33, 17. 4, 9, 62. — 2) m. Bez. verschiedener Pflanzen: = वाल, साल und प्रियाल RIGAN. im CDKw.

— 3) f. झी a) ein tündelndes Weib, Weib überh., Gattin AK. 2, 6, 2, 8. TRK. 3, 3, 258. H. 808. an. 3, 407. MRD. n. 119. HAL. 2, 327. MBH. 1, 5947. 3, 1822. R. 3, 15, 15. Spr. 1388. 2087, v. l. 3401. 3842. PRAÇHOTTAHAM. 7 und 12 in Monatsb. d. Berl. Ak. 1868, S. 99. 109. KATH. 37, 243. 80, 38. Glr. 3, 16. RÍÁA-TAK. 1, 370. 2, 1. 4, 266. 6, 143. BULG. P. 3, 14, 49. 15, 17. 22, 18. 23, 39. 4, 25, 27. 26, 16. 5, 2, 17. 16, 16. 9, 14, 17. 10, 16, 36. 55, 26. MANK. P. 123, 23. PAWÁA. 4, 8, 144. PRAB. 19, 12. Vorz. d. Oxf. H. 187, b, No. 428, Z. 18. — b) Zunge TRK. H. an. MRD.; vgl. ललज्जिक्क und जिक्कललन u. 4). — c) N. verschiedener Metra: α) 4 Mal — — — —, — — — — COLEBR. Misc. Ess. II, 160 (VII, 24). Ind. St. 2, 383. — β) 4 Mal — — — —, — — — — Ind. St. 2, 419. — γ) eine best. Art von Gāthā Ind. St. 2, 417. — d) N. eines best. mythischen Wesens R. 3, 20, 32. झनला ed. Bomb. und MBH. — 4) n. Spiel, Tändelei H. 556. das Spielen der Zunge so v. a. das Hindundhergehen derselben: जिक्कललनभीषणा MANK. P. 87, 7; vgl. ललज्जिक्क und ललना Zunge.

ललनाप्रिय 1) adj. Weibern lieb. — 2) m. *Nuclea Cadamba* (कादम्ब)
Roxb. — 3) n. = क्रीवे RIGAN. im ÇKDr.

ललनिका (domin. von ललना) f. Weibchen, ein armes Weibchen
Kātyāy. 3, 50.

ललत्तिका (von ललती, partic. praes. f. von लल्) f. ein lang herabhängender (spielender, bwinmelnder) Halschmuck AK. 2, 6, 3, 5. H. 657.

ललछ्ण onomatop. vom Laute eines Lallenden: ललछ्णेति किमप्य-
प्रस्फुटं ब्रुवन् KATUis. 13, 109.

ललाट (= altorem रराट) n. *Stirn* ÇINT. 3, 8. *SIDDH. K.* 249, a, 8. *AK.* 2, 6, 8, 43. *H.* 573. *HALĀJ.* 2, 370. 376. *AV.* 9, 7, 1. 10, 2, 8. *ÇAT. BR.* 3, 7, 4, 8. *KĀTJ. ÇA.* 6, 4, 2. *LĀTJ.* 8, 8, 20. *ÇĀŒH. ÇA.* 2, 12, 2. *GĀHJ.* 2, 1, 10. *GOBH.* 3, 6, 3. *KAUC.* 26. 38. 45. 76. 81. 90. *M.* 2, 46. 9, 240. *JĀĒN.* 2, 18. *MBH.* 3, 2787. *HARIV.* 12718. 12782. 14277. *R.* 2, 96, 18. *SUCR.* 1, 116, 20. 118, 3. 337, 6. *VIKR.* 73, 8. *VARĀH. BRH.* S. 50, 11. 51, 10. 58, 5. 6. *ÇIÇ.* 4, 28. *RĪĀ-TAR.* 3, 365. *BHĀG. P.* 4, 10, 9. *Verz. d. Oxf. H.* 103, a, 28. *VET. in LA. (III)* 13, 14. देश Spr. 4954. ऽनट RĪĀ-TAR. 6, 109. ऽपट HALĀJ. 2, 386. Spr. 2662. PĀŒCVANĀTHAK. 4, 50. ऽपटिका 5, 32 (nach AUFRECHT). अयं द्रिद्रो भवितेति वैधसो लिपिं ललाटे ऽर्ध्वजनस्य ज्ञाप्यतीम् NAISS. 1, 15. यत्पूर्वं विधिना ललाटलिखितं तन्मार्जितुं कः क्षमः Spr. 1688. 2810. 3227. 5392. लेखा न पुनः प्रयाति 4948. am Ende eines adj. comp. (f. घ्रा): सु० R. 1, 1, 12. मक्षा० 3, 85, 4. पृथुर्का० 5, 17, 26. विषम० VARĀH. BRH. S. 68, 70. निम्न० 72. उच्च० TRIK. 2, 6, 2. eines Elephanten AK. 2, 8, 2, 6. HALĀJ. 2, 63. VARĀH. BRH. S. 67, 7. eines Pfordes 66, 3. 4. 93, 3. einer Kuh RAGH. 1, 88. ऽपट् beim Bock PĀŒĀT. 33, 2. ललाटे a fronte, vorn TBH. 3, 8, 38, 1. ÇĀŒH. ÇA. 16, 3, 20. — Vgl. प्र०.

ललाटक 1) n. eine schöne Stirn ÇABDAR. im ÇKDr. Stirn überh. DRANASĀJA ebend. — 2) f. लल्लाटिका Stirnschmuck P. 4, 3, 65. AK. 2, 6, 2. 4. H. 653. ein mit Sandel auf die Stirn aufgetragenes Mal TRIN. 2, 6, 40. HALĀJ. 2, 386. °चन्दन KUMĀRAS. 3, 55.

ललाटस्य adj. *die Stirn brennend*, Beiw. einer glühenden Sonne P.
३. 2. 36. Vop. 26, 55. Ragh. 13, 41. Uttanar. 113, 10 (153, 5). Mālatī. 12, 8.

ललाटपुरं n. N. pr. einer Stadt P. 5, 4, 74, Sch.
ललाटान् adj. (f. ३) auf der Stirn ein Auge habend MBu. 2, 1887. 3.

16137. Çiva 1628. HARIV. 14872.

ललाटिका s. u. ललाटक.

ललाटिकाप्, ०पते ein Stirnzeichen darstellen: ललाटिकाप्यप्. Verz. d. Oxf. H. 141, b, No. 289, Z. 13. fg.

ललाटूल adj. eine hohe oder schöne Stirn habend gaṇa सिध्मादि zu P. 5, 2, 97.

ललाट्य adj. = रराट्य Schol. zu P. 4, 3, 65. 5, 1, 6.

ललाम 1) adj. (f. ललामी) mit einer Blässe (Stirnfleck) versehen, vom Vieh AV. 15, 1, 1. TS. 2, 1, 2, 1. 4, 1, 7, 3, 47, 1. KĀTJ. Ça. 28, 1, 38. ललामैर्हरिभिः MBH. 7, 962. धूम० TS. 2, 1, 10, 1. कृष्ण० KĀTJ. 13, 5. Ueberh. mit einem (hellen) Fleck versehen: कृष्णललामांशामरान् शुक्लाशान्या-ङ्कशिप्रभान् (es ist der Schweif, nicht das Thier selbst gemeint) MBH. 2, 1861. तमस् 12, 13192 (= चित्तामणिरत्नवद्भवत्प NILAK.). — 2) m. n. Schmuck (Stirnschmuck), Zierde: सुदर्शनं वै देवतानां ललामम् MBH. 8, 1882. HARIV. 16063. BHĀG. P. 3, 14, 49. 22, 18. 5, 3, 2, 6, 6. unbestimmt ob ललाम oder ललामन्: जयात् प्रथमं रामो ललामप्रतिमं (ल० = ध्वज NILAK.) कलम् HARIV. 5037. आश्रमललामभूता ÇĀK. 25, 4. KATHĀS. 101, 61. DAÇAK. 68, 2. BHĀG. P. 3, 16, 9. 5, 16, 16. Çiç. 4, 28. Vgl. u. 4). — 3) f. ई a) Bez. einer Unholdin AV. 1, 18, 1. — b) ein best. Ohrenschmuck ÇABDAM. im ÇKDr. — 4) n. Blässe, Stirnfleck AK. 3, 4, 32, 145 (अश्वभूषा: अश्वललाटे ऽश्ववर्णाचि०म्, गवादीनां ललाटचित्रम् d. l. ०चिक्रम् BHAR. nach ÇKDr.). Mal, Sectenzeichen (पुण्ड्र) AK. H. an. 3, 406. MED. m. 51. HALĀJ. 5, 69. Zeichen (चिह्न, लक्ष्मन्, लाङ्कन) H. an. MED. Verz. d. Oxf. H. 184, b, 7. Banner, Flagge (ध्वज, केतु, पताका) AK. H. an. MED. VJUTP. 159. Schmuck (भूषा) H. an. MED. HALĀJ. VJUTP. eine Zierde unter seines Gleichen, der Beste in seiner Art (प्रधान, प्राधान्य) AK. H. an. MED. = प्रभाव H. an. MED. HALĀJ. = रम्य H. an. MED. Schweif AK. H. an. MED. HALĀJ. Horn; Pferd H. an. MED. HALĀJ. — Vgl. लालामिक.

ललामक n. ein auf der Stirn liegender Blumenkranz AK. 2, 6, 2, 37. H. 652. HALĀJ. 2, 398.

ललामगु m. schorzhafte Bez. des penis VS. 23, 29.

ललामन् n. = ललाम Schmuck, Zierde: कन्या० RAGH. 5, 64. nach H. an. 3, 406 (wo ललामवललामास्ये zu lesen ist) und MED. n. 203 Mal, Sectenzeichen; Zeichen (vgl. Verz. d. Oxf. H. 184, b, 7); Banner, Flagge; Schmuck; eine Zierde unter seines Gleichen; = प्रभाव; Schweif; Horn; Pferd; nach H. an. auch = रम्य; = मुख MAITR. zu VS. 23, 29.

ललामवत् adj. mit einer Blässe versehen: चतुर्कृत० (अश्वभ) Ind. St. 4, 397.

ललित (von लल्) 1) adj. a) natv, arglos, einfältig: औदासीन्य R. 4, 33, 39. धीरललित (u. d. W. ungenau wiedergegeben) klug, aber dabei von einer lebenswürdigen Einfalt BHAR. NĀTJAÇ. 34, 4. 5. DAÇAK. 2, 2. 8. SĀH. 65. 68. 539. ललित 36, 2. DAÇAK. 2, 40. — b) anmuthig, lieblich, schön, hübsch; = ललित (sic) H. an. 3, 290. MED. t. 147. von Frauen und Männern R. 1, 64, 8. 7, 37, 2, 27. RAGH. 6, 37. 8, 66. 19, 39. MEGH. 33. 65. Spr. 3401. RĀGA-TAR. 5, 449. अप्सरस् ÇĀK. 41, v. l. मातर्ललिते wird die Sarasvatī angeredet Verz. d. Oxf. H. 110, a, No. 173, Çl. 3. कामिन् MĀLAV. 52. वपुस् KUMĀRAS. 3, 75. ललिताकुलितर्जनी: 6, 45. मृणालनाल-ललितभुजा KATHĀS. 4, 6. ललितकृति RĀGA-TAR. 4, 17. 266. कुण्डल R. 5, 13, 66. विवादकौतुक RAGH. 8, 1. कुसुम 9, 70. SĀH. D. 66, 14. Git. 1, 27.

धामन् 5, 5. PAÑĒAR. 1, 10, 50. 7, 85. प्रकृषामनङ्गस्य MĀÑĒH. 82, 20. ०ख-ञ्जन DHĀRTA. 91, 14. ललिताङ्गार KUMĀRAS. 7, 91. गति BHĀG. P. 4, 9, 40. 10, 47, 52. MĀRK. P. 61, 88. अलिकुलकोकिलललिते मुरभिमतये SĀH. D. 21, 1. Gesang MĀÑĒH. 44, 15. ०रसकथा Spr. 4897. ललितार्थबन्ध VIKR. 32. ललितालापा ÇAUT. 39. KATHĀS. 23, 94. MĀRK. P. 65, 7. स्मित BHĀG. P. 5, 25, 5. वाच 3, 23, 50. MĀRK. P. 87, 24. Vet. in LA. (III) 30, 5. Verz. d. Oxf. H. 38, b, No. 95, Z. 13. 193, a, 14. 213, a, No. 505. विज्ञान MĀLAV. 34. ललितामिनय BHAR. NĀTJAÇ. 18, 55. VIKR. 36. MĀLAV. 67. ललितल-लित überaus lieblich UTTARAR. 10, 8 (14, 6). PAÑĒAR. 3, 13, 15. ललितम् adv. HARIV. 8389. MĀÑĒH. 44, 9. RĪ. 3, 1. BHĀG. P. 4, 25, 25. 44. 6, 7, 5. 10, 34, 21. MĀRK. P. 90, 26. KĀVYĀD. 3, 150. कविता नातिललिता Verz. d. Oxf. H. 145, a, 83. — c) erwünscht, beliebt, genehm; = ईप्सित H. an. MED. मृत्योराधातललितमायोधने मक्तम् MBH. 7, 6179. परगृह् ० MĀÑĒH. 70, 17. गाथा आत्मनो ललिता: BHĀG. P. 10, 80, 27. — d) = चलित VICVA und ÇABDAR. im ÇKDr. — 2) m. a) Bez. einer best. Stellung der Hände beim Tanze Verz. d. Oxf. H. 202, a, 32. — b) N. eines best. musk. Rāga Sañcitadīm. im ÇKDr. — 3) f. आ a) Moschus RĀGAN. im ÇKDr. — b) Bez. einer best. Göttin Verz. d. Oxf. H. 71, b, 11. einer Form der Durgā 39, a, 32. b, 7. ललितोपाख्यान 30, a, 12. कुमारीललितासाधन 88, a, 16. N. pr. einer Hirtin, die mit der Durgā und mit der Rādhikā identifiert wird, ÇKDr. nach BHAKTIRĀSĀMĒTASINDBHU und PADMA-P., PĀTĀLAKH., RĀSALĪLĀ. — c) N. pr. eines Flusses KĀLIKĀ-P. 81 im ÇKDr. — d) Bez. verschiedener Metra: a) 30 + 52 Moren COLEBR. Misc. Ess. II, 154, b, 14. — β) 4 Mal ————— ebend. 160 (VII, 8). — γ) 4 Mal ————— ebend. (VII, 20). Ind. St. 3, 383. — δ) 4 Mal ————— ebend. 392. — ε) 4 Mal ————— COLEBR. Misc. Ess. II, 163 (XVII, 2). — ζ) 2 Mal —————, ————— ebend. 165 (VI, 14). — 4) n. a) eine natürliche, ungesuchte Handlung (wie die eines Kindes): भीरुरपि प्रशास्त्यधि रिपूंश्च वीरललितः VARĀH. BĀH. S. 104, 41. = चरित Comm. — b) lebenswürdige Einfalt, Naivetät, Anmuth, Liebreiz (beim Weibe) AK. 4, 4, 2, 81. H. 508. H. an. und MED. (an beiden Orten ist क्वाव st. क्वा zu lesen). HALĀJ. 1, 89. मृङ्गाराकारचेष्टावत् सक्तं ललितं मृदु DAÇAK. 2, 13. वाग्वेषयोर्मधुरता तद्वक्त्रङ्गारचेष्टितं ललितम् SĀH. D. 95. 89. मुकुमाराङ्गविन्यासो मसृणो ललितं भवेत् DAÇAK. 2, 39. 80. SĀH. D. 144. सकलाङ्गसमीचीनभूषणविन्यासो ललितम् RASATAR. 6, 14 (nach AUFRECHT). उपदिशति कामिनीनां यौवनमद एव ललितानि Spr. 3036. R. 1, 9, 16. R. GOBR. 1, 9, 39. Verz. d. Oxf. H. 236, a, 16. — c) N. zweier Metra: α) 4 Mal ————— Ind. St. 3, 354. fg. — β) 4 Mal ————— ebend. 383. — d) N. pr. einer Stadt (vgl. ललितपुर) RĀGA-TAR. 4, 187. — Vgl. कुमारललिता, श्रेष्ठ०, उर्ललित, धीर०, प्रवर०, मदनललिता, शार्दूलललितः, मु०.

ललितक n. N. pr. eines Tirtha MBH. 3, 8012 nach der Lesart der ed. Bomb.; ललितिक ed. Calc. — Vgl. ललीतिका.

ललितचेत्य m. N. eines best. Kāṭja WILSON, Sel. Works II, 22.

ललितताल m. Bez. eines best. Tactus Verz. d. Oxf. H. 87, a, 13.

ललितपद 1) adj. (f. आ) aus lieblichen Worten bestehend: गिरु VARĀH. BĀH. S. 104, 29 (mit Anspielung auf das Metrum gleiches Namens). —

2) n. ein best. Metrum: 4 Mal — COLEBR. Misc. Ess. II, 160 (VII, 23). Ind. St. 8, 392.

ललितपुर n. N. pr. einer Stadt WILSON, Sel. Works II, 28, 29; vgl. ललित 4) d).

ललितपुराण n. = ललितविस्तरपुराण COLEBR. Misc. Ess. II, 190.

ललितमाधव n. Titel eines Schauspiels von Rūpa Verz. d. Tüb. H. 24; fälschlich ललित Wilson, Sel. Works I, 167.

ललितपुराण 1) adj. (f. श्री) schönäugig MBH. 13, 2350. RĀGA-TAR. 3, 259, 6, 77. — 2) f. श्री N. pr. der Tochter eines Vidjādhara Vāmadatta KATĪA. 68, 69. 69, 1. fgg. 103, 244.

ललितविस्त m. oder vollständiger पुराण n. Titel eines ausführlichen Sūtra, das die ungekünstelten, naiven Handlungen Ākjamuni's erzählt, Bonn. Intr. 56. 68. fg. मुललितविस्तर LALIT. ed. Calc. 8, 5. — Vgl. लघु.

ललितव्यूह m. 1) Bez. einer best. Vertiefung (समाधि) bei den Buddhisten LALIT. ed. Calc. 361, 12. — 2) N. pr. eines Devaputra ebend. 248, 12. 265, 14. — 3) N. pr. eines Bodhisattva ebend. 363, 4.

ललितातन्त्र n. Titel eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 93, b, 10.

ललितातृतीया f. Bez. eines best. 3ten Tages: °व्रत Verz. d. Oxf. H. 34, a, 27. fg.

ललितादित्य m. N. pr. eines Fürsten von Kāçmīra RĀGA-TAR. 4, 43. 126. 134. fg. 138. 392. 3, 69. पुर n. N. pr. einer von ihm gegründeten Stadt 6, 219. 224.

ललितापीड m. N. pr. eines Fürsten von Kāçmīra RĀGA-TAR. 4, 659. 675. fg.

ललितामाधव s. ललितमाधव.

ललितार्चनचन्द्रिका f. Titel eines Werkes über die Verehrung der Lalitā MACK. Coll. I, 138.

ललितान्न n. Bez. einer best. Begehung Verz. d. Oxf. H. 284, b, 39; vgl. दशरथ° 25. fg. उपाङ्ग° 36.

ललिताषष्ठी f. Bez. eines best. sechsten Tages: °व्रत Verz. d. Oxf. H. 34, a, 40. fg.

ललिताप्तमी f. Bez. des siebenten Tages in der lichten Hälfte des Bhādra ÇKDR. nach dem BHAVISHJA-P.

ललितिक s. ललितक.

ललित्य m. pl. N. pr. eines Volkes MBH. 7, 692. 768. 3255. sg. Bez. des Fürsten dieses Volkes 1610.

ललितिका f. N. pr. eines Wallfahrtsortes MBH. 3, 8142 (der ganze Çloka fehlt in der ed. Bomb.). — Vgl. ललितक.

ललितान N. pr. einer Oertlichkeit RĀGA-TAR. 6, 183.

लल्ल 1) m. N. pr. eines Astronomen GOLĀDHJ. BHUVANAK. 53. TRIPRAÇNAV. 31. fgg. GAṆITĀDHJ. SPASHTĀDHJ. 40. COLEBR. Misc. Ess. II, 332. 358. fgg. Verz. d. Oxf. H. 331, b, No. 782. 336, a, No. 790. eines Juristen 279, a, 27. 285, a, 24. 286, a, 8. eines Ministers (लोकरमल्लिन् RĀGA-TAR. 8, 1834. 1845. 1901. — 2) f. श्री N. pr. einer Buhldirne RĀGA-TAR. 6, 74. 77.

लल्लवाराक्षुत m. der Sohn Lalla's und Vārāha's (Vārāhamihira's?), angebliches N. pr. des Verfassers des Nakshatrasamukhaja Verz. d. Oxf. H. 333, b, No. 785.

लल्लिय m. N. pr. eines Mannes RĀGA-TAR. 3, 154. 232.

लल्लुजीलाल m. N. pr. eines Autors Ind. St. I, 471.

लव (von लू) 1) m. a) das Schneiden (von Korn) P. 3, 3, 28. Sch. AK. 3, 3, 24. TRIK. 3, 3, 420. H. 1821. an. 2, 535. MED. v. 22. das Abschneiden, Abpflücken (von Blumen) NALOD. 2, 30. कुसुमलवचकुरित so v. a. gepflückte Blumen DAÇAK. 90, 9. — b) Schwur, Wille (nach KULL.) M. 8, 151. Haar (einer Kuh) RAGH. 15, 32. — c) Abschnitt, Stück, eine Partikel von, ein Minimum, ein Bischen (nach RĀGAN. im ÇKDR. auch n.) AK. 3, 2, 11. TRIK. H. 1427. H. an. MED. HALI. 4, 3. ÇAT. Ba. 11, 2, 3, 10. कञ्चिन्नवं च मुष्टिं च परराष्ट्रे परतप । अविद्याय मकाराज निर्दमि समरे रिपून् ॥ MBH. 2, 198. कुशमुष्टिमुपादाय लवं चैव तु R. 7, 66, 6. ग्रामिष° Fleischstück VIKR. 123. धृतराष्ट्रकन्धालव Spr. 2388. लिति° 1902. मृत्तिका° RAGH. 3, 3, v. 1. beim Schol. in der ed. Calc. तृण° Spr. 985. कुशलान्शमीलवैः । अभिषिक्तस्य MBH. 3, 16078. 14, 2805. जल° Tropfen MEGH. 21. 71. 91. RAGH. 16, 66. Spr. 2343. RĀGA-TAR. 3, 266. स्वेद° RAGH. 6, 57 (am Ende eines adj. comp. f. श्री). 8, 50. 13, 20. अशु° 15, 97. अमृत° KIR. 5, 44. स्फार्नीकार° RĀGA-TAR. 3, 168. असृगलव BHĪG. P. 7, 8, 30. मधु° 9, 25. 5, 14, 22. धन° Spr. 1429. स्वल्पवित्त° RĀGA-TAR. 4, 628. लक्ष्मी° Spr. 967. धूतपलक्ष्मी° Git. 11, 22. ज्ञान° Spr. 39. मुख° VARĀH. BĀH. S. 74, 3. Spr. 3263, v. 1. अपराध° VIKR. 118. श्रेयो° RĀGA-TAR. 3, 35. PAÑĒAR. 3, 2, 29. काम° BHĪG. P. 3, 21, 14. 4, 29, 25. 54. प्रेता° 3, 16, 7. 10, 61, 4. भावानां लवैः DAÇAK. 2, 47. आशीर्भिरलंलवात्मभिः BHĪG. P. 3, 13, 48. लालित्य° Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 503, Çl. 6. SĀH. D. 40, 11. मधुलवलेश Spr. 3520. लवम् adv. ein wenig: लवमपि लवङ्गे न रमते SARASVATĪ. 1 (nach AUFRICHT). — d) ein best. Zeittheil (= 1/4000 Muhūrta nach PAÑĒARA bei UTPALA zu VARĀH. BĀH. S. 2; nach Andern 1/4000, 1/20250 Muh.); häufig personif. TRIK. H. 136. H. an. MED. WRBER, GJOT. 41. fgg. 90. fg. 105. NAX. 2, 287. Ind. St. 9, 461. 464. fgg. MBH. 1, 1292. 6443. 13, 627. 776. 7385. HARIV. 9329. 14079. VARĀH. BĀH. S. 48, 59. BHĪG. P. 4, 18, 13. 3, 11, 6. 7. 4, 30, 34. 7, 3, 31. MĀRK. P. 90, 50. VP. 22, N. 3. HIOUEN-TSANG I, 61. — e) bei den Astronomen = ग्रह, भाग Grad GOLĀDHJ. TRIPRAÇNAV. 32. fgg. GAṆITĀDHJ. BHAGRAHJUTJADHJ. 7. TRIPRAÇNĀDHJ. 32. — f) Zähler eines Bruchs COLEBR. Alg. 13. — g) = विनाश Untergang MED. = विलास Ausgelassenheit u. s. w. H. an. und VIÇVA im ÇKDR. — h) N. pr. α) eines Sohnes des Rāma und der Sītā (neben कुश) TRIK. 2, 8, 4. H. 704. H. an. MED. RAGH. 15, 32. Verz. d. B. H. 115 (XLIV). UTTARAK. 66, 8 (83, 8). VP. 385. 386, N. 17. BHĪG. P. 9, 11, 11; vgl. कुशीलव 3). — β) eines Fürsten von Kāçmīra, Vaters des Kuça, RĀGA-TAR. 1, 18. 84. — 2) n. a) Muskatnuss ÇANDĀ. im ÇKDR. — b) = लवङ्ग Gewürznelke. — c) die Wurzel von Andropogon muricatus RĀGAN. im ÇKDR.

लवक 1) proparox. nom. sg. von लू (समभिकारे) P. 3, 1, 149 nebst VĀRT. VOP. 26, 41. — 2) Bez. eines best. Stoffes in सलवक PAÑĒAR. 3, 1, 19.

लवङ्ग m. Gewürznelkenbaum; n. Gewürznelke UGĀVAL. zu UNĀDIS. 1, 119. AK. 2, 6, 3, 27. H. 646. R. 5, 74, 5. VARĀH. BĀH. S. 27, 4. KATĪA. 111, 15. PAÑĒAR. 1, 10, 50. पुष्प RAGH. 6, 57. लता Git. 1, 27. Suçā. 1, 213, 6. 243, 19. 2, 137, 10. لوزك ALBVAROUNY bei REINAUD, Mém. sur l'Inde 343.

लवङ्गक 1) n. *Gewürznelke* ÇABDAR. im ÇKDr. — 2) f. लवङ्गिका N. pr. eines Frauenzimmers HALL in der Einl. zu VĀSAD. 37.

लवङ्गकलिका f. *Gewürznelke* RĪĀN. im ÇKDr.

लवट m. N. pr. eines Mannes RĪĀ-TAR. 5, 176. 204.

लवण 1) n. AK. 3, 6, 23. SIDDH. K. 249, a, 5. Salz (insbes. Seesalz) AK. 2, 9, 41. H. 941. MED. n. 78. AV. 7, 76, 1. ĀCV. ÇA. 2, 16, 24. KHIND. UP. 4, 17, 7. 6, 13, 1. M. 6, 12. 8, 327. 10, 86. 92. 94. 12, 63. HARIV. 15655. R. 3, 76, 24. 5, 14, 45. VARĀH. BṢH. S. 15, 9. 25. 16, 7. 28, 4. 41, 6. KATHIS. 61, 29. fgg. PĀNĒAT. 184, 9. Verz. d. B. H. No. 933. ०धेनु Verz. d. Oxf. H. 35, a, 20. 32. 59, a, 25. ०पर्वत 35, b, 26. लवणाचल 41, a, 22. verschiedene Arten von Salz SUÇA. 1, 226, 11. काण्ड 2, 36, 16. लवणानुरस 1, 34, 11. तीक्ष्ण 12. सपञ्चलवणाः तारः 2, 126, 6. Accent eines auf लवणा ausgehenden Wortes P. 6, 2, 4. गौ ० so viel Salz als man der Kuh reicht Schol. — 2) adj. (f. घा) salzig, gesalzen P. 4, 4, 24. गाṇa अर्शधादि zu 5, 2, 127. AK. 1, 1, 4, 18. H. 1388. MED. HĀN. 181 (wo लवणं st. ल्यावणं zu lesen ist). HALĀJ. 3, 75. ÇAT. BR. 14, 5, 4, 12. LĪṬ. 1, 1, 12. KHIND. UP. 6, 13, 2. MBH. 14, 1411. SUÇA. 1, 79, 8. 153, 4. 156, 1. 157, 9. 2, 546, 2. fgg. SPR. 804. 2360. VARĀH. BṢH. S. 54, 122. 76, 12. BṢH. 2, 14. BṢH. P. 3, 31, 7. MĀK. P. 34, 28. Verz. d. Oxf. H. 237, a, No. 368, Z. 12. घलवणाशिन् ĀCV. GṢH. 1, 8, 10. 22, 19. 4, 4, 16. GOM. 2, 3, 13. लवणं कृत्वा und लवणकृत्य गाṇa साक्षादादि zu P. 1, 4, 74. — 3) m. a) Bez. einer best. Hölle VP. 207. fg. — b) N. pr. α) eines Rākshasa oder Daitja H. an. 3, 222. MED. MBH. 1, 1305. 13, 861. HARIV. 2342. 3063. fgg. 5151. fgg. R. GOM. 1, 23, 23. 7, 61, 17. 67, 13. RAGH. 15, 2. 5. UTTARAN. 131, 11 (176, 5). VP. 385. BṢH. P. 9, 11, 14. — β) eines Fürsten aus Hariçkandra's Geschlecht Verz. d. B. H. 192, 10. Verz. d. Oxf. H. 354, b, 8. — γ) eines Sohnes des Rāma: लवणाङ्कुशो (sonst कुशलवो) ÇATA. 9, 533. — δ) eines Flusses MED. — c) = वल und अस्थिभेद (?) H. an. — 4) f. घा a) = त्विष् Glanz, Schönheit (vgl. लावण्य) H. an. st. dessen fehlerhaft द्विष् MED. — b) eine best. Pflanze, = मृदुल्लिङ्गिणी RĪĀN. im ÇKDr. — c) N. pr. eines Flusses MED. MĀLATIM. 144, 12. — 5) f. ई गाṇa गोरादि zu P. 4, 1, 41. N. pr. verschiedener Flüsse LIA. I, 78. 84. 103. — 6) n. HARIV. 15979 fehlerhaft für लम्बन (eine best. Art zu kämpfen), wie die neuere Ausg. liest. — Vgl. घतार, घतारालवणाशिन्, काल, तत्काल, त्रि, त्रिकूट, पञ्च, षड्, भास्कर, राम, पचलवणा, भिन्दि, लावण.

लवणकिंमुका f. eine best. Pflanze, = मृदुल्लिङ्गिणी RĪĀN. im ÇKDr.

लवणतार m. eine Art Salz, = लोणार RĪĀN. im ÇKDr.

लवणखानि f. Salzgrube H. 941.

लवणजल adj. salziges Wasser habend: सागर MBH. 1, 1186. m. Salzmeer, das Meer, Ocean: लवणजलोद्भव im Meer entstehend; m. Muschel 7, 1676.

लवणजलधि m. Salzmeer, das Meer, Ocean BṢH. P. 5, 17, 9.

लवणजलनिधि m. dass. R. 5, 31, 62.

लवणाता f. Salzigkeit SUÇA. 4, 149, 10.

लवणातृण n. eine Art Gras, = अन्नकाण्ड RĪĀN. im ÇKDr.

लवणातोय adj. salziges Wasser habend; m. Salzmeer, das Meer, Ocean R. 5, 7, 21. 44.

लवणत्व n. Salzigkeit MBH. 6, 8648.

लवणपाटलिका f. Salzbeutel VJUTP. 209.

लवणपुर n. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 154, b, 10.

लवणमद m. = लवणतार RĪĀN. im ÇKDr.

लवणमल्ल m. ein von einer Salzdarbringung begleitetes Gebet Verz. d. Oxf. H. 98, b, 10. 106, a, 26.

लवणमेह m. salzige Harnruhr; davon adj. ०मेहिन् daran leidend SUÇA. 2, 78, 2.

लवण्य (von लवण), लवण्यति salzen P. 3, 1, 21.

लवणवारि adj. und m. = लवणातोय H. 1078.

लवणसमुद्र m. dass. TRIK. 2, 1, 5. Ind. St. 10, 269.

लवणस्थान n. N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 339, b, 11.

लवणस्य (von लवण), ०स्यति nach Salz verlangen P. 7, 1, 51.

लवणाकार m. 1) Salzgrube HALĀJ. 2, 14. — 2) Fundgrube —, Fülle von Anmuth DAÇAR. 4, 32.

लवणाक्त m. der Töchter des Rākshasa Lavaṇa, Bein. Çatru-ghna's RAGH. 15, 40. PĀNĒAT. 4, 3, 118.

लवणाब्धि m. das Salzmeer MĀK. P. 54, 7. ०न n. Seesalz RĪĀN. im ÇKDr.

लवणाम्बुराशि m. das Meer, Ocean RAGH. 13, 15. VIKR. 18.

लवणाम्बु m. dass. MBH. 1, 619. 1131. 1168. 3, 12787. 16289. HARIV. 4914. R. 3, 28, 2. 72, 26. 4, 58, 36. 5, 2, 41. 54, 8. 6, 3, 7. 7, 23, 2, 40. RAGH. 12, 70. 17, 54.

लवणारज n. ein best. Salz, = लोणार RĪĀN. im ÇKDr.

लवणार्णव m. = लवणाम्बु R. 4, 1, 70. RĪĀN-TAR. 3, 478. BṢH. P. 5, 17, 8.

लवणालय m. dass. R. 4, 41, 34.

लवणाश्रम m. N. pr. eines Brahmanen MBH. 3, 936.

लवणिर्मेन् m. nom. abstr. von लवण गाṇa दृढादि zu P. 5, 1, 123. Anmuth H. an. 6, 4.

लवणीय्, ०यति denom. von लवण P. 7, 1, 51. Sch.

लवणोत्तम n. Flussalz HALĀJ. 2, 459. RATNAM. 85. SUÇA. 2, 510, 10.

लवणोत्थ n. ein best. Salz, = लोणार RĪĀN. im ÇKDr.

लवणोत्स n. N. pr. einer Stadt RĪĀN-TAR. 1, 331. 6, 46. 57. 7, 768. — Vgl. लोचनोत्स.

लवणोद m. das Meer mit salzigem Wasser, Ocean AK. 1, 2, 2, 2. Verz. d. Oxf. H. 33, a, 12. Ind. St. 10, 283. 314.

1. लवणोदक n. Salzwasser HALĀJ. 2, 167.

2. लवणोदक adj. salziges Wasser habend, vom Meere MBH. 3, 12677. 13, 2186. 7219. m. das Meer VJUTP. 103.

लवणोदधि m. Salzmeer, Ocean R. 5, 74, 16. BṢH. P. 5, 20, 2. MĀK. P. 56, 15.

लैवन् (von लू) 1) nom. ag. der da schneidet (Korn u. s. w.) गाṇa न-न्यादि zu P. 3, 1, 134 (hier fälschlich लवण). Vor. 26, 29. — 2) f. ई ein best. Fruchtbaum: Anona reticulata ÇABDAR. im ÇKDr. — 3) n. a) nom. act. AV. PĀT. 3, 40. Sch. P. 1, 3, 14. Sch. das Schneiden (des Kornes), Mähen AK. 3, 3, 24. H. 1521. Nir. 2, 2. Kṛṣṇasāgar. 16, 5. KĪT. ÇA. 1, 7, 9. 10. ०कर्तृ KULL. zu M. 7, 110. — b) Werkzeug zum Schneiden: दर्भ ० KAUC. 8.

लवनीय (wie eben) adj. = लव्य Comm. zu BHATT. 8, 129.

लवन्य m. Bez. einer best. Klasse von Menschen RĪĀ-TAR. 7, 1241.

figg. (लावन्य 1242), 8, 1129. 1133. 3385.

लवय्, लवयति = लवमाचष्टे P. 1, 1, 58, Vārtt. 2, Sch.

लवराज m. N. pr. eines Brahmanen RĪĀ-TAR. 8, 1347.

लवली f. 1) *Averrhoa acida* Lin. RĪĀN. im ÇKDn. Suçn. 1, 214, 1.

Vārān. Bṛh. 8, 27, 4. Verz. d. Oxf. H. 72, a, 26 (vgl. Ind. St. 8, 331, N. 11).

°फल Tark. 3, 3, 166. Ind. St. 8, 350. fig. °फलपाण्डुर Vikr. 146. — 2)

ein best. Metrum Colendr. Misc. Ess. II, 165 (VII, 3). Ind. St. 8, 349. figg.

लववत् (von लव) adj. nur einen Augenblick während: संयोग Spr. 2351 (Conj.).

लवशम् (wie eben) adv. 1) in kleine Stücke: क्रेपेत् M. 9, 292. कृत: MBh. 1, 3211. — 2) nach Augenblicken, auf Augenblicke: त्रुटिशो लवश-
श्चापि गणयते कालनिश्चयः MBh. 8, 3782. लवशः क्षणशश्चापि न च तुष्टः
सुयोधनः 2842.

लवाक m. ein Werkzeug zum Schneiden UNĀDIS. im ÇKDn. das Schnei-
den (क्रेन्) UNĀDIR. im SĀṆKSHIPTAS. ÇKDn. fehlerhaft für लवाणक.

लवाणक (von लू) UNĀDIS. 3, 83. m. ein Werkzeug zum Schneiden, Si-
chel UGĀVAL.

लवि (wie oben) m. dass. UGĀVAL. zu UNĀDIS. 4, 138.

लवित्र (wie oben) n. dass. P. 3, 2, 184. Vor. 26, 169. AK. 2, 9, 13. H. 892. HALĪ. 2, 422.

लवेरणि m. N. pr. eines Mannes; pl. SĀṆSK. K. 184, a, 10. wohl feh-
lerhaft für ला°

लव्य partic. fut. pass. von लू P. 6, 1, 80, Sch. abzuhausen, niederzu-
hausen: वन BHATT. 8, 129. — Vgl. एक° und लाव्य.

लम्, लाम्यति (शित्पयोगे) DHĀTUP. 36, 55, v. 1. für लम्.

लम्पुन UNĀDIS. 3, 57. n. (und selten, m.) *Lauch, Knoblauch* AK. 2, 4, 5, 14. Tark. 3, 3, 221. H. 1186. M. 3, 5, 19, 9, 39. JĀG. 1, 176. MBh. 8, 2034. 13, 4363. Suçn. 1, 143, 6. 137, 10. 217, 6. 376, 7. 2, 168, 15. 328, 20. 337, 2. 364, 17. 366, 9. 496, 6. VĀGBH. 6, 10. ÇĀṆṬG. SĀṆH. 3, 8, 17. Spr. 4479. RĪĀ-TAR. 1, 344. MĀRK. P. 32, 12. लशुनादिभक्षणप्रायश्चित्त Verz. d. Oxf. H. 281, b, 45. fig. लशुनादिघ्राण PRĀJACĪTTEND. 3, a, 6. 4, a, 6. Hier und da लसुन geschrieben.

1. लष्, लैषति, °ते und लैष्यति, °ते DHĀTUP. 21, 23 (कात्तो). P. 3, 1, 70. Vor. 8, 67. 128. Nir. 4, 10 (प्रेप्सायाम्). *begehren, Verlangen haben nach* (acc.): गाक्षारयत्तावद्विर्र श्रोदने रामाच्युतो वो लपतो बुभुक्षितो Bṛh. P. 10, 23, 7.

— अय s. अयलाषिका figg.

— अभि nach Etwas oder Jmd begehren, Verlangen haben nach, mit acc.: अभिलषेत् u. s. w. MBh. 1, 6580. HARIV. 2463. Suçn. 1, 373, 10. Vikr. 13, 20. 107. KATHĀS. 106, 102. Bṛh. P. 4, 28, 9. MĀRK. P. 61, 73. 66, 17. SĀH. D. 28, 8. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 6, ÇI. 16. PANĒAT. 91, 17. 190, 3. Hit. 69, 5. Vrt. in LA. (III) 2, 22. ad 19, 10. mod. (aus metrischen Rücksichten) अभिलषते MBh. 13, 4390. MĀRK. P. 63, 57. अभिलष्यती BHATT. 4, 22. अभिललाष KATHĀS. 12, 107. अभिलेषु: RAGH. 19, 12. अभिलषिष्यसि HARIV. 7012. mit infin.: सेवितुं सान्नातदेवाभिललाष सा KATHĀS. 22, 11. अभिलषित (hier und da fälschlich अभिलसित geschrieben)

VI. Theil.

begehrt, gewünscht; n. das Begehrt, Gewünschte, Wunsch MBh. 3, 16703. 9, 2810. HARIV. 6895. R. 1, 20, 18 (21, 17 Gonn.). Spr. 634. 1726. 5099. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 9, ÇI. 33. MĀRK. P. 100, 14. PANĒAT. 38, 17. 41, 1. Hit. 44, 8. 84, 18. 133, 9. DHĀTAS. in LA. 78, 17. चिर-
मभिलषितविलास Git. 11, 24. चिराभिलषित MBh. 3, 1851. MĀRK. P. 22, 48. मनोऽभिलषित MBh. 3, 15309. MĀRK. P. 61, 58. VĀLU-P. bei Muir, ST. I, 29. Hit. 133, 9, v. 1. यत्ते ऽभिलषितं प्राप्तुं फलं तस्मात् MBh. 1, 1778. गतुं तवाभिलषितामगामुञ्जयिनीमकुम् nach UGĀ., *wohin du zu gehen beabsichtigtest*, KATHĀS. 71, 263. यथाभिलषित (s. auch bes.) MĀRK. P. 64, 14. PANĒAT. 15, 24. — Vgl. अभिलाष figg.

— समभि begehren nach: °लषत् HARIV. 11267.

— आ dass.: परस्परं चालषते निरन्ध्राः Bṛh. P. 5, 13, 6.

— परि dass.: न परिलपति केचिदपवर्गमपि Bṛh. P. 10, 87, 21.

2. लष्, लाम्यति (शित्पयोगे) DHĀTUP. 36, 55 v. 1. für लम्.

लपयौ nom. ag. von 1. लष् P. 3, 2, 150.

लषणावती f. N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 339, a, 87, b. 5. °देश 352, b, 20.

लषमण (= लखमण = लक्ष्मण) m. N. pr. eines Mannes Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 544, 2.

लषमदेवी (= लखमा° = लक्ष्मी°) f. N. pr. einer Fürstin Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 543, 7.

लैष UNĀDIS. 1, 153. m. Tänzer UGĀVAL.

1. लम्, लैसति (श्लेषणाक्रीडनयोः) DHĀTUP. 17, 64. 1) *strahlen, glänzen, prangen; partic. लसत् strahlend u. s. w.: कास्तुम्* MBh. 3, 15533. मृति KATHĀS. 116, 33. अतर्हसत्सत्त्वकेपोलपलका Spr. 1235. तामोदरोपरिल-
सन्निललीलताः 1310. ÇAT. 14, 25. Git. 10, 7. RĪĀ-TAR. 3, 171. Einschie-
bung nach 4, 426. ÇAT. 4, 3. Bṛh. P. 1, 9, 30. 11, 20. 19, 6. 2, 2, 9, 3, 21. 9, 12. 3, 21, 20. 23, 38. 28, 14. 4, 8, 49. 9, 54. 24, 47. 6, 1, 84. 4, 37. 8, 2, 14. 6, 4. 9, 17, v. 1. 12, 18. 15, 9. 10, 13, 5. 11, 27, 38. PANĒAT. 3, 5, 14. 7, 14. 10, 16. 18. 12, 14. 14, 2. NAIKH. 22, 53. KHANDOM. 83. 132. Verz. d. Oxf. H. 121, b, No. 214. 248, a, 26. 249, b, 15. 260, b, No. 629. NALOD. 1, 34. 2, 38. लसमान 1, 46. — 2) *erscheinen, zum Vorschein kommen, entstehen: ल-
सद्भदेवी* KATHĀS. 23, 53. सच्चरितावलोकनलसद्विद्वेष 24, 227. लसद्गुण 26, 165. लसन्मदविलासा 52, 306. दिव्यान्वोऽन्यवपुर्विलोकनलसद्गुण-
रगौ 407. लसद्वाष्पपूरा 59, 85. 91, 21. — 3) *erschallen, ertönen: लस-
न्नादैः — वलैः* KATHĀS. 18, 2. 119. 25, 186. 97, 14. 102, 112. KHANDOM. 103. — 4) *spielen, sich vergnügen, sich der Freude hingeben: लसति* 3. sg. praes. KHANDOM. 79. — Vgl. उल्लसित.

— CAUS. लाम्यति (शित्पयोगे, v. 1. शित्पयोगे) DHĀTUP. 33, 55. 1) *tanzen: गापत्यो वादयत्यश्च लासयत्यस्तथैव च* R. 7, 2, 11. वादयति तदा शान्तिं (wohl तथा गान्ति = गापति zu lesen) लासयत्यपरे तथा 2, 69, 4. Comm.: शान्तिं तस्य खेदशान्तिमुद्दिश्य लासयति नर्तयति वेश्याः ॥ शान्तिं लोलयतीति पाठे तस्य शान्तिं तूष्णीमवस्थानं चालयति ॥ — 2) *tanzen lassen, — lehren* Vikr. 23.

— अनु s. अनुलासक, अनुलासिन्.

— अभि hier und da fehlerhaft für अभि-लष्.

— उद् 1) *erglänzen, strahlen, prangen; partic. praes. उल्लसत् er-
glänzend u. s. w. Bṛh. P. 1, 3, 4. 9, 24. 17, 44. 3, 28, 16. 4, 24, 49. 8, 10,*

53, 12, 20, 18, 2, 10, 6, 5, 50, 54, 60, 9. PANĀAR. 3, 5, 29, 10, 18, 15, 3. उद्यमानं dass. Çiç. 20, 56. उद्यमानं glänzend, strahlend PANĀAR. 3, 2, 12. Verz. d. Oxf. H. 242, a, No. 593—595. — 2) erscheinen, zum Vorschein kommen, entstehen: उद्यमानस्मिन्प्राप्तुमस्तु KATHĀS. 22, 108. RĪĀA-TAR. 2, 103. BHĀG. P. 2, 2, 12. Verz. d. Oxf. H. 121, b, No. 214. अर्कोपलोद्यमानवक्त्रि Çiç. 4, 58. उद्यमानविधम् SĀH. D. 54, 8. — 3) ertönen, erschallen: उद्यमानक्रीत KATHĀS. 17, 107. 35, 5. 103, 196. RĪĀA-TAR. 3, 2. — 4) spielen, sich vergnügen, sich der Freude hingeben, ausgelassen sein: उद्यमान KHANDOM. 110. उद्यमानं Verz. d. Oxf. H. 117, a, 42. प्रेमोद्यमानसा Spr. 1235. KHANDOM. 133. उद्यमानं in freudig erregter Stimmung selend KATHĀS. 54, 36. उद्यमानम् adv. in freudiger Aufregung HIT. 21, 15, v. l. — 5) sich hinundherbewegen: उद्यमानकुसुम BHĀṬṬ. 9, 86. मन्दोद्यमानं ÇAUT. 33. BHĀG. P. 3, 28, 30. उद्यमानलोचन Spr. 546. उद्यमानैकधूलत ÇĀK. 63, v. l. DHŪRTAS. 9, 14. PANĀAR. 3, 11, 4. — Vgl. उद्यमान. — caus. 1) erglänzen —, strahlen machen: चतत्कुपडलोद्यासितोत्फुल्लगण्ड PANĀAR. 3, 10, 18. PRAB. 81, 13. — 2) erscheinen lassen, bewirken: कामम् SĀH. D. 305, 16. मुदामुदराम् Verz. d. Oxf. H. 130, b, 38. — 3) ertönen —, erschallen lassen: प्रियकथाम् SĀH. D. 40, 12. — 4) freudig erregen, in eine frohe Laune versetzen: उद्यमानस्य मधुरैर्वक्त्रैस्तम् ÇATR. 14, 146. उद्यमानसित freudig erregt HIT. 21, 15 (vgl. den Comm.). — 5) tanzen lassen, in Bewegung versetzen: उद्यमानपत्यः श्रवणबन्धनानि गात्राणि RĪ. 6, 8. उद्यमानमानाः पताकाः KATHĀS. 6, 165. 34, 121. Verz. d. Oxf. H. 145, a, 27. उद्यमानितधूलिकी GĪR. 2, 21. RĪĀA-TAR. 4, 642. Spr. 1547. ततः स्वशिरश्चेत्तुमुद्यमानसितः (so ist wohl zu lesen st. उद्यमानसितः) खड्गः शूद्रकेनापि HIT. ed. JOHNS. 2111 (उद्यमानसितः ed. SCHL.). — Vgl. उद्यमान.

— प्रोद्, partic. प्रोद्यमानसत् 1) erglänzend Çiç. 2, 19. — 2) ertönend, erschallend KATHĀS. 103, 158. — 3) sich hinundherbewegend KATHĀS. 25, 12. — caus. freudig erregen: प्रोद्यमानसिताशय KATHĀS. 110, 106.

— समुद् 1) erglänzen: समुद्यमानस्या भासा Çiç. 8, 65. समुद्यमानसित strahlend GĪR. 11, 28. — 2) erscheinen, zum Vorschein kommen KIR. 5, 41. आप्तुमैराणि समुद्यमानसि Spr. 781. — Vgl. समुद्यमान.

— परि ringsumher strahlen: परिलसत् Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 7, Cl. 20.

— वि 1) glänzen, strahlen: विलसति, ललसाम् BHĀṬṬ. 10, 68. विलसत् Spr. 2396. KATHĀS. 35, 18. BHĀG. P. 1, 9, 34. 3, 20, 29. 23, 9. 28, 21. 4, 8, 50. 26, 23. 30, 6. 5, 3, 3. 11, 14, 40. PANĀAR. 3, 5, 20. PRAB. 49, 2. Verz. d. Oxf. H. 152, a, N. 2. विलसित glänzend, strahlend BHĀG. P. 5, 25, 5. PANĀAR. 3, 7, 31. — 2) erscheinen, zum Vorschein kommen, entstehen, sich zeigen: विलसत् Çiç. 9, 87. KATHĀS. 2, 81. 18, 389. 35, 117. 44, 180. 113, 100. KHANDOM. 8. BHĀG. P. 4, 30, 23. Verz. d. Oxf. H. 156, b, No. 332. विलसित zum Vorschein gekommen BHĀG. P. 4, 2, 31. 5, 4, 4. 18, 16. n. das Erscheinen, zum-Vorschein-Kommen: विद्यां Verz. d. Oxf. H. 80, b, 37. — 3) ertönen, erschallen: विलसन्मेषशब्द KATHĀS. 13, 16. Verz. d. Oxf. H. 139, a, 4. — 4) spielen, sich vergnügen, sich der Freude hingeben, ausgelassen sein: विलसति GĪR. 1, 38. 7, 13. इह विलस 11, 14. VĪSAVAD. 7, 3. व्यलसन्मरमन्या भूर्लक्ष्मिऽस्मिन्नराधियाः KATHĀS. 97, 15. ÇATR. 1, 280. विललसाम् KHANDOM. 141. पर्यङ्के तया सक विललसाम HIT. 42, 9. R. GORR. 1, 45, 28. HARIV. 15789 (०राशिं विप्रमा-भेदेन) उन्मू die

neuerer Ausg.). KATHĀS. 51, 189. प्रोद्यमानस्युने चिरं विलसितं पुरा Spr. 2296. विलसित n. heiteres Spiel, frohe Ausgelassenheit, lustiges —, ausgelassenes Treiben; Treiben überh. RAGH. 18, 51. 19, 40. KATHĀS. 22, 11. GĪR. 5, 6. MĀLATI. 171, 9. PRAB. 112, 7. विधिं Spr. 2078. Verz. d. Oxf. H. 18, a, 8. उर्बुद्धिविलसितं नरपशूनाम् PRAB. 29, 9. — 5) sich hinundherbewegen: विलसत् MEGH. 48. RAGH. 13, 76. Spr. 188. KATHĀS. 71, 2. KĀURAP. 44. BHĀG. P. 10, 71, 33. विलसित sich hinundherbewegend 5, 9, 19. n. das Hinundherbewegen Spr. 771. Häufig von der suchenden Bewegung des Blitzes: विलसत्तौदामनी Spr. 2072. PRAB. 79, 13. विलसित n. das Zucken (des Blitzes) Spr. 294. 421. VIKR. 137. KIR. 5, 46. PRACNOTTARAM. 23 in Monatsber. d. Berl. Ak. d. Ww. 1868, S. 100. KĀYĀD. 2, 232. KHANDOM. 163. — Vgl. लसभग्नविलसित, गन्तुरंगं, विलसितं, धमरं, विलास u. s. w.

— प्रवि 1) stark strahlen, — glänzen Verz. d. Oxf. H. 130, b, 42. BHĀG. P. 8, 45. — 2) stark hervorbreschen, in hohem Maasse erscheinen: प्रविलसदनुराग Cit. beim Schol. zu GĪR. 7, 2. Verz. d. Oxf. H. 129, a, 5 v. u.

2. लम् (= 1. लम्) adj. strahlend, glänzend: अ० Çiç. 9, 39.

लस (von 1. लम्) 1) adj. sich hinundherbewegend; s. अ०. — 2) f. छा Gelbwurz (गन्धपलाशिका) HĀN. 93.

लसक adj. = लासक MED. k. 149. fg.

लसिका f. Speichel ÇABDAK. im ÇKDR.

लसीका f. dass. VĀGBH. 12, 2. Nach ÇKDR. = इतुरस Zuckerrohrsaft oder लस्यसमध्यगरस Lymph; nach VĀJN. 101 Eiter.

लसोपरञ्ज N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 338, b, 43.

लस्तक m. die Mitte des Bogens AK. 2, 8, 3, 53. H. 775.

लस्तकिन् m. Bogen ÇABDAM. im ÇKDR.

लस्पृजनी f. eine grobe Nadel ÇAT. BR. 3, 3, 25. 6, 4, 25. KĀTJ. Ç. 2, 4, 21.

लक्षका f. gaṇa लिपकादि zu P. 7, 3, 45, VĀRT. 6.

लक्षु N. pr. eines Volkes VARĀH. BĀH. S. 14, 22. v. l. लक्षु und लक्षु.

लक्षु m. N. pr. 1) eines Volkes VARĀH. BĀH. S. 14, 22, v. l. für लक्षु. — 2) einer Provinz in Kāçmīra, das jetzige Lahal, RĪĀA-TAR. 5, 51. 8, 916.

लक्षुरि und लक्षुरी f. Welle, Woge H. 1076. HALĀS. 3, 31. ÇABDAR. im ÇKDR. Spr. 814. 2207. 2586. KATHĀS. 28, 99. 57, 75. RĪĀA-TAR. 4, 541. PANĀAR. 3, 12, 4. — Vgl. लानन्दं, गङ्गा.

लक्षिक m. Hypokoristikon von लक्षोड P. 5, 3, 83, VĀRT. 8, Schol. — Vgl. कक्षिक.

लक्षोड m. N. pr. eines Mannes P. 5, 3, 83, VĀRT. 8, Schol. — Vgl. कक्षोड.

लक्ष्य m. N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. ÇĀK. zu BĀH. ĀR. UP. 3, 3, 1. pl. seine Nachkommen gaṇa यस्कादि zu P. 2, 4, 63. — Vgl. लाक्ष्य, लाक्ष्यायनि.

1. ला, लीति (आदाने, v. l. दाने) DHĀTUP. 24, 50. ergreifen, mit sich —, zu sich nehmen: लाति SĀH. D. 11, 12. ललुः खड्गान् BHĀṬṬ. 14, 92. तां (शक्तिं) चालासीद्विपद्ताम् 15, 58. लात्वा Verz. d. Oxf. H. 155, b, 43. 156, a, 27. Z. d. d. m. G. 14, 572, 6. ÇATR. 14, 149. 166.

2. ला (= 1. ला) f. das Nehmen; das Geben MED. l. 1.

लाकिनी f. N. pr. einer Tantra-Gottheit Verz. d. Oxf. H. 89, b, 25. 35. — Vgl. राकिणी, वाकिनी.

लाकुच adj. von लकुच Vāgnh. 7, 84.

लाकुचि m. patron. von लकुच; pl. Sam. K. 184, a, 8.

लाकुटिक ३. लालाटिक.

लाल adj. Ind. St 1, 110, 7 nach Kuhn fehlerhaft für लालम् an die Lakshmi gerichtet.

लातकी f. Bein. der Sttā: लतशः कमलादास्यो यस्याः स लातकी मता
Pāṇmotarakh. 88 im ÇKDn.

लक्षण (von लक्ष्ण) adj. *der sich auf die charakteristischen Merkmale eines Dinges versteht*: षडेव स्वस्तित्वात् लक्षणः प्रतिज्ञानते Schol.
in der Einl. zu AV. Paṭr. 3, 55.

लल्लणि m. patron. von लल्लण P. 4, 1, 153.

लान्घिक (von लन्घा und लन्घा) adj. (f. ई) 1) sich auf die Zeichen verstehend; m. Zeichendeuter P. 4, 2, 60, Vartt. 7. R. 6, 23, 4. कन्या^० 17. — 2) uneigentlich gemeint, nicht direct unter Etwas verstanden, eine übertragene Bedeutung habend Çāṅk. zu Brh. Âr. Up. S. 117. Schol. zu Kāv. Çr. 4, 4 v. u. 32, 7 v. u. Schol. zu P. 7, 1, 100. 3, 51. Verz. d. Oxf. H. 210, b, 2 v. u. Davon nom. abstr. ^०त्वं n. SARVADARĢANAS. 80, 14. Schol. zu P. 6, 4, 57: 7, 3, 113.

लक्षणार्थ्य (von लक्षण) 1) adj. sich auf die Zeichen verstehend, dieselben deutend R. 2, 29, 9. लक्षणिन ed. Bomb. — 2) m. patron. P. 4, 1, 152.

लान्ता UééVAL. zu UñÄDIS. 3, 62. f. AK. 3, 6, 1, 10. 1) eine best. Pflanze
 AV. 5, 5, 7 (voc.). — 2) Lack (sowohl die von der Schildlaus kommende
 rothe Farbe als auch das rothe brennbare Harz eines best. Baumes)
 AINSLE I, 188. AK. 2, 6, 2, 26. TRIK. 2, 6, 36. H. 683. HÄR. 219. 259. HA-
 LÄJ. 2, 400. 5, 37. ०रक्त KAUC. 76. 28. 38. M. 10, 89. 92. JĀĒN. 3, 37. MBH.
 1, 5724. SUÇR. 1, 142, 20. ०चूर्ण 46, 16. किङ्कुलान्ते निर्यातो 145, 12. 2, 25, 1.
 126, 9. 357, 2. 367, 12. Spr. 2662. 3044. 4935. KIR. 5, 23. VARĀH. BṚH. S.
 10, 11. 11, 11. 57, 5. 61, 15. 68, 40. 77, 9. SĀH. D. 71, 3. Verz. d. Oxf. H.
 105, 6, 28. SARVADARÇANAS. 25, 15. ०रस SUÇR. 1, 315, 9. ÇĀK. 80. RĪ. 1, 5.
 6, 13. VARĀH. BṚH. S. 43, 48. 78, 19. KATHĀR. 9, 47. 30, 46. SARVADARÇANAS.
 25, 11. ०भवन (vgl. जन्तुगृह) BṚHĀ. P. 3, 1, 6. ०गृह VERṢAŚH. im COMM.
 zu DAÇAR. 4, 68. — Vgl. गन्ता।

लानातरु m. *Butea frondosa* ÇABDAM. im ÇKDr.

लालाप्रसाद m. = लालाप्रसादन RÂÉAN. im ÇKDra.

लान्नाप्रसादन m. eine Art Lodhra AK. 2,4,8,21.

लानावन *m. Butea frondosa* H&R. 107. = कोशाम RIGAN. im CKDR.

लादिक (von लादा) adj. (f. ई) mit Lack gefärbt P. 4, 2, 2. Schol. zu 4, 1, 15. वन्न BHATT. 5, 62.

लान्तेय m. patron.; pl. Sāmisk. K. 184, a, 7.

লাদম ৬. ৫. লাদ.

लक्ष्मण 1) adj. von लक्ष्मणा 3) b) *Vidarb.* 6, 95. — 2) m. patron. von लक्ष्मणा *Sansk. K.* 184, b, 1.

लादमणि m. patron. von लदमण; pl. प्रावारलदमि. in Verz. d. B. H. 88, 18.

लादमण्ये m. patron. von लदमण, wenn ein Vāsishṭha gemeint ist,
gaṇa प्रधादि zu P. 4, 1, 123.

लाद्विर्क adj. (f. ई) = लक्ष्यमधीते वेद वा P. 4, 2, 60, Vartt. 7.

लाख, लाखति (शोषणालमर्थयोः) DuĀTUP. ४, ९. — Vgl. राख.

लागडिक könnte mit einem Knüttel (लगड) bewaffnet bedeuten, was

aber PANKAT. 230, 19 nicht passt; wohl fehlerhaft für लालादिक.

लाघ् लाघते (सामर्थ्ये) DuRoi. 4, 39. — Vgl. राघ् und उल्लाघ्य् in den Nachträgen.

लाघकोलस m. Bez. einer best. Form der Gelbsucht Suça. 2, 466, 18.
467, 8. लाघकोलसार्थः gedruckt.

लाघवं (von लघु) n. gaṇa पृथ्वादि zu P. 5, 1, 122. Schol. zu 131. 1) *Schnelligkeit, Geschwindigkeit* MBh. 3, 7207. R. 4, 42, 4 (लाघवं च zu lesen). गति° MALLIN. zu KUMĀRAS. 1, 15. — 2) *Geschicklichkeit, Gewandtheit* MBh. 1, 4106. 4117. 5224. 5337. 4, 1887. 5, 5964. 6, 2466. 7, 4654. fg. 4658. 4660. R. 3, 33, 17. 6, 18, 47. 36, 59. 78. KATHĀS. 48, 39. MĀRK. P. 124, 7. 127, 21. कृत्° MBh. 3, 759. 764. 6, 2743. R. 6, 36, 55. PĀNĀT. 218, 16. पाणि° HARIV. 9332. घृत्° MBh. 1, 5864. 5, 5490. — 3) *Leichtigkeit; Gefühl der Leichtigkeit, Erleichterung* JĀĒN. 3, 76. TATTVA. 25. SUÇA. 1, 34, 15. 46, 5. 148, 19. 151, 15. 2, 47, 8. 429, 9. पस्मिन्कर्मण्यस्य कृते मनसः स्यादलाघवम् *keine Erleichterung des Herzens* M. 11, 283. विनाशितेषु दुर्गेषु भवेदै कर्मलाघवम् *Erleichterung des Geschäfte* R. 5, 50, 4. — 4) *Leichtsinn, Uebereilung, Unüberlegtheit: घटानालाघवेन वा* R. GORR. 2, 15, 11. तिर्यक्° *Unzuverlässigkeit der thierischen Natur* KATHĀS. 27, 176. — 5) *Geringheit, Wenigkeit, Unbedeutendheit: घ्राहार°* MĀRK. P. 41, 17. बुद्धि° R. 2, 58, 26 (29 GORR.). MĀLAV. 14, 23. सत्त्व° R. 4, 6, 6. — 6) *Kürze einer Silbe* Ind. St. 8, 216 (= ÇRUT. Br. 4). — 7) *Kürze im Ausdruck, Sparsamkeit in Worten, Concision* Ind. St. 8, 372. KĀL. zu P. 8, 3, 55. MÜLLER, SL. 170. Schol. zu KĀTJ. ÇR. 9, 5, 8. 9. 17, 8, 14. zu ĠAIM. 1, 1, 9. zu KAP. 1, 65. 146. NĪLAK. 39. KUSUM. 11, 8. SARVADARÇANAS. 113, 22. — 8) *geringes Ansehen, Schmälerung des Ansehens, Mangel an Würde* Spr. 1407. 1896. 2229. 3202. RĀGA-TAR. 2, 171. 4, 38 (am Ende eines adj. comp. f. स्त्री). 6, 5. लाघवं या BHAG. 2, 35. लाघवमास्थिता: MBh. 1, 7041. लाघवं समुपागम्य HARIV. 10578. लाघवं प्राप्नोति Spr. 225. न नेया भवता राजन्वयमात्ता च लाघवम् RĀGA-TAR. 3, 245. कन्या हितत्र न प्रेप्या भवेदेवं हि लाघवम् KATHĀS. 12, 3. 13, 5. एषा कुर्यात्कस्य न लाघवम् 87, 37. लघवकारि चात्मनः Spr. 3431. 4675. कुरुते ऽस्मिन्ममेवे ऽपि निर्वाणान्नालघवम् so geringschätzig behandeln wie KUMĀRAS. 2, 33. — Vgl. गुरु° (in der 2ten Bed. auch BHĀG. P. 6, 1, 8), प्रकृ°, लघुता und लघुत्व. लाघवायन m. N. pr. eines Autors: °मूत्र Ind. St. 1, 470. लाघविक (von लाघव) adj. sich kurz fassend Schol. zu KĀTJ. ÇR. 24, 3, 21. लौङ्गाकापयि m. metron. von लङ्गा gaṇa वाकिनादि zu P. 4, 1, 158. लाङ्कार्यन् m. patron. von लङ्क gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99. लौङ्गल (लाङ्गल) UḠGVAL. zu UNĀDIS. 1, 108) 1) n. a) Pfug NĪR. 6, 26. AK. 2, 9, 13. H. 890. an. 3, 681. MED. I. 127. fg. HALĀJ. 2, 420. RV. 4, 57, 4. AV. 2, 8, 4. VS. 12, 71. TS. 6, 6, 7, 4. KĀTJ. ÇR. 22, 3, 48. KAUC. 20. 93. 106. °पोजन PĀR. GRHJ. 2, 13. MBh. 3, 332. 15289. 5, 4427. 9, 3348. 12. 5656. HARIV. 4438. R. 1, 66, 14. R. GORR. 2, 76, 24. 3, 4, 12. 7, 7, 47. VARĀH. BRH. S. 33, 9. 46, 63. BRH. 27, 5. नख° VERZ. d. Oxf. H. 82, a, No. 138, Z. 7. BHĀG. P. 10, 68, 41. कर्षतो लाङ्गलैः MBh. 3, 13825. पृथिवी लाङ्गलेनेह भिन्ना 1248. सौवर्णालाङ्गलमिर्विलिखति वसुधामर्कमूलस्य हेतोः als Absurdität Spr. 3311. लाङ्गलोहिलिखितावनि KATHĀS. 33, 31. लाङ्गलापकर्षिन् (गवेन्त्र) Spr. 870. लाङ्गलस्य गतिः R. 4, 60, 13. °दण्ड AK. 2, 9, 14. — b) Bez. einer best. Gestalt des Mondes VARĀH. BRH. S. 4, 9. — c) Bez. eines

pflugähnlichen Stückes an einem Hause (गृहदारु). — d) *Weinpalmes* (ताल). — e) *eine best. Blume* H. an. MED. — f) *das männliche Glied* (wohl nur fehlerhaft für लाङ्गल) TRK. 2, 6, 23. — 2) m. a) *eine Art Reis* (शालि) VIEN. 6, 3. — b) pl. N. einer Schule IND. SL. 1, 47. 61. 3, 273. fg. Verz. d. Oxf. H. 55, b, 18. nach P. 6, 4, 144, Vārtt. 1 von लाङ्गलिन्. — c) pl. N. pr. eines Volkes, v. l. für लाङ्गल VP. II, 176, N.; vgl. HIOUEN-THSANG II, 177. 412. Vie de HIOUEN-THSANG 208 und लङ्गल. — d) N. pr. eines Sohnes des Cuddhoda und Enkels des Çākja BHĀ. P. 3, 12, 13; vgl. राङ्गल. — 3) f. ई. a) Bez. verschiedener Pflanzen: *Jussiaea repens* LIN. AK. 2, 4, 3, 29. H. an. MED. *Hemionitis cordifolia* RATNAM. 10. = राङ्गा 49. *Rubia Munjista* und *Hedysarum lagopodioides* DHANV. in NICH. PA. — PANĀR. 1, 10, 51. °कात्क Suçr. 1, 370, 11. 2, 49, 12. 150, 21. Nach den Erklärern zu AK. 2, 4, 3, 34 auch = लाङ्गलिन् *Cocosnussbaum*. — b) N. pr. eines Flusses MBH. 2, 374. — Vgl. घास्य°, दुष्ट°, मुख°.

लाङ्गलक 1) am Ende eines adj. comp. = लाङ्गल *Pflug*; s. पञ्च°. — 2) adj. Bez. eines *pflugähnlichen chirurgischen Schnittes*: द्वाभ्यां समाभ्यां पार्श्वभ्यां द्वे लाङ्गलको मतः । रुस्यमेकतरं पञ्च सो ऽर्धलाङ्गलकः स्मृतः Suçr. 2, 59, 4. — 3) f. लाङ्गलिका = लाङ्गली *Jussiaea repens* LIN. ÇADDA. im ÇKDr. — 4) f. लाङ्गलिकी f. dass. RATNAM. 38. Suçr. 1, 33, 8. 146, 4. 137, 11. 2, 62, 3. 117, 15.

लाङ्गलपङ्क m. *Pflüger, Landmann* P. 3, 2, 9, Vārtt. 1.

लाङ्गलचक्र n. Bez. eines *best. pflugähnlichen Diagramms* GĀOTISTATTVA im ÇKDr.

लाङ्गलध्वज adj. *einen Pflug im Banner habend*; m. Bein. Balarāma's MBH. 5, 44. RĀGA-TAR. 1, 61.

लाङ्गलपद्धति f. *der Weges des Pfluges d. i. Furche* AK. 2, 9, 14. HALĀ. 2, 421.

लाङ्गलाख्य adj. *nach dem Pfluge benannt*; subst. Bez. der *Jussiaea repens* LIN. Suçr. 2, 109, 1.

लाङ्गलायन m. patron. von लाङ्गल AIR. Ba. 5, 3. pl. N. einer Schule, = लाङ्गल MÜLLER, SL. 373.

लाङ्गलाक्या f. = लाङ्गलाख्य Suçr. 1, 132, 14. 2, 25, 15. 522, 4.

लाङ्गलि m. patron. von लाङ्गल, N. pr. eines Lehrers VP. 282. Verz. d. Oxf. H. 55, b, 6. 16.

लाङ्गलिक 1) m. Bez. eines *best. vegetabilischen Giftes* H. 1199. — 2) f. ई. *Methonica superba* Lam. AK. 2, 4, 4, 6. — लाङ्गलिका s. u. लाङ्गलक.

लाङ्गलिन् 1) adj. *mit einem Pfluge versehen*: फालकुदाल° (das suff. gehört zu allen drei Wörtern) R. 2, 32, 28. — 2) m. a) Bein. Baladeva's M. an. 3, 408. MED. n. 204. MBH. 1, 8015. 9, 2156. HARIV. 2069. MĀG. 50. Verz. d. Oxf. H. 97, b, 5. — b) N. pr. eines Lehrers P. 6, 4, 144, Vārtt. 1. Verz. d. Oxf. H. 53, a, 40. 55, b, 18. — c) *Cocosnussbaum* AK. 2, 4, 3, 34. H. 1151. H. an. MED.

लौङ्गलीषा und लौङ्ग° (लाङ्गल + ईषा) f. *Deichsel am Pfluge* gaṇa शकन्धादि zu P. 6, 1, 94, Vārtt. 2. Vop. 2, 13. Comm. zu ÇĀNT. 3, 17.

लाङ्गल n. = लाङ्गल 1) *Schweif, Schwanz* SĀRAS. zu AK. 2, 8, 2, 18. MED. I. 127 (लाङ्गल ÇKDr. nach ders. Aut.). Spr. 786. Hir. 76, 6 (ed. JONES. लाङ्गल). घ° BHĀ. P. 6, 9, 21. लाङ्गलेगृह्य (absol.) v. l. im gaṇa मयूरव्यंसकादि zu P. 2, 1, 72. — 2) *das männliche Glied* H. ç. 126. MED. — Vgl. गो°.

लाङ्गलिका f. *Uraria lagopodioides* Dec. RĀG. in NICH. PA. Vgl. देव°. **लाङ्गलिनी** f. N. pr. eines Flusses VP. 185, N. 80. — Vgl. लाङ्गलिनी. **लाङ्गल** UḌĀVAL. zu UḌĀDIS. 4, 90. 1) n. a) *Schweif, Schwanz* NIA. 6, 26. AK. 2, 8, 2, 18. H. 1244. an. 3, 680. HALĀ. 2, 256. 3, 23. 5, 69. ÇĀRṆG. Çr. 17, 5, 10. MBH. 4, 1438. 13, 5998. R. 5, 16, 22. 49, 3. Suçr. 2, 281, 14. VAMĀN. BĀH. 8, 11, 47. 62, 1. 72, 1. BHĀ. P. 5, 23, 5. MĀR. P. 83, 21. PANĀR. 259, 7. °चालन MBH. 5, 2651. Spr. 2663. लाङ्गलानि विचिन्तिपुः R. 6, 69, 22. °विलेप KuṢĀRAS. 1, 13. लाङ्गलमुष्म्य BHĀ. P. 4, 16, 28. उच्छिस्त° R. 5, 55, 27. कुक्षितापतदीर्घ ebend. समुद्रत° Hir. ed. JONES. 1614. समाविध्यत लाङ्गलम् R. 5, 3, 1. 8, 25. 38, 37. लाङ्गलगृह्य (absol.) gaṇa मयूरव्यंसकादि zu P. 2, 1, 72. — b) *das männliche Glied* H. ç. 126. H. an. — c) *Kornkammer* Comm. zu Uḇ. 4, 92; fehlerhaft, wie aus Uḇdis. 4, 90 zu ersehen ist. — 2) f. ई. *Uraria lagopodioides* Dec., eine glückbringende Pflanze, Suçr. 1, 71, 11. — Vgl. गो° (unter गोलाङ्गल, eine Affenart MĀLATIM. 152, 10), मृनो° und लाङ्गल.

लाङ्गलिका f. *Hemionitis cordifolia* Roxb. RĀG. in ÇKDr.

लाङ्गलिन् 1) adj. *geschwänzt*. — 2) m. a) *Affe* ÇADDA. im ÇKDr. — b) *eine best. Heilpflanze* (स्वपौषध) RĀG. in ÇKDr. — 3) f. °लिनी N. pr. eines Flusses MĀR. P. 57, 29; vgl. लाङ्गलिनी.

लाङ्ग, लौङ्गते (भर्जने, भर्त्सने) Dhātup. 7, 66. NIA. 6, 9. — Vgl. लङ्, लञ्, लाङ्.

लौङ्ग (vielleicht von धञ्ज्, भर्ज्) 1) m. pl. TRK. 3, 5, 6. Siddh. K. 249, b, 12. gerüstetes Korn NIA. 6, 9. AK. 2, 9, 47. TRK. 2, 9, 15. 3, 3, 147. H. 401. an. 2, 75. MED. ġ. 14. fg. HALĀ. 2, 430. VS. 19, 13. 81. 21, 42. ÇAT. Br. 12, 8, 2, 7. 10. 9, 2, 2. 13, 2, 2, 5. ÅCV. GĀH. 1, 7, 8. 15. KAUC. 29. KĀT. Çr. 20, 4, 32. PĀN. GĀH. 1, 6. 7. MBH. 1, 5415. 3, 15326. 16078. 5, 7477. 6, 5764. 7, 2776. 13, 2447. 4737. 15, 482. HARIV. 9076. R. 1, 53, 2 (54, 2 Gonn.). 73, 21. 2, 43, 13. 91, 54 (100, 52 Gonn.). 6, 96, 16. 97, 19. VIEN. 6, 37. Suçr. 1, 236, 5. °मण्ड 229, 6. लाङ्गाञ्जनचूर्ण 2, 473, 7. °वर्ण 296, 16. 299, 5. पुष्पलङ्गाख्यलंकृत 1, 71, 8. KĀM. NĪTIS. 7, 52. RAGH. 2, 10. 4, 27. KuṢĀRAS. 7, 69. 80. fg. VAMĀN. BĀH. 8, 43, 36. 48, 19. 35. 87, 14. KATHĀS. 34, 257. 50, 138. 140. 103, 192. fg. 195. RĀGA-TAR. 1, 370. 2, 119. BHĀ. P. 4, 9, 57. 21. 2, 5, 9, 16. 8, 21, 6. PANĀR. 3, 13, 12. Auch f. लाङ्गा MED. R. 4, 25, 26. शर्करालाङ्गात्रयधुके: Suçr. 2, 97, 7. लाङ्गिर्वा तपुले, मयूरलाङ्गाः प्रकीर्तितः ÇĀRṆG. SĀM. 2, 2, 119. VAMĀN. BĀH. 8, 43, 60. PANĀR. 158, 3. Nach H. an. und MED. soll m. sg. = मारुतपुल, nach HĀN. 149 = खाङ्गिक, उत्पु sein. — 2) n. *die Wurzel von Andropogon muricatus* H. an. MED.

लौङ्गि m. nach MAHĀBU. *eine Menge gerüsteter Körner* VS. 23, 8. nach Comm. zu TBa. 3, 9, 4, 8 voc. von लाङ्गिन् = लाङ्गिपलङ्गित; vgl. VS. PAIT. 2, 20. 50.

लाङ्गी f. N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 338, b, 35. — Vgl. इन्द्रलाङ्गी.

लाङ्क, लौङ्क (लङ्गणे) Dhātup. 7, 27. लाङ्कित *gekennzeichnet, markiert, versehen mit* (instr. oder im comp. vorangehend) Verz. d. Oxf. H. 222, b, 18. SARVADARÇANAS. 64, 19. शिलास्तम्भं चक्रोपोपरि लाङ्कितम् KATHĀS. 12, 174. विद्याधरमहाचक्रवर्तिलक्षण° 43, 212. 113, 26. RAGH. 10, 61. VIKR. 53. श्रीशब्द° RĀGA-TAR. 3, 355. वनस्तम्भलाङ्कितम् 4, 663. PRAB. 21, 16. 81, 15. BHĀ. P. 10, 16, 63. PANĀR. 3, 13, 24. अक्षपद्° TBa.

Comm. I, 37, 10. — Vgl. लत, लतपू.

लाङ्कन (= लतण und wohl auch daraus entstanden) 1) n. a) *Zeichen, Abzeichen, Mal* Nā. 4, 10. AK. 1, 1, 2, 13. 3, 4, 29, 118. H. 106. an. 3, 407. Mhd. n. 119. HALS. 1, 27. 44. fg. 2, 288. 5, 84. Bhā. P. 3, 28, 21. Schol. zu Kīṭi. Ča. 20, 1, 38. Im Monde Kumāras. 7, 35. eines Fürsten KATHS. 23, 70. Bhā. P. 4, 17, 1. 29. 9, 24, 58. 10, 68, 27. eines Gottes Verz. d. Oxf. H. 183, b, 1 v. u. *Feldzeichen* RAGH. 3, 53. *Schandfleck* Spr. 225. 420. Am Ende eines adj. comp. (f. छा) *gekennzeichnet durch* so v. a. *versehen mit*: किरिट° (शिरस्) HARIV. 4370. RAGH. 6, 13. 16, 84. KATHS. 13, 93. *स्वनाम*° so v. a. *benannt nach* 82, 215. श्रीकण्ठपद° UTTAR. 1, 10 (2, 4). — 2) *Name, Benennung* H. an. Mhd. — Vgl. पम्, मृग, शश°.

लाङ्क लाङ्कते = लाङ्क Dhātup. 7, 67.

लाट (nach LASSER aus राष्ट्र) 1) m. pl. N. pr. eines Volkes und des von ihm bewohnten Gebietes, das Λατῖν des PROLEMARUS TRIK. 3, 3, 102. H. an. 2, 97. Mhd. § 26. LIA. I, 108, N. 2. MBH. 13, 2158. VARĀH. Bṛh. S. 69, 11. Verz. d. Oxf. H. 338, b, 26. Verz. d. B. H. No. 393. देश KATHS. 78, 119. 47, 106. विषय 74, 138. RĪĀ-TAR. 6, 300 (wo wohl °शोडोडसंभयः zu lesen ist). ČATH. 14, 166. °मालवतन्मीलतापरम्पु HALL in der Einl. zu VĀSAVA. 31. लाटान्वय Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 307, Cl. 31. °जन SĀH. D. 260, 14. °नारी KATHS. 19, 104. °रासकाः Verz. d. Oxf. H. 217, b, N. °भाषा 323, b, 34. SARVADARĢANAS. 178, 12. लोटश्च DAČAK. 24, 5. — 2) adj. (f. ई) zu LĀṭa in Beziehung stehend: नेश्च RĪĀ-TAR. 4, 300 (नाट beido Ausgg.). 4, 209. स्त्रियः Verz. d. Oxf. H. 217, b, 19. रीति SĀH. D. 629. भाषा KĀVJĀD. 1, 35. m. ein Fürst der LĀṭa KATHS. 122, 3. — 3) m. *Kleid, Gewand* (वस्त्र, श्रेष्ठा) TRIK. H. an. Mhd. *abgetragene Schmucksachen* u. s. w. (जीर्णभूषणादि) ČABDAR. im ČKDr.

लाटक adj. (f. लारिका) zu den LĀṭa in Beziehung stehend, bei ihnen gebräuchlich: रीति SĀH. D. 625.

लाटाचार्य m. der Lehrer der LĀṭa, N. pr. eines Astronomen KERN in der Einl. zu VARĀH. Bṛh. S. 33. WEBER, GJOT. 9. 10. لَات ALBYROUNY bei REINAUD, Mém. sur l'Inde 331. falschlich लाठाचार्य COLEBR. Misc. Ess. II, 409.

लाटानुप्रास m. die Alliteration der LĀṭa, in der Rhet. Wiederholung desselben Wortes in derselben Bedeutung aber in anderer Verbindung SĀH. D. 638. 584. 238, 18. PRATĀPAR. 72, b, 9. Verz. d. Oxf. H. 210, a, N.

लाटायन COLEBR. Misc. Ess. I, 100 fehlerhaft für लाटायन.

लाटीय adj. = लाटक: रीति Verz. d. Oxf. H. 208, a, No. 489, Z. 22.

लाङ्क, लाङ्कति (जीवने, nach Andern दीप्ति पूर्वभावे धैर्ये स्वप्ने च) gaṇa कण्डादि zu P. 3, 1, 27.

लाटायन m. N. pr. des Verfassers eines Sūtra WEBER, Lit. 73. fgg. MULLER, SL. 181. 199. 210. Ind. St. 4, 18. 43. 48. fgg. 5, 437. fgg. 446. fg. Verz. d. B. H. 71, Z. 4 v. u. No. 309. fg. 312. 327. Verz. d. Oxf. H. 279, a, 38. 378, b, No. 384. 379, a, 1. 383, b, No. 467. 393, a, No. 84.

लाङ्क, लाङ्कयति (खलेपे, लेपे KAVIKALP. im ČKDr.) Dhātup. 33, 81, v. I.

लाड m. N. pr. eines Mannes RĪĀ-TAR. 8, 226. eines fürstlichen Geschlechts Verz. d. Oxf. H. 352, b, 7.

लाडखान m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 218, b, 4.

लाउन 1) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 180, b, 84. °मह्य

VI. 1heil.

desgl. Verz. d. B. H. 173, 22. — 2) n. s. u. लाउन 3).

लाउम m. N. pr. eines Mannes HALL 28.

लाडि m. patron. gaṇa क्रोड्यादि zu P. 4, 1, 80. f. लाडो ebend.

लाठाचार्य s. u. लाटाचार्य.

लाण्ठनी (!) f. = कुलटा H. c. 111.

लातव्य m. patron. von लतु UśéVAL. zu UNĀDIS. 1, 78. SHAPV. Ba. 4, 7 (लालव्य SĀ. zu PANĀV. Ba. 8, 6, 8). N. pr. eines Kammerers VIKR. 77, 10. 78, 9. 83, 15.

लाति könnte nom. act. von ला sein in देव°.

लात्त m. mystische Bez. des Buchstabens व WEBER, RĪMAT. Up. 317. fg.

लात्तकन m. pl. Bez. einer Klasse von Göttern bei den Gāina H. 93.

लान्द्र gaṇa यावादि zu P. 5, 4, 29. Davon adj. लान्द्रक ebend.

लाप m. nom. act. von लप्; s. सप्त्राप.

लाप्य caus. von लप् und ली.

लापिका n. वसली° und वक्षिणी°.

लापिन् (von लप्) adj. 1) *sprechend, sagend, verkündend*: प्रुचि° HARIV. 8637. प्रोपिताकृदपशोक° GHAT. 11. — 2) *jammernd, wehklagend* MĀK. P. 8, 171.

लाप्य partic. fut. pass. von लप् P. 3, 1, 126. VArt. 3 zu 124. Vor. 26, 12.

लाव m. = लव eine Art Wachtel, Perdix chinensis AK. 2, 3, 25. उदत्तरं वर्द्धिलावयेमवेत् R. 3, 53, 58. Suč. 1, 73, 7. 200, 20. 2, 59, 13. 364, 2. 412, 3. 441, 15. 480, 2. Auch लावा f. RĪĀN. im ČKDr. Fast überall लाव geschrieben.

लावक m. dass. TRIK. 2, 5, 81. 3, 3, 73. H. an. 3, 137. Mhd. gh. 10. Suč. 2, 232, 20. Verz. d. B. H. No. 897. युद्ध Verz. d. Oxf. H. 217, a, 13. लावकीयूय Suč. 2, 439, 8. Ueberall लावक geschrieben.

लावान m. eine Art Reis (Wuchtelunge) SIDDH. in NIGH. Pa. °क Suč. 1, 196, 2. mit व gedr.

लावु und लावू = व° ČABDAR. im ČKDr. mit व gedr.

लावुकायन m. N. pr. eines in Gaimini's Sūtra genannten Philosophen COLEBR. Misc. Ess. I, 296. wohl fehlerhaft für लामकायन.

लावुकी (लावुकी gedr.) f. eine Art Lante HĀM. 211; vgl. खलावुवोणा unter खलावु 1).

लाभ्, लाभयति (प्रेरणे) Dhātup. 33, 81.

लाभ (von लाभ्) m. 1) *das Finden, Antreffen* M. 10, 115. पुंस: Spr. 3309. विदेशे बन्धुलाभः KATHS. 23, 70. — 2) *das Bekommen, Kriegen, Erlangung; Gewinn, Vortheil* AK. 2, 9, 80. H. 869. धर्म° Kīṭi. Ča. 4, 3, 19. °काम 7, 3. M. 6, 57. fg. किरणभूमि° JĀN. 1, 351. अर्थ° R. 2, 40, 9. 106, 4. अस्त्र° R. GORR. 1, 4, 19. स्त्रीरत्न° RAGH. 7, 81. परिताप° 11, 92. प्रुद्धि° 12, 10. अविष्टादिष्टलाभे Spr. 104. भुवस्तस्याः 193. स्थान° 2922. अमात्य°, धन° 4613. VARĀH. Bṛh. S. 50, 17. 52, 3. 53, 75. 87, 8. RĪĀ-TAR. 2, 142. 3, 364. Bhā. P. 3, 6, 37. 5, 17, 3. Hit. 47, 12. 57, 20. DAČAK. 77, 16. निद्रा° PANĀT. 202, 10. लाभमिवेष्टामप्य R. GORR. 2, 2, 36. पथेच्छालाभ-सेतुष्ट PANĀT. 4, 8, 52. इमं लब्धवौलाभम् MBH. 1, 6474. कश्चिदभ्यागता ह्यरादृषिणी लाभकारणात् 2, 249. 3, 2531. 4, 488. 13, 1640. P. 5, 4, 47. JĀN. 1, 275. 2, 195. RAGH. 8, 92. Spr. 62. 733. 1672. 2299. 5035 (Gegens. व्यय). VARĀH. Bṛh. S. 42, 3. 4. 7. 51, 23. 72, 6. KATHS. 32, 138. Bhā. P. 1, 2, 9. 10. MĀK. P. 33, 12. द्विगुण° PANĀT. 88, 8. अत्य° DMŪKTAS. 76,

19. SARVADARÇANAS. 74, 13. 16. 75, 2. 6. धर्मे स्थितिः परो लाभः R. GORR. 2, 18, 17. 4, 4, 12. वर्तते चोत्तमो वृत्ति लक्ष्मणो ऽस्ति नन्दानध । दयावान्स-
र्भूतेषु लाभस्तस्य महात्मनः ॥ sein Vortheil so v. a. seine grösste Freude
R. SCHL. 2, 44, 5. लाभालाभो Gewinn und Verlust JĀṆ. 2, 259. BHAG. 2,
38. R. 2, 22, 22. लाभालाभं च पणयानाम् M. 9, 331. Am Ende eines adj.
comp. (f. आ): पुत्रलाभा (= लब्धपुत्रा NILAK.) च सा पत्नी न तुतोष MBH.
1, 4197; wir vermuthen, dass लाभाय zu lesen sei. — 3) Einnahme
so v. a. Eroberung: पुराणाम् VARĀH. BṚH. S. 7, 19. 30, 23. दुर्गं HARIV.
6192. — 4) Auffassung, Erkenntniss ÇĀṆK. zu BṚH. ÂR. UP. S. 111. SĀH.
D. 6, 7. BHĀG. P. 4, 11, 4. 5, 6, 20. 9, 10. 18, 20. 6, 9, 21. 7, 9, 11. KUSUM. 57,
11. — 5) Bez. des 11ten astr. Hauses (vgl. आय) VARĀH. BṚH. S. 40, 6.
78, 25. 98, 17. 104, 24. 31. BṚH. 1, 12. 9, 5. 11, 17. Ind. St. 2, 176. स्थान
Verz. d. Oxf. H. 330, b, 34. — Vgl. अ, दुर्लभ, पुनर्लभ (auch R. 5, 19,
22), भूमि, भोग, मित्र, यथालाभम्.

लाभक (von लाभ) m. Gewinn, Vortheil VARĀH. BṚH. S. 42, 12. fg.

लाभम् absol. von लभ् = लभम् P. 7, 1, 69. Vor. 24, 7.

लाभलिप्सा f. Gewinnssucht Spr. 5311.

लाभवत् (von लाभ) adj. einen Gewinn habend, im Gewinn stehend Spr.
4697. परिशुद्धैव लाभवान् KATHĀS. 5, 98. am Ende eines comp.: भूरि-
स्त्यस्यपाम् in den Besitz von — gekommen 74, 259.

लाभिन् (von लभ्) adj. findend, bekommend: स्वसहस्य परीक्षाला-
भिन्: RĪĀA-TAR. 5, 131.

लाभ्य n. angeblich = लाभ ÇANDAR. im ÇKDR.

लाभकार्यं m. patron. von लभक gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99. N. pr.
eines Lehrers LĀṭṭ. NIDĀNAS. und DRĀṆ. (s. Ind. St. 4, 384). संवर्गजित्
Ind. St. 4, 373. लाभकायनाः = लभकाः gaṇa उपकादि zu P. 2, 4, 69.

लाभकायिन् m. patron. PRAVARĀDH. in Verz. d. B. H. 59, 10.

लाभकायिन् m. pl. die Schule des Lāmakājana Ind. St. 4, 45. fg.

लाभगायिन् m. = लाभकायिन् Verz. d. Oxf. H. 55, b, 17, wo die Hdschr.
लाभगायिनि lesen.

लाभज्जक n. die Wurzel von Andropogon muricatus AK. 2, 4, 5, 30.
RATNAM. 120. Suçr. 1, 146, 5. 2, 101, 2. 297, 10.

लाय von unbekannter Bed. in der Stelle: अस्तेव सु प्रतरं लायमस्यन्
RV. 10, 42, 1. Könnte als absol. von ली gefasst werden, etwa sich duckend.

लायक nom. sg. von ली AV. PRĀT. 3, 40, Sch.

लाल m. N. pr. eines Astronomen Verz. d. B. H. No. 881 (vgl. Ind.
St. 2, 245. 417). — Vgl. नन्द.

लालक (vom caus. von लल्) adj. (f. लालिका) liebkosend, schmei-
chelnd NALOD. 2, 28.

लालचन्द्र m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 154, a, 45.

लालन (vom caus. von लल्) 1) adj. liebkosend, hüttschelnd. — 2) m.
Bez. eines best. giftigen mauseartigen Thieres Suçr. 2, 281, 14. Verz. d.
Oxf. H. 309, a, 15. — 3) n. das Liebkosen, Hüttscheln, Hegen und Pflegen:
मुतस्य Spr. 1260. लालने (v. l. लाडने) बक्वो दोषास्ताडने बक्वो गुणाः ।
तस्मात्पुत्रं च शिष्यं च ताडयेत् तु लालयेत् ॥ 2664. (एणाकुणकस्य) पोष-
णालनलालनप्रीयानानुध्यानेन BHĀG. P. 5, 8, 5. 6. 25. अत्र उक्थकणि RĪĀA-
TAR. 5, 290.

लालनीय (wie oben) adj. zu liebkosen, zu hüttscheln, zu hegen und zu

pflegen HARIV. 7203. 7246. R. GORR. 2, 38, 7. 4, 14, 28. KATHĀS. 121, 264.

लालय् caus. von लल् und ली.

लालयितव्य adj. = लालनीय MBH. 13, 2488. HARIV. 11264.

लालवत् (von लाला) adj. den Speichel triefen lassend: अति Suçr.
2, 281, 14.

लालव्य s. u. लातव्य.

लालस 1) adj. (f. आ) heisses Verlangen tragend —, begierig nach H.
c. 102. an. 3, 754. HALĀS. 2, 198. JĀḌAVA bei MALLIN. zu ÇIÇ. 4, 6. सर्वे ला-
लसभूताः स्म तस्मादास्मिन् सक्त MBH. 3, 10854. BHĀG. P. 4, 20, 27. वि-
षयेषु 24, 66. 10, 51, 51. अ MBH. 12, 8467. überaus häufig in comp. mit
der Ergänzung: पुत्रदर्शनं MBH. 1, 4742. 3, 1817. 2484. 2524. 13, 4036.
R. 1, 9, 58 (56 GORR.). 2, 92, 9. R. GORR. 2, 13, 21. 26, 5. 30, 24. 5, 16, 50.
29, 6. Suçr. 1, 192, 4. KUMĀRAS. 7, 56. KATHĀS. 52, 857. BHĀG. P. 4, 11, 3.
उत्सव HARIV. 3788. पतिलालसा MBH. 3, 2532. रुधिरं 12, 4273. सर्वं
13, 1164. पुत्रं R. 2, 74, 9. कामं R. GORR. 2, 18, 5. ÇRUT. 34. 36. ÇIÇ. 4,
6. Spr. 683. 1170. Gīt. 1, 37. KATHĀS. 15, 126. 52, 270. RĪĀA-TAR. 4, 242.
6, 243. SĀH. D. 55, 13. BHĀG. P. 3, 23, 46. 4, 7, 44. 5, 14, 42. PĀNĒAT. 81, 24.
Gefallen findend an, ganz hingegeben: शोकं sich der Trauer ganz er-
gebend MBH. 1, 504. 12, 1127. R. 2, 21, 20. 57, 80. 87, 8 (85, 8 GORR.). R.
GORR. 2, 61, 1. 79, 30. 112, 18. 4, 18, 19. 19, 6. 6, 8, 27. मृगव्यसनं BHĀG.
P. 4, 26, 1. मण्डूकगतिं PĀNĒAT. 4, 8, 95. davon nom. abstr. ता f.: वि-
लासलालसतया तासाम् Verz. d. Oxf. H. 110, a, No. 173, ÇI. 2. — 2) m.
und f. (आ) heisses Verlangen (तृष्णातिरेक, शैतमुक्त्य, पाञ्चा, प्रार्थन) AK.
1, 1, 2, 28. 3, 4, 20, 231. H. 541. H. an. MED. s. 33. HALĀS. 2, 343. लोला यो-
वनलालसाः Spr. 2072. लालसा P. 7, 1, 51. VĀRT. 2. — 3) f. आ ein best.
Metrum: 4 Mul — — — — —, — — — — — Ind. St. 8, 397. —
MBH. 10, 84 ist mit der ed. Bomb. नालसः st. लालसः zu lesen; 7, 3883
hat die ed. Bomb. शुचीन् वटिलाननान् (vgl. u. वटिल in den Nachträgen).

लालसिंह m. N. pr. eines Astronomen COLEBR. Misc. Ess. II, 409. —

Vgl. लल्ल.

लाला f. Speichel AK. 2, 6, 3, 18. H. 633. VĪGBH. 6, 141. Suçr. 2, 129,
19. 257, 8. 15. लाला Spr. 728. 3179. 5321. R. 1, 21. VARĀH. BṚH. S.
90, 6. KATHĀS. 87, 44. अथ 102, 153. SĀH. D. 180. पूर्णार्णव BHĀG. P. 5,
26, 23. कोशकारकस्य JĀṆ. 3, 147. — Vgl. अथ.

लालाट (von ललाट) adj. auf der Stirn befindlich: नेत्र PRAB. 1, 12.

लालाटि m. patron.; pl. SĀṆSK. K. 184, a, 8.

लालाटिक 1) adj. an der Stirn befindlich Schol. zu KĀT. Ça. 688, 12.
— 2) auf die Stirn (des Herrn) schauend; m. ein aufmerksamer Diener
P. 4, 4, 46. AK. 3, 4, 2, 17. H. an. 4, 29. fg. MED. k. 210 (wo भाल st. भाव zu
lesen ist). so ist wohl zu lesen st. लागुडिक PĀNĒAT. ed. Kos. 230, 19 und
st. लाकुटिक ed. BÜHLER 41, 2'v. u. — 3) adj. zu einem Geschäft untaug-
lich (sich auf die Stirn des Herrn verlassend) AK. H. an. MED. — 4) m.
eine Art Umarmung H. an. MED.

लालाटी f. = ललाट Stirn Suçr. 1, 361, 8. 2, 120, 12.

लालाभन् m. N. einer Hölle, in der ein Missethäter Speichel als Speise
geniesst, VP. 207. fg. BHĀG. P. 5, 26, 7 (vgl. 28).

लालामिक 1) adj. (f. ई) = ललामं गृह्णाति P. 4, 4, 40.

लालामेक m. Absonderung schleimigen Harnes ÇĀṆK. SĀṆ. 1, 7, 43.

लालाय् (von लाला), °यते *den Speichel tröpfeln lassen*: वक्त्रं लालायते Spr. 831. लालायित *Geifer entlassend*: कपिन् ÇKDr. (इत्यनसदेवोक्त-गणेशलिखितपाणिनिव्याकरणीयमरुभाष्यम्).

लालाविष adj. *dessen Speichel Gift ist*, von giftigen Insecten H. 1313.

लालान्नव m. = लालान्नव *Spinne* H. 1210, Sch. (°अव).

लालान्नव m. 1) *Speichelfluss* Suçr. 1, 102, 2. 2, 278, 14. — 2) *Spinne* (*Speichel fließen lassend*) H. 1210.

लालान्नविन् adj. *mit Speichelfluss verbunden, solchen bewirkend* Suçr. 1, 303, 21. 304, 15.

लालिक m. *Büffel* H. 1283. — Vgl. लाधिक.

लालित s. u. dem caus. von लल्; davon °क m. *Günstling, Liebling* Rîga-Tar. 3, 228 (hier vielleicht N. pr.). 6, 152. 166. 264.

लालित्य (von ललित) n. *Anmuth* Sîh. D. 129. Verz. d. Oxf. H. 129, b, No. 234, Z. 13. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 503, Cl. 6.

लालील m. als Name Agni's Taitt. Âr. 10, 1, 7.

लाल्य adj. = लालनीय Spr. 2985 (Conj.).

1. लाव (von लू adj. (f. ई) *schneidend, abschneidend, pflückend*: कुशमूचि° Ragh. 13, 48. कुसुमलावी f. *Blumenleserin* Spr. 1575. शत्रु° *Feinde zerhauend, — tödtend* BHATT. 6, 87. — Vgl. काण्ड°, पुष्प°.

2. लाव s. लावक.

1. लावक (von लू) nom. ag. *Abschneider, Mäher* P. 6, 1, 78, Sch. Çâk. zu Bṛh. Âr. Up. S. 170. Schol. zu KÂTJ. Çr. 132, 14. MÂRK. P. 46, 16.

2. लावक s. लावक.

लावण (von लवण) adj. *salzig, gesalzen* H. 411. HÂR. 181 (*ल्यावण* gedr.). HARIV. 2980. Suçr. 2, 331, 12.

लौवणिक (wie oben) 1) adj. (f. ई) Schol. zu P. 4, 1, 15. 7, 3, 50. a) *mit Salz zubereitet, gesalzen*; s. उद्°, दक°. — b) *mit Salz handelnd*, m. *Salzhändler* P. 4, 4, 52. — 2) n. *Salzgefäß* ÇKDr. und WILSON.

लौवण्य (wie oben) n. gaṇa दृढादि zu P. 5, 1, 123. 1) *Salzigkeit* Spr. 1780 (zugleich in der Bed. 2). — 2) *Anmuth, Schönheit*: मुक्ताफलेषु चक्षुषायास्तत्त्वमिवान्नरा । प्रतिभाति यदङ्गेषु तस्मावण्यमिच्छयते ॥ Uśāvalanīlamani im ÇKDr. Çâk. 141. KUMÂRAS. 7, 18. Spr. 505. 863. 1631. 1780. 1970. 2667. fg. 3294. 3664. 3728. VARÂH. BṚH. S. 105, 8. KATHÂS. 14, 68. 17, 7. 27, 65. 38, 30. °लक्ष्मी 43, 114. KÂURAP. 32. PRAB. 101, 12. Sîh. D. 52, 12. HIT. 63, 15. VET. in LA. (III) 19, 3. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 506, Cl. 24. लोचन° KATHÂS. 28, 20. इन्दोः 17, 109. Spr. 3825. स्वर° Suçr. 4, 180, 11. पुस्तकस्य Rîga-Tar. 3, 261. Am Ende eines adj. comp. f. सा Çâk. 110. KATHÂS. 34, 238. 50, 132.

लावण्यमञ्जरी f. N. pr. eines Frauenzimmers KATHÂS. 69, 160.

लावण्यमय (von लावण्य) adj. (f. ई) *anmuthig, schön* KUMÂRAS. 1, 25.

लावण्यवत् (wie oben) 1) adj. dass. — 2) f. °वती ein Frauennamen KATHÂS. 87, 4. 98, 7. Verz. d. Oxf. H. 132, b, 30. HIT. 39, 19.

लावण्यार्जित (लावण्य + ञ्) adj. *durch Anmuth erlangt*, Bez. *desjenigen unantastbaren Besitzes einer Frau (स्त्रीधन), den sie als Hochzeitsgeschenk von ihren Schwiegereltern erhielt*: प्रीत्या दत्तं तु यत्किंचिच्छ्रुत्वा वा शृणुरेण वा । पादवन्दनं यत्तस्मावण्यार्जितमुच्यते ॥ VYÂDAK. 138, 14. fg.

लावान्न, °क s. u. लावान्न.

लावान्नक m. 1) N. pr. einer an Magadha grenzenden Oertlichkeit KATHÂS. 15, 119. 19, 118. 44, 45. 166. 170 (an den drei letzten Stellen fälschlich लावान्नक gedr.). — 2) N. des 3ten Lambaka im Kathâsaritsâgara KATHÂS. 1, 4. 20 in der Unterschr.

लावान्नक s. u. लावान्नक 1).

लाविक m. = लालिक ÇABDÂRTAK. bei WILSON.

लाविन् (von लू) adj. *abschneidend, pflückend* in पुष्प°.

लाव्, लाव् und लावुकी s. लावु u. s. w.

लावेरणि m. patron. gaṇa गृहादि zu P. 4, 2, 138. लावेरणि (!) PRAVARÂDHJ. in Verz. d. B. H. 56, 8. — Vgl. लवेरणि.

लावेरणीय adj. von लावेरणि gaṇa गृहादि zu P. 4, 2, 138.

लावेरणि s. u. लावेरणि.

लाव्य (von लू) adj. *was durchaus geschnitten werden muss* Schol. zu P. 3, 1, 125. 6, 1, 80. — Vgl. लव्य.

लौषुक (von 1. लप्) adj. *begehrlich, habgütig* P. 3, 2, 154. Vop. 26, 146.

लास m. 1) (von 1. लम्) *das Springen, Hüpfen, Sichhinundherbewegen*: मदनञ्जलिः लासैः — दृष्टिपाते: R. 6, 30. मदनञ्जितविलासैः v. l. *Tanz, Frauen-tanz* ÇABDAR. im ÇKDr. — 2) *Fleischbrühe, Brühe* (गूय) ÇABDAR. im ÇKDr.

लासक (von 1. लम्) 1) adj. a) = लसक MED. k. 149. fg. — b) *hinundherbewegend*: (नभस्वान्) कुसुमभरन्तानां लासकः पादपानाम् R. 2, 27. — 2) m. a) *Tänzer* H. an. 3, 91. MED. neben नर्तक unter den Beinamen Çiva's R. 7, 23, 4, 17. — b) *Pfau* H. an. MED. — c) N. pr. eines Tänzers KATHÂS. 74, 36. — d) = वेष्ट DHAR. im ÇKDr. — 3) f. *लासिका* a) *Tänzerin* AK. 1, 1, 3, 8. H. an. 3, 56. MED. k. 107. KATHÂS. 37, 73. — b) *eine Art Schauspiel*, v. l. für *विलासिका* Sîh. D. 203, 7. — 4) f. *लासकी* *Tänzerin* ÇKDr. und WILSON. — 5) n. = घट्टक Thurm HÂR. 139. — Vgl. कविलासिका, तर्कुलासक.

लासन (wie oben) n. *das Hinundherbewegen, Schwingen*: तोमराङ्कुश-लासने: MBH. 7, 5923 nach der Lesart der ed. Bomb., °पाशने: ed. Calc.

लासवती (von लास) f. N. pr. eines Frauenzimmers KATHÂS. 74, 38. fg.

लासिन् (von 1. लम्) adj. *sich hinundherbewegend, tanzend*; s. रङ्ग-लासिनी.

लास्फोटनी f. = आस्फोटनी RÂJAM. zu AK. 2, 10, 34 nach ÇKDr.

लास्य (von लम्) 1) n. *Tanz, Tanz mit Begleitung von Instrumentalmusik und Gesang* AK. 1, 1, 3, 10. H. 280 (vgl. Comm.). MED. j. 52. fg. HALÂJ. 1, 93. MBH. 1, 3905. 2, 349. 7, 2860. 13, 426. Rîga-Tar. 4, 422. MÂRK. P. 129, 9. BHAR. NÂTJAC. 18, 117. DAÇAR. 1, 4. लास्याङ्गानि दश 3, 46. fg. Sîh. D. 433. Verz. d. Oxf. H. 187, b, No. 428, Z. 24. 200, a, 7. 9. 203, a, No. 484, Z. 12. 236, a, 16. घलास्याः त्रीडामयूरः Ragh. 16, 14. विलोदोर्ध्वस्त्रीरललित° PÂNÂR. 3, 5, 21. लता° KATHÂS. 35, 5. KHANDOM. 76. Verz. d. Oxf. H. 72, a, 26 (Ind. St. 8, 351, N. 11). — 2) m. *Tänzer* ÇABDAR. im ÇKDr. °पाठिनाम् MÂRK. P. 68, 26. लास्या f. *Tänzerin* ÇABDAR. im ÇKDr.

लास्यक n. = लास्य 1) ÇABDAR. im ÇKDr.

लाकुरिमन्त्र m. N. pr. eines Feldherrn KSHIRIÇ. 32, 20. fg.

लाक्य m. patron. von लक्च gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. Çâk. zu BṚH. Âr. Up. 3, 3, 1.

लौव्यायनि (von लाव्य) m. patron. des Bhugju ÇAT. BR. 14, 6, 2, 1. 3.

so ist wohl auch *Pravāṇas* in Verz. d. B. H. 50, 13 st. न्यापनि zu lesen.

लि m. weariness, fatigue; loss, destruction; end, term; equality, sameness; a bracelet Wilson nach Çandārthak.

लिखाब्ध Verz. d. B. H. No. 845 ohne Zweifel fehlerhaft.

लिकुच 1) m. = लकुच AK. 2, 4, 2, 41. Daçak. 180, 5. — 2) n. = चुक्र Rāgan. im ÇKDr.

लिका f. = लिता Çaddar. im ÇKDr.

लिता f. AK. 3, 6, 2, 10. Niss, das Ei einer Lams Uóval. zu Uñādis. 3, 66. H. 1208. als Mauss = 8 Trasareu M. 8, 132. Jāñ. 1, 361 (Mohnkorn Stenzler). सप्त गोरजास्येकं लितार्जः। सप्त लिताः सर्षपः Lalit. ed. Calc. 170, 1. 2. लित (so) = 8 वालाय Varāh. Bṛh. S. 58, 2. पूकालितम् Lāuse und Nisse Uóval. zu Uñādis. 3, 47.

लितिका f. dass. Çaddar. im ÇKDr. u. लिता.

लिख् (= *alterem* रिख्), लिखति (घट्टविन्यासे) Dhātup. 28, 72. लिखते, लिखे, लिखीत्, लिखिष्यति (Hariv. 9983), लिखितुम् (विलेखितुम् P. 3, 4, 13, Sch.), लिखित्वा (nur dieses zu belegen) und लेखित्वा P. 1, 2, 26. Vop. 26, 207. लिख्य Weber, Rāmat. Up. 308. fg. pass. लिख्यते, घलेखि, लिखित. 1) ritzen, aufreissen, furchen, kratzen AV. 12, 3, 22. 20, 132, 8. यो मा लेखीः VS. 5, 43. TS. 6, 3, 2, 3. इन्द्रो वृत्राय वधमुदयच्छत् स दिवमलिखत् सो ऽर्षम्पाः पन्था घभवत् TBa. 1, 7, 6, 6. नखैर्लिखतो दश-नैर्दशतः R. 5, 61, 20. ततो बाली विषाणायैर्लिखितो दनुमनुना 4, 9, 76. मार्तारा भृशमवनिं नखैर्लिखतः Varāh. Bṛh. S. 28, 5. गो खुरयिस्तथा — लिखतः प्रयुस्तदा (क्याः) MBu. 12, 1918. पद्मो महीं लिखति R. 6, 2, 17. लिखतास्ते भूमिम् Spr. 2669. Buā. P. 3, 23, 50. 10, 29, 29. Śih. D. 60, 2. मूर्ध्ना दिवमिवालिखत् Buāt. 13, 22. mit der Lanzette ritzen Suçr. 2, 7, 10. तुष्टेन लिखेद्यदा स्वपिच्छानि picken Varāh. Bṛh. S. 93, 34. काकश्च तस्योपरि चञ्चा किमपि लिखतु Hit. 43, 15. — 2) durch Ritzen u. s. w. Etwas hervorbringen, eine Linie ziehen, einritzen, einkratzen, reissen, zeichnen, schreiben, niederschreiben, malen : यत्सीमत् कङ्कतस्ते लिलेख TBa. 2, 7, 13, 3. Çat. Ba. 2, 6, 2, 12. 7, 2, 2, 1. Kāts. Ça. 5, 3, 25. 4, 9. बा-ह्वेः प्रापणास्ते लिखति macht einen Strich 17, 4, 10. लेखाम् Çāñhu. Gṛh. 1, 7. Kalç. 76. अयमव्यलिखिता रेखा Varāh. Bṛh. S. 53, 104. वर्त्म — लिखेच्छ्रेया पत्रैर्वा Suçr. 2, 332, 4. 11. वर्त्म डर्लिखितम् 16. सानिषाश्च स्वक्स्तेन पितृनामपूर्वकम् । अत्रारुममुकः सान्ति लिखेयुरिति समाः ॥ schreiben Jāñ. 2, 57. fg. MBu. 1, 78. fg. देवहूतस्य वचनं लिखित्वा niederschreiben Hariv. 3996. Māñk. 140, 23. वर्षोर्मी कल्पलतांशुकेषु — वञ्चरितं लिखति Çāk. 164. इत्येतदमात्येन लिखितम् 90, 20. सौभाग्या-त्तरपाङ्क्तिव लिखिता पुष्पायुधेन स्वयम् Spr. 472. 2991 यस्या पल्लिष्यते किञ्चित्सत्यं संपद्यते हि तत् Kathās. 3, 50. (कथाम्) तामात्मशोणितैः — लिलेख 8, 3. रातो लेखं स्वक्स्तलिखितम् 43, 263. 269. Rāga-Tar. 2, 6. 3, 251. 522 (zu schreiben ध्यात्वालि). 4, 389. 5, 396. fg. Naish. 22, 54. Dhūrtas. 90, 17. Verz. d. Oxf. H. 255, a, 18. Māñk. P. 37, 22. 97, 35. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 508, Çl. 34. Hit. Pr. 8. Çuk. in LA. (III) 34, 4. तस्मिंश्च (पुस्तके) लिखितमस्ति steht geschrieben Pañkāt. 127, 9. Sanyadarçanab. 73, 13. तल्लिष्यतामयतनो दिवसः werde aufgeschrieben Pañkāt. 3, 6. अकस्मि गणयमानेषु क्षीयमाणेषु तथापि । क्षीयिते लिष्यमाने च किमुत्थाय न धावसि ॥ da das Leben verzeichnet ist so v. a. da die Lebensdauer genau bestimmt ist MBu. 12, 13052. मूषकं कस्ते गृहीत्वा संयुटे

य तम् । लिखित्वास्य so v. a. ihm gut geschrieben Abend Kathās. 6, 89. लेखा हि काललिखिता सर्वथा उरतिक्रमा Hariv. 11109. यत्पूर्वं विधिना ललाटलिखितं तन्मार्जितुं कः क्षमः Spr. 1688. 2386. 3227. 4147. 5392. Ka- thās. 40, 21. Rāga-Tar. 2, 59. Pañkāt. 1, 3, 18. निष्पुरुषकृद्दिखितेनात्मनि पुरुषत्रयेण so v. a. in's Herz eingegraben Buā. P. 5, 7, 7. सा लिखितेवास्ति मे कृदि Śih. D. 69, 14. लिखितपाठक Geschriebenes hersagend d. l. ablesend Çikshā 32 in Ind. St. 4, 270. गुरुमुखदेवाध्येतव्यं न तु लिखितपाठः कर्तव्यः Verz. d. Oxf. H. 266, b, 80. fg. Sanyadarçanab. 123, 18. 124, 18. उपरिलिखित-याम oben geschrieben, — erwähnt Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 539, 7. द्वारेपास्ते लिखितवपुषो शङ्खपद्मौ gezeichnet Meru. 78. Golādh. Sphuṭag. 32. Spr. 1797. पाणौ खड्गरेखां लिलेख 2697. पत्रे सीमां लिखेत् Kull. zu M. 8, 255. यो मां भक्त्या लिखेत्कुत्रे malit MBu. 2, 781. 788. म-त्सादृश्यं लिखतो Meru. 83. Çāk. 86, 17. Gīt. 7, 22. घलिखत्स मकुदेवीम् Kathās. 5, 29. 31, 16. fg. 44, 52. 51, 124. 126. 55, 75. 77. Weber, Kāshnā. 230. 268. 273. 283. fg. 289. fg. 299. 307. Rāmat. Up. 307. 309. fg. Śih. D. 56, 14. Dhūrtas. 73, 13. लिखितानलनिश्चल Kumāras. 6, 48. लिखितेव wie gemalt so v. a. unbeweglich Kathās. 17, 27. 65, 38. चित्रलिखित इव तस्यै Z. d. d. m. G. 14, 573, 24. Hit. 42, 9. लिखित n. (लिखिता f. H. 484, Sch.) Schrift, Schriftstück, ein geschriebenes Document AK. 2, 8, 2, 16. नखलमतिनिपुणो ऽपि पुरुषो नियतिलिखिते लेखामतिक्रमितुम् Da- çak. 83, 7. 8. Jāñ. 2, 20. 22. °स्थितये Rāga-Tar. 3, 385. 4, 188. °दूषक 6, 29. अन्वोऽन्यलिखितं कस्ते गृहीत्वा Kathās. 24, 174. विद्यते चावयो- रत्र स्वक्स्तलिखितं मिथः 189. — 3) glätten, poliren Māñk. P. 106, 50. 52. 60. 64. 107, 1. 9. — 4) coire MBu. 13, 2456 nach Nilak., was schwer- lich richtig ist.

— caus. 1) लेखयति a) einritzen —, reissen —, schreiben —, aufschrei- ben lassen : लेखे Çāñhu. Ça. 17, 10, 7. अलाञ्छापि यल्लेखितम् was man hat schreiben lassen M. 8, 168. Jāñ. 2, 7. यो कृत्विंशं लेखयति Hariv. 6. शा- सनम् Kathās. 124, 62. Rāga-Tar. 3, 190. Weber, Kāshnā. 283. लेखयौ चक्रतुर्त्रयम् liessen verzeichnen, aufschreiben R. Gorr. 2, 2, 6. malen lassen Kathās. 55, 70. — b) = simpl. ritzen Suçr. 2, 334, 4. schreiben Jāñ. 2, 86. चित्रमप्यथ लेखिताः (प्रतिमाः) gemalt Weber, Kāshnā. 283. — 2) लिखापयति schreiben lassen Verz. d. B. H. No. 53, Z. 4.

— desid. लिलिखिषति und लिलेखिषति P. 1, 2, 26. Vop. 19, 16.

— अय abschaben : मलम् AV. 14, 2, 68.

— अभि einritzen, reissen, zeichnen, schreiben, malen Pañkāt. 3, 13, 20. Varāh. Bṛh. S. 48, 29. धात्राभिलिखितान्याहुः सर्वभूतानि कर्मणा MBu. 11, 174. Jāñ. 2, 98. Māñk. 140, 18. Vikr. 25, 17. Kathās. 17, 124. 42, 90. 55, 37. 101, 121. Viśavad. 239, 2. Dhūrtas. 91, 5. अभिलिखित gemalt Hariv. 9991. Uttarab. 6, 9 (9, 13). — caus. versetzen —, schreiben lassen Jāñ. 1, 318. malen lassen Kathās. 51, 127. 55, 76. अभिलेखित n. ein schriftliches Document Jāñ. 2, 149.

— अय anritzen, wund machen Suçr. 1, 33, 18. 2, 65, 16. क्षरेण 336, 7. — Vgl. श्वलोख fg.

— अय 1) anritzen, mit einem Riss bezeichnen Çat. Ba. 7, 4, 2, 48. 8. 7, 3, 17. ऋग्वालिखित 19, 2, 2, 8. Lāṭ. 10, 15, 17. Kalç. 137. ritzen, kratzen Śih. D. 103, 22. ऋग्व्यामालिखन्त्याद्वारं द्विरेदो यथा R. 4, 9, 82. घालि- खत्त इवाकाशम् so v. a. gleichsam an das Himmelszelt streifend MBu.

4, 1288. HARIV. 8971. R. 6, 79, 40. विन्ध्यमालिखितमिवाम्बरम् 7, 31, 16. चालिष्य विलिपति *kratzend, scharrend* P. 6, 1, 142, Sch. — 2) *einritzen, reißen, zeichnen, aufschreiben, malen*: (रेखा) पादलिखिता VARĀH. BṢM. 8, 83, 108. माण्डलमालिष्य 48, 24. GOLĀDĀJ. GRAMĀY. 17. WEDEB, RĀMAT. UP. 307. fg. DAČAK. 92, 2. PAÑĀAR. 3, 13, 30. Schol. zu ČIKH. GṢM. 1, 25. चालिखितमिव मतो VARĀH. BṢM. S. 8, 6, Z. 11. चित्रे ऽपि चालिखत्यङ्गान् (विलि० MBM. 3, 16670) ŚIV. 2, 13. प्रतिमा: MBM. 6, 76. HARIV. 9939. R. 1, 5, 12 (14 GOM.). RAČH. 19, 19. MĀGH. 103. MĀLAV. 23. KATMĀS. 51, 132. fgg. 55, 42. fg. 46. 67. fgg. चालिखित इव (unbeweglich) *wie gemalt* ČĀK. 4, 11. fg. तस्यावालिखितो यथा KATMĀS. 45, 264. — Vgl. चालिखत्, चालिखन्, चालिष्य (auch MĀGH. 70), च्यालिखित. — CAUS. malen lassen KATMĀS. 55, 68. fg.

— व्या 1) *ritzen, streifen an*: खे व्यालिखमिव विभाति स मन्दराद्रि: KĪ. 5, 30. — 2) *schreiben* Verz. d. Oxf. H. 172, 6, 22.

— समा *reißen, zeichnen*: प्रकान्तनतत्रगणान्समालिखेत् VARĀH. BṢM. S. 24, 6. KATMĀS. 37, 9. *schreiben*: वर्णाम् SARVADARCANAS. 170, 16. Verz. d. Oxf. H. 90, 2, 22. 98, 2, 2. WEDEB, RĀMAT. UP. 310.

— उद् 1) *aufritzen, furchen, eine Linie ziehen* ČAT. BA. 2, 1, 2, 4, 2, 13. वेद्याम् KĪT. ČA. 2, 6, 26. भौमा 7, 3, 32. SUČA. 1, 6, 16. medic. *ritzen* 2, 334, 20. VĪDH. 8, 15. चरणेनोच्चिखन्मकीम् *kratzend* MBM. 3, 374. खुरेणावनिमुच्चिखन् BULG. P. 10, 36, 9. लाङ्गलोच्चिखितावनि KATMĀS. 33, 31. वज्रोच्चिखितपीनांस *aufgerissen, aufgeschlitzt* R. 5, 14, 16. उच्चिखतो सुतोत्पणाभिर्दृष्टाभिरितरेतरम् 6, 32, 32. वल्मीकशिखराणि मृङ्गामघटनेरुच्चिखन् PAÑĀT. ed. orn. 5, 3. मृङ्गाभ्यां तदुदरमुच्चिष्य PAÑĀT. 91, 5. विषाणोच्चिखितस्कन्ध *geritzt, gerieben* Spr. 932. मन्देश्वरप्रकरैः शिर उच्चिष्यामि (wohl so zu lesen st. उच्चिषयिष्यामि; लिखामि die Hamb. Hdschr.) *picken auf* PAÑĀT. 146, 13. एष घोरौ मरुः स्वातिमुच्चिखन्खे गभास्तमि: *ritzend* so v. a. *sich reibend an, berührend* HARIV. 4287. खमिवोच्चिखन् *am Himmelszelt sich gleichsam reibend d. i. bis dahin reichend* R. 6, 13, 25. MBM. 3, 2453 (wo खमुच्चि० st. समु० mit N. 12, 39 zu lesen ist). शैलमुच्चिखतमिवाम्बरम् R. 4, 43, 38. 5, 3, 36. 7, 18. 17, 22. गगनतलमिवोच्चिखतम् VARĀH. BṢM. 5, 12, 6. उच्चिखित n. *Furche, Streifen*: विषाणोच्चिखिताङ्कत MBM. 6, 2569. 4852. लाङ्गलोच्चिखित n. HARIV. 5778. — 2) *einritzen*: लेखाम् GOMH. 1, 1, 9. AČV. GṢM. 1, 3, 1. ČA. 2, 6, 9. VARĀH. BṢM. S. 53, 102. लक्ष्णाम् SHARV. BU. 5, 2. — 3) *auschnitteln, meißeln* KUMĀRAS. 5, 58. स (चित्रकृत्) स्तम्भं वीक्ष्य मुञ्चन्तं तत्र गौरीं समालिखत् । वृषकारो ऽपि शस्त्रेण क्राउपेवोच्चिलेख ताम् ॥ KATMĀS. 37, 9. 12. उच्चिखित = उत्कीर्ण H. an. 4, 100. MED. I. 188. — 4) *zu einem Bilde gestalten* so v. a. *zur Anschauung bringen*: तत्स्यात्प्रवृत्तिज्ञानं (Erkenntnis der Aussenwelt) यथासादिकमुच्चिखेत् SARVADARCANAS. 19, 10. अनुच्चिखित 108, 9. fg. — 5) *glatt machen, schleifen, polieren*: संस्कारोच्चिखितो महामणिः ČĀK. 133. RAČH. 6, 32. उच्चिखित = तनूकत H. an. MED. — 6) *durchziehen, durchflechten*: मत्स्योच्चिखितमूर्ध्न HARIV. 12080. — 7) *ein musikalisches Instrument schlagen*: वाणाम् LĪTJ. 4, 1, 8, 10. — 8) *aufreißen* so v. a. *aufstören*: कफम् SUČA. 2, 480, 10. — Vgl. उल्लेख fgg. — CAUS. = simpl. 9) *धातून्मूलान्वा देहस्य विशेष्योच्चिखयेच्च पत् । लेखनं तद्यथा सौत्रं नोरमुक्तं वचा यवः* ČĀK. 1, 4, 10.

— प्रोद् *ritzen, Striche ziehen in*: प्रोच्चिखती धरित्रीम् Spr. 1427.

einritzen: लक्ष्णाम् GṢM. 1, 48, 51.

— समुद् 1) *ringe umfurchen und ausheben, ausstechen*: पदम् ČAT. BA. 3, 3, 4, 6. *ritzen, furchen*: लुषा संचातशिला: खुरापैः समुच्चिखन् — ककुप्सम् KUMĀRAS. 1, 57. उत्तरद्वारम् — समुच्चिखदिवाम्बरम् *das Himmelszelt gleichsam ritzend, sich daran reibend, es berührend* R. 5, 9, 25. — 2) *aufschreiben, niederschreiben, aufführen* (in einem Buche): अलौकिकवादमरः स्वकोषे न यमनि नामानि समुच्चिलेख ॥ TĀK. 1, 1, 2. — समुच्चिखद्वि: MBM. 3, 2453 fehlerhaft für खमुच्चि०.

— उप *umreißen, umgrenzen*: वेदी लक्षणेनापलिष्य MBM. 12, 1454. — Vgl. उपलेख.

— निम् *ätzen, wund machen* SUČA. 1, 56, 16. 2, 7, 11. 344, 4. — Vgl. निर्लेखन.

— विनिम् *schröpfen* SUČA. 2, 359, 6.

— परि *ringe umreißen, mit einer Furche —, mit einem Striche umziehen* TS. 5, 1, 2, 4. ČAT. BA. 3, 3, 4, 5. अथम् 6, 4, 3, 5, 2, 26. 8, 8. अथस्य पदम् 6, 3, 2, 23. KĪT. ČA. 6, 2, 8. गार्कपत्यस्य परिलिखति *zieht einen Kreis um* 16, 7, 29. KAČ. 25. fg. परिलिखितं रत्नं: *in einen Kreis eingeschlossen* TS. 1, 2, 5, 1. *ringe bekratzen*, — *glatt machen*: पर्वतानानपत्ति स्म नखैः परिलिखति च R. 5, 95, 23. — Vgl. परिलेख fgg. und परिलिखन n. *das Glattmachen, Poliren* MĀK. P. 106, 63.

— प्र 1) *ritzen, Striche ziehen in*: न चैव प्रलिखेद्विमम् M. 4, 58. — 2) *med. sich kühlen* (Comm. *zeichnen*): या प्रलिखते तस्यै खलतिरपमारी जायते TS. 2, 5, 2, 7. act.: कङ्कति: PĀ. GṢM. 2, 14. absol. KAČ. 76.

— प्रति *zurückschreiben, in einem Schreiben antworten*: इदमिदानीमनेन प्रतिलिखितम् MĀLAV. 8, 16.

— वि, ved. infin. विलिखम् (इश्चरो विलिखः) P. 3, 4, 13, Sch. 1) *ritzen, zerkratzen, aufreißen, wund machen* LĪTJ. 5, 1, 2, 7, 10. Schol. zu KĪT. ČA. 217, 22. लाङ्गलापेर्विलिखति वसुधाम् Spr. 3311. वेदिप्रासात्खुरविलिखितात् ad ČĀK. 78. पादेन देमं विलिलेख पीठम् RAČH. 6, 15. विलिखतं वसुधारम् MBM. 3, 375. चरणैः 11953. R. GOM. 2, 80, 16. 7, 9, 17. SUČA. 1, 103, 13. 2, 144, 21. KUMĀRAS. 2, 23. VARĀH. BṢM. S. 51, 13. निर्भिन्दतो च गात्राणि विलिखन्तं च सायकैः HARIV. 13285. SUČA. 1, 60, 13. न-इविलिखितशरोरावयवा PAÑĀT. 46, 2. मृङ्गेर्गगनं विलिखमिव *den Himmel gleichsam ritzend, sich an ihm reibend d. i. ihn berührend, bis dahin reichend* HARIV. 12842. मृङ्गेर्विलिखितमिवाम्बरम् R. 4, 41, 40. यमु अथ्य रुदयं व्येव लिखेत् so v. a. *wenn es ihm ärgertlich ist* ČAT. BA. 12, 4, 3, 1. 4, 2. — 2) *einritzen, reißen, zeichnen, schreiben, aufschreiben, malen*: कत्ताप्यवृत्तं विलिष्य GOLĀDĀJ. SPHUTAG. 10, 12. WEDEB, RĀMAT. UP. 308. 310. fg. PAÑĀAR. 3, 12, 3. 13, 23. 4, 5, 38. Verz. d. Oxf. H. 105, 6, 21. 32. fg. 258, 2, 8. 263, 6, No. 633. SARVADARCANAS. 170, 18. चित्रे ऽपि विलिखत्यङ्गान् MBM. 3, 16670. ČIT. 4, 6. BULG. P. 10, 62, 21. — Vgl. विलिखन्, विलेख fgg., अविलिख. — CAUS. *einritzen* —, *schreiben lassen*: विलेखयेत् WEDEB, KṢHNAČ. 270. विलिखापयेत् 283.

— सम् 1) *aufritzen, schröpfen* SUČA. 2, 123, 11. — 2) *einritzen, schreiben* WEDEB, RĀMAT. UP. 310. PAÑĀAR. 3, 13, 29. Verz. d. Oxf. H. 97, 6, 81. — 3) *ein musikalisches Instrument schlagen*: वाणाम् LĪTJ. 4, 1, 9; vgl. unter उद् 7). — 4) *सलिखित* ein Spieldruck: अक्षयं त्वा सलिखितम् त्रैषमुत सूर्यम् AV. 7, 50, 5.

लिख (von लिख्) nom. ag. P. ३, १, १३५.

लिखन (wie eben) n. १) *das Ritzten, Kratzen*: लितिनख^० *das Kratzen in der Erde mit den Nägeln* Spr. 4462. नलयन्धीनां लूलिखनम् Sām. D. 123, 5; vgl. 103, 22. — २) *das Einritzen, Schreiben* ÇKDr. nach Sīras. zu AK. 2, 8, 2, 16. प्रसिद्धमख^० Mārk. P. 51, 22. Sām. K. 33, a, 6. Pāṇ-
kāra. 4, 13, 14. Verz. d. Oxf. H. 43, b, 2. वेदाक्षिप्यादिभ्योऽलिखन् दृश्यते Sām. D. 129, 7. 8. BRAHMAIV. P. ÇIKRHNAGANMAKH. 18 nach ÇKDr. — Vgl. चित्र^० und लेखन.

लिखिषि ३५ (?) m. Pāṇ H. c. 187.

लिखित १) adj. und n. s. u. लिख्. — २) m. N. pr. eines Rshi, der auch als Verfasser eines Gesetzbuches fast immer in Verbindung mit Çaṇkha genannt wird, MBh. 2, 292. 13, 3320. 6263. COLEBR. Misc. Ess. I, 314. Ind. St. 4, 20. 232. 234. 240. 467. Verz. d. B. H. No. 1017. Verz. d. Oxf. H. 34, a, 10. 266, b, 10. 270, b, 50. 279, a, 38. b, 12. 356, a, 31. GILD. Bibl. 432. Nach MBh. 12, 668. fgg. wurden dem Likhita, weil er in der Einsiedelei seines Bruders Çaṇkha ohne dessen Erlaubnis Früchte gebrochen und gegessen hatte, vom Könige Sudjuma beide Hände abgehauen. Dahor ist शङ्खलिखित so v. a. *ein strenge Gerechtigkeit übender Fürst* 4252. शङ्खलिखिता वृत्तिः so v. a. *das Ueben strenger Gerechtigkeit* 4756. शङ्खलिखितप्रिय *ein Freund strenger Gerechtigkeit* 4808.

लिख्य m. Niss, *das Et einer Laws* Çāṇḍ. Sām. 1, 7, 10. लिख्या I. dass.; als Maass: जालात्तरगते भानि यच्चाणुर्दृश्यते (sic) रजः । तैश्चतुर्भिर्म-
वेलिख्या लिख्यापद्मिश्च सर्पपः ॥ ÇANDĀ. im ÇKDr. — Vgl. लिता.

लिङ्, लिङ्गति (गति) Dhātup. 5, 34. — Vgl. लख्, लङ्.

लिङ्ग Uṇādis. 1, 37. n. = चित Vararuki bei Uṇādis. m. = मूर्ख Schol. zu Up. 1, 36. = भूप्रदेश und मृग Nānārtharatnam. im ÇKDr. N. pr. eines Mannes gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99 und गर्गादि zu 105. — Vgl. निगु und घलिगु.

लिङ् Bez. der Personalendungen des Potentials und Precativs P. 3, 4, 102. 7, 2, 79 u. s. w. लिङर्थवाद m. Titel einer grammatischen Abhandlung HALL 60.

लिङ्गार्त्तार्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 67, a, 2.

लिङ्, लिङ्गति (गति) Dhātup. 5, 48. घलिङ्गति, ०ते und घलिङ्गयति s. u. घालिङ्. MBh. 12, 6089 erscheint लिङ्ग in der Bod. von घालिङ्ग umfassend. — Vgl. लिङ्गपु.

लिङ्ग (wohl von लङ् wie लत, लहन्, लहमी) n. am Ende eines adj. comp. f. घा Nir. 2, 8. MBh. 3, 13059. 7, 2141. Pat. bei GOLD. Mān. 156. aber विष्णुलिङ्गी (s. d.). १) *Kennzeichen, Abzeichen, Merkmal, das Charakteristische*, τεκμήριον; daher *Stichwort* und dergl. AK. 3, 4, 2, 26. Trik. 3, 3, 69. H. an. 2, 47. Mēd. g. 21. Verz. d. Oxf. H. 184, b, 6. 312, a, No. 745, Z. 17. MAITRAJUP. 6, 10. 31. Çvetācy. Up. 6, 9. आक्षेपविभावयोश्चि-
ङ्गैर्भावमसर्गतं नृणाम् M. 8, 25. 252. fg. (Grenzzeichen). Bhāg. 14, 21. येन लिङ्गेन यो देशो युक्तः समुपलभ्यते । तेनैव नाम्ना तं देशं वाच्यमाकुर्मनी-
षिणः ॥ MBh. 1, 281. 2, 2646. 3, 2927. Hariv. 4942. देवानां यानि लिङ्गा-
नि MBh. 3, 2204. देवलिङ्गानि R. 3, 63, 21. राजलिङ्गानि MBh. 1, 2878. Bhāg. P. 4, 16, 4. ऋतुलिङ्गानि M. 1, 30. MBh. 1, 39. लिङ्गैर्मुदः संवृतवि-
क्रियास्ते Ragh. 7, 27. दोहदलिङ्गदर्शिन् 14, 71. न लिङ्गं धर्मकारणम् Spr. 1225. विराग^० Rīgā-Tar. 3, 500. Bhāg. P. 2, 5, 20. Mārk. P. 15, 45. Sām.

D. 17, 11. इङ्गिताकारलिङ्गाभ्याम् Spr. 4934. Kan. 1, 2, 17. TATTVA. 22. लिङ्गदर्शने ज्ञायमानं ज्ञानम् 48. TARKAS. 37. SĀMRAJAK. 5. Suçr. 1, 95, 9. 127, 16. स्व^० 3, 307, 1. वायुलिङ्गं चेन्नलिङ्गं चाप्ये मन्त्रे Nir. 1, 17. ०त obend. Ācy. Çr. 1, 5, 38. 5, 1, 7. 4, 3. विद्य^० *das Kennwort* विद्य enthalten-
tend Nir. 12, 40. ऋ^० ebend. KAUC. 1. 28. Schol. zu KĀTJ. Çr. 24, 4. 10. 28. ०वाक्ययोर्विरोधे लिङ्गं बलवत् 26, 18. 14. घलिङ्गप्रकृते गौः सर्वत्र
wenn keine spezielle Bestimmung gegeben ist KĀTJ. Çr. 15, 2, 12. तलिङ्ग
adj. Suçr. 1, 310, 7. Sām. D. 299. Das einfache लिङ्गानाम् st. des adj. त-
लिङ्गानाम् KĀTJ. Çr. 22, 3, 19. इन्द्रलिङ्गा मन्त्राः so v. a. an Indra ge-
richtet VARĀH. BṚH. S. 60, 11. मन्त्रैस्तेलिङ्गाः 46, 16. तत्सलिङ्गाभिराशी-
र्भिः an ihn gerichtet MBh. 7, 2141. so v. a. Andeutung: युतिलिङ्गवा-
क्यादि^० SARVADARÇANAS. 122, 7. 13. fg. 159, 14. — २) *ein angemessenes, Einem nicht zukommendes Abzeichen, ein angenommenes unseres Zei-
chen, durch welches man Andere zu täuschen beabsichtigt*: न शक्यमिह
शूरेणा लिङ्गमाहित्यं वर्तितुम् MBh. 13, 449; vgl. कृपना कृतलिङ्गस्थः R. 8, 82, 84. कृतलिङ्गप्रविष्टानां पाण्डवानाम् MBh. 4, 1000. लिङ्गात्तरे वर्त-
मानाः (दस्यवः) 12, 2439 und लिङ्गवृत्ति. — ३) *Beweismittel*, τεκμήριον;
= साधन, व्याप्य Trik. 3, 2, 11. HALĀJ. 5, 86. = अनुमान H. an. Mēd. Kan. 2, 1, 14. 18. वेदलिङ्गात् weil es aus dem Veda folgt 4, 2, 11. 9, 2, 4. ĀGAM. 1, 3, 28. KĀTJ. Çr. 1, 8, 37. 9, 4, 26. Kām. NĪTIS. 1, 29. fg. KULL. zu M. 3, 152. Schol. zu P. 4, 1, 15. 6, 3, 35. VĀTIL. 4. SARVADARÇANAS. 73, 6. — ४) *Geschlechtszeichen, Geschlechtsglied* AK. 3, 4, 2, 26. 44, 75. Trik. 2, 6, 23. 3, 3, 69. H. 610. H. an. Mēd. M. 5, 136. JĀṬN. 2, 226. 3, 288. Hariv. 7893. VARĀH. BṚH. S. 68, 7. 86. Bhāg. P. 3, 31, 3. Verz. d. B. H. No. 975. Mārk. P. 39, 30. प्रवृद्ध^० Suçr. 2, 396, 3. तस्मै देवतोभयलिङ्गा प्राडुर्बभूव Nir. 2, 8. — ५) *das grammatische Geschlecht* Trik. 3, 3, 69. VS. PĀT. 4, 170. P. 2, 3, 46. 4, 28. AK. 3, 6, 8, 42. H. 19. ०विपर्यय WEBER, RĪMAT. Up. 336. Verz. d. Oxf. H. 191, b, 38. 192, a, 40. b, No. 437. — ६) *das göttlich verehrte Geschlechtsglied* Çiva's (Rudra's), Çiva in der Form eines Phallus Trik. 3, 3, 69. H. an. Mēd. MBh. 10, 780. 782. 13, 818. fgg. 7511. fgg. लिङ्गाध्यत 1191. ऊर्ध्व^० 12, 1669. 13, 1160. R. 7, 31, 42. fg. Spr. 3063. VARĀH. BṚH. S. 46, 8. 57, 4. 58, 53. 55. 59, 7. 60, 5. KATHĀS. 51, 98. 69, 155. RĪGĀ-TAR. 1, 194. 2, 180. 3, 489. fg. Verz. d. B. H. No. 1309. Verz. d. Oxf. H. 8, a. 44, b, 5. 17. fg. 21. 32. fg. 42, a, 11. 43, a, 1. 45, a, 27. fg. 54, a, 15. 63, b, 30. 75, b, 14. fg. 76, a, 6. 12. 85, b, 3. 8. Muir, ST. 4, 325. fgg. LA. (III) 87, 3. WILSON, Sel. Works I, 223. fg. BURN. Intr. 538. SARVADARÇANAS. 102, 12. शिव^० VARĀH. BṚH. S. 50, 2. KATHĀS. 59, 81. 69, 155. RĪGĀ-TAR. 2, 128. 3, 114. घर्चा^० 2, 161. KATHĀS. 51, 95. सत्सलिङ्गी f. tausend Liṅga RĪGĀ-TAR. 2, 129. — ७) *Götterbild* VARĀH. BṚH. S. in der Unterschr. nach 46, 17. — ८) *der feine Körper* (vgl. लिङ्गदेह, लिङ्गशरीर, सूक्ष्मशरीर), *das Urbild des groben, sichtbaren Körpers, das durch den Tod nicht vernichtet wird*, Kap. 3, 9. 16. SĀMRAJAK. 20. 41. fg. 52. 55. BĀLAB. 12. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 39. NĪLAK. 36, 63. Bhāg. P. 3, 19, 28. 4, 12, 18. 20, 12. 29, 83. 9, 19, 28. — ९) = *prati-padik* Nominalthema DURGAD. zu VOP. 1, 12 (abgekürzt लि bei VOP.). Vgl. ERNST KUHN, KACCĀJA-
NAPPAKARANAN Specimen. S. 20. — १०) = लिङ्गपुराण Bhāg. P. 12, 13, 6. Verz. d. Oxf. H. 65, a, 40. fg. 79, b, No. 136, Z. 1 v. u. — ११) = व्य-
क्तं सौख्यं लिङ्गं Trik. 3, 3, 69. = सौख्यं लिङ्गं H. an. Mēd. = प्रधान

ST. 4, 325. ०मम — *व्यास* ebend. Kap. 1, 188 erklärt der Comm.: लिङ्ग स्वकारणे लये गच्छतीति, 137.: लये गच्छतीति लिङ्ग कार्यम्; vgl. GAUDAP. zu ŚĪKHĪJAK. 10. 40. — Vgl. छ० (adj. keine Merkmale habend) Bhaṭ. P. 1, 6, 26. छलिङ्गत्वं n. das Fehlen aller Kennzeichen MBh. 12, 7431), छलिङ्ग, कु०, त्रि०, त्रिलिङ्गी, द्वेलिङ्ग, त्रिलिङ्ग, पु०, प्रतिलिङ्गम्, बाणलिङ्ग, भिन्न०, भू०, पथालिङ्ग, येनिलिङ्ग, राज०, विष्णुलिङ्गी, सीमलिङ्ग, सीमा०, स्त्री०.

लिङ्गक 1) am Ende eines adj. comp. a) = लिङ्ग 1): तल्लिङ्गक Wilson, ŚĪKHĪJAK. 8. 23. SARVADARṢANAS. 8, 18. fg. — b) = लिङ्ग 8): भेद्य० AK. 3, 4, 35, 190. — 2) m. *Feronia elephantum* Corr. (Erectionen bewirkend; vgl. लिङ्गवर्धन) ČABDAK. in Verz. d. Oxf. H. 195, b, No. 453, Z. 3 v. u. — Vgl. कु०, त्रि०.

लिङ्गजा f. eine best. Pflanze, = लिङ्गिनी Riān. im ČKDn. u. d. letzten Worte.

लिङ्गतोभ्र (लिङ्गतम्, adv. von लिङ्ग, + भ्र) n. Bez. eines best. Zauberkreises Verz. d. Oxf. H. 284, a, 31. Verz. d. B. H. No. 922.

लिङ्गत्वं (von लिङ्ग) n. nom. abstr. von लिङ्ग 1) Bhaṭ. P. 3, 26, 33.

लिङ्गदेह m. n. = लिङ्ग 8) Bhaṭ. 16. Verz. d. B. H. No. 1365.

लिङ्गद्वादशप्रत n. Bez. einer best. Begehung Verz. d. Oxf. H. 44, b, 35.

लिङ्गधर adj. Abzeichen tragend: मिथ्या० falsche Abzeichen tragend, nicht das seiend, was der Schein besagt Verz. d. Oxf. H. 58, b, 34. धर्मात्परिच्युतो रामो धर्मलिङ्गधराय सन् R. 4, 16, 20. मुहुरित्तिङ्गधर den blossen Anschein eines Freundes habend Bhaṭ. P. 7, 5, 38.

लिङ्गाग्रि n. das Ansiehtragen der Abzeichen (an denen man erkannt wird) MBh. 3, 2214.

लिङ्गधारिणी f. Bez. der Dākshājanī in Naimisha Verz. d. Oxf. H. 39, a, 32.

लिङ्गनाश m. 1) das Verschwinden —, Zugrundegehen der charakteristischen Merkmale: वक्ष्येथा योनिगतस्य मूर्तिर्न दृश्यते नैव च लिङ्गनाशः Čveršcy. Up. 1, 13. = मूर्तपदेकस्य विनाशः ČAK. — 2) eine best. Augenkrankheit, die in der Linse ihren Sitz hat; Wisk-204. Suçā. 2, 316, 14. 18. 343, 9. Čiāṅg. Saṅg. 1, 7, 93. Verz. d. Oxf. H. 308, a, 22. fg.

लिङ्गपीठ n. Piedestal eines Liṅga Riān-Tar. 2, 126.

लिङ्गपुराण n. Titel eines Purāṇa Wilson in VP. XLII. fgg. Verz. d. Oxf. H. 44, a, No. 101. 101, b, 46. 279, a, 39. 341, a, 40.

लिङ्गप्रतिष्ठाविधि m. Regeln über die Errichtung eines Liṅga Verz. d. Oxf. H. 45, a, 28. विधापनोक्त Verz. d. B. H. No. 130. — Vgl. लिङ्गाचाप्रतिष्ठविधि.

लिङ्गमाकृत्य n. die Majestät der Liṅga, Titel eines Abschnittes in verschiedenen Purāṇa Verz. d. Oxf. H. 44, a, 39. 45, a, 27. fg. 75, b, 15. Mack. Coll. I, 81.

लिङ्गमूर्ति adj. die Form des Phallus habend: Čiva Verz. d. Oxf. H. 74, a, 2.

लिङ्ग्य (von लिङ्ग), ०यति (चित्रिकारणे) Dhātup. 33, 65. ein Wort nach den verschiedenen Geschlechtern moviren: लिङ्गयति शब्द स्त्रीनपुंसकेः शाब्दिकः । चित्रं करोतीत्यर्थः Durāid. im ČKDn. — Vgl. लिङ्ग und आलिङ्ग.

— उद् aus Merkmalen erschliessen: उल्लिङ्गितशात्रवेङ्गित Kir. 14, 2.

लिङ्गलेप m. Bez. einer best. Krankheit Verz. d. B. H. No. 94.

लिङ्गवत् (von लिङ्ग) adj. 1) Merkmale besitzend Bhaṭ. P. 7, 2, 24. — 2) verschiedene Geschlechter Abend Maitraj. 6, 5. — 3) mit einem Liṅga versehen, Bez. einer best. Čiva'itischen Secte, Wilson, Sel. Works I, 224. 230. 332.

लिङ्गवर्धन 1) adj. Erectionen bewirkend. — 2) m. *Feronia elephantum* Corr. ČABDAK. in Verz. d. Oxf. H. 195, b, 3 v. u.

लिङ्गवर्धन्य 1) adj. Erectionen bewirkend. — 2) f. *Achyranthes aspera* ČABDAK. im ČKDn.

लिङ्गविशेषविधि m. Regeln über die verschiedenen grammatischen Geschlechter, Titel einer dem Varāṇsī zugeschriebenen Abhandlung, Verz. d. Oxf. H. 167, a, No. 374.

लिङ्गवृत्ति adj. den Lebensunterhalt durch falsche äussere Abzeichen gewinnend, heuchlerisch AK. 2, 7, 53. H. 836. HALĪ. 2, 350.

लिङ्गशरीर n. = लिङ्गदेह COLEBR. Misc. Ess. I, 245. 372. 418. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 44.

लिङ्गशास्त्र n. ein Lehrbuch über das grammatische Geschlecht MBD. Anh. 5.

लिङ्गसेभूता f. eine best. Pflanze, = लिङ्गजा, लिङ्गिनी Riān. im ČKDn. u. d. letzten Worte.

लिङ्गस्थ M. 8, 65 nach KULL. = ब्रह्मचारिन्.

लिङ्गकनी f. = मूर्वा RATNAM. 32.

लिङ्गाय n. glans penis TRIK. 3, 3, 135.

लिङ्गानुशासन n. die Lehre vom grammatischen Geschlecht H. 19. Verz. d. Oxf. H. 182, b, 4 v. u.

लिङ्गार्चनतन्त्र n. Titel eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 101, b, 46; vgl. u. मुखवाद्य 2).

लिङ्गार्चनविधि m. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 151. — Vgl. लिङ्गप्रतिष्ठाविधि.

लिङ्गालिका f. eine Mausart Hān. 217.

लिङ्गिन् 1) adj. mit einem Merkmale versehen, Träger eines Merkmals, derjenige, welchen das Kennwort bezeichnet, KAUC. 25. ŚĪKHĪJAK. 5. MBh. 12, 11358. Comm. zu Nāṭas. 1, 5. Śān. D. 122, 11. am Ende eines comp. die Merkmale —, das Charakteristische von — besitzend: कालमार्याश० Bhaṭ. P. 3, 5, 37. मार्त्तार० M. 4, 197. उन्मत्त० das Ansehen eines Verrückten habend Bhaṭ. P. 6, 15, 11. — 2) adj. falsche —, ihm nicht zukommende Abzeichen tragend, Heuchler Śān. D. 46, 1. am Ende eines comp. nur den Schein von — habend, Jmd spielend: भूतान्द्विलिङ्गिन्: M. 9, 224. अनार्यानायलिङ्गिन्: 260. तपस्वि० Kām. Nitis. 12, 26. ज्ञानि० KATHAS. 19, 83. व्रति० Riān-Tar. 4, 518. मुर० Bhaṭ. P. 3, 15, 33. राजन्या ब्रह्मलिङ्गिन्: 10, 72, 17. — 3) adj. mit Recht seine Abzeichen tragend, dessen äussere Erscheinung mit dem inneren Wesen übereinstimmt; m. ein Brahmane in einem best. Lebensstadium, insbes. ein Asket HALĪ. 2, 189. अलिङ्गी लिङ्गिवेषण यो वृत्तिमुपजीवति । स लिङ्गिना कर्तव्येन: M. 4, 200. 8, 407. MBh. 12, 2335 (सर्वलिङ्ग० ed. Bomb.). 2441. 13, 1531. fg. Spr. 3306 (स्त्रीलिङ्गविप्रबालेषु BÜHLER). वर्णिनां लिङ्गिनां चैव 303. Kām. Nitis. 2, 33. 12, 36. BHARATA bei ČAK. zu ČĀK. 52, 3. DAÇAR. 2, 62. f. लिङ्गिनी 27. 59. Śān. D. 173, 16. PRATĀPAR. 6, a, 7. Suçā. 2, 148, 7. — 4) adj.

mit einem Liṅga versehen; m. pl. N. einer Śiva'tischen Secte COLBR. Misc. Ess. I, 198. — 5) adj. mit einem feinen Körper versehen Bṛā. P. 4, 29, 68. — 6) adj. Beiw. Parameṣvara's als Trägers des लिङ्ग = प्रधान Liṅga-P. bei Muir, St. 4, 325. — 7) adj. das worin sich Etwas auflöst, subst. die Ursache Schol. zu Kap. 1, 137; vgl. u. लिङ्ग 11). — 8) m. Elephant Gaṭṭha im ÇKDa. — 9) f. eine best. Pflanze, = पञ्चगुर्या im Hindi Rāgan. im ÇKDa.

लिङ्गेपकितलैङ्गिकभाननिरामरुस्य n. Titel einer Abhandlung HALL 53.

लिङ्गपकितलैङ्गिकभानविचार m. desgl. ebend. 52.

लिङ्गवि N. pr. eines fürstlichen Geschlechts LIA. I, 138, N. 1. 820. fg. II, 80. 960. BURN. Intr. 530. LALIT. 137. 424. HIOUEN-TSANG I, 396. WILSON, Sel. Works II, 344. SCHIEFNER, Lebensb. 233 (3). 268 (38). — Vgl. निङ्गवि, निङ्गवि.

लित् लित्यति (अत्यकुत्सनयोः, अत्यभिवा कुत्सायां च) gaṇa कण्डादि zu P. 3, 1, 27.

लिङ्ग Kṛāṇḍ. Up. 8, 14 nach Çāṇk. = पिङ्गल d. i. पिङ्गल schlotmig, schlüpfrig.

लिप् (= älterem लिप्, लिप्स्यति, ते उपदेहे, लेपे Vop.) Dhātup. 28, 139. P. 7, 1, 59. लिलेप, लेप्स्यति Kāṭ. 5 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. aor. अलिपत्, अलिपत् und अलिप्त P. 3, 1, 53. fg. Vop. 8, 91. 13, 1. 1) Etwas (acc.) mit Etwas (instr.) beschmieren, bestreichen; besudeln, verunreinigen: ता (शेषधीः) ज्ञाताः पितरौ विषेणालिम्पन् TBa. 2, 1, 4, 1. सर्पिषा Kauç. 25. Kāṭh. 25, 4. Çāṇk. Ça. 7, 8, 12. Bṛ. 13, 9. चन्द्रेः Jāṇ. 3, 53. Spr. 1778. 2670. Bṛā. P. 10, 29, 7. लिप्रमङ्गानि लिम्पस्व पापसेन MBh. 13, 7425. BHATT. 19, 11. लिलेप 14, 94. HARIV. 7041. अलिपत् KATHA. 24, 93. 41, 50. तच्चूर्णं तस्य दुर्बुद्धोष्टौ स्मश्रूणि चालिपत् 61, 43. चन्द्रेनालेपि Schol. zu NAISS. 22, 56. न मां कर्माणि लिम्पन्ति BHAG. 4, 14. न कर्मणा लिप्यते पापकेन TBa. 3, 12, 9, 8. ÇAT. Bṛ. 14, 7, 2, 28. Kṛāṇḍ. Up. 5, 10, 10. Kāṭh. 5, 11. Nir. 12, 3. M. 1, 104. 3, 71. 4, 201. 9, 243. 10, 104. fg. BHAG. 5, 10. 13, 31. MBh. 12, 11667. fg. (लिप्यति). Spr. 522. 2069. Kām. Nitis. 6, 5. Bṛā. P. 4, 26, 7. 6, 13, 9. बुद्धिरस्य न लिप्यते BHAG. 18, 17. वामदेवो न लिप्तवान् verunreinigte sich nicht M. 10, 106. st. des acc. ausnahmsweise loc.: तेन लिम्पन्त्य ध्याननकुचेषु Bṛā. P. 10, 21, 17. लिप्त beschmiert, bestrichen; besudelt, verunreinigt AK. 3, 2, 39. H. 1483. an. 2, 191. MED. I. 52. आद्यं ÇAT. Bṛ. 1, 3, 4, 24. Kāṭ. Ça. 4, 4, 10. 10, 8, 12. M. 4, 56. MBh. 8, 2059. R. 2, 9, 43 (8, 48 GORR.). 78, 6, 5, 10, 20. 19, 16. VARĀH. Bṛh. S. 55, 7. 39, 12. 71, 2. KATHA. 4, 48. 69, 9, 48. 12, 169. 18, 244. RĀGA-TAR. 4, 195. Bṛā. P. 6, 1, 61. 10, 65, 30. 75, 15. Hir. 21, 14. VET. in LA. (III) 4, 7. SĪH. D. 16, 5. Verz. d. Oxf. H. 152, a, N. 8. mit Gift bestrichen, vergiftet (Pfeil u. s. w.) H. an. MED. लिप्तवासित angeblich mit Umstellung der Worte gaṇa राजदसादि zu P. 2, 2, 31. गन्धैस्त्वं लिप्तवासिता BHATT. 5, 90. — 2) Etwas (acc.) an Etwas (loc.) schmierern, anheften; pass. kleben, heften an: न कर्म लिप्यते नरे Içop. 2. यः कपाले रसो लिप्त आसीत् ÇAT. Bṛ. 6, 1, 4, 12. 3, 2. ततेन लिप्ताभिशापमयमात्म् Bṛā. P. 10, 83, 9. — 3) anflammen, entzünden: तस्यालिपत शेकाग्रिः स्वात्तं काष्ठमिव ज्वलन्। अलिप्तेवानिलः शीतो वने तम् BHATT. 6, 22. — 4) लिप्त gegessen AK. 3, 2, 60. H. an. MED. — Vgl. तामलिप्त, तामालिप्त, निर्लिप्त (unbefleckt PANĀR. 1, 3, 80. 5, 6. 7, 41. 84. 8, 11. 2, 1,

19, 27. 3, 51. 4, 6. 7, 41. घटि 1, 1, 4).

— caus. लेपयति 1) Etwas mit Etwas beschmierern, salben Suçr. 2, 28, 11. Verz. d. Oxf. H. 98, a, 80. ज्ञात्येन च सुवर्णेन सुनिष्ठतेन — लेपयिष्यामि ते स्थगु so v. a. überziehen, verdecken R. 2, 9, 40. — 2) Etwas an Etwas schmierern: स्कन्धे च लेपयेद्भस्म Verz. d. Oxf. H. 74, b, 21.

— अनु einsalben, med. sich salben: नलेदेन ँच. Ça. 8, 10, 3. Gṛh. 3, 8, 11. अञ्जस्वानुलिम्पस्व Pā. Gṛh. 2, 14. Kauç. 26. 80. स्नापयित्वानुलिप्य च KATHA. 92, 29. WEDER, Kṛṣṇa. 290. कुङ्कुमादिक्रमेणाङ्गमुलिम्पति Schol. zu NAISS. 22, 56. वपुस्त्वलिप्त — न घृत्तुः Çc. 9, 54. प्रियकुचन्दनाभ्यां च बित्त्वेन तगरेण च। पृथगेवानुलिम्प्यते MBh. 13, 5042. act. mit med. Bed.: न चानुलिम्पेद्ब्रह्मा 5006. अनुलिप्त beschmiert, bestrichen, gesalbt, übersogen mit: रुधिराणानुलिप्ताङ्गाः MBh. 1, 1172. मलपङ्कानुलिप्ताङ्गा 3, 2667. परार्थेन चन्द्रेन 6, 4425. HARIV. 3630. 3887. Suçr. 2, 286, 15. तिमिराणानुलिप्तेव तदा सा नगरो बभौ R. 2, 48, 27. R. GORR. 2, 13, 7. 4, 27, 7. 29, 15. 5, 14, 5. 18. 45, 4. MĀRĪH. 157, 10. Kām. Nitis. 7, 49. Çc. 9, 15. Spr. 2478. KATHA. 40, 2. Bṛā. P. 7, 13, 41. MĀRĪ. P. 50, 80. 61, 16. 74, 9. मातेनानुलिप्तं शरीरम् MAITRAUP. 3, 4. प्रभानुलिप्त RAGH. 10, 10. हरिभिरचिरभासा तेजसा चानुलिप्तैः Çā. 166. स्नातानुलिप्त gebadet und gesalbt Kauç. 83. Suçr. 1, 113, 6. DAÇAK. 63, 16. Hir. 42, 1. Vgl. अनुलेप fg. — caus. einsalben HARIV. 14839. Suçr. 1, 34, 5. WEDER, Kṛṣṇa. 288. fg. DAÇAK. 92, 20.

— अग्नि bestrichen: मृदा TS. 5, 7, 20, 2. Kauç. 69. — caus. dass. MBh. 13, 7427.

— अथ 1) bestrichen, beschmierern Çāṇk. Ça. 7, 8, 12. Bṛ. 13, 9. Suçr. 2, 36, 11. fg.; med. sich bestrichen (loc. st. acc.): भुज्जरातस्तम्भेष्वगुरुचन्दनकुङ्कुमपङ्कानुलेपेनावलिम्पमानाः Bṛā. P. 5, 25, 5. अथलिप्त bestrichen MBh. 1, 6391. Suçr. 2, 50, 1. चन्दनावलिप्त VET. in LA. (III) 8, 2. 5. überzogen, belegt (die Zunge) Suçr. 1, 115, 2. otwa besudelt, unrein oder auch blind wie अपिरित् (= सर्गर्व MANDH.) VS. 24, 3. कृतव्यधनीत्यवलिप्तं कृत्यया विध्यति (vgl. AV. 5, 14, 9) Kauç. 39. — 2) अथलिप्त hochmüthig, stolz M. 4, 79. MBh. 1, 2487. 6153. 6161. 2, 1437. 1554. 3, 11811. 13674. 5, 1495. HARIV. 10333. R. GORR. 2, 9, 21. 3, 1, 19. 35, 72. 5, 9, 56. 6, 16, 64. 7, 17, 21. Spr. 873. 2347 (मनस्). 2798. VARĀH. Bṛh. S. 16, 13. RĀGA-TAR. 4, 66. Bṛā. P. 10, 25, 6. अथवलिप्त HARIV. 4243. — Vgl. अथलेप fg.

— आ bestrichen, beschmierern, salben: गोमयेन ÇAT. Bṛ. 12, 4, 4, 1. Kauç. 26. HARIV. 3525. Suçr. 1, 64, 5. 2, 8, 6. UTTARAK. 61, 3 (79, 1). आलिपत् KATHA. 63, 15. BHATT. 15, 109. मुखमालिप्य MBh. 2, 2624. 2637. KATHA. 45, 50. Bṛā. P. 8, 16, 26 (sich bestrichend). PANĀT. 171, 11. आलिप्त MĀRĪH. 91, 10. KATHA. 56, 323. Bṛā. P. 10, 84, 45. aufschmierern, auftragen: आलिप्यते चन्दनमनाभिः R. 6, 12, v. l. — Vgl. आलेप fg. — caus. bestrichen, beschmierern, salben: आलिम्पयति Kauç. 47. 61. आलिपयति Suçr. 1, 55, 7. 2, 47, 8. — Vgl. आलिम्पन.

— समा med. sich salben: समालिपत BHATT. 17, 5. — caus. salben SĪH. D. 109, 7.

— उप 1) bestrichen, beschmierern, salben: verunreinigen: स्थपितुं गोमयेन ँच. Gṛh. 1, 3, 1. Çāṇk. Ça. 18, 24, 28. Gṛh. 1, 7. GORR. 2, 1, 11. 3, 7, 3. 11. VARĀH. Bṛh. S. 60, 7. PANĀR. 3, 9, 3. 15, 25. चन्द्रेनाङ्गमु-

पलिप्य MBH. 7, 2922. लिम्बे मृद्योपलितम् चर्याय. Up. 2, 11. पामूपलि-
तसर्वाङ्ग MBH. 2, 2625. HARIV. 4102. सुच. 1, 29, 7. VARĀH. BṛH. S. 45, 6.
MĀK. P. 51, 92. Schol. zu NAISH. 22, 52. यथा सर्वगतं साक्ष्यं नो-
पलिप्यते । सर्वत्रावस्थितो देहे तद्यत्मा नोपलिप्यते ॥ BHAG. 13, 82. MBH.
12, 11669. — 2) sich anhängen an, übersehen सुच. 1, 262, 7. तेषां वि-
द्यासं स्वाङ्गं यो नोपलिप्यते VĀGṢH. 10, 2. — Vgl. उपलेप figg. —
caus. beschmieren, bestreichen, salben M. 3, 206. R. 2, 100, 32 (108, 34 GORR.).

— पर्युप beschmieren, bestreichen GORR. 1, 5, 15.

— नि 1) anschmieren, med. sich anschmieren ÇAT. Br. 1, 8, 1, 14. fg.
ÇĀRKH. ÇA. 1, 10, 2. 2, 9, 12. GṛH. 6, 6. — 2) verschwinden machen, med.
verschwinden, unsichtbar werden: (वशेषा) तेनाक्षमं सेनां नि लिम्पामि
AV. 14, 10, 13. नि केतवो जनानां न्यादृष्टा अलिप्सत RV. 4, 191, 4. —
Vgl. निलिम्प.

— परि bestreichen, umschmieren ÇAT. Br. 14, 9, 2, 1. KAUC. 72. MBH.
12, 7717. सुच. 1, 161, 21.

— प्र 1) beschmieren, bestreichen, beflecken; med. sich beschmieren u.
s. w.: कृत्ययेव तद्विषयेष्वेव तत्प्रलिलिपुः ÇAT. Br. 2, 4, 2, 12. KĀTJ. ÇA.
15, 6, 8. यवचूर्णे: ÇĀRKH. ÇA. 4, 15, 31. अनुलेपनेन पाणी ंच. GṛH. 3, 8, 11.
KAUC. 21. 26. 30. 58. सुच. 1, 481, 4. BHAG. P. 10, 75, 15. med. KĀTJ. ÇA.
15, 6, 8. दिव्याः सर्पाः प्रलिम्पताम् ÇĀRKH. GṛH. 4, 15. — 2) प्रलित kle-
bend —, haftend an (loc.) MBH. 13, 7443; vgl. 7425. — Vgl. प्रलेप figg.
— caus. beschmieren, bestreichen MBH. 12, 2642. VARĀH. BṛH. S. 55, 5.
24; auch u. कुण्डलिन् 3) b).

— वि 1) beschmieren, bestreichen, übersehen, salben ÇAT. Br. 9, 3, 4,
17. अग्निः सुच. 2, 259, 5. मुखं विलिप्यमानम् 503, 2. KATHĀS. 37, 6. 7. 13.
16. BHAG. P. 10, 5, 14 (WEBER, KRISHNĀG. 304). 29, 2. 75, 14. 80, 21. PAÑ-
ĒAR. 3, 15, 26. VET. in LA. (III) 7, 17. BHATT. 3, 20. 6, 21. 15, 6. विलित
beschmiert, bestrichen, gesalbt H. an. 2, 191. MED. I. 52. JĀG. 1, 277.
*MBH. 12, 6382. HARIV. 8265. 8425. Verz. d. Oxf. H. 106, a, 9. HIT. 128, 12.
— 2) schmieren —, streichen auf: चित्तमस्मरज्ञः — विलिप्ये मौलि-
भिरम्बोरिकताम् so v. a. wird von den Himmelsbewohnern auf die Köpfe
gestreut KUMĀRAS. 5, 79. — Vgl. विलेप figg. — caus. विलिम्पित be-
schmiert, bestrichen ÇABDAR. im ÇKDR. u. लित.

— सम् bestreichen, beschmieren ÇAT. Br. 6, 5, 3, 4. KĀTJ. ÇA. 16, 3, 28.
WEBER, KRISHNĀG. 271. खड्गा रुधिरसंलिताः Verz. d. Oxf. H. 117, a, 24.
— caus. dass. MBH. 1, 4950.

लिपि (von लिप्) f. UGÉVAL. zu UṆĀDIS. 4, 119. P. 3, 2, 21. 1) das Be-
streichen u. s. w.; s. लिपिकार. — 2) das Schreiben, Schrift, Art und
Weise zu schreiben AK. 2, 8, 2, 16. H. 484. HALĀJ. 4, 43. यवनानाम् P. 4,
1, 49. VĀTĪ. 3. °ज्ञ KĀM. NĪTIS. 18, 37. लिपेर्यथावद्गुणम् RAGH. 3, 28.
18, 45. क्रमेण शिलितशार्ङ्गं लिपिं गणितमेव च KATHĀS. 6, 32. VARĀH. BṚH.
14, 5. 18, 2. Git. 8, 4. °ज्ञान DAÇAK. 60, 12. SĀH. D. 268, 14. Verz. d. Oxf.
H. 105, a, 4. 339, a, 2 v. u. PAÑĒAR. 3, 4, 13. 6, 21 (अष्टादशल्लिपिना). 7, 20.
अयं दरिद्रो भवितेति वैद्यसीं लिपिं ललाटे ऽर्थिजनस्य ज्ञायतीम् NAISH. 1,
15. Schol. zu 22, 54. LALIT. ed. Calc. 142, 11. 143, 5. 16. figg. °शास्त्र 2.
°संख्या = ग्रन्थ eine umfangreiche Schrift HALĀJ. 5, 58. विंशति संख्यायां
ज्ञापकलिपित्वम् R. GORR. I, CXXI. — Vgl. झङ्ग°, पुष्प°, प्रति°, भूत°,
मध्यान्तरविस्तर° u. s. w.

लिपिकार P. 3, 2, 21. m. 1) Tüncher R. GORR. 1, 12, 6. — 2) Schreiber,
Abschreiber H. 484. HALĀJ. 2, 431. VĀSAVAD. 239, 1. MBH. I, 8. 407 und
II, 8. 85 am Schluss.

लिपिका f. = लिपि Schrift ÇABDAR. im ÇKDR.

लिपिकार m. = लिपिकार Schreiber, Abschreiber AK. 2, 8, 2, 15.

लिपिन्याः m. das Schreiben KATHĀS. 40, 22.

लिपिफलक n. Schreibtafel LALIT. ed. Calc. 143, 14.

लिपिशाला f. Schreibstube (wo die Kinder schreiben lernen) LALIT.
ed. Calc. 141, 9. 142, 3. 4. 15.

लिपी f. = लिपि das Schreiben, Schrift ÇABDAR. im ÇKDR.

लित partic. s. u. लिप्. लिता s. bes.

लितक (von लित) adj. mit Gift bestrichen, vergiftet (ein Pfeil) AK.
2, 8, 2, 56. H. 779. — लितिका s. bes.

लिता (= griech. λεπτή) f. Minute, der 60te Theil eines Grades Co-
LEBR. Misc. Ess. II, 358. 527. fg. Ind. St. 2, 254. WEBER, GJOT. 106. Nax.
I, 310. Verz. d. B. H. No. 836. GOLĀDHJ. MADHJAGATIV. 21. GAṆITĀDHJ.
BHAGNĀHJUTJ. 3. am Ende eines adj. comp.: पञ्चवर्गलिते बुधे wenn
Mercur 25 Minuten (in dem Sternbilde steht) VARĀH. BṚH. 7, 6. Dieses
Wort (von ली in der Bod. श्लेषणो abgeleitet) ist vielleicht UṆĀDIS. 5, 55
gemeint; aber UGÉVAL. nimmt लितम् = लिष्टम् an.

लितिका f. dass. GAṆITĀDHJ. BHAGNĀHJ. 3. नति° GOLĀDHJ. GRAHĀNAV. 19.
लम्बन° 24. WEBER, Nax. I, 310. SATKṚTJAMUKTĀVALI im ÇKDR.

लितीकर auf Minuten (लित) reduciren: °कृता (I) VARĀH. BṚH. 7, 10.

लिप्सा (vom desid. von लम् f. der Wunsch habhaft zu werden, —
zu erhalten, Verlangen nach AK. 1, 1, 3, 27. 3, 4, 28, 109. H. 430. HALĀJ.
2, 209. 5, 57. P. 2, 3, 6. 1, 3, 25. VĀTĪ. 2. Vop. 23, 12. das obj. im loc.:
लिप्सां चक्रे प्रसेनात्तु मणिरत्ने स्यमसके HARIV. 2056. im comp. voran-
gehend: मृग° MBH. 1, 3378. अर्थोपभोग° 3, 97. अर्थ° 1313. 3, 1417. धर्म°
4, 924. R. GORR. 2, 18, 44. KĀM. NĪTIS. 13, 57. Spr. 311. 5169. KATHĀS.
13, 90. 33, 111. 51, 135. Verz. d. Oxf. H. 255, a, 28. SARVADARÇANAS. 64, 7.
am Ende eines adj. comp.: अमोगलिप्स = अमोगलिप्सु (welches nicht
zum Metrum gepasst hätte) KATHĀS. 7, 110. — Vgl. लाभ°.

लिप्सितव्य (wie eben) adj. was zu erhalten man wünschen muss, zu
wünschen: सकृत्सता संगतं लिप्सितव्यम् MBH. 5, 314.

लिप्सु (wie eben) adj. habhaft zu werden —, zu erlangen wünschend,
ein Begehren habend, verlangend, wünschend H. 429. HALĀJ. 2, 208. ohne
Ergänzung BHAG. P. 8, 16, 12. das obj. im acc.: कंचिदेवार्थम् MBH. 12,
2610. पुत्रम् HARIV. 6430. कन्याललाम RAGH. 5, 64. अनन्तानि मुखानि 18,
25. उदरभरणमात्रम् Spr. 304. KATHĀS. 24, 119. Verz. d. Oxf. H. 10, b,
N. 5. im comp. vorangehend: धन° MBH. 1, 1985. 2855. 3, 11811. 7, 1992.
HARIV. 3739. BHAG. P. 2, 7, 22. 10, 86, 3. PAÑĒAR. 3, 13, 21. PAÑĒAT. 3, 4.

लिप्सुता (von लिप्सु) f. das Verlangen nach: परदारपतेरुत्तरं नव्यक°
Verz. d. Oxf. H. 68, a, No. 119, Z. 13. fg.

लिप्स्य (vom desid. von लम् adj. was man zu erhalten —, zu haben
wünscht Vop. 25, 6.

लिबि (लिबि) f. = लिपि P. 3, 2, 21. das Schreiben, Schrift AK. 2, 8,
2, 16. H. 484. UGÉVAL. zu UṆĀDIS. 4, 119.

लिबिकार (लिबि°) m. = लिपिकार P. 3, 2, 21. Schreiber, Abschreiber

H. 484, Sch.

लिङ्गिकर (लिङ्गि^०) m. = लिपिकर *Schreiber, Abschreiber* ÇKDr. nach Balaudikshita zu AK. 2, 8, 15.

लिङ्गी (लिङ्गी) f. = लिपी Çaddar. im ÇKDr.

लिङ्गिजा f. *Schlinggewächse, Liane* Nir. 6, 28, 11, 34. अन्या वा परि घ-
जाते लिङ्गिजेव वृक्षम् RV. 10, 10, 12. fg. AV. 6, 8, 1. KAUC. 35. PAÑĀT. Br.
12, 13, 11.

लिम्प्य nom. ag. von लिप् P. 3, 1, 138. Vor. 26, 35. m. N. pr. eines
Wesens im Gefolge Çiva's Vāpi beim Schol. zu H. 210.

लिम्पट adj. *den Mädchen nachgehend* Hā. 192 (s. Corrigg.). — Vgl.
लम्पट.

लिम्पाक 1) m. *Esel*. — 2) m. *Citronenbaum* Çaddar. im ÇKDr. =
निम्बविकशेष, n. *die Frucht* Rāgav. im ÇKDr.

लिम्पि f. = लिपि *Schrift* PAÑĀT. 3, 13, 25.

लिम्बभट्ट m. N. pr. eines Mannes HALL 136.

1. लिप् s. u. रिप्.

2. लिप् (= 1. लिप्) nom. ag.; nom. लिट् P. 8, 2, 36, Sch.

लिश (von 1. लिप्) nom. ag.; s. कु^०.

लिष m. = लष *Tänzer* Comm. zu Uṇ. 1, 152.

1. लिङ् (= älterem रिङ्), लेङि und लीङि (आस्वादेन) Dhātup. 24, 6.
(वि)लिकृति Suçr. 2, 533, 8. लिङ्क्त् (MBh. Varāh. Brh. S.) neben लिङ्क्तात्;
लिलिङ्; लेङ्यति und लेङि Kār. 6 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. Schol. zu P.
8, 2, 32, 40. fg. घलित्त und घलीढ P. 7, 3, 78. Schol. zu 3, 1, 45, 8, 2, 40. Vor.
8, 130. लीङ्वा, लेङ्मु: लीढ P. 8, 3, 13, Sch. *lecken, belecken, leckend genießen*
(leicht zergehende oder dickflüssige Körper): लिङ्क्या लिङ्क्ती मुखम्
R. Gora. 2, 66, 28. अस्थि निर्दशन: श्वेव लिङ्क्या लेङि केवलम् Spr. 1632.
उत्तरोष्ठम् Suçr. 4, 118, 20. दीर्घलिङ्गी वै देवानां कव्यमलेट् ved. Cit. beim
Schol. zu P. 4, 1, 59 (vgl. Ait. Br. 2, 22). आ च लिङ्काङ्वि: Spr. 4814,
v. l. एवमेव नरव्याघ्र: परलीढ (परिलीढ ed. SCHL.) न मन्यते R. ed. Bomb.
2, 61, 16. मधुसर्पिणी Suçr. 4, 101, 18. 116, 18. 194, 18. 2, 436, 16. MBh.
3, 12388 (लिङ्कान). Spr. 3866. Varāh. Brh. S. 5, 45. 51, 31. 76, 6. 89, 1.
17. Kir. 5, 38. Kathās. 22, 199. 25, 106. 94, 119 (wo लिङ्क्या सृक्किणी
zu lesen ist). Buā. P. 6, 9, 15. 8, 15, 26. 10, 13, 24. Verz. d. Oxf. H. 130,
b, 17. BHATT. 18, 7. त्वं नुरं लिङ्क्या लेति als Bezeichnung unbesonnener
Vermessenheit R. 3, 53, 50. नो मे ऽनिमेषो लेङि (= तान्प्रसति Comm.)
हेति: Buā. P. 3, 25, 38. Die Form लिङ्कति in folgendem von Ātreja bei
Wsr. angeführten Citat: सृक्किणोर्लिङ्कति च लिङ्क्या कदाचित्. — अङ्गे
ऽथ लेङ्यते MBh. 13, 3872 fehlerhaft für अङ्गेष्वाल्ह्यते, wie die ed.
Bomb. liest.

— caus. लेङ्यति *lecken lassen* Suçr. 4, 159, 13. 369, 4.

— intens. *beständig lecken, züngeln, züngeln nach*: लेलिङ्क्यते यस-
मानः समस्ताहोकात्ममयान्वदनैर्ज्वलद्भिः Brao. 11, 30. (दीपी) लेलिङ्क्यमा-
नस्तृषितः MBh. 12, 4265. लिङ्क्याभिर्षे विश्ववक्त्रं लेलिङ्क्यते सूर्यप्रणयम्
12706. सृक्किणी लेलिङ्कुङ्कु: 3, 10397. HARIV. 14582. सृक्किणी लेलि-
ङ्कानस्य MBh. 5, 2047. लेलिङ्गलिङ्क्या लेलिङ्क्न् जि^० ed. Bomb.) वक्त्र-
म् 3, 10394. लेलिङ्गद्वक्त्रं (द्वक्त्रो beide Ausgg.) व्याघ्र: 12, 4273. लेलि-
ङ्कनिर्मकानगि: 3, 12240. HARIV. 5032. R. 6, 92, 49. Buā. P. 4, 24, 66. ले-
लिङ्काद्वय पद्मगै: HARIV. 2462. लेलिङ्कान von Çiva MBh. 14, 198. ले-

लिङ्कान vom züngelnden Feuer Gṛhjasāh. 1, 25. त्रासयंश्चापमायाति
(अग्निः) लेलिङ्कानो मकीरुङ्कान् MBh. 1, 3868. 8408. लेलिङ्क्या सैन्येषु
प्रवृद्धमिव पावकम् 6, 4899. (शक्तिम्) स्पर्शमिव लिङ्क्या लेलिङ्कानां स-
मस्ततः 5, 7271. बाणो लेलिङ्कानः R. 6, 79, 70. — Vgl. लेलिक, लेलिङ्कान.

— श्व *belecken, lecken an, mit Maul oder Schnabel berühren* Ait. Br.
2, 22. KĪTH. 29, 1. PAÑĀT. Br. 13, 6, 9. ĀCV. Çr. 3, 14, 11. श्वावलिक्याङ-
वि: Spr. 4814. MBh. 1, 667 (med.). 669. पुरा न सोमो ऽधरगो ऽवलिक्यते
प्रुना 3, 15687. 13, 2286 (श्वलिकेत्). Varāh. Brh. S. 89, 17 (लिकेत्).
श्वालीढ क्वि: MBh. 3, 16543. 8, 2059. 13, 1575. MĀK. P. 34, 56. मदि-
मामृतरसमुद्रविप्रुषा सकृदवलीढ्या Buā. P. 6, 9, 38. पतत्रिणावलीढम्
M. 4, 208. धमरावलीढयोः पङ्कजकोशयोः RAGH. ed. Calc. 3, 8. कीटमुखा-
वलीढ Māñh. 6, 20. श्वालावलीढवदन HARIV. 10200. Kir. 13, 11. PRAB.
3, 8. Kathās. 25, 238 (wo स्फुरदीपावलीढे — मन्त्रादिनिशान्तंस्त्रीमुखे
zu lesen ist). विष्णुचक्रावलीढाङ्ग bestrichen von, längs der Oberfläche
berührt R. 3, 43, 3. कर्जाद्यावलीढे तु पङ्कजम् HARIV. 7050. auf der Zunge
schmelzen lassen Suçr. 2, 341, 4. दर्भरधावलीढे: halb verzehrt Çr. 7.
Scheinbar findet sich श्वलीढ auch Kathās. 26, 142, wo aber statt ख-
रुद्रावलीढाङ्ग (verstösst auch gegen das Metrum) wohl zu lesen ist
खचदतावलीढाङ्ग. Was bedeutet aber श्वलीढ Suçr. 4, 128, 7? Vgl.
श्वलेङ्क fg. — intens. *beständig lecken, züngeln*: श्वलन इवावलिकेत्
(चक्रम्) MBh. 1, 1184.

— आ *belecken, lecken an*: स्वलिङ्क्या । अलिकुम्सृक्किणी Buā. P.
10, 66, 33. नहि सिङ्कः परालीढमामिषं भोक्तुमिच्छति । नृसिङ्को भर्ता-
लीढं रामो राज्यं न भोदयते ॥ R. Gora. 2, 62, 25. नालीढं नापरिक्रितम्
MBh. 13, 5044 nach der von NILAK. erwähnten Lesart (आलीढा er-
klärt durch रजस्वली). मायाविभिरनालीढम् (भागम्) — निशाचरैः RAGH.
10, 46. सेनान्यमालीढमिवामुरास्त्रैः 2, 37. आलीढ = अशित MEd. dh. 7.
मणिः शाणालीढः so v. a. *geschliffen, polirt* Spr. 2087, v. l. Vgl. आलीढ.
— intens. *stark belecken, züngeln nach*: उध्दावानलस्तदनमालेलिङ्गानः
सकृ तेन ददात् Buā. P. 5, 6, 9.

— प्रत्या, partic. लीढ = अशित MEd. dh. 12. — Vgl. प्रत्यालीढ.

— उद्, partic. उल्लीढ *geschliffen, polirt*: मणिः शाणोल्लीढः Spr. 2087.

— निम् *nippen* Çr. Br. 2, 3, 4, 21. KĀTJ. Çr. 4, 14, 27. ÇĀKH. Çr. 2, 9, 18.

— परि *belecken*: वक्त्रं लिङ्क्या R. 5, 79, 12. सृक्किणी जलं. 2, 13. PAÑ-
ĀT. 262, 20. लीढ R. 2, 61, 16 (परलीढ ed. Bomb.). Spr. 3883. Vgl. प-
रिलेङ्क्न्. — intens. *beständig lecken*: सृक्किणी परिलेङ्कन् MBh. 5,
5594. 6, 2701. PAÑĀT. 55, 7 (46, 6 ed. orn.). 85, 3. लेलिङ्कान Buā. P.
10, 16, 25.

— प्र *auflecken, auf der Zunge zergehen lassen* Suçr. 2, 450, 1. —
Vgl. प्रलेङ्क fg.

— प्रति caus. *lecken lassen an*, mit dopp. acc. Çr. Br. 14, 4, 2, 4.

— वि *belecken, lecken an*: सृक्किणी MBh. 6, 2840. 7, 7262. Suçr. 2,
533, 3. Buā. P. 7, 8, 30. *auflecken, auf der Zunge zergehen lassen* Suçr.
2, 504, 5 (med.). 506, 20. — intens. *beständig belecken, züngeln nach*:
विलेङ्कन् MBh. 12, 8075. (वनधूमकेतुः) विलेङ्कानः स्थिरजङ्गमान्
Buā. P. 10, 19, 7.

— सम् *belecken, lecken an* KĪTH. 30, 1. R. 5, 25, 15. 7, 23, 19. BHATT.
13, 42. सृक्किणी संलिङ्क्न् MBh. 9, 3100. संलिङ्कान 3, 10653. 12, 4943. 50

v. a. *genussen*: देवतातिथिशेषिण यात्रा प्राणस्य संलिङ्ग 12049.

— परिसम् *belecken, lecken an*: सृङ्गिणी लिङ्गम् MBh. 3, 11500. 11502. 4, 692. 5, 5627. 6, 1918. 5027. 5593. 7, 6272. 9, 744.

2. लिङ्ग (= लिङ्ग) nom. ag. (nom. लिङ्ग) *leckend* Schol. zu P. 1, 2, 46. Vor. 3, 98. am Ende eines comp. Schol. zu P. 2, 2, 32. 4, 42. H. 7. पद-
भोगमकं लिङ्गं Bha. P. 1, 16, 6. नयनयोरीकालिको यातारः *ableckend* so
v. a. *ablesend* Śāh. D. 48, 8. — Vgl. गुडं, तिल्लं, दामं, पुष्पं, मधुं
(Bha. P. 6, 3, 33 nicht *Diens*, sondern adj. *Honig leckend*, — *kostend*),
रसना°.

लिङ्ग (von 1. लिङ्ग) nom. ag. dass.; s. अधलिङ्ग, गो°.

1. ली, लीनति (शेषणे) Dhātup. 31, 31. लीनाति (= प्राप्नोति) बाला
लावण्यम् Durāid. im CKDr. und bei West. लीनाति जलधौ नदी so v. a.
ergiesst sich in Durāid. im CKDr. लीयति (द्रवीकरणे) Dhātup. 34, 6. Zu
belegen nur लीयते (शेषणे) Dhātup. 26, 30. 1) *sich schmiegen an, sich*
andriicken: काकाकृतं भृशं त्रस्तं लीयमानं परस्परम् (सैन्यम्) MBh. 8, 4162.
लीयते विभज्यती als etym. Erklärung von लिङ्गानि Nir. 6, 28. स्वातःक-
रणकारिणं संप्रतिश्रितं *hängt an* Spr. 401. लीनविद्याधरोरगः (गि-
रेस्तः) R. 6, 83, 26. नेन्द्रियार्थेषु लीयते *hängt nicht an* Halā. 261 nach
West. लीन *ganz hingegeben einer Sache* (loc.): तस्यां संक्रिताया लीना
वाधव्यशाऽऽलिः Verz. d. Oxf. H. 58, b, 38. तद्रक्षणध्यानं Z. d. d. m. G.
14, 570, 11. तत्र° Sarvadarśanas. 166, 1. — 2) *stecken bleiben, stocken*:
लीयते गर्भः *bleibt stecken* sc. im Mutterleibe Suṣr. 4, 377, 1. कालः सू-
क्ष्ममपि कलां न लीयते 18, 20. देशो लीनो मार्गेषु तिष्ठति 81, 17. 246,
12. 377, 10. 2, 183, 13. Vāgbh. 8, 28. दत्तलीने कनू *worin die Zähne*
stecken Mahidh. zu VS. 11, 75. — 3) *sich niedersetzen, sich setzen auf*
(von Vögeln und Insecten, gleichsam *sich anheften*): लीयमानं स्वापउजः
MBh. 10, 39. Kumāras. 7, 21. पथान्धकारे खद्योतं लीयमानं ततस्ततः MBh.
14, 485. तस्य धाड्डिः शिरसि लीयते (impors.) Bhāṭṭ. 18, 13. लीन *sitzend*
auf, in: सकतलीनं सैमिथुना स्रोतोवक्त्रा Cā. 144. न पङ्कजं तद्यदलीन-
पट्टम् Spr. 1381. Kir. 5, 26. *sich legen* (auf's Lager): गृहे शयनमेकं नि-
शायां यत्र लीयते MBh. 12, 11987. — 4) *sich ducken, kauern, sich ver-*
stecken, hineinschlüpfen in; verschwinden: शशीर्त्तनीम् Spr. 2237. घन-
निचुललीनजलचरसितखगाः Varāh. Bh. S. 48, 12. कुञ्जलीनान्सिंहान्
Ragh. 9, 64. Spr. 830. MBh. 1, 4310. 4311. R. 2, 114, 4 (125, 4 Gorr.). 3,
1, 28. 50, 7. 68, 8. 5, 13, 42. 20, 21. 30, 13. 56, 75. खद्याधस्तले निभृतं लीनः
Pāṇāt. 187, 5. मातुः शय्यान्तरे Kām. Nitis. 7, 51. Kumāras. 1, 12. Git. 2,
1. Bhāṭṭ. 2, 48. चित्रभित्तिरितो रात्रौ पुमान् — निर्गत्यैवोपभुङ्गे मां प्रात-
श्चात्रैव लीयते Kathās. 66, 48. शीघ्रं पिबेत्तदन्नं मे यावद्भूमौ न लीयते 72,
135. Śāh. D. 7, 9. R. 6, 16, 9. त्रिलोक्यो लीयमानायां संवर्ताम्भसि Bha. P.
8, 24, 33. 10, 43, 6. कुमुदमपि गते ऽस्तं लीयते चन्द्रबिम्बे क्षुसितमिव
वधूनां प्रेषितेषु प्रियेषु R. 3, 25. उत्थाय हृदि लीयते दरिद्राणां मनोर-
थाः Spr. 450. प्रेत्य ब्रह्मणि लीयते *verschwindet in, geht auf in* R. Gorr.
1, 1, 106. Jān. 3, 180. Spr. 1412, v. l. 2163. Prabh. 107, 18. Tattvas. 27.
लीना ब्रह्मणि Cvetācy. Up. 1, 7. MBh. 14, 532. 614. Kōlikop. in Ind. St.
9, 20. Gaupar. zu Śāṅkhyak. 61. Bhā. P. 1, 6, 18. 15, 31. 3, 10, 7. 27, 14.
6, 1, 2. Vedāntas. (Allāh.) No. 149. Sarvadarśanas. 90, 1. Git. 4, 2. ली-
नवस्तु Kap. 1, 92. लीन *steckend in, verborgen in*: सौदामिनीव जलदेद-
रसंधिलीना Māhāt. 15, 1. शमीविवाह्यत्तरीनपावकाम् Ragh. 3, 9. Spr.

1756. 2072. व्यक्ता नोक्ताय पे स्याथ लीना पे चाप्यनिर्मलाः *versteckt*
(nicht klar ausgesprochen) Suṣr. 2, 536, 15. Bhā. Nīṭṣaṣ. 19, 29. 32 (Śāh.
D. 302). घसलीनि *hineingeschlüpft, drinnen steckend*: घसलीनिभुङ्गमं
गृक्षमिव Spr. 118. दुःस्वामि Uttarak. 42, 12 (56, 10). Pāṇāt. 109, 20. स-
र्पश्चिरं वल्मीकद्वारात्तलीनिः 175, 24. स्रष्टवर्षरोशात्तलीनिभानुश्रियं दधे
Riśa-Tar. 3, 387. अस्तलीनि adv. *innerlich*: विकस्य Pāṇāt. 185, 2, 191,
3. ed. orn. 18, 21. 41, 22. लीन n. *das Aufgehen —, Verschwinden in*
Pāṇāt. 1, 1, 46. — गृधाणि लीयते MBh. 6, 5203 fehlerhaft für गृधा नि-
ली°, wie die ed. Bomb. liest; लीन fehlerhaft für नील MBh. 14, 2693
(ed. Bomb. नील). R. Gorr. 2, 8, 43. Prabh. 109, 1 (v. l. नील). — Vgl.
तामसलीन.

— caus. लापयते P. 1, 3, 70 (समाननशालीनीकरणोः प्रलम्भने च). 6, 1,
48. Vārtt. (प्रलम्भनशालीनीकरणयोः). Vor. 12, 1. 23, 53 (पूनाभिभवे). ज-
टभिर्लापयते = पूनामधिगच्छति P. 1, 3, 70, Sch. = प्रलभते P. 6, 1, 48.
Vārtt., Sch. Warum nicht zu लप्?

— घ्नु *nach Etwas verschwinden*: शब्दं घसति भूतादिर्नस्तमनुली-
यते Bha. P. 12, 4, 16.

— घष caus. med. Jmd demüthigen oder unführen, hintergehen Bhāṭṭ.
8, 44. Gehört wohl eher zu लप्.

— घभि 1) *sich schmiegen an*: भीष्ममेवाभिलीयते (एवाभ्यलीयते ed.
Bomb.) MBh. 6, 3128. कपिलाशावस्य क्रौडमभ्यलीयते Daśak. 11, 1. घ-
भिलीन *angeschmiegt*: पश्चादुच्चैर्भुजतरुवनं मण्डलेनाभिलीनः Megh. 37.
Pāṇāt. 3, 9, 15. — 2) *sich setzen auf, in* (von Vögeln und Insecten):
विक्रमाभिलीनाश्च लताः *auf denen Vögel sitzen* Hariv. 12012. धमराभि-
लीनयोः पङ्कजकोशयोः Ragh. 3, 8.

— घव 1) *stocken*: देशाः स्रोतस्त्ववलीयमाना घनीभावमापन्नाः Suṣr. 2,
195, 10. — 2) *sich niedersetzen* (von Vögeln): विक्रगादिभिरवलीनैः Va-
rāh. Bh. S. 53, 114. — 3) *sich ducken*: कर्णचापच्युतेर्बाणैर्वध्यमानास्तु
सोमकाः । घवालीयत राजेन्द्र वेदनार्ता भृशार्दिताः ॥ MBh. 8, 939. लज्जया
त्वलीयस्ती स्वेषु गात्रेषु मैथिली *versteckt sich in ihren Gliedern* R. 6,
99, 43. घवलीन *der sich geduckt —, versteckt hat* शिंशावृक्षे (कनूमान्)
R. 5, 23, 13. उद्यावलीन *von der Sonne* Nalod. 2, 46.

— व्यव *sich ducken, kauern*: शुक्ला गाण्डीवनिर्घोषं विस्फूर्जितमिवा-
शनेः । सर्वसैन्यानि भीतानि व्यवलीयत MBh. 6, 3130 = Hariv. 13485.

— समव *aufgehen —, verschwinden in*: न तस्य प्राणा उत्क्रामत्यत्रैव
समवलीयते विमुक्तश्च विमुच्यत इत्येवमादिश्रुतेः Vedāntas. (Allāh.) No. 150.

— घ्रा 1) *sich anschmiegen*: (कोकिला) स्थिता चूते मृतेवालीय Kathās.
111, 22. साहं कदम्बमालीनां मेघकाले Hariv. 5424. घ्रा *in der Men-*
schen und Elephanten sich versteckt halten R. 2, 114, 2. घ्रा समस्ताल्ली-
नानि श्लिष्टानि लग्नानि नराणां वारणानि कवाराणि यस्याम् Comm. — Vgl.
घ्रालय und भावालीना.

— प्रत्या *sich hängen an* (acc.): तमेतस्मिन्नुभे मृत्युः प्रत्यालित्ये

Ind. St. 2, 315, 9.

— उद् *caus.* उद्घापयते in der Verbindung बालम् = वक्षयति (बाल-मुद्घापयति in anderer Bed.), in der Verb. श्येनो वर्तिकामुद्घा° = न्य-ग्भावयति P. 1, 3, 70, Sch. 6, 1, 48, VArt. Sch. Vop. 23, 58. Warum nicht zu लप्.

— उप *sich anschließen an* (acc.): यथा सर्वाणि भूतानि मृत्योर्भीतानि मारिष । धर्ममेवोपलीयते कर्मवत्सि हि यानि च ॥ तथा कर्णं महेष्वासं पु-त्रास्त्व नराधिप । उपालीयतः त्रासात्पाण्डवस्य मरुत्मानः ॥ MBh. 8, 4171. fg. 4170.

— नि 1) *ankleben, sich anheften*: निलीना मलिका मूर्ध्नि Varāh. Bh. S. 98, 58. 43, 63. सरोजिञ्च निलीनभङ्गे Bhāṭṭ. 2, 5. पूर्वमेव हि जसूनां यो ऽधिवासो निलीयते Rāga-Tar. 3, 426. मधु भवननिलीनम् Varāh. Bh. S. 98, 58. ब्रह्मज्ञाने निलीनाः so v. a. ganz vertieft in Spr. 1313, v. 1. für विलीनाः. — 2) *sich niedersetzen* (von Vögeln): ध्वजेषु च निलीयते वा-यसाः MBh. 4, 1462. नीचैर्गृध्रा निलीयते (so die ed. Bomb.) भारतानां चम् प्रति 6, 5203. निलित्ये मूर्ध्नि गृध्रो ऽस्य Bhāṭṭ. 14, 76. Hariv. 5828. श्ये-नादयो यस्य निलीयेयुः शिरस्यथ Mārk. P. 51, 69. काकः कपोतो गृध्रो वा निलीयेयस्य मूर्धनि Verz. d. Oxf. H. 51, a, 33. — 3) *sich verstecken, sich verschlüpfen, verschwinden, unsichtbar werden*: in der älteren Sprache folgende Formen: निलीयमान, निलीयते (= निरपते von अप् Siddh. K. zu P. 2, 2, 19), न्यलयत und निलायत (im Padap. ohne Avagraha), निलित्ये, निलयी चक्रे, न्यलेष्ट, निलायम्, निलीन. येऽ ऽभिप्रातो निलयते AV. 14, 2, 13. उ. ऽभिमत्य उदके निलीनः 4, 16, 3. सुषा शम्भुराष्टज्जमाना निरुपयति Ait. Br. 3, 22. स निलायत सो ऽपः प्राविशत् TS. 2, 6, 8, 1. देवेभ्यो नि° vor den Göttern 5, 1, 2, 4. 2. देवेभ्यो निलीयते 4, 3. देवेभ्यो निलायत 4, 7, 6. 6, 2, 4, 2. TBa. 1, 1, 2, 3. 2, 4, 5. 4, 3, 3. सा भीषा निलित्ये Cat. Br. 1, 2, 3, 1. 6, 4, 1. 4, 1, 2, 1. 13, 1, 4, 3. Kāṭh. 25, 1. 7. निलीयते MBh. 1, 4980. Spr. 2710. मातुः vor der Mutter P. 1, 4, 28, Sch. निलीयमाना वृत्तेषु Bhāg. P. 8, 12, 26. निलित्ये MBh. 3, 10560. 12, 10685. Hariv. 8715. 8718. निलि-त्येरे MBh. 3, 10975. Bhāg. P. 3, 17, 22. निलित्युः MBh. 3, 11109. 12091. R. 2, 97, 4 (106, 2 Gora.). Bhāg. P. 3, 13, 38. 4, 14, 2. तदा निलित्युर्दि-शि दिशि 16, 23. मुकास्वन्धे न्यलेषत Bhāṭṭ. 15, 82. निलीय Hariv. 8730. R. 6, 9, 6. Git. 2, 11. Prāb. 100, 17. निलीन MBh. 1, 7157. 7, 5767. R. 1, 38, 15. Prāb. 88, 14. Bhāg. P. 3, 15, 33. निलीन mit pass. Bed.: घरण्या-नि — यथानिलयमायद्निर्निलीनानि मृगद्विजैः Wälder, in denen sich Thiere und Vögel verkrochen hatten, R. 2, 46, 3. — Vgl. निलय fg. und निलायन in den Nachträgen.

— अपनि *sich verstecken, verschwinden*: शत्रवः पराजितासो अप नि लयताम् RV. 10, 84, 7. देवा अपन्यलयत Cat. Br. 4, 1, 2, 1.

— अभिनि s. °लीयमानक.

— संनि 1) *sich niedersetzen* (von Vögeln): उपरिष्ठाच्च वृत्तस्य बलाका संन्यलीयत MBh. 3, 12654. — 2) *sich verstecken, verschwinden*: यो यो दिशम्विहत् । तस्या तस्या भयत्रस्ता रातसाः संनिलित्येरे R. 6, 72, 25.

— प्र, °लीय und लाय Vop. 12, 1. 26, 212. *sich verstecken*: प्रलायम् mit ३ und चर् *sich versteckt halten* Cat. Br. 7, 2, 2, 9. TBa. 2, 2, 8, 5. Kāṭh. 29, 8. *sich auflösen; aufgehen in* (auch vom Sterben), *verschwinden*: प्रेव वै रेतो लीयते प्रेव वपा लीयते Ait. Br. 2, 14. Cat. Br. 14, 2, 2, 54. अ. १०, १६-

क्तयः सर्वाः प्रभवत्यक् गमे । राश्यागमे प्रलीयते तत्रैवाव्ययतां के ॥ Bhāg. 8, 18. M. 1, 54. तास्वेव भूतमात्रासु प्रलीयते 12, 17. Kōlikop. in Ind. St. 9, 20. सक् मेघेन तडित्प्रलीयते Spr. 2970. एकः प्रजायते अमुरेक एव प्रलीयते 3822 (vgl. Bhāg. P. 10, 49, 21). तस्मान्निवर्ततां तैर्हिरण्येण प्र-लीयताम् MBh. 7, 2059. प्रलीयते घोदवति 12, 7084. 13, 3282. 14, 614. 692. 705. Hariv. 518. 10350. Suṣr. 1, 377, 10. Kumāras. 2, 10. Tattvar. 27. Bhāg. P. 10, 14, 25. Pāñcar. 2, 1, 31. Kull. zu M. 1, 52. प्रलीन ver- schwunden, dahin gegangen (auch von Gestorbenen), aufgegangen in Bhāg. 14, 15. MBh. 14, 690. 695. 698. 702. 704. उद्यानानि प्रलीनविकृ-गानि R. 2, 59, 12. Suṣr. 1, 347, 19. Spr. 3839. Çāntiç. in Çatav. 40. Kathās. 94, 66. °मुक्त Rāga-Tar. 1, 1. Pāñcar. 2, 1, 21. 30. Sarvadarça- nas. 179, 21. प्रलीनोऽप्ये निशि Bhāg. P. 9, 2, 6. °शाखा verloren gegangen Müller, SL. 104. प्रलीना (= स्वस्वव्यापाररहिताः Sā.) न्योक्त इव शेरे aufgelöst, hingegossen Ait. Br. 5, 28. — Vgl. प्रलय, प्रलयन, प्रलीनता unter प्रलीन.

— विप्र, partic. °लीन *auseinandergesflogen* (von einem geschlagenen Heere) MBh. 7, 746.

— संप्र *verschwinden, aufgehen — untergehen in*: अव्यक्तं पुरुषे ब्र-ह्मविष्णवे संप्रलीयते MBh. 12, 12895. Bhāg. P. 14, 24, 25. कार्याब्धौ Spr. 1478. °लीन *verschwinden, aufgegangen in*: °महोरग (गिरि) R. 5, 4, 12. एवं धर्माब्राह्मणधर्मेषु सर्वान्सर्ववस्थं संप्रलीनामिवोद्य aufgegangen in so v. a. enthalten in MBh. 12, 2280.

— प्रति 1) *sich klammern an*: प्रतिलीन आसीत् so v. a. unverrückt Çāñkh. Gṛh. 3, 1. — 2) *verschwinden*: स्वप्रवत्प्रत्यलीयत Bhāg. P. 9, 21, 17.

— वि, °लेता und लाता, °लीय und °लाय P. 6, 1, 51, Sch. 1) *sich schmiegen —, sich heften an*: तत्र केचिन्नरा भीता व्यलीयत मरुतले so v. a. duckten sich auf den Erdboden MBh. 10, 410. पतत्पतंगप्रतिम-स्तपोनिधिः पुरो ऽस्य यावन्न भुवि व्यलीयत Çr. 1, 12. तद्वक्त्रे विलीनमि-तलोचनाः geheftet auf Pāñcar. 3, 7, 33. तमोऽभिष्ठाविलीनः geheftet an Ragh. 13, 56. ब्रह्मज्ञाने विलीनाः vertieft in Spr. 1313. — 2) *stoh setzest* (von Vögeln): शाखाविलीनानां पक्षिणाम् sitzend auf Kathās. 26, 28. — 3) *stocken*: विलीयमानम् Spr. 1163. — 4) *sich verstecken, sich verschlüpfen*: विलीयमानिर्विन्नीः Spr. 2839. Kathās. 26, 84. विलीन versteckt Bhāg. P. 7, 2, 56. विलीयते यं दृष्ट्वा शत्रवः Halā. 188 bei West. विलित्युः Anā. 6, 13 (निलित्युः MBh. 3, 12091). verschwin- den, zu Nichts werden: यस्मिन्धर्मा विरजितं तं राजानं प्रचक्षते । यस्मि-न्विलीयते धर्मस्तं देवा वृषलं विदुः MBh. 12, 3876. Bhāg. P. 1, 18, 45. Spr. 450, v. 1. न कथंचिद्विलीयते विद्वद्भिश्चित्ता नयाः 1958. विलीयेन्दुः 2840. विलीयते तदा क्लेशाः Bhāg. P. 3, 7, 18. Weber, Rāmāt. Up. 355. fg. Gegens. ज्ञायते Bhāg. P. 10, 24, 13. 6, 1, 55. Pāñcar. 4, 3, 208. विलीन verschwinden, zu Nichts geworden, hingegangen Maitreya. 6, 24. R. 4, 1. Varāh. Bh. S. 4, 17. Prāb. 98, 13. Pāñcar. 1, 14, 22. 3, 1, 20. °पल्लव Kathās. 22, 5. अविलीना वत्सरसकृन्नाणि भूयाः so v. a. lebe Uttarar. 124, 12 (168, 7). — 5) *sergehen, sich auflösen, schmelzen*: किम्भु Hariv. 6245. तुकिनेन विलीयता Mārk. P. 61, 19. स्थालीपाको वि लीयते AV. 20, 134, 3. 4. आद्यम् Kauç. 2. Suṣr. 1, 99, 6. विलीयमानेवानन्दात् Daçar. 2, 17. विलीन sergangen, aufgelöst, geschmolzen AK. 3, 2, 49. Trik. 3, 3, 160. H. 1487. an. 3, 415. Halā. 2, 121. Kumāras. Up. 6, 13, 1. Suṣr. 2, 348, 4. Spr. 830.

KATHAS. 35, 84. 87. MĀRK. P. 61, 28. स्वयं विलीन TS. Comm. 2, 109, 6. — Vgl. विलय fg. — caus. 1) verschwinden machen, aufgehen lassen in (loc.), zu Nichte machen: सर्वं विदात्मनि विलापयेत् Verz. d. Oxf. H. 226, b, 8. 6. विलापिता (als Erkl. von निर्यापिता): देवधर्मा: Comm. zu Bhāg. P. 3, 21, 17. विलापित PRAB. 116, 8. — 2) schmelzen (trans.): विलापयत्यायम् TBR. Comm. 1, 66, 16. KAUC. 126. विलाप्यमान SUGR. 2, 363, 3. विलापित 362, 10. विलापयति, विलापयति, विलासयति oder विलीनयति घृतम् P. 7, 3, 39. Sch. इतु विलापयति ebend. लोहं विलापयति SIDDH. K. 183, a, 13. VOP. 18, 15. 23, 53.

— अनुवि sich auflösen in (acc.): यथा सैन्धवविकृत्य उदके प्रास्त उदकमेवानुविलीयते CAT. BR. 14, 3, 4, 12.

— अभिवि caus. schmelzen lassen: °लाप्य SUGR. 2, 88, 3.

— प्रवि verschwinden, zu Nichte werden: कर्म समयं प्रविलीयते BHAG. 4, 23. एन: MBH. 1, 2319. 6462. पापम् — यथा लवणमभोभिराश्रुतं प्रविलीयते 13, 7590. 14, 1105. HARIV. 12246. SUGR. 1, 318, 4. VARĀH. BRH. S. 34, 8. Verz. d. Oxf. H. 224, a, 1. इहैव सर्वं प्रविलीयति कामा: MUNP. UP. 3, 2, 2. MBH. 5, 3839. Vgl. प्रविलय. — caus. °लापयति 1) verschwinden —, aufgehen lassen in (loc.) BHAG. P. 1, 13, 52. Verz. d. Oxf. H. 226, b, 4. 5. — 2) auflösen, schmelzen SUGR. 1, 20, 9. 14. 2, 368, 12.

— सम् sich anschmiegen: अन्योऽन्यं समलीयत पलायनपरायणा: MBH. 7, 934. मृडुराद्रः कृशो भूवा शनैः संलीयते रिपुः Spr. 4746. गात्रं संलीय an den Leib sich schmiegend 3528. अत्रणो शिराधरायां संलीने HARIV. 4787. संलीणकर्णं PĀNĀT. 103, 6. Hineingehen in: यथा राजन्कुस्तिपदे पदानि संलीयते सर्वसञ्ज्ञाद्भवानि MBH. 12, 2380. नष्टमात्मनि संलीने नाधिगममुर्जताशनम् 13, 4036. sich verstecken, sich versteckt halten: संलीनमपि दुर्गेषु निन्यतुर्मसादनम् 1, 7671. संलीना मृगपक्षिणः R. GORR. 1, 36, 15. निलयसंलीनेर्मृगपक्षिभिः 2, 44, 3. 3, 29, 12. sich ducken, kauern, sich zusammensziehen: संलीय तस्मिन्निषसाद वृत्ते R. 5, 19, 34. संलीयमान von einem geschlagenen Heere MBH. 7, 8146. संलीन geduckt, gekauert, zusammengezogen SUGR. 2, 384, 4. MBH. 3, 8705. संलीनो रघोपस्थ उपाविशत् 4, 1457. 7, 5794. 10, 448. संलीना स्वेषु गात्रेषु ŚĀH. D. 116. शैलपृष्ठार्धसंलीन उरगः HARIV. 4677. संलीनमानस (संदीन° die neuere Ausg.) so v. a. kleinmüthig HARIV. 5690. — Vgl. संलय.

2. ली f. = स्नेषण (vgl. 1. ली) und चपल (vgl. 3. ली) MRD. I. 1.

3. ली nur intens. लेलायति (दीप्ता) SIDDH. K. im gaṇa कण्ठादि zu P. 3, 1, 27. लेलायति CAT. BR. 14; लेलायती, लेलायतम् GEN., अलेलायत्, अलेलेत्, अलेलीयत; schwanken, schaukeln, zittern: पृथिव्यलेलायद्यथा पुष्करपर्णमेवम् CAT. BR. 2, 1, 1, 8. TS. 5, 6, 4, 2. KĀTH. 8, 2, 22, 9. CAT. BR. 11, 4, 3, 1. वागेल्लेलायत इवोपपन्नवन्ति 8, 3, 8. 14, 7, 2. 7. यदा लेलायते क्षार्चिः समिद्धे कृद्यवाकने MUNP. UP. 1, 2, 2. नवहारे पुरे देही कृता लेलायते वरिः ÇVETĀCV. UP. 3, 18. लेलायमाना Bez. einer der sieben Zungen des Agni MUNP. UP. 1, 2, 4. GRĀJAS. 1, 14. — Vgl. लेलया.

लीका f. Bez. best. böser Geister MĀRK. P. 81, 109. fgg.

लीक्या f. = लिता ÇĀDDAR. im ÇKDR.

लीला f. dass. ebend.

लीन s. u. 1. ली; davon 1) लीनता f. a) das sich Anschmiegen an: लीनता कुरियादाञ्जे मुक्तिरित्यभिधीयते PĀNĀT. 2, 7, 2. — b) das Verstecktsein: पर्णाभ्यन्तरलीनता विज्ञकति स्कन्धोदयात्पादयोः ÇĀK. 167. — 2)

लीनव n. das Stecken in Etwas, Verstecktsein SUGR. 2, 403, 2.

लीप्सितव्य (vom desid. von लम्) adj. begehrensworth AIR. BR. 2, 3.

लीला f. 1) Spiel, Scherz, Belustigung; = क्रीडा, विलास AK. 3, 4, 26, 201. H. 555. an. 2, 508. MRD. I. 46. क्रीडति लीलाम् HARIV. 4399. °विधान 13787. लीला विदधतः BHAG. P. 1, 1, 18. लोला: कर् HARIV. 2463. सकृन्नी लीला धारयन् 2985. लीलाम्बो नारदः MBH. 13, 252. BHAR. NĀTJAC. 34, 82. Spr. 685. 3318. fg. RAGH. 16, 71. ÇIC. 8, 24. BHAG. P. 10, 11, 32. Verz. d. Oxf. H. 127, a, No. 223. स्त्रीभिर्लीलैव प्रोच्यते लीला PRA-SĀNGĀBH. 14, b. शिशुलीला ततः कुर्वन् HARIV. 3407. 3630. बाल° BHAG. P. 3, 2, 2. बाललीलाधर SUGR. 2, 394, 11. विभर्ती चाम्बिकालीलाम् (बाल-वीम्) KATHAS. 93, 78. कृत्त° Spr. 4897. वृद्धा ऽपि वारणपतिर्न ब्रूति लीलाम् 4058. कन्दुक° Ballspiel KUMĀRAS. 5, 19. BHAG. P. 5, 9, 19. 3, 12, 18. 22. किन्दोल° Spr. 3053. मृत° KATHAS. 62, 164. पानादि° 18, 27, 17, 1. 38, 33. 50, 210. 75, 115. 108, 123. मृगया° so zu verbinden 42, 6. संभोग° 93, 46. तन्मुखाब्जालि° 74, 240. सद्ब्रह्मस्थाननिरोध° BHAG. P. 2, 4, 12. SARVADARÇANAS. 49, 20. लीलया निःशङ्कितया PĀNĀT. 161, 15. लीलया zur Belustigung, um sich zu belustigen Spr. 566. KATHAS. 44, 40. SARVADARÇANAS. 53, 7. BHAG. P. 1, 1, 17. 3, 7, 2. 10, 11. घातमलीलाया dass. 1, 10, 24. स्वलीलाया dass. 7, 8, 40. 10, 8, 52. स्वलीलावशात् SARVADARÇANAS. 51, 18. am Anf. eines comp. लीला so v. a. लीलया zur Belustigung: °विप्रकृमकृपा 120, 2. 13. ब्रलद° das Spiel der Wolken Journ. of the Am. Or. S. 7, 44. पल्लव° Spr. 680. Insbes. die in der Nachahmung des Geliebten bestehende Belustigung eines Mädchens: प्रियानुकरणां लीला मधुराङ्गविचोदितैः DAÇAR. 2, 35. 4, 64. ŚĀH. D. 136. 50, 15. 54, 2. PRATĀPAR. 55, b. AK. 1, 1, 3, 32. 3, 4, 26, 201. H. 507. H. an. MRD. HALAS. 1, 89. GĪT. 6, 5. — 2) blosses Spiel, blosse Belustigung so v. a. eine ohne alle Anstrengung von der Hand gehende Handlung: निखिलवारिधिपान° RĪGĀ-TAR. 4, 717. कुर्यतक्रोडतनोः स्वमायया निशम्य गारुद्धरणं रसातलात् । लीलाम् BHAG. P. 3, 20, 8. लीलया so v. a. ohne alle Anstrengung, mit der grössten Leichtigkeit MBH. 13, 855. HARIV. 2330. R. 1, 67, 15. 3, 31, 30. 4, 9, 92. KATHAS. 47, 84. VĀRDDHA-KĀN. 13, 19. BHAG. P. 3, 2, 30. 13, 46. 19, 9. 11. MĀRK. P. 21, 83. 82, 49. PĀNĀT. 48, 20. 211, 12. ed. ord. 56, 3. HIT. 81, 18; vgl. लीलामात्रेण PĀNĀT. 1, 9, 22. घप्रपन्नैरेव लीलान्यायेन ÇĀK. bei WIND. Sankara 112. Am Anf. eines comp. लीला = लीलया ohne Anstrengung: °साध्य KATHAS. 123, 161. °दग्ध Spr. 919. °गोवर्धन-धर PĀNĀT. 4, 3, 134. — 3) blosses Spiel so v. a. blosses Aussehen, Schein: स प्रविश्य दर्शात्र चित्रालोकनलीलाया । स्थितं कनकवर्पं तं नृपं चित्र-करो रक्: || so v. a. er betrachtete den Fürsten als wenn er ein Bild ansähe KATHAS. 33, 39. तस्मिंश्चितानले — न्यपतच्छीतलरुदलीलाया als wenn es ein kühler Teich wäre 33, 160. गजलीलाया so v. a. nach Art eines Elephanten, wie ein Elephant BHAG. P. 3, 13, 32. गजेन्द्रलील einen Elephanten darstellend, einem El. gleichend 26. 3, 10, 6. Auch in comp. mit dem, was den Schein bewirkt: शैलप्राकारलीलाया RĪGĀ-TAR. 1, 31. लावण्यलीलाजल (सरस्) Spr. 1970. गोत्रलीलातपत्र BHAG. P. 3, 2, 33. — 4) beabsichtigter Schein, Verstellung: °नटन ein Tunzen, durch welches man Jmd zu täuschen beabsichtigt, Spr. 2396. °मन्दं प्रस्थितम् erkün- stellt langsam 2081. अचक्षया न दातव्यं कस्यचिह्नलीलायि वा so v. a. im Spotte, zum blossen Scheine 4436, v. l. — 5) Anmuth, Liebreiz KUMĀRAS.

1, 34. RAGH. 6, 1. लीलावधूतेश्वरः MEGH. 36. KATHĀS. 56, 250. KĀURAB. 34. PRAB. 40, 4. °खेल RAGH. 4, 22. °विलसिते: Spr. 771. °स्मित RAGH. 8, 70. RĪGĀ-TAR. 4, 302. °कसित BHĀG. P. 2, 2, 12. °गति RAGH. 7, 7 (= KUMĀRAS. 7, 58). लीलावलोकन BHĀG. P. 3, 20, 30. 8, 8, 7. °वलपरणित Spr. 23. — 6) ein best. Metrum: 4 Mal ————— COLEBR. Misc. Ess. II, 162 (XI, 6). — Das Wort wird gewöhnlich als eine Corruption von क्रीडा betrachtet, könnte aber vielleicht mit 3. ली in Verbindung stehen. — Vgl. घन°, घव°, घादि°, तुरगलीलक, भागवत-लीलारूप्य, मध्य°, महालीलसरस्वती, राजलीलानामन्, सलील.

लीलाकमल n. eine zum Spielen dienende Lotusblüthe KUMĀRAS. 6, 84. MEGH. 66.

लीलाकर m. ein best. Metrum Ind. St. 8, 409. fg. — Vgl. मत्तमातङ्ग°.

लीलाकलह m. ein scherzhafter —, nicht ernstlich gemeinter Streit Spr. 3178.

लीलाखिल 1) adj. anmuthig sich wiegend RAGH. 4, 22. — 2) n. ein best. Metrum: 4 Mal ————— COLEBR. Misc. Ess. II, 161 (X, 6); लील° godr., man könnte auch लीलाखिला vermuthen.

लीलागार n. Lusthaus RAGH. 8, 94.

लीलागृह n. dass. KATHĀS. 1, 66.

लीलागोह n. dass.: घम्बु° KATHĀS. 114, 51.

लीलाङ्ग adj. als Beiw. eines Stiers MBH. 13, 3778 fehlerhaft für नीलाङ्ग. NILAK.: लीलाङ्ग = विलसिताङ्ग.

लीलाचल m. N. pr. eines Gebietes, = लीलाद्रि = पुरुषोत्तम (?) Verz. d. Oxf. H. 77, b, 13. — Vgl. लीलापर्वत und नीलाचल.

लीलातनु f. eine zum blossen Vergnügen angenommene Form, Schein-form BUĀG. P. 7, 7, 34.

लीलातामरस n. = लीलाकमल Spr. 2662. 2674.

लीलाद्रि m. = लीलाचल Verz. d. Oxf. H. 77, b, 13.

लीलापद्म n. = लीलाकमल ŚĀN. D. 21, 5. KĀVYĀD. 2, 261.

लीलापर्वत m. N. pr. eines Berges KATHĀS. 48, 51. — Vgl. लीलाचल.

लीलाब्ज n. = लीलाकमल KUNALAJ. 166, a, 3.

लीलाभरणा n. Scheinschmuck, z. B. ein Armband aus Lotusfasern CĀK. Ch. 60, 7.

लीलामधुकर m. Titel eines Schauspiels ŚĀN. D. 192, 4.

लीलामनुष्य m. dem Schein nach Mensch, nicht in Wirklichkeit Mensch: विष्णु BUĀG. P. 10, 43, 45.

लीलामय (von लीला) adj. in Spielen —, Belustigungen bestehend, davon handelnd: रामकुञ्जादिलीलामयगीतानि Verz. d. Oxf. H. 128, b, 21.

लीलामनुषवियह adj. der nur zu seiner Belustigung oder zum Schein einen menschlichen Körper hat, unter den Beiw. Kṛṣṇa's PĀNĀB. 4, 1, 17.

लीलाम्बुज n. = लीलाकमल KATHĀS. 23, 69. 25, 223.

लीलाय् (von लीला), °यति, °यते spielen, sich belustigen: °यस्य: कुलं व्रति (वेधितः) Spr. 2672. HARIV. 8331. °यमान 10897. R. 3, 43, 19. लीलायित n. Spiel, Belustigung Gīt. 12, 28. RĪGĀ-TAR. 1, 208. — Vgl. राश्य°.

लीलायुध m. pl. N. pr. einer Völkerschaft MBH. 8, 592. wohl fehlerhaft für नीलायुध, wie die ed. Bomb. liest.

लीलारति f. Belustigung: काकिपु mit Krähen Spr. 926.

लीलारविन्द n. = लीलाकमल RAGH. 6, 13. KATHĀS. 28, 58.

लीलावज्र n. ein wie ein Donnerkeil aussehendes Werkzeug KATHĀS. 38, 42.

लीलावतार m. das Erscheinen Viṣṇu's auf Erden zu seiner eigenen Belustigung BUĀG. P. 1, 2, 84. 2, 6, 45. 3, 24, 29.

लीलावस् (von लीला) 1) adj. anmuthig, reizend: भारती Verz. d. Oxf. H. 142, a, 10. COLEBR. Alg. 1. — 2) f. °वती a) eine anmuthige Schöne H. 807, Sch. Spr. 2673. 3168. COLEBR. Alg. 5, 127. — b) Bein. der Durgā Verz. d. Oxf. H. 92, b, No. 148, Z. 5. — c) N. pr. der Gattin des Asura Maja KATHĀS. 45, 137. — d) N. pr. einer Gemahlin Avikṣhita's MĀK. P. 123, 17. — e) N. pr. einer Kaufmannstochter Hir. 28, 2. — f) ein best. Versmaass COLEBR. Misc. Ess. II, 157 (III, 35). — g) Titel eines Abschnittes des Siddhāntaśiromaṇi GILD. Bibl. 805. fgg. HALL 120. Verz. d. Oxf. H. 338, a, 18. Verz. d. B. H. No. 828. fgg. 831. °टीका 868. Ind. St. 2, 253. — h) Titel eines medic. Werkes Verz. d. Oxf. H. 404, b, No. 35. — i) = न्याय°: °प्रकाश Titel eines Commentars zu diesem Werke Verz. d. B. H. No. 687. fgg. — Vgl. न्याय°, ह्य°.

लीलावापी f. Lustteich KATHĀS. 9, 46.

लीलावेश्मन् n. Lusthaus RĪGĀ-TAR. 1, 328.

लीलाशुक m. Vergnügungspapagei, Bein. des Dichters Bilvamañgala Verz. d. Oxf. H. 128, a, No. 230.

लीलास्वात्मप्रिय m. N. pr. eines Autors von Mantra bei den Tāntrika Verz. d. Oxf. H. 101, b, 14.

लीलाद्यान n. Lustgarten TRĪK. 2, 4, 1. KATHĀS. 71, 72. 109, 41. 114, 55.

लीलोपवती (!) f. ein best. Metrum: 4 Mal ————— COLEBR. Misc. Ess. II, 161 (IX, 18).

1. लुक् zusammentreffen mit (समम् सक्तः देवैः सर्वैः समं यत्र लुकिष्य-सि भस्मेश्वर, इह मे प्रीतिरनुत्ता लुकितस्य सूरिः सक्तः Verz. d. Oxf. H. 66, a, N. 1 zur Erklärung von लुकेश्वर.

2. लुक् in der Gramm. Abfall, Schwund VS. PRĀT. 3, 12. P. 1, 1, 61. 2, 49. 4, 1, 22. 7, 3, 89. 4, 82. VOP. 3, 54. 91. 160. 6, 8 u. s. w. abgefallen, geschwunden VS. PRĀT. 1, 114, v. l. Wird GAṆĀTANAMAH. 2, 85 auf लुञ् (लुच्यते ऽपनीयत इति लुक्) zurückgeführt, was wohl richtig ist, obgleich लुक् (loc. लुकि, gen. du. लुकोस्), nicht लुच्, das Thema ist.

लुकेश्वर n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 67, b, 19. °तीर्थ 66, a, 31. — Vgl. unter 1. लुक् und लुठनेश्वरतीर्थ, लुठेश्वर.

लुगि in महालुगिपद्धति.

लुङ्ग = मातुलुङ्ग Citrone SIDDH. und HRD. in NIGH. PR.

लुञ्, लुञ्चति (अपनयने) DHĀTUP. 7, 5. लुञ्चिवा und लुचिवा P. 1, 2, 24. VOP. 26, 205. raufen, ausraufen, rupfen, berupfen: लुलुञ्चय तदा केशान् sie raufen sich das Haar MBH. 9, 1635. R. 6, 37, 50. MÜLLER, SL. 83. BHĀṬṬ. 3, 22. 14, 59. 15, 3 (अलुञ्चिषुः). लुञ्चितकेशाः von den Ġaina gesagt COLEBR. Misc. Ess. I, 381. लुञ्चितमूर्धनाः und लुञ्चिताः desgl. SARVADARĢANAS. 44, 3. 5. ऽममृणि । भृगोर्लुञ्चे BUĀG. P. 4, 5, 19. किञ्चिलुञ्चितपतल KATHĀS. 62, 70. तित्तिरिं लुञ्चितम् SUÇA. 2, 435, 14. अलुञ्चिनासिकम् ausreissen, abreißen BHĀṬṬ. 15, 57. enthüllen: तिलानुञ्चोदकेन संमये लुञ्चिवा (v. l. विलुपय) PĀNĀT. 121, 13. तिला लुञ्चिताः (v. l. लुपिताः) 17. 19. fg. 22. 24. Spr. 1516. मृष्टलुञ्चित (mit Verstellung der Worte) gaṇa राजदत्तादि zu P. 2, 2, 81. Statt किञ्चिमुञ्चतः SUÇA. 1, 105,

18 ist wohl किञ्चिदुच्यते: an Etwas supfend zu lesen.

— घव *abreissen, auerelissen*: घवलुञ्ज्य जटमेकां गुरुवामि MBh. 3, 10760. fg. Mārk. P. 5, 8. — Vgl. घवलुञ्जन.

— घ्रा *ausraufen, rupfen an*: कर्षो केशाश्च Suçr. 1, 118, 20. — Vgl. घालुञ्जन.

— उद् *ausrufen, berufen*: उल्लुञ्जितच्छद् Kathās. 62, 71. — Vgl. उल्लुञ्जन.

— वि *ausraufen*: मूर्धजान् BHATT. 18, 38.

लुञ्ज (von लुञ्ज) nom. ag.: घ्रं vielleicht der Einen nicht rupft und supft BHAR. Nāṭṣag. 34, 102. — Vgl. कुञ्ज.

लुञ्जक (wie oben) 1) nom. ag. *Raufer, Zauser*; s. केश°. — 2) m. wohl eine best. Körnerfrucht Suçr. 2, 72, 19 (es könnte aber auch घलुञ्ज oder घालुञ्ज gemeint sein).

लुञ्जन (wie oben) n. *das Ausraufen*: केश° Daçak. 68, 13. — Vgl. लुपठन 2).

लुञ्जः लुञ्जयति (हिंसाबलादाननिकेतनेषु, v. l. दान st. आदान) Dhātup. 32, 31, v. l. (भाषार्थ oder भासार्थ) 33, 85.

लुञ्ज, लौञ्जते (गतिकर्मन्) Naigh. 2, 14. (प्रतिघाते, दीप्तिप्रतिरुक्तयोः) Dhātup. 18, 8. लौञ्जति (विलोडने, विलोडने, विलोडविलोडयोः) 9, 27. लुञ्जयति (विलोडने) 26, 113. *sich wälzen*: लुञ्जन्मशोको भुवि BHATT. 3, 32. 18, 11. लुञ्जत् wohl fehlerhaft für लुठत् *umherliegend*: सर्वत्रैव लुठत्सूरत्नचयैः Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 7, Cl. 20. — caus. लौञ्जयति (भाषार्थ oder भासार्थ) Dhātup. 33, 81. aor. घलूलुञ्जत् und घलूलौञ्जत् Nāṣa in Siddh. K. zu P. 7, 4, 3.

1. लुञ्ज, लुञ्जति (संक्षेपणो, लोठे) Dhātup. 28, 87. घलूलुठत् und घलूलौठिष्ठ P. 1, 3, 91. 1) *sich wälzen*: त्वं पादात्ते लुठसि Spr. 752. लुठति धरणिशयने Gīr. 5, 5, 7, 34. Verz. d. Oxf. H. 77, a, 13. लुठन् 145, a, 25. Kathās. 71, 55. 84, 14. 89, 34. 93, 25. पङ्के लुठत्तमुगम् Rāga-Tar. 4, 600. Çatr. 14, 252. Kull. zu M. 6, 22. घलूलुठन् Rāga-Tar. 7, 1067. लुलोठ Kathās. 7, 66. 61, 212. 71, 54. Hit. 123, 18. 128, 13. लुठमानः स गच्छति Mārk. P. 12, 6. लुलुठे BHATT. 14, 54. घलूलौठिष्ठ 13, 56. लुठित *sich wälzend*: चकार मृतमात्मानं निच्छेष्ट लुठिताङ्गकम् Kathās. 58, 29. भूमौ लुठिताः Pañkāt. ed. orn. 57, 20. von einem Pferde AK. 2, 8, 2, 18. n. *das Sichwälzen* (eines Pferdes) H. 1243. *sich wälzen* von einem Flusse: घल्लकनन्दा लुठत्ती भारतमभि वर्षम् Buḷg. P. 5, 17, 9. *sich hinundherbewegen, rollen*: जलकणाः Spr. 3490. निरत्तरलुठद्वाप्य 4051. शिरांसि लुठन्ति Mahānāt. 592 (vgl. Verz. d. Oxf. H. 151, a, 21). लुठलोलालकैः *flatternd* Spr. 3235. कुरो ऽयं कुरिणालीणो लुठति स्तनमण्डले 3350. मणिलुठति पादेषु 2086. लिङ्गपीठलुठत्स्नानकुम्भ Rāga-Tar. 2, 126. लुठदश्मन् 5, 92. शाखिनो ऽलुठन् (= पतिताः Comm.) BHATT. 13, 25. घलूलौठिष्ठ वातेन प्रकीर्णाः स्तवकोच्चयाः 8, 66. शिलाकलापो लुठितः किमञ्जनगिरिरयम् Kathās. 102, 77. — 2) *berühren*: मी विषाणामेषा लुठति (= संघट्टयति) Buḷg. P. 5, 8, 18. *in Aufregung versetzen*: मर्माणि लुठन्ति (= लोठयन्ति, लोभयन्ति Comm.) कृदयं मम 1, 15, 18. — लौठते (गतिकर्मन्) Naigh. 2, 14. लुञ्ज, लौञ्जति (उपघाते) Dhātup. 9, 52. लुञ्ज, लौञ्जते (प्रतिघाते) 18, 9.

— caus. घलूलुठत् und घलूलौठत् Siddh. K. zu P. 7, 4, 3. Vop. 18, 8. *wälzen, hinundherrollen*: लाङ्गलौठयं यक्षुः (व्यापादितवत्तः, ताडितवत्तः Comm.) BHATT. 14, 26.

— desid. *im Begriff sein* —, *nahe daran sein zu rollen*: अश्मा लुलु-

ठिषते P. 3, 1, 7, VArtt. 1, Schol.

— उद् *sich krampfhaft bewegen*: उल्लुठति Spr. 1971.

— निम् *herabrollen*: शैलनिर्लुठिताः शिलाः Rāga-Tar. 5, 88. — caus. *herabwälzen*: शतमन्यद्वेन्द्राणां निरलोठयत् Rāga-Tar. 1, 303.

— परिनिम् *herabrollen*: तस्य विन्ध्यतटव्यूढवत्तसः परिनिर्लुठत् । शब्दमभिव्यक्त्याम्बु रेवालोत इवाब्धौ ॥ Rāga-Tar. 3, 240.

— परि *hinundherrollen*: पर्यलुठन्तिस्ततः — नरशिरःकायालानि Daçak. 151, 5.

— प्र *sich wälzen*: तितो तस्य प्रलुठतः Pañkāt. 254, 22. प्रलुठित *sich wälzend* BHATT. 5, 108. प्रलोठित (vgl. P. 1, 2, 21) *der sich zu wälzen angefangen hat* 7, 104.

— वि 1) *sich wälzen, sich hinundherbewegen, hinundhersuchen*: श्यामान्मुञ्चति भूतले विलुठति Sāh. D. 57, 4. स्वपीठलुठन्मूर्धन् Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 519, Cl. 26. विलुठतो वङ्गिकाणस्य Spr. 4159. — 2) *in Bewegung bringen, in Aufregung versetzen*: विलुठितमाभीरवारनारीभिः Verz. d. Oxf. H. 226, b, No. 555, Cl. 1.

2. लुञ्ज, लौञ्जयति (चौर्ये) Vop. in Dhātup. 32, 27. *plündern*: मठिका लोद्यमाना Rāga-Tar. 4, 71. — Vgl. लुण्ड, लुण्ड, लुण्ड.

— निम् *plündern, rauben, stehlen*: निर्लोद्य मठिकाम् Kathās. 76, 30. परकाव्येन कवयः परद्रव्येण चेश्वराः । निर्लोठितेन स्वकृतिं पुनस्त्यज्यतने तपो ॥ Spr. 4304.

लुठन (von 1. लुञ्ज) n. *das Sichwälzen* Tai. 2, 8, 46. Spr. 4673.

लुठनेश्चरतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha, = लुठेश्वर, लुकेश्वर Verz. d. Oxf. H. 67, b, 15.

लुठेश्वर n. = लुठनेश्चरतीर्थ Verz. d. Oxf. H. 67, b, 16.

लुञ्ज, लौञ्जति (विलोडने, मन्थे) Dhātup. 9, 27, v. l. लुञ्जति (संक्षेपणो, स्नेषे, संवृत्तौ) 28, 87, v. l. — Vgl. लुलु und 2. लुञ्ज.

— caus. लौञ्जयति *rühren, aufrühren, in Bewegung —, in Unruhe versetzen*: सारमुद्धर्तुमेते कलशिमुदधिगुर्वी वल्लवा लौञ्जयन्ति Çic. 11, 8. मृगयूलोडिता (सरित्) R. 2, 93, 18 (104, 19 Gorr.). वातलोडिता जलराशयः 5, 74, 31. लौञ्जमानं पाण्डवानां महर्षावम् MBh. 9, 700. घनीकं लौञ्जयन् 7, 1804. 3367. 6, 5197. 8, 2389. तदनम् — लौञ्जयामास दुष्यन्तः सूर्यन्विधिधान्मृगान् 1, 2833. 2838. R. 5, 60, 7.

— घ्रा caus. *rühren, umherbewegen, umrühren, mengen, hineinrühren*: मन्थं वा प्रसज्यमालोद्य ंच. ग्रन्थ. 3, 10, 11. पिष्टमालोद्य तोयेन Schol. zu Kāt. Çr. 150, 16. 510, 4. ंच. ग्रन्थ. 1, 24, 15. Çāṇḍ. Sāh. 2, 6, 1. Suçr. 1, 32, 18. 158, 10. 2, 110, 13. 131, 15. विषमालोद्य पास्यामि MBh. 4, 689. R. 2, 48, 24. R. Gorr. 2, 45, 30. गजालोडिततोय *umgerührt, aufgerührt* Suçr. 2, 173, 20. मत्स्यजीविभिर्जालैस्तज्जलाशयमालोद्य (so die v. l.) Pañkāt. 78, 14. घालोडित = मथित Mrd. t. 142. *in Unordnung bringen, verwirren, in Unruhe versetzen*: घालोडितान्घटान् R. 5, 14, 51. व्यूहलौडयमानेषु पाण्डवानाम् MBh. 7, 5096. मकुतो सेनामालोद्य 5823. वनेश्वरस्य किमिदं कामेनालोडयते मनः 1, 7921. काकेनालोडितां ताम् (सीताम्) R. Gorr. 2, 103, 39. *durchwühlen* (ein Buch), *sich vertraut machen mit*: घालोद्य सर्वशास्त्राणि पुराणानि Prasañgābh. 13, a. Sarvadarçanas. 1, 9. भरतादिमतं सर्वमालोडयतिप्रपञ्चतः Verz. d. Oxf. H. 200, b, No. 476. — Vgl. घालोडन.

— व्या caus.: °लोडित = मथित H. an. 3, 285. st. व्यालोडयत् ist

HARIV. 9091, wie schon das Versmaass zeigt, mit der neueren Ausg. व्यलोडयत् zu lesen.

— समा caus. zusammenrühren, umrühren, hinderrühren Suçr. 2, 350, 16. तदैकध्यं समलोड्य 65, 6. पिष्टं समलोड्य तेयेन सकृ MBh. 13, 706. विषमेतत्समलोड्य (°नोड्य ed. Calc.) कुम्भेन 3, 11477. verwirren, in Unordnung bringen: सेनाम् MBh. 8, 891. durchwühlen (ein Buch), sich vertraut machen mit: भाष्यकारमतं सम्पक् — समलोड्य Verz. d. Oxf. H. 2, b, 4. Hierher wohl auch die uns nicht vorliegende Stelle Kāçikr. 10, 48 (to reflect BENF.).

— निम् caus. gründlich durchwühlen, genau durchforschen: अनिलोडितकार्यं Çic. 2, 27.

— परि caus. verwirren, in Unordnung bringen: वनानि परिलोडयन् MBh. 2, 389.

— विप्र caus. verwühlen, in Unordnung bringen: नलिनी द्विरेनेव सं- ताद्विप्रलोडिता MBh. 7, 6624. st. dessen प्रतिलोडिता (प्रविलोडिता?) 4999.

— प्रति caus. s. u. विप्र.

— वि caus. verrühren, umrühren, aufrühren Suçr. 2, 227, 13. Schol. zu Kāç. Ça. 309, 23. विलोडयमाने तस्मिंस्तु जलाशये MBh. 12, 4904. HARIV. 16093. R. 3, 15, 6. 21, 12. 5, 35, 2. RĪĀ-TAR. 8, 2845. hinundherbewegen: परं नयतीकृ विलोडयमानं यथा प्लवं वायुरिवार्णवस्थम् MBh. 12, 7515. umstürzen: पादाङ्गुष्ठेन शकटं क्रीडमानो व्यलोडयत् (so die neuere Ausg.) HARIV. 9091. 3412. verwühlen, verwirren, in Unordnung bringen, in Aufregung versetzen: (नलिनीः) विलोडयमानाः पश्येमाः करिभिः MBh. 3, 11604. सैन्यम् — यथा मृगगणान्सिंहः — व्यलोडयत् 7, 3756. 8, 840. HARIV. 6957. धन्विनः 9340. MBh. 12, 7511. RAGH. ed. Calc. 7, 56. — Vgl. विलोडन.

— अतिवि caus. umstürzen, verwüsten: यदुसदनमुपेन्द्रपालितं त्रिदिवमिवामररन्तितम् । प्रसभमतिविलोड्य को करेत् u. s. w. MBh. 8, 1740.

— सम् caus. hinundherbewegen: शिरश्च राज्ञसिंहस्य पादेन समलोडयत् MBh. 9, 3314. in Unordnung —, in Verwirrung bringen: एवं संलोडयामास गरुडस्त्रिदिवालयम् 1, 1477. यत्र संलोडिता लुब्धैः प्रायशो धर्मसेतवः 12, 10595. तेन संलोडयमानं तु पाण्डूनां तद्वत् सकृत् 6, 4292. 7, 5174. 6690. 6692. 7287. 9, 797. pass. zu Schanden werden: अश्वमेधसकृत्स्य फालं संलोडयते Spr. 271, v. 1. Th. III, S. 359. — Vgl. संलोडन.

लुण्, लुण्ठति (स्तेये) Dhātup. 9, 42. लुण्ठयति (स्तेये, अथवाचर्ये Vop.) 32, 27. enthüllen: तिला लुण्ठिताः (schlechte v. l. für लुञ्चिताः) Pāṇāt. 121, 17. 19. fg. 22. 24. II, 68. — Vgl. लुण्ठ.

— निम् plündern; s. u. लुण्ठ mit निम्.

— वि enthüllen: तिलान्विलुण्ठ्य Pāṇāt. 121, 13, schlechte v. l. für लुञ्चिता.

लुण्ठक m. 1) eine best. Gemüsepflanze, vulgo नया ÇABDAK. im ÇKDr. — 2) N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 155, a, 32.

लुण्ठा f. = लुठन v. l. in ÇABDA. ÇKDr.

लुण्ठाक (von लुण्ठ) nom. ag. (f. 3) P. 3, 2, 155. Vop. 26, 147. m. Krāhe TRIK. 2, 5, 20.

लुण्ठ, लुण्ठति (स्तेये) Dhātup. 9, 42, v. l. (आलस्ये प्रतिघाते च, खोटे st. प्रतिघाते Vop.) 55. (गौतौ) 62. aufrühren (vgl. लुङ्): लुण्ठिता क्रीडता

तेन नर्मदा HARIV. 1870. in Bewegung —, in Aufregung versetzen: पीडिताः पुनरन्योन्यं लुण्ठतो रणमूर्धनि MBh. 6, 1882. — caus. 1) rauben, stehlen, plündern: द्विषा लुण्ठयता पशः RĪĀ-TAR. 4, 120. लुण्ठयामासतुः कृत्स्नं पुरम् KATHĀS. 114, 119. Die folgenden Formen könnten auch zum simpl. gehören: ज्ञातिभिर्लुण्ठयते नैव विद्यार्त्नं मकृधनम् Spr. 985, v. 1. im KĀVJAKALĀPA. लुण्ठितं geraubt, gestohlen KATHĀS. 25, 251. Spr. 5227. RĪĀ-TAR. 5, 231. 427. असामान्यतद्रूपलोभलुण्ठितलज्जा KATHĀS. 28, 81. geplündert: देशो मे लुण्ठितो ऽनेन 66, 123. RĪĀ-TAR. 5, 438. 845. — 2) enthüllen (vgl. लुञ्च, लुण्ठ): तिलान् Pāṇāt. 121, 11.

— अथ s. अथलुण्ठन.

— उद् s. उद्लुण्ठा.

— निम् stehlen, plündern: निर्लुण्ठिततुरंगासिकाश RĪĀ-TAR. 8, 1897. विटनिर्लुण्ठयमान (पार्थिव) 6, 153. निर्लुण्ठ्य ° ed. Calc. — Vgl. निर्लुण्ठन.

— वि 1) rauben, stehlen: तरुणीविलुण्ठितम् KUYALAJ. 190, a. विलुण्ठिष्यति Spr. 2588. plündern: सा भूमिर्विलुण्ठयत KATHĀS. 20, 29. विलुण्ठित 21, 118. 24, 84. — 2) विलुण्ठित = विलुठित steh wälzend RĪĀ-TAR. 8, 2247. — Vgl. विलुण्ठन.

लुण्ठक (von लुण्ठ) nom. ag. Plünderer: ग्राम° PĀDMA-P., PĀTĀLAH. im ÇKDr.

लुण्ठन (wie oben) n, 1) das Plündern: ग्राम° KULL. zu M. 9, 274. — 2) fehlerhaft für लुञ्चन Schol. zu ÇĀK. 39. — 3) = लुठन v. l. in ÇABDA. ÇKDr.

लुण्ठनदी f. N. pr. eines Flusses HARIV. 9313. कुण्डनदी die neuere Ausg. लुण्ठा f. = लुठन v. l. in ÇABDA. ÇKDr.

लुण्ठाक m. Krāhe ÇKDr. und WILSON nach TRIK.; die gedr. Ausg. liest लुण्ठाक.

लुण्ठि (von लुण्ठ) f. Plünderung: कश्मीरेषु व्यधुर्लुण्ठिम् RĪĀ-TAR. 6, 288. लुण्ठि चकारादालिकापयो 8, 1992. — Vgl. लुण्ठीकर.

लुण्ठी f. = लुठन v. l. in ÇABDA. ÇKDr.

लुण्ठ, लुण्ठति (स्तेये) Dhātup. 9, 42, v. l. लुण्ठयति dass. 32, 27, v. l.

लुण्ठिका f. 1) Ballen: मेष्टुल्लुण्ठिकया घृष्टा BHAISHAGARATĀV. im ÇKDr. Vgl. लुण्ठीकृत. — 2) = लुण्ठी regelrechtes —, gebührendes Benehmen HĀR. 215.

लुण्ठी f. = लुण्ठिका 2) TRIK. 2, 8, 30. = निगम 3, 3, 298.

लुण्ठीकर zusammenballen: कत्तातललुण्ठीकृतं पटमाकृष्य MĀĀH. 34, 11. ragged WILSON in der Uebers. und nach ihm BENF. — Vgl. लुण्ठिका 1).

लुण्ठ, लुण्ठयति (दिंसाक्तेशयोः, v. l. °क्तेशनयोः) Dhātup. 3, 8.

1. लुप् (= älterem रूप, लुम्पति, °ते Dhātup. 28, 137 (देने). P. 7, 1, 59. लुलाप; erhält keinen Bindevocal KĀR. 5 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. लुप्ता, लोभुम्, लुप्यते, लुप्त. 1) zerbrechen: लुलुपुश पात्राणि HARIV. 12230. अरुञ्जं प्राग्वंशं लुलुपुश (so die neuere Ausg.) 12231. beschädigen: विद्वत्पलुप्तानि (चामराणि) न शोभनानि VARĀH. BRH. S. 72, 2. — 2) Jmd packen, über Jmd herfallen: लोकांस्त्रिंशसपिवैव ततो लुप्येद्यथा वृकः Spr. 3389. नोचः श्लाघ्यपदं प्राप्य स्वामिनं लोभुमिच्छति 1628. — 3) rauben, plündern: दस्यून् — लुम्पतः Bhāg. P. 7, 8, 11. लोकस्य वसु लुम्पताम् (gen. pl. partic.) 4, 14, 39. अन्यलुप्तं स्वर्णम् KATHĀS. 72, 267. वध्नति वध्नति लुम्पति दत्तं राजकुलानि (subj.) वै Bhāg. P. 10, 41, 36. (बाले) अनाथे सर्वतो लुप्ते um Alles gebracht MBh. 1, 6157. आदिलुप्त des Anfangs

—, des Anlaufs verlustig gegangen Nir. 10, 84. अर्थ° Kauç. 63. Çāṅkh. Çr. 14, 40, 26, 2, 14, 7. व्रतलुप्त गekommen um MBh. 13, 1547, 4397. लुप्त n. geraubtes —, gestohlenes Gut ÇANDAN. im ÇKDh. — 4) unterdrücken, beseitigen, verschwinden machen: लुप्यते und लुप्यति unterdrückt werden, verschwinden, verlorengehen, abfallen, ausfallen (von Worten, Silben, Buchstaben): नवाहं लुप्येत् WEBER, Nax. 2, 288. कृस्वम् लुप्यसि RV. Prāt. 14, 18, 15, 19. fg. Kār. zu P. 8, 1, 144. उदात्तस्तावत्सर्वान्स्वराण्युप्यसि Schol. zu RV. Prāt. 3, 6. बुद्धिं लुप्यति यद्व्यम् Çāṅkh. Sāṃh. 1, 4, 21. अस्मत्संवत्सरं लुप्या स्वं तमाविष्कारिष्यति ÇATR. 14, 108. इदं सृजत्यवति लुप्यति Buāg. P. 7, 3, 27, 11, 6, 8. सृजत्येषा लुप्यति पासि विद्यम् 10, 48, 21. अङ्गुलिस्वेदेन मे लुप्यते उत्तराणि Vikr. 27, 2. यावत् — त्रयं कटिति न ज्ञया लुप्यते प्रेयसीनाम् Spr. 2801. व्यापसि च्छन्दसि लुप्येयुरत्तराणि LĀṭj. 3, 7, 7. यदर्थवर्षा लुप्यते TS. 3, 2, 9, 5. Çāṅkh. Çr. 13, 1, 8. LĀṭj. 7, 11, 6. पुनरुक्तानि लुप्यते पदानि ÇĀKALA in Ind. St. 4, 278. RV. Prāt. 4, 9, 12, 26. VS. Prāt. 4, 34. TAITT. Prāt. 1, 10. Schol. zu AV. Prāt. 4, 16, 60, 64. fg. zu P. 1, 2, 64. तस्य भागो न लुप्यते M. 9, 211. आयुषो ऽतिप्रवृद्धस्य भार्यार्थे ऽर्धमलुप्यत MBh. 1, 980. वार्तायां लुप्यमानायामारब्धायां पुनः पुनः Buāg. P. 3, 30, 12. सत्यपाशेन संरुद्धः स्नेहस्तस्य न लुप्यते (reißt nicht) R. GORR. 2, 50, 18. स्मृतिर्मे देवि लुप्यते 66, 58. व्रतमस्य न लुप्यते M. 2, 189. कृत्वा मम परित्राणो तव धर्मो न लुप्यते MBh. 1, 7803, 13, 2548. HARIV. 5979. MĀRK. P. 20, 55, 134, 22, 133, 26. लुप्त unterdrückt, verschwunden, zu Nichts geworden, verlorengegangen, abgefallen: लुप्तज्ञाप ĀCV. Çr. 2, 19, 3. लुप्तवर्णपदं यस्तम् AK. 1, 1, 5, 20. H. 266. HALĀJ. 1, 142. MĀRK. P. 132, 4. SĀH. D. 219, 17. Schol. zu P. 1, 1, 62. Vop. 1, 13, 3, 16. नो लुप्तं सखि चन्दनं स्तनतटे Spr. 622. KATHĀS. 86, 116. धर्मलुप्तान्नुसंपद 87, 31, 90, 165. प्रकृति MBh. 8, 797. °स्मृति 14, 37. °धर्मक्रिया M. 8, 226. BHAG. 1, 42. R. 5, 51, 14. RAḠH. 3, 40, 14, 36, 49, 56. VARĀH. BṚH. 13, 2. RĀĀA-TAR. 1, 358, 6, 124, 298, 8, 1816. ÇATR. 14, 158. Buāg. P. 3, 13, 9, 4, 2, 18. MĀRK. P. 39, 59. भवेदलुप्तश्च मुनेः क्रियार्थः RAḠH. 2, 55. Buāg. P. 3, 23, 38. अलुप्तधर्म MBh. 16, 204. KATHĀS. 74, 124, 78, 7, 84, 58. Schol. zu KAP. 1, 19. शशलुप्तं n. wohl das Verschwinden nach Hasenart P. 6, 2, 145, Sch. — 5) लुप्यति (विमोहने) Dhātup. 26, 126. erhält den Bindevocal Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. लुप्यमान sich verwirrend MAITRAJUP. 3, 2, 6, 30; vgl. लुभ्. — Vgl. अनर्थलुप्त, इन्द्रलुप्त.

— caus. लोपयति, aor. अलूलुपत् und अलूलोपत् Siddh. K. zu P. 7, 4, 3. Vop. 18, 3, 1) Etwas unterlassen, versäumen; zuwiderhandeln, verletzten; mit acc. der Sache: कृते दायोऽलोपयेद्वाच्यणानाम् (दायालो° ed. Calc.) MBh. 5, 714. प्रत्युत्थानं च कृत्वास्य — न लोपयति 7, 2822. यथावयो हि राश्यानि प्राप्नुवन्ति नृपतये । इत्वाकुलनाथे ऽस्मिन्स्तोपयितुमिच्छसि (ते लो° ed. Bomb., der Comm. ergänzt आचारम्) R. 2, 33, 9. विक्रीतमाहितं क्रीतं यात्पत्रा ज्ञोवता मम । न तल्लोपयितुं शक्यं मया 111, 28. धर्मम् M. 8, 16. MBh. 12, 3378. सत्यम् Spr. 4454. — 2) Jmd um Etwas bringen, von Etwas abbringen: सत्यादुरुमलोपयन् RAḠH. 12, 9.

— intons. लोलुप्यते (भावगर्हायाम्) P. 3, 1, 24. Jmd verwirren: न त्वा कामा बहवो लोलुपतः KATHOP. 2, 4.

— अप्र 1) ausraufen, abtrennen: तृणानि ÇAT. Br. 2, 4, 2, 9. तस्मादेवास्तमो ऽपालुप्यन् KĀṬH. 12, 13. — 2) pass. abfallen Ait. Br. 3, 19. ये गृभी अल्पव्यस्ये जगद्यदल्पलुप्यते || || AV. 5, 17, 7. — Vgl. अपलुप.

— अभि rauben, plündern: चौराणामभिलुप्यताम् Buāg. P. 4, 14, 38.

— अप्र 1) abtrennen, abstreifen TS. 3, 2, 2, 1. TAITT. Ār. 10, 81. अवलुप्तजरायु SHAPY. Br. 1, 3, 2, 2. — 2) Jmd pucken, über Jmd herfallen: वृक्वच्चावलुप्येत Spr. 2693. द्वेष्टारमवलुप्येद्यथा वृक्: 3613. 478. वृक्वावलुप्तं n. das Pucken nach Wolfsart P. 6, 2, 145, Sch. — 3) entreissen: अन्याऽन्यस्यावलुप्यसि सारमेया यथामिषम् । राजन्या भरतश्रेष्ठ भोक्तृकामा वसुंधराम् || MBh. 6, 381. — 4) unterdrücken, verschwinden machen: सृजतीदमव्ययो य एव रत्नत्यवलुप्यते च यः Buāg. P. 7, 2, 39. ये बुद्ध्या क्रोधमुत्थितम् । प्रदीप्तमवलुप्यति दीप्तमग्निमिवाम्भसा || Spr. 1311. — Vgl. अवलुप्यन्, अवलोप fg.

— अन्वव pass. nach Jmd abfallen PAÑĀV. Br. 6, 3, 12.

— अप्र 1) ausraufen: वालान् ÇAT. Br. 3, 4, 2, 17. तृणानि KĀṬH. Çr. 25, 1, 18. — 2) abtrennen Ait. Br. 1, 17. — 3) herabfallen lassen (in Theilen): यथाव्यमालुप्येतुच्चा अग्रये AV. 12, 4, 34. — 4) pass. eine Störung erleiden, unterbrochen werden: अस्मिन्तावन्मुक्त रूपचित्तेद्विष्टिरालुप्यते मे MEGH. 103.

— व्या zu Nichts machen: अङ्गुलिम् MEGH. 71. pass. verschwinden, zu Nichts werden LA. 20, 20.

— उद् herausgreifen, herausfischen (z. B. aus einer Brühe): घृताडुल्लुप्तम् AV. 5, 28, 14. Suçh. 1, 230, 13, 17. Kauç. 19, 72. उल्लोपम् absol. 43. — Vgl. उल्लोप्य.

— समुद् aufgreifen, wegnehmen, to pick up: प्रस्तरो ÇAT. Br. 2, 5, 2, 42, 6, 2, 45. समुलुप्य यज्ञमन्यत्कर्तुं दधिरे 9, 5, 2, 19. KĀṬH. Çr. 8, 2, 11.

— नि rauben: निलोपे (absol., कुरति VJUTP. 127. निलोपकारक ebend.

— परि 1) wegnehmen Ait. Br. 6, 14. entfernen, zu Nichts machen: दीपिकालोकपरिलुप्यमानतिमिरभार DAÇAK. 72, 12. fg. pass. wegfallen RV. Prāt. 2, 4. — 2) beseitigen: आचार्यशास्त्रम् — अस्माकमपरिलुप्तं यथा स्यात् Schol. zu RV. Prāt. 1, 16. — Vgl. परिलोप.

— विपरि, partic. °लुप्त aufgehoben, zu Nichts gemacht ÇĀṆK. zu BṚH. Ār. Up. S. 213. — Vgl. विपरिलोप.

— प्र 1) ausraufen: दर्भान्केचित्प्रलुप्यति कृत्तेः HARIV. 12228. — 2) rauben: ब्राह्मणस्य प्रशातस्य कविर्धाङ्गिः प्रलुप्यते Spr. 1998. क्रव्याद्विरङ्गलतिका निपतं प्रलुप्ता (विलुप्ता ed. Cow.) UTTARAB. 56, 6. मरुमोहप्रलुप्तस्मृति Spr. 3719. प्रलुप्तः पितृपिण्डतः गekommen um MĀRK. P. 31, 1. — Vgl. प्रलोप.

— विप्र 1) entreissen, rauben: उभयोर्कस्तयोर्मुक्तं यद्वचमुपनीयते । तद्विप्रलुप्यत्यसुराः सक्तुः M. 3, 225. MBh. 13, 4292. विप्रलुप्तं च वो राश्यं नृशतेन 5, 2834. — 2) heimsuchen: प्रजा यस्य — अनर्थेर्विप्रलुप्यते MBh. 12, 5242. — 3) stören, unterbrechen: तपः — तद्विप्रलुप्तम् Buāg. P. 7, 8, 43.

— संप्र rauben oder schänden: कुमार्यः संप्रलुप्यते MBh. 12, 3401.

— वि 1) zerreißen, zerpfücken, abreissen: शकुन्तनिवर्हिर्विष्वग्विलुप्तच्छदः (तरुः) Spr. 922. मार्जार इव दुर्वृत्तस्तमेव (कृत्तम्) हि विलुप्यति 1166. ansreißen: मूढस्याङ्गे ऽङ्गे लोम लोम मे । नखैर्व्यलुप्यन्दतैश्च KATHĀS. 37, 127. विलुप्यतश्च केशीश्च मञ्जाश्च बहुधा MBh. 7, 3586. वपाम् 1976. — 2) entreissen, wegnehmen, fortnehmen, rauben: यज्ञमानस्य रेतः Ait. Br. 6, 9. दूर्ध्वम् Kauç. 83. परस्परं विलुप्यति सारमेया यथामिषम् MBh. 12, 4489. रतौसि हि विलुप्यति आह्वमारत्तवर्जितम् M. 3, 204. Spr. 478, v. l. Buāg. P. 5, 13, 10, 14, 2. पासां बलिः — कैशेश सारसगणेश

विलुप्तपूर्वः *Mārk.* 6, 18. तत्कारविलुप्तविताः *Varāh. Bh.* S. 3, 14. क्र-
व्यादिरङ्गलतिका नियतं विलुप्ता *Uttarar. od. Cow.* 72, 12 (प्रलुप्ता die
ältere Ausg.). *plündern*: पुरीम् *Bhāg.* P. 4, 27, 14. सार्थम् 5, 13, 2. 26, 27.
7, 7, 6. राष्ट्रं मुरक्षितं तात शत्रुभिर्न विलुप्यते *MBh.* 2, 161. *Varāh. Bh.* S.
71, 8. — 3) *zerstören, zu Grunde richten, zu Nichts machen*: यो रति-
भ्यः संप्रदाय राज्ञा राष्ट्रे विलुप्यति *MBh.* 13, 3084. यज्ञवार्तं विलुलुपुः *Hariv.* 8010. पशुपत्तिमनुष्यायैः पशुपुष्पफलान्वितम् । वृत्तं विलुप्यमानं दृष्ट्वा
Mārk. P. 43, 53. सैरतामि विलुप्यामि *MBh.* 12, 8180. 14, 2699. विलुप्य-
न्विमुञ्जन् *Bhāg.* P. 2, 9, 26. *Naish.* 22, 54. कामक्रोधौ शरीरस्थौ प्र-
ज्ञानं तौ विलुप्यतः *Spr.* 3999. 2872. सतां मार्गान् *MBh.* 12, 5895. विलु-
प्य शासनान्यन्यानि *Çatr.* 14, 282. 191. तस्य यज्ञो हि रत्नोभिस्तदा वि-
लुलुपे किल *R.* 1, 20, 3 (21, 2 *Gorr.*). *mod. und pass. zerfallen, zu Grunde ge-
hen, zu Nichts werden, verschwinden, fehlen, nicht da sein*: विलुप्यतामधम्
Kauc. 83. मार्कं प्राणानां वसूनां मध्ये यज्ञो विलोप्यतीत्य *Khānd.* Up. 3, 16, 2.
वि तथा क्न्दसि लुप्येरन् *Ait. Br.* 6, 2. स्मृतिर्मम विलुप्यते *R.* 2, 64, 63.
वदनं कात्तमार्ताया वैदेह्या न विलुप्यते *R. Gorr.* 2, 60, 15. कपित्थे च ना-
स्य प्रज्ञा विलुप्यते *Kathās.* 37, 111. 68, 45. धर्मो वि° *Mārk.* P. 77, 18.
Wbber, Nax. 2, 286. विलुप्त *zu Grunde gegangen u. s. w.* *MBh.* 1, 6251.
Ragh. 9, 82. 15, 2. 16, 59. 19, 32. *Kumāras.* 4, 2. *Gaunarda bei Mallin.* zu
Kumāras. 7, 95. *Kathās.* 90, 175. 101, 387. 106, 146. *Sāh. D.* 306, 1. अवि-
लुप्त *Kathās.* 65, 55. *Rāga-Tar.* 5, 5. *Bhāg.* P. 3, 7, 5. — Vgl. विलोप *fgg.*
— *caus. es fehlen lassen an (acc.), vorenthalten, entziehen*: काले स्थाने
च पात्रे च नहि वृत्तिं विलोपयेत् (राज्ञा) *Kām. Nitir.* 5, 65. *verschwinden*
—, *zu Nichts machen, unterdrücken*: तेन (वातेन) तत्र प्रदीपः स दीप्य-
मानो विलोपितः *so v. a. ausgelöscht* *MBh.* 1, 5283. न च धर्मं विलोपये
12, 5627. धर्मार्थे च विलोपिते 1, 7752.

— *प्रवि, partic. °लुप्त verschwinden, entfernt, zu Nichts geworden*
Kumāras. 5, 8. *Kathās.* 103, 206. — *caus. aufgeben, fahren lassen*: प्रा-
क्कर्म प्रविलोप्यतां चित्तिबलाम्नाप्युत्तरे श्रियताम् *Spr.* 3836.

— *सम् zupfen, zerren; weggreissen*: सर्वाः संलुप्येतः कृत्याः पुनः कर्त्रे
प्र क्षिप्यमसि *AV.* 10, 1, 30. *Kāṣh.* 21, 7. येनिमनुष्यामृष्य संलुप्याच्छिन्तन्
Çat. Br. 5, 5, 5, 6. — *caus. zerstören, zu Grunde richten*: समलूलुपन्
MBh. 8, 1423.

2. लुप् (= 1. लुप्) *Abfall, Ausfall, Schwund* (eines Lauten u. s. w.) *P.*
1, 1, 61. 2, 51. 4, 2, 4. 3, 166. 5, 2, 105. 3, 98. *AK.* 3, 6, 41. *Çant.* 2, 16.
Vop. 1, 18, 2. 16. 49, 3, 41. 116. 165. *so v. a. लुप्त abgefallen* *VS. Prāt.* 1, 114.

लुप्तविमर्गता *f. das Fehlen des Visarga* *Sāh. D.* 375.

लुप्तोपम *adj. wobei das tertium comparationis fehlt* *Nir.* 3, 18. *Çamk.*
zu *Khānd.* Up. S. 61.

लुप्तोपमा *f. ein unvollständiges —, elliptisches Gleichnis* *Prātāpar.* 75,
b, 5. *Kuvalaj.* 7, a; vgl. *Sāh. D.* 651. *fgg.*

लुब्ध 1) *adj. s. u. लुभ्*. — 2) *m. Jäger* *H. an.* 2, 247. *Med. dh.* 14.
MBh. 16, 126. *R.* 2, 99, 2. *P.* 5, 4, 126 (*AK.* 2, 10, 24).

लुब्धक (von लुब्ध) *m.* 1) *Jäger* *AK.* 2, 10, 21. *H.* 927. *Halā.* 2, 441.
MBh. 1, 554. 3, 2395. 5, 1637. 16, 110. 126. *Kām. Nitir.* 16, 7. *Spr.* 2234.
2998. *Kathās.* 8, 24. *fg.* 33, 112. *Rāga-Tar.* 5, 345. *Bhāg.* P. 4, 29, 53. 7,
2, 50. *Pañāt.* 104, 15. 106, 6. 7. *Hit.* 14, 12. — 2) *der Stern Sirius* (vgl.
मृगव्याध) *Ganītādhy.* *Bhagabhad.* 7. 8. *Comm.* zu *Sūryas.* 8, 10. *fgg.* *Co-*

LEBR. Misc. Ess. II, 352. 464. त्रिशङ्कुः किं न नीतो द्यौ विद्यामित्रेण लु-
ब्धकः *Kathās.* 28, 88. — 3) *bildliche Bez. des Afters* *Bhāg.* P. 4, 25, 53.
29, 15. — Vgl. धार्ता°.

लुब्धता (von लुब्ध) *f. Habgier* *Spr.* 3824.

लुब्धत्वं (wie oben) *n. dass. Rāga-Tar.* 4, 628. *heisses Verlangen nach*:
तत्सिद्धि° *Kathās.* 20, 106.

लुभ्, लुभति (विमोक्तने) *Dhātup.* 28, 22. लुभ्यति (गार्ह्ये) 26, 128. 1) लु-
भ्यति *irre werden, in Unordnung gerathen*: नास्य देवयो लुभ्यति *Ait.*
Br. 2, 37. वायव्यमस्य लुब्धं शंसिदं वा पदं वात्पीयतेनेव तल्लुब्धम् 3, 3.
Nir. 4, 14. 6, 8. *Nach P.* 7, 2, 54 und *Vop.* 26, 102 lautet der absol. von
लुभ् in der *3. Pers. Sg.* *विमोक्तनं लुभित्वा* und *लोभित्वा*, das *partic. लुभित*. — 2)
लुभ्यति, लुलुभे: *लोभिता* und *लोब्धा* *P.* 7, 2, 48. *Vop.* 8, 79. 11, 5. *लुभि-
त्वा*, *लोभित्वा* und *लुब्धा*, *लुब्ध* *P.* 7, 2, 54. *Vop.* 26, 102. *ein (heftiges)
Verlangen empfinden (aus der geordneten Ruhe kommen)*: स्मितशो-
भितेन मुखेन चेतो लुलुभे देवहत्या: *Bhāg.* P. 3, 22, 27. die Ergänzung
im *loc.*: न लुभ्यति तृणेष्वपि *MBh.* 13, 8024. देवा अपि च लुभ्यन्ति त्व-
पि *Kathās.* 32, 96. 33, 160. पाण्डवार्थे हि लुभ्यन्तः *sich interessierend
für die Sache der Pāṇḍava* *MBh.* 5, 4389. im *dat.*: रामो लुलुभे मृ-
गाय *Spr.* 283. लुब्ध *ein Verlangen empfindend; gierig, habgierig*
AK. 3, 1, 22. *H.* 429. *an.* 2, 247. *Med. dh.* 14. *Halā.* 2, 208. *Daçak.*
80, 5. *M.* 4, 87. 7, 30. *Bhāg.* 18, 27. *R.* 2, 66, 6. 73, 11. *Daçak.* 2, 8. *Spr.*
2017. 2674. *fgg.* 4628. 4936. *fg.* *Varāh. Bh.* S. 101, 9. *मृ° M.* 8, 68. 77.
R. 1, 6, 6. *मृति°* *Pañāt.* I, 1 (*Hit.* II, 1). या लुब्धा धनकाङ्क्षया *R. Gorr.*
2, 34, 10. ब्राह्मणात्वे लुब्धः *MBh.* 1, 3062. लुब्धो यशसि न त्वर्थे *Kathās.*
35, 30. मधु° *R.* 5, 62, 5. गन्ध° *Spr.* 820. धन° 1291. 1937. *Varāh. Bh.*
S. 101, 12. गुणालुब्धाः संपदः *Spr.* 3226. 3768. *वृष°* *Kathās.* 17, 138. 30,
15. *Rāga-Tar.* 4, 677. *Daçak.* 77, 1. 6. *Bhāg.* P. 4, 9, 12. 29, 53. *Hit.* 10, 2.
34, 18. *Vet. in LA.* (III) 5, 7. *घन्धु°* *so v. a. an den Verwandten hän-
gend* *R.* 2, 113, 6. — 3) *locken, an sich ziehen*: नूनं स कालो मृगवेषधारी
मो लुलुभे *R.* 5, 28, 10. — Vgl. *मलुभ्यन्* und *लुब्ध*.

— *caus. लोभयति* 1) *in Unordnung bringen*: प्राणान् *Çat. Br.* 4, 1, 4,
8. — 2) *Indes Verlangen erregen, locken, anlocken, an sich ziehen*: त्र-
पयौवनमाधुर्यचेष्टितस्मितभाषितैः । लोभयित्वा वरारोहे तपसस्तं निवर्तय ॥
MBh. 1, 2920. लोभयामास या चेतो मृगभूतस्य तस्य वै 3, 9997. *R.* 1, 8, 23
(24 *Gorr.*). 9, 4, 64, 8. 65, 10. *R. Gorr.* 4, 65, 16. लोभयिष्यन्ति काकुत्स्थमठव्य-
श्चित्रकाननाः 2, 45, 15. 3, 15, 15. 49, 36. 50, 6. नाहं लोभयितुं शक्या ऐश्व-
र्येण धनेन वा 5, 23, 12. *Kathās.* 11, 24. 43, 90. 72, 228. *Pañāt.* 256, 1.
Bhāṭṭ. 5, 48. लोभयमाननयनः श्रद्धाश्रुर्मेखलागुणपदैर्निर्मितम्बिभिः (योषि-
ताम्) *Ragh.* 19, 26. मुखलेशेन लोभितः *Spr.* 3984. *Bhāg.* P. 10, 15, 36.
mod.: यन्मां लोभयसे रम्भे *R.* 1, 64, 12 (66, 15 *Gorr.*). लोभयान *Hariv.*
3740. लोभितवती *MBh.* 1, 4884.

— *intens. ein heftiges Verlangen haben nach* (*loc.*): लोलुभ्यमानास्ते
उर्ध्वेषु *Kām. Nitir.* 7, 1.

— *घन्नु caus. ein Verlangen haben nach*: पश्यन्नाकुलं चित्रं नरः को
नानुलोभयेत् *R.* 3, 49, 38.

— *अभि caus. anlocken*: बल्लवलाकुर्वता गेयमभिलोभयतेव, वज्रमभिलो-
भयति *Pañāt.* *Br.* 7, 7, 11.

— *घव s. घनवल्लोभन*.

— *आ in Unordnung gerathen*: प्राण आलुभ्येत् *Çat. Br.* 10, 3, 2, 7, 8.
— *desid. vom caus. in Unordnung bringen* —, *stören wollen*: यो न ए-
तदतिक्रामाम्य आलुभेभ्यिषात् *Att. Br.* 1, 24.

— *उप caus. Jmdes Verlangen erregen, locken, verführen*: प्रजाम् *Pāṇ.*
Gṛh. 1, 12. अर्थलेशोपलोभित *Kām. Nīris.* 10, 24.

• — *परि dass.:* कथमिह मो परिलोभसे (*aus metrischen Rücksichten st.*
परिलोभयसि) धनेन *Mañju.* 127, 16. — *caus. dass. R.* 5, 31, 29. *Kām.*
Nīris. 17, 22.

— *प्र 1) mod. irre gehen, sich vergehen* (*in geschlechtlicher Bezie-*
hung): यन्मे माता प्रलुभे विचरन्त्यपतिप्रता *M.* 9, 20. त्रिस्तनी कुब्जेन
सह प्रलुब्धा *so v. a. fasste eine unerlaubte Neigung zu* *Pāṇāt.* 202, 8.
— *2) Jmdes Verlangen erregen, locken, verführen*: यद्यं संशितात्मानं
प्रलोब्धुं तामिहगताः *MBh.* 1, 7863. प्रलुब्धं *verleitet, verführt, fortge-*
rissen 7, 6806. — *Vgl. प्रलोभ.* — *caus. Jmdes Verlangen erregen, lok-*
ken, heranlocken, zu verführen suchen *MBh.* 1, 2919, 7400, 7630, 3, 10044.
16011. *R. Gorr.* 1, 68, 4, 3, 44, 16, 47, 15, 64, 21, 4, 61, 8, 6, 103, 9. *Ragh.*
6, 58. *Çāṅk. zu Bṛh. Ār. Up. S.* 110. *Bhāg. P.* 3, 30, 37, 7, 2, 50, 59, 9, 55.
10, 2. *Mārk. P.* 31, 50. *mod. MBh.* 3, 10071. *Hāriv.* 9224. कुमारं बाल-
क्रीडनैः प्रलोभ्य *so v. a. des Knaben Aufmerksamkeit ablenkend* *Suṣr.*
1, 54, 15. वनितादिजनालापेधितिरामतिप्रलोभितकर्पाः *in hohem Grade*
herangezogen zu *Bhāg. P.* 4, 29, 54. — *Vgl. प्रलोभक fgg.*

— *उपप्र 3. उपप्रलोभन.*

— *विप्र caus. mod. locken, zu verführen suchen* *MBh.* 12, 7280.

— *संप्र caus. dass. MBh.* 13, 2410.

— *प्रति caus. 1) irremachen, bethören* *Nir.* 9, 83. चित्तम् *RV.* 10, 103,
12. — *2) an sich locken, heranlocken*: कायामिः प्रतिलोभ्यते *MBh.* 12, 4125.
पालेन Çāṅk. zu Bṛh. Ār. Up. S. 118.

— *वि in Verwirrung —, in Unordnung gerathen*: विलुभिता केशाः
P. 7, 2, 54, *Sch.* विलुभितं वातेः केसरम् *Bhāṭṭ.* 9, 40. विलुभितस्त्रव 8, 52.
— *caus. 1) irre führen* *Daçar.* 3, 15. — *2) Jmdes Verlangen erregen,*
locken, zu verführen suchen *MBh.* 3, 15638, 12, 4125. *R. Gorr.* 1, 66, 9.
Vikr. 8, 16. *Kām. Nīris.* 1, 43, 7, 52, 15, 53, 18, 60. *Ragh.* 19, 10, 35. *Ku-*
māras. 4, 20. *Spr.* 5634. *Kaṭhās.* 91, 31. — *3) zerstreuen, angenehm unter-*
halten: स्वं चित्तम् *R.* 2, 94, 1 (103, 1 *Gorr.*). कोपविष्टः — लतासु दष्टिं
विलोभयामि (*v. l. विनोदयामि*) *ergötzen an* *Çāṅk.* 81, 17.

— *सम् in Verwirrung gerathen*: नेद्वर्क्षि प्रस्तरश्च संलुभ्यातः *Çat.*
Br. 3, 4, 18. — *caus. 1) verwirren, untereinanderbringen* (= *एकात्र-*
करण Comm.): कुशान् *Līṭ.* 2, 11, 2. — *2) verwischen*: पदानि *AV.* 6,
28, 1. संयोपयतः *RV.* — *3) locken, heranlocken, zu verführen suchen* *R.*
Gorr. 1, 4, 53. *MBh.* 13, 2302.

लुम्ब, लुम्बति (अर्दने) *Dhātup.* 11, 87. लुम्बयति (अर्दने, *v. l. अर्दने*)
32, 113.

लुम्बिका *f. ein best. musikalisches Instrument* *H. ç.* 87.

लुम्बिनी *f. N. pr. einer Fürstin und eines nach ihr benannten Hai-*
nes *Lalit. ed. Calc.* 89, 13, 90, 7, 12, 104, 14, 289, 10, 317, 9 (लुम्बिनि
aus metrischen Rücksichten). *Burn. Intr.* 382. *Schiffner, Lebensb.* 233
(3). *Davon adj. लुम्बिनीय* *Lalit. ed. Calc.* 92, 13.

लुल्, लौलति (विलोडने, विलोडने) *Dhātup.* 9, 27, *v. l. sich hinundher-*

bewegen: लौलदुज *Çic.* 3, 72. लौलत्काराकुलि *Pāṇāt.* 3, 3, 16. लुलित 1)
sich hinundherbewegend, bewegt, flatternd, wogend *H.* 1480. *Halā.* 4,
61. अम्भस् (*Gegens. प्रसम्भ*) *MBh.* 12, 7442. अम्भः — नौलुलितम् *Ragh.*
16, 34, 59. लुलितः कुलकेशात् *R.* 7, 26, 42. *Rt.* 4, 14. लुलितालककेशात्ता
Kaṭhās. 74, 242, 103, 209. लुलितानु श 104, 102. शिरो लुलितकुपडलः
47, 70. स्तनौ न लुलितौ *Spr.* 962. *Uttarar.* 103, 12 (140, 3). वनं लुलि-
तपद्मवम् *Bhāṭṭ.* 9, 56. पतत्रिमाल 10, 14. मुलुलितचतुस् *Suṣr.* 2, 383,
2. तद्वज्जानामृतम्भः प्रवलुलितधियाम् *Spr.* 3081. मनस् *in Unruhe ver-*
setzt *R.* 2, 42, 29, 78, 44. *R. Gorr.* 2, 79, 34. *n. Bewegung*: अलसलुलित-
मुग्धानि — अङ्गकानि *Uttarar.* 11, 11 (15, 15). — 2) *berührt, woran Et-*
was streift: कचलुलितश्रमवारि (= *विकीर्ण Comm.*) *Bhāg. P.* 1, 9, 34.
अनतिलुलित *Çāṅk.* 61, *v. l.* — 3) (*aus seiner Ruhe gekommen, in Unord-*
nung gerathen; *vgl. चल् mitgenommen, Schaden genommen habend, be-*
schädigt, gelitten): बले भृशलुलिते *MBh.* 7, 1452, 6725. मुलुलिते सैन्ये
8, 2457. शोकाश्रुलुलितानना *R.* 2, 63, 18. शरीरलुलिता शय्या *Çāṅk.* 74.
लुलितमृगाकुल *Ragh.* 19, 25. लुलिताङ्गराग (*v. l. गलिताङ्गराग*) *Ragh.*
od. Calc. 16, 58. यथा नगेन्द्रो लुलितो (= *उन्मूलित Comm.*) नभस्वता
Bhāg. P. 3, 19, 26. अतकामिलुलितात् (= *खण्डित Comm.*) — विमानात्
4, 9, 10. तद्वज्जानामृतम्भः प्रवलुलितधियाम्पाश (= *क्लिन्न Comm.*) 8, 11, 21, 7, 9, 23
(= *विधस्त Comm.*). लुलितः मकरन्दे मधुकैः (पुष्पाणामञ्जलिः) *Verl. sañh.*
in Verz. d. Oxf. H. 143, b, No. 306, Z. 3. *Vet. in LA.* 20, 20. — *Vgl. लोल*
und लुङ्.

— *caus. 1) in Bewegung versetzen*: मन्ये सालवनं रम्यं लोलयति प्र-
वंगमाः *R.* 6, 111, 24. अनिलेन लोलितलताकुलये — शाखिने *Çic.* 9, 4. —
2) *in Verwirrung bringen, zu Schanden machen*: शास्त्रिम् *R.* 2, 69, 4, *v. l.*;
vgl. u. 1) लस् caus. 1).

— *अभि, partic. लुलित berührt, woran Etwas streift* *Çāṅk.* 61.

— *आ, आलुलित (d. i. आ + लुलित) leise bewegt*: पादाङ्गुष्ठालुलित-
कुसुमे कुट्टिमे *Spr.* 2780.

— *उद् वgl. उद्योल.*

— *वि, partic. लुलित 1) hinundherbewegt*: अतिपरुषपवनविलुलि-
तदीपशिखाचक्षला लक्ष्मीः *Spr.* 3484. — 2) *herabgestürzt*: पुष्पच्छिन्ना-
विलुलिताः पुष्पवृष्टीः *Bhāg. P.* 5, 2, 9. विलुलितमतिप्रैर्वीर्यम् *Uttarar.*
53, 8 (68, 12). — 3) *auseinandergegangen, auseinandergefallen, in Un-*
ordnung —, in Verwirrung gebracht: दुःशासनविलुलिता वेणिः *Verl-*
sañh. in Śāh. D. 162, 5. विलुलितालक *Rt.* 4, 16. *Spr.* 391. *Gīt.* 7, 13.
Bhāg. P. 8, 7, 17. विलुलितस्त्रस्तस्त्रो मूर्धन्नाः *Gīt.* 12, 13. *Bhāg. P.* 10, 47,
12. *Bhāṭṭ.* 8, 131. *unoig.*: तस्मिन्विलुलिते सैन्ये *MBh.* 7, 5311, 9, 529,
841. एवं विलुलिते लोके *Hāriv.* 11171. तथा विलुलिते धर्म 11181. —
caus. hinundherbewegen: विलोलितदृग् *Mārk. P.* 77, 5. 6. *nach allen*
Seiten auseinanderwerfen: यथा क्यकस्माद्वति भूमी पांसुर्विलोलितः (= *शिलायां शिलया पिष्टः* *Nīlak.*) । तथैवैक भवेद्धर्मः सूक्ष्मः सूक्ष्मतरस्तथा ॥
MBh. 12, 4887, 59.

— *सम्, partic. संलुलित 1) in Berührung gekommen mit*: सिन्धूरसं-
लुलितमौक्तिकहार *Kaurap.* 16. = *लिप्त beschmiert Comm.* — 2) *ver-*
wirrt, in Unordnung gebracht: असंलुलितकेश *Vjūtp.* 12. संलुलितेन्द्रिय
R. 2, 71, 29.

लुलाप *m. Büffel* *AK.* 2, 3, 4. °कात्ता *f. Büffelkuh* *Rāṅān. im ÇKDn.* —

Vgl. लुलाप.

लुलापकन्द m. = मक्षिककन्द RĪGĀN. im ÇKDr.

लुलाप m. Büffel H. 1282. HALĪ. 2, 72. खुरविधुतधरित्रीधित्रकापो लुलापः RM. bei AUFRECHT, HALĪ. Ind.

लुश m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Dhānāka, Liedverfassers von RV. 10, 35. fg. RV. PRĀT. 2, 31. PĀNĀY. Br. 9, 2, 22.

लुशाकपि m. N. pr. eines Mannes PĀNĀY. Br. 17, 4, 3; vgl. KĀṬ. 30, 2 in Ind. St. 3, 371, 1. 2.

लुष्, लौषति (स्तेये) VOP. in Dhātup. 9, 42. — Vgl. लूष्.

लुषम UNĀDIS. 3, 124. m. ein brünstiger Elefant UGĒVAL.

लुक्, लौकति (गार्धो) VOP. in Dhātup. 26, 128. — Vgl. लुभ्.

1. लू, लुनाति, लुनीते (क्वेने) Dhātup. 31, 13. Schol. zu P. 6, 4, 112. fg. 7, 3, 80. लुनाति; लुलाव VOP. 25, 25. लुलविथ Schol. zu P. 6, 4, 196. 4, 126. 7, 2, 61. लुलवतुम् zu 6, 4, 77. लुलविधे und लुलविद्धे zu 8, 3, 79. झलावीत् zu 7, 2, 1. लौविष्टाम् und लौविष्टाम् zu 6, 4, 187. झलविधम् und झलविद्धम् zu 8, 2, 25. 3, 79. reflex. झलावि und झलविष्ट zu 3, 1, 62. लविष्यति zu 7, 2, 10. VOP. 25, 25. लविषीधम् und लविषीद्धम् Schol. zu P. 8, 3, 79. लवितुम्; लूवा und लून zu 7, 2, 11. 61. 8, 2, 44. VOP. 26, 88. fg. 1) schneiden (Gras, Getraide u. s. w.), abschneiden: अयुङ्गन्मुष्टीं ह्युनोति TBr. 3, 2, 3, 6. लूनसः Çat. Br. 1, 6, 8, 8. दात्रेणो P. 1, 3, 67. Sch. उपमूलूनं वर्हिः Kauç. 1. 61. GORR. 1, 5, 19. धान्यानामिव लूनानाम् MBh. 6, 4684. R. 3, 16, 8. KATHĀS. 71, 267. लूनकोदार KULL. zu M. 3, 100. Schol. zu P. 3, 1, 62. 6, 4, 195. लूनपुनर्जातकेशादि KUBUM. 17, 9. SARVADARÇANAS. 128, 20. कुञ्चितलूनकच VARĀH. BṢH. 27 (25), 4. प्रमुक्तस्य सिरस्य पद्माणि मुखास्तुनासि MBh. 3, 15644. लूनपत इव द्विजः R. 1, 55, 10 (56, 10 GORR.). 2, 64, 4. 4, 9, 25. Spr. 1524. कण्ठैर्लूनपतो मधुपः 822. लूनवाङ्ग KATHĀS. 27, 148. लूलाव च करे तस्य 52, 121. 18, 339. RAGH. 12, 43. RĪGĀ-TAR. 4, 299. 304. BHĀṬṬ. 9, 80. KĀURAP. 49. लुनीति नन्दनम् hams nieder Çat. 1, 51. BHĀṬṬ. 9, 23. स्वकुस्तलूनः पुष्पोच्चयः gepflückt KUMĀRAS. 3, 61. किसलयमलूनं करुहैः Spr. 94. केसराय लूनम् (मृषिकेण) abgenagt Hir. 58, 3. लूनमासः घटङ्गिभिः zerstoßen RĪGĀ-TAR. 3, 408. पत्त्रिणा शरासनस्यामलुनात् zerschnitt RAGH. 3, 59. परबाणलूनाः पृथक्ताः 7, 42. वियोगासिलूनस्य मनसो नास्ति भेषजम् Spr. 47. व्याघ्राणा भक्षलूनदंष्ट्राभिः ausgehauen KATHĀS. 42, 4. (इन्द्रियाणि मम्) वक्षः सपह्य इव गेरुपतिं लूनसि zerreißen Bhāg. P. 7, 9, 40 = 11, 9, 27. लून = किम् u. s. w. AK. 3, 2, 53. H. 1489. HALĪ. 2, 422. — 2) zerschneiden so v. n. zu Nichts machen: झलह्मीम् Spr. 4869. कैलीनम् RĪGĀ-TAR. 6, 138. लोकानलावीद्विजितांश्च तस्य BHĀṬṬ. 2, 53. लूनडुक्ता RĪGĀ-TAR. 3, 476.

— caus. लावयति, झलीलवत्, झलीलवत Schol. zu P. 7, 4, 1. 80. 93. fg. schneiden lassen: लावयति दात्रे स्वयमेव 1, 3, 67. Schol.

— desid. लूलूयति P. 7, 4, 79. Schol. — desid. vom caus. लिलावयिषति P. 7, 4, 80. Schol.

— intens. लोलूयते P. 7, 4, 82. Sch. absol. लोलूयम् und लोलूयम् 6, 4, 194. Sch. vollkommen abschneiden: क्लेन पतौ लोलया चक्रे कव्यात्पतत्रिणाः BHĀṬṬ. 5, 107. — desid. vom intens. लोलूयिषते P. 6, 1, 9. Sch.

— व्यति med. sich gegenseitig schneiden P. 1, 3, 14. Sch. act., wenn इतरेतर, अन्योऽन्य oder परस्पर beigefügt wird, 16. Sch. VOP. 23, 55. fg.

— धमि s. धमिलाव.

— धा abschneiden, abpflücken: धमरवधूस्तसदपालूपपल्लवाः (नन्दनमुमाः) KUMĀRAS. 2, 41. — Vgl. झलाव. °.

— न्या s. u. व्या.

— व्या abschneiden: व्यालूनमूर्धज्ञ HARIV. 9539. न्यालून° die neuere Ausg.

— उद् schneiden (Gras, Getraide): सकृडलून ÇĪKṆ. Ça. 4, 4, 4. — Vgl. उलू.

— निम् zerhauen: घसिनिर्लूनचर्मन् KATHĀS. 50, 18. abhauen: एकैकभक्षनिर्लूनकंधराः 48, 60. 18, 291. निर्लूनैः श्रूमूर्धभिः 50, 7. कुलिशनिर्लूनपतधष्ठ इवाचलः 68, 22.

— प्र s. प्रलव fgg.

— विप्र abschneiden, abpflücken: किसलयमिव मुग्धं बन्धनादिप्रलूनम् ŚiH. D. 74, 7.

— वि, प्रवहविलून (f. ई und घा) P. 4, 1, 52. VArt. 3.

2. लू (= 1. लू) nom. ag., लुवी, लुवम् P. 6, 4, 68. Sch. aber सकृष्टो, सकृष्टम् ebend. — Vgl. एक°.

लून (= ब्रत) adj. झ° nicht dürr, nicht rauh TS. 2, 5, 12, 3. 5, 5, 10, 6. पृष्ठपालूनात्तवाय TBr. 1, 1, 6. — Vgl. झ°.

लूता f. 1) Spinne AK. 2, 5, 13. H. 21. 1210. an. 2, 192. MED. t. 52. HALĪ. 2, 101. M. 12, 57. Suçr. 2, 257, 15. यस्माल्लूने तृणं प्राप्ता मुनेः प्रस्वेदबिन्दवः । तस्माल्लूनेति भाष्यते संख्यया ताश्च षोडश ॥ 296, 9. VARĀH. BṢH. S. 46, 79. VERZ. d. Oxf. H. 309, a, 13. Vedāntas. (Allah.) No. 40. — 2) Ameise H. an. MED. — 3) eine best. Hautkrankheit H. an. MED. VERZ. d. B. II. No. 963. RĪGĀ-TAR. 4, 524. 527. 6, 187. लूतामप 185. 4, 528. — 4) parox. von unbekannter Bed. in der Stelle. प्रज्ञाय एव मृष्टाय इरा लूतामवरुन्धते TS. 7, 5, 9, 1. — Vgl. झभि°.

लूतामर्कटक m. 1) Affe. — 2) arabischer Jasmin (नवमालिका). — 3) = पुत्री, wohl Puppe H. an. 6, 2.

लूतारि m. der Spinnen Feind, Bez. eines best. Strauchs, = डुग्धफेनो RĪGĀN. im ÇKDr.

लूतिका (von लूत) f. Spinne ÇABDAR. im ÇKDr.

लून 1) adj. s. u. 1. लू. — 2) n. = लूम Schwanz HALĪ. 2, 286; vgl. लूनविष.

लूनक (von लून) 1) adj. = भिन्न H. an. 3, 92. = भेदित MED. k. 150. — 2) m. Vieh H. an. MED.; vgl. गाṇa यावादि zu P. 5, 4, 29.

लूनयवम् adv. nachdem die Gerste geschnitten worden ist गाṇa तिष्ठद्वा zu P. 2, 1, 17. — Vgl. लूपमानयवम्.

लूनविष adj. im Schwanz das Gift habend: वृश्चिकादयः H. 1312.

लूनि f. nom. act. von 1. लू P. 8, 2, 44. VArt. 1. VOP. 26, 184. das Schneiden, Abschneiden 11, 3. लूनि = घ्रीकि (?) UGĒVAL. zu UNĀDIS. 4, 105.

लूनी nom. ag. von लूनीप् P. 6, 1, 112. Sch. VOP. 3, 61.

लूनीय् denom. von लून ebend.

लूम n. Schwanz, Schweif AK. 2, 8, 2, 18. — Vgl. लून 2).

लूपमानयवम् adv. wann die Gerste geschnitten wird गाṇa तिष्ठद्वा zu P. 2, 1, 17. — Vgl. लूनयवम्.

लूष्, लूषति (भूषायाम्) Dhātup. 17, 26. लूषयति किंसायाम् 32, 70. (स्तेये) VOP. zu 32, 27. — Vgl. ब्रष्, लुष्.

लूष s. झर्क°.

लूक und लूकमुदत्त m. N. pr. eines Mannes BURN. Intr. 421. 180. Nach VajrP. 74 bedeutet लूक *schlecht*.

लैक m. in einer Formel, angeblich N. eines Âditya: लेकः सलैकः मुलैकः TS. 1, 5, 2, 3. — Vgl. लेख 1) b).

लेकुक्षिक m. N. pr. eines Mannes BURN. Intr. 140, N. 5.

लेख (von लिख्: vgl. रेख) 1) m. a) *Schreiben, Brief* (sg. und pl.) TRIK. 2, 8, 28. H. an. 2, 25. MED. kh. 4. HÂR. 54. HARIV. 5971. KÂM. NITIS. 9, 68. KUMÂRAS. 1, 7. MÂLAV. 70, 14. 16. 74, 9. VARÂH. BRH. S. 87, 8. KATHÂS. 5, 65. 69. 39, 186. 42, 92. 108. fg. 43, 263. 267. 269. 44, 127. 158. 161. 56, 89. RÂGA-TAR. 3, 206. 208. 235. 467. fg. 371. 4, 504. HIT. 120, 10. Verz. d. Oxf. H. 334, b, 9 (Verz. d. B. H. No. 880). कूट° ein untergeschobenes —, verfälschtes Schreiben KATHÂS. 124, 198. — b) pl. Bez. einer Klasse von Göttern MBH. 13, 1371 (nach der Lesart der ed. Bomb., लोकाः ed. Calc.). HARIV. 14269. unter Manu Kâkshusha 437. VP. 263. MÂR. P. 76, 52. 'ein Gott überh. AK. 1, 1, 4, 3. TRIK. 3, 3, 52. H. 88. H. an. MED. HALÂJ. 1, 4; vgl. लेख्यर्भ und लेक. — c) N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. — 2) f. लेखा (vgl. रेखा) VOP. 26, 191. a) *Riss, Strich, Linie, Streifen, Furche, Reihe* AK. 2, 4, 4, 4. TRIK. 3, 3, 52. H. 1423. H. an. (wo राखी st. ख्यायी zu lesen ist). MED. HALÂJ. 2, 387. ÇAT. BH. 6, 3, 25. 7, 2, 2, 18. 10, 2, 2, 6. स्प्येन लेखामुलिखेत् ÂCV. ÇR. 2, 6, 9. GRH. 1, 3, 1. KÂTJ. ÇR. 2, 6, 27. 4, 1, 11. KAUC. 76. SUÇR. 1, 114, 3. ग्रधस्तादक्षोर्यस्य लेखाः स्मृः 123, 1. 3. KÂM. NITIS. 7, 20. VARÂH. BRH. S. 82, 4. लेखा हि काललिखिता सर्वथा दुरतिक्रमा HARIV. 11109. नखलमतिनिपुणो ऽपि पुरुषो निपतिलिखिते (°लिखिता?) लेखामतिक्रमितुम् DAÇAK. 83, 7. 8. वल्कलशिखानिस्पन्दलेखाः ÇÂK. 14, v. 1. अभिनवगदलेखा auf der Backe eines Elephanten Spr. 82. मेघ° MBH. 4, 498. KUMÂRAS. 7, 16. PAÑKAT. 203, 5. ध्रुवेल्लेखा VARÂH. BRH. S. 58, 12. KUMÂRAS. 1, 48. RÂGA-TAR. 4, 642. तडिलेखा R. 5, 73, 14. Spr. 2236. चिद्युलेखा MUKÂH. 1, 7. VIKR. 76. ज्योतिर्लेखा MEGH. 43. ब्राह्मवोफेन° HIT. Pr. 1. धङ्ग° RÂGA-TAR. 1, 373. चतुर्लेख adj. (= ललाटे चतुर्लेखायुक्त Comm.) R. ed. Bomb. 5, 35, 18 (32, 18 GORR.). — b) *die schwache Sichel* (des Mondes): चान्द्रमसोव लेखा KUMÂRAS. 1, 25. 2, 34. इन्द्र° KIR. 5, 44. चन्द्र° (s. auch bes.) MBH. 3, 1831. प्रतिपञ्चन्दलेखा KATHÂS. 4, 29. शशाङ्क° ÇÂK. 35, 21. — c) *Saum*: तलेखास्थितमात्मन्यचक्रम् KÂM. NITIS. 7, 84. *Saum des Himmels, Horizont*: लेखास्ये ऽर्के VARÂH. BRH. 11, 14. Verz. d. Oxf. H. 48, b, 6 (?). — d) *das Zeichnen, Malen*; = लिपि H. an. MED. घालेख्य°, घर्त्तस्य HALÂJ. 4, 43. *Zeichnung* ÇÂK. 141, v. 1. *Bild, Figur*: मृग° im Monde RAGH. 8, 42. सव्यपाद° Abdruck KIR. 5, 40. कमलाकपोलमकरिलेखाङ्कितोरःस्थल Spr. 1326, v. 1. — e) गण्ट° so v. a. गण्टभाग, गण्टस्थली *Backengegend* RAGH. 7, 24. 10, 12. KUMÂRAS. 7, 82. KIR. 16, 2. — f) = शिखा und चूडाय TRIK. 3, 3, 52. — Vgl. धनङ्गलेखा, इन्द्र°, क्रम°, चन्द्रलेख, चित्रलेखा, जयलेख, देवलेखा, पन्न° (in der ersten Bed. auch KUMÂRAS. 3, 38), पन्न°, ब्रह्मलेख, मकरिलेखा, मद°, मदन°, मन्मथलेख, मृगलेखा, यशो°, राग°, राम°, शशि°, कृष्णलेख.

लेखक (wie eben) 1) nom. ag. *Schreiber, Abschreiber, Secretär* AK. 2, 8, 2, 15. TRIK. 1, 1, 72. 2, 8, 26. H. 186. 483. HALÂJ. 2, 431. JÂGN. 2, 88. MBH. 1, 70. 77. fgg. 2, 206. वेदानाम् 13, 1644. 18, 417. HARIV. 16189. Spr. 2991. 3090. 3209. 4747. VARÂH. BRH. S. 5, 74. 10, 10. 34, 14. RÂGA-TAR.

6, 18. 40. PAÑKAT. 237, 1. रात्रि° PATTRAKAUMUDĪ im ÇKDâ. अधिकारण° RÂGA-TAR. 6, 88. कायस्थं कूलेखकम् KATHÂS. 42, 111. कूटाराज्ञालेखक KULL. zu M. 9, 282. — 2) *das Niederschreiben*: इति वक्रविधं लेखकं कृत्वा MUKÂH. 167, 20. — Vgl. काष्ठ°, चित्र°, देव°, नख°.

लेखकमुक्तामणि m. Titel einer Unterweisung für Schreiber Verz. d. Oxf. H. 341, b, No. 799.

लेखन (von लिख् 1) adj. (f. ई) *aufritzend, wundmachend, scarificierend; aufstörend, reizend, stimulans, in Fluss bringend* SUÇR. 1, 27, 18. 31, 15. 182, 8. 173, 8. 182, 4. 184, 17. 204, 15. 2, 349, 12. 19. धातून्मूलान्वादेहस्य विशोष्योलेखयेच्च पत्। लेखनं तद्यथा नौद्रं नीरमुष्णं वचा पवः || ÇÂRÂG. SÂM. 1, 4, 10. VÂGBH. 6, 11, 38. °वस्ति eine best. Art von Klystier SUÇR. 1, 53, 2. 2, 225, 18. ÇÂRÂG. SÂM. 3, 6, 18. — 2) m. *Saccharum spontaneum* Ltn. (zu Schreibstiften gebraucht) RÂGA-TAR. im ÇKDâ. — 3) f. ई a) *Löffel*; s. घृत°. — b) *Schreibstift, Schreibrohr, Schreibpinsel* TRIK. 2, 8, 28. HÂR. 212. MBH. 1, 78. लेखनि aus metrischen Rücksichten (s. u. मुद्रालिपि); am Ende eines adj. comp.: पुरुषः प्रगृहीतलेखनिः VARÂH. BRH. 27 (23), 17. — 4) n. a) *das Wundmachen* SUÇR. 1, 26, 14. 2, 3, 16. 7, 9. = हेद् TRIK. 3, 3, 257. H. an. 3, 408. = ईर्दन (fehlerhaft für हेर्दन) MED. n. 120. — b) *das Anstreifen, Berühren* von Himmelskörpern beim Planetenkampfe AV. PAR. in Ind. St. 10, 318. 320. — c) *das Niederschreiben, Abschreiben* H. an. MED. MBH. 1, 74. KATHÂS. 43, 267. PAÑKAT. 237, 1. पद्मलेखनद्रव्य Verz. d. Oxf. H. 94, b, 15. — d) *ein Werkzeug zum Furchen* KAUC. 137. — e) = भूर्ज eine Art Birke, auf deren Rinde geschrieben wird, TRIK. H. an. MED.

लेखनि s. u. लेखन 3) b).

लेखनिक (von लेखन) 1) adj. *der einen Andern für sich ein Document unterschreiben lässt*. — 2) m. *ein Ueberbringer eines Briefes, Briefträger* H. an. 4, 30. fg. MED. k. 211.

लेखनिका (f. zu लेखनक und dieses von लेखन) s. चित्र°.

लेखनीय (von लेखन und लिख्) adj. 1) *als scarificans dienend*: पुटपात्र SUÇR. 2, 349, 11. — 2) *zu zeichnen, zu malen* WEBER, KÂSHNÂG. 282.

लेखपत्र n. *Brief* MÂLATIM. 172, 7.

लेखपत्रिका f. dass. KATHÂS. 124, 56.

लेखप्रतिलेखलिपि f. Bez. einer best. Art zu schreiben LALIT. ed. Calc. 144, 7.

लेख्यर्भ (लेख + ऋषभ) m. Bein. Indra's AK. 1, 1, 4, 37.

लेखसदेशहारिन् adj. *einen brieflichen Auftrag überbringend* KATHÂS. 102, 130.

लेखहार m. *ein Ueberbringer eines Briefes, Briefträger* SIDDH. K. im ÇKDâ. VARÂH. BRH. S. 13, 3. KATHÂS. 3, 65. 39, 186. 101, 349. fg. 123, 333.

लेखहारक m. dass. SIDDH. K. im ÇKDâ. KATHÂS. 30, 190. 42, 91. fg. 101, 351. 354. RÂGA-TAR. 6, 319.

लेखहारिन् adj. *einen Brief überbringend*: हृतानां सेगुतार्थलेखहारिवादिना परराष्ट्रप्रस्थापनम् KULL. zu M. 7, 158.

लेखाधिकारिन् m. *der Secretär eines Fürsten* RÂGA-TAR. 3, 206.

लेखाधू m. N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 123 (लेखाधू v. l.). pl. *seine Nachkommen* gaṇa उपवादि zu 2, 4, 69.

लेखाधू f. N. pr. eines Frauenzimmers v. l. im gaṇa शिवादि. zu P. 4,

1, 123. लेखाधुमन्य *geltend für* — Schol. zu P. 6, 3, 68.

लेखाय्. लेखार्थेति (विलासे स्थलने च) *gaṇa* कण्डादि zu P. 3, 1, 27.

लेखार्थ m. = श्रीताल *eine Palmenart* (auf deren Blättern geschrieben wird) *Rāśān*. im *ÇKDr.* लेखार्थ in der alphabetischen Ordnung, लेखार्थ unter श्रीताल. — Vgl. लेख्यपत्र.

लेखिन् (von लिख्) 1) adj. *ritzend, streifend an, berührend*: गिरेर्माल्यवतः — घन्धर्लेखि शृङ्गम् *RAGH.* 13, 26. — 2) f. ई *Löffel*: घृत° H. 836, Sch.; vgl. लेखन 3) a).

लेख्य्. लेख्येति = लेखाय् *gaṇa* कण्डादि zu P. 3, 1, 27.

लेख्य (von लिख्) 1) adj. a) *scarificandus* *Suṣr.* 1, 14, 19. 92, 13. 2, 331, 15. — b) *zu schreiben, niederzuschreiben* *Jāśn.* 2, 8. *Mārk.* P. 81, 37. — c) *zu malen* *Jāśn.* 1, 297. — d) *mit Farben dargestellt, gemalt*: प्रतिमा *Bhāg.* P. 11, 27, 12. °पद्म *Spr.* 1234. °द्वय *dass. Weber, Kṛṣṇaś.* 277. — e) *zu rechnen —, zu zählen zu* (loc.): कमलेख्यं करोषि त्वम् — उन्मदिक्षु *Spr.* 3867. — 2) n. a) *das Schreiben, die Kunst des Schreibens*: चकार पत्रम् — लेख्यादिषु तथा शिल्पेषु *MBh.* 5, 7409. R. Gorr. 1, 80, 2. 29. *Varāh. Bhā.* S. 15, 12. 16, 18. 19, 10. *das Abschreiben*: ग्रन्थस्य पत्रप्रवर्ते ऽस्य विनाशमेति लेख्यादङ्गश्रुतमुखाधिगमक्रमेण 106, 5. — b) *das Zeichnen, Malen* *Varāh. Bhā.* 18, 2. — c) *Schriftstück, Brief* H. an. 2, 25. *Med. kh.* 4. *Kām. Nitis.* 12, 47. °संस्थापन *Sāh. D.* 156. *ein schriftliches Document* *Jāśn.* 1, 317. 2, 84. *Spr.* 2946 (wohl nicht *Bild*). तदर्थं च स्वकृस्तेन शिवं लेख्यमकारयत् *Kaṭhās.* 24, 173. *Verz. d. Oxf. H.* 263, a, 17. *Inscript*: चिरं तिष्ठति मेदिन्यां शैले लेख्यमिवार्पितम् *MBh.* 13, 6330. — d) *ein gemaltes Bild*: लेख्यानीवोपलक्षिताः *Bhāg.* P. 10, 39, 36. — Vgl. क्य°, उर्लेख्य.

लेख्यगत adj. *gemalt* *MBh.* 13, 2309. *Hariv.* 9987.

लेख्यवूर्णिका f. *Pinzel zum Schreiben oder Malen* *Çandār.* im *ÇKDr.*

लेख्यपत्र m. *Weinpalmes* *Bhāṣap.* im *ÇKDr.* °क m. *dass. Çandār-thak.* bei *Wilson*. — Vgl. लेखार्थ.

लेख्यमय adj. *gemalt* *Comm.* zu *Bhāg.* P. 10, 39, 36.

लेख्यस्थान n. *Schreibstube* *Triak.* 2, 8, 29.

लेट m. *Boz. einer best. Mischlingskaste*; s. u. कोल 1) h), गङ्गपुत्र 2) und उम. — Vgl. उप°.

लेय्. लेयेति (दीप्तिपूर्वभावस्वप्नधौर्त्येषु) *gaṇa* कण्डादि zu P. 3, 1, 27. — Vgl. लेय्.

लेपउ n. *Unrath des Körpers, Excremente*: लेपउं विसृजन् (so ist zu lesen; vgl. u. लेपउ) *Bhāg.* P. 10, 37, 8. उत्सर्जनं वृत्तलेपउं मूत्रं च भयमाय कृ *Brahmavāiv. P., Çāṅkṛṣṇaśāstram.* Dhenukāsūray. 22 im *ÇKDr.* गज° *Suṣr.* 2, 67, 4. घृष्ट° *Schol.* zu *Kāṭy. Çr.* 16, 4, 8. — Vgl. लेपउ (wohl fehlerhaft).

लेत m. n. *Thränen* *Triak.* 2, 6, 30. — Vgl. लेत.

लेद्री f. N. pr. einer Oertlichkeit *Rāśā-Tar.* 1, 87.

लेप्, लेपते (गती, सेवने) *Dhātup.* 10, 11.

लेप (von लिप्) m. = लेपन, प्रलेपन *Triak.* 3, 3, 279. H. an. 2, 299. *Med.* p. 11. 1) *das Anstreichen, Bestreichen* *Vop.* in *Dhātup.* 28, 139. *Jāśn.* 1, 188. *Mārk.* P. 35, 16. कामं मुरसलेपेन कात्तिं वृत्ति काञ्चनम् *Spr.* 3225. — 2) *was aufgestrichen wird, Salbe, Teig, Tünche*; = सुधा *AK.* 3, 4, 48, 104. H. an. *Viçva* im *ÇKDr.* *Suṣr.* 1, 65, 8. *fgg.* 132, 2. 2, 4, 19. *Çāṅg.*

Sāṃh. 1, 1, 30. 2, 1, 21. 3, 8, 3. 11, 1, 5. घनकूल° *Hariv.* 8436. *Bhāg.* P. 7, 12, 12. सर्पिस्तैलव्रसाभिश्च लातया चाप्यनल्पया । मृत्तिकां मिश्रयित्वा तं लेपं कुशेषु दापय ॥ *MBh.* 1, 5724. के ऽमी पञ्च नराः — लेपनिर्मिताः *Çatr.* 1, 282. पङ्क° *Spr.* 117. मृक्षेप *Rāśā-Tar.* 3, 397. *fg.* 401. मृत्तिका-लेपवृत् (so ist zu lesen) *Sarvadarçanab.* 40, 13. 19. — 3) *Unreinigkeit, Schmutz* (auch *moralischer*), namentlich *Fett, das an Gefäßen, Händen u. s. w. hängen bleibt*: लेपान्परिमृष्य *Āçv. Çr.* 8, 14, 14. घ्राप्य° *Kaush.* Up. 2, 3, 4. *Çāṅkṛ. Çr.* 7, 5, 11. *Gṛh.* 1, 16, 21. स° *Kāṭy. Çr.* 7, 5, 17. सर्व° 26, 6, 15. *Schol.* 287, 2. पिष्ट° *Mehl* *lecken, was von Mehl oder Teig hängen bleibt* *Kāṭy. Çr.* 3, 7, 19. *Schol.* 204, 17. 284, 21. 285, 3. *Kauç.* 18. गन्धो लेपश्च *M.* 4, 111. 5, 128. *Jāśn.* 1, 17. घृतश्रयोतलेप *Kaṭhās.* 22, 199. कृ-विलेप *Sāh.* zu *Rv.* 1, 52, 5. उच्छिष्टलेपोः *Bhāg.* P. 1, 5, 25. °भागिनः *M.* 3, 216. °भाजः *Matsja-P.* bei *Kull.* zu *M.* 5, 60. *Mārk.* P. 31, 1, 2. °संवन्धिन् 4. रुधिर° *Blut* *lecken* *MBh.* 12, 4813. न मे स्वभावेऽपि भवति लेपास्तो-पस्य बिन्दिरिव पुष्करेषु ॥ 14, 791. घ्र° (घ्राकाश) 12, 7977. घ्नघस्त्वं जगन्नाथ न लेपस्तव विद्यते *Mārk.* P. 18, 29. पापपुण्यालेपलक्षणा जीवन्मु-क्तिः *keān Rest von Madhus.* in *Ind. St.* 1, 20, 14. — 4) *Speise* *AK.* 2, 9, 56. *Triak.* H. an. *Med.* — Vgl. निर्लेप, पाद°, पिण्ड°, पिण्डी°, मुख°, लिङ्ग°, वज्र°.

1. लेपक am Ende eines adj. comp. von लेप; s. घ्र°.

2. लेपक (von लिप्) nom. ag. *Bossirer* *AK.* 2, 10, 6. *Triak.* 2, 10, 2. H. 922, Sch. *Halās.* 2, 436.

लेपकर m. *Maurer, Tüncher* *R.* 1, 12, 7. R. Gorr. 2, 90, 19.

लेपकामिनी f. = अञ्जनी *Hān.* 161. — Vgl. लेप्यनारी, लेप्ययोषित्.

लेपन (von लिप्) 1) m. *Olibanum, ostindischer Weihrauch* (तुरुष्क) *Rāśān.* im *ÇKDr.* — 2) n. a) *das Anstreichen, Bestreichen, Aufstreichen* *Āçv. Gṛh.* 2, 3, 3. *Jāśn.* 1, 188. चन्दनैः *Kaṭhās.* 101, 127. पाषाणे गन्धले-पनम् *Spr.* 4397. सुगन्धादि° *Ver.* in *LA.* (III) 8, 22. भस्म° *Verz. d. Oxf. H.* 85, b, 4. *Spr.* 4835. कास्तूरी° *Schol.* zu *Naiṣh.* 22, 56. Am Ende eines adj. comp. (f. घ्रा): गोशकृत्कृतलेपना *MBh.* 13, 6792. — b) *das womit Etwas bestrichen wird, Salbe, Teig, Tünche* *Çāṅg.* *Sāṃh.* 3, 11, 1. सुधामृ-त्तिक° *MBh.* 5, 7477. पाण्डुमृत्तिक° adj. *R.* 2, 91, 41. सुधापाण्डुरलेपना adj. *Hariv.* 8939. मांसशोषित° adj. vom Körper *M.* 6, 76 (= *MBh.* 12, 12408). *MBh.* 3, 13452. 11, 107. — c) *Fleisch* *H.* c. 127. पल्ल *kann* nicht vermuthet werden, da dieses im Text steht. — Vgl. भूमि°.

लेपिन् (von लिप् und लेप) 1) adj. am Ende eines comp. a) *beschmie- rend —, überziehend mit*: चूर्णा° *H. an.* 4, 311. *Med.* c. 33. — b) *beschmiert —, überzogen mit*: प्रभा° so v. a. *glänzend, strahlend* *RAGH.* 13, 54. *Vikr.* 125. — 2) m. = लेपक *Bossirer* *Çandār.* im *ÇKDr.*

लेप्य (von लिप्) 1) adj. a) *bossirt*: प्रतिमा *Bhāg.* P. 11, 27, 12. — b) *zu verunreinigen, zu beflecken* *Maitrjup.* 2, 7. — 2) n. *das Bossiren* *AK.* 2, 10, 29. H. 922. *Halās.* 2, 436.

लेप्यकृत् m. *Bossirer* *H.* 922.

लेप्यनारी f. wohl eine *bossirte weibliche Figur* *Med.* n. 27. — Vgl. लेप्ययोषित्, लेप्यस्त्री, लेपकामिनी.

लेप्यमय (von लेप्य) adj. (f. ई) *bossirt* *H.* 1014. *Halās.* 2, 388.

लेप्ययोषित् f. = लेप्यनारी *H. an.* 3, 355.

लेप्यस्त्री f. *ein parfümirtes Weib* *Çandār.* im *ÇKDr.* — Vgl. लेप्यना-

री, लेप्ययोषिः.

लेप (aus λέων) m. der Löwe im Thierkreise VARĀH. BH. 1, 8.

लेलेया (vom intens. von 2. ली), davon ein gleichlautender instr. als adv. schwank, in unruhiger Bewegung: बहुलेव पृथिवी लेलेयवात्तरितम् लेलेयवासा योः CAT. BR. 2, 2, 1, 16. लेलेयव हि यूः 3, 8, 2, 20.

लेलाप् s. u. 2. ली.

लेलिक (vom intens. von 1. लिक्) 1) adj. Bez. gewisser parasitischer Würmer (कृमि) ÇĀṆḠ. SĀM. 1, 7, 10. — 2) m. Schlange MBH. 1, 1318. BHĀ. P. 6, 12, 27. 10, 17, 12. — 3) f. या Bez. einer best. Fingerstellung (मुद्रा) TANTRASĀRA im ÇKDR. u. लेलिकाना.

लेलिकान 1) adj. s. u. dem intens. von लिक्. — 2) m. a) Schlange H. 1304. Verz. d. Oxf. H. 117, a, 1 v. u. (?). — b) Bein. Çiva's ÇANDAR. im ÇKDR. — 3) f. या Bez. einer best. Fingerstellung (मुद्रा) TANTRASĀRA im ÇKDR.; vgl. लेलिका.

लेत्य nom. ag. vom intens. von 1. ली Vor. 20, 29.

लेवार m. N. pr. eines Agrahāra RĪĀA-TAR. 1, 87.

लेश (von लिप् = रिप्) m. 1) Partikel, Minimum, ein Bischen AK. 3, 2, 11. THĀ. 3, 2, 8. H. 1427. HALĀ. 4, 3, 8, 7. SIDDH. K. zu P. 5, 4, 136. लेशन वचनम् kaum hörbare Aussprache RV. PRĀT. 14, 5. TAITT. PRĀT. 10, 21. सर्वे स्पर्शा लेशनानभिनिहिता वक्तव्याः KĀND. UP. 2, 22, 5. यकारवकार-पोर्लेशः TAITT. PRĀT. 1, 10. लेशवृत्तिः (derselben Laut) AV. PRĀT. 2, 24. सर्व-स्मात्स्फुट्लुपिठतादितरतो लेशान् Spr. 3227. एष ते राजधर्माणां लेशः समनुवर्णितः MBH. 12, 2115. एतद्दि लेशमात्रं वः समाख्यातम् 3, 12674. एतद्दि लेशमात्रेण कथितं ते मया 13, 5529. HARIV. 9787. द्रव्यं तदुपकारस्य लेशतो येन निष्कृतिम् in ganz geringem Maasse KATHĀS. 121, 224. तत्रापि प्रमादं लेशतो दर्शयामः Verz. d. Oxf. H. 103, b, N. 2. लेशोक्त ganz kurz gesagt, nur ungedeutet SUÇR. 2, 356, 16. लेशादृष्टि KUSUM. 46, 20. लेशानुबन्ध Ind. St. 10, 315. Sehr häufig am Ende eines comp.: दण्ड° eine ganz geringe Strafe M. 8, 51. तदवयव° Spr. 193. अर्थ° KĀM. NĪTIS. 10, 24. धन° KATHĀS. 36, 75. ध्युत्तभाग° BHĀ. P. 8, 24, 49. स्नानासूत्रमतेजोलेशः Schol. zu NAISH. 22, 49. तमो° SARVADARÇANAS. 164, 18. fg. 178, 15. ऐश्वर्य° 91, 10. धर्म° MBH. 3, 1268. वाच्य° 12, 5406. पुण्य° BHĀ. P. 3, 1, 9. 10, 48, 6 (am Ende eines adj. comp. f. या). सुख° 5, 5, 16. 6, 9, 38. Spr. 3282. 3084. क्वास्य° BHAR. NĀṬYAC. 18, 113. क्वास° BHĀ. P. 5, 18, 16. विश्वास° Spr. 5102. दर्प° KATHĀS. 46, 20. अमराध° 103, 8. भक्ति° Verz. d. Oxf. H. 74, a, 10. सरस्वती° Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 503, Çl. 6. संस्कारलेशतस् KAP. 3, 83. स्वेदलेशाः Schweisstropfen ÇĀK. 37. घृमुलेशाः MROH. 103. BHĀ. P. 6, 16, 32. अमवारिलेशाः KUMĀRAS. 3, 38. प्रालेय° Hagel Spr. 1914. zum Ueberfluss mit लव verbunden: मधुलव° 3320. अन्न° als Unterschrift eines von Speisen handelnden Abschnittes VĀGBH. 6 so v. a. Einiges über Speisen. — 2) ein best. kleiner Zeittheil, = 2 Kalā H. 136. — 3) Bez. eines best. Gesanges HARIV. 8464, wo mit der neueren Ausg. लेशाभिधानां zu lesen ist. — 4) Bez. zweier Redefiguren: a) Anwendung der Vergleichung statt des directen Ausspruches: स लेशो भण्यते वाक्यं यत्सादृश्यपुरःसरम् SĀH. D. 467. 434. Beispiel aus VERNISAMH.: कृते ऋति गङ्गेये पुरस्कृत्य शिखण्डिनम् । या प्राधा पाण्डुपुत्राणां सैवास्माकं भविष्यति || obend. Hierher wohl Verz. d. Oxf. H. 208, b, 19. — b) Darstellung als Nachtheil, was sonst als Vorzug gilt, und um-

gekehrt: लेशः स्यादायुगायोगुणदोषत्वकल्पनम् KUALAJ. 133, b (162, a). Beispiel Spr. 3381. — 5) N. pr. eines Fürsten, eines Sohnes des Suhotra, VP. 406.

लेश्या f. Licht Ind. St. 10, 281. 282 (hier लेश्य). 311; vgl. 261.

लेष्टव्य partic. fut. pass. von लिप् P. 8, 2, 36, Sch.

लेष्टु (von लिप् = रिप्) m. Erdkloss, Erdscholle AK. 2, 9, 12. H. 970. सीता° MBH. 13, 2135 (°नेष्टु ed. Bomb.). लेपणीयैश्च लेष्टुभिः लेपणीयैस्तथाग्निभिः die neuere Ausg.) HARIV. 2429. — Vgl. नेष्टु und लेष्ट.

लेष्टुघ्न m. Egge oder ein anderes Werkzeug zum Zerschlagen der Erdschollen ÇANDAR. im ÇKDR.

लेष्टुघेदन m. dass. BHAR. zu AK. 2, 9, 12 nach ÇKDR.

लेसक m. ein Reiter auf einem Elephanten ÇANDAM. im ÇKDR.

लेह (von 1. लिक्) P. 3, 1, 141. गाṇा पचादि zu 134. 1) nom. ag. Lecker, Schlürfer: मधुनो लेहः so v. a. मधुलिक् BIENE BHATṬ. 6, 82. — 2) m. Leckmittel, Latwerge, Electuarium SUÇR. 1, 162, 6. 168, 9. 2, 81, 13. Verz. d. Oxf. H. 319, a, No. 756. Speise AK. 2, 9, 56, v. l. (für लेप) und H. 423. — 3) m. Bez. einer der zehn Weisen, auf welche eine Eklipse erfolgen kann, VARĀH. BRH. S. 5, 43. 45. = 4) लेहम् in नीरलेहम् absol. KAUC. 30. — 5) f. ई eine best. Krankheit des Ohrläppchens ÇĀṆḠ. SĀM. 1, 7, 82.

लेहन (wie oben) n. das Lecken H. 424. मधु° SARVADARÇANAS. 38, 3.

लेहिन् (wie oben) nom. ag. Lecker, leckend; s. मधु°.

लेहिन m. Borax ÇKDR. angeblich nach H.

लेह्य (von 1. लिक्) 1) adj. woran man leckt, was man leckend genießt: यत्तु जिह्वायां निक्षिप्य रसास्वादेन निर्गम्यते द्रव्यभूतं गुडादि तद्वेद्यम् Schol. zu BHAG. 13, 14. भक्ष्य, भोज्य, पेय, चोष्य, लेह्य MBH. 1, 4997. 6659. 13, 5871. R. 1, 52, 24 (53, 23 GORR.). 2, 50, 25 (47, 14 GORR.). 91, 19 (100, 17 GORR.). 5, 14, 43. SUÇR. 1, 160, 12. 244, 17. RAGH. 3, 73. KATHĀS. 43, 230. PĀNĪKAT. 61, 13. — 2) n. = घृत Nectar ÇANDAM. im ÇKDR.

लेख m. patron. von लेख गाṇा शिवादि zu P. 4, 1, 112.

लेखाध्वेय patron. von लेखाध्व und metron. von लेखाधू (vgl. P. 6, 4, 147) गाṇा प्रुधादि zu P. 4, 1, 123 nebst v. l.

लेगवायर्न m. patron. von लिगु गाṇा नडादि zu P. 4, 1, 99.

लेगव्य m. desgl. गाṇा गर्गादि zu P. 4, 1, 105. f. लेगव्यायर्नी गाṇा लोकितादि zu 18.

लेङ्ग (von लिङ्ग) 1) n. Titel eines Purāṇa und eines Upapurāṇa MADHUS. in Ind. St. 1, 18, 10. 19. VP. 284. BHĀ. P. 12, 7, 23. MĀK. P. S. 689, Çl. 3. Comm. zu ÇYETĪÇV. UP. S. 259. 268. Verz. d. Oxf. H. 8, a, 2. 59, a, 39. 63, a, 40. °पुराणा 104, a, 20. 270, b, 35. Vgl. लिङ्गपुराणा. — 2) f. ई eine best. Schlingpflanze, = लिङ्गिनी RĪĀN. im ÇKDR.

लेङ्गिक (wie oben) 1) adj. auf einem beweisenden Merkmale beruhend KAN. 9, 2, 1. 10, 1, 3. fehlerhaft लेङ्गीक Z. d. d. m. G. 7, 306. — 2) m. Bildhauer Schol. zu KAP. 1, 121; vgl. WILSON, SĀMKBHAK. S. 39. — Vgl. लिङ्गीयकित°.

लेण्, लेणति (गतिप्रेरणशेषेषु) DHĀTUP. 13, 15, v. l.

लो 1) nom. ag. von लवप्; nom. लौम् P. 1, 1, 58, VĀRTT. 2, Sch. — 2) m. N. pr. eines Mannes RĪĀA-TAR. 3, 10.

लोक्, लौकते (दर्शने) DHĀTUP. 4, 2. erblicken, gewahr werden: तं भौवो

लोकत Verz. d. Oxf. H. 287, a, 2. — Wohl eine auf रुच्, रोक zurück-
gehende secundäre Wurzel.

— caus. लोकायति (भाषार्थ oder भासार्थ) Dhātup. 33, 103. 1) *schauen, anschauen, betrachten* Sāh. zu Cat. Br. 14, 6, 9, 11. मुखान्ये परस्पर-
मलोकायन् LA. (III) 90, 15. — 2) *erblicken, gewahr werden*: अतिक्रान्त-
मपि मामियमलोकायतोव कृत् दृष्ट्वापि Sāh. D. 60, 16. गिरिर्दुर्गाण्यलोक-
यत् R. 2, 36, 25. *erkennen, inne werden*: जगतो कर्ताकृमिति लोकय LiRoA-
P. bei Muir, ST. IV, 323, 10 v. u.

— अस्मि caus. *betrachten, mustern*: वसुधामभिलोकयन् von einer Höhe
R. 6, 2, 7.

— अस्मि 1) *sehen, die Fähigkeit des Sehens besitzen*: नोलूको ऽप्यवलोक-
कते यदि दिवा सूर्यस्य किं दृषणम् Spr. 1688. — 2) *hinschauen, hin-
sehen*: विधगवलोकते तन्वी Sāh. D. 87, 19. पावहर्धमवलोकते Hit. 83,
15. — caus. 1) *aufschauen, hinschauen, hinsehen*: व्यजृम्भत महामिंका
महियाश्चवलोकयन् MBh. 3, 11110 (vgl. R. 2, 97, 6). आसीच्च नापदेवात्र
स रात्राववलोकयन् Kathās. 18, 329. पुरस्कृत्य बलं राजा योधयेदवलोक-
यन् Spr. 1796. Çāk. 33, 1. आकर्ण्यवलोक्य च 0, 13. 43, 20. 92, 12. 99,
13, v. l. 100, 23. 101, 20. Prab. 47, 3. परिक्रम्यावलोक्य च Çāk. 8, 16. 22.
20, 15. 31, 6. 32, 19. 46, 8. 61, 1. Dhūrtas. 78, 14. प्रकाशं निर्गतस्तावद-
वलोकयामि कियदवशिष्टे रज्ज्या इति Çāk. 46, 7. नेपथ्याभिमुखम् 3, 6.
Vikr. 3, 6. Dhūrtas. 68, 5. Prab. 47, 1. पुरः Çāk. 44, 18, v. l. 63, 15, v. l.
Dhūrtas. 77, 16. ऊर्ध्वम् 73, 17. Mārk. 76, 2. पार्श्वम् Çāk. 103, 9. सर्वतः
41, 18. समन्तात् 7, 23. 77, 5. 94, 5, v. l. R. 3, 18, 21. 33, 77. Dhūrtas. 71, 8.
अप्रतः 74, 8. 82, 8. पश्चादनवलोकयन् *sich nicht umsehend* MBh. 12, 261.
पृष्ठतो नावलोकयन् dass. R. 3, 30, 30. 4, 9, 12. अवलोकित n. *das Hin-
schauen, Hinsehen*: सिंहराजो परिवृत्त्यावलोकितम् Ragh. 4, 72. न तिर्यग्-
वलोकितं भवति ad Çāk. 69, 2. — 2) *hinsehen nach, sehen auf, ansehen,
anblicken, beschauen, betrachten*: mit acc.: संप्रेत्य नासिकायं स्वं दिश-
श्चानवलोकयन् Bhāg. 6, 13. Mārk. P. 39, 31. अवलोकयमानो तु सुमहो
यत्र तां दिशम् R. 2, 32, 93 (30 Gorr.). चतुषा चावलोक्य (माम्) MBh. 7,
98. R. Gorr. 2, 11, 31. अमर्यादयया दृष्ट्या वसुधाम् 30, 2. 6, 99, 5. राजानं
मृगं चावलोक्य Çāk. 3, 2. 8, 12, v. l. 10, 23. परस्परमवलोकयतः 17, 4. 33,
10. 103, 17. 18, 21. 23, 5. 32, 13. 37, 4. 38, 16. 77, 11. 80, 7. 98, 22. 101, 10.
108, 19, v. l. 109, 9. Çiç. 9, 84. वेलावनानि जलधेरवलोकयितुं ययौ Ka-
thās. 22, 177. Mārk. P. 61, 22. Weber, Kṛṣṇaḡ. 278. Hit. 27, 18. 89, 3.
दमनकमार्गम् Pañāt. ed. orn. 19, 23. Ver. in LA. (III) 11, 6. मदीयं प्रयो-
गम् Mālav. 23, 20. मम बलानि तावदवलोकयतु मन्त्री mustern Hit. 94, 8.
तदहं वृत्तिद्वारस्थः क्षेत्रपालमवलोकयामि *hinsehen nach* so v. a. *achten
auf* Pañāt. 249, 4. निमित्तानि Varāh. Bh. S. 53, 105. 68, 1. 93, 17. द्वय-
मङ्गरिणीयं वर्मवलोकयत *sehst euch um nach* Z. d. d. m. G. 14, 573, 7.
वायुपयगुणोदीषाश्च नित्यं बुद्ध्यावलोकयेत् MBh. 12, 2062. Varāh. Bh. S.
24, 3. 54, 99. मुनिमतानि 68, 117. 106, 2. Bh. 4, 12. In der Astrol. *an-
blicken vom aspectus planetarum* Varāh. Bh. 2, 13. 6, 6. 10, 4. 23, 9.
पाणिप्रकृणकाले त्वं सूर्यभौमशनिशरैः । शुक्रवाचस्पतिभ्यां च तव भार्या-
वलोकिता ॥ Mārk. P. 71, 26. मुरपतिगुरुणावलोकिते Varāh. Bh. S. 5,
62. धन्यास्म्यनुगृहीतास्मि देवैश्चाप्यवलोकिता । यत् u. s. w. von den
Göttern (gnädig) *angeblickt* Mārk. P. 16, 65. निधिनावलोकितः 68, 16.
25. — 3) *erblicken, gewahr werden*: नैवावलोकयामास राजसं भुङ्क्त एव

सः MBh. 1, 6281. 13, 2752 (नावलोकयत् mit der ed. Bomb. zu lesen).
R. 2, 58, 25. 3, 39, 11. 16. 24. Ragh. 8, 37. 73. 11, 67. 19, 58. Kumāras. 3,
50. Çāk. 99, 16, v. l. 103, 10. 109, 2. Vikr. 21, 3. Spr. 5322. प्रथममुनि-
कथितमवितथमवलोक्य ग्रन्थविस्तरस्यार्थम् Varāh. Bh. S. 1, 2. 32, 5. 45,
14. Kathās. 2, 82. Prab. 111, 7. Bhāg. P. 3, 4, 8. Mārk. P. 35, 34. Pañāt.
36, 20. 46, 21. 55, 10. 76, 24. 93, 5. Hit. 9, 7. 10, 1. 14, 9. 22. 18, 12. 22, 2.
23, 6. 27, 1. 29, 12. 35, 4. 38, 12. 43, 21. 45, 7. 120, 16. 123, 17. Ver. in
LA. (III) 7, 21. 8, 13. 9, 13. Z. d. d. m. G. 14, 574, 18. — Vgl. अवलोक *fig.*

— समव caus. 1) *hinschauen, sich umsehen*: यथोपदिष्टेन पथा गच्छ-
न्समवलोकयन् R. 3, 17, 3. *hinsehen nach, beschauen, betrachten, mustern*:
सर्वा दिशः 4, 1, 3. योधान् Spr. 1796, v. l. — 2) *erblicken, gewahr wer-
den* R. 4, 60, 18. Çāk. 13. Kathās. 45, 366. Z. d. d. m. G. 14, 573, 23.

— आ 1) *hinsehen nach, schauen auf*: तन्मार्गमालोकिते Sāh. D. 87, 4.
राजा चक्रवाकमालोकिते Hit. 89, 3, v. l. आलोकितुम् Kathās. 15, 187. —
2) *erblicken*: आलुलुके Verz. d. Oxf. H. 225, b, 24. Bhāṭṭ. 2, 24. — caus.
1) *sehen, vor Augen haben*: मामनालोक्य न स्मृति Prab. 43, 10. वणि-
गालोक्य निजे हृदि सोत्साहं परिचितप्रकीर्तारम् so v. a. *denkend an*
Spr. 1937. *hinsehen, hinschauen*: आलोकयती ददृशे प्रासादाद्बुपदात्म-
जाम् MBh. 4, 250. तदेकवलोक्य स्वयम् Kathās. 43, 209. मुल्लक्षणा सा वा
न वेत्यालोक्यताम् 15, 68. Sarvadarśanas. 39, 5. *anblicken, ansehen, be-
trachten, beschauen* MBh. 3, 2301. 4, 470. Hariv. 9011 (आलोकयान).
Mārk. 76, 3. Ragh. 14, 29. Çāk. 38, 16, v. l. 103, 17, v. l. Vikr. 81. आलो-
कितः कुरवकः कुरुते विकाशम् ad Kumāras. 3, 26. Spr. 1769. तृणमिव
जगज्जालमालोकयामः 1966. 2537. Kathās. 18, 125. 383. 40, 89. Bhāg. P.
1, 7, 52. Weber, Kṛṣṇaḡ. 278. Hit. 33, 5. Dhūrtas. 92, 17. यथावदालो-
कितमार्गचारिन् Kām. Nit. 15, 59. श्रीकण्ठो मामुपेक्ष्य वामालोकयति
schaut (gnädig) auf dich Vor. 3, 143. खड्गम् — प्राहिणोत्सारथेः काय-
मालोक्य so v. a. *zielend auf* Hariv. 15248. *untersuchen, prüfen, stud-
ieren*: पल्लवावासम् R. 4, 43, 21. सारापराधो M. 8, 126. तन्नायनेकानि
Verz. d. Oxf. H. 99, a, No. 154. मतानि तेषाम् 175, b, 9. 181, a, No. 412,
Z. 6. Varāh. Bh. S. 1, 5. धिया 51, 1. बुद्ध्या Kām. Nit. 1, 17. In der Astrol.
ansehen vom aspectus planetarum Varāh. Bh. 4, 2. 23, 1. 7. आलोकि-
n. *Blick Mālatim*. 16, 8. — 2) *erblicken, gewahr werden, erfahren, erken-
nen* Maitrāj. 6, 28. Draup. 1, 15. MBh. 2, 1817. 3, 11024. 5, 7521. 6, 5824.
14, 582. R. 2, 34, 4. 47, 16. 53, 9. 96, 42. R. Gorr. 1, 57, 23. 3, 51, 43. 4,
19, 1. 43, 54. 44, 122. 59, 18. 5, 13, 28. 34, 20. 6, 14, 5. Kām. Nit. 15, 52.
Ragh. 6, 2. 12, 84. 16, 83. Kumāras. 7, 22. Spr. 1690. 1816. 3010. Çiç. 9,
84. Kathās. 3, 76. 4, 45. 65. सर्वमालोक्य चक्षलम् 5, 126. 10, 157. 12, 88.
70, 131. 13, 130. 13, 116. 20, 25. 21, 86. 23, 292. 26, 106. 28, 101. 32, 80.
156. 39, 289. 42, 74. Rāṭa-Tar. 1, 37. 298. 3, 61. 4, 163. 409. Bhāg. P. 8,
8, 35. Mārk. P. 66, 12. 68, 7. 109, 32. 110, 19. Prab. 68, 15. Pañāt. 76,
23. Hit. 17, 15. 23, 7. 10. 39, 20. 42, 9. 110, 18, v. l. Z. d. d. m. G. 14, 573,
26. Dhūrtas. 83, 3. यस्य वा दृष्टिमण्डले भिन्नविकृतानि त्रयाण्यलोकयते
Suçr. 4, 118, 10. *fig.* कतमो ऽयं सानुमानालोकयते Çāk. 99, 16. शोच्या च
प्रियदर्शना चेयमालोकयते 38, v. l. वृत्तांतरालोकितया ज्योत्स्नया MBh. 3,
16854. तददलोकितस्वप्ना *die denselben Traum gehabt hatte* Kathās.
52, 391. — आलोक्य Pañāt. 78, 14 fehlerhaft für आलोच्य. — Vgl.
आलोक *fig.*

— समा caus. 1) *hinschauen* R. 5, 55, 17. *hinschauen auf*, — nach, anblicken, anschauen MBh. 2, 775. सर्वा दिशः 3, 16850. R. 3, 79, 1. *vor Augen haben*, in Betracht stehen MBh. 8, 2153. HARIV. 6338. ŚĀH. D. 45, 19. MĀRK. P. 66, 28. 133, 7. समालोक्य मतान्येषाम् Verz. d. Oxf. H. 189, b, 10. स्वमानसे समालोक्य (लोच्य?) PĀNĒAT. 1, 6, 3. समालोक्य v. l. für समालोच्य 12, 3. — 2) *erblicken*, *gewahr werden* Spr. 4922. MBh. 7, 864. R. 2, 93, 21. R. GORR. 2, 41, 23. BULG. P. 3, 19, 8. MĀRK. P. 78, 25. PĀNĒAT. 3, 13 (ed. orn. 1, 8). *erkennen als*: सकलार्थशास्त्रसारं समालोक्य विज्जु-शर्मदेम् PĀNĒAT. Pr. 3 (ed. orn. 1). — Vgl. समालोक fgg.

— उद् caus. *hinaufblicken zu*: भगवत्तमभिमुखमुल्लोकयमानाः SADDH. P. 4, 3, 6.

— परि caus. *sich umsehen, umherschauen* R. 5, 10, 6. *rings beschauen*: स तथा तु जनस्थानं सर्वतः परिलोकयन् 3, 68, 1.

— वि *anblicken, ansehen*: लोकिषुम् BULG. P. 4, 20, 21. *prüfen, studieren*: धनेकानागमग्रन्थान्विलोकिषुम् Verz. d. Oxf. H. 100, b, 5. — caus. 1) *hinschauen, hinsehen* GORR. 1, 2, 17. R. 2, 33, 3. 97, 6 (GORR. 106, 4; vgl. MBh. 3, 11110). R. GORR. 2, 103, 23. 5, 8, 22. 13, 20. Spr. 2603. RAGH. 6, 59. ÇĀK. 9, 4. 11, 19, v. l. 32, 20. 33, 4. 41, 18, v. l. 44, 18. 49, 4. 50, 3. 72, 11. 73, 3. 99, 13. 103, 12. VIKR. 12, 20. MĀLAV. 80, 14. KATHĀS. 37, 157. KĀURAP. 35. PRAB. 6, 1. 31, 18. उद्गच्छेत्तुं च तथा व्यलोकित 67, 9. BULG. P. 3, 8, 19. PĀNĒAT. 235, 24. fg. विलोकित n. Blick ÇĀK. 36. KUMĀRAS. 4, 23. ŚĀH. D. 42, 16. — 2) *hinsehen nach, ansehen, anblicken, beschauen, betrachten*: दिशो दश HARIV. 12868. R. 5, 56, 52. Spr. 2013. Verz. d. Oxf. H. 171, a, 3. गगणाद्गतां नदीम् R. 1, 44, 19. RAGH. 14, 44. 19, 40. KUMĀRAS. 5, 25. Spr. 2022. ÇĀK. 13, 10. 13, 12. 17, 18. 22, 10. 24, 15. 27, 16. 44, 1. 50, 13. 57, 21. 64, 3, v. l. 83, 23. 98, 22, v. l. 103, 3. 106, 15. 96. VIKR. 40, 1. 18. Spr. 236. VARĀH. BRH. S. 89, 8. KIR. 5, 17. UTTA-NAR. 35, 20 (47, 14). KATHĀS. 17, 88. 25, 230. 28, 179. 34, 164. 35, 138. RĀGA-TAR. 1, 373. 4, 598. BULG. P. 2, 9, 7. 3, 20, 45. 4, 20, 22. 5, 25, 4. 5. 8, 7, 4. 8, 28. 9, 16, 3. PĀNĒAT. 64, 16. HIT. 21, 20. 27, 18, v. l. VET. in LA. (III) 13, 5. 11, 6. 7. *sein Augenmerk richten auf, beobachten, prüfen* KĀM. NITIS. 16, 40. मनीषया निर्मलया विलोकितं फलाय कर्म 13, 58. *studieren* Verz. d. Oxf. H. 37, b, No. 92. *sehen auf so v. a. Rücksicht nehmen auf*: न ह्यलु प्रयोजनं कारणं वा विलोक्य माया प्रवर्तते PRAB. 13, 11. — 3) *erblicken, gewahr werden* MBh. 8, 3817. HARIV. 14008. R. 3, 36, 53. 4, 1, 6. 5, 6, 24. 13, 26. 14, 50. RAGH. 2, 11, 11, 17. KUMĀRAS. 3, 70. RT. 1, 9. VIKR. 8, 17. Spr. 728. 811. 2543. 3010. VARĀH. BRH. S. 29, 1. 43, 15. KATHĀS. 5, 8. 10, 161. 216. 12, 114. 17, 145. 18, 104. 245. 803. 19, 24. 20, 12. 24, 110. 26, 190. 28, 190. 29, 174. 30, 84. 31, 47. 32, 32. 52. 64. 77. 33, 213. 37, 14. 40, 29. 59. 42, 18. 47, 90. 48, 133. 49, 206. RĀGA-TAR. 3, 115. 118. 4, 17. 19. 5, 196. 6, 250. BULG. P. 1, 7, 18. 11, 32. 14, 24. 3, 10, 5. 12, 29. 19, 7. 17. 22, 17. 26, 5. 9, 1, 16. 16, 4. MĀRK. P. 23, 94. PĀNĒAT. 1, 7, 63. Verz. d. Oxf. H. 237, a, 22. TRIK. 1, 1, 2. PĀNĒAT. 36, 19. 46, 7. HIT. 89, 15, v. l. 127, 7. VET. in LA. (III) 8, 6. *pass. so v. a. sichtbar sein*: लयः कलिङ्गसेनाया देवस्य च प्रभावकः । विवाकमङ्गलायेकं किं नाद्यैव विलो-क्यते ॥ KATHĀS. 32, 3. KĀURAP. 32. — 4) *hinübersehen über* (acc.): वृत्तिं तत्र प्रकुर्वीत यामुष्ट्रे न विलोकयेत् M. 8, 239. — Vgl. विलोक fgg.

— प्रवि caus. 1) *hinschauen, hinblicken*: सर्वतः R. 1, 9, 59 (57 GORR.).

betrachten, beschauen KATHĀS. 40, 85. 46, 46. 71, 101. *beobachten* (astro-nomisch): क्वाद्ययम् GOLĀDH. PRAÇĀDH. 47. *in Gedanken betrachten, erwägen* KATHĀS. 120, 36. — 2) *erblicken, gewahr werden, sehen* KATHĀS. 52, 7. 101, 76. 108, 120.

— सम् *zusammen blicken*: ते एते ज्योतिषी अभयतः संलोकिते *blicken einander an* AIT. Br. 4, 15.

लोके m. TRIK. 3, 5, 3. am Ende eines adj. comp. f. श्री RAGH. 15, 60. Spr. 4097. VARĀH. BRH. S. 8, 30. In den ältesten Texten finden wir regel-mässig die Verbindung उ लोके, sogar am Anfange eines Pāda (RV. 3, 2, 9. 37, 11. 5, 4, 11. 9, 2, 8). Im RV. erscheint das einfache लोक nur 8, 89, 12. 9, 113, 7. 9. 10, 14, 9. 85, 20. 90, 14. VS. 11, 22 wird missvor-ständiglich उ in सु verändert, obgleich diese Sammlung vereinzelt (12, 35. 18, 52. 55) auch उ erhalten hat. Dieser Umstand führt auf die Vermuthung, dass उलोक die ältere Form des Wortes gewesen, लो-क also durch Abfall des Anlauts entstanden sei. Vgl. Ind. St. 1, 351. MÜLLER, Transl. I, LXXIV. उलोक weist auf उरोक, das auf उरु, वरु (vgl. उरु, वरु, वरिमन्) zurückgeführt werden kann. Wer es vor- zieht उरोक von रुच् abzuleiten, könnte उ als Rest der Präposi- tion एव (vgl. एवकाश) betrachten. 1) *freier Raum, das Freie; Raum überh., Ort, Platz, Stelle*: देहि लोकम् mache Platz RV. 8, 89, 12. सीदं कोतः स्व उ लोके 3, 29, 8. 10, 13, 2. उ लोको यस्ते अद्विक् इन्द्रेण तत्तु गीहि 3, 37, 11. 2, 9. सूरभा उ लोके 5, 1, 6. अस्मा एतं पितरौ लो-कमैकम् 10, 14, 9. VS. 2, 30. पितृपदन 5, 26. 6, 6. देवं सोमैष ते लोकः 8, 26. लोकं पृणा च्छिन्ने पृणा 12, 54. 19, 54. 35, 1. 2. 6. प्रज्ञां च लोकं चाप्रेति so v. a. *freies Gebiet, freie Bewegung* AV. 4, 11, 9. 6, 123, 3. 12, 2, 1. 14, 2, 13. 18, 2, 25. अत्रादधुर्जमानाय लोकम् 4, 7. मधुमत् 9, 1, 29. ये पृथिव्या पुण्या लोकाः 15, 13, 1. TS. 5, 7, 3, 3. AIT. Br. 3, 18, 1, 24. PĀNĒAT. Br. 17, 13, 1. ÇAT. Br. 6, 2, 2, 28. यावत् लोकं जयति *Strecke, Gebiet* 11, 8, 3, 5. 13, 2, 7, 13. 14, 6, 7, 11. fgg. (vgl. BRH. ÅR. UP. 3, 9, 10. fgg.). 9, 2, 3. आ-त्मा सर्वेषां भूतानां लोकः 4, 2, 29. जगतीनां लोके त्रिष्टुभः *statt der G.* SHADY. Br. 3, 7. *Zwischenraum* KAUC. 86. लोको ऽयम् *diese Stätte, die- ses Land, das von uns bewohnte Land* AK. 2, 1, 6. Besonders in der Verbindung लोकं कर् oder उर् लोकं कर् *Raum —, Luft —, Freiheit schaffen*: उर् तत्सु-यो अकृणोड लोकम् RV. 7, 33, 5. 1, 93, 6. 2, 30, 6. 4, 17, 7. 5, 4, 11. यो वै वृताभ्यो अकृणोड लोकम् 10, 30, 7. 104, 10. VS. 11, 22. 23, 43. AV. 6, 121, 4. 9, 2, 11. 11, 1, 81. ÅCV. ÇA. 4, 13, 5. ज्योतिर्यदङ्गे अकृणोड लोकम् *mache Platz* RV. 9, 92, 5. ähnlich उर् नो लोकमनु नेषि 6, 47, 8. AV. 18, 2, 20. — 2) *der grosse Raum, die Welt; Weltraum, jede imaginäre Welt* AK. 3, 4, 2. II. 1363. ad. 2, 16. MED. k. 33. HALĀ. 1, 133. VS. 32, 11. fg. AV. 8, 9, 1. 15. 11, 5, 7. 8, 10. सूर्यः सद्यः सर्वो लोका-न्ययैति रत्नं 4, 38, 5. 10, 9, 10. 10, 38. दिव्याः, पार्थिवाः 9, 5, 14. सूर्यवत्तः 18. TBR. 3, 12, 8, 2. नापुत्रस्य लोको ऽस्ति *für den Sohnlosen ist die Welt nicht da* AIT. Br. 7, 13. कामरि लोको अन्ननिष्ठ पुत्रः *Kinderwelt* AV. 12, 3, 47. *Welt im ausgezeichneten Sinne: Himmel, Stelle im Himmel* ÇAT. Br. 2, 6, 4. 7. 10, 5, 4. 16. 11, 2, 7, 19. न कृतघ्नस्य लोको ऽस्ति *Wesen, Kṛṣṇaṁ* 225. लोकेभ्यः परिकृतसि M. 4, 219. लोकाञ्जयति 9, 137. *Wel- ten von verschiedener Art und Zahl* ÇAT. Br. 14, 6, 1. 7, 2, 36. fgg. 9, 1, 18. ÇĀKH. Br. 20, 1. KĀTH. 26, 4. M. 4, 181. fgg. पुष्कलाः 8, 81. आत्म-

प्रभाः MBu. 3, 2227. त्रेत्रिमयाः 3, 2454. M. 6, 39. कामगमाः MBu. 3, 12034. काष्ठोकास्त्रं गमिष्यसि R. 2, 74, 9. त्रयः AV. 10, 6, 31. 12, 3, 20. Ait. Br. 1, 5. Çat. Br. 13, 1, 3. 14, 4, 24. M. 2, 330. 232. 11, 261. 12, 97. MBu. 1, 5910. 7642. 3, 10660. 13, 812. R. 1, 6, 2. 2, 96, 45. 6, 102, 23. Spr. 1512. Varāh. Bṛh. S. 6, 6. 26, 4. ० त्रयो Spr. 1079. उभौ लोकाः Erde und Himmel TBa. 3, 1, 3, 5. MBu. 12, 366. Mārk. P. 22, 36. P. 1, 3, 54. Schol. ० द्वय Kām. Nīris. 7, 55. 10, 24. Rīgā-Tar. 3, 184. सप्त इमे लोकाः Munp. Up. 2, 1, 8. MBu. 3, 175. 13, 5288. 5292. Ragh. 10, 22. Verz. d. Oxf. H. 49, 5, 11. 57, a, 3 v. u. (daher Bez. der Zahl sieben Ind. St. 2, 386. 395). ध्रुवम् AV. 5, 30, 17. 8, 8. 12, 3, 38. 19, 54, 5. VS. 19, 46. Çat. Br. 13, 5, 4, 2. 2, 42, 2. M. 10, 128. लोके ऽस्मिन् 7, 3, 8, 343. 9, 24. 12, 53. MBu. 3, 2637. 2904. 2982. R. 1, 1, 2. 92. Spr. 5188. इमं लोकम् मध्यमम्, ब्रह्मलोकम् M. 2, 233. इक्ष्वास्ते तु सा लोके 3, 141. 10, 138. 12, 102. लोके so v. a. इत् लोके hier auf Erden 1, 11. 84. 4, 157. 5, 50. MBu. 1, 6122. 3, 2776. 2980. Spr. 1539. 3626. 4374. 4789. 5346 (Gegens. परत्र). Daśartas. 96, 7. लोके कृत्स्ने auf der ganzen Erde MBu. 3, 2119. ततो दुर्गे च राष्ट्रं च लोकं च सचराचरम् । घसरित्गतांश्चैव मुनीन्देवाश्च पीडयेत् ॥ die ganze Erde M. 7, 29. लोके प्रज्जाति er verlässt die Erde Varāh. Bṛh. S. 69, 36. इमे लोकाः Ait. Br. 3, 15. यस्मै jene Welt AV. 12, 3, 38. 57. VS. 17, 2. TS. 1, 5, 9, 4. Ait. Br. 3, 28. 8, 2. Çat. Br. 1, 2, 5, 17. 14, 9, 1, 2. M. 10, 128. पर AV. 6, 117, 3. Çat. Br. 14, 6, 3, 2. M. 11, 26. AK. 3, 4, 82 (86), 16. उत्तरे हिमवत्पार्श्वे पुण्ये सर्वगुणान्विते । पुण्यः लेम्पश्च काम्यश्च स परो लोक उच्यते ॥ MBu. 12, 7010. परलोकान्-Weber, Rāmāt. Up. 342. तृतीय AV. 6, 117, 3. तृतीये वा इतो लोके पितरः TBa. 1, 3, 4, 5. परम AV. 19, 54, 5. Ait. Br. 1, 21. 2, 24. शुचि AV. 4, 34, 2. ज्योतिष्मत् 9, 5, 6. पुण्य 16. 19, 54, 5. VS. 20, 25. पितृपान AV. 5, 18, 13. 6, 117, 3. देवपान ebend. नारक 12, 4, 36. स्वर्गे लोके KATHOP. 1, 12. Çat. Br. 14, 7, 3, 11. M. 3, 140. 8, 103. सोमसूर्यस्तृचरित Weber, Giot. 110. जीवानाम् AV. 2, 9, 1. धर्मतस्य 8, 1, 1. मुक्ताम् und मुक्तस्य s. u. d. Ww. यमस्य AV. 6, 118, 2. पितृणाम् 3, 29, 4. 12, 2, 9. 45. भद्रस्य 6, 26, 1. कूरकृताम् TBa. 1, 4, 6, 5. पुण्यकृताम् (so ist zu lesen) MBu. 3, 12025. घप्सरसाम्, वैश्वदेवस्य, ध्रुवाम् M. 4, 183. ब्रह्मघ्नः, स्त्रीबालघातिनः, मित्रदुहः, कृतघ्नस्य 8, 89. सप्तानां मरुतां लोकान्वसूनां च MBu. 13, 5315. गच्छ लोकान्महेन्द्रस्य R. 4, 24, 27. राजर्षि ० 1, 57, 5. पितृ ० Kūhān. Up. 8, 2, 1. मातृ ० 2. धातृ ० 3. स्वसृ ० 4. सखि ० 5. गन्धमाल्य ० 6. ध्रुवपान ० 7. गीतवादित्र ० 8. स्त्री ० 9. भर्तृ ० M. 3, 165. 9, 29. उर्वशी ० (so die ed. Bomb.) Buāg. P. 9, 14, 44. 47. निरय ० R. Gorr. 2, 15, 23. — 3) pl. und sg. die Leute, die Menschen, das Volk (auch im Gegens. zum Fürsten) AK. H. 301. H. an. Mkd. Halā. 2, 129. लोकानां क्लितकाम्यया M. 12, 117. लोकेषु यशः प्राप MBu. 3, 2081. लोकेष्वप्रतिमो भुवि 2086. 13, 6804. 15, 900. Hariv. 4005. R. 1, 2, 39. R. Gorr. 2, 108, 29. Spr. 311. 560. 1276. 1936. 2071. 4382. KATHIS. 12, 177. fg. Rīgā-Tar. 1, 352. Buāg. P. 3, 14, 11. Verz. d. Oxf. H. 136, a, 23. 25. Pāñkāt. 246, 2. VET. in LA. (III) 1, 3. सर्वे MBu. 13, 871. R. 3, 54, 7. Spr. 3127. 4382. Pāñkāt. 256, 25. सर्वलोकेषु R. 1, 59, 20. ब्रह्मः Spr. 4583. सर्वे पुरनिवासिनो राजसंनिधिलोकाश्च Pāñkāt. 26, 20. लोकाः स्त्रीषु रताः so v. a. die Männer VET. in LA. (III) 30, 9. गृहलोकाः Hit. 88, 18. sg. Çat. Br. 14, 3, 3, 1. Nir. 7, 4. प्रिया भवति लोकस्य M. 8, 42. 358. 9, 324. 11, 84. R. 1, 1, 87. 3, 1. 9. Sāhukjak. 38. Çik. 77. 192. ad 25, 7. Spr. 1443.

2316, v. 1. 2331. 2602. 2684. 3734. 4938. Ragh. 6, 30. KATHIS. 10, 113. 21, 116. 29, 179. 34, 143. Rīgā-Tar. 3, 263. Daśak. 66, 3. Buāg. P. 5, 24, 3. Pāñkāt. 48, 25. सर्वस्य लोकस्य Ragh. 4, 8. Spr. 5207. Çāñk. zu Bṛh. Ār. Up. S. 43. fg. सर्वलोकः Jedermann MBu. 1, 8051. Spr. 3580. Varāh. Bṛh. S. 4, 8. Pāñkāt. 228, 2. नगरलोकः KATHIS. 18, 122. तीक्ष्णलोकः Tikshṇa's Leute Rīgā-Tar. 3, 1743. लोकतो ऽपि किं ते रक्ष्यः परिवादः R. 2, 36, 30. पृष्टाश्च लोकतो बुद्धा KATHIS. 43, 189. सकललोकानन्दम् Varāh. Bṛh. S. 8, 47. लोकहेतोः Çāñk. 104. कृपालोकमत Spr. 1012. 2680. लोकवदध्याम्यत् Çāñk. zu Bṛh. Ār. Up. S. 55. — 4) Gemeinschaft, Gesellschaft: सतो लोकात् — धृष्यतु R. 2, 75, 34. नर ० so v. a. die Menschen R. Gorr. 2, 1, 42. Ragh. 6, 1. रात्स ० R. 3, 41, 3. राज ० Ragh. 3, 64. नरदेव ० 6, 8. नितितपाल ० 7, 3. नरवीर ० Spr. 2476. पौर ० KATHIS. 4, 35. 12, 185. नाग ० 22, 203. वणिगलोक 29, 107. क्षातिलोकतम् Varāh. Bṛh. S. 82, 8. Pāñkāt. ed. orn. 58, 13. VET. in LA. (III) 9, 18. कुरुम्ब ० 21, 18. नृति-पर्वसुरलोकभाषा H. 59. Im Bengalischen ist लोक geradezu zum Pluralsuffix geworden. — 5) das gemeine Leben, oft im Gegens. zur Wissenschaft, insbes. der heiligen, zum Veda. Nir. 1, 2. लोकतम् so v. a. wie üblich Çāñk. Gṛh. 4, 19. M. 7, 43. Varāh. Bṛh. S. 86, 10. Bṛh. 2, 3. लोके Sarvadarśana. 92, 14. ० मतनिवर्तण Verz. d. Oxf. H. 251, a, 8. लोके वेदे च प्रथितः Bhāg. 15, 18. विरुद्धो लोकवेदयोः MBu. 1, 7258. लोकवेदविरुद्ध 7245. 6246. लोकवेदविरोधक 7257. ० विरोधात् Nilak. 164. एष धर्मः क्षिया नित्यो वेदे लोके श्रुतः स्मृतः Spr. 3004. लोकपूत neben वेदपूत Nṛs. Tār. Up. in Ind. St. 9, 116. लोके वेदे च कुशलः so v. a. in weltlichen Angelegenheiten Kām. Nīris. 6, 1. लोकवेदपथानुग Buāg. P. 3, 3, 19. लोकशास्त्राभ्याम् 7, 13, 45. शास्त्रेषु लोकेषु च यत्प्रसिद्धम् Verz. d. Oxf. H. 193, a, 6. ० विद्याविरुद्ध 207, a, 16. लोके im Gegens. zu काव्यनाट्ययोः H. 326. लोके in gemeinem Leben so v. a. in der Sprache des Volkes, im Gegens. zu वेदे, कन्दसि Schol. zu P. 3, 1, 42. 4, 1, 30. 3, 22. 6, 1, 181. 3, 1, 118. Vārtt. — Vgl. घ ० (घलोकान् neben लोकान् Buāg. P. 3, 3, 8 erklärt der Comm. durch लोकालोकपर्वतादिकर्मागान्; vgl. auch 5, 20, 36), घङ् ०, घसरित् ०, घमर ०, घर्ल्लोक, इन्द्र ०, उरु ०, चतुर्लोक, जन ०, जीव ०, तपो ०, तल ०, त्रि ०, देव ०, यौर्लोक, नर ०, नृ ०, पति ०, पर ०, पाप ०, पितृ ०, पुण्य ०, पृथिवि ०, पृथिवी ०, प्रेत ०, ब्रध्न ०, ब्रह्म ०, भू ०, भूमि ०, भूर्लोक, मध्य ०, मध्यम ०, मनुज ०, मनुष्य ०, मरुल्लोक, मर्त्य ०, मृत्यु ०, यथालोकम्, यम ०, वि ०, स ०, समान ०, स्वर्लोक, स्वर्ग ०.

लोककण्टक m. ein Dorn für die Menschen, ein schädlicher Mensch M. 9, 260. MBu. 3, 8777. R. 1, 14, 31.

लोककर्तृ m. Schöpfer der Welt: Brahman R. 1, 2, 26 (25 Gorr.). 14, 12. Verz. d. Oxf. H. 47, a, No. 103, Z. 5. Viṣṇu MBu. 3, 13556. 13558. Çiva 13, 1193.

लोककल्प 1) adj. a) weltähnlich, in der Gestalt der Welt auftretend Buāg. P. 12, 4, 19. — b) von den Menschen angesehen —, gehalten für Buāg. P. 10, 63, 36. — 2) m. Weltperiode Buāg. P. 3, 11, 23.

लोककात् 1) adj. von Jedermann gern gesehen, Jedermann gefallend MBu. 3, 2666. R. 3, 49, 7. — 2) f. छा ein best. Heilkrant, = रुद्धि Rīgān. im ÇKDr.

लोककार m. = लोककर्तृ Çiv.

लोककृत 1) adj. Raum schaffend, Luft machend, befreiend: घृपे सि-

स्थूयो ध्रुवः लोककृत् RV. 9,86,21. धृमीके चिदु लोककृत् 10,133,1. AV. 18,3,25. TS. 1,1,28,1. TBu. 3,7,8,10. Āc. Ca. 4,13,5. — 2) m. = लोककर्तृ MBu. 3,2165. 13,1108. R. 1,43,26. Mārk. P. 47,2. Verz. d. Oxf. H. 47,a, No. 103, Z. 9.

लोककृत् adj. = लोककृत् 1): उ लो° RV. 9,2,8.

लोकान्ति adj. den Himmel bewohnend KūāND. Up. 2,24,5. 9. 14.

लोकगति f. das Thun und Treiben der Menschen HARIV. 7092. R. 7,26,58.

लोकगाथा f. ein im Munde des Volkes lebender Vers SARVADARÇANAS. 2,1.

लोकगुरु m. Lehrer der Welt, — des Volkes R. 2,101,26 (110,24 GORR.). Buā. P. 4,2,7. 19,39. 20,17. 6,17,6. 7,4,29. सर्व° 4,10,3.

लोकचक्षुस् n. 1) pl. die Augen der Menschen Spr. 1608. — 2) das Auge der Welt, die Sonne ÇABDAM. im ÇKDa. m. nach WILSON und ÇKDa.

लोकचर adj. die Welten durchwandernd: नार्द MBu. 2,269.

लोकचारित्र n. der Hergang in der Welt R. ed. Bomb. 1,9,10. लोकवृत्तात् ed. SCHL.

लोकचारिन् adj. = लोकचर: Çiva MBu. 13,1188.

लोकजननी f. die Mutter der Welt, Bein. der Lakshmi Verz. d. Oxf. H. 183,b,3 v. u.

लोकजित् 1) adj. a) Gebiet gewinnend ÇAT. Br. 14,4,2,33. — b) den Himmel gewinnend M. 4,8 (superl.). लोकजितं स्वर्गम् so v. a. स्वर्गलोकजितम् AV. 4,34,8. — 2) m. Bein. eines Buddha AK. 1,1,2,8. H. 235.

लोकज्ञ adj. die Welt —, die Menschen kennend Spr. 4713. Davon °ता f. Weltkenntnis, Menschenkenntnis ebend.

लोकज्ञेष्ठ adj. der vorzüglichste unter den Menschen, Beiw. Buddha's VJUTP. 1. HIOUEN-TSANG II, 157.

लोकतत्त्व n. Kenntniss der Welt, Menschenkenntnis R. 5,48,8.

लोकतत्त्व s. u. तत्त्व 1) d).

लोकता f. in तल्लोकता, nom. abstr. von तल्लोक adj. im Besitz seiner Welt seiend Buā. P. 4,24,7. MBu. 7,6519 ist st. गत्तास्मि लोकताम् mit der ed. Bomb. गत्ता सलोकताम् zu lesen.

लोकतुषार m. Kampher RĪGĀ. im ÇKDa.

लोकदम्भक adj. die Leute betrugend Spr. 4249.

लोकद्वार n. das Thor zum Himmel KūāND. Up. 2,24,4. 8,6,5. Davon

°द्वारीय n. N. eines Sāman (vgl. KūāND. Up. 2,24,4) Schol. zu KĪTS. Ca. 9,1,10. 8,16. 10,1,2.

लोकधातृ m. Schöpfer der Welt: Çiva MBu. 13,1161.

लोकधातु m. Bez. eines best. Theiles der Welt bei den Buddhisten VJUTP. 8. 81. WILSON, Sol. Works II, 29. 32. fg. लोकधातुं als Bed. von वर्ष AK. 3,4,30,226. — Vgl. सक°.

लोकनाथ m. 1) Herr der Welten: Brahman ÇABDAM. im ÇKDa. Verz. d. Oxf. H. 38,b, No. 96, Z. 16. ब्रह्मादय: Buā. P. 8,21,5. सुरेश्वर: 9,18,13. Vishnu oder Kṛṣṇa H. c. 71 (fälschlich लोकनाथ). MBu. 2,9,16,137. Buā. P. 2,7,15 (अखिल°). Çiva Çiv. KUMĀRAS. 5,77 (nach der Losart im ÇKDa. स लोकनाथ: st. त्रिलोकनाथ:). die Sonne Verz. d. Oxf. H. 32,a,37. — 2) Beschützer des Volks als Beiw. eines Fürsten R. 2,24,19. 42,18. 100,15. 110,2. R. GORR. 2,1,42. 21,14. 81,2. 7,83,11. RĪGĀ-TAR. 2,26. Buā. P. 3,15,4. — 3) ein Buddha H. c. 80. N. pr. eines Buddha TRIG. 4,1,14. RĪGĀ-TAR. 1,188. WILSON, Sol. Works II, 16. 18. 27. —

4) N. pr. des Verfassers der Padamaṅgarī COLEBR. Misc. Ess. II, 57.

°चक्रवर्तिन् N. pr. eines Commentators des Rāmāyaṇa Ind. St. 1,468.

लोकनाथरस m. Bez. einer best. Mirtur Verz. d. B. H. No. 963.

लोकनिन्दित adj. von Jedermann getadelt SARVADARÇANAS. 78,13. fg.

लोकनेतृ m. Führer der Welten: Çiva Çiv.

लोकप m. Hüter einer best. Welt: लोकपा ब्रह्मणो ये MBu. 1,3651. Welthüter, deren acht Buā. P. 3,23,39.

लोकपक्षि s. u. पक्षि 5) und Ind. St. 10,41. 120.

लोकपति m. 1) der Herr der Welt: Brahman VARĀH. BṚH. S. 74,1. Vishnu Buā. P. 2,4,20. — 2) Gebieter über das Volk, Fürst R. 5,93,28. Buā. P. 1,17,41.

लोकपथ m. ein allgemeiner Weg, die gewöhnliche Art und Weise MBu. 13,4898.

लोकपद्धति f. ein allgemeiner Weg SARVADARÇANAS. 93,21.

लोकपाल m. 1) Welthüter, deren bei Manu und später vier oder acht angenommen werden, je nachdem vier oder acht Weltgegenden gezählt worden, LIA. I, 771. fg. ÇAT. Br. 14,7,2,24. AIR. Up. 1,3,3,1. KAUSH. Up. 3,8. Verz. d. B. H. No. 1232. fg. M. 3,96,8,23. 9,315. MBu. 1,7854. 8176. 2,446. 3,1710. fg. 1714. 2127. 2132. 2139. 2164. 2171. 2180. 2182. 12024. 16179. R. 1,3,20. 19,26. 72,7. 2,23,22. 91,18. R. GORR. 1,70,4. 3,34,11. 6,72,41. RAGH. 17,78. VARĀH. BṚH. S. 43,57. 46,10. 48,26. MAHĀNĀR. Up. in Ind. St. 2,94. Nṛs. TĪP. Up. ebend. 9,107. WEBER, RĀMAT. Up. 326. 351. VP. 153. 169. 226. Buā. P. 1,11,27. 3,6,12. fgg. 4,17,11. PĀNĀT. 38,13. Çiva Çiv. — 2) Hüter des Volkes, Fürst H. 690. Sch. HALĪJ. 2,266. RAGH. 2,75. RĪGĀ-TAR. 1,346. नर° RAGH. 6,1. — 3) N. pr. eines Fürsten COLEBR. Misc. Ess. II, 280. — 4) das Hüten des Volkes R. GORR. 1,70,4.

लोकपालक m. 1) = लोकपाल 1) Buā. P. 5,18,26. — 2) = लोकपाल 2) Buā. P. 4,18,7.

लोकपालता f. nom. abstr. von लोकपाल 1) MĀRK. P. 108,18.

लोकपालत्व n. dass. HARIV. 603. R. 7,3,15.

लोकपितामह und सर्व° s. u. पितामह 1) b) und füge Buā. P. 3,10,1 hinzu.

लोकपुण्य N. pr. einer Oertlichkeit RĪGĀ-TAR. 4,193.

लोकपुरुष m. die personifizierte Welt H. 94. Sch.

लोकपूजित 1) adj. allgemein geehrt. — 2) m. N. pr. eines Mannes LALIT. ed. Calc. 202,10.

लोकप्रकाशक n. Titel einer Compilation des Kshemendra Verz. d. B. H. No. 804.

लोकप्रकाशन m. Erleuchter der Welt, die Sonne H. c. 9.

लोकप्रत्यय m. allgemeine Geltung, Landläufigkeit KĪTS. Ca. 13,1,9.

लोकप्रदीप m. Leuchte der Welt, N. pr. eines Buddha BUNN. Intr. 102.

लोकप्रवाद m. ein allgemein gebrauchter —, landläufiger Ausspruch, — Spruch R. 3,22,32. 89,15. 5,26,6. HIT. 11,6.

लोकप्रसिद्धि f. allgemeine Geltung: °प्रसिद्धा nach der herrschenden Gewohnheit VARĀH. BṚH. S. 95,1.

लोकबन्धु m. der allgemeine Freund, Bez. der Sonne H. c. 6. Çiva's Çiv.

लोकबान्धव m. der allgemeine Freund, Bez. der Sonne Verz. d. Oxf.

H. 184, b, 12. Gāṇḍ. im ÇKDn.

लोकवाच्य adj. aus der menschlichen Gesellschaft ausgestossen Gāṇḍ. im ÇKDn.

लोकविन्दुसार n. Name des letzten der 14 Pūrva oder ältesten Schriften bei den Gāṇḍ. H. 248.

लोकवर्तर् m. Erhalter —, Ernährer des Volkes R. 2, 35, 28. 5, 36, 57.

लोकवर्तु adj. Raum einnehmend ÇAT. Bn. 7, 2, 2, 8. 5, 2, 28.

लोकभावन adj. s. u. 1. भावन 1) b) und füge noch Bnig. P. 3, 14, 40. 8, 9, 27 hinzu.

लोकभाविन् adj. = लोकभावन die Menschen fördernd, den Menschen Heil bringend R. 4, 44, 47.

लोकमय (von लोक) adj. (f. ई) 1) räumig ÇAT. Bn. 8, 5, 2, 9. — 2) die Welten in sich enthaltend HARIV. 2156. 2708. Bnig. P. 2, 5, 41.

लोकमातर f. Mutter der Welt Sām. D. 241 (pl.). रोदसी लोकमातरी Bnig. P. 2, 3, 5. Lakshmi 6, 19, 6. AK. 1, 1, 2, 23.

लोकमार्ग m. der allgemeine Weg, die herkömmliche Art und Weise Pāṇāt. ed. orn. 3, 16.

लोकपूर्ण P. 6, 3, 70. Vārt. 4. 1) adj. (f. श्री) die Welt erfüllend, überallhin dringend: लोकपूर्णैः परिमलैः परिपूरितस्म काश्मीरस्य Bnig. 1, 69 nach AUFRICHT (HALL. Ind. u. Kūṭ). — 2) f. श्री a) so. ई-ष्टका Bez. der gewöhnlichen zum Bau des Feueraltars dienenden Backsteine, die mit dem allgemeinen Spruche लोकं पूर्ण VS. 12, 54 aufgesetzt werden, während diejenigen, die einen eigenen Spruch haben, पनुष्मत्यः heißen, ÇAT. Bn. 6, 1, 2, 25. 2, 2, 6. 7, 1, 2, 88. 10, 4, 2, 18. 2, 8. TS. 5, 2, 2, 6. — b) so. सूच der Spruch लोकं पूर्ण u. s. w. (VS. 12, 54) ÇAT. Bn. 9, 1, 2, 19. 10, 5, 2, 15. TS. 5, 3, 2. Kāṭ. Çr. 17, 1, 17. 6, 5. 7, 21.

लोकयात्रा f. das gewöhnliche Thun und Treiben, Handel und Wandel M. 9, 25. 27. MBn. 1, 49. 69. 3, 11206. 12, 3475. 13, 582. 2109: HARIV. 6811 (लोकयात्रा od. Calc.). R. 2, 109, 27. R. GORR. 2, 118, 27. Kām. NITIS. 4, 20. MĀLAV. 68, 17. Spr. 2310, v. I. 4661. KāvāD. 1, 3. KATHIS. 6, 52. 56. 60. Bnig. P. 3, 9, 20. 5, 6, 12. 20, 41. सकललोकयात्रास्तमियात् SARVADARÇANAS. 26, 16. तवितौ तर्कनिर्णयौ लोकयात्रा वक्तुः Comm. zu Nāṭ. 1, 1, 1 (S. 6, Z. 2). so v. a. das tägliche Brod, Lebensunterhalt Spr. 2679.

लोकयात्रिक adj. MED. j. 85 als Erklärung von देवयु.

लोकरत्न m. Hüter des Volkes, Fürst: लोकरत्नाधिराज R. 6, 86, 25.

लोकरव m. das Gerede der Welt Spr. 1556.

लोकलेख m. ein gewöhnlicher Brief, Alltagsbrief Verz. d. B. H. No. 804.

लोकलोचन n. 1) das Auge der Welt, die Sonne ÇANDAR. im ÇKDn. (m. nach ÇKDn. und WILSON). Bnig. P. 3, 2, 11. — 2) pl. die Augen der Menschen KATHIS. 18, 92. Spr. 2745.

लोकवचन n. das Gerede der Leute Pāṇāt. 185, 15.

लोकवन्तु (von लोक) adj. die Welten enthaltend MAITRAUP. 6, 5, 6.

लोकवर्तन n. das Verfahren der Menschen, die Art und Weise sich zu benehmen: इत्थं प्रज्ञैव नामैक प्रधानं लोकवर्तनम् KATHIS. 64, 42.

लोकवाद m. das Gerede der Welt AK. 3, 4, 28, 119. MBn. 5, 1086. R. GORR. 2, 20, 6. 25, 5. RAṢH. 14, 61. KATHIS. 86, 13. MĀRK. P. 80, 96. 58, 65. fg. DAÇAK. 69, 11.

लोकवार्ता f. Gerücht Verz. d. Oxf. H. 259, a, 5.

लोकविकृष्ट adj. worüber Jedermann aufsteht M. 4, 176.

लोकविज्ञात adj. allgemein bekannt PAR. in Ind. St. 5, 151.

लोकविद् adj. die Welt kennend, Beiw. eines Buddha VĀJRP. 1.

लोकविहिष्ट adj. allgemein verhasst M. 2, 57. JĀK. 1, 156. R. 2, 23, 11.

लोकविधि m. 1) Gründer der Welt MBn. 12, 12606. — 2) die in der Welt geltende Ordnung Bnig. P. 7, 2, 37.

लोकविनायक m. pl. N. einer best. Klasse von Krankheitsdämonen VĀJRP. im ÇKDn.

लोकविन्दु adj. Raum —, Freiheit schaffend, — gewinnend Pāṇāt. Bn. 11, 5, 25.

लोकविश्रुत adj. allgemein bekannt M. 3, 195. R. 1, 5, 6. 2, 21, 28. 98, 26. 110, 22. R. GORR. 2, 54, 22.

लोकविसर्ग m. die Aufhebung der Welt: °कृत् MBn. 12, 12606.

लोलविस्तार m. allgemeine Verbreitung KULL. zu M. 7, 38.

लोकवीर m. pl. sämtliche Helden der Erde Bnig. P. 9, 10, 6.

लोकवृत्त n. die allgemeine Sitte M. 4, 11. ÇĀK. 65, 17, v. I. KUSUM. 53, 6. 7.

लोकवृत्तात् m. der Hergang in der Welt R. 1, 8, 14. ÇĀK. 65, 17.

1. लोकव्यवहार m. dass. KULL. zu M. 9, 27.

2. लोकव्यवहार adj. allgemein gebraucht, gang und gäbe P. 1, 2, 53. Schol.; vgl. M. 8, 131.

लोकव्रत n. 1) die allgemein verbreitete Weise, — Art und Weise zu leben: चरन्त्यलोकव्रतम् Bnig. P. 8, 3, 7. अलोकव्रतं ब्रह्मचर्यादि Comm. — 2) Bez. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 232, a.

लोकश्रुति f. allgemeines Bekanntsein, allgemeine Verbreitung R. GORR. 1, 2, 45.

लोकसंध्यवहार m. Verkehr mit der Welt, Handel und Wandel M. 8, 131. MĀRK. P. 44, 26.

लोकसंस्मृति f. der Hergang in der Welt, Schicksal: जीवलोकस्य लोकसंस्मृतीः Bnig. P. 3, 29, 3.

लोकसंकर m. eine Verwirrung —, ein Durcheinander in Bezug auf die Menschen, das Spielen einer falschen Rolle R. 2, 109, 6.

लोकसंतप m. der Untergang der Welt MBn. 5, 7208.

लोकसंयुक्त m. 1) die aus dem Verkehr mit Menschen gewonnene Erfahrung Verz. d. Oxf. H. 265, a, 16. Verz. d. B. H. No. 804. — 2) das Gewinnen der Menschen Bnig. P. 10, 78, 31. 80, 80.

लोकसैनि adj. Raum —, Freiheit schaffend VS. 19, 48.

लोकसान्निह adj. von der Welt —, von Andern bezeugt und °कम् adv. vor Zeugen MBn. 1, 37. 3, 1207. 12, 7903. 13, 2233. R. 3, 14, 17.

लोकसान्निह 1) m. der Zeuge der Welt, der Zeuge von Allem: पावक R. 6, 101, 28. ब्रह्मन् Verz. d. Oxf. H. 47, a, No. 103, Z. 10. fg. — 2) adj. = लोकसान्निह: ततो ऽत्तरीते वागासीत्सुस्वरा लोकासन्निहः (°सान्निह-की?) HARIV. 5116.

लोकसात् (von लोक) adv. in Verbindung mit कर्त्तु zum Gemeingut machen KATHIS. 90, 80 (fälschlich लोक-सात्कृत getrennt).

लोकसाधक adj. Welten bildend, — schaffend: ब्रह्मविष्णुमक्षाख्या यस्यैषा लोकसाधकाः Verz. d. Oxf. H. 9, a, No. 47, Z. 8.

लोकसामन् n. N. eines Sāman LĀṬI. 1, 5, 10.

लोकसिद्ध adj. gewöhnlich, gemein SARVADARÇANAS. 3, 14.

लोकासीमातिवर्तिन् adj. die Grenzen des Alltäglichen überschreitend, ungewöhnlich, übernatürlich Śāh. D. 76, 4. — Vgl. लोकातिग, लोकातिशय.

लोकासुन्दर 1) adj. (f. ई) allgemein für schön geltend R. 3, 40, 20. — 2) m. N. pr. eines Buddha Lalit. ed. Calc. 5, 17.

लोकास्थल n. ein Fall des gemeinen Lebens KUM. 53, 8.

लोकास्थिति f. ein allgemein geltendes Gesetz Spr. 1123, v. 1. 3892. Çāk. zu Bṛh. Âr. Up. S. 260.

लोकास्पृत् adj. = लोकसनि TS. 7, 5, 34, 1. — Vgl. लोकस्मृत्.

लोकास्मृत् MAITRAJ. 6, 35, v. 1. für लोकस्पृत् der TS. = पृथिवीलोकस्य स्मृति Comm.

लोकाकृष्य adj. ein Gegenstand des allgemeinen Spottes seiend; davon nom. abstr. °ता KATHĀS. 61, 6.

लोकाकृति n. das Heil der Welt Bhāg. P. 2, 1, 1.

लोकाकाश m. der Weltraum SARVADARĢANAS. 35, 20; vgl. COLEBR. Misc. Ess. I, 380.

लोकाकान्ति m. N. pr. eines Lehrers COLEBR. Misc. Ess. I, 17. 144. Ind. St. 1, 233. VP. 282. KULL. zu M. 3, 160. Verz. d. Oxf. II. 52, a, 37. 55, b, 5. लोकाकान्ति 8. — Vgl. लोकाकान्ति, लोकाकान्ति, लोकाकान्ति (die richtige Form).

लोकाचार m. das gewöhnliche Thun und Treiben, Herkommen, die allgemeine Sitte Spr. 132. 3711. KULL. zu M. 9, 25.

लोकातिग adj. = लोकासीमातिवर्तिन् Śāh. D. 237.

लोकातिशय adj. dass. Śāh. D. 782.

लोकात्मन् m. die Seele der Welt: विशु R. 1, 43, 31.

लोकादि m. der Anfang der Welt so v. a. der Schöpfer der Welt MBh. 7, 2863.

लोकाधिप m. Oberherr der Welt so v. a. ein Gott AÇOKĀVAD. 30.

लोकाधिपति m. der Oberherr der Welt KAUSH. Up. 3, 8. WEBER, RĀMAT. Up. 305.

लोकाधुन्य m. das Heil der Welt, — des Volkes Çāk. 64, 21. °कर्तृ Spr. 2681. fg. उभयलोकाधुन्य Çāk. 193.

लोकाधुराग m. die Liebe der Menschen, die allgemeine Liebe Spr. 3038.

लोकात्तर n. die andere Welt, das Jenseits: °मुख RAGH. 1, 69. RĀGĀ-TAR. 3, 473. लोकात्तरादिवायातं मेने धर्म तदा जनः 1, 330. RAGH. 6, 45. लोकात्तरं गम् oder या sich in's Jenseits begeben, sterben R. 2, 103, 12 (111, 17 GORR.). KATHĀS. 21, 110. Spr. 5417. Bhāg. P. 4, 28, 18.

लोकात्तरिक adj. (f. घ्रा) zwischen den Welten wohnend, — gelegen VJUTP. 81. BURN. Intr. 81, N. 3. Lot. de la b. 1. 832. fg.

लोकापवाद m. der Tadel der Welt, eine üble Nachrede MBh. 7, 5109. RAGH. 14, 40. Spr. 2773. PRAÇOTTARĀM. 26 in Monatsber. der Berliner Ak. d. Ww. 1868, S. 114. RĀGĀ-TAR. 1, 206. Verz. d. Oxf. H. 138, a, 6. 7.

लोकाग्लिषित 1) adj. allgemein begehrt, — geliebt. — 2) m. N. pr. eines Buddha Lalit. ed. Calc. 5, 21 (°लाषित gedr.). °लाषिन् VJUTP. 3.

लोकाभ्युदय m. das Heil der Welt RAGH. 3, 14.

लोकायत adj. materialistisch; in Verbindung mit शास्त्र, मत, तत्त्व, oder n. (AK. 3, 6, 2, 82) mit Ergänzung dieser Worte der Materialismus, die Lehre des Kārvāka gaṇa उक्थादि zu P. 4, 2, 60. TRIK. 3, 3, 171. Vie de HIQUEN-THSANG 223. PRAB. 27, 18. 87, 16. SARVADARĢANAS. 2, 4. घत एवार्थकामानुर्लेकीरायतं विस्तृतं लोकायतमित्यन्वर्थमस्य नामधे- VI. Theil.

यम् ĀRAVIDIŚUDH. प्रायेणैव हि मीमांसा लोके लोकायतिक्ता KUMĀRILA bei MUIR, ST. III, 209. m. ein Materialist Lot. de la b. 1. 280. NILAK. zu HARIV. 14068. Im Pāli soll लोकायत eine erfundene Geschichte, Roman bedeuten; vgl. BURNOUR in Lot. de la b. 1. 409 und लोकायतिक.

लोकायतन m. nach COLEBR. so v. a. लोकायतिक COLEBR. Misc. Ess. I, 404. wohl fehlerhaft für लोकायत.

लोकायतिक m. ein Materialist H. 863, Sch. COLEBR. Misc. Ess. I, 402. fg. Çāk. zu Bṛh. Âr. Up. S. 7. zu PRAÇNOP. S. 232. bei WIND. Sancara 94, 1. Verz. d. Oxf. H. 216, a, 3 v. u. Eine andere Bed. wird vielleicht das Wort MBh. 1, 2889 (= HARIV. 14068) und Lot. de la b. 1. 168 (vgl. 409) haben. NILAK. zu MBh. 1, 2889 erklärt लोकायतिकमुद्रः durch: लोक एवायतते ते लोकायतिकाः । तेषु लोकायतनपरेषु मुख्यैः zu HARIV. 14068 durch शास्त्रविद्भिः vgl. लोकायत am Ende und लोकायतिक.

लोकायन als Beiw. von Nārājaṇa wohl zu dem die Welt hinstrebt, in dem die Welt aufgeht HARIV. 8819. 12608.

लोकालोक 1) n. sg. und m. du. die Welt und die Nichtwelt: °विनाश MBh. 9, 2741. लोकालोकात्तराणां 13, 816. लोकालोकात्तरेषु 802. MĀRK. P. 43, 58 (wo wohl इदं st. इमं zu lesen ist). 54, 2. लोकालोकपौरसाले Bhāg. P. 5, 20, 34. — 2) m. Bez. des mythischen Gebirges, das die Welt von der Nichtwelt trennt, des Walles am Ende der Welt, der von der einen Seite hell, von der anderen dunkel ist, AK. 2, 3, 2. H. 1031. ŚĀN-JAS. 13, 16. RAGH. 1, 68. RĀGĀ-TAR. 1, 137. VP. 202. 226. Bhāg. P. 5, 20, 34. 36. 38. 10, 89, 48. Verz. d. Oxf. II. 48, a, 1 v. u. b, 7. Çāk. zu Bṛh. Âr. Up. S. 571. Śāh. zu ÇAT. Br. S. 1132.

लोकावेक्षण n. die Sorge um das Volk Spr. 2858.

लोकिन् (von लोक) adj. eine Welt besitzend, pl. die Bewohner der Welten MUND. Up. 2, 2, 2. die beste Welt besitzend (Comm.) ÇAT. Br. 11, 8, 4, 5. KHĀND. Up. 2, 17, 2.

लोकेश m. 1) Herr der Welt KAUSH. Up. 3, 8. M. 5, 97. R. 7, 23, 2, 89. Bhāg. P. 3, 6, 20. 22. pl. 6, 7, 35. 8, 9, 4. 22, 34. PĀNĀR. 3, 11, 24. Bein. Brahman's AK. 1, 1, 2, 11. H. 213. — 2) N. pr. eines Buddha TRIK. 1, 1, 14. BURN. Intr. 557. WILSON, Sel. Works II, 27. — 3) Quecksilber RĀGĀN. im ÇKDh.

लोकिश्वर m. 1) Herr der Welt ÇAT. Br. 14, 7, 2, 24. MBh. 8, 1485. R. 4, 10, 13. WILSON, Sel. Works II, 23. fg. — 2) N. pr. eines Buddha TRIK. 1, 1, 15. WILSON, Sel. Works II, 17. fg. °राज्ञ BURN. Intr. 100.

लोकिश्वरात्मजा f. Lokeshvara's Tochter, N. pr. einer buddh. Göttin TRIK. 1, 1, 18.

लोकिष्टि f. N. einer best. Ishṭi Āçv. Çr. 2, 10, 19.

लोकिवन्धु m. der einzige Freund der Welt, Beiw. Gotama's und Çākjamuni's WILSON, Sel. Works II, 9.

लोकिषणा f. das Verlangen nach dem Himmel Nṛs. TĀP. Up. in Ind. St. 9, 149.

लोकिक्ति f. ein landläufiger Ausspruch, Spruchwort Spr. 4238.

लोकात्तर adj. (f. घ्रा) über das Alltägliche hinausgehend, ungewöhnlich, ausserordentlich (Gegens. लौकिक, सार्वलौकिक): धर्म KATHĀS. 27, 24. WASSILJEW 140. क्ति RĀGĀ-TAR. 1, 158. स्वामिन् 4, 333. कुल 426. किं न लोकात्तरमभूदुपतेयकर्मणाः 5, 390. विद्या Verz. d. Oxf. H. 154, b, N.

1. मास Ind. St. 10, 298. m. ein aussergewöhnlicher Mensch so v. a. ein Fürst Spr. 2708.

लोकोत्तरपरिवर्त Titel eines buddh. Sūtra Vjūtp. 4.

लोकोत्तरवादिन् m. pl. Bez. einer buddh. Secte (wohl die etwas Ungewöhnliches annehmen; ceux qui se prétendent supérieurs au monde BURNOUR) Vjūtp. 210. BURN. Intr. 446. 452. Lot. de la b. l. 358. HIOUEN-THANG I, 37. Vie de HIOUEN-THANG 69. WASSILJEV 227. 229. 234.

लोकोद्धार n. N. pr. eines Tirtha: लोका यत्रोद्घाताः पूर्वं विष्णुना प्रभ-विष्णुना ॥ लोकोद्धारं समासाद्य तीर्थं त्रैलोक्यं पूजितम् ॥ स्नात्वा तीर्थं च रा-ज्ञन् लोकानुद्धारं स्वकान् ॥ MBh. 3, 6014. fg.

लोकाय (von लोक) 1) adj. a) Gebiet —, freie Stellung während Âcy. Gṛh. 4, 8, 35. — b) über die ganze Welt verbreitet: तेजस् MBh. 13, 1971 nach der Lesart der ed. Bomb. (लोकाय ed. Calc.). — c) die Gewinnung des Himmels bezweckend: आशिश् Bṛā. P. 3, 14, 36. — d) statthaft, ordentlich; üblich Ait. Br. 2, 9. Çat. Br. 9, 5, 2, 16. लोकाय शतायुता 10, 2, 7. स्वप्यात् — लोकाय रु 5, 2, 12. 11, 3, 2, 7. पुत्रमनुशिष्टं लोकायमाहुः ordentlich, richtig, wirklich 14, 4, 2, 26. यज्वानः पुत्रिणो लोकायः (= पु-एयलोकार्हाः NĪLAK.) कृतकृत्यास्तनुत्यजः MBh. 7, 696. युद्ध 12, 1988. ge-wöhnlich, tagtäglich: कर्मन् MBh. 8, 4103 nach der Lesart der ed. Bomb. (लोकाय ed. Calc.). — 2) n. freie Stellung: स्पृक्ष्यन् काल्मे तथा पुष्यति लोकायमेवाप्नोति Çat. Br. 2, 2, 2, 5. — Vgl. छ० गति MBh. 12, 1993).

लोकायता f. nach dem Comm. das Erlangen der besseren Welt Çat. Br. 10, 3, 2, 13. — Vgl. छ०.

लोगं m. Erbkloss, Scholle: इमं लोगं निदधन्मो ऋक्षं रिषम् RV. 10, 18, 13. अद्रिं लोगेन व्यभिदम् 28, 9. Çāṅku. Br. 9, 2, 3. Çā. 5, 13, 3. लोगेष्टका ein aus einem Erbkloss bestehender Backstein Çat. Br. 7, 3, 4, 13. 8, 3, 4, 11. 10, 4, 2, 14. Ist vielleicht auf f. लून् zurückzuführen.

लोगान् (लोग + अन्त Auge) m. N. pr. eines Mannes; s. लोगान्ति. लोगान्ति.

लोच, लोचते (दर्शने) Dhātup. 6, 3. Verwandt mit लृच् und लोक.

— caus. लोचयति (भाषार्थ oder भासार्य) Dhātup. 33, 104.

— छा eine Betrachtung anstellen: स च भयो मन्त्रेणां लोचोche stellte im Geiste folgende Betrachtung an Verz. d. Oxf. H. 258, b, 23. — caus. 1) vor Augen führen, sehen machen: स्ववृषमालोचयते च वृषं परम् MBh. 12, 7416. — 2) sich Etwas vor Augen halten, dem Geiste vorführen, erwägen, eine Betrachtung anstellen: इति यदि शतकृत्वस्तन्मालोचयामः Çānti. in ÇATARĪ. S. 29. Comm. zu KĪT. Çā. 85, 3 v. u. 86, 1. आलोचयतो विस्तारमम्भसां दक्षिणोदधेः BHATT. 7, 40. मनसा त्रयीमालोचित-वान् Çāṅk. zu Bṛh. Âr. Up. S. 49. आलोच्य गिरिमुख्यं तं मागधं तीर्थमे-व च । माधवाः — परां मुद्रमवाप्नुवन् ॥ MBh. 2, 617. आलोच्य ताम्रलिप्तां तां हाराम् KATHĪS. 13, 70. 18, 47. अनालोच्य प्रेम्णाः परिणतिम् Spr. 98. 787. HIT. 119, 20. Çāṅk. zu Bṛh. Âr. Up. S. 52. SĪH. D. 73, 11. MĀK. P. 44, 28. परस्परमालोच्य प्रत्युचस्ते न किं च न R. 3, 1, 8. KATHĪS. 6, 188. युवा च सम्पगालोच्य MĀK. P. 44, 21. fg. आलोच्याज्ञापय 69, 54. तैः स-रुलोच्य यत्कार्यम् 135, 28. PAÑĀT. 1, 2, 13. 15, 80. HIT. 92, 21, v. l. एव-मालोच्य diese Betrachtung angestellt habend KATHĪS. 56, 369. इत्यालोच्य 5, 64. 16, 56. 18, 167. 190. 252. 338. 19, 23. 21, 81. 119. 22, 84. 26, 84. 114. 27, 70. 160. 28, 89. 185. 183. 29, 99. 30, 6. 32, 127. 36, 07. 37, 16. 39, 50. 206. 41, 25. 49, 80. Spr. 661. VĀDDHA-KĪT. 10, 17. MĀK. P. 44, 23. HIT.

9, 8, v. l. 14, 17. 17, 17. 18, 16. 47, 19. 91, 19. 113, 14. मयैतदलोचितमस्ति यत् u. s. w. 114, 16. आलोचिष्येत् KATHĪS. 18, 114. पान्थेनालोचि-तम् impera. HIT. 10, 10. 30, 17. 80, 20. 110, 10. अनालोचितकृतवध ohne Ueberlegung PAÑĀT. 239, 4. अनालोचितचेष्टित Spr. 3417. आलोचनीय Vedāntas. (Allah.) No. 4. — Vgl. आलोचक fg.

— अन्वा caus. sich Etwas vor Augen halten, dem Geiste vorführen, in Erwägung stehen: त्रयीविक्रितं सृष्टिक्रमं मनसा अन्वालोकयत् Çāṅk. zu Bṛh. Âr. Up. S. 49.

— अन्वा eine Betrachtung anstellen: इत्थं नृपः पूर्वमवालुलोचि BHATT. 1, 23.

— पर्या caus. sich Etwas vor Augen halten, dem Geiste vorführen, in Erwägung ziehen, eine Betrachtung anstellen: पृष्ठः सन्देवदत्तस्य प्रभाप्रभं पर्यालोचयति P. 1, 4, 39. Sch. VOP. 5, 15. लेमंकराणि कार्याणि BHATT. 6, 105. निगमाध्यायं ग्रन्थान् KULL. zu M. 4, 19. KATHĪS. 52, 281 (ohne obj.). स्वमनसा पर्यालोचितवान् PAÑĀT. ed. orn. 56, 11. SĪJ. zu Ait. Br. 5, 32. एतत्पर्यालोच्य Ver. in L.A. (III) 27, 17. Verz. d. Oxf. H. 174, b, No. 395. fg. KULL. zu M. 2, 8. 9, 299. पर्यालोचित ders. zu 8, 77. — Vgl. पर्यालोचन.

— समा caus. dass.: अमं वृत्तिं समालोच्य Uśāval. in der Einl. zu UṇĀ-Dis. Çl. 7. तत्तत्सर्वम् PAÑĀT. 1, 1, 17. शम्भुना 12, 3. सुरैः सार्धम् 14, 48. इति HIT. 113, 14, v. l.

— उद् न. उल्लोच.

— निस् caus. in Erwägung ziehen, eine Betrachtung anstellen: नि-लोच्य KATHĪS. 121, 180.

लोच n. Thränen ÇATĪDh. im ÇKDr. — Vgl. लोत.

लोचक 1) adj. unvernünftig, dumm; = निबुद्धि H. a. n. 3, 92. fg. MED. k. 150. fg. statt dessen निर्मिति TRIK. 3, 3, 40. — 2) m. a) ein dunkles Kleid. — b) Augenstern TRIK. H. a. n. MED. — c) Lampenruss TRIK. 2, 6, 43. H. a. n. MED. — d) Fleischklumpen. — e) ein best. Stirnschmuck bei den Frauen. — f) ein best. Ohrschmuck. — g) Bogensehne (मौर्व्या st. मूर्व्या in MED. zu lesen). — h) Musa sapientum H. a. n. MED. — i) schlaffe Haut H. a. n. schlaffe Augenlider MED. — k) eine abgestreifte Schlangenhaut ÇABDAR. im ÇKDr. — 3) f. लोचिका ein best. Gedäch PAÑĀTĪGṆVARA im ÇKDr.

लोचन (von लोच्) 1) adj. erhellend, erleuchtend: श्योतिर्लोचस्य लोच-नम् (= प्रकाशकम् Comm.) Bṛā. P. 3, 5, 33. — 2) m. N. pr. eines Autors WILSON, Sel. Works I, 168. — 3) f. छा N. pr. einer buddh. Göttin TRIK. 1, 1, 19. WILSON, Sel. Works II, 12. 27. 35. fg. — 4) f. ई eine best. Pflanze, = मन्त्रावापिका RĪGĀN. im ÇKDr. — 5) n. a) Auge AK. 2, 6, 2, 44. TRIK. 2, 6, 29. H. 575. HALĀJ. 2, 364. MBh. 3, 2912. Suçr. 4, 115, 7. 120, 20. RAÇH. 2, 19. 3, 41. MECH. 16. 28. 50. 101. 109. ÇĀK. 36, v. l. VARĀH. Bṛh. S. 58, 42. 68, 65. लोचनानन्द (so ist zu lesen) KATHĪS. 12, 24. °विज्ञान SĀRYADARÇANAS. 29, 6. Am Ende eines adj. comp. (f. छा): ईषन्मीलित° Ver. in L.A. (III) 10, 9. भाषमाणे — न्यस्तलोचनः RĪGĀ-TAR. 3, 502. तत्-स्तमः प्रेषितवामलोचना ÇĀK. 23. स्तब्ध° MBh. 3, 2214. ध्यमस्तिमित° RAÇH. 1, 78. उपात्तसमीलित° 3, 26. सरूत° R. 1, 39, 15. क्रोधान्ध° Ver. in L.A. (III) 15, 3. मदविकृत° Bṛā. P. 3, 20, 29. सु° MBh. 3, 2147. पृथु° 2424. आपत° 2217. R. 2, 25, 24. मण्डल° VARĀH. Bṛh. S. 68, 65. चारु° MBh. 1, 5960. BRAHMA-P. in L.A. (III) 51, 8. वाम° MBh. 3, 2690. Spr.

1820. राशीव° MBh. 3, 1754. 5, 7399. कमल° R. 1, 9, 69. उत्पल° Spr. 635. अयु° MBh. 4, 455. मदविधम्° VARĪH. Bṛh. S. 58, 86. सर्वस्य लोचनं शास्त्रम् Spr. 111. विद्या परं लोचनम् 2797, v. 1. — b) Titel eines Werkes; s. लोचनकार. — Vgl. चारु°, चित्रलोचना, त्रिलोचन, भाल°, मेघ°, लोक°, हरि°.

लोचनकार m. der Verfasser des Lokana Sām. D. 22, 15. 97, 14. Verz. d. B. H. No. 823.

लोचनपथ m. der Bereich der Augen: न याति °पथं कात्ता Spr. 1246. लोचनद्वि 1) adj. den Augen zuträglich. — 2) f. आ blauer Vitriol (als Kollyrium gebraucht) RĪGĀN. im ÇKDā.

लोचनामय m. Augenkrankheit Trik. 2, 6, 16.

लोचनोद्गारक N. pr. eines Grāma RĪGĀ-TAR. 8, 1429.

लोचनोत्स N. pr. einer Oertlichkeit RĪGĀ-TAR. 4, 672. — Vgl. लवणोत्स.

लोचमर्कट m. = लोचमस्तक SvĀMIN zu AK. 2, 4, 2, 30 nach ÇKDā.

लोचमस्तक m. Hahnenkamm, Celosia cristata AK. 2, 4, 2, 30.

लोड्, लौडति (उन्मादे) Vop. in Dhātup. 9, 74. — Vgl. लोड्, लौड्.

लोड 1) s. उप°. — 2) f. आ Sauerampfer RĪGĀN. in Nigh. Pr.

लोडन n. nom. act. als v. l. von लौडन Dhātup. 2, 4.

लोडिका f. = लोटा Sauerampfer Dhany. in Nigh. Pr.

लोडुल m. = धमिलोटक UNĀDIVṛ. im SĀṆKSHIPTAS. ÇKDā.

लोड्य, लोड्यति धैत्यं पूर्वभावे स्वप्ने, nach Andern दीप्ति) gaṇa कण्डादि zu P. 3, 1, 27.

लोड m. nom. act. von लुड् Vop. in Dhātup. 28, 87.

लोडन m. N. pr. eines Mannes RĪGĀ-TAR. 8, 376. 422. 435. 1798 u. s. w.

लोड्, लौडति (उन्मादे) Dhātup. 9, 74.

लोडन n. nom. act. als Erkl. von धाड् Dhātup. 2, 4.

लोड्य s. अङ्क°, अङ्क°, ग°, गा°, गि°.

लोणातृण n. = लवणातृण RĪGĀN. im ÇKDā.

लोणा (d. i. लवणा) f. eine Art Sauerampfer, = लुडासिका RĪGĀN. im ÇKDā.

लोणासा (d. i. लवण + असा) f. desgl. ebend.

लोणार m. eine Art Salz ebend. — Vgl. लवणारज.

लोणिका f. = लोणासा Dhany. in Nigh. Pr. Portulacca oleracea Bhalvapa. ebend. Suçā. 1, 222, 11. — Vgl. अक्ष°.

लोणितक m. N. pr. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 124, b, 27.

लोणी (d. i. लवणी) s. अक्ष°.

लौत UNĀDIS. 3, 86. 1) m. P. 7, 2, 9, Schol. a) Thränen UśĀVAL. H. Ç. 88; vgl. लैत, लोत्र. — b) Zeichen UśĀVAL. — 2) n. = लोत्र Beute, geraubtes Gut ĠATĀDH. im ÇKDā.

लौत्र n. 1) = लोत्र Beute, geraubtes Gut UśĀVAL. zu UNĀDIS. 4, 172. ÇABDAR. im ÇKDā. — 2) Thränen (vgl. लौत) UNĀDIVṛ. im SĀṆKSHIPTAS. ÇKDā.

लोदी N. pr. eines Geschlechts Verz. d. Oxf. H. 218, b, 1.

लोध 1) RV. 3, 53, 23 nach Nir. 4, 12 so v. a. लुब्ध verwirrt, confus, was in den Zusammenhang schwerlich passt. Vielleicht rotā und als m. Bez. eines best. Thieres; vgl. अधीलोधकर्ष TS. 5, 6, 10, 1 und लोकाकर्ष. — 2) m. = लोध RATNAM. im ÇKDā.

लोध (= रोध) m. Symplocos racemosa Roxb. AK. 2, 4, 2, 13. H. 1159. an. 2, 450. RATNAM. 151. MBh. 1, 7586. 2, 801. 803. 3, 2404. HARIV. 12678.

R. 2, 94, 8 (103, 8 GORR.). 3, 17, 11. 4, 44, 16. 49, 23. Suçā. 1, 132, 1. 2, 342, 3. MEGH. 66. RAGH. ed. Calc. 2, 29. 3, 2. Çiç. 9, 46. लोधासव Suçā. 1, 238, 14. °कल्क KUMĀRAS. 7, 9. °कषाय 17. — Vgl. पदि°, पदिका°, मक्ता°.

लोधक m. dass.: °वृत्त RĪGĀN. im ÇKDā. — Vgl. पदि°.

लोप (von 1. लुप् 1) m. a) Abtrennung, Wegfall, gramm. Abfall (eines Lautes, eines Suffixes); Mangel, Verlust, Unterbrechung, Störung, das zu-Nichte-Werden: आदि°, अस्त°, उपधा°, वर्ण°, द्विवर्ण° Nir. 2, 1. KĀTJ. Çr. 19, 7, 6. RV. Prāt. 4, 7. VS. Prāt. 1, 141 u. s. w. AV. Prāt. 1, 67 u. s. w. TAITT. Prāt. 2, 5. P. 1, 1, 60 u. s. w. VOP. 2, 5 u. s. w. अर्थ° das Fehlen KĀTJ. Çr. 4, 3, 22. ÇĀṆEH. Çr. 3, 19, 2. प्रज्ञा° RAGH. 1, 68. कार्य° KUSUM. 51, 9. धर्म° SĀH. D. 632. जीवन° Verz. d. Oxf. H. 267, a, 22. °वचन LĀTJ. 4, 4, 4. गुण° ÇĀṆEH. Çr. 3, 20, 16. भक्ति° LĀTJ. 6, 1, 14. व्यवहारस्य MBh. 12, 4417. यज्ञादिक्रियाणाम् PAṆĪAT. ed. orn. 57, 2. स्मृते: MĀRK. P. 39, 52. विघ्नलोप allgemeine Störung MBh. 12, 461. 2550. अर्थ° Verlust MBh. 3, 17241. स्मृति° 12, 10140. ÇĀK. 191, v. 1. MĀRK. P. 10, 40. क्रिया° Unterlassung, Verletzung M. 3, 63. 9, 180. 10, 43. MĀRK. P. 62, 24. BRAHMA-P. in LA. (III) 33, 16. धर्म° MBh. 1, 1884. 1886. fg. 7778. 6, 5829. R. GORR. 2, 20, 6. 30. 4, 13, 38. 5, 14, 56. RAGH. 1, 76. धर्मक्रिया° KĀM. NĪTIS. 14, 44. यज्ञक्रिया° KATHĪS. 82, 9. व्रत° JĀṬN. 3, 236. M. 11, 203. PRĀJĀCĪTTEND. 13, b, 6. श्रौतस्मार्तकर्म° 4. विधि° MBh. 3, 17105. व्यवहार° Unterbrechung, Störung 12, 2627. भवसंभवलोपहेतु Unterangang BhāG. P. 7, 9, 42. — b) das Entwenden: न्यास° MBh. 13, 4517. — 2) f. आ = लोपामुद्रा ĠATĀDH. im ÇKDā. — Vgl. अलोपाङ्ग, विघ्न°.

लोपक (wie oben) adj. unterbrechend, zu Nichte machend: विधि° MBh. 1, 7772. — धारलोपक n. wohl Bez. einer best. Begehung Verz. d. Oxf. H. 62, a, 29.

लोपन (wie oben) n. das Verletzen: व्रत° M. 11, 61. JĀṬN. 3, 238.

लोपाक m. eine Art Schakal Trik. 2, 5, 7. H. 1291. Suçā. 1, 203, 1. 2, 61, 20. 151, 12. VĀGBH. 6, 50. — Vgl. लोपाश.

लोपापक m. desgl. ÇABDAR. im ÇKDā. लोपापिका f. das Weibchen davon ebend. — Vgl. लोपाश.

लोपामुद्रा f. N. pr. einer angeblichen Gattin Agastja's AK. 1, 1, 2, 22. Trik. 1, 1, 90. H. 123. RV. 1, 179, 4 (als Verfasserin dieses Verses betrachtet; vgl. MAHĪDH. zu VS. 17, 11). MBh. 3, 8563. fgg. 10092. 4, 654. HARIV. 1590. 1748. 7737. UTTARAR. 36, 3 (48, 1). DAÇAK. 117, 2. Verz. d. Oxf. H. 69, a, 17. °पति der Gatte der Lop. d. i. Agastja HALĪJ. 2, 258. Verz. d. Oxf. H. 18, b, 3. °सकृच्च a, 1.

लोपाश m. Schakal, Fuchs (ἀλώπηξ) oder ein ähnliches Thier: लोपाशः सिंहे प्रत्यक्षमत्साः RV. 10, 28, 4. VS. 24, 36. — Vgl. लोपाक, लोमाश.

लोपाशक 1) m. N. pr. eines Mannes, der Unrath verzehrte, Schiefener, Lebensb. 294 (64). लोपासक gedr. — 2) f. लोपाशिका a) das Weibchen eines Schakals HĀR. 172. — b) Fuchs HĀR. 193 (लोपासिका gedr.).

लोपिन् (von लुप् und लोप) adj. 1) Einbusse bewirkend, beeinträchtigend: धर्मार्थ° MBh. 5, 1960. 4318. वासवधैर्य° RAGH. 5, 5. — 2) einem Ausfall unterworfen, einen Ausfall erleidend P. 2, 4, 62, VĀRTT. 7, Sch. mit einem Ausfall von — versehen: मध्यमपदलोपी समासः Comm. zu AMAR. 6.

लोप् (von लुप् nom. ag. Unterbrecher, Beeinträchtiger: धर्मस्य

MBh. 7, 8240.

लोम (wie oben) n. *geraubtes oder gestohlenen Gut, Beute* AK. 2, 10, 26. H. 383. Hān. 188. Hālā. 2, 184. Jān. 2, 266. MBh. 1, 4808. fg. 16, 225.

1. लोप्य (wie oben) adj. *abzuwerfen, wegzulassen* (in gramm. Sinne) Vop. 7, 55. 82. 88. 9, 32. 46. Verz. d. Oxf. H. 169, a, 6.

2. लोप्य (von den Comm. mit उलय, उलुप zusammengestellt) adj. etwa *unter Buschwerk befindlich* VS. 16, 45. घ० ebend. Ind. St. 2, 42.

लोम (von लुम्) m. 1) *Gier, Habsucht*: मत्सर इति लोमनाम Nib. 2, 5. H. 430. MAITRAJUP. 3, 5. M. 2, 178. 3, 51. 179. 7, 49. 8, 118. 120. 213. 219. u. s. w. MBh. 3, 12039. 15707. R. 2, 38, 24. 3, 49, 10. Suçr. 1, 12, 19. 94, 14. TATTVA. 20. JOGAS. 2, 34. Spr. 1137. 1263. 2685. fgg. 4960. AK. 2, 7, 52. KATHA. 18, 306. Bhāg. P. 1, 13, 37. Verz. d. Oxf. H. 123, a, 24. Hit. 10, 10. 32, 5. SARVADAMANAS. 37, 2. जङ्गम० Dhūrtas. 70, 3. Personifiziert ein Kind der Pushpī VP. 53. Mārk. P. 50, 26. des Dambha und der Mājā Bhāg. P. 4, 8, 8. — 2) *Verlangen nach* (gen. loc. oder im comp. vorangehend): कृयज्ञानस्य MBh. 3, 2835. कङ्कणास्य Hit. 1, 4. वने, फलेषु R. 4, 16, 24. KATHA. 121, 101 (स० adj.). अयत्न० M. 5, 161. राज्य० R. 2, 72, 14. गीत० Spr. 2998. आननस्पर्श० Megh. 101. Çāk. 15, 16. Vet. in LA. (III) 20, 19. त्रय० KATHA. 33, 185. प्रतिपन्नार्थलोमतः 18, 305. Hit. 10, 4. — Vgl. घ०, घति०, धन०, निर्लोम.

लोमन (vom caus. von लुम्) 1) adj. *verlockend, reizend*. — 2) n. a) *das Locken, Verlocken, der Versuch Jmd zu verführen* R. 2, 64, 1. R. GORR. 1, 4, 52. नानार्थलोमनि: Kām. Nitis. 12, 16. — b) *Gold* H. ç. 161.

लोमनीय (wie oben) adj. *verlockend, reizend*: उत्तमाकृति MBh. 1, 3866. INDR. 5, 14. दर्शनीयतमाकृति MBh. 3, 1830. त्रय MBh. 13, 2308. Çāk. 20. Mārk. P. 17, 2. लोमनीयो हि मे दढम् (मृगः) R. 3, 49, 31. आकृति० *verlockend* —, *reizend* durch RAH. 6, 58. Çāk. 147. पिशिताशन० *verlockend* —, *reizend* für Sān. D. 197, 10. लोचन० BHATT. 2, 12.

लोमायन m. patron.; pl. PRAVAMĀDHA in Verz. d. B. H. 58, 9. Vielleicht fehlerhaft für लोमायन.

लोभिन् (von लोम und लुम्) adj. 1) *gierig, habsüchtig* THAK. 3, 3, 347. RĪGĀ-TAR. 6, 66. Verz. d. Oxf. H. 135, b, 34. *gierig nach*: धन० Verz. d. Oxf. H. 28, a, No. 71. Çl. 1. स्त्री० Bhāg. P. 9, 11, 9. — 2) *verlockend, reizend*: त्रयज्ञल्पितचेष्टितैः । स्त्रियः पुरुषलोभिन्ः R. 4, 44, 107.

लोभ्य 1) adj. = लोमनीय. — 2) m. *Phaseolus Mungo* H. 1172.

लोम am Ende einiger comp. = लोमन् P. 5, 4, 75. 4, 1, 85. Vārtt. 8. Vop. 6, 24. 76. अज्ञलोमैः TS. 5, 1, 8, 2. Nach GAṚĀDHA im ÇKDn. soll लोम n. *Schweif* bedeuten. — Vgl. अज्ञलोमी, अतिलोम, अनु०, अतिलोम, घव०, उडुलोमा: (unter उडुलोमन्), गोलोमी, निर्लोम, पाण्डुलोमा, प्रतिलोम, वकिलोम, व्याघ्र०, मु०.

लोमक gaṇa पत्तादि und कशाद्यादि zu P. 4, 2, 80 und gaṇa तिकादि zu 4, 1, 154. = लोमन् in अ०, प्रति०, मृड०.

लोमकर्णी f. *eine best. Pflanze*, = मांसच्छदा RĪGĀN. im ÇKDn.

लोमकर्ण m. *Muse* H. 1296. — Vgl. रोमकर्णक.

लोमकागृह n. N. pr. P. 6, 3, 63, Sch.

लोमकिन् (von लोमक = लोमन्) m. *Vogel* H. ç. 186.

लोमकीट m. *Lous* KĪLĀK. 3, 153.

लोमकूप m. *Haargrübchen, Pore der Haut* Verz. d. Oxf. H. 314, a, 1

v. u. PANĒAN. 2, 2, 35. 95. — Vgl. रोमकूप.

लोमगर्त m. dass. ÇAT. Br. 10, 4, 4, 2. 12, 3, 3, 5. — Vgl. रोमगर्त.

लोमघ्न n. *krankhaftes Ausfallen der Haare* BUḌAṆA. im ÇKDn.

लोमधि m. N. pr. eines Fürsten Bhāg. P. 12, 1, 26.

लोमन् (= älterem रोमन्) n. UNĀDIS. 4, 150. KĪC. zu P. 8, 2, 18. *Haar am Körper der Menschen und Thiere* (in der Regel mit Ausschluss der langen Kopf- und Barthaare, der Mähne und des Schweißes; nach H. 1244 aber auch *Schweif*) AK. 2, 6, 2, 50. H. 630. RV. 1, 163, 5. 6. AV. 4, 12, 5. 9, 6, 2. VS. 19, 81. आत्ममुपस्थे न वृक्स्य लोम 92. 20, 13. KĪTJ. 27, 2. AIT. Br. 2, 11. 14. 6, 29. TS. 5, 1, 2, 6. 8, 2. TBR. 1, 3, 40, 7. त्रेधाविकृतिं हि शिरः । लोमं चक्षीरस्थि 2, 8, 8. ĀCV. ÇR. 2, 7, 6. लोमर्तसु TS. 5, 1, 2, 8. 6, 1, 8, 3. अश्वस्य लोमनी TBR. 3, 9, 32, 1. ÇAT. Br. 1, 1, 4, 2. सिक्०, वृक्०, 5, 8, 2, 18. नासिकायोः, कर्णयोः 12, 9, 4, 5. KAUC. 13. 26. 60. केशलोमानि MUM. UP. 1, 1, 7. केशश्मश्रुलोमवपन KĪTJ. ÇR. 22, 6, 13. ĀCV. GĀHJ. 1, 18, 6, 4, 6, 4. MBh. 8, 644. तनुलोमकेशदशना M. 3, 10. नखलोमानि 4, 69. श्मश्रुलोमनखानि 6, 6. नखलोमां परिष्कारः Dhūrtas. 94, 14. Spr. 1035, v. 1. KATHA. 37, 127. PANĒAN. 1, 6, 7. लोमा विवरेषु 2, 2, 89. अस्ति० AK. 3, 4, 18, 123. अज्ञाविलोमपवित्र KĪTJ. ÇR. 19, 2, 10. मेषादि० AK. 3, 4, 12, 52. Spr. 630. RĪGĀ-TAR. 6, 364. VARĀH. BṚH. S. 26, 8. उत्तर० AIT. Br. 8, 6. अतिलोमन् *die Haare nach innen gekehrt habend* KAUC. 81. अज्ञातलोमी *die noch keine pubes hat* GORR. 3, 1, 4. भरद्वाजस्य लोम N. eines Sāman Ind. St. 3, 227, a. PANĒAN. Br. 13, 11, 11. — Vgl. अस्ति०, दृढ०.

लोमन m. n. v. l. im gaṇa अर्थचादि zu P. 2, 4, 31.

लोमपाद m. N. pr. eines Fürsten der Aṅga MBh. 3, 9998. fgg. 12, 8609. R. 1, 8, 11. fgg. ०पुर् f. = चम्पा H. 977. — Vgl. रोमपाद.

लोमप्रवाहिन् adj. = लोमवाहिन्. शर् ०वाहिनम् (so die ed. Bomb. st. ०वाहितम् der ed. Calc.) MBh. 6, 1919.

लोमफल n. *die Frucht der Miliaria indica* RĪGĀN. im ÇKDn.

लोममणि m. *ein Amulet aus Haaren* KAUC. 13.

लोमपूक m. *Lous* KĪLĀK. 3, 34.

लोमवत् adj. = रोमवत् *behaart* TS. 7, 8, 42, 2. AV. 20, 133, 6. ÇAT. Br. 10, 1, 4, 11.

लोमवाक्न scheinbar MBh. 6, 2829, wo aber mit der ed. Bomb. ०वाहिनम् zu lesen ist.

लोमवाहिन् adj. = रोमवाहिन् *haarscharf*; von Pfeilen MBh. 4, 1880. 2026. 8, 7192. 6, 1975. 2829 (ed. Bomb. ०वाहिनम् st. वाक्नम् der ed. Calc.). 9, 1430. — Vgl. लोमप्रवाहिन्, लोमहारिन्.

लोमविवर n. = रोमविवर *Haargrübchen, Pore der Haut* PANĒAN. 2, 3, 41.

लोमविष adj. *dessen Gift in den Haaren steckt*: व्याघ्रादयः H. 1313.

लोमवेताल m. Bez. eines best. Dāmons HARIV. 9802. fälschlich लोमवेताज Vājpi beim Schol. zu H. 210.

लोमर्श (von लोमन्) m. n. gaṇa अर्थचादि zu P. 2, 4, 31 (लोमन v. l.). 1) adj. (f. घा) a) *behaart* (am Körper), *stark behaart*, *haartig* gaṇa लोमादि zu P. 5, 2, 100. Vop. 7, 32. fg. H. an. 3, 725. MED. ç. 26. fg. TS. 5, 1, 8, 4. 6, 2, 44, 3. TBR. 1, 6, 4, 4. ÇAT. Br. 11, 4, 4, 6. धान्ये कृत्वा तु पुरुषो लोमशः संप्रज्ञापते MBh. 13, 5518. VARĀH. BṚH. 17, 11. KATHA. 64, 23. fg. PANĒAN. 1, 6, 59. Ind. St. 8, 108. fg. कदाचिदुसुरो मूर्धः कदाचि-

छोमशो मुखी ŚAMUDRAKA im ÇKDr. छलोमशे बड़े R. 6, 23, 11. नातिलो-
मशा MBH. 2, 2178. *Thierhaare enthaltend*: विष्ठा 3, 5445. *in wolligen*
Thieren (Schafen u. s. w.) *bestehend*: ततो मे श्रियमावत् लोमशा पशुभिः
सक् TAITT. UP. 1, 4, 2. — b) *bewachsen mit Gras* u. s. w. KĪTJ. 22, 13.
LĪTJ. 1, 1, 14. GORH. 4, 7, 1. Schol. zu KĪTJ. Ça. 7, 2, 15. — 2) m. a) *Wid-*
der, Schaf TRIK. 3, 3, 431. H. an. MED. — b) N. pr. eines Rshi MED.
MBH. 1, 437. fg. 3, 1171. 1879. fgg. 11, 775. 12, 1594. 13, 3333. HARIV.
9569. PAÑĀR. 1, 4, 84. Verz. d. Oxf. H. 18, b, 13. 19, b, 3. 34, a, 11. Verz.
d. B. H. No. 457. — c) N. pr. einer Katze MBH. 12, 4934. — 3) f. छा
a) *Fuchs* (प्रगाली) und *Aeffen* (मर्कटिका) H. an. — b) *Eisenvitriol* (का-
शीश) H. an. MED. — c) Bez. verschiedener Pflanzen: *Nardostachys Ja-*
tamanet (जटामांसी) DEC. AK. 2, 4, 22. H. an. MED. RATNAM. 70. *Lesa*
hirta Banks, *Carpopogon pruriens* und = *मकुमेदा* H. an. MED. *Sida*
cordifolia und *rhombifolia* (घतिबला) H. an. = *वचा* MED. *Cucumis uti-*
lissimus Roxb. = *गन्धमासी* und *शणपुष्पी* RĪĀN. im ÇKDr. — d) N.
pr. einer Çākini H. an. MED. — 4) n. ein best. *Metrum* Ind. St. 3, 108.
fg. — Vgl. तत°, पाण्डुलोमशा, कंसलोमश und रोमश.

लोमशकर्ण m. ein best. Höhlen bewohnendes Thier SUÇR. 1, 203, 1.
लोमशकाण्डा f. *Cucumis utilisissimus* Roxb. RĪĀN. im ÇKDr.
लोमशपर्णिनी f. *Glycine debilis* Lin. ÇABDAR. im ÇKDr.
लोमशपुष्पक m. *Acacia Sirissa* (शिरिष) Hamilt. RĪĀN. im ÇKDr.
लोमशमार्जार m. *Zibethkatze* RĪĀN. im ÇKDr.
लोमशवल्गव adj. (f. छा) *am Leibe behaart* AV. 5, 5, 7.
लोमशसक्थ und °सक्थि adj. *an den Hinterfüßen stark behaart* (einen
haarigen Schwanz habend MAHĪB.): °सक्थो VS. 24, 1. °सक्थ्यो ÇAT.
Ba. 13, 2, 3, 8; vgl. P. 6, 2, 199.

लोमशातन n. ein Mittel zum Entfernen der Haare am Körper Verz.
d. Oxf. H. 322, b, 26. fälschlich लोमसातन ÇKDr. nach GĀRUPA-P. 183.
लोमशय (von लोमश) n. *Rauhheit* (असौकुमार्य Comm.), Bez. einer best.
fehlerhaften Aussprache der Sibilanten RV. PAṬ. 14, 6.

लोमसर्क्षण adj. *Haarsträuben verursachend*: संप्रकार MBH. 3, 16374.
— Vgl. लोमर्क्षणा.

लोमसातन s. u. लोमशातन.

लोमसार m. *Smaragd* ÇABDAR. bei WILSON.

लोमसिका f. fehlerhaft für लोपाशिका oder लोमाशिका Verz. d. B.
H. No. 897.

लोमर्क्ष m. 1) = रोमर्क्ष *das Sträuben der Härchen des Körpers,*
Rieseln der Haut AK. 3, 4, 2, 18. MBH. 7, 5014. 8, 2927. — 2) N. pr. eines
Rākshasa R. 5, 12, 13.

लोमर्क्षणा 1) adj. (f. छा) *Haarsträuben verursachend* d. i. *Grauen* —
oder *grosse Freude erregend* MBH. 1, 845. 486. 2, 1063. 3, 11955. 12143.
5, 7268. 7, 5012. 14, 1808. 1853. HARIV. 14567. R. GORH. 4, 31, 19. 3, 30, 2.
51, 31. 5, 27, 6. 6, 69, 27. 7, 28, 30. सर्वभूत° UTTAR. 32, 16 (42, 18). —
2) m. Bein. Sūta's, Schülers des Vjāsa, MBH. 1, 2. 1036. VP. 276. Verz.
d. Oxf. H. 54, b, 4. 82, a, No. 138. der Vater Sūta's so genannt 11, b,
No. 50-55. — 3) n. *das Sträuben der Härchen des Körpers, Rieseln*
der Haut AK. 1, 1, 2, 35. — Vgl. रोमर्क्षणा.

लोमर्क्षणाक, f. °णिका (संक्रिता) Verz. d. Oxf. H. 56, a, 5 fehlerhaft
für लोम°.

लोमर्क्षिन् adj. = लोमर्क्षण R. 4, 40, 67.

लोमहारिन् adj. = लोमवाहिन् MBH. 1, 5630. लोमवाहिन् von NILAK.
erwähnte v. l.

लोमहृत् 1) adj. *die Härchen am Körper entfernend*. — 2) m. *Aus-*
spigment H. 1039.

लोमापयणि m. patron. PRAVARĪDHJ. in Verz. d. B. H. 57, 37. wohl
fehlerhaft.

लोमालिका f. *Fuchs* TRIK. 2, 3, 8.

लोमाश m. *Schakal* oder *Fuchs* VARĪH. BṆH. S. 86, 22. Könnte der
Etymologie nach *Haarfresser* (vgl. विष्ठा लोमशा MBH. 3, 5445) bedeu-
ten; wahrscheinlicher aber ein verdorbenes लोपाश.

लोमाशिका f. *das Weibchen des Schakals* oder *Fuchses* VARĪH. BṆH. S.
88, 2 (लोमासिका alle Hdschr.). 90, 2. — Vgl. लोमसिका, लोपाशिका,
लोमाश.

लोराय् लोरायति (विलोचने) GAṆARATNAM. im gaṇaकण्ठादि zu P. 3, 1, 27.

लेल (von लुल्) 1) adj. (f. छा) a) *sich hinundherbewegend, unruhig,*
unstetig, unbeständig AK. 3, 2, 24. 3, 4, 30, 207. H. 1455. an. 2, 508. MED.
I. 47. HALĪ. 4, 10. SUÇR. 2, 533, 11 (घति°). शादल HARIV. 3585. RĪĀ-
TAR. 3, 225. KHANDOM. 68. खड्गलता: KATHĪS. 50, 5. घातपत्र BHĪG. P. 3,
15, 38. उदकलोलविक्रम RAGH. 9, 36. 16, 54. शैवाललोला मीना: 61.
महोर्मि R. 5, 9, 13. लोलैर्लोचनवारिभिः Spr. 2692. रक्षाप्रुकं पवनलोल-
दशम् MUKH. 10, 9. दोलान्दोलनलोलकङ्कण PRAB. 40, 6. SĪH. D. 55, 20.
विद्युच्चपललोला त्रिव्हा MBH. 3, 10394. KATHĪS. 25, 106. चामरलोलक-
स्ता HARIV. 14632. Spr. 751. MĪLAV. 73. MĪLATIM. 21, 8. लुठोलोलालकैः
Spr. 3235. RĪĀ-TAR. 1, 81. मदलोलाल HARIV. 4553. 14931. सर्वतश्चतुर्वने
लोलमपातपत्र R. 4, 7, 11. 5, 25, 45. 6, 95, 25. 7, 34, 35. ÇĀN. 23, v. l. Spr.
236. 630, v. l. VARĪH. BṆH. S. 70, 19. KATHĪS. 22, 2. 35, 11. 50, 132. BHĪG.
P. 4, 3, 7. 8, 12, 20. MĪRK. P. 112, 7. कटाल Spr. 2640. घपाङ्ग MEGH. 28.
घ्रात्रपुट Spr. 2691. °कर्णी so v. a. Jedermann das Ohr leihend RĪĀ-
TAR. 6, 193. कछोललोला गतिम् Spr. 571. जलबिन्दु MBH. 12, 7140.
14, 1378. मानुष्यं जलबिन्दुलोलचपलम् Spr. 217. राजश्री MBH. 12, 8146.
KUMĀRAS. 1, 44. RAGH. 6, 41. श्रियो दोललोला: Spr. 3035. संपञ्च विद्यु-
दिव लोला KATHĪS. 22, 28. KHANDOM. 69. घ्रायुः कछोललोला Spr. 376.
BHĪG. P. 4, 23, 27. स्वभाव R. 4, 52, 10. यौवनलालसा: Spr. 2072. कुरि-
णकानां त्रीवितमलिलोलम् ÇĀN. 10. राज्ञः स्वभावलोलस्य RĪĀ-TAR. 3,
376. MĪRK. P. 51, 118. स्त्रियः KATHĪS. 64, 149. घ्र° von Çiva MBH. 13,
1224. घलोलकोर्ति RĪĀ-TAR. 2, 64. — b) *Begehren empfindend, begeh-*
rend, verlangend —, *lüstern nach* AK. 3, 4, 30, 207. H. Ç. 103. H. an. MED.
HALĪ. 2, 198. मनस् KUMĀRAS. 3, 7. Spr. 135. Verz. d. Oxf. H. 26, b, 9. कथयि-
तुम् MEGH. 101. तस्यार्कस्य मनो लोलं यदाऽस्त्वयिदिदं Verz. d. Oxf.
H. 70, b, 9. स्त्री° 59, a, 5. VARĪH. BṆH. 17, 3. 18, 10. 24, 11. अन्योऽन्यलो-
लानि विलोचनानि KUMĀRAS. 7, 75 (= RAGH. 7, 30). तदधरामिष° Spr.
2877. 71. 3081. क्रीडा° MEGH. 62 (unter घलोल zu streichen). KHANDOM.
54. केलिमुलोलम् (v. l. केलिषु लोलम्) GĪR. 5, 11. — 2) m. N. pr.
eines Mannes MĪRK. P. 74, 18. 20. 38. — 3) f. छा a) *Zunge* TRIK. 3, 3,
406. H. 585. H. an. MED. — b) *Blitz* Spr. 3035, v. l. — c) *die unstäte*
Göttin des Glückes, Lakshmi TRIK. H. an. MED. PAÑĀR. 2, 3, 25. 3, 24.
N. der Dākshājanī in Utpalāvartaka Verz. d. Oxf. H. 39, b, 35. —
d) N. pr. der Mutter des Daitja Madhu R. 7, 61, 3. — e) N. zweier

Molra: α) 4 Mal 24 Moren (vgl. रोल) COLEBR. MISC. ESS. II, 136 (III, 10. — β) 4 Mal — — — — — (vgl. घलोला) COLEBR. MISC. ESS. II, 161 (IX, 5). KHANDOM. 69. — Vgl. घा°, उछोल, कछोल, चाटु°, प्र°, मका°, रति°, लैल्य.

लोलघट (?) Wind H. c. 170.

लोलता (von लोल) f. Lusternheit Suçr. 1, 192, 3. 331, 19. Verlangen: रम्यवस्तुसमालेकि लोलता स्यात्कुतूहलम् Sāh. D. 150.

लोलत्व (wie oben) n. Beweglichkeit, Unbeständigkeit: शतश्रुदानाम् Spr. 3054.

लोसन m. pl. N. pr. eines Volkes Mārk. P. 58, 50.

लोललोल (लोल + लोल) adj. in steter Beweglichkeit seiend: अपाङ्ग Spr. 4568.

लोलानिका f. ein Weib mit beweglichen Augen Verz. d. Oxf. H. 97, b, 4. 5.

लोलार्क (लोल + अर्क) m. eine Form der Sonne Verz. d. Oxf. H. 70, b,

5. 10. fg. Vāmana-P. im ÇKDn.

लोलिका f. Oxalis pusilla Roxb. Ġāṭādh. im ÇKDn.

लोलिम्बराज m. N. pr. des Verfassers des Vaidjaḡivana Verz. d. Pet. H. No. 107. Verz. d. Oxf. H. 317, a, No. 754. लोलिम्म° Verz. d. B. H. No. 976.

लोलुप (wohl aus लोलुभ entstanden) 1) adj. (f. घा) Begierden habend, begehrtlich, gterig nach AK. 3, 1, 22. H. 430. HALĀJ. 2, 198. RAGH. 19, 24. Spr. 2753. KATHĀS. 52, 372. BHĀG. P. 3, 19, 13. 21, 55. 32, 40. 8, 8, 29. 12, 1, 27. MĀRK. P. 16, 41. घति° BHĀG. P. 3, 20, 23. घ° (s. auch bos.) JĀGĀ. 3, 59. MBH. 1, 1970. 5, 2446. Suçr. 1, 333, 21. BHĀG. P. 7, 11, 28. In comp. mit der Ergänzung: अशन° Suçr. 2, 518, 8. मधु° RAGH. 9, 33. अमेग° 11, 87. घाययनमोक्ष° 19, 41. स्त्रीधन° Spr. 3745. 4728. Çiç. 1, 40. 2, 17. 7, 49. KATHĀS. 19, 41. 27, 19. 40, 51. 63, 135. BHĀG. P. 5, 14, 6. ÇATR. 10, 78. Verz. d. Oxf. H. 128, a, 11. Schol. zu KĀTJ. Çr. 20, 1, 39. — 2) f. घा Begierde, Verlangen: अत्र MBH. 1, 6730. st. नास्ति (नासि ed. Bomb.) लोलुपः 12, 12308 ist wohl auch नास्ति लोलुपा zu lesen. — Vgl. घ°, गन्ध°, प्र°, मधु°.

लोलुपता (von लोलुप) f. Begierde, Gier nach BHĀG. P. 3, 20, 23. अर्थ° Spr. 3594. परिपण्ड° 2796. BHĀG. P. 12, 6, 65. PAÑĀT. ed. orn. 31, 6.

लोलुपत्व (wie oben) n. dass. Schol. zu BHĀG. 16, 2. स्त्री° Suçr. 1, 336, 4. घ° ÇVETĀÇV. Up. 2, 13.

लोलुभ (vom intens. von लुभ) adj. (f. घा) = लोलुप AK. 3, 1, 22. H. 430. HALĀJ. 2, 198. स्पर्श° KATHĀS. 17, 35. 20, 105. परस्त्री° 101, 368. 117, 46.

लोलुव (vom intens. von 1. लू) nom. ag. Schol. zu P. 1, 1, 4. 2, 4, 74. Vop. 26, 29.

लोलूप (wie oben) 1) nom. ag. Vop. 26, 29. — 2) f. घा nom. act. P. 3, 3, 102, Sch.

लोलौर n. N. pr. einer Stadt RĀGA-TAR. 1, 86.

लोहट m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 212, a, No. 500. 286, a, No. 670.

लोहशरायणि (!) m. N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. No. 1403.

लोह, लौहते (संघाते) Dhātup. 8, 5. aufhäufen: लोहते धान्यं लोकः Durōid. im ÇKDn.

लोह Unādis. 3, 92. 1) m. n. (n. Siddh. K. 249, a, 3) = लोग Erdkloss, Lehmklumpen AK. 2, 9, 12. H. 970. HALĀJ. 2, 421. TS. 5, 2, 8, 6. ÇAT.

Ba. 3, 2, 2, 20. 4, 1, 5, 2. अमानमृवा लोष्टो विधसते 14, 4, 2, 8. KĀTJ. 23, 6. KĀTJ. Çr. 20, 3, 7. सीता° Gobh. 4, 9, 13. KAUC. 16. 47. 75. 77. अकृति° otwa geformte, feste Erdbrocken 8. 21. 25. fg. 37. 60. 69. तिरस्कृत्योश्चेत्काष्ठलोष्टपक्षत्पादिना M. 4, 49. °मर्दिन् 71. 11, 263. MBH. 13, 6715. काष्ठलोष्टसधर्मिन् R. 4, 60, 24. 5, 36, 35. Suçr. 1, 108, 18. 118, 18. 2, 133, 4. 270, 2. MĀRK. 48, 7. °गुटिका 79, 20. Spr. 2238. UTTARAR. 90, 19 (117, 3). VARĀH. BṚH. S. 2, 19. 30, 6. 79, 22. 94, 3. 97, 7. RĀGA-TAR. 3, 398. मृ-लोष्ट M. 4, 70. Verz. d. Oxf. H. 282, a, 2. विद्य येनेदं लोष्टवत्स्मृतम् लो-ष्टवत् ed. Bomb.) BHĀG. P. 3, 4, 17. मणौ वा लोष्टे वा Spr. 309. परद्रव्येषु लोष्टवत् (यः पश्यति) 2173. समलोष्टकाञ्चन adj. dem ein Erdkloss und Gold gleich viel gilt RAGH. 8, 21. MĀRK. P. 41, 24 (लोष्ट gedr.) = 2) ein best. als Marke verwendeter Gegenstand UTPALA zu VARĀH. BṚH. S. 77, 21. fgg. zu VARĀH. BṚH. 12, 19. — 3) n. Eisenrost RĀGA. im ÇKDn. — 4) m. N. pr. eines Mannes RĀGA-TAR. 7, 1306.

लोष्टक 1) m. = लोष्ट 1) HALĀJ. 2, 421. MĀRK. 34, 3. 47, 3. पांसुलो-ष्टके: Spr. 3008. तेनाज्ञौ लोष्टकः कृतः so v. a. zusammengehauen RĀGA-TAR. 8, 3013. Am Ende eines adj. comp.: अलोष्टका (अलोष्टका ed. Bomb.) MBH. 12, 3702. — 2) = लोष्ट 2) UTPALA a. a. O. — 3) m. N. pr. ver-schiedener Männer RĀGA-TAR. 7, 295. 8, 203. 8097. 3408.

लोष्टघ्न m. ein Werkzeug zum Zerschlagen der Erdklösse BHAR. zu AK. 2, 9, 12 nach ÇKDn.

लोष्टघ्न m. N. pr. eines Mannes RĀGA-TAR. 7, 1078. लोष्ट° gedr.

लोष्टन् = लोष्ट 1): लोष्टमिम् MBH. 3, 2559.

लोष्टेदन् = लोष्टघ्न, m. AK. 2, 9, 12. H. 893. n. HALĀJ. 2, 421.

लोष्टमय (von लोष्ट) adj. aus Lehm gemacht, irden M. 8, 289.

लोष्टवत् (wie oben) adj. mit Erdbrockchen vermengt Suçr. 1, 243, 1.

लोष्टश्च m. N. pr. eines Mannes RĀGA-TAR. 8, 1104.

लोष्टान्त m. N. pr. eines Mannes Sāṅsk. K. 184, b, 2 (लोष्टान्त gedr.). — Vgl. लोगान्त.

लोष्टु m. = लोष्ट 1) H. 970. — Vgl. लेष्टु.

लोष्टु vielleicht nur fehlerhafte Schreibart für लोष्ट, z. B. Suçr. 1, 171, 6. 258, 8. 2, 489, 9. Spr. 2173, v. l. MĀRK. P. 41, 24.

लोष्ट und लोष्टक wohl nur fehlerhafte Schreibart für लोष्ट, लोष्टक. लोस्तानी N. pr.: लोस्तान्या लोस्तान्या ed. Calc.) स्तूपकार्यकृत् RĀGA-TAR. 3, 10.

लोह 1) adj. rōthlich: अत्र ÇĀṅKH. Çr. 14, 13, 1. 15, 15, 2. कृगेन सर्व-लोहेनान्त्यम् PAITHĪNANI bei KULL. zu M. 3, 272. वराह MBH. 1, 5369 nach der Lesart der ed. Bomb. (लोह ed. Calc.). Vgl. लोहित. — b) kupfern (Comm.): लु ÇAT. Ba. 2, 6, 4, 5. eisern KAUC. 25. — 2) m. n. (n. AK. 3, 6, 2, 23) gaṇa अर्थर्थादि zu P. 2, 4, 81. rōthliches Metall, Kupfer (nach den meisten Comm. der älteren Schriften); später Eisen und Me-tall überh. (acht लोहानि Metalle aufgezählt beim Schol. zu H. 1039) NAIGH. 1, 2. AK. 2, 9, 98. H. 1037. 1039. an. 2, 601. MED. h. 8. HALĀJ. 2, 16. 21. 5, 71. ÇAT. Ba. 13, 2, 2, 18. श्यामं च मे लोहं च मे dunkles und rothes Metall, Eisen und Kupfer VS. 18, 13. अयोलोहकिरणयानि KAUC. 46. LĀTJ. 2, 8, 4. सुवर्ण, रजत, त्रय, सीस, लोह KHAND. Up. 4, 17, 7. 6, 1, 5 (Gold nach ÇĀṅK.). अश्मेना लोहमुत्थितम् M. 9, 321 (= MBH. 5, 482. 12, 2010). 329. MBH. 14, 505. Spr. 2771. 3952. BHĀG. P. 2, 6, 5. 24. 3, 28, 10. °परीक्षा Verz. d. Oxf. H. 86, a, 15. लोहापलोक्षोधनमार्गा Verz. d. B.

H. 290, 30. No. 969. °लु KĪTJ. Ça. 5, 2, 17. ÇĀṆḤ. Gṛh. 1, 28. PĀR. Gṛh. 2, 1. °कटक Schol. zu KĪTJ. Ça. 417, 20. °कील 336, 6. 366, 16. °पट्टिका 356, 6. 363, 7. क्लृ. 16. °भापउ VarĀh. Bṛh. S. 42, 11. °नाडी Suçr. 2, 325, 21. °खड्ग Wḥḥ, Kṛṣṇa. 269. °मृद्वल MĀrk. P. 125, 18. °प्रतिमा AK. 2, 10, 35. Suçr. 1, 35, 18. fg. 96, 12. 111, 10. 228, 8. RĀḡA-Tar. 4, 298. Buḡ. P. 4, 11, 17. Verz. d. Oxf. H. 320, b, 10 v. u. PĀṆĀT. 99, 25. 100, 23. Spr. 1042. 4267. °गन्धि Suçr. 1, 103, 9. 2, 18, 12. VarĀh. Bṛh. S. 54, 8. 39. ÇĀṆḤ. Sāh. 1, 7, 71. Eisen so v. a. ein aus Eisen gemachter Gegenstand VarĀh. Bṛh. S. 28, 5. 41, 6. 50, 26 (= 54, 117). ताम्रलोहिः परिवृता निधयो ये so v. a. in kupfernen und eisernen Behältern MBu. 2, 2091. मीनस्तु सामिषं लोकमास्वादयति मृत्पवे so v. a. eiserner Haken Spr. 1221. — 3) m. a) die röthliche Ziege (vgl. लोकात्र): खड्गलोकाभिषम् M. 3, 272. JĀṇ. 1, 259. — b) wohl ein best. Vogel: कैसकुल्लोकाणां शित्वे चरितं नृपः MĀrk. P. 27, 17. — c) pl. N. pr. eines Volkes MBu. 2, 1033. LIA. II, 133, N. 1. — d) N. pr. eines Mannes gaṇa न-उर्दि zu P. 4, 1, 99. — 4) n. Agallochum AK. 2, 6, 28. H. 640. H. an. Mkd. — Vgl. घृ, कृष्ण (auch VarĀh. Bṛh. S. 41, 7), तीक्ष्ण, त्रि, नील, पीत, मृत्, गुण, रवि, सार.

लोक = लोक in घृ, रुद्र, त्रि, पञ्च.

लोकाण्टक m. *Vangulera spinosa* Roxb. ÇABDAK. im ÇKDr.

लोकाक्त m. *Magnet* RĀḡA. im ÇKDr.

लोकार्कार m. *Grobschmied* H. 920. HALĀ. 2, 433. VJUTP. 96. R. GORR. 2, 90, 23. Spr. 1138. 2432. f. ई Beiw. der Tantra-Göttin Atibālā KĀLĀK. 3, 132.

लोकार्कारक m. dass. AK. 2, 10, 7.

लोकाकृत् n. *Eisenfeil* oder *Eisenrost* TRIK. 3, 3, 180. RĀḡA. im ÇKDr. Suçr. 2, 469, 6, 10.

लोकागिरि m. N. pr. eines Berges Verz. d. Oxf. H. 107, a, No. 163.

लोकाधातक m. *Grobschmied* UḡġĀL. zu UṆĀDIS. 1, 62.

लोकाचारिणी f. N. pr. eines Flusses, v. l. für लोकतारणी, °तारिणी VP. 182, N. 18.

लोकाचूर्ण n. *Eisenrost* RĀḡA. im ÇKDr. VarĀh. Bṛh. S. 76, 3. 77, 2.

लोकात्र n. 1) *Messing* H. 1049. — 2) *Eisenrost* RĀḡA. im ÇKDr.; vgl. लोक.

लोकात्रु m. 1) pl. N. pr. eines Volkes MBu. 2, 1804. — 2) N. pr. eines Brahmanen KATHĀS. 12, 84. fgg.

लोकात्राल n. ein eisernes Netz, Panzerhemd: (रथम्) लोकत्रालैश्च सं-कृषम् HARIV. 6882. स° (गजेन्द्र) KĀM. NITIS. 19, 61.

लोकात्रित् m. *Diamant* ÇABDĀRTHAK. bei WILSON.

लोकातारणी f. N. pr. eines Flusses MBu. 6, 326 nach der Lesart der ed. Bomb., °तारिणी ed. Calc.; vgl. VP. 182 und लोकाचारिणी.

लोकादारक m. N. pr. einer Hölle M. 4, 90. — Vgl. लोकाचारक.

लोकाद्राविन् 1) adj. *Kupfer* u. s. w. zum Schmelzen bringend. — 2) m. *Borax* RĀḡA. im ÇKDr.; vgl. द्रावकर und लोकश्लेषण.

लोकादगर n. N. pr. einer Stadt KATHĀS. 27, 188.

लोकादाल m. ein eiserner Pfeil TRIK. 2, 8, 53. H. Ç. 142.

लोकापाश m. eine eiserne Kette HARIV. 4753.

लोकापुर N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 338, b, 31.

लोकापृष्ठ m. *Rother* AK. 2, 5, 16. H. 1334.

लोकाकर्म्य (von लोक) adj. (f. ई) *kupfern* oder *eisern* ÇAT. Br. 13, 2, 2, 16. 18. 20, 3. KĀND. UP. 6, 1, 5. Suçr. 1, 96, 12. KATHĀS. 56, 148. 73, 131. Buḡ. P. 5, 26, 20. सर्व° PĀṆĀT. 122, 10. घन्य° aus anderem Metall bestehend HALĀ. 1, 131.

लोकामारक 1) adj. *Metall calcinierend*. — 2) m. *Achyranthes triandra* Roxb. (eine Gemüsepflanze) TRIK. 2, 4, 32.

लोकाभुक्तिना f. eine rothe Perle VJUTP. 138.

लोकाभेखल 1) adj. einen metallenen Gürtel tragend. — 2) f. घा N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBu. 9, 2636. 2639.

लोकापृष्टी f. N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 149, b, 12.

लोका N. pr. eines Gebietes RĀḡA-Tar. 4, 177. 6, 176. 8, 1834.

लोकात्रम् n. *Eisenfeil* oder *Eisenrost* VJUTP. 188. Suçr. 1, 352, 21. 2, 68, 1.

लोका 1) adj. *lispelnd*, *undeutlich redend* AK. 3, 1, 37. H. 349. an. 3, 681. Mkd. I. 128. HALĀ. 2, 232. — 2) m. = मृद्वलाधार्य H. an. = मृद्वलाचार्य Mkd. the principal ring of a chain WILSON.

लोकालिङ्ग n. *Blutgeschwür* VJUTP. 220.

लोकावत् (von लोक) adj.: घा° in's Röthliche spielend ĀÇV. Gṛh. 4, 8, 6.

लोकावर n. das edelste Metall, Gold TRIK. 2, 9, 31.

लोकावाल m. eine Art Reis VĀḡU. 6, 2.

लोकाशङ्कु m. N. einer Hölle M. 4, 90. JĀṇ. 3, 222. — Vgl. लोकाशङ्कु.

लोकाश्लेषण 1) adj. *Metalle verbindend*. — 2) m. *Borax* H. 944; vgl. लोकाद्राविन्.

लोकासंकर n. *blauer Stahl* RĀḡA. im ÇKDr.

लोकाकार N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 372, b, No. 267.

लोकाकर्ण (लोक + कर्ण) adj. (f. ई) *rothohrig* KĀTJ. Ça. 22, 11, 29. — Vgl. लोच 1).

लोकाचल m. N. pr. eines Berges: °माकात्म्य Titel einer Schrift MACK. Coll. I, 82.

लोकात्र (लोक + अत्र) m. die röthliche Ziege: °वक्र m. N. pr. eines Wesens im Gefolge Skanda's MBu. 9, 2577.

लोकाण्ड (लोक + अण्ड oder घ्राण्ड) adj. f. ई gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41.

लोकाभिसार m. Bez. einer best. kriegerischen Cerimonie, welche am 10ten Tage nach dem Nirāḡana stattfindet, H. 789. = लोकभिसार BUHARATA zu AK. 2, 8, 2, 62 nach ÇKDr.

लोकाभिसार m. = नीरात्रना AK. 2, 8, 2, 62.

लोकायस n. irgend ein mit Kupfer versetztes Metall (nach den Comm. *Kupfer*) ÇAT. Br. 5, 4, 4, 1. नैतद्यो न क्षिप्यं यल्लोकायसम् 2. KĀTJ. Ça. 15, 3, 22. कृषायस, लोकायस TBr. 3, 12, 5, 5. — Vgl. लोकायस.

लोकागल n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 60, b, 14. 61, b, 5. 14.

लोकि n. eine Art *Borax* (द्येतङ्कणा) ÇKDr. nach einer Hdschr. des RĀḡA.

लोकि (von लोक) f. ein eiserner Topf TRIK. 2, 9, 8. HĀ. 202.

लोकि (von लोकि), °तति *roth werden*, *sich röthen* Vop. 21, 9.

लौकिक (= älterem रोहित) UṆĀDIS. 3, 94. 1) adj. f. लोकिता (Suçr. 1, 133, 1) und लौकिनी Vop. 4, 27. a) *röthlich*, *roth* AK. 1, 1, 4, 24. TRIK. 3, 3, 180. H. 1393. an. 3, 290. fg. (wo wohl वर्णभेदे st. बलभेदे zu lesen ist, welches WILSON durch a form of array wiedergiebt). Mkd. I. 148. HALĀ. 4, 48. VĪÇVA bei UḡġĀL. AV. 6, 127, 1. 14, 2, 48. 15, 1, 7. 8. निर्यास TS. 2, 3, 4, 4. लौकिनी AV. 7, 74, 1. 10, 2, 11. तच् 13, 3, 21. तनू 54. मृत्ति-

का AIT. Br. 3, 84. ÇAT. Br. 3, 5, 4, 23. 14, 5, 3, 8. KIR. 16, 52. — ÇAT. Br. 5, 4, 2, 3. 5, 4, 1. 6, 6, 2, 11. °पिण्ड 14, 6, 24, 3. °रस 13, 4, 4, 10. °सूत्र KAUC. 85. अन्न 19. 35. 39. अष्टात्थ 48. लौकितोक्षीय ऋच. Ça. 9, 7, 4. Gñs. 2, 9, 7. रोमन् ÇĀṆṆ. Gñs. 1, 24. °पांसु Gobh. 4, 2, 7. RV. Prāt. 17, 9. M. 5, 6. घना: MBh. 3, 14269. लौकितदित्य R. 3, 40, 4. HARIV. 12794. भूमि Suçr. 1, 138, 1. लाता Rt. 1, 5. VARĀH. Bṛh. S. 21, 15. 63, 2. Ind. St. 8, 273. कर्मन् Bhāg. P. 4, 29, 27. 5, 19, 19. Verz. d. Oxf. H. 175, b, No. 398. भास्कर: सर्वलौकित: R. 4, 60, 17. अति° Kumāras. 3, 29. ÇĀṆ. 119. अतिमात्र° 29. मृडु° MAITRAJ. 6, 30. — b) kupfern, metallēn पात्र KAUC. 29. स्वधिति AV. 6, 141, 2. Gobh. 3, 6, 6. — 2) m. a) eine best. Krankheit der Augentlider ÇĀṆṆ. Sāṃh. 1, 7, 87. — b) ein best. Edelstein (nicht Rubin) Spr. 2693. — c) eine Reiserart RĪĀN. im ÇKDr. Suçr. 1, 228, 10. — d) Linsen ÇABDĀ. im ÇKDr. — e) *Dioscorea purpurea* RĪĀN. im ÇKDr. — f) ein best. Fisch, *Cyprinus Rohita* Ham. — g) eine best. Hirschart TAIR. ÇABDĀ. im ÇKDr. — h) Schlange DHAR. im ÇKDr. — i) der Planet Mars H. an. MED. Viçva a. a. O. VARĀH. Bṛh. S. 6, 8. Ind. St. 2, 261. — k) N. pr. α) eines Nāga MBh. 2, 360. — β) pl. einer Klasse von Göttern unter dem 12ten Manu VP. 268. = मुरात्तर DHAR. im ÇKDr. — γ) eines Mannes P. 4, 1, 18. °स्मृति MACK. Coll. I, 19. pl. seine Nachkommen PRAVĀRĪDH. in Verz. d. B. H. 57, 11. HARIV. 1465 (al. लौकित यामह-ताय) liest die neuere Ausg. लौकितायनपूताय, 1771 lesen beide Ausg. लौकित्या:). — δ) eines Flusses (der Brahmaputra) H. an. MED. Viçva a. a. O. MBh. 13, 7647. — ε) eines Meeres: लौकितस्योदये: कन्या क्रूरा लौकितभोजना MBh. 3, 14366. 14494. रत्नज्ञं धारं लौकितं नाम सागरम्। गत्वा R. 4, 40, 39; vgl. लौकितोदा वरुणालय: MBh. 3, 14269. — ζ) eines Sees: लौकिते (लौकितो die neuere Ausg.) श्रेद् HARIV. 9791; vgl. 9145 und LIA. I, 135, N. — η) eines Landes MBh. 2, 1025. — 3) f. लौकित a) Bez. einer der sieben Zungen des Agni GñJASĀṆG. 1, 14. — b) Bez. zweier Pflanzen: = वराकृता und रत्नपुनर्वा RĪĀN. im ÇKDr. — 4) f. लौकितो eine Frau von rōthlicher Hautfarbe HALĀ. 4, 53. GĀYĀDH. im ÇKDr. — 5) n. a) Kupfer, Metall AV. 11, 3, 7. — b) Blut (auch m. nach g aṇa अर्धर्चादि zu P. 2, 4, 31. SIDDH. K. 251, a, 2 v. u.). AK. 2, 6, 3, 15. H. 621. H. an. MED. Viçva a. a. O. AV. 9, 7, 17. 10, 9, 18. 11, 5, 25. VS. 39, 9. 10. TS. 2, 1, 2, 3. 4, 2, 1. यो लौकितं कर्त्तुं wer Blut vergießt 6, 2, 2. TBa. 3, 2, 2. AIT. Br. 2, 14. लौकितं दुकीत ÇAT. Br. 12, 4, 2, 1. 14, 6, 2, 13. KAUC. 11. 13. 36. KĀND. Up. 6, 5, 2. M. 4, 56. 8, 284. MBh. 3, 14266. R. 4, 44, 65. 5, 14, 15. Suçr. 1, 121, 12. Bhāg. P. 3, 26, 59. 67. VER. in LA. (III) 4, 7. सलौकित दिश्यासन् so v. a. blutroth gefärbt MBh. 3, 11899. — c) Schlacht H. an. — d) Safran; rother Sandel; = गोशीर्ष (eine Art Sandelholz) H. an. MED. Viçva a. a. O. = पतङ्ग, कुरिचन्दन und तृणकुङ्कुम RĪĀN. im ÇKDr. — e) eine best. unvollkommene Form eines Regenbogens TAIR. — Vgl. अ°, घा° (auch Rt. 1, 21), कृञ°, धूम°, नील° (adj. auch R. 2, 96, 30), वृक्षलौकित, वि°, मु°, लौकित्य, लौकित्य.

लौकितक (von लौकित) 1) adj. (f. लौकितिका und लौकितिका P. 5, 4, 30, Vārtt.). 1) rōthlich, roth P. 5, 4, 31. fg. (vorübergehend roth und roth gefärbt). MBh. 2, 355 (= HARIV. 12638). °धञ्ज 5, 2240. 7, 1105. HARIV. 11817. R. 5, 35, 15. Suçr. 1, 114, 14 (लौकितिका). कोपेन P. 5, 4, 31, Sch. पट, शाटी 32, Sch. — 2) m. a) Rubin P. 5, 4, 30. AK. 2, 9, 93. H. 1004. — b) eine Reiserart Suçr. 1, 195, 5, 11. — c) der Planet Mars ÇABDĀ. im

ÇKDr. — d) N. eines Stūpa HIOUEN-TSANG I, 140. — 3) f. लौकितिका a) ein best. Blutgefäß Suçr. 1, 55, 1, 3. — b) eine best. Pflanze Suçr. 2, 78, 18. — 4) n. Glockengut RĪĀN. im ÇKDr.

लौकितकृत् adj. roth gesprenkelt P. 6, 2, 3, Sch.

लौकितकूट N. pr. einer Oertlichkeit HARIV. 9145; vgl. 9791.

लौकितकृत् adj. rōthlichschwarz: °वर्णा (अज्ञा) ÇVETĀCV. Up. 4, 5. लौकित्युक्तकृत् v. l.

लौकिततय m. Blutverlust Suçr. 1, 348, 20.

लौकिततयक adj. Blutverlust erlidend ÇĀṆṆ. Sāṃh. 1, 7, 102.

लौकिततीर् adj. rothe oder blutige Milch gebend AV. 19, 9, 8.

लौकितगङ्ग N. pr. einer Oertlichkeit: मध्ये लौकितगङ्गस्य (सिन्धो: प्रदेशविशेषस्य NILAK.) HARIV. 6874. लौकितगङ्गम् adv. da wo die Gāṅgā roth erscheint P. 2, 1, 21, Schol.

लौकितगङ्गक N. pr. einer Oertlichkeit LIA. I, 555, N.

लौकितयीव adj. rothnackig, Bein. Agni's MĀṆK. P. 99, 59.

लौकितचन्दन n. Safran AK. 2, 6, 2, 26. H. 644. HALĀ. 2, 385. HARIV. 7041.

लौकितज्ञ m. N. pr. eines Mannes; pl. ऋच. Ça. 12, 14.

लौकितव (von लौकित) n. Rōthe MED. j. 101.

लौकितध्वज 1) adj. eine rothe Fahne habend; vgl. लौकितकध्वज MBh. 5, 2240. 7, 1105. — 2) m. pl. Bez. einer best. Körperschaft (पूग) P. 5, 3, 112, Sch.; vgl. लौकितध्वज.

लौकितपाददेश m. N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 352, b, 13.

लौकितपित्तम् adj. zum Blutsturz geneigt, daran leidend Suçr. 2, 471, 10. — Vgl. रत्नपित्तम्.

लौकितपुर N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 338, b, 24. fg.

लौकितपुष्प adj. rothblumig ÇAT. Br. 4, 5, 20, 2.

लौकितपुष्पक 1) adj. dass. — 2) m. Granatbaum BhĀVAPA. im ÇKDr.

लौकितमुक्ति eine rothe Perle Lot. de la b. l. 320 fehlerhaft für °मुक्ता.

लौकितमृत्तिका f. Rōthel, rubrica RATNAM. im ÇKDr.

लौकितवत् (von लौकित) adj. Blut enthaltend TS. 7, 5, 22, 2.

लौकितवासम् adj. ein rothes (oder blutiges) Gewand habend AV. 1, 17, 1. KĀṬI. Ça. 22, 3, 15.

लौकितशतपत्र n. eine rothe Lotusblüthe Bhāg. P. 5, 24, 10.

लौकितशबल adj. rothscheckig P. 2, 1, 69, Schol.

लौकितसारङ्ग adj. dass. ÇAT. Br. 3, 3, 2, 23. KĪṬI. Ça. 7, 9, 21.

1. लौकितान (लौकित + 1. अत) m. ein rother Würfel (neben कृष्णान) MBh. 4, 24.

2. लौकितार्त (लौकित + 3. अत) 1) adj. (f. ई) rothhängig Vārtt. 205. ÇAT. Br. 14, 9, 4, 15. ÇVETĀCV. Up. 4, 4. M. 7, 25. MBh. 1, 2177. 5962. 7, 9962. — 2) m. a) eine Schlangenart Suçr. 2, 265, 7. — b) der indische Kuckuck ÇABDĀ. im ÇKDr. — c) Bein. Vishṇu's H. ç. 74. ÇABDĀ. im ÇKDr. — d) N. pr. eines Wesens im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2526. — e) N. pr. eines Mannes; pl. ऋच. Ça. 12, 14. — 3) f. ई N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2640. 2642. — 4) n. ein Theil des Armes und des Schenkels am Anschluss derselben an den Rumpf, und f. (sc. सिरा) ein an dieser Stelle liegendes Blutgefäß Suçr. 1, 345, 9. 16. 346, 12. 348, 20. 356, 10. — Vgl. रौकितान.

लौकितगिरि (लौकित + गिरि) m. N. pr. eines Berges g aṇa किम्बुलुकादि zu P. 6, 3, 117.

लोकिताङ्ग m. 1) *der Planet Mars* AK. 1, 1, 2, 27. H. 116. HAL. 1, 46. MBh. 6, 86. 7, 8877. 9, 8113. HARIV. 12794. R. 2, 41, 10. 3, 31, 5. 5, 18, 7. 55, 2. VIKR. 142. MĀRK. P. 52, 11. — 2) *eine best. Pflanze*, = कम्पिष्ठक RĪG. im ÇKD. im ÇKD.

लोकितायन 1) adj. *rothmühtig*. — 2) m. *Ichneumon* RĪG. im ÇKD. लोकितामुखी (लोक्ति + मुख) f. N. pr. einer Keule R. GON. 1, 30, 9. लोकिताय् (von लोक्ति), °यति, °यते *roth werden, sich rüthen* P. 3, 1, 18. VOP. 21, 9. आदित्ये लोकितायति (beim Untergange) MBh. 1, 1173. 5, 3012. 6, 3269. 3450. 7, 6100. HARIV. 5825. तेन (अम्बरेण) अधुना नूनमलोकितायि NAI. 22, 49.

लोकितायन m. patron.; pl. SĀS. K. 184, a, 3. लोकितायनपूताय HARIV. 1465 nach der Lesart der neueren Ausg. st. लोकिता यामहताय der älteren Ausg. Wohl fehlerhaft für लौ°.

लोकितायनि f. patron.: लोक्तिस्पोदधे: कन्या धात्री स्कन्दस्य सा स्मृता । लोकितायनिरित्येवं कदम्बे सा हि पूज्यते ॥ MBh. 3, 14494. Man hatte लौ° erwartet; die Endung इ st. ई aus metrischen Rücksichten.

लोकितायस् n. *Kupfer* TARK. 2, 9, 32. लोकितायस् 1) adj. *aus röthlichem Metall gemacht* TBa. 1, 5, 5. — 2) n. (संज्ञायाम्) wohl *Kupfer* P. 3, 4, 94. Sch. VOP. 6, 45. — Vgl. लोक्तायस. लोकितायि m. N. pr. eines Sohnes des Ghr̥tapr̥sh̥tha Būg. P. 5, 20, 21. लोकितायि adj. *feucht von Blut, von Blut triefend*: शर् MBh. 7, 4900; vgl. रुधिरार्द्र R. 6, 92, 59.

लोकितायन् n. *eine best. Krankheit des Weissen im Auge: Auswüchse von rother Farbe* Suç. 2, 310, 4.

लोकितावभास adj. *röthlich* Suç. 1, 61, 13. लोकिताशोक m. *rothblühender* Açoka KATH. 104, 91. लोकिताश्च adj. *rothe Rosse habend, mit rothen Rossen fahrend* MBh. 4, 1788 (लौ° ed. Calc.). Çiva Çiv.

लोकितास्य adj. *einen rothen, blutigen Mund habend* AV. 3, 6, 12. लोकितायि m. *eine rothe Schlange* VS. 24, 31. लोक्तिमन् (von लोक्ति) m. *Röthe* ÇĀK. B. 18, 11. GON. 2, 8, 1. Schol. zu KĪT. Ç. 4, 14, 6.

लोक्तिभू (लोक्ति + 1. भू, °भवति *roth werden, sich röthen* VOP. 21, 9. लोक्तिर्त adj. = रोक्तिर्त *rothbunt* P. 6, 2, 3. Sch. लोक्तिोत्पल n. *die Blüthe der Nymphaea rubra* Būg. P. 3, 23, 48. लोक्तिोद् P. 6, 3, 57. VART. Sch. 1) adj. (f. घा) *rothes Wasser oder Blut statt Wassers habend* MBh. 3, 14269. R. 4, 44, 65. — 2) m. Bez. einer best. Hölle JĪG. 3, 223.

लोक्तिर्णी adj. (f. ई) *rothwollig* VS. 24, 4. लोक्ति 1) m. a) *eine Art Reis* H. an. 3, 502. — b) N. pr. eines Mannes H. an. HARIV. 12833 nach der Lesart der neueren Ausg.; लौ° ed. Calc. — c) N. pr. eines Flusses (der Brahmaputra) H. an. v. I. für लोक्ति VĀN. B. 14, 6. 16, 16. — d) N. pr. eines Dorfes (nach dem Comm.) R. 2, 71, 15 (73, 18 GON.). — 2) f. घा N. pr. a) eines göttlichen Wesens: लोक्त्या जनमाता HARIV. 9534 nach der Lesart der neueren Ausg. st. लोक्त्यायनमाता der älteren. — b) eines Flusses MBh. 6, 348 (VP. 184). — Vgl. लोक्ति und लोक्ति.

लोक्त्यायनमातर f. N. pr. eines göttlichen Wesens HARIV. 9534. VI. Theil.

लोक्त्या जनमाता die neuere Ausg. लोक्तििका s. u. लोक्तिक: लोक्तिी u. लोक्ति. लोक्तिीका (von लोक्तिी) f. *rothe Gluth* TBa. 2, 1, 40, 2. लोक्ति्य m. patron. PĀVĀRĪD. in Verz. d. B. H. 58, 12 wohl fehlerhaft für लोक्ति. लोक्तिम n. *das beste Metall, Gold* H. 1044. लोकात् (von लोकात्ति) m. pl. N. einer Schule: काथुमलोकात्ति: गापा कार्तिकोपादि zu P. 6, 2, 37. — Die richtige Form wäre लोगात्. लोकायतिक (von लोकायत) adj. subst. *ein Anhänger der Lehre des Kārvaṇa, ein Materialist* गापा उक्थादि zu P. 4, 2, 60. H. 863. R. GON. 2, 109, 29. HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 53. UTPALA zu VĀN. B. 1, 7. — Vgl. लोकायतिक. लोक्ति (von लोक) adj. (f. ई) *das gemeine Leben betreffend, ihm angehörig, darin vorkommend, gemein, gewöhnlich, alltäglich* (Gegens. वैदिक, धार्म, शास्त्रीय) P. 5, 1, 44. VS. PĀT. 1, 2. अग्नि KĪT. Ç. 1, 1, 14. 3, 27. 4, 3, 7. KAUC. 55. JĪG. 3, 2. M. 3, 282. ज्ञान 2, 117. प्रेतकृत्या 3, 127. यात्रा (vgl. लोकयात्रा) 11, 184. दिवि देवा मुमुदिरे भूतसंघाश लोक्तिका: MBh. 1, 937. 12, 3559. 12018. HARIV. 500. 2840. सलिल R. 1, 42, 18. समयाचार 2, 1, 16. 4, 17, 4. गिर die gewöhnlich gesprochene Rede KĀM. NĪTIS. 3, 22. KUMĀR. 7, 88. कर्मन् PĀR. GON. 2, 17. Spr. 4961. युति 3039. प्रवाद 5133. प्रव्रजित TATTVA. 47. प्रसिद्धi NILAK. 164. 173. Ind. St. 1, 17, 2. 2, 286. fgg. 10, 298. PRAB. 110, 11. ÇĀK. zu B. 1, 8. 118. H. 1074. वाक्य द्विविधं वैदिकं लोक्तिकं च TARK. 51. ध्वद् RĪG-TAR. 1, 52. Būg. P. 5, 14, 18. 10, 24, 7. MĀRK. P. 118, 19. Verz. d. Oxf. H. 129, b, 10. 197, b, No. 460, Çl. 4. Schol. zu P. 2, 1, 3. 4, 2, 39. SIDDH. K. zu 112. VOP. 26, 220. KULL. zu M. 1, 21. SĪH. D. 37. Comm. zu GĀM. 1, 3, 26. SARVADARÇANAS. 24, 20. 135, 15. प्रियतद्विता दानिषात्पा यथा लोकवेदयोरिति प्रयोक्तव्ये यथा लोक्तिकवेदिकेधिति प्रयुज्यते PĀT. in MĀN. ed. BALL. 54. लोक्तिकेष्वप्येतत् in der gewöhnlichen Rede NIM. 1, 16. ऋ° (s. auch bes.) *ungewöhnlich, ausserordentlich* VIKR. 19, 6. SĪH. D. 37. 297, 5. 22. Būg. P. 10, 23, 38. KUSUM. 4, 1 v. u. BĪSHĀP. 62. Schol. zu P. 2, 1, 3. m. pl. *gewöhnliche* —, *alltägliche Menschen* (im Gegens. zu Gelehrten, Eingeweihten) ÇĀK. zu B. 1, 8. 117. 318. Z. d. d. m. G. 7, 312, N. SARVADARÇANAS. 38, 7. mit der Welt vertraute Männer H. 947, SCHL. UTTAR. 5, 8 (8, 2). Menichen uberh. MBh. 13, 5849. n. sg. *was in der Welt vorgeht, die Gesetze der Welt, allgemeine Sitte*: वनैकतो ऽपि सत्ता लोक्तिकज्ञा वयम् ÇĀK. 55, 19. MĀRK. P. 95, 28. कुलटानां न सत्यं च न च धर्मे भयं दया । न लोक्तिकं न लज्जा स्यात् PĀN. 1, 14, 84. त्यक्त° der die gewöhnlichen Beschäftigungen aufgegeben hat Būg. P. 10, 47, 9. Am Ende eines comp. *zu der Welt* — *gehörig*: अक्ष° JĪG. 3, 194. MBh. 13, 7124; vgl. जीव°, मानुष°. लोक्तिक (von लोक्तिक) n. *Gewöhnlichkeit, Alltätlichkeit* SĪH. D. 48. लोक्तिकविषयविचार° m. *Betrachtung der alltäglichen Gegenstände*, Titel einer Abhandlung Verz. d. Oxf. H. 243, a, No. 614. लोक् (von लोक) 1) adj. *zur Welt gehörig, was in der Welt ist* AV. 14, 7, 8. 15, 6, 6. über die ganze Welt verbreitet: तेजस् MBh. 13, 1971. gewöhnlich, tagtäglich: कर्मन् 5, 4103; die ed. Bomb. des MBh. an beiden Stellen लोक्. — 2) m. N. pr. eines Mannes ÇĀK. Ç. 15, 1, 12.

लोगानि (von लोगान्) m. patron.; N. pr. eines alten Lehrers und Verfassers eines Gesetzbuches *Kāṭy. Śa. 1, 6, 24. Pravarāṇḍaj.* in Verz. d. B. H. 38, 28. Ind. St. 1, 70. 80. 3, 482. 487. Verz. d. Oxf. H. 266, b, 5. 6. 268, b, 18. 270, b, 86. 279, a, 39. 310, a, 30. 336, a, 25. Verz. d. B. H. No. 1166. 1168. *Saṃsk. K. 184, a, 1. Buḥ. P. 12, 6, 79. Hall 25. pl. Pravarāṇḍaj.* in Verz. d. B. H. 39, 38. 60, 1 v. u. °भास्कर Bhāskara aus Laugākṣhi's *Geschlecht*, N. pr. eines neuereu Autors *Hall 25. fg. 78. 81. 186. Nilak. 9.* — Vgl. लौकानि.

लौठरथ m. N. pr. eines Mannes *Rāśa-Tar. 8, 2253.*

लौड्, लौडति (उन्मादे) *Dhātup. 9, 74, v. 1.* — Vgl. लोड्, लोड्.

लोप्स n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 232, a.

1. लौम adj. von लोमन् gaṇa संकलादि zu P. 4, 2, 75; vgl. P. 6, 4, 144.

2. लौम adj. von लोमन् gaṇa शर्करादि zu P. 5, 3, 107; vgl. P. 6, 4, 144.

लोमकायर्न adj. von लोमक gaṇa पत्तादि zu P. 4, 2, 80.

लोमकायनि m. patron. von लोमक gaṇa तिकादि zu P. 4, 1, 154.

लोमकीय adj. von लोमक gaṇa कृशाद्यादि zu P. 4, 2, 80.

लोमन्य adj. von लोमन् gaṇa संकाशादि zu P. 4, 2, 80. — Vgl. रोमण्य.

लोमशीय adj. von लोमश gaṇa कृशाद्यादि zu P. 4, 2, 80.

लोमर्षणक adj. von Lomaharṣaṇa verfasst: लोमर्षणिका सं-
किता *Burnouf* in der Einl. zu *Buḥ. P. 1, xxxviii.* लोम° Verz. d. Oxf. H. 56, a, 5.

लोमर्षणि m. patron. von लोमर्षण *MBh. 1, 5.*

लोमायर्न 1) adj. von लोमन् gaṇa पत्तादि zu P. 4, 2, 80. Vgl. रोमायण.
— 2) pl., pl. zu लोमायन्य gaṇa कुञ्जादि zu P. 4, 1, 98.

लोमायन्य m. patron. von लोमन् gaṇa कुञ्जादि zu P. 4, 1, 98.

लोमि m. patron. von लोमन् gaṇा बाह्यादि zu P. 4, 1, 96.

लोलाक N. pr. einer Oertlichkeit *Rāśa-Tar. 7, 1253.*

लौत्य (von लौत्) n. 1) *Unruhe Suṇ. 1, 273, 9. Unbeständigkeit: धर्म-*
लौत्येन संयुता: Hariv. 11311. वर्णा लौ° die neuere Ausg.; धर्मलोपेन
Nilak., aber die Erklärung धर्मफलस्पृक्ष्या führt wieder auf die Lesart
धर्मलौत्येन. — 2) *Lüstertheit, Gier, Verlangen Suṇ. 2, 261, 2. Kām. Nit. 5, 14. Ragh. 16, 76. Spr. 54. 2553. 2565. Verz. d. Oxf. H. 58, b, 40. Mallin. zu Kumāras. 6, 30. लौत्ये स्थिता ब्राह्मणा: Vet. in LA. (III) 30, 8. लौ-*
त्यमेत्य — नर्तकीषु Ragh. 19, 19. स्पप्रनिवृत्त° adj. 7, 58. 18, 30. रक्ता-
स्वादन° Pañkāt. 35, 6 (31, 10 ed. orin.). स्त्री° adj. Bhar. Nāṭya. 34, 92.
इन्द्रिय° Buḥ. P. 7, 15, 19. Halā. 2, 244. मनो° so v. a. Laune Hit. 87,
1. श्र° das Fehlen aller Begierde, — alles Verlangens in den Besitz von
Etwas zu gelangen MBh. 3, 13506. 12, 11625. adj. frei von aller Be-
gierde: कर्मन् 1, 1506. — Vgl. श्रति°, जिह्वा°.

लौत्यता f. = लौत्य 2): *इन्द्रिय° Buḥ. P. 7, 15, 38.*

लौत्यवत् (von लौत्य) adj. *gierig, habgierig: श्रति° Kathā. 22, 200.*

लोश (von लुश) n. N. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 232, b. द्वितीयं
लोशम् und लोशाग्र n. desgl. ebend.

लौक (von लोक्) 1) adj. (f. ई) a) *kupfern, metallene gaṇa राजतादि zu*
P. 4, 3, 154. Kāṭy. Śa. 7, 4, 34. 20, 7, 1. लौक, आयस 4. नृ ऋ. Gṛh. 1,
17, 9. पिण्ड Jāṇ. 2, 105. भाजन MBh. 3, 1129. 15, 728. आभरण R. Gorr. 1,
60, 12. Suṇ. 1, 23, 20. 65, 15. कुम्भ 2, 12, 9. नाडी 121, 9. पात्र Varāh. Bṛh. 8,
77, 2. प्रतिमा Buḥ. P. 11, 27, 12. Wṛh. Kṛṣṇa. 273 (fälsch-

lich लोकी die Hdschr.). निगड Mārk. P. 14, 60. तुला Kathā. 60, 248.

— b) *von der rothen Ziege kommend: ग्रामिण Mārk. P. 32, 7. — c) =*
लौक roth: कालशाकं च लौकं लौकं काञ्चनवृत्तं पुष्पादिशाकम् Nilak.: wir verbessern लौकश्चा° und verbinden लौक: mit कृगः) चाप्यानन्यं
कृग उच्यते MBh. 13, 4249. घनेन (घनेन od. Bomb.) वापि लौकेन 4252.
वराहस्य लौकस्य (लौकस्य od. Bomb.) 1, 5369. — 2) f. घा Kessel, ein
metallener Kochtopf Çabda. im ÇKDr. — 3) n. = लौक Metall AK. 2,
9, 99. Spr. 1263, v. 1. 2771, v. 1. Verz. d. B. H. No. 974. Eisen AK. 3,
4, 42, 56. Bhāṭṭ. 15, 54. — Vgl. त्रि°.

लौक्कार m. = लौक्कार Spr. 1138.

लौक्चारक m. N. einer Hölle ÇKDr. nach den Purāṇa; vgl. लौक्दारक.

लौक्ज n. = लौक्ज Eisenrost Ratnam. im ÇKDr.

लौक्प्रदीप m. Titel einer über Metalle handelnden Schrift Verz. d. B. H. No. 974.

लौक्भाण्ड n. ein metallener Mörser Çabda. im ÇKDr.

लौक्भू f. Kessel, ein metallener Kochtopf Çabda. im ÇKDr.

लौक्मल n. Eisenrost Rāśa. im ÇKDr.

लौक्शङ्कु m. = लौक्शङ्कु ÇKDr. nach den Purāṇa.

लौक्शास्त्र n. ein über Metalle handelndes Lehrbuch Verz. d. B. H. No. 974.

लौक्चार्य m. ein Lehrer der Metallkunde ebend.

लौक्तामन् m. = लौक्भू Çabda. im ÇKDr.

लौक्तायर्न m. patron. von लौक् gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99.

लौक्तायस (von लौक्तायस) adj. *metallene Āc. Gṛh. 4, 3, 19. von Metall und Eisen Stenzler.*

लौक्ति m. N. pr. eines Sohnes des Aṣṭaka Hariv. 1473. 1776.

लौक्ति (von लौक्ति) m. Çiva's Dreizack Çabdārthak. bei Wilson.

लौक्तिध्वज m. ein Angehöriger der Lohitadhvaṅga P. 5, 3, 112, Sch.

लौक्तिशब्द s. लौक्तिशब्द.

लौक्तीर्क (von लौक्ति) adj. *in's Rötliche schimmernd P. 5, 3, 110. स्फटिक Schol.*

लौक्त्य (von लौक्ति) 1) m. a) patron. gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105.

लौक्त्या: Hariv. 1771 (st. dessen लौक्ता: 1465). — b) N. pr. eines Flusses (der Brāhmaputra) Med. j. 101. MBh. 2, 374. Hariv. 12830.

R. 4, 40, 26. Ragh. 4, 81. Varāh. Bṛh. S. 14, 6. 16, 16. Mārk. P. 58, 13.

— c) N. pr. eines Meeres MBh. 1, 630. 2, 1100. 17, 83. Hariv. 12833.

= सागर Çabda. im ÇKDr. — d) N. pr. eines Berges MBh. 2, 1864 (nach Nilak.). Çatr. 1, 352. — e) N. pr. eines Tirtha MBh. 3, 8144. 13, 1732.

einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 339, a, 44. In dieser Bed. eher n. —

3) n. Rōthe Med. विगतलौक्त्ये सवितरि (vgl. u. लौक्ताय्) Suṇ. 2, 160,

11. Śāh. D. 215, 16. fg. 297, 2. Schol. zu Kap. 1, 59. — Vgl. लौक्त्य.

लौक्त्यायर्न f. zum patron. m. लौक्त्य P. 4, 1, 18.

लौक्ष (लौक् + ईषा) adj. *eine metallene Deichsel habend: रथ P. 6,*

3, 89, Sch.

त्वी, त्विनाति (शेषणे) Dhātup. 31, 81, v. 1. für ली.

त्व्यी, त्विनाति (शेषणे) Dhātup. 31, 81, v. 1. für ली.

त्व्वी, त्विनाति und त्व्विनाति (गति) Dhātup. 31, 82, v. 1. für ल्वी, ल्वी.

व *

1. व 1) m. = वरूपा TRIK. 1, 1, 75. H. an. 1, 14. MED. v. 1. Verz. d. Oxf. H. 189, a, No. 431. Wind MED. und Verz. d. Oxf. H. a. a. O. = सा-
ह्यन MED. = बाहु, मल्ल, कल्याण, बलवत्, वसति und वरूपालय
ÇABDAR. im ÇKDR. = शार्दूल, वस्त्र, शालूक und वन्दन NĀNAIKĀKSHARAK.
im ÇKDR. — 2) f. स्त्रा going; hurting, injury; an arrow; weaving; a wea-
ver (f.) WILSON nach ÇABDAR. — 3) n. = प्रचेतस् MED. = वरूपावीज ÇKDR.
nach einem TANTRA.

2. व indecl. = इव H. an. 1, 14. MED. v. 1. RAGH. ed. Calc. 4, 42 (bei
STENZLER च st. व). MBH. 12, 6597 wird मणीवोष्ट्रस्य in मणी व उ०, मणी
वा उ०, aber auch in मणी इव उ० aufgelöst; vgl. zu P. 1, 1, 11. MECH.
81 ist वा anzunehmen.

वंश 1) m. SIDDH. K. 249, b, 1 v. u. a) Rohr, besonders des Bambus (AK.
2, 4, 5, 26. 3, 4, 44, 45. 28, 216. TRIK. 2, 4, 38. H. 1153. an. 2, 554. MED. ç.
12. HĀN. 176. 270. HALĀJ. 2, 49; nach RĪĠĀN. im ÇKDR. auch Zucker-
rohr und Shorea robusta); die Sparren und Latten eines Hauses, die
auf den Balken aufliegen; insbes. die in der Längenrichtung des Daches
laufenden, welche die Orientierung des Hauses anzeigen (vgl. प्राचीनवंश
u. s. w.). NIR. 5, 5. इन्द्रमुहंशमिव येमिरे RV. 1, 10, 1. AV. 3, 12, 6. 9, 3, 4.
यथा शालीये पत्तसी मध्यमं वंशमभिसमायच्छति TBR. 1, 2, 3, 1. ÇAT. BR. 9,
1, 2, 25. ĀÇV. GRHJ. 2, 8, 13. 9, 1. ÇĀNKH. ÇR. 17, 10, 9. KAUC. 36. 41. 74.
93. 135. AIR. UP. in Ind. St. 1, 391. उदोचीनं ÇAT. BR. 3, 1, 2, 7. उद्वंश
KĀTJ. ÇR. 4, 7, 9. — धन्मिन्दीवरूपाय वंशं कनकभूषणम् MBH. 3, 1721.
वंशेश यामुने: R. 2, 55, 8. शुष्केवंशैः 14. RĪ. 1, 25. R. GORR. 2, 55, 7. अन-
तिप्रौढवंशप्रकाश MECH. 77. SUÇR. 1, 110, 8. 187, 1. 2, 26, 18. 331, 6. ०क-
रीर 1, 224, 4. VĪGH. 6, 100. VARĀH. BṚH. S. 44, 4. ०पात्री Schol. zu KĀTJ.
ÇR. 609, 2. जर्जरं PĀNĀT. 117, 6. 7. HIT. 27, 15. 32, 9. वक्रवंशस्य सर्-
लक्षम् Verz. d. Oxf. H. 185, b, 22. वंशो नाम स्थूणासु निहितस्तिर्यग्वेणुः
Comm. zu BHĪG. P. 11, 8, 32. Querbalken, Querstrich, Diagonale (= को-
णात्कोणागतानि सूत्राणि Comm.) VARĀH. BṚH. S. 33, 57. 65. Bambus und
zugleich Stamm, Geschlecht Spr. 679. 2397. 2429. — b) Rohrpfeife, Flöte
H. 287. DHAR. im ÇKDR. MĀNĪH. 49, 2. RAGH. 2, 12. RĪĠĀ-TAN. 3, 362. —

c) Rückgrat TRIK. 3, 3, 432. H. an. MED. HALĀJ. 3, 17. चारुवंशः कूर्मः VA-
RĀH. BṚH. S. 64, 1. 3. चापसमानवंशाः Elephanten 67, 1. 6. BHĪG. P. 11, 8,
32. — d) Röhrknochen: अष्टवंशवत् R. 5, 32, 14. वंशशब्देन दैर्घ्यं विव-
क्षितम् बाहू च नलकावूत्रं त्रये चेत्यष्ट वंशकाः । नलकावद्रुत्याविति (!)
तीर्थः Comm. in der ed. Bomb. zu 5, 33, 19. — e) der höhere mittlere
Theil eines Schwertes (खड्गमध्योच्चभाग Comm.) VARĀH. BṚH. S. 30, 3. 4.
— f) ein best. Längenmaass, = 10 Hasta LIĀV. 1, 6. — g) Stamm-
baum (nach der Aehnlichkeit der sich aneinander fügenden Glieder
eines Rohres); Stamm, Geschlecht AK. 2, 7, 1. 3, 4, 28, 216. H. 503. H.
an. MED. HĀN. 270. HALĀJ. 2, 241. ÇAT. BR. 10, 6, 3. 14, 9, 2, 14. Ind. St.
4, 374. पितृ०, मातृ० ÇĀNKH. GRHJ. 4, 10. विवृक्ष्यर्थं स्ववंशस्य M. 9, 128.
MBH. 3, 1856. fg. 1859. गोप्ता निषधवंशस्य 2478. उभौ वंशौ (d. i. des Va-
ters und der Mutter) Spr. 5089. R. 1, 1, 10. 92. 5, 3. RAGH. 1, 2, 2, 33.
वंशस्य कर्ता 64. 12, 88. MECH. 6. ÇĀK. 12. 7, 4. 91, 13. शशिनस्तुत्यवंशः
Spr. 1992. 2694. स ज्ञातो येन ज्ञातेन याति वंशः सुमन्त्रतिम् 3107. VARĀH.
BṚH. S. 68, 3. 78, 10. सदृशज्ञात KATHIS. 21, 98. BHĪG. P. 3, 7, 25. 10, 26. 9,
22, 43. DHŪRTAS. 67, 9. ०कीन HIT. 10, 20. MADHUS. in Ind. St. 1, 18, 6.
Verz. d. Oxf. H. 8, a, 15. H. 232. Geschlecht, Stamm und zugleich Bam-
bus Spr. 679. 2397. 2429. वंश ist nicht nur Geschlechtsregister (अभिज्ञ-
नप्रतिबन्ध KĪC. zu P. 4, 1, 163), sondern auch Lehrerliste. वंशो द्विधा ।
विद्यावंशो जन्मवंशश्च Schol. zu P. 2, 1, 19. — h) Sohn: नृगस्य वंशः सु-
मतिः BHĪG. P. 9, 2, 17. — i) eine Menge gleichartiger Dinge TRIK. H. an.
MED. RY° (s. bos.), स्पन्दन° RAGH. 7, 36. नलत्र° HARIV. 10238 (pl.). R.
GORR. 1, 62, 22 (vgl. नलत्रगण 23). तीर्थ° MBH. 1, 347. — k) Tabaschir
WILSON nach ÇABDAR. — l) Bein. Vishṇu's (!) H. ç. 75. — 2) f. स्त्रा N.
pr. einer Apsaras, einer Tochter der Prādhā, MBH. 1, 2553. — 3) f.
ई a) Flöte AK. 1, 1, 7, 4. ÇABDAR. im ÇKDR. PĀNĀT. 4, 6, 5. ०रव Gtr. 9,
11. — b) Blutgefäß H. ç. 128 (fehlerhaft तंशी). — c) ein best. Gewicht,
= 4 Karsha RĪĠĀN. im ÇKDR. — d) Tabaschir WILSON nach ÇABDAR.
— Vgl. अ०, अदि०, इन्द्रवंश, उद्वंश, कर्ण०, नुद्वंश, नालवंश, नासा०,
परि०, पृष्ठ०, प्राग्वंश, प्राचीन०, रघु०, रथ०, राज०, स०, सोम०, करि०,
वांशिक.

*) Was unter व nicht gefunden wird, suche man unter व.

वंशकषि m. ein in einem Vam̐ca-Brāhmaṇa (Lehrerverzeichnis) genannter Rshi Çākṣ. in der Einl. zu Bṛh. Âr. Up.

वंशक (von वंश) 1) m. = रुस्वा वंशः (संज्ञायाम्) P. 5, 3, 87, Sch. a) eine Art Zuckerrohr RATNAM. im ÇKDr. Suçr. 1, 186, 14. 20. — b) ein Röhrknochen; s. u. वंश 1) d). — c) ein best. Fisch ÇABDAM. im ÇKDr. — d) N. pr. eines Fürsten VP. 467, N. 14 (Vansaka gedr.). — 2) f. वंशिका a) Flöte ÇABDAM. im ÇKDr. — b) Agallochum H. 640. — 3) n. Agallochum HIN. 104.

वंशकठिन m. Bambusdickicht P. 4, 4, 72, Sch. वंशा वेणवः कठिना यस्मिन्देशे स वंशकठिनः SIDDH. K. — Vgl. वंशकठिनिक.

वंशकफ wohl m. in der Luft umherfliegende Pflanzenspäden HÂN. 23 (nach ÇKDr. und WILSON n.).

वंशकर 1) adj. subst. ein Geschlecht fortpflanzend, Stammhalter MBu. 1, 2758. R. 1, 8, 1. 39, 8. RAH. 18, 30. पौरवाणाम् MBu. 1, 2801. कु० 13, 1339. — 2) m. N. pr. eines Mannes HALL in der Einl. zu VĀSAVAD. 7. — 3) f. द्या N. pr. eines auf dem Mahendra entspringenden Flusses MĪR. P. 57, 29; vgl. वंशधारा.

वंशकर्पूरेचना f. = वंशरोचना RĪĀN. im ÇKDr.

वंशकर्मन् n. Bearbeitung von Bambus, Korbmacheret u. s. w.: °कर्मकृत् R. 2, 80, 3 (87, 3 GORR.). वंशकर्मकृत्: ed. Bomb. st. वंशकर्मकृत्:, welches der Comm. in वंशकृत्: und कर्मकृत्: zerlegt.

वंशकृत् 1) = वंशकर्मकृत् R. ed. Bomb. 2, 80, 3. — 2) Begründer eines Geschlechts BUĀ. P. 9, 2, 33; vgl. वंशकर 1).

वंशक्रमागत adj. ererbt: मित्र Spr. 583. KĀM. NĪTIS. 7, 31. — Vgl. वंशागत.

वंशक्षीरी f. Tabaschir H. 1154. RĪĀN. im ÇKDr.

वंशगुल्म N. pr. eines heiligen Badeplatzes MBu. 3, 8151.

वंशचिन्तक m. Genealog HARIV. 812.

वंशच्छेत्तृ m. derjenige, welcher ein Geschlecht abschneidet, mit welchem ein Geschlecht ausstirbt, VARĀH. BṚH. 23, 6.

वंशज 1) adj. a) aus Bambus gemacht: पात्र WEBER, KṢHṆĀĀ. 278. — b) aus einer — Familie stammend, im Geschlechte — geboren, zur Familie — gehörend; die Ergänzung im comp. vorangehend oder im loc. H. 713. स्व° RĪĀN-TAR. 6, 230. घसामान्य° 3, 117. राघव° R. 2, 90, 20. RAH. 1, 31. VARĀH. BṚH. 11, 13. Verz. d. Oxf. H. 19, b, 3. zum selben Geschlechte gehörend: तदारभ्य नृपः काश्या वंशजः कोऽपि नामवत् 122, a, 6. 7. — 2) m. = वेणुयव RĪĀN. im ÇKDr. — 3) f. द्या Tabaschir ÇABDAM. im ÇKDr. — 4) n. dass. Suçr. 2, 329, 18. VĪĀH. 6, 15.

वंशतण्डुल m. = वेणुयव RĪĀN. im ÇKDr.

वंशदला f. eine best. Grasart, = वंशपक्षी RĪĀN. im ÇKDr. u. d. letzten Worte.

वंशधर adj. subst. ein Geschlecht erhaltend, Stammhalter MBu. 2, 1160. R. GORR. 1, 40, 12. KATHĀS. 9, 66. 35, 104. BUĀ. P. 1, 12, 12. 8, 23, 5. वंशराज्यधर KATHĀS. 66, 172. पदंशधरा: so v. a. wesen Nachkommen BUĀ. P. 4, 28, 31. 12, 7, 16.

वंशधारा f. N. pr. eines auf dem Mahendra entspringenden Flusses VP. 185, N. 80. — Vgl. वंशकरा.

वंशधारिन् adj. = वंशधर PĀNĒAR. 4, 8, 29.

वंशनर्तिन् m. Gankler VS. 30, 21.

वंशनाडिका f. eine Röhre aus Bambus KATHĀS. 29, 145. °नाडी f. dass. 146.

वंशनाथ m. Stammhalter: पार्थिव° so v. a. fürstlicher Sprössling R. 4, 29, 26.

वंशनालिका f. Pfeife, Flöte ÇABDAM. im ÇKDr.

वंशनेत्र n. = इनुमूल RĪĀN. im ÇKDr. — Vgl. इनुनेत्र.

1. वंशपत्र n. 1) Bambus-Blatt VARĀH. BṚH. 8, 50, 7. 83, 1. — 2) = वंशपत्रपतित n. COLEBR. Misc. Ess. II, 162 (XII, 3).

2. वंशपत्र 1) m. = नल Rohrschilf. — 2) f. ई a) eine best. Grasart (वंशदला, शीर्षपत्रिका). — b) = नाडीकिङ्कु RĪĀN. im ÇKDr.

वंशपत्रक 1) m. a) Rohrschilf (नल); eine Art Zuckerrohr (खेतनु) RĪĀN. im ÇKDr. — b) ein best. kleiner Fisch ÇABDAM. im ÇKDr. — 2) n.

Auripigment H. 1058.

वंशपत्रपतित adj. auf ein Bambus-Blatt gefallen und als n. N. eines Metrums: 4 Mal — — — — —, — — — — — VARĀH. BṚH. 8, 104, 40. Ind. St. 3, 394. COLEBR. Misc. Ess. II, 162 (XII, 3).

वंशपोत m. eine Art Bdellium (काणगुगुलु) RĪĀN. im ÇKDr.

वंशपुष्पा f. eine best. Schlingpflanze, = सक्देवी RĪĀN. im ÇKDr.

वंशपूरक n. = इनुमूल RĪĀN. im ÇKDr.

वंशब्राह्मण n. ein chronologisches Verzeichnis alter Lehrer Ind. St. 4, 371. fgg. Verz. d. Oxf. H. 382, a, No. 451. 264, b, 26. 270, b, 39.

वंशभार m. eine Tracht Bambus P. 5, 1, 50. — Vgl. वंशभारिक.

वंशभृत् m. Stammhalter: क्षितावन्धकवृक्षीनां वंशो वंशभृता वरः MBu. 2, 1322. भरत° KATHĀS. 30, 41.

वंशभोग्य adj. dessen Genuss sich im Geschlechte forterbt: राज्य MBu. 3, 8038.

वंशमय (von वंश) adj. (f. ई) aus Bambus gemacht Schol. zu KĀTJ. ÇA. 4, 6, 17. NĪLAK. zu HARIV. 11192. वंशमृन्मयपात्र WEBER, KṢHṆĀĀ. 279.

वंशमूलक n. N. pr. eines heiligen Badeplatzes MBu. 3, 6011. fg.

वंशराज m. 1) ein hohes Bambusröhr: केतुना वंशराजेन (वंशरातेन die neuere Ausg.) HARIV. 2459. — 2) N. pr. eines Fürsten: °कुल LALIT. ed. Calc. 22, 18. 23, 1.

वंशरोचना f. Tabaschir AK. 2, 9, 110. H. 1154. VJUTP. 135.

वंशलोचना f. dass. ÇABDAM. bei WILSON.

वंशवर्धन adj. ein Geschlecht mehrend, — fortpflanzend VIKR. 87, 20.

राघव° R. 2, 23, 42. रघु° 46, 83. 95, 19 (104, 20 GORR.). 112, 80.

वंशवर्धिन् adj. dass.: मम त्वं वंशवर्धिनी MBu. 3, 1859. UTTARAR. 126, 7 (170, 7).

वंशविस्तर m. vollständige Genealogie VP. bei MUIR, ST. 4, 217.

वंशशर्करा f. Tabaschir RĪĀN. im ÇKDr.

वंशशलाका f. ein Wirbel aus Rohr H. 291.

वंशस्तनित n. v. l. für वंशस्थविल KHANDOM. 40.

वंशस्थ n. oder °स्था f. (?) ein best. Metrum, = वंशस्थविल Ind. St. 3, 372. 378. COLEBR. Misc. Ess. II, 160 (VII, 1). ÇAUT. (BR.) 33.

वंशस्थविल n. die in einem Bambusröhr befindliche Höhlung und zugleich N. eines Metrums: 4 Mal — — — — — KHANDOM. 40. COLEBR. Misc. Ess. II, 160 (VII, 1). ÇAUT. 33.

वंशस्थिति f. der Bestand eines Geschlechts RAH. 18, 30. VIKR. 153.

वंशागत adj. ererbt: रिपु KĀM. NĪTIS. 8, 66. — Vgl. वंशव्यपित.

वंशाय n. die Spitze eines Bambusrohrs: °नृत्पादिदुर्घटव्यापार Śi. in Ind. St. 2, 86. = वंशाङ्कुर RĪG. im CKDn.

वंशाङ्कुर m. Rohrschössling HALS. 5, 42.

वंशानुकीर्तन n. Verkündigung des Geschlechts, Genealogie Verz. d. B. H. 128, a. राज°, यडु° ebend.

वंशानुक्रम m. Reihenfolge im Geschlecht, Genealogie RAAG. 18 in der Unterschr.

वंशानुग adj. 1) am höheren mittleren Theil eines Schweres sich hinziehend, — sich befindend VAN. B. S. 50, 3. — 2) von Geschlecht zu Geschlecht übergehend: श्रियः Spr. 2312.

वंशानुचरित n. sg. und pl. die Geschichte der verschiedenen Geschlechter als eines der fünf Lakṣhaṇa eines Purāṇa VP. bei Muir, ST. 4, 217. Buḡ. P. 9, 1, 4 (वंशानु° od. Bomb.). Verz. d. Oxf. H. 7, b, 1 v. u. 8, a, 15. Ind. St. 1, 18, 6.

वंशानुवंशचरित n. die Geschichte der älteren und neueren Geschlechter als eines der fünf Lakṣhaṇa eines Purāṇa H. 232.

वंशावती f. N. pr. gaṇa शरादि zu P. 6, 3, 120.

वंशाह m. = वेणुयव RĪG. im CKDn. unter d. l. W.

वंशिक (von वंश) n. Agallochum AK. 2, 6, 28. — वंशिका s. u. वंशक.

वंशिन in स्व° zu Jm's Geschlecht gehörig: धन्याः खलु भवतो (die Opfer) ये हिजातीनां स्ववंशिनः (स्ववंशजा: die neuere Ausg.) HARIV. 9069.

वंशिवाद्य n. Flöte TITBĀDIT. (s. u. कलशक) wohl nur fehlerhaft für वंशी°.

वंशीधर 1) adj. eine Flöte haltend: Kṛṣṇa PAÑĀR. 1, 5, 18. 12, 28. — 2) m. N. pr. eines Gelehrten Verz. d. B. H. No. 638. HALL 8.

वंशीय (von वंश) adj. zu Jm's Geschlecht gehörig: (पार्थिवाः) वंशीयाः तोमसूर्ययोः Buḡ. P. 12, 2, 25.

वंशीवदन m. N. pr. eines Scholiasten COLEBR. Misc. Ess. II, 46.

वंश्य (von वंश) adj. gaṇa दिगादिः zu P. 4, 3, 54. 1) zum Hauptbalken gehend, an den Hauptbalken sich ansetzend; m. Verbindungsstück, Querbalken oder -leisten Buḡ. P. 11, 8, 32. वंशो नाम स्थूणासु निहितस्तिर्यग्वेणुः । वंश्यास्तस्मिन्नुभयतो निहिता वेणवः Comm. — 2) an das Rückgrat sich ansetzend; subst. ein Arm- oder Beinnochen Buḡ. P. 11, 8, 32. — 3) zur Familie gehörig, m. Familienglied, ein Vorfahr oder Nachkomme TRIG. 2, 7, 1. H. 713. M. 1, 61. 105. 3, 37. JĪG. 1, 60. 818. R. GORR. 2, 66, 21. P. 4, 1, 163. RAAG. 1, 66. 13, 35. H. 539. RĪG. TA. 1, 190. 2, 151. Buḡ. P. 4, 12, 18. 9, 20, 1. 21, 21. वंश्यानुचरित 3, 7, 25. 9, 1, 4 (nach der Lesart der ed. Bomb.). 12, 7, 9. 16. तदंश्य aus dessen Familie stammend M. 7, 202. स्व° MBu. 13, 4370. RĪG. TA. 3, 331. पर° Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 345. Ç. 1. 7. विशाल° KĀM. NITIS. 1, 2. शुद्ध° RAAG. 1, 69. विप्रुद्ध° RĪG. TA. 5, 335. मक्ता° 337. भूपाल° 6, 366. पितृ°, पति°, मातृ° Spr. 4537. अभिषिक्तवंश्याः तन्त्रिया राज्ञ्याः P. 6, 2, 34. Sch. ब्रह्म° Buḡ. P. 9, 20, 1. ऐल° MBu. 2, 569. R. 1, 35, 20. RĪG. TA. 5, 127. Accent eines auf वंश्य ausgehenden comp. gaṇa वर्ग्यादि zu P. 6, 2, 131. zu derselben Lehrerliste gehörig P. 2, 1, 19. — 4) einem Geschlecht eigenthümlich: गुणाः RAAG. 18, 48. — 5) fehlerhaft für वश्य KĀM. NITIS. 4, 65. — Vgl. राज°.

वंसग m. eine Bez. des Stiers: वर्षा पृथेव् वंसगः कृष्टीरिपति RV. 1,

VI. Theil.

7, 8. शिशोति वसं तेजसे न वंसगः 55, 1. 58, 4. 5, 36, 1. तिगमप्रङ्ग 6, 16, 39. 8, 33, 2. 10, 102, 7. 106, 5. 144, 3. AV. 18, 3, 36.

1. वक् = वच्. Davon विवक्मि (s. u. वच्). वक्मन्, वक्त्र.

2. वक् = वच् rollen, volvi: वद्वावक्ते रथ्याई न धेनाः RV. 7, 21, 3. वङ्क, वङ्कते Dhātup. 4, 14 (कौटिल्ये). 21 (गौतौ).

वक्त्र m. die innere Baumrinde, Bast: वक्त्रमत्तरमा देदे TBA. 3, 7, 4, 2. यस्य वृत्तस्य प्रसव्या वक्त्राः स पूयः linksläufig ÇĀKH. Ba. 10, 2. पर्ण° Bast des Palāca (sonst पर्णवल्क) Schol. zu KĀT. Ça. 305, 7. — Vgl. वल्क, वल्कल.

वक्त्रमुखाण N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 338, b, 4 v. u.

वकुश m. Bez. eines best. im Laub der Bäume wohnenden Thieres (पर्यामग) Suçā. 1, 202, 17.

वक्त्र, वक्त्राते (गौतौ) Dhātup. 4, 27, v. 1.

वक्त्रालिन् (aus वल्कलिन्) m. N. pr. eines Rshi BURN. Intr. 267.

वक्त्रास s. वक्त्रास.

वक्त्रुल m. N. pr. eines Mannes Lot. de la b. l. 126. BURN. Intr. 391. fg., wo aber die Hdschr. वत्त्रुल liest. वक्त्रुल Lot. de la b. l. 2.

वक्त्र (von वच्) nom. ag. AK. 3, 1, 35 (= वावहक). H. 346 (= वदावह). MKD. t. 53 (= वाग्मिन् und पण्डित). sprechend, aussagend; Sprecher, Verkünder: अस्तः RV. 7, 104, 8. न किं वक्त्रा न दादिति Nismand darf sagen, er solle nicht geben, 8, 32, 15. 9, 75, 2. इति ब्रवीति वक्त्रो (°रि Padap.) रराणाः 10, 61, 12. AV. 2, 1, 4. ÇAT. Ba. 14, 7, 2, 26. TAITT. ÂR. 7, 11. TAITT. UP. 1, 1. KAUSH. UP. 3, 8. MAITRAJUP. 6, 11 (auch वक्त्र). RV. PRAT. 13, 1. M. 11, 35. किं करिष्यति वक्त्राः श्रोता यत्र न विद्यते Spr. 666. रडरा यत्र वक्त्रास्तत्र मौनं हि शोभनम् 2014. 3679. Śi. D. 27. Buḡ. P. 83. दिनु शातासु वक्त्रो मधुरम् (शकुनाः) Suçā. 1, 107, 15. पुरा किल वेदमधीत्याध्येतारस्वरितं वक्त्रो भवति so v. a. Lehrer, Meister SARVADARÇANAS. 137, 8. 9. एवं° so sprechend KATHIS. 83, 31. स्फुट° Spr. 1625. वेदानाम् Verkünder. MBu. 13, 1339. KATHOP. 1, 22. VAN. B. S. 2, 5, 4. Z. 2 v. u. 101, 14. SARVADARÇANAS. 138, 17. 160, 3. कृतस्य R. 4, 29, 28. अप्रियस्यापि वचसः Spr. 175. 3283. प्रियम् 2319. धर्मम् Buḡ. P. 6, 17, 6. उत्तरोत्तर° MBu. 2, 139. पद्यहित° R. 3, 44, 2. प्रिय° 5, 37, 2. घ्रायु मन्थार्यवक्त्रा Spr. 4389. पुराणसंकिता° Verz. d. Oxf. H. 9, b, 12. तद्वक्त्र M. 12, 115. Buḡ. P. 2, 9, 7. Redner so v. a. ein beredter Mann MBu. 2, 138. 1908. 3, 1811. 15711. R. 3, 75, 41. MĀN. 137, 23. Spr. 934. 2447. VAN. B. S. 17, 9. सर्वेषु कार्येषु R. 1, 70, 16. उत्तरोत्तरयुक्ता 2, 1, 3 (°युक्तानां st. °युक्ता च ed. Bomb.). विगृह्य वक्त्रा ein guter Kampfredner Suçā. 1, 333, 12. — Vgl. अति°, प्रिय°, ब्रह्म°.

वक्त्रव्य (wie eben) adj. 1) zu sprechen, zu sagen, zu verkünden H. an. 3, 504 (= वचोऽर्ह). MKD. j. 103 (= वचनार्ह). °प्रशंस NIM. 11, 31. ÇAT. Ba. 14, 7, 2, 26. PRAÇNOP. 4, 8 (was gesprochen wird). सर्वे स्वरा घोषवतो वलवतो वक्त्रव्याः KĀND. UP. 2, 22, 5. तस्मात्सत्यं हि वक्त्रव्यम् M. 8, 83. 104. MBu. 3, 2733. R. GORR. 1, 74, 4. त्वपि 3, 35, 26. 5, 56, 5. ÇĀK. 67, 5. VAN. B. S. 1, 8. 3, 91. 24, 4. 54, 52. 65. 79. एषाम् KATHIS. 32, 57. 40, 7. 121, 177 (ख°). RĪG. TA. 4, 223. Buḡ. P. 3, 6, 12. MĀK. P. 23, 84. 69, 50. तस्य दोषो न वक्त्रव्यः so v. a. vorzuwerfen Spr. 1854, v. 1. तत्सर्वं वक्त्रव्यं वर्षम् zu benennen VAN. B. S. 8, 1. वाचं सवक्त्रव्याम् die Rede mit dem was gesagt wird Buḡ. P. 7, 12, 26. चरित्रे बहुवक्त्रव्ये worüber

sich viel sagen lässt RĪĀ-TAR. 5, 67. impers.: सर्वेऽपि च वक्तव्यं न प्रा-
ज्ञायत पाण्डवाः MBh. 4, 97. M. 8, 18. R. ed. Bomb. 3, 40, 9. Śāh. D. 2, 8.
यामीति वक्तव्ये कः परिश्रमः welche Mühe ist es zu sagen 'ich gehe'?
HARIV. 4813. साधु भूयेति वक्तव्ये — साधुऽस्मिन्निति वदन् anstatt साधु भूय
zu sagen RĪĀ-TAR. 5, 17. नायं वक्तव्यस्य कालः Zeit zu reden PANĒAT.
194, 23. — 2) anzusprechen, zu dem man sprechen soll (mit acc. der Sache):
वक्तव्यायापि राज्ञानः सर्वे — युधिष्ठिरस्याश्वमेधो भवद्विरनुभूयताम् MBh.
14, 2217. HARIV. 11301. R. 2, 27, 10. 52, 33 (49, 34 GOM.). 58, 19. 3, 44,
9. MĀRĪ. 53, 12. ÇĀK. 53, 10. KATHĀS. 12, 96. PANĒAT. 193, 14. श्रुत्पम-
प्यप्रियं वाक्यं न वक्तव्यो R. GOM. 2, 23, 14. 13. 5, 56, 5. माता च मम कौ-
सल्या कुशलं चाभिवादन्म्। श्रुत्पमां च वक्तव्या R. ed. SCHL. 2, 58, 14.
VARĀH. BĀH. S. 44, 7. BHATT. 7, 19. — 3) tadelnsworth, überberüchtigt; =
गर्क्य, कुत्सित AK. 3, 4, 94, 161. H. an. (lies गर्क्य st. गृह्य). MED. M. 8,
66. या केशाग्रामाग्रामाश्च वक्तव्यो (so die ed. Bomb.) वक्तुमिच्छसि MBh.
7, 9153. n. Tadel, Vorwurf: एको मां दंक्षति जनापवादवर्जितवक्तव्यं यदिह
मया कृता प्रियेति MĀRĪ. 167, 12. — 4) (verantwortlich, Rede und Ant-
wort zu geben verpflichtet) abhängig, in der Gewalt von — stehend; =
ग्रहीन AK. st. dessen falschlich कीन H. an. MED. कामवक्तव्यकृदया
R. 3, 2, 25. — Vgl. पुनर्वक्तव्य, वचनीय, वाच्य.

वक्तव्यता f. nom. abstr. 1) von वक्तव्य 3): वक्तव्यता या, गम् oder
त्रन् dem Tadel anheimfallen, sich einen Tadel zuziehen MBh. 10, 86.
HARIV. 4204. R. 7, 43, 6. so v. a. Verantwortlichkeit: दिवा वक्तव्यता
पाले रात्रौ स्वामिनि तदृके। योगक्षेमे ऽन्यथा चेत्तु पालो वक्तव्यतामियात् ॥
M. 8, 230. — 2) von वक्तव्य 4): तस्य वक्तव्यतां पाति gerathen in seine
Gewalt MBh. 12, 13877. साहं तददर्शनादिप्र कामवक्तव्यतां गता MĀK. P.
61, 47. कामवक्तव्यतां नीतः 64, 7.

वक्तव्यव n. nom. abstr. von वक्तव्य 1): श्रवणं NĪLAK. zu MBh. 1, 7308.

वक्ति (von वच्) f. Rede BĀH. Ān. Up. 4, 3, 26 (वचस् ÇAT. Br.). —
Vgl. उक्ति.

वक्त्रु nach Śāh. harte Worte führend RV. 7, 31, 5; s. jedoch u. वच् infin.
वक्त्रक am Ende eines adj. comp. von वक्त्र् Sprecher: तद्वक्त्रो वे-
दवाक्यार्थोपदेशः Comm. zu Kap. 1, 99.

वक्त्रता (von वक्त्र्) f. Redneret, Gewandtheit in der Rede: विना सत्यं
च वक्त्रता ÇAT. 10, 189.

वक्त्रं (von वच्) UNĀDIS. 4, 166. n. SIDDH. K. 249, b, 3. m. (nicht zu be-
legen) und n. 250, b, 6. वक्त्रं am Ende von Ortsnamen P. 4, 2, 126. 1)
Mund, Maul, Gesicht, Schnauze, Schnabel AK. 2, 6, 2, 40. H. 372. an. 2,
452. MED. r. 84. HALĀS. 2, 368. ÇĀKSHĀ in Ind. St. 4, 107. M. 8, 272. MBh.
1, 5932. 12, 4273. R. 4, 9, 82. AMĀTAN. Up. in Ind. St. 9, 27. SUÇH. 4, 116,
14. 120, 19. 135, 7. 187, 10. नेत्रवक्त्रविकारेः Spr. 310. वक्त्रामृत 775. कृ-
त्तोऽयम् विना वक्त्रे प्रविशेय कथं च न (भोजनम्) 1745. VARĀH. BĀH. S.
51, 32. 58, 9. 77, 35. fg. KATHĀS. 18, 165. PANĒAT. 264, 1. चन्द्राम् MBh.
3, 2860. 3000. MĀRĪ. 31. Spr. 2818. 2696. fg. VARĀH. BĀH. S. 68, 56. 103.
69, 24. DĀRĪTAS. 66, 5. 6. 8. 72, 11. मृगयति° SUÇH. 1, 96, 15. गज° MBh.
3, 12247. VARĀH. BĀH. S. 93, 2. 13. 94, 13. कराल° (उलूक) PANĒAT. 158,
22. वक्त्रं कर्तुं den Mund —, das Maul aufsperrn R. 5, 56, 17. fg. Am
Ende eines adj. comp. f. या MBh. 4, 185. R. 5, 17, 28. RV. 3, 1. KATHĀS.
28, 81. 45, 334. 124, 98. KĀURAB. 28. Verz. d. Oxf. H. 146, a, No. 310. —

2) Spitze (eines Pfeils): तीक्ष्ण° MBh. 7, 4968. — 3) Schnauze eines Ge-
fisses; s. घ° — 4) Anfang: कलि° GARĪTADHJ. PRATJADDAÇ. 11. — 5)
the initial quantity of the progression; the first term COLBR. Alg. 52.
— 6) = श्लोक ein aus 4 X 8 Silben bestehendes Metrum H. an. COLBR.
Misc. Ess. II, 118. 137. Ind. St. 3, 313. 331. fgg. KĀVYĀD. 1, 26. ŚĀH. D.
367. PRATJAD. 19, a, 7. — 7) eine Art Zeug (वस्त्रभेद) MED. — 8) die
Wurzel von Tabernaemontana coronaria R. Br. (तगरमूल) ÇANDAM. im
ÇKDa. — 9) fehlerhaft für वक्त्र in घण° SUÇH. 2, 56, 4. — Vgl. घ°, घ-
न्वत्तरसंधि° (unter घन्वत्तरम्), घण°, घणर°, दधि°, दत्त°, दश°, पञ्च°,
पार्श्व°, पूति° पृथु°, मका°, यव°, सूची° und मुख, वदन.

वक्त्रक am Ende eines adj. comp. = वक्त्र 1) HARIV. 14302. — Vgl. घण°.
वक्त्रवृ m. Zahn 2, 6, 29.

वक्त्रज m. ein Brahmane (aus Brahman's Munde entstanden) TRIK. 2, 7, 2.

वक्त्रताल n. = वक्त्रनाल ÇANDAR. bei WILSON.

वक्त्रतुण्ड m. Bez. Gañeça's Liṅga-P. bei MUIR, ST. III, 161. WILSON,
Sol. Works I, 267. fehlerhaft für वक्त्रतुण्ड.

वक्त्रदंष्ट्र s. वक्त्रदंष्ट्र.

वक्त्रदल n. Gaumen H. c. 122 (falschlich वक्त्र°).

वक्त्रपट Schleier; am Ende eines adj. comp. f. या RĪĀ-TAR. 6, 315.

वक्त्रपट H. 1251 zur Erklärung von तलिका, तलसारक.

वक्त्रभेदिन् adj. bitter (den Mund stechend) H. 1389.

वक्त्रयोधिन् adj. mit dem Maule kämpfend; m. N. pr. eines Asura
HARIV. 2632. VP. 148.

वक्त्ररूह Schnauzhaar, beim Elephanten VARĀH. BĀH. S. 67, 10.

वक्त्ररोग m. eine Krankheit des Mundes; वक्त्ररोगिन् adj. damit be-
haftet VARĀH. BĀH. 20, 1.

वक्त्रवास (वक्त्र - + वास Wohlgeruch) m. Orange RĪĀN. im ÇKDa.

वक्त्रशोधन 1) adj. den Mund reinigend. — 2) n. die Frucht der
Averrhoa Carambola Līn. RĪĀN. im ÇKDa.

वक्त्रशोधिन् 1) adj. den Mund reinigend. — 2) m. Citronenbaum (n.
Citron) GARĪTADHJ. im ÇKDa.

वक्त्रासव m. Speichel TRIK. 2, 6, 18.

वैक्त्र adj. s. v. a. वक्तव्य auszusprechen, zu sagen RV. 3, 26, 9. 6, 9, 2.
स वक्त्रान्यतुया वदति 3.

वैक्त्रम् (von 1. वक्) n. nach Śāh. so v. a. मार्गभूत RV. 1, 132, 2.

वक्त्रोऽसत्य adj. nach Śāh. treu den Ordnern der heiligen Reden
d. h. den Stotras RV. 6, 51, 10.

वैक्त्र्य (von 1. वक्) adj. verkündenswerth, preiswürdig: प्र ते विवक्ति
वक्तव्यो य एषां मूर्ततां मक्तिमा स्तयो अस्ति RV. 1, 107, 6.

वक्त्रं (von 2. वक्) UNĀDIS. 2, 13. gaṇa न्यङ्कादि zu P. 7, 3, 53. n. SIDDH.
K. 249, b, 1. 1) adj. (f. घा) a) gebogen, krumm, schief (Gegens. सङ्गु) AK.
3, 2, 21. TRIK. 3, 3, 364. H. 1436. an. 2, 452. MED. r. 66. HALĀS. 4, 11.
धन्वन् AV. 4, 6, 4. 7, 56, 4. वयसः पत्नी ÇAT. Br. 10, 2, 2. 7. 10. 11, 7, 2. 2.
KĀTJ. ÇR. 17, 1, 16. 7, 24. MBh. 3, 10608. यत्न SUÇH. 1, 28, 21. 27, 15. ध-
नुर्वक्त्र 94, 1. समिध् GĀRĪTADHJ. 1, 29. fg. नाडी त्रिवक्त्रा SUÇH. 2, 182, 1. के-
तकी Spr. 5046. शिखा VARĀH. BĀH. S. 11, 12. 33, 16. 47, 24. वैश Verz. d.
Oxf. H. 158, b, 32. दारु AK. 2, 2, 14. H. 1009. दारु च वक्त्रसंस्थम् HALĀS.
2, 148. बालेन्दु° KUMĀRAS. 3, 29. PRAB. 80, 9. नासा Verz. d. Oxf. H. 81,

6, 23. घनामिका मध्यमा च 202, b, 8. भुवो बालशशाङ्कवक्रे VARĀH. BH. S. 70, 8. Spr. 3424. ÇĀK. 9. नख RAGH. 12, 41. नितम्ब VJUTP. 206. von Haaren so v. a. *geleicht* BHĀG. P. 1, 19, 27, 4, 21, 17, 5, 2, 14. °गति adj. *sich schlängelt* Spr. 342. 3639. Ind. St. 8, 368. °गामिन् dass. HARIV. 5774. वक्रं व्रजति VOP. 20, 4. °मुता मृगाः KATHĀS. 27, 156. पन्थाः MRGH. 28. अघ° vorn *gebogen*, Bez. eines Blasenräumers WISE 370. SUÇA. 2, 56, 4 (°वक्र gedr.). अघ° ÅCV. ÇA. 3, 1, 17. VARĀH. BH. S. 68, 51. अति° Verz. d. Oxf. H. 153, b, 20. वक्र *krumm, schief* und zugleich *hinterlistig* Spr. 4962. fg. KATHĀS. 40, 46. — b) *rückläufig*, in *rückläufiger Bewegung begriffen*; von Planeten: गति BHĀG. P. 3, 17, 14. SÜRJA. 2, 12. °गते (v. l. °गति) ग्रहे 8, 15. वक्रातिवक्रगमनार्ङ्गारक इव ग्रहः MBH. 8, 711. °ग VARĀH. BH. 2, 20. GANITĀDHJ. UDAJ. 5. 6. वक्रानुवक्रगा ग्रहाः SUÇA. 1, 118, 21. मघास्वङ्गारको वक्रः अघणे च वृक्षपतिः MBH. 6, 81. Ind. St. 10, 205. fgg. — c) *proodisch lang* (wegen der Gestalt des Längenzeichens) Ind. St. 8, 215. — d) *krumm* so v. a. *unredlich, hinterlistig, zweideutig*: °मति MBH. 3, 8442. उभे प्रसे वेदितव्ये ऋषी वक्रा च 12, 3686. °धी f. und adj. BHĀG. P. 4, 3, 18. fg. °वाक्य ÇĀK. 10, 12 (vgl. SĪH. D. 66, 1). वचस् Spr. 730 (vgl. Th. III, S. 409). अघप्रष्टवक्रया। गिरा KATHĀS. 17, 147. 50, 163. संदेश 47, 6. Verz. d. Oxf. H. 142, a, 10. अघक्रचेतस् KATHOP. 3, 1. अघक्रग *ehrlich verfahren* KATHĀS. 27, 156. वक्र *hinterlistig, verschlagen*, von Personen Spr. 2669. SĪH. D. 213, 16. fg. (= वामि). Spr. 4962. fg. KATHĀS. 40, 48; an den drei letzten Stellen zugleich in der Bod. a). वक्र = क्रूर TRIK. H. an. MED. — 2) m. a) *der Planet Mars* H. 116. H. an. HARĀH. 1, 46. VARĀH. BH. S. 104, 4. BH. 2, 2. 4. 4, 18. 9, 3. 11, 2 u. s. w. Ind. St. 2, 261. HORĀC. in Z. d. d. m. G. 4, 318. *der Planet Saturn* TRIK. MED. — b) N. pr. eines Fürsten der Karūṣha MBH. 2, 575. — c) N. pr. eines Rākṣasa R. 5, 12, 13. — d) pl. N. pr. eines Volkes (v. l. für चक्र) VP. 188, N. 42. — e) = रुद्र DHAN. im ÇKDr. — f) = त्रिपुरासुर ebend. — g) = पर्यट RĀG. im ÇKDr. — 3) f. अघ a) Bez. eines best. musikalischen Instruments LĪTJ. 4, 2, 1. — b) (sc. गति) Bez. eines best. Stadiums in der Bahn des Merkurs VARĀH. BH. S. 7, 15. fg. Ind. St. 10, 205. fgg. — 4) n. a) *Krümmung eines Flusses* AK. 1, 2, 3, 7. TRIK. H. 1088. H. an. MED. ÇVETĀCV. UP. 1, 5 (nach dem Comm. adj.); vgl. चक्र 12). — b) Bez. eines partiellen Beinbruchs WISE 190. SUÇA. 1, 300, 19. 301, 10. — c) *die rückläufige Bewegung eines Planeten*: कृत्वा चाङ्गारको वक्रं ज्येष्ठायाम् MBH. 3, 4841. 6, 85 (wo अघणे zu lesen ist). HARIV. 4257. 9875. VARĀH. BH. S. 1, 10. 2, S. 6, Z. 17. 6, 1. 4. 7. 13, 31. 47, 13. 97, 1. BH. 7, 11. GOLĀDHJ. 3, 40. GANITĀDHJ. SPASHTĀDHJ. 44. Ind. St. 2, 284. BHĀG. P. 5, 22, 14. — d) *a species of the Anuṣṭūbh metre* WILSON; fehlerhaft für वक्र. — Vgl. अष्टा°, कवाट°, कु°, त्रिवक्रा, दत्तवक्र (unter दत्तवक्र), परि°, रेधो°, वाघ्रय.

वक्रकण्ट m. Judendorn RĀG. im ÇKDr.

वक्रकण्टक m. Acacia Catechu Willd. RĀG. im ÇKDr.

वक्रखड्ग m. ein krummer Säbel WILSON nach ÇABDAR., ÇKDr. angeblich nach RĀG.

वक्रघीव m. Kameel (Krummhals) TRIK. 2, 9, 23.

वक्रघञ्जु m. Papagei (Krummschnabel) ÇABDAR. im ÇKDr.

वक्रता f. nom. abstr. 1) von वक्र 1) a): नासिका वक्रतामेति MĀRK. P.

43, 25. भूचापवल्ली मुमुखी पात्रवपति वक्रताम् Spr. 2082. — 2) von वक्र 1) b) SÜRJA. 2, 54. GANITĀDHJ. SPASHTĀDHJ. 41. — 3) *das Schleifgehen* so v. a. *Schlechtgehen, Misslingen*: लमेशो यदि वक्रो स्यात्पुंसः कार्येषु वक्रता (JYOTISTATVA im ÇKDr. unter वक्रिन्.

वक्रताल 1) n. v. l. für वक्रनाल TRIK. 1, 1, 123 nach ÇKDr. — 2) f. ई dass. ÇABDAR. im ÇKDr.

वक्रनु m. N. pr. einer Gottheit MĀRK. P. 80, 6.

वक्रनुण्ड 1) adj. *schiefmühtig* BHĀG. P. 6, 1, 28. — 2) m. a) Papagei (Krummschnabel) ÇABDAR. im ÇKDr. — b) Bein. Gaṇeṣa's (wegen seines Elefantenrüssels so benannt) TAITT. Āh. 10, 1, 5. Verz. d. Oxf. H. 79, a, No. 133. °स्तोत्र 299, b, 17. वक्रनुण्डाष्टक 132, b, No. 243. Verz. d. Pol. H. No. 63; vgl. वक्रनुण्ड und वक्रनुण्ड.

वक्रत्व (von वक्र) n. *Krummheit und Falschheit* Spr. 307. *Falschheit* und *Zweideutigkeit* KATHĀS. 92, 12.

वक्रदंष्ट्र m. Eber H. c. 184 (falschlich वक्र°).

वक्रदत्त m. Lesart der od. Bomb. MBH. 2, 577 st. दत्तवक्र der ed. Calc.

वक्रदल s. वक्रदल.

वक्रनक im. 1) Papagei. — 2) ein boshafter Mensch (खल, पिशुन); H. an. 4, 278. MED. r. 287.

वक्रनाल n. *Blasinstrument* TRIK. 1, 1, 123. — Vgl. वक्रनाल und वक्रनाल.

वक्रनास 1) adj. *eine gebogene Nase* —, *einen krummen Schnabel habend* R. 3, 7, 6. Spr. 2698. — 2) m. N. pr. eines Rathgebers eines Eulen² königs KATHĀS. 62, 89. fgg. PANĀT. 173, 21.

वक्रनासिक im. *Eule (Krummschnabel)* TRIK. 2, 3, 14.

वक्रपाद adj. *krummbetnig* KATHĀS. 123, 164.

वक्रपुच्छ m. *Hund (Krummschwanz)* TRIK. 2, 10, 6. — Vgl. वक्रलाङ्गल, वक्रवालधि.

वक्रपुर n. N. pr. einer Stadt KATHĀS. 107, 136.

वक्रपुष्प m. *eine best. Pflanze*, = वक्र ÇABDAR. im ÇKDr. *Butea frondosa* (पलाश) RĀG. im ÇKDr.

वक्रभणित n. = केकोक्ति TRIK. 3, 2, 7. — Vgl. वक्रोक्ति.

वक्रभाव m. *das Gebogenein, Krummheit, das Sichschlingeln*: तर्णीगति° Ind. St. 8, 368. *Schiefheit* und zugleich *hinterlistiges Wesen, Hinterlist* Spr. 5209.

वक्रग m. = अघक्रम *Flucht* ÇABDAR. im ÇKDr.

वक्रय m. = अघ° *Preis* H. 868.

वक्रलाङ्गल m. *Hund* RĀG. im ÇKDr. — Vgl. वक्रपुच्छ, वक्रवालधि.

वक्रवक्र m. Eber ÇABDAR. im ÇKDr.

वक्रवालधि m. *Hund* H. 1278, v. l. — Vgl. वक्रवालधि und वक्रपुच्छ.

वक्रशल्या f. *ein best. Strauch*, = कुटुम्बिनी RĀG. im ÇKDr.

वक्रगृङ्ग adj. (f. ई) *gebogene Hörner habend* COLBR. und LOIS. zu AK. 2, 9, 68.

वक्राय n. *eine best. Pflanze*, = कवाटवक्र RATNAM. im ÇKDr.

1. वक्राङ्ग n. *ein gekrümmtes Glied*: वेगगम्भीरवक्राङ्गी (नदी) HARIV. 5777. RĀG-TAR. 6, 128 wohl fehlerhaft für वक्राङ्ग, wie die ed. Calc. Nest.

2. वक्राङ्ग m. 1) Gans H. 1325; vgl. चक्राङ्ग. — 2) *Schlange* v. l. für वक्राङ्ग ÇKDr. u. d. letzten W.

वक्राङ्गि m. *Krumm/huss*: तं संघामे (so ist wohl zu lesen) कृतम् in einem Kampfe, bei dem man ihm ein Bein stellte, in einem hinterlistigen Kampfe RĀGA-TAR. od. Calc. 6, 128. वक्राङ्गसंघामम् TROYER.

वक्रातप m. pl. N. pr. eines Volkes MBH. 6, 352 (VP. 188). चक्राति od. Bomb.

वक्रि adj. unwahr redend CKDn. und Wilson ohne Angabe einer Aut.

वक्रित (von वक्र) adj. 1) gekrümmt, gebogen: ईषदक्रितकंधर Spr. 1238. — 2) eine rückläufige Bewegung angetreten habend, in rückläufiger Bewegung seiend (von einem Planeten) VARĀH. BHŪ. S. 6, 2. Ind. St. 2, 284, N. 1.

वक्रिन् (wie oben) 1) adj. in rückläufiger Bewegung seiend (von Planeten) SĪMJA. 2, 54. Ind. St. 2, 284, N. 1. GĪOTISTATTVA im CKDn. — 2) m. ein Buddha ÇABDA. im CKDn.

वक्रिम (wie oben) adj. gekrümmt, gebogen: ईषदक्रिमकंधर Spr. 1238, v. l. wohl fehlerhaft.

वक्रिमैन् (wie oben) m. gaṇa दृढादि zu P. 5, 1, 123. 1) Krummheit, Schiefheit, das Sichschlingeln: तरुणीगति° Ind. St. 8, 368. — 2) Zweideutigkeit SĪH. D. 40, 11. गिराम् Gtr. 3, 15.

वक्रीकर (वक्र + 1. कर) biegen, krümmen: °कृत gebogen Comm. zu GOLĀDHJ. 11, 53.

वक्रीभू (वक्र + 1. भू) 1) krumm —, schief werden SUÇH. 1, 253, 19. Verz. d. Oxf. H. 153, b, 23. — 2) die rückläufige Bewegung antreten (von Planeten) NILAK. zu MBH. 5, 4841.

वक्रेतर (वक्र + 3°) adj. gerade: वक्रेतरार्धैरलकैः so v. a. nicht gelockt RAH. 16, 66.

वक्रोक्ति (वक्र + उक्ति) f. 1) indirecte Ausdrucksweise KULL. zu M. 3, 133. Schol. zu KAP. 1, 19. — 2) ein zweideutiger Ausspruch, Wortspiel, Calambourg, Witzwort KĀVYAKH. 123, 14. fgg. SĪH. D. 103. 641. 4, 20. KUALAJ. 181, a. PRATĀPAR. 87, b, 2. Spr. 3233. KATHĀS. 53, 130. 92, 12. 124, 135. RĀGHAYANP. 1, 41. PĀNĒAT. 44, 15. fg.

वक्रोक्तिजीवित n. Titel eines Werkes: °कार SĪH. D. 4, 19. fg. Verz. d. Oxf. H. 210, a, No. 493.

वक्रोत्तलक 1) m. N. pr. eines Dorfes KATHĀS. 76, 16. — 2) n. N. pr. einer Stadt KATHĀS. 93, 3. 25. 30. 108, 23.

वक्रोष्ठिका (वक्र + योष्ठ) f. ein Lachen mit verzogenen Lippen H. 297 (falschlich वक्रोष्ठिका).

वैष्ठा (von 2. वक्) adj. sich drehend, rollend, volubilis; sich tummelnd: नभस्वः RV. 4, 10, 7. ऊर्मिर्न निमैर्द्रवपत्तु वैष्ठाः 10, 148, 5.

वैष्ठान् adj. dass.: क्षार RV. 1, 141, 7. vom Soma: अर्सेर्ज्ञि वैष्ठा रथ्ये यज्ञिना 9, 91, 1. एनीं त एते वृक्ती अग्निमिया हिरण्ययी वक्त्रो वृक्त्रिणाते 1, 144, 6. वेपो वक्त्रो गीः 6, 22, 5.

वक्त्रो s. u. वक्त्रन्.

वक्त्रस m. ein best. berauschendes Getränk SUÇH. 1, 189, 15. वक्त्रस im RĀGAY. des NĀRĀJAṆA. — Vgl. वत्कस.

वक्त्र, वक्त्रति रोषे, nach Andern संघाते) DHĀTUP. 17, 11. Vgl. 2. उन्. Im Veda finden sich davon nur die Perfectformen वक्त्र, वक्त्रतिथ, वक्त्रन्तु, वक्त्रे, वक्त्रिरे; vgl. zu den u. 2. उन्. angeführten Stellen noch RV. 1, 64, 3. 2, 22, 3. 24, 11. 34, 4. 3, 7, 6. 4, 7, 11. 8, 12, 4. fgg. 13, 7. 77, 8. 10, 115,

1. Ferner caus. erstarken lassen, wachsen machen: वृक् नव आघते नवतिं च वक्त्रम् RV. 10, 49, 8.

वक्त्रण (von वक्त्र) 1) adj. (f. ई) etwa stärke, erfrischend: सरस्वती सरयुः सिन्धुर्जर्मिर्मको मकीरवसा यन्तु वक्त्रणीः RV. 10, 64, 9. — 2) n. etwa Stärkung, Erfrischung (वाक्कानि स्तोत्राणि SĪJ.): सुते सोमै सुतपाः शर्तमानि राण्यो क्रियास्म वक्त्रणानि यज्ञैः RV. 6, 23, 8. — Vgl. वीर°.

वक्त्रणा (vielleicht von वक्त्र) f. pl. der hohle Leib, Bauch; die Weichen: यज्ञेन वक्त्रणा घा पृषधम् RV. 1, 162, 5. 5, 42, 13. गर्भं माता मुधितं वक्त्रणोसु विभर्ति 10, 27, 16. AV. 7, 114, 1. 9, 4, 1. 8, 16. सा वः प्रज्ञा ज्ञनपद्वत्ताभ्यः 14, 2, 14. KAUC. 36. der Kuh RV. 3, 30, 14. 6, 72, 4. 8, 1, 17. 10, 40, 4. der Berge 1, 32, 1. des Himmels 134, 4. Bett der Flüsse (daher वक्त्रणा: unter den nadinamāni NAIKH. 1, 13) 3, 33, 12; hierher nach SĪJ. auch 10, 28, 8. — Dunkel ist नू मन्वान एषा देवा अक्त्रा न वक्त्रणा (= वक्त्रेन SĪJ.) RV. 5, 52, 15. — वक्त्रण n. = 2. वक्त्रम् ÇABDAK. im CKDn. Vgl. लोमशवक्त्रण, 2. वक्त्रम् und वक्त्रण.

वक्त्रणि (von वक्त्र) adj. etwa stärke: इन्क्रो वाक्स्य वक्त्रणिः RV. 8, 52, 4. वक्त्रणैर्यो adj. RV. 5, 19, 5 nach SĪJ. so v. a. वक्त्रा स्थितः.

वक्त्रथ (von वक्त्र) m. das Erstarken, Kräftigung, Wachstum, Zunahme: अर्नेन वक्त्रा वक्त्रेन RV. 4, 8, 1. सूर्यस्येव वक्त्रयो ज्योतिरेषाम् 7, 33, 8. 10, 99, 12. चित्र इच्छिषोस्तर्हणस्य वक्त्रथः 115, 1.

1. वक्त्रम् (von वक्त्र) UNĀDIS. 4, 220. 1) n. vielleicht Stärke: अक्त्रमिन्क्रो रोधो वक्त्रो अर्थवणाः ich Indra bin Schutzwehr und Kraft des Ath. RV. 10, 48, 2. — 2) m. Ochs UGĀVAL.

2. वक्त्रम् (wie वक्त्रणा) UNĀDIS. 4, 219. n. (auch pl.) der obere Theil des Leibes, Brust NIN. 4, 16. AK. 2, 6, 2, 29. H. 602. HALĀJ. 2, 372. 368. 398. 1, 27. वक्त्रम् रुक्मो अर्धं पतिरे शुभे RV. 1, 64, 4. 166, 10. 5, 54, 11. 7, 56, 13. अयोपुतिं वक्त्रः 1, 92, 4. अविक्त्रांसि कृणुषे विभाती 123, 10. 124, 4. 6, 64, 2. des Opfertiers AIR. BR. 2, 6, 7, 1. ÇAT. BR. 3, 8, 2, 17. 25. des Pferdes MBH. 3, 2787. — R. 2, 96, 24. 3, 34, 30. प्रभिन्नवक्त्रो रुक्मो शिरोधर mit unregelmässiger Contraction 5, 42, 20. SUÇH. 1, 49, 2. 86, 15. 100, 13. 254, 8. RAH. 3, 61. 12, 77. ÇĀK. 161. VARĀH. BHŪ. S. 83, 100. 58, 116. BHĀG. P. 3, 21, 11. वक्त्रः स्थशुक्तावर्षादतिणावर्तलोमावली WEBER, KRSHNĀG. 272. वक्त्रः स्थविषडुःसक्त KATHĀS. 19, 47. Am Ende eines adj. comp.: पीन° R. 1, 1, 13. विपुल° 2, 30, 2. पृथु° 52, 1. पृथुवक्त्राश्चितनेत्रः d. i. पृथुवक्त्रा अश्चित° MBH. 1, 2506. पृथुपीन° VARĀH. BHŪ. S. 69, 14. विशाल° R. 4, 2, 11. कपार° RAH. 3, 34. विन्ध्यतरव्यूठ° RĀGA-TAR. 3, 240. श्रीवत्साङ्कित° VARĀH. BHŪ. S. 58, 31. श्रीवत्स° dass. MBH. 3, 13004. WEBER, KRSHNĀG. 274. 289. लक्ष्मीकौस्तुभ° Verz. d. Oxf. H. 220, a, No. 526. अन्नवान्समवक्त्राः स्यात्पीनिर्वक्त्रोभिर्वाङ्मत्तः । वक्त्रोभिर्विषमेर्निःस्वः GĀRUPA-P. 66 im CKDn. वक्त्रः स्थल HARIV. 15673. R. 1, 45, 43. Spr. 3167. PHAN. 116, 2. BHĀG. P. 2, 7, 25. PĀNĒAR. 1, 5, 15. 2, 4, 5. PĀNĒAT. 239, 4. 5. — Vgl. नि°, मक्त्र°.

वक्त्रो f. nach SĪJ. Flamme (von वक्त्र): ता अस्य सन्धूयज्ञो न तिग्माः सुसंशिता वक्त्रो वक्त्रणैर्योः RV. 5, 19, 5.

वक्त्र der Oxus: वक्त्राश्रिताः VARĀH. BHŪ. S. 32, 32, v. l. Ind. St. 10, 212. HIOUEN-THSANG 1, 23. 2, 198. 283. Vie de HIOUEN-THSANG 61. 272. — Vgl. वडु.

वक्त्रोद्योव m. N. pr. eines Sohnes des Viçvāmitra MBH. 13, 252.

वतोन्न m. die weibliche Brust H. 603, Sch. ÇANDAR. im ÇKDr. du. Spr. 2096. Sāh. D. 40, 4. 307, 7. — Vgl. उरोन्न, उरसिन्न, वतोन्नरुक्.

वतोन्नपडलिन् m. (sc. कस्त) Bez. einer best. Stellung der Hände beim Tans Verz. d. Oxf. H. 202, a, 28.

वतोन्नरुक् m. = वतोन्न Dnūtas. 66, 8.

वतोन्नरुक् m. desgl. Tāik. 2, 6, 26. Hāḷā. 2, 371.

वद्यमाणात् n. nom. abstr. von वद्यमाणा partic. fut. pass. von वच् P. 1, 2, 48, Sch.

वङ्, वङ्गति (गति) Dnūtas. 5, 16. — Vgl. वङ्.

वगला f. = वगलामुखी ÇKDr. nach einem TANTRA.

वगलामुखी f. N. pr. einer Tantra-Gottheit Verz. d. Oxf. H. 90, a, 20. 28. 28. 94, a, 1. 2. b, 1. 96, a, 13. 15. b, 10. 99, b, 29. 80 (वगुला°).

वगाक् m. = श्रवगाक् Vop. 3, 171.

वग् (von वच्) Uṇādis. 3, 33. m. Ton, Ruf, Zuruf Nāgū. 1, 11. श्रुवाचीन् सु ते मनो यावा कपोत वग्ना RV. 1, 84, 3. TBa. 3, 7, 9. 1. der Frösche RV. 7, 103, 2. 9, 14, 6. 30, 2. इन्द्रस्येव वग्ना शृण्व श्रुति 97, 13. 10, 3, 4. ज्ञाया पतिं वर्तति वग्ना मुमुता 32, 3. der Würfel TBa. 3, 7, 12, 3. SV. II, 4, 2, 2. adj. = वाचाल Uḡēval.

वग्वर्न adj. etwa schwatzhaft RV. 10, 32, 2.

वग्वर्न m. Ton, Geräusch, Ruf RV. 9, 3, 5.

वैघा f. ein best. schädliches Thier AV. 9, 2, 22. °पति 6, 80, 3.

वङ् s. 2. वक्.

वङ्क (von वच्): वङ्क: पर्याणभागे ना नदीपात्रे च भङ्गरे MED. k. 33. = नदीवक्र (vgl. नदीवङ्क) BHAR. zu AK. nach ÇKDr. वङ्का f. = पर्याण-स्याग्रभाग: TRik. 2, 8, 47. — Vgl. कपोतवङ्का.

वङ्कटक m. N. pr. eines Berges KATHA. 48, 49.

वङ्कर m. = वङ्क Biegung eines Flusses ÇANDAR. im ÇKDr. u. नदीवङ्क.

वङ्कसेन m. ein best. Baum, = वक् TRik. 2, 4, 29 (वङ्कसेन ÇKDr. nach ders. Aut.). MED. I. 83. n. 13. — Vgl. वङ्कसेन.

वङ्कालकाचार्य m. N. pr. eines Astronomen (der in Prākṛit schrieb) UTPALA zu VARĀH. Bṛh. 13, 1.

वङ्काला f. N. pr. einer Oertlichkeit RĪGA-TAR. 3, 480.

वङ्काली f. eine best. Pflanze, = कोलनासिका Hār. 223.

वङ्किल m. Dorn TRik. 2, 4, 5.

वङ्कु (von वच्) adj. sich tummelnd (gewöhnlich durch वक्रगामिन् erklärt): इन्द्रो वङ्कु वङ्कुतराधि तिष्ठति RV. 1, 31, 11. Rudra 114, 4. यपो वणिग्वङ्कुरापा (nach Sāh. = वनगामिन्) पुरीषम् 5, 43, 6. वङ्कु वातस्य परिणीता 8, 1, 11.

वङ्कु MBu. 2, 1846 fehlerhafte Lesart für वङ्कु: die ed. Bomb. liest वात्कीचीनसमुद्रवम् st. वङ्कुतीरनिवासिनः.

वङ्ग्य (von वच्) adj. biegsam: काष्ठ P. 7, 3, 63, Sch. (angeblich = कुटिल). Vop. 26, 8.

वङ्गि (wie eben) Uṇādis. 4, 66. m. f. 1) Rippe (gebogen) H. 627. Comm. zu Uṇ. 4, 67. vierunddreissig beim Ross RV. 1, 162, 18. sechsundzwanzig beim Rind Ait. Br. 2, 6. Çat. Br. 13, 3, 4, 18. Çāṅku. Ça. 5, 17, 6. 16, 3, 24. वङ्गी Schol. वामपार्श्ववङ्गिषु Bhāg. P. 5, 23, 6. — 2) = गृद्धार ein rippenförmiger Balken am Hause, Rippe eines Daches u. s. w. — 3) ein best. musikalisches Instrument Uḡēval.

वङ्गण m. Linsen, Weiche AK. 2, 6, 24. H. 613. Hāḷā. 2, 368. Jāḷā. 3, 97. Suçr. 1, 18, 20. 66, 15. 100, 13. चतुर्दशांशं संधातः । तेषां त्रयो गुल्फज्ञानुवङ्गणेषु 338, 19. °संधि 290, 7. 2, 112, 19. 212, 6 (Çāṅko. Sāh. 3, 5, 28). 463, 5. 513, 15. VARĀH. Bṛh. 8. 61, 16 (f. या; vgl. jedoch v. l.). 18. — Vgl. वन्गणा.

वङ्ग der Oxus MBu. 2, 1840. 13, 7648. Bhāg. P. 5, 17, 7 nach der Lesart im ÇKDr. (die uns zu Gebote stehenden Ausg. चनु:; nach dem Comm. ist चनुम् das Thema). MĀk. P. 57, 18 (रङ्ग gedr.). 59, 15. Nach ÇANDAR. im ÇKDr. ein Zufluss der Gaṅgā. — Vgl. वन्तु.

वङ्ग, वङ्गति (गति) Dnūtas. 5, 17. — Vgl. वङ्.

वङ्गर 1) adj. वपुः मुकामलं चालं (= चारु) नातिदीर्घं न वङ्गरम् PAÑĀR. 1, 14, 60. — 2) m. N. pr. eines Mannes: °भण्डीरथा: die Nachkommen des V. und Bh. gaṇa तिककितवादि zu P. 2, 4, 68.

वङ्ग, वङ्गति (गति, खञ्जे Vop.) Dnūtas. 5, 39.

वङ्ग 1) m. N. pr. eines Volkes (pl.) und des von ihm bewohnten Gebietes (sg.), das eigentliche Bengalen H. 937. an. 2, 48. MED. g. 22 (lies वङ्ग st. रङ्ग. LIA. 1, 143, N. 1. gaṇa गङ्गादि zu P. 4, 2, 138. P. 4, 2, 51, Schol. Vop. 7, 14. AV. PAÑĀ. in Ind. St. 10, 319. WERNER, Nax. 2, 392. MBu. 1, 4220 (sg.). 3, 1986. 6, 353 (VP. 188). HARIV. 1692. 4967. 6607. 6631. 6650. 9147. 11201. 12831. R. 4, 40, 25. RAH. 4, 36. VARĀH. Bṛh. S. 3, 72. fg. 79. 9, 10. 10, 14. 14, 8. 16, 1. 17, 18. 32, 15. MĀk. P. 58, 16. PRAB. 87, 19. Verz. d. Oxf. H. 102, a, No. 138. 217, b, 19. 238, b, 28. 352, b, 9. KSHITR. 1, 6. 12, 8. 23, 1. 41, 2. 46, 7. 56, 15. °लिपि LALIT. ed. Calc. 143, 17. Der Name des Volkes wird auf einen gleichnamigen Sohn der Sudeshyā und des Dirghatamas (Dirghatapas) zurückgeführt MBu. 1, 4219. fg. HARIV. 1684. fg. VP. 444. Bhāg. P. 9, 23, 4. — 2) Baumwolle, m. H. an., n. MED. — 3) Solanum Melongena, m. H. an., n. TRik. 2, 4, 28. MED. — 4) n. Zinn (रङ्ग, त्रपु) AK. 2, 9, 106. H. 1042. H. an. MED. Hāḷā. 2, 17. Blei H. an. MED. — Verz. d. B. H. No. 969. 971. Verz. d. Oxf. H. 320, b, No. 760. — Vgl. ग्रधि°, कु°, चीन°, वाङ्ग, वाङ्गक.

वङ्गन n. 1) Messing H. 1049. — 2) Mennig (सिन्धूर) RATNAM. im ÇKDr.

वङ्गनीवन n. Silber H. 160.

वङ्गन m. = वङ्ग 3) ÇANDAR. im ÇKDr.

वङ्गला f. Bez. einer Rāgini Hāḷā. im ÇKDr. वङ्गुला WILSON nach ders. Aut. — Vgl. वङ्गाली.

वङ्गमुत्तवन n. Messing ÇKDr. und WILSON nach H. 1049, wo aber zwei Namen: वङ्गन und मुत्तवन gemeint sind.

वङ्गसेन m. 1) = वङ्कसेन MED. j. 71. nach ÇKDr. soll auch TRik. 2, 4, 29 so gelöst werden, während die gedr. Ausg. वङ्क° hat. — 2) N. pr. eines medicinischen Autors Verz. d. B. H. No. 974. Verz. d. Oxf. H. 311, b, 38.

वङ्गसेनक m. = वङ्कसेन 1) RATNAM. im ÇKDr.

वङ्गारि m. Anription (ein Feind des Zinns oder Bleis) H. 1039.

वङ्गाल 1) m. N. eines Sohnes des Rāga Bhairava Sāṅgitārātṇa. im ÇKDr. — 2) f. f. N. der Gattin des Rāga Bhairava Sāṅgitārātṇa. und Sāṅgitārātṇa im ÇKDr.

वङ्गालिका f. = वङ्गाली Sāṅgitārātṇānāra im ÇKDr.

वङ्गिरि m. N. pr. eines Fürsten Bhāg. P. 12, 1, 30.

वङ्गीय adj. von वङ्ग 1) gaṇa गङ्गादि zu P. 4, 2, 138.

वङ्गला s. वङ्गला.

वङ्ग m. N. eines Dämons RV. 1, 53, 8.

वङ्ग m. ein best. Baum Kauç. 7.

वच्, विवक्ति ved. (Schol. zu P. 2, 4, 76. 7, 4, 78), विवक्ति RV. 1, 167, 7. 3, 57, 4. 7, 67, 1. विवक्तनः; später वक्ति (परिभाषणो) Dhātup. 24, 55. Vor. 8, 91. zu belegen nur der sg. des praes.: वक्ति, वक्ति, वक्षि; Siddh. K. 134, a, 11. fg. werden noch वक्तम्, वक्षि, वक्ष्यात् und उच्यतात् aufgeführt. perf. उवाच (प्र ववाच RV. 1, 67, 8), उवक्थ, उचिम, उचुम् P. 6, 1, 15. 17. Vor. 8, 124. 9, 25. उचे Vor. 9, 56. उचिषे (प्र ववर्त्ते RV. 7, 100, 6), उचिवम् *); aor. अवोचत् P. 3, 1, 52. 7, 4, 20. Vor. 8, 91. 125. 9, 56. वोचसि Bhāg. P. 9, 14, 12. वोचसि 3, 14, 21. प्रवोचत् partic. 4, 6, 37. वोचाम, वोचेम्, वोचेम u. s. w., वोच, वोचतु, वोचत, अवोचत, अवोचयाम्, वोचे, वोचत, वोचि, वोचेमहि; वक्ष्यति Kār. 2 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. वक्ष्यते, अवक्ष्यत् Nid. 3, 7. वक्ता (s. वक्त्र); infin. वक्तुम्, वक्तव्ये RV. 7, 31, 5. वक्ताम् Cat. Bā. 1, 5, 3, 10. प्रवोचि; उक्ता, उच्य MBh. 8, 4574. pass. उच्यते, उच्यते P. 3, 4, 96. Sch. अवोचि, उक्ता. 1) sagen, sprechen; nennen; hersagen, ansagen, verkünden: आस्यं ज्ञानतो नाम विद्विवक्तन RV. 1, 156, 3. 160, 1. सत्यमचूर्नं एवा हि चक्रुः 4, 33, 6. पादगेव दर्शे तादगुच्यते 5, 44, 6. पितरं रुद्रं वोचत 82, 16. 6, 55, 4. वक्ष्यतीवेद गनीगति कर्णम् 73, 3. 7, 82, 2. 87, 4. मा वा वोचन्नाथसं जनासः AV. 5, 11, 7. 7, 83, 2. यावा यत्र मधुषुडुच्यते वृक्षत् wo lauter Ruf erschallt RV. 10, 64, 15. 11, 6. मन्त्रम् 1, 40, 6. देवमुष्टिच्यते भागिने गीः 77, 1. नमः 31, 14. स्तुतम् 4, 5, 11. स्तोत्रम् 6, 34, 5. 7, 68, 4. 9, 97, 7. यडुवक्ष्यानृतं त्रिहृषी AV. 1, 10, 3. तं कृतम् (उद्गीथम्) — उद्गंशापित्त्यायोक्ता Khand. Up. 1, 9, 3. mit doppeltem acc.: अग्निं मन्त्रमवोचाम सुवृक्षिम् RV. 10, 80, 7. इति मा भगवानवोचत् hat mir gesagt Khand. Up. 1, 11, 4. ब्रूयादिति वोचेरिति वा Cat. Bā. 4, 5, 9, 10. 11, 8, 2. दुर्गे वै कृतवोचयाः du hast dich genannt oder von dir gesagt TS. 6, 2, 4, 2. 3. अथ नु किमनुशिष्टो व्रोचयाः wie könntest du dich für unterrichtet ausgeben? Khand. Up. 5, 3, 4. — वैराग्यादिव वक्ति Spr. 3890. वक्षि 3739. वक्ति सामर्थम् 1873. Kathās. 4, 77. Z. d. d. m. G. 14, 370, 13. वागुवाचाशरीरिणी R. 1, 1, 81. Vet. in LA. (III) 9, 15. परस्परमवोचतुः MBh. 1, 7725. इत्यूचे Prad. 36, 7. Bhāg. P. 9, 14, 11. इत्यूचिरे Rāga-Tar. 1, 166. LA. (III) 90, 20. इत्यूचिवान् Kathās. 18, 55. 27, 30. अवोचम् R. 4, 9, 13. Prad. 103, 19. मैवं वोचः नञ् इति चेत् so sollst du nicht reden so v. a. eine solche Behauptung wäre unrichtig Sarvadarśanas. 7, 15. 103, 9. 127, 7. 164, 3. इत्यवोचत Kathās. 32, 26. वक्ष्यामि R. 1, 1, 9. Çāk. 22, 21. वक्ष्ये MBh. 13, 1119. R. 1, 64, 18. किमथ चोच्यते pass. impers. Kathās. 18, 308. अवोचि desgl. Daçak. 10, 2. वक्तुम् AK. 3, 1, 38. वक्तुकाम Suçr. 1, 115, 20. वक्तुमनस् Pañāt. 77, 2. उक्तवत् MBh. 3, 2726. Kathās. 18, 272. 349. 40, 6. पुनरुवाच antwortete Hit. 8, 6. — अनुकूलं तथा वक्षि MBh. 3, 14025. सत्यं जना वक्षि Spr. 3127. Kathās. 18, 373. वक्ति न स्वेच्छ्या किञ्चित् Spr. 410. मास्मत्सकाशे पुरुषायवोचः MBh. 3, 15689. प्रियाणि वक्ति Varāh. Bhū. S. 78, 5. उक्तान्तानि M. 4, 145. देशधर्मान् u. s. w.

* dat. उच्ये glauben wir zu उच् ziehen zu müssen nicht bloss in der dort bereits angeführten, sondern auch in folgender Stelle: तद्गुणे मानुषेमा गुणानि कीर्तेन्यं मधवा नाम विधत् welchen der dazu Gewöhnte d. h. Geübte preisen soll durch die Generationen hin RV. 1, 103, 4.

शास्त्रे ऽस्मिन्मुक्तवान्मनुः 1, 118. fg. 9, 1. MBh. 2, 1769. R. 2, 30, 4. 90, 18. Çāk. 39. Rāga-Tar. 3, 62. बहूनां मतं वक्ष्ये Varāh. Bhū. S. 9, 7. 11, 28. 21, 5. MBh. 14, 1559. R. 1, 58, 19. Ragh. 1, 9. Bhāg. P. 1, 7, 12. 3, 28, 1. Pañāt. 37, 25. 77, 14. उवाच वचः Ragh. 3, 25. क एवं वक्ष्यते वाक्यम् R. 5, 64. 19. अनीतिर्ज्ञप्रज्ञस्य विस्तरेण त्वयोच्यताम् 1, 8, 29. Hit. 43, 14. यो वा अङ्गिरसां सन्ने द्वितीयमरुत्रचिवान् berichten über Bhāg. P. 9, 3, 1. कथां वक्तुं प्रचक्रमे Kathās. 21, 53. स्यः पुष्ययोगं नियतं वक्ष्यते verkünden R. Gorr. 2, 3, 21. ऐन्द्रो दिशि शात्तायां विरुच्यमपसंभ्रितागमं वक्ति (ein Vogel) Varāh. Bhū. S. 87, 1. न तु वक्तुं समर्थो ऽहं स्वयमेवात्मनो गुणान् R. 4, 7, 5. तासां रूपं भारत नोत शक्यम् — वक्तुम् beschreiben, in Worte fassen MBh. 3, 7207. वक्ष्यन्त्र तूलिकम् erzählen von Kathās. 61, 28. वक्ति न च प्रश्नमेकमपि पृष्ठः beantworten Varāh. Bhū. S. 2, 1. संयोगादिर्द्विरुच्यते wird zwei Mal ausgesprochen d. i. verdoppelt VS. Pañāt. 4, 97. पुनरुच्यते wird wiederholt Kull. zu M. 4, 32. pass. genannt werden, heißen, gelten für: एतद्वादशाक्षरं देवानां युगमुच्यते M. 1, 71. 77. 79, 86. Bhāg. 2, 25. P. 4, 2, 10. Sch. वात्ताशीत्युच्यते बुधैः M. 3, 109. MBh. 3, 16670. Çāk. 67, 23. P. 6, 2, 66. Sch. statt des nom. auch der loc.: तेने वारमुच्यते Triak. 2, 9, 2. gelten: एषामन्यतमाभावे दिव्यान्यतममुच्यते Jāg. 2, 22. — erzählen von, mit abl. st. acc.: दुहितुः शैलरात्रस्य ज्येष्ठया वक्तुमर्हसि R. 1, 37, 2. — हंकारं ब्राह्मणस्योक्ता तंकारं च गरीयसः sagen zu M. 11, 204. धर्मस्य परमं गुह्यं ममेदं सर्वमुक्तवान् hat mir verkündet 12, 117. 1, 2. यानि यानि च कर्माणि तस्य वक्ष्यामहे वयम् angeben MBh. 4, 18. Rāga-Tar. 4, 344. संतेपेणैव ते वक्ष्ये यन्मा पृच्छसि Hariv. 876. सा मनुष्ये तदवोचत Kathās. 19, 34. — स तानुवाच der sprach zu ihnen M. 3, 3. MBh. 2, 505. 3, 2491. 5, 5956. Hariv. 8833. R. 1, 1, 14. 2, 40, 11. 45. Ragh. 2, 59. 3, 43. Çāk. 13, 22. 30, 13. वक्तुं धीरस्तनितवचनैर्मानिनीं प्रक्रमेयाः Megh. 96. Spr. 632. Varāh. Bhū. S. 43, 1. Kathās. 18, 206. 23, 29. 26, 181. 43, 98. 46, 203. Verz. d. Oxf. H. 253, a, 24. Pañāt. 8, 1. महचनादुच्यतां सारथिः । सत्राणासनं रथमुपरस्थापयेति Çāk. 28, 18. 59, 15. Vikr. 81, 5. acc. mit प्रति statt des einfachen acc.: कयापि संनिरुक्तप्रच्छन्नामुक्तं प्रत्युच्यते Śāh. D. 20, 15. तं प्रत्युक्तवती Pañāt. 186, 1. — इदमुच्यमानम् sprachen dieses zu — M. 5, 1. Bhāg. 2, 1. MBh. 1, 3901. 5964. 3, 2142. 2243. 3827. 5, 6082. 7394. 7, 6398. R. 1, 1, 80. 60, 23. R. Gorr. 2, 57, 19. Ragh. 11, 91. Pañāt. ed. orn. 2, 5. तेनोच्यमानः — हेतुमद्वचः R. 3, 33, 20. — उक्त a) gesagt, gesprochen, besprochen, erwähnt AK. 3, 2, 57. यथोक्तं पुस्तान् Āçv. Gṛh. 1, 23, 1. तदुक्तम् Kāṭj. Çr. 4, 3, 14. उक्तं च यतः Pañāt. 32, 12. 68, 1. Vet. in LA. (III) 2, 11. Kathās. 4, 65. अनुप्रकरेत्युक्ते Kāṭj. Çr. 5, 9, 29. शयोरुक्ते Çākh. Çr. 5, 20, 7. एवमुक्ते नैषधेन MBh. 3, 2137. Bhāg. P. 6, 1, 37. अनुक्तेनापि auch wenn es nicht gesagt worden wäre R. 3, 14, 21. अर्थोक्तेन Vikr. 29, 19. आमेडितं द्वित्रिरुक्तम् AK. 1, 1, 5, 12. अनृतं नोक्तपूर्वं मे R. 1, 58, 19. 4, 6, 22. एतदुक्तं द्विजानां भक्ष्याभक्ष्यमशेषतः M. 5, 26. वेदोक्तमायुः 1, 84. Kāṭj. Çr. 18, 6, 7. भस्मनादिर्मृदा चैव शुद्धिरुक्ता मनीषिभिः angegeben, gelehrt M. 5, 111. उक्तविप्रेषु erwähnt, genannt 3, 111. AK. 1, 2, 3, 43. Varāh. Bhū. S. 48, 58. P. 1, 1, 32. Sch. तस्मान्मेध्यतमं तस्य मुखमुक्तं स्वयंभुवा erklärt für M. 1, 92. 2, 230. उक्ता भवति यः पूर्वं गुणवानिति संसदि Spr. 1834, v. 1. स्या सारमेय उक्तः genannt Varāh. Bhū. S. 88, 9. उक्ता ऽलंकारणी besprochen Kathās. 61, 28. रक्तात्पलेन राजा मल्ली नीलोत्पलेनोक्तः gemeint

Varām. Bṛh. S. 29, 9. n. Wort, Rede AV. 1, 30, 2. RV. 10, 27, 10. 125, 4. प्रतिकूलोऽस्मि Spr. 1525. — b) *angeredet, zu dem gesagt worden ist*: स केन्द्रेण उक्तं आस ihm war von Indra gesagt worden Çat. Br. 14, 1, 4, 19. AV. 12, 1, 55. M. 1, 60, 2, 193. देहीत्युक्तस्य संसदि 8, 52. MBh. 1, 6179. 3, 2102. R. 1, 8, 5. Çāk. 35. mit acc.: इत्युक्ता सिन्धुराजिन वाक्यं कृद्व्य-कम्पनम् MBh. 3, 15636. विजयमुक्तस्ते: R. 2, 71, 30. Spr. 1724, v. 1. KATHA. 18, 247. अर्थ्युक्तं *ausgefördert von* M. 8, 62. अनुक्तं *unaufgefordert* KATHA. 18, 117. — 2) *Jmd Vorwürfe machen, seinen Unwillen gegen Jmd aussprechen*; mit acc. der Person HARIV. 5268. R. 3, 67, 20. 22. 4, 19, 21. — Vgl. अनुक्त, उक्त figg., उरुक्त, पुनरुक्त, पुनरुक्ति.

— *caus. वाचयति* 1) *zu sagen —, zu sprechen veranlassen, sagen —, hersagen —, aussprechen lassen* Pān. Gṛh. 2, 2. वाच्यमानो ऽपि न ब्रूते Bṛh. P. 3, 30, 18. यतवाचं वाचयति ताडयति न वक्ति चेत् 14, 23, 36. एनमया शान्तिं वाचयति Ait. Br. 8, 6. Çat. Br. 3, 1, 2, 24. 3, 4, 11. 5, 1, 5, 17. KAUC. 10. 11. 17. 43. ब्राह्मणाभ्योत्रयित्वा वेदसमाप्तिं वाचयति für sich erklären lassen Āc. Gṛh. 1, 22, 18. 2, 9, 9. स्वस्त्ययनम् 3, 13. 4, 6, 19. वाचयामास रामस्य वने स्वस्त्ययनक्रियाम् R. 2, 25, 28. ब्राह्मणान्स्व-स्ति वाचयेत् AV. PARIC. in Ind. St. 9, 19, N. 1. ब्राह्मणान्स्वस्तिवा-च्य MBh. 1, 6976. 7936. 13, 51. R. 2, 23, 28. स्वस्तिवाचितेषु ब्राह्मणेषु MBh. 3, 13313. वाचयित्वा पुण्याहम् 2, 1240. द्वित्रातीन्वाच्य पुण्याहं स्व-स्ति चैव 5, 7100. मङ्गलम् Bṛh. P. 4, 12, 13. 10, 53, 10. आशिषः 6, 14, 33. आशिषं वाच्यमानो गुरुराशिषं प्रयुङ्गे P. 8, 2, 83. Sch. वाचयि-त्वा ततः स्वस्ति प्रयुक्ताशीद्वित्रातिभिः R. 6, 19, 47. mit Ergänzung von स्वस्ति oder eines ähnlichen acc. Jāṇ. 1, 243 (वाच्यताम् impers.). वाचयित्वा द्वित्राश्रेष्ठान् MBh. 3, 788. 16644. 8, 891. 14, 2037. R. 2, 6, 7 (3, 7 GORR.). MĀRK. P. 37, 21. Verz. d. Oxf. H. 31, a, 11. 15. BHATT. 17, 1. — 2) (etwas Geschriebenes reden lassen) lesen HARIV. 1. 16161. MRĀKH. 42, 5. Çāk. 17, 4, v. 1. 37, 15. VIKR. 26, 7. MĀLAV. 70, 21. KATHA. 5, 69, 8, 19, 42, 93. 44, 158. 161. 56, 90. 63, 178. 102, 134. 124, 98. fg. RĪGĀ-TAR. 2, 89. 3, 208. 235. 372. 523. 4, 576. 6, 30. 38. MĀRK. P. 37, 22. PRAB. 33, 11. 49, 8. Verz. d. Oxf. H. 12, a, 2 v. u. पदं मिथ्या वाचयति P. 1, 3, 71, Sch. — 3) *sagen, berichten* Dhātuv. 34, 35 (परिभाषणो, v. 1. संदेशे). कथ-नीयमवोचत् BHATT. 6, 46. — 4) *zusagen, versprechen*: स्नातकानां सङ्-क्षस्य स्वर्णनिष्कानवाच्यत् (अथो देहा ed. Bomb.) MBh. 7, 4352.

— *desid. 1) zu sprechen —, herzusagen —, zu verkündigen beabsich-tigen*: तं विवक्षितमालह्य MBh. 3, 12609. 4, 924. R. 4, 27, 10. Bṛh. P. 4, 9, 4. पुनर्विवक्षितम् RV. PRĀT. 11, 22. 14, 29. विवक्षिता दायम् KUMĀRAS. 5, 81. PĀÑĀR. 3, 7, 3. Bṛh. P. 1, 5, 14. विवक्षितामो भगवद्भिर्भूतोः 3, 8, 8. विवक्षितं स्नुक्तमनुतापं जनयति Çāk. 38, 7. MĀLAV. 21, 21. BHATT. 8, 17. ब्रूहि यत्ते विवक्षितम् MBh. 5, 2585. 7481. R. 1, 35, 14 (56, 14 GORR.). वि-वक्षितार्थं मे ब्रूहि 7, 89, 2. वचो विवक्षितम् RĪGĀ-TAR. 5, 481. — 2) *pass. gemeint sein*: शब्दानुशासनशब्देन च पाणिनिप्रणीतं व्याकरणशास्त्रं वि-वक्ष्यते SARVADARÇANAS. 135, 10. fg. 87, 11. Çāk. zu Bṛh. Ān. Up. S. 81. विवक्षितं *was man im Sinne hat, gemeint, beabsichtigt*: शीघ्रमुक्त्वा यथा-कामं यत्ते कार्यं विवक्षितम् MBh. 4, 522. R. 5, 15, 2. मह्यं चक्रुर्विवक्षितम् MBh. 6, 1405. न मे माया विवक्षिता 12, 3314. विदितं मम राजेन्द्र यत्ते कृ-दि विवक्षितम् 13, 781. Çāk. zu Bṛh. Ān. Up. S. 268. KULL. zu M. 7, 33. 8, 317. SARVADARÇANAS. 116, 20. 127, 4. 10. 136, 7. Schol. zu P. 1, 4, 54. 2,

4, 49. 5, 1, 12. Schol. zu Kap. 1, 93. अविवक्षितं *nicht ausdrücklich ge-meint*: अपादानादिविशेषकयाभिविवक्षितं कारकं कर्मसंतं स्यात् Schol. zu P. 1, 4, 51. *was nicht zu urgiren ist, unwesentlich, worauf es nicht weiter ankommt* Çāk. zu KĀND. Up. S. 30. Schol. zu P. 1, 3, 20. 2, 3, 65. 3, 2, 109. SĪH. D. 9, 17. Comm. zu NĀJAN. 1, 53. विवक्षितत्वं *n. das Gemeintsein* Çāk. zu Bṛh. Ān. Up. S. 268. SARVADARÇANAS. 105, 10. अ-कारस्य विवक्षितत्वात् *so v. a. weil das अ wesentlich ist, in bestimmter Ab-sicht gebraucht worden ist* Schol. zu P. 3, 2, 61. — 3) *विवक्षित in naher Beziehung zu Jmd stehend, zu Jmd haltend*: ततस्तान्भेदयित्वा तु पर-स्परविवक्षितान् (= वाढुमिष्ठान् NILAK.) MBh. 12, 3312. तमाशायं प्रत्य-नीकविवक्षितम् (प्रत्यनीका देवास्ते विवक्षिता जपं प्रापणीया इत्यभिप्रेतं यस्य तथाभूतं ज्ञात्वा प्रत्यनीकानां विवक्षितमिति वा Comm.) Bṛh. P. 9, 18, 26. विवक्षितांश्च द्विरेन्द्रमुष्यास्तुरंगमानानि *so v. a. Lieblingselephan-ten und Lieblingspferde* KĪM. NĪRIS. 15, 48. — Vgl. विवक्षा fig.

— *अच्छ्क* *herbeirufen, begrüßen, einladen*: अच्छ्का वोच्ये वसुतातिमग्ने: RV. 1, 122, 5. अच्छ्का देवा ऊचिये 3, 22, 3. अच्छ्का विवक्षि रार्दसी 87, 4, 4, 1, 19. 6, 2, 11. 31, 3. अच्छ्का सूनूर्न पितरा विवक्षि 7, 67, 1. 72, 3. 8, 64, 2. — Vgl. अच्छ्कावाक, अच्छ्काक्ति.

— *अति 1) Jmd tadeln, Jmd Vorwürfe machen*: यथा मां नातिवोचति (नातिरो^० ed. BURN.) Bṛh. P. ed. Bomb. 3, 14, 21. — 2) *Jmd über die Gebühr tadeln oder loben*: यो नात्युक्तः प्राह व्रतं प्रियं वा Spr. 4906. — Vgl. अतिवक्त्र (auch in den Nachträgen), अत्युक्त, अत्युक्ति.

— *अधि sprechen —, hilfreich eintreten für (dat.)*: अधि वोचा नु सृ-न्वते RV. 1, 132, 1. 2, 27, 6. 7, 83, 2. 8, 20, 26. ते नन्वाधं ते ऽवत् त उ नो अधि वोचत 30, 3. 48, 14. 56, 6. 10, 63, 11. VS. 6, 33. अर्थ्यवोचदधिवक्ता प्रयमो देव्या भिषक् 16, 5. — Vgl. अधिवक्त्र, अधिवाक.

— *अनु 1) auftragen (Opfergebote u. s. w.) für Jmd (dat. gen.), die Opfereinladung an Jmd richten*: दधन्वे वा यदोमनु वोचद्ब्रह्मणि RV. 2, 5, 3. Ait. Br. 1, 12. fg. प्रजापतौ वै स्वयं हेतारि प्रातरनुवाकमनुवदत्यु-भये देवामुरा यज्ञमुपावसन्नस्मभ्यगनुवदत्युत्स्मभ्यगमिति स वै देवेभ्य एवा-न्वव्रवीत् 2, 15. 3, 34. 3, 45. 6, 35. TS. 1, 6, 40, 4. TBr. 3, 3, 8, 6. Çat. Br. 1, 3, 4, 16. ऋचम् 6, 2, 27. 3, 9, 2, 7. अन्ववैतदुच्यते नेतु ह्यपते 1, 4, 8. Āc. Çā. 1, 2, 1. येषां द्वित्राणां सावित्री नानूच्यते यथाविधि M. 11, 191. — 2) *Jmd (acc.) mit einem Spruche ansprechen*: अनुक्त KAUC. 47. fg. — 3) *Jmd Etwas auftragen so v. a. lehren, mittheilen* Çat. Br. 2, 3, 2, 31. Bṛh. P. 1, 3, 30. अनुच्यतां तात स्वधीतं किंचिदुत्तमम् 7, 3, 22. — 4) *mod. nach-sagen (dem Lehrer u. s. w.) so v. a. lernen, studieren*: यो ब्राह्मणो वि-द्यामनूच्य न विरोचैत् TS. 2, 1, 2, 8. अनुच्य KĀND. Up. 6, 1, 1. एतदा ए-तैस्त्रिभिरार्युर्भिरन्ववोचथाः । अथ त इतरदनूक्तम् TBr. 3, 10, 22, 4. परो-वरं पक्षो ऽनूच्यते Çat. Br. 1, 6, 2, 4. 2, 4, 4, 4. 6, 1, 2, 8. अरण्ये ऽनूच्यमा-नवादारण्यकम् Çāk. zu Bṛh. Ān. Up. S. 3. auch act. in dieser Bod.: ब्रह्मानूचुः Bṛh. P. 3, 33, 7. अनुचार्त्तं (s. auch bes.) *der da studirt, Stu-dirter, Gelehrter* VOP. 26, 132. 135. Ait. Br. 2, 2. Çat. Br. 10, 6, 2, 3. 11, 4, 2, 8. अनुचार्त्तित्त्वं KĪTJ. Çā. 7, 1, 18. KUMĀRAS. 6, 15. अनुक्त (s. auch bes.) *studirt, gelernt* Āc. Gṛh. 1, 22, 15. मया यथानूक्तमवादि ते करेः कृतावतारस्य मुमित्र चेष्टितम् *so v. a. wie es von mir gehört wurde* Bṛh. P. 3, 19, 32. — 5) *beistimmen, Recht geben*: प्रजापतिर्मनस एवानूवाच Çat. Br. 1, 4, 2, 11. — 6) *nennen*: मनुना करिरित्यनुक्तः Bṛh. P. 2, 7, 2. —

Vgl. अनुवक्तव्य, अनुवचन, अनुवाक, अनुवाक्या *fg.*, अनुक्त *fg.*, अनुचान, 1. अनुच्य. — caus. 1) Jmd die Formel oder Einladung für — aussprechen lassen KĪTJ. ÇA. 4, 4, 15. आये 5, 2, 1. यूपाय 6, 3, 1. चाये 9, 9, 14. mit gen. der Sache wozu 6. — 2) einladen lassen auf, — zu Etwas (dat.): स्तेकिभ्यः KĪTJ. ÇA. 6, 6, 18. सोमाय 7, 9, 15. 8, 4, 1. 26, 6, 21. — 3) lesen ÇĀK. 17, 4. 90, 18. VIKR. 26, 3. MĀLAV. 8, 13. KATHĀS. 74, 273. 76, 22. — Vgl. अनुवाचन. — desid. med. zu lernen sich anschicken ÇAT. Br. 4, 6, 3, 2.

— अनु in Hinblick auf —, in Beziehung auf —, über Etwas sagen, Etwas mit Worten bezeichnen: तदेतदधि: पश्यन्नुवाच AIT. Br. 2, 33. 3, 12. 20. 8, 6. यां देवतामगन्नुक्ता ÇAT. Br. 6, 5, 2, 2. पश्यन्वेतदगन्नुक्तम् 4, 4, 2, 9. 24. 3, 2, 10. 7, 2, 4. 2, 3, 2, 6. 5, 2, 4. 5. 3, 4, 2, 7. 4, 1, 2, 17. 5, 2, 2. 6, 2, 10. इति संप्रति दिशो ऽगन्नुच्यते 8, 1, 2, 13. 5, 2, 4. 5. KĀND. UP. 3, 12, 5.

— अय स. अपवक्तृ, अपवाचन.

— अभि 1) = अभ्यनुवच्: nur das partic. अभ्युक्त zu belegen. तदेय श्लोको ऽभ्युक्तः ÇAT. Br. 7, 5, 2, 21. 2, 52. 8, 6, 2, 19. पशुषाभ्युक्तम् 10, 2, 2, 19. शयिणा 1, 4, 10. श्वा 14, 7, 2, 28. MĀND. UP. 3, 2, 10. WEBER, RĀMAT. UP. 337. श्लोकेन KAUSH. UP. 1, 6. किरणयतीति वा अभ्युक्ता ÇAT. Br. 6, 3, 2, 12. — 2) Etwas zu Jmd sagen, mit dopp. acc.: इदं तु त्वां कुरुक्षेत्रे ऽभ्युवाच MBH. 2, 1998. 3, 560. 8709. 7, 4280. R. GORR. 2, 51, 8. इति रामो ऽभ्युवाच तान् 1, 31, 15. MBH. 4, 1662. 8, 3530. BHĀG. P. 4, 17, 9. Jmd für Etwas erklären: भूतं भव्यं भविष्यं च मार्काण्डेयो ऽभ्युवाच कृ । प्रज्ञं त्वां चैव यज्ञानां तपस्य तपसामपि ॥ (so die ed. Bomb.) MBH. 6, 3089.

— आ Jmd anreden, Jmd zurufen: आ वां वोचि विद्वेष्यु प्रपस्वान् RV. 7, 73, 2. इन्द्राय ब्रह्माण्योक्ता 1, 63, 9. ÇĀKĀH. Br. 7, 4.

— उद् स. उदाचन.

— उप zusprechen, ermuntern, antreiben: यत्नमस्यत्ते उपवाचत्त भृगवः RV. 4, 127, 7. उप वेदाचै घृष्टस्य होता 5, 49, 1. तनूयानं परिपानं कृपावना पशुपोचिरे AV. 5, 8, 6. — Vgl. उपवक्तृ, उपवाक *fg.*

— नि 1) reden, sprechen: न्यवाचत् BHĀG. P. 3, 17, 29. — 2) schmähen: दुर्पोधानं नैकितिकं न्यवाचत् MBH. 9, 3320. — Vgl. निवचन, निवाकु. — caus. schmähen VJUTP. 73.

— निस् 1) aussprechen, mit Worten bezeichnen, ausdrücklich nennen, erklären: यत्प्रथमे पदे देवता निरुच्यते AIT. Br. 4, 29. अनिरुक्ता देवता निरवाचत् ÇAT. Br. 10, 3, 2, 15. NIR. 10, 5. तस्मात्सत्यं निरुच्यताम् MBH. 3, 16892. नामधेयानि लोकेषु वल्लभ्यस्य पथार्थवत् । निरुच्यते मरुत्वाच्च विभुत्वाच्च कर्मणास्तथा ॥ 7, 9611. 13, 7523. 12, 236. प्रणु पुत्र यथा कोष पुरुषः शाश्वतो ऽव्ययः । अतयश्चाप्रमेयश्च सर्वगश्च निरुच्यते ॥ 13740. यादवा पटुना चाये निरुच्यते षट्क्षयाः HARIV. 1898. वेदा निर्यक्तुमन्ताः PANĒAV. 1, 12, 38. (यः) निरुच्यमान प्रश्नं नेच्छेत् (der) eine an ihn gerichtete Frage nicht beantworten will M. 8, 55. विद्वद्भिर्नि निरुच्यते die Wurzel विद् wird durch ज्ञान erklärt KĀM. NĪTIS. 2, 17. Verz. d. Oxf. H. 4, a, No. 30. मोसात्तु मेदसो जन्म मेदसो ऽस्थि निरुच्यते die Knochen werden vom Fette abgeleitet HARIV. 2179. निरुक्त ausgesprochen, in Worte gefasst, erklärt; deutlich gesprochen (Gegens. उपोम्): निरुक्तमेनः कनीयो भवति ÇAT. Br. 2, 5, 2, 20. अनिरुक्तः प्रज्ञापतिः 14, 2, 2, 21. TAITT. UP. 2, 6, 7. अयमेव स्वार्थो भगवत्या विजुभक्त्या स्वामिना निरुक्तः PRAB. 104, 18. BHĀG. P. 5, 12, 9. 19, 20. 6, 4, 28. *fg.* नान्यद्दत्तस्यपि मनोवचसा

निरुक्तम् 7, 9, 48. 8, 5, 26. अतौहिणी तु पर्यायैर्निरुक्ता च अत्राधिनी MBH. 8, 5267. BHĀG. P. 7, 14, 34. परिनिरुक्तं निधनमुपेयुः PANĒAV. Br. 17, 1, 8, 18. 6, 9. निरुक्त एन्द्र उपोम् प्रज्ञापत्यः ÇĀKĀH. ÇA. 17, 7, 9. ÇAT. Br. 1, 4, 2, 4, 1, 2, 10. 14, 1, 2, 18. या पञ्चमी तां निरुक्तानिरुक्तामिव गायेत् SHAPV. Br. 2, 2. PANĒAV. Br. 7, 1, 8. KĀND. UP. 1, 43, 8. 2, 22, 1. von Versen, welche die Götternamen ausdrücklich enthalten: निरुक्तं वैश्वानरं यज्ञति ÇĀKĀH. Br. 19, 4. LĀTJ. 1, 4, 5. आयेय्यावनिरुक्ते Verse an Agni, in welchen aber sein Name nicht vorkommt, ĀCV. ÇA. 2, 14, 32. ausdrücklich genannt, — vorgeschrieben GRHJ. 1, 22, 27. तदिदं वचनं तेषां निरुक्तं वै इति erklärt so v. a. hat sich bewährt, ist in Erfüllung gegangen MBH. 9, 1316. — 2) wegsprechen, durch Worte vertreiben: शतयामिन्निवोचमर्कं विष्म AV. 4, 6, 4. यक्ष्ममेक्ष्मभ्यः 5, 30, 8. 10. 9, 8, 10. — Vgl. निरुक्त (in der Bed. 2.: निरुक्तमस्य यो वेद Verz. d. Oxf. H. 80, a, 18. अनिरुक्ता स्वसं-हिताम् BHĀG. P. 12, 6, 58), निरुक्ति, निर्वक्तव्य *fg.*, निर्वचनीय, निर्वक्, निर्वच्य.

— परा widersprechen, zurückweisen (Gegens. अनु) ÇAT. Br. 1, 4, 5, 12. — Vgl. परावाक, परोच्य.

— परि besprechen (mit einem Spruche): ब्राह्मणेन पर्युक्तासि AV. 4, 19, 2.

— प्र 1) verkünden, melden, mittheilen, auführen, erwähnen; preisen; Jmd (dat. gen.) Etwas ankünden, lehren, praecipere: समिन्मि देवेषु प्र वौचः RV. 4, 27, 4. 6, 15, 10. AV. 7, 78, 2. इन्द्रस्य नु वीर्याणि प्र वौचम् RV. 1, 32, 1. 107, 7. अग्निर्मरुं प्रेष्टुं वौचन्मनीषाम् 4, 5, 8. प्र सा वौचि सुष्टुतिः 7, 58, 6. प्र नौ वौचो ऽनागता अयम्णो 62, 2. 70, 1. 86, 4. प्र नु वौचि चिकितुषे जनाय मा गामनागामादिति वधिष्ट 8, 90, 15. 10, 113, 9. 139, 6. गुह्यानि नामाविक्रणोति वरिषि प्रवाचं 9, 95, 2. AV. 2, 1, 2. AIT. Br. 6, 34. तस्मा एतं राजसूयं यज्ञक्रतुं प्रोवाच 7, 15. सूक्तम् NIR. 10, 32. वेदान् ÇAT. Br. 3, 2, 2, 5. 6, 3, 2, 12. 10, 4, 2, 1. KĪTJ. ÇA. 4, 2, 19. तस्मै क्वाप्रोच्यैव प्रवासां चक्रे KĀND. UP. 4, 10, 2. 8, 8, 4. M. 2, 89. 3, 22. 124. 266. 5, 57. 7, 36. 8, 266. 9, 56. BHĀG. 4, 1. 8, 11. MBH. 1, 6148. HARIV. 9022. R. GORR. 1, 4, 75. 5, 84, 4. 88, 8. VARĀH. BRH. S. 1, 11. 11, 53. 25, 1. 41, 1. 43, 11. 45, 1. 46, 1. 54, 62. KATHĀS. 1, 60. BHĀG. P. 1, 2, 1. 4, 1, 12. ब्रह्म सनातनम् । नारदाय वौचतम् (acc. partic.) 6, 37. MĀK. P. 54, 8. BRAHMA-P. in LA. (III) 49, 6. PANĒAV. 1, 1, 23. आत्मचरितवृत्तान्तरं परस्परं प्रोचतुः PANĒAV. 116, 1. अमिति ब्राह्मणः प्रवक्ष्यन्नाह praecipientur TAITT. UP. 1, 8. नैव तस्य वपुः शक्यं प्रवक्तुं वेप एव च lässt sich nicht mittheilen, — beschreiben MBH. 10, 222. अथ वार्कस्पतः श्रीमान्युक्तः पुष्पेण (so ist zu lesen, प्रोच्यते ब्राह्मणः R. 2, 26, 9 (11 GORR.). H. 19. प्रोक्त verkündet, mitgetheilt, gelehrt, aufgeführt, erwähnt M. 2, 68. 5, 110. 7, 98. 12, 126. P. 4, 2, 64. 3, 101. Einl. i. VARĀH. BRH. S. 45, 1. BHĀG. P. 2, 9, 48. 8, 13, 37. (अयं पशुधर्मः) मनुष्याणामपि प्रोक्ता वेपो राज्यं प्रशासति wird auch bei den Menschen erwähnt, soll auch bei den Menschen stattgefunden haben M. 9, 66. याः कर्दममुताः प्रोक्ता नव ब्रह्मर्षिपत्नयः BHĀG. P. 4, 1, 12. संज्ञतः पशुरिति प्रोक्तिः wenn angezeigt ist KĪTJ. ÇA. 6, 5, 23. Jmd verrathen: यो मा प्रोवाचः TS. 2, 6, 2, 1. 3, 5, 2, 1. — 2) überweisen, überantworten: मा नौ अये दुर्भृतये प्र वौचः RV. 7, 1, 22. प्र णः पूर्वस्मै सुचिताय वौचत 8, 27, 10. विशं राज्ञे PANĒAV. Br. 21, 1, 1. तेनो कृ पृथगावसथान्प्रोवाच ÇAT. Br. 10, 6, 2, 2. — 3) sagen, sprechen MBH. 2, 508. 5, 7487. KATHĀS. 3, 48. PANĒAV. 4, 14. 77, 1. 96, 25. अतः प्रोच्यते impers. 49, 5. समुद्र इत्येवं प्रो-

व्यते *Pracnop.* 6, 5. कुमारिलस्वामिना प्रोक्तम् *Pañān.* 110, 9. तत्प्रोध्य *MBh.* 5, 888. *R.* 1, 62, 16. *Spr.* 155. वाक्यम् *Hariv.* 7286. *R.* 1, 4, 9. *Riā-Tan.* 5, 867. न प्रवोचमहं किंचित्प्रियं यावदज्ञोविषम् *Bhaṭṭ.* 15, 11. प्रोध्यमानश्रुतिभिः *so v. a. erschallend Buāg.* P. 5, 2, 4. मन्त्रिप्रोक्तानिषेविन् *das was der Minister sagt Varān. Bṛh.* S. 74, 3. — तेभ्य एवं प्रवक्ष्यामि *so will ich zu ihnen sprechen MBu.* 4, 65. gewöhnlich mit acc. der Person: राजा प्रवोच भीमम् *3, 15673. 15788. 5, 7332. R.* 1, 9, 46. *Buāg.* P. 3, 23, 22. *Bhaṭṭ.* 7, 47. स्वागतं तु इति प्रोक्ता ते: *MBu.* 3, 2468. *Spr.* 1927. *Çuk.* in *LA.* (III) 33, 15. mit dopp. acc.: तं प्रवक्ष्यामि भारतीम् *R.* 2, 64, 37. — 4) erklären für, nennen: ते मणिमध्यं प्रोचुरिदम् *Çaut.* 17. प्रोक्तं *genannt, erklärt für, geltend: ग्रयो नारा इति प्रोक्ता: M.* 1, 10, 9, 138. *Sāṃkhya.* ed. *Lamb.* 23. *Çaut.* 9. *Varān. Bṛh.* S. 88, 5. 7. *Ver.* in *LA.* (III) 8, 11. *Trak.* 2, 4, 25. तपोमूलमिदं सर्वं देवमानुषकं सुखम् । तपोमध्यं बुधे: प्रोक्तं तपोऽस्य वेददर्शभिः ॥ *M.* 11, 234. *Bhaṭṭ.* 17, 18. *Spr.* 5398. *H.* 1242. काकयवा: प्रोक्ता: *die sogenannte Kräuhengerste Spr.* 2300. रणप्रोक्तेन कर्मणा *genannt Schlacht Hariv.* 8702. उदितं प्रोक्तमुदिते (so ist zu lesen) d. i. उदित *bedeutet so v. u. उदित Trak.* 3, 3, 150. — प्रोक्ता *Pañān.* 97, 14 ist eine falsche Form für प्रोध्य. — Vgl. प्रवक्त्र *fg.*, प्रवचन *fg.*, प्रवाक, प्रवाद्य (in der Bod. 1) b) auch *Hariv.* 7178), पुराणप्रोक्त. — *caus.* verkünden lassen *Gomh.* 1, 3, 19. — Vgl. प्रवाचन. — *desid.* scheinbar *MBu.* 12, 3767, wo aber mit der ed. *Bomb.* परिवर्तित: zu lesen ist.

— अनुप्र. 8. अनुप्रवचन.

— परिप्र *Jmd* (acc.) *schelten, Jmd Vorwürfe machen: मा त्वामप: परिप्रवोचन् Kūān.* Up. 4, 10, 2.

— प्रतिप्र 1) anzeigen, melden: धर्म्यं प्रतिप्रोध्यं व्रतमालभते *TS.* 4, 6, 3, 2, 3, 1, 5, 1. *TBr.* 3, 2, 3, 4, 8, 3, 1. तौ हेभ्य आगतां प्रतिप्रोवाच *Çat.* Br. 3, 2, 1, 22. — 2) erwiedern, antworten *Ait. Br.* 6, 34. गुरुणीवं प्रतिप्रोक्त: *Buāg.* P. 7, 3, 29.

— संप्र 1) zusammen erklären *Çāṅkh.* Br. 7, 4. — 2) Etwas verkünden, mittheilen *M.* 8, 229. *MBu.* 1, 2601. 2, 488. 3, 144. 1838. 7, 2025. *Hariv.* 4564. *Çaut.* 1. *Varān. Laghu.* 1, 2 in *Ind. St.* 2, 277. *Buāg.* P. 3, 26, 1. *Mān.* P. 40, 1. *Verz. d. Oxf. II.* 7, b, No. 43, Z. 5. संप्रोक्त 14, a, N. *MBu.* 12, 7842. *Pañān.* 3, 9, 8. nennen, angeben: यादशा धनिभिः कार्या व्यवहारुषु सान्निषा: । तादृशान्संप्रवक्ष्यामि *M.* 8, 61. *R.* 6, 3, 1. — 3) zu Jmd (acc.) sagen: पुत्रेण मम संप्रोक्त: (die ed. *Bomb.* hat eine andere Lesart) *MBu.* 6, 2285.

— प्रति 1) verkünden, melden *RV.* 1, 41, 8 (med.). — 2) antworten, erwiedern *VS.* 23, 51. मनश्चिन्मे कृद्वा प्रत्यवोचत् *RV.* 8, 89, 5. स एकया पृष्ट्वा दशभिः प्रत्युवाच *Ait. Br.* 7, 13. *M.* 1, 4. *MBu.* 3, 2164. 2245. 5, 7480. *R.* 3, 53, 61. 53, 23. *Kumāras.* 5, 40. *Kathās.* 1, 34. *Buāg.* P. 2, 4, 11. 3, 2, 1. *Brahma.* P. in *LA.* (III) 52, 11. उत्तरम् *Ragh.* 3, 47. तद्देशं श्लोकः प्रत्युक्त: *Çat.* Br. 12, 3, 2, 8. प्रातर्य: (acc.) प्रतिवक्तास्मि *Ait. Br.* 3, 22. *Çat.* Br. 11, 5, 4, 7. *Kūān.* Up. 2, 22, 3. 5, 11, 7. *MBu.* 3, 2156. 2521. 2812. 3056. 5, 5482. 7377. *R.* 1, 9, 10. 42, 9. 52, 19. 63, 20. अप्रत्युक्ता तान्त्रीन् 74, 23 (76, 27 *Gomh.*; die ed. *Bomb.* hat eine andere Lesart). 2, 12, 63. 31, 18. 34, 9. 3, 53, 43. *Kathās.* 17, 127. 18, 389. 20, 58. 22, 87. 235. 24, 15. 30. 28, 284. 32, 157. 33, 56. 34, 148. 49, 156. *Buāg.* P. 1, 13, 84. *Mān.* P. 21, 55. *Bhaṭṭ.* 5, 23. 46. 6, 99. 7, 87. प्रत्युक्त *Antwort empfangen habend VI.* Theil.

Ait. Br. 6, 34. एवं तयार्कं वक्रोक्त्या प्रत्युक्त: *Kathās.* 124, 126. तं कृष्णः प्रत्युवाचेदम् *MBu.* 2, 1226. 7, 1980. *R.* 2, 37, 19. वाक्यं प्रत्युवाच महीपतिम् 1, 23, 1. 2, 68, 1. अङ्गदे तु शुभं वाक्यं प्रत्युक्ते प्रवर्गर्भे: 5, 1, 89. *beantworten: प्रतिवक्तास्मि ते वच: MBu.* 14, 1700. *Nir.* 1, 14. — Vgl. उक्तप्रत्युक्त, प्रतिवक्तव्य *fg.*, प्रत्युक्त *fg.*

— वि 1) kundmachen, anzeigen; deutlich machen, erklären, lösen (eine Frage) *RV.* 1, 105, 4. 132, 3. 4, 1, 14. कद् रत्ने वि नो वोच: 5, 12. अस्ति स्विन्नं स्विदस्ति तदंतुया वि वोच: 6, 8, 13. 22, 4. 10, 11, 2. 28, 5. *Kūān.* Up. 4, 4, 5. तेषां (प्रश्नानां) नेकं च नाशकं विवक्तुम् 5, 3, 5. *Çat.* Br. 14, 6, 8, 1. 5. 28. — 2) bestreiten, anfechten: नार्कं वेदान्विनिन्दामि न विवक्ष्यामि कर्हिचित् *MBu.* 12, 9607. *med.* verschieden oder gegen einander reden, sich streiten um: वि तेके अस्मि तनये च सूरौ उवाचत चर्षणयो विवाच: *RV.* 6, 31, 1. — Vgl. विवक्त्र, विवाच्, व्युच्य, अविवाच्य.

— सम् verkünden, mittheilen *Pañān.* 1, 15, 8. *Journ. of the Am. Or.* S. 6, 361 (to explain comprehensively *HALL.*). sprechen, sagen *Kathās.* 3, 49. कितार्थं समुवाचेमा भारती भरतान्प्रति *MBu.* 4, 913. स्वं जनकं समुवाच *sagte zu Pañān.* 97, 12. *Jmd* (acc.) zusprechen, Vorstellungen machen: समुक्त *Buāg.* P. 10, 50, 33. *med.* sich unterreden: स नु वोचावहे पुनर्यतो मे म्धामेतम् *RV.* 1, 23, 17.

वचं (von वच्) 1) nom. sg. *sprechend gaṇa* पचादि zu P. 3, 1, 134; vgl. कु०. — 2) nom. act. *das Sprechen, Sagen* in डुवच. — 2) m. a) *Papayet H. an.* 2, 59. *Med. K. 9.* — b) angeblich = सूर्य und कारण: वच: सूर्य: समाध्यात: कारणं च वचस्तथा । अर्चयति वचं नित्यं वचार्चास्तेन ते (मगा: स्मृता: ॥ *Verz. d. Oxf. II.* 33, a, 10. *fg.* मुनिर्वचपर: (so ist zu lesen) b, 21. — 3) f. *आ a) Predigerkrähe (सारिका) Trak.* 3, 3, 79. *H. an. Med.* — b) eine vielgebrauchte aromatische Wurzel, nach Einigen *Orris root, Veilchenwurzel d. i. Iris florentina*, nach Andern *Calamus* (स्येतवच beng.). Keine von beiden ist in Indien zu Hause. Ausserdem wird sie als eine Zingiberaceae bestimmt, entweder *Curcuma Zedoaria* oder die *Galgantwurzel (Alpinia Galanga)*. Es scheinen verschiedene Wurzeln unter diesem Namen im Handel gewesen zu sein. *ÇKDa.* nennt solche aus Chorasān, Persien und vom Himāvant stammend; dazu die मकभरा oder भरी वचा d. i. *Galgant*, ferner auch चोपचीनी d. i. *جوب چینی Chinawurzel*, hier wohl eine indische *Smitax, glabra* oder *lanceaefolia* bezeichnend; vgl. *Roxb.* 3, 792. — *AK.* 2, 4, 3, 21. *Trak.* 3, 3, 200. 216. *H. an. Med. Ratnam.* 24. *Riān.* und *Vaidjabb.* in *Nigh. Pr. Such.* 1, 139, 5. 11. 144, 14. 145, 6. 146, 6. 374, 9. 11. कैमवती 2, 161, 21. *Varān. Bṛh.* S. 16, 30. 44, 9. 57, 1. सद्य:प्रज्ञाकरी वचा *Spr.* 5144.

वच:क्रम m. pl. *mannichfache Reden Kathās.* 50, 163.

वचकुं *Unādis.* 3, 81. 1) adj. *beredt.* — 2) m. a) ein *Brahmane Med. n.* 125. *Uśāval.* — b) N. pr. eines Mannos *Çāṅkh.* zu *Bṛh. Ān. Up.* 3, 6, 1. fehlerhaft वचकु *Colaba. Misc. Ess.* 1, 70; vgl. वाचक्रवी.

वचण्डा f. *Predigerkrähe Trak.* 2, 5, 22. वचण्डी nach *Çāṅkh.* im *ÇKDa.*; dieselbe Form soll nach ders. Aut. auch = वर्ति und शस्त्रभेद sein; bei dieser Gelegenheit wird bemerkt, dass in *Med.* sowohl वचण्डा als वर्ण्डा gelesen werde.

वचन (von वच्) 1) adj. a) oxyt. *redesfertig RV.* 6, 39, 1. 49, 12. दत्त, व०,

सकान् 10, 113, 9. — b) am Ende eines comp. besagend, bedeutend, ausdrückend: अभिज्ञा° P. 3, 2, 112. भावकर्म° 6, 2, 150. AK. 3, 3, 2. H. 839. SARVADARÇANAS. 49, 6. 144, 15. 160, 8. 9. तद्वचनत्वात् weil es das besagt KĪTJ. Ça. 1, 3, 4. 2, 8, 4. 7, 9, 12. 8, 3, 33. — c) ausgesprochen werdend: रक्तो वचनो मुखनासिकाभ्याम् RV. PAṬ. 13, 6. मुखनासिकावचनत्वमिह रक्तस्य विधीयते Comm. — 2) n. a) das Sprechen SĪMUKHJAK. 28. Aussprache: अथथामात्रं वचनं स्वराणाम् RV. PAṬ. 14, 4. समापान्नामस्ते संवितावद्वचनम् AV. PAṬ. 4, 124. मुखनासिकावचनो ऽनुनासिकः P. 1, 1, 8. — b) das Ansagen, Hersagen, Aussagen: मन्त्र° KĪTJ. Ça. 1, 7, 9. 10. 2, 83. LĪTJ. 7, 1, 7. 5, 7. संतानमुत्तमेन वचनेन ĀCV. Ça. 5, 20, 5. 7. तद्वचनादाभास्यस्य प्रामाण्यम् (ein berühmter und in seiner Auslegung strepitiger Satz; vgl. NILAK. 8) KAN. 1, 1, 3. — c) Benennung, ausdrückliche Nennung, Bestimmung, Anführung: पशुवचनात् weil es पशु heisst KĪTJ. Ça. 25, 9, 11. पथावचनम् je nach dem Ausdruck NIR. 1, 3. पतेति वचनाच्छ्रुतिरिति AIR. BR. 7, 9. ĀCV. Ça. 1, 1, 26. KĪTJ. Ça. 1, 5, 12. 7, 11. 22. 2, 7, 17. अ° 6, 37. अवचने wo nichts Besonderes bestimmt ist 1, 8, 45. अतवचने wenn अत im Text steht 3, 25. 7, 5, 23. गुण° 20, 7, 20. °विरोधो Bestimmung und widersprechende Bestimmung 1, 8, 30. °प्रवृत्ती 4, 3, 4. इति वचनात् weil es so heisst PĪA. GRHJ. 2, 2. JĪGĪ. 3, 226. P. 1, 2, 56. लिटः किद्वचनानर्थक्यम् das Erklären des लिट् für किट् PAṬ. zu P. 1, 2, 6. ईयसे ब्रह्मजीको पुंवद्वचनम् VĀRTI. zu P. 1, 2, 48. — d) Aussage, Ausspruch, Worte, Rede AK. 1, 1, 3, 1. H. 241. द्वे बहूनां वचनं समेषु गुणिनां तथा । गुणिद्वे तु वचनं प्राक्ष्ये ये गुणवत्तमाः ॥ JĪGĪ. 2, 78. मुनि° VARĪH. BṚH. S. 46, 99. गुरु° SARVADARÇANAS. 97, 1. 103, 20. 160, 19. स्मृति° PAÑĒAT. 164, 20. इदं वचनमब्रुवन् M. 1, 1. मनोवचनकर्मभिः 2, 236. MBH. 3, 2162. 2222. 2893. R. 1, 8, 17. 28. MṚGH. 4. 29. 96. SARVADARÇANAS. 111, 11. PAÑĒAT. 140, 16. एतत्कार्यान्तमाणां केषांचिदालस्यवचनम् Hir. Pr. 6, 9. 18, 19. Ver. in LA. (III) 4, 4. 7, 1. वचनैरस्ताम् Spr. 2700. तथ्य° so v. a. Gelöbniss PAÑĒAT. 5, 1. परुष° barsche Rede führend VARĪH. BṚH. S. 23, 17. असत्यवचना नार्थः MBH. 1, 3080. इत्युक्तं वचनामेताम् 11, 596. इष्टप्रगल्भवचना SĪH. D. 100. — e) Ausspruch so v. a. Rath, Geheiss: वचनशतमवचनकरे नष्टम् Spr. 714. वृद्धानां वचनं प्राक्ष्यम् 2891. तदस्यापि वचनं संप्राप्तम् PAÑĒAT. 158, 13. यस्य वचनात् Hir. 13, 10. 62, 20, v. 1. 72, 14. काकवचनेन 23, 9. नरेन्द्रवचनासक्ताः R. 1, 7, 9. श्रेयो मे भर्तृवचनं न जीवितमिहात्मनः 3, 48, 16. ब्रह्मणो वचनात् MBH. 1, 1158. 5574. 6013. 3, 2682. 2853. 3, 6047. R. 1, 1, 41. 56. 68. 11, 13. 2, 64, 16. पितुर्वचननिर्देशात् 1, 1, 24. स्यास्पति वचने तव (vgl. वचनेस्थित) so v. a. sie werden dir gehorchen 2, 24, 15. मया कर्तव्यं वचनं पितुः 14. Hir. 62, 19. — f) वचनात् und वचनेन (selten) so v. a. im Namen von: श्रोत्रायं ब्रूहि कामत्याम् — सीतायाः सूत मम च वचनात् R. 2, 82, 30. मद्वचनात् — वन्द्यो यदि महात्मनः 58, 13. MBH. 3, 16149. 5, 7510. MṚGH. 158, 12. मद्वचनादुच्यतां सारथिः ÇĀK. 28, 18. 55, 9. 59, 15. 80, 23. VIKR. 37, 9. MṚGH. 99. MĪK. P. 66, 24. भरतः कुशले वाच्यो वाच्यो मद्वचनेन च R. 2, 58, 18. MBH. 4, 229. — g) Laut, Stimme: वचनेन व्यवेतानां संयोगत्वं विकृत्यते Schol. zu AV. PAṬ. 1, 101. तद्वचनं प्रत्यभिज्ञाय Hir. 14, 20. मृगेक्षणाभिः — अन्यभूतं वक्तुवचनभिः VARĪH. BṚH. S. 48, 14. मधुरवचना सारिका MṚGH. 83. — h) grammatische Zahl P. 1, 2, 51. 2, 3, 46. Vop. 1, 11. 24, 6. — i) trockener Ingwer ÇĀBDAŚ. im ÇKDR. — Vgl. अ°, एक°, द्वि°, पर्याय°,

पुनर्वचन, प्रतिकूल°, प्राग्वचन, प्रिय°, बद्ध°, बुद्ध°, भाव°, भिन्न°, मूल°, लोक°, विशेष°, सत्य°, मु°.

वचनकर adj. (f. ई) P. 3, 2, 20. Sch. einen Rath befolgend, folgsam, gehorsam Spr. 714.

वचनकारिन् adj. dass. MBH. 3, 14867. पितुः R. 2, 21, 33. R. Gora. 2, 127, 15.

वचनगोचर adj. einen Gegenstand der Besprechung bildend Bulg. P. 5, 3, 12.

वचनप्राकिन् adj. Jmdes Worte beherrschend, folgsam, gehorsam RAMĪN. zu AK. 3, 1, 24 nach ÇKDR.

वचनपटु adj. in der Rede geschickt, beredt VARĪH. BṚH. S. 101, 9. PAÑĒAT. 24, 20.

वचनानुग (वचन + अनु) adj. sich nach Jmdes Worten richtend, folgsam, gehorsam MĪK. P. 21, 55.

वचनौवत् (von वचन) adj. redefertig RV. 9, 68, 1.

वचनीकर (वचन + 1. कर) dem Tadel aussetzen: °कृत R. 7, 47, 4. Comm.: यलोप आर्थः । वचनीयो निन्द्यः कृतः.

वचनीय (von वच् 1) adj. a) zu sagen, zu sprechen, was gesagt werden darf: किं वचनीयमत्र so v. a. was soll man hierüber viele Worte verlieren? Spr. 4200. न तानि वचनीयानि मया देवि तवाग्रतः R. 7, 47, 12. वदिष्ववचनीयेषु M. 8, 269. — b) zu benennen: अश्वः स वचनीयः स्यात् NIR. 1, 12. — c) Jmdes (gen.) Tadel unterliegend HARIV. 5267. — 2) n. Vorwurf, Tadel R. 7, 48, 13. KUMĀRAS. 4, 21. 5, 82. UTTARAR. 21, 11 (28, 13). एष वचनीयान्युक्तो ऽस्मि ÇĀK. 111, 7. दत्त्वा निशाया वचनीयदोषम् MṚGH. 58, 17. — Vgl. वक्तव्य, वाच्य.

वचनीयता (von वचनीय) f. Tadelhaftigkeit H. 270. HALĀJ. 1, 147. MṚGH. 46, 23. Spr. 505.

वचनेस्थित adj. gehorsam, folgsam AK. 3, 1, 24. H. 432; vgl. स्यास्पति वचने तव R. 2, 24, 15.

वचर m. 1) Bösewicht. — 2) Hahn (von वच्) MṚD. r. 209.

वचलु m. ÇĀBDAŚ. im ÇKDR. = शत्रु nach ÇKDR., offence, fault WILSON.

1. वचस् (von वच्) n. 1) Rede, Wort, Sprache AK. 1, 1, 3, 1. H. 241. न मृष्यते वचः RV. 4, 143, 2. प्रणवद्वचसि मे 3. अश्वानं चिद्ये विभिर्दुर्वचैभिः 4, 16, 6. 6, 39, 2. बृहदं गापिषे वचः 7, 96, 1. 8, 50, 1. असेन्या वः पणयो वचसि 10, 108, 6. नव 2, 18, 3. अद्रोघ 3, 14, 6. देव्य 4, 1, 15. मधुमत्तम 5, 11, 5. त्रैष्टुभ 29, 6. अन्त 7, 104, 8. सञ्ज्ञासञ्च वचसि 12. उग्र VS. 5, 8. 9, 5. स्तोतुः AV. 6, 2, 1. 4, 7, 4. 5, 13, 1. ÇĀT. BR. 6, 1, 3, 15. वचोविपरिलोप (so zu verbinden; die Betonung in diesem Buche häufig fehlerhaft) 14, 7, 2, 26. इन्द्रस्य KAUC. 6. Auffallend ist die Form वचस् am Ende eines Pāda für den instr.: दिवितमता वचः RV. 1, 26, 2. नव्यसा वचः 2, 31, 5. 6, 48, 11. 8, 39, 2 (नव्यसा वचसा 6, 62, 5). द्रोघाय चिद्वचसं आनवाप 6, 62, 9 ist Tmesis für द्रोघवचसे. — मुनिवचयेदम् VARĪH. BṚH. S. 46, 63. 71. 54, 110. प्रगताः ऽब्रवीद्वचः MBH. 1, 5581. 3, 1804. तं तथेत्यब्रवीद्वचः 2885. 2104. R. 1, 1, 8. 36. RAGH. 2, 41. उवाच धात्र्या प्रथमोदितं वचः 3, 25. अव्यक्तवर्णरमणीयवचःप्रवृत्ति (तनय) ÇĀK. 176. रघुणा समीरितं वचः RAGH. 3, 47. Spr. 2701. KATHĀS. 18, 300. 321. PAÑĒAT. 167, 7. Hir. 12, 1. Ver. in LA. (III) 88, 7. अदृष्टत् MBH. 3, 2646. अनर्थक AK. 1, 1, 3, 16. HALĀJ. 1, 150. अनिषद्ध 139. वक्र Spr. 730. pl. VIKR. 50. ad MṚGH. 112. — 2) Ausspruch so v. a. Rath, Geheiss: वचस्तत्र प्रयोक्तव्यं यत्रोक्तं लभते फलम्

Spr. 2702. वचसा मम auf meinen Rath KATHA. 18, 127. कुरुष सत्यं मुहूर्ता कितं वचः R. 5, 80, 28. कुरु तूर्णं वचो मम MBu. 1, 5938. 5944. 5, 6048. — 3) *Gesang* (der Vögel) R. 6, 21. fg. — 4) *ein Ausspruch des Schicksals, fatum*: कल्याणि सर्ववचसा वेदित्री त्वं प्रकीर्त्यसे wird eine Eule angeredet VARA. Bm. S. 88, 42. — Vgl. घ्रात°, उर्वचस्, घृत°, द्राघ°, पुरुष°, प्रति°, प्रीति°, मङ्गल°, मत°, मधु°, यज्ञ°, सु°.

2. वचस् (von वच्) in अधोवचस् nach unten taumelnd, zu Boden sinkend, wonach u. d. Wort अधोवचस् zu ändern ist.

1. वचस am Ende eines comp. = 1. वचस्. अथ यदाचार्यवचसं करोति wenn er dem Gehelss des Lehrers folgt ÇAT. Br. 11, 3, 6.

2. वचस (von 2. वचस्) adj. schwankend, vom Wagen RV. 1, 112, 2. वचसापति m. der Herr der Worte, = वरुस्पति der Planet Jupiter VARA. Bm. 2, 3. Ind. St. 2, 261. HORAC. in Z. f. d. K. d. M. 4, 318.

वचस्कार adj. = वचनकार ÇKDn.

वचस् (von 1. वचस्), वचस्यते sich hören lassen, plaudern, vom Geräusch des rinnenden Soma: पतिर्वचस्यते ध्रियः RV. 9, 99, 6. Passive Bedeutung (= स्तूयते) pflegt man nach Sâjâna's Vorgang anzunehmen in der Stelle: स इदं नमस्युर्भिवचस्यते चारु जनेषु प्रवृषाणा ईन्द्रियम् 1, 53, 4. Da dieses gegen die Analogie und den Zusammenhang ist, kann man erklären: er lässt im Walde sich vernehmen durch die sich beugenden (Bäume d. h. ihr Rauschen), lieblich den Menschen kündend seine Macht. Der Dichter vermied auf वने ein वनेभिस् oder वनिभिस् folgen zu lassen. Wollte man वने in einer anderen möglichen Bedeutung fassen, so liesse sich übersetzen: bei der (Soma-) Kufe lässt er sich hören durch den Mund seiner Verehrer (indem er sie zu Gesängen u. s. w. begeistert). Dazu passt jedoch der folgende Pâda weniger. In keinem Falle ist aber hier an Anachoreten zu denken.

वचस्य adj. sollte wohl AV. 14, 2, 6 nennenswerth, rühmlich bedeuten, scheint aber eine irrige Variante zu sein (वचस्यु RV. 10, 40, 13).

वचस्यौ (von वचस्य) f. Redelust, Redefertigkeit Niu. 12, 18. विश्वे देवासे अध वृक्ष्यानि ते ऽवर्धयन्तोमवत्या वचस्यया mit Soma trunkenen Berserktheit RV. 10, 113, 8. अग्निं वृक्षे वचस्यया जौरुवीमि 2, 10, 6. 38, 1. स ऋषिर्वचस्यया 4, 36, 6. 6, 49, 8.

1. वचस्यु (wie eben) adj. beredt RV. 10, 40, 13. स्तोम 5, 14, 6.

2. वचस्यु (von 2. वचस्) adj. schwankend, wackelnd: अर्द्धा अर्धो मृक्ते वचस्यवे dem wankenden Greise RV. 1, 31, 13. विप्र 182, 3. नो 2, 16, 7.

वचाचार्य m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. B. H. No. No. 386.

वचार्य m. ein Verehrer der Sonne (वच), ein Magier Verz. d. Oxf. H. 33, a, 41.

वचि = वचन 2) c) in वचिभेदात् KATH. Ça. 6, 7, 24.

वचोप्रकृ 1) adj. die Worte auffassend. — 2) m. Ohr ÇAT. Br. im ÇKDn.

वचोर्षु adj. auf's Wort sich schirrend, von den Rossen Indra's RV. 1, 7, 2. 20, 2. 6, 20, 9.

वचोर्विद् adj. redkundig RV. 1, 91, 11. 2, 90, 16. विप्र 9, 64, 23. 91, 3.

वचस्त = वत्सल H. 1271, v. 1.

वचिका s. दीर्घ°.

वज्, वजति (गती) DnAT. 7, 78. वजतुस्, वजतिथ Vor. 8, 58; vgl. वज्. Auf eine Wurzel वज् (उज्) etwa mit der Bed. hart sein gehen वज्, उज्, घोसस्, घोमन् zurück. वजगति MBu. 2, 1142 fehlerhaft für वर्जय-

ति, wie die ed. Bomb. liest. वाज्य s. bes.

वज्राणा N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 339, a, 39.

वज्रहृण desgl. ebend. 339, b, 16. — Vgl. वज्रहृण.

वज्र (wohl desselben Ursprungs wie उज्, घोसस्, घोमन्) Uṇādis. 2, 28. m. n. (in der älteren Sprache nur m.) gaṇa अर्थवादि zu P. 2, 4, 31. Siddh. K. 249, b, 4. 1) m. n. Indra's Donnerkeil NIGH. 2, 20. AK. 1, 1, 4, 42. 3, 4, 48, 115. 25, 186. TALK. 1, 1, 62. H. 180. an. 2, 453. MED. r. 82. fg. HALI. 1, 56. 5, 68. VIGVA bei UśġVAL. zu Uṇādis. 2, 28. ÇAT. Br. in Verz. d. Oxf. H. 191, a, 42. विश्वद्वज् बाह्वोरिन्द्र यासि RV. 6, 23, 1. वष्टास्मै वज्रं स्वयं ततल 1, 32, 2. 51, 7. हिरण्यं 57, 2. 131, 3. 7. 132, 6. 3, 44, 4. अर्कं वज्रेण मघवन्वि वज्रः 4, 17, 7. घोसिष्ठमस्मिन्नि वधिष्टं वज्रम् 41, 4. शताग्नि 6, 17, 10. शतपर्वन् 8, 6, 6. R. 1, 46, 19. Bm. P. 6, 12, 3. घष्टाग्नि AIT. Br. 2, 1. त्रिषधि AV. 11, 10, 27. 2, 3, 6. 4, 24, 6. AIT. Br. 4, 1. ÇAT. Br. 8, 5, 1, 10. पुरोगुरु PANKAV. Br. 8, 5, 2. KATHOP. 6, 2. MBu. 3, 1780. 1791. RAGH. 2, 42. Spr. 963. 2703. वज्राद्वज्रकृतं भयं विरमति 2706. पौरु- हृत ÇAK. 48. वासवो भिनत्ति वज्रेण शिरासि भूताम् VARA. Bm. S. 9, 39. neben घशनि (vgl. वज्राशनि) 46, 84. HARIV. 7551. fg. वज्रमारुतोपकृताः (तरवः) VARA. Bm. S. 59, 3. Bm. P. 6, 11, 19. fg. वज्राकृतं इवामवत् so v. a. wie vom Blitz getroffen KATHA. 24, 180. aus den Knochen des Dadhjañk gezimmert MBu. 12, 13213. Bm. P. 6, 10, 13. pl. RV. 1, 80, 8. मुमोच निशितवाणान्वज्राणीव शतक्रतुः R. 5, 93, 16. सवज्राविव तो- यदै 6, 77, 16. सवज्रमिव पेलामीम् 4, 39, 6. बाहु सवज्रं शक्रस्य क्रुद्ध- स्यास्तम्भयतप्रभुः MBu. bei MALLIN. zu RAGH. 2, 42. Auch andern Göttern und verderblichen Gewalten wird eine solche Waffe zugeschrieben AV. 4, 28, 6. 6, 6, 2. dem Takman 5, 22, 6. 11, 10, 3. 12, 2, 9. einem Rākshasa MBu. 7, 4083. dem Viçvāmitra R. 1, 36, 8. dem Vishṇu Bm. P. 10, 59, 20. Magische Waffen, verderbliche Sprüche und dgl. werden auch वज्र genannt AV. 6, 134, 1. fgg. 138, 1. 11, 10, 12. fg. ÇAT. Br. 13, 7, 2, 10. 14, 1, 2, 3. घाहुति° LĪTJ. 2, 1, 10. साम° SHAPV. Br. 3, 8. AIT. Br. 3, 7. अभिचार° KĪM. NITIS. 1, 4. namentlich ein Wasserstrahl: अयाम् AV. 10, 5, 10. ÇAT. Br. 1, 1, 2, 17. 3, 1, 2, 6. उद्° KAUC. 47. 49. Bez. des Manju RV. 10, 83, 1. 84, 6. den Donnerkeil denkt man sich in der Gestalt eines Androaskreuzes (X): °द्वया VARA. Bm. S. 33, 10. वज्रकार 68, 45. वज्रा- द्भित 69, 29. °चिह्न 70, 2. ein वज्र ist das Attribut des 13ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpinī H. 48. wird bei Zaubershandlungen gebraucht WASSILJEW 193. — 2) n. in Verbindung mit वाच् oder वाक्य so v. a. ein Donnerwort: वाग्वज्रं भरतेनोक्तम् R. 2, 103, 2 (111, 9 GORR.). वाग्वज्राणि विमुञ्चसि R. GORR. 2, 63, 4. वाग्वज्रं विसर्ज Bm. P. 1, 18, 36. द्वित्रवाक्यवज्र 2, 7, 9. R. 2, 35, 4. das blosse वज्र hat dieselbe Bedeutung: प्रत्यन्तनिष्ठं वज्रम् SĪH. D. 362. PRATĪPAR. 21, b, 3. 33, a, 7. — 3) m. Bez. einer best. Heeresaufstellung M. 7, 191. MBu. 6, 701. 729. 3553. KĪM. NITIS. 18, 49. 19, 51. °व्यूह KATHA. 48, 3. — 4) m. Bez. einer best. Säulenform VARA. Bm. S. 53, 28. — 5) m. Bez. einer best. Gestalt des Mondes VARA. Bm. S. 4, 19. — 6) n. Bez. einer best. Art zu sitzen (vgl. वज्रासन) Verz. d. Oxf. H. 94, a, N. 2. — 7) Bez. verschiedener Pflanzen: m. Euphorbia antiquorum H. 1140. Asteracantha longifolia Nees und weissblühender Kuça RĪġAN. im ÇKDn. = सेकुण्ड Bm. P. ebend. n. Myrobalane MED. VIGVA a. a. O. Sesambliithe (vgl. वज्रपुष्प) ÇABDAR.

im ÇKDr. — 8) n. Bez. einer best. Constellation, wenn nämlich die günstigen Planeten in den Häusern 1 und 7 stehen, die ungünstigen in 4 und 10, VARĀH. BṛH. S. 20, 2. BṛH. 12, 3. 5. 14. — 9) m. Bez. einer best. Zeiteinteilung (योग) MED. Journ. of the Am. Or. S. 8, 236. 432. — 10) m. Bez. einer best. Soma-Feier SHAPV. Br. in Ind. St. 1, 36. इषुवसो P. 2, 4, 4, Sch. — 11) m. Bez. einer best. Buss: गोमूत्रपावकपान एको वज्रा-ख्यः कृच्छ्रः PRĀJACĪTTEND. 9, a, 5. — 12) m. n. Diamant (hart wie der Donnerkeil) AK. 3, 4, 25, 186. H. 1065. H. an. MED. VIṢVA a. a. O. SHAPV. Br. in Ind. St. 1, 40. fg. M. 11, 57. समानसार MBH. 1, 7076. 12, 6387. 16, 141. HARIV. 4763. कृतापि ते ऽहं न जरां गमिष्ये वज्रं यथा मलिकया निगीर्णम् R. 3, 83, 59. 4. 41, 67. सुच. 1, 228, 5. वज्रं वज्रेण भिद्यते KĀM. NĪTIS. 8, 67. मणौ वज्रसमुत्कीर्णे RAGH. 1, 4. 0, 19. वज्रादपि कठोराणि — लेकितराणां चेतांसि Spr. 2705. वज्राद्वज्रकृतं भयं विरमति 2706. VARĀH. BṛH. S. 16, 28. 29, 5. 41, 8. 44, 27. Verz. d. Oxf. H. 31, a, 14. RĪĀA-TAR. 3, 396. वज्रं न भिद्यते केचिच्छिन्नत्यन्यान्मणीस्तु तत् 4, 51. BUĀG. P. 3, 15, 29. 23, 18. fg. 5, 17, 12. PAKĀR. 1, 4, 56. परोता VARĀH. BṛH. S. 80 in der Unterschr. Verz. d. Oxf. H. 86, a, 16. — 13) n. Stahl ÇKDr. — 14) n. eine Art Talk BHĀVAP. im ÇKDr. — 15) m. Bez. eines best. fest haftenden Mörtels (कल्क) VARĀH. BṛH. S. 57, 6. — 16) n. = वालक, बालक H. an. MED. VIṢVA a. a. O. a child or pupil WILSON. — 17) m. N. pr. eines Sohnes des Aniruddha MBH. 16, 214. 249. HARIV. 9204. fg. VP. 440. 614. BUĀG. P. 1, 15, 39. 10, 90, 37. eines Sohnes des Viçvāmitra MBH. 13, 251. eines Sohnes des Manu Sāvarṇa HARIV. LANGL. I, 41 (wage der gedruckte Text). N. pr. eines der 7 Daçapārvin bei den Ġaina (vgl. वज्रस्वामिन् H. 34. eines Rshi VARĀH. BṛH. S. 21, 2, v. l. für वा-त्स्य; eines Ministers des Narendrādītja RĪĀA-TAR. 3, 384. eines Sohnes des Bhūti (eines Tempelhüters) 7, 207. eines Fürsten HIOUN-TSANG 2, 44. Vie de HIOUN-TSANG 150. eines Häretikers 228. — 18) f. वज्रा a) *Cocculus cordifolius* DC. H. an. MED. VIṢVA a. a. O. *Euphorbia antiquorum* MED. — b) Bein. der Durgā: वज्राङ्कुशकरी देवी वज्रा तेनोपयोगिन्ते Devī-P. 45 im ÇKDr. — c) N. pr. einer Tochter Valçvānara's VP. 147, N. 7. — 19) f. वज्रा eine Art *Euphorbia* MED. — Vgl. इन्द्रवज्र (in den Nachträgen), इन्द्रवज्रा, उपेन्द्र°, कर्मवज्र, ज्ञान°, दान°, नीच°, लीला°, शैवाल°, शोण°, स्वर्ण°.

वज्रक (von वज्र) 1) adj. in Verbindung mit तैल Bez. eines mit verschiedenen Species zubereiteten Oeles gegen Aussatz SUCH. 2, 64, 5. 70, 14. — 2) n. a) = वज्रतार HĀB. 220. RĪĀN. im ÇKDr. — b) Bez. einer best. Himmelserscheinung (उपग्रह) GĀOTISTATIVA im ÇKDr. — Vgl. हि°, मरु°.

वज्रकङ्कट m. Bein. Hanuman's H. 705.

वज्रकण्ट und °क m. *Euphorbia nerifolia* oder *antiquorum* Lin. GĀTĪDB. im ÇKDr. AṢH. 16. 29. °कण्टक m. *Asteracantha longifolia* Nees RĪĀN. im ÇKDr.

वज्रकण्टकशात्मली f. ein Baumwollenbaum mit Stacheln von der Härte eines Diamants, N. einer Höhle BUĀG. P. 5, 26, 7. 21.

वज्रकन्द m. ein best. Knollengewächs RATNAM. im ÇKDr.

वज्रकपालिन् m. N. pr. eines Buddha TRĪK. 1, 1, 23.

वज्रकर्ण m. = वज्रकन्द RATNAM. im ÇKDr.

वज्रकालिका f. ein Name der Mutter Çākjamunī's TRĪK. 1, 1, 18.

वज्रकाली f. Bez. einer Zinnschmelze Vajāpi beim Schol. zu H. 333.

वज्रकीट m. ein best. Insect, welches Holz und sogar Steine anbohren soll, = घुण MALLIN. zu Çiç. 3, 58. Verz. d. Oxf. H. 24, a, N. 4. — Vgl. वज्रदंष्ट्र. वज्रकीलाप (von वज्र + कील) einen Donnerkeil darstellen: मर्मोपघा-तिभिः प्राणैर्वज्रकीलापितं स्थिरैः UTTARAR. 22, 10 (36, 2).

वज्रकृति N. pr. einer Höhle BURN. Intr. 222.

वज्रकूट 1) m. a) ein aus Diamanten bestehender Berg BUĀG. P. 3, 13, 29. — b) N. pr. eines Berges BUĀG. P. 5, 20, 4. — 2) n. N. pr. einer my-
thischen Stadt auf dem Himalaja KATHĪS. 44, 5. 65, 242.

वज्रकेतु m. Bein. des Dämons Naraka KĀLIKĀ-P. 38 im ÇKDr. वज्र-केतोः सुतशोभो दानवो ऽरिविदारणाः । पातालकेतुर्विख्यातः पातालात्-रसंभयः ॥ MĀK. P. 21, 29.

वज्रतार n. eine Art Aetzalkali RĪĀN. im ÇKDr.

वज्रगर्भ m. N. pr. eines Bodhisattva VJUTP. 21. DAÇABHŪM. 2. SAH-
PUṬODDH. 1.

वज्रगोप m. = इन्द्रगोप DRAVJAR. in NIGH. Pr.

वज्रघोष adj. wie ein Donnerkeil losend RAGH. 18, 20.

वज्रचक्षु m. Geier MADANAV. in NIGH. Pr.

वज्रचर्मन् m. Rhinoceros (eine harte Haut habend) RĪĀN. im ÇKDr.

वज्रच्छेदकप्रज्ञापारमिता oder वज्रच्छेदिका प्र° Titel eines buddh. Sūtra SCHMIDT und BÖNTLINGER, Verz. der tib. Hdschr. 6. BURN. Intr. 7. 73. 465. 593. Lot. de la b. l. 338. Vie de HIOUN-TSANG 310. WASSILJEV 1. 3. 122. 145. 302. Die Schreibart वज्रच्छेदिका ist zu verwerfen.

वज्रजित् fehlerhafte v. l. H. 231 für वज्रजित्.

वज्रज्वलन m. Blitz KĀM. NĪTIS. 1, 4.

वज्रज्वाला f. 1) dass. HĀLĀJ. 1, 57. — 2) N. pr. einer Enkelin Vairo-
kara's R. 7, 12, 23.

वज्रत m. N. pr. des Vaters des Uvaṣa (Uṣa) Verz. d. B. H. No. 36. 164. Verz. d. Oxf. H. 297, a, 27. 405, b, No. 10.

वज्रटीक m. N. pr. eines Buddha TRĪK. 1, 1, 23.

वज्रपाखा f. N. pr. P. 4, 1, 58, Sch. — Vgl. वज्रनख.

वज्रतर (von वज्र) m. Bez. eines best. fest haftenden Mörtels (कल्क) VARĀH. BṛH. S. 57, 7.

वज्रतुण्ड 1) adj. einen Schnabel von der Härte des Diamanten habend: गृध्राः (so die ed. Bomb.) BUĀG. P. 5, 26, 35. — 2) m. a) Geier. — b) Stech-
fliege, Mücke RĪĀN. im ÇKDr. — c) Bein. Garuḍa's TRĪK. 1, 1, 48. H. 231. — d) Bein. Gaṇeśa's (vgl. वज्रतुण्ड) TRĪK. 1, 1, 55. — e) Cactus
Opuntia MADANAV. in NIGH. Pr.

वज्रतुत्य m. Lasurstein (वैर्य) DRAVJAR. in NIGH. Pr.

वज्रदंष्ट्र 1) adj. Spitzzähne von der Härte des Diamanten habend: श्वानः BUĀG. P. 5, 26, 27. नरसिंह 18, 8. — 2) m. a) = वज्रकीट Verz. d. Oxf. H. 24, a, N. 4. — b) N. pr. a) eines Rākshasa R. 5, 79, 6. 80, 3. 6, 33, 46. 69, 11. — β) eines Asura BUĀG. P. 8, 10, 20. — γ) eines Für-
sten der Vidyādhara KATHĪS. 65, 72. — δ) eines Löwen PAKĀR. 87, 4.

वज्रदन्तिण adj. den Donnerkeil in der Rechten haltend RV. 1, 101, 1. 10, 23, 1. m. Bein. Indra's H. ç. 31 (fälschlich वज्रो द°).

वज्रदण्ड adj. einen mit Diamanten verzierten Stiel habend BUĀG. P. 8, 10, 15.

वज्रद 1) *सक* n. *Cactus Opuntia* DRAYAN. in NICH. Pa.

वज्रदत्त m. N. pr. eines Sohnes des Bhagadatta MBH. 14, 2176. HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 82. यी° N. pr. eines buddhistischen Autors BURN. Intr. 542.

वज्रदत्त 1) adj. Zähne von der Härte des Diamanten habend. — 2) m. a) Eber. — b) Ratte ÇANDAM. im ÇKDa.

वज्रदशन 1) adj. Zähne von der Härte des Diamanten habend. — 2) m. Ratte H. 1300.

वज्रदत्तनेत्र m. N. pr. eines Fürsten der Jaksha VJUTP. 88.

वज्रदेश m. N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 352, b, 16.

वज्रद्रु m. Bez. verschiedener Arten von Euphorbia AK. 2, 1, 2, 24.

वज्रद्रुम m. desgl. ÇANDAM. im ÇKDa.

वज्रद्रुमकेसरध्वज m. N. pr. eines Fürsten der Gandharva VJUTP. 88.

वज्रधर 1) adj. den Donnerkeil tragend; m. Bein. Indra's UśéVAL. zu UṛĪDIS. 2, 22. HALĪ. 1, 52. MBH. 1, 7812. 3, 1780. 11905. 6, 3664. 15, 548. R. 2, 25, 32. 3, 18, 41. 43, 41. 53, 60. 54, 27. RAGH. 18, 20. BṛĪ. P. 2, 7, 1. 6, 10, 18. 11, 9. 8, 11, 27. — 2) m. N. pr. eines buddhistischen Heiligen TAIK. 1, 1, 21. WASSILJEW 7. 125. 179. 188. — 3) m. N. pr. eines Fürsten RĪĀ-TAR. 8, 540. 627.

वज्रधात्री f. N. pr. der Gattin Vairokāna's WILSON, Sel. Works II, 12. fehlerhaft für °धात्रीयरी, wie VJUTP. 103 eine Tantra-Gottheit heisst. Nach SĪDHANAM. 83 ist लोकधात्रीयरी ein Bein. der Mārīkī, der Gattin Vairokāna's.

वज्रनाख adj. Krallen von der Härte des Diamanten habend: नृसिंह, नरसिंह TAITT. ĀR. 10, 1, 6. Nṛs. TĪP. Up. in Ind. St. 9, 104. BṛĪ. P. 3, 18, 8. — Vgl. वज्रपाखा.

वज्रनगर n. Bez. der Stadt des Dānava Vāgrānābha HARIV. 8559. — Vgl. वज्रपुर.

वज्रनाभ 1) adj. eine diamantene Nabe habend: चक्र MBH. 1, 8196. 8, 3853. 10, 625. 16, 60. R. 4, 43, 33. — 2) m. N. pr. a) eines Wesens im Gefolge Skanda's MBH. 9, 2565. — b) eines Dānava HARIV. 199. 8553. fgg. 12933. — c) eines Fürsten SĪH. D. 185, 1. eines Sohnes des Uktha HARIV. 827. VP. 386. des Unnābha RAGH. 18, 20. des Sthala BṛĪ. P. 9, 12, 2.

वज्रनाभीय adj. zum Dānava Vāgrānābha in Beziehung stehend, von ihm handelnd HARIV. 152. fgg. in den Unterschriften.

वज्रनिर्घोष m. Donnerschlag HALĪ. 1, 57.

वज्रनिष्कम्भ MBH. 3, 3595 fehlerhaft für वज्रविष्कम्भ.

वज्रनिष्पेष m. s. u. निष्पेष.

वज्रपञ्जर 1) Bez. gewisser Gebete an die Durgā Verz. d. Oxf. H. 71, b, 15. — 2) m. N. pr. eines Dānava KATHĪS. 46, 38. 47, 28.

वज्रपक्षिका f. Asparagus racemosus AUSE. 15.

वज्रपाणि 1) adj. den Donnerkeil in der Hand haltend; m. Bein. Indra's TAIK. 1, 1, 57. SHAPV. Bṛ. 5, 3. MBH. 1, 5771. 3, 11942. 8, 1639. R. 1, 19, 4 (12 GONN.). 2, 74, 16. 3, 29, 23. 8, 92, 11. 111, 32. RAGH. 2, 42. BṛĪ. P. 8, 11, 3. 9, 6, 19. — 2) adj. dessen Donnerkeil die Hand ist, von den Brahmanen: वज्रपाणिर्ब्राह्मणः स्यात्तत्रै वज्रार्थं स्मृतम् । वेद्या वै दान-वज्राश्च कर्मवज्रा यवीयसः ॥ MBH. 1, 6487. — 3) m. Bez. einer Klasse

von Gonten bei den Buddhisten LALIT. ed. Calc. 75, 13. SCHWENK, Lebensb. 244 (14). HIOUEN-TSANG 1, 134. 2, 114. acht an der Zahl 1, 319. °धारणी 2, 114. — 4) m. N. pr. eines Dhjānibodhisattva BURN. Intr. 117. 538. 557. WILSON, Sel. Works II, 13. fg. 17. WASSILJEW 186. fgg. 191. 198.

वज्रपाणिव n. das Halten des Donnerkeils in der Hand: महेन्द्रस्य VARĪH. BṛH. 8, 42.

वज्रपाणिन् = वज्रपाणि 1) HARIV. 1492. 9161.

1. वज्रपात m. das Niederfallen des Donnerkeils, ein niederfahrender Blitz: बाणान्वज्रपातसमस्वरान् R. 8, 92, 11. °कृतशैलशिला PRAB. 67, 10. °सदृशं वज्र: PARĪĀT. 246, 17. वचने °दारुणम् 66, 19. °कुःसक्तं वचनम् ed. orn. 59, 14. Am Ende eines adj. comp. f. स्त्री Spr. 737.

2. वज्रपात adj. wie ein Donnerkeil niederfahrend: बाण R. 1, 28, 26.

वज्रपाषाण m. eine Art Spath DRAYAN. in NICH. Pa.

वज्रपुर n. Bez. der Stadt des Dānava Vāgrānābha HARIV. 8556. — Vgl. वज्रनगर.

वज्रपुष्प n. 1) ein Diamant von Blume, eine kostbare Blume WILSON, Sel. Works II, 35. — 2) Sesambliethe AK. 2, 4, 2, 56.

वज्रपुष्पा f. Anethum Sowa ROXB. RĪĀN. im ÇKDa.

वज्रप्रभ m. N. pr. eines Vidyādhara KATHĪS. 35, 113. 122. 44, 6.

वज्रप्रभाव m. N. pr. eines Fürsten der Karūsha HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 53.

वज्रप्रस्तारिणी f. N. einer Tantra-Gottheit: °मल्ला: Verz. d. Oxf. H. 93, b, 1. वज्रप्रस्तारिणीपूजायस्त्र (sic) 95, b, 18.

वज्रबाहु 1) adj. den Donnerkeil in der Hand haltend, Indra: मनवे मुगा ऋष्यशर्कर वज्रबाहु: RV. 1, 165, 5. 2, 12, 12. fg. 4, 20, 1. Indra-Agni 1, 109, 7. Rudra 2, 33, 3. — 2) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 74, b, 7. eines Fürsten von Orissa MACK. Coll. I, 24.

वज्रवीजक m. Guilandina Bonduo RĪĀN. im ÇKDa.

वज्रभूमि f. N. pr. einer Oertlichkeit WILSON, Sel. Works I, 295.

वज्रभूमिरजस् n. ein best. Edelstein, = वैक्रास DHANV. in NICH. Pa.

वज्रभकुटि N. einer Tantra-Gottheit VJUTP. 105.

वज्रभृत् adj. den Donnerkeil haltend, m. Bein. Indra's RV. 1, 100, 12. 6, 17, 2. MBH. 1, 1151. 7457. 4, 1177. 1615. 5, 5421. HARIV. 3955. R. 3, 9, 19. KATHĪS. 29, 13.

वज्रमणि m. Diamant Spr. 2920. 3325.

वज्रमण्डा f. Titel einer Dhāraṇī BURN. Intr. 543.

वज्रमय (von वज्र) adj. (f. ई) diamanten, hart —, unverwundlich wie der Diamant Spr. 3043. UTTARAR. 121, 10 (164, 6). KATHĪS. 11, 65. 45, 407.

वज्रमित्र m. N. pr. eines Fürsten VP. 471. BṛĪ. P. 12, 1, 16.

वज्रमुकुट m. N. pr. eines Sohnes des Pratāpamukuta KATHĪS. 75, 62. Verz. in LA. (III) 4, 22.

वज्रमुष्टि 1) adj. den Donnerkeil in der Hand haltend, m. Bein. Indra's R. 8, 72, 29. — 2) m. N. pr. a) eines Rākṣasa R. 8, 18, 14. 39, 7, 35. — b) zweier Krieger KATHĪS. 10, 19. 109, 50. 55.

वज्रमूली f. Glycine debilis LIN. RĪĀN. im ÇKDa.

वज्रयोगिनी f. N. pr. einer Gottheit WILSON, Sel. Works II, 21. Verz. d. Oxf. H. 149, a, 14.

वज्रार्थ adj. *dessen Donnerkeil der Wagen ist*, Bez. des Kriegers MBh. 1, 6487; vgl. u. वज्रपाणि 2).

वज्रद 1) adj. *Zähne von der Härte des Diamanten habend*. — 2) m. Eber Trik. 2, 8, 5.

वज्ररात्र n. N. pr. einer Stadt KATHA. 44, 55, 82.

वज्रलिपि f. Bez. einer best. Schrift LALIT. ed. Calc. 144, 6.

वज्रलेप m. Bez. eines best. fest haftenden Mörtels VARAṆ. Bṛh. S. 87, 8. Spr. 2704. °घटितेव (वज्रसारघटितेव DAṢAR. S. 149, 16) MĀLATIM. 77, 2; vgl. वज्रलेखकडिदं विद्य मे कृत्यनुमूलं VIKR. 47, 18.

वज्रलेपाय्, °यते *den Vaṅgralopa genannten Mörtel darstellen, fest haften wie dieser*: परस्पराम्पयवज्रप्रकारदोषो वज्रलेपायते SARVADAMĀNAS. 8, 13. fg. वज्रलेपायमानत्वं 132, 22.

वज्रलोक Magnēt DRAVYAN. in NIGH. Pr.

वज्रवध m. *forked or oblique [that is, cross] multiplication* COLBR. Alg. 363.

वज्रवचन्द्र m. N. pr. eines Fürsten von Orissa MACK. COLL. I, 24.

वज्रवल्ली f. *Heliotropium indicum* HIR. 98.

वज्रवल्क, °वाल्क adj. *den Donnerkeil führend*: वर्षणा: RV. 8, 44, 19.

वज्रवारक adj. *ehrendes Beiwort einiger Weisen*: त्रैमिनिश्च मुमुक्षुश्च वैशंपायन एव च । पुलस्त्यः पुलकश्चैव पञ्चेते वज्रवारकाः ॥ ÇKDn. u. त्रैमिनि und मुमुक्षु nach einem PURAṆ.

वज्रवाराहो f. ein Name der Mutter Çākjamuni's TRIK. 1, 1, 14.

वज्रविद्राविणी f. N. pr. einer buddhistischen Gottheit WILSON, Sel. Works II, 12.

वज्रविष्कम्भ m. N. pr. eines Sohnes des Garuḍa MBh. 5, 8595 nach der Lesart der ed. Bomb., °निष्कम्भ ed. Calc.

वज्रविरुत adj. *vom Donnerkeil getroffen* ÇAT. Br. 8, 2, 8, 14.

वज्रवीर m. Bein. Mahākāla's WILSON, Sel. Works II, 21.

वज्रवृत्त m. *Cactus Opuntia* SUÇA. 1, 138, 21. RĀGA-TAR. 4, 526. = से-ङ्गपट RĀGA. im ÇKDn.

वज्रवेग m. N. pr. 1) eines Rākshasa MBh. 3, 16405. 16407. 16433. fg. — 2) eines Vidjādhara KATUṢ. 68, 58. fgg.

वज्रव्यूह s. u. वज्र 3).

वज्रशल्य m. *Stachelschwein* RĀGA. im ÇKDn.

वज्रशाखा f. N. eines von Vaṅgrasvāmin gegründeten Zweiges der Gaiṇa WILSON, Sel. Works I, 337. fg.

वज्रशीर्ष m. N. pr. eines Sohnes des Bhṛgu MBh. 13, 4145.

वज्रशुचि s. वज्रसूचि.

वज्रशृङ्गला f. N. pr. einer der 16 Vidjādevī H. 239.

वज्रशृङ्गलिका f. *Asteracantha longifolia* NEES RĀGA. in NIGH. Pr. — Vgl. वज्रास्थिशृङ्गला.

वज्रसेकत m. N. pr. eines Buddha LALIT. ed. Calc. 8, 11.

वज्रसेधात m. Bez. eines best. fest haftenden Mörtels VARAṆ. Bṛh. S. 87, 8.

वज्रसम्भ 1) adj. *eine diamantene Seele habend* WASSILJEW 188. — 2) m. N. pr. eines Dhjānibuddha BUAN. Intr. 828. WILSON, Sel. Works II, 12. 37. 39.

वज्रसत्तािका f. N. pr. der Gattin Vaṅgrasattva's WILSON, Sel. Works II, 12.

वज्रसमाधि m. Bez. einer best. Vertiefung bei den Buddhisten HIOUN-TSANG I, 457. II, 180. Vio de HIOUN-TSANG 140.

वज्रसार 1) adj. a) *hart wie der Diamant*: भुज R. GORR. 1, 41, 20. कृ-दय 4, 19, 15. मुष्टि BULG. P. 3, 19, 25. 7, 10, 59. 10, 44, 8. °प्रकृरसदृशो दारुणो वचः PAÑĀT. 88, 10; vgl. वज्रसमानसार MBh. 1, 7076. — b) *diamanten*: स्तम्भ MBh. 13, 5251. — 2) *Diamant*: वज्रसारोऽस्वल (वैष्मन्) MBh. 5, 8576. °घटितेव (v. l. वज्रलेपघटितेव MĀLATIM. 77, 2) DAṢAR. S. 149, 16. — 3) m. N. pr. zweier Männer KATUṢ. 88, 80. fgg. RĀGA-TAR. 8, 226.

वज्रसारमय (von वज्रसार) adj. *diamanten, hart wie der Diamant*: शिशु MBh. 2, 718. मृङ्ग 13, 838. कृदय 9, 60. Spr. 4480. R. 2, 61, 9. KATHA. 11, 54. °व n. 44, 5.

वज्रसारीकर *hart wie der Diamant machen*: कुसुमवापान् °करोपि ÇĀK. 54.

वज्रसूचि und °सूचो f. 1) *eine diamantene Nadel*: °सूच्य (प्रतोद) MBh. 13, 2786. — 2) Titel einer dem Çamkarakārja zugeschriebenen Upanishad COLBR. Misc. Ess. I, 113. Ind. St. 1, 280. HALL 128. Verz. d. Pet. H. No. 4 (ग्राम). — 3) Titel eines Werkes des Aṣva-ghosha, herausgegeben 1860 von A. WENR. Fälschlich वज्रशुचि BUAN. Intr. 215. 337.

वज्रसूर्य m. N. pr. eines Buddha TRIK. 1, 1, 17.

वज्रसेन m. N. pr. eines Fürsten von Çrāvastī ÇAT. 10, 50. eines Lehrers Verz. d. Oxf. H. 397, a, 4. 402, a, No. 203.

वज्रस्थान n. N. pr. einer Oertlichkeit R. GORR. 1, 66, 21.

वज्रस्वामिन् m. N. pr. einer der 7 Daṣapūrvin bei den Gaiṇa WILSON, Sel. Works I, 336. fgg. 341. ÇAT. 14, 195. fgg.

वज्रकुस्त 1) adj. *den Donnerkeil in der Hand haltend*: Indra RV. 1, 173, 10. 2, 12, 13. 19, 2. 6, 22, 5. Indra-Agni 1, 109, 8. die Marut 8, 7, 32. Çiva ÇIV. — 2) f. या a) N. einer der 9 Samidh GRHJAS. 1, 27. — b) N. pr. einer buddhistischen Göttin WILSON, Sel. Works II, 39. KĀLAŚAKRA 1, 119.

वज्रहृण N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 339, a, 5. 6. — Vgl. वज्रहृण.

वज्रकृदय n. Titel eines buddhistischen Werkes BUAN. Intr. 543.

वज्राशु m. N. pr. eines Sohnes des Kṛṣṇa HARIV. 9198 nach der Lesart der neueren Ausg., वज्रासु ed. Calc.

वज्राकर 1) m. *eine Fundgrube für Diamanten* RAH. 18, 20. — 2) N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 102, a, No. 188.

वज्राकृति adj. *die Gestalt des Donnerkeils habend*: das Zeichen des Gihvāmūlīja VOP. 1, 18.

वज्राख्य 1) adj. *den Namen वज्र führend*: व्यूह MBh. 6, 701. चन्द्र VARAṆ. Bṛh. S. 4, 19. कत्क 87, 6. कृच्छ्र PAÑJACĀTTEND. 9, a, 8. — 2) m. *eine Art Spath* DRAVYAN. in NIGH. Pr. SUÇA. 2, 70, 10.

वज्राङ्गुशी f. N. einer Tantra-Gottheit VAUTR. 108.

वज्राङ्ग 1) m. *Schlange* RĀGA. im ÇKDn. v. l. वक्राङ्ग wohl richtiger. — 2) f. ई *Heliotropium indicum* BULVAP. im ÇKDn. Coix barbata ROXB. ÇABDAK. ebend.

वज्राचार्य m. ein Diamant von Lehrer und zugleich N. pr. eines best. Lehrers WILSON, Sel. Works II, 17. 20. 29. BUAN. Intr. 827.

वज्रादित्य m. N. pr. eines Fürsten von Kāc̣mīra RĪĀA-TAR. 4, 43. 355. 393.

वज्राभ (वज्र + अभा) m. eine Art Spath RĪĀA. im ÇKDn.

वज्राभ्यास m. multiplication crosswise or zigzag COLEBR. Alg. 171.

वज्राम्बुजा f. N. einer Tantra-Gottheit VJUTP. 105.

वज्राण् (von वज्र), °पते zum Donnerkeil werden: पञ्चानां हि वधे सूत वज्रापते तृणान्यपि MBH. 7, 429. Spr. 2507. मृदुगतिर्वतो ऽपि वज्रापते MAHĀN. 201 = ÇOK. ed. Bomb. S. 4.

वज्रायुध 1) adj. dessen Waffe der Donnerkeil ist, m. Bein. Indra's HARIV. 7551. Buġ. P. 6, 11, 13. — 2) m. N. pr. eines Mannes KATHĀS. 120, 14.

वज्राशनि m. f. Indra's Donnerkeil TRĪK. 1, 1, 62. ĠAṬĀH. in Verz. d. Oxf. H. 191, b, 1. °समस्वन R. 4, 43, 38. वज्राशनीनां संपाते, °विभूषित, °निपात 5, 7, 64. Oft werden वज्र und अशनि von einander unterschieden, z. B. HARIV. 7551. fg.

वज्रासन n. 1) ein diamantener Thron BURN. Intr. 387. HIOUEN-TUSANG I, 458. 460. Vio de HIOUEN-TUSANG 139. fg. — 2) Bez. einer best. Art zu sitzen Verz. d. Oxf. H. 11, a, N. 1. 102, b, 13. 20. 234, a, 21.

वज्रासु s. u. वज्राशु.

वज्रास्थिशृङ्खला f. Asteracantha longifolia NEES RĪĀA. im ÇKDn. Dieser Ausdruck wird wohl eher zwei Namen enthalten: वज्रशृङ्खला und अस्थिशृङ्खला; vgl. वज्रशृङ्खलिका.

वज्राङ्किका f. Carpopogon pruriens RĪĀA. in NIGH. Pa.

वज्रजित् m. Besteger Indra's (वज्रिन्), Bein. Garuḍa's H. 231.

वज्रिन् (von वज्र) 1) adj. a) den Donnerkeil habend: Indra RV. 1, 7, 2. 32, 1. 3, 46, 1. 5, 22, 4. 10, 22, 2. AV. 10, 4, 12. Indra-Agni RV. 6, 59, 3. ÇIVA MBH. 13, 981. — b) das Wort वज्र enthaltend PAÑĀV. Br. 10, 6, 3. — 2) m. a) Bein. Indra's AK. 1, 1, 4, 38. H. 171. MED. n. 124. प: कामपेत वज्री स्यामिति PAÑĀV. Br. 12, 13, 12. MBH. 4, 821. 8, 3053. 14, 266. R. 2, 23, 33. 64, 22. 4, 18, 11. 6, 30, 17. RAGH. 9, 24. ÇĀK. 193, v. 1. VIKR. 5. KATHĀS. 17, 18. Buġ. P. 3, 1, 39. 6, 12, 3. unter den Viçvo Devāḥ MBH. 13, 4858. — b) ein Buddha TRĪK. 1, 1, 8. MED. — 3) f. Bez. gewisser Ishṭakā TS. 5, 7, 3, 1.

वज्रिवस् voc. (vgl. P. 8, 3, 1) = वज्रिन् 1) a) RV. 1, 121, 14. 6, 37, 4. 43, 18. — Scheint eine Nachbildung von अद्रिवस्, हरिवस् zu sein.

वज्रीकरण (von वज्र + 1. कर) n. das zum Donnerkeil-Machen, unter den 18 संस्कारा: कुण्डानाम् Verz. d. Oxf. H. 103, b, 3.

वज्रीभूत (von वज्र + 1. भू) adj. zum Donnerkeil geworden ŚĪS. zu RV. 8, 14, 13.

वज्रेन्द्र m. N. pr. zweier Männer RĪĀA-TAR. 3, 105. 381.

वज्रेश्वरी f. N. pr. einer buddhistischen Gottheit WILSON, Sol. Works II, 39.

वज्रोदरी f. N. pr. einer Rākshasi R. 5, 25, 44.

वज्रोली f. Bez. einer best. Stellung der Finger Verz. d. Oxf. H. 235, a, 23.

वञ्, वञ्चति (गति) NIGH. 2, 14. DhĀTUP. 7, 7. वञ्चिता und वचिता P. 1, 2, 24. VOP. 26, 205. वञ्चो P., Sch.; wann der Palatal in einen Guttural übergeht P. 7, 3, 63. 1) wanken, wackeln, krumm —, schief gehen AV. 4, 16, 2. झीर्णो दृपडेन वञ्चसि (fälschlich वञ्चयसि ÇVETĀÇV. Up. 4, 3) 10, 8, 27. एकामैका शकुनिकाकुलमिति वञ्चति watschelt VS. 23, 22. कपोताय च्छिन्नपताय वञ्चते ÇĀK. Ça. 12, 16, 5. विशो वै राष्ट्राय वञ्चति ÇAT. Br. 13, 2, 9, 6. gehen —, gelangen zu: वञ्चुशाकुलमिति BHAṬṬ. 14, 74. वञ्चिताप्यम्बरं हरम् 7, 106. — 2) schleichen (in böser Absicht) VS. 16, 21. — 3) pass. वच्यते a) sich schaukeln, sich drehen, rollen, volvt; sich tummeln (von Rossen): वच्यते वां ककुदातः RV. 1, 46, 3. 184, 3. मृन्ना वच्यमाना: mit Bedacht sich tummelnd d. h. besonnen und doch eilig 3, 6, 1. वच्यतां ते वक्रय: 2. वच्यस्व वृत्ते न पक्वे शकुन: AV. 20, 127, 4. — b) übertragen: स्तोमासो मनसा वच्यमाना: in der Brust sich bewegend RV. 10, 47, 7. इन्द्रं मतिकृद् आ वच्यमानाच्छा पतिं विगाति hervordringend aus 3, 39, 1. — 4) वञ्चते MBH. 12, 10934 fehlerhaft für वच्यते (s. caus.), wie die ed. Bomb. liest.

— caus. 1) einem Feinde, einer Gefahr ausweichen, entgehen, ent-rinnen, entweichen; act. mit acc.: अद्रिं वञ्चयति P. 1, 3, 69. Sch. VOP. 23, 52. तद्स्माभिरिमं पापं तं च पापं सुयोधनम्। वञ्चयद्विनिवस्तव्यं कृत्वा-वासं क्वचित्क्वचित् MBH. 1, 5794. लयमास्थाय (so die ed. Bomb.) राधेयो भीमसेनमवञ्चयत् 7, 5767. 9, 3224. HARIV. 13424. KATHĀS. 64, 85. वाता-श्वेगवञ्चितसैनिक 75, 89. स शरान्वञ्चयामास R. 5, 40, 9. 7, 32, 45. Ka-thās. 49, 147. fg. Buġ. P. 3, 18, 15. 10, 37, 5. 67, 14. मृत्युम् MBH. 9, 8291. R. 7, 23, 1, 34. med.: वञ्चयानि पुनश्चैव चेतुः MBH. 9, 3195. अवनञ्चयत मा-याश्च स्वमायाभिर्नर्दिषाम् BHAṬṬ. 8, 43. — 2) Jmd anführen, täuschen, hintergehen, betrogen; med. DhĀTUP. 33, 29. P. 1, 3, 69. VOP. 23, 52. Gtr. 8, 7. धूर्ता यद्वञ्चयते ज्ञानान्नून् KATHĀS. 24, 79. 28, 175. 39, 174. 66, 52. मूर्खा-स्त्वामववञ्चत BHAṬṬ. 15, 15. act. MBH. 13, 1636. 2236. HARIV. 7755. MĀĀK. 120, 25. RAGH. 10, 17. 33. Spr. 2819. 4962. PRAB. 15, 4. LA. (III) 86, 12. Buġ. P. 8, 9, 21. कालं वञ्चयता तं तम् so v. a. Zeit gewinnend 9, 7, 14. वञ्चयितुम् KATHĀS. 7, 89. मद्भ्रात्रं च राज्ञानमायातं पापउवाचप्रति। उपरैर्वञ्चयित्वा वर्त्मन्येव सुयोधनः MBH. 1, 497. R. 2, 37, 21. 3, 44, 20. 47, 16. RAGH. 12, 53. KATHĀS. 24, 200. 28, 184. 39, 171. RĪĀA-TAR. 5, 303. Buġ. P. 5, 26, 9. PAÑĀT. 35, 12. 93, 15. 169, 1. pass.: वच्यते (so mit der ed. Bomb. zu lesen) MBH. 12, 10934. KATHĀS. 29, 82. 32, 167. 34, 225. 61, 203. PRAB. 19, 15. 27, 8. मया भूतेन्द्रियग्रामो नोभोगैर्वच्यत wurde nicht betrogen um KATHĀS. 13, 133. वञ्चित angeführt, getäuscht, hinter-gangen, betrogen AK. 3, 1, 41. H. 442. MBH. 1, 8242. 3, 11064 (S. 571). 5, 7449. 7454. R. 2, 24, 11 (23, 10 GORR.). R. GORR. 2, 35, 28. 59, 19. 3, 33, 18. 41, 16. 4, 34, 30. 5, 38, 10. 79, 3. MECH. 28. KUMĀRAS. 4, 10. 5, 49. MĀ-LAV. 51. Spr. 434. 3282. KATHĀS. 17, 155. 18, 178. 20, 134. 26, 90. 37, 231. 61, 23. DAÇAK. 72, 8. PRAB. 58, 3. Buġ. P. 1, 15, 5. 3, 23, 57. 4, 23, 28. 23, 56. 62. 5, 13, 17. 14, 30. 10, 51, 47. PAÑĀT. 199, 23. Hit. III, 1. HARR. Anth. 528, Çl. 1 (wo के न तया वञ्चिता: zu lesen ist). अवञ्चित KATHĀS. 30, 84. 34, 210. Die Ergänzung im loc.: ननु नाम त्रिष्य: साध्य: प्रियभोगैर्वच्य-ता: (°भोगे य die neuere Ausg.)। पतीनामपरित्याग्या: HARIV. 4790. im instr.: तैस्तै: पालैर्वञ्चिता: Spr. 784. 1337. MĀK. P. 23, 81. im abl.: स एव वच्यते तेन ब्राह्मणप्रकागता यथा Spr. 336. अहं सुतप्राप्ते: सपत्न्या वञ्चनैतया KATHĀS. 72, 75. तद्वञ्चितवामनेत्रा darum betrogen so v. a. dessen entbehrend RAGH. 7, 8. in seinen Erwartungen getäuscht so v. a. über-rascht R. 2, 84, 16. — 3) वञ्चिता f. Bez. einer Art Räthsel Verz. d. Oxf. H. 204, a, 27. — 4) वञ्चयसि ÇVETĀÇV. Up. 4, 3 fehlerhaft für वञ्चसि, wie AV. 10, 8, 27 gelesen wird.

— intens. वनीवञ्चति, वनीवच्यते P. 7, 4, 84. sich drehen, sich tum-

mein: *सर्वावधीना* *अस्ति* केशी RV. 10, 102, 6.

— *वञ्च* *pass. provocat ad*: इयं हि वा मुनिर्वाच्यः सुविह्वल्यते RV. 1, 142, 4.

— *घनु* *nachwanken* TS. 7, 4, 32, 1.

— *घभि* *caus. Jmd hintergehen, betrügen*: दुक्त्रास्म्यभिवञ्चितः MBh. 5, 7506.

— *घा* *pass. hervorrollen, hervorquellen* RV. 9, 2, 2. *घा वञ्च्यस्व घृन्वोः* पूयमानः 97, 2. 108, 10.

— *उद्* *hinauswanken, hinausschleichen* TS. 7, 4, 32, 1.

— *उप* *caus. Jmd in seinen Erwartungen täuschen*: *वञ्चित* R. 2, 32, 18. — Vgl. *सूपवञ्चन*.

— *निम्* *hintergehen*: शपथैः किं धूर्तं निर्वञ्चसे Spr. 688.

— *परि* *herumschleichen* VS. 16, 31. TS. 7, 4, 32, 1. — *caus. Jmd anführen, hintergehen*: *वञ्चित* HARIV. 7107. Spr. 3193.

— *सम्* *schwanken* TS. 7, 4, 32, 1.

वञ्चक (vom *caus.* von *वञ्च्*) *nom. ag.* 1) *der Andere anführt, Betrüger* AK. 3, 1, 47. TRIK. 3, 3, 41. H. 376. an. 3, 94. MED. k. 154. M. 9, 258. MBh. 2, 527. 1207. 7, 2598. *स्फुटवक्ता न वञ्चकः* Spr. 1623. KATHA. 39, 121. KHANDOM. 153. *प्रकाशं, प्रच्छ्वं* M. 9, 257. *वञ्चकः परिज्ञः* *ehrlich* Spr. 3288. in comp. mit dem Object: *ज्ञानं* HARIV. 7124. *विद्यस्तं* KATHA. 26, 240. *वञ्च्यं* CATR. 14, 288. *सगद्वञ्चक* Verz. d. Oxf. H. 133, b, 36. *Büsewicht* (खिल) H. an. MED. — 2) m. *Schakal* AK. 2, 5, 5. TRIK. H. an. MED. HAN. 78. HIT. 22, 8. 14. 40, 20. — 3) m. *Moschusratze* (गेरुनकुल, गृक्षधु) H. an. MED. — Vgl. *आत्मे*, *सगद्वञ्चक*, *वञ्च्यु*.

वञ्चति m. *Fewer* H. c. 169. — Vgl. *वञ्चति*.

वञ्चथ (von *वञ्च्*) UNĀDIS. 3, 113. m. *Betrüger* UśĀVAL. = *वञ्चना* und *कोकिल* UNĀDIV. im *SAṆKSHIPTAS*. nach ÇKDa.

वञ्चन (vom *caus.* von *वञ्च्*) n. *das Betrügen, Betrug, Täuschung* H. 379. HALĪ. 4, 63. *प्रवणा वेष्टा*: KATHA. 3, 54. Spr. 213. *वञ्चुता* 4131. *गुरुष्वपि वञ्चनम्* VET. in LA. (III) 30, 4. *क्रयविक्रयकाले च सर्वः सर्वस्य वञ्चनम्*. *युगान्ते भरतयेष्ट वितलो* *वितलो* MBh. 3, 13062. *विञ्चासप्रतिपत्तिना* 3855. MĀK. P. 15, 41. *कामि* Spr. 1660. 1815. KATHA. 22, 114. *परवञ्चनजीविक* 66, 111. CATR. 10, 131. *वञ्चनं कर्* mit dem acc. der Person *Jmd anführen, betrügen* PAÑĀR. 1, 10, 17. *कालं* so v. a. *Zeitgewinnung* Verz. d. Oxf. H. 123, a, 29. *वञ्चना* f. *dass.*: *वञ्चनां प्राप्* *getäuscht worden* MBh. 1, 3248. 3, 15689 (*वञ्चनम्* DRAUP. 6, 24). *वञ्चनां लभ्* R. 2, 34, 37. MBh. 1, 8244. *योग* 4, 1560. 1563. 9, 3316. 12, 467. *नार्क्षि वञ्चनाम्* 14, 2769. HARIV. 9707. *परिपुटतव* MĀK. 17, 12. 26, 3. VARĀH. BṆH. S. 104, 5. RĪĀA-TAR. 2, 109. SĪM. D. 828 (*वञ्चनाकास्यं* zu schreiben). *लोकस्य* Spr. 4669. RĪĀA-TAR. 1, 237. 6, 189. pl. MBh. 12, 2036. KATHA. 24, 80. *वञ्चनां कर्* mit dem acc. der Person *Jmd anführen, betrügen* PAÑĀR. 2, 5, 9. 7, 9. *Betrug* so v. a. *verlorene Mühe, verlorene Zeit*: *स्वर्गाभितं धिमुक्तं वञ्चनामिव मेनिरे* KUMĀR. 6, 47. *मन्यते स्म पिबतां विलोचनैः पद्मपातमपि वञ्चना मनः* RAGH. 11, 86. *शाल्व* *व* so v. a. *Vorstoß gegen* MĀK. 18, 20. An den folgenden Stellen ist es nicht zu entscheiden, ob *वञ्चन* oder *वञ्चना* gemeint ist, KATHA. 7, 87. 16, 25. *fg.* 39, 109. 56, 269. — Vgl. *मृत्यु*.

वञ्चनता f. = *वञ्चन*, *घं* *Ehrlichkeit* Spr. 4202. Da in demselben

Sprache auch *समुत्साकता* und *विज्ञानता* in der Bed. von *समुत्साक* und *विज्ञान* erscheinen, braucht *वञ्चनता* nicht als *nom. abstr.* von einem *adj.* *वञ्चन* ohne *Trug, ehrlich* gefasst zu werden.

वञ्चनवत् (wie oben) *adj.* *trügerisch* NIN. 4, 15.

वञ्चनीय (vom *caus.* von *वञ्च्*) *adj.* 1) *dem man entgehen —, entrinnen muss*: *शत्रोर्विष्यातवीर्यस्य वञ्चनीयस्य विक्रमे*: R. 8, 89, 5. — 2) *zu hintergehen, anzuführen* R. 8, 9, 32. Spr. 763.

वञ्चयितर (wie oben) *nom. ag.* *Betrüger* HARIV. 15476. *परेषाम्* VARĀH. BṆH. S. 69, 9.

वञ्चयितव्य (wie oben) *adj.* *zu hintergehen, anzuführen* MBh. 1, 1788. n. *impers.* mit dem *gen.* des *obj.*: *आशावतां ग्रहयतां च लेके किमर्थिनां वञ्चयितव्यमस्ति* *darf man in der Welt Bedürftige u. s. w. hintergehen?* Spr. 3077.

वञ्चितक von *वञ्चित*, *part. praet. pass.* vom *caus.* von *वञ्च्*, in *पल*.

वञ्चिन् *adj.* *anführend, betrügend* in *आगत*.

वञ्चुक und *वञ्चूक* *adj.* *betrügerisch* ÇABDAR. im ÇKDa.

वञ्च्य *part. fut. pass.* von *वञ्च्* P. 7, 3, 63. VOP. 26, 8. — Vgl. *वञ्च्य*.

वञ्चरा f. N. pr. eines Flusses PAJAJĀSITTHEND. 11, b, 9.

वञ्जुल 1) m. a) N. verschiedener Pflanzen: *Dalbergia ougeinensis* Roxb. AK. 2, 4, 2, 7. H. an. 3, 682. MED. l. 129. *Calamus Rotang* LĪN. AK. 2, 4, 2, 10. H. 1137. H. an. MED. HALĪ. 2, 46. *Jonesia Asoca* Roxb. AK. 2, 4, 3, 45. H. an. MED. RĪĀA. (उद्रुम) im ÇKDa. — MBh. 13, 2330. HARIV. 12674. R. 3, 79, 34. 4, 1, 12. 5, 39, 2. SUÇA. 1, 141, 14. 2, 39, 11. 284, 7. 297, 9. 378, 16. VARĀH. BṆH. S. 54, 50. 55, 11. 95, 16. UTTARAR. 34, 14 (46, 1). GĪT. 1, 42. 7, 11. 11, 2. SĪM. D. 19, 19. 329, 18. — b) *ein best. Vogel* HALĪ. 2, 99. R. 3, 68, 7. 4, 13, 5. VARĀH. BṆH. S. 48, 6. 86, 20. 88, 1. — 2) f. *खा* a) *eine Kuh, die viel Milch giebt*, H. 1269. — b) N. pr. eines Flusses MĀK. P. 57, 22. VP. 185, N. 80.

वञ्जुलक m. 1) *eine best. Pflanze* BṆH. P. 8, 2, 16. उद्रुम HARIV. 12676. — 2) *ein best. Vogel* R. 3, 74, 13. 78, 23. *वञ्जुलकः कीर्त्यते खदिरचक्षुः* VARĀH. BṆH. S. 88, 5. 11.

वञ्जुलप्रिय m. *Calamus Rotang* LĪN. RATNAM. im ÇKDa.

1. *वट्, वटति* DĀTUP. 9, 13 (वेष्टने). 19, 17 (परिभाषणो). *वटयति* 35, 5 (ग्रन्थे, वेष्टने). 65 (विभाषने).

2. *वट्* ein Opferausruuf: *श्रेणाय पत्न्ये वट्* TS. 3, 2, 8, 1. *नृषदे वट्* 5, 4, 5, 1. *वेट्* statt dessen VS.

वट n. (?) SIDDH. K. 249, a, 3. 1) m. *Ficus indica* (vgl. *न्यग्रोध*) AK. 2, 4, 2, 13. 3, 4, 27, 98. TRIK. 3, 3, 100. H. 1132. an. 2, 97. MED. l. 23. HALĪ. 2, 41. MBh. 1, 3215. 3, 41. *fg.* 8307. 11570. 7, 2353. 8, 2031. 13, 635. 4253. 5046. 5970. HARIV. 3114. 3752. 7965. 14650. R. 2, 52, 96 (33 GOM.). SUÇA. 1, 314, 4. 2, 26, 13. 193, 1. 393, 13. उत्तीर् 67, 9. RAGH. 13, 58. Spr. 710. 3890. 4702. VARĀH. BṆH. S. 53, 85. 54, 96. 119. 124. 60, 8. 85, 3. NṢA. TĪP. UP. in Ind. St. 9, 162. WEBER, RĀMAT. UP. 289. KATHA. 20, 37. 25, 216. 40, 90. 49, 154. 62, 213. RĪĀA-TAR. 3, 430. 4, 443. VP. 168. WEBER, KṢHNAĀ. 256. BṆH. P. 3, 33, 4. 4, 6, 31. 18, 25. 5, 16, 25. 7, 9, 32. 8, 2, 12. MĀK. P. 54, 21. 101, 8. PAÑĀR. 1, 1, 12. 36. 40. 4, 39. 43. 6, 17. 7, 21. 23. 68. PAÑĀR. 9, 13. *fg.* 23. 98, 9. 104, 17. 134, 5. HIT. ed. JONAS. 2387. VET. in LA. (III) 21, 11. ed 13, 17. DĀTUP. 79, 14. GAUPAR. zu SĪMĀK. 4. Verz. d.

Oxf. H. 17, b, No. 63, Cl. 8. अगस्त्य° N. pr. eines Wallfahrtsortes MBu. 1, 7818; vgl. अरुन्धती°, गृध्र°. Das f. घटी in मार्गवटी Verz. d. Oxf. H. 18, b, N. 9. — 2) m. ein best. Vogel Buā. P. ed. Bomb. 3, 10, 24 (वक ed. BURN. 28). 10, 66, 9. — 3) Strick, m. f. (ई) und n. AK. 2, 10, 27. TRIK. 3, 3, 100. 5, 28. MED. m. HALJ. 2, 442. f. H. 928. वट im comp. GAUDAP. zu SĪKHAJAK. 17. — 4) m. *Cypraea moneta*, Otterköpfchen TRIK. 3, 3, 100. H. an. MED. — 5) m. Kugeln, Pille (गोल) H. an. वटी f. dass. ÇĀṆḠ. Sāṃh. 2, 7, 1. फिरङ्गवटी Verz. d. B. H. No. 966. Klüsschen, Knöpfchen (vgl. वटक) BuĀVAP. im ÇKDa.; vgl. u. तापक 2). — 6) m. = भट्ट H. an. — 7) m. = साम्य H. an. — 8) m. N. pr. eines Wosens im Gefolge Skanda's MBu. 9, 2536. — 9) f. ई ein best. Baum, = नदीवट RĪĀN. im ÇKDa. — 10) गाढा वटी Bez. einer best. Lage im Spiel Katuraṅga: नैकिका वटिका यस्य विद्यते खेलने यदि । गाढा वटीति विख्याता पदे तस्य न दुष्यति ॥ TIRUJĀṬI. im ÇKDa. — Vgl. उपवट, कल्प°, गृध्र°, तपो° (वट in dieser Zusammensetzung ist *Ficus indica*), नदी°, नभो°, प्राग्वट, भद्र°, मण्डल°, मुञ्ज°, रुद्र°, मधुवटी, मुद्गरिक°, रक्त°, सिद्ध°.

वटक m. AK. 3, 6, 8, 17. 1) Klüsschen, Knöpfchen (gewöhnlich aus Mehl von Hülsenfrüchten gemacht, eingeweicht, gewürzt und in Oel geschmort), m. TRIK. 2, 9, 14. H. 400. Suçr. 1, 224, 15. n. 233, 6. m. oder n. P. 5, 2, 82, VĀṬI. घटका f. Suçr. 2, 408, 12. वटिका H. ç. 93. DhŪRTA. 79, 14 (von LASSER in वटिका geändert). घनिकावटः, तक्र°, माष°, मुद्र-वटिका BuĀVAP. im ÇKDa. वटका, वटिका f. Pille Verz. d. B. H. 283 (XIII). वटिका ÇĀṆḠ. Sāṃh. 2, 7, 1. वटकादिकल्पना Verz. d. Oxf. H. 315, a, No. 478. — 2) m. ein best. Gewicht, = 8 Māsha ÇĀṆḠ. Sāṃh. 1, 1, 16. = 2 Çāṇa Verz. d. Oxf. H. 307, b, 3. — 3) वटिका f. Schachfigur; s. oben u. वट 10). — Vgl. काञ्जिकवटक unter काञ्जिक 1), खण्ड°, कामन्दोवटिका.

वटकणिका s. u. वटकणीका.

वटकणीका f. die kleinste Partikel vom indischen Felsenbaum MBu. 12, 7909, wo NILAK. रेतो वटकणीकायाम् st. रेतो वटकणीकायाम् des Textes in der ed. Bomb. und st. रता वटकणीयानाम् der ed. Calc. best.

वटकणीय s. u. वटकणीका.

वटकिनी (von वटक) f. Bez. einer best. Vollmondsnacht, in der Klüsschen gegessen werden, P. 5, 2, 82, VĀṬI.

वैड (वड + 1. ङ) P. 6, 2, 82. m. Schol.

वटतीर्थनाथ N. eines Liṅga: °माकृत्य MACK. Coll. I, 82.

वटपत्र 1) m. eine best. Pflanze, = सितार्जक RĪĀN. im ÇKDa. — 2) f. या eine Art Jasmin, = त्रिपुरमाली RATNAM. im ÇKDa. — 3) f. ई eine best. Pflanze, = इरावती BuĀVAP. im ÇKDa.

वटपत्तिणीतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 76, b, 40. fg.

वटर m. = वडल, शठ, चोर, कुक्कुट, वेष्ट ÇABDAR. im ÇKDa. — Vgl. वठर.

वटवती f. संज्ञायाम् gaṇa मधादि zu P. 4, 2, 86.

वटवासिन् adj. in Felsenblümen hausend; m. ein Jaksha H. 494.

वटाकर m. v. l. für वराटक Strick, Sell Rīmācrama zu AK. 2, 10, 27 nach ÇKDa.

वटार्क 1) m. Strick H. 928. वटार्का f. ÇKDa. nach einem Puraṇa und NILAK. zu MBu. 3, 12776. Am Ende eines adj. comp. f. या MBu. 3, 12776. 12, 12460. Vgl. वराटक, वटाकर. — 2) m. N. pr. eines Mannes,

pl. seine Nachkommen gaṇa उपकादि zu P. 2, 4, 69.

वटार्कमय adj. aus einem Sell gebildet: पाण MBu. 3, 12788.

वटावीक m. = नामधार ein Mann, der sich eines falschen Namens anmaasst, ÇABDAR. im ÇKDa.

वैट UĠĠVAL. zu UNĀDIS. 4, 117. P. 5, 2, 139. f. Termite TRIK. 2, 5, 12. HIR. 110.

वटिक m. Bauer im Schachspiel ÇKDa. u. चतुरङ्ग. — वटिका s. u. वटक.

वटिन् m. dass. ebend. und BUAVISMA-P. bei GOLD. I, 421, a, 2 v. u. adj. stringed, having a string; circular, globular WILSON.

वटिर् adj. von वटि P. 5, 2, 139.

वटी s. u. वट.

वटूरिन् und मका° adj. breit nach ŚLJ.: कृन्धि वटूरिणा पदा मकावटूरिणा पदा RV. 1, 133, 2.

वटेश्वर (वट + ई) m. 1) N. eines Liṅga RĪĀ-TAR. 1, 194. fg. — 2) N. pr. zweier Männer Verz. d. Oxf. H. 143, a, No. 296. 144, b, No. 300.

वटेश्वरसिद्धांत m. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 286, a, 8. Verz. d. B. H. No. 1166. WERN. GJOT. 103.

वटोदका (वट + उदक) f. N. pr. eines Flusses Buā. P. 4, 28, 35.

वट (वट) m. N. pr. eines Mannes RĪĀ-TAR. 8, 347. 570. 962. 969. — Vgl. नाम°.

वटूरेव m. desgl. RĪĀ-TAR. 7, 1310. वटू° 1303.

वट्य adj. von वट gaṇa वलादि zu P. 4, 2, 80. subst. Bez. eines best. Minerals Verz. d. Oxf. H. 321, a, No. 761.

वट् (वट्), वैठति (स्थाल्ये, पेन्ये) DhĀTUP. 9, 46.

वठर UNĀDIS. 8, 39. = शठ TRIK. 3, 3, 372. H. an. 3, 580. = मन्द TRIK. = मूर्ख UĠĠVAL. = अम्बष्ठ H. an. = शब्दकार und वक्र UNĀDIS. im SĀṆKSHIPTAS. nach ÇKDa. — Vgl. वटर.

वडमी und °मि f. Söller TRIK. 2, 2, 5. HARIV. 4529. 4533. 8788. 8936. 10181 (die neuere Ausg. überall वलमी). R. 3, 61, 9. 8, 14, 22. MEGH. 39. — Vgl. वलमी.

वडव 1) m. oxyt. nach dem Comm. ein männliches, aber einer Stute ähnelndes Pferd, das deshalb den Hengst anzieht, TS. 2, 1, 8, 8. Diese Bedeutung hat sich ohne Zweifel erst aus dem f. वडवा Stute entwickelt. —

2) f. वडवा a) Stute AK. 2, 8, 8, 14. TRIK. 3, 3, 422. H. 1233. an. 3, 711. MED. v. 49. fg. HALJ. 2, 285. TS. 7, 1, 2. TBA. 1, 8, 8, 3. 3, 8, 8, 3. ÇAT. BA. 6, 5, 8, 19. 11, 1, 8, 2. 12, 7, 8, 8. यद्यस्य वडवा स्कन्देत् 13, 3, 8, 1. 4, 8, 14. KĀṬ. ÇA. 15, 10, 20. KAUC. 93. 110. MBu. 4, 349. HARIV. 561. R. GORR. 2, 17, 24. VARĪH. BṚH. S. 46, 53. 50, 24. KATHA. 37, 162. RĪĀ-TAR. 4, 396. 5, 280. Buā. P. 9, 1, 26. PĀṆĀT. 252, 16. eine Gattin Vivāsvant's wird als Stute die Mutter der beiden Açvin Buā. P. 8, 6, 38. 8, 13, 9. fg. MĀRK. P. 77, 23. DAÇAK. 64, 13. °सुति H. 181. — b) = कुम्भदासी TRIK. H. ç. 113. H. an. MED. = स्त्रिभिद (नारीजात्यन्तर) und द्विजस्त्री (द्विजयो-पितृ) H. an. MED. = गृहदासी Mir. 268, 15. = वेश्या VIVĀDĀ. 80, 18.

— c) N. pr. einer Frau mit dem patron. Prātithēji Āçv. Gaṇ. 3, 4. ÇĪKH. GAṆ. 4, 10. AV. PARIÇ. in Verz. d. B. H. 92, 6. N. pr. einer Gattin Vasudeva's, die als परिचारिका bezeichnet wird, HARIV. 1949. — d) N. pr. eines Flusses MBu. 3, 1232. eines Wallfahrtsortes 5824. — Die älteren Texte schreiben häufig वडव, वडवा, die Bomb. Ausg.

वडवा, die Hdschr. in Malajälīm- und Grantha-Characteren वडवा. — Vgl. पारेखडवा.

वडवामि m. das am Südpol gedachte Höllenfeuer, welches kein Wasser des Meeres zu löschen vermag (vgl. u. घैर्व), TRIK. 1, 1, 68. H. 17. MBH. 3, 14149. KATHA. 26, 139. — Vgl. वाडवामि.

वडवानल m. 1) dass. GOLĀDH. 3, 17. 28. Spr. 419. 2133. — 2) ein best. Pulver, aus Pfeffer und anderen scharfen Stoffen, das die Verdauung befördert, ÇĀṆḌ. S. 2, 6, 39.

वडवाभूत s. वडवाकृत.

1. वडवामुख n. das Stutenmaul (vgl. u. घैर्व), Bez. des Einganges zur Hölle am Südpol, H. 1362. HALĀJ. 3, 1. ĀRJABHĀṬA, SIDDH. 3, 12. MBH. 7, 9608 (wodie ed. Bomb. पिबतोयमर्प्येति). 13, 2230. HARIV. 2363. 3422. 3426.

2. वडवामुख 1) adj. in Verbindung mit घमि u. s. w. oder m. mit Ergänzung dieser Worte = वडवामि TRIK. 1, 1, 68. H. 1100. HALĀJ. 1, 70. MBH. 1, 1220. 4, 1580. HARIV. 11413. R. 2, 59, 30. 4, 40, 50. fg. KATHA. 26, 10. 21. 137. als Bein. Çiva's MBH. 13, 1169. personif. als ein Mahārshi, der mit Nārājaṇa identificirt wird, 12, 13222. — 2) m. pl. N. pr. eines mythischen Volkes VARĀH. BṚH. S. 14, 17. MĀRK. P. 58, 30.

वडवावक्त n. = 1. वडवामुख MBH. 13, 2909. °कुतभुञ्ज् UTTARH. 94, 14 (123, 1).

वडवाकृत adj. als Bez. einer Art von Sklaven MIT. 268, 4. वडवा गृहदामी तथा कृतस्तल्लोभेन (लेमिने gedr.) तामुदाक्य दामवेन प्रविष्टः 15. fg. वडवाभूत VIVĀDAK. 43, 15.

वडविन् adj. von वडवा gaṇa बोकादि zu P. 5, 2, 116.

वडा f. = वट Klösschen, Knöpfchen ÇĀDDAK. im ÇKDR.

वडिका DĀRTAS. 79, 14 unnütze Aenderung von LASSEN st. वटिका der Hdschr.

वडिष (so schreiben die Bomb. Ausgg.) m. (selten und von den Lexicogr. nicht erwähnt) und n. Angel, Haken zum Fangen von Fischen AK. 1, 2, 8, 16. H. 929. HALĀJ. 4, 79. MBH. 1, 1329. 3, 11495. 8, 3387. R. 3, 37, 7. SUÇH. 4, 26, 1. Spr. 36. 2010. 2877. Buḷg. P. 3, 28, 34. ein best. chirurgisches Instrument in Hakenform SUÇH. 4, 26, 18. VĀGBH. 23, 31. Nach TRIK. 3, 3, 20 auch f. घा, nach BHAR. zu AK. auch f. ई ÇKDR. — Vgl. वलिष.

वडेह m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 117, b, 13.

वडोसक N. pr. einer Oertlichkeit RĀGA-TAR. 8, 1266.

वड् adj. gross AK. 3, 2, 10.

वण्, वणति (शब्दे) DĀRTUP. 13, 3. caus. aor. वणवीणात् und वणवाणात्. Nāisa in SIDDH. K. zu P. 7, 4, 3. Vop. 18, 3.

वण s. धिवण.

वणधरालय (wohl aus वनस्थल° entstanden) m. N. pr. eines Dorfes Verz. d. Oxf. H. 383, a, No. 462.

वणिकमत Verz. d. B. H. 133, b, 9 fehlerhaft für वज्रपट्टादशोन्नत; vgl. Verz. d. Oxf. H. 34, b, 13.

वणिकर्मन् (वणिञ् + क°) n. die Beschäftigung des Kaufmanns, Handel PAÑĀT. 7, 9.

वणिक्रिया f. dass. VARĀH. BṚH. S. 60, 20.

वणिकथ m. = निगम AK. 3, 4, 23, 142. H. an. 3, 467. MED. m. 43. = विपणि AK. 3, 4, 23, 54. 1) die Beschäftigung des Kaufmanns, Handel

M. 1, 90. 10, 47. MBH. 12, 11288. HARIV. 363. KĀM. NĪTIS. 5, 78. — 2) Kaufmannsladen ÇĀC. 3, 38. वचाराभूतया भूमिर्यथा राज्ञि वणिकथया:। अतिष्ठन्विवृतद्वारा: RĀGA-TAR. 6, 7. — 3) Kaufmann: वणिकथया भिन्नवो यथापि Buḷg. P. 8, 11, 25. 10, 42, 13. — 4) die Wage im Thierkreise Buḷg. P. 14, 12, 6.

वणिकसार्थ m. Handelskarawane Buḷg. P. 5, 14, 1.

वणिजन m. Kaufmann, coll. Kaufleute R. 1, 1, 96. MĀLV. 67, 21. VARĀH. BṚH. S. 13, 29. 16, 29. MĀRK. P. 18, 3.

वणिगन्धु m. die Indigopflanze ÇĀDDAK. im ÇKDR.

वणिग्भाव m. Kaufmannsstand, Handel AK. 2, 9, 3.

वणिग्वक् m. Kameel ÇĀDDAK. im ÇKDR.

वणिग्वृत्ति f. Handel, Kram, Schacher Spr. 664 (pl.).

वणिग्वार्ग m. = विपणि H. 988. — Vgl. वणिकथ.

वणिञ् UNĀDIS. 2, 70. 1) m. a) Kaufmann, Krämer NĪ. 2, 17. AK. 2, 9, 78. H. 807. an. 2, 76. MED. g. 26. HALĀJ. 2, 416. RV. 1, 112, 11. 5, 43, 6. AV. 3, 13, 1. M. 7, 127. 8, 169. MBH. 3, 2539. R. 1, 3, 16. 2, 36, 3. 48, 3. VARĀH. BṚH. S. 3, 29. 40. 9, 31. 10, 6. 7. 13, 5. 11. 13. Spr. 1937. 3986. KATHA. 18, 292. 295. 27, 15. 61, 2. Buḷg. P. 7, 10, 4. HIT. 28, 1. 43, 6. वणिग्धन AK. 3, 4, 44, 46. — b) die Wage im Thierkreise VARĀH. BṚH. 1, 13. Ind. St. 2, 260. — c) N. eines best. Karaṇa (eine astrologische Einteilung der Tage) H. an. MED. VARĀH. BṚH. S. 99, 7. — 2) f. Handel H. an. MED. M. 10, 79. — Vgl. 1. पण्, पानवणिञ्, पेत्, महावणिञ्.

वणिज् m. = वणिञ् 1) Kaufmann COLEBR. und LÖIS. zu AK. 2, 9, 78. unter den Beinn. Çiva's MBH. 13, 1223. — 2) die Wage im Thierkreise VARĀH. LAGH. 1, 21 in Ind. St. 2, 282. — 3) N. eines best. Karaṇa VARĀH. BṚH. S. 99, 4.

वणिजक m. Kaufmann MED. r. 176.

वणिज्य (von वणिञ्, n. Kram, Handel KĀC. in SIDDH. K. zu P. 5, 1, 126. TRIK. 3, 5, 20. HALĀJ. 4, 76. वणिज्या f. dass. MĀDHUVA in SIDDH. K. zu P. 5, 1, 126. AK. 2, 9, 80. TRIK. H. 867. HALĀJ. ÇAT. BR. 1, 6, 4, 31. PAÑĀT. BR. 17, 1, 2. MBH. 3, 11294. 12, 2356. KATHA. 13, 68. 74. 27, 188. 29, 75. 194. 36, 75. 32, 318. 61, 3. MĀRK. P. 50, 76. 57, 9. — Vgl. वाणिज्य.

वण्ड (v. l. वण्ड), वण्टति (विभाजने) DĀRTUP. 9, 43. वण्टयति (auch वण्टापयति nach DURGĀD. im ÇKDR.) dass. 32, 48. 33, 65. vertheilen: ज्ञातिभिर्वण्यते नैव — विचारले महाधनम् Spr. 985. — Vgl. वण्ड, वण्ट.

वण्ट m. 1) Theil H. 1434. — 2) der Griff einer Sichel H. 892. — 3) ein unverheiratheter Mann (oder adj. unverheirathet) ÇĀDDAK. im ÇKDR. — Vgl. वण्ट, वण्ट.

वण्टक m. Theil AK. 2, 9, 90.

वण्टाल m. 1) Schaufel. — 2) Schiff. — 3) eine Art Kampf H. an. 3, 682. MED. l. 129. — वण्टाल ÇKDR. nach demselben Autt., वण्डाल WILSON nach H. an.

वण्डू वण्टते (एकचर्यायाम्, एकचरे) DĀRTUP. 8, 9.

वण्ट 1) adj. a) verkrüppelt, verstümmelt (खर्व). — b) unverheirathet H. an. 2, 108. MED. th. 8. — 2) m. a) Diener H. an. — b) Lanze H. an. MED. — Vgl. वण्ड.

वण्टर m. 1) die weibliche Brust. — 2) = करीकोष (the sheath that envelopes the young bambu WILS.). — 3) ein junger Schoss bei der

Wainpalme. — 4) Hundeschwanz. — 5) = स्थगिकारज्जु (a rope for tying a goat, etc. WILK.; sollte er etwa Hügeln gelesen haben?) MED. r. 189. — 6) Hund. — 7) Wolke Wilson nach RIGAN. — Die gedr. Ausg. der MED. schreibt वण्ठर, ÇKDr. und Wilson व०.

वण्ड, वण्डते (विभाजने, v. l. वेष्टमे) DĀTUP. 8, 18. वण्डयति (विभाजने) 32, 18, v. l. — Vgl. वण्ड, वण्ड.

वत्, वतति mit अपि verstehen, begreifen: अपि कर्तुं सुचेतसं वतेम RV. 7, 3, 10. 60, 7. — caus. verstehen —, begreiflich machen: भद्रं नो अपि वातयं मनः wecke in uns einen guten Sinn RV. 10, 20, 1. 25, 1. पित्रे पुत्रासौ अप्यवीवतवृत्तम् 13, 5. मन्मनि चित्रा अपिवातयन्त एषा भूत नवेदा म मृतानाम् RV. 1, 103, 13. — Vgl. स्वपिवात.

वत्सं m. = श्रवत्सं H. 634, Sch. an. 3, 747. MED. s. 36. Kranz, reifenförmiger Schmuck (auf dem Scheitel und am Ohre getragen) PAÑĀN. 3, 11, 4. Gīt. 2, 2. KHANDOM. 161. am Ende eines adj. comp. f. आ 50.

वत्सक m. dass. KHANDOM. 132.

वतण्ड m. N. pr. eines Mannes UGÓVAL. zu UNĀDIS. 1, 128. P. 4, 1, 108. gaṇa शार्ङ्गवादि zu 73. गर्गादि zu 103. शिवादि zu 112. वतण्डा: die Nachkommen des Vataṇḍa PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 36, 36. तण्ड-वतण्डा: die Nachkommen des Taṇḍa und Vaṭaṇḍa gaṇa कार्तिकीशपादि zu P. 6, 2, 37. वतण्डा f. ein weiblicher Nachkomme des Vataṇḍa P. 4, 1, 109. — Vgl. वातण्ड. वातण्ड.

वतरणी MBh. 3, 8148 fehlerhaft für वैतरणी, wie die ed. Bomb. liest. वतापन m. TRIK. 3, 3, 4 wohl fehlerhaft für वा०.

वति f. nom. act. von वन् P. 6, 4, 37, Sch.

वत् f. = देवन्दी. सत्यवाच्. यत् and अतिरोग UNĀDIS. im SĀṆKSHIPTAS. nach ÇKDr. — Vgl. रत्.

वतोका f. = श्रवतोका BHAR. zu AK. 2, 9, 69 nach ÇKDr.

वत्सं UNĀDIS. 3, 62. P. 7, 2, 9, Sch. 1) m. und f. आ (gaṇa श्रसादि zu P. 4, 1, 4) Kalb, Junges; Kind AK. 2, 9, 62. 3, 4, 30, 228. TRIK. 2, 9, 20. 3, 3, 150. H. 1260. an. 2, 589. MED. s. 10. fg. HALĀJ. 2, 109. VIṢṬA bei UGÓVAL. RV. 1, 104, 5. 27. 2, 2, 2. वत्समिव मातरा संरिक्ता 3, 33, 3. गावो वत्सैर्विपुताः 5, 30, 10. श्रीळ्ळ 4, 18, 10. 8, 61, 3. वत्सो धारुरिव मातरम् AV. 4, 18, 2. 13, 1, 10. वत्सान्धातुको वृकः 12, 4, 7. 9, 4, 2. AIR. Bn. 6, 3. ÇAT. Bn. 1, 5, 2, 20. 7, 4, 1. 2, 2, 4, 1. वत्सं ज्ञातं गौरभिर्निघ्नति TS. 6, 4, 11, 4. ० च्छ्वी ÇĀṆKH. Bn. 25, 15. KĀTJ. ÇR. 22, 1, 20. स्त्री ० ÇĀṆKH. ÇR. 2, 8, 7. ० तस्त्री M. 4, 38, 9, 50. 11, 134. R. 2, 24, 9. RAḠ. 1, 84. Spr. 337. 2631. 2997. 4792. VARĀH. BṆH. S. 48, 11. PAÑĀT. 169, 25. सत्त्ववत्सा adj. ĀÇV. GṆH. 1, 13, 2. जीव ० PĀN. GṆH. 3, 4. स ० MBh. 1, 3042. R. GORR. 1, 74, 29. BHĀG. P. 9, 13, 26. श्र ० JĀG. 1, 170. वद्ध ० R. 2, 40, 12. RAḠ. 2, 1. प्रौढ ० H. 1267. HALĀJ. 2, 114. उरणकवत्स BHĀG. P. 5, 14, 3. वत्सविवृद्धिनिमित्तं तोरस्य यथा प्रवृत्तिरज्ञस्य SĀṆKSHAJ. 57. Kind, Sohn R. GORR. 2, 34, 16. UTTARAR. 3, 15 (8, 9). वत्सैर्वत्सम् Kinder und Greise gaṇa कार्तिकीशपादि zu P. 6, 2, 37. वत्सा KATHĀS. 25, 168. मनोः BHĀG. P. 3, 22, 18. वत्सया मदिरावत्या so v. a. vom lieben Kinde Mad. KATHĀS. 104, 54. PRAB. 104, 13. जीवदत्ता deren Kind am Leben ist Suçr. 1, 371, 16. बालवत्सा deren Sohn noch ein Knabe ist MBh. 3, 16666. R. GORR. 2, 42, 18. वत्स voc. Kind als Schmeichelwort SĪH. D. 172, 3. MBh. 1, 691. R. 1, 89, 2. 63, 19. 67, 12. 2, 37, 16. 64, 29. Suçr. 1, 3, 5. 13, 1. 119, 12. RAḠ.

2, 61. ÇĀK. 109, 18. VIKR. 70, 10. RĪGĀ-TAN. 3, 120. PRAB. 19, 4. BHĀG. P. 4, 8, 11. 22. MĀRK. P. 16, 7. DHŪRTAS. 73, 10. 75, 10. ÇUK. in LĀ. (III) 34, 7. वत्से voc. f. KUMĀRAS. 5, 4. ÇĀK. 51, 13. 17. 71, 16. 109, 21. MĀLAY. 23, 11. UTTARAR. 5, 14 (8, 9). KATHĀS. 24, 29. 25, 167. 36, 26. PRAB. 83, 5. PAÑĀT. 130, 4. श्रव वत्सेति (संधिरार्यः Comm.) BHĀG. P. 3, 22, 25. वत्साम् voc. pl. 14, 12. Suçr. 1, 1, 15. — 2) m. Jahr (vgl. वत्सर) AK. 3, 4, 30, 228. TRIK. 3, 3, 450. H. Ç. 25. H. an. MED. HALĀJ. 3, 22. VIṢṬA. — 3) Brust, n. AK. 2, 6, 29. TRIK. MED. und VIṢṬA; m. H. 602 und H. an. unbestimmt ob m. oder n. HALĀJ. 2, 372. — 4) m. N. pr. verschiedener Personen: eines Sohnes oder entfernten Nachkommen Kapya's RV. 8, 6, 1. 8, 9, 1. 11, 7. PAÑĀV. Bn. 14, 6, 6. ÇĀṆKH. ÇR. 98, 11, 30. Ind. St. 3, 460. eines Āgneja, Liedverfassers von RV. 10, 187. eines Kāçjapa KATHĀS. 28, 74. 92. वत्सस्य क्षभिस्तस्य पुरा भ्रात्रा प्रवीयसा । रोमापि सत्येन जगतः स्पृशः || M. 8, 116. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 61, 36. fg. (36 ist वत्सभृगू उभौ zu lesen). P. 4, 1, 102. 117. Verz. d. Oxf. H. 18, b, 11. 33, b, 24. Verfassers eines Gesetzbuches 266, b, 9. 270, b, 36. 279, a, 40. Verz. d. B. H. No. 1166. eines Sohnes des Prataradana MBh. 12, 1795. 13, 1946. HARIV. 1387. 1397. 1741. 1733. VP. 408. = प्रतर्दन BHĀG. P. 9, 17, 6. eines Sohnes des Senagit 21, 23. HARIV. 1039. der Akshamālā HALL in der Einl. zu VĀSAVAD. 12. des Urukshepa (vgl. वत्सवृद्ध) VP. 463. des Somaçarman KATHĀS. 6, 9. वाधव्यवत्सयोः HARIV. 1233. गोत्र, वंश Verz. d. Oxf. H. 100, a, 1 v. u. 370, a, No. 213. COLEBR. Misc. Ess. II, 188. HALL 136. 173. pl. die Nachkommen Vatsa's P. 2, 4, 64. Sch. Vor. 7, 14. ĀÇV. ÇR. 12, 10. Schol. zu KĀTJ. ÇR. 1, 9, 3. Verz. d. Oxf. H. 19, a, 34. 403, b, No. 10. — 5) m. N. pr. eines Landes mit der Hauptstadt Kauçāmbi: वत्स इति व्यतिदेशः KATHĀS. 9, 4, 30, 38. SCHIEFNER, Lebensb. 234 (4). pl. als Bez. des Volkes und Landes MBh. 3, 7369. 8, 237. 13, 1931 (वत्सानां ed. Bomb.). VARĀH. BṆH. S. 14, 2. s. 17, 18. 22. KATHĀS. 30, 62. — Vgl. वत्सपूर्व, वत्स, वत्सिवान्य (vgl. Ind. St. 9, 309. fg.), कुत्स, तिल, त्रि, नित्य, पुं, वीण्ड, मृत, यम, रुणदत्त, वि, सक्त und वात्स्य.

वत्सक (von वत्स) 1) m. a) Kälbchen M. 11, 114. BHĀG. P. 4, 9, 17. am Ende eines adj. comp.: मृतवत्सका यथा गोः 10, 7, 24. — b) Wrightia antidysenterica R. Br. AK. 2, 4, 347. Suçr. 2, 371, 2. बीज 431, 7. फलवत् वत्सकस्य 433, 19. ÇĀṆKH. SĀṆH. 2, 2, 35. 39. der Same dieser Pflanze RĪGĀN. im ÇKDr. — c) N. pr. eines Sohnes des Çūra BHĀG. P. 9, 24, 28. 42. N. pr. eines Asura (vgl. वत्सामुर) 10, 43, 30. — 2) f. वत्सिका Kalbe, Kälbin, eine junge Kuh JĀG. 3, 272. — 3) n. grüner (schwarzer) Eisenvitriol RĪGĀN. im ÇKDr.

वत्सकामा adj. f. ihr Kalb liebend H. 1271. HALĀJ. 2, 115.

वत्सणुकतोर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 149, a, 10. fg.

वत्सर् (von वत्स mit dem suff. des compar.) m. und f. 1) das entwöhnte Junge, ein heranwachsendes Thier: junger Stier, Kälbin (auch vom Ziegengeschlecht) P. 5, 3, 91. AK. 2, 9, 62. H. 1260. HALĀJ. 2, 109. TS. 1, 8, 12, 1. 10, 1. VS. 24, 5. AIR. Bn. 1, 27. ĀÇV. ÇR. 8, 14, 12. 9, 4, 6. 10, 2, 29. KĀTJ. 24, 2. LĀTJ. 4, 12, 11. गर्भिण्यः das erste Kalb tragend 9, 4, 21. 12, 11. KĀTJ. ÇR. 12, 3, 12. वत्सतराः पञ्चवर्षाः vermuthlich Thiere, die nicht zur Begattung zugelassen werden, 22, 9, 12. वत्सतर्पस्त्रिकाय-

एयोऽप्रवीता: 13. 22, 4, 6. Kauç. 12. 83. 72. M. 11, 137. MBh. 9, 2322. मेकाक्षता वत्सर्: स्पृशन्निव Ragh. 3, 32. वत्सर् वत्सर्निकपि: Pāṇ-
kār. 3, 5, 19. Bhāg. P. (hier auch Bez. eines noch saugenden Kalbes) 8,
11, 26. 10, 13, 24. 14, 31. 16, 11. वत्सर्गार्ण (वत्सर् + ऋण) n. P. 6, 1,
89, Vārtt. 6. Vor. 2, 9.

वत्सव n. nom. abstr. von वत्स Kalb Bhāg. P. 4, 18, 20.

वत्सदंश m. Bez. von Pfeilen, deren Spitzen Zähne eines Kalbes
gleichen, MBh. 3, 11724. 14892. 5, 4793. 6, 5022. 7, 4421. Hariv. 13224.
R. 6, 20, 27. 75, 47. n. eine einem Kalbszahn ähnliche Pfeilspitze Çāṇḍa.
Paddh. 80, 64 bei AUFRECHT, HALĀ. Ind. u. Śāraṇy. °क Vjūtp. 141.

वत्सैनपात् m. N. pr. eines Bābhraṇa Çat. Br. 14, 5, 22. 7, 2, 28.

वत्सनाभ 1) m. ein best. Baum MBh. 12, 635. Hariv. 12677 (वत्सनाभ
die neuere Ausg.). — 2) m. ein best. vegetabilisches Gift AK. 1, 2, 2, 11.
H. 1196. HALĀ. 3, 25. n. zu den कन्दविषाणि gezählt Suçr. 2, 252, 6.
चत्वारि वत्सनाभानि 9. ग्रीवास्तम्भो वत्सनाभे पीतवितमूत्रनेत्रता 253, 1.
beim Gottesurtheil angewandt nach Kāṭy. und Pitrāmāṇa; s. Z. d. d. m.
G. 9, 674. — 3) n. Bez. eines Loches von bestimmter Form in Holze
einer Bettstelle Varāṇ. Bhā. S. 79, 32. 34. 36. — 4) m. N. pr. s. u. रत्नतनाभ.

वत्सर्प m. 1) Hüter von Kälbern Bhāg. P. 3, 2, 27. 10, 13, 19. 27. — 2)
N. eines Dämons: दुर्षामा तत्र मा गंधर्वांश्च उत वत्सर्प: AV. 8, 6, 1.

वत्सपति m. N. pr. eines Fürsten oder Herr —, Fürst der Vatsa
HALL in der Einl. zu Viśavad. 33.

वत्सपत्तन n. die Stadt der Vatsa d. i. Kauçāmbi Trik. 2, 1, 14. H. 975.

वत्सपाल m. Hüter von Kälbern Hariv. 3615. Bhāg. P. 10, 11, 36.

वत्सपालन n. das Hüten der Kälber Pāṇkār. 4, 1, 22.

वत्सप्रचेतस् adj. auf Vatsa — oder auf die Vatsa achtend RV. 8, 8, 7.

वत्सर्प्री m. N. pr. mit dem patron. Bhālandana (Sohn Bhanan-
dana's fehlerhaft in Mārk. P.), Liedverfasser von RV. 9, 68. 10, 45. fg.
TS. 5, 2, 2, 6. Pāṇkār. Br. 12, 11, 25. Ind. St. 3, 439. 478. VP. 352. Mārk.
P. 116, 7. fgg. — Vgl. वात्सप्र.

वत्सप्रीति m. = वत्सप्रो Bhāg. P. 9, 2, 23. fg.

वत्सवन्धा Brāhman. 1, 12 fehlerhaft für वद्धवत्सा, wie MBh. 1, 6120
gelesen wird.

वत्सवालक m. N. pr. eines Bruders des Vasudeva VP. 436.

वत्सभूमि 1) f. N. pr. eines Landes, das Land der Vatsa MBu. 2, 1084.
3, 15245. 5, 7351. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Vatsa Hariv. 1897.
1753; vgl. VP. 409, N. 15.

वत्समित्र m. N. pr. eines Gobhila Ind. St. 4, 374.

वत्समुख adj. ein Kalbsgesicht habend P. 8, 2, 168.

वत्सर् (वत्सर् Uṇādis. 3, 74) 1) m. das fünfte (auch das sechste im
sechsjährigen Cyclus) Jahr im fünf- oder sechsjährigen Cyclus VS. 27, 45.
30, 15. TS. 5, 5, 3, 4. Pā. Gānj. 3, 2. Weber, Nax. 2, 298. Ind. St. 1, 88.
Jahr überh. AK. 1, 1, 2, 13. 20. 3, 4, 20, 95. Trik. 1, 1, 109. H. 158. Hiouen-
tsang I, 62. MAITREJUP. 6, 14 (n.). M. 9, 76. Jñān. 1, 205. Varāṇ. Bhā. S.
8, 16. 19. 39. 42, 12 (वत्सर्गार्ण). 86, 64. Bhā. 7, 1. Spr. 1846. VP. 224. Bhāg.
P. 3, 11, 12. 14. fg. 5, 22, 7. Mārk. P. 49, 17 (n.). 92, 20. Verz. d. B. H. No.
1166. वावत्सर्म् Mārk. P. 30, 11. वावत्सर्गार्णम् Kāṭhās. 23, 20. °राज्ञन्
Kāṭhās. 1, 2 v. u. Personificirt M. 12, 49. als Sohn Dhruva's und der

Bhrami Bhāg. P. 4, 10, 1. 13, 11. unter den Beinn. Viśṇu's MBh. 13,
6999. — 2) m. N. pr. a) eines Sādhja Hariv. 11537. वत्सर् die neuere
Ausg. — b) eines Sohnes des Kaçjapa Verz. d. Oxf. H. 56, 6, 35. वत्सर्
v. l. — Vgl. घनु°, इरा°, इहत्सर्, इड°, परि°, प्रति°, सं°. Das Wort ist
vielleicht auf वर्त् sich drehen zurückzuführen (vgl. Weber, Kaṣṇāg.
331); dann wäre वत्सर् die urspr. Form.

वत्सर्गार्ण m. 1) ein Fürst der Vatsa MBh. 1, 7002. HALL in der Einl.
zu Viśavad. 4. Kāṭhās. 11, 5. 17. 19. fgg. 30, 62. — 2) N. pr. eines Man-
nes Riśa-Tar. 6, 346. Verz. d. Oxf. H. 341, b, No. 799. °देव N. pr. eines
Dichters 124, b, 27.

वत्सर्गार्ण n. die Herrschaft über die Vatsa Kāṭhās. 11, 1.

वत्सर्गदि m. der erste Monat des Jahres, der Mārgaśīrṣa H. 152.

वत्सर्गस्तक m. der letzte Monat des Jahres, der Phālguna Riśa.
im ÇKDn.

वत्सर्गार्ण n. = वत्सर् + ऋण Vor. 2, 9.

वत्सर्ल (von वत्स) 1) adj. (f. स्त्री) P. 5, 2, 98. a) f. mit oder ohne Hin-
zufügung von गो, धेनु eine Kuh, die zärtlich an ihrem Kalbe hängt, H.
1271. HALĀ. 2, 115. MBh. 7, 2410. 13, 3132. 3528. Spr. 4302. R. 2, 40, 42.
43, 17. 74, 9 (76, 14 Gorr.). 87, 9 (95, 9 Gorr.). R. Gorr. 2, 17, 11. 66, 38. 5, 67, 3.
Bhāg. P. 3, 33, 21. 4, 18, 9. — b) zärtlich, liebevoll AK. 3, 1, 14. H. 478. MBh.
13, 6999 (Viśṇu). Suçr. 1, 371, 16. Uttara. 36, 8 (48, 1). Bhāg. P. 4, 7,
38. घति° Kāṭhās. 18, 260. नाति° Mārk. P. 71, 24. सकृन्° Hit. 87, 12.
नितान्त° Ragh. 8, 41. कैतव° verstellter Weise 48. Die Ergänzung im
loc.: गावो वत्सेषु वत्सला: Hariv. 4328. परेषु R. 2, 62, 7. दीनेषु Bhāg.
P. 4, 30, 28. im gon.: रिपूणामपि R. 2, 21, 6 (18, 8 Gorr.). im acc. mit
प्रति R. Gorr. 2, 19, 13. im comp. vorangehend: सुत° 63, 3. R. Schul. 2,
24, 16. Pāṇkār. 238, 7. उक्ति° Kāṭhās. 13, 70. Bhāg. P. 3, 14, 12. भृत्य°
4, 8, 22. R. 2, 52, 53. भात° 82, 20. MBh. 1, 5900. पति° 12, 1076. भर्तृ° R.
2, 52, 55. Spr. 4581. पशोदा° (कारि) Pāṇkār. 4, 1, 18. Kāṭhās. 56, 320. पितृ°
MBh. 3, 16671. गुरु° R. 2, 96, 33. द्विजातिव्रज° MBh. 3, 2478. सद्गत्सल
Ragh. 2, 69. भक्त° MBh. 4, 208. Kāṭhās. 42, 57. 50, 197. Weber, Rāmat.
Up. 356. Pāṇkār. 1, 4, 1. Sarvadarçanas. 54, 17. 56, 2. 57, 8. शरणागत°
Kāṭhās. 21, 44. 59, 10. उपेत° Spr. 3937. ऋणुपपन्न° Mārk. 108, 5. प्र-
तिपन्न° Verz. d. Oxf. H. 209, a, 20. दीन° Bhāg. P. 1, 5, 30. 4, 17, 20. व-
त्सलो रस: der zärtliche Grundton (eines Kunstwerks) Śāh. D. 241. —
c) von ganzer Seele einer Sache ergeben, ein Freund von: धर्म° MBh. 3,
2459. R. 1, 4, 15. 2, 27, 23. 28, 1. 53, 34. 113, 8. R. Gorr. 2, 21, 4. 4, 3, 7.
Bhāg. P. 9, 1, 41. Pāṇkār. 222, 14. चारित्र° R. 2, 45, 19. सत्य° Bhāg. P.
9, 4, 11. — 2) m. a) ein durch Gräser genährtes (schnell verlöschendes)
Feuer Trik. 1, 1, 69. — b) N. pr. eines Wesens im Gefolge des Skanda
MBu. 9, 2574. — Vgl. मित्र°, वात्सल्य.

वत्सलता f. 1) Zärtlichkeit, liebevolle Gesinnung Śāh. D. 244. उरु°
Bhāg. P. 5, 7, 4. प्रज्ञा° Riśa-Tar. 5, 194. — 2) Freunde an einer Sache:
घात्रीकर्म° Uttara. ed. Cow. 35, 8.

वत्सलव n. 1) = वत्सलता 1) R. Gorr. 2, 25, 8. Ragh. 5, 7, 14, 22. —
2) = वत्सलता 2): चापले Nāish. 3, 55.

वत्सलव् (von वत्सल), °पति Jmd (acc.) zärtlich machen Çāh. 102, 7.

वत्सवन् (von वत्स) 1) adj. ein Kalb habend: गो Hariv. 3796. Bhāg.

voraussagen, ansetzen: युवत्कृतं परामर्शं वदति ÂCV. GRH. 4, 4, 5. अतिमुक्तकृतं कर्पासं सर्षपांश्च देदृशे: VARĀH. BṚH. S. 29, 5, 5, 77. 7, 19, 46, 23. 87. 68, 1. स प्रत्यक्षं देवैर्भ्यो भाग्यं ददामहेऽमुं देवैः so v. a. zusprechen, zusagen TS. 2, 5, 4, 1. BṛĀ. P. 6, 9, 2. besagen, bezeichnen: केशादिशब्दैर्भ्यः पराः पाशादयः शब्दाः केशभूयस्त्वं वदति II. 568, Sch. अ-त्तःस्थे ऽङ्गे (स्पष्टे) स्वप्न उदितः angedeutet VARĀH. BṚH. S. 51, 25. — d) behaupten, annehmen: शमार्थिनः कालगतिं वदति MBH. 13, 25. शतमे-काधिकभेदे सत्त्वमपरे वदति केतूनाम् VARĀH. BṚH. S. 11, 5, 21, 5, 23, 4. PRAB. 112, 15. SARYADARÇANAS. 126, 14. — e) bezeichnen als, erklären für, nennen: स्वर्गी लोक इति यं वदति AV. 11, 4, 7. TBR. 3, 1, 2, 1. त्वमेव प्रत्यक्षं ब्रह्मावादिषम् TAITT. UP. 1, 12. स्वभावमेके कवयो वदति — येनै-धम्यते ब्रह्मचक्रम् CYRICH. UP. 6, 1. AV. PRĀT. 3, 65. M. 3, 182. 213. 284. 4, 221. 8, 103. 9, 172. 12, 123. MBH. 3, 8351. R. 5, 52, 18. ÇĀK. 38. 165. ÇRUT. 25. Spr. 2060. 2707. 2711. 2887. 3657. KĀR. zu P. 2, 1, 32. VARĀH. BṚH. S. 68, 116. BṛĀ. P. 2, 4, 21. 3, 1, 10. तदुपरागमिति वदति लोकाः 5, 24, 3. — f) die Stimme ertönen lassen (von Vögeln u. s. w.); tönen, schallen, klingen: वयो वदतः RV. 2, 43, 1. 10, 146, 2. Frösche 7, 103, 3. 6. यथा वदत्येषः — शालावृक्षः MBH. 3, 15674. यथा वदति शात्तायी दिशि वै मृगपत्तिषाः 16875. क्रूरम् 15069. सारसाः — वदति मधुरा वाचः 11612. कशा कृत्तैषु यद्दान् RV. 4, 37, 3. यावा यत्र वदति 83, 6. डुन्डुभिः AV. 12, 1, 41. वीणाः KĀTH. 34, 5. KAUC. 84. वृष्टिः MAITREJUP. 6, 22. — 2) med. a) sagen, sprechen: वदस्व पते वाग्यम् ÇAT. Br. 4, 3, 4, 1. 9, 2, 4, 17. 4, 3, 17. 14, 3, 4, 30. स कथं वदसे शत्रून् युध्यस्व गयेति किं MBH. 9, 1901, 1, 4527. 5125. 3, 16893. 4, 287. 13, 999. R. 5, 89, 18. KATHĀS. 49, 159. MĀK. P. 49, 2. 134, 22. प्रतिवाक्यं वदस्व MBH. 3, 2732. सत्यं वदे 18722. वृष-पर्वाणामवदत्त sprachten zu 11544. वदस्त्वेन निदेशान्मम शासनम् R. 7, 23, 3, 7. देवानां त्वामहं वचनाह्ने ich spreche zu dir im Namen der Götter MĀK. P. 66, 24. besprechen, sprechen über, mittheilen, angeben: ब्रह्म-वाच्यमवदत्तम् TS. 2, 5, 3, 3. वदस्व तद्भिर्गुणैः BṛĀ. P. 3, 7, 23. 10, 2, 8, 1, 4, 5, 12. 14, 1. तद्ददधं वरान्सर्वे R. 7, 36, 9. वदस्त्वेन तत्त्वो मम angeben so v. a. mit Namen nennen HARIV. 9996. — b) sich besprechen über (loc.): देवा एतस्यामवदत्त पूर्वं RV. 10, 109, 4. देवा ब्रह्मन्मवदत्त TS. 3, 5, 3, 2. sich streiten um: मनश्च क्व वै वाक्काकम्भ उदाते ÇAT. Br. 1, 4, 3, 8. — c) sich nennen, sich ausgeben für: तुरीये देव संयुक्तितो वदसे AIT. Br. 2, 25. — d) भासने P. 1, 3, 47. ज्ञाने ebend. und Vor. 23, 39. wohl so v. a. eine Autorität sein, hervorstechen, sich auszeichnen: शास्त्रे वदते = भासमानो ब्रवीति oder सम्पद्योद्यधपूर्वकं वदति P., Sch. पाणिनिर्वदते Vor. लङ्का संहारिणीनां वदमानो ऽरिर्दुर्गमाम् so v. a. triumphirend BHĀṬṬ. 8, 27. — e) sich bewerben um (यत्ने) P. 1, 3, 47. Vor. 23, 39. क्षेत्रे P., Sch. Vor. — Vgl. अनुदित, 1. उच्य, यथोदित, वाद्य.

— caus. वार्दयति, ऽते (संदेशवचने, v. l. संदेशने, भाषणे) DHĀTUP. 34, 34. med. P. 4, 3, 89. Vor. 23, 59. 1) Etwas sagen —, sprechen lassen: अति-वादं न प्रवदेत्त वादयेद्यः MBH. 5, 1270. Jmd zum Reden veranlassen, — auffordern: वादिता ऽपि न वदति Verz. d. Oxf. H. 156, a, 24. — 2) ertönen —, erklingen lassen, spielen (ein musikalisches Instrument); act., selten med.: वीणाम् ÇAT. Br. 3, 2, 4, 6. 13, 1, 5, 1. TBR. 3, 9, 14, 1. MBH. 3, 1843. R. GON. 2, 100, 23. Spr. 1523. KATHĀS. 11, 3, 34, 159. fg. 49, 23. 32. HIT. 63, 13. P. 8, 1, 59, Sch. वीणा वाद्यते वेणुः पूर्यते Comm. zu NĪL-

JAS. 2, 1, 15. आयसेषु वाद्यमानेषु KĀTH. ÇA. 24, 3, 7. ÇĀK. ÇA. 17, 3, 13. 16. LĀṬJ. 4, 1, 7. वादित्राणि M. 4, 64. MBH. 3, 12097. BṛĀ. P. 3, 24, 7. आतोद्यानि KATHĀS. 34, 171. 37, 72. तूर्याणि BṛĀ. P. 4, 1, 58. डुन्डुभ-यो नेडुर्देवमानववादिताः 1, 9, 45. KATHĀS. 37, 64. 65, 75. fg. BHĀṬṬ. 3, 34, 18, 4. घण्टाम् PAÑĒAT. 229, 13. HIT. 59, 17. 20. पर्यङ्कं साङ्कुलीयेन पाणिना । वाद्यत्रिव RĪḂA-TAN. 4, 489. तलतालान् MBH. 3, 12379. पा-णिवादानि R. 2, 65, 4. सर्वतूर्यस्त्विनः — वाद्यमानः R. GON. 1, 79, 40. दत्त-वीणाम् so v. a. mit den Zähnen klappern PAÑĒAT. 94, 4. med.: वाद्यते वेणुम् Git. 8, 9. पट्टान् MĀK. P. 82, 54. घण्टा वाद्यानः PAÑĒAT. 3, 8, 10. वाद्यानो नखान् HARIV. 10770. Statt des acc. ausnahmsweise der loc.: वीणायाम् KATHĀS. 106, 12. Ohne Ergänzung mustotren: गायन्त्यन्वा-दयंश्च MBH. 1, 3206. 4, 305. HARIV. 11020. R. 1, 34, 13 (35, 12 GON.). 2, 69, 4. वादित n. Instrumentalmusik: गीतवादितरुदित GON. 3, 3, 22. MBH. 4, 308. fg. Spr. 1760. VARĀH. BṚH. S. 33, 23. BṚH. 27 (25), 9. वाद्य-मान n. dass.: भेरिशङ्खमृदङ्गानां पणवानां सत्त्वशः । वाद्यमानं स (वाद्यमा-नानि die neuere Ausg.) HARIV. 6889. — 3) von Jmd (ein musikalisches Instrument) spielen lassen: अवावदद्दीपां पारवादेन Schol. zu P. 4, 1, 58, VĀRT. 2, 7, 4, 1, VĀRT. 3. 93, VĀRT. 1. — 4) sprechen, hersagen: नान्दीं च वाद्यामास प्रद्युम्नो गद एव च HARIV. 8692. die neuere Ausg. liest NĀNDĪ und NĪLAK. fasst das Wort fälschlicher Weise in der Bed. eines musikalischen Instruments. — Vgl. जलवादित.

— desid. zu sagen —, zu sprechen beabsichtigen: सत्यं विवदिषेत् GON. 1, 5, 27.

— intens. वावदीति P. 7, 3, 94, Sch. laut reden, — tönen: केतुमहु-न्डुभिर्वदीति (vgl. P. 2, 4, 74 Sch.) RV. 6, 47, 31. जिह्वायां 59, 6. 10, 67, 3. 68, 1. AV. 6, 126, 3. 20, 133, 13. वावर्द्यमान ÇAT. Br. 1, 7, 4, 19. 8, 3, 12.

— अच्क्ष P. 1, 4, 69. Vor. 8, 141. begrüssend anreden, einladen; act. RV. 1, 38, 13. 5, 83, 1. अच्क्षा च त्वेना नमसा वदामि 8, 21, 6. 10, 88, 14. VĀ- LAKH. 3, 3. VS. 16, 4. AV. 6, 59, 3. 142, 2. 8, 7, 1. 12, 1, 27.

— अति act. 1) übertönen, lauter oder besser reden, niederschwatzen, niederdisputieren: डुन्डुभिः सर्वा वाचो ऽतिवदति TBR. 1, 3, 3, 2. राष्ट्रं विशमति वदति 8, 3, 2. अतिवादेन देवा असुरान्त्पुष्टयिनान्त्यायन् AIT. Br. 6, 33. ÇAT. Br. 11, 6, 3, 5. 14, 6, 3, 20. PAÑĒAT. Br. 12, 13, 14. SHAPV. Br. 2, 3. एष तु अतिवदति यः सत्येनातिवदति KĀND. UP. 7, 16, 1. वृद्धा-नातिवदेज्जातु (नाभिभवेज्जातु ed. Bomb.) MBH. 13, 7578. — 2) mehr sa- gen, überfordern: यावद्वाताभिर्मनुष्येत् तन्नाति वदेत् AV. 11, 3, 25. — Vgl. अतिवाद, ऽवादिन्, अत्युद्य.

— अ-यति act. = अति 1) PAÑĒAT. Br. 8, 3, 6.

— अधि act. dabel —, dazu sprechen: इमामगुणवशनामृतस्येत्यधि-वदति TBR. 3, 8, 3, 2. ÇAT. Br. 7, 1, 1, 14. 2, 1, 12. 3, 4, 24. — Vgl. अधिवाद.

— अनु 1) nachsprechen, (Laute) nachahmen; act.: चितं वा इदं मनो वा-गनुवदति ÇAT. Br. 3, 2, 4, 16. पूर्वमेवादितमनुवदति KĀTH. 19, 4. AIT. Br. 2, 40. इति वाचं वदतीं सर्वे प्राणा अनुवदति KAUSH. UP. 3, 2. SĀH. D. 192, 1. SARYADARÇANAS. 28, 10. गिरं नः — अनुवदति शुकः RAUH. 5, 74. तत्कू-क्षितान्यनुवदति — गृहकपोतशतैः SĀH. D. 41, 9. mit Worten begleiten: अन्वैकौ वदति यद्वाति तत् RV. 2, 13, 3. nachtönen: अनुवदति वीणा P. 1, 3, 49, Schol. Als intrans. med. P. 1, 3, 49. Vor. 23, 40. अनुवदते कठः कलापस्य der Kāṭha wiederholt die Worte des Kāl. P., Sch. घोषस्या-

व्यवदिष्टेव लङ्का पूतक्रतोः पुरः Lañkā erklänt wie Indra's Stadt BHATT. 8, 29. — 2) act. *abermals sagen, auf Etwas zurückkommen, Etwas wiederholen* (um die Wichtigkeit desselben hervorzuheben) ÇĀṆK. zu KHĀND. UP. 8, 54. Comm. zu Nājas. 4, 1, 1, 2, 1, 64. zu Gaim. 1, 23. Bhaṭ. P. 14, 21, 42. fg. Kull. zu M. 1, 74. 2, 6, 45. 3, 25. fg. 6, 87. 8, 409. Sān. D. 215, 2. — 3) *schmähen*: दत्तमनुष्य Bhaṭ. P. 4, 4, 24. — 4) *Jmd um ein Almosen ansprechen*: ये वानुवादेपुरवृत्तिकर्षिताः MBh. 4, 229. Nīlak. : अनुवादे ऽयुः पूर्वं देहीत्युक्त्या दत्तस्यैव क्षेत्राणामादेः प्रतिवर्षं पुनर्देहीति राजवचनं यदधिकारिणं प्रति तदनुवादस्तन्निमित्तं ये वा प्रति श्रुयुः प्राप्तयुः. — Vgl. अनुवाद fg. — caus. *ertönen*, *erklängen lassen*: श्रुतिगान् HARIV. 8688.

— श्रुयन्तु act. *in Beziehung auf Etwas sagen* ÇAT. Br. 10, 4, 4, 9.

— श्रप med. P. 4, 3, 73. Vop. 23, 58. 1) *seinen Unmuth auslassen, gegen, tadeln, schmähen*: उत मे ऽपं वदेयुः TBr. 2, 3, 9, 9. ÇĀṆK. Çr. 13, 16, 1. नार्तो ऽप्यपवदेद्विप्रान् M. 4, 236. MBh. 10, 504. स्वं पुत्रमपवदति oder ऽते P. 4, 3, 77. Sch. नृभ्यो ऽपवदमानस्य (so ist zu lesen) BHATT. 8, 45. — 2) act. *Jmd (acc.) durch Reden zerstreuen* Pār. Gṛh. 3, 10. श्रपवदेयुस्तानित्कसिः पुरातनैः Jāñ. 3, 7. — 3) act. *ausnehmen (eine Ausnahme machen)* Schol. zu AV. Prāt. 2, 63. 104. 3, 60. श्रपोय्य RV. Prāt. 4, 18. श्रपोय्यत 11, 5. — Vgl. श्रपवाद fg. — caus. 1) *Jmd tadeln, schmähen*: यश्चैनमभिनन्देत यश्चैनमपवादयेत् MBh. 12, 8797. *Etwas tadeln, missbilligen*: तस्मान्नित्यं तमा तात पाण्डितैरपवादिता (श्रपि वर्जिता ed. Bomb.) 3, 1036. — 2) *ausnehmen (eine Ausnahme machen)*: ऽवाय्य RV. Prāt. 1, 10, 6, 5. ऽवाय्यते 11, 18.

— श्रभि 1) *Jmd anreden, begrüßen* Ait. Br. 3, 28. 4, 20. TS. 2, 5, 8, 3. पूर्वो राज्ञो ऽभिवदति ÇAT. Br. 3, 3, 4, 14. प्रियेण नाम्ना 13, 1, 1, 1. इतर इतरम् 14, 5, 4, 15. 7, 2, 24. 9, 2, 1. श्रतिथीन् AV. 9, 6, 4, 48. Kauç. 46. KHĀND. UP. 4, 1, 2, 3, 1. KATHOP. 1, 10. KENOP. 17. ÇVETĀCV. UP. 3, 21. M. 8, 356. MBh. 1, 5443. 8003. 3, 907. fg. 10908 (श्रभिवादत्). 15668. 4, 223. 5, 4230. R. 1, 70, 33. 2, 110, 21 (119, 20 Gonn.). KATHĀS. 43, 99. जारं चौरित्यभिवदन् *wer den Ehebrecher Dieb schilt* Jāñ. 2, 301. med. MBh. 5, 928. st. श्रभिवादे 3, 1836 liest die ed. Bomb. श्रभिवादये. — 2) *in Bezug auf — sagen, erwähnen, Etwas (mit einem Worte u. s. w.) meinen*: तस्मै प्रत्नमिति पूर्व कर्मभिवदति Ait. Br. 1, 4. यत्कर्म क्रियमाणमभिवदति ebend. तान्देवो ऽभ्यवदत मम वा इदम् 3, 34. 5, 2, 6, 15. 8, 26. ÇĀṆK. Çr. 16, 3, 12. श्रमीनभ्यूदे *er sprach auf die Feuer hinweisend* KHĀND. UP. 4, 14, 2. *aus-sagen, ausdrücken*: वाचा कि नामान्यभिवदति ÇAT. Br. 14, 6, 2, 4. पद्माचानभ्युदितं येन वागभ्युच्यते KENOP. 4. *erklären für, nennen*: एतद्दे तदन्तरं गार्गी ब्राह्मणा श्रभिवदति ÇAT. Br. 14, 6, 8, 8. तद्विज्ञोः परमं पदमभिवदति Bhaṭ. P. 5, 23, 1. *sprechen*: ते प्रकाश्याभिवदति Praçnop. 2, 2. यो ऽनृतमभिवदति 6, 1. प्रियो वाचमभिवदत्यः Mup. UP. 1, 2, 6. — Vgl. श्रभिवदन, ऽवाद, ऽवादिन्, ऽवाय्य. — caus. 1) *Jmd anreden, begrüßen* (oft mit Ergänzung der Person); med. LĪTJ. 3, 3, 15. गुरुं गोत्रेणाभिवदयेत Gonn. 2, 3, 11. MBh. 1, 5168. 2, 148. 3, 1836 (nach der Lesart der ed. Bomb. und Indm. 3, 20). 11628. 5, 1693. HARIV. 10881. R. 2, 64, 29. R. Gonn. 4, 78, 2. 5, 65, 17. Mṛāñ. 34, 6. 145, 10. 155, 12. ÇĀK. 28, 8. 64, 15. Vikr. 80, 2. 82, 7. MĀLAV. 13, 5. 64, 19. Prad. 116, 12. P. 8, 2, 82. Sch. act. M. 2, 117. 119. 122. 202. 205. 4, 154. Jāñ. 1, 26. पदि MBh. 1, 5123. 3,

3010. 4, 1390. 14, 2023. 2609. HARIV. 9066. 10882. fg. 10885. R. 1, 70, 33. 2, 40, 2. 54, 11. 56, 13, c. 103, 47. 110, 21 (119, 20 Gonn.). R. Gonn. 2, 39, 2. 5, 53, 29. 64, 1. 6, 104, 2. KATHĀS. 49, 155. Hir. ed. Johns. 1738. ऽवाय्य पादावाचार्यस्य ÇĀṆK. Gṛh. 2, 7. M. 2, 126. 212. 11, 204. MBh. 1, 7181. 3, 2467. 8056. 11906. 15662. 16645. 14, 2601. HARIV. 9066. 10881. 10884. R. 1, 12, 2 (1 Gonn.). 57, 15. 70, 12. 2, 44, 23. 50, 6. 52, 26. 92, 30. R. Gonn. 1, 34, 3. Bhaṭ. P. 4, 10, 8. 13, 36. ऽवादयितुम् R. Gonn. 1, 26, 1. ऽवादित MBh. 1, 8003. 3, 11907. 15, 654. R. 2, 90, 5. KATHĀS. 63, 74. Bhaṭ. P. 5, 3, 16. *sich anmelden bei* (dat.): श्राचार्य्य ÇĀṆK. Gṛh. 4, 12. — 2) med. *Jmd (acc.) durch Jmd (acc. oder instr.) begrüßen lassen* P. 4, 4, 53. VArti. Vop. 5, 5. — 3) *Etwas hersagen lassen*: श्राशिषमभ्यवादयत् Bhaṭ. P. 4, 12, 28. — 4) *erklängen lassen, spielen* (ein musikalisches Instrument): वादित्राणि MBh. 3, 14386. — Vgl. श्रभिवादक fg., ऽवादीय.

— प्रत्यभि caus. med. *einen Gruss erwidern* Mṛāñ. 34, 7. — Vgl. प्रत्यभिवाद fgg.

— समभि caus. *Jmd begrüßen*: मूर्धा समगिवाय्य तम् MBh. 13, 276. R. 2, 115, 8. वसुदेवस्य पदि HARIV. 5738.

— श्रव 1) *durch Nachrede Abbruch thun, herabsetzen*: मा श्रियो ऽववादिभ्येति डुरवदं किं श्रेयसः Ait. Br. 5, 22. — 2) *unterweisen*: श्रस्माभिरप्यन्ये बोधिसत्त्वा श्रवयदिताः (!) SADDH. P. 4, 6, a. — Vgl. श्रववद fgg., श्रववाद.

— व्यव act. 1) *beschreiben* Pāñāv. Br. 6, 7, 11. — 2) *zu reden beginnen, das Schweigen brechen* (nach ÇĀṆK.) KHĀND. UP. 4, 16, 2.

— श्रा *reden zu, anreden; ankündigen, zusprechen*: तवाहं प्रूरु रतिभिः प्रत्यायं सिन्धुमावदन् RV. 4, 11, 6. 64, 9. विद्वयम् 117, 25. 10, 85, 26. fg. सर्वतो नः शक्ने भद्रमा वद 2, 43, 2. वर्पमा वद AV. 4, 15, 14. यवेमो वाचं कल्याणीमावदानि जनेभ्यः VS. 26, 2. AV. 6, 69, 2. 12, 1, 29. 1, 10, 4. गोष्ठम् VS. 5, 17. इषम् TS. 4, 1, 5, 2. ÇAT. Br. 1, 1, 4, 18. LĪTJ. 3, 11, 3. 4, 2, 3. — समा act. *einen Ausspruch thun* MBh. 3, 16148.

— उद् *die Stimme erheben, sich hören lassen; aussprechen*: श्रधृस्पदान् उददत मण्डूका इवोदकात् RV. 10, 166, 5. पावतो यज्ञायुधानामुददतामुदाहृष्टं TBr. 3, 2, 5, 9. ÇAT. Br. 1, 1, 4, 17. 3, 2, 4, 39. सीप्रामञ्जित्यापेषमुददद् AV. 5, 20, 1. — caus. *ausrufen lassen*: रुक्षिक्तम् ÇAT. Br. 1, 1, 4, 11. *erschallen lassen* 4, 3, 19. Vgl. उद्वादन.

— प्रत्युद् caus. *dagegen erschallen lassen* ÇAT. Br. 1, 1, 4, 13. 17.

— उप 1) *missliebig reden über* (acc.), *beschreiben, berufen* AV. 15, 2, 1. TBr. 2, 3, 9, 7. Ait. Br. 2, 31. तं केम उपोड्दास्या वै त्वं पुत्रो ऽसि ÇĀṆK. Br. 12, 3. LĪTJ. 10, 7, 4. — 2) *anreden* Ait. Br. 3, 23. *bitten* Pāñāv. in Ind. St. 3, 372, 23. — 3) med. *Jmd bereden, an sich zu locken suchen* (उपसभाषायाम् und उपमन्त्रणे) P. 1, 3, 47. (प्रलोभे) Vop. 23, 39. कर्मकारानुपवदते = उपसाह्वयति, कुलभार्यानुपवदते = उपच्छन्दयति P., Sch. कंचिन्नोपावदिष्टो BHATT. 8, 28. — 4) *in der dunklen Stelle gucken* कृत्तमुपं निगमवदति RV. 4, 5, 8 zieht Sān. उप zu कृत्तम्. — Vgl. उपवाद fg.

— प्रत्युप *durch Reden beleidigen*: तेनो श्रीः प्रत्युपोदिता Pāñāv. Br. 10, 7, 2.

— नि caus. med. *erschallen lassen*: भेरीसकृत्ताणि शङ्खानामपुतानि च MBh. 5, 7656. fg.

— निम् 1) *wegreden*: चायुर्मा निर्वदिष्टम् VS. 5, 17. — 2) *hinaussprechen*, *hinausschallen lassen*: वार्धे विषस्य हृषणी तामितो निर्वदिष्टम् AV. 4, 6, 2. — 3) *seinen Unmuth gegen Jmd (acc.) auslassen*, *Jmd schmähen* MBh. 4, 122. निर्वदिष्टम् 5, 4618. med. 12, 12361. — Vgl. निर्वदि.

— अभिनिम् *aussagen in Beziehung auf (acc.)*: तत्र वा एतदक्रभि- निर्वदति यत्पञ्चदशम् PAÑĀV. Br. 14, 11, 9. 23, 7, 2.

— परा *wegsprechen* AV. 8, 20, 2. द्विपत्तम् LĀT. 3, 11, 3.

— अभिपरा *anreden* ÇAT. Br. 11, 5, 3, 6. ÇĀKṢ. Br. 23, 5.

— परि 1) *sich auslassen*, *einen Ausspruch thun* MBh. 12, 4446. *be- reden*, *besprechen*, *sich auslassen über (acc.)*: गो वाच तौ तत्पर्यवदताम् TS. 1, 7, 2, 2. तदस्ति पर्युदितमिव ÇAT. Br. 3, 1, 2, 2. ÇĀKṢ. Br. 6, 4. प्र- ज्ञापितम् PAÑĀV. Br. 4, 9, 14. यादित्यमेव ते परि वदन्ति सर्वे AV. 10, 8, 17. 12, 4, 49. — 2) *sich nachtheilig über Jmd auslassen*, *Jmd tadeln* Spr. 134. MBh. 12, 4869. 13, 4992. med. 3. 14686. 5, 1838. — Vgl. परिवाद figg.

— प्र 1) *heraussagen*, *reden*, *sprechen*; *aussagen*, *ansagen*, *verkün- den*: प्रवदतां श्रेष्ठः HARIV. 5927. 7036. R. 3, 22, 37. विप्रकथम् 4, 8, 16. 54, 10. 63, 28. 5, 60, 15. Bhāg. P. 1, 17, 21. 7, 2, 58. PAÑĀT. 143, 21. *spre- chen zu Jmd (acc.)* BHATT. 7, 24. *die Stimme ertönen lassen* (von Thie- ren und Vögeln): एष दात्यूक्तो कृष्टः — प्रवदन्मन्याविष्टः स्वकास्ता- मनुतिष्ठति R. 3, 79, 12. VARĀH. Brh. S. 28, 17. (यापि): अथप्रवदत्यः ge- rāuschlos ĀCV. Gṛh. 2, 7, 7. मन्त्रम् RV. 1, 40, 5. 7, 33, 14. वार्धः 101, 103. 1. 9, 97, 8. 10, 94, 1. पुरा वाचः प्रवदितो निर्वपेत् (vgl. P. 3, 4, 16, Sch.) TS. 2, 2, 9, 5. AIT. Br. 2, 15. ÇAT. Br. 7, 4, 2, 38. KĀT. Ç. 9, 1, 10. सत्यं वचो यत्प्रवदति विप्राः R. 5, 28, 3. मृषोऽयम् BHATT. 8, 60. त्वया प्रो- दितं वचः HARIV. 15793. अतिवादं न प्रवदेत् MBh. 5, 1270. शिवाशाप्य- शिवा वाचः प्रवदति मरुत्स्वनाः R. 6, 16, 11. अथर्वणे यां (ब्रह्मविद्यां) प्र- वदेत् ब्रह्मा MUND. Up. 1, 1, 2. ब्रह्म न प्रावदत्कश्चित् R. GORR. 2, 45, 4. 109, 30. 6, 102, 34. Bhāg. P. 1, 9, 29. त्रिपाद्यानां प्रवदस्व MBh. 3, 2910. प्रवदन्तु न सख्यम् 5, 2545. यस्ये प्रावाणाः प्रवदन्ति नृणाम् AV. 4, 24, 3. 12, 3, 15. 18. प्राप्तं समरं सभयं प्रवदेत् VARĀH. Brh. S. 47, 26. 93, 11. 96, 1. प्रकेषु कर्कटे लगे वाक्यताविन्दुना सक्तः । प्रोद्यमाने (= उदयं गच्छ- ति सति Comm.; vgl. WEST. u. 3 mit प्रोद्) R. 1, 19, 3. *aussagen so v. a. annehmen*, *statuieren*: जन्मनिरोधं प्रवदति यस्य ÇVETĀCV. Up. 3, 21. Spr. 2843. ये ऽप्यङ्गानां प्रवदन्ति दोषान् VARĀH. Brh. S. 74, 5. — 2) *bezeich- nen als*, *erklären für*, *nennen*: एतन्मासस्य मासत्वं प्रवदति M. 5, 55. सा- ख्ययोगा पृथग्वालाः प्रवदन्ति न पण्डिताः BHAG. 5, 4. MBh. 3, 5012. 8146. 15641. R. 5, 52, 18. प्रवदति भरतस्तो नायिका विप्रसंख्यम् Comm. zu Glr. 7, 2. ÇAUT. 43. KĀT. 1 aus KĀC. zu P. 7, 2, 10. Spr. 1771. 2273. 2298. 2377. 3957. 4923. VARĀH. Brh. S. 15, 29. 68, 114. 88, 32. Bhāg. P. 3, 25, 31. PAÑĀT. 1, 1, 44. — Vgl. प्रवद figg., प्रवाद, प्रवादिन्. — *caus. ertönen lassen*, *spielen* (ein musikalisches Instrument): वीणाम् ÇĀKṢ. Ç. 17, 14, 5. प्रवादिताश्च वादित्रैः MBh. 1, 5329. 5856. 5460. 4, 1164. 5, 3850. 7, 50. 8905. HARIV. 4725. MĀK. P. 106, 61. Verz. d. Oxf. H. 32, b, 14. ohne Ergänzung *musizieren*: प्रवादयद्भिर्गन्धर्वैः HARIV. 12006. गन्धर्वान् — सु- प्रवादिनान् *schön musizierend* 11792. st. शङ्काय मृदङ्गाश्च प्रवाद्यन्ति MBh. 12, 1899 ist wohl शङ्काय मृदङ्गाश्च प्र° zu lesen. — Vgl. प्रवादक.

— अनुप्र 1) *nachsprechen*: वार्धे प्रोदितानुप्रवदति AIT. Br. 2, 15. TS. 2, 2, 9, 5. — 2) *aussagen über*: तामिता श्रेष्ठोऽनुप्रवदति Nir. 10, 30.

— *caus. nachher ertönen lassen*: वीणाम् ÇĀKṢ. Ç. 17, 14, 5.

— उपप्र *mit der Stimme einfallen* AV. 4, 15, 14.

— विप्र *act. med. sich gegenseitig widersprechen*: विप्रवदसे सावत्स- राः, मोहृताः P. 1, 3, 50, Sch. Vop. 23, 42. BHATT. 8, 80.

— संप्र *laut aussprechen*: पुरा वाग्धः संप्रवदितोः PAÑĀV. Br. 24, 3, 5. *gemeinschaftlich die Stimme ertönen lassen*: संप्रवदन्ति कुकुटाः Ind. St. 8, 418. P. 1, 3, 48, Sch. Vop. 23, 41. *med. sich unterhalten*: संप्रवदसे ब्राह्मणाः ebend. संप्रवदमानाङ्गनात् BHATT. 8, 28.

— प्रति 1) *zu Jmd (acc.) reden*: शिरः प्रति वामश्र्यं वदत् RV. 1, 119, 9. 8, 45, 5. मण्डूको मा प्रति वदतः KAUC. 96. — 2) *antworten* MBh. 13, 1452. KATHĀS. 88, 59. RĀGĀ-TAR. 3, 1. DAÇAK. 63, 5. mit acc. der Person RAH. 3, 64. KATHĀS. 14, 85. 28, 102. BHATT. 2, 28. राज्ञा च प्रत्यवादि सः 18, 9. इति प्रत्युदिता (*zurückweisen* Comm.) याम्या हृताः Bhāg. P. 6, 2. 21. — 3) *nachsprechen*, *wiederholen*: स चापि तत्प्रत्यवदद्यथोक्तम् Ka- THOP. 1, 15. MBh. 5, 4635. — Vgl. प्रतिवाद fig. — *intens. partic. प्रति- वावदत् widerredend* AIT. Br. 2, 8.

— वि 1) *act. Etwas widerreden*: यस्ते क्वं विवदत् AV. 3, 3, 6. तड- भयं व्युदितम् *strittig* ÇĀKṢ. Br. 19, 2. — 2) *sich mit Jmd in Wort- streit einlassen über (loc.)*; *med.* P. 1, 3, 47, Sch. Vop. 23, 41. TBh. 2, 3, 5, 5. ÇAT. Br. 1, 3, 2, 27. 3, 6, 2, 3. 10, 1, 4, 10. 14, 8, 25, 5. अकृष्येयसे 9, 2, 7. KūLND. Up. 5, 1, 6. KAUSH. Up. 2, 14. पित्रा M. 3, 159. MBh. 13, 4277. असातिकेषु त्वर्थेपु मिथो विवदमानयोः M. 8, 109. 252. 9, 191. 250. तस्या निमित्तम् R. 3, 67, 10. fig. Spr. 3068. KATHĀS. 24, 183. 45, 108. Bhāg. P. 9, 14, 11. Verz. d. Oxf. H. 50, a, 4. 156, a, 29. BHATT. 8, 28. PAÑĀT. 96, 25 (*विवद° zu lesen*). 100, 25. II, 10. यस्मात्स्त्रियं (*acc. st. loc.*) विवदयं सभायाम् MBh. 2, 2396. परस्परं विवदमानानामपि धर्मशा- स्त्राणाम् *sich gegenseitig widersprechend* HIT. 19, 21. कृत्ये विवदमाने *strittig* R. GORR. 2, 79, 9. Häufig auch *act.*: मिथो विवदतां नृणाम् M. 8, 178. 263. 390. MBh. 3, 12695. R. GORR. 2, 109, 57. शतं दद्यान्न विवदेदि- ति प्राप्तस्य लक्षणम् Spr. 2935. 2938. Bhāg. P. 5, 14, 88. Verz. d. Oxf. H. 100, b, No. 136. 156, a, 30. इत्थं चाकर्मकमिकाया तयोर्विवदतोः PAÑĀT. 183, 6. शरीरमापदद्यापि विवदस्यविक्रिसतः MBh. 12, 9479. *sich in Streit einlassen mit*, mit acc. der Person: न च तान्विवदेद्दीमानाकृष्टयापि तेः सदा MĀK. P. 34, 98. विवदिताः *im Streite legend*: राज्यकेतोः MBh. 13, 556. — 3) *sich unterhalten*: एवं विवदतोस्तत्र कृष्णान्दयोः HARIV. 10481. — 4) *die Stimme ertönen lassen*: कृष्टो विवदमानश्च कोकिलो मामिवा- कृषत् R. 3, 79, 10. — Vgl. विवाद. — *caus. einen Process einleiten*, *die Gerichtsverhandlung beginnen* (*antworten lassen* St.) JĀN. 2, 12. — *intens. die Stimme laut*, *wiederholt erschallen lassen*: य इन्द्र इव देवेषु गो- ध्वेति विवावदत् (अथभाः) AV. 9, 4, 11.

— सम् 1) *zusammen sagen*: अथ कामयः सम्दिरे KūLND. Up. 4, 10, 4. *sich unterreden mit (instr.)*, *sich bereden über (loc.)*; *med.*: इन्द्रं त्वं मरुद्भिः सं वदस्व RV. 1, 170, 5. उत स्वया तन्वाः सं वदे तत् 7, 86, 2. स्वेन कर्तुना *mit sich zu Rathe gehen* 10, 31, 2. AV. 8, 109, 2. 11, 4, 6. सा- चित्रे TBh. 3, 10, 9, 5. TS. 2, 5, 2, 5. इन्द्राय उ *वदस्व* ÇAT. Br. 5, 2, 4, 11. 1, 1, 4, 14. 3, 1, 2, 10. 8, 4, 2, 4. कुमारं ज्ञातं संवदस उप वै शुश्रूषते *man sagt zu einander von dem Kinde: es lauscht* AIT. Br. 3, 2. Nir. 11, 28. *कृत्येरेचारपयोः संवदसे* ÇAT. Br. 4, 6, 9, 18. 14, 7, 4, 1. मा मैतस्मि-

संवदिष्ठाः *versuche nicht mit mir darüber zu reden* B. 2, 2. तथैव भीम-
सेनेन लोकः संवदते भृशम् MBu. 7, 5318. act.: राक्षस न संवदेत् 4, 125. स्व-
चरिः सह संवदेत् Spr. 1037. तयोः संवदतेरेवम् MBu. 5, 7033. 6, 5606. R.
1, 74, 12. 2, 89, 5. R. GORR. 1, 26, 19. 76, 15. 7, 60, 1. Spr. 4413. Būla. P.
3, 20, 5. 12, 10, 7. इति तौ दंपती तत्र समुद्य समर्थ मियः so v. a. einen Paar
schliessend Būla. P. 4, 23, 43. यथासमुदितम् nach Uebereinkunft ÇAT. Bū.
13, 5, 27. — 2) act. zusammen klängen, von musikalischen Instrumen-
ten AV. 4, 37, 4. — 3) übereinstimmen, zustimmen: देवं न संवदति Māñk. B.
163, 20. देवं संवदते यदि HANV. 7413. खदाख्याता च तस्यैषा संवदिष्यति
मत्कथा KATHA. 121, 218. अपि च कृतिनमेनं शक्तिदेवं स्वनाम्ना व्य-
धित समुदितेन स्वेषु विद्याधरेषु || so v. a. gebräuchlich 26, 279. — 4)
sprechen: यदि ज्ञास्यामि वक्ष्यामि ज्ञानान्न तु संवदे MBu. 13, 480. भीष्मः
समवदत्तत्र गिरं साधुभिरर्चिताम् 4, 915. एवं समुदितस्तेन angeredet Būla.
P. 3, 24, 41. — 5) bezeichnen als, erklären für, nennen: मन्दाक्रांतां तौ
संवदन्ति ÇAUT. 42. — Vgl. संवदितव्य, संवाद. — caus. 1) sich unterreden
lassen: संवादयेनं देवैः ÇAT. Bū. 1, 8, 20. eine Unterredung über (loc.)
hervorrufen, med. ÇĀñk. Ç. 17, 14, 2. KAUSH. UP. 4, 3. figg.: vgl. S. 138.
fg. — 2) sich über Etwas einigen, einstimmen: संवादयन्निव KATHA.
107, 79. संवाद्यतां तत्सर्वेषाम् 50, 166. संवादितं उरुवरं man sich geeinigt
hat MBu. 1, 7931. — 3) zutreffend angeben: संवाद्य त्रपसंख्यादीन् M. 8,
31. — 4) Jmd zum Sprechen auffordern HIT. 83, 1, v. l. — 5) ertönen
lassen (ein musikalisches Instrument): तूर्याणि MBu. 1, 7056. वादित्राणि
7909. वीणां KATHA. 21, 4. — Vgl. संवादन.

— उपसम् s. उपसंवाद.

— परिसम् sich gemeinschaftlich über Jmd äussern: तं रातसाश्र (so
die ed. Bomb.) परिसंवदन्ति रायस्योषः स विजिगीषुरेका MBu. 13, 7868.

— प्रतिसम् sich unterreden mit (acc.): ते न प्रति चन समवदत् AIT.
Bū. 3, 23.

— विसम् act. seiner Zusage untreu werden M. 8, 219. Einwendungen
machen, widersprechen KULL. zu M. 12, 110. तन्मन्दारवतीदेवीज्ञपे
नात्र विसंवदेत् KATHA. 101, 82. — Vgl. विसंवाद. — caus. 1) Jmdes Unzu-
friedenheit erregen: लक्ष्मणेन न विसंवादितः कश्चित् R. 6, 24, 27. — 2)
nicht bewähren: अविसंवादितपौरुष Māñk. P. 133, 10. रमणीश्रेष्ठु अव-
की विक्षिणा विसंवादिदे Çik. 84, 21.

वद 1) (von वद्) oxyt. nom. ag. sprechend, Sprecher, Redner gaṇa
पवादि zu P. 3, 1, 134. VOP. 26, 30. AK. 3, 1, 35. H. 346. Vgl. एवा°, क-
दद्, कु°, प्रिय°, ब्रह्म°, मरु°, यदद्, वशी°. — 2) N. des ersten Veda
bei den Magiern Verz. d. Oxf. H. 33, b, 3. REINAUD, Mém. sur l'Inde 394.
WERNER, Lit. 144; vgl. विश्ववद.

वदक = वद 1) in डुर्वदक.

वदन (von वद्) n. 1) das Reden, Sprechen, Tönen ÇAT. Bū. 3, 4, 4, 5.
सत्य° KĀTY. Ç. 2, 1, 12. ÇĀñk. Ç. 2, 3, 24. 10, 20, 4. पुरस्ताद्वदन ÇAT.
Bū. 4, 6, 3. 2. वदनादिव्यापार, वाग्वदन ÇĀñk. zu Bū. År. UP. 8. 83. —
2) = मुख u. s. w. AK. 2, 6, 3, 40. H. 572. HALĀJ. 2, 363. a) Mund, Maul:
वां सायका वदनान्निष्यतति Spr. 2767. वदनैर्मधुगन्धिभिः R. 1, 9, 38 (36
GORR.). Suçr. 1, 124, 10. °प्रिय 189, 12. °मदिरा MROH. 76. VARĀH. BŪH.
S. 67, 6. बुम्बाविरामे वदनं प्रमार्ष्टि 78, 6. 93, 5. 7. Būla. P. 3, 9, 18. मृगा-
लिका मीमपिपुङ्गीतवदना im Maule ein Fleischstück haltend PAñĀT.

226, 20. — b) Gesicht R. 2, 26, 10. Suçr. 1, 118, 14. 289, 5. MROH. 40. Çik.
29. Spr. 364. 2708. figg. VARĀH. BŪH. S. 48, 10. 50, 6. 58, 47. 68, 104. RĪĀ-
TAR. 6, 55. Būla. P. 2, 1, 28. 3, 9, 19. पूर्णेन्दु° MBu. 3, 2480. MĀLAV. 17.
शशिप्रकाशवदना R. 5, 14, 21. विवृतवदना Çik. 43. प्रक्षिप्त° PAñĀT.
36, 2. 185, 25. अकृष्ट° R. GORR. 2, 101, 26. प्रकृष्ट° 4, 8, 32. विषम°
MBu. 3, 14360. R. 1, 62, 3. विषादार्त° 2, 47, 3. विवर्ण° MBu. 3, 2105.
R. 2, 26, 3. 87, 4. घ्रापीतवर्ण° 76, 4. व्रीडाविनय° KĀURAP. 5. प्रचण्ड°
DHŪRTAS. 85, 1. सुवदना 79, 17. MĀLAV. 68. VIKR. 29. RT. 6, 20. PRAB. 60,
5. कमलवदना ÇAUT. 18. अश्रुवदना mit Thränen auf dem Gesicht Būla.
P. 1, 16, 19. 17, 3. किञ्चिच्छकार वदनम् versag ein wenig das Gesicht 3,
33, 20. — c) Vorderes, Spitze: अङ्गुष्ठ°, शाम्भव° adj. (शलाकापत्र) Suçr.
1, 23, 5. अघोवदना: कण्टका: H. 62. मृगालवदना घ्राणा: Maul und zugleich
Spitze R. 6, 79, 69. fg. — d) the first term, the initial quantity of the
progression COLEBR. Alg. 32. — e) the side opposite of the base; the
summit COLEBR. Alg. 72. — Vgl. राज°.

वदनच्छद R. 5, 23, 15 fehlerhaft für रदनच्छद.

वदनदत्तुर m. N. pr. eines Volkes Māñk. P. 38, 12.

वदनरोग m. Mundkrankheit VARĀH. BŪH. S. 32, 18. — Vgl. मुखरोग.

वदनश्यामिका f. Schwärze des Gesichts, Bez. einer best. Krankheit
Verz. d. B. H. No. 963.

वदनामय (वदन + मय°) m. Mund- oder Gesichtskrankheit TRIK. 3, 3, 114.

वदनासव (वदन + स्रा°) m. Speichel BŪHĀIPR. im ÇKDr.

वदनीभू (वदन + 1. भू°) sich in ein Gesicht umwandeln: नो सत्येन मृगाङ्क
एष वदनीभूतः Spr. 1634.

वदन्त s. कि°.

वदन्ति und वदन्ती bei UGÉVAL. zu UNĀDIS. 3, 50 ein zur Erklärung
von कि° erfundenes Wort.

वदन्तिक m. pl. N. pr. eines Volkes Māñk. P. 58, 45.

वदन्य adj. = वदान्य SĀNAS. zu AK. 3, 1, 6 nach ÇKDr. H. 351.

वदान्य UNĀDIS. 3, 104. 1) adj. (f. घ्रा) mit कृतादि componirt gaṇa घ्रे-
ण्यादि zu P. 2, 1, 59. a) (von 1. अवदान mit Abfall des Anlauts; vgl.
3. दा mit अव) freigebig AK. 3, 1, 6. TRIK. 3, 3, 320. H. 351. an. 3, 508.
MED. J. 102. HALĀJ. 2, 211. BALA bei MALLIN. zu NAIŠH. 3, 11. AGĀJA bei
UGÉVAL. M. 4, 224. fg. MBu. 1, 7159. 3, 1135. 4, 16. 5, 1347. 14, 2695. R.
1, 1, 3. 60, 2. 2, 60, 17. 61, 2. 78, 15. R. GORR. 2, 1, 15. RAGH. 3, 24. Spr.
2134. 2713. 3132. VARĀH. BŪH. 18, 8. NAIŠH. 3, 11. RĪĀ-TAR. 3, 258.
Būla. F. 3, 1, 27. 4, 25, 41. 3, 10, 27. — b) beredt (als wenn das Wort
von वद् khme) AK. 3, 4, 34, 162. TRIK. MED. BALA und AGĀJA s. s. O.
freundlich redend, lebenswürdig H. H. an. — 2) m. N. pr. eines Rshi
MBu. 13, 1391.

वदाम (aus dem pers. بادام m. Mandel RĪĀN. im ÇKDr.

वदाल m. 1) eine Art Wels (s. पाठीन) TRIK. 1, 2, 16. H. c. 195 (ver-
schieden von पाठीन); vgl. चित्र°, वादाल. — 2) Strudel oder Brandung
(कूलकूपक) TRIK. 1, 2, 11.

वदालक m. = वदाल 1) TRIK. 3, 3, 247. BŪHĀIPR. im ÇKDr.

वदावद (von वद्) adj. geschwätzig P. 6, 1, 12, VĀRT. 2. PAT. zu P. 7,
4, 58. VOP. 26, 30. AK. 3, 1, 35. H. 346. — Vgl. घ°.

वदावदिन् adj. dass.: वदे (d. i. वद उ) वद वदावदी वदेरुः पृथुः LĪT. 4, 1, 5.

वदि indecl. gaps स्वर्गदि zu P. 4, 1, 37. bei Angabe eines Datums in Verbindung mit einem Monatsnamen so v. a. in der dunklen Hälfte des —: वैशाख^० Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 33, 6. Nach Wessner (Kāsmāś. 380) ist व् oder richtiger व् Siglum für वकुल und दि für दिन.

वदितर (von वद्) nom. sg. Sprecher: श्रुताये वाचो वदितरः Ait. Br. 7, 27. proparox. mit acc.: ज्ञापवादान् P. 3, 2, 135. Sch. वदिता न लघी-यसो ऽपरः स्वगुणम् pflegt nicht von seinen Vorzügen zu reden Spr. 3936. न पुरा भीमसेन तमोदशीर्वदिता गिरः MBh. 2, 2257.

वदितव्य (wie oben) adj. zu sprechen, zu sagen: सत्यम् Ait. Br. 5, 14. वदितव्यम् impers. SARYADARCANAB. 44, 13. 126, 14. 156, 9. 180, 4.

वदिष्ठ (von वद् mit dem suff. des superl.) adj. am besten redend: वा-ज्वनस्पतीनाम् PAÑĀV. Br. 6, 5, 12.

वदिवास N. pr. einer Oertlichkeit RĪĀA-TAN. 6, 218.

वद्री s. वधी unter वध.

वद्य (von वद्) n. am Ende eines comp. Reds, Unterhaltung über P. 3, 1, 106. सत्य^० adj. die Wahrheit redend BHATT. 8, 60. — Vgl. व^० (adj. verächtlich, gemein auch Bala. P. 4, 19, 22. n. Unvollkommenheit, Fehler auch 3, 9, 1) und वक्ष^०.

वध् eine defective Wurzel, die nach P. und Vor. nur im aor. und prec. vorkommen soll. Die ältere Sprache kennt ausserdem vereinzelt den potent. वधेयम् AV. 10, 5, 15 und वधेत् VS. 10, 8, das Epos auch das fut. und die Special-Tempora des pass. अवधीत् P. 2, 4, 43. 7, 2, 10, Schol. Vor. 8, 49. 9, 9. वैधीम् (RV. 1, 165, 8. 10, 28, 7), अवधिष्म, वधिष्ठन, वधिषुप्तः वध्यासम्, वध्यात्, वध्यासुम् P. 2, 4, 42. pass. aor. अवधि 7, 3, 35. Vor. 11, 7. 24, 6. अवधिष्ठ, अवधिषाताम्, अवधिषत P. 2, 4, 44. 8, 4, 62, Schol.; pass. prec. वधिषीष्ट ebend. schlagen (eig. und auch den Feind, ein Heer), zerschlagen, erschlagen, tödten: दस्युम् RV. 1, 33, 4. 38, 6. वृत्रम् 51, 4. 104, 8. यस्यवधीत्पितरम् 5, 34, 4. 55, 9. 8, 56, 20. गाम् 90, 15. AV. 9, 2, 11. मृत्यो मा पुरुषं वधीः 8, 2, 5. 10, 1, 29. Ait. Br. 7, 28. धिया धिया वा वध्यासुः TS. 2, 6, 4. 1, 8, 4. 2. Cat. Br. 2, 1, 2, 17. (अमित्रान्) वधीर्वनेव मुधितेभिर्त्तैः 6, 33, 3. मा नो रुदिं विषा वधीः 8, 68, 8. सत्यम् AV. 7, 11, 1. कृविः 70, 4. यज्ञम् Ait. Br. 2, 31. वाचम् 6, 33. सोमम् 3, 32. TBr. 1, 5, 2, 8. यथा वृत्तमशनिर्कृति । एवाकृम्य कितवान्तेर्वध्यासमप्रति AV. 7, 50, 1. सप्ताङ्गुली शार्ङ्गलो ऽवधीत् Cat. Br. 11, 8, 4, 4. वध v. l. des AV. 6, 6, 3 für वध des RV. — एनाम् — पदावधीत् MBh. 4, 461. 475. figg. अवधीमेन गर्भम् 1, 211. 4075. मगं व्याघ्रो ऽवधीत्तदा 5573. 3, 15727. R. 4, 2, 18. Spr. 1378. KATHIS. 25, 250. 47, 72. अवधीत्पायः स्वयमेव स्ववियकृम् so v. a. tödtete sich selbst RĪĀA-TAN. 5, 240. 318. LA. (III) 92, 12. तस्माद्धर्मो न कृतव्यो मा नो धर्मो कृतो वधीत् Spr. 4247. MBh. 1, 5500. 3, 15776. KATHIS. 18, 324. 121, 207. BHATT. 15, 11. अवधिषुः 2. मा वधिष्ठा ज्ञायुम् 6, 41. वध्यास्त्रं रिपुसंकृतीः 19, 26. वधिष्यति u. a. w. MBh. 1, 1801. 3, 8695. 8798. 13543. 4, 502. 13, 64. HARIV. 8881. R. 2, 31, 31. 84, 4. 3, 49, 31. Bala. P. 1, 17, 11. 10, 50, 48. PAÑĀT. 69, 20. वधिष्ये u. a. w. MBh. 3, 626. 5, 4870. R. 7, 67, 26. य आकृवेषु वध्यते JĀĀN. 1, 323. MBh. 12, 5204. 13, 5715. HARIV. 8299. Spr. 964, v. l. 1423. 1609. 1946 1950. 3826. 4605. PAÑĀT. 81, 7. वध्यासाम् MBh. 1, 4316. वध्येत R. 2, 75, 29. वध्यमान MBh. 3, 12118. 12227. 12251. 13865. 4, 480. 6, 3410.

4408. 5521. 8, 939. 12, 6648. R. 2, 74, 20. R. Gonn. 4, 41, 22. 7, 29, 28. वध्यति MBh. 13, 5715. वध्यति 3, 8765. Spr. 1101. HARIV. 8281. वध्यामः R. 7, 23, 4, 19. वध्यत् = वध्यमान MBh. 3, 805. तेन सो ऽवधि Rām. 17, 5. statt वध्यमान MBh. 3, 22 und Bala. P. 8, 3, 15 wird mit den Bomb. Ausgg. richtiger वा^० gelesen; statt वध्यते MBh. 14, 560 ist mit der ed. Bomb. विध्यते zu lesen. — Die Schreibung mit व् findet sich VS. 9, 28. 10, 8; mehrmals im Cat. Br. und vereinzelt im AV. Die Bomb. Ausgg. schreiben stets व्.

— caus. erschlagen, tödten: वधयिष्यामि MBh. 2, 1583.

— desid. बीभत्सते wird P. 3, 1, 6 und Vor. 8, 103 119 auf eine Wurzel वध् oder वध् zurückgeführt, der Daitup. 23, 4 die Bedeutung बन्धने (निन्दे च Vor.) beigelegt wird. Wir haben dieses desid. mit WESTENGAARD zu वाध् gestellt.

— घप 1) abhauen, spalten: दाह RV. 10, 146, 4. — 2) abschlagen so v. a. verjagen: शूरहं देव्यजनीत् VS. 1, 26. उयं वचः 8, 8. तमः Cat. Br. 4, 3, 4, 21.

— अभि auf Jmd schlagen: तं वीरं सिंहे मत्तमिव द्विपम् । मर्मस्वभ्य-वधीत्कुक्षः पादाङ्गुलीः सुदारुणीः ॥ MBh. 10, 841. fig. तलेनाभ्यवधीत्का-श्चित्पद्मान्यान् R. 5, 40, 12.

— समभि dass.: तं समभ्यवधीत् MBh. 7, 6942.

— घा zermalmen, zerstückeln: दृषदं त्रिहृषा RV. 8, 61, 4. zerschellen: ऊर्मिर्न नावमा वधीत् 64, 9.

— अव्या schlagen auf: (गङ्गा) सलिलेनैव सलिलं क्वचिदभ्यावधीत्पुनः R. Gonn. 4, 43, 17.

— उद् zerreißen: मा वा ऽयेन उद्धधीत् RV. 2, 42, 2. मा वा समुद्र उद्धधीन्मा सुपर्णाः VS. 13, 16.

— उप anschlagen an: पदा स्थूलेन पससाणौ मुष्का उपावधीत् AV. 20, 136, 2. erschlagen, tödten: रतोस्युपावधीत् MBh. 12, 2814.

— नि 1) heften in (loc.): दिव्युर्मस्मिन्नि वधिष्ठं वज्रम् RV. 4, 41, 4. — 2) niederschlagen, niederhauen, tödten: तानि (अस्त्राणि) दपेन सर्वाणि न्यवधीत् R. Gonn. 1, 57, 13. सारथिम् MBh. 1, 4121. 5472. 8, 2597. KATHIS. 50, 22. 96, 46. RĪĀA-TAN. 6, 83. BHATT. 1, 2. 6, 16.

— निम् abspalten, abtrennen; zerspalten: ज्ञाययै गर्भम् Cat. Br. 3, 1, 2, 21. दीताम्, तपः TBr. 3, 1, 2, 3.

— परा spalten, zerreißen: यज्ञा शिक्वाः परावधीत्तन्ना कृस्तेन वास्या AV. 10, 6, 8. य आसा कृच्छे लक्ष्मणि सदिग्दि परावधीत् TS. 7, 4, 40, 1.

— प्र schlagen (einen Feind): विश्वस्तास्तु प्रवध्यते बलवतो ऽपि दु-र्वलैः Spr. 1423, v. l.

— प्रति zurückschlagen, abwehren: तांस्तान् (भक्षान्) प्रत्यवधीद्वा-भिर्दशभिः शैरः MBh. 7, 1879.

— वि zerstören: पदावधीर्वि पुरः शम्बरस्य RV. 1, 103, 8. वि द्विवो वधीत् 5, 44, 12. वि यो धृष्टो वधिषो वज्रकृत् विष्ठा वृत्रममित्रिया शवो-भिः 6, 17, 1.

वर्ध (von वध्; in VS. und in Cat. Br. öfters वध geschrieben) 1) nom. sg. Tödter, Mörder, Ueberwinder H. an. 2, 247 (= कृंसक). RV. 1, 175, 4. 2, 21, 4. अमुन्वतः 1, 101, 4. 8, 51, 12. VS. 1, 24. TS. 1, 8, 3, 2 (oder zu 3) a). तस्य न कृतास्ति न वधः Cat. Br. 3, 3, 4, 3. — 2) m. tödtliche Waffe, namentlich Indra's Geschoss NAGH. 2, 20. RV. 1, 25, 2. 32, 5. मृष्टिमत् 52,

15. वज्र 58, 5. उग्र 133, 6. मा प्रणक्तस्य नो वधः 2, 23, 12. 28, 7. वृत्राय प्र
वधं भ्रमर 30, 3. शिरौ दासस्य सं पिपावधेन 4, 18, 9. सकृन्मृष्टि 5, 34, 2.
श्वरे गोका नृका वधो वः 7, 56, 17. 9, 52, 3. 10, 89, 9. न वा उ द्वाः तुध-
मिद्वं दंडुः 117, 1. समरे वधानाम् AV. 5, 20, 5. 8, 8, 2. यो ऽभिदासाम् AV.
यो वधेन 12, 1, 14. 32. AIT. Br. 2, 1. 4, 1. सैन्यं ° ÇĀṅKH. Gṛh. 3, 9. — 3)
nom. act. P. 3, 3, 76. 7, 3, 35. Vor. 26, 171. a) das Erschlagen, Tödtung,
Mord Nāg. 2, 9. AK. 2, 8, 3, 54. H. 370. H. an. मृका नो अभि विदधात्
RV. 10, 25, 3. सत्यं ब्रवामि वध इत्स तस्य wahrlich ich sage: es ist sein
Untergang (oder zu 2) 10, 117, 6. AV. 5, 14, 9. त्रापयं नो मृधविषाभ्यो व-
धात् 6, 93, 3. 17, 1, 28. पौरुषेय VS. 15, 15. 1, 17. 9, 38. 30, 12. Çat. Br. 1,
6, 4, 21. 3, 5, 4, 9. 6, 3, 8. मृत्यु, वध 5, 4, 4, 1. वधाशङ्का 14, 6, 40, 3. शरी-
रस्य Kāṇḍ. Up. 8, 10, 2. °काम Gṛh. 4, 8, 7. पक्षे वधो ऽवधः M. 8, 39.
H. 830. वधायाभिपपतिनान् MBh. 1, 5981. Mālatī. 85, 8. वधप्रवृत्तस्य
वधानुत्पादे प्रायश्चित्तम् Verz. d. Oxf. H. 87, b, 13. °प्रायश्चित्त 8, a, 41. व-
धस्य स्थानम् H. 930. तत्रियेण वधः — ज्ञानपूर्वकतः R. 2, 64, 22. यो ब-
न्धनवधक्लेशान्प्राणिनां न चिकीर्षति M. 8, 46. 49. 8, 104. 11, 126. 139.
141. MBh. 1, 6174. 7688. 3, 15785. 13, 330. R. 1, 4, 42. 3, 19. 14, 34. Ragh.
2, 30. 12, 52. Yāñ. Bṛh. S. 9, 19. 11, 53. 30, 19. Kathās. 18, 387. Hit.
10, 20. Vet. in LA. (III) 27, 12. व्यधादाज्ञां ततो राजा वधाय श्रुतिद्विषाम्
LA. (III) 92, 8. कथं नु शस्त्रेण वधो मद्विषय विधीयते R. 2, 63, 26. नानु-
ज्ञां मे युधिष्ठिरः प्रपच्छति वधे तुभ्यम् (= तव) MBh. 1, 5919. in comp.
mit dem obj.: प्राणि° MBh. 12, 4295. M. 8, 48. घाततापि° 8, 351. 10,
49. 11, 56. 66. 68. 88. Jāñ. 1, 72. R. 1, 1, 47. 61. 63, 29. Yāñ. Bṛh. S.
3, 30. 8, 18. 9, 21. 24, 34. 87, 44. रामेण रावणत्रयः Tāik. 3, 2, 14. mit dem
Werkzeuge: श्शु° Çat. Br. 5, 4, 3, 2. शस्त्रं° Spr. 2502. Auffallend ist es,
dass sogar in den Gesetzbüchern वध sowohl die Todesstrafe als auch
(und zwar häufiger) eine Leibesstrafe überh. bezeichnet, so dass nur
aus dem Zusammenhange zu ersehen ist, welche von beiden im ein-
zelnen Falle gemeint ist: शत्रुली पन्थिभेदस्य हेदयेत्प्रथमे महे । द्वितीये
कृस्तचरणी तृतीये वधमर्हति ॥ M. 9, 277. तडागभेदकं कन्यादम्पु शुद्धव-
धेन वा 279. Jāñ. 2, 286. ततः कुरु मे वधम् Kathās. 28, 147. °मुक्त 150.
विकृतं प्राप्नुयाद्वधम् M. 9, 291. 8, 130. 267. fg. 323. 364. 366. 9, 249.
11, 100. Jāñ. 1, 366. स कृत्यः प्रकाशं विविधैर्वधैः M. 8, 193. 310. Jāñ.
2, 270. Spr. 4964. 4979. वध so v. a. वधभूमि Richtplatz Comm. in der
Einl. zu Kāṇḍ. — b) Schlag, Verletzung: व्यापः durch die Bogensehne
Nā. 9, 15. — c) Schlag so v. a. Lähmung: सक्शेद्विधोः Suçr. 1, 256, 13.
— d) Vernichtung, Untergang (von leblosen Dingen): तमसाम् Çā. 163,
v. l. मृगाक्षुशलभापउज्ञैः सत्यवधः Yāñ. Bṛh. S. 8, 4. पशुसस्य° 30, 13.
33, 5. देशनरेशुभिन्° 30, 80. सर्वशास्त्रं° MBh. 13, 2198. श्रियः Spr. 3634.
धर्म° Hariv. 2897. — e) Multiplication Gāṇitādhy. Tāipracādh. 77. —
Vgl. व्र° , व्रमे°, घातम्° (auch Yāñ. Bṛh. S. 87, 45), गो° (auch Jāñ.
3, 234), तपुर्वध, दण्डवध, हरेवध, देव°, पितृ°, पुरुष° (Gattenmord Vet.
in LA. (III) 17, 2), ब्रह्म°, ब्राह्मण° (auch M. 8, 381), मका°, मातृ°, मृग-
वधाज्ञीव, राज°, शिशुपाल°.

वर्धक (wie eben) nom. sg. Uṇādis. 2, 36. P. 7, 3, 35. 2, 3, 54. Vārt. 4,
Schol. 1) Mörder Yāñ. Bṛh. S. 16, 13. Bṛh. 21, 10. Kathās. 3, 39. 48.
Rāga-Tā. 4, 104. द्विजति° MBh. 12, 1212. गुरुस्त्री° 1214. — 2) Henker,
Scharfrichter Kathās. 64, 53. 72, 196. 88, 42. 124, 123. — 3) Bez. eines

best. Schlöfrohre: कृत्वेनान्वर्धको वधिः AV. 8, 8, 3. Kāṇḍ. 16. Çat. Br. 5,
4, 5, 14; hierher gehört 2. वाधक.

वधकर्माधिकारिन् m. Henker, Scharfrichter Rāga-Tā. 2, 79.

वधकाम्पा f. die Absicht zu tödten oder zu schlagen M. 4, 165.

वधजीविन् adj. vom Tödten (des Viehes) lebend, Metzger, Jäger u. s. w.
Jāñ. 1, 164.

1. वर्धत्र (von वर्ध) Uṇādis. 3, 105. n. Geschoss, Mordwaffe: श्वर्धध्या-
मर्मुणातं नि शत्रून्विन्द्यामर्धचितं वर्धत्रैः RV. 4, 28, 4. 8, 85, 17. vielleicht
ebenso auch 9, 97, 54.

2. वर्धत्र adj. nach dem Comm. vor Tödtung schützend (त्र): दृढप्रतो
वधत्रः स्यात्सर्वेषा मित्रमिव Pān. Gṛh. 2, 7.

वधदण्ड körperliche Strafe M. 8, 129.

वर्धना (von वर्ध) f. tödtliche Waffe RV. 7, 83, 4.

वधभूमि f. Richtplatz Comm. in der Einl. zu Kāṇḍ. — Vgl. वध्यभूमि.

वर्धर्, वर्धस् (von वर्ध) n. Geschoss, namentlich Indra's Nāg. 2, 9.
20. RV. 1, 32, 9. 174, 8. 2, 34, 9. इति वर्धर्वनुषो मर्त्यस्य 4, 22, 9. 5, 32,
8. उग्रदिन्द्रो दानवाय वर्धर्मिष्ट 7. महे शुद्धस्य मर्त्यता वर्धर्मम् gen.
st. dat. 10, 49, 3. वर्धर्दासस्य नीनमः 8, 24, 27. वर्धर्दासस्य दम्भय 22, 8.

वधर्प् (von वर्धर्), partic. f. वर्धर्पती die Geschoss Werfende so v. a.
Blitz RV. 1, 161, 9. nach dem Blitzgeschoss Indra's vorlangend Sā.

वधस् s. u. वर्धर्.

वधस्थली f. Richtplatz; Schlachthaus Tāik. 2, 8, 59.

वधस्थान n. dass. Hān. 199; vgl. वधस्य स्थानम् H. 930 und वध्यस्थान.

वधस्त्रं (von वर्धस्) Indra's Geschoss; nur im instr. pl.: विश्वस्य श-
त्रोरनमे वधस्त्रैः ich richtete meine Geschosse auf jeden Feind RV. 1, 163,
6. मर्तमनुपतं व° 5, 41, 13. यो द्येयोऽस्मिन्मय 7, 6, 5. उद्यमस्य नमप-
न्व° 9, 97, 15. Die erste Stelle ist u. नम् 2) zu streichen und unter 3)
zu stellen und nach biegen beizufügen: (den Bogen, ein Geschoss) rich-
ten auf (gen.). Die zwei letzten Stellen gehören zu नम् caus. 2), so dass
4) ganz wegfällt.

वधस्तु (wie eben) adj. ein Geschoss führend RV. 9, 52, 3. SV. II, 2, 1, 22,
3 fehlerhafte v. l. zu RV. 9, 97, 15.

वधा indecl. v. l. für वधा im gaṇa चादि zu P. 1, 4, 57.

वधाङ्गक n. Gefängniss Tāik. 2, 2, 7. poison bei Wilson (u. ब°) Druck-
fehler für prison, wie die erste Ausg. liest.

वधिक Moschus Aush. 6.

वर्धित्र n. der Liebesgott, Geschlechtsliebe Uśāval. zu Uṇādis. 4, 172.

— Vgl. वन्धित्र.

वधिन् am Ende eines comp. den Tod findend durch —; s. u. वृम्भ 1).

वधु f. = वधू Weib; Schwiegertochter Comm. zu AK.

वधुका f. = वधू Weib Bṛh. im Dvirūpak. nach Wilson.

वधुटी f. = वधूटी Hān. 146.

वर्धू (von वर्ध = वर्त्) Uṇādis. 1, 85. f. 1) (die Heimzuführende und die
Heimgeführte) Brant, junge Ehefrau, Ehefrau; Weib überh. AK. 2, 6, 2,
2. 3, 4, 25, 104. Tāik. 2, 6, 1. 3, 3, 223. H. 8. 503. 513. an. 2, 248. Mēv.
dh. 14. fg. Hāñ. 2, 327. 339. Viçva bei Uśāval. वर्धूर्यं पतिमिच्छत्ये-
ति य ईं वरुते RV. 5, 37, 3. 47, 6. 74, 5. 7, 69, 3. मर्धिवत्सा 8, 26, 13. 10,
27, 12. 85, 30. 107, 9. AV. 1, 14, 2. 4, 20, 3. यो कल्पयति वरुते वर्धूमिव

10, 1, 1. 14, 2, 9. 41. 8, 6, 14 (वधो die Hdschr.). Āc. Gāṇ. 1, 7, 8. 8, 12. Gonn. 2, 2, 3. 5. °काले zur Zeit, da sie Braut war, R. 5, 67, 4. in Verbindung mit वर Rām. 7, 4. 17. Çāk. 122. KATHA. 31, 255. 44, 106. 89, 106. 103, 189. 122, 54. Verz. d. Oxf. H. 336, 6, 14. °गुरुप्रवेश 86, 6, 11. °प्रवेश 335, 6, 17. Verz. d. B. H. No. 877. °बन्धुभिः Çāk. 92. RAGH. 1, 90. KATHA. 3, 68. 18, 262. 394. प्रेयः MBH. 3, 15675. नागः R. 2, 65, 24. 3, 55, 29. VARĀH. BṢH. S. 27, 4. 43, 5. RĪGĀ-TAN. 3, 388. HIT. 1, 188. 39, 20. नारीणामुत्तमा वधूः R. 1, 1, 27. 5, 18. MECH. 16. 19. 48. 66. NAIKH. 22, 47. KIN. 6, 45. Weibchen eines Thieres: व्याघ्रः MBH. 3, 15587. मृगः R. 3, 51, 14. BṢH. P. 5, 8, 16. पिकः KATHA. 56, 197. प्रवगस्य eines Frosches HALĀ. 3, 40. am Ende eines adj. comp.: सवधूः KATHA. 101, 262. — 2) Schwiegertochter (AK. 2, 6, 4, 9. 3, 4, 48, 104. H. 514. H. an. MED. HALĀ. 2, 349. VIČVA a. a. O.), überh. die Frau eines jüngeren Verwandten (z. B. des jüngeren Bruders, des Neffen) MBH. 3, 16741. 16876. 12, 8408. R. 1, 71, 20 (73, 19 Gonn.). 22. 77, 10 (78, 8 Gonn.). R. Gonn. 2, 38, 30. RAGH. 1, 65. KATHA. 90, 158. der ältere Bruder nennt sein Weib गुरु des jüngeren, der jüngere sein Weib वधू des älteren MBH. 1, 7726. के वधूः (!) BṢH. P. 7, 2, 20. MBH. 3, 16152. — 3) घटान्मे पौरुषकुत्स्यः पञ्चांशं त्रस-रस्युर्वधूनाम् RV. 8, 19, 36; nach Durga Mädchen, von Śā. nicht erklärt, also wohl im gewöhnlichen Sinne genommen. Es ist aber nicht wahrscheinlich, dass von geschenkten Slavinnen in alter Zeit dieser Ausdruck gebraucht wäre; man kann daher vermuthen Zugthier, zum Wagen gewohnte Stute; vgl. वधूमत्. — 4) Bez. verschiedener Pflanzen: Trigonella corniculata Lin. AK. 2, 4, 4, 21. TRIK. 3, 3, 223. H. an. MED. VIČVA; Eshites frutescens Roxb. H. an. MED. Curcuma Zerbumbet Roxb. MED. — Vgl. कुलं, गन्धं, पुत्रं, धातुं, वारं, स्वर्वधू, स्वर्गं, स्वर्गिं. वधूनाम m. Weib TRIK. 2, 6, 1.

वधूशयन m. Fenster TRIK. 2, 2, 9. fälschlich वधूशयन Wilson in der 2ten Aufl.

वधूटी (von वधू) f. 1) ein junges Weib P. 4, 1, 20, Vārtt. H. 512. HALĀ. 2, 329. MAULVINA. 76, 2 v. u. गोपवधूटी-कृत-वधूटी — कृष्णाय BṢH. 1. — 2) Schwiegertochter TRIK. 2, 6, 3. H. 514, Sch. HAN. 146.

वधूदर्श adj. auf die Braut schauend: ये पितरो वधूदर्शा इमे वक्तुमा-गमन् AV. 14, 2, 78.

वधूपथं m. Brautweg AV. 14, 1, 68.

वधूमत् (von वधू) adj. 1) mit Zugthieren versehen, gespannt: उप मा ष्यावाः स्वन्वैयं दत्ता वधूमतो दश रथसो घस्युः RV. 1, 128, 3. हा रथा वधूमता मुदासः 7, 18, 22. — 2) zum Zug tauglich: षष्ठ्या अतिथिग्व इन्नेति वधूमतः (सनम्) RV. 8, 57, 17. इयौ ऋथे रथिनौ विंशतिं गा वधूमतो (वधूमतो MÜLLER u. AUFACHT) मघवा मरुं सभाद् (ददाति) 6, 27, 8. उष्ट्राः AV. 20, 127, 2.

वधूर्यु (wie oben) adj. hehrathlustig, nach Weibern lüsten RV. 3, 52, 3. 62, 8. 6, 69, 3. 10, 27, 12. सोमो वधूर्युर्भवत् 85, 9. AV. 14, 2, 42.

वधूसरा f. N. pr. eines Flusses, der der Sage nach aus den weinenden Augen eines Weibes, der Pulomā, sich ergossen haben soll, MBH. 1, 904. HARIV. 9508. नदी वधूसरकृताक्याम् MBH. 3, 8684.

वधेषिन् adj. mordsüchtig, die Absicht habend zu tödlen MBH. 1, 7670. निवातकवचानाम् 8, 12071.

वधोद्यत adj. dass. AK. 3, 1, 44.

वधोपाय m. die Art und Weise Jmd körperlich zu züchtigen: (सम्) क-न्याश्चित्रैर्वधोपायिहृदैनकैर्नृपः M. 9, 248.

वध्र (वध्र) m. pl. N. pr. eines Volkes MBH. 6, 363 (VP. 192). richtiger वध ed. Bomb.

वध्य (von वधू; häufig वध्य geschrieben) adj. P. 3, 1, 97, Vārtt. gāṇa दण्डादि zu P. 5, 1, 66. Vop. 26, 7. 1) zu erschlagen, zu tödten, den Tod verdienend, dem Tode verfallen; überh. zu züchtigen, körperlich zu strafen AK. 3, 1, 45. यस्त्वा ज्ञानं वध्यः सो ऋस्तु AV. 18, 2, 31. वध्यं किं प्र-त्यक्षं प्रतिमुञ्चति TS. 6, 3, 6, 3. तस्मादपि वध्यं प्रपञ्चं न प्रतिप्रयच्छति 3, 6, 3. 8, 5. KĪT. 11, 5. ÇAT. BṢ. 1, 2, 2, 2. यथाकामवध्य (zu züchtigen Śā.) AIR. BṢ. 7, 29. नैष मूर्ध्नि प्रभो वध्यो वध्य एष किं मर्मसु R. 6, 92, 41. य-ज्ञार्थं ब्राह्मणैर्वध्याः प्रशस्ता मृगपतिणाः M. 5, 22. तस्य तस्यैव ते वध्याः MBH. 4, 496. 13, 48. R. 2, 97, 24. 3, 49, 48. KATHA. 27, 147. LA. (III) 92, 11. मानुषात् R. 1, 14, 22. विषेण P. 4, 4, 94. वध्यो दण्ड्यश्च M. 8, 58. व-ध्यस्य मोतपो 9, 249. 10, 56. JĀN. 1, 358. Çāk. 155. Spr. 964. 4926. RAGH. 2, 30. VARĀH. BṢH. S. 51, 21. KATHA. 60, 137. RĪGĀ-TAN. 3, 38. DAČAK. 79, 7. PAÑĀT. 41, 14. 70, 4. HIT. 18, 19. BHAT. 6, 117. मूषको ऽत्र त्रि-भिर्वध्यो मांसरेण त्रयो ऽपरे kann getödtet werden, sein Leben ist be- droht KATHA. 33, 109. वयं ग्राम्याः पशवो ऽरण्यचराणां वध्याः PAÑĀT. 215, 6. m. ein Feind, den man erschlägt, H. 10. 221. — 2) zu zerstören, zu vernichten, zu Grunde zu richten: सुरामुरैर्वध्यं किं पुरमेतत्क्षणं म-रुत् MBH. 3, 12257. Spr. 179. 3617. — Vgl. म्र (auch BHAG. 2, 80. स-र्वभूतानाम् R. 3, 31, 1. Çāk. 157, v. 1. म्रवध्यो ब्राह्मणो दण्डिः keiner kör- perlichen Strafe unterliegend R. 7, 59, 3. 84).

वध्यघ्न adj. einen dem Tode Verfallenen hinrichtend, das Henkeramt verrichtend MBH. 13, 2572.

वध्यता nom. abstr. von वध्य 1): स गच्छेद्व्यतां मम der soll von mir getödtet oder körperlich gestraft werden MBH. 3, 2304. — Vgl. म्र.

वध्यत्व n. dass. H. 14.

वध्यपट्क m. eine Trommel, die bei der Abführung eines zum Tode Verurtheilten gerührt wird, Mṛṇṇ. 84, 2. 172, 20.

वध्यभू f. Richtplatz KATHA. 5, 16. 28, 146. 64, 51. 77, 82. 112, 166.

वध्यभूमि f. dass. KATHA. 88, 38. 112, 164. HIT. 63, 6. — Vgl. वधभूमि.

वध्यमाला f. ein Kranz, der einem zum Tode Verurtheilten aufgesetzt wird, Mṛṇṇ. 176, 8.

वध्यशिला f. 1) ein Stein, auf dem hingetödtet —, geschlachtet wird; Schlachtbank, Schafott KATHA. 22, 209. 60, 87. 90, 148. 148. PAÑĀT. 52, 2. ed. orn. 42, 10. — 2) Titel einer Schrift Śā. D. 184, 15.

वध्यस्थान n. Richtplatz PAÑĀT. 41, 15. Vnt. in LA. (III) 22, 8. — Vgl. वध्यस्थान.

वध्या (von वधू) f. Tödtung, Mord: घातम् MBH. 1, 6227. द्विप्रवरः 12, 10168. ज्ञातिः 14, 2618. हूतः R. 5, 49, 2. — Vgl. व्रत्त.

वध्र 1) n. ein lederner Riemen VARĀH. BṢH. S. 45, 6. वध्री f. dass. HALĀ. 2, 441 (वध्री). शतचर्मन् MBH. 1, 1406. Vgl. वर्ध, वर्धि, वरत्रा. — 2) f. ई vielleicht Speckstreifen: वराक्षध्रीः मुक्ता दधिमेवर्वलायुताः R. 5, 14, 48 der Comm. erklärt वराक्षस्य संस्थानविशेषान्; ed. Bomb. 5, 11, 16 liest वराक्षध्रीपासकान्दधिमेवर्वलायुताः. — 3) n. Bīd (वध्र) BHAR. zu AK.

nach Wilson; vgl. वध. — 4) m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 6, 383 nach der Lesart der ed. Bomb., वध ed. Calc. — Vgl. वध, गुह्यवधा.

वधक *Blei* H. c. 159, wo vielleicht so zu lesen ist st. वन्धक.

वधस्व s. u. वध्यश्च.

वैधि (von वध) adj. (dem die Hoden zerschlagen sind) verschnitten, entmannt, un männlich (Gegens. वृषन्): वृक्षा वैधिः प्रतिमानं वृषन् RV. 4, 32, 7. वधयो निरुष्टाः 33, 6. 2, 25, 3. 8, 46, 30. 10, 102, 12. AV. 3, 9, 2. 3. 4, 6, 7. 8. वृषा त्वं वधयस्ते सपत्नीः 5, 20, 2. क्लीबं त्वोक्तं वधिं त्वोक्तम् 6, 138, 3. 16, 6, 11. fehlerhafte Schreibung वध करोति Cat. Bn. 13, 8, 4, 15. 3, 10. Die Synonyme क्लीब, निरुष्ट, वधि mögen verschiedene Arten dieser Verstümmelung bezeichnen. Vgl. सप्तवधिः वधी s. u. वध.

वधिका Eunuch: दर्शनीयः (als masc. behandelt) P. 1, 2, 52. Vartt. 3, Sch.

वधिमर्तनी (f. von वधिमन् und dieses von वधि) adj. einen unvermögenden Gatten habend RV. 1, 110, 13. 117, 24. 6, 62, 7. 10, 39, 7. 68, 12.

वैधवाच् adj. unmächtige Worte redend RV. 7, 18, 9.

वध्य m. Schuß, Pustoffel Çandāthak. bei Wilson (व०).

वैध्यश्च (verschnittene Russe habend) m. N. pr. eines Mannes RV. 6, 61, 1. 10, 69, 1. 2. 4. 1. 5, 21. MAITREY. 1, 4. MBh. 2, 328. HARIV. 1783 (nach der Lesart der neueren Ausg., वध्यश्च ed. Calc.). mit dem patron. Ânūpa PĀNĀV. Bn. 13, 3, 17. pl. sein Geschlecht ÇĀNKH. Çr. 1, 7, 3. LĀTJ. 6, 4, 13. Schol. zu KĀTJ. Çr. 107, 13. 249, 1. — Vgl. वाध्यश्च, वध्यश्च und andere Varianten VP. 454, N. 51.

वधती = वधूरी Vjāpti beim Schol. zu H. 312.

वधा indecl. gaṇa चादि zu P. 1, 4, 57.

1. वन्, वनति DĀTUP. 13, 19 (शब्दे). 20 (संभक्तौ). 19, 42 (क्रियासामान्ये, व्यापितौ, हिंसायाम्). 34, 33, v. 1. (अदोषकरणयोः, अदोषकृत्वनयोः, उपकृतौ अद्वाघाते शब्देपतापयोः). वनोति und वनुते (याचने) 30, 8. Abfall des न P. 6, 4, 37. fgg. Vor. 9, 7. Von dieser nur in der älteren Sprache lebenden Wurzel verzeichnen wir folgende Formen: वनो-मि, वनुषाम्, वन्वे, वनुते, वन्वते; वनति, वनोति, वनतम् du., वनत, वनाम्, वनेस्, वनेम (RV. 2, 5, 7) und वनेम, वनते, वनामहे, ०हे, वनेमहिः, ववान, ववन्थ, ववन्म, ववन्वैस्, ववैः; वमाम, वसीमहि und वसीमहि RV. 9, 72, 8 aus metrischen Rücksichten; वनिषत् AV. 20, 132, 6. 7. वनिषीष्ट, वनिषत् TS. 4, 7, 24, 1 st. वनुषत् des RV.; वत् 3. pl., वंस्व; वार्वनस्, वावन्धिः; वनिष्ये ÇĀNKH. Çr.; infin. प्रवसवेः वन्वताम् 3. imp. falsche Form (st. मनुताम् des RV.) AV. 6, 126, 1. partic. वात und वनित s. bes. 1) gern haben, haben: wünschen, verlangen: कीरिश्मिन्मन् मनसा वनोषि तम् RV. 4, 31, 13. वनोति हि सुन्वन्तयं परीणासः 133, 7. 2, 6, 1. ब्रह्म 3, 8, 2. वनिनो वत्त वार्यम् 1, 139, 10. विश्वेभिर्यद्वावनः प्रुक्त देवेस्ततो रास्व मन्म 4, 11, 2. वावन्धि यज्ञ्यन् 5, 31, 13. 63, 1. अस्मै वयं यद्वावान् तद्विद्विष्मः 6, 23, 5. वनेस्य रतिम् 6, 38, 1. 8, 13, 38. माकी ब्रह्मद्विषो वनः 45, 23. 10, 61, 4. मामित्किल त्वं वनाः AV. 1, 34, 4. 5, 4, 3. 8, 2, 13. 12, 1, 58. इन्द्रस्य (नाम) वन्वे 6, 82, 1. तदग्निर्विक्रियो वनुतां वयमग्रेः परि Cat. Bn. 1, 9, 4, 19. KĀTJ. 23, 6. ÇĀNKH. Çr. 1, 5, 9. प्रियां अग्निर्विनिषीष्ट मेधिरः RV. 1, 127, 7. प्रजापि देवोऽसौ वनते मर्त्या वः 5, 41, 17. — 2) erlangen, verschaffen für; sich verschaffen: अग्निर्वै सुवीर्यमग्निः कपवीयं सोमं गम् RV. 1, 36, 17. तत्र नो वधो वनताम् 162, 22. रापे वाजोऽय वनते मधानि 3, 19, 1. 5, 44, 7. 65, 4. वसीमहि वामम् 6, 19, 10. वस्वः कुविद्वनाति नः 7,

13, 4. वंस्व विद्या वार्याणि 17, 5. वरवः 7, 88, 7. यथा वृष्टिं शस्तन्वे वनेम 10, 98, 3. दक्षिणाम् वनुते 107, 7. AV. 12, 3, 53. Cat. Bn. 3, 8, 22. — 3) bemestern, bezwingen; steigen, gewinnen: वीरिर्विष्यदुपायां वेताः RV. 1, 73, 9. 132, 1. 2, 21, 2. इन्धनो अग्निं वनवदनुष्यतः 25, 1. स पत्तेन वनवदेव मर्तान् 5, 3, 5. समिद्धाग्निर्वनवत् 37, 2. 6, 19, 8. एकः कृष्टीर्वनो-रागीय 18, 3. 7, 21, 9. ववन्मा नु ते यस्याभिवृती 37, 5. 83, 4. रापि येन वनो-महे वदुद्वह वीर्येनोऽप्युपानो 9, 101, 9. 10, 38, 3. अग्रेऽपि युनजद्व-न्वान् der es vermag 27, 9. — 4) verfügen über, innehaben: एका यद्वे भूरीशानः RV. 1, 61, 15. युवं अग्रिमग्निना देवता वनयः 4, 44, 2. स देवेपु वनते वार्याणि 5, 4, 3. 7, 2, 7. सौवर्द्यं यो वनवत्स्वयः 6, 33, 1. यत्कृपते यदनुते यच्च वस्त्रेन विन्दते was Kinner erpflegt, besitzt und erhandelt AV. 12, 2, 36. — 5) bereit machen, sich anschicken zu: स्तोमं यज्ञं चादरं व-नेमा रतिमा वयम् RV. 2, 5, 7. धियम् 11, 12. 8, 61, 4. das Absehen haben auf, petere: कुत्साय यत्र पुरुहूत वन्व कुक्षमन्तैः परिपासि वधिः 1, 121, 9. वन्वानो अत्र सरथं यथाय कुत्सेन angreifend 5, 29, 9.

— caus. वनयति und वा०, mit Präpp. nur व० DĀTUP. 19, 68. AV. PĀT. 4, 93. Vor. 18, 23. वा० DĀTUP. 34, 33, v. 1.

— intens. s. वनीवन्.

— अग्रि s. अग्रिवान्यवत्सा.

— अग्रि erwünschen, erstreben: अग्नीमवन्वस्वभिष्टिमृतयः RV. 1, 51, 2. — Vgl. अग्रिवान्यवत्सा.

— आ 1) begehren, wünschen, ersuchen RV. 1, 127, 7. 5, 41, 17. को वा-म्य पुत्रायामा वने मर्त्यानाम् durch Bitten herbeirufen 74, 7. — 2) ver-schaffen: तेनास्मभ्यं वनसे रत्नमा तम् RV. 1, 140, 11.

— नि s. 2. निवात und निवान्यवत्सा.

— प्र gewinnen, steigen: चक्रथ कार्मेभ्यः पूर्वनासु प्रवत्तवे RV. 1, 131, 5. haben: प्र ते वन्वे वनुषो कृतं मदम् 10, 96, 11.

— सम् caus. geneigt machen, an Jmd gewöhnen: गावो घृतस्य मातरौ ऽमू से वानयत्तु (vgl. AV. PĀT. 4, 93) मे AV. 6, 9, 3. — Vgl. संवनन.

2. वन् = 1. वनः nur im loc. und gen. pl. Holzgefäß, Kufe: एतेनो न वंसु षीदति RV. 9, 57, 3. 86, 35. गर्भो वनाम् Sohn der Hölzer d. i. Agni 10, 46, 5.

1. वन Nir. 8, 3, 1) n. SIDDH. K. 249, a, 8. a) Baum, Wald (AK. 2, 4, 1. 3, 4, 129. TĀK. 2, 4, 1. H. 1110. an. 2, 283. MĀD. n. 19. HALL. 2, 55) RV. 1, 54, 1. 65, 8. 3, 31, 5. द्यौर्वना गिर्यो वृत्तकेशाः 5, 41, 11. नि वो वना त्रिकृते 57, 3. 60, 2. यथा वन् यथा समुद्र एतीति 78, 8. 6, 6, 3. 31, 2. 8, 40, 1. उदिङ्-नोति वातो यथा वनम् 10, 23, 4. KAUC. 76. PĀ. GĀ. 2, 15. wie अरण्य das dem Menschen nicht gehörige, fremde Land: मा नो दमे मा वन् घा जुह्व्याः RV. 7, 1, 19. — वने वसेत् im Walde M. 6, 1. 28. fg. 11, 72. वनं गच्छेत् 6, 3. वनेषु विहृत्य 33. वरुतीना मिथो वने 8, 286. विज्ञान 10, 107. 11, 105. कृष्टज्ञानमोषधीनां ज्ञातानां च स्वयं वने 144. गहन MBh. 1. 5578. अस्तःपुरसमीपस्थ 3, 2089. 2236. R. 1, 1, 24. 9, 61, 10. RAON. 1. 82. 2, 17. 17, 66. Spr. 2716. fgg. VANĀ. Bn. S. 2, 8. 24, 15. अरण्ये वने ऽपि वा M. 8, 356. अरण्यानि, वनानि, उपवनानि 9, 263. KATHĀS. 93, 86. neben कानन R. 3, 68, 12. 6, 2, 15. Spr. 3105. आस्रवण R. 1, 63, 9. Spr. 3887. भुजतरु° MĀCH. 37. उन्धान° Var. in LA. (III) 8, 1. Nicht nur von Bäumen, sondern auch von einjährigen Pflanzen, Rohrarten und sogar Lotusblüthen wird das Wort वन gebraucht. P. 8, 4, 6. नल° MBh. 6,

4898. कीचकवेणूनाम् KATHA. 46, 98. पद्म° MBH. 7, 1245. RAGH. 16, 16. Spr. 4173. KATHA. 46, 169. BRAHMA-P. in LA. (III) 51, 13. पङ्कज° R. Gona. 2, 57, 5. उत्पन्न° 4, 44, 39, 91. कुमुद° RAGH. 6, 86. नीरज° Spr. 1629. इन्दिर° 2840. शरविन्द° 3658. BHIC. P. 1, 16, 38. कमल° Spr. 4323. VANAN. BAH. S. 43, 5. Menge überh.: लतागृक्वेनेपेता (नदी) R. 5, 16, 28. लुनबाहुवन adj. KATHA. 27, 143. Am Ende eines adj. comp. f. छा MBH. 1, 1293. 3, 16215. R. 1, 41, 14. 2, 57, 5. 4, 2, 12. Wann im comp. das न zu पा wird P. 8, 4, 4. fgg. Accent eines auf वन ausgehenden und mit einer Präp. anlautenden comp. 6, 2, 178. fg. वन als m. R. 5, 80, 21. — b) Holz: वं वनेभ्यस्त्वमोषधीभ्यो ज्ञायसे RV. 2, 1, 1. 3, 9, 2. सूर्यस्त्वग्निर्ज्ञो वनेषु 23, 1. पुत्रो यो दद्यासि वना 5, 9, 4. शुष्क 6, 8, 10. 33, 3. 60, 10. पर्शुर्यथा वने पात्रेव भिन्दन् 7, 104, 21. 8, 43, 5. शेषे वनेषु मात्रो: 49, 15. 9, 98, 6. किं स्विद्वनं क उ स वृत्तं घासं पयो ग्यावापृथिवी निष्ठतनु: 10, 31, 7. वना वृक्षतः 28, 8. — c) (die aus Holz gemachte) Kufe des Soma RV. 1, 55, 4. वने निपूतं वन उन्नेयधम् 2, 14, 9. 8, 35, 7. 9, 6, 5. 7, 8. सीदन्त्योना वनेष्वा 02, 8. 78, 2. 88, 5. 90, 2. सीदन्मृगो न मर्दिषो वनेषु (zugleich Bed. 1) 92, 6. सीदन्वनस्य जठरे 98, 1. — d) Wolke (die himmlische Kufe): वनेषु व्य-
क्षरितं ततान RV. 5, 85, 2. अश्वघ्रे राज्ञा वरुणो वनस्योर्ध्वं स्तूपं ददते ह्यति
oben den Gipfel der Wolke 1, 24, 7. वीरु चिद्यस्य समंती अश्वघ्नेनैव य-
त्स्थिरम् das Feste löst sich auf wie eine Wolke 127, 3. ऊर्ध्वा नः सतु
कोम्या वनानि 171, 3. Hierher und zu 3) dürfte auch RV. 3, 6, 7. 34, 2.
7, 2 zu ziehen sein. Unsicher ist der Text यस्येदमा रज्ञो पुञस्तुजे जना
वनं स्वं AV. 6, 33, 1; vgl. die Varr. SV. NAIGH. 1, 3. ÇĀṆKH. Ça. 18, 3, 2.
ganz entstellt ist सरस्वत्या अघि वनाय चकपुः Pā. GHU. 3, 1 vgl. mit
AV. 6, 30, 1. TBa. 2, 4, 8, 7. — e) vielleicht Kufe des Wagens: तिष्ठे व-
नस्य मध्यं छा RV. 8, 34, 18. — f) Wasser NAIGH. 1, 12. AK. 1, 2, 8, 3. 3,
4, 28, 129. H. 1069. H. an. MED. HALS. 3, 26. मुच (इन्द्र) RAGH. 9, 18.
— g) Aufenthaltsort H. an. (गेह) und MED. (निवास, आलय). बहुमो-
सादन° NALOD. 3, 22. — h) Aufenthalt in der Fremde (im Walde?),
Abwesenheit vom Hause (प्रवास) H. an. — i) Quelle (प्रसवणा) H. an.
— k) Cyperus rotundus (v. l. घन und नव) VANAN. BAH. S. 77, 29. —
l) = रश्मि NAIGH. 1, 4. — 2) m. a) N. pr. eines Sohnes des Uçī-
nara BHIC. P. 9, 23, 2. — b) N. eines der zehn auf Schüler Çam-
karākarja's zurückgeführten Bettelorden, dessen Mitglieder ihren
Namen das Wort वन anfügen (vgl. रामेन्द्र°) Verz. d. Oxf. H. 277,
b, 15. WILSON, Sol. Works I, 202. — 3) f. छा das Reibholz (personi-
ficirt): वना ज्ञानं सुभा विन्नपम् (d. l. अग्निम् RV. 3, 1, 13. — 4) f. ई
Wald BHIC. zu AK. nach ÇKDā. चन्दन° Śā. D. 79, 14. — Vgl. अशि-
पत्र°, उप°, चित्र°, तपो°, नड°, नृसिंह°, परशु°, पितृ°, पुष्य°, प्रमद°,
प्रमदा°, प्रेत°, फलका°, फलकी°, बिल्व°, बृह°, भानु°, भार्ग°, मधु°,
महा°, मित्र°, मैत्र्य°, वेला°, अयेवण, अतर्वण, कोदरा°, खदिर°, नि-
र्वण, पुगा°, प्र°, मिथका°, शर°, सारिका°, सिधका°, प्रतिवनम्, के-
लीवनी, यु°.

2. वन (von 1. वन्) n. etwa Verlangen; Sehnsucht in der Stelle: तद्ध
तद्धनं नाम तद्धनमित्युपासितव्यम् KENOP. 31. ÇĀṆKH.: तद्धनं कृ किल तद्धनं
नाम तस्य वनं तद्धनं तस्य प्राणिजातस्य प्रत्यगात्मभूतत्वादननीयं संभज-
नोयम्.

3. वन indecl. गाया चादि zu P. 1, 4, 57.

वनकषु m. Arum Colocasia WILSON.

वनकषा f. wilder Pfeffer RIĀAN. im ÇKDā. u. वनपिप्पली.

वनकपुल्ल (l) m. = वनशूरा RIĀAN. im ÇKDā. u. dem letzten W.

वनकदली f. wilder Pisang RIĀAN. im ÇKDā.

वनकन्द m. Bez. zweier Knollengewächse; = वनशूरा und धरणी-
कन्द RIĀAN. im ÇKDā.

वनकपीवत् m. N. pr. eines Sohnes des Pulaha VP. 83, N. 6. Va-
rianten धनकपीवत् und धनकपीवत्.

वनकारिन् m. ein wilder Elephant WILSON.

वनकाम adj. den Wald liebend, gern im Walde weilend Spr. 3086.

वनकार्यासी f. die wilde Baumwollenstaude RATHAM. 171. °कार्यासि
aus metrischen Rücksichten Suçā. 2, 438, 8.

वनकुक्कुट m. ein wilder Hahn WILSON.

वनकुञ्जर m. ein wilder Elephant BHIC. P. 4, 6, 30.

वनकोकिलक n. ein best. Metrum: 4 Mal — — — — —, — — — — —,
— — — — — KHANDOM. 93. — Vgl. कोकिलक.

वनकोलि f. wilder Judendorn ÇKDā.

वनकृतं adj. etwa in der Kufe brausend: Soma RV. 9, 108, 7. वनप्रत
v. l. im SV.

वनखण्ड n. Wald MBH. 3, 12147. fg. fehlerhaft वनषण्ड R. 3, 15, 48.
5, 15, 51.

वनग MBH. 9, 1234 fehlerhaft für वनप, wie die ed. Bomb. Hest.

वनगज m. ein wilder Elephant MBH. 3, 2539. 9, 8229. R. 4, 13, 47.
MEGH. 20. Spr. 3199. 3603. 4545. KATHA. 9, 59. 12, 18. BHIC. P. 5, 5,
30. PANĀT. 80, 6.

वनगव m. Bos Gavaeus (गवय) H. 1286.

वनगहन n. Dichtort PANĀT. 87, 6. 96, 5. 114, 5. 228, 13.

वनगुप्त m. Späher ÇANDĀRTHAK. bei WILSON.

वनगुल्म m. Waldstrauch, ein wilder Strauch MBH. 3, 2543. P. 1,
3, 67, Sch.

वनगो f. Bos Gavaeus (गवय) RIĀAN. im ÇKDā.

वनगोचर adj. (f. छा) 1) im Walde wohnend; m. Waldbewohner (von
Menschen und Thieren) M. 8, 259. R. 2, 30, 14. 50, 30. R. Gona. 2, 94, 1.
98, 2. 3, 7, 17. 76, 34. 4, 40, 32. 41, 5. 35. 46, 6. 48, 9. 51, 2. 6, 17, 15. BHIC.
P. 4, 26, 5. — 2) im Wasser lebend BHIC. P. 3, 18, 2. 10.

वनकर्षण n. ein best. Körperteil RV. 10, 163, 5.

वनचन्दन n. 1) Agallochum. — 2) Pinus Deodora (देवदारु) Roeb.
VICTA im ÇKDā.

वनचन्द्रिका f. Jasminum Zambac (मञ्जिका) RIĀAN. im ÇKDā.

वनचम्पक m. wilder Kāmpaka RIĀAN. im ÇKDā.

वनचर adj. (f. ई) im Walde umherschweifend, — wohnend; m. Wald-
bewohner (von Menschen und Thieren) HALS. 2, 78. MBH. 4, 2251. R.
1, 1, 42. 8, 5. 9, 3. 2, 28, 17. 32, 84. 34, 13. R. Gona. 1, 13, 30. 2, 15, 55.
28, 26. Suçā. 1, 323, 13. MECH. 19. Spr. 2746. VANAN. BAH. S. 15, 3. 46,
66. KATHA. 104, 211. KIR. 6, 29. PANĀT. 285, 17. BHIC. P. 10, 35, 8. fem.
47, 60. PANĀT. 2, 5, 34. — Vgl. वनेचर.

वनघर्षा f. das Umherschweiften —, der Aufenthalt im Walde R. Gona.
2, 28, 51. 29, 15. fg.

वनचारिन् = वनघर M. 8, 200. MBh. 1, 5994. R. 1, 16, 9. 2, 21, 31. 29, 3. 3, 14, 6. 30, 6. 4, 2, 4. 5. 9, 65. Sūtra. 1, 136, 3. Mārk. P. 20, 44. तदनचारिन् R. Gora. 1, 29, 6. कविता^० R. Einl.

वनच्छाग m. die wilde Ziege Traik. 2, 5, 10. Hār. 81. Eber Çaddam. im ÇKDa.

वनच्छिद् adj. der sich mit dem Fällen der Bäume im Walde abgiebt. Hār. 3814. Bhaṭṭ. 9, 98.

वनस्र 1) adj. im Walde geboren, Wäldner R. 2, 54, 7. — 2) m. a) Elephant H. an. 3, 149. Viçva im ÇKDa. — b) Cyperus rotundus Lin. H. an. Mēd. 6, 28. = गुल्म Traik. 3, 3, 87. = वनशूरा Rāśan. im ÇKDa. = तुम्बू Aush. 24. der wilde Citronenbaum Rāśan. im ÇKDa. u. वन-वीजपूरक. — 3) f. या Phassolus trilobus H. an. Mēd. die wilde Baum-
wollenstaude; = वन्योपादकी, अश्वगन्धा, गन्धपत्ता, मिश्रेया und wilder Ingwer Rāśan. im ÇKDa. — 4) n. eine blaue Lotusblüthe (im Wasser entstanden) H. an. Mēd. वनज्ञात Ragh. 5, 78. वनज्ञाती Hār. 5145.

वनजीर m. wilder Kümmel Rāśan. im ÇKDa.

वनतिक्ता 1) m. Terminalia Chebula Roxb. Çaddam. im ÇKDa. — 2) f. या eine best. Pflanze, = श्वेतबुद्धा Ratnam. 81. = योष्मा Hār. 98. — Viçhu. 6, 78.

वनतिक्तिका f. Clypea hernandifolia W. et A. AK. 2, 4, 2, 3.

वनद् (von 1. वन्) m. etwa Verlangen, Sehnsucht; pl.: या यन्मे अर्चं वन्दः परंत्स RV. 2, 4, 5. nach Durga so v. a. वननीयस्य कृषिषो दातारः, nach Śā. वनतः संभक्तारः oder für अवनद्स् von नद्.

वनद् m. Wolke (Wasser spendend) Hār. 18. Çaddam. im ÇKDa.

वनदमन m. = श्रणयदमन Rāśan. im ÇKDa.

वनदारक m. pl. N. pr. eines Volkes Mārk. P. 37, 48.

वनदाह m. Waldbrand: वनदाह्यि R. 2, 85, 17.

वनदीप m. = वनचम्पक Rāśan. im ÇKDa.

वनदीपभट्ट m. N. pr. eines Scholiasten Colebr. Misc. Ess. II, 87.

वनदेवता f. eine Waldgöttin, Dryade R. 1, 33, 15 (34, 13 Gora.). Ragh. 2, 12, 9, 52. Kumāras. 3, 52, 6, 39. Çāk. 80. Kathās. 26, 175. 101, 237. Panēat. 97, 22. Hit. 91, 20.

वनद्रुम m. Waldbaum, ein im Walde stehender Baum Spr. 2852, v. 1.

वनाहप m. ein wilder Elephant Ragh. 2, 88. Kathās. 11, 4.

वनधारा f. Baumgang, Allee Vira. 60, 14.

वनधिति f. etwa Holzschiene (auf dem Feueraltar): स्विध्या यद्गन्धि-
तिरपस्यात्सूरो अघ्रे परि रोधना गोः RV. 1, 121, 7.

वनधेनु f. die Kuh des Bos Gavaeus (गवय) Rāśan. im ÇKDa.

वनन (von 1. वन्) 1) n. Verlangen Nim. 5, 5. — 2) f. वनर्ना etwa Wunsch:
उन्मद्यं ऊर्मिर्वननी अतिष्ठिपत् RV. 9, 86, 40.

वननित्य m. N. pr. eines Sohnes des Raudrāçya Hār. 1680. धनेयु
die neuere Ausg. und Lancelois.

वननीय (von 1. वन्) adj. begehrensworth Nim. 3, 10, 4, 26, 6, 22, 11, 46.
Çāk. zu Kenop. 31.

वनन्व, वनन्वति im Besitz —, vorhanden sein, suppetere: नहि मे स-
स्त्यध्या न स्वधितिर्वनन्वति (= काष्ठानि कृति Śā.) RV. 8, 91, 19. पाथः
सुमेकं स्वधितिर्वनन्वति 10, 92, 15.

वनन्वत् adj. (nach dem Comm. so v. a. वननवत् und erklärt durch

संभजनवत् oder संभक्तवत्) 1) etwa innehabend, besitzend: या वरुसि पुरु-
स्पार्क वनन्वति Ushas RV. 7, 81, 3. इन्द्रं वनन्वती मृतिः so v. a. die An-
dacht hält Indra fest 8, 6, 24. — 2) im Besitz befindlich, zu eigen gehö-
rig: या यदश्वान्वनन्वतः अरुपाकं रथे रुम् RV. 8, 1, 31.

वनर्प m. Waldhüter VS. 30, 19. MBh. 9, 1334 nach der Lesart der
ed. Bomb. (वनग ed. Calc.).

वनपन्नग m. eine im Walde lebende Schlange MBh. 3, 2409.

वनपर्वन् n. Buch des Waldes, Titel des 3ten Buches des Mahābhā-
rata, das über den Aufenthalt Juddhisṭhira's und seiner Brüder im
Walde handelt.

वनपल्लव m. Hyperanthera Moringa Vahl. Gāṭidm. im ÇKDa.

वनपामुल m. Jäger Çaddam. im ÇKDa. °पामुल gedr.

वनपार्थ m. Waldgegend, Wald R. 2, 91, 64. — Vgl. वनात्.

वनपाल m. 1) Waldhüter R. 5, 39, 3. 62, 7. 63, 12. 15. वनपालाधिप
61, 7. 62, 10. — 2) N. pr. eines Sohnes des Devapāla Çatr. 2, 657. des
Dharmapāla Wassiljew 54.

वनपिप्पली f. wilder Pfeffer Rāśan. im ÇKDa.

वनपुष्प 1) n. Waldblume, Feldblume. — 2) f. या Anethum Sowa Roxb.
Rāśan. im ÇKDa.

वनपुष्पमय adj. aus Waldblumen gemacht, — bestehend: अमरण Ka-
thās. 101, 232.

वनपूरक m. der wilde Citronenbaum Rāśan. im ÇKDa.

वनपूर्व m. N. pr. eines Dorfes Rāśa-Tar. 8, 1440.

वनप्रतै v. l. des SV. I, 6, 2, 3 für वनक्रतु des RV.; = वने तीपते
nach dem Comm.

वनप्रवेश m. das Betreten des Waldes, insbes. der feierliche Gang in
den Wald um Holz für ein Götterbild zu schneiden Vāmā. Bhū. 8, 107,
7. — Vgl. वनसंप्रवेश.

वनप्रस्थ 1) ein hoch gelegener Wald MBh. 13, 7244. — 2) N. pr. einer
Oertlichkeit Rāśa-Tar. 8, 1931. — Vgl. वानप्रस्थ.

वनप्रिय 1) adj. den Wald liebend. — 2) m. der indische Kuckuck AK.
2, 5, 19. H. 1321. — 3) n. Zimmetbaum Rāśan. im ÇKDa.

वनफल n. Waldfrucht R. 1, 4, 18.

वनवर्ष m. Ocimum sanctum Lin. Rāśan. im ÇKDa.

वनवर्षिका f. eine best. Pflanze, = दोषाल्लेशी u. s. w. Rāśan. im
ÇKDa. °वर्षिका (!) eine Art Basilicum (कुठेर) Aush. 18.

वनवर्षिका m. ein wilder Pfau; davon °व n. nom. abstr. Ragh. 16, 14.

वनवाक्यक m. pl. N. pr. eines Volkes Mārk. P. 58, 50. °वाक्यक gedr.

वनविडाल m. eine Art wilder Katze, Felis Caracal Wilson.

वनवीज, °क und °पूरक m. der wilde Citronenbaum Rāśan. im ÇKDa.

वनभद्रिका f. Sida cordifolia Rāśan. im ÇKDa.

वनभुज् m. ein best. Heilkraut, = शृषभ Çaddam. im ÇKDa.

वनभू f. Waldgegend, pl. Spr. 314. Gtr. 1, 1. Rāśa-Tar. 2, 121. Prab. 92, 16.

वनमत्तिका f. Bremse AK. 2, 5, 27. H. 1215.

वनमल्ली f. wilder Jasmin Çaddam. im ÇKDa.

वनमाल adj. mit einem Kranz von Waldblumen geschmückt, Belw.
Kṛṣṇa's oder Viṣṇu's Hār. 10678. — Vgl. वनमालिन्.

वनमाला f. 1) ein Kranz aus Waldblumen (Feldblumen), insbes. der

von Kṛṣṇa getragene, ÇANDAN. im ÇKDr. R. 2, 96, 31. 5, 4, 2. RAGH. 9, 51. VARĀH. BH. S. 43, 25. KATHĀS. 39, 107. 112. ÇATR. 2, 475. Verz. d. Oxf. H. 138, b, 12. BULG. P. 1, 11, 38. 2, 2, 10. 3, 8, 31. 15, 40. 28, 15. 4, 30, 7. 5, 3, 3. 25, 7. 6, 4, 37. 8, 18, 3. 20, 32. WEBER, Kṛṣṇa. 204. PĀNĀR. 1, 3, 78. 4, 4, 2, 2, 85. 4, 6, 2. — 2) ein best. Metrum: 4 Mal — (auch ohne Cäsar nach der 10ten Silbe) COLEBR. Misc. Ess. II, 162 (XIII, 2). Ind. St. 8, 422. — 3) Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 183, b, 40.

वनमालाधर 1) adj. einen Kranz von Waldblumen tragend. — 2) ein best. Metrum: 4 Mal — COLEBR. Misc. Ess. II, 162 (XII, 11). — Vgl. मालाधर.

वनमालिका f. 1) = वनमाला 1) BULG. P. 3, 15, 28. — 2) N. einer Pflanze, = वाराहीकन्द AUSH. 16. — 3) ein best. Metrum, = नवमालिनो Ind. St. 8, 383. — 4) N. pr. eines Wesens im Gefolge der Rādhā PĀNĀR. 2, 4, 44. — 5) N. pr. eines Flusses HARIV. 9514.

वनमालिन् 1) adj. mit einem Kranze von Waldblumen geschmückt, insbes. als Beiw. und Bein. Kṛṣṇa's (Viṣṇu's) AK. 1, 1, 4, 16. H. 217. MED. n. 242. fg. HALĀ. 1, 24. MBH. 1, 7950. 4, 2356. 7, 412. 9, 2845. HARIV. 10386. Gīt. 7, 34. KHANDOM. 115. BULG. P. 4, 7, 24. 8, 47. 8, 6, 6. 10, 35, 24. 11, 27, 39. PĀNĀR. 3, 11, 49. 4, 1, 25. 3, 36. — 2) m. N. pr. eines Dichters Verz. d. Tüb. H. 13. — 3) f. ०मालिनी a) = वाराही MED. wohl eine best. Pflanze; nach WILSON a female energy of Kṛṣṇa. — b) ein N. der Stadt Dvārakā TRIK. 2, 1, 14.

वनमालीशा (वनमालिन् + ईश) adj. f. den mit Waldblumen Geschmückten (Kṛṣṇa) zum Herrn (Gemahl) habend, Bein. der Rādhā PĀNĀR. 2, 5, 32.

वनमुच 1) adj. Wasser spendend RAGH. 9, 18. — 2) m. Wolke ÇANDAN. im ÇKDr.

वनमुद्र m. Phaseolus trilobus AK. 2, 9, 17. H. 1173. SUCH. 1, 197, 13. f. द्या dass. RĀGĀN. im ÇKDr.

वनमूत m. Wolke, nach ÇKDr. ein von BHAR. zur Erklärung von डीमूत erfundenes Wort.

वनमूर्धजा f. eine best. Pflanze, = कर्कटशृङ्गी RĀGĀN. im ÇKDr.

वनमूलफल n. sg. Wurzeln und Früchte des Waldes VARĀH. BH. S. 42, 3.

वनमृग m. eine im Walde lebende Gazelle R. 3, 49, 45.

वनमोघा f. wilder Pilsang RĀGĀN. im ÇKDr.

वनयितर (vom caus. von 1. वन्) nom. sg.; superl. ०तम zur Erkl. von वनीयेम् NĪR. 12, 5. Comm. zu BULG. P. 1, 19, 36.

वनर m. = वानर BHAR. im DVĀRĀK. nach ÇKDr.

वनराज m. der König des Waldes d. i. der Löwe H. c. 183. ÇANDAN. im ÇKDr.

वनराशि und ०राशि f. 1) Baumreihe, ein sich lang hinstreckender Wald HALĀ. 2, 56. पिप्पलानाम्, लोधाणाम् MBH. 2, 805. 3, 11589. fg. 15572. आस्तां ते स्तिमिते सेने रक्षमाणे परस्परम् । संप्रसृते यथा नक्तं वनराशौ मुपुष्पिते ॥ 7, 487. 13, 1993. HARIV. 3841. R. GORR. 2, 102, 2. 2, 22, 22. 52, 28. 55, 45. 79, 25. 4, 13, 9. 5, 8, 21. KĀM. NĪTIS. 14, 35. RAGH. 1, 38. 3, 8. 9, 44. 13, 15. ÇIC. 12, 29. Spr. 2828. RĀGĀ-TAN. 4, 150. BULG. P. 3, 21, 40. — 2) ०राशि (so im Index) N. pr. einer Sclavin Vasudeva's

VP. 489, N. 2.

वनराज्य n. N. pr. eines Reiches VARĀH. BH. S. 14, 30.

वनराष्ट्र m. pl. N. pr. eines Volkes VARĀH. BH. S. 14, 39. ०कं MĀK. P. 58, 49.

वनरुह n. Lotusbülthe (im Wasser wachsend) BULG. P. 5, 3, 3. 17, 18. 10, 31, 12.

वनर्गु (वनस् = 1. वन + 4. गु) adj. im Holze —, im Walde — oder in der Wildnis sich umtreibend; = वनगामिन् NĪR. 3, 14. मृगो षष्ठ्यो वनर्गुः von Agni, der im Wasser und im Holze wohnt, RV. 1, 145, 5. तृमूत्यज्ञेव तस्कां वनर्गू 10, 4, 6. न स्तेनैर्न वनर्गुभिः AV. 4, 36, 7. daher = स्तेन NĀIGH. 3, 24. तं त्वा स्तुवति कवयः परुषासौ वनर्गवः Weiss und Wildt SV. NĀIGH. 4, 9.

वनर्ग m. eine best. Pflanze, = शृङ्गी AUSH. 24.

वनर्द्ध (1. वन + र्द्ध) f. ein Schmuck des Waldes BULG. P. 4, 6, 19.

वनर्षद् (वनस् = 1. वन + सद्) adj. VS. PRĀT. 3, 48. auf Bäumen —, im Holze sitzend, — nistend: वयः RV. 2, 31, 1. वनर्षदो वायवो न सोमोः 10, 46, 7.

वनलक्ष्मी f. 1) ein Schmuck des Waldes. — 2) Pisang, Musa sapientum RĀGĀN. im ÇKDr.

वनलता f. eine im Walde lebende Schlingpflanze BULG. P. 10, 33, 9.

वनलेखा f. = वनराशि. नवनग ० ÇIC. 4, 65.

वनवल्ली f. eine best. Grasart, = निःश्रेणिका RĀGĀN. im ÇKDr.

वनवह्नि m. Waldbrand H. 1101. HALĀ. 1, 70. KATHĀS. 56, 344.

वनवात m. Waldwind ÇĀK. 3.

1. **वनवास** m. 1) das Wohnen —, der Aufenthalt im Walde R. 1, 17, 18. 2, 21, 4. 47. 49. 22, 29. 52, 57. R. GORR. 2, 15, 34. 29, 2. 4, 4, 5. KĀM. NĪTIS. 2, 27. ÇĀK. 69, 2. v. l. Spr. 5229. MĀK. P. 109, 34. — 2) N. pr. eines Landes Verz. d. Oxf. H. 339, a, 37. fg. 340, a, 15.

2. **वनवास** adj. im Walde seinen Wohnort habend; m. Waldbewohner: तर्हिर्वनवासबन्धुभिः ÇĀK. 85.

वनवासक m. pl. N. pr. eines Volkes MBH. 6, 366. ०वासिक ed. Bomb. वानवासक VP. 192. in der 2ten Aufl. (II, 178) वनवासक; als Varianten werden in beiden Ausg. वानवासिक und वानवासिन् aufgeführt. — Vgl. वनवासिन्, वनवास्य, वानवासक.

वनवासन m. Zibethkatze TRIK. 2, 5, 10.

वनवासिन् 1) adj. im Walde wohnend; m. Waldbewohner M. 6, 27. R. 1, 61, 1 (63, 1 GORR.). 2, 25, 23. 52, 48. 90, 12. KĀM. NĪTIS. 2, 28. KATHĀS. 61, 17. HIT. 49, 12. — 2) m. a) N. pr. eines Landes im Süden HARIV. 5232. VARĀH. BH. S. 9, 15. 14, 12. 16, 6; vgl. वनवासक, वनवास्य. — b) Bez. verschiedener Pflanzen: = शृषभ, मुष्कक, वाराहीकन्द, शात्मलीकन्द und नीलमक्षिकन्द RĀGĀN. im ÇKDr.

वनवास्य = वनवासिन् 2) a): वनवास्यज्ञाधिपः HARIV. 5333 nach der Lesart der neueren Ausg., वनस्यास्य ज ० die ältere Ausg. — Vgl. वानवास्य.

वनविरोधिन् m. N. des zwölften Monats Ind. St. 10, 298.

वनवृत्ताकी f. die Eierpflanze (बृक्ती) RĀGĀN. im ÇKDr.

वनव्रीहि m. wilder Reis H. 1176.

वनप्रूकरी f. Mucuna prurius Hook (कपिककटु) RĀGĀN. im ÇKDr.

वनप्रूपा m. ein best. Knollengewächs RĀGĀN. im ÇKDr.

वनप्रज्ञात m. *Asteracantha longifolia* NEES AK. 2, 4, 2, 17. °क m. RIGAN. im ÇKDr.

वनशोभन (वन Wasser + शो) n. eine Lotusblüthe ÇABDÄ. im ÇKDr.

वनशृङ्ग m. 1) *Sehal* TRIK. 2, 5, 7. 2, 3, 262. H. an. 3, 412. MED. n. 208. — 2) *Tiger* TRIK. 3, 3, 268. H. an. MED. — 3) *Zibethkatse* H. an. MED.

वनखण्ड s. u. वनखण्ड.

वनखट् adj. = वनसट्, Rudra PIA. GRI. 3, 15.

वैनस् (von 1. वन्) n. etwa Verlangen, Anhänglichkeit oder Liebliehkeit: वा यत्किं वनसा सत् गावः सचत वर्तन्ति पद्वर्धभिः RV. 10, 172, 1. nach SL. = वेनस् oder धन. — Vgl. यज्ञ°, गिर्वणस्.

वनस adj. von वन गावा तृणादि zu P. 4, 2, 80.

वनसकट m. *Linse* (मसूर) ÇABDÄ. im ÇKDr.

वनसट् adj. im Holze sitzend VS. 17, 12.

वनसमूह m. ein dichter Wald AK. 2, 4, 2, 4.

वनसंप्रवेश m. das Betreten des Waldes, insbes. der feierliche Gang in den Wald um Holz für ein Götterbild zu schneiden VARAN. BHM. S. 59, 1. 14 und in der Unterschr. des Kapitels. — Vgl. वनप्रवेश.

वनसरोजिनी f. die wilde Baumwollenstaude ÇABDÄ. im ÇKDr.

वनसाक्ष्या f. eine best. Schlingpflanze, = वन्योपादकी RIGAN. im ÇKDr. u. d. letzten W.

वनस्तम्ब m. N. pr. eines Sohnes des Gada HARIV. 9194. fg.

वनस्थ 1) adj. im Walde sich aufhaltend, m. ein Waldbewohner M. 5, 137 (= वानप्रस्थ). Spr. 4621. R. 2, 38, 17. 82, 29. 3, 48, 18. KIM. NITIS. 2, 88. PANĀT. III, 143. गज ein wilder Elephant HARIV. 8801. — 2) m. Gazelle ÇABDÄ. im ÇKDr. — 3) f. वा eine best. Pflanze, = वन्यत्थी RIGAN. im ÇKDr.

वनस्थली f. Waldgegend, Wald HARIV. 3708. RAGH. 9, 40. 15, 8. KUMĀR. 3, 29. 31. VIKR. 79. Spr. 4387.

वनस्थान (?) N. pr. eines Reiches WASSILJEW 59.

वैनस्पति (वन + पति: vgl. रथस्पति) m. VS. PAIT. 2, 47: 3, 49. 140. 5, 37. P. 6, 2, 140. 1) Baum (der Fürst des Waldes) (TRIK. 3, 3, 182. H. an. 4, 185. MED. t. 248. HALI. 2, 22); Stamm, Balken, Holz RV. 1, 28, 6. du. Keule und Mörser S. 39, 5. 90, 8. 157, 5. विश्वे वो अन्नं न्यते वनस्पतिः 166, 5. 3, 34, 10. पावको यद्वनस्पतिन्प्र स्मा मिनाति 5, 7, 4. व°, व्रोषधि 41; 8. व°, व्रोषधि, वीरुध् AV. 14, 6, 1. 9, 24. वनस्पतिं वन वा स्थापयद्घम् RV. 10, 101, 11. VĀLAN. 6, 4. AV. 1, 12, 3. 3, 5, 3. उच्छ्रयस्व वनस्पते wird ein Pfahl angedeutet VS. 4, 10. 13, 7. AIR. Br. 2, 1, 7, 31. TS. 6, 2, 8, 4. यस्वा शाले निमिमाय संज्ञात् वनस्पतिन् AV. 9, 3, 11. यथा वा श्यामिष्ठं वृक्षान्पति वनस्पतिन् 10, 3, 14. ÇAT. Br. 14, 6, 80. 4, 6, 8, 16. 6, 6, 2, 8. 12, 1, 4, 2. शतमल्लिर्वनस्पतीनां वर्षिष्ठं वर्धते 13, 2, 8, 4. 7, 2, 9. Agni heisst Sohn der Bäume RV. 2, 23, 25. AV. 5, 25, 7. Herr der Bäume 24, 2. — M. 3, 88. 4, 89. 8, 285. JĀN. 1, 133. MBH. 1, 1771. 5884. 4, 469. Spr. 2714. R. 1, 52, 5. 2, 55, 24. R. GORR. 2, 53, 6. 3, 56, 8. 5, 21, 4. RAGH. 12, 21. ÇAN. 50, 8. VARAN. BHM. S. 29, 1. 55, 18. 79, 39. UTTAR. 11, 5 (15, 11). BHĀ. P. 1, 10, 5. 4, 18, 25. फलं पुण्यवनस्पते: des Baumes «Verdienst» MĀK. P. 24, 21. In der Eintheilung der Pflanzen in व°, वृक्ष, वीरुध्, व्रोषधि u. s. w. ein Baum, welcher Früchte trägt ohne in die Augen fallende Blüten, ein grosser Waldbaum (z. B. die VI. Theil.

Felgenbäume): अपुष्पा फलवतो ये ते वनस्पतयः स्मृताः। पुष्पिकाः कलिनश्च वृक्षास्तृणतः स्मृताः॥ M. 1, 47. Suçr. 1, 4, 17. वनस्पत्योषधिलतास्त्वक्सारा वीरुधो रुमाः BHĀ. P. 3, 10, 18. AK. 2, 4, 2, 6. TRIK. 2, 4, 2. H. 1116. H. an. MED. HALI. 2, 24. — 2) die Soma-Pflanze, der König der Pflanzen RV. 1, 91, 6. VS. 10, 23. 14, 31. ÇAT. Br. 3, 8, 2, 35. ÅCV. GRI. 1, 2, 2. BHĀ. P. 3, 18, 15. — 3) *Stygnia suaveolens* RIGAN. im ÇKDr. — 4) der Opferpfosten (unter den Äpri-Göttheiten) NIA. 8, 16. RV. 1, 142, 11. 188, 10. 2, 3, 10. 10, 110, 10. VS. 21, 46. AIR. Br. 2, 4, 10. ÇAT. Br. 3, 8, 2, 33. TS. 6, 3, 44, 4. ÇĀK. Br. 10, 6. 19, 6. KĪR. Ç. 8, 8, 18. 8, 9, 6. BHĀ. P. 2, 6, 28. Dahier auch defectiver Ausdruck für Opfer an den Vanaspati ÇAT. Br. 6, 2, 2, 37. KĪR. Ç. 8, 8, 20. 19, 4, 2. 7. ÇĀK. Ç. 15, 1, 27; vgl. auch HAUG zu AIR. Br. II, 95. — 5) Theile des hölzernen Wagens NIA. 9, 11. RV. 2, 37, 8. 3, 53, 20. 6, 47, 28. — 6) hölzerne Trommeln VS. 9, 12; vgl. AV. 12, 3, 15. KAUC. 61. — 7) ein hölzernes Amulet: देवो व° AV. 6, 88, 1. 10, 3, 8. 11; in 4, 3, 11 scheinen die Worte किं-देवो वनस्पतिः unpassend eingeschoben zu sein. — 8) ein Block, in welchen ein Gefangener gezwängt wird, RV. 5, 78, 8; vgl. वृक्ष 6. — 9) N. pr. eines Sohnes des Ghr̥tapr̥sthā BHĀ. P. 3, 20, 21.

वनस्पतिकाय m. die Pflanzenwelt H. 1201.

वनस्पतिसव m. N. eines Ekāha ÇĀK. Ç. 14, 73, 8.

वनस्या s. सज्ञात°; वनस्यु s. गिर्वणस्यु.

वनस्रज f. ein Kranz aus Waldblumen BHĀ. P. 3, 8, 24. — Vgl. वनमाला.

वनक्ष्वि N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 339, a, 14.

वनक्षुरि m. wohl Löwe RIGAN-TAR. 2, 168.

वनक्षुरिका f. wilde Gelbwurz RIGAN. im ÇKDr.

वनकास m. *Saccharum spontaneum* TRIK. 2, 4, 39. wohlriechender Oleander (कुन्द) RIGAN. im ÇKDr.

वनकासक m. *Saccharum spontaneum* ÇABDÄ. im ÇKDr.

वनकुताशन m. Waldbrand Verz. d. Oxf. H. 184, a, 31.

वनाखु (1. वन + खाखु) m. Hase TRIK. 2, 5, 9. RIGAN. 184.

वनाखुक m. *Phaseolus Mungo* (मुङ्ग) LIN. TRIK. 2, 9, 2.

वनाग्नि m. Waldbrand R. 5, 52, 10.

वनाज (1. वन + अज) m. die wilde Ziege H. 1278.

वनाटन (वन + अट) n. das Umherstreifen im Walde, pl. RIGAN-TAR. 6, 155.

वनारु m. eine blaue Fliegenart ÇABDÄ. im ÇKDr.

1. वनात् (1. वन + अत्) m. Waldgegend, Wald: पर्वतेश वनात्तेश काननैश्च शोभिताम् (भूमिम्) MBH. 3, 11845. 9, 1334. R. 2, 30, 14 (वनात्: ed. Bomb. st. वनात्ते). 54, 39 (40 GORR.). 4, 37, 9. 5, 28, 1. RAGH. 2, 19. 58. 14, 51. KUMĀR. 5, 56. RT. 1, 22. 26. 2, 19. 24. Spr. 1906. विज्ञाना वनात्ताः 2006. सतो वनात्ते गताः 2589. 2832. दग्धं वनात्ते मृगाः (त्यजति) 2883. °वासिन् (व्याध) 4131. VARAN. BHM. S. 69, 26. °स्थ (नगर) KATHĀS. 43, 3. 103, 241. 106, 89. 113, 59. 67. 75. RIGAN-TAR. 2, 138. BHATT. 9, 106. °स्थ-ली Spr. 2590. °भू KIR. 6, 17 (MALLIN.: वनस्थब्दं त्वं पवचनः, nach UPPALA zu VARAN. BHM. S. ist वन hier = समीप). — Vgl. वनपार्थ.

2. वनात् adj. durch einen Wald begrenzt HARIV. 3812.

वनात्तर n. das Innere eines Waldes: °रे im Walde R. 2, 92, 23. (101, 24 GORR.). 4, 24, 29. MĀK. P. 109, 21. °रत् aus dem Walde RAGH. 1, 49. प्रविवेश °रम् in einen Wald KATHĀS. 42, 7. प्राप °रम् 56, 309. °वर im

Wald umherstreichend VANIA. Bqm. 18, 7.

वनापग Fluss: मरुर्णवे समस्ताय वनापग पया R. 7, 19, 16. वनं तलं तत्पूर्णदीशितं शर्वेण कृत्यः (वापग et. वापगा).

वनाम्बिनी (1. वन + अम्) f. eine im Wasser lebende Lotuspflanze KATHA. 21, 14.

वनामल m. Carissa Carandas Lin. (च. न. प. वा. प. ल.) ÇABDAM. im ÇKDa.

वनाम्बिका f. N. pr. der Schutzgottheit im Geschlecht Daksha's Verz. d. Oxf. H. 19, a, 5.

वनाम् (1. वन + अम्) m. eine best. Pflanze, = केशाक्ष RIGAN. im ÇKDa.

वनापु m. 1) pl. N. pr. eines Volkes MBH. 6, 363 nach der Lesart der ed. Bomb. (वातापुन ed. Calc.). 2) N. pr. des von ihm bewohnten Gebietes ÇABDAM. im ÇKDa. 3) Pferde aus Vanâju H. 1235. HALA. 2, 364. MBH. 8, 300. R. 1, 6, 21. 4) देव्याः RAGH. 5, 73. — 2) N. pr. eines Sohnes des Purûravas MBH. 1, 3149. HARIV. 1373. VP. 398. N. 1. — 3) N. pr. eines Dânyava MBH. 1, 3588. — Vgl. वानापु.

वनारिष्टा f. wilde Gelbwurze (वनरुद्रि) RIGAN. im ÇKDa.

वनार्चक m. Branswinder (Verehrer des Waldes) ÇATILAM. im ÇKDa.

वनार्द्रका f. wilder Ingwer RIGAN. im ÇKDa. वनार्द्रक n. die Knolle; s. u. मरुद्रिक.

वनालक्त n. Rûthel, rubrica (wilder Lack) TAIX. 2, 3, 6.

वनालय m. der Wald als Behausung: ॐ विन् in Wäldern hausend HARIV. 3815.

वनालिका f. Heliotropium indicum HIN. 95.

वनाली (1. वन + आ) f. = वनराज्ञि KHANDOM. 65.

वनाश्रम m. das dritte Lebensstadium eines Brahmanen, der Aufenthalt im Walde HARIV. 2538 nach der Lesart der neueren Ausg. (वन्त्याश्रम ed. Calc.).

वनाश्रमिन् m. = वानप्रस्थ Anachoret, ein Brahmane im dritten Lebensstadium BHA. P. 11, 18, 7.

वनाश्रय 1) adj. im Walde lebend, m. Waldbewohner R. GONN. 2, 28, 22. MINK. P. 109, 31. 37. 43. 115, 11. — 2) m. Rabe H. 1323. HALA. 2, 91.

वनाक्षर m. Eber TAIX. 2, 3, 5.

वनि (von 1. वन्) UNLIDIS. 4, 139. 1) f. das Heischen, Verlangen, Wunsch AV. 5, 7, 2. 3. मा वनिं मा वाचं नो वीत्सीः 6. य एनां वनिमायसिं वोल्हेन sie bittend kommen 12, 4, 11. — 2) nom. ag. am Ende eines comp. P. 3, 2, 27. — 3) m. Feuer UGÉVAL. — Vgl. आदित्य°, उपमाति°, सत्र°, तत्र°, धान्य°, धारा°, अक्ष°, रायस्पोष°, वसु°, वृष्टि°, विद्य°, क्षत°, सुप्रज्ञा°.

वनिका (von 1. वन) f. Wäldchen; nur in der Verbindung अशोक° MBH. 1, 3398. 3, 16168. R. 4, 1, 71. R. GONN. 4, 4, 91. 3, 62, 32. 6, 7, 9. 22. 19. 23, 40. BHA. P. 9, 10, 80. ० वनिक n. R. 6, 112, 53.

वनिकावास m. N. pr. eines Dorfes RIGAN-TAR. 8, 1879.

वनित (von 1. वन्) 1) adj. geliebt, armüthigt, verlangt; = प्रार्थित (पाषित) und मेवित H. an. 3, 292. MED. t. 180. — 2) f. 1) a) Geliebte, Gattin; Mädchen, Frauensimmer AK. 2, 6, 4, 2. 3, 4, 44, 76. H. 503. H. an. MED. HALA. 2, 327. MBH. 7, 2236. 12, 18217. HARIV. 4094. R. 2, 94. 24. 36 (103, 28 GONN.). R. GONN. 2, 104, 15. 4, 35, 32. MUKT. 44, 11. MEN. 8. 33. 63. RAGH. 2, 19. 9, 97. 11, 17. 14, 51. KUMAR. 1, 10. RT. 3, 15. 4,

12. VIKR. 44. 84. MĀLAV. 35. ÇIC. 9, 34. SPR. 142. 1610. 2087. 2671. 3320. v. l. 5327. VANIA. Bqm. 8. 24, 32. 46, 18. 50, 9. 54, 98. 68, 12. 87, 26. वनितदत्त Bqm. 18, 4. KATHA. 26, 272. 37, 235. RIGAN-TAR. 1, 375. BHA. P. 4, 29, 54. 5, 1, 38. 2, 2. MINK. P. 17, 38. 51, 115. DUDAT. 76, 6. VERZ. d. Oxf. H. 218, 6, 19. Inschr. in Journ. of the Am. Or. 8. 6, 506, ÇI. 22. वनितामु देष्टा Weiberfind MBH. 5, 1629. ० द्विप् dass. 1719. VANIA. Bqm. 18, 1. Weibchen (eines Thiers): रथाङ्गनाम° KIR. 6, 8. — b) ein best. Metrum: 4 Mal — — — — — COLERA. Misc. Ess. II, 159 (I, 5). — Vgl. त्रिदशवनिता, नाक° (KIR. 5, 27).

वनिता (wie oben) nom. ag. Inhaber, Besitzer: (अभि:) दाता यो वनिता मयम् RV. 3, 13, 2. — Vgl. वनतर.

वनितामुख m. pl. N. pr. eines Volkes (Frauengesichter habend) MINK. P. 58, 30.

वनितास n. N. pr. eines Geschlechts Verz. d. Oxf. H. 135, a, No. 254. 1. वनिन् (von 1. वन्) adj. 1) heischend, verlangend: वनिनो वस वार्यम् RV. 1, 139, 10. इन्द्रं समीके वनिनो क्वामके 8, 3, 5. — 2) mittheilend, spendend: die Marut RV. 1, 64, 12. der Wagen der Açvin 119, 1. Fraglich bleibt 1, 180, 3.

2. वनिन् (von 1. वन) 1) m. Baum RV. 1, 39, 3. 58, 4. 94, 10. तष्टेव वृत्तं वनिनो नि वृष्टसि 130, 4. 140, 2. 6, 8, 5. वि पसि वनिनो न वपाः 13, 1. श्रोषधीश वनिनश्च 7, 4, 5. 34, 25. 38, 5. विषगिव पसि वनिनो न शाखाः 43, 1. 10, 91, 6. अवर्धयो वनिनः 138, 2. उपरिषु धान्वनिनश्चकार्यं दुष्टं Bäume entwurzelt 73, 8. In dieser Stelle und 1, 130, 4 würde übriggens die Bedeutung Wolke, im Anschluss an वन 1) d), noch passender sein. Baum d. h. Pflanze im ausgezeichneten Sinne, der Soma: अभि युमानि वनिन् इन्द्रं सघत्ते अजिता । पीली सोमस्य वावधे 3, 40, 7. — 2) adj. im Walde wohnend, m. ein Brahmane im dritten Lebensstadium: ब्रह्मचर्यं समाप्य गृही भवेत् गृही भूत्वा वनी भवेत् वनी भूत्वा प्रव्रजेत् GĪBĀLA bei KULL. zu M. 6, 38. गृहमेधो शस्त्रसत्तपोर्वीक्ष्यवान्यां यजेत वनी वर्षसु स्थामकिरापत्कल्पे ऽन्यैः पुरातनिर्वा HĀLITA im ÇĀLIDHARĀN-TĪMANI nach ÇKDa.

वनिन (von 1. वन) n. Baum oder Wald: आप श्रोषधीर्वनिनानि RV. 10, 66, 9.

वनिन (wie oben) adj. gaga काशादि zu P. 4, 2, 80.

वनिष्ठ (von 1. वन् mit dem suff. des superl.) adj. 1) am meisten ausgerichtet, — erlangend: दूत RV. 7, 10, 2. — 2) am meisten mittheilend: तं वसु देवयते वनिष्ठः RV. 7, 18, 1. — Vgl. वनीयम्.

वनिष्ठु m. Mastdarm (स्थूलाक्ष) oder nach Andern ein in der Nähe des Netzes liegender Körpertheil (उत्कपलितसदृशो मासविशेषः TBH. Comm. 2, 672, 18) RV. 10, 163, 3. AV. 9, 7, 12. 10, 9, 17. 20, 131, 12. VS. 19, 87. 25, 7. 39, 5. AIT. Br. 2, 7. ÇAT. Br. 3, 8, 2, 25. 12, 9, 4, 8. KĀT. ÇR. 1, 8, 21. 6, 7, 10. 9, 4. ÇĪK. ÇR. 5, 17, 9.

वनिष्ठु UNLIDIS. 4, 2 fehlerhaft für वनिष्ठ; = अपान UGÉVAL.

वनीक = वनीपक SĪRAS. zu AK. nach ÇKDa.

वनीपक = वनीयक H. 387, v. l. HALA. 2, 264 (v. l. वनीयक). GADJANAM bei UGÉVAL zu UNLIDIS. 4, 139.

वनीय denom. von वनि, ०यति betteln, bitten UGÉVAL zu UNLIDIS. 4, 139.

वनीयम् (von 1. वन् mit dem suff. des compar.) adj. 1) mehr erlan-

gend: पूर्वा पूर्वा यज्ञमानो वनीयान् RV. 5, 77, 2. वदन्त्यावदतो वनी-
यान् 10, 117, 7. — 2) am meisten mittheilend, — gebend Buha. P. 1, 19,
30. वनीयता याचयिता वनीयस्यो वनीयान् क्षत्युदारतया याचया इति प्र-
वर्तकः Comm. — Vgl. वनीय.

वनीयक m. *Bettler, Bettstetter* Uééval. zu Unādis. 4, 129. AK. 3, 1, 49.
H. 387. Mā. 39. Halā. 2, 104, v. 1.

वनीवन् (vom intens. von 1. वन् adj. *holzend*: वनीवानो मम ह-
ताम् इन्द्र स्तोमाश्चरति RV. 10, 47, 7.

वनीवाक्यम् (vom intens. von वक्) n. *das Hinundherführen* Çat. Br.
10, 1, 2, 3. Kīra. Ça. 16, 6, 22. 25.

वनु (von 1. वन् nom. ag. 1) *Nachsteller*: वमिन्द्र वनुरकम् RV. 4, 30,
5. — 2) fraglich ob *Anhänger, Ergiebener*: वनुं वा ये सुमुषां सुमुतो धुः
RV. 10, 74, 1.

वनुष् (von वनुस्, ०यति *das Absehen haben auf, nachstellen, an-
greifen*; = कुध्यति Naigh. 2, 12. = कृति Nir. 5, 2. RV. 4, 132, 1. इन्द्रानो
अग्निं वनवदनुष्यतः 2, 25, 1. 26, 1. 7, 1, 15. 4, 9. दीर्घप्रयस्यमति यो वनुष्य-
ति 7, 82, 1. 8, 40, 7. स्पृष्टो वनुष्यन्वनुषो नि शूर्व 6, 6, 6. यो हृणाणो वनु-
ष्यता 9, 63, 11. med. *verlangen, erlangen*: रभा वनुष्यते मती 7, 6.

1. वनुस् (von 1. वन् adj. 1) *verlangend, eifrig; anhänglich, lebend*:
प्र प्रेतं अग्ने वनुषः स्याम RV. 4, 150, 3. अमृतस्य योगे वनुषः 3, 27, 11. अत-
स्य वनुषे पूष्याय 4, 44, 3. अग्निं ये मिथो वनुषः सपत्ते रतिं दिवः 7, 38, 5.
प्र ते वन्वे वनुषो कर्षत मर्दम् 10, 96, 1. — 2) *eifrig im feindlichen Sinne,
Angreifer, Nachsteller*: जङ्घि वधर्वनुषो मर्त्यस्य RV. 4, 22, 9. 50, 11. 6, 6,
6. धृवाधीनासो वनुषो युयुञ् 6, 23, 2. वनुषामशस्तीः 68, 6. 7, 21, 9. 56, 19.
83, 5. 97, 9. वनुषो ऽभिमातिम् 8, 25, 15. सीदतो वनुषो यथा *die* (beim
Soma) *sitzen wie Kampfberete* 9, 64, 29. 91, 5.

2. वनुस् (von 1. वनुस्), वनुषते *erlangen*: देव्या क्तातारो वनुषत् पूर्वं
RV. 10, 128, 3. वनिषत् TS. सनिषन् AV.

वनेकिंशुक m. pl. *Butea frondosa* im Walde, bildlich von Dingen, die
zu treffen man nicht erwartete, Schol. zu P. 2, 1, 44. 6, 3, 9.

वनेनुद्रा (वने, loc. von 1. वन, + नु) f. *Pongamia glabra* Vent. (कर-
ञ्ज) RATNAM. im ÇKDr.

वनेचर adj. (f. ३) = *वनचर* im Walde umherschweifend, — wohnend;
m. *Waldbewohner* (von Menschen und Thieren) MBu. 1, 5579. 3, 15590.
15641. 12, 4636. HARIV. 1141. R. 2, 37, 26. 42, 18. R. Gonn. 1, 8, 8. 2,
111, 48. 3, 47, 3. 34, 34. 79, 47. 5, 62, 8. 6, 109, 22 (überall bei Gonn. fälsch-
lich वने चर getrennt geschrieben). KUMĀRAS. 1, 10. Kīra. 1, 1. MĀRK. P. 37, 7.

वनेज्ञा adj. *hölzern*: वमतिर्वनेज्ञाः RV. 6, 3, 3.

वनेय m. *eine Mango-Art* (बद्धासाल) RĀGĀN. im ÇKDr.

वनेवित्त्वक m. pl. *Aegle Marmelos* im Walde, bildlich von Dingen,
die zu treffen man nicht erwartete, P. 2, 1, 44, Schol.

वनेपु m. N. pr. eines Sohnes des Raudrāçva MBu. 1, 8700. HARIV.
1660. VP. 447. Buha. P. 9, 20, 5.

वनेरौज् adj. *im oder am Holze prangend* RV. 6, 12, 8.

वनेरौक् (वने + सक्) adj. *etwa im Holze schallend*: अक् स्यति द्विवर्त-
विश्वे RV. 10, 61, 20.

वनेसर्ग m. *Terminalia tomentosa* W. und A. RATNAM. im ÇKDr.

वनेदेश m. *Waldegegend, eine Stelle im Walde* MBu. 1, 5889. 3, 15572.

H. 2, 56, 9. 3, 19, 18. 50, 12. Çg. 4, 26, 7. VANĀN. Bṛh. 5, 48, 5. PĀNĀT. 68,
10. Hir. 121, 10.

वनोद्भव 1) adj. *im Walde entstanden*, — *befindlich*: मार्गाः MBu. 3,
2541. — 2) f. *die wilde Baumwollenstaude* RATNAM. 171.

वनोपद्रव n. *Waldbrand* MBu. 17.

वनोर्वी (1. वन + उ) f. *Waldegegend* RĀGĀ-TAR. 2, 137.

वनीक = वनीकस् *Waldbewohner*: शैलद्रुमवनीकानाम् MBu. 5, 1028.

वनीका इव Buha. P. 5, 19, 28.

वनीकास् (1. वन + क्) adj. *im Walde wohnend*; m. *Waldbewohner*.
Anachoret, ein im Walde lebendes Thier (insbes. *der Affe* AK. 2, 5, 3. H.
1292. HALĀJ. 2, 76) MBu. 1, 1119. 5, 6089. 7110. 7, 4166. 12, 4277. Spr.
3861. HARIV. 4550. 4554. R. 1, 63, 23. 2, 100, 39 (108, 40 Gonn.). R. Gonn.
3, 49, 39. 60, 13. 4, 1, 16. 17, 50. 6, 26, 5. 27, 19. ÇĀK. 55, 18. RĀGĀ-TAR. 3,
47. 4, 168. Buha. P. 4, 9, 21. 5, 19, 7. 7, 2, 7 (so v. a. *Köber*). 8, 9, 25. स्थाणु
Çiva's Wald bewohnend KUMĀRAS. 3, 34.

वनीध m. *dichter Wald*, N. pr. einer Gegend (eines Berges?) im
Westen VANĀN. Bṛh. 5, 14, 20.

वनीषधि f. *ein wild wachsendes Kraut* Verz. d. Oxf. H. 183, a, 14.
191, b, 22. 192, a, 32. b, No. 437. 193, a, 26.

वनीर (von 1. वन्) nom. ag. *Inhaber, Besitzer*: रापो वनीरः RV. 3, 30,
18. 7, 8, 3. — Vgl. वनितर.

वत्तव (?) m. N. pr. eines Mannes PRAVANĀDHJ. in Verz. d. B. H. 56, 35.

वत्ति f. nom. act. von 1. वन् P. 6, 4, 39, Sch.

वन्द, वन्दते (अभिवादनस्तुत्योः) DĀRUP. 2, 10. ववन्दे, वन्दिषीमहि,
वन्ध्यते, वन्दि (ved.), वन्दितै, वन्दितुम्, वन्दिता, वन्द्य (episch), वन्द्यैः
act. (vgl. auch u. अभि): ववन्द RV. 6, 51, 12. 66, 3. ववन्दिम 5, 23, 9. अ-
वन्दताम् R. 1, 31, 81. 1) *loben, rühmen, preisen*: ब्रह्मणा RV. 4, 24, 11.
नमोभिः 27, 1. 82, 3. वन्दारुस्ते त्वं वन्दे अग्ने 147, 2. 173, 12. 3, 54, 4. 4.
57, 6. अग्ने वन्दे तव अयम् 5, 28, 4. उत्तानकस्तो युवयुर्ववन्द 6, 63, 3. ना-
सत्या यो वसते वन्दते च 7, 73, 2. गिरा वन्दस्व मरुतो अक् 8, 20, 20. अयं
स्तुतो राजा वन्दि वेधाः 10, 61, 16. 115, 8. AV. 7, 60, 1. त्वं हि देव वन्दि-
तो कृता दस्यैर्बभूविथ 1, 7, 1. ÇĀRKH. Ça. 4, 18, 7. — 2) *Ehre erweisen,
ehrfurchtvoll begrüßen, Jmd oder Etwas seine Ehrfurcht bezeugen*:
कुमारश्चित्पितरं वन्दमानं प्रति नानाम ह्नेापयत्तम् RV. 2, 33, 12. (अवन-
श्रेष्ठमासाय) ववन्दे पृथुतामानी पथाम् MBu. 1, 7982. 3, 11917. 15795. 5,
7324. 12, 8408. HARIV. 7902. 10997. Çg. R. Einl. 1. 1, 31, 31. 2, 32, 2. 55,
19. 110, 20. R. Gonn. 1, 32, 24. 71, 20. 3, 2, 5. RAGH. 1, 1. 13, 72. 77. VIKR.
81, 11. Spr. 411. KATHĀS. 24, 162. 45, 240. RĀGĀ-TAR. 2, 111. Buha. P. 3,
31, 14. 6, 16, 16. 7, 7, 35. BHĀṬ. 19, 27. SARVADARÇANAS. 73, 2. 101, 17.
वन्ध्यते पदवन्द्यो ऽपि तत्प्रभावा धनस्य च Spr. 1811. वन्ध्यमानः सुरात्मैः
R. 1, 14, 25. वन्दिभिर्वन्दितः काले बह्मभिः सूतमागधैः R. Gonn. 2, 96, 9.
KATHĀS. 33, 171. Buha. P. 3, 28, 28. PĀNĀT. 1, 3, 79. शिरसा वन्दनीयं त-
मवन्दत MBu. 13, 2857. R. 7, 44, 11. 46, 18. 48, 20. MĀRKH. 66, 20. Buha.
P. 1, 11, 29. 19, 11. 6, 2, 22. ववन्दे च पितरं पादयोः पतन् KATHĀS. 43, 123.
ववन्दे चैतमभ्येत्य पादयोः 32, 111. 45, 155. पादयोश्च शिरसा ववन्दिरे 365.
रामस्य ववन्दे चरणौ R. 2, 100, 37. 40, 3 (39, 3 Gonn.). 113, 6. MBu. 3,
11907 (st. च वन्ध्य hat Anó. 1, 5 ववन्द). HARIV. 14106. Buha. P. 1, 11, 6.
10, 6, 37. MĀRK. P. 22, 4. Çit. 7, 42. ववन्दे चरणौ मूर्धा MBu. 2, 23. R. 2,

44, 30. वन्दे वृत्तांश पुष्पितान् ३, 58, 43. शचीतीर्थम् Çik. 85, 1. वन्दितुं से-
ध्याम् Rîā-Tan. 3, 448. लिङ्गे भुवनवन्दितम् 3, 448. आतृभिर्वन्दिताज्ञया
4, 680. रघ्याम्बु शास्त्रसीसङ्गाच्चिदशैरपि वन्द्यते Spr. 2152. एकां दैा सफ-
लान्वापि वेदाङ्गाः। गुरोर्मुखात् । अनुज्ञातो ऽथ वन्दित्वा दक्षिणां गुर्वे-
ततः॥ dem Lehrer den Lohn ehrfurchtsvoll gereicht habend Mîk. P. 29, 14.

— caus. Jmd Ehre erweisen, ehrfurchtsvoll begrüßen: वन्दयिष्या R.
3, 62, 30. 4, 28, 19.

— अनु Jmd Ehre erweisen Kîm. Nîris. 5, 62 (vgl. jedoch Spr. 483). —
Vgl. अनुवन्दित्.

— अभि Jmd Ehre erweisen, ehrfurchtsvoll begrüßen, Jmd oder Etwas
seine Ehrfurcht bezugen Daçak. 59, 14. Buā. P. 1, 19, 22. 2, 6, 34. 4,
12, 29. Hit. 18, 17. अभिवन्द्य मूर्धा मूर्धाभिषिक्तम् Raçh. 16, 81. act. MBh.
14, 2603. R. Gonn. 1, 34, 2. Vāddha-Kîā. 13, 20 (am Ende eines Çloka).
पदि चास्याभिवन्दितुम् R. 2, 90, 17. Buā. P. 4, 6, 40. 5, 3, 16. 13, 24. 8,
23, 6. विबुधैषाभिवन्दिता (सरिहरा) Verz. d. Oxf. H. 68, a, 2. अभिवन्द्य
प्रभोर्लेखम् Rîā-Tan. 3, 235. — Vgl. अभिवन्दन.

— परि loben, rühmen, preisen: परि वन्द ऋग्भिः RV. 2, 38, 12.

— प्र laut rühmen oder zu rühmen anfangen: इन्द्रस्येव प्र त्वसंस्कृ-
तानि वन्दे दाहं वन्दमानो विवकि RV. 7, 6, 1.

— प्रति vor Etwas seine Ehrfurcht bezugen: भर्तुः प्रसादं प्रतिवन्द्य
Kumāras. 3, 2.

— सम् Jmd ehrfurchtsvoll begrüßen Buā. P. 9, 7, 19. शिरसा MBh.
1, 5420.

वन्द (von वन्द) adj. preisend; s. देव°.

वन्दक m. Schmarotserpflanze Ratnam. im ÇKDr. f. या dass. Happa
bei Bhār. zu AK. 2, 4, 3, 62 nach ÇKDr. — Vgl. वन्दा, वन्दाक.

वन्द्य m. = स्तोत्र und स्तुत्य ÇKDr. nach Siddh. K.

वन्देदार adj. fehlerhafte v. l. des SV. I, 4, 2, 3, 6 statt वन्दे दारुम् des RV.

वन्देदीर adj. fehlerhafte v. l. des SV. I, 4, 2, 3, 1 statt मन्देदीर des RV.

1. वन्दन (von वन्द) 1) m. proparox. N. pr. eines Schützlings der
Açvin RV. 1, 112, 5. 116, 11. 117, 5. 118, 6. युवं वन्दनमृष्यदाडहपथुः
10, 39, 8. — 2) f. घ्रा P. 3, 3, 107, Vārt. 1. Vop. 26, 194. Lob, Preis Traik.
2, 7, 10. Hîr. 133. Halā. 4, 91. — 3) f. ई = नति, जीवातु, कटी und मा-
चलकर्मन् Med. n. 97; nach ÇKDr. soll in einigen Hdschr. वटी statt
कटी und याचन st. माचल gelesen werden. = गोरिचन Ratnāk. in Nigh.
Pa. Vgl. गो°. — 4) n. proparox. a) Lob, Ruhm, Preis: सखा सप्युः प्र-
णवद्वन्दनानि RV. 3, 43, 4. अयं हि वामूतये वन्दनाय मामबूबुधत् Cit. in
Nir. 4, 17. — b) Ehrenbezeugung, ehrfurchtsvolle Begrüssung: कामं तु
गुरुपत्नीनां युवतीनां युवा भुवि । विधिवद्वन्दनं कुर्यादसावन्मिति ब्रुवन् ॥
M. 2, 216. यथार्हं वन्दनामेषांकात्वा MBh. 2, 2585. 3, 13645. 5, 884. शि-
रसा वन्दनार्हः 7030. पूजयामास तं देवं पद्मवन्दनम् R. 1, 2, 28 (27
Gonn.). गुरु° Buā. P. 1, 13, 29. 2, 4, 15. 7, 5, 23. 10, 2, 40. Mîk. P. 116,
52. Verz. d. Oxf. H. 103, b, 25. तैश्च विदितान्योऽन्यवन्दनैः Katnās. 45,
226. कुर्याच्छुभस्योः पादवन्दनम् Jîā. 1, 83. शिरसा पादवन्दनम् Spr. 3398.
Prab. 106, 5. संध्या° Vādyāntas. (Allah.) No. 7. — c) = वदन Çāddar.
im ÇKDr.

2. वन्दन 1) n. a) Schmarotsergewächs (wie Flechten u. dgl.): या मा
लक्ष्मीः पतपालूरुष्टाभिर्वस्कन्द वन्दनेव (d. i. वन्दनमिव, nach AV. Pāṭ. 2,

55 वन्दन इव; vgl. Whitney zu d. St.) वृक्षम् AV. 7, 115, 2. — b) eine Krank-
heit, die sich auf die Glieder setzt, Ausschlag, Flechten und dgl.: यद्वि-
शामन्यरुषि वन्दनं (= विषम् Sî.) भुवद् विषतां परि कुत्सया घदेक्षु RV.
7, 80, 2. personif. als Dämon: न यातव इन्द्र ब्रुवन्ती न वन्दना (= रत्ना-
सि Sî.) शविष्ठ वेद्याभिः 21, 5. Vgl. तृष्ट° (rauhem Ausschlag habend,
schädig). — 2) f. घ्रा ein auf den Körper mit Asche u. s. w. aufgetragenes
Zeichen: ऐशान्यामाहरेद्रस्म भुवा वायु भुवेण वा । वन्दनी कारयेतेन
शिरःकाण्ठाशकेषु च ॥ Vāsisṭha im Tithyāditi. nach ÇKDr.

वन्दनमाला f. ein zur feierlichen Begrüssung eines Ankommenden über
dem Eingang eines Hauses angebrachtes Landgehänge Halā. 2, 146.

वन्दनमालिका f. dass. H. 1008. Spr. 1168. ब्रह्माः प्रतिगृह्णतारं यत्र °काः
Pāṇvanāthak. 4, 7 (nach Aufrecht). दारदेशवद्व° adj. f. Pāṇvat. 207, 24.

वन्दनमृत् adj. auf Lob —, auf Preis hörend RV. 1, 38, 6.

वन्दनीय (von वन्द) 1) adj. dem Ehrfurcht bezogen werden muss, ehr-
furchtsvoll zu begrüßen MBh. 7, 2941. 12, 13867. 13, 2857. R. 2, 58, 18.
Verz. d. Oxf. H. 120, a, 21. 187, b, No. 428. Z. 14. 199, a, 18. — 2) m. eine
gelbbühende Verbesina (पीतभृङ्गराज) Rîā. im ÇKDr. — 3) f. घ्रा =
गोरिचना Traik. 2, 9, 22.

वन्दा f. 1) Schmarotserpflanze AK. 2, 4, 3, 62. 3, 4, 28, 115. Traik. 2, 4,
3. Med. d. 10. — 2) Bettlerin Med. — 3) = वन्दि oder वन्दी (व°) Med.

वन्दाक m. Schmarotserpflanze Ratnam. 273. Vāñh. Bṛh. S. 43, 18.
°का f. dass. Happa bei Bhār. zu AK. nach ÇKDr. °की f. dass. Çāddar.
im ÇKDr. Suçh. 2, 50, 11.

वन्दार (von वन्द) 1) adj. P. 3, 2, 173. Vop. 26, 162. a) lobend, rühmend,
preisend, वन्दारुस्ते (वन्दारुष्टे VS. 12, 42; vgl. VS. Pāṭ. 3, 72) त्वं
वन्दे अग्रे RV. 1, 147, 2. वचस् 5, 1, 12. — b) der Ehrfurcht zu bezugen
pflegt, ehrfurchtsvoll AK. 3, 1, 28. H. 349. Prab. 81, 5. Verz. d. Oxf. H.
127, b, No. 229. 139, a, 7. in comp. mit dem obj.: पुरमथनपदारविन्ददं-
द्वन्दारुकरपल्लव Dvāntas. 67, 6. — 2) m. N. pr. eines Mannes Ind. St.
3, 460. — 3) n. Lob, Preis RV. 4, 43, 1. अग्निर्वन्दारु वेद्यथैनां धात् 6, 4, 2.

वन्दितार (wie eben) nom. ag. laudator: यया निदा मुञ्चथ वान्दितारम्
RV. 2, 34, 15. 9, 93, 5. पितुष्टे अस्मि वन्दिता 10, 33, 7. व° Çat. Bā. 8, 8, 9.

वन्दित्य (wie eben) adj. 1) zu loben Nir. 7, 16. — 2) dem Ehrfurcht
zu bezugen ist, ehrfurchtsvoll zu begrüßen R. 2, 26, 29 (81 Gonn.). 31.

वन्दिन् (wie eben) nom. ag. Ehrfurcht bezugend: अस्तोतुः स्तूपमा-
नस्य वन्द्यमानवन्दिनः Kumāras. 6, 83. — Vgl. राज° und वन्दिन्.

वन्दिनीका f. ein N. der Dākshajapī Verz. d. Oxf. H. 39, b, 33. व-
न्दिनीया v. l.

वन्दिनीया s. u. वन्दिनीका.

वन्दीक (व°) m. ein N. Indra's H. ç. 30.

वन्द्य (von वन्द) 1) adj. P. 6, 1, 214. a) zu loben, lobenswerth, preisens-
werth RV. 1, 31, 12. 79, 7. 90, 4. घ्रासा गवो वन्द्योसा नोत्तपाः 168, 2. 2,
7, 4. अमृदेवः सविता वन्द्यो नु नः 4, 54, 1. क्वेषु 10, 4, 1. 63, 2. 110, 8.
AV. 6, 98, 1. 18, 4, 65. सुक्वेर्गुणः Rîā-Tan. 1, 8. Vāddha-Kîā. 16, 7. Sîā.
D. 213, 9. — b) ehrfurchtsvoll zu begrüßen, zu verehren, dem Hochach-
tung gebührt (von Göttern und Menschen) R. 4, 44, 41. Kumāras. 6, 83.
7, 54. Çrut. 44. Spr. 713. 1187. 1431. 1811. Katnās. 26, 157. Rîā-Tan.
3, 526. Buā. P. 1, 7, 46. Mîk. P. 76, 23. Verz. d. Oxf. H. 16, a, 11. Pāñ-

éar. 1, 10, 7. पदि R. 2, 58, 18. Ragh. 13, 78. Buig. P. 18, 6, 37. Vor. 6, 1. SARVADARCANAS. 98, 14. रघुपतिपदनि Mēh. 12. जगतां वन्यं तद्विज्ञोः परमं पदम् Buig. P. 4, 12, 26. 3, 15, 38. — o) zu berücksichtigen, zu beachten Z. f. d. K. d. M. II, 428. — 2) m. N. pr. eines Mannes (andere Autt. st. dessen वध्यश्च) Verz. d. Oxf. H. 41, 6, 42. — 3) f. आ a) = वन्दा Schmarotzerpflanze Çandañ. im ÇKDa. — b) = गोरोचना Buivapa. im ÇKDa. — o) N. pr. einer Jakshi Kathis. 123, 24. — Vgl. जगद्वन्य.

वन्यता f. nom. abstr. zu वन्य 1) b) Riāa-Tar. 1, 283.

वन्त्रं Uñdis. 2, 18. adj. = पूजक Uśéval.

वन्धा indocl. gaṇa उर्यादि zu P. 1, 4, 61.

1. वन्धुर m. so v. a. वन्धुर RV. 1, 34, 9.

2. वन्धुर. अन्वत्युं प्रुषं काव्वं वधिं कृण्वन्तु वन्धुरः AV. 3, 9, 3 und mit anderer Betonung: वन्धुरा काव्वस्य 4.

वन्धुर n. parox. Sitz des Wagenlenkers oder die Stelle am Ende der Gabeldeichsel (Comm.); Wagensitz überh., Wagengehäuse: अधिं वा स्थाम् वन्धुरे रथे दत्ता किरणये RV. 1, 139, 4. आ वन्धुरेव तस्थतुर्दुराणे 3, 14, 8. वर्हिष्ठे न इन्द्र वन्धुरे धाः 6, 47, 9. अहं तष्टेव वन्धुरे पर्याचामि कृदा मतिम् 10, 119, 5. वन्धुरेषु, रथेषु 1, 64, 9. वन्धुर AV. 10, 4, 2. — MBh. 3, 14910 (= रथबन्धन Nilak.). 6, 19, 6 (सयुगबन्धुरः ed. Bomb.). 2659 (सोत्तरबन्धुरेषु ed. Bomb., वन्धुर = रथ्य Nilak.). 7, 1569. 1731. 6440. 8, 624. 1479. Hariv. 3637. 9288. 9319. Buig. P. 7, 13, 41. त्रिवन्धुरं (vgl. gaṇa त्रिचक्रादि zu P. 6, 2, 199, Vārtt.) ist der Wagen der Aśvin RV. 1, 47, 2. 118, 1. 2. 187, 3. 183, 1. 7, 69, 2. 71, 4. 8, 22, 5. — 9, 62, 17. पञ्च Buig. P. 4, 26, 1. 20, 18. — Vgl. पूर्ण°, सप्र°, किरणय° und वन्धुर in den Nachträgen.

वन्धुरायुं adj. mit einem Wagensitz versehen (Skt.): der Wagen der Aśvin यः सूर्या वर्हति वन्धुरायुः RV. 4, 44, 1.

वन्धुरीय, सोत्तरबन्धुरीय MBh. 6, 2659 falsche Lesart für सोत्तरबन्धुरेषु, wie die ed. Bomb. liest.

वन्धुरेष्ठा adj. auf dem Wagenstuhl sitzend: Indra RV. 3, 43, 1.

वन्ध्य, so schreiben die Bomb. Ausgg. des MBh. und Buig. P. statt वन्ध्य in der Bed. 3).

वन्ना f. N. pr. eines Frauenzimmers Verz. d. Oxf. H. 154, a, 30.

1. वन्य (von 1. वन्) s. चतुर्वन्य, अतीतपुनर्वन्य.

2. वैन्य (वन्यं nach gaṇa तृणादि zu P. 4, 2, 80) 1) adj. im Walde lebend, — wachsend u. s. w., silvestris Med. j. 53. रुद्र VS. 16, 34. सिंह, गन्ध, मृग u. s. w. MBh. 12, 4288. Hariv. 3567. R. 2, 24, 17. 100, 29. 107, 17. 3, 62, 34. Ragh. 2, 8, 37. 5, 43. 50. 6, 7. Spr. 2506. Vāñh. Bh. S. 32, 25. 46, 66. 91, 1. fgg. 93, 57. Kathis. 21, 30. 22, 78. Pāññar. 1, 6, 27. शोषधि, वृत्त, फल, मूल u. s. w. MBh. 13, 461. 2772. M. 6, 12. R. 1, 9, 57. 2, 34, 26. 54, 17. 56, 30. R. Gora. 1, 3, 63. 2, 28, 22. Suçr. 1, 197, 18. 198, 14. Ragh. 1, 15. Spr. 3884. AK. 2, 4, 4. Riāa-Tar. 5, 49. Buig. P. 4, 8, 55. Pāññar. 1, 6, 16. रति Hariv. 14803. संविधा Ragh. 1, 94. आह Māñ. P. 96, 19. सुख Pāññar. 216, 10. तक्मन् oīwa so v. a. grünlich (vgl. त्रपाणि कृतिता कृपोषि) AV. 6, 20, 8. hölzern: योनि RV. 9, 97, 18. im oder am Holz befindlich: Agni TS. 5, 5, 9, 1. 2. — 2) m. ein im Walde lebendes —, ein wildes Thier R. 2, 56, 2. Vāñh. Bh. S. 97, 8. — b) eine wild wachsende Pflanze: वन्येश (वंशेश ed. Schl. 8) यामुने: R. ed. Bomb. 2,

VI. Theil.

58, 9. — o) Bez. verschiedener wild wachsender Pflanzen: = वन्यशृणु, वाराकीन्द und देवनाल Riāan. im ÇKDa. — 3) f. a) श्री nom. coll. vom Vn gaṇa पाशादि zu P. 4, 2, 49. a) ein grosser Wald AK. 2, 4, 2. 1. Med. — b) ein Ueberfluss an Wasser, Regenfülle, grosse Nässe Med. Kāññar. 4, 16. fg. 11, 6. — b) Bez. verschiedener Pflanzen: Physalis fleumosa RATNAM. bei WILSON; = मुरपणी, गोपालकर्कटी, गुञ्जा, मिथैया, भद्रमुस्ता und गन्धपत्ता Riāan. im ÇKDa. — 4) n. a) im Walde Gewachsene: Früchte und Wurzeln im Walde wachsender Pflanzen: वन्येन जीवन् MBh. 12, 380. R. 2, 37, 2. 63, 26 (65, 26 Gora.). वन्ये ऽपि विविधे सति 46, 10 (44, 10 Gora.). 84, 17. 1, 51, 5. 3, 52, 51. 53, 24. 76, 17. ०वृत्ति Ragh. 1, 88. 8, 9. 12, 20. वन्याशन Vāñh. Bh. 15, 1. Kathis. 42, 121. मितवन्यभुज् Buig. P. 4, 8, 56. Māñ. P. 115, 16. — b) = वच Riāan. im ÇKDa.

वन्याश्रम Hariv. 2538 fehlerhaft für वनाश्रम, wie die neuere Ausg. liest.

वन्येतर (2. वन्य + इ°) adj. nicht wild, zahm Ragh. 8, 47. निवासाः Wohnungen, die von denen im Walde verschieden sind, 41.

वन्योपादकी f. eine best. Schlingpflanze Riāan. im ÇKDa.

वैव Uñdis. 2, 28. = विभागिन् Uśéval.

1. वृ. वैर्पाति, उत्त Haare oder Bart scheeren Vor. 8, 134. med. sich scheeren: ये ते शुक्रासः तां वपन्ति विषितासो अश्वाः abgrasen RV. 6, 6, 4. सोमस्य राज्ञो वपन्त प्रचेतसः nämlich केशान् AV. 6, 68, 1. fgg. यत्तुरेण वप्ता वपसि केशश्मश्रु 8, 2, 17. Çat. Br. 3, 1, 2. 9. सोमानि 2, 6, 2, 17. TS. 8, 1, 2. 2. ते केशानये ऽवपन्त । अथ श्मश्रूणि । अथैषापत्नौ TBr. 1, 5, 9, 1. Aśv. Gṛh. 1, 17, 7. 10. fgg. उत्तकेशश्मश्रु Kauç. 54. संवत्सरे वपन्त (नापितकार्यं कोरति Sā. एकं एषाम् RV. 1, 164, 44.

— caus. scheeren lassen, scheeren; med. sich scheeren lassen: श्मश्रुणि वापयीत Aśv. Çr. 2, 16, 24. केशश्मश्रुलोमनखानि (प्रेतस्य) वापयन्ति 6, 10, 2. Gṛh. 4, 1, 16. 6, 4. Lītz. 4, 4, 18. 8, 8, 14. वापित = मुण्डित H. an. 3, 293. fg. Med. t. 150.

— परि rings scheeren Kauç. 54. Pāñ. Gṛh. 2, 1. श्वर्गुप्य Aśv. Çr. 12, 8, 25.

— caus. परिवापित geschoren AK. 3, 2, 35. — Vgl. परिवापण.

— प्र abscheeren: वतैव श्मश्रु वपसि प्र भूमं RV. 10, 142, 4. देवशूरेतानि प्रवपे TS. 1, 2, 4, 1. Pāñ. Gṛh. 2, 1. — Vgl. प्रवपण.

2. वृ. वैर्पाति (बीजसंताने, तनुबीजसंताने) Dhātup. 23, 34. श्वपथासु P. 6, 1, 121. उवप, उवाप, उवपिध P. 6, 1, 17. Vor. 8, 134. उये (आ वेपे Kāç. zu P. 6, 4, 120), उपिषे, अवाप्सोत्, वप्स्यति (vgl. Kār. 8 aus Sṛgh. K. zu P. 7, 2, 10) und वपिष्यति (episch), वप्तुम्, उवा, उप्येत, उतै (auch उपित und वपित) P. 6, 1, 15. hinstreuen, hinwerfen (bes. den Samen, sden: वपसि मरुतो मिक्म RV. 8, 7, 4. यो भूम्या उपस्थे ऽवपञ्चयन्वान् (वीरान्) hinstreckte 2, 14, 7. इम उता मृत्युपाशाः hier liegen AV. 8, 8, 16. Kauç. 14. 16. घतानुत्वा die Würfel werfend MBh. 2, 2038. पवम् RV. 1, 117, 21. वपसो बीजमिव धान्याकृतः 10, 94, 18. 101, 5. मा वः तेत्रे परबीजान्यवाप्सुः P. 6, 4, 75. Sch. Çat. Br. 1, 6, 2, 3. 7, 2, 4, 13. Lītz. 5, 8, 4. Kāç. Çr. 17, 3, 5. 24, 4. इरिणे बीजमुत्वा M. 3, 142. MBh. 3, 1248. Vāñh. Bh. S. 53, 87. 55, 2. Kathis. 32, 121. 39. 116. 119. 61, 5. 71, 266. यादशं वपते बीजम् Spr. 2468. Kathis. 32, 118. Māñ. P. 51, 61. यादशं तूप्यते बीजं तेत्रे Spr. 2469. वतानरोपयेदपेत् Verz. d. Oxf. H. 325, a, 10. fg. उप्यमानं मुहुः तेत्रम् besät werdend Spr. 3809. यस्यां (स्त्रिया) बीजं

मनुष्याः वर्पति RV. 10, 85, 37. न तु विद्यामिरिणो वपेत् M. 2, 118. उप्यसे विषवह्निषीजविषमाः क्षोशाः प्रियाव्याः Spr. 3808. उत gestrent, gestet: कालोत्तानि बीजानि M. 9, 86. Spr. 130. 2315. 3809. MBh. 13, 7608. R. 3, 44, 3. Kumāras. 2, 5. Çik. 91, 14. 151. Varāh. Bh. S. 40, 9. 55, 26. Karmās. 32, 103. 39, 120. Rikā-Tan. 8, 294. Bṛh. P. 1, 15, 21. Mārk. P. 49, 59. gepflant Varāh. Bh. S. 75, 2. so v. a. gespendet: तेषु दानानि पात्रेषु Bṛh. P. 11, 6, 26. = नितित 3, 2, 10. bestrent, bestet, bedeckt: भू-प्रदेश Verz. d. Oxf. H. 328, a, 9. फलपुष्पातताङ्कुरैः Bṛh. P. 1, 11, 15. पौ-सूत Karmās. 98, 25. अमवार्पुत übergossen Bṛh. P. 10, 44, 11. उपित ge-
set MBh. 3, 14768. aufschütten so v. a. aufdämmen: यथा यमाय कूर्म-
मक्षपन्पक्ष मानवाः AV. 18, 4, 55. — Vgl. उत figg. und यथोत.

— caus. säen, stecken, pflanzen: सरित्तीरेषु कुहलिर्वापयिष्यसि चो-
पधीः MBh. 3, 13031. वापित gesät H. a n. 3, 298. fig. Med. t. 150. Varāh.
Bh. S. 55, 28.

— अग्निं aufschütten, aufstreuen, med. TS. 1, 6, 3, 3. an sich auftra-
gen, — anbringen: अग्निं येषांसि वपते नृत्तूरिव RV. 1, 92, 4.

— अनु 1) bestreuen Nid. 2, 22. — 2) med. zerstoben machen: कृत्या-
द्यान्मिरित्कारश्च इवानु वर्पते नृत्तुम् AV. 12, 2, 80. pass. stoben: अनु
स्वधा यमुप्यते पर्व न चर्कषद्वा RV. 1, 176, 2.

— अपि zerstreuen, zerstören, verjagen RV. 1, 133, 4. यो वर्चिनः शत-
मिन्द्रः सक्तमपावपत् 2, 14, 6. 8, 85, 9. दस्यूनां सेनाम् AV. 8, 8, 5. 19, 36,
4. पातीन् TS. 3, 3, 2, 8.

— अपि bestreuen, überstreuen AV. 12, 3, 22. भस्मेना पृम् TBr. 1, 4,
2, 5. 5, 2. Çat. Br. 12, 4, 4, 4. — Vgl. अपिवाप.

— अग्निं bestreuen, bedecken: स्वप्रेनाभ्युप्या चुमुरिं धुनिं च RV. 2, 15,
9. अग्निं स्वपूभिर्मिश्रो वपत् 7, 56, 3.

— आ 1) einstreuen, hineinwerfen; legen in, beifügen, beimengen: अ-
ग्नौ तुषान् AV. 11, 1, 29. 12, 3, 28. सविता ते शरीराणि मातुरुपस्थ आ वं-
पतु VS. 35, 5. Çat. Br. 2, 5, 2, 11. तण्डुलान् 3, 4, 3, 2, 2, 14. अन्तान्याणी 5,
4, 4, 6. अङ्गारान् 6, 6, 2, 9. स्थाल्यामग्निम् 11, 5, 2, 13. पात्र्याम् Kātj. Ça. 2,
4, 21. 21, 4, 21. Āçv. Gṛh. 1, 7, 8. 15. तिलान् 4, 7, 11. KAUC. 11. 14. 18.
85. कथं भूतानि पुनरात्मन्यावपेय wie kann ich in mich hereinschaffen?
Çat. Br. 10, 4, 2, 3. hinstreuen: अग्न्यश्च अपचेभ्यश्च व्योभ्यश्चावपेदुवि
MBh. 3, 105 (= Mārk. P. 29, 23). ausgossen: धर्षमावपत् अष्टे बीजं
निवपतां वरम् 17341. 17340. — 2) einschleiben, einfügen: तान्यत्तरणा-
वापमावपेत् Ait. Br. 6, 19. सूक्तमधिगा Çat. Br. 12, 5, 2, 18. LĀṭj. 4, 4,
1. 6, 6, 17. Āçv. Ça. 2, 16, 4. 9. 7, 2, 16. तस्मिन्न्या देवता ओप्यसे Nid.
12, 5. — 3) vollschütten: पौसभिरावपेत् Varāh. Bh. S. 54, 120. — 4)
unter (Mehrerer) bringen, mittheilen: तं कल्याण वसु विश्वमेपिषे RV.
1, 31, 9. सोमं रात्रन्संज्ञान्मा वपेभ्यः AV. 11, 1, 26. समर्दम् 82. darbringen,
veranstalten: मघासु आदमावपन् MBh. 13, 4259. — Vgl. आवापन figg.,
आवाप (fig., ओप्य. — caus. 1) beimischen, beimengen Suça. 1, 162, 11. 164,
4. 2, 436, 9. — 2) kämmen, ordnen (das Haar): केशानावापयती MBh. 1,
819. दसपत्रिकाया वेणीद्वयेण संयथनं केशानां कार्यस्ती NĪLAK. — Vgl.
आवापन.

— अग्न्या darauf streuen Çat. Br. 3, 3, 2, 13. — Vgl. अग्धावाप.

— अग्न्या beifügen KAUC. 80.

— पर्षा dass. Çat. Br. 8, 6, 4, 8.

— प्रत्या wieder dazu werfen KAUC. 21.

— व्या schelubar in der Stelle उदधिं व्यावपाति ved. Cit. beim Schol.
zu P. 3, 1, 24. 4, 7, 94. fehlerhaft für उदधिं व्यावपाति TS. 3, 5, 2, 2.

— समा zusammenwerfen, vermengen; hineinschütten Ait. Br. 7, 5.
संभारान्याग्न्या वा समसे वा समावपेयुः 8, 17. अङ्गुली Çat. Br. 2, 6, 2, 16.
Āçv. Gṛh. 1, 10, 9. 14. समोत्तधान LĀṭj. 8, 8, 18. KAUC. 82. fig. स्थाल्या-
माग्न्यं समावपेत् Gṛh. 1, 106. चरावाग्यम् 2, 7. Suça. 2, 347, 6. 419, 21. —
caus. dass. MBh. 1, 1111. Suça. 2, 65, 13.

— उद् 1) ausschütten, herausschaffen; anscharren, ausgraben; weg-
schleudern: पदिद्वासा निधिमिवापगूळकुमुदशताद्रुपधुर्वन्दनाय RV. 1,
116, 11. 117, 5. निष्ठातं वसूदिद्वपति दासुषे 3, 55, 4. 10, 39, 8. वलगम् einen
Zauber heben TS. 1, 3, 2, 1. Çat. Br. 3, 5, 2, 12. लङ्कमुदितं पतु गामाविवम्
AV. 3, 17, 3. 6, 109, 3. Çat. Br. 7, 2, 2, 14. VS. 11, 68. उखाम् Çat. Br. 6, 5,
4, 10. fig. Kātj. Ça. 16, 4, 8. प्रपदेन पौसून् Āçv. Ça. 4, 4, 2. भस्म Çat. Br.
6, 6, 4, 1. कृविः Kātj. Ça. 2, 4, 17. KAUC. 61. — 2) hinzufügen (?) Wenden,
Gṛh. 70. — Vgl. उदपन, उदाप. — caus. 1) ausgraben lassen Çat. Br.
3, 6, 2, 27. fig. — 2) ausschütten, herausnehmen Çikku. Gṛh. 3, 1.

— उप aufschütten, anhäufen; beschütten, bedecken, einscharren (Go-
gens. वपु mit उद्): पय्यवृक्ष्यस्यामेव तदुपोप्यते das wird in die Erde
verscharrt Çat. Br. 2, 3, 4, 9. उत्तरवेदिम् TS. 5, 2, 5, 6. TBr. 1, 6, 2, 7. 4,
3. चावालाहिर्यान् TS. 6, 3, 2, 1. 5, 2, 2. Çat. Br. 6, 5, 2, 10. PANKAV. Br.
14, 12, 6. 25, 10, 5. अपूयानां यमधर्गुषावृत्कर उपोपेत् (so die Hdschr.,
der Comm. hat die richtige Form उपवपेत्) in einen Maulwurfshaufen
einscharrt LĀṭj. 5, 3, 2. 10, 15, 16.

— नि 1) hinschütten, hinwerfen; aufdämmen (bes. den Opferwall):
धाना उत्तरवेदौ Çat. Br. 4, 4, 2, 12. सिक्ताः, उपान् TBr. 1, 1, 2, 1. धि-
क्षिया न्युप्यते 3, 3, 2, 1. Çat. Br. 3, 6, 2, 21. Kātj. Ça. 8, 6, 15. 9, 7, 6. 19, 6,
8. उत्तरवेदिम् Çat. Br. 7, 1, 2, 6. पुरोषम् 8, 7, 2, 1. Kātj. Ça. 5, 3, 28. Çat.
Br. 12, 5, 2, 13. यावत्पेव निवप्यन्त्यातावदुद्वन्यात् 13, 8, 2, 20. 2, 1. 2, 2.
खैरो Kātj. Ça. 26, 2, 16. वलिम् Gobh. 3, 7, 11. Āçv. Gṛh. 4, 6, 3. अंशुषु
न्युतः (सोमः) VS. 8, 57. Çat. Br. 4, 6, 2, 5. 12, 8, 2, 3. चर्मणयानुके सोमम्
Kātj. Ça. 7, 6, 1. न्युप्य पिण्डान् M. 3, 216. 218. न्युप्य चैव निवापं तं भूते-
भ्यो ऽपि R. Gora. 2, 56, 29. निवसे चाग्निपूर्वं (so die ed. Bomb.) वै निवापे
MBh. 13, 4383. ऐजुर्दं बदरेन्मिश्रं पिण्याकं दर्भसंस्तरे । न्युप्य R. Gora. 2,
111, 35. 112, 11. सक्तारमञ्जरीः Kumāras. 4, 38. बीजं निवपतां वरम् säen
MBh. 3, 17341. 17340. Varāh. Bh. S. 55, 30. — 2) zu Boden werfen:
घृत्यं ते अस्मिन् वपत्तु सेनाः RV. 2, 33, 11. NAGH. 2, 19. VS. 16, 52. RV.
4, 16, 13. — Vgl. निवपन, निवाप figg.

— उपनि dazu hinwerfen: संभारान् Çat. Br. 3, 5, 2, 14. 4, 1, 2, 5. —
Vgl. उपनिवपन.

— परिणि und प्रणि P. 2, 4, 17. Vor. 8, 22. 134.

— संनि zusammenwerfen: अग्निन् Ait. Br. 4, 26. TS. 5, 2, 4, 1. Çat. Br.
6, 7, 2, 13. 7, 1, 2, 38.

— निम् herausschütten, — schöpfen, — nehmen; daher ausscheiden
für (dat. gen.), zutheilen, vertheilen (bes. Fruchtkörner, die zu Opfer-
zwecken aus einer grösseren Masse ausgefondert werden): निर्गा उपे
पर्वमिव स्थविभ्यः RV. 10, 68, 3. AV. 9, 6, 14. आग्राविक्ष्वं पुरोक्षाणं निर्व-
पति दीक्षणीयमेकादशकपालं सर्वाभ्य एवेनं तदेवताभ्यो ऽनतरायं निर्वपति

Ait. Br. 1, 1. यस्या स्थाल्या प्रायणीये निर्वपेत् ॥ क्विरासिष्ये निरूप्यते ॥
 15. रसस्य TS. 1, 1, 20, 8, 6, 8, 2, 2, 5, 1. नाकर्मभोगो निर्वप्यामि *so lange ich ohne Theil bin, werde ich nicht Andern austheilen* TBr. 3, 3, 8, 5. Āc. Ca. 3, 10, 10. नवाना सवनीयासिर्वपेयुः *von neuer Frucht* 12, 8, 26. क्विः CAT. Br. 1, 6, 8, 19. 2, 2, 4, 6. fg. चरुम् 18. ब्रह्मोदनान् 13, 3, 8, 6. आश्वम् KĪTJ. Ca. 1, 3, 22, 2, 8, 9. स्थालीपाकम् Āc. Gṛh. 2, 2, 2, 1, 10, 6. 7. KAUC. 2. 67. fg. ब्रह्मदेवतामिष्टि निर्वपेत् CĀKṢH. Ca. 3, 6, 1. 13, 29, 14. — परत्ने निर्वपति यद्य ब्रह्मम् MBh. 5, 1338. निर्वपेदुदकं भुवि M. 3, 214. निर्ववाप पवित्रेषु निवापम् R. Gora. 2, 56, 28. (अन्नस्य) अयमुद्धृत्य रामाय भूतले निर्वपिष्यति 4, 61, 10. शुनाम् u. s. w. निर्वपेदुवि M. 3, 92. 72. 220. MBh. 3, 1455. 13, 3242. MĀK. P. 29, 20. पिपाडान् M. 3, 215. 247. 9. 140. पुराडाशोद्यैव 6, 11. Bhāg. P. 4, 7, 17. 13, 35. चरुपुराडाशान् 7, 12, 19. क्विः 5, 19, 26. न च तत्स्वयमग्नीयाद्विधिव्यन्न निर्वपेत् *wovon er nicht zuvor einen Theil (für die Götter u. s. w.) ausgeschieden und ihnen dargebracht hat* MBh. 3, 104 (= MĀK. P. 20, 46). अय ते निर्वपिष्यति (निर्वर्तयिष्यति die neuere Ausg.) शत्रुमासानि दानवाः HARIV. 13786. य-मायाकम्पनं तेन निरुवाप मरुतपशुम् BHATT. 14, 86. आहम् darbringen M. 3, 281. Verz. d. Oxf. H. 40, a, N. 1. इष्टोः M. 4, 10, 11, 27. मरुतपशान् 6, 5. Bhāg. P. 11, 18, 7. यद्य नो निर्वपेत्कृषिम् (so die ed. Bomb.) so v. a. und der nicht Ackerbau treibt MBh. 3, 1292. निरूप्य fehlerhaft für निरूप्य M. 6, 88. Bhāg. P. 1, 13, 39. 8, 16, 51. 9, 23, 9. निरूप्यते fehlerhaft für निरूप्यते 4, 1, 61. — Vgl. निरुति fg. निर्वपण. निर्वाप, निर्वाप्य, यथानिरुतम्. — caus. aussäen: त्वया कीदृङ्गीतिवीजे निर्वपितम् PĀNĒAT. 85, 20. (für die Götter u. s. w.) ausscheiden, austheilen: अन्निर्वाप्य सममन्वे मृतो ज्ञाप-ति वायसः MBh. 13, 5483. — Vgl. 1. निर्वापण und das caus. von वा mit निम्.

— अनुनिस् *nachher herausnehmen, — vertheilen u. s. w.* TS. 2, 2, 2, 4. तौ-र्यमेककपालम् 3, 28, 2. 5, 4, 2. द्वादशसु रात्रौ अनुनिर्वपेत् TBr. 1, 1, 8, 7. 5. पशो पुरोक्ताशमनुनिर्वपति *nach dem Thiere d. h. dessen Schlachtung fin- det eine Austheilung des P. Statt* Ait. Br. 2, 8. CAT. Br. 3, 8, 2, 1. 11, 1, 2, 1. 13, 3, 1. स एतं वैमूधं पूर्णमासे ऽनुनिर्वाप्यमपश्यतं निर्वपत् TS. 2, 8, 8, 1. — Vgl. अनुनिर्वाप्य.

— अभिनिस् *zuthellen zu einem Andern hin, in doppelter Weise con- struirt*: प्रायणोयस्य निष्कास उदयनीयमभि निर्वपति *zu dem Rest des Pr. hin* TS. 6, 1, 8, 5. निष्कासमुदयनीयेनाभिनिर्वपेत् Ait. Br. 1, 11.

— परिनिस् s. परिनिर्वप्य.

— प्रतिनिस् *als Gegenwerk austheilen u. s. w.*: अध्वरकल्पं प्रति नि-र्वपेत्कातृष्ये यज्ञमाने TS. 2, 2, 8, 4. TBr. 1, 7, 8, 7. KAUC. 48.

— संनिस् *zusammen austheilen* Ait. Br. 3, 48.

— परा *bei Seite werfen, — legen, beseitigen*: Leichname AV. 18, 2, 84. Pfeile VS. 18, 9. दत्तान् CĀKṢH. Br. 6, 23. परा वा एष यज्ञं पशून्वपति यौ ऽग्निमुद्वासयति TS. 4, 5, 2, 1. यज्ञो क्रुहः परोवपं मनुष्या यदवर्त्या (अग्ने) 2, 2. परा वा एषो ऽग्निं वपति यौ ऽप्सु भस्मं प्रवेशयति 5, 2, 8, 5. CAT. Br. 2, 3, 2, 3. 6, 8, 2, 1.

— परि *bestreuen*: पोसुभिः LĪTJ. 10, 15, 16. — Vgl. परिवाप, पर्यति.

— प्र *ausstreuen, ausschütten, ausspritzen*: मिक्तुः प्र त्वा अन्नपत्तमा-सि RV. 10, 73, 5. वसूत्यादाय समुद्रं प्रौप्यस Ait. Br. 5, 11. व्रीह्यवयोः PĀN. Gṛh. 2, 18. इन्द्रं प्रोथसे प्रवपत्तमर्णवम् RV. 10, 115, 3. — शिरासि

पादपरत्नाणां बीजवत्प्रवपन्मुहुः MBh. 3, 15725. बीजवत्प्रवपन्मुहुः 5. 2109. 3, 1981. 8, 659. अन्नपूगान् 3, 1357. *bestreuen*: तत्रिया-प्रवप-ः 6, 5084. *hinwerfen auf, in* प्रवपाणि (vgl. P. 8, 4, 16) शिरो भूमौ वानरस्य BHATT. 9, 98. प्रवपाणि वपुर्वक्रौ 20, 36. — Vgl. प्रवपण. प्रवापिन्. — caus. *ausstreuen, ausschütten, ausspritzen*: प्रेवाग्नेयेन वापयति रेतः सौ-म्येन दधाति TS. 2, 4, 8, 1. 6, 6, 5, 1. KĪTJ. 11, 2. Vgl. प्रवापयितृ.

— अभिप्र *med. sich auf Jmd stürzen*: यं मृधो ऽभि प्रवेपेत् TS. 2, 2, 8, 4.

— प्रति 1) *einstecken, einlegen, einfügen*: मुकुटप्रत्युत्तमुक्ताकाण RĪGĀ-TAR. 3, 529. दुर्वातभर्तृङ्केषु प्रत्युत्तामिव वल्लभाम् (अपश्यत्) 507. प्रत्यु-त्तस्येव दग्निं तृष्णादीर्घस्य वस्तुषः UTTAR. 68, 1 (87, 8). *bestecken, belegen*: मौलिमसर्गतस्रजम्। प्रत्युपुः पद्मरागेण RAGH. 17, 28. मकार्करत्नप्रत्युत्त DA-CAK. 90, 8. — 2) *ausfüllen*: भस्मना पुनः पदं प्रस्तिवपेत् Āc. Ca. 3, 10, 14. — 3) *hinzufügen* TBr. 1, 2, 8, 5. — Vgl. प्रतीवाप. — caus. *zugießen* Suca. 1, 33, 4.

— वि *zerstreuen, verwühlen*: व्युत्तकेश Bhāg. P. 4, 2, 14. 5, 10.

— सम् *einschütten, hineinbringen; zusammenthun*: Mehl in einen Topf VS. 1, 21. TS. 6, 1, 8, 4. आहवनीयम् Āc. Ca. 3, 10, 9. CAT. Br. 6, 7, 4, 13. 7, 1, 4, 38. 12, 3, 5, 1.

वप (von 2. वप्) nom. ag. gaṇa पचादि zu P. 3, 1, 134. Sämann VS. 30, 7.

1. वयन (von 1. वप्) 1) n. *das Scheeren, Rasiren* H. 923. an. 3, 411. MED. n. 120. HALĀ. 4, 36. CAT. Br. 3, 1, 2, 1. TS. 2, 7, 22, 1 (विधि Bez. dieses Anuvāka). M. 5, 140. 11, 151. HARIV. 7791. Bhāg. P. 1, 7, 57. VOP. 7, 91. अ० PĀN. Gṛh. 2, 1. केश० Āc. Gṛh. 1, 22, 23. KĪTJ. Ca. 4, 7, 11. 13, 4, 6. 15, 8, 28. 22, 6, 13. केशश्मश्रु० RĪGĀ-TAR. 6, 100. — 2) f. *Bar- bierstube* H. 1000.

2. वपन (von 2. वप्) n. 1) *das Säen* H. an. 3, 411. MED. n. 120. वि-धि Verz. d. Oxf. H. 328, u, 8. धान्य० 86, 6, 25. बीज० Kṛṣṇa. 12, 5. PĀN. Gṛh. 2, 13. — 2) *das Aufstellen, Ordnen*: भाण्ड० MED. p. 14.

1. वपनीय (von 1. वपन) in केश०.

2. वपनीय (von 2. वप्) adj. *zu säen*; n. *impers.*: आगुरिच्छता न कदा-चित्परज्ञायायां वपनीयम् KULL. zu M. 9, 41.

1. वप्या f. gaṇa भिदादि zu P. 3, 3, 104. *Eingeweidehaut, Netzhaut, omentum* (= मेदस् AK. 2, 6, 2, 15. H. 624. an. 2, 300. MED. p. 11. HALĀ. 3, 13) VS. 12, 103. कृणस्य 21, 41. 38, 20. पुरा नाभ्या अपिशसो वेपामुत्ति-दत्तात् Ait. Br. 2, 6, 9. 12. fg. TS. 2, 1, 4, 4. वपामेकः (प्राणः) परिशये 6. 3, 2, 5. अग्ने वा एतत्पशूनां यद्वा 8, 5. मेदसा वप्या यज्ञधम् TBr. 2, 8, 4, 4. CAT. Br. 3, 8, 2, 19. 26. 4, 8, 2, 1. वशायि 8, 15. वपाकृति Ait. Br. 2, 14. ०काम KĪTJ. Ca. 13, 4, 6. 24. Gṛh. 2, 81. वपांसे = वपास्तेमान्ते KĪTJ. Ca. 20, 7, 26. 24, 2, 7. Das Ross hat keine वपा CAT. Br. 13, 5, 2, 20. KĪTJ. Ca. 20, 7, 7. वपा वपावतां जुहोति त्वचमुत्कर्तमवपाकानाम् CAT. Br. 13, 7, 1, 9. KĪTJ. Ca. 24, 2, 5. अप्यमाणा Āc. Ca. 3, 4, 1. Gṛh. 2, 4, 13. 4, 3, 20. वपया सप्तच्छिद्रया मुखं कृदयति *des Todten* KAUC. 81. KĪTJ. Ca. 25, 7, 86. वपामुत्खनति KAUC. 44. वपोद्धरण PĀN. Gṛh. 3, 11. M. 12, 68. JĪG. 3. 94. MBh. 1, 4572. 3, 10489. 7, 1976. 14, 2646. fg. R. 1, 13, 39. fg. (85. 37 GORR.). वपाधिययणी *die Bratspfanne für die Netzhaut* Z. d. d. m. G. 9, LXXV. वपाअपयणी *die zum Ausbraten der Netzhaut dienenden Geschirre* CAT. Br. 3, 6, 8, 10. 8, 8, 17. 28. TS. 6, 3, 8, 3. KĪTJ. Ca. 6, 5, 7. 26. — Vgl.

व्यपाक, प्रवप.

2. वपा (von 2. वप् f. 1) *Aufwurf* —, *Haufen der Ameisen*: वल्मीकवर्पा TS. 5, 1, 2, 5. TBu. 1, 1, 2, 4. Äqv. Ca. 2, 10, 23. Cat. Ba. 8, 3, 2, 5. Kavc. 8. — 2) *Erhaltung*, *Loch* AK. 1, 2, 4, 2. H. 1364. H. an. Med. Halis. 3, 2. Vgl. मक्षप.

वपारिका f. = व० Suca. 2, 121, 2. —

वर्धावत् (von 1. वपा) adj. mit einer Netzhaut versehen, — umwickelt u. a. w.: वपावत् नाभिना तपतः RV. 5, 43, 7. VS. 20, 27. Cat. Ba. 12, 7, 2, 5. Kirs. Ca. 21, 2, 5. Schwerlich richtig in RV. 6, 1, 3; vgl. ebend. 2, 5.

वपित (von 2. वप्) m. Vater Urdix. im CKDa.

वपु f. N. pr. einer Apsaras MBu. 1, 4819. Mān. P. 1, 42. fgg. Vgl. वपुस्. — प्ररास्थिवपु MBu. 7, 661 fehlerhaft für प्ररास्थिवप, wie die ed. Bomb. liest.

वपुन 1) m. Gottheit Çandab. im CKDa. — 2) n. knowledge Wilson. — Fehlerhaft für वपुन.

वपुर्धर (वपुस् + धर) adj. 1) *Schönheit besitzend*, mit *Schönheit ausgestattet* MBu. 13, 2823. — 2) *verkörpert*, *leibhaftig*: तपस् Buia. P. 3, 18, 29.

वपुष (von वपुस्) 1) adj. (f. ई) = वपुस्. अद्या न चित्रा वपुषीव दर्शता RV. 10, 75, 7. — 2) f. स्त्री = वपुषा (?) Bñvapa. im CKDa. — 3) n. वपुषाय so v. a. वपुषे zum Wunder, wunderbar zu schauen: (कातारम्) रथं न चित्रं वपुषाय दर्शतम् RV. 3, 2, 15.

वपुष्टम (superl. von वपुस्) 1) adj. überaus *wundersam*, — *schön* AV. 5, 5, 6. — 2) f. स्त्री a) *Hibiscus mutabilis* Lin. Gaṭṭha. im CKDa. — b) N. pr. der Gattin Ganamegaja's MBu. 1, 4809. fgg. 3838. Hariv. 11236. 11245.

वपुष्टर s. u. वपुस् 1).

वपुष्मत् m. N. pr. eines Fürsten von Kuṇḍina Mān. P. 8, 656, Z. 6. aus metrischen Rücksichten वपुष्मत् st. वपुष्मत्.

वपुष्मत् (von वपुस्) 1) adj. a) von *schöner Gestalt*, *schön*; von Personen M. 7, 64. MBu. 1, 1149. 7695. 3, 16755. 13, 3862. R. 5, 2, 5. 7, 41, 19. Varāh. Bṛh. 8, 2, 8. 3. 69, 15. Mān. P. 60, 1. 98, 5. 132, 47. von Leblosem: मक्षवाट Hariv. 4533. रुक्म 10933. गिरि 12392. विमान R. 2, 64, 15. — b) *verkörpert*, *leibhaftig*: पुण्यमवय Kā. 2, 56. — 2) *das Wort* वपुस् *enthaltend* Ait. Br. 5, 6. — 2) m. N. pr. a) eines zu den Vīcve Devāḥ gezählten göttlichen Wesens Hariv. 11542. — b) eines Sohnes des Prijavata VP. 162. 198. Mān. P. 53, 18. 26. — c) eines Fürsten von Kuṇḍina Mān. P. 134, 53. 57. 135, 9. — 3) f. वपुष्मती N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBu. 9, 2629.

वपुष्य (von वपुस्), ० व्यति etwa *sich wundern*, *bewundern*: देवतो व्यति अनिमम्बवपुष्यन् RV. 3, 1, 4. समनेव वपुष्यतः कृष्णन्मनुषा युगा 8, 51, 9.

वपुष्य (wie oben) adj. *wundersam*, *wunderbar schön*: सुधृष्टमे वपुष्ये न रेदतो RV. 1, 100, 2. (वपिः) रेदिदं वपुष्यो विभावा 4, 1, 5. 12, 5, 1, 9. oxyt.: वपुष्युष्या सचतामिये गोः 1, 183, 2.

वपुस् Urdix. 2, 418. 1) adj. *wundersam*, *bes. wunderbar schön*: पतिर वाम्ना वपुषः पतया वयो वक्तु RV. 1, 118, 5. स मे वपुस्करदक्षिणेयो रथो विरुक्ता 6, 59, 5. तदिमे कृत्स्नपुषो वपुष्टरम् *allerwunderbarst* 10, 32, 2. 9, 77, 1. देवानो वपुषो वपुषामपश्यम् 5, 62, 1. स्वर्ग्यदमि मा वपुर्दक्षे निनीपात् 7, 88, 2. Agni 8, 10, 11. 58, 12. इदं वपुषि विदं जनासः *das*

ist eine erstaußliche Rede 5, 47, 5. compar. वपुष्टर AV. Paṭ. 2, 33. Schol. इन्द्रस्य वपुषो वपुष्टरः RV. 9, 77, 1. 10, 32, 2. वपुष्टर betont. 2, 3, 7 vielleicht nur aus Anlass des parallel stehenden विरुष्टर. superl. वपुष्टम s. bes. — 2) n. a) *Wunder*, *Wundererscheinung*: *ungewöhnlich schöne Erscheinung* oder *Gestalt*, *species* Naig. 3, 7. पुपुषतः सर्वमसा तदिदं RV. 1, 144, 8. धिये सुदशो वपुर्दक्षे सर्गाः 4, 23, 6. 44, 2. 8, 44, 8. वपुर्न सच्चिकितुषे चिदस्तु 66, 1. 8, 46, 23. दर्शत 7, 66, 14. 10, 140, 4. कृष्णे भिरुक्ताषा रुशद्विर्वपुर्भिरा चरतो अन्याया 1, 62, 8. 3, 1, 8. 18, 5. 39, 2. 58, 9. नाना चक्राते यन्पात्रे वपुषि तयोरन्यत्रोचते कृष्णमन्यत् 11. पुरुषा 14. 57, 2. 4, 7, 9. AV. 5, 1, 2. 8. 6, 72, 1. dat. वपुषे zum Wunder, *wunderbar zu schauen* (wie θαύμα ἰδέσθαι bei Homer): चित्रैरङ्गिर्वपुषे व्यञ्जते RV. 1, 64, 4. 119, 5. 4, 23, 9. प्र वा वयो वपुषे ऽनु पतन् 6, 63, 6. 5, 33, 9. 73, 3. वक्रित्या तदपुषे धायि दर्शते देवस्य भर्गः 1, 141, 1. स्वर्ग्यं चित्रं वपुषे विभावं 148, 1. — b) *schönes Aussehen*, *Schönheit*; = *शस्ताकृति* H. an. 2, 591. Med. s. 35. = *मध्याकृति* Viçva bei Uóóval. शिवमायुर्वपुर्नामयम् Çāñu. Gṛh. 6, 6. Hierher etwa auch VS. 30, 14. विभर्षि परमे वपुः MBu. 3, 2582. लेभे स्वकं वपुः 2997. वपुषा पुक्तः 13, 2819. वपुषाप्सरोपमा 2816. वपुःपुत्रधनाद्या Hariv. 7881. MBu. 3, 2146. 3059. दिव्यं R. 1, 1, 54. Spr. 703. Kathās. 4, 42. Suca. 1, 378, 17. Çāñ. 16. Wenden, Rāmāt. Up. 286. (रथम्) ज्ञात्वत्यमानं वपुषा R. 6, 19, 49. भाजमाना तथात्यर्थं दधार परमे वपुः (सभा) MBu. 2, 81. चान्द्रमस 12, 9083. — c) *Aussehen*, *Gestalt*: (रासभः) दर्शयन्दारुणं वपुः Spr. 5284. बुद्धवपुर्धारिन् LA. (III) 86, 12. कृत्वा श्येनवपुः Kathās. 7, 69. लिखितवपुषो शङ्खपद्मौ Mṛgh. 78. अतिवृष्टेन लोकस्य विद्रुपमभूदयुः Hariv. 3907. परिधः क्षतक्षतल्यवपुः Varāh. Bṛh. 8, 30, 25. वपुषान्वितः *eine best. Gestalt habend*, *deutlich sichtbar* 26. — d) *Natur*, *Wesen*: अष्टानां लोकपालानां वपुर्धारयते नृपः M. 5, 96. तत्रप्रवृद्धवपुर्गुरुयो नाम प्रज्ञायते 10, 9. 12, 26. — e) *Leib*, *Körper* AK. 2, 6, 2, 21. H. 564. H. an. Med. Halis. 2, 355. 273. Viçva s. a. O. दीप्यमानः स्ववपुषा M. 2, 222. मानुष MBu. 1, 5974. 3, 2798. मलसमाधित 2701. Suca. 2, 158, 10. Çāñ. 17. 38. Ragh. 2, 18. 47. कुञ्जीभूत Spr. 4985. वपुःक्षितिः स्वेदः Śāñ. D. 63, 5. वपुषि तनुता Dhūrtas. 72, 10. मृणालगौरं Varāh. Bṛh. 8, 58, 36. 64, 1. स्त्री Bṛh. 18, 2. 24, 1. धूम्रतामवपुषी adj. f. Kathās. 2, 51. einer Wolke Mṛgh. 15. 33. 61. सिन्धोः Spr. 419. — f) *Wasser* Naig. 4, 12. — g) N. pr. einer Tochter Dakṣa's und Gattin Dharma's VP. (II) 1, 109. Mān. P. 50, 21. 27. — Vgl. पूर्ण, मेघ.

वपुस्तात् adv. von वपुस् AV. Paṭ. 2, 33. Schol.

वपुर्धर (1. वपा + उदर) adj. *fettleibig* (Śāñ.): Indra RV. 2, 17, 8.

1. वपुर्धर und वपुर्धर (von 1. वप्) nom. ag. *Scheerer* RV. 10, 142, 4. AV. 8, 2, 17. TBu. 4, 5, 8, 3. Äqv. Gṛh. 1, 17, 16. Pāñ. Gṛh. 2, 1.

2. वपुर्धर (von 2. वप्) nom. ag. 1) *Säemann* Med. t. 53. M. 3, 142. 9, 54. MBu. 13, 4814. Mudrā. 2, 3. — 2) *Befruchter*, *Erzeuger*, *Vater* Tan. 2, 6, 7. H. 556. Med. Halis. 2, 349. Vgl. प्रख्यातवत्क. — 3) m. = कवि Gaṭṭha. im CKDa.

वपुर्व्य (wie oben) adj. *zu schön*: यथा बीजं न वपुर्व्यं पुंसा प परिधके M. 9, 42. तत्र विद्या न वपुर्व्या 2, 112. n. impera.: वपुर्व्यामिन वपुर्व्यं न ज्ञातु पर्योषिति 9, 41.

वपुर्व्य und वपुर्व्य m. N. pr. eines Fürsten LJA. II, 34. fg. Journ. of the Am. Or. S. 8, 518.

वप्यदेवी N. pr. einer Fürstin R16A-TAR. 5, 289. वप्यदेवी 381.

वप्यि m. N. pr. eines Fürsten R16A-TAR. 4, 400. 402. 688. °क 393.

वप्यीक m. *Cuculus melanoleucus* H. 1329.

वप्यदेवी s. वप्यदेवी.

वप्यनील N. pr. eines Landes R16A-TAR. 8, 1994.

वैप्र (von 2. वप्) Uṇḍis. 2, 27. m. n. gaṇa वर्यवादि zu P. 2, 4, 81. n. Siddh. K. 249, b, 7. am Ende eines adj. comp. f. छा. 1) m. n. *Aufwurf von Erde, ein aufgeschütteter Erdwall* (zur Vertheidigung von Städten und Häusern); = चय AK. 2, 2, 2. Trik. 3, 3, 369. H. 980. an. 2, 452. Med. r. 83. = प्राकार H. an. Halā. 2, 133. DHARANI und RANTIDEVA bei UéóVAL. Vaió. bei MALLIN. zu Kir. 7, 11. Ságána bei MALLIN. zu Çiç. 3, 37. °क्रीडा die in Aufwerfen von Erde bestehende Belustigung (eines Elephanten) Megh. 2. MALLIN. zu Kir. 5, 42. °क्रिया dass. RAGH. 5, 44. प्र-ङ्गायलमान्बुद्वप्रपङ्क (चित्रकूट) 13, 47. वप्राभिघात (so der Comm.) Kir. 5, 42. वप्राणि विषाणायणे चोद्धरन् Bhāg. P. 10, 36, 2. प्राकारवप्रसंवाधा (पुरी) MBh. 3, 16056. 4, 296. 7, 6904. 8, 2035. 9, 1795 (लीणवृत्ति: sl. लीणवप्राम् ed. Bomb.). 13, 1671. R. 5, 9, 15. 6, 12, 22. 37, 13. RAGH. 1, 80. KUMĀRA, 6, 38. Çiç. 3, 37. शिलावप्र R16A-TAR. 6, 307. सोत्सेधवप्रप्राकारं (so ist st. सोत्सेधवप्रकारं च zu lesen) Mārk. P. 49, 43. प्रोतुङ्गवप्रप्राकारमालिनी (पुरी) 66, 9. H. 62. उद्धान° VARĀH. Bṛh. S. 5, 77. MBh. 12, 8828. 2) m. n. ein hohes Flussufer, = रोधस्, तट Trik. H. an. Med. DHARANI und RANTIDEVA bei UéóVAL. Vaió. bei MALLIN. zu Kir. 7, 11. MBh. 1, 5810. 6456. 13, 1957. नदी° R. 2, 53, 38. Kir. 7, 11. — 3) m. n. *Abhang eines Berges*, = सानु Halā. 5, 24. Ságána bei MALLIN. zu Çiç. 3, 37. Kir. 5, 36. 6, 8. सुमेरुवप्र: Çiç. 3, 37. — 4) Graben: धरा पयःपरिपूर्णवप्रा VARĀH. Bṛh. S. 10, 16. — 5) Kugelzone GOLĀDH. 3, 59. °फल तेत्रफल dass. 60. — 6) m. n. *Feld (das besät wird)*, = केदार, क्षेत्र AK. 2, 9, 11. Trik. 3, 2, 9. 3, 369. H. 985. H. an. Med. Halā. 2, 419. DHARANI, RANTIDEVA und Vaió. a. a. O. — 7) m. n. *Staub* Trik. 3, 2, 9. 3, 369. H. an. Med. — 8) n. *Blut* AK. 2, 9, 106. H. 1041; vgl. वर्ध. — 9) m. n. = निष्कृत, वनस n., वासिका (?) und पाटीर GAṬĀDH. im ÇKDn. — 10) m. *Vater* (vgl. 2. वत्स) Trik. 3, 3, 369. H. an. Med. DHARANI, RANTIDEVA und Vaió. a. a. O. — 11) m. = प्रज्ञापति Uṇḍivṛ. im Sām-ksiptas. nach ÇKDn. — 12) m. N. pr. a) eines Vjāsa VP. 273. — b) eines Sohnes des 14ten Manu HARIV. 493. बुध्न die neuere Ausg. — 13) f. छा a) वप्रावत् adv. Kīṭv. Ça. 18, 5, 4. वप्रा = अग्नित्रेकदार KARNA, = क्षेत्रवपन MANIDH. zu V8. 18, 30. wie bei einem Beete d. h. wie beim Ebden, Herichten des Platzes für das Feuer. — b) Rubia Munjista (म-ञ्जिष्ठा) Rowb. R16A. im ÇKDn. — c) N. pr. der Mutter Nimi's, des 21ten Arhan'ts der gegenwärtigen Avasarpitī, H. 40. — Vgl. रोधोवप्र.

वप्रक m. = वप्र 5) GOLĀDH. 3, 59.

वैप्रि = क्षेत्र nach NAGAVṚTTI bei UéóVAL. zu Uṇḍis. 4, 66. = उर्गति, समुद्र Uṇḍivṛ. im Sāmksiptas. nach ÇKDn.

वैप्सस् nach Śā. so v. a. वपुस्, रूप, was ganz unwahrscheinlich ist.

उत स्या वी रुग्णो वप्सो गोत्रिर्बर्हिषि सद्सि पिन्वते नृन् RV. 1, 181, 8.

वध् (v. l. वध), वधति (गती) Dhātup. 18, 49. वधधीत् P. 7, 2, 2. Schol.

वम्, वमति (उद्गिरो) Dhātup. 20, 19. वमिति ved. P. 7, 2, 34. वधमीत् 5.

ववाम, ववमतुस् ववमिथ 6, 4, 126. Vop. 8, 52. 125. वेमुस्, वेमिथ Bhāg-
VI. Theil.

vṛtti in Siddh. K. zu P. 6, 4, 126. Vop. 8, 52. 125. ववामि 11, 7. 24, 6. वमिता und वात्ता, वमिन् und वात् 26, 108. fg. *erbrechen, ausspeien; Etwas von sich geben, entlassen*: एतद्वै पण्यो वमन्ति sie werden das Wort ausspeien d. h. von sich thun wollen, bereuen RV. 10, 108, 8. च-तुःशृङ्गे ऽवमीद्गार एतत् 4, 58, 2. TS. 2, 3, 2, 6. Çat. Br. 5, 4, 4, 9. Suçn. 1, 38, 21. 101, 16. वमसो रुधिरं वक्तु MBh. 1, 1170. HARIV. 18919 (व्रव° mit der neuere Ausg. zu lesen). R. 4, 28, 26. 3, 8, 9. Bhāg. P. 9, 10, 23. Verz. d. Oxf. H. 51, a, 80 (vgl. Mārk. P. 43, 4). वेमुश्च केचिदुधिरम् Mārk. P. 82, 57. ववम् रक्तम् BHATT. 14, 30. वमिता M. 4, 121. वमसो पावकं मुखात् R. 3, 29, 6. मुखे Spr. 4501. रक्तं च मिषुर्मुखः BHATT. 15, 62. मुख-ते: वमन्त्यो वमिन्मुखः Bhāg. P. 3, 17, 9. रक्तं व्रणैर्वमन् KATHA. 74, 80. BHATT. 9, 10. अमर्षसं क्रोधविषं वमसो MBh. 3, 15658. वक्तुयो वमसो ऽग्निं रुषान्तिभिः Bhāg. P. 4, 10, 26. नापीडिता वमन्त्युच्चैरसःसारम् — उष्ट्र-व्रणा इव प्रायो भवति नियोगिनः Spr. 1538. किमाद्यो यावा निकत इव तेजसि वमति UTTARAH. 109, 12 (148, 8). Spr. 3062. वमति वमुधा भस्म-निकाम् VARĀH. Bṛh. S. 27, 2. वक्त्रेतरपिरनैः — वारिलवान्वमति RAGH. 16, 66. वृद्धयनिकितं भावाकृतं वमदिरिवेतणीः Spr. 230. मुकवर्षपितिः कर्णेषु वमति मधुधाराम् 247. partic. वात् P. 7, 2, 16, Sch. 1) *ausgebrochen, ausgespien* AK. 3, 4, 58. Air. Br. 3, 46. M. 4, 132. यथा स्वं वात्सम-श्नाति स्या वै नित्यममृतये। एवं ते वात्समश्नाति स्ववीर्यस्योपसेवनात् ॥ MBh. 5, 1608. Mārk. P. 43, 4 (vgl. Verz. d. Oxf. H. 51, a, 80). वात्ताशिनं M. 3, 109. Bhāg. P. 7, 15, 36. वात्ते wenn man vomirt hat Mārk. P. 34, 70, 82. वात्त was man von sich gegeben —, entlassen hat: °वृष्टि (मेघ) Megh. 20. धारानिपतिः सक्तं किं नु वात्समश्ने ऽयम् Spr. 1603. °मात्स्य so v. a. herausgefallen RAGH. 7, 6. — 2) der vomirt hat M. 5, 144. Suçn. 2, 138, 19. — Vgl. उर्वात्.

— crus. वामयति und वमयति (mit Präpp. nur वमयति) Dhātup. 19, 68. *ausspien machen, Erbrechen bewirken*: वा° Suçn. 1, 42, 18. 101, 16. 158, 11. 2, 174, 14. Verz. d. Oxf. H. 304, b, 27. 307, a, 29.

— अग्निं bespeien, anspeien TS. 6, 3, 2, 4. Çat. Br. 3, 8, 2, 11.

— छा, ववामत् HARIV. 18919 fehlerhaft für ववामत्, wie die neuere Ausg. liest.

— उद् *ausbrechen, ausspeien; Etwas von sich geben, entlassen* TS. 2, 3, 2, 6. वक्त्राच्छेषितमुद्गमन् MBh. 3, 15729. R. 3, 29, 3. कर्कोटविषं ती-ह्णं मुखात्सततमुद्गमन् MBh. 3, 2838. वाप्यम्, उष्माणम् P. 3, 1, 16, Sch. क्रोधं स्फुलिङ्गमिव दृष्टिभिरुद्गमन् PrAB. 73, 6. सा तत्संयुतो वीर। उद्-वामेन्द्रसिक्ता भूर्बिलमग्नाविवोरगौ RAGH. 12, 5. (अनलः) उद्गवाम च गङ्गायां तं गर्भम् KATHA. 20, 86. उद्गमन्प्रवपंशेव (aus dem Köcher herausnehmend nach NILAK.) वापान् MBh. 3, 1931. तदस्ति न किमप्यदे। यदिह नोद्गमति स्त्रियः von sich geben so v. a. anstellen, vollbringen KATHA. 47, 120. उद्गात् *ausgespien, erbrochen* AK. 3, 2, 46. H. 1493. an. 3, 253. Med. t. 101. उद्गमित dass. ebend. — Vgl. उद्गमन्, उद्गात् fg.

— निस् *ausspien, auswerfen*: शोणितम् MBh. 7, 3876. रोषसं वायुम् HARIV. 8661. सा (वडवा) तन्निर्वमच्छुक्रं नासिकायां विवस्वतः 600.

— विनिस् dass.: रुधिरं येतिभिः स विनिर्वमन् R. 6, 76, 42.

— परा *wegspeien* Kīṭv. 11, 1.

वर्म (von वम्) m. = वाम gaṇa स्वलादि zu P. 3, 1, 140.

वमथु (wie eben) m. 1) *Erbrechen* AK. 2, 6, 2, 6. H. 469. an. 3, 321.

Med. th. 23. Suçr. 1, 21, 16. 155, 14. 245, 15. 2, 470, 17. — 2) das vom Elephanten aus dem Rüssel gesprühte Wasser AK. 2, 8, 2, 5. H. 1233. H. an. Med. Halis. 2, 61. — 3) = काश (कास Husten?) H. an.

वमन (wie oben) 1) n. a) Erbrechen H. 469. an. 3, 410. Med. n. 121. Suçr. 1, 38, 20. 75, 20. 99, 17. ०द्ध्य Brechmittel 195, 19. 152, 5. 158, 7. 160, 9. — L.A. (III) 13, 19. Verz. d. Oxf. H. 307, a, 27. das Vonsichgehen, Ausstossen, Entlassen: स्वर्गाभिस्पन्दवमनं कृत्वेव Ragh. 15, 29 = Kumāras. 6, 27. — b) Vomitiv Suçr. 1, 128, 17. 160, 12. Çinñ. Sañh. 1, 4, 7. Karmis. 64, 17. 108, 79. — c) = र्दन H. an. Med. — d) = श्वाकृति Viçva im ÇKDa. — 2) m. a) Hanf Riçan. im ÇKDa. — b) pl. N. pr. eines Volkes Mān. P. 58, 35. — 3) f. ३ Blutegel Riçan. im ÇKDa.

वमनीय (wie oben) 1) adj. auszubrechen, auszuspöten. — 2) f. छा Flöte Riçan. im ÇKDa.

वमि (wie oben) 1) f. (auch वमी) Erbrechen, Uebelkeit AK. 2, 6, 2, 6. H. 469. Med. m. 29. Suçr. 1, 119, 16. 137, 14. 201, 17. 263, 21. 2, 279, 2. 12. 425, 9. 12. 491, 13. 15. 19. 493, 6. Vgl. क्षत्तर्वमि (wohl Aufstossen). — 2) m. a) Feuer H. c. 167. Med. — b) = धूर्त Çaddar. im ÇKDa.

वमित्य (wie oben) adj. auszubrechen, auszuspöten Kull. zu M. 11, 160. वर्मिन् (wie oben) adj. auszubrechen —, auszuspöten p/legend P. 3, 2, 157. वम्भ m. = वंश Çaddar. im ÇKDa.

वम्भाम N. pr. einer Gegend: ०देश Verz. d. Oxf. H. 352, b, 11. वर्ष 1) m. Ameise: यदत्युपजिह्विका यद्वा अतिसर्पति RV. 8, 91, 21. 1, 51, 9. Häufiger वर्षी f. Naigh. 3, 29. Nir. 3, 20. H. 1208. Halis. 3, 23. वर्षीभिः पुत्रमयुधौ अदानम् RV. 4, 10, 9. VS. 37, 4. TBa. 1, 2, 4, 3. Çat. Ba. 14, 1, 4, 8. 14. ०कूट n. Ameisenhaufen H. 971. Halis. 3, 22. — 2) m. nach dem Comm. N. pr. eines Mannes RV. 1, 51, 9. 112, 15. 10, 99, 5. ein Liedverfasser Vamra Vaikhānasa wird zu 10, 99 angenommen. — Vermuthlich etymologisch verwandt mit वत्मीक, μύμνηξ und formica.

वर्षक m. Ameisen: वर्षकः पञ्चिरूपं सर्पदिन्द्रम् RV. 10, 99, 12. ein Kuschvanam N. Naigh. 3, 2.

वय्, वयते (गते) Dhātup. 14, 2. — वयति s. u. वा. वय (von वा, वयति) nom. ag. f. वर्षी Weberin: उपासान्ता व्योव रपिते । तसु ततं संवयसी RV. 2, 3, 6. — Vgl. चतुर्वय.

वयन् n. nom. act. von वा, वयति Vop. 26, 171. वयत् partic. praes. von वा, वयति; angeblich m. N. pr. eines Mannes Sij. zu RV. 7, 33, 2. — Vgl. वायत्.

वयम् wir s. u. अस्म.

1. वयस् n. Geflügel, Vogel, namentlich kleinere Vögel AK. 3, 4, 20, 232. H. 1316. an. 2, 590. Med. s. 34. Halis. 2, 82. AV. 3, 21, 2. 6, 39, 1. व्यप-सदसति व्ययः 7, 96, 1. व्ययसि कृसा या विडुर्याश्च सर्वे पत्रिणिः 8, 7, 24. 11, 4, 2. कृसाः सुपर्णाः शकुना व्ययसि 24. 10, 8. 12, 4, 5. TS. 3, 1, 2, 1. प-त्तप्रवयसि व्ययसि 5, 2, 5, 1. 5, 2, 2. व्ययो वा अग्निः 7, 9, 1. व्यय एवेनं कृत्वा सुवर्गं लोकं गमयति TBa. 2, 2, 4, 3, 2. निर्भतेर्वा एतन्मुखं यद्वयसि य-च्छकुनयः At. Ba. 2, 15, 3, 31. Çat. Ba. 1, 5, 4, 5. 3, 3, 4, 15. 4, 1, 3, 26. एतेना उपाश्रिता व्ययसा राजा 12, 7, 1, 6. तादृशो वैपश्यतो रसा तस्य व्यय-सि विशः 13, 4, 1, 15. ॠच. Gm. 3, 4, 1. 10, 9. Kauç. 29. 123. Mup. Up. 2, 1, 7. Add. Ba. 6, 6. hierher zieht Mauidh. auch बृहद्वयः VS. 23, 11. fg. व्ययसि M. 3, 261. 6, 51. 10, 89. 11, 240. MBu. 6, 111. 13, 1020. 14, 1169.

2542. Hariv. 4940. R. 5, 15, 56. Kim. Nir. 7, 15. fg. Ragh. 2, 9. Spr. 2419. 2784. Buñ. P. 1, 9, 44. 2, 1, 26. Mān. P. 26, 22. 28, 30. Pāñān. 1, 14, 2. im comp. M. 11, 70. Ragh. 9, 53. — Vgl. वि.

2. वयस् (von वी; vgl. वीति) n. Mahl, Essen, Speise Naigh. 2, 7. व्ययं ते व्यय इन्द्र प्र भ्रामके RV. 2, 20, 1. व्ययो वृकापारये 6, 13, 5. 1, 127, 5. गमय इन्द्रः सख्या व्ययश्च 178, 2. कस्ते भागो किं व्ययः 6, 22, 4. 8, 4, 9. 33, 7. स्वा-दोर्भस्ति व्ययसः 48, 1. ये घृतेन ये वा व्ययो मेदसा संभृजसि AV. 4, 27, 5.

3. वयस् n. 1) Kraft, körperliche und geistige, Gesundheit; besonders häufig mit dem adj. बृहत् verbunden; mit धा vertheilen, mit dat. oder loc. der Person: गुणान् इन्द्र स्तुवते व्यो धाः RV. 4, 17, 18. 5, 8, 5. 6, 40, 1. अथा ते यस्तन्वेई व्यो धात् 4. अविप्रे चिहयो दधत् 45, 2. 7, 38, 3. बृह-द्वयः शशमानेषु धेहि 3, 18, 4. मूर्तौ बृहद्वयो दधिरे 5, 55, 1. 7, 36, 9. 9, 94, 4. 10, 93, 4. VS. 28, 14. mit कर्ः वर्षीयो व्ययः कृणुहि शवीभिः RV. 6, 44, 9. व्ययः कृणवानस्तन्वेई स्वाये 5, 4, 6. — उन्मो ममन्द तन्नीयसा व्ययसा 2, 33, 6. व्ययसि जिव्व बृहत्तश्च die Kräfte 3, 3, 7. 7, 69, 4. 8, 76, 2. नि शत्रोः प्रुप्मं नि व्ययस्तिरः 9, 19, 7. अग्निर्मूर्तो अमवद्वयोभिः 10, 45, 8. स ते शिशामि ब्रह्मणा व्ययसि 120, 5. चित्र 7, 45, 4. 9, 68, 10. उत्तम 2, 1, 12. 23, 10. युवद्वयः 1, 111, 1. 10, 39, 9. परमापय यद्वयः AV. 11, 4, 30. Macht: स वी-रेभिः स नृभिर्नो व्यो धात् RV. 10, 68, 12. पृथुं तिरश्चा व्ययसा बृहत्तम् 2, 10, 4. VS. 18, 51 (= धूमेन Mauidh.). बृहद्वयो हि भानवे उवा देवाप्राये 5, 16, 1. 43, 15. VS. 7, 22. युगे युगे व्ययसा चेकितानः RV. 6, 36, 8. — 2) Zeit der Kraft, jugendliches Alter; Altersstufe überh., Lebensjahre Uçval. zu Uñdis. 1, 188. AK. 3, 4, 20, 232. H. 565. an. 2, 590. Med. s. 34. यावत्तावये प्रथमं समेयुस्तदा व्यो यमराद्ये समानम् AV. 12, 3, 1. अ-न्वार्भेशां व्यय उत्तरार्धत् 17. पष्ठोक्तीमत्तर्वती द्यात्सा हि सर्वाणि व्ययसि यद्वत्सं विभर्ति तेन वत्सा यद्वत्सतरी तेन व्यो यत्परं व्यय आस तेन स्थ-विरा er gebe eine trüchtige Kalbin, denn sie repräsentirt sämtliche Altersstufen: indem sie ein Kalb trägt, das Kalb; sofern sie eine Kalbin ist, die Jugend; weil sie selbst auf einer höheren Altersstufe steht, kann sie für alt gelten, Kāth. 11, 2; vgl. TBa. 3, 12, 5, 9, wozu aus Āpa-stamba angeführt wird: एककृप्यनप्रभृत्पा पञ्चरूपानेभ्यो व्ययसि d. h. von einem Jahre an bis zu fünfzehn vertheilt sich die Altersstufen (der Thiere). सर्वाणि व्ययसि द्यात् Thiere jeden Alters Kāth. a. a. O. यदन्येषां व्ययसा वीर्यं तस्मिन्नुद्योर्धाम Çat. Ba. 3, 1, 2, 21. Hieran scheint sich die Redensart व्ययसि प्रब्रूहि 3, 2, 3. Kāth. Ça. 7, 8, 13 zu schliessen, wo das Wort, wie man aus der Antwort entnehmen kann, allgemein gebraucht wird für Stufe, Art überhaupt: sage an die Sorten (welche du als Kaufpreis geben willst). व्यसे व्यसे नमः jedem Alter Pān. Gm. 1, 2. गच्छति व्ययसः संस्थाम् so v. a. सर्वमापुरेति Çat. Ba. 11, 2, 2, 26. 12, 9, 2, 11. त्रेधा विहितं पुरुषस्य व्ययः s. — बालमप्राप्तवयसमजातव्यञ्जनाकृतिम् uner-wachsen MBu. 1, 6136. व्ययसि प्राप्ते 3, 2082. उद्वयस् Buñ. P. 4, 9, 66. व्रपेण संपन्ना व्ययसा च MBu. 3, 10026. Spr. 703. 2724. Buñ. P. 3, 21, 27. 9, 3, 11. fg. व्ययसि स्थितः 11, 28, 41. अतिक्रासेन व्ययसा MBu. 3, 16622. अतिक्रास° adj. R. 2, 58, 20. व्यो गतम् Riçā-Tan. 3, 378. गत° adj. Spr. 815. व्योगते wenn die Jugend dahin ist 1610. गवर् 1974. व्ययसि निर्गते R. Gora. 2, 20, 30. विगतं व्ययः Buñ. P. 1, 13, 20. गलित° adj. Ragh. 3, 70. व्ययसः पतमानस्य (प्रवमानस्य v. l.) Spr. 2723. व्ययसः स्थापनं (vgl. व्ययः-स्थापन) कुर्यात् Erhaltung der Jugend Suçr. 1, 167, 6. न खलु व्ययस्तेजो

वैकुः *die Lebensjahre* Spr. 3251. नासी वयसि निद्ययः (संस्थितिः) 1561. 1647. तुल्यशीलवयोपुक्ता MBh. 3, 2677. 3801. तुल्य° Plā. Gṇj. 3, 8. समान° Bhāo. P. 3, 15, 27. तद्वयस् *in demselben Alter stehend* Kāṭj. Ča. 25, 9, 1. वयस्त्रिविधं बालं मध्यं वृद्धम् Suca. 1, 129, 1. वयसि तेषां स्तनपानबाल्य-व्रतस्थिता यौवनमध्यवृद्धाः । अतीव वृद्धा इति Varān. Bṛh. S. 96, 17. M. 4, 18. Spr. 4993. 4997. Čānt. 1, 23. Suca. 1, 124, 9. Kām. Nitis. 4, 6. न धर्मवृद्धेषु वयः समीक्ष्यते Kumārab. 5, 16. Varān. Bṛh. 26 (24), 2. व्यतीति-पञ्चवर्षा ऽपि वयसा बत बुद्धिमान् Kathās. 14, 45. दादशब्दश्च च वयसा 124, 204. वयःशतम् Bhāo. P. 3, 11, 32. दशार्ध° *fünf Jahre alt* 15, 30. वयो वर्षशतं येन प्राप्तमस्येदमष्टमम् Kathās. 41, 38. द्रष्टव्यानि च तीर्थानि या-वन्मे तमते वयः 93, 70. Bhāo. P. 5, 18, 13. 6, 7, 33. 9, 30. कया वृत्त्या व-र्तितं ते परं वयः 4, 6, 3. गतं च सकलं वयः Spr. 3604. निमेषमात्रमपि हि वयो गच्छति तिष्ठति 4470. तस्य यात्रास्वेव वयो ययौ Rāga-Tar. 4, 131. तस्य ऽशिमिकादिषु । स्थानेषु कोष्ठमगारसिकस्य वयो ऽगमत् 6, 183. किं देव समतिक्रातमागच्छति पुनर्वयः Kathās. 40, 54. मन्दप्रज्ञस्य वयो मन्दापुष्यश्च वै । निद्रया क्रियते नक्तं दिवा च व्यर्थकर्मभिः Bhāo. P. 4, 16, 10. 2, 1, 8. परिवर्तितेन वयसा रंरुसा 5, 14, 29. ज्ञानवृद्धो वयोबालः R. 2, 45, 8 (43, 10 Gorr.). वयोऽनुवृत्तम् Kām. Nitis. 7, 35. वयसो ऽस्ते Hariv. 1748. यावद्दे ब्रह्मणो वयः Pañcāt. 2, 3, 32. fg. वयोऽवस्था Suca. 1, 129, 10. Spr. 3931. Bhāo. P. 5, 24, 13. अतिगम्भीरवयसः कालस्य 24. वृद्धा ज्ञानेन वयसैर्ज्ञासा R. 2, 45, 13. विद्यावयोवृद्ध Hit. 19, 3. वयसाधिकः Bhāo. P. 7, 2, 37. वयसान्वितः *bejahrt* MBh. 1, 984. वयोवृत्तमसन्वित *bei Jahren seiend* M. 8, 182. ताते तु वयसातीते *alt geworden* R. 2, 53, 12 (14 Gorr.). प्रभूत° *bejahrt* Spr. 1864. परिणतो बुद्ध्या वयसा च *reif an Jahren* R. 2, 43, 15. परिणत° adj. Pañcāt. 197, 18. परिणतं (impers.) वयसा Kathās. 103, 223. वयसः परिणामे Spr. 4960. वयःपरिणतिं प्राप्य Mārk. P. 135, 7. नव Ju-*gend* Ragh. 2, 47, 6, 79. Spr. 1039. Bhāo. P. 3, 20, 32. 4, 27, 5. 8, 9, 2 (एवः *bei* Bunn. Druckfehler). कल्प्य Vism. 42. प्रथम P. 4, 1, 20. R. 1, 43, 10. Suca. 2, 27, 16. Varān. Bṛh. 8, 1. Pañcāt. 33, 16. पूर्व Lāṭj. 9, 4, 5. MBh. 3, 1304. Spr. 347, v. 1. 4569. चाय 347. Bhāo. P. 1, 6, 2. कैशोर 3, 28, 17. अल्प Subhāsh. 215. द्वितीय P. 4, 1, 20. Vārti. Schol. Halās. 2, 329. मध्यम Čat. Br. 11, 4, 2, 7. Kathās. 104, 20. मध्य MBh. 3, 1304. Varān. Bṛh. 8, 1. प्रगल्भ Ku-*mārab.* 1, 52. उत्तर Kāṭj. Ča. 4, 1, 18. उत्तम Čat. Br. 11, 4, 2, 5. fg. जघन्य MBh. 3, 1304. पश्चिम 5, 8062. Ragh. 19, 1. Hit. 28, 2. अचरम् P. 4, 1, 20. Vārti. अल्प Varān. Bṛh. 8, 1. अस्त Ragh. 9, 79. 18, 25. — Vgl. अभि°, उद्ययस्, नीचा°, पूर्व°, प्र°, वृद्धयस्, मध्य°, वृद्ध°, स°.

1. वयसं m. = 1. वयस् *Vogel* TS. 3, 1, 22. 3. वायस RV.

2. वयस n. am Ende eines comp. = 3. वयस्; s. उत्तर°, पूर्व°, मध्यम°. वयसिन् am Ende eines adj. comp. = 3. वयस्; s. पूर्व°, प्रथम°.

वयस्क am Ende eines adj. comp. = 3. वयस्. अभिनववयस्का *in der ersten Jugend stehend* Hit. 50, 1. Vgl. मध्यम°.

वयस्कृत् adj. *Kraft gebend, gesund* —, *jung erhaltend* RV. 1, 31, 10. 9, 69, 3. 10, 7, 7. VS. 3, 18. 15, 5.

वयस्य (von 3. वयस्) 1) adj. *in gleichem Alter stehend*; m. *Altersgenosse, Freund* P. 4, 4, 91. AK. 2, 8, 2, 12. Trik. 2, 8, 25. H. 730. Halās. 2, 278. MBh. 12, 5163. Hariv. 15639. R. 1, 12, 22. 2, 69, 3 (71, 3 Gorr.). 103, 47. 3, 20, 2. 72, 28. 75, 64. 69. Kathās. 32, 47. 35, 7. 36. 4. 59, 93. Bhāo. P. 4, 13, 41. 6, 14, 56. 7, 5, 54. 9, 10, 45. Mārk. P. 23, 22. als Anrede Hit.

27, 5. im Drama Śim. D. 171, 12. 15. 19. Čik. 22, 15. 81. s. Vism. 41, 15. वयस्या f. *Altersgenossin, Freundin, vertraute Dienerin* AK. 2, 6, 2, 12. H. 529. Halās. 2, 332. R. 3, 58, 38. Mārk. 43, 16. Kathās. 10, 146. 18, 20. 307. 28, 98. 37, 101. 45, 243. 104, 49. Śim. D. 60, 1. Verz. d. Oxf. H. 129, b, No. 234. am Ende eines adj. comp. f. श्री Kathās. 12, 62. — 2) f. श्री (sc. इष्टका) Bez. von 19 Backsteinen beim Bau eines Feueraltars, welche mit Sprüchen, die das Wort वयस् enthalten (vgl. VS. 14, 9), ge-*legt* werden, P. 6, 4, 127. TS. 5, 3, 2, 2. Kāṭj. 20, 10. Čat. Br. 10, 4, 2, 15. Kāṭj. Ča. 17, 8, 22.

वयस्यक m. *Altersgenosse, Freund* Kathās. 10, 197. 47, 24. 64. 80, 201. 59, 92. 65, 86. 119, 47. 175.

वयस्यत्वं n. nom. abstr. von वयस्य *Altersgenosse, Freund* MBh. 4, 2202. R. 4, 4, 18.

वयस्यभाव m. dass. R. 4, 6, 15.

वयस्वत् (von 3. वयस्) adj. *mit Kraft begabt, kräftig* RV. 2, 24, 15. 5, 54, 18. VS. 3, 18. Indra 7, 32.

वयःसंधि m. *Pubertät* Verz. d. Oxf. H. 123, a, 26; vgl. n. रौमाली.

वयःसम adj. *altersgleich* R. 7, 4, 29. 31.

वयःस्थ 1) adj. (f. श्री) *erwachsen, ausgewachsen*; = तरुण, पुक्त्वं AK. 2, 6, 4, 42. Trik. 3, 3, 198. H. 339. Med. th. 22. fg. = मध्यवयस् H. an. 3, 320. पित्रा पुत्रो वयःस्थो ऽपि सततं वाच्य एव तु MBh. 1, 1728. 4, 2339. Suca. 1, 136, 17. अष्ट MBh. 2, 1885. गो R. 1, 53, 20 (34, 22 Gorr.). *bejahrt*: परिणतो वयःस्थश्च षष्टिवर्षा जरावितः MBh. 1, 1958. *kräftig*: मांस Vism. 6, 69. — 2) f. श्री a) *Altersgenossin, Freundin* (vgl. वयस्या) Mṛd. — b) Bez. verschiedener Pflanzen: *Emblica officinalis Gaertn.* AK. 2, 4, 2, 38. Trik. H. an. Mṛd. Ratnam. 90. = ब्राह्मी AK. 2, 4, 2, 3. Trik. H. an. Mṛd. = काकोली AK. 2, 4, 2, 9. Trik. H. an. Mṛd. *Terminalia Chebula* oder *citrina* AK. 2, 4, 2, 39. Med. *Cocculus cordifolius DC.* H. an. Mṛd. *Bombax heptaphyllum* H. an. = तोरकाकोली Bhāṭṭar. im ČKDr. = अत्यल्पपर्णी Rāṅān. — Suca. 2, 389, 10. 393, 5. 536, 9. 14. — c) *kleine Kardamomen* H. an. Mṛd.

वयःस्थान n. *Jugendfrische* Kām. Nitis. 19, 7.

वयःस्थापन adj. *die Jugendfrische erhaltend* Suca. 1, 2, 17. 175, 9. 180, 12. 182, 12.

1. वयौ f. *Zweig, Ast* RV. 6, 7, 6. वत्सोभगानि वि यंति वनिनो न वयाः 13, 1. वृत्तस्य 24, 3. 57, 5. 2, 5, 4. 5, 1, 1. 3, 13, 6. 17. 10, 92, 3. 134, 6. Čikr. Gṇj. 1, 15. bildlich RV. 1, 59, 1. वया इन्द्र्या भुवनायस्य 2, 35, 8. 5, 19, 33. *Zweig* so v. a. *Geschlecht, Sippe*: पश्यन्नयस्या अतिथिं व्याप्याः 10, 124, 3.

2. वयौ f. so v. a. 2. वयस्. एषा योसोष्ट त्वे वयाम् *kommt mit La-
bung — eine Stärkung für mich!* RV. 1, 163, 15. nach Śās. = वयम् wir, nach Mañu. = वयसाम् gen. pl.

वयार्किन् adj. nach Śās. von वयाक, demin. von 1. वया, *verüstelt, sur-
culosus*: Soma RV. 5, 44, 5.

वयवत् (von 2. वया) so v. a. वयस्वत्. व्यावत्सं स पुष्यति तयमग्ने श-
तायुषम् RV. 6, 2, 5. Hierher ziehen wir auch 1, 3, wo वयावत्सम् im
Text steht.

वयिष्यु adj. nach Durea zu Nir. 4, 15 so v. a. *Gewobenes, Gewänder*

(von वा, वयति): उत मे प्रयियैर्वयियैः (श्यावः प्रणोता भुवत्) RV. 8, 19, 37. Es liessen sich gen. du. annehmen von प्रयी und वयी für प्रय्योस् und वय्योस् und letzteres könnte zu der in 3. वयस् enthaltenen Wurzel gezogen werden als Bez. des jungen, kräftigen Rosses.

1. वयुन (वयुनं Uṇādis. 3, 61) 1) n. a) Richtzeichen, Merkzeichen: अर्भु-दिदं वयुनम् RV. 1, 182, 1. विमानमग्निर्वयुनं च वाघताम् 3, 3, 4. मन्माव-स्यो न वयुनानि तनुः 2, 19, 8. अतस्ता चरता अन्यदस्यदिश्या चकार व-युना ब्रह्मणास्पतिः Ziel 24, 5. पुत्राणि यत्र वयुनानि भाजना wo viele Ge-nisse als Ziel winken 10, 44, 7. समुद्रस्य वयुनस्य पतन् इत्वा im Fluge nach der Kufe (des Soma) als Ziel TS. 5, 8, 4, 3. — 2) Regel, Bestim-mung, Ordnung; Sitte: व्यंजवीद्वयुना मत्तैः RV. 1, 145, 5. त्रितीनाम् 72, 7. ज्ञानानाम् 7, 73, 4. वक्त्रिदस्य वारुण उरामथिरा वयुनेषु भूषति 8, 55, 8. Häufig वयुनानि विद्वान् und विशा वृ. वि. RV. 1, 152, 6. 189, 1. 3, 5, 6. 6, 15, 10. 73, 14. 7, 100, 5. 10, 122, 2. AV. 2, 28, 2. 4, 39, 10. 5, 20, 9. VS. 12, 15. Nir. 8, 20. Instr. nach der Regel: अर्चिद्रा गात्रा वयुना क-पोत RV. 1, 162, 18. यन्मात्रिकीत वयुना चानुषक् 10, 49, 5. Hierher vielleicht auch RV. 1, 144, 5. — 3) (Bestimmtheit) Deutlichkeit, Unter-scheidbarkeit, Heiligkeit: ता अत्रत वयुनं विश्वमा रजः RV. 5, 48, 2. इका-यास्पुत्रा वयुने ऽजनिष्ठ 3, 29, 3. Gewöhnlich pl.: अर्कनुषातो वयुनानि पू-र्वथा 1, 92, 2. उषा उच्छ्रुती वयुना कपोति macht, dass man sich zurecht-finden kann d. h. hell 6. अर्कनुषातो वयुनानि साधत 2, 19, 3. 4, 16, 3. अ-विन्दः केतु वयुनेष्वक्षाम् 6, 7, 5. 10, 46, 8. युवतिर्वयुनानि वस्ते bestimmte Formen 114, 3. रुद्रिप्यातो न वयुनेषु धूर्धः etwa deutlich, leibhaftig 2, 34, 4. — d) Kenntniss, Wissen (= ज्ञान Comm.) Buṅ. P. 3, 4, 31. 4, 23, 12. 5, 14, 15. 10, 8, 30. चतुषा वयुनेन nach dem Comm. so v. a. ज्ञानमयेन 13, 38. — e) Tempel Uṇādis. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Kṛcācva von der Dhishanā Buṅ. P. 6, 6, 20. — 3) f. आ a) Kenntniss, Wissen Buṅ. P. 4, 9, 8. — b) N. pr. einer Tochter der Svadhā Buṅ. P. 4, 1, 63. — Vgl. अवयुन.

2. वयुन adj. scheint zum Zweck der Etymologie im Anschluss an 3. वयस् gebildet zu sein: lebenskräftig: प्राणा वै देवा वयोनाथाः प्राणैर्हृदि सर्वे वयुनं नद्धम् Çat. Br. 8, 2, 2, 8.

वयुनवत् (von 1. वयुन) adj. hell, klar: इदं ज्योतिस्तमसा वयुनावदस्था-त् RV. 4, 51, 1. स इतमो ऽवयुनं तन्वत्सूर्येण वयुनवच्चकार 6, 21, 3.

वयुनशस् (wie oben) adv. je nach der besonderen Bestimmung, regel-recht: इमं नो अग्रे अघरे क्वातेर्वयुनजो यत RV. 8, 32, 12.

वयुनाविद्वद् (वयुनऽविद्वद् Padap.; vgl. RV. Prāt. 9, 7. VS. Prāt. 3, 90) adj. der Regel kundig: वि क्वात्रा दधे वयुनाविदेकः RV. 5, 81, 1.

वयोगत 1) adj. bejahrt Ait. Up. 4, 4. — 2) n. das Dahinsein der Jugend Spr. 1610.

वयोर्ज्ज् adj. Kraft erregend, — erhöhend: शुक्रासौ वयोर्ज्ज् RV. 9, 25, 26.

वयोऽतिग adj. (f. आ) 1) bejahrt, betagt M. 7, 149. Māx. P. 18, 10. — 2) an kein Lebensalter gebunden: सा सिद्धिर्या वयोऽतिगा MBh. 12, 11881.

वयोधस् (वैधस् Uṇādis. 4, 228) adj. s. v. a. वयोधा, mit welchem es in mehreren Formen zusammenfällt. स धेनु वयोधसे AV. 8, 1, 19. VS. 15, 7. Indra 28, 24. Çat. Br. 12, 9, 2, 16. Kāt. Ça. 19, 5, 22. Çāṅk. Ça. 7, 4, 5. = तरुणा Uṇādis.

वयोर्धा 1) adj. acc. धाम्, voc. धस्, nom. pl. धास्; fem. धास्. a)

Kraft —, Gesundheit gebend, b) — besitzend, kraftvoll: रयि RV. 1, 73, 1. 8, 6, 7. वृषभ (Indra) 3, 31, 18. 49, 3. 51, 6. 4, 17, 17. 5, 43, 13. 9, 90, 1. Agni 4, 3, 10. 8, 61, 4. भवा वयस्कृडत नो वयोधाः 10, 7, 7. पितरः 6, 73, 9. VS. 15, 52. वीर RV. 2, 3, 9. Soma 8, 48, 15. 9, 96, 12. 110, 11. Trāshṭar 6, 49, 9. देवा देवाय गृणते वयोधाः AV. 5, 11, 11. 7, 41, 2. यावन् 12, 3, 14. 13, 2, 23. 18, 4, 38. 19, 46, 6. fem. 9, 1, 8. 18, 4, 30. TS. 4, 4, 29, 1. — 2) f. Stärkung, Kräftigung: धायि Kāuc. 24. धे infinitivisch RV. 10, 55, 1. 67, 11.

वयोऽधिक adj. 1) an Jahren überlegen, — älter Varāh. Brh. S. 86, 11. — 2) betagt, m. Greis M. 4, 141. नगरी सखीवालवयोऽधिका R. 2, 47, 10.

वयोर्धेय n. Kräftigung RV. 10, 25, 8.

वयोनार्ध adj. etwa Gesundheit befestigend, — zusammenhaltend VS. 14, 7; vgl. Çat. Br. 8, 2, 2, 8.

वयोवयःशाय adj. SV. 1, 4, 2, 2 vermuthlich entstellt; vgl. VS. 5, 8.

वैयोविध adj. vogelartig Çat. Br. 10, 1, 2, 1. 2, 1, 1.

वयोवृद्ध adj. bejahrt Raṅg. 4, 27.

वयोर्वृध् adj. Kraft mehrend, stützend: Morgen und Nacht RV. 5, 8, 6. die Marut 54, 2. रयि 8, 49, 11.

वयोऽरुनि f. das Altern Dhātup. 26, 23. 31, 24. 34, 9.

वय्य nach Śā. patron. des Turviti, aus dem Geschlecht des Vajja RV. 1, 54, 6. N. eines Asura: पाभिः कर्कन्धुं वय्यं च त्रिन्वय 112, 6. eines Gefährten des Turviti; Indra hilft beiden über einen Strom, indem er dessen Lauf hemmt: अरमयः सरपसुतराय कं तुर्वितये च वय्याय च क्षुतिम् 2, 13, 12. अरनिं तुर्वितये वय्याय तर्त्तीम् (अरमयः) 4, 19, 6. Appellativ etwa Gefährte, Genosse in der Stelle: परिप्रयतं वय्यं सुषंसदं सोमं मनीषा अय्यनूयत स्तुभे 9, 68, 8. Diese Bedeutung würde überall passen.

1. वर (वृ, वृ), वरते, वरस्ते, वरति, वरत्, वरथस्: वृणाति, वृणते (व-रणो) Dhātup. 27, 8. वृणाति, वृणीते (वरणो) 31, 16, 20. ववार्, ववर्थ ved. und ववरिथ P. 7, 2, 64. 38. Vop. 8, 89. वव्व, ववम् P. 7, 2, 13. Vop. 8, 57. ववृषे 16, 5. ववृके P. 7, 2, 13. वव्रिवांसम् RV. 2, 14, 2 u. s. w. वव्रुषस् gen. 1, 173, 5. अवारीत्, अवारिष्म् (Brāhmana), अवारिष्ठम्, अवारिषुस् P. 7, 2, 40. 42. Vop. 12, 3. ved. अवर्, अवर्, वर (RV. Prāt. 1, 23. VS. Prāt. 1, 164. P. 6, 4, 73. Schol.), अव्रन्, व्रन्, वरत्, वम् 1. sg. RV. 10, 28, 7. वरथस्, वृथि, वर्तम्: ववरिष्ठ, अवरीष्ठ, अवृत् P. 7, 2, 40. 42. Vop. 8, 99. 12, 3. 16, 5. वरिष्यति und वरीष्यति, वरिता und वरीता P. 7, 2, 38. व-रिषीष्ठ und वृषीष्ठ (वरीषीष्ठ fehlerhaft) 39. 42. 1, 2, 12. Sch. Vop. 12, 3. 16, 5. वरितुम्, वरीतुम् und वर्तुम् (MBh. 4, 52), वृत्ता, वृत्ती RV. 1, 52, 6. वर्ते P. 7, 2, 11. Vop. 26, 89. In Betreff des Bindevocals s. Kār. 1 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. Vop. 8, 60. verhüllen, bedecken, umschliessen, umringen; zurückhalten, gefangen halten; abhalten, hemmen, wehren: गाः RV. 1, 61, 10. अयः 2, 14, 2. न यतै शोचिस्तमसा वरत् einen Glanz wie deinen deckt man nicht mit Dunkel zu 4, 6, 6. वृत्वा Çat. Br. 1, 1, 2, 4. सः*) स्वर्गस्य लोकास्य द्वारमवृणोत् machte zu Ait. Br. 3, 42. — RV. 1, 65, 6. न त् श्रेतो वरत् 3, 32, 9. न त्वाद्रयः परि षतो वरत् 16. 8, 77, 3. राधः 4, 31, 9. न त्वा वरस्ते अन्यथा यदित्समि स्तुतो मधम् 4, 32, 8. 42, 6. 5, 32, 9. 55, 7. 8, 24, 5. नकिर्य वृणवते युधि 45, 21. 7, 32, 6. AV. 6, 7, 8. 10,

*) So in den von uns benutzten Hdschr. und in der Ausgabe.

3, 2. मधेनो कृदो वरयस्तमसि RV. 5, 31, 9. वार unbeton., also als Verbum finitum behandelt, in AV. 10, 4, 3, 4 ist, mit उयम्, ein dem Metrum widerstrebendes Anhängsel. — रेणुः — पृथिवीं चासरीतं च यो चैव सकृत्सवृणोत् *verhüllte* MBh. 3, 10970. वरितुम् Spr. 1452. सूर्यचन्द्रमरीर्मार्गे नक्षत्राणां गतिं तथा । शैलराजो वृणोत्येष विन्ध्यः *versperrt, hemmt* MBh. 3, 8799. वरितुम् *abwehren* BHATT. 9, 24. वृतं *bedeckt, verhüllt, bezogen*: वर्षेण AV. 12, 4, 52. शिशुमोर्गणपानीं नैरपि च चक्षलेः । विन्दुद्विरिव वित्तिसैराकाशमभवद्वृतम् ॥ R. 4, 44, 28 (45, 18 GORR.). कृदिनी वेतसैर्वताम् MBh. 3, 2511. स्थाने वृतेर्वतासरे H. 1115. राजमार्गे नैर्वृतम् R. 2, 26, 2, 5, 16. दौर्गत्यतमसा वृतः Spr. 2908. विपत्पणेर्दिवृतम् VARĀH. BH. 8, 19, 15, 24, 17. मृत्तिकालेपवृतमलासुद्रव्यम् (कृतम् *gedr.*) SARVADARCANAS. 40, 18. रथो वृतो द्वीपचर्मणा H. 755. धर्मच्छत्रवृतं शठम् R. 4, 16, 16. *umringt, umgeben* RV. 4, 42, 5. निवेशनम् — दण्डिभिः स्थविरैर्वृतम् MBh. 3, 2184. सप्तपर्णो वल्मीकवृतः VARĀH. BH. 8, 54, 29. सधैरेव त्रिभिर्वृतः M. 8, 10. MBh. 1, 5120. 3, 2580. 5, 164. R. 2, 40, 28. 54, 10. 104, 30. R. GORR. 1, 70, 3. 3, 43, 16. 54, 8. VARĀH. BH. 8, 43, 23. KATHĀS. 12, 108. 23, 18. 45, 187. RĪĠA-TAR. 6, 182. BHĠG. P. 4, 12, 37. 2, 9, 16. 3, 17, 81. PRAB. 86, 10. BHATT. 5, 10. स्त्रीवृत M. 7, 324. MBh. 1, 8064. fgg. R. 1, 03, 28 (मरुत्पावृत *zu lösen*). 2, 39, 35. RAGH. 12, 61. VARĀH. BH. 8, 48, 48. अवृत *nicht von Andern umgeben, allein* M. 4, 57. वृत *eingeschlossen, zurückgehalten*: सिन्धवः RV. 4, 19, 5. 6, 17, 12. *erfüllt von so v. a. behaftet* —, *versehen mit*: देयैः M. 8, 77. वृतं राजगुणैः सर्वैरादित्यमिव रश्मिभिः R. 2, 34, 8. BHĠG. P. 4, 11, 13. कर्षेण मरुता (auch *आवृत* könnte angenommen werden) MBh. 5, 7544. R. 3, 11, 13. शेकेन मरुता (वृत oder *आवृत*) 4, 20, 20. वितर्कैर्बहुभिः 61, 21. लज्जा^० (वृत oder *आवृत*) MBh. 3, 1852. आगो^० KĀM. NĪTIS. 4, 47. mit act. Bed. (nach dem Comm.) *umhüllend* BHĠG. P. 2, 10, 23. Vgl. ऊर्ध्ववृत.

— caus. वारयति, ऽते (आवरणे) DHĀTUP. 34, 8. ved. अववारित्, अववीरत AV. 3, 13, 3. Bed. wie beim simpl. क्तिमेनाग्निं प्रसमवारयेथाम् RV. 1, 116, 8. नकिर्देवा वारयन्ते न मर्ताः 4, 17, 19. 8, 70, 3. प्र नूनं धावता पृथङ्क्वेह यो वो अववारित् *der ist nicht mehr, der euch gefangen hielt*, 8, 89, 7. 10, 27, 5. AV. 4, 7, 1. अक्षरेवोष्माणं वारयधात् (vgl. P. 7, 1, 42) AIT. Br. 2, 6. ÇAT. Br. 14, 1, 5, 7. ĀÇV. GRH. 3, 11, 1. तं वरणाशाख्यावारयत् PANĀAV. Br. 5, 3, 9. — क्तिं च वारयेत्सर्वम् *verstopfen* M. 8, 239. Jmd *abhalten, zurückhalten, abwehren, Jmd wehren*; act. MBh. 1, 5850. प्रविशन्ते न मोक्षयित् — अववारयत् 3, 2158. HARIV. 8217. R. 2, 32, 32. 45, 32 (43, 36 GORR.). 96, 41 (105, 40 GORR.). 5, 61, 8. 63, 8. 6, 99, 26. KĀM. NĪTIS. 4, 45. Spr. 630. 3662. KATHĀS. 26, 247. 37, 148. 38, 37. 40, 15. 49, 37. RĪĠA-TAR. 4, 667. PRAB. 22, 2. 55, 11. BHĠG. P. 4, 14, 40. 10, 79, 23. जने वारयित्वा MBh. 3, 2582. R. 5, 80, 7. MĀK. P. 37, 111. वारयितुम् R. 2, 23, 30. 25, 2. RĪĠA-TAR. 1, 247. PASS. MBh. 3, 315. R. 1, 1, 49 (52 GORR.). 2, 34, 23. 3, 42, 46. 4, 8, 39. RAGH. 14, 51. ÇĀK. 88, 7. Spr. 974. KATHĀS. 16, 17. 86, 300. RĪĠA-TAR. 5, 463. 6, 2. BHATT. 17, 37. वारित MBh. 1, 150. 2095. 4, 675. 13, 830. fgg. HARIV. 8219. Spr. 1555. 1579. 4081. GĪT. 3, 3. KATHĀS. 31, 67. RĪĠA-TAR. 4, 231. 6, 345. BHĠG. P. 9, 20, 36. Z.d.d.m.G. 14, 572, 20. Verz. d. Oxf. H. 99, a, 13. न वारयेद्वा धायसीम् M. 4, 59. विपालान्पद्मन् 8, 240. वृकान् RĪĠA-TAR. 2, 88. स्वाडुभिस्तु विषयैर्कृतस्ततो दुःखमिन्द्रियगणो हि वारयते RAGH. 19, 49. वेतः PRAB. 94, 13. दृष्टिं तत्रापि वारयन् *so v. a. es*

VI. Theil.

vermeidend dahn zu sehen R. GORR. 2, 16, 40. *abhalten* —, *zurückhalten* —, *abwehren* von, mit abl. P. 1, 4, 27. यवेभ्यो गाम् Schol. शोकात् VOP. 5, 20. धर्मात् MBh. 3, 16686. त्रैलोक्येऽपि HARIV. 8218. देशात् — अज्ञात् R. 5, 34, 18. मृतात्, पानात् KĀM. NĪTIS. 16, 15. पुद्गात् KATHĀS. 20, 93. पापात् 61, 293. mit dopp. acc. (vgl. वारयितव्यः) परमं स्थानं वारयमाणो ऽसकृन्मया MBh. 13, 1900. *Geschosse abwehren*: अस्त्रं वारयामास 5, 7174. fgg. शक्तीशर्मणा 7211. 6, 2227 (वारयाणां). R. 2, 35, 45. *Etwas zurückhalten, hemmen, verhindern, unterdrücken, besettigen*: पथा वारयते वेला नृब्धतोयं मकार्णवम् MBh. 6, 5121. क्रोधो ऽयम् — न शक्यते वारयितुं वेलेव लवणाम्भसा R. 3, 28, 2. कोपाग्निम् Spr. 160. जलेन कुतभुजम्. कृत्रेण सूर्यातपम्, व्याधिं भेषजसंयकैः 2029. सुतकर्म गर्भम् BHĠG. P. 2, 1, 7. बाष्पवैगम् R. 4, 8, 19. गतिम् MĀKĀH. 107, 15. प्रसरम् ÇĀK. 28. विनयवारितवृत्ति (मदन) 44. प्रवाक्म् SARVADARCANAS. 25, 5. रक्षित्वा यत्कृतान्देवान् WEBER, RĀMAT. UP. 344. fgg. वातवर्षातपहिमान्सकृतो वारयति नः BHĠG. P. 10, 22, 32. संदेकम् RĪĠA-TAR. 6, 331. मरुत्तेपम् 340. *ausschleusen* KĀT. 8 aus SIDDH. K. zu P. 7, 2, 10. SIDDH. K. zu P. 2, 2, 11. *verbieten, untersagen*: सर्वाणि वादित्राणि MBh. 1, 6976. मृतम् 3, 599. *ver-enthalten*: राज्यम् R. GORR. 2, 116, 49. धर्मम् Spr. 4948. वारितवाम KATHĀS. 26, 76. RĪĠA-TAR. 3, 417. अववारितम् *ungehemmt, nach Belieben*: अववारितम् । अवयं प्रववृते KATHĀS. 13, 126. निदाघकाले पानीयं यस्य तिष्ठत्यवारितम् MBh. 13, 3294. दीपतां भुज्यतां चेष्टं दिवारात्रमवारितम् 14, 2686. Vgl. दुर्वारित.

— desid. विवरिषति und ऽते, विवरीषति und ऽते, वुर्वरिषति und ऽते P. 7, 1, 102. 2, 41. VOP. 8, 99. 12, 3. 19, 3.

— intens. वर्वर्मि P. 7, 3, 94. Schol.

— अनु *zudecken* पलाशैः ÇĀKĀH. Br. 10, 2. *überdecken, verhüllen, über-schütten*: शरीरैरिस्तमेकमनुवज्जिरे MBh. 6, 8349. *umringen, umgeben*: ताः कृष्णमनुवज्जिरे HARIV. 4093. R. GORR. 2, 43, 12. — caus. mod. *hemmen, hindern* AIT. Br. 10, 2.

— अप *aufdecken, enthüllen, öffnen* RV. 4, 7, 6. विलम् 32, 11. गोत्रम् 81, 3. अत्रम् 10, 7. 10, 28, 7. वल्म् 2, 14, 3. उरः 1, 121, 4. ज्योतिः 2, 11, 18. 3, 43, 7. 4, 2, 16. अज्जिनीः 5, 45, 1. (इषः) अप हारैव वर्षथः 8, 5, 21. 89, 6. अपवृण्वंश दाराणि R. ed. Bomb. 5, 12, 16. अपा (vgl. RV. PAIT. 7, 33) वृद्धिं परिवृतं न राधः RV. 7, 27, 2. 75, 1. अपं कृत्वा निर्णिषि देव्यावः 1, 113, 14. पक्ष्ये शिरो ऽपृत्य ÇAT. Br. 14, 1, 4, 16. अपावृतं (vgl. RV. PAIT. 9, 2) RV. 1, 57, 1. Vgl. अपा und अपवरक, अपवृत्ति. — caus. *verstecken*: अपवारितशरीर MĀKĀH. 127, 3. MĀLATIM. 93, 14. अपवारितम् = अपवार्य (s. d.) SĀH. D. 425. — Vgl. अपवाराण fgg.

— अपि *verhüllen*: अपीव योषा जनिमानि वज्रे RV. 3, 38, 8. *partic.* अपीवृतं *bedeckt, verhüllt, verschlossen* 1, 121, 4. 2, 11, 5. 10, 32, 5. — Vgl. u. चि 2).

— अग्नि. *partic.* अग्नीवृतं *umgeben von, eingefasst in*: वज्रं शुक्रिर्भीवृतम् RV. 3, 44, 5. अग्नीवृतं कथनैः (रथम्) 1, 35, 4. दत्तिपाभिः 8, 39, 5. उद्गा वज्रो अग्नीवृतः 89, 9. घृतेन द्यावापृथिवी अग्नीवृते 8, 70, 4. 10, 73, 3. येन गो-ग्नीवृता *bedeckt, beschriftet* 1, 164, 20. स्वयस्तामिवृतं *umgeben von* R. 6, 92, 83. — caus. *Jmd zurückhalten, abwehren*: तमभ्यवारयत् MBh. 4, 1985. 6, 3762 nach der Lesart der ed. Bomb. (सवारयिष्वन्नभिवारयित्वा).

— आ *bedecken, verhüllen* ÇVETĀÇV. UP. 6, 10. Suçā. 1, 168, 15 (absol.). पटा-

23. वास एव यथा त्यक्तं प्रावृण्वानाः MBh. 5, 4715. प्रावृत्त्य कृत्वासीति 1, 2035. KATHA. 56, 310. 419. MĀK. P. 40, 14. SADDH. P. 4, 19, b. अयं पटः प्रावृत्तिं न शक्यते MĀK. 33, 16. — प्रावृणोति MBh. 5, 1692 wohl fehlerhaft für अवावृणोति. — प्रावृत्त *bedeckt*: निर्णिजा रेकर्णासु RV. 1, 162, 3. नीकुरेण 10, 82, 7. श्रिया AV. 12, 8, 2. तर्पसा 18, 3, 3. MBh. 13, 7473. इषुञ्जालेन R. 6, 20, 17. स्फाटिकप्रावृत्तला (शाला) 5, 13, 11. सिद्धरेण प्रावृत्ता (so ist schön des Metrums wegen zu lesen) पुरी KATHA. 103, 169. कुम्भ Gonn. 2, 1, 12. 19. अवावृत्ता अज्ञेत् ÇAT. Ba. 7, 5, 2, 41. JĪĀN. 1, 186. PĀNĒAN. Ba. 8, 7, 6. 7. वाससा 17, 12, 5. 19, 7, 1. वस्त्रार्थं MBh. 3, 2428. भयेन erfüllt von R. bei Muia, ST. IV, 401 (प्रभृता: ed. Bomb. 6, 95, 34. भयार्ता: Gonn.). *umgelegt, angelegt* (ein Kleid u. s. w.): वत्काल KATHA. 32, 107. अर्घपट 56, 341. वस्त्रयुग 352. m. f. n. = निवीत AK. 2, 6, 2, 15. — Vgl. प्रावर *fig.*, प्रावार *fig.*, कण्टकप्रावृत्ता, कुप्रावृत्त.

— व्या, व्यावृण्वान Bhaṣ. P. 1, 11, 38 nach Burnouf *sich verhüllend, sich versteckend*; die ed. Bomb. (37) liest aber व्यावृण्वान, welches der Comm. durch व्याप्रियमाणा erklärt. व्यावृत्त *offen*: शास्त्रेषु व्यावृत्ता बुद्धिः so v. a. *hell sehend* Ragh. 1, 19, v. l.; man könnte auch व्यावृत्ता vermuthen. व्यावृत्त्य MBh. 3, 363 gehört zu वर्त.

— समा 1) *bedecken, verhüllen*: तान्परिधानेन वाससा स समावृणोत् MBh. 3, 2310. 2295. शिलावर्षेण सक्तसा मां समावृणोत् 858. मरुषुभिर्गगनपथम् 1, 1185. तमः सूर्यम् R. 2, 40, 9. *umgeben, umstellen*: तदानीमिन्द्रस्तद्विलं स्वसैन्येन समावृत्त्य SĀ. zu RV. 1, 11, 5. *erfüllen*: स शब्दः प्रदिशः सर्वा दिशः खं च समावृणोत् MBh. 7, 724. MĀK. P. 102, 9. समावृत्त *bedeckt, besetzt mit, verhüllt* Kauç. 123. नानागुल्मं (कानन) MBh. 4, 870. R. 2, 35, 14. चैत्ययूपं 50, 8. R. Gonn. 1, 20, 22. 2, 12, 36. 125, 12. 4, 33, 8. 24. Kām. Nitis. 16, 4. नानागुल्मं (ऋद्) erfüllt von, bewohnt von R. 3, 76, 36. दैष्टिं (वन) Varāh. Brh. S. 19, 1. चातुर्वर्ण्यं (जनपद) Verz. d. Oxf. H. 33, a, 14. *bezogen, überzogen* (ein Sonnenschirm) Varāh. Brh. S. 73, 3. सूर्यः — शरजालसमावृत्त *verhüllt* MBh. 5, 7194. R. 2, 69, 11. R. Gonn. 2, 40, 12. लतागुल्मं R. Schul. 1, 9, 12. योगमायां Bhaṣ. 7, 25. मोक्षजालं 16, 16. धर्मेण *gehüllt in* so v. a. *geschützt* MBh. 3, 2356. प्राकारेण पुरी *umgeben* R. 3, 54, 15. प्रासादा ज्वलनेन 5, 82, 11. लीरेदेन Verz. d. Oxf. H. 33, a, 13. PĀNĒAN. 2, 2, 81. सखीगणं MBh. 3, 2146. R. 2, 48, 2. 78, 12. MĀK. P. 20, 9. PĀNĒAN. 1, 10, 55. Bhaṣ. 8, 63. शशी नतत्रगणैः R. 4, 42, 16. — 2) *verstopfen, hemmen*: ततः शर्यातिसैन्यस्य शकुन्मूत्रे समावृणोत् MBh. 3, 10329. तव लोकाः समावृत्ताः *verschlossen für dich* 1, 8343. — समावृत्त R. Gonn. 2, 83, 1 fehlerhaft für समावृत्त.

— उद् *weit öffnen, aufreißen* (die Augen): क्रोधाडुद्धृत्य चक्षुषी MBh. 7, 869. 4081. 8, 601. उद्धृत fehlerhaft für उद्धृत in उद्धृतलोचन 7, 5406. उद्धृतनयन 9, 432. उद्धृताति MĀK. P. 4, 62. Vgl. विवृत्य नयने unter वि 1). In der Stelle ववृत्त आत्मानमुद्धृत्य *sich aufhängend* PĀNĒAN. 135, 3 ohne Zweifel fehlerhaft für उद्धृत्य, wie eine Hdschr. liest.

— नि 1) *abwehren*: शरवर्षेण निवारण्यो रुहिम् R. 7, 7, 25. निवृत्त *zurückgehalten, festgehalten*: अवाप्तो निवृत्ताः सर्ववा अयः RV. 1, 57, 6. रेभं निवृत्तं सितमं उद्धन्दमैरयतम् 112, 5. अयो देवैर्भिर्निवृत्ता अतिष्ठन् 10, 98, 6. *umgeben, umringt* AK. 3, 2, 37. H. 1474. HALĀ. 4, 27. — 2) *umzingeln*: षट्पिण्डरिक्वाद्यश्च निवृत्तान्नाधिपम् Bhaṣ. 14, 20. — Vgl. अ-निवृत्त, निवर, निवार. — caus. *Jmd zurückhalten, abhalten, abwehren*

MBh. 1, 6765. निवारयेयं येनेन्द्र वर्षमाणम् 8173. 3, 688. 741. 2264. 4, 645. 5, 5066. 7244. 7804. 7, 4485 (न्यवारयत् ed. Bomb.). R. 1, 37, 28. 2, 37, 20. 60, 28. 70, 27. R. Gonn. 2, 91, 20. 3, 1, 16. 42, 59. 4, 14, 8. MĀK. 78, 16. Ragh. 7, 53. KUMĀRAS. 3, 56. 5, 83. ÇĀK. 88, 7, v. l. Spr. 1640. 3197. KATHA. 12, 14. 13, 42. 25, 179. 30, 189. 42, 115. Bhaṣ. P. 1, 8, 15. 5, 1, 30. 6, 11, 3. MĀK. P. 20, 54. 24, 37. Daçak. 62, 12. fig. PĀNĒAN. 29, 8. 105, 5. 164, 5. 247, 20. Verz. in LA. (HI) 14, 10. तन्माता कीर्तिसेनाया दासीः पार्थाव्यवारयत् KATHA. 29, 84. मृतात् MBh. 6, 3940. पापात् Spr. 1771. अकुशलाः 3223. मुनिव्रतात् KUMĀRAS. 5, 3. KATHA. 12, 87. 20, 80. 28, 139. 36, 80. statt des abl. der acc.: तम् — निवारयामासुर्देवापेरभिषेधनम् MBh. 5, 5062. — चन्द्रं च सूर्यं च निवारयेत् *in ihrer Bewegung aufhalten* MBh. 5, 1880. शरीरस्य मोतांसि निवारया चकार Nis. 2, 16. समुद्रार्मि-निवारिताः कीर्तयः सरितश्च KUMĀRAS. 6, 69. वर्षं न्यवारयमकं तच्च शरजालेन *abwehren* MBh. 5, 7269. KATHA. 47, 65. मकोत्काम् R. 3, 24, 19. उक्षम् Ragh. 7, 4. स्तनोत्तरीयेण शशिना मयूखान् Spr. 2852. मेघं तूणीः 4623. विन्ध्याद्रिम् 1848. वय्येव सक्तामनिवार्य बुद्धिम् R. Gonn. 2, 110, 8. *Etwas hemmen, unterdrücken, einer Sache Einhalt thun*: अवश्यभावी कृत्र्या ऽयं यो न शक्यो निवारितुम् (निवर्तितुम् ed. Bomb., = निवर्तयितुम् NĪLAK.) MBh. 6, 5844. राजसूयम् HARIV. 11102. वृष्टिम् Varāh. Brh. S. 35, 6. ad ÇĀK. 23, 7, v. l. RĪĀA-TAN. 1, 183. 5, 191. *verboten, untersagen*: वादित्रगणम् MBh. 1, 5352. न्यवारयत् वादित्राणि कंसः सत्येन पाणिना HARIV. 4723. रामगमनम् R. Gonn. 4, 24, 20. KATHA. 8, 17. 10, 57. 17, 36. PĀNĒAN. 28, 19. Bhaṣ. P. 4, 14, 6. KULL. zu M. 2, 99. *vorenthalten*: ह्याया केन निवार्यते Spr. 3293. *wegschaffen, entfernen*: बन्धनानि KATHA. 10, 147. 39, 229. 64, 57. रोगवैज्यम् 12, 71. ग्रामपम् 29, 158. अघम् Bhaṣ. P. 6, 13, 17. शेषम् Spr. 809, v. l. देवेष्वम् *ablegen* KATHA. 12, 180. in Verbindung mit आदाय *Jmd abführen, wegführen* MBh. 1, 4961. *wegschaffen* —, *verbannen aus*: मृतम् u. s. w. राष्ट्राविवारयेत् M. 9, 221. RĪĀA-TAN. 3, 6. — Vgl. निवारक *fig.*

— उपनि caus. *Jmd zurückhalten* R. 5, 61, 19.

— प्रतिनि caus. s. प्रतिनिवारण.

— विनि caus. *Jmd zurückhalten, abhalten, abwehren* MBh. 3, 11489. 16, 55. R. Gonn. 2, 50, 14. 5, 36, 35. 72, 10. MĀK. 83, 12. Spr. 2692. KATHA. 46, 166. अस्त्रैश्चाणि MBh. 7, 6195. HARIV. 10703. वातां ऽपि नि-शरस्तत्र प्रवेशे निवार्यते MBh. 1, 1756. *Etwas hemmen, unterdrücken, einer Sache Einhalt thun*: विनयम् MĀLATI. 11, 16. RĪĀA-TAN. 3, 103. *verboten, untersagen* 315. *wegschaffen, entfernen*: व्याधिम् MBh. 3, 18857 (vgl. Spr. 4137). R. 7, 61, 24. Kām. Nitis. 14, 54. शीर्षां सुधामयं प्राकारम् RĪĀA-TAN. 1, 105. *entfernen* so v. a. *des Amtes entsetzen*: स-चिवान् 71. einen Fürsten 4, 715. — Vgl. विनिवारण *fig.*

— संनि caus. *zurückhalten, abhalten, hemmen* MBh. 8, 479. HARIV. 13333. R. Gonn. 2, 14, 21. स्वाम्नेधान्संन्यवारयत् (इन्द्रः) Bhaṣ. P. 10, 25, 24. — Vgl. संनिवारण *fig.*

— निस्, partic. निवृत्त 1) *erloschen* MĀK. P. 100, 19. परि° *ganz erloschen* Burn. Intr. 590. — 2) *(aufgedeckt) froh, zufrieden* M. 1, 54. MBh. 3, 3062. R. 1, 59, 3. 2, 33, 24. R. Gonn. 1, 38, 18. 2, 38, 34. 3, 5, 12. 66, 11 (विर्वृत godr.). Vikr. 71, 12. KATHA. 18, 405. 19, 100. 25, 309. 39, 218. 49, 202. 73, 320. RĪĀA-TAN. 2, 42. Hit. 50, 6. Bhaṣ. P. 4, 1, 52. 31, 80. 5, 1, 3. 6, 2,

5. साधु 3, 2, 4. अति 1, 6, 18. सु० KATHA. 32, 191. 46, 151. अ० RAGH. 16, 7. Spr. 3183. अनिर्वृत्य absol. Bha. P. ed. Bomb. 9, 14, 24. = मत्कृता निर्वृतिमप्राप्य Comm. — Nach CHANDLATHAK. bei WILSON soll निर्वृत n. Haus bedeuten. — Vgl. निर्वृति. — caus. abuehren PRAB. 81, 7.

— परि bedecken, umringen; zurückhalten, hemmen: वन्निवासे परि देवीरदेवम् RV. 3, 32, 5. नैनमकः परि वरदघापोः 4, 2, 9. परि वामरुषा वयो घृणा वरस क्षातयः 5, 73, 5. तम् — परिवन्नुस्तपस्विनः umringten MBH. 1, 3, 3, 933. 7, 4767. R. Gonn. 2, 39, 39. 4, 25, 1. PANKAT. 63, 21. ०वृत्य R. 8, 81, 7. KATHA. 43, 291. PANKAT. 233, 5. partic. 1) परिर्वृत RV. 1, 144, 2. गोत्रा 2, 17, 1. तमसा 23, 18. 10, 133, 6. राधम् 7, 27, 2. AV. 10, 8, 31. 12, 5, 2. 17, 1, 28. AIR. Br. 8, 23. मृगान् (eine Art von Elephanten) किरण्येन परीवृतान् bedeckt Bha. P. 2, 20, 25. कोपपरीवृतात्तर erfüllt von Verz. d. Oxf. H. 260, a. N. Z. 3. तमस् umgebend RV. 4, 45, 2. — 2) परिर्वृत bedeckt, umgeben CAT. Br. 1, 1, 2, 21. 11, 4, 4, 11. AIR. Br. 2, 2. रथ bezogen P. 4, 2, 10. H. 734. सुवर्णकिङ्किणीपरिवृतात्तरस्क umhangen PANKAT. ed. orn. 4, 8. verhüllt MBH. 13, 1447. मृत्पिण्डो जलरेखया umgeben Spr. 2245, v. l. दीपिकाभिः Vikr. 44. Varāh. Bha. S. 21, 14. 54, 51. 54. Bha. P. 3, 32, 9. पुत्रामात्य ० Āc. Ch. 10, 6, 10. भृत्यः Jān. 1, 114. 359. MBH. 2, 1628. 3, 1726. 5, 6098. R. 1, 51, 21. 2, 14, 26. 34, 10 (35, 8 Gonn.). 50, 19. Mān. 137, 8. RAGH. 1, 37. Ch. 112, 14, v. l. MĀLAV. 70, 28. Varāh. Bha. S. 44, 26. PRAB. 107, 4. PANKAT. 4, 1, 45. PANKAT. 48, 22. Ver. in LA. (III) 6, 5. अपरिवृतं धान्यम् nicht eingehegt M. 8, 238. 240. — Vgl. परिवार, परिवृत fg., अपरिवृत, नित्यपरिवृत. — caus. umgeben, umfassen, umringen: भोगेभिः AV. 11, 9, 5. तमसा 10, 19. उच्छ्रयीभिः कृदिः Kīr. Ch. 8, 3, 27. 6, 12. Gonn. 4, 2, 2. Līr. 5, 8, 15. शारवपः MBH. 3, 12127. 5, 5961. रथत्रातेष 5962. परिवार्यामृतं तस्थुः umstanden 1, 1428. रणान्निर्म 5, 7112. पुरीम् HARIV. 4099. गिरिं परिवार्य प्रदक्षिणम् 3819. शयानं शकुन्ताः समसात्पर्यवारयन् MBH. 1, 2947. 5154. 5, 21 (med.). 14, 1827. 17, 27 (wo पर्यवारयन् st. पर्यवारयन् zu lesen ist). 28. R. 1, 5, 2. 2, 87, 7. 92, 14 (101, 16 Gonn.). R. Gonn. 2, 95, 28. 108, 28. 3, 62, 30. 4, 25, 18. Spr. 2857. KATHA. 12, 20. 13, 39. RĪGA-TAR. 5, 79. तान्परिवार्यावतस्थिरे MBH. 1, 5770. तं परिवार्योपविष्टः 3, 464. 4, 793. 5, 6060. 7229. 7298. R. 1, 36, 10. 2, 34, 18. R. Gonn. 1, 37, 11. 5, 2, 35. 81, 7. KATHA. 28, 29. स्वबहुभिः परिवार्य (० धार्य ed. Bomb.) umfassend MBH. 5, 7229. परिवारित bedeckt mit, gehüllt in (instr.): अग्निनेः 3, 2057. वैयाघ्र ० 2, 1854. 7, 268. परिष्ठा ० (निवेश) umgeben von R. 2, 80, 18. वेदिका ० (उद्गान) R. Gonn. 2, 87, 16. शङ्कुभिस्तीक्ष्णैः सर्वतः परिवारितः (परिघः) 3, 32, 12. शकुनैः MBH. 1, 2949. ब्रह्मर्षिभिः 7681. 2, 1629. 3, 2606. 4, 616. 5, 7052. 8, 2801. R. 2, 84, 12. R. Gonn. 2, 2, 35. 123, 19. 6, 3, 9. Kām. Nir. 6, 1. Cīc. 9, 31. Spr. 2286, v. l. KATHA. 6, 67. 12, 54. 20, 90. RĪGA-TAR. 1, 292. 4, 590. Bha. P. 5, 20, 40. Mān. P. 37, 14. PANKAT. 43, 5. — Vgl. परिवार्या.

— अभिपरि, कोपेनाभिपरिवृतः von Zorn erfüllt R. 7, 58, 22.

— संपरि umgeben, umringen: संपरिवृत AV. 10, 2, 33. यूथयैः संपरिवृता R. 6, 21, 6. — caus. dass.: युधिष्ठिरं संपरिवार्य — उपाविशन् MBH. 3, 10284. 4, 2111. 6, 2586. 2670. 7, 5839. 8, 3808. R. Gonn. 2, 67, 25. 3, 28, 23. वानरैः — लङ्का संपरिवारिता 6, 37, 91. क्षीरेदेन MBH. 6, 410.

— प्र abuehren: दुधेभिः प्रवृणोति भूपतः RV. 7, 82, 6. 8, 21, 2. प्रवृता KATHA. 103, 169 fehlerhaft für प्रवृता. Vgl. 2. प्रवर, 2. प्रवृण, प्रवार

und प्रा. — caus. abuehren MBH. 3, 10476. 6, 2809.

— प्रति caus. Jmd zurückhalten, abhalten, abuehren, Jmd wehren MBH. 3, 12119. 4, 1821. 1896. 5, 7128. 6, 516. 7, 1109. 8, 1090. HARIV. 676. 6789. R. 3, 49, 22 (so v. a. abuehren, widersprechen). 4, 33, 8. BHATT. 17, 49. शिलावर्षे शरवर्षेण R. 1, 28, 16. MBH. 3, 12217. प्रतिवारित 16648. R. 5, 56, 87. MĀLAV. 11. विवेशाप्रतिवारितः R. Gonn. 2, 17, 8. 32, 37. M. 8, 380. n. Verbot: एतत्प्रतिवारिते R. 7, 45, 20. — Vgl. प्रतिवार fg. und प्रतिवार्य.

— वि 1) aufdecken, eröffnen, öffnen; daher (das Dunkel) erhellen; offenbaren, kundthun; häufig im Veda mit Dehnung षावर und im Saṁdhi षावो RV. Prāt. 1, 28. AV. Prāt. 2, 44. ज्योतिषा वि तमो व-वर्थ RV. 1, 91, 22. 62, 5. 7. व्यस्मदा काष्ठा धर्वते वः 63, 5. गावो न व्रजं व्युषा धावर्तमः 92, 4. 113, 4. 9. 18. 5, 45, 1. 6, 44, 8. 4, 1, 15. वि यद्वारिषि पर्वतस्य वृण्वे 21, 8. 51, 2. 5, 31, 8. 6, 62, 11. 7, 90, 4. व्यार्धेद्या मतिं वि रतिं मर्त्येभ्यः 8, 9, 16. वि नो रूपे डुरो वधि 9, 45, 3. 97, 38. V8. 13, 3 (P. 2, 4, 80, Sch.). 20, 36. CAT. Br. 7, 4, 4, 14. 11, 1, 2, 2. द्वारं व्यवारिषम् 8, 8. 7. झकुल्या मध्ये विवृणोति Kīr. Ch. 7, 7, 21. 10, 7, 4. — नाकारणं विवृणुयात्खड्गम् das Schwert entblößen Varāh. Bha. S. 50, 6. कामं तु मे मा-रुतस्तत्र वासः प्रकीडिताया विवृणोतु öffnen MBH. 1, 2935. विवृणु स्व-मोकः Bha. P. 8, 24, 58. मञ्जूषां विवृतवान् KATHA. 18, 49. द्वारं विवृत्य 50, 183. द्वारः स्वयं व्यत्रपत्तं öffneten sich von selbst Bha. P. 10, 3, 50. विवृणोति मुखं यावत्तस्य KATHA. 73, 7. वक्त्रं व्यवृणुत (den eigenen Mund) R. 5, 8, 8. यस्तु कर्णो विवृणुते 8, 2, 36. विवृत्य नयने die Augen aufreißend 5, 24, 22. 56, 85. MBH. 1, 6275. ममाप्येतद्दि संपरिवर्तते । अभिप्रायस्य पापत्रात्रैवं तु विवृणोम्यकम् offenbaren, kund thun MBH. 1, 5687. 6952. R. 2, 75, 27. RAGH. 19, 40. MĀLAV. 45. KUMĀR. 3, 68. RĪGA-TAR. 1, 182. 3, 185. Bha. P. 3, 9, 20. 24. Verz. d. Oxf. H. 130, b, 18. 136, a, No. 239. BHATT. 7, 73. विवृणुः KUMĀR. 3, 35. RAGH. 6, 85. विवृणवान् पुरातनम् MBH. 15, 818. DAÇAK. 133, 2. तथागतज्ञानं विवृणामः SADDH. P. 4, 28, b. विवृतवान् KATHA. 72, 211. विवरोतुमात्मनो गुणान् Spr. 1825. धातुपाठं विवृतिम् erklären, commentiren Verz. d. Oxf. H. 175, b, No. 398. विवृत aufgedeckt, entblößt MBH. 1, 2942. DAÇAK. 90, 11. वसुधां विवृतामधिरोते auf der nackten Erde MBH. 11, 457. प्रसुप्तशसि विवृते (so mit der neueren Ausg. zu lesen) dass. HARIV. 4823. तथा तैरवकीर्णस्य दिव्यैरस्त्रैः समस्तः । न तस्य झकुलमपि विवृतं संप्रदश्यते unbedeckt, frei von Wunden MBH. 4, 2027. अविवृतशरामि verborgen, unbekannt Bha. P. 5, 12, 15. एकाग्रः स्यादविवृतो नित्यं विवरदर्शकः seine Blüten nicht zehend Spr. 3835. geöffnet, offen: पात्रं Āc. Gṛha. S. 53 bei STENZLER. सद्यन् KATHOP. 2, 18. मुखं आस्य, वक्त्रं MBH. 3, 12931. R. 5, 8, 10. 56, 25. Ch. 7. KATHA. 18, 324. Hit. 76, 6. सर्व उष्मापो ऽयस्ता निरस्ता विवृता (so ist zu lesen; = विवृतप्रयत्नोपेताः ÇAM.) Āhānd. Up. 2, 22, 5. काष्ठस्य खे विवृते संवृते वा RV. Prāt. 13, 1. उष्मणो विवृतं च AV. Prāt. 1, 31. 34 (० तम). Ind. St. 4, 118. fgg. Schol. zu P. 1, 1, 9. 3, 4, 68. द्वारं R. 2, 67, 16. R. Gonn. 2, 99, 4. KUMĀR. 4, 36. RĪGA-TAR. 6, 7. बिलं R. 4, 51, 87. 52, 7. 57, 21. गर्तं Mān. P. 21, 9. आचार्यमिव पश्यामि यस्यास्ते ऋषिर्गुरुः । आचरन्त्या न विवृता सद्यो भवति मेदिनी H. dass sich die Erde nicht auf- ihm R. 2, 35, 12. तस्याः शरीरं विवृतं प्रविश्य R. Gonn. 1, 47, 17. क्षतधा विवृतं कवचम् 3, 34, 18. शोकसागर 4, 22, 14. संसारवर्त्म विवृतं कः पिबन्तु

तदीश्वरः KATHA. 28, 182. द्विजाः blossgelegte Zähne Bha. P. 6, 6, 41. 18, 61, 37. ०स्मयन ein Lächeln, wobei man die Zähne zeigt, Āc. Ca. 12, 8, 5. offen zu Tage liegend MBh. 1, 2346. VARA. Bha. S. 68, 111. Spr. 3305. अवसर eröffnet, dargeboten Bha. P. 5, 2, 6. विवृतम् vor aller Augen MBh. 13, 6225. विवृतज्ञान Pā. Gha. 2, 7. नदि शक्राति विवृते प्रत्या-
ख्यातुं नराधिपम् gerade heraus oder öffentlich MBh. 4, 344. enthüllt, kundgethan, offenbart, auseinandergesetzt; = विस्तृत Mnd. t. 156. वेदाः Mump. Up. 2, 1, 4. पौरुष Spr. 4464. मख MBh. 12, 30. घातमन् HARIV. 4242. RAGH. 15, 98. KUMĀR. 3, 11. CĀ. 44. Bha. P. 8, 24, 38. PĀNĀ. 2, 7, 80. KULL. zu M. 2, 220. SARVADĀRṢA. 31, 15. 38, 12. 87, 1. 94, 3. 148, 19. वीवृत kundgethan Verz. d. Oxf. H. 21, a, 26. — 2) verdecken, verhüllen, verstopfen: वसनस्येव छिद्राणि साधूनां विवृणोति यः MBh. 3, 18755. विशेषतः पिदधाति NĪLAK.; offenbar fehlerhaft für विवृणोति (s. u. वृषि). — विवृते: HARIV. 3926 fehlerhaft für विवृते:; wie die neuere Ausg. liest. — Vgl. विवर, विवरण, विवृता, विवृति.

— सम् 1) zudecken, verhüllen, verbergen: अश्मसहिता धाराः संवृण्व-
त्यः समस्ततः MBh. 3, 10981. Mān. 46, 18. Śā. zu RV. 1, 52, 5. राक्षो
लोचने संवृणोति Vikr. 47, 12. (शराः) शलभा इव संवृण्वाना दिशो दश MBh.
7, 1339. वस्त्रेण संवृत्य मुखम् 2, 2623. संवृत्याकारमात्मनः KATHA. 31, 88.
व्याघातो हि मरुता मे संवर्तुं नृप दुष्करा MBh. 4, 52. verschlossen: हा-
राण्येतानि यो ज्ञात्वा संवृणोति 5, 1484. संवृत verdeckt, bedeckt, eingehüllt
in, verhüllt H. 1476. HALA. 4, 58. घृणुं वा विचर्षणे जनीरिवाभि संवृतः
प्र सोम इन्द्र सर्पतु der Soma beschleiche dich, wie man verhüllt zu We-
bern schleicht, AV. 8, 17, 7. मलेन MBh. 3, 2699. विषेण 2623. उत्खेन
Bha. P. 3, 31, 8. चर्मणा M. 11, 108. वासतो र्धेन MBh. 3, 2335. घत्क-
लाजिनं R. 1, 1, 31 (38 GORR.). 2, 75, 80. JĀ. 3, 199. VARA. Bha. 27 (25),
16. 32. Bha. P. 4, 4, 24. सुं MBh. 1, 4934. 4940. नीलात्मकवन्दं (स्नान) Bha.
P. 4, 23, 31. काञ्चने: कमले: R. 4, 44, 14. पाण्डुकम्बलं (नौ) 2, 89,
18. असंवृता संस्तरणेन मेदिनीम् R. GORR. 2, 8, 59. असंवृतायां भूमौ auf
der blossen Erde 9, 35. 5, 21, 4. चन्द्रलेखा नीलाधसंवृता MBh. 3, 2671.
तमसा सूर्यः R. 1, 74, 14. 4, 39, 9. Kām. NĪR. 16, 23. PĀNĀ. 1, 2, 68. Bha.
P. 1, 7, 30. झकुलिसंवृताधरोष्ठ CĀ. 73. मरुता मेखलेन सुसंवृतः so v. a.
umgürtet R. 5, 24, 26. सौधप्राकारं umgeben von R. SCHL. 2, 80, 19. 80, 19 (87,
23 GORR.). 5, 56, 67. पुलिने जलसंवृते 4, 24, 30. VARA. Bha. S. 54, 40. करसं-
वृतमध्या so v. a. mit der Hand umspannt R. 3, 52, 35. कंधरात्तरं 4, 10, 22.
विराटः umgeben von MBh. 3, 571. 1017. 2070. 3, 2223. R. 2, 34, 16
(35, 14 GORR.). 96, 3. R. GORR. 1, 79, 26. 109, 11. 4, 13, 10. Ver. in LA. (III)
5, 16. सखीभिः सक्त संवृता HARIV. 4599. verborgen, versteckt, geheim ge-
halten KAUSH. Up. 1, 1 (n. ein verborgener Ort). गृह MBh. 1, 5722. 4, 140
(सुं). 571. R. GORR. 2, 101, 13. 5, 13, 25. 53, 4. 69, 2. PĀNĀ. 91, 2. भितु-
वृषेण R. 3, 52, 14. ०संवर्ष Spr. 4464. CĀ. Bha. 14, 6, 8, 8. MBh. 1, 2246.
R. 5, 40, 8. मख Kām. NĪR. 8, 9. RAGH. 1, 20. 7, 37. CĀ. 44. Vikr. 43, 5.
VARA. Bha. S. 68, 54. KATHA. 54, 110. Bha. P. 1, 18, 17. 4, 16, 10. Verz.
d. Oxf. H. 29, a, 6. सुसंवृत sehr auf seiner Haut sitzend MĀK. P. 32, 32.
स्व (सुं) dass. M. 7, 104. geschlossen: संवृतापणवेदिका (so die ed.
Bomb.) R. 2, 42, 23. कर VARA. Bha. S. 68, 39. लज्जासंवृतलोचन MBh.
3, 1835. 6, 5823. द्वि Spr. 4244. ०सर्वकारक Bha. P. 8, 6, 16. काष्ठस्य
खे-विवृते संवृते वा RV. PĀ. 13, 1. संवृता उकारः AV. PĀ. 1, 86. Ind.

St. 4, 118. fgg. Schol. zu P. 1, 1, 9. 8, 4, 68. eingeschlossen in: घटं (वा-
काश) Schol. zu Kap. 1, 51. घये पटः संवृत एव शोभते eingeschlossen. so v.
a. verwahrt, bei Seite gelegt Mān. 33, 17. क्लेशसंवृतचेतना geschlossen
so v. a. unthätig R. 5, 30, 12. besetzt, in Beschlag genommen MBh. 3,
14870. fg. erfüllt, voll von CĀ. Bha. 14, 8, 5, 18. शक्तिभूमिः R. 1, 54, 21 (55,
21 GORR.). तिमिनागं (क्रुद) 2, 84, 16. भयं Bha. P. 10, 4, 38. युद्धाकां-
षासंवृतात् so v. a. von einem Kampfe, an dem auch Brahmanen Theil
nahmen, MBh. 1, 7118. versehen mit, begleitet von: सुत्याभिज्ञं 3, 2677.
धर्मं (भारती) 4, 014. ब्राह्मणं दुर्लभतरं संवृतं परिपन्थिभिः 13, 1920. viel-
leicht so v. a. mit Allem wohl ausgerüstet 1814. — 2) zusammenlegen,
in Ordnung bringen: यावद्वत्सं ववेणीं च विवृतां संवृणोम्यहम् KATHA.
64, 38. पाशांसंवर्तितम् Hit. 23, 11, v. l. mod. etwa sich sammeln, — ver-
einigen: समिधौ वरत्त RV. 1, 121, 15. — 3) hemmen, abwehren: संवरि-
षीष्ठास्त्वं शत्रोः पराक्रमम् BHATT. 9, 27. Jmd abweisen, zurückweisen
KATHA. 30, 22. संवृत gehemmt, unterdrückt: ०मेघुन HARIV. 1368. अग्नि-
मुखे मयि संवृतमीक्षितम् CĀ. 44, v. l. gedämpft (= समान Comm.) RV.
PĀ. 15, 10. — 4) असंवृत Bez. einer Hölle M. 4, 81. — 5) संवृत viel-
leicht fehlerhaft für संवृत in der Stelle: वाज्ञपेयसक्तज्ञाणां सक्तैः सुसं-
वृते: MBh. 7, 2386. — Vgl. संवर, संवरण, संवृति. — caus. zurückhal-
ten, abhalten, abwehren: प्रविशतं वनं द्वारि गर्धवाः समवारयन् MBh. 3,
14868. अस्त्रैस्त्राणि संवार्य 4, 2057. 13, 1981. HARIV. 6682. MBh. 3, 14994.
— अभिसम् verdecken, verhüllen: अर्वां च सक्तसा दीप्तं स्वर्णानुराभिसंव-
पोत् MBh. 5, 7239. अभिसंवृत bedeckt, verdeckt, verhüllt: श्वेतच्छाभि-
संवृत 7, 1501. सर्वं बाणाभिसंवृतम् HARIV. 8075. R. GORR. 2, 125, 11.
शोकजालेन मरुता विततेन 5, 18, 10. वस्त्रार्धेन MBh. 3, 2731. 2903. शैलौ
नीक्षरेण 1, 6022. रजसा सूर्यः 7, 667. Spr. 2969. umgeben von: सागरेण R. 5,
9, 14. PĀNĀ. 3, 11, 14. कुरुभिः MBh. 3, 3289. 6, 2415. HARIV. 5071. 11406.
R. 2, 42, 22 (41, 20 GORR.). 3, 63, 18. 5, 53, 18. 6, 2, 32. 92, 58. erfüllt von,
besetzt mit, voll von: निरतरमभूतत्र जनेधिरभिसंवृतम् MBh. 2, 911. यदे-
भिर्मकरावासः 7, 400. विविधजनाभिसंवृता (पुरी) R. 7, 70, 17. शोकाभिसं-
वृता 4, 19, 5. verbunden —, versehen mit, im Verein mit: वीरलक्ष्म्या
MBh. 18, 5. इदं देवार्षिचरितं सर्वतीर्थभिसंवृतम् (पठन्) 3, 8261. 13, 6765.
विराटः प्रभाजालाभिसंवृतः HARIV. 6813.

— समभिसम्, ०समभिसंवृत umgeben: रथवशेन MBh. 6, 4497.

2. वर, वृणोति, वृणुते (वरणो) DĀTUP. 27, 8. वृणाति, वृणीति (वरणो)
31, 16. 20. अवृणोति 1. sg. RV. 10, 33, 4. (वा) वरसु, वरतः; ववार, वव्रे.
ववृषे, ववर्महः; अवरिष्ट, अवृत, वृत, अवृथास्, अत्रि 1. sg. RV. 4, 55, 5.
अवृषत 3. pl., वुरीत RV. 5, 50, 1. 6, 14, 1. वरिषीष्ट; वरितुम्, वरितुम्;
त्रियताम्, वृत; sich erwählen, vorziehen, wünschen: lieber wollen als
(abl., ausnahmsweise instr.), lieben: हृतम् RV. 1, 44, 3. हेतारम् 58, 7.
सोमम् 32, 3. योषावृणीत युवां पती 119, 5. वृगमव इति वृणीमहे 114, 9.
इषं वरमहृणोति वरत 140, 13. 187, 2. सखीयस्त्वा ववर्महे देवं मतीस उतये
3, 9, 1. 12, 3. 36, 8. ज्योतिर्वृणीत तमसो विज्ञानम् vorziehen 39, 7. अस्मौ
इहा वृणीष्व सख्याय 4, 31, 11. सोमात्सुतादवृणीता वसिष्ठान् 7, 33, 2. 9,
88, 1. अयो वृणानः पवते 94, 1. कुरुयवणामावृणि मंकिष्ठं वाघतामृषिः 10,
33, 4. त्वो विशो वृणातां रात्र्याय AV. 3, 4, 2. अयक्रामन्पौरुषेयादृणानो देव्य
वचः 7, 105, 1. याभिः सत्यं भवति यदृणीषे 9, 2, 25. 10, 4, 21. भस्नु च प्र
पूर्व इषं वुरीतावसे Trank mag er sich wählen d. h. sich nehmen zur

Genüge RV. 8, 14, 1. सा तथेत्यत्रवीति । वै वो वरं वृणा इति वृणीषेति
 Ait. Br. 1, 7, 2, 22. गवो व्रीणि शतानि त्वमवृणीथा मत् *waren dir Heber
 als ich* 7, 17. TS. 2, 5, 4, 2. Çat. Br. 11, 5, 4, 12. 14, 7, 4, 1. कान्वित्तो
 ऽवृणाः 10, 3, 4, 1. Âçv. Gm. 1, 23, 1. fig. 24, 1. VS. 28, 12. act.: इन्ने
 वृत्रमवृणोत्प्र मायिनामभिनाः (doppeltes Wortspiel) I. suchte den Vr.
 aus, ihn unter den Zaubernern vernichtete er RV. 3, 34, 2. — त्रीन्वरान्व-
 णीष Katnop. 1, 9. KAUSH. UP. 3, 1. MBH. 3, 6000. RAGH. 2, 63, 3, 63.
 KATHIS. 22, 139. BULG. P. 4, 20, 28. MĀK. P. 16, 87. 91, 84. वृणु त्वं वर-
 मीप्सितम् MBH. 1, 3391. R. 2, 9, 25. त्रियतामीप्सितो वरः BULG. P. 7,
 3, 17. MĀK. P. 16, 50. वरं तं वरं वरे MBH. 1, 498. वरं च मत्कंचन
 वृणीष BULG. P. 4, 20, 16. सा वरे मत्परांशम् *erbat sich* MBH. 5, 7377.
 R. 2, 31, 5. यदेव वरे तदपश्यदाकृतम् RAGH. 3, 6. KATHIS. 15, 1. BULG.
 P. 4, 12, 5. WEDH. RĀMAT. UP. 344. स्थूलानि सूक्ष्माणि बहूनि चैव वृणाणि
 देही स्वगुणैर्वृणोति ÇVATĀÇV. UP. 5, 12. अन्यदृणीतम् MBH. 1, 7639. अवृ-
 णोत्पाण्डवानामदास्ताम् 2, 2698. ववारं रामस्य वनप्रयाणम् BHATT. 3, 6.
 वृतं तेनेदम् KUMĀR. 2, 56. AK. 3, 2, 41. H. 1484. यन्मनोगतं मतः — वृणी-
 हि BULG. P. 4, 12, 7. KATHIS. 7, 57. BHATT. 9, 25. AK. 3, 4, 24, 175. तद्वृ-
 णुष माम् *das erbittet dir von mir* MĀK. P. 24, 4. वृणोमि धर्मं न मही-
 मधर्मतः R. GON. 2, 18, 54. कामार्दं वृणीते यः *steht vor* MBH. 5, 990 (elg.
 998). अयप्रक्रमणमेवातः (so die ed. Bomb.) सर्वकामैरुं वृणे R. 2, 34, 40.
 वरे यजेयमिति 32, 41 (45 GON.). वरे पुत्रं मारुतविक्रमम् । द्विप्रसादा-
 दिच्छेयम् 5, 3, 24. वरे स च प्रभुम् । देवदानवयत्नाणाम् — अवृणो भवेयं वै
er erbat sich von MBH. 3, 13583. रामं वरिषुं परिरत्नार्थम् RĀMA *um*
Schutz anzufragen BHATT. 1, 17. अवृणोति शतममृतं कपिं रुतुम् *er bat*
Aksha den Affen zu tödten 9, 26. यद्यमाणा आरुणिं वरे (d. i. zum
 Riviṅ) KAUSH. UP. 1, 1. अग्नानवृषि ईमान् UP. 1, 11, 2. MBH. 1, 6914.
 वसिष्ठमवृत्तवर्जम् BULG. P. 9, 13, 1. वृणायादेव चर्वजम् M. 7, 78. वृत 2,
 143. 8, 206. तौ न वरे पुरुषः कश्चित् *es erwählte kein Mann sie* (zur
 Gattin), *es warb Niemand um sie* MBH. 3, 8567. न च कश्चिद्वृणोति त्वाम्
 (so zu lesen) 16647. तेन चास्मि वृता पूर्वम् 5, 5971. BULG. P. 4, 27, 20.
 पुत्रस्य कते वरे वसुदत्तस्य कन्याम् *er warb für den Sohn um* KATHIS.
 21, 58. पितरं नो वृणीष *werbe beim Vater um uns* R. 1, 34, 29. नान्यं
 पतिं वृणे MBH. 1, 3388. 3, 2178. 2187. 10541. RAGH. 12, 28. KATHIS. 20,
 118. 44, 41. BULG. P. 3, 14, 12. 4, 27, 21. 6, 6, 39. स्वयं हि वृण्वते राज्ञां
 कन्यकाः सदृशं वरम् 9, 20, 15. 10, 60, 11. सकृदतो मया भर्ता न द्वितीयं
 वृणोम्यक्तम् MBH. 3, 16684. वृते नैषधे भैर्या 2225. 2242. 2968. VIKR. 101.
 श्रीश त्वा वृणुते यमा R. 2, 70, 12. वृणते हि विमृश्यकारिणं गुणलुब्धाः
 स्वयमेव संपदः Spr. 3226. KATHIS. 66, 109. तं प्रुक्रवृषवर्षाणां । वव्राते वै
 यथा पुरा so v. a. zum Schwiegersohn ersuchen MBH. 1, 3185. तं पैरिहि-
 त्पाय वरे 675. BULG. P. 7, 5, 1. देवा वरिरे ऽङ्गिरसं मुनिम् । पैरिहित्येन
 यागार्थं काव्यं तूशनसं परे ॥ MBH. 1, 8158. पतित्वे 3, 2208. RAGH. 16, 24.
 सारथ्ये भोजने MBH. 3, 2901. अत्रैरपत्यत्वं (°त्वे?) वृतः BULG. P. 1, 3, 11.
 यन्मे कन्या स्वकन्यार्थं (so die ed. Bomb.) वृतवानसि so v. a. an Tochter
 Stelle annehmen MBH. 5, 7502. असमञ्जं वृणीषेकमस्मान्वा so v. a. wähle
 zwischen ihm und uns R. 2, 36, 20. परान्वृणीते स्वान्देष्टु Hebt MBH. 5,
 4149. Jmd zum Gnadenempfänger erwählen so v. a. Jmd (acc.) eine
 Gnade gewähren: वरीतुं त्वा तु शक्रायाम् RĪGA-TAN. 3, 421.

— caus. वरयति, ंते (ईसायाम्) DrĀTUP. 33, 2. *sich erwählen*; — aus-

biten, Jmd um Etwas angehen, werben um: वरं वरय MBH. 1, 6429.
 R. 1, 31, 12. 43, 17. BULG. P. 2, 9, 20. 7, 10, 14. MĀK. P. 19, 13. HIT. 116,
 7. वरयस्व MBH. 2, 2410. 3, 16778. HARIV. 7972. कन्या वरयते वृषं माता
 वितं पिता सुतम् Spr. 3864. खनित्रपितके R. GON. 2, 37, 5. इयेष्टा किम-
 वतः सुतां गङ्गा वरयां चक्रिरे देवाः 4, 37, 17. सरथो सधनुष्का च भीमसेन-
 धनंजयो । यमो च वरये राजसदासान्स्ववशानकम् ॥ *ich erwählte mir als*
Gnada, dass sie im Besitz von Wagen u. s. w. seien, MBH. 2, 2411. Jmd
biten um, mit dopp. acc.; act. MBH. 13, 1119. R. 1, 36, 16. R. GON. 1,
 40, 12. 2, 9, 18. — तं च राजा यष्टुकामो वरयिष्यति sc. zum Riviṅ R. SCHL.
 1, 10, 9. आचार्यं वरयेयं त्वामस्त्रार्थम् MBH. 3, 12015. सकृदयं वरयामास मा-
 रीचम् R. 1, 1, 48 (52 GON.). 10, 12. तं भर्तारं वरयामास MBH. 1, 3779. 3,
 2157. 2169. fig. 2189. 2217. 2769. 2972. fig. वरयेथाः प्रुभे ऽयं तम् (sc. भ-
 र्ताम्) 1, 7004. 3, 2180. R. GON. 4, 35, 42. तौ न कश्चिद्वरयामास (sc. प-
 त्नीम्) MBH. 3, 16643. Spr. 4972. MBH. 13, 112. med. 3, 2241. वरयित्वा
 1, 6134. दंपती । वरयां चक्रतुः कन्या दशार्णाधिपतेः सुताम् *sie warben um*
sc. für den Sohn 5, 7417. fig. नृपतेस्तनुजां सिद्धिपुत्रेन वरयामास दारान्
 7418. वरये त्वा महीपाल लोपमुद्रो प्रयच्छ मे 2, 8571. 13, 105 (act.). राम-
 लक्ष्मणयोरर्थं तत्सुते वरये R. 1, 70, 44. सुतादयं पश्यथ वरयामहे 72, 5, 6.
 R. GON. 1, 72, 34. 74, 5. 8. 7, 80, 11. तं यज्ञाय वरयामास R. SCHL. 1, 11, 2.
 पार्थिवस्त्वं वरयते नगोत्तम धनार्थम् VARĀH. BĀH. S. 43, 18. सद्ये R. 5,
 89, 17. पतित्वे MBH. 3, 2140 (med.). मैत्र्याद्वरयित्वा विद्वषकम् KATHIS. 18,
 342. श्रेकोरो ऽथ वषट्करो वेदाश्च वरयन्तु माम् so v. a. *mögen mir hold*
sein R. 1, 65, 21. R. GON. 1, 67, 13. — वरयति ist eigentlich denom. von वर.

— अयं अभिन्दनः अयं त्वा वृणे शतेन LĪT. 9, 9, 20.

— अभिं *erwählen*: मया शास्त्वपतिः पूर्वं मनसाभिधत्तः MBH. 5, 5971.
 PAÑĀR. 3, 9, 14. बहूनि सकृन्नाणि ग्रामणीत्वे ऽभिवर्तिरे MBH. 12, 4661.
 श्रेयो हि धीरो ऽभि प्रेयसो वृणीते प्रेयो मन्दो योगज्ञेमादृणीते *erwählen*
vor so v. a. vorziehen KATHOP. 2, 2.

— आ 1) *erwählen, erwünschen*: अर्चः RV. 2, 26, 2. 41, 19. 3, 2, 4. इषेः
 12, 5. आ वै वृणे सुमतिम् 33, 11. 37, 9. 7, 39, 11. 97, 2. यस्य त्वं सुष्ठुमा-
 वरः 8, 19, 30. AV. 19, 42, 3. — 2) *Jmd Etwas zukommen lassen*: यो चा-
 नते दक्षिणामावृणोति MBH. 13, 4217. = प्रयच्छति NĪLAK. mit Erwähnung
 einer Lesart अपृणोति.

— व्या *erwählen*: तौ कन्या व्यावृण्वपार्थिवाः MBH. 1, 4418 nach
 der Lesart der ed. Bomb., व्यवृण्वन् ed. Calc.

— उद् *scheinbar* R. 2, 11, 9, wo aber mit der ed. Bomb. उद्हरस्व
 st. उद्हरस्व und ausserdem माम् st. मे zu lesen ist.

— निम् *auswählen*: निरेकमिदृणते वृत्रकृत्ये RV. 4, 19, 1. TBH. 1, 3,
 6, 7, 6, 4, 10.

— परि *erwählen*: पुत्रोः श्रियं परि योषावृणीत RV. 7, 69, 4. 4, 41, 7.

— प्र *erwählen*: प्र त्वा हृतं वृणीमहे RV. 1, 36, 3. 3, 19, 1. पूषणं पु-
 श्नाय 8, 4, 15. प्र सुन्वानस्यान्धसो मर्ता न वृतं तद्वचः *von dem gekelterten*
Tranke nehme er an 9, 101, 13. पुरोहितस्यार्थेयेण प्रवरं प्रवृणीरन् Ait.
 Br. 7, 25. TS. 2, 5, 42, 9. Çat. Br. 1, 3, 4, 2, 3. 2, 5, 2, 30. 6, 4, 28. KĪTJ.
 Ça. 9, 8, 8. यथाप्रवृत्तम् 16. अर्षयाणि गृकृतेः प्रवरित्वा (falsche Form
 mit Anklang an प्रवरः; प्रथमं वरित्वा Comm.) Âçv. Ça. 4, 1, 17. करोमि
 कामं कं ते ऽयं प्रवृणीष यथेच्छसि MBH. 7, 487. 3, 17, 96. धर्मं तु यः प्रवृ-
 णीति 8, 771. BHATT. 20, 28. यावन्न ते ऽङ्गिमभयं प्रवृणीत लोकः BULG. P.

3,9,6. 31, 15. यदा नान्यं प्रवृत्तौ वरम् MBh. 3, 17186. प्रवृत्तौ MBh. P. 3, 4, 15. प्रवृत्ते 4, 30, 26. प्रवृत्तौ 50 v. a. adoptiert als Sohn 9, 7, 1. — Vgl. 1. प्रवर, 1. प्रवरण, प्रवृत्तौ MBh. — caus. 1. प्रवरयति erwählen MBh. 3, 10810. — II. प्रवारयति 1) Jmd befriedigen: ननु भोगेषु पानेषु वस्त्रेषु भरणेषु च प्रवारयति न: R. 2, 77, 15. — 2) anbieten, ausbieten: पण्यस्त्रीव प्रवारिता MBh. 5, 6006. प्रचेदितौ ed. Bomb. — Vgl. प्रवारण 1) und प्रवार्य.

— प्रति erwählen: कृत्यं वा प्रतिज्ञा: प्रति मित्रा वृषत AV. 3, 3, 8.

— वि s. u. व्या.

— सम् erwählen, aufsuchen: कृत्यं वृद्धायै संवृणते (pl.) ऽनु संपद: Bha. P. 4, 21, 43.

1. वर (von 1. वर) m. 1) Umkreis, Umgebung, Raum AV. 13, 4, 53. स मानुषीरुभि विशो वि भाति वैद्यानो ववृणानो वरेण (oder Wahl) RV. 7, 3, 2. वरु ऋ पृथिव्या: auf dem Erdenrund 3, 23, 4. 53, 11. AV. 7, 8, 1. उभा स वरा प्रत्येति भाति च RV. 5, 44, 12. वरे देवानामव स्यति TS. 2, 5, 6, 1. Vgl. वरम्, वरसद्. — 2) das Hemmen: न यो वराय मृतामिव स्वन: सेनेव मृष्टा RV. 1, 143, 5.

2. वर (von 2. वर) nom. ag. (f. स्त्री) wählend; s. पतिवर. m. Freier (auch Bräutigam, Geliebter, Gatte H. 8, 516. Hal. 2, 342); Freierwerber RV. 1, 83, 2. 5, 60, 4. सञ्जोरो न योषणा वरो न येरिष्यसद् 9, 101, 14. सूर्याया वृश्चिना वरा 10, 85, 8. 9. AV. 2, 36, 1. 5. 6. 11, 8, 1. Ait. Br. 4, 7. Kauç. 24. स्नातं कृतमङ्गलं वरम् Çāṇkh. Gṛh. 1, 12. Dunkel ist: वरेभिर्वरा अभिषु प्रसीदत: RV. 10, 32, 1. — M. 2, 188 (Jāṇ. 1, 117). 3, 29. Jāṇ. 1, 55. इच्छायाऽन्यसयोगः कन्यायाश्च वरस्य च M. 3, 32, 9, 88. MBh. 3, 16647. Hariv. 5948. सदृशं चावकृष्टं च प्राप्य कन्यापिता वरम् einen Freier für die Tochter d. i. Eidam (daher वर = नामातर Trak. 3, 3, 363. H. an. 2, 450. fg. Med. r. 63) R. 3, 4, 21. 32 (वरवत्). 36. Ragh. 6, 86. 7, 4. 17. Çāṇ. 15, 11. 88. v. l. Spr. 702. 2724. AK. 2, 7, 57. Kathās. 16, 67. का वरस्य विचारणा 24, 32. 26, 152. 30, 78. 34, 255. 35, 138. 44, 106. 52, 400. 79, 27. fg. 89, 106. 103, 189. 122, 54. Śāṇ. D. 4, 22. वरार्थ (= पतिकाम Comm.) Bha. P. 3, 8, 5. 14, 12. 4, 27, 8. 9, 6, 43. 20, 15. Pāṇāt. 129, 15. LA. (III) 13, 1. 29, 14. 35, 20. = विट, पिङ्ग H. an. Med. — Vgl. ज्येष्ठ.

3. वर (wie eben) m. P. 3, 3, 58. (hier und da auch n., z. B. MBh. 1, 7044. 8, 1764. 1767. Rāṇa-Tan. 3, 67. an allen Stellen ist leicht eine Correctur anzubringen; sicher steht das n. MBh. 1, 7645 und Varāṇ. Bṛh. S. 58, 38). am Ende eines adj. comp. f. स्त्री. Wahl, Wunsch; ein als Geschenk oder Lohn zu wählender Gegenstand: das Wünschenswerthe, Erwünschte; Wahlgabe, Lohn Ind. St. 5, 343. = वृत्ति AK. 3, 3, 8. H. 1523. an. 2, 450. Med. r. 63. = देवादृतम् AK. 3, 4, 35, 175. = देवतादे-रभोप्सितम् H. an. Med. = वृत्त Trak. 3, 3, 363. n. = किञ्चिदिष्टि H. an. आध्य: स्त्रीणां वर: (sc. पते:) स्मृत: Bha. P. 9, 14, 21. नातो वरातरम् Weber, Rāmāt. Up. 345. कश्चिदत्रापि रुचिरस्ते वरो भवेत् । अथ वान्यां दिशं भूमिर्गच्छाव यदि मन्यसे MBh. 5, 3582. प्रश्य यश्चत्र कश्चित् रोचते वर: 3638. रोषो न स्यादरो मम mein Wunsch ist, dass 7, 2058. Hariv. 4027. स्त्रीणां वरमनुस्मरन् Jāṇ. 1, 51. वरं वरु einen Wunsch wünschen, eine Bedingung machen: इषं वरमरूपेण वरस RV. 1, 140, 13. भुद्रे वै वरं व-णते 10, 164, 2. त्रयो वरा यत्तमस्त्वं वृणीषे AV. 11, 1, 10. Ait. Br. 1, 7, 3. 33. Kauçm. Up. 3, 1. MBh. 1, 8391. 3, 6000. R. 2, 9, 25. Ragh. 2, 63. 3, 63.

Kathās. 22, 189. 38, 70. Hrr. 116, 7. वरं याचु M. 3, 255. R. 1, 4, 32 (33 Gonn.). 2, 107, 5. R. Gonn. 2, 8, 24. 37, 16. 3, 53, 6. प्रार्थय Spr. 1530. Rāṇa-Tan. 3, 67. 419. 5, 182. Pāṇāt. 135, 8. एकस्य वर: प्रार्थनोय: 137, 19. वरं काङ्क्ष R. 1, 55, 14. वराकाङ्क्षिन् Rāṇa-Tan. 3, 394. आचक्ष्यो सेव तद्वरं व-रम् 434. वरं ब्रूहि Vrt. in LA. (III) 28, 9. वराय चोदित: Bha. P. 4, 12, 8. वरं दा einen Wunsch thun lassen, eine Wunschgabe gewähren AV. 20, 135, 10. TS. 7, 1, 6, 5. वरं दातुम् 5, 2, 2. Tān. 2, 2, 4, 5. Ait. Br. 8, 9. Çat. Br. 2, 2, 4, 4. Jāṇ. 1, 806. MBh. 1, 7644. 3, 2079. 2225. 16397. 8, 1764. 1767. 1769. R. 1, 4, 22. 2, 26, 21. 34, 42. 107, 4. 3, 53, 8. Kathās. 18, 161. Rāṇa-Tan. 3, 420. Bha. P. 4, 19, 40. वरं प्रदा R. 5, 3, 22. वरस्य गोत्रस्य दानेन RV. 8, 82, 5. AV. 16, 6, 10. तत्संयुति वरो Ragh. 12, 5. त-स्य वरो ब्रह्मणायमाज्ञत: Varāṇ. Bṛh. S. 5, 14. वरं लभु seines Wun- sches —, einer Wunschgabe theilhaftig werden MBh. 1, 2410. 7645. fg. Varāṇ. Bṛh. S. 43, 8. Bṛh. 28 (26), 9. प्रभवो वरशाययो: Wünsche zu ge- wahren und Flüche auszustoßen Bha. P. 4, 14, 27. प्रति वरम् nach Wunsch, nach Belieben RV. 2, 11, 21. 10, 133, 7. वरमा ददा: छस्य पिबु सोमस्य वरमा मुतस्य 116, 2. 1, 88, 2. प्रति प्र यातं वरमा जनीयं 7, 70, 5. 65, 4. 2, 39, 2. वैद्यानो वरमा रोदस्योराभि: संसाद पित्रोरुपस्थम् A. wohnt nach Belieben im Schoos der Welten oder seiner Eltern (könnte aber auch zu वरम् gezogen werden) 7, 6, 6. वराय zur Wahl, zur Befriedi- gung, nach Herzenslust: का तु उपैतिर्मनसा वराय 1, 76, 1. स्वाह रसो मधुपयो वराय 6, 44, 21. यो वो वराय दार्शति 7, 59, 2. वराय मन्यवे nach Wahl und Sinn 8, 71, 3. 73, 4. महरात् in Folge der von mir gewährten Wunschgabe Kathās. 18, 316. 27, 105. 50 v. a. Vorzug, Privilegium: एष वरो वणिजामीदशेषपराधेषुभिरवियोग: Daçak. 82, 10. — आदित्यं वरुं निर्वपति वरो दत्तिणा TS. 1, 8, 4, 1. वरो दत्तिणा । वरो हि राज्यम् denn das Erwünschte ist Herrschaft Tān. 1, 6, 4, 5. वरो दत्तिणा । वरेणैव वरं स्पृणोति । आत्मा हि वर: 3, 12, 5, 7. In diesen und anderen Stellen er- klären die Comm. unter Berufung auf Apastamba das Wort durch गो. यद्यो निविदरो वरो वा nach Comm. der Lohn für Nivida ist ein Ross oder ein Rind Çāṇkh. Çā. 7, 21, 9; dazu vgl. तस्मादाङ्कुरश्च निविदा शस्त्रे दद्यादिति तडु खलु वरमेव ददाति Ait. Br. 3, 11, wo Śāṇ. und zwar das beste erklärt; eher und zwar lässt man wählen. पशुर्दत्तिणा धेनुर्व- रो वा nach Comm. oder was er sich wünschen mag Kāṭh. Çā. 6, 7, 29. 10, 38. Lāṭh. 4, 12, 13. Taitt. Ān. 2, 16, 3. Gonn. 3, 2, 31. आचार्याय वरं ददाति गोर्वाक्षणास्य वरो यामो राज्ञस्य Pāṇ. Gṛh. 1, 9, 2, 1. Çāṇkh. Çā. 1, 4, 18. Gṛh. 1, 24. Kauç. 94. 106. Kāṭh. Çā. 1, 10, 12. 9, 6, 2. Lāṭh. 2, 9, 15. Jāṇ. 1, 51. 50 v. a. Mitgift: प्राप्तवरो कन्याम् Pāṇāt. 252, 16. Lie- besgabe, Almosen Varāṇ. Bṛh. S. 58, 38. fg. — Vgl. काम, दत्त (in der ersten Bod. auch R. 2, 96, 45), धारा, स्वयं.

4. वर (wie eben) 1) adj. (f. स्त्री) a) (erwünscht) der vorzüglichste, beste, schönste AK. 3, 4, 35, 173. 175. 30, 237. H. 1439. an. 2, 450. fg. Med. r. 63. Hal. 4, 4. देवा ददतु पद्वरम् Çāṇkh. Çā. 12, 19, 1. वरा (vielleicht वरं) धेनुं कर्त्रे दद्यात् Kauç. 112. 136. पुत्रा: MBh. 1, 2596. निग्रमाना वरान्व- रान् 7, 1529. Hariv. 7904. भूषणानि R. 2, 39, 15. 68, 9. दात्रणि 56, 14. भो- गा: R. Gonn. 1, 4, 7. 3, 52, 40. कन्या: 4, 25, 26. 5, 11, 22. Varāṇ. Bṛh. S. 74, 1. Rāṇa-Tan. 5, 431. Bha. P. 4, 12, 14. 6, 4, 15. Mān. P. 96, 45. Pāṇ- ān. 1, 6, 22. एतत्तत्रभृता वरम् am Besten für R. Gonn. 2, 98, 21. फलं

व मध्यानीचम् *Varia. Bm. S. 88, 46. वराधममध्यामा: Bm. 23, 17. Häufig mit seinem subst. comp.: °वस्त्र Adhuta-Bm. 6, 6 in Ind. St. 1, 40. °दक्षिणा Jñā. 1, 388. वरासमेधु MBh. 1, 7717. वराङ्गना 3, 2507. वरायुधानि 8811. वरावपान° R. 1, 8, 15. °वस्त्राणि 2, 30, 44. 78; 7. Ragh. 11, 54. AK. 2, 6, 2, 20. 3, 4, 24, 240. Spr. 4323. Kathās. 16, 85. 18, 98. Prab. 85, 3. Kāṇḍap. 22. Bhā. P. 1, 9, 33. Mān. P. 61, 35. 63, 5. mit einem gen. pl. der beste, vorzüglichste unter: सर्ववेदविदाम् MBh. 1, 107. द्विपदाम् 3, 2282. 17841. भार्या च सुहृदा वरा 4, 44. 14, 1528. R. 1, 1, 1. सरिता वरा 35, 11. R. Gonn. 2, 23, 3. Ragh. 1, 59. 8, 23. Kumāras. 6, 18. Kathās. 22, 187. Bhā. P. 1, 3, 41. Mān. P. 108, 10. mit einem loc.: नरेषु च नलो वरः MBh. 3, 2101. mit einem abl.: प्रमदाभ्यो वरा die schönste unter den Frauen 1, 950. सर्वद्रव्याश्च पदम् M. 9, 112. दशतथापुपादम् 144. स उद्यादशतो वराम् 8, 231. Häufig in comp. mit dem im gen. u. s. w. gedachten Substantiv: पापो नृषद्वरो जनः (hierher nach dem Comm., eher jedoch नृषद्वर = नृषद्वन्; Çāṅk. Çā. 45, 19, 1 hat निषद्वर) Ait. Br. 7, 15. ग्रामवरा: MBh. 1, 4965. रथवरा: 3, 2294. नर° 2792. नृवरो नरेष्विव 4, 238. R. 1, 1, 66. पुरवर्म् 6, 6, 7, 15. 9, 65. मूल° 29, 6. इत्वाकु° 2, 42, 1. सरिहरा Ragh. 16, 71. तत्त्ववरा: R. 3, 10. Vitr. 119. Spr. 411. 564. 2186. 3053. *Varia. Bm. S. 19, 6. 44, 15. 48, 50. Kathās. 17, 8. 24, 187. Rāḍa-Tan. 5, 157. Bhā. P. 3, 5, 10. Vrt. in LA. (III) 1, 13. नरवरोत्तम N. 12, 38. नरवरोष्ठ R. 2, 61, 8. 7, 104, 13. ein solches comp. am Ende eines adj. comp.: उत्फुल्लनानातरुवरासु वनभूमिषु Kathās. 54, 52. — b) vorzüglicher, besser: इमाः स्युः क्रमशो वराः M. 3, 12. mit einem abl.: हिरण्यभूमिलाभेभ्यो मित्रलाब्धिवरा पतः Jñā. 1, 351. स्वमेवैकः शतदपि वरः सुतः MBh. 1, 4080. 13, 1441. R. Gonn. 2, 80, 10. Spr. 3397. 4201. Kathās. 78, 127. Prab. 52, 14. statt des abl. der gen.: कामो धर्माधिपर्वरः Spr. 3049. — 2) m. a) eine best. Körnerfrucht, = वरट Schol. zu Kāṭy. Çā. 102, 17. — b) *Bdelion* Çāḍḍar. im ÇKDr. — c) *Sperling* Çāḍḍar. bei Wilson. — 3) f. चा a) Bez. verschiedener Pflanzen und vegetabilischer Stoffe: die drei *Myrobalanen* Med. *Clypea hernandifolia* Rāḍan. im ÇKDr. Ratnam. 14. *Asparagus racemosus* 15. *Cocculus cordifolius* DC., Gelbwurz, = ब्राक्षी, मेदा und विडङ्ग Rāḍan. im ÇKDr. = रेणुका Çāḍḍar. im ÇKDr. — Suçr. 2, 104, 10. 227, 17. — b) Bein. der Pārvalī H. c. 48. — c) N. pr. eines Flusses MBh. 6, 338 (VP. 183). — 4) f. ई gāṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41. a) *Asparagus racemosus* AK. 2, 4, 2, 19. Taik. 3, 3, 376. H. an. Med. — b) Bein. der Khājā, der Gattin des Sonnengottes, Taik. 4, 1, 100. — 5) n. *Saffran* AK. 2, 6, 3, 25. Taik. 3, 3, 363. H. an. Med. Bhā. P. 4, 6, 16. — Vgl. पृषद्वरा, वीजवर्, बुद्धि°, ब्राह्मण°, मन्त्रि°, मन्त्रावरा, मेधावर, यशो°, लोक°.**

वरवरा f. eine best. Pflanze, = चक्रपर्वी Çāḍḍar. im ÇKDr.

1. वरक (von 1. वर) m. Mantel H. c. 136. n. Zeug (धिताधितसाधारणवस्त्र) Çāḍḍar. im ÇKDr. Zeit (योताच्छादन?) Hān. 69.

2. वरक (von 2. वर) m. 1) Brautwerber Çāṅk. Gāṇ. 1, 6. — 2) Wunsch: द्वितीयं वरकं वज्रे MBh. 3, 9908.

3. वरक (von 4. वर) m. 1) *Phaseolus trilobus* H. 1173. eine best. Arsenpflanze, = पर्पट Rāḍan. im ÇKDr. Aush. 6. eine wilde Bohnenart Mad. in Niem. Pa. = शरपारिका Siddh. ebend. = वृत्त (तृणाधान्यभेद) Rāḍan. im ÇKDr. — 2) N. pr. eines Fürsten (Varianten: धनक, कनक)

VP. 417, N. 9.

वरकत्यापा m. N. pr. eines Fürsten Schreffer, Lebensb. 232 (2).

वरकाष्ठका f. *Clorodendrum Siphonanthus* R. Br. Vitar. in Niem. Pa. ein der वराटिका ähnliches Korn Siddh. ebend.

वरकीर्ति m. N. pr. eines Mannes Pāṇḍav. 129, 14.

वरक्तं m. Bein. Indra's Taik. 1, 1, 55. H. 173.

वरग N. pr. einer Oertlichkeit Hall 174.

वरघण्टिका und °घण्टी f. *Asparagus racemosus* Aush. 16. 29.

वरचन्दन n. 1) schwarzes Sandelholz H. an. 5, 81. Med. n. 240. Hān. 104. — 2) *Pinus Deodora* (देवदारु) Roxb. H. an. Med.

वरस = वरेज P. 8, 3, 16.

वरज्ञानुक m. N. pr. eines Rāhi MBh. 2, 106. घटज्ञानुक ed. Bomb.

वैरट Uśāval. zu Uṇādis. 4, 81. 1) m. a) eine best. Körnerfrucht, vermuthlich der Same von Safflor (*Carthamus tinctorius*) Schol. zu Kāṭy. Çā. 102, 5. 781, 3. — b) eine Art Wespe AK. 2, 5, 27. — c) Gans Med. 1, 50. — d) Bez. eines best. Handworkers R. Gonn. 2, 90, 16. zu den Mlekkha gezählt H. 934; vgl. वरुट, वरुड. — 2) f. चा a) der Same von *Carthamus tinctorius* Bhāṇḍar. im ÇKDr. u. Rāḍan. in Niem. Pa. — b) eine Art Wespe AK. 2, 5, 27. H. 1215. an. 3, 170. Med. — c) das Weibchen der Gans AK. 2, 5, 25. H. 1327. H. an. Med. Hall. 2, 96. Saṅskṛtārāṭh. 32, 2, 4. — 3) f. ई a) eine Art Wespe Taik. 2, 5, 34. Med. Suçr. 2, 258, 3. 287, 19. — b) H. an. 3, 171 fehlerhaft für बदरी. — 4) n. Jasminblüthe (कुन्दपुष्प) Çāḍḍar. im ÇKDr. — Vgl. रक्तवर्टी und वरल, वरला.

वरटक m. = वरट 1) a) Schol. zu Kāṭy. Çā. 102, 7. 648, 8.

वरटिका f. dass. Bhāṇḍar. im ÇKDr.

1. वरणी (von 1. वर) Uṇādis. 2, 74. 1) m. a) Wall AK. 2, 2, 3. H. 980. an. 3, 224. Med. n. 66. Damm Hall. 3, 49. — b) *Crataeva Roxburghii* R. Br. (auch वरुणा, सेतु genannt), ein heil- und zauberkräftiger, in ganz Indien vorkommender Baum, AK. 2, 4, 2, 5. H. an. Med. AV. 8, 85, 1. 10, 3, 1. fgg. 19, 32, 9. Kauç. 8. Pāṇḍav. Br. 5, 3, 9. 10. Hān. 12677 (nach der Lesart der neueren Ausg., वरुणा die ältere). R. 2, 94, 9. Suçr. 2, 449, 10. Kir. 5, 25. — c) Kameel Hān. 81. — d) Bez. einer best. Verzierung auf einem Bogen: वरुणा (वारुणा ed. Bomb.) यत्र सौवर्णाः पृष्ठे भासन्ति देशिताः MBh. 4, 1826. — e) Bez. eines best. über Waffen gesprochenen Zauberspruches R. 1, 30, 7. वरुणी ed. Bomb. — f) pl. N. pr. eines Volkes Kāç. zu P. 1, 2, 53. N. pr. eines Reiches Hiouen-thsang II, 183. fgg. Vie de Hiouen-thsang 265; vgl. 2) b). — g) Bein. Indra's H. c. 30; vgl. वरुणा. — 2) f. चा a) N. pr. eines Flusses bei Benares Med. Gāḍālop. in Ind. St. 2, 74. Verz. d. Oxf. H. 46, a, 81. 71, b, 41. Weber, Rāmāt. Up. 344. 348. VP. 184 = MBh. 6, 338, wo aber die ed. Calc. वरुणामसीम् (वरुणा und असी), die ed. Bomb. वराणसीम् liest; vgl. VP. (II) II, 152. — b) N. pr. einer Stadt P. 4, 2, 82. वरुणानाम् (wohl der Baum gemeint) अह्वरभवं नगरं वरुणा (वरुणा: Siddh. K.) Schol.; vgl. 1) f). — 3) n. a) das Abwehren, Verboten H. 1539. — b) das Umzingeln, Umgeben (वेष्टन) Med.

2. वरुणा (von 2. वर) n. das Wählen, Wünschen, Werben H. an. 3, 224. Med. n. 66. वर° Kāṭy. Çā. 1, 10, 2. 5, 4, 88. ब्रह्म° 8, 1, 6. 25, 11, 8.

Schol. 132, 16. 133, 8. षोडशानाम्बिज्ञाम् Verz. d. Oxf. H. 267, a, 25. KULL. zu M. 2, 143. 4, 57. मित्र° VARĀH. BṛH. S. 99, 6. क्रियतां वर्णो (so verbesserte SCHLEGEL st. वरुणो) लोकपालानाम् man wähle sc. zu Gatten MBH. 3, 2171. न च विप्रेष्योकारो विद्यते वर्णो प्रति । स्वयंवरः क्षत्रियाणामित्यं प्रथिता श्रुतिः ॥ 1, 7067. KATHĀS. 28, 79. स्वयं कलिङ्गसेनाय्या वर्णाया ममागता 31, 61. RĪĀ-TAR. 3, 434. Verz. d. Oxf. H. 215, b, 34. कन्या° R. 1, 70 (72 GORR.) in der Unterschr. वर्णो रोचयति मे 7, 17, 10. VARĀH. BṛH. 24, 16. = पूजनादि ÇABDAR. im ÇKDr. — Vgl. पुनर्वर्ण.

वर्णक (von 1. वर्ण) adj. verdeckend, verhüllend SĪKHEJAK. 13.

वर्णमाला f. der Kranz, den das Mädchen dem erwählten Bräutigam aufsetzt, KATHĀS. 56, 278. — Vgl. वर्णमन्त्र und वर्णमन्त्र.

वर्णसी f. = वाराणसी ÇABDAR. im ÇKDr.

वर्णमन्त्र f. = वर्णमाला RĪĀ-TAR. 1, 62; vgl. महावराहमिलिनस्तस्य मूर्ध्नि पयात च । तदेसस्थितया पृथ्या वर्णार्थमिवार्पिता ॥ 7, 1822.

वर्णोवती (von 1. वर्ण) f. vielleicht N. pr. eines Flusses AV. 4, 7, 1.

वर्णीय (von 2. वर्) adj. zu wählen, zu erwählen: वर् KATHOP. 1, 27. पति KATHĀS. 56, 248. 107, 86. SARVADARÇANAS. 59, 3.

वर्ण s. जल°.

वर्णः UNĀDIS. 1, 128. m. AK. 3, 6, 2, 18. SIDDH. K. 249, b, 16. 1) m. a) Menge. — b) Anschlag im Gesicht. — c) eine Veranda (अक्षरवेदि) TRIK. 3, 3, 114. H. an. 3, 185. MED. d. 33. VIÇVA bei UśŪVAL. — WILSON nach ÇABDĀRTHAK. ausserdem: a heap of grass; the string of a fish hook; a packet, a package. — 2) f. या a) eine Art Drossel (सारिका) H. an. MED. d. 36. HĀN. 89. — b) Dolch, Messer H. an. MED. — c) Docht (वर्ति) MED.

वर्णक 1) m. a) eine kleine Erdaufsichtung Schol. zu KĀTJ. ÇA. 688, 20, 23. — b) der Sitz auf einem Elephanten. — c) Ausschlag im Gesicht H. an. 4, 32. MED. k. 202. — d) Wand H. an. — 2) adj. a) rund H. an. MED. — b) gross, umfangreich. — c) elend (कृपाण). — d) erschrocken (भयसंपन्न) ÇABDAR. im ÇKDr.

वर्णडालु m. ein best. Knollengewächs, = फलपुष्प TRIK. 2, 4, 34.

वर्णय्. ०यति (गति) gaṇa kapaḍḍi zu P. 3, 1, 27.

वर्तनु 1) adj. (f. ऊ) einen schönen Leib habend KĀLĀKAKRA 2, 28. — 2) f. ein best. Metrum: 4 Mal ००००—००००— Ind. St. 3, 418. COLEBR. Misc. Ess. II, 160 (VII, 22; hier fälschlich mit Caesur nach der fünften Silbe).

वर्तनु m. N. pr. eines alten Lehrers P. 4, 3, 102. RAGH. 5, 1. Verz. d. Oxf. H. 18, b, 9. pl. seine Nachkommen 19, a, 25. — Vgl. वार्तसवीय.

वर्तिका m. *Wrightia antidysenterica* RĪĀN. im ÇKDr.

वर्तिका 1) m. N. zweier Pflanzen: *Asadirachta indica* und = पर्पट DHANV. in NIGH. Pr. — 2) f. ०तिकिका *Clypea hernandifolia* W. et A. RĪĀN. im ÇKDr.

वर्तेया f. N. pr. eines Flusses (schönes Wasser habend) ÇATR. 1, 55.

वर्त्करी f. ein best. Parfum, = रेणुका ÇABDĀ. im ÇKDr.

वर्त्रा (von 1. वर्) f. UNĀDIS. 3, 107. RĪĀN. AK. 2, 8, 2, 10. 10, 31. TRIK. 3, 3, 436. H. 915. 1232. an. 3, 599 (वर्ति fehlerhaft für वर्त्रा). MED. r. 191. HALĪ. 2, 66. पुनं वर्त्रा बध्यताम् RV. 4, 57, 4. यथा युगं वर्त्रया नक्षति 10, 60, 8. 101, 5. 102, 8. AV. 11, 3, 10. 20, 135, 13. ĀÇV. GHU. 2, 9, 4. VARĀH. BṛH. S. 89, 1. 95, 42. PĀNĒAT. 128, 9. 18. KULL. zu M. 8, 289.

BHATT. 9, 90. ०काण्ड Riemensstück (Stecken nach dem Comm.) KĪTA. ÇA. 7, 8, 27. वर्त्र (wohl-n.) BĀLA. P. 3, 24, 45. Die indischen Lexicographen führen *Elephantengurt* als besondere Bedeutung auf. — Vgl. देववर्त्र, योगवर्त्र, वधि und वर्धि.

वर्त्रच् m. *Asadirachta indica* RATHAM. 31.

वर्द् (3. वर् + 1. द्) 1) adj. Wünsche thun lassend, — gewährend, bereit Wünsche zu erfüllen AK. 3, 1, 7. H. 480. an. 3, 338. fg. (= प्रसन्न und शास्यचित्त). MED. d. 36. fg. (= प्रसन्न und समर्थक). von Göttern und Menschen ÇVETĀÇV. UP. 4, 11. MBH. 1, 498. 1140. 6429. 5, 7481. R. 1, 14, 40. 31, 10. 55, 14. 2, 34, 42. 7, 5, 12. fg. MĀRĪK. 47, 20. KUMĀRAS. 6, 78. MĀLAV. 76. KATHĀS. 4, 87. 20, 55. 35, 75. 52, 408. 110, 86. BĀLA. P. 3, 9, 23. 4, 8, 51. MĀRĪK. P. 16, 87. fg. WEDER, KĀSHMĀ. 295. f. ०द्वा TAITT. ĀN. 10, 34. KATHĀS. 6, 79. 26, 145. 53, 175. BĀLA. P. 3, 16, 22. PĀNĒAT. 2, 4, 9. Verz. d. B. H. No. 901. = पार्वती H. c. 49. — 2) m. a) N. des Agni im Çāntika GRĒJANĀN. 1, 9. — b) N. pr. eines Wesens im Gefolge Skanda's MBH. 9, 2566. — c) Bez. einer best. Manen-Gruppe MĀRĪK. P. 96, 45. — d) N. pr. eines Dhjānibuddha WILSON, Sel. Works II, 72. — e) N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 213, a, No. 505. — 3) f. या a) Jungfrau, Mädchen H. an. MED. — b) N. pr. der Schutzgöttin in der Familie des Varatantu Verz. d. Oxf. H. 19, a, 25. — c) Bez. verschiedener Pflanzen: *Physalis flexuosa* Līn. BĀLVAPR. im ÇKDr. und MAD. in NIGH. Pr. *Polanisia toosandra* RĪĀN. im ÇKDr. = त्रिपर्णी DRĀVJAR. in NIGH. Pr. *Helianthus* RĪĀN. ebend. *Linum usitatissimum* und Yam-Wurzel BĀLVAPR. ebend. — d) N. pr. eines Flusses MBH. 3, 8177. R. 4, 41, 13, v. l. MĀLAV. 76. 88. LĪA. I, 167. 174.

वर्दचतुर्थी f. Bez. des 4ten Tages in der lichten Hälfte des Māgha Verz. d. Oxf. H. 284, b, 29. वर्दा° wohl richtiger WILSON, Sel. Works, II, 184. fgg. und ÇKDr.

वर्दत्त 1) adj. in Folge eines Wunsches geschenkt, als Wahlgabe verliehen: मन्त्रः R. 5, 44, 16. — 2) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 106.

वर्दराज m. N. pr. verschiedener Männer HALL 27. 83. 180. GILD. Bibl. 381. Verz. d. Oxf. H. 163, b, No. 367. 244, a, No. 606. 379, b, No. 394. 386, b, No. 509.

वर्दराजीय adj. von Varadarāja herrührend, — verfasst HALL 27.

वर्दर्शिनी R. 2, 55, 21 wohl nur fehlerhaft für वर्वर्षिनी, wie die ed. Bomb. liest.

वर्दाचतुर्थी s. वर्दचतुर्थी.

वर्दात्त = वर्द् 1): f. ०दात्री PĀNĒAT. 2, 4, 9.

वर्दातु m. ein best. Baum, = हारदातु BĀLVAPR. im ÇKDr.

वर्दाधीशयञ्च् m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 370, a, No. 213.

वर्दान (3. वर् + दान) n. 1) das Gewähren eines Wunsches, das Verleihen einer Wunschgabe MBH. 1, 7657. 7666. 3, 12394. 12394. 12401. 12412. R. 2, 34, 26. 58, 24. das Ausbezahlen des Lohnes ĀÇV. ÇA. 3, 12, 6. — 2) N. pr. eines Wallfahrtsortes MBH. 3, 5005. fg.

वर्दानमय (von वर्दान) adj. aus der Gewährung eines Wunsches —, aus der Verleihung einer Wunschgabe hervorgegangen, darin wurzelnd R. 2, 77, 12.

वर्दानिक adj. dass. R. 2, 107, 7 (115, 7 GORR.).

वरदाह *Tectona grandis* RATN. in Nien. Pa.
वरदारुक eine best. Pflanze mit giftigen Blättern Suca. 2, 251, 16.
वरदाहम् adj. = **वरद** 1) Bha. P. 3, 21, 7.
वरदुम m. *Agallochum* H. c. 129.
वरधर्मकिर (4. वर - धर्म + 1. किर) ein ausgezeichnetes Werk an Jmd (acc.) thum: °कृत: R. Gonn. 1, 74, 16. statt dessen परो धर्म: कृत: 72, 15 Schl.
व पक्षिणी f. N. einer Tantra-Gottheit Verz. d. Oxf. H. 99, b, 18. 20.
वरपण्डित m. N. pr. eines Autors: श्री° oder पण्डितश्रीवर Verz. d. B. H. No. 566.
वर्पाण्ड्य m. *Lipsocercis serrata* Trin. RATNAM. im ÇKDn.
वरपाण्ड्य m. N. pr. eines Mannes Wilson, Sol. Works I, 334.
वरपीतक Talk RATN. in Nien. Pa.
वरपोत = श्रेष्ठशाक Siddh. in Nien. Pa.
वरप्रद 1) adj. = **वरद** 1). — 2) f. श्री Bein. der Lopāmudrā H. 123.
वरप्रदान n. 1) = **वरदान** 1) MBh. 1, 7724. Spr. 2736. Varām. Bṛh. S. 3, 2. Hir. 116, 10. Ragh. 2 in der Unterschr.
वरप्रभ 1) adj. (f. श्री) einen ausserordentlichen Glanz habend Wessn, Kāṣṇā. 283. — 2) m. N. pr. eines Bodhisattva Lot. de la b. I. 13. fgg.
वरफल 1) adj. die schönsten Früchte habend. — 2) m. Kokosnussbaum ÇABDA. im ÇKDn.
वरवाल्कीक n. Saffran Comm. zu AK. 2, 6, 2, 25. °वाल्कीक gedr.
वरम् (von 3. und 4. वर) gaṇa स्वरादि zu P. 1, 1, 37. 1) वरं वरम् nach Belieben: तेषां व इन्ना क्तु वरं वरम् AV. 6, 67, 2. 14, 9, 20. 10, 21. — 2) vorzugsweise, lieber, besser AK. 3, 4, 25, 175. Mā. r. 63. fg. a) in der ältesten Sprache construiert mit einfachem abl. oder abl. mit श्री. पाकि तेमे उत योगे वरं न: RV. 7, 54, 3. प्र ते श्रयो ऽग्निनो वरं नि: शो-प्रुषस besser als die andern 1, 4. सा वरं योत्तमिवातिषो वरं वरं सि ज्ञो-धमन् 6, 64, 5. यदग्निना वरं: सूरिमा वरंम् wenn ihr zu (meinem) Opfer-herren vorzugsweise kommt 1, 119, 3. अयं सप्तभ्य आ वरं प्रान्ध श्रेणं च तारिषत् besser als sieben (andere gekonnt hätten) 10, 25, 11. कुवित्ति-सभ्य आ वरं स्वसरो या इदं ययु: 2, 5, 5. (अभ्यर्थ) देवान्सखिभ्य आ वरंम् besser als deine Genossen d. h. wirksamer als die andern Soma, die von Andern gebrauchten Libationen 9, 45, 2. 68, 2. — b) mit praes. und imperat. so v. a. es ist besser —, es ist am besten, dass, es wäre bes- ser, wenn: तस्मादरं सकाये तं शकालं समुद्धरे Kāṇḍ. 3, 4. 40. 18, 855. 24, 60. 38, 15. 114, 57. तत्कथितसूपकद्वारम् । नये ऽत्र स्थाप्यताम् 20, 195. 26, 245. Kusu. 35, 15. mit Ergänzung des verbi sniti: अन्यत्र गत-स्यापि मे कस्यचिदुष्टमस्य मासाशिनः सकाशान्मुत्पुर्णविष्यति । तद्वरं सिंहात् (genauer wäre सिंहस्य) darum ist es besser, dass es durch den Löwen geschieht Pāṇ. 90, 16. वरमनेन शेषेण प्रियतमा संतोषिता 264, 3. — c) mit potent. so v. a. eher könnte es geschehen, dass: शठस्तु समये प्राप्य नेपकारं हि मन्यते । वरं तमुपकर्तारं दोषदद्या च हृषयेत् ॥ Spr. 5051. Bha. P. 2, 1, 12. — d) in prädicativer Stellung: यस्ते सखिभ्य आ वरंम् der besser als deine Genossen ist RV. 1, 4, 1. प्रतीची दिशामिपमि-द्वारम् AV. 12, 3, 9. Çat. Br. 3, 9, 2, 16. शिष्यैः शतकुलान्कामनैकः पुत्रकु-तो वरम् (acc. st. abl.) Śhaṇv. Br. 4, 1. अज्ञातमृतमूर्खेभ्यो मृताजितो मुतो वरम् Spr. 35. वरमेकः (पुत्रः) कुलालम्बो 746. 1297. 1316. 2180. नरा न तमेव ते तेनात्र वरमङ्गनाः Varām. Bṛh. S. 74, 12. Bṛh. 7, 12. Kāṇḍ.

43, 89. वरं कूपयः 161पी वरं वापीशतात्क्रतुः Spr. 2733. 2735. Bha. P. 5, 19, 28. शुष्कस्य u. s. w. तरोरिव दरिद्रस्य न वरं जन्मिनः फलम् der Nutzen ist nicht grösser als der eines verdorrten Baumes Spr. 3006. — e) वरम् — न (न च, न तु, न पुनः, तदपि न, तथापि न) a) eher —, lieber als: या प्राणान्वरमर्पयसि न पुनः संपूर्णदृष्टिं प्रिये Śā. D. 54, 23. वरं म-क्त्या क्षियते पियासया तथापि नान्यस्य करोत्युपासनाम् ॥ Spr. 1694. व-रमाशोविषः सङ्गं कुर्यात्तु खेव दुर्जनैः 1618. अकिना वरमकं दृश्यो न तच्च-नुषा 342. नहि — वरम् nicht — vielmehr Sāṃskṛataparīṭh. 38, 12. — β) besser (prädicativ) als: सावित्रीमात्रसरो ऽपि वरं विप्रः सुपुत्रितः । ना-यस्त्रितस्त्रिवेदा ऽपि सर्वाशी सर्वविक्रयो ॥ M. 2, 118. वरं व्याप्यक्षो मृ-त्युर्न गृहीतस्य बन्धनम् (so ist zu lesen) Mā. 102, 7. Mā. 6. Spr. 2726. fgg. 2738. 2746. 2748. 3101. 4196. 4968. fg. 4971. Kāṇḍ. 19, 22. 35, 86. Pāṇ. 172, 25. वरम् — न च Spr. 2734. 2737. 2739. 2744. 2750. 4970. वरम् — न तु 2732. 2741. fg. 2745. 2747. 3768. वरम् — न पुनः 2730. 2740. Pāṇ. 138, 19. वरम् — तदपि न Spr. 2731. उचितः प्रणयो वरं विक्रतुम् — उपचारविधिर्मनस्विनीनां न तु पूर्वभ्यधिको ऽपि भावप्रन्यः Mā. 38. परमेकस्य सप्तस्य प्रदातुं जीवितं वरम् । न च विप्रसक्तमेभ्यो गोसक्तं दिने दिने ॥ Spr. 1704. वरमेको गुणी पुत्रो न च मूर्खशतैरापे (instr. statt nom.) 2743. वरम् im Nachsatz wiederholt: वरं यद्वर्मपाशेन तणमेकं हि जीवितम् । वरं न यद्वर्मपाशे कल्पकोटिशतान्यपि ॥ Spr. 2725. वरं प्रन्या शाला न च खलु वरं (so ist wohl zu lesen) दुष्टवृषभः 2730.
वरमुखी f. ein best. Parfum, = रेणुका ÇABDA. im ÇKDn.
वर्य s. u. dem caus. von 2. वर.
वरयात्रा f. die feierliche Procession eines Werbers, — Bräutigams H. c. 107.
वरयितर (von वर्य) nom. ag. Werber, Bräutigam, Geliebter, Gatte H. 517. HAL. 2, 343.
वरयित्य (wie eben) adj. zu wählen Nā. 1, 7. MBh. 1, 4134. 4369.
वरयु m. N. pr. eines Mannes MBh. 5, 2731.
वरयुवति und °तो f. 1) eine schöne Jungfrau. — 2) ein best. Metrum: 4 Mal ————— COLUB. Misc. Ess. II, 162 (XI, 12). Ind. St. 8, 421.
वरयोग्य adj. einer Wunschgabe würdig Mā. P. 16, 88.
वरयोनिक = केसर Nien. Pa.
वररुचि m. N. pr. eines Dichters, Mediciners, Grammatikers und Lexicographen, der hier und da mit Kātjājana identificirt und unter den neun Perlen am Hofe des Vikramāditya aufgeführt wird, Tā. 2, 7, 25. H. 852. HARB. Anth. S. 1. Mā. Anth. 1. Kāṇḍ. 1, 64. 2, 70. 9. 2. Pāṇ. 223, 1. fgg. COLUB. Misc. Ess. II, 45. 53. Wessn. Ind. Str. 2, 53. fgg. HALL in der Einl. zu Visavad. 7. 20. Verz. d. B. H. No. 959. Verz. d. Oxf. H. 124, b, 18. 27. fg. 150, b, No. 320. 154, a, 34. 156, b, No. 332. 167, a, No. 371. 178, b, No. 405. 182, b, s v. u. 185, a, No. 421. GILD. Bibl. 394. WASSILJEW 47. 49. 74. Ind. St. 4, 346. UGÉVAL. zu UNL. 1, 11. 87. °लिङ्गकां का 2, 109. unter den Bein. Çiva's Çiv.
वररूप 1) adj. eine schöne Gestalt habend. — 2) m. N. pr. eines Buddha LALIT. ed. Calc. 5, 18.
वरल 1) m. eine Art Bremse ÇABDA. im ÇKDn. — 2) f. श्री a) dass. H. an. 3, 674. Mā. 1. 118. — b) das Weibchen der Gans H. 1327. H.

an. MED. HALJ. 2, 96. — 3) f. ई = वरटा Ḡarṭam. im CKDa. — Vgl. वरट, वारला.

वरलब्ध 1) adj. als Wahlgabe erhalten. — 2) m. *Michelia Champaka* (चम्पक) Lit. TAik. 2, 4, 16. *Bauhinia variegata* Rlān. in Nigh. Pr.

वरवत्सला f. Schwiegermutter Hān. 201. ÇANDAM. im CKDa.

वरवर्ण m. Gold (vgl. सुवर्ण): वरवर्णम् HARIV. 4464.

वरवर्णिन् 1) adj. eine schöne Gesichtsfarbe habend MBu. 3, 8427. — 2) f. a) ein schönfarbiges Weib, ein schönes —, ausgezeichnetes Weib AK. 2, 6, 5, 4. H. 507. Sch. an. 5, 31. MED. n. 241. Hān. 243. MBu. 1, 6009. 3, 1848. 1863. 2099. 2146. 2218. 2746. 4, 485. 5, 5980. 7026. 7366. 7886. R. 1, 10, 5. 2, 96, 36. 107, 5. 3, 53, 30. 7, 56, 18. Spr. 2708. Mān. P. 16, 76. 78. 47. Ver. in LA. (III) 26, 20. Bein. der Durgā ÇANDAM. im CKDa. MBu. 6, 797. der Sarasvatī und Lakshmi ÇANDAM. im CKDa. — b) Gelbwurz AK. 2, 9, 41. H. 418. H. an. MED. Hān. — c) Lack H. an. MED. Hān. — d) ein best. gelbes Pigment H. an. MED. — e) eine best. Pflanze, = प्रियङ्गु H. an. = फलिनी MED.

वरवासि m. pl. N. pr. eines Volkes VP. 188, N. 40.

वरवाह्नीक s. वरवाल्हीक.

वरवृत् adj. als Wahlgabe empfangen Ait. Br. 1, 7.

वरवृद्ध m. Bein. Çiva's TAik. 4, 1, 46.

वरेशिख m. N. pr. eines Feindes des Indra RV. 6, 27, 4. 5.

वरशीत Zimmt Rlān. in Nigh. Pr.

वरश्रेणी f. eine best. Pflanze, = mahrattisch लघुमोरवेल d. i. मयूरवल्लि Nigh. Pr.

वरस् (von 1. वर; vgl. 1. वर) n. Wolle, Breite, Raum, εῦρος RV. 4, 190, 2. या सद्य उस्मा व्युषि स्मो घस्तान्युपूतः पर्युत्र वरांसि 6, 62, 1. पुत्र वरांस्यमिता मिमांसा 2. आ यः प्रो वर्षणीधदोभिः 10, 89, 1. 2. वि यद्वरांसि पर्वतस्य वृषवे die Bretten, Seiten 4, 21, 8.

वरसद्व (1. वर + सद्व) adj. im Kreise sitzend RV. 4, 40, 5.

वरसान् ved. = दारिक Uśval. zu UNādis. 2, 66.

वरमुन्दरी f. 1) ein überaus schönes Weib Ind. St. 8, 420. KAURAP. 22. — 2) ein best. Metrum: 4 Mal ————— COLEBR. Misc. Ess. II, 161 (IX, 6). Ind. St. 8, 420.

वरमुरत (4. वर + मु) adj. (f. स्त्री) eingeweiht in die Geheimnisse des Liebesgenusses Spr. 2600.

वरसेन (?) N. pr. eines Gebirgspasses HIOURN-THSANG II, 190.

वरस्त्री f. ein ausgezeichnetes —, ein edles Weib H. 673. HALJ. 2, 334. 392. Spr. 2593. HARIV. 160.

वरस्या (von 3. वर) f. Wunsch, Bitte: वरस्या याम्यधिगू RV. 5, 73, 2. (स्त्री) मरुतो गतं गृणतो वरस्याम् 6, 49, 11.

वरस्रज् f. der Kranz, den das Mädchen dem erwählten Bräutigam aufsetzt, Rlān-TAN. 2, 148. — Vgl. वरणमाला, वरणस्रज्.

वरत्क N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 338, b, 42.

वराक 1) adj. (f. ई) P. 3, 2, 155. Vor. 26, 47. 4, 10. elend, erbärmlich, jämmerlich, Mitleid erregend (= शोध्य, शोक्ष्मीय) H. an. 3, 93. MED. k. 129. ÇANDAM. (= वर) im CKDa. von lebenden Wesen gebraucht Spr. 363. 429. 713. 740. 1527. 2667. 2825. KATHJ. 28, 98. 27, 64. 37, 60. 45, 35. 46, 161. 52, 361. 53, 2. 58, 51. 60, 117. 74, 64. 94, 40. Rlān-TAN. 2, 47.

4, 116. DAÇAK. 70, 6. 92, 13. PAÑĀT. 30, 9 (ed. orn. 26, 16). 41, 4. 8. 16. 81, 18. 108, 13. Z. d. d. m. G. 14, 575, 2. Verz. d. Oxf. H. 155, b, 28. 253, a, 19. das Geld so genannt KATHJ. 28, 10. — 2) m. a) Bein. Çiva's MED. Verz. d. Oxf. H. 191, a, 5. — b) Schlacht H. an. — c) = mahrattisch पित्तपापडा (nach MOLESWORTH *Gardenia latifolia* und *Fumaria parviflora*) DRAVJAR. in Nigh. Pr.

1. वराङ्ग (4. वर + 3. अङ्ग) n. 1) der schönste Körperteil: a) Kopf AK. 3, 4, 3, 27. H. 567. an. 3, 131. MED. g. 44. R. 1, 66, 10. VARJH. Bān. 1, 4. — b) die weibliche Scham AK. TAik. 2, 6, 21 (ववाङ्ग fälschlich gedr.). H. 609. H. an. MED. HALJ. 2, 359. KATHJ. 17, 144. 147. 28, 177. Verz. d. Oxf. H. 85, b, 46. — 2) Hauptstück VARJH. Bān. S. 47, 2.

2. वराङ्ग (wie oben) 1) adj. in allen seinen Theilen schön: उपोपेत als Erklärung von सिक्सेक्नम् AK. 3, 1, 12. — 2) m. a) Elephant TAik. 2, 8, 34. 3, 3, 69. H. an. 3, 131. MED. g. 44. — b) Bez. des Nakshatra-Jahres von 324 Tagen WEBER, Nax. 2, 281. — c) Bez. Vishṇu's ÇKDa. nach VIṢṆU'S SAHARANĀMASTOTRA. — 3) f. ई a) Gelbwurz Rlān. im CKDa. — b) N. pr. einer Tochter Drśhadvant's und Gattin Saṃjāti's MBu. 1, 3767. — 4) n. a) grober Zimmt, Kassiarinde oder dgl. TAik. 3, 3, 69. H. an. MED. — b) Sauerampfer v. l. in RATNAM. nach ÇKDa. u. वराङ्गिन्.

वराङ्क n. = 2. वराङ्ग 4) a) AK. 2, 4, 4, 22.

वराङ्गना (4. वर + अङ्ग) f. ein schönes Weib MBu. 3, 2152. R. 2, 36, 15. 65, 20. R. GORR. 1, 9, 18. 2, 100, 51. Spr. 2624. KATHJ. 22, 10.

वराङ्गिन् m. Sauerampfer RATNAM. im CKDa. वराङ्ग n. v. l.

वराङ्गविन् m. ein Astrolog COLEBR. Misc. Ess. II, 181.

वराट 1) m. a) Otterköpfchen (als Münze gebraucht) TAik. 3, 3, 306. 323. H. an. 2, 97. HALJ. 3, 42. Spr. 1721. — b) Strich HALJ. 2, 442. RATNAM. bei BHARATA zu AK. 2, 10, 27. — 2) f. ई = वराटी As. Res. 3, 77.

वराटक m. und f. (वराटिका) AK. 3, 6, 5, 38. TAik. 3, 5, 18. 1) *Cyprea moneta*, Otterköpfchen; m. TAik. 2, 9, 28. 3, 3, 34. H. 1206. an. 4, 81. MED. k. 201. SĀH. D. 259, 21. काण^o Spr. 439. = $\frac{1}{20}$ Kākiṇī = $\frac{1}{10}$ Paṇa Verz. d. B. H. No. 828. वराटिका Spr. 439, v. l. KATHJ. 121, 81. PAÑĀT. 135, 7. प्रयागे मूच्यते येन तेन गङ्गा वराटिका SUBHĀTA im CKDa. = $\frac{1}{10}$ Paṇa PRĀJACĀTTEND. 7, a, 4. — 2) m. Samenkapsel der Lotusblume AK. 1, 2, 3, 42. TAik. 3, 3, 34. H. 1165. H. an. (wo ^oबीजेकोशे st. बीजेकोर zu lesen ist) und MED. — 3) m. Strick, Seil AK. 2, 10, 27. TAik. H. 928, v. l. H. an. MED. am Ende eines adj. comp. f. स्त्री MBu. 12, 2488, wo aber die ed. Bomb. ^oवराटिका liest. — 4) f. वराटिका *Mirabilis Jalapa* Lit. VAIDJA in Nigh. Pr. — 5) n. ein best. Pflanzengift SUÇA. 2, 282, 2. — Vgl. कालवराटक, किं^o.

वराटकरजस् m. *Mesua Roxburghii* Wight. ÇANDAM. im CKDa.

वराटकि (वरातकि gedr.) PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 55, 32 fehlerhaft für वाराटकि.

वराटी f. N. eines Rāga (!): राग Gtr. S. 48. वराटि^o 47. eine Definition desselben S. VIII. — Vgl. वराटी und देशीय^o.

वराण gaṇa तृणादि zu P. 4, 2, 80. m. 1) = वरण, वरुण *Crataeva Roxburghii* ÇANDAM. im CKDa. — 2) Bein. Indra's TAik. 1, 1, 57; vgl. 1. वरण 1) g).

वराणस 1) oxyt. adj. von वराण gaṇa तृणादि zu P. 4, 2, 80. — 2) f.

इ) a) N. pr. eines Flusses MBu. 6, 228 nach der Lesart der ed. Bomb., वरुणा und वसी ed. Cble., वरुणा und वसी andere Autt. — b) = वाराणसी Benares H. 974.

वरासुष्ठ N. pr. ind. St. 1, 80, 82.

वरादन n. = रत्नदान ÇANDAN. im ÇKDa.

वरानना (4. वर + वानन) adj. f. schönantlitzig R. Gonn. 2, 38, 16, 3, 51, 27. WEBER, Kṛṣṇaś. 290.

वराभिध m. Sauerampfer RĪĀN. im ÇKDa.

वराच m. Carissa Carandas Lin. RATHAM. im ÇKDa. वराच v. l.

वराम् (von 3. वर) eine Wunschgabe darstellen: शक्रशायिने मम वरायितम् KATHIS. 121, 119.

वराक n. Diamant H. 1068.

वराणि in der Stelle: दर्श रावणस्तत्र गोवृषेन्द्रवराणिम् R. 7, 23, 22. Comm.: गोवृषेन्द्रो महावृषस्तस्य साक्षात्मातरम्.

1. वराक (4. वर + क) m. ein vorzüglicher Retter; = गजरोक Retter auf einem Elephanten H. an. 4, 341. Viçva im ÇKDa. = आरोक Retter Viçva ebend.

2. वराक (wie oben) 1) adj. f. (का) schöne Hüften habend, καλλιπυγος AK. 2, 6, 1, 4. H. 507, Sch. HALI. 2, 224. MBu. 1, 7721. 3, 1861. 2262. 16646. R. 2, 40, 13. 98, 9. 3, 38, 14. 5, 16, 11. 53, 37 (lies वराके). Bula. P. 4, 15, 5. 26, 13. 30, 15. 6, 18, 2; vgl. u. आरोक 6). — 2) m. Bein. Vishnu's H. c. 68. wohl nur fehlerhaft für वराक. — 3) f. का N. der Dakṣhājanī in Someçvara Verz. d. Oxf. H. 39, b, 22. — 4) f. का Hufo H. an. 4, 341.

वरार्थिन् adj. um eine Wahlgabe bittend KATHIS. 20, 100.

वराक (4. वर + क) adj. f. (का) 1) überaus würdig, in hohem Ansehen stehend: शचीपति R. Gonn. 2, 12, 35. नराधिपा: 3, 4, 32. 4, 29, 26. Buddha VJUTP. 2. — 2) überaus kostbar: रत्नानि, आद्यकानामि HARIV. 4810. पाठके R. 4, 25, 25.

वराल und क Gewürznelke Nien. Pa. क m. Carissa Carandas Lin. ÇABDĪTHAK. bei Wilson.

वरालि m. 1) der Mond. — 2) a division of music (vgl. वराडी) WILSON nach ÇABDĪTHAK.

वरालिका f. ein N. der Durgā ÇKDa. und Wilson nach THIK. 1, 1, 52, wo aber die gedr. Ausg. वारा⁰ liest.

वराशि s. वरासी.

1. वरासन (4. वर + 1. सा⁰) n. 1) ein pruchtiger Sitz, Thron MBu. 1, 7717. Bula. P. 4, 15, 14. — 2) N. pr. einer Stadt; s. u. तोभक.

2. वरासन (wie oben) 1) adj. einen pruchtigen Sitz habend. — 2) m. a) Thürhüter. — b) Buhle, Liebhaber (विद्ध) Viçva im ÇKDa.

3. वरासन n. Hibiscus rosa sinensis L., ÇABDAM. im ÇKDa.

4. वरासन n. a cistern, a reservoir WILSON nach Viçva. fehlerhaft für वरासन:

वराक Vor. 26, 23. 1) m. a) Eber, Schwein AK. 2, 5, 2. THIK. 3, 3, 459. H. 1287. Mnd. h. 22. HALI. 2, 71. विध्यद्वारके तिरो वरिमस्ता (daher als Wolke erklärt Nien. 1, 10, 4, 2. Nien. 5, 4) RV. 1, 61, 7, 8, 66, 10, 9, 97, 7. क्रोष्टा वराके निरतस्त कलात् 10, 28, 4. 99, 6. वराके वेद वीरुधम् AV. 3, 7, 23. 12, 1, 45. Rudra heisst der himmlische Eber RV. 1, 114, 5. TS. 6, 2, 4,

2, 7, 1, 5, 1. 0 विकृत vom Eber aufgewühlt TBa. 1, 1, 2, 6. ÇAN. Ba. 14, 1, 2, 11. KĪTH. 8, 2. KĪTH. Ça. 26, 1, 2. पप्रुनो वा एष मन्युर्वदराकः TBa. 1, 7, 9, 3. KĪTH. 25, 2. मेडुर ÇAT. Ba. 5, 4, 2, 19. वराकापामिका Schale von Schweinsleder KĪTH. Ça. 15, 6, 24. 25, 4, 18. KĪND. Up. 8, 9, 3. M. 3, 229. 270. 5, 14, 19. 11, 134. 154. 199. 12, 42. MBu. 3, 2409. 15229. 6, 4134 (als Banner; वराक ed. Bomb.). वराके तनिस्त्वान 4, 252. R. 2, 119, 4 (119, 4 Gonn.). Suçm. 4, 46, 20. वसा 84, 20. zu den वानूप gezählt 204, 11. 0यूथ R. 1, 17. RAGH. 2, 17. ÇA. 39. Spr. 3073. VARĪH. Bm. 8, 28, 14. 67, 1. 68, 104. 81, 29. KATHIS. 11, 44. Ig. Verz. d. B. H. No. 897. PĀKĀT. 120, 14. 0दानविधि Verz. d. Oxf. H. 35, b, 22. Am Ende eines comp. als Ausdruck der Vorzüglichkeit gapa द्यायादि zu P. 2, 1, 56. — b) Rind (als sanskritisiertes Fremdwort) COLBR. Misc. Ess. I, 314. — c) Widder THIK. — d) Delphinus gangeticus RĪĀN. im ÇKDa. — e) Vishnu als Eber (hebt die Erde vom Grunde des Meeres mit seinen Hauern) Mnd. वराकेण कृत्वेन जलदुष्प्रलता (भूमि) TAITT. Ān. in Ind. St. 1, 78. R. 4, 43, 22. 6, 102, 13. UTTAR. 99, 21 (132, 6). VARĪH. Bm. 8, 43, 54. RĪĀ-TAR. 6, 206. WEBER, Kṛṣṇaś. 284. 294. RĪMAT. Up. 317. Verz. d. Oxf. H. 14, a, 8. 42, b, 31. 129, a, 18. 0प्राडुर्भाव 45, a, 4. 83, a, 24. 0पूजापक्ष 96, a, 3. 0प्रयोग 94, b, 13. 0प्रसाद 75, b, 30. 0मतनिर्वर्ण 281, a, 2. 0माकात्म्य MACK. Coll. I, 83. मका⁰ RAGH. 7, 58. PRAB. 2, 5. RĪĀ-TAR. 4, 197. 7, 1222. आदि⁰ 5, 105. यत्त⁰ (vgl. यत्तसूकर) MBu. 3, 1532. — f) Bez. einer Truppenaufstellung in Form eines Ebers M. 7, 157. — g) N. pr. a) eines Daitja MBu. 12, 2264 (वराकाशः st. वराको ऽशः ed. Bomb.). HARIV. 2434. 2650. 3115. 14284. KATHIS. 109, 50. — β) eines Muni MBu. 2, 112. — γ) = वराकमिकिर Ind. St. 2, 251. Verz. d. Oxf. H. 326, b, No. 772. 331, b, No. 782. 334, a, 3. UçVAL. zu UNĀDIS. 3, 86. 4, 188. 5, 8. — δ) eines Sohnes eines Tempelhüters RĪĀ-TAR. 7, 207. 0देव 362. — ε) eines Berges Mnd. MBu. 2, 799. R. 4, 43, 36. Vgl. 0शैल, वराकानि. — ζ) eines der 18 Dvīpa ÇABDAM. im ÇKDa. Vgl. 0द्वीप. — η) ein best. Maass Mnd. — h) Cyperus rotundus Lin. THIK. Mnd. = वाराकीकन्द RĪĀN. im ÇKDa. — i) Titel einer Upanishad Ind. St. 3, 325. — k) abgekürzt für वराकपुराण Verz. d. Oxf. H. 8, a, 2. — 2) f. ई = N. zweier Pflanzen, = भद्रमुस्ता und सूकरकन्द RĪĀN. im ÇKDa. — Vgl. डुवराक, न⁰, मका⁰, वाराक.

• वराक 1) m. N. pr. eines Schlangendämons MBu. 1, 2159. — 2) f. वराकिका Muomna pruritus Hook. RĪĀN. im ÇKDa. — 3) n. Titel einer Upanishad Ind. St. 3, 325.

वराककन्द m. Yamswurzel RĪĀN. im ÇKDa.

वराककर्ण (Eberohr) 1) m. a) Bez. einer Art von Pfeilen MBu. 6, 2700. 7, 7420. 8128. 8, 4547. R. 3, 34, 32. — b) N. pr. eines Jaksha MBu. 2, 398. — 2) f. ई Physalis ferox Lin. RĪĀN. in Nien. Pa.; vgl. वा⁰.

वराककर्णिका f. eine Art von Geschoss H. 787, Schol.

वराककाता f. Yamswurzel ÇABDAM. im ÇKDa.

वराककालिन् m. Sonnenblume HIN. 94.

वराककाता f. Mimosa pudica RATHAM. im ÇKDa.

वराकदंष्ट्र m. N. einer zu den Kuruog gezählten Krankheit ÇARe. Sām. 1, 7, 65. 0दंष्ट्रा f. ebend. und Nien. Pa.

वराकदत्त m. N. pr. eines Kaufherrn KATHIS. 37, 100.

वराहसूत्र und दस^० adj. *Eber-Zähne habend* P. 5, 4, 145.

वराहसूत्र f. Bez. eines Festes zu Ehren Vishnu's als Ebers am 12ten Tage in der lichten Hälfte des Māgha Wilson, Sol. Works II, 307.

वराहदीप N. eines Divya Vishu-P. in VP. 175, N. 8; vgl. वराह 1) g) c).

वराहनामन् m. 1) *Mimosa pudica* RATHAN. im CKDr. u. वराहकासा.
— 2) *Yamewurzel* ÇABDAR. im CKDr.

वराहपरायण n. Titel eines Vishnu als Eber vorherrschenden Purāṇa Wilson in der Ekl. zu VP. XLIV. fg. WERNER, Kṣṇaṇḍ. 260. fgg. Verz. d. Oxf. H. 279, a, 40. Verz. d. Tüb. H. 15. HALL 163. — Vgl. u. वराह.

वराहमिहिर m. N. pr. eines Astronomen, Sohnes des Ādityadāsa, VARAN. Bm. S. 47, 2. 54, 125. 86, 4. 104, 64. Bm. 28 (26), 9. Sīnāvali bei UTPALA zu Bm. 7, 15. NAVAR. bei HARB. Anth. S. 1. PAKṢAT. 50, 20. fg.

वराहमूल n. N. pr. einer Oertlichkeit mit einer Statue Vishnu's als Ebers Rīdā-TAN. 7, 1824. 8, 153. fg.

वराहयु (von वराह) adj. *auf Eber begierig, zu ihrer Jagd tauglich*: या न्वस्य जम्भिषट्पि कर्णो वराहयुः RV. 10, 86, 4.

वराहपुङ्ग m. Bein. Çiva's Çiv.

वराहशैल m. N. pr. eines Berges Verz. d. Oxf. H. 39, b, 4. — Vgl. वराह 1) g) c).

वराहसंस्कृता f. Titel eines Werkes Verz. d. Cambr. H. 43. 67. WERNER, Kṣṇaṇḍ. 225. fg.

वराहस्वामिन् m. N. pr. eines mythischen Fürsten KATMA. 48, 55.

वराहाद्रि m. N. pr. eines Berges MĀK. P. 55, 13.

वराहाक्ष m. N. pr. eines Daitja MBu. 12, 8264 nach der Lesart der ed. Bomb.; die ed. Calc. hat zwei Namen (wohl richtiger): वराह und अक्ष.

वराह m. so v. a. वराह. Götterschaaren des mittleren Gebiets NIA. 5, 4. अथैदंष्ट्रान्विधावन्तो वराहन् RV. 1, 88, 5. त्वं त्रयमशपानं सिरामु म-
को वक्ष्येण सिधपो वराहम् 121, 11. Bez. von Winden TAITT. Ān. 1, 9, 4. Śū. zu RV. 2, 12, 12.

वरितरु nom. ag. von 1. वरु P. 7, 2, 34, Schol. — Vgl. वरीतरु, वरुतरु, वरुतरु.

वरिन् (von वर) m. N. pr. eines zu den Viṇve Devāḥ gezählten göttlichen Wesens MBu. 13, 1358.

1. वरिमन् (von 1. वरु und nom. abstr. zu उरु) m. P. 6, 4, 157. *Um-
fang, Rund; Weite, Breite*: दिव्यदिदस्य वरिमा वि पश्ये RV. 1, 55, 1. अथ स यो वरिमापि पृथिव्या वर्ष्मोपि दिवो अर्कपोतु 6, 47, 4. AV. 4, 6, 3. 7, 14, 3. 9, 2, 20. 12, 5, 72. VS. 3, 5, 4, 30. 11, 29. 15, 10. 18, 4. ÇĀKṢ. Ça. 5, 14, 8.

2. वरिमन् und वरीमन् n. dass.: ययोः संख्याता वरिमा पार्थिवानि AV. 4, 25, 2. मुकी पृथिवी वरीमभिः RV. 1, 131, 1. 159, 2. वरिमन्ना पृथि-
व्याः 3, 59, 3. 4, 54, 4. 10, 28, 2. 29, 7. अकारि वामन्धसो वरीमन् im Kreis
umher 6, 63, 3. या वो मुने वरीमन्सूरिभिः व्याम् in der Weite d. h. un-
beengt 11. 9, 71, 1. वरिमन्तः AV. 6, 99, 1.

3. वरिमन् und वरीमन् (nom. abstr. zu 4. वर) m. eig. *Vorsüglichkeit*:
concret so v. a. 2. वरिष्ठ *der vorsüglichsste, beste, ausserordentlich*: अ-
स्य वर्ष्मणाः पुंसो वरिष्ठाः सर्वयोगिनाम् Bm. P. 3, 25, 2. वरीमभिः कर्म-
भिः 4, 15, 26.

वरिवस् (von 1. वरु) n. *Raum, Weite; Freiheit, Behaglichkeit, Ruhe*
(= धन NAMA. 2, 10) VS. 18, 4. 5. TS. 5, 4, 5, 3. mit करु (vgl. VS. PAIT.
VI. Theil.

3, 22): युधा देवेभ्यो वि^० वरिवस्य hast befreit RV. 1, 59, 3. वरिवो रज्ज्व-
रिवः पूर्वो कः hast aus der Bedrängnis befreit 63, 7. 102, 4. 2, 24, 2. 4.
21, 10. 24, 6. करो यज्ञं वरिवो बाधिताय 6, 18, 14. 44, 18. 50, 3. रथे व-
रिवस्काधी नः mache uns freie Bahn zu 7, 27, 5. 48, 4. 9, 62, 3. 10, 52, 3.
प्राच्यञ्चकम्^० सूर्यस्य तत्सायान्छद रिबो पातवि कः freilassen 5, 29, 19.
VS. 5, 37. mit धा : मधवा मुष्ये वरिवो धातु RV. 4, 24, 2. को वो ऽधरे
वरिवो धाति देवाः wer schafft euch Raum? wer macht es euch behaglich?
85, 1. 7, 47, 4. त्मने तोकाय वरिवो दधतु 62, 6. mit विद् : पुनान इक्षु-
रिवो विदित्प्रयः 9, 68, 9.

वरिवस्कात् adj. *Raum schaffend, befreiend* RV. 8, 16, 6. TS. 8, 3, 42, 1.

वरिवस् (von वरिवस्), ^०स्यति P. 3, 1, 19. Vor. 21, 12. 1) *Raum ge-
ben, einräumen, verstaten, freimachen*: उरोरा नो वरिवस्या पुनानः RV.
9, 96, 3. तन्नो विश्वे वरिवस्यसु देवाः 1, 122, 3. 14. 5, 42, 12. 8, 20, 11. तप
उन्ना वरिवस्यसु देवाः 52, 15. 7, 56, 17. 8, 46, 10. उभे यथा नो अहनी स-
चाभुवा सदः सदो वरिवस्यात उद्दिदा 10, 76, 1. — 2) *es Jmd behaglich
machen, zu Jmds Diensten sein, bedienen, pflegen* (वरिचपयसा^०) P. 3, 1,
19. VArt. 3. mit acc.: गुत्रन् P. 3, 1, 19, Schol. वराज्ञरितगात्रं ब्राह्मणं
दीर्घतमसं मामतेयं वरिवसितुमशक्रुवानाः स्वर्गदासा अग्रे प्रदाक्य प्र-
चित्पिः Śū. zu RV. 1, 158, 4. नो नमस्यसि ते अन्ध्वरिवस्यसि मामराः
BHAT. 18, 21. अमीनवरिवस्यन्यातुधानाः 17, 51. चर्मभक्तिका वरिवस्य-
माना mit pass. Bod. gehegt, gepflegt DAÇAR. 76, 19. partic. वरिवस्यित
und वरिवसित gepflegt, gehegt AK. 3, 2, 51.

वरिवस्यी (von वरिवस्) f. *das Gewähren u. s. w.*: कुवे यद्वा वरिव-
स्या गृणानः RV. 1, 181, 9. Dienstverweisung AK. 2, 7, 34. H. 497. HALI. 1,
129. कृतिनो हि भवादशेषु ये वरिवस्या प्रतिपादयति ते sagt eine arme
Hausfrau zu Bettlern, die sie um ein Almosen angehen, Verz. d. Oxf.
H. 255, a, 25.

वरिवोदं adj. *Raum —, Freiheit schenkend* VS. 17, 15.

वरिवोद्यी adj. *Raum —, freie Bewegung schaffend* RV. 1, 119, 1. 9, 1, 3.

वरिवोविद् adj. *Raum —, Freiheit schaffend; Behaglichkeit gewäh-
rend*: अरेक्षिण्या वरिवोवित्तरामन्तु RV. 1, 107, 1. 175, 5. रथि 2, 41, 9. 9,
21, 2. 61, 12. 62, 9. 96, 12. 110, 11. यो अमीके वरिवोवित्पूषावे 10, 38, 4.

वरिशी f. = वडिशी = वडिश ÇABDAR. im CKDr.

वरिष m. = वर्ष m. KANDHA bei UGÉVAL zu UNIDIS. 3, 63. वरिषास् f.
pl. = वर्षास् BHARATA im DVIRĀPAK. nach CKDr. वरिष n. = वर्ष Jahr
ÇABDAR. im CKDr. BRAHMA-P. in LA. (III) 84, 2 (Conj.).

वरिषाप्रिय m. *der Freund der Regenzeit*, Bez. des Kātaka ÇABDAR.
im CKDr.

1. वरिष्ठ (superl. zu उरु) adj. *der weiteste, breiteste, umfassendste*
AK. 3, 2, 61. H. an. 3, 177. MD. th. 15. HALI. 4, 14. RV. 4, 56, 1. धीति
5, 25, 3. 48, 3. 6, 37, 4. 41, 2. वरिष्ठे न इन्द्र वन्धुरे धाः 47, 9. तदस्य वृष्णी-
महे वरिष्ठे (= वर्षिष्ठ NIA. 5, 1) गोपयत्यम् 8, 25, 13. कृत्वा वरिष्ठम् 86,
10. वरिष्ठामनु सन्वतम् VS. 11, 12. सूर्यो वरिष्ठो अक्षभिर्वि भाति TBa.
3, 7, 9, 1. अतीव (विमान) R. 5, 13, 6. Vgl. auch n. उरु, wo aber das Bei-
spiel MBu. 14, 879 zu streichen ist.

2. वरिष्ठ (superl. zu 4. वर) 1) adj. *der vorsüglichsste, beste* THIN. 3,
3, 108. fg. = वरतम H. an. 3, 177. MD. th. 15. = वत्स AśMA im CKDr.
इष्टार्तं मन्यमाना वरिष्ठम् MUPP. Up. 1, 2, 10. 2, 2, 1. PRAÇOP. 2, 3. RV.

PAIT. 15, 4. MBh. 1, 2096. 2, 840. 3, 15594. 5, 3828. 6, 2976. HARIV. 11526. R. 2, 61, 15. अधमसमवरिष्ठानि VARAH. Bṛh. 13, 1. MĀK. P. 73, 13, 78, 4. PAÑĀA. 1, 7, 91 (fälschlich वरीष्ठ gedr.). Verz. d. Oxf. H. 47, a, No. 103, Z. 12. Schol. zu GĀM. 1, 2, 12. कः पुनरेषा वरिष्ठः PRAÇOP. 2, 1. पुण्यकृताम् MBh. 1, 2096. ब्राह्मणो द्विपदां श्रेष्ठो गौर्वरिष्ठो चतुष्पदाम् 3044. 3, 10599. 5, 511. 12, 5163. सर्वज्ञानाम् 13, 3809. HARIV. 1032. 8812. R. 3, 3, 11. 5, 44, 19. 48, 15. 6, 6, 32. Bṛh. P. 1, 10, 1. 3, 25, 11. 5, 11, 1. श्राव्यान् die vorzüglichste unter allen Erzählungen MBh. 1, 18. 55. लोक R. GOR. 2, 108, 15. देव 5, 7, 34. नृप (so ist zu verbinden) WED. KASHNĀ. 230. mit einem abl. besser als: वरिष्ठमपि कोत्रेभ्यो ब्राह्मणस्य मुखे कृतम् M. 7, 84. Bṛh. P. 7, 9, 10. unter Schlechten vornan stehend, der schlimmste, ärgste: दोष MBh. 14, 879 (unter उरु zu streichen). पापकृताम् 3, 12590. — 2) m. a) Rebhuhn H. an. MED. — b) Orangenbaum RĀG. im ÇKDn. — c) N. pr. α) eines Sohnes des Manu Kākshusha MBh. 13, 1315. — β) einer der 7 Weisen im 11ten Manvantara MĀK. P. 94, 19. — γ) eines Daitja HARIV. 12942. — 3) f. Polarisia icosandra W. et A. RĀG. im ÇKDn. — 4) n. a) Kupfer AK. 2, 9, 98. TRIK. H. 1040. H. an. MED. — b) Pfeffer TRIK. H. an. MED.

वरिष्ठक adj. = 2. वरिष्ठ 1) PAÑĀA. 1, 10, 1.

वरिष्ठायम m. N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 138, a, 14.

वरिष्ठिष्ठ Suç. 2, 107, 14 wohl fehlerhaft.

वरी f., pl. वर्षस् als Bez. für Flüsse aufgeführt NAIG. 1, 13; vgl. वारु, वारि. — Vgl. auch u. 4. वर.

वरीतरु nom. ag. von 1. वर P. 7, 2, 34, Sch. — Vgl. वरितरु, वरुतरु, वरुतर.

वरीतात m. N. pr. eines Daitja MBh. 12, 8264.

वरीदास m. N. pr. des Vaters des Gandharva Nārada HARIV. 1861.

वरीधरा f. ein best. Metrum: a. b. d: — — — — —, c: — — — — — u. s. w. HALL in Journ. of the Am. Or. S. 6, 514.

वरीमन् s. 2. und 3. वरिमन्.

1. वरीयस् (comparat. zu उरु) adj. *welter, breiter* MED. s. 62. n. so v. a. वरिम्: adv. *welter, ferner* ab RV. 1, 136, 2. प्र इच्छुनां मिनवामा वरीयः 5, 43, 5. श्रवित्वं कृणुता वरीयः befreit uns, schafft uns Ruhe 49, 5. 6. 69, 5. उरौर्वरीयो वरुणस्ते कृणोतु 75, 18. अपात इत पणयो वरीयः 10, 108, 10. fg. AV. 1, 2, 2. वरीयो यावया वधम् 20, 3. 3, 4, 7. 7, 50, 4. 51, 1 (वरिव: RV.). ब्राह्मणोभ्यः श्रुषं दद्या वरीयः कृणुते मनः macht freier d. h. erheitert 9, 4, 19. परः पर एव वरीयस्तपो भवति ÇAT. Bn. 3, 4, 27 (vgl. Ind. St. 10, 419). — Vgl. auch u. उरु und परोवरीयस् 1).

2. वरीयस् (comparat. zu 4. वर) 1) adj. *vorzüglicher, besser; der vorzüglichste, beste* AK. 3, 4, 20, 237. H. an. 3, 754. MED. s. 62 (= श्रेष्ठ und अतिपुवन् überaus jung; es ist nämlich अतियून च zu lesen). त्वं मे प्रियः पुत्रस्त्वं वरीयान्भविष्यसि du wirst mir noch lieber werden MBh. 1, 3493. यं दास्यति स मे पुत्रं स वरीयान्भविष्यति so v. a. der wird mir lieb sein 4780. इन्मत्तपोविद्याचारवर्णाश्रमवतः vorzüglicher an Bṛh. P. 5, 26, 30. वरीयानेष मे प्रश्नः कृतः 2, 1, 1. 3, 1, 4. भूषणानि 23, 29. 5, 4, 2. मस्रदशाम् 3, 1, 10. Beiw. Çiva's Çiv. — 2) m. a) Bez. eines Joga (विष्कम्भादि) H. an. MED. Journ. of the Am. Or. S. 6, 236. — b) N. pr. α) eines Sohnes des Manu Sāvarga HARIV. 465. — β) eines Sohnes des Pu-

laha von der Gati Bṛh. P. 4, 1, 38. — Vgl. परोवरीयस् 2).

वरीवर्द m. = बलीवर्द RAMIN. zu AK. 2, 9, 59 nach ÇKDn.

वरीवर्त (vom intens. von वर्त) adj. *rollend, kugelförmig* AV. 8, 6, 32.

वरीषु s. रवीषु.

वरु N. pr. nach dem Comm. in RV. 8, 23, 28. 24, 28. 26, 2, wo die Verbindung वरो (वरो इति Padap.) सुषाम्यौ vorkommt. Ein voc. ist aber unpassend und am nächsten liegt die Vermuthung, dass वरोसुषामन् trotz seiner unerklärlichen Form ein Wort und N. pr. ist. — Vgl. वरु.

वरुक m. eine best. geringere Körnerfrucht (कुधान्य) Suç. 1, 197, 1. 16.

वरुट m. Bez. einer Klasse von Mlekḥha H. 934, v. 1. für वरट. — Vgl. वरुट.

वरुड m. Bez. einer verachteten Mischlingskaste, die sich mit dem Spalten von Rohr abgiebt, KULL. zu M. 4, 245. COLEBR. Misc. Ess. II, 184. JAMA in PRĀJACĪTTATATVA nach ÇKDn. सौचिकाच्छैपिउकाञ्जातो नटो वरुड एव च PARĪCARAPADDH. im ÇKDn. — Vgl. वरट, वरुट.

वरुण UṆĀDIS. 3, 53. ÇĀNT. 2, 9. 1) m. a) der Umfasser des Alls, N. pr. eines Āditja, des obersten Herrn unter den Göttern des Veda, NAIG. 3, 4. 6. NIR. 10, 3. 12, 21. AK. 1, 1, 56. TRIK. 1, 1, 75. H. 188. HALĀ. 1, 74. daher König genannt RV. 1, 24, 7. 156, 4. 2, 28, 9. 5, 40, 7. 7, 64, 1. 87, 6. विश्वस्य भुवनस्य राज्ञो 5, 85, 3. आसीद्दिश्या भुवनानि सम्राट् 8, 42, 1. 10, 132, 4. य एको वस्वो वरुणो न राजति 1, 143, 4. त्वं विश्वेषां वरुणासि राजा ये च देवा ये च मर्ताः 2, 27, 10. क्रतुं सवत्से वरुणास्य देवा 4, 42, 1. 2. अयं देवानामसुरो वि राजति वशा हि मृत्या वरुणास्य राज्ञः AV. 1, 10, 1. 3, 4, 5. (श्रेष्ठमति) देवेषु वरुणो यथो 6, 21, 2. TBn. 1, 1, 4. 8. 4, 10, 6. AIR. Bn. 1, 24. 7, 14. वरुणो वै देवानां राजा ÇAT. Bn. 12, 8, 2, 10. तत्रस्य राजा वरुणो ऽधिराजः TBn. 3, 1, 2, 7. राज्ञो वरुणास्य पत्नी MBh. 3, 15590. 16, 120. Suç. 1, 17, 6. धृतव्रत RV. 2, 1, 4. मायिन् 6, 48, 14. 7, 28, 4. 10, 99, 10. मुशंस 7, 35, 6. गम्भीरशंस 87, 6. वरुणास्य धाम् 4, 3, 4. 7, 87, 2. 10, 10, 6. द्यावापृथिवी वरुणास्य धर्मणा विष्कम्भिते 6, 70, 1. वरुणो धर्मपतिनाम् VS. 9, 39. ÇAT. Bn. 5, 3, 2, 9. unter den 12 Āditja aufgeführt MBh. 1, 2523. HARIV. 176. 593. 11549. 12456. 12911. 14166. VP. 122. Bṛh. P. 6, 6, 37. WED. RĀMAT. Up. 304. 313. Verz. d. Oxf. H. 190, a, 81. daher = अर्क H. an. 3, 224. = सूर्य Viçva im ÇKDn. Dem Varuṇa besonders zugeeignet sind a) die Gewässer, b) die Nacht und c) der Westen. a) H. an. MED. n. 63. आद्रिपति वरुणः समुद्रे: RV. 1, 161, 14. 2, 38, 8. 7, 34, 10. 49, 3. 8, 41, 2. 9, 90, 2. VS. 10, 7. AV. 3, 3, 13, 2. 4, 15, 12. 5, 24, 4. अप्सु ते राजन्वरुण गृहे किरणयो मितः (मिथः die Hdschr.; vgl. Āçv. Ça. 3, 6, 24) 7, 83, 1. अप्सु वै वरुणः TBn. 1, 6, 2, 6. TS. 3, 4, 2, 1. उदकपति MBh. 5, 3531. 9, 2733. fg. अयां रात्रौ सुराणां (ऽमु ed. Calc.) च विदधे वरुणं प्रभुम् (पितामहः) 12, 4497. HARIV. 259. 2462. fg. 12492. 13107. VP. 183. वरुणः पाति सागरम् Verz. d. Oxf. H. 59, b, 33. 69, a, 41. fg. वरुणो यादसामहम् sagt Kṛshṇa BHAG. 10, 29. सलिलविकारे कुर्यात्पूजां वरुणास्य वारुणैर्महैः VARAH. Bṛh. S. 46, 51. Varuṇa so v. a. Ocean: वरुण-वहङ्गुरत्नः VARAH. Bṛh. 27 (25), 9. so v. a. Wasser: वश्यामिवरुणः मुदः KATHĀ. 56, 898. ०मतनिवर्तुणा Verz. d. Oxf. H. 250, b, 39. — b) वरुणेन समुज्जितं मित्रः प्रातर्व्युज्जितु AV. 9, 3, 18. स वरुणः सायमग्निर्वति स मित्रो भवति प्रातरुज्जितु 12, 3, 14. वरुणास्य सायम् TBn. 1, 3, 2, 2. अहर्वे मित्रो रात्रिर्वरुणः AIR. Bn. 4, 10. मित्रो ऽहर्जनयहरुणो रात्रिम् TS. 6, 4,

9, 9. — c) AK. 1, 1, 2, 4. H. 169. MND. HALI. 1, 100. AV. 4, 40, 3. 12, 3, 57. 15, 14, 3. वरुणायैति पद्यात् GOM. 4, 7, 25. ÇĪṆH. Ça. 5, 3, 3. इयं दिग्दयिता राज्ञो वरुणस्य तु गोपतेः (vgl. 3532) । सदा मल्लिरात्रस्य प्रतिष्ठा चादिरेव च ॥ MBH. 5, 3801. प्रतीची वरुणः पति पालयानः मुराब्बली 8, 2103. HARIV. 12511. °पालिता दिक् R. 1, 37, 26 (38, 29 GOM.). 4, 45, 4. VANIM. BHM. S. 54, 8. 86, 75. ÇIṆ. 9, 7. — Varuṇa ist Richter, der die Sünde straft und um Vergebung der Schuld angerufen wird; er ist allwissend RV. 5, 85, 7. 7, 86, 1. fgg. 89, 5. विश्वं स वेद् वरुणो यथा धिया 10, 14, 1. अनैगान्सविता देवो वरुणाय वोचत् 12, 8. VS. 6, 22. AV. 4, 16, 1. fgg. 5, 11, 4. 18, 44, 9. 9. अनृते क्षिमाणे वरुणो गृह्णाति TBA. 1, 7, 2, 6. ईषो दण्डस्य वरुणः M. 9, 245. 244. Varuṇa's Schlingen; von ihm kommen Krankheiten, besonders Wassersucht, RV. 6, 74, 4. 7, 88, 7. AV. 2, 10, 1. 4, 16, 6. 7. 14, 1, 57. 2, 49. 18, 4, 70. ऐत्वाकं वरुणो जयात् AIR. Ba. 7, 15. ÇAT. Ba. 2, 3, 2, 20. 5, 2, 2, 3. वरुणो वा एतं गृह्णाति यः पाप्मना गृहीतो भवति 12, 7, 2, 17. वरुणो वा एतं गृह्णाति यो ऽप्सु म्रियते 13, 3, 3, 5. वरुणेन यथा पशेर्बद्ध एवाभिदृश्यते । तथा (राज्ञा) पापान्निगृह्णीयादतमेतद्धि वारुणम् ॥ M. 9, 308. 303. पाशकृत्तो विपाशस्तु रणे वरुण एव च । भयः प्रयातः सकृसा मया (Rāvaṇa spricht) सीते क्षीया पतिः ॥ R. 3, 54, 9. कृ-सात्रुष्य पाशभृद्वरुणः VANIM. BHM. S. 58, 57. Kaçjapa raubt ihm seine Kühe (Varuṇa heisst गोपति MBH. 5, 3532. 3801; nach NILAK. soll गो hier = उदक sein) HARIV. 3148. fgg. ist ein Sohn Kardama's Verz. d. Oxf. H. 69, a, 41. Pushkara Varuṇa's Sohn MBH. 5, 3533. Varuṇa ist Herr des Nakshatra Çatabhishag VANIM. BHM. S. 98, 5. Varuṇa's Späher (s. unter स्पृष्ट) RV. 7, 87, 1. Mitra-Varuṇa 5, 62. 64. 7, 36, 2. 10, 109, 2. die Sonne ihr Auge 6, 51, 1. 7, 61, 1. 63, 1. Indra-Varuṇa 4, 41. 42. 6, 68, 5. 7, 38, 1. 82, 1. fgg. 83, 1. 84, 1. fgg. 85, 1. fgg. VS. 8, 37. Agni-Varuṇa ÇĪṆH. Ba. 18, 10. KĪṬJ. Ça. 10, 8, 27. Agni heisst sein Bruder RV. 4, 1, 2. Jama-Varuṇa GOM. 3, 6, 12. Viṣṇu-Varuṇa ÇĪṆH. Ça. 3, 20, 4. Agni mit dem Bein. Varuṇa AIR. Ba. 7, 9. Varuṇa unter den Devagandharva MBH. 1, 2550. als Nāga 16, 119 (वरुण ed. Bomb.). König der Nāga LALIT. ed. Calc. 249, 12. 268, 7. als Asura HARIV. 12943 (wohl fehlerhaft für कर्ण, wie die neuere Ausg. liest). bei den Gāina Diener des 20ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpinī H. 43. — pl. etwa so v. a. die Götter (wenn in der Stelle kein Fehler vorliegt): स न्यासास्था वरुणेः संविदानः AV. 3, 4, 6. Appell. so v. a. Abwehrer nach SĪJ. in RV. 5, 48, 5. Weitere Nachweisungen giebt J. Muir in As. J. new s. I, 77. fgg. — b) Bez. eines best. über Waffen gesprochenen Zauberspruches R. ed. Bomb. 1, 28, 9. वरुण ed. SCHL. — c) Crataeva Roxburghii R. Br. (s. 1. वरुण 1) b) AK. 2, 4, 2, 5. TRIK. 2, 4, 8. H. an. MND. HARIV. 12677 (वरुण die neuere Ausg.). R. GOM. 2, 103, 9. 3, 79, 38. SUÇA. 1, 137, 14. 145, 15. 157, 14. 220, 4. 2, 389, 3. °कुम् TRIK. 3, 3, 26. — 2) f. खा N. pr. eines Flusses MBH. 6, 388 (वरुणसी ed. Bomb. st. वरुणा und मसी der ed. Calc.; andere Autt. वरुणा und मसी), MĀṆK. P. 61, 5. — 3) n. MBH. 3, 2171 fehlerhaft für वरुण.

वरुणक m. = वरुण 1) c) MBH. 13, 535. SUÇA. 2, 53, 17. 80, 15. VANIM. BHM. S. 54, 50.

वरुणगृहीत adj. von Varuṇa ergriffen, durch Krankheit bes. Wassersucht TS. 2, 1, 2, 1. 6, 4, 2, 8. एता वा मयो वरुणगृहीता याः स्यन्दमा-

नानां न स्यन्दते ÇAT. Ba. 4, 4, 2, 11. KĪṬJ. 12, 4. TBA. 1, 6, 2, 1.

वरुणयाक् m. Ergreifung durch Varuṇa: स° TS. 6, 6, 5, 4. TBA. 1, 6, 2, 2.

वरुणतीर्थ n. N. pr. eines heiligen Badeplatzes Verz. d. Oxf. H. 77, a, 34. fg.

वरुणव n. Varuṇa's Wesen, — Natur R. 7, 56, 12. 83, 6.

वरुणदेव m. N. pr. eines Mannes P. 5, 3, 84. Schol. Lot. de la b. l. 2.

वरुणदेव adj. Varuṇa zur Gottheit habend; n. das Nakshatra Çatabhishag VANIM. BHM. S. 32, 20. v. l. °देव.

वरुणदेवत dass. VANIM. BHM. S. 10, 2.

वरुणधुत् adj. Varuṇa hintergehend RV. 7, 60, 9.

वरुणपाश m. 1) Varuṇa's Schlinge, — Fessel TS. 2, 1, 2, 8. 5, 2, 1, 1. TBA. 1, 5, 2, 7. 7, 2, 5. ÇAT. Ba. 2, 6, 2, 20. Ind. St. 3, 478. — 2) Hautschale (vgl. तत्तु) H. 1351. Schol.

वरुणपुरुष m. ein Diener des Varuṇa ÂÇV. GOM. 1, 2, 5.

वरुणप्रघात 1) m. pl. das zweite Viermonat-Opfer, das auf den Vollmond des Āshāḍha oder Çrāvaṇa fällt (TS. Comm. II, 34), zum Zweck der Lösung von Varuṇa's Schlingen; so genannt nach dem dabei üblichen Essen von Gerste zu Ehren des Gottes. TS. 3, 2, 2, 2. TBA. 1, 4, 2, 5. 40, 6. 5, 2, 4. 6, 4, 1. ÇAT. Ba. 2, 5, 2, 1. 2, 1. 5, 2, 2, 2. KĪṬJ. Ça. 5, 1, 24. 2, 8. LĪṬJ. 5, 1, 1. ÂÇV. Ça. 2, 17, 1. — 2) sg. N. eines Ahina ÇĪṆH. Ça. 14, 7, 6.

वरुणप्रशिष्ट adj. von Varuṇa angewiesen, — geleitet RV. 10, 66, 2.

वरुणभृत् m. N. pr. eines Astronomen COLBR. Misc. Ess. II, 461.

वरुणमात m. N. pr. eines Bodhisattva VJURV. 22.

वरुणमित्र m. Bein. eines Gobhila Ind. St. 4, 374.

वरुणमेनि f. Varuṇa's Zorn TS. 5, 1, 5, 3. 2, 1. KĪṬJ. 19, 5. fgg.

वरुणराज्ञ् adj. Varuṇa zum König habend TS. 3, 5, 2, 1. 5, 5, 2, 5. ÇĪṆH. Ça. 4, 21, 10. KAUC. 135.

वरुणलोक m. Varuṇa's Welt KAUSH. UP. 1, 3. Varuṇa's Gebiet (Wasser) TARKAS. 7.

वरुणशर्मन् m. N. pr. eines Kriegers auf Seiten der Götter im Kampfe derselben mit den Daitja KARṆĪS. 48, 18. 24.

वरुणशेषस् adj. nach SĪJ. wehrfähige Nachkommen habend; eher als Varuṇa's Nachkömmlinge sich darstellend RV. 5, 65, 5.

वरुणश्राद्ध n. Bez. eines best. Totenopfers Verz. d. B. H. No. 1273.

वरुणश्रोतस s. वरुणश्रोतस.

वरुणसर्व m. Varuṇa's Förderung, — Gutheissen TBA. 1, 7, 2, 3. 2, 4.

यो राजसूयः स व° 2, 7, 2, 1. ÇAT. Ba. 5, 3, 2, 12. 4, 2, 2.

वरुणसेना f. N. pr. einer Prinzessin KARṆĪS. 44, 44. 103. °सेनिका 101.

वरुणश्रोतस m. N. pr. eines Berges MBH. 3, 3336 nach der Lesart der ed. Bomb., °श्रोतस ed. Calc.

वरुणाङ्गकृत् m. Varuṇa's Sprössling, patron. Agastja's, VANIM. BHM. S. 12, 13. — Vgl. मैत्रावरुणि, वारुणि.

वरुणात्मजा f. Varuṇa's Tochter, Bez. des Brantweins AK. 2, 10, 39.

वरुणाद्रि m. N. pr. eines Berges PAÑĀT. 197, 17. fg.

वरुणार्नी f. Varuṇa's Gattin P. 4, 1, 49. Vor. 4, 23. RV. 1, 22, 12, 2, 32, 8. 5, 46, 8. 7, 34, 22. AV. 6, 46, 1. pl. KĪṬJ. 8, 5. 19, 3; vgl. TS. 5, 5, 2, 1.

वरुणालय m. Varuṇa's Behausung, Beiw. und Bein. des Meeres R. GOM. 1, 1, 75. 46, 21. 3, 60, 18. fg. 4, 53, 2. 6, 39, 11. 98, 8. कर्ण्णा° ein

Meer der Barmherzigkeit Verz. d. Oxf. H. 110, a, 27.

वरुणावास m. Varuṇa's Wohnung d. i. das Meer R. 5, 74, 22.

वरुणावि oder ०विम् f. Bein. der Lakshmi: वरुणो वीक्ष्य दुःखार्त-
माकिर्भूतास्मि यदुवि। वरुणाविरिति ख्यातं नाम तन्मे भविष्यति ॥ Verz.
d. Oxf. H. 76, b, 27. fg.

वरुणिक, वरुणिय und वरुणिल m. Hypokoristika von वरुणदत्त P.
5, 3, 24, Schol.

वरुणेश adj. Varuṇa zum Herrn habend; n. das Nakshatra Cātā-
bhishag Varuṇ. Bāh. S. 15, 22. देश die Varuṇa zum Herrn habende
Gegend d. i. der Westen Ganit. Çāṇḍ. 8.

व. पोषरतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, a, 44.

वरुणोद (वरुण + उद् Wasser) n. N. pr. eines Sees Mān. P. 56, 6.

व. पोपनिषद् f. Titel einer Upanishad Verz. d. Oxf. H. 252, a, 3.

वरुण्य adj. von Varuṇa kommend, ihm gehörig u. s. w.: मुञ्चतु मा
शपथ्याद्देवो वरुण्योदुत RV. 10, 97, 16. सर्वस्माद्वरुणयात्प्रजाः प्रमुञ्चति
Çat. Bā. 5, 2, 2, 16. 12, 7, 2, 17. रज्जु 1, 3, 2, 14. यन्थि 16. घये यवः 2, 5, 2,
1. 14, 2, 2, 11. घोषधयो या कृष्टे जायते 5, 3, 2, 8. stehendes Wasser 4, 12,
3, 2, 4, 18. 5, 4, 2, 2. 5, 2, 13.

वरुतर = वरुतर P. 7, 2, 24.

वरुत्र (von 1. वरु) n. Ueberwurf, Mantel Uééval. zu Uṇādis. 4, 172.

वरुल = सेभक्त Uṇādis. im Sāṅkhamīyas. nach ÇKDn.

वरुतर् (von 1. वरु) ved. nom. ag. P. 7, 2, 24. Abwehler, Beschürmer
RV. 1, 169, 1. तमिनो दापुषो वरुता 2, 20, 2. को वरुतात्रा को वरुता 4,
55, 1. ऋभित्तुस्वावतो वरुता 7, 21, 8. रथानाम् P., Schol. वरुत्री P. 7, 2,
24. VS. Paṭr. 3, 77. Schürmerin, Schutzgenie, Bez. gewisser göttlicher
Wesen (sowohl ag. als pl.) RV. 1, 22, 10. 3, 62, 3. 5, 41, 15. 7, 34, 22. 38,
5. 40, 6. VS. 11, 61. 13, 44. Çat. Bā. 6, 5, 4, 6. TS. 4, 1, 2, 1. कोत्रा वै वरु-
त्रयः 5, 1, 2, 2. — Vgl. तृष्णावरुत्री.

वरुथ (wie eben) Uṇādis. 2, 6. 1) n. Wehr, Schirm, Schild, Obdach
(Synonyme sind शर्मन्, वर्मन्, कृदिस्) = गृह Naigh. 3, 4. = वेष्टमन् H.
an. 3, 219. fg. Mnd. th. 21. — RV. 1, 23, 21. भवा वरुथं गणते भव शर्म 58, 9,
116, 11. 2, 18, 2. 4, 55, 4. 56, 4. त्रायस्व ना ऽवृकेभिर्वरुथैः 7, 19, 7. 20, 8,
53, 2. यच्छा सूरिन्ये उपमं वरुथम् 30, 4. 8, 27, 9. वृकद्वयं मृताम् 18, 20,
68, 2. 18, 61, 17. VS. 11, 40. Mānān. Up. in Ind. St. 2, 96, 2 (= श्रेष्ठ
Comm.). त्रिवरुथ adj. dreifach schirmend: शर्मन् RV. 5, 4, 2. 8, 43, 2. AV.
7, 6, 4. तन्पान RV. 8, 3, 20. कृदिस् 18, 21. अथ स्मा नस्त्रिवरुथः शिवो भव
8, 15, 9. 26, 7. oxyt. Indra VS. 28, 19. TBa. 2, 6, 20, 5. — 2) m. n. eine
am Wagen zum Schutz angebrachte Einfassung AK. 2, 8, 2, 25. H. 758.
H. an. Mnd. Halj. 2, 294. अथरथो विततवरुथः Çāṇḍ. Ça. 17, 5, 1. MBh.
3, 14910. 14917. Hariv. 9288. स० adj. MBh. 5, 5245. 6, 4823. सु० adj.
R. 6, 31, 20. सप्त० adj. Bāh. P. 4, 26, 2. सप्तधातु० 29, 19. — 3) n. Pan-
zer H. an. — 4) n. Schild (घर्मन्; daher leather, skin bei Wilson) Mnd.
— 5) Heer Bāh. P. 9, 10, 20. सुरेतर० 2, 7, 26. Heerde: अवि० 1, 18, 13.
Schwarm: मधुव्रत० 3, 28, 28. 3, 8, 24. Menge, Masse: वक्रजटा० 5, 2, 14.
— 6) m. der indische Kuckuck (पिक) H. an. — 7) m. Zeit (काल) H. an.
— 8) = निशराष्टक (?) Tris. 3, 3, 201. — 9) m. N. pr. eines Grāma R.
2, 71, 11 (73, 9 Gonn.). — 10) m. N. pr. eines Mannes Mān. P. 75, 45.

वरुथप m. Führer einer Schaar, Heerführer: देवासुरवरुथपाः Bāh.

P. 8, 7, 16.

वरुथशस् adv. schaaeren-, haufenweise Bāh. P. 3, 17, 11. 4, 3, 12. 5,
1, 8. 18, 44, 6.

वरुथाधिप m. Heerführer: पद्वनाम् Bāh. P. 3, 1, 28.

वरुथिन् (von वरुथ) 1) adj. a) Schutzswaffen tragend VS. 16, 25. mit
einem Schutzbreit u. s. w. versehen: रथ MBh. 5, 4446. Hariv. 13469.
R. 6, 74, 1. Raah. 9, 11. सु० R. 6, 86, 4. स० = वरुथिन् Hariv. 2021. —
b) Schirm, Schutz gewährend MBh. 5, 1848. 8, 1524. Hariv. 2592. इन्द्रस्य
गृहाः Pān. Gṛh. 3, 4. Çāṇḍ. Gṛh. 3, 4. — c) so v. a. रथवत् (wie die
ed. Calc. liest) zu Wagen sitzend (Gegens. पदातिन्) Raah. 12, 84. — d)
am Ende eines comp. von einer Schaar von —, von einer Menge von —
umgeben: तलना० von einer Frauenschaaer umgeben Bāh. P. 3, 23, 29.
नीलालक० von einer Menge schwarzer Locken umgeben 20, 31. — 2) f.
वरुथिनी a) Heer AK. 2, 8, 2, 46. H. 746. Halj. 2, 302. MBh. 4, 985. 5,
7447. R. 1, 51, 21. Raah. 12, 50. 16, 28. Çiç. 12, 77. Kathis. 46, 48. ०पति
Heerführer Bāh. P. 3, 15, 28. — b) N. pr. einer Apsaras Mān. P. 61, 85. fgg.

वरुथ्यो (wie eben) adj. Schirm —, Schutz gewährend: त्राता शिवो
भवा वरुथ्योः RV. 5, 24, 1. शर्मन् 46, 5. 8, 47, 10. कृदिस् 8, 67, 2. विश्वानि
वरुथ्यो मनामके 8, 47, 2. वचम् 90, 5. शुचौ वरुथ्यदेशे (Glosse रमणोय) an
einem geschützten Orte Çāṇḍ. Gṛh. 1, 3.

वरेज = वरज P. 6, 3, 16.

वरेण० nom. ag. von वरेण्यम् Purushottamadeva bei Uééval. zu Uṇā-
dis. 3, 98.

वरेण m. Wespe Wilson nach Çāṇḍ.; vgl. वरेल. — वरेणा H. c.
53 wohl fehlerhaft für वरेण्या.

वरेण्य (von 2. वरु; वरेण्य Uṇādis. 3, 98) 1) adj. wünschenswerth,
liebenswerth; vorzüglich, der vorzüglichste AK. 3, 2, 7. H. 1438. Halj.
4, 4. कोतर RV. 2, 7, 6. हत 8, 91, 18. राधस् 1, 9, 5. अयस् 5, 22, 3. वसु
8, 16, 28. मद 1, 175, 2. सोम 3, 40, 5. वाज 2, 4. वज्र 8, 15, 7. Brhaspati
3, 62, 6. Savitar 5, 81, 2. तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि 3, 62, 10.
Agni 5, 25, 3. यम्मन्यसे वरेण्यमिन्द्रं मृतं तदा भर् 39, 2. वृत्रं जघन्वाँ अ-
भ्वदरेण्यः 10, 113, 2. der Sonnengott Çvetāçv. Up. 5, 4. विश्व MBh. 1, 24,
3, 12930. यः सर्वलोकेषु वरेण्य एकः 5, 655. 13, 1125. 1375 (मरेण्य ed.
Calc.). Hariv. 10408. Raah. 6, 24. Kumāras. 7, 90. VP. 20. Bāh. P. 5,
18, 23. 8, 5, 26. 16, 26. 24, 53. Mān. P. 78, 4. Verz. d. Oxf. H. 79, a, 19.
21. भिषज्ञा वरेण्यः 187, b, No. 428, Z. 17. नाकसदाम् Bāh. P. 1, 4. — 2) m.
a) Bez. einer best. Mannegruppe Mān. P. 96, 45. — b) N. pr. eines Soh-
nes des Bhṛgu MBh. 13, 4146. — 3) f. सा Bein. der Gattin Çiva's H.
c. 53. वरेणा die Hdschr. — 4) n. Safran Rāṇ. im ÇKDn.

वरेण्यत्तु adj. wohlgesinnt, einseitig: कोतर RV. 8, 43, 12. वरेण्य-
क्रतूरुक्मा देवीरवसे कुवे 10, 9, 12; vgl. AV. 6, 23, 1.

वरेण्यम्, वरेण्ययति denom. von वरेण्यम् Purushottamadeva bei Uééval.
zu Uṇādis. 3, 98.

वरेन्त्र Bez. eines Theils von Bengalen Coleb. Misc. Ess. II, 179. Verz.
d. Oxf. H. 87, b, 28 (वा० v. l.). 338, b, 22. 339, b, 26. Wassiljew 54. वरेन्त्री
Tris. 2, 1, 7. — Vgl. वा०.

वरेय् werden, freien: य ई वरेते य ई वा वरेयात् RV. 10, 27, 11. वरे-
यम् absol. यदयातं वरेयं सूर्यामुप 85, 15. पेभिः सखायो पतिं नो वरेयम् 22.

— Vgl. 2. वर.

वरेय् (von वरेय्) nom. ag. Freier: मर्या: RV. 10, 78, 4.

वरेय (3. वर + ईय) adj. über Wunschgaben verfügend, Wünsche zu gewähren im Stande seiend Būg. P. 2, 9, 20.

वरेय्य adj. dass.: सर्वकाम° Būg. P. 3, 9, 40. m. Bein. Čiva's ČABDAR. im ČKDa.

वरोट n. = मरुवकपुष्प ČABDAR. im ČKDa.

1. वरोह (4. वर + ऊह) m. ein schöner Schenkel: द्विदकरप्रतिमेर्वरोहमि: VANĀH. Bṛh. S. 68, 4.

2. वरोह (wie oben) adj. (f. °रु und व्रु): schöne Schenkel habend: °रुम् nom. f. VIKR. 47, 13. °रुम् acc. f. R. 3, 52, 53. °रु voc. f. PRAB. 7, 15. Būg. P. 4, 3, 24. 10, 42, 2.

वरोल m. eine Art Wespe TRIK. 2, 5, 34. Hār. 217. f. ई eine andere Art Wespe TRIK.

वर्क (वृक्), वर्कते (घादाने) DULUP. 4, 18.

वर्कर UGÉVAL. zu UNĀDIS. 3, 131. m. 1) das Junge eines Thieres AK. 2, 10, 23. MRD. r. 211. Ziege TRIK. 2, 9, 24. MRD. = पशु H. an. 3, 582. Zicklein H. 1276. Schol. zu KĪTJ. Ča. 976, 6. — 2) Scherz, Spass H. 556. H. an. MRD.

वर्करकर्कर viell. adj. so v. a. von allen Sorten Spr. 1555.

वर्कराट m. 1) Seitenblick. — 2) eine vom Fingernagel des Geliebten herrührende Verwundung auf der Brust eines Weibes TRIK. 3, 3, 103. H. an. 4, 64. MRD. t. 64. fg. — 3) die Strahlen der aufgehenden Sonne H. an. MRD.

वर्कराकुण्ड N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 70, b, 17.

वर्कट m. a pin, a bolt WILSON nach ČABDĀTHAK.

वर्ग (von वर्त्) 1) nom. ag. Abwender, Beseitiger: वर्गो ऽसि पाप्मानं मे वृद्धिः KAUSH. Up. 2, 7. Vgl. इवर्ग. — 2) m. am Ende eines adj. comp. f. छा VANĀH. Bṛh. S. 19, 17. a) eine gesonderte, der Gleichartigkeit wegen zusammengestellte Anzahl von Dingen; Abtheilung, Gruppe, Klasse, Verein AK. 2, 5, 41. H. 1413. z. B. von Backsteinen, Versen KĪTJ. Ča. 16, 7, 25. 24, 3, 5. LĪTJ. 10, 14, 4. सप्तक M. 7, 52. चतुर्विध Suçr. 1, 5, 7. 12, 70, 8. 132, 1. RV. PRĀT. 16, 7, 8. 52. VANĀH. Bṛh. S. 14, 32. 53, 49, 76, 2. 96, 3. वर्गवर्गस्थैः ककिः gruppenweise stehend 95, 8. षष्ठशतसारुजा गवां वर्गाः शतं शतम् MBH. 4, 288. षप्सरसाम् KUMĀRAS. 3, 17. वर्गवृभौ देवमहीधराणाम् 7, 53. दास° so v. a. die Sklaven, Dienerschaft M. 3, 246. 4, 180. 185. बन्धुवर्गाः MBH. 3, 2683. नृशंस° 5, 1639. मित्र° 13, 309. मृत्यु° 2186. पौर° 15, 439. 446. HARIY. 11015 (S. 790). R. 2, 30, 45. 45, 2. KĪM. NĪTIS. 3, 39. RAGH. 2, 4. 11, 7. VIKR. 3, 9. MĪLAV. 67, 11. Spr. 1940. 2542. 4645. AK. 2, 6, 2, 30. 8, 2, 6. H. 514. HALĪ. 2, 353. KATHĪS. 4, 20. 18, 83. 26, 145. RĪĪA-TAR. 1, 808. PRAB. 36, 9. Būg. P. 4, 25, 42. 7, 6, 12. PAÑĒAT. 33, 14. VET. in LA. (III) 4, 13. SARVADARČANAS. 57, 11. 100, 22. छात्म°, पर° die eigene —, die fremde Partei VĀDDHA-KĪN. 11, 2. स्व° PAÑĒAT. 192, 22. fg. नन्त्रत्रय° VANĀH. Bṛh. S. 14, 4. मृदुवर्गस्वभूयाध-विभ्रपिबेन्दवानि 98, 10. षडिन्द्रिय° Būg. P. 5, 14, 1. संवत्सर° WENNA, Nax. 2, 283. fg. Häufig in comp. mit einem Zahlworte: त्रि° (s. auch bes.) eine aus drei bestehende Abtheilung, — Gruppe, Trias MBH. 5, 1484. 12, 426. PAÑĒAT. III, 243. DAČAK. 63, 15. fg. Būg. P. 7, 5, 15. चतुर्वर्ग (s. auch bes.) HAY. I, 8. पञ्च° (s. auch bes.) Spr. 4902. Verz. d. B. H.

No. 875. षड्वर्ग MBH. 1, 1948. KATHĪS. 20, 134. नव° KĪTJ. Ča. 24, 3, 25. दश° 22, 10, 11. द्वादश° Verz. d. Oxf. H. No. 875. प्रतिवर्गम् KĪTJ. Ča. 9, 4, 20. eine Reihe nach irgend einem Eintheilungsgrunde zusammengehöriger Wörter AK. 2, 1, 1. 3, 4, 1. TRIK. 1, 1, 3. Consonantenreihe im Alphabet (es werden deren 7 angenommen; s. BÖTLINGK, P. II, S. 525) RV. PRĀT. 1, 3. चकार° 4, 4, 5, 8. स्पर्श° 6, 2. 14, 7. VS. PRĀT. 1, 64. 3, 92. 94. 4, 92. AV. PRĀT. 2, 14. 25. VOP. 2, 25. fg. काव्या वर्गाः VANĀH. Bṛh. S. 96, 15. वर्गाष्टक (nach dem Comm. कचरतपयशलवर्गाणामष्टकम्) WENNA, RĪMAT. Up. 308. fg. — b) Alles was zu Jmdes Gebiet gehört, — unter Jmd steht (= परिग्रह) VANĀH. Bṛh. S. 13, 7. 15, 32. 17, 7. 32, 12. क्षेत्रं पयस्य स तस्य वर्गः Bṛh. 1, 9. 8, 10. 23, 5. क्षेत्रं कौराथ त्रेक्षाणो नवैशो द्वादशशकः । त्रिंशशकश्च वर्गो ऽयं सर्वस्य स्व उदाकृतः ॥ Gāci im Comm. zu 1, 9; vgl. VANĀH. LAH. 1, 23 in Ind. St. 2, 283. — c) = त्रिवर्ग d. i. काम, धर्म und धर्म Būg. P. 4, 21, 29. — d) Section, Abtheilung in einem Buche AK. 3, 4, 22, 46. TRIK. 3, 2, 24. Unterabtheilung eines Adhja in der Rgveda und in der Brhaddevatā, Rom, Zur Lit. und G. d. V. 5. Ind. St. 3, 254. fig. 1, 112. fg. — d) Quadrat, die zweite Potenz COLEBR. Alg. 8. 11. पञ्च° das Quadrat von fünf VANĀH. Bṛh. 7, 6. GANĪTĀDEJ. SPANĪDEJ. 21. 28. Ind. St. 3, 450. Vgl. भिन्न°. — e) = खल NAIKH. 2, 9. — f) N. pr. eines Landes SCHIEFNER, Lebensb. 235 (5). — 2) f. छा N. pr. einer Apsaras MBH. 1, 7553. 2, 394.

वर्गणा (von वर्गय्) f. das Multiplizieren VANĀH. Bṛh. 7, 13. 26 (24), 9. — Vgl. संवर्ग.

वर्गपद n. Quadratwurzel COLEBR. Alg. 9.

• वर्गपाल m. Beschützer seines Anhangs, — seiner Creaturen MBH. 2, 1544.

वर्गप्रकृति f. unbestimmte Aufgabe des 2ten Grades, affected square COLEBR. Alg. 112. 170. GOLĪDEJ. 13, 2. BLĀGAN. 1, 33. fig.

वर्गप्रशंसिन् m. seinen Anhang —, seine Creaturen preisend MBH. 5, 1639. NILAK.: वर्गो वृत्तिर्न पराभिभवः.

वर्गमूल n. Quadratwurzel COLEBR. Alg. 9.

वर्गय् (von वर्ग), °यति multipliciren; vgl. वर्गणा.

वर्गशस् (wie oben) adv. nach Abtheilungen, gruppenweise Būg. P. 4, 9, 68. 12, 6, 50.

वर्गस्थ adj. sich zu einer Partei haltend, parteilich: न वर्गस्था ब्रवी-म्येतत्त्वपतपरपतये॥ MBH. 12, 12040.

वर्गात्त्य m. der letzte Consonant in den fünf ersten Consonantenreihen: त्रयस्त्रयो वर्गात्त्याः so v. a. die Mediae, die aspirirten Mediae und die Nasale AV. PRĀT. 1, 13. Schol.

वर्गिन् (von वर्ग) adj. pl. zu Jmdes Partei gehörend, Jmd untergeben: परिचयवते हरे ये च केचन वर्गिणः MBH. 12, 2711. = समुदायाधिपतयः NILAK.

वर्गीण (wie oben) adj. am Ende eines comp. zu der und der Kategorie —, Sippe —, zu der Partei von — gehörend P. 4, 3, 64. षड्वर्गिन° Schol. — Vgl. मद्वर्गीण.

वर्गीय (wie oben) adj. am Ende eines comp. dass. P. 4, 3, 64. मण्डू-कं स्ववर्गीयम् PAÑĒAT. 212, 6. zu der und der Consonantenreihe ge-hörig P. 4, 3, 83. कं ein Guttural, पं ein Labial Schol. प्रथमोत्तमव-र्गीयः स्पर्शः RV. PRĀT. 4, 11. चकार° 5, 5. च° AV. PRĀT. 2, 11. त° 15. —

Vgl. **वर्ध**, **महर्गीय** und **वर्ग**.

वर्गीतम (वर्ग + उ) **adj.** 1) *der letzte in einer der fünf ersten Consonantenreihen d. i. ein nasal Laut* AV. PAṬ. 1, 26, Schol. — 2) *in der Astrol. der vornehmste in seiner Klasse, Bez. des 1ten Neuntels in einem beweglichen Bilde (Widder, Krebs, Wage, Steinbock), des 5ten Neuntels in einem festen Bilde (Stier, Löwe, Scorpion, Wassermann) und des 5ten Neuntels in einem beweglichen und zugleich festen Bilde (Zwillinge, Jungfrau, Schütze, Fische): वर्गीतमाश्वरगृहादिषु पूर्वमध्यपर्यन्तः* — **नवभागसंज्ञाः** VARĀH. BH. 1, 14. 10, 3. 19, 9. 21, 7. 22, 4. LA-
euvé. 1, 19 in Ind. St. 2, 281.

वर्गीय (von **वर्ग**) **adj.** *zu einer Abtheilung, Partei u. s. w. gehörend* gaṇa **दिगादि** zu P. 4, 3, 54. m. so v. a. *Zunftgenosse, College* MĀLATI. 4, 6. am Ende eines comp. (hat den Ton auf der ersten Silbe) P. 4, 3, 64. 6, 2, 131. **वर्जुन** Schol. कृष्ण° Vop. 26, 20. स्व° Āc. 4, 2, 16. — Vgl. **पार**, **महर्ग**.

1. **वर्च**, **वर्चते** (दीप्तौ) Dhātup. 6, 1.

2. **वर्च**, **वृणाक्ति** (वर्जने) Dhātup. 29, 24, v. l. — Vgl. **वर्ज**.

वर्च m. N. pr. eines alten Weisen MBh. 3, 14164. = **सुवर्चक** NĪLAK.

वर्चल s. **सुवर्चला**.

वर्चस् 1) n. a) *Lebenskraft, Lebhaftigkeit; Energie, vigor; Wirksamkeit, Regsamkeit, Nachdruck; die leuchtende Kraft im Feuer und in der Sonne; daher in der späteren Sprache Licht, Glanz (= तेजस् AK. 3, 4, 30, 233. H. 101. an. 2, 590. MED. s. 34. HAL. 1, 65), Farbe (= रूप H. an. MED.).* Das Wort ist sehr beliebt in den späteren Theilen des RV., im AV. und in der VS. RV. 1, 23, 13. स माग्ने वर्चसा सृजं स प्रजया समायुषा 24. AV. 6, 5, 1. VS. 12, 7. वर्चो या पृथ्वीरुते RV. 3, 8, 3. 24, 1. अग्ने यते दिवि वर्चः पृथिव्या यदोषधीष्वप्सु 22, 2. आ नः सोम सक्ते जुवौ रूपं न वर्चसे भर 9, 65, 18. अग्ने पर्वस्व स्वया अस्मे वर्चः सुवीर्यम् 66, 21. तत्राय वर्चसे बलाय 10, 18, 9. 85, 39. AV. 1, 35, 1. 2, 28, 5. 29, 1. 4, 10, 7. 6, 83, 1. 19, 58, 1. Çat. Br. 2, 3, 4, 18. दीर्घायुव, वर्चस् KĪTJ. Ça. 5, 2, 14. ममाग्ने वर्चो विकृ-
वेष्टसु RV. 10, 128, 1 (Schol. zu P. 1, 2, 34). कृरिवता वर्चसा सूर्यस्य 112, 3. 159, 5. im Feuer Çat. Br. 4, 5, 4, 3. VS. 3, 19. 10, 7. रुक्मो वर्चसा वर्चस्वान् 13, 40. AV. 4, 9, 4. 14, 1. 2, 13, 2. 3, 4, 1. आ मा प्राणोर्न सह वर्चसा गमेत् 13, 5. des Elephanten 22, 6. der Wasser 4, 8, 5. 6. अस्मि-
मिन्द्र मक्ति वर्चसा धेहि 22, 3. निर्वे तत्र नयति कृत्ति वर्चः 5, 18, 4. 7, 82, 2. der Männer und Weiber 13, 1. वर्चस्तेजो बलमोक्षः 9, 1, 17. वर्चस्तेजः प्रा-
णायुः 10, 5, 36. 12, 1, 25. 14, 1, 35. fg. वर्चो गोषु प्रविष्टं पत् 2, 53. कश्य-
पस्य श्रोतिषा वर्चसा च 17, 1, 27. 18, 3, 10. वर्चो म इन्द्रो न्यनक्तु कृत्तयोः
12. 19, 33, 5. 37, 2. 20, 48, 1. 2. सहस्रं° tausenderlei Kräfte verleihend
RV. 9, 12, 9. 43, 4. तीक्ष्ण° scharf wirkend Suçr. 2, 296, 4. तिग्म° (रा-
जस) R. 5, 10, 19. MBh. 1, 1076. अविह° (रूप) Glanz, Herrlichkeit Bha. P. 3, 9, 3. 17, 25. अकुण्ठ° 19, 27. ब्रह्म° 6, 7, 35. 8, 7, 14. शृणीयाम् 24, 35. भूरि° 4, 24, 40. R. 2, 35, 18. रूपवर्चसा 3, 4, 11. देव° einen göttlichen
Glanz habend R. SCHL. 1, 4, 28 (3, 72 GORR.). 2, 110, 30. Bha. P. 10, 74, 16. Verz. d. Oxf. H. 120, b, 2. भास्कर° MĀK. R. 108, 16. सूर्यपावक°
MBh. 1, 15. ज्वलितानल° R. GORR. 1, 76, 19. चन्द्रार्धाकार° 29, 14. ता-
राधिपति° 4, 54, 1. चन्द्र° Bha. P. 9, 15, 6. सप्तार्चि° R. 5, 40, 1. विद्युच्च-
लित° 20, 87 (23, 38 SCHL.). नक्षत्रपथ° 3, 49, 4. खड्गो विमलाकाशवर्चसो
2, 31, 25. 3, 28, 22. सिक्वेसर° Farbe 4, 37, 24. चरणी प. वर्चसा 2, 60,

16. शश्वद्धरित° Bha. P. 3, 22, 30. संध्याधानीक° 6, 9, 13. विगलितमेघ°
MBh. 1, 1182. — b) Koth, sterens UGÉVAL. zu UNĀDIS. 4, 188. AK. H. 634.
H. an. MED. HAL. 3, 15. 8, 49. वर्चो निचितं गुदे Suçr. 1, 92, 19. 349, 9.
वर्चोविवर्धन 178, 1. 2, 428, 6. वर्चो मुञ्चति 14. गाढवर्चस्व 1, 49, 20. बडु-
वात° 198, 20. वर्चोनिरोध 2, 456, 4. बद्ध° (s. auch bes.) 48, 4. RĪĀA-Tan.
6, 120. पारावतस्य Taubenmist Suçr. 2, 300, 12. — 2) m. N. pr. a) eines
Sohnes des Soma MED. MBh. 1, 2586. 2747. 18, 165. HARIV. 154. 12483.
VP. 120. — b) eines Sohnes des Suteḡas (Sukētas?) MBh. 13, 2000.
— c) eines Rākshasa (nach dem Comm.) Bha. P. 12, 11, 40. — Vgl.
अ°, अधो°, अनून°, गूढ° (adj. dessen Glanz verborgen ist Bha. P. 1,
19, 28), दस्म°, धूम°, पावक°, बद्ध°, भिन्न°, मित्र°, श्रेष्ठ°, समान°,
सु°, सूर्य°, सोम°, कृत°, कृत्ति°.

वर्चस n. am Ende eines comp. = **वर्चस्** 1) a) चन्द्र° Mondschein Suçr.
1, 113, 17. अतकज्वलनसमान° adj. Glanz, Farbe MBh. 1, 1180. सितो-
ज्ज्वलीतममृद्ग° adj. R. GORR. 2, 12, 38. पुरुषाश्रमिवर्चसाः ad VET. 19,
11 in LA. (III). — Vgl. पत्य°, ब्रह्म° (auch Bha. P. 9, 16, 28), ब्रा-
ह्मण°, राज°.

वर्चसिन् s. ब्रह्म°, सु°.

वर्चस्क m. n. gaṇa **अर्थर्चादि** zu P. 2, 4, 31. Siddh. K. 249, a, 1. 1) =
वर्चस् 1) a) रूपवर्चस्कं प्रेत्य वै लभते नरः Schönheit und Glanz (so NĪ-
LAK.) oder glänzende Schönheit MBh. 13, 1708. सु° adj. schön glänzend
(अग्नि) HARIV. 13930. — 2) = **वर्चस्** 1) b) AK. 2, 6, 2, 19. H. 634. HAL. 3,
15. P. 6, 1, 148.

वर्चस्प (von **वर्चस्**) angeblich im Veda = **वर्चस्** KĪC. zu P. 5, 4, 30.
1) adj. a) *Lebenskraft verleihend*: आयुष्यं वर्चस्पै र्गुणस्पोषम् VS. 34, 50
(vgl. VARĀH. BH. S. 48, 74). AV. 19, 26, 4. ÇĀKṢH. GĀHJ. 3, 1. — b) auf
वर्चस् bezüglich u. s. w. KAUC. 12. — c) auf die Excremente wirkend
Suçr. 4, 206, 2. 20. — 2) f. आ (sc. इष्टका) Bez. von Backsteinen, welche
mit Sprüchen, die das Wort **वर्चस्** enthalten, belegt werden, Schol. zu
P. 4, 4, 125. — Vgl. ब्रह्म°.

वर्चस्वत् (wie oben) **adj.** 1) *lebenskräftig, frisch; leuchtend*: वाच् AV.
9, 1, 19. VS. 8, 38. रुक्मो वर्चसा वर्चस्वान् 13, 40. किरणाय 34, 50. सूर्य P.
5, 2, 122, Schol. neben आयुष्मत् TS. 3, 3, 4, 1. — 2) das Wort **वर्चस्** ent-
haltend P. 4, 4, 125, Schol.

वर्चस्विन् (wie oben) 1) **adj.** *lebenskräftig, frisch* AV. 3, 22, 3. तास्त्वं
विधद्वर्चस्व्युत्तरो द्विष्टो भव 5, 28, 10. 19, 40, 2. VS. 8, 38. यदे वर्चस्वी
कर्म चिकीर्षति शक्नोति वै तत्कर्तुम् ein energischer Mann Çat. Br. 5, 2,
3, 12. 8, 4, 1, 16. Āc. GĀHJ. 1, 21, 4. MBh. 3, 1807. 2466. वर्चस्वितम
ÇĀKṢH. GĀHJ. 3, 11. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Varkas und En-
kels des Soma MBh. 1, 2586. HARIV. 154. 12483. VP. 120. — Vgl. ब्रह्म°
(auch Bha. P. 4, 1, 3. 23, 32).

वर्चाप, °यते denom. von **वर्चस्** (अभूततद्वावे) gaṇa भृशादि zu P. 3, 1, 12.

वर्चित PARĀT. 3, 10 fehlerhaft für **वर्चित**.

वर्चिन् m. N. pr. eines von Indra bekämpften Dämons: यो वर्चिनः
शतमिन्द्रः सहस्रमपावपत् RV. 2, 14, 6. 7, 99, 5. उत दासस्य वर्चिनः सह-
स्राणि शतावधोः 4, 30, 15. अरुन्दासा उद्वज्जे वर्चिन् शम्बरं च 6, 47, 21.

वर्चामह m. Verstopfung Suçr. 2, 193, 20.

वर्चदा **adj.** *Kraft u. s. w. verleihend* VS. 2, 26. 3, 17. 4, 3. 7, 27. TS. 3,

2, 3, 1. 5, 4, 5, 3.

वर्षादा adj. dass. AV. 2, 11, 4. VS. 4, 11.

वर्ज, वर्जति (वर्जणे) Dñāṭup. 34, 7. (परि) वर्जति, वृष्याम् 3. sg., वृष्याम; वर्जे (वर्जने) Dñāṭup. 24, 19. वर्ज्, वर्जम्, (अप) अवृक् AV. 13, 2, 9. वर्णाक्ति (वर्जने, Vor. वर्ता) Dñāṭup. 29, 24. वर्णाक्; वर्जे (vgl. Dñāṭup. 24, 19), वर्जे: अवर्ज, अवर्जे, अवर्ज्युस्, अवर्ज्युषी; अवर्जतम्, अवर्जात्सि. वृत्ति: वर्ज्यति, ंते; pass. वर्ज्यते, वर्ज्; infin. वर्ज्ये, वर्ज्यसे. 1) wenden, drehen: वृणाक्तिं तिमामेतस्युं त्रिक्लाम् RV. 4, 7, 10. — 2) abdrehen, ausrauben (das Gras zur Streu am Altar): वर्ज्तिर्यं यत्सुदासे वृष्या वर्ज् RV. 1, 67, 7. 83, 6. 142, 5. वृजे कृ पश्मसा वर्ज्तिर्यो 6, 11, 5. 10, 110, 4. TBr. 3, 6, 43, 1. — 3) Jmd den Hals brechen Naigh. 2, 19. वृणाक्पिपुं प्रुक्षमिन्ः RV. 6, 18, 5. त्वं कुत्साम् प्रुक्षं दाप्रुषे वर्ज् 26, 3. — 4) ablenken (vom Wege); beseitigen: इमं ऊवे मरुत्वं न वृज्से (infin.) RV. 8, 65, 1. विशां वर्ज्युषीणाम् welche den Gott ab- d. h. zu sich lenken 1, 134, 6. आराह्णद्व्या वनानि वृत्ति AV. 6, 30, 2. ववृष्युस्तप्यतः कामम् 8, 68, 5. पाप्मानं मे वृद्धि Kauṣh. Up. 2, 7. — 5) med. Etwas von Jmd (gen. abl.) abwenden, abspannen, vorenthalten, abalienare: तेरेवेषां तामर्ज्मवृज्जत TBr. 4, 4, 3. 5, 3. 4. पप्रून् 2, 3, 3, 2. इन्द्रियम् TS. 2, 1, 4, 5. यज्ञं धातुव्यस्य 5, 4, 2. 3, 1, 3. 5, 1, 3, 2. 6, 3, 3. अनया वा इदं विजुः सक्तं वर्ज्यते 7, 1, 5, 5. Çat. Br. 1, 5, 3, 9. 6, 6, 3, 2. प्राणान् 9, 2, 2, 17. न केषां विरुवे ऽन्य इन्द्रायी वृजे Ait. Br. 6, 6. इष्टायते ते वृज्ये (वृज्ये die Hdschr.) 8, 15. एतद्देहे पुरुषस्याल्पमेधसः Kaṭhop. 1, 3. यन्मे माता प्रलुभे विचरत्यपतिव्रता । तन्मे रेतः पिता वृक्ताम् (wohl वृक्ताम् zu lesen) halte fern von mir den Samen (des Ehebrechers) M. 9, 20. Bṛh. Ån. Up. 6, 4, 3 (vgl. Çat. Br. 14, 9, 4, 3). — 6) med. sich zueignen: वृज्जते पप्रून्स्त्रियो ऽर्थाण्यरुदस्यवो जनाः Bhāg. P. 1, 18, 44. 4, 17, 22. 5, 1, 16. — 7) med. für sich erwählen: आसामेकतमो वृद्धे सवर्णां स्वर्गभूषणाम् Bhāg. P. 11, 4, 14.

— caus. वर्जयति (वर्जने) Dñāṭup. 34, 7. aus metrischen Rücksichten bisweilen auch med. 1) beseitigen, vermeiden, unterlassen, entsagen, verzichten auf; mit acc. der Sache oder der Person Kūṇḍ. Up. 2, 22, 1. RV. Pār. 6, 10. 15, 8. क्रोधानृते Lāṭj. 3, 3, 25. दानाध्ययने Åçv. Gṛh. 4, 4, 17. मांसमैथुने Kāṭj. Ça. 2, 1, 8. Kauç. 75. 141. वर्जयेन्मधु मांसं च गन्धं माल्यं रसान्स्त्रियः । प्रुक्तानि यानि सर्वाणि प्राणिनां चैव किंसनम् ॥ M. 2, 177. 185. 3, 50. 4, 31. 127. 163. 186. 245. 6, 14. 8, 63. 10, 83. Jāñ. 1, 33. 130. MBh. 1, 3959. तीर्थानि पञ्च 7840. 2, 1142. 13, 5420. 5659. R. 2, 41, 3 (40, 3 Gonn.). धष्टाचारमधर्मज्ञमस्वाधीनं नराधिपम् । वर्जयति नरा हरा-वदीपङ्कमिव द्विपाः ॥ 3, 37, 5. मृगर्तं मर्क्षिषं वापि शार्दूलं मानुषं गजम् । नावर्जयमुपप्राप्तं लीणापुण्यः क्षुधान्वितः ॥ so v. a. ruhig seiner Wege gehen lassen 75, 17. 4, 13, 20. 5, 8, 17. वर्जयेदसक्तमर्त्यं वर्जयेदन्तिलो ऽनलम् 23, 17. 36, 4. 89, 35. Kām. Nitis. 5, 19. क्लेशो हि नीरमादते तन्मिमा वर्जयत्यपः Çām. 155. Spr. 54. 550. 1353. 1729. 3060. 4698. 4765. 4827. Varāh. Bṛh. 8, 53, 86. भार्या स्पर्शे ऽप्यवर्जयत् Kathās. 14, 47. 27, 186. Bhāg. P. 9, 1, 33. Pāñāt. 60, 19. वर्जयति MBh. 3, 13882. Spr. 4380. वर्जयेथाः MBh. 3, 10583. यत्र वर्जयते राजा पापकक्षो धनागमम् M. 9, 246. वर्जयित्वा Jāñ. 1, 158. pass.: तत एतानि वर्ज्यते तीर्थानि MBh. 1, 7845. वर्ज्येत (lies वर्ज्येत, der Comm. उक्तेत) विषहृषितम् Kām. Nitis. 7, 9. वर्ज्यते सेवकः Spr. 3660. सा वर्ज्यमाना च जनेः Kathās. 66, 87. यस्मान्न वर्जितमिदं वनं ते मम Hariv. 1886. सज्जनैर्वर्जितः Spr. 727. वर्जितच्छत्रं रामम् (die ed. Bomb.

hat eine ganz andere Lesart) R. 2, 33, 5. वर्जितं शयनीयं ते भर्त्रा केनाद्य केतुना R. Gonn. 2, 74, 15. — 2) pass. um Etwas kommen, verlustig gehen einer Sache (instr.): धर्मभागिनरो नित्यं वर्ज्यते (die neuere Ausg. hat eine andere Lesart) Hariv. 10962. वर्जितं dem es an Etwas gebricht, — fehlt, frei von, ohne Etwas seiend; die Ergänzung im instr. oder im comp. vorangehend: रूपं भूषणैरपि वर्जितम् MBh. 3, 2584. लक्षणेर्हिनिः 2784. रामेण R. 3, 51, 12. Varāh. Bṛh. 8, 53, 38. अतिथि° Mup. Up. 1, 2, 3. धारत° (आह) M. 3, 204. 4, 176. Bhāg. 4, 19. 11, 55. MBh. 3, 1760. 4, 306. R. 1, 4, 87 (94 Gonn.). 2, 27, 11. 37, 22. 60, 18. 3, 52, 41. 5, 90, 17. Suçr. 1, 69, 5. Kām. Nitis. 10, 21. Varāh. Bṛh. 8, 19, 20. 54, 52. षष्ठिः पञ्चवर्जितां sechzig weniger fünf 82. 71, 14. 78, 20. Bṛh. 20, 2. Spr. 3339. 3431. 4823. Kir. 5, 47. Kathās. 52, 113. 65, 141. Rīgā-Tar. 3, 29. 6, 279. Bhāg. P. 1, 5, 12. 4, 6, 32. 5, 14, 38. Mārk. P. 50, 78. H. 409. 854. Schol. zu Kāṭj. Ça. 529, 11. Sarvadarçanas. 60, 20. भुक्ति° so v. a. ungenießbar Pāñāt. 138, 2. ohne Etwas seiend so v. a. mit Ausnahme von, nicht einbegriffen —: शतसाहस्रिका भागो वस्त्रभरणवर्जितः Hariv. 6305. नान्यं प्रज्ञास्यते केचिन्मानवं पितृवर्जितम् R. 1, 8, 8. Spr. 3820. 4773. Varāh. Bṛh. 8, 53, 120. Bṛh. 11, 3. दण्डे वधवर्जितम् Rīgā-Tar. 4, 105. 6, 88. Schol. zu P. 1, 4, 17. 2, 3, 24. रसखण्डनवर्जितम् adv. ohne dass die Lust unterbrochen worden wäre Naigh. 9, 85. — 3) ausnehmen, ausschliessen, auslassen: देवशब्दम् Lāṭj. 8, 9, 3. वर्जयित्वा mit Ausnahme von (acc.) M. 3, 276. Jāñ. 1, 263. Hariv. 7191. 13986. R. 1, 14, 40. 59, 11. 67, 19 (69, 20 Gonn.). R. Gonn. 1, 76, 17. 3, 4, 46. 4, 36, 14. Mup. 123, 11. Kathās. 8, 20. 50, 93. Bhāg. P. 8, 18, 29. Kāç. zu P. 1, 4, 56. Schol. zu 1, 2, 52. 6, 1, 158. वर्जितस्वरूपमेवैकः Kathās. 1, 36. एक एव तु वर्जितः । सोपानकूपो विक्रीतान्मरुतो वेष्मनस्ततः ॥ Rīgā-Tar. 6, 18. आवर्जिते mit Ausnahme von आ AV. Pār. 3, 95. — Vgl. मानवर्जित.

— intens.: वरीवृजत्स्थविरेभिः ablenkend mit den starken (Rossen, um einzukehren, devertens) RV. 7, 24, 4; vgl. P. 7, 4, 65.

— caus. vom intens.: कर्णौ वरीवर्जयतीति die Ohren hinundher drehend AV. 12, 5, 22.

— अधि act. an oder über (das Feuer) rücken: पुरोडाशम् Çat. Br. 1, 2, 3, 4. 7.

— अनु 8. अनुवृज्.

— अप 1) abwenden, beseitigen, verschonen: अपे वृद्धं शत्रून् AV. 3, 12, 6. अपावृक्तमः 13, 2, 9. नेदतूनपवृणैः Çat. Br. 4, 3, 8, 8. — 2) abdre-
hen, abreißen: नापे वृज्जाते (sc. तत्तून्) न गमातो ऽत्तम् AV. 10, 7, 42. य-
न्नाधानमपे वृजे चरित्रैः carpit viam RV. 10, 117, 7. — 3) (abbrechen) be-
endigen, abschliessen, absolviren Çat. Br. 1, 4, 4, 38. 4, 6, 3, 21. पात्रापय-
नपवृक्तानि nicht ausgebraucht Schol. zu Kāṭj. Ça. 1066, 18. 490, 1. 493,
24. 528, 19. द्वात्रिंशतमेकादशिन्यो ऽपवृज्यते werden abgemacht d. h. voll
Āpast. Im Comm. zu TBr. I, 112, 12. Weber, Göt. 45. — Vgl. अपवर्ग,
अनपवृज्य. — caus. 1) meiden, vermeiden, entsagen: तदेकमपवर्जय (अपि
वर्जय?) Mārk. P. 50, 63. पुरस्तादेव भगवन्मपैतदपवर्जितम् MBh. 12, 3930.
हृत्पवर्जितवृत्तिः शिरोभिः Raem. 17, 79. — 2) pass. verlustig gehen,
kommen um: अपवर्जितं dem es an Etwas gebricht, — fehlt, frei von,
ohne Etwas seiend; die Ergänzung im instr. oder im comp. vorange-
hend: षड्भिरपवर्जिताशीतिः Varāh. Bṛh. 8, 53, 7. रोमापवर्जितमुरः 70,

गद्या MBh. 14, 2456. गुणैः Spr. 3031. Rīgā-Tar. 6, 101. संख्यायां *ohne Zahl, unschuldig* Pāṇīn. II, 62. शतस्ये वत्सराणामष्टभिः परिवर्जिते *swel-hundert weniger acht* Rīgā-Tar. 2 am Schluss. विषाणं Spr. 399. स-न्यायं MBh. 13, 5558. धर्मार्थं Spr. 3693. स्त्री° Varāh. Bṛh. S. 78, 12. Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 543, 14. — 3) *umschlingen, um-legen*: कलसं च समालिङ्ग्य प्रमुष्ठा भाति भाविनी । वसतपुष्पययिता मा-लेष परिवर्जिता (परिवर्तिता ?) || R. 5, 13, 50. — Vgl. परिवर्जक fgg.

— संपरि caus. *meiden, vermeiden* MBh. 12, 11027. 13, 7541.

— प्र 1) *hinwerfen*, das Barth. RV. 1, 116, 1. 7, 2, 4. प्र वावृक्षे सुप्रया वृक्षिरेषाम् 39, 2. विप्रुतं रेभुदनि प्रवृक्षम् 1, 116, 24. Çat. Br. 1, 3, 2, 14. पञ्चनयो 8, 2, 38. 4, 4, 2, 7. 14, 1, 2, 10. Ait. Br. 7, 26 TS. 5, 1, 9, 2. — 2) technischer Ausdruck für *in oder an das Feuer setzen*, also auch *heizen oder glühend machen*: धर्मश्चित्तः प्रवृक्षे य चासीदयस्मयः RV. 5, 30, 15. VS. 39, 5. उष्णाम् Çat. Br. 6, 6, 22. 2, 1. 4, 10. 7, 1, 2, 6. 11, 5, 9, 11. 12, 5, 2, 3. 14, 1, 2, 15. 2, 2, 45. धर्मो वा एषो उष्णः । वृक्षेः प्रवृक्ष्यते । यद-पिकोत्रम् TBr. 2, 1, 2, 2. 3, 2, 2, 6. प्रवर्ग्यं प्रवृक्षति Pāṇīn. Br. 7, 5, 6. Kīṭh. 37, 7. Daher auch so v. a. प्रवर्ग्यं कर् Çat. Br. 14, 2, 2, 47. Çāṅk. Br. 8, 3. Kīṭh. Ça. 26, 7, 52. Hiernach ist unter *प्रवर्जन* und *प्रवृजन* zu ändern: *das Setzen in oder an das Feuer*; vgl. auch *प्रवर्ग्य* und *प्रवृक्ष्य*.

— अनुप्र *hintennach werfen* Çat. Br. 1, 8, 2, 19. 9, 2, 17. 3, 8, 5, 5.

— प्रति *dagegen werfen* Kīṭh. 26, 4.

— वि caus. 1) *meiden, vermeiden* M. 2, 154. 3, 42. 167. 4, 42. 83 (= MBh. 13, 5033). 101. 144. 172. 5, 6. 11. 15. 48. 7, 45. MBh. 12, 8869. R. 4, 9, 28. Kīm. Nitis. 5, 52. Spr. 3240. 3471. 4014. 5178. Mīk. P. 34, 80. विवर्जयति Spr. 4198. धतो जमुर्लूताव्याप्तो विवर्ज्यते Rīgā-Tar. 4, 524. 5, 374. — 2) *विवर्जित* *verlassen von, dem es an Etwas gebricht*, — *man-gelt, frei von, ohne — seiend*; die Ergänzung im instr. oder im comp. vorangehend: राघवेण R. 2, 66, 19. द्रविः 55, 9. रिपुभयकल्लैः Varāh. Bṛh. S. 104, 15. Buā. P. 8, 3, 16. वर्षाष्टिं सषणमासैः षड्विर्षर्षैर्विव-र्जिताम् Rīgā-Tar. 1, 192. 348 (wo *त्रिंशत्याङ्का* zu lesen ist). शर्कराव-क्लिवालुका° Çvetāçv. Up. 2, 10. सर्वेन्द्रिय° 3, 17 (= Bhag. 13, 14). काम° Maitrāj. 6, 34. Jāṇ. 2, 1. Bhag. 7, 11. 12, 16. MBh. 1, 7674. 3, 2616. R. 2, 52, 91. 66, 22. 72, 3. R. Gorā. 1, 49, 12. 5, 87, 14. Ragh. 5, 19. Spr. 182. 172. 3564. 4192. 4973. 5338. AK. 3, 1, 21. H. 428. Varāh. Bṛh. S. 43, 10. 46, 99. 54, 58. Bṛh. 8, 4. Kathās. 43, 62. Rīgā-Tar. 1, 344. 4, 688. 698. Buā. P. 3, 25, 24. 4, 9, 34. 8, 16, 51. Mīk. P. 16, 5. Verz. d. Oxf. H. 57, b, 7. Bhāṭṭ. 4, 23. भयमास्तु भगणविवर्जिताः *vermindert um* Gaṇitādhy. Bhagāñdhj. 9. Prātjandāç. 17. Rīgā-Tar. 1, 50. उपकारस्य भेदास्तु सर्वे मैत्रविवर्जिताः *mit Ausnahme —, mit Ausschluss von* Spr. 3820, v. 1. Varāh. Bṛh. S. 86, 65. Sīkharj. 72. मानविवर्जितम् *adv. ohne Ehre, ehrlös* Spr. 2079. fg. — 3) *verabreichen, geben*: याद्वत् तपास्माकं विव-र्जितम् Mīk. P. 133, 28. — Vgl. विवर्जन u. s. w.

— सम् *med. an sich stehen*: तृषु यदस्मा समवृक्षा जम्भैः RV. 7, 3, 4. स यन्मित्रावरुणा वृक्ष उक्थैः 19, 61, 17. यदाप उच्छुष्यति वायुमेवाप्यति वायुर्मेवैतद्विद्वद्वाग्देवे Kīṇd. Up. 4, 3, 2. यद्वेरात्राभ्यां पापमकरोत्सं तद्वृक्ष Kaush. Up. 2, 7. act. पाप्मानं मे संवृद्धिं ebend. *sich zu eignen* Çat. Br. 1, 2, 5, 7. सर्वमेव देवा अमराणां समवृक्षत 7, 2, 24. 9, 2, 25. 3, 1, 2, 14. — Vgl. संवर्ग, संवर्जन, संवृक्ष. — desid. संविवृक्षते *sich aneignen wollen*

Çat. Br. 12, 4, 4, 2.

वर्ज (von वर्ज) *adj. am Ende eines comp. (f. स्त्री) 1) frei von, ermangelnd*: रस° Bhag. 2, 59. चतुर्लक्षण° MBh. 12, 7194. — 2) *mit Ausnahme von*: निर्यासाः सप्तकीवर्जाः (°वर्जाः ed. Bomb.) MBh. 13, 4716. नृसमासक-र्मधारयसमासवर्जस्तत्पु. यः Schol. zu P. 2, 4, 19. 1, 2, 45. रेफ° Vor. 2, 31. 3, 34. बहुवर्जा संख्या 6, 22. — Vgl. वर्जम्.

वर्जक (vom caus. von वर्ज) *adj. am Ende eines comp. meidend, ver-meidend* MBh. 12, 261. — Vgl. मान°.

वर्जन (wie oben) n. 1) *das Meiden, Vermeiden, Aufgeben, Fahrlassen* H. an. 3, 410. Mh. n. 120. मधुमासस्य MBh. 13, 1555. धर्मपाणाम् Kīm. Nitis. 13, 51. धनर्थस्य 54. धाधारस्य M. 5, 4. धनदेयस्य चादानादेयस्य च वर्जनात् Spr. 3462. मासस्य भक्षण° M. 5, 26. Jāṇ. 1, 178. परस्वादान° MBh. 14, 512. Kathās. 17, 84. Rīgā-Tar. 6, 100. परस्त्री° Pāṇīn. 2, 7, 45. Vedāntas. (Allah.) No. 6. Sarvadarçanas. 81, 10. fg. *das Vernachlässigen* (Gegens. *पालन*) Pāṇīn. 2, 7, 46 (वर्जने zu lesen). *das Weglassen* Åçv. Ça. 3, 14, 19. *das Ausschliessen, Ausnehmen* P. 1, 4, 88. 8, 1, 5. AK. 3, 5, 3. H. 1527. — 2) *das Töten, Verletzen* H. 372. H. an. Mh. Hālā. 2, 322. — 3) *व्रतकस्यापि वर्जनम्* Hariv. 7789 fehlerhaft für *व्रतकस्याप्यवर्जनम्* (Beendigung, Beschluss), wie die neuere Ausg. liest.

वर्जनीय (wie oben) *adj. zu meiden, zu vermeiden* Shapv. Br. 4, 4. Nir. 10, 41. M. 3, 166. MBh. 13, 2451. R. 2, 105, 35. 4, 43, 29. 5, 81, 15. Suçr. 1, 119, 18. Spr. 575. 3150. 3641. Mīk. P. 32, 19. Verz. d. Oxf. H. 85, a, 49. न जीवनं वर्जनीयम् *nicht zu vermeiden* Sarvadarçanas. 101, 9. ष° *unvermeidlich* Comm. zu Nijās. 2, 2, 27. अवर्जनीयत् zu 2, 1, 22. अवर्जनीयता Sarvadarçanas. 2, 14.

वर्जम् (absol. von वर्ज) *adv. am Ende eines comp. mit Vermeidung —, mit Ausnahme von*: प्रूह° Kīṭh. Ça. 1, 1, 5. श्रोणि° 8, 8, 13. 10, 8. 9, 14. 3, 10, 3, 15. 12, 3, 21. Åçv. Gṛh. 2, 5, 4. Ça. 5, 3, 5. Kauç. 54. 57. 67. RV. Prāt. 1, 20 u. s. w. VS. Prāt. 1, 131. AV. Prāt. 2, 67 u. s. w. P. 6, 1, 158. Vārtt. 2 zu P. 1, 1, 73. Çānt. 4, 3, 13. M. 3, 45. 8, 277. 11, 117. Suçr. 1, 97, 5. Kīm. Nitis. 2, 25. 7, 42. Ragh. 15, 98. Çāṅ. 49, 18. Uttarar. 26, 21 (35, 10). Varāh. Bṛh. S. 48, 81. Kathās. 52, 106. Siddh. K. zu P. 1, 4, 7. मस्र° *mit Vermeidung* M. 10, 127. Suçr. 1, 7, 4. मस्रवर्जम् Kumār. 7, 72. पुनरुक्त° Varāh. Bṛh. S. 47, 28. als selbständiges Wort mit folgen-dem acc. in der Bed. *mit Ausnahme von* Verz. d. Oxf. H. 167, a, 25. — Vgl. वर्ज.

वर्जयितृ (vom caus. von वर्ज) *nom. ag. 1) Vermeider*: वर्जय° MBh. 12, 6741. — 2) *Anstichsteher*: वृष्टेः Sā. (bei einer etym. Erklärung) bei Muir, ST. IV, 93, N. 87.

वर्जयितव्य (wie oben) *adj. zu vermeiden* Varāh. Bṛh. S. 59, 4.

वर्जिन् (wie oben) *adj. vermeidend*: पतितान° MBh. 5, 1557. Verz. d. Oxf. H. 30, b, 34, wo °वर्जि zu lesen ist.

वर्ज्य (wie oben) *adj. 1) zu meiden, zu vermeiden* M. 3, 124. 152. 161. 4, 69. 5, 9. MBh. 1, 3625. 3, 14720. 12, 4223. 6741. 15, 193. Spr. 894. Varāh. Bṛh. 18, 18. Mīk. P. 29, 2. 31, 29. 51, 37. 76. 71, 28. Verz. d. Oxf. H. 87, a, 21. — 2) *am Ende eines comp. mit Ausnahme von*: निर्यासाः सप्तकीवर्जाः (so ed. Bomb., °वर्जाः ed. Calc.) MBh. 13, 4716. व्यञ्जन-तारवर्ज्यमस्रम् Mīk. P. 31, 46. तद्वर्ज्यम् *mit Ausnahme von der Pāṇīn.*

गो: ed. Bomb.) षड्विंशति: PAKHAT. V, 44. neben स्वर von Thierlauten: पूर्णवर्णस्वराद्ये प्रवदसि मृगद्विजा: R. 5, 73, 52. पूर्णवर्णस्वराद्यः ed. Bomb. 6, 4, 47. — 7) m. Lob, Preis: = स्तुति AK. 3, 4, 42, 50. H. an. MED. HALI. 5, 74. VIṢṬA a. a. O. Lot. de la b. l. 314. परवर्णयकृषेषु Spr. 5210. = गीतक्रम H. an. HALI. उपासवर्णे (= प्रारब्धगीतक्रमे सति MAL- LIN.) धरिते पिनाकिन: KUMĀRAS. 5, 56. — 8) m. Rām H. an. MED. HALI. VIṢṬA a. a. O. स्वभुजविक्रमलब्धं MĀHĀN. 67, 17. प्रज्ञारजनलब्धं RAGH. 6, 31. hierher wohl auch ० कृष्ण RIĀA-TAR. 5, 80. — 9) eine unbekante Grösse COLEBR. Misc. Ess. II, 431. Alg. 324. — 10) die Ziffer Eine Ind. St. 8, 456. — 11) m. = व्रत H. an. HALI. — 12) m. = शोभा HALI. — 13) m. = स्वर्ण Gold H. an. — 14) m. = तालविशेष ein best. Taot H. an. — 15) n. Saffran H. 644. H. an. HALI. 2, 388. — 16) f. छा Cajanus indicus Spreng. H. 1175. — Vgl. धवर्ण (als adj. in ÇYRTIÇV. Up. keine Erscheinungsform habend), ध्रि०, ध्रप०, ध्रमीत०, उत्पलवर्णा, एकवर्णा, कुलवर्णा, श्रेष्ठवर्णा, त्रि०, दुर्वर्णा, दि०, धूम०, धृषद्वर्णा, पञ्च०, पावक०, प्रियवर्णा, बहुवर्णा, मधु०, मल्ल० (genauer der Wortlaut eines Spruches oder Liedes; vgl. noch ÇAMK. zu AIR. Up. S. 184. zu BĀH. Ān. Up. S. 132. 146), यथार्ह०, रक्त०, लब्ध०, वि०, स०, सम०, स्फुरद्वर्णा, क्षिप्य०.

वर्णक (von वर्ण) m. f. AK. 3, 6, 2, 38. 1) Maske, Anzug eines Schauspielers: वर्णकप्रकृतितः (könnte auch Schminke bedeuten; vgl. Spr. 4796) BHAR. NĪTJAÇ. 34, 78. 80. वर्णिका f. dass.: ०परिचर्य MĀLATI. 4, 11. Verz. d. Oxf. H. 145, a, 32. ०परिचर्या PRAB. 3, 17. वर्णिका = तासव (= प्रावरणभेद eine Art Ueberwurf, Mantel Comm.) P. 7, 3, 45, VĀRTI. 8. कृपणवर्णक adj. DAÇAK. 67, 8 (Gesichtsfarbe BUNNY). — 2) m. f. n. (das n. nicht zu belogen) Farbe zum Malen, — Bestreichen des Körpers; = विलेपन AK. 2, 6, 2, 35 (n.). H. an. 3, 95. MED. k. 152 (f.). m. f. = नीत्यादि MED. वर्णक ÇĀHĀN. GRUH. 4, 15. MBH. 3, 14679. 4, 635. 13, 5039. 5287. 5506. SUÇA. 2, 152, 18. 392, 11. MĀHĀN. 91, 10. VĀHĀN. BĀH. S. 48, 27. KATHĀS. 20, 51. WEDH. KṚSHNĀÇ. 273. MĀHĀN. P. 15, 29. DAÇAK. 131, 10. BHAT. 19, 11. वर्णिका WEDH. KṚSHNĀÇ. 273. ÇĀK. 142, v. l. वर्णिका ebend. मृदितवर्णिका adj. f. R. 5, 16, 21. वर्णिका Dinte TRIK. 1, 1, 127. वर्णिक n. Auripigment RATNAM. im ÇKDR. — 3) वर्णिका f. Schreibstift, Schreibpinsel HĀN. 269. — 4) etwa Probestück: वेद्यसः सर्वसौन्दर्यसर्ववर्णकसंनिभा von einem schönen Mädchen gesagt KATHĀS. 28, 3. सर्वसुन्दरनिर्माणवर्णकायैव यदयुः 106, 10. सरोवरम् — समुद्रनिर्माणे विधातुरिव वर्णकम् 46, 87. व्यथं भाविनिर्यत्नेश्वर्णिकाम् RIĀA-TAR. 4, 654. — 5) m. eine best. Pflanze (nicht चन्दन) SUÇA. 2, 324, 9. Sandel, m. H. an. f. MED. n. ÇABDAR. im ÇKDR. — 6) am Ende eines adj. comp. Silbe ÇAUT. 34. — 7) n. so v. a. Kapitel, Abschnitt Verz. d. Oxf. H. 221, b, No. 538. Verz. d. B. H. No. 612. — 8) m. = चारण ein umherziehender Schauspieler, — Sänger H. an. MED. — 9) n. Kreis ÇABDAR. im ÇKDR. — 10) m. N. pr. eines Mannes, pl. seine Nachkommen gāṇa उपकादि zu P. 2, 4, 69. — 11) f. vorzügliches —, gereinigtes Gold (काञ्चनस्योत्कर्षः) MED. — Vgl. पानीयवर्णिका, वारिवर्णक.

वर्णकदण्डक Farbenstock und zugleich N. eines Metrums VĀHĀN. BĀH. S. 104, 62; vgl. Ind. St. 8, 412. fg.

वर्णकमय (von वर्णक) adj. mit Farben hergestellt, gemalt: वर्णकम-

यीर्वलमयीर्धतुमयीर्वा नतत्रप्रतिमा: ÇĀNTIK. 5.

वर्णकवि m. N. pr. eines Sohnes des Kubera TRIK. 1, 1, 80.

वर्णकर्त adj. von वर्णक gāṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36.

वर्णकूपिका f. Farbehälter, Dintenfass TRIK. 2, 8, 27.

वर्णकृत् adj. Farbe gebend SUÇA. 1, 190, 2.

वर्णक्रम m. 1) Reihenfolge der Farben Schol. zu KĀTJ. ÇA. 23, 3, 6. —

2) Reihenfolge der Kasten PRAB. 27, 14. — 3) Buchstaben-Krama; s. u. क्रम 8).

वर्णगत adj. algebraisch COLEBR. Alg. 271; vgl. वर्ण 9).

वर्णचारक m. Maler ÇABDAR. im ÇKDR.

वर्णज्ज adj. aus den Kasten entspringend, auf die Kasten Bezug habend: संकर = वर्णसंकर VĀHĀN. BĀH. S. 89, 1.

वर्णश्रेष्ठ adj. der Kaste nach höher stehend: वर्णश्रेष्ठो च या नारी वर्णहीनश्च यः पुमान् । तयोर्विवाहे मृत्युः स्यात् यः । मातामित्र संशयः ॥ ÇKDR. nach dem GĀOTIST. der Kaste nach am höchsten stehend Spr. 4092, v. l. m. ein Brahman TRIK. 2, 7, 2. H. 812.

वर्णर m. N. pr. eines Mannes RIĀA-TAR. 6, 91. 94. 96. 113.

वर्णतनु f. Bez. eines best. Liedes an die Sarasvatī Verz. d. Oxf. H. 105, b, 11.

वर्णता f. nom. abstr. von वर्ण Kaste MBH. 12, 6989.

वर्णताल m. N. pr. eines Fürsten HĀN. in der Einl. zu VIṢṬAVAD. S. 53.

वर्णतूलि f. Schreibstift, Schreibpinsel ÇABDAR. im ÇKDR. ०तूली f. dass. TRIK. 2, 8, 28. ०तूलिका f. dass. HĀN. 212.

वर्णव n. nom. abstr. 1) von वर्ण Kaste KULL. zu M. 10, 57. — 2) von वर्ण Lam NĀSAS. 2, 2, 50. — अन्य० nom. abstr. von अन्यवर्ण adj. eine andere Farbe habend SUÇA. 1, 117, 15.

वर्णद 1) adj. Farbe gebend. — 2) n. ein best. wohlriechendes gelbes Holz (कालीयक) ÇĀTĀDH. im ÇKDR.

वर्णदातर 1) nom. ag. Verleiher von Farbe. — 2) f. ०दात्री Goldwurz RIĀAN. im ÇKDR.

वर्णहृत m. Brief (Buchstaben als Boten) TRIK. 2, 8, 28. HĀN. 54.

वर्णहृषक adj. die Kasten verunreinigend M. 10, 61.

वर्णदेशना f. Titel eines Wörterbuchs COLEBR. Misc. Ess. II, 59. Ué-éVAL. zu UNĀDIS. 1, 108. 3, 43. 4, 64. 139. abgekürzt देशना 1, 113. 2, 13. 4, 200.

वर्णद्वयमय (von वर्ण + द्वय) adj. (f. ३) zweisilbig Verz. d. Oxf. H. 239, a, 24.

वर्णन (von वर्णय्) n. Beschreibung, Schilderung HALI. 1, 150. R. GORR. 1, 4, 12. SUÇA. 1, 8, 9. 9, 9. Spr. 3232. 5293. KATHĀS. 17, 134. 19, 10. 38, 118. 42, 121. 71, 288. 124, 217. SĀH. D. 28, 9. DAÇAK. 70, 2. RIĀA-TAR. 1, 10. BHĀG. P. 18, 74, 30. PAKHAT. 1, 9, 11. 11, 8. PAKHAT. 187, 14. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 13, ÇI. 50. in den Unterschr. von MBH. 2, 7. R. GORR. 1, 36. ÇIÇ. 9. BHĀG. P. 3, 12. Verz. d. Oxf. H. 13, a, 10 u. a. w. 78, b, 15. fgg. 210, b, 1 v. u. Angabe: अनुक्रम० 11. 32. b, 39. वर्णना f. Beschreibung, Schilderung (Lob, Preis H. 269. HALI. 1, 145) VĀHĀN. 19, 9. KATHĀS. 32, 167. 117, 12. SĀH. D. 436. 448. in den Unterschr. von R. GORR. 1, 8. fgg. 2, 103. fg. Verz. d. Oxf. H. 78, b, 14. Angabe KUSUM. 5, 1 v. u. Am Ende eines adj. comp.: स्वयंवरवर्णनो नाम षष्ठः सर्गः das Kapitel, in dem die Selbstwahl beschrieben wird, RAGH. 6. 9 in den Unterschr. RĀUS. in den Unterschr. वर्णन SUÇA. 1, 353, 19 fehlerhaft für

वर्ण, wie eine Berliner Hdschr. liest.

वर्णनीय (wie oben) adj. zu beschreiben, zu schildern, anzugeben Bha. P. 3, 22, 39. Sām. B. 80, 15. 208, 8. Verz. d. Oxf. H. 110, a, 16. SARVADARÇANAS. 167, 6. — शोणित^० adj. von शोणितवर्णन von der Beschreibung des Bluts handelnd Suça. 1, 43, 2.

वर्णपत्र n. वर्णपात्र.

वर्णपात्र n. Farbenkasten ÇANDAR. im ÇKDr. वर्णपत्र n. Palette WILSON nach ders. Aut.

वर्णपुष्प n. die Blüte vom Kugelamaranth HALS. 2, 52.

वर्णपुष्पक m. Kugelamaranth RĪGĀN. im ÇKDr.

वर्णपुष्पी f. eine best. Pflanze, = उष्ट्रकाण्डी RĪGĀN. im ÇKDr.

वर्णप्रबोध m. Titel einer Schrift HALL 14.

वर्णप्रसादन n. Agallochum RĪGĀN. im ÇKDr.

वर्णभेदिनी f. Fennich AUSH. 59.

वर्णमय (von वर्ण) adj. (f. ई) aus (symbolischen) Lauten bestehend, mit ihnen in Verbindung stehend: दीप्ता Verz. d. Oxf. H. 108, a, 29 und N. 4.

वर्णमातर f. Schreibstift, Schreibpinsel ÇKDr. angeblich nach Hia.

वर्णमातृका f. Bein. der SARASVATĪ ÇANDAR. im ÇKDr.

वर्णमात्रा f. ein best. Metrum Sām. D. 546.

वर्णमाला f. das Alphabet, insbes. die zu Diagrammen verwandte Buchstabenreihe MED. k. 183; vgl. u. मातृक 3) f).

वर्णय् (von वर्ण), वर्णयति P. 3, 1, 25 (= वर्णं गृह्णाति Comm.) VOP. 21, 17. DHĀTUP. 35, 53 (वर्णक्रियाविस्तारगुणवचनेषु, स्तुतिविस्तारशुक्ताम्युक्तिदीपने mit der v. l. °शुक्ताम्युक्तिदीपने KAVIKALP. im ÇKDr.). 32, 18, v. l. (वर्णने, प्रेरणे). 1) bemalen: यथा हि भरता वर्णवर्णयत्युत्तमस्तनुम् Spr. 4796 (JĀGĀN.). निर्यासवालुकाकात्कवर्णितफलकं mit Farben bedeckt DAÇAK. 91, 16. — 2) beschreiben, schildern, darstellen, erzählen, berichten über, angeben: act. MBh. 1, 7402. गुणविस्तरम् 2, 1226. 3, 1173. 2064. 7, 5562. HARIV. 14210 (आत्मना चैव die neuere Ausg.). R. 5, 76, 10. परदारभिमर्श तु को धर्म इति वर्णयेत् 84, 9. RĪ. 5, 15. KĪ. 5, 18. Spr. 145. VARĪH. Bṛh. 1, 12. ÇĀṆK. zu Bṛh. Ān. Up. S. 249. कथाम् KATHĪS. 1, 26, 48. 2, 53. 9, 22. 10, 210. 11, 50. 12, 77. 191. 13, 93. 27, 75. 163. 29, 64. 32, 146. 35, 31. 46, 5. 56, 363. 411. RĪGĀ-TAN. 3, 94. Bha. P. 1, 3, 85. 9, 28. 2, 7, 52. fg. 10, 2. 3, 4, 3. 5, 9. 22. 7, 26. 10, 10. 5, 22, 10. 8, 5, 6. 9, 23, 18. 10, 33, 40. MĀRK. P. 84, 5. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 89. Schol. zu KAP. 1, 108. Comm. zu RV. PRĪT. 10, 14. P. 7, 2, 18. Schol. SARVADARÇANAS. 36, 14. 98, 10. med. KATHĪS. 33, 28. Bha. P. 3, 26, 2. 4, 7, 2. 25, 46. 12, 8, 40. वर्णयित्वा HARIV. 14211. वर्णयितुम् MAITREJUP. 6, 34 (गिरा). KAURAP. 39. Bha. P. 10, 21, 4. HIT. 93, 20. वर्णयितुम् R. 6, 4, 18. pass. MBh. 1, 444. 3, 2187. 13, 4722. Suça. 1, 312, 6. KATHĪS. 13, 52. RĪGĀ-TAN. 5, 67. वर्णित (= स्तुत u. s. w. AK. 3, 2, 59) MBh. 1, 490. Git. 3, 10. KATHĪS. 19, 86. 20, 188. 34, 62. 42, 60. 43, 226. 73, 16. 100, 56. 103, 95. Bha. P. 3, 12, 1. 14, 6. 22, 39. 4, 13. 5, 7. 13, 15. 9, 10. 8. SARVADARÇANAS. 170, 1. Sām. bei MUIR, ST. IV, 12. — 3) betrachten: वर्णयमानः पुरस्त्रीभिः KATHĪS. 67, 15. — 4) anbreiten: मायूरकीर्णपर्णानां वस्त्रं तस्याश्च वर्णितम् (= विस्तारितम् NILAK.) MBh. 12, 3817.

— घञ् 1) beschreiben, schildern, erzählen, berichten über, auseinandersetzen, mittheilen, angeben: अग्निं चार्कितं यत्स्यात्तदस्मै नामवर्णयेत्

MBh. 4, 107. Bha. P. 3, 9, 39. 5, 23, 4. 26, 2. 10, 21, 2. Verz. d. Oxf. H. 74, a, 2. नाकमिन्द्रः स एवाज्ञा नाकमित्यनुवर्णयन् erklärend, sagend MÜLLER, SL. 236, 9. °वर्णयितुम् Bha. P. 5, 16, 3. °वर्णयितुम् 1, 1, 12. pass. 12, 5, 1. °वर्णित MBh. 13, 8428. KATHĪS. 101, 323. VP. bei MUIR, ST. IV, 217. Bha. P. 1, 5, 9. 2, 10, 31. 3, 15, 46. 4, 31, 26. 7, 9, 12. KULL. zu M. 3, 58. °वर्णयितव्य Suça. 1, 13, 19. 14, 5. — 2) loben MBh. 12, 3920.

— समन्नु beschreiben, schildern, berichten über: °वर्णित MBh. 12, 2115. 7138. 9470. Bha. P. 10, 35, 8.

— अग्निं dass.: °वर्णित MBh. 12, 2150. Suça. 1, 180, 6. — Vgl. अग्निवर्णन.

— घ्या erzählen: घ्यावर्णय कथाम् KATHĪS. 98, 57.

— उप beschreiben, schildern, erzählen, berichten über, mittheilen, angeben: तंस्तानुपायानुपवर्णयति MBh. 3, 8732. 12, 3924. 3926. HARIV. 6458 (इति वर्णयन् st. उपवर्णयन् die neuere Ausg.). DAÇAK. 3, 44. Verz. d. Oxf. H. 269, b, 37. °वर्णितवान् HIT. 27, 8. pass. Bha. P. 5, 20, 1. Verz. d. Oxf. H. 270, a, 10. °वर्णित MBh. 1, 364. 12, 4181. R. GORR. 1, 74, 11. 5, 86, 146. KATHĪS. 17, 167. 112, 110. Bha. P. 1, 18, 9. 3, 14, 1. 4, 13, 1. 31, 28. 5, 19, 31. 7, 15, 77. 8, 3, 30. Verz. d. Oxf. H. 269, b, 36. 270, a, 2. °वर्णनीय 269, b, 36. — Vgl. उपवर्णन.

— नि scheinbar DAÇAK. 73, 3, wo aber निर्वर्णय zu lesen ist.

— निम् 1) betrachten, genau ansehen MĀKĀH. 134, 2. ÇĀK. 33, 13. 66, 8. 104, 1. VIKR. 10, 3. MĀLAV. 66. 73, 18. Spr. 3010. KATHĪS. 54, 81. 55, 35. 84, 10. 116, 56. PRAB. 74, 8. DHĀNTAS. 72, 7. — 2) beschreiben, schildern, darstellen Suça. 2, 539, 5. — Vgl. निर्वर्णन fg.

— विनिम् betrachten, genau ansehen ÇĀK. 66, 8, v. l.

— प्र mittheilen MBh. 12, 12111.

— सम् 1) mittheilen, erzählen MBh. 4, 106. HARIV. 7173. KATHĪS. 25, 159. 26, 29. Bha. P. 1, 13, 11. — 2) loben MBh. 4, 121. Lot. de la b. l. 314.

वर्णयितव्य (von वर्णय्) adj. zu beschreiben, zu schildern ÇĀṆK. zu Bṛh. Ān. Up. S. 126.

वर्णराशि m. das Alphabet RV. PRĪT. Einl. SARVADARÇANAS. 124, 14.

वर्णरेखा f. Kreide ÇANDAR. im ÇKDr.

वर्णलिखा f. dass. TRIK. 2, 3, 7.

वर्णलेखिका f. dass. RATNAM. im ÇKDr.

वर्णवत् (von वर्ण) 1) adj. गण रसादि zu P. 5, 2, 95. Schol. zu 134.

— 2) f. °वती Gelbwurms GAṬĀDH. im ÇKDr.

वर्णवर्ति f. Farbenpinsel KATHĪS. 31, 19. 117, 24.

वर्णवर्तिका f. dass. DAÇAK. 92, 1.

वर्णवादिन् m. Lobredner VJUTP. 75.

वर्णविलासिनी f. Gelbwurms AUSH. 60.

वर्णविलोडक m. 1) Plagiarius. — 2) ein Dieb, der in ein Haus einbricht, H. an. 6, 2. MED. k. 238.

वर्णविवेक m. Titel eines Wörterbuchs UśĀVAL. zu UṆĀDIS. 1, 2. 39. 47. 92. 96. u. s. w.

वर्णवृत्त n. ein nach der Zahl der Silben gemessenes Metrum COLEBR. Misc. Ess. II, 96. Verz. d. Oxf. H. 87, a, 4. 197, a, No. 457. Verz. d. B. H. No. 816. 1354.

वर्णव्यवस्थिति f. die Institution der Kasten, Kastensystem GOLDBM. 3, 42.

वर्णशिला f. Lautlehre RV. Prāt. 14, 80.

वर्णश्रेष्ठ adj. der Kaste nach am höchsten stehend, m. ein Brahmane R. 1, 6, 17 (20 Gora.).

वर्णसं adj. von वर्ण gaṇa तृणादि zu P. 4, 2, 80.

वर्णसंयोग m. eine eheliche Verbindung innerhalb der eigenen Kaste, eine ebenbürtige Ehe Mān. P. 113, 85.

वर्णसंमर्ग m. Vermischung der Kasten durch unebenbürtige Ehen M. 8, 172.

वर्णसंकार m. eine Versammlung, in der verschiedene oder alle Kasten vertreten sind, BHAR. NĪTJAQ. 19, 81. DAṢAR. 1, 32. SĪH. D. 364. PRATĪ-
PAR. 21, 6, 4.

वर्णसंकर m. 1) Vermischung —, Mischung von Farben MBh. 12, 6935. Spr. 2522. an beiden Stellen zugleich in der Bed. 2). — 2) Vermischung der Kasten durch unebenbürtige Ehen M. 8, 358. 10, 12. BHAG. 1, 41. MBh. 12, 6935. Spr. 2522. Bhāg. P. 1, 18, 45. Mān. P. 116, 76.

वर्णसंकरिण (von वर्णसंकर) adj. der durch eine unebenbürtige Ehe eine Vermischung der Kasten bewirkt MBh. 12, 3215.

वर्णसंघट्ट m. das Alphabet P. 3, 2, 49. VArt. 3, Schol.

वर्णसंघात m. dass. ebend.

वर्णसमाप्ताय m. dass. VS. Prāt. 8, 1. KATHA. 7, 10. BHAG. P. 7, 18, 58. Verz. d. B. H. No. 768. H. an. 3, 81.

वर्णसि UNĀDIS. 4, 107. Wasser UGĒVAL. — Vgl. पर्णसि.

वर्णस्थान n. der bei der Aussprache eines Lautes besonders wirksame Teil des Mundes RAGH. 10, 37. — Vgl. स्थान.

वर्णाङ्क f. Schreibstift, Schreibpinzel ÇANDAR. im ÇKDa.

वर्णाट m. 1) Maler H. an. 3, 169. MED. f. 54. — 2) Sänger TAIK. 3, 3, 108. H. an. MED. — 3) = स्त्रीकृताजीव, स्त्रीकृतजीवन ein durch die Frau seinen Lebensunterhalt gewinnender Mann (st. dessen an actor, a mime Wilson) H. an. MED. — 4) Liebhaber (कामिन्) TAIK.

वर्णात्मन् m. Wort (aus Lauten bestehend) GAṬADH. im ÇKDa.

वर्णाधिप m. ein einer Kaste als Regent vorstehender Planet ÇOTIST. im ÇKDa.

वर्णान्यत्र n. Wechsel der Gesichtsfarbe SĪH. D. 107.

वर्णापेत adj. der seiner Kaste verlustig gegangen ist M. 10, 57.

वर्णाई m. Phaseolus Mungo Lin. RĪĀAN. im ÇKDa.

वर्णाशा f. N. pr. eines Flusses VP. 184, N. 62. — Vgl. पर्णाशा.

वर्णाश्रमवत् (von वर्ण + आश्रम) adj. den Kasten und den vier Lebensstadien eines Brahmanen angehörend (eine Person) BHAS. P. 5, 19, 10. 14, 18, 47.

वर्णाश्रमिन् adj. dass. BHAG. P. 7, 4, 15.

वर्णि (nicht n.) Gold UGĒVAL. zu UNĀDIS. 4, 128.

वर्णिक m. Schreiber H. 484 fehlerhafte v. l. für वर्णिक. — एक⁰ ein-
artig von एक + वर्ण MBh. 3, 11298; vgl. मास्त्र⁰. — वर्णिका s. u. वर्णाका.

वर्णिन् (von वर्ण) 1) adj. am Ende eines comp. P. 5, 2, 132. a) das Aussehen von — habend: कुमारो देववर्णिनो R. 2, 92, 28. — b) zu der Kaste der — gehörig: ब्राह्मण⁰ P. 5, 2, 132, Sch. श्रेष्ठ⁰ ein Brahmane Kām. NĪTIS. 2, 19. — 2) m. a) eine zu einer der vier Kasten gehörige Person JĪĒH. 2, 88. Spr. 303. Kām. NĪTIS. 2, 38. — b) ein Brahmane im ersten Teil.

sten Lebensstadium, ein Brahmakārin P. 5, 2, 134. AK. 2, 7, 42. H. 808. an. 2, 284. MED. n. 125. HALĪ. 2, 259. RAGH. 5, 19. KUMĀRA. 5, 53. 65. KATHA. 24, 91. ÇAMK. zu BṢH. ĀR. UP. 8, 287. — c) pl. Bez. einer best. Secte Hall in der Einl. zu VĪSAVA. 8, 53. — d) Maler H. an. MED. c) Schreiber diess. — f) vielleicht eine best. Pflanze: पलाशशर्वर्णिनाम् (= लेखकानाम् NILAK.) MBh. 12, 2652. in der Verbindung सर्व⁰ adj. (यूप) 14, 2680 erklärt NILAK. वर्णिन् durch पलाशकाः मय. — 3) f. Weib H. 504. HALĪ. 2, 326. eine Frau aus hoher Kaste VĪSAR. 7, 70. — Vgl. व-
र्वर्णिन्, वर्वर्णिनी.

वर्णिले adj. von वर्ण gaṇa पिच्छादि zu P. 5, 2, 100.

वर्णिभू (वर्ण + 1. भू) sich zu einem articulierten Laute gestalten: (वायुः)

वर्णिभून् RV. Prāt. 13, 4. Schol. zu VS. Prāt. 1, 9.

वर्णु UNĀDIS. 3, 38. m. 1) N. pr. eines Flusses und des daran angrenzenden Gebietes UGĒVAL. P. 4, 2, 103. gaṇa सुवास्तादि zu 77. gaṇa कच्छादि zu 133. gaṇa सिन्ध्यादि zu 3, 93. Vgl. वर्णव. — 2) die Sonne UNĀDIVA. im SĀKESHIPTAS. nach ÇKDa.

वर्णेश्वरी f. N. pr. einer Göttin Verz. d. Oxf. H. 105, 6, 14.

वर्णोदक n. farbiges Wasser RAGH. 16, 70.

1. वर्ण्य (von वर्ण) 1) adj. der Farbe zuträglich, Farbe verleihend SUÇH. 1, 155, 10. 184, 16. 190, 12. 2, 382, 16. — 2) n. = वर्ण Saffran H. 644, Schol.

2. वर्ण्य (von वर्ण्य) adj. zu beschreiben, zu schildern, was beschreiben —, geschildert wird SĪH. D. 426. Verz. d. Oxf. H. 210, 6, 4 v. u. 211, a, 8 und 2 v. u. वर्ण्यसम und अवर्ण्यसम m. (sc. प्रतिषेध) Bez. zweier Arten sophistischer Einwendungen NĪJAS. 5, 1, 1. 4. SARVADARÇANAS. 114, 10.

वर्त्, वर्तते NAIGH. 2, 14 (गतिकर्मन्). DĀITUP. 18, 19 (वर्तने). वर्त्ते P. 7, 4, 66, Schol. वावर्त्ते, वर्त्त्रन्; वर्त्तिथाम् MBh. 5, 4534. वर्त्तिषीष्ट P. 7, 2, 59, Schol. वर्त्तिष्यते und वर्त्स्यति, अवर्त्तिष्यत und अवर्त्स्यत् P. 4, 3, 92. 7, 2, 59. VOP. 8, 121. Aus metrischen Rücksichten erscheint das act. auch in anderen Formen; in der ältesten Sprache zu belegen: (अनु) वर्त्ति, (आ) वर्त्त, (आ) अवर्त्, वर्त्ते, वावर्त्तुम्, अवर्त्तुम्, (समा) वर्वर्त्ति, अवर्त्तत् ÇAT. Br. 14, 1, 4, 10. वर्त्तितुम्; वर्त्तिवा Schol. zu P. 4, 2, 18. 36. वर्त्त (s. bes.). 1) sich drehen, rollen; sich rollend u. s. w. hinbewegen: सुवृष्टौ वर्त्तते यमभि क्षाम् RV. 4, 183, 2. (रथः) य इषा वर्त्तते मृक् 8, 5, 34. चक्रं वर्त्तमानम् 4, 28, 2. 5, 30, 8. 40, 6. AV. 5, 14, 5. 10, 8, 7. LĪTJ. 1, 2, 20. 5, 5, 13. KHAND. UP. 4, 16, 3. Würfel RV. 10, 27, 19. वे अवर्त्त्रन्कामकाः यः 8, 81, 14. ÇAT. Br. 1, 6, 3, 9. रुस्तवर्त्त (absol.) वर्त्तयति P. 3, 4, 39. BHAT. 15, 37. पूर्ववर्त्ततां रविः Mān. P. 16, 73. तिर्यगूर्ध्वमधश्चैव शक्तिस्ते शैल वर्त्तितुम् R. 5, 7, 8. अश्रूणि पानि जितस्य वावृतुः AV. 5, 19, 13. verlaufen (von der Zeit): त्रेतायुगसमः कालो वर्त्तते BHAG. P. 5, 17, 12. — 2) vor sich gehen, einen Verlauf nehmen, von Stellen gehen: उदिते ऽनुदिते चैव सम-
पाद्युषिते तथा । सर्वथा वर्त्तते यस्तः M. 2, 15. पितृमेधाश्च केषां चिद्वर्त्तत MBh. 11, 794. अग्निस्स्कारात्परा ववृतिरे क्रियाः RAGH. ed. Calc. 12, 56. R. 1, 11, 14. दमयत्याः पणः साधु वर्त्तताम् MBh. 3, 2299. ततो पुद्गमवर्त्तत 3, 7164. BHAT. 2, 37. पावदेतद्वर्त्तते Ver. in LA. (III) 9, 12. 16, 8. 21, 11. न च तद्वर्त्तते तथा Spr. 3801. एकाङ्गिनापि विकल्मेतत्साधु न वर्त्तते Kām. NĪTIS. 4, 2. उपस्थाने वर्त्तमाने मनोरमे MBh. 3, 1839. तस्मिंस्तथा वर्त्तमाने दारुणे जनसंक्षेपे 2550. mit einem instr. in einer bestimmten Weise erfolgen, — sich verhalten, — auftreten: (पदि) एतेष्कन्दंसि वर्त्तते सर्वाण्य-

न्येतो उत्पशः RV. PAIT. 17, 28. विषमाः समपर्यायवर्तते LIT. 8, 8, 21. अविकारेण 9, 7, 5. 10, 10, 15. भिन्नमिष्टा तु या प्रीतिर्न सा स्नेहेन वर्तते SPR. 1171. इतरेषु ससंध्येषु ससंध्यशेषु च त्रिषु । एकापायेन वर्तते सक्त्वाणि शतानि च ॥ 30 v. a. nehmen um Eines ab M. 1, 70. — 3) sich irgendwo befinden, wollen; da sein, vorhanden sein, sich finden, es giebt (von Personen und Sachen): एते राष्ट्रे वर्तमाना राज्ञः प्रकृतसत्काराः M. 9, 226. सर्वथा वर्तमानो ऽपि स योगी मयि वर्तते BHAG. 6, 31. छा नु वर्तते MBH. 3, 2737. गृहस्थोऽपि 5, 7251. R. 1, 18, 4. 70, 14. स्वे पथि 2, 21, 60. 26, 25. 4, 5, 5. ÇAK. 29, 7 (वर्तिष्यते pass. impers.). 39, 13. 98, 15. 99, 6. KATHA. 37, 185. BHIG. P. 3, 28, 24. 4, 26, 16. DHŪRTAS. 89, 5. VET. in LA. (III) 7, 3, 31, 11. BHATT. 7, 103. 8, 68. सत्ये HANIV. 14023. कण्ठे पियासवः प्राणा वर्तते भोजनं विना RĪGĀ-TAN. 4, 230. मूर्ध्नि obenan stehen SPR. 3213. मयि वर्तस्व bleibe bei mir MBH. 5, 6046. SPR. 3182. act. MBH. 1, 637. 3, 12171. 12412. अद्यनि वर्तन् 13, 350. 3210. R. 3, 62, 25. SPR. 4547. MĀK. P. 50, 42. — नाराज्ञे जनपदे प्रकृष्टनर्तकाः । उत्सवाद्य समाज्ञाद्य वर्तते राष्ट्रवर्धनाः ॥ SPR. 4415. पशवे ऽपि न वर्तते नित्यं राष्ट्रे क्षाराज्ञे 4405. 4407. नहि रूपोपमा काचित्तव मैथिलि वर्तते R. 5, 22, 13. एते पञ्च दश — गुणा भूतेषु पञ्चसु । वर्तते MBH. 3, 13927. R. 3, 71, 10. SARVADAR-ÇANAS. 13, 14. 66, 13. 116, 18. Comm. zu NĪJAS. 1, 1, 11. पापमधिकं स्त्रीषु वर्तते VET. in LA. (III) 23, 3. व्याकुलत्वं मे हृदि वर्तते PĀNĀT. 76, 12. fg. sonst bedeutet हृदि, हृदये वर्त्त wie मनसि वर्त्त am Herzen —, im Sinne liegen, im Kopfe herumgehen: अतो ऽन्यथा न मे वासो वर्तते हृदये क्वचित् MBH. 3, 2602. वाक्यं नारदेनोक्तं वर्तते हृदि नित्यशः 16715. इदं च मे मनसि वर्तते ÇĀK. 25, 22. 33, 12. VIKR. 30, 5. PĀNĀT. 1, 7, 7. अत्यानन्दसमायुक्ते नावर्ततां तदात्मनि (so ist wohl zu lesen) sie befanden sich nicht bei sich so v. a. sie waren ausser sich vor Freude KATHA. 55, 184. sich bei Jmd (loc. gen.) vorfinden, da sein: गुरुशापकृतं द्वयं यदिदं त्वयि वर्तते R. 1, 89, 4. जगत्संज्ञनेन शक्तिस्त्वयि वर्तते VORZ. d. Oxf. H. 80, a, 25. तयो यज्ञः श्रुतं शीलमलोभः सत्यसंधता । गुरुदेवतपूजा च एता वर्तन्ति भूमिदे (so lesen wir st. भूमिदं beider Ausg.; NILAK. giebt, um den acc. zu erklären, वर्तन्ति die Bed. von अनुसरति) MBH. 13, 3126. मम चाकृतपुण्याया एकः पुत्रो ऽत्र वर्तते KATHA. 18, 269. तवेदानीं नृत्तज्ञा च न वर्तस्यति 316. एवमादिर्महार्गवस्तस्य संप्रति वर्तते HANIV. 15037. तद्स्माकमप्यत्र विषये मरुत्कुतूहलं वर्तते PĀNĀT. 97, 10. योगतैमो हि सीताया वर्तते (so die ed. Bomb.) लक्ष्मणावयोः so v. a. steht bei uns, hängt von uns ab R. 2, 53, 3. — 4) sich in einem best. Lebensalter, in einer best. Lage, in einem best. Falle, bei einer best. Beschäftigung befinden; einer Sache obliegen, sich Etwas angelegen sein lassen; mit loc.: व्यस्याद्ये BHIG. P. 1, 6, 2. पश्चिमे वयसि HIT. 28, 2. यौवने R. 4, 63, 13. व्यसने 3, 73, 18. मरुति विषादे VIKR. 9, 5. तृतीयायां प्रकृतौ वर्तता त्वया MBH. 2, 1434. जीविते वर्तमानः so v. a. lebend SPR. 982. वशे in Jmdes Gewalt stehen 4417. PĀNĀT. 3, 11, 10. निदेशे MBH. 1, 637. मातुर्मते DAÇAN. 63, 5. अदेशे भगवतः BHIG. P. 3, 13, 14. सतां क्रमे R. 2, 25, 2. उभे तपसि वर्तन् MBH. 1, 1860. 4308. 5, 6053. मनुष्यधर्मे 15, 841. सारुमे M. 8, 346. कर्मसु 9, 319. BHAG. 3, 22. SPR. 4641. M. 2, 5. लेभेषु HANIV. 294. उपकारे R. 3, 75, 40. MĀK. P. 14, 86. अक्षिते SPR. 3558. उद्वाकमहासवे KATHA. 14, 26. मुखोपभोगेषु 21, 17. राजक्रियायाम् PĀNĀT. 63, 25. वल्लवः स्वयं शम्भे HANIV. 10941. RAGH. 8, 20. मर्यादाव्यतिक्रमे PĀNĀT. 46, 21. न वर्तते प्रतिपद्ये

30 v. a. ich bin nicht in dem Falle es annehmen zu können R. 2, 50, 29 (47, 20 GORR.). in einer best. Bedeutung stehen, eine best. Bedeutung haben: पुण्यसमीपस्थे चन्द्रमसि पुण्यशब्दे वर्तते PAT. zu P. 4, 2, 8. Schol. zu P. 1, 2, 15. सप्तम्यर्थमात्रे वर्तमानमीदृक्षम् zu 4, 1, 19. — 5) leben von (instr.): क्रीतेत्यप्तेन (अप्तेन) ĀÇV. GĀM. 4, 4, 15. मत्स्यमार्गेन HANIV. 5237. VARĀH. BĀH. S. 15, 17. KATHA. 4, 123. ÇĀK. zu BĀH. ĀR. UP. S. 274. BHIG. P. 4, 28, 86. 5, 8, 20 (°वोरुधा व° zu trennen). mit einem absol.: यथा वायुं समाश्रित्य वर्तते सर्वज्ञतवः । तथा गृहस्थमाश्रित्य वर्तते सर्व आश्रमाः M. 3, 77. — 6) leben so v. a. sein Leben hindringen; sich befinden, sich fühlen: मातामरुकुले चापि यथा वर्तामहे वयम् । तथा पूर्वं भवाच्छमेत्यपितुर्मातुश्च मे ऽग्रतः ॥ R. GORR. 1, 80, 20. कथं मे वर्तते बाला (तानि) पश्यती मामपश्यती 4, 29, 17. त्यक्ता त्वया कथं वर्तस्यामि KATHA. 53, 113. SPR. 4481. BHIG. P. 4, 13, 42. 4, 28, 18. 21. पश्यतश्च ताम् । ममावर्तत तत्कालं न जाने हृदयं कथम् KATHA. 22, 108. शिष्यश्च पितुरङ्गे सुमुखं वर्तते MBH. 3, 1740. — 7) zu Werke gehen, verfahren, sich benehmen: तथा R. 2, 30, 38 (32 GORR.). SPR. 1695. 3244. ततो ऽन्यथा M. 8, 597. HANIV. 9226. SUÇH. 4, 7, 9. एवम् R. 1, 8, 10. एवंविधम् KATHA. 12, 159. प्रतिकूलम् M. 10, 31. विधिपूर्वकम् SUÇH. 2, 93, 7. कामतस् M. 9, 63. अनुव्रतम् MBH. 15, 678. साधु R. 4, 28, 11. उग्रम् BHATT. 16, 7. mit einem absol.: अतः तमं न ते वचो ऽतिक्रम्य वर्तितुम् R. GORR. 1, 60, 4. तस्य मतमुत्क्रम्य वर्तितुम् 2, 23, 9. यदि धर्मं पुरस्कृत्य पुत्रं वर्तितुमिच्छसि 22, 1. gegen Jmd, mit loc.: पितृवत्सु M. 7, 80. 9, 108. MBH. 3, 1461. 5, 7079. 13, 878. R. 2, 18, 16. 41, 4 (40, 4 GORR.). 52, 33 (49, 34 GORR.). 58, 16. 73, 9. 104, 19 (ववृतिरे zu lesen). R. GORR. 2, 58, 24. 4, 28, 11. 5, 36, 64. SPR. 1612. 2607. 4830. PRAB. 106, 1. मातापित्रोर्गुरुषु च सम्यग्वर्तति ये सदा MBH. 13, 2042. 1, 3259. गुरुवच्च सुषावच्च वर्तेयातां परस्परम् M. 9, 62. निर्वैरमुखितास्तस्माद्वर्तधमिरेतरम् KATHA. 50, 116. mit dat.: कथं च तस्मै वर्तेयम् MBH. 14, 140. mit acc. (!): पुत्रश्च पितरं मोक्षाभिर्मर्यादमवर्तत 7, 1392. वर्त्त mit loc. der Person bedeutet auch in einem best. Verhältniss zu Jmd stehen, insbes. in einem unerlaubten geschlechtlichen: भार्यायां वर्तसे भ्रातृरूपायां त्वमधार्मिकः R. 4, 17, 28. mit सकृत् verkehren mit: पापमित्रैः सकृत् वर्तितुम् SPR. 2729. अवर्तितुम् mit abl. der Person gegen Jmdes Willen verfahren R. 2, 111, 6. verfahren —, zu Werke gehen mit (instr.) so v. a. an den Tag legen, äussern, anwenden, gebrauchen: अनया वृत्त्या कीनप्रतिज्ञया R. 2, 109, 8. याम्यया वृत्त्या M. 8, 173. अमायया 7, 104. कविर्निसर्गसौकुदेन भरतेषु वर्तमानः MĀLAT. 3, 9. fg. धर्मेण KATHA. 45, 160. देशद्वयेण (विषद्वयेण die neuere Ausg., वंशद्वयेण NILAK.) वर्तसम् HANIV. 8333. मित्रभावेन SPR. 4754. विभुत्वेन ÇVETĀÇV. UP. 4, 4. आर्द्रासीन्ये RAGH. 10, 26. पितृत्वेन PRAB. 106, 1. आत्मानुमानेन VIKR. 63, 13. अनुकल्पेन M. 11, 30. ओजसा, सक्त्या, घम्भसा P. 4, 4, 27. दण्डेनवारिश्चिरस्तु वर्तते देवः MĀLAT. 61, 18. या तव । अभिषेकविधातेन पुत्रराज्याय वर्तते R. 2, 23, 24. वर्ततेनां पराजया so v. a. unter eines Andern Befehlen stehend 6, 98, 28. यावद्वर्तस्यति पाञ्चाली पात्रेणानेन so v. a. gebrauchen MBH. 3, 202. वर्तते ब्रह्मणा विप्रो राजन्यो रत्तया भुवः so v. a. obliegen BHIG. P. 10, 24, 20. प्रजाद्वयेण so v. a. in der Gestalt eines Sohnes auftreten 1, 7, 45. — 8) mit dat. sich um Etwas kümmern, sich Etwas angelegen sein lassen: पुत्रराज्याय R. 2, 23, 24. शीलगुणाय 5, 37, 80. — 9) mit dat. gereichen zu: पुत्रेण किं फलं यः पितृदुःखाय वर्तते ÇUK. in LA. (III) 35, 12. — 10) in

einem gegebenen Augenblick da sein BHAG. 5, 26. सद्धमेकः प्रथममासं वर्त-
मि च भविष्यामि च Muir, ST. IV, 298, 8. अतीतानागता भावा ये च वर्तन्ति
संप्रतम् Spr. 3412. यक्षणासमयवेला वर्तते शीतरश्मेः 990. इयं च वर्तते
संध्या BRAHMA-P. in LA. (III) 55, 22. मम प्रसवसमयो वर्तते PĀNĀT. 74,
19. वर्तते ऽद्य मघाः R. GORR. 1, 73, 23. कालावस्था तदा कन्या न सा
वर्तति संप्रतम् MBH. 3, 11329. सार्यं संप्रति वर्तते Spr. 1960. VET. in LA.
(III) 29, 19. कोपस्यायं न कालो मे साध्यमन्यद्दि वर्तते KATHĀS. 21, 77.
अब्रक्षयमब्रक्षयं वर्तते PĀNĀT. 101, 1. वर्तमानं gegenwärtig; n. Gegen-
wart BHAG. 7, 26. P. 3, 2, 123. 3, 131. MĀLAV. 3, 18. BHĀG. P. 3, 13, 1. SAR-
VADARĀṆAS. 7, 12. 9, 21. 10, 6. 50, 5. HALĀJ. 5, 94. VOP. 5, 27. 25, 1. PĀN-
ĀT. 48, 8. वर्तिष्यमाणं zukünftig SARVADARĀṆAS. 10, 6. वत्स्यत् dass.
BHATT. 8, 67. — 11) im gegebenen Augenblick noch da sein, am Leben
sein UTTAR. od. Cow. 66, 2. KATHĀS. 18, 229. bestehen: तेनेदं वर्तते
जगत् Spr. 3200. वर्तते ऽद्य महानद्योः कल्पायाये ऽप्यनत्ययः। संगमो न-
गरेपात्ते स मुद्योपक्रमस्तयोः ॥ RĪGĀ-TAR. 5, 98. noch Geltung haben,
fortgelten so v. n. aus dem Vorhergehenden zu ergänzen sein: अत्रतेरि-
ति वर्तते PAT. zu P. 2, 3, 67. KĀC. zu 1, 1, 50. 57. 2, 39. Schol. zu 25.
Comm. zu NĀJAS. 2, 1, 49. — 12) das zur copula geschwächte sein: ता-
वेकनिश्चयो u. s. w. निरुत्तरमवर्तताम् MBH. 1, 7622. सुगुप्तिता च वत्स्य-
मि (वत्स्यामि die neuere Ausg.) पतिपत्नीर्निराकृता HARIV. 4620. तदधीना
वयं सर्वे वर्तमः सततं विभो Verz. d. Oxf. H. 80, a, 27. 58, b, 36. संप्रतं
सा रत्नस्वला वर्तते VET. in LA. (III) 8, 9. 29, 14. KUMĀR. 5, 65. RAGH.
19, 19. KATHĀS. 29, 137. 37, 221. KĀC. zu P. 1, 1, 56. RĪGĀ-TAR. 6, 267.
PĀNĀT. 69, 17. समायातः VET. in LA. (III) 7, 14. fg. निवृत्तमेव स्थानं
वर्तते HIT. 26, 11, v. l. द्रष्टव्यो वर्तते स नः KATHĀS. 102, 45. लावाणके
ऽस्माकं गतानां वर्तते चिरम् es ist lange her, dass 15, 123. इति मे वर्तते
बुद्धिः so ist meine Meinung R. 5, 92, 9. mit einem absol.: सत्यमतीत्य
रुदितो रुरीश्च वर्तते वाजिनः so v. a. übertreffen an Geschwindigkeit ÇĀK.
6, 5. — 13) hervorgehen aus (abl.), entstehen in (loc.): मुखतो ऽवर्तत ब्रह्म
पुरुषस्य BHĀG. P. 3, 6, 30. fg. विशो ऽवर्तत तस्येर्वोः 32. — 14) trans.
mit einem acc.: वृत्तिम् ein Verfahren einschlagen, verfahren (mit loc. der
Person, selten mit प्रति) MBH. 1, 4832. 2, 152. 3, 14660 (वर्तमि). 15, 9.
11. 677 (वर्तसि). R. 2, 44, 5. 58, 18. 73, 8. R. GORR. 2, 75, 25. 3, 1, 7. 10.
4, 17, 52. न लोकवृत्तं वर्तत वृत्तिरुतोः M. 4, 11. संवृत्तिम् R. GORR. 2, 109,
31. anwenden, gebrauchen: सर्वोपायम् R. SCHL. 2, 82, 18. मयि कैर्पाण्य-
वर्तत KATHĀS. 106, 30. तद्विपर्ययम् BHĀG. P. 3, 21, 21. प्रिया खलु नो भवती
सती प्रियमवृत्तत् (अवृत्तत् Bhu. Ān. Up.) so v. a. erweisen ÇĀT. Br. 14, 1,
4, 10. किमिदं वर्तते so v. a. treiben, thun R. 7, 23, 5. — 15) nicht hier-
her scheint zu gehören: भूम्या वृत्ताय नो ब्रूहि यतः खेतं तं वयम् wähle
aus und sage, wo im Boden u. s. w. (also वृत्ताय zu schreiben; =
स्पृष्ट्वा MAULON.) VS. 11, 19.

— caus. वर्तयति Dhātup. 33, 108 (भाषार्थ, v. l. भासार्थ). अवीवृत्तत् und
अववृत्तत् P. 7, 4, 7, Schol. Vor. 18, 4. अवृत्तत् ved.; aus metrischen Rück-
sichten auch med. 1) in drehende Bewegung setzen, schwingen, rollen
lassen, schlenndern: वर्तयते दिवो वधम् RV. 7, 104, 4. अयं 10, 95, 12. fg.
अङ्गि खं वर्तया पणाम् (SV. richtig pṛyam) 186, 3. चक्रम् 2, 11, 20. कस्तवर्तं
(करवर्तं) वर्तयति P. 3, 4, 39. रत्नगच्छतः वर्तमवीवृत्तत् BHATT. 15, 37. तत्-
न्सततं वर्तयत्यो MBH. 1, 809. दिनु चक्रमवर्तयत् BHĀG. P. 3, 20, 32. कुरु-

जाङ्गले — निश्चक्रवर्ति (so v. a. वर्तितनिश्चक्रः; वर्तित = पालित
Comm.) 1, 16, 11. यो (वायुः) ज्योतीषि वर्तयति ÇĀK. 165. अयूषि so v. a.
Thränen vergossen MBH. 1, 4468. R. 2, 58, 21. 100, 37. 6, 24, 4. 47. 104, 8.
BHĀG. P. 4, 28, 49. — 2) drehen, drehen: सष्टा पदं स्वपा अर्धवर्तयत्
RV. 1, 85, 9. तष्टा ते वर्षं वृत्तत् 6, 17, 10. गुटिकाम् Suçr. 2, 88, 20. =
वर्तुलं करोति Siddh. K. zu P. 3, 1, 15. सो ऽमन्यत फलानीति मोदकाश्च
मुवर्तितान् R. GORR. 1, 9, 37. — 3) Etwas vor sich gehen —, einen Verlauf
nehmen —, von Stellen gehen lassen, verrichten: रोमन्यम् P. 3, 1, 15.
RAGH. 1, 52. न्यूतम् MBH. 2, 2508. यक्षम् HARIV. 14378. इष्टिमेन्द्रोम् BHĀG.
P. 3, 6, 26. पारायणम्, तुरायणम्, चान्द्रायणम् P. 5, 1, 72. संप्रति संभोग-
कामिप्रवृत्त्या वर्तितज्ञमानः so v. a. erzeugt (°प्रवृत्त्यावर्जित° gedr.)
KUSUM. 23, 21. herrichten, zurichten: वर्तिते च सप्तद्वीपसमुद्रभूधरविचित्रे
धरणीमण्डले PĀNĀT. 157, 24. मुवर्तित (ज्ञाल) MBH. 13, 2657. मक्तसा-
क्षम् so v. a. an den Tag legen, äussen 4, 671. नासर्ववर्तयति धनतु ज-
लदेधामन्द्रमुद्रर्जितम् so v. a. erheben MĀLAV. 153, 2. — 4) (eine Zeit)
verlaufen lassen, zubringen, verleben: पुष्करे तु ततः शेषं कालं वर्तित-
वान् MBH. 1, 7976. काश्चन — अवर्तयत्समाः RAGH. 19, 4. रात्रिं कथं विदे-
वमो सौमित्रे वर्तयामहे R. 2, 53, 4. कया वृत्त्या वर्तितं ते परं वयः BHĀG.
P. 1, 6, 3. दुःखशोकवती लेकि वर्तयिष्यामि जिवितम् das Leben hinbrin-
gen R. 4, 19, 11. दुर्गतिम् ein armseliges Leben führen R. SCHL. 1, 59, 21.
वृत्तिम् ein Leben —, eine Lebensweise führen: तत्र ° LĀTJ. 8, 12, 11. 10,
18, 11. मयि पञ्चवमापमे को वृत्तिं वर्तयिष्यति R. 2, 63, 30. 7, 88, 3. ein
Verfahren einhalten LĀTJ. 8, 7, 10. — 5) intrans. sein Leben hinbringen,
ein Leben führen: दीर्घकालं मम क्रोधादुर्वृत्त्या वर्तयिष्यति R. GORR. 1,
61, 22. अनेन वृत्तेन M. 4, 260. प्रवृत्त्या 10, 98. कया वृत्त्या वर्तितं वश-
रदिः तितिमण्डलम् BHĀG. P. 1, 13, 8. एवं वर्तयन् KĀND. Up. 8, 15. वर्त-
यामास मुदितो देवराडिव नन्दने MBH. 3, 3065. R. 1, 77, 15. 2, 74, 24. 7,
88, 3. leben —, bestehen von (instr.): भैतेषा M. 2, 188. 11, 128. शिलो-
ठ्ठाभ्याम् 4, 10. 6, 20. fg. निन्दितैः कर्मभिः 10, 46. 50. कृच्छ्रेः JĀN. 3, 50.
MBH. 3, 2306. 4071. 13, 2595. 3238. 13723. HARIV. 1269. 3794. 11205. R.
2, 24, 2. RAGH. 12, 20. KIR. 2, 18. Spr. 3002. VP. bei Muir, ST. I, 181,
N. 12. BHĀG. P. 3, 19, 83. MĀLAV. P. 49, 28. 32. 60, 12. am Leben bleiben:
भवत्या च परित्यक्तो न नूनं वर्तयिष्यति R. 2, 24, 11 (25, 10 GORR.). 51,
12 (48, 12 GORR.). 86, 13 (94, 14 GORR.). R. GORR. 2, 65, 29. 113, 16. 3, 51,
12. KATHĀS. 66, 104. — 6) eine Begebenheit vorführen, erzählen: किं भूयो
वर्तयिष्यामि ते MBH. 1, 4539. छाक्ष्यानम् 3, 328. 5, 5421. 12, 8493. 13,
435. 508. 2248. 3034. 4652. 14, 640. HARIV. 4579. 8553. R. 1, 5, 4. Verz.
d. Oxf. H. 8, a, 17. कृतं वो वर्तयिष्यामि दानस्य फलमुत्तमम् auseinander-
setzen, vorführen MBH. 14, 2714. ब्रह्म verkünden, lehren BHĀG. P. 3, 16,
25. — 7) einsehen, erkennen: भावदितं क्रियादितं रव्यादितं यथात्मनः।
वर्तयन् (= आलोचयन् Comm.) स्वानुभूत्येकं त्रीन्स्वप्नान्धुनते मुनिः ॥ BHĀG.
P. 7, 15, 62. — 8) शिरः oder शीर्षम् bei den Juristen so v. a. sich zu
einer Strafe bereit erklären, wenn der Andere durch ein Gottesurtheil
gereinigt wird, Visum in Z. d. d. m. G. 9, 679. JĀN. 2, 96; vgl. शीर्षकस्थ
95. — 9) mit dat. sich kümmern um, sorgen für: न्यायोपेतैः ÇĀK. u.
GĀN. 4, 8.

— desid. विवर्तिष्यते und विवृत्सति P. 4, 3, 92. 7, 2, 59. Vor. 8, 121.
19, 2. विवर्तिष्यते, विवृत्सिता, विवृत्सितुम् P. 7, 2, 59, Vārtt., Schol.

— intens. वरीवृत्ति, वरीवृत्ति, वरिवृत्ति, वरिवृत्ति, वरिवृत्ति, वरिवृत्ति, वरिवृत्ति Schol. zu P. 7, 4, 90. fg. rollen, die Würfel: इरिणे वरिवृत्तानाः RV. 10, 34, 1. वरीवृत्त्यमान्यरति Cat. Br. 14, 1, 4, 10.

— अद्यत्त caus. herbeiführen: अद्यत्त सुमार्गं वरिवृत्ति देवान् RV. 1, 186, 10.

— अति 1) trans. vorbeifahren, passieren bei (acc.): कोसलान् R. 2, 50, 10. übersetzen über (einen Fluss) 71, 15. überschreiten: सती गतिम् R. 2, 111, 4. figg. (act.). R. Gonn. 2, 120, 6. विघातविकृति मार्गम् Spr. 2809. म-पादां अतिवृत्तिम् R. 5, 87, 12. hinausgehen über: येनेन्द्रियेण गृह्यते शब्द-स्तस्य विषयभावमतिवृत्तौ उर्ध्वा न गृह्यते jenseits von — gelegen Comm. zu Nāṣas. 2, 1, 51. hinübergelangen über eine Zeit so v. a. so lange le- ben: यामासातिवर्तते Verz. d. Oxf. H. 51, a, 34. vorbeikommen bei so v. a. übertreffen: वेदस्याध्ययनेन बहून्प्रीन् MBh. 3, 11069 (S. 571). स्वर्गे तानकुमुदातिवर्तते (so die neuere Ausg.) Hariv. 8245. बान्ध-वस्त्रे राज्यलोभा उतिवर्तते Kathās. 41, 10. शर्मिष्ठातिवृत्तास्मि (mit pass. Bed.) MBh. 1, 2451. वाग्विभवातिवृत्तिरिति (mit act. Bed.) Māla- rīm. 16, 1. überwiegen: अन्योऽयं नातिवर्तते MBh. 3, 13928. Verz. d. Oxf. H. 49, b, 30. hinwegkommen über so v. a. überwinden, widerstehen, entgehen, enttrinnen, loskommen von: असाध्या नातिवर्तते प्रमेका रजनीं यथा । ताराणि तथा नातिवर्तते तथा दृष्ट्या गुदादवाः ॥ Suṣa. 2, 52, 7. 8. 406, 14. यदातिवर्तितुं बाहुबलं नाशकृतौ मम Kathās. 121, 67. एतन्मुखं मम R. 5, 6, 14. मृत्युम् Kauṣ. 15. ते प्रकमेतदतिवर्तति Muṇḍ. Up. 3, 2, 1. दिष्टम् MBh. 5, 7543. देवं पौरुषेण 13, 1932. R. Gonn. 2, 20, 20. Daṣak. 73, 6. त्रीन्गुणान् Bhāg. 14, 21. Bhāg. P. 6, 4, 14. कालम् R. Gonn. 2, 80, 23. Bhāg. P. 8, 21, 20. स्वभावम् Spr. 4309. दोषम् MBh. 3, 16679. भवितव्यम् Kathās. 37, 236. पूर्वकर्म 101, 296. वैधात्रीर्वामताः Rāśa-Tan. 4, 418. hinweg- gehen über so v. a. versäumen, vergessen, unterlassen, verletzen: यथा पु- ष्याणि च फलानि च । स्वं कालं नातिवर्तते तथा कर्म पुराकृतम् Spr. 3394. समयम् MBh. 2, 693. वेलां महेदधिः R. Gonn. 2, 30, 80. 6, 103, 18. नियो- गम् R. Schl. 2, 21, 42. शासनं भर्तुः R. Gonn. 2, 23, 8. धर्मम् 30, 30. 6, 4, 20. सत्यम् Kathās. 98, 53. Jmd nicht beachten, keine Rücksicht nehmen auf Jmd., sich gleichgültig verhalten gegen Jmd.: ऋतुस्त्रातां सती भार्याम् — अतिवर्तते दुष्टात्मा R. 2, 75, 36. धातरं धार्मिकं श्रेष्ठम् MBh. 2, 2258. तौ समासाद्य वेदेहि — कः पुमानतिवर्तते साक्षादपि पितामहः R. 5, 22, 14. sich vergehen gegen Jmd.: अपत्यलोभाद्या तु स्त्रो भर्तारमतिवर्तते M. 5, 161. आत्मानं नातिवर्तते R. 2, 111, 7. आत्मानं नातिवर्तस्व R. Gonn. 2, 120, 7. यथाहं कर्मणा वाचा शरीरेण च राघवम् । सततं नातिवर्तयम् 6, 101, 27. 103, 18. अतिवृत्त der sich gegen Jmd. vergangen hat 3, 56, 22. 5, 80, 14. — 2) intrans. a) vorüberstehen MBh. 3, 12168. — b) verstreichen: नातिवर्तते तत्तन्नाम् R. 1, 32, 2. संध्याकालो उतिवर्तते 44, 62. 51, 20 (48, 23 Gonn.). 86, 20. 5, 7, 58. व्यो यदतिवर्तते 75, 5. Pañcāt. 174, 9. ed. orn. 49, 18. तयोः प्रत्यक्षमन्योऽन्याकारदानेन u. s. w. कालो उतिवर्तते Hit. 25, 17. fg. 62, 22. सा षोडशाक्षाणस्य सावित्री नातिवर्तते zu spät sein M. 2, 35. — c) lassen von (abl.): गार्वाक्षातिवर्तते R. Gonn. 2, 62, 31. यथा मे हृदयं नित्यं नातिवर्तति राघवात् 6, 101, 28. — d) अतिवृत्त weit fort- gelaufen R. 5, 50, 6. weit entfernt von: त्वं नातिवृद्धो वयसा नातिवृत्तश्च यौवनात् । कथमल्पेन कालेन पृथिवीमटसि द्विज ॥ Mārk. P. 61, 11. längst vergangen: कथं Spr. 5321. — Vgl. अतिवर्तन, ०वर्तव्यं ० (०वर्तव्य), ०वर्तितुं. — caus. 1) übertreten —, austreten lassen: पुरिषम् Suṣa. 2, 516,

9. — 2) = simpl. 1) Jmd nicht beachten, keine Rücksicht nehmen auf: अतिवर्त्य तौ MBh. 10, 235.

— अयति bei Jmd vorbeifahren: कृत्ति स्मात्र पिता पुत्रं रथेनाभ्यति- वर्तते (रथेनाभ्येत्य संयुगे ed. Bomb.) MBh. 7, 1391.

— व्यति 1) trans. übersetzen über, passieren: सागरम् R. 5, 36, 3. hin- überkommen über so v. a. entgehen, enttrinnen. दिष्टम् MBh. 8, 1731. — 2) intrans. a) verstreichen: सा रात्रिव्यत्यवर्तते MBh. 3, 16722. 7, 2794. Hariv. 4419. R. 2, 91, 74 (100, 75 Gonn.). R. Gonn. 2, 79, 38. 4, 8, 48. 44, 109. 48, 6. 50, 3. 5, 22, 12. 76, 15. 7, 9, 8. — b) lassen —, weichen von (abl.): सत्यात् R. Gonn. 2, 62, 30.

— समति vorüberstehen bei (acc.): इन्द्रियाणां वशानुगम् । अर्थाः सम- तिवर्तते कंसाः शुष्कं सरो यथा MBh. 5, 1299. entgehen, enttrinnen: वि- धिम् Hariv. 7404. यथाभावम् Spr. 4388. Vgl. u. समभि.

— अधि 1) hinrollen über (loc.): अद्य न्वेषु पर्वयो वृत्युः RV. 10, 27, 6. — 2) sich bewegen —, hinfliegen irgendwohin: यतो यतो षट्पणो उधि- वर्तते ततस्ततः प्रेषितवामलोचना Çā. 23. — caus. hinrollen über (acc.): अङ्गारम् (कपाले) TBa. 3, 2, 1.

— अनु 1) nachrollen, sich nach —, entlang bewegen; folgen, nach- gehen, nachwandeln, sich richten nach, nachstreben, sich hängen an: अनु व्रतानि वर्तते कृष्णिन् RV. 1, 183, 3. सत्ता ते अनु कृष्टयो विश्वा च- क्रेव वावतुः 4, 30, 2. प्रभं यातामनु रथा अन्वसत 5, 55, 1. धृतस्य निर्माणं वर्तते वाम् 62, 4. अनु वा रोदसी उभे चक्रं न वर्त्येतिशम् 8, 6, 38. 10, 37, 3. AV. 7, 21, 1. ये क्रूरान् अनुवर्तते verfolgt 12, 2, 37. 11, 9, 21. TBa. 1, 7, 2, 7. Pañcāt. Br. 12, 6, 8. Cat. Br. 4, 8, 9. सत्यं नो अनुवर्त्यति 7, 4, 1, 8. 4. 8, 2, 3, 7. — वर्तम् Bhāg. 3, 23. MBh. 3, 15690. अपथ्यं मार्गम् R. 3, 46, 17. ऋषभपदवीम् Bhāg. P. 5, 15, 1. प्रज्ञास्तमनुवर्तते समुद्रमिव सिन्धवः Spr. 3899. MBh. 2, 2052. 15, 342. Hariv. 12070. R. 2, 24, 20. 30, 80. 88, 15. 100, 3. 7, 10, 8. Kumāra. 3, 36. Çā. 35, 21. Spr. 148. Bhāg. P. 4, 7, 34 (०वर्तते). 8, 16, 37. Sarvadarçana. 177, 13. हृषेवानुवृत्ता wie ein Schatten folgend R. 3, 12, 11. अद्वैतवादयः सद्गुणाशालकारवदनुवर्तते Vedāntas. (Allah.) No. 148. ते अनुवर्तन्पितृन्सर्वे यथासा च बलेन च so v. a. kamen ihnen gleich an MBh. 3, 15940. Bhāg. P. 1, 12, 18. सतः nachgehen, in Jmdes Fußstapfen treten (bildlich) R. 5, 23, 7. Spr. 2621. सतोऽसतो (gen.) नानुवर्तति MBh. 1, 8580. अनुवर्तितुमिच्छति मातरं सततं मुताः nachgehen, sich halten zu, anhängen R. 4, 19, 25. 2, 9, 39. MBh. 5, 65, 14, 17 (act.). Hariv. 5632. Kathās. 46, 58. Jmd willfahren R. 5, 84, 9. Spr. 258. 2655. 2925. Kathās. 33, 14. वस्त्राभरणप्रेषणादिना Daṣak. 86, 14. Bhāg. P. 3, 16, 21. पित्रा मामनुवर्तता 4, 30, 15. अनुवृत्त zu Willen seind, gehorsam Kathās. 1, 66. लोकानुवृत्त n. Gehorsam des Volkes Spr. 1314. हृदेऽनुवृत्त n. das Willfahren 2676. Jmd beipflichten MBh. 1, 1799. Raṣa. 14, 12. अनुवृत्त der sich einverstanden erklärt hat MBh. 3, 14838. Etwas befolgen, sich bekennen zu, sich richten nach, anhängen, einer Sache nachgehen, sich hingeben: चार्वाकमतमनुवर्तमानाः Sarvadarçana. 2, 3. 154, 1. 2. अहं तावत्स्वामिनश्चितवृत्तिमनुवर्तिष्ये Çā. 23, 14. तच्छी- लमनुवर्त्यति मनुष्याः MBh. 3, 13109. विल्लावो दैवमनुवर्तते Spr. 2786. fg. 46 (II). स यत्प्रमाणं कुरुते लोकस्तदनुवर्तते 4829. कृपणाः मंसत्राणां मा वृत्तिमनुवर्तिष्याः MBh. 5, 4584. R. 4, 31, 7. पितृपतामो वृत्तम् MBh. 3, 11688. R. Gonn. 2, 14, 10. दुष्कृतं पितुः R. Schl. 2, 106, 15. अनुवर्तस्याः

स्वभावमिह योचितः Bñio. P. 8, 18, 39. पितुर्नियोगम् R. Gonn. 2, 18, 49. सङ्घिम् 51. पतामंकीमाज्ञाः 5, 44, 17. वाक्यम् 8, 93, 14. 7, 59, 22. Bñio. P. 3, 14, 45. 4, 4, 19. 23, 56. 5, 4, 14. धर्मम् MBñ. 3, 11636. 5, 990 (sig. 995). R. Gonn. 2, 18, 22. 30, 80. 5, 7, 4. M. 6, 98. MBñ. 3, 14683. द्विष्यानुमतानुवर्तधर्म Bñio. P. 4, 20, 15 (= परंपराप्राप्त Comm.). अर्थधर्मा परित्यज्य यः काममनुवर्तते R. 2, 53, 12 (15 Gonn.). पुरुषाणां च गार्हस्थ्यमनुवर्तताम् Mñk. P. 29, 1. व्रतम् Çñk. zu Bññ. År. Up. S. 321. वैल्लव्यम् Spr. 4626. शोकम् R. 4, 6, 18. क्रोधम् 8, 101, 16 (act.). गोत्रं यवानुवर्तते *sich angelegen sein lassen* HARIV. 2531. क्लेशम् ebend. अनुवर्तते या भगीरथगृहे प्रसादः so v. a. *an den Tag gelegt* UTTARAR. 124, 3 (167, 10). बलं धर्मा ऽनुवर्तते *richtet sich nach, hängt ab von* MBñ. 12, 4841. कृतः पुरुषकारस्तु ऽवमनुवर्तते 13, 316. स्वार्थस्तम् (कालम्) अनुवर्तते Spr. 3925. — 2) *gerathen in, theilhaftig werden*: सद्यो भयं नानुवर्तति सत्तः Spr. 5117. — 3) *nach und nach besitzen, — erfüllen*: तत्पुत्रपौत्रनप्तृणामनुवर्तत तदत्तरम् Bñio. P. 4, 1, 9. — 4) *intrans. a) erfolgen, hinterher sich einstellen, — erscheinen* Bñio. P. 4, 13, 36. 7, 2, 47. स्पृका मे ज्ञापते ऽत्यर्थं तुष्टिश्चाप्यनुवर्तते R. 3, 49, 8. अनुवृत्त Bñio. P. 4, 18, 6. निशायामनुवृत्तायाम् 3, 11, 28. — b) *fortdauern* Bñio. P. 3, 11, 28. Schol. zu Kap. 1, 19. SARVADARCANAS. 115, 22. *Geltung haben*: अन्निर्वेदे किं सततं सर्वार्थेष्वनुवर्तते Spr. 3475. *fortgelten* so v. a. *aus dem Vorhergehenden zu ergänzen sein* Comm. zu Nñjar. 2, 1, 58. — c) *sich benehmen gegen* (loc.): तथा न संज्ञा कन्यायां पुत्रयोश्चानुवर्तत Mñk. P. 77, 25. *abwechselnd mit acc. und loc.*: कथं स भगवानामो धातृन्वा स्वयमात्मनः । तस्मिन्वा ते ऽनुवर्तत (der Comm. faßt अनु als adv. *hinterdrein*) प्रज्ञाः पौराण्य ईश्वरे ॥ Bñio. P. 9, 14, 24. — d) *heimkehren* R. Gonn. 2, 35, 40 wohl nur fehlerhaft für *निवर्त्*. — e) अनुवृत्त = वृत्त *rund, voll*: ० मनोऽज्ञज्ञः Pññar. 3, 5, 14. — Vgl. अनुवर्तन *fig.*, अनुवर्तिन्, अनुवृत्ति, कान्तानुवृत्ति. — *caus. 1) fortrollen, — weiterrollen lassen*: एवं प्रवर्तितं चक्रं नानुवर्तयतीह यः Bñio. 3, 16. — 2) *med. (sich) schlicht hinstrecken*: केशान् TBñ. 1, 5, 5, 1. — 3) *verfolgen lassen* AV. 11, 10, 18. — 4) *nachfolgen lassen, anreihen an* (loc.) Çñk. Bñ. 10, 2. Çñ. 3, 16, 12. Åçv. Çñ. 5, 3, 11. — 5) *aus dem Vorhergehenden ergänzen* Schol. zu P. 1, 3, 68. 7, 1, 86. 8, 3, 12. — 6) *hineinlegen, hineintun in* (loc.): स्थिरघरेष्वनुवर्तितोऽशः Bñio. P. 3, 31, 16. — 7) *anwenden*: स घतुषामुपायाः । तृतीयमनुवर्तयन् R. 4, 54, 6. — 8) *Jmd* (acc.) *anhalten zu* (loc.): लोकं धर्मे Bñio. P. 4, 16, 4. — 9) *vorsagen, versprechen*: सावित्रीम् Pññ. Gññ. 2, 3. *besprechen* Verz. d. Oxf. H. 269, 5, 29. *beantworten*: यद्यद्वर्ता ऽनुयुञ्जति तत्तदेवानुवर्तयेत् MBñ. 4, 105. — 10) *Etwas geschehen lassen* R. 5, 46, 10. *Etwas guthelassen, beipflichten*: वनवासकृता बुद्धिर्मम धम्यानुवर्त्यताम् R. 2, 21, 49. — 11) *auf Jmdes Gedanken eingehen, Jmd zu Willen sein*: अनुज्ञानुवर्तित (= सेवित Comm.) Bñio. P. 4, 10, 3. — 12) *es Jmd* (acc.) *nachthun* Çñk. zu Bññ. År. Up. S. 104.

— समनु *nachgehen, folgen, sich richten nach* Spr. 4363. Bñio. P. 3, 11, 21. राजवृत्तं किल लोकः कृतः समनुवर्तते R. Gonn. 2, 118, 9. सत्यम् R. Scñl. 2, 14, 8. प्रयोजनवर्ती प्रीतिं लोकः समनुवर्तते 6, 82, 45. भूमिर्नद्याः u. s. w. कालं समनुवर्तते MBñ. 3, 11231. 11233 (act.). *folgen* so v. a. *gehörten* R. 5, 64, 17. *folgen* so v. a. *die Folge von Etwas sein* Bñio. P. 5, 6, 17. — *caus. Etwas geschehen lassen* R. 5, 46, 17.

— अयं *aus der Lage kommen, sich verdrehen*: ग्रीवां सुच. 1, 255, 19.

vom Wege abkommen: पुग्यम् M. 8, 298. *sich selbstwärts wenden*: सन्निवृत्त्यापवृत्त्य (अपवृत्त्य ed. Bomb.) च MBñ. 7, 1164. *sich entfernen, sich fortbegeben* 1, 1784. रसांसि 13, 4284. RAÇH. 6, 59, 7, 30. *sich zur Seite begeben* (?) R. ed. Bomb. 2, 53, 4. अपवृत्त *abgerutscht*: सव्यापवृत्तं जटामण्डलम् HARIV. 3046. 4440. R. 6, 93, 12. सायकं so v. a. *abgeschossen* 4, 54, 19. *umgekippt*: पदा शकटः Bñio. P. 2, 7, 27. *abhanden gekommen*: पितृपैतामहं राज्यम् MBñ. 7, 2977. Oesters fehlerhaft für अपवृत्त (s. u. वर्त् mit अयं) *absolvirt*, z. B. पूये विवृते ऽनपवृत्ते Çñk. Çñ. 13, 4, 1. अपवृत्ते कर्मणि Gonn. 1, 9, 17. Kññ. Çñ. 1, 3, 28. Åçv. Çñ. 6, 13, 17. fehlerhaft für उपवृत्त MBñ. 5, 7164 nach der Lesart der ed. Bomb. MALLIN. zu Kññ. 12, 50. Vgl. अपवर्त *fig. — caus. 1) abwenden*: अयं तं वर्तया पथः RV. 2, 23, 7. तिर्यगपवर्तितदष्टि MñLATIM. 21, 15. — 2) *dividiren*: कुर्दिनानि द्वादशभिरपवर्तितानि Comm. zu GARITADJ. GRAMĀJANĀJ. 9. LILĀV. 4. 8. 15. *auf einen kleinern Maassstab reduciren*: इष्टापवर्तिता पृथ्वी GOLĀDJ. 8, 12.

— व्यप *sich abwenden*: चेतः कथं कथमपि व्यपवर्तते मे MñLATIM. 11, 15. *abstehen von* (abl.) UTTARAR. 94, 5 (122, 11).

— समप *caus. wegstreben*: उषा अयं स्वमुत्तमः सं वर्तयति वर्तनिम् RV. 10, 172, 4.

— अयि *caus. hineinschleudern in* (acc.): कर्तुम् RV. 1, 121, 13.

— अयि 1) *sich begeben, — kommen nach, zu* (acc.): सत्सप्तनिं वासमभिवर्तस्व रथ Åçv. Gññ. 2, 6, 5. संवत्सरः सर्वाणि भूतान्यभिवर्तते Çñ. Bñ. 3, 4, 4, 15. मथुराम् HARIV. 6442. वनम् R. Gonn. 2, 43, 4. 73, 12. 7, 21, 9. ज्ञाङ्गवीमभिवृतायाः (सरत्वाः) *sich erglänzend in* R. Scñl. 1, 26, 10. *hinzutreten zu* 2, 91, 57 (100, 26 Gonn.). *sich Jmd nähern, an Jmd herantreten*: भार्याम् MBñ. 1, 4486. चन्द्रमाः — रोहिणीं नाभ्यवर्तत HARIV. 12796. 2705. 4978 (act.). ये चैनमभिवर्तते याचितार इतस्ततः R. 1, 31, 7. 3, 31, 31. 52, 15. 4, 62, 13. 6, 99, 48. अस्त्रो मत्संभवा सौम्य धनेधिरभिवर्तयेत HARIV. 4482. *losgehen auf Jmd* (in feindlicher Absicht), *überfallen, angreifen*: दस्युन् RV. 5, 31, 5. MBñ. 1, 4114. 3, 11518. 11722. 11963. 5, 7243. 0, 4. 2362 (act.). 2666. 9, 787 (act.). HARIV. 11043 (S. 791). R. 6, 2, 48. 19, 19. *intrans. sich herbewegen, herbeikommen*: इत एव Mññar. 98, 21. Çñk. 8, 23. 80, 3. MñLATIM. 11, 7. Pññ. 13, 9. 20, 2. घारात् RAÇH. 2, 10. *sich hinbewegen*: यतो यतो षट्पयो ऽभिवर्तते Çñk. 23, v. l. वक्रेण von einem Planeten Bñio. P. 5, 22, 14. *in feindlicher Absicht herankommen*: संग्राममेवाभिमुखा अयवर्तत R. 7, 27, 24. वा योद्धुमभिवर्तते 6, 4, 28. युद्धार्थम् 7, 27, 7. युद्धाय 75, 41. संग्रामे 28, 7. स्पृष्टुं (पस्य ed. Calc.) राजसकुलाणि — समरे नाभ्यवर्तत वेलामिव मकार्णवः MBñ. 4, 578. *sich hinwenden*: तेषाम् मुखानि चाभ्यवर्तत येन याता तिलोत्तमा 1, 7707. दीर्घारण्यानि दक्षिणा दिशमभिवर्तते *sich hinstrecken, sich hinziehen nach* UTTARAR. 32, 18 (43, 2). *über Jmd kommen* so v. a. *sich Jmds bemächtigen*: शङ्का मामभ्यवर्तत R. 5, 56, 148. — 2) *überwinden*: येनेन्द्रा अभिवावृते RV. 10, 174, 1. 2. — 3) *aufziehen* (von Wolken) R. 2, 91, 25 (अयवर्त्त ed. Bomb.) = 100, 22 Gonn. *sich erheben, beginnen*: रथिनं रथिभिश्च संप्रकारो ऽभ्यवर्तत MBñ. 4, 1059. *anbrechen* (von der Nacht) R. 2, 48, 20. 62, 19. 85, 14 (92, 23 Gonn.). R. Gonn. 2, 10, 6. संध्या 1, 29, 22. 2, 95, 23. *sich erheben* (von einem Geräusch u. s. w.): स्तुतिशब्दे ऽभ्यवर्तत (अवर्तत ed. Bomb.) R. Scñl. 2, 65, 8. साधु साधिति शब्दश्च

सहीने ऽभ्यवर्तत ३, ३६, ९६. — ४) *sich befinden*: पूर्वम् so v. a. *oben an stehen* R. ६, १, ९. *da sein*: ममाप्येषा सदा — कृदि कामो ऽभिवर्तते MBh. ३, ६०९६. *Statt finden* UTTAR. ३९, ३ (५३, १७). न च धर्मो ऽभ्यवर्तत *vorhanden sein* R. GOR. २, ४६, ४. — ५) *zuwenden*: तच्छीघ्रं दर्शनं मयमभिवर्तसु (= अभिवर्तयसु Comm.) कार्यया: so v. a. *mögen vor mir erscheinen* R. ७, ५३, २६. — ६) *fehlerhaft für* *सति* in der *Bed. besiegen* HARIV. ४१६२ (*सति* die neuere Ausg.). *verstreichen* MBh. १३, २९००. १४, २६७. (सं-*नि* ed. Bomb.). — Vgl. *अभिवर्तिन्*, *वृत्ति*, *अभिवर्त*. — *caus.* १) *überfahren*: वर्तयन् तपुषा चक्रियाभि तम् RV. २, ३४, ९. — २) *überwinden*: यस्या देवा धनुरानभ्यवर्तयन् AV. १२, १, ६. *अभि वा सेमो अवीवृत* RV. १०, १७४, ३. — ३) *zum Herrn machen über* (dat.): तेनास्मान्भि राष्ट्राय वर्तय RV. १०, १७४, १.

— *समभि* १) *sich Jmd nähern*: यवीयसः कथं भार्या ज्येष्ठा धाता — समभिवर्तत सद्भतः सन् MBh. १, ७२६१. *auf Jmd losgehen* ७, १५०७. *heran-, herbeikommen* HARIV. ४९३४. ५००७. — २) *wiederkehren, sich wiederholen* Suçr. २, ४९६, ३. — ३) *andbrechen* (von der Nacht) MBh. ५, ५१३४. — ४) *sich verhalten*: तूष्णीम् R. ७, १३, १६. — ५) *fehlerhaft für समति* in der *Bed. vorüberstehen bei* MBh. ५, १२९९ nach der Lesart der ed. Bomb. (*richtig समति* ed. Calo.). *entgehen, enttrinnen* Spr. ४३८८, v. १. *vernachlässigen, unberücksichtigt lassen*: वचः MBh. १, ६८६४. *davonlaufen* R. २, २८, ६. *verstreichen* R. १, ६, १० (*समभिवर्तत* ed. Bomb.).

— *अव* a. *अववर्तिन्*.

— *अभ्यव* *sich zuwenden*: यथाकृतस्पागेरङ्गारा अभ्यववर्तैरन् TBh. १, १, ६, ९. — *caus.* *herwenden* Çat. Br. ५, १, ४, ४. ४, २, ५.

— *न्यव* *scheinbar* MBh. ७, १०४६, wo aber mit der ed. Bomb. *ये न्यवर्तस* st. *न्यववर्तस* zu lesen ist.

— *समव* *caus.* *zuwenden, kehren gegen* Çat. Br. ३, ५, २, ६, ९.

— *आ* १) *act. trans.* *herbeiwenden, zurückwenden*: को धधरे मरुत आवर्तत RV. १, १६६, २. ६, ६३, १. *आ* पु वर्त मरुतो विप्रमच्छं *wendet herbei* sc. den Wagen, also so v. a. *kommt her* १, १६६, १४. *umdrehen* Çāṅk. Çā. ५, १०, २६. — २) *med. intrans.* (im Veda das perf. act.) *herbeirollen, — kommen; zurückkehren* (auch so v. a. *wiedergeboren werden*); *sich wenden*: आ कूञ्चेन रक्षसा वर्तमानः RV. १, ३६, २. *रथमावृत्य beschreiten* (wenn überhaupt hierher zu ziehen; = *अवस्थाप्य* Śā. ५६, १. १६४, ४७. स आ ववृत्स्व कर्ष्य यतिः ३, ३२, ५. *आवर्ते* infln. ४२, ३. *भातरमा ववृत्स्व* ४, १, २. *रथः* ५, ७७, ३. *आ स्तोमोसो अवृत्सत* ३, १, ३९. VS. १०, १९. AV. १२, २, ४१. ५३. KAUC. ७२. *आवर्तता* सेना *komme herbei* MBh. ३, १२६८९. ६, २६६६. *नाधर्म्य-रितो लोके सद्यः कलति गौरिव* । *शनेरावर्तमानस्तु कर्तुर्मूलानि कृत्सति* ॥ Spr. १६२९. Kāṇḍ. Up. ४, १७, ९. MAITR. २, ५. धनुराववृते वनात् *kehrte zurück* RA. १, ६२. २, १९. Kāṇḍ. Up. ४, ४, ५. VAR. B. ५, १९. BR. १. P. १, १६, ४४. ४, ९, २६. ५, १३, १४. १४, ३६. ७, १६, ४७. ९, ३, ३०. १०, ५३, २४. ९८, २६. Mā. P. ४०, १४. पुनर् Çat. Br. ५, ५, ४. १३, १, ४. PRAÇOP. १, ९. ved. Clt. beim Schol. zu Kap. १, ६४. BHAG. ८, २६. KATH. ४५, ११२. Verz. d. Oxf. H. ५०, ६, ३०. प्रयुक्तानां प्रभयानां पुनरावर्तताम् MBh. ६, १६६६. पुनरावर्तमानां च दर्श सरितम् R. ५, १६, ३२. इमं मानवमावर्ते नावर्तसे Kāṇḍ. Up. ४, १६, ६. अथो भूवा पराडावर्त *sich wenden* Çat. Br. ३, ४, २, ७. सव्येन Kāṇḍ. Çā. ३, ७, १६. प्रदक्षिणम् ६, ८, १६. KAUC. ६. दक्षिणम् MBh. १३, १६२. ऐन्द्री-मावृतम् *einen Gang einschlagen* KAUC. Up. २, ३, ९. *आवृत्यावृत्य* *sich be-*

ständig drehend Muir, ST. IV, ९७. *अवर्तस्यावर्तमानस्य* *der sich neigenden Sonne* R. ४, २३, ३४. *zurückkehren* so v. a. *sich wiederholen, wiederholt werden* Āçv. Çā. १२, १०, ६. Çāṅk. Çā. ६, ९, ४. ११, १६. १३, १९, १४. VS. Prāt. ४, १६६. Siddh. K. zu P. ३, २, १६. द्विद्विरावर्तम् Kāṇḍ. Çā. १९, ३, २०. २०, २, ४. स संप्रकारस्तेषां मम च — *आवर्तत* *ernuerte sich* MBh. ३, १२१००. *zurückkehren von* so v. a. *sich losmachen von*: मन्युवशात् ५, १२७७. *आवृत* *hergewandt* Kāṇḍ. Çā. १६, ९, १४. *hergebracht* (Wasser) AIT. Br. २, २९. Çāṅk. Çā. ६, ७, ३. *zurückgekehrt* M. ७, ६२. KATH. १२, ३४. ५१, ६५. १६२. BR. १, ६, १, ५६. *sich drehend*: चक्र MAITR. ६, २६. *umgewandt, umgekehrt* AV. ९, ७, २३. Kāṇḍ. Up. २, २, ३. MBh. १३, ४०६७. *abgewandt* Kāṇḍ. ११, ५१. चतुस् KAUC. ४, १. MAITR. ६, १. *आवृतमनाः समस्तात्* Verz. d. Oxf. H. २६६, ६, २९. *umgebogen* Suçr. १, २४, ९. *zur Seite geschoben*: शिरसा किञ्चिदावृतमौलिना HARIV. ५७६३. *wiederholt* Çāṅk. Çā. १२, २, २६. १३, १६, ४. VS. Prāt. ४, १७२. Comm. zu १७३. स कृत्स्न एव संदर्भो ऽस्माकमावृतः UTTAR. ११६, १६ (१६६, १४). — ३) *आवृत* *fehlerhaft für आवृतं bedeckt* MBh. ६, ५४९१ (*आवृता* ed. Bomb.). = *वृत* COLEBR. und LOIS. zu AK. ३, २, ४१. — Vgl. *आवर्त* *fig.*, *आवर्तिन्*, *आवृत*, *आवृत्ति*, *अनावृत*. — *caus.* *वर्तयन्*, *वर्तयति*, *वर्तयन्* २. pl., *ववृत्त्याम्* u. s. w., *ववृतीय*, *ववृतीत*, *ववृतीमहि*, *ववृतीध्वे*. १) *hinrollen lassen*: अग्रणी MBh. ३, ३३६. R. २, ४७, १६. *schwingen*: मुष्टिम् ६, ७८, २१. — २) *herwenden, sich wenden lassen, herführen, zurückführen*: अर्वागा वर्तया कृती RV. ४, ३२, १६. *आ ते मनो ववृत्त्याम् मृषाय* ७, २७, ५. ३६, ४. ४२, ३. *रथम्* ४८, १. *आ वृत्य विप्रो ववृतीत कृष्ये* ६८, ४. ८५, ४. ९३, ६. १, १०७, १. १६२, ७. २, ३४, १४. ५, ४३, २. *ते नो वसूत्या ववृत्तन* ६१, १६. ६, ६८, १. ९, ७, ३३. ७७, ४. ९२, ११. १०, १०, १. *आ ते रथस्य पूषन्ना धुरं ववृत्युः* २६, ६. ७२, ३. VS. २३, ७. *herbeilenken* sc. den Wagen so v. a. *herbeikommen*: *आ नो ववृत्याः सु-विताय* RV. १, १७३, १३. *med.* MBh. ३, १६६४. — AV. ७, १२, ४. TBh. २, १, ६, १. तं प्रत्य ऽष्टादशति *sie drohen den* (Wagen) *nach Westen* AIT. Br. १, १४. ३, १६. ७, ५, ८, १०. *आदित्यम्* Çat. Br. ७, ५, ४, ३७. *अश्वम्* १३, २, ६, २. *कृषिर्धने* *अभयतः* शालाम् Kāṇḍ. Çā. ८, ३, २१. *दक्षिणेन चाखालम् aufstellen* १४, ३, २. *पशून्* १६, ३, १२. *अनावर्तयतः ohne umzudrehen* Çāṅk. Çā. १६, १, २०. *अभ्या-त्मम्* *gegen sich drehen* Lāṭ. २, ११, १९. Āçv. Gṛh. १, २०, ९. KAUC. ५६. *रथं तूर्णमावर्तयस्व fahre vor* MBh. ७, ७८. *आवर्तितेः शैवलेः* *herangezogen, an sich gezogen* Mālat. १६३, ३. *स्वमाययावर्तितलोकोत्तः* (so nach dem Comm.) *herbeigeschafft* BR. ३, २१, २१. *पशून्* *zurückführen* MBh. ४, ११६२. *अश्वान्* १७६३. १६, २३३. *अनमालिकाम्* so v. a. *einen Rosenkranz abbeten* KATH. २४, १०२. *verdrehen, umstellen, umwenden*: *सिक्काम्* MBh. १३, ४०६६. *दिशः* १, २९३०. *कालपर्ययम्* HARIV. २८३१. *इदमावर्तितं प्रुभम्* । *स्थ-पिउले कठिने सर्वं गात्रैर्विमुदितं तृणम्* ॥ so v. a. *in Unordnung gebracht* R. २, ८८, ९. *तस्मादावर्तितश्चैव कतुरिन्द्रेणा* *te gestört, zu Nichts gemacht* HARIV. ११२६. — ४) *wiederholen*: *षणमासां* Āçv. Çā. १२, ६, ११. KULL. zu M. ११, २३८. *चतुस्* *vier Mal* Kāṇḍ. Çā. ७, ८, ९. *हिम्* Ind. St. ८, ४४२. Çāṅk. zu Kāṇḍ. Up. ८. ५६. Śā. D. ६३७. *आवर्तितम्* (?) HARIV. ३७९९ nach der Lesart der neueren Ausg. (*आवर्तितम्* ed. Calc.). Kāṇḍ. NITIS. ११, ६४. — ५) *hersagen, hersprechen* R. ७, ८८, २०. १०९, ४. BR. ५, १६, ३४. — ६) *heranziehen* so v. a. *gewinnen*: *मनांसि* MBh. ५, ११७. *सामदानविभेदस्य प्र-तिलोमानुलोमतः* । *आवर्तयत वेदेकी बहुदपडोऽयमेरपि* ॥ R. ६, २४, ३४. *अविसंवादन्* u. s. w. *आवर्तयति भूतानि* Spr. ३०२८. *vielleicht nur fehlerhaft für आवर्जयति*, wie die ed. Bomb. an der ersten Stelle hat. — ७)

आवर्तित in der Stelle: सुध्मात् तीक्ष्णवर्तित इयसि Vism. 20, 2 viel-
leicht ein wenig gebogen (आ + वर्तित). — intens. sich eilig —, sich
widerholt bewegen: आ वरीवर्ति भुवनेष्ठः RV. 1, 104, 31. AV. 10, 2, 7.
आ ये वयो न वर्ततत्यामिषि गृभीता ब्रह्मेर्गवि RV. 6, 46, 14. आवर्ततः
10, 30, 10. किमावरीवः (nicht, wie Comm. und Neuere annehmen, von
वर) regte sich Etwas? 129, 1. AV. 5, 1, 8.

— अन्वा med. (das perf. im act.) herbetrollen u. s. w.: अनु वामेकः प-
विरा वर्तत RV. 5, 62, 2. nach Jmd sich hinwenden, Jmdes Gang folgen:
सूर्यस्यावृत्तमन्वा वर्तते VS. 2, 26. KAUSH. Up. 2, 8, 9. TS. 4, 6, 9, 2. अक्षर्यम्
LĀṭ. 1, 11, 6. दक्षिणांश्चानन्वावर्तते so v. a. kehren rechts um ÇAT. Br.
2, 6, 9, 18. सव्यं बाहुम् GOSH. 3, 7, 18. — intens. nachfahren: अर्थमेतं रथी-
वाधानमन्वावरीवः RV. 10, 51, 6. sich entlang bewegen: सर्वानूतनु वायु-
रावरीवर्ति TS. 5, 3, 8, 8.

— अपा sich abwenden, sich trennen von: अपावृत्य गार्हपत्यात्कृष्यादा
प्रेतं AV. 12, 2, 84. अप चक्रा आवृत्तसं (अ° v. l.) ÇĀṆK. Çr. 5, 13, 8. —
Vgl. अपावृत् (auch in den Nachträgen) fg. und अनपावृत्.

— अन्वा sich herwenden zu (acc.), kommen zu; wiederkehren: पुरा
संबाधाभ्यां वर्तस्व नः RV. 2, 16, 8. सखे सखीयमभ्यां वर्तस्व 4, 1, 8.
31, 4, 43, 5, 6, 19, 3. 10, 83, 6. AV. 3, 17, 9. 7, 105, 1. 10, 5, 38. 11, 1, 22. VS.
12, 103. MBh. 5, 4128. अन्वावर्तं स्तोमा भवति PĀṆĀV. Br. 10, 4, 11. अ-
भ्यावर्तस्व (उपावर्तस्व ed. Bomb.) ब्रह्म अक्षरात्मनि विभ्रुतम् sich wenden
an, seine Zuflucht nehmen zu MBh. 5, 1679. act.: अभि व आवर्तसुमतिर्नवी-
यसी zu euch wandte sich RV. 7, 59, 4. अन्वावृत् zurückgekommen, zu-
rückgebracht VS. 8, 58. hingekommen zu (acc.) ÇAT. Br. 7, 5, 2, 7. hinge-
wendet zu KĀṬJ. Çr. 7, 4, 10. Vgl. अन्वावर्त fgg. — caus. 1) herwenden
sc. den Wagen so v. a. herkommen: कृतम् ऊती अन्वा वर्तत RV. 10,
64, 1. — 2) wiederholen: सावित्रीम् ÇĀṆK. Gṛh. 4, 8.

— उदा caus. hinaustreiben, verdrängen: उदितो गन्धर्वमवीवृताम् AV.
14, 2, 36. श्रोतास्युदावर्तयति पुरीषं चातिवर्तयेत् austreten machen Suç. 2,
516, 9. — Vgl. उदावर्त.

— उपा 1) sich hinwenden, herantreten, gelangen zu (acc., auch loc.),
sich auf Jmdes Seite stellen, Jmd zufallen: अतश्चिदा न उप वस्यसा कुरा
युवान् आ ववृधम् RV. 8, 20, 18. पूषाद्विभ्यत उपावर्तत तद्देवाः पृथुः
AIT. Br. 2, 3, 36. 7, 19, 23. पुनरेवैनं वामं वसूपावर्तते TBa. 1, 1, 2, 8.
6, 5, 3. पतरान्वा इमुपावर्तयति TS. 2, 4, 2, 1. 5, 2, 4, 4. वृद्धिम् 4, 6, 5.
उप न आ वर्तस्व komme zu uns 1, 6, 1, 6, 6. ÇAT. Br. 1, 3, 4, 10. देवान्
1, 2, 11. 2, 4, 2, 11. श्रोत्रः 4, 3, 2, 8. स यत्प्रातःसवन उपावर्तयत् 4, 4, 18.
यज्ञे 1, 5, 2, 7. पुंस्तद्विवाः प्रत्यक्षो नुप्यानुपावृताः 3, 1, 2, 6. उपावृत्य hin-
zutretend MBh. 4, 1986. R. Gonn. 2, 17, 24. तमेव मनसा ध्यापत्युपाव-
र्तत्सद्विरा MBh. 1, 3850. अन्वरीषमुपावृत्य sich wendend an Bha. P.
9, 5, 1. उपावर्तस्व (अन्वावर्तस्व ed. Calc.) तद्वत्स अक्षरात्मनि विभ्रुतम्
seine Zuflucht nehmen zu MBh. 5, 1679 (nach der Lesart der ed. Bomb.).
अन्वयं तस्य तच्छ्राद्धमुपावर्तयितुम् zu Theil werden 1, 2818. देववृष्टं य-
था पयः । अपर्तावपि — उपावर्तत मे Bha. P. 4, 18, 11. प्रदक्षिणमुपावृत्य
Jmd (acc.) die rechte Seite zuwendend MBh. 2, 1621. 3, 4082. 12027. 4,
1784. 13, 6887. R. 1, 33, 17 (34, 15 Gonn.). R. Gonn. 1, 67, 29. 77, 55, 2,
55, 18. अन्वमार्गादुपावृत्य abbiegend MBh. 3, 4084. zurückkehren, heim-
kehren 1, 7821. 2, 1018. 1016. R. 3, 25, 22. 4, 44, 122. 6, 97, 25. ÇĀṆK. 8,

14. KULL. zu M. 12, 124. उपावृत् gekommen zu: वाम् (so die neuere
Ausg. st. ताम्) HARIV. 8634. तस्मिन्यज्ञे R. Gonn. 1, 13, 7. herangekommen:
उपावृत्तः 4, 59, 14. संध्याकाल MBh. 5, 825. Bha. P. 4, 13, 38. 5, 14,
32. 9, 6, 30. 10, 1, 56. 33, 39. 79, 1. zurückgekehrt, heimgekehrt MBh. 14,
1546. 15, 506. R. 2, 55, 11 (10 Gonn.). R. Gonn. 1, 4, 35. 2, 24, 3. वनवा-
सात् 57, 27. RAGH. 1, 49. ÇĀṆK. 46, 6, 7. MĀṆ. P. 17, 8. ब्रह्मचर्याश्रमात्
28, 17. DAÇAK. 94, 8. — 2) sich niederlassen: उपावर्तावके (अपवर्तामः
ed. Bomb., यथाकथंचित् शयनं कुर्मः Comm.) भूमावास्तोर्य स्वयमर्जिते: R. 2,
53, 4. — 3) Statt finden, geben: यत्र धर्माधर्मा सह कार्येण कालत्रयं च
नोपावर्तते ÇĀṆK. bei WINDISCHMANN, Sans. 127. — 4) उपावृत् steh wöl-
zend AK. 2, 8, 2, 18. R. 5, 26, 21. — 5) उपावृत् HARIV. 6547 fehlerhaft
für उपावृत्, wie die neuere Ausg. liest. — Vgl. उपावर्तन, उपावृत्. —
caus. 1) zuwenden: आ वा धियै ववृत्पुर्धरा उप RV. 1, 135, 5. तेभ्यो द-
शतमुपावर्तयेत् ÇAT. Br. 4, 5, 9, 16. KĀṬJ. Çr. 10, 1, 19. — 2) herbeiführen
DAÇAK. 94, 8. zurückführen MBh. 2, 2671. R. 2, 19, 18 (16, 18 Gonn.). R.
Gonn. 2, 16, 16. 92, 19. 93, 4. 99, 33. Bha. P. 9, 15, 36. — 3) herbringen,
herziehen: अर्शः Suç. 2, 47, 9. zurückziehen: यदि प्रक्षिप्य सा पूर्व पावके
— दग्धो दग्धो पुनः पादावुपावर्तयत (अये ऽये प्रसारितवती NILAK.) MBh.
9, 2784. — 4) sich erholen lassen: अस्थान् MBh. 7, 2739. 2741. — 5) Jmd
von Etwas abbringen MBh. 15, 504.

— अन्वुपा sich hinwenden —, gelangen zu: क्रीतस्य मनुष्यान्-युपा-
वर्तमानस्य AIT. Br. 1, 12, 4, 1. अन्वायम् TS. 5, 4, 9, 2. अन्वुपावृत्तं ÇAT.
Br. 2, 2, 2, 13. 6, 1, 11. 4, 2, 5, 7. 8, 1, 2, 19. °वृत् zurückgekehrt R. Gonn.
1, 61, 10. 2, 65, 12.

— पर्युपा zurückkehren: °वृत् R. 4, 29, 22.

— न्या caus. Jmd von Etwas (abl.) abstehen machen, abhalten von:
कुरिणा दामोदरे न्यावर्तिते रणात् KATHIS. 50, 62.

— पर्या 1) sich umwenden, sich abwenden: पर्यावर्ते दुःश्रयात् AV. 7,
100, 1. मत्पर्यावृत्तः (°वृत्तः) 11, 4, 26. यच्छ्रयानः पर्यावर्ते wenn ich mich um-
drehe 12, 1, 34. TBa. 2, 1, 2, 7. 8, 6, 5. पत्नी पर्यावर्तमाने steh drehend 3, 11,
3, 4. यदा खलु वा श्रीदित्यो न्युदृश्मिभिः पर्यावर्तते TS. 2, 4, 2, 2, 2, 2, 1.
ÇAT. Br. 2, 4, 2, 21. 2, 9. पुरुषः पराङ्पर्यावर्तते 14, 7, 2, 2. प्रसव्यम् ÇĀṆK.
Gṛh. 2, 8. पर्यावृत्येति गृह्यदर्शनात् KULL. zu M. 3, 217. पर्यावर्तयथ रथेन
वीरो भागी यथा पादतलाभिमुखः MBh. 4, 2106. पर्यावृत्ते ऽऽश्रमाय er
richtete seine Schritte zurück nach 3, 10074. पर्यावर्तयष्टं तद्वाम्यायन् otwa
es hat sich das Reich gewendet RV. 10, 124, 4. परिऽअवर्त् Padap. —
2) in den Besitz gelangen von: प्रयुष्मो यावत् — पर्यावर्तेद्वारोका वष-
नाभमुताम् HARIV. 8599. — Vgl. पर्यावर्त fg. — caus. umwenden, um-
drehen TS. 6, 4, 4, 1. ÇAT. Br. 6, 5, 2, 12. KĀṆD. Up. 1, 5, 2. — desid. um-
drehen wollen: समानं वृक्कं पर्याविवृत्तस् RV. 7, 63, 2.

— अनुपर्या sich wenden in der Richtung von, nachfolgen: दक्षिणं बा-
हुम् ÇAT. Br. 9, 3, 4, 17. इन्द्रस्यावृत्तम् TS. 1, 7, 9, 3. 5, 2, 5, 4. 7, 1, 2, 4. अनु
वै श्रेयांसं पर्यावर्तते man stellt sich hinter AIT. Br. 2, 20, 3, 11. स एतमेव
(सूर्य) शस्त्रेणानुपर्यावर्तते er folge gleichsam dem Laufe der Sonne 11.

— अपपर्या sich wogwenden: अपपर्यावृत्य पुरोऽस्तादभिपर्यावर्तमानो ज-
येत् GOSH. 4, 3, 12.

— अभिपर्या sich zuwenden, sich drehen nach oder um AV. 12, 3, 8.
15, 7, 4. वयांस्यन्तर्मुर्धमभि पर्यावर्तते die Vögel drehen sich nach der

innen (und anderen) Seite TBa. 1, 2, 3. प्रज्ञापतिमि पर्यावर्तत wandte sich gegen 2, 1, 3, 5. घृषी वै लोक इमे लोकमभिपर्यावर्तत drehte sich um Art. Ba. 4, 27. TS. 2, 5, 3, 5. Ācy. Ca. 2, 7, 2. LĀṭṭ. 3, 2, 18. GORR. 4, 3, 12.

— उपपर्यावर्त्त sich gegen Jmd wenden ÇAT. Ba. 2, 2, 4, 4. उपपर्यावर्त्त KĪṬṬ. 10, 5 im Ind. St. 3, 478.

— प्रतिपर्यावर्त्त sich in entgegengesetzter Richtung wenden ÇĀṬṬ. Ca. 4, 19. KAUC. 89.

— विपर्यावर्त्त sich zurückwenden KAUC. 1. — caus. इदं राष्ट्रं वि पर्यावर्त्तयति ein Solcher wendet die Herrschaft um d. h. bringt sie in fremde Hände TS. 2, 5, 1, 1.

— प्रा caus. zur Erscheinung bringen, bilden, schaffen: नदीं प्रावर्त्तयित्वा MBh. 8, 1009. प्रावर्त्तयति ते वर्णानाममोक्षेय सर्वशः HARIV. 461. Aus metrischen Rücksichten statt प्रव°. — Vgl. प्रावर्त्तक.

— प्रत्या sich wenden gegen: प्रतीचीनः प्रति मामा ववृत्स्व RV. 10, 98, 2. zurückkehren, heimkehren KATHĪS. 18, 91, 40, 97, 57, 112. BHATṬ. 9, 12. HIT. 43, 21. 103, 14. RĪĀA-TAR. 6, 204. निज्ञा अयम् 4, 481. ०वृत्त zurückgewandt: ०मुक्षी Spr. 3327. zurückgekehrt 588. MESH. 40. RĪĀA-TAR. 4, 340. 5, 215. 233. निज्ञा भुवम् 473. प्रत्यावृत्तः पुनरिव स मे ज्ञानकीविप्रयोगः UTTAR. 15, 10 (21, 8). wiederholt VARĪH. BṬH. 8, 89, 7. Vgl. प्रत्यावर्त्तन.

— caus. zurücktreiben: आमूर्त्त प्रत्या वर्त्तयेमा RV. 6, 47, 81. ÇAT. Ba. 13, 1, 4, 8. 4, 2, 16.

— व्या 1) sich trennen; sich absondern, sich aussondern von (instr.): इमे जीवा वि मृतेराववृत्त्रन् RV. 10, 18, 3. व्यावृत्तः स पाप्मनो AV. 10, 7, 40. TS. 6, 2, 3, 4. अ० TBa. 1, 1, 3, 1. समाना मृतव एकेन पदेम व्यावर्त्तते TS. 5, 3, 1, 2. 7, 1, 40, 1. 2. व्यावृत्त्य शरीरेणामृतो ऽसन् ÇAT. Ba. 10, 4, 2, 9. schied sich PAKĀV. Ba. 24, 11, 2. वाक्सृष्टा न व्यावर्त्तत sich sondern, distinct werden KĪṬṬ. 27, 3. LĀṭṬ. 10, 19, 14. Z. d. d. m. G. 9, LXIII. न स पाप्मनो (abl.) व्यावर्त्तते ÇAT. Ba. 14, 4, 2, 2. दै वा एता अस्य पन्थाना अ-सर्षक्षिशाक्षरात्रेणेतौ व्यावर्त्तते sondern sich als Tag und Nacht MAITRAUP. 6, 1. पन्था व्यावर्त्तते द्विधा theilt sich MBh. 3, 16855. sich öffnen BUCH. 2, 332, 17. ०वृत्त geöffnet 193, 5. ०वृत्तदेक्ष (गिरि) gespalten, auseinandergehend HARIV. 3937. तद्वत्समार्त्तमासीद्यावर्त्तमानं (वार्त्तवृत्तमावर्त्तमानं ed. Bomb.) ददृशे भ्रमतत् so v. a. sich auflösend MBh. 7, 8145. sich absondern —, sich losmachen von: व्यावर्त्तताभ्योपगमात्कुमारी RAGH. 6, 69. व्यावृत्ता परस्वेभ्यः — तत्कर्त्ता RAGH. 1, 27. व्यावृत्तचेतसो ऽन्येभ्यो भा-वेभ्यः KATHĪS. 112, 67. नैव बुद्धिश्च व्यावृत्ता तस्य HARIV. 7291. विषयव्या-वृत्तात्मन् RAGH. 3, 70. विषयव्यावृत्तकालू-ल VIKR. 9. बाह्यविषयव्यावृ-त्तेन्द्रिय COMM. zu MAITRAUP. 6, 1. abstoßen, sich fortbegeben Spr. 2162. sich umwenden 2691. zurückkehren ÇĀṬṬ. zu BṬH. Ān. Up. S. 55. RĪĀA-TAR. 1, 300, 5, 55. Verz. d. Oxf. H. 129, a, 11. व्यावृत्त्य स्वार्त्तं गतः VER. in LA. (III) 8, 20, 17, 20, 18, 20. ०वृत्त VARĪH. BṬH. 8, 3, 5. HIT. 14, 13. व्यावृत्तशिरस् umgewandt, abgewandt R. 5, 13, 83. verdreht SHAPV. Ba. 4, 4. (सा मृता) व्यावृ-त्तनेत्रभ्रमरा पद्मिनीव किमाकृता verdreht und abgewandt KATHĪS. 52, 152. sich absondern von so v. a. sich nicht vereinbaren lassen —, sich nicht vertragen mit: क्रमाक्रमेण स्थायिनः सकक्षाद्यावर्त्तमानो SARVADARĢANAS. 9, 17. fg. COMM. zu NĀJAS. 2, 2, 2. NĪLAK. 112. व्यावृत्त 216. TARVAS. 41. Z. d. d. m. G. 7, 289, N. 3. BṬHĀMṬ. 72. विपक्षव्यावृत्तव SĪH. D. 122, 10. — 2) auseinanderkommen so v. a. eine Streitsache zur Klärung bring-

gen: ते समावर्त्तयिष्या एवासन्न व्यावर्त्तत Art. Ba. 3, 49, 36. — 3) sich wäl-zen R. 4, 19, 3. — 4) sich neigen, von der Sonne: व्यावर्त्तत MBh. 7, 8660. zu Ende gehen, aufhören, zu Nichts werden: व्यावृत्ते ऽह्नि (ऽर्यणि ed. Bomb.) 21. व्यावर्त्तमानं (so die neuere Ausg.) तु म-वृत्तिः पुण्यकी-र्त्तिभिः । धृतं पञ्चकुलम् HARIV. 4142. पुण्यवर्त्तमानेषु धर्मो व्यावर्त्तते पुनः ॥ धर्मं व्यावर्त्तमाने तु लोको व्यावर्त्तते पुनः । MBh. 3, 11259. fg. व्यावृत्तस-र्वेन्द्रियार्थं PAKĀV. 5, 4. ÇĀṬṬ. zu BṬH. Ān. Up. S. 148. व्यावृत्तमति (वायु) KUMĀRAS. 2, 35. — 5) व्यावृत्त vollkommen frei: वार्त्तम् KAP. 1, 161. — 6) व्यावृत्त = वृत् H. 1484. COLEBR. und LOIS. zu AK. 3, 2, 41. — Vgl. व्यावर्त्तन, व्यावृत्ति. — caus. 1) trennen, sondern von (instr.) TBa. 1, 1, 2, 1. पाप्मनो 3, 2, 6. तनुवः 3, 7, 2, 5. मनश्च वाचं च ÇAT. Ba. 2, 3, 1, 17. 3, 5, 4, 7. KĪṬṬ. Ca. 12, 3, 13. mit abl.: शुक्लादयो हि गवादिक् सज्ञातीयेभ्यः कृत्तगवादिभ्यो व्यावर्त्तयति SĪH. D. 10, 15. ÇĀṬṬ. zu KĀND. Up. S. 9. bei Seite legen: दण्डम् R. 7, 22, 46. besettigen VIKR. 154. NĪLAK. 113. ĀNAN-DAGINI zu KĀND. Up. S. 56. SARVADARĢANAS. 5, 9, 9, 18. नेतच्छकं मम वधो व्यावर्त्तयितुमन्यथा so v. a. zurücknehmen MBh. 9, 2046. यः कश्चन रघूणां हि परमेकः परंतपः । अथवाद् इवात्सर्गं व्यावर्त्तयितुमीश्वरः ॥ einen Feind besettigen, eine allgemeine Regel aufheben RAGH. 13, 7. Jmd von Etwas abbringen R. 2, 111, 21 (120, 24 GORR.). व्यावर्त्तितुम् = व्यावर्त्तयितुम् MĀK. P. 42, 1. — 2) zerstreuen, hierhin und dorthin werfen: ऊरुवात-विनिर्गता हुमा व्यावर्त्तिताः पथि MBh. 3, 12447. — 3) umdrehen, umwen- den: व्यावर्त्तये (so die ed. Bomb.) रथं तूर्णं नदीविगमिवार्यावृत् MBh. 8, 1050. वक्त्रम् RĪĀA-TAR. 4, 23. — 4) vertauschen HARIV. 4174. — 5) er- sinnen, erdenken (?) DAÇAK. 88, 7. — Vgl. व्यावर्त्तक. — desid. trennen wollen: व्याविवृत्तते ÇAT. Ba. 12, 4, 4, 2.

— समा 1) wiederkehren, sich wiedervereinen; heimkommen (insbes. vom Schüler, der die Lehrzeit beendet hat): समावर्त्तितं विधिं तो ब्रि-गीषुः RV. 2, 38, 6. समु प्रिया अवावृत्त्रन्सदाय 3, 32, 15. VS. 20, 23. Ācy. GRH. 3, 5, 15. 8, 1. KAUC. 89. GORR. 3, 5, 28. PĀR. GRH. 2, 5. SĪMAV. Ba. in Ind. St. 4, 377. गुरुणा च समनुज्ञातः समावर्त्तत वै द्विजः MBh. 13, 6426. KULL. zu M. 3, 2. गुरास्तु यः । लब्धानुज्ञः समावृत्तः AK. 2, 7, 10. M. 3, 4, 8, 27. BṬĀ. P. 10, 80, 28. KULL. zu M. 3, 212. 7, 43. समावृत्ते (so zu lesen) इमे heimgekehrt R. GORR. 2, 83, 1. heranstreten, herbeikommen MBh. 5, 7276. R. 5, 6, 7. अथ समावृत्ते कुसुमेनैवः — मधुः RAGH. 9, 24. रुरिन्नेषु समावृत्तेषु सर्वशः MBh. 3, 16262. नानदिशसमावृत्ताः 9, 98. sich wenden gegen: प्रदक्षिणी समावृत्त्य स तौ ihnen die rechte Seite zukehrend R. 4, 12, 22. — 2) von Stellen gehen: तथापि लोके कर्माणि समावर्त्तसि (समापत-सि hat NĪLAK. gelesen) MBh. 12, 1155. — 3) समावृत्त beendet: ०वृत्त (समावृत्त ed. Bomb.) MBh. 1, 3256. — Vgl. समावर्त्तन, समावृत्ति. — caus. heimtreiben: सं ते गावस्तम् आ वर्त्तयति RV. 7, 79, 2. heimkehren lassen, entlassen (einen Schüler) KĀND. Up. 4, 40, 1.

— अभिसमा heimkehren TBa. 1, 1, 5, 4. KĪṬṬ. 37, 1. ÇĀṬṬ. GRH. 1, 1. KĀND. Up. 2, 18.

— उपसमा dass.: सायं पशव उप समावर्त्तते TBa. 2, 2, 4, 5. ÇAT. Ba. 3, 9, 2, 3.

— उद् 1) zerspringen: तस्य मूर्ध्नाहवर्त्त ÇAT. Ba. 4, 4, 2, 4. — 2) um- stürzen: तद्यथा वृत्त उन्मूलः शुष्यत्युद्धर्त्तते ऽचिरात् BṬĀ. P. 8, 19, 40. — 3) ausgehen, ewoldi: नास्यास्माहोकात्प्रजोद्धर्त्तते ÇAT. Ba. 14, 5, 2, 5. — 4) in Wallung, in Aufregung gerathen: उद्धर्त्ततामसकाले समुद्रापामिव

स्वनः HARIV. 13076. BULO. P. 10, 13, 56. *ansetzen* Suçr. 2, 263, 11. — 5) उद्धृत a) *angeschwellen* Suçr. 2, 274, 17. मेघ MBH. 9, 469. स्तन Spr. 472 (zugleich in Wallung gerathen). *hervorragend*: सितोद्धृतार्धद्विन् (शितोद्धृतार्धधारिन् die neuere Ausg.) HARIV. 12540. — b) in Wallung gerathen, *aufgeregt*: उद्धृतोर्मि MBH. 1, 1215. सलिलार्णव 7, 4498. 5186. 8, 2509. R. 5, 9, 13. 6, 75, 15. RAGH. ed. Calc. 7, 50. MĀRK. P. 9, 17. ० नक्त (समुद्र) RAGH. 10, 79. पाकोद्धृतेषु देशेषु Suçr. 2, 7, 6. पवन 274, 11. कृदय R. 5, 76, 17. BULO. P. 10, 13, 56, v. 1. — c) *ausschweifend, ungebührlich sich benehmend, übermüthig*: उद्धृतं सततं लोके राज्ञा दण्डेन शास्ति वै MBH. 1, 1718. 3, 1898. 13, 4765. 7194. Spr. 3246. VARĀH. BṚH. S. 19, 19. RĀGA-TAR. 3, 495. BULO. P. 10, 41, 35. पुत्र, गज KĀM. NĪTIS. 7, 6. अथ ते बलमुद्धृतं शमये ऽग्निमिवाम्भसा R. 4, 9, 78. अथर्म RĀGA-TAR. 6, 61. — d) *fehlerhaft für उद्धृत weit geöffnet, aufgerissen*: उद्धृतलोचन MBH. 7, 5406. उद्धृतनयन 9, 432. उद्धृतानि MĀRK. P. 14, 62. vielleicht auch als Bez. einer best. Stellung der Hände beim Tanze Verz. d. Oxf. H. 202, a, 25. — Nach H. an. 3, 252 ist उद्धृत = उत्तलित (d. i. उत्तुलित), परिभुक्त und उत्कित. — Vgl. उद्धर्त fgg. — caus. 1) *zersprengen*: अयां केनेन नमुचे: शिर इन्द्रेद्वर्तय: RV. 8, 14, 13. TBH. 1, 7, 4, 7. मुखसेनाग्निना कुक्का लोकानुद्धर्त्यसिच MBH. 3, 18608 (= HARIV. 699). 16283. दस्युसंधान् 5, 1878. वेलामुद्धर्तयसीव (सागराः) 6, 106. HARIV. 10626. 13101. — 2) *hinausschwingen oder schlenkern* KAUC. 16. — 3) *anschwellen machen*: उद्धर्तितेजसा so v. a. mit hervortretenden Augen KATHĀS. 29, 80. — 4) *पद्मामुद्धर्तितः der mit den Füßen sich Bewegung macht* Suçr. 2, 139, 12. — 5) *salben* (vgl. उद्धर्तन): शवशरीरमुद्धर्तितम् Spr. 209. SUNHĀS. 75.

— समुद्र *anschwellen*: समुद्धृत (मेघोद्धृति) MBH. 2, 1488. — caus. *anschwellen machen, in Wallung versetzen, aufregen*: समुद्धर्तितवेगानां सागराणाम् R. 6, 19, 20.

— उप 1) *darauf treten*: स चेद्वप्रायाडुपवर्तेत वा ĀCV. ÇA. 10, 8, 3. — 2) *herantreten, herankommen*: कालो नरवरश्मेश समीपमुपवर्तितुम् (समीपमुपगत्योपवर्तितुं क्षापयितुं प्रेषित इति शेषः Comm.) R. 7, 104, 12. उत्सुपवृत्तायाम् BULO. P. 10, 70, 1. an Jmd herantreten so v. a. treffen, zu Theil werden: उत्पन्नमिह लोके वै जन्मप्रभृति मानवम् । विविधान्युपवर्तते दुःखानि च सुखानि च II Spr. 3773. नाधर्मेणागमः कश्चिन्मनुष्यानुपवर्तते M. 1, 81, v. 1. — 3) *sich erholen*: मुक्ता क्वाप्पायिषोपवृत्तान् । पुनर्मुक्ता MBH. 1, 192. स्नातोपवृत्तस्तुरगे: 5, 7164. पीतोपवृत्ताः (क्याः) 7, 4346. — 4) *sappeln*: उपवृत्तजठराशफरीकुल (अपवृत्त Comm.) KIR. 12, 50. — 5) *आत्ममांसोपवृत्त* von einem Todten gesagt wohl so v. a. *sich vom eigenen Fleische während* MBH. 12, 5726. — 6) AV. 19, 56, 3 wird उपवर्तत (von वर्त् mit उपा) zu betonen sein. — Vgl. उपवर्त fg. und उपवृत्ति. — caus. 1) *hinstreichen* (die Haare) TBH. 1, 5, 5, 7. — 2) *sich erholen lassen*: विपर्यायोपवर्तित (तुरग) KATHĀS. 94, 17.

— समुप *steh benehmen, verfahren*: कामवृत्तो ऽन्वयं लोकः कृत्स्नः समुपवर्तते Spr. 2008, v. 1.

— नि 1) *zurückkehren* (auch vom Wiederkehren in dieses Leben, wiedergeboren werden) AV. 10, 1, 17. सद्योधीना नि वावृत्तः RV. 1, 105, 10. यद्धं प्रसर्गे त्रिकुम्भिवर्तत् 121, 4. नि वर्तधं मानुं गात 10, 19, 1. नि वर्तस्व कृदयं तप्यते मे 95, 17. VS. 8, 12. TS. 6, 1, 6. 2. MBH. 2, 42. 2674. 3, 8450. 15774. fg. 5, 7374. 13, 2756. R. 1, 9, 64. 2, 40, 47. 42, 12. 45, 14. वनात्तस्मात् 52, 94. R. GORR. 1,

9, 62. 4, 13, 20 (पुनर्). 5, 79, 11. KUMĀRAS. 4, 30. RAGH. 2, 40. ÇĀK. 8, 14, v. 1. 70. 14. VIKR. 3, 66, 2. Spr. 398. 2547. 3549. 5218. VARĀH. BṚH. S. 6, 6. KATHĀS. 18, 94. 32, 48. 124. DAÇAN. 66, 14. 90, 6. गवा गवा निवर्तते चन्द्रसूर्योदये यकाः । अद्यापि न निवर्तते बालोक्ताकाशमागताः II SARYADARÇANAS. 40, 21. fg. मनसः प्राप्यते क्वात्मा यमाप्त्वा न निवर्तते MAITREYU. 4, 3. NṢ. TĪP. UP. in Ind. St. 9, 122. BHAG. 8, 21. 15, 6. SĪMKEJAK. 39. एतमधानं पुनर्निवर्तते KĀND. UP. 5, 10, 5. सदेगृहम् RAGH. 3, 67. 9, 14. 11, 57. पुरी दारवती प्रति MBH. 3, 785. 4, 866. आश्रमाय R. 1, 2, 28. BULO. P. 3, 17, 1. 23, 43. अज्ञप्ति न निवर्तते मोतासि सरितां यथा । आयुसदाय मर्त्यानां तथा रात्र्यदानी सदा II Spr. 2924. पापिन्यो न निवर्तते सतां वैश्यः सरित्समाः rückwärts gehen 345. न च निम्नादिव सलिलं निवर्तते मे ततो कृदयम् ÇĀK. 53, v. 1. act. BHAG. 15, 4. MBH. 1, 2242. 3, 87. 15755. 16766. 16773. 16775. 16780. 16786. 12, 1911. HARIV. 4814. R. 1, 17, 21. 4, 43, 62. 7, 37, 5, 3. न्यवृत्तमनोभिः BHATT. 3, 17. निवृत्त्यन् 6, 5. निवृत्त MBH. 4, 142. R. 2, 24, 31. R. GORR. 2, 58, 36. 3, 50, 28. 70, 11. 76, 84. RAGH. 7, 61. 9, 82. ad MECH. 112. स्वगृहम् PAÑĀT. 95, 25. HIT. 14, 12. दृष्ट्वा निवृत्तमादित्यं प्रवृत्तं चोत्तरायणम् MBH. 13, 7711. ० कृदय 3, 2852. ० योवन RAGH. 8, 5. — 2) *zurückkehren* so v. a. *abprallen*: अस्मानमिव (आसाद्य) परशुः पतितः (निवर्तते) R. GORR. 2, 114, 32. निवृत्तः सागराच्छरः 3, 43, 24. — 3) *fortgehen aus der Schlacht* so v. a. *den Rücken kehren, fliehen*: रणान्नवृत्ते न च BHATT. 5, 102. MBH. 3, 12118. आरुवे ये न्यवर्तस 7, 1046. निवृत्त 5, 5964. अनिवृत्तयोधिन् 7, 5528. BULO. P. 6, 10, 33. — 4) *sich abwenden*: रामं मे ऽनुमता दृष्टिरप्यापि न निवर्तते R. 2, 42, 38 (41, 28 GORR.). क्षिया चतुर्निवृत्ते मनस्तु न कथं च न KATHĀS. 12, 30. सर्वासः पुरवनिताव्यापारं प्रति निवृत्तकृदयस्य MĀLAV. 35. एनोनिवृत्तेन्द्रिय RAGH. 5, 23. स्वर्गमिच्छन्त्यश्च 7, 58. निवृत्तं कर्म im Gegensatz zu प्रवृत्त eine jeglichem persönlichen Interesse abgewandte Handlung, eine Handlung, bei der man an keine Belohnung weder dieserseits noch jenseits denkt, M. 12, 88. fgg. BULO. P. 4, 4, 20. 7, 15, 47. प्रवृत्तं च निवृत्तं च शास्त्रम् 4, 29, 13. enden mit, bei (abl.) VARĀH. BṚH. S. 102, 7. — 5) *sich neigen* (von der Sonne): निवृत्तश्च दिवाकरः MBH. 3, 16821. निवृत्ते किञ्चिदादित्ये R. GORR. 2, 54, 4. — 6) *abstehen von Etwas* (abl.) so v. a. *Etwas einstellen, aufgeben*: न मामि निवर्तते er höre nicht in der Mitte auf ÇAT. BR. 2, 3, 9, 14. यज्ञात् GORR. 1, 4, 30. KENOP. 19. 23. M. 1, 58. सर्वमांसस्य भक्षणात् 5, 49. 10, 98. MBH. 5, 7308. रोषात् R. 2, 78, 24. तपसः R. GORR. 1, 65, 21. अनुक्रोशान्मुडुवाञ्च 3, 69, 2. Spr. 2858. 4762. नृत्यात् SĪMKEJAK. 59. VARĀH. BṚH. S. 74, 14. मृकान्मम KATHĀS. 12, 100. 42, 171. BULO. P. 3, 8, 21. प्रकृतेः MĀRK. P. 43, 6. PAÑĀT. 162, 8. तावदादाय निवर्तते SARYADARÇANAS. 2, 17. fg. act. MBH. 5, 7310. 13, 4855. R. GORR. 1, 65, 2. 7, 13, 32. MĀRK. P. 113, 37. न्यवृत्तस्य BULO. P. 5, 9, 8. न्यवृत्तत् BHATT. 1, 18. निवृत्त MBH. 2, 1770. R. GORR. 2, 35, 21. प्रतिप्रकृत् JĀN. 3, 48. परस्त्रीभ्यः MBH. 7, 2762. 2764. 13, 1661. Einschlebung nach KĀM. NĪTIS. 5, 91. KATHĀS. 22, 232. BULO. P. 4, 12, 1. 19, 15. MĀRK. P. 114, 1. मधुमांस MBH. 7, 2764. परपरिवाद Spr. 174. 3215. आकार PAÑĀT. ed. orn. 41, 13. निवृत्त so v. a. *virakt* der der Welt entsagt hat BULO. P. 3, 16, 19. 7, 13, 25. — 7) *sich losmachen —, sich befreien von Etwas*: मृत्योः MBH. 1, 6760. पापात् BHAG. 1, 39. मोक्षात् R. 3, 29, 15. sich lossagen von Etwas: निवृत्तो ऽस्म्यद्य याज्ञानात् MBH. 14, 127. sich lossagen von einem

Kampfe so v. a. einen Kampf vermeiden, verweigern: न निवर्तते संया-
मात् M. 7, 87. समाहृत्य न शक्यति निवर्तितुम् MBh. 2, 1720. आहूतो
न निवर्तयम् 2047. आहूतो न निवर्तयं समं प्रति शत्रुभिः Hariv. 7327.
*sich lossagen von Jmd Daçak. 77, 6. absehen von Etwas, keine weitere
Rücksicht auf Etwas nehmen*: दोषात् Hit. 71, 22. kommen um: निवृ-
त्तानां मुखात् R. Gorr. 2, 53, 2. — 8) inne halten, verstummen: इत्युक्त्वा
सा न्यवर्तत Kathās. 28, 181. न्यवृत्त 128; statt dessen विराम 125. —
9) weichen, aufhören, vergehen, schwinden, sein Ende erreichen: पाना-
त्पिपासा निवर्तते Çat. Br. 10, 2, 9. TS. 7, 2, 3, 8. Kauç. 94. सर्वे पाप्मा-
नो ऽतो निवर्तते Kānd. Up. 8, 4, 1. रतो ऽप्यस्य निवर्तते Bhāg. 2, 59. फ-
लमेवास्य देवस्य प्रतीपस्य निवर्तते R. Gorr. 2, 20, 32. निवर्तते संतापः
114, 32. मर्यादयाधिः Suçr. 1, 119, 5. Bālab. 9. इच्छा Spr. 935. वाञ्छा
2387. स्वभावा न निवर्तते 1032. दोषः 2270. 5186. प्रायः Rāga-Tar. 6, 389.
संमतिः Bhāg. P. 4, 29, 35. स्नेहः Çuk. in Lā. (III) 38, 21. पावदुक्तं निव-
र्तते P. 1, 3, 85. Sch. Sarvadarçanas. 108, 8. 116, 8. तत्कार्यं निवर्तते der
Process werde eingestellt M. 8, 117. रेणुः sich legen Bhāg. P. 8, 10, 37.
हेतुना तु निवर्तिष्यति केनचित् (सम वचः) so v. a. seine Wirkung verlei-
ren MBh. 9, 2047. न्यवर्ततातपत्राणि राक्षसपगतोष्मणाम् so v. a. wur-
den unnütz Kathās. 18, 71. यन्तिपयोत्सादितं (पूर्वं वनं) अद्यापि न निव-
र्तते so v. a. zeigt heute noch Spuren davon R. 4, 26, 31. निवृत्त gewichen,
aufgehört, vergangen, geschwunden: घनाः R. 4, 27, 23. शिरोरुजा MBh.
3, 16829. Bhāg. 14, 22. अरण्यवास R. 2, 44, 14. 51, 19. 66, 23. 6, 22, 17.
निवृत्तसंताप Suçr. 2, 169, 15 (संतापोय ein Heilmittel von der Gattung
der Rasājana 14; vgl. 1, 10, 2). Sāmhjak. 68. Kumāras. 1, 52. Spr. 2717.
Varāh. Brh. S. 8, 5, 32, 29. Kathās. 21, 121. Daçak. 65, 17. Bhāg. P. 1, 8,
27. 3, 5, 6. 25, 41. Hallā. 2, 244. यत्र वाचो निवृत्ताः Spr. 1427. Sarvadar-
çanas. 11, 18. 109, 1. 131, 9. अतरेति वर्तते उताहो निवृत्तम् aufgehört
zu gelten so v. a. nicht mehr zu ergänzen Pat. zu P. 8, 3, 67. Schol. zu
1, 2, 23. इत उत्तरं गोत्राधिकारो निवृत्तः zu Ende zu P. 4, 1, 111. निवृत्ते
ऽह्नि vergangen, abgelaufen MBh. 5, 7235. R. Gorr. 2, 57, 4. चतुर्दशसु
वर्षेषु निवृत्तेषु R. Schl. 2, 52, 28. नीराजन Varāh. Brh. S. 45, 11. 5, 97.
Bhāg. P. 3, 14, 36. निवृत्तकर्मन् R. 4, 27, 11. — 10) unterbleiben, wegfal-
len, nicht eintreten: प्रवरास्तु निवर्तते Lāṭṣ. 1, 12, 19. 2, 4, 15. 9, 16.
Kauç. 63. 141. आत्मनस्त्यागिनां चैव निवर्ततेदकक्रिया M. 5, 89. 11,
151. न निवर्ततेक्रतुर्मम MBh. 1, 2137. निवृत्तपक्षस्वाध्याया (वसुंधरा) 1,
7678. fgg. निवृत्तमांस so v. a. मांसनिवृत्त kein Fleisch genessend Uttara.
72, 4. 5 (93, 2). अनिवृत्तमांस 5. निवृत्तदत्तिणा so v. a. eine von einem An-
dern verschmähte Gabe Çat. Br. 3, 5, 2, 25. abgehen, nicht zukommen:
श्रेष्ठता च निवर्तते श्रेष्ठावाप्यं च यद्वनम् M. 11, 185. त्रयो धर्मा निवर्तते
ब्राह्मणात्तत्रियं प्रति । अध्यापनं याजनं च तृतीयश्च प्रतियक्षः ॥ so v. a.
der Kshatrija hat drei Rechte weniger als der Brahmane 10, 77. नि-
वर्तरेष्य तस्मात् संभाषणसंकासने । दायाधस्य प्रदानं च यात्रा चैव हि लौकि-
की ॥ kommen ihm nicht zu 11, 184. यतो वाचो निवर्तते so v. a. wofür
es keine Worte giebt Taitt. Up. 2, 4. — 11) fortgehen zu, übergehen auf
(loc.): ऐश्वर्यधनरत्नाणां प्रत्यभिन्ने (so die ed. Bomb.) निवर्तताम् । दृष्टा
(so die ed. Bomb.) हि पुनरावृत्तिर्ज्ञेयताम् MBh. 12, 5090. — 12) gerich-
tet sein auf: अथ वा ते मतिस्तत्र राजपुत्रि निवर्तते MBh. 5, 7016. एवं
तस्य तदा बुद्धिर्मयस्या न्यवर्तत war der Art in Bezug auf 3, 2347. —

13) परा निवृत्ते क्रिया Raem. 12, 56 fehlerhaft für पुनरावृत्ते क्रिया oder
परा वृत्तिरे क्रियाः, wie die v. l. hat. निवृत्त R. 2, 54, 4 und Pañāt. 110, 20
fehlerhaft für निवृत्त (so die Bomb. Ausg.), निवृत्तास्य Hariv. 13891 feh-
lerhaft für निवृत्तास्य, wie die neuere Ausg. liest. भस्म निवृत्ता भूमिम् Suçr.
2, 35, 20 wohl fehlerhaft für भस्मनिवृत्ता भू°. — Vgl. निवर्त fgg., निवर्तित्,
निवृत्, निवृत्ति, नीवृत्, उर्निवृत्. — caus. 1) nach unten drehen (den Kopf)
TBa. 2, 2, 20, 7. — 2) kürzen, zurückschneiden (die Haare): स वै न्येव
वर्तयते केशाव वपते Çat. Br. 5, 5, 2, 6. VS. 3, 62. TBa. 1, 5, 5, 1. यो मृ-
स्याः पृष्ठिव्यास्त्वचि निवर्तयत्योषधीः 4. लोदित्वापुमेन निवर्तयते ७, 5.
केशाविवर्तयति स्मश्रूणि वापयति (so) Āçv. Ça. 2, 16, 28. — 3) zurück-
kehren machen, — heissen, zurückführen, zurückbringen: (आशवः) मृथा
नेमिं नि वावृत्तः RV. 9, 46, 28. पुनरेना नि वर्तय 10, 19, 2. AV. 6, 77, 3. TS.
3, 3, 20, 1. सन्नेन परमेण धनंज्ञयम् । न्यवर्तयत MBh. 1, 7972. 3, 16808. 15,
497. 499. R. 1, 1, 37 (40 Gorr.). वनाद्वातरम् 2, 73, 22. fgg. R. Gorr. 1, 79,
33. 13, 20. Ragh. 2, 3. Çāk. 24, 7. Kathās. 13, 80. 39, 174. 53, 99. 72, 179.
Rāga-Tar. 2, 163. Pañāt. 208, 25. ed. orn. 4, 6. Bhāṭṭ. 15, 24. वाजिरा-
ज्ञो निवर्तितः Mālav. 90. Ragh. 7, 41. रथम् 3, 47. R. 2, 46, 31. 60, 3. चै-
रुक्ताङ्गनम् MBh. 1, 7764. — 4) zurückhalten, abhalten, abbringen, ab-
lenken von (abl.) MBh. 2, 1770. 5, 1729. 7120. 7828. 7850. R. 2, 27, 15.
R. Gorr. 2, 27, 26. 35, 24. Ragh. 3, 43. 5, 50. Çāk. 16, 19. 40, 1. Kathās.
22, 178. 28, 140. Bhāṭṭ. 3, 8. 6, 40. तपसस्तम् MBh. 1, 2920. 7644. 5, 7311.
देहत्यागात् Kathās. 57, 172. Bhāg. P. 4, 8, 82. अधरात्कन्दुकाञ्च करम्
Kumāras. 5, 11. असद्यङ्कारनिवर्तितः शिलीमुखः 54. धूमे निवर्त्येत स-
मीरणेन Ragh. 7, 52. व्यूहम् R. 5, 83, 3. क्रियमाणानि विषयैरिन्द्रियाणि
M. 6, 59. Vedāntas. (Allah.) No. 12. नगेन्द्रसक्ता नृपस्य दृष्टिम् Ragh. 2,
28. 7, 20. चित्तम् Mārk. P. 40, 5. शकुन्तलाव्यापारादात्मानम् Çāk. 19, 1.
ततो रुदयम् 53. अस्मादसदीप्सितात्मनः Kumāras. 5, 73. देवं पौरुषेण
R. 2, 23, 21. R. Gorr. 2, 20, 24. 1, 60, 27 (58, 24 Schl.). देवं पुरुषकारेण
को निवर्तितुमुत्सकेत् MBh. 5, 7845. Spr. 2033. देवं लोकाविवर्तितुम्
R. Gorr. 2, 20, 33. तन्निवर्तय लङ्केशादपमेतम् 7, 22, 45. — 5) aufgeben,
fahren lassen: युद्धे बुद्धिम् MBh. 6, 5604. त्वय्येव सक्तामनिवर्त्य बुद्धिम्
R. 2, 102, 9. R. Gorr. 2, 21, 5. 23. 3, 61, 31. मतिं परदारभिमर्शनात् 56,
15. मतिं रामात् 5, 25, 5. किमात्मयोगेन निवर्तितेन 4, 29, 24. तस्मावि-
वर्त्य ममताम् Mārk. P. 76, 38. मयि भावे निवर्त्यताम् 74, 31. निवर्तिता-
खिलाकार Bhāg. P. 1, 13, 58. vorenthalten: तया समुद्यतो दातुं कथं सो
ऽर्थो निवर्तितः Mārk. P. 69, 51. यस्ते समुद्यतः शापो द्वितीयः स निवर्तितः
unterdrückt 112, 24. Etwas rückgängig machen M. 9, 238. Jāñ. 2, 31.
— 6) aufhören machen, entfernen, beseitigen: प्रकृतिम् Çāk. Ça. 9, 1, 3.
निन्दं स्तुत्या Ragh. 15, 57. Çāk. zu Kānd. Up. 8. 16. Kull. zu M. 8,
351. अविद्याम् Sarvadarçanas. 57, 17. 116, 3. — 7) verschaffen, verleihen:
वृषं निवर्तयाम्यस्य तव कात्तम् Hariv. 587. Mārk. P. 106, 88. — 8) voll-
führen: यज्ञम् R. 1, 42, 25 (43, 22 Gorr.). निवर्तयामास ed. Bomb.). 62, 32.
सर्वम् 2, 22, 4. 24. पितुर्न्यवर्तयच्छ्रीमन्निवापम् R. Gorr. 2, 111, 34. निव-
र्तितात्मनियम Bhāg. P. 8, 16, 28. — 9) = simpl. absteigen von Etwas
MBh. 5, 7870. R. 7, 83, 19. — Vgl. निवर्तक fgg., निवर्तनीय fgg. und उ-
निवर्त्य. — desid. s. निवृत्सु.

— अनुनि caus. zurückbringen: राथं तस्य येनिम् Ait. Br. 5, 1, 4.

— अभिनि heimkehren, einkehren bei, wiederkehren: मदनोन्मासयात्रा-

भिनिवृत्त *heimgekehrt von MĀLATIM.* 13, 2. देवानां रतिरभि नो नि वर्त्तताम् *RV.* 1, 89, 2. तं कृत्ये ऽभिनिवर्त्तस्व *AV.* 10, 1, 7. absol. अभिनिवर्त्तम् *TS.* 6, 4, 22, 4. *ÇAT. BR.* 12, 8, 9, 30. *KĪTAM.* 27, 9. act.: पुष्पफलनमभिनिवर्त्तति *wiederholt sich Śhapv. BR.* 5, 7. — caus. 1) *wiederholen Gobh.* 2, 9, 18. — 2) *aufhören machen, entfernen: अमं मानसम् HARIV.* 11267.

— उपनि 1) *wiederkommen, sich wiederholen: येन सूक्तेन निविदमतिपद्येत न सत्यनरुपनिवर्त्तत वास्तुकमेव तत् das kann nicht wiederkehren, es ist abgethan AIT. BR.* 3, 11, 39. *RV. Prāt.* 11, 80. उपनिवर्त्तमिव वै पशवः सौगवसे रमसे *ÇĀNKH. BR.* 11, 5. — 2) *umkehren so v. a. anders werden, sich bessern MBH.* 12, 2882. स चेन्नो परिवर्त्तत wohl richtiger ed. *Bomb. st.* स चेन्नोपनिवर्त्तत der ed. *Calc.* — caus. *wieder herbeiholen AIT. BR.* 7, 5.

— अयुपनि *wiederkommen, sich wiederholen ÇĀNKH. BR.* 11, 5.

— परिनि *vorübergehen, vergehen: क्लेशाः परिनिवर्त्तसे केषांचिदममोक्षिताः Spr.* 3990.

— प्रतिनि 1) *umkehren, zurückkehren, rückwärts gehen MBH.* 1, 6941 (°वर्त्तर्थ). 4, 1659, 7, 1809. *R.* 7, 27, 18, 30, 4, 70, 4. *UTTARAB.* 94, 11 (122, 17. fg.). *KATHĀS.* 85, 25. *PAÑĀT.* 163, 3. अतिथिर्यस्य भग्नशो गृहात्प्रतिनिवर्त्तते *Spr.* 134 (II). अत्येति रसनी या तु सा न प्रतिनिवर्त्तते 3426. यथा नद्या प्रतिमोतः प्रावि द्रव्यं प्रतिपं प्रतिनिवर्त्तते *SUÇR.* 1, 317, 8. von der Vorhaut 296, 15. °वृत्त *MBH.* 1, 6761. 13, 1884. रणात् *HARIV.* 9046. *ÇĀK.* 28. प्रवासात् ed. *Ch.* 72, 6. सूर्योपस्थान° *VIKR.* 5, 5. *VARĀH. BṚH. S.* 11, 84. *UTTARAB.* 93, 17 (122, 1). *PAÑĀT.* 257, 9. दोष *SUÇR.* 2, 353, 18. °गुणप्रवाह *Bhāg. P.* 3, 28, 35. — 2) *entrinnen, entgehen: दिष्टात् MBH.* 12, 1152. — 3) *aufhören, sich legen: आप्रतिनिवृत्तगुणोर्मिघ्न Bhāg. P.* 2, 3, 12. — Vgl. प्रतिनिवर्त्तिन्. — caus. *zurückkehren machen, zurückführen: यतो याता नरेन्द्राणां सेनाः प्रतिनिवर्त्तिताः R.* 4, 27, 8. rückwärts gehen machen, zurückwenden, abwenden: मनः पयश्च निम्नाभिमुखम् *MALLIN. zu KUMĀRAS.* 5, 5. दृष्टिं ततः *Bhāg. P.* 11, 13, 35.

— विनि 1) *zurückkehren, umkehren MBH.* 3, 8451. 4, 1646. 5, 7085. 6, 4989. 14, 556. *Spr.* 3781. *R.* 2, 28, 2. *R. GORR.* 2, 1, 35. fg. 3, 5, 6. 5, 39, 14. 7, 23, 53. *VARĀH. BṚH. S.* 11, 39. act. *MBH.* 4, 1381. युद्धात् 5, 7315. *R.* 4, 40, 69. विनिवृत्त *JĀĀH.* 1, 325. *VARĀH. BṚH. S.* 3, 4, 6, 4. 11, 39. विनिवृत्तो कोराम्यद्य (= विनिवर्त्तयामि) कृतकर्णाग्रनासिकाम् *R.* 1, 28, 10. *RAGH.* 8, 49. विनिवृत्ते दिनकोर प्रवृत्ते चोत्तारयणे *MBH.* 13, 7702. — 2) *sich abwenden: अद्यप्रकर्षादिनिवृत्तदृष्टिः R. GORR.* 2, 52, 39. रावणादिनिवृत्तात्मा 5, 57, 12 (st. dessen fälschlich विनिवृत्तार्था 66, 14). विनिवृत्तमतिपुद्गाद्भूव (विनिवृत्त° gedr.) *MĀRK. P.* 134, 58. सप्तत्रयविनिवृत्त (प्रकृति) so v. a. befreit von *ŚĀNKHJAK.* 65. — 3) *abstehen von (abl.) so v. a. aufgeben: देवनात् MBH.* 2, 3046. युद्धात् 5, 7312. शीलपद्दानात् *HARIV.* 11268 (act.). तपसः *R. GORR.* 1, 65, 23. 67, 10. स्वधर्मचरणादिनिवृत्तः 5, 81, 30. — 4) *weichen, aufhören, verschwinden: गौराडुष्टात् — गौरवं विनिवर्त्तते R. GORR.* 2, 62, 84. विषया विनिवर्त्तते निराकारस्य दैकिनः *BHAG.* 2, 59. सपिण्डता तु पुरुषे सप्तमे विनिवर्त्तते *M.* 5, 60. अद्य चारित्रशौण्डर्यं त्वं प्राप्य विनिवर्त्तते *R.* 2, 73, 19 (विनिवर्त्तितम् ed. *Bomb.*). *SUÇR.* 2, 372, 18. *SARVADARÇANAS.* 67, 6. कृताशनः so v. a. erlischt *Spr.* 1832. विनिवृत्तजरादुःख *MBH.* 14, 561. नादाः प्रस्रवणां च विनिवृत्ताः सदुर्दराः *R.* 4, 29, 18. °काम *BHAG.* 15, 5. °शापा *KATHĀS.* 59, 170. इत्वाकुवंशो राजा विनिवृत्तः

स्ववंशान् *aufgehört zu sein HARIV.* 4237. सायसने *संनिवृत्ति* *संनिवृत्ते zu Ende gegangen ÇĀK.* 75, v. 1. — 5) *wegfallen, unterbleiben LĪT.* 10, 10, 11. *Pln.* bei *KULL.* zu *M.* 5, 84. — Vgl. विनिवृत्ति. — caus. 1) *zurückkehren machen, — lassen, zurückführen: धार्य वनात् R.* 2, 82, 17. fg. (88, 16 *GORR.*). *MĀLATIM.* 169, 12. रथं संयुगात् *R.* 6, 89, 13. घस्त्रम् *zurückziehen MBH.* 5, 7297. — 2) *sich abwenden machen, ablenken: ते-जोभिरस्य विनिवर्त्तितदृष्टिपातैः MĀLATY.* 11. गमने तु कृता बुद्धिं न ते शक्रोमि विनिवर्त्तितु *R.* 2, 24, 80. — 3) *Jmd von Etwas abbringen: रमाभिषेकसंकल्पात् R. GORR.* 2, 8, 82. तपसः *MĀRK. P.* 76, 46. — 4) *aufgeben, fahren lassen: रणोत्साहम् R.* 3, 33, 4. स्वेकम् *Spr.* 3012. — 5) *aufhören machen, beseitigen: निखिलापदः Verz. d. Oxf. H.* 171, b, 45. *R. ed. Bomb.* 2, 73, 23. *Bhāg. P.* 4, 7, 39. 10, 29, 30. *ÇĀK.* 188. यस्मादपत्यकामो वै भर्ता मे विनिवर्त्तितः so v. a. weil mein Gatte dahin gebracht worden ist, dass er keine Nachkommenschaft mehr wünscht *MBH.* 13, 4005. Etwas rückgängig machen *M.* 8, 165. शापम् *MBH.* 1, 1001. *MĀRK. P.* 115, 5. यात्राम् *VARĀH. BṚH. S.* 95, 25. तत्कर्म कृत्वा विनिवर्त्त्य भूयः *ÇVETĀCV. Up.* = प्रत्यवेक्षणं कृत्वा *ÇĀK.*

— संनि 1) *umkehren, zurückkehren MBH.* 3, 40. 12281. 6, 2250. 7, 1164. *HARIV.* 8133. 10003. *R.* 1, 42, 4 (43, 4 *GORR.*). 2, 43, 2 (43, 2 *GORR.*). 4, 12, 32. 37, 26. 40, 70. 41, 77. *KATHĀS.* 61, 65. श्रौता ऽस्तं संन्यवर्त्तत *Bhāg. P.* 7, 2, 35. act. *MBH.* 3, 746. *R. GORR.* 1, 42, 10. 4, 10, 83. संनिवृत्त *MBH.* 6, 2250. 18, 6. प्रवासात् *HARIV.* 8806. *R.* 3, 30, 26. *RAGH.* 7, 68. 16, 44. *VARĀH. BṚH. S.* 17, 9. *Bhāg. P.* 10, 77, 21. — 2) *sich zurückziehen: गतमभिमुखं संनिवृत्तं तथैव चतुः MṚGH.* 90. so v. a. stocken (vom Winde) *SUÇR.* 1, 261, 12. 265, 10. *HARIV.* 2189 (संनिवर्त्तयेत् die neuere Ausg.). — 3) *abstehen —, ablassen von (abl.): साहसात् R.* 3, 33, 2. 43, 39. तपसः *MĀRK. P.* 99, 10. कश्मलात् *Bhāg. P.* 3, 12, 35. — 4) *weichen, aufhören: संनिवृत्तपरि-ग्रम Bhāg. P.* 9, 20, 10. — 5) *verstreichen MBH.* 14, 367 nach der Lesart der ed. *Bomb.* — Vgl. संनिवर्त्तन, संनिवृत्ति. — 1) caus. *zurückkehren lassen, zurückschicken, zurückführen MBH.* 4, 6. *HARIV.* 2189 (nach der Lesart der neueren Ausg.). *R.* 3, 30, 25. *Bhāg. P.* 1, 10, 33. 10, 19, 5. अन्ये संवन्धिना विप्र मृत्युना संनिवर्त्तिताः *heimgeschickt so v. a. fortgeführt MĀRK. P.* 76, 33. — 2) *ablenken, abbringen: नहि सत्यात्मनः — संनिवर्त्तयितुं बुद्धिः शक्नोते R.* 2, 34, 32. इन्द्रियाणोन्निवर्त्तयः प्रियेभ्यः (so die ed. *Bomb.*) संनिवर्त्त्य *MBH.* 7, 3090. मित्रमकार्यात् 5, 3818. रामं वनवासकृतो-द्यमम् *R. GORR.* 2, 16, 39. — 3) *aufhören machen, unterdrücken: तं घोषम् R.* 2, 81, 4. अतिप्रसक्तिमिन्द्रियाणाम् *Spr.* 3780.

— निम् 1) act. *herausrollen lassen, auswerfen (Würfel aus dem Becher) MBH.* 4, 24, wo die ed. *Bomb.* निवर्त्तयामि st. निवर्त्तयामि der ed. *Calc.* liest. — 2) *hervorkommen, hervorgehen, entstehen, sich entwickeln: कृत्स्नपादशिरसां पञ्च पिण्डका निवर्त्तते Suçr.* 1, 322, 8. 9. द्रव्येषु पच्यमानेषु योऽप्युपस्थितगुणाः निवर्त्तते ऽधिकाः 149, 19. fg. sich entwickeln zu, werden zu: तस्य आतस्य तप्तस्य तेजो रसो निवर्त्ततामिः *ÇAT. Ba.* 10, 6, 5, 2. तदापुं निवर्त्तत *Kuṇḍ. Up.* 3, 19, 1. निवृत्त *hervorgekommen, hervorgegangen, entstanden: नृपद्विजित् Bhāg. P.* 2, 8, 43. मुद्रला-द्वयं निवृत्तं गोत्रं मौद्गलसंज्ञितम् 3, 21, 33. कर्मनिवृत्तैः फलैः *RAGH.* 17, 18. *P.* 4, 2, 68. 4, 19. 5, 1, 79. *AK.* 1, 1, 2, 16. 3, 2, 50. *H.* 1487. *Vop.* 7, 75. द्वा-पञ्चाशद्येन दुर्गाणि राज्ञा निवृत्तानि so v. a. erbaut, angelegt *Inscr.* in

Journ. of the Am. Or. S. 7, 6, Cl. 15. कार्पोन निर्वृत्त (so die ed. Bomb.) कृत्रिमम् (विरम्) PANÉAT. 110, 20. — 3) erfolgen, zu Stande kommen: निर्वृत्त्यस्य चेदानीं सीतया: BHATT. 8, 69. निर्वृत्त्यस्तुसंघातः 16, 6. देशो निर्वृत्तसंघातः R. 3, 70, 10. नियोगार्थे निर्वृत्ते M. 9, 62, 61. चाक्यार्थविचारणाध्यवसाननिर्वृत्ता किं ब्रह्मावगतिः ÇAÑK. bei Wind. SANCARA 108. नाशो निर्वृत्तम् BHATT. 7, 33. — 4) vollbracht werden, sein Ende erreichen: निर्वृत्तस्य पावद्विर्त्तिकर्तव्यता नृभिः M. 7, 61. एवं मकालसबस्तत्र निर्वृत्तस्मै KATHÁS. 23, 86. निर्वृत्त fertig, zurechtgemacht KĀTJ. Ça. 22, 3, 50. ausgeprochen: फल Suçr. 1, 158, 13. 159, 18. vollbracht, beendet, zu Ende gegangen, vergangen: कार्ये कर्मणि निर्वृत्ते R. ed. Bomb. 5, 41, 5. ० चूडक M. 5, 67. वैद्यदेव 3, 108. विवाक् MBH. 1, 4067. स्वर्णवर् 3, 2242. दोहद MĀLAV. 80. निर्वृत्तमात्रे दिवसे R. ed. Bomb. 2, 54, 4. ÇAÑK. GĀM. 1, 18, 2, 12. — 5) zurückkehren, fehlerhaft für निर्वृत् MBH. 5, 5361 (निर्वृत्तिष्ये ed. Bomb.). KATHÁS. 26, 114. PANÉAT. 1, 14, 68. — 6) निर्वृत्त fehlerhaft für निर्वृत् MBH. 1, 775 (मुनिर्वृत्ता ed. Bomb.). KĀM. NIVIS. 4, 20. — Vgl. निर्वृत्ति. — caus. 1) hervorbringen, herausschaffen: धङ्गारान् ÇAT. Br. 12, 8, 4, 6. KĀTJ. Ça. 25, 11, 35. अथ निर्वृत्तिष्यन्ति शत्रुमांसानि दानवाः fortgeschaffen, fortbringen HARIV. 13756 nach der Lesart der neueren Ausg. hinauslassen aus (abl.) RĪĀ-TAR. 6, 96, wo wohl निर्वृत्त्यतु zu lesen ist. — 2) hervorbringen, zu Stande bringen, bewirken: einen Wagen RV. 10, 133, 5. मुख्याद्वाद्वातः । ब्राह्मणं तत्रियं वैश्यं शूद्रं च निर्वृत्त्यतु ॥ M. 1, 31. VĀRT. zu P. 3, 2, 1. सते वर्षास्य कैतेयं ज्ञातु निर्वृत्त्येत्फलम् (नेत्रम्) MBH. 5, 2824, 3, 9993. HARIV. 3931. SARVADARÇANAS. 22, 1. सर्वसंभूतिम् R. 4, 29, 8. अभिलाषपूर्णासुखम् MĀLAV. 73. मदीयेन शरीरवृत्तिं देहेन निर्वृत्तिपितुम् RAGH. 2, 45. ÇAÑK. zu KĀND. Up. S. 44. BHĪO. P. 4, 17, 25. — 3) vollbringen, vollführen: पितृयज्ञम् M. 3, 122. R. ed. Bomb. 1, 41, 24. क्रियाः RAGH. 11, 30. RĪĀ-TAR. 1, 75. समाधिम् MĀÑĒH. 9, 14. मध्याह्नमवनम् KATHÁS. 69, 167. शरीरचित्ताम् JĀĒN. 1, 98. शौचम् MBH. 12, 2. विवाक्म् HARIV. 10900. R. 4, 69, 12. R. GONN. 1, 71, 14. RAGH. 3, 33. KATHÁS. 14, 32. 34, 355. नियमाभिवेकम् RAGH. 5, 8. 14, 7. सपर्याम् 16, 39. शिरश्चेदकार्यम् 15, 103. VIKR. 87, 15. KATHÁS. 20, 98. 220. PRAB. 30, 4. BHĪO. P. 6, 7, 36. 8, 13, 3. 4. BHATT. 6, 142. PANÉAT. 88, 18. आज्ञाम् Spr. 3686. प्रतिज्ञाम् R. 4, 68, 11. — 4) zu Ende bringen, zubringen: मङ्गलोदयं तदेका निर्वृत्त्यतु RĪĀ-TAR. 3, 247. — 5) erfreuen, zufriedenstellen BHĪO. P. 9, 14, 34. अनिर्वृत्त्य (von 1. वृत् mit निस्) ed. Bomb. — Vgl. निर्वृत्तक fgg.

— अभिनिस् hervorgehen, sich entwickeln MBH. 10, 79. अभिनिर्वृत्त hervorgegangen, entstanden: एतन्नामाभिनिर्वृत्तं तस्य देशस्य MBH. 1, 284. 367. 12, 6930. 14, 2858. Suçr. 1, 51, 18. ÇAÑK. zu BĀM. ĀN. Up. S. 45. 83. Schol. zu P. 8, 4, 126. अनिनिर्वृत्तत्वं zu 6, 1, 101. — Vgl. अभिनिर्वृत्ति. — caus. 1) hervorbringen HARIV. 11817. ÇAÑK. zu BĀM. ĀN. Up. S. 83. — 2) vollbringen, vollführen: गुर्वर्षम् MBH. 14, 1666.

— उपनिस् caus. Kṛwas erzeugen an Suçr. 1, 260, 13.

— विनिस्, partic. विनिर्वृत्त 1) hervorgekommen, hervorgetreten aus: त्वसारी विनिर्वृत्ताश्वस्य इव वाक्चः R. 2, 1, 5. — 2) zu Ende gekommen, beendet JĀĒN. 2, 31. — 3) fehlerhaft für विनिर्वृत्त DRAUP. 4, 3 (MBH. 3, 15613 विनिर्वृत्त). MĀK. P. 134, 58.

— परा 1) sich umwenden, umkehren, den Rücken kehren; zurückkeh-

ren M. 3, 217. R. 7, 48, 24. युद्धात्परावृत्त्य किं पलायसे MBH. 4, 2101. परावृत्त्य स्वमेवाज्ञागमर्गकम् KATHÁS. 63, 86. MĀÑĒH. 119, 13. ÇĀK. 54, 7, 70, 14, v. l. MĀLAV. 15, 21. 51, 20. KATHÁS. 62, 85. DAÇAR. 1, 59. SĪM. D. 425. परावृत्त M. 7, 93. fgg. MBH. 3, 11721. 4, 1092. 7, 1254. 7708. 9, 3607. ÇĀK. 72, 1. KATHÁS. 18, 328. 72, 378 (impers.). BHĪO. P. 7, 5, 54. KUSUM. 28, 4. Schol. zu NAISM. 22, 42. अथोषः (d. i. जलोषः) स परावृत्तः प्रांतकृत् वायुना KATHÁS. 46, 139. उपरि० nach oben gewandt DAÇAR. 91, 2. अथैव परावृत्तं प्रवसनाद्वक्त्रादिव zurückgekehrt RĪĀ-TAR. 1, 380. रसायनपरावृत्तत्रय KATHÁS. 40, 72. परावृत्तं यौवनम् PRAB. 40, 16. अपरावृत्तभागधेय so v. a. Unglücksvogel VIKR. 58, 10. — 2) sich abwenden von: परावृत्तधिया स्वलोकात् BHĪO. P. 14, 22, 82. ततः परावृत्तधियः 33. abstecken von: परावृत्त्य मरणात् KATHÁS. 59, 114. — 3) schwinden, vergehen: परावृत्तार्थरात्र R. 5, 13, 28. परावृत्तगुणधम BHĪO. P. 3, 33, 27. — 4) परावृत्त sich wölzend AK. 2, 8, 9, 18. n. das Sichwölzen H. 1245. — 5) परावृत्त Z. d. d. m. G. 7, 311 fehlerhaft für परावृत्त. — Vgl. परावर्त fgg. und परावृत् fgg.

— परि 1) sich drehen, sich in einem Kreise bewegen; umwandeln: चक्रम् RV. 4, 164, 13. कालश्चक्रवत्परिवर्तमानः Suçr. 1, 19, 20. चक्रवत्परिवर्तितम् MBH. 13, 2860. सुखदुःखे — चक्रवत्परिवर्तितः Spr. 3264. चक्रवत्परिवर्तिते दुःखानि च सुखानि च 3261. MBH. 4, 607. एवं संसारचक्रस्य परिवर्तितं विदुर्बुधाः 11, 162. रथस्त्रिचक्रः परिर्वर्तते रजः RV. 4, 36, 1. ÇAT. Br. 12, 3, 9, 7. 14, 7, 9, 20. रथसङ्क्रमाणि पर्यवर्तित MBH. 3, 12230. सौरा रथः BHĪO. P. 5, 21, 19. ज्योतीषि चन्द्रसूर्यौ च परिवर्तितं नित्यशः MBH. 5, 5830. अथो विवस्वान्परिवर्तमानः KUMĀRAN. 1, 16. परिवर्तितं मेदिनी MBH. 14, 118. GANITĀDĒJ. KANĒĀDĒJ. 4. वज्रः समस्तात्परिवर्तमानः BHĪO. P. 6, 12, 33. परिवर्तितम् im Kreislauf PANÉAT. Br. 2, 2, 2. यस्मात्प्रपञ्चः परिवर्तिते ऽयम् ÇYNTĪCV. Up. 8, 6. वेदिम् ÇAÑK. Ça. 17, 15, 4. देवम् BHĪO. P. 3, 4, 20. sich wölzen: भूमौ R. 6, 94, 10. 76, 44 (act.). परिवर्तितं rollend 3, 60, 19. 5, 93, 20 (सधूमः zu lesen). 6, 86, 41. परिवर्तितनेत्र 2, 65, 46. 6, 12, 2. 39, 16. परिवर्तितार्थं umgedreht HARIV. 3485. — 2) umherreisen: जनपदे ÇAT. Br. 14, 5, 2, 20. umhergehen, hinundhergehen, sich tummeln, sich hinundherbewegen MBH. 4, 2014. 6, 2809. 8, 3364. 14, 228. 1396. HARIV. 5794. R. 1, 9, 42. BHĪO. P. 5, 14, 5. खेचरः MBH. 1, 1498. नभसि यथा मेघाः स्थेनादयो वायुवशाः परिवर्तिते BHĪO. P. 5, 23, 3. वरुणमूत्रं पुरीषं चाप्यपानः (so die ed. Bomb.) परिवर्तिते MBH. 12, 6874. प्राणो ऽस्य प्रथमे स्थानं वर्धयन्परिवर्तिते (परिवर्धते die ältere Ausg.) HARIV. 2188. वनवासस्पृका नित्यं कृदि मे परिवर्तिते R. GONN. 2, 29, 9. तस्याश्च भर्ता दिगुणं कृदये परिवर्तिते R. SCHL. 1, 77, 27. अवमानकृतः क्रोधो मकाम्मे (so. कृदि) परिवर्तिते 4, 34, 21. परिवर्तितेजस् nach allen Seiten verbreitet BHĪO. P. 1, 11, 35. — 3) sich umwenden, sich umkehren: पृष्ठतः MBH. 1, 7704 (act.). 4, 2107. युद्धाय HARIV. 10587. R. 4, 37, 25. MĀÑĒH. 81, 16. RAGH. 4, 72. VIKR. 12, 18. MĀLAV. 17, 7. Spr. 1230. SĪM. D. 60, 9. KATHÁS. 64, 35. RĪĀ-TAR. 4, 429. PANÉAT. 159, 21. HIT. 47, 19, v. l. 58, 41. यदा च सर्वभूतानां ह्याय न परिवर्तिते । अपराह्णगते समये HARIV. 12808. परिवृत्त MBH. 7, 2248. परिवृत्तार्थमुखी VIKR. 17. अपसव्य० VANĀM. BĀM. S. 30, 9. परिवृत्तो हि भगवान्सङ्क्रमाशुर्दिवाकरः MBH. 13, 7731 (vgl. 7702). प्रियया तद्वत्परिवृत्ताप्रुयाम् MĀLĀTIN. 76, 10. ०; सितवर्जं PANÉAT. 3, 5, 12. किरिट umgedreht

MBh. 7, 1382. पूर्वावधारितं येनो दुःखं किं परिवर्तते *kehrt schwer zu- rüch* Çik. 172. *stoh zurückwenden zu, sich zurückbegeben zu* (acc.) MBh. 12, 396. — 4) *अन्यथा sich anders wenden, einen Wandel erfahren* Spr. 3499. नहि तारामतं किंचिदन्यथा परिवर्तते R. 4, 21, 15. Vikr. 132. auch ohne diesen Beisatz: (देवदेवाः) न कल्पन्ती वर्तन्तु परिवर्तसि ते तथा MBh. 3, 15462. स चेन्न परिवर्तते (so die ed. Bomb.) wenn er sich nicht ändert, wenn er kein anderer Mensch wird 12, 2832. — 5) *verwollen, sich befinden*: कर्तं वर्षाणि तामिमे नरके M. 4, 165. MBh. 13, 1902. fgg. स्व- गृहे R. 6, 98, 10. अङ्गे तु परिवर्तसी सीता R. Schl. 2, 96, 17. व्यादितास्य- स्य यो मृत्योर्दृष्टामे परिवर्तते Hariv. 10286. एवमेकत्वेन परिवर्तमानः Ka- rila 4, 153. स्त्रीस्वभावात् मे बुद्धिः कारुण्ये परिवर्तते R. 6, 95, 82. Hariv. 11245. (act.). — 6) *währen, dauern*: योगशतपरिवर्तन्योऽन्यकृत्यैः Çik. 193, v. 1. — 7) *ablaufen, verlaufen, verfließen*: परिवर्तं युगम् Hariv. 6479. Verz. d. Oxf. H. 54, a, No. 104, Z. 6. परिवर्तते ऽकुनि MBh. 3, 11847. Brahma-P. in L.A. (III) 55, 15. 18. — 8) *schwinden*: किंचित्पि ज्वतधैर्यं Kumāras. 3, 67. परिवर्तभागाया Milātin. 164, 10. — 9) *sich benehmen, verfahren*: सम्यक् R. Gorr. 2, 17, 32. — 9) *trans. umdrehen, umwenden*: पदि Mān. 81, 12. — 10) *परिवृत्त = परिवृत्त umringt, umgeben* Hariv. 4, 27. — Vgl. परिवर्त fgg. und परिवृत्त fgg. — *caus. 1) sich drehen las- sen, in die Runde bewegen*: मन्दरः परिवर्त्यताम् MBh. 1, 1142. परिवर्- तितं n. nom. act. Bhā. P. 5, 14, 29. भूमाविदं च परिवर्तितम् die Stelle, wo er sich auf dem Boden gewölzt hat, R. Gorr. 2, 96, 3. पट्टमः पर्यव- र्तयदसन्पृथिव्या दिवः wenn der Ghama Erde und Himmel umfuhr (also eig. रथं पर्यवर्तयत्) TBa. 4, 5, 2, 2. — 2) *umdrehen, umwenden*: र- थम् MBh. 8, 4899. Mān. 108, 19. वाकिनीम् MBh. 7, 9202 (auch 9201 nach der Lesart der ed. Bomb.). परिहृतिं वाक्चन Ragh. 9, 25. सामुपमान- ममितः परिवर्तयत्या Milāv. 67. Kīr. Ça. 8, 9, 17. अयूपान् Gorr. 3, 10, 9. पात्रम् Kārla. 61, 191. किरोटं परिवर्तितम् MBh. 7, 1268. *umwerfen*: शकटम् Hariv. 3408. 3411. *verdrehen*: स तं वाचं गुरोः पत्न्या विपुलः पर्यवर्तयत् MBh. 13, 2820. *med. sich umwenden, den Kopf herumwenden* TBa. 2, 2, 20, 7. *zu sich umwenden machen*: पुत्रं सकृन्ना परि वर्तयति so v. a. *er steht die Blicke vieler Tausende auf sich* RV. 5, 37, 3. — 3) *um- wickeln, einwickeln*: पलाशवृक्षेनास्थिनि Kīr. Ça. 25, 8 1. — 4) *umher- bewegen* Maitrasū. 6, 21. Hariv. 2187. — 5) *vertauschen, umwechseln, wechseln*: उद्यमेनस्य वे द्वयं कृत्वा स्वं परिवर्त्य च Hariv. 4014. परिवर्ति- तवासम् Kām. Nitis. 7, 45. Varām. Bh. 8, 77, 14. Kārla. 110, 75. Mān. P. 51, 12. कृतायं चाकृतामेन Kull. zu M. 9, 219. ein Document gegen ein anderes vertauschen so v. a. *erneuern* M. 8, 154. f. — 6) *um und um drehen* so v. a. *zu Grunde richten, zu Nichts machen*: जगत् R. Gorr. 2, 20, 34. 3, 69, 27. 4, 26, 15. 5, 18, 35. प्रत्यूहाः परिवर्तिताः Mān. P. 16, 55. भयेन परिवर्तितसौकुमार्या Mān. 9, 12. — 7) *um und um kehren* so v. a. *genau durchsuchen*: गुहायां विविधाकाराः संक्रमाः परिवर्तिताः R. 4, 47, 13. — 7) *med. sich rundum (das Haar) schneiden* TBa. 1, 5, 2, 1. 3. Çat. Bh. 2, 6, 3, 16. f. 4, 5. — Vgl. परिवर्तक fgg. — *Intens.*: वर्धति चक्रं प- रि घ्रात् *dreht sich beständig* RV. 1, 164, 11.

— अनुपरि *stoh wiederholen* Çat. Bh. 14, 9, 19.

— विपरि 1) *stoh drehen, sich im Kreise bewegen*: जगत् Bhag. 9, 10. *stoh wälzen*: भूमी M. 8, 22 (= MBh. 13, 3894). R. 2, 72, 26. — 2) *umher-*

fahren: मार्गं न शक्यमावृत्त्य स्थले विपरिवर्तितुम् Spr. 4429.

wandern: *परिवर्तमानम्* विपरिवर्तमानेन मया Wilson. SIKHARAT. 3, 236. एवं कृदि सदा तस्य विपरिवर्तते im Herzen herumgehen R. Gorr. 2, 1, 19. — 3) *sich umwenden*: विभावसुः प्रवृत्तितो वामं विपरिवर्तते MBh. 16, 44. — 4) *sich umwandeln, sich ändern*: सा तु बुद्धिः कृतायेवं पापडवान्प्रति मे सदा । उर्योघर्षं समासाय पुनरिविपरिवर्तते ॥ MBh. 3, 1543. — 5) *beständig herumgehen, mit acc.*: दुःखं वनसम्विपरिवर्तते Spr. 4904. — Vgl. विपरिवर्तन, ०वृत्ति. — *caus. umdrehen, herumherführen*: च- क्राणि Lit. 10, 5, 12. *umwenden, abwenden*: विपरिवर्तिताधर Ragh. 19, 27. सद्यप्यतं कृत्वा वेधं विपि वत्प च *umdrehend, umwendend* MBh. 4, 899.

— संपरि 1) *stoh drehen*: चक्रम् Jān. 3, 124. MBh. 1, 10. *stoh drehen um* (acc.) 12, 1091. *stoh wälzen* 7, 8146. *rollen vom Auge* Mān. P. 43, 20 = Verz. d. Oxf. H. 51, 6, 32. कृदि im Herzen herumgehen: कार्यं मे काङ्क्षितं किंचिद्दि संपरिवर्तते MBh. 1, 5216. 5657. 3, 1436. 13, 127. 2232. Hariv. 10057. R. 2, 1, 24. अद्यापि तन्मनसि संपरिवर्तते मे Kāurap. 11. — 2) *umkehren, heimkehren* R. Gorr. 2, 93, 12. — 3) *sich frei machen von* (abl.) Bhā. P. 5, 5, 9. — 4) *संपरिवृत्तनामि* Suça. 4, 277, 1 *wohl fehler- haft für संपरिवृत्त*. — *caus. herumführen*: रथादिमुच्य यासान्कृत्यान्सं- परिवर्त्य शीघ्रम् । पीतोदकास्तोयपरिमुताङ्गानघारयेदं तमसाविह्वलः ॥ R. 2, 48, 33.

— प्र 1) *in eine rollende Bewegung gerathen, in Gang kommen*: स्वा- मिसेवकयोरेवं वृत्तिचक्रं प्रवर्तते Spr. 212. प्रवृत्तो ऽश्वातीरथः so v. a. *ist vorgefahren* Kānd. Up. 5, 13, 2. *in Umlauf kommen, sich verbreiten*: ततः प्रभृति एतत्पञ्चतयके नाम नीतिशास्त्रं बालावबोधनार्थं भूतले प्रवृत्तम् Pānāt. 3, 12 (ed. orn. 2, 12). यः प्रवृत्तो भृतिं हूषयति MBh. 13, 1663. — 2) *aufbrechen, sich auf den Weg machen, sich begeben*: प्रावृत्तद्वयः Bhāṭṭ. 13, 7. इतः प्रवृत्तेव Milātin. 94, 11. R. 5, 27, 21. देवालयं स्त्री प्र- यता प्रवृत्ता Varām. Bh. 27 (28), 8. लोकान्समाकर्तुमिह प्रवृत्तः Bhag. 11, 32. यो मत्पापप्रमुद्यर्थमिह प्रवृत्तः Spr. 3340. वने प्रवृत्तामिव नीलक- ण्ठम् R. 5, 11, 23. इतिषोणं प्रवृत्ता वाताः Mān. 106. तावत्प्रावर्ततां तस्य चक्षुषी so lange richteten sich seine Augen dahin R. Gorr. 2, 41, 3. — 3) *वर्तमनि, वर्तमना, पथा auf einem Wege sich fortbewegen, auf dem Wege* (eig. und übertr.) bleiben R. 2, 59, 5. Daçan. 69, 2. Kārla. 41, 57. अथेन प्रवृत्ते न ज्ञातु Ragh. 17, 54. — 4) *hervorkommen, heraus treten, auftreten, hervorbekommen, hervorgehen, entstehen, entspringen, zu Stande kommen, erfolgen, eintreten, geschehen*: तासामग्रदया प्रवृत्ताणि प्रावर्तत । ता एतास्तुपराः *es entstanden ihnen nicht eigentlich Hörner* (nur Erhö- hungen) Atv. Bh. 4, 17. VS. 28, 19. छापः Gorr. 4, 7, 2. तं किं त्रिपञ्चगा देवो अ- लोकान्प्रवर्तते R. Gorr. 2, 52, 20. ततः प्रवृत्ता सरपूः 4, 44, 52. कृतेर्वीरैर्गजैर्यैः प्रावर्तत महानदी Hariv. 13814. तस्यास्यासु प्रवृत्तेन रुधिरायेन R. 4, 9, 19. तस्य दग्ध्यामवारितम् । अथं प्रवृत्ते Kārla. 13, 126. स्त्रीणां पुष्पम् Mān. P. 81, 12. अर्थे-यो किं — प्रवर्तते क्रियाः सर्वाः पर्वतेभ्य इवापगाः Spr. 227. प्रवृत्ता वाणी मे मुखात् 4890. प्रवर्तते ऽन्य- था वाणी शायोपकृतचेतसः 127. यावत्सवन्नानं दायिनी वाक्प्रवर्तते so v. a. *erlöset* 4123. प्रवृत्तवाच् 4589. Mān. P. 72, 27. तयोः संवदतोः नूनं प्रवृत्ता क्षमलाः कथाः Bhā. P. 3, 20, 3. प्रवृत्तो मे श्लोकः R. 4, 2, 21. 34. तस्मोत्थनाः कर्षामुखाः प्रवृत्ताः 5, 11, 9. प्रवृत्तास्तत्र ते ऽग्रयः 4, 44, 50. प्र- वर्तमानं च न दृश्यते रजः *aufsteigend, sich erhebend* Çik. 169. रिपुः Kām.

NITIS. 8, 55. मतः सर्वं प्रवर्तते BHAG. 10, 8. SĀMĀJAK. 25. असंकल्पितमेवेकं पदकस्मात्प्रवर्तते R. 2, 22, 24. तस्य कामः प्रवृत्ते गच्छेत् ऽमिरिवोत्थितः MBH. 1, 4871. कार्यं प्रवर्तसम् 12, 1084. क्रूरं प्रवर्तस्यते 2, 658. Verz. d. Oxf. H. 80, 6, 36. fg. उत्पाताः प्रावर्तस्तस्य BHATT. 15, 26. धर्मकामार्थसिद्धिः ~~प्रावर्तस्तस्य~~ KĀM. NITIS. 13, 32. Spr. 53 (II). 4835. SARVADARĀCANAS. 60, 11. मकान्विघ्नः R. 1, 61, 2. मकान्विमर्दः R. GORR. 1, 63, 2. प-
रिहासः Çac. 10, 12. अनुग्रहं संस्मरणाप्रवृत्तम् KUMĀRAS. 3, 8. DAÇAK. 94, 11. प्रीतिं पूर्वप्रवृत्ता मे संवर्धयितुमर्हसि R. GORR. 1, 70, 18. समानश्चावमानश्च लाभमलभिः ज्ञेयोदयो । प्रवृत्तानि निवर्तते Spr. 5186. ÇYETĀÇ. Up. 2, 12. सम्प्रयोगः प्रवर्तते MAITRUP. 6, 28. प्रजनं न प्रवर्तते M. 3, 61. त्रिषु पिण्डः प्रवर्तते 9, 186. BHAG. 17, 24. HARIV. 296 (act.). R. 3, 71, 13. 4, 7, 9. द्वि-
विधः प्रवर्तते सर्गः SĀMĀJAK. 24. 52. Spr. 159. 2016. 4814. LA. (III) 87, 2. Schol. zu KĀTJ. Ça. 3, 5, 1. zu P. 1, 4, 59. ÇĀKĀ. Ça. 3, 2, 1. 3, 1, 13, 3, 1. SARVADARĀCANAS. 164, 16. fg. 20. Comm. zu NĀJAS. 2, 1, 48. गुरोर्यत्र परि-
त्रादो निन्दा वापि प्रवर्तते Spr. 4029. 4421. 4785. MĀK. P. 16, 35. प्र-
ज्ञासु ते कश्चिदपचारः प्रवर्तते RAÇH. 15, 47. प्रवृत्तः *zu Stande gekommen, erfolgt, geschehen* MBH. 4, 111. 5, 7534. HARIV. 11157. ÇĀK. 31, 8. BĀLU. P. 1, 10, 8. *da seiend* R. 2, 77, 23. Spr. 318. कूपः प्रवृत्तपानीयः MBH. 13, 3292. यथा दृष्टिः प्रवृत्ता मे *so v. a. wiedergekehrt* 3, 16874. — 5) *begin-
nen, einen Anfang nehmen*: एवं प्रवृत्ते पुद्गलम् MBH. 4, 1846. R. 4, 9, 75. RAÇH. 12, 72. KATHĀS. 47, 50. RĀGA-TAR. 6, 248. MĀK. P. 82, 38. PRAB. 87, 10. यज्ञः R. 1, 60, 8 (62, 8 GORR.). कर्म 61, 8. यात्रामहेतुत्वः RĀGA-TAR. 1, 222. BHĀG. P. 3, 11, 33. द्यूतम् MBH. 3, 2298. 3035. 3087. 3047. हेमन्तः R. 3, 22, 1. VARĀH. BṚH. S. 8, 27. RĀGA-TAR. 3, 168. कृतम् (पुगम्) MBH. 3, 13099. संध्या 1, 6028. R. 4, 25, 2. प्रवृत्तः *begonnen* BHAG. 1, 20. MBH. 3, 1843. 5, 6005. 13, 7702. 7711. R. 2, 66, 23. R. GORR. 2, 96, 23. 3, 67, 10. 4, 25, 12. 5, 89, 11. ÇĀK. 4, 4. MĀLAV. 17, 18. VARĀH. BṚH. S. 8, 28. KATHĀS. 4, 23. 42, 131. RĀGA-TAR. 4, 114. 5, 329. DAÇAK. 77, 11. VOP. 6, 33. 58. — 6) *beginnen —, anfangen —, anheben zu*; mit infin. : त-
स्यामेव प्रवृत्ते गच्छेत् तद्वद्वन् दिशि KATHĀS. 26, 12. मेघः प्रवृत्ते ऽत्र धा-
रामारेण वर्धितुम् 12, 110. ततः प्रावर्तत ज्वाहस्तुं सागरगामिनी RĀGA-TAR. 5, 93. ब्रह्मविद्यां वक्तुं लब्धावसरा श्रुतिः प्रवृत्ते KAUSH. Up. Einl. प्रवृत्ते देवं पूजयितुं क्रमम् KATHĀS. 11, 67. 12, 106. 13, 81. 88. 129. 18, 157. 22, 201. 24, 224. 26, 184. 27, 184. 29, 75. 32, 44. 35, 136. 36, 115. 126. 43, 199. 52, 162. 64, 34. BHATT. 14, 95. अथाकस्मात्प्रवृत्ते (impers.) तया साध्या प्रोदितुम् KATHĀS. 10, 36. प्रवेष्टुं प्रवृत्तवान् 42, 126. वातश्च तत्तत्तां वातुं प्रवृत्ता ऽभूत् 44, 136. इयं पावयितुं लोकान्प्रवृत्ता भगिनी मम R. GORR. 1, 36, 9. 5, 11, 9. R. SCHL. 2, 64, 45. RAÇH. 13, 14. ÇĀK. 126. VIKR. 90. KATHĀS. 2, 79. 9, 57. 13, 129. 25, 18. 26, 187. 27, 166. 29, 199. BHĀG. P. 5, 16, 20. — 7) *stich anschmecken zu, gehen —, sich machen an, sich hänge-
ben*; mit dat. : क्रियाविधाताय RAÇH. 3, 44. उदरदरीपूरणाय Spr. 1785, v. i. MĀLATI. 4, 4. PRAB. 14, 6. तदर्थध्यायानाय ब्राह्मणं प्रवर्तते ÇĀK. zu BṚH. ĀR. Up. 8. 267. तपसे KUMĀRAS. 5, 38. प्रकृतिक्रियाय ÇĀK. 194. षडयः कर्मभ्यः MBH. 13, 1566. मेघुनाय BHĀG. P. 3, 20, 36. mit अर्थम्. लो-
कस्य हिसकामार्थं प्रवृत्ता भगिनी मम R. 1, 35, 9. उदकपानार्थम् SĀ. zu RV. 1, 52, 5. mit loc. : अस्यापि M. 9, 292. पैशुन्ये MBH. 13, 5868 (act.). अकार्येषु KĀM. NITIS. 1, 60. क्रियायाम् Spr. 51 (II). अकुत्सिते कर्मणि 2717. क्रि-
यासु SĀMĀJAK. 58. वाणिज्ये KATHĀS. 26, 126. अस्मिन्नर्थे DAÇAK. 66, 12.

P. 3, 2, 134. Schol. अग्निहोत्रादि SARVADARĀCANAS. 3, 6. अवधे प्रवर्तमानता 58, 12. मनस्तेषु प्रवर्तताम् *so v. a. richtet sich darauf* MBH. 3, 2165. ÇĀK. 25, 8. शोभना साधनेन मुकुन्दे प्रवर्तते *so v. a. sein Sinnen und Trachten ist gerichtet auf* VOP. 5, 24. निन्दके ऽपि समर्थस्य तस्य पापस्य — प्रावर्तत न मे बुद्धिस्तदा R. 4, 8, 56. न तस्य कामः कामेषु पापकेषु प्रवर्तते MBH. 3, 1877. प्रवृत्तः *begriffen in, beschäftigt mit, hingegeben, obliegend*: परा-
राभिर्मर्शेषु M. 8, 352. वार्यगलाभङ्गे RAÇH. 5, 46. संपदे SARVADARĀCANAS. 41, 6. häufig in comp. mit der Ergänzung: वेणुशय्याप्रवृत्तः R. 5, 13, 47. का-
मकारं 2, 22, 8. कार्यं KATHĀS. 32, 92. कूठं 39, 224. कामकर्म 45, 42. 46, 55. जलक्रोडां 56, 249. प्रमदं 414. कुललयं PRAB. 12, 12. HIT. 68, 12. PĀNĀT. 248, 7. धर्मं MBH. 14, 75. न्यायं KĀM. NITIS. 1, 13. धार्यं R. GORR. 2, 126, 6. वधप्रवृत्तस्य वधानुत्पादे प्रायश्चित्तम् *so v. a. einen Mord beabsichtigend* Verz. d. Oxf. H. 87, 6, 14. — 8) *sich an Jmd (loc.) machen, feindselig gegen Jmd auftreten, sich vergreifen an*: एते न *(so ist zu tren-
nen)* बहु मन्यन्ते न प्रवर्तन्ति चापरे MBH. 13, 3025. नागिर्यौ प्रवर्तते R. 5, 51, 16. किम् — राज्ञिषु गरुडः प्रवर्तते RAÇH. 11, 27. auch mit acc. : यास्त्वं मोहादवमन्य प्रवृत्तः MBH. 3, 15714. अन्त्याऽन्यम् *so v. a. unter ein-
ander Unzucht treiben* Spr. 4815. — 9) *verfahrend, zu Werke gehen*; mit loc. der Person: मयि मिथ्या MBH. 3, 2414. यथान्यायम् 5, 7081. यथा R. 4, 16, 23. एवम् KATHĀS. 4, 34. अन्यथा MĀK. P. 28, 36. सर्वकार्येषु स्वे-
च्छातः HIT. 69, 19. उत्क्रम्य हि स्थितिं देवी *(so die neuere Ausg.)* प्र-
वर्तमि HARIV. 7258. NĀJAS. 1, 1, 24. SARVADARĀCANAS. 113, 16. 121, 4. एवं प्रवृत्तः *so verführend* MBH. 1, 7662. HARIV. 3787. 7298. कामतम् M. 3, 12. दिष्ट्या *(so die neuere Ausg.)* HARIV. 7304. साधु KĀM. NITIS. 18, 68. सुं HARIV. 5174. अं *schlecht verführend* MBH. 13, 6695. mit instr. *bei sei-
nem Verfahren Etwas anwenden*: यथा वृत्त्या KĀM. NITIS. 5, 80. वित्त-
पुण्या Comm. zu NĀJAS. 3, 3, Z. 1 v. u. मापया BHATT. 9, 55. धारणभावेन TATTVAS. 13. त्रिभिः कर्मभिः M. 4, 9. गुणैः BHĀG. P. 4, 5, 16. तद्वाचैव प्रवर्ते ऽहम् *so v. a. ich richte mich nach deinen Worten* KATHĀS. 24, 57. mit loc. : वाक्ये मन्त्रिणाम् Spr. 1358. mit abl. : मयि लोभात्प्रवर्तते HARIV. 9227. रभसात् KATHĀS. 32, 93. — 10) *wirkend auftreten, seine Wirkung äussern*; *zur Geltung —, zur Anwendung kommen*: स्वभावः BHAG. 5, 14. तस्यैवाज्ञा प्रवर्तताम् R. 2, 58, 20. Spr. 1383. Schol. zu P. 7, 1, 26. Comm. zu NĀJAS. 1, 1, 1 (S. 3, Z. 9). कुशलपदं प्रवीणो वर्तमानम् *die Be-
deutung von प्रवीण habend* SARVADARĀCANAS. 172, 18. 161, 10. mit abl. : कारणमस्त्यव्यक्तं प्रवर्तते त्रिगुणातः समुदायश्च । परिणामतः SĀMĀJAK. 16. प्रवृत्तं कर्म *eine auf ein bestimmtes Ziel gerichtete Handlung, eine Handlung, von der man sich einen Vortheil verspricht* M. 12, 58. fg. BHĀG. P. 4, 20. 7, 15, 47. 49. 4, 29, 12. dienen —, *verhelfen zu* (dat. oder mit अर्थम्) Comm. zu NĀJAS. 2, 1, 55. SARVADARĀCANAS. 152, 11. fg. — 11) *fortbestehen, fortwähren* SARVADARĀCANAS. 115, 21. 168, 9. mit einem partic. praes. *fortfahren Etwas zu thun*: वर्तमानं प्रवृत्ते तदा HARIV. 7706. भक्षयतः प्रवर्तते 15208. कूपः सुप्रवृत्तो नित्यशः *so v. a. stets in guter Ordnung befindlich* MBH. 13, 3292. — 12) *werden zu* (nom.) : काशिकी परमोदारा सा प्रवृत्ता महामदी R. 1, 35, 8. — 13) *vorhänden sein, da sein* BHĀG. P. 2, 9, 10. रुष्टमेतां मम मकीमतीवेष्ट्या प्रवर्तते MĀK. P. 61, 14. 133, 1. यतो ममापि महदुःखं प्रवर्तते PĀNĀT. 114, 18. — 14) *als transit. = caus. vollbringen, vollführen*: एवंविधानि कर्माणि प्रावर्तत R. 7, 36, 20.

असदा कसितं किंचिदकितं वापि कर्मणा । रक्ष्यमरक्ष्यं वा न प्रवर्तयामि सर्वथा ॥ MBh. 18, 5869. *zukommen lassen, gewähren*: कञ्चिद्राज्ञा ब्राह्मणानां यथावत्प्रवर्त्तते पूर्ववृत्तात् वृत्तिम् 3, 699. — 15) प्रवृत्त wohl fehlerhaft für अपवृत्त (= परिमत्त Comm.) Nir. 1, 9. für प्रवृत्त ĀcV. Gṇu. ed. St. 4, 2, 9. für प्रवृत्त Indu. 5, 28 (MBh. 3, 1844 richtig). Kathās. 43, 282. — Vgl. प्रवर्त्त, प्रवर्त्तमानक, प्रवर्त्तितव्य (न पुनरेवं प्रवर्त्तितव्यम् Ām. 79, 6), प्रवर्त्तिन्, प्रवृत्, प्रवृत्त (प्रवृत्ता N. pr. einer Unholdin Mārk. P. 51, 42, wo प्रवृत्ता st. प्रवृत्त zu lesen ist), प्रवृत्ति. — caus. 1) *rollen machen, in Bewegung setzen; fortschleudern, fortschieben u. s. w.*: रथम् RV. 10, 114, 6. Cat. Br. 3, 5, 3, 17. Kāṭh. Ca. 8, 4, 1. इतस्तर्हि देवः प्रवर्त्तयतु पुष्पकम् Uttara. 38, 7 (48, 5). चक्रम् Bhāg. 3, 16. राजचक्रम् MBh. 13, 4262. प्रवर्त्तय दिवो अश्विनाम् RV. 7, 104, 19. Parāś. Br. 12, 6, 6. शुक्रम् Cat. Br. 1, 6, 2, 8. कटं पदा Gobh. 2, 1, 20. अयः Kāṭh. 26, 1. Lāṭh. 5, 8, 14. ज्ञाक्रीवीम् R. 3, 2, 11. Ragh. 13, 51. दोषम् Suca. 1, 159, 6. *senden, schicken* Prab. 46, 5. — 2) *in Gang —, in Umlauf bringen, verbreiten, einführen, einsetzen*: पूर्वं प्रवर्त्तितं किंचित्कुले ऽस्मिन्मृषसत्तमैः । साधु वा यदि वासाधु तत्रातिक्तास्तुमुत्सहे ॥ MBh. 1, 4438. 13, 4604. महाभाष्यम् Rāga-Tar. 1, 176. 4, 487. धर्मपूर्वम् R. 2, 21, 35. Vāju-P. bei Muir, ST. I, 153. आचार्यैः — वेदार्थेभ्यो निष्कृष्य कर्मार्थं सुखावबोधनानीमानि विद्यास्थानानि प्रवर्त्तितानि Uvāṭa bei Müller SL. 98. संकिता येः प्रवर्त्तिताः Verz. d. Oxf. H. 55, a, 5. Bhāg. P. 3, 8, 2. यात्रायागादि नागानाम् Rāga-Tar. 1, 185. नीलोदितं विधिम् 186. तेन राज्ञा प्रवर्त्तिताः । स्थितयो वीतसंदेहा भास्वतेव दिनक्रियाः 4, 58. ज्ञेयैश्चेतिता व्यवहृतिम् 397. इत्येष तेन संवादे गृहकृत्ये प्रवर्त्तितः 5, 175. 183. प्रवर्त्तिते ऽस्मिन्कर्माधनि कुमारिलेन Lā. (III) 92, 19. fg. Bhāg. P. 3, 24, 37. 5, 1, 21. मूर्खेण येन कायस्था दास्याः पुत्राः प्रवर्त्तिताः Rāga-Tar. 5, 179. — 3) *entstehen lassen, bilden, hervorbringen, vollbringen, bewirken*: भुवनानि सप्त MBh. 3, 13981 = 12, 6924. सेतुम् einen Damm errichten Jān. 2, 157. गोभिः प्रवर्त्तिते तीर्थे M. 11, 196. नदीम् MBh. 4, 3014. 6, 2336. 5504. 7, 502. Hariv. 9338. अतश्चर्मपवती गोचर्मभ्यः प्रवर्त्तिता MBh. 13, 3351. 683. Rāga-Tar. 4, 306. अलाहर्षे प्रवर्त्तितम् Hariv. 4809. 12150. Ragh. 5, 37. युगमन्यत् MBh. 5, 1873. त्वया प्रवर्त्तिते मार्गे Hariv. 9727. रुधिरनिस्पन्दैस्त्वच्छरीरप्रवर्त्तितैः R. 3, 35, 31. मरणम् Suca. 2, 219, 17. ईशैर्धर्म्यवृत्तैः प्रवर्त्तितकृतेदयः Rāga-Tar. 5, 123. कर्मारम्भान् R. ed. Bomb. 6, 6, 8 (5, 77, 9 Gorr.). प्रवर्त्तितलतालास्य Kathās. 35, 5. लोकयात्रा प्रवर्त्तये (प्रवाक्ये ed. Bomb.) so v. a. *ich bringe mein Leben zu* R. 2, 109, 27. व्ययकर्म so v. a. *ausgeben* Spr. 367. अन्यैः प्रवर्त्तिता तत्कथाम् *vorbringen, erzählen* Śāu. D. 59, 5. राज्ञा तेन सर्वं प्रवर्त्तितम् *vollführt* Verz. d. Oxf. H. 32, a, 41. — 4) *an den Tag legen, bezugen* R. 7, 30, 15. 33. Bhāg. P. 10, 47, 25. Mallin. zu Kumārab. 3, 24. — 5) *beginnen, unternehmen*: कर्म Kāṭh. Ca. 25, 14, 8. संग्रामम् MBh. 7, 5930. Hariv. 10460. गिरियज्ञम् 3817. R. 4, 60, 3 (62, 7 Gorr.). Bhāg. P. 8, 18, 21. आह्वानि Hariv. 1000. वास्तुसंशमनीयानि मङ्गलानि R. 2, 56, 27. जलदानीतसवम् Kathās. 112, 61. Mālatim. 13, 2. — 6) *anwenden, gebrauchen*: तौ प्रावीवृत्तौ जेतुं शस्त्रालान्यनेकशः Bhāṭṭ. 15, 90. — 7) *Jmd zu Etwas veranlassen, bewegen*: तं पुत्रमाकारुदि प्रवर्त्त्य Kathās. 80, 14. 108, 26. प्रवर्त्तयामि मुरतं (wohl मुरते zu lesen) यावदेताम् 122, 57. ज्ञातारं हि रागादयः प्रवर्त्तयन्ति पुण्ये पापे वा Comm. zu Nāṭyab. 1, 1, 18. Kusum. 37, 11. 18. — 8) = *simpl. verfahren, zu Werke*

gehen: यो यथा वर्त्तते यस्मिन्स्तस्मिन्नेव प्रवर्त्तयन् । नाधर्मं समवाप्नोति MBh. 5, 7079. — Vgl. प्रवर्त्तक 185.

— अतिप्र 1) *übermäßig hervorkommen*: Blut Suca. 1, 45, 19. fg. — 2) *stark sich äussern*: ऽस्मिन्नेव विषं नातिप्रवर्त्तते Suca. 2, 209, 19.

— अनुप्र *hervorkommen entlang, nach*: ततो विषं प्रवाक्ये पराधीरन् संवतः RV. 1, 191, 15. तं सामानु प्रावर्त्तत 10, 135, 4. अनुप्रवृत्त *folgend auf* (acc.) Bhāg. P. 1, 17, 32. 3, 2, 14. 25, 37. 4, 29, 54. 5, 1, 39.

— अभिप्र 1) *hinrollen, sich hinbewegen zu*: एतां ते दिशो रथो ऽभिप्रवर्त्तताम् Ait. Br. 8, 10. तद्यदि ह वा एवं विद्वांसमभौ पर्वतावभिप्रवर्त्तयताम् Kaush. Up. 2, 12. यत्र भागीरथी गङ्गा यमुनाभिप्रवर्त्तते *sich ergiesst in* R. 2, 54, 2. *sich in Gang setzen* ĀcV. Gṇu. 2, 6, 5. 3, 12, 5. — 2) *beschreiten*: गारुभिप्रवृत्ता Nir. 2, 9. अभिवृत्ता v. 1. — 3) *अभिप्रवृत्त im Gange seiend, Statt findend*: नर्मण्यभिप्रवृत्ते (कर्मणि ed. Calc.) MBh. 8, 3464.

— 4) *अभिप्रवृत्त begriffen in, beschäftigt mit* (loc.): कर्मणि Bhāg. 4, 20. — Vgl. अभिप्रवर्त्तन. — caus. *rollen lassen, schleudern gegen*: वज्रमेनम्भि प्रवर्त्तयति TS. 3, 2, 9, 1. mit dat.: प्र यच्चक्रमरावणे सनता अयवर्त्तयत् SV. Āraṇyag. 2, 24.

— उपप्र caus. *hinschleudern, hinschieben u. s. w.*: (शिष्टे सोमम् खष्टाकृत्नीयमुप प्रावर्त्तयत् TS. 2, 4, 42, 1. अयः 5, 5, 8, 6. Kāṭh. 26, 1.

— परिप्र caus. *herführen*: don Wagen RV. 10, 135, 4.

— प्रतिप्र caus. *hinführen* Kauç. 14.

— संप्र 1) *ausbrechen, sich fortbegeben*: एवं पितरि संप्रवृत्ते Bhāg. P. 5, 2, 1. — 2) *hervorkommen, hervorgehen, entspringen, entstehen*: शिखराग्नस्य धाराणां सरुखं संप्रवर्त्तते R. 4, 43, 37. मुखेभ्यो रुधिरं तीव्र कृपानां संप्रवर्त्तत 6, 69, 45. MBh. 12, 8486. घनतम् 13, 4626. Hariv. 12243. Mārk. P. 45, 48. दुःखं चतुर्भिः शारीरं कारणैः संप्रवर्त्तते Spr. 5045. Suca. 2, 493, 1. 524, 8. संवत्सरस्य पर्यन्ते निःश्रासः संप्रवर्त्तते । यदा MBh. 3, 18537. न द्वेष्टि संप्रवृत्तानि न निवृत्तानि काङ्क्षति *Entstandenes, Gekommenes, was da ist* Bhāg. 14, 22. — 3) *beginnen, seinen Anfang nehmen*: संप्रवृत्ते तु संग्रामे MBh. 4, 1618. R. 6, 19, 2. Prab. 72, 6. संप्रवृत्ते मकोत्सवे MBh. 3, 3063. यज्ञो ऽतो संप्रवर्त्तते R. 1, 32, 10. सायत्ने सवनकर्मणि संप्रवृत्ते Ām. 75. निशा R. 3, 5, 10. त्रेता Hariv. 12161. Bhāg. P. 1, 3, 24. 9, 14, 43. नो सम्पगतुषु संप्रवृत्तेषु Varāh. Bṛh. 8, 46, 39. Rāga-Tar. 6, 271. नेत्सवाः संप्रवर्त्तते *werden nicht unternommen, finden nicht Statt* R. 2, 114, 14.

— 4) *beginnen —, anheben —, sich anschicken zu, sich machen an; mit influ.*: यत्स्वमतैर्देवितुं संप्रवृत्तः (संप्रमत्तः ed. Calc.) MBh. 8, 3509. mit dat.: स्थितिकर्णाय संप्रवृत्तः Mārk. P. 104, 36. mit loc.: त्रैलोक्यस्य विनाशने MBh. 3, 8737. जगतो विमृष्टो VP. bei Muir, ST. IV, 35. अयमे संप्रवृत्तः *begriffen in* MBh. 5, 531. धर्मो 12, 2350. — 5) *verfahren, zu Werke gehen, sich benehmen* R. 4, 16, 23. Mārk. P. 134, 25. Śāu. D. 539.

— 6) *मनसि im Sinne herumgehen* so v. a. *Jmd nahe gehen* R. 5, 25, 10. — 7) *संप्रवृत्त MBh. 14, 77 fehlerhaft für सम्प्रावृत्त, wie die ed. Bomb. liest. — Vgl. संप्रवर्त्तन, संप्रवृत्ति. — caus. 1) in Gang —, in Umlauf bringen, verbreiten, einführen* MBh. 3, 11047 (S. 571). 13, 4601. कुपययाषण्डम् Bhāh. P. 5, 6, 10 (med.). तोरमाणेन दीवाराः स्वारुताः संप्रवर्त्तिताः Rāga-Tar. 3, 103. — 2) *beginnen, unternehmen*: संग्रामम् MBh. 7, 7737. कतून् Hariv. 2780. — Vgl. संप्रवर्त्तक.

— अभिसंप्र *beginnen*: संवत्सरे ऽभिसंप्रवृत्ते Varāh. Bṛh. 8, 19, 6. —

caus. wechseln, ändern (?): रणाशिरम् MBh. 1, 1181. *inter se confundere et turbare* GILD.

— प्रति Jmd (acc.) zu Theil werden M. 1, 81. — Vgl. प्रतिवर्त्तन, प्रतिवर्त्त und *प्रतिवर्त्त* Siddhānta S. 137. — caus. schlaudern gegen: समग्रं प्रति वर्त्तये गोर्ध्वो घम्मानम् RV. 1, 121, 9.

— वि 1) rollen, laufen, sich drehen: वृक्त्रे वि वाक्ते RV. 1, 164, 14. 166, 9. वि वर्त्तते वृक्त्रे चक्रियेव 185, 1. 6, 9, 1. एवं द्वादशभिरेर्विवर्त्तते कालवज्राद् H. 128. घृय यो वज्रः पुरुषा विवृत्तः *sich schlingend, zerfahren* RV. 10, 27, 21. *sich wölben* MBh. 3, 11953 (act.). Hariv. 10838. वज्रं R. Gonn. 2, 105, 16. *sappeln*: कालकाष्ठमुष्कन्दरिविवर्त्तमानमिव भूतजातम् Uttarā. 105, 11 (143, 8). *sich krampfhaft bewegen* R. 4, 22, 25. *sich hin und her bewegen, hin und her stehen*: विवर्त्तते (विवर्धते die neuere Ausg.) जलधराः Hariv. 3822. R. 3, 30, 4. विवृत्त *sich nach allen Seiten drehend, von Augen* R. 2, 87, 2. 4, 21, 87. 5, 39, 16. Bala. P. 3, 8, 16. 7, 4, 13. Mān. P. S. 655, Cl. 1. जालं बाणमयं विवृत्तम् MBh. 8, 7309. विवृत्ताङ्गं *verdreht* R. 2, 63, 16. — 2) *sich abwenden, sich entfernen, fortlaufen; sich trennen, abscheiden* RV. 5, 53, 7. युजा वि वाक्ते 10, 33, 9. AV. 10, 1, 19. पायसा Kāth. 12, 11. Cat. Bn. 2, 2, 9, 17. 11, 2, 5, 8. अथो यद्य वा सिधेदि वा वर्त्तते 13, 5, 2, 16. आपः Pāṇā. Bn. 13, 9, 16. Kāth. Ca. 1, 8, 24. यत्रासौ केशासौ विवर्त्तते *sich theilen* Taitt. Up. 1, 6, 1. *seinen Platz ändern* Suca. 1, 26, 7. *sich wenden, sich umwenden*: तामितः पुरतश्च पश्चादसर्वकिः परित एव विवर्त्तमानाम् Mālatim. 24, 13. Ragh. 19, 88. Cāk. 59. Kathā. 10, 120. 19, 114. धर्वाक् Mān. P. 47, 28. विवर्त्तमाने सिग्मशौ *zum Untergänge sich neigend* MBh. 7, 2754. विवृत्त *umgewandt, gebogen*: वदना Cāk. 45. त्रिक Ragh. 6, 16. पार्श्व Bhāṭṭ. 2, 16. कटाक्ष Bala. P. 9, 10, 12. *vom rechten Wege abkommen*: कर्मिष्वर्थं विवर्त्तते (निवर्त्तते ed. Bomb., = धृष्यते Nīlak.) स्थापयेता न धर्ममि MBh. 5, 2861. — 3) *hervorkommen aus* (abl.) Cat. Bn. 8, 4, 25. 13, 4, 4, 2. — 4) *sich entfalten, sich entwickeln*: येनोशतं कर्म विवर्त्तते कृ Cvetā. Up. 6, 2. जीघितं च शरीरेण जाल्यैव सकृ ज्ञायते । उभे सकृ विवर्त्तते उभे सकृ विनश्यतः ॥ Spr. 4082. पतः सर्वं जग्देतद्विवर्त्तते Verz. d. Oxf. H. 177, a, 8. Comm. zu Phas. S. 100, Z. 1. Kūzokop. in Ind. St. 9, 10. Śāradarāṇas. 140, 4. 146, 15. — 5) *sich an Jemand wagen*: स्वपाभिगुतं केसिपे न विवर्त्तेपुरसिकम् MBh. 3, 8438. — 6) *व्यवर्त्त* R. 2, 42, 10 *fehlerhaft für व्यवर्त्त*, wie die ed. Bom. liest. विवृत्त *fehlerhaft für विवृत्त* Kānd. Up. 2, 22, 5. विवृत्तदेष्टा (विवृद्ध die neuere Ausg.) *mit blossgelegten Zähnen, die Zähne zeigend* Hariv. 12949. विवृत्तास्य (विवृत्तास्य ed. Cal.) *aus metrischen Rücksichten statt विवृत्तास्य* 13891. विवृत्तो-तिरोधायि R. 5, 10, 21 *eher विवृत्तो* *unbedeckt als विवृत्त verdrückt*. — Vgl. विवर्त्त u. s. w. — caus. 1) *umdrehen, umwenden*: वि धर्मणीव धिषीधो धवर्त्तयत् RV. 6, 8, 3. 7, 80, 1. 8, 14, 5. Comm. zu TBh. I, 76, 6. *umherdrehen* MBh. 1, 509, 13, 2861. परागः । जाल्याभिर्विपसि विवर्त्तितः Kā. 5, 39. Rāā-Tar. 4, 635. विवर्त्तित *sich windend*: मेरुकूटासेधो निपतसी पिवति त्वा (मङ्गु) Mān. P. 65, 3. *umgedreht, umgewandt*: विवर्त्तितान्न-नेत्रं Kānd. 5, 51. *verbogen*: नेत्र Suca. 2, 199, 19. *verzogen*: वृ Cāk. 23. — 2) *umföhrnen, davongehen lassen; ausscheiden* RV. 5, 48, 2. AV. 10, 7, 26. घन्यत्रोय वि वर्त्तय नमिह दनं दनं दनं 11, 2, 21. — 3) *वर्त्तवि* caus. *zu weit vñ einander entfernen so v. a. zu stark un-*

terscheiden RV. Phā. 3, 18.

— अनुवि *entlang laufen*: अनु मातरं पृथिवी वि वाक्ते RV. 8, 82, 2. — caus. med. Jmd nachhellen AV. 15, 7, 2.

— सम् 1) *sich zuwenden, sich einstellen, einkehren*: से से वृक्षा वर्त्तता-मिन्द्र गव्यः RV. 6, 41, 2. AV. 6, 102, 1. मा से वृत्तो मायं सृपः 8, 6, 8. *herankommen, sich nähern* R. 4, 39, 28. *auf Jmd (acc.) losgehen* MBh. 6, 5228.

— 2) *congregat*: से यद्विशो ऽववृत्त पुध्माः RV. 4, 24, 4. *sich zusammen- thun* (in coltu): सो ऽस्तोत्रं अववर्त्तमानः शेते Cat. Bn. 13, 4, 4, 9. Cāk. Ca. 16, 1, 12. *etwa sich vereinigen, sich zusammenballen* Kāv. 33. संवर्त्तम् absol. Pāṇā. Bn. 14, 12, 7. — 3) *sich bilden, entstehen, hervorgehen*:

शुद्धो धौः समवर्त्तत RV. 10, 90, 14. 121, 1. 7. Cat. Bn. 6, 1, 4, 10. 8, 1. Cāk. Gm. 1, 17. क्षेत्रज्ञाः समवर्त्तत गात्रेभ्यस्तस्य VP. bei Muir, ST. I, 25, N. 40. येन (भीमेन) भेमाः सुसंवृताः Hariv. 8243. सत्वेदा धुकुटी धेमा ललाटे समवर्त्तत MBh. 4, 166. *सत्त्वार्त्तमनसि कामः समवर्त्तत* Nā. Tā. Up. in Ind. St. 9, 72. *sich ereignen, eintreten*: काः कथाः समवर्त्तत तस्मिन्वी-रसमागमे MBh. 12, 1927. तत्तस्य तेन संवृत्तम् Rāā-Tar. 1, 271. अद्भुतं खलु संवृत्तम् Cāk. 71, 22. 68, 3. व्यवसितस्य मे संवर्धनं संवृत्तम् Vān. 87, 2. तेषां कदाचित्संवृत्तो विधोरो *संवेष्टुः* Verz. d. Oxf. H. 68, a, 38. तदस्या ना-सिकाद्देः स्वकर्मणापि संवृत्तः Pāṇā. 41, 25. सुसंवृत्त Bala. P. 10, 87, 10. ज्ञायतमिव रत्ननी कल्पं सा समवर्त्तत R. Gonn. 2, 117, 1. 6, 14, 24. शनैर्-र्मध्याङ्गः समवर्त्तत Kathā. 104, 202. Pāṇā. 77, 12. अत्र यात्रामकेतसवः संवृत्तः 43, 2. मन्त्राव्यवाश विधिवत्स यज्ञः समवर्त्तत *begann, nahm seinen Anfang* R. Gonn. 1, 33, 8. — 4) *in Erfüllung gehen*: संवृत्तः मनोरथः R. Gonn. 1, 48, 25. — 5) *werden*: दारुणाः समवर्त्तत यकाः सर्वे प्रदक्षिणाः R. Gonn. 2, 40, 10. स्वित्वाङ्गुलिः संवृत्ते कुमारी Ragh. 7, 19. इदानीमस्मि सं-वृत्तः सवेताः प्रकृतिं गतः Bhāg. 11, 51. मर्त्या धर्मर्त्याः संवृताः MBh. 1, 7280. 3, 2785. 2849. 5, 2854. R. 1, 45, 8. 63, 10. 3, 69, 9. 4, 42, 7. 63, 13. Cāk. 5, 11. 13. 6, 14, v. 1. इष्टदेवापि स्वामिनि मृगाया केवलं गुण एव (गु-णायैव v. 1.) संवृता 23, 6. 63, 7. 100, 16. v. 1. 107, 1. Vān. 65, 1. Kathā. 14, 43. 49, 201. Rāā-Tar. 1, 145. Pāṇā. 5, 12. 38, 19. 125, 24. — 6) *da sein*: *संवृत्तः वर्त्तते* Kānd. Up. 6, 13, 2. ब्रह्मापे समवर्त्तत Mān. P. 45, 34. तत्र संवर्त्तते राज्ञि Hariv. 831. मृगाया चैव नो गतुमिच्छा संवर्त्तते भृ-शम् MBh. 3, 14839. शुभ्रया भवतस्तथा । संवर्त्तताम् 13, 1423. ततस्तथा मरुक्रन्दः पौराणा भवनेष्वभूत् । यथैव तस्य नृपतेः स्वर्गेके समवर्त्तत ॥ so v. a. so dass er auch im Palast des Fürsten hörbar war Mān. P. 22, 26. — 7) *सुसंवृत्त* MBh. 15, 191 *fehlerhaft für सुसंवृत्त* (*recht verborgen*), wie die ed. Bom. liest. — Vgl. संवर्त्त u. s. w. — caus. 1) *zusammen- rollen*: उभे पत्समवर्त्तयत् । इन्द्रश्चैव रोदसी RV. 8, 6, 5. वासः संवर्त्तितम् Verz. d. Oxf. H. 230, b, 10. *ballen*: मुष्टिम् Hariv. 16023. *einwickeln, ein- hüllen*: संवर्त्तितमिवाकाशं जलदेः MBh. 1, 1298. संवर्त्तः कल्प्यातः स ज्ञातो ऽस्मिन् Nīlak. — 2) *herbeiwenden*: संवर्त्तयतो वि च वर्त्तयन्का RV. 5, 48, 2. संवर्त्तयति वर्त्तनिम् *bringt auf seine Strasse* 10, 172, 1. — 3) *rollen lassen* (die Augen): रोषसंवर्त्तितलो ललोचन R. 5, 39, 32. 44, 26. 68, 10. *schlaudern, werfen*: शीराधाम् R. 5, 19, 27. — 4) *verknicken, zerbrechen*: पथा वायुस्तृणायापि संवर्त्तयति सर्वशः MBh. 11, 54 = 260. संवर्त्तयतः शी-लेषु वामरा विविधास्तत्रम् R. 4, 47, 6. 6, 92, 18. वासुदेवः प्र-वर्त्तयतः सं-वर्त्तयिष्यन्निव श्रीवलोक्तम् (सर्वलोक्तम् ed. Bomb.) MBh. 6, 2802. इदं सत-समुद्रासौ संवर्त्तयतु वा महीम् *zu Grunde richten* R. 4, 15, 2. — 5) *her-*

richten: चिताम् R. ed. Bomb. 6, 113, 112. vollbringen, vollführen: सेव-
र्तयित्वा तत्कर्म R. SCHL. 1, 15, 17. यज्ञं सेवर्तयितुम् 42, 22. वार्ता नृणां यः
(विश्वः) समवर्तयत् BRIG. P. 3, 6, 32. सेवर्तयित्वा (अनुवर्णयित्वा die neuere
Ausg.) तत्रस्य माहात्म्यम् HARIV. 8042. कामम् einen Wunsch erfüllen
R. 7, 45, 23. — desid. *intre velle femnam*: य इमां संवित्स्वपतिः स्व
पतिं स्त्रियम् AV. 8, 6, 6.

— अघिसम् *entspringen*: कामस्तदये समवर्तताधि RV. 10, 129, 4.

— अघिसम् *sich hinwenden zu*: मामभि ते मनः समेतु सं च वर्तताम् AV.
6, 102, 1. *sich anschicken* —, *beginnen zu*: वानरं सैन्यम् — संख्यातुमभि-
संवृता R. 6, 1, 15.

वर्त (von वर्त्) am Ende eines comp. P. 4, 2, 126 (am Ende von Orts-
namen); vgl. अन्धक°, कल्य°, ब्रह्म°, ब्रह्म°, य°. वर्तेन Verz. d. Oxf.
H. 50, b, 26 wohl fehlerhaft für वर्तेन, wie *AUFRECHT* annimmt; मुखवर्तया
R. 1, 30, 7 fehlerhaft für मुखवत्तया, wie die ed. Bomb. liest.

वर्तक (wie oben) m. f. TRIK. 3, 5, 18. 1) nom. ag. am Ende eines comp.
hingegen, *Jmd ergeben*: गुरु° R. GOR. 2, 107, 19. — 2) m. a) *Wachtel*
AK. 2, 5, 35. H. an. 3, 93. MED. k. 153. MBH. 13, 5502. SUÇ. 1, 200, 20.
VĀGBH. 6, 46, 58. SPR. 1499. HIT. 85, 11. fgg. — b) *Pferdehuf* AK. 3, 4,
1, 11. H. an. MED. — 3) f. वर्तका *Wachtel* P. 7, 3, 45, VĀRT. 9. — 4) f.
वर्तिका dass. UNĀDIS. 3, 146. P. 7, 3, 45, VĀRT. 9. AK. 2, 5, 35. TRIK. 2,
5, 31. HIA. 184. im Mythos der AÇVIN RV. 1, 112, 18. आलो वृक्षस्य
वर्तिकामभीके (अमुक्तम्) 116, 4. 117, 16. 118, 8. 10, 39, 13. MBH. 1, 724.
— 3, 12437. SUÇ. 1, 73, 7. 200, 20 (verschieden von वर्तक). Verz. d. B.
H. No. 897. Schol. zu P. 1, 3, 32. 70. VĀGBH. 6, 46. गिरि° ebend. वन°
MĀLATIM. 135, 8. Vgl. मास°. — 5) f. वर्तकी dass. MED. — 6) n. *eine Art*
Messing, = वर्तलोक् H. 1050.

वर्तन्मन् m. Wolke ÇABDAM. im ÇKDM.

वर्तन (von वर्त् simpl. und caus.) 1) oxyt. nom. ag. P. 3, 2, 149, Schol.
a) = वर्तिषु AK. 3, 1, 29. MRD. n. 123. fg. — b) *in Bewegung setzend*,
Leben verleihend: Viśvāṇu HARIV. 10416. एष देवदितः सर्गो ब्राह्मस्त्रिलो-
क्यवर्तनः BRIG. P. 3, 11, 25. — 2) m. *Zwerg* MED. — 3) f. *ṛ* a) = वर्तन
n. TRIK. 3, 3, 263. H. an. = *जीवन* MED. — b) = वर्तनि *Weg, Pfad*
UŚĀVAL. zu UNĀDIS. 2, 107. AK. 2, 1, 16. TRIK. 3, 3, 263. H. an. 3, 411.
MRD. n. 123. j. 50. HALĀJ. 2, 105. ÇABDAM. im ÇKDM. — c) *das Zerrei-*
ben, Mahlen (= पेषण) ÇABDAM. im ÇKDM. *das Absenden* (प्रेषण) MED. —
d) *Spinnwirtel* (तर्कुपीठ) TRIK. 2, 10, 10. 3, 3, 263. H. an. MED. n. 123. fg.
Spinnrocken (तूलनाला) MED. — 4) n. nom. act. DHĀTUP. 18, 19. a) *das*
Sichdrehen, Rollen NIR. 13, 12. — b) *das Drehen*: रज्जु° P. 8, 3, 89, Schol.
— c) *das Fortrollen, Fortbewegen* KĪT. ÇA. 8, 4, 2. SUÇ. 1, 25, 15. —
d) *das Umherschweiften, Umhergehen*: गुरुमण्डलवर्तनैः Rundgang im
Hause (einer Hausfrau) BRIG. P. 7, 11, 26. 11, 11, 29. नियम्य सर्वेन्द्रिय-
ब्राह्मवर्तनम् 6, 16, 38. — e) *das Verweilen, Aufenthalt*: तदुपासिष्ठाव-
येवर्तनम् UTTAR. 12, 9 (17, 2). — f) *das Leben von* (instr.), *Unterhal-*
tung des Lebens: अश्वशिष्टेनाग्नेन MĀK. P. 50, 71. पक्वावकृत° KATHĀS.
27, 90. *Lebensunterhalt, Erwerb* AK. 2, 9, 1. MED. SPR. 718. KULL. zu
M. 3, 152. HIT. 98, 8. 114, 2. PANĀT. ed. orn. 6, 11. लोक° *das Mittel*,
wodurch die Welt besteht (u. d. W. ungenau wiedergegeben) KATHĀS. 64,
42. Lohn HIT. 1, 40. 98, 10. 99, 18. — g) *Verkehr, Umgang*: असद्विः सक्

KĪM. NIR. 14, 44. — h) *das Verfahren, Benehmen*: नीतिः शास्त्रेण व-
र्तनम् SĪH. D. 489. *खलत्तक°* *das Verfahren mit Lack* so v. a. *das Füh-*
ren mit Lack KĪM. 10, 42. — i) *Spinnwirtel; Spinnrocken* MED.

वर्तनि (wie oben) UNĀDIS. 2, 107 (वर्तेनि) f. 1) *Radkreis, Radfolge*:
Radspur, Geleise: चक्रस्य RV. 8, 52, 8. पर्णयं वधीस्तेजिष्ठया वर्तनी 4,
53, 8. वि वा रथो ऽसोन्दिवा बाधते वर्तनिभ्याम् 7, 69, 8. °यौ AIR. BA.
5, 33. क्विधानस्य TS. 6, 4, 40, 5. SHAPV. BA. 1, 5. — 2) *Wegspur, Weg*,
Bahn; vollständiger *पथो व*° RV. 4, 45, 3. 7, 18, 16. वर्तस्य 1, 25, 9. 140,
9. 3, 7, 2. 5, 61, 9. या गोवर्तनिं पर्वति निष्कृतम् 10, 65, 5. 172, 1. उषा
अप स्वमुस्तमः सं वर्तयति वर्तनिम् 1, 144, 4. AV. 7, 21, 1. *Bahn der Flüsse*
RV. 4, 19, 2. TS. 2, 3, 40, 2. पञ्चदश° 4, 3, 2, 1. स्रस्तस्य RV. 10, 5, 4. स्ख°
eine von einem Spahn gerissene Furche (vgl. वर्तन्) AIR. BA. 8, 5. द्वे वै
पक्षस्य वर्तनी ÇĀNDU. BA. in Ind. St. 2, 305. KĀND. UP. 4, 16, 1. fgg. —
3) *die Augenwimpern* (vgl. वर्तन्) ÇAT. BA. 14, 5, 2, 3. — 4) *das östliche*
Land (पूर्वदेश) TRIK. 2, 1, 12. — 5) = स्तोत्र *gapa उच्छादि* zu P. 6, 1,
160. — Vgl. कृष्ण°, गायत्र°, घृत्°, रघु°, रुद्र°, वृश्नि°, किरण्य°. —
वर्तनी s. u. वर्तन.

वर्तनिन् am Ende eines comp.: एक°, द्वि°, सक्ल° *ein-, zwei-, tau-*
sendruderig SHAPV. BA. 1, 4, 5.

वर्तनीय (von वर्त्) adj. impers. *sich zu machen an, obzuliegen*: वर्त-
मानेषु कार्येषु वर्तनीयं विचक्षणैः SPR. 818.

वर्तमान (partic. praes. von वर्त्) adj. *praesens, was eben vor sich geht*,
gegenwärtig KĪT. ÇA. 1, 10, 1. 11, 1, 2; vgl. u. वर्त् 10).

वर्तमानता f. *das gegenwärtig-Sein* ÇĀNDU. zu BĀH. ĀB. UP. 8, 39. SAR-
VADARÇANAS. 15, 22. fg.

वर्तमानानेप m. *eine Erklärung, dass man mit Etwas, welches im*
Augenblick vorgeht, nicht einverstanden sei, KĪVJĀD. 2, 124. Beispiel
SPR. 3940. — Vgl. भविष्यदानेप und वृत्तानेप.

वर्तर (von 1. वर्) nom. ag. *der zurückhält, abhält, Abwehrer*: न ते
वर्तास्ति राधसः RV. 8, 14, 4. 4, 20, 7. नास्य वर्ता न तर्तुता मरुधा 1, 40,
8. 6, 66, 8. तविष्याः 5, 29, 14.

वर्तव्य m. 1) *Pfütze*. — 2) *Krähennest* H. an. 4, 31. MED. k. 212. —
3) *Thürsteher* TRIK. 2, 8, 24. — 4) N. pr. eines Flusses MED.

वर्तलोक् n. *eine Art Messing* H. 1050.

वर्तव्य MBH. 12, 3339 fehlerhaft für कर्तव्य (so die ed. Bomb.), 13,
6515 für चर्तव्य (so die ed. Bomb.), PANĀT. 175, 10 für वर्तितव्य.

वर्तस् m. *die Augenwimpern*: वर्तोभ्याम् VS. 25, 1. — Vgl. वर्तनि 3).

वर्ति UNĀDIS. 4, 118. वर्ति 140. und वर्ती (von वर्त्) f. SIDDH. K. 248,
a, 3. *allerlei* (insbes. *länglich*) *Gerölltes*. 1) *Bäuschchen* oder *ähnliche Ein-*
lage in eine Wunde SUÇ. 1, 16, 7. पितु° 54, 18. 55, 5. 6. 9. 2, 3, 15. 8, 21.
वाल° 2, 23, 15. fg. — 2) *Stengelchen, Paste, Pills* als Form für Heilmittel
und Wohlgerüche, auch für Errhina, SUÇ. 1, 132, 18. 133, 16. ऋक्षमात्र 2,
89, 5. 130, 6. 233, 6. 14. 19. 323, 11. 17. 339, 16. 19. 347, 7. 353, 2. 357, 10.
13. कृत्वा पापि विधातव्या वर्तयो मरिचोत्तराः *Stuhlzüpfchen* 436, 5. 501,
15. वर्तकित 331, 6. ÇĀNDU. SĀHM. 2, 7, 1. रायणी Verz. d. Oxf. H. 311, 6,
24. = भेषजनिर्माण H. an. 2, 193. fg. MED. t. 55. oxyt. = योगकर्मविधि
UŚĀVAL. zu UNĀDIS. 4, 140. — 3) *Docht, parox*. UŚĀVAL. zu UNĀDIS. 4,
118. TRIK. 3, 3, 183. H. an. MED. वर्त्याधारस्त्रेयुगाम्बथा दीपस्य संस्थितिः

MAITRUP. 6, 36 = Spr. 4974. MBH. 4, 716 (वर्ति). SUÇA. 2, 67, 9. VARĀH. BṢ. 8. 53, 94. 84, 1. BṢ. 5, 18. KATHĀS. 34, 98. Vorz. d. Oxf. H. 267, 6, 15. BṢ. P. 3, 11, 8. Zauberdocht PAÑĀT. 241, 8. 9. vollständig साधक° 2. सिद्धि° (so ist zu lesen) 6. — 4) Lampe H. an. MED. — 5) die am Ende eines Gewebes hervorragenden Zettelfäden (दर्शा, was auch Docht bedeutet) H. 667. HALĀ. 2, 396. — 6) Wulst oder Stab, der um ein Gefäß läuft, KĀT. Cn. 18, 3, 20. fg. — 7) Züpfchen, Polyp oder dgl. im Halse SUÇA. 1, 308, 8. 2, 261, 20. — 8) der durch einen Unterleibsbruch gebildete Wulst SUÇA. 2, 21, 9. मूत्र° Hodensackbruch 134, 14. — 9) Schminke AK. 2, 6, 2, 35. H. 639. H. an. MED. पाणिनामृतवर्तिना — छा- लिष्य KATHĀS. 55, 67. Augensalbe H. an. MED. इयममृतवर्तिनयनयोः UTTA- RAR. 18, 4 (24, 12). MĀLATIM. 14, 4. — 10) Streifen, = लेखा H. an. MED. घमुच्चञ्चासिता सूर्यो धूमवर्तिम् HARIV. 12792. — Vgl. पिष्ट°, फल°, वर्ण°. वर्तिक m. = वर्तक Wachtel RĪĀN. im ÇKDr. — Vgl. मान°.

1. वर्तिका a. u. वर्तक.

2. वर्तिका (von वर्ति) f. P. 7, 3, 45, VArtt. 9, Schol. 1) Stengel: पलाश° MBH. 1, 1443 nach der Lesart der ed. Bomb. statt °वृत्तिका der ed. Calc.; = दोर्घयष्टि NILAK. — 2) Docht KĀLIKĀ-P. 68 im ÇKDr.; vgl. योगव- र्तिका (lies °वर्तिका und verbessere Zauberdocht). — 3) Farbenpinsel ÇĀK. 86, 17. झडुलीतरणसमवर्तिक RAGH. 19, 19. चित्र° MĀLATIM. 21, 3. Vgl. वर्ण°. — 4) Farbe (zum Malen) ÇĀK. 142 fehlerhaft für वर्णिका. — 5) Odina pinnata (झडुली) RĪĀN. im ÇKDr.

वर्तितव्य (von वर्त्) adj. 1) impers. sich aufzuhalten, zu verweilen, sich zu befinden: न वर्तितव्यं भवतां कथं च न क्षेत्रे मदीये BṢ. P. 1, 17, 31. 88. अस्माकं मध्ये त्वया न वर्तितव्यम् (so ist zu lesen) PAÑĀT. 178, 10. तद्धर्म्ये पथि वर्तितव्यम् (Ihr müsst verbleiben auf KATHĀS. 45, 374. अस्मद्वशे वर्तितव्यं नित्यं त्रैलोक्यमालिना so v. a. er muss uns gehorchen 119, 36. — 2) impers. sich zu befehligen, obzuliegen; mit loc.: एवं त्वया वर्तितव्यं प्रज्ञास्ति (beide Ausgg. प्रज्ञास्ति) MBH. 15, 254. रामस्य च मया सखे वर्तितव्यम् R. 5, 56, 48. — 3) impers. zu leben, zu bestehen: कथं नाम मया सुखेऽपि वर्तितव्यम् PAÑĀT. 197, 20. — 4) impers. zu verfahren, zu Werke zu gehen: न वर्तितव्यमसांप्रतम् Spr. 1444. R. 2, 27, 10. मातृवत् (d. i. मातरीव) 112, 19 (122, 27 GORR.). तस्मान्मे सुतयोः कुप्ति वर्तितव्यं स्वपुत्रवत् MBH. 1, 4892. Spr. 4880. MĀK. P. 77, 12. mit gen. der Person statt loc.: यथा भर्तृवर्तितव्यं श्रुतं च मे R. 2, 39, 27. mit instr. der Weise, die Person im instr. mit सकृः शानुकृत्येन देवस्य वर्तितव्यं मुखार्थिना Spr. 3707. मया समयधर्मेण वर्तितव्यम् PAÑĀT. 26, 2. 55, 21 (ed. orn. 46, 20). व्याज्जेन 147, 15. — 5) wo sich Jmd aufhalten —, wo Jmd verweilen darf: धर्मेण सत्येन च वर्तितव्ये । ब्रह्मवर्ते BṢ. P. 1, 17, 38. — 6) welcher Sache man obliegen muss, zu beobachten: कुमारो भर्ते वृत्तिवर्तितव्या च राजवत् so v. a. du musst mit Bharata wie mit einem Könige verfahren R. 2, 58, 17. — 7) zu behandeln: मायाचारो मा- यया वर्तितव्यः Spr. 4850, v. 1.

वर्तिता am Ende eines comp. nom. abstr. von वर्तिन्. गुरवर्तिता das einem Aelteren gegenüber zu beobachtende Verfahren R. 2, 115, 19.

वर्तिव (wie eben) n. das Verfahren wie gegen, das Behandeln wie: नित्याभ्यसर° KĀM. NITIS. 14, 55.

वर्तिन् (von वर्त्) adj. = वर्तिषु H. 389. 1) irgendwo sich aufhaltend,

verweilend, sich befindend, gelegen; in comp. mit dem Orte: एकतप्रदेश° SUÇA. 1, 208, 18. समीप° R. 1, 46. MĀK. P. 74, 24. HIT. 39, 16. अस्तिक° KATHĀS. 36, 100. कृतासात्तिकवर्तिं जीवितम् BṢ. P. 8, 22, 11. हरासर° RAGH. 13, 81. समदेश° ÇĀK. 5, 14. कस्त° Spr. 4885. सत्पथ° VARĀH. BṢ. S. 8, 58. दुःखाम्बोनिधि° 74, 8. दुःखाम्बोनिधि° KATHĀS. 15, 138. 17, 9. 30. 91. 18, 245. 336. 20, 54. 101. 24, 136. 26, 210. 29, 51. 37, 222. 43, 137. 45, 280. 46, 153. 88, 20. RĪĀN-TAN. 1, 62. 199. 4, 464. 5, 55. 209. 6, 283. BṢ. P. 6, 14, 48. Schol. zu NAISH. 22, 42. zu P. 6, 3, 19. SARVADARÇANAS. 63, 6. 8. षाणपात° in Pfellschussweite sich befindend ÇĀK. 6, 14. संबाध° dicht zusammenstehend RAGH. 12, 67. कास्तं त्रेजस्विनां मध्ये वर्तिनं सकृदारि- णाम् KATHĀS. 103, 61. प्रियेषु समयवर्तिनि विलोचनानि ganz auf den Geliebten weiland MĀLAV. 66. in einem best. Zeitpunkt liegend: तमं मा- सषट्मातवर्तिनम् so v. a. nach sechs Monaten erfolgend KATHĀS. 32, 17. — 2) in irgend einem Zustande, einer Lage u. s. w. sich befindend: क- न्यकाभाव° KATHĀS. 22, 80. लेश° 53, 14. कृच्छ्र° KĀM. NITIS. 8, 64. स्त्री- लिङ्ग° im Femininum stehend, ein Femininum seiend VOP. 3, 80. दारसं- यक्त° so v. a. verheirathet R. 2, 37, 28. निर्देश° so v. a. Jmds Befehlen gehorhend MBH. 15, 155. R. 4, 38, 59. 40, 5. KUMĀRAS. 3, 4. ÇĀK. 139, v. 1. MĀLATIM. 87, 14. शासन° dass. KATHĀS. 48, 135. einer Sache obliegend, begriffen in: निमेष° so v. a. blinzeln, sich regelndstg schliessend RAGH. ed. Calc. 3, 48. गुणाय° RAGH. ed. St. 3, 27. व्यवसाय° KĀM. NITIS. 18, 68. अर्थम्° BṢ. P. 5, 26, 37. 9, 13, 5. सदाचार° PAÑĀT. 40, 20. — 3) verfahren, sich benehmend, zu Werke gehend: राक्षसं वर्तिना लोके R. GORR. 2, 113, 7. क्लीब° wie MBH. 13, 6217. गुरुवदती d. i. गुराविव वर्ति R. 3, 1, 12. न्याय° sich nach Gebühr betragend M. 5, 140. JĀĀN. 3, 22. Spr. 2617. अन्याय° M. 7, 16. लोकव्यतिरेकवर्तिनी पार्थिवता KĀM. NITIS. 1, 64. — 4) sich nach Gebühr gegen Jmd benehmend: गुरु° (s. auch bes.) MBH. 3, 12432. 15, 481. R. GORR. 2, 7, 8. MĀK. P. 113, 13. शत्रुशत्रु° MBH. 15, 5867. अ° sich ungebührlich betragend 13, 3023. — Vgl. उच्छ्राब्ध°, कण्ठ°, गुण°, गुरु°, चक्र°, हर°, पार्श्व° (auch BṢ. P. 4, 29, 69), पितृ° (lies gegen den Vater nach Gebühr sich benehmend), पुरो° (auch VIKR. 72), पूर्व°, प्रतिकूल°, मण्डल°, मध्य° (auch RAGH. 5, 51), मातृ°, वश°.

वर्तिर m. = वर्तिर Siddh. in NIGH. Pr.

वर्तिषु (von वर्त्) adj. P. 3, 2, 136. VOP. 26, 142. = वर्तन AK. 3, 1, 29. = वर्तिन् H. 389.

वर्तिम् (wie eben) n. Umgang, Umlauf, Rundweg (nach Sis. Wohn- platz, nach MAHIDH. = मार्ग) RV. 1, 34, 4. अश्विना वर्तिरुस्मदा रथं नि य- द्धतम् 92, 16. 2, 41, 7. 5, 73, 7. परि कृ त्यद्वर्तिर्यथो रिषो न पत्यरो नास्त- रस्तुतुयत् 6, 63, 3. 7, 69, 5. 8, 9, 11. 35, 7. 76, 8. ता वर्तिर्यत्तं जगुषा वि पर्वतम् 10, 39, 13. Alle diese Stellen reden von den Aśvin. अथ वर्तिर्यत्तं परिपुंसुक्रतुयसे so v. a. die wiederkehrende Reihe der Opfer durchlaufend (vgl. περίοδος) RV. 10, 122, 6.

वर्तिर m. ein der Wachtel (vgl. वर्तक) oder dem Rebhuhn ähnlicher Vogel SUÇA. 1, 73, 7. 200, 20. — Vgl. वातिरि.

1. वर्तु (von 1. वर) s. दुर्वर्तु.

2. वर्तु (von वर्त्) in त्रिवर्तु dreifach.

वर्तुल (wie eben) 1) adj. rund AK. 3, 2, 12. TAN. 3, 3, 132. H. 1467.

HALIS. 4, 68. Ind. St. 2, 262. Bnig. P. 5, 16, 8. WEDER, KASHMIR. 279. Verz. d. Oxf. H. 98, b, 12. SIDDM. K. zu P. 2, 1, 15. VET. in LA. (III) 4, 15. MANIH. zu VS. 5, 22. PANDAR. 1, 7, 34. 14, 57. वर्तुलकार् adj. 7, 15. 2, 2, 87. वर्तुलकृत (wohl वर्तुलकृति) dass. 1, 7, 46. — 2) m. a) eine Erbsenart ÇABDAM. im ÇKDn. — b) N. pr. eines Wesens im Gefolge Çiva's Vjipi beim Schol. zu H. 210. — 3) f. श्री Spinnwirtel HIR. 213. — 4) f. ई *Seidenspinne officinalis* Schott. RIGAN. im ÇKDn. — 5) n. a) *Kreis* COLEBR. Alg. 87. — b) die Knolle einer Zwiebelart RIGAN. im ÇKDn. — Vgl. फल°.

वर्त्मक am Ende eines adj. comp. von वर्त्मन् रक्त° adj. rothe Augenlider habend, m. ein best. Vogel VLEBH. 6, 45.

वर्त्मकर्म ungenau als comp. behandelt; s. u. 2. कर्म.

वर्त्मकर्मन् n. die Kunst Wege zu bahnen R. 2, 80, 5.

वर्त्मद m. pl. N. einer Schule des AV. Ind. St. 3, 277.

वर्त्मन् (von वर्त्) n. 1) Radspur, Wegspur; Bahn (auch bildlich) AK. 2, 1, 15. 3, 4, 46, 124. TSik. 3, 3, 225. H. 983. an. 2, 284. MED. n. 126. HALIS. 2, 105. वर्त्मन्येषामनु रीयते घृतम् RV. 1, 85, 3. AV. 6, 67, 1. रथस्य वर्त्मनसश्च पातवे 12, 1, 47. TS. 6, 2, 9, 2. 6, 3, 1. KATJ. Ça. 2, 3, 31. उत्तरोत्तर° ÇIKH. Ça. 4, 10, 3. 5, 6, 2. ÅCV. Ça. 4, 4, 2. दक्षिणस्य रुविर्धानस्योत्तरस्य चक्रस्यास्य वर्त्मपादयोः 9, 3. पृथग्वर्त्मन् ÇAT. Ba. 10, 6, 2, 7. वर्त्मनि नवानि MBu. 3, 15633. 15689. 4, 874. R. 2, 59, 5. ÇAK. 7. MECH. 19. RAGH. 2, 20. हुरोर्गृहीतवर्त्मा 9, 72. KATHA. 21, 16. VET. in LA. (III) 23, 7. उर्वशी° VIKR. 13, 20. प्रगालवर्त्मना धावन् HIT. 41, 14. उज्जयिनी° 85, 3. भानोः MECH. 40. VARAH. BñH. S. 12. Anf. मार्गवर्त्मसु INDR. 5, 26. स्फुटस्य Furohe, Strich TS. 2, 6, 4, 4. eines von der Stelle gerückten Gefässes TBA. 2, 1, 2, 5. केशेषु H. 571. Weg, Rinnsal von Flüssigem: स्नातसौ वर्त्मन्यवह्यते die Gänge werden verstopft Suça. 1, 328, 5. 2, 189, 9. रस° 445, 16. श्रोत्रवर्त्म (= श्रोत्रमार्ग) गतः so v. a. zu Ohren gekommen Spr. 401, v. l. चरत्तमसिवर्त्मसु Schwerthiebe Bnig. P. 10, 69, 25. 7, 8, 28. — मम वर्त्मनोवर्त्तते मनुष्याः Bnig. 3, 23. MBu. 1, 7246. प्राप्त° adj. 12, 194. त्रि° NARAJA 3, 12988. घलस्य° Bnig. P. 2, 4, 12. 3, 15, 3. 4, 16, 10. 8, 3, 25. रेखामात्रमपि लुप्तादा मनोवर्त्मनः परम् । न व्यतीयुः प्रज्ञास्तस्य RAGH. 1, 17. अयुनर्जन्मनाम् VARAH. BñH. 1, 1. धर्म्ये वर्त्मनि तिष्ठतोः M. 9, 1. R. 2, 26, 1. गुह्यपदिष्टेन वर्त्मना WEDER, RĀMAT. UP. 336. Ind. St. 5, 165. साधु Bnig. P. 4, 8, 37. सनातन R. 5, 11, 22. Spr. 3745. KĀM. NITIS. 3, 37. Bnig. P. 4, 2, 32. शास्त्रदृष्ट R. 5, 77, 18. न्याय्य (so ist zu lesen) 4, 53. धार्ष 3, 95. श्रौत LA. (III) 87, 12. 92, 16. धष्ट PANDAR. 2, 8, 26. योगीन्द्रगुरु° 4, 4, 2. गृहमेधीय Bnig. P. 4, 8, 20. निर्देन्यस्य RIGAN-TAR. 3, 219. प्रच्यवर्धमवर्त्मसु MBu. 14, 517. शास्त्र° Verz. d. Oxf. H. 105, a, 32. Bnig. P. 3, 32, 33. निगम° 2, 7, 37. संसार° 4, 25, 6. KATHA. 28, 182. अपवर्ग° Bnig. P. 3, 25, 35. आत्म° 6, 39. मोक्षितचित्त° 4, 17, 36. विस्मृततत्त्व° 20, 25. व्यहृत्वर्वर्त्मसु 12, 4, 30. MĀK. P. 120, 2. क्रमस्य Art und Weise RV. PAIT. 11, 32. वर्त्मना am Ende eines comp. so v. a. entlang, durch: पङ्क° Spr. 498, v. l. मतेभमिप्रकार° KATHA. 13, 23. प्रतस्थे ऽम्बुधिवर्त्मना zur See 18, 293. 25, 40. 26, 7. 51, 129. स्थल° zu Lande RAGH. 4, 60. आकाश° durch die Luft HIT. 111, 8. व्योम° KATHA. 44, 184. 52, 6. द्वार° durch die Thür HIT. 106, 21, v. l. तदाकार° HIT. ed. JOHN. 2361. नद्यत्रिवनवर्त्मसु über Flüsse, Berge und durch Wälder HIT. 102, 1. Als

masc. DAÇAN. 68, 11 ohne Zweifel fehlerhaft. — 2) Rand: वृषा° Suça. 1, 66, 9. वृढ° 88, 15. — 3) Augenlid (runde Einfassung) AK. 2, 4, 46, 124. H. an. MED. HALIS. 5, 6. AV. 20, 133, 6. KĀND. UP. 4, 15, 1. Verz. d. Oxf. H. 308, a, 14. fgg. Suça. 2, 307, 12. fgg. यन्त्रि° 1, 92, 14. °मण्डल 340, 13. 2, 303, 13. °पटल 18. °स्थ 309, 18. °भव 20. अक्षिन्न° das Zusammenkleben der A. 309, 11. 331, 11. अर्शो° gewisse krankhafte Auswüchse an den A. 308, 14. WISS. 297. — Vgl. अनु°, कल्याण°, कृष्ण° (Fouer MAITRAUP. 6, 35), क्षिप्त°, क्षिष्ट°, घन°, देव°, धूम°, नक्षत्र°, परि°, पुरु°, प्रक्षिप्त°, प्रति°, वृत्ल°, विस°, महद्वर्त्मन्, मेघ°, रथ° (आनाक° so v. a. bis zum Himmel mit seinem Wagen sich erhebend RAGH. 1, 5), राज° (R. 2, 25, 39), स्याव°, सत्य°, सु°.

वर्त्मनि f. = वर्तनि GOVARDHANA bei UÉÉVAL. zu UṆĀDIS. 2, 107.

वर्त्मबन्ध m. = वर्त्मविबन्धक WISS. 297.

वर्त्मरोग m. Krankheit der Augenlider Suça. 1, 35, 2. 36, 5. Verz. d. B. H. No. 934. Verz. d. Oxf. H. 308, a, 12. 16.

वर्त्मविबन्धक m. eine Krankheit der Augenlider, bei welcher diese das Auge nicht ganz bedecken, Suça. 2, 307, 19; vgl. बन्धो वर्त्मनः 309, 1 und वर्त्मबन्ध.

वर्त्मशर्करा f. gewisse Verhärtungen an den Augenlidern Suça. 2, 307, 17. 308, 13.

वर्त्मापास m. Ermüdung von der Reise Verz. d. Oxf. H. 20, a.

वर्त्मावरोध m. Lähmung der Augenlider Suça. 1, 260, 14.

वैत्र (von 1. वर्) 1) adj. während ÅCV. GAB. 3, 11, 1. — 2) n. Deich, Schutzdamm: प्र ते भिनन्ति मेरुन् वैत्रं वेशस्या इव AV. 1, 3, 5. अति वा एता वैत्रं नेदत्ति TS. 1, 6, 8, 1.

वर्त्स m. nach dem Comm. zu RV. PAIT. 1, 10 Wulst des Zahnfleisches (auf der inneren Seite des Kiefers). Es ist deutlich, dass dieses kein anderes Wort sein kann als das in vedischen Texten vorkommende वर्त्स्व; vgl. auch TS. PAIT. 2, 18.

वर्त्स्य adj. von वर्त्स RV. PAIT. 1, 10. richtig wäre वर्त्स्य. Als ein altes und unbekanntes Wort ist es in den Hdschr. entstellt worden; vgl. WEDER, Ind. Str. 2, 96.

1. वर्ध, वर्धते (वृद्धि) DHĀTUP. 18, 20. वर्धति, वर्धति, वर्धान, वर्धयत्सु; वर्धय, वावर्धुम्, वावर्धाति RV. 1, 33, 1. वावर्धुम्, वर्धे, वावर्धे, वावर्धत, वावर्धान; वाधिष्यते und वर्त्स्यति, अवर्धिष्यत und अवर्त्स्यत P. 1, 3, 92. 7, 2, 59. अवर्धिष्यत und अवर्धत् 1, 3, 91. वर्धिषीमहि VS. 2, 14. partic. वृद्ध s. bes. 1) trans. act. a) erhöhen, grösser machen, verstärken, gedeihen machen: ये ते शुष्मं ये त्विषीमवर्धन् RV. 3, 32, 3. तपम् 4, 53, 7. अग्निं घृतेन 5, 14, 6. तान्वर्ध भीमसदृशः 36, 2. अस्माकं सु प्रमतिं वावर्धाति 1, 33, 1. इन्द्रमुक्यानि वावर्धुः समुद्रमिव सिन्धवः 8, 6, 35. AV. 18, 3, 10. ÇAT. Ba. 1, 8, 2, 23. प्रियमवर्धत् (अवर्तत् ÇAT. Ba.) BñH. Ån. UP. 4, 5, 5. परराष्ट्राणि निर्जित्य स्वराष्ट्रे ववर्धुः पुरा MBu. 1, 5540. — b) (innerlich erhöhen) erheben, freudig erregen, ergötzen, begeistern; von der Befriedigung und Erregung des Kraftgefühls gebraucht, in welche man die Götter durch die Huldigungen ihrer Verehrer versetzt denkt. Es ist nicht zulässig in den zahlreichen Stellen, wo dieses in der alten priesterlichen Sprache so beliebte Wort vorkommt, immer bei dem räumlichen Begriff stehen zu bleiben. SLS. zu RV. 1, 81, 1 sucht das Verhältniss mit den Worten auszudrücken:

स्तुत्या हि देवता प्राप्तबला सती प्रवर्धते. पक्षेन वर्धत ज्ञातवैदसम् RV. 2, 2, 1. वर्धाम्यं यत् उत सोम इन्द्रं वर्धाद्वक्ष्य गिर उक्था च मम्यं 6, 38, 4. स्तुतेश्च यास्वा वर्धन्ति मूके राधसे नृणां 8, 2, 29. यदी वर्धन्ति प्रसवो घृतेन 3, 5, 8. 10, 6. (मरुतः) ये त्वामवर्धन् 35, 9. 47, 4. त्वामग्ने विप्रो वर्धन्ति सुष्टुतम् 5, 13, 5. स्तेमैर्वर्धन्ति गीर्भिः शुम्भन्ति 5, 22, 4. 29, 11. 30, 5. त्वां वर्धन्ति क्षितयः पृथिव्याम् 6, 1, 5. 7, 97, 5. याशं देवा वावृधुर्यं च देवान् 10, 14, 5. ववृधत् इन्द्रम् 4, 2, 17. वर्धन्तु वा सुष्टुतयः P. 3, 4, 117. Schol. वर्धाप ahoel. (vgl. यक्षाप unter यम् in den Nachträgen): ततस्तु भगवाञ्च 1. वर्धाप (वर्धाप्य die neuere Ausg.) स तु केशवम् । जगाम ब्रह्मलोकम् durch Segenswünsche u. s. w. erfreut habend HARIV. 10906. — 2) intrans. med. (in der älteren Sprache act. im perf., insbes. in der 3. pl., und die Form वर्धति u. s. w.; in der späteren Sprache aor. fut. und condit. auch im act.; in der epischen Sprache aus metrischen Rücksichten häufig auch sonst act.) a) wachsen, erwachsen; sich mehren, sich stärken, gedeihen; sich gross zeigen: तोकं च तस्य तनयं च वर्धते RV. 2, 25, 2. वर्धतां गोः 3, 1, 2. तन्वा वावृधानः 34, 1, 7, 10, 1. इकि रतो मकिं चिदावृधानम् sich gross machend 4, 3, 14. 5, 42, 9. 6, 22, 6. 7, 104, 4. अर्धाम् तद्वावृधानं स्वर्वत् sich ausbreitend 1, 173, 1. दिप्यन्निर्महता वावृधत् 6, 66, 2. ग्राशं यमरंश्च वावृधत् विश्वे देवासः । प्रभ्ये इन्द्रावरूपा भूतम् als alle Götter, Männer und Frauen sich gross zeigten, da thatet ihr es ihnen zuvor 8, 68, 4. देवं वर्द्धिर्वर्धमानं सुवीरम् blühend 2, 3, 4. पूर्विकि गर्भः शरदौ वर्धय 5, 2, 2. असौ नु कमत्रो वर्धाश 10, 50, 5. ता वृधत्तावनु नून्मर्ताय देवो पुरो दधे gross erscheinend, sich gross zeigend 5, 86, 5. 1, 158, 1. 6, 60, 11. अद्यित्रं चिद्धिंस्विंश्चा वृधत्तः 49, 11. VS. 38, 21. AV. 2, 28, 1. 5, 72, 2. सा नो भूमिर्वर्धयर्धमाना gedethend lasse uns gedethen 12, 1, 13. 13, 1, 49. इन्द्रश्चतुर्वर्धस्व ÇAT. Ba. 1, 6, 2. 8. 11. 8, 2, 4. अघ्नै 2, 2, 4, 12. शल्मलिर्वनस्पतीनां वर्षिष्ठे वर्धते 13, 2, 3. 4. LĀTJ. 8, 5, 1. — सततं ववृधे मत्स्यः wuchs MBu. 3, 12757. ववृधे ऽसःपुरे शिशुः HARIV. 6437. ववृधिरे RAGH. 10, 79. KATHĀS. 17, 71. 61, 267. RĪĀA-TAR. 3, 110. अवर्धिषाताम् 6, 212. BHĀG. P. 8, 20, 21. 24, 17. VET. in LĀ. (III) 19, 1. BRAHMA-P. ebend. 58, 6. निष्प्रत्यूकमवर्धत् श्रुतिशाखाः समन्ततः 92, 18. सर्वे ववृधुरत्येन कालेनाप्स्विच नौरजाः MBu. 1, 4865. 4864. HARIV. 803. वर्धत्तम् 6439. मार्जरो वर्धते चापि wird dick und rund MBu. 5, 5438. fg. शशिनं शुक्लपत्तदा वर्धमानमिवोज्जसा R. 4, 54, 3. VANĀM. BṚH. S. 4, 31. RĪĀA-TAR. 6, 292. WEBER, KRISHNĀ. 298. कलाभिः सोमस्य वर्धन्तीभिः MĀK. P. 64, 9. उत्का वर्धते VANĀM. BṚH. S. 94, 10. BHĀG. P. 1, 7, 30. दावाग्रेरिव वर्धतः (so ed. Bomb.) MBu. 3, 16072. ववृधे च मरुभागो वयसानुदिनं तथा । गुणोयिष्य यथा बालः कलाभिः शशलाञ्छनः ॥ MĀK. P. 63, 8. वयसा बुद्ध्या च 27, 1. पूर्णचन्द्रादये पूर्णो वर्धते सागरो यथा R. GOAN. 2, 11, 18. 3, 30, 32. BHĀG. P. 3, 24, 41. सागरस्येव वर्धतः R. GOAN. 2, 108, 57. वेलया वर्धमानया RĪĀA-TAR. 4, 539. तत्सेना नरनाथानां पतनाभिः पदे पदे । कुल्यापगेव (so die ed. Calc.) कुल्याभिर्विशन्तोभिरवर्धत ॥ 5, 140. वर्धते दिनु सर्वासु — तद्रातसं सैन्यम् R. 3, 34, 43. भूमिं स्या च ववृधिरे दानवाः broteten sich aus über HARIV. 8086. वर्धता चैव वर्षेणा 12773. वर्धमानाग्निरेः sich füllend R. 5, 10, 4. कुलं वर्धते vermehrt sich M. 3, 57. अकान्येव वर्धन्ते werden länger BHĀG. P. 5, 21, 4. Spr. 2519. अवर्धमानशार्धः sich nicht mehrend HIT. 46, 8. धनम् durch Zinsen wachsen JĪGĀ. 2, 44. वर्धमानमृणं तिष्ठेत् Spr. 4976. तस्य तद्वर्धते (राष्ट्रं) नित्यं सिध्यमान इव रुमः M. 9, 255. तेनापुर्वर्धते रातो ऋषिणं राष्ट्रमेव च 7, 136.

येशा राष्ट्रं च 8, 302. धर्मः सत्येन 89. द्यापुर्विद्या यशो बलम् Spr. 3551, v. 1. ववृधे कामः MBu. 3, 2148. अन्वोऽन्यत्रयसंरम्भः RAEN. 12, 92. स्नेहः PAÑĀT. 1, 1. धर्मविजयः RĪĀA-TAR. 3, 329. कीर्तिः Spr. 3167. शोकः R. 2, 62, 18. Spr. 110 (II). वत्स्यसावामयः स (d. i. परः der Feind) च 448. अद्वया वर्धते धर्मः R. 3, 43, 38. वीर्यम् 5, 3, 8. मदः BHĀT. 14, 18. तुच्छास्यावृधदभतः 18, 29. नूनमादृष्टाणि सख्या वर्धते रवः verstärkt sich R. 4, 27, 12. धनतये वर्धति जाठराग्निः Spr. 781, v. 1. अघर्मेण वर्धता BHĀG. P. 3, 11, 21. स प्रत्येकं च वर्धते gedacht, dem geht es wohl M. 8, 172, 6. 34. नाब्रह्म तत्रमृणोति नातत्रं ब्रह्म वर्धते M. 9, 322. तथा स्नेता (प्रजाः) न वर्धेरन् MBu. 3, 1212. R. 3, 45, 15. तथा वर्धस्व भूपते । यथा रविर्धया सोमो यथेन्द्रो वरूणो यथा 2, 11, 19. पुत्रवत्पात्यमानास्तु मरुतमना ॥ ववृधुर्विषये तस्य MĀK. P. 116, 75. fg. वर्धस्वेत्याकं राधवम् R. 7, 103, 7. कथं जीविपुरत्यतं कथं वर्धयुः MBu. 3, 344. सर्वतो वर्धति 5, 1702. वर्धिषीष्ठाः स्वजातेषु BHĀT. 19, 26. वृद्धा emporgekommen seiend Spr. (II) 240. KATHĀS. 10, 25. शिल्पानि मत्साश्च तथोषधानि — वर्धन्ति gedethen, haben guten Erfolg Spr. 4398. अपि तपो वर्धते ÇĀK. 12, 20. BHĀT. 6, 68. RĪĀA-TAR. 5, 461. दीयमानं तदा विप्रो वर्धतामिति चाब्रुवन् so v. a. möge dir Segen bringen MBu. 14, 1854. — b) wachsen, in die Höhe gehen, beim Gottesurtheil mit der Wage so v. a. steigen (in der Wagschale) Z. d. d. m. G. 9, 667. MIT. 145, 12. — c) wachsen, gedeihen mit acc. der Beziehung: स्वयं वर्धस्व तन्वम् an deiner Person RV. 7, 8, 5. 10, 98, 10. 116, 6. पस्तविषो वावृधे शवः 23, 5. अस्पदिन्द्रो वावृधे वृष्यं शवो मेदे सुतस्य 8, 3, 8. — d) gehoben —, freudig erregt werden; sich ergötzen, — begeistern durch, an, oder bei Etwas (instr., auch loc.): त्वं दोत्रा भारती वर्धसे गिरा RV. 2, 1, 11. 11, 2. यस्मिन्निन्द्रः प्रदिवि वावृधानं शोको दधे 19, 1. स वावृधे नर्या योषणासु 7, 98, 3. अग्रे वृधानं आकुंतिं जुषस्व 3, 28, 6. या स्तेमैर्भिर्वावृधे 32, 13. सुते सुते वावृधे वर्धनेभिः 36, 1. अग्रे वर्धासु इन्द्रभिः 6, 16, 16. पीत्वा सोमस्य वावृधे 3, 40, 7. 47, 5. 51, 4. 53, 1. न रीषते (न) वावृधानः परा दात् wenn er freudig gestimmt —, befriedigt ist 5, 3, 12. ये वावृधत् पार्थिवा य उरावृत्तिरिता द्या 82, 7. 68, 4. 8, 37, 5. 44, 13. 69, 6. पितुः पयः प्रति गृणाति माता तेन पिता वर्धते तेन पुत्रः dabei ergötzt sich der Vater und (wächst) das Kind 7, 101, 3. तुरस्पये 10, 96, 8. वृक्षपतिर्लक्ष्मिर्वावृधानः 14, 3. AV. 1, 8, 4. 12, 1, 29. VS. 20, 13. इन्द्रं गृणीषे यस्मिन्पुरा वावृधुः शाशुडश्च RV. 2, 20, 4. रुद्रा ऋतस्य सदेनषु वावृधुः 34, 13. 5, 89, 5. 7, 60, 5. 8, 51, 10. शुद्धं कृत्वैर्विन्द्यासम् 84, 7. 87, 8. वृक्षपतिर्नो कृषिषा वृधातु TS. 1, 2, 2, 1. इन्द्रो मदाय वावृधे शवसे वृत्रह नृभिः hat sich erregen lassen zu RV. 1, 81, 1. mit gen.: ममेद्वर्धस्व सुष्टुतः an mir freue dich 8, 6, 12. अयं सुवानस्य न्यर्षदं वावृधानो अस्तः 2, 11, 20. वृधत्तमधराणाम् 8, 91, 7. कारिणी वृधत्तम् (so vermuthen wir) der Preisenden sich freuend 2, 29. जम्भे रसस्य वावृधे beim Schlucken (eigentlich im Rachen) freut sie sich des Safts (der Milch) 1, 37, 5. 4, 23, 1. वृधस् und वृधत् Ausrufe in Opferformeln: vergnüge dich u. s. w. ĀÇV. ÇA. 2, 3, 12. KAUC. 91. Aus der späteren Sprache gehören hierher Stellen wie: दिष्ट्या वर्धामके पार्था दिष्ट्यासि पुनरागतः so v. a. wir haben Grund uns zu freuen, geben wir uns der Freude hin, wir können uns glücklich schützen MBu. 3, 12386. वर्धसे दिष्ट्या ज्ञयो ऽयं प्रतिगृह्यताम् R. 6, 98, 6. VIKR. 8, 3. PAÑĀT. 46, 9. वर्धसे दिष्ट्या तत्रधर्मेण R. 3, 35, 99. बलेन यशसा चैव वर्धस्व प्रहृषा तथा 5, 33, 21. दिष्ट्या धर्मपत्नीसमागमेन

पुत्रमुखदर्शनेन चाप्युष्मान्वर्धते ÇAK. 108, 14. Vira. 11, 11. Mān. P. 110, 8. दिष्टा वर्धसि धर्मस्य साम्राज्यं प्राप्तवानसि MBu. 2, 1601. 1622. 5, 542. 7, 6452. R. 7, 1, 28. वर्धय Mān. P. 18, 47. वर्ध त्वमया सार्धं धनपुत्रमुखा-
युषा 21, 77. धर्मेण वर्ध त्वं नास्मान्किंस्तुमर्हसि MBu. 1, 7864. दिष्टा व-
र्धसि गोविन्द अग्निं त्वत्समागमात् Hariv. 10887. — 3) influ. वर्धे zum
Wachsthum, — Gedeihen; zur Begeisterung, zum Ergötzen: त्वं ज्ञाता
त्वम् नो वृधे भूः RV. 1, 178, 5. 4, 2, 18. 23, 2. प्र शंसति नमसा जूतिर्भिवृधे.
3, 3, 8. स काला यस्य रोदसी यस्तं यज्ञमभि वृधे गृणीतः 6, 10. 6, 33, 4. उत्त-
र्धि पुत्सु नो वृधे 46, 3. 11. 8, 3, 1. 13, 3. 27, 4. आपि नन्तामर्ह वृधे 49, 10.
स्यमं मरुत्वतो वृधे 82, 10. 86, 11. Vālm. 6, 5. तुभ्यं त्वरति दिव्या घोषो
वृधे AV. 11, 2, 24. Ebon so वर्धसे. स्वे त्वे मघोनां सखीनां च वृधसे RV.
5, 64, 5. — 4) eine Verwachsung mit वर्त् ist vielleicht anzunehmen
in folgenden Stellen: ततः समाज्ञो ववृधे स राजन्दिवसान्बाहून् MBu. 1,
6972 (vgl. वर्तमाने समाज्ञे 6973). ततो वित्राक्रे विधिवद्वृधे मात्स्यपार्थ-
योः 4, 2862. रामेण चेद्राजसेन्द्रं वर्धते तव विप्रकः R. 3, 41, 3. ततो ऽभिषे-
को ववृधे शत्रुघ्नस्य 7, 63, 13. उत्सवाश्च समाज्ञाश्च वर्धसे (v. l. वर्तसे) Spr.
4418, v. l. सन्नं किं वर्धते तस्य सदेवाभयदक्षिणम् MBu. 8, 308. स्वनेन व-
र्धमानेन R. 2, 97, 4. 3, 34, 4. यज्ञविघ्नकरी यत्नी पुरा वर्धत (oder an Macht
gewinnen) मायया R. Schl. 1, 28, 30. धर्मे ते वर्धतां बुद्धिमां चाधर्मे मनः कृ-
थाः MBu. 3, 15799.

— caus. 1) वर्धयति, अवीवृधत् P. 7, 4, 8, Schol. a) erhöhen, grösser —,
wachsen machen, mehren, fördern: अर्यं सैका वर्धया युष्मन्मिन्द्र RV. 4,
103, 2. वीरम् 118, 2. इमा हि तामग्नौ वर्धयसि 2, 11, 1. 4. वाणीम् 8. वा-
चम् 9, 97, 36. ये वर्धयसि पुष्ट्यं नित्याः 2, 27, 12. अथा नो वर्धया गिरः
3, 29, 10. आर्गुः 62, 15. 5, 11, 5. घोषधीः 62, 3. (सरस्वती) पञ्च ज्ञाता वर्धय-
सि 6, 61, 12. रयिम् 7, 36, 7. राष्ट्रम् AV. 3, 19, 5. mit gen.: स्तोतारमिन्म-
घवत्स्य वर्धय (lass den Lobesänger davon geniessen, sich daran ergötzen) RV.
8, 86, 1. — ज्ञातामात्रश्च यः सद्य इष्टा देवमवीवृधत् MBu. 1, 2210. R. 5, 56, 58.
स्वमांसं परमांसेन M. 8, 52. एकैके क्रामयेत्पिण्डं कृत्ते प्रुक्ते च वर्धयेत्
11, 216. वर्धितेन्धना (so die neuere Ausg.) Hariv. 7039. पूरं पयोधेः Spr.
1813. वर्धयन्निव तत्कूटानुद्धूतैर्धातुरेणुभिः Ragh. 4, 71. श्रेष्ठः कुलं वर्धयति
विनाशयति वा पुनः M. 9, 109. रतितं वर्धयेत् Spr. 233. fg. काशं काकि-
न्या 3228. R. 1, 7, 7. Schol. zu Kāts. Ça. 446, 17. अघाक्तानि verlängern
M. 8, 84. राज्ञो ब्रह्मणा वर्धिताः Schol. zu Nāish. 22, 57. महेत्सवः —
भूरिवासरवर्धितः Kathās. 23, 86. शब्दं तोयसंरम्भवर्धितम् verstärkt R.
1, 26, 5. क्रमशो वर्धयस्तपः M. 6, 23. प्रीतिम् MBu. 1, 4795. तेजो बलं च
देवानां वर्धयसि अयं तथा 7661. शोकम् 3, 2330. 15, 811 (med.). 13, 4722
(med.). R. Gora. 2, 38, 28 (med.) 123, 19. 7, 99, 19 (med.). 106, 4. Kām.
Nitis. 13, 34. Spr. 3189. 4478 (med.). 4542. Mān. P. 16, 65 (med.). Da-
çak. 87, 8. LA. (III) 90, 2. कर्म fördern MBu. 14, 2300. वर्धितशेषस्वा-
नुसर्गं blühend Bulg. P. 4, 23, 1. grossziehen, aufziehen: शिशुम् RV. 10,
4, 3. Hariv. 9222. Kathās. 2, 32. 27, 103. 61, 266. नारी नाम विषाङ्कुरे-
रिव लता देभिः समं वर्धिता Spr. 78 (II). Çak. 81, v. l. ये वर्धिताः कन-
कपङ्कुरेणुमध्ये कलकंसपोताः aufgewachsen Spr. 2320. ये वर्धिताः करि-
कपोलमदेन भृङ्गाः 2821. बालमन्दारवृत्तः Mēon. 73. Jmd gross machen,
zur Macht verhelfen, in die Höhe bringen AV. 2, 6, 1. 6, 5, 3. Çat. Br. 1,
6, 2, 13. MBu. 2, 1632. वर्धयात्मानमात्मना Hariv. 3534. Spr. 438. 440.
862. 1375. 1828. Kām. Nitis. 5, 69. fg. Rāga-Tan. 4, 498. तं (जनपदं) व-

वर्धयेत्प्रयत्नेन hegen, pflegen Kām. Nitis. 4, 56. med. mit medialer Bedeu-
tung: प्रज्ञा वर्धयमानः sich seine Nachkommenschaft mehrend RV. 1, 128,
1. त्वंम् 18, 59, 5. वर्धित = पूर्ण und प्रसृत (प्रसित Mēn.) H. an. 3, 394.
fg. Mēn. 1. 149. — b) erhaben, freudig erregen, ergötzen: सोमं गीर्भिर्वा
वयं वर्धयामः RV. 1, 91, 11. 36, 11. 190, 1. अस्मान्स् पुत्स्वा तंरुत्रावर्धयो
द्यो बृहद्भिर्योः 2, 11, 15. ब्रह्मणा इन्द्रं मरुत्पेता घोर्वर्ययवर्धये कृत्वा
उ 5, 31, 4. 6, 44, 5. गीर्भिराग्नी रुद्रं दिवा वर्धया रुद्रमक्ता 49, 10. सुसताभिः
1, 125, 3. कृतस्य मा प्रदिशो वर्धयसि 8, 89, 4. AV. 1, 9, 3. वपटूरेण यज्ञम्
5, 26, 12. प्रजापतिं कृषिषा वर्धयसि TBa. 3, 1, 2, 2. 3, 1. कृत्तं जगतिषा
वर्धयित्वा Hariv. 5404. 9222. MBu. 14, 2650. R. 2, 34, 5. 6, 5, 17. 12, 15.
7, 23, 3. 44, 4. G. Kathās. 108, 9. 110, 119. पत्तैर्बहुविधैर्देवान्वर्धयानस्य
R. 7, 99, 19, v. l. इष्टा देवीमवीवृधत् MBu. 1, 2210 (eine von Nīlak. er-
wähnte Lesart). वावर्धये influ.: सुवृत्तिभिः सूरिर् वावृधये RV. 1, 61, 3.
122, 2. गीर्भिर्मित्रावरुणं वा 6, 67, 1. 10, 99, 1. med. sich erregen u. s. w.:
अवीवृधत गोतमा इन्द्रं वे स्तोमवाकसः begeisterten sich in dir 4, 32, 12.
अस्तौर्दु स्तोम्या ब्रह्मणा मे ऽवीवृधधम् ergötzt euch an 124, 18. अवी-
वृधत पुराडाशैः thaten sich gütlich an VS. 21, 60. TBa. 2, 6, 28, 2 (vgl.
Āçv. Ça. 6, 11, 5). Çat. Br. 1, 9, 2, 9. 10. — 2) वर्धायपति freudig erregen
u. s. w. Hariv. 10886. 10906 (वर्धाय die neuere Ausg.). — वर्धित s.
auch bes.

— desid. विवर्धयते und विवृत्सति P. 1, 3, 92, 7, 2, 59. Schol. zu 1, 2, 10.
— intens. वरोवृध्यते, वरोवृधीति P. 7, 4, 90, Schol.
— अति med. hinauswachsen über (acc.) Çat. Br. 1, 8, 3, 3. अतिवृद्ध
(अति + वृद्ध) sehr gross: प्रमाणेन R. 1, 28, 8. वन 5, 17, 6. sehr heftig:
कोप MBu. 6, 3768. वयसा sehr alt Mān. P. 61, 11.

— अधि med. sich wohlbefinden bei (loc.) RV. 9, 75, 1.
— अनु 1) act. in der dunklen Stelle अनुं श्रुताममतिं वर्धदुर्विम् RV.
5, 62, 5. — 2) med. nachwachsen, heranwachsen, allmählich zunehmen
RV. 5, 44, 1. न वै ज्ञातं गर्भं येनिरनु वर्धते Çat. Br. 10, 2, 2, 6. मरुमीनो
ऽन्ववर्धत er wuchs zu einem grossen Fische heran Bulg. P. 8, 24, 21.
स्रेको ऽन्ववर्धत 6, 14, 36. — 3) अनुवृद्ध in der Stelle वेदवादानुवृद्धानि
वचांसि VP. bei Muir, ST. I, 147 fehlerhaft für अनुवृत्त. — caus. aus-
dehnen nach Etwas Çat. Br. 10, 2, 2, 6. grossziehen: (शिशुम्) रसायनप्र-
योगेण शीघ्रमेवान्ववर्धयत् (एव व्यवर्धयत् die neuere Ausg.) Hariv. 9220.

— अभि 1) heranwachsen, stärker —, grösser werden, zunehmen; sich
ausdehnen —, hinauswachsen über (acc.): विश्वा भुवना RV. 2, 17, 4.
वर्धस्व पत्न्यैर्भि ज्योवा अघरे 5, 44, 5. ज्ञायो रसेनाभि वर्धताम् übertreffen
AV. 6, 78, 1. 2. 1, 29, 1 (vgl. RV. 10, 174, 1, wo das Richtige). मरुस्थिद-
भ्यवर्धत so gross er war, wuchs er noch RV. 9, 47, 1. अपरिमितं वीर्यम-
भिवर्धते Çat. Br. 2, 1, 3, 17. 13, 4, 2, 2. — तत्पीत्वा तीरमेकाङ्का स कुमारो
ऽभ्यवर्धत R. Gora. 1, 39, 29. तीणाः तीणो ऽपि शशी भूयो भूयो ऽभिवर्धते
Spr. 788. (कामः) कृषिषा कृत्तवर्त्मेव भूय एवाभिवर्धते 1377. M. 9, 318.
छूते रगो भूयो ऽभिवर्धते MBu. 3, 2285. सर्वप्राणिनां बलमभिवर्धते Suça.
1, 19, 14. 128, 8. MBu. 3, 10857. अभिवर्धति चाधर्मः Hariv. 2307. वार्यमा-
णस्य वाङ्मू किं विषयेष्वभिवर्धते Kathās. 31, 91. तस्य राज्यं च कीर्तिश्च
प्रतापश्चाभिवर्धते R. 4, 28, 11. दातारो नो ऽभिवर्धता वेदः संततिरेव च zu-
nehmen, gedeihen M. 3, 259 (Jāñ. 1, 245). लोकः Kām. Nitis. 4, 21. राज्ञा
त्रिवर्गेण nimmt zu an, wird reicher an M. 7, 27. तपसा R. 1, 68, 10. —

2) fehlerhaft für अभिवर्त्तः बलवत्प्रभिवर्धतः herankommend R. 6, 16, 49. ततः स कार्मुकी बाणी समरे अभिवर्धत 7, 21, 39. — Vgl. अभिवृद्धि. — caus. stärker —, grösser machen, vermehren AV. 1, 29, 1. 8 (vgl. RV. 16, 174, 1. 3, wo das Richtige). स्वकोशम् Jān. 1, 389. भाण्डागारायुध-गारं प्रयत्नेनाभिवर्धयेत् MBh. 13, 3239. प्रीतिम् 1, 4795. 3757. 5, 2939. धर्मम् 13, 7590. R. Gonn. 1, 78, 14. dehnen Suçr. 1, 58, 7. grossziehen: धान्यस्तान्भयवर्धयन् R. Gonn. 1, 40, 18.

— समभि wachsen, zunehmen: परिपूर्यते स्वेव तेजः समभिवर्धते (वर्धत ed. Calc., वर्तत: die neuere Ausg.) Hariv. 13923. — caus. grösser machen, verstärken, mehrten: कर्षम् MBh. 5, 583. कीर्तिम् R. 2, 90, 21 (99, 37 Gonn.).

— आ 1) act. in der vordorbenen Stelle: एमेनमवृधन्मृता अमर्त्यं नैत्र-जित्याय VS. 33, 60, wo es heissen müsste kessen heranwachsen: TBa. 2, 4, 6, 7 wird st. dessen अमन्थन् gelesen. — 2) med. heranwachsen —, sich heranzubilden zu (acc. oder dat.): भीम आ वावृधे शर्वः RV. 1, 81, 4. आ श्रेत्रेयस्य ज्ञत्तवो युमदर्थत कृष्यः 5, 19, 3. श्रियं विदा प्रतरं वावृधुर्नः 55, 3.

— उद्द emporwachsen, hervorbrechen: उद्दराग Riāa-Tar. 1, 252. vielleicht fehlerhaft für उद्धत.

— नि scheinbar MBh. 4, 1918, wo aber mit der ed. Romb. व्यवर्धत zu lesen ist.

— परि 1) heranwachsen, wachsen, zunehmen: राजपुत्रः पर्याप्तं पर्यवर्धत Riāa-Tar. 3, 107. सा परिवर्धमाना लब्धोदया चान्द्रमसीव लेखा Kumāras. 1, 25. (उद्धिता) परिवर्धते मद् शुचा मुद्दाम् Spr. 931. बलासः Suçr. 1, 152, 16. प्रज्ञावत्सलता पर्याप्ता पर्यवर्धत Riāa-Tar. 5, 194. परिवृद्ध ange-wachsen, vermehrt Kām. Nitīs. 13, 47. एकोत्तरं der Reihe nach um eins zunehmend Suçr. 1, 153, 12. heftig: राग Ragh. 9, 69. प्रुच् Bhaṣ. P. 6, 14, 47. hoch gestiegen, zu grossem Ansehen gekommen Hariv. 13807 (die neuere Ausg. तथ वृद्धः). — 2) fehlerhaft für परिवर्त्त Hariv. 2188 (die neuere Ausg. richtig वर्तते). एवं च स (मकोत्सवः) प्रतिदिनं परिवर्धमानः Kathās. 34, 264. — Vgl. परिवृद्ध fg. — caus. 1) aufziehen, gross-ziehen: या सा बाल्यात्प्रभृत्यस्मान्पर्यवर्धयत MBh. 5, 2956. Hariv. 11077. Ragh. 13, 62. अदितिपरिवर्धितमन्दारवृत् Çāk. 100, 15. anschwellen ma-chen: das Meer Ragh. 13, 3. Bhaṭṭ. 7, 107. — 2) ergötzen, erfreuen; mit gen. (!) der Person Hariv. 8804. — 3) fehlerhaft für परिवर्त्तम् umwan-deln: सर्वं तत्काश्चनमयं कालेन परिवर्धितम् MBh. 7, 2160. — Vgl. परि-वर्धन fg.

— प्र 1) act. erheben, ergötzen: प्र वो स्तोमा गिरौ वर्धन्त्यस्मिना RV. 8, 8, 22. — 2) med. (ausnahmsweise act.) heranwachsen, zunehmen, Kraft gewinnen RV. 2, 22, 2. अये मा खं प्रवर्धिष्ठाः MBh. 1, 1244. Mārk. P. 68, 33. गजमात्रः प्रवृद्धे er wuchs zu der Grösse eines Elephanten an Buha. P. 3, 13, 19. न मे मन्युः प्रवर्धते MBh. 3, 1073. प्रज्ञा तेजो बलं चतुरायुषैव प्रवर्धते M. 4, 42. धर्मः 11, 15. दुःखं भूयश्चापि प्रवर्धते Spr. 4876. Riāa-Tar. 3, 127. प्रवर्धमानवैर 6, 343. लोकानुपकर्तारः प्रवर्धते मदीभुजः ge-deihen Spr. 2882. पापान्प्रवर्धतो दृष्ट्वा कल्याणानवसीदतः MBh. 13, 5915. तदतीव प्रवर्धते (गृहम्) 13, 3222. प्रहृषिर्वीवृधे स्तेभिभिः erregt werden RV. 3, 5, 2. प्रवृद्ध (प्रवृद्धे P. 6, 2, 147) = उच्छ्रित AK. 3, 4, 24, 27. = प्रौढ, एघित 3, 2, 26. H. 1498. = प्रसृत AK. 3, 2, 28. aufgewachsen Spr. 4032.

वर्धयिषा इनिषीष्ट प्रवृद्धः so v. a. ausge tragen RV. 4, 18, 1. प्रवृद्धो दस्यु-कार्मवत् 8, 66, 2. gross, hoch: Indra 1, 33, 3. 165, 9. 8, 6, 33. 12, 2. 62, 1. वृषभ 85, 2. AV. 4, 26, 2. कुरि MBh. 3, 15645. R. Gonn. 1, 72, 27 (70, 38 Schl.). 2, 119, 28. मकारुम् 4, 31, 15. 6, 16, 20. MBh. 3, 15708. प्रकार् R. 3, 54, 15. नग 17, 23. शिखर R. Schl. 2, 56, 10. 5, 16, 29. प्रङ्ग-8, 26. Varām. Bhaṣ. S. 12, 6. लिङ्ग Suçr. 2, 396, 3. स्तनद्वय Kumāras. 1, 40. तोयदाः an-geschwollen R. 6, 78, 4. घोष Kumāras. 3, 6. ऊर्मि Ragh. 5, 61. अम्भः प्र-लयप्रवृद्धम् 13, 8. सरित् Riāa-Tar. 4, 450. 5, 85. gesteigert, heftig, stark: वायु MBh. 4, 1978. पर्सम्य Ragh. 17, 15. धृतिनीरुति 7, 87. अनङ्गकश्मल Bhaṣ. P. 3, 14, 15. तमस् R. 6, 104, 4. दर्प 1, 14, 43. कोप 3, 72, 2. तृष्णा R. 1, 15. मनोरथ Kumāras. 7, 24. आननधन्द्रकाति 74. स्नेह Kathās. 34, 90. गर्व Riāa-Tar. 6, 142. राग 338. कर्ष Bhaṣ. P. 3, 7, 42. भक्ति 14, 47. 10, 86, 28. भाव 4, 31, 28. लोभ 24, 66. निद्रा MBh. 1, 5892. R. 3, 23, 39. 35, 64. प्रवृद्धनतत्रगणा योः zahlreich Hariv. 12545. साताडुपायसंधात इव प्रवृद्धः Ragh. 14, 11. प्रवृद्धां viele Schulden habend Riāa-Tar. 6, 16. क्षितिः क्षि-तिपेरभिपालनप्रवृद्धा blühend gemacht; zur Wohlfahrt gebracht Varām. Bhaṣ. S. 19, 14. mächtig: काल Bhaṣ. 11, 32. alt geworden Kathās. 22, 159. वयसा alt an Jahren MBh. 1, 8579. — 3) ein Verwechslung mit प्रवर्त्त ist wohl in folgenden Stellen anzunehmen: प्रवर्धमानपूतनाः her-anrückend Riāa-Tar. 6, 222. धनात्कुलं प्रभवति धनाद्धर्मः प्रवर्धते gbt hervor MBh. 12, 226. अप्रमोदात्पुनः पुंसः प्रजनो न प्रवर्धते (प्रजनं न प्र-वर्तते M. 3, 61). तस्मात्सर्वं प्रवर्धते Kām. Nitīs. 4, 56. चित्ते प्रवर्धते तापः Riāa-Tar. 4, 418. सीतास्नेहप्रवृद्धेन बाष्पेण R. 4, 5, 15. प्रवृद्धनृत्य (v. l. प्रवृत्त) R. 2, 6. प्रवृद्धसत्कार Riāa-Tar. 5, 33. प्रवृद्ध R. 4, 9, 82 fehler-haft für प्रविद्ध. Riāa-Tar. 4, 319 für प्रबुद्ध. — Vgl. प्रवृद्धि, अतिप्रवृद्ध (sehr hoch von Wuchs R. 3, 10, 20. 4, 17, 14), चोदप्रवृद्ध. — caus. gross-ziehen Kathās. 61, 271. Mārk. P. 38, 9. vergrössern, stärken, mehrten: कुलवंशम् MBh. 13, 3340. Hariv. 6308. काकिनीम् so v. a. zulegen Spr. 3228, v. l. मृतिम् RV. 8, 6, 32. AV. 2, 6, 2. प्रवर्धयते चन्द्रमा दीर्घमायुः ver-längert Nir. 11, 6. 36. AV. 19, 32, 2. Jmd erhöhen, zur Wohlfahrt beför-dern Hariv. 11272. — Vgl. प्रवर्धक fg.

— अभिप्र caus. partic. वर्धित gedehnt Suçr. 2, 149, 12. in einen blü-henden Zustand versetzt: देश MBh. 1, 4350.

— प्रतिप्र, वृद्ध verstärkt (वृत्त die neuere Ausg.) Hariv. 12124.

— संप्र wachsen, sich verstärken, zunehmen: शोर्मङ्गलात्प्रभवति प्रा-गल्भ्यात्संप्रवर्धते Spr. 5087. चत्वारि संप्रवर्धते आयुर्विद्यां यशो बलम् 3551. ज्ञातयः gedeihen 3509. वृद्ध aufgewachsen, gross geworden MBh. 3, 10629. 12738. (अब्देः) स्थाणुदिवसंप्रवृद्धेः zusammengeballt, ange-schwollen Varām. Bhaṣ. S. 24, 24. शुक्ले पते संप्रवृद्धे wachsend, zunehmend 4, 32. प्रताप zugenommen, verstärkt Kām. Nitīs. 15, 8. यो विद्यया तपसा संप्रवृद्धः reich an Jahren und an Askese MBh. 1, 8579. — caus. Jmd zur Grösse verhelfen R. 5, 7, 25.

— प्रति s. प्रतिवर्धिन्, welches Nīlak. durch प्रातिकूलयेन हेदिनी erklärt.

— वि 1) heranwachsen, zunehmen, anschwellen, gedeihen: (मृतः) मर्कसा वि वावृधुः RV. 5, 59, 6. उर्विया वि वावृधे 4, 141, 5. स्नेहेन य स्त-ज्ञातो विवावृधे 9, 108, 8. Çāk. Ça. 5, 14, 16. द्वादशांशो वैरकोभिर्वर्धते verlängert werden 13, 14, 10. Āpast. beim Schol. zu Kāv. Ça. 1, 3, 18.

— संवत्सेरेणोक्त वै ज्ञाता विवर्धते MAITRUP. 6, 15. MBH. 1, 2992. 4864 (वर्धुम्). (गर्भः) व्यवर्धत तदा प्रकृते तारापतिरिवाम्बरे 3, 16638. R. 2, 42, 2, 5, 3, 1. 35, 33. 41, 26. विवर्धती 1, 27, 7. MĀK. P. 43, 54. इन्द्रशत्रो विवर्धस्व Bha. P. 6, 9, 11. 13. उदरेण विवर्धता MBH. 1, 4520. विना मल-यादन्यत्र चन्दनं न विवर्धते (प्रोक्तं v. l.) Spr. 2615. विवर्धमानैरमल-सरित्सलिलैः BHATT. 10, 53. VARĀH. BṢH. S. 21, 26. Verz. d. Oxf. H. 117, 6, 9. चन्द्रेण विवर्धतम् (अम्भसा निधिम्) MBH. 8, 1804. बाले विवर्धते श्लेष्मा मध्यमे पित्तमेव तु Suca. 1, 129, 12. विवर्धमाना कथा Bha. P. 3, 3, 13. धर्मः M. 9, 111. कृच्छ्रः MBH. 3, 2088. 4, 1918 (व्यवर्धत st. न्यवर्धत ed. Bomb.). तथा भूमिकृतं दानं सत्ये सत्ये विवर्धते 13, 3135. 7160 (विवर्ध-ति). HARIV. 11307. R. Gonn. 2, 63, 18. 76, 25. 3, 43, 88. 5, 42, 15. Suca. 2, 309, 18. 371, 21. Spr. 1460. 1524. 2450. 2596. 3417. 4466. Verz. d. Oxf. H. 37, 6, 9, v. u. अग्निः, देवम् Spr. 4782. विवर्धमानो वीर्येण समुद्र इव प-र्वणि R. 1, 55, 30 (56, 20 Gonn.). धनवीर्येण विवर्धस्व मुनेन च MĀK. P. 21, 101. राष्ट्रम् gedeihen Spr. 3811. प्रजाः MBH. 1, 4842. 7746 (व्यवर्धन्). HARIV. 49. 6452 (विवर्धितुम्). 8933. Spr. 4574. समागमेन पुत्रस्य सावि-त्र्या दर्शनेन च । चतुषशात्मनो लाभान्निभिर्दिष्ट्या विवर्धते ॥ so v. a. du hast Grund dich zu freuen, — dich glücklich zu schätzen MBH. 3, 16880. fg. विवृद्ध herangewachsen, gross geworden CYETĀV. Up. 3, 11. MBH. 1, 6129. 7624. R. Gonn. 1, 8, 32. KATHĀS. 2, 71. 14, 39. 34, 87. MĀK. P. 45, 63. वृत्त R. Gonn. 2, 117, 13. ताः शाखा विवृद्धा शतयोजनम् 3, 30, 27. 5, 55, 3. VP. bei Muir, ST. IV, 34. कृषविवृद्धवृक्ष R. 4, 6, 24. MBH. 4, 396. 13, 1081. दंष्ट्रा gross HARIV. 12949 (nach der Lesart der neueren Ausg.). कबन्ध R. 3, 74, 14. MĀK. 92, 10. गोधनानि gross, zahlreich HARIV. 3729. अग्निः angewachsen Spr. 227. सप्त gesteigert Bha. 14, 11. बुद्धि R. 3, 28, 9. मय्यु 42. KUMĀRAS. 3, 71. तृष्णा 56. RAGH. 2, 32. 3, 60. Bha. P. 2, 7, 19. 3, 9, 25. 10, 6, 18, 19. 4, 2, 19. 21, 51. शत्रु zu Macht gelangt MBH. 12, 4207. Spr. 3734. — 2) sich erheben, entstehen: ततो कलकलाशब्दो व्यवर्धत MBH. 3, 805. 14, 2590. — विवर्धते HARIV. 3822 in der neueren Ausg. fehlerhaft für विवर्तते, wie die ed. Calc. liest. — Vgl. विवृद्धि. — caus. 1) grossziehen, gross machen HARIV. 4202. 9920 (शीघ्रमेव व्यवर्धयत् die neuere Ausg.). KATHĀS. 24, 2. 160. वृत्तम् Spr. 2349, v. l. KUMĀRAS. 5, 14. बालत्रयम् HARIV. 9268. Etwas höher machen, erhöhen: समतादिवर्धयेतु-त्यम् VARĀH. BṢH. S. 53, 116. vermehren, vergrössern, verstärken, ver- längern CĀK. Ca. 16, 20, 9. भारम् Spr. 1107. मांसं रक्तं च Suca. 2, 307, 15. रतिं तस्य MBH. 4, 84. मदं च मदनं च Spr. (II) 93. अष्टवर्गम् KĀM. NITIS. 5, 79. MĀK. P. 34, 12. 39, 40. द्विकविवर्धित vermehrt um zwei VA- RĀH. BṢH. S. 72, 5. 77, 10. बलानि विवर्धयन्ति भूतानाम् so v. a. bewirken, dass manche Heere sich in Bewegung setzen, 30, 28. Jmd fördern, Jmd zur Wohlfahrt verhelfen: मित्राणि MBH. 12, 8441. R. 5, 7, 3. 6, 11, 20. प्रजास्तदुत्पन्ना नमो नमसेव विवर्धिताः RAGH. 17, 41. तपसा च विवर्धितः den man an Askese hat gewinnen lassen R. Gonn. 1, 67, 4. — 2) ergötzen; erfreuen: विवर्धितश्च सृषिभिर्द्व्यैः कव्यैश्च MBH. 5, 447. पितृन्देवान् विवर्धयन् R. 7, 99, 18.

— अभिवि a. अभिविवृद्धि.

— प्रवि, caus. partic. प्रविवर्धित in hohem Grade gesteigert: °विज्जेच्छ RĀGA-TAR. 4, 621.

— संवि gedeihen: संव्यवर्धत भोगास्ते भुजानाः MBH. 1, 4977.

— सम् 1) act. erfüllen, gewähren: कामान्संवर्ध R. ed. Bomb. 2, 25, 42. — 2) herangewachsen, wachsen: सं धातरो वावृधुः सैर्भगाय RV. 5, 66, 5. पुमान्संवर्धती मयि CĀK. GṢH. 1, 17. यथामपः संवर्धे Bha. P. 16, 37, 7. संवृद्ध aufgewachsen MBH. 1, 113. 3, 16667. 6, 3980. HARIV. 4202. R. 1, 8, 9. 2, 61, 9. R. Gonn. 2, 58, 5. 62, 8. 80, 8. 3, 7, 27. 22, 29. 4, 21, 9. 5, 3, 28. Spr. 2721. RĀGA-TAR. 3, 130. gross gewachsen, gross gezogen: वृत्त Spr. 418, v. l. grösser geworden, verstärkt: वक्रि 1653. उकिनीनादसंवृद्धगृ-धवापसवाशिः KATHĀS. 18, 147. MBH. 13, 1077 (संरुद्धे ed. Bomb.). चतूराग RĀGA-TAR. 5, 382. आश्रमं चिरसंवृद्धम् blühend R. 1, 55, 27 (56, 27 Gonn.). अतिसंवृद्ध sehr gross: सन् 2, 70, 23. — caus. 1) grossziehen, aufziehen, er- nähren, füttern MBH. 1, 8618. 4264. 5089. HARIV. 99. R. 1, 39, 18. 2, 53, 20 (53, 22 Gonn.). R. Gonn. 2, 17, 37. 64, 7. 3, 4, 19. Spr. 1672. 1805. 3102. KA- THĀS. 27, 5. 59, 98. MĀK. P. 74, 49. 99, 85. PĀNĀM. 4, 308. DAṢA. 75, 14. fg. PĀNĀT. 182, 18. 188, 19. Hit. 26, 16. 58, 10. 70, 13. 113, 7, v. l. KULL. zu M. 2, 142. पादपान् aufziehen, pflegen RAGH. 5, 6. 13, 34. 14, 78. Spr. 418. अग्निम् verstärken MBH. 3, 258 (mit der ed. Bomb. संवर्धयन् zu lesen). R. 5, 50, 13. सूर्यः संवर्धयत्यग्निमग्निः सूर्यं स्वतेजसा VIKR. 188. निर्वाणदी-पस्य स्नेहः संवर्धयेच्छ्रामम् beloben Spr. 2241. काशम् vermehren, ver- stärken KĀM. NITIS. 5, 87. वर्षम् MBH. 1, 8279. ज्ञेयं वाचा मर्हिमानस्य संवर्धयती कृषिषेव वक्रिम् KUMĀRAS. 7, 43. यशः MBH. 2, 1601. धर्मम् 13, 757. प्रीतिम् R. Gonn. 4, 70, 13. आशाम् KĀM. NITIS. 5, 40. अनुपकम् Ku- māRAS. 3, 3. रागम् Spr. 622. pflegen: दण्डम् ein Heer RAGH. 17, 62. म- कीम् zum Gedeihen bringen Bha. P. 1, 17, 42. शारङ्गसंवर्धिता मेदिनी so v. a. bepflanzt VARĀH. BṢH. S. 27, 1. beschenken mit (instr.) R. Gonn. 2, 84, 13. RAGH. 4, 37. verschönern 5, 52 (संवर्धित zu lesen). — 2) = सं- वर्तम् erfüllen, gewähren: कामान् M. 11, 242. R. 2, 25, 42 (संवर्ध याहि भो ed. Bomb.).

— अभिसम् wachsen: वनस्पतिः । वर्षपूर्णाभिसंवृद्धः so v. a. sehr alt MBH. 12, 5805.

2. वर्ध्, वर्धयति DĀTUP. 32, 111 (क्वेनपूरणयोः). abschneiden: वर्धित abgeschnitten H. an. 3, 291. MED. 1, 149. वर्धापयति dass. WEBER, KṢH. 302. — Vgl. 2. वर्धक, वर्धकि, 2. वर्धन, वर्धापन.

3. वर्ध्, वर्धयति DĀTUP. 33, 109 (भाषार्थ, v. l. भासार्य).

वर्ध (von 1. वर्ध्) 1) adj. mehrend, verstärkend; erfreuend; s. वन्दि°, मित्र°. — 2) m. a) parox. das Gedeihenmachen, Fördern: अर्धमि वी वर्धापयो घृतसू RV. 10, 12, 4. — b) Clerodendrum Siphonanthus R. Br. GĀTĀDH. im ÇKDn. — 3) n. Blei H. 1041.

1. वर्धक (vom caus. von 1. वर्ध्) 1) adj. mehrend, verstärkend; s. अग्नि°. — 2) m. Clerodendrum Siphonanthus R. Br. AK. 2, 4, 3, 8.

2. वर्धक (von 2. वर्ध्) 1) adj. abschneidend, scheuerend; s. माष°, एमयु°. — 2) m. Zimmermann R. Gonn. 1, 12, 6; vgl. वर्धकि.

वर्धकि (wie oben) m. Zimmermann AK. 2, 10, 9. 3, 4, 4, 4. H. 917. HA- LĀ. 2, 432. UéVAL. zu UNĀDIS. 4, 118. MBH. 5, 255. R. 2, 80, 2. त्रिदशा-नाम् MBH. 1, 2592. HARIV. 162. — Vgl. देव°.

वर्धकिन् m. dass. ÇANDAN. im ÇKDn. MBH. 13, 1223. R. Gonn. 2, 87, 2. 7, 91, 24. VARĀH. BṢH. S. 43, 22.

1. वर्धन (von 1. वर्ध्) oxyt. P. 3, 2, 149, Schol. proparox. (संज्ञायाम्) gape नन्त्यादि zu 3, 1, 184. 1) adj. (f. ई) a) wachsend, sunehmend; =

वर्धितुः AK. 3, 1, 28. MBH. n. 121. (हरिः) कर्माप्यारभते कर्तुं कीनाथ इव
वर्धनः wie ein Goldhals, der immer reicher und reicher wird, MBH. 8,
2536. — b) *mehrend, stärkend; ergötzend, begeisternd; Wachstumsge-*
ber, Mehrer u. s. w.: इयं ते गीः सद्मिदधनी भूत् RV. 10, 4, 7. यतो हि ते
इन्द्र वर्धनी भूत् 8, 32, 12. 5, 73, 10. 7, 22, 7. 8, 51, 4. कृषिषा वर्धनेन त्रा-
तामिन्मन्त्राणां बध्यम् VS. 8, 46. यो वर्धन् घोषधीनाम् RV. 7, 101, 2.
स्तेमस्य 8, 8, 5. ०नी राष्ट्रस्य AIT. Br. 8, 7. घोषसः Suçr. 1, 175, 10. als
Beiw. Çiva's Wachstumsgeber MBH. 13, 1282. In comp. mit dem obj.: पि-
त्ताग्निं Suçr. 1, 217, 21. विषं Spr. 489. वित्तं M. 10, 85. राशिं Spr. 4889.
वर्षं UTTARAN. 66, 8 (88, 8). संतानं JĀN. 1, 90. मानं M. 9, 115. कीर्तिं
MBH. 1, 121. कृच्छ्रं 3, 2154. कृषं HARIV. 6369. 14554. R. 1, 1, 17.
2, 45, 7. 3, 79, 21. 5, 80, 30. 86, 13. Spr. 4250 (fem.). RĪĀ-TAR. 3, 137.
Bhāg. P. 3, 4, 34. 19, 38. 5, 1, 23. 7, 1, 4. 8, 22, 28. Verz. d. Oxf. H. 20, b, 7.
68, a, No. 119, Z. 10. सत्त्वं fördernd Bhāg. P. 1, 7, 2. अथर्वं 3, 25, 12.
पुरं Wohlfahrt verleihend HARIV. 8187. कुरुं erfreuend MBH. 1, 1739.
14, 403. केकयं R. 7, 38, 13. मनोपयनं ergötzend Bhāg. P. 3, 28, 16. 4,
8, 49. — 2) m. a) *Ueberzahl* Suçr. 1, 303, 10. 304, 13. — b) N. pr. eines
Wesens im Gefolge Skanda's MBH. 9, 2540. eines Sohnes des Kṛṣṇa
von der Mitravindā Bhāg. P. 10, 61, 16. — 3) f. ई a) *Besen* H. 1016.
HALĀJ. 2, 147. — b) *ein Wasserkrug von best. Form* H. 1021, v. l. an.
3, 411. MED. HALĀJ. 2, 162. PĀNĀT. 3, 6, 7. GĀRUPA-P. 49 im ÇKDn.; vgl.
वर्धनी. — 4) n. a) *Wachstum, Zunahme; = वृद्धि* TAİK. 3, 3, 249. H.
an. MED. ईकृते मांसशोणितवर्धनम् MBH. 12, 12053. कुलस्य R. 1, 13, 55.
पशसः 2, 74, 26. das Gedeihen, Mächtigerwerden Spr. 1828. 2755. स्वपत्नं
R. 6, 11, 11. — b) *Vergrößerung; वेदिं* KĀTJ. Çr. 8, 8, 22. आशानाम् Spr.
651. — c) *Stärkungsmittel; Ergötzung, Begeisterung* RV. 1, 10, 10. 52, 7.
80, 1. यस्य ब्रह्म वर्धनं यस्य सोमः 2, 12, 4. 39, 8. 8, 81, 5. 10, 49, 1. यो भो-
जिनं च दग्मे च वर्धनम् 2, 13, 6. 3, 36, 1. 8, 1, 3. इदमुच्यते वचः स्वादोः
स्वादीयो रुद्राय वर्धनम् 1, 114, 6. 140, 3. Nir. 4, 19. — d) *das Aufziehen,*
Grossziehen; बालयोः KATHĀS. 21, 119. — Vgl. अण्डं, अशोकं, उक्थं,
कन्दं, कफं, कमलं, कुलं, केशं, क्रोधं, तत्रं, गों, चारुवर्धना, दे-
ववर्धन, द्युम्नं, द्रव्यं, धर्मं, धान्यं, नन्दं, नन्दिं, नृणां, पशुं, पुण्ड्रं,
पुण्यं (als adj. Verdienst mehrend HARIV. 14554), पृष्ठं, प्रभाकरं, बलं,
ब्रह्मं, भूमिं, भोगं, मतिं, मित्रं, मेरुं, यज्ञं, रक्तं, रतिं, रत्नं,
राजं, राज्यं, रामं, राव्यं, राष्ट्रं, लक्ष्मिं (unter लक्ष्मि), लिङ्गं, वंशं,
शंकरं, शंभुं, स्तोमं.

2. वर्धन (von 2. वर्ध्) n. *das Abschneiden* AK. 3, 3, 7. TAİK. 3, 3, 249.
H. 372. an. 3, 411. MED. n. 121. HALĀJ. 4, 44. — Vgl. नाभिं.

वर्धनसूरि m. N. pr. eines Gāna-Lehrers WILSON, Sel. Works I, 204.

वर्धनस्वामिन् m. Bez. eines best. Heilighums (einer Statue) RĪĀ-
TAR. 3, 357. 6, 191.

वर्धनिका (von वर्धन) s. चतुर्वर्धनिका. Nach VJUR. 208 ist वर्धनिका
bei den Buddhisten ein zur Aufbewahrung geheiligten Wassers dienen-
des Fläschchen (abgebildet bei PALLAS, Sammlung hist. Nachr. über die
mongolischen Völkerschaften II, Pl. IX, Fig. 22). In dieser Bed. viel-
leicht nur fehlerhaft für वर्धानिका.

वर्धनीय (vom caus. von 1. वर्ध्) adj. zu mehren, zu verstärken: मति
R. Gora. 2, 23, 12. गर्व Inscr. in Journ. of the Am. Or. 8, 7, 9, Ç. 38.

dessen Wohlfahrt zu fördern ist: क्षातयो वर्धनीयास्ते य इक्षत्यात्मनः सु-
भम् MBH. 5, 1468. 7, 6421. HARIV. 5747.

वर्धमान (von 1. वर्ध्) 1) adj. s. u. वर्ध्. — 2) m. *Ricinus communis* (wo-
gen seines starken Wachses so genannt) AK. 2, 4, 2, 22. TAİK. 3, 3, 249.
H. an. 4, 188. MED. n. 205. HĪR. 108. Suçr. 2, 284, 7. — 3) m. *süßes*
Citronen Rôlan im ÇKDn. auch f. स्त्री ebend. — 4) Bez. einer best. Fy-
gur VARĪH. BṚH. S. 80, 2. 71, 5. 79, 21. 94, 2. LALIT. ed. Calc. 122, 20.
334, 18. — 5) m. n. *eine Schlüssel von best. Form* TAİK. H. 1024. H. an.
MED. HĪR. 167. HALĀJ. 2, 160. MBH. 7, 2930 (m.). तिलपूर्णानि वर्धमानानि
13, 8263. 4243. Suçr. 1, 107, 5. — 6) m. n. *ein Haus, das nach der Süd-*
seite keinen Ausgang hat, H. an. HALĀJ. 2, 150. VARĪH. BṚH. S. 83, 38.
36. R. 5, 10, 1. चतुःशालं दक्षिणाद्वारकीं तु वर्धमानमुदाकृतम् MATSJA-P.
241 (nach AUFRICHT). — 7) m. Bez. einer best. Verbindung der Hände
Verz. d. Oxf. H. 86, a, 33. 202, a, 18. b, 24. — 8) f. स्त्री *eine Gājatri mit*
6, 7, 8 (6, 6, 8) Silben RV. PRĪT. 16, 15. fg. COLBR. Misc. Ess. II, 182
(I, 7). Ind. St. 2, 239. fg. — 9) n. *ein anderes Metrum* COLBR. Misc. Ess. II,
163 (VII, 2). Ind. St. 2, 336. fg. — 10) m. *eine Art Rühmel* (प्रशमेद) TAİK.
H. an. MED. — 11) m. Bein. Viṣṇu's TAİK. 1, 1, 32. 3, 3, 249. H. ç. 68.
H. an. MED. — 12) m. N. pr. eines Berges und Districtes (das heutige
Bardwān) KŪRMAKAKRA im ÇJOTISTATVA nach ÇKDn. VARĪH. BṚH. S. 14,
7. 16, 5. Bhāg. P. 5, 20, 21. MĪRK. P. 59, 13. KSHITĪ. 45, 4. 48, 7. n. N. pr.
einer Stadt (vgl. वर्धमानपुर) KATHĀS. 24, 19. PĀNĀT. 26, 10. f. स्त्री desgl.
Ver. in LA. (III) 23, 10. m. N. pr. eines Grāma RĪĀ-TAR. 4, 269. m.
pl. N. pr. eines Volkes MĀK. P. 58, 14. — 13) m. N. pr. verschiedener
Männer: der 24te Arhan der gegenwärtigen Avasarpinī, = वीर
H. 30. H. an. COLBR. Misc. Ess. II, 213. fgg. WILSON, Sel. Works I, 292
u. s. w. ÇAT. 1, 10. 26. Verz. d. B. H. No. 1364. Verz. d. Oxf. H. 186,
b, 18. Gelehrte, Kaufleute, Diener HALL 21. fg. 29. 65. 72. 83. Verz. d.
B. H. No. 350. 687. fgg. Verz. d. Oxf. H. 137, a, 2. 162, b, 23. 243, a, No.
601. 279, a, 41. Bhāg. P. I, LXXVIII. SARVADARÇANAS. 136, 16. MĀK. 43, 10.
PĀNĀT. ed. orn. 3, 11. HĪR. 45, 6. नव्यं Verz. d. Oxf. H. 292, b, 8. —
14) f. ई Bez. eines von Vardhamāna verfassten Commentars HALL 21.

वर्धमानक (von वर्धमान) m. 1) *eine Schlüssel von best. Form, = वर्ध-*
मान AK. 2, 9, 32. MBH. 14, 1927. 2539. — 2) Bez. einer best. Verbindung
der Hände, = वर्धमान Verz. d. Oxf. H. 86, a, 34. fg. — 3) Bez. einer ein
best. Gewerbe treibenden Person: नटनर्तकगन्धर्वैः पूर्णकैर्वर्धमानकैः । नि-
त्योद्योगैश्च क्रीडद्भिस्तत्र स्म परिकुर्वताः ॥ MBH. 7, 2199. = चारार्तिक-
कृस्त (wohl चारार्तिककृस्त) NĪLAK. — 4) N. pr. einer Gegend oder eines
Volkes, = वर्धमान AV. PARIÇ. in Verz. d. B. H. 93 (56). — 5) ein Manns-
name MĀK. 26, 9. PĀNĀT. 6, 5. — 6) N. pr. eines Schlangendämons
VJUR. 86. — Vgl. पिप्पलीं unter पिप्पली 3) b) am Endo, wo noch
hinzuzufügen ist ÇĀRṆO. SĀH. 2, 5, 2 und पिप्पलीवर्धमान Suçr. 2, 417, 15.

वर्धमानद्वार n. *das nach Vardhamāna führende Thor*, N. pr. eines
Thores in Hāstinapura MBH. 15, 443; vgl. वर्धमानपुरद्वार 1, 4905. 3, 10.

वर्धमानपुर n. N. pr. einer Stadt MBH. 1, 4905. 3, 10. KATHĀS. 39, 3. 124,
105. Verz. d. Oxf. H. 155, a, 34. b, 18. PĀNĀT. 134, 2. NĪLAK. zu MBH. 1,
4905 erklärt ०द्वार durch मुख्यद्वार, über ०द्वारात् 3, 10 lässt er sich
folgendermassen aus: वर्धमानपुरं नाम ग्रामविशेषः तदभिमुखं द्वारं त-

स्मात् वधु किंसायाः वर्धमानाः किंसाः तेषां पुरं कुत्सितमार्गेण निःसारिता इत्यन्ये.

वर्धमानपुरीय adj. aus Vardhamānapura gebürtig KATHA. 123, 140.

वर्धमानमति m. N. pr. eines Bodhisattva RĪCHTAPĀLAPAR. 2. Lot. de la b. l. 2.

वर्धमानमिश्र m. N. pr. eines Grammatikers COLBR. Misc. Ess. II, 48. Verz. d. Oxf. H. 175, b, No. 398.

वर्धमानेन्दु m. Titel eines Commentars zur Vardhamāni HALL 21.

वर्धमानेश (वर्धमान + ईश) m. Bez. eines Heiligthums (einer Statue) RĪGĀ-TAN. 2, 183.

वर्धमाल m. N. pr. eines Brahmanen TĪRAN. 3. 268.

वर्धयितर (vom caus. von 1. वर्ध्) nom. ag. Aufzieher, Grosszieher: कन्या^० KATHA. 61, 265.

वर्धापक (von 2. वर्ध्) 1) nom. ag. wohl der die Cerimonie des Abschneidens der Nabelschnur vollbringt H. an. 3, 15. 5, 41. MND. k. 61. r. 308. — 2) wohl die bei dieser Cerimonie vertheilten Geschenke H. an. 4, 272. MND. r. 285.

वर्धापन (wie oben) n. 1) das Abschneiden der Nabelschnur, die Feier an die Erinnerung dieses Tages; Geburtstagsfeier un. überhaupt jede Feier, bei der man Jmd. langes Leben und Gedeihen anwünscht (also mit Anknüpfung an caus. von 1. वर्ध्) TĪRĪJĀDIT. im CKDr. WRBHA, KĀSHNĀ. 249. 299. 302. VET. in LA. (III) 18, 8. Verz. d. B. H. No. 1038. एवं वर्धापनं वत्सरात्ते वै जन्मवासरे ॥ द्यतीतेषु च मासेषु बालानां बालवृद्धये ॥ SKANDA-P. पूषयेन्मातृपितरौ बालवर्धापने सति BHAVISHJOTTARA-P. वर्धापनं नाम प्रतिसंवत्सरं जन्मदिनेषु पुरुषस्य क्रियमाणमभ्यङ्गादिकं मकराष्ट्रदेशे प्रसिद्धम् SMRTJANTHABĀGANA (Citato im Glossar zu LA. nach AUFRICHT). Schol. zu KĪTJ. Ça. 358. N. falschlich वर्धापन TĪR. 3, 2, 7. — 2) wohl = वर्धापक 2) MND. k. 200 (वर्धापण gedr.).

वर्धापनक = वर्धापन 1) PĀNĀT. ed. orn. 49, 16.

वर्धित (vom caus. von 1. वर्ध्) 1) adj. s. u. 1. वर्ध्. — 2) eine Art Schlüssel M. 3, 224. = पूर्णं पिठरादिपात्रम् KULL.

वर्धितर (von 1. वर्ध्) nom. ag. Stärker, Mehrer RV. 9, 97, 89.

वर्धिन् (wie oben) am Ende eines comp. mehrend, verstärkend: मेधा-पिबल^० SUÇH. 1, 225, 10. भय^० MBH. 3, 11731. 5, 7413. HARIV. 3855. R. 2, 94, 26 (103, 27 Gonn.). 5, 76, 5. Spr. 3320, v. l. Buḡ. P. 10, 41, 52. Vgl. केश^०, बल^०, भक्ति^०, लिङ्ग^०, वेश^०. Ueberall nur im fem.

वर्धिषु (wie oben) adj. wachsend, zunehmend P. 3, 2, 136. Vop. 26, 142. AK. 3, 1, 38. MND. n. 121. संयमानन्दवर्धिषो विधत्ते Verz. d. Oxf. H. 117, a, 20. PRAB. 70, 11.

वर्धन् (wie oben) so v. a. वृद्धि in वृद्ध^० Leistenbruch VĀSĒH. 25, 36. वर्धन्रेण ÇĀNĒ. in NĪGH. Pa. वर्धन्वृद्धधिकार Verz. d. Oxf. H. 357, a, 10 v. u.

वर्ध् UṆĀDIS. 2, 27. P. 4, 3, 151. 1) m. Gurt, Band eines geflochtenen Stuhls AV. 14, 1, 60. आसन्दी वर्धव्युता ÇAT. Ba. 5, 4, a, 1. n. = वरत्रा RĪEMEN H. an. 2, 152. MND. r. 83. वर्ध् f. AK. 3, 10, 31. n. Leder UĒĒVAL. — 2) n. Blat H. an. MND. — Vgl. मित्र^०, वर्ध und वध्.

वर्धिका f. RĪEMEN; als oxyt. vielleicht ein Korb, der geschmeidig wie ein RĪEMEN ist, P. 8, 1, 204, Schol.

वर्धणीति (वर्ध = वर्धस् + नीति) adj. in verstellter Gestalt auftretend VI. Theil.

oder Hellig handelnd RV. 3, 34, 8.

वर्धस् n. 1) a) verstelltes oder angenommenes Aussehen, Scheinbild;

b) Bild überh., simulacrum; = रूप NAGH. 3, 7. = स्वरूप UṆĀDIS. 4, 209.

(द्यवानाय) अधि यद्वर्ध इतरेति धत्तः nämlich dem Greise die Jünglingsgestalt RV. 7, 68, 6. मा वर्धो ब्रह्मदपं गूक् एतद्वर्धय पा. समिधे बभूव 100,

6. कृष्णमन्त्रं मरिचि वर्धः करिक्तः 1, 140, 5. 7. 6, 3, 4. रथो ह वा भूरि वर्धः करिक्तस्तुतावति निष्कृतमपि 3, 58, 9. सूरं उपोके तन्वर्धो रथो नि वि

यते चेत्यमृतस्य वर्धः 4, 16, 14. प्रत्यनीकमप्यं भुजे अस्म्य वर्धसः um des Bildes inne zu werden 5, 48, 4. 1, 141, 2. 9, 97, 47 (oder zu 2). — 2)

(Schein, Verstellung) Anschlag, List, Kunstgriff: कस्य क्वा मरुतः कस्य वर्धसा कं पात्र RV. 1, 39, 1. अस्म्य मेदं पुरु वर्धोसि विद्वानिन्द्रो वृत्राणि जघान 6, 44, 14. 1, 117, 9. 8, 46, 16. अन्वो पच्छन्तडरस्य वेदो धं किञ्चेदवो

अभि वर्धसा भूत् 10, 99, 3. 11. 3, 2. अन्त 100. 7. — Vermuthlich mit πορφή verwandt. Vgl. धार^०, पुरु^०, प्रतिवृत्ति^० (je nach Antrieb oder Anlass eine Gestalt annehmend), भूरि^०, करि^०.

वर्ध्, वर्धति KAVIKALPADRUMA im CKDr. (गत्याम्, वधे).

वर्धस् n. = वर्धस् UṆĀDIS. 4, 200, v. l.

वर्म am Ende eines adj. comp. (f. घ्रा) = वर्मन् Panzer MBH. 9, 2683.

वर्मक m. pl. N. pr. eines Volkes MBH. 2, 1087.

वर्मकण्टक m. eine best. Arzneipflanze RĪGĀN. im CKDr. Gardenia latifolia oder Fumaria parviflora DHANV. in NĪGH. Pa.

वर्मकषा f. eine best. Pflanze, = चर्मकषा (चर्मकषा) ÇĀNDAR. im CKDr.

वर्मण (von वर्मन्) m. Orangenbaum TĪR. 2, 4, 12.

वर्मणवत् (wie oben) adj. gepanzert: योधाः RV. 10, 78, 3.

वर्मन् (von 1. वर्) m. n. (zu belegen nur n.) SIDDH. K. 280, b, 12. 1)

Schutzrüstung, Panzer, Harnisch (AK. 2, 8, 32. TĪR. 2, 8, 49. H. 766. HALĀS. 2, 304); Schutzwehr, Schirm überh. (= गृह NAGH. 3, 4): वर्म सी-

व्यधम् RV. 10, 101, 8. स्पूत 1, 31, 15. 140, 10. 6, 73, 1. 8. मर्माणि ते वर्मणा कृदयामि 18. 19. 8, 47, 8. 10, 107, 7. AV. 8, 5, 7. 10. 14. 18. 19. 9, 5, 26.

प्रज्ञापतेरावृता ब्रह्मणा वर्मणाकम् 17, 1, 27. वर्मतदग्रे नक्षति ÇAT. Ba. 4, 3, 2, 14. सुवर्ण^० adj. MBH. 1, 1809. धामुच्चतां च वर्माणि संभमः सुमहान-

भूत् 4095. वसुवर्मधर 3, 17165. 17174. सर्वपारसव 4, 1011. 5, 5209. 7, 7916. 8, 644. R. 3, 30, 27. 5, 80, 32. RAÇH. 4, 56. GĪT. 4, 8. VANĀH. BĒH. 8. 42, 6.

BĒH. 27 (25), 21. RĪGĀ-TAN. 3, 405 (अयोवर्मनिपातिनः zu lesen). 406. वर्मे वल्न्वर्म 5, 195. Buḡ. P. 4, 10, 17. 26, 8. 7, 10, 65. 9, 10, 37. वर्मादिसीवन

Verz. d. Oxf. H. 86, b, 22. वर्मभृत् RAÇH. 7, 45. AK. 2, 8, 34. दिव्यवर्म-

भृत् MBH. 3, 17167. — शर्म वर्मं च्छुर्दिस्मभ्यं यंसत् RV. 1, 114, 5. 7, 31, 6. 9, 67, 14. अमेवर्मं परि गोभिर्ययस्व 10, 16, 7. AV. 5, 6, 13. 14, 2, 21. 19,

19, 1. 30, 2. ÇAT. Ba. 6, 3, a, 31. 2, 25. TS. 2, 6, a, 5. KAUC. 46. auf वर्मन् auslautende Kshatrija-Namen PĪA. GĀH. 1, 17. JAMA und VP. bei

KULL. zu M. 2, 32 (vgl. VS. 297). Ind. St. 5, 310. Z. f. d. K. d. M. 1, 226. 3, 168. WASSILJEW 208. buddhistische Namen 268. Ableitungen von

solchen Namen Vop. 7, 10. — 2) Rinde VANĀH. BĒH. 8. 51, 3. — 3) Bez.

best. schützender Gebetsformeln: नारायणाख्य Buḡ. P. 6, 8, 2. fgg. Verz. d. Oxf. H. 105, a, 38. वर्ममख b, 1. Bez. der mystischen Silbe कुम् WĒBHA.

RĀMAT. UP. 310. fg. — Vgl. अ^०, अपकार^० (N. pr. DAÇH. 89, 1), अवसि^०,

अस्म^०, आदित्य^०, धार्य^०, इन्द्र^०, कनक^०, कल्याण^०, काञ्चन^०, कीर्ति^०,

कृत^०, गोपाल^०, वक्र^०, चाप^०, चन्द्र^०, धित्र^०, तीक्ष्ण^०, दृढ^०, देव^०, धर्म^०,

धृत्, नर, निर्वित, परि, पुण्य, पूर्ण, प्रचण्ड, प्रज्ञा, प्रति, प्र-
भाकर, बल, बल्ल, भद्र, भद्र, भानु, भास्कर, भूति, भोग,
मयूर, मन्त्र, मित्र, यज्ञ, यशो, रत्न, राम, लक्ष्मी (लक्ष्मीवर्म-
देव), विन्ध्य, शंकर, शत, शार्ङ्गल, प्रूर, सु, मुष्ट.

वर्मवत् (von वर्मन्) 1) adj. gepanzert: रुपाः MBh. 6, 3975. — 2) n.
eine unbefestigte (!) Stadt: प्राकारं (lies प्राकार) परिखाक्तीने पुरं वर्मव-
दुच्यते Mārk. P. 49, 16.

वर्मकर (वर्मन् + कर) adj. schon einen Panzer tragend, das Jünglings-
alter habend Ragh. 8, 93. Kathās. 35, 122. — Vgl. कवचकर.

वर्माय, वर्मायते denom. von वर्मन् P. 1, 4, 15, Schol.

वर्मि m. ein best. Fisch Rāgav. im ÇKDn. Suçr. 1, 40, 12. 206, 6. 228,

• 13. Viçnu. 6, 54.

वर्मिक (von वर्मन्) adj. gepanzert, geharnischt gaṇa व्रीक्षादि zu
P. 5, 2, 116.

वर्मित (wie eben) adj. dass. gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36. AK. 2, 8, 9,
33. Trik. 3, 3, 234 (s. Corrigg.). H. 766. Halā. 2, 805. वाजिनी वर्मिता-
ङ्गानाम् R. Gonn. 2, 91, 15.

वर्मित् (wie eben) adj. dass. gaṇa व्रीक्षादि zu P. 5, 2, 210. RV. 6, 27,
6, 75, 1. 9, 108, 6. AV. 11, 10, 23. 19, 30, 1. VS. 16, 35. Çat. Br. 13, 5, 4,
16. fg. Pān. Gṇp. 2, 17. MBh. 1, 1482. 7654. 7765. 5, 1863. 5362. 7, 8103.
8025. Hariv. 3582.

वर्मष m. ein best. Fisch Rāgav. im ÇKDn.

वैर्य (von 2. वर) P. 3, 1, 101. 1) adj. a) f. wählbar, um die man
freien kann: शतेन वर्या कन्या P. 3, 1, 101, Schol. Vor. 26, 16. — b) vor-
trefflich, ausgezeichnet, der beste Vor. 26, 16. AK. 3, 2, 7. H. 1438. Med.
j. 39. Halā. 4, 4. TBr. 3, 9, 22, 1. देवानो वर्यस्य des besten unter den
Göttern Vor. 5, 23. gewöhnlich am Ende eines comp.: नरं der beste
unter den Männern, ein vorzüglicher Mann MBh. 3, 957. नरदेव 12380.
कुरुवृ 15, 673. विप्रं Hariv. 14399 15074. R. 2, 67, 23. 4, 29, 28. Spr.
4340. Golādh. 3, 21. Daçak. 71, 11. Bhāg. P. 1, 3, 9 9, 41. 11, 33. 15, 15.
16, 1. 19, 11. 2, 7, 45. 3, 1, 5. 5, 4. 23, 4. 4, 10, 20. Mārk. P. 61, 86. 69, 7.
72, 2. सर्वं R. 7, 23, 8, 67. कोणुं Kir. 7, 20. रथं MBh. 2, 938. 7, 4692.
8, 756. मन्त्रं Pāñśā. 3, 7, 1. पुरवर्यामयोध्याम् R. 2, 111, 18. हेतुं s. u.
हेतुवृ. — 2) m. der Liebesgott Med. — 3) f. ein Mädchen, das
selbst den Gatten sich wählt (wohl durch Missverständnis von 1) a)
AK. 2, 6, 4, 7. H. 511. Halā. 2, 328. — Vgl. पतिवर्य.

वर्व viell. eine best. Münze: दद्यात्प्रकृष्टे निपुतं वर्वाणा राजघातिने
Kām. Nitiv. 19, 18.

वर्वणा f. eine Fliegenart (नीला मलिका) AK. 2, 5, 26. H. 1214. —
Vgl. लुद्र.

वर्वरि m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 53, a, 32.

वर्वि Uṇādis. 4, 53. adj. = घस्मर् Uéval.

वर्वर m. eine best. Pflanze, = युगलाय u. s. w. Rāgav. im ÇKDn. —
Vgl. जालवर्वरक.

वर्ष, वर्षति Dātup. 26, 116 (वरणे).

वर्षेन् m. = zend. bareçman Verz. d. Oxf. H. 33, b, 10. वर्म, वर्सम
Reinaud, Mém. sur l'Inde 395. fg.

वर्ष. वर्षति Dātup. 17, 56 (सेधने, किंसाक्षिशनयोश्च, दाने, प्रजनेष्ये).

वर्ष, वर्षति, वर्षिष्यति; aus metrischen Rücksichten häufig auch
med. वर्षते u. s. w.; वर्षस्व u. s. w. s. u. घ्रा: वर्षितुम्; वर्षिता und वृ-
ष्टा; वृष्ट; regnen; das Subject ist, wenn das Verbum nicht unpersönlich
gebraucht wird, der Regen, Parjanya, Indra, der Gott, der Himmel,
die Wolken u. s. w. वर्षर्षिर्वर्षमुडू षू गृभाय (पर्जन्य) RV. 5, 83, 10. पते
अधस्य विद्युतो दिवो वर्षति वृष्टयः 84, 3. सर्गा वर्षस्य वर्षतो वर्षसु पृथि-
वीमनु AV. 4, 15, 4. तुभ्यं वर्षस्मृतान्यापः 8, 1, 5. 9, 1, 9. ईश्वरः पर्जन्यो
ऽवष्टो: (वष्टो: Hdschr.) es ist möglich, dass P. nicht regnet Ait. Br. 3,
18. VS. 22, 26. der Himmel Kām. 25, 10. स्तोकाः Çat. Br. 3, 8, 2, 22. —
पर्जन्यो वर्षतो वरः MBh. 4, 43. पर्जन्यः पर्वते वर्षन् 10, 74. 14, 2859. R. 5,
36, 43. Varāh. Bhṇ. S. 26, 14. Bhāg. P. 1, 10, 4. समा द्वादश न वर्षस्य सत्-
त्वात् MBh. 1, 6621. बलवृत्रहा 3, 9992. वासवः 4, 1498. Spr. 2367. Bhāu.
P. 1, 16, 21. 3, 2, 33. 25, 42. 5, 4, 3. क्षेत्रेषु वर्षति तदानुगुणो नरेन्द्रे Kathās.
20, 228. इन्द्रं वर्षमाणम् MBh. 1, 8172. 13, 811. देवो न वर्षस्य Nis. 2, 10.
MBh. 14, 2860. R. 1, 9, 56. R. Gonn. 1, 8, 25. Suçr. 1, 170, 4. Varāh. Bhṇ.
S. 81, 26. Kathās. 5, 72. वर्षते देवः Bhāg. P. 3, 29, 40. अथो वर्षाम हि वरं
(die Götter) नरास्तूर्ध्वप्रवर्षिणाः MBh. 12, 2147. अथो हि वर्षाम वरं म-
र्त्यास्तूर्ध्वप्रवर्षिणाः । तोयवर्षेण हि वरं कृत्विर्वर्षेण मानवाः ॥ Mārk. P.
16, 40. वर्षन्निवाम्बुदः MBh. 14, 1979. R. 5, 17, 3. Spr. 1191, v. l. 1255.
Bhāg. P. 3, 24, 41. मेघो ऽत्र तावदागत्य वृष्टवान् Kathās. 40, 91. प्रारभे
वर्षितुं घनः 62, 196. Pāñśā. 94, 3. वर्षमाणा घना इव MBh. 1, 5464. 4,
1902. 6, 5268. R. 7, 7, 2. न तस्य वर्षं (subj.) वर्षति वर्षकाले MBh. 5, 386.
वर्षं भूवा वर्षतो काननेषु 14, 269. गाङ्गामास्ययुजे मासि प्रायशो वर्षति Suçr.
1, 170, 2. 3. वर्षति गर्भः Varāh. Bhṇ. S. 21, 35. ववृषू रुधिराधामृक्पूयवि-
ण्मूत्रमेदसः Bhāg. P. 4, 10, 24. नावर्षन् समतपत् es regnete nicht, die
Sonne schien nicht Ait. Br. 4, 27. TS. 2, 1, 3. 3, 4, 20, 1. सर्वानूतूर्वर्षति
5, 1, 5, 2. Çat. Br. 1, 5, 3, 19. 8, 2, 11. वर्षिष्यत्येषमः पर्जन्यो वृष्टिमान्भवि-
ष्यति es wird heuer regnen, P. wird regenreich sein 3, 3, 4, 11. 7, 2, 4, 5.
10, 6, 4, 1. परमाद्वा दृत्तस्थानाद्वर्षति पृथिवः 14, 1, 10. 16. Kām. U. 2, 3,
2. Varāh. Bhṇ. S. 23, 5. तयैषा वर्षतं तया हिमं तया घृणिं तितितिष्यते
Regen, Kälte und Hitze Çat. Br. 3, 1, 3, 4. वर्षति während es regnet, bei
Regen 7, 5, 3, 41. Kām. Ç. 18, 6, 25. Åçv. Gṇp. 3, 9, 6. M. 4, 38. 11, 113.
MBh. 4, 171. Hariv. 12014. Bhāg. P. 9, 2, 4. अर्धवर्षति TS. 2, 4, 20, 1. यथा
वा वर्षतो धारा अस्त्येषाः स्म केनचित् die Regentropfen MBh. 3, 10299.
Mārk. P. 15, 71. वृष्टी RV. 5, 83, 14. — मेघः प्रवृत्ते तत्र धारासारेण वर्षि-
तुम् Kathās. 12, 110. रुधिरधाराभिर्वर्षतो मेघाः R. 3, 30, 4. प्रसूनवर्षेर्व-
वृषुः मुरस्त्रियः Bhāg. P. 7, 8, 35. 1, 10, 16. उभावुभयतस्तीक्ष्णौः शरवर्षेर्व-
वर्षनाम् MBh. 3, 15731. किं ममोपर्यनवर्तं घ्यसनशतैर्वर्षति विधाता Pāñ-
śā. 145, 14. एवं स वसुधाराभिर्वर्षमाणो नृपाम्बुदः MBh. 15, 420. — प्रा-
वृषीव च पर्जन्यो ववृषे निर्मलं पयः 13, 6871. तच्च मेघगतं वारि शक्नो व-
र्षति 8235. यस्मिन्दिश्यं ववृषे मधवा परिवत्सरम् 12, 918. दिव्याः सुम-
नसः पुण्या ववृषे पाकशासनः 14, 2394. शोणितम् Hariv. 9869. कामान्स-
र्वान्वर्षतु वासवो वा MBh. 14, 270. न तेषु वर्षति देवो भोमाम्यम्भासि VP.
bei Muir, ST. I, 186, N. 4. MBh. 1, 1419. वर्षध्वममृतं शुभम् (मेघाः) 1297.
तैर्मेघैः सततासारं वर्षतिः 1300. 1420. R. 3, 29, 1. Bhāg. P. 4, 14, 16. 3,
19, 19. उपकारं मुहूर्त्तं यो ऽपकारं च शत्रुषु । नमेधो वर्षति Spr. 3796.
नभो रक्तं गोष्पदप्रं ववृषे Bhāṭṭ. 14, 20. पुष्पवृष्टिमवर्षन् (तरुणाणां) R. 5,
16, 17. कल्पवृत्तो ववृष सः । कनकं भूतले भूरि Kathās. 22, 34. यज्ञेनः

श ॥ ५०॥ ॥ ५०॥ MBH. 1, 5458. 5, 7155. चाणमयं वर्षम् 7269. R. 6, 73, 17. मय्यवर्षत शरधाराः सकृन्नशः MBH. 3, 796. कृषं वारि नेत्राभ्यां वर्षमाणा HARIV. 4744. ततो वसु तथार्थिभ्यो भूयैयश वर्षस (राज्ञा) KATHA. 52, 380. लोकस्य यद्वर्षति चाशिषो ऽथिनः Bala. P. 4, 4, 15. 6, 14, 35. *beregen*: भातरो भातरं युधि । शरिवर्षतुर्वैरिर्मकामेधो यथाचलम् ॥ MBH. 8, 2704. सेना वर्षतो शरवर्षः 5, 718. 6, 2677. MANK. P. 21, 82. 83, 2. अन्योऽन्यं शरवर्षाभ्यां वर्षपाते रणाग्नौ MBH. 6, 1689. — वृष्ट mit act., neut. und pass. Bed.: अथ त्रिगतेभ्यो वृष्टो देवः Schol. zu P. 1, 4, 88. 2, 4, 12. यच्च विंशत्यापि वर्षैरवृष्टे ऽपि पर्जन्ये न प्रुष्यति PANKAT. 51, 16. गर्भः प्रसवे यदि न वृष्टः VANAH. BAH. S. 21, 33. यदि न वृष्टम् *wenn es nicht geregnet hat* 23, 5. वृष्टे *wenn es geregnet hat* AV. 3, 24, 8. VANAH. BAH. S. 22, 2. 25, 8. यथोदकं उर्गे वृष्टं पर्वतेषु विधावति *das als Regen niedergefallene Wasser KATHOP. 4, 14. R. 2, 113, 16 (124, 16 Gonn.)*. देववृष्टं यथा पयः Bala. P. 4, 18, 11. वृष्टं तत् VANAH. BAH. S. 23, 3. प्राणिना यदा वृष्टाः *so v. a. wenn es Thiere geregnet hat* 46, 12. सुवृष्ट *ein schöner Regen R. 6, 109, 60.*

— *caus. regnen lassen*: पूर्णं वृष्टिं वर्षयथ RV. 5, 55, 5. द्याम् 63, 3. 6. 9, 96, 3. den Parjanya TS. 2, 4, 20, 2. Indra MBH. 3, 9991. ohne acc. KHAND. Up. 2, 3, 2. Bala. P. 5, 22, 12. ये अद्विरीशाना मरुतो वर्षयन्ति AV. 4, 27, 5. *Etwas als Regen herabfallen lassen*: कुसुमाद्यैर्वर्षितैः VANAH. BAH. S. 46, 41. *beregen*: (तम्) अवीवृषन्त्यापुष्टादृष्टा यथा गिरिं तोयधरा जलेधिः MBH. 6, 3756. 8, 718. वर्षित *n. Regen HARIV. 266. 12497*. वर्षणा *die neuere Ausg. an beiden Stellen. वर्षायति regnen lassen*: स पर्जन्यं शंतेनवे वर्षाय RV. 10, 98, 1. वर्षयते DUKATUP. 30, 33 (शक्तिबन्धने, प्रजनेष्ये). — Vgl. वर्षय.

— अति *in Menge regnen*: देवे ऽतिवर्षति Bala. P. 2, 7, 32. अतिवृष्टा-वित्रांभुदो *heftig regnend* MBH. 7, 8104 (nach der Lesart der ed. Bomb.). विश्वाधरकिंनरसिद्धसुरैः — अतिवृष्टसुप्पन्नये PANKAT. 3, 12, 6.

— अनु *hinregnen über* AV. 4, 15, 4. मेघा वर्षन्तु पृथिवीमनु 7. TS. 7, 5, 22, 2.

— अमि *beregen, beschütten*: यदीमेना उशतो अयवर्षति RV. 7, 103, 8. 4. Parjanya VS. 36, 10. न वर्षं मेत्रावरूपां ब्रह्मव्यममि वर्षति AV. 5, 19, 15. 11, 4, 5. 6. 17. CAT. Ba. 3, 1, 2, 8. 2, 3, 27. PANKAT. Ba. 15, 9, 9. 17, 7, 2. TS. 7, 5, 22, 1. नाराजके जनपदे — अमिवर्षति पर्जन्यो मरुतो दिव्येन वारिणा Spr. 4425. Bala. P. 5, 4, 3. सस्यानि मन्दममिवर्षति वृत्रशत्रो VANAH. BAH. S. 19, 21. मेघसंधाः — अयवर्षन्सुरगणान् MBH. 1, 1128. HARIV. 8800 (med.). पुष्पवृष्टिर्दशमीवं पुनरेवाभ्यवर्षत R. 3, 58, 80. fig. कुसुमैरभ्यवर्षन् (तम्) Bala. P. 6, 12, 34. मात्त्यैः 10, 18, 32. वागमतेन सः । अमिवर्ष्य मरुतस्य कृष्णमेघस्तिरोदधे ॥ RAGH. 10, 49. मांसहृदिरोधेन वेदीं तामभ्यवर्षताम् R. 4, 21, 5 (22, 5 Gonn.). शोणितेन R. 6, 11, 28. भुवं कोक्षेन प्रस्रवेण RAGH. 1, 84. स्तनीं दुःखैर्युधिबिन्दुभिः MBH. 3, 583 (med.). शस्त्रैः 13, 1980 (med.). यष्टिभिः 1, 5464 (med.). 5492 (med.). शरैः 5, 1840. 7214. 4, 1688. R. 3, 31, 6. 56, 37. 6, 75, 45 (med.). VIKR. 54, 7. Bala. P. 4, 10, 12. 6, 10, 26. उपायनैः RAGH. 15, 48. कामैः R. 2, 31, 12. Spr. 2781. परिकरैः 4037. अन्नपानेन MBH. 3, 1810. धनवर्षणा 2, 1101. *regnen*: यदा खममिवर्षति PRAÇNOP. 2, 10. MBH. 1, 6627 (med.). HARIV. 11329. R. ed. Bomb. 2, 91, 25 (med.). राष्ट्रे ऽमिवर्षति देवः VANAH. BAH. S. 82, 6. चैत्रासितसंभूताः (गर्भाः) कार्तिकशुक्ले ऽमिवर्षति 21, 12. कुसुमैः MBH. 1, 4062 (med.). अयुधिबिन्दुभिः R. Gonn. 2, 29, 25. तोमरैः MBH. 3, 15782. धनैधिः HARIV.

6559 (med.). R. Gonn. 2, 32, 16. तस्य तस्य कामिधैः 4, 54, 6. mit acc.: रुधिरम् HARIV. 10605 (चाप्यवर्षत *die neuere Ausg. st. चाभ्यवर्षत der älteren*). अखिलार्थान् Bala. P. 10, 82, 29. तत्सर्वं कामधुगिद्वये अमिवर्ष R. 1, 52, 28 (53, 28 Gonn.). प्रबोधामृतं ॥ ५०॥ CAT. 14, 836. अमिवृष्ट *beregenet, worauf Regen gefallen ist, beschütet* ACV. Ca. 3, 11, 22. Suca. 4, 129, 9. 170, 14. MBH. 3, 12139. 5, 4098. R. 4, 29, 14. RAGH. 7, 66. VIKR. 79. VANAH. BAH. S. 11, 61. KATHA. 40, 92. Bala. P. 8, 7, 12. मात्त्यैः MBH. 13, 2074. गदाभिः HARIV. 5586. प्रज्ञाशुभिः RAGH. 15, 99. mit act. Bed.: अमिवृष्टाविवाहो MBH. 7, 8104. येषु भेषभिवृष्टे भूयस्तेष्वेव वर्षति प्रायः *es hat geregnet VANAH. BAH. S. 23, 5. °वृष्टे 25, 2. यथाभिवृष्टम् (u. d. W. nicht genau wiedergegeben) so weit als es geregnet hat* 23, 4. गरुनममिवृष्टे (so lesen wir mit der v. l.) पुनरिदम् *so v. a. aber es hat hier stark geregnet* VIKR. 125. — Vgl. अमिवर्षणा fig. — *caus. beregenen, beschütten*: शरैः MBH. 7, 8670. 1649. 7420. 8, 655. प्रसूनवर्षैरमिवर्षितः Bala. P. 4, 11, 28. 10, 78, 15.

— सममि *beregenen* Bala. P. 8, 7, 15.

— अयव *beregenen* VS. 22, 26. TBa. 3, 7, 2, 3. KATH. 35, 19. CAT. Ba. 12, 4, 2, 10. KATH. Ca. 25, 11, 23. 12, 6. — Vgl. अयवर्षणा.

— आ 1) *beregenen, beschütten* (mit Pfeilen) MBH. 4, 1688. — 2) *med. sich (ein Getränk) einschütten*: (इन्द्रः) उरुच्यचा नृतर आ वृषस्व RV. 1, 104, 9. 3, 32, 2. 40, 2. 60, 5. 6. 8, 24, 10. 30, 3. 10, 96, 13. 116, 1. 4. वृष्टः सोमस्य वृषणा वृषयाम् 1, 108, 3. 6, 68, 11. पितरो मादयधं यथाभागमावृषायधम् (scheint aus °वृषधम् entstellt zu sein) ACV. Ca. 2, 7, 1. — Vgl. अनावृष्टि.

— उद् *sich ausschütten* *so v. a. verschwenderisch austheilen*: उद्वावृषस्व und उद्वावृषाणी RV. 8, 50, 7. 4, 20, 7. 29, 3.

— निम् *ansregnen, aufhören zu regnen*: निर्वृष्टलघुभिर्मघैः RAGH. 4, 15. निर्वृष्टरमणीयेषु वप्रेषु HARIV. 3828. निर्वृष्टि° *die neuere Ausg., निर्वृष्टाः कृतविवाहाः तद्वद्रमणीयेषु* NILAK.

— परि *beregenen, beschütten*: तुरापैश्च वानरान्पर्यवर्षत R. 6, 75, 47.

— प्र *zu regnen anfangen, regnen*: पर्जन्यः R. 5, 95, 39. PANKAT. 169, 7. सकृन्नातः MBH. 1, 6630. HARIV. 2123. Bala. P. 8, 14, 7. देवः R. Gonn. 4, 9, 55. मेघः KHAND. Up. 5, 10, 6. impers. Schol. zu P. 1, 4, 84. 2, 3, 8. विषये वासवस्तस्य सम्यगेव प्रवर्षति । रत्नैर्धनैश्च यमुभिः सस्यैश्चापि पृथग्विधैः ॥ MBH. 13, 97. यथेष्टमस्त्रवर्षणा प्रवर्षिष्ये 7, 9030. प्रवर्षति चन्द्रिकाभिश्चकारचक्षुचलुकान्प्रतीनुः NAIKH. 22, 41. mit acc.: (मेघाः) क्रूराः क्रूरं प्रवर्षति मिषं रुधिरबिन्दुभिः R. 6, 16, 6. रसान्देवः प्रवर्षति MBH. 13, 3286. 5, 3553. प्रवर्षाथ पर्जन्यः सधूमाङ्गारवृष्टयः (acc.) HARIV. 8289. अखिलान्कामान्प्रज्ञासु ब्राह्मणादिषु Bala. P. 10, 89, 65. शरव्रातान् MBH. 5, 2181. ततः पृष्त्कान्प्रवर्षय सूर्या यथा रश्मिजालान्समत्तात् 9, 1086. *beregenen, beschütten*: शैलेन्द्रमिव धाराभिः प्रवर्षति पयोधराः R. 3, 31, 9. शरैः परान्मेघ इव प्रवर्षन् MBH. 5, 1854. ज्रीमूताविव चान्योऽन्यं प्रवर्षन् राक्षसे 7, 5710. प्रवृष्ट mit act. Bed.: मेघानां प्रवृष्टानाम् HARIV. 3928. प्रवृष्टे स्थूलधारभिर्मघैः ऽस्मिन् *als diese Wolke zu regnen anfang* KATHA. 36, 82. यदाशौचं देवराज्ञं प्रवृष्टं शरैः MBH. 1, 150. अस्य पार्श्वे ततः पुष्पैः प्रवृष्ट इव केसरः R. Gonn. 2, 105, 6 = UTTARAN. 116, 20 (158, 6). मेघा रत्नाद्यं प्रवृष्टः KATHA. 46, 141. प्रवृष्टे *wenn es regnet* VANAH. BAH. S. 25, 3. Vgl. प्रवर्ष fig., प्रावर्षिन्, प्रावृष् fig. — *caus. regnen machen* TS. 1, 6, 22, 4.

ÇAT. Ba. 1, 5, 2, 18.

— *समिप्र regnen*: वार्षिकोद्युतुरो मासाभ्यन्तरे ऽभिप्रवर्षति Spr. 2781. *beregnen*: सप्त दीपानिमासवर्षेण MBh. 13, 4623.

— *संप्र zu regnen anfangen*: वारिधारासमूहेन संप्रवृष्टः शतक्रतुः MBh. 12, 5478. *संप्रवृष्ट* n. *die gefallene Regenmenge* Varām. Bṛh. S. 23, 1.

— *प्रति beregnen, beschütten*: शरीरेणा प्रत्यवर्ष गुरुं तम् MBh. 8, 7215.

— *वि caus. dass.*: पर्जन्य इव धर्मात्ते वृष्ट्या साविद्रुमी मक्षीम्। घाघार्पु-
त्रस्तौ सेना बाणवृष्ट्या व्यवीषत् (so die ed. Bomb.) || MBh. 8, 801.

— *सम् beregnen* TS. 7, 5, 22, 1.

वर्ष (von वर्ष) Uṇḍis. 3, 62. 1) am Ende eines comp. adj. (f. घ्रा) *regnend*: देवो गिर्युपरिवर्षः Spr. 1183. काम° Bhāg. P. 3, 21, 21. — 2) m. n. *gana* *वर्षादि* zu P. 2, 4, 31. Trai. 3, 5, 11. Siddh. K. 249, 6, 6. n. (nur dieses in der älteren Sprache) Pat. zu P. 3, 3, 56. a) *Regen* AK. 1, 1, 2, 12. 3, 4, 20, 226. H. 163. fg. an. 2, 570. Med. sh. 24. वर्षे स्वेदं चक्रिरे रुद्रियासः RV. 5, 58, 7. 83, 10. AV. 3, 27, 6. वर्षस्य सर्गाः 4, 15, 2. 6. fg. 5, 19, 15. 11, 4, 5. 5, 13. 12, 1, 52. TS. 2, 4, 2, 1. VS. 16, 64. यदा वर्षस्य तप्तः स्यात् Āc. Ça. 2, 9, 3. Nir. 2, 22. ÇAT. Ba. 1, 5, 2, 19. 8, 2, 12. Kauç. 94. 98. Kāṇḍ. Up. 5, 5, 2. विद्युत्सन्निवर्षेषु M. 4, 103. MBh. 3, 17341. 5, 386. 6, 4096. 13, 3806. R. 1, 20, 16. 2, 33, 9. 77, 25. 3, 79, 4. 4, 39, 2. 44, 84. Suçr. 1, 21, 11. Mṛāṇ. 75, 6. Mṛgh. 36. ad Çik. 193. Varām. Bṛh. S. 93, 54. प्रबन्ध° ein ununterbrochener Regen 46, 40. Kathās. 104, 39. Rīśa-Tar. 5, 275. °पूगाः Bhāg. P. 3, 17, 26. 4, 28, 37. व्यापय MBh. 8, 7269. अस्त्राणाम्, अग्नेः, वायोः, अश्वनाम् 3, 12143. मन्त्रालौघ° R. 1, 9, 66. गन्धाम्बु° H. 63. अङ्गारपांसु° Varām. Bṛh. S. 46, 41. पांसु° M. 4, 115. रजो° R. 6, 111, 24. शिला° R. Schl. 1, 28, 15. fg. अश्वम् 22. शर° MBh. 3, 15715. 5, 5961. 6, 4096. R. 3, 31, 9. पुष्प° 79, 4. 5, 17, 3. सुधा° Kathās. 44, 21. वात° m. ein von Wind begleiteter Regen Panēat. III, 150. सौधोन्नतलाजवर्षाम् — राजधानीम् Ragh. 14, 10. Rīśa-Tar. 2, 119. — b) n. pl. *Regenzeit* AV. 8, 2, 22. 12, 1, 36. — c) *Wolke* H. an. Uśāval. zu Uṇḍis. 3, 62. — d) *Jahr* Nir. 2, 10. AK. 3, 4, 20, 111. 20, 226. 3, 5, 16. H. 189. H. an. Med. Halā. 1, 116. षष्टौ वर्षेषु in sechzig Jahren Art. Ba. 4, 17. भूयांसि शताहर्षेभ्यः पुरुषो जीवति ÇAT. Ba. 1, 9, 2, 19. अदो वर्षमकुर्म in dem und dem Jahre 2, 2, 2, 7. 10, 2, 6. 7. 8. 11, 1, 2, 10. 13. Kāts. Ça. 4, 2, 47. Āc. Gṇs. 1, 18, 2. 19, 1. 22, 8. Kāṇḍ. Up. 2, 16, 1. M. 1, 67. 2, 82. 4, 158. वर्षात्तपोद्दशाहर्षम् MBh. 3, 1999. 3, 3006. 15, 803. दश वर्षसत्क्राणि R. 1, 1, 93. 31, 10. 62, 28. 63, 9. 2, 39, 15. 3, 53, 10. Spr. 1074. 2367. Mṛgh. 1. Ragh. 13, 67. Varām. Bṛh. S. 8, 1. fg. 12, 17. 13, 4. Kathās. 5, 72. Rīśa-Tar. 6, 226. Bhāg. P. 3, 15, 1. Panēat. 159, 14. Vrt. in LA. (III) 2, 14. 8, 17. बहुवर्षगणान् M. 12, 54. °पूगसत्क्रं Bhāg. P. 2, 5, 34. 4, 12, 42. वर्षे वर्षे in jedem Jahre M. 5, 53. Weber, Kāṣṇāḍ. 307. आ वर्षात् ein Jahr lang Varām. Bṛh. S. 45, 16. वर्षात् nach einem Jahre 97, 2. 8. वर्षेणा binnen eines Jahres 97, 1. msc. R. Gorā. 1, 1, 99. Rīśa-Tar. 1, 50. 193. 3, 322. वर्षार्ध Halbjahr Varām. Bṛh. S. 42, 10. वर्षार्धात् nach einem halben Jahre 97, 5. Am Ende eines adj. comp. (f. घ्रा) P. 5, 1, 58. fg. 4, 1, 22. Schol. पुगस्य पञ्चवर्षस्य Weber, Gṇot. 23. 36. अ-
द्विवर्ष nicht zweijährig Pā. Gṇs. 3, 10. त्रि° Āc. Ça. 2, 4, 20. पञ्च° Kāts. Ça. 22, 9, 12. तावदर्थ eben so alt Lāts. 9, 12, 12. पूर्णविंशति° M. 2, 212. 8, 70. 9, 74. MBh. 4, 173. 13, 2417. Spr. 4643. Varām. Bṛh. S. 68,

107. Panēat. 188, 20. घनावृष्टिः शतवर्षा Bhāg. P. 41, 3, 9. पञ्चाषाहर्षता ein Alter von fünfzig Jahren Āc. Ça. 2, 7, 6. — e) *Tag* (!): अत्राप्तयौवनं बालं पञ्चवर्षसत्क्रमम् R. 7, 73, 5. वर्षशब्दे ऽत्र दिनपरः। सत्क्रमसत्क्रमं सत्क्रमुपासीतेतिवत् तेन षोडशवर्षमित्यर्थ इत्येके। तेन किञ्चिद्व्युत्पत्तुर्दशवर्षमित्यर्थ इत्यन्ये Comm.; vgl. Comm. zu Kāts. Ça. 1, 6, 16. 25. fg.

— f) *Welttheil*, im System: die zwischen Hauptbergen liegende Niederung (deren in Gāmbudvipa neun und auch sieben angenommen werden) AK. 2, 1, 6. Trai. 2, 1, 4. H. 946. fg. (vgl. Comm.). H. an. Med. वर्षाण्येषां (पूर्वतानां) जगुरिक् बुधा अक्षरे क्रोणिदेशान् Gollāḍ. 3, 26. fg. भारत, कैमवत u. s. w. MBh. 6, 201. 288. fg. VP. 167. fg. (vgl. Muia, ST. 186. 189. 191. fg.). Bhāg. P. 1, 16, 13. 5, 2, 20. 4, 3. 16, 6. fg. 20, 20. Verz. d. Oxf. H. 41, a, 82. Mārk. P. 53, 22. 57, 4. 5. Panēat. 1, 1, 67. ÇAT. 1, 292. fg. = जम्बुद्वीप Med. und Uśāval. s. a. O. — 3) f. घ्रा pl. a) *die Regenzeit* Kāts. zu P. 1, 2, 53. AK. 1, 4, 2, 19. H. 187. H. an. Med. Halā. VS. 10, 12. 13, 56. 21, 25. AV. 8, 55, 2. TS. 1, 6, 2, 3. 2, 6, 2, 1. 5, 6, 2, 1. TBa. 1, 4, 2, 10. ÇAT. Ba. 1, 5, 2, 11. 2, 1, 2, 1. 5, 2, 2, 7. 9. Nir. 7, 11. Kāṇḍ. Up. 2, 5, 1. Maitrāj. 6, 83. M. 3, 273. 281. 4, 102. 6, 23. Jāṇ. 3, 52. Spr. 4182. MBh. 14, 1284. R. 1, 63, 24. 4, 27, 13. Suçr. 1, 19, 8. 9. 20, 5. 135, 12. Varām. Bṛh. S. 46, 89. 55, 9. 89, 6. Bhāg. P. 4, 23, 6. Mārk. P. 106, 49. Bhāṭṭ. 7, 1. Hit. 80, 15. °समय Kathās. 19, 65. Verz. d. Oxf. H. 123, a, 26. °काल R. 4, 29, 1. Hit. 115, 15. वर्षाशरौदो ÇAT. Ba. 8, 3, 2, 7. 8. 12, 8, 2, 34. 13, 6, 2, 10. वर्षात्रयोद्दशौ Jāṇ. 1, 260. °रात्रि R. Gorā. 1, 3, 18 (fälschlich वर्षरात्रि 24 SCHL.). वर्षारात्र m. Vor. 6, 46. 51. R. 4, 26, 24. 7, 64, 10. वर्षा sg. 4, 25, 14. — b) *Regen*: विद्युत्सन्नयितु-
वर्षासु Çāṇkh. Gṇs. 4, 7, 6, 1. *Regenmenge*: °निमित्त Varām. Bṛh. S. 24, 10. °प्रश्न 28, 1. अ° Dürre (?) MBh. 13, 4579; vgl. 4527. — c) = कोटि-
वर्षा Comm. zu AK. 2, 4, 2, 21. — 4) m. N. pr. eines Grammatikers Kathās. 2, 46. fg. 4, 17. — Vgl. अ°, अति° (auch Varām. Bṛh. S. 34, 6), अश्व°, उप°, कङ्कण°, कनक°, कोटिवर्षा, तारवर्ष, तिरो°, नाभि°, पीपुष°, पुष्प°, प्रकाश°, प्रतिवर्षम्, भरतवर्ष, मण्डल°, मध्या°, मेरु°, रत्न°, हरि°.

वर्षक 1) (von वर्ष) nom. ag. *regnend, als Regen herabfallend*: वृष वर्षकं वसु यस्य स वृषणवसुः Siddh. K. zu P. 1, 4, 18. — 2) *Sommerhaus* (!) Vajr. 212. — 3) am Ende eines adj. comp. = वर्ष Jahr: पञ्च° fünf-
jährig MBh. 12, 1119; vgl. हि°.

वर्षकर 1) adj. *Regen hervorbringend, — ankündend*. — 2) f. ई Grille H. 1216.

वर्षकर्मन् n. *die Thätigkeit des Regnens* Nir. 7, 22. fg.

वर्षकाम adj. *nach Regen begierig*: वर्षकामेः Āc. Ça. 2, 43, 1. Kauç. 41. 98. Nir. 2, 10. 9, 6.

वर्षकृत्य 1) adj. *jährlich zu vollbringen* Verz. d. B. H. 148, 1. — 2) n. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 292, b, 8. 9. 12.

वर्षकेतु m. 1) eine roth blühende Punarnava Rīśa. im ÇKDn. — 2) N. pr. eines Sohnes des Ketumant Hariv. 1780. fg.

वर्षकोश m. 1) *Monat* H. c. 21. Çāḍam. im ÇKDn. — 2) *Astrolog* Çāḍam. im ÇKDn.

वर्षगणितपद्धति f. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 874. fg. — Vgl. वर्षपद्धति.

वर्षगिरि m. ein zur Bildung eines Varsha dienender Berg Bhāg. P.

5, 20, 21. — Vgl. वर्षपर्वत, वर्षमर्यादागिरि.

वर्षप्र adj. den Regen abhaltend, vor Regen schützend R. 7, 54, 9.

वर्षस adj. = वर्षेष्ट P. 6, 3, 16. 1) von Regen herrührend Śim. D. 171. — 2) vor einem Jahr entstanden, ein Jahr alt: उरित Weber, Rāmat. Up. 355.

वर्षण (von वर्ष) 1) adj. (L. ई) regnend: सम० घन) Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 10, Cl. 35. कर्कशाङ्गार० HARIV. 5528. पोसु० Bhaṣ. P. 18, 79, 1. पोः पृथ्विषणी Verz. d. Oxf. H. 20, 6, 9. घस्र eine Regen bewirkende Waffe R. 1, 29, 16 (30, 14 GORR.). — 2) n. das Regnen, Regenlassen, Ausgießen TRIK. 1, 1, 83. H. 166. HARIV. 266 (nach der Lesart der neueren Ausg.). शारद 8087. 12497 (nach der Lesart der neueren Ausg.). मुचिरमूषरे वर्षणम् Spr. 209. MĀR. P. 104, 21. P. 4, 4, 84, Schol. निःशब्दवर्षणमिवाम्बुधरस्य RĪĀN-TAN. 3, 252. छ० Spr. 3637. वर्षणादृषभः NĪR. 9, 22. शस्त्रास्त्राणाम्बु० KĀM. NĪTIS. 17, 53. धृततैलवसादि० VARĀH. BṢ. 8, 97, 10. रक्तौघ० KATĪS. 46, 146. अङ्गार० 101, 127. अपात्र० das Herabregnenlassen (von Gaben) auf Unwürdige Spr. 144.

वर्षणि f. = वर्तन und कृति URĪDĪK. im ÇKDn. = वर्षण und क्रतु UNADIVṢ. im SĀHĪSHIPTAS. nach ÇKDn.

वर्षतन्त्र n. Titel einer Schrift Ind. St. 2, 252. MACK. Coll. I, 123.

वर्षधर 1) adj. Regen enthaltend; m. Wolke H. an. 2, 571. — 2) adj. einen Welttheil (वर्ष) enthaltend, — einschliessend; m. ein solcher Berg H. 947 (vgl. Comm.). ÇAT. 1, 292. 294. — 3) m. der Gebieter über ein Varsha Bhaṣ. P. 5, 3, 16. — 4) m. = वर्षवर Kunuch (die Samenergießung zurückhaltend) HALĪS. 2, 275. ÇABDĪTHAK. bei WILSON, R. 2, 65, 7 (वर्षवर ed. Bomb.). Bhaṣ. NĪTJAC. 84, 52. 55. 57. KĀM. NĪTIS. 7, 41 (वर्षवर Comm.). MĀLAV. 47, 15. PAṆĀT. 43, 5. 53, 2.

वर्षधार m. N. pr. eines Schlangendāmons VJUTP. 87.

वर्षधाराधर adj. regenschwanger: मेघ Spr. 4623.

वर्षनिर्णिज्ज् adj. in den Schmuck —, in das Gewand des Regens gekleidet: die Marut RV. 3, 26, 5. 5, 57, 4. ÇĀHĪ. ÇA. 8, 23, 4.

वर्षप m. Beherrscher eines Varsha Bhaṣ. P. 5, 20, 20.

वर्षपति m. dass. Bhaṣ. P. 5, 8, 11. 20, 31.

वर्षपद n. Kalender Ind. St. 2, 256.

वर्षपद्धति f. Titel eines Werkes MACK. Coll. I, 123. — Vgl. वर्षगणपद्धति.

वर्षपर्वत m. = वर्षगिरि HĪN. 26.

वर्षपाकिम् m. Spondias mangifera (s. चापातक) H. 1152.

वर्षपुरुष m. Bewohner eines Varsha Bhaṣ. P. 5, 18, 24. 29. 20, 22.

वर्षपुष्प 1) m. N. pr. eines Mannes SĀHĪK. K. 185, a, 10. — 2) f. चा eine best. Schlümpfpflanze, = सद्देवी RĪĀN. im ÇKDn.

वर्षप्राघन् adj. nach dem Comm. Regenfülle gebend TBa. 3, 6, 12, 1. die Ausg. schreibt im Comm. ० प्रावाः.

वर्षप्रिय m. ein Freund des Regens, Bez. des Kāṭaka TRIK. 2, 5, 17.

वर्षभुज्ज् m. der Beherrscher eines Varsha Bhaṣ. P. 18, 87, 22.

वर्षमर्यादागिरि m. = वर्षगिरि Bhaṣ. P. 5, 20, 26.

वर्षमेदस् adj. durch Regen fett AV. 12, 1, 42.

वर्षय् 1) caus. von वर्षः s. das. — 2) denom. (vgl. वर्षिष्ठ, वर्षयिस्) hoch u. s. w. machen SINDH. K. 162, b, 4.

वर्षवर (वर्ष so v. a. Samenergießung und वर Hemmung, Zurückhaltung oder hemmend, zurückhaltend) m. Kunuch AK. 2, 8, a, 9. H. 728.

HARIV. 3217. R. GORR. 2, 17, 2. 67, 5. 7, 109, 10. DAQAR. 2, 42. RATHV. 27, 7. MĀLATĪ. 16, 16. — Vgl. वर्षधर 4).

वर्षवसन n. der Aufenthalt der buddhistischen Mönche in festen Wohnungen während der Regenzeit BUAN. Intr. 285. वर्षवसन wäre die richtigere Form.

वर्षवृद्ध adj. im —, durch Regen erwachsen AV. 8, 30, 3. 12, 3, 19. VB. 1, 16. ÇAT. Ba. 1, 1, a, 19. KARṢ. 61.

वर्षवृद्धि f. Wachstum der Jahre WEBER, KṢHARĀ. 249. Bez. der Feler des Geburtstages ÇKDn.

वर्षशतिन् adj. hundertjährig HARIV. 4196.

वर्षाश m. Monat (Jahrestheil) TRIK. 1, 1, 109. ० क m. dass. H. c. 21. वर्षासक HĪN. 28.

वर्षागम m. der Anfang der Regenzeit VARĀH. BṢ. 8, 55, 6.

वर्षाघोष (व० + घोष) m. ein grosser Frosch (च०-चामुष्क) RĪĀN. im ÇKDn.

वर्षाङ्ग 1) m. Monat (Jahrestheil) HĪN. 28. — 2) L. ई = पुनर्नवा ÇABDAR. im ÇKDn.

वर्षाचर adj. in der Stelle: वर्षाचरो ऽस्तु भूतकः (als Fluch) MBa. 13, 4527. st. dessen करोतु भूतको ऽवर्षाम् 4579.

वर्षाच्य (वर्ष + चा०) adj. dessen Opferbutter der Regen ist AV. 12, 1, 47.

वर्षाधिप m. Jahresregent GANIT. PRATYABDAG. 7. — Vgl. वर्षेश.

वर्षाधृत adj. in der Regenzeit getragen: Gewand KĪTJ. ÇA. 4, 6, 18.

वर्षाबीज n. Hagel H. c. 28.

वर्षाभव m. = रक्तपुनर्नवा RĪĀN. im ÇKDn.

वर्षभू Declin. P. 8, 4, 84. VOP. 3, 59. in der Regenzeit erscheinend. 1) m. a) Frosch AK. 1, 2, 8, 24. TRIK. 3, 3, 290. H. 1354. an. 3, 457. MBa. bh. 18. — b) Regenwurm TRIK. H. an. MBa. — c) Coccinelle RĪĀN. im ÇKDn. — 2) f. ० भू a) Froschweibchen HALĪS. 3, 40. RĪPARATHĪK. bei BUAN. zu AK. nach ÇKDn. — b) Boerhavia procumbens (s. पुनर्नवा) TRIK. H. an. MBa. RATHAM. 25. Suç. 1, 217, 6. 218, 21. 2, 36, 19. 80, 14. 207, 1. 416, 12. Vgl. दीर्घ०, नील०, रक्त०. — 3) f. ० भू a) Froschweibchen AK. 1, 2, 8, 24. — b) Boerhavia procumbens AMARĀMĪLĪ und Bhaṣ. nach ÇKDn.

वर्षामद m. Pflanz ÇABDĪTHAK. bei WILSON.

वर्षाम्भःपारणजत m. Bez. des Kāṭaka ÇABDĪTHAK. bei WILSON.

वर्षार्चिस् m. der Planet Mars ÇABDAR. im ÇKDn.

वर्षालङ्कायिका f. Trigonella corniculata LĪN. BUAN. zu AK. 2, 4, a, 21. — Vgl. कोटिवर्षा und ल० पिका.

वर्षाली indecl. in Verbindung mit वस्, कर् und भू gaṇa उर्यादि zu P. 1, 4, 61.

वर्षावसान m. (!) Ende der Regenzeit, der Herbst RĪĀN. im ÇKDn.

वर्षावस्तु n. Titel einer Abtheilung des Vinaja bei den Buddhisten VJUTP. 211.

वर्षाशाटी f. bei den Buddhisten ein zur Regenzeit getragenes Gewand: ० चीवर VJUTP. 207. ० गत 196. ० गोपक 216; vgl. वस्मिकसाटिका MAHĀBH. PRAṬIMOKṢA-CYṬPA 19, 16.

वर्षामुञ्ज adj. in der Regenzeit (वर्षामु loc. pl.) entstehend, — erschendend P. 6, 3, 1. VĀRT. 5.

वर्षादिक m. eine best. giftige Schlange (वर्षि) Suç. 2, 265, 19.

वर्षाह f. Frosch (in der Regenzeit rufend) VS. 24, 38.

वर्षाह f. = वर्षा Boerhavia procumbens TS. 2, 4, 10, 8.

वर्षिक in Ableitungen von auf वर्ष (वर्षा) auslautenden Zusammensetzungen: द्वादश^० वर्षीय^० Âçv. Ça. 12, 5, 18. fgg. — Vgl. त्रै^०, द्वै^०, पौर्व^० und वार्षिक.

वर्षित^० nom. ag. von वर्ष Nir. 4, 8, 7, 22.

वर्षिता (von वर्षिन्) f. das Regnen, Spenden: समयवर्षितया कृतकर्मणाम् Bāh. 9, 3. कङ्कपा^० Rīśa-Tar. 6, 161.

वर्षिन् adj. 1) (von वर्ष) regnend, als Regen entlassend, ausschüttend, spendend: काम^० nach Belieben regnend Gonn. 3, 2, 19. निकाम^० Varāh. Bāh. S. 8, 32. यद्यतु^० MBh. 1, 4338. समय^० 5, 3357. काल^० Spr. 3997. सम्यग्वर्षिन् MBh. 4, 931. स्त्रीष्ट^० Spr. 1913. चित्र^० Hariv. 11148. विचित्र^० Varāh. Bāh. S. 5, 74. गिर्युपरि (v. l. गिर्युदधि^०) Spr. 1183. बहुवारि^० R. 2, 3. सीकर^० Hariv. 3802. धाराकुश^० Varāh. Bāh. S. 32, 21. प्रभूतहिम^० Rīśa-Tar. 1, 179. करकासार^० 239. शोषित^० 4, 278. मांसशोषित^० R. 3, 29, 7. पुष्प^० Bāh. P. 3, 8, 27. 10, 11, 43. पृथ^० 3, 17, 13. शर्करा^० Çākh. Gñh. 6, 1. शर्कर^० MBh. 4, 1288. 16, 2. शिला^० (पर्वत) Ragh. 4, 40. झङ्गार^० (उत्का) MBh. 16, 8. Hariv. 4260. पीपूष^० Rīśa-Tar. 3, 411. Bhāg. P. 4, 30, 14. Pāñk. 3, 14, 24. प्रसवेत्पीड^० (पूतना) Hariv. 3426. निर्वास^० (वृत्त) R. 2, 96, 11. मद^० (करिन्) MBh. 8, 652. बाण^० Ragh. 12, 50. MBh. 7, 1382. Kathās. 48, 80. Mārk. P. 114, 15. सौजन्यामृत^० Rīśa-Tar. 2, 40. दर्शनामृत^० Kathās. 25, 265. प्रेमसासार^० (चतुस्) 11, 49. प्रेम^० (चतुस्) 39, 81. Verz. d. Oxf. H. 132, a, 2. उःख^० Kathās. 21, 79. स्वर्ण^० Gold spendend Rīśa-Tar. 6, 301. अपात्र^० Unwürdigen spendend Spr. 1919. अस्थान^० Daçak. 102, 15. वर्षिणी वर्षमात्रेण शासशोका बभूव सा so v. a. Thränen vergiessend. — 2) (von वर्ष Regen) in सामवर्षिन् mit einem Steinregen verbunden Bāh. P. 4, 10, 25. — 3) (von वर्ष Jahr): षष्टि^० sechszigjährig MBh. 1, 5885. दश^०, शत^० 13, 304.

वर्षिर्मन् m. = वर्षम्. वरिमा प्रथिमा, वर्षिमा द्राघिमा Weiße Breite, Höhe Länge VS. 18, 4.

वर्षिष्ठ adj. superl. der höchste, oberste; der längste, grösste (Gegens. अणिष्ठ, कधिष्ठ, क्रसीयम्); von Personen RV. 4, 37, 6. Ait. Bā. 6, 3. Agni ist वर्षिष्ठ: क्षितीनाम् RV. 5, 7, 1. अष्टे वर्षिष्ठे देवते Çat. Bā. 11, 5, 4, 3. वर्षिष्ठः समानानाम् TBa. 2, 7, 12, 2. वर्षिष्ठं धामिवापारि RV. 4, 31, 15. मूर्धन् 6, 45, 31. सार्वत्रि 9, 31, 5. नाके VS. 1, 22 (वर्षिष्ठे अधि नाके nach P. 6, 1, 118 zu schreiben). 30, 12. यो वर्षिष्ठिभिर्मानुभिर्नक्षत्रिभ्याम् RV. 10, 3, 5. Berg AV. 4, 9, 8. तन् VS. 5, 8. इषा RV. 1, 88, 1. 6, 47, 9. सुवीर्य 3, 13, 7. 16, 3. रपि 1, 8, 1. रत्न 3, 26, 8. तत्र 5, 67, 1. अयम् 8, 46, 21. चोत्त 66, 9. धामन् 9, 67, 26. स्त 3, 86, 2. अस्मे वर्षिष्ठा कृणुहि ज्येष्ठा नृणांनि 4, 22, 9. व^०, क्रसीयम् TS. 6, 6, 4, 3. Çat. Bā. 3, 7, 3, 7. 6, 2, 4, 19. Pfosten 3, 5, 4, 1. Kīṭh. 25, 10. शिष्म Çat. Bā. 11, 1, 8, 31. 5, 3, 2. Metrum u. s. w. 8, 2, 4, 19. 13, 6, 4, 9. Çākh. Ça. 16, 24, 10. RV. Prāt. 17, 22. शतमल्लिखनस्पतीनां वर्षिष्ठ (adv.) वर्धते wächst am höchsten Çat. Bā. 13, 2, 3, 4. वम् ein sehr grosser Wald Bāh. P. 10, 20, 25. Nach P. 6, 4, 157 und Vor. 7, 56 ist वर्षिष्ठ der superl. und वर्षियस् der compar. zu वृह. Zu diesen beiden adj. ist वर्षम् als nom. abstr. des nicht vorhandenen pos. zu stellen und zu vergleichen das slavische वर्षъ oc-cumen.

वर्षिष्ठतत्र adj. Oberherr: Mitra-Varuna RV. 8, 90, 1.

वर्षिका f. ein best. Metrum Ind. St. 2, 107. 111. 113.

वर्षिणी (von वर्ष) adj. nach einem Zahlworte so v. a. — jährig P. 3, 1, 86. fgg. — Vgl. हि^०.

वर्षयि (wie eben) adj. desgl.: त्रि^० dreijährig MBh. 13, 4467. दश^० Pāñk. 1, 3, 9. — Vgl. पञ्च^०.

वर्षियस् adj. compar. der höhere, obere; der längere, grössere: वयम् RV. 6, 44, 9. Haar AV. 8, 136, 2. प्राण 8, 6, 19. 15, 11, 5. पञ्च VS. 6, 11. कृ-स्वायं च वामनायं बृहते च वर्षियसे VS. 16, 30. 23, 47. इन्द्रः पृथिव्यं व-र्षियान् 48. वर्षियान्धम इध्माद्वति TBa. 1, 6, 8, 6. 3, 2, 9, 11. प्रेष Ait. Bā. 3, 9. इन्द्रस् 4, 24. वदथे पुस्ताद्वयिः पश्चाद्दसीयः TS. 2, 6, 2, 5. 4, 3. 5, 3, 2, 5. Çat. Bā. 6, 5, 2, 9. 8, 6, 2, 12. 7, 3, 17. दैष्ट्याः 11, 4, 4, 5. 12, 2, 4, 3. Kauç. 17. मही so v. a. blühend Bhāg. P. 10, 20, 7. अनुयक् mädtig, gross 3, 9, 34 (वर्षियान् वृद्धतरः अत्यधिकः Comm.). Nach P. 6, 4, 157 und Vor. 7, 56 compar. zu वृह; nach AK. 2, 6, 4, 48 und H. 340 bejahrt, in welcher Bed. das Wort Prāh. 16, 4 und Daçak. 92, 16 gebraucht wird. Vgl. वर्षिष्ठ und वर्षम्.

वर्षु adj. nach Mahīdh. lang oder regenentspross; ein Grashalm wird angeredet: वर्षो वर्षियसि पञ्चे पञ्चपति धाः VS. 6, 11. Dagegen liest TS. 1, 3, 8, 2 und Kīṭh. 3, 6 वर्षीयो व^०. Wer kein Verderbnis des Textes zugeben will, der kann annehmen, वर्षु sei ein zu वर्षिष्ठ und वर्षियस् gebildeter Positiv.

वर्षुक (von वर्ष) 1) adj. (f. स्त्री) regnerisch, regenreich P. 3, 2, 154. Vor. 26, 146. वर्षुकः पुत्रेन्यो भवति TS. 5, 4, 4, 4. 6, 3, 4. TBa. 3, 3, 2, 2. Çat. Bā. 7, 5, 3, 37. अद्द Wolke AK. 3, 4, 48, 112. H. an. 4, 143. Med. d. 51. Halā. 5, 40. यौवर्षुका Bāh. 2, 37. अ^० TS. 5, 4, 2, 4. Çat. Bā. 12, 1, 2, 3. regnend so v. a. regnen lassend; s. रत्न^०. — 2) m. N. pr. eines Mannes, pl. seine Nachkommen gaṇa यस्कादि zu P. 2, 4, 63.

वर्षेज् adj. = वर्षज P. 6, 3, 16.

वर्षेश m. Jahresregent Ind. St. 2, 256. Verz. d. B. H. No. 868. 881. — Vgl. वर्षाधिप.

वर्षोपल m. Hagel AK. 1, 1, 2, 18. H. an. 2, 299. Med. r. 12. Varāh. Bāh. S. 81, 24.

वर्षोच m. Regenstrom, Platzregen Spr. 3156.

वर्षेष्ट (von वर्ष) nom. ag. Regner: जज्ञि बीजं वर्षी पृथन्यः पक्ता स-स्यम् TS. 7, 5, 30, 1.

वर्षम् m. in der Stelle वर्षी ऽस्मि समानानाम् Pān. Gñh. 1, 3 fehlerhaft für वर्षास्मि; vgl. Ind. Str. 2, 117.

1. वर्षम् m. Höhe, das Oberste: अयं स यो वरिमाणं पृथिव्या वर्ष्याणं दिवो अकृणोत् RV. 6, 47, 4. 8, 32, 3. 10, 63, 4. उतामू द्या वर्ष्योपायं स्पृशा-मि mit meinem Scheitel 125, 7. AV. 7, 14, 3. zweifelhaft 20, 127, 3.

2. वर्षम् n. 1) Höhe, das Oberste; Oberfläche; das Aeusserste, Spitze: पृथिव्याः RV. 3, 8, 3. 10, 28, 2. 70, 1. VS. 8, 16. दिवः RV. 3, 8, 9. 4, 54, 4. VS. 28, 1. वर्षम्राष्ट्रस्य ककुदि अयस्व AV. 3, 4, 2. वर्षं तत्राणामयम्स्तु राज्ञी 4, 22, 1. वाचः TBa. 1, 3, 8, 2. इन्द्रसाम् 7, 9, 6. 2, 7, 9, 4. TS. 3, 4, 9, 7. 5, 2, 4, 5. तद्वर्षं सत्समं स्यात् Çat. Bā. 3, 1, 4, 2. स्वर्गाणां लोकानाम् Kīṭh. 33, 6. Pāñk. Bā. 11, 9, 14. 19, 10, 10. अहं वर्षं सजातानां विद्यु-तामिव सूर्यः Âçv. Gñh. 1, 24, 8. AV. 5, 2, 7 ist vielleicht वर्षम् zu lesen.

अस्य वर्ष्मणः पुंसो वरिष्मणः सर्वयोगिनाम् Bulo. P. 3, 25, 2. 5, 18, 20. — 2) Höhe, Grösse; = प्रमाण AK. 3, 4, 10, 126. H. an. 3, 283. fg. Mnd. n. 126. कृन्मत्तः MBh. 3, 11275. गज° Ragh. 4, 76. पिशाचं तं वर्ष्मणा सालसनि-
भम् KATHA. 2, 5. वर्ष्मणा व्यासगणो विन्ध्यात्रिरिव जङ्गमः ein künst-
licher Elefant 12, 9. Bulo. P. 10, 38, 16. गुहाकारेण वर्ष्मणा (वर्धसा die
nouveau Ausg.) Hariv. 3924. गिरि° adj. Mārk. P. 14, 54. MBh. 7, 7896.
पर्वतभोग° 1, 168, 3, 13987. 16, 118. मक्षापर्वतवर्ष्मण 3, 15881. गजाचल°
R. Gora. 4, 20, 10. मेरूपर्वत° Liñea-P. bei Muir, ST. IV, 326, 19. मेघस-
घत° MBh. 1, 5968. Hip. 2, 7. भूरि° (तर्) Bulo. P. 4, 19, 8. चलितचल-
वर्ष्मणाः पयोवाहाः Varāh. Bṛh. S. 32, 17. झडुष्टादर° (अपि) MBh. 1,
1448. — 3) Körper, Leib AK. 2, 6, 3, 21. 3, 4, 18, 112. 126. H. 564. H.
an. Mnd. Halā. 2, 355. Jāh. 3, 33. 55. 107. शिलाशकल° (मूर्ध्) Mārk. 118, 5. Spr. 2507 (Conj.). 2641. Prās. 27, 11. Bulo. P. 5, 4, 2. 10, 12, 15.
Pāñā. 3, 9, 18. वर्ष्मावर्ण (गात्रावर्ण ed. Bomb.) MBh. 8, 557. शत°
(शतशीर्ष die neuere Ausg.) Hariv. 13433. — 4) eine schöne Gestalt H.
an. Mnd. — Vgl. वर्षिष्ठ und वर्षियस्.

वर्ष्मलं (von वर्ष्मन्) adj. (मत्वर्थे) gaṇa सिध्मादि zu P. 5, 2, 97.

वर्ष्मवत् (wie eben) adj. mit einem Körper versehen MBh. 12, 7858.

वर्ष्य (nach P. 3, 1, 120 und Vor. 26, 19 von वर्ष und zwar = वर्ष्य) adj.
pluvialis: दूताः RV. 5, 83, 3. अथो दिव्यो अमृन्नद्वर्ष्या अमि 10, 98, 5. वर्ष्या
बुधुयात् Regenwasser Kauç. 103. घातपवर्ष्या घापः Sonnenregenwasser
Ait. Br. 8, 5. 8. Kīr. Ça. 15, 4, 35. वर्ष्यस्येव विद्युतः der Regenwolke RV.
10, 91, 5. parox. VS. 16, 38. TS. 7, 4, 48, 1.

वल, वलति Duātup. 14, 20 (संवरणे = स्तूते) Vor., nach Andern auch
संवरणे); häufiger act. चलति. 1) sich wenden, sich hinwenden zu: तद-
भिसरणभसेन वलन्ती पतति पदानि कियन्ति चलन्ती Gtr. 6, 3. किंचिद-
लित्वा Vikr. 59, 20. सुरतगागरधूर्णमानतिर्गवलत्तरलतारकदीर्घनेत्रा Kau-
rap. 5. Verz. d. Oxf. H. 121, b, No. 214. प्रणयिनं परिब्रुधुमथाङ्गना व-
लतिरे (= परिवृत्ताः Mallin.) Çiç. 6, 38. अलिकदम्बकम् — वलते (= च-
लते Mallin.) ऽभिमुखं तव 11. अद्यापि विस्मयकरीम् — बुद्धिर्बलाद-
लति मे Kauṣap. 27. कृदयमदये तस्मिन्नेवं पुनर्वलते वलात् Gtr. 7, 40.
चेतः परं वलति शैलवनस्थलीषु Spr. 406, v. 1. नले — अवलत (= अव-
रज्यत Comm.) या Nalod. 3, 5. वलित gewendet, gebogen: °कंधर Māla-
tim. 16, 19. KATHA. 39, 133. 90, 87. 112, 152. °प्रीव 116, 55. Spr. 343.
531. वलितानन KATHA. 39, 141. 74, 236. °दग् 117, 164. 74, 218. Spr.
236. Mālatim. 16, 9. वलितापाङ्गी KATHA. 104, 31. Rāśa-Tar. 3, 481. 360.
अलसवलितैरङ्गन्यासैः Śāh. D. 42, 15. मुखेन वलितधुणा KATHA. 17, 128.
प्रियपरिरम्भणभसवलितमिव कुचकलशम् Gtr. 12, 5. घुम्बनवलिताधरे
(वलित = संकीर्ण gespitzt Comm.) 7, 22. भुजगैः — वलितजठरपृष्ठमा-
त्रदृष्टैः Varāh. Bṛh. S. 24, 13. एकैव मूत्रधारा वलिता 12, 11. अवलिता
कृताङ्गुलयः 68, 36. अनतिवलिततनुतरेदर Daçak. 90, 15. वरुहिवलितं
(impers.) रुषा sie wandten sich Spr. 2237. नितम्बयुग्मं वलितं घक्राका-
रम् Pāñā. 4, 14, 58. वलित m. Bez. einer best. Stellung der Hände
beim Tanze Verz. d. Oxf. H. 202, a, 32. — 2) hervorbrechen, sich äussern,
sich zeigen: चित्ताकुलतया वलद्वाधो राधाम् Gtr. 1, 26. वलम्बूपरनिश्चना
Śāh. D. 116. वलितविलोचनसलधर Gtr. 4, 5. — 3) वलित begleitet von,
verbunden mit: त्रिवलिवलितशोभा R. 2, 26. जपो कामवलितः Pāñā.
3, 10, 12. — 4) verbergen, verstecken (vgl. 1. वरु): वलते धनं लोकः

Duātup. im ÇKDa.

— caus. sich wenden —, rollen machen: तनुतरेगततिं सरसा दलत्कु-
वलपं (adv.) वलपन्मरुदवो Çiç. 6, 3. = चालपन् Mallin. परमूत्रवल-
तदारक Schol. zu Naism. 22, 53. वलपति und वालपति Duātup. 19, 58.

— घ्रा s. u. वल्गु mit घ्रा.

— वि sich abwenden: स्विद्यति कृषति वेद्यति विवलयति निमिषति
विलोकयति तिर्यक् । अतर्नन्दति बुम्बितुमिद्वक्ति नवपरिपाया वधूः शय-
ने ॥ Kīrjapa. 154, 10. आगते (प्रिये) विवलयितं चतुः Spr. 1219.

— सम्, partic., संवलित zusammengetroffen, zusammengekommen, ge-
mischt —, verbunden mit: तो वल्लभा रक्षि संवलितो स्मरामि Kauṣap.
13 bei Hariv. 229. संवलितं निषादिविप्रम् Çiç. 5, 66. रथाङ्गपापोः पल्लेन
रोचिषामपिलिपः संवलितः — भासः Kir. 5, 38. 48. सिन्दूरसंवलितमौ-
क्तिकहारभारम् Kauṣap. 15 bei Hariv. 229. Spr. 988. Mālatim. 73, 4.
Śāh. D. 46. Verz. d. Oxf. H. 14, b, 1. 233, a, 12. 241, b, No. 591. Mallin.
zu Kir. 16, 3. यथा भूमिरुत्तबीजमात्रा तदेव प्रचुरमेलिष्यन्तीति स-
कसंवलितो न भवति Kull. zu M. 4, 172. दुःख° Schol. zu Prās. 29, 11.

1. वलं (wohl von 1. वरु) m. Nir. 6, 2. 1) Höhle: भिनदलस्य परि-
धीन् RV. 1, 52, 5. 2, 11, 20. 15, 8. 24, 3. 3, 34, 10. 8, 14, 7. 10, 62, 2. वलं
रवेण दरयः 1, 62, 4. रुद्रदरुणं वि वलस्य सानुम् 6, 39, 2. 4, 50, 5. यो गा
उदान्द्रपथा वलस्य 2, 12, 3. अथ हि वलं वः 14, 3. 1, 11, 5. 3, 30, 10. 8, 18,
5. अर्वाचं नुनदे वलम् 8, 14, 8. एषो अर्वाचितो वलः 24, 30. इन्द्रो वलं र-
न्तितार उधानो कोरेणैव वि चक्रतो रवेण 10, 67, 6. 68, 5. 138, 1. In keiner
dieser Stellen ist man genöthigt die Personification zu einem Dämon
anzunehmen, obschon dieselbe in mehreren zulässig wäre. येन अर्वाचो
वलमघोतपन्युता AV. 4, 23, 5. देवा वै वले गाः पर्यपश्यन् वलं विरुष्य गा
उदान्त्रन् Ait. Br. 6, 24. इन्द्रो वलस्य विलम्पयोषोत् TS. 2, 1, 8. 1. असुरा-
णां वै वलस्तमसा प्रावृते ऽश्मापिधान आसोत् Pāñā. Br. 19, 7, 1. =
मेघ Naigh. 1, 10. — 2) Decke Schol. zu Kīrj. Ça. 702, 2 v. u. — 3) als
Personification von 1) ein von Indra besogter Dämon, ein Sohn des
Danājus (der Anājushā) und Bruder Vīra's, H. 174. an. 2, 500.
Mnd. I. 37. Verz. d. Oxf. H. 182, a, 30. MBh. 1, 2541. 3, 12078. 12, 8660.
Hariv. 12961. fgg. 13044. fgg. 13187. 13222. 13268. 13271. 13630. fgg.
Bulo. P. 8, 11, 28. Verz. d. Oxf. H. 12, b, 3 v. u. Nicht nur die Calc., son-
dern auch die Bomb. Ausgg. schreiben regelmässig वलं.

2. वल = वलि in शतवल Çiç. Ça. 14, 32, 10. 14.

वलंगर्हन् adj. Höhlenbrecher RV. 3, 45, 2.

वलक 1) Decke Schol. zu Kīrj. Ça. 694, 20. 703, 1. — 2) n. Proces-
sion: जन्म° KATHA. 123, 175. 191. 216. — 3) m. N. pr. a) eines Danāva
(verschieden von Vala) Hariv. 202. 13222. = वल 13277. 13291. In bei-
den Ausgg. वलक geschrieben. — b) einer der sieben Weisen unter
Manu Tāmāsa Mārk. P. 74, 59.

वलकेश्वरतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 67, b, 11.

वलक्रम m. N. pr. eines Gebirges VP. 180, N. 3.

वलर्गं (वल + 1. ग) VS. Pāñā. 5, 35. n. ein in einer Höhlung oder
Grube verborgenes —, überh. ein verstecktes Zaubermittel AV. 5, 31, 4.
यो ते वरुहिषो यो श्मशाने तेजै कृत्या वलर्गं वा निचक्षुः 10, 1, 18. 10, 9, 9
VS. 5, 23. TS. 6, 2, 24, 1. 2. Çat. Ba. 3, 5, 8, 2.

वलगर्हन् adj. versteckten Zauber vernichtend VS. 5, 23, 25.

वलीमण्डिततनु Spr. 779. वलिभिर्मुखमाक्रासम् 1948. गात्रेषु वलयः प्राप्ताः 4011. Bñg. P. 5, 24, 12. 9, 3, 14. 6, 12. Suca. 1, 62, 4. 129, 8. वक्रं वलिभिर्विमुक्तम् 2, 152, 16. 236, 8. am Augenlid 338, 1. अर्म पत्र वलीनातम् 334, 14. Falte im After 4, 258, 11. 260, 5. 6. Çāñg. Sañh. 1, 6, 5. 2, 9, 24. वलित्रय (vgl. त्रिवली) Kumāras. 1, 39. Kathās. 84, 7. Spr. 2878. 3728. MBh. 4, 394. Kumāras. 5, 24. Kathās. 90, 45. Bñg. P. 1, 19, 27. 4, 21, 16. 24, 50. Varāh. Brh. S. 81, 8. 61, 15. 68, 22. 24. कलावलयः (beim Elephanten) 67, 2. वलयो ऽधतरंगाभाः (so die neuere Ausg.) Hariv. 4298. जङ्गवलि P. 6, 3, 12, Schol. Falte an einem Horn: त्रि०, पञ्च० Kīṭṣ. Ça. 7, 3, 29. in einem Bettuche Śān. D. 42, 11. — 2) वलि m. Griff eines Fliegenwedels H. an. Med. Hān. 265. Megh. 36. — 3) m. Giebelbalken Triak. H. an. Med. वली f. Valō. — 4) f. वली Welle Valō. — 5) वलि Schwefel H. an. — 6) वलि ein best. musikalisches Instrument H. c. 88. — 7) वली Kathās. 123, 64 fehlerhaft für वल्ली.

1. वलित partic. von वल्; s. daselbst.

2. वलित (von वलि) 1) adj. gefaltet: अग्रदक्षिणा° Schol. zu Kīṭṣ. Ça. 988, 12. — 2) n. schwarzer Pfeffer-H. c. 100.

वलिनै (wie oben) adj. mit Falten versehen, runzelig gaṇa पामादि zu P. 5, 2, 100. AK. 2, 6, 4, 45. H. 456. Çāñkh. Ça. 16, 18, 8. — Vgl. पुव०.

वलिनै (wie oben) adj. dass. P. 5, 2, 139. AK. 2, 6, 4, 45. H. 456. दधाना वलिभं मध्यम् Bhaṭṭ. 4, 16.

वलिमन् (wie oben) adj. dass. Comm. zu AK. 2, 6, 4, 45. Bñg. P. 10, 39, 48. — Vgl. वलीमन्.

वलिमुख m. = वलीमुख Affe Ramān. zu AK. 2, 5, 3 nach Wilson.

वलिर् adj. schielend AK. 2, 6, 4, 49. H. 458.

वलिवाण्ड m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 122, a, 15. fg.

वलिवाक (ब० gedr.) m. N. pr. eines Mannes MBh. 2, 109 nach der Lesart der ed. Bomb.; वलीवाक ed. Calc.

वलिश n. 1) = वडिश (बडिश) Angel Çabdar. im ÇKDr. — 2) ein aus einem Gelenk hervorbrechender Spross H. 1119.

वलिशानै m. Wolke Naigh. 1, 10.

वलिशि und वलिशी f. = वडिश Angel Çabdar. im ÇKDr.

वली n. u. वलि.

वलीक (von वली) 1) am Ende eines adj. comp. mit — Falten versehen: त्रि० R. 5, 32, 12. Çiç. 3, 53. — 2) n. proparox. ein vorspringendes Stroh- oder Schilfdach Ucéval. zu Unādis. 4, 25. AK. 2, 2, 14. Triak. 3, 3, 860. H. 1011. Halā. 2, 148. Çiç. 3, 53. — 3) n. etwa Schilf, Büschel, als Fackeln u. s. w. gebraucht Kauç. 25. 29. fg. 75. 77; vgl. Ind. St. 5, 379.

वलीमन् (von वली) adj. gekräuselt: अलकाः Raçh. 8, 52. — Vgl. वलिमन्.

वलीमुख 1) adj. Runzeln im Gesicht habend. — 2) m. a) Affe AK. 2, 5, 3. H. 1292. Halā. 2, 76. R. 5, 60, 10. 61, 1. — b) N. pr. eines Affen Kathās. 63, 97.

वलीवाक (ब० gedr.) m. N. pr. eines Mannes MBh. 2, 109. वलिवाक ed. Bomb.

वल्क Unādis. 4, 40. adj. roth oder schwarz: दामतूषाणि वल्कास्तानि Kīṭṣ. Ça. 22, 4, 20. Pañāy. Br. 47, 1, 15. Lāṭṣ. 8, 6, 20. Anupada 5, 4. Da das Wort nur in dieser Verbindung erscheint, wird es wohl eine spe-

ciellere Bedeutung haben, etwa Verbräunung, umlaufende Schwärze oder Wulst. Nach Ucéval. m. Vogel und Lotuswursel; in der letzten Bed. n. nach Unādis.

वल्क, वल्कयति (परिभाषणो) Dmārup. 32, 35.

वल्क Unādis. 3, 42. 1) m. n. (n. nicht zu belegen) Bast, Splint AK. 2, 4, 2, 12. H. 1121. an. 2, 16. Med. k. 33. Halā. 2, 28. इन्द्रो वृत्रमक्न तस्यै (यो) वल्कः परापतत् तानि फाल्गुनान्यभूवन् TBa. 1, 4, 2, 6. पत्पूती-कैर्वा परावल्कैर्विनिष्ठ्यात् (Splint des Palāça dient zum Gerinnen) TS. 2, 5, 8, 5. 3, 7, 4. 2. दुमवल्कैः (बबन्धुः) R. 5, 44, 12. fg. शणवल्कैः 56, 133. तरुवल्कावासम् Raçh. 8, 11. वासम् Kīṭṣ. 1, 35. अमृतकस्य Suca. 1, 93, 15. तिल्वकस्य त्वं वाक्यामर्तवल्कविवर्जिताम् 166, 5. 2, 259, 11. धन्वनं Varāh. Brh. S. 57, 1. — 2) n. Fischschuppe H. an. Med. Çabdar. im ÇKDr. — 3) n. Stück (खण्ड) Viçva im ÇKDr. — 4) m. ein best. Baum, eine Art Lodhra (पट्टिकालोध) Riçān. im ÇKDr. Pañāy. 1, 7, 24. — 5) nom. ag. = वक्ता Sprecher Çāñk. zu Brh. Ān. Up. S. 139 bei der Erklärung von यज्ञवल्क. — Vgl. उरु०, दत्त०, पर्ण०, वज्र०, वृद्धवल्क, यज्ञ०, दृढवल्का, शिला०, वकल und वल्कल.

वल्कज m. N. pr. eines Volkes VP. 193, N. 127.

वल्कतरु m. Betelpalme Riçān. im ÇKDr.

वल्कद्रुम m. eine Art Birke (भृङ्ग) Riçān. im ÇKDr.

वल्कल 1) m. n. gaṇa अर्धर्चादि zu P. 2, 4, 31. Triak. 3, 5, 11. (nur das n. zu belegen) = वल्क Bast, Splint; ein Gewebe von Bast, ein aus Bast verfertigtes Gewand AK. 2, 4, 2, 12. 3, 4, 2, 13. H. 1121. Halā. 2, 28. अन्तर्वल्कल Suca. 1, 25, 10. 65, 14. 344, 5 (वल्कल v. l.). Jāñ. 2, 180. जटावल्कलधारिन् MBh. 1, 7626. 13, 352. R. 1, 4, 31. 2, 7. 2, 24, 35. 28, 13. 63, 27. 73, 10. 101, 24. R. Gorr. 1, 2, 8. 3, 77, 26. Kumāras. 5, 8, 6, 6. Raçh. 12, 8. Çiç. 14. 18. 10, 6. Varāh. Brh. S. 81, 14. Spr. 1934. 2722. 2727. 2784. 3131. Bñg. P. 5, 2, 10. Pañāy. 188, 13. Schol. zu Kīṭṣ. Ça. 880, 3. am Ende eines adj. comp. f. या Kumāras. 5, 84. Kathās. 32, 107. — 2) n. Cassiarindē Riçān. im ÇKDr. — 3) f. या = शिलावल्का Riçān. im ÇKDr. — 4) m. N. pr. eines Daitja Bñg. P. 2, 7, 34. 3, 3, 11. fehlerhaft für वल्कल, wie die ed. Bomb. an beiden Stellen liest. — Vgl. गन्ध०, दृढ०.

वल्कलनेत्र n. N. pr. eines heiligen Gebietes Verz. d. Oxf. H. 30, a, 13. °माकात्म्य Mack. Coll. I, 83.

वल्कलवत् (von वल्कल) adj. ein Gewand aus Bast tragend Raçh. 18, 25.

वल्कलिन (wie oben) adj. Bast habend, — liefernd: शाखा Spr. 665. ein Gewand aus Bast tragend MBh. 1, 4622. Raçh. 14, 82.

वल्कलोध m. = पट्टिकालोध Riçān. im ÇKDr.

वल्कवत् (von वल्क) 1) adj. mit Bast —, mit Schuppen versehen. — 2) m. Fisch Triak. 1, 2, 15.

वल्कल m. Dorn Çabdar. im ÇKDr.

वल्कल n. = वल्कल Bast Çabdar. im ÇKDr.

वल्गु, वल्गति Dmārup. 3, 35 (गति, खञ्जे). वल्गु; aus metrischen Rücksichten auch med.; die Glieder rasch bewegen, hüpfen, springen (auch von leblosen Dingen): संदिताय स्वाका वल्गति स्वाका VS. 22, 7. TS. 7, 1, 48, 1. वल्गमाना क्योत्तमाः MBh. 7, 4559. वल्गुतुरंग Kathās. 103, 157. Spr. 2399, v. l. कुर्यः Affen R. 6, 15, 18. MBh. 3, 16123. वल्गति

च शशकः Spr. 566. MBh. 13, 748 (mod.). एत्जमानमिव सिक्म् HARIV. 4688. वल्गती भूतानाम् KATHA. 7, 33. 22, 175. शैलूषस्येव मे राश्यरङ्गे ऽस्मिन्वल्गतशिरम् RĪĀ-TAR. 2, 156. 5, 342 (वल्गन् mit der ed. Calc. zu lesen). Buā. P. 10, 44, 11. Mān. P. 43, 17. BHATT. 13, 28. तव पुत्रो वल्गा क so v. a. sprang vor Freude MBh. 7, 5430. अशक्ता मनुष्यान्वक्तुं वल्गसे बद्ध उर्मते 8, 2018. समुद्रे वल्गासमिव वायुना 3, 3802. उर्मपश्चात् दृश्यसे वल्गास इव पर्वताः 13080. गच्छत्याः स्तनी तस्या वल्गातुः 1824. वल्गुश्यापि वल्गुश्यापि वल्गुश्यापि वल्गुश्यापि च R. 5, 13, 41. वल्गु वल्गासि मूक्तयः (so die v. l.) so v. a. klingen schön Spr. 553. वल्गित 1) adj. hüpfend, springend: वल्स VARH. Bṛh. S. 48, 11. (वारणीः) ह्यल्लित्याः (०गर्विते: die neuere Ausg.) HARIV. 5469. flatternd: वल्गिताम्बरी: (बलिनी वरी: die neuere Ausg.) 4992. ० भु sich hinundher bewegend KĀVY. 2, 73. Buā. P. 10, 33, 2. so v. a. klingend, wohlklingend: योधानां वल्गितस्वनः HARIV. 14017. ० कण्ठ Buā. P. 10, 90, 21. — 2) n. impers. statt des verbi finiti: कस्मादेतेन वल्गितम् weshalb ist er vor Freude gesprungen? RĪĀ-TAR. 3, 104. — 3) n. das Hüpfen, Springen, springender Gang (eines Pferdes z. B.) AK. 2, 8, 2, 16. H. 1245. 1247. MBh. 7, 2860. क्रीडत्यः सुतवल्गितैः R. 1, 9, 14 (13 GORR.). BHATT. 6, 106. Geberdenspiel BHAR. NĪTĪ. 20, 12. 22. तद्वथा च सभामध्ये वल्गितं ते वृकोदरः das Hüpfen vor Freude MBh. 5, 5476. Çi. 2, 27. विस्फुरन्मकारकुण्डलं ० das Zittern, Hinundhergehen Buā. P. 3, 28, 29.

— अग्रि herbeihüpfen, herbeispringen MBh. 6, 3265. aufhüpfen, aufwallen vom siedenden Wasser: उद्यौधत्यभि वल्गसि तप्ताः AV. 12, 3, 29.

— अग्रा die Glieder rasch bewegen, hüpfen, springen: अग्रावल्गमानं ते (मह्यै) रङ्गे नापतिष्ठति कश्च न MBh. 4, 342. अग्रावल्गित hüpfend, springend 9, 600 (अग्रावर्तित ed. Bomb.). विषाणावल्गितगति HARIV. 4103. सुतावल्गितपाद (सुतवल्गितं ० die neuere Ausg.) 4302. flatternd: अग्रावल्गिताम्बर (अग्रावलिता ० die neuere Ausg.) 4661. 4686 (बलिनी वरम् die neuere Ausg.).

— व्या galoppieren UTTAR. 92, 3 (119, 4). hüpfen, sich rasch hinundher bewegen, vom Busen Spr. 2921. व्यावल्गान्नृकपाल PRAB. 3, 13. व्यावल्गित dahinfahrend: पुरोवात MBh. 6, 1666.

— परा wegspringen: परावल्गति स्वाह्वा TS. 7, 1, 23, 1.

— प्र die Glieder rasch bewegen, hüpfen, springen MBh. 8, 848. in der Nacht इच्छ्या ते प्रवल्गसि ये सन्ना रात्रिचारिणाः 10, 26. mod. HARIV. 4703. 13591. प्रवल्गसमिवोर्मिभिः — सागरम् R. 5, 74, 39. ० वल्गित hüpfend, springend HARIV. 4991. 5470.

— वि hüpfen, springen: मद्विन्द्रेण विवल्गतीव धनुषा — अम्बरम् MĀN. 85, 15.

— सम् sich in wallende, rollende Bewegung setzen: यत्प्रेषिता वरुणेनाच्छीर्षं समवल्गत AV. 3, 13, 2. TS. 5, 6, 2, 2.

वल्गान (von वल्गु) n. das Hüpfen, Springen, Galoppieren: तुरगं RAGH. 9, 51.

वल्गा f. 1) Zamm, Zügel TRIG. 2, 8, 47. H. 1252. HALĪ. 2, 287. वाजी वल्गामु गृह्यते MĀN. 20, 12. RĪĀ-TAR. 5, 342. Schol. zu KĪT. Ça. 14, 3, 9. Dieses Wort ist wohl herzustellen in der Stelle: विप्रविद्धकुशा-बद्धाः (तुरगाः) MBh. 7, 1217. विप्रविद्धकुशा नागाः ed. Bomb. — 2) N. pr. eines Frauenzimmers RĪĀ-TAR. 6, 308. ० मठ ebend.

वल्गु (von वल्गु) UNID. 1, 20. 1) adj. artig, stierlich, anständig, schmuck, lieblich, schön (eig. von angenehmer Geberde) AK. 3, 4, 32, 146. H. 1444. an. 2, 18. MED. g. 23. HALĪ. 4, 4. वृष्टा वरेषु समनिषु वल्गुः das Weib AV. 2, 36, 1. die Aqvin RV. 6, 62, 5. 63, 1. 7, 68, 4. 8, 76, 6. नवै बर्हिरेदनाय स्तृणीत प्रियं कृदशनुषा वल्गवस्तु AV. 12, 3, 32. ० ज्ञान HARIV. 16252. मुख MBh. 3, 15639. Spr. 3284. R. 2, 26, 10. वामकर Buā. P. 8, 12, 21. प्रकाष्ठ 3, 15, 40. 4, 10, 18. वलिवल्गूदर 1, 19, 27. 4, 21, 16. 24, 50. ० गति 8, 8, 7. ० स्पन्दन 5, 2, 6. ० स्मित R. 6, 95, 25. Buā. P. 10, 6, 6. ० कास 1, 9, 40. 11, 37. उन्मिषित RAGH. 5, 68. ० दर्शना AK. 3, 4, 3, 33. बलेन चतुरङ्गेण वृतः परमवल्गुना MBh. 1, 2817. नदीतीरेषु वल्गुषु R. 2, 91, 51 (100, 50 GORR.). ० द्रुम KHANDOM. 149. insbes. von Rede, Stimme, Laut (daher unter den वाङ्मामानि NAIGH. 1, 11): एषा वदिष्टेषा वल्गुतमा वाग्या वनस्पतीनाम् वनस्पतिसैमा PĀNĒAV. Br. 6, 5, 12. वचम् MBh. 3, 1160. शब्दाः 11565. ० नाद R. 1, 30, 16. 2, 95, 11. R. GORR. 1, 31, 19. 66, 9. वल्गु द्विजानां (so ist zu trennen) च रूतं शृण्वन् 2, 98, 16. 104, 7. 11. 3, 76, 7. 5, 74, 5. RAGH. 19, 18. AK. 3, 4, 34, 162. VARH. Bṛh. S. 48, 14. 70, 7. 74, 18. KĀVY. 3, 110. ० विचित्रज्ञत्यै: Buā. P. 1, 7, 17. 16, 36. 3, 21, 43. 4, 9, 59. 25, 31. 26, 28. 6, 18, 27. 8, 8, 18. 24, 25. साम्ना परमवल्गुना MBh. 1, 3294. 3, 13008. 5, 3338. 8, 3308. 13, 657. 2318. 14, 2608. वल्गुना साम्ना Buā. P. 4, 28, 51. adv.: अयं नाभा वदति वल्गु वौ गृहे RV. 10, 62, 4. वदते वल्गवत्रये 8, 62, 8. अय्यो अय्यस्मै वल्गु वदत एतं AV. 3, 30, 5. कोकिलस्य वल्गु व्याकृतः R. 1, 64, 9 (66, 10 GORR.). 2, 56, 2. वल्गु वल्गसि मूक्तयः (so die v. l.) Spr. 553. ० वादिन् MBh. 7, 2255. ० चलच्चरणान्-पुर Buā. P. 8, 8, 45. अवल्गुकारिणो सत्सु nicht schön handelnd an MBh. 5, 4522. फलत्यवल्गु BHATT. 12, 66. — 2) m. a) Ziege TRIG. 3, 3, 70. H. an. MED. — b) N. einer der vier Schutzgottheiten des Bodhi-Baumes LALIT. ed. Calc. 347, 8. — 3) vielleicht N. pr. einer Oertlichkeit gaṇa वरणादि zu P. 4, 2, 82. — 4) verwechselt mit फल्गु Spr. 4400, v. l. fehlerhaft für वर्षा (so die ed. Bomb.) MBh. 6, 2188.

वल्गुक 1) adj. = वल्गु AśAJA im ÇKDr. — 2) m. ein best. Baum PĀNĒAV. 1, 7, 24. — 3) n. a) Sandel. — b) Gehölz, Wald. — c) = पण n. AśAJA im ÇKDr. Preis WILSON.

वल्गुज m. und ० जा f. so v. a. अवल्गुज RĪĀN. in NIGH. Pr.

वल्गुजङ्घ 1) adj. schöne Beine habend. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Viçvāmitra MBh. 13, 251.

वल्गुपत्र 1) adj. schöne Blätter habend. — 2) m. Phaseolus trilobus ÇABDAK. im ÇKDr.

वल्गुपोदकी f. Amaranthus polygamus oder oleraceus (eine Gemüse-pflanze) DHANV. in NIGH. Pr.

वल्गुला 1) Serratula anthelminthica. — 2) ein best. Nachtvogel (दि-वान्धा) RĪĀN. im ÇKDr.

वल्गुलिका f. 1) Kiste, Kasten: वल्गुलिकासःस्थै दृष्ट्वा पटम् KATHA. 55, 79. 101, 74. कृष्ट्वा वल्गुलिकासः सा चित्रस्था तामदर्शयत् 75. — 2) ein best. Nachtvogel oder eine Art Fledermaus H. 1337.

वल्गुली f. ein best. Nachtvogel oder eine Art Fledermaus DHANV. in NIGH. Pr. unter den प्रतुद aufgeführt Suç. 1, 201, 19. VARH. Bṛh. S. 88, 2 (Fledermaus nach dem Comm.).

वल्गूप (von वल्गु), ० र्वति NAIGH. 3, 14 (अर्धवर्तिकर्मन्). gaṇa कण्डादि

zu P. 3, 1, 27 (पूजामाधुर्ययोः). 1) *artig behandeln*: वल्गुयति यः सुभूतं विभर्ति वल्गुयति वल्गुये पूर्वभाजम् RV. 4, 50, 7. — 2) *freilocken*: वल्गुयसी (= शोभमानाम् Comm.) विलोक्य त्वं त्वी न मत्पूयतीह का BHATT. 5, 78. मत्पूयिष्यति यत्नेन वल्गुयिष्यति (= कृष्टमना भविष्यति, शोभने भ० Comm.) नो (= न) यमः 16, 31.

वल्भु, वल्भते *essen* Dhātup. 10, 31.

वल्भम् (von वल्भु) n. *das Essen* H. 423. HALJ. 2, 170.

वल्भिक m. n. = वल्भीक *Ameisenhaufe* ÇANDAR. im ÇKDr.

वल्भिकि m. n. *dass.* BHAR. zu AK. nach ÇKDr.

वल्भी HARR Anth. 238, 2 fehlerhaft für वल्ली; s. Spr. 1972.

वल्भीक (वै० Uśval. zu UNJDIS. 4, 25) m. n. *gaṇa* श्रद्धादि zu P. 2, 4, 31. TRIK. 3, 5, 15. 1) m. n. (das n. nicht zu belegen) *Ameisenhaufe* (vgl. वल्ल) AK. 2, 1, 15. TRIK. 2, 1, 15. H. 970. an. 3, 95. MED. k. 127. HALJ. 3, 22. VS. 25, 8. TS. 1, 1, 3, 4. ÇAT. Br. 2, 6, 3, 17. 14, 7, 3, 10. KĀTH. 19, 2. 34, 12. 35, 19. ०संभूति ÇĀNDAR. GĀH. 5, 11. ०वपा s. u. 2. वपा 1). ०राशि KAUC. 21. 25. fg. 31. M. 4, 46. धर्म शनिः संचिनुयादल्भीकमिव पुत्तिकाः Spr. 4248. शनिः शनिः संचिनुयादल्भीकमिव वल्भीकम् KAÇIKH. 35, 35 (nach AUFRICHT). JĀG. 1, 278. 2, 151. MBH. 2, 1441. 4, 651. R. 5, 83, 9. SUÇR. 1, 134, 18. 2, 173, 11. ÇĀK. 170. Spr. 82 (II). अञ्जनस्य तयं दृष्ट्वा वल्भीकस्य च संचयम् 115 (II). 3611. 4746. KĀM. NĪTIS. 14, 21. 32. 16, 18. VARĀH. BĀH. S. 35, 5. 43, 13. 46, 70. 48, 16. 54, 9. 12. (गृहम्) मूषकैः कृतवल्भीकम् KATHĀS. 2, 49. BHĀG. P. 7, 3, 15. 23. 9, 3, 3. MĀRK. P. 34, 65. 39, 49. PĀNĀT. 9, 7. ein beliebter Aufenthaltsort von Schlangen MBH. 7, 5590. 14, 1715. R. 3, 35, 12. KATHĀS. 33, 43. fgg. Verz. d. Oxf. H. 90, b, 6 v. u. PĀNĀT. 170, 23. — 2) m. n. Bez. einer best. Krankheit: Knoten an Hand und Sohle u. s. w. von wunden Stellen umgeben TRIK. 2, 6, 15. H. an. MED. WIS. 412. SUÇR. 1, 92, 4. 201, 17. 202, 6. 293, 7. ÇĀNDAR. SĀM. 1, 7, 65. Vgl. पाद०. — 3) m. = सातपो मेघः und सूर्य Schol. zu MECH. 15 (s. Schütz's Uebers.). — 4) m. N. pr. eines Mannes, des Vaters von Vālmiki, BHĀG. P. 6, 18, 4. = वल्भीकि TRIK. 2, 7, 19. H. 846. H. an. — वल्भीकभवः कविः Verz. d. Oxf. H. 140, a, No. 283. — 5) n. N. pr. einer Oertlichkeit KATHĀS. 46, 51. 53. वल्भीकाय MECH. 15 nach einem Schol. Bez. einer best. Kuppe des Rāmāgiri.

वल्भीकाल्प (l) m. Bez. des 11ten Tages (कल्प) in der dunklen Hälfte im Monat Brahman's; s. u. कल्प 2) d).

वल्भीकशोर्ष n. *Antimonium* RĪGĀN. im ÇKDr.

वल्भीकि m. = वल्भीक ÇANDAR. im ÇKDr.

वल्भीकूट n. *Ameisenhaufe* ÇKDr. angeblich nach H.; vgl. वल्भीकूट.

वल्गुल्यु und वल्गुल्यु s. u. पल्गुल्यु.

वल्गु, वल्गते (स्तुति, संघर्षो) Dhātup. 14, 21. (संघर्षो) Verz. d. Oxf. H. 168, b. वल्गद्विधाधर KATHĀS. 110, 57 fehlerhaft für वल्गद्वि०.

वल्ग m. 1) eine Weizenart H. 1174. HALJ. 2, 429. Verz. d. Oxf. H. 72, a, 26. = खल्व ÇĀNDAR. zu BĀH. ĀN. UP. 6, 3, 13. ०पुष्प VARĀH. BĀH. S. 90, 7. — 2) ein best. Gewicht Verz. d. B. H. No. 968. = 3 Guṇḍā ÇĀNDAR. SĀM. 1, 1, 30. LILĀV. im ÇKDr. = 2 Guṇḍā COLEBR. Alg. (dies. Aut.). VAIDYAKAPAR. im ÇKDr. = 1½ Guṇḍā RĪGĀN. ebend.

वल्गकरञ्ज m. so v. a. करञ्ज AUSB. 25.

वल्गकि s. u. वल्गकी 1).

वल्गकी f. *gaṇa* गौरादि zu P. 4, 1, 41. 1) eine Art Lente (steht öfters neben वीणा) AK. 1, 1, 3, 3. H. 288. Ç. 81. HALJ. 1, 96. MBH. 7, 6665. 13, 3782. 5180. HARIV. 4635. RT. 1, 5. RAGH. 8, 41. 19, 13. ÇĀC. 4, 57. VARĀH. BĀH. S. 76, 2. KATHĀS. 49, 18. 84. 86, 78. RĪGĀ-TAR. 2, 126. वल्गकि aus metrischen Rücksichten R. 4, 33, 26. Vgl. चण्डालवल्गकी. — 2) Bez. einer best. Constellation von der Gattung संख्ययोग, bei der alle Planeten in sieben Häusern stehen, VARĀH. BĀH. 12, 10; vgl. वीणा. — 3) = शङ्खकी *Boswellia thurifera* RĪGĀN. im ÇKDr.

वल्लभ UNJDIS. 3, 125. Accent eines darauf ausgehenden Wortes *gaṇa* घोषादि zu P. 6, 2, 85. 1) adj. (f. घा) vor Allen lieb, subst. *Liebling, Günstling, Geliebter, Geliebte* AK. 3, 2, 3. H. 515. fg. an. 3, 457. MED. bh. 18. HALJ. 2, 212. प्रमदा वल्लभामिव R. 3, 35, 68. भृत्य KATHĀS. 23, 32. भार्या 63, 21. Verz. d. Oxf. H. 15, b, No. 59. आत्मसदृशत्ववल्गभक्तिरिषाङ्गनाभिः ÇĀK. 26. Spr. 806. वल्गभक्तियोगो गृहाः RĪGĀ-TAR. 3, 224. प्रायेण हि नरमेष्ट ज्येष्ठाः पितृषु वल्गभाः । मातृषु च कनीयांसः R. 1, 61, 18 (63, 20 GORR.). कस्यास्ति को वल्गभः Spr. 2883. राज्ञः 4675. KĀM. NĪTIS. 5, 19. सर्वजनस्य VARĀH. BĀH. S. 68, 117. BĀH. 24, 10. Z. d. d. m. G. 14, 569, 9. PĀNĀT. 169, 25. श्रेयसामेकवल्लभः BHĀG. P. 4, 24, 77. वल्गभतरा KAURAP. 27. अतिवल्लभा भार्या KATHĀS. 36, 113. MĀRK. P. 65, 11. राज्ञो ein *Liebling des Fürsten* MBH. 2, 1207. Spr. 336 (II). 984. 1261. 1283. 1354. 1862. 1927. 2493. 2561. 3193. नृप० 1009. नरेन्द्र० VARĀH. BĀH. S. 46, 99. अस्मत्स्वामि० PHAN. 9, 3. गण० (so die ed. Bomb.) R. 2, 81, 12. नेगम-पूथ० 2, 106, 33. कुरियजनवल्लभः VER. in LA. (III) 1, 14. श्री० Spr. 1912. अङ्गना० VARĀH. BĀH. 17, 1. पतिवल्लभा BĀH. S. 103, 8. प्राण० PĀNĀT. IV, 8. समस्तगुणवल्लभः ein *Liebling aller Vorzüge* so v. a. mit allen Vorzügen ausgestattet Verz. d. Oxf. H. 140, a, No. 280. गुण० R. 2, 81, 12. निति० *Geliebter, Gatte* RĪGĀ-TAR. 3, 380. उमा० ŚĪH. D. 19, 1. 43, 12. PĀNĀT. 129, 7. 8. VER. in LA. (III) 20, 15. वल्गभा *Geliebte, Gattin* RAGH. 19, 16. Spr. 2791. 4030. RĪGĀ-TAR. 3, 9. 482. 507. BHĀG. P. 1, 14, 37. KAURAP. 14. H. 185. ÇUK. in LA. (III) 38, 3. DHĀRTAS. 90, 16. राजानो बहुवल्लभाः KATHĀS. 47, 104. 22, 129. वल्गभजन *Geliebte* RAGH. 19, 24. Ausnahmeweise wird वल्गभ auch von Unpersönlichem gesagt: कायः कस्य न वल्गभः Spr. 700. अखिललोकवल्लभतमं शीलम् 2765. (घनिः) अमृतस्य वल्गभः RĪGĀ-TAR. 2, 126. Verz. d. Oxf. H. 12, b, 10. न मे ब्रह्मकुलात्प्राणाः कुलदेवाश्च चात्मजाः । न श्रियो न मही राज्यं न दाराश्चातिवल्लभाः ॥ lieber als BHĀG. P. 9, 9, 43. कुरेण — आवत्सवत्स्थलवल्लभेन 3, 8, 28. — b) die Aufsicht über Etwas habend AK. 3, 4, 22, 140. H. an. MED. अ-ध्यतो ऽत्र गवाध्यतः SVĀMIN zu AK. nach ÇKDr. also wohl nur fehlerhaft für वल्गव *Kuhhirt*. — 2) m. a) ein edles Pferd (eher *Lieblingspferd*) H. an. MED. — b) N. pr. eines Sohnes des Balakāçya MBH. 13, 204. eines Lehrers (vgl. वल्गभाचार्य) HALL 146. WILSON, Sel. Works II, 72. eines Grammatikers Verz. d. Oxf. H. 113, b, 3. 6. — c) pl. N. pr. eines Volkes VP. 193, N. 129; v. l. für मल्लव; अर्परवल्लभाः MBH. 6, 370. die ed. Bomb. des MBH. liest वल्गवाः und अर्परवल्लवाः. — 3) f. घा N. zweier Pflanzen: = अतिविषा und प्रियङ्गु AUSB. 64. — 4) वल्गभी s. bes. — Vgl. अर्पर०, कुबेर०, देवज्ञ०, पिक०, भवानी०, भू०, भूपाल०, भृङ्ग०, मुख०, मुहूर्त०, मृग०, राज०, राधा०, राम०, रोहिणी०, लक्ष्मी०, मातृप-वल्लभा, पासिक०, वल्गि०.

वह्निभञ्जी m. N. pr. = वह्निभाचार्य HALL 93. 227.

वह्निभता f. nom. abstr. von वह्निभ *Liebling*: स्त्रीषु वह्निभतायाति *er wird ein Liebling der Weiber* MBH. 13, 5154. यच्छलमपि जलदे वह्निभतामेति सकललोकस्य Spr. 2272. राजवह्निभतामेति *er wird ein Liebling des Fürsten* PĀNĀ. 4, 6, 17. तात° (s. die v. l.) PRAB. 10, 5. अति° PĀNĀ. 221, 5.

वह्निभदीक्षित m. N. pr. eines Lehrers, = वह्निभाचार्य HALL 148. 227.

वह्निभदेव m. N. pr. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 124, b, 29.

वह्निभन्यायाचार्य m. N. pr. eines Autors HALL 71.

वह्निभपालक m. Rosskirt TAIR. 2, 8, 47. HIA. 117. BHŪMIP. im ÇKDr.

वह्निभपुर n. N. pr. einer Stadt Kshiric. 12, 4. eines Dorfes (ग्राम) 10, 18. 18, 8.

वह्निभशक्ति m. N. pr. eines Fürsten KATHĪS. 10, 17. 59.

वह्निभस्वामिन् m. N. pr. = वह्निभाचार्य WILSON, Sel. Works I, 365.

वह्निभाचार्य m. N. pr. eines Lehrers und Gründers einer Viṣṇu-ritischen Secte COLBR. Misc. Ess. I, 196. WILSON, Sel. Works I, 54 u. s. w. HALL 93 u. s. w. Verz. d. Oxf. H. 38, a, No. 94. 274, a, No. 649. 387, b, No. 525.

वह्निभाष्टक n. die acht Strophen Vallabha's, Titel einer Schrift HALL 152. °विवृति Verz. d. Oxf. H. 274, a, No. 649.

वह्निभी f. N. pr. einer Stadt KATHĪS. 22, 60. 116. 128. 29, 75. 32, 44. HIOUEN-THSANG II, 162. 404. Vie de HIOUEN-THSANG 206. LIA. II, 409. 750. III, 501. fgg. In allen Stellen des KATHĪS. wäre metrisch auch वल्भी möglich, dagegen erfordert das Metrum BHATT. 22, 35 die Schreibart वल्भी (s. d.).

वह्निभेश्वर m. N. pr. eines Fürsten Ind. St. 3, 330.

वह्नर n. s. u. वह्नुर.

वह्नरि und °रि f. 1) *Ranke, Rankengewächs*; = मञ्जरि AK. 2, 4, 2, 13. H. 1122. HALĪS. 2, 30. °रि VARĀH. BHŪ. S. 58, 21. वह्नरीश्वरन् PĀNĀ. 229, 16. निष्पाव° MĀRK. P. 50, 83. शय्या लतावह्नरी Spr. 3153, v. l. अनपायिनि संश्रितद्रुमे गन्धभ्यो पतनाय वह्नरी KUMĀRAS. 4, 31. विष° Spr. 1549. भुञ्जा° SĀH. 57, 5. देवह्नरी PĀNĀ. 3, 5, 21. Spr. (II) 185. गात्र° PĀNĀ. 3, 5, 24. व्यालोलालक° Spr. 2629. — 2) *ein best. Metrum*: 32 + 50 Moren COLBR. Misc. Ess. II, 154. — Vgl. अङ्गार°, गन्ध°, नाग°, वन°, सोम°.

वह्नापुर n. N. pr. einer Stadt RĪĀA-TAR. 7, 220. 8, 542. 544. 624. 1446.

वह्नि (selten und meist aus metrischen Rücksichten) und वह्नी f. 1) *Rankengewächs, Schlingpflanze* AK. 2, 4, 1, 9. 3, 4, 24, 69. 6, 2, 8. H. 1118. an. 2, 569. MED. I. 38. HALĪS. 2, 25. M. 1, 48. 8, 247. 380. 11, 142. MBH. 1, 6067. वृत्तगुल्मलतावह्नयस्वक्सारस्तृणाज्ञातयः 6, 171. 13, 2992. MĀRK. P. 15, 25. VARĀH. BHŪ. S. 48, 5. वह्नी वेष्टयते वृत्तं सर्वतश्चैव गच्छति MBH. 12, 6833. 4841 (बल्चीव st. वह्नीव ed. Calc.) Spr. 3828. 8308. लता वं-ह्नीश्च गुल्मीश्च R. 2, 80, 6. 3, 82, 10. SUÇA. 1, 73, 15. 80, 14. 107, 17. 199, 9. VARĀH. BHŪ. S. 28, 13. 41, 3. 43, 13. 48, 66. 55, 18. 22. 26. 98, 37. 42. MĀLATĪ. 1, 13. Spr. 1972. KATHĪS. 19, 81. 69, 7. RĪĀA-TAR. 1, 371. BUĪA. P. 5, 13, 18. PĀNĀ. 1, 7, 20. PĀNĀ. 299, 9. Insbes. eine Klasse von *Arsenotpflanzen* (विदारी, सारिया, रजनी, गुडूची) SUÇA. 1, 143, 13. 146, 5. 2, 209, 2. Bildlich: देवह्नि Gtr. 10, 11. PRAB. 12, 1. भुञ्जावह्नि (in ungebundener Rede) 81, 15. भूचापवह्नी Spr. 2082. विमुहह्नी 421. मनेभव°

KATHĪS. 17, 73. मार° 72, 286. लज्जा° Spr. 188. कर्म° BUĪA. P. 5, 14, 40. सर्वसंसार° Verz. d. Oxf. H. 120, a, 13. — वह्निसिद्धि (?) 92, b, 32. — 2) *Best. Pflanzen*: = अजमेदा H. an. MED. = कुसुमासर H. an. = केवर्तिका und चव्य RĪĀA. im ÇKDr. — 3) वह्नी Bez. der Theile einiger Upanishad KATHĪS. S. 92. 109. 121. 132. 143. 159. TAITT. UP. S. 42. Verz. d. B. H. No. 368; vgl. ध्यानन्द°, उत्तर°, ब्रह्मानन्द° (unter ब्रह्मानन्द 1), मध्य°, शिता°. — 4) वह्नि *die Erde* ÇABDAM. im ÇKDr. — Vgl. अङ्गार°, अङ्गि°, कृञ्ज°, चित्र°, धाङ्ग°, नाग°, नील°, पर्व°, प्रिय°, बदर°, बङ्ग°, फाणि°, ब्रह्म°, भद्र°, मधु°, मधुर°, मक्ता°, माधव°, मेघ°, मोहन°, यज्ञ°, योजन°, रति°, राज°, वज्र°, विष°, सूर्य°.

वह्निकाण्टकारिका f. *Solanum Jacquini* RĪĀA. im ÇKDr.

वह्निका demin. von वह्नी *Schlingpflanze*; s. अङ्गि°, अनुञ्ज°, कृञ्ज°, नाग°, भद्र°, मोहन°, योजन°, रङ्ग°, चित्रवह्निक.

वह्निकाय *Koralle* NIGH. Pa.

वह्नित m. *eine best. Pflanze mit giftiger Blüthe* SUÇA. 2, 252, 1. Pfeffer AUSH. 24. Tabaschir RĪĀA. in NIGH. Pa. — Vgl. वह्नीज.

वह्नित्वा f. *eine Grasart*, = मालाह्वा RĪĀA. im ÇKDr.

वह्नितम् (von वह्नित) adj. *mit einer Schlingpflanze versehen*; bildlich: अनुञ्जभूवह्नितमह्नवी (eigentlich adj. von अनुञ्जभूवह्नि) Gtr. 2, 19.

वह्निराष्ट्र m. pl. N. pr. eines Volkes, v. l. für मह्निराष्ट्र VP. 188, N. 38.

वह्निशकाटपोतिका f. *eine best. Gemüsepflanze*, = मूलपोती RĪĀA. im ÇKDr.

वह्निशूरा (°सूरा gedr.) m. *eine best. Pflanze*, = अत्यम्लपर्णी RĪĀA. im ÇKDr.

वह्नी s. u. वह्नि.

वह्नीकर्णा m. Bez. einer best. Deformität des Ohres SUÇA. 1, 55, 16. तनुविषमाल्पपालिर्वह्नीकर्णाः 56, 5.

वह्नीज m. Bez. einer Klasse von Pflanzen (= मुद्गादिक Comm.) VARĀH. BHŪ. S. 8, 13. 16, 25. Pfeffer ÇABDAM. und RĪĀA. im ÇKDr. — Vgl. वह्नित.

वह्नीबदरी f. *eine Art Judendorn*, = भूबदरी RĪĀA. im ÇKDr.

वह्नीमुद्र (वह्नियुद्र gedr., aber zwischen वह्नीबदरी und वह्नीवृत्त stehend) m. *eine Bohnenart (मकुष्ठ)* RĪĀA. im ÇKDr. वह्नी° NIGH. Pa.

वह्नीवृत्त m. *Shorea robusta* RĪĀA. im ÇKDr.

वह्नुर n. = शादल und तेत्र (तेत्र in MED. gedr.) H. an. 3, 598. MED. r. 212. = कुञ्ज, मञ्जरी und अनम्भम् H. an. = गहन und क्षोषध MED. Nach ÇKDr. sollen VIÇVA, DHARA und ÇABDAM. वह्नुर n. lesen. — Vgl. वह्नूर.

वह्नूर UÉVAL. zu URĀDIS. 4, 90. m. f. n. TRIK. 3, 5, 22. *getrocknetes Fleisch*, m. f. (स्री) und n. AK. 2, 6, 2, 14. TRIK. 3, 3, 370. MED. r. 212. n. H. 624. aq. 3, 598. fg. M. 5, 13. JĪĀ. 1, 175. SUÇA. 1, 41, 16. 70, 6. 103, 14. 2, 233, 11. 487, 15. Nach den Lexicographen ausserdem noch: *Schweinefleisch*, m. f. n. TRIK. MED. n. H. an. n. = वनतेत्र, वाहन und ऊषर H. an. = वनतेत्र, गहन und उषर (sic) TRIK. — Vgl. वह्नुर.

वह्नूरक m. Bez. einer best. Deformität des Ohres SUÇA. 1, 55, 14. कृ-स्ववृत्तसमोभयपालिर्वह्नूरकः 18.

वह्न्या f. *Myrobalane* HIA. 92.

वैल्श m. *Schössling, Zweig* TS. 7, 3, 19, 1. BUĪA. P. 3, 8, 29. मुञ्ज° ÇAT. Br. 3, 2, 2, 13. शर्त° RV. 3, 8, 11. VS. 5, 13. 12, 100. AV. 6, 30, 2. शतव-

त्तो नाम वटः Bha. P. 5, 16, 25. सकृन् RV. 3, 8, 11. 7, 38, 9. 9, 5, 10. VS. 8, 18.

वल्क, वल्कले Dñāṭup. 16, 38 (प्राधान्ये). 40 (परिभाषणकिसादनेषु, क्वादन st. दान v. l.; स्तुतिरिसादानवानु Vor.). — caus. वल्कयति 38, 97 (भाषार्थ oder भासाथ).

— उप mit einer Frage auf die Probe stellen, ein Räthsel vorlegen: एतद्द्वयमुप वल्कामसि (बलिकामके Lāṭṭ. 9, 10, 11) वा VS. 23, 51. med. Cat. Ba. 14, 4, 2, 9. 12, 4, 2, 28. — Vgl. उपवल्क.

— प्र dass.: प्रवल्ककाभिर्वै देवा धमूरान्प्रवल्कयथिनानत्यापन् Air. Ba. 6, 38. यच्च किं चित्प्रवल्कितमादित्यकमेव तत् räthselhaft Nā. 7, 11, 13, 8. — Vgl. प्रवल्क lg.

ववाङ्ग n. die weibliche Scham Taik. 2, 6, 21 fehlerhaft für वराङ्ग.

वर्त्रे (von 1. वर) 1) adj. sich versteckend, sich in sich zurückziehend: वत्र उधनि RV. 1, 52, 8. वत्रासो न पे स्वाज्ञाः स्वतवसः 168, 2. त्वं चिदर्थं मधुपं शयानमसिन्वं वत्रं मकारदुयः 5, 32, 8. — 2) m. Höhle, Grube, Tiefe Nāig. 3, 28. धर्मवत्राः सुदुधा वत्रे अतः RV. 4, 1, 12. 5, 31, 3. 10, 8, 7. दुष्कृतो वत्रे अतर्नारम्भणे तमसि प्र विध्यतम् 7, 104, 3. वत्रो अन्तौ अवा सा पदीष्ट 17.

वर्त्रि (wie oben) m. Versteck, Hülle, Gewand; körperliche Hülle, Leib Nāig. 3, 7. Nā. 2, 9. वर्त्रि वसनाः RV. 4, 164, 7. 29. राज्ञमि कृष्टेह्यमस्य वत्रेः 4, 42, 1. शपे वत्रिशरति जिह्वाद् 10, 4, 4. इह्वत्रिमविदत्पूषास्य 5, 5. किली वत्रिम् 9, 69, 9. 71, 2. स्व वत्रिं कुरु धितस्यः 1, 46, 9. अमि नद्यो वत्रिणा कृताः 54, 10. वृषरूपो वत्रिं प्रामुञ्चत द्वापिमिव ध्यवानात् 116, 10. 5, 74, 5. प्र वत्रेर्वत्रिश्रित 19, 1. Daher angeblicher Liedverfasser von RV. 5, 19. — Vgl. वि०.

वर्त्रिवासम् adj. eine Hülle oder Verkleidung umlegend AV. 8, 6, 2.

वप्, वष्टि Dñāṭup. 24, 71 (कात्तो). वष्टि Nāig. 2, 6 (कात्तिकर्मन्). वष्टि, उष्टि, अष्टि RV. 2, 31, 6. उष्टि P. 6, 1, 16. वशति RV. 8, 28, 4. विवष्टि (Schol. zu P. 2, 4, 76. 7, 4, 78). वर्वति: अवशत्, वशम्, वशाम; अवष्ट Vor. 9, 6. उशान्, उशमान्; उवाश, उशतुम् P. 6, 1, 17. Vor. 9, 6. वावष्टुम्, वावशे, वावशान्; वशीम् MBh. उशितवत् P. 6, 1, 16. Schol. 1) wollen, gebieten: समर्थो गा अशति यस्य वष्टि RV. 1, 33, 3. 2, 22, 1. 24, 8. नास्या वष्टि विमुचम् 5, 46, 1. 8, 20, 17. 28, 4. तथेदंदिन्द्र क्रत्वा यथा वशः 80, 4. 82, 10. 1, 163, 7. यदा दुग्धं वरुणो वष्ट्यादित् 5, 83, 4. त्वं च सोम नो वशो जीवातुम् 1, 91, 6. यस्ते वष्टि ववन्ति तत् । यदीक्यासि वीकु तत् wenn man Etwas von dir will, so befehlt du es 8, 43, 6. दशमीमूयः सुमनो वशेक (वसेक?) gebiete, herrsche AV. 3, 4, 7. mit dat. inf. वष्टि प्र देवान्यजथ्यै RV. 6, 11, 3. यथा त उष्टमसीष्टये 1, 30, 12. 5, 74, 3. ता वा वास्तून्युष्टमसि गमथ्ये 1, 154, 6. med.: दृक्का न्यौभाडुशमान् श्रोत्रः verfügend über, aufbietend 4, 19, 4. — 2) verlangen nach, begehren, gern haben, haben: इन्द्रो वावशति कि RV. 1, 2, 4. यष्टं वष्टु 3, 10, 22, 6. स्तोमम् 21, 1. 2, 31, 7. 37, 1. सुष्टुतिम् 6, 61, 7. 7, 16, 11. पीतिम् 98, 2. सव्यम् 3, 31, 14. यावाणाः सोम वो कि कं सखित्वाय वावष्टुः 6, 51, 14. इमे कि ते कारवो वावष्टुर्धिया 8, 3, 18. क्वयं तवेदं कृतभुगवष्टि देवः (so die ed. Bomb.; NILAK. erwähnt die Lesart der ed. Calc. देवान्, wozu er प्रापयितुम् ergänzt) MBh. 1, 2106. मा धर्मान्सकलान्वशीः 3, 11003 (8. 569). निःस्वो वष्टि शतम् Spr. 1626. अमी कि वीर्यप्रभव भवस्य ज्ञयाय सेनान्यमुशति देवाः KUMĀR. 3, 15. भवनेषु रसाधिकेषु पूर्व तित्तिरन्तार्थमुशति ये निवा-

सम् CĀ. 179. HANIV. 4360. mit infin.: वापाश मे तूयाः खादिसृत्प मुकुर्मुकुर्ग-
सुमुशति चेव MBh. 8, 1909. — 3) mit Entschiedenheit seine Meinung an
den Tag legen, statufiren, behaupten, annehmen, erklären für (vgl. volle): स
वा एष आत्मेकेशति कवयः सितासितेः कर्मपत्तेरनभिभूत इव प्रति शरि-
रेषु चरति MAITAJUP. 2, 7. भस्मनिभे (वर्के) भयमुशति पचक्रात् VARIAN.
Bhā. S. 3, 29. पञ्चमं व्ययमुशति शोभनम् 8, 36. 24, 84. 43, 62. Bhā. 23, 8.
27 (25), 10, 28. Bha. P. 1, 5, 10. 40. 10, 8, 12. 12, 8, 46. दलीकृतं चक्रमु-
शति चापम् so v. a. nennen GOLĀB. 11, 15. — 4) partic. उशत्, उशान
und वावशान willig, gern, freudig, folgsam, verlangend RV. 1, 12, 4. 61,
6. 101, 10. पतिं न पत्नीरुशतीरुशतं स्पृशति 62, 11. 17, 17. 22, 9. या न
उत्र उशतो विद्ययति यस्यमुशतेः प्रकूराम् शेषम् 10, 88, 87. 9, 2. 3, 33, 1.
4, 22, 3. 5, 32, 10. 10, 16, 2. AV. 14, 2, 52. उशन्क वै वाशयवसः सर्ववेदसे
देवा KATHOP. 1, 1. आ योनिमस्यादुशसमुशानः RV. 3, 8, 7. 4, 23, 1. 6, 39, 2.
सत्रोपेता अघ्नं वावशानाः 3, 20, 1. 22, 1. 38, 9. स वावशान इह पाकि सो-
मम् 81, 8. 10, 89, 13. सोमं पति मतेयो वावशानाः 9, 97, 34. देदेनै रयिम-
सिन् वावशानः bereitwillig 93, 4. 1, 113, 10. 7, 5, 5. 36, 6. Im Bha. P. er-
scheint उशत् (vgl. उशती in den Nachträgen) sehr häufig in der Bed.
reizend, heblisch (= कमनीय Comm.): वाच उशतीः 2, 7, 11. कथा 3, 18,
47. कीर्ति 2, 7, 20. 4, 30, 11. उशदुकूल 8, 9, 17. उशतम् 1, 3, 14. 7, 9, 16.
उशतात्मना 7, 7, 24 wird durch प्रुष्टनात्मना erklärt; उशद्विर्ब्रह्मतेजसा 4,
4, 34 durch देदीप्यमानैः; उशति 10, 8, 51 als voc. fem., als loc. (= स्वर्चिते)
und auch als verbum finitum (= जल्पति) erklärt. उशत् als partic. und
Nom. pr. in folgender Stelle: सुयस्तनयो अभवत् । उपन्यो (उशतो die
neuere Ausg., उशतो नामतः NILAK.) यत्तमखिलं स्वधर्ममुपततां (उशतो die
neuere Ausg., = कामयानानाम् NILAK.; wir würden Bed. 3) annehmen)
वरः HANIV. 1974. Im folgenden CĀ. k. liest die neuere Ausg. सूनुरोषतः
statt पुत्र उषतः der älteren.

— caus. वशयति in seine Gewalt bekommen, sich unterthan machen:
वशयेत्सकलान्मर्त्यान्विशेषेण मकीपतीन् Verz. d. Oxf. H. 105, b, 24.

— intens. वावश्यते P. 6, 1, 20. Vor. 20, 13.

— अमि 1) beherrschen: वषेव वधोरमि वष्टोत्रसा RV. 2, 25, 3. — 2)
zustreben auf: स हूतो विशेदमि वष्टि सया RV. 4, 1, 8. — 3) med. be-
gehren: जुषाणो कृत्यममि वावशे वः RV. 2, 14, 9. — 1, 164, 38 hierher
oder zu वाष्.

— समा, समावशेत् Kām. Niris. 4, 57 (auch im Comm.) fehlerhaft für
समावसेत्.

1. वश (von वप्) 1) m. a) Willen, Wunsch, Belieben P. 3, 3, 58,
Vārt. 3. AK. 3, 3, 8. 3, 4, 46, 91. Taik. 3, 3, 432. H. 430. an. 2, 553.
Med. c. 12 (n. nach Med. und CĀDAR. im CKDr.). देवानो चित्तिरो
वशम् RV. 10, 171, 4. तत्रियस्य वशे सति wenn der Ksh. will Cat. Ba.
1, 3, 2, 15. यावदस्य वशः (= शक्तिः Comm.) स्यात् so lange er mag 5, 14.
4, 4, 5, 10. 6, 2, 4, 89. स्व वशं चरुः 3, 9, 4, 14. 13, 5, 4, 22. वश एतत्कुर्वातु
KĀT. Cn. 10, 8, 29. वशां अन्तु RV. 1, 82, 3. 181, 5. पिबा सोमं वशां अन्तु
8, 4, 10. 10, 91, 7. तेन (यथा) याकि वशां अन्तु 142, 7. अन्तु वशं (mit Abfall
des Nasals und Verkürzung des Vowels) क्षणामाददिः 2, 24, 13. अथो वशानां
भवथा सक्त श्रिया 3, 60, 4. Air. Ba. 3, 13. Air. Up. 5, 2. आत्मनो वशः Spr.
1349. — b) Befehl, Herrschaft, Gewalt, Botmässigkeit; = प्रभुत्व und
आपत्तता (आपत्तत्व) Taik. H. an. Med. (n. nach Med. und CĀDAR.). वशा

हि सत्या वरुणास्य राशः AV. 1, 10, 1. धर्मो वशस्य पर्येतास्ति RV. 6, 34, 5. वशं देवासस्तन्वीर्यं नि ममभुः 10, 66, 9. सर्वं तदिन्द्र ते वशं 8, 82, 4. 9, 86, 28. VS. 4, 11. 31, 21. TS. 6, 3, 9, 6. AIT. BR. 4, 3. PRAÇNOP. 2, 18. वशे बलवता धर्मः MBH. 12, 4842. BhaG. P. 1, 6, 7. 9, 14. 3, 29, 44. 5, 20, 39. 6, 3, 1. 12, 6. यथा तवेयं वसुधा वशे भवेत् R. 2, 23, 41. 3, 55, 18. RĪĀ-TAR. 4, 145. न पुत्रो भार्या वा वर्तते वशे Spr. 4417. R. 4, 17, 54. KATHĪS. 33, 9. PĀNĒAR. 3, 11, 10. बाल्ये पितुर्वशे तिष्ठेत् Spr. 1969. R. GORR. 2, 53, 10. KATHĪS. 120, 80. BhaG. P. 5, 17, 23. MĀRK. P. 62, 81. वशे स्थापयितुं प्रज्ञाः M. 7, 44. तं च देशं वशे स्थापयामास MBH. 1, 683. R. 3, 47, 8. 9. 4, 32, 19. 7, 20, 19. KĪM. NĪTIS. 8, 33. BhaG. P. 9, 19, 23. प्रमदाः कामिवशे संस्थिताः VANĪM. BĀH. S. 24, 31. विषयेषु च सञ्जस्यः संस्थाप्या आत्मनो वशे Spr. 3663. वशे लभ् AV. 1, 8, 2. ÇAT. BR. 1, 9, 2, 35. वशे कर् गायुः सान्नादादि P. 1, 4, 74. वज्रेणेवेनं वशं कृत्वा लभते TS. 6, 3, 2, 5. वशे कुलेन्द्रिययामम् M. 2, 100. तं वशे कुर्वन्ति शत्रवः 8, 174. R. 3, 46, 5. 55, 7. 6, 11, 10. 7, 87, 4. Spr. 2757. BhaG. P. 9, 4, 66. मम वशेषु कुर्यानि वः कृणामि AV. 3, 8, 6. य इदं वशे (sonst वशम्) ऽनपत् BhaG. P. 5, 18, 26. न मित्रं नयेत् वशम् (वशम् als indecl. gāya चादि zu P. 1, 4, 57) AV. 5, 19, 15. RV. 10, 84, 2. पराष्ट्रं वशं नयन् JĀĪN. 1, 341. एतदात्मन्येव वशं नयेत् BhaG. 6, 26. KĪM. NĪTIS. 11, 16. Spr. 251. RAÇH. 8, 19. RĪĀ-TAR. 4, 404. BhaG. P. 3, 27, 5. 8, 15, 33. तानानयेद्वशम् M. 7, 107. fg. 9, 261. R. 3, 62, 34. BhaG. P. 4, 27, 1. वशमुपनयते ÇAT. BR. 1, 5, 4, 5. BhaG. P. 5, 2, 6. येन वशं प्रणीताः 7, 8, 3. एवं मनः (acc.) कर्म (nom.) वशं प्रयुक्ते 5, 5, 6. नान्यस्य मनो वशमन्विषाय TBa. 3, 12, 2, 8. वशमुपेताः ÇAT. BR. 4, 3, 4, 12. ÇĀNKH. BR. 30, 9. AIT. BR. 8, 9. यदा च गच्छत्यनुदात्तमन्तरं वशं पददेहदयस्य RV. PĀT. 11, 26. कामबाणवशं गता MBH. 3, 1865. 5, 7237. R. 2, 21, 2. 30, 19. 64, 26. 78, 4. 4, 35, 10. Spr. 331. BhaG. P. 1, 8, 47. 6, 1, 61. निद्रावशमगमत् PĀNĒAT. 38, 3. तयोर्न वशमागच्छेत् BhaG. 3, 34. MBH. 3, 1851. R. 2, 53, 3. 97, 22. यदा वशमुपागतः (देशः) JĀĪN. 1, 342. निद्रावशमुपागताः R. 5, 56, 94. वशमेष्ट्यामः 2, 52, 18. MBH. 3, 2895. VANĪM. BĀH. S. 43, 35. HIT. 1, 32. निद्राया वशमेष्ट्यामः R. 2, 62, 20. वशमुपैति VANĪM. BĀH. S. 45, 11. समेति वशम् BĀH. 17, 4. को न याति वशम् Spr. 748. 1017. 2246. SuçA. 1, 158, 5. VANĪM. BĀH. S. 34, 17. तिप्रं कोपस्य वशं प्रयाति 68, 110. वासो यथा रङ्गवशं प्रयाति MBH. 5, 1269. वशमायाति SuçA. 1, 149, 14. राक्षसीनां वशं प्राप्ता R. 3, 62, 37. Spr. 2756. VET. in L.A. (III) 26, 19. पुनः पुनर्वशमापद्यते मे KATHOP. 2, 6. घनर्कवशमापन्ना MBH. 1, 6160. R. 1, 42, 13 (43, 13 GORR.). 3, 70, 4. कामस्य वशमास्थितः 2, 49, 4. वशेन auf Geheiss, in Folge —, in Veranlassung von, zufolge, gemäss, vermittelt: हृद्दोगं ÇĀNKH. ÇA. 10, 8, 33. स्तोमं LĀTJ. 8, 5, 12. कालादिं SuçA. 1, 131, 9. भूमिराज्ञं JĀĪN. 2, 166. माकृत्यम् Spr. 3571. 3733. VANĪM. BĀH. S. 2, 4. तिगमांप्रसोनिद्यं GA- NIT. BHAGAVAT. 15. SARVADARÇANAS. 26, 21. 46, 11. 95, 4. 152, 10. 154, 20. वत्सरो गुरुं ein Jahr zufolge Jupiters d. i. ein Jupiter-Jahr VANĪM. BĀH. S. 8, 39. वशात् dass.: प्रकृतेः BhaG. 9, 8. Spr. 3246. तपसः BRAHMA-P. in L.A. (III) 49, 30. विधेः KATHĪS. 25, 273. विधिं Mech. 6. देवः DhŌRTAS. 90, 13. BhaG. P. 3, 28, 37. PĀNĒAT. 160, 17. 174, 25. Spr. 2418. धर्मः RV. PĀT. 12, 9. SĪMKEJAK. 65. VERZ. d. Oxf. H. 48, 5, 13. प्रकृतिभेदं MAITRAJUP. 6, 30. 35. अपराधं JĀĪN. 1, 366. कार्यं 2, 3. R. 2, 68, 14. Spr. 2883. KAP. 1, 30. SĪMKEJAK. 67. RAÇH. 11, 7. 15, 11. दाक्षिण्यं VIKR. 2. 56. Spr. 665. 688. 778. AK. 2, 7, 13. VANĪM. BĀH. S. 5, 9. 11. 51, 35. 104, 40. GOLĀDHJ.

5, 9. KATHĪS. 3, 74. 21, 32. 25, 280. 21, 32. 54, 100. RĪĀ-TAR. 1, 371. DhŌRTAS. 68, 13. 76, 5. PĀNĒAT. 32, 24. 33, 6. 148, 10. 183, 6. 252, 14. 264, 23. ed. ORN. 4, 25. HIT. 44, 3. VET. in L.A. (III) 11, 3. Schol. zu NAMH. 22, 45. SARVADARÇANAS. 29, 18. 34, 6. 86, 17. 20. 92, 22. चन्द्रवशात् । पञ्चनवते दिनशते so v. a. in 195 lunaren Tagen VANĪM. BĀH. S. 21, 7. वशतम् dass.: कर्म° Spr. 2085. वल° in Folge der geographischen Breite GOLĀDHJ. 7, 34. वश am Ende eines adj. comp. (f. घा): काल° in der Gewalt von — stehend MBH. 13, 66. 1466. 16, 111. प्रतिपक्षा दातृवशः R. 1, 69, 14. 3, 61, 4. 5, 16, 51. 7, 24, 11. निद्रा° RAÇH. 5, 67. Spr. 3197. 3347. सद्यः खेदवशो ऽभवत् KATHĪS. 8, 17. 18, 340. 25, 294. BhaG. P. 1, 13, 39. 2, 7, 39. 5, 23, 3. 8, 7, 15. VET. in L.A. (III) 20, 7. — c) die personifizierte Herrschaft: ईशा वशस्य या ज्ञाया AV. 11, 8, 17. — d) = जन्मन् Geburt, Ursprung H. an. — e) Hurenhaus (vgl. वेश) TRIK. — f) N. pr. eines Schützlings der AÇVIN, mit dem Bein. AÇVJA RV. 1, 112, 10. 116, 21. 8, 8, 20. 46, 21. 23. 10, 40, 7. VĪLAKH. 2, 9. angeblicher Verfasser von RV. 8, 46. abgekürzt so v. a. dessen Lied ÇAT. BR. 8, 6, 2, 3. 9, 3, 2, 19. ÇĀNKH. ÇA. 12, 14, 1. RV. PĀT. 17, 18. — g) pl. N. pr. eines Volkes AIT. BR. 8, 14. MBH. 1, 6684. बहून् st. वशान् ed. Bomb. — 2) adj. (f. घा) unter Jmdes Befehlen stehend, unterthan, abhängig TRIK. H. an. H. c. 92. MED. सपु- राहं वशा तव KATHĪS. 81, 102. BhaG. P. 8, 12, 43. तासां वशश्च सततं स्त्री- याम् PĀNĒAR. 1, 10, 25. 14, 90. fgg. PĀNĒAT. 208, 13. — Vgl. व्र° (in der 2ten Bed. auch MAITRAJUP. 6, 30. BhaG. 8, 19. 9, 8. R. GORR. 2, 38, 4. Spr. 251. 3056), आत्म°, कर्म°, क्रोध°, तद्वश°, पर°, यथावशम्, विवश.

2. वैश n. flüssiges Fett: केवलीन्द्राय उडुके हि गृष्टिवर्षं प्रोष्यं प्रथमं उरुना AV. 8, 9, 24. यद्वशमलवत्ता वशमभवत्तस्मात्ता रुविरिव AIT. BR. 3, 26. nach SĪS. = मेदस्. KĪTJ. 13, 8. — Vgl. वसा.

वशंवद (von 1. वश + वद) adj. P. 3, 2, 88. Vor. 26, 57. Jmdes Willen —, Herrschaft anerkennend: वशंवदं कर् Verz. d. Oxf. H. 258, b, 21. महशंवद 24. in Jmdes Gewalt stehend, ganz ergeben: मन्मथ° SĪH. D. 115. धर्म° RĪĀ-TAR. 6, 109. लोभ° 4, 395. 621. कृतज्ञत्व° so v. a. dem Gefühl der Dankbarkeit folgend 1, 243. Spr. 3797. गुरुर्कृष्वशंवदवदन so v. a. sich grosser Freude hingebend, solche an den Tag legend Gtr. 11, 24. मृगम- दसौरभरभसवशंवदनवदालमालतमाल so v. a. ganz duftend nach 1, 29.

वशंवद्व n. das Jemand-zu-Willen-Sein, das Sichfügen in den Willen Anderer RAÇH. 18, 12.

वशकर adj. sich unterthan machend, für sich gewinnend MBH. 13, 1192. (विद्या) सभावशकारी Spr. 2797, v. 1.

वशका f. ein gehorsames Weib ÇANDAN. im ÇKDn.

वशकारक adj. zur Unterwerfung führend: भेद Spr. 1436.

वशक्रिया f. das sich-zu-Willen-Machen, Besaubern AK. 3, 3, 4. H. 1498.

वशग adj. (f. घा) in Jmdes Gewalt stehend, unterthan, gehorsam: तव MBH. 4, 225. 706. 14, 2172. HARIV. 7706. R. 1, 30, 11. R. GORR. 1, 31, 14. 2, 34, 10. Spr. 2393. 2534. प्रमदानां वशगा नराः VANĪM. BĀH. S. 24, 32. धात्री वशगा करोति 43, 38. KATHĪS. 33, 9. PĀNĒAR. 1, 14, 93. MĀRK. P. 61, 56. मन्मथ° MBH. 3, 14687. कामस्य 4, 391. विधेः Spr. 1431. मानव्याधेः 2834. काम° MBH. 4, 269. R. 1, 63, 6. R. GORR. 2, 31, 10. VANĪM. BĀH. 20, 9. श्रेष्ठ° R. 2, 40, 5. निद्रा° SuçA. 1, 69, 14. कुवेद्य° 353, 11. घाश्चर्य° KATHĪS. 22, 238. मदनविग° 113. देव° BhaG. P. 3, 28, 36-6, 14, 20. स्वर्कस°

8, 19, 3. क्रोधं PAÑĀT. 36, 24. वचनं 25, 21. कामिनीं (शिल्प) die Geliebte in die Gewalt bringend PAÑĀT. 1, 11, 31.

वशगत adj. dass. Buā. P. 4, 26, 26. मदनं VARĀH. BṛH. 24, 12. निद्रां PAÑĀT. 37, 7, 8.

वशगत (von वशग) n. Unterthänigkeit, Abhängigkeit von: निज्ञनं Buā. P. 4, 31, 20.

वशगमन n. das in-die-Gewalt-Kommen Nir. 10, 10.

वशगामिन् adj. in Jmdes Gewalt kommend, unterthänig —, gehorsam werdend MĀR. P. 72, 7.

वशीकर adj. in seine Gewalt bringend: सर्वभूतं PAÑĀT. 4, 3, 25. वशीकर: Anā. 3, 9 fehlerhaft für वशीकर:; wie MBH. 3, 11943 gelesen wird.

वशीगम adj. beeinflusst, Bez. gewisser Saṃdhi, die eine Lautaffection mit sich führen, RV. PAṬ. 4, 5. GORR. 4, 8, 3. — Vgl. वृ०.

वशतमा s. u. 1. वशा 1).

वशता (von वश) f. 1) das in-der-Gewalt-Stehen, Abhängigkeit: स्त्रियाय भर्तुर्वशतां समोदय MBH. 2, 2243. चित्तं निज्ञवशतामिदं नय Verz. d. Oxf. H. 122, a, 24. — 2) das Gewalthaben über (loc.), Beherrschen: शास्त्रे नृपे च युवतो वशतावसन्ना Spr. 2977, v. 1.

वशत्व in रिपु०, eig. nom. abstr. von रिपुवश in der Gewalt des Feindes stehend VARĀH. BṛH. 8, 79, 24 = 94, 5.

वशन n. nom. act. von वष् P. 3, 3, 58, VArtt. 3, Schol.

वशनी (1. वश + 2. नी) adj. unterthan, leibteig: देवानां वशनीर्भवाति RV. 10, 16, 2.

वशवर्तिन् 1) adj. in Jmdes Gewalt sich befindend, sich in Jmdes Willen fügend, unterthan, gehorsam: यथा च पुष्करस्यान्ताः पतन्ति वशवर्तिनः MBH. 3, 2286. ब्राह्मणाः 2727. 4, 549. 624. HARIV. 14647. कामस्य R. GORR. 2, 46, 6. 3, 40, 10. 7, 89, 6. RĀŚA-TAR. 3, 100. Buā. P. 5, 14, 1. 6, 14, 19. MĀR. P. 118, 8. कैकेयीं R. 2, 23, 13. दुःखं 25, 37. छात्मं 30, 6. R. GORR. 1, 22, 2. 4, 39, 34. RĀŚA-TAR. 5, 466. — 2) m. Bez. einer Klasse von Göttern MĀR. P. 73, 5. LALIT. ed. Calc. 342, 18. 465, 18. परनिर्मितं 49, 4.

वशस्थ adj. in Jmdes Gewalt stehend Spr. 4843.

1. वशी (in der klassischen Sprache वेशा ÇĀNT. 1, 14) f. 1) Kuh (MED. 9, 12), im engeren Sinne die Kuh, welche weder trächtig ist, noch ein Kalb nährt; die Comm. beschränken häufig den Begriff noch weiter auf die unfruchtbare Kuh (vgl. AK. 2, 9, 69. H. 1266. an. 2, 553. HALĀJ. 2, 114): वशाभिर्भूतभिः। ऋष्टार्पदीभिराहुतः Kühe, Stiere und trächtige Thiere RV. 2, 7, 5. 6, 63, 9. उतपणं ऋषभासौ वशा उत 16, 47. 10, 91, 14. ऋष. GṛH. 1, 1, 4. AV. 4, 24, 4. 10, 10, 2. 12, 4, 1. fgg. im ganzen Liede werden वशा und गो abwechselnd gebraucht. तां देवा ऋषीमासन्त वशे-याश्मवशेति। ताम्रब्रवीन्नार्द एषा वशानी वशतमेति (superl.) 42. परि-वृक्षा यथास्तपृषभस्य वशेर्व 7, 113, 3. VS. 2, 16. 18, 37. 28, 33. TS. 2, 1, 4. 4. 5. 3, 4, 2, 2. ÇAT. Br. 5, 4, 5, 22. अनुबन्ध्या 2, 4, 4, 14. 3, 8, 5, 11. ऋष्टा-पदी 5, 5, 2, 8. KĪTJ. 13, 4. AIR. Br. 3, 26. सूतं die Schon ein Kalb gehabt hat TS. 2, 1, 5, 4 (Comm. nach einem Kalbe unfruchtbar geworden). KĪTJ. 37, 5. 13, 4. ०चर्म KĪTJ. Ça. 13, 3, 13. 8, 8, 41. 14, 2, 6. — 2) in Verbindung mit वृषि (वृषिर्वशा) Mutterschaft TS. 2, 1, 2, 2. TBa. 1, 2, 5, 3. — 3) Elephantenkuh AK. 2, 8, 2, 4. 3, 4, 39, 219. H. 1218. H. an. MED.

Hir. 52. HALĀJ. 2, 70. VIER. 110. KATHĀ. 6, 110. 67, 11. 68, 16. 27. fg. वधूं साश्ववशाम् 67, 114. — 4) ein unfruchtbares Weib MED. M. 8, 26. — 5) Weib, Weibchen überh. AK. 3, 4, 39, 219. H. 504. H. an. MED. HALĀJ. 2, 327. — 6) Tochter H. an. MED. — Vgl. वृ०, उतवश, गोवशा.

2. वशा MBH. 7, 1976 fehlerhaft für वसा.

वशाकु m. Vogel ÇANDĀRTAK. bei WILSON vielleicht fehlerhaft für वाशाकु. वशागत in मार्गं am Wege gelegen KATHĀ. 37, 55. — Vgl. मार्गवशानुग fg. वशाद्यक s. वसाद्यक.

वशातल m. pl. N. pr. eines Volkes MBH. 2, 1871 nach der Lesart der ed. Bomb., वशाति ed. Calc.

वशाति, वशातिक und वशातीय s. वसाति u. s. w.

वशानुग (1. वश + अनु०) adj. seinem Willen folgend: स्वच्छन्देन KŪLIKOP. in Ind. St. 9, 13. Jmdes Willen folgend, in Jmdes Gewalt stehend, unterthan, gehorsam: तव R. GORR. 2, 34, 4. 5, 10, 15. MBH. 1, 6014. MĀR. P. 118, 29. कालस्य MBH. 13, 51. भर्तुं R. GORR. 2, 13, 19. छात्मं 16, 3. परस्परं Spr. 2353. कामक्रोधं 3626. मदस्त्रेण R. 5, 13, 55. Buā. P. 6, 9, 3. MĀR. P. 99, 17. — Vgl. मार्गं.

वशीन्न (1. वशा + वृत्त) adj. Kühe verzehrend RV. 8, 43, 11.

वशापायिन् s. वसापायिन्.

वशामत् adj. von वशा गाया यवादि zu P. 8, 2, 9.

वशायात (1. वश + या०) adj. in Folge von Etwas gekommen, — eingetreten: प्राक्संस्कारवशायातवैरेक्षे KATHĀ. 23, 51. — Vgl. मार्गं.

वशारोक्त s. वसारोक्त.

वशि 1) oxyt. adj. VS. 28, 33 nach MAHID. = कात्त. — 2) n. = वशित्व ÇANDAM. im ÇKDR.

वशिक adj. leer AK. 3, 2, 6. वसिक H. 1446. — Vgl. वशिन् 1) d).

वशित्व (von वष्) nom. ag. seinen Willen habend, unabhängig Buā. P. 11, 15, 27.

वशिता (von वशिन्) adj. die übernatürliche Kraft Alles seinem Willen zu unterwerfen H. 202. Buā. P. 11, 15, 16. VJUTR. 24 werden zehn वशिता eines Bodhisattva aufgezählt: आपुर्वशिता, चित्तं, परिष्कारं, कर्मं, उपपत्तिं, अधिमुक्तिं, धर्मं, प्रणिधानं, ऋद्धिं und ज्ञानं.

वशित्व (wie oben) n. Willensfreiheit, das eigener-Herr-Sein Spr. 4332. MBH. 14, 1053. HARIV. 13061. न राजा तु वशित्वेन धनलोभेन वा पुनः। स्वयं कर्माणि कुर्वति नराणामविवादिनाम् ॥ KĪTJ. bei KULL. zu M. 8, 43. Herrschaft über (loc.): शास्त्रे नृपे च युवतो च कुतो वशित्वम् Spr. 2977. प्रकृतिविकारेषु सर्वेषु SARVADARÇANAS. 179, 6. die übernatürliche Kraft Alles seinem Willen zu unterwerfen Verz. d. Oxf. H. 51, a, 19. 184, a, 14. 191, a, 20. 231, b, 12. MĀR. P. 40, 29. PAÑĀT. 1, 1, 49. 2, 8, 2. VET. in LA. (III) 3, 13. GAUDAP. zu SĀNKHJAN. 23. die Herrschaft über sich selbst, Selbstbeherrschung KUMĀRAS. 3, 69. MĀR. P. 40, 32.

वशिन् (von 1. वश) 1) adj. a) gebietend; Herrscher: गवां गोपतिर्वशी RV. 1, 104, 4. जनानाम् 3, 23, 3. जगतः स्यात्तुर्भूषस्य यो वशी 4, 53, 6. 8, 13, 2. 56, 8. वशी वशी नयसे 10, 84, 8. 85, 26. 103, 3. 152, 2. AV. 4, 24, 7. 5, 22, 9. वशी सन्मूक्यासि नः 6, 26, 1. 36, 3. ऋषिः पृथिव्या वशी 86, 2. VS. 17, 51. ÇAT. Br. 14, 7, 2, 24. तस्यै जनतापे कल्पते पत्रैर्विद्वान्यजमानो वशी भवति AIR. Br. 3, 13. TS. 5, 5, 20, 2. TBa. 2, 7, 27, 1. KATHĀ. 5, 12. ÇYVĀÇV. UP. 3, 18. 6, 12. JĀĀN. 3, 69. HARIV. 1902. VARĀH. BṛH. 2, 6. — b)

willig VS. 8, 50. वशा स वशिनी गच्छ देवान् TS. 3, 4, 8, 2. *gehorsam* (richtiger वश्य, wie die v. l. hat) Vrt. in LA. (III) 26, 6. — e) *sich selbst beherrschend, sich in der Gewalt habend* (= सितेन्द्रिय Comm.) BHAG. 8, 18. MBH. 1, 2551. 3, 12766. 14, 14. R. 1, 1, 10 (12 Gonn.). 6, 2. Spr. 3947. 4410. 5308. Kām. Nitis. 4, 18. RAGH. 2, 70. 8, 89. 15, 36. 17, 4. KUMĀRAS. 4, 43. CĪK. 47. KATHĪS. 22, 47. 42, 14. RĪGĀ-TAR. 2, 8. 82. 3, 512. 4, 118. LĪRĀ-P. bei Muir, ST. IV, 330. — d) *leer* (eig. *verfügbar*), von Gefässen KĪT. ÇA. 9, 13, 20. 18, 3, 6; vgl. वशिक. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Kṛti Bala. P. 9, 13, 26. — 3) f. वशिनी a) *Schmarotzerpflanze*. — b) *eine Mimosa-Art* (s. शमी) ÇANDĀ. im ÇKDr. — Vgl. घ०, कर्म०, तनू०.

वशिमन् (von वशिन्) m. *die übernatürliche Kraft Alles seinem Willen zu unterwerfen* MĪK. P. 40, 82.

वशिर und वशिष्ठ s. वसिर und वसिष्ठ.

वशी (von वष्) s. उर्वशी.

वशीकर (1. वश + 1. कर), ०करोति und ०कुरुते *in die Gewalt bekommen, bezwingen, sich unterthan machen*: राष्ट्रमेव वश्यकः TBH. 1, 7, 5. 4. अजितात्मा हि विवशो वशीकुर्यात्कथं परान् KATHĪS. 34, 192. PĀNĒAT. 13, 5. med. Spr. 691. KATHĪS. 72, 842. RĪGĀ-TAR. 3, 118. ०कर्तुम् Spr. 2373. ०कृत्य R. 1, 29, 3. Kām. Nitis. 12, 10. KATHĪS. 19, 108. 26, 64. 27, 64. 37, 208. PĀNĒAT. 13, 2. SARVADARÇANAS. 178, 2. ०कृत MBH. 3, 15659 = 4, 457. HARIV. 9798. Spr. 3077. 3201. 3745. KATHĪS. 12, 89. 18, 400. 26, 48. 57, 28. 38, 83. RĪGĀ-TAR. 3, 53. 68. 169. PRAB. 19, 9. 10. BHĀG. P. 7, 9, 22. MĪK. P. 19, 8.

वशीकर adj. *in die Gewalt bekommend, bezwingend, sich unterthan machend* MBH. 13, 1195. अगच्छ ० PĀNĒAT. 3, 15, 35.

वशीकरणा n. *das in-die-Gewalt-Bekommen, Bezwingung, das sich-unterthan-Machen* (insbes. durch Zaubermittel) HALĪ. 4, 31. PĪN. GĒH. 3, 13. R. Gonn. 1, 31, 4. Spr. 3196. KATHĪS. 12, 64. Verz. d. Oxf. H. 86, a, 2. 216, a, 10. 218, b, 20. युवजनमसः SĪM. D. 52, 13. Verz. d. B. H. No. 898. 914. सर्व ० 904. नृप ० Verz. d. Oxf. H. 78, b, 23. अगच्छ ० PĀNĒAT. 3, 13, 21. ०मस्य P. 4, 4, 96. Schol.

वशीकार m. dass. JOGAS. 1, 15. 40. KATHĪS. 12, 134. SARVADARÇANAS. 169, 1. नृप ० ÇUK. ed. Bomb. S. 24.

वशीकृति f. dass. MBH. 5, 1020.

वशीक्रिया f. dass. Verz. d. Oxf. H. 256, a, 13.

वशीभू (1. वश + 1. भू), ०भवति *in Jmdes Gewalt kommen, unterthan werden* Kām. Nitis. 3, 88. Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 6, ÇI. 17. ०भूत *unterthänig, folgsam, gehorsam* Spr. 4856. PĀNĒAT. 1, 14, 94. fg. zur Macht gelangt Lot. de la b. 1. 288.

वशीयस् s. वसीयस्.

वशीर m. *Scindapsus officinalis* Schott. GĀYĀH. im ÇKDr. — Vgl. वसिर.

वशिक m. N. pr. eines Agrahāra RĪGĀ-TAR. 1, 345.

वश्यता indecl. gaṇa उर्पादि zu P. 1, 4, 61. — Vgl. मस्यता (मस्यता).

वैश्य (von 1. वश) 1) adj. *in Jmdes (gen.) Gewalt stehend, sich in Jmdes Willen fügend, gehorsam, folgsam* P. 4, 4, 86. AK. 3, 1, 25. H. 432. MBH. 1, 2419. 3, 10098. 16013. 5, 733. 13, 1192. 4297. 4759. 14, 894. R. 2, 21, 56. 30, 9. 31, 16. R. Gonn. 2, 117, 13. 5, 78. 4. 7, 75. 7. Spr. 1788. 2319. 2647. 4572. 5102. Kām. Nitis. 4, 65 (nach der Lesart des Comm.).

KATHĪS. 11, 9. 12. 30, 70. 46, 242. 56, 268. PRAB. 99, 8. MĪK. P. 39, 17. fg. 120, 13. PĀNĒAT. 23, 3. 46, 20. 146, 24. 156, 10. Vrt. in LA. (III) 26, 6, v. l. इन्द्रियाणि KATHĪS. 3, 6. HARIV. 14714. R. 3, 13, 5. Spr. 2758. वश्यात्मन् BHAG. 6, 36. MBH. 5, 994 (S. 124). R. Gonn. 2, 1, 12. 4, 44, 120. MĪK. P. 16, 5. वश्यामिव वा KATHĪS. 56, 898. ममेति विषया वश्या माकमेतेषा वश्यः SARVADARÇANAS. 169, 5. 6. महश्य HARIV. 3922. R. Gonn. 2, 10, 34. KATHĪS. 43, 71. इन्द्रियैरात्मवश्यैः BHAG. 2, 64. स्ववश्यैर्वाशिभिः R. 6, 19, 48. स्त्री ० PĀNĒAT. 223, 18. मनो ० MBH. 14, 1451. मृत्यु ० R. 3, 35, 78. शाय ० 6, 37, 48. 98, 28. MĪK. P. 113, 9. समाधि ० KUMĀRAS. 3, 50. इन्द्रियाण्यवश्यानि KATHĪS. 3, 5. किमवश्यं प्रियंवचसाम् Spr. 684. मत्स्यवश्यान् vielleicht so v. a. nach Wunsch zur Hand sendend MBH. 2, 681. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Āgnidhra MĪK. P. 53, 84. रम्य andere Autt. — 3) f. वश्या s. u. 4). — 4) n. *Macht, Gewalt*: धात्री वश्यं सागरासाभ्युपैति VARĀH. BHṆ. S. 88, 18. वश्यर्थे heisst Agni कामद्ः GĒHĀS. 1, 10. die übernatürliche Macht Andere seinem Willen zu unterwerfen; eine darauf gerichtete Zaubehandlung PRAB. 61, 16. Verz. d. Oxf. H. 97, b, 38. 98, a, 1. 6. 100, a, 10. 105, a, 11. 322, a, No. 764. Verz. d. B. H. No. 908. fg. सर्व ० Verz. d. Oxf. H. 107, a, No. 163. auch वश्या f. 98, a, 3. — Vgl. अवश्यम्, कामवश्य, पर ०, पार ० (auch Verz. d. Oxf. H. 120, a, 38).

वश्यक (von वश्य) 1) adj. f. (स्त्री) *folgsam, gehorsam* ÇANDĀ. im ÇKDr. — 2) n. *eine Zaubehandlung, durch die man Gewalt über Andere zu erlangen beabsichtigt*, Verz. d. Oxf. H. 98, a, 17.

वश्यकर् adj. *Gewalt über Andere verleihend* Verz. d. Oxf. H. 267, b, 13. वश्यकर्मन् n. = वश्यक 2) Verz. d. Oxf. H. 92, a, 27. 97, b, 29. 98, a, N. 1. Verz. d. B. H. No. 908.

वश्यता (von वश्य) f. *das in-der-Gewalt-Stehen, Unterwürfigkeit, Folgsamkeit, Gehorsam*: पितुर्मातुश्च R. 2, 30, 82. इन्द्रियाणाम् JOGAS. 2, 55. VP. in SARVADARÇANAS. 177, 17. वश्यतां गम्, इ in Jmdes (gen.) Gewalt kommen MBH. 1, 1613. HARIV. 3689. Spr. 2868. KHANDOM. 92. कष्टा कुस्त्रीषु वश्यता KATHĪS. 61, 308. रोषस्य वश्यता याति R. 4, 35, 11. स्त्री ० HARIV. 7266.

वश्यत्व (wie oben) n. dass. MBH. 5, 2591. नीतो मदनवश्यत्वम् R. 3, 15, 16.

वष् वैषते (हिसायाम्) DULĀP. 17, 40.

वैषट् indecl. gaṇa स्वरादि zu P. 1, 4, 37. चादि zu 1, 4, 57. ein Opfereruf, vom Hotar am Schluss der Jāgja gesprochen, auf welchen der Adhvarju die Spenden in's Feuer wirft (vgl. 2. वट्, वैषट्). Ind. St. 16, 324. AK. 3, 5, 8. H. 1538. RV. 10, 115, 9. HARIV. 3291. Bala. P. 2, 7, 38. mit einem dat. verbunden P. 2, 3, 16. Vop. 5, 16. कस्मै देव वषटस्तु तुभ्यम् VS. 11, 39. वषट्तेभ्यः AV. 7, 97, 7. WEBER, RĀMAT. Up. 303. वषट् diesen Ruf aussprechen gaṇa उर्पादि zu P. 1, 4, 61. वषट्ते विज्ञवास आ कृणोमि RV. 7, 99, 7. AV. 1, 11, 1. 8, 10, 20. ऋग्यैर्वास्तद्वषट्तेति Ait. Br. 2, 12, 5, 9. ÇAT. Br. 1, 6, 2, 25. 7, 2, 12. 30, 8, 2, 16. वैषट्त्त worüber der Ruf gesprochen ist AK. 2, 7, 26. HALĪ. 2, 262. RV. 1, 120, 4. पिबेन्द्र स्वाहा प्रकृतं वषट्त्तं ऐत्रादा सोमम् 2, 36, 1. 1, 162, 15. तं ते हुवेमि मनसा वषट्त्तम् 10, 17, 12; vgl. ÇĀKṢH. ÇA. 10, 24, 2. तो वषट्त्तो सतो मत्सेण हूयेते ÇAT. Br. 4, 2, 2, 26. 28. 1, 7, 2, 12. 14, 2, 2, 15. KĪT. ÇA. 1, 9, 16. M. 2, 106. हवीषि MBH. 1, 1294 = MĪK. P. 99, 65. घृण्यैः denen वषट् gesprochen ist RV. 8, 28, 2. अनुवषट्त्तु einen vashaṭ-Ruf (auf dem ersten) folgen lassen mit den Worten सोमस्यासौ वीक्ति oder ähnlich (Sis.)

AIT. Br. 2, 29. ÇĀṆKH. Br. 13, 6. अथे वीकीत्यनुवषट्पूरेति ÇAT. Br. 2, 4, 2, 22. 13, 5, 2, 22. ÇĀṆKH. Ça. 5, 10, 19. 22. partic. ÇAT. Br. 4, 3, 2, 21. 4, 2, 9. 14, 2, 2, 17; vgl. अनुवषट्पू.

वषट्पूरे nom. ag. *Ausruf* von वषट् ÇAT. Br. 4, 2, 2, 29. 4, 2, 10. ĀCV. Ça. 5, 8, 5. 9, 28. KĪTJ. Ça. 9, 5, 29.

वषट्पूरे m. *der Ausruf* vashaḥ H. 821. VS. 19, 19. 20. 20, 12. 21, 53. AV. 5, 26, 12. 9, 6, 22. 10, 3, 22. AIT. Br. 5, 33. येऽ यज्ञामहे समिधः समिधो अग्न्याभ्यस्य व्यसूः वैश्वेदिति वषट्पूरेः ĀCV. Ça. 1, 5, 15. 5, 8, 3. ०क्रिया 2, 19, 17. ÇAT. Br. 1, 5, 2, 11. 18. 20. 7, 2, 21. 13, 1, 3, 3. TBA. 1, 6, 22, 1. 4. 3, 3, 2, 2. स्वाकाकारवषट्पूरेप्रदाना देवाः KAUC. 1. KĪTJ. Ça. 1, 2, 6. 8, 47. ĀCV. GṆH. 3, 41. ÇĀṆKH. Ça. 1, 1, 34. 86. 39. उच्चैस्तरो वा वषट्पूरेः P. 1, 2, 35. HARIV. 14115. R. 1, 53, 14 (54, 16 GORR.). 65, 21. 5, 12, 22. 6, 102, 17. 7, 90, 9. LALIT. ed. Calo. 313, 5. 6. WEBER, RĪMAT. Up. 311. BṆĪG. P. 9, 1, 15. am Ende eines adj. comp. f. आ MBH. 3, 778. Nach dem Schol. zu KĪTJ. Ça. 9, 5, 29 ist in allen Soma-Opfern der वषट्पूरे und अनुवषट्पूरे vorgeschrieben, nur bei einzelnen Graha der letztere untersagt. वषट्पूरे personifiziert unter den 33 Göttern VP. 123, N. 27.

वषट्पूरनिधन n. N. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 232, b. LĪTJ. 9, 6, 1. 10, 12, 12. ÇĀṆKH. Ça. 7, 2, 13. प्रज्ञापतेर्वषट्पूरनिधनम् Ind. St. 3, 224, b.

वषट्पूरिन् adj. = वषट्पूर LĪTJ. 9, 6, 1. 10, 12, 12.

वैष्णवति f. = वषट्पूरे. य आहुतिं परि वेदा वषट्पूतिम् RV. 1, 31, 5. 7, 14, 3. ०कृति adv. 1, 14, 8.

वषट्पूत्य adj. impers. vashaḥ zu sprechen AIT. Br. 5, 9.

वषट्पूया f. eine von vashaḥ begleitete Opferhandlung MĀK. P. 75, 15.

वष्क्, वष्कते (गती) Dhātup. 4, 27, v. l. für वस्क्.

वैष्टि (von वष्) *begehrend, begehrtlich*: परि चिद्वष्टयो द्युर्ददतो राधो अद्रुपम् RV. 5, 79, 5.

1. वस् enklitischer acc., dat. und gen. pl. des Pronomens der 2ten Person VS. PĀT. 2, 5. P. 8, 1, 21. 24. fgg. acc. RV. 7, 36, 9. 37, 1. dat. 1, 14, 4. 20, 5. 7, 42, 3. gen. 1, 38, 5. 39, 4. 7, 47, 2.

2. वस्, उच्छेति, औच्छेत्, अवसन्, उवांस. उर्व 2. pl. उषुस्, अवस्यत्. inf. वस्तवे RV. 1, 48, 2. *hell werden, — sein, leuchten* (vom Lichte des ausbrechenden Morgens): उवासोषा उच्छास्नु नु RV. 1, 48, 8. 10, 11, 8. उषो रेवहृषुः 3, 7, 10. अवसन्नुषो विभातोः 4, 2, 19. 6, 65, 6. औच्छेत्सा रात्रौ illuati 5, 30, 14. हरे अमित्रमुच्छेत् leuchte weg 7, 77, 4. अद्या तउच्छेत् गृणते bringe durch dein Licht 1, 113, 7. fehlerhaft scheint उच्छेत् st. उत्तु zu stehen AV. 3, 12, 4. उषित = व्युष्ट TĀK. 3, 3, 102. = व्युषित H. an. 3, 253. MND. t. 96. — Vgl. 1. उष, उषस्, 2. und 3. उषा, 2. उष्म.

— caus. *auffleuchten machen*: प्र चेत्यु रोदसी वासयोषसः RV. 4, 134, 8. 6, 17, 5. 32, 2. 7, 91, 1.

— अघि, अघ्युषिते *bei Tagesanbruch* MBH. 8, 1678.

— अघ 1) *durch Helle vertreiben* RV. 1, 48, 8. उषा उच्छेत्प मिधः 7, 81, 6. 104, 23. AV. 2, 8, 2. वृन्मा वो ज्यैष्ठ्य 6, 83, 1. 14, 2, 48. 16, 6, 2. — 2) *erlöschen*: अषवास उषसामप लेत्रियमुच्छेत् AV. 3, 7, 7. — Vgl. अषवास.

— वि 1) *auffleuchten, in oder an das Licht treten* RV. 1, 113, 7. या व्युष्याथ नूनं व्युष्कान् 10, 13, 3, 55, 1. अका यदिन्द्र मुदिना व्युष्कान् 7, 30, 2. प्रथमा क व्युवास AV. 3, 10, 1. 4. ÇAT. Br. 6, 2, 2, 17. 7, 9, 4. न व्यु- VI. Theil.

वस्यत् *es wäre nicht Tag geworden* 4, 3, 2, 10. ÇĀṆKH. Ça. 15, 16, 6. infn. loc.: व्युषि RV. 5, 3, 3. 45, 8. तवेडेषो व्युषि सूर्यस्य च 7, 81, 2. 8, 46, 21. व्युष्ट *hell geworden*: व्युष्टया रात्रौ ÇAT. Br. 12, 7, 2, 3. KĪTJ. Ça. 26, 4, 22. MBH. 1, 1205. 3, 1191. 7, 4, 152 (सुव्युष्टा रक्षनी मम). 7, 2605. 12, 1548. 15, 355. R. 2, 54, 37. R. GORR. 1, 30, 1. BṆĪG. P. 9, 2, 3. 10, 42, 22. PĀNĪAT. 130, 7. n. = दिन, प्रभात H. an. 2, 99. TĀK. 1, 1, 103. = कल्प 3, 3, 102. MND. t. 28; vgl. अव्युष्ट. व्युषिते ÇĀṆKH. Ça. 2, 7, 3. — 2) *erhalten*: आदित्यो विवस्वानको- रात्र विवस्ते (ganz unregelmässig der Etymologie wegen) ÇAT. Br. 10, 5, 2, 4. — caus. *hell werden lassen*: व्येवास्यै वासयति *er lässt ihm Tag werden* TBA. 1, 8, 2, 3 (nach dem Comm. zu 3. वस्). अयं वासपद्युतेनै पूर्वोः RV. 6, 39, 4. इदं नो विवासयतम् TS. 6, 4, 8, 2. TBA. 1, 4, 4, 6. PĀNĪAT. Br. 8, 1, 13. 18, 9, 8. 11, 11.

— अविवि *hell werden über d. h. zur Zeit von* (acc.): यदि पर्यायानमि- व्युच्छेत् *über den p. d. h. ehe diese beendet sind* ĀCV. Ça. 6, 6, 1. PĀNĪAT. Br. 9, 3, 3. med. (०च्छेत् vielleicht nur Schreibfehler für ०च्छेत्) ÇĀṆKH. Ça. 13, 10, 4.

— परिचि *auffleuchten von — her so v. a. nach*: व्युच्छेत् परि स्वसुः RV. 4, 52, 1.

3. वस्, वस्ते (आच्छादने) Dhātup. 24, 13. P. 6, 1, 186. वसिष्ठ 2. imper. RV. 1, 26, 1. वधम् 2. pl. KAUC. 88. ÇĀṆKH. Ça. 4, 5, 2. वसत 3. pl. वसिष्ठः वसान, ved. वावसानः; ववसे; वस्यति (वस्यते wäre nicht gegen das Metrum) HARIV. 11206. वसिता und वस्ता Vor. 9, 39. वसितुम्, वसित्वा: *anziehen, sich ein Gewand oder eine Hülle umlegen; eine Form der Erscheinung annehmen; sich in Etwas hineinmachen, eindringen in*: वस्त्राणि RV. 1, 182, 1. वांसः 9, 89, 2. निर्णितम् 1, 25, 13. ऋषिम् 9, 86, 14. AV. 13, 3, 1. अत्कम् RV. 1, 122, 2. 4, 18, 5. अघीवास रोदसी वावसाने 10, 5, 4. ज्योतिः 1, 124, 3. शोचिः 3, 1, 5. अयम् 2, 10, 1. 3, 38, 4. स्पार्का, प्रुक्ता 1, 135, 2. अयः 164, 47. 9, 2, 3. मिकम् 2, 30, 3. वियुतम् 35, 9. उष्माः 7, 69, 5. अमूर्धम् 3, 38, 7. वर्युषि 55, 14. अघा वसत मरुतः सु मायया 5, 63, 6. 52, 9. सुपर्णा वस्ते *hüllt sich in Vogels Gewand* 6, 75, 11. वना वसतो व- रुणो न सिन्धून् 9, 90, 2. आयुः 10, 16, 5. 53, 3. वपुर्मानि 114, 3. 136, 2. नृ- म्णा 9, 7, 4. अमृतम् AV. 9, 1, 1. 3, 17. 13, 1, 16. वृषम् 14, 1, 56. उर्जम् RV. 9, 80, 3. VS. 10, 7. 13, 81. 19, 89. दिशः AV. 19, 20, 2. दिवो वर्ष्माणाम् RV. 10, 63, 4. समानं नीकम् 5, 2. ÇAT. Br. 10, 5, 2, 4. 14, 1, 4, 10. — स्वमेव ब्राह्मणो भुङ्क्ते स्वं वस्ते स्वं ददाति च M. 1, 101 (= BṆĪG. P. 4, 22, 46). व- स्ते वासश्च शोभनम् Spr. 537. KATHĀS. 52, 100. वत्कलम् BṆĪG. P. 7, 13. 39. चर्माणि वसीरन् M. 2, 41. 6, 6. आशावासो वसीमहि Spr. 270. न वसी- ताधितवासः स्रजं च विधृतां वाचित् BṆĪG. P. 6, 18, 47. 19, 3. मुनिवस्त्रा- एयवस्त R. 2, 37, 7. वसनं ववसे ÇIC. 9, 75. वसानः पराप्रुक्म् JĀN. 2, 238. MBH. 3, 11976. 9, 1794. 10, 219. HARIV. 2903. 3598. (मत्तङ्गाः) वसाना वि- विधाः कुथाः 6926. R. 2, 38, 1. 90, 2. 3, 7, 8. R. 3, 28. RACH. 12, 8. KOWĀ- RAK. 3, 54. 7, 9. ÇĀK. 180. Spr. 638. KATHĀS. 71, 22. कौशेयवाससी पीते वसानम् — अमृत्यमौल्याभरणं स्फुरन्मकरकुण्डलम् BṆĪG. P. 10, 66, 14. BHAṬṬ. 4, 10. कुशवीरे वसितुम् R. GORR. 2, 37, 18. Inschr. in Journ. of the Am. Or. 8, 7, 8, ÇI. 28. वसित्वा मेयुनं वासः M. 4, 116. 11, 122. BṆĪG. P. 10, 15, 45. 41, 39. 65, 30. BHAṬṬ. 3, 45.

— caus. *anziehen lassen, hüllen in, bekleiden mit; med. sich hüllen in*: (नेज्वा) वासांसि न च वासयेत् *soll nicht die Kleider von Andern tra-*

gen lassen M. 8, 896. वस्त्रेष्वेव वासया मन्मना प्रुधिम् RV. 1, 140, 1. गव्या वस्त्रेव वासयन्त इत् 8, 1, 17. *Äqv. Ggnz.* 1, 19, 14. *Litj.* 2, 6, 1. यद्वाभिर्वा-
सयिष्यसे wenn du in Mitleid dich kleiden willst RV. 9, 2, 4. यद्वा गोभि-
र्वसायते (aus metrischen Rücksichten) 14, 8. कदा स्तोमं वासयो ऽस्य रूपा
6, 35, 1. तं गोभिर्वसामसि 9, 35, 5. 43, 1. वासित = वस्त्रच्छन् H. an.
3, 295. fg.

— अघि anstehen: उताधि वस्ते सुभगा मधुवर्धम् RV. 10, 75, 8. — Vgl.
2. अघिवास und अघिवास.

— अघु bekleiden, umfassen, (schützend) umgeben: सोमस्त्वा राजामते-
नानु वस्ताम् RV. 6, 75, 18. इवास्मै अघु वस्तो व्रतेन AV. 7, 27, 1. प्राणाः
प्रज्ञा अघु वस्ते पिता पुत्रमिव 11, 4, 10. 13, 3, 11. sich bekleiden *Çāṅk.* Bn.
25, 15. *Pān. Ggnz.* 3, 4.

— अघि sich hüllen in: यथात्तरितं मातरिश्वाभिवस्ते Kauç. 98. — caus.
bekleiden, bedecken: पिता यत्सीमभि वृषैरवासयत् RV. 1, 160, 2. 9, 75, 5.
गोभिर्धे वर्णमभि वासयामसि 104, 4. भस्मना TS. 2, 6, 2, 4. TBr. 3, 2, 9, 7.
Çat. Bn. 1, 2, 3, 16. fg. *Kāṭj.* Ça. 2, 5, 25.

— उप s. उपवासन.

— नि anziehen über ein anderes Gewand *Kāṭj.* Ça. 15, 5, 12. umthun,
anlegen: (खेनेन) अर्थ वाससप्रिक्त्वा निवस्य (so die ed. Bomb. und N. 10,
19) च MBn. 3, 2351. R. Gonn. 2, 99, 2. वातोभिर्हृत्तः यो वै निवसितः
पुरा gekleidet in 108, 32. sich kleiden, sich aufputzen: न्यवसिष्ट ततो
ऋषु रावणाम् Bhaṭṭ. 15, 7. निवद्धम् 3, 44. — Vgl. 2. निवसन, 2. निवास,
2. निवासिनः. — caus. anziehen: वासः MBn. 3, 2631. R. ed. Gonn. 2, 38,
16. पीतैर्निवासिता वस्त्रैः gekleidet in 5, 27, 22. नानाकर्म⁰ so v. a. beschäf-
tigt mit MBn. 13, 1885. Vgl. निवास (आच्छादने) Dhātup. 35, 88 und 2.
निवासन.

— प्रतिनि s. प्रतिनिवासन.

— संनि umthun, anlegen: प्रावारान् MBn. 5, 745.

— परि 1) anziehen RV. 3, 1, 5. — 2) umgeben, um Etwas her sein:
अक्षौरात्रे परि सूर्य वसने AV. 13, 2, 22.

— प्र anziehen, umnehmen: मृगाजिने प्रवस्ते R. 2, 100, 30.

— प्रति dass.: स ई र्भो न प्रति वस्त उन्नाः RV. 6, 3, 8. — caus. sich
hüllen in (instr.): अजिनैः प्रतिवासितः MBn. 2, 2469. 2502. 3, 11362. 5,
980. 2147. 9, 1792.

— वि 1) die Kleider tauschen: वासंसी इव विवसंती ये घ्रावः TS. 1,
5, 20, 1. *Äqv. Ça.* 2, 5, 10. — 2) anziehen, umlegen: मनोरमे न व्यवसिष्ट
वस्त्रे Bhaṭṭ. 3, 20. — caus. anziehen, umlegen: विवास्यंती हरुचर्माणि
MBn. 2, 2520.

— सम् sich kleiden in: सम्भेषा वसत् पर्वतासः RV. 5, 85, 4.

— अभिसम् umnehmen: समानं तत्सुमभिसंवसंती AV. 12, 3, 52.

4. वस् (= 3. वस्) adj. am Ende eines comp. gekleidet in: प्रेतघीवर⁰
Ragn. 11, 16.

8. वस्, वसति (निवासे) Dhātup. 23, 36. उवास, उषत्सु P. 6, 1, 15. 8,
3, 60. Vop. 8, 141. 3, 84. उर्विर्वस् P. 3, 2, 108. उषुषाम् Bhaṭṭ. 6, 135.
अवात्सीत्, अवाताम् Vop. 8, 141. अवात्सम् *Śāṅk.* Up. 8, 7, 8. वत्स्यति
(वसिष्यति) Bhaṭṭ. 12, 5. R. 1, 48, 30. 2, 30, 39. so ist wohl auch *Çat.* 14,
140 zu lesen) P. 7, 4, 49. वस्ता *Kār.* 6. 9 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10.
उषित्वा P. 1, 2, 7. 7, 2, 52. Vop. 26, 102. 204. episch उष्वा (MBn. 3, 4077.

Minx. P. 44, 18) und उष्यः वस्तुम्; pass. उष्यते; उषित P. 7, 2, 52. 8, 3,
60. Vop. 26, 102. aus metrischen Rücksichten in der klassischen Sprache
häufig auch med.; in der älteren Sprache vom simpl. med. nur par-
tic. perf.: वावसतां विवस्वति सोमस्य पीत्या गिरा (वा गतम्) ver-
weilend oder verweilt habend RV. 1, 46, 18; und auch an dieser Stelle
sind andere Erklärungen möglich. Medialformen in der älteren
Sprache s. u. सम्. 1) an einem Orte bleiben, Halt machen, über-
nachten; verweilen, sich aufhalten, wohnen; stehen bleiben bei Et-
was: कुक्षेभिपित्वं करतः कुक्षेषुतुः wo übernachtet ihr? RV. 10, 40, 2.
वसवराण्यान्याम् 146, 4. शिरिणायां चिद्वक्तुना मक्षेभिरपरिवृता वसति
प्रचेताः 2, 10, 3. मा मे ऽद्येशायां वात्सीत् bleibe keine Nacht länger in
meinem Besitz *Çat.* Bn. 5, 3, 2, 13. मक्षेषु 14, 6, 3, 1. गन्धर्वेषु *Ait.* Bn. 1,
25. नेत्रेवास्मिं लोके श्योगिव वसेयुः sich nicht zu lange aufhalten 4, 21.
तद्भ्यारभ्य वसति inne halten 5, 10. ह्य भगवो ऽवात्सीः wo bist du so
lange gewesen? 8, 24. कस्यो देवतायां वसथ bei welcher Gottheit stehet
ihr? *Çat.* Bn. 12, 1, 2, 22. इयं विद्या न ब्राह्मण उवास nahm nicht Auf-
enthalt 14, 9, 2, 11. ते ऽस्माद्दृषिवांसो ऽपप्रयति gehen weiter, nachdem
sie über Nacht geblieben sind 12, 4, 4, 7. चन्द्रमा नतत्रे वसति 10, 5, 4, 17.
रात्रिम् 1, 6, 4, 5. *Çāṅk.* Ça. 18, 23, 21. *Äqv. Ggnz.* 1, 7, 21. 3, 9, 3. mit
Auslassung von रात्रि Nacht: यत्र दशोषिषा प्रयाति nach zehnmaligem
Übernachten TS. 3, 4, 20, 2. अरण्ये तिम्रो वसति *Pañāy.* Bn. 16, 6, 8.
7. यो वनस्पतिष्वसत् die Nacht, welche er in den Bäumen subraachte,
TS. 6, 2, 9, 4. — उवास सार्थः सुमहान्वेलामासाद्य पश्चिमाम् machte Halt
für die Nacht MBn. 3, 2536. वसति तत्र मार्गस्थाः सुरम्ये नगसन्ने über-
nachten 12, 5808. 13, 1409. R. 2, 58, 4. *Kāṭhās.* 3, 54. 56. *Rāḍa-Tan.* 4,
219. इक्ष्वाक्य वसावहे R. 2, 50, 12. अस्तु गतासि तं देशं वसाद्य सह म-
न्त्रिभिः übernachtete 90, 23. नास्यानभ्रगृहे वसेत् M. 3, 105. 100. 4, 29. चि-
त्तप तावत् केनापदेशेन सकृदप्याश्रमे वसामः *Çāṅk.* 27, 2. Unterschied der
Bedeutung von aor. und imperf. P. 3, 2, 110. VArt. तामवसं प्रीतो र-
जनीं तत्र die Nacht zubringen MBn. 3, 11991. रात्रिं कथयन्तो पुरातनम्
— उषतुः 3004. 5, 6011. R. 1, 33, 1. 68, 18. 2, 34, 34. 46, 10. 89, 6. R. Gonn.
1, 71, 25. fg. *Kāṭhās.* 18, 255. 25, 62. 42, 50. इह कामाश्रमे राम सुखं वत्स्या-
महे निशाम् R. 1, 28, 17. 76, 14. R. Gonn. 1, 48, 21. तत्र तामुषित्वेका रज-
नीम् MBn. 3, 11025 (S. 870). R. 1, 9, 51. 31, 30. 2, 54, 1. Bhaṭṭ. 3, 45. तौ
रजनौमुष्य R. 1, 29, 1. 48, 8. 2, 15, 1. वत्स्यत्येकां निशां साकं मया घेत् *Kā-
thās.* 43, 81. Bhaṭṭ. P. 9, 14, 39. एकाहं चोदके वसेत् M. 11, 157. स तथा
बाह्यतः सार्धं त्रिरात्रं नैषधो ऽवसत् MBn. 3, 2808. सो ऽद्य रात्रौ वसतु
तद्गृहे *Kāṭhās.* 18, 322. 42, 62. वसस्व मयि bleibe bei mir MBn. 3, 2596.
2352. 2598. 2638. 2640. 2842. गुरो M. 2, 164. 175. 4, 1. गुरुकुले वसति
स्म, स तत्र वसमानः MBn. 1, 749. *Itih.* bei Śā. zu RV. 1, 125, 1. ब्रह्म-
कुले Bhaṭṭ. P. 1, 6, 8. मातृकुले Bhaṭṭ. 3, 24. मासाहर्षं न वस्तव्यं वसन्व-
ध्यो भवेन्मम so v. a. ausbleiben, wegbleiben R. 4, 41, 77. गृहे sich auf-
halten, wohnen, leben M. 3, 71. 4, 60. 252. 5, 102. 169. वने 6, 1. 28. fg.
11, 72. विषये 7, 138. एवं सह वसेयुर्वा पृथग्वा 9, 111. शैलेषूपवनेषु च 10,
50. हरतरे यामात् 11, 128. तावत्स्यद्दसकृन्नाणि तत्कर्ता नरके वसेत् 207.
तथा तु तेषां वसती तस्मिन्नाष्टे MBn. 1, 6109. 3, 1790. निषधेषु 2255. सुखं
वत्स्यति नो गृहे 2382. न्यभाष्यं तत्र कृत्वा रामः सत्सम्पाः । उवास
सीतया सार्धम् R. 1, 4, 31. तस्या वसत्या वर्षाणि पञ्च पञ्च च — विश्वामि-

त्रायमे 63, 9. RĪGA-TAN. 1, 180. विख्याताः कवयो वसन्ति विषये यस्य प्रभोर्विर्धनाः Spr. 2080. वसन्ति ये र मलिन्याम् so v. a. die Bewohner von Tām. VARĀH. Bṛh. 8, 10, 14. KATHĀS. 30, 95. 31, 22. मध्ये लालितकादीनां उर्वतानां वसन्ति — दुःसंस्काराश्च सो ऽग्रहीत् RĪGA-TAN. 5, 228. DAÇAK. 66, 17. 76, 8 (lies अवास्तम् st. अवास्तम्). PAÑĀT. 68, 24. VET. in L.A. (III) 6, 20. 7, 6. med. MBH. 1, 4588. 2, 609. 2502. 2872. 3, 11658. 4, 18. विराघनगरे वत्स्यसे केम कर्मणा 19. 5, 2823. 13, 720. 5219. 14, 457. HARIV. 6017. R. 1, 25, 8. 50, 4. 2, 34, 48. 48, 21. 52, 27. 3, 75, 12. Verz. d. Oxf. H. 32, 6, 82. Bṛig. P. 1, 47, 37. SADDH. P. 4, 10, a. pass. impers.: इकोप्यतां वत्से यावत्ते भर्तुरागमः Bṛig. P. 7, 7, 12. 9, 13, 11. 20, 14. PAÑĀT. 30, 24. तस्मिन्पण्डे स भगवानुषिवा परिवत्सरम् M. 1, 12. Spr. 1142. उष्ट्रा मदालसागर्भे MĀK. P. 44, 13. उष्य तत्र यथाकामम् MBH. 3, 2282. 3030. 8032. R. 2, 52, 78. गमिष्यामि वनं वस्तुमहं वितः 19, 2. आसी सपत्नीनां वस्तुं मध्ये न मे क्षमम् 24, 17. 35, 11. 37, 18. 3, 82, 87. 53, 22. अतः संप्रति गच्छावो वस्तुमुज्जयिनीं पुरीम् KATHĀS. 24, 85. 18, 378. दिवसेनैव तत्कुर्याद्येन राज्ञो मुखं वसेत् । अष्टमासेन तत्कुर्याद्येन वर्षाः मुखं वसेत् ॥ sich behaglich betten, behaglich leben Spr. 4182. येन वृद्धः मुखं वसेत्, येनामुत्र मुखं वसेत् 4870. 4863. M. 6, 95. अष्टमान उवास कृच्छ्रम् Bṛig. P. 9, 10, 9. नाहं कमण्डलावस्मिन्कृच्छ्रं वस्तुमिहोत्सहं spricht ein herangewachsener Fisch 8, 24, 18. betwohnen, geschlechtlichen Umgang haben mit (loc.): वियोनिषु च वत्स्यति (चरिष्यति die neuere Ausg.) प्रमदासु नरास्तथा HARIV. 11167. seinen Standort haben, von Thieren: यत्रोदकं तत्र वसन्ति कसाः Spr. 4776. मूले वसन्ति चेत्फणी 2210. 3198. Glt. 1, 47. KATHĀS. 33, 44. चत्वारः प्राणिनस्तत्र वसन्ति स्म महातरो 107. Hir. 14, 18, v. l. कृत्स्नो लब्धनामानस्तुरगास्तु मनोजवाः । गृहोपकण्ठे नृपतेर्वसेयुः स्वाप्तरत्नताः ॥ KĀM. NĪTIS. 16, 8. bleiben so v. a. nicht fortgehen Spr. 3673. अथयं यातारश्चिरतरमुषिवापि विषयाः 243. दृष्ट्वा च दूरतो व्याध्रमुवास स सरस्तो PAÑĀT. 1, 3, 69. दूरतम् sich fern halten Spr. 2257, v. l. नावसतत्र (नारमतत्र ed. Bomb.) तत्रास्य दृष्टिः MBH. 13, 1480. sich irgendwo befinden, — sein: स मृत्योर्वसते ऽस्ति के MBH. 12, 3515. पार्श्वतस् Spr. 404, v. l. यत्र तत्राश्रमे वसन् M. 3, 50. 12, 102. नमस्ये ऽहं पितृन् आद्रे ये वसन्त्यधिदेवताः MĀK. P. 96, 13. पारिजातो वसस्तत्र HARIV. 7706. मतयः तत्रविद्याश्च मायाश्चात्र वसन्ति R. GON. 2, 8, 44. वसन्ति तत्राधरमधु (मुखाम्बुतो) Spr. 2379. यस्य प्रसादे यस्मा श्रीर्विजयश्च पराक्रमे । मृत्युश्च वसन्ति क्रोधे 2438. एते (गुणाः) यत्र वसन्ति 2773. यत्राकृतिस्तत्र गुणा वसन्ति VARĀH. Bṛh. 8, 70, 23. तरलत्वं नयनयोः Spr. 3985. भूतिः श्रीर्कृतिर्धितिः कीर्तिर्दत्ते वसन्ति नालसे 5246. स्वर्गस्थितानामिह जीवलोकं चत्वारि चिह्नानि वसन्ति देहे 5368. युगपत्सन्नास्रं परस्परविरुद्धं नैकस्मिन्वस्तुनि वस्तुं युक्ते SARVADARÇANAS. 45, 2. 3. सेवायाम् in Jmdes Diensten stehen Hir. ed. JOHNS. 2700 (सेवया ed. SCHL. 127, 11). sich halten zu (loc.) कुशासने Verz. d. Oxf. H. 20, a, 80. 65. lg. — 2) liegen —, stehen bleiben, verbleiben: तिन्ना रात्रीः क्रीतः सेमो वसति TBa. 1, 8, 5. परिमुषितो ऽवसत् blieb gestohlen TS. 6, 1, 6. 5. ÇAT. Ba. 9, 2, 9. 8. कृत्वा वसति KĀT. Ça. 5, 4, 1. वसन्तु नु नं ह्यम् TS. 6, 4, 9. 1. — 3) mit einem acc. a) in einer Lage u. s. w. sich dauernd befinden, sich widmen, obliegen: नाब्राह्मणो गुरो शिष्यो वासमात्यस्तिके वसेत् M. 2, 212. कृष्टो वासमुवास कृ MBH. 5, 7516. चतुर्दश वने वासं वर्षाणि वसतो मम R. 2, 37, 5. R. GON. 2, 60, 7. वनवासम् R. SCHL. 2, 75, 8. उदवासम् MBH. 13, 854. अज्ञातवासम् 3, 8020. सुखवासम् R. 1, 17, 17. बहुदुःखवा-

सम् Bṛig. P. 3, 31, 20. राक्षससतिम् MBH. 4, 96. lg. 109. 120. 126. lg. Spr. 239, v. l. अक्षार्थम् AIT. Ba. 5, 14. ÇAT. Ba. 12, 2, 9, 13. 14, 8, 9, 2. KĀM. U. 4, 4, 8. 10, 1. 8, 7, 8. अक्षार्थाश्रमम् MĀK. P. 28, 17. आश्रमयेष्टम् d. l. मार्कस्थम् MBH. 12, 2889. वीरासनम् M. 11, 110. इह वत्स्यामः (z. B. मार्कस्थम् Comm.) ĀÇV. GON. 3, 10, 2. — b) an einem Orte verbleiben: नदीवनेषु चोषिवा VOP. 5, 3. वस तो पुरीम् R. GON. 2, 114, 24. — c) in der Stelle: ब्राह्मेण विप्रान्वसति युद्धेनैव च तन्निपान् । प्रदानकर्मणा वैश्यान् भूहान्परिचरेण च ॥ HARIV. 11968 ergänzt NĪLAK. zum acc. अधिष्ठाप; dem Zusammenhange nach muss वस् hier so v. a. sich beschäftigen lassen (bekleiden?) bedeuten. — 4) partic. उषित a) mit pass. Bed.: दिनमेकं मन्ये त्वया सार्धमिहोषितम् zugebracht, verlobt BRAHMA-P. in L.A. (III) 56, 18. impers.: यत्रोषितं त्वया wo du gewollt hast MBH. 1, 3268. कारागृहे RAON. 6, 40. Spr. 2445. 2928. — b) mit act. Bed. = स्थितवत् TRIK. 3, 3, 150. a) Halt gemacht —, übernachtet —, verweilt —, sich aufgehalten —, irgendwo gelebt habend: वेलातष्टूपितसेनिकाश्च: RAON. 18, 22. त्रिरात्रमुषितः drei Nächte zugebracht habend MBH. 3, 2806. एकरात्रोषितः केचिदपश्यं ब्राह्मणं पथि 11945. ते त्रिरात्रोषिताः प्राप्ताः कर्वीरं पुरीतमम् nachdem sie drei Mal übernachtet hatten HARIV. 5682. पञ्चरात्रोषिता पथि 5720. R. 1, 68, 1 (70, 1 GON.). R. GON. 1, 75, 8. 2, 12, 1. 6, 106, 1. KATHĀS. 22, 102. वर्षाकालोषित R. 4, 29, 1. शर्वरीम् — तवाश्रमे । उषिताः स्नेहवसतिम् R. SCHL. 2, 54, 36. सुखमस्युषितः MBH. 1, 3269. त्वयि 3, 1737. 2711. 3024. उषितो ऽहं त्वया सह ich habe mit dir gelebt (geschlechtlich) BRAHMA-P. in L.A. (III) 57, 12. Bṛig. P. 1, 10, 27. सुखोषित der die Nacht gut zugebracht hat MBH. 3, 3003. R. 2, 92, 6. सुखोषितो ऽस्मि रत्नीम् 5. अज्ञातवासमुषिताः MBH. 4, 1. उषितास्मि तथा बाल्ये पितुर्वैष्मनि 5, 6034. शम्बरस्य गृहोषितः HARIV. 9475. RAON. 14, 32. MĀK. P. 16, 20. दीर्घकालोषितस्तत्र गिरौ R. 2, 94, 1. सुचिरौषित der lange bei Jmd gelebt hat 32, 17. चिरौषित lange abwesend gewesen Bṛig. P. 1, 11, 10. 14, 39. परिसंवत्सरोषिताः ein Jahr lang abwesend gewesen MBH. 4, 2359. ein Jahr lang gewartet habend 1, 2260. 13, 4672. अयत्तरोषित seinen Standort habend KĀM. NĪTIS. 17, 28. — β) gestanden —, gelegen habend (insbes. über Nacht), von Sachen: अथोषितं कुसुमम् VARĀH. Bṛh. 8, 53, 95. तारे दिनोषिते 50, 26. बदराणि सप्तरात्रमुषितानि 54, 114. 55, 18. वर्षद्वयमुषितानि 42, 9. Suça. 1, 158, 15. 2, 35, 19. शतं वत्सरानुषितं घृतम् hundert Jahre alt 1, 181, 16. 199, 19. चिरौषितं भक्तं पर्युषितं च MĀK. P. 34, 57. जलोषित im Wasser gelegen Suça. 2, 448, 15. — γ) gefastet habend (vgl. unter उप): प्रुचिः पुरोध्याहोषितः स्नातः VARĀH. Bṛh. 8, 46, 15.

— caus. 1) वासयति, ०ते; a) über Nacht behalten, Quartier geben, beherbergen, wohnen lassen; med. P. 1, 3, 89. यदेष्टास्ति यदेष्टो ऽशनं ददाति wenn er sie beherbergt, wenn er sie speist ÇAT. Ba. 1, 7, 9, 5. MBH. 1, 5727. 5, 5972. 13, 2114. BHATT. 8, 64. वत्सान्मातृभिः सह वासयेत् die Nacht über belassen LĪT. 5, 1, 2. GON. 3, 8, 7. act.: त्वयि रात्रिं वासयामसि ved. Clt. beim Schol. zu P. 7, 1, 46. ब्राह्मणं मे पिता पूर्वं वासयामास beherbergen MBH. 3, 1261. अतिथीन् 12, 4057. 3, 982. अथनामास्तिकाश्चो-रान्विषये स्वे न वासयेत् 1, 5600. 4, 278. स्वगृहे 5, 7071. 13, 7416. HARIV. 8211. रामं वने वासयता wohnen lassen R. GON. 2, 91, 18. संपत्तां वासयेद्देहे er halte sie eingesperrt M. 8, 365. परिभूतामधः शय्यां वासयेधमि-

चारिणीम् Jān. 1, 79. सदानमानसत्वा १०-अत्रियात्वासयेत्सदा 888. वासयितुं गृहे MBh. 13, 7882. R. 2, 101, 21. वासिताश्च मकारण्ये वर्षाणीक त्रयोदश MBh. 5, 611. कृतावसते वासितः Hit. 92, 19. अष्ट्या वासिते सार्धे für die Nacht halt machen lassen KATHA. 64, 21. अयेना यः समाश्रामिह- भिर्वा वासयेत् so v. a. mit Vielen den Beischlaf vollziehen lassen MATSJA-P. in Vivāda. 50, 18. fgg. über Nacht stehen lassen: तिष्ठो वासयित्वा Kauṣ. 7. — b) warten lassen, hinhalten: वासयसीव वेधसस्त्वं नः कदा न इम्ह वधसो बुधोधः RV. 7, 37, 6. aufhalten: रिपोर्बलम् Kām. Nitis. 18, 22. — c) bewohnen: स्वराष्ट्रं वासयेद्वा परदेशापवाकनात् Spr. 5361. — d) bestehen lassen, erhalten: ते यदि सर्वे वासयन्ते तस्मादसव इति Cat. Bā. 11, 6, 2, 6. 14, 2, 2, 20. act. in derselben Verbindung Bṛh. Ān. Up. 3, 9, 3, v. 1. bei Čākṣ. (vgl. jedoch Burnouf, Yaçna S. 344) und Khānd. Up. 3, 16, 1. यः सर्वलोकांनुद्वहति विस्त्रजति वासयति Atharv. Up. bei Muir, ST. IV, 299, 18. 27. Nṣ. Tāp. Up. in Ind. St. 9, 93. — e) stellen, setzen, an einen Ort thun: मूर्ध्नि वा वासयेय वै MBh. 4, 265. स्वमेवंशमवासयः (sc. तस्य शरीरे) Hariv. 1428. जघने मम — मणिरसनावसनाभरणानि — वासय Gīt. 12, 24. अन्ध्यायं मुखे वासयते so v. a. beobachtet Stillschweigen, schweigt Nāish. 9, 61. — f) entstehen lassen, hervorrufen: प्रकृतिः (wird so genannt) प्रकृष्टकरणाद्वासना वासयेद्यतः Sanyadarśana. 66, 11. — 2) वसयति wohnen (निवासे) Dhātup. 35, 84, e. — desid. विवत्सति P. 7, 4, 49, Schol. — घधि, अघ्युषिन् P. 3, 2, 108, Schol. (einen Ort) bestehen, zum Aufenthaltsort erwählen, einnehmen (einen Platz), bewohnen; mit acc. P. 4, 4, 48. गिरिमधिवसेस्तत्र विश्रामकृतेः Megh. 26. Ragh. 5, 68. 13, 79. Kūmāra. 1, 55. KATHA. 24, 92. Bhāg. P. 7, 4, 8. स राजा ब्रह्मदत्तस्तु पुरोमध्यवसतदा । काम्पित्याम् R. 1, 34, 46. R. Gorr. 1, 27, 26. Kām. 5, 21. 27. Uttara. 42, 8 (55, 16). KATHA. 30, 42. Bhāg. P. 3, 21, 25. दण्डकामध्यवाता यो BHATT. 5, 6. तनुम् Ragh. 9, 17. भास्करश्च दिशमध्यवास याम् 11, 61. सकासनं गोत्रभिदाध्यवात्सीत् nahm mit Indra denselben Sitz ein BHATT. 1, 8. कथं पर्ववृता भूमिमधिवत्स्यति मे क्षुषा auf dem Erdboden liegen R. Gorr. 2, 62, 13. BHATT. 8, 79. 15, 69. partic. अघ्युषित 1) be- setzt, eingenommen, innegehabt (von einem Orte), bewohnt: भरताघ्युषितं पूर्वं सो ऽध्यतिष्ठपुरोत्तमम् MBh. 1, 3726. 3, 2464. 12208. 13, 2666. Hariv. 6413. R. 1, 27, 13. 31, 21. 47, 11. 2, 49, 9 (46, 10 Gorr.). R. Gorr. 2, 109, 47. 7, 23, 4. Ragh. 4, 46. 9, 25. 14, 30. Spr. 807. VARĀH. Bṛh. 26, 5. Čākṣ. zu Bṛh. Ān. Up. 9, 96. KATHA. 34, 254. 44, 187. 73, 318. RĪĀ-TAR. 2, 169. गोऽघ्युषिता मूकौ Grund, auf dem Kühe sich aufgehalten haben, VARĀH. Bṛh. S. 53, 98. मरुता परितापकृताघ्युषिते — यमुनापुलिने so v. a. wo ein — Wind weht Pāṇin. 3, 12, 4. अनुत्तमेनाघ्युषितः (बाहुः) प्रियेण वीरेण auf dem der Geliebte lag R. 5, 28, 14. — 2) gewellt —, zugebracht habend: संवत्सरं चाघ्युषिता राघवस्य निवेशने R. 3, 53, 8. चिरम् R. Schl. 2, 30, 8. bewohnend: द्वाकाम् Vor. 5, 2. — 3) dem man obliegt: प्रमदाघ्युषिता वृत्तिम् R. 3, 1, 7. — 4) अस्माघ्युषित n. (sc. नेत्र) eins durch Genuss saurer Speise erzeugt Augenentzündung Wieg. 293. Suça. 2, 505, 8. 315, 1. — Vgl. 1. अधिवास, समयाघ्युषि. — caus. 1) über Nacht liegen lassen: अधिवास्यापरेणुः पाटयित्वा Suça. 1, 32, 9. अधिवासित VARĀH. Bṛh. S. 26, 1. — 2) einwohnen (ein neues Götterbild): सुतो (प्रतिमा) सुनृत्यती तर्साः सम्पगेवमधिवास्यः देवसंप्रदिष्टे काले संस्थापनं कुर्यात्

VARĀH. Bṛh. S. 60, 15. — 3) heimsuchen: वेधव्येनाधिवासितः Hariv. 5398. — 4) sich einverstanden erklären mit Jmd (gen.), Jmd willfahren Lalit. ed. Calc. 6, 9. Lot. de la b. l. 351. Bunn. Intr. 280, N. 1; vgl. अधिवासना.

— अनु mit acc. P. 4, 4, 48. 1) Jmd nachsehen, Jmd an einen Ort folgen; mit acc. der Person MBh. 5, 664. 12, 6516. 10598. R. 2, 37, 26. 88, 23. 25 (96, 27 Gorr.). अनुषिता गुरुं भवान्, अनुषितो गुरुर्भक्ता, अनुषितं (impers.) त्वया P. 3, 4, 72, Schol. — 2) an einen Ort ziehen, zum Aufenthaltsort wählen: ग्रामम् P. 4, 4, 48, Schol. मथुरामनूष्य Vor. 5, 2. प्रनूय वनम् BHATT. 5, 75. अन्ववात्सीत् (अण्डकोश) ईश्वरः Bhāg. P. 3, 20, 15. — 3) verweilen, irgendwo zubringen (eine Zeit): क्षमासभोजनाः सर्वे वासिष्ठा इव ज्ञातिषु । पूर्णवर्षसकृन् तु पृथिव्यामनुवत्स्यथ ॥ R. 1, 62, 17. अनुव- सन्नपि (längere Zeit stehend, älter werdend) न दुष्यति (अनुवासनः) Suça. 2, 198, 8. — 4) अनुवत्स्यते MBh. 3, 14758 fehlerhaft für अनुवत्स्यति, wie die ed. Bomb. best. — Vgl. अनुवासिन्. — caus. (das Kalb bei der Mutter) belassen TBa. 1, 6, 3, 8.

— समनु obliegen, befolgen: कीनादीनं तथा धर्मं प्रज्ञा समनुवत्स्यति Hariv. 11210 nach der Lesart der neueren Ausg.; समनुवत्स्यति die ältere Ausg.

— अस्तरं drinnen stecken Čic. 3, 9. निश्चित्य यः प्रक्रमते नात्सर्वसति कर्मणाः der nicht mitten in der Arbeit stecken bleibt MBh. 5, 994. — Vgl. अस्तारूप.

— अग्निं verweilen, zubringen (eine Nacht): सुखमभ्युषितो निशाम् R. 3, 17, 2. — Vgl. अग्निवास.

— आ 1) verweilen, sich aufhalten, wohnen: अपामुपस्थे विभृतिः पदाव- सत् RV. 1, 144, 2. अत्रास्तेष्वपि सार्धं काम्यके MBh. 3, 2014. गृहे Bhāg. P. 3, 32, 1. 7, 10, 47 (= 15, 75). nahe oder gegenwärtig sein: द्वास्तदा वसतो अस्य कर्णा RV. 8, 38, 2. — 2) beziehen (einen Ort), zum Aufenthaltsort erwählen, bewohnen; mit acc. P. 4, 4, 48. स्वाजीव्यं देशम् M. 7, 69. Jān. 1, 320. लोकानावसते प्रभान् MBh. 3, 8082. कथंविधं पुरं राजा स्वयमावत्तुमर्ति 12, 8228. 13, 5074. षष्टिं वर्षसकृन्वाणि दिवमावसते स च 5180. पुरीं तो मुखमावसत् Hariv. 4904. 6548. 8160. 8977 (med.). 9167. R. 1, 47, 17. देवतानि च यानि वा (पुरि) पालयत्यावसन्ति च 2, 30, 2. 54, 42. 105, 36. VARĀH. Bṛh. S. 24, 7. Bhāg. P. 6, 13, 15. नैते गृहान् — आ- वसन् so v. a. wurden keine Haushalter, gründeten kein Haus 4, 8, 1. आ- वसतात्स कृत्तः Vor. 5, 2. गुरोस्तत्पम् das Ehebett des Lehrers beziehen so v. a. mit der Frau des Lehrers Ehebruch treiben Khānd. Up. 5, 10, 9. — 3) zubringen (eine Nacht): निशां तो मुखमावसत् Mārk. P. 125, 24. — 4) sich begeben in, antreten: गृहस्थाग्रमम् M. 3, 2. Mārk. P. 28, 15. गार्हस्थ्यम् MBh. 12, 2472. fg. राज्यम् die Regierung antreten R. 2, 12, 57. 42, 21. — 5) fleischlich bewohnen: शूद्रो गुप्तमगुप्तं वा द्वेजानं वर्णमाव- न् M. 8, 374. — 6) statt māmā वसति AV. 7, 79, 2 vermuthen wir क्षमा व- सति: आवसित KATHA. 54, 126 fehlerhaft für आवासित. — Vgl. आव- सति, आवास. — caus. 1) beherbergen, bei sich wohnen lassen: विनाश- कामामकृताममित्रामावासयं मृत्युमिवात्मनस्त्वाम् R. 2, 12, 104. RĪĀ-TAR. 3, 161. — 2) beziehen, zum Aufenthaltsort erwählen: इदमेवंविधं (मगरं) कस्मादेवा नावासयत्युत MBh. 3, 12185. R. Gorr. 1, 38, 4. 5. यथा हि शून्या पथिकाः सभामध्यावसेत् (so die ed. Bomb.) पथि । तवावासापथ्या-

मि गुरुपुत्र्याः कलेवरम् MBH. 13, 2298. प्रेमावासित in der die Zuneigung ihre Wohnung aufgeschlagen hat Spr. 3270. — 3) Halt machen, sich lagern (für die Nacht): इह छावास्पते पान्थिः KATHA. 124, 122. fg. (राज्ञानः) छावासिता नातिहरेषु पुरस्य machten Halt HARIV. 8021. R. GONN. 2, 107, 18. KATHA. 47, 2. 3. 54, 124 (Mischlich आवसित gedr.). 123, 268.

— अथ्या 1) beziehen, zum Aufenthaltsort wählen, bewohnen; mit acc. MBH. 1, 5512. 3, 11215. 4, 2278. 12, 11986. यथा हि प्रून्या पथिकः समाध्यावसेत् (so die ed. Bomb.) पथि 13, 2298. 5320. R. 1, 70, 2. R. GONN. 1, 35, 44. बहुदयमध्यावसत् मा मा रौतसीः BHATT. 8, 80. seinen Aufenthalt haben in, wohnen in; mit loc. MBH. 13, 5279. — 2) sich begeben in, antreten, obliegen: गार्हस्थ्यमध्यावसते MBH. 12, 2339.

— उदा hinausziehen in, zu: वनवासम् MBH. 13, 205. उपावसत् st. उदावसत् ed. Bomb. — caus. hinausbringen, hinausschaffen: सर्प तमुदावासयत् Bha. P. 10, 16, 1.

— उपा (aus metr. Rücksichten statt उप) fasten WEBER, KRISHNAG. 228.

— समा 1) Halt machen, sich lagern (für die Nacht): तेरोस्तले KATHA. 25, 87. सायम् 28, 120. 56, 390. 57, 73. 109, 82. — 2) beziehen, zum Aufenthaltsort erwählen, bewohnen: चाग्रमम् R. 2, 54, 41. पुरम् Kām. NITIS. 4, 57 (Text und Comm. समावसेत्). Bha. P. 3, 22, 32. ब्रह्मकुलम् 5, 14, 30. — caus. Halt machen, sich lagern: मलयाधित्यकाया समावासितो वर्तते चित्रवर्णी नाम राज्ञा HIT. ed. JOHNS. 2147. Journ. of the Am. Or. S. 7, 32, 8. मलयपर्वतापत्यकाया समावासितकटको (v. l. समावासितो) वर्तते HIT. 97, 15. 30, 5 (hier dieselbe v. l.).

— उद् caus. 1) act. und med. aus seiner Stelle entfernen; z. B. das Havis, das Feuer vom Altar (mit oder ohne अग्निम्) TS. 1, 5, 2, 1. 2, 2, 5, 5. 6, 3, 5. TBH. 2, 1, 2, 4. 3, 1. 2, 2. CAT. BR. 1, 2, 3, 6. 2, 3, 2, 4. 11, 5, 2, 2. KĀTJ. ÇR. 25, 2, 3. AIT. BR. 5, 26. KĀTJ. ÇR. 3, 4, 22. 4, 2, 33. ĀÇV. GṆJ. 1, 10, 12. KAUC. 2, 61. 87. KULL. zu M. 11, 41. संयावमनुद्वास्य Bha. P. 10, 29, 5. देवम् 8, 16, 43. (अहीन्द्रम्) ऋदात्प्रसहोद्वास्य 10, 26, 12. PANĒAT. 3, 13, 8. WEBER, KRISHNAG. 307. fg. mit loc. des Ortes wohin: पृथिव्यां कृदयमूलम् TS. 6, 4, 4, 5. स्थाल्यामाज्यम् CAT. BR. 2, 5, 2, 11. देव स्वे धाम्नि Bha. P. 6, 19, 19. 11, 3, 54. 27, 47. PANĒAT. 3, 9, 8. 11, 27. 15, 45. शिरः abtrennen CAT. BR. 12, 7, 2, 3. ausroden, Bäume ĀÇV. GṆJ. 2, 7, 5. fortgehen heissen: पितृन् SAMSK. K. 236, b, 4. — 2) verwüsten: रक्त-सोदासितां नगरीम् HARIV. 8266. सदैवतगणोक्तोकाभुदासयति दर्पितः 3065. सर्व देशमुद्वास्य PANĒAT. 47, 6. — Vgl. उद्वासन, उद्वास्य.

— पणुद् caus. = उद् 1) AV. 12, 3, 35.

— समुद् caus. dass. CAT. BR. 2, 6, 3, 7.

— उप 1) verweilen bei (acc), warten, abwarten: देवासुरा यज्ञमुपावसन्नस्मभ्यमनुवक्ष्यत्यस्मभ्यमिति AIT. BR. 2, 15. आग्निं 36. गृहेषु CAT. BR. 1, 1, 2, 7. आशिता एवाद्योपवसाम। कस्य वाक्तेदम्। कस्य वा शो भवितेति wir wollen abwarten, wem es heute oder morgen gehören wird, TBH. 1, 6, 3, 4. उपोस्मि ह्ये पश्यमाणे देवता वसति TS. 1, 6, 3, 3. यज्ञमेवारभ्य गृहीत्वोपवसति 6, 4, 3, 1. CAT. BR. 3, 6, 2, 26. यत्ते वयं पश्यन् उपवसाव des- sen Erscheinen sehend wir bei dir bleiben wollen 8, 1, 2, 3. — 2) (mit Essen zuwarten) sich enthalten, fasten P. 1, 4, 48. Vārt. mit acc. der Speise oder der Zeitdauer: यद्वायानुपवसति TS. 1, 6, 3, 3. पौर्णमासेन CAT. BR. 1, 6, 2, 81. fgg. तदक्: 11, 1, 2, 4. त्रिरात्रम् ÇĀKṢH. GṆJ. 5, 1, 10.

पौर्णमासीम् KĀTJ. ÇR. 2, 1, 1. ĀÇV. GṆJ. 1, 9, 3. 13, 2. त्रि त्रिपोषित GONN. 4, 8, 12. KAUC. 94. 140. उपवत्स्पदुक्त 1. 8. med. ÇĀKṢH. GṆJ. 2, 12. — उपवसेदिनम् M. 2, 220. 5, 20. 11, 157. 213. 259. JĀG. 3, 292. MBH. 15, 126. R. GONN. 1, 45, 1. VARĀH. BṆH. S. 105, 8. Bha. P. 7, 12, 5. WEBER, KRISHNAG. 226. त्रिरात्रमुपोष्य JĀG. 3, 264. MBH. 3, 4060. 5092. Spr. 4494. VARĀH. BṆH. S. 26, 11. KATHA. 93, 82. Bha. P. 4, 8, 71. 8, 9, 14. उपोषित gefastet habend, nüchtern JĀG. 2, 97. MBH. 13, 3259. 3264. 3267. 3276. HARIV. 7602. RAGH. 16, 59. KATHA. 33, 156. 42, 173. PANĒAT. 199, 12. तत्तीरोपोषित KATHA. 46, 107. तं द्वादशारुमुपोषितम् 114, 48. 113, 141. त्रिरात्रोपोषित JĀG. 3, 302. MBH. 3, 4086. KATHA. 19, 6. 21, 143. RĪGĀ-TAN. 4, 100. उपोषिताभ्यामिव लोचनाभ्याम् RAGH. 2, 19. mit pass. Bod. in Fasten zugebracht: तिथि WEBER, KRISHNAG. 222. n. das Fasten Spr. 4455. MĀK. P. 16, 61. उपोष्य in Fasten zuzubringen WEBER, KRISHNAG. 227. fg. — 3) beziehen, zum Aufenthaltsort erwählen; mit acc. P. 1, 4, 48. ग्रामम् Schol. विकुण्ठम् VOP. 5, 2. — 4) sich zu Jmd (acc.) in die Lehre begeben MBH. 5, 2177. — 5) antreten, sich widmen, obliegen: तपःश्रद्धे ये न्युपवसन्ति MUND. UP. 1, 2, 11. वनवासमुपावसत् MBH. 13, 205 nach der Lesart der ed. Bomb. उदावसत् ed. Calc. किमिच्छन्मुपोषिता MĀK. P. 126, 17. 19. — 6) उपवसित ĀÇV. GṆJ. 1, 14, 7 bei St. fehlerhaft für उपावसित (von सा mit उपा), wie eine von uns verglichene Hdschr. liest; vgl. CAT. BR. 3, 9, 2, 8. Andere schreiben ganz falsch उपवसथा, die Ausg. der Bibl. ind. उपवसिथा. — Vgl. उपवसथ, उपवस्तु, उपवास, उपवासिन्, उपोषण fg. — caus. 1) warten, eine Zeit zubringen lassen TS. 6, 3, 2, 3. — 2) fasten lassen PĀ. GṆJ. 1, 14. R. 2, 5, 4 (4, 4 GONN.). अतिथिं नोपवासयेत् MBH. 12, 7046 = 13, 7576.

— समुप 1) fasten: समुपोषित gefastet habend MBH. 13, 3273. VARĀH. BṆH. S. 105, 16. Bha. P. 9, 4, 30. — 2) antreten, obliegen: तद्वत् समुपोषिता MĀK. P. 126, 9.

— नि 1) verweilen, sich aufhalten, seinen Standort haben (von Menschen und Thieren und bisweilen auch von Sachen), wohnen NIS. 10, 12. 21 (ruhen im Gegens. zur Bewegung). एकरात्रं तु निवसन्ति विब्रा-क्षणाः स्मृतः M. 3, 102. MBH. 3, 1454. 4, 276. अपरात्र — मासानष्टौ न्यव-सत्सुखम् R. 3, 15, 26. केनापदेशेन सकृदप्याश्रमे निवसामः ÇĀK. 27, 2, v. l. प्रूस्तु यस्मिन्कस्मिन्वा देशे निवसेत् M. 2, 24. 4, 61. 5, 43. 6, 4. 11, 78. JĀG. 2, 184. BHAG. 12, 8. MBH. 1, 5567. fg. 3, 2622. fg. 2641. 13848. 16917. 4, 148. 5, 7539. 12, 6816. HARIV. 3948. R. 1, 9, 70. 17, 41. 48, 30. 32. 2, 27, 12. 16. 21. 98, 30. 3, 42, 5. Spr. 1461. 3868. ÇĀK. 26. VARĀH. BṆH. S. 53, 84. KATHA. 12, 194. 16, 5. 18, 62. 22, 151. 23, 42. 26, 62. RĪGĀ-TAN. 5, 398. PRAB. 25, 12. 107, 18. DAÇAK. 69, 8. Bha. P. 4, 8, 43. 5, 18, 29. 10, 20, 22. शशकश्चन्द्रमण्डले PANĒAT. 160, 23. तत्र रात्रौ निवसति पत्निः HIT. 9, 4. 14, 16. 18. 17, 14. 22. 38, 8. त्वयि ये च निवत्स्यन्ति देवगन्धर्वदानवाः R. 4, 43, 45. इत्थं क्रियासु निवसत्यपि यासु तासु पुंसो अग्र्यः KATHA. 27, 208. निवसन्नर्दारुणि लङ्गो वक्रिः Spr. 169. इत्थलास्तच्छिरोदेशे तारका निवसति याः AK. 1, 1, 2, 25. हरे मार्गान्विवसति (शात्मले) Spr. 1223. तत्रस्थस्यापि मे नित्यं कृदये स निवत्स्यसि R. GONN. 2, 28, 32. — med. MBH. 1, 6435. 3, 1452. 11430. 12708. 4, 287. 324. 7, 2400. R. 2, 44, 12. Bha. P. 8, 24, 18. Hierher könnte man ziehen (mit metrischer Dehnung, die jedoch vom Padap. nicht angenommen wird): न ते श्रैवः प्र-

दिवो नि वसते *verweilt, hält aus* RV. 10, 37, 2. — 2) *bewohnen, innehaben*: स गतः स्वर्निवासं तं निवसन्मुदितः सुखी MBu. 1, 3537. अमूनि पञ्च स्थानानि कलिः — न्यवसत् Bṛāg. P. 1, 17, 40. — 3) *betwohnen* (geschlechtlich): रोहिणी निवसति (सोमः) MBu. 9, 3023. — 4) *sich dauernd in einer Lage befinden, sich unterziehen*: अज्ञातवासं न्यवसन्नास्तस्य निवेशने MBu. 3, 2853. कथं वनर्का वनवासमाश्रमे निवत्स्यते (v. l. सक्प्यते) लेशमिमम् 16899. — 5) *न मे वैरो निवसते* HARIV. 6049 fehlerhaft für *न मे वैरो प्रवसति*, wie die neuere Ausg. hat. — Vgl. निवसति *fig.*, निवस्तव्य, 1. निवास, निवासिन्. — caus. 1) *verweilen lassen, beherbergen, aufnehmen* (in seinem Hause): (तान्) न्यवासपत्स्वगेक्षु Bṛāg. P. 10, 45, 16. 71, 44. 73, 28. पर्यङ्के setzen auf 81, 17. — 2) *bewohnt machen, bevölkern*: संनिवासान् MBu. 12, 4366. — 3) *zur Wohnstatt wählen, bewohnen*: निवासयामास तदा लङ्काम् R. 7, 3, 31. — Vgl. 1. निवासन.

— अधिनि *zur Wohnstatt wählen*: सुरनदीम् Spr. 1001.

— संनि *zusammen wohnen, — leben*: यादृशैः संनिवसति Spr. 4874. ततः सतां संनिवसेत्समागमे 5116. *wohnen*: यस्मिन्संनिवसेत्पुरे MBu. 14, 561. R. in LA. (III) 64, 18 (in den drei Ausg., die uns zu Gebote stehen, *स न्यवसत्*, nicht *संन्यवसत्*).

— निम् *ausleben, zu Ende leben*: वासमिमं निरुष्य MBu. 3, 915. वने वासमिमं निरुष्य (निरुष्य ed. Calc.) 962 (nach der Lesart der ed. Bomb.). कृच्छ्रं वासम् 5, 646. दुर्गवासम् 14, 749. तस्मिन्गुरो गुरुवासं निरुष्य 14, 749. — निर्वत्स्यामि 4, 24 fehlerhaft für निर्वत्स्यामि, wie die ed. Bomb. liest. — Vgl. निर्वास. — caus. 1) *aus seinem Wohnorte entfernen, vertreiben, verbannen*: पुरात् M. 9, 225. राष्ट्रात् MBu. 2, 2644. R. 1, 39, 22 (40, 20 GORR.). राष्ट्रादनवासाय 2, 21, 4. वनम् 39, 11. R. GORR. 2, 3, 25. 18, 6. 81, 18. 3, 79, 47. Spr. 2186. RAOU. 14, 67. UTTARAB. 87, 10 (112, 6). KATHAS. 4, 68. 10, 41. 23, 25. 24, 76. *fig.* 39, 56. 232. 51, 73. 57, 118. RĀGA-TAN. 1, 115. 344. 3, 288. 330. 6, 342 (निर्वासिता देशात् zu schreiben). DAÇAK. 82, 14. Bṛāg. P. 3, 1, 15. 4, 8, 65. *entlassen*: मुखनिर्वासिता वायुः 5, 16, 25. देही निर्वास्यते कदा नु 3, 31, 17. — 2) *sich vertreiben, zubringen, verlieben*: मृगायाविकारं निर्वासितसकलदिवस Z. d. d. m. G. 14, 574, 16. — Vgl. 1. निर्वासन, निर्वासनीय (auch DAÇAK. 82, 12), निर्वास्य.

— परि *verweilen*: द्वादशरात्रं परिवसत्युखावदधिं विधत् KĀTJ. ÇA. 22, 1, 21. चतुर्दश हि वर्षाणि पर्युष्य वित्रने वने R. GORR. 2, 52, 18. 3, 13, 25. तथा परिवसन्नेव राघवः सकृत् सीतया lebend 29. एतान्यथावत्कृतप्रापयित्तानपि संसर्गितया न परिवसेत् so v. a. er verkehre nicht mit diesen KULL. zu M. 11, 190. भर्ता राजकुले कार्यवशात्पर्युषितः übernachtete PANĀT. 40, 18 (ed. orn. 36, 13). गङ्गापर्युषित an der Gāṅgā die Nacht zubringend MĀK. P. 9, 2. पर्युषित über Nacht gelegen, — gestanden, gestrig, überh. abgestanden, alt, verdorben; von Speisen und anderen Stoffen GORR. 3, 5, 4. M. 4, 211. 5, 24. JĀG. 1, 167. 169. BHAG. 17, 10. MBu. 12, 1323. 13, 5048. SUÇA. 1, 63, 8. 81, 6. 174, 8. 191, 9. 2, 247, 13. Verz. d. Oxf. H. 281, b, 48. Spr. 2883. MĀK. P. 34, 57. 35, 1. पर्युषा वनमाला Bṛāg. P. 11, 6, 12. दशरात्रपर्युषित zehn Tage gestanden, — alt SUÇA. 1, 174, 19. निशा° 2, 414, 14. 437, 1. रात्रि° 1, 158, 18. रात्रौ गोमूत्रपर्युषितम् über Nacht in Kuhharn gelegen 2, 72, 9. पर्युषितं वाक्यम् ein alt gewordenes so v. a. nicht zur Zeit gelöstes Wort (= प्रतिज्ञातकालातिलङ्घिन् NILAK.) MBu. 3, 2865. अपर्युषितपाप dessen Sünden nicht über Nacht bestehen d. i. als-

bald gelöscht sind (= निशेषित NILAK.) 1, 6456. — Vgl. परिवसथ, परिवस. — caus. über Nacht stehen lassen ÄÇV. GṆṢ. 2, 8, 4.

— प्र 1) (*für die Nacht seine Wohnung verlassen*) *verreisen, sich entfernen*: प्र प्रवासमेव वसतः RV. 8, 29, 8. दीक्षितविमितात् TS. 6, 2, 5, 5. TBa. 3, 11, 8, 2. गृक्षेभ्यः ÇAT. Ba. 11, 3, 1, 5. MBu. 4, 129. संवत्सरं प्रोष्य ÇAT. Ba. 14, 9, 2, 8. पितरं प्रोषुषमागतम् 12, 5, 2, 8. 2, 4, 2, 6. VS. 3, 42. AIT. Ba. 7, 2, 12. आत्प्या प्रवसति PANĀT. Ba. 17, 1, 2. प्रवत्स्यन् ÄÇV. ÇA. 2, 5, 1. वर्षगणं प्रोवासं KĀND. Up. 4, 4, 5. प्रवासां चक्रे 10, 2. अप्रोषिवान्गृक्षपतिः ÇĀKṢH. ÇA. 8, 24, 3. प्रोष्यागच्छताम् ved. Cit. bei MALLIN. zu RAOU. 1, 49. M. 9, 74. MBu. 3, 13084. 16811. HARIV. 8931. R. 7, 72, 12. Spr. 4816. RAOU. 11, 4. Bṛāg. P. 1, 11, 32. प्रोषित von Hause abwesend, in der Fremde wehend, verreist: प्रोषितश्चेत्प्रेयात् KĀTJ. ÇA. 25, 8, 9. 3, 4, 29 (अ°). M. 9, 75. *fig.* JĀG. 1, 84. MBu. 1, 750. R. 2, 72, 2. 49. 76, 6. 103, 38 (111, 43 GORR.). 106, 7. R. GORR. 2, 17, 32. MĀKṢH. 84, 2. R. 6, 9. MEON. 97. VARĀH. BṚH. S. 78, 6. 90, 14. KATHAS. 16, 105. KAUSH. Up. Einl. 2, 6. DAÇAK. 89, 9. Bṛāg. P. 8, 16, 8. पतङ्गे प्रवसति wenn die Sonne vom Himmel verschwindet, nicht mehr scheint VARĀH. BṚH. S. 27, 2. प्रोषित untergegangen (he-lakisch): इन्द्र 7, 17. ने मे वैरो प्रवसति (so die neuere Ausg.) एकाकम्पि verschwinden, aufhören HARIV. 6059. प्रोषितपत्नलेखे verschwunden, verwischt RAOU. 6, 72. — 2) *verweilen, sich aufhalten*: प्रवत्स्यति मुखं वने R. 2, 36, 8. यत्र नित्यं प्रवसति (भवति ed. Bomb.) स्वयं देवः प्रज्ञापतिः MBu. 6, 466. अत्र वटे यन्निणी प्रवसति GAUPA. zu ŚĀKṢHJAK. 4. — 3) = caus. *verbannen*: रामं वनवासे प्रवत्स्यति R. 2, 41, 6. — Vgl. प्रवसथ *fig.*, °वस्तव्य, °वास, °वासिन्, अप्रोषिवन्. — caus. etwa entfernen RV. 3, 7, 8. Jmd aus seinem Wohnort vertreiben, verbannen M. 8, 128. 284. 352. 9, 289. 10, 96. JĀG. 2, 294. MBu. 1, 5694. 6, 4089. HARIV. 10311. R. 1, 70, 28. 2, 49, 6. KATHAS. 39, 203. 56, 306. 60, 22. RĀGA-TAN. 6, 41. — तीर्थयात्राप्रवासितः KATHAS. 73, 222 fehlerhaft für °प्रवासितः. — Vgl. प्रवासन 1).

— अप्रप्र a. अप्रोषित.

— विप्र *verreisen, in die Fremde ziehen, in der Fremde weilen*: विप्रोष्य nach einer Reise GORR. 2, 8, 21. ÇĀKṢH. GṆṢ. 2, 16. M. 2, 132. 217. स तत्र (जनपदप्रदेशे) बहूनि वर्षाणि विप्रवसेत् SADDH. P. 4, 8, a. वनं विप्रोषिते मयि R. GORR. 2, 26, 37. 32, 28. चिर्विप्रोषित lange in der Fremde wehend, — gewollt habend 111, 42 (103, 38 SCHL.). MBu. 3, 2712. HARIV. 4779. KATHAS. 64, 114. राज्यविप्रोषित so v. a. ausserhalb des Reichs in der Verbannung lebend MBu. 4, 7. विप्रोषितकुमारं राज्यम् RAOU. 12, 11. भित्तुभिर्विप्रवसिते nachdem die Bettler fortgezogen waren Bṛāg. P. 1, 6, 2. 5. — caus. *verbannen*: राष्ट्रात् M. 8, 219. JĀG. 2, 187. 270. MBu. 3, 1404. 8892. *verscheuchen, entfernen*: विप्रवासितकल्मष R. 2, 74, 30.

— प्रति *seinen Wohnsitz haben*: समुद्रकुनिमाश्रित्य प्रतिवसत्युत् MBu. 3, 12063. देवानामुपरिष्ठाञ्च गावः प्रतिवसति वै 13, 3805. MĀKṢH. 121, 1. PRAB. 83, 11. PANĀT. 26, 12. 32, 23. 43, 1. 53, 18. 62, 21. 77, 9. HIT. 17, 22, v. l. 18, 8. 26, 13. 27, 11. 59, 14. 79, 7. 110, 2. Z. d. d. m. G. 14, 573, 3. 19. *fig.* Verz. d. Oxf. H. 153, a, 7. VET. 8, 17. *fig.* DHŪRTAB. 77, 11. VEDĀNTAB. (Allab.) No. 102. यत्रेमाः शरदः सर्वाः मुखं प्रतिवसेमहि MBu. 3, 921. R. 3, 53, 28. — Vgl. प्रतिवसथ, °वासिन्. — caus. *beherbergen*: एतान्गृहे न प्रतिवासयेत् Spr. (II) 5. *ansässig machen*: प्रति मर्ता अवास-

यो दमूनाः RV. 3, 1, 17.

— वि 1) *steh ausquartieren, sich fortbegeben*: स्वये पुराद्यवात्सीयत् Bu. P. 3, 2, 16. (देको) इच्छितो विवसितुम् 31, 17. ब्रह्मचर्यम् *in die Lehre gehen* Kūś. Up. 4, 4, 1. व्युषित *verreist, abwesend* Bu. P. 4, 28, 20, 6, 11, 26. — 2) *zubringen, verleben*: अरण्ये ते विवत्स्यति चतुर्दश समाः R. 2, 23, 23. 89, 1. 92, 1. तपत्या सक्तं व्युषितं शाश्वतीः समाः MBu. 1, 6628. ता व्युषिता रात्रिम् 3, 3009. अन्यथा व्युषिताः (व्युषिताः ed. Bomb.) पूर्वम् 12, 4124. सा व्युष्टा रजनीं तत्र पितृवैष्मनि 3, 2721. — 3) *bewohnen*: इच्छाकव्युषिता R. 6, 112, 50. — व्युषित = उषित H. an. 3, 253. Msd. t. 96. व्युष्ट = उषित Trk. 3, 3, 102. Msd. t. 28. = पर्युषित H. an. 2, 99. — 4) *Àcv. Ça. 14, 5, 1* ist st. वत्स्यतः zu lesen वत्स्यतः gegen die Ausg. und die Hdschr. — Vgl. विवास. — caus. 1) *zum Hause —, zum Lande hinausjagen, verbannen* M. 8, 128. Jān. 1, 388. 2, 82. MBu. 1, 5675 (med.). 5917. पुत्रास्विवास्यतः pass. 2, 2610. 3, 8895. 5, 3440. R. 1, 1, 23. 2, 13, 6. 24, 4. 33, 10. 36, 28. 43, 3. 8. 48, 28. 58, 22. 61, 23. 84, 4. R. Gorn. 1, 1, 26. 2, 20, 27. 33, 11. Daçar. 2, 21. Kathās. 4, 84. Bu. P. 9, 11, 15. Bhāt. 4, 35. *fortsenden, entsenden* MBu. 3, 8277. — 2) *(eine Zeit) mit Erzählungen —, mit Gesprächen zubringen*: रात्रिम् P. 3, 1, 26, Vārtt. 8, Schol. — Vgl. विवासन, विवास्य.

— निर्वि *zubringen, verleben*: द्वादशमानि वर्षाणि वने निर्व्युषितानि नः MBu. 5, 3424.

— सम् 1) *act. und med. sich beisammen aufhalten, zusammen wohnen, mit Jmd verkehren*: देवा अमावास्या संवसेतः AV. 7, 79, 1. 80, 1. संवसोनाः स्वसारः RV. 4, 6, 8. 9, 26, 4. आभिः प्रजाभिरिह संवसेत् TBa. 1, 2, 2, 21. Çat. Br. 10, 2, 6, 16. 13, 8, 4, 8. Lāṭj. 4, 4, 22. Nir. 4, 27. संवसरं संवत्स्यथ Praçnop. 1, 2. M. 9, 77. तन्नं संवस्तुमर्हसि so v. a. *zusammenkommen* R. 5, 7, 27. तान्वशीकृत्य संवसेत् Kām. Nitis. 12, 10. Bu. P. 3, 2, 8. 6, 4, 24. न संवसेत्पतितैः M. 4, 79. 246. Jān. 3, 210. MBu. 12, 470. R. 5, 88, 2. Bu. P. 9, 14, 40. न च तैः सह संवसेत् Jān. 3, 15. 227. MBu. 4, 109. R. 3, 30, 18. Spr. 1037, v. l. mit acc. der Person M. 11, 190. Jān. 3, 299. — 2) *sich aufhalten, seinen Wohnsitz haben, leben*: तितौ च ये चाधस्तात्संवसेते MBu. 12, 11809. तथा संवसतस्तस्य मुनीनामाश्रमे सुखम् R. 3, 15, 28. स्वभूमौ नैत्र संवसेत् Vorz. d. Oxf. H. 269, a, 38. — 3) *zubringen (eine Zeit)*: तां समुष्य निशा कृत्वा प्रभाति प्रत्यबुध्यत R. 3, 12, 1. वार्षिक्यं समुवास 7, 81, 2. क्षणमिव पुलिने यमस्वसुतां समुषितः — निशाम् Bu. P. 3, 4, 27. — Vgl. संवसथ u. s. w. — caus. 1) *zusammen wohnen lassen, zusammenbringen*: (सोमम्) सं गोभिर्वीसगामसि RV. 9, 8, 5. प्रजा अग्रे संवासय । आशाश्च पशुभिः सह TBa. 1, 2, 2, 13. Lāṭj. 3, 6, 1. — 2) *beherbergen* MBu. 13, 7418.

— अघिसम् *sich beisammen aufhalten, zusammen wohnen*: तस्यो देवा अघि संवसेत उत्तमे नाकं इह मादयन्ताम् TS. 3, 5, 4, 1 = TBa. 3, 1, 2, 12.

— अभिसम् *sich vereinigen um*: अघिं गृह्यन्तिमभि संवसोनाः TBa. 3, 7, 4, 4. स कृत्तिकाभिर्भिसंवसोनाः 1, 2, 1. Lāṭj. 2, 9, 1.

6. वस् (wohl = 5. वस्) *etwa Wohnplatz oder Ansässiger*: वसो (= वसती प्राणिनाम् Sā.) राजानं वसतिं जनानाम् *der Häuser (Angesessenen) Herrscher, der Leute Heimath* RV. 5, 2, 6. Es könnte auch वसं angenommen werden.

7. वस् (वस्ते), वसिष्ठ, वावसे (ववसे Padap.), वस्तोस्; *den Angriff*

oder Lauf richten gegen, losstürmen auf: मध्ये वसिष्ठ तुविन्मणोर्वीः (nämlich दासस्य) *stole mitten zwischen seine Schenkel* RV. 8, 59, 10. आजावर्हि वावसानस्य नर्तयन् *indem er den Schleuderstein des Angreifenden oder Zielenden schnellte* 1, 51, 3. रायः सूनो सक्रो वावसाना वसतिं वसेम वृजन् नाकः *dem Erwerb nachjagend* 6, 11, 6. रतौ अग्निमधुषं तूर्वपाणं सिंहे न दमे अर्पासि वस्तौः *wohne dem gefräßigen Feuer, dass es nicht wie ein Löwe auf die Werke (d. h. Geräte, Besitzthümer) im Hause sich stürze* 1, 174, 8.

— अनु *den Lauf richten nach*: सध्यामनु स्फिर्यं वावासे वृषा न दानो अस्य रोषति *er eilt nach der linken Seite (wo der Anrufende sich dankt): unsern Schmans verschmäht er nicht* RV. 8, 4, 8.

8. वस्, वसतिपति (स्नेहच्छेदापरूपेषु, स्नेहन v. l. st. स्नेहः अवहरण und उपहरण v. l. st. अवहरण; वधे Vor.) Dhātup. 33, 70.

— उद् *vgl. उदासन 2).*

— नि, निवासित *um's Leben gebracht* Spr. 2440, v. l.

— निस् *vgl. 1. निवासन 2).*

— परि *rings abschneiden, ausschneiden*: यावदलोहितं तावत्परिवास्य Air. Br. 2, 14. औदुम्बरीम् Çat. Br. 3, 6, a, 6. यूपम् 4, 17. वषाम् 8, 2, 18. Kāṭj. Ça. 6, 1, 28. 6, 13. मूलतः शाखां Manu. zu VS. 1, 17. Schol. zu Kāṭj. Ça. 1, 3, 23. — Vgl. परिवासन.

— प्र *vgl. प्रवासन 2).*

9. वस्, वसति (स्तम्भे) Dhātup. 26, 105.

वस *nom. act. von 5. वस् in उर्वस.*

वसति (von 5. वस्) f. Unādis. 4, 60. 1) *das Haltmachen für die Nacht, Ueberrachten; das Verweilen, Aufenthalt; = वास, अवस्थान* Trk. 3, 3, 182. H. an. 3, 293. Msd. t. 151. न कंचन वसती प्रत्याचक्षीत Taitt. Up. 3, 10, 1. Çat. Br. 14, 9, 4, 5. तिस्रः — मार्गे वसतीरुषित्वा *drei Mal übernachtend* Ragh. 7, 30. तस्य मार्गवशादेका बभूव वसतिर्यतः 15, 11. तवेह वसतिः कुतः *wie kannst du hier die Nacht über bleiben?* Sāh. D. 332, 10. ग्रामीणैर्ब्रजतो जनस्य वसतिर्धामे निषिद्धा यथा Spr. 1335. शर्वरीम् — तवाश्रमे । उषिताः स्नेहवसतिम् (उषिता स्मो ह व^o ed. Bomb.) R. 2, 54, 36. निवेशनानां क्षेत्राणां वसतीनां च दातारः MBu. 13, 1672. एकान्ते *das Wohnen an einsamem Orte* Spr. 2279. रम्यं कर्म्यतलं न किं वसतये 2589. Kathās. 115, 76. MBu. 3, 13282. अरण्ये 8, 4252. पितृमन्दिरे Spr. 5373. अध्याक्रान्ता वसतिरमुनाप्याश्रमे Çik. 47. आवासे नैकास्मिन्वसतिशिरम् Mār. P. 28, 29. गर्भेषु Spr. 2734. चरिष्यसि — वनेषु वसतीः पुनः so v. a. *wohnen, sich aufhalten, leben* MBu. 3, 2044. यथा राव्यात्यरिभ्यो वसामि वसतीरिमाः 5, 2620. 3, 455. तमिवाज्ञातवसतिं चन्द्रे वसतिं वार्षिकीम् Hariv. 3571. उवास दुःखवसतिम् *ein Leben voller Leiden leben* MBu. 3, 16135. दुःखवसतिमिमां प्राप्तास्मि शाश्वतीम् 5, 7878. स पश्ये पश्यनाभस्य रोचयामास वसतिम् Hariv. 2927. गोलोक^o adj. Pañ. 4, 8, 22. तत्र स्कन्दं नियतवसतिम् Megh. 44. वसतिं कर् *sich niederlassen*: चक्रे वसतिं रामगिर्याश्रमेषु 1. Rāṅa-Tar. 2, 166. कृतवसतिरमुष्मिन्नेव तस्यै पुरे सः Kathās. 29, 194. कृतवसतयो यत्र धनिनः *wo reiche Leute wohnen* Spr. 770. Pañ. 4, 123, 16. यस्यास्तोपे कृतवसतयः — हंसाः Megh. 74. वसतिं यत् *dass* Kathās. 10, 1 (für die Nacht). 24, 107. वसतिं बन्धु *dass* Rāṅa-Tar. 2, 97. — 2) *Nest* RV. 1, 25, 4. 33, 2. उत्ते वर्षाद्यद्वसतिरप्यन 124, 12. 6, 64, 6. 3, 3. विर्योनां वसताविव 9, 62, 15. 10,

97, 5. 127, 4. AV. 8, 83, 1. — 3) *Aufenthaltort, Wohnung, Haus, Behausung* AK. 3, 4, 14, 69. H. 991. H. an. MED. RV. 4, 31, 15. 5, 2, 6. VS. 18, 15. ब्राह्मणं वसत्ये नापेहृन्ध्यात् TBa. 3, 7, 2, 3, 5, 4 (आवसति vom Comm. ausgenommen). CAT. Ba. 6, 8, 2, 12. 14. 13, 4, 2, 17. VIKR. 137. Spr. 3684. पक्षेयराणाम् MBH. 7. रमण 38. KATHA. 16, 30. वसति निज्ञाम्। प्रविवेश 93. 24, 110. 28, 129. 38, 157. 45, 150. 49, 236. 53, 73. 58, 13. 79, 31. 85. 96, 108. RĪGA-TAR. 3, 231. 4, 129. 431. 5, 431. 6, 237. PRAB. 80, 7. NALOD. 4, 29. जीवितेश RAGH. 11, 20. मुञ्जमानाम् 6, 77. RĪGA-TAR. 1, 203. Verz. d. Oxf. H. 38, b, No. 95. *Niederlassung* MĀK. P. 49, 47. fg. *ein Gāina-Kloster* HALĪ. 5, 21. *Behausung* so v. a. *eine Stätte von*, — für: वसु-संपदाम् KUMĀR. 6, 27. अवसतिविक्रमिन् Spr. 711, v. 1. धर्मक KATHA. 67, 27. तच्छृङ्गा RĪGA-TAR. 4, 93. शौर्यशृङ्गार 5, 233. DĀRTA. 73, 16. 83, 2. — 4) *Nacht* AK. H. 142. H. an. MED. HALĪ. 1, 108. न शेते वस-तीरमर्षात् MBH. 3, 14752. 15, 804. तिसृणां (so die ed. Bomb.) वसतीनां हि स्थानं परमदुःखम् 3, 16718. — Vgl. गर्भं, कुर्वसति, पितृ, प्रति, राज, सत्र, सक.

वसतिद्रुम m. *ein Baum, unter dem man auf der Reise zu übernachten pflegt*, RAGH. 12, 14.

वसतीर्वरी (von वसति) adj. pl. ० र्मस् नमिचि घापस् heisst das am Vorabend des Soma-Opfers aus Fließendem geschöpfte Wasser, über-nächtiges Wasser IND. St. 10, 368. AIR. Ba. 2, 20. TS. 6, 4, 2, 1. CAT. Ba. 3, 6, 2, 26. 9, 2, 16. 3, 12. 4, 25. KĀTJ. Ça. 8, 9, 7. 17. 9, 3, 12. 15. LĪTJ. 1, 9, 8. 3, 4, 4. ĀCV. Ça. 4, 12, 8.

1. वसन (von 3. वस्) m. n. SIDDH. K. 249, a, 10. 1) n. *Gewand, Kleid; Tuch, Zeug* AK. 2, 6, 2, 17. H. 666. = वस्त्र und कान् an. 3, 410. MED. n. 121. नवा मातृभ्यो वसना ज्ञाति RV. 4, 95, 7. ĀCV. Ça. 4, 4, 6. तस्यो-र्योऽवसतोऽर्थ 5, 6, 10. LĪTJ. 2, 6, 1. 8, 23. अविक् 8, 6, 20. अरुत 9, 8, 4. KAUC. 54. शुचि GOBH. 2, 8, 2. नैमशान्दार्थिनि 10, 5. कृष्ण KAUC. 31. 83. NIK. 8, 9. KĀND. UP. 8, 8, 5. KAUSH. UP. 2, 15. M. 2, 174. वसनस्य दशा 3, 4. त्रीणां 10, 125. SUÇA. 1, 168, 14. MBH. 1, 5104. 5, 5332. R. 3, 55, 14. 5, 19, 10. 36, 27. MECH. 42. VIKR. 115. दिशो ऽपि वसनम् Spr. 1339. 4702. वसनं च यत्कलम् 2727. शीते ऽतीते वसनम् 2989. 2045. 3322. 4462. 4795. VARĪH. BĀH. S. 52, 3. 104, 27. GĪT. 1, 12. Verz. d. Oxf. H. 103, b, 24. पीत adj. BĀG. P. 19, 16, 9. कोशकार् VARĪH. BĀH. 27 (25), 31. विराग MBH. 2, 224. नानाविराग R. 4, 33, 28. कुष्युगे विमस्तव-सने KATHA. 55, 119. मलिन (उत्सङ्ग) MECH. 84. गले बद्धा च वसनम् PĀNĀ. 1, 8, 14. du. Ober- und Untergewand R. 2, 37, 8. 39, 6. 55, 17. ÇĀK. 180. एक adj. MBH. 1, 5078. 3, 2569. प्रावार adj. MBH. 2, 2071. चीर adj. HARIV. 10248. R. 2, 52, 64. 75, 12. 101, 21. R. GOBH. 2, 37, 14. 81, 18. 99, 14. 4, 1, 8. KATHA. 4, 69. Am Ende eines adj. comp. f. छा MBH. 1, 5078. 3, 2959. 7, 896. 13, 5865. R. GOBH. 1, 65, 7. 5, 10, 1. 13, 85. 22, 30. 54, 15. KĀM. NĪR. 7, 49. AK. 2, 6, 2, 17. H. 531. KATHA. 38, 124. PĀNĀ. 3, 7, 27. उर्वी समुद्रवसना (v. l. ० रसना) meorumkleidet ÇĀK. 68. विकल्प adj. gehüllt in so v. a. (einer Lehre) ankündigend BĀG. P. 1, 17, 19. वसन n. und वसना f. = लोकीतीभूषण ÇABDAR. im ÇKDr. — 2) n. *Belagerung* IND. St. 10, 165. 198. — Vgl. वर्ण, नील, भद्र, मुक्त, वि, सु und दीक्षित unter दीक्षित.

2. वसन (von 5. वस्) n. *das Verweilen, Aufenthalt, das Wohnen; =*

निवास ÇABDAR. im ÇKDr. घरण MBH. 5, 1680.

वसनमय (von 1. वसन) adj. (f. ई) *aus einem Stücke Zeug bestehend: रशना* LĪTJ. 8, 11, 38.

वसनवस् (wie oben) adj. *bekleidet: उपेत्य वसनवतः स्वाकाकारासाभिः* GOBH. 4, 9, 6.

वसनार्ण (1. वसन + ण) n. P. 6, 1, 89. VĀRT. 6. Vor. 2, 9.

वसनार्णव adj. (f. छा) meorumkleidet: मक्ती R. 7, 11, 16; vgl. समुद्रव-सना unter 1. वसन 1).

वसर्त (von 2. वस्) UNĀDIS. 3, 128. m. n. gāṇa अर्धर्धादि zu P. 2, 4, 31. 1) m. *Frühling (die Licht bringende Jahreszeit)* AK. 1, 1, 8, 18. H. 156. HALĪ. 1, 113. RV. 10, 90, 6. 161, 4. AV. 8, 55, 2, 2, 22. 12, 1, 26. VS. 10, 10, 21, 23. TBa. 1, 1, 2, 6. CAT. Ba. 1, 5, 2, 9. 13, 2, 1, 2. 1. 5. fg. वसते दावाश्रति 11, 2, 2, 82. KĀTJ. Ça. 7, 4, 4. वसते पर्वणि ब्राह्मण आदधीत ĀCV. Ça. 2, 1, 12. GĀH. 4, 8, 2. KĀND. UP. 2, 5, 1. MAITĀJUP. 6, 33. मधुमाधवौ वसतः SUÇA. 1, 19, b. 22, 8. 135, 12. MĀKĀH. 2, 4. R. 6, 2. 3. 22. 29. fg. Spr. 1843. 2759. 4409. VARĪH. BĀH. S. 27, 1. 86, 26. GĪT. 1, 26. BRAHMA-P. in LA. (III) 82, 20. RĪGA-TAR. 3, 163. BĀG. P. 8, 8, 11. Verz. d. Oxf. H. 97, b, 28. ० वर्णान् 129, b, 15. 349, a, No. 820. ० विलास 129, b, No. 234. ० व्रत 19, b, 28. fg. ० सकृद्वरितमध्ययनं वसताध्ययनम् PAT. zu P. 4, 2, 63. ० समय R. 1, 11, 1. R. 6, 19. Verz. d. Oxf. H. 123, a, 27. वसतर्तुप्रवर्तन 142, a, No. 290. ० काल R. 3, 79, 9. ० मास IND. St. 10, 298. Personifiziert (im Gefolge des Liebesgottes) BRAHMA-P. in LA. (III) 51, 5. 52, 20. WILSON, Sol. Works II, 231. ० पोथ der Frühling als Kriegsmann R. 6, 1. — 2) m. *ein best. Me- trum: 4 Mal* — — — — — COLEBR. Misc. Ess. II, 159 (I, 10). — 3) m. Bez. eines best. Rāga SAṆGĪTADĪM. im ÇKDr. GĪT. S. VIII und 6. — 4) m. Bez. eines best. Tactus SAṆGĪTADĪM. im ÇKDr. — 5) m. *Durchfall* ÇABDAR. im ÇKDr. — 6) m. N. pr. eines Mannes RĪGA-TAR. 8, 2838. — Vgl. सु, वा- सत, वासतिक.

वसतक (von वसत) 1) m. a) *ein best. Baum, eine Art* ÇJonāka RĪ- gān. im ÇKDr. — b) N. pr. eines Mannes KATHA. 9, 44. 10, 213. 12, 40. 21, 8. 23, 29. 34, 115. 52, 5. am Ende eines adj. comp. f. छा 16, 48. — 2) f. वसतिका N. pr. einer Waldnymphe: ० परिणय MACK. Coll. I, 111.

वसतकुसुम m. *Cordia latifolia* und *Myxa* ÇABDAR. im ÇKDr.

वसतकुसुमाकर m. Bez. einer best. *Mixtur* VĀDDHAJOGATARAṆGĪNĪ im ÇKDr.

वसतगन्धि oder ० गन्धिन् m. N. pr. eines Buddha LALIT. ed. Calc. 5, 16.

वसतघोषिन् 1) adj. *den Frühling ankündigend*. — 2) m. *der indische Kuckuck* WILSON nach ÇABDĀRTHAK.

वसतज 1) adj. *im Frühling hervorkommend* u. s. w. — 2) f. छा a) *eine best. Schlingpflanze, = वासती* RĪGĀN. im ÇKDr. — b) *Frühlingsfest, ein Fest zu Ehren Kāmadeva's* WILSON.

वसततिलक 1) n. *die Zierde des Frühlings: फुल्लं वसततिलकं तिल- कं वनाल्याः* KĀNDOM. 65. als n. Bez. der Blüthe des Tilaka: ० यु- तिमूर्ध्व VARĪH. BĀH. S. 104, 32. An beiden Stellen mit Anspielung auf das gleichnamige Metrum. — 2) n. und f. छा Bez. eines best. *Metrum's: 4 Mal* — — — — — COLEBR. Misc. Ess. II, 161 (IX, 4). IND. St. 8, 387. ÇAUT. 37 (mit Casur nach der 8ten Silbe nach einer Les- art). — 3) n. Bez. einer best. *Mixtur* ÇKDr. nach VĀTTARATNĀVALI. —

4) m. N. pr. eines Mannes KATHA. 113, 10.

वसततिलक n. Titel eines buddhistischen Werkes, das sich handschriftlich in der Kais. Bibl. zu Paris befindet.

वसतहृत 1) m. der Bote des Frühlings: a) der indische Kuckuck. — b) der Mangobaum. — c) Bez. des fünften Rāga. — 2) f. ई die Botin des Frühlings: a) Gaertnera racemosa (st. अभिपुक्त ist in MED. अतिमुक्त zu lesen). — b) Bignonia suaveolens H. an. 5, 21. fg. MED. I. 234. fg. — c) eine der Premna spinosa ähnliche Pflanze (गणिकारी). — d) Kuckucks-weihehen Rāga. im ÇKDn.

वसतु m. der Mangobaum TRIK. 2, 4, 9. ÇABDAM. im ÇKDn.

वसतपक्षमी f. Bez. eines Frühlingsfestes am 10ten Tage in der achten Hälfte des Māgha Verz. d. Oxf. H. 284, b, 37. WILSON, Sel. Works II, 191. fg. 209. 223. 227. 229.

वसतपुष्प n. Frühlingsblume KUMĀRA. 3, 53.

वसतबन्धु m. der Freund des Frühlings d. i. der Liebesgott DAÇAK. 91, 13. fg.

वसतभानु m. N. pr. eines Fürsten DAÇAK. 192, 21.

वसतमहेत्सव m. das grosse Frühlingsfest Verz. d. Oxf. H. 139, b, 7. — Vgl. वसतोत्सव und वसतसमयोत्सव.

वसतमालिका f. ein best. Metrum: 4 Mal — — — — —, — — — — — Ind. St. 8, 363.

वसतयात्रा f. der im Frühling stattfindende feierliche Umzug WILSON, Sel. Works I, 323.

वसतराज m. N. pr. eines Grammatikers Verz. d. Oxf. H. 181, a, No. 412. Verfassers eines Çākuna 399, b, No. 168. Ind. St. 2, 252. Verz. d. B. H. No. 896. fg. 899. HALL in der Einl. zu VISAṬAD. 45.

वसतराजीय n. ein von Vasantarāja verfasstes Werk HALL in der Einl. zu VISAṬAD. 44. fg. MALLIN. zu Çiç. 2, 8.

वसतलता f. N. pr. eines Frauenzimmers Verz. d. Oxf. H. 139, a, 21.

वसतलेखा f. desgl. SĪH. D. 300, 20. RĪGA-TAR. 7, 957. 1592.

वसतवितल m. Bez. einer Form Viṣṇu's WILSON, Sel. Works I, 141.

वसतव्रण die Blättern TRIK. Ind. zu 2, 6, 15.

वसतशेखर m. N. pr. eines Kinnara Verz. d. Oxf. H. 128, a, 3.

वसतसख m. der Freund des Frühlings d. i. der Liebesgott ÇKDn. angehlich nach HALI.

वसतसमयोत्सव m. Frühlingsfest, die frohe Zeit des Frühlings KATHA. 122, 8. — Vgl. वसतोत्सव und वसतसमयोत्सव.

वसतसेन 1) m. N. pr. eines Fürsten KATHA. 33, 53. — 2) f. या ein Frauenname MĀGA. 2, 4, 9, 16. HALL in der Einl. zu VISAṬAD. 37.

वससा loc. neben योष्मे u. s. w. (etwa von वसति) im Frühling P. 7, 1, 39. Schol. TS. 2, 1, 2, 3. 4, 1. TP. 4, 1, 2, 7. 4, 10, 10. KĀTJ. 10, 2, 13, 1. 7. 21, 7. 25, 4. 34, 9. 36, 2. ÇAT. Bn. 7, 2, 4, 26 (hier oxyt.).

वससाध्यन n. = वसतसकृद्वरितमध्ययनम् PAT. zu P. 4, 2, 63.

वसतोत्सव m. das Frühlingsfest WILSON, Sel. Works I, 25. II, 323. Çiç. 78, 15. KATHA. 4, 49. 43, 218. — Vgl. वसतमहेत्सव und वसतसमयोत्सव.

वसतन् (वसद् [vgl. वसद्] + क्न्) adj. als Beiw. des Windes (des Feuers oder der Sonne nach SĪ.; vgl. auch zu TS. 2, 1, 21, 1) etwa früh VI. Theil.

treffend d. h. in der Morgenfrühe die Nachtunholde vernichtend: ममत्तु नः परिष्मा वसतन् ममत्तु वातः RV. 1, 122, 8.

वसवान् (von वसु) m. Güterbesitzer, Schutzbewahrer: die Âditi ja heissen वसुवो वसवानाः RV. 1, 90, 2. त्वं (इन्द्र) सत्यो वसवानः सकेदाः 174, 1. स न एनी वसवानो (irrig als voc. betont) रयिं दाः 5, 33, 6. 8, 88, 8. मा रिषण्यो वसवान् वसुः सन् 10, 22, 15.

वसव्य (wie oben) 1) n. Güterbesitz, Reichthum P. 4, 4, 140 nebst VĀRT. 2 und 3. KĀ. zu P. 5, 4, 30. RV. 2, 9, 5. वक्षु ते वसव्यम् 13, 13. 4, 55, 8. 6, 4, 3. धत्ते धान्यं पत्यति वसव्यैः 13, 4. 60, 1. 14. 7, 37, 3. 56, 21. 10, 74, 3. कृत्वा पूषास्व वक्षुभिर्वसव्यैः (so wird zu betonen sein) AV. 7, 26, 8. — 2) adj. देवा वसव्याः wohl die reichen; so werden Agni, Soma und Sūrja angeredet TS. 2, 4, 5, 1.

वसा und in TS. वसौ (bisweilen auch वशा geschrieben; vgl. 2. वश) f. gaṇa भिदादि zu P. 3, 3, 104. VOP. 26, 192. 1) Speck, Fett, Schmalz, adeps AK. 2, 6, 2, 15. H. 624. HALI. 3, 13. VS. 6, 19, 25, 9. रसं एष पशूनां पक्ष्मा TS. 6, 3, 21, 1. 6, 6, 2. ÇAT. Bn. 12, 8, 2, 12. KĀTJ. Ça. 1, 8, 21. 6, 8, 12. 8, 8, 34. LĀTJ. 5, 4, 10. °क्षेम TS. 6, 3, 21, 1. ÇAT. Bn. 3, 8, 2, 13. 20. ÂÇV. Ça. 3, 6, 8. KĀTJ. Ça. 6, 8, 8. °यक्ष 19, 4, 12. 24. MAITREJUP. 3, 4. M. 8, 125. JĪGĪ. 3, 91. 106. MBH. 1, 5724. 5781. 8251. 8320. 3, 12250. 7, 1976. R. GORR. 2, 83, 6. 88. 3, 7, 7. 4, 44, 65. KĀM. NITIS. 19, 60. RAGH. 15, 16. SPR. 596. 3335. VARĪH. BĀH. S. 27, 5. 46. 40. 50, 22. 55, 20. 97, 10. KATHA. 34, 70. 73, 153. fg. RĪGA-TAR. 1, 260. PRAB. 5, 7. 54, 1. BĀG. P. 5, 26, 22. MĀRK. P. 91, 26. PĀNĀN. 1, 3, 33. Verz. d. Oxf. H. 51, b, 3. PĀNĀT. 253, 33. NALOD. 3, 11. अक्षरस्थं क्षेत्रज्ञातं वसाध्यं स्त्रीणां विशेषतः Fett सूच. 1, 51, 19. वराह° 84, 20. शुद्धमांसस्य यः क्षेत्रः सा वसा परिकीर्तिता 327, 10 (vgl. MAHĪDH. zu VS. 25, 9); dazu aber v. l. einer Berl. Hdschr. ताप्यमानस्य वा क्षेत्रो मेदसः सा वसा मता also ausgelassenes Fett, Schmalz. 2, 32, 15. 36, 15. 323, 8. कुक्षुट° 364, 14. Nach ÇĀGA. SĀHU. 3, 1, 1 giebt es viererlei Fette: घृत, तैल, वसा und मज्जन्. Gehirn KATHA. 25, 104. 274. Oestfers durch Lymphe, Serum und dgl. erklärt WISE 360. — 2) N. pr. eines Flusses MBH. 6, 338 (VP. 184); vgl. चन्द्र°. — Vgl. मक्षावस.

वसाकेतु m. N. eines best. Kometen VARĪH. BĀH. 8, 11, 29.

वसाब्ध 1) adj. reich an Fett. — 2) m. Delphinus gangeticus TRIK. 1, 2, 24.

वसाब्धक (वशा° gedr.) m. Delphinus gangeticus ÇABDAM. im ÇKDn.

वसाति (von 2. वस्) 1) wohl f. Morgendämmerung: वसातिषु स्म चरथो ऽसितौ पेल्लविष Citat in Nī. 12, 2 (wo in der verdorbenen Erklärung रात्रयो zu bessern sein wird); nach DUCOA zu d. St. so v. a. ज्ञन-पदाः; vgl. 2). — 2) m. pl. N. pr. eines Volkes gaṇa राजन्यादि zu P. 4, 2, 53. MBH. 2, 1781 (वशातल ed. Bomb.). 5, 889 (वशाति ed. Calc.). 7609. 6, 683. 2104. 2584. 7, 3254. 8, 2070. VARĪH. BĀH. S. 14, 25. 17, 19. Oestfers वशाति geschrieben. — 3) m. N. pr. eines Sohnes des Gānamogaja MBH. 1, 3746. des Ikshvāku HARIV. 664 (वशाति die ältere, शशाद् die neuere Aug.). — Vgl. वासातक, वासातप.

वसातिक m. pl. = वसाति 2) MBH. 7, 6949 (वशा° ed. Calc.).

वसातीय adj. zum Volk der Vasaṭi gehörig; m. ein Fürst der Vasaṭi MBH. 7, 1789. 1792. 1924, wo die ed. Bomb. पुनश्चैव वसातीयान् st. पुनर्ब्रह्मवशा° der ed. Calc. liest.

वसादनी f. Dalbergia Sissoo (शिशपा) Roab. DHANV. in NICH. Pa.

वसापायिन् 1) adj. *Fett trinkend*. — 2) m. *Grund* ÇANDAM. im ÇKDr. वशा° gedr.

वसापावन् adj. *Fett trinkend* VS. 6, 19.

वसामय (von वसा) adj. (f. ई) *aus Fett bestehend*: पिशितवसामयो नार्यः Spr. 2828.

वसामूर N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 339, a, 8.

वसामेक्ष् m. *Fettharnruhr* Çāṇḍ. Sām. 1, 7, 48.

वसामेक्षिन् adj. *die Fettharnruhr habend* Suca. 1, 273, 1. 2, 78, 12.

वसारेक्ष् m. *Pilz (auf Fett wachsend)* Ha. 25. वशा° gedr.

वसैवि oder °वी (von वसु) f. etwa *Schatzkammer*: वसाव्यामिन् धार्यः सक्त्वाच्चिना प्रर ददुर्मयानि RV. 10, 73, 4.

वसि (von 3. वस्) UNādis. 4, 139. = वस्त्र *Gewand* Uśāval.

वसिक adj. *leer* H. 1446. — Vgl. वशिक, वशिन्.

वसितर nom. ag. von 3. वस्; वसितृतम = छाच्छादयितृतम Çāṇḍ. zu Kṇāṇḍ. Up. 5, 1, 2. Zur Erklärung von वसिष्ठ gebildet.

वसितव्य (von 3. वस्) adj. *anzulegen, umzuhaben*: वसितव्यः R. Gonn. 2, 28, 23.

वसिन् (von वसा) m. *Fleischotter* H. 1350.

वसिर् 1) m. *Scindapens officinale* Schott., eine Schlingpflanze (= J-त्रिप्यल्ली); n. *die Frucht* AK. 2, 4, 2, 16. Med. r. 209. fg. RATNAM. 77. Suca. 1, 137, 15. 20. 145, 17. 214, 2. 2, 52, 19. *Achyranthes aspera* Med. — 2) n. *Meersalz* AK. 2, 9, 41. H. 941. Med. — Wird auch वशिर् geschrieben.

वसिष्ठ (superl. von वसु; vgl. वसीर्यम्) P. 6, 4, 163. Schol. 1) adj. *der treffliche, beste, angesehenste, reichste*: अष्टमसि भेषजानां वसिष्ठं वीरधानाम् AV. 6, 21, 2. Agni RV. 2, 9, 1, 7, 1, 8. पुरोहित 10, 180, 5. Indra 2, 36, 1. 10, 15, 2. 95, 17. पूयं तेषां वसिष्ठा भूयास्त TBa. 1, 3, 40, 2. 2, 3, 2, 3. TS. 2, 2, 44, 6. छात्मा क्षुपेष्टतानां वसिष्ठः 6, 2, 3. प्रजापतिर्वै वसिष्ठः Çat. Ba. 2, 4, 2, 2. 14, 9, 2, 2. 7. 2, 4. TBa. 3, 1, 2, 7. Kṇāṇḍ. Up. 5, 1, 2. वसिष्ठो ऽस्मि वरिष्ठो ऽस्मि वसे वासगृहेष्वपि। वसिष्ठवाञ्छ वासाञ्च वसिष्ठ इति विद्वा माम् || MBh. 13, 4484. — 2) m. N. pr. eines der hervorragenden Rshi des Veda, Priesters des Königs Sudās, Hauptverfassers des 7ten Maṇḍala des RV. Nach der Legende ein Sohn Mitra-Varuṇa's und der Urvaci, oder aus dem zu Boden gefallenen Samen jener Götter entsprungen. Sū. zu RV. 7, 33, 11. Nachmals einer der sieben Rshi Panis zu Āçv. Ça. — RV. 1, 112, 9. 7, 9, 6. 13, 4. 21. 22, 3, 23, 1. 26, 5. 33, 11. fgg. 39, 3. 70, 6. 86, 5. 88, 4. 10, 65, 15. TS. 3, 1, 2, 3. 5, 2, 1. 7, 4, 2, 1. Āçv. Çāṇḍ. 3, 4, 2. Pāṇāy. Ba. 4, 7, 3. 45, 5, 24. Çat. Ba. 5, 4, 22, 3. 12, 6, 2, 35. पाशा अस्या व्यपाश्यत वसिष्ठस्य मुमूर्षतः Bruchstück in Nā. 9, 26. ein Prāçāpati und Sohn Brahman's M. 1, 85. MBh. 1, 6638. Hariv. 41. 14072. 14148. R. 1, 52, 6. 65, 22. Ragh. 1, 64. VP. 49. Bhā. P. 3, 12, 23. Mān. P. 50, 5. ein Sohn Varuṇa's Hariv. 1885. Brahmarshi Tān. 2, 7, 16. 20. R. 1, 65, 25. Vater Aruṇa's Hariv. 417. 14150. Vater von 7 Söhnen 422. 14151. VP. 83. Bhā. P. 4, 1, 40. 8, 2, 24. Vater der Väter Sukālin M. 3, 198. Gatte der Akshamālā oder Arundhati MBh. 1, 6638. der Ūrgā VP. 83. Bhā. P. 4, 1, 40. इक्ष्वाकूषा हि सर्वेषां पुराधाः R. 1, 57, 21. इक्ष्वाकुकुलदेवतम् 70, 16. sein Zwist mit Viçvāmītra MBh. 1, 6710. fgg. 9, 2865. fgg. R. 1, 81. fgg. वसिः वते

नियतश्च कोपः MBh. 1, 2110. als Vjāsa VP. 272. Verz. d. Oxf. H. 52, b, 2. einer der sieben Weisen (welche das Gestirn des grossen Bären bilden) H. 124. Schol. Hariv. 413. 439. Varān. Bhā. S. 13, 5. 8. 9. 23, 1. 58, 8. Mān. P. 73, 74. Gesetzgeber M. 8, 140. Jāṇ. 1, 5. Verz. d. Oxf. H. 113, b, 42. 264, b, 30. 266, a, 42. 270, b, 27. 279, a, 42. 341, a, 40. 356, a, 28. °यस Çat. Ba. 2, 4, 2. Çāṇḍ. Ba. 4, 8. Ça. 3, 8, 2. 11, 1. °गोत्राः Varān. Bhā. S. 5, 72. pl. *das Geschlecht* Vasishtha's P. 2, 4, 66. Vor. 7, 14. RV. 7, 7, 7. 12, 3. 23, 6. 33, 1. fgg. 39, 7. 80, 1. 90, 7. 10, 122, 3. Çat. Ba. 12, 6, 2, 41. Āçv. Ça. 12, 15, 1. Kīṭ. Ça. 19, 6, 3. Pāṇāy. in Verz. d. B. H. 57, 82. fg. 61, 1. Verz. d. Oxf. H. 268, b, 19. Namen von Sāman sind: वसिष्ठस्याङ्गुशः, वसिष्ठस्यानुपदम्, वसिः स्थापानः, वसिष्ठमदयोर्वाकः, वसिष्ठस्यासितम्, वसिष्ठस्य क्रोशम् Ind. St. 3, 233, a. वसिष्ठस्य जनित्रम् ebend. Pāṇāy. Ba. 8, 2, 3. 19, 3, 3. वसिष्ठस्य निवेष्टः, निक्वः (vgl. वसिष्ठनिक्वः), पञ्चम्, पदम्, पदासम्, पिप्पलि, प्राणाः Ind. St. 3, 233. वसिष्ठस्य त्रियम् ebend. Pāṇāy. Ba. 12, 12, 9. fg. वसिष्ठस्य प्रेङ्गः, प्रवः, वीङ्गम्, वैराजम्, वैद्यम्, व्रतम्, व्रतोपदः, शकुलः, शुद्धाशुद्धीयम्, संक्रमम्, सम-त्तम्, सूक्तम् Ind. St. 3, 233. वसिष्ठो ऽनुवाकः so v. a. वसिष्ठस्य वाकः Pat. zu P. 4, 3, 138. Das Wort wird häufig fälschlich वशिष्ठ geschrieben und auf वशिन् zurückgeführt; vgl. Comm. zu Bhāṭṭ. 1, 15 und Verz. d. Oxf. H. 194, b, No. 449. — Vgl. वृद्धसिष्ठ, वृद्ध° und वासिष्ठ.

वसिष्ठक m. = वसिष्ठ 2) Verz. d. Oxf. H. 194, b, No. 449.

वसिष्ठतन्त्र n. Titel eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 101, b, 2 v. u.

वसिष्ठल n. nom. abstr. von वसिष्ठ 1) MBh. 13, 4484.

वसिष्ठनिक्व m. N. eines Sāman Līṭ. 3, 9, 12. = वसिष्ठस्य निक्वः Ind. St. 3, 233, a.

वसिष्ठप्राची f. N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 149, a, 32.

वसिष्ठशफ m. N. eines Sāman Ind. St. 3, 233, b. Līṭ. 1; 6, 32. Kīṭ. Ça. 26, 5, 13.

वसिष्ठसंसर्प m. N. einer Viertagesfeier Kīṭ. Ça. 23, 2, 14. Āçv. Ça. 10, 2, 25.

वसिष्ठसंहिता f. Titel eines Werkes, = योगवासिष्ठ Verz. d. Oxf. H. 95, b, 11. 109, b, 15. eines anderen philosophischen Buches 233, a, No. 565.

वसिष्ठसिद्धान्त m. N. eines der fünf Haupt-Siddhānta zu Varāhamihira's Zeit Colebr. Misc. Ess. II, 379 u. s. w. Ind. St. 2, 251. fg. — Vgl. वासिष्ठ.

वसिष्ठरुनुस् wohl verdorbene Lesart VS. 39, 8; vgl. dafür वसिष्ठ-रुनम् TS. 1, 4, 20, 1.

वसीर्यस् (compar. von वसु; vgl. वसिष्ठ) adj. *besser, der besser daran ist, der sich wohler befindet; angesehen, reich* (Gegens. पापीर्यस्): यो यज्ञस्यार्त्या वसीर्यान्त्या TS. 2, 6, 2, 3. यः यो ऽस्मा ज्ञानाय वसी-यो भवति 5, 2, 1. 3, 1, 2, 5. नमस्कृत्य हि वसीर्यासमुपधरति 5, 4, 2, 5. यथा वसीर्यासं भागधेयेन बोधयति 10, 5. इतो मे वसीर्यासो जनिष्यते *bessere als diese* 8, 5, 1. TBa. 1, 1, 2, 5. य एवं विद्वा विधिक्रितसंति। वसीर्य एव वै-तपते 2, 1, 2, 3. 3, 1, 2, 9. VS. 18, 8. जुहुदेवानुहुतो वसीर्यान् Art. Ba. 3, 36. 8, 26. Çat. Ba. 3, 4, 2, 27. 9, 14. उपतापी वसीर्यान्भावमिच्छति *wenn er wohler geworden ist* 8, 5, 2, 1. ते देवाः पापीर्यासो ऽभवन् वसीर्यासो ऽमुराः *den Göttern ging es schlimmer, den Asura besser* Kīṭ. 24, 9. Pāṇāy. Ba. 7, 10, 4. 22, 12, 3. Gonn. 1, 6, 4. — Vgl. पाप° und वस्यस्.

वसु UNādis. 1, 41. 4) adj. (f. वसुवी) *gut, trefflich* (= साधु ÇANDAM. im

CKDa.); zu Gute kommend, wohlthwend: वसोवन्तः RV. 8, 77, 1. वस्वी ते घये सदेष्टिरिष्यते मर्त्येय 8, 16, 38. वसुः शसौ नरा कारुधायाः 24, 2. 44, 15. 5, 74, 10. माकुध्यगिन्द्र प्रूर वस्वीरस्मे भूवन्मिष्टयः 10, 22, 12. धीतयः 3, 13, 5. धी 10, 172, 2. शिलो व्योधा वसवे सु चेतुना 9, 81, 2. देवो मर्तेर्वसुभिरिध्यमानः 5, 3, 5. वस्वी षु ते अरित्रे वस्तु शक्तिः 7, 20, 10. सूर्य ंग. Gṛh. 1, 3, 2. पञ्च Çākh. Ça. 4, 12, 10. = स्वादु, मधुर *sūse* H. an. 2, 590. fg. MED. s. 5. = पुष्क *trocken* H. an. Vgl. वसिष्ठ und वसी-यसु. — 2) m. a) Bez. der Götter überhaupt RV. 1, 106, 1. 143, 1. 3, 39, 5. 57, 2. 4, 58, 1. तमग्निमस्ते वसवो न्युषवन् 7, 1, 2. 39, 2. पन्था देव्याना वसु-भिरिष्कृतासः 76, 2. 10, 37, 12. सूर्यादयं वसवो निरतष्ट 1, 163, 2. 10, 100, 7. 87, 9. सा त्वाद्य विश्वे वसवः सत्तु 142, 6. 110, 3. VS. 8, 18. Insbes. die Âditja RV. 2, 27, 11. 7, 52, 1. 2. 8, 18, 15. 17. Agni AK. 3, 4, 20, 230. H. 1099. H. an. MED. HALJ. 1, 62. 5, 64. Viçva bei MALLIN. zu Kir. 1, 18. Vaid. bei MALLIN. zu Kir. 1, 46. RV. 1, 44, 3. 143, 6. 4, 5, 15. अग्निं ते मन्ये यो वसुः 5, 6, 1. 24, 2. वैश्वानरो वसुरग्निः 51, 13. वसुर्वसुपतिर्हि कमस्यमे 8, 44, 24. युगास्ते सर्वभूतानि दग्धेव वसुरुत्त्वपाः MBh. 7, 6865. die Marut RV. 5, 58, 8. 6, 50, 4. 7, 56, 17. Indra 1, 110, 7. 4, 32, 14. 7, 31, 2. 4. AV. 7, 98, 1. Ushas RV. 6, 64, 1. die Açvin 1, 158, 1. Rudra: अष्टौ देवाना वसुः 43, 5. वसुरत्तरित्स (nach dem Comm. Vāju; wohl collectiv zu verstehen) 4, 40, 5. Vishnu MBh. 13, 7023. वसुः पूर्वा वसूनाम् R. 6, 102, 18. Kubera Viçva a. a. O. Kir. 1, 18. वसोर्वसुपतेः PĀÑĀR. 3, 7, 7. Çiva ANEKĪTHAK. im ÇKDa. Indra MĪDH. im KĀLANIRĀJA. Vasu als Herr des Nakshatra Dhanishṭhā Varāh. Bṛh. S. 98, 5. unter den Viçva-devatā Verz. d. Oxf. H. 190, a, 82. — b) eine Klasse von Göttern, gewöhnlich neben den Âditja und Rudra, auch mit den Viçve devāḥ (RV. 2, 3, 4. 10, 128, 1. AV. 1, 9, 1. 30, 1) und den Aṅgiras (RV. 7, 44, 4. AV. 2, 12, 4) genannt; unter die Götter des obersten Gebiets gezählt NAIGH. 5, 6. Nir. 12, 41. ihr Haupt ist nach der ältesten Ansicht Indra, nach der späteren Agni; gaṇa पर्थादि zu P. 5, 3, 117. VĀrtt. 2 zu 4, 1, 177. AK. 1, 1, 2. 5, 3, 4, 20, 230. H. an. MED. HALJ. 5, 64. RV. 1, 45, 1. 58, 2. 2, 31, 1. 2, 8, 5. 6, 62, 8. 7, 10, 4. 35, 6. 14. 8, 35, 1. 90, 15. 9, 67, 27. 10, 48, 11. 66, 8. VĪLAKH. 6, 3. VS. 2, 5. 22. 5, 11. 11, 55. 58. AV. 10, 7, 22. 9, 8. 10, 30. fg. 11, 6, 13. 19, 9, 11. AIT. Br. 3, 42. 8, 12. Bṛhaspati mit den Vasu AV. 6, 73, 1. — TBh. 1, 5, 44, 2. 2, 1, 10, 1. KĀND. Up. 3, 16, 1. M. 11, 221. Bhag. 11, 6. 22. MBh. 3, 1840. 2356. 13, 7774 (वसुनेष mit der ed. Bomb. zu lesen). 14, 2414. fgg. HARIV. 441. 3007. fgg. 11849. R. 3, 52, 42. Varāh. Bṛh. S. 48, 56. PĀÑĀR. 1, 11, 32. वसुन्वदत्ति तु (वसु = पितृविशेष MĪDH. im KĀLANIRĀJA) पितृबुद्धाश्चैव पितामहान्। प्रपिताम-हस्तथादित्यान् M. 3, 284. Agni mit den Vasu AV. 19, 17, 1. TS. 2, 1, 24, 2. VS. 15, 10. AIT. Br. 3, 13. ÇĀKH. Br. 22, 1. Ça. 3, 6, 2. 4, 21, 8. TAITT. Âr. 4, 6, 1. KĀND. Up. 3, 6, 1. 8. 4. वसूनां पावकशास्मि Bhag. 10, 23. वसूना-मिव कृष्यवाट् MBh. 4, 50. 5, 5290. 13, 914. वसवो वासवं यथा पर्युपासते R. 1, 7, 5. 4, 25, 34. 6, 112, 75. वसुः पूर्वा वसूनाम् ist Vishnu 102, 18. dreihundert und dreiunddreissig TS. 5, 5, 2. 5. acht AIT. Br. 1, 10. ÇAT. Br. 4, 5, 7, 2. 6, 1, 2, 6. 11, 6, 2, 5. MBh. 1, 2710. 3914. fgg. HARIV. 6497. BURN. Intr. 605. Agni; Erde, Vāju, Luft, Âditja, Himmel, Mond, Sterne ÇAT. Br. 11, 6, 2, 6. Dhara, Dhruva, Soma, Ahan (Sāvitṛa, Âpas), Anilā, Anala (Vāju), Pratiḥṣha, Prabhāsa MBh. 1, 2582. 13, 7094.

fg. HARIV. 152. fg. WENDE, RĀMAT. Up. 312. VP. 120. Dhara (Manu die ältere Ausg.), Dhruva, Viçvāvasu (Vivasvant die ältere Ausg.), So- ma, Parvata, Jōgendra, Vāju, Nirṛti (Nikṛti die ältere Ausg.) HARIV. 11538. fgg. zehn Vasu, Indra der elfte Kṛt. 28, 2. Ind. St. 5, 240. fg. धर्मस्य वसवः पुत्राः MBh. 12, 7540. die Vasu (möglicher Weise auch sg.) als Herren der achtien Tithi Varāh. Bṛh. S. 99, 1. ein Vasu mit Namen Vidhūma KĀTĀLA. 9, 29. fgg. — c) Bez. der Zahl acht (we- gen der acht Vasu) Varāh. Bṛh. S. 98, 1. 2. Bṛh. 12, 1. GANITĀDH. SP- SHYĀDH. 23. Ind. St. 2, 228. 302. 314. वसुत्रिमुषित. ंगपार्थकाया PĀ- ÑĀR. 3, 7, 7. वसौ = अष्टमे Verz. d. Oxf. H. 102, a, No. 159, Z. 10. — d) Strahl NAIGH. 1, 15 (vgl. Nir. 12, 41). AK. 3, 4, 20, 230. H. 100. H. an. MED. HALJ. 1, 39. 5, 64. Viçva und Varā. a. a. O. Kir. 1, 46. Ça. 9, 10. — e) die Sonne ANEKĪTHAK. im ÇKDa. der Mond MĪDH. im KĀLANIRĀJA. — f) Strick, Seil, Gurt (योक्त्र) TAITT. 3, 3, 447. H. an. MED. — g) Baum H. 1114. — h) eine best. Pflanze, = वक AK. 2, 4, 2, 52. MED. = पीत- मुद्र H. 1172. — i) Teich, See Comm. zu Up. 1, 10. — k) ein best. Fisch BHAR. zu AK. nach WILSON. — l) N. pr. eines Mannes mit dem patron. Bhāradvāja, Liedverfassers von RV. 8, 80. fgg. unter den sieben Wei- sen HARIV. 467. MĀK. P. 94, 8. Sohn eines Manu HARIV. 415. 463. ein Sohn Uttānapāda's 62. fg. ein Fürst der Kēdi mit dem Bein. Upa- rikāra (als नृप, राजन् bezeichnet H. an. MED.) MBh. 1, 2334. fgg. 3, 11080 (S. 572). 12, 12742. 12746. 13, 325. 5650. 14, 2826. fgg. HARIV. 1612. 1804. 3252. 3254. 6398. 8815. Varāh. Bṛh. S. 43, 8. 9. 68. Verz. d. Oxf. H. 48, b, 31. 80, b, 40. Buḥ. P. 9, 22, 5. कृमीणामुद्धतो (क्र० od. Calc.) MBh. 5, 2729. ein Sohn Īlīna's MBh. 1, 3708. Kuçā's (vgl. अमावसु) R. 1, 34, 3. 7. 8 (35, 2. 6. 7. Goan. das von ihm beherrschte Land führt denselben Namen: देशो ऽयं वसुनामासीदसोरमिततेजसः). Buḥ. P. 9, 15, 4. Vater des Paila MBh. 2, 1239. ein Sohn Vasudeva's Buḥ. P. 9, 24, 50. Kṛṣṇa's 10, 61, 13. Vatsara's 4, 13, 12. Hiraṇjāretas' (zugleich Bez. sei- nes Varsha) 5, 20, 15. Bhūtaḡjotī's 9, 2, 17. fg. Naraka's 10, 59, 12. ein König von Kāçmīra Verz. d. Oxf. H. 57, b, 27. — 3) f. वसु a) Licht, Glanz (दीप्ति). — b) ein best. Arzneimittel (वैद्यपथ; lies वृक्षो) ÇANDAR. im ÇKDa. — c) N. pr. einer Tochter Dakṣha's, Gattin Dharma's und Mutter der Vasu HARIV. 145. 12449 (Gattin Manu's). 12479. VP. 119. Buḥ. P. 6, 6, 4. 10. — 4) f. वस्वी Nacht NAIGH. 1, 7. — 5) n. a) Gut, Be- sitzthum, Habe, Reichthum (gen. वस्वस्, वसोस् und वसुनस् in der älte- ren Sprache) AK. 2, 9, 90. 3, 4, 20, 230. H. 100 H. an. MED. HALJ. 1, 80. 5, 64. RV. 4, 17, 11. वस्वो रुमिम् 20, 8. 6, 53, 3. स्तोतारं मधवा वसौ धातु 4, 17, 13. कदा नो गव्ये अष्ट्यो वसौ धाः 8, 13, 22. 7, 94, 9. वेन्य 2, 5, 1. 8, 90, 6. वाम 5, 19, 15. himmlisches und irdisches Gut 1, 113, 7. 2, 14, 11. अमृत 3, 43, 5. 5, 45, 20. 59, 9. 9, 14, 8. 19, 1. इति हि वस्व उभयस्य 6, 19, 10. वसुपतिर्वसूनाम् 4, 17, 6. 5, 4, 1. 6, 52, 5. 1, 27, 5. 109, 5. तुभ्यं धेनुः संवर्द्धया विश्वा वसूनि दारुते 134, 4. यस्य विश्वानि रुतियाः पञ्च त्रितीना वसु 176, 3. इन्द्रमुत्सं न वसुनः सिधामहे 2, 16, 7. वसु रत्ना दयमाना वि दामुषे 3, 2, 4. वसूनां च वसुनश्च दावने Güter und Gut 10, 50, 7. AV. 7, 115, 2. 9, 4, 3. 10, 8, 20. न्येषां विन्दते वसु 14, 2, 6. VS. 4, 16. 6, 7. 8. 18, 15. सा द्विषतो वसु दत्ते AIT. Br. 4, 6. ÇAT. Br. 1, 6, 2, 5. 2, 3, 2, 4. 14, 7, 2, 29. सेगमनो व- सूनाम् ÇĀKH. Gṛh. 1, 7. 3, 2. 4. कोश इव वसुना (संपूर्णा) MAITRAJUP. 3, 4.

पित्र्यस्य वसुनि: M. 9, 168. 196. यज्ञान्यन्ममास्ति वसु किंचन MBh. 3, 2161. 2276. 2297. 2309. 3036. वसु दद्या च पुष्कलम् 2655. 13472. छपिउते च वसुनि Spr. 2193. KATHA. 23, 26. RĪGA-TAN. 4, 682. Bha. P. 1, 18, 44 (वसोसू). 4, 14, 39. 16, 6. 17, 22. 9, 4, 6. 20, 25. दिव्य PANKA. 1, 11, 36. वसुना नातिपुष्टो ऽभवत् DAŚAK. 67, 15. जितो राख्ये यसूनि च MBh. 3, 2483. वसुधारा तस्य भवेत्सुतुष्टा धारा वसूना प्रमुच्यतीव 13390. वसूना बिभोत: R. 2, 23, 39. धर्म धान्ये वसूनि च 4, 35, 16. Kir. 1, 13. 18. Bha. P. 2, 7, 9. 3, 30, 3. 9, 24, 52. VET. in LA. (III) 9, 18. वसुसंपूर्णा वसुधा MBh. 3, 2233. वसति वसुसंपदाम् KUMĀRA. 6, 87. RĪGA-TAN. 6, 867. VARĀH. Bha. S. 104, 40. Bha. 24, 13. वसुकामो वसून् (यजेत) Bha. P. 2, 3, 3. RAŚH. 9, 16. कृपाणकानि वसूनि Güter, Waaren VET. in LA. (III) 18, 21. वसुजे ऽत्यय्यद्भुसु die sechs Güter so v. a. die sechs Sinnengebiete Bha. P. 9, 23, 25. Als masc. (vgl. gaṇa घर्षादि zu P. 2, 4, 31, aber auch SIDDH. K. 248, b, 12): वसवश्च वसून् दिव्यान् (दृढः) PANKA. 4, 11, 32. — α) वसोष्पति: m. etwa der Genius der Besitzthümer, über einem Todkranken angerufen, denselben bei seiner irdischen Habe zu erhalten: वसोष्पते नि राम्य मय्येव त्वं मम Cit. in Nir. 10, 18, wofür AV. 4, 1, 2 gelesen wird: मय्येवास्तु मयि द्युतम् mir bleibe das Gehör! Nach MÄDH. im KĀLANIRŪPA soll वसु auch = निवास (also von व. वसु) sein; wenn diese Bedeutung sich erweisen liesse, würde वसोष्पति: mit वास्तोष्पति: nahe zusammen-treffen. — β) वसोर्धारा Strom der Güter heisst, nach dem Anfange eines Spruches वसोर्धारा धारा, eine Gṛta-Spende beim Agnikājana AV. 12, 3, 41. TS. 5, 4, 9. 1, 7, 3. 2. TBA. 3, 11, 9. 9. 40, 3. ÇAT. Ba. 9, 3, 3, 1. 3, 15. 10, 1, 3, 3. ĀṆV. Ça. 4, 8, 20. KĪTJ. Ça. 18, 5, 1. Verz. d. B. H. No. 1127. वसोर्धाराकृतं रुवि: (वसोर्धारा = पात्रविशेष NĪLAK.) MBh. 1, 5146. WASSA, KASUNĀ. 249. 290. 302. als Gattin Agni's Bha. P. 6, 6, 13. als Bez. der himmlischen Gangā: प्रासादा यत्र सौवर्णा वसोर्धारा (= मन्दाकिनी NĪLAK.) च यत्र सा । गन्धर्वाप्सरसो यत्र तत्र याति सकृद-दा: || MBh. 12, 3789. N. pr. eines Tirtha 3, 5018. — b) Gold H. 1043. Viçva im ÇKDr. °वर्मधर् MBh. 3, 17165. — c) Jewel, Edelstein, Perle (रत्न, मणि) AK. 3, 4, 20, 230. H. 1063. H. an. MED. HALI. 2, 21. 5, 64. VALG. a. a. O. °मेखल PANKA. 3, 7, 7. — d) ein best. Arzneimitt. = वृद्धि H. an. MED. — e) Wasser VALG. a. a. O. — f) = अश्व MED. = श्याम ÇKDr. nach derselben Aut. — Vgl. अन्तिता°, अन्तर्धनु, अर्वा°, अा°, अा-धृणि°, अाभरद्भु, अापद्भु, इहद्भु, उपा°, चित्रा°, जेन्या°, त्वा°, दिवा°, धिया°, निर्वसु, परा°, पुनर्वसु, पुरा°, पुत्र°, पुरा°, प्र°, प्रभू°, इहद्भु, भवद्भु, मना°, मयि°, मेहा°, मित्रा°, मुदा°, वाजिनी°, विद्भु, विभा°, विद्या°, वृषण्वसु, शतद्भु, संपद्भु, स्वा°.

वसुक 1) adj. oxyt. in der Formel: वसुको ऽसि वेपथिरसि u. s. w. TS. 3, 5, 3, 5. 4, 4, 2, 3. 5, 3, 3. PANKA. Ba. 1, 10, 17. — 2) m. Bez. verschiedener Pflanzen: Calotropis gigantea AK. 2, 4, 2, 51. H. an. 3, 96. MED. K. 152 (wo वसुक zu lesen). Agast grandiflorum Desv. H. an. (lies शिवमहर्ष). MED. RATHAM. 76. Adhatoda Vasika NEES ROXB. I, 126. = वास्तुक RĪGA. im ÇKDr. — SUÇA. 1, 137, 15. 20. 145, 17. 238, 13. 2, 52, 19. — 3) n. eine Art Salz (रोमक) AK. 2, 9, 42. H. 942. MED. H. an. 3, 95. fg. (lies वसुक st. वस्तुक). = पोसव RĪGA. im ÇKDr. — 4) m. Bez. eines best. Tautes Cit. beim Schol. zu H. 292.

वसुकर्षा m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Vāsukra, Lied-

verfassers von RV. 10, 65. fg.

वसुकोटि m. Bettler (Goldwurm) TAN. 2, 8, 56. HIA. 38.

वसुकृत् m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Vāsukra, Liedverfassers von RV. 10, 20—26.

वसुक m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Aindra, Liedverfassers von RV. 10, 27. fgg. °पत्नी von 28, 1. KAUSH. Ā. 1, 3. — Vgl. वासुक.

वसुगुप्त und वसुगुप्ताचार्य m. N. pr. eines Autors SARVADARJANA. 98, 17. HALL 196. 198.

वसुचन्द्र m. N. pr. eines Kriegers MBh. 7, 7009.

वसुचिक्रा f. eine best. Heilpflanze, = मकमेदा RĪGA. im ÇKDr.

वसुर्जित् adj. Güter gewinnend AV. 5, 20, 10. 13, 1, 37.

वसुता (von वसु) f. Reichthum oder Freigebigkeit: वसूनि राजन्वसुता ते अश्याम् RV. 6, 1, 13.

वसुताति f. dass.: अचक्रा वोचेय वसुतातिमये: RV. 4, 122, 5. द्युमानि येषु वसुतातो °ति zu °तात् रारन् 12.

वसुति f. Bereicherung: विदा भगं वसुतये RV. 8, 50, 7. स नौ अय वसुतये (वाजं जेषि) 9, 44, 6. Zur Bildung des Wortes vgl. भगति, मयति.

वसुर्त्वं (von वसु) n. Reichthum RV. 10, 61, 12.

वसुवर्त्न n. dass. RV. 7, 81, 6. 8, 1, 6. अयं सूरिभ्यो अमृतं वसुवर्त्नम् 13, 12. उक्तीव वसुवर्त्नो वसुवर्त्ना सदा पीयेय दामुषे VALAKH. 2, 6.

वसुद 1) adj. (f. अा) Güter —, Reichthum verleihend VARĀH. Bha. S. 58, 49. die Erde MBh. 12, 4381. Spr. (II) 538. Vgl. वसुदा. — 2) m. Boin. Kubera's HARIV. 4302 (विबुधोपम: die neuere Ausg.). — 3) f. अा N. pr. einer Göttin Verz. d. Oxf. H. 19, a, 17. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2647. einer Gandharvi und Gattin Māli's R. 7, 5, 41.

वसुदत्त 1) m. ein häufiger Mannsname P. 5, 3, 83. VĀRTT. 5, Schol. KATHA. 21, 58. fgg. 22, 60. 89. 29, 134. 156. 32, 43. 46, 43. 47, 13. 74, 155. 93, 31. — 2) f. अा ein Frauennamen KATHA. 77, 49 (°धत्ता Druckfehler). 62. angeblich N. der Mutter Vararuki's 2, 30.

वसुदत्तपुर n. N. pr. einer Stadt KATHA. 29, 134. 156.

वसुदा adj. Güter gebend, freigebig RV. 8, 88, 4. die Erde AV. 12, 1, 44. 19, 35, 3. — Vgl. वसुद.

वसुदान 1) adj. dass. AV. 8, 82, 3. ÇAT. Ba. 14, 7, 3, 29. — 2) m. N. pr. eines Fürsten von Pāṇsurāshira MBh. 2, 122. 1884. 1914. 6, 2110. 7, 3724. eines Sohnes des Bhadratha (vgl. Vasudāman) VP. 462. des Hiraṇyaretas und N. eines nach ihm benannten Varsha Bha. P. 5, 20, 15.

वसुदाम 1) m. N. pr. eines göttlichen Wesens PANKA. 3, 7, 27. — 2) f. अा N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2622.

वसुदामन् m. N. pr. eines Sohnes des Bhadratha Verz. d. Oxf. H. 40, b, 19. fg. — Vgl. unter वसुदान 2).

वसुदावन् adj. = वसुदा RV. 2, 6, 4. 27, 12. सविता वसोर्वसुदावा TS. 1, 2, 3, 2.

वसुदेय n. das Schenken von Gütern, Freigebigkeit RV. 1, 54, 9. 2, 35, 7. 6, 39, 5. AV. 3, 4, 4. 13, 4, 26.

वसुदेव adj. die Vasu zu Göttern habend, ein Verehrer der Vasu; Vasu zum Regenten habend: 1) m. a) N. pr. eines Fürsten aus dem Stamme der Vṛshni, Vaters des Kṛshṇa, P. 4, 1, 114, Schol. AK. 1, 1, 4, 17. H. 223. HALI. 1, 27. MBh. 1, 2423. 2764. 5905. 7, 6031. 8034. 13,

6837. HARIV. 1923. 1947. 3163. fgg. 3308. fgg. 5090. 5254. 7993. fgg. 8144. 9085. BRĀG. P. 1, 11, 17. 9, 24, 22. 27. 29. 45. 51. Verz. d. Oxf. H. 27, a, 28. 43. 53, b, 28. 190, b, 15. WEBER, Kṛṣṇaś. 282. fgg. 288. fgg. 296. fg. 306. WASSILJEV 215. — b) Beiw. Kṛṣṇa's neben वामुदेव, वसुमेष्ठ u. s. w. PAÑĀK. 4, 8, 33. — c) N. pr. eines Fürsten aus der Kāṇva-Dynastie VP. 471. BRĀG. P. 12, 1, 18. HALL in der Einl. zu VĀSAVAD. 53. — d) N. pr. des Grossvaters des Dichters Māgha Verz. d. Oxf. H. 118, a, No. 194. — 2) n. Bez. des Nakṣatra Dhanishṭhā (वसु = धन) VARĀH. BRH. S. 7, 11. ०देव v. l. — Vgl. वामुदेव.

वसुदेवत n. = वसुदेव 2) VARĀH. BRH. S. 8, 22. f. आ dass. H. 114.

वसुदेवता f. eine Gottheit des Reichthums, eine Reichthum verleihende Gottheit HARIV. 7023. — Vgl. auch u. वसुदेवत.

वसुदेवब्रह्मप्रसाद m. N. pr. eines Autors HALL 102.

वसुदेवभू m. Vasudeva's Sohn d. i. Kṛṣṇa H. 697.

वसुदेवात्मज m. dass. PAÑĀK. 4, 1, 17.

वसुदेव्या f. 1) das Nakṣatra Dhanishṭhā. — 2) Bez. der 9ten Tithi ÇABDĀRTHAK. bei WILSON; vgl. VARĀH. BRH. S. 99, 1, wo die Vasu als Herren der 8ten Tithi erscheinen.

वसुदेव n. = वसुदेव 2) VARĀH. BRH. S. 7, 11, v. l.

वसुदेवत n. dass. VARĀH. BRH. S. 13, 30.

वसुधरा f. N. pr. einer buddhistischen Göttin BUAN. Intr. 542.

वसुधर्मन् m. N. pr. eines Mannes MBH. 8, 1079.

वसुधर्मिका f. Krystall ÇABDĀRTHAK. bei WILSON.

वसुधा 1) adj. oxyf. Güter schaffend, freigebig: ०तम VS. 27, 15. TS. 4, 1, 8, 2; vgl. AV. 5, 27, 6 (AV. PRĀT. 4, 45). — 2) f. a) die Erde; Land, Reich AK. 2, 1, 3. II. 935. HALĀ. 2, 1. MBH. 3, 2238. R. 1, 3, 38 (०तले). 2, 34, 41. 37, 27. ÇĀK. 192. Spr. 203. 484. 1886. BRĀG. P. 2, 7, 9. VARĀH. BRH. S. 27, 2. 32, 3. 54, 2. भुक्ता सम्पदवसुधाम् so v. a. regiert habend 69, 19. शास्ति वसुधाम् BRH. 11, 8. राज्ये सारं वसुधा वसुधायामपि पुरम् Spr. 2624. 4250. 4721. रुद्रवसुधान्नेच्छान् RĪGĀ-TAN. 1, 115. मगधदेशे धर्मर-पयसंनिहितवसुधायाम् Gegend HIT. 49, 9. fg. गङ्गवसुधा: Gegenden RĪGĀ-TAN. 2, 161. वसुधागम Ertrag vom Boden VARĀH. BRH. S. 72, 6. क्षेत्रं die Erde des Feldes R. 3, 4, 17. समीह्य वसुधां चरेत् Erdboden M. 6, 68. ०रेणु MBH. 1, 6022. MEGH. 43. ०तलात् ÇĀK. 25. ०तले KATHĀS. 43, 123. — b) Anapaest (was das Wort वसुधा ist) Ind. St. 3, 217.

वसुधाखर्जूरिका f. eine Dattellart (भूखर्जूरिका) RĪGĀN. im ÇKDa.

वसुधाधर 1) adj. die Erde tragend, — erhaltend: Vishṇu MBH. 13, 6866. स धराधर: ed. Bomb. st. वसुधाधर: — 2) m. Berg MBH. 1, 6022. R. 2, 54, 41 (42 GORR.). VIKR. 16.

वसुधाधिप m. Herr der Erde, — des Landes, König, Fürst MBH. 3, 2238. 2997. 3009. 8, 3789. R. 1, 8, 3. 2, 35, 17. 42, 26. R. GORR. 1, 21, 9. 3, 70, 12. 4, 17, 21. 38, 59. RAGH. 1, 32. 9, 9. 81. Spr. 2980. KATHĀS. 39, 242. 91, 4. LA. (III) 90, 11. 92, 5. MĀK. P. 99, 1.

वसुधाधिपति m. dass. R. 3, 4, 23. RĪGĀ-TAN. 3, 244. Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 505, ÇI. 8.

वसुधाधिपत्य n. Königthum Spr. 406. Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 27, 10.

वसुधान 1) adj. (f. ई) Güter enthaltend, — aufbewahrend AV. 11, 2, 4. VI. Theil.

12, 1, 6. Nir. 9, 42. KĀND. UP. 3, 15, 1. — 2) n. das Güterschenken Nir. 9, 42. MAHIDH. zu VS. 21, 48.

वसुधापति m. Herr der Erde, — des Landes, König, Fürst HARIV. 8374. Spr. (II) 416.

वसुधापरिपालक m. Hüter der Erde, Beiw. Kṛṣṇa's PAÑĀK. 4, 8, 33.

वसुधापाल m. Hüter der Erde, — des Landes, König, Fürst MBH. 14, 2413.

वसुधार 1) adj. Reichthümer bergend: मुकुर्नियोगिनो बाध्या वसुधारा मकीभुजाम् Spr. 2220. — 2) m. N. pr. eines Berges MĀK. P. 55, 7. — 3) f. आ N. pr. a) einer buddhistischen Göttin TAN. 1, 1, 19. TĀN. 220. 247. 267. — b) eines Flusses HARIV. 12387. — c) der Residenz Ku-bora's ÇABDAM. im ÇKDa.

वसुधारा f. ein Strom von Gütern, — Gaben; pl. MBH. 13, 420. — Vgl. auch u. वसुधार.

वसुधारिन् adj. Schätze bergend; f. Bez. der Erde MBH. 3, 10942.

वसुधामुत m. der Sohn der Erde, der Planet Mars VARĀH. BRH. S. 16, 15.

वसुधित ved. P. 7, 4, 45. वसुधितममौ जुहेति Schol. wohl so v. a. Güterbesitz.

वसुधिति 1) adj. Güter besitzend, — spendend: die AÇV in RV. 1, 181, 1. अन्तु कृष्णे वसुधितो जिहते 3, 31, 17. 4, 48, 3. देवो ज्ञोष्टी VS. 28, 15. Nir. 9, 42. ÇĀK. Ç. 8, 18, 5. वायुं न्युतः सद्यत् स्वा उत अत वसुधितिं निरेके (vgl. SIDDH. K. zu P. 7, 4, 45) RV. 7, 90, 2. — 2) f. Güterspende: स हि वेदा वसुधितिम् RV. 4, 8, 2.

वसुधेयं n. Güterspende oder Güterbesitz in der Formel वसुधेये वसुधेयस्य वेतु (वीताम्, व्यत्तु) VS. 21, 48. 28, 12. TBA. 2, 6, 44, 1. 3, 5, 9, 1. ÇAT. BR. 1, 8, 2, 16. 2, 2, 25. Nir. 9, 48. fg. ÇĀK. Ç. 1, 13, 1. fgg.

वसुनन्द m. N. pr. eines Fürsten RĪGĀ-TAN. 1, 339.

वसुनन्दक = खेटक HĀN. 150.

वसुनीति gaṇa दासीभारादि zu P. 6, 2, 42, VArtt. 2. adj. v. l. zu वसुनीथ. ब्रह्मा AV. 12, 2, 6.

वसुनीथ adj. Güter bringend: Agni VS. 12, 44.

वसुनेत्र m. N. pr. eines Brahmanen TĀN. 5, 93.

वसुनेमि m. N. pr. eines Schlangendämons KATHĀS. 9, 80.

वसुधर 1) adj. Schätze bergend HARIV. 7426. — 2) m. a) pl. Bez. der den Vaiçja entsprechenden Bewohner von Plakṣa BRĀG. P. 5, 20, 11. — b) N. pr. eines Mannes KATHĀS. 57, 7. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 124, b, 30. Ind. St. 3, 389. — 3) f. आ a) die Erde; Land, Reich VOP. 26, 60. AK. 2, 1, 3. H. 935. HALĀ. 2, 2. कस्त्यश्चरथयोषेण पूरयतो वसुधराम् MBH. 3, 2114. 4, 554. R. 2, 88, 18. 110, 4. NṢ. TĀP. UP. in Ind. St. 9, 77. RAGH. 4, 7. VARĀH. BRH. S. 18, 2. RĪGĀ-TAN. 1, 101. अर्थसंज्ञात-सत्येव तोषं प्राप्य वसुधरा Land, Boden MBH. 3, 3007. वसुधेवोत्तबीजा ÇĀK. 151. नीलं VARĀH. BRH. S. 54, 104. पितृपुत्रभूरि रणे वसुधरा 36, 5. वसुधरायो पतिता Erdboden R. 3, 68, 40. ०पुष्टे पतित: PAÑĀK. 101, 23. — b) Bez. eines Theilchens der Prakṛti Verz. d. Oxf. H. 23, b, 2. — c) N. einer buddhistischen Göttin WILSON, Sel. Works II, 13, 22. — d) N. pr. einer Tochter Çvaphalka's HARIV. 2085. einer Fürstin DAÇAK. 104, 15. — e) du. Bez. zweier Kumāri an Indra's Banner VARĀH. BRH. S. 43, 40.

वसुधाराधर m. Träger der Erde d. i. Berg MBH. 7, 4591.

वसुधराधव m. *Gatte der Erde* d. i. *König, Fürst* RĪĀ-TAN. 7, 1127.
 वसुधरेशा adj. f. *den Berger von Gütern* (Kṛṣṇa) *zum Herrn Abend*,
 Bojn. der RĀDHĀ PĀNĀN. 2, 3, 27.

वसुपति m. *Herr der Güter*, häufig mit dem Beisatz वसूनाम्: Agni
 RV. 2, 1, 11. 6, 4. 5, 4, 1. वसुर्वसुपतिर्हि कमस्यमे 9, 24, 34. Indra 1, 9, 9.
 170, 5. 3, 30, 19. 36, 9. 4, 17, 6. Savitar 7, 45, 3. Kubera PĀNĀN. 3, 7,
 7. *Herr der Vasu*, so wird Kṛṣṇa genannt 4, 8, 33.

वसुपत्नी f. *Herrin der Güter*: वसूनाम् als Beiwort der Kuh RV. 1, 164, 27.

वसुपातर m. *Beschützer der Vasu*: Kṛṣṇa PĀNĀN. 4, 8, 33.

वसुपाल m. *Hüter der Güter*, Bez. des Königs Bṛĥ. P. 9, 11, 21.

वसुपालित m. N. pr. eines Mannes DAÇAK. 67, 13.

वसुपूज्यान् m. N. pr. des Vaters des 12ten Arhant's der gegen-
 wärtigen Avasarpinī H. 37. — Vgl. वासुपूज्य.

वसुप्रद 1) adj. *Güter verleihend* MBu. 8, 3954. Çiva Çiv. — 2) m. Bez.
 eines Wesens im Gefolge Skanda's MBu. 9, 2565.

वसुप्रभा f. 1) Bez. einer der sieben Zungen des Feuers H. 1099, Schol.
 — 2) N. der Residenz Kubera's H. 40.

वसुप्राण m. *Feuer ÇANDAN*. im ÇKDn.

वसुबन्धु m. N. pr. eines berühmten buddhistischen Gelehrten, Ver-
 fassers des Abhidharmakoça, BURN. Intr. 563. 571. Lot. de la b. I.
 359. HIOUEN-THSANG I, 103. 115. 269. Vie de HIOUEN-THSANG 83. 97. 114.
 WASSILJEW 43 u. s. w. SCHIEFNER, Lebensb. 310 (80). LIA. II, Anh. VIII
 (hier fälschlich °बन्धु). TĀRAN. 4 u. s. w.

वसुभ n. *das unter Vasu stehende Nakshatra Dhanishṭhā* VARĪU.
 Bṛh. S. 10, 16. 15, 21.

वसुभूत m. N. pr. eines Gandharva Verz. d. Oxf. H. 71, b, 4.

वसुभूति m. ein Vaiçja-Name KULL. zu M. 2, 32. N. pr. eines Brah-
 manen WILSON, Sel. Works I, 298. KATHĀS. 73, 206.

वसुभूयान m. N. pr. eines Sohnes des Vasishṭha Bṛĥ. P. 4, 1, 41.

वसुमति m. N. pr. eines Brahmanen KATHĀS. 108, 40.

वसुमती s. u. वसुमत्.

वसुमतीपति m. *Herr der Erde*, — *des Landes, König, Fürst* RĪĀ-
 TAN. 4, 218. 659.

वसुमत्ता (von वसुमत्) f. *Reichthum* MBu. 2, 1695.

वसुमनस् N. pr. eines Mannes mit dem patron. Rauhāçva, Ver-
 fassers von RV. 10, 179, 3. ein Sohn Harjaçva's und Fürst von Ko-
 sala MBu. 2, 323. 3, 3504. 13302. 4, 1768. 5, 3954. 12, 2536. fgg. 3465. fgg.

वसुमत् (von वसु) 1) adj. a) *mit Gütern versehen, Güter enthaltend*;
begütert, reich: रथ RV. 1, 118, 10. 125, 3. 4, 4, 10. रयि 1, 159, 5. 4, 34, 10.
 भाग 10, 11, 3. पर्वत 2, 24, 2. Himmel und Erde 3, 30, 11. गृह ÇĀNĀN. Gṛh.
 3, 4. वेष्मानि R. Goan. 2, 86, 3. — RV. 9, 69, 3. 86, 38. न दरिद्रो वसुमत्:
 सखा Spr. 4295. VARĪU. Bṛh. S. 43, 9. Bṛh. 13, 9. वसुमत्तर् MBu. 8, 3954.

— b) *von den Vasu begleitet*: Indra und Agni Arr. Ba. 2, 20. KĪT.
 Ça. 10, 7, 14. ÇĀNĀN. Ça. 6, 7, 10. TS. 2, 2, 4, 5. 7, 5, 2. KĪT. 33, 7. Āçv.
 Ça. 2, 11, 11. MBu. 2, 447. वसुमदण heißt Soma TS. 3, 2, 5, 2. — 2) m.
 a) N. pr. eines Fürsten mit dem patron. Aushadaçvi (vgl. वसुमनस्)
 MBu. 1, 3539. 3663. fgg. 2, 127. 5, 84. eines Sohnes des Manu Val-
 vasyata MĀK. P. 79, 12. Bṛĥ. P. 8, 13, 3. des Kṛṣṇa 10, 61, 12. des

Crutāju 9, 15, 2. des Gāmadagni 13. N. pr. eines Ministers des Du-
 shjanta ÇĀK. 80, 32, v. l. — b) N. pr. eines Berges im Norden VARĪU.
 Bṛh. S. 14, 24. MĀK. P. 58, 41. — 3) f. *वसुमती* a) *die Erde; Land, Reich*
 AK. 2, 1, 3. H. 936. HALĪ. 2, 1. MBu. 3, 1658. 12, 918. R. Goan. 1, 41,
 21. 2, 45, 16. 3, 20, 16. 5, 78, 15. भवतु वसुमती सर्वसंपन्नस्य Spr. 3997.
 RAÇH. 8, 82. ÇĀK. 24. MĀLAV. 81. VARĪU. Bṛh. S. 27, 8. 32, 6. RĪĀ-TAN.
 4, 7. Z. d. d. m. G. 14, 574, 23. Vor. S. 176. *Land, Gegend* MBu. 3, 10323.
Erdboden R. 3, 10, 7. पद्मो स्पृशेद्वसुमती यदि सा VIKR. 79. °पृष्ठ *die*
Oberfläche der (sphärischen) Erde GOLĪBUJ. 8, 2. — b) Bez. zweier Metra:
 a) 4 Mal — — — — — COLEBR. Misc. Ess. II, 159 (II, 4). — ß) 4 Mal
 — — — — — Ind. St. 2, 366. — c) N. pr. einer Gemahlin Dushjanta's
 ÇĀK. 59, 18. fg. einer Brahmanenfrau KATHĀS. 68, 34.

वसुमय (wie oben) adj. (f. ई) *aus Gütern bestehend*: धार्ता ÇAT. Ba. 9, 3, 2, 4.

वसुमित्र m. ein gewöhnlicher Mannsname SARVADARÇANAS. 18, 4. N. pr.
 eines Fürsten MBu. 1, 2677. eines Sohnes (Grosssohnes) des Agni-
 mitra MĀLAV. 70, 23. 90. VP. 471. Bṛĥ. P. 12, 1, 15. N. pr. eines be-
 rühmten buddhistischen Gelehrten BURN. Intr. 447. 566. fgg. HIOUEN-
 THSANG 94. fg. WASSILJEW 49 u. s. w. SCHIEFNER, Lebensb. 310 (80). LIA.
 II, Anh. IV. TĀRAN. 60 u. s. w.

वसुर adj. etwa *werthvoll* oder *reich* (von वसु) KĪT. 12, 11.

वसुरक्षित m. N. pr. eines Mannes DAÇAK. 194, 13.

वसुराज adj. *an Gütern sich ergötzend* MAHĀNĀ. Ur. in Ind. St. 2, 99.

वसुरात m. N. pr. eines Mannes MĀK. P. 114, 13. 15. Z. d. d. m. G. 14, 566.

वसुरुच adj. etwa *wie die Vasu* d. i. *wie Götter glänzend*: आदी के
 चित्पश्यमानास् आद्यं वसुरुचौ दिव्या घृयन्पूत RV. 9, 110, 6.

वसुरुचि m. N. pr. eines Gandharva H. 183, Schol. AV. 8, 10, 27.

वसुत्रय adj. *Vasu-artig*, unter den Beinn. Çiva's MBu. 14, 205. im
 Piçḍa-Opfer der Väter wird ein Ahnherr angeredet: पितः ऋमुकश-
 र्मन् ऋमुकगोत्र वसुत्रय SĀMsk. K. 236, a, 8.

वसुरेतस् *Feuer, der Gott des Feuers (Sams der Vasu oder des Reich-
 thums)* MBu. 1, 1021. 2158. 8319. R. 7, 31, 7. वसुरेतःसुवपुस् unter den
 Beinn. Çiva's MBu. 14, 206. auch वसुरेतस् allein (अग्नि रेतःतेषाणां Ni-
 LAK.) 7, 2878.

वसुरेतिच् UNĀDIS. 2, 112 (parox.): m. N. pr. RV. 8, 34, 16. nach der
 ANUKA. eine Abtheilung der A ū giras. वसुरेचिषः सूर्यवर्चसः साम Ind.
 St. 3, 233, b. neutr. = पञ्च UśéVAL.

वसुल m. 1) *ein Gott* (von वसु) TRĪK. 1, 1, 5. — 2) oxyt. Hypokoristi-
 kon von वसुदत्त P. 5, 3, 83. VĀRTI. 5, Schol.

वसुर्वन् so v. a. वसुवनि in der unter वसुधेय angeführten Formel, wo
 der gen. von वसुवने abhängt, wie वसुपतिर्वसूनाम्. Nach dem Comm.
das Gewinnen von Gut, oder auch voc. von वसुवनि, gegen den Ton
 und gegen den Sinn.

वसुवन n. *der Vasu-Wald*, Bez. eines mythischen Landes im NO.
 VARĪU. Bṛh. S. 14, 31.

वसुर्वनि adj. *Gut heischend* oder *verschaffend*: स देवता वसुर्वनि द-
 धाति यं सूरिरर्थी पृच्छमान एति RV. 7, 1, 33. AV. 7, 60, 1 (v. l. VS. 3, 41).
 13, 4, 26.

वसुवत् (von वसु) adj. *mit den Vasu verbunden*: Agni AV. 19, 18, 1.

वसुवाक् m. N. pr. eines Rshi Verz. d. Oxf. H. 82, a, 44.

वसुविद् adj. Gut verschaffend: Agni RV. 1, 45, 6. 6, 16, 41. 8, 23, 16.

VS. 3, 38. TS. 1, 6, 2, 1. und andere Götter RV. 1, 46, 2. 18, 2. 91, 12. 7, 41, 6. ÇĀṆKH. Ça. 2, 15, 3. KAUC. 78. 108. — RV. 1, 164, 19. सिन्वा धियो वसुविदः 8, 49, 12. 80, 5. 10, 42, 3. 9, 86, 39. 101, 11. AV. 18, 4, 48.

वसुवृष्टि f. ein Regen von Gütern, — Schützen Verz. d. Oxf. H. 132, b, No. 242.

वसुशक्ति m. N. pr. eines Mannes PAÑĀT. ed. orn. 1, 7.

वसुश्रवस् adj. etwa durch Reichthum bekannt oder Reichthum strömend (श्रवस् = श्रवस्) RV. 5, 24, 2. unter den Beinn. Çiva's Çiv.

वसुश्री f. N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2632.

वसुश्रुत m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Ātreja, Liedverfassers von RV. 5, 3. fgg.

वसुश्रेष्ठ 1) adj. der beste unter den Vasu als Bein. Kṛṣṇa's PAÑĀN. 4, 8, 38. — 2) n. Silber (das beste Gut) RĪĀN. im ÇKDn.

वसुषेण (वसु + सेना) m. ein anderer Name Karṇa's TRĪK. 2, 8, 18. MBh. 1, 2776. 2782. 4404. 4411. 3, 17165. f. 5, 4764.

वसुसार 1) m. N. pr. eines Mannes TĀMAN. 14. — 2) f. सा die Residenz Kubera's H. c. 40; vgl. वसुधारा unter वसुधार und वस्वोक्तसार.

वसुस्थली f. = वसुसारा ÇABDAM. im ÇKDn.

वसुकर् m. ein best. Baum, = वक् Ratnam. im ÇKDn. °क m. dass. ÇABDAM. im ÇKDn.

वसुकाम m. N. pr. eines Fürsten der Aṅga MBh. 12, 4469. fgg.

वसूक 1) m. ein best. Baum (n. die Blüthe), = वक् DVIRŪPAK. im ÇKDn. — 2) n. eine Art Salz H. 942. — Vgl. वसुक.

वसूत्रं (वसु + त्र) adj. Güter auftreibend: इन्द्रं वसवानं वसूत्रवम् RV. 8, 88, 8.

वसूतम m. der Beste unter den Vasu, Bez. Bhishma's BṛĪ. P. 1, 9, 9; vgl. LIA. 1, 628.

वसूत्रेक m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 18, b, 13. 19, a, 35.

वसूमती (aus metrischen Rücksichten statt वसुमती) adj. f. die Reiche HARIV. 3288.

वसूय (von वसु) um Güter —, um Gaben angehen, nach Gaben verlangen: यो वां मुमयं तुष्टवदसूयात् RV. 8, 8, 16.

वसूया adv. instr. AV. PAṬ. 4, 80. mit dem Wunsche nach Gaben RV. 1, 97, 2. 165, 1.

वसूयु (von वसूय) adj. Gut begierend, erwerbslustig, begierlich RV. 1, 49, 4. 51, 14. 62, 11. दीधिति 186, 11. धी 7, 67, 5. 2, 11, 1. 4, 44, 1. 5, 29, 15. 7, 1, 6. इतिरारः 32, 2. 10, 47, 1. वसूयवो वसुपतिं रुवामहे VĪLAKH. 4, 6. वसूयव आत्रेयाः als Liedverfasser von RV. 5, 25. fgg.

वसोधारा und वसोष्पति s. u. वसु 8) a) α) β).

वस्क, वैस्केते (गति) DĀTUP. 4, 27.

वस्क m. = अथ्यवसाय BṛĪNĪP. im ÇKDn.

वस्कारिका f. Scorpion (कालिका) HĪA. 135.

1. वस्तर (von 2. वस्) in दोषा°. Wir bleiben bei der Erklärung im Dunkel des Abends leuchtend stehen (vgl. SĪ. zu RV. 4, 4, 9. 7, 15, 15) und sehen eine Bestätigung derselben in der Formel: यदि सायम् दोषावस्तरमः स्वादेति । यदि प्रातः । प्रातर्वस्तरमः स्वादेति अपि leuch-

tender, früh leuchtender ĀCV. Ça. 3, 12, 4. Ein adv. वस्तर ist sonst nirgends zu finden.

2. वस्तर (von 3. वस्) nom. sg. 1) Verhüller nach SĪ. तपो वस्ता इति सूर्यस्य RV. 3, 49, 4. Liesse sich zu 1. वस्तर ziehen. — 2) anstehend (ein Gewand) KAUC. 107.

3. वस्तर (von 5. वस्) nom. sg., superl. वस्त्वतम (zur Etymologie) am meisten wohnend ÇAT. Bn. 8, 1, 4, 6.

वस्त्वय (wie eben) adj. 1) impers. zu verweilen, sich aufzuhalten, zu wohnen MBh. 1, 5787. 4, 15. ५ ऋषिर्हि वस्त्वयं तैश्च द्वादश वत्सरान् । वने 1473. 13, 6518. 14, 888. कृतेन चापि प्रूरेण वस्त्वयं त्रिदिवे मुखम् HARIV. 8123. R. 1, 76, 13 (77, 46 Gonn.). 2, 26, 38 (39 Gonn.). 27, 4. 29, 8. 101, 24 (110, 19 Gonn.). 111, 26. R. Gonn. 2, 26, 24. 3, 53, 16. Spr. 96 (II). 994. 1375. 2928. तेषु साधुषु 4556. VARĀH. Bṛh. 8. 2, 12. KATHĀ. 43, 51. PRAB. 115, 7. BṛĪ. P. 11, 6, 35. PAÑĀT. 63, 19. गुरुकुले SĀRYADARÇANAS. 124, 3. zu verweilen so v. a. auszubleiben: मासाहर्धं न वस्त्वयं वसन्वध्यो भवेत् R. 4, 40, 69. 41, 77. — 2) zuzubringen: चतुर्दश हि वर्षाणि वस्त्वयानि वने त्वया R. 2, 40, 12 (39, 17 Gonn.). MBh. 3, 14887.

वस्त्वयता (von वस्त्वय) f. Aufenthalt: ये त्वया कीर्तिता दोषा वने वस्त्वयतां प्रति R. 2, 29, 2.

वस्ति (वस्ति die Bomb. Ausg. des MBh. und VARĀH. Bṛh. S.) UNĪDIS. 4, 179. m. SIDDH. K. 250, a, 4. m. f. 251, a, 12. TRĪK. 3, 5, 17. 1) m. Blase, Harnblase H. 606. AV. 1, 3, 4. 11, 3, 43. VS. 19, 88. 25, 7. TBa. 2, 2, 2. ÇAT. Bn. 10, 6, 2, 5. 12, 9, 2, 3. KAUC. 14. 26. KHIND. Up. 5, 16, 2. M. 8, 234. JĀṬ. 3, 94. SUÇA. 1, 48, 13. 2, 197, 1. VARĀH. Bṛh. 1, 4. WENNA, RĪMAT. Up. 342. °मूल MBh. 3, 13965. 12, 6871. °शोधन SUÇA. 1, 174, 4. °पीडा 261, 19. °रुन् 165, 21. °व्यापद् Verz. d. Oxf. H. 307, a, 36. die Gegend unterhalb des Nabels: वस्तिर्नभेरधः AK. 2, 6, 2, 24. MED. I. 54. वस्तिः (स्त्रियां) प्रशस्ता विपुला मृदो स्तोकां समुवता । रोमशा च सिराला च KĪÇKH. 37, 44 (nach AUFRECHT). VARĀH. Bṛh. 8. 51, 34. 52, 6. — 2) Klystierblase, Klystierbeutel; auch das Klystier selbst MED. SUÇA. 2, 196, 4. 13. 197, 15. 19. 198, 2. 201, 5. fgg. सतीर् 227, 2. 20. वस्तिभिर्दियते यस्मात्तस्माद्वस्तिर्विधीयते ÇĀṆO. SĀMĪ. 3, 5, 1. 2. 7. °विधि Verz. d. Oxf. H. 304, b, 29. °कल्प 307, a, 30. वस्त्वर्थमौषधं दद्या KATHĀ. 64, 15. वस्त्यौषधं गुदे मूर्ध् दीयते न तु पीयते 18. वस्त्यादिदानप्रायश्चित्त Verz. d. Oxf. H. 282, b, 28. fgg. वस्ती (वस्ति) bei Selbstpeinigungen 234, b, 6. fgg. — 3) sg. und pl. Franzen AK. 2, 6, 2, 15. H. 667. MED. HALĪ. 2, 396. — Vgl. वस्त्र°, इन्द्र°, उत्तर°, नेत्र°, वात°, सिद्ध°, स्नेह°, वास्तेय.

वस्तिक adj. als Bez. eines in einem ehrlichen Kampfe nicht anzuwendenden Pfeiles MBh. 7, 8638. वस्तिकः शल्यदण्डसंधौ शिथिलस्तस्योद्धरणे शल्यं वस्तिमध्ये सज्जति दण्डमात्रं निःसरति । अन्ये वस्तिक इति पठित्वा प्रङ्गधरित इति व्याचक्षुः NĪLAK.

वस्तिकर्मन् n. Anwendung des Klystiers SUÇA. 1, 196, 3.

वस्तिकर्माद्य m. Sapindus detergens Roxb., der Seifenbaum ÇABDAM. im ÇKDn.

वस्तिरुपस्थिका f. eine best. Blasenkrankheit ÇĀṆO. SĀMĪ. 1, 7, 40. — Vgl. वातकुपडलिका.

वस्तिर्बिलं n. Blasenöffnung AV. 1, 3, 3.

वस्तिमल n. Urin H. 633.

1. **वस्तु** (von 2. वस्) f. das Hellwerden, Tugen; Morgen, Frühe NAIG. 1,9. Nir. 3, 15. 8, 9. वस्तोरूपसः RV. 1, 79, 6. 7, 10, 2. दोषा वस्तैः 1, 104, 1. 179, 1. 6, 8, 2. 39, 2. 8, 28, 21. 10, 40, 4. वस्तैर्वस्तैः alle Morgen 1. 2. एकस्या वस्तैः 1, 116, 21. वस्तोरस्याः heute früh 10, 110, 4. 6, 4, 2. प्रति वस्तैः 2, 39, 2. 4, 45, 5. 10, 189, 3. मरु ज्योतीं रुरुचुर्ध्व वस्तैः 4, 16, 4. 1, 177, 5. VS. 28, 12. क्षपो वस्तुषु राजसि RV. 8, 19, 31. 60, 15. Vgl. auch u. 2. वस् infn.

2. **वस्तु** (von 5. वस्) UNĀDIS. 1, 76. n. AK. 3, 6, 9, 13. 1) Sitz, Ort: अणो सुच. 1, 83, 7. 11. Vgl. कपिल. — 2) Ding, Gegenstand, ein reales Ding AK. 3, 4, 28, 88. TRIG. 3, 2, 8. II. 168. घ्राणे प्रसारितं वस्तु P. 6, 1, 82, Schol. इष्ट MICH. 111. स्पृहावती केपु वस्तुषु RAGH. 3, 5, 5, 18. अनास्था बाह्यवस्तुषु KUMĀRAS. 6, 13. दर्शनीय ÇĀK. 25, 1. परिरूप्य 8. 175. अल्पानामपि वस्तूनां संकृतिः कार्यकारिका Spr. 237. अवस्था वस्तूनि प्रथयति च संकोचयति च 1713. स्वभावसुन्दरं वस्तु 3331. VARĀH. BṚH. S. 51, 27. अस्या (करिडकायां) अस्ति च वस्तु किम् KATHĀS. 29, 10. 36, 65. MĀRK. P. 81, 63. स्त्रीवस्त्वैच्छत् ÇĀK. zu BṚH. ĀM. UP. S. 138. यस्मास्ति तदस्ति वस्त्विति मृषा जल्पद्विरास्तिकैः PHAD. 27, 9. ०धी 108, 5. वास्त्व Bṛġ. P. 1, 4, 2. 2, 6, 4. 10, 28. वस्तूनि पाण्यानि 8, 16, 6. 8, 6, 25. 8, 35. PĀÑĀR. 1, 11, 12. PĀÑĀT. 157, 22, 253, 19. HIT. 114, 17, v. l. भक्ष्य. HIT. ed. JOHNS. 1916. आह. PĀÑĀR. 1, 13, 21. NĪLAK. 26. 259. BĀLAB. 14. नित्यानित्यवस्तुविवेक VEDĀNTAS. (Allah.) No. 9. SARVADARĢANAS. 13, 4. 22, 20. fgg. 35, 1. 22. 44, 10. वस्तुज्ञातम् die Dinge 17, 12. 53, 10. नावस्तुनो वस्तुसिद्धिः aus Nichts wird nicht Etwas KAP. 1, 79. अहो वस्तुनि मात्सर्यमहो भक्तिरवस्तुनि was da ist, was nicht da ist KATHĀS. 21, 49. अवस्तुनिर्वन्धपर KUMĀRAS. 5, 66. KAP. 1, 20. Bṛġ. P. 5, 10, 6. 7, 4, 33. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 20. 79. प्रतिबुद्धवस्तु adj. Realität Bṛġ. P. 3, 28, 35. क्रिया हि वस्तूपरिता प्रसीदति ein würdiger Gegenstand RAGH. 3, 29. वस्तूनि so v. a. Gerüthe Bṛġ. P. 2, 6, 24. वस्तुपाणयः die zu Etwas erforderlichen Dinge in der Hand haltend 10, 84, 45. वस्तु am Anfange eines comp. so v. a. वस्तुतस् (s. bes.) in Wirklichkeit 5, 18, 37. — 3) Sache, Angelegenheit, das worum es sich handelt: यच्चापि सर्वगं वस्तु तच्चैव प्रतिपादितम् MBH. 1, 70. वस्तुष्वश्वेषु समुद्यमश्वेष्वेषु मोक्षदसमुद्यमस्य KĀM. NĪTIS. 15, 25. निर्वाहः प्रतिब्ववस्तुषु Spr. 672. स्मरणं प्रियवस्तुषु 1217. न किञ्चित्क्वचिदस्तीन् वस्त्वसाध्यं विपश्चिताम् 1351. सतां हि संदेहपदेषु वस्तुषु प्रमाणमत्तः करणप्रवृत्तयः 273. ज्ञात. adj. KATHĀS. 17, 53. 22, 191. 32, 181. 60, 226. 232. वस्तुनि व्यक्तिमागते RĪĠA-TAR. 1, 291. वस्तु निर्णीयिता स्वयम् 6, 27. हास्यवस्तुषु MBH. 4, 118. वक्ताः शास्त्रवस्तुषु HARIV. 13767. उदाहरणवस्तुषु KUMĀRAS. 6, 68. कस्मिन्नभिनयवस्तुन्युपदेशं दर्शयिष्यामि MĀLAY. 16, 12. पारमो-जनवस्तुषु Spr. 402. कोपप्रसादवस्तूनि 749. भीतपरित्राण. ० 3172. — 4) Stoff, Gegenstand einer Rede u. s. w. TRIG. 3, 2, 21. im Gegens. zu वाच् Form der Rede Spr. 3975. कालिदासप्रथित. (नाटक) ÇĀK. 3, 12. VIKR. 2, 3, 8. MĀLAY. 3, 9. DAÇAR. 1, 11. 51. SĪM. D. 8, 9. 129, 19. 257. fg. 281. ० प्राधान्य PRATĪPAR. 7, 2, 5. 15, 6, 4. 20, 2. ० प्रतिवस्तुभाव 77, 6, 2. ० धनि 15, 6, 4. 9. 16, 2, 2. कथा. ० RĪĠA-TAR. 1, 8. Vorz. d. Oxf. H. 80, a, N. 1. ० निर्देश Inhaltsangabe SĪM. D. 889. KĀVYD. 1, 14. — 5) bei den Buddhisten so v. a. Statue WASSILJEW 85. — 6) वस्तुसम MBH. 13, 5519 fehlerhaft für बहुसम, wie die ed. Bomb. liest. Bṛġ. P. 9, 4, 27 liest die ed. Bomb. ० प-तिपु statt ० वस्तुषु. — Vgl. प्रति. ०, भोग. ०, मज्जल्य. ०, यथा. ०, युद्ध. ०, रङ्ग. ०.

वस्तुक n. = वास्तूक ÇARDAR. und RĪĠAN. im ÇKDM. — In der Stelle धाकृतिविशेषप्रत्ययदेनामनूनवस्तुका संभावयामि MĀLAY. 7, 22 übersetzt WEBER das Wort durch Herkunft; wir vermüthen einen Fehler, etwa für ० वस्तुभूता.

वस्तुतस् (von 2. वस्तु) adv. 1) von Seiten der (erforderlichen) Dinge, — Gegenstände: विधिमन्त्र. ० Bṛġ. P. 5, 19, 26. देशकालार्क. ० 8, 23, 16. — 2) in Wirklichkeit RĪĠA-TAR. 6, 364. WEBER, RĀMAT. UP. 287. Bṛġ. P. 5, 18, 5. 6, 8, 29. 7, 13, 5. KULL. zu M. 7, 17. SARVADARĢANAS. 17, 1. 30, 13. 94, 6. 115, 11. 177, 9. NĪLAK. 28. 55. 240. 259. SIDDH. K. zu P. 6, 3, 34. 7, 1, 53. KUSUM. 19, 9. Schol. zu AV. PRĀT. 4, 35.

वस्तुता (wie eben) f. 1) das Gegenstand-Sein: परिकृतवस्तुतां प्रया zum Gegenstand des Gespöttes werden Spr. (II) 305. — 2) Wirklichkeit: वस्तुतया in Wirklichkeit Bṛġ. P. 7, 10, 49. 15, 58. 77, 11, 18, 26. 28, 32.

वस्तुत्व (wie eben) n. = वस्तुता 2) KAP. 1, 21.

वस्तुधर्म m. die Natur —, die wahre Beschaffenheit der Dinge KATHĀS. 57, 129. pl. SĪM. D. 10, 16. ० त्व n. KAP. 1, 44.

वस्तुपाल m. N. pr. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 124, b, 31.

वस्तुबल n. die Macht der Dinge SARVADARĢANAS. 15, 2. — Vgl. वस्तुशक्ति.

वस्तुभाव m. Realität, Wirklichkeit: ० भाविस् in Wirklichkeit RĪĠA-TAR. 1, 309 (st. माय ist mit der ed. Calc. भाट्ट zu lesen).

वस्तुभेद m. ein wirklicher —, ein wesentlicher Unterschied Spr. 2159. Bṛġ. P. 8, 12, 8.

वस्तुवत् (von 2. वस्तु) in उत्तम. ० aus den vorzüglichsten Stoffen bestehend: शय्यासनानि MBH. 1, 7210.

वस्तुविचार m. gründliches Urtheil, personif. PHAD. 70, 6. fgg.

वस्तुवृत्त n. das wirklich Vorgegangene, der wahre Sachverhalt RĪĠA-TAR. 6, 59.

वस्तुशक्ति f. die Macht der Dinge: ० तस् Spr. 947. pl. 238 (II). GOLĀDH. 3, 5. — Vgl. वस्तुबल.

वस्तुशासन n. ein Original-Edict RĪĠA-TAR. 1, 15. donation de propriétés Ta., Schenkungsurkunde über Eigenthum LASSEN (LIA. II, 19, N. 5).

वस्तुप्रून्य adj. keine Realität habend, unwirklich JOGAS. 1, 9. Vorz. d. Oxf. H. 171, a, 2.

वस्तुकी f. eine Gemüseart, = श्वेतचिह्नी RĪĠAN. im ÇKDM.

वस्तुन्यायन n. in der Dramat. das Erfinden von Dingen, das Vorführen unwirklicher Dinge BHAR. NĀṬYAC. 20, 58. DAÇAR. 2, 54. SĪM. D. 420.

वस्तुपमा f. ein Gleichniss, bei dem zwei Dinge schlechtweg ohne Angabe des tertium comparationis, welches als bekannt vorausgesetzt wird, mit einander verglichen werden; Beispiel: राजीवमिव ते वक्त्रं नेत्रे नीलात्पले इव KĀVYD. 2, 16.

वस्त्य n. Wohnung AK. 2, 2, 4. geht vielleicht nur scheinbar auf 5. वस् zurück; vgl. पस्त्य.

वस्त्र (von 3. वस्) UGĒVAL. zu UNĀDIS. 4, 155. n. SIDDH. K. 249, b, 3. m. (dieses nicht zu belegen) und n. gaṇa धर्धर्चादि zu P. 2, 4, 81. Gewand, Kleid; Zeug, Tuch AK. 2, 6, 3, 17. 3, 4, 30, 204. H. 666. HALĀJ. 2, 393. 5, 85. वस्त्रिष्व वस्त्राणि RV. 1, 26, 1. भद्र 134, 4. 3, 39, 2. 5, 29, 15. 1, 140, 1. 152, 1. 2, 14, 8. वस्त्रा पुत्राय मातैरो वपसि 5, 47, 1. 6, 47, 23. 9, 8, 6. 96, 1. AV. 5, 1, 3. 8, 5, 25. 12, 3, 21. 16, 2, 41. ÇAT. BR. 3, 3, 3, 4. KĀT. ÇA. 14, 1,

20. 2, 29. कृञ् ° KAUC. 47. 87. वधू ° Āc. G. 1, 8, 12. एक ° G. 3, 2, 42. P. 1. G. 3, 10. M. 3, 52. 9, 219. 11, 188. कीनामवस्त्रवेष adj. 2, 194. MBh. 3, 2810. 2780. R. 2, 32, 16. 52, 52. Varāh. B. 41, 2. 46, 15. नौम 54, 108. पीत ° W. 288, K. 291. V. in LA. (III) 8, 22. 17, 18. स्व-
निते वस्त्रपर्णानाम् AK. 1, 1, 2. वस्त्रापकारक M. 11, 51. गोपीना वस्त्र-
करणम् P. 1, 11, 6. तद्वस्त्रमस्तः प्रावृणात् MBh. 3, 2997. सूत्रमवस्त्र-
मवतिप्य मुनिवस्त्राण्यवस्तु R. 2, 37, 7. परिधान Verz. d. Oxf. H. 86,
b, 18. fg. सूत्रमवस्त्रधर (अधन) MBh. 3, 1927. सितवस्त्राक्षीधर Varāh.
B. 43, 30. दिव्यवस्त्रधर BRAHMA-P. in LA. (III) 54, 8. धारण Verz.
d. Oxf. H. 267, b, 9. मृतवस्त्रभृत् M. 10, 35. मूर्खो ऽपि शोभते तावत्सभाया
वस्त्रवेष्टितः Spr. 2225. वस्त्रेण वेष्टितः W. 288, K. 291. 278. संवीत 279.
गर्भित 276. °च्छ्व V. 4, 21. S. 13, 16. रामलक्ष्मणासंज्ञासं वस्त्रं
ल्लिखमिवात्यजत् R. 4, 36, 2. भोग Verz. d. B. H. No. 590. पाटयन्निजव-
स्त्राणि KATHAS. 18, 250. °च्छ्व das Zerreißen von Gewändern Varāh.
B. 71 in der Unterschr. °विच्छ्व 107, 8. वस्त्रस्यासः HAL. 2, 395.
वस्त्रास MBh. 3, 2217. Spr. 688. B. 10, 23, 24. वस्त्राक्षल KATHAS. 18,
181. Hit. 63, 8. वस्त्रेणैकेन R. 4, 9, 24. वस्त्रगोप्युगम् ein Ober- und Unter-
gewand AK. 2, 6, 3, 14. चीनदेशजसद्वस्त्रगुमानि KATHAS. 43, 75. fg. W.
288, K. 291. 255. °युगल P. 29, 16. वस्त्राणां प्रवरा शाणी Zeug
MBh. 3, 13027. चीनशुकं चीनदेशोद्भवो वस्त्रविशेषः Schol. zu C. 33.
कृत्रिमवृत्ताः — नानावस्त्रसमावृत्ताः R. 1, 9, 6. पुत्रिका स्याद्वस्त्रदत्तादिभिः
कृता AK. 2, 10, 29. °परीता Verz. d. B. H. No. 967. Su. 1, 23, 10. व-
स्त्राधारक Unterlage von Tüchern 2, 92, 8 (so ist auch 55, 11 zu lesen und
demnach die Anführung unter धारक zu streichen). °पूतं जलम् Seith-
tuch Spr. 1232. °गोपनानि unter den 64 Kalā Verz. d. Oxf. H. 217, a,
18. Am Ende eines adj. comp. f. आ M. 9, 70. MBh. 1, 4267. एकवस्त्रा
2, 2216. 3, 2303. Spr. 3638. KATHAS. 21, 114. — Vgl. अतर्वस्त्र, उत्तर °,
नील °, नेत्र °, वि °, स्नान ° und unter दशा 1) und युग 2).

वस्त्रक n. dass.: सूत्र ° MBh. 2, 1892.

वस्त्रकुट्टिम n. Sonnenschirm Trik. 2, 8, 32. Zelt (?) H. 69.

वस्त्रक्रापम् adv. so dass das Gewand durchdringt wird; s. u. क्रूप caus.

वस्त्रगृह n. Zelt Trik. 2, 6, 34. 3, 3, 313.

वस्त्रयन्त्रि m. Schurz (नीच) Trik. 3, 2, 14.

वस्त्रधरि f. Sieb, Seithtuch Trik. 3, 3, 239.

वस्त्रदो adj. Gewänder schenkend RV. 5, 42, 8. वस्त्रद und अवस्त्रद
MBh. 3, 13400.

वस्त्रदानकथा f. Titel einer Erzählung Wilson, Sel. Works I, 283.

वस्त्रप m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 2, 1871.

वस्त्रपञ्जल m. ein best. Knollengewächs, = कोलकन्द R. 10, 2, 14. im CKDr.

वस्त्रपुत्रिका f. eine Puppe aus Zeug ÇABDAM. im CKDr.

वस्त्रपेशी f. Franse H. c. 136.

वस्त्रबन्ध m. ein Tuch, das umgebunden wird: स्त्रीकीटी ° als Erklä-
rung von नीची AK. 3, 4, 23, 214.

वस्त्रभूषण m. ein best. Baum, = साकुरुण्ड R. 10, 2, 14. im CKDr.

वस्त्रमैथि adj. Gewänder oder Zeug abrotzend: तापु RV. 4, 38, 5.

वस्त्रम्, वस्त्रयति denom. von वस्त्र P. 3, 1, 21. Mit सम् anstehen: संव-
स्य लालिके वस्त्रे BHATT. 5, 62.

वस्त्रयुगिन् (von वस्त्र + युग) adj. in ein Ober- und Untergewand ge-
VI. Theil.

kleidet P. 3, 4, 13, Schol.

वस्त्रयोनि f. der Stoff, aus dem ein Zeug bereitet wird: त्वक्फलकमिरी-
माणि वस्त्रयोनिः AK. 2, 6, 2, 12.

वस्त्ररङ्गा f. eine best. Pflanze, = कैवर्तिका R. 10, 2, 14. im CKDr. u. d.
letzten Worte.

वस्त्ररञ्जन m. Safflor R. 10, 2, 14. im CKDr.

वस्त्रवत् (von वस्त्र) adj. ein schönes Gewand habend, schön gekleidet
MBh. 5, 904. जिता सभा वस्त्रवता Spr. 4075.

वस्त्रवेश m. Zelt Med. m. 11.

वस्त्रवेश्मन् n. dass. AK. 2, 6, 2, 21.

वस्त्रात्तर n. Obergewand, Ueberwurf KAURAP. 13.

वस्त्रायथेतत्र n. N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 348, b, 10.

वस्त्रिन् (von वस्त्र) adj. = वस्त्रवत् MBh. 3, 13400.

वस्त्रे U. 10, 13, 3. m. n. Kaufpreis, Werth AK. 2, 9, 80. H. 868. an. 2,
283. Med. n. 18 (wo अवक्रय st. अविक्रय zu lesen ist). Viçva bei Uśéval.

भूयसा वस्त्रमचरत्कानीयः RV. 4, 24, 9. वस्त्रे वि क्रीणावक्ता इषमूर्त्तम् VS.
3, 49. पत्न्यपते पदनुते पञ्च वस्त्रेन विन्दते AV. 12, 2, 36. P. 4, 4, 13. 5, 1, 51. 56.

Lohn, n. Med. m. Viçva a. a. O. n. = धन, वस्त्र und मृति (d. i. भृति) H. an.
= वसन und इत्य Viçva im CKDr. = त्वच् Rīmāçrama zu AK. nach CKDr.

वस्त्रन n. = कटीभूषण ÇABDAM. im CKDr.

वस्त्रय् (von वस्त्र) fellschen: अर्कन्दासा वृषभो वस्त्रयत्ता RV. 6, 47, 21.

वस्त्रसा f. Sehne, = स्नायु, स्नासा AK. 2, 6, 3, 17. Trik. 2, 6, 18. H. 631.

वस्त्रिक adj. = वस्त्रेन जीवति P. 4, 4, 13. = वस्त्रं कर्ति, वस्त्रं oder
आवर्ति 5, 1, 51. etwa des Preises werth (wenn die Lesart richtig ist):
इमां मां पूयं वस्त्रिकां जयाथ P. 14, 3, 13.

वस्त्र्य (von वस्त्र) adj. werthvoll: अस्त्र RV. 10, 34, 3.

1. वस्त्रम् (von 3. वस्) n. Decke: अवव्यपन्नसितं वस्त्रम् RV. 4, 13, 4.

2. वस्त्रम् (von 4. वस्) n. Nest: प्रपद्ये न पश्यन्ति वस्त्रम् RV. 2, 31, 1.

वस्य (von 3. वस्) adj. anzuziehen: स्नात ° nach einer Waschung K. 12,
Çr. 7, 2, 18.

वस्यश्चि (वस्यस् + 1. चि) f. das Suchen —, Wünschen von Bes-
serung, — von Wohlfahrt: परा हि मे विमन्यवः पतन्ति वस्यश्चये RV. 1,
25, 4. 175, 1. युवं धियं ददुर्वस्यश्चये 8, 75, 2.

वस्यस् = वसीयस् 1) adj. besser, trefflicher; angesehener, reicher:
कृधि वस्यसा नः RV. 2, 17, 8. 4, 2, 20. 8, 48, 6. 80, 4. VS. 3, 58. सुतः सो-
मो अस्तुतादिन्द्र वस्यान् RV. 8, 41, 4. 7, 32, 19. स्त्री पुंसो भवति वस्यसी 5,
61, 6. 8, 20, 18. अक्काक्रा नो वस्यसा वस्यसादिहि 10, 37, 9. TBa. 2, 2, 9,
10. वस्यो इन्द्रासि मे पितुरुत भ्रातुरुभुजतः RV. 8, 1, 6. यथा वस्यसे प्रति
प्रोद्याद्दि केरिष्यामीति TBa. 3, 2, 3, 4. TS. 6, 5, 10, 2. 7, 2, 6, 7. संसद् 4,
3, 2. अेषान्वस्यसो ऽमानि TA. 1, 4, 3. — 2) n. das Bessere, Beste;
Wohlfahrt, Ansehen RV. 1, 31, 18. 141, 12. अस्मा च तांश्च प्र हि नेषि व-
स्य आ RV. 2, 1, 16. 9, 2. 39, 5. 6, 44, 7. 8, 21, 9. नहि तदिन्द्र वस्यो अ-
न्यदस्ति 5, 31, 2. वस्य इच्छन् 1, 109, 1. AV. 6, 47, 8. 7, 103, 1. RV. 10, 92, 18.

वस्यस् = वस्यस् in पाप °, शो °.

वस्योभूय n. Besserung, Mehrung der Wohlfahrt AV. 16, 9, 4.

1. वस्य (von 2. वस्) m. Tag Med. r. 84.

2. वस्य (von 4. वस्) n. 1) Haus, Wohnung. — 2) Kreuzweg Med. r. 84.

वस्त्रवत् m. N. pr. eines Sohnes des Upagupta B. 10, 2, 13, 25.

वस्वोक्तसारा und वस्वोक्तसारा. f. 1) N. pr. eines Flusses MBh. 3, 12908. 6, 243. R. 2, 94, 25 (103, 26 Gonn.). — 2) Bez. von Kubera's Stadt H. 190. MBh. 7, 2371. R. 5, 9, 61. Ragh. 16, 10. वस्वोक्तसारा त्विन्द्रस्य धन-
दस्य च ॥ नलिनीपुर्योः H. an. 8, 42. fg. वस्वोक्तसारेन्द्रपुरे कुबेरनलिनी-
पुरोः Mnd. r. 308. An den unter 1) aufgeführten Stellen steht नलिनी
als Flussname neben वस्वोक्तसारा. — Vgl. वसुधारा und वसुसारा.

1. वक्तु, वक्तुति und वक्तुते (Naiçh. 2, 14 unter den गतिकर्माणि) Dhā-
rup. 23, 35 (प्रापणो). imperat. वोल्कम्, वोल्काम्, उक्कम् TS. वोळ्म् VS.;
अवाङ् 2. sg. अवालीत् Vop. 8, 134. अवातुम्, वति, वतत्, वातीत्, वतन्,
वततम्, (आ)वतति; अवाढ Vop. 8, 126. 134. उवाक् P. 6, 1, 17. Vop. 8, 134.
उक्कम्, उक्के Vop. 8, 134. उक्किषे, उक्किरे, उक्किवम्, उक्किषी; वक्ष्यति
Kār. 6 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. वक्ष्यति MBh. 1, 4796. 6058. Buāg.
P. 4, 23, 36. Pāṇāt. ed. orn. 22, 21. वोढा, वोळ्म् P. 6, 3, 112. वोल्कवे;
उक्ता; pass. उक्ते: उक्ते P. 6, 1, 15. Hierher zieht Mauidh. auch वैद्व
VS. 8, 26, was vermuthlich eine Entstellung für वस्व oder वत्स्व
(von 3. वस्) ist. Vereinzelt ist (नि) उक्तीत 3. sg. potent. 1) führen,
fahren; mit Gespinn oder zu Schiffe bringen, — fortführen, den
Wagen ziehen, die Rosse führen d. h. lenken: रथेन वामम् RV. 7, 71,
2. अथा उषसं वक्तु: 75, 6. रथः सूर्यो वक्तु 4, 44, 1. अरं वक्तुति मन्यवे
(अथाः) 6, 16, 48. नैभिः 4, 116, 3. पतंगैः 4. अथैः 175, 4. युद्धं वाक्छा
धुरि वोळ्कवे 5, 56, 6. 4, 116, 5. 18. एको अथै वक्तुति रथम् 164, 2. इन्द्र-
रुतौ सोमपेयाय वततः 8, 14, 12. अथ उक्किवान् Ait. Br. 3, 47. Çat. Br.
6, 6, 2, 3. Pāṇāt. Br. 13, 12, 14. AV. 6, 82, 2. Çat. Br. 1, 4, 4, 15. Kāṭh.
Ça. 15, 4, 32. TS. 1, 3, 8, 2. वक्तुते (die Füße angeredet) पृणतो गृहान्
AV. 1, 27, 4. वक् वयो नित्यतो यावत्सम्पुः RV. 4, 135, 2. 7, 90, 1. — वक्तुति
ये (अथाः) रथम् MBh. 3, 1720. R. Gonn. 2, 34, 10. ते कृपाः — अक्त्तम्
MBh. 5, 7107. R. 2, 45, 11. R. Gonn. 2, 41, 15. कृपाः — वक्तुति देवमादि-
त्यम् Buāg. P. 5, 24, 15. पुरुषाणां शतान्यष्टौ मञ्जुपामृचक्रस्थां गुर्वमिळुः
कथंचन R. Gonn. 1, 69, 4. उवाक् मां हिरण्यपुरमत्तिकात् । रथेन तेन मा-
तलिः MBh. 3, 12214. शीघ्रं मां वक्स्व 13179. वक् मां कौरवान्प्रति 4,
1250. यदनेन रथेनैव त्वां वक्त्यं पुरीं पुनः R. 2, 52, 51 (51, 19 Gonn.). Ha-
niv. 9136. ततो मामक्त्सूतो कृपेः MBh. 5, 7181. Buāg. P. 10, 1, 34 (med.).
तच्छिन्नवक्त्रम् Vop. 5, 6. याममज्ञौ वक्तुति Siddh. K. zu P. 1, 4, 51.
नक्कि वोढु रथः शक्तः शरान्मम MBh. 1, 8169. Agni führt oder geleitet
die Gegenstände des Opfers zu den Göttern: स्वाहोक्तं वति कृष्यम्
RV. 2, 3, 11. 3, 29, 4. 10, 15, 12. Ait. Br. 3, 47. अस्यापो यज्ञं वक्तुति 2, 20.
VS. 29, 8. कति पात्राणि यज्ञं वक्तुति TBr. 1, 5, 4, 1. आष्यम् AV. 5, 8, 1.
घृतम् 7, 109, 2. 9, 5, 17. Çat. Br. 2, 2, 2, 28. med. RV. 2, 34, 12. VS. 6, 13.
Kauç. 5. न च कृष्यं वक्त्यग्निः M. 4, 249. R. 5, 7, 62. Buāg. P. 4, 7, 41 (med.).
कविः Çik. 1. यज्ञम् R. 5, 89, 19. त्रिज्ञोतसं वक्तुति यो (वायुः) गगनप्रति-
ष्ठाम् dahin treiben Çik. 165. — 2) intrans. fahren, zu Wagen durch-
laufen, den Wagen lenken, am Wagen u. s. w. stehen, dahinfahren; med.:
वक्तमाना रथेन RV. 5, 31, 9. 36, 5. अथैः 7, 45, 1. य आस्यथा वक्तुते 5,
58, 1. 60, 7. 8, 46, 26. VS. 27, 33. act.: ता कृ त्यदतिवृत्त्युः शश्वदथैः 6,
62, 3. वक्त्रस्थः ein am Wagen stehendes Pferd M. 8, 146. कथमत्यप्राणा
वक्ष्यसीमे कृपा मम MBh. 3, 2786. 2795. अलिखत् इवाकाशमूळः (कृपाः)
4, 1233. कृपाश्च नागाश्च वक्तुति देशिताः Spr. 463. R. 2, 74, 12 (76, 17 Gonn.).
अथैः किंकरसंयुक्तेष्वक् मधुसूदनः fuhr dahin Hariv. 6952. वक्तुते ऽयं

मधुवा सर्वसेनः steht (in reisigem Zuge) RV. 5, 30, 3. अर्पण्यं ग्रामं वक्तुमा-
नमारात् 10, 27, 19. न नाभिङ्गे क्षरयो वक्तुति laufen, rollen Spr. 2420.
विधति वक्तुतां नत्त्राणाम् dahin stehen Prah. 54, 13. dem Wasser ent-
lang hin/fahren, schwimmen: वक्तुता देकेन वक्तुनेन च Kathās. 26, 21. गङ्गा
गच्छत् तत्रासर्वक्ती यो च पश्यथ । मञ्जुषाम् 15, 40. प्रवाहे वक्तुपातं
सौवर्णं पञ्चपञ्चकम् 40, 84. 89, 4. — 3) pass. dass.: उक्ताते ज्ञौ अनु सोमपेयं
मुखो रथः RV. 1, 120, 11. वक्तुतुक्तमानः AV. 14, 2, 9. वाङ्मिर्हृत्तुः MBh.
3, 15672. उक्तातो वाङ्मिर्हृत्तुम् 1, 5387. उक्तामान इव वाक्नोचितः
पादचारमपि न व्यभावयत् Ragh. 11, 10. युयैः तित्तिभुजां योयैरुक्तमानाः
(so ist zu lesen) Rāga-Tar. 5, 38. रथमुक्तं दिव्यतुरगैः Hariv. 6198. स
रथो धासते ऽत्यर्थमुक्तमानो रथो तदा । उक्तामानमिवाकाशे विवानं पापुडै-
रुयैः (so die ed. Bomb.) MBh. 7, 757. उक्तामान इवाकाशे कालमेधेन चन्द्र-
माः Hariv. 3757. याति वियत्युक्तमानेव (उत्का) Varāh. Brh. S. 33, 7. 24.
तेन ध्रुवेन स ययावुक्तमानो महीतले zu Schiffe fahrend Mārk. P. 74, 12.
ज्ञोतसोक्तमानस्य (so ist zu lesen) vom Strome getrieben werdend Vikr.
24. मञ्जुषागतो गर्भस्तरुगैरुक्तमानकः MBh. 3, 17151. वेदशास्त्राण्ये घोर्
उक्तमाना इतस्ततः Verz. d. Oxf. H. 91, a, 2. गुणीधैरुक्तमानः Maitrāj. 3,
2. 6, 30. — 4) fließen, mit sich führen (von Flüssigkeiten): मृत्मानं वक्तुतीः
परिं यति RV. 2, 35, 9. 9, 83, 1. प्रतीपं शायं नद्यो वक्तुति 10, 28, 4. तिर-
शीरोपो वक्तुति Ait. Br. 4, 25. वक्तुतीः (sc. आपः) fließendes Wasser
TS. 7, 4, 4, 1. 6, 4, 2, 3. Kāṭh. 22, 13. Kauç. 32. उदकमवक्तु stehendes
Wasser Āçv. Gṛh. 4, 4, 10. प्रत्यगुर्लभकानयः प्राक्कुखाः सिन्धुसप्तमाः
MBh. 5, 2998. 16, 3. Hariv. 8297. 8297. तीरोदाः — वक्तुति यत्र वै नद्यः
MBh. 13, 3790. R. 4, 41, 55. परोपकाराय वक्तुति नद्यः Spr. 1734. 3921.
Kathās. 39, 27. Verz. d. Oxf. H. 120, a, 16. Buāg. P. 7, 4, 17. Mārk. P.
99, 6. वक्तुति निकटे कालज्ञोतः Spr. 1158. इन्द्रेण घोदकं तस्य वक्तुत्याव-
र्जितं हुतम् zufließen MBh. 3, 2936. नद्यश्च सरितो वारि वक्तुत्यो ब्रह्मसं-
भवम् 14, 783. उक्ताः सर्वसावयः Buāg. P. 4, 19, 8. तोयं वक्तुति सिरा प-
श्चिमा Varāh. Brh. S. 54, 6. 19. 21. 86. 89. 66. 71. 73. अन्नैर्धं मुकुटवक्तुः
liessen einen Thränenstrom fließen Buāg. P. 4, 9, 48. (शिरः) ववाक् (!)
रक्तम् Mārk. P. 88, 45. — 5) wehen (dahinfahren vom Winde): मन्दं व-
क्तुति मारुतः R. 3, 78, 13. Spr. 3137. Gīt. 5, 2. Sāh. D. 19, 18. — 6) heim-
führen, heirathen; med.: जनीः RV. 1, 167, 7. 5, 37, 3. य ई वक्तुते य ई
वा वरोपात् 10, 27, 11. MBh. 1, 3377. 3384. act.: उभे ते एकमुत्केन वक्तु-
त् M. 8, 204. 9, 94. R. 1, 73, 86. Kathās. 45, 357. 58, 86. 84, 65. Buāg. P. 3,
3, 4. 4, 1, 6. 6, 6, 31. 9, 2, 18. 24, 22. वोळ्म् 4, 8, 18. MBh. 13, 5090. act.
vom Weibe: ज्ञाया पतिं वक्तुति यमुनां सुमत् RV. 10, 32, 3. उक्ता gehet-
rathet, verheirathet (Guttin H. 513) AK. 2, 6, 4, 23. MBh. 5, 7459. R.
Gonn. 2, 34, 8. 53, 16. Kumāras. 5, 70. Kathās. 36, 54. अनूढा R. 2, 63, 13.
so v. a. Concubine Sāh. D. 81. उलपूर्वा Çik. 79, 15. 110, 17. देवोढा, आ-
र्षोढा M. 3, 38. कायोढा ebend. aus metrischen Rücksichten statt कायो-
ढा. अनूढा unverheirathet (vom Manne) AK. 2, 7, 55. H. 526. उलत्प्रभृति
seit der Verheirathung (eines Weibes) MBh. 5, 2961. Die Form वोढ (vgl.
सोढ) in der Stelle: इदं भार्याशतम् — पुत्रार्थिना मया वोढम् (वोढम्?) MBh. 3,
1052. — 7) mit sich —, bei sich führen: न स पश्योदं वक्तु Spr. 4816.
यो हि हिवा द्विज्येष्ठं गजकलां वक्तु 2575. — 8) zuführen: गुहासमी-
रणी गन्धावानापुष्पवाञ्चकम् R. 2, 94, 14. दिव्यगन्धवक्त्रात् Kathās.
50, 190. 55, 34. निदाघकाले प्रालेयं प्रायः शैत्यं वक्तुत्यलम् Spr. 1295. र-

निको हि वक्तेकाव्यं पुण्यामोदमिवानिलः so v. a. *in die Wette führen, verbreiten* KATHÁS. 8, 10. *darbringen*: बलिम् Buā. P. 1, 13, 29. 3, 21, 16. 5, 1, 14. 6, 3, 13. भागम् 9, 3. *bringen* so v. a. *verschaffen, bewirken*: तेषां योगक्षेमं वक्ष्याम्यहम् Bhaṣ. 9, 22. मनोवाग्देवस्तुभिः । प्रेयसः परमा प्रीतिमुवाक् Buā. P. 9, 18, 47. दुःखनिवहम् 3, 9, 9. — 9) *wegführen*: (सरस्वती) वेगेनैवाह तं विप्रं विद्यामित्राश्रमं प्रति MBh. 9, 2391. अद्रेः शृङ्गं वरुति पवनः किं स्थित् Megh. 14. तं (रेणुं) वक्त्यनिलः शीघ्रम् R. 2, 93, 14 (102, 16 Gorr.). Mārk. P. 17, 3. कुरुलक्ष्मीम् MBh. 1, 4796. उक्तमानः (जलेन) 9, 2386. जलेनोक्तम् vom Wasser fortgeschwemmt M. 8, 189. ऊढं fortgeschleppt, geraubt 9, 270. — 10) *tragen*: पृष्ठेन MBh. 1, 5888. 6053. KATHÁS. 22, 140. स्कन्धेन Spr. 2764. 3924. मूर्ध्ना 2684. Megh. 17. शिरसा Spr. 1847. KATHÁS. 62, 115. मूर्ध्नि 114 (med.). Buā. P. 8, 20, 18. 9, 4, 54. BHATT. 14, 91. वत्सि Spr. 592. कृदि KATHÁS. 56, 245. भृङ्गाढयन Buā. P. 3, 13, 40. तेषामहं पादसरोजरेणुम् — वक्ष्याधिकिरीटमायुः 4, 21, 42. मुखे निबद्धां निर्हतिम् Spr. (II) 876. धर्मराजं च धाम्यं च कृञ्जां च यमज्ञां तथा । एका ऽप्यहमलं वाढुम् MBh. 3, 11019. fgg. 4, 148. R. 3, 4, 26. 5, 35, 31. KATHÁS. 18, 170. 22, 142. यत्रारोहति जेतारो वरुति च पराजिताः ein Spiol Buā. P. 10, 18, 21. fg. वरुति शिविकामन्ये यात्यन्ये शिविकागताः Spr. 4099. Buā. P. 5, 10, 2. 6. खे खेलगामी तमुवाह वारुः Kumāras. 7, 49. खरवत् Spr. 4780. करभाणां सक्तमाणां कोशं तस्य — ऊर्ध्वं MBh. 2, 1201. वाक्कैरुक्तमानां तां प्रूरैः R. 4, 24, 21. 5, 73, 48. गुक्कैरुक्तमानां सा (सभा) MBh. 2, 385. उक्त्ये स्म सुपर्णेन Ragh. 10, 62. Pāṇāt. 198, 17. fg. वमुधा तथोक्ते येन BHATT. 2, 39. अङ्गाश्रयप्रणयिनस्तनयावृक्तः Çāk. 176. शरीरमेका वरुते ऽत्तरात्मा MBh. 12, 6917. गर्भम् eine Leibesfrucht tragen Spr. 1896. (नावः) वरुत्यो जनमाढ्वं तदा संपेतुराश्रुगाः R. 2, 89, 17. fg. (97, 22. fg. Gorr.). तं जनमस्त्यसंधं भगवति वमुधे कथं वरुति Spr. 484. Buā. P. 8, 20, 4. वरुति भुवनश्रेणीं शेषः Spr. 2763. अम्भानिधिर्वरुति दुर्वक्त्राडवाग्निम् 203, v. 1. (II). KATHÁS. 25, 100. कार्यधुरम् MBh. 8, 1668 (med.). R. Gorr. 2, 21, 12. 36, 14. भारं स वरुते तस्य Spr. 4919. BHATT. 3, 51. 15, 20 (भरम् st. परम् Comm.). Buā. P. 5, 2, 11. 8, 6, 34. चिरोढां धुरम् Ragh. 18, 11. Rāśa-Tar. 3, 171. कृत्रम् Spr. 4891. चापम् Megh. 72. KATHÁS. 22, 92. (या अलका) वरुति सलिलोद्गारमुच्चैर्विमानैर्मुक्ताजालय-थितमलकं कामिनीबाधवृन्दम् Megh. 64. कतोक् कवचं वरुमानाः P. 3, 2, 129. Schol. धर्मे वरुन्वर्म Rāśa-Tar. 3, 195. रक्ताश्रुकम् Mārk. 10, 9. व-सप्तपुष्पाभरणम् Kumāras. 3, 53. नानालिङ्गानि Rāśa-Tar. 4, 178. 1, 2. शिरः so v. a. *den Kopf hoch tragen* Hariv. 7105. शिरांसि गर्वितान्यूरुः 8321. मूर्धानम् — उच्चैस्तरां वहयति शैलराजः Kumāras. 7, 68. वसुधराम्, क्षाम-एतलम् *tragen* so v. a. *regieren* Rāśa-Tar. 1, 101. 4, 119. अमुभिरुक्तमानाः von den Lebensgeistern getragen so v. a. *am Leben erhalten* Buā. P. 5, 26, 22. — 11) *ertragen*: मनोभवम् Mārk. P. 18, 41. *ertragen* so v. a. *nachsehen, verzeihen* Buā. P. 5, 3, 15. — 12) *an sich tragen, haben*: यज्ञाभ्यु-पात्तकलिलं वदनं वरुते MBh. 11, 43. वरुति हि धनकार्यं पापभूतं श-रीरम् Mārk. 13, 15. पीयूषपूर्णकुचकुम्भयुग्मम् Kāuap. 26. वीरकावक-द्राक्ता KATHÁS. 47, 52. दशा बाष्पकलामुवाह Buā. P. 4, 8, 16. वरुन्निव रविप्रभाः Rāśa-Tar. 4, 197. — 13) *sich unterstehen, sich hingeben; an den Tag legen, äussern*: अग्निम्, विषम्, तुलाम् *sich dem Gottesurtheil mit dem Feuer, dem Gift, der Wage unterwerfen* Jān. 2, 99 (vgl. Z. d. d. m. G. 9, 677, N.). वरुम सर्वं विवशा यस्य दिष्टम् Buā. P. 5, 1, 11. भ-

गवतो ऽनुशासनम् 20. दुर्वक्त्रं योगम् MBh. 13, 1918. मानुषीं दीताम् Hariv. 3735. नियमान् Buā. P. 3, 16, 7. सूर्याधिकारम् Mārk. P. 114, 3. कपयम् MBh. 1, 3094. अर्धम् R. 1, 23, 7. लज्जाम् Spr. 382 (II). खेदम् 868. पद्या-तापम् 3055. चित्तमेकाम् KATHÁS. 11, 7. 79, 10. निद्राम् Buā. P. 3, 9, 19. संरब्धिसिक्प्रकृतम् Ragh. 16, 16. प्रीतिम् Hariv. 4189. जीविताशाः 8091. मानम् 8315. वाल्मह्यं केशवमयम् 8321. मानम्, मदनम्, मदम् 8433. धैर्यम् R. 5, 33, 41 (med.). शोभाम् Megh. 53. गर्वम् Spr. 826. द्विगुणरुचिम् 2026. निष्ठुरताम् 2417. कात्तिम् 3225. BHATT. 8, 49 (med.). मरुदुःखम् Ka-THÁS. 66, 143. प्रमानम् BHATT. 16, 5. परमेष्ठ्याधर्मम् Pāṇāt. 218, 5. स्वाम् Rāśa-Tar. 4, 526. दत्तवातानुकारिताम् 1, 352. विफलममसम् 4, 717. ऊ-ढकास Buā. P. 2, 7, 25. ऊढवयस् = प्राप्तवयस् 4, 9, 66. — 14) *bezahlen*: मिथ्याभियोगी द्विगुणमभियोगाद्धनं वरुते Jān. 2, 11. 292. — 15) *zubrin- gen* (eine Zeit): वरुतिः केनाप्युपायेन वरु त्वं *ausführen* Rāśa-Tar. 4, 570. तत्राप्यरुति द्वित्राणि वरुत्वेवाभवत् 290. — 16) *वरुन्* (तन्मसं स-रुता वरुन्) Hariv. 4453 fehlerhaft für *वपन्*, wie die neuere Ausg. liest. — Vgl. नवाढा, सकोढ, सूर्योढ.

— *caus. वाक्यति, selten ० ते* 1) *fahren lassen, (den Wagen) laufen lassen, lenken*: रथं वाक्य (सूत) मे शीघ्रम् MBh. 4, 1435. Hariv. 2433. 7300. 9359. R. 2, 114, 8 (125, 18 Gorr.). 7, 28, 24. 29, 7. (die Pferde) *ste- hen lassen, lenken*: शनकैर्वाक्यन्त्यान् MBh. 7, 6421. 8, 688. मरुवृषान् Rāśa-Tar. 4, 227. Schol. zu Kāty. Ça. 626, 2 v. u. वाक्यामास तानृषीन् *liess sie* (wie Zugthiere) *ziehen* MBh. 5, 469. 13, 4753. mit doppeltem acc. P. 1, 4, 52. Vārtt. 7. वलीवर्दान्यवान् Schol. (zu Wagen) *Etwas führen*: अर्पितविमानवाकितवाञ्छनकर्तृवस्त्रकोटिचय KATHÁS. 43, 250. (ein Schiff) *führen, lenken*: नावम् MBh. 1, 2399. तरिम् 4014. Ohne acc. *fah- ren zu Wagen, sich vermittelt eines Vehikels irgendwohin begeben*: त्व-रितं वाक्यताम् (impers.) wird dem Wagenlenker zugerufen R. 2, 40, 31. अधिष्ठाय च गौ लोके भुञ्जते वाक्यति च MBh. 12, 6705. अवाक्यस्ततः (आधावत्तस्तदा die neuere Ausg.) शीघ्रं बाणास्य पुरमत्तिकात् Hariv. 10476. दन्तिणेन च मार्गेण सव्यं दन्तिणमेव च । वाक्यस्व मरुभाग ततो इत्यसि राघवम् ॥ R. 2, 92, 13 (in der ed. Bomb. wird ein Vers eingeschoben, so dass dort वाक्यस्व in der Bed. *führen* mit वाकिनीम् zu verbinden ist). — 2) *Jmd lenken lassen*; mit dopp. acc.: वाक्यानवाक्यत्पार्थम् Vor. 5, 5. — 3) *Etwas tragen lassen* P. 1, 4, 52, Vārtt. 5. भारं देवदत्तेन Schol. शैलान्कपिभिः Vor. 5, 5. उष्ट्रवामीशतवाकितार्थ Ragh. 3, 32. Rāśa-Tar. 5, 274. Z. d. d. m. G. 14, 571, 7. 572, 4. 8. *Jmd tragen lassen, zum Tra- gen anstellen*: पशुवच्चैव तान्पृष्ठे वाक्यामास MBh. 1, 3153. न वाक्येद्वि-ज्ञान् Mārk. P. 34, 34. *sich tragen lassen* so v. a. *reiten auf* (acc.): तुर-गम् 121, 8. KATHÁS. 12, 135. ते वाक्यतो ऽन्योऽन्यम् Hariv. 3749. तं च मण्डुकैर्वाक्यमानं दृष्ट्वा Pāṇāt. 199, 3. 4. क्यारोक्षेण वाकितां किशोराम् R. Gorr. 2, 125, 14. — 4) *tragen*; nur im pass. *getragen werden*: वरुतो वाक्यमानाश्च Buā. P. 10, 18, 22. वाक्यमानमयःखण्डम् Kām. Nitis. 11, 48. प्रतीपं कृष्णमाणो हि नोतरेदुत्तरेश्वरः । वाक्यमानो ऽनुकूलं तु जलोपाद्य-सनात्तथा ॥ so v. a. *sich treiben lassend, getrieben werdend* Spr. 1845. अन्नङ्गवाक्ति *getrieben* von Ragh. 19, 47. वाक्यमानस्य तृक्षया Spr. 1440. — 5) *betreten*: स वाक्यते राजपथः शिवाभिः Ragh. 16, 12. वाक्येदधशेषम् so v. a. *den Rest des Weges zurücklegen* Megh. 39. — 6) *Etwas in Be- wegung setzen, wirken —, arbeiten lassen*: सूनाः M. 3, 68. दश सूनास-

कृत्वाणि यो वाक्यति सैनिकः 4, 86. घसीन् BHATT. 14, 38. wird von WESTERGAARD und Andern zu वाक् gezogen. — 7) Jmd anführen, betrogen: वाक्तिना वपमनेन PĀNĀT. 64, 6. wird von BENFAY auf वाक् zurückgeführt. — Vgl. उर्वक्ति.

— intens. वाक्तिर्यत्र hinüberführen CAT. Br. 1, 4, 3, 6. 8, 2, 1. fig. दतिषु दधि वनीवाक्ते CĀNKH. Çr. 14, 40, 19. — Vgl. वनीवाक्त्न.

— वक्ति 1) hinüberführen über, vorbeifahren an: स नो वत्तिद्विस्त्रान्यति उर्गृह्णीषु RV. 6, 22, 7. CAT. Br. 13, 8, 4, 6. मृत्युम् 14, 4, 4, 12. LĀT. 3, 5, 1. — 2) verbringen (eine Zeit): स्वेनैव धनव्ययेन रममाणया मासमात्रमत्य-वाक् DAÇAK. 62, 10. — Vgl. वक्तिवाह. — caus. 1) betreten: लोका-तिवाक्ते मार्गे SARVADARÇANAS. 39, 4. — 2) versetzen: अलकामतिवाक्तेव KUMĀRAS. 6, 37. — 3) verstreichen lassen, glücklich über Etwas hinüber-kommen: वक्तिवाक्तानि मया कथंचिद्-वक्तिरिति RAGH. 13, 28. राजपुत्रैः समं सव्यं कृद्वाद्यतिवाक्ते KATHĪS. 28, 111. स शायस्तेन — वक्तिवा-क्तिः 33, 21. insbes. eine Zeit verbringen: त्रियामाम् RAGH. 9, 70. ऋतून् 19, 47. तान्यक्तानि KATHĪS. 5, 78. 6, 133. 12, 184. 39, 247. 51, 209. 54, 186. 66, 62. 73, 2. RĪĀA-TAR. 2, 34. 3, 159. 190. 4, 447. 572. 6, 47. PRAB. 2, 11. 68, 6. PĀNĀT. 185, 25. ed. orn. 52, 24.

— व्यति med. (व्यतिकारे) VOP. 23, 55; vgl. P. 1, 3, 15. Vārtt. 2.

— समति caus. verstreichen lassen, zubringen: दिवसशेषम् NĀGĀN. 19, 10.

— अधि tragen: पुरुषानधिवक्तः eine Sänfte BHĀG. P. 5, 10, 2. अध्यूढ (s. auch bes.) aufgesetzt auf (loc.) AIR. Br. 3, 41. — Vgl. अधिवाक्त्न.

— अनु 1) entlang führen: पन्थाम् AV. 14, 2, 74. एणकुणकं स्रोतसानू-ह्यमानम् vom Strome fortgetrieben werdend BHĀG. P. 5, 8, 4. — 2) med. nachschlagen, ähnlich werden KULL. zu M. 3, 7. — 3) betreiben: लोक-पात्राम् BHĀG. P. 12, 6, 07. — Vgl. अनुवक्.

— अप 1) wegfahren, wegführen MBH. 4, 2083. तमारेप्य स्वस्थे — अपो-वाक् 6, 2347. 5400. fig. रणात् BHĀG. P. 10, 70, 27. (रातसः) कीचकमपोवाक् वातवेगेन MBH. 4, 462. HARIV. 10726. यक्षपशुमपोवाक् BHĀG. P. 4, 19, 11. 10, 37, 29. ÇĀNKH. zu KHĀND. UP. S. 31. नदी । अपोवाक् वसिष्ठं तु प्राचीं दि-शम् MBH. 9, 2393. वायुरपोवाक् तद्वज्रः 1, 1479. अपोवाक् च वासो ऽस्या मारुतः 2939. — 2) wegtreiben, vertreiben: नैरिवोल्काभिरपोक्त्वामानो मरुगजः R. 2, 21, 53. अपोठविघ्न RAGH. 13, 22. — 3) abwerfen: अपोक्त्वा वसने स्वकम् MBH. 2, 2389. entfernen, wegschieben: अनपोठार्गल RAGH. ed. Calc. 16, 6. — 4) aufgeben: अपवकृति BHĀG. P. 5, 14, 37. अपोठकर्मन् RAGH. 11, 25. अपोठनेपथ्यविधि 16, 73. तद्वज्रयोपठपितृराज्यमभिषेक 13, 70. आसुरं भावमपोक्त्वा BHĀG. P. 6, 18, 19. सौकुदम् 9, 6, 44. — Vgl. अ-पवाक्, अपवाक्त्वा und 1. ऊक् mit अप. — caus. 1) wegfahren, wegführen, abführen: रथं युद्धात् R. 6, 88, 36. 89, 3. त्रिगर्तसेनापतिना स्वस्थेनापवा-क्तिः MBH. 7, 4968. 9, 2394. HARIV. 9233. 9237. 10728. 10844. R. 1, 1, 51 (54 GONN.). 2, 9, 18. R. GONN. 1, 42, 2. 43, 2. 2, 6, 26. 3, 59, 4. 66, 25. 5, 32, 27. 7, 28, 19. MĀLAV. 67, 19. BHATT. 8, 86. कङ्कालम् RĪĀA-TAR. 2, 101. अपोवाक्ति (I) BHĀG. P. 10, 76, 33. — 2) vertreiben, verjagen DAÇAK. 68, 9. 80, 10. PĀNĀT. 231, 5. 6. — 3) sich aus dem Stamme machen DAÇAK. 75, 3. — Vgl. अपवाक्त्वा, अपवाक्त्न.

— प्रत्यप zurückdrängen, zurückstossen: गृहीत्वा मृङ्गयोस्तं च अष्टादश पदानि सः । प्रत्यपोवाक् भगवान् BHĀG. P. 10, 36, 11.

— व्यप (hierher oder zu 1. ऊक्) 1) vertreiben, verscheuchen: व्यपो-

ठव MBH. 8, 2942. व्यपोठे च ततो धीरे तस्मिन्नेजसि 7, 8279. व्यपोक्त्वा मातृदोषम् BHĀG. P. 6, 18, 66. व्यपोक्त्वानिमित् किं कार्यं यत्क्रियते — त-दनिष्ठाय कल्पेत KATHĪS. 32, 42. — 2) offenbaren, an den Tag legen: त-या ते मानुषं कर्म व्यपोठम् MBH. 8, 1610.

— अभि hinfahren, herbei —, hinführen zu RV. 1, 118, 4. रथो न सन्नि-रभि वन्ति वाङ्म 3, 15, 5. 6, 21, 12. 37, 2. 8, 32, 9. (मामाशवः) अभि प्रयो वन्तन् 63, 14. स्वर्गे लोकम् CAT. Br. 3, 8, 2, 16. 4, 1, 2, 25. AIR. Br. 6, 9, 8. 24. घृतकुल्या मधुकुल्याः पितृस्त्वधा अभिवकृति CAT. Br. 11, 5, 4. त-तो ऽभ्यवकृद्व्ययो वैराटिः सव्यसाचिनम् । यत्रातिष्ठत्कृपः MBH. 4, 1757. fig. Vgl. अभिवक्त्न, अभिवाक्त्वा, अभ्यूढि. — caus. zubringen (eine Zeit) fehlerhaft für वक्ति RĪĀA-TAR. 1, 332 (wo ausserdem zu lesen ist सत्र-योदशवासरा) und PĀNĀT. 3, 7, 23.

— आ herbeiführen, bringen: आश् वक् P. 8, 2, 91. अग्ने पत्नीरिक्त्वा वक् RV. 1, 22, 9. ते न आ वन्तन्मुविताय वर्णाम् 104, 2. 113, 15. 3, 58, 1. देवान् 4, 8, 2. आ वा वक्तु रथोः 14, 4. आ हा वक्तो मर्त्येय पृथम् (die Zeit des Opfers und dadurch dieses selbst) 5, 41, 7. रयिम् 42, 18. उपसं स्वराव-कृत्सीम् 80, 1. 8, 34, 8. आ वन्ति मर्कि न आ च सति 19, 3, 7. AV. 3, 24, 7. 4, 23, 2. जयाम् 6, 78, 1. 12, 2, 42. CAT. Br. 1, 4, 2, 16. fig. येन पथा क्वयमा वो वक्तानि 5, 2, 26. VS. 18, 59. सर्वभ्यो दिग्भ्यो बलिमावकृत्तः AIR. Br. 7, 84. अयिम् TAIRT. UP. 1, 4, 2. 1. med. RV. 7, 71, 3. 8, 19, 1. partic. घोढ CAT. Br. 2, 5, 2, 29. ĀÇV. Çr. 1, 3, 22. 3, 10, 19. घोढा, अघोढा P. 6, 1, 95, Schol. — आवाक्यमावकृत् (so die ed. Bomb.) zuführen (die Braut) MBH. 13, 2407. रुक्मं हिरण्यम् u. s. w. न ज्ञातु क्षयमावकृत् bringe man nicht in's Haus 4, 535. तस्यार्चापुष्पमावकृन् R. GONN. 2, 80, 11. किमस्य त आ-वकृति bringen, darbringen BHĀG. P. 8, 22, 19. गुरवे प्रीतिम् bringen, verschaffen M. 2, 246. 3, 82. सुखम् MBH. 1, 3355. 3, 2830. 16709. सैभा-ज्यम् HARIV. 7155. क्षयम् R. 3, 56, 27. आपदं घोराम् 5, 76, 5. रुचिम् VIKR. 48. संगमं प्रियङ्गेनेन 128. RAGH. 11, 73. ad ÇĀK. 54. Spr. 1474. 3112. 4436. 5285. VARĀH. BṢH. S. 6, 4. 45, 8. 77, 35. RĪĀA-TAR. 6, 248. DAÇAK. 64, 17. BHĀG. P. 1, 13, 13. 7, 15, 28. 8, 23, 9. 9, 1, 38. 10, 65, 17. PĀNĀT. 3, 15 (1, 10 ed. orn.) — 2) heimführen (als Gattin) MBH. 13, 2448. 5079. 5088. HARIV. 120. — 3) eintragen, bezahlen: दिग्गुणम् JĀGĀN. 2, 193. — 4) fort-führen: तेन कूलापकरेण मैत्रावरुणिरिह्यत wurde vom Flusse fort-getrieben MBH. 9, 2386. — 5) sich ergiessen, fliessen: बलवत्प्रतिविद्धस्य नस्तः शोषितमावकृत् MBH. 4, 2209. — 6) tragen: नानाविधित्रकृतम् उ-नम् KĀURAP. 19. धुर्म die Last der Regierung R. 1, 71, 15. राज्यम् so v. a. regieren HARIV. 1943. — 7) an den Tag legen, anwenden: सर्ग उद्यमम् BHĀG. P. 3, 9, 29. मा रोदीर्घ्यमावक् MĀK. P. 52, 5. — Vgl. आवक् fig., आवाक्. — caus. herbeiführen: ऋषिम् MBH. 1, 4287. HARIV. 7787. insbes. die Götter zum Opfer u. s. w.: देवताः CAT. Br. 1, 7, 2, 18. 2, 6, 2, 22. 3, 5, 2, 18. AIR. Br. 1, 2. ÇĀNKH. Çr. 1, 4, 22. GONN. 4, 3, 4. ĀÇV. Çr. 1, 5, 24. 4, 8, 6. JĀGĀN. 1, 229. 233. MBH. 1, 2770. 4387. 4754. 4757 (med.). 15, 824. HARIV. 7580. R. 1, 13, 9. R. GONN. 1, 13, 86. VARĀH. BṢH. S. 48, 21. fig. WEBER, RĪMAT. UP. 325. KṢHṢHĀG. 279. 289. BHĀG. P. 11, 27, 24. PĀNĀT. 3, 13, 3. — Vgl. आवाक्त्न.

— अन्वा herbeiführen: अन्व त्रिशोकः शतमावकृत्सून् RV. 10, 29, 2.

— अन्वा dass. RV. 1, 134, 7. 6, 63, 7. अन्वावकृति कल्याणं विविधं वा-क्क्षुभाषिता Spr. (II) 510.

— उदा davonführen CAT. Br. 3, 3, 2, 17. ततो मा सूतस्तुपावदवक् MBu. 5, 7177. dahinsiehen: तुरगाः शिखपिडनमुदावक्त् 50 v. a. *sogen den Wagen des Çikh. 7, 969. 3, 15704. hinausführen: क्षमिर्द्व्यमुदावक्त् 12, 12196. heimführen, heirathen: सुभद्रा भार्यमुदावक्त् 1, 8630. fg. 6, 5601 (nach der Lesart der ed. Bomb.). R. 7, 4, 16.*

— समुदा hinausführen, hinausziehen: पूर्वं तु बालाः समुदावकृत्ति (so die neuere Ausg.) । वृद्धाश्च पश्चात्प्रतिमा नयन्ति HARIV. 8467. davonführen, forttragen: ततो कृत इति ज्ञात्वा तान्भक्तान्समुदावक्त् (रात्तसः) R. 7, 69, 15. dahinsiehen (am Wagen) Jmd. (अस्याः) पुत्रं विराट्प्राप्तस्य सत्वरं समुदावक्त् MBu. 7, 966. heimführen, heirathen: अहं विचित्रवीर्यस्य द्वे कन्ये समुदावक्त् 13, 2441.

— उपा herbeiführen RV. 1, 74, 6. 3, 35, 2. द्विजगृहे द्विजमोदमुपावक्त् Verz. d. Oxf. H. 255, a, 17.

— निरा entführen PANÉAV. Br. 9, 4, 11. holen: नौवौ निरूपयन् निरास-न्याभिः कुष्ठं निरावक्त् AV. 5, 4, 5.

— समा zusammen herbeiführen, zusammenbringen, versammeln: अ-प्राप्तिपूहिः समावकृत्ति TBA. 3, 8, 2. Ait. Br. 8, 22. herbeiführen: (अनिलः) कदम्बसर्गार्जुनपुष्पभूतं समावकृत्तगन्धम् HARIV. 8790. med. etwa sich zusammenfinden: तवैकं संवकावकै Ait. Br. 8, 27. nach Sā. sich Lebensunterhalt (निर्वाह) verschaffen.

— उद् 1) hinausführen, hinausführen; hinaus schaffen, hinausheben RV. 1, 50, 1. भुजमुद्कृत्तुरासिः 7, 69, 7. अयः समुद्रादिवमुद्कृत्ति AV. 4, 27, 4. 13, 1, 36. 18, 2, 22. 19, 25, 1. KAUSH. Up. 3, 5. hinaus schaffen Ait. Br. 2, 19. TBA. 1, 1, 5, 6. श्यावाश्चमार्चनानसं सन्नमासीनं धन्वादवक्त् PANÉAV. Br. 8, 5, 11. यदीमाविदे रोकृतावश्माचितं कूलमुद्कृत्ति: hinausziehen 14, 3, 13. कृपाः प्रयाति देवेश्वरमुद्कृत्तो नभस्तलम् HARIV. 13127. herausziehen (Pfeile aus dem Köcher) MBu. 3, 15657. 12, 125. उद्वाक् शरान्यो-रवावणस्य सुतं प्रति R. 6, 70, 9. aufheben: उद्कृष्य भुजाया क् वि मेदिनी-मन्वरे स्थितः 3, 55, 9. 5, 73, 36. 6, 36, 90. Bha. P. 10, 13, 22. in die Höhe bringen: पौरवं वेशम् MBu. 1, 3705. — 2) wegführen (die junge Frau aus dem Vaterhause). Gonn. 2, 2, 17. Pā. Gonn. 1, 11. Ragh. 7, 82. 67. überh. heimführen, heirathen: नोदकृत्कपिला कन्याम् M. 3, 8. 10. 15. 7, 77. Jān. 1, 52. Ragh. 11, 54. Varān. Bha. S. 70, 1. Kathās. 26, 184. 34, 239. Bha. P. 3, 22, 15. 4, 30, 15. 5, 2, 22. 10, 52, 41. Mārk. P. 21, 31. 28, 18. 34, 77. fg. 113, 52. med. M. 3, 4. Kathās. 36, 56. Bha. P. 10, 52, 42. PANÉAV. 190, 1. उद्वाढ BHATT. 2, 48. उद्वा Kathās. 45, 304. 75, 181. 89, 105. 92, 52. — 3) zuführen, bringen: रतिमुद्कृत्तादद्वा गङ्गेद्वयमुद्कृत्ति Bha. P. 1, 8, 42. बलिम् 10, 87, 28. द्विषा खेदम् 4, 10, 36. उद्कृष्यामि तौ-स्ते ऽहं कामान् 25, 36. — 4) tragen: स्कन्धेन Bha. P. 5, 8, 10. भारं शि-रसा गुरुम् 4, 29, 38. जटात्रिटे: 5, 17, 2. MBu. 7, 7963. R. 7, 34, 38 (med.). Ragh. 11, 66. आत्मानमुद्वाढुमशकुवक्ष्यः 16, 60. Çic. 9, 73. Hit. 127, 1. प-रिधं गुरुम् BHATT. 9, 7. भारम् MBu. 3, 335 (med.). 326. R. 7, 68, 4. दारि-द्र्यभारम् Spr. 446. राज्यभारम् Kathās. 15, 4. गृहभारम् 22, 156. Bha. P. 7, 9, 43. राज्यधुरं गुर्विम् MBu. 1, 4272. 3, 324. 4, 919. 8, 375. 13, 277. 7169. 14, 25. R. 5, 36, 65 (med.). 6, 112, 109 (med.). KUMĀRAS. 6, 30. PANÉAV. ed. orn. 22, 21. जटामपुलम् HARIV. 4568. रथनाकलापम् Mārk. 11, 15. भू-षणम् R. 3, 7. वासोसि BHATT. 3, 42. निरुद्धमुद्कृत्ति ऽजिनं च Varān. Bha. 27 (25), 27. गार्कस्थ्यम् (als eine Last) MBu. 12, 324. गार्कस्थ्यं भा-

रमाकृतम् । स्कन्धे Mārk. P. 29, 41. मकीम् 50 v. a. *regieren Riāa-Tar. 3, 529. राज्यम् dass. Kathās. 86, 16. द्विषा विभक्ता ऽपिमुद्कृत्ति. धुरं रथा-श्चाविव संयुक्तौ: MĀLAV. 89. मनसोदकृती भृशम् । दुःखान्यधारयन् MBu. 15, 137. पुत्रशोकं धैर्येणोदकृते 150. R. Gonn. 2, 16, 46. मरुदेवस्य वक्ष-मुद्कृन्मनसा im Herzen tragend 50 v. a. *eingedenk HARIV. 8046. halten, Spr. 846. सरोजमितरेण (करेण) चोदकृती Varān. Bha. S. 38, 37. पदमुद्कृ-तमुद्कृती KUMĀRAS. 5, 55. स्कन्धासक्तं कृत्तमथोदकृती MBu. 15, 436. ल-म्बं शिरस्त्रं वामपाणिना Riāa-Tar. 5, 242. festhalten (Gegens. अयवक्त् aufgeben) Bha. P. 5, 14, 27. — 5) an sich tragen, haben; äussern, an den Tag legen: अत्यदुतद्वयम् Bha. P. 7, 8, 18. स्कन्धमुद्कृत्ति गोपतितु-त्यम् Varān. Bha. 27 (25), 5. Vikr. 150. मनोरथं यौवनम् KUMĀRAS. 1, 19. श्रियमुद्कृत्ति मुखे ते बालातपरक्तकमलस्य Vikr. 136. चित्ताविषादविपदं च महेत्सवं च MĀLATI. 96, 4. 5. शतगुणीभूतामिवोत्कृष्टा Kathās. 18, 371. नाकारमुद्कृत्ति Riāa-Tar. 3, 252. तथोत्कर्षम् 478. प्रमोदम् 6, 174. गर्वम् Sā. D. 56, 18. मानम् Spr. 2180. अद्युते तीक्ष्णो धीक्षिम् Bha. P. 4, 12, 11. 23, 37. 5, 17, 31. वामुदेवे रतिम् 4, 28, 39. प्रभूतमुद्कृत्तसम् (so die ed. Bomb.) PANÉAV. 141, 4. — 6) zu Ende führen: प्रारब्धम् Spr. 1913, v. 1. — 7) उद्वाढ = उढ und पीवर (स्थूल) H. an. 3, 159. Med. dh. 7. — 8) उद्कृन् (वक्राच्छेपितम्) MBu. 3, 16129 fehlerhaft für उद्मन्, wie die ed. Bomb. liest und wie schon WESTERGAARD vermuthet hatte. — Vgl. उद्कृ fg. und उद्वाक्. — caus. 1) verheirathen (eine Tochter u. s. w.) MBu. 1, 3501. Spr. 512. — 2) heimführen, heirathen (ein Mädchen) PANÉAV. 181, 5. 261, 5. — Vgl. उद्वाक्.**

— प्रोद् äussern, an den Tag legen: भूतेषु प्रोद्कृत्तानुकम्पाम् PANÉAV. 3, 10, 3. — Vgl. प्रोद्वाक्.

— समुद् 1) hinaustragen, forttragen: नरेन्द्रं दिक्षतयत्तः समुद्कृत्त-रात् BHATT. 3, 38. — 2) heimführen, heirathen (ein Mädchen) Jān. 3, 261. R. 2, 107, 3 (113, 3 Gonn.). Bha. P. 10, 52, 24. — 3) aufheben: व-ज्रसारमयं शिशुम् MBu. 2, 718. कृच्छ्रादिव समुद्कृन् । पदानि 15, 171. — 4) tragen: जटाभारम् HARIV. 2825. 12306. मन्त्रिधुराम् Kathās. 4, 136. त-द्राज्यचित्ताभारम् 80, 9. मालाम् MBu. 13, 982. दुःखानि 750. मनसा, कृद-येन im Herzen tragen, eingedenk sein HARIV. 8749. R. 7, 17, 16. — 5) an sich tragen, haben, an den Tag legen, äussern: चतुर्मनोहर् पीनं मेखला-दामभूषितम् । समुद्कृत्तो जघनम् R. 7, 26, 16. शक्रकार्मुकरुषम् Varān. Bha. S. 44, 25. स्वदम् Verz. d. Oxf. H. 171, a, 1. विषादम् R. 6, 82, 22.

— उप 1) herbeiführen: कृती इकोप वन्तः (इन्द्रम्) RV. 1, 16, 2. 47, 6. गूकम् 49, 1. 8, 4, 14. 6, 42. 10, 32, 2. (रथः) य इकास्मानुपावक्त् MBu. 2, 2064. न मे प्रीतिमुपावक्त् bringen, verschaffen 13, 709. सर्वं तद्गवान्म-क्षमुपावाक् प्रतिश्रुतम् Bha. P. 3, 23, 51. Jmd zu Etwas bringen, verlei-ten: मा त्वं भर्तारमसद्वर्गमुपावक् R. ed. Bomb. 2, 35, 28. Hierher oder zu 1. उक्त् उपोढ herbeigeführt, bewirkt: कुकर्म्मिहोपातोपि लक्ष्मीः Riāa-Tar. 6, 295. रथ Spr. 3807. मद् Daçak. 83, 11. nahe gerückt, in der Nähe befindlich, nahe bevorstehend: ऽबल MĀLAV. 76. ऽपाणिपक्षा Ku-māRAS. 7, 4. ततो ऽप्युपाढा रजनी दिनतये 50 v. a. *brach ein R. Gonn. 2, 116, 49. अनुपाढार्गल mit nicht vorgesehobenem Riegel Ragh. 16, 6 gehört zu 1. उक्त्. — 2) उपोढा eine Hinsugeheirathete d. i. Nebengattin R. 1, 13, 27. — उपोढ = उढ H. an. 3, 159. Med. dh. 7. — Vgl. उपवक्, उ-पवाक् fg.*

— सम्प 1) *mit sich führen, strömen lassen*: (नदी) शोषितं सम्पाव-
क्तम् MBu. 9, 2400. — 2) *pass. heranrücken, einbrechen, beginnen*: रा-
त्रिश्च सम्पावक्ते Hariv. 7569. सम्पावे सम्पावक्ते Āc. G. 3, 12, 1. इन्दो
सम्पावो so v. a. *aufgegangen* Uttarak. 99, 14 (131, 14). könnte eben so
gut zu 1. उक्त्तु gezogen werden.

— नि 1) *hernteder —, herinführen zu* (dat. oder loc.): रथेन नः शी
येन्यथिना वक्तं यज्ञे अस्मिन् RV. 7, 69, 5. पत्नीर्विमदाय 1, 112, 19. 116,
1. 10, 30, 7. ज्ञापाम् 1, 117, 20. 119, 4. अश्वम् 117, 9. उर्ध्वम् 6, 63, 3. 10, 42,
8. Çat. Bn. 12, 2, 3, 11. med.: पुतो नो अर्वा न्युक्ते वाज्ञो RV. 7, 37, 6.
— 2) *fließen*: पटुमा निवक्त्येता गुडकुल्याः MBu. 12, 10318. — 3) *tra-
gen, erhalten*: जगन्निवक्ते (partic.) Glt. 1, 16. — Vgl. निवक्त, निवाक्त.
— *caus. in Bewegung setzen*: उर्ध्वं चापि निवाक्यतां (= प्रापयन्तु Nilak.)
प्राप्ता वै तोमरास्तथा Hariv. 3009. st. dessen प्रवाक्यताम् 3487.

— परिणि P. 8, 4, 17, Schol.

— प्राणि P. 8, 4, 17, Schol. प्रपयवातीत् Vop. 8, 22. 134.

— निम् 1) *herausführen, retten aus* (abl.): aus dem Wasser RV. 1,
117, 14. fg. 6, 62, 6. डुरितात् AV. 12, 2, 47. *wegschaffen* 18, 2, 27. यानेन
मृतम् Lit. 8, 5. 6. *wegspülen*: श्रौघ इमाः सर्वाः प्रजा निर्वोढा Çat. Bn. 1,
8, 2, 2. 6. — 2) *ausführen, zu Stande bringen*: कर्म सुचा. 1, 12, 21. — 3)
zu Stande kommen, gelingen: तत्कर्म निर्वहेष्य नः Kathis. 32, 32. चयी
विना योगो ऽपि न निर्वहति Sarvadarçanas. 82, 11. *zu seinem Ziele ge-
langen, glücklich über Etwas hinwegkommen* Çuk. in L.A. (III) 37, 22. गृ-
हस्थाश्रयेण सर्वाश्रमिणो निर्वहति Kull. zu M. 3, 77. — Vgl. निव्रद्धि,
निर्वहण fg., निर्वह, निर्वहन्, निर्वह्य, निर्वोढ. — *caus. zu Ende
bringen, verbringen*: बाल्यसमयम् Pañkāt. 219, 14. *ausführen, vollfüh-
ren, zu Stande bringen*: कुरुन्वक्तम् Kathis. 66, 107. मैत्रीम् 53, 211. प्र-
तिपन्नमर्थम् 76, 42. प्रतिज्ञातं कार्यम् 123, 174. Hit. 106, 4. — Vgl. नि-
र्वहक fg.

— परा *wegführen, wegschaffen zu* (dat.) RV. 5, 61, 17. दुःखप्रयमात्याय
परा वक्त् 8, 47, 14. AV. 16, 6, 3. 7. 11. परा च वक्तुत पर्यदेनान् RV. 10,
61, 23. विप्रम् AV. 10, 4, 20. — Vgl. परावह.

— परि act. P. 1, 3, 32, Schol. 1) *herumführen*: परि वामशो वक्तु-
भीके RV. 1, 118, 5. AV. 11, 3, 15. 12, 3, 3. सोमम् Çat. Bn. 3, 2, 3, 17. 3, 3,
17. 4, 8. Kāt. Ç. 14, 1, 16. 15, 3, 42. 4, 3. Ait. Bn. 1, 14. *umherschleifen*:
कृतान्परिवहन्तः (नागाः) MBu. 7, 829. — 2) *herumfließen*: आपः परिव-
हन्ती TS. 7, 4, 24, 1. Āpant. in TS. II, 109, 6. — 3) *den Hochzeitzug
oder die Braut führen* (vom Vaterhaus in das des Gatten); *heinführen*,
heirathen: यमस्य माता पर्युक्षमाणा ननाश RV. 10, 17, 1. अर्जुन्योः पर्युक्षते
83, 13. तुभ्यमये पर्यवहन्मूयो वक्तुना सह 38. Bnig. P. 3, 21, 15. — Vgl.
परिवह, परिवाह, परिवाहन्.

— प्र act. P. 1, 3, 31. Vop. 22, 4. 1) *weiterführen, vorwärts ziehen* RV.
10, 94, 6. (सोमः) प्रोक्षमाणाः VS. 8, 55. Ait. Bn. 1, 13. क्विर्धनि 29. रथ देव
प्रवह् Āc. G. 2, 6, 5. Çākh. Ç. 9, 5, 3. कथं रथं त्रया कीनं प्रवह्यसि
क्योत्तमाः R. 2, 52, 43. R. Gonn. 2, 109, 35. *im Fließen mitführen, weg-
spülen*: (गङ्गा) प्रवहन्ती शिलाः R. 4, 44, 63. इमोयः प्र वक्तु डुरितम् RV.
1, 23, 22. 10, 17, 10. VS. 6, 17. आपो मरीचीः प्रवहन्तो नो धियः Āc. G. 2,
4, 14. *hinfließen, fließen*: प्रवीरमुण्डपाषाणाः प्रावहन्नुधिरापगाः Ka-
thas. 116, 65. अस्यापि कुत्तवाहिन्यः प्रवहन्त्युत्तरापथे Rīgā-Tan. 4, 306.

प्रवहन्तलानाम् Kull. zu M. 3, 163. *hinbrausen, wehen*: कालेन शीघ्राः
प्रवहन्ति वाताः Spr. 3922. *zuführen*: तत्र दिव्यानि पुष्पाणि प्रावहन्त्य-
वनस्तदा MBu. 13, 8888. अमोदम् Bhatt. 8, 52. *hinführen zu* (acc.): वि-
षयान् MBu. 12, 11170. med. *davonfahren*: प्र यद्वेद्ये मक्तिना रथस्य RV.
1, 180, 9. प्रेतशेभिर्वहमान् घोडासा 10, 49, 7. 77, 6. — 2) *tragen*: राश्वधु-
राम् Bhatt. 3, 54. — 3) *an sich tragen, haben, an den Tag legen, aus-
sagen*: भांक्तं त्वयि Bnig. P. 4, 9, 11. 12, 18. — *प्राक् fortschiebend, aus-
nehmend* Vop. 6, 53, Anf. gehört zu 1. उक्त्. — Vgl. प्रवह fg., प्रवाह,
प्रवाहन्, प्रवोह, प्रौह. — *caus. 1) fortfahren lassen* so v. a. *weg-
schicken*: die Väter Āc. G. 2, 7, 9. — 2) *im Fließen entführen*, *pass.
fortgeschwemmt werden*: स त्वेवं नैकधा द्विः तारनयो प्रवाह्यते Mān.
P. 14, 68. — 3) *in Bewegung setzen, in Gang bringen*: उर्ध्वं चापि प्रवा-
ह्यतां प्राप्ता वै तोमराणि च Hariv. 3487 (निवाक्यतां st. dessen 3009).
लोकायात्राम् R. ed. Bomb. 2, 109, 27. — 4) *लोमप्रवाह्यतम्* MBu. 6, 1919
fehlerhaft für *लोमप्रवाह्यन्* (s. d.), wie die ed. Bomb. liest. — Vgl.
प्रवाहक, प्रवाहण.

— अतिप्र *darüber hinaus führen, — ziehen*: कन्दः Çākh. Bn. 11, 9.

— धनुप्र 1) *stehenfahren, umherführen*: स मा रथेनानुप्रावहन् MBu. 3,
13805. 13307. — 2) *vorwärts kommen*: आ देवानामपि पन्थामगन् य-
च्छक्रवाम तदनु प्रवोह्ळम् quantum, tantum RV. 10, 2, 3.

— अभिप्र *hinführen zu* Ait. Bn. 6, 9.

— प्रति *entgegenführen*: सुयवहन्ति प्रति वामूतेन RV. 3, 58, 2. आश्व-
गन्धं प्रतिवहन्मरुतः सुभिर्वै Hariv. 13729. — *प्रत्यस्य वक्त्* मुनिः TS.
1, 5, 2, 1 ist aus VS. 3, 8 entstellt. — Vgl. प्रतिवाह, प्रतीवाह, प्रतिवो-
ह्य. — *caus. hinführen im Fließen, hinschwemmen*: किमर्थं च सरि-
च्छेष्टा तमृषिं प्रत्यवाह्यत् MBu. 9, 2388.

— वि 1) *entführen* RV. 4, 27, 3. कुरो यमस्य वक्तो वि सूरिभिः 10,
23, 8. *wegspülen, wegschwemmen*: लोकितापगा । गजाश्चनरेदहन्सा व्यु-
वाह पतितान्बहन् MBu. 8, 2379. — 2) *wegführen* (die Braut aus dem
Elternhause) AV. 14, 1, 13. *heinführen, heirathen* (ein Mädchen) überh.:
अतो ऽदतो च पित्रा त्वा भद्रे न विवहाम्यक्म् MBu. 1, 3384. Kull. zu M.
3, 4. नैभिर्विहयेः *eheliche Verbindungen schliessen* Gobh. in Ind. St.
10, 21, N. 4. *विवहन्मिथः* Bnig. P. 5, 13, 18. med.: तौ देवविवाहं व्यव-
हन्ताम् *hierten eine Güterhochzeit* Ait. Bn. 4, 27. Pañkāt. Bn. 7, 10, 1.
sich verheirathen: विवहावहे Āc. G. 1, 7, 6. Çākh. G. 1, 13, 4.
व्यूढा *geheirathet, verheirathet* Kathas. 34, 6. 238. Bnig. P. 10, 60, 18.
Prab. 23, 14. — व्यूढ s. auch bes. und unter 1. उक्त् mit वि. Vgl. वि-
वाह u. s. w. — *caus. 1) verheirathen* (ein Mädchen) MBu. 6, 5601. Spr.
2908. Mān. P. 51, 104. 134, 34. गान्धर्वविवाहेनात्मानं विवाह्यत्वा Pañ-
kāt. 129, 9. तेनान्धेन सह विवाहिता 262, 3. — 2) *heinführen, heirathen*
(ein Mädchen): राजपुत्रेण किं न तावद्विवाह्यते Kathas. 34, 228. 36, 54.
विवाह्य 49, 231. 52, 88. 53. 54. 84, 65. Vnt. in L.A. (III) 18, 19. तेन गान्-
धर्वविवाहेन सा विवाहिता Pañkāt. 46, 11. Kathas. 124, 92.

— निर्वि, partic. *निर्व्यूढ ausgeführt, vollbracht* hierher oder zu 1.
उक्त्. *निर्व्यूढाहकम्* Kathas. 35, 157. प्रतिज्ञात 38, 145. *verbracht*
Rīgā-Tan. 3, 470, wenn *निर्व्यूढ* gelesen wird.

— सम् 1) *zusammenführen; führen, hinüberführen* AV. 2, 30, 2. 8, 48,
1. 13, 3, 17. *ziehen*: सीदमानानि वक्तापि समुक्त्तुरगा भूयम् MBu. 8, 1116.

नृणां शतानि पञ्चाशत् — मञ्जुषामष्टचक्रस्था समूहस्ते कथंचन R. 1, 67, 4. MBu. 3, 13188. mit sich fortziehen, treiben; vom Winde Çat. Br. 2, 1, 2. 8. समुत्थमाना बहुधा येम (वायुना) नीताः पृथग्घनाः MBu. 12, 12405. pass. getragen werden von, reiten auf (instr.): गर्हतेन समुत्थमानः Buā. P. 3, 3, 21. पत्तिभ्यां कर्मः समुत्थते Hit. 142, 2, v. l. — 2) entlang fahren mit der Hand, streichen: तस्याः पदि कारभ्यां शनकैः संववाक्तुः MBu. 3, 11005. 1, 6639. 13, 2760. WESTERGAARD stellt diese unregelmässige Form (st. समूक्तुम्) zu वाक्. — 3) an den Tag legen, äussern: वामुदेवे समवाक् भक्तिम् Buā. P. 9, 5, 25. — 4) समुक्त्वा in Ordnung bringend (कुटिलालकान् Buā. P. 10, 43, 3. केशान् 60, 26) gehört zu 1. उक्त्वा. — Vgl. समूक्त und 1. उक्त्वा mit सम्. — caus. 1) zusammenführen, sammeln: त्तिप्रं संववाक्यतां वज्रः HARIV. 3496. सैन्यम् Rāga-Tar. 4, 468. — 2) fahren, lenken (den Wagen u. s. w.), hinfahren, hinführen: मूतः संवाक्यामास रथम् R. 6, 79, 7. KATHās. 56, 375. MBu. 13, 5734. रथमास्थाय द्रुतमश्चानचोदयत् । संवाक्यितव्यं चापि राजदारान्पुरं प्रति ॥ 9, 1659. hinführen (eine Gattin) Vrt. in LA. 17, 14, v. l. jagen, treiben: सो ऽपि संवाक्यते लोके तृक्षया Spr. 540. — 3) entlang fahren mit der Hand, streichen R. 2, 91, 52 (100, 51 GORR.). R. GORR. 2, 80, 10 (med.). Çāk. 69. KATHās. 66, 157. Buā. P. 10, 38, 39. WEBER, KṢHṢṢĀG. 288. fg. Comm. zu Gtr. 12, 3. — Vgl. संवाक् fgg.

— अनुसम् ziehend folgen: प्रष्टेया युक्ता अनुसंवर्तन्ति AV. 10, 8, 8. entlang führen: तां दिशो ऽनु वातः समवर्तन्तु TBa. 1, 1, 2, 7.

2. वक् oder वाक् (= 1. वक्) am Ende eines comp. fahrend, ziehend, fahrend, tragend, haltend u. s. w. P. 3, 2, 64. Declination 6, 4, 132. Vop. 3, 102. fg. Bildung des fem. 4, 9. P. 4, 1, 61. VS. Prāt. 4, 56. उद्युतिवाडिवाम्बुदः Buā. P. 10, 18, 26. — Vgl. अनुवक्, घनो, घन्म, इम, इन्द्र, गिर्वक्, तुर्य, दक्षिणा, दित्य, पष्ठ, पार्थि, पूर्व, पूर्वार्थि, पृष्ठि, प्रष्ठ, प्रेत, भार, भू, मध्यम, वज्र, वीर, विश्व, श्वेत, सह, सुष्ठु, क्विर्वक्, क्वय. वक् (von 1. वक्) 1) adj. (f. घा) fahrend, fahrend, ziehend u. s. w.: प्रतिस्तेतेवक्ता नदी gegen den Strom fliessend MBu. 9, 3804. सर्वलोक, परलोक, पर् hinfliegend in, nach 8, 3324. fg. 9, 441. रणभूमि durchfliegend 7, 895. वसामेदेवक्ताः कुतयाः strömend, mit sich fahrend 1, 2052. 8466. 3, 8297. पुण्यवक्ता नद्यः 16744. 13, 3166. R. 4, 13, 5. 44, 95. VARĀH. BṢH. S. 46, 48. सर्वगन्ध (वायु) fahrend, verbreitend M. 1, 76. MBu. 3, 1764. R. 3, 78, 13. योगक्षेम bringend 2, 115, 14. घनवर्तसंचय VARĀH. BṢH. S. 38, 5. मर्मव्यथा (oder zu श्रवक्) Rāga-Tar. 3, 277. Spr. 1155. क्लेशः Buā. P. 4, 21, 31. घनर्थः 10, 70, 39. न ता नदीशब्दवक्ताः nicht den Namen नदी fahrend KHANDOGAPAR. bei KULL. zu M. 4, 203. रज्जुपक्व (कंसयुग) versehen mit KATHās. 43, 25. रज्जोत्रय habend MĀK. P. 102, 2. शीतयोग, घमि so v. a. sich der Kälte —, sich dem Feuer aussetzend MBu. 13, 6540. 6548. — 2) subst. वक् P. 3, 3, 119. गाया भीमादि zu 4, 74. वृषादि zu 6, 1, 203. a) m. n. Schulter des Joch- oder Zugthiers AK. 2, 9, 63. TRIK. 3, 3, 459. H. 1264. an. 2, 602. MED. h. 8. HALS. 2, 112. AV. 4, 11, 7 (oder zu b). 3, 7, 8. VS. 25, 2. TS. 7, 3, 46, 1. ÇAT. Br. 1, 1, 2, 9. 2, 2, 2, 28. 4, 5, 2, 15. उक्तयो वक् प्रत्यनक्ति PĀNĀV. Br. 13, 12, 15. Nir. 3, 9. MBu. 4, 49. Vgl. u. 1. श्रवण. — b) m. der Theil des Jochwagens, welcher auf der Schulter des Thieres liegt, Schulterstück des Joches: मध्यमेतदेनडुका यत्रैष वक् शक्तिः AV. 4, 11, 8. वक्ता वा श्रमेया

रथस्य Çat. Br. 5, 4, 2, 15. — c) m. Pferd MED. — d) m. Fluss TAR. 1, 2, 30. H. 1090. — e) m. Wind TRIK. H. an. H. ç. 170. MED. — f) m. Weg TRIK. 2, 1, 15. — g) m. ein best. Gewicht (Last) = 4 Droṇa ÇABDĀRTHAK. bei WILS. Verz. d. Oxf. H. 307, b, 2. — h) nom. act. in दुर्वक् und मुख. — 3) f. घा Fluss H. 1080. — Vgl. कषी, गन्ध, जगद्वक्ता, दाहवक्ता, दुर्वक्ता, धूर्वक्ता, पीलु, प्रावृत्काल, मुनी, मूत्र, योग, रस, रुचि, वारि, मुख, मोतो, कुत.

वर्कलिक adj. die Schulter leidend: गो P. 3, 2, 32.

वर्कतु (von 1. वक्) f. nach SĀ. Fluss RV. 3, 7, 4. — Vgl. सवत्.

वर्कत (wie oben) m. Stier; ein Reisender UNĀDIS. im ÇKDn.

वर्कति (wie oben) UNĀDIS. 4, 60. m. Wind UĀGĀVAL. Stier; Geführte MED. t. 149. — Vgl. वर्कतु.

वर्कती (wie oben) f. Fluss ÇABDĀRTHAK. bei WILSON.

वर्कतु (wie oben) UNĀDIS. 1, 79. m. 1) Brautzug (der Zug in's Haus des Gemahls, sammt Geleit und Mitgift); überh. Hochzeit: कन्या इव वर्कतुमेतवा उ RV. 4, 58, 9. सूर्यायाः 1, 184, 3. वर्कतुः प्रागात् 10, 85, 13. 14, 20, 31. 38. वष्टा इक्षित्रे वर्कतुं केषीति 10, 17, 1 (AV. 3, 31, 5). पुंस इक्षित्रे वर्कतुः परिष्कृतः 32, 3. AV. 10, 1, 1. उक्त्मान 14, 2, 9. 12. यद्वृष्कृतं विवाहे वर्कतौ च यत् 66, 73. तस्या एतत्सदृशं वर्कतुमन्वाकारोऽदत्तदाश्चिनम् AIR. Br. 4, 7. pl. Gegenstände der Mitgift TBa. 1, 5, 2, 2. — 2) etwa Darbringung: उभा कृण्वतौ वर्कतु मियेधे RV. 7, 1, 17. Mittel der Darbringung, nämlich स्तोत्र und शस्त्र nach SĀ. — 3) Stier MED. t. 149. UĀGĀVAL. — 4) ein Reisender MED.

वर्कतु (वर्कतु, partic. praes. von 1. वक्, + गो) adv. zur Zeit wann die Stiere im Anspann sind गाया तिष्ठन्नादि zu P. 2, 1, 17.

वर्कन (von 1. वक्) 1) adj. fahrend: वर्कमानः KATHās. 43, 242. 119,

196. fahrend, auf seinem Rücken tragend: राजः (नाग) MBu. 2, 2076. —

2) n. a) das Fahren, Führen: कृषिषाम् Nir. 7, 8. क्वय (घमे) MBu. 2, 1146. das Fließen des Wassers Nir. 6, 2. das Mitsichführen: मणिकुसुमाद्यः der Krähen VARĀH. BṢH. S. 93, 12. das Tragen: धराभारः Spr. 5152. — b) Schiff TRIK. 1, 2, 13. H. 876. KATHās. 25, 45. 26, 7. 123. — c) der unterste Theil einer Säule VARĀH. BṢH. S. 53, 29. उदक्न dass. Cit. beim Schol. — Vgl. चतुर्वर्कन, पूर्वार्थि, सोम.

वर्कनभङ्ग m. Schiffbruch KATHās. 25, 58. 26, 127. 54, 87.

वर्कनीकर (वर्कन + 1. कर) zum Vehikel machen KATHās. 65, 36.

वर्कनीय (von 1. वक्) adj. zu fahren, zu führen, zu ziehen, zu tragen P. 4, 3, 120. VĀRT. 2, Schol. Vop. 26, 25.

वर्कतै (wie oben) UNĀDIS. 3, 128. m. Wind UĀGĀVAL. Knabe UNĀDIS. im ÇKDn.

वर्कविन् adj. wund vom Schulterstück des Joches: आत्ता आत्ता श्रकणवक्ती वर्कविणी matt, schulterkahl (abgerieben; vgl. 1. श्रत), jochwund AIR. Br. 5, 9. unter dem Joch Schmerzenstöße ausstossend SĀ., indem er राविन्, welches wir zu 3. रू stellen, auf 1. रू zurückführt.

वर्कल (von 1. वक्) 1) adj. oxyt. (f. घा) im Joch gehend, zugezogen: अनुडुकी ÇAT. Br. 5, 2, 4, 11. 12. — 2) n. Schiff HĀ. 142. wohl nur fehlerhaft für वर्कन. — Vgl. गन्ध, welches richtiger ०वर्कल geschrieben würde; vgl. वर्कलगन्ध.

वर्कित्र (wie oben) n. Schiff UĀGĀVAL. zu UNĀDIS. 4, 172. Vop. 26, 169,

v. l. TRIN. 1, 2, 13. Giv. 4, 5. KULL. zu M. 3, 158. जगदीशवर्द्धिर्धृक् PAK-
IAN. 4, 3, 57.

वर्द्धिक n. dass. H. 878.

वर्द्धिभङ्ग m. Schiffbruch SIM. D. 130, 6.

वर्द्धिन् (von 1. वर्द्ध्) adj. im Joch gehend, suggestiv TBa. 1, 4, 4, 10.
6, 2, 6. fgg. 7, 2, 4. TS. 1, 8, 2, 1. v. 1. 2, 2, 2, 1. KIRI. Ca. 15, 1, 19.

वर्द्धिष्ठ (wie oben mit dem suff. des superl.) adj. 1) am besten fah-
rend, — führend, — stehend RV. 1, 121, 12. 134, 3. 4, 13, 4. या वा व-
र्द्धिष्ठा इत् ते वर्द्धन्तु रथा घ्रासाः 14, 4. 6, 47, 9. PAKIAV. Ba. 11, 1, 5. —
2) am besten fahrbar RV. 8, 21, 12.

वर्द्धीयस् (von 1. वर्द्ध् mit dem suff. des compar.) adj. 1) besser —,
trefflich fahrend RV. 1, 104, 1. SHAPV. Ba. 3, 7. — 2) fahrbarer TS. 7, 2, 2, 6.

वर्द्धि (von 1. वर्द्ध्) UNDIS. 4, 51. m. 1) Zugthier, Gespann NAIG. 1,
14. NIA. 8, 3. ये वा वर्द्धन्ति वर्द्धयः RV. 1, 14, 6. घ्रासा घ्न्यस्य वर्द्धयः 6,
57, 3. Rosse 2, 24, 13. 37, 2, 3, 6, 2. 7, 73, 4. 8, 3, 23. वर्द्धिर्वा घ्नन्तु TBa.
1, 8, 2, 5. AV. 18, 2, 56. VS. 35, 13. (गोः) युक्ता वर्द्धी रथानाम् RV. 8, 83, 1.
— 2) Darbringer einer Gabe an die Götter, daher namentlich Agni: वर्द्धिं चकथं विदधे यज्ञे RV. 3, 1, 1. 20, 1. 31, 1. 2. 5, 79, 4. दिव्य 8, 39,
1. तं क्ता मर्द्धितो वर्द्धिरासा विष्टरः 6, 16, 9. तं क्तामधिरस्य वर्द्धिं देवा अकृषवत् 7, 16, 12. 78, 5. 82, 4. 8, 43, 20. Agni 1, 60, 1. 76, 4.
3, 5, 1. 11, 4. 7, 7, 5. Hierher wohl घ्न° NIA. 3, 6. — 3) der Fahrende
(Reiter), Wagenstreiter; daher von verschiedenen Göttern gebraucht: विशो वर्द्धिर्न विष्टति: RV. 9, 108, 10. 1, 3, 9. वर्द्धिर्भिर्वैरे स्यावभि: 44, 13. Marut 1, 6, 5. 10, 138, 1. Agni 8, 8, 12. Indra 2, 21, 2. AV. 12, 2,
47. Savitar u. s. w. RV. 1, 160, 3. अग्निर्देसी ज्योतिषा वर्द्धिरातनात् 2, 17,
4. 38, 1. der fließende Soma 3, 9, 6. 20, 6. 36, 2. 65, 28. 89, 1. — 4) (im
Anschluss an 2) N. eines best. Feuers GEMJASAM. 1, 5. Feuer (auch der
Gott des Feuers) überh. AK. 1, 1, 2, 48. 2, 4, 2, 8, 30. H. 1097. MED. n. 19.
HALI. 1, 62. M. 11, 119. 246. 12, 101. MBH. 1, 2037. R. 3, 53, 60. Suca.
1, 28, 10. 34, 14. 114, 10. RV. 1, 27. RAGH. 2, 75. 3, 56. ÇIK. 83. 174. Spr.
789. घृतं च वर्द्धिं च नैकत्र स्थापयेदुधः 887. 1399. 2765. 3006. °कोप das
Wüthen des Feuers, Feuersbrünste VANIA. BHM. S. 8, 47. अतिप्रचण्ड 19,
7. °भय 95, 7. 56. °कृत् Feuersbrunst verursachend 18. WEBER, RIMAT.
UP. 293. 302. Bala. P. 3, 1, 21. वैद्युता इव वर्द्धयः 7, 10, 59. MIAK. P. 82,
66. 89, 23. Verz. d. Oxf. H. 27, a, 8. 47. 103, a, 29. 104, b, 14. °पूसा Verz.
d. B. H. No. 1263. fg. °लोक 489. क्राधतीत्रेण वर्द्धिना BRAHMA-P. in
LA. (III) 57, 11. °कोप ad ÇIK. 32, 5. — 5) das Feuer der Verdauung
VANIA. BHM. 20, 4. — 6) Bez. der Zahl drei (drei heilige Feuer) WEBER,
Nax. II, 382. — 7) Plumbago zeylanica LIN. AK. 2, 4, 2, 60. MED. Seme-
carpus Anacardium LIN. RATNAM. 68. Citronenbaum RIÉAN. im ÇKDr.
— Suca. 2, 69, 15. 505, 21. — 8) mystische Bez. des Buchstabens र WEBER,
RIMAT. UP. 317. fg. — 9) N. des Sten Kalpa Verz. d. Oxf. H. 51,
b, 42. — 10) N. pr. a) eines Dattja MBH. 12, 8264. — b) eines Sohnes
des Kṛṣṇa Bala. P. 18, 61, 16. — c) eines Sohnes des Turvasu Ma-
niv. 1830. VP. 442. Bala. P. 9, 23, 16. — d) eines Sohnes des Kukura
Bala. P. 9, 24, 18. — Vgl. मध°, मेघ°, वन°, मु°.

वर्द्धिकन्या f. eine Tochter des Feurgottes; pl. HARIV. 7738.

वर्द्धिकर् 1) adj. das Feuer der Verdauung befördernd. — 2) f. f. Gris-

lea tomentosa ÇABDA. im ÇKDr.

वर्द्धिकाष्ठ n. eine Art Agallochum, = दाकगुरु RIÉAN. im ÇKDr.

वर्द्धिकुण्ड n. eine Höhlung im Boden zur Aufnahme heiligen Feuers
KATHA. 46, 56. 62.

वर्द्धिकुमार m. pl. bei den Gāina N. einer zu den Bhavanapati
gezählten Klasse von Göttern H. 90.

वर्द्धिकोण m. Südost PAKIAV. 2, 3, 31. — Vgl. अग्निकोण.

वर्द्धिगन्ध m. das Harz der Shorea robusta ÇABDA. im ÇKDr.

वर्द्धिगर्भ 1) m. Bambusrohr. — 2) f. या Mimosa Suma (शमी) ROXB.
ÇABDA. im ÇKDr.

वर्द्धिगृह n. Feurgemach VANIA. BHM. S. 53, 16. — Vgl. अग्निगृहा.

वर्द्धिचक्रा f. Methonica superba Lam. BHIVAPA. im ÇKDr.

वर्द्धिचूड n. = स्थूपक (?) AUSH. 31.

वर्द्धिज्ञाया f. Vahni's Gattin d. i. Svāhā SARVADARÇANAS. 170, 4.

वर्द्धिज्वाल 1) m. N. einer Hölle VP. 207. 209. — 2) f. या Grislea
tomentosa ROXB. RIÉAN. im ÇKDr.

वर्द्धितम (von वर्द्धि) adj. am besten fahrend, — führend VS. 1, 8. am
besten eine Gabe (den Göttern) darbringend PRAÇNOP. 2, 8.

वर्द्धिद adj. (körperliches) Feuer verleihend Suca. 1, 242, 3.

वर्द्धिदग्ध adj. so v. a. अग्निदग्ध ÇIK. S. 1, 7, 59.

वर्द्धिदमनी f. = अग्निदमनी RIÉAN. im ÇKDr.

वर्द्धिदीपक 1) m. Saffor ÇABDA. im ÇKDr. — 2) f. °दीपिका = अग्नि-
मोदा RIÉAN. im ÇKDr.

वर्द्धिनाशन adj. (körperliches) Feuer löschend Suca. 1, 176, 3.

वर्द्धिनी f. = अग्निनी RIÉAN. im ÇKDr.

वर्द्धिनेत्र m. Bein. ÇIVA's H. ç. 44.

वर्द्धिपुराण n. Titel eines Purāṇa, = अग्निपुराण Verz. d. Oxf. H.
270, b, 38. 279, a, 43.

वर्द्धिपुष्पी f. Grislea tomentosa ROXB. RIÉAN. im ÇKDr.

वर्द्धिप्रिया f. die Gattin des Feurgottes HARIV. 7738 nach der Lesart
der neueren Ausg. (अग्निप्रिया die ältere).

वर्द्धिबीज n. 1) Gold H. 1044. — 2) Citronenbaum RIÉAN. im ÇKDr.
— 3) mystische Bez. der Silbe रम् WEBER, RIMAT. UP. 318.

वर्द्धिभोग्य n. Schmelzbutter (घृत) ÇABDA. im ÇKDr.

वर्द्धिमत् (von वर्द्धि) adj. Feuer enthaltend: पर्वत TARAS. 29. davon
nom. abstr. वर्द्धिमत् n. 46.

वर्द्धिमन्थ m. Premna spinosa GAṬḬDH. und RIÉAN. im ÇKDr. — Vgl.
अग्निमन्थ.

वर्द्धिमय (von वर्द्धि) adj. aus Feuer bestehend KUALAJ. 166, a.

वर्द्धिमारक 1) adj. Feuer vernichtend. — 2) n. Wasser ÇABDA. im ÇKDr.

वर्द्धिमित्र m. der Wind (der Freund des Feuers) ÇABDA. im ÇKDr.

वर्द्धिरस m. Bez. einer best. Mischung Verz. d. B. H. No. 998.

वर्द्धिरेतम् m. Bein. ÇIVA's H. 197. HALI. 1, 12.

वर्द्धिरोक्षणी f. so v. a. अग्निरोक्षणी, eine zu den Nudrōg gerechnete
Krankheit Suca. 2, 121, 16. 18. ÇIK. S. 1, 7, 65.

वर्द्धिलोहक n. Messing RIÉAN. im ÇKDr.

वर्द्धिवधु f. die Gattin des Feurgottes, Svāhā ÇABDA. im ÇKDr.

वर्द्धिवत् adj. das Wort वर्द्धि enthaltend AIR. Ba. 6, 18.

वक्रिवर्ण 1) adj. *feuerfarben*. — 2) n. *eine rothe Lotusblüthe* ÇANDAR. im ÇKDr.

वि. वक्ष्म 1) m. *Harz (ein Freund des Feuers)* TALK. 2, 6, 27. — 2) f. *die Gattin des Feuergottes* PAKĀR. 3, 14, 30.

वक्रिशाला f. *Feuergemach* (s. अग्निशाला) MĀR. P. 75, 39.

वक्रिशिख 1) n. *Saffor* AK. 2, 9, 107. *Saffran* H. 645. — 2) f. *आ a) Flamme* MAHOP. in Ind. St. 2, 7. *मदन* Spr. (II) 340. — b) *Methonica superba* Lam. RATHAM. 38. RĪĀN. im ÇKDr. *Grislea tomentosa* ROXB. RĪĀN. ebend. = फलिनी DHAR. ebend.

वक्रिशिखर m. *Hahnenkamm, Celostia cristata* ÇANDAR. im ÇKDr.

वक्रिशुद्ध adj. *rein wie Feuer*: वस्त्रयुग PAKĀR. 2, 4, 24. *वक्रिशुद्ध* 1, 7, 47. 8, 5, 11, 9, 28. 12, 19. 14, 60. 2, 4, 4.

वक्रिसंस्कार m. *die Verbrennung eines Todten* KATHA. 73, 407. — Vgl. अग्निसंस्कार.

वक्रिसख m. 1) *der Freund des Feuers d. i. der Wind* ÇKDr. — 2) *Kümmel (das Feuer der Verdauung befördernd)* RĪĀN. im ÇKDr.

वक्रिसात्तिकम् adv. *so dass das Feuer Zeuge ist (war)* KATHA. 39, 158. — Vgl. अग्निसात्तिक.

वक्त्रेश्वरी f. *die Herrin des Feuers*, Bez. der Lakshmi PAKĀR. 2, 5, 31.

वक्त्रपुतात m. *eine feurige Luftercheinung* H. 126.

वक्त्र (von 1. वक्त्र) 1) n. *ein Vehikel* P. 3, 1, 102. VOP. 26, 16. H. 759. UĀYAL. zu UṆĀDIS. 4, 111. *Tragsessel* (der auf die Schultern vāk des Saumthlors gelegt wird), *Sänfte*; *Ruhebett* überh.: सा भूमिमा हरेरुत्थि वक्त्रं आत्ता वधूरिव AV. 4, 20, 3. *रुक्मप्रस्तरण* 14, 2, 30. Dieselbe Bedeutung ist zulässig in folgender Stelle: गर्वां शतानामस्य रथानामस्यानां सायानां वक्त्रानां महानसानाम् (सप्तदश सप्तदश दक्षिणाः) *hundert Rinder, Reisewagen, Rosse, Sättel, Palankins, Lastwagen* ĀCV. ÇA. 9, 9, 14. nach dem Comm. *Rosse zum Reiten und zum Zug*. — 2) f. *die Gattin eines Muni* UṆĀDIS. im ÇKDr.

वक्त्रक 1) wohl n. KĪTJ. ÇA. 14, 3, 31 in demselben Zusammenhange gebraucht wie वक्त्र ĀCV. ÇA. 9, 9, 14. vom Comm. durch वाक्त्र erklärt. — 2) f. *die N. pr. eines Frauenzimmers* gaṇa तिकादि zu P. 4, 1, 154.

वक्त्रशीवन् adj. (f. शीवरी) *in einer Sänfte oder in einem Ruhebetto* Legend AV. 4, 5, 3. तत्प० RV.

वक्त्रस्क m. N. pr. eines Mannes gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104.

वक्त्रेश्वर्य adj. = वक्त्रशीवन्. मारी: RV. 7, 55, 8. = वाक्त्रे शयानाः ŚLJ.

1. वा indecl. VS. PAIR. 2, 16. gaṇa चादि zu P. 4, 4, 57. 1) oder NIS. 1, 4. AK. 3, 4, 23 (29), 11. H. an. 7, 14. MND. avj. 74. HALJ. 5, 87. in Verbindung mit वा werden die betonten Formen der Pronomina gebraucht P. 8, 1, 24. VOP. 3, 143. स्तेनं राय तस्करं वा RV. 7, 55, 3. 104, 9. यदग्रे स्यामहे त्वं त्वं वा स्या वृक्षम् 8, 44, 23. AV. 2, 12, 6. 6, 7, 1. 12, 2, 4. श्री-कीम्यवान्वा KĪTJ. ÇA. 1, 9, 1. 2, 1, 11. न वा 4, 12, 2. 5, 4, 32. दशम्या तु द्वादश्या वा M. 2, 30, 35. तेन वाक्त्रं न शक्ते ऽस्मि संयोक्तुं तस्य वा बली: R. 1, 22, 22. 2, 1, 32. ÇAK. 145. कुर्यादन्यम वा कुर्यात् M. 2, 87. न कृण्यति ग्लायति वा weder — noch 98. 3, 11. अत्यो ऽप्येव मकान्वापि 59. 243. 4, 33. 95. MBH. 3, 2929. धर्मार्थो यत्र न स्याती शुश्रूषा वापि तद्विधा M. 2, 112. अमुदितात् — निक्षेपेदापि 220. एकदेशं तु वेदस्य वेदाङ्गमपि वा पुनः 141. MBH. 3, 2625. 2657. Spr. (II) 687. अत्यमपि वा बहु M. 10, 60.

राज्ञतेर्भजनैः — अथो वा रजतान्वितैः 3, 202. पत्तिणी रात्रिं तद्वाप्येकमक-
र्त्तुम् 4, 97. नलं वा (gehört zum folgenden Worte) भीमपुत्रिका MBH.
3, 2659. यदत्र सत्यं वासत्यम् 2775. वर्धनं वाथ संमानः Spr. 2755. वेदा-
न्वेदो वा वेदं वापि M. 3, 2, 82. नाप्सु मूत्रं पुरीषं वा छीवनं वा समुत्सृ-
जेत् । अमेध्यलितमन्यद्वा लोदितं वा विषाणि वा ॥ 4, 56. 5, 32. 7, 187.
एकेन त्रिभिः पञ्चभिरेव वा 2, 42. 223. 3, 24. 267. Spr. 639. 4538. षट्त्रिंश-
दाब्धिकं तदर्धिकं (hier fehlt वा) पादिकं वा प्रकृषास्तिकमेव वा M. 3, 1.
रुतामृताभ्याम् — मृतेन प्रमृतेन वा । सत्यानृताभ्यामपि वा ॥ 4, 4, 51. न
नृत्पेदथ वा गोपेन वादित्राणि वादयेत् 64. मन्मूर्त्रैः पुरीषैर्वा छीवनेः पू-
षोपिणैः 8, 123. 7, 70. ननामीदितं चाभ्रतीम् । सुवती वृम्भमाणा वा न चा-
सीनो यथामुखम् ॥ 4, 43. लौकिकं वैदिकं वापि तथाध्यात्मिकमेव च 2, 117.
10, 109. R. 1, 7, 10. बालो युवा वा वृद्धश्च Spr. 4627. न — नापि — वा R.
1, 53, 11. न — वा — न — न च — न — न च 1, 6, 9. न — न — नापि वा — न —
न च — न — न 10. VIKR. 51. प्रसीद मा (so die ed. Bomb.; es ist die pro-
hibitive Partikel, nicht das Pronomen) वा यद्वा ते कार्यं तत्कुरु माधिरम्
MBH. 5, 7072. वा — वा entweder — oder; bei einer Disjunction zweier
Sätze wird das Verbum des ersten Satzes betont VS. PAIR. 6, 20. P. 8,
1, 58. fg. उद्धा सिद्धयुषं वा पृणयम् RV. 7, 16, 11. 104, 14. शक्ती वा विदा
वा 1, 31, 18. तस्यं वा त्वं मनं इच्छा स वा त्वं 10, 10, 4. अकृष्ये वा तान्प्र-
ददातु सोम आ वा दधातु 7, 104, 9. चयते वै न स यदि वा न चयते ऽथ पुत्रम्
AIR. Ba. 2, 7. 3, 30. beide Verba betont: जुहोति वानु वा मृत्त्वयते ÇAT.
Ba. 5, 1, 5, 18. 21. — अल्पं वा बहु वा M. 2, 149. 208. 3, 26. R. 1, 6, 25.
नासीत्पुरे वा राष्ट्रे वा तस्करः weder — noch 7, 14. Spr. 3034. किं वा
काध्यारसः स्वादुः किं वा स्वादीयसी मुधा 3868. किं वा दुर्जनचेष्टितं
न वा Hir. 73, 22. आत्मतुल्यं सुवर्णं वा दद्याद्वा विप्रतुष्टिक्त् JĀĀN. 3, 258.
तपसा वा युधा वापि MBH. 5, 6009. प्राणि वा यदि वाप्राणि M. 4, 117. लो-
भाद्वाय भयाद्वापि Spr. 2689. अन्यो नरो वाप्यथ वापि नारी MBH. 3, 15603.
गो विप्रमज्जमयिं वा प्राशयेदप्सु वा लिपेत् M. 3, 260. सभा वा न प्रवेष्टव्यं
वृक्षव्यं वा समञ्जसम् 8, 13. त्यज वेनो गृक्षाण वा ÇAK. 122. पिपासया वा
त्रिपते याचते वा पुरंदरम् Spr. 514. मूर्ध्नि वा सर्वलोकस्य विशीर्यति वने
ऽथ वा 708. भिद्यते येन वा न वा M. 7, 66. नहि स ज्ञायते वीरो नलो
ज्ञोवति वा न वा ob — oder nicht MBH. 3, 2769. 2821. ÇAK. 62. 115. Spr.
1694. RĪĀN-TAR. 3, 403. पातालं यदि वा नीता वर्तते वा नभस्तले R. 4,
5, 5. मातरं वा स्वसारं वा मातुर्वा भगिनीं निजाम् M. 2, 50. गच्छ वा तिष्ठ
वा भद्रे यद्वापीच्छसि तत्कुरु MBH. 1, 5961. मुपेतो वा झटिलो वा स्यादथ
वा स्याच्छिखारुः M. 2, 219. ध्यसने वाथ कृच्छ्रे वा भये वा ग्रीतितास्तके
R. 4, 6, 10. वा — यदि वा — अपि वा — वा M. 3, 242. वा — वा — वापि
Spr. 4624. वा — वा — वापि — वा M. 4, 7. वा — वा — वापि — अपि वा
6, 17. वापि — अथ वा — वापि 8, 274. — उत वा, उता वा घ; या अप्यो
दिव्या उत वा स्रवति खनित्रिमा उत वा स्वयंज्ञाः RV. 7, 49, 2. 82, 8. पा-
द्वि रीषत उत वा जिघांसतः 1, 36, 15. 3, 4, 6. AV. 4, 8, 5. 5, 1, 7. विज्ञामा-
तुत वा वा स्यालात् RV. 1, 109, 2. इह वा — उत वा प्रेत्य MBH. 1, 6185.
वाक्, कस्य वाक्त्रेदं कस्य वा श्रो भवितेति TBa. 1, 6, 4. TS. 1, 6, 8, 1. उ
वा, यमु वा कामयेत ÇAT. Ba. 3, 8, 1, 16. überzählig: यज्ञस्य वा निश्चितं
वेदितं वा RV. 6, 15, 11. — 2) oder so v. a. entweder oder auch nicht,
beiläufig, facultativ TALK. 3, 4, 6. MND. प्रतिष्ठेति ब्रूयाद्वा KĪTJ. ÇA. 2, 2, 22.
1, 9. 21. 7, 6. 3, 2, 13. 4, 27. 7, 9. 8, 7. ज्ञातदस्य वा कुरुः M. 5, 70. RV.
PAIR. 1, 5. 2, 1. 4, 11. 6, 2. 7. 8. 15, 8. 15. AV. PAIR. 4, 27. ÇINT. 1, 9. 12.

16, 24, 2, 25, 3, 8. P. 1, 2, 13, 35. AK. 3, 4, 22, 50. — 3) = इव *wie* AK. 3, 4, 22 (25), 11, 3, 5, 9. H. an. MED. HALAJ. SIDDH. K. zu P. 1, 1, 11. पदैषि मनसा ह्ररं दिशो ऽनु पवमानो वा Pān. Gṛh. 1, 4. यस्याय कर्म ऋयसे मूढस्र शतकतोर्वा दैत्यसेनासु संब्ये MBh. 3, 15710. 4, 1754. 5, 3862. स तु दोलायमानो वा द्वेधीभावेन पाण्डवः 7, 1211. 13, 4312. R. 1, 10, 87. Māñ. 77, 2. Mṛgh. 81. Rāgh. 19, 51. Spr. 2562, v. l. 2723. Mālav. 87. Cc. 3, 63. 4, 35. 7, 64. 18, 25. Kīn. 3, 13. मुखेन्द्रोश्चन्द्रिका वास्य शिशोर्मुग्धस्मितं क्षीया Pāñvanāth. 4, 18 (nach AUFRECHT). — 4) = एव H. an. KULL. zu M. 2, 80. Kīn. Cā. 1, 1, 4. 8, 18. 10, 2. 2, 6, 20. 29. 36. 3, 1, 7. 4, 15. Spr. 4702. — 5) *selbst, sogar*: देवासुरगणान्वापि सगन्धर्वीरगान्भुवि । पैरमित्रान्प्रसङ्गाज्ञो वशीकृत्य त्रयिष्यसि R. 1, 29, 3. नरं वा पुरुषंभ । मानयस्व पशुं शीघ्रम् 61, 8. नास्य वाच्यं भवेत्किंचित् लब्धव्यं वाधिगच्छति MBh. 10, 85. वरमिह वा सुतमरणं न तु मूर्खत्वं कुलप्रसूतस्य Spr. 2742. नयनाभ्यां प्रसूतो वा जगति नयचतुषा 4335. आगमनमपि तेषां न संभाव्यते भविष्यति वा so v. a. *gesetzt aber auch, dass* Pāñvat. 246, 21. — 6) nach interrogativen und relativen pronomm. so v. a. *wohl, etwa*: के वा Mṛgh. 33. Spr. 737. 3107. किं ते हिडिम्ब एतेर्वा मुखसुतेः प्रवेधितेः MBh. 1, 5984. किं वा शकुन्तलेत्यस्य मातुराध्या Cā. 105, 7. काणेन चतुषा किं वा Spr. 753. 5233. कथं वा Cā. 25. 56, 3. नैतकर्तुं तमा वयम् । यो वा शक्तः स कुरुताम् KATHAS. 18, 142. यत्र वा MBh. 1, 7694. — 7) nach H. an. und MED. समुच्चये d. i. = च; nach MED. auch पादपूर्णे. — Vgl. noch u. ग्रथ 7) b), 1. क) 1) c) und 3) d), 1. घ. 1. य 1) c) 5), यद् 2) b), यदि 9).

2. वा, वेति Nāigh. 2, 14 (गतिकर्मन्). Dātup. 24, 42 (गतिगन्धनयोः, गमनहिंसयोः Vop.). अवान् und अवुस् P. 3, 4, 111, Schol. अवासीत् 7, 2, 73, Schol. 1) *wehen*: तन्नो वातो मयोभु वातु भेषजम् RV. 1, 89, 4. AV. 4, 13, 8. 10. 7, 69, 1. 12, 3, 12. CAT. Br. 2, 2, 3, 8. यदा बलवद्वात्यत्युपो वा-तोत्याहुः 6, 1, 3, 13. 10, 3, 5, 14. यो दिशं वातो वायात् 11, 3, 2, 11. वाते वा-ति 6, 9. TBr. 2, 3, 9, 4, 5. वाति मारुतः R. 1, 14, 17. 65, 13. 2, 41, 15. 3, 54, 12. Spr. 1769. Varān. Bṛh. S. 27, 7. 31, 5. Bṛh. P. 1, 14, 16. 3, 25, 42. वागन्धवहः BHATT. 2, 10. मारुते वाति वा भृशम् M. 4, 122. 11, 113. Kām. Nīris. 7, 38. Spr. 1914. वायुरवात् R. GOR. 1, 25, 4. BHATT. 8, 61. 17, 9, 74. ववौ MBh. 1, 5883. 3, 2995. 12041. 5, 7206. R. 2, 91, 24. Rāgh. 3, 14. KATHAS. 53, 109. BRAHMA-P. in LA. (III) 52, 22. BHATT. 7, 1. अवा-सीत् 9, 2. 13, 26. वास्यति Mṛgh. 43. नाशकन्मारुतो वातुम् HARIV. 90. KATHAS. 23, 42. 44, 136. — 2) *anwehen*: साधसाधून्वापि वातीह वायुः Spr. 5222. — 3) *Gerüche anhauchen, ausdünsten, sich verbreiten* (von einem Geruch): तस्मात्ते शणाः पूतयो वासि CAT. Br. 3, 2, 2, 11. वाति गन्धः सुमनसां प्रतिवार्तं कथं च न । धर्मज्ञस्तु मनुष्याणां वाति गन्धः समन्ततः ॥ Spr. 4982. अदनाहविरङ्ग वाति Bṛh. P. 5, 2, 13. Diese Bed. ist wohl mit गन्धन im Dātup. gemeint. — Vgl. 3. वा.

— अति *darüber hinaus wehen*: न भूमिं वातो ऽति वाति AV. 4, 3, 2.

— अनु *anblasen, anfachen, weiterwehen*: आर्दस्य वातो अनु वाति शो-चिरस्तुर्न शर्षाम् RV. 1, 148, 4. 4, 7, 10. 7, 3, 3. 10, 142, 4. वायुरस्य कामा-ननुवाति Kāṭh. 12, 13. *nachwehen*: वातस्य प्रवामुपवामनु वात्यर्चिः AV. 12, 1, 51. TS. 5, 5, 3, 8. 4. अनुवाति प्रभो वायुः सेनाम् *anwehen* R. 5, 73, 52. शिवशानुववौ वायुः *wehen* MBh. 5, 2942. Bṛh. P. 10, 38, 21.

— अप *ausdünsten*: यद्वर्धयमुदरंरागपवाति RV. 4, 162, 10.

— अभि *anwehen, herwehen*: धौ न इषिरो अभि वातु वातः RV. 7, 35, 4.

10, 169, 1. पूतिरेनानभिववौ CAT. Br. 4, 1, 2, 6. Kāṭh. 31, 3.

ऽभिवति माम् MBh. 4, 2238. पुराभिवति मारुतो यमस्य यः पुरासरः 12, 12080.

— अव *herabwehen*: न्यर्गवातो ऽव वाति RV. 10, 60, 11. तपुर्जम्भो वन आ वातचोदितो यूथे न साह्यं अव वाति वंसंग; *wird vom Lufthauch getragen in* 1, 58, 5.

— आ *herwehen*: द्वाविमौ वातौ वात आ सिन्धोरा परावतः । दत्तं त घ्न्य आ वातु RV. 10, 137, 2, 3. वात आ वातु भेषजम् 186, 1. आवानावा-न्यातरिश्वा Kīn. 5, 36. यत्रामोदमुपादाय मार्ग आवाति मारुतः Bṛh. P. 8, 15, 18. आववर्वायवो घोराः BHATT. 14, 97. *anwehen*: वायुर्भूत्वा सर्वा दिश आ वाहि TBr. 3, 10, 4, 2.

— उद् *durch Luftzug erlöschen*: अग्निर्वा उद्वावायुमनुप्रविशति Ait. Br. 8, 28 (Cā. zu Bṛh. Ān. Up. 321). Kāṭh. 72. — Vgl. 3. वा mit उद्.

— अनूद् *im Winde (acc.) verwehen*: यदा वा अग्निर्नुगच्छति वायुं त-र्ह्यनूद्वाति तस्मादेनमुदवासीदत्याहुर्वायुं ह्यनूद्वाति CAT. Br. 10, 3, 3, 8 (Cā. zu Bṛh. Ān. Up. S. 321).

— उप *anwehen* CAT. Br. 13, 3, 3, 6. *anblasen*: पूयं तु मे सद्युपवात 4, 1, 3, 7. — Vgl. उपवा und 3. वा mit उप.

— परिणि und प्रणि^० P. 8, 4, 17, Schol.

— निस् 1) *wehen*: निर्ववुः शतशश्चैव वृष्टिवाताः सविद्युतः R. 4, 20, 11. — 2) *erlöschen*: निर्वास्पतः प्रदीपस्य शिखेव Cā. Ch. 91, 11. — 3) *sich abkühlen, gestillt* —, *erquickt werden*: तथा वपुर्लार्द्रापवनेन निर्वावा Cc. 1, 65. इति सर्वे समुद्रं न निर्वाति कथं च न MBh. 9, 259. त्वयि दृष्ट एव तस्या निर्वाति मनो मनोभवस्वलितम् Spr. 1086. KATHAS. 104, 57. 117, 51. — Vgl. निर्वाण. — *caus. auslöschen; ablöschen, von der Gluth* —, *von der Hitze befreien, kühlen; stillen, zur Ruhe bringen, erquicken*: पं त्व-मग्ने समर्दकस्तम् निर्वापया पुनः RV. 10, 16, 13. अग्नीर्निर्वापया चक्रः Ait. Br. 2, 36. उदकेनास्थोनि Cā. Ch. 4, 15, 13. समिद्धं ज्ञातवेदसम् । वर्षे-निर्वापयिष्यामो मेघा भूत्वा सविद्युतः ॥ MBh. 1, 1608. 5857. 11, 241. HARIV. 6227. KATHAS. 66, 15. प्रदीपं पटात्तेन Māñ. 16, 7. 49, 20. BURNOUR, Intr. 589. KATHAS. 4, 67. अनलप्रवेशेन शोकानलम् PRAB. 90, 20. तारं स-र्पिषा सुच. 2, 47, 11. 74, 10. भस्मीभूतांशोकान् — जलपुक्तेन कर्मणा HA- RIV. 11343. अतिप्रबन्धप्रकृतास्त्रवृष्टिभिस्तमाश्रयं दुष्प्रसक्तस्य तेजसः । शशाक निर्वापयितुं न वासवः स्वतश्च्युतं वक्रिमिवाद्भिर्म्बुदः ॥ Rāgh. 3, 58. प्रियसंदेशः सीताम् 12, 63. निर्वापितः कनककुम्भमुखोऽस्मिन्नेन वंशाभि-षेकविधिना शिशिरेण गर्भः 19, 56. दग्धं चिराय मलयानिलचन्द्रपदैर्निर्वा-पितं तु परिरभ्य वपुर्न नाम Mālat. 128, 14. fg. अङ्गानि त्वमङ्गतापवि-धुरापयेत्येति निर्वापय RATNĀV. 65, 9. पितरौ विप्रयोगाग्नितापितौ (acc.) निर्वापयतां सद्यो दर्शनामृतवर्षिणी (nomin.) KATHAS. 25, 265. इति वा-क्कुमुधया तस्याः कृती निर्वापितः 103, 72. निर्वापय प्रसन्नेन लोचनेनामृत-श्च्युता । दृष्ट्वा मां दुःखदावाग्निदग्धम् 101, 304. Verz. d. Oxf. H. 31, a, 42. स (अग्निः) मे निर्वाप्य सकृदा चतुषी शाम्यते पुनः so v. a. *blondend* (= म-न्दीकृत्य NĪLAK.) MBh. 5, 3864. — Vgl. 2. निर्वापण fg.

— अनुनिस् *erlöschen nach* (acc.): निर्वाणमनुनिर्वाति तपनं तपनोपलः Spr. 1611.

— परिनिस् *vollkommen erlöschen*, — *zur Ruhe gelangen*: उत्केव प-रिनिर्वाति स्म LALIT. ed. Calc. 20, 9. शाम्यामि परिनिर्वामि MBh. 12, 6635. Vgl. परिनिर्वाण. — *caus. vollkommen zur Ruhe bringen*: परिनिर्वापय-

तस्य Burnour, Intr. 593.

— परा *wegwehen*: पराग्यो वातु यद्रूपः RV. 10, 137, 2.

— प्र *wehen*: अक्रमेव वाते इव प्र वामि RV. 10, 125, 8. वनाच्च वायुः सुरभिः प्रवापात् MBh. 1, 2936. वाताश्च प्रववुः 4509. 3, 11998. 6, 731. 7, 328. 9029. 12, 6238. 13081. Hariv. 4941. 8790. R. 2, 71, 25. 91, 26. R. Gonn. 2, 100, 21. 3, 22, 15. 52, 11. Bha. P. 3, 9, 18. 5, 24, 5. Pāṇāt. 169, 6. von Gerüchen: गन्धो यस्याः क्रीशात्प्रवाति वै MBh. 1, 6934. 6, 138. R. Gonn. 2, 100, 28. 125, 21 (114, 10 SchL.). 4, 13, 21. 5, 73, 59. — Vgl. प्रवा, प्रवात (auch R. 5, 26, 1), प्रवाय्य.

— वि *verwehen*, *auseinanderblasen*; *durchwehen*: वि वात वाक्त् य- रूपः RV. 10, 137, 8. मिहं न वातो वि हं वाति भूमं 31, 9. 1, 28, 6. व्यवाते ज्योतिरभूत् AV. 8, 1, 21. इमे वै सृक्तास्तो ते वायुर्व्यवात् TS. 3, 4, 8, 1. Çat. Bn. 4, 1, 8, 7. 10. Kāṭh. 13, 2. 27, 3. ततो लोकान्विवात्पसौ (वायुः) MBh. 12, 18379. nach verschiedenen Richtungen hin wehen: विषगवाताश्च वि- ववुः 6, 732. वायुर्विवाति हृदयानि कर्मराणाम् R. 6, 22.

— अनुवि *der Reihe oder der Länge nach durchwehen*: दिशः TBa. 2, 3, 9, 6. 3, 10, 4, 2.

— सम् *wehen* TBa. 3, 11, 3, 2. MBh. 4, 1288. 12, 12395. 12401 (wo mit der ed. Bomb. संवाति st. संभाति zu lesen ist).

— अनुसम् *der Reihe nach (zusammen) anwehen*: दिशः TBa. 2, 3, 9, 6. 3, 10, 4, 2.

3. वा, वीयति Dnīrup. 22, 24 (शोषणो). अवासीत्: auch med. in der Bed. von 2. वा; partic. वान (s. bes.) und वात. 1) *matt* —, *müde werden*, *sich erschöpfen*, *erliegen*: न वीयति सुखो देवगुक्ताः RV. 7, 67, 8. न ता वात्रेषु वापतः 8, 31, 6. वप्सदग्निं वापति *wird nicht müde zu verzehren* 43, 7. — 2) = 2. वा *wehen*: अभीक्ष्णवाता वापते धूमकेतुमवस्थिताः MBh. 6, 97. — अवापत् MBh. 9, 947 Druckfehler für अवारपत्.

— अति *heftig wehen*: अतिवापति *bei heftigem Winde* MBh. 12, 12420.

— अभि, partic. वात *matt, stech*: अभिवातासु गोषु या अनभिवाताः स्युः Lāṭy. 8, 5, 3. = व्याधित Comm.

— उद् *matt werden, hinstorben*, vom Feuer so v. a. *in sich erlöschen* TS. 2, 2, 4, 7. 5, 7, 5, 1. यस्याक्वनीये ऽनुहाति गार्हपत्य उद्वापैत् TBa. 1, 4, 4, 6. 3, 2. यदा वा अग्निर्हृदयति Kāṇḍ. Up. 4, 3, 1. उद्वासीत् Çat. Bn. 10, 3, 8, 8. — *caus. ausgehen lassen*: आक्वनीयेमुहाप्य TBa. 1, 4, 4, 7.

— उप *durch Vertrocknen ausgehen, eintrocknen*: नराशंसः Soma Pāṇāt. Bn. 9, 9, 5. Çāṇkh. Ça. 13, 12, 10. falsch उपवापात् (als ob von 2. वा) st. वापेत् Kāṭh. Ça. 25, 12, 10. 12. कलशमुपवापत्तं प्राणो ऽनूपदस्य- ति Kāṭh. 35, 16. वात (Gegens. आर्द्र) *trocken*: Holz Àçv. Gṛh. 3, 8, 4. प्रक्षालितोपवात Kauç. 2.

— निम् *erlöschen*: निर्क्षयिः शीतेन वापति TS. 8, 2, 3, 7. — Vgl. 2. वा mit निम् simpl. und caus.

— प्र *wehen*: वर्धमाने कुतवहे वाते चाशु प्रवापति MBh. 1, 8431. नैव वाताः प्रवापते Hariv. 10758. — Vgl. 2. वा mit प्र.

— अतिप्र *heftig wehen*: वायुनातिप्रवापता MBh. 12, 12418.

— वि *wehen*: सर्वगन्धवहः शुचिर्वायुर्विवापमानः शरीरमस्पृशत् MBh. 12, 12221.

4. वा Nebenform von 1. वन्. partic. वात *begehrt, erwünscht; ange- griffen, angefochten*: अवस्युवात TS. 4, 4, 23, 3. विवस्वहात 4. — Vgl.

अ०, इन्द्र०, देव० (auch TS. 3, 2, 44, 1), 2. नि०, मनो०.

— desid. *विवासति* unter den परिचरणकर्माणः Naigh. 3, 5. mit वा act. med. zu *gewinnen* —, *herbeizuziehen suchen*; *huldigen*; *locken*: धृ- मि देववीतेये RV. 1, 12, 9. 84, 9. मदाय कृता विवासते वाम् 117, 1. 152, 6. 173, 1. रोदसी 7, 72, 8. 100, 1. 8, 49, 5. 9, 86, 14. VS. 6, 23. एकापुरये विशं अविवासति RV. 1, 31, 5. AV. 6, 21, 1; vgl. SV. 1, 4, 2, 4, 3. अवि- वासन्परावतो अथै धर्वावतः सुतः । इन्द्राय सिध्यते मधु RV. 9, 39, 5. नम- सा 5, 83, 1. 6, 16, 16. सुमैः 1, 41, 8. 40, 93, 2. आङ्गुषेः 7, 94, 11. रुविषा 1, 58, 1. 2, 26, 3. गीर्भिः 7, 6, 2. 8, 15, 1. उक्थेभिः 5, 45, 4. धोतिभिः 6, 61, 2. सुपुत्या 8, 16, 3. वचसा 6, 62, 5. कृवसा 66, 11. मनो यो अयं घोरमाविवा- सात् 7, 20, 6. 1, 119, 9. सुमम् 2, 11, 16. 33, 6. 6, 60, 11. अविवासत्ती युव- तिमनीषा 5, 47, 1. तव प्रणीतो तव प्रूर शर्मन्वा विवाससि कवयेः सुपुताः 3, 51, 7. कृतं चिदेनो नमसा विवासे *ich suche zu beglücken* 6, 51, 8. = व- र्जयामि, विनाशयामि SL.

— अ-या *in feindlicher Absicht sich nähern*: पराशरो हविर्मथीनाम्- भ्यां विवासाताम् RV. 7, 104, 21. = आगच्छताम् SL., nach Duma der- jenigen Verehrer, welche Jātu sind, also der falschen Verehrer.

— उप *zu gewinnen suchen*: उप वो गीर्भिरमृतं विवासत RV. 6, 18, 6.

5. वा, वीयति und ०ते Dnīrup. 23, 37 (तत्सुमंतानो); ववौ, उवाप, ववुम्, उवुम्, उयम् P. 2, 4, 41. 6, 1, 16. 38. fgg. Vor. 8, 124. 135. fgg. उवापिथ P. 7, 2, 61, Schol. वगिष्यति; वाय P. 6, 1, 41. Vor. 26, 217. partic. उत (auch उत *gewebt, genäht* AK. 3, 2, 50. H. 1487) P. 6, 4, 2. *weben, flech- ten, künstlich ineinanderfügen*, auch Redon, Lieder u. s. w.: नाहं तसुं न वि ज्ञानम्योतुं न यं वपति समरे ऽतमानाः RV. 6, 9, 2. निर्णिज्ञम् 9, 99, 1. वस्त्रा 5, 47, 6. MBh. 1, 723. पठे वपत्यौ 806. वगामि प्रत्यक् पञ्च फुटि- कायुगलानि यत् Kāṭh. 52, 99. इन्द्रायार्कमहिरुक्त्यं उवुः RV. 1, 61, 8. मा तत्सुम्हेदि वपते धियं मे 2, 28, 5. 38, 4. 7, 33, 9. 10, 53, 6. 130, 1. को अ- स्मिन्प्राणमवपत् AV. 10, 2, 13. VS. 19, 80. 82. 89. TBa. 1, 5, 2, 1. Çat. Bn. 3, 1, 2, 19. खगूयुर्वसुधामूवुः सायका रज्जुवत्तताः *beweben, gleichsam zu einem Gewebe machen* (आवृतवत्तः, क्वादितवत्तः Comm.) Bhaṭṭ. 14, 84. रज्जुत Kāṭh. Ça. 15, 7, 1. उत 7, 9, 27. Schol. zu 15, 3, 9. अथ तुरीयेषोतश्च (wohl तुरीयेण श्रोतश्च gemeint) श्रोतश्च स्यमात्मा सिहः *eingefasst* —, *steckend* —, *enthalten in* Nq. Tāp. Up. in Ind. St. 9, 158. fg. — Vgl. ऊय्, अमोत, श्रोतु, 3. वान.

— *caus. वापयति* P. 7, 3, 37. Vor. 18, 6.

— अप *ein Gewebe auflösen* RV. 10, 130, 1.

— आ *einweben, anfassen, reihen* (z. B. Perlen an eine Schnur), *durchziehen* AV. 10, 8, 37. वानेषु काचान् TBa. 3, 9, 4, 1. 5. Çat. Bn. 13, 2, 8, 8. पुष्पाण्यादायावपत्तः KAUSH. Up. 1, 3. देवतानां पशौ मनांस्योतानि Çat. Bn. 3, 8, 2, 14. Ait. Bn. 2, 10. मणौ सूत्रमोतम् *ist durchgezogen* Pāṇāt. Bn. 20, 6, 6. Çat. Bn. 12, 3, 4, 2. 14, 6, 1. 8, 3. Kāṭh. Ça. 16, 5, 1. अस्मिन्धोः पृथिवी चास- रिक्तमोतं मनः सक्त प्राणेश सर्वैः Munp. Up. 2, 2, 5. यस्मिन्दिमोतं प्रोतं विश्वं शाटीव तत्पुषु Bha. P. 9, 9, 7. 10, 15, 35. प्राणेशितं सर्वमोतम् Munp. Up. 3, 1, 9. MAITRAUP. 6, 3. श्रोतप्रोता ऽहम् MBh. 3, 1789. — Vgl. मगावानम् und नस्योत.

— समा *anfassen, aufreihen*: आदित्य इमो लोकान्सूत्रे समावपते Çat. Bn. 7, 3, 9, 18. 8, 7, 2, 10.

— उद् *hinaufbinden, aufhängen*: शिक्वोडुत Çat. Bn. 5, 5, 4, 28. आ-

दित्यं पक्षी रश्मिभिर्हृदयम् TBA. 1, 2, 4, 2. AIT. Ba. 4, 19.

— उप, °वाय P. 8, 1, 41, Schol. उपोत eingesteckt (in den Köcher oder in eine andere Vorrichtung für Pfeile): °परुष ÇĀṅKH. Ça. 14, 22, 20. LĀṭṣ. 8, 5, 2.

— निम्, निरुत P. 6, 4, 2, Schol.

— परि durchweben: यत्र क वित्तयदे पापपुरुष धमराशुपुर्वा वायका इव सर्वतो ऽङ्गेषु सूत्रैः परिवपसि Bha. P. 5, 26, 86. umstricken, binden: परिवपसे पशूनिव गिरा विबुधानपि 10, 87, 27. पर्युत eingefasst (mit Zie-rat): ein Wagen ÇAT. Ba. 13, 2, 3, 2.

— प्र daran weben RV. 10, 130, 1. दिश्येव दिशं प्रवपति तस्मादिदिशि दिक्प्रोता TS. 5, 7, 9, 4. किरणम् ÇAT. Ba. 5, 3, 5, 15. KĀṭṣ. Ça. 15, 5, 4. तस्मिन्नुर्मयं प्रवपसि KAUSH. UP. 2, 6. रश्मिः daran knüpfen ÇĀṅKH. Ça. 17, 3, 7. °वाय P. 6, 1, 41, Schol. VOP. 26, 217. प्रोत gereicht auf, gesteckt an, steckend an, in; = उत H. 1187. = गुम्फित H. an. 2, 181. = खचित MBH. I. 37. मणिः सूत्र इव प्रोतः MBH. 3, 1142, 8, 1829. मयि सर्वमिदं प्रोतं सूत्रे मणिगणा इव Bha. 7, 7. सूत्रप्रोता दारुमयीव घोषा so v. a. Drabtpuppe MBH. 5, 951. 1446. प्रूले gesteckt, gespiess 1, 2421. 4316. MĀK. P. 16, 37. प्रूल° HARIV. 14879. प्रूलाम् 14886. प्रूलान्तिः RĪĀA-TAR. 2, 87. प्रूलिका° SUÇA. 1, 230, 15. प्रूङ्ग° HARIV. 15438. शतय° RAÇH. 9, 75. प्रा-स° KATHĀS. 21, 15. Schol. zu ÇĀK. 32. रुदये प्रोतः शरः MBH. 5, 852. रो-प्याङ्कुरः खप्रोतमुक्तासंतति KATHĀS. 18, 47. प्रोतप्रूले श्रुते तस्मिन् RĪĀA-TAR. 2, 80. प्रोतघने विघाणे KUMĀRAS. 7, 49. करान् — शशिनस्तर्हृदि-प्रोतान् steckend in Spr. 3866. इषीकातूलमयी प्रोतम् gesteckt in KĀND. UP. 5, 24, 3. यस्मिन्सर्वमिदं प्रोतं ब्रह्म स्थावरजङ्गमम् enthalten in MATSUL. UP. in Ind. St. 9, 20. ÇAT. Ba. 14, 6, 9, 1. ASHĀV. 1, 15. Bha. P. 3, 15, 6. प्रोतप्रोतमिदं यस्मिन्स्तुधङ्ग यथा पटः 10, 15, 35, 9, 7. MBH. 5, 1789. ए-ताभिः सर्वमिदमेतं प्रोतं च durchzogen MAITRUP. 8, 3. Nṛs. TĀP. UP. in Ind. St. 9, 158. fg. प्रोत gewebtes Zeug, ein gewebtes Gewand, m. H. 667. n. H. an. MBH. — Vgl. 1. प्रवपणा, प्रवाणा fg.

— धतिप्र weiter daransetzen ÇĀṅKH. Ba. 11, 5.

— अनुप्र daranheften: शिखाम् TS. 7, 4, 9, 1.

— संप्र verflechten: प्रउगो ÇĀṅKH. Ba. 24, 1. Ça. 16, 7, 15. 14, 4.

— वि flechten LĀṭṣ. 8, 8, 13. व्युत geflochten, gewebt: घत्क RV. 1, 122, 2. रज्जुभिः ÇAT. Ba. 8, 7, 2, 15. 14, 1, 2, 11. वर्ध° 5, 4, 4, 1. उरो पथि व्युते (= विविके SĀ.) तस्थुस्तः RV. 3, 54, 9.

— सम् beweiben, mit Figuren u. s. w.: तसुं तत् पेशा संवपसि VS. 20, 41. RV. 2, 3, 6. तर्जसमुत mit Pflücken zusammengesteckt ÇAT. Ba. 3, 2, 2, 2.

वांश 1) adj. von वंश ÇKDā. — 2) f. ई = वंशरोचना Tabaschr RĪĀA. im ÇKDā.

वांशकठिनिकै adj. = वंशकठिने व्यक्त् ति P. 4, 4, 72, Schol.

वांशभारिकै (von वंशभार) adj. eine Tracht Bambus tragend P. 5, 1, 50.

वांशिक (von वंश) 1) adj. dass. P. 5, 1, 50. — 2) m. Flötenspieler GĀ-ṭṣ. im ÇKDā.

वाकिटि (वार Wasser + किटि) m. Meerschwein ÇABDĀṬHAK. bei WILSON.

वापुष्य (वार + पु°) n. Gewürznelke ÇABDĀṬHAK. bei WILSON.

वाक् (von वच्) 1) m. a) Spruch, Recitation, Formel im Ritus: (प्रति

मिमीते) त्रेष्टुभेन वाकम् । वाकेन वाकं द्विपदा चतुष्टपदा RV. 1, 164, 24. स प्रत्यय कविवृद्ध इन्द्रो वाकस्य वृत्तिः 8, 52, 4. वधोभिर्विकीर्य यामि रा-तिम् AV. 19, 3, 4. ततो वाका (wohl वाका) घाशिषो नो जुषसाम् VS. 17, 57 (TS. v. 1.). वाकेष्वनुवाकेषु निपत्सुयनिषत्सु च MBH. 12, 1613. — b) Geschwätz, Gerede: वाका वृत्तितामिव नश्यतु AV. 8, 25, 1. — 2) n. N. eines Saman Ind. St. 3, 234, a. — Vgl. घच्छा°, घमत्°, वत°, वक्त°, चार्वाक, जोष°, धार°, नमो°, प्रशय्य°, वसि°, वली°, शयु°, शयोर्वाक, सत्य°, सिनी°, सूक्त°.

वाकार्का m. N. pr. eines Mannes SĀṆSK. K. 184, a, 1.

वाकिन 1) m. N. pr. eines Mannes P. 4, 1, 158. — 2) f. ई N. pr. einer Tantra-Gottheit Verz. d. Oxf. H. 89, b, 5; vgl. राकिणी, लाकिनी.

वाकिनकायनि m. patron. von वाकिन P. 4, 1, 158.

वाकिनि m. desgl. ebend.

वाकु (von वच्) in कृक्°.

वाकुची f. Vernonia anthelmintica AK. 2, 4, 2, 14. SuçA. 2, 68, 5. 150, 19.

वाकोपवाक n. Dialog; s. u. वाकोवाक्य.

वाकोपवाक n. Dialog; auch Bez. gewisser Stücke der vedischen Ueberlieferung: वाकोवाक्ये ब्रह्माम् वदसि ÇAT. Ba. 4, 6, 9, 20. 11, 5, 9, 8. का-ककोकिलयोर्वाकोवाक्यम् (nach PANDIT II, 115 soll वाकोपवाक्यम् zu lesen sein) SĀ. D. 314, 16. Verz. d. Oxf. H. 208, a, No. 489 (eine rhetorische Figur). वाकोवाक्यमधीते ÇAT. Ba. 11, 5, 2, 5. LĀṭṣ. 3, 12, 7. ÇĀṅKH. GĀṆJ. 1, 24. KĀND. UP. 7, 1, 2, 4. JĪĀN. 1, 45. Verz. d. Oxf. H. 54, b, 6.

वाक्कलक (वाच् + क°) m. Wortstreit PRAB. 55, 11. fg.

वाक्कीर (वाच् + कीर) m. der Bruder der Frau (Jabruder) ÇABDĀ. im ÇKDā. — Vgl. वारकीर.

वाक्कलि und °केली f. ein Scherz mit Worten, eine witzige Unterredung DAÇA. 3, 15. SĀ. D. 521. 525. PRATĪPAR. 23, a, 9. 27, a, 8.

वाक्कलुम् n. sg. Rede und Blick JĪĀN. 2, 14.

वाक्कपल adj. unbesonnen in der Rede, unüberlegt redend M. 4, 177. MBH. 14, 1251.

वाक्पल्य n. Unbesonnenheit in der Rede JĪĀN. 1, 112.

वाक्कुल n. läugnerische Reden, pl. HARIV. 4228 (die neuere Ausg. besser वाक्कुल्यैः). सवाक्कुलम् KATHĀS. 39, 215. Verdrehung der Worte seines Gegners in einer Disputation: वक्तुरभिप्रायार्थसत्कर्तव्यता वाक्कुलम् NĀJAS. 1, 1, 58. 56.

वाक्कर्ष n. sg. copul. Zusammensetzung von वाच् mit वच् P. 5, 4, 106, Sch. VOP. 6, 7.

वाक्कर्ष n. sg. copul. Zusammensetzung von वाच् mit विष् ebend.

वाक्पटु adj. beredt Spr. 1870. 2255. 2600. 4747.

वाक्पटुता f. Beredsamkeit Spr. 2825.

वाक्पति (parox. VS., oxyt. nach P. 6, 2, 19) m. 1) Herr der Rede VS. 4, 4. KĀṭṣ. 14, 1. TAITT. UP. 1, 6, 2. Viśhṇu HARIV. 12312. Meister der Rede so v. a. ein beredter Mann AK. 3, 1, 25. H. 346. — 2) der Planet Jupiter COLEBR. Misc. Ess. I, 108. R. 1, 19, 2 (ed. Bomb. 18, 9). VARĀH. Bha. 8, 4, 23. 8, 15. Bha. 9, 4. 14, 1. Ind. St. 2, 261. 263. fg.

वाक्पति is m. N. pr. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 124, b, 31. RĪĀA-TAR. 4, 144. Ind. St. 3, 194. 294.

वाक्पतीय n. Herrschaft der Rede (Comm.) TBA. 2, 7, 2, 1.

वाक्यतय n. dass: ब्राह्मणस्य Kīṭh. 37, 2.

वाक्यथ m. die Gelegenheit —, der geeignete Augenblick zum Reden: अतीतवाक्यथे काले MBh. 2, 1590. 3, 2399.

वाक्यो adj. Rede beschützend Ait. Br. 2, 27. TS. 3, 2, 10, 1. 2.

वाक्यारूप्य n. s. u. पारूप्य 2) a) und füge noch Verz. d. Oxf. H. 263, a, 26. Spr. 4978 und Rauheit der Stimme hinzu.

वाक्युष्टा f. N. pr. einer Fürstin Rāṅa-Tar. 2, 11. वाक्युष्टावी 87.

वाक्युष्य n. pl. Redeblüthen, schwungvolle Worte: ऋषिभिर्देवतैश्चैव वाक्युषैरर्चिताम् (देवीम्) Hariv. 10234. Kathās. 109, 98. — Vgl. पुष्य 1) e).

वाक्यप्रलाप m. Redekunst, Beredsamkeit: न ते तुल्यो विद्यते वाक्यप्रलापे MBh. 3, 10650.

वाक्यप्रदिषु adj. als Redner auftretend Āc. 10, 2, 27.

वाक्य (von वच्) n. P. 7, 3, 67. Schol. zu 3, 1, 124. 7, 3, 52. Vor. 26, 10.

1) Ausspruch, Rede, Worte; sg. und pl.: वृणु मे त्वम् — यद्वाक्यं मूषिको ऽब्रवीत् MBh. 1, 5577. वाक्यमर्जुनमब्रवीत् 3, 1722. २) वृद्धावाक्यमिदं वृणु 2171. 2287. वाक्यमप्रतिनन्दन् 2279. 2743. 2910. 2977. तेन वाक्ये कृते सम्पत्प्रतिवाक्ये तथाकृते 2979. R. 1, 1, 8. 45. 2, 20. 9, 53. 52, 15. ० वि-
शारद् 53, 8. 2, 74, 18. अतिक्रम्य तु महावाक्यम् 1, 62, 16. Çāk. 22, 12. उद्धत Spr. 2375. तर्हिदिमस्तु भरतवाक्यम् Çāk. 113, 6. वैश्वदेवस्य Suçr. 1, 123, 20. इत्यादि मस्त्रिणा वाक्यं न लेभे तस्य चात्तरम् Kathās. 40, 55. सद्वा-
वाक्यानि न तानि तेषाम् Varāh. Bṛh. 8. 74, 5. विष्णुसंज्ञितम् 75, 7. परुष 78, 7. डुष्ट 104, 19. प्रसूत° adj. Bṛh. 14, 2. मधुर, प्रिय, सत्य Halā. 1, 141. 146. Lā. (III) 91, 21. वल्गु° adj. Brāh. P. 4, 26, 23. Pañkāt. 41, 17. Hit. 22, 8. क्व गतव्यमित्यादिवाक्यैः पृष्टा Çuk. in Lā. (III) 36, 9. वे-
दात्तवाक्यज्ञाने: Sarvadarçanas. 55, 12. वेदात्तवाक्यज्ञान 61, 12. वेदवाक्या-
नि 72, 19. 128, 3. fgg. घात° 144, 2. गुरु° 91, 17. श्रुतवाक्या MBh. 5, 4496. इत्युक्तवाक्या Kathās. 48, 130. मम वाक्याद्वाच्यौ in meinem Namen Pañkāt. 142, 24. Aussage vor Gericht: उक्तवाक्यस्य सान्निपा: M. 8, 108. aus-
drückliche Aussage (Gegens. लिङ्ग Andeutung) Sarvadarçanas. 159, 14. Verz. d. Oxf. H. 219, b, No. 525. Ausdrucksweise 207, a, 15. ० दोषा: 208, a, No. 489. Gesang der Vögel: वयंसि साधुवाक्यानि Hariv. 4940. — 2) Disputation: पञ्चावयवयुक्तस्य वाक्यस्य गुणदोषवित् MBh. 2, 139. Comm. zu Nīlas. 1, 1, 32. 39. — 3) Satz (in grammatischem Sinne) Vārtt. und Pat. zu P. 8, 1, 20. Kār. zu P. 1, 1, 14. AK. 1, 1, 5, 3. 3, 4, 22, 1. Tarkas. 49. Weber, Rāmāt. Up. 335. H. 71. 242. Sām. D. 6. Schol. zu P. 1, 2, 33. Siddh. K. zu P. 8, 1, 20. Vor. 3, 143. 26, 10. Sarvadarçanas. 41, 20. 42, 1. 70, 8. 123, 1. 135, 2. Satzglied in einem Syllogismus Z. d. d. m. G. 7, 307. — 3) umschriebene Ausdrucksweise, z. B. राज्ञः पुरुषः st. राजपुरुषः Schol. zu P. 1, 2, 16. उपगोरपत्यम् st. घोषगवः zu 4, 1, 52. 8, 3, 85. Siddh. K. zu 1, 1, 80. der Gebrauch von इच्छति mit einem infin. statt des desid. Siddh. K. 154, a, 11. — Vgl. निर्विक्य, प्रति°, प्रमाण°, मक्षा°, मिथ्या°, सत्य°.

वाक्यकर adj. Jmdes Worte —, Geheiss ausführend: राज° (हृत) R. 2, 72, 10.

वाक्यकर्ता m. Titel eines mathematischen Werkes Mack. Coll. I, 129.

वाक्यकार m. der Verfasser eines Vākya genannten Vedānta-Werkes Sarvadarçanas. 58, 22. 59, 10.

वाक्यगर्भित n. Einschaltung eines Zwischensatzes Prātīpar. 62, b, 5.

VI. Theil.

63, b, 7.

वाक्यग्रह m. Lähmung der Sprache Suçr. 1, 156, 17.

वाक्यता (von वाक्य) f. In मन्द्र° (so ist wohl zu lesen) das Stammeln Suçr. 1, 260, 17.

वाक्यत्व (wie eben) n. das Bestehen aus Worten: वेदवाक्यानि पौरुषे-
याणि वाक्यत्वात् Sarvadarçanas. 128, 3. 4. das Satz-Setn Sām. D. 8, 19. 21. सानुनासिक° nasale Aussprache Suçr. 1, 260, 16. एक° das Zusam-
menfassen in ein Wort Schol. zu den Çivasōtmāni bei P.

वाक्यपदीय (von वाक्य + पद्) n. P. 4, 3, 58, Schol. Titel eines zu Pa-
pini's Grammatik in Beziehung stehenden Buches des Bhartṛhari Sarvadarçanas. 136, 15. Verz. d. Oxf. H. 177, b, 9. 247, b, 12. fg. Gold. Mān. 93. 237. Ind. St. 5, 67. 158. fgg.

वाक्यपूरण adj. den Satz ausfüllend Nir. 1, 9.

वाक्यप्रदीप m. fehlerhaft für वाक्यपदीय Colebr. Misc. Ess. II, 42. Verz. d. B. H. No. 763. Gold. Mān. 237.

वाक्यप्रबन्ध m. fortlaufende Rede, Erzählung Dhātup. 38, 1.

वाक्यभेदवाद m. Titel eines Werkes Hall 62.

वाक्यमाला f. 1) Aneinanderreihung mehrerer Sätze Kīvaś. 2, 108. —
2) Titel eines Commentars zum Tattvavivekadīpana Hall 156.

वाक्यविवरण n. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 618.

वाक्यवृत्ति f. desgl. ebend. Hall 106. 204. ० प्रकाशिका und ० व्या-
ख्या 106.

वाक्यशेष m. Satzergänzung Nir. 12, 22. Ind. St. 10, 415. 418.

वाक्यसंयोग m. grammatische Construction Nir. 6, 1.

वाक्यसंकीर्ण n. Vermengung zweier Sätze Prātīpar. 62, b, 5. वाक्या-
त्तरपदैः कीर्णं वाक्यसंकीर्णमुच्यते 63, b, 2.

वाक्यसार n. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 279, a, 44.

वाक्यसिद्धात्तस्तोत्र n. Titel eines Werkes Z. d. d. m. G. 1, 201.

वाक्यसुधा f. Titel eines dem Çamkarakārja zugeschriebenen Schrift-
chens Verz. d. Oxf. H. 225, b, No. 551. Hall 129. ० व्याख्या 130.

वाक्यस्वर m. der Accent im Satze Verz. d. Oxf. H. No. 757.

वाक्याध्याकार m. Ergänzung eines Satzes P. 8, 1, 139.

वाक्यार्थ m. der Sinn —, der Inhalt eines Satzes Tarkas. 48. fg. Kīvaś. 2, 43. Comm. zu VS. Prāt. 4, 179. ० गुणाः, ० दोषाः Verz. d. Oxf. H. 208, a, No. 489. ० विवेक (= मन्त्रवाक्यविवेक) 222, b, 11.

वाक्यार्थदीपिका f. Titel eines Commentars Hall 38.

वाक्यार्थोपमा f. ein Gleichnis, in welchem die Ähnlichkeit zweier
Dinge im Einzelnen durchgeführt wird, Kīvaś. 2, 43. Beispiele Spr. 4150 und 4341.

वाक्यालंकार m. Schmuck der Rede, — des Satzes AK. 3, 4, 22 (20), 16.

वाक्य (von वक्), वाक्यं मुवात्रम् N. eines Sāman Ind. St. 3, 234, a.

वाक्य n. nom. abstr. von वक् gāṇa दृढादि zu P. 5, 1, 123.

वाक्यसंद adj. in einer Formel TS. 3, 2, 20, 1. nach dem Comm. ist वाक्
so v. a. वाच्.

वाक्यसंयम m. Hemmung der Rede, Bändigung der Zunge Spr. 2766.

वाक्यसङ्ग m. = वाक्यग्रह Suçr. 1, 255, 20.

वाक्सिद्ध n. eine übernatürliche Vollkommenheit in Bezug auf die
Rede Pañkāt. 2, 8, 4.

वाकस्तम्भ m. = वाक्यमत्क Vāg. 8, 9.

वागतीत (वाच् + घृ) m. Bez. einer best. Mischlingskaste Verz. d. Oxf. H. 22, a, 19, 21.

1. वागत् m. Ende der Stimme d. h. lauteste Stimme Kāṭy. 7, 2, 31.

2. वागत् adj. mit वाच् endigend Kāṭy. 9, 13, 22.

वागर m. = वारक, शाण, निर्णय, वाडव, वृक, मुमुनु, पण्डित, परित्यक्तभय H. an. 3, 399. fg. = गतातङ्क, मुमुनु, वातवेष्टक, विशारद, शाण, निर्णय, वारक MED. r. 214.

वागा f. Zaum ÇABDĀRTHAK. bei WILSON; fehlerhaft für वल्गा.

वागायन m. patron., pl. Sām̐sk. K. 184, a, 5.

वागाह् adj. ein Kind mit falschen Hoffnungen täuschend ÇABDAM. im ÇKDr.

वागाणनि m. ein Buddha ÇABDAM. im ÇKDr.

वागाशीर्दत्त m. ein Mannsname P. 5, 3, 84, Vārtt. 3, Schol.

वागिन्द्र m. N. pr. eines Sohnes des Prakāṣa MBh. 13, 2003.

वागीश Vop. 2, 37. 1) adj. subst. der Rede mächtig, ein Meister in der Redekunst AK. 3, 1, 35. H. 346. MBh. 10, 292. am Ende von Namen grosser Gelehrten: कृष्णानन्द° Verz. d. Oxf. H. 93, b, 30. सिद्धात° 106, b, N. 261, a, 17. fg. Vgl. न्याय°. — 2) m. Bein. Brahman's KUMĀRAS. 2, 3. Verz. d. Oxf. H. 73, a, No. 129. Bhāṣ. P. 3, 6, 23. — 3) m. der Planet Jupiter ÇABDAM. im ÇKDr. VARĀH. Bṛh. S. 17, 27. 86, 1. Bṛh. 3, 7. — 4) f. या Bein. der Sarasvatī Verz. d. Oxf. H. 63, a, No. 113. Ind. St. 3, 398 (वागेशा gedr.). वागीशाय्या: Sāṁ. Comm. Einl.

वागीशत्व n. nom. abstr. von वागीश 1) PĀNĒA. 3, 8, 56.

वागीश्वर 1) m. a) ein Meister in der Redekunst GĀRUPA-P. 196 im ÇKDr. सर्ववागीश्वरेश्वर heisst Viṣṇu PĀNĒA. 4, 3, 53. — b) Bein. Brahman's ÇABDĀRTHAK. bei WILSON. — c) N. pr. eines Gīna TRIK. 4, 1, 23. Ind. St. 8, 467. TĪRAN. 230. — d) N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. No. 1006. Verfassers des Mānava Smṛiti SĀRVADARÇANAS. 131, 5. Muir, ST. III, 191. 202. — 2) f. ई Bein. der Sarasvatī ÇABDĀRTHAK. bei WILSON. Verz. d. Oxf. H. 103, a, 35. 106, b, No. 162. 214, b, No. 511. °मन्त्रा: 93, b, 3. °पूत्राय 96, a, 1. — Vgl. वादि°.

वागीश्वरकीर्ति m. N. pr. eines Lehrers TĪRAN. 238. 238.

वागु N. pr. eines Flusses: °रेवासंगम Verz. d. Oxf. H. 66, a, 2.

वागुत्री f. = वाकुची MUK. zu AK. 2, 4, 3, 14 nach WILSON.

वागुञ्जार m. ein best. Fisch Suçā. 1, 206, 6.

वागुण m. Averrhoa Carambola Lin. ÇABDAM. im ÇKDr.

वागुरा f. Fangstrick, ein Netz zum Einfangen von Wild, Garn Uśval. zu Uśval. 1, 42. AK. 2, 10, 27. H. 928. HALĀJ. 2, 442. संत्रस्ता पृथती वागुरामिव (सन्निध्य) R. 2, 37, 9 (10 GORR.). 4, 17, 16. भृङ्गा वलाढागुराम् Spr. 923. KĀṬY. 21, 16. 22, 49. 27, 150. 112, 74. RĀGA-TAN. 6, 182. वागुरा प्राप्त: MĀN. P. 121, 22. Z. d. d. m. G. 14, 573, 23. °वृत्ति M. 10, 32. °बन्धनीवन MBh. 13, 2582. वनानि देवदात्राणां मेघानामिव वागुरा: 3, 12372. 7, 3840. गन्ताः पदाता रथिनस्तुरगाश्च विशांपते । व्यतिष्ठन्वागुराकाराः शतशो ऽथ सक्त्वाशः ॥ 6, 617. शर° 14, 2257. व्यतीतः सर्ववागुराः 1, 4609. व्यसन° R. 3, 72, 27. दुर्जनवागुरासु पतितः Spr. 754. संसार° PRAB. 102, 4. कर्मपुष्पमुदुनाथरश्मयः सोत्पलं मधु मदालसा प्रिया । वल्लकी स्मरकथा रक्तः स्त्रोत्रो वर्ग एष मदनस्य वागुरा ॥ VARĀH. Bṛh. S. 76, 2.

वागुरि m. N. pr. eines Arztes Verz. d. B. H. No. 802.

वागुरिक (von वागुरा) m. ein mit Netzen dem Wilde nachstellender Jäger AK. 2, 10, 14. H. 928. HALĀJ. 2, 441. RAGH. 9, 58.

वागुलि = पटि MED. 1. 22.

वागुस m. ein best. grosser Fisch HALĀJ. 3, 27.

वागुषम m. ein Meister (Stier) in der Redekunst; davon °त्व n. Meisterschaft in der Rede R. 1, 1, 96.

वागुपान N. pr. einer Oertlichkeit KĀṬY. 8, 19. 17, 1. 17. 21, 1.

वागुणा m. Redevorzug, deren 35 bei den Arhant's H. 65—71.

वागुद् m. ein best. Vogel TRIK. 2, 3, 30. M. 12, 64.

वागुम्फ m. pl. Sprach-Gewinde so v. a. eine künstliche Sprache Verz. d. Oxf. H. 129, b, No. 234, Z. 10.

वागुलि m. Betelträger eines vornehmen Herrn ÇABDAM. im ÇKDr.

वागुलिक m. dass. TRIK. 2, 3, 31. HIA. 132.

वागुस्तघत् (von वाच् + कृत्) adj. der Sprache mächtig und Hände habend Spr. 1100.

वागुद m. Verweis M. 8, 129. 12, 10.

वागुत्ता adj. f. verlobt, versprochen KULL. zu M. 5, 72.

वागुरिद्र adj. wortarm, wortkarg ÇABDAM. im ÇKDr.

वागुदल n. Lippe (Rede-Blatt) TRIK. 2, 6, 28.

वागुदान n. Verlobung KULL. zu M. 5, 72. 152. 9, 69.

वागुष्ट adj. grob, Grobian M. 3, 156. 8, 345. Spr. (II) 282. HARIV. 1189 (zugleich N. pr. eines Brahmanen). 7757 (घृ). Verz. d. Oxf. H. 281, b, 44. = वात्य GĀṬADU. im ÇKDr.

वागुदेवता f. die Göttin der Rede, Sarasvatī SĀH. D. 1, 5. TANTRAS. im ÇKDr. °गुरु Ind. St. 8, 198. पुंभाव° Verz. d. Oxf. H. 177, a, 12.

वागुदेवत्य adj. der Rede geweiht ÇĀṆKH. 6, 11, 11. — Vgl. वागुदेवत्य.

वागुदेवी f. die Göttin der Rede, Sarasvatī TRIK. 1, 1, 27. 1. Spr. (II) 804. PRAB. 86, 13. RĀGA-TAN. 5, 158. Verz. d. Oxf. H. 198, b, No. 467.

वागुदेवत्य adj. der Sarasvatī geweiht M. 8, 105. — Vgl. वागुदेवत्य.

वागुद्धार n. 1) Eingang zur Rede: कृतवागुद्धारो वंशे ऽस्मिन्पूर्वसूरिभिः so v. a. zu dessen Beschreibung vorangegangene Dichter mir den Eingang erleichtert haben RAGH. 1, 4. — 2) N. pr. einer Oertlichkeit WILSON, Sel. Works II, 22.

वागुबलि m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 52, b, 3 (वागुबलि, im Index aber वागुबलि).

वागुभट्ट m. N. pr. verschiedener Gelehrten: Verfasser des Vāgbhaṭṭaśālikāra Verz. d. Oxf. H. 214, a, No. 509. der Kavikalpalatā Verz. d. B. H. No. 822. ein berühmter Arzt, Verfasser des Aṣṭāṅgahṛdaja 923. 929. fgg. 937. 940. fg. 938. 979. Verz. d. Oxf. H. 113, b, 42. 126, a, 19. 303, a, No. 741. fg. 311, b, 39. 316, a, 12. 317, b, N. 2. Ind. St. 1, 21, 4. TĪRAN. 311. fgg. Verfasser der Çātravidyā Ind. St. 1, 467. Oesters वागुभट्ट geschrieben, — Vgl. वृद्ध°.

वागुभट्टलंकार m. Titel eines Werkes des Vāgbhaṭṭa Verz. d. Oxf. H. 214, a, No. 509.

वागुभट्ट m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 211, a, No. 498. — Vgl. वागुभट्ट.

वागुभट्ट adj. Rede tragend, — erhaltend ÇAT. Bn. 8, 1, 2, 6. 7.

वाग्मायन m. patron. von वाग्मिन् *gāṃa* अथादि zu P. 4, 1, 110; vgl. 6, 4, 144.

वाग्मिता (von वाग्मिन्) f. *Beredsamkeit* Kām. Nitis. 1, 21. Sāh. D. 158.

वाग्मिन् (wie oben) n. dass. MBh. 12, 13872. Kām. Nitis. 4, 26. Rīgā-Tar. 5, 474.

वाग्मिन् (von वाच्) 1) adj. *beredt* P. 5, 2, 124. Vop. 7, 34. AK. 3, 1, 35. H. 346. an. 2, 286. Med. n. 128: Vāg. beim Schol. zu Çiç. 2, 27. Çat. Br. 10, 3, 2, 1. Lāṭṭ. 1, 4, 7. M. 7, 64. MBh. 3, 2450. 13, 969. Hariv. 12699. R. 1, 1, 11 (12 GORR.). 2, 26, 12 (14 GORR.). Kām. Nitis. 4, 15. 12, 2. Ragh. 5, 52. Spr. 3016. 3229. 3953. Çiç. 2, 27. 109. VARĀH. Bṛh. S. 2, S. 3. Bṛh. 14, 4. KATHĀS. 26, 284. 46, 135. Sāh. D. 78. Rīgā-Tar. 4, 261. MĀK. P. 20, 20. 118, 11. Bṛh. P. 4, 19, 25. PĀNĀR. 4, 3, 52 (Vishṇu). 6, 17. सु^० R. 1, 13, 21 (17 GORR.). स्खलद्वाग्मी (= स्खलद्वाच्) LA. 17, 6 vielleicht fehlerhaft für स्खलद्वाग्यो. — 2) m. a) *Papagei* H. ç. 194 (wohl वाग्मी st. वात्मी zu lesen). — b) *der Planet Jupiter* H. ç. 13. H. an. Med. — c) N. pr. eines Sohnes des Manasju MBh. 1, 3097.

वाग्य adj. = वाग्दरिद्र ÇANDAM. im ÇKDr. = निर्वेद und कल्य Aśā ebend.

वाग्यत adj. *die Stimme an sich haltend, schweigend* ÇĀKṢH. Br. 27, 6. GORR. 1, 4, 1. 6, 15. Åçv. Ça. 1, 12, 16. 4, 13, 1. Gṛh. 1, 18, 7. 3, 7, 1. KĪTJ. Ça. 2, 2, 2. 7, 3, 9. M. 3, 236. 258. 9, 60. JĀGĀ. 1, 31. 238. R. 1, 2, 10. 27, 2. 87, 19. R. GORR. 2, 5, 4. Ragh. 11, 30. Bṛh. P. 3, 14, 81. 5, 23, 8. 6, 8, 4. MĀK. P. 34, 27.

वाग्यमन n. *das Schweigen* KĪTJ. Ça. 4, 12, 17. 20, 1, 11. ÇĀKṢH. Ça. 1, 12, 7. 2, 14, 6. Åçv. Ça. 1, 8, 35.

वाग्याम adj. = वाग्यत P. 3, 2, 40, Schol.

1. वाग्वज्र m. n. *ein als Blitz wirkendes Wort, Donnerwort* ÇIKSHĪ 10 in Ind. St. 4, 367. Andere Belege s. u. वज्र 2).

2. वाग्वज्र adj. *dessen Worte Blitze sind* Bṛh. P. 4, 13, 19.

वाग्वट m. N. pr. eines Autors Verz. d. Cambr. H. 56.

वाग्वत् (von वाच्) adj. *mit der Rede verbunden* ĀT. Br. 6, 7.

वाग्वलि s. वाग्वलि.

वाग्वद् m. N. pr. eines Mannes P. 6, 3, 109, VArtt. 2.

वाग्वदिनी f. N. pr. einer Göttin Verz. d. Oxf. H. 108, a, No. 168, Z. 25.

वाग्विद् adj. *redeskundig, beredt* R. 1, 1, 1.

वाग्विदग्ध adj. *redesfertig, beredt*; davon ०ता f. *Redesfertigkeit, Beredsamkeit* Spr. 2817.

वाग्विधेय adj. *durch das (blosse) Wort zu bewerkstelligen* so v. a. *was man aus dem Gedächtnis herausagen kann* R. 1, 4, 8 (3, 48 GORR.).

वाचा विधेयम् (= विनापि पुस्तके षष्ठयोग्यम् Comm.) ed. Bomb. 4, 12.

वाग्मिन् (von वाच्) adj. *beredt*: वाग्मीव मस्त् प्र भरस्व वाचम् AV. 5, 20, 11.

वाग्मिप्रुषे n. ag. copul. Zusammensetzung von वाच् + विप्रुष P. 5, 4, 106, Schol.

वाग्मिर्ग m. *das Brechen des Schweigens* GORR. 2, 3, 12. 3, 2, 29.

वाग्मिर्गर्जन n. dass. KĪTJ. Ça. 4, 10, 6. 7, 4, 15. 12, 4, 26.

वाग्मीर्य adj. *stimmkräftig* TS. 6, 3, 4, 5.

वाग्मत् m. *der Gelobende, Veranstalter eines Opfers* (nicht der Priester, sondern der यजमान); = मेधाविन् Naigh. 3, 15. = ऋत्विज् 13. ल-

मेमे वाघते मुप्रणीति: सुतसौमाय विधते RV. 4, 2, 15. 1, 3, 5. 31, 14. 40, 4. मूर्ध्ना विशस्य वाघते: 6, 16, 18. होतां पं वाघतो वृणते अघ्रेषु 1, 58, 7. 3, 2, 1. 3, 4, 8. इन्ध्रेणा युजा निःसृजत वाघतो वज्रम् 10, 62, 7. यदञ्जिभिर्वाघ-द्विर्विष्णुपाम्हे 1, 36, 13. पुत्रा चिद्व वा विष्णुपते मनीषिणः। वाघदि-रश्मिना गतम् (= वाक्कैरश्मिः Sāh., vielmehr die म^० mit den वा^०) 8, 5, 16. 1, 88, 6. न सुषा न सुदा उत। नान्यस्त्वच्छ्व वाघते: 8, 67, 4. मो षु वा वाघनश्चनारे अस्मिन् रीरमन् 7, 32, 1. die Rbhū विष्णी शमी तरणित्वेन वाघते: वागां मेधाविनो वा Nir. 11, 16) 1, 110, 4. 3, 60, 4. Soma पुनानो वाघदाघदिरमर्त्यः 9, 103, 5. मंदिष्ठा वाघताम् 10, 33, 4. Die herkömmliche Zurückführung auf वक् (mit der Nebenform वध् in वध् u. s. w.) befriedigt nicht; wir vergleichen εὐχομαι und वोωο (für vogeso).

वाघातक s. घाताक in den Nachträgen.

वाघेष्ट N. pr. eines Geschlechts Verz. d. Oxf. H. 352, b, 7.

वाङ्क m. *das Meer* Traik. 1, 2, 9.

वाङ्क वाङ्कित (काङ्कायाम्) Dhātup. 17, 17. — Vgl. काङ्क und वाङ्क

वाङ्क m. *ein Fürst der Vaṅga* P. 4, 1, 170, Schol. VARĀH. Bṛh. S. 11, 60. als Dichter Verz. d. Tub. H. 13.

वाङ्कक adj. *ein Verehrer der Vaṅga oder des Fürsten der Vaṅga* P. 4, 3, 100, Schol.

वाङ्गारि m. patron. PRAVARĪDHJ. in Verz. d. B. H. 57, 4 v. u.

वाङ्गिधन adj. *वाच् zum Refrain habend* Nid. 1, 12. Lāṭṭ. 4, 7, 1. वाङ्गिधनं क्रौञ्चम् und — सौख्यिषम् Namen von Sāman Ind. St. 3, 234, a.

वाङ्गती f. N. pr. eines Flusses Verz. d. Oxf. H. 149, b, 3. Wilson, Sel. Works II, 16. 18. 22. 32.

वाङ्मथु n. pl. *süße Worte* ÇĀK. 68, 13.

वाङ्मधुर adj. *süß in Worten, schöne Worte im Munde führend*: वाङ्मधुरो विप्रकृदयः Hit. 74, 20.

वाङ्मनस् n. du. *Rede und Geist* KATHOP. 3, 13. M. 2, 160. वाङ्मनसं n. sg. dass. P. 5, 4, 77. Vop. 6, 8. अवाङ्मनसगोचर Verdāntas. (Allāh.) No. 2.

वाङ्मय (von वाच्) P. 8, 4, 45, VArtt., Schol. Siddh. K. zu P. 4, 3, 144. Vop. 7, 72. 1) adj. (f. ई) *aus Rede bestehend, auf der Rede beruhend, dessen Wesen die Rede ist, die Rede betreffend* Çat. Br. 10, 5, 2, 4. 14, 4, 3, 10. 3, 5, 3. पत्किंचिद्वाङ्मयम् VS. PĀT. 8, 31. JĀGĀ. 3, 189. कर्मन् M. 12, 6.

तपस् Bṛh. 17, 15. MBh. 3, 15830. कन्या R. 7, 17, 9. समुद्र Ragh. 3, 28. अमृत Verz. d. Oxf. H. 173, a, No. 125, Z. 11. ज्योतिस् 210, b, No. 496, Z. 6.

14. स्तोत्र PĀNĀR. 4, 1, 11. तर्कादयः Prab. 101, 7. आदर्श Spr. (II) 934. Davon nom. abstr. ०त्वं n. ÇĀKṢH. zu KĀND. Up. S. 17. — 2) f. ई *die Göttin der Rede*, Sarasvatī ÇANDĀRTHAK. bei WILSON. — 3) n. *Redekunst, Redeweise* Sāh. D. 1, 3. Vop. 3, 4. मितान्तर und अमितान्तर RV. PĀT. 12, 9. Ind. St. 8, 210. KATHĀS. 113, 23. गद्यं पद्यमिति प्राङ्गुर्वाङ्मयं द्विविधं बुधाः Verz. d. Oxf. H. 198, b, 2 v. u. ०देताः Traik. 3, 2, 22. द्विधा प्रयुक्तेन च वाङ्मयेन स-

रस्वती तन्मिथुनं नुनाव so v. a. *Rede* KUMĀRAS. 7, 90.

वाङ्मयार्थ n. *Liebllichkeit der Rede, — der Stimme* Spr. 4978.

वाङ्मुख n. *Eingang einer Rede* AK. 1, 1, 5, 9. H. 262.

वाच् (von वच्) f. UNĀDIS. 2, 57. P. 3, 2, 178, VArtt. 1. Vop. 26, 71. 1) *Sprache, Stimme, Rede, Wort, Aussage; Laut, Ton* AK. 1, 1, 5, 1. 18. H. 241. an. 1, 7. Med. k. 9. HALJ. 1, 8, 5, 48. 68. 83. RV. 1, 164, 34. 37. वाचं

वाचं जर्तु रत्निनी कृतम् 182, 4. 4, 57, 5. वाचो मतिं सक्तः सूनवे भरे 1,

143, 1. वि पदाद्यं कीस्तासो भरते 6, 67, 10. 7, 22, 3. प्र वै देवत्रा वाचं क-
ण्ठम् 7, 34, 9. इति वाचम् 2, 42, 1. उभे वाचौ वदति 43, 1. प्र हूतमिव
वाचमिष्ये 4, 33, 1. तिस्रो वाचः प्र वद 7, 101, 1. 8, 5, 3. प्रतीचीं जम्भा
वाचम् 10, 18, 14. अमुं वागपि गच्छतु AV. 2, 12, 8. 10, 2, 7. यं वाचाम्यहं
वाचा सरस्वत्या मनोयुक्ता 5, 7, 5. चतुषा मनसा वाचा 6, 96, 8. 7, 70, 1. वा-
चो मधु 12, 1, 16. VS. 3, 47. अत्रिया RV. 1, 190, 2. नित्या 8, 64, 6. मधुमती
AV. 3, 30, 2. अनुदिता 5, 1, 2. भास्वती 6, 69, 2. देवी 8, 1, 3. विचक्षणावती
AIT. Br. 1, 6. अनुयमाना ÇAT. Br. 4, 2, 9, 11. पूता 13, 2, 9. अपूता AIT.
Br. 7, 27. वाचं पच्छति ÇAT. Br. 2, 4, 4, 6 (vgl. u. यम्). विसृजेत KĀTJ. Çr.
2, 4, 7. वदेत् TS. 2, 1, 9, 6. पुरा वाग्भ्यः प्रवदितोः PĀNĒAV. Br. 24, 3, 5.
KĀTJ. Çr. 9, 1, 10. पयसा वाचं आज्ञानाति PĀNĒAV. Br. 10, 2, 7. ĀÇV. Gṛh. 3, 10, 9.
वाग्देवेयो यज्ञं वदति ÇAT. Br. 1, 4, 4, 2. वाचं आसन्नतोः प्राणः
TS. 5, 5, 9. 2. वाग्धेवैतत्सर्वं पत्नी पुमान्पुंसकं वाचा ह्येवैतत्सर्वमात्मम्
ÇAT. Br. 10, 5, 1, 3. सप्तधा वागवदत् AIT. Br. 2, 17. त्रेधाविकृता ÇAT. Br.
10, 5, 1, 2. der Steine RV. 10, 94, 1. der Trommel AV. 5, 20, 1. 4. PĀNĒAV.
Br. 6, 5, 12. übertragen auf die Zunge ÇAT. Br. 8, 5, 1. 10, 5, 2, 15. एषा
वाव प्रत्यक्षं वाग्यज्जिह्वा PĀNĒAV. Br. 20, 14, 3. — तपो वाचं रतिं चैव
कामं च क्रोधमेव च । सृष्टिं ससर्ज चैवो मनुमिच्छन्निमाः प्रजाः ॥ Sprache
M. 1, 25. 2, 90. स्नेहः, आर्यः adj. 10, 45. SĪNĒHAK. 26. 34. Bhāg. P. 3,
26, 13. मनुष्यवाचा RAGH. 2, 33. यामिमां पुष्पिता वाचं प्रवदन्त्यविपश्चिताः
Rede, Worte Bhāg. 2, 42. मधुरा स्रष्टा M. 2, 159. वेषवाग्बुद्धिसाहचर्य 4,
18. वाग्दण्डयोश्च पारुष्ये 8, 72. वाचा दारुण्या लिपन् 270. वाक्कृत्स्नं वै
ब्राह्मणास्य 11, 33. पवित्रं विडुषां हि वाक् Rede, Ausspruch 11, 85. स-
द्धिभिः चरतां धर्ममिति वाचानुभाष्य 3, 30. MBh. 1, 5973. वाचं व्याज्जहार
3, 2091. वाग्भिर्भिनन्द्य 2223. 3045. R. 1, 62, 19. (भरतम्) तुष्टुवर्गाग्वि-
शेषज्ञाः स्तवैर्मङ्गलसंहितैः 2, 81, 1. मूर्ता Spr. 1047. 2768. सत्यपूता वदे-
द्वाचम् 1232. 1553. fg. वाचा उरुक्तम्, वाक्कृतम् 2647. वाक्सायकाः 2767.
वाच्यार्थो निपताः सर्वे वाञ्छला वाग्निःमृताः । तां तु यः स्तेनयेद्वाचं स सर्व-
स्तेयकृत् ॥ 4981. वागर्थोविव संपूजा RAGH. 1, 1. वागर्थं परिगृह्य
Dhāt. 85, 9. प्रविशेत्यप्रणोदाचम् KATHĀS. 18, 211. देवी ein königliches
Wort RĪGĀ-TAR. 5, 205. मन्ये वा विषये वाचां स्नातमन्यत्र च्छान्दसात् auf
dem ganzen Gebiete der Rede Bhāg. P. 1, 4, 13. वाचां वैचित्र्यम् Hit. Pr.
2. ललितमधुरा वाक्प्रत्यक्षे पौराणविधातिनी Vet. in LA. (III) 30, 5. वा-
चमाददे RAGH. 1, 59. वाचं दा die Rede richten an (dat.) ÇĀK. 132. वाचं न
मिश्रयति यद्यपि मे वचोभिः 30. नियम्य वाचम् M. 2, 185. 192. 4, 49.
मृदु adj. 9, 335. अनृत° adj. R. 1, 6, 15. वाग्बाहूदरसेयम् M. 4, 175. क-
र्मणा मनसा वाचा Spr. 2445. वाञ्छनःकर्मज्ञैः पापैः 4977. मनोवाग्देहेजैः क-
र्मदैर्घैः M. 1, 104. 5, 165. fg. 9, 20. 12, 3. मनोवाग्भूतिभिः 14, 231. 241. वा-
चि, चेतसि Spr. 1974. बालवृद्धातुराणौ च साक्ष्येषु वदतां मृषा । ज्ञानीया-
दस्थिरा वाचमुत्सिक्तमनसा तथा ॥ Aussage M. 8, 71. 81. 103. वेदस्यापि-
पेयत्ववाचो युक्तिर्न युक्ता Behauptung SARVADARÇANAS. 129, 3. वाञ्छात्र
M. 4, 30. Spr. 2769. PĀNĒAT. 78, 7. वाचं वा को विज्ञानाति पुनः संश्रुत्य
संश्रुताम् Stimmes JĀN. 3, 150. VS. Prāt. 1, 9. VĀN. Bṛh. 8, 68, 101. वा-
चकलया वाचा MBh. 3, 2367. 2321. 2458. स्रष्टया वाचा 2771. 2940. दी-
नया वाचा 5, 7327. वाग्वाचाशरीरिणी R. 1, 1, 81. WEBER, KRISHNĀG. 320.
LA. (III) 92, 1. वाग्भूतत्र मानुषी R. 2, 63, 24. fg. इयुक्ता विरराम वाक्
KATHĀS. 18, 316. वागमानुषी VĀN. Bṛh. 8, 46, 93. पूर्वं चरति देवेषु प-
श्चाद्गच्छति मानुषान् । नाधोदिता वागवदति सत्या ह्येषा सरस्वती ॥ Ora-

kelstimme 98. सारसाः — वदति मधुरा वाचः Laute, Töne MBh. 3, 11612.
सारसाश्च मयूराश्च वाचो मुञ्चति दारुणाः 6, 62. शकुनिः पुत्र पुत्रेति भाषते ।
मधुरो करुणो वाचम् R. 2, 96, 12. शिवाश्चाप्यशिवा वाचः प्रवदति मका-
स्वनाः 6, 16, 11. पत्तिषो मुस्वरा वाचः VĀN. Bṛh. 8, 22, 6. Spr. 4683.
eines Esels KATHĀS. 62, 18. उलूकवाग्भिः Bhāg. P. 5, 13, 5. रत्नोसि वि-
विधा वाचो विसृजति मकावने R. 3, 51, 20. — वाचा सत्ये कृते so v. a.
wenn das Wort gegeben worden ist, wenn die Verlobung stattgefunden
hat M. 9, 69. वाचा तेनोपकोशा च प्राग्धर्मभिनिनी कृता so v. a. ausdrück-
lich KATHĀS. 4, 96. इदं वाचा नियमो यावत् संवन्धिना तया 17, 33. Man
findet zahlreiche Allegorien, z. B. TS. 2, 5, 42, 4. 6, 4, 3, 3. KĀTJ. 12,
5, 27, 1. AIT. Br. 5, 25. ÇAT. Br. 1, 4, 5, 8. 5, 4, 6. 3, 2, 1, 3. 5, 2, 18. 6,
1, 2, 6. 7, 5, 2, 6. am verbreitetsten die Legende von der Sendung der
Vāk zu den Gandharva AIT. Br. 1, 27. TS. 6, 1, 9, 5. ÇAT. Br. 3, 2,
4, 3. KĀTJ. 24, 1. वाचः साम N. verschiedener Sāman PĀNĒAV. Br. 12,
5, 12. Ind. St. 3, 234, a. वाचो व्रतम् N. eines Sāman Ind. St. ebend.
वाचः स्तोमः N. eines Ekāha ÇĀN. Çr. 15, 11, 2. KĀTJ. Çr. 22, 6, 24. —
2) personifiziert, übrigens in unbestimmter Weise als Vāk Āmbhṛṇi
im Liede RV. 10, 125. ANUKR. ÇAT. Br. 14, 9, 4, 33. als die Stimme
des mittleren Gebietes, oft bei Comm. zur Erklärung gebraucht Naigh.
5, 5. Nir. 11, 27. 10, 46. 12, 10. = भारती, सरस्वती H. an. Mnd. प्रणाम्य
वाचम् KATHĀS. 1, 3. als Tochter Dakṣha's und Gattin Kaçjapa's VP.
122, N. 19. — 3) defectiv für वाङ्मय LĪTJ. 6, 9, 8, 7, 8, 5. 13, 7. — Vgl.
अ°, धेद्वाच°, अनृत°, अभय° (unter अभय 4, a), आप्त°, उर्वाच्, निर्वाच्,
पुरुष°, प्र°, प्रति°, प्रिय°, भद्र°, मधुर°, मित°, मिथ्या°, मृध°, सत्य°,
सु°, सूक्त°.

वाच m. ein best. Fisch RĪGĀV. im ÇKDr. eine best. Pflanze (मदन)
WILSON. — Vgl. कोक°.

वाचंयमं (वाचम्, acc. von वाच् + यम्) 1) adj. (f. घ्रा) = वाग्यत die
Rede —, die Stimme an sich haltend, schweigend P. 3, 2, 40. 6, 3, 69.
VOP. 26, 60. AK. 2, 7, 41. TRIK. 3, 3, 252. H. 76. HALĪJ. 2, 257. TBR. 3,
2, 8, 8 (अ°). AIT. Br. 5, 33. ÇAT. Br. 1, 7, 1, 15. 2, 2, 2, 20. 4, 6, 9, 21. ÇĀN.
Br. 11, 8. 27, 6. SHAPY. Br. 1, 5. KRĀND. UP. 5, 2, 8. KAUSH. UP. 2, 3, 4.
PĀNĒAV. 3, 9, 16. 14, 57 (form.). SARVADARÇANAS. 39, 7. m. so v. a. Muni
Verz. d. Oxf. H. 255, b, 19. — 2) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf.
H. 18, b, 14. 19, a, 38.

वाचंयमस (von वाचंयम्) n. das Schweigen RAGH. 13, 44. °व्रत Spr. 3661.

वाचक (von वच्) nom. ag. (f. वाचिका) 1) sprechend, sagend: यथार्थस्य
Spr. 467. ध्यानं वल्गुवाचकम् (वल्गूनि वाचकानि यस्मिन् Comm.) Bhāg.
P. 4, 23, 31. Sprecher, der Vortragende, Hersager MBh. 18, 218. 229. 231 (= HANV.
16141. 16159. 16161). R. 7, 111, 7. Verz. d. Oxf. H. 30, b, 19. WE-
BER, KRISHNĀG. 253. sprechend —, handelnd über, aussagend: ब्रह्मा-
दीनां वाचको ऽयं मन्त्रः WEBER, RĀMAT. UP. 288. सर्ववाच्यस्य ebend. und
291. Bhāg. P. 12, 6, 41. प्रणवं वाचकं मत्वा वाच्यं ब्रह्मेति निश्चितः HANV.
14695. WEBER, RĀMAT. UP. 341. अध्यात्म° (पर्वन्) MBh. 1, 354. — 2) aus-
drückend, bezeichnend JOGAS. 1, 27. शब्दे ऽपि वाचकस्तद्व्यञ्जको व्यञ्ज-
कस्तथा SĪH. D. 31 (daher वाचकः = शब्दः AK. 1, 1, 5, 2. TRIK. 1, 1, 116).
Verz. d. Oxf. H. 177, b, No. 403. 230, a, 15. H. 14. SARVADARÇANAS. 50, 21.
51, 7. 141, 10. 146, 11. क्रिया° RV. Prāt. 12, 8. सत्य° MBh. 1, 7868.

8, 3663. AK. 1, 1, 4, 5. 3, 4, 23 (26), 12. 3, 5, 15. WERNER, RĪMAT. UP. 354.
H. 15. 568. Verz. d. Oxf. H. 22, b, 44. fg. 201, b, No. 483. 230, a, 14. PAK-
KAR. 1, 2, 58. KUSUM. 55, 12. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 97. Comm. zu GĀM.
1, 1, 2. सर्वशेकार्थवाचिका: Verz. d. Oxf. H. 56, a, 3. 4. ऋतृसृष्टिर्वाद्या श-
ब्दसृष्टिस्तु वाचका (!) WERNER, RĪMAT. UP. 336. — Vgl. गुण°, पर्याय° (auch
SUGA. 1, 320, 18), प्रतप्तसमूहवाचका, स्वस्तिवाचका.

वाचकता f. nom. abstr. von वाचक *sprechend* —, *handelnd über*: वाच्य^० (das suff. gehört zu beiden Wörtern) Bha. P. 2, 10, 86. von वाचक *ausdrückend, bezeichnend* SARVADARÇANAS. 143, 2.

वाचकत्वं n. nom. abstr. von वाचक *sprechend* —, *handelnd über W-*
बन्ध, RĀMAT. UP. 332. von वाचक *ausdrückend*, *bezeichnend* PAT. zu P.
 1, 2, 10. ŚĀH. D. 11, 4. SARVADĀRĀṆAS. 140, 22. 141, 8. वर्णानां वाचकत्वे
wenn die Buchstaben dasjenige sind, was den Begriff ausdrückt, 9. 142,
 10. 143, 4. वाचकलक्षणव्यञ्जकत्वेन (das suff. gehört zu allen drei Wör-
 tern) त्रिविधं शब्दज्ञातम् PRATĪPAR. 8, b, 8.

वाचकमुख्य Titel einer Schrift HALL 166.

वाचकाचार्य m. N. pr. eines Lehrers bei den Ġaina SARVADARĠANAS.
34, 8. 37, 14. fg. उमास्वाति° 38, 8. 9.

वाचकटी f. COLEBR. Misc. Ess. I, 144 wohl fehlerhaft für वाचक्रवी.

वाचक्रवी (auf वचक्र zurückgeführt) f. N. pr. einer Lehrerin mit dem patron. Gārgī ५ar. Bn. 14, 6, ७, 1. ७, 1. ५५. Gārgī. 3, 4, 4. ५५. Gārgī. 4, 10. AV. Paṇi. in Verz. d. B. H. 92, 6.

वाचन (vom caus. von वच्) n. 1) *das Hersagen*lassen Kīṭṣ. Ça. 5, 4, 38. 7, 9, 23. Līṭṣ. 2, 1, 5. 6, 12. °मन्त्र Comm. zu Âçv. Ça. 4, 11, 1. — 2) *das Hersagen*: गायत्र्या: Jāñ. 3, 310. शुद्धेनान्यचित्तेन पठितव्यं प्रयत्नतः । न कार्यासक्तमनसा कार्यं स्तोत्रस्य वाचनम् ॥ Vārhātiantṛa im ÇKDn. *das Lesen*: पुस्तक° Verz. d. Oxf. H. 217, a, 10. स्व° 186, a, 6. *वाचनाचार्य* i. No. 423. — 3) *das Ausdrücken, Bezeichnen*: अनेकार्थ° Sāh. D. 708. — Vgl. पणयाक्° (unter पणयाक्), शान्ति°, स्वस्ति°.

वाचनक n. = प्रहेलक Hla. 152. der Schol. zu Hla 334 liest प्रहे-
नक und वाचनक.

वाचनिक (von वचन) adj. *auf einer ausdrücklichen Angabe beruhend, ausdrücklich erwähnt* ЧАЩЕ. zu БНН. АН. Ур. S. 83. 100. 292. Schol. zu КИТ. ЧА. 72, 5 v. u. 88, 18. 107, 12. zu VS. ПАИТ. 1, 75. СИДН. К. zu P. 8, 1. 116. Verz. d. Oxf. H. 161, a, No. 354.

वाचमीङ्ग्यं adj. *die Stimme in Bewegung setzend*: Soma RV. 9, 38,
S. 101.6.

वाचयितॄ (vom caus. von वच् nom. ag. der Etwas hersagen läßt,
der Leiter einer Recitation Sāmśk. K. 21, b, 2. fgg.

वायव्यम् m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 53, a, 19. 28. wohl fehlerhaft für वातव्यम्.

वाचसपु. वि०, स०.

वाचसांपति m. = बृहस्पति der Planet Jupiter ÇANDAN. im ÇKDr. fehlerhaft für वचसांपति.

वाचस्पत m. patron. von वाचस्पति ČAŠKH. Br. 26, 5.

वार्त्त्यति m. 1) *Meister der Rede*, pl. Bala. P. 4, 16, 2. 29, 44. *Herr der Stimme* oder *Rede* NAIM. 3, 4. Nir. 10, 17. fg. Genius des menschlichen Lebens, das so lange dauert als die Stimme im Leibe ist, RV.

VI. Theil.

9, 26, 4. 10, 166, 2. VS. 7, 1. 9, 1. AV. 1, 1, 1. 12, 1, 17. AR. Ba. 3, 28. TS. 2, 6, 8, 1. प्रवदित्वैव वाचो भवत्यथो एनं वाचस्पतिरित्याहुः 7, 1, 40, 2. Āc. Ca. 1, 7, 2. Çar. Ba. 1, 8, 2, 15. 11, 7, 2, 6. प्राणः Sapr. Ba. 2, 9. Āc. Gm. 3, 3, 4. KAUC. 41. Soma RV. 9, 101, 5. Viçvakarman 10, 81, 7. Pra-
ḡapati Çar. Ba. 5, 1, 2, 16. Brahman KUMĀRAS. 7, 87. Bṛhaspati als
Herr der heiligen Rede TS. 1, 8, 40, 1. als Meister der Redekunst, Leh-
rer der Götter und Regent des Planeten Jupiter, AK. 1, 1, 2, 26. H. 118.
HALĀS. 1, 47. उत्तरेतर्युक्ता च वक्ता वाचस्पतिर्यथा R. 2, 1, 13. 5, 31, 49.
KUMĀRAS. 2, 80. PANĒAT. Pr. 2. Verz. d. Oxf. H. 255, a, 11. Verz. d. B. H.
No. 897. BHĀG. P. 6, 7, 8. MĪN. P. 123, 14. Vor. S. 176. — 2) N. pr. eines
Rshi Verz. d. Oxf. H. 53, a, 34. eines Lexicographen, Philosophen u.
s. w. HĪA. 273. MED. Anh. 4. Schol. zu H. 106. 183. 222. 250. 972. 1194.
1214. UĒGVAL. zu UNĀDIS. 3, 22. 4, 129. 233. Verz. d. B. H. No. 802. 843.
Verz. d. Oxf. H. 162, b, 23. 182, b, 3 v. u. 188, a, 27. fg. 189, b, No. 433.
178, a, 34. 247, a, 37. 352, b, No. 835. COLEBR. Misc. Ess. I, 230. PRAB. 20,
10. SARVADARĀNAS. 148, 19. 158, 12. ऽनिबन्ध Verz. d. B. H. No. 1176.
वेद्य ऽ Verz. d. Oxf. H. 314, b, No. 746. ऽगोविन्द 125, b, No. 218. ऽभट्टा-
चार्य 138, b, No. 272. ऽमित्र 237, b, No. 570. 244, a, No. 606. 273, a, No.
646. fgg. 274, a, No. 650. 279, a, 15. 289, a, N. 1. 292, a, 5. 18. b, 9. Verz.
d. B. H. No. 608. 637. fg. 1403. COLEBR. Misc. Ess. I, 234. 262. 332. HALL
3 u. s. w. in der Einl. zu VĀSAVAD. 9. SARVADARĀNAS. 165, 22. 166, 12.
GILD. Bibl. 499.

वाचस्पतिकल्पतरु m. Titel eines Werkes, = वेदासक्तल्पतरु HALL
87. Verz. d. Oxf. H. 177, b, 9.

वाचस्पत्य 1) adj. zum Gott Vākaspati in Beziehung stehend, Beiw.
 Īiva's MBh. 13, 1187. NĪLAK.: वाचस्पतिं देवपुरोहितमनुज्ञातः वाचस्प-
 त्यः । पुरोहितकर्मकर्ता । बृहस्पतिर्ह वै देवानां पुरोहितस्तमन्वये मनु-
 ष्यराज्ञा पुरोहिता इति ब्राह्मणे बृहस्पतिं यः सुभृतं बिभर्तीति मन्त्रस्य बृ-
 हस्पतिपदस्य व्याख्यानान्त्. — 2) adj. von Vākaspati (dem Philosophen)
 verfasst Verz. d. Oxf. H. 289, a, 1. — 3) n. Beredsamkeit Spr. 335. —
 Vgl. योग°.

वाचा f. 1) = वाच् *Rede, Wort; Göttin der Rede* BULGARI UND KANDRA
bei UGÁVAL. zu URÁDIS. 2, 57. VOP. 4, 2. TRIN. 1, 1, 116. MED. K. 9. मनसा
वाचया च Schol. zu KÍR. Ça. 207, 3 v. u. तिसृभिर्वाचाभिः PANÁT. 221,
7. °शौच Spr. 4980. °सिद्धि Verz. d. Oxf. H. 99, a, 10. — 2) MBH. 13,
6149 fehlerhaft für वचा, wie die ed. Bomb. liest.

वाचाट् (von वाच्) adj. (f. स्त्री) *geschwätzig* P. 5, 2, 125. Vor. 7, 34. AK. 3, 1, 26. H. 347. M. 3, 8. KATHS. 102, 148. Māx. P. 34, 76. Bhatt. 5, 23. दिङ्मि Spr. (II) 408. — Vgl. वाचाल.

वाचारम्भण n. 1) nach Çaṅk. = वागालम्बन ein Beruhen auf blossen Worten so v. a. eine Verschiedenheit dem blossen Namen nach Kūṇḍ. Up. 8. 1. 4; vgl. Vedāntas. (Allah.) No. 21. — 2) Titel einer Schrift Hall 187.

वाचार्त्त (von वाच्) adj. (f. घा) *geschwätzig* P. 5, 2, 125. Vor. 7, 34. **AK.**
2, 1, 36. H. 347. नावाचार्त्तो मृषाभाषी Spr. 1536. पर्वर्णने 5293. **KATHA.**
40, 34. PRAB. 27, 10. 111, 18. = विकृत्यन *grosssprecherisch* **UTPALA** zu
VARAN. BRH. 18, 9. geräuschvoll: किङ्किणीशाल° (लङ्का) R. 5, 9, 59. घा-
 योधनेवर्षी **RIĀGA-TAR. 8, 177.** — Vgl. वांचाट.

वाचालता (von वाचाल) f. Geschwätzigkeit Spr. 411.

वाचाल्प (wie eben) *geschwätzig machen*: घम्री मूकान्वाचालयितुमपि शक्ता यत्पिते: कटाता: Verz. d. Oxf. H. 283, a, 1. fg. वाचालित *geschwätzig gemacht* KATHAS. 24, 227. *geräuschvoll gemacht*: सायं वनस्पतिलिनी: खर्गोवाचालितो यथा RĪĀA-TAR. 8, 476.

वाचाविरुद्ध adj. mit dem Worte in Widerspruch stehend so v. a. nicht in Worte zu fassen, nicht mit Worten zu schildern (= वाङ्मयमनशील NILAK.); pl. Bez. einer Gruppe göttlicher Wesen MBH. 13, 1372. — Vgl. मनोविरुद्ध.

वाचावृत्त n. वाचावृत्त.

वाचावृद्ध m. pl. N. einer Göttergruppe im 14ten Manvantara VP. (II) 3, 28. वाचावृत्त v. l. वावृद्ध in der 1ten Ausg. 269.

वाचास्तेन (वाचास्तेन Padap.) adj. etwa der durch Rede heimlich Abbruch thut RV. 10, 87, 15.

1. वाचिकं (von वाच्) P. 5, 4, 35. Vor. 7, 15, 1) adj. durch Worte bewirkt, aus Worten hervorgegangen, in Worten bestehend MBH. 12, 13490. कायिकं वाचिकं चैव मनसा समुपाजितम् । तत्सर्वं नाशमायाति 18, 303. कर्मदोषा: M. 12, 9. पारुष्ये दण्डवाचिके (das suff. gehört zu beiden Worten) 8, 6. बाहुप्रोवानेनसक्थिविनाश so v. a. angedroht JĀN. 2, 208. अभिनय in Worten bestehende Darstellung so v. a. Declamation SĀH. D. 274. H. 283. Verz. d. Oxf. H. 102, b, 31. 200, a, 1. त्रि° durch drei Worte bewirkt PĀNĀT. 222, 16. fg.; vgl. 221, 7. — 2) n. Auftrag AK. 4, 1, 18. H. 276. HĪR. 166. भृत्यमेकं वणिग्वेश्म प्राक्किणोद्धतवाचिकम् RĪĀA-TAR. 6, 38.

2. वाचिक m. Hypokoristik von वागाशीर्द्ध P. 5, 3, 84, Vārtt. 3, Schol. वाचिकपत्र n. Schriftstück, Contract (लिपि, संवादपत्र) ÇKDR. वाचिकरारक m. Brief TRIK. 2, 8, 28. HĪR. 54.

वाचिन् (von वच्) adj. behauptend, annehmend: ज्ञातिशब्दार्थ° SARVADARÇANAS. 143, 9, 10. प्रतिषेध° KĀR. 4 aus KĀC. zu P. 7, 2, 10. ausdrückend, bezeichnend: क्रिया° AV. PRĀT. S. 261 (II, 1). SĀH. D. 10, 15. WEBER, RĪMAT. UP. 291. Schol. zu P. 4, 1, 35. 4, 105. Vor. 4, 15. SARVADARÇANAS. 87, 8. davon nom. abstr. वाचित n.: सत्ता° 144, 20.

वाची s. घन्नु°.

वाचोयुक्ति (वाचस्, gen. von वाच्, + यु°) P. 6, 3, 21, Vārtt. adj. beredt RĀMĀC. zu AK. nach ÇKDR.; eher f. angemessene Rede (Art und Weise der Rede VĀUTP. 76). °पुट beredt AK. 3, 1, 35. H. 346. VAIĪ. bei MALLIN. zu ÇĀC. 2, 27.

वाचकृत्य MBH. 12, 535 fehlerhaft für वाक्कृत्य (वाक्शक्त्य ed. Bomb.).

वाच्य, वाच्यति denom. von वाच् P. 4, 4, 15, Schol.

1. वाच्य (von वच्) 1) adj. P. 7, 3, 67. Vor. 26, 10. = गृह्य, वचोऽर्क, क्रीन H. an. 3, 504. = कुत्सित, क्रीन, वचनार्क MED. j. 54. a) zu sprechen, zu sagen, zu verkünden, mitzutheilen, zur Sprache zu bringen, zu besprechen: यथा वाच्यमृतं च तै: M. 8, 61. इदं ते नातपस्काय वाच्यम् BHAG. 18, 67. MBH. 1, 7460. 4, 922. HARIV. 14403. Spr. 439 (II). 1149. सान्न, परुष 4114. वचन 4343. शत्रोरपि गुणा वाच्या दोषा वाच्या गुरोरपि 5060. VARĀH. BṚH. S. 11, 6. 17, 27. 23, 1. 3. 24, 5. 27. 26, 12. 47, 2. 22. KATHAS. 28, 135. 30, 21. 39, 109. 45, 30. 60, 152. RĪĀA-TAR. 1, 12. 3, 809. PĀNĀT. 83, 20. 24. SĀH. D. 216. अनन्य° keinem ändern zu sagen Verz. d. Oxf. H. 28, b, 38. वाच्य ऊर्णोर्णवद्वाच: anzusagen KĀR. zu P. 3, 1, 22. MĀRK. P. 38, 14. aufzuführen, aufzuzählen TRIK. 3, 3, 468. was gesprochen wird:

घटो अथ्यमको वाच्यमको गीतमविस्वरम् R. GORR. 1, 3, 60. BHAG. P. 7, 15, 57. worüber gesprochen wird, wovon Etwas ausgesagt wird HARIV. 4695. WEBER, RĪMAT. UP. 288. 291. 336. 341. घ° was nicht in Worte zu fassen ist MAITRĀJ. 6, 7. was nicht gesagt werden sollte BHAG. 2, 36. वाच्यावाच्ये हि कुपितौ न प्रजानाति कर्हिचित् MBH. 3, 1069. 12, 4220. R. GORR. 2, 63, 10. 3, 35, 78. KATHAS. 59, 36. वाच्यम् impers. zu sagen, zu sprechen JĀN. 1, 238. MBH. 1, 4630. 3, 254. 15787. 4, 1125. Spr. 2770. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 106. PĀNĀT. 97, 17. 236, 22. VET. in LĀ. 9, 7. SARVADARÇANAS. 45, 1. 82, 7. 167, 10. घवश्यं च मया वाच्यं लेशमात्रेण — विक्षोरतुलवीर्यस्य zu sprechen über HARIV. 9787. — b) anzureden, zu dem man sagen —, — sprechen soll: घ्रायुष्मान्भव सौम्येति वाच्यो विप्रो ऽभिवादने M. 2, 125. घ्राच्यो दीक्षितो नाम्ना 128. BHAR. beim Schol. zu ÇĀK. 1. देवाश्च मुनयश्च भगवन्निति वाच्या: zu 52, 3. 22, 28. SĀH. D. 171, 13. 15. fg. 172, 11. fg. 15. 18. वाच्यश्च नन्दगोप: mit folgender oratio directa HARIV. 4209. RAGH. 14, 61. एवं वाच्य: स: KUMĀRAS. 6, 31. VARĀH. BṚH. S. 28, 2. KATHAS. 11, 60. 24, 116. 112, 49. RĪĀA-TAR. 4, 359 (भूया mit der ed. Calc. zu lesen). DAÇAK. 72, 16. PĀNĀT. 32, 11. 47, 25. mit einem acc.: श्रेय: MBH. 1, 7488. मृदु वच: 5, 67. 14, 2566. R. 2, 58, 18. 68, 6. 98, 15. पित्रा पुत्रो वय:स्थो ऽपि सततं वाच्य एव तु । यथा स्यादुपासयुक्त: प्राप्नुयाच्च मरुद्यश: || anzuweisen MBH. 1, 1728. — c) zu benennen: तेनैव नाम्ना तं देशं वाच्यमाहुर्मनीषिण: MBH. 1, 281. — d) was noch zu sagen ist so v. a. nicht angegeben KĀT. ÇR. 1, 10, 10. — e) was ausgedrückt —, was bezeichnet wird, ausdrücklich gemeint SĀH. D. 6, 17. fg. 10. fg. 27. 251. fgg. 687. 291, 9. Vor. 7, 15. Verz. d. Oxf. H. 177, b, No. 403. घयं गोशब्दस्य वाच्य: gemeint mit 230, a, 16. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 78. मक्ता-वाच्य° 35. 94. ÇĀK. zu KĀND. UP. S. 10. 59. NILAK. 42. Comm. zu GĀIT. 1, 1, 17. Schol. zu P. 1, 2, 43. 4, 105. SĀJ. zu RV. 1, 154, 1. SARVADARÇANAS. 54, 1. 12. 58, 6. 154, 10. — f) zu tadeln, einen Tadel verdienend H. 436. काले ऽदाता पिता वाच्यो वाच्यश्चानुपयन्यति: Spr. 656. 5240. नृपते: JĀN. 2, 40. वाच्याश्च यादवा: कृता: HARIV. 4206. R. 3, 64, 18. 5, 7, 2. गुणो-घवाच्या: MĀKĀH. 70, 19. KATHAS. 53, 11. 71, 26. BHAG. P. 10, 72, 20. न खलु तद्वाच्यं वधूबन्धुभि: darüber darf kein Tadel ausgesprochen werden ÇĀK. 92. — g) zu lesen (vgl. caus. von वच्): वाच्यं ते शासनं परे सूम्मा-त्तरनिवेशितम् MĀRK. P. 36, 8. — 2) n. a) Hauptwort (das wovon Etwas ausgesagt wird): वाच्यमित्युच्यते भेद्यं तस्मिन् भजते तु य: । विशेषणत्व-मापन्नो वाच्यलिङ्ग: स उच्यते || SARASVATĪR. °वत् wie das Hauptwort so v. a. im Geschlecht sich nach dem Hauptwort richtend, adjectivisch MED. Ā. 12. j. 54. l. 130. वाच्य adj. als Hauptwort gebraucht Vor. 6, 16. Vgl. °लिङ्ग. — b) Tadel, Makel, Fehler: = दूषण DHAR. im ÇKDR. न तस्मिन्वाच्यमस्ति न: MBH. 1, 4511. परवाच्येषु निपुण: सर्वो भवति सर्वदा । घा-त्मवाच्यं न जानीते 8, 2116. नास्य वाच्यं भवेत् 10, 85. R. GORR. 2, 49, 27. नात्र वाच्यं सुसूत्रमपि विद्यते MBH. 15, 326. सर्वथा ते कृतं वाच्यं सीता-मुत्सृज्य वने R. 3, 63, 14. परवाच्यानि गोपितुम् Spr. 1825. RAGH. 8, 71. वाच्यं परिमार्ष्टुम् 14, 35. निरुक्तवाच्यशक्त्य 42. निरस्य वाच्यं न गत: hat sich nicht dem Tadel ausgesetzt ÇĀK. 112. — c) = प्रतिपादन DHAR. im ÇKDR. — Vgl. घ°, डुर्वाच्य, पर°, भद्र°, स्वस्ति°, वक्तव्य und वचनीय.

2. वाच्यं (von वाच्) 1) adj. P. 4, 1, 85, Vārtt. 1. der Stimme zugehörig u. s. w. VŚ. 13, 58. — 2) m. metron. gaṇa कुर्वादि zu P. 4, 1, 151. प्रजा-

पति angeblicher Liedverfasser von RV. 3, 38. 54—56. 9, 84.

वाच्यता f. nom. abstr. von वाच्य 1) in der Bed. zu sagen, zu sprechen: ये चान्वमोदस्तद्वाच्यता दिवा: so v. a. eine ungebührliche Art und Weise zu reden Bala. P. 4, 2, 20. in der Bed. wovon Etwas ausgesagt wird: वाच्यवाचकः (das suff. gehört zu beiden Wörtern) 2, 10, 36. — 2) in der Bed. zu tadeln: तथापि मे ऽत्र वाच्यता dessenungeachtet verdien ich deshalb getadelt zu werden Varāh. Bṛh. S. 47, 3. कास्मात् तत्र वाच्यता Kathās. 43, 167. दुर्लभा सत्त्ववाच्यता Kir. 11, 53. वाच्यता गम् ३, पा, प्राप् in Tadel verfallen, sich Tadel zuziehen MBh. 2, 1657. Kām. Nitis. 10, 23 (wohl नैति st. नैव zu lesen). 11, 44. Spr. 2093. fg. 3125. Bala. P. 6, 13, 11. पाति व्यालववाच्यताम् Spr. 5143.

वाच्यत्व (von वाच्य) n. 1) das Gesagtwerdenmüssen, Nothwendigkeit einer ausdrücklichen Angabe Kāts. Ça. 5, 4, 4. 18, 2, 8. nom. abstr. von वाच्य wovon Etwas ausgesagt wird: वाच्यवाचकत्व (das suff. gehört zu beiden Wörtern) Weber, Rāmāt. Up. 332. — 2) das Ausgedrücktsein, ausdrückliches Gemeintsein: मङ्गलस्य वाच्यत्वलहयत्वे Sarvadārṇas. 157, 10. शब्द° 146, 4. लोकत्रयस्य पृथिवीशब्दवाच्यत्वम् Śā. zu RV. 1, 154, 4. Çāṅk. zu Kūṇḍ. Up. S. 11. ख° Śān. D. 59.

वाच्यलिङ्ग adj. nach dem Geschlecht des Hauptwortes sich richtend, ein Adjectiv seiend AK. 2, 7, 26. 10, 37. 3, 4, 42. Trik. 3, 3, 119. H. 600, Schol.

वाच्यलिङ्गक adj. dass. AK. 3, 4, 35. Trik. 3, 3, 88. Med. 1, 4.

वाच्यलिङ्गत्व n. nom. abstr. von वाच्यलिङ्ग AK. 1, 1, 4, 19. Schol. zu P. 2, 4, 18.

वाच्यवर्जित n. ein elliptischer Ausdruck Prātāpar. 62, 6, 6. नोक्तं स्याद्यत्र वक्तव्यं तदाकुर्वाच्यवर्जितम् 64, 6, 7.

वाच्यार् (von 1. वाच्य), °यते erscheinen, als wenn es wirklich ausgedrückt wäre, Śān. D. 115, 10.

वाच्यार्थन m. patron. von 2. वाच्य TS. 4, 3, 2, 3.

वाज (vielleicht desselben Ursprungs mit उय, घोषन्, घोषन्, वज्र) m. VS. Prāt. 2, 39. 1) Raschheit, Behendigkeit; Muth, namentlich des Rosses; auch im pl. gebraucht; = वेग H. 495. an. 2, 76. fg. Med. g. 13. HALJ. 2, 288. Varuṇa gab वाजमर्वत्सु पयं उन्निर्यासु RV. 5, 83, 2. मूको वाजे-भिर्महृदिष्ट्यु प्रुष्यैः । दधानो वज्रम् 4, 22, 3. VS. 2, 15. वाजाय, अयसे, इषे, राये RV. 6, 17, 14. पर्यासि वाजा वृक्ष्यानि 1, 91, 18. Çāṅk. Ça. 15, 1, 4. अश्वं नवभिर्वज्रैर्नवती च वाजिनम् RV. 10, 30, 10. व्यत्तु ब्रह्माणि पुरुषाक वाजिनम् mögen den Muth (der Rosso Indra's) wecken 7, 19, 6. AV. 6, 38, 8. स्तनं न मधः पीपयत् वाजेः RV. 1, 169, 4. 181, 5. 6. männliche Kraft AV. 4, 4, 8. — 2) Wettlauf; Wettkampf, Kampf überh. Naigh. 2, 17. कुरि-र्वाजाय मय्यते RV. 9, 3, 3. आशुं वाजाय पातवे । कुरिं क्तिनात वाजिनम् 62, 18. क्तिना न सतिर्भि वाजिमर्ष 70, 10. 82, 2. वाजाविन्दस्येदे प्रावे वाजेषु वाजिनम् 1, 176, 5. गत्ता वाजेषु सनिता धनं धनम् 2, 23, 13. 3, 11, 9. 10, 6, 6. वाजेषु सासर्किर्व 3, 37, 6. 42, 6. 5, 35, 1. 86, 2. 8, 31, 6. 46, 9. वाजे वाजे कृत्वा भूत् 6, 61, 12. वाजं वा सारिष्यसं वाजिर्जितं सं मोर्षि VS. 2, 7. 14. सकृन्सनिं वाजमभिवर्त्स्य रथ देव Ācv. Gṛha. 2, 6, 5. Lāt. 7, 12, 13. — 3) Preis des Wettlaufs; Kampfpriß, Beute: सिन्धो पहासां अयद्रव-स्त्वम् RV. 10, 75, 2. रथेन वाजं सनिषदस्मिन्नाजो 9, 90, 1. वेत्त इत्स-निता वाजमर्षी 6, 33, 2. देवकित 17, 15. गम्हासं वाजपन्निन् मर्त्यो यस्य

त्वम्विता भुवः 7, 32, 11. अथदृत्रमुत सनेति वाजम् 6, 60, 1. अर्वद्विर्वाजं भरते धना 1, 64, 18. 2, 26, 3. 31, 7. अर्प्यं न वाजं सनिष्युषुषु ब्रुवे 3, 2, 8. स दृक्के चिद्वि तृणति वाजम् 8, 92, 5. 6, 17, 2. 3. 13, 3. 4, 17, 9. VS. 8, 37. Indra ist वाजानां पतिः RV. 6, 45, 10. 8, 24, 18. 81, 30. Soma 9, 31, 2. Agni ist वाजस्य शतिनस्पतिः 1, 145, 1. 8, 64, 4. Mehrere dieser Stellen finden eben so wohl unter 2) oder 4) Platz. — 4) Gewinn, Lohn; werthvolles Gut überh. आ नो भन्न परमेष्ठा वाजेषु मध्यमेषु । शिता यस्वो धृत्तमस्य RV. 1, 27, 5. प्रजावतो नृवतो अश्वबुध्या उपो गोमयौ उप मासि वाजान् 92, 7. अश्विनः, गोमत्तः 6, 45, 21. 23. 7, 81, 6. 8, 2, 24. शतिन् सकृन् 1, 124, 18. 2, 2, 7. तुमत् 4, 8. इन्द्र य उ नु ते अस्ति वाजो विप्रेभिः स-निवः । अस्माभिः सु तं सनुहि 8, 70, 8. विश्वमस्तु ऋविषां वाजो अस्मे 10, 35, 13. यस्मिन्वाजा अस्मान् वाजम् 62, 11. राये वाजाय वन्ते मयानि 3, 19, 1. 4, 12, 3. चित्र 22, 10. पुरुषन्द 1, 53, 5. 3, 27, 1. पुरुष 8, 1, 4. AV. 13, 1, 22. वाजमापुया स्वर्गं लोकम् Pāṇāy. Br. 18, 7, 1. 12. — 5) nach den Comm. gewöhnlich Speise, auch Opferspeise; = अन्न Naigh. 2, 7. H. 395. n. = यज्ञान् und सर्पिस् oder घृत H. an. Med. Manchmal sehr scheinbar, z. B. तौ शशत्तं उपं यति वाजाः RV. 7, 1, 3. सं यज्ञास्य-रत्ति यं सं वाजासः अयस्पवः 5, 9, 2. 43, 2. वाचस्पतिर्वाजं नः स्वदत्तु VS. 9, 1 deutliche Entstellung aus वाचम्. 18, 32. figg. und Maubm. Am wenigsten Gewicht haben Stellen wie: घोषधया खलु वे वाजः TBa. 1, 3, 2, 1. अन्नं वे वाजः Ça. Br. 9, 3, 4, 1. — 6) Wasser, n. H. an. Med. — 7) Laut, Ton diess. — 8) Renner, muthiges Ross am Wagen des Kriegers und der Götter: प्र या वाजं न रूपं पेतुमस्यसि RV. 5, 84, 2. उदाह्य आ-गुन्यो अस्ववृत्तः AV. 13, 1, 2. ओ पु प्र योहि वाजेभिः RV. 8, 2, 19. वाजाय प्रथमं सिषासते 3, 12. वाजो न साधुरस्तेमेषुक्ता 7, 37, 4. प्र यन्तु वाजास्त-विषोभिर्गयः 3, 26, 4. उपो रथोः सपुत्रः प्रूर वाजान् 30, 11. 4, 3, 15. 29, 1. यूगमर्वत्तं भरताय वाजं धत्थ 5, 54, 14. स्थविर 6, 1, 11. 37, 5. 7, 93, 2. त इहजोभिर्जिग्युर्गृह्णन् 8, 19, 18. 2, 1, 12. 6, 61, 4. — 9) Flügel H. 1317. H. an. Med. HALJ. 2, 84. — 10) die Federn am Pfeile AK. 2, 8, 9, 55. H. 781. H. an. Med. HALJ. 2, 313. शोणितादिग्धवाजायाः (so die ed. Bomb.) शराः MBh. 7, 5642. विचित्र° adj. Bala. P. 10, 59, 16. — 11) N. eines der drei Rbhū: der Behende, Muthige RV. 1, 161, 6. 4, 33, 3. 9. 34, 1. 5, 45, 5. 6, 50, 12. 7, 36, 8. 10, 23, 2. pl. Bez. sämtlicher Rbhū 3, 34, 4. 5. 35, 6. 37, 1. 7, 37, 1. 48, 1. 10, 93, 7. — 12) N. pr. eines Mannes Çāṅk. Ça. 15, 1, 12 (zum Zweck einer Etymologie). eines Muni H. an. eines Sohnes des Manu Sāvarṇa Hariv. 463. — Vgl. गृध्र°, चित्र°, व्या°, तुवि°, दाश°, पन्न°, पुरु°, बर्हिण°, भरद्वाज, रायो°.

वाजकर्मन् adj. etwa kampfstätig v. l. des SV. 1, 2, 1, 2, 2 für °भर्मन्.

वाजकृत्य n. Kampfesthat, Wettkampf RV. 10, 50, 2.

वाजगन्ध्य adj. etwa eine Wagenlast von Gütern (Beute) bildend oder habend RV. 9, 98, 12. Nir. 5, 15. गन्ध्य so v. a. गध्य von गन्धा = गधा: dieses bezeichnet einen Bestandtheil des Lastwagens Āpāst. in TS. Comm. II, 507, 8. nach einer Glosse so v. a. कृदिस्. Versteht man darunter die Leitern oder Spangen des Wagens, welche die Last zusammenhalten, so ist गध्य so v. a. den Leitern gleich d. h. die Wagen füllend.

वाजिगठर adj. RV. 5, 19, 4 nach Śā. so v. a. कृविगठर.

वाजिर्जित् 1) adj. im Wettlauf —, im Kampfe siegend, Beute gewinnend VS. 2, 7. 9, 9. 13. बृहस्पतिना वाजिजिता वाजं जेषम् TBa. 1, 3, 6, 1.

3,7,6,4. LIT. 5,12,18. — 2) n. N. eines Sāman Pāṇāv. Ba. 13,9,30,15, 11,11. LIT. 9,5,14. Ind. St. 3,234, a. प्रज्ञापतेर्वाञ्जित् desgl. 224, b.

वाञ्जिति f. *stogreicher Lauf*, — *Kampf* Kīṭ. 14,1 bei Wucher, Nax. 2,349.

वाञ्जित्यौ f. dass. TBa. 3,7,6,15.

वाञ्जदो adj. *Behendigkeit* —, *Kraft verleihend* RV. 1,135, 8. वाञ्जदा (°धा) षस्य गावोः *kräftig* 3,36,5.

वाञ्जदावन् 1) adj. *Preis* —, *Güter verleihend* RV. 1,17,4. 8,2,34. — 2) f. pl. °दावयस् N. eines Sāman Pāṇāv. Ba. 13,9,12. 17. LIT. 5,11, 4. Ind. St. 3,231, b. 234, a. यदा °230, a (der Artikel यदावाञ्जदावय ist demnach zu verbessern).

वाञ्जद्विणस् adj. *reichen Lohn findend* RV. 8,73,6; vgl. 5,43,9.

वाञ्जपति m. VS. Pāt. 3,27. *der Beute* —, *des Lohnes u. a. w. Herr*: Agni RV. 4,15,3. VS. 18,38. fg. Çāṅkh. Ça. 7,10,18. Gonn. 3,10,17.

वाञ्जपत्नी f. *des Lohnes u. a. w. Herrin*: धेनु Kauç. 114.

वाञ्जपस्त्य adj. *ein Haus voller Güter u. a. w. habend*, — *verschaffend* Nir. 5,15. RV. 9,98,12. Pūshan 6,58,2. वाञ्जपस्ति TBa. 3,1,9,9,12.

वाञ्जपेय m. und n. (n. AK. 3,6,2,31) *Kampf- oder Krafttrunk*, ein Soma-Opfer für den nach der höchsten Stellung strebenden Fürsten und Brahmanen, dem Rāgastja und Brhaspatisava vorangehend. Im System eine der sieben Formen des Soma-Opfers Ācy. Ça. 6,11, 1. 9,9,1. fgg. LIT. 5,4,24. Ind. St. 10,352. Z. d. d. m. G. IX, LXXIV. — AV. 11,7,7. यो वाञ्जपेयेन यजेत । गच्छति स्वाराज्यम् । अयं समानानो पर्येति TBa. 1,3,2,3. 2,1. यो वै वाञ्जपेयः । स संमार्गवः 2,7,6,1. Ait. Ba. 3, 41. Çat. Ba. 5,1,2,13. 8,9,2,2,12. Çāṅkh. Ça. 15,1,1. कुरु °3,14. fg. 5,6. Kīṭ. Ça. 6,1,33. 10,9,28. 14,1,1. ये ब्राह्मणा राजानश्च पुरस्कृवि-न्स वाञ्जपेयेन यजेत LIT. 8,11,1. 6.12,6. MBh. 2,233. 3,6048. त्रयो युक्ता वाञ्जपेयं वृक्षति 10660.13,4927. °समुत्थानि चक्ष्णाणि R. 2,45,22 (43,28 Gonn.). Verz. d. Oxf. H. 30, b, 10. 266, b, 40. Bhāg. P. 3,12,40. 4,3,8. °याञ्जि TBa. 1,3,9,1. Pāṇāv. Ba. 18,6,4. °यक् Çat. Ba. 5,1,2,4. °यूप 3,6,2,26. Çāṅkh. Ba. 10,1. °सामन् LIT. 2,5,23. 3,1,24. °स्तोमयाग Verz. d. B. H. No. 317. Abgeleitet so v. a. अञ्जपेय Çat. Ba. 5,2,2,13. so v. a. वाञ्जाप्य. वाञ्जं स्येतेन देवा ऐस्न् TBa. 1,3,2,3. Abgekürzt so v. a. वाञ्जपेये भवो मत्तः und वाञ्जपेयस्य व्याख्यानं कल्पः Schol. zu P. 4,3,66, Vārti. 2,3.

वाञ्जपेयक adj. *zum Vāṅapeja in Beziehung stehend, daher kommend, dabei dienend u. a. w.*: कृत्वाणि R. 2,45,23.

वाञ्जपेयिक adj. (f. ई) dass. P. 4,3,68. Schol. Kīṭ. Ça. 18,5,4. 8. Ind. St. 3,388. कृत्वाणि R. Gonn. 2,43,24. दक्षिणा P. 5,1,95. Schol.

वाञ्जपेयिन् adj. *der den Vāṅapeja vollzogen hat* Verz. d. Oxf. H. 142, a, No. 290. — राम°.

वाञ्जपेशस् adj. *etwa kraft- oder lohngeschmückt*: कर्ता धियं ङरित्रे वा-ञ्जपेशस् RV. 2,34,6. = अत्रैराङ्गिष्ठम् 81.

वाञ्जप्य m. N. pr. eines Mannes gaṇa नडादि zu P. 4,1,99.

वाञ्जप्यन् m. patron. von वाञ्जप्य gaṇa नडादि zu P. 4,1,99. N. pr. eines Grammatikers Sanyadarśana. 145,10.

वाञ्जप्रमत्स् adj. *etwa am Muth oder im Kampf überlegen*: Indra RV. 1,121,15.

वाञ्जप्रमत् adj. *mit den Worten वाञ्ज und प्रमत् beginnend, sie enthaltend* (TS. I,1038,7); n. nämlich कर्मन् TBa. 1,3,2,3. Çat. Ba. 5,2,2, 5. 3,3,4,1. TS. 5,4,6,1. Kīṭ. Ça. 18,5,4.

वाञ्जप्रमत्तय adj. dass. Kīṭ. 14,2,21,12.

वाञ्जप्रमूत adj. *zum Lauf u. a. w. aufgebrochen oder von Muth getrie- ben* RV. 1,77,4. 92,8.

वाञ्जबन्धु m. *Kampfgenosse* oder N. pr. RV. 8,57,19.

वाञ्जबस्त्य s. वाञ्जपस्त्य.

वाञ्जभर्मन् adj. *etwa Preis* —, *Lohn gewinnend* RV. 8,19,30.

वाञ्जभमीयि (von वाञ्जभर्मन्) n. भरद्वाजस्य °यम् N. eines Sāman Ind. St. 3,227, b.

वाञ्जभन् n. N. eines Sāman LIT. 6,10,3. भरद्वाजस्य वा° Ind. St. 3,227, b.

वाञ्जभाञ्जि m. = वाञ्जपेय Çāṅkh. im ÇKDn.

वाञ्जभर् 1) adj. *den Preis davontragend*: आशु RV. 1,60,5. 4,4,4. 10, 80,1. — 2) m. Sapti Vāṅarūbhara angeblicher Liedverfasser von RV. 10,79.

वाञ्ज (von वाञ्ज), वाञ्जयति (अर्चतिकर्मन् Naigh. 3,14. मार्गसंस्कारग-त्याः, मार्गणसंस्कारयोः Dātup. 32,74) und वाञ्जयति, °ते. 1) *wettlaufen, wettfahren, kämpfen*; überh. *schnell laufen, eilen*: मा नरः स्वष्टा वाञ्ज-यन्ति क्वत्ते RV. 4,42,5. 17,16. तया वाञ्जं वाञ्जयन्तो जयेम 5,4,1. स्यावानं धने धने वाञ्जयन्तमवा रयम् 5,35,7. 31,1. 60,1. 8,3,15. 11,9. अत्य 7,24, 5. कुरी 2,11,7,19,7. प्र सु स्तोमं भरत वाञ्जयन्तिः *wettelfern* 8,89,3. आ-व्येदेस्य कर्णा वाञ्जयध्वे *zum Eilen* 4,29,3. ता वा धियो ऽवसे वाञ्जयन्ति-राञ्जि नं ङम्: 41,8. 3,62,8. 11. — 2) *zur Eile treiben, anspornen; an- regen, zur Kraftäusserung bringen*: अग्निं सति न वाञ्जयामसि RV. 8,43, 25. VILAKH. 5,2. तमिन्द्रं वाञ्जयामसि वृत्राय कृत्वे 8,82,7. Pāṇāv. Ba. 15,2,7. 14,8,5. तं वा वाञ्जेषु वाञ्जिनं वाञ्जयामः RV. 1,4,9. स वा धियं वा-ञ्जयन्तीमततम् 109,1. 6,24,6. आशु न वाञ्जयते क्विन्वे अर्वा 4,7,11. वाञ्ज-याञ्जंरिवाञ्जो 10,68,2. येन कश् वाञ्जयति येन क्विन्वत्यातुर्म् AV. 6,101, 2. यदिमा वाञ्जयन्कर्मोषधीर्हस्तं आदधे RV. 10,97,11. wird in der Bed. *विधूनने (ansfachen)* P. 7,3,38 als caus. von वा angesehen: वाञ्जयति पक्षेण Schol.

— उप 1) *zur Eile antreiben, beschleunigen*: अश्वान्धावतः Çat. Ba. 5, 1,2,21. — 2) (das Feuer) *ansfachen* TS. 2,5,24,6. वेदेन TBa. 3,3,2,2. 3. Kīṭ. Ça. 3,1,12. 21,3,7. 26,4,2. — Vgl. उपवाञ्ज.

वाञ्जयु (von वाञ्जय्) adj. 1) *wettlaufend, kampfstuhtig; eilig* RV. 2,20,1. 5,19,3. VILAKH. 5,2. रथ RV. 2,31,2. 5,10,5. 8,69,6. अयस् 5. Ross 1, 19. 9,63,19. उत्तन् 83,8. — 2) *eifrig, kräftig* RV. 2,35,1. — 3) *Beute oder Gut schaffend* RV. 7,31,8.

वाञ्जरत्न 1) adj. *reich an gewonnenem Gut*: Rbhu RV. 4,34,2. 35,5. 43,7. रायः स्याम पतेया वाञ्जरत्नाः 5,49,4. कदा धियः कर्त्तुं वाञ्जरत्नाः 6,35,1. 10,42,7. — 2) m. N. pr.: s. वाञ्जरत्नायन.

वाञ्जरत्नायन (von वाञ्जरत्न) m. patron. des Somaqushman Ait. Ba. 8,21.

वाञ्जर्षि MBh. 2,319 fehlerhaft für राजर्षि, wie die ed. Bomb. liest.

वाञ्जयत (von वाञ्जवत्) m. N. pr. eines Mannes gaṇa तिकादि zu P. 4,1,154.

वाञ्जवतायनि m. patron. von वाञ्जवत् gaṇa तिकादि zu P. 4,1,154.

वाञ्जवत् (von वाञ्ज) adj. 1) *aus Preis, Gut u. a. w. bestehend, damit*

pati Līṭs. 5, 12, 13. Rbhu RV. 3, 60, 7. 4, 37, 1. पस्यागृधेदेने वाङ्मयः
der Würfel mit dem denemachenden Krieger verglichen 10, 34, 1. Ushas
Naigh. 1, 8. वाङ्मिने रेतसि RV. 3, 61, 1. Sarasvati 6, 61, 8. घृतावी
3, 6, 1. superl. वाङ्मिन् 4, 37, 8. 10, 115, 6. — 3) männlich, zeugungs-
kräftig: सोमस्य वाङ्मिने निर्वपेयः क्लेद्यादिभीयत् TS. 2, 3, 2, 4. तस्य ते
वाङ्मिपीतस्य भक्त्यामि ऀ. Ca. 2, 16, 19. वाङ्मि सोमं पीत्वा भवति TBa.
1, 3, 2, 4. पुरुष पाँ. Bn. 13, 9, 13. पुष्प AV. 4, 4, 2. घये लोकं तनयं वा-
ङ्मि नो (so Slt. und Padap.-Hdschr., Müller und Aufrecht lesen वा-
ङ्मिनो) दा: männlich RV. 6, 13, 6. तस्मात्स दिरेता वाङ्मि Ait. Bn. 4, 9. —
4) mit Flügeln versehen: तार्येणा स्त्रोत्रवाङ्मिनं der die Stotra zu Flügeln
hat Bn. P. 4, 7, 19. m. Vogel AK. 2, 8, 38. 3, 4, 20, 110. H. an.
Hal. 2, 33. ein best. Vogel: वाङ्मिपत्तिन् (प्राङ्मिपत्तिन् Mhd. k. 116) =
पालङ्क H. an. 3, 63. — 5) mit Federn versehen (ein Pfeil): सु० HARIV.
15944. m. Pfeil AK. 3, 4, 20, 110. H. an. — 6) वाङ्मिन् pl. Renner,
Bez. göttlicher Wesen Naigh. 5, 6. Nis. 12, 43. nach Durga zu d. St. Zügel,
wobei er auf Nis. 9, 6 sich zu beziehen scheint; nach TBa. 1, 6, 2, 9
Agni, Vāju, Sūrja. Es sind aber die Rosse oder überh. Gespanne der
Götter zu verstehen (vgl. Mantu. zu VS. 9, 16). RV. 7, 38, 7. 8. 10, 66,
10. ऀ. Ca. 2, 16, 13. वाङ्मिनो यजति देवासा वा वाङ्मिनः Cā. Bn. 5, 2.
Oesters auf die Ritu bezogen Cā. Bn. 2, 4, 4, 22. Kā. Ca. 4, 4, 28. Līṭs.
4, 12, 18. पश्वो वाङ्मिनः Kā. 36, 4. वाङ्मिनां साम (der Vers SV. I, 5, 1,
5, 9) ऀ. Ca. 9, 9, 8. Ind. St. 3, 234, a. — 7) वाङ्मिन् pl. so v. a. वाङ्म-
सनेयिन् die Schule des Vāgasaneja, so genannt, weil die Sonne als
Ross dem Jāgūnavalkja die घ्याः यामसंज्ञानि यज्ञेषु offenbarte, VP. bei
Muir ST. 3, 32 (VP. 281). Verz. d. Oxf. H. 55, a, 30. fgg. — 8) m. Adha-
dota Vasika Ness. Cā. Bn. (Cā. Bn. nach Wilson) im CKDa. — 9) वा-
ङ्मिनी f. a) Stute s. u. 1). — b) = घ्यागन्धा Physalis flexuosa L. CKDa.
— Vgl. घेत०.

वाङ्मिन् 1) adj. den Vāgin gehörig VS. 24, 7. — 2) m. N. pr. eines
Rshi Ind. St. 3, 234, a. — 3) n. a) Wettlauf, Wettstreit, Wettseifer: नैर्
द्विन्त्यपि वाङ्मिनेषु RV. 10, 71, 5. घर् क्लो भवति वाङ्मिनाय 10. — b)
Schnelligkeit, Muth, Kraft: घ्ये त्री ते वाङ्मिना RV. 3, 20, 2. उर्ध्वय वा-
ङ्मिना वाङ्मिनानि 10, 103, 20 (vgl. AV. 3, 19, 6). 56, 3. VS. 13, 29. AV. 12, 3, 2.
— c) männliche Kraft: वाङ्मिन् क्वास्मै वाङ्मिन् नापच्छिद्यते Ait. Bn. 1,
13. — d) Molke (erzeugt durch Einmischen saurer Milch in heissge-
machte süsse; die festen Bestandtheile heissen घामित्ता) Tait. 3, 2, 17.
H. 831. VS. 10, 21, 28. TS. 1, 6, 3, 10. Cā. Bn. 2, 4, 4, 21. 3, 3, 2, 2. 9, 5,
4, 57. Kā. Ca. 7, 8, 8. 9, 12, 1. 19, 7, 17. Līṭs. 4, 12, 16. ऀ. Ca. 2,
16, 15. भक्त 17. — e) die Cerimonie mit der Molke für die Vāgin ऀ. Ca.
Ca. 2, 16, 13. 8, 14, 20.

वाङ्मिनीवत् (von वाङ्मिन्) adj. rasche Rosse besitzend, damit fahrend,
ιππηλατης die Agvin RV. 1, 120, 10. Indra 5, 36, 6. AV. 8, 8, 6. 18, 3,
54. TBa. 2, 8, 4, 2. Ushas Naigh. 1, 18. RV. 1, 3, 10. 45, 6. 16. 92, 13. 4,
55, 9. 7, 75, 8. Sarasvati 2, 41, 18. 6, 61, 3. 4. 7, 96, 3. Pā. Gā. 1, 7, 2.
Sindhu RV. 10, 75, 8. Wagen der Agvin 7, 69, 1. etwa die Sonne AV.
4, 38, 5. fgg. so v. a. वाङ्मिन् 10, 4, 7.

वाङ्मिनीवत् (वाङ्मिन् + वत्) adj. so v. a. वाङ्मिनीवत्: die Agvin RV.
2, 37, 5. 5, 74, 6. 8, 8, 3. 10, 40, 2. Indra 3, 42, 5. घर्द्विर्घो कर्त्तिर्वि-

ङ्मिनीवत्: 10, 96, 8. 1, 2, 5. Kraft verleihend: ऊर्ध्ववित्रो वाङ्मिनीवत्स्वम्-
तस्मि Tait. Ā. 7, 9 in Ind. St. 10, 106 = Tait. Up. 1, 19, wo Cā. Bn.
वाङ्मिनीव (= वाङ्मिन् + वत् d. i. सवितरीव) स्व० trennt.

वाङ्मिने (von वाङ्मिन्) m. Helden-, Kriegersohn: तं वाङ्मि कृते वा-
ङ्मिनेयो मूके वाङ्मस्य गध्यस्य सातो RV. 6, 26, 2.

वाङ्मिपु m. Kugelamaranth (घसान) Cā. Bn. im CKDa.

वाङ्मि (वाङ्मिन् + म्) n. das Nakshatra Agvin Varā. Bn. 8, 23, 2.

वाङ्मिभक्त m. Kichererbsen (Pferdefutter) Riān. im CKDa.

वाङ्मिभोजन m. Phaseolus Mungo L. (Pferdefutter) Riān. im CKDa.

वाङ्मिमत् (von वाङ्मिन्) m. Trichosanthes dioeca Rowb. (पेटाल) Bā. Bn.
im CKDa.

वाङ्मिमेघ m. Roseopfer MBn. 1, 2184. HARIV. 8571. 11241. R. 1, 8, 2.
17, 1. Bn. P. 1, 12, 35. *

वाङ्मिमेघ m. pl. Bez. einer Art Rshi R. 3, 39, 31. nach dem Comm.
die nach Belieben Pferde- und Bocksgestalt annehmen können.

वाङ्मिराज m. König der Rosse, als Bein. Vishnu's Pā. Bn. 4, 3, 169.

वाङ्मिवाक्य ein best. Metrum: 4 Mal — — — — —, 0000
0000000000 — Cā. Bn. Misc. Ess. II, 163 (xviii, 2).

वाङ्मिविष्ठा f. Umschreibung von घ्यात्थ Suca. 2, 119, 21.

वाङ्मिशत्रु m. eine best. Pflanze Kā. Bn. 4, 158. — Vgl. घ्यामार्.

वाङ्मिशाला f. Pferdestall AK. 2, 2, 6. H. 998. Hal. 2, 141. Riān-Tā.
4, 105. Verz. d. Oxf. H. 187, b, No. 341. वाङ्मिवारणशाला: R. 1, 12, 11.

वाङ्मिशिरम् adj. einen Pferdekopf habend; m. N. pr. eines Dānava
HARIV. 13092. — Vgl. घ्याशिरम्, क्यशिरम्.

वाङ्मिसनेयक adj. fehlerhaft für वाङ्मिसनेयक (वेद) Verz. d. Oxf. H. 56, a, 15.

वाङ्मीकर (वाङ् + 1. कर्), करोति potent machen Suca. 2, 154, 3.

वाङ्मीकर (von वाङ्मीकर) adj. Manneskraft —, Potens gebend; n.
Aphrodisiaenum Suca. 1, 9, 21. 12, 4. 2, 153, 16. 154, 17. 226, 1. Verz. d.
B. H. No. 993. Verz. d. Oxf. H. 309, a, 28.

वाङ्मीकरण (wie eben) adj. (f. ई) und n. dass. Suca. 1, 44, 12. 148, 6.
175, 8. 2, 149, 4. 153, 10. 11. 18. 156, 21. Kā. Nis. 7, 56. Verz. d. B. H.
No. 1006. Verz. d. Oxf. H. 309, a, 30. fg. 311, b, 28. 316, b, 18. 319, b, No.
878. Madhus. in Ind. St. 1, 21, 6. तस्व die Lehre von den Aphrodisia
Suca. 1, 2, 2. 19.

वाङ्मीकार्य (wie eben) n. = वाङ्मीक्रिया Verz. d. Cambr. H. 64.

वाङ्मीक्रिया f. der Gebrauch von Aphrodisia Suca. 2, 154, 8.

वाङ्मीय in-रायो; s. रायोवाङ्.

वाङ्मीविधान n. die Anwendung von Aphrodisia Verz. d. B. H. No. 1006.
wohl fehlerhaft für वाङ्मि०.

वाङ्मीघ्या f. nach Mantu. वाङ् + इघ्या (= दीप्ति): वाङ्मिन् वा वाङ्मी-
घ्यायि से मारिं VS. 1, 29. anders TS. Einen richtigen Sinn gäbe वाङ्मी-
घ्यायि (इत्या) dich den Renner mache ich blank zum Wettlauf.

वाङ्मि m. patron. von वाङ्मा gā. गर्गादि zu P. 4, 1, 105. Ketu Ind. St.
4, 372. 383.

वाङ्मिज्य adj. von वाङ्मा gā. सख्यादि zu P. 4, 2, 80.

वाङ्क (wohl auf 1. वन् zurückgehend), वाङ्कति Naigh. 2, 6 (कांसिक-
मन्). Dāt. 7, 28 (इक्ष्वापाम्). zu belegen nur praes., potent., imperat.,
partic. praes. act. und pass., imperf. act. und pass. und partic. praet.

वाटीदीर्घ m. eine Art Rohr (इस्कर) RATNAM. im CKDr.

वाटीय s. ब्रह्म°, प्रगल्भ°.

वाटु m. N. pr. eines Mannes KENRIG. 3, 5.

वाटुक n. geröstete Gerste ÇANDAR. im CKDr. — Vgl. 3. वाख.

वाटुव m. N. pr. eines Mannes Riéa-Tar. 7, 1303. 1310.

1. वाख (von वाट) adj. aus der Ficus indica gemacht Suca. 1, 235, 30.

2. वाख (von 2. वाट, वाटी) und वाख adj. erzogen, kultiviert: घोषधयो वाखा: पर्वतीया उत AV. 13, 44, 6. Nir. 2, 1. nach Durga zu d. St. von 1. मद्.

3. वाख 1) geröstete Gerste (vgl. वाटुक): °मण्ड (fälschlich वाख° geschrieben) Gerstenschleim MAD. in NICH. PR. ÇAR. 2, 2, 118; vgl. u. मण्ड 1) a). — 2) f. वा = वाखालक RATNAM. im CKDr.

वाखपुष्पी f. Sida rhomboidea oder cordifolia RATNAM. 167.

वाखाल m. und वाखाली f. dass. ÇANDAR. im CKDr. वाखालक m. dass. AK. 2, 4, 2, 25. TRIK. 3, 3, 403. RATNAM. 167.

वाडमीकार (von वडमीकार) m. patron. N. pr. eines Grammatikers TS. PRAT. in Ind. St. 4, 243. 250. वाटिमी° 78; vgl. WHITNEY zu AV. PRAT. 2, 6.

वाडमीकार्य m. patron. von वडमीकार gaṇa कुर्वदि zu P. 4, 1, 151.

वाडव (von वडवा) 1) adj. von der Stufe kommend: दधि Suca. 1, 177, 17. — 2) m. a) Beschüler P. 3, 2, 88, Schol. — b) das am Südpol gedachte Höllenfeuer, welches kein Wasser des Meeres zu löschen vermag, AK. 4, 1, 4, 52. TRIK. 3, 3, 422. H. 1100. an. 3, 713. MAD. v. 50. fg. HALI. 1, 70. Spr. 794. 3214. MĀK. P. 99, 64. — c) ein Brahmane AK. 2, 7, 3. TRIK. H. 812. H. an. MAD. HALI. 2, 236. P. 4, 2, 12. gaṇa ब्राह्मणादि zu 3, 1, 124. Spr. 832, v. 1. (L. 524). VAGRA. 258. ÇAUNAKA in ALĀK. K. 116, 6, 5. — d) metron. (oxyt.) KĀR. zu P. 4, 1, 120. N. pr. eines Grammatikers PAT. zu P. 3, 2, 106. — 3) n. a) Stuteret (proparox.) gaṇa खण्डिकादि zu P. 4, 2, 45. AK. 2, 8, 2, 14. TRIK. H. an. MAD. — b) Bez. eines Muhūrta Verz. d. B. H. No. 912. — c) eine Art coltus H. an. MAD. — 4) m. n. Unterwelt, Hölle TRIK. H. an. (m.) und MAD.

वाडवकर्ष N. pr. eines Grāma im Nordlande; davon adj. °कर्षयि P. 4, 2, 104, VĀRT. 9, Schol.

वाडवर्क णि n. angeblich das einem Beschüler gereichte Futter P. 3, 2, 65, Schol.

वाडवर्क m. Haifisch oder ein anderes grosses Seeraubthier TAM. 1, 2, 22.

वाडवर्क n. SIDDH. K. zu P. 3, 2, 65.

वाडवामि m. = वडवामि das am Südpol gedachte höllische Feuer Spr. (II) 130. 203. Ç. 11, 45. PAÑĀR. 1, 14, 100. NIGĀ. 65, 19.

वाडवानल m. dass. AK. 1, 1, 2, 52. PAÑĀR. 1, 14, 42. — Vgl. वडवानल.

वाडवेय m. (von वडवा) m. Beschüler gaṇa न्यादि zu P. 4, 2, 97. KĀR. zu P. 4, 1, 120. H. 1257. HALI. 2, 108.

वाडव्य (von वाडव) n. 1) eine Gesellschaft von Brahmanen P. 4, 2, 42. AK. 3, 3, 41. H. 1419. — 2) der Beruf —, der Stand eines Brahmanen gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124.

वाडवीपुत्र m. N. pr. eines Lehrers ÇAR. BR. 14, 9, 4, 30.

वाडित्स m. N. pr. eines Mannes oder ein Bewohner von Vādutsa (vgl. वडित्स) Riéa-Tar. 8, 1308.

वाडुलि m. angeblich patron. von वाडवाद् P. 3, 3, 109, VĀRT. 2.

1. वाणी m. = वाण Rührs so v. a. Zitze (vgl. वाण 0): दीना दूता वि डुंक्षि प्र वाणम् Kinfältige und Kluge melken das Euter aus RV. 4, 24, 9.

2. वाणी m. 1) Instrumentalmusik, = वाष् Nāṭ. 1, 11. धर्मसो वाणी मूर्तः RV. 1, 85, 10. दुर्मयं साकं प्र वदसि वाणम् 9, 97, 8. वाणस्य सप्तधा-तुरिक्कनः so v. a. die sieben Waṇi 10, 32, 4. गोभिर्वाणो बध्यते सोमरी-णाम् die Opfermusik der Sobh. ist mit Milchtränken (oder Fleischspeisen) ausgestattet, dadurch noch anziehender gemacht 3, 20, 8. को वाणी को नृतो दधौ wer hat in den Menschen Musik und Tanz gelegt? AV. 10, 2, 17. — 2) eine Harfe mit hundert Saiten: शततनु TS. 7, 5, 9, 2. KĀT. 34, 5. PAÑĀR. BR. 5, 6, 12. 14, 7, 8. KĀT. ÇA. 13, 2, 20. LĪT. 3, 12, 15. 4, 1, 5. 6. 10. in वाणशब्दे M. 4, 113 wird das Wort sowohl als Pīṭh als auch als Laute gedeutet.

वाणकि m. N. pr. eines Mannes; pl. Sāṅk. K. 184, a, 7.

वाणदण्ड bei Wilson und im CKDr. fehlerhaft für वानदण्ड.

वाणप्रस्थ AK. ed. COLBR. 2, 7, 3. MĀK. P. 119, 17. 135, 3. 11. PAÑĀR. 1, 10, 80 fehlerhaft für वान°.

वाणरसी f. Verz. d. Oxf. H. 155, a, N. fehlerhaft für वाराणसी oder वाणारसी.

वाणशाल (वाण°) N. pr. einer Feste Riéa-Tar. 8, 1668.

वाणारसी f. ÇAT. 14, 2 = वाराणसी; vgl. WEBER, BHAGAVAT 222.

वाणि f. 1) das Weben AK. 2, 10, 29. H. 913. an. 2, 153. fg. man könnte वानि (von 3. वा) vermuthen; vgl. 1. वाणी. — 2) = 3. वाणी Stimme, Rede H. an. Lois. zu AK. 1, 1, 5, 1. — 3) Wolke H. an. — 4) Prois, Werth (मूल्य) H. an.; vgl. वस्त्र. — Vgl. सप्तर्वाणि, पर°, प्रति°.

वाणिकाव्य v. 1. für वालिकाव्य im gaṇa भारिकादि zu P. 4, 2, 54.

वाणिर्ष m. 1) = वणिज् Handelsmann gaṇa प्रसादि zu P. 5, 4, 39. AK. 2, 9, 78. H. 867. VS. 30, 17. TB. 3, 4, 2, 14. MB. 12, 9840. 9897. im comp. mit dem Orte wohin oder mit der Waare, mit der man handelt (das vorangehende Wort behält seinen ursprünglichen Ton) P. 3, 2, 13. मद्र°, कश्मीर°, गो°, अश्व° Schol. Vgl. प्रेक्षिवाणिजा. — 2) das am Südpol gedachte Höllenfeuer TRIK. 1, 1, 65.

वाणिजक m. 1) = वाणिज 1) TRIK. 3, 3, 42. MAD. 2. 26. k. 203. MB. 14, 1283 (= M. 3, 131, wo die v. 1. gleichfalls वाणिजक hat). 3028. HARIV. 11148. R. GOAR. 2, 90, 26. VAGRA. B. 31, 4. वाणिजकाले = वाणिजकानां विषयो देशः gaṇa भारिकादि zu P. 4, 2, 54. धर्म° mit seinen Tugenden Handel treibend so v. a. die Tugend des Vortheils wegen ausübend MB. 12, 7595; vgl. वाणिजिक, und धर्मधन. — 2) = वाणिज 2) MAD. k. 203.

वाणिजिक m. Handelsmann COLBR. und Lois. zu AK. 2, 9, 78. M. 3, 131 (वाणिजक v. 1.). 8, 103. — Vgl. धर्मवाणिजिक.

वाणिज्य n. = वणिज्य Handel, Handelsgeschäfte SIDDH. K. zu P. 5, 1, 126. AK. 2, 9, 2. 30. H. 864. 867. HALI. 4, 76. M. 4, 6. 8, 410. 11, 69. BHAG. 18, 44. R. 7, 70, 11. Spr. 1960. 2085. KATĀ. 6, 39. 10, 107. 43, 70. BAL. P. 7, 11, 20. MĀK. P. 51, 54. DĀRṬA. 76, 19. PAÑĀR. 7, 10. HIT. 46, 14. VET. in LĀ. (III) 18, 22. वाणिज्या L. KATĀ. 43, 77.

वाणिज्यक in धर्म° = धर्मवाणिजक (s. u. वाणिजक 1) MB. 3, 1164.

वाणिनी (wohl von 3. वाणी) 2) Tensarā AK. 3, 4, 28, 114. H. an. 3, 418. MAD. n. 65. HIA. 251. ein anageleitetes oder berathenes Weib

AK. H. 510. H. an. MED. HIA. HALI. 2, 384. ein verschlagenes Weib
TAK. 3, 248. H. H. an. MED. HIA. HALI. in der Bed. ein veranthes
Weib RAGH. 6, 75. — 2) Bez. zweier Metra: a) 4 Mal — — — — —
— — — — — Ind. St. 8, 397. — b) 4 Mal — — — — —
— — — — — CORBA. Misc. Ess. II, 162 (XI, 2). Ind. St. 8, 393.

वाणिनी f. = वाणिनी 2) a) Ind. St. 8, 393.

वाणिभूषण n. वाणीभूषण.

1. वाणी f. das Weben TAK. 3, 3, 134. MED. 2, 22. fg. — Vgl. वाणि.
2. वाणी f. = वाण Rohr: दृक्का चित्त प्रभेदति युष्मा वाणीरिव
त्रित: RV. 5, 86, 1. Stäbe am Wagen 1, 119, 5.

3. वाणी f. 1) Musik, pl. ein Chor Spielender (oder Singender), con-
centus; = वाच् NAIG. 1, 11. इन्द्रमिद्राधिने बृहदिन्द्रमर्केभिर्किपाः ।
इन्द्रं वाणीरनुषत् RV. 4, 7, 1. 9, 9, 19. 12, 22. 9, 104, 4. उक्थैः, वाणीभिः
9, 9, 9. नन्दाणी मुष्टा वाम् 8, 63, 6. प्रावन्वाणीः पुरुहूतं धर्मसीः 3, 30,
10. मरुदती 7, 31, 8. 12. 2, 11, 8. 9, 82, 4. अग्निं दृष्ट्वा दृष्ट्वा वावशत्
वाणीः 90, 2. वाघतः 1, 88, 6. 10, 123, 8. sieben musikalische Stimmen,
Instrumente u. s. w. von den Comm. auf sieben Metra, die Töne der
Scala u. s. w. gedeutet 1, 164, 24. 3, 1, 6. 7, 1. 9, 103, 3. VALAKH. 11, 2. —
2) Stimme überh.; Rede, Worte AK. 1, 1, 5, 1. TAK. 3, 3, 134. H. 241.
MED. 2, 22. fg. HALI. 1, 8. निर्मिश्रतास्य प्रथमं मुखं वाणी ततो ऽभवत्
BRI. P. 3, 26, 54. अत्रपा 7, 4, 24. अशरीरा KATHA. 30, 52. 36, 29. आका-
शगता 18, 180. 162. DHORTAS. 92, 5. PANKAT. 186, 17. मृगपक्षिणाम् R. 2,
71, 24. मगूरस्य AK. 2, 5, 81. HALI. 2, 87. अमृतवाणी adj. f. CAT. 5.
वीणावाणी adj. f. 18. पुष्पेतिशयम् ° adj. f. VARAN. BAH. S. 105, 11.
Sprache H. 89. प्रवर्तते ऽन्यथा वाणी शब्दोपकृतचेतसः Rede Spr. 367 (II).
वाण्येका समलंकारेति पुरुषम् 733. नवमीतसमी वाणी क्वा 1454. इनु-
रसोपमाम् 1022. मधुरा 2209. प्रवृत्तैव प्रयामीति वाणी वल्लभ ते मुखात्
4590. सत्यपूतां वेदवाणीम् MIAK. P. 41, 4. LA. (III) 89, 4. तस्य मुनेरिव
वाणी न भवति मिथ्या VARAN. BAH. S. 21, 8. beredte Worte, schöne Dic-
tion: कवेः UTTAR. 132, 8 (177, 7). KATHA. 51, 227. die Göttin der Rede,
Sarasvati R. 7, 10, 42. WEBER, RIMAT. UP. 321. 361. BRAHMAVIV. P.
2, 78. VOP. S. 176. — 3) Bez. zweier Metra: a) a. c. d.: — — — — —
— — — — — b: — — — — — u. s. w. HALL in Journ. of the Am. Or. S. 8, 514.
— b) ein aus lauter Längen bestehendes Metrum Comm. zu KIVIL. 3,
86. — Vgl. माकेन्द्र°.

वाणीची f. vielleicht ein best. musikalisches Instrument, = वाच् NAIG.
1, 11. सुष्ठो वा वृषणसू रथे वाणीध्याक्ता RV. 5, 75, 4. = वायूपा
स्तुतिः SL.

वाणीभूषण n. Titel eines Werkes des Dāmodara über Prosodie Verz.
d. B. H. No. 816. वाणिभूषण CORBA. Misc. Ess. II, 64. MACC. Coll. I, 103.
वाणीवन् (von 3. वाणी) adj. redereich, wortreich PANKAT. 2, 3, 92.
वाणीवाद m. ein best. Vogel oder adj. beredt, geschwätzig als Beiw.
von Papageien (वाणीवादाङ्कुकाश्चैव ed. Bomb.) MBH. 13, 2835.

वाणीविलास m. Titel einer Schrift Verz. d. TUB. H. 13.

वाण्येय m. ein Trabant des Bāṇa HARIV. 11017 (S. 794).

वात् indecl. gāṇa चादि zu P. 1, 4, 57.

1. वात (von 2. वा) UNIDIS. 3, 86. m. TAK. 3, 5, 3. 1) Wind NAIG. 5,
4. NIA. 10, 84. AK. 1, 1, 2, 58. TAK. 1, 1, 75. H. 1400. HALI. 1, 75. RV.

1, 28, 6. 2, 1, 6. अयं विद्वतो रमते परिमन् 38, 2. 3, 14, 2. वाते न हूतः
4, 17, 12. 22, 4. वस्तस्य पत्नम् 5, 5, 7. वातान्ध्रान्धुर्यापुष्टे 58, 7. अक्षता
वाति 83, 4. 10, 137, 2. VS. 6, 10. 9, 7. न भूमिं वाते वति वाति AV. 4,
5, 2. 5, 5, 7. 12, 1, 51. fünf Winde TS. 1, 6, 2. 2. KATH. 32, 6. वाते वति
CAT. Br. 11, 5, 9. शीत CATH. Ca. 10, 4, 2. वातं प्राणमन्वयसृष्टात् AV.
Br. 2, 6. CAT. Br. 3, 4, 9. 7, 7, 4, 9. 14, 6, 2, 13. यो वै प्राणः स वातः 5, 2,
4, 9. TS. 5, 6, 4, 2. 4, 9, 5. प्रति वस्तम् M. 4, 52. 9, 51. सधूमाः सार्धिषो
वाता निष्पेतुमकन्मुखात् MBH. 1, 1127. R. 2, 28, 18. °वेग 60, 16. 63, 16.
असक्त R. 1, 10. RAGH. 1, 38. चार्द्र ° CATH. 69. Spr. 2774. fgg. °व्यापत-
पातिनद्य तुरगाः 5155. VARAN. BAH. S. 9, 38. 10, 7. अतिचण्ड 32, 24. KA-
THA. 18, 121. वातस्य मण्डली HALI. 1, 77. पत ° M. 3, 241. मलय ° von
dort her blasend VIKR. 25. सिप्रा ° MBH. 32. तुषाराद्रि ° 106. तरंग ° VIKR.
67, 8. अति ° GOBH. 3, 3, 22. वातेनोदरं पूरयित्वा Wind so v. a. Luft HIT.
23, 7. — 2) Wind so v. a. Furrz: सदा वातं च वाघं च छीवनं चाचरेच्छनेः
MBH. 4, 117. वातं (वातं ed. Bomb.) निष्ठीवनं चैव कुर्वते चास्य संनिधौ 12,
2038. — 3) Wind oder Luft als einer der humores des Leibes (nach Bo-
lieben wechselnd mit वायु, मातृ, पवन, अनिल, समीरणा) und eine zu
diesem humor in Beziehung stehende Krankheitserscheinung SUCA. 1, 4,
8. 58, 14. 77, 2. 2, 33, 3. 19. 37, 12. °कफातिरिक्ता VARAN. BAH. S. 78, 17.
बहुवातकफ BAH. 2, 8. Spr. 775. वातेन लुभितः (vgl. वातलोभ) KATHA.
94, 103. वातयक्ष्वरादीनां शमनम् PANKAT. 4, 1, 42. — 4) der Gott des
Windes: रुद्रा वातस्याश्वा RV. 1, 174, 5. 5, 31, 10. 41, 4. 8, 1, 11. 10, 22, 4.
64, 3. 168, 1. 180, 1. VS. 2, 21. CAT. Br. 1, 5, 1, 22. M. 11, 119. MBH. 1,
5908. 3, 11914. वाताः (= मरुतः) पञ्चाशद्हनकाः Verz. d. Oxf. H. 190, a,
26. — 5) wohl N. pr. eines Volkes in वातपति und वाताग्रिप. — Vgl.
1. अ°, अनु° (अनुवातम् vor dem Winde: क्षेत्रस्य ACV. GRI. 2, 10, 4. पशु-
मवस्थाप्य PIA. GRI. 3, 15), ग्राम°, दुर्वात, 1. नि°, पञ्चाहात, पुरा°, पूति°,
प्रति° fgg., बृहदात, मका° (auch R. 2, 30, 13), रक्त°, मूति°.

2. वात s. u. 4. वा.

वातक (von 1. वात) m. eine best. Pflanze, = अशनपर्णी AK. 2, 4, 5, 15.

वातकाटक m. Bez. eines gewissen Schmerzes im Fussknöchel WISE
255. SUCA. 1, 82, 11. 256, 17. 360, 9. CATHA. SATH. 1, 7, 70.

वातकर्मन् n. das Farsen, Furrz: °कर्म प्रमुञ्चति VARAN. P. im CKDR.
वातकलकल etwa Knurren im Leibe; davon वातकलाकलीय adj.
darüber handelnd Verz. d. Cambr. H. 23.

वातकि m. N. pr. eines Mannes gāṇa कुर्वादि zu P. 4, 1, 151.

वातकिन् adj. an der Windkrankheit (s. वातव्याधि) leidend P. 5, 2,
129. VOP. 7, 32. fg. AK. 2, 6, 2, 10. H. 460. HALI. 2, 451.

वातकुण्डलिका f. eine schmerzhaftes Urinverhaltung, welche so dar-
gestellt wird, als ob die Luft (वात) den Urin nicht aus der Blase liesse,
sondern im Kreise drehe, WISE 364. Verz. d. Oxf. H. 313, b, 18. fg.
CATHA. SATH. 1, 7, 40. SUCA. 1, 87, 2. 2, 523, 11. 18. °कुण्डली 225, 2.

वातकुम्भ m. die Gegend unterhalb der beiden Erhöhungen auf der
Stirn des Elefanten (कुम्भी) H. 1227.

वातकेतु m. das Banner des Windes so v. a. Staub TAK. 2, 8, 57.

वातकेलि m. 1) leichtes Gemurmel (कलात्ताप) H. an. 4, 293. MED. 1, 163.
— 2) = पिङ्गानां दसलेखनम् H. an. = पिङ्गदसन्नत MED.

वातकोपन adj. dem Wind (als Humor) aufregend SUCA. 1, 214, 2.

वातवर्ष m. patron. von वातकि gaṇa कुर्वादि zu P. 4, 1, 151.
 वातलोभ m. *Aufregung des Windes (im Körper)* KATHA. 120, 49; vgl. वातेन लुभितः 94, 103.
 वातबुडा f. = वात्या, पिच्छिलस्फोट, वामा und वातशोणित H. an. 4, 73. — Vgl. वातकुडा.
 वातगण्डा f. N. einer best. Gesellschaft: वातगण्डाख्या पर्वदा RĪGĀ-TAN. 7, 998. adj. zu dieser Gesellschaft gehörig 1179.
 वातगामिन् 1) schnell wie der Wind gehend. — 2) m. Vogel ÇANDĀTHAK. bei WILSON.
 वातगुल्म m. 1) Sturmwind TAN. 1, 1, 77. — 2) eine best. Krankheit MĀN. P. 39, 55.
 वातगोप adj. den Wind zum Hüter habend AV. 2, 12, 1.
 वातघ्न adj. 1) dem Winde (als humor) entgegenwirkend SUÇA. 1, 153, 2. 2, 108, 13. 385, 3. तैत्ति P. 3, 2, 53. Schol. KĪLAŚAKRA 2, 136. — 2) m. N. pr. eines der Söhne des Viçvāmitra MBM. 13, 353. — 3) f. ई a) Bez. verschiedener Pflanzen: = शालपर्णी, मृगगन्धा und शिमूडीनुप RĪGĀ. im ÇKDn. = खला AUM. 55. — b) N. einer Schutzgottheit der Kinder WED. KṣAN. 250.
 वातचक्र n. Windrose VARĀH. BṢ. S. 7, 2. Unterschr. in Adhj. 27. Verz. d. Cambr. H. 34, 36.
 वातचोदित adj. vom Winde geschauelt RV. 1, 58, 5. 141, 7.
 वातञ्ज adj. vom Winde (als humor) veranlasst SUÇA. 2, 305, 3. ÇĀND. SĀM. 1, 7, 70.
 वातञ्जव m. N. pr. eines Dämons LALIT. ed. Calc. 394, 11.
 वातञ्जी adj. aus dem Winde entsprungen AV. 1, 12, 3.
 वातञ्जाम m. pl. N. pr. eines Volkes: ०र्ध्वरगाः MBM. 6, 362; vgl. VP. (II) 2, 173.
 वातजित् adj. so v. a. वातघ्न SUÇA. 1, 214, 13.
 वातज्वत् adj. windgetrieben, windschnell RV. 1, 58, 4. 63, 8. 140, 4. 4, 33, 1. 6, 6, 2. 8, 43, 4. 10, 170, 1. AV. 4, 15, 1.
 वातज्वति m. N. pr. eines Rshi; s. u. वातरश्मि.
 वातञ्जर m. ein durch den Wind (als humor) veranlasstes Fieber Verz. d. Oxf. H. 318, b, 5 v. u. Verz. d. B. H. No. 949.
 वातपट्ट m. patron. von वतपट्ट gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. Schol. zu 105. f. वातपट्टी 109. Schol.
 वातपय m. patron. von वतपय P. 4, 1, 108. gaṇa गर्गादि zu 105.
 वातपयार्थनी f. zu वातपय gaṇa लोकितादि zu P. 4, 1, 18. Schol. zu 109.
 वाततूल n. in der Luft umherfliegende Flocken HĪ. 23.
 वातत्राण n. ein Schutz vor Wind P. 6, 2, 3.
 वातविष् adj. im Winde stürmend: die Marut RV. 5, 54, 3. 57, 4.
 वातधुडा bei Wilson fehlerhaft für वातकुडा.
 वातध्वज m. das Banner des Windes d. i. Volke ÇANDAM. im ÇKDn.
 वातनामैन् m. Bez. bestimmter Anrufungen des Windes, mit Libationen verbunden, Comm. zu TS. II, 504, 1. 513, 14. TS. 2, 4, 9, 1. 5, 4, 9, 4. KĪ. 11, 10. ÇAT. B. 14, 2, 2, 1. KĪ. Ç. 26, 6, 1.
 वातनाशन adj. = वातघ्न SUÇA. 2, 53, 7.
 वातधम adj. Wind blasend Vop. 26, 55.
 वातपट m. Segel: प्रवक्ष्ये चतुर्वातपटानि KATHA. 101, 174. — Vgl.

महत्पट.

वातपति m. Herr der Vāta, N. pr. eines Sohnes der Sattrāgīti HĀ. 3077. MBM. 1, 7000. — Vgl. वाताधिप.
 वातपत्नी f. Winds-Gattin: दिशः AV. 2, 10, 4.
 वातपर्याप m. eine best. entzündliche Augenkrankheit SUÇA. 2, 314, 16.
 वातपीन n. Windschirm, vielleicht Bez. eines Theiles des Gewandes TS. 6, 1, 2, 3.
 वातपालित m. Bein. Gopālita's Uśāval zu UṇDIS. 4, 1.
 वातपित्तक adj. auf dem Winde (als humor) und der Galle beruhend: विकार ÇĀND. SĀM. 1, 7, 19.
 वातपित्तञ्ज adj. vom Winde (als humor) und von der Galle herrührend: मातुलुङ्गस्य निर्यासं गुडाभ्येन समन्वितम्। वातपित्तञ्जमूलानि कृत्ति वै पानयोगतः || ÇĀND. P. 188 im ÇKDn.
 वातपित्तञ्जर m. ein vom Winde (als humor) und von der Galle herrührendes Fieber Verz. d. Oxf. H. 318, b, 4 v. u.
 वातपुत्र m. ein Sohn des Windes: 1) Schwindler, = मरुधूर्त MBM. r. 296. = विट, धर् HĪ. 139. — 2) Bein. a) Bhīmasena's. — b) Hanuman's MBM.
 वातपू adj. etwa windlauter AV. 18, 3, 27.
 वातपोथ m. Butea frondosa AK. 2, 4, 2, 10.
 वातप्रमो (वातप्रमो UṇDIS. 4, 1). Declin. Vop. 3, 56. f. Uśāval zu UṇDIS. 4, 1. 1) adj. den Wind hinter sich lassend RV. 4, 58, 7. — 2) m. a) eine Antilopenart AK. 2, 5, 7. H. 1295. HALI. 2, 75. — b) Pferd. — c) Ichneumon UṇDIS. im SĀM. SMITRAS. nach ÇKDn.
 वातफुष्पास n. Lunge (फुफुस) BṢ. im ÇKDn. cholice, flatulences, borborygmi WILSON nach ders. Aut.
 वातबलास m. eine best. Krankheit Verz. d. Oxf. H. 306, b, 13.
 वातबहुल adj. blühend: धान्यानि VARĀH. BṢ. S. 15, 13.
 वातध्वज्जम् adj. von unbekannter Bed. in der Stelle: वातध्वजा (vielleicht वातध्वजा zu lesen) स्तनयमेति वृष्ट्या AV. 1, 12, 1.
 वातमञ्ज (वातम् + मञ्ज) adj. den Wind treibend, windschnell P. 3, 2, 28. Vārt. Vop. 26, 30 (नामि d. i. संज्ञायाम्). मृगाः P., Schol. कदम्बकं वातमञ्जं मृगाणाम् BṢ. 2, 17. m. Gazelle ÇĀND. im ÇKDn.
 वातमण्डली f. Wirbelwind TAN. 1, 1, 30; vgl. वातस्य मण्डली HALI. 1, 77.
 वातमायस्, nom. ०यास्, वातम् घ्रायाः Padap., scheint eine Entstehung zu sein AV. 13, 2, 43.
 वातमृग m. eine Antilopenart AK. 2, 5, 7. H. 1295.
 वातय् (von वात), ०यति (मुखसेवनयोः), गतिमुखसेवनयोः) DMĀT. 35, 30. Jmd Wind aufsteigen: वातयति व्यञ्जनेन पतिं पतिप्रता KĪ. bei WILSON.
 वातयन्त्रविमानम् n. ein künstlicher, vom Winde getriebener (in der Luft schwebender) Wagen KATHA. 43, 44.
 वातर (von 2. वा) m. Wind BṢ. im DVINĀPAK. nach WILSON.
 वातर adj. windy, stormy; swift (as the) wind WILSON.
 वातरंज् adj. = वातरंजम् MBM. 3, 13190.
 वातरंजम् adj. windschnell NAIK. 2, 15. der Wagen der Apvin RV. 5, 77, 3. 8, 34, 17. VS. 9, 8. — MBM. 1, 5840. 3, 1720. 3795. R. Gonn. 2, 72, 23. BṢ. P. 3, 19, 9.
 वातरक्त n. 1) Wind (als humor) und Blut SUÇA. 2, 37, 20. — 2) eine

aus der Verbindung beider Elemente entspringende Krankheit, die in den Extremitäten beginnt, Gicht Suç. 1, 253, s. 2, 37, 18. Çiññ. Saññ. 1, 7, 69. Verz. d. B. H. No. 967. 972. 975. 996. Verz. d. Oxf. H. 357, a, No. 849. fg. Vgl. वातशोणित.

वातरक्त adj. die वातरक्त genannte Krankheit verschauend; m. eine best. Pflanze, = कुकुर ÇABDA. im ÇKDr.

वात. निरि m. der Feind der वातरक्त genannten Krankheit, Bez. des Cocculus cordifolius DC. ÇABDA. im ÇKDr.

वातरङ्ग m. Ficus religiosa Lin. ÇABDA. im ÇKDr.

वातरञ्जु f. pl. Fesseln der Winde: शेषणी मरुणवानां शिखरिणी प्रपतनं ध्रुवस्य प्रचलनं अथानं वातरञ्जुनां निमज्जनं पृथिव्याः स्थानादपसरणं मुराणाम् MAITRUP. 1, 4. वातरञ्जुनां वातमयानां रञ्जुनां शिमुमारचक्रबन्धनानां अथानं हेदनम् Comm.

वातरथ 1) adj. den Wind zum Wagen habend, vom Winde getragen: मन्थ Buñ. P. 3, 29, 20. — 2) m. Wolke Tai. 1, 1, 82.

वातरशन (वात + रशना) adj. windgegürtet: मुनेयः RV. 10, 136, 2. शेषयः TAITT. Â. 1, 23, 2. 24, 4, 2, 7, 1. so v. a. nackt, m. ein nackt einhergehender Mönch (= दिग्वासम्, दिग्म्बर Comm.). Buñ. P. 3, 15, 20. 5, 3, 20 (० रसन Buñ.). 11, 2, 20. m. sg. patron. der sieben Rshi: Rshja-crūga, Etaça, Karikrta, Gūti, Vātaḡūti, Vipraḡūti und Vṛ-shāḡaka RV. ANUKA.

वातरसन s. u. वातरशन.

वातरायण m. = क्रकच, सायक, शरसक्रम und निष्प्रयोजननर H. an. 5, 17. = उन्मत्त, निष्प्रयोजनपूरुष, काण्ड, कर्पात्र, कूट und परसक्रम Med. p. 116. = सरलदुम ÇABDA. im ÇKDr. m. pl. N. einer Schule Ind. St. 3, 275.

वातरूपा f. N. pr. einer bösen Genie, einer Tochter der Likā, Mink. P. 51, 114. fg.

वातरूष m. 1) Sturmwind. — 2) Regenbogen H. an. 4, 322. — 3) = उत्कोष Bestechung H. an. उत्कट (उत्कोष ÇKDr. und auch wohl Wilson) Med.

वातरेचक m. 1) Windstoss: ईर्यसः (दार्यसः die neuere Ausg.) पदानेयैः सुधोरान्वातरेचकान् HARIV. 13770. वातरेचकान् व्यञ्जनीकृतान्वृत्तादीनीर्यसः (also nicht दार्यसः) NILAK. — 2) etwa Windmacher, ein leerer Schwülzer (Gegens. वेदविद्) MBH. 12, 9749. वातरेचको भस्त्रापरनामा चर्मकेशः वातवेक इति गौडाः पठन्ति ध्याचक्षते च वातवशात् वेकः भाषकः वेद परिभाषणे इति धातुः NILAK.

वातरेग m. = वातव्याधि Riéan. im ÇKDr. Suç. 1, 9, 13. 173, 5, 201, 17. 2, 35, 12. Çiññ. Saññ. 1, 7, 70. Verz. d. Oxf. H. 316, a, 3 v. u. Verz. d. B. H. No. 965.

वातरेगिन् adj. an der वातरेग genannten Krankheit leidend AK. 2, 6, 2, 10. H. 460. HALJ. 2, 451. VARIN. Bñ. 8, 87, 11.

वातरिदं ein aus Holz und Eisen bestehendes Gefäß oder Geräthe Tai. 2, 9, 9. wohl richtiger वातरिदि ÇKDr. und Wilson nach derselben Aut. वातरिदि s. u. वातरिदि.

वातल (von 1. वात) 1) adj. (f. घा) = वातुल H. an. 3, 653. windig; luftig; den Wind (als humor) befördernd; zu demselben disponiert Suç. 1, 53, 8. 76, 9. 173, 8. 477, 17. 187, 8. 197, 17. Verz. d. Oxf. H. 306, b, 11.

योनि Bez. eines best. Defects der weiblichen Geschlechtstheile WISE 380. Suç. 2, 396, 19. Çiññ. Saññ. 1, 7, 102. — 2) m. Nickererbes ÇABDA. im ÇKDr. — Vgl. घ०.

वातलमपडली f. = वा. ल. डली Wirbelwind Buñ. im ÇKDr.

वातवत m. patron. von वातवत् PAÑĀV. Br. 25, 3, 6. वातावत AIT. Br. 5, 29. KAUSH. Br. 2, 9. Ind. St. 4, 373. — Vgl. वाधावत.

वातवत् und वातावत् (von 1. वात) adj. windig, luftig: वातवती गुहा P. 5, 2, 129. Schol. वातावदर्थन् TS. 2, 4, 5, 1. दतिवातवतोरपनम् N. einer Feier PAÑĀV. Br. 25, 3, 6. Kī. Ç. 24, 4, 16. 35. 6, 25. Lit. 10, 13, 21. Âçv. Gñ. 12, 3, 1.

वातवर्ष m. Regen mit Wind PAÑĀV. III, 150. pl. Riéa-Tar. 5, 276. — Vgl. वातवृष्टि.

वातवस्ति m. eine best. Art der Harnverhaltung Suç. 2, 524, 6. Çiññ. Saññ. 1, 7, 10.

वातविकार m. eine durch den Wind im Körper erzeugte Affection, rheumatische Affection: वातविकारेण वक्रभूतः Verz. d. Oxf. H. 155, b, 22; vgl. वातित्यविकार Verz. d. B. H. 279 (XXI).

वातविकारिन् adj. an Unordnung des Windes (als humor) leidend Suç. 2, 34, 4. 44, 13.

वातवृष्टि f. Regen mit Wind VARIN. Bñ. 8, 24, 24. 32, 25. 34, 12. — Vgl. वातवर्ष.

वातवेग 1) adj. windschnell. — 2) m. N. pr. eines der Söhne a) des Dhṛtarāṣṭra MBH. 1, 2737. 4549. 8, 4263. — b) des Garuḍa MBH. 5, 3595.

वातवेक s. u. वातरेचक 2).

वातवेरिन् m. ein Feind des Windes im Körper, Bez. des Mandelbaums (der Mandel) Riéan. im ÇKDr.

वातव्याधि m. Windkrankheit, so heißen die auf Wirkung dieses humors zurückgeführten rheumatischen und nervösen Krankheiten, Lähmungen, Krämpfe u. s. w. Riéan. im ÇKDr. WISE 250. achtzig werden gezählt Çiññ. Saññ. 1, 7, 70. — Suç. 1, 119, 13. 120, 1. 249, 3. 2, 33, 2. 44, 1. Verz. d. B. H. No. 941. 967. 972. 975. 996. Verz. d. Oxf. H. 306, b, 4. 307, a, 10. 313, a, 23. 29. 357, a, No. 849. fg. — Vgl. मरु०.

वातशीर्ष n. = वस्ति Riéan. im ÇKDr.

वातशुक्र n. Bez. einer fehlerhaften Beschaffenheit des Samens (auch beim Weibe) Mink. P. 51, 115.

वातशूल m. rheumatischer Schmerz Suç. 1, 156, 10.

वातशोणित n. = वातरक्त 2) Suç. 1, 82, 11. 156, 4. 360, 9. 2, 37, 8. Verz. d. Oxf. H. 306, b, 13. 307, a, 13.

वातशोणितिन् adj. an der वातशोणित genannten Krankheit leidend Verz. d. Oxf. H. 307, a, 13. fg.

वातशिक Kim. Ntris. 16, 12 vielleicht fehlerhaft für वाताशिक auf windschnellen Pferden eilend.

वातश्लेष्मध्वर m. ein auf die Wirkung des Windes (im Körper) und des Phlegmas zurückgeführtes Fieber Verz. d. Oxf. H. 318, b, 3 v. u.

वातसख adj. von Wind begleitet: कुताश Buñ. P. 6, 8, 21.

वातसर्क adj. (f. घा) 1) dem Winde Trotz bistend: नो MBH. 1, 5639. — 2) an Rheumatismus u. s. w. leidend ÇABDA. im ÇKDr. AK. 3, 4,

90, 198 Most Colaba. वातसक्, Lom. वातासक्.

वातसारथि m. der Wagenlenker des Windes, Bez. des Feuers Chandra-
THAK. bei WILSON.

वातस्कन्ध m. 1) Windregion, deren sieben angenommen werden,
HARIV. 8349. B. 1, 47, 4. R. GORR. 1, 48, 4. — 2) N. pr. eines Rishi
MBH. 2, 295. — Vgl. वायुस्कन्ध.

वातस्वन 1) adj. wind-sausend: Agni RV. 8, 91, 8. — 2) m. N. pr.
eines Berges MIAK. P. 87, 13.

वातस्वनसु adj. = वातस्वन; vom S्येन RV. 7, 56, 3.

वातस्त adj. vom Winde (als Humor) betroffen, insbes. eine Krankheit
des Lides WIND 298. Suca. 2, 308, 3. 309, 13. — BUAN. Intr. 187 (T).

वातस्तु adj. = वातस्त Suca. 1, 187, 1.

वातस्तु adj. dass. Suca. 1, 214, 11.

वातकुडा f. = वात्या, राजशोषित (!), पिच्छलस्फोटिका und वामा ये-
षित् MED. d. 40. fg. — Vgl. वातखुडा.

वातकुर्म m. Luftopfer (mit hohler Hand geschöpft) CAT. B. 9, 4, 2, 1.
9. KITH. 21, 12. KITH. Ca. 18, 6, 1.

वाताख्य n. Bez. eines Hauses mit einer Doppelhalle, von denen eine
gegen Süden, die andere gegen Osten steht, VANIA. BHM. 8, 53, 39, 41.

वाताग्र गापा उत्करादि zu P. 4, 2, 90. davon adj. वाताग्रीय ebend.

वातार्थम् adv. dem Winde voran TS. 1, 7, 2, 2.

वाताट (वात + घट) m. 1) Sonnenross TRIK. 2, 8, 42. — 2) eine Antlo-
penart (वातमृग) ÇANDAR. im ÇKDr.

1. वाताण्ड (वात + घण्ट oder घण्ट) m. Hodengeschwulst MĀDHAVA-
KARA im ÇKDr.

2. वाताण्ड (wie oben) adj. mit Hodengeschwulst behaftet VJUTP. 206.

वातातपिक (von वात + घ्रातप) adj. bei Wind und Sonnenschein vor
sich gehend Verz. d. Oxf. H. 309, a, 30; vgl. कुटीप्रावेशिक.

वातात्मज m. der Sohn des Windgottes, Bez. des Affen Hanumant
R. 5, 38, 40. 50, 15. 6, 4, 12. 109, 11.

वातात्मन् adj. das Wesen der Luft habend, luftig MANDE. zu VS. 19, 19.

वाताट m. 1) (वात + घट) ein best. Thier VLEB. 6, 50; vgl. वाताट.
— 2) = वाताम Mandelbaum BULVAP. im ÇKDr.

वाताधिप m. = वातपति MBH. 2, 1120.

वाताधन् m. Luftloch, rundes Fenster BUL. P. 10, 14, 11. — Vgl. वातायन.

वातानुलेपन adj. den Wind (als Humor) in Ordnung bringend Suca.
1, 167, 2.

वातानुलेपिन् adj. dass. Suca. 1, 176, 13.

वातापक् adj. = वातप Suca. 1, 177, 8.

वातापि (वात + घ्रापि, Padap. ohne Trennung) Vor. 26, 48. 1) adj.
windeschwellend: Soma als der gährende RV. 1, 187, 8. fgg. Götter: व-
हृणरक्षयो वातापिभ्यः वातापिभ्यः TS. 3, 5, 9, 1. Indra: वातास्त इन्द्र
तोमा वातापेरुवनयुतः Cit. in TBa. II, 419, 15. ÇĀKHM. B. 27, 4. — 2)
m. N. pr. eines Asura, eines Sohnes des Irāda (Bulc. P.), den sein
Bruder Ivala in einen Bock verwandelte, von Brahmanen verspeisen
und dann wieder aus ihren Bäuchen herauskriechen Hess; zur Strafe
wurde er von Agastja aufgefressen. MBH. 3, 2541. fgg. 12, 5389. R. 3, 16,
15. fgg. 49, 19. fgg. VANIA. BHM. 8, 12, Anf. VB. 148. BULC. P. 6, 18, 14.

HARIV. 245. 2297. 14290. KATHA. 45, 377. Agastja führt die Beinamen:
०द्विष्ट. H. 123. ०सूदन TRIK. 1, 1, 89.

वातापिन् m. = वातापि 2) MBH. 1, 2537.

वाताप्य 1) adj. = वातापि NAGH. 4, 3. वाताप्य भवति वात एत-
दाप्याययति NIA. 6, 39. Soma RV. 4, 131, 9. überh. anschwellend: रपि
3, 93, 5. मरिच 10, 26, 2. — 2) n. das Anschwellen, Gähren: दीर्घं सुतं वा-
ताप्याय RV. 10, 105, 1.

वाताध n. eine vom Winde getriebene Wolke Spr. 2775.

वाताम = वदाम, वादाम Mandel RATHA. in NIA. Pa.

वातामोदा f. Moschus ÇANDAR. im ÇKDr.

वाताय (von 1. वात), ०यते dem Winde gleichen; partic. वात आयान
schnell wie der Wind dahinführend, von Ross und Wagen MBH. 6, 2349.
4701. 4709. 5445. 7, 1787. 4681.

वाताय n. Blatt ÇANDATHAK. bei WILSON.

1. वातायन (von 1. वात) m. patron. des Anila und Ula RV. ANKA.
pl. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 56, 36. sg. N. pr. eines Kämmerers
des Dushjanta ÇĀK. 81, 4. pl. N. pr. eines Volkes MBH. 6, 363 (वनायु
ed. Bomb.) = VP. 192. einer Schule Ind. St. 3, 274.

2. वातायन (1. वात + घयन) 1) adj. im Winde sich bewegend. NIA. 1, 4.
०विमान MBH. 5, 3998. — 2) m. Pferd (wie der Wind sich bewegend)
TRIK. 2, 8, 42. — 3) n. Luftloch, ein rundes Fenster AK. 2, 2, 8. TRIK. 2,
2, 0. H. 1012. HALJ. 2, 149. ०गताना स्त्रीणाम् R. 2, 87, 15. R. GORR. 2,
14, 9. स्त्रियो वातायनार्थेन विनिःसृतास्याः MĀKĀH. 158, 15. R. 3, 2. MECH.
86. RAGH. 6, 24. 56. 13, 21. KUMĀRA. 7, 59. KATHA. 3, 61. 18, 13. 168.
71, 97. UTTARAR. 16, 11 (22, 13). RĪSĀ-TAR. 4, 567. PAÑĒAR. 3, 7, 7. PAÑĒAT.
46, 11. ed. ord. 49, 21. स्वर्गात्तु वातायनगतं KATHA. 95, 18. कर्मवा-
तायनारू 103, 162. दृष्टवान्मरिचो निशाम्। वातायनायात्पृच्छतीं ब्राह्म-
णातिथिमुमुखम् || 5, 14. 33, 64. 37, 99. 58, 58. 120. ज्ञात् R. GORR. 2,
14, 16. ÇĀC. 11, 50. गवात् ० ÇADDE. P. 4, 19, 6. ०रजम् = 7 Truṣṭi = 1/7
शशरजम् LALIT. ed. Calc. 169, 1 v. n. ०च्छिररजम् VJUTP. 198. वातायन
a porch, a portico, a covered shed, a pavilion WILSON nach DHANĀRĀJA.

वातायनीय m. pl. N. einer Schule Ind. St. 3, 278.

वातायु (von 1. वात) m. Antlope AK. 2, 5, 8. H. 1293.

वातारि m. ein Feind des Windes (im Körper) so v. a. ein wirksames
Mittel gegen denselben; Bez. verschiedener Pflanzen: Ricinus commu-
nis ÇANDAR. im ÇKDr. RATHA. 3. = शतमूली ÇANDAR. im ÇKDr. = पु-
त्रदात्री, शेफालिका, यवानी, भार्गी, झुकी, विडङ्ग, श्रृण, भक्षात्क und
जतुका RĪSĀ. im ÇKDr.

वाताली (1. वात + घा) f. Wirbelwind TRIK. 1, 1, 80. UśĀVAL. zu UNĪ-
DIS. 4, 124. किं नामोत्पातवाताली बाहुभ्यां ज्ञातुं बध्यते Spr. 1592.

वातावत und वातावत् a. u. वातवत und वातवत्.

वाताश (1. वात + घाश) adj. vom Winde (von der Luft) sich nährend;
m. Schlange Spr. 4132. — Vgl. पवनाश.

वाताशिन (1. वात + घा) m. Schlange Spr. 934. — Vgl. पवनाशिन.

वाताय m. ein windschnelles Pferd, Renner TRIK. 2, 8, 44. HIA. 160.
KATHA. 66, 174. 67, 12. 75, 89. 103, 120. 123, 14.

वातालीला s. u. घञ्जिला.

वातासक् adj. = वातसक् AK. 2, 4, 36, 198 (bei Lous). ÇANDAR. im ÇKDr.

वाताम (1. वात + अम) n. = वातरक्त 2) Verz. d. B. H. 278 (Çl. 41).

वाति UNIDIS. 5, 6. m. die Sonne; der Mond RAHSA bei UcéVAL. Wind (von 2. वा) SĪHAIKHA bei BHAR. zu AK. 1, 1, 2, 38 nach ÇKDr. वर्षावात्युजातिशीतकृत (उःख) MBH. 12, 6978 fehlerhaft für वर्षवाता-
त्युजातिशीतकृत, wie die ed. Bomb. liest.

वातिक (von 1. वात) 1) adj. (f. ई) vom Winde (als humor) herrührend P. 5, 1, 38, Vārt. 1. व्याधि Suç. 1, 20, 20. दोष 58, 16. 192, 2. अहमरी 263, 1. 2, 120, 16. Mir. 224, 8. कफ^० bei dem कफ und वात vorwalten VARĀH. LAOHU. 2, 14 in Ind. St. 2, 286. — 2) adj. windige Worte redend; m. Lobhudler, Schmeichler, Lobdinger MBH. 3, 15327. fg. सिद्धचारणवा-
तिकः (पद्मगेः st. वातिकेः ed. Bomb.) 7, 6132. 7138. वातिकाश्रयाः 9, 2090. 2404. — 3) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge des Skanda: कथकवातिकः MBH. 9, 2569. — 4) m. der Vogel Kāṭaka (nach PANDIT 1, 182. fg.) SĪH. D. 286, 14. 21; vgl. वातिक.

वातिकखड्ड m. N. pr. eines zum See Māmāsa führenden Passes MBH. 3, 10548. वातिकषण्ड ed. Bomb.

वातिकषण्ड s. वातिकषण्ड.

वातिग 1) adj. subst. Probierer, Metallurg. — 2) m. Solanum Melon-
gena Msd. g. 47.

वातिगम m. Solanum Melongena ÇANDAR. im ÇKDr.

वातिङ्गण m. dass. TRIK. 2, 4, 27.

वातीक m. ein best. Vogel Suç. 4, 200, 20. — Vgl. वातिक 4).

वातीकार् (von 1. वात + 1. कार्) m. eine best. Krankheit AV. 9, 8, 20.

वातीकृत n. dass. AV. 6, 109, 3. नाशन adj. 44, 3.

वातीय (von 1. वात) 1) adj. den Wind im Körper befördernd, blühend.
— 2) n. saurer Reisschleim ÇANDAR. im ÇKDr.

वातुल 1) adj. windig Ind. St. 2, 258. windige Worte redend, schmei-
chelnd Spr. 2257. = उन्मत्त BHAR. zu AK. nach ÇKDr. — 2) m. Bez.
bestimmter blühender Hülsenfrüchte (राजमाषप्रभृतयः Comm.) VARĀH. BH. 8, 16, 24. — 3) m. Sturmwind TRIK. 1, 1, 77. — 4) n. N. eines Tantra
Verz. d. Oxf. H. 109, a, 5. 33. वातुलोत्तर n. d. egl. ebend. आदिवातुलतस्र
97, a, No. 181. — Vgl. वातूल.

वातुलानक N. pr. einer Oertlichkeit RIĀA-TAR. 4, 312.

वातुलि m. eine Art Vampyr HIA. 185. — Vgl. तरतूलिका.

वातूल (von 1. वात) 1) adj. gaṇa सिध्मादि (मवर्थे) zu P. 5, 2, 97. Vop. 7,
32. fg. = वातं न सक्तु Vārt. 10 zu P. 5, 2, 122. = वातासक्त (v. l. वा-
तसक्त) AK. 2, 4, 30, 198. = मारुतासक्त Msd. 1. 130. = वातल und मारु-
ताक्त H. an. 3, 688. = उन्मत्त BHAR. zu AK. nach ÇKDr. Wind ma-
chend, prahlend, grosssprecherisch RIĀA-TAR. 5, 82. 86. — 2) m. Sturm-
wind P. 5, 2, 122, Vārt. 10. Kāc. zu P. 4, 2, 42. Vop. 7, 35. AK. H. 1421.
H. an. Msd.

वातेश्वरतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 46, 5, 38.

वातात्थ (वात + उत्थ) adj. = वातज Suç. 2, 396, 11. Verz. d. B. H.
279 (XXI).

वातादरिन् (von वात + उदर) adj. an Unterleibsanschwellung durch
Wind leidend Suç. 2, 86, 11.

वाताना f. eine best. Pflanze, = गोक्षिखा RIĀA. im ÇKDr.

वातोपधूत adj. vom Winde geschüttelt, — getrieben RV. 10, 91, 7.

VI. Theil.

वातोर्मि f. 1) eine vom Winde getriebene Welle KHANDON. 31. — 2) ein
best. Metrum: 4 Mal — — — — — COLEBR. Misc. Ess. II,
160 (VI, 6). Ind. St. 3, 374. 372. KHANDON. 31.

1. वात्य (von 1. वात) adj. im Winde befindlich u. s. w. VS. 16, 29.

2. वात्य s. सवात्य.

वात्या (von 1. वात) f. ein heftiger Wind, Sturmwind, Wirbelwind
gaṇa पाशादि zu P. 4, 2, 49. Kāc. zu P. 4, 2, 42. AK. 2, 4, 30, 198. TRIK.
1, 1, 80. H. 1421. HALIS. 1, 77. RAGH. 11, 16. Kāc. 5, 39. KATHIS. 17, 122.
69, 129. 72, 256. Spr. 843 (II). 1004. 8320. Bala. P. 3, 17, 5. 5, 13, 1. 14,
9. महावात्या प्रकुप्यति VARĀH. bei UcéVAL. zu UNIDIS. 3, 86. इत्युक्ति^०
KATHIS. 56, 304. तद्वाता^० 67, 56. — Statt वात्याकीर्ण^० R. Gora. 2, 41, 21
ist mit der ed. Bomb. und SCHL. वात्याकीर्ण^० zu lesen.

वात्याम् (von वात्या), ^०यते einem Sturmwinde gleichen: वात्यायमा-
नत्रपथी KATHIS. 101, 167.

वात्स (von वत्स) 1) m. patron. Verz. d. B. H. 54, 2 v. u. VARĀH. BH. 8,
21, 2, v. l. — 2) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 234, a. PANDAV. Ba.
14, 6, 5. 6. LITZ. 7, 8, 2. — वात्सी s. bes.

1. वात्सक (von वत्स) n. Kälberschaar P. 4, 2, 39. AK. 2, 9, 60. H. 1417.

2. वात्सक (von वत्सक) adj. von der Wrightia antidysenterica kam-
mend: फल Suç. 2, 431, 19.

3. वात्सक adj. von वात्स्य P. 6, 4, 151, Schol.

वात्सप्र (von वत्सप्रो) 1) m. patron. N. pr. eines Grammatikers TART.
Prāt. 10, 28. — 2) n. a) sc. सूक्त das Lied RV. 10, 45 = VS. 12, 18. fgg.
bei Verehrung des Aukhja Agni verwendet, daher auch die Cerimonie
selbst, TBA. 5, 2, 2, 6. ÇAT. Ba. 6, 7, a, 1. fgg. 8, 2, 3. KĀT. Ça. 4, 12, 1.
16, 5, 21. 17, 1, 1. — b) N. eines Sāman PANDAV. Ba. 12, 11, 38. LITZ. 7,
7, 28. Ind. St. 3, 234, a. मत्^० b.

वात्सप्रीय (von वात्सप्र) adj. das Lied des Vatsapri, resp. die dazu
gehörige Handlung enthaltend: धर्क ÇAT. Ba. 6, 7, a, 15; vgl. Schol. zu
KĀT. Ça. 16, 6, 5. 17, 1, 2.

वात्सबन्ध (von वत्स + बन्ध) m. wohl Bez. gewisser Sprüche, sieben
an der Zahl TS. 6, 1, 2, 5.

वात्सल्य (von वत्सल) n. Zärtlichkeit, das Gefühl zärtlicher Liebe R.
Gora. 2, 17, 11. 25, 8. VIKR. 147. Cit. beim Schol. zu ÇIK. 51, 16. RIĀA-
TAR. 5, 21. Bala. P. 4, 6, 35. 9, 39. 19, 39. 22, 61. 5, 7, 8. 9, 11, 5. MĀK.
P. 77, 31. WILSON, Sel. Works I, 164. als रस GAUṢA beim Schol. zu H.
294. TRIK. 1, 1, 126. अ^० Suç. 1, 372, 10. स्वभक्त्युः SARVADARCANAS. 35, 5.
आश्रितानाम् (obj.) Hit. 16, 12, v. l. in comp. mit dem obj.: खरो^० MBH.
5, 4587. भ्रातृ^० R. 2, 115, 5 (126, 5. 6 Gora.). शरणागत^० KĀM. NĪTIS. 8,
10. पति^० RAGH. 15, 98. पुत्र^० KUMĀRA. 5, 14. प्रजा^० RIĀA-TAR. 3, 479.
भार्या^० PANDAV. 221, 1. आश्रित^० Hit. 16, 12. भृत्य^० 100, 6. इन्धूमि^०
Heimathsiebe Spr. 388.

वात्सल्यता f. dass. mit dem obj. comp. भागवतविराज्यया Bala.
P. 5, 3, 2.

वात्सशाल (von वत्सशाला) adj. in einem Kälberstalle geboren P. 4, 3,
86. — Vgl. वत्सशाल.

वात्सि (von वत्स) m. patron. des Sarpi AIR. Ba. 6, 24.

वात्सी f. zum patron. वात्स्य Schol. zu P. 4, 1, 18. 6, 4, 160.

वैत्सीपुत्र m. der Sohn der Vātsī: 1) N. pr. eines Lehrers Çat. Bn. 14, 9, 4, 31. fälschlich वत्सी° geschr. WASSILJEV 34. 61. 280. TĀK. 292. 298. — 2) *Berthier* TĀK. 2, 10, 2.

वात्सीपुत्रीय m. pl. die Schule des Vātsīputra VJUT. 210. BURN. Intr. 446. 569. fg. Lot. de la b. l. 357. 489. WASSILJEV 37. 230. 233. 233. 262. 269. TĀK. 4, 130. 271. fgg. 292. Oesters fälschlich वत्सी° geschr.

वत्सीभाष्यवापुः m. N. pr. eines Lehrers Çat. Bn. 14, 9, 4, 30.

वात्सीय m. pl. N. einer Schule P. 4, 1, 39. Schol.

वात्सेक qī adj. aus Vātsīkara gebürtig gāṇa तत्तशिलादि zu P. 4, 3, 92.

वात्स्य 1) adj. von Vātsa handelnd ÇĀK. Ca. 16, 11, 19. — 2) m. parox. patron. von वत्स gāṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105. Schol. zu 4, 1, 102. 117. 6, 1, 197. 8, 4, 66. Vop. 7, 1, 3. Çat. Bn. 9, 8, 2, 62. 10, 6, 2, 9. 14, 5, 4, 22. KĪT. Ca. 1, 1, 11. 3, 6, 5, 12. 4, 3, 12. MBh. 1, 2049. VARĀH. Bṛh. S. 21, 2. VP. 277. Bṛh. P. 12, 6, 57. Verz. d. Oxf. H. 84, 6, N. 5. 55, a, 24. Schol. zu AV. PĀR. 2, 6. pl. Bez. einer Völkerschaft MBh. 7, 296. — 3) n. oxyt. nom. abstr. von वत्स Kāṭh gāṇa पृष्वादि zu P. 5, 1, 122.

वात्स्यगुल्मक m. N. pr. einer Völkerschaft Verz. d. Oxf. H. 217, 6, 20.

वात्स्यायन 1) m. patron. von वात्स्य gāṇa शार्ङ्गरादि zu P. 4, 1, 72. Vop. 7, 1, 9. TĀK. 2, 7, 22. H. 853. TĀIT. Ān. 1, 7, 2. HALL 20. ders. in der Einl. zu VISAVAD. 9. 11. fg. Muir, ST. III, 210 (fälschlich वात्स्यायन). Verz. d. B. H. No. 1403. Verz. d. Oxf. H. 13, a, 14. 109, a, 7. 113; b, 43. 167, a, 39. 178, a, 25. 215, a, No. 517. 256, a, N. 2. MADHUS. in Ind. St. 1, 21, 7. PĀNĒAT. 45, 9 (als Verfasser des Kāmaçāstra). f. **वैत्स्यायनी** gāṇa शार्ङ्गरादि zu P. 4, 1, 72. — 2) adj. (f. ई) zu Vātsājāna in Beziehung stehend WERN. Nax. 2, 392.

वात्स्यायनीय adj. von Vātsājāna verfasst; n. von ihm verfasstes Werk NĪJAS. in den Unterschr. des Comm. Verz. d. Oxf. H. 216, 6, 27. 218, a, 14.

वाद (von वद्) 1) nom. ag. ertönen lassend, spielend: मेरीशङ्क° MBh. 6, 22; vgl. वीणा°. — 2) m. a) *Ausspruch, Aussage, Angabe, Aeusserung*: वादेष्टवचनीषेण M. 8, 269. सवाध्यवादाश्च बहूस्वदिष्यन्ति Bṛh. 2, 36. वादः प्रवदतामकम् sagt Kṛṣṇa 10, 32. एवं वादो (der Artikel एवं-वाद zu streichen) मनीषिणाम् MBh. 1, 7855. 8281. 2, 2607. पूर्व, द्वितीय (so v. a. पूर्वपत्त und सिद्धास्त) 13, 7200. R. 7, 23, 2, 66. fg. मकान् 7, 45, 11. Bṛh. P. 4, 4, 28. 29, 59. सभ्येतरवादचक्षु Spr. 1406. Bṛh. P. 3, 5, 14. न यत्र वादः worüber sich Nichts sagen lässt 4, 9, 12. Verz. d. Oxf. H. 62, a, 21. प्रज्ञावादाश्च भाषसे Spr. 722 (II). पिप्पुनवादिषु 2750, v. l. मा वद कतववाद् Gtr. 8, 2. ब्राह्मण° NĪ. 2, 16. शास्त्रवादानतिक्रम्य R. 5, 85, 11. श्रुतिस्मृतिवादाः ÇĀK. zu Bṛh. Ān. Up. S. 148. 277. इतिक्रमवादाः MĪLATIN. 47, 1. साध्यः । तवादेः । MĪK. P. 23, 42. काल° Angabe der Zeit ÇĀK. Ca. 10, 21, 19. °मात्रम् LĪT. 10, 3, 6. 7, 7. 10, 2; 4. यथाभूय-सो° 4, 10, 15. तद्वादास्तद्वादः weil die Aussage von jenem gilt, gilt sie auch von diesem KAP. 3, 11. तन्न° Bṛh. P. 5, 11, 2. असत्य° DAÇAK. 90, 1. धनत्° PRAB. 58, 8. उच्चैर्वाद ein hochfahrendes Wort UTTAR. 101, 20 (136, 2). *Erwähnung, Nennung, das Sprechen über*: गुण° Bṛh. P. 3, 6, 37. 21, 17. घञित° 4, 31, 25. 6, 3, 26. नितिसवाद adj. der das Reden über Etwas eingestellt hat, kein Wort mehr sprechend MBh. 1, 7022. युक्तस्य HARIV. 10797. न्यस्तवाद dass.: गवी प्रति 10967. — b) eine aufgestellte

Behauptung, eine Theorie, die man vertheidigt, Suç. 1, 150, 2. SARVADARCANAS. 9, 2, 26, 21. 42, 16. निर्गुण° 52, 15. 63, 11. 117, 4. 146, 19. 147, 11. MADHUS. in Ind. St. 1, 13, 12. fgg. 23, 12. fg. Verz. d. Oxf. H. 109, 6, No. 170. Schol. zu KAP. 1, 27. KUSUM. 37, 16. Bṛh. P. 8, 22, 19. — c) eine Unterhaltung über einen wissenschaftlichen Gegenstand, Disputation, Wortstreit COLBR. Misc. Ess. I, 293. ना-शासनवादाभ्यां भित्तौ लिप्सेत कर्हिचित् M. 6, 50. विप्रं विर्जित्य वादतः JĪD. 3, 292. MBh. 3, 10602. 10612. fg. 10638. उर्जनैः 5, 1085. मनोः अनायतेनैव मर्कष्येयं वृक्षपतेः 12, 7866. 13, 4678. वादाविचक्षण 14, 2629. सवाध्यवादाः HARIV. 14062. न च वादस्त्वया कार्यो वादिभिः सक 14467. R. 1, 12, 22. 7, 53, 15. Spr. 2075, v. l. KATĪAS. 3, 22. 18, 123. 66, 6. 10. 12. fg. 64. fg. 72, 67. 70. 72. 241. RĪG-TAR. 1, 178. PRAB. 111, 9. Verz. d. B. H. No. 914. Verz. d. Oxf. H. 258, 6, 30. MADHUS. in Ind. St. 1, 18, 24. SARVADARCANAS. 112, 11. तन्न-विर्णयः कथाविशेषो वादः 114, 2. NĪJAS. 1, 1, 42. Comm. zu 41. सीमा° Grenzstreitigkeit M. 8, 259. — d) Verabredung: यस्यो च निशि चर्मरत्न-स्तेपवादः DAÇAK. 79, 16. — e) *Laut, Ruf* (eines Thieres; Klang, Spiel (eines musikalischen Instruments): शकुनि° Arr. Bn. 2, 15. त्वदीये गीतं शङ्खवादानुवादि PĀNĒAT. 248, 11; vgl. वीणा. — Vgl. सनारभ्य°, घनका-स°, धर्थ°, घाशीर्वाद, एक°, कु°, गुण°, जन° दुर्वाद, धर्म°, धातु°, ना-स्ति°, पत°, पर°, पाणि°, पाप°, पूर्व°, प्रतिकूल°, प्रामाण्य°, प्रिय° (auch R. 1, 17, 27), ब्रह्म°, भक्ति°, भावप्रत्ययवादार्थ, मङ्गल°, माया°, मिथ्या°, मुक्ति°, मृषा°, लोक°, वाक्यभेद°, वाग्वाद, वाणी°, वाद°, वी-णा°, वेद°, सत्य°, साधु°, सात्व°, साम°, स्वयं°, कीन°, केतु°.

वादक (vom caus. von वद्) nom. ag. Spieler eines musikalischen Instruments: शताङ्गानि च तूर्याणि वादकाः समवाद्यन् MBh. 1, 7056. 7909. 5, 5304. 13, 756. 1536. VARĀH. Bṛh. S. 10, 3. KATĪAS. 123, 124. Bṛh. P. 10, 18, 12. वाद्य° 53, 42. — Vgl. पाणि°, प्रियवादिका.

वादकथा f. Titel einer Schrift HALL 128.

वादन (vom caus. von वद्) 1) nom. ag. = वादक R. 1, 19, 12. — 2) n. a) *das Werkzeug, mit dem die Saiten gestrichen werden, Plectrum*: वै-तस KĪT. Ca. 13, 2, 21. ÇĀK. Ca. 17, 3, 14. LĪT. 4, 2, 7. वीणादि° AK. 1, 1, 2, 6. H. 294. — b) *das Spielen eines musikalischen Instruments, Instrumentalmusik*: गीतवादनम् Gesang und Musik M. 2, 178. कुशला नृत्य-वादाने MBh. 3, 14856. KATĪAS. 21, 5, 49, 18. वादनविधौ als Erklärung von वाद्ये UTPALA zu VARĀH. Bṛh. 18, 1. in comp. mit dem musikalischen Instrumente: भापउ° M. 10, 49. वीणा° JĪD. 3, 115. KATĪAS. 47, 113. 49, 39. वेणु° R. GOR. 2, 96, 3. Verz. d. Oxf. H. 145, a, 46. मृदङ्ग° u. s. w. Schol. zu P. 4, 4, 55. fg. am Ende eines adj. comp. f. स्ना R. 2, 48, 29. st. उच्चपउवादानापउ° RĪG-TAR. 2, 99 ist vielleicht उच्चपउवादानापउ° zu lesen.

वादनक n. = वादन 2) b): गीतवादनकप्रिय MBh. 12, 10417.

वादनतन्त्रमालिका f. Titel einer Schrift HALL 159.

वादनदण्ड m. = वादन 2) a) HALL. 1, 98.

वाग्वादि m. Titel einer Schrift HALL 49.

वादमकारणव m. desgl. HALL 166.

वादयुक्त n. Wortstreit, Disputation M. 12, 46.

वादरङ्ग m. Ficus religiosa TĀK. 2, 4, 6.

वादल 1) m. Süßholz ÇANDĀ. im ÇĀK. — 2) n. ein trüber Tag H.

165, Schol.

वाद्यवती f. N. pr. eines Flusses LIA. I, 167.

वादवाद 1) m. ein Ausspruch über eine aufgestellte Behauptung: ख-
कोविदः कोविदवादवादान्वदसि Bha. P. 5, 11, 1. — 2) einen Wortstreit
—, eine Disputation hervorruhend: तर्क Bha. P. 7, 13, 7.

वादवादि bei Wilson und im ÇKDn. fehlerhaft für स्याद्वादवादिन्.

वादान्य adj. = वदान्य Bha. im Dvīṣṭak. nach ÇKDn.

वादाम m. = वदाम Mandel Riāṭ. im ÇKDn.

वौदाम्यन m. patron. von वद gaṇa स्यादि zu P. 4, 4, 110.

वादाल m. = वदाल eine Art Wels H. 1345.

वौदि (von वद) Uṇādis. 4, 124. P. 3, 3, 108, Vārtt. 7, Schol. adj. = वा-
चक und विद्वत् Uśāval.

वादिक (von वादिन्) adj. redend, sprechend: प्राज्ञ° wie ein Kluger
MBh. 2, 2288. behauptend, annehmend, einer Theorie anhängend: कूठ°
3, 1214.

वादित s. u. dem caus. von वद.

वादितर्जन (वादिन् + त°) n. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 211, b, 8.

वादितव्य (vom caus. von वद) n. Instrumentalmusik: गीतेन वादि-
तव्येन नित्यं माम्पात्यसि MBh. 13, 697.

वादित्र (von वद) Uṇādis. 4, 170. n. 1) ein musikalisches Instrument
AK. 1, 1, 8, 5. H. 286. Kauç. 14. 16. न वादित्राणि वादयेत् M. 4, 64. MBh.
1, 5329. र्ववादित्रनादः 4941. 3, 1766-11918. R. Gora. 2, 12, 12. 4, 60, 9.
Varāṇ. Bṛh. S. 44, 16. Bha. P. 3, 24, 7. 8, 8, 26. Wena, Kṛṣṇaś. 270.
Schol. zu Kīrt. Ça. 697, 8. — 2) Musik, musikalische Aufführung: गी-
तवादित्रे Kūṇḍ. Up. 8, 2, 8. Pāṇ. Gṛh. 2, 7. MBh. 3, 1794. 1796. 4, 56.
12, 10417. R. 1, 9, 8. 2, 61, 6. 114, 9. R. Gora. 2, 125, 19. Suçā. 1, 335, 9.
2, 146, 8. Varāṇ. Bṛh. S. 46, 91. 86, 22. Bha. P. 3, 22, 24. 4, 15, 19. Wē-
na, Kṛṣṇaś. 302. 304. न गात्रनखवक्रवादित्रं कुर्यात् Suçā. 2, 143, 3. सु°
als m. pl. Hariv. 7018.

वादित्रवत् (von वादित्र) adj. von Musik begleitet Kīrt. Ça. 24, 3, 11.

वादिख s. सत्य°.

वादिन् (von वद) nom. ag. 1) redend, sprechend: तवास्मीति वादिनम्
M. 7, 91. Bha. 2, 42. R. 6, 94, 4. Ragh. 1, 82. 11, 69. Kathās. 18, 107. 20,
82. 30, 105. 37, 179. 44, 102. Riāṭ-Tar. 2, 87. 5, 435. 6, 58. 225. 357. Bha.
P. 4, 14, 45. 7, 8, 40. 7, 8. 8, 10, 47. Mān. P. 22, 12. 114, 30. Sarvadarçana-
ś. 64, 4. तवास्मीति च वादिनम् MBh. 3, 729. 5, 1037. R. 5, 91, 14. इति
तं वादिनम् Kathās. 37, 228. 59, 115. 72, 145. 119, 161. तमेवं वादिनम्
MBh. 1, 1376. 7104. 13, 2315. R. Gora. 1, 67, 17. Kumāras. 6, 84. इत्येवं
वादिभिः Mān. P. 23, 5. इत्येव वादिनम् Kathās. 73, 271. तं तथा वादि-
नम् MBh. 1, 219. तवाकं वादिनम् (von Stenzler als comp. gefasst) Jāṇ.
1, 325. वादिनं मृषा MBh. 4, 99. mit einem acc.: लोकनिश्चयम् aus-
sprechend 12, 2389. Häufig am Ende eines comp.: धृष्ट° Hariv. 4628.
पण्डित° Pāṇāt. I, 437. सद्वादिन् Maitrāj. 6, 30. भूयो°, वरियो°, क-
नीयो° Ind. St. 10, 419. पृथग्वादिन् Çat. Br. 8, 7, 8, 3. चाकृत्य° 9, 3,
4, 24. वृत्त° R. 5, 48, 6. न्याय्य° (so ist zu lesen) 88, 14. सुयुक्त° 2, 60, 28.
प्रियशब्द° R. Gora. 2, 13, 29. घनृत° M. 3, 41. MBh. 4, 99. Spr. 3793.
वितथ° Kathās. 26, 96. 31, 82. तथ्य° Bha. P. 8, 11, 11. गुह्य° 1, 10, 24.
redend von, sich auslassend über: स्वगुणोत्कर्ष° Sarvadarçanaś. 64, 5.

Kathās. 6, 27. Bha. P. 3, 24, 1. Pāṇāt. 37, 28. नय° so v. a. Lehrer,
Kenner Kām. Nīris. 8, 25. संविता° Verz. d. Oxf. H. 55, a, 13. verkündend,
ankündend, ansetzend: शर्वानुयक्त° Kathās. 23, 11. भूयोभर्तृसंगम° 30, 48.
34, 69. 72. नक्तभोजिष° 69, 87. वादिनी R. 2, 36, 3 vielleicht Wahrsagerin
(= परिचिताकर्षकवचनचर्चा Comm.). — 2) der eine Theorie behauptet,
— verfehlt, Anhänger einer Theorie, Vertreter einer Ansicht Kap. 1, 112.
Suçā. 1, 150, 2. दार्ष्टान्तिकविद्. Schol. zu Kap. 1, 70. Sarvadarçanaś.
114, 5. 123, 5. 26, 3. 42, 19. Çāṇk. zu Bṛh. År. Up. 8. 7. शब्द° Maitrāj. 6,
22. षट्पदार्थ° Kap. 1, 25. Verz. d. Oxf. H. 259, a, 24, 34. Sarvadarçanaś.
47, 6. 62, 10. fg. 116, 14. 127, 18. 130, 5. 134, 22. 135, 2. — 3) Disputant
MBh. 3, 10602. Hariv. 14467. Kām. Nīris. 8, 25. Ragh. 12, 92 (= कथक
Mallin.). Spr. 606 (II). 1545. 2075. Kathās. 66, 68. 72, 68. fg. Riāṭ-Tar.
1, 112. 178. Verz. d. Oxf. H. 140, a, No. 280. 289, a, 14. fg. Dhūrtas. 92, 2.
Bha. P. 8, 4, 31. Wilson, Sol. Works I, 304. — 4) Kluger Jāṇ. 2, 73.
Kull. zu M. 8, 254. — 5) Töne hervorbringend, als Plectrum dienend
Çāṇk. Ça. 17, 3, 10. — 6) Alchemist Kīlāśakra 5, 225. — 7) पुरुष° so v. a.
einen männlichen Namen führend R. 7, 87, 13. भो° mit bhos angeredet
MBh. 3, 12843. Hariv. 11140. घार्य° mit Ārja angeredet MBh. 3, 12843;
vgl. Wena, Ind. St. 1, 181. — 8) in der Stelle न च विद्वेषणाकं न चाकं-
कारवादिना । न चात्मविज्ञिगोषवाद्दूषयामि वचो ऽमृतम् ॥ Hariv. 5904
ist वादिना so v. a. वादिन, das nicht zum Metrum passt. — Vgl. घ-
मि°, घनेकात°, घन्य°, घकं°, उत्तर°, स्रत°, कोण°, क्रिया°, तात्ति°,
गुण° (auch MBh. 4, 123), ग्राम्य°, दण्ड°, देहात्म°, धर्म°, धातु°, पूर्व°,
प्रज्ञप्ति°, प्रतिकूल°, प्रत्यत°, प्रिय°, बद्ध°, बृहद्वादिन्, ब्रह्म°, भद्र°,
मङ्गल°, मञ्जु° (adj. Ragh. 12, 89, v. l.), मन्त्र°, मन्त्रा°, मिथ्या° (auch Ka-
thās. 23, 24), मृषा° (auch R. Gora. 1, 24, 7), वाग्वादिनी, वेदवादिन्,
सत्य°, क्षीन°.

वादिर् m. ein dem Judendorn (वदरी) ähnlicher Fruchtbaum Çāḍan.
im ÇKDn.

वादिराज् (वादिन् + राज्) m. 1) ein Fürst unter Disputanten, ein aus-
gezeichneter Disputant Pāṇāt. 3, 14, 75. — 2) Bein. Mañjuśrī's
Taik. 1, 1, 21.

वादिवागीश्वर m. N. pr. eines Autors Hall 44.

वादिश adj. = साधुवादिन् Beifall zurendend Çāḍan. im ÇKDn. m. a
learned and virtuous man, a sage, a seer Wilson nach ders. Aut.

वादिन् m. 1) = वादिराज् 1) Hall 26. 67. Verz. d. Oxf. H. 173, b,
No. 388. — 2) N. pr. eines Philosophen Verz. d. Oxf. H. 244, a, No. 606.

वादीश्वर m. = वादिराज् 1) Verz. d. Oxf. H. 140, a, No. 280.

वाङ्गलि m. N. pr. eines Sohnes des Viçvāmitra MBh. 13, 252 nach
der Lesart der ed. Bomb. वाङ्गलि ed. Calc.

वाद्य (von वद) P. 3, 3, 108, Schol. 1) adj. zu reden, n. Rede: वदस्व
पते वाद्यम् Ait. Br. 6, 14. Çat. Br. 2, 3, 4, 6. 18. 4, 3, 8, 1. — 2) adj. zu
spielen, zu blasen (ein musikalisches Instrument): शङ्ख Verz. d. Oxf. H.
32, b, 15. — 3) n. Instrumentalmusik H. 279. Hall. 1, 95. Līṭy. 4, 2, 8.
Spr. 4889. Varāṇ. Bṛh. 18, 1. Kathās. 39, 247. 52, 266. Madhus. in Ind.
St. 1, 22, 5. Verz. d. Oxf. H. 85, b, 26. 200, b, No. 476. 201, a, No. 479. fg.
Verz. d. B. H. No. 1384. Daçan. 60, 11. Bha. P. 8, 15, 31. Wena, Kṛṣṇaś.
302. वद्यवती° Hariv. 4635. मुरझवाद्यराव Mālav. 21. शङ्खवाद्य च Wē-

BER, KASHMIR. 206. RICH. 16, 64. बीणा° Spr. 3991. KATHA. 49, 80. वेणु°
PAÑĀN. 3, 5, 24. RĪĀ-TAN. 5, 464. स्वाङ्गे पीठे च Spr. 4462. RĪĀ-TAN.
5, 417. — 4) n. (hier und da auch m.) ein musikalisches Instrument AK.
1, 1, 8, 8. H. 286. HALI. 1, 93. सस्वनेर्द्वयानि R. GOR. 1, 50, 20. 5,
13, 1. वाद्यानि विनायपि वादयेत Suç. 2, 259, 8. °वाद्यक Buā. P. 10,
53, 48. KATHA. 18, 404. °वाद्य PañĀT. 129, 15. maso. R. 2, 81, 2. MĀK.
P. 66, 26. 129, 14. — Vgl. एकवाद्या, उदकवाद्या, झल°, पर्ण°, ब्रह्म°, म-
ङ्गल°, मुख°, वेशि°.

वाद्यक = वाद्य 3) Buā. P. 10, 12, 84.

वाद्यधर m. Musikant Buā. P. 10, 12, 84.

वाद्यभाण्ड n. ein musikalisches Instrument H. an. 3, 558. MND. r. 159.
1. 74. °मुख AK. 3, 4, 25, 188. HALI. 5, 72.

वाद्यभाण्ड m. Geratenscheim fehlerhaft für वाद्य° MND. in NICH. Pa.
ÇĀNĀ. SĀN. 2, 2, 118.

वाद्यक die richtigere Schreibart für 2. वाद्यक; s. u. वद्यक 3).

वाधव n. nom. abstr. von वधू gāṇa उद्गात्रादि zu P. 5, 1, 129.

वाधवक n. (संज्ञायाम्) von वधू gāṇa कुलालादि zu P. 4, 3, 118.

वाधावत m. patron. v. l. für वातावत Ind. St. 1, 218, N. 1. 2, 293, N. 1.

वाधुव्य (von वधू) n. das Heirathen, Heimführen eines Weibes TAIK. 2, 7, 30.

वाधुल m. N. pr. eines Mannes SĀN. K. 185, a, 10.

वाधून m. N. pr. eines Lehrers Ind. St. 1, 82.

वाधूय (von वधू) adj. hochzeitlich, n. Hochzeitskleid, das dem Brah-
manen geschenkt wird; bald wird das des Bräutigams, bald ein Kleid
oder Kopftuch der Braut verstanden (vgl. Comm. zu ÇĀNĀ. GĀN. 1, 14):
वाधूयं वासो वधूयं वस्त्रम् AV. 14, 2, 11. fg. सूर्या यो ब्रह्मा विद्यात्स इहा-
धूयमर्हति RV. 10, 88, 34 (vgl. सूर्याविदे वधूवस्त्रं दद्यात् Āçv. GĀN. 1, 8, 12).
KATH. 77. 79.

वाधूल m. N. pr. eines Mannes HALL 112. — Vgl. वाधाल.

वाधूलय m. patron.: कटकवाधूलया: gāṇa कर्तकौशपादि zu P. 8, 2, 87.

वाधूल m. patron. Āçv. Ç. 12, 10, 10. — Vgl. वाधूल.

वाधिय (I) m. patron. PRAVĀDĀN. in Verz. d. B. H. 55, 7.

वाधीणस m. Nashorn H. 1287. HALI. 2, 72. आत्मनो मरणे यातो वा-
धीणस (°नस ed. Calc.) इव द्विपः (द्विजः v. l.) MBH. 8, 2324. वाधीणसस्य
मौसमं तृतिहादशवार्षिको (पितृणाम्) 13, 4248. MĀK. P. 32, 7. वराक्षा-
धीणसकान् R. ed. Bomb. 5, 11, 16. NĪL. zu MBH. 8, 2324: वाधीणसः
मेघविशेषः यस्य मासापुटोर्वाधीसदृशं चर्म भवति । द्विपः द्वाभ्यां वृक्षकर्पा-
भ्यां पिबतीति । द्विज इति पाठे कृष्णधियो रक्तशिराः श्वेतपते विहंगमः
स वै वाधीणसः प्रोक्ता याज्ञिकैः पितृकर्मणीति प्राञ्चः; derselbe zu 13,
4248: वाधीणसः घट्या स्पृशनामिका मरुतः । पत्तिविशेषो ऽजविशेषो-
त्यन्ये; Comm. zu R. 5, 11, 16: वाधीणसः पत्तिविशेषः कृष्णधियो रक्तशि-
राः श्वेतपते विहंगमः । स वै वाधीणसः प्रोक्त इति विशुद्धमौक्तिः । इगवि-
शेषो वा । त्रिःपिबं त्विन्द्रपतीणं श्वेतं वृद्धप्रज्ञायतिम् (des वृद्धमघापतिम्
wie KULL. zu M. 3, 271) । वाधीणसे च ते प्राकुर्याद्विज्ञाः श्राद्धकर्मणीति स्मृ-
तेः ॥ मुखकर्मो व पत्तिसमये जलं स्पृशति यस्य स त्रिःपिबः ॥ — Vgl. वा-
धीणस, वाधीक्स.

वाध्याय m. patron. von वध्याय RV. 10, 69, 5. Āçv. Ç. 12, 10, 12. NĪL. 8, 28.

1. वान (von 2. वा) n. 1) das Weben (गति) TAIK. 3, 3, 260. H. an. 2,
285. MND. n. 20. VAI. beim Schol. zu NALOD. 2, 26. — 2) Gernach, Wohl-

gernach H. an. VAI. — 3) Fluch H. an.

2. वान (partic. von 3. वा) 1) adj. eingetrocknet, trocken; n. getrock-
nete Frucht AK. 2, 4, 15. TAIK. 3, 3, 260. H. 1130. an. 2, 151. 285. MND.
n. 20. HALI. 2, 84. VAI. beim Schol. zu NALOD. 2, 26. वायम् ein trock-
ner Mund NALOD. 2, 26. — 2) n. = गोक्षीरं तवक्षीरम् RĪĀN. im ÇKDn.
— Vgl. वृ° 2).

3. वान (von 5. वा) n. 1) das Weben TAIK. 3, 3, 260. H. an. 2, 285. MND.
n. 20. SĪ. zu RV. 2, 3, 6. सूचीवानकर्मणि (सूचीकर्मम् beim Schol. zu
Buā. P. 10, 48, 36) unter den 64 Künsten Verz. d. Oxf. H. 217, a, 8
(ebend. 11 liest der Schol. zu Buā. P. वाण st. वान). — 2) Geflecht,
Matte TAIK. H. an. MND. — Vgl. तत्तु°.

4. वान (von 1. वन) n. ein dichter Wald NALOD. 3, 6. H. 91, Schol.

5. वान n. ein unterirdischer Gang, Mine H. an. 2, 285. Vielleicht
bildlich vom Blumenkelch in der Stelle पुष्पवानकलस्वनाः (धर्मः). R.
GOR. 2, 56, 18.

वानकौशाम्ब्यै adj. von वन + कौशाम्बी gāṇa नद्यादि zu P. 4, 2, 97.
°कौशाम्ब्यै v. l.

वानदण्ड (3. वान + दण्ड) m. Webstuhl H. 913.

वानप्रस्थ 1) m. (von वनप्रस्थ) ein Brahmane im dritten Lebenssta-
dium, wenn er sein Haus aufgegeben hat und in den Wald gezogen ist;
Einsiedler AK. 2, 7, 8. TAIK. 2, 7, 2. 3, 3, 198. H. 807. 809. an. 4, 134.
MND. th. 29. HALI. 2, 239. Ind. St. 2, 287. M. 6, 87. JĪĀN. 2, 127. 3, 45.
KAN. 8, 2, 2. MBH. 1, 7688. R. 2, 64, 22. R. GOR. 2, 52, 26. NĪL. TĀ. Uf.
in Ind. St. 3, 121. Verz. d. Oxf. H. 8, a, 39. 83, a, 82. 85, b, 37. 269, a, 7.
VP. 298. Buā. P. 7, 12, 16. fg. MĀK. P. 28, 23. 119, 17. 135, 8. PAÑĀN.
1, 10, 80. — 2) m. *Bassia latifolia* AK. 2, 4, 2, 8. TAIK. 3, 3, 198. H. an.
MND. *Butea frondosa* Roxb. H. an. RATNAM. 44. — 3) adj. (von वानप्र-
स्थ 1) zum Einsiedler in Beziehung stehend, ihn betreffend; m. (mit Er-
gänzung von वायम्) das dritte Lebensstadium eines Brahmanen, das
Leben im Walde; वन MND. m. 89. विधि HARIV. 7985. R. 3, 18, 31. MBH.
12, 2325. MĀK. P. 16, 3, 44, 38. 135, 11. — Hier und da falschlich वाण°
geschrieben.

वानमत्तर m. pl. Bez. einer Klasse von Göttern bei den Gāina, =
व्यतर H. 91, Schol.; vgl. WEDER, BHAGAVAT 2, 159. fgg.

वानर 1) m. Affe AK. 2, 5, 8. H. 1292. HALI. 2, 76. M. 1, 39. 11, 135.
JĪĀN. 3, 277. MBH. 1, 2571. 3, 12244. 9, 202. R. 1, 1, 57. 16, 18. 2, 54, 28.
55, 88. Suç. 1, 202, 17. 333, 18. VARĀN. BĀN. 8, 68, 104. 86, 28. 42. Spr.
(II) 107. Buā. P. 5, 13, 17. 14, 30. PAÑĀT. 203, 8. Çākjamuni als Affe
in einer früheren Geburt Vajr. beim Schol. zu H. 233. am Ende eines
adj. comp. (f. वा) R. 6, 19, 58; vgl. निर्वाण. — 2) f. ई a) Affen MBH. 3,
15985. R. 1, 16, 6. R. GOR. 1, 20, 18. 4, 19, 4. 20, 1. KATHA. 123, 60. PAÑ-
ĀT. 206, 15. — b) *Carpopogon pruriens* Roxb. ÇANDAR. im ÇKDn. ÇĀNĀ.
PADAN. 3, 2, 17. — 3) (von वानर 1.) adj. (f. ई) den Affen gehörig, ihnen
eigen u. s. w.: वपुम् MBH. 3, 11168. 12, 1067. योगि 13, 411. सेना R. 8, 1,
14. 46, 7. 6, 1, 6. 2, 26.

वानरकेतन adj. einen Affen zum Erkennungszeichen habend; m. Bein.
ARĢUNA'S (des Pāṇquiden) MBH. 14, 2420. 2466.

1. वानरकेतु m. Affenbanner MBH. 8, 4818. वानरराज ed. Bomb.

2. वानरकेतु = वानरकेतन MBh. 5, 1682.

वानरप्रिय adj. den Affen lieb; m. Bez. eines best. Baumes (कीरिवृत्त) RATNAM. im ÇKDa.

वानरवीरमाहात्म्य n. die Majestät der heldenmüthigen Affen, Titel einer Legende (angeblich aus dem SKANDA-P.) MACK. Coll. I, 83.

वानरान्न m. eine wilde Ziege ÇKDa. nach Hia. 81, wo aber nach den Corrigg. बालवान्न zu lesen ist.

वानराधात m. *Symplocos racemosa* Roxb. ÇABDA. im ÇKDa.

वानराष्टक n. die acht Strophen eines Affen, Titel einer Sammlung von acht Sprüchen, abgedruckt in HARR. Anth. 8, 244. fg. — Vgl. वानरपष्टक.

वानरास्य adj. ein Affengesicht habend; m. pl. N. pr. eines Volkes VP. 188, N. 40.

वानरेन्द्र m. Affenfürst, Bein. Sugriva's ÇABDA. im ÇKDa.

वानरेश्वरतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, a, 41.

वानरपष्टक n. die acht Strophen einer Affin, Titel einer Sammlung von acht Sprüchen, abgedruckt in HARR. Anth. 8, 242. fg. — Vgl. वानराष्टक.

वानल m. eine Art Basilienkraut, = वावय ÇABDA. im ÇKDa.

वानव m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 6, 362 (= VP. (II) 2, 175).

वानवासक 1) adj. (f. °वासिका) zum Volke der Vanavāsaka gehörig: वानवासिका: स्त्रियः Verz. d. Oxf. H. 217, b, 20. — 2) f. °वासिका ein best. Metrum COLERA. Misc. Ess. II, 86. 155. Ind. St. 8, 315. 318.

वानवासिक und वानवासिन् s. u. वनवासक.

वानवासी f. N. pr. einer Stadt DAÇAK. 192, 21.

वानवास्य m. der Fürst von Vānavāsi DAÇAK. 194, 5. 11 (hier falschlich वानावस्य).

वानसि m. Wolke H. c. 27 vielleicht fehlerhaft für वार्मसि; vgl. वारिमसि.

वानस्पत्यं (von वनस्पति) 1) adj. vom Baume kommend, hölzern: छिद्रंरसि वानस्पत्यः VS. 1, 14. fg. प्रावाणः AV. 3, 10, 5. 12, 3, 18. चक्र ÇAT. Ba. 5, 4, 2, 16. इष्टका 6, 1, 2, 30. TS. 5, 7, 2, 8. Gefäß ÇAT. Ba. 14, 2, 2, 53. Pauke: वानस्पत्यः सेभत उन्निषाभिः AV. 5, 20, 1. 21, 3. द्रव्य MBh. 3, 10294. 12739. R. 6, 96, 13. मातृय ein Kranz von Baumlaub Verz. d. Oxf. H. 43, a, N. 2. वानस्पत्यं दुमौषधम् Mān. P. 109, 70. zum Baum d. h. Jūpa gehörig TS. 6, 3, 41, 3. — Lāṭi. 1, 2, 7. Âcy. Gāṇ. 2, 6, 6. 3, 8, 20. Soma AIR. Ba. 7, 88. — Suçā. 4, 336, 13. बलि so v. a. an Bäumen (Schlangen) dargebracht Bha. P. 10, 17, 2. als Beiw. Çiva's vielleicht so v. a. unter Bäumen —, im Walde lebend R. 7, 23, 4, 44. — 2) m. Baum AV. 3, 6, 6. 14, 2, 9. वानस्पत्योषधीशेव (वन° die neuere Ausg.) HARIV. 11979. 12804. neben वनस्पति vielleicht Strauch, ein kleiner Baum: वनस्पतीन्वानस्पत्यौ शेषधीकृत बीरुधः AV. 8, 8, 14. 11, 9, 24. Gewächs überh.: यस्या वृक्षा वानस्पत्यास्ति ऋषि 12, 1, 27. nach AK. 2, 4, 2, 6. H. 1115 und HAL. 2, 24 ein Fruchtbaum mit (in die Augen fallenden) Blüten. — 3) n. a) Baumfrucht ÇAT. Ba. 11, 1, 2, 2. 3, 2, 2. AIR. Ba. 8, 15. M. 8, 339. — b) = वनस्पतीना समूहः P. 4, 1, 85, Vārtt. 10, Schol.

वाना f. Wachtel GAṬḬ. im ÇKDa.

वानाम (वा नाम?), Einfluss auf den Ton eines verbi finiti gāya गो-आदि zu P. 8, 1, 27. 57.

VI. Theil.

वानायु m. 1) pl. N. pr. eines Volkes, = वनायु ÇABDA. im ÇKDa. VP. 192, N. 92. °य adj. Bez. einer edlen Pflorderace AK. 2, 8, 2, 12. MBh. 6, 3974. 7, 1574. 4831 (die ed. Bomb. an allen drei Stellen वनायुजं). R. Gora. 1, 6, 24. 2, 106, 17. Verz. d. B. H. 392, 1 (वानायुजं die Hdscr.). Vgl. वनायु. — 2) v. l. für वातायु H. 1293, Schol.

वानावास्य s. u. वानवास्य.

वानिक adj. vielleicht im Walde wohnend (von वनः वेष्टानपुंसक-वैधानिकदासीज्ञनेन वा कीर्णम् BHAR. NĪTJAC. 18, 96.

वानीर m. 1) eine Rohrrart, *Calamus Rotang* Lin. AK. 2, 4, 2, 10. H. 1137. HAL. 2, 46. °फलमालिनी (नर्मदा) MBh. 3, 8355. °मालिनी (नदी, könnte auch N. pr. eines Flusses sein; = वेत्रपङ्क्तियुता NILAK.) 8519. 12552. R. 3, 17, 7. 21, 15. 19. Mucn. 42. Ragh. 13, 20. VARIN. Bān. S. 55, 10. Gtr. 4, 1. Verz. d. Oxf. H. 72, a, 25. °गृह Ragh. 13, 85. 16, 21. am Ende eines adj. comp. f. छा MBh. 12, 3644. — 2) = चित्रक Hia. 265.

वानीरक m. *Saccharum Munja* (मुञ्ज) Roxb. RĀG. im ÇKDa.

वानीरज m. = कुष्ठ RĀG. im ÇKDa.

वानेय (von 1. वन) 1) adj. im Walde lebend, — wachsend, silvestris (vgl. वन्य) MBh. 3, 10015. मुनि 9, 2183. °पुष्प 15, 722. मातृय 13, 5038. वानेयमथ वा कृष्टम् 3, 1957. fg. 14, 1270. R. 5, 34, 11. — 2) n. *Cyperus rotundus* AK. 2, 4, 4, 19.

वात्त 1) partic. s. u. वम्. — 2) m. Bez. eines Priestergeschlechts Verz. d. Oxf. H. 76, b, 39.

वात्ताद (वात्त + घट्) 1) adj. Ausgebrochenes essend. — 2) m. Hund TRIK. 2, 10, 5.

वात्ताशिन् (वात्त + घ्रा°) adj. = वात्ताद M. 3, 109, 12, 74. Bha. P. 7, 15, 86.

वात्ति (von वम्) f. Erbrechen RATNAM. im ÇKDa. Verz. d. B. H. No. 972.

वात्तिकृत् 1) adj. Erbrechen verursachend. — 2) m. *Vanguiera spinosa* Roxb. WILSON nach ÇABDA. वात्तिकृत् ÇKDa. nach ders. Aut., aber in der Reihenfolge vor वात्तिदा, also wohl nur Druckfehler.

वात्तिद 1) adj. Erbrechen bewirkend. — 2) f. छा *Helleborus niger* Lin. (कटुकी) ÇABDA. im ÇKDa.

वात्तिकृत् s. u. वात्तिकृत् 2).

वान्दन m. patron. von वन्दन Âcy. Çā. 12, 11, 2.

1. वान्या f. eine Kuh, deren Kalb tot ist, TBa. 2, 6, 16, 2. — Vgl. छ-पि°, छभि°, नि°.

2. वान्या (von 1. वन) f. ein dichter Wald (वनसमूह) ÇABDA. im ÇKDa.

1. वाप (von 1. वप्) m. das Scheeren: कृत° adj. geschoren, dessen Kopshaare geschoren sind M. 11, 108.

2. वाप (von 2. वप्) 1) nom. ag. Säer, Säemann: बीज° MBh. 3, 1372.

— 2) m. Aussaat P. 5, 1, 15. वापः क्षेत्रे न नश्यति MBh. 12, 10944. द्रोणाढकादिवाप adj. besät mit AK. 2, 9, 10. H. 969. व्रीहि°, माष° adj. P. 8, 4, 11, Schol. — Vgl. छन्य°, खारि°, बीज°, मूल° (wo Stecker d. l. Pflanser st. Stecher zu lesen ist).

3. वाप = वाप in तत्तु°, तत्तु°, सूत्र°, °दण्ड.

वापक s. पट्टिका°.

वापदण्ड m. = वापदण्ड Comm. zu AK. 2, 10, 28. nach ÇKDa. Lesart des Textes.

वापन (vom caus. von 1. वप्) n. das Stichscheerenlassen Âcy. Çā. 2, 16,

26. Gṛh. 1, 22, 22. Çāṇk. Gṛh. 4, 7. कृत^० adj. M. 11, 78.

वापनि m. patron.; pl. Sām. K. 184, a, 2.

वाप्य s. u. dem caus. von 1. und 2. वप् and 2. वा (mit विसृ). Es befremdet, dass वापयति (s. das caus. von 1. वप्) in Verbindung mit केशान् vom Schol. zu P. 7, 3, 88 auf वा zurückgeführt wird.

वापातिनार्मेध n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 234, b.

1. वापि Uṇādis. 4, 124. P. 3, 3, 108, Vārt. 7. f. = वापि Uṇādis. Bṛh. im Dvīrōpak. nach ÇKDa. Bṛh. P. 4, 6, 31.

2. वापि m. adj. von वापिन् gaṇa सुतंगमादि zu P. 4, 2, 80.

वापिका (von वापी) f. ein länglicher Teich Spr. 1693. 3728. Kathās. 18, 868. अम्बु^० 63, 71. am Ende eines adj. comp. 34, 145.

वापिन् (von 2. वप्) adj. süend: व्रीकि^०, माष^० P. 8, 4, 11, Schol. — Vgl. वीत्र^०.

वापी (von 2. वप् aufdämmen) f. 1) ein länglicher Teich Uṇādis. 4, 124. AK. 1, 2, 2, 28. Tārk. 1, 2, 28. H. 1093. Halās. 3, 62. M. 8, 248. 11, 163. MBh. 2, 1667. 3, 2407. 8, 1418. 1420. 14, 1728. R. 2, 68, 19. 91, 65. 3, 61, 17. Suṇ. 1, 22, 21. 169, 13. 2, 483, 3. Mṛgh. 74. R. 6, 3. Spr. 1307. 2733. 2777. fgg. 4983. Vārt. Bṛh. S. 12, 10. 68, 49. Kathās. 6, 109. 26, 84. 63, 72. Bṛh. P. 3, 13, 22. Pāṇā. 247, 14. ०तुल्यविलोचन Verz. d. Oxf. H. 10, b, N. 6. ०कूपतडागोत्सर्गविधि 38, a, 5. ०कूपतडागज-लेदिश Verz. d. B. H. No. 903. am Ende eines adj. comp. वापीक Kathās. 29, 58. — 2) Bez. einer best. Constellation, wenn nämlich alle Planeten in den Epanaphorae und Apoklimata stehen, Vārt. Bṛh. 12, 5. 14. — Vgl. मतङ्ग^०, लीला^०, स्वर्वापी.

वापीक adj. Teiche meidend; m. Bez. des Vogels Kātaka Tārk. 2, 8, 17. — Vgl. वप्पीक.

वापुर्ष (von वप्सु) adj. etwa wundersam RV. 5, 75, 4.

1. वाप्य (von वप्) 1) adj. P. 3, 1, 126. Vor. 26, 12. hinzustreuen (von 2. वप् Kauç. 16. — 2) m. Vater H. c. 116; vgl. वप्तर, वप्त्र.

2. वाप्य (von वापी) adj. aus Teichen kommend: Wasser Suṇ. 1, 173, 12. Fisch 207, 2.

3. वाप्य n. v. l. für व्याप्य = कुष्ठ die Erklärer zu AK. 2, 4, 4, 14. nach ÇKDa. liest der Text वाप्य.

वाभट m. N. pr. eines Lexicographen Mss. Anh. 4. vielleicht fehlerhaft für वाभट.

वाभि s. उर्ण^०.

वाम् enklitischer acc., dat. und gen. du. des Pronomens der 2ten Person VS. Pāṇ. 2, 5. P. 8, 1, 20. 24. fgg. Das betonte वाम् scheint für वामाम् wir beide zu stehen: एकिं वा विमुचो नपादधृणो सं संचावहे RV. 6, 55, 1. nach Śā. acc. von वा = स्तोतर.

1. वाम (von 1. वन्, wie धूम von 1. धन् 1) adj. (f. ई, in der späteren Sprache व्री a) werth, lieb; gefällig, gut, schön; = वननीय Nir. 4, 26. 6, 31. 11, 46. = वल्गु, चारु AK. 3, 4, 38, 146. H. 1444. an. 2, 386. fg. Mṛd. m. 29. fg. Halās. 4, 4. इष: RV. 3, 53, 1. वसु 6, 19, 5. 8, 1, 31. गृहपति 6, 53, 2. वृत्तिथि 10, 122, 1. प्रणीति 69, 1. 1, 164, 1. 7. 6, 48, 20. TS. 1, 5, 4, 1. 2, 8. TBr. 1, 1, 8, 3. Kīṭh. 25, 2. 6. यं वै गामस्यं यं पुरुषं प्रशंसति वाम इति तं प्रशंसति Pāṇā. Br. 12, 3, 79. निषध्य भुक्नुवी वामाम् Hariv. 7066. ०श्रु eine Schönbraut Spr. 346. Sām. D. 34, 7. प्रेषितवामलोचना Çā. 23.

वामनयना adj. Spr. 3194. वामाती 2978. Kathās. 26, 288. H. 807. ०नेत्रा Halās. 2, 226. सूक्त Çāṇk. Çā. 7, 6, 10. Bṛh. P. 3, 25, 26. ०स्वभावा schön, edel 1, 7, 42. ०भाषिणी schön redend R. 3, 23, 17. — b) sugethan, strebend nach, veressen auf: वृत्तः Uṇādis. 1, 139. प्रायो वारितवामा किं प्रवृत्तिर्मनसो नृणाम् nach Verbotenem lüstern Kathās. 26, 76. वारितवामेन कामेन Rāśa-Tar. 3, 417. im Prāktī: पडिमिववामा खु एसा जादी Çā. 88, 15, v. l. — 2) m. a) die weibliche Brust H. an. Mṛd. — b) Bein. Çiva's H. an. Mṛd. Bṛh. P. 4, 3, 8. bei den Çaiva Bez. einer der fünf Formen ihres Gottes, = वामदेवगुक्ता Sarvadarāṇas. 83, 17. Bṛh. P. 1, Einl. LXV. N. pr. eines Rudra Bṛh. P. 6, 6, 17. Könnte auch zu 2. वाम gehören. — c) Bez. des Liebesgottes H. an. Mṛd. — d) N. pr. eines Sohnes des Rāka MBh. 13, 7671. राम ed. Bomb. — e) N. pr. eines Sohnes des Kṛṣṇa von der Bhadrā Bṛh. P. 10, 61, 17. eines Fürsten, eines Sohnes des Dharma, Verz. d. Cambr. H. 7, 6. eines Sohnes des Bhaṭṭanārāja Kauric. 3, 8. — 3) f. व्री a) eine Schöne, ein schönes Weib, Weib überh. (vgl. वनिता)-AK. 2, 6, 2, 2. H. 804. H. an. Mṛd. Pāṇā. 1, 14, 78. Śā. D. 53, 2. — b) eine Form der Durgā Devi-P. 45 und Kālī-P. 11 im ÇKDa. Verz. d. Oxf. H. 104, b, 13. nach Çandārtak. bei Wilson auch Lakshmi und Sarasvatī. — c) N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2630. — d) N. pr. der Mutter Pārcva's, des 23ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpinī, H. 41. — 4) f. ई Stute AK. 2, 8, 2, 14. H. 1233. Halās. 2, 285. H. an. Mṛd. Eselin, Kameelstute (करमी) und das Weibchen eines Schakals H. an. Mṛd. Zu belogen nur in der Verbindung उष्ट्र^० im pl. oder im comp. MBh. 2, 1745. 1824. 5, 5700. Ragh. 3, 32. Nilak. zu MBh. 2, 1824: उष्ट्राः वाम्यः गर्दभाश्चसंक्राज्ञाः, der Schol. zu Ragh. 3, 32 erklärt das Wort durch Kameele und Stuten; eher als Kameelstute zu fassen; vgl. P. 6, 2, 40, wo beim Schol. wohl उष्ट्रवामी st. उष्ट्रवामि: zu lesen ist. — 5) n. a) Werther, Liebes: Gut (= धन Mṛd.) RV. 1, 33, 3. विश्वदामा वै अम्रवत् 40, 6. 48, 1. स नो नेषदामं सुवितं वस्यो अहं 141, 12. 4, 5, 13. 7, 71, 3. 78, 7. 8, 72, 4. 5. विश्वा वामानि धीमहि 92, 5. 10, 20, 8. 40, 10. 76, 8. रातिं वामस्य 140, 5. AV. 4, 23, 6. गृहाः पूर्णा वामेन तिष्ठतः 7, 60, 12. 14, 2, 9. वा वै देवास इमे वामम् VS. 4, 5, 8, 5. देवानाम् TS. 5, 3, 8, 1. Ait. Br. 5, 6. Çāt. Br. 1, 9, 4, 22. Aṣṭ. Çā. 1, 9, 5. एतं किं सर्वाणि वामान्यभिसंपत्ति Kuṇḍ. Up. 4, 15, 2, 3. — b) eine best. Gemüsepflanze, Chenopodium; = वास्तूक Gaṭādh. im ÇKDa. masc. Wilson nach ders. Aut. — 6) वाम्या adv. gefällig, schön RV. 8, 9, 7. — Vgl. वृत्ति^०, यस्त^०.

2. वाम Uṇādis. 1, 139. 1) adj. (f. व्री a) links AK. 2, 6, 2, 36. 3, 2, 34. H. 1466. an. 2, 336. Mṛd. m. 29. fg. Halās. 4, 71. Çāt. Br. 14, 6, 41, 3. Çāṇk. Gṛh. 2, 10. Gobh. 2, 9, 18. 4, 1, 2, 3. Suṇ. 1, 27, 5. 244, 2. MBh. 1, 7723. R. 2, 42, 4. 92, 22. Mṛgh. 76. 94. Çā. 133. Mālav. 53. Spr. 2780. Rāśa-Tar. 1, 2. Dhāt. 94, 9. Ver. in Lā. (III) 10, 4. Verz. d. Oxf. H. 103, a, 25. 29. Weber, Rāmā. Up. 292. चरणेनापि वामेन न स्पृशेयं कदा च न । राघवं किं पुनर्निधिं कामयेयम् R. 5, 26, 27. fg. वामं प्राप्स्यन्तिकं नयनं वरगङ्गाः (Glück verhessend) 28, 13. Mālatī. 5, 2. बाहुर्वामः परिवेषते स्म (beim Weibe Glück verhessend) R. 5, 28, 14. वामः सस्कन्धश्चास्फुरद्भुजः (beim Manne Unglück verhessend) Kathās. 49, 130. वामघ्रायं नदति मधुरं वा-

तकः zur Linken stehend Mnon. 9. चालित्वा स्थित्वाकः (Unglück verheissend) KATHA. 49, 180. an der linken Seite befindlich VARA. Bm. S. 5, 32. 36, 4. °किरीटिन् 58, 57. अग्निर्वामार्चिः ein Feuer, dessen Flamme nach links geht, (Unglück verheissend) MBH. 6, 108. या वामादतिषां पयो von links nach rechts (Unglück verheissend) KATHA. 49, 180. वामस्थ zur Linken stehend 39, 139. वामेन zur Linken Spr. 3890. RĪĀ-TAN. 3, 97. वामे zur Linken so v. a. im Westen. WERNER, RĪMAT. UP. 300. — b) schlief, verkehrt ÇABDĀTHAK. bei WILSON. वामं (वक्रं यथा भवति तथा Comm.) चतुर्धामभिविद्य seitwärts Bhā. P. 4, 2, 8. in entgegengesetzter Richtung —, anders verfahren ÇĀK. 93. widerstrebend, widerspänstig, widerwärtig; = प्रतीय, प्रतिकूल AK. 3, 4, 32, 146. H. 1463. H. an. MND. HALĀ. 5, 22. BHATT. 6, 17. रतो वामा so v. a. spröde SĪH. D. 99, 40, 13. विधि ein widerwärtiges Geschick Spr. 740. 781, v. l. 3786. KATHA. 73, 163. शिवा वामैकशंसिनी Widerwärtiges, Unheil 424, 108. अक्रो वामैकवृत्तिलं किमप्येतत्प्रजापतेः 21, 18. उदासित° Glt. 11, 9. hart, grausam: काम Spr. 936 (11). 2834. MĀK. P. 16, 28. कामस्य वामा गतिः Glt. 12, 11. verkehrt so v. a. schlecht, böse: वामशीला हि ज्ञत्तवः Kī. 11, 24. = दुष्ट Uśval. — 2) m. Schlange ÇABDĀTHAK. bei WILSON. ein lebendes Wesen WILSON angeblich nach ÇĀṬĪDH. — 3) n. = वामाचार Verz. d. Oxf. H. 91, a, 18.

3. वामं (von वम्) m. = वमं gaṇa ज्ञलादि zu P. 3, 1, 140. Vārti. zu P. 7, 3, 34. Vop. 26, 170.

वामक 1) adj. (f. वामिका) = 2. वाम. a) link VARA. Bm. S. 51, 26. MĀLATIM. 5, 5. KUSUM. 63, 10. — b) widerwärtig, hart, grausam: वद्वस्तु चण्डिकादेव्या वामिका मूर्त्यः स्मृताः। लक्ष्म्यास्तु वामिका मूर्तिरुक्ता दक्ष-भैरवी || KĀLIKĀ-P. 11 im ÇKDn. — 2) m. Bez. einer best. Mischlings-
kaste MBH. 13, 2622. — 3) m. N. pr. eines Kākavartin Vjutr. 92. — 4) wohl n. Bez. einer best. Gesticulation VIKRAM. 59, 20.

वामकतापण m. patron. ÇAT. Ba. 7, 1, 2, 11. 10, 4, 2, 11. oxyt. 6, 5, 9.

वामकेशरत्न n. N. eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 93, b, 11. fg. 108, b, 2. 109, a, 3. 32.

वामचूड m. pl. N. pr. eines Volkes HARIV. 12838 nach der Lesart der neueren Ausg. वामचूल die ältere.

वामचूल n. u. वामचूड.

वामजुष्ट n. = वामकेशरत्न Verz. d. Oxf. H. 109, a, 3. 32.

वामतत्त्व n. Titel eines Tantra WILSON, Sel. Works I, 249.

वामतम् (von 2. वाम) adv. von links, links MBH. 7, 3539. Suç. 1, 107, 11. MĀK. 14, 6. VARA. Bm. S. 52; 9. 54, 70. 86, 37. 88, 28. Verz. d. Oxf. H. 103, b, 9. 156, a, 28. कर् 24, a, N. 2. MBH. 12, 12118.

वामता (von 2. वाम) f. 1) Ungunst: विधात्र्यः (pl.) RĪĀ-TAN. 4, 113. — 2) Sprödigkeit Spr. 1230. 1761.

वामत्वं n. = वामता 1): विधातुः MĀLATIM. 146, 10.

वामदत्त (1. वाम Çiva + दत्त) 1) m. N. pr. eines Mannes KATHA. 68, 34. fg. — 2) f. Çā N. pr. eines Frauenzimmers KATHA. 112, 169.

1. वामदेव m. 1) N. pr. eines Rshi, eines Sohnes des Gotama (RV. 4, 4, 11. 32, 9, 12), Verfassers des 4ten Maṇḍala. RV. 4, 16; 18. AV. 18, 3, 15. ĀIT. Br. 4, 30. 6, 18. ÇAT. Ba. 14, 4, 2, 22. PĀNĀV. Br. 13, 9, 37. ĀÇV. Gṛh. 3, 4, 2. Ind. St. 3, 460. 478. fg. ĀIT. UP. 4, 5. KAP. 1, 153. 4,

20. BĪDAR. 1, 1, 30. M. 10, 106. MBH. 2, 298. 3, 13180. fg. 12, 3464. fg. Verz. d. B. H. No. 646. Verz. d. Oxf. H. 18, b, 7. 53, a, 8. 310, a, 26. Verz. d. Cambr. H. 22, 8. KATHA. 109, 5. fg. PĀNĀV. 1, 10, 64. Minister Da-
parātha's MBH. 3, 15981. R. 1, 7, 1. 11, 6. 68, 13. 2, 67, 2. R. Gonn. 1, 11, 9. 19, 9. 2, 2, 3. WERNER, RĪMAT. UP. 302. 306. वामदेवस्य स्तोत्रम् ÇĪH. Ç. 10, 13, 10. pl. sein Geschlecht ĀÇV. Ç. 12, 10. Verz. d. B. H. 60, 82. Verz. d. Oxf. H. 19, a, 19. — 2) N. pr. eines Fürsten MBH. 2, 1020. HARIV. 5021. 5502. — 3) eine Form Çiva's. AK. 1, 1, 2, 28. H. 193. HALĀ. 1, 12. HARIV. 14842. Bhā. P. 2, 6; 36. 3, 12, 12. VP. 51, N. 3. Verz. d. Oxf. H. 44, b, 14. 74, b, 17. 73, a, 1 v. u. WILSON, Sel. Works II, 215. — 4) Bez. eines best. Krankheitsgenius HARIV. 9557. — 5) N. pr. eines neueren Autors Verz. d. Oxf. H. 135, a, No. 254. GILB. Bibl. 504. — 6) N. pr. eines Berges im Dvīpa Çālmala Bhā. P. 3, 20, 10. — 7) Bez. des 3ten Tages (Kāla) im Monat Brahman's; s. u. कल्प 2) d).

2. वामदेव adj. (f. ई) zu Vāmadeva in Beziehung stehend, von ihm verfasst, über ihn handelnd: सावित्री Ind. St. 10, 122. पर्वन् MBH. 1, 332.

वामदेवगुह्य m. bei den Çaiva Bez. einer der fünf Formen ihres Gottes SARVADARÇANAS. 83, 10.

वामदेव्य 1) adj. von Vāmadeva herkommend ÇAT. Ba. 13, 2, 2, 14. — 2) m. patron. von वामदेव ĀÇV. Ç. 12, 10. PRAVĀNDH. in Verz. d. B. H. 56, 21. — 3) u. N. verschiedener Sāman (nach P. 4, 2, 9 oxyt. oder perisp.) AV. 4, 34, 1. 8, 10, 13; 15, 2, 2. 4, 2. VS. 12, 4. TS. 2, 6, 3, 2. TBa. 1, 1, 9, 2. 2, 1, 5, 7. ĀIT. Br. 3, 46. PĀNĀV. Br. 7, 8, 1. 9, 1, 31. ĀÇV. Gṛh. 2, 6, 2. LĀṬ. 2, 10, 1. Gonn. 1, 9, 27. 2, 4, 4. KĀND. UP. 2, 13, 1. 3. Ind. St. 3, 234, b. मरु° ebend. इक्ष्वत् 209, b. द्विकारम् 220, b. पञ्चनिधनम् 222, a. वृक्षत् 226, a. विराट् 236, b.

वामदेव्यविद्या f. Titel einer Schrift COLBRN. Misc. Ess. I, 526.

वामन् gaṇa वामन् zu P. 5, 2, 100. wohl nur ein zur Erklärung von वामन gebildetes Wort.

वामन 1) adj. a) oxyt. gaṇa वामादि zu P. 5, 2, 100. f. या gaṇa प्रि-
पादि zu P. 6, 3, 34. Vop. 6, 13. klein gewachsen, zwerghaft; m. Zwerg AK. 2, 6, 2, 46. 3, 2, 19. TRIK. 3, 3, 259. fg. H. 454. 1429. an. 3, 412. fg. MED. n. 127. HALĀ. 2, 456. कृस्व, वामन VS. 16, 30. 24, 1. 7. वामनो वृक्षी दन्तिषा। यद्वृक्षी। तेनोमेयः। यद्वामनः। तेन वैश्वः TBa. 1, 6, 2, 6. TS. 1, 8, 2, 1. 2, 1, 3, 1. ĀÇV. Ç. 12, 7, 11. वामनो ह विजुरास ÇAT. Ba. 1, 2, 5, 5. Spr. 4870. Bhā. P. 5, 24, 18. 6, 8, 11. 18, 7. 3, 13, 6. 18, 24. कुब्ज-
वामना पञ्चमाना कृस्वाश्च SHARV. Br. 4, 8. KATHOP. 5, 3. MBH. 2, 403. 3, 13736. 15842. 15856. 3, 906. 13, 2221. HARIV. 8394 (ख°). 12218. R. 2, 91, 48. 5, 10, 19. 17, 28. Suç. 1, 89, 11. 322, 13. KĀM. NITIS. 7, 41. 12, 42. RAGH. 1, 3. 10, 61. SĪH. D. 81. °विटपदुमाः VARA. Bm. S. 54, 49. वामनार्चिरिव दीपभाजनम् klein RAGH. 19, 51. दिनानि kurz NAISS. 22, 57. वा-
मनी (गो) bei COLBRN. und LOIS. zu AK. 2, 9, 68 ist wohl eine falsche Form. — b) (vom vorübergehenden) einem Zwerge eigen u. a. w.: वपुस्, रूप der Körper —, die Gestalt eines Zwerges MBH. 3, 8759. 12, 15673. 13, 6016. HARIV. 2279. 4159. 4166. R. 1, 31, 17 (32, 13 Gonn.). Bhā. P. 3, 20, 21. प्रादुर्भाव die Erscheinung (Vishnu's auf Erden) in der Gestalt eines Zwerges MBH. 3, 15847. HARIV. 2304. वामन n. so v. a. वामनं रूपम् Bhā. P. 2, 7, 17. वामन in Verbindung mit पुराण (उपपुराण) oder

n. mit Ergänzung dieses Wortes *das vom Zwerge (Viṣṇu) handelnde* Purāṇa 12, 7, 24. MĀK. P. 6, 659, Ç. 1. 4. Verz. d. Oxf. H. 8, a, 3. s. 59, a, 40. 68, a, 1 v. u. 79, b, 36. Madhus. in Ind. St. 1, 18, 9; vgl. वामनपुराण. — c) vom Weltelephanten Vāmana abstammend: द्विप R. Gora. 1, 6, 26. — 2) m. a) Bein. Viṣṇu's, der als Zwerg vom Daitja Bali sich so viel Land erbat, als er mit drei Schritten ausmessen würde, und darauf die drei Welten durchschritt, TRIK. 1, 1, 29. 3, 3, 259. H. an. MUD. Verz. d. Oxf. H. 190, b, 12. MBH. 3, 6073. 12, 7543. 13, 5379. HARIV. 2279. R. 1, 31, 3 (32, 2 GORR.). वामनाश्रम RAGH. 11, 22. Gīt. 1, 9. BṛĪ. P. 8, 23, 21. WEDER, KASHMĪ. 294. PĀNĪ. 1, 5, 19. °प्रादुर्भाव BṛĪ. P. 8, 19 in der Unterschr. Verz. d. Oxf. H. 83, a, 35. वामनावतार 14, a, 10. 129, a, No. 232. वामनोत्पत्ति 78, b, 17. als N. Viṣṇu's zugleich Bez. eines best. Monats VĀN. BṚH. S. 103, 14. übertragen auf Çiva MBH. 14, 193. — b) Bez. eines unter einer best. Constellation geborenen Menschen VĀN. BṚH. S. 69, 32. — c) Bez. einer Ziege (Bock) mit best. Merkmalen VĀN. BṚH. S. 65, 9. — d) *Alangium hexapetalum* MUD. — e) = काण्ड H. an. — f) N. pr. des Weltelephanten des Südens (nach Andern des Westens) AK. 1, 1, 2. 5. TRIK. 3, 3, 259. H. 170 (vgl. Comm.). H. an. MUD. HĪ. 147. HALĪ. 1, 104. MBH. 5, 3561. 6, 475. 2866. R. 1, 6, 23. 7, 31, 36. BṛĪ. P. 5, 20, 39. वामनेमी TRIK. 3, 3, 202. — g) N. pr. eines Schlängendämons H. 1311, Schol. MBH. 1, 1551. 5, 3626. HARIV. 230. — h) N. pr. eines Sohnes des Garuḍa MBH. 5, 3595. — i) N. pr. eines Dānava HARIV. 197. — k) N. pr. eines der 18 Diener des Sonnengottes Vjāḍi beim Schol. zu H. 103. — l) N. pr. eines Muni Verz. d. Oxf. H. 54, b, 38. eines Sohnes des Hiraṇyagarbha HARIV. 14152. — m) pl. N. pr. eines Volkes MBH. 6, 2105. अम्बुष्ट ed. Bomb. — n) N. pr. verschiedener Männer RĪĀ-TAN. 4, 496. 6, 155. 7, 569. 594. 730. 1045. einer Autorität in der Mīmāṃsā HALL 166. Verfassers der Kāvyaśāstrakāvṛtti Verz. d. Oxf. H. 206, b, No. 487. 210, a, No. 493. 211, b, No. 499. 212, a, No. 500. SĪM. D. 6, 13. der Kāvyaśāstrakāvṛtti Verz. d. Oxf. H. 113, b, 7. 126, a, 20. 161, b, 9. 162, b, 24. 176, a, 2. MUD. ANH. 5. UśĀVAL. zu UNĪ. 1, 52. KULL. zu M. 2, 125. N. pr. eines Astronomen Ind. St. 2, 251. 262. 274. eines buddhistischen Lehrers TĪ. 4. 78. — o) N. pr. eines Berges MBH. 6, 459. 462. — 3) f. स्त्री N. pr. einer Apsaras R. ed. Bomb. 2, 91, 45 (100, 46 GORR.). रामणा ed. SCHL.). BRAHMA-P. in LA. (III) 50, 19. — 4) f. वामनी a disease of the vagina bei WILSON fehlerhaft für वामिनो. — 5) n. N. pr. eines nach Viṣṇu, dem Zwerge, benannten Wallfahrtsortes MBH. 3, 8108.

वामनक 1) adj. = वामन 1) a) HARIV. 8394. VĀN. BṚH. S. 67, 9. BṚH. 4, 19. BṛĪ. P. 4, 5, 13. — 2) m. a) = वामन 2) b) VĀN. BṚH. S. 69, 31. — b) = वामन 2) o) MBH. 6, 459. — 3) f. वामनिका N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBH. 9, 2641. — 4) n. a) die Gestalt eines Zwerges: वामनके कृत्वा BṛĪ. P. 1, 3, 19. — b) = वामन 5) MBH. 3, 6073.

वामनकाशिका f. = काशिकावृत्ति COLBR. Misc. Ess. II, 249.

वामनज्ञयादित्य m. = वामन = ज्ञयादित्य N. pr. des Verfassers der Kāvyaśāstrakāvṛtti COLBR. Misc. Ess. II, 40.

वामनत्व (von वामन) n. Zwerghaftigkeit ÇĀN. S. 1, 7, 70. °व गम् die Gestalt eines Zwerges annehmen R. 1, 31, 8. कथं भगवता — वामनत्वं

धृतं पूर्वम् Verz. d. Oxf. H. 45, b, 5.

वामनद्वादशी Bez. des 12ten Tages in der letzten Hälfte des Kaitra, eines Festtages zu Ehren Viṣṇu's als Zwerges: °व्रत Verz. d. Oxf. H. 88, a, 25. fg.

वामनपुराण n. das von Viṣṇu als Zwerg handelnde Purāṇa VP. Einl. XLVII. Verz. d. Oxf. H. 45, b, 1. 84, b, 8. 182, b, 46. 270, b, 40. 279, a, 46.

वामनवृत्ति f. = काशिकावृत्ति Verz. d. Oxf. H. 161, a, 13. °टीका 207, b, No. 488.

वामनव्रत n. Bez. einer best. Begehung, = वामनद्वादशीव्रत (s. u. वामनद्वादशी) ÇKDn.

वामनमूक n. Bez. einer best. Hymne Verz. d. Oxf. H. 398, a, No. 144. 405, b, No. 11.

वामनस्वामिन् m. N. pr. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 124, b, 35.

वामनाचार्य m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. Oxf. H. 197, a, No. 460. 379, b, No. 394. 386, b, No. 309. Verz. d. B. H. No. 819.

वामनी (1. वाम + 2. नी) adj. Güter bringend, Beiw. des Puruṣa im Auge KĀND. UP. 4, 15, 3.

वामनीकर (वामन + 1. कर) zum Zwerge machen: °कृत (विष्णु) Spr. 1053. flach drücken: गाढालिङ्गनवामनीकृतकुच 830.

वामनीति m. Führer zum Guten oder des Guten: भवा मुनीतिरूत वामनीति: RV. 6, 47, 7.

वामनीय (von वम्) adj. 1) mit Brechmitteln zu behandeln ÇĀN. S. 1, 3, 3. — 2) Erbrechen bewirkend Suç. 2, 60, 17. घूम 233, 4. 11. WIS. 150.

वामनेत्र 1) adj. (f. स्त्री) schönäugig HALĪ. 2, 326. — 2) n. Bez. des Lauten ई ÇKDn. nach dem TANTRASĪ. 1.

वामनेन्द्रस्वामिन् m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. Oxf. H. 164, a, No. 360. fg.

वामभोज् adj. Liebes genießend, des Guten theilhaft RV. 3, 55, 22. 6, 71, 6.

वामभूत् f. N. einer Ishāka (Gutes bringend) TS. 5, 5, 3. 8. KĪTH. 20, 6. ÇAT. Ba. 7, 4, 2, 35.

वाममार्ग m. = 1. वामाचार Verz. d. Oxf. H. 249, b, 26.

वाममोर्ष adj. Werthes stehend TS. 6, 2, 3, 5.

वामरथ m. N. pr. eines Mannes gaṇa कुर्वदि zu P. 4, 1, 151. pl. seine Nachkommen VĀRT.

वामरथ्य m. patron. von वामरथ gaṇa कुर्वदि zu P. 4, 1, 151. ein Zweig der Ātreja KĪT. Ç. 10, 2, 21. PRAVĀN. in Verz. d. B. H. 59, 6, 61, 13.

वामरिन् H. c. 178 fehlerhaft für चामरिन्.

वामलूर m. Amelshaus AK. 2, 1, 15. H. 971. HALĪ. 3, 22. मुनयः प्र-वृत्तवामलूराङ्गा: KĀC. 22, 19 nach AUFRECHT.

वामलोचन 1) adj. schönäugig, f. स्त्री AK. 2, 6, 1, 3. Spr. 1520. MBH. 3, 2690. RAGH. 19, 13. MĀLAV. 35. BṛĪ. P. 6, 14, 13. — 2) f. स्त्री N. pr. einer Tochter des Viraketu DAÇ. 24, 5, 6.

वामशिव m. N. pr. eines Mannes KĀN. 97, 23.

वामानि n. Bez. des Lauten ई ÇKDn. — Vgl. वामनेत्र.

वामागम m. = 1. वामाचार WILSON, Sel. Works 1, 251.

1. वामाचार m. das Ritual der Çakta von der linken Hand Verz. d. Oxf. H. 250, a, 2. 4.

2. वामाचार adj. sich verkehrt benehmend, ein falsches Verfahren be-

folgend Suçr. 1, 108, 18. PAÑĀK. 2, 6, 8.

वामाचारिन् adj. das Ritual der Çakta von der linken Hand befolgend WILSON, Sol. Works I, 250. 252. 254. fgg.

वामाचारिन् m. *Careya arborea* Roxb. oder *Salvadora persica* Lin. (s. पीलु) ÇABDAK. im ÇKDr.

1. वामिन् (von वम्) adj. ausbrechend, ausspeisend: सोम° TS. 2, 3, 2, 6. ÇAT. Br. 12, 7, 2, 2, 10. KĀTJ. Ça. 19, 1, 2, 10. वामिनी योनिः den empfangenen Samen wieder ausschüttend Suçr. 2, 396, 12. 397, 1.

2. वामिन् (von 2. वाम) adj. = वामाचारिन् WILSON, Sol. Works I, 254. fgg. वामिल adj. = वाम und दाम्भिक H. an. 3, 683. MED. I. 130.

वामीयभाष्य n. Titel einer Schrift Ind. St. 4, 470.

वामेतर (2. वाम + इतर) adj. recht (Gegens. link) RAGH. 2, 31. 6, 68.

वामोरु adj. schöne Schenkel habend, f. वामोर्द्व P. 4, 1, 70. VOP. 4, 30. MBH. 1, 1908. 2, 2988 (वामोरु: ed. Calc. ०त्र: ed. Bomb.). R. 2, 96, 23 (108, 22 GONN.). RAGH. 8, 56. MĀLAV. 53. Çiç. 8, 24. BhaG. P. 6, 18, 31. 8, 9, 8. compar. f. वामोद्वतरा und वामोहतरा VOP. 7, 49.

वाम्नी f. N. pr. eines Frauenzimmers; vgl. वाम्नेय.

वाम्नेय m. metron. von वाम्नी PAÑĀK. Br. 14, 9, 38.

1. वाम्य (von वम्) adj. = वामनीय 1) ÇĀRṢ. Sāñh. 3, 3, 3.
2. वाम्य adj. dem Vāma d. i. Vāmadeva gehörig: अश्व MBH. 3, 13180. fgg.
3. वाम्य (von 2. वाम) n. Verkehrtheit oder Widerspänstigkeit Sāñh. D. 851.
वाम (von वम्) 1) m. patron.: वामस्य वैखानसस्य साम Ind. St. 3, 234, b. — 2) n. N. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 234, b. 235, a. PAÑĀK. Br. 13, 3, 18. LĀTJ. 3, 4, 15. 6, 10, 8.

1. वाय (von ३. वा) am Ende eines comp. nom. ag. (P. 3, 3, 2) und act. s. तत्तु°, तत्त्व°, तुम्°, वासो°. तिरश्चीन° m. Querband AIR. Br. 18, 12, 17.

2. वाय angebl. patron. von वि Vogel NĪ. 6, 28.

3. वाय = वी in पद°.

1. वायक (von ३. वा) nom. ag. Weber, Näher P. 3, 1, 145. VĀrtt., Schol. सूच्या सूत्रं यथा वस्त्रे संसारपति वायकः Spr. 5286. KATHĀS. 52, 110. BhaG. P. 5, 26, 36. 10, 41, 40. — Vgl. u. पटिकावायक.

2. वायक m. Menge ÇABDAK. im ÇKDr.

वायर्त (von वायत्) m. patron. des Pāçadjumna RV. 7, 33, 2.

वायदण्ड m. Webstuhl AK. 2, 10, 28 (nach ÇKDr. eine von BHARATA erwähnte v. l. für वायदण्ड, wie der Text lesen soll). — Vgl. तत्तु°.

वायन n. eine Art Backwerk TRIK. 2, 9, 14. वायनक n. dass. HĀ. 152 nach der Lesart des Schol. zu HĀLA 334. वायन eine Art Rucherwerk VĀJTP. 143.

वायनिन् m. patron., pl. Sāñsk. K. 184, a, 2.

वायस्नु (प्रतिकृतौ संज्ञायाम्) gaṇa देवपथादि zu P. 5, 3, 100.

वायव (von 1. वायु) adj. 1) (f. ई) zum Winde —, zur Luft —, zum Gotte des Windes in Beziehung stehend, dem Winde gehörig —, geweiht, entsprungen u. s. w.: श्वेतवायवात्तरिताः सर्पाः PĀ. GRH. 2, 14. मातरः स्कन्दस्य MBH. 9, 2655. — 2) nordwestlich, f. mit oder ohne दिष्म् Nord-west GAṬĀDH. im ÇKDr. ĀÇV. GRH. 4, 9, 3. Schol. zu KĀTJ. Ça. 412, 9. Verz. d. Oxf. H. 76, b, 10. WHITNEY zu SŌRĀS. 8, 19. — वायवीसंक्रिता vielleicht nur fehlerhaft für वायवीयसंक्रिता Verz. d. Oxf. H. 84, b, 4. 5. — Vgl. ऐन्द्र°.

वायवीय adj. = वायव 1): परमाणवः JĀG. 3, 104. MADHUS. in Ind. St. 1, 23, 14. Suçr. 1, 151, 15. पुराण Verz. d. B. H. 127, N. Verz. d. Oxf. H. 8, a, 3. 65, a, 32. स्कन्दपुराण 84, b, 34. ०संक्रिता 270, b, 41. Verz. d. B. H. No. 648.

वायव्य 1) adj. P. 4, 2, 81. a) = वायव 1): पशूत्तेश्चक्रि वायव्यानां रण्यान्माम्याश्च ये RV. 10, 90, 8. पात्र (auch n. ohne diesen Beisatz) Bez. ge-wisser wie ein Mörser geformter Soma-Gefässe (Comm. zu TS. I, 477, 13) AV. 9, 6, 17. VS. 18, 21. 19, 27. 85. TS. 3, 1, 2, 3. 6, 3, 2, 3. स्था-लोभिर्न्ये प्रह्ना गृक्षैर् वायव्यैर्न्ये 8, 22, 3. KĀTJ. 27, 7, 9. ÇAT. Br. 3, 0, 2, 10. MBH. 13, 5266. वायव्ये श्वेतमालभते TS. 2, 1, 2, 1. 3, 1, 2, 1. पयस् ÇAT. Br. 2, 6, 2, 6. ऋच् 4, 4, 1, 15. AIR. Br. 8, 26. KĀTJ. Ça. 4, 3, 7. 23, 4, 15. बलि GONN. 1, 4, 10. ĀÇV. GRH. 4, 9, 6. पशु JĀG. 3, 287. गुण MBH. 12, 6855. स्पर्श 14, 1201. Suçr. 1, 151, 4. 313, 3. VARĀH. BRH. S. 32, 8. भूकम्प 10. 27. 80, 10. 46, 64 (in der Luft seiend). अस्त्र MBH. 1, 5865. 3, 11964. 4, 1576. 5, 7173. R. 1, 29, 11. 56, 10. 5, 58, 6. VIKR. 18. UTTARAR. 105, 13 (143, 5). KATHĀS. 14, 29. पुराण Verz. d. Oxf. H. 70, b, 36. — b) = वायव 2): धनरिपु VARĀH. BRH. S. 27, 6. दिष् 2, S. 7. Z. 14. 60, 8. Verz. d. Oxf. H. 103, b, 14. Nordwest: वायव्यपश्चिमात्तरे VARĀH. BRH. S. 86, 31. नैर्ऋतवायव्यस्थौ 8, 86. वायव्ये 87, 12. 93, 4. MĀK. P. 58, 78. WEBER, RĀMAT. UP. 308. वायव्यात् VARĀH. BRH. S. 87, 13. वायव्योत्तैर्यैः 24, 24. वायव्या f. dass. 28. MĀK. P. 34, 101. H. 169, Schol. — 2) n. das unter dem Gotte des Windes stehende Nakshatra Svāti VARĀH. BRH. S. 7, 9. 107, 4.

1. वायसै (von 1. वायस्) UṆĀDIS. 3, 120. gaṇa प्रज्ञादि zu P. 5, 4, 38. 1) m. a) Vogel, insbes. ein grösserer RV. 1, 161, 52. अयं वा वायसो देषा द्यमानो ध्रुवधुत् ved. Cit. in NĪ. 4, 17. Einschlebung nach RV. 5, 31. — b) Krähe AK. 2, 3, 20. H. 1322. an. 3, 755. MED. s. 37. HĀLĀ. 2, 90. शचाण्डालभूतपतितवायसेभ्यो ऽहं भूमि निक्षिपेत् ĀÇV. GRH. 4, 9, 8. M. 3, 92. Suçr. 1, 116, 20. KAUC. 93. SHADY. Br. 6, 8. RV. PĀT. 13, 20. MBH. 3, 15746. 10, 35. 40. शंसति मम वायसाः । अनागतमतीतं च यच्च संप्रति वर्तते 12, 3062. R. 2, 96, 54. यदत्तरं वायसवेनतेययोः 3, 53, 58. किं न भर्तति वा-यसाः Spr. 615. Suçr. 1, 202, 15. VARĀH. BRH. S. 93, 17. ०रुत in der Un-terschr. ebend. KATHĀS. 18, 147. 114, 130. ०पङ्कयः Verz. d. Oxf. H. 54, a, 34. BhaG. P. 5, 26, 18. PAÑĀK. 140, 16. fg. HIT. 9, 6. 17, 7. 13. 25, 16. — c) ein Fürst der Vajas gaṇa पश्चादि zu P. 5, 3, 117. — d) Agallo-chum. — e) Terpentin H. an. MED. — 2) f. ई a) Krähenweibchen H. an. परभूत इव नीडे रक्षितो वायसीभिः MĀKĀH. 108, 2. PAÑĀK. 83, 1. HIT. 67, 8. 13. — b) Bez. verschiedener Pflanzen: Solanum indicum Lin. AK. 2, 4, 5, 17. H. 1188. II. an. MED. HĀ. 180. Ficus oppositifolia H. an. MED. = काकतुण्डी, काकनामन् und मङ्गल्योतिष्मती RĀG. im ÇKDr. — Suçr. 2, 67, 21. — 3) adj. (f. ई) a) aus Vögeln bestehend: श्रेण्यः NĀLOD. 1, 27. — b) das Wort वायस् enthaltend gaṇa विमुक्तादि zu P. 5, 2, 61. — Vgl. तीर्थ°, नगर°, निर्वायस.

2. वायसै (von 1. वायस) 1) adj. (f. ई) zu Krähen in Beziehung stehend, sie betreffend u. s. w.: तीर्थ BhaG. P. 1, 5, 10. विद्या (vgl. वायसविद्या) MBH. 12, 3062. — 2) n. Krähenschaar P. 4, 2, 37, Schol.

वायसतीर n. Krähen-Ufer, wohl N. pr. einer Oertlichkeit; davon adj. ०तीरैय P. 4, 2, 104, VĀrtt. 9, Schol.

coronoidens Wiss 57. Suçn. 1, 340, 16. 20.

वायसविद्या f. Krähenauguralkunde, Bez. des 98ten Adhj. in Varām. Bṛh. S. 2 (S. 7, Z. 2). 107, 11. Verz. d. Cambr. H. 36. Davon adj. वायसविधिकं steh damit beschäftigt, damit vertraut D. 4, 2, 60, Vārtt. 3, Schol.

वायसादनी f. Krähenfutter, Bez. zweier Pflanzen: = काकतुपडी und मकाधोतिष्मती RIGAN. im ÇKDn.

वायसास m. der Vernichter —, der Feind der Krähen d. i. die Kule MBh. 10, 40.

वायसाराति m. dass. AK. 2, 5, 15.

वायसाका f. die nach der Krähe Benannte, Bez. zweier Pflanzen: = काकमाची und काकनामन् RIGAN. im ÇKDn.

वायसीकर (1. वायस + 1. कर) in eine Krähe verwandeln: त्रमाणेन मूर्खेण मयूरो वायसीकृतः Spr. (II) 186.

वायसीभू (1. वायस + 1. भू) in eine Krähe verwandelt werden: भूत KATHIS. 114, 131.

वायसेतु (1. वायस + इतु) m. Saccharum spontaneum Lin. RIGAN. im ÇKDn.

वायसेलिका f. eine best. Arsenoipflanze ÇABDAR. im ÇKDn.

वायसेली f. dass. AK. 2, 4, 8, 9. — Vgl. काकोली.

वायस्क UGÉVAL. zu UNĀDIS. 4, 188 angeblich nach gaṇa यावादि zu P. 5, 4, 29.

1. वायु (von 2. वा) UNĀDIS. 1, 1. m. 1) Wind, Luft; personif. der Gott des Windes (häufig mit Indra zusammen angerufen; s. RV. 1, 134. fg. 2, 41. 7, 90. 92) NAIGH. 5, 4. Nir. 10, 1. AK. 1, 1, 2, 57. H. 21. 1106. HALIS. 1, 75. 5, 61. 70. सोमः प्रकृता वायवेऽयामि RV. 7, 64, 5. इन्द्रो यो वायुना जयति गोमतीषु 4, 21, 4. प्र वो वायुं रथयस्व 5, 41, 8. Indra-वृज 4, 36, 3. fgg. 7, 90, 7. 91, 2. fgg. pl. RV. 8, 7, 3. 4, 17. प्र वायवः पात्ययणीतिम् 2, 11, 14. या दिशं वापुरेति तां दिशं वृष्टिरन्वेति ÇAT. Bn. 8, 2, 2, 5. श्लोचति स्यान्वा देवता न वायुः 14, 4, 2, 83. यो वै वायुः स इन्द्रो य इन्द्रः स वायुः 4, 1, 2, 19. TS. 2, 1, 2, 1. 7, 1, 5, 1. 5, 20, 2. ० सम Pān. Gāh. 2, 17. बलमाकर्षयामास यदायोर्जगतः तपो MBh. 1, 6030. यो न वायुर्मादित्यः पुरा पश्यति मे प्रियाम् 3, 2353. वायुना धूममानो हि वनं दक्षति प्रायकाः 2733. शीत MBh. 43. वायो सरति 84. चण्डवेग Varām. Bṛh. S. 25, 5. पूर्व 27, 1. अयोय 2. दक्षिण 3. नैर्हत 4. वायव्य 6. उत्तर 7. ऐशान 8. शिव Bhāo. P. 3, 15, 38. ये वायवः सप्त MBh. 13, 1005. HARIV. 2479. 9494. आकाशात्तु विकृवाणात्सर्वगन्धवः प्रुचिः। बलवांश्चाप्ये वायुः स वै स्पर्शगुणो मतः॥ Luft M. 1, 76. वायोर्विकृवाणादिरोचिष्ठु तमोनुदम्। श्रोतिरुत्पद्यते 77. Verz. d. Oxf. H. 225, a, No. 549. यथा वायुं समाश्रित्य वर्तते सर्वज्ञतवः M. 3, 77. वायोराकर्षणम् das Einathmen von Luft AMṬAN. Up. in Ind. St. 9, 26. उत्तिप्य वायुम्, वायुयकीतव्यः 27. तत्र आसो नाम वायस्य वायोरत्तरानयनम् प्रश्नातः पुनः कौष्ठस्य बह्विर्निसारणम् SARVADARÇANAS. 174, 13. fgg. वायुं पीत्वा MBh. 13, 860. भुजगो वायुमश्नाति PĀNĀT. 184, 11. यत्र कन्यासतःपुरे वायुं मुक्त्वा नान्यस्य प्रवेशो ऽस्ति 44, 14. unter den fünf Elementen NĀJAS. 1, 1, 13. Verz. d. Oxf. H. 240, b, 3. SARVADARÇANAS. 106, 3. 176, 1. fgg. ० धातु 21, 6. वायुः छात् Hauch VS. Prāt. 1, 6. Īcop. 17. fünf Winde im Körper AK. 1, 1, 2, 59. SĪNENJAK. 29. HARIV. 2479. 9494. Verz. d. Oxf. H. 225, b, No. 549. in der Medicin (wie वात u. s. w.) Suçn.

1, 23, 10. 48, 4. 80, 1. वायुनाक्रासदेहः 80 v. a. वायुरेगेणाक्रास° KATHIS. 64, 14. — गाथा वायुगीताः M. 9, 42. MBh. 1, 7682. वायुरसरीक्षादभाषत 3, 2991. वायोरस्त्रम् 12026. Suçn. 1, 19, 18. Varām. Bṛh. S. 43, 44. 46, 64 (Luftgott). 53, 63. गन्धानां चैव सर्वेषां भूतानामशरीरिणाम्। स्रद्धाकाशबलानां (काल st. आकाश die neuere Ausg.) च वायुरीशस्तदा कृतः॥ HARIV. 12493. 265. Fürst der Gandharva VP. 153, N. 1. ततः प्रभञ्जना वायुर्ब्रह्मणा चेदितः। मा शब्द इति सर्वत्र प्रचक्रामाथ तो सभाम्॥ HARIV. 2911. Wagenlenker des Feuers 2480. Raçh. 3, 87. ० मतनिबर्हण Verz. d. Oxf. H. 250, b, 89. Regent des Nakshatra Svāti WEBER, GJOT. 94. Nax. 2, 300. 373. Hüter von Nordwest H. 169. pl. die Marut KATHIS. 113, 57. MĀK. P. 123, 28. deren neunundvierzig H. c. 3. sg. N. eines der Marut R. 1, 47, 5. MĀ. 142, 12. eines Vasu HARIV. 11840. WEBER, RĪMAT. Up. 312. — वायुप्रणेत्र ÇAT. Bn. 4, 4, 2, 5. ० चिति 8, 4, 2, 12. वायोरभिकन्दः N. eines Sāman LĪTJ. 7, 3, 11. Ind. St. 3, 235, a. वायोरनस्यम्, आदित्यम्, ऐश्वर्यम्, परम्, पराणम्, भासम्, विकर्म, व्रतम्, स्पर्म्, स्वरम् und स्वर्गम् desgl. Ind. St. ebend. — 2) N. pr. eines Daitja HARIV. 2285. 14288. — 3) Bez. des 1ten Muhūrta Ind. St. 10, 296. — 4) mystische Bez. des Buchstabens य WEBER, RĪMAT. Up. 317. fg. — Vgl. मका°.

2. वायु (von 3. वा) adj. matt, müde: ते वायवे मनवे बाधितायावायसनुषसं सूर्येण RV. 7, 91, 1. Der Vers ist durch Missverstehen des वायवे an seine Stelle gekommen.

3. वायु (von वी) adj. 1) appetens: वायवः स्थापायवः स्थ TS. 1, 1, 2, 1. VS. 1, 1. Kälber sind angeredet: ihr seid Nüchser, seid zwürnglich; deshalb trennt man sie von den Müttern. = गतारः Comm. zu TS. — 2) etwa (zum Genuss) einladend, appetitlich: वनस्पदे वायवे न सोमाः RV. 10, 46, 7. ये वायव (d. i. ० वः, nicht ० वे, wie Padap. augment) इन्द्रमार्दानासः 7, 92, 4.

वायुक m. Hypokoristikon von वायुदत्त P. 5, 3, 82, Vārtt. 6, Schol.

वायुकेतु m. Staub HĀ. 158. — Vgl. वातकेतु.

वायुकिश adj. etwa flatternde Haare habend: Gandharva RV. 3, 38, 6.

वायुगण्ड m. Blühungen, Indigestion TARK. 2, 6, 14.

वायुगुल्म m. Strudel TARK. 1, 2, 11.

वायुगोप adj. den Wind zum Hüter habend RV. 10, 151, 4.

वायुग्रन्थि m. eine Verhärtung in Folge einer Störung des Windes im Körper MĀK. P. 39, 55.

वायुग्रस्त adj. vom Winde gepackt, in einem best. krankhaften Zustande sich befindend Varām. Bṛh. S. 87, 37 (= अनिलेन क्रीडीकृतः Comm.). DAÇAR. 92, 18.

वायुचक्र m. N. pr. eines der sieben Rshi, die als Väter der Marut gelten, MBh. 9, 2222.

वायुज PĀNĀT. 44, 14 fehlerhaft; die ed. Bomb. liest वैद्यपुत्र चिन्तानुवृत्त°.

वायुज्वाल m. N. pr. eines der sieben Rshi, die als Väter der Marut gelten, MBh. 9, 2222.

वायुज (von 1. वायु) n. der Gattungsbegriff Luft SARVADARÇANAS. 106, 8.

वायुदत्त m. N. pr. eines Mannes gaṇa मुखादि zu P. 4, 1, 128. सख्यादि zu 2, 80. 5, 3, 86, Vārtt. 6, Schol. Davon मय und ० ईप्य adj. 4, 2, 104,

Vārtt. 23, Schol.

1. वायुदेवतेय adj. von वायुदेव वायुदेवस्ययादि zu P. 4, 2, 80.

2. वायुदेवतेय m. patron. von वायुदेव वायुदेवस्ययादि zu P. 4, 1, 128.

वायुदेव m. Wölfe Tām. 1, 1, 82. H. 18.

वायुदिग् f. die Weltgegend des Windgottes d. i. Nordwest Vān. Bm. S. 31, 2. 87, 24.

वायुदेव adj. als Augenspiegel von Thieren Vān. Bm. S. 86,

88. — Vgl. u. दीप्.

वायुदेव adj. Vān. zur Gottheit habend, n. das Nakshatra Svāti

Vān. Bm. S. 60, 21.

वायुदेवत adj. dass.: इन्द्रासंवत्सर Weber, Gort. 35.

वायुदेवत adj. dass. Vān. Bm. S. 81, 8.

वायुधारा adj. in Verbindung mit दिवस Bez. gewisser Tage in der letzten Hälfte des Gāishtha Vān. Bm. S. 22, 1.

वायुन (?) m. ein Gott H. c. 3.

वायुनिघ्न adj. = वायुमस्त Daśak. 93, 2.

वायुपथ m. 1) Windpfad, Bez. einer best. Region im Luftraum Hariv. 13379. R. 4, 60, 8. 20. Vgl. वातपथ. — 2) N. pr. eines Fürsten Kathās. 108, 164. fgg.

वायुपुत्र m. ein Sohn des Windgottes, patron. 1) Hanumant's R. 1, 3, 86. 4, 4, 11. 5, 30. Weber, Rām. Up. 361. fg. — 2) Bhima's Dha-
maśāla im ÇKDn.

वायुपुत्राय (denom. von वायुपुत्र) Hanumant darstellen: °पुत्रायितं (impers.) तथा संधाब्धिलङ्घने Rāśa-Tām. 6, 226.

वायुपुर n. N. pr. einer Stadt Wilson, Sel. Works II, 23.

वायुपुराण n. das vom Windgott geoffenbarte Purāṇa, N. eines Pu-
rāṇa VP. Einl. XXII. fg. Verz. d. Oxf. H. 47, a, No. 103. 65, b, 16. 67, b,
No. 117. 84, No. 142. 182, b, 3 v. u. 270, b, 41. Verz. d. B. H. No. 1231.

वायुफल n. 1) Hagel. — 2) Regenbogen H. an. 4, 297. Med. I. 163.

वायुवल्ल m. N. pr. eines der 7 Rshi, die als Väter der Marut gel-
ten, MBu. 9, 2221. eines Kriegers auf Seiten der Götter im Kampfe
gegen die Asura Kathās. 48, 17. 20.

वायुवीज ? Sarvadarśanas. 170, 17.

वायुभक्त 1) adj. (f. वायु) nur Luft genießend, von Luft lebend MBu. 2,
296. 5, 7347. R. Gora. 1, 45, 2. 52, 25. Buā. P. 4, 8, 75. 23, 5. — 2) m.
N. pr. eines Muni MBu. 2, 108.

वायुभक्त adj. = वायुभक्त Spr. 2131.

वायुभक्ष्य 1) adj. dass. R. Gora. 1, 65, 29. 3, 15, 12. — 2) m. Schlange
Rāśa. im ÇKDn.

वायुभूति m. N. pr. eines der elf Gaṇādhīpa bei den Gāina H. 31.
Wilson, Sel. Works I, 298. 300.

वायुभोजन adj. nur Luft genießend, von Luft lebend Verz. d. Oxf. H.
46, b, 1. Buā. P. 7, 4, 23.

वायुमण्डल 1) m. N. pr. eines der 7 Rshi, die als Väter der Marut
gelten, MBu. 9, 2221. — 2) n. Wirbelwind MBu. 12, 6586.

वायुमैत्र (von 1. वायु) adj. P. 8, 2, 9, Schol. 1) mit Wind verbunden
Kāś. Çā. 4, 14, 18. — 2) das Wort वायु enthaltend u. s. w. TS. 5, 2, 20,
7. 3, 8, 4. 5, 2, 2.

वायुर्मय adj. die Natur der Luft oder des Windes habend Çā. Ba. 14,
7, 3, 6. MBu. 12, 6586.

वायुमरुह्यपि f. N. einer mythischen Schrift Lalit. ed. Calc. 144, 4.

वायुर adj. nach dem Comm. windig (von 1. वायु) Çā. Ba. 14, 8, 2, 1.

वायुरुजा f. Wind-Erkrankheit so v. a. Entzündung: नेत्राभ्यां सरुजा-
भ्यां यः प्रतिवातमुदीरते । तस्य वा' रसात्यर्थं नेत्रोर्भवति ध्रुवम् ॥ MBu.
12, 5210.

वायुरेतस् m. N. pr. eines der 7 Rshi, die als Väter der Marut gel-
ten, MBu. 9, 2222.

वायुरोषा f. Nacht Gāidh. im ÇKDn. wohl fehlerhaft für वासुरा उषा
(zwei Synonyme).

वायुलोक m. die Welt des Windgottes Çāñk. Ba. 20, 1. Kaush. Up. 1, 3.

वायुवर्त्मन् n. der Pfad des Windes so v. a. Luftraum, Atmosphäre
H. 163, Schol. Çāñk. im ÇKDn. (angeblich m.).

वायुवाह m. Rauch (den Wind zum Vehikel habend) H. 1103.

वायुवाहन adj. den Wind zum Vehikel habend; m. Bein. Viśṇu's
H. c. 68. Çiva's Çiv.

वायुवाहनी f. Bez. desjenigen Gefäßes, welches den Wind im Körper
führen soll, ÇKDn. nach dem Vaidjaka.

1. वायुवेग m. die rasche Bewegung des Windes: °सम R. 2, 40, 17.

2. वायुवेग 1) adj. windschnell. — 2) m. N. pr. a) eines der 7 Rshi, die
als Väter der Marut gelten, MBu. 9, 2221. — b) eines Fürsten MBu.
1, 2699. 5, 80. — 3) f. वा N. pr. einer Jogini Kāśaśāstra 4, 29.

वायुवेगपथस् f. N. pr. der Schwester Vājupatha's Kathās. 108, 153. fgg.

वायुष m. ein best. Fisch Rāśa. im ÇKDn.

वायुसंक्रिता f. Titel einer Schrift Hall 18. Verz. d. Oxf. H. 279, a, 46.

वायुसख m. Feuer (den Wind zum Freunde habend) Halāś. 1, 62.

वायुसखि m. dass. AK. 1, 1, 2, 50.

वायुसूनु m. der Sohn des Windgottes, patron. Hanumant's R. 1, 3,
31. 5, 39, 31. Weber, Rām. Up. 301. 305.

वायुस्कन्ध m. Windregion Hariv. 13894 (वातस्कन्धान् die neuere
Ausg.). Verz. d. Oxf. H. 49, a, 19. सप्तम Vān. Bm. S. 81, 24. Comm.
zu Golādh. 4, 1. — Vgl. वातस्कन्ध.

वायुहन् m. N. pr. eines der 7 Rshi, die als Väter der Marut gel-
ten, MBu. 9, 2221.

वायोधस adj. dem Vajodhas (Indra) gehörig u. s. w. Kāś. Çā. 4, 5,
15. 19, 3, 3. 6, 11. 7, 19.

वायोविद्यिक (von 1. वयस् + विद्या) m. Vogelsteller Çā. Ba. 13, 4, 2, 12.

वाय्य (von वय्य) m. patron. des Satjaçravas RV. 5, 79, 1. 2.

वाय्वभिभूत adj. = वायुमस्त Sarvadarśanas. 78, 10.

वाय्वास्पद n. die Region der Luft, Luftraum, Atmosphäre Dhanaś-
āla im ÇKDn.

वायु n. 1) Wasser Naigh. 1, 12. Nil. 5, 12. AK. 1, 2, 2, 8. H. 1069. Ha-
lāś. 3, 26. उच्चा चक्रयुः पातवे वा: RV. 1, 116, 22. कन्याई वारवायती
(nach dem Comm. zu 2) 8, 80, 1. तप्त VS. 5, 11. वार्यैस् 22, 25. मामनु प्र
ते मनः पथा वारिव धावतु Wasser im Rinnsal 10, 145, 6. 2, 4, 6. इहे
पदेनी दिव्यं घृतं वा: 10, 12, 3. 99, 4. 105, 1. AV. 3, 13, 3. Çā. Ba. 8, 1, 2,
9. Çāñk. Çā. 12, 16, 5. विष्णुविष्णु Buā. P. 4, 12, 17. Nalod. 3, 51.

वाराम् Spr. (II) 546. PrAB. 87, 6. वारिनिधेः 103, 14. वारिभू Bala. P. 3, 13, 17. 4, 1, 18. 8, 18, 31. मरुदमिवार्धराः 4, 24, 63. 10, 14, 11. nom. pl. वारम् (m. oder f.) 4, 34, 15. — 2) stehendes Wasser, Teich: वरौदय-च्छ्वसा तामे बुधं वार्षा वातस्तविषीभिर्निः RV. 4, 19, 4. वारिच्छ्वस इच्छति 3, 112, 4. 8, 87, 2. — Die Stellen RV. 1, 132, 3. 10, 93, 3 scheinen entstellt zu sein; über 4, 5, 8 s. u. 4. वार 1). — Vgl. वारि, वार्वती.

1. वार m. = वाल 1) Schweisshaar, insbes. Rosshaar, οὐρά Nā. 1, 20. P. 8, 2, 18, VArt. 2. वार्यो न रथ्यो दोधवीति वारान् RV. 2, 4, 4. वार्य 1, 32, 17. AV. 10, 4, 2. वार्य P. 8, 2, 18, VArt. 2, Schol. — 2) Haarsteb, auch n. pl.: वार्यो वारिः परिपूतः RV. 8, 2, 2. त्रिरे वारिण्यध्यपी 8, 67, 4. 103, 2. 1, 6. 16, 8. 20, 1. 50, 8. 98, 7. — Vgl. उदार, पुरु, वीत.

2. वार adj. nach dem Comm. schwer zu bändig: Ross TBa. 1, 4, 8, 8. die Stelle schliesst sich an RV. 1, 32, 12 an.

3. वार (von 1. वर) m. das Zurückhalten, Abwehr; s. तनु, दुर्वार, वाण.

4. वार (von 2. वर) 1) m. a) Kostbares, Schatz: सुकृते वारम्पवत्यमि-द्वारा व्युपवति RV. 1, 128, 6. 151, 5. वि कृष्यममिरानुषग्भगो न वारम्पवति (vgl. 1, 58, 3) 5, 16, 2. वारं न देवः संविता व्युपवति 9, 110, 6. Hierher ziehen wir यदुस्त्रिणाणामप्य वारिव (für वारमिव mit unregelmässig be- handelter Elision) वन 4, 5, 8. Incorrect sind wohl die Stellen 1, 132, 3. 10, 74, 2. Vgl. वारस्त, वरधार, दाति, पुरु, भूरि, विस. — b) der für Etwas bestimmte Augenblick, die an Jmd kommende Reihe; = अव-सर und तणा AK. 3, 4, 32, 163. H. 1309. an. 2, 454. Med. r. 66. fg. HALJ. 4, 65. स वारो बहुभिर्वर्षैर्वत्यमुकरो नरे: MBh. 1, 6211. सो ऽयमस्मान-नुप्राप्तो वारः कुलविनाशनः 6218. कस्य वारो ऽयं भोजने 6308. तस्य वा-रो ऽयं संप्राप्तस्तत्र गन्तुम् KATHA. 18, 270. 22, 208. एकदा शशकस्यागा-दार एकस्य तत्कृते 60, 26. अथ कदाचिद्दशशकस्य वारः समायातः Hit. 67, 21. Sāh. D. 33, 18. वारक्रमान् KATHA. 115, 10. क्रमेण 18, 268. स्व-वारं समास्था so v. a. seinen Platz einnehmen, an seinen Platz sich stel- len R. 2, 80, 5. सुरतवाररात्रिषु in den zum Betschlaf bestimmten Näch-ten RAGH. 19, 18. — c) Mal (mit Zahlwörtern): कति कति न वारान् Spr. 5173. PrAB. 60, 4. वारान्नीन्यान् KATHA. 43, 124. RĪĀ-TAR. 3, 332. 4, 167. भूरिभिर्वारैः 5, 20. वारमेकम् KATHA. 30, 130. ऽत्रयम् PĀNĒAT. 1, 4, 21. 9, 35. वाराणां शतं भुङ्क्ते भूरिवारान् Schol. zu P. 5, 4, 17. VOP. 7, 70. बहुवारान् Schol. zu BĀT. 3, 32. पञ्चमे वारम् KATHA. 49, 92. वारं तु पञ्चमे 43, 125. RĪĀ-TAR. 3, 333. त्रिवारम् Verz. d. Oxf. H. 102, b. 4. स-कृत्सकृद्वारे स्यात् AK. 3, 4, 32 (30), 4. एकवारम् (s. auch bes.) irgend ein Mal PĀNĒAT. ed. ord. 64, 22. सर्ववारम् alle auf ein Mal, alle zugleich 58, 15. दशवारस्य zehnmalig PĀNĒAT. 1, 8, 31. वारं वारम् oftmals, häufig TRK. 3, 4, 3. Spr. 738. KATHA. 13, 132. Hit. 67, 12. 85, 14. वारं वारेण dass. TRK. 3, 4, 3. Vgl. त्रि, बहु, सप्त. — d) der wechselnde (der Reihe nach von einem Planeten beherrschte) Tag, Wochentag (vollständig दिव, दिवस) H. an. Med. जगति तमेभूते ऽस्मिन्सृष्टादि भास्करादिभिः सृष्टिः। यस्मा-दिनप्रवृत्तिर्दिनवारो ऽकार्णवमिति ॥ BRAHMA. सृष्टिमुखे धातुमये हि विद्ये प्रकेषु सृष्टिश्चिन्मूर्धकेषु। दिनप्रवृत्तिस्तदधीश्वरस्य वारस्य तस्मादु-दयात्प्रवृत्तिः ॥ GĀPATI nach KERN. ऽप्रवृत्तिः GANIT. MADHARĀDĪH. 6, Comm. दिनवारप्रवृत्तिः ebend. वारो भोमस्य Verz. d. Oxf. H. 31, a. 35. 86, a. 39. b. 30. 93, a. 34. ऽवसानि 288, a. 27. 332, a. 18. 337, a. 18. figg. 4 v. u. Comm. zu ŚRĪJAS. 1, 52. SĀH. K. 1, b. गुरुः Donnerstag Journ. of the Am. Or.

8. 6, 177. Vgl. कुल, दिवस, प्रतिमङ्गल (Jeder Dienstag), बुध, व-रुस्पति, भृगुक, भानु, भ्रम, मङ्गल, रवि, शनि, मृक, सूर्य. — 2) f. वा Buhldirne: सूर्याणि गणिका वाराः (सूर्याणि वातस्य्यानि ed. Bomb.) MBh. 6, 5766; vgl. वारकन्यका u. s. w.

5. वार 1) m. a) Menge AK. 2, 5, 39. 3, 4, 32, 163. H. 1411. an. 2, 454. fg. Med. r. 66. HALJ. 4, 2. चापानिर्धारा वाणवारः PĪNĀNĪTHA. 4, 154 nach AUFACHT. — b) eine best. Pflanze, = कुष्ठ TRK. 3, 3, 364. H. an. Med. — c) Bein. Çiva's diess. — d) Pfell H. c. 142. — e) Thür, Thor Med. — 2) n. a) ein Geschirr für berausende Getränke (मदि पात्र) H. an. — b) ein best. künstlich zubereitetes Gift H. 1314 (वार v. l.). — Vgl. वरवार (in der Bed. Reiter auch RĪĀ-TAR. 3, 342. 453), मधु, सिन्धु, सिन्धु.

1. वारक (von 1. वर) nom. ag. Zurückhalter, Abwehler Med. k. 131. न चास्ति तस्य वारकः MBh. 12, 12079. 12110. व० vielleicht keinen Ab- wehrer habend, ungehemmt MĀK. P. 49, 17. — Vgl. कर्, मारिव्यसन, वर.

2. वारक = 4. वार 2): वारकेण der Reihe nach PĀNĒAT. ed. orn. 44, 25.

3. वारक 1) m. a) ein best. Gang des Pferdes Med. k. 131. — b) eine Pferdeart (वसविशेष) Viçva im ÇKDn. Pferd Wilson nach ders. Aut. — 2) n. a) = कष्टस्थान HĀ. 128. — b) ein best. wohlriechendes Gras H. 1158, v. l. für वालक. BRAHMAVĀY-P. 2, 50.

4. वारक MBh. 14, 1180 fehlerhaft für चारक in Bewegung setzend, wie die ed. Bomb. liest; KATHA. 72, 20 fehlerhaft für वारक Alter.

वारकन्यका (4. वार + क०) f. Buhldirne (ein umwechselndes oder ein zur Verfügung stehendes Mädchen), neben गणिका DAÇAK. 78, 11. fg. — Vgl. वारनारी, मुध्या, युवति, योषित्, वधू, विलासिनी, सुन्दरी, स्त्री, वाराङ्गना und गणिका वाराः MBh. 6, 5766.

वारकिन् m. 1) Feind. — 2) ein scheekiges Pferd (चित्रास्य). — 3) ein von Blättern sich nährendes Asket (पर्णाजीविन् st. पर्णाजीव ÇKDn.). — 4) das Meer Med. n. 197.

वारकीर m. 1) der Bruder der Frau TRK. 2, 6, 8; vgl. वाक्कीर. — 2) = दार्याकिन् (वार्याकिन् ÇKDn.). — 3) = वाडव. — 4) = पूका. — 5) = रोलरोधिनी (विषविधिनी ÇKDn.). — 6) नीराजितक्य Med. r. 288.

वारङ्क m. Vogel TRK. 2, 5, 37.

वारङ्ग UNĀIS. 1, 121. m. Heft, Griff UGĀVAL. Suçr. 1, 24, 10. 101, 1. 2. VĀBH. 25, 14.

वारट n. Feld TRK. 2, 9, 2. eine Menge von Feldern ÇABDAR. im ÇKDn. — 2) f. वा = वर्टा das Weibchen der Gans H. 1327. N. eines zu den विष्किर gehörigen Vogels VĀBH. 8, 47.

1. वार्ष (von 1. वर) 1) adj. (f. ई) a) abhaltend, abwehrend, hemmend Med. t. 205 (= निराकृति). परवारण० feindliche Elephanten abwehrend MBh. 1, 2822. 3, 11097. 14, 2184. HĀIV. 4553. पर० R. 6, 16, 20. रश्मि० MBh. 13, 4641. व्याघात० AK. 2, 8, 2, 52. H. 776. विशेषविश्राय० KATHA. 67, 1. वारणाः शक्रवारणाः der Allen Widerstand leistende Elephanten Indra's HĀIV. 1700. वारि जले रणति घर्ततीति वारणाः समुद्राद्भव इत्यर्थः NĪLAK. — b) Abwehr betreffend Suçr. 1, 8, 17; vgl. 119, 10. — c) sehen, wild: मृग RV. 2, 33, 8. 19, 40, 4. वृक 8, 58, 8. एषी AV. 5, 14, 11. न्यून्येन वनिनी मृष्ट वारणाः (अग्निः) RV. 1, 140, 2. — d) gefährlich: वार्षसु RV. 10, 188, 2. रत्तीति SHAPV. Br. 3, 1. — e) verboten: बहु वार्षा क्रियते At. Br. 5,

21. — 2) m. a) *Elephant* AK. 2, 8, 2, 2. H. 1217. an. 3, 224. MBH. 2, 59. 1, 151. M. 3, 10. MBH. 1, 2822, 2826. 6005. 3, 2837. 6, 1763 (वरवारणा ed. Bomb. st. रणवारणा). 8, 457. 14, 2184. 2227. R. 2, 55, 53. 63, 21. 91, 8. R. Gonn. 2, 47, 2. Suca. 1, 104, 6. 107, 2. 112, 2. Māñh. 2, 1. Ragh. 12, 93. Kumāras. 5, 70. Spr. 227 (II). 692. 2771. 4984. Varāh. Bāh. S. 79, 7. 81, 29. 94, 14. Git. 12, 24. Kathās. 6, 110. 19, 68. 27, 172. 52, 118. 61, 172. Daṣak. 115, 14. Naish. 22, 45. शक्र° Hariv. 1700. °पति Kim. Nitis. 19, 62. Spr. 4056. वारणेन्द्र Paññā. 1, 4, 61. Buāg. P. 1, 11, 19. 5, 25, 7. मेनो° 4, 7, 35. व्रतःकरण° Rīā-Tar. 1, 251. am Ende eines adj. comp. f. वा R. 2, 114, 2 (nach dem Comm. वारणा = कवाट). वारणी (वारिणी gedr.) *Elephantenkuh* H. an. 3, 75. — b) *Elephantenhaken* (s. झङ्कुश) Daṣak. 115, 14. — c) *Panzer Çaddar* im ÇKDr. — d) Bez. einer best. Verstärkung auf einem Bogen: वारणा (वरणा ed. Calc.) पत्र सौवर्णा: पृष्ठ भासति दंशिता: MBH. 4, 1326. — 3) n. a) *das Abhalten, Abwehren* H. an. MBH. P. 1, 4, 27. Vop. 5, 10. 20. AK. 3, 4, 22 (28), 13. 3, 5, 11. वृक्षस्य वडवाभ्यः Kāṭj. Ça. 20, 2, 12. दंश° Nir. 1, 20. Suca. 1, 10, 1. 20. MBH. 7, 8762. वसत्राणाम् Hariv. 10618. रौद्रवृष्टि° Paññā. 1, 6, 60. वीर्व° MBH. 1, 179 in der Unterschr. पृथ्वीभर° Verz. d. Oxf. H. 28, 6, 23. वाम्युदात्तत्व° Schol. zu P. 2, 1, 2. 6, 3, 30. 35. झङ्कुश° *das Abhalten, Zurückhalten, Lenken mittels eines Hakens* H. 1231. Halā. 2, 67. वारणा = रुस्तवारणा Gaṭādh. im ÇKDr. — b) *ein Mittel zum Zurückhalten*: न भवति विसतत्तुर्वारणं वारणानाम् Spr. (II) 227. — c) etwa so v. a. वर्मन्. त्रिधातु वारणे मधु RV. 9, 1, 10. — d) = रुस्ताल Aush. 34. — e) N. pr. einer Oertlichkeit MBH. 5, 600. — Vgl. व्रतप°, उक्त° (auch Rīā-Tar. 2, 150. 3, 63. 70), दिग्वारणा, उर्वारणा, मत° (in der ersten Bed. MBH. 3, 11097), शर°.

2. वारणी (von 1. वरणा) adj. *aus dem Holze der Crataeva Roxburghii bestehend* Çat. Ba. 13, 8, 2, 1. 8. Kāṭj. Ça. 1, 3, 36. 24, 3, 31. 4, 26. Kauç. 83. 85. etwa auch: नितित्ति यो वारणमन्मत्ति RV. 6, 4, 5.

वारणकृच्छ्र m. *eine im Trinken von Reiswasser bestehende Pönitanz (Elephanten-Pönitanz)*: मासं परिमितसङ्कटकपानं वा° Paññāçāṭṭend. 9, a, 5.

वारणकेशर m. = नागकेशर Suca. 2, 496, 7.

वारणपुष्प m. Bez. einer best. Blume MBH. 13, 2831.

वारणबुसा f. *Pisang, Musa sapientum* AK. 2, 4, 4, 1.

वारणवल्लभा f. dass. Traik. 2, 4, 27.

वारणशाला f. *Elephantenstall* R. 1, 12, 11.

वारणसाङ्ख्य adj. in Verbindung mit पुर oder n. mit Ergänzung dieses Wortes *die nach den Elephanten benannte Stadt* d. i. Hastinapura MBH. 1, 4966. 3, 11326. 5, 6002. 14, 1501. Hariv. 9896. 11067. — Vgl. गजसाङ्ख्य, नागसाङ्ख्य.

वारणस्थल n. N. pr. einer Oertlichkeit (*Elephantenstation*) R. Gonn. 2, 73, 8.

वारणानन adj. *ein Elephanten-Gesicht habend*, m. Bein. Gaṇeça's Kathās. 67, 1.

वारणावत n. N. pr. einer acht Tagereisen von Hastinapura an der Gaṅgā gelegenen Stadt LIA. I, 662. fg. MBH. 1, 377. 2250. 3822. 5647. 5710. 5714. 5874. 5904. 5, 924. 1989. 2595. Hariv. 2096.

वारणावतक adj. in Vāraṇasī wohnend: वनाः MBH. 1, 5770. 5835.

VI. Theil.

वा पाङ्कय = वा पासाङ्कय MBH. 3, 15083. 15, 1098.

1. वारणीय (von 1. वर) adj. *abzuhalten*: घ्न° *unaufhaltsam, unweiderstehlich*: उदक MBH. 1, 693. व्रत्न 4, 2112. 5, 1888. Kathās. 57, 1. — Vgl. उर्वारणीय und unter वरवारणा.

2. वारणीय (von 1. वारणा) adj. *an Elephanten befindlich* u. a. w.: कर *Elephantenrüssel* Kathās. 57, 1.

वार्तसव m. patron. von वरतसु Pravarāṇas. in Verz. d. B. H. 86, 35 (चारततता: die Hdschr.).

वार्तसवीय m. pl. *die Schule des Varatantu* P. 4, 3, 102. Ind. St. 1, 68, N. (वार्तसवीय gedr.). 3, 237 (वार्तसवीय). 274 (वार्तसवीय).

वारत्र n. = वरत्रा Riemen ÇKDr. und Wilson.

वारत्रक adj. (देशे) von वरत्रा gaṇa राजन्यादि zu P. 4, 2, 53.

वारधान m. pl. N. pr. eines Volkes MBH. 6, 2405. fehlerhaft für वाटधान, wie die ed. Bomb. liest.

वारनारी f. *Buhldirne* Kathās. 73, 137. 122, 69. am Ende eines adj. comp. °क 16, 85. — Vgl. वारकन्यका, वारयोषित् u. a. w.

वारपाणि s. वारपाण्य.

वारपाण्य m. pl. N. pr. eines Volkes: वारपाण्यापवाहा: MBH. 6, 352. वारद्रास्यापवाहा: ed. Bomb. वारपाणि Wilson in VP. 188 (2, 165 in der zweiten Auflage). — Vgl. पाणिवाट.

वारबाण m. n. gaṇa श्रद्धादि zu P. 2, 4, 31. Traik. 3, 5, 13. = वाणा-वार *Panzer, Wamms, Jacke* AK. 2, 8, 2, 31. Traik. 3, 3, 14. H. 767. an. 4, 87. Halā. 2, 297. 5, 9. Ragh. 4, 55. Çiç. 15, 118.

वारबुषा f. = वारणबुसा Çaddar. im ÇKDr.

वारवृषा f. dass. Çaddar. im ÇKDr.

वारमुष्या f. *Buhldirne* AK. 2, 6, 2, 19. H. 533. Halā. 2, 385. häufig in Verbindung mit वेश्या, auch झङ्कुना MBH. 3, 10020. 5, 2054. Hariv. 8665. R. 1, 9, 11. R. Gonn. 1, 9, 10. 79, 41. Buāg. P. 1, 11, 20. 9, 10, 38. 10, 53, 42. Daṣak. 66, 4. 5. Das m. etwa in der Bed. *Tänzer, Sänger* Māñh. P. 69, 15. — Vgl. वारकन्यका u. a. w.

वारपितव्य (von 1. वर) adj. *abzuhalten von* (acc.): न तद्वारपितव्या स्मि MBH. 1, 2898.

वारयुवति f. *Buhldirne* Daṣak. 59, 13. — Vgl. वारकन्यका u. a. w.

वारयोषित् f. dass. Ragh. 3, 19. Kathās. 23, 79. Sāh. D. 60, 14. Buāg. P. 10, 78, 15. वारयोषिन्मुष्या: Daṣak. 76, 8.

वाररुच adj. von Vararuki verfasst: काव्य Pat. in Verz. d. Oxf. H. 160, a, 36. ग्रन्थ P. 4, 3, 116. Schol. फुल्लसूत्र Weber, Hāla S. 258.

वारलक s. नन्दि°.

वारला f. 1) *eine Art Bremse* H. an. 3, 674. MBH. 1, 118. — 2) *das Weibchen der Gans* H. 1327. H. an. MBH. Halā. 2, 96. — Vgl. वरला, वारटा.

वारलीक m. *eine Grasart*, = वल्लभा Çaddar. im ÇKDr.

वारवत्या f. N. pr. eines Flusses MBH. 2, 374.

वारवधू f. *Buhldirne* H. 533. Çiç. 11, 20. Kathās. 82, 32. — Vgl. वारकन्यका u. a. w.

वारवत्स (von 1. वार) adj. *langschweifig*: Ross RV. 1, 27, 1.

वारवत्तीय (von वारवत्स) n. N. eines Sāman P. 5, 2, 59. Schol. TS. 5, 5, 5, 1. TBa. 1, 5, 23, 1. 8, 2, 5. 2, 7, 22, 2. Āçv. Ça. 6, 8, 12. Paññā. Ba.

13, 10, 4. 17, 5, 7. *Līṭs.* 7, 4, 8. 9, 3, 15. *Ind. St.* 3, 235, a. वा वसतिपात्र n. und वारवसिपोत्तर n. ebend. इन्द्रस्य वारवसिपम् 208, b.

वारवाणि 1) m. a) *Müßespieler* *TAIK.* 1, 1, 124. ein vorzüglicher Sänger *ÇANDAR.* im *ÇKDa.* — b) *Richter.* — c) *Jahr Aśvājīla* im *ÇKDa.* — 2) f. *Buāldīrns* *TAIK.* 2, 6, 5. °वाणी *ÇANDAR.* im *ÇKDa.*

वारवाराण m. n. y. l. für वारवाण gaṇa वर्धवादि zu P. 2, 4, 31.

वारवास्त m. N. pr. eines Agrahāra *RĪĀ-TAR.* 1, 121.

वारवासि s. वारवास्य.

वारवास्य m. N. pr. eines Volkes: वा वास्यापवाक्: *MBh.* 6, 352 nach der Lesart der ed. Bomb. वा वास्यापवाक्: ed. Calc. वारवासि *Wilson* in *VP.* (II) 2, 165.

वा विलासिनी f. *Buāldīrns* *KATHIS.* 12, 78. 82, 24. *Spr.* 3167. *Sin. D.* 8, 13. *Prab.* 15, 3. 37, 5, v. l. — Vgl. वारकन्यका u. s. w.

वारसुन्दरी f. dass. *Hin.* 144.

वारसेवा f. *Hureret, Hurenwirtschaft* *ĠATĪDN.* im *ÇKDa.*

वारस्ती f. *Buāldīrns* *AK.* 2, 6, 2, 19. *HALS.* 2, 335. — Vgl. वारकन्यका u. s. w.

वारङ्गना f. dass. *Spr.* 3132, v. l. *KATHIS.* 21, 7. *RĪĀ-TAR.* 4, 660. — Vgl. रङ्ग°.

वारटकि m. patron. gaṇa गकादि zu P. 4, 2, 135. Davon adj. वारटकीय ebend.

वारणासी f. N. pr. einer Stadt, das heutige Benares, *TAIK.* 2, 1, 16. *H.* 974. *HALS.* 2, 132. gaṇa नग्यादि zu P. 4, 2, 97. *Schol.* zu 2, 1, 16. *MBh.* 1, 4084. 3, 3056. 5, 1553. 13, 694. von Divodāsa erbaut 1955. 5795. 14, 141. *LALIT.* ed. Calc. 20, 12. 331, 13. *Spr.* 920. *KATHIS.* 3, 27. 19, 54. 37, 97. 69, 48. 83. *RĪĀ-TAR.* 3, 297. *Prab.* 19, 3. *Prājacīttend.* 11, b, 2. *Verz. d. Oxf. H.* 10, a, 9. 39, a, 31. 46, a, 32. 53, a, 39. 64, a, 7. 68, b, No. 120. *fgg.* 83, b, No. 141. 121, b, No. 214. *Bhāg.* P. 7, 14, 31. *PANĀN.* 4, 2, 17. *Ver.* in *LA.* (III) 4, 21. *Çuk.* ebend. 34, 16. *Hir.* 49, 32. *Kamiric.* 17, 5. °माकात्म्य *Verz. d. Oxf. H.* 8, a, 25. 42, a, 6. 75, b, 25. 85, a, 8. °शीर्षवत्पयोर्माकात्म्यम् 45, a, 3. °नाथ *Verz. d. B. H.* No. 1242. Das Wort wird auf die Namen zweier Flüßchen nördlich und südlich von der Stadt, वरणा und वसि oder वसी (auch नाशी), zurückgeführt; vgl. *Ġāślor.* in *Ind. St.* 2, 74. *Verz. d. Oxf. H.* 46, a, 32. *Shering,* Sacred city 34. *PADMA-P.* *Kīçkm.* 5, 58. *HALL* *Introd.* ebend. — Vgl. वाणारसी.

वा iṇṣey adj. von वारणासी gaṇa नग्यादि zu P. 4, 2, 97.

वारालिका f. Bein. der Durgā *TAIK.* 1, 1, 52.

वारवस्वन्दिन् adj. Bez. des Agni *Līṭs.* 1, 4, 4.

वारसन (वार + 1. वासन) n. Wasserbehälter *TAIK.* 2, 9, 7. *Hin.* 214. — Vgl. वासदन und 4) वासन.

वारक (von वराक) 1) adj. (f. ई) a) vom Eber kommend, zu ihm —, zu Viṣṇu als Eber in Beziehung stehend: उपानका aus Schweinsleder gemacht *TBR.* 1, 7, 4. *ÇAT. Br.* 5, 4, 2, 19. *Līṭs.* 9, 1, 24. मांस Fleisch vom Wildschwein *JĪĀ.* 1, 258. *MBh.* 2, 97. *R.* 2, 91, 66 (100, 64 *Goan.*). *Suça.* 1, 205, 7. *Verz. d. Oxf. H.* 60, a, 15. *Varān. Bh.* S. 81, 23. रूप die Gestalt eines Ebers *MBh.* 3, 1558. 5038. 10959. 15829. *HARIV.* 2135. 5862. *KATHIS.* 11, 56. 26, 179. *Līṭs.-P.* bei *MUR.* *ST.* IV, 34. तनु *HARIV.* 12420. *Bhāg.* P. 3, 18, 20. *MĀN.* P. 88, 18. वपुस् 21, 36. 47, 7. *VP.* bei *MUR.* *ST.*

IV, 31. प्राडुर्भाव *HARIV.* 2131. 2226 (die ältere Ausg. fälschlich वराक). वातक *KATHIS.* 72, 120. वासन *Verz. d. Oxf. H.* 11, a, N. 1. पुट s. u. ग- 5). तेत्र *KATHIS.* 39, 37. *RĪĀ-TAR.* 6, 186. 204. कल्प *Bhāg.* P. 3, 11, 36. *MĀN.* P. 46, 44. *Verz. d. Oxf. H.* 21, b, N. 2. 24, b, 19. 50, a, 33. 52, a, 11. 65, b, 30. 67, b, No. 117. मय *WERN.* *RĪMAT.* *Up.* 314. 361. बीज 315. पुराण *MADHUS.* in *Ind. St.* 1, 18, 9. *VP.* 284. *Verz. d. B. H.* No. 1170. *Verz. d. Oxf. H.* 38, a, 1. 57, a, No. 105. 59, a, 39. 65, a, 42. 79, b, 37. 101, b, 47. 104, a, 20. *MĀN.* P. S. 659, Cl. 3. वाराकाया संकिता *Verz. d. Oxf. H.* 82, a, 24. गायत्री *COLBR.* *Misc. Ess.* II, 152. *Ind. St.* 2, 239. *fg.* — b) von Varāhamihira verfasst, — ausgesprochen: संकिता Titel von Varāhamihira's *Bṛhatsaṃhitā* in den Hdschr. °ताञ्जिकमुकुन्दमत *Verz. d. B. H.* No. 880 = *Verz. d. Oxf. H.* 334, a, 3. — 2) m. a) Viṣṇu als Eber *MBh.* 3, 10927 (vgl. aber 10944). 17205 (वराक ed. Bomb.). *PANĀN.* 4, 7, 5. *WERN.* *Kṛṣṇaś.* 294. 296. — b) ein Banner mit dem Bilde eines Ebers *MBh.* 6, 4134 nach der Lesart der ed. Bomb. (वराक ed. Calc.). — c) *Dioscorea*: °कन्द *Yamswurzel* *Suça.* 1, 226, 4. = d) N. pr. eines Berges (vgl. वराक) *MBh.* 12, 12422 (वराक ed. Bomb.). *HARIV.* 12407. 12589. — e) pl. N. pr. einer Schule *Ind. St.* 3, 258. — Die dem m. वराक zugetheilten *Bedd. H.* an. 3, 763. *fg.* kommen वराक zu, wie ohne Zweifel auch zu lesen ist. — 3) f. ई a) die personif. Energie Viṣṇu's als Eber *H.* 201, *Schol.* an. 3, 769. *Med. h.* 22. *Mir.* 142, 10. *WERN.* *RĪMAT.* *Up.* 326. *Verz. d. Oxf. H.* 23, b, 25. 25, b, N. 5. 71, b, 12. 81, a, 41. 184, a, 5. 9. pl. unter den Müttern *Skanda's* *MBh.* 9, 2556. — b) *Dioscorea* *AK.* 2, 4, 5, 16. *TAIK.* 3, 3, 80. *H.* an. *Med.* *Varān. Bh.* S. 54, 37. *Suça.* 2, 53, 9. 100, 16. 103, 19. °मूल *Yamswurzel* 159, 5. कक्षसर्प-स्वद्वेषण वाराकी कन्दसंभवा 161, 10. — c) N. pr. eines Flusses *Verz. d. Oxf. H.* 65, b, 34. — 4) n. a) N. pr. eines Tirtha *MBh.* 5, 5088; vgl. वाराकतीर्थ. — b) N. eines Sāman *Ind. St.* 3, 235, b. — Vgl. मका°, वज्रवाराकी. वाराकक adj. von वराक P. 4, 2, 50.

वारककर्णी f. = वाराककर्णी *Physalis flemosa* *L.* *RĪĀN.* im *ÇKDa.* *Ausn.* 37.

वारकतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha *Verz. d. Oxf. H.* 66, a, 7. 77, a, 14. — Vgl. वाराक 4) a).

वारकद्वादशी f. = वारकद्वादशी *Verz. d. Oxf. H.* 58, a, 26. *fg.*

वारकपत्नी f. = वाराककर्णी *RĪĀN.* im *ÇKDa.*

वारकाङ्गी f. *Croton polyandrum* *Romb.* oder *Croton Tiglium* *L.* *BHĀVPR.* im *ÇKDa.*

वारकीतल n. Titel eines Tantra *Verz. d. Oxf. H.* 95, b, 12. 104, a, 21. 108, b, 27. 109, a, 26. 279, a, 47. 292, b, 11. *Verz. d. B. H.* No. 1312.

वारकीय n. Titel einer Schrift *Verz. d. Oxf. H.* 95, b, 13.

वारका f. patron. von वराक P. 4, 1, 78, *Schol.*

1. वारि *UNĀDIS.* 4, 124. n. 1) = वार Wasser *NAIGH.* 1, 12. *AK.* 1, 2, 3, 3. *H.* 1069. an. 2, 455. *Med. r.* 68. *HALS.* 3, 26. 5, 68. यथा क्षमस्वनि-त्रेण नरो वार्यधिगच्छति *Spr.* 4779. *Varān. Bh.* S. 54, 58. निवतति वारि तदा नचिरेण vom Regen 26, 8. 9, 37. 23, 3. न वार्यञ्जलिना पिबेत् *M.* 4, 62. °स्थ 37. वार्यमिलाशन adj. 6, 31. घटं पूर्णं परमवारिणा *R.* 2, 64, 3. *KATHIS.* 18, 302. मेघञ्ज *MBh.* 1, 1136. वातास्त *HALS.* 1, 59. वेला वृद्धिश्च वारिणा: 2, 32. मृदादि *Kṛde und Wasser* *M.* 5, 126. 134. मृदादि 106.

कुश^० 11, 148. चन्दन^० R. 2, 53, 57. येन धाता गिरः पुंसा विमलैः शब्दवारिभिः P. Eidl. 2. समाप्नुताभ्या नेत्राभ्या शोकमेनाथ वारिणा MBh. 3, 2172. 2965. R. 2, 30, 34. 5, 31, 2. acc. वारिम् HARIV. 12035. — 2) ein best. Parfum, = क्रीवरि H. an. Mhd. — 3) allegorische Bez. eines Metrum von 94 Silben RV. Palr. 17, 5. Ind. St. 2, 107. 111. — Vgl. नेत्र^०, मद्र^०.

2. वारि f. 1) ein Ort, wo Elefanten eingefangen oder angebunden werden, H. 1229. an. 2, 455. Mhd. r. 68. वारी AK. 2, 8, 2, 11. Mhd. r. 67. HALI. 2, 68. DHAR. im CKDr. वार्यगलभङ्ग RAGH. 3, 45. — 2) ein Gefangener H. an. — 3) Rede, die Göttin der Rede H. an. Mhd. r. 68. — 4) वारी Topf, Krug Mhd. r. 67. DHAR. im CKDr.

3. वारि nach MANION. adj. = वरणीय in der Stelle: एष मे देवेषु वसु वारिप्य धृते VS. 21, 61. es ist aber वार्यम् धा^० aufzulösen.

वारिक a. नाग^०.

वारिकपट्क m. *Trapa bispinosa* Ltn. TRIK. 2, 4, 30.

वारिकर्णिका f. *Pistia Stratiotes* Ltn. ÇABDAR. im CKDr.

वारिकर्पूर m. ein best. Fisch, = इक्षिश TRIK. 1, 2, 18.

वारिकुब्जक m. *Trapa bispinosa* Ltn. TRIK. 1, 2, 37.

वारिकोश m. = कोशवारि das beim Gottesurtheil angewandte Wethwasser KATHA. 119, 39.

वारिक्रिमि m. = जलमत्तिका Wasserfliege TRIK. 1, 2, 25.

वारिर्गर्भोदर adj. regenschwanger: घन ÇAK. 166.

वारिचत्वर m. *Pistia Stratiotes* Ltn. TRIK. 1, 2, 35.

वारिचर 1) adj. im Wasser lebend, Wasserbewohner: पत्तिन् MBh. 12, 9015. खग R. 4, 44, 42. चक्रदेसादिद्विपरिचरोत्तिः KATHA. 72, 40. m. Fisch DHANANĀJA im CKDr. MBh. 12, 5953. Bhāg. P. 6, 0, 22. 9, 6, 50. — 2) m. pl. N. pr. eines Volkes (Fischer) VARĪH. BĀH. S. 14, 14. MĀK. P. 58, 25.

वारिचाम n. *Vallisneria (Blyxa) octandra* Roxb. TRIK. 1, 2, 35. — Vgl. क्षम्बुचामर.

वारिज 1) adj. im Wasser entstanden u. s. w. — 2) m. Muschel H. 1204. ÇANDAM. im CKDr. MBh. 4, 2188. 8, 409. 2985. 3043. R. 7, 7, 23. Muschel (Fisch NILAK.) oder Wasserrose MBh. 1, 3873. — 3) n. a) Wasserrose H. 1162, Schol. RIĀAN. im CKDr. Spr. 2973. ÇAC. 4, 66. KATHA. 42, 224. 43, 62. Bhāg. P. 10, 20, 47. वारिजात Verz. d. Oxf. H. 29, a, 1. — b) eine best. Gemüsepflanze (गौरमुवर्णा). — c) Gewürznelke. — d) eine Art Salz (द्रोणीलवण) RIĀAN. im CKDr. — Vgl. वारिसंभव.

वारिजात adj. im Wasser entstanden; m. Muschel MBh. 8, 4805.

वारिजावन् VOP. 26, 69.

वारिजीवक adj. durch Wasser seinen Lebensunterhalt habend VARĪH. BĀH. S. 15, 18.

वारितस्कर m. Wasserdieb: 1) Belw. der Sonne, die mit ihren Strahlen das Wasser an sich zieht, MĀK. P. 78, 26. 108, 8. 108, 14. — 2) Wolke ÇANDAM. im CKDr.

वारिति adj. nach dem Comm. am Wasser wachsend, Wasserpflanze: देव बर्हिर्वारितीनाम् VS. 21, 57. 28, 21. 44. TBh. 2, 6, 24, 5. ĀCV. ÇA. 3, 6, 18. वारित्रा f. Regenschirm TRIK. 2, 10, 18. — Vgl. जलत्रा.

वारिद 1) adj. Wasser gebend M. 4, 229. Regen gebend: गर्भाः VARĪH. BĀH. S. 21, 12. — 2) m. Regenwolke AK. 1, 1, 2, 8. H. 164, Schol. MĀK. 86, 20. Spr. 1332. 1840. 2776. 4891. UTTARAH. 93, 6 (120, 14). WILSON,

SĪHENJAK. S. 64. — 3) m. (wie alle Wörter für Wolke; vgl. AK. 2, 4, 5, 25) *Cyperus rotundus* Ltn. Suçh. 2, 224, 16. VARĪH. BĀH. S. 51, 15. — 4) n. = वाला ÇANDAR. im CKDr. = वाल ein best. vegetabilisches Parfum WILSON nach ders. Aut.

वारिद्र m. der Vogel Kātaka WILSON nach ÇABDĀTHAK.

वारिधर m. Regenwolke MBh. 3, 12840. MĀK. 84, 14. VĪH. 73. Spr. 1335. 2822. 4812. Verz. d. Oxf. H. 117, b, 6.

वारिधानी f. Wasserbehälter, Wasserfuss KATHA. 27, 91.

वारिधापयत्त m. patron. ĀCV. ÇA. 12, 14, 5.

वारिधार m. N. pr. eines Berges Bhāg. P. 5, 19, 16. VP. 180, N. 3.

वारिधारा f. Wasserstrom, ag. und pl. VĪH. S. MĀK. 91, 4. MĀH. 54. Spr. 737. KATHA. 9, 59. 108, 47. PRAB. 26, 6. am Ende eines adj. comp. f. धा RAGH. 16, 66.

वारिधि m. VOP. 26, 182. das Meer ÇANDAR. im CKDr. KĪH. 1, 28. Spr. 177 (II). 2619. KATHA. 12, 148. 18, 301. 385. 22, 218. 43, 195. RIĀA-TAN. 1, 253. 3, 71. पूर्व^० 479. मुता Gtr. 12, 27. sieben Meere Bhāg. P. 5, 1, 40. Bez. der Zahl vier (auch der vierte) Ind. St. 2, 345. — Vgl. लीर^०.

वारिन् (wohl von 2. वर) nom. ag. in मूल^० und काण्डवारिणी.

वारिनाथ m. der Gebieter des Meeres: das Meer; Wolke; der Aufenthaltsort der Schlangen ÇABDĀTHAK. bei WILSON.

वारिनिधि m. das Meer H. 1074, Schol. ÇANDAR. im CKDr. Spr. 4992. KATHA. 28, 38. RIĀA-TAN. 3, 78. पूर्व^० 327.

वारिप adj. Wassertrinker, der das Wasser ausgetrunken hat MBh. 13, 7259.

वारिपथ m. Wasserstrasse, Wasserverbindung: वारिस्थलपथान्विता भूः KĪH. NĪTIS. 4, 52. Wasserfahrt, Seefahrt: इयं नौः वारिपथे युक्ता MBh. 1, 5641. वारिपथोपजीविन् vom Seehandel lebend, Seehandel treibend ÇAK. CH. 136, 11. प्रतिकृता संज्ञायाम् गापा देवपद्मादि zu P. 5, 3, 100.

वारिपथिक adj. zu Wasser fahrend, — eingeführt P. 5, 1, 77, Vārtt. 1.

वारिपर्णी f. *Pistia Stratiotes* Ltn. AK. 1, 2, 3, 37.

वारिपालिका f. dass. ÇANDAM. im CKDr.

वारिपूर्णी f. dass. COLEBR. zu AK. 1, 2, 3, 37.

वारिप्रवाह m. Wasserfall AK. 2, 3, 5. ÇANDAM. im CKDr.

वारिप्रसी (lies ०पसी) f. *Pistia Stratiotes* Ltn. ÇANDAM. im CKDr.

वारिबदर n. die Frucht der *Flacourtia cataphracta* TRIK. 2, 4, 26. — Vgl. वारिबदन.

वारिबीज (?) SARVADARÇANAS. 171, 4.

वारिभव n. Antimonium RIĀAN. im CKDr.

वारिमत् (von 1. वारि) adj. wasserreich: वन MBh. 3, 16288.

वारिमय (wie eben) adj. (f. ३) aus Wasser bestehend MBh. 3, 18611. HARIV. 702. 2566. तदा मकी वारिमयीव लक्ष्यते in Folge des vielen Regens VARĪH. BĀH. S. 9, 36. am Wasser haftend, dem Wasser eigen: रस MBh. 12, 6852. 14, 1411.

वारिमसि f. Regenwolke TRIK. 1, 1, 82.

वारिमुच् 1) adj. Wasser (Regen) entlassend: प्रभूत^० VARĪH. BĀH. S. 3, 16. — 2) m. Regenwolke ÇANDAR. im CKDr. RAGH. 4, 86. VARĪH. BĀH. S. 3, 16. 28, 15.

वारिमूली f. *Pistia Stratiotes* Ltn. TRIK. 1, 2, 34.

वारिपल n. Wasserwerk MĀLAV. 33. — Vgl. जलपल, तोपपल.
 वारिपथ m. Boot, Schiff TAIR. 1, 2, 12.
 वारिराज m. der Fürst der Gewässer, Varuṇa HARIV. 2801.
 वारिराशि m. 1) Wassermenge RAH. 5, 46. — 2) das Meer TAIR. 1, 2, s. H. 1074, Schol. Spr. 1823. 2486. KATHA. 56, 428. 63, 98. 122, 110. PAÑĀN. 3, 3, 28.
 वारिरुह 1) adj. im Wasser wachsend. — 2) n. Lotusblüthe RĪĀN. im ÇKDr. HARIV. 8817. KIR. 5, 13. KATHA. 33, 28. KĀUR. 25. — Vgl. कृमि.
 वारिलोमन् m. Bein. Varuṇa's (bei dem Wasser die Stelle der Haare am Körper vertritt) GAṬIDH. im ÇKDr.
 वारिवदन n. wohl nur fehlerhaft für वारिवदर BṛUH. im ÇKDr.
 वारिवर m. Carissa Carandas L. GAṬIDH. im ÇKDr.
 वारिवर्णक vielleicht Sand (vgl. पानीपवर्णिका) WEBER, KṛṣṇA. 267. Wasserfarbe WEBER.
 वारिवलभा f. eine best. Pflanze, = विदारी RĪĀN. im ÇKDr.
 वारिवस्कर्त adj. von वरिवस्कर्त् P. 5, 4, 86, Vārtt. 5. VS. 16, 19.
 वारिवरु adj. Wasser führend, — strömend: शिववारिवरु नदी R. 2, 49, 9. पम्पा रम्पवारिवरु 3, 79, 49. — Vgl. वारिवाह.
 वारिवालक n. = कृविर् ein best. Arzeneimittel HĀ. 178.
 वारिवास m. Brannntweinbrenner H. 901.
 वारिवाह 1) adj. (f. वा) Wasser führend, — strömend: कूलातिक्ता-त्तवारिवाहाभिः सरिदिः VARĀH. BṛH. S. 9, 24. — 2) m. Regenwolke AK. 1, 1, 3, 8. H. 164, Schol. Spr. 661. 2354 (vielleicht der Regengott).
 वारिवाहक adj. Wasser zuführend, — bringend Spr. 713.
 वारिवाहन m. Regenwolke H. c. 27. ÇAND. im ÇKDr.
 वारिवाहन् adj. Wasser führend, — strömend: सरित् HARIV. 9638.
 वारिविन्दी f. eine blaue Wasserrose AUSH. 48 wohl entstellt aus ग्रविन्द.
 वारिविहार m. = जलक्रीडा Spiel im Wasser, wobei man umherhüpft und sich mit Wasser besprüht, RAH. 6, 48.
 वारिश 1) m. Bein. Viṣṇu's (der im Wasser Ruhende) TAIR. 1, 1, 32. — 2) n. N. eines Sāman (v. l. für वार्ष) Ind. St. 3, 233, b.
 वारिषेण (1. वारि + सेना) m. N. pr. P. 8, 3, 99, Schol. eines Fürsten MBh. 2, 331 (°सेन ed. Bomb.). वारिसेन N. pr. eines Gīna Wilson, Sel. Works I, 321.
 वारिसेभव 1) adj. im Wasser entstanden, aus dem Wasser gewonnen: माण R. 5, 37, 8. 66, 26. 67, 9. — 2) m. eine Rohrrart (पावनालशर). — 3) n. a) Gewürznelke. — b) die Wurzel von Andropogon muricatus (उशीर). — c) Antimonium RĪĀN. im ÇKDr. — Vgl. वारिज.
 वारिसाम्य Milch AUSH. 67.
 वारिसार m. N. pr. eines Sohnes des Kāndragupta Bha. P. 12, 1, 12. LIA. II, 213.
 वारिसेन s. वारिषेण.
 वारी s. u. 2. वारि.
 वारीट m. Elephant ÇAND. im ÇKDr.
 वारीप् (von वारि), वारीपते dem Wasser gleichen Spr. 899.
 वारीश (वारि + ईश) m. der Herr der Gewässer, das Meer H. 1073.
 वारु m. ein im Triumph geführter Elephant (विजयकुञ्ज) HĀ. 160.

वारुह m. Tottenbahre TAIR. 2, 8, 62.
 वारुड m. = वरुड P. 5, 4, 86, Vārtt. 1.
 वारुडक (von वरुड) n. संज्ञायाम् gaṇa कुलालादि zu P. 4, 3, 118.
 वारुडकि m. patron. von वरुड PAT. zu P. 4, 1, 97.
 वारुणी (वारुण gaṇa संकलादि zu P. 4, 2, 75) 1) adj. (f. ई) a) Varuṇa gehörig, an ihn gerichtet, ihm geweiht, zu ihm in Beziehung stehend: पाश AV. 6, 121, 1. 7, 83, 4. M. 8, 82. MBh. 2, 2228. R. 1, 29, 9 (30, 10 Gonn.). 56, 9 (57, 10 Gonn.). Bha. P. 8, 21, 26. मेत्रं वा ऋक्षवारुणी रात्रिः TS. 2, 1, 3, 8. 5, 1, 4. 1. TBa. 1, 7, 2, 6. 2, 7, 2, 1. Ait. Br. 1, 13. 5, 26. ÇAT. Br. 4, 4, 5, 15. वारुणी यत्कृत्स्नम् 5, 2, 5, 17. 3, 2, 5. न्ययोधो वारुणो वृत्तः Gobh. 4, 7, 15. KĀND. UP. 2, 22, 1. MATREJUP. 6, 14. AV. Pāṇi. in Ind. St. 10, 320. VARĀH. BṛH. S. 8, 22. 32, 20. कम्प 27. 80, 9. 81, 7. शङ्ख MBh. 2, 65. ऋत्न 5, 7174. R. 1, 56, 6 (57, 5 Gonn.). 5, 58, 6. UTTAR. 105, 4 (142, 10). KATHA. 14, 29. कृत्त RĪĀN-TA. 2, 148. व्रत Spr. 2751. fg. लोक MBh. 15, 908. वारुण्यो मातरः स्कन्दस्य 9, 2655. गणाः HARIV. 10923. सैन्य 10924. 10929. 13924. युद्ध (प्रयुद्ध die ältere Ausg.) 10928. तनु Verz. d. Oxf. H. 49, a, 10. माया 59, b, 23. स्नान 267, b, 23. ऋच् M. 8, 106. VARĀH. BṛH. S. 24, 8. 46, 51. MĀK. P. 22, 11. भूतानि so v. a. Wasserthiere MBh. 1, 1182. 12, 6807. AMṚTAN. UP. in Ind. St. 9, 34. मन्त्रिन् R. 7, 23, 49. पुरी Bha. P. 5, 21, 7. 11. पुराण MADHUS. in Ind. St. 1, 18, 16. Verz. d. Oxf. H. 8, a, 8. 63, b, 12. 80, a, 5. कर्मन् eine Wasser betreffende Arbeit (Graben eines Brunnens u. s. w.) VAHNI-P. im ÇKDr. — b) westlich (unter Varuṇa stehend), in Verbindung mit दिष् und वारुणी f. Westen AK. 3, 4, 22, 54. H. 169, Schol. H. an. 3, 225. MRD. p. 68. HALĀ. 1, 101. ADH. Br. in Ind. St. 1, 37, 1. दिशं पश्चिमा वारुणीम् R. 4, 43, 4. सिरा VARĀH. BṛH. S. 54, 46. 86, 22. वारुण्यम् 11, 43. 54, 37. नैर्ऋतीवारुणीमध्ये 86, 31. 87, 10. 86. 95, 22. Spr. 792 (II). वारुणे im Westen PAÑĀN. 2, 5, 32. वारुणी Westen und zugleich Brannntwein Spr. 600. 4933. — c) zu Vāruṇi (Bṛgu) in Beziehung stehend: भार्गवो वारुणी विद्या TAIR. UP. 3, 6. उपनिषद् Ind. St. 1, 75. fg. 2, 208. 3, 386. Verz. d. B. H. No. 152. — 2) m. a) Wasserthier, Fisch: पाद्माध्यं वारुणो (so vermuthen wir st. वरुणो) येनित्मप्यमनिशितं नित्मिषि ऋषिराणाः (वा गात्) der regsame Fisch eilt seinem Standort zu RV. 2, 38, 8. MBh. 13, 4210. — b) patron. Bṛgu's (vgl. वारुणि) MBh. 13, 4142. pl. Varuṇa's Kinder, — Leute, — Krieger HARIV. 10925. fg. 14827. R. 7, 23, 37. 47. — c) N. des 15ten Muhūrta Ind. St. 10, 296. — d) N. pr. eines Dvīpa; s. u. 4) c). — 3) f. ई a) Westen; s. u. 1) b). — b) Bez. gewisser Schlangen ĀCV. GṛH. 2, 3, 3. PĀN. GṛH. 2, 14. — c) Varuṇa's Energie person. als seine Gattin TAIR. ĀN. 10, 1, 12. MBh. 2, 355. 4, 259. HARIV. 9532. Verz. d. Oxf. H. 81, a, 41. 98, a, 23. PAÑĀN. 1, 10, 93. 11, 38. H. c. 52 (angeblich Çiva's Gemahlin). Varuṇa's Tochter (auch Gattin), die bei der Quirlung des Meeres aus demselben emportaucht und als Göttin des Brannntweins gedacht wird, MBh. 5, 3613. HARIV. 5412. 5417. 5420. fgg. R. 1, 45, 36 (46, 26 Gonn.). VP. 76. 571. fg. Bha. P. 8, 8, 30. 10, 63, 19. — d) Brannntwein AK. H. 903. H. an. MRD. HALĀ. 2, 175. M. 11, 146. MBh. 12, 6087. 6720. HARIV. 5760. R. 2, 114, 10 (125, 21 Gonn.). R. Gonn. 2, 50, 12. 5, 79, 16. 5, 10, 9. SUÇ. 1, 74, 9. 2, 391, 15. 460, 6. KUMĀ. 4, 12. Spr. 3355. Bha. P. 1, 13, 22 (neben मदिरा, = मद्यमयी Comm.). 3, 4, 1. 8, 8, 30. 10, 8, 19. 19. MĀK. P. 17, 24. Verz. d. Oxf. H. 91, b, 10.

PAÑĀN. 4, 11, 38. *Branntwein* und zugleich *Westen* Spr. 600. 4933. —
 e) Bez. eines Festtages am 15ten Tage in der dunklen Hälfte des Kaitra
 As. Res. 3, 279 (nach HAUGHTON). — f) eine best. Pflanze, = गण्डह्वी
 H. an. MED. = ह्वी RĪĀN. im ÇKDr. = इन्द्रवारुणी Aush. 34. — g)
 das unter Varuṇa stehende Nakshatra Çatabhishag H. 114. — h)
 N. pr. eines Flusses R. GORR. 2, 70, 12. PAJĀCĀITTEND. 11, 5, 6. — 4) n.
 a) Wasser RĪĀN. im ÇKDr. — b) das unter Varuṇa stehende Na-
 kshatra Çatabhishag MBh. 13, 4266. WEBER, Nax. 4, 310. VARĀṆE.
 Bṛh. S. 7, 6, 11. 15, 29. 71, 11. GANIT. BHAGANAJ. 6. MĀK. P. 33, 15, 58,
 48. — c) वारुणी खण्डे ist der N. eines der 9 Theile, in welche Bhara-
 tavarsha eingetheilt wird, GOLĀDH. 3, 41. auch द्वीप genannt VP. 175.
 MĀK. P. 57, 6. — Vgl. इन्द्रवारुणी, वृक्षवारुणी, मक्षा, मलेन्द्र.

वारुणातीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, 38. — Vgl.
 वरुणातीर्थ.

वारुणाप्रवासिक adj. von वरुणाप्रवास Maç. in Verz. d. B. H. 72 (IV, 1).

वारुणानी in वारुणान्याः साम Ind. St. 3, 235, b wohl nur fehlerhaft
 für वरु.

1. वारुणि (von वरुणा) m. patron. Bhṛgu's Ait. Br. 3, 34. ÇAT. Br.
 11, 6, 4, 1. TAITT. Up. 3, 1. Satjadhṛti's RV. ANUKR. NĪKUNĀPA'S
 Ind. St. 3, 439. Vasishṭha's MBh. 1, 3926. Agastja's Taitt. 1, 1, 89. H.
 c. 16. MBh. 3, 8775. eines Vainateja 1, 2548.

2. वारुणि f. = वारुणी *Branntwein* HARIV. 8432 (das Metrum verlangt
 eine Kürze).

वारुणीवल्लभ m. Gatte der Vāruṇī d. i. Varuṇa ÇABDAM. im ÇKDr.

वारुणीश m. Herr der Vāruṇī, Bein. Viṣṇu's PAÑĀN. 4, 3, 127.

वारुणेन्द्र m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 104, a, No. 160.

वारुणेश्वरतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 67, a, 1.

वारुण्ड 1) Unreinigkeit des Auges und des Ohres, m. H. an. 3, 186.
 m. n. MED. 4, 33. fg. — 2) Giesskanne, Schöpfgefäß, Schöpfkelle oder
 dergl. (सेक्रभाजन, सेक्रपात्र), m. H. an. m. n. MED. m. = नैसेचन HĀ.
 259. — 3) m. = गणिस्यराज H. an. = फणिना राजकः MED. — 4) f. ई
 Thüschwelle MED.

वारुण्य adj. dem Varuṇa (nach NĪK. der Vāruṇī) gehörig: भवन
 MBh. 5, 3535.

वारुण m. = श्रमि, शम्बल, पञ्जर, वस्त्राञ्चल, श्रर (in H. an. ist ५ रे
 st. री zu lesen) oder कयार H. an. 3, 190. MED. dh. 8.

वारुणायनि m. patron. von वरेण्य gaṇa तिकादि zu P. 4, 1, 154.

वारुन्द्र = वरेन्द्र Verz. d. Oxf. H. 87, b, 89, v. l. COLERA. Misc. Ess. II,
 188. ०नन्द M. ed. Calc. in der Unterschr. von Buch 3 und 12. वारेन्द्री
 ÇABDAM. und GĒOTISTATTVA im ÇKDr. Das heutige राजशाही nach ÇKDr.

वारिवृत् (वारे, loc. von वार Wahl, + वृत्) adj. gewählt TS. 2, 5, 4, 3. 4.
 6, 2, 3, 1. TBA. 2, 1, 4, 3. — Vgl. वरवृत्.

वार्कखण्डि m. patron. von वृकखण्ड GORR. 3, 10, 6 bei WEBER, Nax. 2, 337.

वार्कयादिकै m. patron. von वृकयाद् gaṇa रेवत्यादि zu P. 4, 1, 146.

वार्कजम्भ (von वृकजम्भ) 1) m. patron. Maç. in Verz. d. B. H. 71. —
 2) n. N. eines Sāman LĪP. 10, 4, 9. Ind. St. 3, 235, a. वार्कजम्भाय n.
 und वार्कजम्भात्तर n. ebend.

वार्कजन्धविकै m. patron. von वृकजन्धु gaṇa रेवत्यादि zu P. 4, 1, 146.

वार्कलि m. metron. von वृकला gaṇa वाक्कादि zu P. 4, 1, 96. तौल्व-
 त्यादि zu 2, 4, 61. ÇAT. Ba. 12, 3, 3, 6. VS. App. LVI, 13. PRAVANĀD. in
 Verz. d. B. H. 55, 29.

वार्कलेय m. metron. von वृकला oder patron. von वार्कलि (vgl. gaṇa
 तौल्वत्यादि zu P. 2, 4, 61) Sām. K. 185, a, 10.

वार्कवचकै m. patron. von वृकवचिन् gaṇa रेवत्यादि zu P. 4, 1, 146;
 vgl. P. 6, 4, 144.

वार्कारुणीयुत्र m. N. pr. eines Lehrers ÇAT. Ba. 14, 9, 4, 31.

वार्कयोप्यो adj. f. nach Siz. so v. a. उदकैर्निष्पन्ना. इमा धियं वार्कयोप्यो च
 देवीम् RV. 1, 88, 1.

वार्कणी f. zu वार्केण्य P. 5, 3, 115, Schol.

वार्केण्य m. ein Fürst der Vṛka P. 5, 3, 115.

वार्त (von वृत्) 1) adj. (f. ई) a) in Bäumen bestehend, aus Bäumen ge-
 bildet: दुर्ग M. 7, 70. KĀM. NĪRIS. 4, 59. MĀK. P. 49, 35. Bäume betref-
 fend: सिद्धि 56, 23. fg. auf Bäumen wachsend: कवक KULL. zu M. 6, 14.

— b) hölzern KĀR. ÇA. 4, 14, 12. GORR. 2, 10, 37. 3, 1, 11. MBh. 7, 2229.
 Suç. 2, 49, 3. 136, 15. WEBER, KṛṣṇAR. 273. 277. — 2) f. ई die Tochter
 der Bäume, Bein. der Gattin der Praketas, MBh. 1, 7266. Bala. P. 6,
 4, 15; vgl. BRAHMA-P. in LA. (III) 38, 1. fgg. — 3) n. Wald Taitt. 2, 4, 1.
 H. 1110. — Vgl. दण्ड.

वार्त्य (wie oben) 1) adj. = वार्त hölzern Suç. 4, 99, 3. TITUSĀDIT. im
 ÇKDr. wohl nur fehlerhaft. — 2) m. parox. patron. gaṇa गर्गादि zu P.
 4, 1, 105. — 3) n. Wald H. 1110. schlechte Losart für वार्त.

वार्त्यायणी f. zum patron. वार्त्य gaṇa लोहितादि zu P. 4, 1, 18. v. l.
 तार्त्यायणी.

वार्च m. Gans Vor. 26, 33. angeblich = वारि वरति.

वार्चलीय adj. von वर्चल gaṇa कृशाद्यादि zu P. 4, 2, 30.

वार्जिनीवत् m. patron. von वृजिनीवत् HARIV. 1969.

वार्जक adj. von वर्ज्य gaṇa धूमादि zu P. 4, 2, 127.

वार्ज्य (वा०) n. nom. abstr. von वृत् (वृत्) gaṇa दृढादि zu P. 5, 1, 123.

वार्णकै m. pl. zum sg. वार्णक्य v. l. im gaṇa कणवादि zu P. 4, 2, 111.

वार्णक्य m. patron. von वर्णक v. l. im gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105.

वार्णवै adj. von वर्ण gaṇa सुवास्तादि zu P. 4, 2, 77. कच्छादि zu 133.
 सिन्धादि zu 3, 93.

वार्णवक adj. desgl. gaṇa कच्छादि zu P. 4, 2, 124.

वार्णिक (von वर्ण) m. Schreiber H. 484° ÇABDAM. im ÇKDr.

वार्तक 1) m. Wachtel ÇKDr. wohl nur fehlerhaft für वर्तक. Vgl. वा-
 र्तक. — 2) f. वार्तिका dass, ÇKDr. und WILSON nach HĀ. 184, wo
 aber die gedr. Ausg. वर्तिका liest.

वार्तन adj. = वर्तनीषु भवः P. 4, 2, 125, Schol.

वार्तनार्त m. patron. von वर्तनार्त gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

वार्तसवीय m. pl. N. einer Schule Ind. St. 3, 257. — Vgl. वार्तसवीय.

वार्तमानिक (von वर्तमान) adj. zur Gegenwart gehörend, jetzt lebend:
 मनुष्याः ÇAM. zu Bṛh. Ān. Up. 8. 219.

वार्ताक m. = वर्तक Wachtel BṛĀVAP. im ÇKDr.

वार्तातवेय m. pl. N. einer Schule Ind. St. 3, 274. — Vgl. वार्तसवीय.

वार्तिक m. ein best. Vogel VĪR. 6, 45. = वर्तिक RĪĀN. im ÇKDr.
 — वार्तिक s. bes.

वार्तिरि m. desgl. VLENN. 6, 45. — Vgl. वार्तिरि.

वार्ति (von वृत्ति) 1) adj. P. 5, 2, 101, VArt. 2. was besteht: a) einen Lebenserwerb habend H. an. 2, 193. fg. — b) gesund AK. 2, 6, 2, 5, 3, 4, 24, 78. TRIK. 3, 3, 182. H. 474. H. an. HALAJ. 2, 225. वार्तिशरीरस्त्राभे तद्वातीया ध्योगात् SARVADARCANAS. 100, 19. — c) gewöhnlich, mittel-mässig: प्रशस्त, वार्ति, गर्हित ACY. GRH. 2, 8, 3, 5. — d) werthlos, nichtig (फल्गु, निःसार) AK. 3, 4, 24, 78. H. an. MED. 1. 56. SARVADARCANAS. 160, 11. 163, 4. अ० 100, 19. — 2) m. N. pr. eines Mannes MBH. 2, 321. — 3) f. आ a) Lebensunterhalt, Erwerb, Gewerbe, insbes. das des Vaicja d. i. Ackerbau, Viehzucht und Handel AK. 2, 9, 1. 3, 4, 24, 78. 29, 224. H. 868. H. an. MED. HALAJ. 2, 415. M. 9, 326. वार्ति कर्मव वैश्यस्य 10, 80. वैश्यस्य तु तपो वार्ति 11, 235. JAGN. 1, 310. कश्चित्स्वनुष्ठिता तात वार्ति ते साधुभिर्जनैः । वार्तीया संश्रितस्तात लोको ऽयं सुखमेधते ॥ MBH. 2, 218. वार्तीया धार्यते सर्वम्, त्रयी वार्ती दण्डनीतिस्तिष्ठो विद्या विज्ञान-ताम् 3, 11295. 12, 567. 2154. ०मूलो रूपं लोकः 2569. R. GORR. 1, 4, 6 (त्रयी वार्ती zu trennen). 2, 109, 24. KAM. NITIS. 2, 1. 2. 3. 4. 7. पाशुपात्यं कृषिः पण्यं वार्ती वार्तीनुडीविनाम् 14. वार्ती प्रज्ञा साधयति वार्ती वै लो-कसंश्रयः 13, 27. RAGH. 16, 2. VARAH. BHM. S. 19, 11. PRAB. 28. 7. पापीय-सो BHAL. P. 1, 14, 3, 6, 21. 7, 32. 12, 42. 44. 30, 12. विविधा 7, 6, 26, 9, 46 (pl.). वैश्यस्तु वार्तीवृत्तिः 11, 15. विचित्रा 16. वैश्यस्तु वार्तीया जीवेत् 10, 24, 20. कृषिवाणिज्यगोस्तु कुसीदं तुर्यमुच्यते । वार्ती चतुर्विधा 21. 11, 8, 31. 23, 6. MANK. P. 49, 55. 57. 73. 75. 84, 9. ननु चतस्रो रत्नविद्या-स्त्रयी वार्तीन्वीतिकी दण्डनीतिरिति DAÇAK. 183, 5. Am Ende eines adj. comp.: फलमूलवार्ति lebend von VARAH. BHM. S. 5, 77. 15, 17. अग्निं 6, 1. 17, 13. पण्यनीतिं 10, 17. शस्त्रं 16, 13. शस्त्रपुस्तं 87, 37. — b) Kunde, Nachricht, Neuigkeit, Gerücht, Sage, Rede von Etwas AK. 1, 1, 5, 8, 3, 4, 24, 66. 78. 33 (38), 16. H. an. MED. HALAJ. 1, 146. 5, 88. संश्राव्य वार्तीम् R. 3, 63, 28. ad MEGH. 113. श्रुत्वा सांयामिकीं वार्ती भविष्यां स्वामिन् प्रति Spr. 3045. श्रुत्वा प्रदानवार्तीम् KATHAS. 3, 36. 38, 120. 42, 87. BHAL. P. 1, 16, 11. दण्डदण्डिणीवार्तीम् — वेत्ति किम् KATHAS. 64, 98. fg. RIGAT-TAR. 2, 114. उज्जयिनीवार्ती ज्ञातुम् KATHAS. 13, 46. तस्थो च वार्तीमन्वि-ष्यन्स ततः पुत्रयोस्तयोः 42, 116. पत्युर्वार्ती विचिन्वती 56, 387. वार्ती को ऽपि न पृच्छति Spr. 4882. KATHAS. 5, 107. 6, 125. VOP. 5, 6 (pl.). वार्ती गच्छन् विवृणोति कः RIGAT-TAR. 5, 185. वार्ती व्यसर्जयत् 6, 270. अन्नस्य वार्तीम् — कीर्तय erschäle von BHAL. P. 3, 1, 45. का शिशुजनस्य वार्ती क-थयिष्यसि PANĀT. 95, 17. 233, 9. HIT. 64, 17. 79, 15. 85, 11. न काप्यन्या विद्यते वार्ती 100, 11. का वार्ती was giebt es zu erzählen? was giebt es Neues? 64, 16. 93, 19. अस्ति मक्ती वार्ती 79, 16. Spr. 580. स्त्रीणां च हृदये वार्ती न तिष्ठति कदापि हि 394 (II). 3062. 4205. KATHAS. 2, 52. 42, 149. UTTARAH. 112, 1 (151, 6). अद्यायाः कचिदप्यहो खलु मया वार्तीपि नाकर्णिता PRAB. 44, 10. कुशलिनी वत्सस्य वार्तीपि नो SĀH. D. 65, 8. RIGAT-TAR. 1, 9. 49. 337. 4, 371. उत्तः श्लोकं das Reden von BHAL. P. 2, 3, 17. 4, 30, 19. 11, 6, 48. 7, 55. BHAR. NĪTJAC. 18, 47. 97. मिथ्यां PANĀT. 51, 21. ०व्यतिकर 130, 7. आस्तां तावद्बुद्धकवार्ती 143, 24. 231, 21. तद्-कर्त्तृनाय बहुवार्तीया unter vielen Erzählungen ÇATR. 10, 126. मनूनाम् Geschichte BRAHMAVAIV. P. bei BURNOUR, BHAL. P. I, XLVI. पुरातनी H. 259. सङ्गत्यागमुद्दिश्य वार्ती श्रुतिमुखामुखानां केवलं पण्डितानाम् vom Aufge- ben der Liebe kann nur bei — die Rede sein (vgl. den Gebrauch von

कथा) Spr. 2701. तत्र वार्ती शीलतृणस्य का 5309. 1690. KATHAS. 64, 159. का तु वार्ती तन्मोसभक्षणे 26, 169. Spr. 2355. (तस्य) आप्यायं रात्रिपुरुषा वार्तीपि न चकिरे so v. a. nicht einmal mit Worten, sie sprachen nicht einmal davon RIGAT-TAR. 2, 69. मम — अन्वा वार्तीपि किं कार्यम् was habe ich mit ihr zu schaffen, sei es auch nur mit Worten? Z. d. d. m. G. 14, 571, 1 (mit weltlichen Dingen mag ich mich nicht befassen AUR-RECHT). Am Ende eines adj. comp.: पृष्ट्रात्रिवार्ती KATHAS. 32, 89. शनि-र्विज्ञातवार्ति RIGAT-TAR. 5, 236. उत्तमश्लोकवार्ति redend von BHAL. P. 1, 18, 4. — c) Geruchsempfindung Verz. d. Oxf. H. 231, a, 23. 26. — d) Bein. der Durgā Devi-P. 45 im ÇKDr. — e) = वार्तीकु Eierpflanze H. an. MED. — 4) n. Wohlergehen, Gesundheit TRIK. H. 474. H. an. MED. JĀ-DAVA bei MALLIN. zu KIR. 13, 34. सर्वत्र नो वार्तमवेहि RAGH. 5, 13. वा-र्तीनुयोग 13, 71. स पृष्टः सर्वतो वार्तीमाव्यत् (so die ed. Calc. 40) 15, 41. ÇIC. 13, 68. KIR. 13, 34. — Vgl. गलवार्ति, दुर्वार्ती, प्रति, लोक.

वार्तीक (wohl von वृत्त rund) m. die Eierpflanze, Solanum melongena (n. die Frucht) UGĀVAL. zu UNĀDIS. 3, 79. 4, 15. TRIK. 2, 4, 27. HARIV. 7842. SUÇH. 1, 72, 4. 157, 15. 221, 20. 228, 20. 2, 508, 9. VĀGHN. 6, 78. Auch वा-र्तीकी f. AK. 2, 4, 2. TRIK. 2, 4, 28. वार्तीक्यभिषवाः MANK. P. 32, 26. — Vgl. कटुवार्तीकी, नुद्रं.

वार्तीकिन् 1) m. = वार्तीक BHAR. zu AK. nach ÇKDr. — 2) वार्तीकि-नी f. dass. AUSH. 57. RATNAM. in NIGH. PR. Vgl. नुद्रं.

वार्तीकु UNĀDIS. 3, 79. m. dass. TRIK. 2, 4, 27. SUÇH. 1, 221, 5. 2, 36, 14. 129, 11. 368, 6. 551, 9.

वार्तीपति m. Herr —, Verleiher des Lebensunterhalts BHAL. P. 4, 17, 11.

वार्तीपन (वार्ती + घ०) m. Kundschafter, Späher TRIK. 2, 8, 25. H. 734.

वार्तीरम्भ (वार्ती + घ०) m. Gewerbe M. 7, 43.

वार्तीवक् (वार्ती + वक् oder घावक्) m. ein umherziehender Krämer (Neuigkeiten bringend) AK. 2, 10, 15. H. 364.

वार्तीशिन् (वार्ती + घा०) adj. Nachrichten essend so v. a. von Klatsche- rei lebend, Neuigkeitskrämer, Schwätzer; = भोजनार्थं यो गोत्रादि वदति स्वकम् H. 856.

वार्तीकर m. Ueberbringer einer Nachricht, Bote TRIK. 3, 3, 431.

वार्तीकर्त्तर m. dass. BHAL. P. 4, 9, 38.

वार्तिक (von वार्ती und वृत्ति) = वृत्ती साधुः gāṇa कथादि zu P. 4, 4, 102. = वृत्तिमधीते वेद वा gāṇa उक्त्यादि zu P. 4, 2, 80. 1) adj. ein Ge- werbe betreibend, Gewerbsmann: दुर्गता वार्तिकजनो लोभात्किं नाम ना-चरेत् KATHAS. 34, 76. — 2) m. Kundschafter, Bote TRIK. 2, 8, 25. MBH. 10, 174. 200. — 3) m. Gifstarz, Beschwörer; = नरेन्द्र HALAJ. 5, 54; vgl. वार्तिकेन्द्र. — 4) m. ein Vaicja RIGAT. im ÇKDr. — 5) m. = वार्तीकी die Eierpflanze ÇABDAR. im ÇKDr. — 6) f. घा = वार्ती Erwerb, Gewerbe MBH. 3, 17399 (vgl. 17401). am Ende eines adj. comp.: मोक्षं so v. a. betreibend, obliegend 12, 12027. देहम् das Gewerbe eines — treibend so v. a. nur daran denkend den Leib zu ernähren BHAL. P. 5, 5, 3. so wird wohl auch विद्याजम्भकं MBH. 5, 2470 zu fassen sein; NILAK. da- gegen erklärt: विद्या मन्त्रयस्त्रादिद्वया जम्भकं श्रोत्रधिसाधनानि तद्वाती-प्रियाः. — 7) n. Ergänzungen und Berichtigungen zu einem Sūtra: उ-क्तानुक्तदुर्हकार्यधिसाकारि तु वार्तिकम् H. 256. वार्तिकमिति । सूत्रे ऽनु-क्तदुर्हकार्यधिसाकारं वार्तिकत्वम् NIGŌS. bei BALLANT. MANIH. 243. Co-

LHBR. Misc. Ess. I, 202. II, 49. 297. Verz. d. B. H. No. 217. Verz. d. Oxf. H. 257, a, 30. b, 3. fgg. Am bekanntesten sind die Vārttika Kāṭyāyana's zu Pāṇini's Sūtra, Madhus. in Ind. St. 1, 16, 26 fgg. Schol. zu P. 3, 1, 20 in der ed. Calc. SARVADARJANA. 145, 7; vgl. BÖHLINGE, P. Einl. XLVI. fgg. तन्त्र°, प्रमाण°, वृद्धारण्यक° (unter वृद्धारण्यक), भट्ट°, मन्त्र°, योग°, राज°, सुरेश्वर°.

वार्तिककार m. Verfasser von Vārttika WEBER, RĪMAT. Up. 284. Bez. Kāṭyāyana's Comm. zu P. 7, 3, 59. 8, 3, 5. Verz. d. Oxf. H. 160, a, 24. KUMĀRILA'S 270, b, 42. श्लोक° der Verfasser von metrischen Vārttika (zu Pāṇini's Grammatik) GOLD. MĪN. 95. fg. 102.

वार्तिककाशिका f. Titel eines Commentars HALL 171 (the title is dubious).

वार्तिककृत् m. = वार्तिककार WEBER, RĪMAT. Up. 284. 342.

वार्तिकतात्पर्यटीका f. Titel eines Commentars des Vākaspati-miśra COLEBR. Misc. Ess. I, 262. HALL 27.

वार्तिकतात्पर्यपरिशुद्धि f. Titel eines Commentars des Udayanā-kārja COLEBR. Misc. Ess. I, 262.

वार्तिकयोजना f. Titel eines Commentars, = राणक HALL 207.

वार्तिकाभरण n. Titel eines Commentars HALL 172.

वार्तिकाक्ष n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 235, b.

वार्तिकेन्द्र m. Alchemist JAGADĪTĀ 5, 4. — Vgl. वार्तिक 3).

वार्त्रघ्न (von वृत्रघ्न) VS. PRĪT. 3, 91. P. 6, 4, 135, Schol. (oxyt.). Vop. 7, 21. 1) adj. (f. ई) a) auf den Schläger des Vṛtra bezüglich, ihn betreffend u. s. w.: इन्द्रस्य वार्त्रघ्नमसि VS. 10, 8. AIR. Bn. 1, 4. वार्त्रघ्न वा एतद्दिव्यदम्योमोयः so v. a. Siegesopfer 2, 3. TS. 2, 3, 2, 4. TBn. 1, 6, 4, 7. वज्र TS. 5, 7, 2, 1. 6, 1, 7. रोहिणी 7, 1, 3. CAT. Bn. 3, 3, 4, 14. KĀTH. 24, 1. आत्मभाग ĀCV. Ca. 1, 3, 32. CAT. Bn. 1, 6, 2, 12. 9, 5, 2, 4. सोम KĀTH. 27, 3. ऽल्लिङ्गमल्लिः Būla. P. 6, 12, 34. — b) (oxyt.) das Wort वृत्रघ्न enthaltend gaṇa विमुक्तादि zu P. 5, 2, 61. — 2) m. patron. Arjuna's, der für einen Sohn Indra's gilt, TRIK. 2, 8, 17 (वार्त्रघ्न gedr.). KĪ. 15, 1. — 3) n. इन्द्रस्य वार्त्रघ्नम् und इन्द्रस्य संवर्ग वार्त्रघ्नम् Namen von Sāman Ind. St. 3, 208, b. 209, a.

वार्त्रतुर (von वृत्रतुर) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 235, b. LĪT. 7, 1, 1. 5.

वार्त्रकृत्य (von वृत्रकृत्य) 1) adj. zum Schlagen des Vṛtra dienlich: शवम् RV. 3, 37, 1. — 2) n. das Schlagen des Vṛtra Būla. P. 6, 12, 33.

वार्द (वार + 1. द) m. Wolke CAT. 14, 336.

वार्द n. s. बादर. Nach VIṢṬA im ÇKDn. hat das Wort वार्द die Bedd. कृमिज Seide, जल Wasser und आमबीज Same der Mangifera indica. वार्दल 1) ein trüber Tag, Regenwetter; m. TRIK. 3, 3, 402. n. H. an. 3, 674. MED. I. 119. — 2) n. Schwärze, Dinte (मसि) H. an. Dintenfass HĪ. 269. m. dass. TRIK. MED.

वार्दाली f. gaṇa मधादि zu P. 4, 2, 86. Davon वार्दालीवती (vgl. P. 2, 2, 11) ebend.

वार्द m. patron. von वृद्ध gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104.

वार्दक (von वृद्ध) 1) n. a) vorgerücktes Alter, Greisenalter AK. 2, 6, 2, 40. H. 340. an. 3, 97. MED. k. 156. BALA beim Schol. zu NAISH. 1, 77 (तद्वाव st. तद्वाव zu lesen nach STENZLER). MBH. 14, 2747. Spr. 4928. 4997. 5373. RAGH. 1, 8. KUMĀRAS. 5, 44. ÇĀṆḌ. SĀM. 1, 7, 16. KĀTHĀS. 61, 116. 72, 20 (वार्क gedr.). WEBER, KRISHNĀG. 222. 298. MĪK. P. 109, 24. PĀN-

KĀ. 1, 3, 21. PRĀ. 24, 15. °भावे (so die ed. Bomb.) PĀNĀT. 95, 16. — b) das Treiben eines Alten, Gebrechlichkeit eines Greises H. an. MED. — c) eine Versammlung von Alten P. 4, 2, 39, Vārtt. 1. AK. H. 1416. H. an. MED. BALA a. a. O. — 2) adj. subst. alt, ein alter Mann BALA a. a. O. मरुषि° NAISH. 1, 77.

वार्दक n. vorgerücktes Alter, Greisenalter GAṬĀDH. im ÇKDn. MBH. 9, 2988 (वार्दक ed. Bomb.). वार्दकभाव (I) PĀNĀT. 95, 16, v. 1.

वार्दकत्रि (von वृद्धकत्रि) m. patron. des Gajadratha MBH. 3, 15576. 15581. 6, 752.

वार्दकमि m. patron. von वृद्धकमि MBH. 1, 6989. 5, 5909. 7, 916.

वार्दकयन m. patron. von वार्द gaṇa कुरितादि zu P. 4, 1, 100. — Vgl. u. वर्धापन 1) am Ende.

वार्दुष m. = वार्दुषि MBH. 13, 4283 (वर्दुषि M. 3, 180).

वार्दुषि (wohl von वृद्धि) m. Wucherer AK. 2, 9, 5. H. 881. M. 3, 153. 180 (= MBH. 12, 4283). 4, 224 (= MBH. 12, 9452). JĪGĀ. 1, 132.

वार्दुषिक m. dass. SIDDH. K. zu P. 4, 4, 30 (auf ein erfundenes वृधुषि = वृद्धi zurückgeführt). AK. 2, 9, 5. H. 880. HALĪ. 2, 416. ĀPAST. 1, 18, 22. M. 4, 210. 220. 8, 102. 140. MBH. 12, 1320. 8310. 13, 1592. 4275.

वार्दुषिन् m. dass.: वार्दुषी भूवा MBH. 13, 4826.

वार्दुषी f. = वार्दुष्य Wucher MBH. 2, 525.

वार्दुष्य (von वार्दुषि) n. Wucher TRIK. 2, 9, 1. M. 11, 61. JĪGĀ. 1, 161. 3, 235. PRĪJACĪTEND. 3, b, 3. 40, b, 3.

वार्धनी (वार + ध) f. Wasserkrug H. 1021. — Vgl. वर्धन 3) b).

वार्धि (वार + धि) m. 1) das Meer TRIK. 1, 2, 8. H. 17. Spr. (II) 343. Verz. d. Oxf. H. 129, a, 15. 151, a, 6. 234, a, 3. Būla. P. 3, 17, 7. 24. — 2) Bez. der Zahl 100,000,000,000,000 H. 874.

वार्धिभव n. eine Art Salz (द्विणीलवण) RĪGĀ. im ÇKDn.

वार्धिय (von वार्धि) n. dass. ebend.

वार्ध (von वर्ध) 1) adj. (f. ई) zu Riemen bestimmt, geeignet: चर्मन् P. 5, 1, 15, Schol. aus Riemen bestehend P. 4, 3, 151. — 2) f. und n. Riemen RĪJAM. zu AK. 2, 10, 31 nach ÇKDn. तं शतेन वार्धिभिराणयोरबध्नात् PĀNĀT. Bn. 9, 2, 22. वार्धिवि नासास्येति वार्धिणसः UśĀVAL. zu UśĀDIS. 2, 27. वार्धिणस s. u. वार्धिणस.

वार्धिणस m. P. 5, 4, 118. 8, 4, 3. UśĀVAL. zu UśĀDIS. 2, 27. Nashorn TRIK. 2, 5, 3 (नस gedr.). ein alter weisser Ziegenbock (nach den Erklärern) M. 3, 271. JĪGĀ. 1, 259. Nach Andern auch ein Vogel mit schwarzem Halse, rothem Kopfe und weissen Flügeln UśĀVAL. वार्धिणस ĀPAST. 1, 17, 36. 2, 17, 3. — Vgl. वार्धिणस und वार्धिनस.

वार्धिनस VS. PRĪT. 3, 89, 6, 28. adj. etwa auf der Nase gestrichelt, nach MAULBH. mit Zäpfchen am Halse versehen VS. 24, 39. — Vgl. वार्धिणस.

वार्धट m. Schiff, Boot HĪ. 142. वार्धट TRIK. 1, 2, 13. vielleicht nur fehlerhaft für वार्धट (वारि + धट): vgl. jedoch auch वानुट.

वार्धट (वार + धट) m. Krokodil TRIK. 1, 2, 23. HĪ. 76.

वार्मण (von वर्मन्) n. eine Menge von Panzern SĪRAS. zu AK. 3, 3, 43 nach ÇKDn.

वार्मितेय adj. aus Varmati gebürtig P. 4, 3, 94. वार्मितेयक gaṇa क-च्यादि zu P. 4, 2, 95.

वार्मिकायणि m. patron. von वर्मिन् P. 4, 1, 158, Vārtt.

वार्षिक n. nom. abstr. von वार्षिक gaṇa पुरोक्त्यादि zu P. 5, 4, 128.
वार्षिका (von वार्षिक) n. eine Menge gepanzerter Männer Svāmin zu AK. 3, 3, 43 nach ÇKDn.

वार्षि (वार + 2. मुष्) m. Wolke ÇABDAR. im ÇKDn. Bhā. P. 10, 24, 9.
1. वार्षि (von 1. वर) 1) adj. zurückzuhalten, aufzuhalten: नास्मि वार्षि MBh. 5, 7875. 14, 2442. राज्ञा भृत्यैर्वार्षि: Spr. 2912. ध्वार्षि: सर्वकार्येषु गमने केनचित् HARIV. 18067. कृतात् इवार्षि: शर: R. 6, 92, 57. ध्वार्षि चक्रम् HARIV. 10805. ध्वार्षिवेग R. 3, 35, 45. ध्वार्षिवीर्य Spr. 609. ध्वार्षि मूर्यरश्मिस्तम्: 371 (II). — 2) m. Wall (nach dem Comm.) R. 1, 70, 3. — Vgl. दुर्वार्य, निर्वार्य.

2. वार्य (von 2. वर) P. 6, 4, 214. adj. 1) zu wählen: रुविज: P. 3, 1, 101, Schol. — 2) kostbar, werth; n. Kostbarkeit, Gut, Schatz NAIGH. 4, 2. NIN. 8, 1. वसु RV. 2, 43, 33. 10, 45, 11. अष्टै नो धेक्षि वार्यम् 3, 21, 2. व्यूषवती दाशुषे वार्याणि (उषा:): 5, 80, 6. des Savitar 1, 24, 2. 4, 53, 1. 5, 48, 5. अदत्रगा दयते वार्याणि 49, 2. 6, 50, 8. 7, 17, 5. 42, 4, 1. 5, 2. 81, 9. कृस्ते विधेद्वेज्ञा वार्याणि 114, 5. तद्वायं वृणीमहे वरिष्ठं गोप्यत्यम् 8, 25, 13. 44, 18. दानाय वार्याणाम् 60, 11. 9, 63, 30. परिप्रीता पयसा वार्येण 10, 27, 12. 133, 2. वार्यवृत् st. वर° anderer Texte KĪṬ. 23, 8. 24, 7. 27, 3. 4. 8 (Ind. St. 5, 343).

3. वार्य (von 1. वारि) adj. aquaticus ÇKDn.

वार्ययन (वारि + यन्) n. Wasserbehälter, Teich u. s. w. (= जलाशय Comm.) Bhā. P. 12, 2, 6.

वार्यमलक (वारि + मल) m. eine bes. am Wasser wachsende Myrobala R. 1, 70, 3, v. l. im Comm. der Bomb. Ausg.

वार्यङ्ग 1) adj. im Wasser entstehend, — wachsend. — 2) n. Lotusblüthe DHANĀSĪJA im ÇKDn.

वार्यपतीविन् adj. vom Wasser seinen Unterhalt habend; m. Wasserträger, Fischer u. s. w. VARĀH. BH. S. 5, 42.

वार्यकम् 1) adj. im Wasser lebend. — 2) wohl f. (vgl. जलकम्) Blutegel M. 7, 129. Suç. 2, 275, 4.

वार्याशि (I) m. das Meer ÇKDn. nach einem PUNĪA.

वार्वट s. वार्वट.

वार्वणा f. = वर्वणा ÇABDAR. im ÇKDn.

वार्वती f. Fluss NAIGH. 1, 18, v. l. für पार्वती.

वार्वर (वार्वर) adj. im Lande der Barbaren geboren gaṇa तत्तशिलादि zu P. 4, 3, 93.

वार्वरक (वार्वरक) adj. von वार्वर (वार्वर) gaṇa धूमादि zu P. 4, 2, 127.

वार्ष (von वृष) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 235, b. PANĀT. Ba. 13, 3, 11. fg.

1. वार्ष (von वर्षा) adj. (f. इ) zur Regenzeit gehörig u. s. w. VS. 13, 56.

2. वार्ष (von वृष) 1) adj.: देवानां वार्षाणामार्षेयम् N. eines Sāman, = इन्द्रस्य वृषकम् Ind. St. 3, 208, b. — 2) n. a) nom. abstr. von वृष gaṇa पृथादि zu P. 5, 4, 122. — b) N. eines Sāman Ind. St. 3, 235, b.

वार्षक n. N. eines der zehn Theile, in welche Sudjuma die Erde theilte, VĀHNI-P., ŚIGAROPĀNĪNA nach ÇKDn.

वार्षगण (von वृषगण) m. patron. des Asita ÇAT. Ba. 14, 9, 4, 33. वार्षगणौ die Nachkommen des Vārshagaṇa gaṇa काष्वादि zu P. 4, 2, 111.

वार्षगणीयुत्र m. N. pr. eines Lehrers ÇAT. Ba. 14, 9, 4, 31.

वार्षगण्य m. patron. von वृषगण gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105. LĪṬ.

10, 9, 10. SV. GĪA Tūb. Hdscr. NIDĀN. 2, 9, 6, 7. Ind. St. 4, 372. MBh. 12, 11782. Verz. d. Oxf. H. 237, b, No. 570.

वार्षद adj. von वृषद v. l. im gaṇa उत्सादि zu P. 4, 1, 86 nach UśÉVAL. zu URĪDIS. 5, 21.

वार्षदेश adj. von वृषदेश v. l. für वृषदेश im gaṇa उत्सादि zu P. 4, 1, 86 nach UśÉVAL. zu URĪDIS. 5, 21. aus Katzenhaar verfertigt (nach NILAK.): प्रावार MBh. 2, 1823.

वार्षपर्वणी (von वृषपर्वन्) f. patron. der Çarmishthā MBh. 1, 3310. HARIV. 1604. Bhā. P. 9, 18, 33.

वार्षभ (von वृषभ) adj. dem Stiere eigen: घासन Verz. d. Oxf. H. 11, a, N. 1 (वार्षभ die Hdscr., die Correctur von AUFRECHT).

वार्षभाणवी (von वृषभाणु) f. patron. der Rādhā PĀDMOTTARAKH. 67 nach ÇKDn.

वार्षल (von वृषल) 1) adj. einem Çūdra eigen: कर्मन् Nārada bei KULL. zu M. 7, 2. — 2) n. die Beschäftigung —, der Stand eines Çūdra gaṇa युवादि zu P. 5, 1, 130.

वार्षलि (von वृषली) f. der Sohn eines Çūdra-Weibes gaṇa बाह्वादि zu P. 4, 1, 96.

वार्षशतिक (von वर्ष + शत) adj. hundertjährig P. 5, 1, 58, VĀRT. 8, Schol.

वार्षसहस्रिक (von वर्ष + सहस्र) adj. tausendjährig ebend.

वार्षकप adj. von वृषकपि AIR. Ba. 6, 32. PANĀT. Ba. 20, 9, 2.

वार्षागिर (von वृषागिर) m. patron. des Ambarisha, RĪGĀCVA, Bhajamāna, Sahadeva und Surādhas RV. ANUKA. pl. RV. 1, 100, 17.

वार्षागणि m. patron. von वृष gaṇa तिकादि zu P. 4, 1, 154. — Vgl. वार्षागणि.

वार्षाकृ n. N. eines Sāman ÇAT. Ba. 14, 3, 1, 26. Ind. St. 3, 235, b.

वार्षाकुराय und वार्षाकुरातर n. desgl. ebend.

वार्षिक ved. und वार्षिक in der klass. Spr. (von वर्षा, वर्ष) P. 4, 3, 18. fg. 1) adj. f. (इ) pluvialis, zur Regenzeit gehörig u. s. w. H. an. 3, 96.

Med. k. 156. आप: Regenwasser AV. 1, 6, 4. तक्न 5, 22, 13. ऋतु VS. 14, 15. ÇAT. Ba. 10, 2, 2, 11. मासौ AIR. Ba. 4, 26. TS. 7, 5, 2, 2. 14, 1. ÂCV. Ç. 4, 12, 1. GĀH. 3, 5, 19. ÇAT. Ba. 5, 5, 2, 4. नउ AV. 4, 19, 1. WEDR. GĪOT.

113. वार्षिकाद्यतुरा मासान् Spr. 2781. 4037. MBh. 1, 2313. 13, 5657. HARIV. 4006. R. GON. 1, 1, 73. 4, 25, 12. 6, 108, 25. Bhā. P. 10, 58, 12. मासौ HARIV. 3787. निद्वार्षिकः मासौ MBh. 7, 1311. रात्रि R. 7, 66, 13. झी-

मूत MBh. 3, 15782. 4, 3025. धनुस् RAGH. 4, 16. ऋतु 12, 25. चक्र HARIV. 2844. त्रिविज्ञातवसति चन्द्रे वसति वार्षिकीम् 3371. लिङ्ग Suç. 1, 21,

6. वासम् P. 4, 3, 18, Schol. वार्षिकी und वार्षिकोदका नदी ein Fluss, der nur während der Regenzeit Wasser hat, MBh. 5, 7863. 7868. sich

auf die Regenzeit verstehend, sich mit der Bestimmung derselben ab-

ebend gaṇa वसतादि zu P. 4, 2, 63. — b) auf ein Jahr ausreichend: अत्र

Jān. 1, 124. भित्ता MBh. 12, 6296. संचय 8892. 13, 4464. ein Jahr wäh-

rend MĀK. P. 69, 58. jährlich: कर Abgabe. Tribut HARIV. 4209. Bhā. P. 10, 5, 31. यात्रा Verz. d. Oxf. H. 70, b, 13. मरूपता 103, a, 14. MĀK.

P. 92, 11. सर्ववार्षिकपर्वम् Bhā. P. 11, 11, 37. Häufig in comp. mit einem

Zahlworte, so und so viele Jahre während, — alt, — ausreichend, —

jährig P. 5, 1, 88. 7, 3, 16. त्रि° PANĀT. 167, 2. पञ्च° ÂPAST. beim Schol.

zu KĪṬ. Ç. 541, 6. MBh. 13, 8557. सप्त° PANĀT. 167, 2. दश° R. 4, 48,

12. Spr. 2182. दादश° MBu. 3, 8070. 8072. 10464. 8, 424. 13, 6550. 14, 2850. 2859. 18, 875. HARY. 6244. VP. bei Muir, ST. I, 86, N. 58. Verz. d. Oxf. H. 20, 6, 3. Buā. P. 9, 9, 28. Mān. P. 97, 80. Pāṇāt. 50, 18 (wo mit der ed. Bomb. °वैश्विकानावृष्टिः zu lesen ist). त्रयोदश° MBu. 7, 9088. पञ्चदश° Pāṇāt. 101, 5. षोडश° Verz. d. Oxf. H. 261, a, 15. विंशति° Jān. 2, 24. ऊनद्वि° M. 8, 68. बहु° Buā. P. 9, 7, 6. षड्वर्षिका (I) Verz. d. Oxf. H. 121, b, No. 213, Cl. 4. Auch mit Steigerung des Vowels im vorangehenden Worte; vgl. त्रै°. — 2) eine best. Pflanze, n. AK. 2, 4, 5, 16. H. an. Mān. f. ई Rīān. im CKDa. — Vgl. दश°, दादश°, द्वि°, पञ्च°, पूर्व°, बहु°, महावर्षिका.

वैश्विक (von वैश्विक) 1) adj. jährlich: कार Abgabe, Tribut Buā. P. 18, 5, 19. — 2) n. die Regenzeit: वसिष्ठस्याश्रमे पुण्ये वैश्विकं समुवास ह R. 7, 51, 2.

वैश्विका f. Hagel Çardak. im CKDa.

वैश्विक (von वर्ष) adj. regnend CKDa. und Wilson. Wohl fehlerhaft für वर्षिक.

वैश्वी adj. von वृष्टि gaṇa संकाशादि zu P. 4, 2, 80.

वैश्व m. patron. des Gobala TBa. 3, 11, 3, des Barku (oxyt.) Çat. Ba. 1, 1, 4, 10. 14, 6, 10, 8. wird von den Comm. auf वृष्टि, वृषन् und वृक्ष zurückgeführt.

वैश्वि m. patron. s. WUSA, Ind. Str. 2, 380.

वैश्विकं m. patron. von वृक्षिक gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

वैश्विकवृद्ध adj. nach dem Comm. = वृक्षिकवृद्धेऽनुज्ञातः KAUS. Ba. 7, 4 in Ind. St. 2, 308.

1. वैश्विक्य (von वृक्षि) m. patron. Çūsha's TBa. 3, 10, 15. Kēkitāna's MBu. 6, 8715. Kṛṣṇa's Buā. 1, 41. 3, 36. Pāṇāt. 3, 8, 7. 4, 3, 130. N. pr. des Wagenlenkers Nala's, der später in die Dienste Rūpārṇa's tritt, MBu. 3, 2281. 2292. 2297. 2640. f. ई 1, 4401. 8, 4914. 7, 2503. 12, 16. 14, 1839. 1846. m. pl. das von Vṛṣṇi abstammende Geschlecht, — Volk 2, 1844. 8, 804. 16, 134.

2. वैश्विक्य (vom Vorhergehenden) adj. zu Kṛṣṇa in Beziehung stehend, ihm betreffend MBu. 12, 7652. 7654.

वैश्विक्य (von वृक्षि) m. patron. Çat. Ba. 3, 1, 4, 4.

वैश्विक्य (von वर्षन्) adj. zu oberst befindlich KAUS. 23.

वैश्विक्यणि (von वर्ष) m. patron. P. 4, 1, 155. VArt. N. pr. eines Grammatikers Nīa. 1, 2. Verz. d. Oxf. H. 160, a, 28. — Vgl. वैश्विक्यणि.

1. वैश्व (spätere Form für वार; auch वाल geschrieben; die Bomb. Ausg. des MBu. und Buā. P. वैश्व) m. n. gaṇa धर्धर्चादि zu P. 2, 4, 31. Sindh. K. 280, b, 8. 1) m. Schweifhaar, bes. Rosshaar (Schweif); = कुत्तल, कच, केश, शिरोरुह AK. 2, 6, 2, 46. Tān. 3, 3, 401. H. 568. an. 2, 502. Mān. I. 39. Hālā. 2, 375. = रोमन् H. c. 127. = वृषपुच्छ und श्वपुच्छ (वृषस्य करिणश्च वालधिः) H. an. Mān. वृषवाला: TS. 8, 2, 2, 5, 7, 8, 28, 1. AV. 9, 7, 8. वालादिकमणीयस्मत् feiner als ein Haar 18, 8, 25. 3, 22. 10, 1. 12, 4, 7. Çat. Ba. 3, 4, 5, 17. 6, 2, 4. वालमात्रादसंभिन्नः 8, 3, 4, 1. °दानम् 5, 3, 2, 10. Kīr. Çā. 15, 3, 80. गो: Gonn. 4, 8, 14. वालेषु काशाना-वर्षति TBa. 3, 9, 4, 4. Nīa. 1, 20. 11, 31. वाला: पशूनाम् M. 8, 234. MBu. 1, 1194. वालाकृष्णापुच्छसमभितान् 1237. 13, 3348. 3798. R. 7, 37, 2, 87. Suçā. 1, 28, 6. 13. 93, 16. 100, 4. 2, 90, 6. वक्रेशवालरोमाणि (वाजिनः)

ad Çā. 6, 5. कृष्ण° MBu. 1, 1192. काल° 1236. 7, 959. 8, 2348. सूक्ष्मव-केशवाल (वाजिनः) Vānā. Bān. S. 66, 1. किरति वालान् (वाजिनः) 93, 11. 87, 3. Buā. P. 10, 12, 9. 37, 8. वमरीवालभार Mān. 54. Spr. 2688. द्वै-शर्म्यः किल वालकेतोः सृष्टाः Vānā. Bān. S. 72, 1. Kāthā. 89, 42. वत्स-र्यान्त्रिकापन्या वालः Ind. St. 8, 436. वाललेशो ऽपि व्याघ्राणां पत्स्याङ्गी-वित्तानये Spr. (II) 1. Kāthā. 82, 41. 43. 45. 106, 25. fg. पुनः 49, 21. स° 19. गोवाला: M. 8, 250. Jān. 1, 185. 3, 60. °यथिता P. 4, 3, 151. Schol. सुवाल adj. von einem Elephanten Vānā. Bān. S. 67, 7. बहुवालता च-मर्या: 72, 2. am Ende eines adj. comp. f. छा gaṇa क्रोडादि zu P. 4, 1, 56. — 2) m. Haarsieb VS. 19, 88. Çat. Ba. 12, 7, 2, 11. 8, 2, 14. Kīr. Çā. 14, 1, 27. 19, 2, 8. — 3) m. n. eine Art Andropogon (कृविर्; vgl. केश) AK. 2, 4, 4, 10. Tān. 3, 3, 401. H. an. Mān. Rāthān. 121. Suçā. 1, 72, 4. 238, 15. 344, 5. Vānā. Bān. S. 77, 7. — 4) f. छा und ई gaṇa वृक्षादि zu P. 4, 1, 45. a) वाला a) Kokosnuss (wegen ihrer Fasern so genannt). — b) Gelbwurz (vgl. शिफा). — γ) eine Art Jasmin Mān. — d) वालो a) eine Art Schmuck. — β) = मेघ H. an. Mān. — Vgl. ऊर्धवाल, गोवाल, गो-वाल, दीर्घवाल, दुर्वाल, प्रवाल, मणिवाल, रज्जु°, लोक°.

2. वाल n. angeblich so v. a. पर्वन् (zur Etymologie von सिनीवाली) Nīa. 11, 31.

वालक (von 1. वाल) 1) m. Schweif eines Pferdes oder Elephanten H. an. 3, 75. fg. Mān. k. 129. — 2) m. n. eine Art Andropogon H. 1188. Mān. Hālā. 2, 467. R. Gonn. 2, 83, 20. Suçā. 1, 139, 9. 2, 416, 19. 431, 3. 433, 15. 16. 21. Çānā. Sān. 2, 2, 35. 37. Vānā. Bān. S. 77, 5. 9. 13. 28. — 3) m. f. n. Fingerring Mān. k. 129. 187. — 4) m. n. Armband (vgl. वलय) ebend. — 5) f. वालिका a) Sand (vgl. वालुका) Tān. 3, 3, 35. H. an. Mān. k. 129. — b) eine Art Ohrschmuck Tān. H. 656. H. an. Mān. — c) das Rauschen der Blätter Tān. (wo पिञ्जोला st. पिञ्जे ना zu lesen ist). H. an. Mān. — Vgl. वारि°.

वैश्विक्य 1) adj. मत्ता: oder सच: heissen die in der RV.-Saṃhitā nach 8, 48. aufgenommenen eilf (oder nach Sā. zu Ait. Ba. acht) Lieder Ait. Ba. 8, 15. 6, 24. der Abschnitt wird in den Hdschr. als वैश्विक्यम् bezeichnet Āçv. Çā. 8, 2, 3. Çānā. Ba. 30, 4, 8. Pāṇāt. Ba. 13, 11, 3. 14, 5, 4. Çānā. Çā. 12, 6, 12. Roth, Zur L. u. G. d. V. 38. °खित्या: Verz. d. Oxf. H. 56, a, 8. °खित्याख्यसंकिता Buā. P. 12, 6, 59. स° Kānānāvānā in Ind. St. 1, 61. दशतो वैश्विक्यकाम् 3, 276. — 2) m. pl. Bez. gewisser daumengrosser Rishi, die in Beziehung zur Sonne zu stehen scheinen, Sā. zu Ait. Ba. a. a. O. Ind. St. 3, 236, a. Maitrāj. 2, 8. Taitt. Ān. in Ind. St. 1, 78. MBu. 1, 1385. fgg. 2863. 7683. 2, 437. 3, 174. 10903. 7, 8728. 12, 13564. 13, 442. 681. 4121. 5604. 6488. fgg. R. 1, 51, 27 (32, 26 Gonn.). 3, 10, 2 (nवे ऽवे प्राप्ते पूर्वसंवितान् त्याजिनः Comm.). 39, 30. 4, 40, 60. विरराज — वाल-खित्यैर्विवाणाम् Rān. 13, 10. Kāthā. 12, 142. Buā. P. 3, 12, 43. 4, 1, 39. 5, 21, 17. 6, 8, 38. 12, 11, 49. Mān. P. 18, 49. 52, 24. fg. 106, 53. Sar-vadānānā. 99, 2. Verz. d. Oxf. H. 310, a, 30. °खित्याश्रम 52, b, 27. fg. °कृता धर्मा: 266, b, 24. °खित्येष्टरतीर्थ 67, a, 37. — 3) f. छा Bez. gewisser Ishiākā TS. 5, 3, 2, 5. Çat. Ba. 8, 3, 2, 1. 7. 18, 4, 2, 16. Kīr. Çā. 17, 9, 8. — Zur Etymologie vgl. Çat. Ba. 8, 3, 2, 1. Ait. Ba. 6, 24. Als Eigennamen vermuthlich so v. a. eine kahle Stelle in den Haaren habend, glatzköpfig, jedoch mit spottendem Nebensinn, da वाल eigentlich nicht vom mensch-

lichen Haaren gebraucht wird. Häufig falsch वालि° und वालि° geschrieben.

वालधान (1. वाल + धान) n. Schweiß, Schwanz TS. 7, 3, 26, 2. KĪṬṬ. Ca. 13, 3, 16. LĪṬṬ. 2, 11, 2.

वालधि m. 1) dass. AK. 2, 8, 2, 18. H. 1239. 1244. HALĪ. 2, 286. वस्य-स्य LĪṬṬ. 9, 9, 19. SHAPY. Bn. 5, 10. M. 4, 67. MBH. 7, 1574. 14, 1781. गो: 1, 3924. 13, 5969. सु° (गो) 1, 6662. VANĪ. BṆ. S. 61, 12. 15. शार्दूलस्य R. 2, 64, 19 (बलधि ed. SCHL.). Vgl. चक्रबालधि, दण्ड°, वक्र°. — 2) N. pr. eines Muni MBH. 3, 10736. fgg. (beide Ausgg. बालधि).

बालधिप्रिय 1) adj. seinen Schweiß lieb habend. — 2) m. Bos grunniens RĪĀ. im CKDa. u. चमर; vgl. उपलधिप्रिय und Spr. 2686.

बालन adj. von 1. बलन 2): सूत्र GOLĪ. 9, 14.

बालपाश्या f. eine Perlenschnur, mit der das Haupthaar gebunden wird, AK. 2, 6, 2, 4. H. 655.

बालबन्ध m. Schwansriemen MBH. 8, 976. Eine andere Bed. muss das Wort in Verz. d. Cambr. H. 63 haben.

बालबन्धन m. dass. MBH. 8, 1482.

बालभिद्रु in मरु° (wie st. मरुबालभिद्रु zu lesen ist). Die Redespielderei dieses Namens hat die sechs ersten Vālakḥilja-Lieder zum Stoff. वल्लभस्य m. N. pr. einer Gegend Verz. d. Oxf. H. 352, b, 14.

बालव (बालव, बालव) wohl n. N. eines Karaṇa VANĪ. BṆ. S. 99, 4. 6. KOSṢṢ. im CKDa. im Prākṛit Ind. St. 10, 286. — Vgl. 2. कर्णा 3) m).

बालवर्ति f. Haarbüschchen Suca. 2, 23, 15. fg.

बालवाय m. 1) (Ross-) Haarweber P. 6, 2, 76, Schol. — 2) N. pr. eines Berges P. 6, 2, 77, Schol.

बालवायस 1) adj. auf dem Berge Vālavāja wachsend, — gewonnen werdend. — 2) n. Lasurstein TRK. 2, 9, 29. H. 1063. HĪ. 27. HALĪ. 2, 20.

बालवासस n. ein härenes Gewand M. 11, 92. JĪĀ. 3, 254.

बालव्यजन n. ein Fliegenwedel aus Schweißhaaren insbes. des Bos grunniens H. 717. MBH. 1, 5416. HARIV. 9580. R. 2, 91, 38 (100, 37 GORR.). 6, 112, 78. RAGH. 9, 66. 14, 11. KUMĀ. 1, 13. RĪĀ-TAR. 5, 386. BṆ. P. 4, 15, 15. 10, 81, 17. am Ende eines adj. comp. f. घ्रा RAGH. 16, 57.

बालव्यजन fehlerhaft für °व्यजन H. 717, Schol. SADDH. P. 4, 12, a.

बालवस्त m. Schweiß, Schwanz AK. 2, 8, 2, 18. H. 1244. HALĪ. 2, 286.

बालाक्षी f. eine best. Pflanze (= केशपुष्ट?) ÇABDĀ. bei WILSON.

1. बालाय n. die Spitze eines Haares (Schwanzhaares) ÇYETĀ. UP. 5, 9. als Maass = 8 Raṅgas = 64 Paramāṇu VANĪ. BṆ. S. 58, 2. MĪK. P. 49, 37.

2. बालाय adj. eine haarfeine Spitze habend SHAPY. Bn. 4, 4.

बालायपोतिका f. wohl ein auf einem zugespitzten Pfahle, also gleichsam auf einer Haarspitze, balancirendes Boot Ind. St. 10, 279.

बालावितु m. N. pr. eines Mannes RĪĀ-TAR. 5, 225.

बालि m. 1) N. pr. eines Muni Verz. d. Oxf. H. 52, b, 27. — 2) eines Affen, = बालिन् TRK. 2, 8, 7. H. 704.

बालिक (बालिका) m. pl. N. pr. eines Volkes MĪK. P. 58, 39.

बालिकाय (बा°, v. l. बाणिकाय) m. gaṇa भा° क्त्वादि zu P. 4, 2, 54. बालिकायविध von Vā. bewohnt ebend.

बालिकायन adj. von बालिक gaṇa पत्तादि zu P. 4, 2, 50.

बालिस्त्रिय s. u. बालिस्त्रिय.

बालिस्त्रि m. N. pr. eines Sohnes des Draviḍa ÇAT. 7, 2.

बालिन् (von 1. बाल) 1) adj. geschwünscht oder haarreich; ein Haar habend d. h. desselben bedürftig (für eine Etymologie gebildet) NĪ. 11, 31. — 2) m. N. pr. a) eines Daitja MBH. 2, 367. — b) eines Affen, Bruders des Sugrīva und Sohnes des Indra, TRK. 2, 8, 7. H. 704. MBH. 3, 11194. 4, 752. R. 1, 1, 61. 68. 3, 22. 16, 11. 6, 4, 48. 75, 63. 7, 34, 2. (वासवस्य) बालेषु पतितं बीजं बाली नाम बभूव सः 37, 2, 37. RAGH. 12, 58. BṆ. P. 9, 10, 12. — 3) f. बालिनी das Nakṣatra Aṣvini H. 108.

बालिशिख m. N. pr. eines Schlangendämons MBH. 1, 1552.

बाली in खले°.

बालु m. = एलबालु UNĀ. bei WILSON.

बालुक (von बालुका) 1) adj. a) aus Sand gemacht: °सेतु Spr. 8079. — b) sandhaltig, sandartig. — 2) m. ein best. vegetabilisches Gift H. 1197. — 3) f. ई a) Sandbad. — b) Kampher ÇABDĀ. bei WILSON. — c) Cucumis utillissimus (vgl. बालुङ्गी) H. 1189. HALĪ. 2, 54. ÇATĀ. bei WILSON. — 4) n. = एलबालुक, रुक्मिबालुक AK. 2, 4, 4, 9. H. an. 3, 98. MED. n. 121.

बालुका f. (gew. pl.) Sand AK. 3, 4, 4, 76. H. 1089. an. 3, 75. 98. MED. k. 130. fg. HALĪ. 3, 48. ÇYETĀ. UP. 2, 10. M. 8, 250. MBH. 3, 10723. 13530. बालुकास्विव मुद्रितम् Spr. 677 (II). 4787. Suca. 1, 171, 21. ÇĀ. S. 3, 2, 14. SĪ. D. 64, 11. PĀ. 205, 8. DA. 91, 16. बालुकार्णव Sandmeer, Sandwüste MBH. 17, 48. RĪĀ-TAR. 4, 289. 294. बालुकाम्बुधि dass. 172. Am Ende eines adj. comp. (f. घ्रा) R. 1, 2, 7. 2, 85, 21. 3, 16, 35. HARIV. 9005. fg. VANĪ. BṆ. S. 54, 53. 91. Scheinbar N. einer Höhle MBH. 13, 5491, wo aber mit der ed. Bomb. घोरबालुक zu lesen ist. — Vgl. कर्म° unter कर्म 1) a) (MBH. 18, 50 liest die ed. Bomb. °बालुकास्तप्ताः), तप्तबालुक, ब्रह्मबालुक, रक्त°, स्थूलबालुका.

बालुकागड n. ein best. Fisch HĪ. 190.

बालुकात्मिका f. Sandzucker ÇABDĀ. bei WILSON.

बालुकाप्रभा f. N. einer Höhle bei den Çaina H. 1360.

बालुकि m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. Oxf. H. 234, a, 6. बालुकिन् HALL 16. बालुकि und बालुकि v. l.

बालुकेल n. eine Art Salz Suca. 1, 227, 8.

बालुकेश्वरतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, b, 29.

बालुङ्गी f. = बालुकी Cucumis utillissimus TRK. 2, 4, 36.

बालुक m. = बालुक 2) H. 1197, v. l.

बालेय m. patron. KĪṬṬ. Ca. 10, 2, 21. — Vgl. बालेय (in der Bed. Esel VANĪ. BṆ. S. 86, 26. 88, 5 mit व geschr.).

बाल्क (von बल्क) adj. aus Bast gemacht AK. 2, 6, 2, 12. n. Zeug —, ein Gewand aus Bast: °कर्तृ MĪK. P. 15, 29.

बाल्कल (von बल्कल) 1) adj. aus Bast gemacht. — 2) f. ई ein best. berauschendes Getränk TRK. 2, 10, 15.

बाल्गव्य m. patron. von बल्गु gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105.

बाल्गव्यायर्नै f. zu बाल्गव्य gaṇa लोकितादि zu P. 4, 1, 15.

बाल्गुक (von बल्गु) adj. (f. ई) recht sterblich u. s. w. gaṇa बहुस्त्यादि zu P. 5, 3, 108.

बाल्मिकि m. v. l. für बाल्मीकि gaṇa गक्तादि zu P. 4, 2, 135.

वाल्मीकीय adj. von **वाल्मीकि** v. 1. im **gāṇa** गङ्गादि zu P. 4, 2, 188.

वाल्मीकी 1) adj. von **Vālmiki** verfasst: काव्य **BRĀHMAVĀY**. P. bei **BUNARU**, **Bhāg.** P. I, xxiii. — 2) m. = **वाल्मीकि** **TAIK.** 2, 7, 19. H. 846. **MBh.** 5, 2946. **HARIV.** 3285. R. 7, 71, 9. **WEDR.** **RĀMAT.** Up. 306. ein Sohn **Kītraguṇṭa's** Verz. d. **Oxf. H.** 341, b, No. 799.

वाल्मीकीय n. wohl = **वल्मीक** **Amolsenhauſe** **ADBR.** Bn. 6, 6 in **Ind. St.** 4, 40.

वाल्मीकि (von **वल्मीक**) m. N. pr. **gāṇa** गङ्गादि zu P. 4, 2, 188. einer der Söhne des **Garuḍa** **MBh.** 5, 3596. ein alter **Rshi**: **वाल्मीकिवत्** निर्भूतं स्ववीर्यम् 1, 2110. 2, 297. 12, 7521. **Grammatiker** **TS.** **Paṭr.** 5, 96. 9, 4. **Verfasser** des **Rāmājāna** **TAIK.** 2, 7, 18. H. 846. **HALL.** 2, 257. **अपि** चाप्ये **पुरा** गीतः श्लोको **वाल्मीकिना** भुवि। न कृतव्याः स्त्रिय इति **MBh.** 7, 6019. **HARIV.** 5. R. 4, 1, 1. fgg. 2, 56, 13, c. **RAGH.** 14, 45. **VP.** 273. **Bhāg.** P. 6, 18, 4. **WEDR.** **RĀMAT.** Up. 314. **Saṁsk.** K. 183, b, 11. **Kṣatriṣ.** 1, 2. **Madhus.** in **Ind. St.** 4, 20, 25. Verz. d. **Oxf. H.** 124, b, 36 (०मुनि, ०कवि). **Verfasser** des **Jogavāsishṭha** **HALL** 121. **Ind. St.** 4, 468. des **Adbhutarāmājāna** ebend. des **Gāṅgāshṭaka** Verz. d. B. H. No. 1352. **गौड** 973.

वाल्मीकीय adj. zu **Vālmiki** in Beziehung stehend, von ihm verfasst u. s. w. **gāṇa** गङ्गादि zu P. 4, 2, 188. तपोवन **RAGH.** 15, 11. **रामायण** R. in den Unterschr. der Sarga.

वाल्मीकीय n. und ०तीर्थ n. N. pr. eines **Tīrtha** Verz. d. **Oxf. H.** 66, b, 25. 77, a, 15.

वाल्मीय (von **वल्मी**) n. das Beliebte, das in Gunst-Stehen: राज् ० beim Fürsten **MBh.** 4, 687. **नरेन्द्र** ० **Varāṇ.** **Bh.** S. 53, 72. **वाल्मीयमा** याति जनस्य 85, 7. **वाल्मीय** केशवमयं वक्तव्यः so v. a. die **Gunst** **Keṣava's** besitzend **HARIV.** 8321. **स्थविराणां** रिरंमूनां स्त्रीणां **वाल्मीयमिच्छ** ताम् **Suṇ.** 2, 153, 13. **पूर्वाक्तं** प्राप भूयते। **वाल्मीयम्** **KATHA.** 20, 46. **वाल्मीयं** तस्य लेभिरे **RĀGA-TAN.** 6, 158. **Zärtlichkeit**: **विविधघटनावाल्मीयानां** निधिः 2, 1.

वाल्मीकिरि m. **Cucumis utillissimus** **HAN.** 126. — Vgl. **वालुक**.

वाक् **ČAN.** 4, 15. adv. doppelt betont, vermuthlich Zusammenrückung zweier Partikeln, bekräftigend und dem Worte nachgesetzt, auf welches der Nachdruck fällt: *gewiss, gerade, eben*. Besonders häufig im ersten von zwei correlaten Sätzen, daher namentlich im Relativsatz gebraucht. Das Wort ist dem umständlichen Stil der **Brāhmaṇa** eigen; im **ČAT.** Bn. erst vom 6ten Buche an häufig. Einfluss auf den Ton des verbi finiti P. 3, 1, 64. **एष** वाक् सौ ऽग्निरित्यौक्तः das ist gerade derselbe **Agni** **TS.** 2, 2, 4, 8. 3, 1, 6. **त्रीणि** वाक् सर्वानि 3, 2, 3, 1. **TBn.** 4, 1, 40, 3. 2, 1, 2, 9, 10. **ČAT.** Bn. 1, 9, 3, 16. **अस्थन्वान्वाव** पशुर्जायते 6, 6, 2, 9, 4, 10. **सुतं** वाक् दीता सत्यं दीता **AIT.** Bn. 1, 6. 12. 15. **मकुटाव**, **अभ्यत्यं** वा 3, 9, 15. **यदि** क् वा अपि बह्व इव ज्ञायाः पतिर्वाव तासां मिथुनम् 47. 5, 25. **अग्निर्वाव** पुरा-**दितः** पृथिवी पुराधाता 8, 27. **इयं** वाक्, **अतो** **TBn.** 4, 4, 6, 3. **पुरुषे** वाक् मुक्तम् **AIT.** Up. 2, 3. तव क् वाक् किल भगव इदम् dir allerdings gehört dieses **AIT.** Bn. 4, 14. **आदित्येन** वाक् सर्वं लोको मकीयते **TAIT.** Up. 4, 5, 2. **ब्राह्मी** वाक् त उपनिषदमब्रूम **KENOP.** 92. नामो वाक् भूयो ऽस्ति **KHĀND.** Up. 7, 1, 5. 3, 2. **वाग्वाव** नामो भूयसी 2, 1. 3, 1. 4, 1 u. s. w. **अहं** वाक् पि-**तास्मि** यो मन्त्रकृदस्मि **PAÑĀV.** Bn. in **Ind. St.** 9, 46. **एतावती** वाक् प्रजा-

पतेर्वेदिर्वाक्कुहनेब्रूम 1, 35. **एष** वाक् देवतत्पः 19, 78. **MAITRUP.** 2, 6. **अयं** वाक् 1. **इयन्वाव** किल पशुर्यावती वपा **AIT.** Bn. 2, 18. **एवं** क् वाक् 4, 25. 3, 11. **TBn.** 4, 2, 2, 5. nach इति 6, 9, 9. 7, 9, 5. **TS.** 1, 5, 9, 5. nach इ-**त्यम्** 2, 6, 9, 5. **पुरा** खलु वाक् 6, 1, 44, 6. **यदाव**, तदेव **AIT.** Bn. 1, 2. **यदि** वाक्, तर्ह्येव 27. **यस्य** वाक्, सैव 2, 6. **यतरो** वाक्, स एव 3, 9. **TBn.** 1, 5, 22, 3. 22, 2. 3, 8, 44, 1. **TS.** 2, 6, 2, 1. 5, 6, 2, 1. **यो** क् खलु वाक्, स वा **एष**: **MAITRUP.** 2, 4. **यथा** वाक् **VEDĀNTA.** (Allah.) No. 77. **यदि** वाक् **Bhāg.** P. 2, 9, 3. 5, 1, 6. 5, 22. **यद्** क् वाक् 3, 15. **तस्यामु** क् वाक् 1, 24. **इति** क् वाक् 22. **अथ** क् वाक् 5, 9, 39. **सद्यो** क् वाक् (= तु वाक्) **ČAT.** Bn. 11, 5, 4, 12. **त्रयो** क् वाक् पशवो ऽमेध्याः 12, 4, 2, 14.

वाक्हृक् (vom intens. von **वद्**) adj. **Vor.** 26, 152. **gāṇa** कुर्वदि zu P. 4, 1, 151. sehr beredt, geschwätzig, streitsüchtig **AK.** 3, 1, 35. H. 346. **Vaiś.** bei **MALLIN.** zu **Čac.** 2, 27. **Bhāgavṛtti** bei **UśāVAL.** zu **UṇāDIS.** 4, 41. **MBh.** 12, 595. **ČAN.** zu **Bh.** **Ān.** Up. S. 308.

वाक्हृक्वाव (von **वाक्हृक्**) n. *Beredamtheit* **PAÑĀV.** 4, 14, 107.

वाक्हृक् m. patron. von **वाक्हृक्** **gāṇa** कुर्वदि zu P. 4, 1, 151.

वाक्प m. eine Art Basilienkraut **ČANDĀ.** im **ČKDa.**

वाक्त् (वाक्त्), **वाक्त्यते** **Dhātup.** 26, 51. wählen: **वाक्त्पमाना** **Bhāṭ.** 4, 28. **वाक्त्** gewählt **AK.** 3, 2, 41.

वाक्छ m. ein bes. Pfeil **H.** 780, Schol.

वाक्चि (vom intens. von 1. **वक्**) adj. P. 3, 2, 171, **Vārtt.** 4. **Vor.** 26, 154. trefflich führend **RV.** 2, 9, 6.

वाक्वात (वाक्वात **Padap.**) 1) adj. etwa geliebt, Liebling (vgl. 1. **वन्**): स ते वाक्वातो जर्तामियं गीः **RV.** 4, 4, 8. उप ब्रध्न वाक्वातो वृषणा कुरी इन्द्र-**मपसु** वततः 8, 4, 14. — 2) f. **आ** **Favoritin**, nach den Comm. diejenige Gattin eines Fürsten, welche der Matrike, der Gesalbten, nachsteht, aber der परिवृत्ति vorangeht. **सेना** वा इन्द्रस्य प्रिया ज्ञाया वाक्वाता प्राप्तका नाम **AIT.** Bn. 3, 22. **शची** वाक्वातो सुपुत्रो चादितिम् **ČAN.** **Ghṇ.** 1, 12. **TBn.** 4, 7, 2, 3. **Āc.** **Ča.** 10, 8, 12. **ČAT.** Bn. 13, 2, 6, 5. 4, 2, 5, 2, 6. **KĪT.** **Ča.** 20, 1, 12. 3, 5, 5, 15. **R.** ed. **Bomb.** 4, 14, 35.

वाक्वातर (वाक्वातर **Padap.**) nom. sg. der **Anhängliche, Getreue**: वा-**वात्युः** पुंरदरः **RV.** 8, 1, 8. **सधस्तुतिं** वाक्वातुः सव्युरा गच्छि 16.

वाक्व m. *Schiff* **ČANDĀ.** im **ČKDa.** — Vgl. **वाक्व**.

वाक्व s. **वाक्वाक्व**.

वाग्, **वाग्** **Dhātup.** 26, 54 (शब्दे). **वाग्** **वाग्**, **वाग्**, **वाग्**: **वाग्**-**शिरे** und **वाग्** **(ved.)**: **वाग्** **वाग्** **P.** 7, 3, 87, **Vārtt.** 1. **RV.** 4, 50, 5. **वाग्**-**वानैः** **अवाशिष्टास्** **TBn.** 3, 7, 9, 1. **blöhen, brüllen** (von der Kuh), **howlen** (vom Schakal u. s. w.); auch vom Ruf grösserer Vögel: **krächzen; ächzen**: **यस्यामिहोत्री** **उक्षमाना** **वाग्** **AIT.** Bn. 5, 27. **धेनवो** **वाग्** **RV.** 1, 72, 6. 3, 87, 3. तं (उत्तमां) **वाग्** **मृतयः** **सचते** 9, 98, 4. **अवाग्** **धृतिर्यो** **वृषभस्याधि** **रेतसि** 19, 4. 86, 31. Da von **वग्** dieselbe reduplicirte Form gebildet wird, so wird mit dem Doppelsinn gespielt, z. B. 9, 97, 34 vgl. mit 35. — **ČAT.** Bn. 12, 4, 2, 12. **KĪT.** **Ča.** 25, 9, 12. **KAUC.** 63. vom Raubvogel **Pā.** **Ghṇ.** 3, 5. **Klagerufe**: **बिभ्यस्यतो** **वाग्** **शिरे** **Nir.** 1, 10. स वि-**द्युता** **दधति** **वाग्** **त्रितः** **RV.** 5, 54, 2. — **वाग्** **R.** **Gom.** 4, 27, 18. **Varāṇ.** **Bh.** S. 90, 13. **काका** **वाग्** **R.** 7, 6, 58. **वाग्** **शिवाः** 55. **वाग्** **MBh.** 2, 1547. 5, 4857. **R.** 3, 64, 1. **Varāṇ.** **Bh.** S. 95, 42. **वाग्** **MBh.** 1, 5438. 12, 4212. **Spr.** 4594. **वीची** **कूचीति** **वाग्** **सारिकाः** **MBh.**

16, 38. HANV. 1146. 9297. *Māṇḍ.* 143, 18 (वासति). *Varāṇ. Bṛh. S.* 40, 68, 88, 6. 98, 39. *वाशति* MBh. 3, 2881. 10437. *का कृत्*: स्मेति वाशत्यः 10493. 6, 4626. HANV. 1144. 1146. 4820. *Varāṇ. Bṛh. S.* 88, 21. 98, 28. 48. *Māṇḍ. P.* 2, 44. ववाशिरे च दीप्ताया दिशि गोमायुवाय-
ताः MBh. 6, 689. 4822. *Ragh.* 11, 61 (ed. St. ववाशिरे, ed. Calc. ववा-
शिरे). BHATT. 14, 74. 76. वाशिला *Varāṇ. Bṛh. S.* 98, 26. — Vgl. राष्
und 1. राष्.

— *caus. blöken* —, *krächzen machen* RV. 9, 21, 7. कृत्सो यथा गुणं वि-
द्यस्यावीवशन्मि 32, 3. धेनुर्वायो ध्ववीवशत् 34, 6. गाः 107, 26. क्रापा
सिन्धूना कलशो ध्ववीवशत् *dröhnen machen* 86, 19. तमग्निं मनवे ध्यामवा-
शयः *hast dröhnen d. h. donnern gemacht* 1, 31, 4. med. *sich laut hören*
lassen: प्रावा यत्र मधुपुडुच्यते बृहदवीवशत् मतिभिर्मनीषिणाः 10, 64, 15.

— *intens. laut heulen*, — *krächzen*: पक्षापकेति मुग्धो वावाशयते व-
यांसि च MBh. 6, 111. वावाशयमान 12, 889 nach der Lesart der ed. Bomb.
st. *राशयमान* der ed. Calc.

— *घनु ein Gebrüll u. s. w. oruēdorn*: वामे वाशित्वादि दक्षिणपार्श्वे
ऽनुवाशते यातुः *Varāṇ. Bṛh. S.* 98, 26. कृत्यस्यश्वाद्यो ऽनुवाशते 88, 107.
mit acc.; pass.: ते ग्राम्यसत्त्वैरनुवाशयमानः 91, 2. शकुनो दीप्तो वामस्थे-
नानुवाशितः 86, 70.

— *प्रत्यनु dass.*: द्वाभ्यामपि प्रत्यनुवाशितास्ते मृगाः *Varāṇ. Bṛh. S.* 91, 2.

— *घभि blökend u. s. w. begrüßen, anbrüllen u. s. w.*: घभि स्वा न-
क्तीरुषो ववाशिरे ऽग्ने वृत्ते न स्वस्तेषु धेनवः RV. 2, 2, 2. स्तायस्तेरि-
भि वावश् इन्द्रम् 9, 94, 2. 90, 2. 10, 123, 3. मृत्समर्दं कपिञ्जलो ऽभिववाशे
Nm. 9, 4. अभिववाशतः MBh. 6, 58. 18, 1073. *Varāṇ. Bṛh. S.* 98, 39. — Vgl.
वस्तान्निवाशिनः.

— *उद् wehklagend anrufen*: उद्वाशयमानः पितरम् BHATT. 3, 32.

— *नि s. निवाश.*

— *प्र ein Gekrächz erheben*: काकैः प्रवाशद्भिः *Varāṇ. Bṛh. S.* 98, 8.

— *प्रति Jmd (acc.) sublöken, zukrächzen*: प्रति गाव उषसं वावशत्
RV. 7, 78, 7. यदन्यच्छुनश्च गर्द्भाच्च प्रतिवाशयते *Pāṇḍav. Br.* 21, 3, 5. 6.
Litj. 9, 8, 16. प्रतिवाश्य *Varāṇ. Bṛh. S.* 98, 29. fg. — Vgl. प्रतिवाश.

— *सम् zusammen blöken u. s. w.*: समुन्निर्वाभिर्वावशत् नरः RV. 1, 62,
3. इकेकं ज्ञाता समवावशीताम् 181, 4. स सिन्धुभिः कलशो वावशानः समुन्नि-
र्वाभिः 9, 96, 14. — *caus. zusammen blöken lassen*: धेनुः *Litj.* 3, 6, 1.

1. वाशी (von 1. वश) adj. etwa *botmäßig, gehorsam* (= कात्त oder श-
ब्दायमान *SL.*) RV. 9, 19, 21.

2. वाश adj. entweder eben so oder zu 2. वश, in einer Formel VS.
10, 4. TS. 2, 4, 2, 2. 9, 3. वाशी 3, 3, 1. — *TBa.* 1, 7, 5, 4.

3. वाश 1) m. patron. von वश *Čikāh. Ča.* 6, 11, 22. — 2) n. N. eines
Sāman *Ind. St.* 3, 236, a. *Litj.* 1, 6, 45.

1. वाशक (von वाष्) adj. *krächzend*: नानावाशकक रूपतिरुविह *Māṇḍ.*
144, 11.

2. वाशक 1) m. *eine best. Pflanze*, = वासक *Colaba. und Lois.* zu AK.
2, 4, 3, 22. — 2) f. वाशिका dass. *dies.* zu AK. 3, 4, 3, 21. *Varāṇ. Bṛh. S.*
88, 22, v. l. (nach Kern).

वाशन (von वाष्) 1) adj. *krächzend, zwitschernd u. s. w.*: भृङ्गस्तिको-
किलकुम्भिववाशनेः BHATT. 6, 73. — 2) m. proparox. संज्ञायाम् *gaga n-*
न्यादि zu P. 3, 1, 184. — 3) n. *das Blöken* *Comm.* zu *TBa.* III, 518, 8.

16. — Vgl. घोर°.

वाशव m. = वसव *Dvīrōpak.* in *Verz. d. Oxf. H.* 194, 5, No. 449.

वाशा f. *eine best. Pflanze*, = वासक *Čandab.* im *ČKDr.* *Kauç.* 8. 89.
— Vgl. वासा.

वाशि *Unādis.* 4, 124. m. = घग्नि *Uśāval.*

1. वाशित (von वाष्) n. *Gehoul; Gekrächz u. s. w.* AK. 1, 1, 6, 4. H.
1407. गोमायु° *R.* 3, 64, 10. शकुनेः MBh. 9, 1797 (वासित ed. Calc.). *Varāṇ. Bṛh. S.* 88, 26. 29. 36. गृधवायस° *Kathās.* 18, 147. 121, 169. मयूर-
वासित *Comm.* zu *Nāṭas.* 2, 4, 86.

2. वाशित = वासित (von वासय्) *Svāmin* zu AK. nach *ČKDr.*

वाशितो (von वाष् oder वाष्) f. 1) *eine rindernde Kuh*: धूमिकन्दमृषभो
वाशितामिव (वासिताम् die Hdschr.) AV. 5, 20, 2. यथर्षभार्थं वाशिता न्या-
विच्छायति *TBa.* 4, 1, 9, 9. *Ait. Br.* 6, 18. 21. fg. *Kāṇ.* 13, 4. MBh. 1, 4114.
4, 812 (wo mit der ed. Bomb. वर्षभम् st. नरर्षभम् zu lesen ist). 7, 5483.
R. 7, 32, 52. *Buā.* P. 10, 46, 9. auch von andern weiblichen Thieren ge-
braucht, die nach dem Männchen verlangen; insbes. von der *Elephan-*
tenkuh (*Elephantenkuh* überh. AK. 3, 4, 44, 78. *Tak.* 2, 8, 35. H. c. 178.
an. 3, 295. fg. *Med.* t. 182. *Hār.* 82) MBh. 1, 4109. बृहती वासिताकृतोः
समदाविव कुञ्जरी 5844. 7092. 4, 751. 7, 314. 7102. 11, 642. *R.* 8, 23, 16. 7,
23; 24. *Ragh.* 19, 11. *Buā.* P. 8, 12, 32. von einer *Löwin*: वासितासगमे
यती सिंहाविव मरुत्वावे MBh. 6, 5395. von *Gazellen*: वासिताभिः स्व-
त्राभिर्मृगीभिः परिवारितम् (मृगम् *Māṇḍ. P.* 68, 21. *Weib, Gattin* überh.
AK. H. an. *Med.* *Halj.* 2, 326. कृत्वा सार्धं च नारीं च व्यसनित्वाच्च वा-
सिताम्। भर्तव्यत्वेन भार्या च MBh. 12, 9632. यो भर्ता वासितातुष्टे भर्तुस्तु-
ष्टा च वासिता 13, 5854. Im MBh. *R.* *Ragh.* *Buā.* P. *Māṇḍ. P.* und bei
den Lexicographen (nach *ČKDr.* soll AK. वाशिता lesen, aber bei वा-
सिता wird dasselbe gesagt) stets वासिता geschrieben.

वाशिन (von वाष्) adj. *heulend, krächzend u. s. w.*: मण्डलीः काकग-
णाणांकीणां रूतवासिभिः (des वृत्तवाशिभिः) *Kām. Nitis.* 16, 26. — Vgl.
काक°, घोर°.

वाशिष्ठ s. वासिष्ठ.

वाशी f. 1) *ein spitzen Messer*, bes. zum Schneiden: वाशीमेका विभ-
र्ति कृत्स्नं घ्रायसोम् RV. 8, 29, 3. सं शिशित् वाशीभिर्वाभिर्मृताय ततश्च
10, 53, 10. घृष्मन्मयी 101, 10. der *Marut.* 1, 37, 2. 88, 3. 5, 53, 4. यज्ञो
शिवः पूर्वधीतज्ञा कृत्स्ने वाश्या (वास्या die Hdschr.) AV. 10, 6, 3. RV.
8, 12, 12. यदने घृतेभिराहुतो वाशीमग्निर्भरत् उच्चैव च *wenn Agni sein*
Messer d. h. die spitze Flamme auf und ab bewegt 19, 28. वासि *Unādis.*
4, 124. P. 3, 3, 808. Vārti. 7. Schol. = हेनवस्तु *Uśāval.* = काष्ठभेदि-
नी *dors.* zu 117. वासी *Ait. Tak.* 2, 10, 3. H. 918. वास्येकं (वास्येकं ed.
Calc.) सततो बद्धम् MBh. 1, 6605. 8, 5250 (वाशी ed. Bomb. = काष्ठप्र-
द्वृत्तं शस्त्रम् *Nīlak.*). — 2) angeblich *Stimme, Ton* *Nāṭas.* 1, 11. Nm. 4,
16, 19. — Vgl. किरण°.

वाशीमत् (von वाशी) adj. *ein Messer tragend* Nm. 4, 16. die *Marut*
RV. 5, 87, 2. *Agni* 18, 20, 6.

वाष्पूरा f. *Unādis.* 1, 89. *Nacht Uśāval.*

वाश्व (von वाष्) *Unādis.* 2, 12. adj. (f. घग्नि) *blökend, brüllend; dröhnend;*
klingend; pfeifend: das Rind RV. 1, 32, 2. 28, 5. 95, 6. 2, 34, 15. 8, 43, 17.
9, 12, 7. 34, 6. 77, 1. 10, 119, 4. वाग्नेव वृत्ते सुमना उरुताम न्येतु 149, 4.

भगवान्पि याति दीनान्वासमेव (वासमेव ed. Bomb.), वत्सकम् *wie eine Kuh ihr Kalb* Bāḥ. P. 4, 9, 17. धावतीभिश्च वासाभिश्चोभारैः स्ववत्सकान् 10, 46, 9. गिरः RV. 8, 44, 25. Winda 7, 8. 1, 37, 10. — 10, 99, 1. compar. Kāṭh. 33, 4. — Nach Viçva bei Uśéal. m. Tag; n. Haus, Wohnung; Kreuzweg; dieselben Bedeutungen bei Wilson und im ÇKDr. angeblich nach Med., wo aber die gedr. Ausg. वस hat; vgl. वास.

वापुका f. N. pr. eines Dorfes Rāśa-Tar. 8, 1262. 1491.

1. वास् s. वाप्.

2. वास्, वासयति s. वासय्.

1. वास (von 3. वस्) m. *Gewand, Kleid* Comm. zu AK. 2, 6, 8, 17. कृ-
त्तवासाय MBh. 13, 882. चीरवल्कलवासधृक् HARIV. 12089. nur schein-
bar Kāṭh. 3, 71, wo वासस्यल्लकम् zu schreiben ist. Eine aus metri-
schen Rücksichten für वासम् eintretende Nebenform. — Vgl. 2. उद्वास,
कृत्ति°, 2. गो°, घन°, 2. पट°.

2. वार्त्त (von 5. वस्) m. n. Siddh. K. 249, b, 7. zu belegen nur m. 1) *das
Haltmachen für die Nacht, Ueberrachten; das Verweilen, Aufenthalt; Auf-
enthaltort, Wohnung* AK. 2, 2, 5, 3, 4, 24, 73. H. a. n. 2, 592. शिशुं मृत्प्यायवो
न वासे RV. 5, 43, 14. Kāṭh. Ça. 16, 6, 21. 25, 4, 3. 13, 23. Ācy. Gṛh. 1, 8, 7.
Ça. 3, 14, 18. Çāṇh. Gṛh. 2, 12. दिवसात्ते परिभ्राताः — विहारावसथेव
वीरा वासमरोचयन् MBh. 1, 5014. व्यपयतेषु वासाय सैन्येषु 7, 2478. न्य-
योधमेव वासार्थे कल्पयामासतुः R. 2, 82, 100. वासमाज्ञापयत् 5, 74, 20. श्वं
जगाम सुकतं वासाय 7, 54, 18. वासार्थमाहोक् मकृतरुम् Kāṭh. 42, 42.
श्वं वासाय प्राविशं गृहम् 71, 264. विविशुः सर्वतः पार्थ वासायेवापउजा
रुम् MBh. 7, 5620. अमाच्छातः कुरुते वासम् 11, 165. R. 1, 33, 20 (34, 18
Gonn.). तस्यास्तीरे तदा सर्वे चक्रुर्वासपरिग्रहम् 36, 8. क्वा तु शैलपृष्ठे
तो वासमेकां निशाम् 3, 77, 4. 1, 63, 8. 7, 66, 16. 71, 8. चक्रुर्वासं नाधनि *sie
machten unterwegs nirgends Halt* 108, 1. करोति वासं गिरिगह्वरेषु *sei-
nen Wohnsitz aufschlagen* Spr. 2047. गर्भवासेषु कुर्वन्ति वासम् MBh. 11,
166. तत्र वासं न कारयेत् Spr. 1670. वासं चाभ्यकल्पयत् R. 2, 54, 17. स-
मसात्तस्य शैलस्य सेना वासमकल्पयत् 98, 29. R. Gonn. 1, 1, 45. अन्यत्र
वासं परिकल्पयन्तु VARĀH. Bṛh. S. 59, 11. गङ्गापकण्ठे वासश्च विक्षितो
कृस्तिनापुरे Kāṭh. 18, 63. यदि तावदने वासश्चित्तस्त्वया MBh. 4, 1924.
तस्मिन्गृहे नित्यमुपैमि वासम् 13, 524. ऋषीणामाश्रमे वासमभ्ययात् R. 7,
66, 15. नन्दनवासमेत्य MBh. 3, 12848. अज्ञातकुलशीलस्य वासो देवो न क-
स्यचित् Spr. (II) 106. इतो वासमर्जुन रोचय MBh. 4, 8. mit einem loc.
componirt P. 6, 3, 18. ग्रामेवास und ग्राम° Schol. गृहस्थिके Jāṇ. 3, 297.
गृहे MBh. 1, 1877. शरभङ्गाश्रमे R. 1, 3, 17. fg. वने 2, 52, 61. Spr. 587. 2183.
2730. काञ्चनपञ्जरे 2782. विदेशे 5373. व्रजे Bhāg. P. 3, 2, 16. असकृद्भवा-
सेषु वासः M. 12, 78. नरके Bhāg. 1, 44. Bhāg. P. 8, 21, 32. स्वर्गे R. 2, 27, 20.
पादमूले Bhāg. P. 7, 1, 37. तत्पदे Pāṇ. 1, 4, 15. गुरोः कुले M. 2, 243.
गुरो 67. Kām. Nitis. 2, 22. दासीषु MBh. 2, 2280. नारीणां चिरवासे वा-
न्धवेषु 1, 2999. Mārk. P. 77, 19. अरण्य° R. 2, 28, 28 (°वासे वसतः). 44,
6. पुर° 95, 12. परगृह° UTTARAR. 20, 3 (27, 3). अन्यगृह° Spr. 1765. 5418.
Rām. 19, 2. स्वर्ग° Suçr. 1, 96, 4. स्वर्गवासकर *einen Aufenthalt im Him-
mel verschaffend* HARIV. 282. गोलोक° Pāṇ. 1, 4, 24. अन्धतामिस्र°
Kāṭh. 4, 63. वासं वस् *sich niederlassen, sich aufhalten, wohnen, leben:*
अस्तमर्के गते वासं केशिन्यां तावदोषतुः R. 7, 51, 30. नाब्राह्मणे गुरो शि-
ष्यो वासप्रत्यस्तिक वसेत् M. 2, 243. चतुर्दश वने वासं वर्षाणि वसतो

मम R. 2, 37, 5. अ वास वसतो मद्वे MBh. 3, 3030. अ वासेन न्यव-
सत्रास्तस्य निवेशने 2658. दुर्गवासं बहुधा निरूप्य *ein schwerer Auf-
enthalt* 12844. तस्मिन्गुरो गुरुवासं निरूप्य 14, 749. उषिता मुखवासम्
R. 1, 17, 17 (6 Gonn.). वसन्बहुदुःखवासम् Bhāg. P. 3, 31, 20. अनाश्रमे *das
Leben ausserhalb der vier Āśrama Jāṇ.* 3, 241. Am Ende eines adj.
comp. *seinen Aufenthalt habend, wohnend in:* व्रज° HARIV. 4213. तत्ती-
रवासानि (°वासीनि ed. Bomb.) देवताभिः R. 2, 52, 84. एक° *am selben
Orte lebend* Spr. 856. गुरु° *beim Lehrer* MBh. 14, 917. मुख° *frohe Tage
verlebt habend* R. 1, 17, 20 (9 Gonn.). — न जहति श्रुको वासम् *Wohnstätte*
MBh. 13, 269. Vop. 23, 6. वासं विवेश *Haus* HARIV. 7679. दृश्यसे ब्राह्म-
णानां च वासाः R. Gonn. 1, 51, 4. Kāṭh. 71, 82. Daçar. 74, 14. Vrt. in
L.A. (III) 8, 20. Dhōrtas. 75, 10. Pāṇ. 118, 23. Bhāg. P. 1, 16, 33. तो
तपसा वासो यशसा तेजसामपि । ऋषी *Stätte* MBh. 12, 18346. कासविला-
सवासवसति Dhōrtas. 73, 16. Vgl. वसते°, उद्°, कीर्ति°, गर्भ° (auch MBh.
11, 166. Kāṭh. 29, 110), 1. गो°, ग्राम°, जल° (*im Wasser sich aufhaltend*
auch R. Gonn. 2, 28, 26), तपो°, नाग°, पङ्क°, 1. पट°, बद्रीवास, बिलवास,
ब्रह्म°, भूत°, मर्कट°, मृगमादवास, पथावासम्, वन° (adj. auch MBh. 14,
917), वारि°, वेश°, शयनीय°, अम्बुवासी. — 2) *Tagereise:* स गत्वा गणि-
तान्वासान्सप्ताष्टौ R. 7, 71, 3. — 3) *Lage, Verhältnis:* नैवविधेषु वासेषु
भयमस्ति HARIV. 9933. — 4) = वासना *Vorstellung, falscher Schein:* भु-
जंगभोगवासेन श्रोणिसूत्रेण MBh. 4, 190.

3. वास m. *Wohlgemach* Vikr. 38. Mālatī. 148, 4. — Vgl. 3. पट°, म-
ङ्गवास, मुखवास (auch Çu. 9, 52), वक्त्र°, सु° und वासय्.

वासःकुटी *Zelt* Çāṇdhārthak. bei Wilson.

वासःपत्त्यूनी m. VS. Prāt. 3, 37. *Kleiderwäscher* VS. 30, 12.

1. वासक = 1. वास am Ende eines adj. comp.: अशुद्ध° *schmutzige
Kleider tragend (in einem verrufenen Hause wohnend* St.). Jāṇ. 2, 266.
सर्व° *vollständig gekleidet (= सर्वस्याच्छादक Nilak.)* im Gegens. zu दि-
ग्वासम् MBh. 13, 753. संवीतासित° Kāṭh. 73, 288. पट° (so die ed.
Bomb.) m. N. pr. eines Schlangendämons MBh. 1, 2159.

2. वासक (von 2. वास) 1) n. *Schlafgemach* Kāṭh. 8, 31. 15, 21. 17,
131. 18, 281. 22, 14. 24, 166. 30, 113. 115. 33, 13. 45, 317. 46, 249. 48, 188.
49, 117. 71, 50. 87, 157. 73, 187. 837. 120, 47. am Ende eines adj. comp.
f. आ 17, 66. — 2) m. pl. N. pr. eines Volkes Mārk. P. 57, 46; vgl. वन°.

3. वासक (von 3. वास) 1) m. a) *Wohlgemach:* मुख° = मुखवास Pāṇ. 3, 9, 4. — b) *Gendarussa vulgaris Nees.*, ein hübscher Strauch in Gär-
ten, AK. 2, 4, 8, 22. Aush. 6. Suçr. 2, 69, 15. 208, 13. 222, 18. Çāṇh. Saṃh.
2, 1, 7. 2, 82. 59. °स Suçr. 2, 505, 4. — 2) f. वासका f. dass. Çāṇdh. im
ÇKDr. वासिका f. dass. AK. 2, 4, 8, 21. Çāṇdh. im ÇKDr. VARĀH. Bṛh.
S. 55, 22.

4. वासक m. = गानाङ्गविशेष ÇKDr. mit folgendem Belege aus Saṅ-
gitadām.: मनोहरो ऽथ कन्दर्पशारुनन्दन एव च । चतुरो (1) वासकाः प्रो-
क्ताः शंकरेण स्वयं पुरा ॥ केषांचिन्मते नामान्यपि पृथक् । विनोदो वरदश्चैव
नन्दः कुमुद एव च । चतुरो वासकाः प्रोक्ता गी. वाङ्मविशारदः ॥

वासकर्णी f. *Opferhalle (पञ्चशाला)* Çāṇdh. im ÇKDr.

वासकसञ्ज्ञा adj. f. *im Schlafgemach bereit, Bez. einer Geliebten, die
zum Empfang des Geliebten Alles in Bereitschaft gesetzt hat*, Daçar. 2,
33. Śim. D. 112. 120. Gtr. 6, 8.

वासकसज्जिका f. dass. Sām. D. 543. Pratiṣar. 3, 5, 3.

वासगृह n. Schlafgemach AK. 2, 2, 8. Hīr. 140. MBh. 1, 1874. Varāṇ. Bṛh. S. 53, 70. Spr. 3010. Gīt. 6, 3, 8. Kathās. 3, 80. 18, 262. 26, 272. 31, 71. 95. 42, 67. 45, 182. 289. 46, 15. 49, 112. 52, 89. 55, 1. 57, 80. 64, 1. 66, 45. 71, 83. 73, 353. 82, 27. Kāurap. 37. Kāurap. bei Harb. 28. Çuk. in LA. (III) 33, 14. am Ende eines adj. comp. f. छा Kathās. 34, 48. — Vgl. ज्ञात°.

वासगेह n. dass. Gīt. 11, 16.

वासत m. 1) Esel Çandar. im ÇKDr. — 2) Terminalia Bellieria Roxb. Aush. 40.

वासताम्बूल (3. वास + ता°) n. mit aromatischen Stoffen versehener Beutel Daçak. 88, 2.

वासतीवर adj. von वसतीवरी Kitz. Çr. 25, 13, 24. देवा: Ind. St. 3, 488.

वासतेय 1) adj. = वसतो साधु: P. 4, 4, 104. Obdach während AV. 3, 10, 4. वन BHATT. 4, 8. — 2) f. ई Nacht Triak. 1, 1, 105. H. 142. Halā. 1, 108.

वासधूपि m. patron.; pl. Saṁsk. K. 186, a, 11.

1. वासन (vom caus. von 3. वस्) n. 1) Gewand, Kleid MED. n. 127. fg. Viçva beim Schol. zu Gīt. 7, 26 (zu lesen वासनं वसने). कृत° bekleidet Gīt. 7, 26. Vgl. गो°, welches Nilak. durch वस्तीवर्दपोषक erklärt. — 2) Hülle, Umschlag, Enveloppe: ॐ ऋष्यम् Jān. 2, 65. वासनं नित्यपाधारभूतं संपुटादिकं समुद्रं ग्रन्थ्यादियुतम् VJAVAHARAT. im ÇKDr.

2. वासन (vom caus. von 3. वस्) 1) n. a) Wohnort Çandar. im ÇKDr. Viçva beim Schol. zu Gīt. 7, 26 (zu lesen वासनं वसने). Vgl. वन°. — b) Wasserbehälter MED. n. 127. fg. — c) = ज्ञान Dhar. im ÇKDr. Viçva beim Schol. zu Gīt. 7, 26. — 2) f. छा a) = भावना, संस्कार, अनुभूताद्यविस्मृति H. 1373. Halā. 4, 95. = प्रत्याशा (so ÇKDr.) und वृत्तान MED. der vom Geiste empfangene und darin bleibende Eindruck, Vorstellung, Idee; falsche Vorstellung: प्रकृतिः प्रकृष्टकारणादासना वासयेद्यतः SARVADARÇANAS. 66, 11. Nilak. 62. 89. यस्मिन्नेव हि संताने द्योक्ता कर्मवासना । फलं तत्रैव बध्नाति SARVADARÇANAS. 25, 13. fg. पूर्वजन्मानुभूतमरणदुःखानुभववासनावत्ताः 168, 6. 7. Çāṇk. zu BRAHMAS. 1, 1, 9. स्थिरा feste Vorstellung, Ueberzeugung 24, 5. 41, 1. 66, 10. fg. 115, 20. भेद° die falsche Vorstellung, dass es eine Verschiedenheit gebe, 16, 10. 15, 8. 17, 4. 9. 10. 19, 12. 14. 24, 13. Kap. 2, 3. Bālab. 11. Çāṇk. zu Bṛh. År. Up. S. 16. 213. 258. 282. Bhāṣāp. 102. Prab. 50, 12. 93, 3. Kusum. 15, 14. fgg. Schol. zu Kap. 1, 26. 58. Vedāntas. (Allah.) No. 138. 144. Spr. 1973. Gīt. 3, 1. Kathās. 23, 30. 54, 285. 94, 185. 98, 30. Rīgā-Tar. 3, 424. 4, 389. 6, 168. 174. 285. Bhāg. P. 2, 2, 2. 10, 4. 5, 6. 7. 11, 5. 25, 8. 9, 24, 61. 10, 51, 62. BRAHMAVAIV. P. bei BURNOUR, Bhāg. P. I, XLVI. Mārk. P. 95, 12. Pañkar. 1, 9, 10. 15, 19. 2, 8, 5. Sām. D. 39. 31, 8. Verz. d. Oxf. H. 92, g. 81. 233, a, 7. Verz. d. B. H. No. 645. Kāçik. 34, 103 (dieses und die beiden folgenden Citate nach AUFRICHT). SARASVATĪ. 1. Kulāṇ. 1, 115. विगलिताखिलवासनव Prab. 48, 12. कुवासना Praçnottarān. 25. Vgl. दुर्वासना (eine falsche Vorstellung), 2. निर्वासन. — b) bei den Mathematikern so v. a. उपपत्ति Beweiz: पूर्वार्थस्य वासना प्रागेवाति i Comm. zu GRABHAR. 3. zu PĪTĪDH. 9. zu BHAGANĪDH. 12. fg. GOLĪDH. 5, 87. वासना मतिमता — उक्ता 10, 6. Titel von Bhāskara's Bemerkungen zum Çiro-maṇi COLEBR. Misc. Ess. II, 324. 352. ॐभाष्य 220 u. s. w. ॐवार्तिक 376. 396. 400. — c) ein Metrum von 4 X 20 Moren COLEBR. Misc. Ess. II,

187 (III, 45). — d) N. pr. der Gattin Arka's Bhāg. P. 6, 6, 12. — e) Bein. der Durgā Devi-P. 45 im ÇKDr.

3. वासनं adj. von वसन P. 5, 1, 27.

4. वासन (von वासय्) n. das Parfümieren MED. n. 127. Viçva beim Schol. zu Gīt. 7, 26 (wo वासनं — च धूपने zu lesen ist). वासना MALLIN. zu Çiç. 9, 52. — Vgl. मुख°.

वासनामय (von वासना) adj. in Vorstellungen bestehend, auf Vorstellungen beruhend Bhāg. P. 12, 7, 12. Davon ॐत्व n. Vedāntas. (Allah.) No. 63.

वासनं (von वसन्त) 1) adj. (f. ई) a) vernus P. 4, 3, 46. मासौ AV. 15, 4, 1. गायत्री VS. 13, 54. Agni TS. 7, 5, 42, 1. मुन्यन् M. 6, 11. धर्क MBh. 12, 2025. MALLIN. zu Kumāras. 4, 18. — b) = अवहित MED. t. 153. = विकृत H. an. 3, 295. — 2) m. a) Phaseolus Mungo Lin. Triak. 2, 9, 3. eine schwarze Varietät dieser Bohnenart H. 1173. = मदनवृत्त ÇANDAM. im ÇKDr. — b) Kameel Triak. 2, 9, 23. H. 1254. H. an. MED. — c) der indische Kuckuck H. an. Rīgān. im ÇKDr. — d) der vom Malaja blasende Wind im Frühling Triak. 1, 1, 77. — e) Schranze u. s. w. (विट) H. an. — 3) f. ई a) Bez. verschiedener im Frühling blühender Pflanzen P. 4, 3, 43. Schol. Gaertnera racemosa Roxb. AK. 2, 4, 2, 52. H. 1147. MED. t. 153. 183. Halā. 2, 58. Aush. 40. eine Jasminart (यूथी) H. an. MED. = मागधी (wohl nur fehlerhaft für माधवी) H. an. Bignonia suaveolens H. an. Viçva im ÇKDr. = प्रकुसती u. s. w. Rīgān. ebend. = नवमालिका Bhāṣāp. ebend. — Gīt. 1, 26. — b) das Frühlingsfest am Vollmondstage im Monat Kaitra Triak. 1, 1, 109. — c) ein best. Metrum: 4 Mal — — — — — COLEBR. Misc. Ess. II, 161 (IX, 15). — d) N. pr. einer Waldgöttin UTTARAR. 28, 12 (37, 14). 35, 2 (46, 11); vgl. वासत्तक 2) b). — e) N. pr. einer Tochter des Fürsten Bhāmicukla TĪRAN. 76. fg.

वासत्तक 1) adj. वा° = वासत् P. 4, 3, 46. — 2) f. वासत्तिका (von वासत्ती) a) Gaertnera racemosa Roxb. H. an. 4, 96. — b) N. pr. einer Waldgöttin: ॐपरिणय (वस° fälschlich gedr.) Mack. I, 111 (demnach ist वासत्तक 2) zu streichen); vgl. वासत्त 3) d).

वासत्तिक (von वसत्त) 1) adj. (f. ई) vernus P. 4, 3, 20. 5, 1, 96. Schol. ऋतु VS. 13, 25. मासौ Ait. Br. 4, 26. Åçv. Çr. 4, 12, 1. Çat. Br. 4, 3, 2, 14. 3, 5, 2, 14. Bhāg. P. 5, 9, 5. निशा R. 7, 60, 1. तरु Çāṇk. 78, 18. वासत्तिक = वसत्तमधीति वेद वा P. 4, 2, 68. — 2) m. der Spassmacher im Drama (विद्रूपक) H. 331. Halā. 2, 277.

वासपर्यय m. Wechsel des Wohnorts: क्रियतां ॐपर्ययः Varāṇ. Bṛh. S. 43, 17.

वासपुष्पि m. patron.; pl. Saṁsk. K. 186, a, 11.

वासप्रासाद m. Palast Kathās. 38, 27.

वासभवन n. Schlafgemach Spr. 1230. Kathās. 12, 156. 51, 185. im Prākṛit Dhōrtas. 75, 5. 78, 2. 82, 1. — Vgl. वासगृह.

वासभूमि f. Wohnort Hit. 17, 21.

वासमुलि (wohl ॐमुलि) m. N. pr.; pl. Saṁsk. K. 186, a, 11.

वासय् (von 3. वास), वासयति (Dhātup. 35, 32 उपसेवायाः) und वासयते 1) mit Wohlgeruch erfüllen, wohlriechend machen: पुष्पवर्षाणि मुखतो नगाः पवनताडिताः । शैलं तं वासयन्तीव मधुमाधवगन्धिः ॥ R. 7, 26, 10. वृज्जलिस्थानि पुष्पाणि वासयन्ति करद्वयम् Spr. (II) 118. Kusum. 65, 10. Gīt. 1, 35. मुखमारुतैः Hariv. 8748. वस्त्रमापस्तित्वाभूमिं गन्धो वासयते

यथा । पुष्पाणामधिवासने MBh. 3, 24. वासिर्वात्यमानम् 12, 10039. वासित = भावित (diese Bed. von भावित scheint dafür zu sprechen, dass man einen Zusammenhang von वासित in dieser Bed. mit dem caus. von वस् annahm; auch वासना Eindruck u. s. w. wird durch भावना erklärt) AK. 2, 6, 2, 38. 2, 9, 46. H. 414. an. 3, 295. fg. Med. t. 152. wohlriechend gemacht, parfümirt Kauc. 11. 16. 19. 41. MBh. 1, 6965. 10, 832. 12, 10038. HARIV. 3555. 3708. 8420 (पुष्पोच्चैर् mit der neueren Ausg. zu lesen). MEGH. 20. RT. 1, 4. 5, 5. RAGH. 4, 74. एकेनापि सुवलेण पुष्पितेन सुगन्धिना । वासितं तद्धनं सर्वं मुपुत्रेण कुलं यथा ॥ Spr. 551. MĀLATIM. 148, 14. 153, 17 = UTTARAB. 49, 2 (63, 4). KATHĀS. 63, 11. 73, 120. BHĀG. P. 3, 2, 24. 41, 27, 30. MĀRK. P. 61, 25. 65, 5. PĀNĀR. 1, 14, 71. 2, 4, 36. WILSON, SĀMKEJAK. S. 130. लिप्तवासित (angeblich umgestellt) gaṇa लिप्तादि zu P. 3, 2, 81. BHATT. 5, 90. सुवासित HARIV. 4533. RT. 1, 5. PĀNĀR. 1, 6, 37. 2, 4, 39. — 2) वासित parfümirt, gesalbt so v. a. afficirt, gefärbt: मैत्र्यादित्तपरिकर्मवासितात्तःकरण Verz. d. Oxf. H. 236, b, N. 4. अविद्यावासनया ÇĀṆK. zu BṚH. ĀR. UP. S. 258.

— अग्नि 1) mit Wohlgeruch erfüllen, wohlriechend machen: तद्धनं सर्वं स्वगन्धेनाध्यवासयत् BHĀG. P. 10, 63, 19. मधुभिर्गन्धपुष्पैश्च स्वधिवास्य Verz. d. Oxf. H. 103, b, 2. 3. सर्वगन्धाधिवासित MBh. 1, 4949. 5, 2903. 13, 642. HARIV. 6036. 8381. R. GORR. 1, 5, 17 (15 SCHL.). 66, 11. 79, 39. 4, 27, 5. 5, 13, 15. RT. 2, 17. VIKR. 127. — 2) weihen: अग्निवास्यत्मानात्मानं (अग्निवास्यत्मा चात्मानं die neuere Ausg.) विधिदष्टेन कर्मणा HARIV. 5994. अग्निवासितश्च MBh. 5, 5135. Hierher gehört auch die unter 3. वस् mit अग्नि caus. 2) stehende Stelle. — 3) afficiren, färben: भावैरधिवासितं (= उपरञ्जितं Comm.) लिङ्गम् SĀMKEJAK. 40. WILSON, SĀMKEJAK. S. 130. — Vgl. 3. अग्निवास und अग्निवासन.

— अनु 1) mit Wohlgeruch erfüllen, wohlriechend machen: सुगन्धवातो दशयेजानं समत्तादनुवासयति BHĀG. P. 5, 16, 19. 24. 20, 24. पारिजातपुष्पस्य संस्पर्शेनानुवासितः HARIV. 7058. — 2) eine mit Riechstoffen gemischte ölige Einspritzung machen: पयोमधुरकषायसिद्धेन तैलेनानुवासयेत् Suça. 1, 367, 15. वासित der ein solches Klystier erhalten hat 276, 19. — Vgl. अनुवास, वासन, वास्य.

— अग्नि, वासित wohlriechend gemacht MBh. 12, 6849 fehlerhaft für अग्निवासित, wie die ed. Bomb. liest.

— आ mit Wohlgeruch erfüllen: (नागाः) आवासयतो गन्धेन R. 2, 103, 40.

— सम्, partic. संवासित riechend (stinkend) gemacht: Athem Suça. 2, 369, 13.

वासयष्टि f. ein mit Querhölzern versehener aufrecht stehender Pfahl als Nachtquartier von zahmen Pfauen MEGH. 77. VIKR. 43. Dieselbe Bed. hat याष्टिनिवास, wonach die Uebersetzung daselbst zu ändern ist.

वासयितरु (vom caus. von वस्) nom. ag. wohl Beherberger oder Erhalter: अहं हि सुधु राज्यस्य कृत्स्नस्यास्य सुमध्यमे । प्रभुर्वासयिता चैव MBh. 4, 420.

वासयितव्य (wie eben) adj. zu beherbergen MBh. 13, 5068.

वासयोग (3. वास + योग) m. ein aus dem Gemisch verschiedener Stoffe zubereitetes wohlriechendes Pulver AK. 2, 6, 2, 35. H. 637.

वासरै (von 2. वस्) UNĀDIS. 3, 132. 1) adj. (f. ई) früh erscheinend, morgendlich, ἡμέριος: प्र ण आर्यैष तारुरीकानीव सूर्यो वासराणि RV. 8, 48, 7.

प्रवस्य रेतसो द्योतिष्यति वासरम् 6, 80. ता वा घेनु न वासमिमुं दुःकृत्यिभिः wie die Kua am Morgen 1, 137, 2. — 2) m. n. (eigentlich Morgen) Tag im Gegens. zur Nacht; Tag überh., Wochentag NAGH. 1, 9. AK. 1, 1, 2. H. 139. an. 3, 800. MED. r. 215. HALĪ. 1, 106. न्य ÇĀṆK. GHU. 4, 7. वासरान्ते, निशांते Spr. 2989. निशावासरयोः KATHĀS. 71, 96. 42, 67. MĀRĪ. 85, 1. WEBER, Kṛṣṇar. 227. वासरवसाने RĪGĀ-TAR. 2, 166. तपिणि वासरे DAÇAN. 86, 4. वासरप्रकरिभिः KATHĀS. 59, 59. व्यक्ते ऽपि वासरे Spr. 2905. 2519. परितापिषु वासरेषु KĀM. NITIS. 7, 34. वसन्तोत्सववासरे KATHĀS. 4, 49. 95, 70. अन्त्यवासरे RĪGĀ-TAR. 5, 456. चैत्रादिवासरे 6, 122. VARĪH. BṚH. S. 96, 1. 104, 61, a. BṚH. 2, 14. maso. Spr. 3979. KATHĀS. 4, 23. 5, 80. 22, 259. 28, 188. 34, 130. 178. 51, 58 (विवाहः). RĪGĀ-TAR. 1, 285. 4, 400. PRAB. 68, 14. neutr. MECH. 104. Spr. 634. PRAB. 106, 13. VRT. in LA. (III) 18, 22. VARĪH. BṚH. S. 55, 19. 78, 26. 96, 1. Tag so v. a. Reihe: अथ कदाचित्कस्यापि वृद्धशकस्य वासरः (वारः ed. SCHL. 67, 21) प्राप्तः HIT. ed. JOHNS. 1426. — 3) m. N. pr. eines Schlangendmons (नाग) MED. राग st. नाग H. an. — 4) f. ई Tagesgottheit KĀLAŚAKRA 2, 149. — Vgl. बिन्दु, बोध, रवि, प्रतिवासरम्.

वासरकन्यका f. Nacht (Tochter des Tages) H. c. 17.

वासरकृत् m. Tagmacher d. i. die Sonne H. 97. Schol.

वासरकृत्य n. Tagesverrichtung, die täglich zu einer bestimmten Zeit zu verrichtenden Cerimonien KATHĀS. 103, 216. — Vgl. दिनवर्तव्य, दिनकार्य und दिवसक्रिया in den Nachträgen.

वासरमणि m. das Juwel des Tages d. i. die Sonne HAN. Anth. S. 510, Çl. 3.

वासरसङ्ग m. Tagesanbruch BHATT. 13, 2.

वासरा H. an. 3, 601 fehlerhaft für वासुरा.

वासराधीश m. der Herr des Tages d. i. die Sonne SĀH. D. 308, 15.

वासरेश m. 1) dass. KATHĀS. 28, 189. — 2) der Herr (Planet, Sonne, Mond) eines Wochentages: ÇĀLPATI in SIDDHĀNTAÇI. ed. BĀPĪD. S. 54.

वासव 1) adj. (f. ई) a) von den Vasu stammend, zu den Vasu gehörig u. s. w.: Indra AV. 6, 82, 1. अग्निर्वसुभिर्वासवः NIR. 12, 41. die sieben Sonnenrosse (Comm.) TS. 1, 6, 42. 2. KĪṬH. 8, 16. ĀÇV. ÇA. 4, 7, 4 (vgl. RV. 2, 5, 2). पङ्क्ति RV. PĀṬ. 17, 6. — b) das Wort वसु enthaltend gaṇa विमुक्तादि zu P. 5, 2, 61. — c) vom König Vasu kommend, ihm gehörig: वीर्य MBh. 1, 2389. — d) Indra (वासव) gehörig AV. PARIÇ. in Ind. St. 10, 320. शक्ति MBh. 3, 17211. 7, 6381. 7812. 8302. fg. अशनी 9, 581. अस्त्र HARIV. 10617. चम् MECH. 44. — 2) m. a) Bez. Indra's (das Haupt der Vasu gaṇa पद्यादि zu P. 5, 3, 117) AK. 1, 1, 2, 38. H. 171. HALĪ. 1, 52. 5, 70. देवानामस्मि वासवः sagt Kṛṣṇa BHAG. 10, 22. MBh. 3, 1777. 12047. 4, 1296. 5, 7072. 13, 328. विषये वासवस्तस्य सम्यगेव प्रवर्षति 13, 97. 14, 2868. HARIV. 261. R. 1, 3, 17. वसवो वासवं यथा (पर्युपासते) R. 1, 7, 5. 40, 7. 46, 20. 62, 26. 2, 25, 8. 40, 10. 63, 2. 4, 23, 34. RAGH. 3, 58. 5, 5. ÇĀK. 109, 16. VARĪH. BṚH. S. 9, 39. 17, 21. ÇĀK. 109, 16. KATHĀS. 11, 76. VP. 153. PRAB. 24, 8. BURN. Intr. 131. LALIT. ed. Calc. 313, 10. — b) ein Sohn des Fürsten Vasu MBh. 1, 2365. — c) इन्द्रस्य वासवः N. eines Sāman Ind. St. 3, 208, a. — d) N. pr. eines Dichters Verz. d. Tüb. H. 13. — 3) f. ई a) patron. der Mutter Vjāsa's, die nach dem MBh. von der Apsaras Adrikā, welche als Fisch den Samen des Fürsten Vasu verschluckt hatte, geboren ward, H. 847. MBh. 1, 2401. BHĀG. P. 1, 4, 14. 6, 38. sie

heißt **वासिणी** **वासिनी** कन्या Verz. d. Oxf. H. 12, a, 24. 47, b, 19. — b) **Vāsava's Knechte** Verz. d. Oxf. H. 81, a, 12. — 4) m. n. *das unter dem Vasu stehende Nakshatra Dhanīṣṭhā Sūryas* 9, 18. **वासव** **वासव** S. 71, 11. **वासव**, **वास** 2, 384. **वास** 34. **वास** 34. — 5) **वासव** **वास** N. eines **Sāman** **वास** Up. 2, 24, 3.

वासव m. Indra's Sohn, Bein. **Arguna's** MBh. 4, 1674.

वासवदत्त 1) m. N. pr. eines Mannes **Tāran** 38. — 2) f. **वा** a) ein häufig vorkommender Frauennamen **Burn**. Intr. 146. **रात्रि** 12, 9. **का** 11, 6. 79. 21, 24. 30, 65. Verz. d. Oxf. H. 153, a, 18. **Hall** in der Einl. zu **Vāsavad** 3. 36. **Werner**, Ind. Str. 1, 370. — b) eine über **Vāsavadattā** handelnde Erzählung **Schol.** zu P. 4, 3, 87. **Vārtt.** **Siddh.** K. zu 4, 2, 60. **Vārtt.** 5. Titel eines Romans von **Subandhu**, herausgegeben von **HALL** in der **Bibl. ind.** 1859.

वासवदत्तिक adj. mit der Erzählung von der **Vāsavadattā** vertraut, sie studierend P. 4, 2, 60. **Vārtt.** 5. **Schol.**

वासवदत्तेय m. metron. von **वासवदत्ता** P. 4, 1, 118. **Schol.**

वासवदिश f. Indra's Weltgegend d. i. Osten **Kāṭhā** 72, 27.

वासवद्विज m. Indra's jüngerer Bruder, Bez. **Vishnu's** H. 214. **Schol.**

वासवावास m. Indra's Wohnstatt, der **Himmel** H. c. 1.

वासवि (von **वासव**) m. Indra's Sohn d. i. **Arguna** MBh. 5, 5115. 7, 745. 1269. 1250. 16, 143. patron. des Affen **Vālin** R. 7, 34, 82.

वासवेय 1) adj. von **वासव** **gaṇa** **सख्यादि** zu P. 4, 2, 80. — 2) (von **वासवी**) metron. **Vjāsa's** MBh. 1, 59.

वासवेषमन् n. **Schlafgemach** **Kāṭhā** 6, 138. 10, 110. 12, 88. 14, 32. 18, 279. 22, 104. 28, 129. 29, 94. 31, 78. 41, 1. 48, 280. 50, 157. 64, 44. 111, 50. 122, 19. **Sin.** D. 120. — Vgl. **शय्या** und **वासगृह**.

वासवेश्वरतीर्थ n. N. pr. eines **Tirtha** Verz. d. Oxf. H. 67, b, 17.

1. **वास** (von 3. **वस्**) **Uṇādis** 4, 217. n. 1) **Gewand, Hülle, Kleid; Tuch, Zeug** AK. 2, 6, 2, 17. 3, 4, 25, 183. H. 666. **HALJ.** 2, 392. **fg.** 395. **RV.** 1, 34, 1. **रात्रि** **वासस्तनुते** **सिमस्मै** 115, 4. 162, 16. 8, 3, 24. 18, 26, 6. 102, 2. **रुशत्** 7, 77, 2. **विश्वरूप** VS. 11, 40. **काश** **Çat.** Ba. 5, 2, 1, 8. **कृत्** 5, 17. **घृत्** **Çv.** **Gṇu.** 3, 8, 9. **KAUSH.** Up. 2, 15. VS. 2, 32. **वाससेपनक्षति** TS. 6, 1, 7. 22, 2. **TBa.** 1, 1, 7, 11. **वाससा** **प्राणवृत्ति** **Art.** Ba. 1, 8. **यदासः** **पर्यधास्यत** **Çat.** Ba. 11, 5, 1, 1. 1, 3, 1, 14. 3, 1, 3, 18. **वासोभिर्गूयो** **वेष्टितो** **वा** **विद्यथितो** **वा** **भवति** 5, 2, 4, 5. 2, 5. **Kāṭh.** Ça. 8, 6, 37. 9, 4, 39. 10, 2, 5. **Śāṇḍ.** Up. 5, 2, 2. **वासस्य** **धृतमन्येन** **धारयेत्** M. 4, 66. **वासिता** **मैथुनं** **वासः** 116. **परिधानेन** **वाससा** MBh. 3, 2310. **वासस्येन** **निवासये** 2631. R. 4, 5, 14. **Megh.** 60. 69. **KUMĀRAS.** 7, 9. **Spr.** 738. 2771. **वासो** **वत्कलम्** 2784. 3153. **वासश्चित्रकुलम्** 2907. **प्रसुप्तस्य** **न्यस्तं** **वासस्यलक्षकम्** (so ist zu schreiben) **Kāṭhā** 3, 71. **Bhāg.** P. 2, 1, 34. **व्यालम्बिपीतवर्** 3, 28, 24. **ज्ञानमाचरेत्** — **न** **वासोभिः** **सह** M. 4, 129. **जीर्णानि** 6, 15. **Bhāg.** 2, 22. **विरजंति** MBh. 3, 2167. **विमुच्य** **वक्ष्मांसि** **गुह्याणि** R. 1, 7. **नववासंसि** **Spr.** (II) 515, v. 1. **कृत्वावासंसि** **Vrt.** in LA. (III) 3, 21. **वाससी** **ein Ober- und Untergewand** **HARIV.** 7073 (**वाससी** **ते** **die neuere Ausg.**) R. 2, 90, 2. **MAHĀN.** 88, 8. **Spr.** 800 (II). 1934. **Bhāg.** P. 1, 13, 28. **PAÑĀN.** 4, 9, 32. **वासोयुग** MBh. 3, 2632. **वासस्य** **परिधायिकम्** 4, 245. 1, 7719. **वासःखण्ड** **Spr.** 2783. **कण्ठे** **वाञ्छ्य** **वाससा** **Tuch** M. 11, 305. **वाससावेष्टयद्गले** **Kāṭhā** 61, 262. **वाससाङ्कदयामास** **einen Leichnam** R. 4, 24, 25. (**यूपाः**) **वासोभिरेकविंश-**

मिरेकेक **समलक्ष** R. SCHL. 1, 13, 27, 39. **कोपीन** **RIĀA-TAR.** 4, 180. **घघो** **Untergewand** **UTTAR.** 82, 9 (106, 1). **Am Ende** **eines adj. comp.** **प्रुधि-** **वासम्** **Çv.** **Gṇu.** 2, 2, 2. R. 1, 6, 13. **पुष्प** **MBh.** 1, 5975. **सुच.** 1, 105, 8. 6. **पीतकोशेय** **ĀHANDOM.** 74. **तडिदासम्** **Bhāg.** P. 1, 12, 8. **रक्त** M. 8, 356. **कृत्** R. 2, 69, 14. **घोर** M. 11, 101. 105. R. 2, 37, 26. 72, 42. **Bhāg.** P. 1, 15, 48. **कुम्भीर** R. 2, 86, 22. **घोरवत्कल** 73, 10. 2, 85, 15. **वत्कल** 2, 101, 24. **वत्कलाङ्गिन** 63, 27. **जीर्णमलवदासम्** M. 4, 34. **Kāṭhā** 18, 244. **लघु** M. 2, 70. **घृत्** R. 2, 91, 62. **घामुक्त** 5, 13, 35. **परिवर्तित** **Kim.** **Nitis.** 7, 45. **वीत** **Kāṭhā** 12, 169. **घात** M. 6, 28. **BRĀHMA-P.** in LA. (III) 49, 16. **एक** **im blossen Untergewande** M. 4, 45. **MBh.** 3, 2802. **सवासो** **जलमामुत्प** M. 5, 77. 11, 174. 228. **पोतकोशेयवा-** **ससी** f. R. 3, 88, 19. **वर्वाससाम्** **acc.** f. MBh. 5, 4558 fehlerhaft für **वास-** **सम्**, wie die ed. **Bomb.** liest. **मर्कटस्य** **वासः** **Spinngewebe** H. an. 4, 149. **घग्ने** **oder** **समुद्रस्य** **वासः** N. eines **Sāman** **Ind.** St. 3, 212, b. — 2) **das** **Kleid** **eines Pfeiles** **so v. a.** **die Federn** **am Pfeile** **कङ्क** **adj.** MBh. 7, 5612. **वर्हिण** R. 6, 69, 3. **कङ्कवर्हिण** MBh. 4, 1867. 6, 3478. **HARIV.** 9366. **कलकंस** **Bhāg.** P. 4, 11, 3. **दीर्घ** MBh. 4, 1361. — Vgl. **घत्तर्वा-** **सम्** (auch **Bhāg.** P. 9, 8, 6), **उत्तर**, **उद्वासम्**, **कृत्ति**, **गार्ध**, **दत्त**, **दि-** **गवासम्**, **उर्ववासम्**, **नील**, **परि**, **पीत**, **वर्हिवासम्**, **भित्ता**, **मलोद्वासम्**, **मेघ**, **रात्रि**, **ववि**, **वास**, **मु**.

2. **वास** (von 5. **वस्**) n. **Nachtlager** **पथा** **वर्णसि** **वासो** (= **वासार्थे** **Çāṅk.**) **वृत्तं** **संप्रतिष्ठते** **PRACNOP.** 4, 7.

वाससञ्ज्ञा adj. f. = **वासकसञ्ज्ञा** **GAṬḬN.** im **ÇKDn.**

वासस्तेवि (!) m. patron.; pl. **Sāṅsk.** K. 186, a, 11.

वासा f. = **वासक** **Gendarussa vulgaris** **Nees.** H. 1140. an. 2, 592. 605. **HALJ.** 2, 43. **ÇABDAR.** im **ÇKDn.** **Suṇ.** 2, 163, 6. 473, 10. **Çāṅg.** **Sāṅh.** 2, 2, 34.

वासागार n. **Schlafgemach** **TRIK.** 2, 2, 8. **HALJ.** 2, 140. **PRAB.** 42, 12. **SARASVATIK.** 2, 19 (nach **AUFRECHT**). — Vgl. **वासगृह** u. s. w.

वासितक adj. von den **Vasāti** bewohnt **gaṇa** **राज्ञ्यादि** zu P. 4, 2, 53.

वासित्य (von **वासति**) 1) adj. **dämmerig, der Morgendämmerung an-** **gehörig** **वासित्यो** **ऽन्य उच्यत उषः** **पुत्रस्तवान्यः** **Cit.** in **Nir.** 12, 2. **वा-** **सित्यो** **चित्रा** **जगते** **निधानौ** **dämmerig und hell** (**Erde und Himmel**) **TAIT.** **Ār.** 1, 10, 2. — 2) m. pl. N. pr. eines Volkes, = **वासति** MBh. 8, 2762.

वासाम्भू Z. f. d. K. d. M. 4, 342 fehlerhaft für **वासोभू**.

वासायनिक (von **वास** + **अयन**) adj. wohl von **Haus** zu **Haus** gehend, **Besuche machend** **न** **वयं** **वासायनिकाः** **कार्यचेष्टाकुलवत्** MBh. 3, 1333. **वासो** **विटागारं** **तदेव** **अयनं** **वासायनं** **तत्र** **भवाः** **NILAK.**

वासस्य m. N. pr. Verz. d. Oxf. H. 41, b, 42 fehlerhaft für **वद्यस्य**.

वासि s. u. **वाशी** 1).

वासिक s. **कषाय**, **वृष**, **वन**; **वासिका** s. u. 3. **वासक**.

1. **वासित** s. u. dem caus. von 3. **वस्**.

2. **वासित** s. u. dem caus. von 5. **वस्**.

3. **वासित** s. unter **वासय**.

4. **वासित** n. = **ज्ञानमात्र** H. an. 3, 295; vgl. 2. **वासन** 1) o).

5. **वासित** n. = **वाशित** H. 1407, v. 1. **MED.** t. 152.

वासिता f. s. unter **वाशिता**.

1. वासिन् (von 3. वस्) adj. am Ende eines comp. *gekleidet*: कृष्ण^० *schwarzlich gekleidet* Arr. Br. 5, 14. पाण्डर^० MBh. 1, 1146. नील^० (so ist statt लीन zu lesen) R. Gonn. 2, 8, 43. मलिन^० 19. रौरवाग्नि^० MBh. 1, 7124. कोशेय^० R. 2, 37, 9. पीतकोशेय^० R. Gonn. 2, 37, 9. 3, 52, 19. 25. 5, 31, 2. रक्तकोशेय^० MBh. 1, 7980. मकार्कनीम^० R. 5, 2, 16. चीरकाषाय^० MBh. 3, 8588. काषाय^० Hariv. 6942. चीर^० R. 2, 38, 12. धैतोद्गमनीय^० Daśar. 63, 12. — Vgl. अग्नि^०, रक्त^० (auch R. 5, 27, 17).

2. वासिन् (von 5. वस्) adj. *verweilend, sich aufhaltend, wohnend, lebend* (an einem Orte): तत्र R. 1, 25, 21. समानतीर्थे (nach P. 6, 3, 18 comp.) P. 4, 4, 108. in comp. mit dem Orte H. 10. आवास्य^० Cat. Br. 12, 4, 4, 6. आचार्यकुल^० Kūāṇḍ. Up. 2, 23, 1. पातालतल^० MBh. 1, 1132. समुद्र^० 7659. अयोध्या^० 3, 2766. ब्राह्म^० 13, 2572. विषय^० R. 1, 7, 8. 2, 25, 21. त्वत्तीर-वासिनि (so die ed. Bomb.) देवतानि 52, 84. Ragh. 15, 61. Kumāras. 5, 25. Çāk. 61, 7. Varāṇ. Bṛh. S. 101, 9. Kathās. 25, 57. 61, 4. Rāga-Tar. 3, 418 (वासी mit der ed. Calc. zu lesen). Spr. 4131. Prabh. 53, 8. Mārk. P. 46, 40. 76, 25. Pañśar. 2, 4, 7. 51. 4, 8, 88. fg. Çuk. in LA. (III) 37, 2. Çāṇka-Brāhja ebend. 87, 21. Verz. d. Oxf. H. 70, b, 12. Pañśat. 129, 14. तद्वत्-वासिनः पत्निषः Hir. 18, 8. भूतानां धनवासिनाम् MBh. 4, 1526. 5, 3701. धर्मैः स्रग्दामासक्तवासिभिः Hariv. 8372. धर्म^० unter Bienen Rāga-Tar. 3, 394. 423. क्व^० verborgen MBh. 4, 893. संवत्सर^० ein Jahr lang bleibend Cat. Br. 14, 1, 2, 27. कल्प^० einen Kalpa bestehend Buāg. P. 4, 9, 20. ब्रह्मचारि^० als Brahmanenschüler lebend TS. 6, 3, 40, 5. — Vgl. अन्न^०, अन्ते^०, अम्बु^०, अरण्य^०, आश्रम^० (auch R. 1, 4, 3. Çāk. 8, 13. fg. 16), कात्सार^०, काम^०, काम्योल^०, कोश^०, क्षीण^०, खट्वर^०, खर्व^०, गिरि^०, गृहे^०, ग्राम^०, ग्रामे^०, चत्वर^०, जल^०, पर्वत^०, पुर^० (auch R. Gonn. 2, 13, 29. 4, 9, 6), प्रतिवेश^०, विल^०, विले^०, मय^०, मलय^०, महाविकार^० (unter महाविकार), वन^०, सामन्त^०, सुवासिनी, स्ववासिनी.

3. वासिन् (von 3. वास) 1) adj. *schön duftend*. — 2) वासिनी f. *eine weisse blühende Barleria* (शुक्लकिण्टी) Çabdar. im ÇKDr.

4. वासिन् ungenaue Schreibart für वाशिन् in वृत्त^० Kām. Nitis. 16, 26. — Vgl. वस्त^०.

वासिनायनि m. patron. von वासिन् P. 6, 4, 174; vgl. 4, 1, 157.

वासिल adj. von वास gaṇa काशादि zu P. 4, 2, 80.

वासिषुम्फ N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 339, a, 9.

वासिष्ठ n. Blut, schlechte Lesart für वासिष्ठ H. 621.

वासिष्ठ 1) adj. (f. ई) von Vasishṭha stammend, von ihm verfasst, ihn betreffend, zu ihm in Beziehung stehend: सूक्त Arr. Br. 6, 20. Ind. St. 1, 119. M. 11, 249. सूच P. 4, 3, 69. Schol. उपसर्ग Ind. St. 4, 330. चतुरक्ष Maçaka in Verz. d. B. H. 73 (VII, 6). आध्याय MBh. 1, 6650. वेष 5, 3728. गणित Verz. d. B. H. No. 939. सिद्धांत Varāṇ. Bṛh. S. 2, S. 4, Z. 1. श्लोकाः 22, 3. पञ्चरात्र Pañśar. 1, 1, 57. पुराण, उपपुराण Verz. d. Oxf. H. 80, a, 7. 83, b, No. 141. Ind. St. 1, 18, 17. fg. गोत्र 8, 276. शत die hundred Söhne Vasishṭha's R. 1, 59, 12. — 2) m. patron. Schol. zu P. 2, 4, 58. 4, 1, 114. Vop. 7, 1. 10. वासिष्ठो ब्रह्मा कार्यः TS. 3, 5, 2, 1. Cat. Br. 12, 6, 2, 41. Ind. St. 1, 39. 58. 214. 381. 3, 460. 474. 4, 373. Arr. Br. 8, 22. TS. 8, 6, 2, 2. Taitt. Âr. 1, 12, 5. Âçv. Çr. 12, 15, 2. Verz. d. Oxf. H. 53, b, 12. 267, a, 28. Pravarādhj. in Verz. d. B. H. 57, 39. 58, 7. MBh. 1, 6892. R. 1, 59, 7. gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99. Mārk. P. 94, 14. H. 32, Schol.

VI. Theil.

plur. MBh. 3, 970. Hariv. 422. 14151. R. 1, 59, 15. f. वासिष्ठी P. 4, 1, 78, Schol. — 3) f. ई N. pr. eines Flusses, = गोमती Taitt. 1, 2, 82. H. 1085. MBh. 3, 8026. — 4) n. a) N. verschiedener Sāman P. 4, 2, 7, Schol. Ind. St. 3, 236, a. Pañśar. Br. 12, 8, 13. 15, 3, 33. Lit. 3, 6, 29. — b) Titel eines Werkes, = योगवासिष्ठ, वासिष्ठरामायण Verz. d. Oxf. H. 95, b, 13. 125, a, 39. fg. ०सार 233, a, 17. ०त्पर्यप्रकाश Hall 121. — c) N. pr. eines Tirtha MBh. 3, 8026. — d) Blut H. 621. — Vgl. वृद्धासिष्ठ, योगः वासिष्ठरामायण n. = योगवासिष्ठ Verz. d. Oxf. H. 104, a, 21. 108, a, 33. 125, a, 39. 353, b, No. 840.

वासिष्ठसूत्र n. N. eines Sūtra Ind. St. 1, 53.

वासिष्ठायनि adj. von वसिष्ठ gaṇa कर्षादि zu P. 4, 2, 80.

वासिष्ठिक adj. von वसिष्ठ. अध्याय P. 4, 3, 69, Schol.

वासी s. u. वाशी 1).

वासीपाल n. eine best. Frucht Varāṇ. Bṛh. S. 80, 16.

वामु m. ein Name Viṣṇu's Uśval. zu Uśval. 1, 1. Taitt. 1, 1, 29. Verz. d. Oxf. H. 190, b, 14. Pañśar. 2, 6, 26. Beruht auf einer künstlichen Erklärung von वामुदेव; vgl. VP. 9, N. 10 und Uśval. a. a. O.

वामुकं adj. von वसु gaṇa अश्वादि zu P. 5, 1, 39.

वामुकि m. N. pr. 1) eines Genius (empfängt वलि) Gonn. 4, 7, 25. Kauç. 74. वामुकिवैद्युताः Rudra-Namen Taitt. Âr. 1, 9, 2. 17, 1. Fürst der Schlangen AK. 1, 2, 2, 5. Taitt. 1, 2, 6. H. 1308. सर्पाणामस्मि वामुकिः sagt Kṛṣṇa Bhāg. 10, 28. MBh. 1, 1053. fgg. 1124. 1550. ०ज्ञा नागाः 2148. 2549. 4, 41. 5, 3617. 3625. 13, 7119. Hariv. 227. 267. 4443. 6326. 9501. 11001. 12075. 12184. 12466. 12496. 12821. 14172. R. 1, 43, 19 (46, 21 Gonn.). 3, 36, 13. 4, 41, 53. 5, 78, 9. 6, 37, 64. 86, 32. Kumāras. 2, 38. Spr. 2131. Varāṇ. Bṛh. S. 81, 25. Lot. de la b. l. 3. Kathās. 6, 13. 9, 80. 11, 3. 22, 208. 72, 34. 90, 100. VP. 149. 153, N. 1. Buāg. P. 5, 24, 31. 8, 6, 22. Pañśar. 4, 1, 12. Verz. d. Oxf. H. 31, a, 38. 239, b, No. 579. वामु-कर्कदः 43, b, N. 4. — 2) eines Mannes Pravarādhj. in Verz. d. B. H. 58, 37. Hall 16.

वामुकेय m. = वामुकि Çabdar. im ÇKDr. ०स्वसर Bez. der Manasā Çabdar. bei Wilson (ÇKDr. angeblich nach AK.).

वामुक adj. von Vasukra verfasst: सूक्त Çāṅkh. Çr. 17, 9, 5.

1. वामुदेव m. 1) patron. von वसुदेव P. 4, 1, 114, Schol. Çṛgāla Hariv. 5321. 5639. 5674. fg. ein Fürst der Puṇḍra 6582. 15179. fgg. 15326. MBh. 1, 6992. 2, 584. 1096. insbes. Bez. Kṛṣṇa's oder Viṣṇu's AK. 1, 1, 2, 15. H. 215. Halā. 1, 23. P. 4, 3, 98. Taitt. Âr. 10, 1, 6. Bhāg. 7, 19. वृक्षिनां वामुदेवो ऽस्मि sagt Kṛṣṇa 10, 37. 11, 50. 18, 74. Vasishṭha bei Müller, SL. 55. Amṛtabindūp. in Ind. St. 1, 252. यस्तु नारायणो नाम देवदेवः सनातनः । तस्यांशो मानुषेष्वासीद्दामुदेवः प्रतापवान् ॥ MBh. 1, 3785. 6997. 7080. वसनात्सर्वभूतानां वसुदादेवगोनितः । वामुदेवस्ततो वेद्यः 5. 2562. वामुशसो देवश्चेति वामुदेवः । तथा च स्मृतिः । सर्वत्रासौ समस्तं च वसत्यत्रेति वै यतः । ततो ऽसौ वामुदेवेति विद्वद्भिः परिगीयते ॥ Uśval. a. a. O. MBh. 12, 12904. Hariv. 4183. fg. 5321. R. 1, 41, 2 (42, 2 Gonn.). 25. वामुदेवस्य भक्तः Varāṇ. Bṛh. S. 69, 32. VP. 1. 9. 274. 643. Buāg. P. 3, 26, 21. 5, 12, 11. Pañśat. 44, 19. यदा स भगवान् वामुदेवः परब्रह्माख्यः सिमन्तुर्भवति । तदा तस्मात्संकर्षणाख्यो ऽशो निर्गत्य प्रकृतिपुरुषयोः तौभे जनयति Comm. zu Golādhj. 3, 1. त एते वामुदेवसंकर्षणाप्रभुमानिरुद्धा

इति मूर्तिभेदा वैश्ववागमे विशेषतः प्रसिद्धा: ebend. MADHUS. in Ind. St. 4, 23, 5. 6. SARVADARÇANAS. 34, 14. fgg. 37, 15. Am Ende eines adj. comp. f. श्री PAKṢAN. 3, 2, 4. neun schwarze Vāsudeva bei den Gāina H. 695. fgg. Vgl. प्रति°. — 2) Pferd H. c. 178; vgl. लक्ष्मीपुत्र. — 3) N. pr. verschiedener Fürsten und Gelehrten u. s. w. Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 4, Cl. 4. Verz. d. Oxf. H. 72, a, 43. 124, b, 37. 132, b, 5. 135, a, No. 254. 237, b, No. 369. 292, b, 11. 321, a, No. 761. 384, b, No. 476. Verz. d. B. H. No. 265. 489. fgg. 940. Ind. St. 4, 470. HALL 7. 109. 112. 143. 182. 193.

2. वामुदेव 1) adj. (f. ई) a) zu Vāsudeva (dem Gotte) in Beziehung stehend: द्वादशान्तर Nṣa. Tār. Up. in Ind. St. 9, 112. — b) von einem Vāsudeva verfasst: पद्धति Verz. d. B. H. No. 266. — 2) n. N. einer Upanishad Ind. St. 3, 325. वामुदेवोपनिषद् Verz. d. Oxf. H. 390, b, No. 35. वामुदेवक m. 1) ein Verehrer des Vāsudeva P. 4, 3, 95. — 2) ein winziger Vāsudeva, Einer der dem patronymicum Vāsudeva Unehre macht HARIV. 15184. 15327. ein zweiter Vāsudeva PAKṢAN. 13, 4. 121, 16 im Prākṛit.

वामुदेवप्रिय m. ein Freund Vāsudeva's, Bein. Kārttikeja's MBH. 3, 14636.

वामुदेवप्रियकरी f. Asparagus racemosus Willd. RĪGĀN. im ÇKDn.

वामुदेववर्गीण und वामुदेववर्ग्य adj. zu Vāsudeva's Partei sich haltend P. 4, 2, 104, Vārtt. 18, Schol.

वामुदेवानुभव m. Titel eines Werkes von Vāsudeva Verz. d. Oxf. H. No. 940.

वामुपुर (1) n. N. pr. einer Stadt Wilson, Sel. Works II, 23.

वामुपूय m. bei den Gāina N. pr. des 12ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpini, eines Sohnes des Vasupūṣṭjarāḥ, H. 27.

वामुभद्र m. ein N. Kṛṣṇa's, = वामुदेव H. c. 69. ÇABDAM. im ÇKDn.

वामुमर्त adj. das Wort वसुमन्त containing gaṇa विमुक्तादि zu P. 5, 2, 61.

वामुमन्द n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 236, a.

वामुरा f. = वासिता, रात्रि (वासतेय! MED.) und मू H. an. 3, 604 (वासरा gedr.). MED. r. 215. in der Bed. Nacht auch H. c. 18.

वामुरायणीय (1) m. pl. N. einer Schule Ind. St. 3, 274.

वासू f. Mädchen AK. 1, 1, 3, 14. H. 333. voc. वासु DAÇAK. 31, 14. 64, 1. 73, 6.

वासोद् adj. Gewand schenkend M. 4, 231.

वासोदी adj. dass. RV. 10, 107, 2.

वासोभृत् 1) adj. ein Kleid tragend: माञ्जिष्ठ° Spr. 3359. — 2) Hüfte VARĀH. BṛH. 1, 4.

वासोवार्थ adj. Gewand webend RV. 10, 26, 6.

वासोक्त n. Schlafgemach H. 998. — Vgl. वासगृह, वासागार.

वास्तव (von वास्तु) adj. (f. ई) wirklich, wahr, real GOLĀDZ. 3, 53. BLAD. 34. Bulo. P. 1, 1, 2. 11, 11, 2. PAKṢAN. 1, 14, 49. MALLIN. zu ÇC. 3, 51 (Gegens. कृत्रिम). Schol. zu KAP. 1, 91. KULL. zu M. 2, 9. WILSON, SĪMĀJAK. S. 75. KUSUM. 38, 12. MUIR, ST. IV, 319, N. 264. P. 5, 1, 24, Vārtt., Schol. योषिम् ein wahres Weib, ein Weib wie es sein soll PAKṢAN. 1, 14, 112. छ° NILAK. 97.

वास्तवत्वं (von वास्तव) n. Wirklichkeit, Realität SARVADARÇANAS. 34,

21. fg. MUIR, ST. IV, 300, N. 268. SĪM. D. 267, 11. छ° 12.

वास्तविक adj. = वास्तव ÇKDn. und WILSON.

वास्तवोषा f. Nacht TRIK. 1, 1, 105. किं तु वास्तवा (blosser Fehler für वामुरा) उषा इति नामद्वयमिति साधुपाठः ÇKDn.

वास्तव्य (von वास्तु) adj. P. 3, 1, 26, Vārtt. (irriger Weise auf वस् zurückgeführt). 1) auf dem Platz bleibend, verlassen (werthloser Abfall): यदि यज्ञस्य वास्तव्यं कियते । तदनु रुद्रो ऽवचरति । यत्पूर्वमन्वव्यस्येत् । वास्तव्यमग्निमुपासीत der nur ein Rest ist (= लोकिक Comm.) TBa. 1, 4, 4, 7. TS. 5, 2, 9, 5. So heisst Rudra, weil ihm die Reste (des Opfers) gehören, ÇAT. Bn. 1, 7, 2, 1. 7. 5, 2, 4, 13. 3, 2, 7. VS. 16, 39 (zur Wohnstatt gehörig MAHLDB.). — 2) irgendwo ansässig; m. Einwohner: इह्वास्मि वास्तव्यो नगरे द्विजः KATHA. 38, 107. 82, 320. 72, 157. RĪGĀ-TAR. 3, 362. 4, 633. 638. 3, 216. 245. 6, 15. ग्राम° MBH. 12, 4803. नानानगर° R. 2, 1, 30. नगर° PAKṢAN. 48, 25. तद्देशनित्य° Verz. d. Oxf. H. 142, a, No. 290. RĪGĀ-TAR. 4, 88. HIT. 34, 18. समीप° Nachbar KULL. zu M. 7, 69. — नीवर = वास्तव्य H. an. 3, 659. MED. r. 176. वास्तव्य PAKṢAN. III, 236 fehlerhaft für वस्तव्य; vgl. Spr. 2928.

वास्तिक (von वस्त) n. eine Menge von Büchern R. 2, 77, 2 (वा° ed. SCHL. वा° ed. Bomb.).

वास्तु (von 5. वस्) UNĀDIS. 1, 77. 1) m. n. TRIK. 3, 5, 9. Stätte; Hofstatt (Platz des Hauses und zugehöriger Raum); heimatliche Flur; Haus NIN. 10, 16. UNĀDIS. 1, 77. AK. 2, 2, 19. TRIK. 2, 2, 5. 3, 3, 102. H. 989. an. 2, 195 (वास्तु स्याद्भूयोर्योगे सोमसुरङ्गयोः). HALA. 2, 135. fg. ता वा वास्तून्पुष्पसि गर्मथै यत्र गावो भूरिभृङ्गाः RV. 4, 154, 8. सृप्रदान् इषो वास्तवधिं तितः 8, 25, 5. मेघा वास्तु भूमो ध्रुपत्यम् AV. 7, 108, 1. ÇAT. Bn. 1, 7, 2, 1. 7. 17. fg. वास्तु वै शरीरमयस्त्रियं निर्वीर्यम् 2, 1, 2, 9. यज्ञस्य TS. 3, 1, 20, 3. ÇĀHṆ. GṛH. 2, 14. गृहदेवताः, वास्तुदेवताः ĀÇV. GṛH. 1, 2, 4. 2, 9, 9. PĪA. GṛH. 3, 4. छ° TS. 3, 4, 20, 2. °संपादन M. 3, 255. 'वास्तूनि निर्ममे HARIV. 6418. सभावास्तूनि रम्याणि प्रदेष्टुमुपचक्रमे MBH. 5, 8033. गृहवास्तूनि HARIV. 6501. °निवासाः SUÇA. 1, 16, 19. प्रशस्तवास्तूनि गृहे 69, 5. Verz. d. Oxf. H. 43, a, N. 2. 86, a, 16. 332, b, 20. 342, b, 22. Verz. d. B. H. No. 877. वास्तुत्रं वैरम् Spr. 5038. KĀM. NĪTIS. 10, 15. °शमन R. 2, 56, 18. Verz. d. Oxf. H. 43, a, 8. वास्तूपशमन N. 2. वास्तुसंशमनीयानि मङ्गलानि R. 2, 56, 27. वास्तूपशम Verz. d. B. H. No. 1075. °शास्ति, °पद्धति, °प्रवेशपद्धति 1076. °कल्प, °कालाः 1075. °स्थापन Aufrichtung eines Hauses 1074. °संज्ञकं तद्वम् Verz. d. Oxf. H. 298, b, No. 693. रवेरविषये वास्तु किं न दीपः प्रकाशयेत् Spr. 2491. Verz. d. Oxf. H. 42, b, 35. °मध्ये M. 3, 89. MBH. 13, 4662. 7140. 16, 58. राष्ट्रपूजितं PAKṢAN. 3, 14, 77. VARĀH. BṛH. S. 53, 11. 15. 20. 31. 37. 59, 14. 107, 6. °नर der als Genius gedachte Prototyp eines Hauses 53, 8. 67 (vgl. वास्तुपुरुष bei KULL. zu M. 3, 89). °बन्धन das Kapitel über Hausbau 87, 18. °देव WILSON, Sel. Works 2, 161. वास्तु auch Gemach VARĀH. BṛH. 5, 18. 21. Als m. nur Bulo. P. 10, 8, 31. 46, 44 (वास्तून् = देवत्यादीन् Comm.). — 2) m. N. pr. eines der acht Vasu Bulo. P. 6, 6, 11. 15. — 3) m. N. pr. eines Rākshasa Verz. d. Oxf. H. 105, a, 24. — 4) wohl f. N. pr. eines Flusses (neben सुवास्तु) MBH. 6, 383 (VP. 183). LIA. II, 132, N. 4. — 5) n. = वास्तुक 2) RĪGĀN. im ÇKDn. — Vgl. नापित°, पुर°, पृष्ठ°, यज्ञ° (auch Bulo. P. 9, 4, 8), यथा°.

वास्तुक (von वास्तु) 1) adj. auf dem Opferplatz als werthloser Abfall liegen geblieben: वसु Bṛh. P. 9, 4, 8. 9; vgl. u. वास्तव्य 1) und वास्तुक. — 2) m. n. (Hofunkraut) Melde, Chenopodium BHAR. zu AK. 2, 4, 5, 23 nach ÇKDn. H. 1186. Suçr. 1, 72, 3. 73, 9. 228, 16 (m.). 2, 342, 20. 473, 6. Viśv. 6, 73. fg. Vgl. वास्तूक. — 3) f. ई eine best. Gemüsepflanze, = चिछ्री RĪĀN. im ÇKDn.

वास्तुकर्मन् n. Hausbau R. 1, 3, 15 (9 GORR.). R. GORR. 1, 4, 35. VARĪH. Bṛh. S. 56, 9.

वास्तुज्ञान n. Baukunst VARĪH. Bṛh. S. 53, 1.

वास्तुर्ष्य adj. die (verlassene) Stätte behauptend VS. 16, 89.

वास्तुपरीक्षा f. Untersuchung des Platzes für den Hausbau Āçv. Gṇṇ. 2, 7, 1. 8, 1.

वास्तुप्रदीप m. Titel eines über Hausbau handelnden Werkes Verz. d. Oxf. H. 279, a, 47.

वास्तुपाग m. das vor dem Beginn des Baues eines Hauses veranstaltete Opfer Verz. d. Oxf. H. 105, a, 22. °विधेस्तत्रम् 290, a, No. 695. °तत्र GILD. Bibl. 468. 479.

वास्तुविष्य (vom folgenden) adj. die Baukunst betreffend u. s. w. gaṇa śṛṅganaदि zu P. 4, 3, 73.

वास्तुविद्या f. Baukunst gaṇa śṛṅganaदि zu P. 4, 3, 73. MBh. 1, 2029. VARĪH. Bṛh. S. 2, S. 7, Z. 1. Verz. d. Cambr. H. 34. fgg. WERNER, Kṛṣṇaṇḍ. 266. Verz. d. Oxf. H. 217, a, 12.

वास्तुविधान n. Hausbau RAGH. 16, 39.

वास्तुविधि m. dass., Titel eines Werkes MACK. Coll. 1, 133.

वास्तुव्याख्यान n. Titel eines Werkes über Hausbau ebend.

वास्तुशास्त्र n. desgl. Verz. d. Oxf. H. 279, a, 43. 341, a, 40. fg. Ind. St. 1, 407, 9. MACK. Coll. 1, 132.

वास्तुसंयक् m. desgl. MACK. Coll. 1, 133.

वास्तुमनत्कुमार desgl. ebend.

वास्तुक adj. was auf dem Platze bleibt, Ueberrest AIT. Br. 3, 11. Rudra sagt: मम वै वास्तुकम् 84. 5, 14. — Vgl. वास्तुक 1).

वास्तूक m. n. = वास्तुक 2) UśéVAL. zu UNĀDIS. 4, 41. AK. 2, 4, 5, 23. TRIK. 2, 4, 30. Suçr. 1, 220, 12. 20. 2, 48, 9. DHŪRTAS. 79, 14. — Vgl. व्रत°, घृण्य°, घृष्ट°.

वास्त्ये (von वास्ति) adj. (f. ई) in der Blase befindlich P. 4, 3, 56. AV. 11, 8, 28. उदक im Weltei Kṛṇḍ. Up. 3, 19, 2. blasenähnlich P. 5, 3, 101.

वास्तोष्पति (वास्तोस्, gen. von वास्तु, + पति) m. der Genius der Hofstatt NAIGH. 5, 4. Nir. 10, 16. RV. 5, 41, 8. 7, 54, 1. fgg. 55, 1. 8, 17, 14. 10, 61, 7. AV. 8, 73, 3. PĀN. Gṇṇ. 3, 4. M. 3, 89 (fälschlich वास्तोस्पति und वास्तो: पति geschrieben). Verz. d. Oxf. H. 43, a, N. 2. Bṛh. P. 10, 50, 54 (pl.). auf Rudra bezogen (vgl. वास्तव्य 1) TS. 3, 4, 20, 2. unter den Namen Indra's AK. 1, 1, 4, 38. H. 172. HALĀ. 1, 52.

वास्तोष्पतीय adj. dem Vāstoshpati gehörig u. s. w. P. 4, 2, 82. TS. 3, 4, 20, 3. कर्मन् ÇĀNKH. Gṇṇ. 3, 4. Ça. 2, 16, 1. KAUC. 8.

वास्तोष्पत्य adj. dass. P. 4, 2, 82. KAUC. 120. ANUKR. zu AV. 5, 9.

वास्त्र (von वस्त्र) adj. mit Zeug überzogen: रथ P. 4, 2, 10. Schol. AK. 2, 8, 2, 22. H. 754.

वास्त्र ved. adj. von वास्तु P. 6, 4, 175.

वास्त्य desgl. ebend.

1. वास्य adj. in der Stelle ईशा वास्यमिदं सर्वम् içor. 1 nach ÇĀNKH. = वाष्कादनीय gehüllt werdend (also von 3. वस्). — Vgl. प्रथम°.

2. वास्य (vom. caus. von 3. वस्) adj. anzusteden: तेषु च यथानुवर्णं वर्णा विप्रादयो वास्याः (= निवासनीयाः Comm.) VARĪH. Bṛh. S. 53, 69. — Vgl. 1. क्षमा° und वन°.

3. वास्य = वासी AIT. NILAN. zu MBh. 1, 4605. 5, 5250.

वास्त्र m. Tag TRIK. 1, 1, 103. — Vgl. 1. वस्त्र und वाय.

वास्त्रा s. u. वाय.

वासदन n. = वारासन Wasserbehälter TRIK. 2, 9, 7. HĀ. 214.

1. वाक्, वाक्के dat. nach ŚĪ. der Fahrende: एष स्तोमो मूक् उपायं वाक्के धुरीश्वात्यो मधायि RV. 7, 24, 5. Wir erklären das Wort lieber als dat. inf. von 1. वक् mit metrischer Dehnung und der beim infin. häufigen Attraction: um den Gewaltigen zu fahren. Ueber das nom. ag. वाक् s. u. 2. वक्.

2. वाक्, वाक्ते DĀTUP. 16, 44 (प्रयत्ने). partic. वाक्ति (verschieden von वाढ d. i. वाढ) P. 7, 2, 18. Schol.

— प्र drängen, drücken: प्रवाक्स्व wird einer Kreisenden zugerufen Suçr. 1, 368, 18. प्रवाक्याः शनैः शनैः 14. प्रवाक्याणां 2, 47, 4. 58, 10. 440, 15. Hierher प्रवाक्का (s. u. प्रवाक्क). — caus. act. dass. Suçr. 2, 187, 7. 241, 8.

वाक् (von 1. वक्) 1) adj. (f. घ्रा) stehend u. s. w.; tragend: केमरवादिभार° KATHĀ. 51, 213. शिविका° Bṛh. P. 5, 10, 1. stessend: नदीमुभयतोवाक्कां 6, 5, 9. sich unterziehend, sich hingebend: धर्म° MBh. 13, 7398. — 2) m. a) Zugthier, Reitthier, Vehikel überh. RV. 4, 57, 4. 8. AV. 6, 102, 1. KATHOP. 1, 26. वाक्कात्र पीडयेत् Kṛṣṇaṇḍ. 7, 9. fgg. तत्रियस्यैष वाक्: MBh. 3, 18190. यो वाक्काङ्कुरते मुनीन् 5, 468. इन्द्रस्य वाक्निना वाक्का कृत्तिनो ऽथ रथास्तथा 456. Spr. 1570. यानं °विपुक्तम् VARĪH. Bṛh. S. 46, 60. Bṛh. P. 8, 10, 25. 8, 15, 24. मकेन्द्र° 2, 7, 25. 8, 11, 10. 12. Pferd AK. 2, 8, 9, 12. H. 1233. an. 2, 602. MED. h. 9. HALĀ. 2, 281. MBh. 1, 6484. 2, 2086. 3, 943. 2585. 12003. 15609. 15727. 4, 1648. 10, 2. 12, 6041. 13, 3505. HARIV. 5489. RAGH. 4, 56. 5, 73. 14, 52. KATHĀ. 59, 121. 67, 24 (°विद्यारक्ष्यविद्). 75, 92. RĪĀ-TAR. 6, 251. PRAB. 79, 8. Bṛh. P. 1, 10, 35. 14, 18. 7, 10, 65. 8, 10, 40. Stier H. an. MED. KUMĀRAS. 7, 49. Wagen: घृण्युक्तमिव वाक्क् ÇVETĀÇV. Up. 2, 9. MBh. 1, 3680. 3, 698. 11908. 15, 905. Bṛh. P. 6, 8, 1. Am Ende eines adj. comp. (f. घ्रा) — zum Vehikel habend: वृषभ° reitend auf MBh. 13, 891. HARIV. 10682. सिक्वाक्का 9428. केस° Bṛh. P. 7, 3, 24. गरुड°, झारि° 8, 10, 55. सिक्° 11, 14. विमान° fahrend in HARIV. 8886. — b) Wind MED. ÇABDAR. im ÇKDn. — c) ein best. Hohlauss AK. 2, 9, 89. H. an. MED. = Droṇi ÇĀNKH. SĀNKH. 1, 1, 21. = 4 Bhāra BHAR. zu AK. = 10 Kumbha SVĀMIN zu AK. nach ÇKDn. — d) bildliche Bez. des Veda KUALAJ. 105, b, 4. — e) nom. act. das Ziehen: °संपीडिता धुर्याः MBh. 12, 9384. das Fahren, Reiten Spr. 3812. KULL. zu M. 4, 172. KATHĀ. 62, 157. das Tragen: वृत्तिभार° HIT. 81, 12 (v. l. वाक्न). Strömung: गङ्गायमुनयोर्वीकौ KATHĀ. 93, 81. चन्दनसंक्षुब्धवाक्निर्ध 90, 38. — Vgl. घमि°, घञ°, घम्बु° (Wolke auch RĪĀ-TAR. 2, 149. DAÇAK. 94, 18. Bṛh. P. 2, 1, 34), घञ°, इधम°, इन्द्र°, उद°, मन्ध°, जल°, जले°, नौ°, पन्न°, प्यो°, पीलु°, पुरुष°, पू-

यं, पोतं, बधुं, भाण्डि, भारं, मरुद्वयं, मरुद्वक्, मित्रं, यत्नं (adj. auch MBh. 13, 7169), युग्यं, यूपं, योगं, रत्नं, रथं, रथवाहनं, राज्ञं, वायुं, वारि, विपथं, शव, प्रुकं, सार्धं, स्कन्धं, कव्यं, कृत्स्नं, क्षेत्रं.

वाक्क (vom caus. von 1. वक्) 1) nom. ag. (f. वाक्किा) a) Träger Jān. 2, 197. R. 4, 24, 21. Bhāg. P. 10, 18, 21. वाससा वाक्किा राक्षो धातुर्व्येष्यस्य मे भव MBh. 7, 4867. शासनं Träger, Ueberbringer Kām. Nitis. 12, 2. — b) fließen lassend, mit sich führend: नद्यः शीततोषोधवाक्किा: Mārk. P. 59, 8. — c) in Bewegung setzend: संसारचक्रवाक्कस्य म-कमोक्कस्य Phān. 69, 15. — 2) m. a) ein best. giftiges Insect Suṣ. 2, 288, 13; vgl. वाक्की. — b) N. pr. eines Mannes Mālav. 8, 13, v. l. — Vgl. जलं, ताम्बूलं, पथि, रथं, वारि, श्वेतं, स्कन्धं.

वाक्कव (von वाक्क) n. das Amt eines Trägers Bhāg. P. 7, 8, 52.

वाक्कत m. N. pr. eines Mannes Mālav. 8, 13. fehlerhaft für वार्कतक.

वाक्क MBh. 1, 399 fehlerhaft für वाक्क, wie die ed. Bomb. liest.

वाक्कद्विषत् m. Büffel (ein Feind des Ziehens oder Tragens) AK. 2, 5, 4. — Vgl. वारुपि.

वाक्न (vom caus. von 1. वक्) 1) adj. tragend: महधू (सिंह) KATHA. 22, 134. जामातुं (कृप) 30, 101. नागानां वाक्ना मेघाः 124, 223. 221. bringend: स्वप्रेतमः सत्यवाक्नः Rāgā-Tar. 4, 100. — 2) m. N. pr. eines Muni Verz. d. Oxf. H. 83, b, 22. — 3) n. a) Zugthier, Gespann, Reitthier, Vehikel überh. AK. 2, 8, 2, 26. 3, 4, 25, 181. H. 221. 759. HAL. 2, 294. am Ende eines adj. comp. f. या MBh. 3, 11279. R. Gonn. 2, 125, 2. KATHA. 20, 164. गर्भः सर्वेषां वाक्नानामनाशिष्ठः Ait. Br. 4, 9. Çat. Br. 1, 8, 2, 9. 2, 1, 4, 4. 4, 4, 4, 10. M. 7, 75. 222. 8, 113. 419. MBh. 3, 2129. 13, 352. 4855. 14, 75. fg. R. Gonn. 2, 86, 2. 7, 16, 7. Kām. Nitis. 7, 80. 12, 44. 13, 21. 80. Spr. 5408. Varān. Bāh. S. 4, 24. 9, 43. 46, 7. 27. 48, 68. 90, 8. 93, 12. KATHA. 20, 146. 30, 127. 43, 244. Nāish. 22, 45. Weber, Rāmāt. Up. 288. Bhāg. P. 6, 12, 17. Häufig in Verbindung mit वल so v. a. Heer und Tross M. 7, 172. 9, 313. MBh. 1, 6652. 2, 1074. 4, 993. 2219. R. 1, 53, 6. R. Gonn. 1, 16, 11. 2, 101, 5. 5, 9, 51. 30, 2. 73, 4. Spr. 768. Mārk. P. 37, 9. कृष्टवाक्नपूरुष Jān. 1, 347. प्रयया पुण्डरीकातः शब्दसुधीवचनः Ross MBh. 2, 35. 555. 4, 319. आत्तं adj. R. 1, 62, 1. 68, 1. 2, 68, 21. 71, 80. Rāg. 1, 48. 9, 25. KATHA. 16, 91. 18, 106. Bhāg. P. 9, 15, 31. स्पृष्टा तत्रियो वाक्नायुधम् (मुद्यति) Reitthier (Elephant oder Ross) M. 5, 99. MBh. 13, 3724. KATHA. 7, 13. 12, 184. पक्षेण Bhāg. P. 8, 6, 22. Pāñcar. 1, 1, 76. Pāñcar. 198, 5. Hit. 126, 16. Auch m.: कंसस्यैव स वाक्नः Hariv. 3113. 5884 (n. in der neueren Ausg.). — Wagen Çat. Br. 9, 4, 2, 11. R. Gonn. 2, 109, 35. 3, 56, 52. Spr. 4423. in comp. mit der Last (wobei das न in ए verwandelt wird, wenn र oder ष vorhergehen) P. 8, 4, 8. शरवाक्का, दर्भं, श्लुं Schol. Schöff Verz. d. Oxf. H. 131, a, 6. Am Ende eines adj. comp. (f. या) nach dem näher angegebenen Vehikel so v. a. fahrend in, reitend auf: स्पन्दनं Hariv. 4426. नागं 10998. सिंहं KATHA. 22, 79. कैसं Bhāg. P. 7, 3, 16. गरुड 8, 10, 2. In der Stelle वन्य-वाक्नक्तं KATHA. 21, 30 bedeutet das Wort Thier überh. — b) Ruder (Comm.) oder Segel R. 2, 52, 5. — c) nom. act. das Ziehen, Tragen (eines Zugthieres, eines Reitthieres oder Trägers) MBh. 5, 473. 13, 4755. शिविका R. 4, 24, 18. Pāñcar. 83, 19. 198, 6. 253, 13. Hit. ed. Jones. 1705.

das Fahren Suṣ. 1, 119, 2. 244, 8. 277, 10. das Reiten KATHA. 62, 158. 180. fg. Spr. 3174. das Lenken (der Rosse) MBh. 3, 2625. — Vgl. उदं, कव्यं, क्रव्यं, जलं, द्विजं, देव, नगं, नरं, नृ, पतं, पवनं, पुरीषं, पुरीष्यं, पुष्यं, प्रवरं, प्रष्टि, बधुं, बर्हि, बर्हिण, बीजं, भारं, भूतं, भूति, मणि, मधु, मक्षिष, मृग, मेघ, यत्न, यम, रथ, राज्ञं, रुक्म, वसु, वाजि, वायु, वारि, शालि, शिखि, श्वेत, कृति, कव्य, क्षेत्र.

वाक्नता f. nom. abstr. von वाक्न 3) a) KATHA. 119, 162.

वाक्नत n. desgl. KATHA. 36, 15. Çāñk. zu Bāh. Ān. Up. S. 25. Bhāg. P. 9, 6, 14.

वाक्नप m. Hüter der Zug- und Reitthiere R. 2, 91, 53.

वाक्नप्रसृति f. Bez. einer best. Zählmethode Lalit. ed. Calc. 169, 10.

वाक्निक (von वाक्न) adj. von Zugthieren u. s. w. lebend gaṇa वेतनादि zu P. 4, 4, 12.

वाक्नीकर (वाक्न + 1. कृ) zum Vehikel machen KATHA. 18, 390. 26, 33. 62, 156.

वाक्नीभू (वाक्न + 1. भू) zum Vehikel werden KATHA. 117, 21.

वाक्नीय (vom caus. von 1. वक्) = वाक् Lastthier KULL. zu M. 8, 151.

वारुपि m. Büffel H. 1282. — Vgl. वारुद्विषत्.

वाक्श्रेष्ठ m. das beste Vehikel d. i. das Pferd Rāgā. im ÇKDn.

वाक्स् (von 1. वक्) n. Darbringung, Aufwartung Nāish. 4, 1. Nir. 4, 6 (erklärt als Lob, das den Gott herbeiführt oder ihm die Soma-Berettung verkündigt). इन्द्राय वाक्: कुशिकासो धक्न RV. 3, 30, 20. ब्रुष्ट 83, 3. 11, 7. कृतस्य 8, 6, 2. 10, 29, 3. (प्र यातु) अग्निहोत्रेन वाक्सा VS. 26, 8. पचत Çāñk. Çn. 8, 21, 5. — Vgl. उक्थं, गिवाक्स्, नृ, ब्रह्म, यत्न, रिप्रं, विप्रं, सिन्धु, स्तोम.

वाक्स (वाक्स् UNDIS. 3, 119) m. 1) Boa AK. 1, 2, 2, 5. H. 1305. an. 3, 756. MED. s. 36. HAL. 3, 20. TS. 5, 5, 24, 1. — 2) Quelle (वारिनिर्पाण). — 3) eine best. Pflanze, = मुनिषष, मुनिषषक H. an. MED.

1. वाक्कि (von वाक्) gaṇa निष्कारि zu P. 5, 1, 20. m. 1) Karren u. s. w. — 2) eine grosse Trommel Dhāt. im ÇKDn. — Vgl. भर, वृष.

2. वाक्कि 1) m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 6, 2084. fehlerhaft für वात्कि, wie die ed. Bomb. liest. — 2) n. Asa foetida COLLEB. und LOIS. zu AK. 3, 4, 1, 9. fehlerhaft für वात्कि oder वात्की.

वाक्तिर (von 1. वक्) nom. ag. Führer: सर्वभूतानाम् MBh. 13, 1227. = वाठर Nīlak.

वाक्तिता f. nom. abstr. von वाक्ति fliegend: प्रशातं Verz. d. Oxf. H. 229, b, 10.

वाक्तिथ n. die Gegend unterhalb des कुम्भ oder वातकुम्भ beim Elephanten AK. 2, 8, 2, 7. H. 1227.

वाक्ति s. योग.

वाक्ति (von 1. वक्) 1) adj. a) fahrend, stehend: वदन्धुवनवाक्तिना कथा: R. 2, 52, 43. R. Gonn. 2, 51, 10. — b) dahinfahrend (vom Wagen): शीघ्रैश्चैवाक्तिना स्पन्दनेन MBh. 3, 245. शीघ्रं Spr. 4423. — c) fliegend: दक्षिणापथं (नदी) Hariv. 9513. गङ्गा पातालवाक्तिनी KATHA. 73, 119. प्रतीप 74, 190. उत्पथं Bhāg. P. 10, 20, 10. कलि-सारं Mārk. P. 78, 80. 108, 19. सिरा पु, यत्रयवाक्तिनी in einer Tiefe von — Varān. Bāh. S. 54, 23. — d) fließen lassend, mit sich führend (von Flüssen), zufüh-

rend (von Winden): रुधिराद्यं MBh. 8, 3807. वृत्तं गो 13, 3523. वृत्-
वाक्निनी (नदी) 3, 14274. पुष्पसेवयं HARIV. 12018. R. 1, 36, 22. R. Gora.
2, 54, 29. 68, 15. 3, 59, 20. RĪĀ-TAR. 1, 260. Bha. P. 5, 26, 22. MĀK. P.
59, 24. धमनी शब्दवाक्निनी SUGA. 1, 257, 7. स्फारनीकारलव (एवमान)
RĪĀ-TAR. 3, 168. 226. ÇĪK. 55. चलन्नकरिविप्रुषाम् PĀNĀT. 3, 5, 2. —
e) bringend so v. a. bewirkend: रथानां शब्दवाक्निनाम् HARIV. 2675. उद्दे-
गं KATHĪS. 59, 152. Verz. d. Oxf. H. 120, a, 11. तृप्त्या भववाक्निन्या Bha.
P. 7, 13, 23. — f) tragend: लगुडं KATHĪS. 81, 11. भारं Spr. 1576. 4780.
PRAB. 107, 7. वागुरां RĪĀ-TAR. 6, 182. विप्रुषवाक्निं चक्रवा PĀNĀT.
79, 16. स्थूलकम्बलं RĪĀ-TAR. 5, 460. — g) an sich tragend, habend: वि-
प्रुषं RĪĀ-TAR. 6, 808. राषनिश्चासवाक्निना (वायुना die neuere Ausg.)
HARIV. 4748. कुसुमुसौगन्ध्यं Spr. 1908. — h) sich unterstützend, ausübend:
कर्मं MBh. 1, 8114. चक्रुः 13, 3899. — 2) m. Wagen MBh. 3, 2298. —
3) f. वाक्निनी a) ein reisiger Zug: Heer AK. 2, 8, 2, 46. TRIK. 3, 3, 249.
H. 745. an. 3, 413. MD. n. 98. HALĪS. 2, 302. घनस्वती AV. 10, 1, 15.
R. 2, 36, 3. 3, 40, 11. RAGH. 7, 83. Spr. 692. 3272. VARĪH. Bha. S. 47, 25.
DhŪRTAS. 66, 14. Heer und zugleich Fluss MBh. 6, 2337. RĪĀ-TAR. 4,
134. VĪSAVAD. 13, 3. am Ende eines adj. comp. वाक्निनीक RAGH. 13, 66.
— b) eine best. Heeresabtheilung: 81 Elephanten, 81 Wagen, 245 Re-
ter und 405 Fusssoldaten AK. 2, 8, 2, 49. H. 748. H. an. MD. MBh. 1,
291. — c) Fluss AK. 3, 4, 29, 114. TRIK. H. 1080. H. an. MD. MBh. 3,
17141. 6, 341. R. 2, 71, 13. 89, 3. RĪĀ-TAR. 4, 303. Fluss und zugleich
Heer 134. MBh. 6, 2337. VĪSAVAD. 13, 3. — d) Rinne Schol. zu KĪTJ. Ça.
366, 15. — e) N. pr. der Gattin Kuru's MBh. 1, 3740. — Vgl. श्रम्बुं,
कनकं, काष्ठाम्बुं, कुमारं, चतुर्वाक्निन्, जयं, दण्डं, नरं, पञ्चं, पु-
ष्पं, प्रष्टिं, फेनं, भारं, मन्दं, मधुं, मलं, मातृं, मेघं, मेघं, पञ्चं,
योगं, रोमं, लोमं, वायुं, वारिं, वेगं, साधुं.

वाक्निनीपति m. 1) Heerführer AK. 2, 8, 2, 30. HALĪS. 2, 278. MBh. 4,
702. 834. 2160. 6, 1082. R. Gora. 2, 109, 25. 3, 29, 16. 4, 7, 24. 5, 73, 30.
89, 71. Bha. P. 9, 12, 10. — 2) N. pr. oder Bein. eines Dichters Verz.
d. Tüb. H. 13.

वाक्निनीश m. N. pr. eines Mannes HAL. 6.

वाक्निष्ठ adj. = वक्निष्ठ 1) am meisten führend, — herbeiführend NĪ. 5,
1. रथ RV. 7, 37, 1. 2, 26, 4. स्तोम 6, 45, 30. 8, 5, 18. 26, 16. यदाक्निष्ठं त-
दग्र्यं बृहद्वर्च 5, 25, 7. — 2) am meisten fließend RV. 8, 26, 18.

वाहक m. N. pr. eines Mannes Ind. St. 1, 47, N.

वाहक (von वक्नि) adj. an Agni gerichtet, zu ihm in Beziehung stehend:
मन्त्राः VARĪH. Bha. S. 46, 24. पुराण Bha. P. 12, 13, 5.

वाह्नेय (wie eben) m. patron. Ind. St. 4, 373.

वाक् (von 1. वक्) 1) adj. was gefahren u. s. w. wird P. 3, 1, 102,
Schol. Vor. 26, 7, 25. P. 4, 3, 120. VĀrti. 2. Comm. zu 8, 4, 8. मनुष्यं
(यान) von Menschen gezogen RAGH. 6, 10. यथा वाक्को ऽस्मि रङ्गैः ge-
ritten werdend PĀNĀT. III, 250. getragen werdend (Gegens. वाक्क)
Bha. P. 10, 18, 21. स्कन्धं (शिविका) HARIV. 3385. — 2) n. Zugthier M.
8, 151. JĪĒN. 2, 177. HARIV. 4001. VARĪH. Bha. S. 104, 24. इन्द्रं Indra's
Reitthier MBh. 9, 1077. Vehikel überh. H. 9, 759. — 3) f. N. pr. eines
Flusses MĀK. P. 87, 26. — Vgl. वनें, पृष्ठं, बालं, राजं, स्त्रीं.

वाक्क (von वाक्) n. Wagen AK. 2, 8, 2, 20. H. 753.

वा-ज्जायनि m. metron. von वाक्का gaṇa तिकादि zu P. 4, 1, 154.

वाक्की f. ein best. giftiges Insect SUGA. 2, 288, 1. — Vgl. वाक्क.

वाक्क (von वाक्) n. das Vehikel-Sein H. 12.

वाक्कास्क m. patron. von वाक्का gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104.

वाक्कास्कायनं m. patron. von वाक्का gaṇa कृतादि zu P. 4, 1, 100.

वाक्कायनि m. patron. von वाक्क UśéVAL. zu UṇĪDIS. 4, 111 (er hat also
im gaṇa तिकादि nicht वाक्का, sondern वाक् gelesen).

वाक्काय (वां die neuere Ausg.) m. N. pr. eines Mannes HARIV. 1777. fg.

1. वि m. UṇĪDIS. 4, 133. nom. sg. विस् und वेस् (RV. 6, 3, 5. 1, 173, 1.
3, 54, 6. 9, 72, 5. 10, 33, 2), acc. विम्, gen. abl. वेम्; nom. und acc. pl.
वैयस् (RV. 1, 104, 1), विविम्, विविम्, वीनम्. Vogel NĪ. 2, 6. AK. 2, 5,
33. H. 1316. HALĪS. 2, 33. मा माधि पुत्रे विविम् यभीष्ट RV. 2, 29, 5. 38,
7. उते वर्षश्चिद्वसतेरपत्न 6, 64, 6. यदा रथो विविष्पतात् der Acvin 1,
46, 8. 3, 29, 8. वयो ऽस्तीः fliegende Rosse 1, 104, 1. 117, 14. 6, 63, 7. वीनो
पदम् 1, 25, 7. पदं वेः 164, 7. 3, 5, 5. 6. 7, 7. 4, 5, 5. 10, 5, 1. माता पुत्रैर्दि-
तिर्धायि वेः 1, 72, 9. 6, 48, 17. प्र मुष विविष्पतात् der Acvin 1,
32. रुषद् 9, 72, 5. PĀNĀT. Bha. 5, 6, 15. वयः पुरुषादः die Pforte RV. 10,
27, 22. धनु त्वा पत्नीर्हृषितं वयं विश्वे देवांसो अमदन्तु त्वा nach dem
Comm. die fliegenden Marut 1, 103, 7. 5, 53, 3. VS. 2, 16. चतुष्पदा Vor.
23, 6. नदेभ्या ऽपि रुदेभ्यो ऽपि पिबन्त्यन्ये वयः पयः Spr. 1398. वीन्
Bha. 9, 24. भूतविप्रकाः Spr. 3154. वक्रवि जयति घनम् UśéVAL. zu UṇĪ-
DIS. 4, 133. — Vgl. राजवि und 1. वयस्.

2. वि praep. gaṇa प्रादि zu P. 1, 4, 58. VĀrti. zu 84. Vor. 1, 8. eu-
phonischer Einfluss auf ein folgendes स VS. PĀT. 3, 65. bezeichnet
Trennung und Abstand; mit acc. elliptisch hindurch: यो वि डूरः पणी-
नाम् der durch die Pforten der P. (ging) RV. 7, 9, 2. मृगा रङ्गास्यश्चिना
वि घोषैः 1, 181, 5. (अमृगम्) वि वारमव्यमशवः durch den Stob 9, 13, 6.
कतिं स्विता वि योऽना wie viele Rasten auch dazwischen sind 10,
86, 20. zufällige Schreibung: मनुषो नङ्कषो वि ज्ञाताः (d. i. विज्ञाताः)
80, 6. Die einheimischen Gelehrten geben dem Worte folgende Be-
deutungen: प्रतिलोम्य NĪ. 1, 3. वि श्रेष्ठे ऽतीति नानार्थे H. an. 7, 15. वि
निप्रके निपोगे च तथैव पदपूर्णे ॥ निप्रके सक्ने केतावद्यासिनिपोग-
योः । ईषदर्थे परिभवे शुद्धावलम्बने ऽपि च ॥ विज्ञाने MD. avj. 75. fgg.
विशेषे गतिं बालम्भे und पालने ÇANDAR. nach ÇKDr. विशेषैः व्यनर्थ-
गतिदानेषु DurgāD. nach ÇKDr.

3. वि Verbalwurzel s. वी.

4. वि n. zu einer Etymologie gebildet, angeblich so v. a. वस ÇAT.
Ba. 14, 8, 23.

विश (von विशति) 1) adj. P. 6, 4, 142. a) der zwanzigste P. 5, 2, 56.
Vor. 7, 40. Bha. P. 1, 3, 23. — b) mit oder ohne Maṣ, वैश ein Zwan-
zigstel JĪĒN. 2, 261. VARĪH. Bha. S. 82, 10. M. 8, 398. 9, 112. 10, 120. am Ende
eines adj. comp. f. मा WEBER, GŪOT. 104. — c) von zwanzig begleitet,
um zwanzig vermehrt: शतं हunderundzwanzig P. 5, 2, 46. Vor. 7, 95.
VARĪH. Bha. S. 58, 30. — d) aus zwanzig Theilen bestehend MBh. 12, 9904.
पुरुष (mit Zehen und Fingern) TS. 7, 3, 9, 2. PĀNĀT. Bha. 23, 14, 5. शर्मव
(wegen des 20theiligen Stoma) 19, 5, 7; vgl. ÇAT. Ba. 13, 5, 2, 1. n. Zwan-
zigzahl, ein Zwanzig: सक् योऽनविशानां प्रविता R. 4, 48, 13. योऽनवि-
शानां सक्ताणि शतानि च MBh. 3, 12876. सविशे योऽनशते hunderund-

swansig Jōgana R. 4, 62, 18. — 2) m. N. pr. eines Fürsten MBh. 14, 68. VP. 352. — Vgl. त्रिंशद्विंश, वि०.

विंशक (wie oben) adj. P. 5, 1, 24. 8, 4, 142. 1) von swansig begleitet, um swansig vermehrt: सप्तभिः शतैर्विंशकेन (विंशत्या च besser ed. Bomb.) siebenhundertundswansig Bhāg. P. 4, 27, 16. शत 80 v. a. swansig Procent Jñān. 2, 38. — 2) aus swansig Theilen bestehend MBh. 12, 11961. fg. गण Mārk. P. 80, 5. 7. n. Zwanzigzahl, ein Zwanzig: मोक्ष० swansig (Cīloka) über Hariv. 14346. Tīrān. 318.

विंशत् = विंशति swansig: विंशदर्पाक Pāñśār. 4, 5, 20. विंशच्छो-कीच्याख्या Verz. d. B. H. No. 1403. विंशदङ्क 907. — Vgl. एक०, परि०.

विंशति (von द्वि und दशन्) f. ein Zwanzig P. 5, 1, 59. AK. 2, 9, 84. Trik. 3, 3, 2. RV. 1, 90, 8. या विंशत्या त्रिंशता यादृक् हरिभिर्गुणानः 2, 18, 5. सप्त शतानि विंशतिश्च siebenhundertundswansig 1, 164, 11. 5, 27, 2. 6, 27, 8. 7, 18, 11. विंशतिं शता स्वैतास्य 2, 46, 22. 31. 10, 87, 14. 28. Çat. Br. 2, 3, 2, 30. 7, 5, 2, 44. 10, 4, 2, 16. द्वा-यां विंशती च VS. 27, 33. Varān. Bṛh. S. 7, 18. 11, 28. 21, 30. 53, 19. Bhāg. P. 7, 6, 7. अस्यां विंश-तौ Siddh. K. zu P. 5, 2, 45. घोरा विरेनुर्विंशतिर्दशः R. 3, 56, 32. 2, 70, 5. MBh. 12, 11963. Spr. 4631. AK. 2, 9, 87. Varān. Bṛh. S. 23, 7. H. 872. Schol. विंशतिश्च सकृन्नाणि Mārk. P. 46, 36. विंशतिं वै सकृन्नाणि वर्षा-णाम् R. Gonn. 1, 44, 6. नरकानेकविंशतिम् M. 4, 87. 5, 35. MBh. 3, 8379 (विंशतिं zu lesen, eine von Nilak. gekannte Lesart). विंशत्या वत्सैः Rāśa-Tar. 6, 20. विंशतिर्घटानाम् H. 872. Schol. MBh. 12, 11961. Weber, Gṛh. 80. Varān. Bṛh. S. 54, 75. H. 127. °दोक्ष Kāty. Çr. 23, 2, 15. °रात्र 24, 2, 1. 2. Maç. in Verz. d. B. H. 73 (IX, 3). °पद् Çāñkh. Çr. 12, 17, 6. °पद्म 16, 15, 20. विंशत्यक्षर Çat. Br. 10, 3, 4, 5. विंशत्यङ्गुलि 12, 3, 2. 2. विंश-त्योदन Kauç. 65. पूर्णविंशतिवर्ष M. 2, 212. °द्विज 8, 392. °भुज R. 3, 36, 5. — Vgl. एक० u. s. w.

विंशतिक (von विंशति) P. 5, 1, 27. 32. adj. (f. स्त्री) 1) swansig Jahre alt Varān. Bṛh. S. 68, 78. — 2) aus swansig Theilen (z. B. Silben) bestehend Ind. St. 8, 101. 144. दशविंशतिको द्वाौ Geldstrafen von zehn und swansig (Paṇa) Jñān. 2, 216. n. Zwanzigzahl Kām. Nit. 19, 21. — Vgl. वैशतिक.

विंशतिकीन s. अद्यर्थ, द्वि०.

विंशतितम (von विंशति) adj. der swansigste P. 5, 2, 56. Vor. 7, 40. भाग der swansigste Theil Mir. 246, 14, wo विंशतितमो st. विंशतिमतो zu lesen ist.

विंशतिप (वि० + 2. प) m. das Haupt von swansig (Dörfern) MBh. 12, 3264.

विंशतिहस्त adj. swansig Arme habend; m. Bein. Rāvaṇa's Bhāṭṭ. 5, 104.

विंशतिम (von विंशति) adj. der swansigste: सर्ग Verz. d. Oxf. H. 53, a, 27. भाग der swansigste Theil Mir. 246, 15.

विंशतिशत n. hundertundswansig: अक्षानि Çat. Br. 12, 3, 5, 12. °श-तेष्टक 10, 4, 8, 8.

विंशतिसांश adj. (f. स्त्री) swansigtausend Hariv. 6927. R. 2, 91, 42. fg.

विंशतीश m. = विंशतिप M. 7, 115. 117.

विंशतीशिन m. dass. M. 7, 116.

विंशत्यधिप m. dass. MBh. 12, 3265.

विंशद्वाकु = विंशतिबाकु R. 7, 32, 50.

विंशिन (von विंश) 1) adj. aus swansig bestehend P. 5, 2, 87. Vārtt. 6. अङ्गिरसः Schol. Pāñśār. Br. 24, 10, 2. — 2) m. a) = विंशतिप M. 7, 119. — b) angeblich = विंशति ÇKDn. nach Siddh. K.

विकृन्धिका f. Gequacke (nach dem Comm.): भेक० Maitrāj. 6, 22.

विक 1) m. N. pr. eines Mannes Kshiric. 5, 8. — 2) n. die Milch einer Kuh, die vor Kurzem gekalbt hat, Çadda. im ÇKDn.

विकसा f. N. pr. eines Frauenzimmers v. L. im gaṇa मुद्रादि zu P. 4, 1, 128.

विककार (वि + ककर) m. ein best. Vogel VS. 24, 20.

विकङ्कट (2. वि + क०) gaṇa कुमुदादि 1. zu P. 4, 2, 80. m. Asteracan-*tha longifolia* Nees. Çadda. im ÇKDn.

विकङ्करिक adj. von विकङ्कट gaṇa कुमुदादि 1. zu P. 4, 2, 80.

विकङ्कत (2. वि + क०) 1) m. *Flacourtia sapida* Roxb. dornig, aus dem Holze werden Opfergeräthe verfertigt, AK. 2, 4, 2, 18. Ratnam. 205. TS. 3, 3, 3, 3. 6, 4, 2, 5. TBh. 1, 1, 2, 12. 2, 2, 7. Çat. Br. 2, 2, 4, 10. 5, 2, 4, 18. 6, 4, 2, 5. Kāty. Çr. 28, 2, 10. 3, 9. Suçr. 2, 79, 2. gaṇa पलाशादि zu P. 4, 3, 141. Ragh. 11, 25. Varān. Bṛh. S. 48, 42. — 2) f. स्त्री *Sida cordifolia* und *rhombifolia* (अतिवृत्ति) Rāśa. im ÇKDn. — Vgl. वैकङ्कत.

विकङ्कतीमुख adj. etwa dornmäulig AV. 11, 10, 3.

विकच (2. वि + कच) 1) adj. a) haarlos, kahlköpfig Med. k. 18. MBh. 1, 6078. 3, 15416. — b) geöffnet (von Blüthen) AK. 2, 4, 2, 7. H. 1127. Med. Hariv. 3829. 9016. R. 1, 24. 2, 25. 3, 1. 28. Ragh. 9, 36. ad Çān. 19. Kir. 5, 13. Spr. 2840. 4173. Kathās. 42, 224. Rāśa-Tar. 4, 245. Sān. D. 178, 7. Prab. 60, 6. Dhūrtas. 92, 6. Bhāg. P. 5, 17, 13. Pāñśār. 3, 8, 17. Verz. d. Oxf. H. 108, b, 2. 130, b, 5. — c) strahlend, glänzend, prangend: विकचानना Kathās. 34, 102. भावविकचैर्नेत्रैः Hariv. 4094. पुष्प० (हुम) MBh. 3, 11602. पर्णभार Hariv. 12083. मरोचि० MBh. 1, 1147. 7, 5718. स्वरश्मिनाल० 8, 664. हेम० 1, 1412. 8, 3788. हारविकचौ स्तनौ 3, 1824. शिखासकृन् (जटाभार) Hariv. 12306. — 2) m. a) ein buddhistischer Bettler Med. — b) eine Art Ketu (Komet) Trik. 3, 3, 78. Med. विकचो यथा मरुः MBh. 8, 690. deren 65 Varān. Bṛh. S. 11, 19. — c) N. pr. eines Dānava Hariv. 12933. — Vgl. उत्कच, ऊर्ध्वकच.

विकचप् (von विकच), °पति öffnen (eine Blüthe): ग्रामीलितनयनन-
लिनमुकुलपुगलमीषद्विकचय्य Bhāg. P. 5, 2, 5. विकचित geöffnet, aufge-
blüht Spr. 2601, v. l.

विकचालम्बा f. Bein. der Durgā H. 5, 56.

विकचोकर (विकच + 1. कर) = विकचप् पमाकरं दिनकोर विकची-
कोरति Spr. 1692.

विकच्छ adj. = कच्छरक्षित ÇKDn. nach der Smṛti.

विकच्छप् (2. वि + क०) adj. keine Schildkröte habend, um dieselbe
gekommen Kathās. 61, 135.

विकट P. 5, 2, 29. 1) adj. (f. स्त्री, nach gaṇa अक्षादि zu P. 4, 1, 45
auch विकटी) Nir. 6, 30. a) das gewöhnliche Maass überschreitend, um-
fangreich, weit, gross Trik. 3, 3, 102. H. 1430. an. 3, 70. Med. 1. 55. Ha-
lī. 68. विकटोद्विपिपिडक MBh. 1, 6074. 7, 7897. वत्सम् Çat. 10, 42.
Khandom. 81. Kule Varān. Bṛh. S. 68, 6. ललाटट Prab. 85, 15. वि-
कटास्पकोटर Bhāg. P. 10, 37, 2. Uttarab. 91, 14 (118, 6). An mehreren
Stellen würde auch Bed. b) passen. — b) ein ungewöhnliches Aussehen

habend, ungeheuerlich, schenslich, grauenhaft TRIK. MED. चारुणि का-
 पो विकटं गिरिं मन्त्रं सदांवे RV. 10, 155, 1. वामनेर्विकटैः कुब्जैः ततश्चा-
 त्नेमर्कारैः (भूतसंघैः) MBH. 2, 408. 3, 2338 (nach NILAK. कट = तृणासन
 und विकट = तद्रक्ति). 15856. 6, 4294. 10, 289. 12, 3748. 16, 34. HARIV.
 9854. 10896. 12218. 13082. R. 5, 10, 19. 21. 17, 28. 6, 11, 43. 7, 16, 8.
 Suçā. 1, 368, 18. MĀK. P. 43, 20. Verz. d. Oxf. H. 51, b, 14. °विधुत्तुद
 Gtr. 4, 5. फटासकलविकटं शेषम् MBH. 3, 15845. विकटाकृति KATHĀS. 20,
 107. भैरवत्रय 108, 88. क्रोधान्धकारविकटभुक्टी PRAB. 74, 4. SĀH. D. 221,
 9. Verz. d. Oxf. H. 139, a, 9. 141, b, 22. अतस्तेलालसंपुटविकटात्तरमालिका
 Spr. (II) 1504. अतिविकटाभिः कर्णाद्यौडलाभाषाभिः SARVADARÇANAS. 178,
 11. fg. विकटा (so ist wohl zu lesen) भीतिम् ÇAT. 14, 334. विकटम् adv. in
 grauenhafter Weise: विकट्य Verz. d. Oxf. H. 117, b, 5. परिक्तामति UTTA-
 NAR. 111, 15 (150, 13). — c) hervorstehende Zähne habend (दत्तुर) DHAR.
 im ÇKDa. — d) über die Maassen schön H. an. HĀLA. 5, 8. Viçva im
 ÇKDa. मणिसोपानविकटा (शाला) R. 5, 13, 11. KHANDOM. 120. — 2) m. a)
 ein best. Baum, = साकुरुपड RĪGĀ. in NIGH. Pr. — b) N. pr. einer der
 hundert Söhne des Dhṛtarāshṭra MBH. 1, 2734. 6983. 6, 2838. 8, 2455.
 eines Wesens im Gefolge Skanda's MBH. 9, 2561. eines Rākshasa
 R. 5, 12, 13. 6, 69, 12. 7, 3, 39. einer mythischen Person KATHĀS. 47, 86.
 einer Gans 60, 169. PAÑĀT. 76, 7. Hit. 110, 2, v. 1. — 3) f. छा N. pr. der
 Mutter Çākjamuni's TRIK. 1, 14. MED. einer Rākshasi R. 5, 25, 80.
 — 4) n. a) weisser Arsenik VAIDJAH. in NIGH. Pr. — b) Sandel DHANV.
 ebend. — c) Bez. einer best. Art zu sitzen Verz. d. Oxf. H. 94, a, N. 2.
 — Vgl. अति°, उत्कट, प्रकट, संकट.

विकटग्राम m. N. pr. eines Dorfes Verz. d. Oxf. H. 155, a, 29.

विकटव (von विकट) n. = पदानां नृत्यत्प्रापत्वम् SĀH. D. 250, 2.

विकटनितम्बा f. N. pr. einer Dichterin Verz. d. Oxf. H. 124, b, 39.

विकटवदन m. N. pr. eines Wesens im Gefolge der Durgā KATHĀS. 52, 240.

विकटवर्मन् m. N. pr. eines Fürsten DAÇAK. 96, 6.

विकटविषाण m. Hirsch SIDDH. in NIGH. Pr.

विकटप्रङ्ग m. dass. MAD. ebend.

विकटान 1) adj. Grauen erregende Augen habend: व्याघ्र PAÑĀT. 1,
 3, 68. — 2) m. N. pr. eines Asura KATHĀS. 45, 224. 383. 46, 39.

विकटानन 1) adj. einen grossen oder schenslichen Mund habend KA-
 THĀS. 52, 77. — 2) m. N. pr. eines der hundert Söhne des Dhṛtarā-
 shṭra (= विकट) MBH. 1, 4544.

विकटाभ m. N. pr. eines Asura HARIV. 12698.

विकटक (2. वि + क°) 1) adj. dornenlos. — 2) m. Alhagi Mauro-
 rum Tourn. GAṬĀD. im ÇKDa. Asteracantha longifolia NEES. RĪGĀ. im
 ÇKDa. — विकटको: MBH. 12, 1585 fehlerhaft für विभङ्गैः (so die ed.
 Bomb.) oder विटङ्गैः (von NILAK. erwähnte Lesart).

विह्वल्यन्तु n. N. pr. einer Stadt PAÑĀT. ed. Bomb. IV, S. 20, Z. 5.

विकट्यन् (von कट् mit वि) 1) nom. ag. der da prahlt, Prahlcr MBH.
 2, 2545. 5, 1638. 12, 3164. DAÇAK. 2, 5. VARĪH. BRH. S. 75, 7. BRH. 18, 9.
 RĪGĀ-TAN. 2, 157. स्व° dass. R. 3, 4, 28. अ° MBH. 12, 3010. 13, 100. 2016
 (अवि° mit der ed. Bomb. zu lesen). RAGH. 14, 78. Spr. 1919. 3137. SĀH.
 D. 66. MĀK. P. 118, 11. — 2) n. das Prahlen, Prahlerei H. 270. HĀLA.

1, 145. MBH. 8, 1961. 4, 48 in der Unterschr. R. 6, 36, 74. DAÇAK. 4, 68.
 KĀVYĀD. 2, 28. P. 5, 1, 134. Schol. BULG. P. 1, 15, 19. 3, 18, 10. अश्वार्थ-
 प्रतिष्ठान° KATHĀS. 62, 235. आत्म° Verz. d. Oxf. H. 185, b, 6. विकट्यना
 f. dass. MBH. 12, 5802. DAÇAK. 1, 43. — Vgl. दुर्विकट्यन्.

विकट्या (wie oben) f. Prahlerei MBH. 12, 5886.

विकट्यन् (wie oben) adj. = विकट्यन् P. 3, 2, 143. MBH. 5, 1718. fg.
 BHATT. 7, 11. अ° Spr. 2874.

विकया f. gaṇa कयादि zu P. 4, 4, 102. — Vgl. वैकथिक.

विकादु m. N. pr. eines Jādava HARIV. 5138. fgg. 6311. 6574.

विकानिकटिक n. und विकविकटिक n. in Verbindung mit प्रसापते:
 N. eines Sāman Ind. St. 3, 223, a. किकविकनिक v. 1.

विकपाल (2. वि + क°) adj. der Hirnschale beraubt HARIV. 3780.

विकम्पन (von कम्प् mit वि) 1) m. N. pr. eines Rākshasa BULG. P.
 9, 10, 18. — 2) n. Bewegung (der Sonne) Ind. St. 10, 274.

विकम्पित (wie oben) n. Bez. einer best. Senkung des Tones AV. PAṬ. 3, 65.

विकम्पिन् (wie oben) adj. zitternd: विकम्पिकधर MĀK. P. 63, 15.

विकर (von 1. कर mit वि) gaṇa उत्सादि zu P. 4, 1, 86. संकाशादि zu
 2, 80. m. 1) Krankheit ÇABDĀ. im ÇKDa. — 2) Bez. einer best. Fechtart
 HARIV. 15978. विष्कर die neuere Ausg. — Vgl. विकर, विकर्य.

विकरणा (wie oben) 1) nom. ag. eine Veränderung hervorruhend: छा-
 द्यातपदविकरणाः diejenigen Wörter und Stellungen, welche ein Ver-
 bum finitum verändern d. i. das als Regel geltende Unbetontsein des-
 selben aufheben, Ind. St. 10, 412. 420. Insbes. heissen so in der Gram-
 matik (mit oder ohne प्रत्यय) die zwischen Wurzel und Personalendung-
 gen stehenden stammbildenden Suffixe PAT. zu P. 1, 2, 21. Schol. zu 3,
 1, 85. 6, 1, 192. 7, 2, 44. 8, 4, 80. VĀRT. 1. SIDDH. K. 10, b, 1. Verz. d. Oxf.
 H. 171, b, 27. fgg. Schol. zu BHATT. 7, 93. लुगिविकरणात् Schol. zu P.
 3, 2, 142. 145. — 2) n. a) das Verändern, Modificiren: उपधारञ्जनं कुर्या-
 न्ननोर्विकरणे सति wenn m oder n einen Wandel erfahren Ind. St. 4,
 206. अर्थ° NĪ. 1, 3. — b) störende Einwirkung: विकरणाभावः कायनि-
 रपेक्षाणामिन्द्रियाणामभिमतदेशकालविषयापेक्षवृत्तिलाभः SARVADARÇANAS.
 179, 4, 5; vgl. Verz. d. Oxf. H. 231, b, 21, wo fälschlich विकरणाभावः
 gelesen wird.

विकराल (2. वि + क°) 1) adj. (f. छा) ungeheuerlich, grauenhaft MED. f.
 55. MBH. 9, 2604. मूर्ति PRAB. 65, 11. MĀK. P. 118, 48. प्रकारतत PAÑ-
 ĀT. 218, 1. — 2) f. छा Bein. der Durgā H. ç. 87. KATHĀS. 52, 159.

विकरालता (von विकराल) f. schensliches Aussehen, Grauenhaftigkeit:
 ततः प्रकारविकारो ऽयं मे ललाट एवं विकरालतां गतः PAÑĀT. 218, 13.

विकरालमुख m. N. pr. eines Makara PAÑĀT. 205, 7.

विकर्ष (2. वि + कर्षा) 1) adj. a) etwa auseinanderstehende Ohren ha-
 bend (als gute Eigenschaft eines best. Hausthiers) AV. 5, 17, 13. — b)
 keine Ohren habend, taub Spr. 3915. — 2) m. a) eine Art Pfeil MBH. 7,
 7420. 8, 3758. Vgl. विकर्षिन्. — b) N. pr. eines Mannes P. 4, 1, 117.
 124. MBH. 13, 688. ein Sohn Karṇa's HARIV. 1704. Dhṛtarāshṭra's
 MBH. 1, 2447. 2729. 3510. 4543. 4, 1151. 5, 791. BHAG. 1, 8. — c) pl. N.
 pr. einer Völkerschaft MBH. 6, 2105. Vgl. विकर्षिक. — 3) f. ई Bez.
 einer best. Ishṭakā TS. 5, 3, 9, 8. ÇAT. Bn. 3, 5, a, 9. 7, 2, 9, 10, 1, 3, 7.
 KĀT. Ça. 17, 11. 20. — 4) n. N. eines Sāman TBa. 1, 2, a, 3. AR. Ba.

4, 19. *Ācā. Ca. 8, 6, 16. Līṭṭ. 4, 7, 1. Ind. St. 3, 236, b. मृत्योर्विकर्षभासे 229, b. — Vgl. वैकर्ष, वैकर्षि, वैकर्षेय.*

विकर्षक m. N. pr. eines Wesens im Gefolge Çiva's Vāipi beim Schol. zu H. 210.

विकर्षिक m. pl. N. pr. eines Volkes, = काश्मीर H. 958. — Vgl. विकर्ष 3) c).

विकर्षिन् m. eine Art Pfeil, = विकर्ष MBh. 7, 6488. R. 3, 31, 24, 34, 10. 56, 87. 6, 20, 26. 75, 47. — Vgl. कर्षिन् 1) c).

विकर्त (von 1. कर्त्त mit वि) nom. ag. s. गो°.

विकर्तन (wie oben) 1) adj. zerschneidend, zerthellend Nir. 2, 22. 6, 30. — 2) m. a) die Sonne (Zertheiler des Gewölks; vgl. jedoch RV. 10, 83, 85) AK. 1, 1, 3, 31. H. 97. HALĀJ. 1, 85. GANIT. GRAMĀNĀJANĀDH. 9. UTTAR. ed. Cow. 124, 1 (विकर्तन die ältere Ausg.). RĪĀ-TAR. 4, 101. — b) ein Sohn, der des Vaters Herrschaft an sich reiht, ÇABDĀRYTHAK. bei WILSON. — 3) n. das Zerschneiden, Zertheilen Nir. 2, 22. 3, 21. 6, 26. — Vgl. अघि°.

विकर्तृ (von 1. कर्त्त mit वि) nom. ag. 1) Umwandler, Umbildner ÇAT. Br. 13, 3, 8, 1. PĀNĀV. Br. 9, 10, 3. PĀR. GĀH. 3, 4. एष कर्ता विकर्ता च MBh. 3, 12823. त्वं हि कर्ता विकर्ता च भूतानामिह सर्वशः 13503. 9, 3529. 13, 6990. HARIV. 12261. 12312. — 2) der feindselig verführt, Betörender MBh. 3, 1385 (विकर्तृ ed. Bomb.). R. 1, 21, 10.

विकर्तृ (von 1. कर्त्त mit वि) nom. ag. s. गो°, welches NILAK. sehr ungeschickt auf folgende Weise erklärt: गोविकर्ता गवां मर्त्ता बली-वर्दानामपि विकर्ता दमनेन विकृतिजनकः वृषभान्वा मृदाबलामिषीष्यामीत्युपक्रमात्. Die ed. Bomb. schreibt, wie man sieht, richtig विकर्तृ, während sie im nom. ag. von 1. कर्त्त das त nicht verdoppelt.

1. **विकर्मन्** (2. वि + क°) n. 1) eine Einem nicht zukommende, unerlaubte Beschäftigung, — Handlung: कर्मन्, विकर्मन्, अकर्मन् Bhag. 4, 17. Bṛā. P. 11, 3, 43. 45. पतनीयेषु विकर्मसु MBh. 3, 14075. 3, 2189. 12, 2277. 2289. 13, 1645. 3450. 4531. PĀJACĪTTEND. 30, a, 5. Bṛā. P. 3, 14, 30. 5, 5, 4. 18, 3. विकर्मक्रिया M. 9, 226. विकर्मकतू 8, 66. KATHĀS. 52, 184. विकर्मनिरत Bṛā. P. 3, 9, 17. 10, 70, 26. विकर्मस्थ M. 4, 30. 9, 214 (= MBh. 13, 5122). 225. 11, 192. MBh. 3, 12841. 13728. 5, 797. 7, 8848. 12, 2879. 2884. fg. 13, 6205. HARIV. 11161. KATHĀS. 52, 113. MĀR. P. 31, 29. — 2) विकर्म्मन् N. eines Sāman Ind. St. 3, 235, a.

2. **विकर्मन्** (wie oben) adj. 1) einer Einem nicht zukommenden, unerlaubten Beschäftigung nachgehend: विकर्माणश्च ये केचित्तान्युनक्ति स्व-कर्मसु MBh. 3, 13727. 12, 2359. — 2) sich jeglicher Beschäftigung enthaltend, nicht arbeitend MBh. 13, 341.

विकर्मिन् adj. = 2. विकर्मन् 1) MBh. 13, 6201.

विकर्ष (von 1. कर्ष mit वि) m. 1) das Anziehen (des Pfeils mittels der Sehne) R. 8, 69, 32. — 2) das Auseinanderziehen, Zerlegen (der Halbvocalverbindungen und dergl.) RV. PĀṬ. 17, 30. fg. NIDĀN. 1, 12 in Ind. St. 8, 84. — 3) Entfernung GOR. 1, 3, 7. Nir. 3, 9. — 4) Pfeil TAR. 2, 8, 53.

विकर्षण (wie oben) 1) nom. ag. a) auseinanderziehend, spannend: मृदाघाप° MBh. 2, 1527. — b) fortnehmend, entfernend: कालः पुंसो गुणविकर्षणः Bṛā. P. 1, 13, 26. गृहमाधिविकर्षणम् 10, 42, 12. — 2) nom. act. a) das Auseinanderziehen, Auseinanderrecken MBh. 1, 7109. 2, 915.

4, 356. Suç. 4, 25, 16. Bṛā. P. 10, 18, 12. अङ्ग° Spr. 1885. das Spannen (des Bogens, der Bogensehne) MBh. 3, 1387. 4, 1886. HARIV. 4038 (mit der neueren Ausg. चापविक° zu lesen). R. GOR. 1, 69, 15. Kir. 3, 57. das Anziehen (eines Strickes) 4, 15. — b) das Auseinanderlegen: पासु° Bez. eines best. Kinderspiels MBh. 1, 4979. das Vertheilen: वेद° Bṛā. P. 3, 7, 29. — c) das Hinausschieben des Essens, Enthaltung von Speise MBh. 13, 1037. — d) das Auseinandertun so v. a. Ausforschen: हूतेन नरेन्द्रस्तु कुर्वेतिरिविकर्षणम् Kām. Nīris. 12, 24.

विकल (2. वि + कला) 1) adj. (f. घा; nach gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41 विकली) woran Etwas fehlt, mangelhaft, unvollkommen; = विकल GĀṬH. im ÇKDr. = स्वभावहीन BHAR. ebend. von Krüppeln MBh. 1, 1943. 6, 4964. R. GOR. 2, 32, 25. Spr. 1113. 1357 (II). 1590. 2518. VARN. Bṛā. S. 3, 38. 45, 13. 95, 7. Bṛā. 18, 6. KATHĀS. 27, 172. MĀR. P. 23, 109. 29, 85. von Theilen des Körpers: °दशन VARN. Bṛā. 18, 18. °न-पन 20, 1. विकलेतण 3. विकलेन्द्रिय M. 8, 66. JĀN. 2, 70. MBh. 7, 6397. °करण UTTAR. 13, 4 (18, 1). 52, 13 (68, 3). दृष्टिगोचरनिमित्ता न विकला नाभ्यन्तरे घञ्जला (मुप्तस्य) nichts Unnatürliches zeigend MĀR. 48, 23. श्रुतिपुगले पिकृतविकले ermüdet, mitgenommen Gīt. 12, 7. नष्ट-हीनविकलविकृतस्वरता Suç. 4, 118, 8. अधिकविकलं त्रयम् DHŪRTAS. 72, 12. °रश्मि schwach, unvollkommen Spr. (II) 1168. किरणाः VARN. Bṛā. S. 30, 9. पर्जन्य Spr. 1737. आह मangelhaft MĀR. P. 97, 33. कला Spr. (II) 1360. vorübergehend unwohl, gelstig niedergedrückt, in schlimmer Lage seiend MBh. 5, 3695 (विकल ed. Bomb.). Gīt. 8, 3 (विकलतर). 9, 5. विषाद° KATHĀS. 78, 32. BRAHMA-P. in LA. (III) 53, 7. तद्यथा पुत्र-भार्यादिषु विकलेषु सकलेषु वाक्मेव विकलः सकलो वेति बाह्यधर्माना-त्मन्यध्यस्यति NILAK. 13. das, woran es Einem mangelt, steht im instr. oder geht im comp. voran (ein solches comp. ist ein Oxytonon nach P. 6, 2, 153): माषेण woran ein Māsha fehlt P. 2, 1, 31, Schol. एकाङ्गेना-पि विकलमेतत्साधु न वर्तते (राष्ट्रम्) Kām. Nīris. 4, 2. पुच्छ° am Schwanz verstümmelt Spr. 729. पत° flügellos 1662. एकालि°, पाद°, कस्ता-द्यङ्ग° KULL. zu M. 8, 274. माष° Schol. zu P. 2, 1, 31. 6, 2, 153. प्रसूति° kinderlos ÇĀK. 152. कलङ्ग° fleckenlos Spr. 2708. कुलकुशलशील° 3289. °वर्षाविकल श्रोत्रपुगलम् 4965. त्रिगुणज्ञान° Verz. d. Oxf. H. 89, a, 25. कार्याकार्यविवेक° SARVADARÇANAS. 78, 13. वदन्शक्ति° KĀUJ. zu P. 8, 4, 8. अविकल (s. auch bes.) dem Nichts fehlt, vollkommen, vollständig KATHĀS. 29, 24. VARN. Bṛā. S. 2, Anf. 53, 68. °पार्थ 68, 19. इन्द्रियाणि Spr. 1019. पुमं Seele Bṛā. P. 7, 2, 24. °वृत्तः परिवेषः VARN. Bṛā. S. 34, 4. पक्ष MAITRĪJUP. 1, 1. वाक्य MBh. 12, 11943. अविकलं कला वर्षिविषम् voll-ständig KATHĀS. 24, 91. त्रयी VARN. Bṛā. S. 19, 11. फल 38, 8. फलाना-मविकलदाता = अविकलफलदाता Bṛā. 17, 13. कल्याणिता Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 502, Çl. 1. राज्य Bṛā. P. 2, 4, 2. — 2) m. N. pr. कलविकलवध (unter कलविकल in den Nachträgen कलविकल als ein Name gefasst) Verz. d. Oxf. H. 79, a, 9. ein Sohn Çāmbara's HARIV. 9253. Lambodara's Bṛā. P. 12, 1, 22. Gīmat's VP. 422, N. 22. — 3) f. घा a) eine Frau, die nicht mehr menstruirt, ÇABDAR. im ÇKDr. — b) Secunde WERER, GOR. 106. SŪMAS. 1, 28. 7, 10. GANIT. SPASHYĪDH. 67, Comm. 77. = 6 Prāṇa = 1/60 Daṇḍa VP. 23, N. 3. — c) Bez. eines best. Stadiums im Laufe des Mercur VARN. Bṛā. S. 7, 15. fg. Ind. St. 10,

208. — 4) *f. eine Frau, die nicht mehr menstruirt*, ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. विकल्प्य und सकल.

विकलता (von विकल) *f. Mangelhaftigkeit: चतुर्विकलता Krankheit der Augen* MBH. 1, 8102. उन्मना विकलतां प्राप्नोति *ein krankhafter Zustand, Mangel an vollem Bewusstsein* Spr. (II) 615.

विकलत्व (wie oben) *n. Gebrechlichkeit* Suçr. 1, 352, 16. 353, 8. *Mangelhaftigkeit, Fehlerhaftigkeit: दृष्टास्य साधनविकलत्वम् da der Vergleich ein mangelhafter Beweis ist* SARVADARÇANAS. 48, 5.

विकलपुष्प adj. *eine lahme Hand habend* HALĪ. 2, 455.

विकलाङ्ग adj. *der an irgend einem Theile des Körpers ein Krüppel ist* AK. 2, 6, 4. 46. H. 455. HALĪ. 2, 232. MBH. 1, 1469. VARĀH. Bṛh. 5, 16, 35.

विकलीकार (विकल + 1. कार्) *Jmdkrankmachen, mitnehmen* Gīt. 12, 8.

विकल्प (von कल्प् mit वि und 2. वि + कल्प) 1) *m. = कल्पन, संधाति* MED. p. 23. = धाति, शङ्का, वितर्क u. s. w. HALĪ. 4, 6. Am Ende eines adj. comp. *f. घा. a) Wechsel, Wahl zwischen Zweien oder Mehreren, Zulässigkeit des Einen und Andern: स्थानासनयोः ऋच. Çr. 1, 12, 5. 2, 2, 12. 3, 2, 14. विकल्पे प्रवृत्तम् wo die Wahl ist, da geht das Angefangene weiter* KĀTJ. Çr. 1, 4, 14. संख्या° 8, 20. 4, 5, 25. KAUC. 63. विकल्पः शीघ्रं वा ÇĀH. Çr. 7, 10, 8. दण्ड° *eine beliebige Strafe* M. 9, 228. Suçr. 2, 560, 10. VARĀH. Bṛh. 5, 86, 79. वेति विकल्पः Schol. zu P. 1, 1, 44. 2, 4, 39. 6, 1, 91. AK. 3, 4, 22 (28), 4. 9. 3, 5, 5. TRIK. 3, 4, 6. HALĪ. 5, 87. अनुनासिक° Schol. zu P. 6, 3, 76. विकल्पेन *nach Belieben* ÇAUT. 2. Bṛh. P. 7, 12, 11. व्यवस्थित *eine bedingte Zulässigkeit des Einen oder Andern* Schol. zu KĀTJ. Çr. 173, 8. 252, 4. 700, 14. zu P. 6, 4, 38. AV. PRĀT. 4, 27. DĀJĀH. 109, 9. ऐच्छिक *eine unbedingte ebend. विकल्पस्तु-त्यबलयोर्विरोधश्चातुरीयः* Alternative SĀH. D. 738. विरोधस्तुत्यबल-योर्विकल्पालोक्तिर्मिता PRATĀPAR. 100, a, 3. संगमविरुक्विकल्पे Spr. 3101. SARVADARÇANAS. 13, 1, 16, 3. °जाल *eine Menge denkbarer Fälle* 30, 3. पञ्चम° 132, 16. 143, 2. — b) Variation, Combination, Verschiedenheit, Mannichfaltigkeit: द्वादशाह° KĀTJ. Çr. 24, 7, 11. कर्तयशे त्रयो विकल्पाः LĪTJ. 7, 10, 13. Suçr. 1, 5, 15. 14, 2. असंख्येयविकल्पवाचकस्यानाम् 25, 20. 129, 4. 160, 14. षोडशके द्व्यगणो चतुर्विंशत्ये भिद्यमानानाम् । षष्टादश ज्ञापये शतानि सक्तानि विंशत्या ॥ VARĀH. Bṛh. 5, 77, 20. fgg. Bṛh. 12, 1. 13, 4. नाभसयोगानां चत्वारो विकल्पाः । तत्राकृतियोगा एका विकल्पः । चाकृतियोगाः संख्यायोगाश्च विकल्पद्वयम् u. s. w. UTPALA zu 12, 1. घ्राय-माणां विकल्पाश्च MBH. 12, 2441. विकल्पां प्रापदाम् 15, 245. मायाविकल्परुचिः स्यन्दने RAGH. 13, 75. 17, 49. MĀLAY. 29. Spr. 1012. Bṛh. P. 1, 17, 19. °रुक्ति 6, 8, 30. 8, 12, 3. Verz. d. Oxf. H. 56, a, 26. घ° adj. Bṛh. P. 3, 9, 3. WEDER, RĀMAT. Up. 349. षष्ठ° *achtfältig* SĀH. 53. TATTVA. 45. षष्ठाविंशतिविकल्पा (अशक्ति) GAUPAR. zu SĀH. 49. घनेक° *mannichfaltig* DAÇAK. 63, 14. विकल्पाः Bṛh. P. 2, 9, 86 nach dem Comm. so v. a. विविधाः मृष्टयः — c) Nebenform: केरित्यक्ते । त्रिविकल्पमेकं वाङ्मसि पूर्वापरवर्णलोपात् VARĀH. Bṛh. 1, 3. — d) Verschiedenheit in der Auffassung, Unterscheidung: धर्म° NĪJAS. 1, 1, 55. Bṛh. P. 6, 17, 30. 7, 15, 61. — e) Unschlüssigkeit, Unentschiedenheit, Zweifel MBH. 14, 1028. RAGH. 17, 49. Spr. 381 (II). 889. विकल्पो ऽत्र न कर्तव्यः 1622. 4591. KATHĀ. 39, 137. 45, 62. 216. 46, 185. 72, 168. Gīt. 6, 11. RĪGĀ-TAR. 3, 219. NĪJAS. 46. Bṛh. P. 3, 26, 27. 6, 9, 35. 7, 13, 43. 8, 20, 7. VEDĀNTAS.

(Allah.) No. 47. PĀNĪAT. 71, 20. SARVADARÇANAS. 22, 20. 23; 2. 44, 13. 70, 19. 148, 17. घ° *steh nicht lange bedenkend* KATHĀ. 24, 65. PĀNĪAT. 88, 6. अविक्ल्पम् adv. *ohne steh zu bedenken* 45, 1. — f) das Annahmen, Statuiren: यत एतस्याः सप्तद्वीपविशेषविकल्पस्त्वया भगवन्मुख्यं सूचितः Bṛh. P. 5, 16, 2. — g) falsche Vorstellung, Einbildung JOGAS. 1, 6. शब्द-ज्ञानानुपाती वस्तुभूयो विकल्पः 9. नि सत्यतत्त्वं गणयति विदितकृता-शविकल्पम् Gīt. 4, 15. WASSILJEV 305 u. s. w. — h) Berechnung: ख-लाबल° VARĀH. Bṛh. 24, 6. — i) geistige Beschäftigung, das Denken H. 1370, Schol. — k) Zwischen-Kalpa, der Zeitraum zwischen zwei Weltperioden Bṛh. P. 2, 8, 12. 10, 16. 8, 14, 11. — l) ein Gott (nach dem Comm.) Bṛh. P. 10, 85, 11. — m) pl. N. pr. eines Volkes MBH. 6, 366 (VP. 492) nach der Lesart der ed. Bomb. विकल्प्य ed. Calc. — 2) adj. *an dem eine Verschiedenheit wahrzunehmen ist: फले विकल्पाः so v. a. verschiedenen Lohnes theilhaftig werdend* Bṛh. P. 8, 9, 28. — Vgl. निर्विकल्प, स°, वैकल्पिक.

विकल्पक 1) *nom. ag. vom caus. von कल्प् mit वि. a) Vertheiler, Austheiler: पञ्चदशैकैकैर्मासानां च* MBH. 3, 8451. — b) Verfertiger, Zusammensetzer, Bildner: षडशीतिश्च तस्यापि (d. i. पाञ्चवत्कस्य) संहितानां विकल्पकाः Verz. d. Oxf. H. 55, a, 9. 38, b, 23. — 2) am Ende eines adj. comp. von विकल्प. घ° *der steh nicht lange bedenkt* MBH. 18, 226; vgl. निर्विकल्पक, स°.

विकल्पन (vom caus. von कल्प् mit वि) 1) *nom. ag. Verfertiger, Zusammensetzer, Bildner: श्रेष्ठा स्यथर्वणो ह्येते संहितानां विकल्पनाः* Verz. d. Oxf. H. 55, b, 39. — 2) *n. und f. घा nom. act. a) das Freistellen, der-Wahl-Ueberlassen* KĀTJ. zu P. 8, 3, 31 (n.). वाशब्दे ऽत्र चार्थे न विकल्पने UTPALA zu VARĀH. Bṛh. 23, 5. कालविकल्पना PĀNĪAT. 3, 11, 12. — b) Gebrauch einer Nebenform UTPALA zu VARĀH. Bṛh. 1, 3 (f.). — c) das Unterscheiden KUSUM. 39, 14 (n.). संकल्पः प्रत्युपस्थितविषयविकल्पनं प्रुक्त नीलादिभेदेन, ÇĀH. zu Bṛh. Ān. Up. S. 286. परिभ्राष्टामुक-प्रुनामेकस्यां प्रमदातेना । कुणपः कामिनी भृत्य इति तिम्रो विकल्पनाः verschiedene Auffassungen SARVADARÇANAS. 15, 6, 7. — d) falsche Vorstellung, — Annahme, Einbildung: माया लोकसृष्टिविकल्पना Bṛh. P. 10, 28, 6. — Vgl. विविक्त्यम्.

विकल्पनीय (wie oben) adj. *zu bestimmen, zu berechnen, auszumit-tein* VARĀH. Bṛh. 10, 1. 14, 5.

विकल्पवत् (von विकल्प) adj. *einen Zweifel habend, unschlüssig seiend* VEDĀNTAS. (Allah.) No. 85.

विकल्पसम *m. Bez. einer best. sophistischen Einwendung* NĪJAS. 5, 1, 1. 4. SARVADARÇANAS. 114, 10.

विकल्पानुपपत्ति *f. die durch ein Dilemma hervorgehende Unhaltbarkeit* SARVADARÇANAS. 15, 19. 79, 23. 101, 7. 105, 11. 110, 12. fg. 116, 19. 142, 11. 152, 17.

विकल्पासक्त adj. *ein Dilemma nicht aushaltend, durch ein Dilemma stich als unhaltbar ergebend; davon nom. abstr. °ख n. SARVADARÇANAS. 11, 20. fg. 25, 17. 119, 6. 127, 21. 141, 12. 156, 1.*

विकल्पिन् (von विकल्प) adj. *was man verwechseln kann, zum Verwechseln ähnlich: नीलाशोकविकल्पिकेशनिकाः so v. a. bei dem man die blauen Aśoka-Blüthen als Hopfenhaar ansehen könnte* R. 6, 34, v. 1.

विकल्प्य (vom caus. von कल्प् mit वि) adj. 1) zu vertheilen, einzutheilen VARĀH. Bṛh. S. 87, 18. — 2) zu bestimmen, zu berechnen VARĀH. Bṛh. S. 24, 10. Bṛh. 23, 15. 26, 3.

विकल्मष (2. वि + क^०) adj. (f. घा) sündelos R. 2, 29, 16.

विकल्प्य m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 6, 366 (VP. 192). विकल्प्य ed. Bomb.

विकल्प्य (2. वि + क^०) adj. panzerlos MBh. 6, 3237. 8, 4096. HARIV. 13562. R. 3, 34, 19.

विकविकल्किक s. विकानिकल्किक.

विकल्प्य adj. ohne Kacjapa's vor sich gehend: यत्न AIT. Br. 7, 27.

विकल्प्य adj. = विकल्प्य BHAR. zu AK. 3, 1, 30.

विकषा = विकसा = मञ्जिष्ठा RĀJAM. zu AK. 2, 4, 3, 9. = मांसरेहिणी RĀJAN. im ÇKDa.

विकष्य adj. = विकल्प्य BHAR. zu AK. 3, 1, 30.

विकस 1) m. der Mond TRIK. 1, 1, 87. — 2) f. घा Rubia Munjistā (मञ्जिष्ठा) Roab. AK. 2, 4, 3, 9.

विकसन (von कस् mit वि) n. nom. act. विकसने in Verbindung mit 1. कर् गणा सानादादि zu P. 1, 4, 74.

विकसुक (wie oben) adj. berstend, Beiw. des Agni AV. 12, 2, 13.

विकस्ति (wie oben) f. das Bersten TS. 5, 4, 3, 7.

विकस्वर् (wie oben) adj. (f. घा) offen so v. a. aufgeblüht TRIK. 2, 4, 3. Çiç. 4, 33. केसरपुष्प KHANDOM. 113. °चरणपद्म Verz. d. Oxf. H. 199, a, 16. geöffnet, von Augen: दृष्टिर्नृपालो विकस्वरा KATHĀS. 18, 15. पृथुपुष्पलोचनानि 54, 53. vom Munde 108, 120. Spr. 2668. offen, von Menschen AK. 3, 1, 30. H. 350. vom Tone so v. a. klar ertönend DAÇAK. 8, 2. Bez. einer best. Redefigur KUVALAJ. 126, a.

विकस्वत्रप (!) m. N. pr. eines Mannes SĀMsk. K. 184, a, 10.

विक्राकुद् (2. वि + काकुद्) adj. P. 5, 4, 148.

विक्राड् (2. वि + काड्) adj. kein Verlangen habend MBh. 14, 589.

विक्राड् (von काड् mit वि) f. das Anstehen, Bedenken, Unschlüssigkeit: दुःखोपायस्य मे वीर विक्राड् (= विसंवादः NĪLAK.) परिवर्तते MBh. 7, 2885. न मे विक्राड् (= इच्छाभावः Comm.) ज्ञापेत त्यक्तुं त्वा पापनिश्याम्य R. 2, 73, 16. कार्यं तद्विक्राड्या 52, 23.

विक्राम (2. वि + काम) adj. frei von Begierden VARĀH. Bṛh. 19, 7.

1. विकार (von 1. कर् mit वि) m. am Ende eines adj. comp. f. घा.

1) Umgestaltung, Umwandlung, Veränderung, Modification, Abart, veränderter —, abnormer Zustand; im Ritual die gestatteten Abänderungen der Grundform (प्राकृतेष्वेव विशेषविधयो विकारा उच्यन्ते Comm. zu ĀÇV. Ça. 9, 7, 19); = विकृति, परिणाम AK. 3, 3, 15. TRIK. 3, 3, 371. H. 1518, Schol. H. an. 3, 603. MED. r. 219. — ĀÇV. Ça. 2, 1, 24. तत्त्वं 14, 14. नित्या नैमित्तिका विकाराः 3, 1, 13. 7, 19. प्रकृतेः ÇĀMsk. Ça. 14, 1, 1. 4, 6, 3. 5, 1, 4. KĪTJ. Ça. 5, 5, 26. 6, 7, 23. वर्णं LĪTJ. 7, 11, 19. 21. भावः NĪ. 1, 2. 3. RV. PAṬ. 2, 2. 10, 7. 11, 21. 17, 23. VS. PAṬ. 1, 133. 140. 4, 22. 169. f. TS. PAṬ. 1, 28. 56. KAN. 2, 2, 29. वज्रैर्विकारः समजायत eine Veränderung an MBh. 1, 8141. चर्कः VARĀH. Bṛh. S. 30, 30. संध्या 32, 26. देवः an einem Götterbilde 46, 15. 17. वृष्टिः 46. 51. 72. 54, 56. चन्द्रमाः सर्वविकारकोशः Bṛh. P. 2, 1, 24. Gegens. स्वभाव MBh. 3, 17112. R. 5, 94, 6. घनेः AK. 1, 1, 5, 13. H. 1410. नेत्रवक्रविकाराः Spr. 848 (II). 2754. नयनविकाराः

R. 1, 9, 18 (14 GORR.). मुखः KUMĀRAS. 7, 95. PAÑĀT. 257, 28. वक्रः VARĀH. Bṛh. S. 104, 15. वक्रस्य 56. धूनेत्रादिः SĀH. D. 127. गतिघेषाः R. 4, 1, 28. कटाक्षोष्ठः 5, 24, 11. विकाराः सक्ता यस्य कृषकोधमपादिषु भावेषु नोपलभ्यन्ते Cit. beim Schol. zu ÇĀK. 13, 12. विधेहि मरालविकारम् so v. a. nimm den dir sonst ungewöhnlichen Gang des Flamingo an Git. 11, 3. Verwandlung, Gespenstererscheinung: घणतवेतालः KATHĀS. 18, 151. °घोरा 25, 153. वसन्तविकाराः Vasantaka's Extravaganzen, ungewöhnliche Spässe 16, 46. — 2) Erzeugnisse P. 4, 3, 184. KĀND. Up. 6, 1, 4 = VEDĀNTAS. (Allah.) No. 121. सुराः was aus Surā bereitet wird Suçr. 4, 70, 10. इन् 157, 2. 161, 3. 229, 1. पवान् 2, 79, 2. MBh. 8, 2060. VARĀH. Bṛh. 8, 13. AK. 2, 9, 43. घयसः 99. H. 1039. P. 4, 1, 42, Schol. MĀRK. P. 34, 58. °भूत KĀÇ. zu P. 4, 2, 12. VOP. 7, 19. भृद्यविकाराः zubereitete Speisen MBh. 15, 21. — 3) pl. im Sāmikhja die 16 Derivate aus den 8 Prakṛti, nämlich 11 Organe (इन्द्रियाणि) und 5 Elemente (भूतानि) SĀMsk. 3. TATTVAS. 13. 16. Ind. St. 2, 69. 3, 17. BHAG. 13, 6. 19. MBh. 12, 11552. HARIV. 14073 (विकाराश्च die neuere Ausg.). Suçr. 4, 311, 3. — 4) die abgeleitete Form (eines Wortes); घनन्विते ऽर्थे ऽप्रादेशिके विकारे NĪ. 2, 1. — 5) Veränderung im normalen Zustande des menschlichen Körpers, Indisposition, Affection; = रोग TRIK. H. an. MED. Suçr. 1, 5, 7. 14, 3. 23, 10. 30, 19. 34, 15. 96, 2. शिरसः 2, 377, 6. 186, 4. 189, 20. 307, 16. 399, 20. (विषम्) तज्जीर्णमविकारेण MBh. 3, 541. R. 5, 31, 40. सानिपातिक KUMĀRAS. 2, 48. घङ्गः P. 2, 3, 20. मोक्षादिविकारकारिन् KULL. zu M. 5, 10. स्वाङ्गमविकारजम् KĀR. zu P. 4, 1, 24. °ज्वर VOP. 4, 17. प्रहारः eine durch einen Schlag bewirkte Wunde PAÑĀT. 218, 13. — 6) Veränderung im normalen Zustande des Gemüths, Alteration, Aufregung, insbes. Liebesregung: विकारो मानसो भावः AK. 1, 1, 2, 21. HALĀJ. 1, 90. मनसः ÇĀK. 190. Spr. 5149. विकारं याति नो चित्तं वित्ते कदा च न 4987. पद्मादिषु प्रबोधसमीलनविकारवत्तद्विकारः d. i. सात्मविकारः NĀJAS. 3, 1, 20. न च तो चक्रतुः कंचिद्विकारम् (so ist wohl zu lesen) MBh. 13, 2761. 2802. 3, 2920. 2947. 2951. R. GORR. 2, 15, 6. मूलेष्वविकारसंख्यां बहुविधं कृत्वा MĀKĪH. 30, 19. KUMĀRAS. 1, 60. ÇĀK. 60, 4. Spr. 1123 (II). Bṛh. P. 2, 3, 24. SĀH. D. 51, 4. 164. वित्तव्याधिः Spr. 4544. मन्मथः Einl. zu KĀURAB. मन्मथ Spr. 1103 (II). मन्मथ 2006. मन्मथव्याथाः MĀLAT. 14, 8. MĀRK. P. 17, 8. हरिपरिरम्भणविलितविकारा Git. 7, 14. SĀH. D. 99. सः° verliebt Git. 2, 11. f. — 7) Wandel der Gesinnung, feindliche Gesinnung, Auflehnung, Abfall: उपाध्यायाश्च भृत्याश्च भक्त्याश्च — ये त्यक्त्यविकारास्त्रीस्ते वै निर्यगामिनः MBh. 13, 1650. KATHĀS. 50, 119. विकारं याति पुत्रो हि KĀM. NĪTIS. 9, 54. RĀJĀ-TAN. 8, 21. — Vgl. घ्नः, घ्नः° (in der Bed. eine präparierte Speise P. 5, 1, 2, VArti. 4), चित्तः, चेतोः, तमेः, निर्विकार (füge nichts Abnormes habend und die Stellen VARĀH. Bṛh. S. 44, 25. KATHĀS. 33, 5. PRAB. 8, 15. Schol. zu ÇĀK. 8, 12 hinzu), धूः, रोमः, वातः, सः, विकृति und विक्रिया.

2. विकार m. die Silbe वि Bṛh. P. 6, 8, 7.

विकारव n. nom. abstr. von 1. विकार Comm. zu NĀJAS. 2, 2, 42. सुवर्णः ÇĀMsk. zu KĀND. Up. 8. 60. घ्नः° VEDĀNTAS. ed. 1829 S. 12, 16. f. °विकारिण bei BALLANT.).

विकारमय (von 1. विकार) adj. aus den Derivaten (im Sinne des

Sāṃkhya bestehend WEBER, RĀMAT. UP. 324.

विकारवत् (wie oben) adj. Veränderungen setzend: मूर्तित्रय^० drei verschiedene Gestalten annehmend. Verz. d. Oxf. H. 75, b, 40. छ^० keine Wandelungen setzend, stets sich gleich bleibend KĀM. NĪTIS. 5, 5.

विकारिता (von विकारिन्) f. छ^० Unwandelbarkeit, Beständigkeit KĀM. NĪTIS. 2, 30.

विकारिष (wie oben) n. Wandelbarkeit, Veränderung: छ^० VEDĀNTAS. (Allah.) No. 73. छ^० Unwandelbarkeit, Beständigkeit BULG. P. 3, 26, 22.

विकारिन् (von 1. कर् mit वि oder von 1. विकार) 1) adj. a) dem Wandel unterworfen, wandelbar, veränderlich, wechselnd VS. PAṬ. 1, 142. SUÇA. 2, 150, 3. मनस् MBH. 3, 13448. ध्यात्मन् Schol. zu KAR. 1, 7. PRAB. 111, 16. ÇĀṇḍ. 93. यद्विकारिन् worin sich umwandelnd BHAG. 13, 8. यौवन Gemüthsveränderungen —, der Liebe zugänglich MĀLATIM. 11, 10. seine Gesinnung ändernd, untreu werdend, abtrünnig Spr. 2758. mit gen. der Person KATHĀS. 17, 60. छ^० unwandelbar, unveränderlich: सत्य MBH. 12, 5979 (अविकारितम्). 5986. PAT. in MAMĀH. S. 104. MĀRK. P. 23, 40. BULG. P. 2, 29, 20. 7, 2. कङ्कमुखं प्रधानं स्थानेषु सर्वेष्वविकारि ohne Aenderung aller Orten brauchbar SUÇA. 1, 26, 9. so v. a. keine Miene verziehend KATHĀS. 16, 42. treu bleibend, nicht abfallend M. 7, 190. — b) mit einer Affection behaftet, nicht normal SUÇA. 1, 202, 12. धृता उन्य-या गर्भी विकारी भवति 324, 2. VARĀH. BṢH. S. 53, 122. — c) eine Veränderung bewirkend, afficirend, entstellend: इद्विश्चित्तविकारिणी Spr. 3142. — 2) m. und n. Bez. des 53ten Jahres im 60jährigen Jupiter-cyclos VARĀH. BṢH. S. 8, 39. Verz. d. Oxf. H. 332, a, 1. WEBER, GĪOT. 99. — Vgl. चेतो^०, वात^०.

विकार्य 1) adj. was umgewandelt wird; s. u. कर्मन् 6) b). छ^० unwandelbar, unveränderlich BULG. 2, 25. — 2) m. Bez. des A'hāmikāra BULG. P. 2, 2, 30. विविधं कार्यमप्येति विकार्यो ऽङ्कारः Comm.

विकाल (2. वि + काल) m. Abend H. 140. SĀV. 5, 82 (हि कालं MBH. od. Calc. 3, 16830. विकालम् ed. Bomb.). Spr. 4347. R. GORR. 2, 108, 9. MĀRK. P. 33, 30. PAÑĀT. V. 74. 238, 9. °चर्य VJUTP. 70.

विकालक 1) m. dass. TAİK. 1, 1, 103. — 2) f. विकालिका eine Art Wasseruhr TAİK. 1, 1, 121.

1. विकार (von कार्प् mit वि) m. heller Schein: शरदिशशीतरश्मिशत-साध्यविकारकर् Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 12, Çl. 44. विकारः केषांचित् (जलमुचाम्) — विद्युद्दृष्टैः RĪGĀ-TAR. 8, 1558. = प्रकाश MED. c. 28. = व्यक्त H. an. 3, 727. = विज्ञान MED. = रक्तम् H. an. — Vgl. वीकाश.

2. विकार ungenaue Schreibart für विकास.

विकाशक, विकाशन und विकाशिता s. विकासक u. s. w.

1. विकाशिन् (von कार्प् mit वि) 1) adj. a) glänzend, leuchtend: वक्त्रं चन्द्रविकासि Spr. 2696, v. l. — b) erhellend, erklärend: पिङ्गलसा विकाशिनी Titel eines Commentars Verz. d. Oxf. H. 197, a, No. 457. — 2) f. N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBH. 9, 2686.

2. विकाशिन् s. विकासिन्.

1. विकासिन् adj. von कार्प् mit वि P. 3, 2, 143.

2. विकासिन् adj. = विकासिन् BHAR. zu AK. 3, 1, 30 nach ÇKDn.

विकास (von कम् mit वि) m. 1) das Erblühen, Aufblühen HALĀS. 2, 32.

Spr. 337 (II). 2334. ÇĀ. 9, 41. Gtr. 1, 30. 2, 20. ad KUMĀRAS. 3, 36. अवि-काशभाव KUMĀRAS. 3, 39. — 2) das Sichöffnen: नेत्र^० VARĀH. BṢH. S. 58, 11. SĪH. D. 237. अक्षर्यासविकाशमुख PAÑĀT. 187, 1, 2. दृष्ट्या सविकाश-या KATHĀS. 10, 39. चेतो^० das Sichöffnen des Herzens so v. a. heitere Stimmung SĪH. D. 75, 20. ÇĀ. 9, 41. मनसः DAÇAR. 4, 41. — 3) Ausbreitung, Entfaltung (Gegens. संकोच) Gtr. 11, 24. 12, 20. ÇĀ. 9, 53. BULG. P. 3, 7, 21. MĀRK. P. 46, 12. SĀRYADARÇANAS. 53, 4. ज्ञानशक्तिविकासिना- ÇĀRK. zu BṢH. ĀR. UP. S. 171. दोष^० VIKR. 35, 8. अकृति^० BĀLAB. 10. — Vgl. निर्विकास, विकास्य.

विकासक (vom caus. von कम् mit वि) adj. öffnend: बुद्धिविकाशक den Verstand öffnend, klug machend DHŪRTAS. 90, 11.

विकासन (wie oben) adj. zum Aufblühen bringend: अम्भोरुक्विकाश-नपट्टिः Verz. d. Oxf. H. 170, b, No. 380, Z. 5. 6.

विकासिता (von विकासिन्) f. Ausbreitung, Entfaltung: संकोचविका-शितया ÇĀRK. zu BṢH. ĀR. UP. S. 112.

विकासिन् (von कम् mit वि oder von विकास) adj. 1) blühend Spr. 660. ÉHANDOM. 51. 77. PAÑĀT. 3, 5, 2. कल्पशाखिनः पद्मवाः RĪGĀ-TAR. 8, 1567. चन्द्र^०, सूर्य^० H. 1163, Schol. — 2) geöffnet, offen: इषद्विकासि नयनम् SĪH. D. 228. DAÇAR. 4, 70. घोषा PAÑĀT. 3, 5, 20. von einem Men- schen AK. 3, 1, 30. H. 350. — 3) sich ausbreitend, — entfaltend: ब्रह्मन् Spr. 1012. °पुण्यमति Verz. d. Oxf. H. 110, a, No. 173, Çl. 4. — 4) eine grosse Ausdehnung habend, gross: श्री Spr. 43, v. l. (II.). लक्ष्मी 4947. नृपतिसंपदः KĀM. NĪTIS. 5, 57. reich an: तस्य (eines Fürsten) नित्यास्त्रा- नलक्ष्मीविकाशिनः प्रभवत्त्राश्रिताः RĪGĀ-TAR. 8, 1567. — 5) den Zusam- menhang aufhebend, lösend (daher lähmend), z. B. als Eigenschaft gei- stiger Getränke und Gifte, durch welche die Glieder unbrauchbar wer- den, SUÇA. 2, 253, 16. 21. 477, 4. 8. विकासी विकसन्नेव धातुबन्धान्विमो- लयेत् 1, 247, 12. 182, 3. 188, 16. 191, 20. संधिबन्धास्तु शिथिलान्यत्को- ति विकाशि तत् ÇĀRK. SĀBH. 1, 4, 20.

विकासिनीलोत्पल् (von विकासिन् und नीलोत्पल्), °लति einer blauen Wasserrose in der Blüthe ähnlich sehen SĪH. D. 294, 20.

विकिर (von 3. कर् mit वि) m. 1) Reis u. s. w., der als Spende für verschiedene Wesen, die eine heilige Handlung stören könnten, hinge- streut wird, M. 3, 245. MĀRK. P. 31, 12. — 2) ein Vogel aus dem Hüh- nergeschlecht (Scharrer) P. 6, 1, 150. AK. 2, 5, 83. H. 1316. HALĀS. 2, 83. ĀPAST. 1, 17, 82. Vgl. विष्किर. — 3) Brunnen TAİK. 1, 2, 27.

विकिरण (wie oben) 1) n. das Ausstreuen, Hinstreuen KULL. zu M. 3, 255. — 2) Bez. eines Samādhi VJUTP. 18.

विकिरिद् adj. Bez. Rudra's VS. 16, 52 (विकिरिद् TS. विकिरिड KĪTū.) nach MAITRĪH. Wunden abwendend, nach UVATA Pfeile aussendend.

विकीरणा m. Calotropis gigantea (सर्क) AK. 2, 4, 3, 61.

विकीरणा m. n. ein best. Parfum, = स्थोषोप RĪGĀN. im ÇKDn.

विकीरिषत् n. dass. ebend.

विकृति (2. वि + कृ^०) 1) adj. einen starken Bauch habend; davon °ह्व n. nom. abstr. HARIV. 661. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Iksh- vāku (auch Grosssohnes des Ikshvāku und Sohnes des Kukshi) HA- riv. 661. 664. fgg. R. 1, 70, 22 (72, 19. f. GORR.). 2, 110, 8. 9 (119, 8. 9 GORR.). VP. 359. f. BULG. P. 3, 6, 4. 6. fgg. Verz. d. Oxf. H. 49, a, 22.

HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 80.

विकृतिक adj. = विकृति MBh. 10, 458.

विकृञ् (2. वि + कृञ्) adj. ohne Mars VARĪH. LAGHÚ. 2, 9 in Ind. St. 2, 285. दिन irgend ein Tag mit Ausnahme von Dienstag VARĪH. Bṛh. S. 60, 21.

विकृञ्शीन्नु adj. ohne Mars, Sonne und Mond VARĪH. LAGHÚ. 2, 9 in Ind. St. 2, 285.

विकृञ् (2. वि + कृञ्) m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 6, 2410.

विकृत्वास गात्रा. कशाद्यादि zu P. 4, 2, 80.

विकृण्ठ (2. वि + कृण्ठ) 1) adj. a) scharf, durchdringend, unwiderstehlich Bṛh. P. 3, 16, 9. — b) überaus stumpf, झ० = विकृण्ठ a) Bṛh. P. 3, 34, 14. — 2) m. a) Bein. Viṣṇu's MBh. 6, 774. Bṛh. P. 3, 16, 6. — b) = वैकृण्ठ Viṣṇu's Himmel Bṛh. P. 2, 7, 31. 3, 15, 26. 34. 7, 9, 39. 11, 7, 18. Vop. 5, 2. PAÑĀT. 4, 8, 39. — 3) f. स्त्री N. pr. der Gattin Ābhira's Bṛh. P. 3, 5, 4. — Vgl. वैकृण्ठ.

विकृण्ठन m. N. pr. eines Sohnes des Hastin MBh. 1, 2788.

विकृण्ठल (2. वि + कृण्ठ) 1) adj. keine Ohrringe habend: कर्ण HARIV. 4766. — 2) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 15, a, No. 57.

विकृत्सा f. heftige Schmähung: एते त्वा पाण्डवाः सर्वे कुत्सपति विकृत्सया (विवित्सया ed. Bomb.) MBh. 7, 9185.

विकृञ्ज (2. वि + कृञ्) adj. (f. स्त्री) vom Buckel befreit R. 1, 34, 50.

विकृम्भाण्ड (2. वि + कृञ्) m. N. pr. eines Dānava HARIV. 12939.

विकृर्वण adj. unter den Beiw. Āiva's MBh. 13, 1244. करोतीति कुर्वा विगतः कुर्वा यस्माद्विकृर्वणः कर्माप्राप्य इत्यर्थः समासात् श्रावः NILAK.; eber = विकृर्वण (partic. von 1. कृर् mit वि) aus metrischen Rücksichten.

विकृर्त्त UṆĀDIS. 2, 15. m. der Mond UśĀVAL. — Vgl. विकृत्त.

विकृञ्ज (von कृञ् mit वि) m. Gebrumme, Gesumme: झ्या० HARIV. 6836.

विकृञ्जन (wie oben) n. dass.; s. झञ्ज०.

विकृट् N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 39, b, 9. त्रिकृट् v. l.

विकृणिका f. Nase H. 580.

विकृञ्जर (2. वि + कृञ्) adj. der Detschel beraubt: रथ MBh. 8, 628.

विकृत 1) adj. s. u. 1. कृर् mit वि. Hinzugefügt könnte noch werden: verändert, umgewandelt (von Lauten) RV. PAṬ. 10, 6. AV. PAṬ. 4, 81. so v. a. umgefärbt: वासस् Pā. GAṆ. 2, 7. hässlich: मुख Spr. 2838. — 2) m. a) Bez. des 24ten Jahres im 60jährigen Jupitercyclus VARĪH. Bṛh. S. 8, 37. Verz. d. Oxf. H. 331, b, 2 v. u. — b) N. pr. α) eines Prāṅk-pati R. ed. Bomb. 3, 14, 7 (विक्रीत und विक्रात nach andern Autt.). — β) eines bösen Genius, eines Sohnes des Parivarta, MĀK. P. 51, 62. — 3) n. a) Umwandlung, Veränderung Vop. 15, 4. — b) unsittiges Schweigen aus Verlegenheit: वक्तव्यकाले ऽप्यवधो ब्रीडया विकृतं मतम् ŚĪH. D. 146. 125. statt dessen richtiger विकृत DAṢAR. 2, 30. 39. — Vgl. वैकृत.

विकृतस्व (von विकृत) n. das Verändertsein, Umwandlung: ब्रह्म विकृतत्वेन भासते BĀLAB. 18.

विकृतदंष्ट्र 1) entstellte —, widerliche Spitzzähne habend. — 2) m. N. pr. eines Vidyādhara KATHĀS. 47, 69. fgg.

विकृति (von 1. कृर् mit वि) 1) f. a) Umgestaltung, Umwandlung, Veränderung, Modification, Abart, veränderter —, abnormer Zustand (Ge-

gens. प्रकृति) AK. 3, 3, 15. H. 1518, Schol. H. an. 3, 302. KĀTJ. Ā. 1, 5, 4. 3, 5, 9. 4, 3, 22. Z. d. d. m. G. IX, LXVII. ĀIM. 1, 2, 10. MBh. 3, 1298. तेन सर्वमिदं बुद्धं प्रकृतिर्विकृतिश्च या 5, 1382 = 12, 9667. 13, 54. SuṢ. 1, 112, 12. मरणं प्रकृतिः शरीरिणा विकृतिर्जीवितमुच्यते बुधैः Spr. 4697. Bṛh. P. 5, 7, 5. वर्षा० KĀF. zu P. 8, 3, 109. VARĪH. Bṛh. S. 3, 2. लवणा० Veränderung im Zustande des Salzes 28, 4. 30, 22. सस्ये दृष्ट्वा विकृतिम् 46, 37. सलिलाशय० 50. श्रेयः 53, 59. प्रसूति० 97, 4. 12. प्रकृति० Spr. 4158. दोष० 4132. घट्टयम्बु० als Umschreibung von वेला Fluth AK. 3, 4, 20, 200. विकृतिं गम्, या, व्रज्, प्रपद् steh verändern SuṢ. 2, 104, 15. JĀN. 2, 15. HARIV. 11311. PRAB. 112, 9. KUMĀRAS. 7, 34. ein in best. Weise abgeänderter Vers ĀT. Br. 6, 7, 2, 5. 8, 2, 9. 9, 2, 8, 34. KĀTJ. Ā. 16, 5, 9. Verwandlung, Gespenstererscheinung KATHĀS. 25, 150. — b) Erzeugniß P. 5, 1, 12. VĀRT. 1 zu 2, 1, 36. घृष्म० AK. 3, 4, 24, 68. किलाटः कूर्चिका चेति क्षीरस्य विकृती उभे HALĀ. 2, 169. H. 403. 405. पिष्ट० aus Mehl Gemachtes SuṢ. 1, 70, 6. 233, 4. घृष्म० zubereitete Speisen MBh. 13, 6694. — c) im Sāmākhya so v. a. विकार 3) SĀMĀKHAJ. 3. Ind. St. 9, 17. SARVADARṢANAS. 147, 14. 21. 148, 1. fgg. 149, 9. fgg. — d) eine abgeleitete Form (in der Grammatik) NĪ. 2, 2. — e) Gestaltung, Bildung, Entwicklung: रेतसः AIT. Br. 2, 39. 6, 16. — f) Missbildung SuṢ. 1, 319, 6 (विकृत v. l.). — g) Veränderung im normalen Zustand des menschlichen Körpers, Indisposition, Affection; = रोग H. an. — h) Veränderung im normalen Zustande des Gemüths, Alteration, Aufregung: स्वचेतो० KUMĀRAS. 3, 69. विकृतिमेति मनो न येषाम् Spr. 1310. न च तौ विकृतिं गतौ MBh. 2, 1122. UTTARAR. 100, 20 (133, 16). विकृतिमनया नीतः PRAB. 15, 6. सकोप० adj. KATHĀS. 56, 1. — i) Wechsel der Gesinnung, feindselige Gesinnung, Auflehnung, Abfall; = डिम्ब H. an. KĀM. NĪTIS. 17, 47 (wohl विकृतिं zu lesen). एवमुत्पादयेदोषं बालो ऽपि विकृतिं गतः KATHĀS. 14, 57. विकृतिं युयुः 22, 37. ये मुचिरमभजन्नस्य विकृतिम् die sehr lange eine feindselige Gesinnung gegen ihn hegten 254. 31, 66. विकृतिं नी 60, 137. PAÑĀT. 85, 1. — k) ein Metrum von 92 Silben RV. PAṬ. 16, 55. 58. COLLEB. Misc. Ess. II, 163 (XVIII). Ind. St. 2, 137 (94 Silben). 281. auch andere Metra so genannt 110. 402. — l) = मघादि H. an. = मघादि ÇKDn. nach ders. Aut. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Ātmāta VP. 422. — Vgl. झङ्ग०, विकार und विक्रिया.

विकृतिमस् (von विकृति) adj. 1) einem Wandel unterworfen: सत्त्वानामपि लक्ष्यते विकृतिमस्त्रितं भयक्रोधयोः Ā. 38. — 2) affekt, krank: मदनेषु विकृतिमानङ्ग NALOD. 2, 47.

विकृतादर 1) adj. einen entstellten —, hässlichen Bauch habend. — 2) m. N. pr. eines Rākshasa R. 3, 29, 31.

विकृर्त्त (von 1. कृर्त् mit वि) nom. ag. Zerschneider, Zerreißer VS. 16, 21. v. l. प्रकृत् TS. 4, 5, 2, 1.

विकृषित, झ० = अविकृष्ट nicht auseinandergehalten (von Lauten) Schol. zu AV. PAṬ. 4, 12; vgl. u. 1. कर्षु mit वि 1).

विकेतु (2. वि + केतु) adj. des Banners beraubt MBh. 8, 4587.

विकेश (2. वि + केश) 1) adj. (f. स्त्री) a) wirrhaarig, struppig: मद AV. 6, 30, 2. मिथो विकेश्योर्द्वि वि व्रताम् Bez. best. dämonischer Wesen 1, 28, 4. 14, 2, 11. 9, 7. 14, 2, 60. तारका Haarstern 5, 17, 4. — b) haarlos, kahlköpfig DHAR. im ÇKDn. — 2) m. N. pr. eines Muni Verz. d. Oxf.

H. 52, a, 25. — 3) f. ई a) *Charple* (पटवर्ति) DHAN. im CKDn. a small braid or tress of hair, first tied up severally, and then collected into the Vāṇī or larger braid Wilson nach ders. Aut. — b) N. pr. der Gattin Cīva's in seiner Manifestation als Erde VP. 89. MĀK. P. 82, 9.

विकेशिका f. *Charple*, Bausch auf eine Wunde Suca. 1, 66, 8. 67, 1. 2. 68, 3.

विकोष m. N. pr. eines Sohnes des Asura Vṛka und jüngeren Bruders des Koka KALHI-P. 21 im CKDn.

विकोष (von कुष् mit वि) m. *Fäulnis, Schmutz* Suca. 2, 363, 1.

विकोश (2. वि + कोश) adj. (f. खा) 1) aus der Scheide gezogen, entblüsst (von einem Schwerte u. s. w.) MBH. 3, 2350. 6, 1788. 7, 578. 3090. 8, 3514. HARIV. 2658. RAGH. 7, 45. KATHĀS. 112, 153. 124, 119 (fälschlich विकोश). RĪGĀ-TAR. 3, 50. 346. 8, 5. 484. 845. 849. — 2) keine Vorhaut habend: °मेकन KULL. zu M. 11, 49. — 3) kein Wörterbuch —, keine Stellen aus Wörterbüchern enthaltend Verz. d. Oxf. H. 72, b, 2.

विकोष n. विकोश.

विक्र m. *Elephantenkalb* TRIK. 2, 8, 36. ein zwanzigjähriger Elephant H. 1220. — Vgl. पिक्र.

विक्रम (von क्रम् mit वि) m. 1) Schritt AK. 3, 4, 22, 143. H. an. 3, 478. MED. m. 54. CAT. Ba. 1, 7, 2, 23. 3, 5, 2, 1. fgg. 12, 9, 2, 5. KĀTJ. Cr. 19, 5, 15. °त्रय MBH. 3, 15844. R. GORR. 1, 32, 7. 5, 1, 54. 2, 45. 5, 3. द्वितीयक्रि° ÇAK. 163. BHĀG. P. 2, 6, 6. Gang, Bewegung: आकूर्तिर्विक्रमो. बाह्यो मृगतृणां धावति 4, 29, 20. 5, 2, 8. काल° 2, 9, 10. Art und Weise zu gehen R. 5, 1, 43. सु° adj. 1, 1, 12. जिवन्° adj. MBH. 3, 2454. 2863. R. 2, 23, 26. स्थिर° adj. VARĀH. BṚH. S. 86, 8. 9. पञ्च° fünf Gangweisen habend (रथ) BHĀG. P. 4, 26, 2. त्वरित° eiligen Schrittes, — Ganges HARIV. 3182. 4507. R. 7, 107, 8. शीघ्रविक्रमा HARIV. 3409. 9453. R. 2, 39, 12. द्रुत° BHĀG. P. 4, 4, 4. वाक्ये समये नृपतेर्धवावडुवाच चानुक्रमविक्रमेण so v. a. अनुक्रमेण allein d. i. der Reihe nach MBH. 1, 7188. — 2) kraftvolles —, muthiges Auftreten, Kraft, Muth AK. 2, 8, 2, 71. H. 739. H. an. MED. HALĀJ. 4, 38. 5, 34. MBH. 1, 5971. 7021. लभते तत्रियो विक्रमेण श्रियम् 13, 313. R. 2, 21, 38. 3, 4, 48. 36, 13. 4, 8, 7. 5, 80, 8. 9 (pl.). R. 1, 44. RAGH. 12, 87. 93. VIKR. 11, 41. Spr. 1806. 2298. 2825. 2948. 3159. 3957. VARĀH. BṚH. S. 69, 11. BṚH. 11, 9. KATHĀS. 18, 343. BHĀG. P. 3, 11, 27. 5, 20, 6. 9, 1, 5 (pl.). HIT. 81, 4. III, 1. नास्ति विक्रमेण so v. a. dieses kann nicht mit Gewalt erreicht werden RĪGĀ-TAR. 8, 1687. विक्रमं कृत्वा seine Kraft entwickeln, Muth an den Tag legen MBH. 1, 6004. Spr. 1046. KATHĀS. 12, 39. am Ende eines adj. comp. (f. खा) MBH. 7, 8280. RAGH. 3, 55. 9, 24. RĪGĀ-TAR. 3, 484. दृढ° R. 3, 46, 10. चण्ड° 5, 39, 24. सत्य° MBH. 3, 3055. R. 2, 72, 34. सिंह° RĪGĀ-TAR. 6, 354. सु° MBH. 7, 8224. ख° AK. 3, 4, 27, 215. KIR. 2, 15. — 3) Intensität: कृपा (Teine) युक्ता त्वेतिवित्तः सप्रतपि: mit intensivem Glanze VARĀH. BṚH. S. 68, 92. — 4) das Bestehen (= स्थिति Comm.): संख्यः सर्वभूतानां विक्रमः प्रतिसंक्रमः BHĀG. P. 2, 8, 21. — 5) die unbetonte Silbe zwischen betonten (oder zwischen प्रचय und betonter) TS. PRĀT. 17, 6. 19, 1. — 6) das Nichteintreten des क्रम (gramm.) RV. PRĀT. 11, 29. Einl. 5 (= TS. PRĀT. 24, 5). — 7) Nichtverwandlung des Visarga in einen Ūshman RV. PRĀT. 13, 11. ख° 6, 1. 11, 22. 14, 11. — 8) Bez. des 14ten Jahres im 60jährigen Jupitercyclus VARĀH. BṚH. S. 8, 33. fg. Verz. d. Oxf. H. 331, b, 5 v. u. — 9) Bez. des VI. Theil.

8ten astrologischen Hauses VARĀH. BṚH. 1, 16. — 10) Fuss RĪGĀN. im CKDn. — 11) unter den Belww. Vishṇu's MBH. 13, 6958. — 12) N. pr. des Sohnes eines Vasu KATHĀS. 48, 78. = विक्रमादित्य HANU. Anth. 1. LIA. 2, 401. Verz. d. Cambr. Hdschr. 12. 15. TĪRAN. 3. 267. = चन्द्रगुप्त LIA. 2, 401. 947 (श्री°). ein Sohn des Vatsapri MĀK. P. 118, 1. des Kanaka Verz. d. Oxf. H. 148, a, 4. — 13) N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 181, a, 6. — धावत्य विक्रमम् M. 3, 214 fehlerhaft für धावत्य-रिक्मम्. — Vgl. त्रि°, भीम°, मका°, लघु°.

विक्रमक (wie oben) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge Skanda's MBH. 9, 2539.

विक्रमकेशरिन् m. N. pr. eines Fürsten von Pāṭaliputra Verz. d. Oxf. H. 182, b, 13. KATHĀS. 77, 5. eines Ministers des Fürsten Mrgāṇkadatta 69, 18. 75, 4.

विक्रमचण्ड m. N. pr. eines Fürsten von Vārāṇasī KATHĀS. 23, 31. विक्रमचरित n. und °चरित्र n. Vikrama's (d. i. Vikramāditya's) Abenteuer, Titel einer Sammlung von Erzählungen, = सिं-सप्तशत-शतपुत्रिकावार्ता ROTH in Journ. As. 1845. VI, 278. fgg. Verz. d. Oxf. H. 182, a, No. 326.

विक्रमण (von क्रम् mit वि) n. 1) das Schreiten, Schritt: Vishṇu's RV. 10, 15, 3. VS. 10, 19. CAT. Ba. 5, 4, 2, 6. MBH. 12, 7544. Glt. 1, 9. त्रिषु विक्रमणेषु RV. 1, 154, 2. 8, 9, 12. MBH. 3, 485. 18501. fg. 5, 296. HARIV. 14307. — 2) kraftvolles —, muthiges Auftreten, Kraft, Muth: पापुर्जित्वा बहून्देशान्वुद्धा विक्रमणेन च MBH. 1, 110. 12, 1500. übernatürliche Kraft (bei den ekstatischen Pācupata): °धर्मित SARVADARCANAS. 76, 12. fg. उपसंहृतकरणास्यापि निरतिशयैर्बन्धितं विक्रमणधर्मितम् 15. fg. — 3) das Verfahren nach den Regeln des Krama (gramm.): ख° RV. PRĀT. 14, 25.

विक्रमतुङ्ग m. N. pr. eines Fürsten von Pāṭaliputra KATHĀS. 35, 55. fgg. von Vikramapura 53, 56. fgg.

विक्रमदेव m. Bein. Kāndragupta's LIA. 2, 401.

विक्रमनिधि m. N. pr. eines Mannes aus der Kriegerkaste KATHĀS. 121, 276.

विक्रमपट्टन n. Vikrama's (d. i. Vikramāditya's) Stadt d. i. Uḡgajini HALL 71.

विक्रमपति m. wohl = विक्रमादित्य Spr. 4210.

विक्रमपुर n. N. pr. einer Stadt KATHĀS. 53, 56. HIT. 110, 16. °पुरी TĪRAN. 247.

विक्रमबाहु m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 183, a, 11.

विक्रमराज m. N. pr. eines Fürsten RĪGĀ-TAR. 8, 2453. °राजन् = विक्रमादित्य HALL 167.

विक्रमशक्ति m. N. pr. verschiedener Männer aus der Kriegerkaste KATHĀS. 10, 17. 60. 46, 155. 48, 72. 49, 43. 101, 48. 120, 69. fgg. 122, 1. LIA. 2, 804, N. 4.

विक्रमशील m. 1) N. pr. eines Fürsten MĀK. P. 75, 32. — 2) N. eines buddhistischen Klosters WASSILJEV 55. TĪRAN. 6 u. s. w.

विक्रमसिंः m. N. pr. eines Fürsten von Uḡgajini KATHĀS. 27, 138. fgg. von Pratishṭhāna 58, 2. fgg. = नारायणगुप्त LIA. 2, 973.

विक्रमसेन m. N. pr. eines Fürsten von Uḡgajini KATHĀS. 30, 72. fgg.

eines Fürsten von Pratishthana 75, 32. Ver. in LA. (III) 1, 11, 12, 16, 15, 5, 32, 7.

विक्रमस्थान n. *Spazierplatz, ein Raum, in dem man auf und ab geht* Wessn, Kāṣṇāś. 266, N. 1.

विक्रमादित्य m. N. pr. verschiedener Fürsten, unter denen einer für den Besieger der Çaka und für den Gründer einer Ära (86 v. Chr.) gilt, Kāṣṇāś. 38, 3. fgg. 120, 39. fgg. RĀGA-TAR. 2, 5, 6, 3, 125, 474. Ver. in LA. (III) 1, 11, v. l. Verz. d. Oxf. H. 152, a, N. 2, 154, a, 32, 157, b, No. 339, 166, b, 20, 167, b, 16. Journ. of the Am. Or. S. 6, 517, 6. TĪMAN. 313, 318. REINAUD, Mém. sur l'Inde 79. fgg. LIA. 2, 400. fg. 409. fg. 800. fgg. 904. Wessn, Lit. 188. fg. 206. ein Dichter Verz. d. Oxf. H. 124, b, 10, 40. ein Lexicograph 182, b, 2 v. u. MND. Anh. 4. HĪA. 273. UśĀVAL. zu UNĀDIS. 1, 95. fg. 2, 15, 3, 83, 126, 4, 16, 56, 75, 129.

विक्रमादित्यचरित n. = विक्रमचरित Verz. d. Tüb. Hdachr. 17.

विक्रमार्क m. N. pr. eines Fürsten ÇAT. 14, 102, 286. = विक्रमादित्य in विक्रमार्कचरित्र Verz. d. Tüb. Hdachr. 17.

विक्रमिन् (von क्रम् mit वि) 1) adj. a) *schreitend, durchschreitend*; unter den Belww. Viśṇu's MBH. 13, 6958. — b) *muthig* MBH. 1, 226, 4991, 6, 2067. HARIV. 14496. R. 4, 17, 11. — 2) m. *Löwe* RĀGA. im ÇKDn. — Vgl. त्रैलोक्य°, मत्ता°.

विक्रमेश m. N. eines buddhistischen Heiligen Wilson, Sel. Works II, 19.

विक्रमेश्वर 1) m. N. pr. eines der 8 Vitarāga bei den Buddhisten Wilson, Sel. Works II, 32. — 2) N. pr. eines von Vikramāditya errichteten Heiligthums RĀGA-TAR. 3, 474.

विक्रमोपाख्यान n. = विक्रमचरित LIA. 2, 802, N. 1.

विक्रमोर्वशी f. *die durch Muth gewonnene Urvaçī*, Titel eines dem Kālidāsa zugeschriebenen Dramas, GĪD. Bibl. 303. fgg. 327. fgg.

विक्रयं (von 1. क्री mit वि) m. *Verkauf* AK. 2, 9, 88. H. 872. AV. 3, 15, 4. Nir. 3, 4. M. 3, 53, 54 (= MBH. 13, 2484). 7, 127, 8, 4, 9, 98, 100. MBH. 13, 2672. R. Gora. 1, 64, 3. Spr. 2693. Verz. d. Oxf. H. 86, b, 20, 87, b, 27, 282, b, 19. VARĪM. BṢH. 8, 51, 5. MĀLATI. 72, 10. KATHĪS. 25, 182, 43, 72. RĀGA-TAR. 1, 309, 4, 397, 5, 273. विद्या° PANĒAT. 5, 1 (ed. orn. 2, 6), 121, 21, 241, 2. — Vgl. छात्म°, क्रय° (auch VARĪM. BṢH. 8, 17, 17, 7. KATHĪS. 13, 88, 86. RĀGA-TAR. 5, 161), पण्य°, मोस°.

विक्रयक (wie oben) nom. ag. *Verkäufer*: प्राणि° MBH. 13, 1601. के-श° u. a. w. 1646, 1648. विक्रयिक ed. Bomb. an allen Stellen. — Vgl. विक्रायक.

विक्रयपत्र n. *Verkaufsurkunde, Kaufbrief* RĀGA-TAR. 6, 30.

विक्रयिक (von विक्रय) m. *Verkäufer* KĀC. und SINDH. K. zu P. 4, 4, 13. UśĀVAL. zu UNĀDIS. 2, 44. AK. 2, 9, 79. H. 868. क्रतु° MBH. 12, 1221. — Vgl. unter विक्रयक.

विक्रयिन् (von 1. क्री mit वि) nom. ag. *Verkäufer* H. 868. ÇABDAR, im ÇKDn. तस्य JĪĒN. 2, 170. in der Regel in comp. mit dem obj. P. 3, 2, 93 (vgl. VĀRTT.). M. 2, 113, 3, 51, 4, 215, 220, 9, 291. JĪĒN. 1, 162. वेद° MBH. 3, 13356. R. Gora. 2, 90, 21. fg. मान° KATHĪS. 43, 88. प्राण° 52, 112. Buig. P. 10, 11, 11. PANĒAN. 1, 6, 46. — Vgl. घस्य°, क्रतु°, क्रय°, पण्य°, फल°, मोस°, रस°, सोम°.

विक्रय्य (wie oben) adj. *zu verkaufen* MBH. 13, 2480. ख° *was nicht*

verkauft werden darf Verz. d. Oxf. H. 87, b, 27. KULL. zu M. 11, 59. fgg. (S. 358, 2, 15). — Vgl. विक्रेय.

विक्रम m. *der Mond* VIKRAMĪDITYA bei UśĀVAL. zu UNĀDIS. 2, 15. — Vgl. विकुस.

विक्रात 1) adj. a. u. क्रम् mit वि. विक्रात heisst *derjenige Saṃdhi*, welcher den Visarga unverändert lässt, RV. PRĀT. 4, 11, 84. — 2) m. a) *Löwe* RĀGA. im ÇKDn. — b) N. pr. eines Pragāpati (vgl. विकृत und विक्रीत) VP. 50, N. 2. eines Sohnes des Kuvalajāçva und der Madālasā MĪK. P. 25, 9, 76, 17. fgg. — 3) n. a) *das Geschrittene*, Schritt VS. 10, 19. TBa. 1, 1, 8, 10. — b) *muthiges Auftreten*, Muth Spr. 4861 (pl.).

विक्रातभीम Titel eines Schauspiels Verz. d. Oxf. H. 180, a, 20.

विक्राति (von क्रम् mit वि) f. 1) *das Schreiten (Beschreiten oder im Besitz-Nehmen)*: देवानां विक्रातिमनु विक्रमते TS. 2, 5, 6, 1, 5, 3, 2, 4. TBa. 1, 4, 6, 5. ÇAT. Ba. 1, 1, 3, 13, 9, 2, 9, 3, 6, 2, 3. — 2) *Galopp eines Pferdes* TRĪK. 2, 8, 45. — 3) *kraftvolles —, muthiges Auftreten*, Kraft, Muth RĀGA-TAR. 4, 125, 8, 678.

विक्रामं (wie oben) m. *Schrittweite* TBa. 1, 1, 4, 1.

विक्राय (von 1. क्री mit वि) nom. ag. *Verkäufer*: धान्य° P. 3, 2, 93, VĀRTT., Schol.

विक्रायक m. dass. H. 868. KULL. zu M. 8, 223. मुति° MBH. 5, 1401. — Vgl. विक्रयक.

विक्रिया (von 1. कर् mit वि) f. 1) *Umgestaltung, Umwandlung, Veränderung, Modification, veränderter —, abnormer Zustand* AK. 3, 3, 15. H. 1518. ÇĀC. 106, 1. मुखर्षास्य R. 2, 35, 84. धू° = ध्विकार KUMĀRAS. 3, 47. गुणा न याति विक्रियाम् Spr. 3314. घसतां सङ्गदेष्टेण साधवो याति विक्रियाम् 747 (II). 3266. Suçā. 1, 128, 3. *Vernunftstellung*: प्राप्तेयं विक्रिया मया R. Gora. 1, 50, 2. स्मशुप्रवृद्धिजनिताननविक्रिय RAGH. 13, 71. ब्र-ह्म° Buig. P. 9, 1, 17. स मन्त्र इति विज्ञेयः शेषास्तु खलु विक्रियाः so v. a. *ein schlechter Rath, kein wahrer Rath* R. 5, 86, 18. सामसिद्धानि कार्याणि विक्रिया याति न छाचित् zu Schanden werden Spr. 942 (II). विक्रियायै न कल्पते संबन्धाः सद्नुष्ठिताः KUMĀRAS. 6, 29. दीपस्य so v. a. *das Verlöschen* Spr. 4974. अविक्रिय (f. छा) *keine Veränderung erleidend, keinem Wandel unterworfen* RAGH. 10, 17. Buig. P. 1, 18, 26, 7, 19. *keine Veränderung im Aeussern zeigend, keine Miene verziehend, seine Gemüthsstimmung nicht verrathend* KATHĪS. 31, 88. *keine Verschiedenheit zeigend, ganz gleich* RĀGA-TAR. 5, 363. विक्रिया *ungewöhnliche Erscheinung* KATHĪS. 5, 25. *Missgeschick* 4, 605, 14, 73. *Schaden*: रानसा उष्टभावा हि पतते विक्रिया वने *beabsichtigen Schaden zuzufügen* R. 3, 49, 56. — 2) *Erzeugniss*: पयस्यैव विक्रियः *alles was aus Milch bereitet wird* M. 5, 25. JĪĒN. 1, 169. MĪK. P. 33, 2. — 3) *Veränderung im normalen Zustande des menschlichen Körpers, Indisposition, Affection*: मारुत° R. 5, 31, 40. कम्पादि° RĀGA-TAR. 4, 174. भावितविषवेगविक्रिय DAÇAK. 72, 16. संधि° Suçā. 1, 300, 14. — 4) *Veränderung im normalen Zustande des Gemüths, Alteration, Aufregung*: विकारं याति नो चित्तं वित्ते यस्य कदा च न Spr. 4987. छात्म° R. Gora. 1, 65, 14. चित्त° 2, 16, 45. न चासीद्विक्रिया यस्य प्राप्य श्रियमुत्तमम् MBH. 7, 2428. R. 2, 34, 53. R. Gora. 2, 17, 81. RAGH. 7, 27. KUMĀRAS. 3, 34, 4, 41. Spr. 3018. निर्विकारात्मके चित्ते भावः प्रथमवि-

क्रिया *Sin. D. 126. Prar. 18, 6. भस्मस्वा दर्पविक्रियाम्* *Riāa-Tar. 4, 378. Bha. P. 3, 23, 8 (pl.). 5, 10, 26. स्मरविक्रियम्* *Sin. D. 59, 17. — 5) Wechsel der Gesinnung, feindselige Gesinnung, Auflehnung, Abfall: साधोः पुरुषितस्यापि मनो नायाति विक्रियाम्* *Spr. 3234. भवद्विर्वर्धिताद्यैव पा-स्यमो विक्रिया कथम्* *Hariv. 5756. Spr. 1447 (II). 3128. 3136. Kathās. 50, 122. Riāa-Tar. 3, 158. 6, 238. 8, 555. वर्षा° eine gegen die Kasten an den Tag gelegte feindselige Gesinnung* *Ragh. 15, 48. — Vgl. भूत°, रोम° (auch Vikr. 12), विकार und विकृति.*

विक्रियोपमा *f. ein Gleichnis, welches einen Gegenstand als aus einem andern gemacht oder hervorgegangen bezeichnet; Beispiel: चन्द्रबिम्बा-दिवोत्कीर्णं पद्मगर्भादिवोद्धतम्। तव तन्वङ्गि वदनम्* *Kāvya. 2, 41.*

विक्रीड (von *क्र्रीड्* mit *वि*) 1) m. a) *Spielplatz* *Hariv. 12183. — b) N. pr. eines Schlangendämons* *Tirar. 190. — 2) f. घा Spiel, Scherz* *Bha. P. 10, 44, 13. — विक्रीडम्* *R. Gorr. 2, 121, 17 fehlerhaft für विक्रीतम्, wie die beiden anderen Ausgaben lesen.*

विक्रीत 1) adj. s. u. 1. *क्र्री* mit *वि*. — 2) m. N. pr. eines *Pragāpati* *R. 3, 20, 7. Andere Autoritäten विकृत und विक्रात.*

विक्रेतृ (von 1. *क्र्री* mit *वि*) m. *Verkäufer* *AK. 2, 9, 79. Jān. 2, 170. 253. Hariv. 11114. Spr. 4935. Varāh. Bhū. S. 42, 6. Śā. zu RV. 4, 24, 9. वाजि° Pferdeshändler* *Riāa-Tar. 8, 495. — Vgl. मांस°.*

विक्रेतव्य (wie oben) adj. *zu verkaufen, verkäuflich* *Kull. zu M. 10, 85.*

विक्रेय (wie oben) 1) adj. *dass. AK. 2, 9, 82. H. 871. M. 10, 85. Jān. 2, 255. MBh. 12, 2922. 13, 2483. Kathās. 75, 177. Vop. 26, 16. घ° was nicht verkauft werden darf* *MBh. 5, 1402. Verz. d. Oxf. H. 282, b, 18. nicht verkäuflich* *R. 1, 61, 17 (63, 19 Gorr.). — 2) Verkaufspreis: विक्रे-याष्टगुणो दमः* *Jān. 2, 246.*

विक्रोश (von *कुम्* mit *वि*) m. *Geschrei, Hilferuf: सविक्रोशम्* *adv. MBh. 14, 1945.*

विक्रोशन (wie oben) m. N. pr. eines mythischen Fürsten *Kathās. 48, 50.*

विक्रोशयितृ (vom *caus.* von *कुम्* mit *वि*) nom. ag. zur Erklärung von *कुशिक* *Nir. 2, 25.*

विक्रोष्टृ (von *कुम्* mit *वि*) nom. ag. *der da aufschreit, einen Hilferuf erschallen lässt: अकारणेन* *Jān. 2, 234. wer ohne Ursache schimpft* *Stenzler.*

विक्रव 1) adj. (f. घा) = *विकृत* *AK. 3, 1, 44. H. 448. Halā. 2, 281. benommen, befangen, seiner nicht ganz mächtig, kleinmüthig, verwirrt* *MBh. 3, 12993. R. Gorr. 2, 39, 35. Spr. 2786. fg. 4671. Megh. 38. Çik. 82, 20. 95, 15. Kathās. 114, 120. Bha. P. 4, 28, 47. प्रकृति° schüchtern* *5, 8, 2. 6, 9, 29. अति°* *Hariv. 7101. Prar. 91, 5. सु°* *MBh. 13, 6905. घ° 1, 2070. Spr. 2787. Bha. P. 2, 9, 29. 8, 12, 37. 24, 35. मद°* *R. 4, 9, 70. भय°* *Mān. 11, 2. Pañāt. 106, 2. घनशब्द°* *so v. a. erschrocken* *Ragh. 19, 38. Kumāras. 4, 11. शोक°* *Kathās. 76, 13. स्नेह°* *MBh. 3, 14362. R. Gorr. 2, 51, 2. Kumāras. 6, 92. प्रत्याख्यान°* *Çik. 111, 3, v. 1. सकृनेन वियोगवि-क्तावा* *Çik. 12, 63. Daçak. 93, 10. वाक्य°* *R. 2, 59, 2. व्याप्य°* *R. Gorr. 2, 52, 14. Bha. P. 4, 20, 21. दूराधत्ताम°* *so v. a. erschöpft* *Kathās. 72, 181. vom Herzen, Gemüthe u. s. w.: अक्षरात्मम्* *MBh. 9, 1670. आत्मन्* *Bha. P. 3, 4, 34. विक्तावा बुद्धिं कृत्वा* *R. 5, 71, 5. 7, 68, 19. स्नेहविक्रवया बु-द्ध्या* *5, 36, 7. कृदय* *Bha. P. 3, 23, 49. दुर्नपव्यक्तिविक्रवम्* *Kathās.*

21, 94. वाद्यद्विष्टविक्रवः *वधियाम्* *Verz. d. Oxf. H. 120, a, 33. अविक्लव-या धिया* *Bha. P. 2, 22, 22. अविक्लवमनस्* *23. मृगवाविल्लं च वेतः* *so v. a. unschlüssig* *Çik. 22, 5. von Theilen und Functionen des Körpers, die eine gemüthliche Erregung u. s. w. vorrathen: verstört, entstellt, un- sicher u. s. w.: विल्लं वाचनम्* *R. 1, 8, 29. Çik. 73. दोनविक्रवदर्शन* *R. 2, 65, 28. दृष्टिपाताः* *Riāa-Tar. 3, 38. अङ्गैरुत्कम्पविल्लवेः* *Kathās. 3, 68 (vgl. उत्कम्पविल्लं वा 33, 172). यावत्स्वस्थो ऽस्ति मे देहे पावत्रेन्द्रियवि-क्लवः* *so v. a. so lange meine Sinne gesund sind* *Kicān. 7, 38 (nach Aufrecht). अविक्लवा गतिः* *R. 6, 23, 16. प्रस्थानविल्लवगति* *Çik. 100. स्नेहविल्लवगद्गदाः* *Hariv. 10295. वाक्यं मदविल्लवम्* *5420. भयविल्लवया वाचा* *R. 2, 34, 5. 6, 9, 4. Bha. P. 3, 31, 11. व्याप्यविल्लवं वचः* *R. 4, 6, 2. अविक्लवं वचः* *2, 21, 50. 82, 86. Bha. P. 3, 33, 9. 4, 21, 19. 8, 22, 1. 10, 66, 20. व्याप्यविल्लवभाषिणी* *R. Gorr. 2, 57, 30. Kathās. 53, 143. Mān. P. 21, 66. — 2) n. Befangenheit, Kleinmuth, Verwirrung: किमिमीमिदं देवि कोराणि कृदि विल्लवम्* *R. 2, 44, 22. आगत°* *adj. R. Gorr. 2, 123, 7. गत°* *adj. 7, 32, 15. विगत°* *adj. Bha. P. 3, 31, 21. 7, 9, 12. अक्षत°* *adj. 9, 12, 8. सविल्लवम्* *adv. Mālav. 67, 15. — विल्लव fehlerhaft für विल्लव (wie die neuere Ausg. liest)* *Hariv. 2885. — Vgl. वैक्लव्य.*

विल्लवता = *विल्लव* 2): *मा च विल्लवता गच्छ* *R. 6, 82, 22. Kathās. 95, 52. 101, 388. मा स्म विल्लवतां कृथाः* *18, 272. Verstümmelung, Ent- stellsein: रोम्पाम्* *R. 4, 59, 19.*

विल्लवस्य n. *dass: मृदुलं च तनुलं च विल्लवत्वं तथैव च। स्त्रीगुणा स- धिभिः प्रोक्ताः* *so v. a. Schüchternheit* *MBh. 13, 541. एकपतामय° Un- schlüssigkeit* *Ragh. 14, 34.*

विल्लवित (von *विल्लव*) n. *eine kleinmüthige Rede* *Bha. P. 10, 29, 12.*

विल्लवित्यर्थं adj. *nach den Comm. schweisstriefend (vgl. क्लिद्), oder des- sen Zähne vorstehen, oder aussätzig* *TBa. 3, 9, 22, 3. Çat. Ba. 13, 3, 6, 5. Kīrt. Çā. 20, 8, 16. Çān. Çā. 16, 18, 18.*

विल्लितु (vielleicht von *क्लिद्* mit *वि*) m. *eine best. Krankheit: पदे- रस्या घघिष्ठानाद्विल्लितुर्नाम विन्दति* *AV. 12, 4, 5.*

विल्लिष्ट s. u. *क्लिष्ट* mit *वि*.

विल्लो adv. *in Verbindung mit कर, भू und घम्* *gapa ऊर्पादि* *zu P. 1, 4, 61. — Vgl. घालो.*

विल्लोद (von *क्लिद्* mit *वि*) m. 1) *Feuchtigkeit* *Soçā. 1, 48, 13. 2, 383, 1. MBh. 12, 7747. नेत्रैरागतविल्लोदः* *15, 138. प्राप्य ततोयविल्लोदम्* *so v. a. nachdem er sich in dieses Wasser gestürzt hatte* *R. 7, 110, 26. — 2) das Zerfließen, Auflösung: इन्द्रिय°* *so v. a. Abnahme der Sinneskräfte* *Bha. P. 3, 20, 41.*

विल्लोदीयम् (wie oben mit dem *suff. des compar.*) adj. *mehr feuch- tend* *AV. 7, 76, 1.*

विल्लोश (von *क्लिष्ट* mit *वि*) m. *Unklarheit, Bez. eines best. Fehlers* *bei der Aussprache der Dentalen* *RV. Pañt. 14, 7.*

विल्लोत्त (von *त्तृ* mit *वि*) 1) adj. (f. घा) *ausgliessend: वारि°* *Hariv. 13953. — 2) m. a) Abfluss: समुद्रस्य* *AV. 6, 103, 3. — b) unter den Bein. Viśh- pu's (Kṛṣṇa's)* *MBh. 13, 6989. Pañāt. 4, 8, 17. — c) N. pr. eines Asura* *MBh. 1, 2541. 2677. fg. Hariv. 2285. 12940. 14288.*

विल्लो (ता + *वि*) f. nom. act. *gapa कृत्वादि* *zu P. 4, 4, 62. — Vgl. विल्ल- विक्राम (von 1. तां mit वि) partic. n. das Verglommene, todte Kohle:*

घातवनीयस्य ÇAK. Ça. 4, 13, 1.

वितार् m. nach dem Comm. = विशिष्टो लक्ष्यवेधः ein guter Treffer
TBa. 1, 5, 2, 1.

वित्ताव (von 1. तु mit वि) m. nom. act. P. 3, 3, 25. AK. 3, 2, 27. Ge-
schrei BHATT. 7, 26 (pl.). nach Svāmin und KALĪṢA bei BHAR. zu AK.
Husten ÇKDr.

वि चित्त्वा (vom partio. praes. von 3. ति mit वि) adj. (das Uebel) sor-
störend (nach MANU.) VS. 16, 16.

वितित् scheibar MBa. 13, 6260, wo aber mit der ed. Bomb. विति-
तितः zu lesen ist.

वितित s. u. 1. तिप् mit वि; davon °व n. das Zerstreutsein (an ver-
schiedenen Orten): चित्तिवत् UvATA bei MÜLLER, SL. 98.

वित्तिपार्क v. 1. zu वित्तिपात् TS. 4, 5, 2. ÇAT. in Ind. St. 2, 43.

वित्तिर (2. वि + तीर) m. Calotropis gigantea (झरकवृक्ष) RĪCĀN. im ÇKDr.

वित्तिर (2. वि + त्तिर) adj. relativ kleiner, eines kleiner als das andere:
वित्तिरमिव क्षतस्त्यम् AIT. Ba. 1, 21. वित्तिर इव हि पशवः 5, 6.

वित्तेप (von 1. तिप् mit वि) m. 1) das Hinwerfen, Ausstreuen Dhātup.
28, 116. जलाव° MBa. P. 31, 14. 8, 117. Wurf: इषुवित्तेपमतीत्य die
Entfernung eines Pfeilwurfs VP. bei KULL. zu M. 4, 151. das Schleudern:
वज्र° und मर्का° zur Erklärung von तुवित Nra. 6, 22. — 2) das Hin-
undherbewegen: पाद° Dhātup. 13, 21. Vikr. 60, 14. वाङ् R. 2, 89, 80.
7, 32, 41. KATHA. 52, 227. भुजोर° R. 5, 42, 9. पत्त° MBa. 4, 1299. 12, 6397.
HARIV. 6960. 10397. KATHA. 72, 42. लाङ्गल° KUMĀRA. 1, 12. RAGH. 5,
45. कटात्° Verz. d. Oxf. H. 130, a, 24. SĪH. D. 301, 18. भू° 210. वीची-
तरंग° Suçā. 2, 84, 14. RAGH. ed. Calc. 1, 44. das Hinundherstossen R. 2,
78, 26 (77, 22 GOR.). Bhā. P. 10, 44, 4. P. 6, 1, 141, Schol. — 3) das
Schnellen: व्या° HARIV. 13409. — 4) das Gehenlassen, Gewähren eines
freien Laufes: इन्द्रिय° (Gegens. इन्द्रियसंयम) Bhā. P. 11, 18, 22. चित°
19, 42. — 5) das Verstreichlassen, Veredumen: काल° H. an. 3, 401.
— 6) Ablenkung der Aufmerksamkeit, Zerstretheit: चित्तस्य Verz. d.
Oxf. H. 229, b, 15. चित्तवित्तेपा: JOGA. 1, 80. UTTAR. 38, 20 (52, 12). ल-
पवित्तेपरक्तिं मनः कृत्वा मुनियत्नम् MATTHEJ. 6, 24. NĪJAS. 5, 2, 1. 20.
SARVADARÇANAS. 114, 16. Vedāntas. (Allah.) No. 135. 137. fg. SĪH. D. 149.
— 7) bei den Vedāntin Bez. einer Fähigkeit (शक्ति) des Irrthums (व-
ज्ञान), vermöge welcher die Welt als real erscheint, Vedāntas. (Allah.) No.
36. 39. 41. BĪLAB. 13. — 8) Schmähung: नानावित्तेपवचनैः BHAR. NĪJAS.
20, 5. — 9) Mitteld Daçar. 4, 41. — 10) Himmelsbreite, gemessen auf
einem Declinationskreise, Sūtras. 1, 70. COLBR. Misc. Ess. II, 466. वि-
मण्डले यः स्थानं तस्य क्रांतिवृत्तवर्धित्यगत् स वित्तेपः GOLĪDAS. 6, 16,
Comm. GANIT. GRAHĀNĪDĪ. 1. fg. °वृत्त = लेपवृत्त der Declinations-
kreise, auf dem die Himmelsbreite gemessen wird, GOLĪDAS. 6, 14 (vgl. 18).
Vgl. शर. — 11) eine best. Krankheitsform Verz. d. B. H. No. 934. —
12) eine best. Angriffswaffe: सकचयक्° MBa. 5, 5247. NĪLAK. कचयक्-
वित्तेपः केषु गृहीत्वा येन शत्रुर्वित्तिप्यते तादृशः कलविद्धयत् लयवि-
क्रयव्याप्तिर्यो दण्डविशेषः। कचयक्तेति पठे अकुशविशेषः. — Vgl.
वज्र°, दष्टि° (das Hinundhergehenlassen der Augen ÇAK. Ça. 16, 1) und
unter 1. तिप् mit वि (वित्तेपम् absol.).

वित्तेपण (wie oben) n. 1) das Hinundherwerfen Suçā. 1, 85, 2. जतत्र°

252, 18. रत्ना तवाङ्गी मृदुला भुवि वित्तेपणम् das Bewegen der Flüsse
so v. a. das Gehen KUYĀLAJ. 39, b. — 2) = वित्तेपे 6) Vedāntas. (1829)
26, 2, wo die neuere Ausg. besser वित्तेपे liest.

वित्तेपलपि f. Bez. einer best. Schriftart LALIT. ed. Calc. 144, 6.

वित्तेत (von 1. तिप् mit वि) nom. ag. Zerstreuer, Vertheiler: वध-
गण° MBa. 1, 1286.

वित्तेभ (von 1. तुप् mit वि) m. 1) heftige Bewegung: तीरोद्° HARIV.
13122. Spr. 1449. वीथि° RAGH. 1, 48. — 2) das aus-der-Ruhe-Kommen,
Aufregung, Verwirrung: उत्तमः क्षोभवित्तेभ तमः सोढुं नकीतरः Spr. (II)
1473. रिपुवित्तेभकारक MBa. 7, 6794. Verz. d. Oxf. H. 261, a, 1. वी°
TBa. 3, 7, 7.

वित्तेभ्या (wie oben) m. N. pr. eines Dānava HARIV. 198.

वित्तेभिन् (wie oben) adj. in Aufregung —, in Verwirrung versetzend;
s. रत्नावित्तेभिणी.

विष adj. nasenlos BHAR. im DVIRĪPAK. nach ÇKDr. — Vgl. विषु, वि-
ष्य, विष्य, विष्य, विष्य.

विषापिडन् (von वषाड् mit वि) adj. zertheilend, schlichtend: वैर°
Verz. d. Oxf. H. 133, a, No. 244.

विषान (von खन् mit वि) n. das Aufgraben Nra. 3, 17.

विषानम् m. Bein. Brahman's Bhā. P. 10, 34, 4.

विषाद (von खाद् mit वि) m. etwa das Verkehren (vgl. खाद्): Indra
heißt विषादे सन्निः RV. 10, 88, 4.

विषानस m. N. pr. eines Muni Comm. zu ÇAK. 26. — Vgl. वैषानस.

विषु adj. = विष KĪC. zu P. 5, 4, 119. BHARATA im DVIRĪPAK. nach ÇKDr.

विषुर m. ein Rākshasa TRIK. 1, 1, 74.

विषेद (2. वि + खेद्) adj. von der Erschlaffung befreit, munter Bhā.
P. 1, 17, 21.

विष्य adj. = विष P. 5, 4, 119, VArtt.

विष्याति (von ष्य mit वि) f. Berühmtheit R. 5, 66, 15.

विष्यापन (vom caus. von ष्या mit वि) n. das Bekanntmachen, Ver-
künden GAUTAMA in MIT. 47, 11.

विष्ये und विष्ये s. u. ष्या mit वि 1).

विष्य adj. = विष KĪC. zu P. 5, 4, 119. H. 450.

विष्यु adj. dass. H. 450.

विगणन (von गणप् mit वि) n. das Besählen, Abtragen TRIK. 2, 9, 2.
HĪN. 157. P. 1, 3, 26. YOP. 23, 28.

विगत s. u. गम् mit वि. — विगतद्व adj. von den Gegensätzen be-
freit; m. ein Buddha H. c. 80.

विगतभय 1) adj. furchtlos. — 2) m. N. pr. eines Brahmanen Ka-
rṇis. 10, 7. fg.

विगतगुण m. N. pr. eines buddhistischen Lehrers TĪRAN. 63.

विगतार्तावा adj. f. die Regeln nicht mehr habend AK. 2, 6, 2, 21.

विगताशोक m. N. pr. eines jüngeren Bruders (oder Enkels) des
Açoka BHAR. Intr. 360. TĪRAN. 2, 46. 48. fg. — Vgl. वीताशोक.

विगर्द in der Stelle: प्रतीत्या शत्रून्विगर्देषु वृष्य RV. 10, 116, 8.

विगम्य (2. वि + गम्) adj. (L. वा.) übertrieben Suçā. 1, 136, 12. 247, 13.
VĀN. Bhā. 5, 98, 79.

विगम्यक 1) m. Trinitatis Cāṇḍya (मुनी). — 2) विगम्यका f. eine

best. Pflanze, = कृषा Riān. im CKDa.

विगन्धि adj. = विगन्ध Spr. 728. Varāh. Bṛh. S. 48, 1.

विगम (von 1. गम् mit वि) m. das Fortgehen, Verschwinden, Aufhören, zu-Ende-Gehen, Abwesenheit: संयोगविगमो Bṛh. P. 1, 13, 40. मुकुन्द° 10, 42, 24. स्वधातु° 2, 7, 19. असु° 3, 9, 15. करण° Megh. 86. पयोद्° Varāh. Bṛh. S. 12, 10. पवन° 28, 4. तिमिर° Kathā. 47, 121. चारुनृत्य° Ragh. 19, 15. नीकारपात° R. 6, 22. ईति° Mālav. 98. केतु° Spr. 2694. साधस° Khandom. 82. क्षुत्पिपासा° Kull. zu M. 4, 229. बाल्य° 8, 27. उपाधि° Schol. zu Kap. 1, 158, 160. Kusum. 46, 20. ह्यालो-कालम्भ° so v. a. Vermeldung Jān. 3, 157. — Vgl. दिवस°, रात्रि°.

विगमचन्द्र m. N. pr. eines Fürsten Tān. 2, 126. fg.

विगर्भा (2. वि + गर्भ) adj. f. von der Leibesfrucht befreit MBh. 5, 3808.

विगर्ह gaṇa पुष्करादि zu P. 5, 2, 135. — Vgl. विगर्हिन् 2).

विगर्हण (von गर्ह mit वि) n. das Tadeln, Tadel: वसुदेव° Hariv. 4255. R. Gorr. 2, 75 in der Unterschr. Schol. zu Kāṭy. Ca. 1, 4, 4. लोके चैव विगर्हणम् (प्राप्तम्) R. Gorr. 2, 68, 19. नारदे गच्छस्वयोक्तो महविगर्हणम् du hast übel von mir zu Nārada gesprochen MBh. 12, 3846. विगर्हणां कर् तadeln 5, 7556. auch विगर्हणा f: विगर्हणा परमदुरात्मना कृतां सहेत य: 12, 4230.

विगर्हिन् 1) adj. (wie oben) tadelnd: सर्वलोक° MBh. 12, 9702. कामयोग° (so die neuere Ausg.) Hariv. 11688. — 2) विगर्हिणी Bez. einer an विगर्ह reichen Localität gaṇa पुष्करादि zu P. 5, 2, 135.

विगर्ह्य (von गर्ह mit वि) adj. tadelnsworth, tadelhaft; von Personen und Sachen M. 4, 72. Bṛh. P. 3, 14, 25. 6, 7, 26. अति° 14, 8, 31.

विगर्ह्यता f. nom. abstr. von विगर्ह्य. विगर्ह्यतां प्रया sich dem Tadel aussetzen Riān-Tān. 6, 276.

विगाढ (von गाह् mit वि) nom. ag. der sich hineinbegiebt in (gon.): वनस्य Bhaṭṭ. 9, 29.

विगाथा (2. वि + गा°) f. eine Abart des Ārjā- oder Gāthā-Metrums Colebr. Misc. Ess. II, 154.

विगान (von 2. गा mit वि) n. böser Ruf H. 270. Halā. 1, 147. an. 4, 48.

विगामन् (von 1. गा mit वि) n. Schritt RV. 1, 158, 4.

विगार्ह (von गाह् mit वि) 1) adj. sich eintauchend: Agni RV. 3, 3, 5. — 2) m. nom. act. s. दुर्विगाह्.

विगारुन (wie oben) 1) m. N. pr. eines Fürsten MBh. 5, 2732. — 2) n. nom. act. s. अक्षविगारुन.

विगाह्य (wie oben) adj. intrandus: भूतेरुच्चावचैरपि । गङ्गा विगाह्या सततम् Spr. 4674. — Vgl. दुर्विगाह्य.

विगीति f. eine Abart des Ārjā-Metrums, 29 + 29 Moren Colebr. Misc. Ess. II, 154.

विगुण (2. वि + गुण) adj. (f. घा) 1) woran Etwas mangelt, unvollkommen, mangelhaft: वैदिकानि कर्माणि MBh. 12, 2689 (Gegens. अपिगुण 2677). Kāṭy. Ca. 1, 2, 18. श्रेयान्स्वधर्मो विगुणः परधमात्स्वनुष्ठिताः Spr. 3030. 4968. 5093. घ्राणा so v. a. ein Befehl, der nicht ausgeführt wird, Riān-Tān. 4, 502. विधि so v. a. ein widriges Schicksal Spr. 923, v. l. Die Ergänzung, woran es mangelt, geht im comp. voran: धर्मविगुणाः क्रियाः Riān-Tān. 4, 60. विवेकविगुणाः क्रियाः 5, 352. — 2) quā-Mittels Bṛh. P. 3, 24, 43. 7, 9, 48. 8, 12, 7. — 3) der Vorzüge baar, schlecht:

VI. Theil.

von Menschen MBh. 5, 1465. 12, 10655. R. 4, 31, 3. 5, 86, 16. 6, 100, 9. Spr. 3097. Ca. 9, 12. विगुणेष्वपि पुत्रेषु न माता विगुणा भवेत् Mān. P. 77, 32. 106, 25. सु° MBh. 4, 1561. was seine Eigenschaften verändert hat, verdorben, schlecht: von den humores im Körper Suca. 2, 370, 7. 464, 11. 523, 16. Cāṇḍ. Sāh. 1, 2, 4. — तद्विगुणैः MBh. 8, 667 fehlerhaft für तद्विगुणैः, wie die ed. Bomb. liest. Vgl. विगुण्य.

विगुणता (von विगुण) f. Verdorbenheit: वायोः Suca. 2, 529, 16.

विगुल्फ adj. reichlich: विगुल्फं बर्किराम्यं च Āc. Gṇ. 4, 1, 17. सौम्यं विगुल्फं निर्वपयेयुः Ca. 12, 8, 35. विगुल्फाम्माकरेत् (विफ°) Kāṭy. Ca. 21, 3, 10. — Vgl. unter गुल्फ in den Nachträgen.

1. विगृह्य (von ग्रह् mit वि) adj. in der Gramm. was besonders —, selbständig für sich erscheint (im Pada-Text) AV. Paṭ. 4, 78.

2. विगृह्य (wie oben) absol. aggressiv Kām. Nitis. 11, 2. fg. °गमन 4. °यान 3. विगृह्यासन 14.

विग्र s. u. विज्ञ.

विग्र्य gaṇa प्रुधादि zu P. 4, 1, 123. सुतंगमादि zu 2, 80. adj. nach Dav. zu Naigh. von 1. ग्र् mit वि; nach Naigh. 3, 15 so v. a. मेधाविन्. परैर्क् विग्र्यस्तुतमिन्द्रं पृक् RV. 1, 4, 4. ता विग्र्यं धेधे नठरं पृणधेयं 6, 67, 7. Nach P. 5, 4, 119, Vārt. AK. 2, 6, 2, 46. H. 450 und Halā. 2, 455 nasenlos (vgl. विष्णु u. s. w.). — Vgl. वैग्र्य, वैग्र्येय.

1. विग्रह (von ग्रह् mit वि) m. am Ende eines adj. comp. f. घा. 1) Trennung, Sonderstellung Nir. 1, 4. बाह्व्यायङ्ग° beim zweimonatlichen Fötus Bṛh. P. 3, 31, 3. — 2) Trennung, Eintheilung: = प्रविभाग Tri. 3, 3, 460. = विभाग Med. h. 23 (statt विभागे ता ist वि° ना zu lesen). कल्पलता° (= अवातरकल्प Comm.) Bṛh. P. 2, 10, 47. — 3) Vertheilung, namentlich von Flüssigem (z. B. Soma) Ind. St. 19, 381. Kāṭy. Ca. 9, 4, 13. 16. 12, 5, 16. 22, 10, 3. — 4) in der Gramm. Sonderstellung eines Wortes, Selbständigkeit desselben (Gegens. zur Composition) RV. Paṭ. 4, 15. 5, 16. 25. 7, 2. विग्रह एषपक्ष उकारः ब्रवते u. wenn es ein eigenes Wort ist, wird gedehnt 8, 1. 4, 12 (घ°). AV. Paṭ. 4, 3. Comm. in der Einl. zu 4. zu 4, 27. S. 262 (9. 10.). grammatische Auflösung eines zusammengesetzten Wortes: वृत्त्यधोधकं वाक्यं विग्रहः Schol. zu P. 2, 1, 3. 1, 2, 44. Cāṇḍ. zu Kāṇḍ. Up. S. 14. अविग्रहो नित्यसमासः Schol. zu P. 2, 1, 3. = व्यास, विस्तार AK. 3, 3, 22. Tri. H. 1432, Schol. Med. Halā. 5, 19. — 5) Uneinigkeit, Zwist, Hader, Streit, Krieg AK. 2, 8, 2, 18. 2, 73. Tri. H. 735. 796. Med. Halā. 2, 299. M. 7, 160. fg. 164. तदा कुर्वीति विग्रहम् einen Krieg eröffnen 170. ऋषीणां देवतानां च सदा भवति विग्रहः MBh. 13, 319. Hariv. 2865. R. Gorr. 1, 46, 32. 3, 74, 12. Ragh. 9, 47 (pl.). 19, 38. अकारण° Spr. 3 (II). 864 (II). 3202. Varāh. Bṛh. S. 30, 9. 46, 76. 47, 7. 86, 63. Bṛh. P. 3, 15, 32. 4, 2, 2. Mān. P. 69, 26. यदुपुंगवेः Hariv. 15875. R. 3, 41, 3. 6, 87, 7. Spr. 4086. 4617. विग्रहो ऽयं कृता ऽमेन तया सह मयापि च R. Gorr. 2, 18, 16. Varāh. Bṛh. S. 87, 38. Paṇḍ. 78, 20. 149, 14. तेः सार्धम् R. 6, 82, 51. स्त्रीभिः साकम् Varāh. Bṛh. S. 89, 11. अस्योपरि विग्रहं कर्तुम् Paṇḍ. 78, 21. करोति विग्रहं कामी कामिषु Bṛh. P. 3, 31, 29. वालिसुग्रीव° zwischen R. 1, 3, 23. Varāh. Bṛh. S. 104, 21. मुरदानव° Bṛh. P. 9, 14, 5. असुरगणां mit MBh. 1, 1155. Suca. 1, 89, 16. 290, 5. Kathā. 19, 79. Paṇḍ. ed. orn. 58, 1. स्थल° ein Kampf auf festem Lande Spr. 4611. निजज्ञने बद्धा वधोवि-

प्रकम् Wortstreit Sām. D. 73, 10. Gegena. सैधि M. 7, 56. Jiān. 1, 246. MBh. 17, 87. R. 4, 7, 11. Riāa-Tar. 4, 142. 6, 189. Daṣak. 65, 5. Buāg. P. 8, 6, 28. Hrt. 4, 8. Vrt. in Lā. (III) 29, 12. Gegena. अनुप्रक AK. 3, 3, 12. Riāa-Tar. 5, 247. Kampf der Planeten Sōrjas. 7, 22. अव्ययकेषा धर्मेण so v. a. unbestreitbar Riāa-Tar. 4, 76. Nach den Lexicographen (in Med. ist उल्लिख्यो zu lesen) in dieser Bed. auch n., welches wir nur durch R. 8, 34, 19 belegen können. — 6) individuelle Form, — Gestalt; Leib, Körper AK. 2, 6, 2, 21. Trik. H. 563. Med. Halā. 2, 355. Maitraj. 6, 7. Weber, Rāmāt. Up. 288. 298. 337. 354. Nilak. 67. Riāa-Tar. 2, 105. 4, 647. Buāg. P. 4, 9, 23. 5, 12, 1. 17, 22. विकृत° 8, 10, 12. Pāñā. 1, 3, 45. देवो त्रिविधविकृतम् Verz. d. Oxf. H. 210, a, No. 495. राश्याः (so ist zu lesen) पञ्चा विकृतवाकिनी Riāa-Tar. 6, 308. विकृते प्रकृतिरनेकगुणायाम् Buāg. P. 4, 7, 24. 30, 23. °प्रकृतिरनेकगुणायाम् Sārvadarṣanas. 129, 2. °परिप्रकृतिरनेकगुणायाम् 13. मानुषं विकृतं कृत्वा menschliche Gestalt annehmend R. 5, 2, 15. MBh. 1, 3903. अष्टाविंशतिः कृत्वा R. 2, 91, 49 (100, 48 Gorr.). 5, 81, 46. उपास्यविकृतं Buāg. P. 4, 9, 10. नृकसरि° adj. Nṛs. Tāp. Up. in Ind. St. 9, 84. पुरुष° MBh. 13, 850. 14, 2771. Hariv. 5954. 15559. R. 2, 30, 3. Suṣ. 2, 393, 20. 394, 8. Spr. 2813. Pāñā. 4, 1, 17. त्रिपादविकृते धर्मेऽधर्मे पादविकृते so v. a. dreifüssig, einfüssig Hariv. 2626. 11305. 11318. 14025 (unter 2. पादविकृतं ungenau wiedergegebenen). दिव्यशरीरास्ते न च विकृतमूर्त्यः MBh. 3, 15461. कालपाशेन सीताविकृतद्विपाशा R. 5, 47, 35. विकृतयोरभेदम् Leibor Spr. 190 (II). नलिनपत्रेण — आवृतविकृता Vikr. 102. Ragh. 3, 39. 9, 52. Kāthā. 13, 104. तस्ये दातुं स्वविकृतात् । अनुज्ञां प्रदेष्टुं भोक्तुं यदा Riāa-Tar. 1, 123. आसापूरितं° sich aufgeblasen habend 4, 574. विसर्पल्लिख° 653. 5, 240. नम्र 433. Buāg. P. 2, 1, 38. पुलकाशित° BRAHMA-P. in Lā. (III) 53, 7. मुक्ताकिश° Körper einer Statue Riāa-Tar. 4, 301. Form, Gestalt eines Regenbogens Kir. 5, 43. — 7) im Sāmkhya unter den Synonymen der Elemente Tattvas. 16. — 8) Verzierung, Schmuck: मकरिर्ह्रस्वविकृतः R. 3, 18, 29. MBh. 4, 1338. गद्या ह्रस्वविकृत्या 7, 9240. मकरिर्ह्रस्वविकृत्या (आभरणा) R. 5, 45, 8. देव्याः पुत्रो भवेत् — तत्तुःकुःकुलविभक्तः MBh. 3, 5027. — 9) unter den Beiw. Īva's MBh. 13, 1047. = विशिष्टानुभववृत्त, निष्कलक्षितमात्र Nilak. — 10) N. pr. eines Wesens im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2552. — Die H. an. 3, 770 dem Worte विकृत gegebenen Bedeutungen kommen संयुक्त zu. Vgl. तत्तुविकृत्या, पदविकृत्य, प्र°, मकरिर्ह्रस्व°, स° und वैयक्त.

2. विग्रह (2. वि + ग्रह) adj. von Rāhu befreit: शशाङ्क R. 6, 39, 16.
विग्रहण (von ग्रह mit वि) n. 1) das Aussondern (?): पवित्रस्य PANĀEV.
Ba. 6, 6, 12. — 2) = 1. विग्रह 3) TS. 6, 4, 2, 2. KĀTJ. Ch. 10, 7, 11. —
3) das Ergreifen, Packen: बाधो: (subj.) MBh. 11, 387.

BRUNNEN, m. N. pr. eines Fürsten COLBA, Misc. Ess. II, 280. fg.

विप्रक्ष्य (von 1. विप्रक्ष्) *streiten, kämpfen*: कथमनेन बलवता कृष्ण-
सर्पेणा सार्धं भवान्विप्रक्ष्यितं समर्थः Hit. od. Joms. 1417. fg.

विप्रक्रास m. N. pr. verschiedener Fürsten Rîdā-Tar. 6, 325. 340.
342. 346. 7, 74. 129. 8, 1938. 2490. — Vgl. सैयामरास.

विप्रकृत्वस् (von 1. विप्रकृ) adj. einen Körper habend, verkörpert, lebhaftig: देवता NĪLAK. 68. कात्स् MATTAJUP. 8, 16. श्री MBH. 1, 7695. 2, 351. धर्म 1250. 3, 16640. 4, 2269 (= R. 1, 23, 10 = 24, 14 GORR.). R. 2, 113, 17. R. GORR. 1, 67, 20. 5, 31, 16. 7, 59, 22. SUÇA. 2, 259, 16. MĪLAV. 43.

विप्रकृत्यावर्तनी f. Titel eines Werkes Tit. 302.

विप्रहावर (1. विप्रह + घ०) n. Rücken ÇANDAK. im ÇKDr.

विग्रहिन् (von 1. विग्रह) adj. *Krieg führend*: तस्मान्न विद्वानसि वि-
ग्रही (so ist zu lesen) स्यात् Kām. Nītiś. 9, 74. m. *Minister des Krieges*
R. ed. Goan. Bd. VII, S. 341.

विप्रकृत्य partic. fut. pass. von प्रकृ with वि in der verdorbenen
Stelle Htt. 72, 40.

विप्राकम् (von प्रक् mit वि) absol. in *Abtheilungen, successiv* u. s. w.
TS. 5, 4, 2. TBr. 2, 3, 2, 1. Çar. Br. 6, 3, 2, 5. Âçv. Ça. 5, 9, 20.

वियाक्ष (wie oben) adj. mit dem man Krieg führen muss Hit. 116, 22.

विप्रीव (2. वि + प्रीवा) adj. nach Sls. *dessen Nacken durchhauen ist*
RV. 7,104,24. AV. 4,18,4. etwa *denk der Hals umgedreht ist.*

विर्गापन (vom caus. von ग्रा mit वि) n. *Krümmlung* CAT. Br. 14, 7, 2, 28.

विघटन (vom caus. von घट् mit वि) n. das Trennen: कोकयूनेर्विघट-
नसघटनकोतुकी कृत्तः Śin. D. 122, ३. 22. das Zerstören, Vernichten:
तमो° PRAB. 80, 6.

विघटन (von घट् mit वि) 1) adj. *8ffnend*: स्वर्गद्वार° HARIV. 13889. — 2) f. *आ Trennung* NALOD. 4, 45. — 3) n. a) *das Rütteln, Erschütterung* सुच. 1, 57, 6. 2, 476, 14. — b) *das Zersprengen*: वैरिवारपाघटासंघट्° Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 543, 2. — c) *das Lösen, Aufblenden*: रशाना° RAAG. 19, 27.

विघटिन् (wie eben) adj. *rotbend*: *अन्योऽन्यकेयर्* ° RAGH. 16, 56.

1. विघर्णे (von घन् = क्न् mit वि) P. 3, 3, 32. m. 1) etwa *Stämpfel*,
Keule: स्पष्टः स्वस्तिर्विघर्णः स्वस्तिः TS. 3, 2, 4, 1 (v. 1. दुघर्णः AV. 7, 28,
 1). — 2) N. eines Ekāha TBa. 2, 7, 48, 1. РА́КАВ. Ba. 18, 18, 1. 19, 1.
 КІАТ. Ча. 22, 11, 28. А́св. Ча. 9, 7, 32. СЛѢНН. Ча. 14, 39, 8. ЛІ́Т. 9, 4, 33.
 Маг. in Verz. d. B. H. 73 (V. 7. 8).

2. विघन (2. वि + घन) 1) adj. *sehr dick*: पूर्णविघनं चतुः अपयिता *Čičen*.
 GRJ. 1, 2. — 2) *wolkenlos*: विघने *bei wolkenlosem Himmel* MB. 5, 2997.

विघर्निन् (von 1. विघ्न) adj. wohl eine Keule tragend: Indra-Agni
RV. 8, 60, 5. erschlagend Sis.

विघर्षणा (von 2. घर्ष् with वि) n. *das Reiben*: गात्र^० als Bed. von क-
 एउय *gana* कपडादि zu P. 3, 1, 27.

विघर्ष (von घस् mit वि) P. 3, 3, 59, Schol. (vgl. 6, 2, 144). 1) m. n. *Speiseüberreste* AK. 2, 7, 28. H. 834. HALJ. 2, 171. विघर्षो भुक्तशेषम् M. 3, 285 (= MBH. 3, 106). MBH. 12, 8866. 8890. HARIV. 7146. UTTAR. 93, 18 (121, 7). विघर्षस्य MBH. 3, 1267. 11470. 12, 810. विघर्षाशिनम् M. 3, 285 (= MBH. 3, 106). MBH. 12, 808. 810. fg. 8018. 8866. 13, 4408. 4410. क-
रेति विघर्षं ब्रुवन् *macht grosse Speiseüberreste so v. a. hält ein üppiges Mahl* 3, 111. 12, 516. 519. *das Essen* (als v. l. von निघर्ष) ÇANDAR. im CKDa. — 2) n. *Wachs* (vgl. मधच्छिक्छ) RIGAN. im CKDa.

विधात (von कृन् mit वि) m. 1) *Schlag*: (काक्वाः) अभयाश्च तु उपपत्तय-
 र्णाविधतेर्ज्ञानानभिभवत्: VARĀH. BH. S. 98, 9. — 2) *das Zerbrechen, Ab-*
brechen: शस्त्रस्य न शिलासु भवेद्विधातः VARĀH. BH. S. 80, 28. — 3) *das*
Zurückschlagen, Abwehr: शार्° MBH. 6, 5568. मदायाः R. 3, 38, 48. — 4)
Verderben: स्वस्नातीय° Spr. 9326. तनुनिवयस्य VARĀH. BH. S. 82, 8.
 PAKĪT. 42, 12. 186, 28. ed. OR. 40, 15. — 5) *Aufhebung, Entfernung,*
Hemmung, Stöckung, Unterbrechung, Störung: कृत्पियास° MBH. 1, 1388.

तपो° 7629. दोषस्य 3, 13804. अभिवेकस्य M. 1, 3, 13, 2, 23, 24. परिश्रम° 96, 5 (108, 5 GORR.). R. GORR. 2, 18, 11. इ. 5, 84, 48. तव विग्रामदेतोर्निः तथैव रथवाजिनाम् । परस्परविघातार्थं तमं कृतमिदं मया ॥ *des beiderseitigen Hemmnisses wegen* 8, 89, 20. 7, 63, 24. NĀJAS. 1, 1, 51. SĪMĀJAK. 51. Suçā. 1, 51, 21. 80, 1. 156, 9. 2, 63, 16. 201, 14. 304, 18. 474, 16. 813, 21. 814, 2. KĀM. NĪTIS. 10, 4, 7. 8. 19, 3. RAGH. 3, 44. 11, 1. 16, 82. KUMĀRAS. 3, 32. AK. 1, 1, 2, 12. VIKR. 85, 19. VARĀH. BṢH. S. 12. Anf. 87, 34. 104, 26. BṢĪ. P. 4, 29, 71. 5, 12, 13. 6, 5, 27. 11, 23. यदि प्राप्तिं विघातं च ज्ञानसि मुखदुःखयोः 11, 10, 19. 12, 4, 6. MĀK. P. 39, 56. 103, 12. PĀNĪKAT. 172, 25. Comm. zu VS. PĀT. 4, 16. संपोषाविघात AV. PĀT. 1, 104. SĪMĀJAK. 45. KĀM. NĪTIS. 11, 13. KATHĀS. 1, 11. ÇĀK. zu BṢH. ĀN. UP. S. 273. Comm. zu NĀJAS. 4, 1, 68. P. 3, 1, 8. Schol. सविघात adj. *ungehindert* BṢĪ. P. 1, 6, 32. विघात im Comm. zu AV. PĀT. 4, 107 fehlerhaft für निघात. — Vgl. दत्त°.

विघातक (wie oben) adj. *aufhebend, hemmend, unterbrechend, störend*: देवमत्र विघातकम् BṢĪ. P. 3, 12, 50. धर्मार्थकाममोलाणां यदत्यसविघातकम् 4, 22, 34. इषुवेग° MBH. 7, 3268. Schol. zu P. 7, 1, 13. 4, 46.

विघातन (wie oben) 1) adj. *zurückschlagend, abwehrend*: सर्वशस्त्र° (घस्त्र) MBH. 13, 854. — 2) n. *das Hemmen, Unterbrechen, Stören* R. 5, 89, 34. 7, 45, 21. Suçā. 2, 519, 20.

विघातिन् (wie oben) gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124. adj. 1) *schlagend, bekämpfend*: अरि° MBH. 3, 8279. HARIV. 4825. R. GORR. 1, 19, 22. PĀNĪKAT. 1, 6, 49. *verletzend*: ललितमधुरा वाक्प्रत्यक्षे पुरातविघातिनी VET. in LA. (III) 30, 5. — 2) *aufhebend, entfernend, hemmend, unterbrechend, störend* MED. n. 245. R. GORR. 1, 23, 22. अघोच° KATHĀS. 69, 158. 120, 29. KĀR. zu P. 6, 4, 62.

विघ्नत lässt sich als partic. von 1. घृ ansehn: *träufelnd, besprengt* (= रसेपेत SĪ.) RV. 3, 54, 6.

विघ्न (von कृन् mit वि) 1) nom. ag. *Zerbrecher, Zerstörer*: त्रिपुर° MBH. 14, 205. — 2) m. (im Epos auch n.) *Hemmung, Hemmniss, Hinderniss* P. 3, 3, 58. VĀRTT. 4. AK. 3, 3, 19. H. 1309. HALĀS. 2, 246. KAUF. 135. विनायकः कर्मविघ्नसिद्ध्यर्थं (ohne Zweifel कर्मविघ्न° zu lesen; vgl. अविघ्नसिद्धि *glückliches Gelingen ohne Hindernisse* VARĀH. BṢH. S. 95, 61) विनियोजितः JĀG. 1, 270. तस्य यत्तस्य R. 1, 11, 16 (22 GORR.). राज्य° 2, 22, 30 (19, 22 GORR.). 63, 27. 3, 35, 26 (n.). 5, 7, 21. 6, 82, 95. 98. मूर्तो विघ्नस्तपस इव ÇĀK. 32. 111. Spr. 243 (II). स्वर्गद्वारस्य 1038 (II). विघ्नभयेन, विघ्नविकृत, विघ्नैः पुनः पुनरपि प्रतिक्रियमानाः 1913. प्रजापालनविघ्नपयः 4718. UTTARAR. 27, 9 (35, 19). VARĀH. BṢH. S. 79, 23 = 94, 4 (n.). 104, 5. 9. KATHĀS. 45, 89. °कुल DAÇAR. 2, 12. वृष्टि° so v. a. Dürre H. 166. पुत्रकर्मणि RĀGĀ-TAR. 4, 68. BRAHMA-P. in LA. (III) 50, 2. 9. मकान्विघ्नो प्रवृत्तो ऽयम् R. 1, 61, 2. तपसो हि मकान्विघ्नो विघ्नमित्रमुपायमः 63, 8. काममेष्काभिस्तस्य विघ्नो ऽयं प्रत्युपस्थितः 12. घोरं विघ्नमापतितं मकृत् 5, 86, 40. इदं विघ्न उत्पन्नः 54. को हि मे भोक्तुकामस्य विघ्नं वर्ति MBH. 1, 5979. गमने ऽस्याः क्षणविघ्नस्य चरुया VIKR. 17. तपोविघातार्थमथो देवा विघ्नानि घञ्जिरे MBH. 1, 7629. 3, 3826. R. 1, 22, 18. 49, 2. 2, 23, 40. 6, 82, 67 (n.). MĀK. P. 20, 45 (n.). PĀNĪKAT. 168, 8. रक्षीति न इष्टिविघ्नमुत्पादयति ÇĀK. 28, 19. विघ्नोऽपि 52. निर्जिता विघ्नः R. 3, 77, 9. सिद्धिविघ्नमन्त्राय RĀGĀ-TAR. 2, 153. °मण PĀNĪKAT. 1, 7, 98. am Ende eines

adj. comp. (L. का): प्रति, विघ्नः क्षियाः ÇĀK. 13. KATHĀS. 19, 2. सविघ्न-तम् ohne Hindernisse RĀGĀ-TAR. 4, 157. — 3) m. ein Name Gaṇeṣ's (vgl. विघ्नसिन् u. s. w.) WENNER, RĀMAT. UP. 321. 361. — Vgl. घृ°, घृय°, निर्विघ्न, मकृ°.

विघ्नक am Ende eines adj. comp. in der Bed. von विघ्न 2) LA. (III) ad 4, 5.

विघ्नकर adj. *Hindernisse bewirkend, — in den Weg legend, hemmend, störend* VARĀH. BṢH. S. 49, 7. WENNER, RĀMAT. UP. 361. तपो° R. 2, 32, 46.

विघ्नकर्तृ nom. ag. dass. MBH. 3, 2555. PĀNĪKAT. 1, 14, 4.

विघ्नकारिन् adj. dass. H. an. 4, 192. MED. n. 245. R. 5, 29, 24. = घोरदर्शन *furchtbar anzusehn* H. an. MED.

विघ्नकृत् adj. dass. RV. PĀT. 5, 25. गमनस्य VARĀH. BṢH. S. 95, 28. घृय° 89, 17. प्रस्थान° JĀG. 2, 197. Spr. 1786. शील° RĀGĀ-TAR. 3, 496.

विघ्नसिन् m. *Besteger der Hindernisse, ein Name des Gottes Gaṇeṣa* KATHĀS. 1, 2, 21, 1. 50, 180. 55, 169. 75, 1. 102, 2. 105, 2. — Vgl. विघ्ननायक, विघ्नराज u. s. w.

विघ्नतत्त्वितं adj. von विघ्न + तत्त्वं gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 86. *vielleicht ist im gaṇa विघ्न + तत्त्वं zu lesen, so dass विघ्नित und तत्त्वित zu bilden wären.*

विघ्ननायक, विघ्ननायक und विघ्ननाशन m. = विघ्नसिन् ÇANDAR. im ÇKDr.

विघ्नय् (von विघ्न), °यति *hemmen, hindern, stören*: घृयन् Spr. 3993. स्वज्ञैव तस्य विघ्नयेत (so ist zu lesen) सिद्धिश्चिन्तामध्या धिया RĀGĀ-TAR. 8, 2623. विघ्नित (vgl. u. विघ्नतत्त्वित) *gehemmt, gehindert, gestört*: राज्ञाभिषेक PĀNĪKAT. 168, 7. °कर्मन् Spr. 2221. °दृष्टिपात KUMĀRAS. 3, 81. गु-रुजघनोदकनविघ्नितपदाभिः — मृगतण्णाभिः VARĀH. BṢH. S. 48, 14. °समा-गममुख Spr. 1403. DĀRṢṢ. 74, 16. विघ्नितेक्ष् RAGH. 19, 27. KATHĀS. 77, 60. °यत्त 82, 47. मार्गाशाविघ्निताघगाः RĀGĀ-TAR. 6, 7. RAGH. 12, 53. घृ° R. 1, 62, 12.

— सम् dass.: ताम्बूलानयनच्छलेन रभसाल्लेषो ऽपि संविघ्नितः Spr. (II) 1363.

विघ्नराज m. = विघ्नसिन् AK. 1, 1, 2, 35. H. 207. Schol. HALĀS. 1, 16. KATHĀS. 20, 101. PĀNĪKAT. 1, 11, 23. WILSON, Sel. Works II, 23.

विघ्नवत् (von विघ्न) adj. *mit Hindernissen verknüpft*: प्रार्थितार्थसिद्धयः ÇĀK. 41, 11.

विघ्नविनायक m. = विघ्नसिन् Verz. d. Oxf. H. 31, a, 28.

विघ्नकृत् m. desgl. Spr. 4710. Verz. d. Oxf. H. 126, b, 3.

विघ्नकारिन् m. desgl. TRIK. 1, 1, 56.

विघ्नधिप m. desgl. Verz. d. Oxf. H. 121, b, No. 214. TRIK. 1, 1, 1.

विघ्नस्तक m. desgl. KATHĀS. 73, 378. 114, 2.

विघ्नेश m. desgl. H. 207. KATHĀS. 20, 83. Verz. d. Oxf. H. 31, a, 28. 249, a, 9. BṢĪ. P. 2, 7, 8.

विघ्नेशवाक् m. Gaṇeṣa's Reithier, Bez. einer Rattenart (मकामूषक) RĀGĀN. im ÇKDr.

विघ्नेशान m. = विघ्नेश. °कासा Bez. des weissblühenden Dürva-Grasses RĀGĀN. im ÇKDr.

विघ्नेश्वर m. = विघ्नेश KATHĀS. 20, 62. 84. 104, 1. Verz. d. Oxf. H. 101, a, 35.

विघ्न m. *Pferdekopf* TRIK. 2, 8, 46.

1. विघ्. विनक्ति, विङ्गे DĀRṢṢ. 29, 5 (पृथग्भावे). वेवेक्ति 25, 12. विवेक्ति; erhält nicht den Bindenvocal 3 KĀR. 2 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. durch

Schwingen oder Worfeln aussondern (Getraide von der Spreu u. s. w.); überh. *sondern*: यत् न दस्म जुह्वा विवेति *wie Getraide sonderst du mit deiner Zunge (der Flamme d. h. nimmt nur das dürre Gras und lässt Anderes stehen)* RV. 7, 3, 4. nach Sij. = भतपसि oder व्याप्रापि. प्र मे विविक्षां विविदन्मनीषाम् 3, 57, 1. जीवितेन विवेच य (तान्) *trennte vom Leben so v. a. beraubte des Lebens* BHATT. 14, 103.

— *घप* dass.: खातो ऽपाविनक् AV. 11, 3, 4. तुषं प्लावानप तदिनक्तु 12, 3, 19. CAT. Ba. 1, 1, 4, 22. *अपवेवेक्ति* KAUC. 61.

— *अध्यप* in (ein Gefäss) *aussondern* CAT. Ba. 1, 1, 4, 22.

— *प्र* s. प्रवेक.

— *वि* 1) *durch Schütteln und Blasen sondern*: वायुर्वो वि विनक्तु VS. 1, 16. CAT. Ba. 1, 1, 4, 22. *अविवेचम्* (sc. ओहीन्) absol. ACV. Ca. 2, 6, 7. *durchschütteln*: (मरुतः) वि विवक्षति वनस्पतीन् RV. 1, 39, 5. *stichten*: र्मान् KAUC. 90. *scheiden, trennen*: विविध्य संध्यनराणामकारं प्रावयेत् ACV. Ca. 1, 5, 9. mit instr. oder abl.: वि विध्यधं पतिपासस्तुषैः *sondert auch* AV. 11, 1, 12. मुरा पूयमाना बल्कसेन विविध्यते CAT. Ba. 12, 8, 2, 16. पाप्मना ÇĀṆKH. Ba. 18, 4. ज्योतिरादिरिवाभाति संघातात् विविध्यते BHAG. P. 7, 1, 9. विविनक्षि दिवः मुरान् so v. a. *brachte sie um den Himmel* BHATT. 6, 36. — 2) *unterscheiden*: श्रेयश्च प्रेयश्च विविनक्ति धीरः KATHOP. 2, 2. *प्रकृतिपुरुषो विविध्य* Schol. zu KAP. 1, 103. BHAG. P. 4, 4, 20. *nach seiner Eigenthümlichkeit erkennen*: विविनक्ति न शौचं यः MBH. 1, 6372. SUÇA. 1, 128, 19. BHAG. P. 10, 87, 20. *entscheiden*: प्रश्नम् MBH. 2, 2243. fg. — 3) *untersuchen, prüfen, erwägen*: क्रियते चेद्विविच्यैव तस्य श्रेयः कर्स्थितम् SPR. 4277. KATHAS. 73, 344. PRAB. 114, 18. BHAG. P. 3, 26, 72. कुरिलीलाभिधानेयं यथाबुद्धि विविध्यते Verz. d. Oxf. H. 37, b, No. 92. 195, b, 3. 222, a, No. 540. 246, a, No. 619. — 4) *offenbaren, kund thun*: विवेक्तुं नाकृमिच्छामि त्वाकारं विदुरं प्रति MBH. 1, 7396. *अन्तर्गतनभिप्रायम्* 13, 5906. — *partic. विविक्त* 1) *gesondert, unterschieden* KAP. 3, 63. शरीरादात्मनि विविक्ते. प्रधानात्पुरुषे विविक्ते Schol. zu KAP. 1, 58. गोमदस्त्राणि वर्णशो विविक्तानि MBH. 3, 13305. *अविविक्तपर्यय* ohne einen Unterschied zu machen BHAG. P. 5, 26, 17. — 2) *abgesondert, isolirt*; = *अस्पृक्त* H. an. 3, 297. fg. MED. t. 153. *विविक्तैश्च विभक्तैश्च शृङ्गे*: KĀM. NĪTIS. 16, 4. चित्ता° so v. a. *ganz in Gedanken vertieft* MBH. 13, 1482. *einsam*; n. *Einsamkeit, ein einsamer Ort*; = *विजन*, रक्ष् AK. 2, 8, 1, 22. 3, 4, 44, 85. H. 742. H. an. MED. देश M. 3, 206. BHAG. 13, 10. R. 1, 50, 5 (51, 5 GORR.). MĀRK. P. 51, 45. प्रदेश PAÑĀT. 159, 21. कर्म्यपृष्ठ SPR. (II) 622. श्वकाश R. 2, 54, 21. 56, 15. 4, 24, 30. KATHAS. 8, 18, 30, 76. 50, 105. DAÇAK. 67, 6. 69, 6. BHAG. P. 5, 8, 28. MĀRK. P. 96, 11. तद्विविक्तमिदम् MAÑĀKH. 60, 5. निषेवते विविक्तम् ÇĀKH. 102, 107. v. l. °सेविन् BHAG. 18, 52. BHAG. P. 3, 28, 3. 4, 22, 28. 5, 5, 12. *विविक्तासन* SPR. 2175. °J KATHAS. 17, 1. 33, 149. °शर्णा BHAG. P. 3, 27, 5. 7, 15, 80. *विविक्ते* M. 4, 258. MBH. 3, 1870. 12, 540. 16, 105. VIKR. 40, 5. KATHAS. 7, 75 (गत्वा). PRAB. 105, 12. BHAG. P. 1, 4, 15. 2, 1, 16. 3, 24, 26. 7, 5, 48. *विविक्तेषु* M. 3, 207. — 3) *frei von*: स्वल्पेन खलु कालेन विविक्तं पृथिवीतलम् । भविष्यति नरेन्द्रैः शतशो विनिपातिः ॥ HARIV. 4986 (vgl. 5465). पोसुविविक्तावात KUMĀRAS. 1, 23. — 4) *(von allem Ungehörigen getrennt)* rein, lauter AK. 3, 4, 44, 85. H. an. MED. SUÇA. 1, 151, 17. संकल्प SPR. 1726. °दृष्टि BHAG. P. 1, 4, 5. मेध्यविविक्तवृत्ति 3, 1, 19. °मार्ग 8, 26. °च-

रित 16, 21. *विविक्ताध्यात्मदर्शन* 20, 28. 4, 24, 31. °चेतम् 1, 19, 12. 3, 5, 40. von Personen M. 11, 4. MBH. 13, 6202. BHAG. P. 5, 19, 12. n. *Reinheit, Lauterkeit*: प्रज्ञाबुद्धिविविक्तद् MĀRK. P. S. 658, Z. 6 v. u. — 5) *klar, deutlich*: विविक्ताकारदर्शन (तालवन) HARIV. 3725. °दर्शनस्थाने (एकात्मदर्शने तादृशस्थाने Comm.) रक्ष्ये च KĀM. NĪTIS. 8, 86. — 6) = *विवेकिन्* H. an. MED. — 7) MBH. 5, 7152 fehlerhaft für विषक्त, wie die ed. Bomb. liest. — Vgl. विविक्ति, विविचि, विवेक u. s. w. — *caus.* 1) *sondern* SUÇA. 1, 78, 5. धर्माधर्मो व्यववेचयत् M. 1, 26. — 2) *untersuchen, prüfen, erwägen* PAÑĀT. 3, 1, 12. SĀH. D. 278, 7. Verz. d. Oxf. H. 126, a, 5. 246, a, No. 618.

— *प्रवि* *untersuchen, prüfen, erwägen*: प्रविविध्यते Verz. d. Oxf. H. 222, a, No. 540. — *partic. प्रविविक्त* 1) *einsam* R. 2, 54, 31. 63, 25 (65, 25 GORR.). *प्रविविक्तेषु in der Einsamkeit* SPR. 3094. — 2) *fein*: विविक्ताकारतर CAT. Ba. 14, 6, 22, 4. °भुञ्ज् MĀRK. UP. 4 (vgl. Nṛs. TĀP. UP. in Ind. St. 9, 125. WEBER, RĪMAT. UP. 338. VEDĀNTAS. Allah. No. 66). °चक्षुस् ein feines —, *scharfes Auge habend* MBH. 12, 889. — Vgl. प्रविवेक.

2. विष् s. व्यच्.

विचकिल m. *Jasminum Zambac* H. 1148. MED. l. 164. HALĪ. 2, 51. Bez. einer anderen Pflanze, = *मदन* MED. विचिकिल in beiden Bedd. H. an. 4, 298.

विचक्र (2. वि + चक्र) 1) *adj. radlos* AIR. Ba. 6, 30. MBH. 7, 846. — 2) m. N. pr. eines Dānava HARIV. 15380. 15384. 15864.

विचक्षण (von चक्ष् mit वि) 1) *adj. (f. स्त्री) Schol. zu P. 2, 4, 54, VĀRT.* 3. 4. UśĀVAL. zu UNĀDIS. 2, 122. VOP. 26, 29. a) *conspicuous, sichtbar, scheinend, ansehnlich*: यस्य श्रेता विचक्षणा तिम्रो भूमीरधिहितः RV. 8, 41, 9. इप्स 10, 11, 4. Soma 9, 12, 4. 51, 5. 66, 23. 70, 7. 106, 5. AV. 10, 2, 19. 10, 3. ÇĀKH. Ca. 6, 8, 14. die Sonne RV. 1, 50, 8. 10, 37, 8. auch wohl 1, 164, 2. ÇĀKH. Ca. 5, 9, 20. Savitar RV. 4, 53, 2. Indra 1, 101, 7. 4, 32, 32. श्रौतो वै सोमो राजा विचक्षणाश्चन्द्रमाः ÇĀKH. Ba. 4, 4. 7, 10. प्रतीक PĀM. GĀHJ. 3, 15. Viele dieser Stellen liessen sich auch zu b) ziehen. — b) *sehend, scharfsichtig, daher auch einsichtig, klug, erfahren, bewandert, weiss* AK. 2, 7, 5. H. 341. HALĪ. 2, 178. चतुर्विचक्षणां वि श्रेतेन पश्यति AIR. Ba. 1, 6. पार्थिवस्मिन्नुर्भवद्विचक्षणाः RV. 1, 112, 4. यं विचक्षणाः सोमं मुपाव 4, 45, 5. Bṛhaspati 2, 23, 6. 10, 92, 15. PRAÇOP. 1, 11. अतन्नि-तान् रत्नान् विचक्षणां M. 7, 61. 9, 71. BHAG. 18, 2. MBH. 4, 123. 8, 4517. R. 1, 1, 16. R. GORR. 1, 45, 42. SUÇA. 1, 122, 21. RAÇH. 5, 19. SPR. (II) 313. 479. 989. 1464. VARĀH. BṛH. S. 22, 5. 38, 5. 68, 98. KATHAS. 51, 185. 94, 29. BHAG. P. 1, 5, 16. 10, 81, 37. MĀRK. P. 34, 110. 116, 23. Verz. d. Oxf. H. 50, a, 15. die Ergänzung im loc.: परिग्रहानुग्रहो R. 2, 1, 19. कृत्स्नामु विद्यासु कलासु च KATHAS. 59, 29. im comp. vorangehend: सर्वपाप्य° M. 8, 398. गुणादप° 9, 169. धर्माधर्म° 10, 106. 108. MBH. 4, 745. परि-क्षास° HARIV. 7696. 14212. R. 2, 109, 27. R. GORR. 2, 67, 7. RAÇH. 9, 85. 13, 69. SPR. 984. 1276. 1874. 3241. KATHAS. 6, 69. 24, 91. 33, 3. 43, 22. RĪDĀ-TAR. 4, 664. 665. BHAG. P. 3, 23, 9. 8, 11, 48. मद्रावविचक्षणो ज्ञानेन 5, 5, 13. श्र° M. 3, 115. 8, 150. SPR. 598 (II). 5085. (रक्षः) निशास्वविचक्षणाः nicht gut sehend 3195. सु° KĀM. NĪTIS. 10, 11. SPR. 3266. — 2) m. N. pr. eines Lehrers mit dem patron. Tāpāja Ind. St. 4, 373. — 3) f. स्त्री a) *Taridum indicum* Lehmann. RĪDĀN. im ÇKDn. — b) Bez. des Thrones Brahman's KAUC. UP. 1, 3, 5. — 4) *विचक्षणां* enklitisch gaṇa गोत्रादि

zu P. 8, 1, 27. 57. — Vgl. कृत्त^० und कृन्दि^०.

विचक्षणत्व (von विचक्षण) n. *Einsicht, Klugheit, Weisheit* MBh. 3, 10619.

विचक्षणमन्य adj. *sich für klug haltend* SARVADARṢANAS. 46, 14.

विचक्षणवत् (von विचक्षण) adj. *auf Augenschein beruhend, dem Augenschein entsprechend*: वाच् Ait. Br. 1, 6. nach späterer Auffassung mit dem Worte विचक्षा d. h. *Einsichtiger verbunden* Kāṭh. Ça. 7, 8, 7 und Manu im Comm. zu d. St.; vgl. विचक्षणान्त Liṭṭ. 3, 3, 14. Eine Variation jener Stelle in Çāṅkh. Br. 7, 3 lautet: अथ यमिच्छेद्विचक्षणवत्या वाचा तस्य नाम गृह्णीयात् *dessen Namen nenne er in Verbindung mit einem auszeichnenden Worte* (etwa *आयुष्मन्, पूज्य, विज्ञयिन्* Comm.). Vgl. u. चनसित und Ind. St. 10, 20.

विचक्षन् (von चत् mit वि) m. *Lehrer* Uśval. zu Uṇdis. 4, 232.

विचक्षुस् (2. वि + च^०) 1) adj. a) *augenlos, blind* MBh. 12, 2450. — b) = विमनस् Trik. 3, 1, 17. — 2) m. N. pr. eines Fürsten Hariv. 8088 (विचक्षुस् die neuere Ausg.). Verz. d. Oxf. H. 40, b, 8. 9.

विचक्ष्य (von चत् mit वि) adj. *conspicuous*: मिमंते यज्ञमानुषविचक्ष्यम् RV. 8, 13, 30.

विचक्षु m. N. pr. eines Fürsten MBh. 12, 9467 nach der Lesart der ed. Bomb. विचक्षु ed. Calc.

विचक्षुः s. विचक्षु.

विचक्षुर (2. वि + चक्ष्) adj. P. 5, 4, 77. Vop. 6, 29. *verschiedene Verhältnisse* (von Halbversen) *enthaltend* Çāṅkh. Ça. 18, 23, 15.

विचन्द्र (2. वि + च^०) adj. (f. स्त्री) *mondlos*: शर्वरी R. 6, 112, 46.

1. विचय (von 1. चि mit वि) m. *Sichtung* so v. a. *Aufzählung* (vgl. 1. विचय): कृन्दसाम् Ind. St. 8, 83. fg. 120.

2. विचय (von 2. चि mit वि) m. *das Suchen, Nachforschen* R. Gorr. 1, 4, 78. 4, 31, 4. 52, 8. 5, 13, 7. Ragh. 16, 75. Uttarak. 11, 2 (15, 4). *das Durchsuchen* R. Gorr. 1, 4, 77. 5, 10 in der Unterschr. Verz. d. Oxf. H. 344, a, 4.

विचयन (wie oben) n. *das Suchen* AK. 3, 3, 30. Verz. d. Oxf. H. 193, a, 31. *das Durchsuchen* 344, a, 3. 4.

विचयिष्ठ (von 1. चि mit वि und dem suff. des superl.) adj. *am meisten wegräumend*: पुरु दासुषे विचयिष्ठो मरुः RV. 4, 20, 9; vgl. 6, 67, 8.

विचर (von चर् mit वि) adj. *zu weichen pflegend, wankend, gewichen seiend* von (abl.): न त्वं धर्मं विचरं संजयेत् मतस्य ज्ञानासि युधिष्ठिराञ्च MBh. 8, 512.

1. विचरणा (wie oben) n. *Bewegung* Suçr. 1, 207, 8.

2. विचरणा (2. वि + च^०) adj. *fusslos, der Beine beraubt* MBh. 7, 779.

विचरणीय (von चर् mit वि) adj. *impers. zu verfahren*: न गर्वमासाद्य स्वप्रभृतया विचरणीयम् PAṆĀT. 26, 3. besser न प्रभुत्वमासाद्य सगर्वतया वि^० ed. orn. 22, 20.

विचर्चिका (von चर्च् mit वि) f. (Uebersetzung) *eine der Formen des sog. kleinen Aussatzes*: Rāṇḍo, Grind AK. 2, 6, 3, 4. H. 464. Wism 261. Suçr. 1, 268, 4. 269, 8. 292, 9. 360, 10. 2, 118, 31. Varāṇh. Bhā. S. 32, 14. — Vgl. धर्म^०.

विचर्ची f. dass.: पामाविचर्ची Suçr. 1, 294, 18.

विचर्मन् (2. वि + च^०) adj. *schildlos* MBh. 7, 5761.

विचर्षण s. u. विचर्षणि.

विचर्षणि (2. वि + च^०) adj. *sehr rührig, — rüstig*: यं देवांसो ऽवस्था

स विचर्षणिः RV. 4, 36, 5. स्तोतार 8, 13, 6. Indra 2, 22, 3. 41, 10. 12. 0, 45, 16. 46, 8. Agni 1, 78, 1. 3, 2, 8. 11, 1. die Marut und Andere 1, 64, 12. 5, 63, 3. 1, 35, 9. Soma 9, 11, 7. 40, 1. 62, 10. falsche Bildung विचर्षण TAIT. Âr. 7, 3, 1 (TAIT. Up. 1, 4, 1).

विचल (von चल् mit वि) adj. (f. स्त्री) in der Verbindung mit च^० *etwa nicht von der Stelle bewegend, nicht wankend, nicht abschweifend, beharrlich, beständig*: व्ययत्राविचले स्थिते Mārk. P. 22, 18. स्थितिर्धर्म MBh. 1, 638. 12, 7849. 11885. अविचलेन्द्रियं *nicht abschweifend, im Zaume gehalten* Bhāṣ. P. 4, 12, 14.

विचलन (wie oben) n. 1) *das Wandern von Ort zu Ort* Bhāṣ. P. 10, 8, 4. — 2) *das Kundthun seiner Vorzüge, Prahlerei* Bhāṣ. Nāṭyāç. 19, 93. Daçar. 1, 43. Prātāpar. 22, a, 7. 42, b, 6.

विचाचलि (vom intens. von चल् mit वि) adj. *beweglich, unstätig*; s. च^० und vgl. P. 3, 2, 171, VArt. 4, Schol.

विचार (von चर् mit वि) m. 1) *Verfahren; besonderes Verfahren* so v. a. *einzelner Fall* Âçv. Ça. 1, 5, 33. Liṭṭ. 8, 3, 7. 11, 1. 10, 10, 15. 13, 1. विचारास्तत्र (कारितास्तत्र ed. Bomb.) वक्ष्या विक्षिताः शास्त्रदर्शनात् R. 1, 13, 44. hierher vielleicht ^०विद् als Beiw. Çiva's MBh. 13, 1188. — 2) *Wechsel der Stelle*: देवता^० Gorr. 3, 10, 3. — 3) *Ueberlegung, Erwägung, in-Betracht-Ziehung, Prüfung, Untersuchung*; = प्रमाणीवस्तुतत्त्व-

परीक्षणम् P. 8, 2, 97, Schol. Trik. 1, 1, 114. VS. Prāt. 2, 53. विचारश्च विवेकश्च वितर्कश्च MBh. 12, 7143. वेदतत्त्वार्थ^० Hariv. 14433. विचारिणस्तुलाग्रप्रार्थिते मे विचारे Mārk. 156, 3. Kām. Nit. 13, 48. 15, 57. ^०मार्गप्रक्षितेन चेतसा Kumāras. 5, 42. अक्षितक्षित^० Spr. 826 (II). 948. 1583. 1976. 2891. 4591. Gīt. 2, 15. Kathās. 34, 213. 36, 56. Rāṣa-Tar. 3, 511. 6, 193. 208. Prād. 73, 12. Sām. D. 202. Çāṅk. zu Khāṇḍ. Up. S. 31. Bhāṣ. P. 6, 9, 35. Vop. 8, 119. PAṆĀT. 1, 14, 93. Verz. d. Oxf. H. 44, b, 25. 68, a, No. 119. 88, b, 4. 178, a, 1. fgg. 223, b, No. 544. Verz. d. B. H. No. 896. Dhūrtas. 93, 8. PAṆĀT. I, 417. Hit. 104, 7, v. l. 127, 10. Gaṇḍap. zu Sāmākhjak. 69. Schol. zu P. 1, 1, 9. zu Kap. 1, 70. Madhus. in Ind. St. 1, 19, 14. 21. SARVADARṢANAS. 122, 12. fgg. 125, 7. WASSILJEV 251. 256. स्वर्गके को विचारो ऽस्ति *Bedenken, Anstand* R. 1, 73, 13 (75, 14 Gorr.). विचारं कुरुष्व कथम् Mārk. P. 75, 51. Kathās. 32, 16. ^०देवतामोरो-

क्तुं *sich langer Ueberlegung hingeben* 9, 87. विचारार्कं पुनस्तस्य मत-स्याभूत् मानसम् 13, 19. न चैवं तमते नारी विचारं मार्गमोक्षिता 36, 88. 40, 51. प्रवादमोक्षितः प्रायो न विचारतमो जनः 24, 218. अनुरागान्धमनसा विचारसक्ता कुतः 17, 51. ^०पतित 33, 21. ^०पर Z. d. d. m. G. 14, 573, 5. ^०मूढ Ragh. 2, 47. Hit. 116, 10. ^०वन्द्य Rāṣa-Tar. 3, 518. ^०प्रन्यत 4, 236.

अ^० Mangel an Ueberlegung 235. Ver. in LA. (III) 12, 10. अविचारम् ohne Bedenken MBh. 9, 2376. अविचारानुमतेन Daçar. 74, 14. अविचार adj. *nicht überlegend*: चितं योषिताम् Kathās. 65, 42. किं न ज्ञानासि यद्वाज्ञामविचारतमा धियः 5, 58. तया मुक्तविचारया Kumāras. 7, 88. — 4) *wahrscheinliche Vermuthung*: विचारो युक्तवाक्यैर्दप्रत्ययार्थसाध-

नम् Śū. D. 447. 434. — Vgl. निर्विचार (auch Kathās. 40, 32. 46, 74), मुक्ति^०, रात्रिपद^०, वस्तु^० und unter मक्षावय 2).

विचारक (vom caus. von चर् mit वि) nom. ag. 1) *Führer* Verz. d. Oxf. H. 211, a, No. 498. उर्म^० R. 2, 79, 13. — 2) *Späher* R. 4, 45, 18. — 3) *erwägend, in Betracht stehend*: ब्रह्मविचारकशास्त्र SARVADARṢANAS.

विचारक (vom caus. von चर् mit वि) nom. ag. 1) *Führer* Verz. d. Oxf. H. 211, a, No. 498. उर्म^० R. 2, 79, 13. — 2) *Späher* R. 4, 45, 18. — 3) *erwägend, in Betracht stehend*: ब्रह्मविचारकशास्त्र SARVADARṢANAS.

159, 18. चक्रं कालाकालविचारकम् Verz. d. Oxf. H. 88, a, 36.

विचारचित्तमणि m. Titel eines grammatischen Werkes Verz. d. Oxf. H. 161, b, 9. 162, b, 24.

विचारण (vom caus. von चरु mit वि) 1) n. das Wechseln der Stelle Suçr. 1, 151, 15. — 2) das Ueberlegen, Erwägen, Bedenken, Reflexion, Erörtern; n. VS. Prāt. 6, 20. धातुर्वधविचारणे R. 4, 58, 3. गुणदोष^० 5, 1, 61. 29 in der Unterschr. Verz. d. Oxf. H. 44, b, 28. 224, a, 7. Prāb. 106, 18. Buḷe. P. 12, 13, 18. धविचारणात् ohne Bedenken R. 3, 28, 27. Häufiger विचारणा f. AK. 1, 1, 4, 11. H. 231. 1373. Hal. 1, 10. Vop. 8, 108. Gṛhṣasāhgr. 1, 94. Suçr. 1, 312, 17. मूर्ख^० Spr. 1071. ब्रह्म^० Spr. (II) 1758. Çāṅk. zu Bh. Ār. Up. S. 315. zu Khānd. Up. S. 315. वस्तु^० Prāb. 20, 12. नित्यानित्य^० 100, 3. SARVADARÇANAS. 29, 13. का वरस्य (obj.) वि^० KATHA. 24, 32. न मे ऽत्रास्ति वि^० Bedenken MBh. 13, 1964. R. GORR. 1, 74, 22. 7, 104, 19. न ते कार्या वि^० MBh. 13, 127. 1, 4373. 3, 8635. 14, 800. नात्र कार्या वि^० 3, 1854. 2358. HARIV. 14419. 14964. R. 1, 2, 33. 7, 43, 20. 65, 21. KŪRMA-P. in SARVADARÇANAS. 72, 12. मा ते वि^० MBh. 7, 2082. Māñk. 144, 3. Hit. 51, 22. Unbestimmt ob n. oder f.: वा विचारणार्थं Nir. 1, 4. Spr. 4733. WINDISCHMANN, Saicara S. 108.

विचारणीय (wie eben) adj. worüber man lange nachzudenken braucht, einer langen Erwägung bedürftig Māñk. 149, 12. ऋ^० RAGH. 14, 46. Verz. d. Oxf. H. 287, b, 15. Prāb. 104, 17.

विचारभू f. Gerichtshof TRIG. 1, 1, 72.

विचारमञ्जरी f. Titel eines Werkes WILSON, Sol. Works I, 282.

विचारमाला f. desgl. HALL 133.

विचारयितव्य adj. = विचारणीय KULL. zu M. 2, 10.

विचारवत् (von विचार) adj. mit Ueberlegung verfahren ÇATR. 14, 168.

विचारशास्त्र n. die Wissenschaft (das Lehrbuch) der Erörterung, insbes. der Abwägung gesetzlicher Vorschriften unter einander; es ist ein anderer Name für मीमांसाशास्त्र, insbes. पूर्व^०. Verz. d. Oxf. H. 185, b, 41. Comm. in der Einl. zu ĠAIM. SARVADARÇANAS. 123, 14. fg. 124, 4. 125, 6. fgg. 126, 12. धर्म^० 124, 5.

विचारित s. u. dem caus. von चरु mit वि. Nach gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36 ist विचारित^० adj. von विचार.

विचारित् (von चरु mit वि) adj. 1) umherstreichend RV. 5, 84, 2 (nach dem Comm.). यथाकाम^० MBh. 5, 7852. R. 3, 25, 2. मम कालविचारिणः HARIV. 4009. ब्रह्मस्थल^० (so die ed. Bomb.) MBh. 12, 6138. सर्वज्ञ^० HARIV. 3447. 3726. 4600. 10914. 14536. R. GORR. 2, 21, 17. 7, 18, 29. MĀN. P. 131, 6. durchlaufend: नभसो ऽर्ध^० VARĀH. BRH. S. 11, 31. — 2) verfahren: मायाशत^० so v. a. anwendend MBh. 5, 3567. — 3) wandelbar, wechselnd ĀCV. Ça. 9, 7, 24. — 4) ausschweifend Spr. (II) 1330, v. 1. — 5) erwägend, prüfend: कार्यकार्य^० Māñk. 61, 5. तृतातृत्^० Çiva MBh. 12, 10391. — Vgl. प्रक^०, भ^०.

विचार (2. वि + चारु) m. N. pr. eines Sohnes des Kṛṣṇa Buḷe. P. 10, 61, 9.

विचार्य adj. 1) = विचिं पाय. नात्र विचार्यमस्ति hier braucht man sich nicht lange zu bedenken MBh. 1, 7080. किं विचार्यमतः परम् 12, 6877. न विचार्य कथं च न 13, 5100. 14, 1864. नैतत्ते विचार्य वचनं मम MĀN. P. 69, 18. ऋ^० 19. KATHA. 24, 32. 75, 159. — 2) schlechte v. 1.

für विचार्य MBh. 15, 213 in der ed. Bomb.

विचाल (von 1. चल् mit वि) m. 1) das Auseinanderriicken, Zerthellen: अधिकाणा^० P. 5, 3, 18. — 2) Zwischenraum H. 1460.

विचालन (vom caus. von 1. चल् mit वि) adj. (f. ई) zu Schanden machend, aufhebend, vernichtend: तस्यासीन्मानसो बुद्धिस्तदा धैर्यविचालनी R. 3, 4, 9.

विचालिन् (von 1. चल् mit वि) adj. die Stelle verlassend: कूटस्थैरविचालिभिर्विषैः unwandelbar PAT. in MAHĀBH. S. 104. weichend von (abl.): धर्मादविचालिनः KATHA. 72, 119.

विचार्य (vom caus. von 1. चल् mit वि) adj. von der Stelle zu rücken: धविचार्याश्च ते ते स्युरचला इव नित्यशः MBh. 15, 213. धविचार्य ed. Bomb.

विचि f. = वीचि Welle BHAR. zu AK. 1, 2, 3, 5 nach ÇKDR. Auch विचो DVIRUPAK. im ÇKDR. Nach H. an. 2, 7 hat विचो auch die anderen Bedd. von वीचि.

विचिकित्सन (vom desid. von 4. चित् mit वि) n. zweifelndes Ueberlegen, das im-Zweifel-Sein über Etwas: यस्मिन्प्रेत (loc.) इदं विचिकित्सनम् ÇĀṆK. zu KATHOP. 1, 29.

विचिकित्सौ (wie oben) f. zweifelnde Ueberlegung, ein obwaltender Zweifel in Betreff von AK. 1, 1, 2, 12. H. 1378. Hal. 4, 6. TBR. 2, 1, 2, 2. ÇAT. BR. 2, 2, 4, 9. 10, 6, 2, 2. 14, 4, 2, 9. KĪND. UP. 3, 14, 4. KATHOP. 1, 20. TAHT. UP. 1, 11, 3. 5. KAUSH. BR. bei MÜLLER, SL. 406. MĀLAT. 42, 11. KATHA. 82, 8. Buḷe. P. 3, 9, 27. 11, 21, 3. Verz. d. B. H. No. 1016. NĪLAK. 228 (SARVADARÇANAS. 102, 17). Lot. de la b. l. 443. विचिकित्सार्थि Nir. 1, 5. ज्ञातविचिकित्सा adj. KATHA. 43, 57. — Vgl. निर्विचिकित्स.

विचिकित्स्य (wie oben) adj. unter Zweifeln zu überlegen, zu zweifeln: यत्र क्षेत्रं न विचिकित्स्यम् Nṛs. TĀP. UP. in Ind. St. 9, 163.

विचिकिल s. विचकिल.

विचिकीर्षित (vom desid. von 1. कर् mit वि) partic. mit dem man eine Veränderung vorzunehmen wünscht Buḷe. P. 14, 29, 34.

विचिन्त् (von 1. चि mit वि) adj. sondernd, sichtlich VS. 4, 24.

विचिन्त (von 2. चि mit वि) f. 1) das Suchen, Nachforschen: नल^० NALOD. 1, 2. — 2) Prüfung, Untersuchung oder Sichtung, Aufzählung (von 1. चि mit वि; vgl. 1. विचय) in कुन्दो^० (auch in den Nachträgen).

1. विचित s. u. 4. चित् mit वि.

2. विचित (2. वि + चित) adj. besinnungslos Suçr. 2, 489, 4. Accent eines mit वि^० anlautenden comp., dessen zweites Glied ein adj. ist, gaṇa विस्पष्टादि zu P. 6, 2, 24.

विचितता (von 2. विचित) f. Besinnungslosigkeit Śiṅ. D. 177.

विचित्य (von 1. चि mit वि) adj. zu sichten TS. 6, 1, 9, 1.

विचित्र (2. वि + चित्र) 1) adj. (f. ऋ) Accent eines mit वि^० anlautenden comp., dessen zweites Glied ein adj. ist, gaṇa विस्पष्टादि zu P. 6, 2, 24. a) vielfarbig, bunt, schillernd: माल्याभरणैः MBh. 3, 2114.

वेद्याभरणाः R. 1, 9, 22. 2, 39, 17. वालुकजल 55, 31. 91, 21. रुक्मबिन्दु-विचित्राभ्यां चर्मभ्याम् 100, 21. 3, 49, 3. 61, 11. Spr. 2207. VARĀH. BRH. S. 3, 39. 12, 11. 24, 14. 43, 57. 64, 1. 2. Ind. St. 2, 258. 278. Buḷe. P. 4, 6, 12. 2, 1, 36. 3, 23, 14. — b) verschiedlich, mannichfaltig, verschiedenartig: सुरापानस्य निष्कृतिः M. 11, 98. विचित्रायुधपाणयः MBh. 3, 12092. वना-नि 16748. विचित्रार्थपद (आख्यान) R. 1, 4, 28 (3, 72 Gonn.). 2, 95, 3. 7, 20,

12. Spr. 731. 1253 (II). संसार 1623 (II). RĪĀ-TAR. 2, 118. Spr. 3276. 3359. 4990. Buġ. P. 1, 7, 17. 3, 1, 37. 7, 24. 18, 19. 22, 20. 26, 5. 4, 14, 21. 7, 1, 10. Sām. D. 100. NĪLAK. 114. विचित्राध्याय Verz. d. Oxf. H. 323, a, 31. विचित्रम् adv.: उपकृष्टा Buġ. P. 5, 2, 4. विचित्रविकृतानना: KATHĪS. 46, 301. विचित्रकृत्रिमाणि PĀNĒAR. 2, 1, 24. नानाविचित्रकृतम् उन् KĀU-RAP. 19. — c) *seltsam, absonderlich, wunderbar*: अत्यद्भुतमिदं त्वय विचित्रमभाति मे MBH. 3, 12029. वस्तुशक्तयः Spr. 238 (II). 1019. किमत्र विचित्रम् Gīt. 8, 8. KATHĪS. 49, 241. RĪĀ-TAR. 5, 261. Sām. D. 722. Verz. d. Oxf. H. 250, a, 40. विचित्रा हि सूत्रस्य कृतिः पाणिनेः KĪC. zu P. 1, 2, 35. n. *eine Gattung des Paradoxon*: विचित्रं यत्तद्विपरीतः फलेच्छया KUALAJ. 107, b. z. B. नमन्ति सत्त्वैलोक्त्यादपि लब्धं समुन्नतिम् ebend. PRATĪPAR. 91, b, 3. — d) *(durch Abwechslung) reizend, prächtig, schön*: गृहाणि R. 1, 6, 26. नलयत्नमन्दिरं R. 1, 2. तपाः Spr. 1039 (II). शय्या 1391. ब्रह्मसभा PĀNĒAR. 4, 10, 94. कथा so v. a. *unterhaltend, amüsant* KATHĪS. 18, 68, 40, 115. 63, 5. 69, 185. Hit. 8, 18. 26, 22. °वाक्यपयुता so v. a. *Boredsamkeit* Spr. 4713. अर्थवच्च विचित्रं च न शक्यं बहु भाषितुम् 2766. कर्णे कलं किमपि रैति शनैर्विचित्रम् 1884. विचित्रं गायन्ति R. 3, 79, 12. — 2) m. N. pr. a) eines Fürsten MBH. 1, 2697. — b) eines Sohnes des Manu Raukja (Devasāvarṇi) HARIV. 489. MĀRK. P. 94, 31. Buġ. P. 8, 13, 31. — c) eines Reihers Hit. 120, 10. — 3) f. *Maui* Koloquinte RĪĀN. im ÇKDR. — 4) n. SIDDH. K. 249, b, 1. — Vgl. वैचित्र्य.

विचित्रक (von विचित्र) 1) adj. *wunderbar* ÇABDĀRTHAK. bei WILSON. जम्बुवृक्षो विस्तीर्णो ऽतिविचित्रकः PĀNĒAR. 2, 2, 52. — 2) m. *eine Art Birke* (भूर्ति) RĪĀN. im ÇKDR. — 3) n. *Wunder* ÇABDĀRTHAK. bei WILSON. विचित्रकथ (वि° + कथ) adj. *dessen Erzählungen unterhaltend sind*; m. N. pr. eines Mannes KATHĪS. 69, 20.

विचित्रता (von विचित्र) f. 1) *Mannichfaltigkeit, Abwechslung* Sām. D. 621. — 2) *Absonderlichkeit, eine wunderbare Erscheinung* Spr. 2855, v. l. विचित्रदेह m. *Wolke* ÇABDĀK. im ÇKDR.

विचित्ररूप adj. *mannichfaltige Formen annehmend* MBH. 12, 11232. विचित्रवर्षिन् adj. *verschiedentlich* — d. i. *nicht allerwärts* —, *nur hier und da regnend* VARĪH. BRH. S. 5, 74.

विचित्रवीर्य m. N. pr. eines Sohnes des Çamṭanu (Çamṭanu) und der Satjavatī, mit dessen Gattin Vjāsa Dhṛtarāṣṭra, Pāṇḍu und Vidura zeugte, MBH. 1, 94. 2441. 3808. fgg. 4069. 4126. fgg. 5906. HARIV. 970. 1825. 3009. VP. 459. Buġ. P. 9, 22, 20. 23. °म् f. *die Mutter* Vikitravirja's d. i. Satjavatī TRIK. 2, 8, 11. — Vgl. वैचित्रवीर्य, वैचित्रवीर्यक.

विचित्रसिंह m. N. pr. eines Mannes RĪĀ-TAR. 7, 104. विचित्राङ्ग 1) adj. *einen vielfarbigen Körper habend*. — 2) m. a) *Pfau* ÇABDAR. im ÇKDR. — b) *Tiger* ÇABDĀK. im ÇKDR.

विचित्रापीड m. N. pr. eines Vidjādhara KATHĪS. 48, 115. विचित्रित (von विचित्र) adj. *bunt gemacht, vielfarbig; verziert, geschmückt*: शक्ति MBH. 5, 7210. अलंकृतस्तु स गिरिनानां रूपेर्विचित्रितः । बभौ रत्नमयैः कोशैः संवृतः 14, 1755. नभस्ताराविचित्रितम् R. GORR. 2, 62, 80. 3, 28, 31. 49, 25. मक्षीम् — तेषां प्रबलैर्विचित्रिताम् 5, 80, 81. 6, 83, 40. Buġ. P. 4, 6, 10. 8, 2, 3. PĀNĒAR. 1, 7, 55. भवनं कृष्णमृतशावविचित्रितम् VARĪH. BRH. S. 104, 28. KHANDOM. 119. वाचामगोरचरित्रविचित्र-

ताय कुसुमायुधाय Spr. 2987.

विचित्रा (विचित्रा) s. u. विज्ञित्वा.

विचितन (von चित् mit वि) n. *das Denken an Etwas*: बोधदेहिक-धर्माणामासीद्युक्ता विचितने MBH. 12, 7883. घ° 3, 69.

विचितनीय (wie eben) adj. *in Betracht zu ziehen, zu beobachten* VARĪH. BRH. 18, 20.

विचिता (wie eben) f. *Gedanken, Sorge*: अस्माकं तु विचितये कथं सागरलङ्घनम् । स्यादिति R. 4, 62, 8. विचिताज्ञान° MBH. 14, 1240 fehlerhaft für विचित्राज्ञान°, wie die ed. Bomb. liest.

विचितितर (wie eben) nom. ag. *der an Etwas denkt*: कामानामविचितिता MBH. 5, 2446.

विचित्य (wie oben) adj. *in Betracht zu ziehen* VARĪH. BRH. S. 5, 17. 25, 1. 44, 18. 96, 13. *zu beobachten* 89, 18. *woran man denken muss*: कृदि Buġ. P. 10, 69, 18. *worauf man seine Gedanken, seine Sorge zu richten hat*: किमत्र विचित्यम् PRAB. 84, 3. *ausdenken, ausfindig zu machen*: अयुपाय DAÇAK. 79, 8. घ° *auf den man keine Aufmerksamkeit richten kann, unhütbar, ohne alle Aufsicht stehend*: °रूपदिपा (अपस्त्रित die andere Rec.) R. GORR. 2, 96, 22. — Vgl. उर्विचित्य.

विचिन्वत्क (von विचिन्वत्, partic. praes. von चि mit वि) adj. *stehend, unterscheidend* (nach MAULDH.) VS. 16, 46. Ind. St. 2, 43.

विचिन्वरा s. u. विज्ञित्वा.

विचिलक m. *ein best. giftiges Insect* SUÇ. 2, 288, 13.

विचीरिन् HARIV. 14839 fehlerhaft für विचारिन्, wie die neuere Ausg. hat.

विचूर्णन (von चूर्णय् mit वि) n. *das Zerreiben* SUÇ. 2, 2, 1.

विचूर्णभिः = चूर्णभिः ÇAṬK. zu BRH. ĀR. UP. S. 88.

विचूलिन् adj. *keinen Haarbüschel auf dem Schettel habend* HARIV. 11138. — Vgl. चूलिन्.

विचैत् (von चैत् mit वि) f. 1) *Lösung*: कृण्वन्संचैत् विचैत्तमभिष्टये RV. 9, 84, 2. — 2) du. N. *zwei Sterne* AV. 2, 8, 1. 6, 100, 2. 122, 3. N. des 17ten Nakṣatra TS. 4, 4, 10, 2; vgl. Journ. of the Am. Or. S. 6, 337.

1. विचेतन (von 4. चित् mit वि oder 2. वि + चेतन) adj. s. घ°.

2. विचेतन (2. वि + चेतन) adj. (f. घा) *bewusstlos, nicht das volle Bewusstsein habend, geistesabwesend* MBH. 3, 10050. 11078 (S. 572). HARIV. 4939. R. 1, 32, 18 (33, 16 GORR.). 74, 15. 2, 73, 7. 45. R. GORR. 2, 45, 32. 65, 45. 3, 26, 15. 40, 34. 42, 42. 43, 34. 64, 6. 68, 21. Spr. 911 (so v. a. *entseelt*). 2970 (so v. a. *unvernünftig, dumm*). KATHĪS. 17, 27. Buġ. P. 6, 1, 63. PĀNĒAR. 1, 14, 64. 78. PĀNĒAT. 43, 11.

3. विचेतन (von einem nicht vorhandenen denom. विचेतय्) adj. (f. ई) *bewusstlos machend*: नृणामेव विचेतनी PĀNĒAR. 2, 8, 10.

विचेतयितर (vom caus. von 4. चित् mit वि) nom. ag. *stichtbar machend, unterscheidend* AIR. BR. 6, 135.

विचेतैर् (von 1. चि mit वि) nom. ag. *Sichter* ÇAT. BR. 3, 3, 9, 8.

विचेतव्य (von 2. चि mit वि) adj. *zu suchen*: सीता R. 4, 44, 116. *zu durchsuchen*: मक्षी MBH. 3, 16215. R. 4, 40, 27. 41, 74. 44, 34. *zu untersuchen, zu prüfen*: इन्द्रियाणि च कर्ता च विचेतव्यानि भागशः MBH. 12, 10500. अलाबलम् R. 5, 82, 11. *ausfindig zu machen*: उपाय KATHĪS. 102, 16.

विचेतम् (2. वि + चे°) adj. 1) *in die Augen fallend*: Wasser RV. 4,

83, 1. — 2) *verständlich, klug*: Menschen RV. 7, 7, 4. 8, 13, 20. Götter 1, 45, 2. 190, 4. 10, 132, 6. अग्निर्ऋ विचेताः स प्रचेताः 79, 4. 2, 10, 1. 4, 7, 8. Indra 6, 24, 2. 8, 46, 14. die Aśvin 5, 74, 9. — 3) = *डुमन्स्, विमन्स्, अस्मन्स्* H. 435. *nicht bei vollem Bewusstsein seiend, ausser sich seiend* Hariv. 9878. R. 2, 47, 18. 48, 28. R. Gonn. 2, 80, 24. 4, 16, 53. Bhāg. P. 6, 11, 6. 10, 11, 48. 19, 4. — 4) *unvernünftig, dumm* MBh. 3, 1948. Spr. 4558.

विचेतो (von विचेतस्) adv. in Verbindung mit कर्, भू und अस् P. 5, 4, 51, Schol.

1. विचेय (von 1. वि mit वि) adj. zu *sichten, zu sondern, zu zählen* (so v. a. *gering an Zahl*): °तारका Ragh. 3, 2.

2. विचेय (von 2. वि mit वि) 1) adj. zu *suchen*: जनकात्मज्ञा R. 4, 41, 24. zu *durchsuchen*: आलयाः 40, 32. — 2) n. *Untersuchung, Nachforschung*: विचेयं कर् eine Untersuchung anstellen R. 4, 47, 7.

विचेष्ट (2. वि + चेष्टा) adj. *regungslos* R. 2, 63, 49.

विचेष्टन (von चेष्ट mit वि) n. *Bewegung der Glieder*: शरीरस्य MBh. 12, 412. 10549. सिन्धुतीरविचेष्टनैः eines Pferdes Ragh. 4, 67.

विचेष्टा (wie oben) f. 1) dass. s. निर्विचेष्ट. — 2) *das Auftreten, Gebahren, Benehmen, Betragen, Treiben* MBh. 5, 767. 12, 542. Kām. Nitis. 15, 32. Bhāg. P. 10, 30, 2. Vgl. डुर्विचेष्ट.

विचेष्टित (wie oben) n. am Ende eines adj. comp. f. आ. 1) = विचेष्टा 1) Ragh. ed. Calc. 4, 67. मन्दविचेष्टिता ein Blutegeß Suçr. 4, 41, 19. नयनभूविचेष्टितैः R. 1, 9, 48. — 2) = विचेष्टा 2) Jāñ. 1, 337. MBh. 3, 2923. R. 6, 109, 4. Ragh. 7, 5. 17, 76. अन्नङ्ग° Vikr. 28. विधि° Kathās. 52, 332. 99, 40. Brahma-P. in Lā. (III) 49, 6. Bhāg. P. 1, 5, 13. Pañāt. 93, 16. 98, 3. — विचेष्टित Hariv. 10200 in beiden Ausg. fehlerhaft für विवेष्टित.

विचिकी m. ein best. Vogel RV. 10, 146, 2.

विच्छन्द m. Palast H. 1015. — adj. s. u. विच्छन्दस् 1) a).

विच्छन्दक m. dass. AK. 2, 2, 10. Halā. 2, 150.

विच्छन्दस् (2. वि + छ°) 1) adj. a) *nicht metrisch*, f. nämlich ऋच् Ait. Br. 5, 4. Çat. Br. 10, 3, 3, 12. RV. Prāt. 17, 7. pl. विच्छन्दाः VS. 23, 34. — b) *verschieden im Metrum* Ait. Br. 1, 21, 25. Kāth. 25, 1. Pañāt. Br. 8, 8, 24. Āçv. Çr. 6, 5, 14. Lāṭṣ. 6, 9, 3. — 2) n. ein best. Metrum Gāeja in Ind. St. 8, 279, N.

विच्छर्क m. = विच्छन्दक Rājam. zu AK. 2, 2, 10 nach ÇKDn.

1. विच्छाय (1. वि + ऋया) n. *Schatten von Vögeln* AK. 3, 6, 2, 26. f. आ dass. Bhāg. P. 10, 12, 8.

2. विच्छाय (2. वि + ऋया) 1) adj. (f. आ) *alles Farbenspiels —, alles Glanzes bar, kein Ansehen habend*: von einem Menschen Bhāg. P. 1, 14, 24. von einer Kuh 16, 19. 20. गृह् Kathās. 2, 49. निशीथस्था पद्मिनी 16, 45. मुराङ्गनासर्ग 45, 186. — 2) m. = मणि Bhar. zu AK. nach ÇKDn.

विच्छायता (von 2. विच्छाय) f. *Mangel alles Glanzes, — alles Ansehens*: अपच्छन्नेण शिरसा कामत्रयेद्यो ऽपि तम् । नमन्विच्छायतां भेजे यत्तदा न तददुतम् ॥ Kathās. 19, 113. रत्नादीपास्तत्कान्तिजिता विच्छायतां ययुः 28, 4.

विच्छायय् (wie oben), °यति *des Glanzes berauben*: राङ्गप्रसनसंभूतं तपो विच्छाययेद्विधुम् Spr. (II) 1172.

विच्छायीक (2. विच्छाय + कर्) dass. Kathās. 48, 61.

विच्छिक्ति (von 1. छिद् mit वि) f. 1) *(das Abschnelden) Unterbrechung,*

Störung, Hemmung, Aufhebung Traik. 3, 3, 184 (= छेद्, विनाश). H. an. 3, 303. Med. 1. 159. पक्षस्य TBh. 3, 2, 2, 1. 7, 2, 2. वृत्प° Gobh. 4, 8, 12. 9, 9. दिनकरयमार्गविच्छिक्तये ऽभ्युद्यतं चलच्छङ्गम् (विन्ध्यस्य) Varāh. Bṛh. S. 12, 6. वंशस्य des Geschlechts 68, 3. सत्समायाम° Kām. Nitis. 14, 44. संताप° Spr. 794. संसार° 1408. — 2) *eine ungewöhnliche, absonderliche, piquante Auffassung oder Darstellung* Sāh. D. 41, 3. 228, 1. 253, 4. 264, 8. 711. Kuvāḷaj. 127, b. — 3) *eine durch ihre Einfachheit reizende Toilette* Bhar. 3, 5 beim Schol. zu Nalod. 2, 55. Daçar. 2, 36. Sāh. D. 125, 138. Prātāpar. 55, b, 6. H. 507. — 4) *Schminke* Traik. 2, 6, 40. Med. Çāk. 164. — 5) *Hausgrenze* (गेकावधि) H. an. — 6) = छङ्कार H. an. = कारभेद Med.

विच्छिन्न s. u. 1. छिद् mit वि. Davon °ता f. *Aussinandergerissenheit*: न चातिरसतो वस्तु हरं विच्छिन्नतां नयेत् Daçar. 3, 29 (Sāh. D. 139, 20).

विच्छेद (von 1. छिद् mit वि) m. 1) *das Zerspalten, Zerhauen*: कवच° Verz. d. Oxf. H. 117, a, 21. Brechung, Theilung: पातस्य विच्छेदं वारिवाक्त्राले मुरधनुषः Kir. 7, 16. — 2) *Ausrottung, Vertilgung, Vernichtung*: दायद° Rāḷa-Tar. 8, 1030. वैरि° 1249. सर्ग° Kathās. 20, 70.

अस्मज्जाते: Pañāt. ed. orn. 45, 1. — 3) *Trennung*: लालितानां स्वजातानाम् von Spr. 2666. Khandom. 78. प्रिय° Sāh. D. 147. कान्तायाः कान्तविच्छेदो मरणादतिरिच्यते Brahmayaiv. P. Gaṇapati. im ÇKDn. — 4) *Unterbrechung, Hemmung, Störung, Aufhebung*: स्नेहस्य विलापहृदितस्य च MBh. 12, 5741. कुरचरणस्मरण° 13, 774. आसप्रआसयोः Jogas. 2, 49.

Sarvadarçanas. 174, 13. 18. 175, 1. संप्रदाय° 127, 18. Rāḷa-Tar. 5, 139. Kām. Nitis. 10, 5. 14. पिण्ड° Ragh. 1, 66. कथा° Vikr. 60, 6. 120, 22. Varāh. Bṛh. S. S. 4, Z. 7. वृत्ति° Pañāt. ed. orn. 45, 1. Sāh. D. 8, 22.

139, 7. 215. 319. Çit. beim Schol. zu Çāk. 98. Devār. bei Roth, Nir. Lī. Kusum. 52, 10. पिपासा° Kull. zu M. 5, 128. स्वार्थ° so v. a. *Beeinträchtigung* Kām. Nitis. 17, 57. छै° Çat. Br. 6, 4, 2, 10. 9, 5, 2, 44. Sarvadarçanas. 127, 16. fg. अविच्छेदेन ununterbrochen 115, 21. अविच्छेदकता गिरः MBh. 8, 2514. तेन सार्धमविच्छेदस्थानम् Pañāt. 4, 1, 21. — 5) *Unterschied, Verschiedenheit* Çāk. zu Bṛh. Ār. Up. S. 159. Bhāg. P. 2, 10, 8.

प्रतिशरीरं जीवविच्छेदः Sarvadarçanas. 45, 12. धातुविच्छेदः so v. a. *mit verschiedenen Erzen* MBh. 3, 11090. — 6) *gramm. Einschnitt, Brechung* RV. Prāt. 6, 13. VS. Prāt. 4, 160. = पति Cāsur Ind. St. 8, 363. — Vgl. पद°, पाठ°.

विच्छेदन (wie oben) 1) adj. *trennend, unterbrechend*: संधिवन्ध° Suçr. 1, 156, 7. — 2) n. a) *das Abhauen* Varāh. Bṛh. S. 89, 14. — b) *das Beseitigen, Aufheben*: वाङ्का° Spr. 2772. — c) *das Unterscheiden* MBh. 5, 799.

विच्छेदिन् (wie oben und von विच्छेद) adj. 1) *zerstörend, vernichtend* MBh. 12, 10989. Pañāt. 4, 3, 109. — 2) *abgebrochen, unterbrochen, mit Zwischenräumen versehen*: (वारिमुचः) सोपानविच्छेदिनः Varāh. Bṛh. S. 28, 15.

विच्युति (von 1. च्यु mit वि) f. 1) *das Abfallen* (eig. und übertr.) Kathās. 53, 88 (wo nach Kern कुबलरत्रस्स गुण° zu lesen ist). — 2) *Trennung* von (abl.): तनयाभ्याम् MBh. 3, 2565. — Vgl. गर्भ°.

विकृ, विकृपयति (गौ) Dātup. 28, 129. P. 3, 4, 28. Die Erweiterung des Stammes kann auch in den allgemeinen Temporibus eintreten 31.

विकृपयति ist auch caus. von 1. कृ mit वि (s. Nachträge) und denom. von विकृपय (s. विकृपयय्). विकृ, विच्छयति (भाषार्थ oder भासार्थ) Dāt-

rup. 33, 100.

1. विज्ञ, विनक्ति (ΠΕΡΙΣΤΕΙΟΝ) Dmrop. 29, 28. विज्ञते (auch विज्ञति; a. u. उद्). विविज्ञे, विविज्ञे 1. sg. अभि विज्ञ 3. sg. विविज्ञिष्ठ Vop. 13, 8. der Wurzelsvocal wird vor dem Bindevocal nicht verstärkt nach P. 1, 2, 2. partic. विज्ञ, später विद्य. sich schnellen, losfahren, ἀποσπ. a) empor-schießen, von der Wasserwoge (vgl. αἶψα): ऊर्ध्वः समुद्रो विज्ञते Çat. Br. 7, 1, 2, 14. Çāṇk. Br. 3, 1. — b) zurückfahren, flüchtig davon-ellen. Ait. Br. 3, 4. आयुधेभ्यः 7, 19. गौरो न तेतोर्विज्ञे व्यापाः RV. 10, 81, 6. AV. 8, 7, 15. यापे सपे विज्ञमाना 12, 1, 37. — partic. विद्य in Aufregung gerathen, aufgeregt, gemüthlich erregt, bestürzt Ragh. 14, 68. KATHA. 22, 178. 24, 32. 30, 113. 33, 117. 42, 32. 45, 286. 46, 97. 199. 48, 119. 52, 52. 53, 48. 59, 20. 61, 65. 66, 97. 106, 186. — Vgl. वेग.

— caus. 1) schnellen: अया वेगमेवज्ञपत् PAÑĀT. Br. 14, 5, 15. वातो ऽतिमात्रं प्रवयो समुद्रानिलवेज्ञितः so v. a. verstärkt MBh. 12, 12388. — 2) in Aufregung —, in Unruhe versetzen: काश्चित्सवत्साः पतिता गावः शोकरवेज्ञिताः °वीज्ञिताः die neuere Ausg., welches NILAK. durch च-लिताः oder भीताः erklärt, also auf विज्ञ zurückführt) HARIV. 3915. Ragh. 8, 39. 19, 35.

— intens. zusammenfahren, entfliehen: लष्टा चित्तं मन्यं इन्द्रं वेवि-ज्यते भिया RV. 4, 80, 14. भय्यदि विरतो वेविज्ञानः 4, 26, 5. स मध्वा पुवते वेविज्ञान् इत्कृशानेःस्तुर्मन्साहं बिभ्युषा 9, 77, 2. — Vgl. वेविज्ञ.

— अभि umkippen, umschlagen: मोक्षा धास्त्यभि विज्ञ जघ्रिः RV. 1, 162, 15. — Vgl. अभिवेग.

— घा, partic. घाविद्य in Aufregung gerathen, bestürzt MBh. 3, 12087. 7, 1406 = 3664. 8541. HARIV. 13872. °चेतस् KATHA. 32, 18. घनविद्य-मनस् (घनुद्विम् die neuere Ausg.) HARIV. 4234. — Vgl. घावेग. — caus. in Aufregung versetzen, beunruhigen: स रामलक्ष्मणौ — शरैः — भृशमा-वेज्ञयामास R. 6, 20, 8.

— समा, partic. °विद्य in Aufregung gerathen, bestürzt: भय° R. 5, 56, 11.

— उद् 1) aufschnellen, heraufschlagen: अया वेगासः पृथगुद्विज्ञताम् AV. 4, 15, 3. — 2) schaudern, zusammenfahren, zurückschrecken, sich schrecken; die Person oder die Sache, vor der man zurückschrickt u. s. w., im abl. oder gen., sollten instr.: शयानस्य हि ते भूमा कस्मा-मोद्विज्ञते वपुः HARIV. 4815. यस्मामोद्विज्ञते लोको लोकामोद्विज्ञते च यः BHAG. 12, 15. तेजसस्तपसश्च कोपस्य च मरुतात्मनः । त्वमप्युद्विज्ञते यस्य MBh. 1, 2922. 2929. 2933. 2, 2221. उद्विज्ञते मे कृदयम् 3, 2322. 14660. 4, 561. गवो मूत्रपुरीषस्य नोद्विज्ञते कथं च न 13, 3748. 4815. R. 3, 76, 8. 5, 29, 32. Spr. 10 (II). 1258 (II). ययास्य वाचा पर उद्विज्ञते 1554. 4468. 8187. तेन जीवितादुद्विज्ञमानेन MĀLATI. 51, 1. PAÑĀT. III, 191. BHAG. P. 4, 11, 32. 5, 9, 3. 24, 3. 7, 9, 43. 8, 22, 3. उद्विज्ञते 10, 43, 18. य-स्मामोद्विज्ञिष्ठास्त्वम् BHATT. 6, 69. act.: न प्रकृष्येतिप्रयं प्राप्य नोद्विज्ञे-त्प्राप्य चाप्रियम् BHAG. 5, 20. MBh. 1, 2922. 3, 560. 2555. स्वकर्मभिर्मरु-व्यालैर्नोद्विज्ञति 11, 170. मरणात् 13, 5707. 14, 1299. R. 5, 35, 17. 6, 3, 15. Spr. 2939 उद्विज्ञतः BHAG. P. 6, 9, 20. 7, 9, 13. उद्विद्य P. 7, 2, 14. Schol. zusammenfahrend, schaudernd, zurückschreckend, erschrocken MBh. 5, 7191. तस्य दुश्चरितैः 13, 3144. भयोद्विद्य R. 1, 9, 12. R. Gonn. 1, 42, 1. 3, 50, 4. VARĪH. Bṛh. S. 8, 88. R. 1, 6, 11 (19 Gonn.). 2, 74, 16. 3, 1, 4. 9, 98. तव 6, 95, 4. Suçā. 2, 384, 3. (पतिणाः) क्रोशति भृशमुद्विद्या विषयमगदर्शनात् Kām.

VI. Theil.

Nīti. 7, 11. Ragh. 16, 56. Spr. 853 (II). 1401 (II). 2628. KATHA. 22, 122. 32, 11. °शङ्किता 45, 262. 281. 292. 51, 206. BHAG. P. 5, 2, 13. सङ्गात् 8, 80. 9, 8, 32. MĀK. P. 23, 2. मनस् R. 3, 74, 11. °मानस, °मनस् MBh. 5, 6040. R. 7, 44, 21. BHAG. P. 1, 43, 30. 5, 24, 29. Hir. 4, 13. °घो BHAG. P. 8, 16, 8. °चित 4, 5, 9. 7, 4, 33. °चेतस् MĀK. P. 74, 4. °कृदय R. 4, 1, 3. BHAG. P. 1, 14, 24. °चञ्चलकटान् MĀK. 9, 20. °दृष्ट् BHAG. P. 4, 5, 12. 10, 6. °लोचन 8, 8, 43. स्पर्शोद्विद्यौ पादौ Suçā. 1, 253, 10. °वर्षा तापसम् eine Aufregung verrathend DAÇAK. 59, 7. घनुद्विद्य MBh. 12, 5309. 13, 1093. उखेघनुद्विद्यमनाः BHAG. 2, 56. — 3) zurückschrecken vor so v. a. ablas- sen, abstecken von: नायमुद्विज्ञितुं कालः स्वामिकायाद्विद्वद् BHATT. 7, 92. न पुनः कश्चिदुद्विज्ञिष्यति चायकात् Çat. 14, 284. — 4) in Schrecken jagen: कश्चिन्नायेण दण्डेन भृशमुद्विज्ञसे प्रजाः MBh. 2, 178. — Vgl. 1. उद्वेग und निरुद्विद्य. — caus. in Schrecken jagen, schaudern machen, schen machen: उद्विज्ञिता वृष्टिभिः KUMĀR. 1, 6. इमे मार्जारका उद्वेजयन्ति नः MBh. 1, 8427. 43, 3047. 3439 (med.). 14, 1299. 2838. HARIV. 8747. R. 3, 1, 18. 5, 29, 12. 34. MĀK. 141, 13. Spr. (II) 1056. 1261. fgg. (I) 1649. 4239. 4467. KATHA. 74, 157. RĪGĀ-TAR. 1, 254. 4, 667. 6, 277. DAÇAK. 63, 10. 68, 14. BHAG. P. 5, 18, 15. 26, 33. 9, 8, 16. PAÑĀT. 209, 23. 222, 7. ed. orn. 64, 13. उद्वेजयति जिह्वायं कुर्वीशिमिचिमा कुरुः erschrecken, zusam- menfahren machen VĀG. 10, 5 (vgl. Suçā. 1, 153, 5). जलेन durch kaltes Wasser einen Bewusstlosen beleben (schaudern machen) Suçā. 2, 22, 14. उद्वेजयति सूतो ऽपि चरणं कण्टकाङ्कुरः so v. a. belästigen, quälen Spr. 2827. KUMĀR. 1, 11. Spr. 1526. — Vgl. उद्वेजन fg.

— पर्युद् schaudern vor (acc.): दुःखस्यानुचिता दुःखं वने °द्विज्ञिष्यति R. 2, 66, 9.

— प्रोद्, partic. प्रोद्विद्य eine Unruhe an den Tag legend: °ताराय-तलोललोचना BHAG. P. 8, 12, 20. — caus. in Schrecken jagen MBh. 13, 6715. BHAG. P. 10, 38, 14.

— समुद् zusammenfahren, zurückschrecken: समुद्विज्ञिरे MBh. 6, 632. समुद्वि = उद्वि 5, 7188. R. Gonn. 2, 67, 21. 5, 91, 10. BRAHMA-P. in LA. (III) 50, 2. BHAG. P. 7, 5, 5.

— प्र davon stürzen: सिन्धवः प्र विविज्ञे ज्वेने RV. 10, 111, 9. भूमा रेजते घर्धन् प्रविक्षे weichend, Einsturz drohend 6, 50, 5. — caus. 1) ab- schnellen, schleudern: शरैः सुप्रवेज्ञितैः MBh. 7, 8590. — 2) verschrecken MBh. 4, 1052.

— वि, partic. विविद्य sehr erschrocken Ragh. 7, 45. 18, 12. KUMĀR. 1, 57. KATHA. 46, 5. 117, 145. RĪGĀ-TAR. 5, 339. BHAG. P. 8, 19, 10. MĀK. P. 136, 10. — caus. in Schrecken jagen HARIV. 568. प्रतोदितः st. विवे- जितः die neuere Ausg., NILAK. erwähnt eine Lesart विरेजितः.

— सम् zusammenfahren, entfliehen: यथा मृगाः संविज्ञते पुरुषादधि AV. 5, 21, 4. 6. 8, 7, 15. 11, 9, 12. मा भूमा सं विक्थ्याः VS. 1, 23. 6, 38. — संविद्य 1) aufgeregt, bestürzt, erschrocken, schen: शोक° BHAG. 1, 47. MBh. 3, 2777. R. 2, 72, 18. रोष° 5, 56, 131. घनर्धुःख° R. Gonn. 2, 10, 12. भय° 3, 48, 1. 5, 38, 1. MBh. 3, 2561. 5, 7187. HARIV. 1209. 10780. R. 2, 30, 2. BHAG. P. 3, 15, 3. 20, 21. 4, 28, 46. 6, 13, 4. 7, 4, 21. 10, 68, 49. BHATT. 9, 1. सु° MBh. 14, 129. R. 7, 80, 5. भयं विमया वाचा aufgeregt, unsicher MBh. 1, 6763. वाप्यसंविमया गिरा HARIV. 3666. — 2) beweg- lich, hinundhergehend: पूरकरेचकसंविमवलि° BHAG. P. 4, 24, 50. — 3)

gefallen: कृप° Buā. P. 9, 19, 7. सैलया ed. Bomb. — Vgl. संवेग. — caus. erschrecken: मा नो सोमं स वीविशो मा वि वीविषथा: RV. 8, 68, 8.

2. विष् f. nach Sij. so v. a. flüchtiger Vogel oder erschreckend; es scheint ein Spielesdruck zu sein: अग्रिव कृत्तुर्विशं अमिनाना RV. 1, 92, 10. 2, 12, 8.

3. विष्, वेविक्षि, वेविक्षे (पृथग्भावे) Dhātup. 28, 12. P. 7, 4, 75. Vop. 10, 9. erhält keinen Bindevocal Kār. 2. 9 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. — Vgl. 1. विष्.

विश्वघ s. u. 1. जन् mit वि und vgl. वैश्वघक.

विश्वजप (vom intens. von जप् mit वि) adj. flüsternd Nir. 5, 22.

विश्रट (2. वि + श्रट) adj. nicht in Flechten gebunden: Haar Çāṅku. Gṛ. 1, 28. विश्रटीकृ aufflechten: केशान् P. 3, 1, 21. Schol.

विश्रन (2. वि + 1. ज्ञन) adj. menschenleer, einsam AK. 2, 8, 2, 22. 3, 4, 24, 85. H. 742. Halā. 4, 23. वन M. 10, 107. 11, 105. MBh. 1, 5896. 3, 2884. R. 1, 9, 26. 63, 6. 2, 26, 24. 29, 31. 5, 28, 2. Suç. 1, 241, 7. Spr. 2006. Kathis. 10, 164. BRAHMA-P. in LA. (III) 49, 7. subst. ein einsamer Ort: निन्ये विश्रनम् Vop. 24, 18. विश्रनासेविनी Kathis. 71, 98. विश्रने an einem einsamen Orte, fern von allen Menschen, ohne Zeugen, im Geheimen MBh. 1, 4666. 2, 1790. 3, 2748. 14, 150. R. 2, 53, 28. R. Gora. 2, 114, 24. Spr. 4208. Vanā. Bṛ. 8, 43, 16. Bṛ. 5, 16. Kathis. 4, 114. 10, 178. 12, 143. 13, 8. 16, 7. 23, 1. 27, 152. 29, 8. 32, 157. Riāa-Tar. 4, 31. 282. Bhā. P. 1, 6, 21. 7, 9, 44. Pañāt. 58, 8. 225, 25. Hit. 87, 22. Vrt. in LA. (III) 7, 18. विश्रनेषु Mārk. P. 118, 12. विश्रनं कृ alle Zeugen entfernen: अत्र विश्रनं कृत्वा Kathis. 38, 58. 40, 100. 78, 172. राजा विश्रनं कृतम् Vrt. in LA. (III) 3, 9.

विश्रनता (von विश्रन) f. Menschenleere, Einsamkeit: देशस्य Sāh. D. 20, 14.

विश्रनन (von जन् mit वि) n. das Zeugen, Gebären H. 541.

विश्रनीकृ (विश्रन + 1. कृ) alle Zeugen entfernen R. Gora. 2, 68, 46. Kathis. 102, 118. von einer geliebten Person trennen: अर्कं विश्रनीकृता R. 7, 48, 6.

विश्रन्मन् (2. वि + ज्ञ°) m. Bez. einer Mischlingskaste, des Sohnes eines ausgestossenen Vaiçja M. 10, 23.

विश्रन्या (von जन् mit वि) adj. f. die gebären soll Pā. Gṛ. 2, 7 in Z. d. d. m. G. 7, 537.

विश्रपिल adj. = पिच्छिल Halā. 3, 56. विश्रवल v. 1. — Vgl. विश्रल.

विश्रय (von 1. जि mit वि) 1) m. a) Streit um den Sieg; Sieg, Uebermacht; Bestiegung, Eroberung AK. 2, 8, 2, 78. H. 803. an. 3, 505. Med. j. 103. RV. 10, 84, 4. AV. 10, 2, 5. विश्रयुः in den Kampf ziehend TS. 1, 5, 4, 1. TBh. 1, 4, 1. Çat. Br. 2, 2, 2. 4, 3, 2, 15. 13, 2, 3, 13. Kṇop. 14. अनित्यो विश्रयो यस्माद्दृश्यते युध्यमानयोः Spr. 294 (II). संदिग्धो विश्रयो युधि 3166. 2438. M. 10, 119. विश्रयमवाप्य MBh. 1, 1187. विश्रयायाभिषेचितः 1989. विश्रयाभिषेक Verz. d. Oxf. H. 45, a, 23. MBh. 1, 7655. तमुद्दे विश्रयं चात्मनो मरुत् (s. u. मरुत्) 7, 5650. R. 2, 40, 9. विश्रयमुक्तैः (विश्रयं पृष्टैः ed. Bomb.) 71, 30. Kumāras. 3, 19. Raç. 12, 44. Çik. 48. स भवान्विश्रयाय प्रतिष्ठताम् 95, 11. Vanā. Bṛ. 8, 4, 31. 18, 5. 73, 8. नृपति° 36, 2. Bhā. P. 2, 10, 4. 6, 11, 30. धर्म° der Sieg des Rechts Riāa-Tar. 3, 329. अन्यविद्विषाम् Bestiegung Kathis. 34, 192. कामादि° PraB. 70, 5. 78, 16. Pañāt. 168, 26. दिशाम् Eroberung Bhā. P. 9, 11, 43. त्रैलो-

क्य° MBh. 1, 7625. 7641. R. 1, 46, 14 (पुत्र mit der ed. Bomb. zu lesen). 4, 10, 4. पृथिवी° MBh. 4, 187. Kathis. 17, 47. विश्रय° Bhā. P. 3, 9, 26. — b) der Gewinn, das Eroberte, Beute Kār. Ça. 20, 4, 27. — c) bildliche Bez. des Schwertes H. c. 143. MBh. 12, 6204. der Strafe 4428. — d) Götterwagen (विमान) H. an. — e) Bez. einer best. Stunde des Tages (मुहूर्त) R. 1, 73, 8. der 17ten Ind. St. 10, 296. die Geburtsstunde Kṛṣṇa's Hariv. 3320. Weber, Kṛṣṇā. 236. 257. 262. — f) Bez. des 5ten Monats Ind. St. 10, 298. — g) Bez. des 27ten (1ten) Jahres im 60jährigen Jupitercyclus Vanā. Bṛ. 8, 38. Verz. d. Oxf. H. 331, b, 2 v. u. Weber, Giot. 24. 99. Journ. of the Am. Or. S. 6, 180. — h) Bez. einer best. Truppenaufstellung Kim. Nit. 19, 44. — i) Bein. Jama's Çandak. im ÇKDa. — k) N. pr. verschiedener Männer: ein Sohn Gajanta's (eines Sohnes des Indra) Hariv. 8914. 8920. Vasudeva's 1936. Kṛṣṇa's Bhā. P. 10, 61, 12. ein Diener Vishṇu's 3, 16, 2. 2, 21, 16. Padmapāṇi's Wilson, Sel. Works 2, 24. ein Sohn des Svarokis Mārk. P. 66, 5. 6. ein Muni Hariv. 9373. ein Fürst MBh. 1, 226. ein Sohn Dhrtarāṣṭra's (?) 7, 6851. ein Krieger auf Seiten der Pāṇḍava 7012. einer der acht Rathgeber Daçaratha's R. 1, 7, 3. 7, 59, a, 26. Weber, Rāmāt. Up. 302. Bein. Arjuna's Traik. 2, 8, 16. H. c. 137. H. an. Med. MBh. 4, 176. 804. 1376. 1381. 12, 896. 14, 2428. 2477. Bhā. P. 1, 9, 38. 39. ein Sohn Gaja's Hariv. 1514. fg. VP. 390. Bhā. P. 9, 13, 25. Kāḥ-ku's (Kūhku's) Hariv. 788. fg. VP. 373. Saṃgaja's VP. 412. Sudeva's Bhā. P. 9, 8, 1. 2. des Purūravas 15, 1. 8. des Brhanmanas (oder Grosssohn desselben) Hariv. 1707. fg. VP. 445. fg. Bhā. P. 9, 23, 11. ein Sohn des Jaghacri 12, 1, 25. VP. 473. einer der 9 weissen Bala bei den Gāina H. 698. einer der 5 Anuttara 94. Schol. der 20te Arhant der zukünftigen Avasarpinī 56. Vater des 21ten Arhant's der gegenwärtigen Avas. 38. Diener des 8ten Arhant's der gegenwärtigen Avas. 42. ein Sohn Kalki's Kalki-P. 13 im ÇKDa. Kalpa's Kilikā-P. ebend. ein Fürst von Kaçmīra Riāa-Tar. 2, 62. — 7, 1493. 8, 506. 520. 670. 673. 691. 1162. 1265. 1267. Burn. Intr. 377. N. 1. 399. N. 2. Verz. d. Oxf. H. 16, b, 14. 154, a, 22. fg. — l) pl. N. pr. eines Volkes MBh. 6, 353 (VP. 188). — m) N. pr. eines Hasen Kathis. 62, 32. Hit. 82, 17. fg. — n) N. des Wurfspießes Rudra's, personif. MBh. 3, 14551. 14553. — 2) f. अ) eine best. Pflanze Suç. 2, 373; 20. 415, 21. Vanā. Bṛ. 8, 48, 39. = कुरीतकी Çāṭdh. im ÇKDa. = वचा Ratnam. ebend. = जयसी, शेफालिका, मञ्जिष्ठा, eine Art Çamt, अग्रिमन्थ und त्रैलोक्यविजय Riāa. ebend. — b) Bez. einer best. Tithi H. an. Med. N. der 3ten, 8ten und 13ten Tithi Vanā. Bṛ. 8, 99, 2. der 12te Tag in der lichten Hälfte des Monats Çrāvāṇa (an dem Kṛṣṇa geboren wurde) Bhā. P. 8, 18, 6. der 10te Tag in der lichten Hälfte des Monats Āçvina (ein Festtag zu Ehren der Durgā) As. Res. 3, 261 nach Haug. die 7te Nacht im Karma-māsa Ind. St. 10, 296. — c) N. pr. einer Göttin Verz. d. Oxf. H. 19, a, 31. 95, a, 8. im Gefolge Kubera's (विश्रय ed. Bomb.) MBh. 2, 415. Bein. der Durgā H. c. 82. H. an. MBh. 4, 194. 6, 798. Hariv. 3271. 9426. Gattin Jama's Çāṭdh. im ÇKDa. eine Freundin der Durgā Traik. 1, 1, 54. H. 205. H. an. Med. Wilson, Sel. Works 2, 38. die Mutter des 2ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpinī H. 39. eine Tochter Da-

ksha's R. 1, 23, 14 (24, 15, 17 Gonn.). Mutter verschiedener Suhotra's MBu. 1, 3786. 3832. Buia. P. 9, 22, 30. — d) N. des Kranzes von Kṛṣṇa MBu. 8, 3855. — e) N. einer der Kumārī (kleines Flaggenstückchen) an Indra's Banner Varāṇ. Bṛh. S. 43, 40. — f) N. pr. eines Speers R. 1, 29, 12 (30, 13 Gonn.). — g) Bez. eines best. Zauberspruchs Bhṛṣṭ. 2, 21. — 3) n. a) die (giftige) Wurzel der विजया genannten Pflanze Suca. 2, 251, 15. — b) N. pr. eines heiligen Gebietes in Kaçmīra KATHA. 51, 48, 66, 5; vgl. विजयनेत्र. — 4) adj. stegreich H. c. 151. zum Stege führend, Sieg verkündend: चापे विजयं मकु MBu. 8, 2826. निमित्तानि विजयानि (विजयाय ed. Bomb.) बहूनि 7, 2998. — Vgl. त्रैलोक्यविजया, दिग्विजय (auch Buia. P. 9, 11, 35), पवन°, प्र°, मध्याचार्य°, विशाल°.

विजयक adj. = विजये कुशल: gaṇa śārkṣādi zu P. 5, 2, 64.

विजयकाण्टक m. ein Dorn für den Sieg so v. a. Andern den Sieg erschwerend, — strömtig machend; Bein. eines Fürsten Journ. of the Am. Or. S. 6, 518, g.

विजयकुञ्जर m. Stegeselephant so v. a. ein königlicher Elephant TAUK. 2, 8, 35. HIA. 160.

विजयकेतु m. N. pr. eines Fürsten der Vidjādhara HALL in der Einl. zu VĀSAVAD. 40.

विजयनेत्र n. = विजय 3) b) KATHA. 39, 36. RĪĀ-TAN. 1, 275. — Vgl. विजयनेत्र.

विजयचन्द्र m. N. pr. eines Fürsten Journ. of the Am. Or. S. 6, 548, 6. COLEBR. Misc. Ess. II, 286.

विजयचक्र m. ein aus 504 Schnüren bestehender Perlen schmuck H. 659. VARĀṆ. Bṛh. S. 81, 31.

विजयडिण्डिम m. Siegestrommel Verz. d. Oxf. H. 257, b, 21.

विजयतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 73, b, 15.

विजयदत्त m. ein Mannsname KATHA. 25, 75. 254. N. pr. des Hasen im Monde PANĀT. 160, 23.

विजयडुम्भि m. Siegestrommel; davon nom. abstr. °ता f. RAÇH. 9, 11.

विजयदेवी f. ein Frauenname WILSON, Sel. Works I, 299.

विजयद्वादशी f. Bez. des 12ten Tages in der lichten Hälfte des Monats Çrāvaṇa Verz. d. Oxf. H. 34, b, 13.

विजयनगर n. N. pr. einer grossen Stadt in Kaṇṇāṭa LIA. I, 168. IV, 168. fgg. WILSON, Sel. Works I, 332. fg. 335. Verz. d. Oxf. H. 213, a, No. 503. BURNOUR in Buia. P. I, LX, N. Z. f. d. K. d. M. I, 103. fg.

विजयनन्दन m. N. pr. des 11ten Kākṛavartin in Bhārata H. 694.

विजयस (von 1. जि mit वि) 1) m. Bein. Indra's Uśāval zu Uṇḍis. 3, 123. — 2) f. ई AV. PARIC. in Verz. d. B. H. 93 (56) wohl fehlerhaft für वैजयन्ती. — Vgl. वैजयन्ती.

विजयपाल m. N. pr. eines Fürsten RĪĀ-TAN. 8, 306.

विजयपुर n. N. pr. verschiedener Städte: 1) Bejapur, Stadt und District im Dekkan nördlich von der Kṛṣṇā LIA. I, 168, N. 1. — 2) in Khandesh. — 3) in der Nähe von Mirzāpur COLEBR. Misc. Ess. II, 249. — 4) an der Kauçiki im nördlichen Hindustan.

विजयपूर्णिमा f. Bez. einer best. Vollmondsnacht Verz. d. Oxf. H. 34, b, 29.

विजयप्रशस्ति f. Titel eines Werkes HALL 161. ders. in der Einl. zu VĀSAVAD. 18.

विजयभाग adj. Spätglücklich gebend TBa. 3, 7, a, 6.

विजयघर m. Siegestrommel TAUK. 1, 1, 120. HIA. 72.

विजयमञ्ज m. N. pr. eines Mannes RĪĀ-TAN. 7, 732. 761. 820. 823. 836.

विजयमालिन् m. N. pr. eines Kaufmanns KATHA. 72, 284.

विजयमित्र m. N. pr. eines Mannes RĪĀ-TAN. 7, 366.

विजयप्रति m. N. pr. eines Autors; s. u. पत्तापात 1) und पैष्टिक 1).

विजयप्राज्ञ m. N. pr. zweier Männer RĪĀ-TAN. 7, 1067. 8, 2228.

विजयलक्ष्मी f. N. pr. der Mutter Veñkaja's Verz. d. Oxf. H. 196, b, 24.

विजयवत्स adj. von विजय; विजयवती f. N. pr. einer Tochter des Schlangendemons Gandhamālin KATHA. 72, 33.

विजयवर्मन् m. N. pr. eines Kshatrija KATHA. 52, 339.

विजयवेग m. N. pr. eines Vidjādhara KATHA. 25, 293.

विजयश्री f. 1) Siegesgöttin Spr. 5327. KUMĀR. in Verz. d. Oxf. H. 116, b, 33. — 2) N. pr. eines Frauenzimmers HALL 23.

विजयसप्तमी f. Bez. eines best. 7ten Tages Verz. d. Oxf. H. 34, a, 42.

— Vgl. विजयासप्तमी.

विजयसिंह m. N. pr. verschiedener Fürsten Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 506, ÇI. 20. LIA. II, 757, N. 784. RĪĀ-TAN. 7, 531. 534. 528. 533. 535.

विजयसेन 1) m. N. pr. eines Kriegers KATHA. 104, 25. fgg. — 2) f. श्री N. pr. eines Frauenzimmers LALIT. ed. Calc. 331, 17.

विजयाकल्प m. Titel eines Buches Verz. d. Oxf. H. 95, b, 13.

विजयाद्दशमी f. Bez. des 10ten Tages in der lichten Hälfte des Monats Āçvina, zu welchem das Bild der Durgā, am Ende ihres Festes, in's Wasser geworfen wird, Verz. d. Oxf. H. 283, a, 22.

विजयासप्तमी f. Bez. eines 7ten Tages in der lichten Hälfte eines Monats, der auf einen Sonntag fällt, TIRNĀDIT. im ÇKDn.

विजयनेत्र n. N. pr. eines heiligen Gebietes in Orissa LIA. I, 187, N. 1. — Vgl. विजयनेत्र.

विजयिन् (von 1. जि mit वि) adj. stegreich, Sieger JĪĀN. 3, 333. MBu. 1, 834. 3, 7040. 6, 5221. 7, 8889. HARIV. 11059. 15752. R. Gonn. 2, 1, 35.

3, 35, 111. 6, 98, 20. 7, 1, 19. 22, 1. RAÇH. 7, 68. Spr. 1800. 3167. 4611. Gīt. 7, 32. KATHA. 109, 146. MĪK. P. 18, 17. वादेषु विद्यावताम् Verz.

d. Oxf. H. 261, a, 18. समर्° Spr. 2087. धर्म° des Rechtes wegen RAÇH. 4, 48. fem. Verz. d. Oxf. H. 110, a, 23. neutr.: शार्चार्थकं विजयि मान्मथम् MĀLATI. 16, 4. Bestieger: शरि° MĪK. P. 22, 45. 129, 18. Eroberer: जगतं त्रयाणाम् PRAB. 78, 2. त्रिलोक° Spr. 2186. दिग्विजयिन् Buia. P. 9, 10, 15. पुर° Viṣṇu PRAB. 25, 15.

विजयिन् adj. = विजित RĪĀ-TAN. 2, 9, 46 nach ÇKDn.

विजयिष्ठ (von 1. जि mit वि mit dem suff. des superl.) adj. am meisten stegend P. 6, 4, 154, Schol.

विजयीन् mit dem Bein. यतीन् N. pr. eines Autors HALL 113.

विजयेश m. Bez. eines best. Heiligtums RĪĀ-TAN. 1, 38. 105. fg. 2, 123. 5, 46.

विजयेश्वर m. dass. RĪĀ-TAN. 1, 113. 131. 216. 2, 62. 125. 4, 695. 6, 98.

विजयैकादशी Bez. des 11ten Tages in der dunklen Hälfte des Phalgunā WILSON, Sel. Works II, 209. fg.

विजयोत्सव m. Siegesfest, das zu Ehren Viṣṇu's am 10ten Tage in

der lichten Hälfte des Ägyptin gefeiert wird, ÇKDr. Verz. d. B. H. No. 1181.

विज्ञर (2. वि + ज्ञा) adj. nicht alternd ÇAT. Ba. 14, 7, 2, 28. Kūṇḍ. Up. 8, 7, 1. Maitrāj. 6, 4, 25. KATHA. 41, 11. — 2) m. Stengel ÇANDANAK. bei Wilson. — 3) f. N. eines Flusses in Brahman's Welt (das Alter fern haltend) KAUSH. Up. 1, 3, 4.

विज्ञरम् MATRAJ. 6, 12 wohl fehlerhaft für विज्ञरय.

विज्ञर (2. वि + ज्ञा) adj. gebrechlich VS. 30, 15. विज्ञररीकर gebrechlich machen: दुरा ज्ञा कलेवरं विज्ञररीकरोति ते MBh. 12, 12084.

1. विज्ञल (2. वि + ज्ञल) adj. wasserlos: जलधर HARIV. 3922. तोपाशय VARĀH. Bṛh. 8, 19, 20. विज्ञले (= अवृष्टिकाले Comm.) bei Dürre ABH. Ba. 6, 10 in Ind. St. 1, 41.

2. विज्ञल adj. fehlerhafte v. l. für विज्ञिल H. 414.

विज्ञल्य (von जल्य mit वि) 1) m. ein ungerechter Vorwurf: व्यक्त्यामूयया गूढमानमुद्रास्तरालया। अथद्विषि कटातोक्तिर्विज्ञल्यो विदुषां मतः॥ Uśāvalāṇīlamanī im ÇKDr. f. dass.: अवज्ञानतदुष्टोक्तिर्विज्ञल्य MĀK. P. 51, 50. — 2) f. N. einer bösen Genie MĀK. P. 51, 50.

विज्ञवल् s. u. विज्ञपिल.

विज्ञाका v. l. für विज्ञाका Verz. d. Oxf. H. 124, b, N. 4.

विज्ञाति (2. वि + ज्ञा) adj. zu einer anderen Klasse gehörig, ungleichartig, heterogen KUSUM. 7, 9. KULL. zu M. 9, 196. — Vgl. वैज्ञात्य, सज्ञाति.

विज्ञातीय (2. वि + ज्ञा) adj. dass. KAP. 1, 22. NILAK. 180. KUSUM. 6, 14, 7, 11. 16, 11. Vedāntas. (Allah.) No. 123. MADHUS. in Ind. St. 1, 22, 24. SARVADARṢANAS. 61, 18. KULL. zu M. 1, 2, 3, 43. तद्विज्ञातीय SĀH. D. 219, 3. Schol. zu KAP. 1, 104.

विज्ञानक (von 1. ज्ञा mit वि) adj. kennend, vertraut mit: दुःखानाम-विज्ञानकः MBh. 13, 5334.

विज्ञानि (2. वि + 1. ज्ञान) adj. fremd: विज्ञानिर्पत्र ब्राह्मणो रात्रिं वसंति पापया AV. 5, 17, 18. Wollte man übersetzen ohne Weib, so müsste man die Sitte der Ueberlassung des Weibes an den geehrten Gast annehmen, für welche sonst keine Belege bekannt sind.

विज्ञानिवस् partic. perf. für विज्ञानिवस् (von जन् oder ज्ञा) RV. 10, 77, 1.

विज्ञानु s. ज्ञानु: die neuere Ausg. liest सव्यज्ञानु विज्ञानु च.

विज्ञापक N. pr. einer Gegend gaṇa कच्छादि zu P. 4, 2, 133. — Vgl. वैज्ञापक.

विज्ञापयितृ (vom caus. von 1. ज्ञि mit वि) nom. ag. der zum Sieg hilft KĪT. 13, 5.

विज्ञामन् (von जन् mit वि) adj. verwandt so v. a. entsprechend, correspondierend (z. B. Glieder wie die Arme, Füße): यद्विज्ञामन्पुरुषि वन्दनं भुवत् RV. 7, 50, 2. विज्ञामि या धीपचितः स्वयंभसः AV. 7, 76, 2. धिष्याः ÇAT. Ba. 3, 6, 3, 1.

विज्ञामातृ m. wohl so v. a. ज्ञामातृ RV. 1, 109, 2. nach Nīl. 6, 9 ein uneigentlicher Tochtermann, im Süden nenne man so den Mann, der sein Weib durch Kauf erlangt hat (weil er nicht von tüchtiger Qualität sei Dev.).

विज्ञामिन् adj. blutsverwandt oder überh. verwandt (Gegens. अज्ञामिन्) RV. 10, 69, 12.

विज्ञावन् (von जन् mit वि) adj. Schol. zu P. 3, 2, 75. 6, 4, 41. VS. PĀT. 5, 6. ledlich, eigen: स्यात्सः सूनुस्तर्नयो विज्ञावा RV. 3, 1, 22.

विज्ञावस् (wie oben) adj. f. ०वतो die geboren hat AV. 9, 3, 13.

विज्ञिगीत und विज्ञिगीर्थ s. 2. गा mit वि.

विज्ञिगीषा (vom desid. von 1. ज्ञि mit वि) f. das Verlangen zu siegen, — zu besiegen, — zu erobern R. 4, 9, 58. 61. KĀM. NĪTIS. 8, 58. 10, 40. पाण्डवान् MBh. 8, 413. मुरलोकाय R. 7, 104, 15. र तस्य ताविज्ञिगीषया aus Verlangen zu überwinden, unnütz zu machen KATHA. 36, 71. ०विवर्जित als Erklärung von चापून्, चादरिक AK. 3, 1, 21 und H. 428 beruht auf einer ungeschickten Auffassung von P. 8, 2, 49; vgl. Schol. zu 5, 2, 67.

विज्ञिगीषावस् (von विज्ञिगीषा) adj. zu siegen —, zu besiegen verlangend NILAK. zu MBh. 1, 7096.

विज्ञिगीषिन् (wie oben) adj. dass.: अन्योऽन्यविज्ञिगीषिणौ MBh. 1, 7096.

विज्ञिगीषीय (wie oben) adj. (चतुर्थर्थेषु) gaṇa उत्क्रादि zu P. 4, 2, 90.

विज्ञिगीषु (vom desid. von 1. ज्ञि mit वि) adj. zu siegen —, zu besiegen —, zu erobern verlangend, eroberungssüchtig ÇANDAM. im ÇKDr. M. 7, 155. MBh. 1, 2802. HARIV. 3840. R. 3, 22, 7. 4, 17, 11. 5, 80, 10. Suçr. 1, 122, 3. KĀM. NĪTIS. 8, 3. 4. 6. RAGH. 1, 7. VARĀH. Bṛh. 8, 15, 16. 16, 39. Spr. 2885. 3911. HIT. 94, 13. 119, 20. fg. रिपुबलं KATHA. 47, 121. वसुंधराम् MBh. 1, 4448. संसारं 3, 126. der in einer Disputation den Sieg davonzutragen wünscht SARVADARṢANAS. 114, 4.

विज्ञिगीषुता (von विज्ञिगीषु) f. das Verlangen Eroberungen zu machen KATHA. 18, 84. fg.

विज्ञिगीषुव (wie oben) n. dass. KĀM. NĪTIS. 8, 40.

विज्ञियार्षिषु (vom desid. des caus. von यक्ष् mit वि) adj. Jmd (acc.) in einen Kampf zu verwickeln beabsichtigend BHAT. 4, 84.

विज्ञिघर्त (2. वि + ज्ञिघत्सा) adj. dem Hunger nicht unterliegend, nicht hungrig werdend ÇAT. Ba. 14, 7, 2, 28. Kūṇḍ. Up. 8, 7, 1 (fälschlich ऽवि० gedr.). SARVADARṢANAS. 55, 1 (०घत्सा fälschlich Wilson, Sel. Works I, 45).

विज्ञिघासु (vom desid. von रुन् mit वि) adj. zu schlagen —, zu tödten beabsichtigend (mit acc. der Person) MBh. 3, 14371. 14373. fg. Bhic. P. 10, 17, 5. zu vernichten, zu entfernen wünschend: दुःखम् MBh. 5, 741.

विज्ञिघ्न (vom desid. von यक्ष् mit वि) adj. zu kriegen —, Feindseligkeiten anzufangen begierig RĀG-TAR. 8, 1997.

विज्ञिज्ञासा (vom desid. von 1. ज्ञा mit वि) f. das Verlangen zu erfahren, — kennen zu lernen, Erkundigung ÇAT. Ba. 14, 6, 2, 1. MBh. 12, 11921. तद्विज्ञासाया 1, 4391. Bhic. P. 1, 9, 16.

विज्ञिज्ञासितव्य (wie oben) adj. was zu erfahren —, kennen zu lernen man wünschen muss Kūṇḍ. Up. 7, 16, 1. 17, 1.

विज्ञिज्ञासु (wie oben) adj. zu erfahren —, kennen zu lernen begierig R. 5, 56, 75. तव von dir MBh. 12, 3108.

विज्ञिज्ञास्य (wie oben) adj. = विज्ञिज्ञासितव्य ÇAT. Ba. 14, 4, 2, 15. fg. JĀH. 3, 191. ÇĀH. zu Bṛh. Ān. Up. S. 290.

विज्ञित adj. s. u. 1. ज्ञि mit वि; n. Gewonnenes; Sieg ÇAT. Ba. 1, 5, 2, 21. 4, 2, 2, 7. 3, 3, 5. 16. LĪT. 9, 10, 7.

विज्ञितारि (वि० + क्षरि Feind) m. N. pr. eines Rākshasa R. 6, 35, 15. विज्ञिताय (वि० + क्षय) m. N. pr. eines Sohnes des Pṛthu Bhic. P. 4, 9, 13. 22, 54.

विज्ञितासु (वि० + क्षु) m. N. pr. eines Muni KATHA. 69, 101. fg.

विज्ञिति (von 1. ज्ञि mit वि) f. *Kampf; Sieg*: देवा विज्ञितिमुत्तुमामर-
रैर्व्यजयत् TS. 2, 4, 2, 3. 5, 1, 20, 2. Art. Br. 1, 24. 8, 9. Cat. Br. 2, 2, 4,
13. 5, 2, 3, 7. Kāṭh. Ca. 10, 8, 4. Āc. Ca. 11, 3, 11. पुण्यलोक^० Gewinnung
MAITREY. 6, 86. लिति^० Kāvya. 3, 85. विज्ञिति als Genie MBh. 12, 8415.

विज्ञितिन् (von विज्ञित) adj. *stegreich* Art. Br. 2, 31. अ^० 7, 18. —
Vgl. गेह^०, गोष्ठे^०.

विज्ञित्वर (von 1. ज्ञि mit वि) 1) adj. (f. स्त्री) *stegreich*: पतना KUMĀR. 13.
in Verz. d. Oxf. H. 116, b, 33. — 2) f. स्त्री N. pr. einer Göttin; so ist wohl
zu lesen st. विचित्रा und विचित्ररा Verz. d. Oxf. H. 10, a, 32. fg.

विज्ञित्वर n. nom. abstr. von विज्ञित्वर 1) Verz. d. Oxf. H. 256, a, 33.

विज्ञिन adj. = विज्ञिल RĪJAM. zu AK. 2, 9, 46 nach ÇKDn.

विज्ञिपिल adj. dass. H. 414, Schöl.

विज्ञिल adj. = पिच्छिल, विज्ञिविल, विज्ञल AK. 2, 9, 46. H. 414.

विज्ञिविल adj. dass. H. 414.

विज्ञिकीर्षु (vom desid. von कृ mit वि) adj. *steh erlustigen wollend*
MBh. 3, 14875.

विज्ञिस्म (2. वि + ज्ञि^०) adj. *krumm, gebogen*: ०धु (विज्ञिक्धु gedr.)
Suçr. 2, 538, 4. ०शिख Kīr. 6, 2. ०नयन so v. a. *seitwärts gerichtet*
RAGH. 19, 35. — Vgl. व्याज्ञिस्म.

विज्ञिक्धु Suçr. 2, 538, 4 fehlerhaft für विज्ञिस्म.

विज्ञीवित (2. वि + ज्ञो^०) adj. (f. स्त्री) *leblos, tot* R. Gonn. 2, 17, 10. 6, 23, 37.

विज्ञु m. am Leibe des Vogels derjenige Theil, wo die Flügel ansetzen,
Art. Ān. 1, 17.

विज्ञुल m. die Wurzel von Bombax heptaphyllum RĪJAM. im ÇKDn.

विज्ञुम्भ (von ज्ञम् mit वि) m. *Ausreckung*: धू^० das Verstehen der
Brauen Bhāg. P. 2, 1, 30. 3, 31, 38. 9, 10, 4. 10, 47, 15.

विज्ञुम्भक (wie oben) 1) m. N. pr. eines Vidjādhara KATHĪS. 46, 69.
— 2) f. *विज्ञुम्भिका* das Schnappen nach Luft, Gähnen Suçr. 2, 288, 21.

विज्ञुम्भणा (wie oben) n. 1) das Gähnen Suçr. 2, 284, 15. — 2) das Auf-
blühen RAGH. 16, 47. — 3) *Ausdehnung, Ausbreitung*: पर्यसभूधरनिकुञ्ज^०
MĀLATIM. 144, 20. ध्रुवोः das Verstehen der Brauen Bhāg. P. 7, 5, 49.

विज्ञुम्भित 1) adj. a. u. ज्ञम् mit वि. — 2) n. a) das Hervorbrechen,
Manifestation, die Folgen: नवानङ्ग^० KATHĪS. 4, 13. SARVADARJANAS. 68,
15. निर्वाणोज्ञो^० adj. RĪJAM. 5, 147. कपालकुण्डलाकोपस्य MĀLATIM.
87, 5. अघोरघण्टवध^० 170, 13. शाप^० KATHĪS. 67, 104. तस्येदं मे विज्ञुम्भि-
तम् 73, 161. तदज्ञानविज्ञुम्भितमेव MALLIN. zu Kīr. 5, 22. — b) That, =
चेष्टा MED. I. 219. वीर^० Helden that MĀLAY. 92.

विज्ञुम्भिन् (von ज्ञम् mit वि) adj. *hervorbrechend, sich manifestierend*:
कलभकुम्भविज्ञुम्भिबल (s. die Corrigg.) Verz. d. Oxf. H. 259, a, 17.

विज्ञेतर (von 1. ज्ञि mit वि) m. *Sieger, Bestager, Eroberer* KĀTH. 13,
5. MBh. 7, 6046. कृष्णपाण्डवयोः 1, 8296. HARIV. 10633. 14088. KUMĀRAS.
in Verz. d. Oxf. H. 116, b, 38. मदमुचै वारणानाम् UTTARAR. 48, 12 (62, 14).
पुराम् ÇIVA Kīr. 5, 35. इक्षुर्तुर्म MBh. 1, 7172. *Sieger in einer Dispu-
tation* 13, 2196.

विज्ञेतव्य (wie oben) adj. *zu bestagen*: वीर MBh. 7, 6387. KATHĪS. 38,
7. ŚĪM. D. 234. इन्द्रियाणि MBh. 12, 7093. 9008.

विज्ञेय (विज्ञेय Padap.) adj. *fern* (von विज्ञन) nach ŚĪ.: यासिष्ठ व-
र्तिर्वेषणा विज्ञेयम् RV. 1, 119, 4. Liesse sich als partic. fut. pass. von
VI. Theil.

विज्ञ fassen: *flüchtig zu durchlaufen*.

विज्ञेय (von 1. ज्ञि mit वि) adj. *zu bestagen*: शत्रूणामविज्ञेयो भविष्यति
KATHĪS. 107, 131.

विज्ञेयविलास m. Titel eines Buches COLBR. Misc. Ess. I, 14. 23.
Sollte nicht विज्ञेय^० zu lesen sein?

विज्ञेष (von 1. ज्ञि mit वि) m. *Sieg*: ०कृत् *Sieg bewirkend* RV. 10, 84, 5.

विज्ञोषम् adj. nach ŚĪ. (die Götter) *ergützend* RV. 8, 22, 10. Könnte
als Gegens. zu सज्ञोषम् gefasst werden.

विज्ञ 1) m. ein Mannsname RĪJAM. 7, 321. fg. 322. 527. 549. 566.
०राज्ञ 8, 2327. — 2) f. स्त्री ein Frauennamen RĪJAM. 8, 3444. HALL in
der Einl. zu VĪSAVAD. 21.

विज्ञन adj. = विज्ञल RĪJAM. zu AK. 2, 9, 46 nach ÇKDn.

विज्ञनामन् m. N. eines nach Viṅṅā benannten Vihāra RĪJAM. 8,
3444.

विज्ञल 1) adj. = पिच्छल *schleimig, schmierig* H. 414. अमोह कल्प
बीजानि निष्कलीकृत्य भावयेत्प्राज्ञः । धृष्टाक्षविज्ञलादिः VARĪM. Bṛh.
8. 55, 29. — 2) f. स्त्री ein Frauennamen RĪJAM. 8, 290. 369. — 3) n.
eine Art Pfl. TRĪK. 2, 3, 58.

विज्ञलपुर n. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 327, b, 7. = **विज्ञलविउ**.

विज्ञलविउ n. = **विज्ञलपुर** Verz. d. Cambr. H. 83. 86.

विज्ञाका f. N. pr. einer Dichterin Verz. d. Oxf. H. 124, b, 41. 209, a,
13. fg. **विज्ञाका** und **विज्ञिका** v. l.

विज्ञिका f. = **विज्ञाका** Verz. d. Oxf. H. 124, b, N. 4. HALL in der Einl.
zu VĪSAVAD. 21.

विज्ञिल adj. = **विज्ञल** ÇABDAR. im ÇKDn.

विज्ञुल n. *Cassia-Rinde* RĪJAM. im ÇKDn.

विज्ञूलिका f. *eine best. Pflanze*, = **सतुका** RĪJAM. im ÇKDn.

विज्ञ (von 1. ज्ञा mit वि) adj. *kundig, eine richtige Einsicht habend*,
gelehrt AK. 3, 1, 4. H. 341. MBh. 2, 2353. 14855 (Çiva). Spr. 660. 1678,
v. l. (Th. III, S. 372). 2042, v. l. 2935, v. l. Verz. d. Oxf. H. 257, a, N.
3. LA. (III) 90, 9. PĀNĪAN. 1, 1, 81. अति^० Verz. d. Oxf. H. 141, a, 20. वि-
ज्ञाभिमामिन् *steh für gelehrt haltend* Bhāg. P. 6, 16, 61. नीत्यर्थ^० MBh. 2,
2609. Bhāg. P. 1, 17, 33. प्रबोधयति माविज्ञम् (मामज्ञम् ed. Bomb.) 4, 28,
20. अविज्ञता *Dummheit* Spr. 2206. — Vgl. चन्द्र^०, मका^०.

विज्ञप्ति (vom caus. von 1. ज्ञा mit वि) f. *Gesuch, Bitte an Jmd (gen.)*,
überh. *die Anrede eines Niederen an einen Höheren*: विज्ञप्तिर्मे ऽस्ति
KATHĪS. 13, 133. fg. आगता देव विज्ञप्त्यै कापि स्त्री 23, 13. 6. अथ गच्छ-
मि विज्ञप्त्यै तातस्याहं भवत्कृते 26, 70. स च तस्य न संप्राप विज्ञप्त्यवस-
रम् 55, 16. 57, 5. मद्विज्ञप्तिमिमो प्रणु 60, 112. 66, 114. 84, 32. RĪJAM.
4, 639. 6, 43. 8, 312. विज्ञप्तिं कर्तुं an Jmd (gen.) ein *Gesuch* richten,
einem höher Stehenden *Etwas* melden: तत्कृते KATHĪS. 1, 57. 12, 164.
20, 20. 26, 65. 35, 80. 49, 61. 72, 254. 77, 81. RĪJAM. 8, 2137. *Meldung*
überh. NAISH. 6, 76.

विज्ञप्य (wie oben) adj. *dem man zu melden hat* KATHĪS. 17, 58. —
Vgl. **विज्ञाप्य**.

विज्ञबुद्धि f. = **ज्ञतामोसी** ÇABDAR. im ÇKDn.

विज्ञातृ (von 1. ज्ञा mit वि) nom. ag. *Erkenner, Begreifer, Kenner*
Cat. Br. 14, 5, 2. 16. 6, 5, 1. 7, 2, 80. KAUSH. Up. 3, 8. MBh. 12, 4401.

14, 624. धर्मस्य 2, 3321. पु 1। शास्त्रं Spr. 4747, v. l. छ^o unter den Beiw. Vishnu's MBh. 13, 7000. unwissend Nir. 2, 3.

विज्ञातव्य^o adj. von bekannter Kraft TBa. 2, 4, 2, 2.

विज्ञातव्य (von 1. ज्ञा mit वि) adj. was erkannt wird, zu erkennen KAUSH. Up. 1, 7. R. 7, 16, 24. ÇAMK. zu Bṛh. Ân. Up. S. 189. ausfindig zu machen MBh. 4, 392. zu erkennen als, zu betrachten als VARĪH. Bṛh. S. 43, 49. 54, 3. वृत्त्यैका शाखा यदि विमता भवति विज्ञातव्यं शाखातले जलम् so v. a. da kann man versichert sein, dass unter dem Zweige Wasser ist, 55. 68, 14. 33. — Vgl. विज्ञेय.

विज्ञाति (wie oben) f. 1) Erkenntnis ÇAT. Br. 14, 6, 5, 1. Bṛh. Ân. Up. 4, 3, 30 (विज्ञानात् st. विज्ञाते: ÇAT. Br.). — 2) N. einer zu den Gaja gezählten Gottheit Verz. d. Oxf. H. 56, b, 32. — 3) N. des 25ten Kalpa Verz. d. Oxf. H. 52, a, 3.

विज्ञान (wie oben) 1) n. a) Erkenntnis, richtige Erkenntnis, Kenntnis, Wissen AK. 1, 1, 4, 15. H. 310. an. 3, 415. Mnd. n. 128. AV. 7, 13, 3. 15, 2, 1. TS. 3, 3, 9, 5. 4, 4, 1. 5, 7, 4, 1. ÇAT. Br. 3, 3, 2, 11. 8, 7, 2, 10. 10, 3, 5, 13. 14, 5, 2, 17. दर्शन, श्रवण, मति, विज्ञान 5, 4, 5. 14, 7, 4, 30. KAUSH. Up. 3, 3. TAITT. Up. 2, 5. MAITRUP. 6, 13. नित्यं ह्यविज्ञातुर्विज्ञाने ऽसूया Nir. 2, 3. M. 4, 20. MBh. 3, 16771. विदितविज्ञानः परेषां धर्ममादिशन् 5, 5984. Kap. 1, 42. 90. Suçr. 1, 30, 6. 125, 11. एतदेव हि विज्ञानं यदात्मपरवेदनम् Spr. 909 (II). 1169. ० निधि 1502. परस्परं ० संघर्षिणोः MĀLAV. 13, 13. 34. PRAB. 50, 11. बुद्धिर्विज्ञानत्रयिणी Bhāg. P. 2, 10, 32. विज्ञानं स्वपराभासि प्रमाणं बाधवर्जितं सारवादार्णव 32, 15. निर्वशेषशास्त्रविषयं ग्रन्थतो ऽर्थतश्च सिद्धिज्ञानं विज्ञानम् 76, 9. दिव्य KATHĪS. 26, 60. ÇUK. in LA. (III) 32, 5. ० शक्ति Verz. d. Oxf. H. 225, No. 549. Bhāg. P. 2, 1, 35. ० घर्षं ÇAT. Br. 14, 5, 2, 12. SARYADARÇANAS. 2, 8. शरीरस्य Kenntniss des Körpers Suçr. 1, 9, 12. विज्ञानेष्वपि चिन्तितानि MBh. 1, 8083. दुष्टस्य 12, 3845. व्यक्ताव्यक्तज्ञं SĪNENJAK. 2. घातम् KĪM. NĪRIS. 2, 7. प्रयोगं ÇĀK. 2. शास्त्रं Spr. 1037. Bhāg. P. 4, 2, 20. MĪK. P. 16, 35. SĪH. D. 158. PĀNĀT. 44, 17. 186, 11. लोचनं eine Erkenntnis durch's Auge SARYADARÇANAS. 29, 6. किं विज्ञानं विज्ञानासि auf welche Kunst (विज्ञान = शिल्प, कला H. 900. = कर्मण H. an. = कर्मन् Mnd.) verstehst du dich? KATHĪS. 12, 75. 52, 95. 98. fg. 79, 14. 83, 21. Wissenschaft von Etwas, Lehre Suçr. 4, 8, 10. 11, 3. Verz. d. Oxf. H. 308, a, 37. 44. b, 9. 10. 13. 36 u. s. w. profanes Wissen neben ज्ञान M. 9, 41. Bhāg. 3, 41. 7, 2. MBh. 14, 600. R. 4, 24, 16 (25, 16 GORR.). 3, 11, 12. KATHĪS. 77, 3. Bhāg. P. 3, 24, 17. 4, 1, 63. Ueber den Begriff विज्ञान bei den Buddhisten s. BURN. Intr. 488. 502. fg. 511. 636. fgg. Lot. de la b. l. 476. 512. fgg. WASSILJEW 102 u. s. w. SARYADARÇANAS. 19, 8. 20, 13. 22, 10. 23, 23. H. 233. Schol. अविज्ञानात् ohne es zu wissen, ohne es gewahr zu werden ÇAUNAKA in Z. f. vgl. Spr. I, 442. M. 2, 220. MBh. 5, 5448. HARIV. 3687. R. 4, 57, 21. छ^o keine Kenntnis von Etwas habend KATHĪS. 24, 61. — b) die Fähigkeit der Erkenntnis, richtiges Urtheil: दुःखोपकृतविज्ञाना MBh. 11, 742. कृतविज्ञानबुद्धि R. GORR. 1, 65, 13. विज्ञानं हि मम धष्टम् 3, 75, 44. बुद्धिर्विज्ञानं 4, 1, 22. ० संपन्न 34, 27. VARĪH. BṚH. S. 78, 13. सु^o adj. 4622. das Organ der Erkenntnis, = मनस् Bhāg. P. 11, 28, 20. — c) das Verstehen unter Etwas, das Halten für, das Erkennen als, das Annehmen P. 8, 4, 120, VĀRTI. 3. 8, 2, 48, VĀRTI. 2. Schol. zu 6, 1, 121 (im 2ten Theile) und 8,

2, 62. Bhāg. P. 3, 9, 28. — 2) m. N. pr. eines Sādharma HARIV. 11536 nach der Lesart der neueren Ausg., विधान die ältere. — Vgl. धर्म, दुर्विज्ञान, रथ.

विज्ञानक = विज्ञान 1): ब्रह्मविज्ञानकमुद्रादि: Verz. d. Oxf. H. 259, a, 5.

विज्ञानकन्द m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 260, b, No. 628.

विज्ञानकाय m. Titel eines buddh. Werkes BURN. Intr. 448. TĪKAR. 296.

विज्ञानकेवल adj. = विज्ञानाकल SARYADARÇANAS. 86, 5.

विज्ञानकौमुदी f. N. pr. einer buddh. Frau Verz. d. Oxf. H. 71, a, 15.

विज्ञानता f. = विज्ञान Kenntniss: शास्त्रेषु Spr. 4262.

विज्ञानदेशन m. ein Buddha H. c. 79.

विज्ञानपति m. Herr der Erkenntnis TAITT. Up. 1, 6, 2.

विज्ञानपाद m. Bein. Vjāsa's ÇABDĀTHAK. bei WILSON.

विज्ञानभट्टारक m. N. pr. eines Gelehrten HALL 198.

विज्ञानभित्तु m. N. pr. eines Gelehrten, = विज्ञानपति HALL 2. 4. 7. 8. 10. fgg. 92. Verz. d. Oxf. H. 238, a.

विज्ञानभैरव Titel eines Werkes HALL 197.

विज्ञानमय (von विज्ञान) adj. aus Erkenntnis gebildet, — bestehend ÇAT. Br. 14, 5, 2, 16. 7, 2, 7. 2, 6. MUND. Up. 3, 2, 7. TAITT. Up. 2, 4. 5. 8. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 49. Bhāg. P. 11, 29, 38. KATHĪS. 50, 207.

विज्ञानमातृक adj. dessen Mutter die Erkenntnis ist; m. ein Buddha H. 238.

विज्ञानपति m. N. pr. = विज्ञानभित्तु HALL 2. 10. 92.

विज्ञानयोगिन् m. N. pr. = विज्ञानेश्वर COLBR. Misc. Ess. I, 103.

विज्ञानललित Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 341, b, N.

विज्ञानवत् (von विज्ञान) adj. mit Erkenntnis ausgestattet KĪND. Up. 7, 8, 1. KATHĪS. 3, 6. MAITRUP. 6, 5. 13. ÇAMK. zu KĪND. Up. S. 3. KATHĪS. 41, 10. 45, 399. LIA. III, 390. छ^o KATHĪS. 3, 5.

विज्ञानवाद m. die Theorie (der Jogākāra), nach der nur die Erkenntnis Realität hat (nicht die Objecte der Aussenwelt), Verz. d. Oxf. H. 259, b, 6. 7.

विज्ञानवादिन् adj. der da behauptet, dass nur die Erkenntnis Realität habe (nicht die Objecte der Aussenwelt), ein Jogākāra WASSILJEW 289. ० वादिनय SARYADARÇANAS. 19, 18. ० वादिवाद 117, 4.

विज्ञानाकल adj. bei den Çaiva (eine Einzelseele) an der nur noch mlt haftet SARYADARÇANAS. 85, 12. 14. fg. 86, 12. — Vgl. विज्ञानकेवल.

विज्ञानाचार्य m. N. pr. eines Lehrers GILD. Bibl. 411. Verz. d. Oxf. H. 232, a, No. 562.

विज्ञानानस्यायतन n. N. einer buddhistischen Welt BURN. in Lot. de la b. l. 812.

विज्ञानामृत n. Titel eines Commentars HALL 92.

विज्ञानिक adj. angeblich = विज्ञ BṚH. zu AK. 3, 1, 4 nach ÇKDn. — Vgl. वैज्ञानिक.

विज्ञानिता (von विज्ञानिन्) f. Kennerschaft, das Verirantsein: सर्वं KĪM. NĪRIS. 8, 9.

विज्ञानिन् (von विज्ञान) adj. Wissen von Etwas habend, mit Wissen verfahren: यदि राक्षा कृता धेनुरियं विज्ञानिता सता MĪK. P. 112, 16. sich auf eine Kunst verstehend KATHĪS. 30, 104. 79, 9. 12. 15. एवं 83,

३५. ज्ञानिविज्ञानिनी Vrt. in L.A. (III) 31, 19.

विज्ञानीय (wie oben) am Ende eines comp. die Lehre von — behandelt Suçr. 1, 48, 2. विष् 2, 281, 9. 306, 16. 307, 12. Verz. d. Oxf. H. 304, a, 2. 7. 8. 11. 23. 36. 308, b, 2. 7. 308, a, 12.

विज्ञानेष्टर m. N. pr. eines Gelehrten Gild. Bibl. 459. fgg. Verz. d. B. H. No. 1028. 1128. 1403. Verz. d. Oxf. H. 262, b, No. 632. 279, a, 48. 356, a, No. 842. fgg. Hall 175. 177. 183. 192.

विज्ञापन (vom caus. von 1. ज्ञा mit वि) n. eine Mittheilung —, ein Gesuch, das ein Niederer an einen Höheren richtet, Kathās. 31, 88. 103, 127. कृत° adj. 27, 80. f. छा dass. Ragh. 17, 40. Kumāras. 7, 98.

विज्ञापनीय (wie oben) adj. 1) mitzutheilen, zu melden: (तव) क्रियानिह वा अर्थविशेषो विज्ञापनीयः स्यात् Bhāg. P. 6, 9, 41. — 2) dem (von einem Niedereren) eine Mittheilung zu machen ist: तया पुनरपि विशङ्कमद्यैव राजा विज्ञापनीयो देव u. s. w. इति Daçak. 86, 9. fgg.

विज्ञाप्य (wie oben) adj. 1) mitzutheilen, zu melden: विज्ञाप्यं कुरु मे MBh. 6, 2965. श्रूयतां मम विज्ञाप्यम् Hariv. 4810. 10064. 10547. R. 4, 35, 21. 6, 33, 20. 7, 36, 54. 59, 2, 27. 3, 11. Prabh. 31, 4. Bhāg. P. 6, 16, 46. 2, 6, 14. Pāñāt. 19, 6. 10. ed. orn. 53, 18. 56, 25. — 2) dem (von einem Niedereren) eine Mittheilung zu machen ist: घवश्यं तु मया सर्वं विज्ञाप्यस्त्वं नराधिप ich muss dir Alles mittheilen MBh. 7, 4247. तौ हि दुःखार्तो विज्ञाप्यौ वचनादि मे 9, 3599. 14, 2568. R. Gonn. 1, 80, 21. 2, 58, 17. 20. 49, 82. 5, 66, 25. Kathās. 121, 263.

विज्ञाय (von 1. ज्ञा mit वि) adj. s. वल°.

विज्ञेय (wie oben) adj. 1) zu erkennen, erkennbar Çat. Br. 14, 7, 1, 30. 3, 23. Māṇḍ. Up. 7. Bhāg. P. 10, 80, 31. Sarvadarçanas. 73, 1. विज्ञेयमनुमेयमिति सेयं विरुद्धा भाषा 22, 11. विज्ञेयानुमेयवाद् 13. MBh. 12, 3540. आगमिष्याम्यर्क्षं शृङ्गी विज्ञेयस्तेन 3, 12778. R. 4, 1, 31. रक्षैः परुषेष्टैराः श्मश्रुभिरत्यैश्च विज्ञेयाः Varāṇ. Bṛh. S. 68, 57. स्वस्तिक° R. 2, 89, 12. fg. रूतविज्ञेयसारसाः 3, 22, 23. Ragh. 4, 62. परमविज्ञेयः सतां धर्मः Spr. 5284. सु° Kāthop. 1, 31. अ° M. 1, 5, 12, 29. Bhāg. 13, 15. — 2) was man zu wissen hat: शतं चेवात्र विज्ञेयं श्लोकाः पञ्चाशदेव तु so v. a. man wisse, dass R. Gonn. 1, 4, 60. फलकुमुमसंप्रवृद्धं वनस्पतीनां विलोक्य विज्ञेयम्। सुलभत्वं द्रव्याणाम् Varāṇ. Bṛh. S. 29, 1. तेषां निष्ठा तु विज्ञेया विद्वद्भिः सप्तमे पदे M. 8, 227. इत उर्थं वक्ष्यमाणाः प्रत्यया भूतकालिके धात्वर्थे विज्ञेयाः Schol. zu P. 3, 2, 84. — 3) zu erkennen —, anzusehen als, zu halten für: स ब्रह्मेति विज्ञेयः Kaush. Up. 1, 7. वालामिश्रशतभागस्य शतधा कल्पितस्य च। भागो जीवः स विज्ञेयः Çvetāçv. Up. 5, 9. सुतिस्तु वेदो विज्ञेयः M. 2, 10, 81. स विज्ञेयो जितेन्द्रियः 98. 171. 8, 133. Jāñ. 1, 95. MBh. 2, 2122. Hariv. 9970. R. 5, 77, 12. 86, 18. Spr. 809 (II). उन्मत्त इति विज्ञेयः 1801, v. 1. (II). 4811. Çaut. 2. 36. Bhāṇ. beim Schol. zu Çik. 9, 6. Varāṇ. Bṛh. S. 3, 47, 11, 15, 14, 16. Bhāg. P. 3, 11, 1. — Vgl. दुर्विज्ञेय, भाग°.

विज्ञ्य (2. वि + 3. ज्ञा) adj. nicht bezehnt: धनुस् VS. 16, 10. विज्ञ्यं कृत्वा मरुदनुः R. 3, 6, 10. Bhāg. P. 5, 2, 7. — Vgl. विज्ञाणस्य und मज्ज.

विज्वर (2. वि + 3. ज्वर) adj. (f. छा) 1) fieberfrei Kathās. 71, 125. — 2) frei von Seelenschmerz, wohlgemuth, guter Dinge MBh. 3, 16472. 16917. 5, 271. 8, 1869. R. 1, 4, 84 (89 Gonn.). 46, 14. R. Gonn. 4, 46, 85. 7, 6, 21. 81, 14. Riā-Tan. 8, 2003. Bhāg. P. 3, 14, 18. 6, 13, 1. 9, 5, 10. fg. — Statt विज्वरा ज्वरया त्यक्ता Hariv. 10918 liest die neuere Ausg. richtig वि-

जराय जरा त्यक्ता.

विज्ञामर n. das Wissen im Auge Çabbāṭṭhak. bei Wilson und ÇKDr. ohne Angabe einer best. Autorität. विज्ञामर Wilson in der 2ten Aufl. विज्ञोली f. = पङ्क्ति, आवली Reihe u. s. w. Trik. 2, 4, 1.

विट् वेति Dātup. 9, 29 (शब्दे). = विट् Vop. in Dātup. 9, 30.

विट m. AK. 3, 6, 2, 17. 1) = पिङ्ग Trik. 3, 1, 6. 3, 104. H. 331. an. 2, 98. fg. Med. 1. 27. Hīn. 228. = वातपुत्र 139. = वेष्ट्यापति Halās. 2, 227. ein leichtsinniger Geselle, ein Schwindler Kathās. 6, 51. 54. 32, 167. Prabh. 36, 9. in der Umgebung eines leichtsinnigen Frauenzimmers so v. a. Galan, Hurenjäger Bhāṇ. Nijāç. 18, 16. 96. 34, 105. Daçak. 2, 8. 2, 44. 49. Sām. D. 21, 4. 50, 1. 77. fg. 85. 512. fg. Prātāpar. 5, a, 7. 20, a, 6. Māññ. 11, 4. Spr. 918. 1406. 5219. 5336. Çiç. 4, 44. Daçak. 61, 6. Pāñāt. 186, 1. 199, 9. Vrt. in L.A. (III) 20, 12. in der Umgebung eines Fürsten so v. a. Schranke, Schmarotzer, Speichellecker Māññ. 9, 16. fgg. 67, 17. Spr. 726. 1593 (II). 2522. 2760. 4675. Riā-Tan. 1, 388. fg. 2, 67. 3, 153. 4, 662. 667. 5, 202. 231. 367. 376. 400. 6, 153. 155. 158. 167. 224. Māññ. P. 68, 26. Am Ende eines comp. als tadelnder Ausdruck gaṇa खमूच्यादि zu P. 2, 1, 53. — 2) Maus Trik. 3, 3, 104. H. an. Med. Hīn. 228. — 3) Acacia Catechu Willd. (s. छदिर्) diess. — 4) Orangenbaum Çabbam. im ÇKDr. — 5) eine Art Salz (s. विड) Trik. H. an. Med. Hīn. — 6) N. pr. eines Berges diess. — 7) = प्रांचलोत् (I) Trik. — 8) = विटप Bhāṇ. im Dvirūpak. nach ÇKDr.

विटक m. pl. N. pr. einer Völkerschaft, wohl = लम्पाक Varāṇ. Bṛh. S. 16, 2.

विटङ्क m. n. gaṇa अर्थचादि zu P. 2, 4, 31. 1) Taubenhans, Vogelhaus AK. 2, 2, 15. H. 1010. Halās. 2, 148. R. 2, 80, 20. R. Gonn. 2, 87, 23. Çiç. 3, 55. Bhāg. P. 9, 10, 17 (am Ende eines adj. comp. f. छा). तोरणविटङ्कस्थं कनूमत्तम् 5, 39, 19. शाखाविटङ्केर्वृक्षाणां क्रियमाणैरितस्ततः Hariv. 3538. (रथोत्तमम्) मसारगत्त्वर्कमप्येविटङ्केर्विभूषितम् MBh. 12, 1585 nach einer von Nilak. erwähnten Variante. मसारणविटङ्कवत् (भारतकुम्भ) 1, 88. — 2) die höchste Spitze; im Prakrit: मकीर्णविटङ्को Mālatī. 166, 2. — 3) Verzierung, Schmuck: धलकविटङ्ककोपेल (= धलकालंकूपेल Comm.) Bhāg. P. 10, 33, 16. परार्थकेयूरपुष्पध्वजविटङ्कवेषां (विटङ्क = सुन्दर Comm.) 3, 15, 27. — 4) धङ्क° Bhāg. P. 5, 2, 10 nach dem Comm. = नितम्ब.

विटङ्कक m. n. = विटङ्क 1) Çabbam. im ÇKDr.

विटङ्कपुर n. N. pr. einer Stadt Kathās. 25, 35. 38. 26, 115. 82, 16.

विटङ्कित adj. in den zwei unter टङ्क mit वि aufgeführten Stellen ist nach genauerer Erwägung doch auf विटङ्क zurückzuführen; der Comm. erklärt das Wort an der ersten Stelle durch धलकृत, an der zweiten durch शोभित, also verziert, geschmückt.

विटप Uṇādis. 3, 145. m. n. gaṇa अर्थचादि zu P. 2, 4, 31. Trik. 3, 3, 14. Siddh. K. 249, a, 12. 1) m. n. (das n. nicht zu belegen) Ast, Zweig, Ranke; = विस्तार AK. 2, 4, 2, 14. H. 1124. an. 3, 446. Med. p. 22. Halās. 2, 26. = शाखा H. an. Med. = पक्षव Trik. 3, 3, 279. H. an. Med. मरुदनुर्विष्टः MBh. 1, 2850. कृत्वाणां विटपेषु 3, 11586. मस्कन्धविटपे-रुमैः 16391. 4, 514. R. 4, 18, 23. विटप, शाखा, मङ्कुर MBh. 12, 9113. R. 3, 79, 7. 5, 20, 21. Ragh. 8, 46. Kumāras. 6, 41. Çik. 31. Vikr. 59, 2. Çiç. 4,

48. 56. DAÇAK. 201, 1. 2. SİN. D. 50, 1. BİLE. P. 4, 6, 32. 25, 15. 3, 2, 4. 16, 12. 17, 13. 24, 10. 7, 2, 9. कुमुद° Spr. 3195. बाहुभिर्विटाकारिः RASH. 10, 11. Spr. 217 (II). 2780. विस्फुरद्° BİLE. P. 3, 2, 15. भुक्ति° 5, 9, 19. Am Ende eines adj. comp. f. छा VIKR. 27. — 2) m. n. (das n. nicht zu belegen) Busch, Strauch AK. 3, 4, 29, 123. TRİK. H. 1120. H. an. MED. HALİ. 2, 25. वनं सवत्तविटपम् MBH. 1, 5882. R. 2, 52, 95 (32 GORR.). MĀRĪ. 92, 13. KĪM. NĪR. 14, 31. R. 1, 34. ÇİK. 33, 1. VANİ. BĀN. S. 19, 30. 54, 49. 95, 13. BĀN. 3, 7. GİR. 7, 28. PANĒAT. 184, 21. — 3) m. *Calotropis gigantea* (आदित्यपत्र) RĪĀN. im ÇKDr. — 4) n. der Raum zwischen Scham und Oberschenkel, Perinaeum H. 613. SUG. 1, 345, 17. 346, 12. वङ्गणवृषणपोरसरे विटपं नाम 348, 21. 349, 3. 4. — 5) m. N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. — 6) m. = षिङ्ग d. i. = विट 1) TRİK. H. an. = विटाधिप MED. — Vgl. प्रतिविटपम्, वैटप und उलप.

विटपशम् (von विटप) adv. in Zweige, nach Zweigen: वेददुमं विटपशो विभजिष्यति स्म BİLE. P. 2, 7, 36.

विटपिन् (wie oben) 1) adj. mit Aesten —, mit Zweigen versehen: वृत्त (daneben शाखिन्) MBH. 1, 1775. — 2) m. a) Baum AK. 2, 4, 4, 5. 3, 4, 25, 171. H. 1114. HALİ. 2, 22. R. 2, 97, 19. ÇİK. ed. C. 8, 9. KATHİ. 73, 27. Spr. 1094. 4055. 4869. LA. (III) 89, 17. BİLE. P. 5, 2, 4. 17, 13. 24, 10. — b) *Ficus indica* RĪĀN. im ÇKDr. — Vgl. कल्प°.

विटप्रिय m. eine Art Jasmin (मुद्गरवृत्त) RĪĀN. im ÇKDr.

विटभूत m. N. pr. eines Asura MBH. 2, 367.

विटमालिक m. ein best. Mineral H. 1055.

विटलवण n. = विडवण ÇKDr. ohne Angabe einer best. Aut.

विटि f. gelber Sandel ÇANDAM. im ÇKDr.

वितिकण्ठीरव (so im Index) m. N. pr. des Vaters des Grammatikers Varadarāja Verz. d. Oxf. H. 166, a, 23.

विट् am Ende eines adj. comp. = विष् Schmutz, Unreinigkeit, faeces: कर्पा° SUG. 2, 368, 13. — Vgl. भिन्न°.

विटारिका (3. विष् + का°) f. ein best. Vogel BĀRĪP. im ÇKDr. — Vgl. विटारिका.

विटूल (2. विष् + कुल) n. das Haus eines Vaiçja ĀÇV. ÇA. 2, 2, 1.

विट्टारि (3. विष् + ख°) m. *Vachellia farnesiana* W. u. A. AK. 2, 4, 3, 30.

विट्टर (3. विष् + चर) m. Hausschwein AK. 2, 10, 23. H. 1281.

विटूल, विटूलदीक्षित, °भट्ट, विटूलाचार्य, विटूलेश्वर und विटूलोपाध्याय m. N. pr. verschiedener Gelehrten HALL 134. 145. 147. 150. 152. fgg. 174. 187. 200. 205. fgg. COLEBR. Misc. Ess. II, 41. Verz. d. Oxf. H. 161, No. 355. 341, a, No. 798. 384, a, No. 473. विठल, विटूल und विटूल Verz. d. B. H. No. 692. 734. 738. 1168. 1346. विठल, विटूल ist eine Form Viṣṇu's, unter welcher er im Dekkhan, vorzüglich in Pundarpur, verehrt wird.

विट्पाय (2. विष् + प°) n. Waare, die ein Vaiçja zu verkaufen pflegt, M. 10, 85.

विट्पति (2. विष् + पति) 1) Herr des Volkes, Fürst MBH. 3, 10804. — 2) Haupt der Vaiçja: वैश्यः पठन्विट्पतिः स्यात् BİLE. P. 4, 23, 22. विशो पश्चादीनां वैश्यादीनां वा पतिः स्यात् Comm. — 3) Schwiegersohn GĀRĪ. im ÇKDr. M. 3, 148. Schol. zu KĪT. ÇA. 422, 1 v. u. 423, 1. — Vgl. विष्पति.

विट्टु (2. विष् + मूत्र) n. sg. die Vaiçja und Çādra R. GORR. 1, 6, 21.

विटूल (3. विष् + मूल) m. eine best. Form der Cholik SUG. 2, 463, 16.

विट्टु (3. विष् + मूत्र) m. Stockung der faeces SUG. 2, 428, 13.

विटारिका (3. विष् + सा°) m. ein best. Vogel, = कुणपी HĪ. 85. — Vgl. विटारिका.

विट्टारी f. dass. TRİK. 3, 3, 276.

विट्टु (?) adj. bad, vile WILSON.

विठर = वागिमन् UNĀDI. im SĀKSHIPTAS. nach ÇKDr.

विड्, वैडति (आक्रोशे) DMĀTUP. 9, 20, v. l. UNĀDI. 1, 120. — Vgl. बिट्, विट्.

विड n. eine Art Salz AK. 2, 9, 42. H. 942. SUG. 1, 33, 9. 157, 8. 226, 20. 2, 125, 15. °लवणा (vgl. विडवणा) 89, 13. masc. MBH. 13, 4365. Nach WILSON auch a part, a fracture, a bit (!).

विडगन्ध n. = विडवणा WILSON nach RATNAM. विडगन्ध ÇKDr. nach ders. Aut.

विडङ्ग UNĀDI. 1, 120. m. n. gaṇa अर्थवादि zu P. 2, 4, 31. 1) m. n. (n. wohl nur die Frucht) *Embellia Ribes* AK. 2, 4, 25. H. an. 3, 131. MED. g. 47. n. die Frucht, dem schwarzen Pfeffer ähnlich, ein Wurmmittel (vulgo वावडिंग) SUG. 1, 136, 15. 138, 17. 139, 5. 144, 12. 214, 19. 2, 70, 17. °सार 1, 161, 10. ÇĀRĪ. SĀH. 3, 13, 58. VANİ. BĀN. S. 55, 7. 15. 76, 3. auch विडङ्गा f. ÇKDr. nach BHĀVAP. — 2) adj. = अमिश्र H. an. MED.

विडम्ब (von उम्ब mit वि) 1) adj. Jmd nachahmend, Jmds Benehmen annehmend: नृ° BİLE. P. 10, 23, 37. 35, 6. — 2) m. a) Verspottung, Verhöhnung Spr. 2226. SİN. D. 261, 19. — b) Entweihung, Entwürdigung (einer Sache), z. B. eines Leichnams durch wilde Thiere, indem diese ihn fressen, VANİ. BĀN. 25 (23), 13.

विडम्बक (wie oben) nom. ag. Entweiher: आश्रमापसदा क्येते खल्व्वाश्रमविडम्बकाः BİLE. P. 7, 15, 39.

विडम्बन (wie oben) 1) nom. ag. Jmd nachahmend, Jmds Benehmen annehmend BİLE. P. 10, 70, 40. — 2) n. und f. छा nom. act. a) das Nachmachen, Nachhüffen, das Spielen einer Person, das dem Scheine nach Etwas Sein, das dem Scheine nach Annehmen einer Erscheinungsform; insbes. von einem Gotte, der menschliches Aussehen und Benehmen annimmt: तवेकमानस्य नृणां विडम्बनम् BİLE. P. 1, 8, 29. fg. मर्त्य° 3, 1, 42. 10, 3, 31. 23, 45. मो खेदपत्येतद्गस्य जन्मविडम्बनं यदमुदेवगेके 3, 2, 16. 9, 15. घट्टे विभूषणरितं विडम्बनम् 14, 28. 10, 84, 17. मायामत्स्य° 8, 24, 1. भेजे भीतिविडम्बनम् 10, 30, 28. तदत्यसविडम्बनम् 74, 3. 80, 45. वद कस्य कुले जन्म माययासुविडम्बनम् (so ist zu schreiben, d. i. मायया असु° und letzteres = असु + वि°) so. करे Verz. d. Oxf. H. 26, b, 17. fg. कुहते ऽर्थाविडम्बनम् so v. a. scheinbare, falsche Verehrung BİLE. P. 3, 29, 21. प्रीयते ऽमलया भक्त्या करिष्यद्विडम्बनम् alles Andere ist nur Schein, — Masks 7, 7, 52. अन्येष्वर्थकता मैत्री यावदर्थविडम्बनम् 10, 47, 6. MUIR, ST. IV, 319, N. 284. करोति विडम्बनाम् offt nach Spr. (II) 494. — b) Verspottung, Verhöhnung; Spott, Hohn; Schimpf: लभते विडम्बनम् erntet Spott ein Spr. (II) 453. प्राप्तं सर्वविडम्बनम् KATHİ. 41, 32. न विडम्बनशीलाकम् 81, 94. वेदेषु PANĒAT. 1, 2, 19. कृष्णानुयुक्तो विद्वान् लब्ध्वा च जन्म भारते । न भजेत्कृष्णपादाब्जं तदत्यसविडम्बनम् ॥ 2, 2, 65. अधुनापुत्रस्य जीवने विडम्बनम् Schimpf HIR. 99, 15. PRAB. 43, 13. विडम्बने कर्तुं Jmd (acc.) verspotten, verhöhnen BRAHMAVAIV. P. 2, 79. In

dieser Bed. häufig das f.: शर्मा: कुर्वन्ति नार्थं पार्थ काव्य विडम्बना MBh. 7, 2852. Mārk. 89, 11. इयं च ते ऽन्या पुरतो विडम्बना यत् u. s. w. Kumāras. 5, 70. Kathās. 94, 134. 115, 12. का वा पूषे विडम्बना 81, 94. ज-
रामे जीर्णरसं च मादृशो कुनोगत्तुवाव्यसने विडम्बना 103, 225. 104, 120.
विडम्बनायेति Spr. 2565. एतेषां सकाशाद्विडम्बनां प्राप्य मरिष्यसि
Pāṇāt. 220, 14. स प्राप नटस्येव विडम्बनाम् Rāga-Tar. 5, 207. विडम्बना
कुर्वन्ति Pāṇāt. 125, 25. तिस्रः पुंसो विडम्बनाः Spr. 1743. 5032. — c)
Entweihung, Entwürdigung (einer Sache): चार्वाधिष्ठानवन्नृत्पं नृत्यमन्य-
द्विडम्बनम् Mārk. P. 1, 86. असति त्वयि चारुणीमदः प्रमदानामधुना विड-
म्बना Kumāras. 4, 12. रत्नं जनघराणविडम्बनां मरुते Spr. 2078. तस्मात्कृ-
तं चरणपातविडम्बनाभिः (चरणपात als obj. aufzufassen) 3247. दंडुर्व-
न्दलघनं स्रोत्रषण्डस्य मकाविडम्बना Rāga-Tar. 8, 1576. प्रोक्तान्यथाक-
रणमस्य (des Betels) विडम्बनेव so v. a. Missbrauch Varāh. Bhṣ. 8, 77,
37. — Vgl. कु०.

विडम्बिन् (wie oben) adj. 1) nachmachend, den Schein von Etwas an-
nehmend: वृष्मा० Uttara. 91, 14 (118, 6). — 2) verspottend, verhöhrend
so v. a. übertreffend: वक्त्रं चन्द्रविडम्बि (Conj.) Spr. 2696. स्तनपुगलं
श्रीपालश्रीविडम्बि Vikramā. 31. नारीरमरस्त्रीविडम्बिनी: Kāvya. 3,
109. — 3) entweihend, entwürdigend, Unfug treibend mit Etwas: रुत०
so v. a. ein Charlatan von Astrolog Varāh. Bhṣ. 8, 2, 18.

विडम्ब्य (wie oben) n. ein Gegenstand des Spottes Bhāg. P. 10, 47, 12.
विडायतनीय (von 2. विष् + धायतन) adj. Bez. einer Vishṭuti Lāṭ. 5, 6, 7.
विडाल u. s. w. s. u. विडाल in den Nachträgen. विडाली f. eine best.
Pflanze, = विदारी Rāgan. im CKDr.

विडानक n. s. u. डी mit वि.

विडु m. AK. 2, 8, 2, 5 fehlerhaft für विडु.

विडुल m. bei Wilson und im CKDr. fehlerhaft für विडुल.

विडोऽसु m. Bein. Indra's AK. 4, 1, 2, 36. Çāk. 193, v. l. Als zwei
Worte in der Bed. der Vaiçja und sein Gewerbe Bhāg. P. 8, 5, 41.

विडोऽसु m. Bein. Indra's H. 171. Halā. 1, 54. Ragh. 3, 59. 14, 59.
Çāk. 193. विडोऽसामासनानि Çatr. 1, 27.

विडुन्ध (3. विष् + गन्ध) n. = विडुवण Ratnam. im CKDr. विडुगन्ध
Wilson nach ders. Aut.

विडुक् (3. विष् + प्रक्) m. Constipation Çāṅg. Saṁh. 4, 7, 70.

विडुत (3. विष् + घात) m. eine best. Harnkrankheit Çāṅg. Saṁh. 4, 7, 40.

विडु (3. विष् + ङ) adj. auf Mist wachsend Jāṇ. 1, 171.

विडुसिक् m. N. pr. eines Mannes Rāga-Tar. 8, 2457. 2817. 2862. 3000.

विडुन्ध (3. विष् + बन्ध) m. Stockung der faeces: स० Suçr. 2, 437, 16.

विडुङ्ग (3. विष् + भङ्ग) m. dünner Stuhlgang, Diarrhoe Suçr. 2, 228,
11. 279, 4.

विडुञ्ज (3. विष् + 4. भुञ्ज) adj. Excremente fressend: पत्तिन् M. 12, 56.
m. so v. a. Mistkäufer oder ein anderes von Mist sich nährendes Insect
Bhāg. P. 14, 27, 54.

विडुभेद (3. विष् + भेद) m. = विडुङ्ग Suçr. 2, 252, 17. 259, 4. 309, 20.

विडुभेदिन् (3. विष् + भे०) 1) adj. lazirend Suçr. 1, 224, 17. — 2) subst.
= विडुवण Aush. 48.

विडुभोऽसिन् adj. = विडुञ्ज Pāṇāt. 1, 10, 77.

विडुवण (3. विष् + ल०) n. ein best. Salz, = विड Ratnam. im CKDr.
VI. Theil.

विडुराक् (3. विष् + व०) m. Hauschwein Gāṭh. im CKDr. M. 8, 14.
19. 11, 154. Jāṇ. 1, 176.

विण्ड, विण्डयति (नित्याम्) Dhātup. 32, 116, v. 1.

विण्डूत्र (3. विष् + मूत्र) n. sg. und du. (dieses selten) Koth und Urin
M. 4, 48. 77. 109. 132. 5, 134. 11, 150. Verz. d. Oxf. H. 267, b, 3. 282, a,
22. fg. रेतो० n. sg. M. 4, 222.

वितंस m. = वीतंस Bhāg. zu AK. 2, 10, 26 nach CKDr.

वितण्ड m. 1) a sort of lock or bolt with three divisions or wards
Çandārthak. bei Wilson. — 2) Elephant Wilson. — वितण्डा s. des.

वितण्डक m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 266, b, 35.

वितण्डा f. AK. 3, 6, 2, 9. 1) Chitane in der Disputation, wobei der
Streitende seinen Gegner zu widerlegen bemüht ist, ohne dadurch für
seine Behauptung eine Stütze zu gewinnen, gaṇa कथादि zu P. 4, 4, 102.
H. an. 3, 186. Med. d. 36. fg. Hā. 228. Nāṭas. 1, 1, 1. 44. Sarvadarça-
nas. 114, 4. 5. Madhur. in Ind. St. 1, 18, 25. Prab. 111, 9. एवमेतन्न चा-
प्येवमेवं चेतनं चान्यथा। इत्युच्यते वस्तुतः वितण्डा वै परस्परम्॥ MBh.
2, 1310. 7, 3022. कुशास्त्राध्ययनेन वितण्डावादेन चाधीतवेदानां नाशनम्
Pāṇāçāñtend. 3, a, 4 (4, a, 5). ०त्वं n. Comm. zu Nāṭas. 1, 1, 1. — 2) Arum
Colocasia Lin., = शाकभिद् Triak. 3, 3, 116. = कच्चीशाक (so ist auch
in H. an. zu lesen) Med. H. an. — 3) = कर्वीरी H. an. Med. Hā.
— 4) = शिलाह्वय H. an. Med. — 5) = दर्वि Hā. — Vgl. वितण्डक.

वितत s. u. 1. तन् mit वि; davon ०त्वं n. grosser Umfang: देहस्य
Hariv. 12375 = Mārk. P. 47, 10 = VP. bei Muir, ST. IV, 32, 13.

वितताधर adj. dessen Opfer gerüstet ist AV. 9, 6, 27.

वितति (von 1. तन् mit वि) f. 1) Ausdehnung, Länge: वितप० Bhāg.
P. 5, 16, 13. — 2) Ausbreitung, Verbreitung: यशोवितत्यै Bhāg. P. 9, 10,
15. कस्यास्ति नाशो मनसो वितत्या durch Ausbreitung so v. a. durch
Überschreitung der Schranken Spr. (II) 1608. — 3) grosser Umfang,
Fülle, Menge: वंशवितति so v. a. Rohrdickicht Kin. 12, 45. प्रसून० Blü-
menstrauß Spr. (II) 1087. मेरु० Bhāg. P. 11, 8, 29.

वितत्करण (2. वि + तद् - क०) n. स्र० bei den ekstatischen Paçupata
das Verrichten allgemein für unziemlich geltender, ihnen aber anders
erscheinender Handlungen: कार्याकार्यविवेकविकलस्येव लोकनिन्दि-
कर्मकरणमवितत्करणम् Sarvadarçanas. 78, 13. fg. — Vgl. वितद्वाषण.

वितत्य m. N. pr. eines Sohnes des Vihavja MBh. 13, 2001.

वितथ (2. वि + तथा) 1) adj. (f. घ्रा) a) unwahr, falsch AK. 4, 1, 5, 22.
3, 5, 15. H. 265. Halā. 1, 144. यः प्रसं वितथं ब्रूयात् M. 8, 94. साह्य 118.
Jāṇ. 2, 53. प्रतिज्ञा MBh. 1, 6842. R. 6, 85, 9. प्रमाण 2, 116, 47. वाच् Ragh.
9, 8. Bhāg. P. 4, 15, 22. प्रोति Spr. (II) 1162. ०वादिन् Unwahrheit redend
Kathās. 26, 96. 31, 83. वितथाभिनिवेश M. 12, 5. Jāṇ. 3, 134. वितथेन
falsch M. 8, 273. स्र० (s. auch des.) nicht unwahr, ganz wahr, richtig
MBh. 12, 4010. R. 5, 31, 15. Ragh. 5, 26. 15, 95. Mālav. 9, 16. Varāh. Bhṣ.
8, 1, 2. वार्ता (so v. a. ehrlich) 19, 11. Bhāg. P. 5, 3, 17. 8, 17, 22. Mārk. P.
15, 81. तद्वितथमवादीर्यन्मम प्रियेति Sām. D. 43, 9. इत्यवितथं वदन् Ka-
thās. 24, 162. ०संस्कृतप्रभाषिन् richtig Suçr. 2, 532, 4. घ्राणमवितथो कर्
so v. a. erfüllen Spr. 745, v. l. स्रवितथेन der Wahrheit gemäss MBh. 5
1692. स्रवितथम् dass. 3, 11946. R. 4, 2, 37. Kathās. 28, 191. — b) un-
nützlich, vergeblich: घ्राण MBh. 8, 1062. पुत्रसन्मन् Hariv. 1730. घ्राणा R.

2,75,35. प्रयत्न RAGH. 2,42. 7,14. इच्छा KATHA. 45,398. BHĀG. P. 6,10, 29. 7,2,48. 9,20,35. 89. तद्वितथं कुर्यात् so v. a. annulliren M. 9,88. अ० nicht vergeblich: ०क्रिय (zu schreiben तथावि०) R. 2,47,5. अवित्रित्येति BHĀG. P. 5,18,6. 8,7,8. अतिवितथ Gīt. 7,5. — 2) m. a) N. pr. eines Sohnes des Bharadvāja HARIV. 1730. fgg. Beim. Bharadvāja's VP. 449. BHĀG. P. 9,21,1. — b) N. eines mythischen Wesens, dem bei der Eintheilung eines Hauses in Felder ein best. Platz gehört, VARĀH. BHṢ. S. 53,44. 53. 63.

वितथता (von वितथ) f. Unwahrheit, Falschheit: ०ता गम् zur Lüge werden HARIV. 7326.

वितथीकर (वितथ + 1. कर) unnütz machen, vereiteln KUMĀRAS. 6, 72. आशाम् MBH. 3,3923. 14,2003.

वितद्वापण (2. वि + तद् - भा०) n. अ० bei den okstatistischen Pācupata das Reden von allgemein für Unsinn geltenden, ihnen aber anders erscheinenden Worten: व्याकृतापार्थकादिशब्देच्चारणमवितद्वापणम् SARVADARĢANAS. 78,14. fgg. — Vgl. वितत्करण.

वितर्कु f. N. pr. eines Flusses UGĀVAL. zu UNĀDIS. 4,102.

वितन s. आकृतिना.

वितनितर (von 1. तन् mit वि) nom. ag. Verbreiter: पशो० BHĀG. P. 4,12,20.

वितनु (2. वि + तनु) adj. 1) überaus schmal MBH. 13,1849 (वितन्वी f.). — 2) körperlos KĀVYĀD. 3,60. m. der körperlose Gott d. i. der Liebesgott Gīt. 10,10. — 3) ohne Wesenheit TS. 6,6,8,2.

वितत्तसाय्य (von तन् mit वि) adj. zu schütteln, in rasche Bewegung zu bringen: समत्सु RV. 6,18,6. भैर० 45,13. यज्ञः 8,6,22. 87,11.

वितल्ली (2. वि + त०) f. (nom. ०स्) eine verstimmte Saite (= विषम-वद्धा त० MALLIN.) KUMĀRAS. 1,46.

वितमस् (2. वि + त०) adj. frei von Finsterniss, nicht verdunkelt, licht MBH. 3,11869. RAGH. 9,16.

वितमस्क adj. (f. आ) dass. MBH. 12,11391. 13,4874. VARĀH. BHṢ. S. 5,51. 30,10. Schol. zu NAISH. 22,56.

वितर (von 1. तर mit वि) adj. weiter führend: ein Pfad ÇAT. Bṛ. 14,7,2,11.

वितरण (wie oben) n. 1) das Weiterleiten, Uebertragen: द्रोषावितरण Suçr. 1,285,12. — 2) das Spenden, Spende AK. 2,7,29. H. 386. HALĀJ. 2,264. वितनेन किं वितरणं यदि नास्ति Spr. 2791. जलमुचि — वितरण-विमुखे 4064. 4103. वरविभवभूषा वितरणम् 4323. सज्जने वितरणौ: Verz. d. Oxf. H. 127,b, No. 228. प्रियवितरणौ: durch Geschenke des Geliebten KĀNDOM. 92. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7,0, Çl. 17.

वितरणाचार्य m. N. pr. eines Lehrers WILSON, Sel. Works I, 201.

वितरम् (von 2. वि mit dem suff. des compar.) adv. weiter, ferner (von Raum und Zeit) NIA. 8,9. भद्रा समुषा वितरं व्युच्छ RV. 1,123,11. 124, 5,2,33,2. वितरं वि क्रमस्व 4,18,11. रोदसी वितरं वि प्रभायत् 5,29,4. 6,1,11. 10,110,4.

वितराम् (wie oben) adv. weiter weg ÇAT. Bṛ. 1,4,2,23.

वितर्क (von तर्क mit वि) m. 1) Vermuthung: यो तो कुमारविष का-त्तिकेयो दावक्षिनेपाविति मे वितर्कः MBH. 1,7083. KUMĀRAS. 1,41. VA- RĀH. BHṢ. S. 74,5. MĀLATĪM. 20,3. मां वितर्कैर्बहुभिर्वृतम् R. 4,61,21. ब- हुवितर्कमभ्यस्तं प्रविष्य KATHA. 28,190. बहुकुर्वन्वितर्कान् 52,219.

इत्यनेकवितर्कैषव्याकुलः 87,12. वितर्कपदवी नैव समारोहति PRAB. 116, 9. RĪGĀ-TAR. 6,82. इन्दोर्वितर्कात् weil er den Mond darin vermuthete Spr. 2013. — 2) ein auftauchender Zweifel JOGAS. 1,17. SARVADARĢANAS. 164,22. BHĀG. P. 6,9,35. संगमवितर्कवितर्के (st. dessen ०विकल्पे Spr. 3101) VET. in LA. (III) 21,1. = संशय H. an. 3,98. MED. k. 157. HALĀJ. 4, 6. हुं वितर्के 8,90. AK. 3,4,22(28),8. 14. eine fragliche Sache: वितर्का हिंसाद्यः JOGAS. 2,34. 33. — 3) das Hinundherüberlegen, Erwägung: = ऊह H. 322. H. an. MED. संदेहात्कल्पनान्यत्र वितर्कः परिकीर्तितः PRATĀPAR. 54, b, 5. SĀH. D. 169. 74,16 (= तर्क 202). 237. Verz. d. Oxf. H. 208,b,8. कस्मै प्रदेयेति मकान्वितर्कः Spr. 966. 1047 (II). 3321. वितर्कः सम्भूतेषां त्रिष्वधीशेषु को महान् BHĀG. P. 10,80,1. WASSILJEV 251. 256. — 4) N. pr. eines Sohnes des Dhṛtarāṣṭra MBH. 1,3747. — Vgl. दु- र्वितर्क, निर्वितर्क, स०.

वितर्कण n. = वितर्क ÇABDAR. im ÇKDR.

वितर्कवत् (von वितर्क) adj. eine Erwägung enthaltend: रूपं वाक्यं वितर्कवत् DAÇAR. 1,36 = SĀH. D. 367.

वितर्क्य (von तर्क mit वि) adj. in Betracht zu ziehen, zu erwägen BHĀG. P. 2,4,19. — Vgl. दुर्वितर्क्य.

वितर्तुर्म (vom intens. von 1. तर mit वि) absol. abwechselnd RV. 1,102,2.

वितर्दि f. eine Terrasse im Hofe eines Hauses zum Aufenthalt und Lustwandeln AK. 2,2,15. H. 1004. R. ed. GORM. 2,12,32. R. ed. Bomb. 2,80,20, v. l. im Comm. ÇIÇ. 3,55. वितर्दि f. ÇABDAR. im ÇKDR.

वितर्दिका f. dass. HALĀJ. 2,144. RĪGĀ-TAR. 8,2685.

वितर्दि f. dass. ÇKDR. angeblich nach AK. वितर्द्वी f. BHAR. zu AK. nach ÇKDR. वितर्द्विका f. ÇABDAR. im ÇKDR.

वितल (2. वि + तल) n. N. einer der sieben Unterwelten ĀRUM. UP. in Ind. St. 2,178. VP. 204. BHĀG. P. 2,1,27. 3,40. 5,24,7. 17. Verz. d. Oxf. H. 74,a,45. 231,a,24. PAÑĒAR. 2,2,45. fgg. VEDĀNTAR. (Allah.) No. 70.

1. वितस्त partic. zur Erklärung von वैतस. वैतसो वितस्तं भवति NIA. 3,21. उपनीषां (also auf तम् zurückgeführt) तद्वति प्रागनुस्मरणात्स्त्रि- यः DURGĀ.

2. वितस्त = वितस्ति in त्रिवितस्ते adj. TBR. 1,5,40,1.

वितस्तदत्त (वितस्ता + दत्त: vgl. P. 6,3,63) m. N. pr. eines buddhisti- schen Kaufmanns KATHA. 27,15.

वितस्ता (nach ÇĀNT. 3,8 auch वितस्ता) f. N. pr. eines Flusses, Hy- daspes der Griechen, Bihār heut zu Tage, RV. 10,75,5. NIA. 9,26. MBH. 2,372. 3,5031. 12910. 6,324 (VP. 181). 8,2055. 13,1694. HARIV. 9512. Suçr. 2,169,4. VARĀH. BHṢ. S. 10,27. PRĀJACĪTTEND. 11,b,4. KATHA. 27, 10,37,54. धत्ते नाम वितस्तेति वदन्ती यत्र जङ्गवी 39,37. 63,55. RĪGĀ- TAR. 1,103. 163. fgg. 4,391. 5,88. fgg. नीलजा सरित् 91. 271. 6,305. BHĀG. P. 5,9,18. MĀR. P. 57,17. 74,6. Verz. d. Oxf. H. 348,b, No. 818. Davon nom' abstr. ०त्व n. RĪGĀ-TAR. 1,29.

वितस्ताद्य (वितस्ता + आद्या) n. N. pr. der Behausung des Schlan- gendāmons Takshaka in Kāçmīra: काश्मीरेष्वेव नागस्य भवनं तल- कस्य । वितस्ताद्यमिति द्यातम् MBH. 3,5082.

वितस्ताद्रि m. N. pr. eines Berges RĪGĀ-TAR. 1,102.

वितस्तापुरी f. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 239,a,28.

वितस्ति (wohl von 1. तन् mit वि) UNĀDIS. 4,181 (oxyt.). m. f. (das

m. nicht zu belegen) *Spanne*, als Maass verschieden definiert: *wirkliche Spannweite; Länge vom Handgelenk bis zur Fingerspitze*; zwölf Añguli AK. 2,6,2,35. 3,4,2,7. TRIK. 2,2,3. H. 393. HALĀJ. 2,383. HIOURN-TSANG I, 60. ÇAT. BR. 10,2,2,3. S. 11. 14. ĀÇV. GRHJ. 4,1,11. KAUC. 85. KARANAYŪHA in Ind. St. 3,280. MAHĀNĀR. UP. ebend. 2,92. VARĀH. BRH. S. 26,9. RĪĠĀ-TAR. 4,600. MĀRK. P. 49,38. fg. BHĀG. P. 2,6,15. PAÑĀKAR. 3,12,3. Verz. d. Oxf. H. 93,b, N. Accent eines auf वि° ausgehenden comp. mit vorangehendem Zahlworte P. 6,2,31.

वितान (von 1. तन् mit वि) 1) m. n. *Ausbreitung, Ausdehnung, grosser Umfang* AK. 3,4,28,116. H. an. 3,414. MED. n. 130. HALĀJ. 5,62. इग्-देतद्भुतवितानम् NILAK. 178. लता° so v. a. *ein Netz von Schlängpflanzen* R. GORR. 2,56,15. 20. 87,9. 3,21,13. 5,4,4. 17,10. VARĀH. BRH. S. 27,8. Verz. d. Oxf. H. 187, b, No. 428, Z. 15. वृक्षी° dass. ÇIC. 11,28. विपिन° *ein dichter Wald* Glt. 5,5. Menge, Fülle, Masse: श्वेतस्त्रा° R. 5,14,1. 3. दिनकरस्य भासाम् ÇIC. 11,42. अम्बुमुचं वितानैः 4,2. मेघ° Spr. 2072. क्लात्ति° so v. a. *grosse Abspannung* 1769. परिपूरितमुरतं° *die mannichfaltigen Arten von Liebesgenuss* Glt. 2,16. — 2) m. *Ausbreitung d. h. gesonderte Aufstellung der drei heiligen Feuer: diese Feuer selbst* Ind. St. 9,216. ĀÇV. ÇR. 1,1,1. KĀTJ. ÇR. 25,7,15. PĀR. GRHJ. 3,8. ĠĀMĀLA bei KULL. zu M. 5,84. यथावितानम् KAUC. 137. Als Devatā im SV. Ind. St. 3,236,b. — 3) m. n. *das in's-Werk-Setzen, Ausführung, Entwicklung, Entfaltung*: लोक° BHĀG. P. 3,26,52. यज्ञस्य च वितानानि 7,30. यज्ञ° 1,17,33. 3,1,33. उह्गार्हमेध° 5,11,2. नानाकर्म° 3,9,34. भक्ति° 25,31. योग° 5,22,4. वेदवितानमूर्ति वेदेवितन्यते स्तूयते मूर्तिर्यस्य Comm.) 3,13,26. — 4) m. n. *Opferhandlung* AK. H. 820. H. an. MED. HALĀJ. 2,259. 5,62. MBH. 5,1282. 13,7374. उत्तमवितानपात्रिन् ÇIC. 14,10. BHĀG. P. 2,1,37. 3,16,8. वितानाणि 10,69,24. 74,54. 83,39. — 5) m. n. *Traghimmel, Baldachin* AK. 2,6,2,21. TRIK. 3,3,258. H. 681. H. an. MED. HALĀJ. 2,155. 5,62. MBH. 1,6961. 6,2664. 8,2656. HARIV. 6938. MRĀĪH. 92,5. RAGH. 9,50. 17,28. 19,39. VIKR. 76. ÇIC. 3,50. Spr. 2034. 2156. VARĀH. BRH. S. 72,4. KATHĀS. 8,4. 73,338. 74,285 (am Ende eines adj. comp. f. स्त्री). RĪĠĀ-TAR. 4,652. BHĀG. P. 7,4,10. 8,15,20. 10,70,44. 81,30. WEBER, KRṢṢṢĀ. 270. 272. PAÑĀKAR. 3,7,6. 15,3. SADDH. P. 4,12,a. BHATṬ. 5,101. — 6) m. oder n. *ein best. Verband für den Kopf* SUÇR. 1,65,18. 66,3. — 7) n. *Bez. einer Klasse von Metren* H. an. MED. Ind. St. 8,329. fgg. 307. COLEBR. Misc. Ess. II, 119. *ein best. Metrum: 4 Mal* — — — — 159 (III, 7). — 8) n. *Gelegenheit* H. an. HALĀJ. 5,62. — 9) f. स्त्री N. pr. der Gattin Sattrājaṇa's und Mutter Brhadbhānu's BHĀG. P. 8,13,36. — 10) adj. = तुच्छक, तुच्छ (तुष्य st. dessen H. an.) AK. MED. = रिक्त TRIK. = शून्य H. an. HALĀJ. 5,62. = मन्द (मत्त st. dessen MED.) AK. H. an. ष° nicht leer ÇIC. 3,50. वितान im Gegens. zu प्रमुदित so v. a. *niedergeschlagen* RAGH. 6,86. — Vgl. मेघ°, वैतान und वैतानिक.

वितानक m. n. 1) = वितान 5) *Traghimmel, Baldachin* ÇANDAM. im ÇKDR. KATHĀS. 48,99. am Ende eines adj. comp. 57,80. R. GORR. 2,87,23. 3,61,13. — 2) m. *ein best. Baum, = माउ Caryota urens Ltn.* (liefert den Palmwein) RĪĠĀN. im ÇKDR.

वितानकल्प m. Titel eines zum AV. gehörigen Pariçišṭa KARA-

NAVJŪHA in Ind. St. 3,279.

वितानमूलक n. die Wurzel von Andropogon muricatus RĪĠĀN. im ÇKDR.

वितानवत् (von वितान) adj. *mit einem Traghimmel versehen* KUMĀR. 7,12.

वितानाय (wie oben) *einen Traghimmel darstellen*: मेवेवितानायते (pass. imper.) MĀLATI. 148,7.

वितामस (2. वि + ता°) adj. *hell* KATHĀS. 111,99.

वितायितर s. u. 1. तन् mit वि 5).

वितार (2. वि + तारा) adj. *sternenlos* GHAT. 3. ohne Stern so v. a. ohne Kern (ein Komet) VARĀH. BRH. S. 11,24.

वितारिन् (von 1. तर् mit वि) adj. s. ष°.

वितिमिर (2. वि + ति°) adj. (f. स्त्री) *frei von Finsternis, hell* MBH. 1,1255. 3,1716. 2665. 5,331. 13,6366. R. 1,76,23 (77,54 GORR.). 3,43,21. 4,39,2. 43,59. 53,3. 5,18,24. 7,21,9. BHĀG. P. 4,2,5. 30,5. 6,1,36. 9,1,29. 10,38,33. वितिमिरे ज्ञाते *nachdem es hell geworden war* MBH. 1,1479.

वितिलक (2. वि + ति°) adj. *keinen mit Farbe aufgetragenen Fleck habend* (auf der Stirn): वक्त्र BHĀG. P. 4,26,25.

वितुङ्गभाग (2. वि + तुङ्ग-भाग) adj. *anderwo als auf dem Höhepunkt stehend*: क्रियगे (भाने) वितुङ्गभागे VARĀH. BRH. 18,1.

वितुद् (von 1. तुद् mit वि) m. N. pr. eines gespenstischen Wesens TAHT. ĀR. 10,69.

वितुन्न (wie oben) n. *eine best. Pflanze, = मुनिषणक, मुनिषण* AK. 2,4,5,14. MED. n. 129. = शैवाल MED. f. स्त्री Flacourtia cataphracta Roxb. RĪĠĀN. im ÇKDR.

वितुन्नक (von वितुन्न) 1) *Loch im Ohr für den Ring* RATNAM. in NIGH. PR. — 2) Flacourtia cataphracta Roxb., sp. AK. 2,4,4,14. MED. k. 213. neutr. H. an. 4,33. f. वितुन्निका RĪĠĀN. im ÇKDR. — 3) *Koriander*, m. AK. 2,9,37. H. an. neutr. MED. RATNAM. 48. — 4) *blauer Vitriol*, n. AK. 2,9,101. H. 1052. masc. MED.

वितुल m. N. pr. eines Fürsten der Sauvira MBH. 1,5536. विपुल ed. Bomb.

वितुष (2. वि + तुष) adj. *enthüllt* GORR. 4,2,3. वितुषीकार् *enthüllen* SĀJ. zu ÇAT. BR. 1,1,2,22.

वितुष्ट (2. वि + तुष्ट, partic. von तुष्) adj. *ärgerlich, verstimmt* PAÑĀKAR. 4,4,30.

वितूस्तय् (von 2. वि + तूस्त), °यति = तूस्तानि विकृति Vor. 21,17. 1) *entflechten, aufflechten*: केशान् P. 3,1,21. Schol. — 2) *vom Staube befreien*: वि° पन्थानं वातः UĞVAL. zu UNĀDIS. 3,86.

वितृण (2. वि + तृण) adj. *graslos* BHATṬ. 2,13.

वितृतीय (2. वि + वि°) 1) adj. *Bez. einer Art des Takman* AV. 5,22,13. — 2) n. *Drittel* ÇAT. BR. 6,5,2,12. 17. 10,2,4. 5. 9. KĀTJ. ÇR. 16,3,30.

वितृप्तक (von वितृप्त, partic. von तृप् mit वि) adj. *gesättigt*: कामानामवितृप्तकः *der sich an den Genüssen noch nicht gesättigt hat* Spr. 3115.

वितृप्तता (wie oben) f. *Sättigung* MĀRK. P. 49,19.

वितृष् (2. वि + तृष्) adj. *frei von Durst* BHĀG. P. 4,6,26. ष° *dessen Durst nicht gestillt werden kann* 29,40.

वितृष (2. वि + तृषा) adj. *frei von Durst*: ष° *dessen Durst —, Ver-*

langen nicht gestillt werden kann Bṛā. P. 10, 51, 59.

वित्त (2. वि + तृष्णा) adj. (f. घ्रा) frei von Durst, nicht durstig MBh. 12, 8109. kein Verlangen empfindend, nicht begehrend: मति Bṛā. P. 1, 9, 32. दृष्टानुषङ्गविकविषय° JOHNS. 1, 15.

वित्तता (von वित्त) f. das Nichtverlangen, Nichtbegehren, Zufriedenheit Spr. (II) 1278.

वित्तज्ञा (2. वि + तृष्णा) f. 1) das Nichtverlangen, Nichtbegehren Bṛā. P. 5, 5, 10. कुरु तनुबुद्धिमनसु वित्तज्ञाम् Spr. 4732. — 2) ein heftiges Verlangen Bṛā. P. 10, 7, 2.

वित्तोप (2. वि + तोप) adj. (f. घ्रा) wasserlos HARIV. 3466. VARĀH. Bṛh. S. 54, 109. Bṛā. P. 5, 13, 6.

वित्तोला f. N. pr. eines Flusses RĪĀ-TAR. 8, 922.

1. वित्त (von 1. विद्) adj. 1) erkannt: वित्तात्मन् JĪĀ. 3, 173. — 2) bekannt, berühmt P. 8, 2, 58. VOP. 26, 101. AK. 3, 1, 9. TRIK. 3, 3, 185. H. 1493. an. 2, 195. MED. I. 58. तेन P. 5, 2, 26. VOP. 7, 74. श्रोवसीपार्ता-यु-पपत्ति° DAČAK. 60, 3.

2. वित्त (von 3. विद्) 1) adj. a) erhalten, erworben H. 1490. Schol. व्यस्य वित्तं वेदा कृत्ति ÇAT. Br. 12, 8, 2. AV. 12, 5, 1. AIT. Br. 3, 25. — b) ergriffen —, getroffen —, befallen von: रजो° KAUC. 37. अद्वा° ÇAT. Br. 14, 7, 2, 28. पिपासया AIT. Br. 2, 19. — c) genommen, geheirathet (ein Weib) ÇAT. Br. 6, 5, 2. 1. KĪTJ. ÇR. 16, 3, 21. — 2) n. a) Fund AIT. Br. 3, 28. — b) Habe, Besitz, Gut, Vermögen, Geld NAIGH. 2, 10. P. 8, 2, 58. VOP. 26, 101. AK. 2, 9, 90. TRIK. 3, 3, 185. H. 191. an. 2, 195. MED. I. 58. HALĪ. 1, 80. RV. 5, 42, 9. वित्ते रमस्व 10, 34, 13. VS. 18, 11. 14. Nir. 2, 24. एतावान्पुरुषः। पावदस्य वित्तम् TBR. 1, 4, 3, 7. पदेवानां वित्तं वेद्यमासीत् TS. 1, 3, 9, 2. 6, 2, 4, 3. AIT. Br. 3, 48. ÇAT. Br. 1, 9, 4, 20. 6, 6, 2, 4. 13, 5, 4, 24. वित्तेष-या 14, 6, 4, 1. 7, 3, 26. तस्येयं पृथिवी सर्वा वित्तस्य पूर्णा स्यात् TAITT. UP. 2, 8. M. 8, 86. 140. 9, 198. fg. 10, 85. 11, 20. °काम adj. MBh. 1, 5124. बहु वित्तं मयार्जितम् 3, 3033. °संचय R. 2, 39, 14. R. GORR. 2, 32, 33. Suçr. 1, 126, 16. Spr. (II) 772. v. I. भार्या क्षीणेषु वित्तेषु (ज्ञानीयात्) 954. 992. 998. 1307. v. I. उष्मा वित्तज्ञः 1328. Spr. (I) 883. 1316. 1505. 2384. 2790. fg. 2950. 4344. 4922. fgg. ÇĀK. 188. VARĀH. Bṛh. S. 5, 46. 19, 19. वित्ता-प्ति 50, 19. भूरि 52, 3. RĪĀ-TAR. 1, 78. 202. 6, 150. PRAB. 21, 7. Bṛā. P. 1, 8, 27. 3, 31, 41. 5, 13, 11. 8, 16, 51. 9, 23, 25. 10, 50, 41. MĀK. P. 92, 37. HIT. 48, 7. PAÑĀT. 6, 6. पुस्तकानां च लेखनाय लेखकानां वित्तं प्रदत्तमास्ते 237, 1. स° LĪTJ. 9, 1, 14. दानशतेः सुवित्तेः: überaus reich Spr. 4289. — Vgl. पितृ° (n. väterliches Vermögen VARĀH. Bṛh. S. 68, 39), प्रथम°, भृ-ग°, यथावित्तम्, वेलावित्त.

3. वित्त (von 5. विद्) adj. = विचारित P. 8, 2, 56. Schol. AK. 3, 2, 49. H. 1475. an. 2, 195. MED. I. 58.

वित्तक (von 1. वित्त) adj. bekannt, berühmt: तद्धित्प° DAČAK. 61, 4.

वित्तकाम्यौ instr. aus Habesucht AV. 12, 3, 52.

वित्तगोष्ठम् m. der Hüter der Reichthümer, Bein. Kubera's MBh. 8, 4661.

वित्तज्ञानि adj. der ein Weib genommen hat RV. 1, 112, 15.

वित्तद् 1) adj. Besitz verleihend. — 2) f. घ्रा N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2646.

वित्तर्धं adj. reich VS. 30, 11.

वित्तनाथ m. der Herr der Reichthümer, Bein. Kubera's KATHĪS. 34, 79.

वित्तनिषय m. grosser Reichthum, pl. MĀK. P. 120, 17.

वित्तप 1) adj. (f. घ्रा) Reichthümer hütend: क्षत्रिलवित्तपा Bṛā. P. 10, 8, 42. — 2) m. Bein. Kubera's HARIV. 13820. R. 7, 3, 35. KATHĪS. 95, 5. Bṛā. P. 5, 10, 18.

वित्तपति m. der Herr der Reichthümer, Bein. Kubera's M. 5, 96. MBh. 7, 8444. HARIV. 13882. RĪĀ-TAR. 8, 1912.

वित्तपुरी f. N. pr. einer Stadt KATHĪS. 98, 49.

वित्तपाल m. der Hüter der Reichthümer, Bein. Kubera's R. 7, 11, 25. — Vgl. वित्तपाल्य.

वित्तपेटा (so die ed. Bomb.) und वित्तपेटी f. Geldkörbehen, Geldbeutel PAÑĀT. 126, 2.

वित्तम s. u. 2. विद्.

वित्तमय (von 2. वित्त) adj. (f. ई) in Reichthümern bestehend KATHOP. 2, 3.

वित्तमात्रा f. eine Summe Geldes PAÑĀT. 32, 24 = 29, 2 ed. orn.

वित्त्य, वित्तयति (त्यागे) VOP. in Dhātup. 35, 78. eine aus der Bedeutung (वित्तसमुत्सर्गे) der Wurzel व्य् durch fehlerhafte Trennung gebildete Wurzel.

वित्तर्हि (2. वित्त + र्हि) f. ein grosses Vermögen MĀK. P. 84, 32. 121, 4.

वित्तवत् (von 2. वित्त) adj. wohlhabend, reich ĀCV. ÇR. 2, 2, 1. MBh. 3, 3060. 5, 3922. Spr. 2329. 2386. VARĀH. Bṛh. 13, 1. Bṛā. P. 7, 13, 16, 14, 19. PAÑĀT. 8, 3.

वित्ताव्य (2. वित्त + घ्रा°) adj. dass. Spr. 2808.

वित्तोपन adj. (f. ई) VS. 5, 9 s. MAHIDH. zu d. St.

वित्तार्थ (1. वित्त + अर्थ) m. Sachkenner TRIK. 3, 3, 446.

1. वित्ति (von 1. विद्) f. Bewusstsein SARVADARÇANAS. 19, 1. = ज्ञान H. an. 2, 195. fg.

2. वित्ति (von 3. विद्) f. im Mantra oxyt., sonst parox. (so in VS. und ÇAT. Br.) nach P. 3, 3, 94. 96. 1) das Finden, Habhaftwerden: ऋ° KĀIND. UP. 1, 11, 2. das in-Besitz-Gelangen, Erwerb; = लाभ H. an. 2, 195. fg. MED. I. 57. VS. 18, 14. वित्तिं वेत्स्यमानः ÇAT. Br. 4, 1, 5, 7, 3, 2, 19. 14, 9, 4, 19. ÇĀK. GṚH. 1, 15, 12. KAUC. 20. 106. — 2) Fund AIT. Br. 3, 28. Hiernach dürfte die Stelle भरताः सन्ननां वित्तिं प्रयप्ति 2, 25 richtiger sie suchen auf zu erklären sein, als sie treten in den Sold, wie u. d. W. भरत nach SĪJ. übersetzt wurde. — 3) das Gefundenwerden, Vorhandensein; = संभव H. an. st. dessen fälschlich संभाव MED. — 4) ein Ausdruck des Lobes am Ende eines comp. gaṇa मतस्त्रिकादि zu P. 2, 1, 68. भित्ति v. l. — Vgl. ऋ°.

3. वित्ति (von 5. विद्) f. = विचार H. an. 2, 195. fg. MED. I. 57.

4. वित्ति m. N. pr. eines göttlichen Wesens Verz. d. Oxf. H. 56, b, 30.

वित्तेश (2. वित्त + ईश) m. der Herr der Reichthümer, Bein. Kubera's M. 7, 4. Bṛā. 10, 23. HARIV. 13822. KATHĪS. 73, 48. MĀK. P. 104, 87. °पत्तन RĪĀ-TAR. 1, 203.

वित्तेश्वर (2. वित्त + ई°) m. 1) Besitzer von Reichthümern VARĀH. Bṛh. 14, 2. MĀK. P. 126, 8. — 2) Bein. Kubera's KATHĪS. 38, 151.

विद्व n. nom. abstr. von 2. विद् in ब्रह्म°.

वित्त्यज्ञ (von त्यज् mit वि) s. घ्रा°.

वित्तप (2. वि + त्रपा) 1) adj. schamlos. — 2) m. N. pr. eines Mannes RĪĀ-TAR. 5, 26.

विज्ञास (von 1. जस् mit वि) 1) adj. in Schrecken versetzend: त्रिलोक्यं (नाद) HARIV. 14561. — 2) m. das Erschrecken, Schreck AK. 1, 1, 8, 21. Suçr. 1, 874, 15. Bha. P. 10, 50, 17. KATHA. 26, 245. द्विषा विज्ञासकारी 67, 59. in comp. mit dem subj.: सुमीव ° R. 4, 4 in der Unterschr.; mit der Veranlassung zum Schreck: गङ्गावक्ष्यविज्ञासवेपमान KATHA. 19, 90. विषामि ° 46, 98. सिक्क्याद्यादि ° 100, 9.

विज्ञासन (vom caus. von 1. जस् mit वि) adj. (f. ई) in Schrecken versetzend: मुक्तिनाम् HARIV. 6806. R. 8, 36, 84. सर्व ° 92, 49.

विलक्षण (von लन्तु mit वि) adj. etwa rüstig RV. 5, 34, 6. = तनूकर्तृ Ss.

वित्सन m. Sitter ÇANDĀ. im ÇKDA.

विथ्, वैथते (याचने) DHĀTUP. 2, 32. — Vgl. वेथ्, विथ्.

विथक् indecl. gaṇa स्वरादि zu P. 1, 1, 37.

विथुर (von व्यथ्) UṆDIS. 1, 40, 1) adj. (f. स्त्री) schwankend, taumelnd: प्रेषामन्त्रेषु विथुरेवं रेजते भूमिः RV. 1, 87, 3. 168, 6. 186, 2. त्वमेधा विथुरा शर्वांसि (कण्ठिक्) 6, 25, 8. 46, 6. अतिविद्धा विथुरा विदत्ता von dem taumelnden d. h. trunkenen Schützen, nämlich Indra 8, 85, 2. AV. 7, 98, 1. वर्धिर्यथासिद्धिथुरो न साधुः 16, 6, 11. यदुत्त्वणं यद्विथुरं क्रियते hin/ullig, unsteher AIR. Bn. 2, 7. Vgl. झ ° (auch ञ्च. Ça. 3, 1, 17). — 2) m. a) Dieb. — b) ein Rākshasa UṆDIS.

विथुर्य (von विथुर), विथुर्यति taumeln RV. 10, 77, 4.

विथ्या f. eine best. Pflanze, = गोक्षिक्का ÇANDĀ. im ÇKDA.

1. विद्, वेत्ति (ज्ञाने) DHĀTUP. 24, 56. Im Veda: विद्, वित्तौ, वित्तम्, विद्याम्, वेदत्, वेदयम्, वेदति, अवेत्, वेत् (अवेस् aus den Saṃhitā nicht zu belegen; über वेस् s. unter 1. विष् und वी); वेद, वेत्थ, विदयम्, विन्, विद, विदुस्, विदम् (s. bes.). In den Brāhmaṇa u. s. w.: विमसि ÇĀK. Ça. 15, 27, 3. वित्थ 2. pl. ÇAT. Bn. 13, 4, 9, 17. वेत्तु 1, 5, 3, 1. 9, 1, 2, 22. AV. 12, 3, 12. वेदानि, वेदावः विदो चकार, विदामक्रन् TBn. 1, 3, 40, 3. P. 3, 1, 12. अवेदिषम्, वेदिष्यति, वेदिष्यते (KATHA. Up. 1, 9, 9); विदित्वा, वेदितुम्: विदय् eine verdächtige Form AV. 1, 32, 1 (vgl. Journ. of the Am. Or. S. 5, 411); विदत् VS. 8, 9 angeblich (nach Mantou.) hierher. Bei den Grammatikern: वेत्ति und वेद (mit der Bedeutung eines praes.), वेत्थ u. s. w. P. 3, 4, 83. Vor. 9, 17. विदस् = विदम् P. 7, 1, 36. Vor. 26, 139. AK. 3, 4, 24, 286. अवेस् und अवेत् 2. sg. P. 8, 2, 75. Schol. अविदम् u. s. w. Vor. 9, 21. अविदुस् P. 3, 4, 109. auch अविदन् Vor. 9, 20. विदो कुर्वन् P. 3, 1, 11. Vor. 9, 18. fg. विवेद und विदो चकार P. 3, 1, 38. auch विदो बभूव Vor. 9, 21. विविदम् P. 7, 2, 68. Schol. अवेदिषुम् P. 3, 1, 12. Schol. विदित्वा P. 4, 2, 8. Vor. 19, 16. 26, 207. Die in der späteren Sprache vorkommenden Formen wird man im Verlauf des Artikels vorzeichnen finden. 1) Etwas oder Jmd kennen lernen, erkennen; wissen, begreifen, sich auf Etwas verstehen, Etwas oder Jmd kennen, wissen von Jmd (acc.); in der älteren Sprache mit acc. und gen.: वेदविद्वान् RV. 5, 30, 3. स वेद देव आनमं देवान् 4, 8, 3. 8, 24, 24. वेद वातस्य वर्तनिम् 1, 25, 9. 43, 9. विदो देवा अघानामपाकृतिम् 8, 47, 2. त्वष्टा माया वेत् 10, 53, 9. AV. 8, 9, 3. प्रत्यक्षम् 10, 7, 24. 14, 1, 57. VS. 31, 16. AIR. Bn. 2, 1, 7, 1. TS. 5, 3, 8, 1. ञ्च. Gṛ. 1, 5, 5. 15, 8. य एवं वेद stehende Formel in den Brāhmaṇa, z. B. TS. 5, 2, 40, 3. ÇAT. Bn. 10, 6, 4, 4. कृत्ताकमेतद्भवतो वेदानि KATHA. Up. 1, 8, 7. विदो चकार 2, 18. अवेदिषम् PRAÇOP. 6, 1. अवेदीत् KATHA. 13. विदाम ÇVATĪÇV. Up. 6, 7. एष वेद निधीनाम् RV. 8, 29, 6. वि-

डुष्टे अस्य वीर्यस्य पूरकः 1, 131, 4. 4, 42, 7. न तस्य विम पुत्रपत्नी मयम्. 5, 48, 5. ÇAT. Bn. 13, 4, 9, 17. — यो न वेत्तुमिवादस्य विप्रः प्रत्यभिवाचनम् M. 2, 126. विद्याम् MBh. 3, 2800. रामो हेमम् न वेत्ति hat keine richtige Vorstellung von Spr. 2631. 2674. देवो वेत्ति तु नो कुतः KATHA. 43, 231. मृता वेत्तुधुना प्रभुः 50 v. 2. wisse, was jetzt zu ihm ist, 110, 6. तदेवो वेत्तुतः परम् 115, 106. वेत्ति ÇOK. in LA. (III) 34, 2. वेत्ति KATHA. 12, 180. वित्थ M. 8, 80. विदति MBh. 7, 3378. Bha. P. 7, 9, 49. विदि Bha. 4, 34. विदि यथा wisse, dass MBh. 2, 15681. एतद्विदः M. 4, 91. 125. RĪGA-TAN. 5, 54. यो वेदेनम् M. 11, 264. fg. 12, 106. MBh. 3, 1651. 2246. आत्मेव हि नलं वेद (st. dessen वेत्ति 2904) या चास्य तदनतरा। नहि वै स्वानि लिङ्गानि नलः शंसति कर्कचित् ॥ 2905. R. 4, 10, 36 (mit der Bed. eines perf.). Spr. (II) 1319. RAGH. 2, 43. NAISS. 22, 58. वेत्थ Bha. 10, 15. MBh. 1, 4258. 3, 16898. यथा विद् KATHA. 51, 76. विदुस् Bha. 10, 14. MBh. 1, 6164. 3, 15598. शास्त्राणि सर्वाणि विदो करोतु Spr. 3016. विदो कुर्वन् 1883 (II). SARVADARÇANAS. 118, 32. fg. BHATṬ. 6, 4. विद्यात् M. 7, 67. 8, 56. 9, 298. 322. Spr. 1438. 1569. न मो विद्यात्सुयोधनः MBh. 1, 6040. कथं विद्या नलं नृपम् 3, 2203. न त्वो विद्युर्ननाः (so ist mit NAL. und der ed. Bomb. zu lesen) 2621. R. 2, 46, 31. अविदत् Bha. P. 3, 8, 17. विवेद wirklichen perf. HARIV. 8461. KATHA. 34, 161. विविदुस् BHATṬ. 14, 49. विदो चकार 50. नावेदिषुर्दिशः R. 1, 74, 14. अवेत् (!) Verz. d. Oxf. H. 255, a, 19. विदितवानसि HARIV. 4873. वेत्स्यामि u. s. w. MBh. 2, 1768. 3, 2778. 16968. KATHA. 33, 34. 36, 124. Verz. d. Oxf. H. 59, a, 34. Bha. P. 3, 24, 38. मृतवृत्ते विदित्वास्य M. 7, 135. 209. तान्विदित्वा सुचरितैर्गूढैस्तत्कर्मकारिभिः 9, 261. एवम् Bha. 2, 25. MBh. 1, 6115. 5, 7515. 12, 4304. VANĀH. Bha. S. 21, 4. 50, 10. वेदितुम् Bha. 19, 1. एतद्विद्वामि वे ° MBh. 1, 1660. 6517. 3, 507. 1507. 2953. 13553. 5, 6066. 12, 10440. 13, 8548. 3624. 14, 2400. HARIV. 24. R. 3, 7, 18. 4, 59, 23. KUMĀRAS. 5, 50. ÇĀK. 153. Bha. P. 1, 5, 16. 2, 8, 2. 6, 9, 31. 10, 70, 38. वेत्तुम् MBh. 13, 3628. R. 2, 105, 8. mit infin. verstehen: न वेत्ति रामः पुरुषाणि भाषितुम् 12, 104. RAGH. 6, 80. Spr. 1558. 1648 (II). med.: विमके R. 1, 57, 5. 3, 75, 38. विदत्ते (वदत्तम् ed. Bomb.) MBh. 12, 1349. वेत्स्यते MBh. 4, 25. R. 4, 27, 18. 5, 94, 11. pass.: साधु विद्यते Vrt. in LA. (III) 31, 10. — 2) in Jmd oder in Etwas Jmd oder Etwas erkennen, kennen als (oft so v. a. erklären für, nennen): कथं मो वेत्ति चाण्डालम् MBh. 13, 1880. fg. तपोधनं वेत्ति न मामुपस्थितम् ÇĀK. 76. अथ तु वेत्ति शुचि व्रतमात्मनः rein wissen 123. अनस्तलोकात्मिणो प्रतिष्ठा विदि त्वमेनं निश्चितं गुहायाम् wisse dass KATHA. 1, 14. अविनाशि तु तद्विदि Bha. 2, 17, 13, 19. 18, 21. MBh. 1, 6012. 3, 2156. 2222. 2438. 2611. 2838. R. 1, 61, 17. 2, 30, 6. 40, 7. 3, 41, 3. MEGH. 97. RAGH. 1, 79. 11, 76. Spr. (II) 1603. अन्यथा मो मृतं विदि KATHA. 7, 91. 49, 202. तं मो वित्तास्य सर्वस्य ब्रह्मरम् M. 1, 33. KUMĀRAS. 6, 30. वेत्थ KATHA. 35, 187. तदे पुगसकृत्तं ब्राह्मं पुण्यमकृत्विडः M. 1, 73. 75. 2, 22. 3, 24. 9, 44. RAGH. 3, 49. Spr. 1392. 4162. 4659. 4675. भारताख्यं तु वर्षं हेमवतं विडुः TAIK. 2, 1, 2. 7, 3. यमेव तु शुचि विद्या नियतं ब्रह्मचारिणम् M. 2, 115. तमपीकं गुरुं विद्यात् 149. 3, 23. 4, 104. KĀR. zu P. 1, 1, 14. विवेद RĪGA-TAN. 8, 1835. न वेने विविडुर्देवं कृत्स्नमभ्युदयिम् KATHA. 20, 132. एतस्मान्मो कुशलिनमभिज्ञानदानाद्विदित्वा MEGH. 111. RAGH. 3, 43. med.: वेदते ÇVATĪÇV. Up. 5, 6. विमके MBh. 1, 3895. statt des zweiten acc. der nom. mit इति, z. B. वि-

खण्डाति च तो विद्: MBh. 3, 7407. R. 1, 57, 8. स्तेन इत्येव तं विद्: Spr. 4915. Vor. 24, 2. यो विदित्वा ह्येतं wenn er erfährt, dass R. 3, 55, 52. — 3) merken, beobachten; eingedenk sein: मत्स्य RV. 2, 35, 2. विष्णुर्मे श्वस्य देवा: 1, 23, 34. 105, 1. 2, 32, 2. 3, 39, 1. 5, 12, 3. 39, 2. अथो विताद्विष: 5, 60, 6. सनीनाम् 2, 5, 67. 48, 8. 7, 72, 2. AV. 5, 123, 8. VS. 6, 2. Çat. Br. 4, 2, 2, 19. स किं नेत्रमवेतव AV. 10, 10, 22. Ait. Br. 2, 19. सो ऽवेदिन्ने वायुमुद्दे ज्वलतीति Indra merkte, dass Vāju Sieger sein werde, 25. 3, 20. Çat. Br. 3, 6, 3, 6. 11, 6, 3, 5. न वेति विभवं स्वम् achtet nicht auf Spr. (H) 555. — 4) wahrnehmen, bemerken: तस्यात्तरं विदित्वा R. 1, 48, 17 (49, 17 Gorr.). Çik. 14, 4. स तु रक्षां विदन् KATHA. 37, 214. स्व तु नाङ्गभेदं विवेद स: 39, 156. mit einem zweiten acc.: तो विदित्वा घिरगताम् MBh. 1, 5962. न विवेद तयोरनुत्तयोः प्रियव्रतस्यैव विदित्वा KATHA. 4, 2, 7, 54. न विवेद गतो निशाम् KATHA. 64, 49. RĪGĀ-TAR. 3, 147. 405. 5, 95. नात्मानं विविदुर्ब्रह्मिषुभिः RAGH. 9, 60. विदो चकार BHAT. 6, 1. — 5) erfahren, zu genießen haben: प्रियं वसो वो धस्य RV. 2, 27, 5. एतावतस्ते विद्याम् न व्यसतः VĪLAKH. 2, 9. या न वेति सदा पुंसो चतुराणां रतिक्रमम् VET. in LA. (III) 16, 20. न वेति दुःखमप्यपि Spr. 4762. न दुःखमुषितं किंचिद्वाज्ञा वेद यथा जनः MBh. 4, 31. दुःखं वनवासस्य वेत्स्यति R. 2, 52, 90 (29 Gorr.). न विवेद दुःखम् RAGH. 14, 56. नाविद्वयम् Bhāg. P. 4, 27, 19. तदीर्घकालं वेत्तासि so v. a. daran wirst du lange denken müssen R. 7, 36, 34. वेत्ति न वेदनाम् empfindet keinen Schmerz JĀN. 3, 130. गन्धर्मान् Suçr. 2, 369, 11. 373, 2. — 6) glauben, wähnen, annehmen, voraussetzen: मृतो ऽयमिति न वेति VET. in LA. (III) 21, 4. दार्ष्यं स्वयशसो विदन् RĪGĀ-TAR. 6, 178. विदित्वेति (= इति वि०) 8, 2008. mit einem zweiten acc. so v. a. halten für: य एनं वेति कृतारं पश्येन मन्यते कृतम् Bhāg. 2, 19. Suçr. 1, 113, 12. Spr. (II) 519. 936. (I) 4266. यं यो वेत्ति RĪGĀ-TAR. 1, 135. विदन् 3, 150. विदति Spr. 2125. विवेद RĪGĀ-TAR. 4, 22. 315. — 7) wissen wollen, prüfen Çat. Br. 12, 4, 1, 3. 9, 2, 4. तो वेद (2. sg. imper.) so v. a. erkundige dich nach ihr MBh. 3, 2688. — 8) विदितं kennen gelernt, gekannt, bekannt als Kār. zu P. 8, 2, 56. Vor. 26, 131. AV. 4, 27, 7. यो विदित्वा विष्णुभूतामसिष्टा 28, 2. पदेर्वेर्वितं पुरा 6, 12, 2. Çat. Br. 7, 2, 4, 11. 9, 1, 4, 17. 11, 5, 2, 3. Nir. 11, 32. P. 5, 1, 43. MBh. 3, 2691. 5, 5984. तुभ्यम् 7045. 7116. तव 7258. 12, 4297. R. 1, 2, 27. 68, 6. 2, 35, 17. R. Gorr. 1, 70, 2. 3, 35, 22. 37, 22. 4, 9, 66. 10, 14, 5. 18, 31. विदितागम् Suçr. 1, 242, 1. वशे भुवनविदिते MṆAN. 6. Çik. 7, 17. 40, 4. 108, 16. सा बाला परवतीति मे विदितम् 53. विदितार्थ 111, 12. v. l. VIKR. 63, 9. KATHA. 3, 74. PRAB. 3, 6. 22, 10. Bhāg. P. 3, 15, 30. विदितात्मन् R. 1, 43, 8. 2, 58, 12. 109, 22. 4, 18, 19. तच्चैकस्याः स्वभार्यायाः स चक्रे विदितं तदा KATHA. 19, 34. सौमित्रिर्मम विदितः प्रधानमित्रम् R. 2, 107, 19. PĀNĒAT. I, 438. रामो नो विदितो यो ऽयं यथा च वसुधां गतः wir wissen von Rāma R. 3, 30, 22. त्रेतायुगे प्रसुतो ऽसि विदितो मे ऽसि नारदात् ich weiss durch Nārada von dir, dass HARIV. 6483. विदितो मन्ये न ते ऽहं राघवं (राघवे?) यथा du weisst nicht, wie ich zu Rāma stehe, R. 2, 73, 11. विदिते भवानाश्रमसदामिक्षस्थः haben erfahren, dass Çik. 28, 11. विदितं ऽस्तस्मै ज्ञायी es ist euch bekannt, dass R. 2, 2, 3. R. Gorr. 1, 72, 14. 4, 9, 10. KATHA. 4, 26. विदितं वायु आज्ञातं पितुर्मे संविधीयताम् mit oder ohne Wissen meines Vaters MBh. 3, 2984. अविदित Çat. Br. 10, 6, 4, 1. 11, 5, 2, 3. 14, 4, 2, 23. R. 1, 7, 10. 2, 54, 7. 80, 2. मृहद्वि-

दितः विज्ञोः प्रमादात् नितस्ततः ohne Wissen der Eltern KATHA. 123, 294. 155 (wo अविदितो st. अवेदितो zu lesen ist, wie schon das Metrum zeigt). अविदिते पितुः ohne Wissen des Vaters MBh. 3, 5971. तस्यादविदितं तस्य गतस्य कोधनस्य नः ohne sein Wissen KATHA. 39, 167. सुविदित Çat. Br. 10, 6, 4, 19. MBh. 4, 70. त्रयं सुविदितं कुर्यात् M. 12, 103. विदित = बुधित AK. 3, 2, 57. H. 1496. an. 3, 297. Med. t. 139. = युत H. an. = अर्थित Med. = प्रतिज्ञत (COLEBR. संविदित st. विदित) AK. 3, 2, 58. Vgl. 1. विज्ञ. — 9) fehlerhaft für 3. विद्, z. B. नाविद्वन्तिमात्मनः (नाविन्द ed. Bomb.) MBh. 7, 5985. विद्यादकुमुर्षाकम् (विष्णा ed. Bomb.) 13, 5884.

— caus. वेदयते वेतनाख्यानविवासेषु DĀTUP. 33, 31. वेदन st. खेलन und विवास, निवेदन, परिवादन und वाद st. विवास v. l.) und seltener वेदयति. 1) ankündigen, mittheilen, melden: आचार्याय ँच. Ça. 8, 14, 3. Gṛh. 1, 22, 10. 12. 24, 7. 30. Çat. Br. 14, 6, 48, 6. KĀND. Up. 8, 7, 2. M. 11, 31. तिप्रमाणमनं मन्यं तस्य त्वं वेदयस्व क MBh. 14, 1525. वेदयानो भयं घोरम् 6, 5207. VARĀH. Bṛh. 5. 31, 2. वेदयितुम् R. Gorr. 2, 16, 46. वेदित RĪGĀ-TAR. 3, 351. not. JĀN. 3, 243. MBh. 4, 1463. HARIV. 10297. उपस्थितं भयं घोरं पक्षिणो वेदयति ते R. Gorr. 1, 76, 14. त्वया गुप्तो च काकुत्स्थो वेदयतु नृपाय ते melden, dass 69, 27 (67, 26 SCHL.). खलं सख्यवेदयन् R. SCHL. 2, 82, 25. यः साधयसं ह्यरेन वेदयेद्विद्वन् नृपे so v. a. anklagen, dass M. 8, 176. — 2) lehren, erklären ÇIKH. Ça. 4, 21, 26. Nir. 5, 2. 11. 6, 27. शषेरक्षपरिद्यूनस्यैतदार्षं वेदयसे 9, 8. — 3) kund thun so v. a. zeigen, anwenden: वेदयामास मान्धाता दिव्यं पाशुपतं मकुत्। तदस्त्रम् R. 7, 23, 2, 52. — 4) kennen: अवेदयानो नष्टस्य देशं कालं च तत्त्वतः। वर्षां त्रयं प्रमाणं च M. 8, 32. MBh. 1, 3626. कुतं च कोप्यमाणं च काले वेदयते सदा 2, 175 (vgl. R. Gorr. 2, 109, 8). 13, 7359. 14, 986. वेदितवान् R. 7, 35, 12. नाम्नात्मा वेदयति धर्माधर्मविनिश्चयम् MBh. 3, 14048. 4, 1531. HARIV. 11293. 12287. नसौ वेदितवान्धर्मेर्विदितं विषयसुप्तं जनम् wusste nicht, dass MĀN. 52, 2. halten für: यस्मै वेदयसे प्रियम् MBh. 4, 724. ब्राह्मण्यं वृषलाब्जातं वेदयतीव माम् 13, 1886. समुपागतं सुतं सुमन्त्रतो वेद्यं nachdem er erfahren hatte, dass R. Gorr. 2, 34, 29. erkennen, wahrnehmen: पदेद्यते येन वेदेन तत्त्वतो न भिद्यते यथा ज्ञानेनात्मा वेद्यते तेद्य नीलदयः SARVADARÇANAS. 16, 11. fg. परस्य सुखं वेदयति P. 3, 1, 18, Schol. — 5) fühlen, empfinden: त्वया किं स्पर्शान्वेदयते Çat. Br. 14, 6, 2, 9. येन वेदयते सर्वं सुखं दुःखं च ब्रह्मसु M. 12, 12. सुखम् P. 3, 1, 18, Schol. रुद्रम् MBh. 12, 6912. वेदये न च संपुक्तान् शब्दस्पर्शान् रक्तम् R. 2, 64, 67. — 6) वेदयति MBh. 13, 5166 fehlerhaft für रमयति, wie die ed. Bomb. liest; अवेदितो KATHA. 1, 23, 158 fehlerhaft für अविदितो, wie auch das Metrum zeigt.

— desid. विविदिषति P. 1, 2, 8. Vor. 19, 16. zu wissen wünschen, erkennen —, kennen lernen wollen Nir. 2, 8. Çat. Br. 11, 5, 2, 1. 14, 7, 2, 25 (= VEDĀNTAS. [Allah.] No. 8. KULL. zu M. 12, 87). Bhāg. P. 3, 9, 41. SARVADARÇANAS. 56, 16. भगवत्सं वा अहं विदिदिषामि KĀND. Up. 1, 11, 1. विविस्ततां नः Bhāg. P. 10, 64, 8. अवाप्तविवित्सित 1, 13, 1. पावत्स कर्ममीवकोट्युमार्गं विवित्सति sich erkundigen nach KATHA. 102, 64.

— desid. vom caus. a. विवेदयिषु.

— अनु wissen, vollständig kennen RV. 1, 34, 2. 164, 18. अन्वेयस्मवेदं अग्निमानि 4, 27, 1. पूवेमा आशा अनु वेद सर्वाः 10, 17, 5. देवाननुविदाम्

CAV. BR. 1, 5, 2, 6. AV. 12, 2, 23. 22. पञ्चप्येको ऽनुवेदीषा भवन्ति चैव स-
त्त्वितम् Jān. 2, 194.

— सम्प्रु caus. in Erinnerung rufen ATT. BR. 3, 20.

— घमि caus. melden R. GORR. 2, 4, 28.

— व्यव unterscheiden können CAT. BR. 1, 6, 4, 19.

— खा गुं kennen, genau wissen: कर्त्तुं योगमावेद RV. 10, 114, 9.

Vgl. खाविद्, खाविदम्. — caus. 1) anreden, einladen; ankündigen RV. 4, 36, 2. 7, 10, 151, 1. CAT. BR. 5, 3, 2, 31. kund thun, mittheilen, melden, anzeigen Jān. 2, 6. MBH. 1, 2820. 15, 1032. HARIV. 9128. R. 1, 1, 60. R. GORR. 1, 19, 1. 2, 3, 5. 7. 4, 39, 18. 5, 56, 122. KATHA. 6, 21. आत्मानः सुहृत्सु च-
क्षिरावेद्य RAGH. 12, 55. ÇIK. 112, 15. शयनगुक्मार्गमावेद्य (v. l. आदेश्य)
72, 12, v. l. 94, 2, v. l. VIKR. 82, 15. MĀLAV. 10, 7. SPR. 1755. VARĀH. BṢH. 8, 12, 15. KATHA. 3, 70. 18, 76. 22, 72. 25, 69. 280. 26, 50. 273. 29, 29. 39, 164. 32, 5. PRAB. 78, 8. 83, 9. BRĪG. P. 1, 13, 12. 3, 4, 19. 7, 8, 2. 10, 41, 18. HR. 97, 12. आत्मानम् sich anmelden, seinen Namen nennen KATHA. 22, 110. पुरोमावेदितश्चैवमभ्यगात्स पुरोहितम् angemeldet von 24, 122. 50, 164. RĪGĀ-TAR. 3, 116. 271. 5, 450. राक्ष घवेदपधे मा संप्राप्तम् meldet, dass R. 1, 20, 8 (21, 4 GORR.). 7. R. GORR. 2, 3, 18. 34, 28. ÇIK. 30, 4. BHATT. 3, 49. पाषदावेद्यते राक्षे कृतः कर्णो ऽनुनेन वै MBH. 8, 4992. Jmd (acc.) benachrichtigen: घावेदित RAGH. 5, 28. RĪGĀ-TAR. 1, 224. — 2) Jmd Etwas anmelden so v. a. anbieten, darbringen: रत्याध्यामास चैव गो चावेद्य MBH. 3, 16696. तनयेयमनावेद्य राक्षो देया क्वचिन्न मे KATHA. 15, 66. घावेदितमपि सा पित्रा न तेनात्मा मरुभृता 33, 63. 91, 11. — Vgl. घावेदक fgg.

— समा caus. kund thun, melden MBH. 2, 14. Kām. NĪTIS. 18, 68.

— नि kund thun, zu Jmd sprechen: न्यवेदिषुः BRĪG. P. 10, 30, 2. °वे-
दितुम् = °वेदयितुम् MBH. 2, 1724. ÇIK. 60, 18 (°वेदयितुम् v. l.). Vgl.
निविद्. — caus. 1) Jmd (dat. gen. loc.) kund thun, melden, sagen, be-
richten, ankündigen, mittheilen, anzeigen M. 2, 286. 3, 109. 7, 117. Jān. 2, 20. 172. 3, 252. MBH. 1, 2271. 2224 (med.). 5171. 6476 (med.). 7655. 2, 1723. fg. 3, 1869. 2193. 2265. fg. 2292. 2756. 2920. 2927. 11994. 16697. 5, 5965. 6043. 7339. 7423. R. 1, 1, 72 (°वेदयित्वा). 76 (81 GORR.). 9, 40. 39, 1. R. GORR. 1, 80, 26 (med.). 4, 27, 23. 5, 15, 37. fg. 6, 84, 21. RAGH. 1, 95. 2, 68. 10, 30. 15, 63. ÇIK. 50, 17. एकमप्यन्तरं यस्तु गुरुः शिष्ये निवे-
दयेत् SPR. 1367 (II). 3287. 4063. VARĀH. BṢH. 8, 38, 4. 54, 105. 68, 89. 86, 5. KATHA. 4, 16. 74. 11, 19. 14, 7. 18, 195. 241. 267. एवं विज्ञपदत्तेन तेन
तत्र निवेदिते 25, 281. MĀK. P. 72, 17. KATHA. 27, 194. 32, 15. RĪGĀ-TAR. 3, 503. 4, 273. fg. PRAB. 64, 16. 83, 8. BRĪG. P. 1, 7, 41. 4, 6, 2. 13, 49. MĀK. P. 21, 26. PAÑĪAT. 43, 23. 68, 22. 81, 17. 90, 21. 98, 3 (°वेदयामास ed. Bomb. st. °वेदयित्वा). 228, 4. HR. 40, 11. VET. in LA. (III) 6, 4. तन्माये निवेद्य 6, 15, 7, 15. न्यवेदयतामस्वस्थाम् meldete, dass MBH. 3, 2109. 2139. 2278. 5, 7457. R. 1, 18, 1. R. GORR. 1, 12, 28. 4, 39, 42 (med.). 5, 3, 20. 89, 65. RĪGĀ-TAR. 3, 231. निवेदयति तौ नगस्वप्नपिणीम् so v. a. nennen CAUT. 14. Jmd anmelden ATT. BR. 1, 10. CAT. BR. 3, 2, 4, 39. MBH. 3, 1823. 11547. 13, 1414. HARIV. 8843. ÇIK. 7, 19, v. l. 101, 11. KATHA. 38, 7. 45, 263. घसः प्रविष्टो ऽहं क्षिप्रैर्ये निवेदितः 6, 66. आत्मानम् sich anmel-
den (indem man seinen Namen nennt) R. 2, 54, 12 (med. = 14 GORR.). KATHA. 28, 104. 32, 111. कथमिदानीमात्मानं निवेदयामि । कथं वात्माप-
कारं करोमि ÇIK. 13, 21. — 3) Jmd Etwas anmelden so v. a. anbieten,

übergeben ATT. BR. 3, 9. CAT. BR. 3, 3, 4, 17. AGV. GANZ. 4, 7, 27. GORR. 2, 10, 42. भैतं गुरुवे M. 2, 31. 3, 252. सर्वस्वम् 11, 116. Jān. 1, 29. 2, 297. MBH. 1, 702. 2269. 3, 12645. 12, 6246. देवेभ्यो ऽहम् 13, 369. HARIV. 6802. R. 1, 25, 19. 46, 10. 2, 24, 16. 2, 63, 26. 7, 1, 12. SOG. 1, 240, 7. RAGH. 15, 70. KATHA. 26, 203. 75, 174. RĪGĀ-TAR. 5, 52. BRĪG. P. 4, 22, 44. 3, 6, 8. 10, 38, 89. MĀK. P. 97, 15. WIKR. KṢHṢH. 297. 309. PAÑĪAT. 2, 4, 28. fg. 25. 23. fg. 3, 8, 16. DAÇAK. 70, 14. PAÑĪAT. 174, 16. राक्षे दस्युन् so v. a. überantworten MBH. 1, 4215. 5, 5422. R. 2, 78, 8. आत्मानम् sich zu eigen übergeben, sich zur Verfügung stellen CAT. BR. 11, 5, 4, 1. M. 4, 252. fg. Jān. 1, 166. मम कस्ते निवेदिता (सीता) übergeben R. 7, 45, 19. — 3) न्य-
वेदयत् MBH. 14, 2675 fehlerhaft für न्यवेद्यत्, wie die ed. Bomb. Hest.

— Vgl. निवेदक fg., निवेदिन् fg.

— घतिनि caus. Jmd Etwas anbieten PAÑĪAT. 2, 9, 4. vielleicht Fehler-
haft für घमिनि.

— विनि caus. 1) kund thun, berichten, melden MBH. 5, 7254. R. 1, 1, 72 (77 GORR.). KATHA. 71, 65. Jmd anmelden MBH. 1, 4906. — 2) Jmd Etwas anbieten, übergeben ÇAṢKA bei KULL. zu M. 3, 286.

— संनि caus. 1) kund thun, berichten, melden MBH. 1, 4064. 5, 158. R. 6, 112, 69. 7, 31, 12. चिरं गतं पुनः कन्या पित्रे तं संन्यवेदयत् meldete, dass MBH. 1, 2224. — 2) anbieten: आत्मानम् so v. a. sich Jmd zur Ver-
fügung stellen R. 2, 56, 12, g.

— निम् caus. kund thun, an den Tag legen: धिगस्तु खलु दारिद्र्यम-
निवेदितयोरुषम् (घनिवेदित°?) MĀJAN. 50, 9.

— परि genau wissen, — kennen, πῑρि οἶδε HOM.: प घाकृतिं परि-
वेदा वर्षदृतिम् RV. 4, 31, 5. 6, 1, 9. निर्वृतिरिति त्वाकं परि वेद AV. 6, 84, 1. Vgl. परिवेद und 1. परिवेदन (st. dessen पदवेदन ed. Bomb.). —
caus. med. NIA. 14, 22. Bisweilen fälschlich für परिदेव्य, z. B. MBH. 7, 2615, wo die ed. Bomb. पर्यदेवयत् st. परिवेदयन् der ed. Calc. Hest.; st.
परिवेदित R. 2, 39, 40 (38, 50 GORR.) hat die ed. Bomb. परिवेदन; vgl.
3. परिवेदन.

— प्र kennen, wissen: नहि प्रवेदं सुकृतस्य पन्थाम् RV. 10, 71, 6. 15, 13. AV. 8, 9, 10. 8, 1, 6. 7. MBH. 12, 8944. स (योगः) तु दुःखं प्रवेदितुम्
589. प्रविद्धम् wissend, wissenschaftlich verführend; kundig RV. 1, 147, 5. 7, 33, 12. TBH. 3, 6, 4. AV. 5, 26, 1. 11, 1, 31. 12, 2, 55. Vgl. प्रविद्, प्रवेत्तार
(in den Nachträgen), प्रवेद, प्रवेदिन्. — caus. 1) kund thun, verkünden,
berichten; med. TAṢT. UR. 1, 5, 1. R. 4, 3, 2. चारिः प्रवेदिते तत्र MBH. 7, 2613. — 2) eine richtige Erkenntnis haben MUP. UR. 1, 2, 9. — Vgl.
प्रवेदन, प्रवेद्य.

— घनुप्र, partio. genau kennend: पन्थामनु प्रविद्मान् RV. 10, 2, 7.

— प्रतिप्र caus. verkünden, zu wissen thun TS. 2, 1, 4, 1.

— प्रति merken, erkennen: प्रति त्वारित्वित्वेत् V8. 1, 14, 16. — caus.
1) zu wissen thun, ankündigen, melden MBH. 3, 2275. 4, 712. 5, 7549. 6, 3984. 12, 9385. 9391. R. 2, 46, 26. 57, 23. 4, 61, 50. 5, 37, 27. विदर्भान्सं-
प्राप्तमनुपपन्ना जना राक्षे प्रत्यवेदयन् (so ed. Bomb. und N. 21, 1) meldeten,
dass MBH. 3, 2252. 16669. 14, 2558. R. 5, 32, 21. 35, 14. रामस्य स्पर्धनम्
anmelden so v. a. melden, dass der Wagen bereit stehe, 2, 46, 23 (44, 27
GORR.). नखं गुहाय 52, 6. Jmd anmelden MBH. 5, 973. R. 7, 108, 6. Jmd
mit Etwas bekannt machen, mit zwei acc.: पाचनी प्रतिष्ठा तः 2, 45,

15. — 2) Jmd. Etwas anbieten, zur Verfügung stellen, übergeben RV. 1, 162, 4. AV. 6, 119, 2. 12, 3, 44. KAV. 42. परिचर्यां स्वकां तस्मै MBh. 3, 3013. ज्वलमानं पापसम् 13, 7424. वत्कलं तस्मै R. 1, 2, 9.

— संप्रति caus. zu wissen thun, verkünden MBh. 1, 8627. 4, 2218.

— वि unterscholden, wissen RV. 1, 183, 1. 10, 12, 5. — caus. विवेद-यामास Indh. 3, 52 fehlerhaft für निवे°.

— सम् med. P. 4, 3, 29, Vārti. 1. Vor. 23, 14. संविदते und संविदते P. 7, 1, 7. Vor. 9, 42. 1) zusammen wissen, wissen, kennen; act. RV. 5, 34, 8. तं वा स्वप्नं तथा सं विदम् AV. 6, 46, 2. साम्ना साम् 10, 8, 41. 11, 6, 9. संविद्वान् 1, 25, 1. न चेत्पुराणं संविद्यात् Vorz. d. Oxf. H. 50, a, 15. संवितस्तच्छक्तिम् BHATT. 3, 37. med.: के न संविदते यथा 8, 17, 18, 29. संवेत्स्यसे du wirst kennen lernen Vorz. d. Oxf. H. 71, a, 37. संविदितं erkannt: लयेसंविदिते Varāh. Bh. S. 2, 3. bekannt: अस्तु वः संविदितं यथा Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 27, 5. पश्चाच्छिष्यसकाशात् कालः संविदितो मया erfuhr ich Hariv. 1036. सर्वे संविदिता (नो विदिता die neuere Ausg.) देशाः प्रायुर्चिर्न च दृश्यते so v. a. durchsucht 10350.

— 2) empfinden (schmecken u. s. w.): यो वा रसान्नं (so ist zu lesen) संवेत्ति Suca. 1, 113, 11. — 3) einverstanden sein: इच्छाम्यहं वरमस्मै प्रदातुं तस्मै विप्राः संविदधं (man hätte संविद्धम् oder संविन्दधम् von 3. विद् erwartet) यथावत् MBh. 1, 2114. mit einem acc.: ते पृथग्दर्शनास्तस्य संविदन्ति तथैकताम् 12, 10053. सर्वेषामेव नः सर्वमेतत्संविदितं यथा wir sind alle darin einverstanden R. 5, 82, 5. ज्ञप्तेनापास्तावत्संविदितं गच्छ im Einverständnis mit Mālav. 45, 17. संविदितं = ऊरुवित u. s. w. AK. ed. Colebr. 3, 2, 58 (विदित Lois.). — 4) ermahnen: एवं संविदिते भर्त्रा Bhāg. P. 3, 14, 29. — caus. 1) Jmd. zur Erkenntnis bringen, erleuchten प्राचनो. 3, 3. — 2) kund thun, verkünden MBh. 4, 2177. — 3) erkennen, wahrnehmen: समवेद्यस्त च द्विपः BHATT. 17, 63.

— अनुसम् zugleich mit Etwas —, in Folge von Etwas wissen AV. 10, 7, 17. 26.

— अभिसम् wissen, kennen: यं वा कौतारं मनसाभि संविदुः AV. 3, 21, 5.

— प्रतिसम् s. प्रतिसंविद् 1gg.

2. विद् (= 1. विद्) 1) nom. ag. wissend, kennend, sich verstehend auf, vertraut mit Etwas, Kenner: एवं यो वित् Kāthop. 6, 18. विदा वरः Sarvadarśanas. 119, 1. Bhāg. P. 1, 5, 40. 3, 4, 16. 11, 16. 8, 10, 29. अ° 10, 19. Ueberaus häufig in comp. mit einem obj. P. 3, 2, 61. कार्यतत्त्वाय° M. 1, 3. अकारात्र° 78. धर्म° 2, 61. 245. सर्वधर्म° 8, 63. वेदार्थ° 3, 186. MBh. 3, 2074. 2078. गङ्गायान° 18733. R. 1, 1, 15. 65, 22. 2, 72, 34. Çrut. 5. Ragh. 1, 94. Spr. 125 (II). 3340. AK. 2, 7, 16. Varāh. Bh. S. 69, 21. 81, 86. Bh. 14, 4. Kāthās. 48, 29. Rāṇa-Tan. 4, 245. 498. 5, 380. Bhāg. P. 2, 2, 27. Hit. 15, 13. superl.: वेदवित्तम M. 5, 107. अद्यात्म° Jāṇ. 1, 109. योग° Bhāg. 12, 1. अस्त्र° MBh. 1, 5101. Kām. Nitis. 9, 78. 12, 18. Kāthās. 34, 194. Bhāg. P. 4, 13, 24. 7, 14, 34. Vgl. 1. अस्त्रविद्, एवं°, क्रतु°, नेत्र°, 1. ज्योतिर्विद्, तद्विद्, देव°, देव°, निमित्त°, नीथा°, पुरा°, पुराण°, पूर्व°, प्रकल°, बद्ध°, ब्रह्म°, भूत°, भृग्विद्गो°, मति°, मनो°, मन्त्र°, मर्म°, मृ-दु°, योग°, वधो° u. s. w. — 2) m. der Planet Mercur (vgl. ऋ) Varāh. Bh. 2, 2 (Z. f. d. K. d. M. 4, 318). — 3) f. das Wissen, Erkenntnis: शक्ती वा यत्ते ब्रह्मं चक्रमा विदा वी RV. 4, 31, 18. तद्विदे, प्रतितद्विदे Kaush. Up. 1, 2.

3. विद्, विन्दति, °ते Dairup. 28, 188 (लामे). P. 7, 1, 59. Accent Siddh. K. zu P. 6, 1, 186. अविदम्, विदंत्, विदंत्, विदात्, विदात्, विदतम्, वि-दंत्, अविदाम्, विदांसि, विदंसि; विदे 3. sg. वित्से, विदस; अवेस् parallel mit अविदम् Air. Ba. 2, 20. विदेयम् VS. 7, 46. Schol. zu P. 3, 1, 86. विदेम AV. 10, 6, 35. विदेय VS. 4, 23. विदेष्ट 3. sg. AV. 2, 36, 8. अविदत्सि 1. sg. विवेद, विवेदिष, विविदंथुम्, विविडुम्, विविदत्; विविदै, विविदत्से, वि-विद्रे, विविद्रीरे; विविदंम् und विविदिवंम् P. 7, 2, 68. Vor. 26, 184. वे-त्स्यति und °ते: विह्वी, वेत्तुम्, वेत्तवे AV. 2, 36, 7. partic. वित्त (s. bes.) und वित्त P. 3, 2, 58 (vgl. Kār.). Vor. 26, 98. Ueber die Anfügung des Bindevocals gehen die Meinungen der Grammatiker auseinander Kār. 3 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. 1) finden, habhaft werden, antreffen, sich aneignen, erwerben, theilhaftig werden: नष्टम् RV. 9, 68, 6. शत्रुम् 1, 176, 1. 10, 54, 2. वसु 2, 13, 11. 3, 1, 3. 55, 20. गातुम् 2, 21, 5. रम्भो विदत्रं वि-विदे हिरण्यम् 15, 9. 22, 4. भगम् 8, 50, 7. रयिम् 9, 19, 6. ऋते स विन्दते पुष्टः der macht Erwerbungen ohne Kampf 8, 27, 17. नैव ते मनो हृदयं चाविदाम् gewinnen 10, 10, 13. न देवेषु विविदे मर्दितारम् 4, 18, 13. सूर्यं विवेद तमसि निपत्तम् 3, 39, 5. देवान् 8, 48, 3. मृद्विमये तमङ्ग वित्से du besitzt 10, 4, 4. 54, 4. वातंते प्राणमविदम् AV. 8, 2, 3. 18, 2, 31. लोकम् 25. यद्विन्दते 12, 2, 36. पुत्रं विन्दस्व 3, 23, 4. 5. वीरं विदेय VS. 4, 23. प्रज्ञाम् TBr. 1, 1, 4, 6. Air. Ba. 7, 13. अस्तु विन्दति man findet Etwas im Wasser, es ist Etwas dort zu erhalten Çat. Br. 2, 1, 4, 5. Kūṇḍ. Up. 1, 2, 9. 4, 3. 4, 1, 7. 6, 13, 1. 8, 3, 2. Kaush. Up. 4, 9. Çvetāçv. Up. 1, 9. Ka-
nop. 12. तं मार्गमाणा भर्तारम् — न विन्दाम्यमरप्रथं प्रियं प्राणेश्वरं प्रभुम् MBh. 3, 2594. यथा धेनुसकृषु वत्सो विन्दति मातरम् Spr. 2312. मार्गम् Kumāras. 1, 5. यज्ञसंभारान् Bhāg. P. 2, 6, 22. सखायम् 4, 28, 25. पशून्पुत्रांश्च MBh. 13, 354. वेदम् Jāṇ. 3, 192. अविन्दंस्तद्वतः सत्यम् M. 8, 109. वेदनाम् Jāṇ. 3, 143. सुखम् Bhāg. 5, 21. धृतिम् 11, 24. सिद्धिम् 18, 45. MBh. 1, 2636. बह्वन्देषान् 3, 1035. रतिम् 2107. प्राणायामम् 2314. दुःखम् 2877. फलम् 7072. 5, 1383. 7079. 7, 8885 (अविन्दन् ed. Bomb. st. अविन्दन् der ed. Calc.). शर्म R. Gora. 2, 74, 28. 5, 34, 14. Spr. (II) 577. 856. (I) 4169. इमं च लोकं परमं च Kām. Nitis. 3, 97. Sām. D. 5, 7. भद्राणि Bhāg. P. 1, 18, 42. 2, 4, 16. 4, 13, 43. 5, 13, 4. 18, 22. Mārk. P. 33, 15. विन्द्यात् (vgl. u. 10) MBh. 3, 8128. 8144. 8158. 13, 5384 (विन्द्यात् fälschlich ed. Calc.). med.: तदविन्दत् Bhāg. P. 3, 8, 19. 4, 29, 77. न दिशो ऽविन्दत् so v. a. fand sich nicht zurecht in den Weltgegenden MBh. 13, 535. राश्यम् Spr. 4261. पयः 4917. पालम् Bhāg. 5, 4. सुखम्, दुःखम् MBh. 1, 8584. 3, 2844. 6016. R. 3, 62, 38. 5, 32, 38. Spr. 4944. Bhāg. P. 2, 2, 2. 3, 5, 2. 12, 19. 4, 18, 4. 23, 20. 24, 77. तत्स्ववृत्तताम् 7, 1, 27. 11, 2. 9, 18, 43. Mārk. P. 34, 8. 100, 86. विन्दते 3. pl. MBh. 3, 15388. विवेद Ragh. 14, 56. Mārk. P. 75, 39. वेत्स्यति MBh. 2, 2415. 3, 8503. वेत्स्यथम् 1, 1111. वेत्तुम् 3, 1312. वि-न्नं = लब्ध AK. 3, 2, 54. Tait. 3, 3, 262. H. an. 2, 286. Mnd. n. 20. gefunden Jāṇ. 2, 131. Vgl. अविद्य°, कौषुविन्ना, मत्स्य°, मृगाल°. विदित (= लब्ध Nilak.) MBh. 3, 15621. — 2) Jmd. (dat.) Etwas verschaffen: यथा ज्योतिर्विदांसि नः RV. 9, 35, 1. 8, 15, 5. लोकं मे यजमानाय विन्द Kūṇḍ. Up. 2, 24, 5. — 3) aufsuchen, sich zuwenden: इह क्रतुं विदः RV. 1, 42, 7. वि-श्वस्य वाचमविदन्मनायोः 92, 9. अद्वा तमद्य विन्दतु AV. 8, 7, 5. Çat. Br. 14, 3, 4, 1. देवा विविदाना (wissend Sām.) इव समुत्पत्तयेदो ऽहं करिष्ये ऽदो ऽहं गमिष्यामीति die Götter machen sich auf, diesem und jenem

धर्ममभिविन्दते MBh. 3, 13695.

— छा 1) *habhaft werden, sich verschaffen*: छाकं पितृन्सुविदत्रो अवि-
त्ति RV. 10, 15, 3. षोषधी: 97, 7. शंसमाविदे inf. etwa um des Fleisches
(der Menschen) dich anzunehmen 10, 113, 3. — 2) *zu erfahren haben*:
माकृमा विदे प्रूनमापे: RV. 2, 27, 17. मा सख्युः प्रूनमा विदे 8, 45, 26. —
3) *pass. vorhanden sein*: उतो हि वां पूर्या अविद्वि सत्यवाचै: RV. 3,
54, 4. partic. etwa vorhanden, in einer Formel, अविदस् genannt, अ-
विद्व TBa. 1, 7, 6 (vgl. TS. Comm. II, 132) und अविद्वि VS. 10, 9. nach
MAh. = अविदित, ज्ञापित, nach Śā. = लब्धवत्.

— उप s. उपविद्.

— निम् 1) *herausfinden, aussondern*: सुतो बन्धुमसंति निर्विन्दन् RV.
10, 129, 4. — 2) *med. sich entledigen, mit gen.*: अथ स्वप्नस्य निर्विदे
ऽभुञ्जतश्च रेवतः RV. 1, 120, 12. mit acc.: पाण्डित्यं निर्विद्य बाल्येन ति-
ष्ठासेत् die Gelehrsamkeit von sich thuend Çat. Br. 14, 6, 4, 1. — 3) *pass.*
(sich ausserhalb von Etwas befinden) überdrüssig werden, Nichts mehr
wissen wollen von; mit abl.: निर्विद्यते ऽर्थात् MBh. 12, 3888. 6603. गृ-
ह्णात् Bhāg. P. 4, 13, 46. 6, 5, 41. विर्विद्येषु लौकिकात् MBh. 12, 3889.
कामात् 3854. निर्विद्य निर्यादत्: Bhāg. P. 4, 30, 18. mit instr.: निर्वि-
द्यत जीवितेन MBh. 6, 5344. दास्येन Spr. (II) 1373. mit acc.: निर्विद्यते ततः
कृत्स्नम् MBh. 14, 530. ohne Ergänzung: उपसेदा ना चनागच्छन्निर्विद्येव
Çāṅkh. Br. 9, 1. सा च निर्विद्यता पुनः MBh. 3, 14792. Bhāg. P. 2, 1, 41.
5, 13, 6. 7, 9, 25. 11, 20, 9. निर्विद्य absol. 1, 4, 12. 4, 13, 48. MBh. 12, 3854.
6608. Naish. 3, 128. partic. निर्विष (bisweilen fälschlich निर्विद्व ge-
schrieben) P. 2, 4, 29. Vārtt. Vor. 26, 88. fg. überdrüssig, mit abl.: त-
त्रभावात् MBh. 1, 6692. जीवितात् 7, 5575. Kathās. 86, 108. Çāṅk. zu Bāh.
Ār. Up. S. 106. Bhāg. P. 3, 23, 7. 4, 13, 18. 47. mit instr.: देहेनानेन MBh.
6, 5348. P. 2, 4, 29. Vārtt., Schol. Kathās. 5, 125. Pāṇāt. ed. orn. 42,
3. mit gen.: मत्स्यमासानाम् (मत्स्यमासादानेन ed. Bomb. 54, 19) Pāṇāt.
51, 25. 137, 1. mit loc. Kām. Nitis. 18, 42. Bhāg. P. 11, 20, 27. die Er-
gänzung im comp. vorangehend Kathās. 30, 98. 40, 27. Rīgā-Tar. 3, 503.
Pāṇāt. 3, 14, 16. ohne Ergänzung der Sache überdrüssig, von Nichts
mehr Etwas wissen wollend, an Allem verzagend Bhāg. 6, 28. Spr. (II)
86. 937. 1373. (I) 1145. Rīgā-Tar. 3, 164. 6, 262. Bhāg. P. 5, 13, 7. 6, 12,
30. 7, 10, 2. 9, 26. 19, 1. Sarvadarśanas. 42, 20. Mārk. P. 74, 6. 133, 25.
अति° 20, 47. सु° 123, 22. Bhāg. P. 8, 7, 7. अ° gutes Muths Spr. (II) 301.
R. 3, 43, 7. Kathās. 82, 52. Rīgā-Tar. 3, 159. — Vgl. निर्वेद. — caus. Jmd
zur Verzweiflung bringen: निर्वेदयित्वा तु परं कृत्वा वा MBh. 12, 2658.

— परिनिस्, partic. °विष in hohem Grade überdrüssig: स्त्रीभावे
MBh. 5, 7375. °चेतस् an Allem verzagend 16, 276.

— परि 1) *umfassen*: पश्यि: परिवित्तः AV. 6, 112, 3. — 2) *vor dem*
älteren Bruder (acc.) heirathen: यया च परिविद्यते und diejenige, welche
ein jüngerer Bruder heirathet, bevor der ältere verheirathet ist, M. 3,
172. या चैव परिविद्यते dass. MBh. 12, 6108. Vgl. परिविष, परिवित्त
(oxyl. TBa. 3, 2, 8, 12), परिवित्ति u. s. w. — 3) *genau kennen*: यदेदितव्यं
त्रिदशैस्तदेष परिविन्दति Hariv. 12318.

— प्र िnden, erfinden RV. 3, 57, 1. नो अकृ प्र विन्दत्यन्यत्र सोमपीतये
10, 86, 2. In einer Worterklärung: मा त इदं पुष्टे कथनं प्रविदत etwa
vorwegnehmen Çat. Br. 1, 9, 4, 5.

— प्रति 1) (*dass*) *finden*: स देवेषु न प्रत्यविन्दत् fand keinen zweiten
unter den Göttern Ait. Br. 4, 5. वाचो मिथुनम् Pāṇāt. Br. 21, 13, 2. —
2) *med. sich gegenüber befinden*: स एतं भार्गं प्रतिविदान (= ज्ञानम् Comm.)
आस्ते यत्प्राशिन्नः stzt gegenüber Çat. Br. 1, 7, 4, 18. — 3) *kennen ler-*
nen: विश्वावसेस्तु तनयाक्रीतं नृत्यं च साम च। वादित्रं च यथान्यायं प्रत्य-
विन्दयथाविधि ॥ MBh. 3, 8420. Etwas wissen von (acc.): पाण्डवानप्र-
तिविन्दमानः 1, 7169. — 4) *in der Stelle nahtypdey me kwam* प्रतिविद्यते
R. Gora. 1, 21, 22 trennen wir प्रति von विद्यते und verbinden es mit
kwam: विद्यते neben अस्ति ist tautologisch.

— वि intens. *aufsuchen, suchen*: रज्जसी विवेविदत् RV. 9, 68, 8. इन्द्र-
स्य सुख्यं पवते विवेविदत् 86, 9.

— सम् med. 1) *finden, habhaft werden, sich erwerben, zusammenge-*
winnen: पतिम् RV. 10, 145, 1. भोजनम् 1, 83, 4. समरीर्विदाम् VS. 6, 36.
सर्वा पृथिवीम् Çat. Br. 1, 2, 3, 7. 11. गोपितौ गौतमस्तत्र तपसा समविन्दत
MBh. 1, 5090. सुखम् Bhāg. P. 11, 9, 2. pass. संविद्यते sich finden, da sein
Saddh. P. 4, 10, 6. — 2) *sich zusammenfinden mit (instr.)*: सं वित्स्वाङ्गैः
AV. 8, 2, 3. सं ते: पशुभिर्विदे 4, 36, 5. शरीरमस्य सं विदाम् 5, 30, 13. स-
मिमे प्राणा विरे Ait. Br. 1, 17. Çat. Br. 3, 5, 4, 17. partic. संविदानं zu-
sammen mit, zugleich; verbunden, vereint; einträchtig RV. 7, 44, 4. यमः
पितृभिः संविदानः 10, 14, 4. 30, 13. fg. 162, 1. 8, 48, 13. समानेन कर्तुना
संविदाने vereintigt durch, — in 3, 54, 6. AV. 2, 28, 2. 4, 15, 10. 12, 1, 48.
VS. 12, 61. Çat. Br. 3, 8, 2, 12. 14, 5, 2, 4. Kauç. 90. 124. अथ शत्रून्विध्यतं
संविदाने RV. 5, 75, 4. AV. 11, 2, 14. ताः सर्वाः संविदाना इदं मे प्रावर्तं वचैः
thr alle miteinander RV. 10, 97, 14. AV. 3, 4, 7. देवैः सह सं° 5, 29, 2.
अ° Çat. Br. 10, 6, 2, 2. Kāṇḍ. Up. 8, 7, 2. — intens. partic. dass.: सं भ-
स्मना वायुना वेविदानः RV. 5, 19, 5.

— अभिसम् med. *zusammentreffen*: मुखं यज्ञानामभि संविदाने (= कथ-
यत्यौ Maubh.) VS. 29, 6.

4. विद् (= 3. विद्) adj. am Ende eines comp. *findend, gewinnend;*
verschaffend: s. अन्न°, 2. अश्व°, अरुर्विद्, एकधन°, कुरुचिद्विद्, गातु°,
गो°, जन°, ज्ञाति°, 2. ज्योतिर्विद्, तेजो°, ऋषिणो°, नाथ°, पशु°, प्रज्ञा°,
मित्र°, रयि°, वसु°, स्वर्विद्.

5. विद्, विन्ते (द्विचरणौ) Dhātup. 29, 13. erhält keinen Bindevocal इ
Kār. 3 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. halten für: न तृणोस्मीति लोको ऽयं
मां विन्ते निष्पराक्रमम् Bhāṭṭ. 6, 39. partic. विन्न Kār. zu P. 8, 2, 56.
= विचारित AK. 3, 2, 49. H. 1475. an. 2, 286. Mnd. n. 20. = ज्ञात
Triak. 3, 3, 262.

1. विद् (von 1. विद्) 1) adj. = 2. विद् am Ende eines comp.: चतुर्विद्-
विदेर्विप्रे: Verz. d. Oxf. H. 31, a, 16. विदम् am Ende eines adv. comp.
gaṇa शरदादि zu P. 5, 4, 107. Vor. 6, 62. Vgl. को°, त्रयी°, द्वि°. — 2)
nom. act. in डुर्विद्.

2. विद् m. N. pr. eines Mannes P. 4, 1, 104. gaṇa अश्वदि zu 110. pl.
die Nachkommen des Vīda Kār. zu P. 4, 1, 63. Schol. zu 2, 4, 64. Vor.
7, 14. Āçv. Çā. 12, 10, 9 (विद् die Ausg.). Schol. zu Kār. Çā. 155, 11. वि-
दकुल = वैदकुल P. 2, 4, 64. Vārtt., Schol. — Vgl. वैद, वेदायन, वैदि.

विदंश m. = अश्वंश Rīgān. Im ÇKDa.

विदत्तिष्ण (2. वि + द्) adj. nach einer anderen Gegend als nach Süden
gerichtet Kām. Nitis. 16, 25.

विदग्ध *gaṇa* वराहदि zu P. 4, 2, 80. 1) adj. s. u. दक्ष mit वि; *geschickt, gewandt, pfiffig* HAL. 2, 280. 384. सौवत्सर WERNER, GJOT. 110. KĀś. 1, 89. — 2) m. oxyt. N. pr. eines Mannes CAT. Ba. 11, 6, 2, 3. 14, 6, 1, 10, 17. Verz. d. Oxf. H. 55, a, 84. — Vgl. वेदग्धक, वेदग्धी, वेदग्ध्य.

विदग्धचूडामणि m. N. pr. eines verzauberten Papageien KATHA. 77, 6. VER. in LA. (III) 15, 17. 22, 17.

विदग्धता (von विदग्ध) f. *Klugheit, Gewandtheit*: विद्यासप्रतिपन्नानां वक्षणे का विदग्धता SPR. 2885. 2817 (सा विदग्धता v. l.). वाचि MĪLATIM. 2, 19.

विदग्धमाधव n. N. pr. eines Lustspiels Verz. d. Oxf. H. 145, a, No. 305. Verz. d. Tüb. H. 24. WILSON, Sel. Works I, 158. 167.

विदग्धमुखमण्डन n. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 215, a, No. 514. gedruckt in HAMB. Anth. 269. fgg.

विदग्ध (2. वि + द^०) m. N. pr. eines Fürsten MBH. 1, 6992.

विदग्ध s. दुर्विदग्ध und मु०.

विदग्ध (von 1. विद्) UNĀDIS. 3, 116. 1) n. a) *Weisung, Gebot; Anordnung, Ordnung* NIA. 1, 7, 3, 12. 6, 7, 9, 3. विदग्धमा वद् *Weisung geben, entscheiden, zu gebieten haben*: सुवीरासो विदग्धमा वदेम RV. 1, 117, 25. वशिनी त्वं विदग्धमा वदासि *als Gebieterin schalten* 10, 83, 26. fg. यथा यमस्य सादन् घासति विदग्धावदन् (wohl so gegen Padap.) AV. 18, 3, 70. ०था निचिकीत् 5, 20, 12. RV. 4, 38, 4. होता विदग्धानि प्रचोदयन् 3, 27, 7. साधन् 1, 18. 10, 92, 2. प्र नु वैचं विदग्धा ज्ञातवैदग्धः *das Walten des Agni* 6, 8, 1. AV. 4, 28, 1. वृद्धिर्वातानि सक्मन्पिपिषि विदग्धे RV. 1, 31, 6. यत्स्येत्वा विदग्धा पृष्ठमत्रं VS. 23, 57. — b) (*Ansage, Aufgebot, concret was auf Ansage u. s. w. sich sammelt, coetus*) a) *Versammlung einer Gemeinde u. dgl., Verein, Rathversammlung*: विदग्धेषु प्रशस्तः *im Rathe geachtet* RV. 2, 27, 12. बृहदेम विदग्धे सुवीराः 17, 1, 4. उमे वि विदग्धे कविस्तथारति हृत्यम् *zwischen der Götter- und Menschengemeinde* 8, 39, 1. विदग्धस्य धीभिः तत्र राजाना दधाये *den Vorsitz in der Göttergenossenschaft* 3, 38, 5. यस्मिन्देवा विदग्धे मादयन्ते 10, 12, 7. 5, 63, 2. AV. 17, 1, 15. drei Ordnungen derselben: त्रीणि वृता विदग्धे घृत्तरेषाम् RV. 2, 27, 8. 6, 51, 2 (= स्थानानि SIA.). 7, 66, 10. 8, 39, 9. 3, 38, 6. — β) *Versammlung zum Gottesdienst; Festgenossenschaft; Feter*; = यत् NAIKH. 3, 17. यस्मिन्नेव विदग्धे देवा मादयन्तम् RV. 6, 52, 17. 3, 54, 2. 7, 84, 3. या कृणवः प्रेडु ता ते विदग्धेषु ब्रवाम 5, 29, 13. यमिं होतारे विदग्धाप जीजनन् 10, 11, 3. 1, 60, 1. 3, 1, 1. त्रिरा दिवो विदग्धे सत्तु देवाः 56, 8. 2, 4, 8. 39, 1. AV. 1, 13, 4. RV. 7, 21, 2. VS. 22, 2. 34, 2. — γ) (*kriegerisches Aufgebot; zusammengehörige Schaar*) Zug, Geschwader, ordo, insbes. der Marut: गतरीरा यत्तं विदग्धेषु (vgl. ebend. व्रातं व्रातं गणं गणाम् turmatim RV. 3, 26, 6. क्रीळन्ति विदग्धेषु घृष्यः 1, 166, 2. 85, 1. 107, 6. यत्तमं क्वे विदग्धे पतिरे नरः 5, 59, 2. 7, 57, 2. त्रेष्मि पूर्ण विदग्धे so v. a. in geordnetem Kampfe 18, 18. घृदेवयुं विदग्धे देवयुभिः सत्रा कृतम् 93, 5. — 2) m. a) = योगिन् H. an. 3, 322. MED. th. 24. — b) = प्राप्त H. an. = कृतिन् MED. — c) N. pr. eines Mannes nach SIA. RV. 5, 33, 9.

विदग्धिन (von विदग्ध) m. N. pr. eines Mannes P. 6, 4, 165. — Vgl. वेदग्धिन.

विदग्ध्य (wie eben) adj. *in eine Versammlung —, in eine Gemeinde —, in einen Rath tauglich u. s. w.*: वीरे सादन्त्यं विदग्ध्यं स्मेयम् (vgl. dyopn-

त्तं) RV. 1, 91, 20. सभावती विदग्ध्या 167, 8. यः स्मेयो विदग्ध्यः सुखा य-
च्चाथ पूर्णः AV. 20, 128, 1. RV. 7, 36, 8. 4, 21, 2. Agni 3, 54, 1. 8, 8, 5.
Wagen der Agni, *festlich* 10, 41, 1. शो यष्टिर्विदग्ध्याः स्मेतु 7, 40, 1.
या विदग्ध्या विदग्ध्यामनक्तु *die gemeine und die festliche Flamme* 43, 8.

विदग्ध (विदत्, partic. von 3. विद् + घञ्) m. N. pr.; s. वेदग्ध.

विदग्धसु (विदत् + वसु) adj. *Güter gewinnend* RV. 1, 6, 6. 3, 34, 1. 5, 39, 1. 8, 55, 1. AIT. Ba. 2, 27. PAÑĀV. Ba. 8, 3, 3. 6. 14, 4, 5.

विदत् (2. वि + द^०) adj. *der Zähne —, der Fangzähne beraubt*; von einem Elephanten HARIV. 3622. 4679.

विदन्वत् m. N. pr. eines Bhārgava PAÑĀV. Ba. 13, 11, 10.

विदभत् m. N. pr. eines Mannes P. 5, 3, 118. gaṇa गर्गादि zu 4, 1, 105. — Vgl. वेदभत्, वेदभत्य.

1. विदर (von 1. दृ mit वि) 1) m. *das Bersten, Zerreißen* AK. 3, 3, 5. H. 1488. — 2) n. *Cactus indicus* ROXB. (wohl *die Blüthe*) ÇANDĀ. im ÇKĀD.

2. विदर (2. वि + दृ) adj. (f. स्त्री) *frei von Spalten, — Löchern*: भू KĀM. NITIS. 19, 10; vgl. निर्दरणा 12.

विदरणा (von 1. दृ mit वि) n. *das Bersten, Spalten* VARĀH. BĀH. S. 8, 81 (vgl. मध्य^०). भुवः 97, 9.

विदर्भ 1) m. pl. N. pr. eines Volkes und des von ihm bewohnten Landes, südlich vom Vindhya mit der Hauptstadt Kuṇḍina, AV. PA-
RIC. in Verz. d. B. H. 93 (56). MBH. 3, 2076. 2093. 2772. 2852 (an den
beiden letzten Stellen nach der Lesart der ed. Bomb., ०र्भी ed. Calc.).
6, 351 (VP. 187). 12, 9813. R. 4, 41, 16. RAGH. 5, 60. VARĀH. BĀH. S.
14, 8. MĀRK. P. 38, 17. sg. *das Land*: विदर्भो नाम जनपदः DAÇAK. 180,
9. विदर्भाधिप MBH. 3, 2109. विदर्भाधिपराजधानी RAGH. 5, 40. विदर्भाधि-
पति BṛĀG. P. 10, 53, 16. ०राज्ञ R. GONN. 1, 40, 3. NAIKH. 1, 50. ०पति MĪ-
LAY. 77. ०भू NAIKH. 2, 16. Verz. d. Oxf. H. 213, b, No. 507. ०नगरी MBH.
3, 2094. 2780. HARIV. 5842. — 2) m. sg. *ein Fürst der Vidarbha* (vgl.
वेदर्भ): कन्या विदर्भस्य MBH. 3, 2109. ०तनया 2412. ०सुभू NAIKH. 1, 82.
०राजधानी Verz. d. Oxf. H. 258, a, 28. — 3) m. sg. N. pr. eines Mannes
HARIV. 9369. BṛĀG. P. 4, 28, 28. ein Sohn Gĵāmagha's HARIV. 1988. fg.
6588. VP. 422. BṛĀG. P. 9, 23, 38. 24, 1. ein Sohn Rṣhabha's 5, 4, 10.
— 4) m. = वेदर्भ *Krankheit des Zahnfleisches* ÇĀṆG. SĀM. 1, 7, 76. —
5) f. स्त्री N. pr. a) einer Stadt, = कुपिडन H. 979. MBH. 3, 2772. 2826.
fgg. 2852 (an allen Stellen m. pl. die ed. Bomb.). HARIV. 6588. — b) eines
Flusses HARIV. 9511. — c) einer Tochter Ugra's und Gattin des Manu
KĀKshusha MĀRK. P. 76, 47. — Vgl. दधि^०, दशी^० und वेदर्भ, वेदर्भि.

विदर्भज्ञा (वि^० + ज्ञा) f. patron. der Gattin Agastja's TAIK. 1, 1, 91.

विदर्भि m. N. pr. eines Rshi Ind. St. 1, 441. ÇĀṆG. zu PAÇANOP. 1, 1,
wo वेदर्भि nicht auf विदर्भ, sondern auf विदर्भि zurückgeführt wird.

विदर्भो कौपिडन्यं m. N. pr. eines Lehrers CAT. Ba. 14, 5, 5, 22. 7, 2, 28.

विदर्व्य adj. *ohne Haube* (दर्वि), von einer Schlange ÇĀṆG. GĀH. 4, 18.

विदर्शिन् adj. बुद्धिं सर्वलोकविदर्शिनीम् R. GONN. 2, 116, 27. ०निदर्श-
नीम् SCHL. ०निदर्शिनीम् (= संमताम् Comm.) ed. Bomb.

विदल s. विदल. In der Bed. 1) VARĀH. BĀH. S. 86, 76 (darauf wird
geschrieben). — सो ऽयं स्कन्धो विदलो ऽध्यूल्लः KAUSH. Ān. 2, 8.
GĀHJAS. 1, 28.

विदलन (von दल् mit वि) n. 1) *das Bersten*: der Erde KATHA. 74,

279. — 2) *das Aufreißen, Spalten*: पञ्चा नखविदलनमिदं सुखमिष्य-
तिः ŚARVADĀGANAŚ. 123, 9. मतेभकुम्भविदलनकृतयम (सिंह) Spr. 2093.

विदलीकृत (auch R. 3, 57, 23. 4, 47, 13. 49, 4) s. वि०.

विदश (3. वि + दश) adj. keine Verbrümmung habend: वस्त्र Mān. P. 34, 55.

विदो f. nom. act. von 3. विद् nach gags भिदादि zu P. 3, 3, 104. Vor. 26, 192. Kennntnis H. an. 2, 234. Med. d. 14. Verstand Traik. 1, 1, 114. H. an. Med.

1. विदाम partic. s. u. 3. विद् 9).

2. विदाम (von 3. दा mit वि) n. *das Zertheilen* Cat. Bn. 14, 8, 5, 1.

विदाय m. Erlaubnis zum Weggehen nach ÇKDn. in der Stelle: वि-
दाय देहि संप्रीत्या तपो मो (7) प्राणवज्रमे BRAHMAIV. P., GANMAHANDA.

विदायिन् (von 1. दा mit वि) adj. verleiend, bewirkend: विद्यनायाय
विद्यस्थितिविदायिने Cat. 1, 1.

विदाय्य (von 3. विद्) adj. zu finden RV. 10, 22, 5.

विदार (von 1. दृ mit वि) 1) m. a) *das Zerreißen, Zerspalten, Zer-
hauen*; = दारण H. an. 3, 603. Med. r. 218. Vor. 8, 127 (als Bed. von
खन्). 16, 5 (als Bed. von दृ). वल्लीविदारकुठारिका Spr. (II) 494. — b)
Kampf, Schlacht H. an. Med. — c) Abzugsgraben (तलोच्छ्रात) Med. —
2) f. 3) a) *eine best. Pflanze und ihre Wurzel* P. 4, 3, 166. VArt. 2, Schol.
AK. 2, 4, 20. a) *Baiatas paniculata* Choix. AK. 2, 4, 3, 28. H. an. (3) नु-
गन्धयोः st. 3) नुदपयोः zu lesen). Med. RATNAM. 73. Suçr. 1, 53, 10. 137,
4. 143, 13. ०कन्द 225, 2. 8. 274, 1. ०कन्द Med. n. 211. विदारि Suçr.
1, 145, 21. — 3) = विदारीगन्धा *Hedysarum gangeticum* H. an. Med. —
b) *eine Art von Abscessen* H. an. Med. — c) विदारि N. einer Unholdin:
ऐशान्यादिषु कोणेषु संस्थिता बाह्यतो गृह्येताः । चरकी विदारिनामाथ
पूतना राक्षसी चेति || VAN. Bn. S. 53, 83. — Vgl. कोविदार und ती-
रविदारी.

विदारक (vom caus. von 1. दृ mit वि) 1) adj. zerreißend, zerspal-
tend, zerfleischend: प्रचपुगजकुम्भ (सिंह) Spr. (II) 1193. — 2) m. =
कूपक AK. 1, 2, 2, 10. H. 1088. Vertiefung in einem ausgetrockneten
Flusse, in der das Wasser zurückgehalten wird; nach Andern ein Stein —
oder Baumstamm im Wasser. — 3) f. विदारिका a) *Hedysarum gange-
ticum* ÇABDAR. im ÇKDn. Suçr. 1, 292, 8. 294, 11. VAN. Bn. S. 76, 5. 9.
— b) *eine Art von Abscessen* Suçr. 1, 92, 7. 93, 8. 273, 13. 274, 1. 2, 118,
10. 132, 14. — Vgl. तीरविदारिका.

विदारण (wie oben) 1) adj. zersprengend, aufreißend, zerreißend,
verwundend, zerbrechend, zerspalteend, zerschmetternd HARIV. 11942.
12538. VIJN. 6, 148. असुरपुरविदारणाः सुराः MBH. 1, 1484. तनुत्रास्थि
(रघु) 8, 1829. परानीक (योध) 8, 5154. तिमिरवारणाय (von der Sonne
und vom Löwen) 7, 8409. धरि (धस्त्र) R. GON. 1, 30, 12. Mān. P. 20,
2. 21, 29. कुर्य (वधन) R. GON. 1, 22, 30. शत्रुदेह 3, 32, 13. Gtr. 1, 29.
Bulo. P. 10, 79, 4. मक्षिष्य विदारणी (विदारिणी ed. Bomb.) शक्तिः MBH.
3, 14609. — 2) m. *Pterospermum acerifolium* Willd. ÇABDAR. im ÇKDn. —
3) n. a) *das Zersprengen, Aufreißen, Zerreißen, Verwunden, Zerbre-
chen, Zerspalten, Durchbohren, Zerschmettern*; = मेदन्, मेद H. an. 4, 58.
Med. n. 108. DULOV. 31, 23 (als Bed. von दृ). = तसि Schol. zu ÇAN.
39. प्राजा कुम्भसिंह Kām. NITIS. 15, 12. दसभङ्गे हि नामानां बाध्यसि नि-

रिविद Spr. 2187. 2144. व्यूकानाम् HARIV. 5351. MBH. 8, 4214. R. 4,
84, 12. 8. मणीनाम् *das Durchbohren* KYLL. zu M. 9, 556. पृथिवी R. 1,
40 (41 GON.) in der Unterschr. Suçr. 1, 85, 9. गृह 2, 58, 17. प्रेरित्वा-
खिनी शास्त्रात्कथसर्वविदारणम् *das Abhauen* JĀN. 2, 227. ĀJANMAṬA in
Journ. of the Am. Or. S. 8, 558. चम्पारण्य ० *das Verwüsten* Inscr. ebend.
804, ÇI. 14. = मारण ÇABDAR. im ÇKDn. — b) *das Aufreißen* so v. a.
Aufsperrn: des Mundes ÇABDAR. zu KĀND. Up. 8. 35. zu Bn. Ān. Up. 8.
23. 51. — c) Schlacht, Kampf H. an. masc. und fem. Med. — d) *das Ab-
weisen, Zurückweisen*: तेन विद्याधरोस्तास्तान्व अनुदिशतो बहून् । पि-
तुर्विदारणं कृत्वा कथ्यवाक्यं स्थिता || KATNIS. 26, 68. — e) = वि-
उम्बन, विउम्ब H. an. Med. — Vgl. घनीक, मर्म.

विदारि s. u. विदार 3).

विदारिगन्धा s. विदारीगन्धा.

विदारिन् (von 1. दृ mit वि oder von विदार) 1) adj. zersprengend,
zerspalteend, zerreißend u. s. w.: गिरिप्रङ्ग ० MBH. 9, 552. मक्षिष्य वि-
दारिणी (so ed. Bomb., विदारणी ed. Calc.) शक्तिः 3, 14609. रूविदा-
रिणी Bojn. der Durgā KATNIS. 53, 171. — 2) f. विदारिणी *Gmelina
arborea* Roxb. RĀN. im ÇKDn.

विदारिगन्धा f. *Hedysarum gangeticum* AK. 2, 4, 4, 8. RATNAM. 9. Suçr.
1, 53, 10. विदारिगन्धा 57, 13. 369, 16. 376, 15. 2, 35, 20. ०कषाय 86, 11.

विदारीगन्धिका f. dass. H. an. 4, 194.

विदारु m. *Kiddehse, Chamdison* HIA. 218.

विदासिन् (von दम् mit वि) adj. 3) nicht versiegend: द्रुद ĀCV. GAN.
1, 5, 5, 2, 6, 9. GON. 4, 5, 22. Bulo. P. 1, 3, 26. 8, 24, 22. 8. — Vgl. अविदस्य.

विदार (von 1. दृ mit वि) m. *das Brennen, Hitze*: auch als Thätig-
keit und Wirkung der Galle im Körper Suçr. 1, 20, 8. शोणितस्य 79,
12. 285, 1. 2, 183, 17. 451, 12. शोयो विदारुमापद्यते 80, 11. als Krankheit
der Galle ÇAN. S. 1, 7, 71.

विदारुवत् (von विदार) adj. hitzig Suçr. 1, 199, 11.

विदारिन् (wie oben oder von 1. दृ mit वि) adj. hitzig, brennend;
von Speisen Bnag. 17, 9. Suçr. 1, 80, 6. 177, 6. 245, 3. 2, 314, 21. 3) 1,
39, 7. 173, 16. अविदारिन् 188, 17. कोष्ठविदारिन् 155, 16. ein hitziger
Ort KAT. Ç. 22, 3, 3. LIT. 8, 5, 5.

विदि f. SIDDH. K. 247, 6, 16. die Wurzel 1. विद्. विदिर्ज्ञाने निरुच्यते
Kām. NITIS. 2, 17.

विदिक्क (विदिम् + चङ्) m. *eine best. Vogel*, = रुदिक्क ÇABDAR.
im ÇKDn.

विदित 1) adj. s. u. 1. विद्. — 2) f. चा N. pr. einer Göttin, die die
Befehle des 13ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpinī aus-
führt, H. 45.

विदिथ m. = विदथ 2) a) und b) ÇKDn. nach ÇABDAR. und einer
Hdschr. der Med.

विदिम् (2. वि + 2. दिम्) 1) adj. nach verschiedenen Richtungen ge-
hend KAT. Ç. 1, 8, 48. — 2) f. oxyt. Zwischengegend (Südost u. s. w.)
AK. 1, 1, 2, 7. H. 167. HALI. 1, 102. VS. 6, 19. SHAPV. Bn. 4, 4. ÇĀND.
GON. 1, 7. MBH. 2, 1394. 3, 1661. 2553. 4214. 13, 1345. HARIV. 9367.
11000. R. GON. 1, 77, 51. 4, 39, 39. 6, 90, 26. SŌMAS. 3, 39. VAN. Bn.
8. 5, 55. 11, 23. 30, 16. 38, 4. 86, 75. KATNIS. 23, 86. WĀND. KĀND. Up.

314. PRAB. 117, 6. Bho. P. 4, 17, 16. 5, 8, 32. Mān. P. 50, 46.

विदिशा f. 1) = विदिम् 2) MBh. 12, 10454. Hariv. 2243. — 2) N. pr. eines Flusses und der daran gelegenen Stadt (Bilsa heut zu Tage) LIA. II, 945. Varāh. Bṛh. S. 16, 32. Fluss MBh. 2, 371. 6, 335 (VP. 183). Mālav. 76. Mān. P. 57, 20. P. 4, 2, 70. Schol. Stadt Megh. 25. Ragh. 15, 36. Mālav. 46, 1. 67, 19. Kāthā. 33, 106. 71, 72. an der Vetravati Kid. in Z. d. d. m. G. 7, 583. — 3) = विदेश (?) Fremde Spr. 2639 (die ed. Bomb. des Pāṇḍar. hat hier ganz andere Lesarten). — Vgl. वैदिश.

विदीर्गम् m. einbest. Vogel (= श्वेतवक् Comm.) TS. 5, 6, 32, 1. TBa. 3, 9, 9, 2.

विदीधु (von 1. धी mit वि) adj. s. घ०.

विदीधिति (2. वि + 2. दी०) adj. strahlenlos Varāh. Bṛh. S. 3, 31.

विदीपक (von दीप् mit वि) m. Laterne: रथे रथे पञ्च विदीपकाः (विदिपिका: ed. Calc.) MBh. 7, 7295.

विडु 1) m. die zwischen den beiden Erhöhungen auf der Stirn des Elefanten befindliche Gegend AK. 2, 8, 2, 5 (विडु fälschlich Lois.). H. 1226. Auch विह Comm. zu AK. nach CKDa. — 2) m. oder f. N. pr. einer Gottheit des Bodhi-Baumes Lalit. ed. Calc. 421, 16. — 3) m. N. pr. eines Brahmanen Tīran. 62.

विडुद् vielleicht = Vendidad BHAVISHJA-P. in Verz. d. Oxf. H. 33, b, 3.

विडुरे (von 1. विद्) 1) adj. klug, verständig, weise P. 3, 2, 162. Vor. 26, 152. AK. 3, 1, 30. H. 349. an. 3, 602. Med. r. 217. = नागर् H. an. Med. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Vjāsa von einer Çūdra-Frau, jüngeren Bruders des Dhṛtarāṣṭra und Pāṇḍu, H. an. Med. MBh. 1, 95. 2213. 2245. 2426. 2442. 2721. 3808. 4301. 4335. 5313. 12, 1476. 15, 751. Hariv. 1826. Spr. (II) 721. VP. 439. Bho. P. 1, 13, 1. 9, 22, 24. ०वाक्यानि Verz. d. Oxf. H. 266, b, 26. विडुराकूर्वद् Beiw. Kṛṣṇa's Pāṇḍar. 4, 1, 30. विडुरागमनपर्वन् heißen die Adhijāja 200 — 206 im 1ten Buche des MBh.

विडुरता f. nom. abstr. von विडुर 2) MBh. 15, 752.

विडुल 1) m. Bez. zweier Calamus-Arten AK. 2, 4, 2, 10. fg. H. 1137. Med. l. 132. Halā. 2, 46. Suçr. 1, 144, 13. 2, 480, 11. विडुलस्येव तत्पुष्पं मोघं जनयितुः स्मृतम् MBh. 13, 5120. — 2) f. या N. pr. eines Frauenzimmers MBh. 1, 333. 509. 5, 4494. fgg. 15, 461.

विडुषितर und विडुषीतर s. u. विदंस्.

विडुष्कृत (2. वि + डु०) adj. frei von Uebelthaten, — Sünden KAUSH. Up. 1, 4.

विडुष्टर s. u. विदंस्.

विडुष्मत् (von विदंस्) adj. reich an Kennern, — Gelehrten Vor. 7, 27. S. 176.

विडुस् (von 1. विद्) adj. aufmerksam, sich merkend RV. 1, 71, 10. 7, 18, 2.

विह्वर (2. वि + ह्वर) 1) adj. (f. घा) weit entfernt Çāṇk. Çr. 1, 1, 25. विह्वरात्तरभाव Ragh. 13, 48. देश Kāthā. 21, 115. Rāḍa-Tar. 1, 125. Bho. P. 2, 4, 14. घासन्ने ऽपि विह्वरवत् 4, 16, 11. Verz. d. Oxf. H. 132, b, No. 243. नमो गिरा विह्वराय मनस्येतसामपि weit entfernt von so v. a. nicht zu erreichen für Bho. P. 8, 3, 10. भर्तृक्षे० so v. a. Nichts wissend von 4, 14, 25. Gewöhnlich ohne subst. im acc. abl. oder loc.: विह्वरम् in weiter Ferne (Gegens. समसिकम्) TBa. 3, 9, 2, 2. Çar. Ba. 1, 4, 2, 33. 6, 4, 13. 3, 9, 2, 31. Çāṇk. Ba. 26, 1. Git. 11, 25. Bho. P. 8, 12, 33.

विह्वरात् aus —, in weiter Ferne Hariv. 6644. Ragh. 13, 33. Bho. P. 7, 6, 18. 8, 2, 23. विह्वरतम् dass. R. 4, 58, 35. Mālav. 61, 12. Kāthā. 12, 6. 34, 34. 69, 58. 121, 160. विह्वरे in weiter Ferne, weit weg R. 4, 58, 14. इतः Kāthā. 61, 78. 85, 33. कर्त्तुं entfernen Spr. 2792. Am Anfange eines comp.: ०ज्ञाताश्च लताः fern wachsend MBh. 3, 396. स्वरे विह्वरवत् aus weiter Ferne hörbar R. 3, 66, 26. ०क्रमणा Spr. 2998. ०गमन Kāthā. 26, 31. ०जि स्थि weit verbreitend: गन्ध H. 1390. weit entfernt Verz. d. Oxf. H. 256, b, 42. Vgl. घ० (adj. auch Kumāras. 7, 41. घविह्वरे auch R. Gonn. 2, 47, 5. 53, 5. Bho. P. 5, 2, 6. 7, 5, 46). — 2) m. N. pr. a) eines Sohnes des Kuru MBh. 1, 3792. fg. nach der Lesart der ed. Bomb. विह्वर्य ed. Calc. — b) eines Berges oder einer Gegend, von wo der Lasurstein herkommen soll, P. 4, 3, 84. MALLIN. zu Çiç. 3, 45. ०भूमि Kumāras. 1, 24. विह्वरात्रि Gāṭhā. im CKDa. विह्वरशब्दे नगरविशेषस्य पर्वतविशेषस्य वालवायस्य वाचकः Uḍḍā. zu Uṇādis. 2, 60; vgl. वैह्वर्य und वैह्वर्य.

विह्वरज n. Lasurstein ÇANDĀRTHAK. bei Wilson. — Vgl. वैह्वर्य und वैह्वर्य.

विह्वरव (von विह्वर) n. weite Entfernung: विह्वरवात् = विह्वरात् Hariv. 6828.

विह्वरय m. N. pr. eines Muni Varāh. Bṛh. S. 48, 64. eines Sohnes des 12ten Manu Hariv. 484. Mān. P. 94, 26. eines Fürsten Hariv. 5017. 5081. 5498. 6643. Verz. d. B. H. 189 (46. fg.). Bho. P. 2, 7, 34. aus Vṛṣṇi's Geschlecht MBh. 1, 6999. 7915. 7, 408. पार्श्वदापदे विह्वर-यसुतः 12, 1791. ein Sohn Kuru's MBh. 1, 3792. fg. (विह्वर ed. Bomb.). दान्तिपातयो भूम्तु Mān. P. 109, 10. ein Sohn Bhagāmāna's und Vater Çāra's Hariv. 2032. VP. 436. Bho. P. 9, 24, 25. ein Sohn Suratha's und Vater Rksha's (Sārvabhauma's) Hariv. 1816. VP. 457. Bho. P. 9, 22, 10. ein Sohn Kitaratha's 24, 17. Vater Suniti's und Sumati's Mān. P. 116, 8. 10. fgg. wird von seiner Gattin getödtet Kām. Niris. 7, 54. Varāh. Bṛh. S. 78, 1 (KULL. zu M. 7, 153). Spr. 1353. HALL in der Einl. zu Viśavād. 53.

विह्वर्य (von विह्वर), ०यति weit forttreiben Spr. 2776, v. l.

विह्वरविगत adj. Bho. P. 5, 1, 36 nach dem Comm. = घट्यज्ज von niedrigster Herkunft.

विह्वरोभू (विह्वर + 1. भू) sich entfernen: ०भवतः समुद्रात् Ragh. 13, 13.

विह्वरक (vom caus. von 1. डुष् mit वि) 1) nom. ag. Verunglimpfer H. an. 4, 33. Med. k. 214. ब्रह्मब्राह्मणयज्ञपुरुषलोक० Bho. P. 5, 6, 11. — 2) m. Spassmacher, lustiger Geselle; = पिङ्ग u. s. w. Tris. 3, 1, 6. = चारुषु Med. — Spr. (II) 736. Daçak. 61, 6. insbes. die lustige Person im Schauspiel, der nur an Essen, Trinken und Spässe denkende Geführte des Helden H. 331. H. an. Sāh. D. 77. 79. 83. Hariv. 8695. Çik. 20, 1. u. s. w. Vikr. 15, 1 u. s. w. Mālav. 27, 12 u. s. w. Dhṛṇṭas. 87, 6 u. s. w. Verz. d. Oxf. H. 139, a, No. 274. — 3) m. N. pr. eines Brahmanen Kāthā. 18, 109. fgg.

विह्वरणा (wie eben) adj. beschimpfend, verunglimpfend: मतिं धर्मविह्वरणाम् (!) R. 5, 87, 25.

विदति (von 1. दृ mit वि) f. die Nacht auf dem Kopfe Ait. Up. 3, 12.

विदम् (2. वि + दम्) adj. blind Varāh. Bṛh. 4, 3.

विदेर् m. N. pr. eines Mannes Çar. Ba. 1, 4, 2, 10. fgg. — Vgl. विदेष्.

विदेव (2. वि + देव) *widergöttlich, ungöttlich*: रत्नम् AV. 12, 3, 48. 28, 136, 14. *ohne Güter*: पञ्च Kāṭh. 26, 9.

विदेश (2. वि + देश) m. *Fremde* (Gegens. स्वदेश, स्वविषय): विदेशे प्रेतः Kauç. 80. M. 8, 167. MBu. 3, 17140. R. 5, 33, 86. को वीरस्य मनस्विनः स्वविषयः को वा विदेशः स्मृतः Spr. 756. गच्छति विदेशम् 2346. 8223. वासो विदेशे 8373. को विदेशः सविद्यानाम् 1926 (II). भजते विदेशमधिकेन जितः Çu. 9, 46. Kāṭh. 21, 118. 25, 70. 36, 74. 43, 89. मा गा विदेशम् 49, 215. विदेशं व्रजम् 56, 309. गुणिना न विदेशो ऽस्ति 61, 121. Rāga-Tar. 4, 605. °ज Varāṇ. Bṛh. 5, 7. Pāṇāt. V. 84. Kāṭh. 33, 207. °गमन 20, 148. Spr. 1191. विद्या बन्धुज्जो विदेशगमने 2797. 4259. °निरत Varāṇ. Bṛh. 12, 11. °वासिन् 101, 9. °वास Yr. in LA. (III) 19, 19. °स्थ Åçv. Gṛh. 1, 12, 2. M. 5, 75. MBu. 4, 2189. 13, 5888. R. Gora. 1, 11, 7. Varāṇ. Bṛh. 5, 1. Verz. d. Oxf. H. 87, b, s. 272, b, No. 644. संप्रसारणा *anderwärts vorkommend* P. 6, 1, 87, Schol.

विदेश्य (von विदेश) adj. *auswärts befindlich* AV. 4, 16, 8.

1. विदेह (2. वि + देह) adj. *körperlos, vom Körper befreit, verstorben* H. an. 3, 769. Mnd. h. 24. MBu. 3, 8874. 6, 3445. शिरोगणाः 11, 432. R. 7, 83, 21. 87, 20. Bṛh. P. 9, 13, 11. 13. Jogas. 1, 19. Verz. d. Oxf. H. 42, a, 35. °कैवल्यप्राप्ति Madhus. in Ind. St. 1, 20, 17. °मुक्ति (Gegens. बोधमुक्ति) Weber, Rāmāt. Up. 337. Colebr. Misc. Ess. I, 370. Verz. d. Oxf. H. 123, a, 38. °मुक्त्यादिकथन Titel einer Abhandlung 237, a, No. 568. Hall 13. — Vgl. मका° 2).

2. विदेह (2. वि + देह) 1) m. a) pl. N. pr. eines Volkes, nördlich vom Ganges im heutigen Tirhut mit der Hauptstadt Mithilā, Trais. 2, 1, s. H. 946. अक्षरा निषधं नीलं च विदेहाः 1538, Schol. कामलविदेहानां मर्यादाः Çat. Ba. 1, 4, 2, 17. 14, 6, 22, 6. 7, 2, 30. काशिविदेहेषु Kaush. Up. 4, 1. AV. Pāṇ. in Verz. d. B. H. No. 93 (36). MBu. 1, 4452. 2, 1062. 6, 353 (VP. 188). Hariv. 1980. 12832. R. 1, 68, 14 (70, 16 Gora.). R. Gora. 1, 71, 7. 4, 40, 25. Varāṇ. Bṛh. S. 3, 41. 71. Mārk. P. 57, 44. Verz. d. Oxf. H. 258, b, 27. Daçak. 95, s. gaṇa धूमादि zu P. 4, 2, 127. Burn. Intr. 421. Tāra. 14. °रात्र R. 2, 88, 7. विदेहाधिपति Hariv. 4968. Raçh. 12, 26. विदेहाधिप ein Mediciner (vgl. u. b) Suçr. 2, 302, s. °नगरी = मिथिला Raçh. 11, 36. °नगर Hall 46. विदेहाः पञ्च ते च द्विविधाः पूर्वं चापरे च H. 946, Schol. पूर्व° Vjuyr. 81. पूर्वविदेहे (das Land) Lalit. ed. Calo. 21, 9. पूर्वविदेहे नव योन्नतसर्कसाणा 170, 15. पूर्वविदेहलिपि 144, 5. — b) ein Fürst der Videha (vgl. वैदेह) H. an. Mnd. जनका Weber, Rāmāt. Up. 331. als N. pr. Bṛh. P. 2, 7, 44. Rāga-Tar. 8, 612. ein Mediciner (vgl. विदेहाधिप unter a) Verz. d. B. H. 290, 1. Verz. d. Oxf. H. 314, b, No. 746. 358, a, 6. — 3) f. छा Bez. der Stadt Mithilā Trais. 2, 1, 15. H. 975. Hālas. 2, 132. Schiefner, Lebensb. 235 (5). — Vgl. अपर°, मका° und वैदेह.

विदेहक (von 2. विदेह) 1) m. N. pr. eines Berges Schiefner, Lebensb. 306 (76). — 2) n. N. pr. eines Varsha Çat. 1, 292.

विदेह्य (von 1. विदेह) n. *Körperlosigkeit* R. 7, 86, 7. विदेह्यं प्राप्तः so v. a. gestorben MBu. 1, 3805. 8817.

विदोष (2. वि + 1. दोष) adj. *frei von Schuld, keines Vergehens schuldig*: ऋ° Lāṭ. 6, 5, 8.

विदोह (von 1. दुह् mit वि) m. *verkehrtes oder übermässiges Malen*

(Ansmützen): पुष्पस्य कर्मणाः TBa. 3, 3, 2, 1. सोमपीयस्याविदेह्य Pāṇ. 4, 1, 12. Ba. 18, 2, 12.

विह s. u. व्यध्.

विहक (von विह) m. *eine Art Egge* Kṛṣṇis. 9, 14 (s. u. मदि).

विहकर्ण m. und °कर्णी f. *Clypea hernandifolia* W. u. A. Bham. im Dvirōpak. nach ÇKDn. °कर्णी f. dass. AK. 2, 4, 2, 3. °कर्णिका f. dass. Çandān. im ÇKDn.

विहव (von विह) n. *das Behaftetein* Comm. zu Kāṇḍ. Up. S. 31.

विहपकटी f. *Pongamia glabra* Vent. Hā. 101.

विहशालभञ्जिका f. Titel eines Lustspiels von Rāgaçekhara Wilson, Sel. spec. of the Theatre of the Hindus II, 354. fgg. Verz. d. Oxf. H. 140, b, No. 284. Sām. D. 201, s. Comm. zu Kūvalas. 37, b. Hall in der Einl. zu Vāsavad. 20.

विहि f. nom. act. von व्यध् P. 6, 4, 2, Schol.

विमन् (von 1. विद्) n. *Aufmerksamkeit; Wissen, Kenntnis*: अग्निर्हि विमनो विदे देवो मर्तमुरुष्यति RV. 6, 14, 5. 1, 110, 6. यो देव्यानि मानुषा ज्ञनूष्यसर्विमना जिगीति *beobachtend* 7, 4, 1, 5, 87, 2. पृच्छामि विमने (Infinitiv) न विद्वान् 1, 164, 6. 10, 88, 18.

विमनोपम् (विमना + अपम्) adj. *geschickt —, sorgfältig zu Werke gehend* RV. 1, 31, 1. 141, 1. AV. 7, 47, 1. Nir. 11, 33.

विमिसार m. N. pr. eines Fürsten VP. 466. fehlerhaft für बिम्बिसार.

1. विम्य (von 3. विद्) n. *das Finden, Erlangen in पति°, पुत्र°*.

2. विम्य (von विम्या) am Ende eines adj. comp., 2. B. ऋ° *ungelehrt* Spr. (II) 684. अग्र्यस्त° Raçh. 1, s. कृत° (s. auch bes.) *der Studien gemacht hat, im Besitz einer Wissenschaft, gelehrt* MBu. 1, 3279. Spr. (II) 813. 1863. Kāṭh. 7, 60, 22, 154. अर्पितविम्या 26, 251. प्राप्त° Varāṇ. Bṛh. 14, 3. Çu. in LA. (III) 34, 10. तद्विम्य ein Kenner davon, Sachkenner Kām. Nitis. 1, 33. 2, 1. Vgl. noch दुर्विम्य, निर्विम्य, ब्रह्म°, भूयो°, पथाविम्यम्.

विम्यमानव (von विम्यमान; s. u. 3. विद्) n. *das Vorhandensein, Dasein* Çāṇk. zu Bṛh. Ån. Up. S. 33. ऋ° ebend.

विद्यौ (von 1. विद्) f. P. 3, 3, 99. Vor. 26, 186. 1) *Wissen, Wissenschaft, Lehre* (Hā. 196); namentlich *die in drei Kapitel zerfallende vedische Lehre* AV. 6, 116, 1. 11, 7, 10. 8, 28. यो ब्राह्मणो विद्यामनूय्य न विरोधते TS. 2, 1, 2, 8. 5, 1, 2, 2. Ait. Ba. 8, 23. त्रयी (s. auch u. त्रय) TBa. 3, 10, 22, 5. Bṛh. P. 5, 9, 8. त्रिधातु Çat. Ba. 5, 5, 5, 6. 10, 2, 15. 11, 5, 2, 8. 1, 6, 2, 8. 4, 2, 2, 8. सर्वासां विद्यानां वागोकायनम् 14, 5, 4, 11. °कर्मणा 7, 2, 3. विद्ययाप्यस्ति प्रीतिः Vedakunde Åçv. Gṛh. 1, 1, 4. 3, 9, 1. विद्याते *am Ende der Lehrzeit* 4. Kauç. 67. 74. °प्रकर्ष Nir. 1, 5. विद्यातः पुरुषविशेषो भवति 16. 14, 8. 9. °स्थान Disziplin, Wissenszweig 1, 18. — MBu. 3, 2887. विविधाः R. 1, 53, 14. विद्या ब्राह्मणमेत्याह शेषधित्ते ऽस्मि रत्न माम्। असूयकाय मां मा दाः M. 2, 114. अनभ्यसनशीलस्य विद्येव तनुतां गता R. 5, 19, 22. अर्थकारी Spr. 1791. अनवद्या 2016 (II). विद्याधने पयस्य तत्तस्यैव धनं भवेत् M. 9, 206. अक्षरामरवत्प्राप्ते विद्यामर्थं च चित्तयेत् Spr. (II) 94. कामधेनुगुणा विद्या सदैव फलदायिनी। प्रवासे मातृसदृशी विद्या गुप्तं धनं स्मृतम् ॥ 1651. 1974. का विद्या कविता विना 1710. विद्या त्रयं कुत्रपाणाम् 1919. वरं बुद्धिर्न सा विद्या विद्यातो बुद्धिहृता (I) 2749. विद्या ददाति विनयम् 2795. विद्या नाम नरस्य रूपमधिकम् 2797. विद्या ह्यस्य विवादाय, साधोर्ज्ञानाय 2800. विद्या शास्त्रस्य शास्त्रस्य दे

विद्यागृह n. *Schulhaus*, Collegium Kāṇ. in Z. d. d. m. G. 7, 383, 1 v. u.
— Vgl. विद्यावेष्टन.

विद्याधिप m. das Haupt der Wissenschaften, wohl. Bolw. Civa's

WERNER, RIMAT. UP. 308.

विद्याधिराज m. N. pr. eines grossen Gelehrten Verz. d. Oxf. H. 255, a, 2.

विद्याधीशवडे m. N. pr. eines grossen Gelehrten ebend. 177, b, 12.

विद्याध m. = विद्याधर 2) a) Buia. P. 2, 6, 13. 10, 37. 3, 10, 26. 7, 4, 6. 10, 85, 41. 11, 16, 29.

विद्याधन m. N. pr. einer Stadt COLEBR. Misc. Ess. I, 301. Verz. d. Oxf. H. 148, b, 35. TIRAN. 86. 264. 267. BURNOUR in Buia. P. I, LX, N. MACK. Coll. II, 30. °नगरी Inschr. bei COLEBR. Misc. Ess. II, 263, Cl. 13.

विद्यानन्द (विद्या + न्दा) m. 1) die Wonne am Wissen Verz. d. Oxf. H. 223, a, 1. 3. — 2) N. pr. eines Autors über die Lehre der Gaina SARVADARCANAS. 38, 12. °निबन्ध Verz. d. Oxf. H. 95, b, 14.

विद्यानाथ m. N. des Verfassers des Pratāparudrīja PRATĪPAR. 2, b, 1. °भट्ट Verfasser der Vedāntakalpatarumāṅgarī COLEBR. Misc. Ess. I, 333.

विद्यानिधि m. N. pr. oder Beiw. eines grossen Gelehrten Verz. d. Oxf. H. 212, a, 20.

विद्यानिवास m. N. pr. verschiedener Männer HALL 22. 34. 46. 49. 58. 66. 79. 84. Verz. d. Oxf. H. 174, b, No. 395. fg., Z. 9. 175, a, 38. 239, a, No. 577. °भट्टाचार्य 38, b, 11. fg. 246, a, No. 618. HALL 184.

विद्यानिर्माण (I) f. Bez. einer best. Art zu schreiben LALIT. ed. Calc. 144, 10.

विद्यापति m. N. pr. verschiedener Gelehrter Verz. d. Oxf. H. 124, b, 42. 279, a, 49. 292, b, 13. WILSON, Sol. Works I, 168. °ठकुर HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 24.

विद्याप्रवाद n. Titel des 10ten der 14 Pūrva oder ältesten Schriften der Gaina H. 248.

विद्याभट्ट m. N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. No. 1170.

विद्याभरण (विद्या + भ्रा) m. N. pr. des Verfassers der nach ihm benannten विद्याभरण HALL 206.

विद्याभृत् m. = विद्याधर 2) a) CATR. 2, 602.

विद्यामणि (°मनि gedr.) m. = विद्या Glöckchen H. c. 134.

विद्यामय (von विद्या) adj. aus Wissen bestehend, im Wissen aufgehend MBH. 12, 8573. 14, 1456. Buia. P. 11, 11, 7.

विद्यामहेश्वर m. Bein. Çiva's Çiv.

विद्यामात्रसिद्धि f. Titel einer buddhistischen Schrift HIOUN-THSANG I, 286. Vie de HIOUN-THSANG 115. 122. 191. 218. 261. °त्रिदशशास्त्रकारिका 101.

विद्यामृतवर्षिणी f. Titel eines Commentars HALL 91.

विद्यारण्य m. N. pr. und Bein. verschiedener Gelehrter, insbes. des Mādhavākārja, COLEBR. Misc. Ess. I, 53. 63. 78. fg. 96. Verz. d. B. H. No. 629. fgg. Verz. d. Oxf. H. 108, a, 38. 124, b, 43. 223, a, No. 541. Ind. St. 1, 471. WILSON, Sol. Works I, 203. BURNOUR in Buia. P. I, LX. HALL 18. 98. 133. MACK. Coll. II, 30. °तीर्थ HALL 2. 12. भारतीतीर्थ° Verz. d. Cambr. H. 20. *

विद्यारत्नाकर m. Titel einer ganz neuen Compilation Verz. d. Oxf. H. 260, b, 7.

विद्यारम्भ (विद्या + भ्रा) m. Beginn der Studien: प्राप्ते तु पञ्चमे वर्षे विद्यारम्भे च कारयेत् CIt. bei MALLIN. zu RAON. 3, 28. Verz. d. Cambr. H.

63. Verz. d. Oxf. H. 86, b, 7. खड्गधनुर्विद्यारम्भ 22.

विद्याराज m. Fürst des Wissens, — der Zaubersprüche WASSILJEW 189. 194. 197. Bein. Viśṇu's PANDAR. 4, 3, 56. N. pr. eines buddhistischen Heiligen WASSILJEW 175.

विद्याराशि m. Bein. Çiva's Çiv.

विद्यार्थदीपिका f. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 108, a, No. 108.

विद्यार्थप्रकाशिका f. desgl. ebend.

विद्यालंकारभट्टाचार्य m. N. pr. eines Autors ebend. 174, a, No. 390.

विद्यालय N. pr. einer Oertlichkeit ebend. 251, b, 15.

विद्यावेश m. Lehrerverzeichnis, ein Verzeichnis, das die Lehrer in einem Wissenszweige in chronologischer Folge auführt, Schol. zu P. 2, 1, 19.

विद्यावत् (von विद्या) adj. P. 8, 2, 9. Schol. VOP. 7, 28. gelehrt INDR. 4, 8 (विद्यया st. विद्यावान् MBH. 3, 1802). Spr. 1932. 2799. 4713. PRAB. 38, 10. Verz. d. Oxf. H. 33, b, 11. 261, a, 15. RĪĀ-TAN. 2, 39. Schol. zu KĪTJ. ÇA. 39, 23.

विद्यावागीश m. ein Meister in der Wissenschaft und im Worte, als Beiw. eines grossen Gelehrten HALL 39. 72. Verz. d. Oxf. H. 175, a, 23.

विद्याविद् adj. gelehrt KĪM. NITIS. 8, 57. RĪĀ-TAN. 3, 111.

विद्याविनोद m. N. pr. verschiedener Gelehrter Verz. d. Oxf. H. 150, b, No. 320. 181, b, No. 413. 279, a, 49. fg. COLEBR. Misc. Ess. II, 116. citirt im ÇKDā. u. ऋश und त्रप्स्य.

विद्याविरुद्ध adj. mit der Wissenschaft im Widerspruch stehend; davon °ता f. nom. abstr. SĪH. D. 576.

विद्याविशारद m. N. pr. oder Bein. eines Gelehrten Verz. d. Oxf. H. 212, a, 10.

विद्याविशाल n. Schulhaus, Collegium RĪĀ-TAN. 1, 42. — Vgl. विद्यागृह.

1. विद्याव्रत n. Bez. einer best. Begehung Verz. d. Oxf. H. 284, a, 39.

2. विद्याव्रत m. wohl Bez. einer Art von Zaubern TIRAN. 189.

विद्याव्रतज्ञात adj. der das Veda-Studium und die Gelübde absolviert hat: वेद° M. 4, 81. विद्याव्रतज्ञातक PĪA. GĀJ. 2, 5. GONH. 3, 5, 12. — Vgl. विद्याव्रत.

विद्यासागर m. ein Meer von Wissen als Beiw. eines grossen Gelehrten Verz. d. B. H. No. 217. 613. HALL 96. ders. in der Einl. zu VĪSAVAD. 47.

विद्याज्ञात adj. der das Veda-Studium absolviert hat MBH. 13, 3019. R. 2, 82, 10. °क PĪA. GĀJ. 2, 5.

विद्युच्छत्रु (1. विद्युत् + शत्रु) m. N. pr. eines Rākshasa (nach dem Comm.) Buia. P. 12, 11, 41.

विद्युच्छिखा (1. विद्युत् + शिखा) f. 1) eine best. Pflanze mit giftiger Wurzel SuçA. 2, 251, 14. — 2) N. pr. einer Rākshasi KATNĪS. 25, 196.

विद्युज्झिह्व (1. विद्युत् + जिह्वा) 1) adj. eine blitzähnliche Zunge habend: कृतात् R. 7, 23, 2, 74. — 2) m. a) N. pr. eines Rākshasa MBH. 6, 4083. R. 5, 12, 9. 14. 6, 69, 13. 7, 12, 2. 23, 18. — b) N. pr. eines Jaksha KATNĪS. 72, 41. 48. — 3) f. ÇA N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBH. 9, 2626.

विद्युज्ज्वाल (1. विद्युत् + ज्वाला) m. N. pr. eines Schlangendämons SCHIEFFNER, Lebensb. 272 (42).

1. विद्युत् (1. व्युत् mit वि) P. 3, 2, 177. 1) adj. blinkend, blitzend: वर्ष्म विद्युतामिव सूर्यः ĀÇV. GĀJ. 4, 24, 8. RV. 1, 23, 12. 105, 1. die Marut

168, 5. 5, 52, 6. *blitzende Waffe* 84, 11. Wasser und Regen: गोरेवं विद्युत् तृषाणा सवनोप यातम् 7, 69, 6. धारा 9, 84, 3. *Ācy. Gṛh.* 2, 4, 14. यत्तं अथस्य विद्युतो दिवो वर्षति वृष्टयः *RV.* 5, 84, 3. वर्ष 10, 91, 5. पुरुष *VS.* 32, 2. — 2) *f. AK.* 3, 6, 2, 8. a) *Blitz* *AK.* 1, 1, 2, 11. *TRIK.* 1, 1, 84. *H.* 1104. *Med.* t. 156. *HALA.* 1, 60. *RV.* 1, 32, 13. 38, 8. 2, 35, 9. 3, 1, 14. 5, 10, 5. पतयति विद्युतः 83, 4. विद्युत् द्रविद्योत् 6, 3, 8. 10, 98, 10. ०तो ज्योतिः 7, 33, 10. दिवो न विद्युत्स्तनयन्त्यधैः 9, 87, 8. 10, 99, 2. *AV.* 9, 2, 14. *fg.* 10, 1, 23. 7, 59, 1. मा नो वधीर्विद्युतो शस्यम् 7, 11, 1. विद्युदा अशनिः *ÇAT.* *Ba.* 6, 1, 2, 14. अया ज्योतिः 7, 5, 2, 49. 11, 4, 4, 1. 4, 5, 2, 4. विद्युत्स्तनयि-
त्रुवर्षाः *ÇĀNKH. Gṛh.* 4, 7. *KHAND.* *Up.* 5, 22, 2. *AV. PARIC.* in *Verz. d. B.* *H.* 93 (59). *M.* 1, 38. 4, 108. 106. 5, 95. *MBH.* 1, 1134. 3, 1717. 2083. 2584. *R.* 1, 63, 5. *SUÇA.* 1, 7, 17. 17, 3, 22, 17. 89, 20. *RAÇH.* 1, 36. *MROU.* 39. 79. 113. *VARĀH. Bṛh.* S. 3, 33. 5, 93. 22, 5. 28, 12. विद्युत् — तटतस्वना स-
कृमा । कुटिलविशाला निपतति 33, 5. *Verz. d. Oxf. H.* 51, b, 1. *Bhāg.* P. 2, 6, 5. तत्र विद्योतस्य स्म विद्युतः 9, 14, 34. विद्युज्योतिम् *Verz. in LA.* (III) 1, 12. विद्युत्कम्प *MEGH.* 96. विद्युद्दामन् 28. विद्युद्बल्लो *Spr.* (II) 1098. विद्युलता *KATHĀS.* 23, 41. 34, 223. मेघसंधाः सविद्युतः *MBH.* 1, 1128. *Bhāg.* P. 3, 19, 19. Auch n. *MBH.* 7, 9569. *Schol.* zu *Shapv. Ba.* 1, 2. — b) *Mor-
genröthe* *Med.* — c) pl. Bez. der Töchter des *Pragāpati Bahuputra:* वज्रपुत्रस्य विदुष्यतमो विद्युतः स्मृताः (मुताः die neuere Ausg.) *HARIV.* 179. — d) *ein best. Metrum:* 4 Mal — — — — — *COLEBR.* *Misc. Ess.* II, 161 (VIII, 10). — 3) m. N. pr. eines Asura *Verz. d. Oxf. H.* 57, b, 41. — Vgl. *सृष्टि*°, *सु*°.

2. विद्युत् (2. वि + 2. युत्) adj. *glanzlos* *Med.* t. 156.

विद्युता (von 1. युत् mit वि) f. N. pr. einer Apsaras (daneben वि-
द्योता) *MBH.* 13, 1425.

विद्युतात (विद्युता = 1. विद्युत् + अत *Auge*) N. pr. eines Wesens im
Gefolge Skanda's *MBH.* 9, 2564. — Vgl. *विद्युदत्त*.

विद्युत्केश (1. वि + 2. केश) m. N. pr. eines Rākshasa *R.* 7, 4, 17. *fg.*

विद्युत्केशिन् m. desgl. *Verz. d. Oxf. H.* 46, b, 20.

विद्युत्त (von 1. युत् mit वि) adj. *aufblitzend*; n. *das Aufblitzen* *ÇAT.* *Ba.* 14, 8, 2, 10. —

विद्युत्पताक m. N. einer der sieben Wolken, die am Ende der Welt
die Erde überschwommen werden, *Verz. d. Oxf. H.* 347, b, 33.

विद्युत्पर्णा f. N. pr. einer Apsaras *Vāpi* beim *Schol.* zu *H.* 183
(*विद्युत्पर्णा* fälschlich geschr.). *MBH.* 1, 2557. 4818. *HARIV.* 14162.

विद्युत्पुञ्ज 1) m. N. pr. eines *Vidjādharma* *KATHĀS.* 108, 177. — 2) f.
या N. pr. einer Tochter des *Vidjupuñga* ebend.

विद्युत्प्रभ (1. वि + 2. प्रभा) 1) m. N. pr. eines *Rshi* *MBH.* 13, 5963.
eines Fürsten der *Daitja* *KATHĀS.* 115, 3. — 2) f. या N. pr. einer Gross-
tochter des *Daitja* *Bali* *KATHĀS.* 10, 39. einer Tochter eines Fürsten
der *Rākshasa* 25, 208. eines Fürsten der *Jaksha* mit Namen *Ratna-
varsha* 26, 213. pl. Bez. einer Gruppe von Apsaras *MBH.* 5, 3841.

विद्युत्प्रिय 1) adj. *dem Blitze lieb*. — 2) n. *Messing* *H.* 1049.

विद्युत्प (von 1. विद्युत्) adj. *fulmineus* *VS.* 16, 38. P. 4, 4, 110. *Schol.*

विद्युत्सत् (von 1. विद्युत्) 1) adj. *blitzreich* (von Wolken) *Schol.* zu *P.* 1, 4, 19 und 8, 2, 10. *Vop.* 7, 28. *MBH.* 1, 1411. 8, 1681. 3133. *MEGH.* 65. —
2) m. a) *Gewitterwolke* *KUMĀRA.* 6, 27. — b) N. pr. eines Berges *HARIV.*

12843. *R.* 4, 41, 44 (hier fälschlich *विद्युदत्त* geschrieben). — Vgl. *विद्युन्मत्*.
विद्युदत्त (1. *विद्युत्* + अत *Auge*) m. N. pr. eines *Daitja* *HARIV.* 12934.
Vgl. *विद्युतात*.

विद्युद्वाता (1. *विद्युत्* + वात) f. N. pr. einer Tochter des Fürsten
Varantarena *KATHĀS.* 33, 55. *fgg.*

विद्युद्दस्त (1. *विद्युत्* + दस्त) adj. *eine blitzende Waffe in der Hand*
haltend: die *Marut* *RV.* 8, 7, 25.

विद्युद्भज (1. *विद्युत्* + धज) m. N. pr. eines Asura *KATHĀS.* 114, 140.
115, 5. *fgg.*

विद्युद्भय (1. *विद्युत्* + रय) adj. *in blitzendem Wagen fahrend* *RV.* 3,
14, 1. 54, 13.

विद्युदत्त s. u. *विद्युत्सत्* 2) b).

विद्युद्दधम् (1. *विद्युत्* + व) m. N. pr. eines göttlichen Wesens
MBH. 13, 4358.

विद्युन्मत् (von 1. *विद्युत्*) adj. *blinkend, blitzend*: रय *RV.* 1, 88, 1. —
Vgl. *विद्युत्सत्*.

विद्युन्मरुम् (1. *विद्युत्* + म) adj. *etwa* *τερπικέραυτος* *RV.* 5, 54, 1.

विद्युन्माल (1. *विद्युत्* + माला) m. N. pr. eines Affen *R.* 4, 33, 18.

विद्युन्माला (wie oben) f. 1) *ein Kranz von Blitzen* *R.* 4, 12, 17. *VARĀH.*
Bṛh. S. 25, 5. *KATHĀS.* 44, 180. *Ind. St.* 8, 367. *KHANDOM.* 17. — 2) *ein best.*
Metrum: 4 Mal — — — — — *ÇAUT.* 15. *COLEBR.* *Misc. Ess.* II,
159 (III, 2). *Ind. St.* 8, 367. *KHANDOM.* 17. — 3) N. pr. a) einer *Jakshi*
KATHĀS. 49, 166. 170. *fgg.* — b) einer Tochter *Suroha's*, Königs von
Kina, *KATHĀS.* 44, 46. 174. 178.

विद्युन्मालिन् 1) adj. *blitzbekränzt*: पर्जन्य *Spr.* 4425. — 2) m. N. pr.
a) eines Asura *MBH.* 7, 9557. 8, 1395. 1412. *Verz. d. Oxf. H.* 41, b, 2.
— b) eines *Rākshasa* *R.* 6, 18, 16.

विद्युन्मुख n. Bez. einer best. *Himmelserscheinung* (उपमक) *ĠOTISTATTVA*
im *ÇKDr.* u. *वज्रक*.

विद्युत्लोहा (1. *विद्युत्* + ले) f. 1) *Blitzstreifen, Blitzstrahl* *MAKĀH.* 1,
7. *Vikr.* 76. — 2) *ein best. Metrum:* 4 Mal — — — — — *COLEBR.*
Misc. Ess. II, 159 (I, 2). *Ind. St.* 8, 366. — 3) N. pr. einer Kaufmanns-
frau *KATHĀS.* 69, 125.

विद्येश (विद्या + ईश) m. 1) *Herr des Wissens*, *Bein. Çiva's* *Çiv.* — 2)
bei den mystischen *Çaiva* Bez. einer best. Klasse von Erlösten (मुक्ता-
त्मन्); davon ०त् n. nom. abstr. *SARVADARÇANAS.* 86, 9.

विद्येश्वर (विद्या + ई) m. 1) = विद्येश 2) *SARVADARÇANAS.* 81, 13. 85,
20. 86, 2. 89, 1. — 2) N. pr. eines Zauberers *DAÇAK.* 45, 11.

विद्यौत् ungrammatischer abl. von 1. *विद्युत्* dem Gleichmaass der
Formel zu Liebe: मृत्योः पाहि विद्योत्पाहि *VS.* 20, 2. eben so st. dessen
दिवौत् *TS.* 1, 8, 24, 1. *TBa.* 1, 7, 9, 2; vgl. *VS.* 10, 17.

विद्योत (von 1. युत् mit वि) 1) adj. *blitzend, blinkend* *Bhāg.* P. 3, 14,
24. 8, 7, 17. — 2) m. a) *Gebliß, Glanz*: मुक्तामणि° *HARIV.* 2901. *Nṛs.*
Tār. *Up.* in *Ind. St.* 9, 143. — b) N. pr. eines Sohnes des *Dharma*
von der *Lambā* und Vaters des *Stanajitnu* (Donners) *Bhāg.* P. 6, 6, 5.
— 3) f. या N. pr. einer Apsaras (daneben auch *विद्युता*) *MBH.* 13, 1425.

विद्योतक (vom caus. von 1. युत् mit वि) adj. *erhellend, erleuchtend*:
वेदार्थ° *Verz. d. Oxf. H.* 154, a, 13.

विद्योतन (von 1. युत् mit वि simpl. und caus.) 1) adj. *erhellend, erleuchtend* Dmōtas. 67, 2. — 2) n. *das Blitzen* Çakr. zu Bṛh. År. Up. S. 23.

विद्योतयितव्य (vom caus. von 1. युत् mit वि) adj. *was erhellt —, erleuchtet wird* Praçop. 4, 8.

विद्योतिन् adj. *erhellend, erleuchtend*: अर्थ° Verz. d. Oxf. H. 1, 6, 19.

विद्र n. = विद्र Çaddar. im ÇKDr. aus विद्रधि geschlossen.

विद्रय n. Name eines Sāman Ind. St. 3, 236, b.

विद्रध 1) adj. nach Nir. 4, 15 so v. a. विद्र, nach Śls. so v. a. विद्रढ, व्यूढ. विद्रधे नवै रुपे ऋके RV. 4, 32, 23. — 2) m. *eine best. Krankheit* (vgl. विद्रधि) AV. 6, 127, 1. 3. 9, 8, 20.

विद्रधि (wohl von 1. द्र mit वि) m. (nach AK. f.) *eine Art von gefährlichen Abscessen* (ausserlich und innerlich vorkommend) AK. 2, 6, 8, 7 (विद्रुधि Lois.). H. 471. Suçr. 1, 31, 18. 52, 18. 61, 3. 92, 6. 20. 121, 10. 279, 11. 298, 9. 299, 16. 2, 96, 13. Çārṅg. Sāh. 1, 7, 54. Varāh. Bṛh. 23 (21), 8. Verz. d. B. H. No. 972. 975. Verz. d. Oxf. H. 234, b, 4. 306, a, 28. 32, b, 39. fg. 313, b, 42. 316, b, 5. पित्° Suçr. 1, 280, 12. 2, 24, 15. कर्ण° Wiśe 287. — Vgl. गल° (auch Çārṅg. Sāh. 1, 7, 79. 86), रक्त°.

विद्रधिका (von विद्रधि) f. *ein in Verbindung mit Harnruhr vorkommender Abscess* Suçr. 1, 273, 13. 274, 2. Wiśe 362.

विद्रधिनाशन m. *Hyperanthera Moringa* Triak. 2, 4, 10.

विद्रव (von 1. द्रु mit वि) m. 1) *Flucht* AK. 2, 8, 2, 79. Triak. 2, 8, 59. H. 802. an. 3, 712. Mṛd. v. 51. Hīr. 99. सैन्यस्य MBh. 7, 4092. 9, 1644. R. 1, 3, 30 (25 Gorr.). 6, 93, 4. Varāh. Bṛh. S. 34, 18. 47, 25. 94, 9. Rīgā-Tar. 8, 1020. — 2) *Entsetzen, Bestürzung* Bṛh. Nāṭjac. 18, 18. 58. 64. 19, 68. 88. Daçar. 1, 40. fg. 2, 54. 3, 58. 60. Śāh. D. 171. 377. 549. Prātā-par. 22, a, 5. 41, a, 2. — 3) *das Ausfliessen, Schmelzen* ÇKDr. ohne Angabe einer best. Aut. — 4) *Tadel* Çaddar. im ÇKDr. — 5) = धी *Verstand* u. s. w. H. an. Mṛd.

विद्राव m. = विद्रव 1) Çaddārthak. bei Wilson.

विद्रावण (vom caus. von 1. द्रु mit वि) 1) adj. *in die Flucht jagend*: मदमतवारणचम° (केशरिन्) Spr. 1772. — 2) m. N. pr. eines Dānava Hariv. 200 (मरुसुरो die neuere Ausg.). — 3) n. a) *das in-die-Flucht-Schlagen* Kṛand. 129. — b) *das Flichen*: कंसविद्रावणकरी MBh. 4, 180.

विद्राविन् adj. 1) *fliehend, davonlaufend* MBh. 6, 2299. — 2) *wohl zum Schmelzen bringend* in वज्रविद्राविणी.

विद्राव्य adj. *in die Flucht zu jagen, zu vertreiben*: वनचारिणा: R. 5, 81, 26. अनया मुद्रयापि तुद्रोपद्रवा विद्राव्या: Sarvadarçanas. 29, 17.

विद्रिय s. अ°.

विद्रुति f. = विद्रव 1) *Flucht* Mṛd. v. 51.

विद्रुधि AK. 2, 6, 8, 7 ed. Lois. fehlerhaft für विद्रधि.

1. विद्रुम (2. वि + रुम) 1) *Koralle* (ein absonderlicher Baum) AK. 2, 9, 93. Triak. 2, 9, 80. H. 1066. an. 3, 473. Mṛd. m. 53. nach den Lexicographen masc., welches wir nicht zu belegen vermögen; als neutr. erscheint es MBh. 3, 14222 und Suçr. 2, 328, 13. — MBh. 1, 7948. 2, 1102. 4, 1927. 6, 406. 450. 13, 2873. Hariv. 7880. R. 1, 74, 8. R. Gorr. 2, 12, 32. 4, 41, 57. 5, 19, 12. Suçr. 1, 228, 5. 289, 17. 2, 166, 15. Māṇṣ. 189, 8. Raçh. 13, 13. Kumāras. 1, 45. Rṭ. 6, 16. Kṛand. 80. Varāh. Bṛh. S. 12, 2, 16, 14. 29, 8. 104, 15. Kathās. 70, 117. Verz. d. Oxf. H. 57, b, 8. Buā. P. 3,

15, 22. 23, 17. fg. 4, 25, 16. 7, 4, 9. 8, 15, 16. Māṇṣ. P. 23, 108. 68, 88. Pañ-
dār. 3, 12, 13. ंद्रुवि Çiva Çiv. — 2) m. = वृत् H. an. = रत्नवृत् Mṛd.
— 3) m. *Schoss, Trieb, junger Zweig* Aśāpāṭa im ÇKDr.; vgl. प्रवाल
(richtiger प्रवाल).

2. विद्रुम (wie eben) adj. *baumlos* MBh. 9, 289. Varāh. Bṛh. S. 12, 2.

1. विद्रुमच्छाय (1. वि° + छाया) adj. *korallenfarbig*: अर्ध Spr. (II) 1470.

2. विद्रुमच्छाय (2. वि + रुम - छाया) adj. *keinen Baumschatten gewäh-
rend*: मरुमार्ग Spr. (II) 1470.

विद्रुमदण्ड *Korallenstock*; davon nom. abstr. °ता f.: (कर्) तन्वन्वि-
द्रुमदण्डताम् so v. a. *eine fünfstätige Koralle bildend* Kathās. 108, 2.

विद्रुमलता f. 1) *Korallenstock*: विद्रुमलतारक्ताङ्गुलिशेषाय: (so ist zu
schreiben) शार्ङ्गिणा: पाणय: Verz. d. Oxf. H. 141, b, No. 289, Z. 4. — 2)
ein best. wohlriechender Stoff, = नली AK. 2, 4, a, 17. Ausu. 43.

विद्रुमलतिका f. = विद्रुमलता 2) Rīgān. im ÇKDr.

विद्वस् (partic. zu वेद von 1. विद्) 1) adj. = विदत् P. 7, 1, 36. Vor.
26, 139. *aufmerkend; wissend, kundig; verständig, kenntnisreich, gelehrt*
AK. 1, 1, 12. 2, 7, 4. 3, 4, 36. 30, 236. H. 341. an. 2, 592 (= त, प्राप्त;
आत्मविद्). Mṛd. s. 38 (= प्राप्त, पण्डित, आत्मविद्). Hallā. 1, 99. 2, 177.
RV. 6, 21, 11. 7, 28, 1. अयसि नयीणि विद्वान् 21, 4. 1, 24, 13. 70, 6. विद्वान्-
साविद्वर: पृच्छेद्विद्वान् 120, 2. व्युनानि 152, 6. 4, 1, 4. अविद्वान् शोकं वि-
द्वे करीसि 19, 10. 5, 41, 7. क्यो न विद्वान् अयसि स्वयं धुरि 46, 1. 6, 54, 1.
AV. 9, 3, 3. VS. 6, 26. यदेनो विद्वान्शकारं wissentlich 8, 13. AV. 7, 108, 1.
mit gen. AV. 2, 1, 2 (vgl. VS. 32, 9). 35, 2 (vgl. TS. 3, 2, 3, 2). एवं विद्वान्
3, 10, 30. 9, 6, 24. TS. 7, 4, 5, 1. Çat. Br. 1, 5, 2, 6. 10, 6, 2, 10. औत्रिय 14,
9, 2, 15. ब्राह्मण Kauç. 94. M. 1, 97. 103. 2, 1. 3, 51 u. s. w. MBh. 3, 2477.
2988. R. 1, 1, 3. 7, 18. 8, 6. Çik. 2. Spr. (II) 686. fg. 1940. (I) 2793. 2805.
fgg. 3351. 3353. 4988. 5003. fgg. Varāh. Bṛh. S. 5, 65. 68, 66. Çiva Çiv.
mit acc.: जन्ममृती kennend Buā. P. 10, 72, 42. mit loc.: आरण्यके be-
wandert in, vertraut mit Verz. d. Oxf. H. 11, b, 1 v. u. in comp. mit dem
obj.: वेदतत्त्वार्थ° M. 3, 98. वेद° 9, 334. 11, 4. 76. MBh. 1, 2025. 3, 17205.
5, 6054. R. Gorr. 2, 17, 4. 24, 17. 6, 96, 10. Pañdār. 1, 1, 64. सर्वार्थ° R. 4,
4, 20. विश्व° Verz. d. Oxf. H. 11, b, 3 v. u. दिव्यास्त्र° MBh. 3, 1427. श-
स्त्रास्त्र° R. 2, 27, 3. R. Gorr. 2, 64, 13. Raçh. 16, 81. तुलाधारण° Jāṭn.
2, 100. अतदीय° dessen Mannheit nicht kennend Buā. P. 6, 17, 10. Un-
regelmässige Formen im Epos: दिव्यास्त्रविद्वेषो nom. du. MBh. 4, 1847.
विद्वेषस् nom. pl. 3, 15850. वेद° 12958. Varāh. Bṛh. S. 16, 24. अद्यात्म°
MBh. 3, 13966. सर्वस्त्र° 8284. ब्रह्म° 12, 10897. f. विद्वेषी Vor. 4, 12.
compar. विद्वैष्ठ R. 2, 3, 7. 16, 4. 4, 7, 8. 6, 13, 10. 7, 16, 9. 10, 70, 7.
compar. f. विद्वतरा, विद्वेषीतरा und विद्वेषितरा Vor. 7, 49. superl. वि-
द्वतम als Beiw. Çiva's Çiv. — 2) m. N. pr. eines Brahmanen Hariv.
1265. — Vgl. अ° (auch Spr. (II) 686. fgg. (I) 2807), अनेव°, एवं°, ब्रह्म°.

विद्वज्जन (विद्वस् + जन) m. *ein kenntnisreicher —, ein gelehrter Mann*
Spr. 1051. 1125. 2291. 2806.

विद्वत्ता (von विद्वस्) f. *Gelehrsamkeit* Hariv. 8760. Spr. (II) 1011. (I)
1802. Rīgā-Tar. 4, 498.

विद्वत्त (wie eben) n. *dass*. Spr. 2804.

विद्वन्मण्डन (विद्वस् + म°) n. *Titel einer Schrift* Hall 152. 154.

विद्वन्मनोरञ्जिनी f. *Titel eines Commentars zum Vedāntasāra Gld.*

Bibl. 421. Hall 101,

विद्वन्मनोरञ्जिनी f. Titel einer Schrift GILD. Bibl. 291. fgg. Verz. d.

B. H. No. 543. Verz. d. Oxf. H. 260, b, No. 629. —

विद्वल (von 1. विद्) adj. klug, listig RV. 10, 189, 1. AV. 10, 1, 9.

विद्विष् (1. द्विष् mit वि) m. Feind Jñā. 1, 162. MBh. 8, 230. Ragh. 3, 60. Kām. Nitis. 13, 70. Spr. (II) 613. 689. 1843. (I) 1051. 4176. Kathās. 19, 72. 112. 34, 192. Rīśa-Tar. 6, 245. Prabh. 104, 11. Bhāg. P. 3, 17, 29. 6, 9, 11, 7, 1, 15. Daśak. 94, 2. विबुध° MBh. 1, 4801. 3, 8798. 4, 1728. Bhāg. P. 4, 7, 32. 20, 22. श्रुति° LA. (III) 92, 8. — Vgl. अशिमि°, ब्रह्म°, मधु°.

विद्विष्ट s. u. 1. द्विष् mit वि; davon °ता f. das Verhasstsein: न च विद्विष्टतां लेके गमिष्यामि महीक्षिताम् MBh. 1, 7041.

विद्विष्टि (von 1. द्विष् mit वि) f. Hass, Feindschaft Kām. Nitis. 8, 31.

विद्वेष (wie oben) m. 1) Hass, Feindschaft, Abneigung AK. 1, 1, 2, 25. H. 730. AV-5, 21, 1. Kāv. Ça. 25, 14, 17. पार्थिव (Gegens. भक्ति) MBh. 7, 7180. Kathās. 24, 227. 39, 203. 42, 87. 63, 174. Rīśa-Tar. 2, 69. 76. 4, 87. Bhāg. P. 4, 2, 8. राज्ञो (obj.) ऽसंमतवृत्तीनां विद्वेषो बलवानभूत् Bhāg. P. 6, 14, 43. fg. देवेषु वेदेषु गोषु विप्रेषु साधुषु। धर्मं मयि च 7, 4, 27. विद्वेषं विसर्ज्य कृ gab auf 4, 20, 18. विद्वेषं कर्त्तु gegen Jmd (loc.) Feindschaft an den Tag legen 2, 1. स्वजनजनविद्वेषकरणा (दारिद्र्य) verhasst machend bei Māhāt. 8, 19. विद्वेषं चाधिगच्छति macht sich verhasst M. 8, 246. Spr. (II) 219. विद्वेषमृच्छति Bhāg. P. 5, 13, 11. विद्वेषं स कदाचिन् गच्छति Māhāt. P. 72, 40. लोकविद्वेषमागताः Kām. Nitis. 6, 10. कम्पनाधिपतौ राक्षसा विद्वेषो ऽग्रहिः Hass fassen Rīśa-Tar. 6, 233. अन्न° Widerwille gegen Speisen, Appetitlosigkeit Suçā. 1, 120, 14. 121, 7. °कर 116, 5. — 2) °कर्मन् und विद्वेष allein eine Zauberhandlung oder eine Zauberformel, durch die man Hass und Feindschaft zu erregen bezweckt, Verz. d. Oxf. H. 97, b, 22. 30. 34. 37. 98, a, 1. 4. 5. — 3) stolze Gleichgiltigkeit auch bei Erreichung von Erwünschtem: विद्वेषो ऽभिमतप्राप्तावपि गर्वादनादरः Bhāg. 8, 3 beim Schol. zu Nalod. 2, 55. — 4) Bez. einer Sippe feindseliger Geister: विद्वेषश्च तथा गणाः (महोविगस्तथापरः die neuere Ausg.) Hariv. 12808. — Vgl. घ°.

विद्वेषक (wie oben) adj. hassend, sich feindlich verhaltend gegen: धर्म° MBh. 13, 3568.

विद्वेषण (von 1. द्विष् mit वि simpl. und caus.) 1) adj. proparox. verfeindend RV. 8, 1, 2. — 2) f. f. N. einer bösen Genie, einer Tochter Duḥśaha's, Māhāt. P. 51, 6. विद्वेषिणी st. dessen 117. द्वेषणी 47. — 3) u. a) das Hassen, das Hegen einer feindseligen Gestirnung: तस्य (obj.) MBh. 3, 2305. ब्राह्मणानां परीवादो मम विद्वेषणं मरुत् 13, 6806. नास्ति-वादार्थशास्त्रं किं धर्मविद्वेषणं परम् Hariv. 1808. — b) das sich-verhasst-machen, ein Mittel sich verhasst zu machen: दातिपयं सुभगत्वेतुर्विद्वेषणं तद्विपरीतचेष्टा Varāh. Bhū. S. 78, 5. विद्वेषणं परमं जीवलोके कुर्यान्नरः पार्थिव पाद्यमानः sich verhasst machen MBh. 3, 13257. — c) eine Zauberhandlung, durch die man Hass und Feindschaft zu erregen bezweckt, Verz. d. Oxf. H. 94, a, 14. 322, a, No. 764 (Verz. d. B. H. No. 905).

विद्वेषवीर m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 248, a, 8 (Hall 167).

विद्वेषस् (2. वि + द्वे°) adj. der Feindschaft entgegentretend RV. 8, 22, 2.

विद्वेषिता (von विद्वेषिन्) f. Hass, Feindschaft: गृह्णन्विद्वेषिताम् Rīśa-Tar. 6, 170.

विद्वेषिन् (von 1. द्विष् mit वि) 1) nom. ag. Hass, Feind: घस्माकम् Prabh. 31, 11. Spr. 1371. मार° Rīśa-Tar. 3, 7. अउसमाज्ञ° Verz. d. Oxf. H. 260, b, No. 629. धर्म° MBh. 13, 6740. शरच्चन्द्रविद्वेषिविह्वारविन्दहाassend, anfeindend so v. a. wetteifernd mit Çaut. 30. — 2) f. विद्वेषिणी N. einer bösen Genie, einer Tochter Duḥśaha's, Māhāt. P. 51, 117; vgl. विद्वेषण 2).

विद्वेष्ट (wie oben) nom. ag. Hass, Feind Kāv. 3, 132.

विद्वेष्ट्य (wie oben) adj. verhasst, odiosus: समस्त° Rīśa-Tar. 8, 1888.

1. विध्, विधति (विधाने) Dhātup. 28, 86. विधेम (als परिचरणकर्मन्) Naigh. 3, 5. अविधत्, विधत्. 1) den Göttern (dat.) dienen, Ehre erweisen; sich hingeben: त्वं पायुर्मे यस्ते ऽविधत् RV. 2, 1, 7. 9. कथा विधा-त्यप्रचेताः 1, 120, 1. यो वा धाम्नो ऽविधत् 8, 27, 15. वाघते, विधते 4, 2, 18. 7, 78, 6. 1, 136, 5. 8, 5, 22. 10, 40, 8. Indra als विधत् bezeichnet 8, 67, 7. अर्चस्वद्वारमस्या विधेम TBa. 1, 2, 4, 3. med. RV. 8, 19, 16. Mit instr. der Sache: ऊर्जा RV. 2, 6, 2. स्तोमैः 9, 3. गिरा 24, 1. कृत्यैः 26, 4. 35, 12. समिधा 7, 14, 2. मतिभिः 8, 23, 28. नमसा 1, 114, 2. AV. 10, 4, 28. Bhāg. P. 3, 13, 41. कृषिषा RV. 10, 121, 1. fgg. oft im AV. TBa. 3, 1, 4, 3. Çvetāçv. Up. 4, 18. Mit acc. der Person VS. 8, 25. नतत्रमस्य कृषिषा विधेम TBa. 3, 1, 4, 3. — 2) dienend oder ehrend hingeben, widmen; mit acc.: नमउक्तिम् RV. 1, 189, 1. श्राद्धेतिम् 8, 23, 21. यज्ञम् 3, 4, 2. वचः 8, 50, 9. यस्ते सोमाविध-न्मनः 9, 114, 1. कृषिः AV. 6, 97, 1. तस्मै नमो भगवते नु विधेम तुभ्यम् Bhāg. P. 3, 9, 4. प्रुष्यं त एना कृषिषा विधेम etwa wir wollen dir Muth geben RV. 8, 83, 8. med.: रत्ना 3, 3, 1. Die Formel वाचस्पते विधे नामन्। विधेम ते नाम। विधेस्त्वमस्माकं नाम्ना यो गच्छ् erklärt Śā. Vākāspati, Ordner, Beherrscher! Deinen Namen wollen wir preisen (oder dir wollen wir Opferspeise zurüsten). Gieb uns (Ruhm oder Nahrung). Durch (unsere) Opferspeise geh zum Himmel! Man könnte etwa erklären: Vākāspati, Huldiger genannt (für विधिनामन्), wir huldigen deinem Namen! Huldige in unserm Namen (den Göttern), geh zum Himmel! Çāṅku. Ça. 10, 18, 12.

— उप huldigen: उप धनं तमर्ह्यो विधन्ति RV. 1, 149, 1.

2. विध्, विधति leer werden von, mangeln einer Sache (instr.), viduor: अयं वा वृत्तो मतिर्भिन् विन्धते RV. 8, 9, 6. (इन्द्रः) य उक्थेभिन् विन्धते Vālakh. 3, 3. mit Acc. der Ergänzung: न विन्धे अस्य सुष्टुतिम् RV. 1, 7, 7. durch विन्दामि erklärt Nir. 4, 18. — Vgl. विधवा, विधुर.

3. विध् s. व्यध्.

4. विध् (von व्यध्) nom. ag. am Ende eines comp. in मर्मा°, मृगा°, श्वा°, कृदपा°; vgl. P. 6, 3, 116.

5. विध्, विधति v. l. für विध् Dhātup. 2, 32. fg.

विध m. = विमान, रुस्तयन, प्रकार, वेधन (von व्यध्), रुद्धि Rābhāsa und Aśāja bei Bhāg. zu AK. nach ÇKDr. — Vgl. विधा.

विधन (2. वि + धन) adj. besitzlos, arm Varāh. Bhū. S. 68, 70. Bhū. 12, 18. fg. 18 (18), 7. 21 (19), 2. — Pañāt. II, 156 falsche Lesart; vgl. Spr. (II) 2189.

विधनता (von विधन) f. Armuth Spr. 1145.

विधनीकार (विधन + 1. कर्) besitzlos —, arm machen: मूतेन विधनीकृतः Kathās. 24, 58.

विधनुष्क (2. वि + धनुम्) adj. bogenlos MBh. 7, 7702. 14, 2456.

विधनुस् adj. dass. MBh. 8, 4597. 10, 805.

विधन्वन् adj. dass. MBh. 7, 5786.

विधमचूडा (वि०, 2. imperat. von धम् mit वि, + चूडा) f. gaṇa मपूर्व्य-
सकादि zu P. 2, 1, 72.

विधमन (von धम् mit वि) 1) adj. ausblasend: वक्त्रे: Suçr. 4, 178, 9. —
2) n. das Zerblasen u. s. w.: शील als Erklärung von विधु Nir. 14, 18.

विधर्मा (wie oben) f. Bez. einer Unholdin AV. 4, 18, 4.

विधरणा (von धर् mit वि) adj. (f. ई) 1) proparox. zurückhaltend, hem-
mend: सेतु Çat. Br. 14, 7, 2, 24; vgl. विधृति. — 2) erhaltend: विधरणी
Çat. Br. 14, 9, 2, 3. — विधरणी AV. 9, 7, 4.

विधर्तर (wie oben) 1) Vertheiler, Ordner; Träger, Erhalter RV. 2, 1,
8. 28, 4. 7, 7, 5. पुत्रमर्दितेऽपि विधर्ता 7, 41, 2. जनानाम् 56, 24. AV. 10, 8,
36. 13, 4, 3. VS. 13, 10. 17, 82. — 2) विधर्तरि loc. infin. zu धर् mit वि.
यस्य द्वाता विधर्तरि। कृताय वसुः प्रति धायि zu halten RV. 8, 59, 2.
स्वयं कविर्विधर्तरि विप्राय रत्नमिच्छति um zu vertheilen 9, 47, 4.

1. विधर्म (2. वि + धर्म) m. Unrecht, Ungesetzlichkeit: ऽस्य MBh. 12,
8397. R. 5, 47, 30. वै विधर्माश्रिते: Varāh. Bhū. 8, 16. = धर्मबाध Bhāg.
P. 7, 15, 13. 12. 3, 28, 2. Mārk. P. 113, 30. Pāṇā. 4, 2, 41. 2, 7, 40. ऽतस्
auf ungerechte Weise MBh. 12, 3163.

2. विधर्म (wie oben) adj. 1) ungesetzlich: विधर्मे पथि वर्तते MBh. 5,
4889. शत्रेषु दोषा वक्त्रो विधर्मा: श्रुतास्त्वया 8, 3508. — 2) keine cha-
rakteristischen Eigenschaften besitzend, qualitätslos (= निर्गुणा Nīlak.):
Kṛṣṇa MBh. 12, 1508. — Vgl. वैधर्म.

विधर्मक adj. = 2. विधर्म 1): विधर्मकाणि कुर्वन्ति MBh. 7, 8989 nach
der Lesart der ed. Bomb., विधर्मिकाणि ed. Calc.

1. विधर्मन् (von धर् mit वि) 1) m. Halter, Erhalter; Anordner RV.
5, 17, 2. AV. 16, 3, 2. — 2) n. a) das Umfangende: Behälter; Grenze:
कुन्वानो वाचमिष्यसि पवमान् विधर्मणि RV. 9, 64, 9. 4, 9. 97, 40. 100, 7.
109, 6. रत्नेषां विधर्मणि innerhalb 86, 30. 6, 71, 1. पश्यन्गृह्यस् चर्त्तसा वि-
धर्मन् in seinem Kreise 10, 123, 8. परमं वा एतद्विधर्मं Pāṇā. Br. 15,
1, 2. संग्रह्या विशा दमना विधर्मणाप्यैरियते नूनं Zusammenhalt RV. 10,
46, 6. — b) Capacität, Umfang: समुद्रो अस्मि विधर्मणा AV. 16, 3, 6. —
c) Vertheilung, Anordnung, Verfügung: तवेमा पञ्च प्रदिशो विधर्मणि
RV. 9, 86, 29. 1, 164, 36. 3, 2, 3. नि ययामाय वो गिरिर्नि सिन्धवो विधर्मणे
येमिरे 8, 7, 5. SV. I, 5, 2, 2, 2; vgl. AV. 7, 22, 1. — d) N. eines Sāman
Ind. St. 3, 236, 6. प्रज्ञापतेर्विधर्म desgl. 224, 6.

2. विधर्मन् (2. वि + धर्म) adj. gegen das Gesetz verfahren MBh. 3, 12860.

विधर्मिक MBh. 7, 8989 fehlerhaft für विधर्मक.

विधर्मिन् (von 2. वि + धर्म) adj. gegen das Gesetz verfahren MBh. 7,
9114. HARIV. 1310. Mārk. P. 34, 82. 35, 34. ungesetzlich: वाच् MBh. 3, 17292.

विधव् (von 2. विधु), विधवति dem Monde gleichen: विधवति मुखाब्ज-
मस्या: Sāh. D. 273, 15. सविता विधवति Kāyapa. 139, 13.

विधवता (von विधवा) f. Wittwenstand Varāh. Bhū. 24 (22), 14.

विधवन (von 1. धू mit वि) u. das Abschütteln Nir. 3, 15.

विधवोषित् f. Wittve Varāh. Bhū. S. 16, 34. — Vgl. विधवा.

विधवा (von 2. विधु: vgl. Roth in Z. f. vgl. Spr. 19, 223) f. Wittve
(häufig auch adj. in Verbindung mit स्त्री, योषित्, नारी u. s. w.) Nir. 3,
15. AK. 2, 6, 2, 11. TRIK. 2, 6, 4. H. 530. HAL. 2, 332. कस्ते मातरं वि-

धवामचक्रत् RV. 4, 18, 12. को वा शयुजा विधवेव देवर् मयं न योषा क-
पुते सधस्थ आ 10, 40, 2. पुवं कृ कृशं युवमश्निना शयं पुवं विधते विधवा-
मुरुष्यथ: viduum cultorem (wir vermuthen Dehnung aus विधवम्, wo-
durch sich auch ein masc. Wittwer ergäbe) 8. — SHAPY. Ba. 3, 7. M. 8,
28. 9, 60. 62. 64. वेदन 65. 175. गामिन् Jān. 2, 284. MBh. 1, 6152. 9,
1787. HARIV. 7918. R. 2, 21, 60. 42, 21. 66, 11. 19. R. Gonn. 2, 34, 2. 4, 18,
27. 6, 8, 8. Spr. 4493. Varāh. Bhū. S. 86, 79. 103, 1. 6. 10. Bhū. 24 (22), 9.
Pāṇā. 186, 18. धर्म Verz. d. Oxf. H. 85, b, 35. 277, b, 6. विधवास्त्री
(vgl. dagegen विधवोषित्) Spr. (II) 1265. मेदिनी ihres Gatten d. i. ihres
Fürsten beraubt R. 2, 51, 12. 86, 13 (94, 14 Gonn.). लङ्का Bhāg. P. 9, 10,
28. — Vgl. ध्रु (auch KAUC. 72. HARIV. 7841. R. 1, 1, 88), विधवेय, विधव्य.

विधस् m. = वेधस् = ब्रह्मन् Uṇādik. im ÇKDn.

विधा (1. धा mit वि) f. 1) Verhältnisse, Maass; Weise, Art; = प्रकार
AK. 3, 3, 48, 104. TRIK. 3, 3, 222. H. an. 2, 249. MED. dh. 17. यत्तस्य Çat.
Br. 2, 6, 1, 13. 4, 1, 2, 25. देवानां वै विधामनु मनुष्या: 6, 7, 4, 9. 10, 2, 2, 6.
11. 4, 3. 6, 1. 10. यत्तेषां विधा विधीयते TS. 5, 3, 4, 7. pl. in einer For-
mel VS. 14, 7. Āc. Gṛh. 2, 2, 4. यया कया च विधया auf irgend eine
Weise TAITT. Up. 3, 10, 1. न च विधादयरहितं विधातरं संभवाति Nīlak.
164. KUSUM. 21, 10. 38, 14. चतस्रो विधा: SARVADARÇANAS. 147, 13. KUVALAJ.
48, b, 5. = भेद 49, a, 1. Häufig am Ende eines adj. comp. त्रिविध man-
nichfaltig KAURAP. 30. उक्तविधम् Schol. zu NAISH. 22, 48. एकशतं Çat.
Br. 10, 2, 4, 3. nach भौरिकि u. s. w. (das comp. ein proparox.) so v. a.
voll von P. 4, 2, 54. Vgl. अनेकाविध (auch Paribhāṣā zu P. 1, 1, 50.
KATHAS. 24, 17. Pāṇā. 61, 10), अष्ट (auch Spr. (II) 1091), अस्मद्विध,
एकं, एवं, कति, गुण, चतुर्विध, तथा, तद्विध, तादृग्विध, त्रि, त्व-
द्विध, द्वा, दुर्विध, द्वि, नव, नाना, पुरुष, पृथग्विध, बहु, भव-
द्विध, मद्विध, यथा, यद्विध, युष्मद्विध, व्यो, वि, यद्विध, स, सप्त,
सु; विधा auch als adv. in त्रि (s. u. त्रिविध) und द्वि (in den Nach-
trägen). — Die Lexicographen kennen noch folgende Bedeutungen:
विधि AK. 3, 4, 48, 104. H. an. कर्मन् TRIK. 3, 2, 1. H. 1497. वेतन oder
मूल्य AK. 2, 10, 38. H. 362. H. an. MED. शब्द (hier wohl nur eine Ver-
wechslung mit एधा; vgl. AK. 3, 3, 10) H. an. MED. Elephantenspeise
(vgl. विधान) II. an. MED. (hier ist गज्ञाशने zu lesen). वेधन (also von
व्यध् oder eine bloße Verwechslung mit वेतन) TRIK. 3, 3, 222.

विधातर (von 1. धा mit वि) nom. ag. 1) m. Vertheiler, Verleiher; Fest-
setzer, Ordner, Urheber, Schöpfer u. s. w. NAISH. 3, 15 (= मेधाविन्). 8,
5. Nir. 11, 11. RV. 10, 82, 2. 3. 167, 3. विधातारो वि ते दधुर्ज्ञाः 4, 55,
2. देव्यः (प्रज्ञापति Sāh.) 6, 50, 12. 9, 81, 5. AV. 3, 10, 10. 5, 3, 9. Çāṇh.
Gṛh. 2, 14. Pā. Gṛh. 2, 9. zur Erklärung von वेधम् Nir. 10, 6. — त्वं
नस्त्राता विधाता च du bist unser Retter und Verfuger sagen die Götter
zu Agastja MBh. 3, 8809. विधाता (= विहितकर्मणामनुष्ठाता KULL.)
शासिता वक्ता मैत्रो ब्राह्मण उच्यते M. 11, 35. mit विधातर spricht Kö-
nig Dillipa den Vasishṭha an RAH. 1, 70. अश्वस्तनं der Vorkehrun-
gen trifft für MBh. 12, 8920; vgl. अनागत (auch MBh. 12, 4246. Spr.
(II) 268). तपसः फलानाम् Verleiher KUMĀRAS. 1, 58. प्रसिद्धनेपथ्यविधे: Aus-
führer KUMĀRAS. 7, 36. नदीनदं Urheber Pāṇā. 4, 8, 45. H. 8. जगताम्
Schöpfer Pāṇā. 1, 2, 54. 6, 55. 12, 8. जगद्विधातर 10, 14. der Schöpfer,
Bestimmer der Geschichte der Menschen, Brahman AK. 1, 1, 2, 12. H.

212. an. 3, 303. MED. I. 157. MBH. 3, 13328. HARIV. 3367. 4. Spr. 544 (II). 2418, v. 1. विधातृविक्रितं मार्गं न कश्चिदतिवर्तते 2809. विधात्रा र-
चिता रेखा ललाटे 2810. 2971. 3340. 4147. 4273. RAGH. 1, 35, 6, 11, 7, 22.
VARĀH. BṘH. S. 53, 3. MĀLATĪ. 18, 7. KATHĀS. 26, 82, 30, 134, 38, 189.
विधुर 123, 889. RĪGĀ-TAR. 2, 89, 4, 882, 8, 1771. प्रतिकूल PRAB. 44, 14.
BULG. P. 3, 8, 15, 7, 2, 33, 8, 2, 21. DHŪRTAS. 91, 13. PAÑKĀT. 138, 23. वि-
परीत so v. a. ein widerwärtiges Geschick Spr. 5401. विधाता वेधसाम्
der Schöpfer unter den Schöpfern KUMĀRAS. 2, 14. एवं विधातारः प्रसी-
दति ÇĀK. 110, 13. = प्रजापति, काल, भुवनप्रणेतर JAVANQVANA in Z. f.
d. K. d. M. 4, 343, 345. Vidhātār als Herr der 2ten Tithi (Brahman
ist Herr der ersten) VARĀH. BṘH. S. 99, 1. Vishṇu so genannt H. c. 70.
BULG. P. 3, 1, 42. Çiva 4, 5, 11. Çiv. der Liebesgott H. an. MED. Dhātār
und Vidhātār als verschiedene göttliche Wesen neben einander MBH.
3, 10419. 15591. R. 2, 25, 8 (21 GORR.). BULG. P. 5, 23, 5. MĀRK. P. 51, 88.
unter den Āditja BULG. P. 6, 6, 37. als Söhne Brahman's MBH. 1, 2614.
Bhṛgu's VP. 59. 82. BULG. P. 4, 1, 43. MĀRK. P. 52, 14, 16. — 2) f. वि-
धात्री a) festsetzend, bestimmend, vorschreibend COMM. zu KĀTJ. ÇA. 23,
13. Urheberin, Schöpferin: धातुः PAÑKĀT. 2, 4, 7. त्रिभुवन° TANTRAS. im
ÇKDR. — b) N. pr. eines Wesens im Gefolge der Devi WILSON, Sol.
Works II, 39. — c) langer Pfeffer (पिप्पली) ÇABDAK. im ÇKDR.

विधातव्य (wie oben) adj. 1) festzusetzen, zu bestimmen: देशो ऽयं स
विधातव्यो यत्र नः संगतिर्भवेत् HARIV. 15748. — 2) herbeizuschaffen, zu
besorgen: घ्रासनानि च दिव्यानि यानानि शयनानि च । विधातव्यानि पा-
ण्डूनाम् MBH. 1, 5728. fg. — 3) zu erweisen, zu veranstalten, in's Werk
zu setzen, zu verrichten: त्वया रत्ना विधातव्या कृष्णायाः कात्गुणेन च
MBH. 4, 90. मयि यज्ञाः HARIV. 208. नोपदेशो विधातव्यो मूर्खस्य Spr. 1651.
तस्य पूजा 1968. उपासनम् ÇAMK. zu BṘH. ĀR. UP. S. 58 und zu KHĀND.
UP. S. 80. किमेतस्य विधातव्यमस्माभिः was sollen wir für ihn thun?
KATHĀS. 62, 81. तैर्वश्यं विधातव्यं व्यलीकं किंचिदेव नः so v. a. die
werden uns gewiss einen Schabernack spielen wollen R. 5, 41, 10. न रा-
ज्ञपुत्रस्य कृते चित्ताधुना त्वया विधातव्या so v. a. du musst dir keine
Sorgen machen KATHĀS. 24, 4. — 4) was man sich angelegen sein lassen
muss, worauf man bedacht sein muss: मया कीदं विधातव्यं भवतो यदिदं
भवेत् MBH. 1, 1621. भवता यद्विधातव्यं तन्नः श्रेयः 5, 2285. इह कीर्तिर्वि-
धातव्या सा च युद्धेन नान्यथा 9, 269. तथा मया विधातव्यं (impers.) वि-
श्राम्यति यथा कपिः R. 5, 7, 4. MBH. 3, 1802 (विधातव्यं mit der ed. Bomb.
zu lesen). PAÑKĀT. 85, 6. — 5) zu gebrauchen, anzuwenden: कर्मण्येषा
षष्ठी विधातव्या SARVADARÇANAS. 135, 18. बिन्दुप्रवेशकौ नेह विधातव्यौ
SĀH. D. 193, 4. तस्मादमी (नियोगिनः) विधातव्याः zu verwenden, anzu-
stellen, einzusetzen Spr. 1593.

विधातृका (von 2. वि + धातर) adj. zur Erklärung von विधवा NIK. 3, 15.

विधातृभू (विधातर + 2. भू) m. Bein. Nārada's TRIK. 2, 7, 17. — Vgl.
विधिपुत्र.

विधात्रायुस् (विधातर + आयुस्) m. eine best. Blume, = सूर्यशोभा ÇAB-
DAK. im ÇKDR.

विधीन (von 1. धा mit वि) 1) adj. (f. ई) regelnd: अङ्गा विधान्यामेका-
ष्टकायाम् TS. 3, 3, 4. — 2) m. N. pr. eines Sādhja HARIV. 11536. वि-
ज्ञान die neuere Ausg. — 3) n. a) Ordnung, Maass; Festsetzung, Be-

stimmung, Vorschrift, Regel, das zu beobachtende Verfahren, Art und
Weise des Verfahrens: मासाम् RV. 10, 138, 6. यथा विधाना विदुर्भूषणाम्
4, 51. तिष्ठो भूमिरूपराः षड्विधानाः eine Ordnung von Sechsen bil-
dend 7, 87, 5. KĀTJ. ÇA. 1, 2, 19. 7, 8, 9, 5. अकृतक्रिया हि विधानम् die
Regel verlangt LĪTJ. 10, 7, 15. स्तोम° 8, 2, 1. RV. PAIT. 4, 7, 6, 4, 11, 12.
21. तमेको कस्य सर्वस्य विधानस्य स्वयंभुवः । अचित्त्यस्याप्रमेयस्य कार्य-
तन्त्रार्थवित्प्रभो ॥ der von Svajambhu eingesetzten Ordnung M. 1, 3.
सर्वं विधानं पाञ्चपञ्चिकम् 3, 286. देवमानुष 7, 205. पञ्चदानतपःक्रियाः —
विधानोक्ताः BHAG. 17, 24. ज्ञातकर्माणि सर्वाणि पुनर्विधानयुक्तानि wie sie
für ein männliches Individuum festgesetzt sind MBH. 5, 7407. 12, 493.
495. 14, 318. दर्श भारतं सैन्यं विधानं विश्वकर्मणः so v. a. nach Viçva-
karma's Vorschrift aufgestellt R. 2, 91, 26. KĀM. NĪTIS. 15, 48. KATHĀS.
61, 269. BULG. P. 5, 3, 2. ऋक्पादयोर्विधाने die für — geltenden Bestim-
mungen Ind. St. 1, 102. एतद्विधानं विज्ञेयं विभागस्यैकयोनिषु M. 9, 148.
KĀR. zu P. 2, 1, 32. KĀM. NĪTIS. 19, 28. VARĀH. BṘH. S. 43, 12. PAÑKĀT. 4,
4, 86. मृत्योः so v. a. der gesetzmässige Tod MBH. 1, 7639. 7643. सर्वशा-
स्त्रविधानज्ञ die Bestimmungen aller Lehrbücher 13, 2499. शास्त्रविधा-
नोक्तं कर्म BHAG. 16, 24. ग्रामाय° BHAG. P. 8, 20, 11. सविगादि° die für —
geltenden Bestimmungen Ind. St. 1, 36, 17. सान्तिप्रश्न° M. 1, 115. MBH. 1,
49. BULG. P. 1, 8, 20. MĀRK. P. 119, 17. भावार्थं तत्तादीनां विधानात् weil
die Suffixe त्व, तल् u. s. w. vorgeschrieben sind, als Regel gelten SARVA-
DARÇANAS. 144, 20. 126, 1. अस्त्रैवेदं स्वरविधानम् KĀÇ. zu P. 1, 2, 35. Schol.
zu P. 1, 2, 54. 2, 1, 13. 6, 4, 93. विधानमिदमाचरेत् eine Regel befolgen M.
7, 113. 226. एतद्विधानमातिष्ठेत् dass. 8, 244. विधानेन nach der Regel, —
Vorschrift R. 4, 56, 4. अनेन विधानेन M. 7, 181. 8, 228. 9, 69. 128. VARĀH.
BṘH. S. 48, 87. रात्रिमेन विधानेन (उपमे) BULG. P. 10, 52, 18. शास्त्रोक्त-
विधानेन PAÑKĀT. 34, 11. पाकपञ्चविधानेन nach den für — geltenden
Bestimmungen M. 11, 118. BULG. P. 9, 10, 29. MĀRK. P. 75, 16. देशकाल-
विधानेन so v. a. am rechten Orte und zu rechter Zeit Spr. 4215. देश-
कालविधानज्ञ R. 4, 40, 16. BULG. P. 9, 20, 16. सङ्ख्याविधानात् nach ma-
thematischer Regel, mathematisch VARĀH. BṘH. S. 12, 14. विधानतस् der
Vorschrift gemäss JĀGĀN. 1, 234. R. 1, 72, 21. 2, 26, 13. R. GORR. 2, 56, 29.
5, 72, 6. MĀRK. P. 16, 57. 69, 54. WEBER, KRISHNĀG. 296. अविधानतस् M.
9, 141. 12, 7. सुविधानतस् genau nach der Vorschrift KĀM. NĪTIS. 13, 76.
वेदस्मृतिविधानतस् M. 6, 89. R. GORR. 1, 19, 29. विधानैस् = विधानेन,
विधानतस् MBH. 14, 291 (निवापैस् ed. Bomb.). R. 2, 83, 26. — b) Me-
thode, Verfahren, Receipt (in der Medicin) SUÇA. 1, 159, 17. 2, 12, 18. 51,
9. 105, 7. 227, 6. °ज्ञ 299, 19. Regime (des Essens) 486, 12. — c) Bestim-
mung, Schicksal: अर्थानर्थो मुखं दुःखं विधानमनुवर्तते MBH. 12, 850. 852.
6755. Spr. 5186. 5271. — d) das Treffen von Anordnungen, — Verfü-
gungen, Ergreifen von Maassregeln: स्वयं शाधि यज्ञे विधानम् MBH. 14,
280. °ज्ञ R. 1, 38, 4. कृत्वा विधानं मूले M. 7, 184. MBH. 5, 6088. करिष्या-
मो विधानं ते येन त्वं वर्तयिष्यसि HARIV. 1269. R. 1, 11, 17. विधानं द्विगुणं
कृत्वा 6, 17, 2. PAÑKĀT. 1, 14, 8. तस्माद्विधाय ऋगे विधानं सखिः सह
MBH. 5, 7472. R. 7, 24, 5. विधानमनुतिष्ठतं प्राणिना यस्य यादृशम् 2. वा-
लियध° 4, 12 in der Unterschr. पुर° 6, 12 in der Unterschr. रत्नाविधानं
मनसा स संचित्य MBH. 13, 2267. अनागतविधानं च कर्तव्यम् Spr. (II) 270.
R. 3, 30, 11. अनागतविधानं च तत्पार्थं प्रविधीयताम् 4, 14, 29. अस्त्यत्न°

M. 11, 16. — e) *Mittel*: तदस्ति किंचिदस्य दुरात्मनः प्रतिषेधविधानम् PANĒAT. 258, 11. — f) *das Aufstellen*: किञ्चपक्ष° Jġŋ. 3, 240. — g) *das Schöpfen, Bilden* RAĞH. 6, 11, 7, 14 (= KUMĪAS. 7, 66). Spr. 2858. — h) *das Veranstellen, Ausführen, Ausrichten*: यदानुमन्यसे कालं यस्मिन्देशे यथा यथा । तथा तथा विधानाय स्वपमाज्ञापयस्व माम् ॥ MBH. 1, 5216. मत्पायस° M. 1, 112. वैवाहिके ऽथो कुर्वीत गृह्यं कर्म यथाविधि । पञ्चपक्ष-विधानं च 3, 67. सपयसविधानेषु MĪRK. P. 51, 59. चान्द्रायणविधानेर्वा व-र्तयेत् M. 6, 90. अभिषेकविधानं संकृत्य R. 2, 22, 11. यात्रा° VARĪH. BĀH. 8, 51, 7. रात्रियुद्ध° R. GOR. 1, 4, 108. दुर्गकर्म° 110. प्रायश्चित्तविधाना-नि चक्रुः 13, 4. प्रतिकार° RAĞH. 8, 40. नेपथ्य° 14, 9. ÇĀK. 3, 6. प्रज्ञातेम° RAĞH. 18, 8. प्रस्तुतविधानाय PRAB. 18, 15. शेषता° Schol. zu Kap. 1, 96. वेदिस्थलविधानानि Herrichtung R. 2, 56, 29. — i) *Aufzählung, Einzel- darlegung* Suçr. 2, 559, 12. — k) *in der Dramatik Veranlassung sowohl zur Freude als auch zum Leid* ŚĪM. D. 338. 346. PRATĪPAR. 21, a, 5. — Nach den Lexicographen hat विधानं n. folgende Bedeutungen: विधि AK. 3, 4, 48, 102. TĀK. 3, 2, 1. H. an. 3, 417. fg. प्रेरण, धर्मचर्चन, धन, चे- तन, उपाय, प्रकार H. an. कृस्तिकवल oder करिकवल (vgl. विधा) H. an. HĪA. 191. विधाय mit कृत u. s. w. componirt gaṇa श्रेण्यादि zu P. 2, 1, 59. — तथाविधान HĪ. 101, 12 fehlerhaft für तथाविधि (wie die v. l. hat); देवविधानं MBH. 6, 3030 fehlerhaft für देवो निधानं, wie die ed. Bomb. liest. Vgl. आच्छद्विधान, ऋग्विधान, पाद°, यथाविधानम् (auch KĪND. Up. 8, 15), रुद्रविधान, वास्तु°, साम°.

विधानक (von विधान) n. 1) *die für Etwas geltenden Bestimmungen, die bei Etwas zu beobachtende Regel*: पञ्चषाम् Ind. St. 3, 270. PANĒAR. 2, 4, 1. (तस्मै) ददौ मुलोचनामस्त्रमर्थितं सविधानकम् so v. a. *nebst Anwei- sung zum richtigen Gebrauch desselben* KATHĪS. 49, 181. — 2) = व्यथा ÇANDAR. im ÇKDR.

विधानकल्प m. Titel einer Schrift Ind. St. 3, 279.

विधानग m. ein gelehrter Mann (पण्डित) ÇANDAR. im ÇKDR.

विधानपारिज्ञात m. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 1403.

विधानमाला f. desgl. MACC. Coll. I, 28.

विधानसप्तमी f. Bez. des 7ten Tages in der lichten Hälfte des Māgha WILSON, Sel. Works II, 200.

विधायक (von 1. धा mit वि) nom. ag. 1) *vorschreibend, eine Vor- schrift enthaltend* ÇĀK. zu BĀH. ĀN. Up. 8, 58. Schol. zu KĪTJ. ÇR. 9, 11, 16. विवाहविधायकशास्त्र KULL. zu M. 9, 65. Schol. zu P. 1, 2, 43. षत्वस्य विकल्पविधायकमेतद्वचनम् zu 8, 3, 119. अविधायकत्व n. Schol. zu KĪTJ. ÇR. 9, 11, 16. — 2) *Einsetzer*: पञ्चकृत्य° Verz. d. Oxf. H. 90, b, No. 147, Z. 8. चतुर्वेद° PANĒAR. 4, 3, 153. — 3) *Gründer, Erbauer, Stifter*: जप- स्वामिपुरस्य RĪĒA-TAR. 1, 169. 4, 90. 8, 186. — 4) *verrichtend, ausfüh- rend, an den Tag legend*: नवायास° (so ist vielleicht zu lesen) RĪĒA- TAR. 6, 266.

विधायिन् (wie oben) nom. ag. 1) *regelnd, vorschreibend, eine Vor- schrift erteilend in Betreff von*: विधिर्विधायकः NĀJAS. 2, 1, 62. विधे- रपि विधायिनी वाणीम् LĀ. (III) 89, 3. गुणवृद्धि° (पाणिनि) RĪĒA-TAR. 4, 634. भूतनिष्ठा° 636. An den beiden letzten Stellen zugleich bewirkend. — 2) *Gründer, Erbauer, Stifter*: पुरात्रय° RĪĒA-TAR. 1, 168. 5, 27. 295 (वि° st. वि° zu lesen). 6, 169. — 3) *verrichtend, ausführend*: वैश्येः प-

ययन् विधिः विषयविधिः (die neuere Ausg.) HARIV. 402. RĪĒA-TAR. 42, 118. बलिहोम° RĪĒA-TAR. 1, 181. 6, 11. स्वाज्ञा° 1, 156. KATHĪS. 52, 886. इष्टका° 80, 150. यत्किञ्चनविधायिना (so ist zu schreiben) RĪĒA-TAR. 2, 354. 3, 212. यत्किञ्चनविधायिना 4, 610. — 4) *be- wirkend, verursachend*: मानाहुःख° HARIV. 14596. कोप° Spr. 2662. सि- द्धि° Verz. d. Oxf. H. 90, b, 16. प्रज्ञाह्लाद° RĪĒA-TAR. 4, 394. गुणवृद्धि° 634. भूतनिष्ठा° 636 (vgl. u. 1). मानतति° 8, 255. प्रतिनादविधायिता H. 65. — Vgl. प्राय°.

विधार (von धृ mit वि) m. etwa Behälter: अग्नीज्ञो हि पवमानं सूर्यं विधारं शकनो पयः RV. 9, 110, 4.

विधारण (wie oben) 1) adj. *scheidend, trennend*: सेतुं विधारणं पुंसाम् BHĪG. P. 4, 2, 30. — 2) n. a) *das Anhalten*: रथ° KATHĪS. 56, 376. *das Verhalten, Unterdrücken*: व्यञ्जन° eines Consonanten in der Aussprache AV. PRĀT. 1, 43. कोप° MBH. 2, 2577. वेग° der Ausleerungen Suçr. 1, 48, 17. 258, 5. 290, 18. 2, 513, 5. रेतसः 184, 19. des Athems JOGAS. 1, 34. Kap. 3, 33. — b) *das Tragen*: गङ्गापि तं गर्भमसकृत् विधारणे MBH. 9, 2458. गोवर्धन° HARIV. 16336. KHANDOM. 97. BHĪG. P. 10, 26, 14. उष्ट्र- कण्ठकलङ्गाधिदौमवस्त्र° MĪRK. P. 51, 10. जीर्णोपानदिधारण 24. — c) *das Ertragen*: वेग° MBH. 6, 4926. न ते शक्तास्मि तेजसो ऽस्य विधारणे 13, 4076.

विधार्य (wie oben) adj. etwa so v. a. विधर्तृ VS. 17, 82.

विधारयितृ (wie oben) nom. ag. zur Erklärung von विधर्तृ Nir. 12, 14.

विधारयितव्य (wie oben) adj. *was erhalten —, aufrechterhalten wird* PRACNOP. 4, 8.

विधारिन् (wie oben) adj. *verhaltend, unterdrückend*: वेग° VĪGBH. 8, 10.

विधावन (von 1. धाव् mit वि) n. *das Hinundherlaufen* Nir. 3, 15.

1. विधि (von 1. धा mit वि) P. 3, 3, 92, Schol. 1) m. a) *Anordnung, Anweisung, positive Vorschrift; gesetzliches Verfahren; Regel, Methode*; = नियोग H. 1520. = विधिवाक्य H. an. 2, 249. fg. = विधान AK. 3, 4, 48, 102. H. an. MED. dh. 17. = कल्प AK. 2, 7, 39. H. 839. H. an. MED. HALĪS. 8, 40. — P. 3, 3, 161. KĪTJ. ÇR. 1, 5, 17. 4, 3, 8. सवन° 24, 7, 26. मन्त्र° LĪTJ. 1, 1, 2. 6, 3, 1. 10, 8, 9. KAUC. 1. PĀR. GRĀH. 2, 6. स्वाध्याय° ĀCV. GRĀH. 3, 2, 1. KAUC. 141. मन्त्र, विधि, अर्थवाद MÜLLER, SL. 170. विधि- र्विधायकः NĀJAS. 2, 1, 62. धर्मार्थसाधकव्यापारो विधिः SARVADARÇANAS. 77, 17. Gegens. निषेध BHĪG. P. 8, 20, 27. SARVADARÇANAS. 8, 11. प्रतिषेध 29, 18. अथवाद NĀJAS. zu P. 3, 3, 20. द्वयोर्विभाषयोर्मध्ये विधिर्नित्यः VOP. 2, 5. — आगम° SARVADARÇANAS. 28, 7. RĪĒA-TAR. 1, 188. 186. मांसस्य भक्ष- णवर्जने *Vorschrift in Betreff* M. 5, 26. 8, 188. 801. 9, 149. Jġŋ. 1, 92. 178. व्रतानां विविधो विधिः M. 11, 161. BHĪG. P. 2, 8, 21. 3, 7, 32. संस्कार° M. 1, 111. प्रायश्चित्त° 116. 5, 146. 8, 221. 278. यथादितेन विधिना 4, 100. अनेन विधिना 3, 281. 5, 169. 6, 51. 8, 178. विधिना *nach der Vorschrift, rite* M. 2, 107. 4, 192. R. 1, 8, 16. 2, 25, 25. 72, 53. RAĞH. 3, 65. AK. 2, 7, 8. KATHĪS. 26, 207. अविधिना MUP. Up. 2, 1, 7. M. 5, 33. Spr. (II) 1682. Ka- THĪS. 14, 5. 103, 146. °कृत ÇĀK. 1. नैत्यकं विधिमास्थितः M. 2, 104. 5, 36. 11, 86. एतमेव विधिं कृत्स्नमाचरोऽयममध्ये 217. एतमेव विधिं कुर्यात् 188. विधिं कृत्वा 5, 50. 9, 63. शास्त्रविधिमुत्सृज्य BUAG. 16, 23. 17, 1. त्यक्तवि- धि adj. BUĪG. P. 9, 6, 9. द्युतो विधिः RAĞH. 3, 45. निमित्तनैमित्तिकयोरप्यं विधिः *Gesetz, Ordnung* ÇĀK. 189, v. l. *eine grammatische Vorschrift*,

— Regel P. 1, 1, 57, 72. विधिं कर् 57, Schol. स्थानं AV. 1, 1, 41. P. 1, 1, 56, 6, 12, 2, 1, 1, 3, 2, 2. गणितं mathematische Regel VAR. B. 8. 11, 2. — विधयस्त्रयः (nach NĪLAK. der अपूर्वविधि, नियमं und परिसंख्यां der Mīmāṃsaka) HARIV. 9490. — b) Verfahren, Weise, Art; = प्रकार H. an. B. 10, 46. प्राज्ञापत्य M. 3, 80. रातस 38. गान्धर्वेषां विवाकविधिना ÇĀK. 110, 14. गान्धर्वविधिना KATH. 18, 220. देवताः पूजयामास प्रेषा विधिना MBH. 3, 2719. विधिना मन्त्रयुक्तेन Spr. 2812. उद्येण विधिना HARIV. 1857. क्रोडारतिविधि R. 2, 42, 47. विधिना येन MBH. 3, 11948. एतेन विधिना 4, 59. VAR. B. 8. 40, 12. PĀNĀT. 121, 18. भवद्विधिना 215, 8. पयोचितेन विधिना HIT. 42, 3. वृथा निर्धकाविध्योः *nicht die rechte Weise* AK. 3, 4, 38 (36), 9. अद्भुतविधि adj. *auf eine wunderbare Weise verfahren* KATH. 18, 267. अस्य को विधिर्भूतात्मनो येन u. a. W. MAITRAJ. 4, 1. को ऽयं विधिः *was ist das für eine Art?* so v. a. *wie geht das zu?* VIKR. 72. को ऽयं ते ऽनुचितो विधिः RĪGĀ-TAR. 3, 423. किं त्वस्मिन्नर्थे सन्देहप्रवृत्तिर्न विधिः *ist nicht die Art* HIT. 10, 11, v. l. 89, 6. 94, 3. गुणदोषावनिश्चित्य विधिर्न प्रकृतिप्रकृति Spr. (II) 2115. — c) Mittel, Weg zu Etwas: संभाषणार्थं च मया ज्ञानक्या निश्चिता विधिः R. 5, 56, 96. तस्याधिगमे KUMĀR. 5, 59. स्वकूलोद्गतये 6, 82. उद्धारणं PĀNĀT. 138, 15. स्थले गच्छतस्ते को विधिः HIT. 117, 7, v. l. पथेवं कुरुते विधिम् *wenn er diesen Weg einschlägt* MĀRK. P. 116, 44. कनककरिणच्छ्वविधिना UTTAR. 13, 2 (17, 14). अथविधिना गोमत्तमघलं प्राप्ताः *mittels des Weges* so v. a. *indem sie den Weg entlang gingen* HARIV. 5359. — d) Act, Handlung, Ausführung, Veranstaltung, Geschäft; = कर्मन् TRIK. 3, 2, 1. रात्रावेष विधिः कार्यः RĪGĀ-TAR. 4, 104. व्यवहारविधौ JĀG. 2, 30. माउनं ÇĀK. 133. दुग्धक्षत्तभेदविधौ (so v. a. भेदे) Spr. (II) 844. वादिर्दृष्टव्यश्चमनविधौ 006. कांश्चित्पातविधौ करोति 1610. अभ्युद्गमं 1876. 2054. (I) 1233. 1839. अलंकारविधये 3106. VAR. B. 8. 79, 19. शिरःकृत्तनं Spr. 4147. योगं RAGH. 8, 22. सर्गं VIKR. 9. प्रसाधनं 22. MĀLAV. 40. ÇĪC. 9, 78. ग्राह्यरानीकारं H. 38. यज्ञं VAR. B. 8. 44, 14. GĪT. 1, 13. निर्वसनं KATH. 12, 97. रत्नां 34, 72. विवाकविधये बुद्धिं व्यधादत्तेष्वस्तयोः 34, 104. PRAB. 8, 5 (pl.). DHŪRTAR. 83, 13. PĀNĀT. 117, 11. 260, 17. HIT. 16, 14. नेपथ्यं KUMĀR. 7, 36. ऋद्धारविधिं विधाप्य PĀNĀT. 36, 15. सकलकार्यविधौ समर्थः Spr. (II) 1431. विघ्नेऽं *der von Gaṇeṣa kommende Act* so v. a. *Hinderniß* B. 8, 7, 8. किं नु स्वप्नो मया दृष्टः को ऽयं विधिरिक्ताभवत् so v. a. *Ereigniss* MBH. 3, 2497. सामसिद्धा हि विधयो न प्रयाप्ति परम्भम् so v. a. *facta* Spr. 3241. तं विधिं (= सत्कारं Comm.) लब्ध्वा so v. a. *Behandlung* R. 2, 91, 58. कर्तव्यस्तद्वतो विधिः so v. a. *darauf bezügliche Vorbereitungen* 52, 61. — e) ein feierlicher Act, Cerimonie: वैवाहिक M. 2, 67. औपनायनिक 68. RAGH. 1, 84. 2, 10. सायत्न 1, 56. सौम्य 2, 23. कामार्थं 66. गोदानं 3, 33. परलोकं (= पिण्डोदकादिकर्मन् MALLIN.) KUMĀR. 4, 38. मातृत्वं VAR. B. 8. 43, 56. नीराजनां AK. 2, 8, 2, 62. PĀNĀT. 158, 5. H. 789. अन्नज्ञातसवः Spr. 2792. मङ्गलं DAÇAK. 60, 10. fg. — f) Schöpfung KIR. 7, 7 (pl.). KUMĀR. 3, 28. — g) Schicksal AK. 1, 1, 4, 6. 3, 4, 38, 102. H. 1370. H. an. MED. HAL. 1, 86. शुभावकः AK. 1, 1, 4, 5. श्वेता ममोपरि विधेः संस्मो दारुणो मरुत्तं MBH. 3, 2562. 13, 343. यम, मृत्यु, काल, विधि R. 3, 69, 20. वैरिन् MEGH. 400. Spr. (II) 2060. परास्त्रुषः (I) 2028. 2813. fg. ÇĀK. 43. KATH. 18, 267. 32, 57. RĪGĀ-TAR. 2, 92. MĀRK. P. 8, 188.

विधेर्वशात् KATH. 25, 278. ऽवशात् MEGH. 6. Spr. (II) 645; vgl. देवो विधिः *ein Gebot der Götter* (I) 4487. देवविधिषु 3256. — A) *die Zeit* TRIK. 3, 3, 222. H. an. MED. HAL. 1, 40. — f) *Schöpfer*: जगताम् PĀNĀT. 1, 2, 11. 10, 82. 14, 8. जगद्विधि 10, 48. 56. BRAHMAVIV. P. 2, 94. ohne weiteren Beisatz *der Schöpfer* d. i. Brahman AK. 1, 1, 4, 12. TRIK. H. 212. H. an. MED. HAL. 1, 6. ÇĀK. 42. Spr. (II) 945. 1190. 1545. (I) 1970. 2858. NAIKH. 22, 47. 57. PĀNĀT. 1, 2, 13. 9, 39. Viṣṇu HAL. 1, 25. — k) *Arzt* RĪGĀ. im ÇKDr. — l) *Elephantenspeise* (vgl. विद्या, विधान) GĀTĪDH. im ÇKDr. — 2) f. N. pr. einer Göttin Verz. d. Oxf. H. 39, 6, 34. — Vgl. दुर्विधि, यथा, लोक, वास्तु, कृत.

2. विधि (von 1. विध्) m. etwa *Huldiger* AR. B. 5, 25 (vgl. u. 1. विध्). N. Agni's beim Prājāçkita GRJAS. 1, 8.

विधिकर् adj. (f. ङ्) *Jmds Vorschriften befolgend*, — *Befehle ausführend*; *Diener*: सर्वे क्षमी विधिकरास्तव B. 8, 56. 10, 31, 8.

विधिकृत् adj. dass. B. 8, 10, 48 = 49, 76.

विधित्व (von 1. विधि) n. *das Vorschrift-Sein* SARVADARÇANAS. 126, 10.

विधित्ता (vom desd. von 1. धा mit वि) f. 1) *Beabsichtigung, Wunsch, Verlangen* MBH. 1, 3682. 5, 1636. 12, 3882 (wo die ed. Bomb. साधनेन च liest). नात्तं सर्वविधित्तानां गतपूर्वो ऽस्ति कथं न Spr. 4393. व्यथितस्य विधित्ताभिः 5040. MĀRK. P. 38, 10. वैरस्यात् MBH. 5, 2639. प्राणोत्क्रान्तिं KATH. 72, 390. ब्रह्मविद्यां ÇĀK. zu BRH. ĀR. UP. S. 268. निजज्ञानाभिप्रेतार्थं B. 8, 5, 3, 2. श्रेयो 10, 82, 2. आत्मं *Selbstsucht* Spr. (II) 145. — 2) *der Wunsch Jmd zu Etwas zu machen*: मुञ्जिप्रतिमञ्जं RĪGĀ-TAR. 8, 1636. — Vgl. निर्विधित्स.

विधित्सु (wie oben) adj. *beabsichtigend, im Sinne habend*; mit acc.: कलकम् MBH. 3, 699. 5, 2063. 8, 1198. HARIV. 16274. KIR. 10, 17. PRAB. 25, 12. RĪGĀ-TAR. 8, 2313. तेमं ज्ञानाय B. 8, 16, 24. अस्त 7, 9, 29. प्रियं प्रियायाः 3, 3, 5. आतिथ्यम् *Jmd Gastfreundschaft zu erweisen wünschend* KATH. 101, 26.

विधिदर्शिन् m. *Beisitzer*; *eine Person, die darauf zu achten hat, dass Alles nach Vorschrift geschieht*, AK. 2, 7, 15.

विधिदृष्ट adj. *vorschriftsmässig*: कर्मन् MBH. 3, 3026. 11924. R. 1, 49, 20. यज्ञ BHAG. 17, 11; vgl. विधियज्ञ.

विधिदेशक m. = विधिदर्शिन् ÇANDAR. im ÇKDr.

विधिनिष्पण n. *Titel einer Schrift* HALL 60.

विधिपुत्र m. Brahman's Sohn, patron. Nārada's PĀNĀT. 1, 1, 11.

— Vgl. विधातृ.

विधिपूर्वकम् adv. *vorschriftsmässig, rite* M. 2, 173. 3, 84. 96. 99. 216. 4, 101. 6, 5. R. 1, 9, 29. 2, 28, 14. SUÇ. 2, 93, 7. अ 9, 23. 16, 17.

विधियज्ञ m. *ein vorschriftsmässiges Opfer* M. 2, 85. fg.

विधियोग m. 1) *Beobachtung einer Vorschrift*, — *Regel*: अनेन ऽयोगेन M. 8, 211. — 2) *Fügung des Schicksals*: ऽयोगात् Spr. 3227. ऽयोगतस् KATH. 25, 48. 26, 264 (ऽयोगज्ञः gedruckt). 30, 54. 49, 193. 51, 61.

विधिरसायन n. *Titel einer Schrift* HALL 194. ऽमुखोपयोगिनी f. *Titel eines Commentars zu derselben* ebend. ऽद्वेषण m. *Titel einer Widerlegung* derselben 195. Verz. d. Tüb. H. 17.

विधिवत् (von 1. विधि) adv. *vorschriftsmässig, rite, auf gehörige Weise, wie es sich gebührt* MUND. UP. 1, 1, 3. M. 1, 58. 2, 40. 148. 216. 3,

29 u. s. w. MBH. 3, 1770. 2794. 11924. R. 1, 2, 11. 28. 8, 25. RAGH. 1, 63. 3, 29. ÇIK. 64, 11. ad 191. Spr. 1408. 5418. VARAN. BAH. S. 43, 8. 29. 46, 16. 59, 10. fg. 68, 1. LA. (III) 89, 14.

विधिवधू m. Brahman's Gattin d. i. Sarasvati Verz. d. Oxf. H. 289, 21. fg.

विधिवाद m. Titel zweier Schriften HALL 60.

विधिविवेक m. Titel einer Schrift HALL 87.

विधिज्ञोषितीय (von विधि + शोषित) adj.: अध्याय Titel eines Abschnitts in der Karakasmihita Verz. d. Cambr. H. 23.

विधिषेध (विधि + सेध = निषेध) m. du. Gebot und Verbot: निवृत्ता विधिषेधत: BHIO. P. 2, 1, 7.

विधिसार m. N. pr. eines Fürsten BHIO. P. 12, 1, 8. fehlerhaft für बिम्बिसार.

विधिस्वप्नवादार्थ m. Titel einer Schrift HALL 60.

1. विधुं (von 1. धू mit वि) m. Schlag (des Herzens): शीर्षः कपालानि कुर्यात्स च यो विधुः AV. 3, 8, 22.

2. विधु (विधु Padap.) UNADIS. 1, 24. 1) adj. विधुं देहाय समने बहूनां युवानं ससं पलितो जगार RV. 10, 83, 5. nach SV. Comm. so v. a. विधारयित्, विधातृ; eher würde sich die Ableitung von 2. विधू empfehlen: vereinsamt (so v. a. विधुर). Die Nir. 14, 18 angenommene Deutung auf den Mond kann richtig sein. — 2) m. a) der Mond AK. 1, 1, 2, 15. 3, 4, 28, 102. H. 103. an. 2, 250. MED. dh. 16. HALJ. 1, 43. VIÇVA bei UÓÉVAL. ०त्तय M. 3, 127. ०संतय Verz. d. Oxf. H. 30, 6, 7. Spr. (II) 457. ०परिधंस 986. 1323. (I) 1813. 3018. वक्र ० 3143. 3227. Gtr. 4, 5. 7, 21. WEBER, RĪMAT. Up. 324. विधूय KṢHNA. 257. KĪCKH. 59, 33 (nach AUFRICHT). Ind. St. 2, 261. NAIKH. 22, 47. VOP. 5, 80. ०प्रिया ÇKDR. ohne Angabe einer best. Aut. — b) Kampher (wie alle Namen des Mondes) MED. VIÇVA a. a. O. — c) ein N. Viṣṇu's AK. 1, 1, 2, 17. 3, 4, 28, 102. H. 216. H. an. MED. VIÇVA a. a. O. — d) ein N. Brahman's ÇANDAN. im ÇKDR. — e) ein Rākshasa (vgl. विधुर) VIÇVA a. a. O. — f) Wind UNADIV. im SAKSHIPTAS. nach ÇKDR. — g) = घ्रायुध m. ÇKDR. nach ders. Aut. an expiatory oblation WILSON. — h) N. pr. eines Fürsten (v. l. für विप्र) VP. 465, N. 9.

विधुक्रात m. Bez. eines best. Tactus SAKSHIPTAS. im ÇKDR. unter रथक्रात im Suppl.

विधुति (von 1. धू mit वि) f. 1) das Schütteln, Hinundherbewegen NAIKH. 51, 4. वदन ० Spr. 3035. MĀLATI. 1, 8 (pl.). भुजविधुतिभिः BHIO. P. 10, 33, 8. — 2) Vertreibung, Entfernung BHIO. P. 4, 22, 38.

विधुदिन n. ein lunarer Tag GANIT. GRAHĀJ. 2. 17.

विधुनन (von 1. धू mit वि) n. = विधूनन GĀṬH. im ÇKDR.

विधुतुद (विधुम्, acc. von विधु Mond + तुद) P. 3, 2, 35. VOP. 26, 55. m. Bez. Rāhu's AK. 1, 1, 2, 28. H. 121. HALJ. 1, 49. Spr. (II) 457. 1323. (I) 2848. Gtr. 4, 5. KĪCKH. 59, 33 (nach AUFRICHT).

विधुपञ्जर m. Schwert ÇANDAN. im ÇKDR.

विधुमास m. ein lunarer Monat GANIT. BHAGĀD. 13.

विधुर 1) adj. (f. छा) a) der Deichsel beraubt (oder überh. mitgenommen, beschädigt): रथ MBH. 6, 1890. — b) allein stehend, insbes. vom geliebten Gegenstande getrennt MBH. 113. KUMĀR. 4, 32. VIKR. 102. Gtr.

7, 2. 3. 5. 50. RĪGA-TAR. 8, 656. अविधुरो भवति als Erkl. von मिथुनीभवति ÇAKH. zu KĪND. Up. 2, 13, 2. — c) am Ende eines comp. frei von, ermangelnd: कलङ्क ० Verz. d. Oxf. H. 130, 6, 28. अर्थावधारणा ० PRAB. 20, 12. इविण ० BHIO. P. 5, 8, 20. प्रियार्थ ० 14, 15. 6, 16, 26. व्यातिशोभयविधोपाधिविधुरः संबन्धः SARVADARÇANAS. 4, 9. 17, 1. 35, 9. 17. 179, 20. 180, 1. KUSUM. 32, 7. अस्मद्विधुरा von uns entfernt, — abgesondert KATHĀS. 39, 55. — d) woran Etwas fehlt, mitgenommen, in einem kläglichen Zustande sich befindend; = विकल TRIK. 3, 3, 374. H. an. 3, 604. MED. r. 217. क्लेश विधुरपीचिः MBH. 7, 6177. उदाववक्त्रिविधुराणि काननानि Spr. (II) 1059. वपुर्नराव्याधिविधुरम् (I) 2847. अङ्गानि — अन्तर्गतापविधुराणि SĀM. D. 155, 14. त्रपया विधुरं (= विलसत MALLIN.) वपुः ÇIK. 9, 77. स्वभेद ० (मण्डल) RĪGA-TAR. 2, 7. तस्थौ विधुरविष्काया निशीथस्थेव पद्मिनी KATHĀS. 16, 45. गृहे विधुरस्थिति 2, 45. विधुरायुम् BHIO. P. 7, 2, 54. KUSUM. 42, 7. — d) niedergedrückt, niedergeschlagen: विरुविधुरा भार्या MBH. 8. Spr. (II) 987. (I) 1894. स्मरार्ति ० KATHĀS. 17, 74. नैराश्य ० 82, 44. आक्रन्द ० 56, 37. 61, 128 (wohl बन्ध ० zu lesen). Spr. 1163, v. l. UTTARAB. 60, 5 (78, 1). RĪGA-TAR. 8, 1210. हृदयमतिविधुरम् Gtr. 9, 8. नैराश्यदुःखविधुरं (adv.) पश्यन्तीम् KATHĀS. 18, 328. freudig erregt: मधुरमधुविधुरमधुप Spr. 3224. — e) widerwärtig, widrig, ungünstig: विधुरं ब्रुवन् so v. a. Unfreundliches, Unangenehmes KATHĀS. 33, 33. दशाः — व्यसनशतसंपातविधुराः Spr. (II) 284. विधि, देव, विधातृ 425. (I) 923 (die ed. Bomb. des PAKĪAT. bestätigt unsere Vermuthung). 1072. KATHĀS. 29, 196. 74, 104. 123, 339. RĪGA-TAR. 8, 1592. 1775. PAKĪAT. 42, 13. n. Widerwärtigkeit, Ungemach; = कष्ट und प्रत्यवाय VAI. bei MALLIN. zu KIR. 2, 7. = प्रत्यवाय HALJ. 5, 38. विधुरं किमतः परम् KIR. 2, 7. विधुरे ऽप्यस्मिन् KATHĀS. 21, 101. ०वर्गस्तगत 26, 145. HIT. 50, 8. विधुरेषु Spr. 925. KATHĀS. 103, 139. — 2) m. ein Rākshasa (vgl. 2. विधु) H. c. 36. — 3) f. छा a) gekäste Milch mit Zucker und Gewürz (रसाला) H. an. MED. — b) Bez. zweier Gelenke (स्नायुमर्मनः) द्वे विधुरे (was auch n. sein könnte) SUÇA. 1, 345, 12. 17. — 4) n. a) Widerwärtigkeit s. u. 1) e). — b) = वैकल्य TRIK. 3, 3, 371. — c) = विक्षेप TRIK. HALJ. VAI. a. a. O. = प्रविक्षेप AK. 3, 3, 20. H. an. = परिक्षेप MED. — Für die erste Bed. des adj., wenn sie sich bewährte, müsste man eine Zusammensetzung von 2. वि mit धुर annehmen; die übrigen Bodd. liessen sich auf 2. विधू zurückführen. Gegen diese Herleitung könnte aber die erst von uns erschlossene und den späteren Indern unbekannte Bedeutung von 2. विधू, das späte Erscheinen von विधुर und das adj. उद्धुर geltend gemacht werden. — Vgl. वैधुर्य.

विधुरता (von विधुर) f. 1) am Ende eines comp. das Ermangeln, Nichtbesitzen: शक्तिविधुरतया (so ist zu lesen) चिरमविरतक्लेशमनुभूतवान् Verz. d. Oxf. H. 109, 6, No. 170. — 2) Mangelhaftigkeit, kläglicher Zustand: गतिषु DRONTAS. 72, 11.

विधुरत्व n. = विधुरता 1) a): समस्तदुःखबीज ० SARVADARÇANAS. 74, 5. विधुरम् (von विधुर), ०यति 1) vom Geliebten trennen: मामकं विधुरयति मधुरमधुयामिनी कापि कुरिमुभयवति कृतमुक्तकामिनी Gtr. 7, 6. विधुरिता (= विरुविक्लता COMM.) KUYĀLAS. 140, a. — 2) sich widerwärtig zeigen: सन्धेये श्रेयो विधिविधुरितैर्नान्यतो न स्वतो ऽपि so v. a. die bösen Strolche des Schicksals RĪGA-TAR. 8, 1088.

विधुरीकर (विधुर + 1. कर्) *niederschlagen, niederdrücken*: मानेनेव विशीणन वासता विधुरीकता KATHA. 21, 41. मातुश्च पाप्मभिर्विधुरीकतः RĪGA-TAR. 6, 289.

विधुवन (von 1. धू mit वि) n. *das Schütteln, Hinundherbewegen* AK. 3, 3, 4. H. 1522.

विधूत 1) adj. 4. u. 1. धू mit वि. — 2) n. *Zurückweisung, an den Tag gelegte Unlust* BHAR. NĪTJAC. 19, 59. कृतस्यानुनयस्यदि विधूतं क्षपरि-यक्तः 76. विधूतं स्यादरतिः DAÇAR. 1, 30. अनिष्टवस्तुवित्तोपो विधूतम् PRA-RIAPAR. 21, 6, 1. 32, a, 6.

विधूनन (von 1. धू mit वि) n. 1) *das Schütteln, Hinundherbewegen* AK. 3, 3, 4. H. 1522. P. 7, 3, 38. शिरःकर्° SĪH. D. 142. मृक्कावाम्भोधि° *das Wogen* Verz. d. Oxf. H. 116, b, 1 v. u. — 2) *das Zurückweisen, Verschmähen*: रतेः DAÇAR. Comm. S. 23, Z. 5. शीतोपचार° Z. 3.

विधूप (2. वि + धूप) adj. *ohne Räucherwerk, wo nicht geräuchert wird*: सूतिकागृह MĀRK. P. 51, 105.

विधूम (2. वि + धूम) 1) adj. (f. स्त्री) *nicht rauchend*: Feuer GRHJAS. 1, 25. MBH. 1, 4111. 8320. 5, 2945. R. 3, 34, 20. 4, 33, 81. 5, 3, 5. 49, 23. 7, 20, 27. 42, 3. Suçr. 1, 114, 10. KATHA. 28, 77. अग्नेः शिखा R. 2, 114, 5 (125, 5 GORR.). विधूमे *wenn kein Rauch mehr* (aus der Küche) *zu sehen ist* M. 6, 56. MBH. 14, 1277. MĀRK. P. 41, 6. — 2) m. N. pr. eines Vasu KATHA. 9, 23.

विधूम (2. वि + धूम) adj. *ganz grau*: तुरगरञ्जो° Buig. P. 1, 9, 34.

विधूरता Verz. d. Oxf. H. 109, b, No. 170 fehlerhaft für विधुरता.

विधृति (von धृ mit वि) 1) f. a) *Sonderung, Scheidung; Scheidewand*: लोकानाम् AV. 4, 35, 1. 49, 54, 5. VS. 25, 9. 37, 12. अर्धनाम् TS. 1, 5, 22, 2. दिशाम् 5, 2, 2, 5. वाचः VS. 11, 66. TS. 1, 5, 2, 2. धर्मस्य PĀNĀV. Br. 15, 5, 86. तत्रस्य विशाञ्च ÇAT. Br. 1, 3, 4, 10. 9, 2, 2, 6. KĪND. Up. 8, 4, 1. *das Entfernthalten*: पापवृत्तस्य TBr. 1, 3, 2, 5. PĀNĀV. Br. 7, 5, 5. ÇAT. Br. 10, 5, 2, 9. 13, 3, 2, 4. — b) du. Bez. zweier Halme, welche eine Scheidewand zwischen Barhis und Prastara andeuten, TBr. 3, 7, 6, 7. ÇAT. Br. 1, 3, 4, 10. 2, 6, 2, 16. ऐतव्यो विधृतो 3, 6, 2, 10. 4, 2, 18. KĪTJ. Ça. 8, 1, 14. — 2) m. a) N. eines Sattri KĪTJ. Ça. 24, 2, 38. ÂÇV. Ça. 11, 5, 8. Maç. in Verz. d. B. H. 74 (IX, 8). — b) N. pr. a) eines göttlichen Wesens: देवा विधृतयो नाम विधृतेस्तनयाः Buig. P. 8, 1, 29. — ß) eines Fürsten Buig. P. 9, 12, 8.

विधृष्टि (von धृ mit वि) f. in einer Formel ÇĀṆKH. Ça. 8, 24, 13.

विधेय (von 1. धा mit वि) adj. 1) *zu verleihen, zu verschaffen*: आस्तां (प्रज्ञानां) प्राणपरीप्सूनां विधेयमभयं हि मे Buig. P. 8, 7, 38. — 2) *was vorgeschrieben —, angeordnet wird* PĪA. GĀH. 2, 6. — 3) *festzusetzen, mit Bestimmtheit anzusagen, zu statuieren* VARĀH. BṚH. S. 95, 49. BṚH. 24 (22), 1. 16. KĪM. NĪTIS. 19, 27. SĪH. D. 574. 214, 4. — 4) *zu verfertigen, zu construieren*: क्रात्तिवृत्तं गृहाङ्गम् GOLĀDBJ. 8, 11. तत्रापतसूत्रो-खा जीवाभिधाना विधेयाः so v. a. *zu ziehen* 11, 9. *zurechtzumachen*: त-ह्वया किमपि पाथेयं मम योग्यं विधेयम् PĀNĀV. 185, 20. *zu vollbringen, zu machen, zu thun*: किमत्र विधेयमन्यत् *was ist hierbei Anderes zu thun?* Spr. (H) 1937. किमधुना मया विधेयम् PĀNĀV. ed. orn. 56, 12. ÇĀK. 29, 21, v. l. HĪT. 41, 15. 58, 4. 101, 18. तद्यथायं विनश्यति तन्मया विधात-व्यम् 92, 6. विधेयं यत्तद्वम् Spr. 2847. नृपराजानाम् 3080. आदौ न वा-

प्रणयिनीं प्रणयो विधेयः *an den Tag zu legen* (II) 941. कुतो हि भी-तिः सततं विधेया 1792. विश्वासलेश इह नैव बुधैर्विधेयः (I) 8102. कोपः RĪGA-TAR. 6, 225. अस्मिन्वात्मसेदेहे प्रवृत्तिर्न विधेया HĪT. 10, 11. वासो न सङ्गः सक्तैर्विधेयः *mit wem soll man nicht wohnen und Umgang ha-ben?* PRAÇNOTTARAM. 17. विधेय n. *das zu Thunende, Obliegenheit*: याताम्यं कुर्या प्रातर्वा विधेयम् RĪGA-TAR. 8, 2139. °स Spr. 3221. — 5) *aufzustel-len*: गृहाणि च प्रवेष्ट्यान्तर्विधेयः स्यादुताशनः MBH. 12, 2644. — 6) *fug-sam, lenksam, sich in Jmdes (gen.) Willen fügend, abhängig* von AK. 3, 1, 24. II. 432. MBH. 5, 697. 878. 5051. HĀRIV. 8731. R. 2, 30, 9. 53, 25. 4, 14, 23. 8, 98, 28. Spr. (II) 2141. VARĀH. BṚH. 17, 5. तस्य राज्ञः परमविधे-याः (परमं विधेयं विधेयं कार्यं येषां ते प° Comm.) *sich ganz in seinen Willen fügend* DAÇAR. 3, 6. विधेयात्मन् BHAG. 2, 64. अ° R. 4, 14, 23. कृ-याः, इन्द्रियाणि MBH. 5, 4336. 1154. KĪR. 11, 33. स्त्री° *in der Gewalt des Weibes stehend, von ihr abhängig* R. GORR. 2, 22, 8. 50, 9. 8, 82, 118. UR-PAŁA zu VARĀH. BṚH. 18 (16), 5. स्त्रीविधेयनवयौवन RAGH. 19, 4. मृत्य-विधेयधी RĪGA-TAR. 8, 882. विटवन्म्यादिचाटुकारविधेयधी 3, 351. आज्ञा° *den Befehlen gehorsam* Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 28, 5. नि-द्रा° *in der Gewalt von — stehend, übermannt* von RAGH. 7, 59. कर्तृणा-विधेयचेतस् PRAH. 25, 15. त्रपा° RĪGA-TAR. 8, 768. — Vgl. तथा° (*besser wohl* *tथा विधेयानाम्* *zu trennen* und *विधेय* *in der Bed. folgsam auf-zufassen*), पञ्च°, वाग्विधेय.

विधेयता f. nom. abstr. 1) *zu विधेय* 2) *das Vorgeschriebensein, Geboten-sein*: Gogons. निषिद्धता PĀJACĀMITTAT. im ÇKDn. — 2) *zu विधेय* 6): अविधेयेन्द्रियः पुंसां गौरिवैति विधेयताम् KĪR. 14, 33. स्तनपरीरम्भारम्भे विधेहि विधेयताम् GĪT. 10, 10. निन्ये °ताम् RĪGA-TAR. 3, 417. निन्यिरे दीर्घनिद्राविधेयताम् 1, 85.

विधेयत्व n. 1) *Brauchbarkeit, Anwendbarkeit*: धनुषश्चाविधेयत्वात् *und weil der Bogen nicht gebraucht werden konnte* MBH. 16, 241. — 2) nom. abstr. *zu विधेय* 3) SĪH. D. 214, 11. — 3) nom. abstr. *zu विधेय* 6): मन्म-थस्य शराणां च विधेयत्वं गमिष्यसि *du wirst in die Gewalt der Pfeile des Liebesgottes gelangen, wirst ihnen erliegen* R. 3, 38, 19.

विधेयिता f. KĪM. NĪTIS. 19, 7 fehlerhaft für विधेयता in der 2ten Bed. विधेयीकर (विधेय + 1. कर्) adj. *in Jmdes Gewalt bringen, abhängig machen*: °कृत MĀLATI. 16, 14.

विधेयीभू (विधेय + 1. भू) *sich fügen in*: आज्ञाप्रवणविधेयीभूय Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 539, 17.

विध्यापन (vom caus. von धृ mit वि) adj. *zerstreuend*: स्तम्भसेधात-बन्ध° VĪGBH. 10, 12.

विध्य (von व्यध्) adj. *zu durchbohren, zu erschliessen*: अ° MBH. 16, 96. विध्यपराध (1. विधि + अ°) m. *Verfehlung gegen die Regel* ÂÇV. Ça. 3, 10, 1. ÇĀṆKH. Ça. 3, 19, 1.

विध्यपात्रय (1. विधि + अपा°) m. *das Halten an der Vorschrift, das genaue Beobachten der Vorschrift* BHAR. NĪTJAC. 19, 4.

विध्वंस (von ध्वम् mit वि) m. 1) *das Zusammenstürzen, Umfall*: प्राका-रामार° MBH. 12, 8392. प्रपदेन विध्वंसितैर्देवात्मैर्गणैः — भङ्गा विध्वंसमा-नीताः (तैः) MĀRK. P. 14, 65. — 2) *Verderben, Untergang, das Schaden-nehmen*: अतृप्ता याति विध्वंसम् Spr. (II) 375, v. l. तेषां चकार विध्वंसम् (विध्वं स die neuere Ausg.) HĀRIV. 8222. मुरारिविध्वंसकारिन् Verz. d.

Oxf. H. 37, b, 4. सस्याम्बुदयापि° VANĀH. BṢH. S. 17, 17. सस्यानामीतिभिः 5, 54. दत्तयज्ञ° BṢH. P. 4, 5 in der Unterschr. Verz. d. Oxf. H. 8, a, 24. व्याधि° so v. a. das Welchen einer Krankheit Suçr. 2, 348, 16. ein erkranktes Unrecht (= अपकार MALLIN.) KIR. 3, 16. so v. a. das Entehrtwerden, Geschändetwerden (eines Frauenzimmers): मद्विधसाय KATHĀS. 13, 141. नत्वात्मानं विधस्तः 48, 75. — Vgl. रोम°.

विधस्तक (vom caus. von धम् mit वि) nom. sg. Schänder: स्वसु: KATHĀS. 106, 166.

विधस्तन (wie oben) 1) nom. sg. verderbend, vernichtend, zu Grunde richtend, verschauend: शत्रु° R. 7, 25, 12. यज्ञ° MBH. 13, 906. दुःखिध° Spr. 2046. प्रविलसत्तन्मान° Verz. d. Oxf. H. 129, a, 5 v. u. — 2) n. das Zerstören, Vernichten, Verderben, zu-Grunde-Richten: चेत्य° R. 5, 38 in der Unterschr. मधुवन° 60 in der Unterschr. शत्रूणाम् MBH. 3, 17472. शत्रु° R. 3, 28, 9. 32 in der Unterschr. दत्तयज्ञ° Verz. d. Oxf. H. 12, b, 14, 75, b, 19. fg. शक्यशो° 79, a, 3. 4. पयोध° 244, a, No. 606. कर्मबन्ध° BṢH. P. 5, 9, 3. मुद्रा Vjutr. 106. das Schänden, Entehren: देवी° KATHĀS. 5, 38. — Vgl. काल°, मध°.

विधस्तिन् 1) adj. a) zu Grunde gehend: एकात्° (पिण्ड) RAGH. 2, 7. — b) verderbend, vernichtend, zu Grunde richtend: वृषभामुर° PAÑĀH. 4, 1, 32. श्रुतिकुलज्ञातिष्यातावनियालगणप° VANĀH. BṢH. S. 32, 18. सस्यानाम् 8, 16. स्वबान्धववधूवैधव्य° Spr. (II) 1624. 1721 (Conj.). Schänder, Entehrer: शुद्धात्° KATHĀS. 71, 303. — 2) f. विधस्तिनी Bezeichnung eines best. Zauberspruches KATHĀS. 109, 22. — Vgl. कोला°, तणा° (in der ersten Bed. auch Spr. 941), तत°.

विधस्त s. u. धम् mit वि; davon विधस्तता f. das Entehrtsein: भार्या-विधस्तता (अविधस्तता anzunehmen) KATHĀS. 73, 77.

विन् Verbalwurzel in der Bed. von कात्ति zur Erklärung von वेन angenommen von MAHIDH. zu VS. 7, 16.

विनर्शिन् (von 1. नम् mit वि) adj. verschwindend (nach MAHIDH.) VS. 9, 30. 18, 28. व्यग्निय v. l. in TS. — Vgl. वेनंशिन.

विनङ्गुस् m. du. die Arme nach NAIGR. 3, 4. अन्वस्मै शोषमभरद्दिनङ्गुः RV. 9, 72, 3.

विनयोतिस् KATHĀS. 72, 301 wohl fehlerhaft für विनययोतिस्.

विनत 1) adj. s. u. नम् mit वि. In der Bed. cerebral geworden auch AV. PAñT. 4, 82. — 2) m. a) eine Amiesenart KAUC. 116. — b) N. pr. α) eines Sohnes des Sudjuma VP. 350; vgl. विनताश्च und विनय. — β) eines Affen R. 4, 31, 29. 33, 14. 39, 37. 6, 2, 45. 75, 64. — γ) einer Oertlichkeit an der Gomati R. 2, 71, 16. könnte in dieser Bed. auch n. sein. — 3) f. आ a) so. पिडका ein best. Abscess bei Harnruhr WISE 362. Suçr. 1, 273, 12. 18. ÇĀNĢ. SĀH. 1, 7, 45. H. an. 3, 300. MED. I. 187. — b) N. pr. α) proparox. der Mutter Suparṇa's (Garuda's, auch Aruṇa's u. s. w.), einer Tochter Dakṣa's und Gattin Kaçjapa's, H. an. MED. HALĀJ. 1, 119. Verz. d. B. H. No. 98. MBH. 1, 1074. fgg. 2520. HARIV. 170. 224. 11521. 11556. 12447. 12469. R. 2, 25, 31. 3, 20, 28. VANĀH. BṢH. S. 48, 57. KATHĀS. 22, 184. fgg. 90, 97. fgg. VP. 122. 149. BṢH. P. 6, 6, 21. fg. MĀK. P. 104, 6. Verz. d. Oxf. H. 31, a, 44. 70, b, 30. °सूनु m. der Sohn der Vinatā d. i. Aruṇa, der Wagenlenker der Sonne. H. 102. — β) eines weiblichen Krankheitsdämons, = शकुनिप्रक MBH. 8, 14480.

— γ) einer Rākshasi R. 5, 25, 19. — Vgl. गो°, वैनतीय, वैनेतेय.

विनतक (von विनत) m. N. pr. eines Berges Vjutr. 102.

विनताश्च m. N. pr. eines Sohnes des Sudjuma HARIV. 631. VP. 350, N. 6; vgl. विनत 2) b) α) und विनय 2) c).

विनति (von नम् mit वि) f. Verneigung: गुरुषु Spr. 1891, v. l. KṢAN-
DOM. 150. कृत° adj. KATHĀS. 45, 408.

विनद् (von नद् mit वि) 1) m. a) Geschrei R. 4, 12, 24. — b) Alstonia scholaris R. Br. ÇANDĀK. im ÇKDr. — 2) f. आ Bezeichnung einer Çakti PAÑ-
ĀH. 3, 2, 6. — 3) f. ई (wohl 2. वि + नदी) N. pr. eines Flusses MBH. 6, 335 (VP. 183); v. l. वैनदी.

विनदिन् (wie oben) adj. tosend, donnernd: पयोधर MBH. 3, 15511.

विनमन (von नम् mit वि) n. das Zusammen-, Niederbeugen (Gegens. उत्तमन) Suçr. 1, 25, 16. 84, 13. 365, 14.

विनम्र (2. वि + नम्र) adj. (f. आ) sich neigend, gesenkt, herabhängend: शाखाभुज KUMĀR. 3, 39. श्रीठाविनम्रवदना KĀURAP. 5, 28. VANĀH. BṢH. S. 78, 12. °कंधर BṢH. P. 10, 13, 64. °भुजा DAÇAR. COMM. 77, 3. °देवामुर-
मौलि Verz. d. Oxf. H. 187, a, No. 427, Z. 8. geneigt so v. a. gesenkten Hauptes 116, b, 3 v. u. KATHĀS. 28, 40, 63, 85. unterwürfig, demüthig 20, 225.

विनम्रक (von विनम्र) n. = तगरपुष्प RĪGĀ. im ÇKDr.

विनय (von 1. नो mit वि) 1) adj. entfernend RV. 2, 24, 9. — 2) m. a) Zucht, Erziehung, Unterweisung, Dressur; = शिक्षा H. an. 3, 507. MED. j. 104. = शास्त्रज्ञसंस्कार H. 432, Schol. — Spr. 2819. शास्त्रास्त्रविनयेषु MĀK. P. 20, 5. न तस्य विनयः कृतः (न तस्यापि° ed. Bomb. तस्य अवि-
नयः न कृतः न नाशितः NĪLAK.) so v. a. man konnte ihn nicht eines Bessern belehren MBH. 4, 675. विनये चैव युक्ता वारणावाजिनाम् R. 2, 1, 20. 'अश्वानां प्रकृतिं वेत्ति विनयं चापि सर्वशः MBH. 4, 318. — b) Zucht so v. a. gutes, gesittetes Benehmen, Anstand; bescheidenes Benehmen; = वैनयिक P. 5, 4, 34. = प्रणति H. an. MED. औदार्यं विनयः सदा SĀH. D. 134. = इन्द्रियज्ञय H. 432, Schol. — R. 4, 9, 62. R. GORR. 1, 1, 28. 9, 60. 53, 1. 3, 70, 21. कश्चित् विनयः प्राप्तः 77, 10. नयश्च विनयश्च 4, 16, 25. 5, 66, 17. अभिनवमेवकविनयैः कश्चिद्वक्षितो नास्ति Spr. (II) 488. प्र-
थित° adj. (I) 2978. वनस्था अपि रात्र्यानि विनयात्प्रतिपेदिरे 4621. RAGH. 3, 34. 6, 79. ÇĀK. 28. 44. MĀLAV. 81. VANĀH. BṢH. S. 15, 10. BṢH. 13, 1. KATHĀS. 17, 56. 34, 159. RĪGĀ-TAR. 4, 51. संपन्नो विनयेन R. 2, 42, 5. °सं-
पन्न 1, 1, 25. विनयान्वित 52, 10. द्युत° adj. VANĀH. BṢH. S. 104, 68. गुरु-
विनयवृत्ति dem Lehrer u. s. w. gegenüber Spr. (II) 1871. पित्रोश्च विन-
यपरः ÇOK. in LA. (III) 35, 11. 6. प्रज्ञानां विनयाधानात् RAGH. 1, 24. वि-
नयावलोक BṢH. P. 5, 2, 6. प्रबोधविनयौ RAGH. 10, 72. लक्ष्मोविनयौ KA-
THĀS. 25, 171. °ज्ञ MBH. 12, 2588. R. 2, 37, 1. 40, 10. 84, 11. विनयावनता
स्थिता MBH. 3, 2467. KATHĀS. 24, 15. तेभ्यो ऽधिगच्छद्दिनयम् M. 7, 39. विनयं समालम्बते Spr. 3168. नयश्च विनयं विना ÇARA. 10, 187. अकीर्तिं
विनयो कृति Spr. (II) 28. निर्धनो विनयं याति 1020. कुलस्य विनयो वि-
भूषणम् 1487. मेदेन विनयो कृतः 1674. विद्या ददाति विनयम् (I) 2795. जितेन्द्रियत्वं विनयस्य कारणम् 972. ज्ञापते विनयः श्रुतात् 3038. सक-
लगुणभूषा च विनयः 4323. विनयं राजपुत्रेभ्यः क्षिते 8006. Am Ende
eines adj. comp. f. आ 1675. विनयोपपन्न (अस्य) gut gezogen VANĀH. BṢH. S. 93, 13. अ° (s. auch bes.) ungebührliches Benehmen: °भवनम् (स्त्रीय-
स्मन्) Spr. (II) 1038. (I) 1934. VANĀH. BṢH. S. 19, 8. KATHĀS. 20, 183. 27,

63. SIn. D. 181. त्रैकाविनय RĪĀ-TAR. 6, 247. adj. (f. स्त्री) *sich ungestört betragend* Schol. zu Kap. 1, 86. Personifiziert ist der Vinaja ein Sohn der Krija VP. 55. MĀR. P. 50, 26. der Laṅkā 27. Bei den Buddhisten ist विनय die über die Disziplin handelnde Lehre BURN. Intr. 37. fgg. — c) N. pr. eines Sohnes des Sudjuma (vgl. विनत und विनताश्च) MĀR. P. 111, 15. — 3) f. स्त्री *Sida cordifolia* H. an. MED. (wo बलाया st. कलाया zu lesen ist). RATNAM. 167. — Vgl. दुर्विनय, स० und unter महीशासक.

विनयकर्मन् n. Unterweisung, Unterricht RAGH. 10, 80.

विनयपुत्रक Titel eines buddhistischen Werkes WASSILJEV 18. 89. TIRAN. 294. °वस्तु BURNOUT, Intr. 565.

विनयपुत्रि adj. lenkbar, fügsam AK. 3, 1, 24.

विनययोतिस् m. N. pr. eines Muni KATHĀS. 72, 301 (विनयोतिस् gedr.).

विनयता f. = विनय 2) b) Spr. 4262.

विनयदेव m. N. pr. eines buddhistischen Lehrers WASSILJEV 234.

विनयन (von 1. नी mit वि) 1) adj. *entfernend, verscheuchend*: तृष्णा° MBH. 15, 85. अघघ्नम्° MECH. 53. — 2) n. das Unterweisen, Unterrichten: लिपिज्ञानवचनकोशलेषु DAÇAK. 60, 13. — Vgl. मनो°.

विनयपत्र n. = विनयसूत्र BURN. Intr. 36. 559.

विनयपिटक bei den Buddhisten der Korb (d. i. Sammlung) der über die Disziplin handelnden Schriften BURN. Intr. 35. fg. 448.

विनयवत् (von विनय) 1) adj. *wohlgeartet*: अविनयवती भार्या Spr. (II) 691. — 2) f. °वती ein Frauenname KATHĀS. 69, 103. DAÇAK. 118, 3. PAÑĀT. 129, 5.

विनयवस्तु n. Titel einer Abtheilung der über Vinaja handelnden Bücher bei den Buddhisten WASSILJEV 89.

विनयविभाषाशास्त्र n. Titel eines buddhistischen Werkes HIOUEN-THANG 1, 177. Vie de HIOUEN-THANG 95.

विनयसूत्र n. bei den Buddhisten das über die Disziplin handelnde Sūtra BURN. Intr. 36. 38. 559.

विनयस्थ adj. fügsam, lenkbar H. 432.

विनयस्वामिनी f. N. pr. eines Frauenzimmers KATHĀS. 24, 154.

विनयादित्य (विनय + आ°) m. Bein. Gājāpīḍa's RĪĀ-TAR. 4, 516.

°पुर n. N. pr. einer von ihm gegründeten Stadt ebend.

विनयितर (von 1. नी mit वि) nom. ag. etwa *Erzieher, Unterweiser*: Viṣṇu MBH. 13, 7004.

विनयिन् (von विनय) adj. *gesittet, sich gut —, bescheiden betragend* KĀM. NĪTIS. 1, 83 (विनयं st. विनयी der Comm.). Spr. 3167, v. l. Verz. d. Oxf. H. 257, b, 7. s. RĪĀ-TAR. 2, 84. Bhaṭ. P. 1, 15, 35 nach der Lesart der ed. Bomb. (विनयितम् st. विनयिन् BURN.). PAÑĀT. 4, 1, 39.

विनर्दिन् (von नर्द् mit वि) adj. *brüllend*, Bez. einer Sāman-Sangweise KĀND. UP. 2, 22, 1.

विनशान (von 1. नष् mit वि) n. das Verschwinden: सरस्वत्याः, सरस्वती° und mit Ergänzung des Flussnamens der Ort, wo die Sarasvati verschwindet, PAÑĀT. Bn. 25, 10, 1. KĀTJ. ÇA. 24, 5, 80. LĪTJ. 10, 15, 1. MBH. 3, 10535. M. 2, 21. MBH. 3, 5052. 8090. 10694. 9, 2118. fgg. HANIV. 9520. Bhaṭ. P. 1, 9, 1. 10, 71, 21. 79, 23. Verz. d. Oxf. H. 79, b, No. 136, Z. 9. H. 951. = कुहनेत्र TAM. 2, 1, 14.

विनश्च (wie oben) adj. *verschwindend, vergänglich* AK. 3, 4, 27, 101. कलेवर Spr. 2160. ÇAT. 3, 3. फल SARVADARÇANAS. 56, 15. अ° Spr. 5130. द्विषा सेन्यं विननाश विनश्चरम् so v. a. so dass es nicht mehr gesehen ward RĪĀ-TAR. 6, 247.

विनश्चरता (von विनश्चर) f. *Vergänglichkeit* SARVADARÇANAS. 98, 9.

विनश्चरत्वं n. dass. SARVADARÇANAS. 81, 22.

विनष्ट s. u. 1. नष् mit वि; विनष्टक s. बाल° (unter बालविनष्ट).

विनष्टतेजस् adj. *dessen Energie verschwunden ist, kraftlos* AV. 19, 34, 2.

विनष्टि (von 1. नष् mit वि) f. *Verlust*: मरुती ÇAT. Bn. 14, 7, 3, 15. KRNOP. 13. सुहृदिनाष्टि Bhaṭ. P. 3, 1, 21.

विनस (2. वि + 2. नष्) adj. (f. स्त्री) *der Nase beraubt* GAṬĀDH. im ÇKDn. Bhaṭ. 5, 8.

विना praep. P. 5, 2, 27 (oxyl.). स्वरदि zu P. 1, 1, 27. ohne, mit Ausnahme von, bis auf (excl.) AK. 3, 5, 3. H. 187 an. 7, 32. HALI. 5, 90. mit acc. instr. und abl. P. 2, 3, 32. Vor. 5, 7, 10. 21. 1) mit voran gehendem acc.: कथं कर्म विना देवं स्यात्पति MBH. 13, 317. पौरास्ते राघवं विना । शोकोपकृतनिशेष्टा बभूवुर्कृतचेतसः || ohne Rāma so v. a. *wollte er nicht da war* R. 2, 47, 1. 1, 19, 22. 5, 26, 25. ÇĀK. 146, v. l. Spr. (II) 667. 1710. (I) 1459. न विद्यासं विना शत्रुर्देवानामपि सिध्यति 1468. 2614. 2821.

स्वज्ञातीयं विना वैरी न ज्ञयः 3325. 4148. PAÑĀT. 250, 5. ÇUK. in LA. (III) 35, 15. 38, 2. H. 529. SARVADARÇANAS. 81, 11. आरण्यानां च सर्वेषां मृगाणां माहुर्यं विना । स्त्रीतीरं चैव वर्ज्यानि mit Ausnahme von M. 5, 9. स्वस्ति स्यादपि वैदेह्या रत्नोपयो रत्नं विना R. 3, 64, 4. सेवावृत्तिविदा चैव नाश्रयः पार्थिवं विना Spr. 2799. VARĀH. Bhaṭ. S. 3, 6. 48, 82. स्थानं विनाह्यम् 77, 22. Bhaṭ. P. 4, 24, 55. H. 946. P. 1, 1, 20. Schol. त्वयापि कर्तव्यो नास्तौषो युधं विना so v. a. *wenn es nicht zum Kampfe kommt* KATHĀS. 27, 144. प्रशातम् । विनोपसर्त्यपरम् so v. a. *einen Andern als* Bhaṭ. P. 5, 9, 21. तान्प्रदेशमात्रं विना परिलिखति bis auf die Entfernung eines Pr., so dass der Zwischenraum eines Pr. bleibt ÇAT. Bn. 3, 5, 4, 5.

— 2) mit folgendem acc. AV. 20, 136, 13 (Conj.). विनान्योऽन्यं न भुञ्जते MBH. 1, 7623. काकः सर्वरसान्भुङ्क्ते विनामेध्यं न तृप्यति Spr. 1458. 2315. 2818. 2821. VARĀH. Bhaṭ. S. 95, 46. HIT. I, 40. Bhaṭ. P. 3, 29, 13. 31, 18. विना नारायणं देवं सर्वे alle mit Ausnahme von MBH. 1, 1141. वरं वृणाधेरु विनास्य जीवितम् 3, 16778. 4, 533. विना मलयमन्यत्र चन्दनं न विवर्धते Spr. 2615. विना वज्रमणिं मुक्तामणिर्मेघः कथं भवेत् 3325. सर्वं तत्समवर्णयत् — विना यदुकुलतनयम् Bhaṭ. P. 1, 13, 11. — 3) mit vorangegehendem instr. MBH. 1, 6141. R. 1, 9, 22. 2, 82, 50. Spr. 1541. 2021.

2315. 2330. 3053. RAGH. 1, 33. VIKR. 10. AK. 2, 6, 4, 11. VARĀH. Bhaṭ. S. 54, 57. SARVADARÇANAS. 81, 9. वृष्ट्यापि विना RAGH. 2, 14. वैदेह्या तं विनागतम् R. 3, 65, 1. न दर्शनं विना आहमाह्निताग्निर्द्विजन्मनः mit Ausnahme von M. 3, 282. JĀṬN. 2, 25. इमे नान्यो मया विना वेति kein Anderer als ich KATHĀS. 5, 35. न कोढेन विना चौरं घातयेद्दार्मिको नृपः so v. a. *wenn nicht das Geraubte da ist* M. 9, 270. ज्ञातयो वा कुर्युस्तदागतास्तैर्विना

नृपः *wenn diese nicht da sind* JĀṬN. 2, 264. — 4) mit folgendem instr. M. 11, 202. MBH. 1, 6152. SĀMKEJAK. 41. 52. Spr. 1630 (II). 1458. 1460. 1933. 2819. fg. ÇĀK. 146. VARĀH. Bhaṭ. S. 28, 7. 46, 12. 49, 5. 54, 93. H. 412. Bhaṭ. P. 6, 13, 1. विना वा तेः M. 4, 252. विनाप्यर्थेः Spr. 2822. विना तु तेः H. 1115. न विना पार्थिवा भृत्यैः Spr. 1459. न तदस्ति विना य-

त्स्यान्मया भूतं चराचरम् BHAG. 10, 39. — 5) mit vorangegehendem abl. VARĀH. BRH. 93, 5. स्थापवादिभ्यो यथा विना क्वाया SĀMKAJAK. 42. — 6) mit folgendem abl. VARĀH. BRH. S. 44, 17. 74, 2. BHĀG. P. 6, 12, 11. विनाप्यस्मत् CĪC. 2, 9. अगमो ऽभ्यधिको भोगादिना पूर्वक्रमागतात् Erwerb gilt mehr als Genuss, ausser wenn dieser schon von den Vorfahren stammt (STENZLER) JĪGŪ. 2, 27. न च स्नायादिना ततः bevor dieses geschehen ist M. 4, 82. — 7) mit der Ergänzung componirt: सत्यं, गतिं u. s. w. Spr. 2614. SUBHĀSH. 158, 26. — 8) als adv. und ausserdem überflüssig: न तदस्ति विना देव यत्ते विरक्तिं करे es giebt Nichts, wobei du nicht wärest, HARIV. 14966.

विनाकार (विना + कार्) trennen von, berauben; °कृत getrennt von, beraubt, gekommen um, ermangelnd; = विरक्ति TRIK. 3, 1, 19. HĪR. 206. die Ergänzung im instr.: भृत्यै: MBH. 4, 322. R. 2, 53, 8 (10 GORR.). 103, 11. R. GORR. 2, 17. 5, 21, 17. 26, 8. 24. KĪM. NĪTIS. 13, 88. KUMĀRAS. 4, 21. KATHĀS. 13, 122. 52, 271. सुखै: R. 3, 19, 3. चेतनेन 7, 55, 20. VARĀH. BRH. S. 104, 1. भुक्तिरागमेन विनाकृता JĪGŪ. 2, 29. im abl.: न ते ऽपवर्गः मुक्तादिनाकृतः (NĪLAK. verbindet विना mit मुक्तात् und erklärt कृत durch निष्पादित) MBH. 3, 16799. im comp. vorangehend: पतिराप्य ° MBH. 3, 2398. 2556. 2867. 16489. 16800. R. 2, 53, 15 (17 GORR.). 4, 61, 27. 5, 16, 19. VARĀH. BRH. S. 19, 19. KATHĀS. 16, 45. 35, 35. लुत्पिपासा ° frei von 29, 125. ohne Ergänzung allein stehend R. 5, 31, 38.

विनाकृति (von विनाकार्) f. Ausschlössung: °कृत्या so v. a. विना ohne, mit instr. Spr. (II) 1360 (Conj.).

विनाट m. Schlauch CAT. BR. 5, 3, 2, 6. KĀTJ. CĀ. 15, 3, 42.

विनाडिका f. ein best. Zeitmaass, = 1/60 Nāḍikā WEBER, GJOT. 105. fg. Z. d. d. m. G. 9, 667. fg. MIT. 145, 3.

विनाडी f. dass. WEBER, GJOT. 106. Z. d. d. m. G. 9, 667. fg. Journ. of the Am. Or. S. 6, 149. MIT. 145, 4. VARĀH. BRH. S. 2, S. 4, Z. 3.

विनाथ (2. वि + नाथ) adj. (f. स्त्री) des Beschützers beraubt R. 5, 35, 45.

विनादिन् (von नद् mit वि) adj. aufschreiend: क्वाक्वाकार ° MBH. 9, 1636.

विनाभव (वि + भव) m. das Getrenntsein, Trennung von: अप्रियैः सह संवासः प्रियैश्चापि विनाभवः Spr. (II) 476. R. 2, 94, 3 (विनाभवः zu schreiben). ध्रुवो ह्येषा विनाभवः 405, 25. रामस्य विनाभवस्त्वैदेह्या 7, 50, 4.

विनाभाव (von विनाभू) m. अ ° Unzertrennlichkeit, Zusammengehörigkeit SĀH. D. 15, 1. SARVADARCANAS. 4, 14. धूमधूमध्वजयोः 21. 5, 14, 7, 6. fg. Comm. zu NĪJAS. 2, 2, 2. Z. d. d. m. G. 7, 307. Verz. d. Oxf. H. 18, a, 38.

विनाभावम् absol. s. u. विनाभू.

विनाभाविन् (wie eben) adj. अ ° unzertrennlich Comm. zu NĪJAS. 2, 2, 1. Davon अविनाभावित्व n. nom. abstr. Schol. zu KAP. 1, 112.

विनाभायि (wie eben) adj. अ ° unzertrennlich, nicht ohne etwas Anderes anzuwenden WEBER, RĪMAT. UP. 292.

विनाभू (विना + 1. भू) getrennt werden: °भूय (auch विना भूया), °भावम् (absol.) P. 3, 4, 62, Schol. °भूत getrennt von (instr.), beraubt MBH. 3, 2092. R. 3, 79, 20. चेतनेन 7, 55, 17.

विनाम (von नम् mit वि) f. = नति Umbeugung eines dentalen Lautes in einen cerebral V. S. PAIT. 4, 190. AV. PAIT. 4, 34. 114. P. 8, 2, 16. VĀRTI. 1.

विनायक (von 1. नी mit वि) 1) m. a) Führer, Lenker: राजिव कर्ता भूतानां राजा चैव विनायकः (विनाशकः MBH. 12, 3411) | राजा सुतेषु जग-

ति राजा पालयति प्रजाः || R. 7, 59, 2. 4. MBH. 13, 7185. गणेश्वरविनायकाः 7108. = गुरु Lehrer TRIK. 3, 3, 41. H. an. 4, 32. fg. MED. k. 212.

— b) Bein. Gaṇeṣa's, des Entferners der Hindernisse, AK. 1, 1, 2, 33. H. 207. H. an. MED. HALĪ. 1, 18. JĪGŪ. 1, 270. ATHARVA. UP. bei MUIR, ST. 4, 298. VARĀH. BRH. S. 46, 12. KATHĀS. 20, 55. 39, 139. 50, 147. 179. 51, 1. 70, 125. RĪGĀ-TAR. 3, 352. VER. in LA. (III) 1, 2. Verz. d. B. H. No. 1127. 1254. 1275. fg. Verz. d. Oxf. H. 36, a, No. 78. 45, a, 7. 46, a, 44. 78, b, 6. 14. 36. 277, a, 6. SĀMsk. K. 124. — c) pl. Bez. einer Klasse von Dämonen: राक्षसाः, पिशाचाः, भूताः, विनायकाः MBH. 12, 10477. HARIV. 10697 (विघ्नानि st. भूतानि die neuere Ausg.). VARĀH. BRH. S. 59, 9. WAS-SILJRW 193. प्रेतभूतविनायकाः BUĀG. P. 2, 10, 38. विचरति निर्भया विनायकानोकपमूर्धमु 10, 2, 33. विनायकाः विघ्नहेतवः तेषामनीकानि स्तोमास्तानि पति Comm. Vgl. Verz. d. Oxf. H. 79, a, 33, wo von 56 Vinā-jaka's d. i. Gaṇeṣa's die Rede geht. — d) pl. Bez. gewisser über Waffen gesprochener Sprüche R. GORR. 1, 31, 11. — e) ein Buddha AK. 1, 1, a, 9. 3, 4, a, 6. TRIK. H. 234. H. an. MED. — f) Bein. Garuḍa's TRIK. H. an. MED. — g) Hinderniss TRIK. H. an. MED. — h) = अनाथ (?) TRIK. — i) N. pr. verschiedener Männer COLERA. Misc. Ess. II, 174. Verz. d. B. H. No. 53 (S. 12). 109. Verz. d. Oxf. H. 150, b, No. 320. 134, a, No. 249. °पण्डित 124, b, 43. 295, b, No. 717. Verz. d. B. H. No. 1092. °भृ 80. fg. Verz. d. Oxf. H. 134, a, No. 249. — k) N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 39, b, 17. — 2) विनायिका f. Gaṇeṣa's Gattin CĀNDAM. im CKDR. — Vgl. भूत °, लोक °, विघ्न °.

विनायकचतुर्थी Bez. eines best. vierten Tages, eines Festes zu Ehren Gaṇeṣa's, Verz. d. B. H. 135, a, 1. अविघ्न ° st. dessen Verz. d. Oxf. H. 34, a, 35.

विनायकस्नपनचतुर्थी f. Bez. eines best. vierten Tages, an welchem Gaṇeṣa's Bild gebadet wird, Verz. d. Oxf. H. 34, a, 34 (Verz. d. B. H. 134, b, 1 v. u.).

विनायिन् (von 1. नी mit वि) adj. P. 3, 2, 78, Schol. — Vgl. अ °.

विनारुक्ता f. eine best. Pflanze, = त्रिपर्णिका RĪGĀN. im CKDR.

विनाल (2. वि + नाल) adj. des Stengels beraubt: नलिन MBH. 7, 1567. 8, 615.

विनाश (von 1. नष् mit वि) m. das Verlorengehen, Verschwinden, Aufhören, Verlust, Vernichtung, Untergang AK. 3, 3, 22. TS. PAIT. 1, 57.

मत्प्रियायाः VIKR. 85. BHĀG. P. 4, 22, 27. तस्य (अर्थस्य) नाशे विनाशे वा MBH. 3, 1299. JĪGŪ. 2, 165. मम सर्वविनाशाय R. GORR. 4, 77, 11. अर्थ ° VARĀH. BRH. S. 5, 21. 53, 90. KATHĀS. 19, 14. Spr. 1297. PĀNĀT. 145, 15. बीज ° VARĀH. BRH. S. 5, 84. वृष्टि ° 17, 4. क्षीर ° 23. घन ° 47, 12. नरपति-देश ° 46, 82. कर्मणाम् Spr. 3146. तदावरण ° CĀME. zu BRH. ĀN. UP. S. 35. बुद्धि ° HIT. 55, 8. दुष्टाचार ° LA. (III) 87, 15. अपमृत्यु ° PĀNĀT. 187, 7. दोष ° DHŪRTAS. 90, 10. तं यस्तु द्वेष्टि संमोहात् — तस्य ह्याशु विनाशाय राजा प्रकुरुते मनः M. 7, 12. MBH. 1, 6182. 3, 12195. KAP. 1, 44. SUÇR. 1, 365, 10. R. 1, 3, 34. 41, 4. 2, 40, 9. Spr. 2631. 5258. MĀLAV. 8, 14. KATHĀS. 30, 125. BHĀG. P. 9, 6, 50. 14, 7. MĀRK. P. 112, 12. VER. in LA. (III) 19, 20. PĀNĀT. 175, 3. Gegens. संभूति ° IÇOP. 14. संभव BHĀG. P. 7, 2, 26. उत्पत्ति KAP. 2, 22. स्थित्युत्पत्तिविनाशहेतु SUÇR. 1, 194, 17. 249, 12. पुरस्या-विनाशाय MBH. 8, 7470. उपस्थितविनाशा (वसुंधरा) 4875. विनाशमेवा-

पीतो भवति Kāṇḍ. Up. 8, 11, 1. विनाशं व्रजति M. 3, 179. 4, 1. घगमत् Verz. d. Oxf. H. 54, b, 80. एष्यसि PAÑĀT. 162, 12. याति R. 2, 44, 18. उपयास्यति 48, 22. R. Gonn. 2, 69, 7. PAÑĀT. 184, 19. अयेति Spr. (II) 1532. अवाप्स्यति Mārk. P. 16, 30. कर्तुम् Bhag. 2, 17. Varāṇ. Bṛh. S. 4, 27. निन्ये 43, 7. दासीगर्भविनाशकृत् Jāṇ. 2, 286. बाहुमीवानेत्रसक्थि-विनाशे वाचिके so v. a. Verletzung 208. विनाशोन्मुख so v. a. reif AK. 3, 2, 41. — Vgl. जगद्दिनाश.

विनाशक (vom caus. von 1. नष् with वि) adj. verschwinden machend, vernichtend, zu Grunde richtend P. 3, 2, 146. राजैव कर्ता भूतानां राजैव च विनाशकः (विनायकः R. 7, 89, 2, 4) । धर्मात्मा यः स कर्ता स्याद्धर्मात्मा विनाशकः ॥ MBh. 12, 2411. लोक° R. 5, 51, 14. मूलाविद्या° PAÑĀT. 4, 3, 54. मन्त्रस्य सिद्धस्य Vet. in LA. (III) 3, 15. SARVADARĢANAS. 108, 18. वृत्तादि° (घशनि) KULL. zu M. 1, 38. als Erklärung von भेदक 9, 280. 285. Vielleicht fehlerhaft für विनायक 1) c) in der Stelle: चतुर्थं वायुमार्गं तु शीघ्रं गत्वा परंतप । वसति यत्र नित्यस्था भूताश्च सविनाशकाः R. 7, 23, 4, 6.

विनाशन (wie oben) 1) adj. (f. ई) dass.: चन्द्रस्य (राहु) MBh. 1, 2674. शत्रूणाम् Hariv. 1944. श्रियः Spr. (II) 750. सायानाम् Bhāg. P. 3, 19, 22. पच्यूक्त° MBh. 3, 2430. 12288. 4, 864. 8, 4207. Hariv. 8469. R. 3, 31, 45. आत्मवेश° 5, 87, 24. Git. 1, 20. PAÑĀT. 4, 1, 34. लोकद्वय° Spr. 1542. स्वर्गकीर्तिलोक° Jāṇ. 1, 356. शोकदुःख° MBh. 1, 7559. 3, 15529. 4, 1419. बलदर्प° R. Gonn. 1, 77, 42. 5, 82, 9. 84, 12. 6, 79, 20. कृत्याव्याधि° Suçr. 1, 17, 20. 64, 19. 189, 5. Bhāg. P. 3, 22, 32. 4, 30, 22. PAÑĀT. 2, 1, 8. 3, 6, 10. 4, 3, 175. Verz. d. Oxf. H. 62, a, 15. — 2) m. N. pr. eines Asura, eines Sohnes der Kālā, MBh. 1, 2543. — 3) n. das Verschwindenmachen, Verscheuchen, Vernichten, zu-Grunde-Richten: भयस्य KATHĀS. 46, 146. खाण्डवस्य MBh. 1, 8305. बालस्य 13, 68. R. 1, 21, 10. 2, 71, 33. 74, 4. R. Gonn. 1, 4, 91. 7, 102, 4. सर्प° MBh. 1, 1204. प्राण° 8, 7474. लोक° Hariv. 10627. Kām. Nitib. 10, 4. R. 7, 103, 9. Mārk. P. 21, 96. वेद° Verz. d. Oxf. H. 84, a, No. 104, Z. 10. उन्मूल° mit der Wurzel PraB. 69, 18. बन्ध° (so die ed. Bomb.) Gefangenmachung und Vernichtung MBh. 12, 4207. — Vgl. चित्त°, पाप°, पित्त°, मूल°.

1. विनाशात्त (विनाश + अस्त) m. Tod MBh. 12, 12538. Spr. (II) 315.

2. विनाशात्त (wie oben) adj. mit Verlust endend: संचय Spr. 3113.

विनाशित (von विनाशिन n. Vergänglichkeit KUSUM. 48, 14. Wilson, ŚĀKHĀJAK. S. 42. Comm. zu Kap. 1, 44. ई° CAT. Br. 14, 7, 2, 3. fgg.

विनाशिन (von 1. नष् mit वि und von विनाश) adj. 1) verschwindend, zu Grunde gehend, vergänglich: उत्पत्त्यनन्तरम् (विद्युत्) P. 5, 1, 114. Schol. मात्राः M. 1, 27. MBh. 12, 7501. Spr. 1443 (II). 3216. Varāṇ. Bṛh. S. 11, 42. Mārk. P. 46, 89. SARVADARĢANAS. 111, 19. अद्य यो वा Spr. (II) 944. प्रतिक्षण° 233. क्षण° KATHĀS. 72, 180. अट्टिहिनं CAT. Br. 14, 7, 2, 15. Bhag. 2, 17. CAṆK. zu Bṛh. Ār. Up. S. 328. Verz. d. Oxf. H. 62, a, 4. PAÑĀT. 1, 8, 22. — 2) verderbend, vernichtend, zu Grunde richtend: अन्त्यो-ऽन्यं च विनाशिनी MBh. 12, 3967. कुलस्य R. Gonn. 2, 9, 38. रूपस्य KATHĀS. 29, 55. कथामिमाम् — खाण्डवस्य विनाशिनीम् so v. a. vom Untergang handelnd MBh. 1, 8097. Gewöhnlich in comp. mit dem obj.: परानीक° MBh. 6, 5535. 7, 5223. 12, 3927. Hariv. 9424. शोक° MBh. 3, 2459. क्षेमोपगम्युभित° Varāṇ. Bṛh. S. 4, 27. कार्य° Spr. (II) 186. आत्मस्मृति° Bhāg. P. 8, 4, 12. 10, 55, 16. PAÑĀT. 1, 7, 39. Verz. d. Oxf. H. 260, b, No.

629. KULL. zu M. 8, 358. — Vgl. मलविनाशिनी.

विनाश्य (vom caus. von 1. नष् mit वि) adj. zu verderben, zu vernichten, zu Grunde zu richten: यदि नाहं विनाश्यस्ते MBh. 12, 6604. KATHĀS. 5, 119. KUSUM. 48, 18. fg. विवादाध्यासितानि ज्ञानानि उत्तरोत्तर-कार्यविनाश्यानि SARVADARĢANAS. 108, 12. fg. अ° MBh. 15, 926. Schol. zu Kāṇḍ. 2, 245.

विनाश्यत्व (von विनाश्य) n. Vernichtbarkeit: बुद्धेरुद्यत्तरविनाश्यत्वे SARVADARĢANAS. 108, 12. संचितकर्मणामेव ज्ञानविनाश्यवागमात् NĪLAK. 31.

विनासक (von 2. वि + नास) 1) adj. nasenlos GAṬḬDH. im ÇKDn. — 2) f. विनासिका ein best. giftiges Insect Suçr. 2, 287, 20.

विनासादशन (2. वि + ना°-द°) adj. der Nase und der Zähne beraubt MBh. 7, 1570. त्रिमेदिशन ed. Bomb.

विनाह m. = वीनाह ÇADDAR. im ÇKDn.

विनिकर्तव्य (von 1. कर्त्त mit विनि) adj. zu zerhauen, niedersumetseln: नामित्रो विनिकर्तव्यो नातिच्छेद्यः कथं च न MBh. 12, 3571. NĪLAK. führt das Wort auf 1. कर्त्त mit विनि zurück: निकृत्या वक्ष्यतिव्यः.

विनिकार (von 1. कर्त्त mit विनि) m. Beleidigung, Kränkung MBh. 7, 685.

विनिकृत्तन (von 1. कर्त्त mit विनि) adj. zerhauend, niedermachend: सुरारि° (धनुस्) MBh. 3, 14319.

विनिक्षण (von निक्ष् mit वि) n. das Durchbohren Nir. 4, 18.

विनिक्षेप्य (von 1. क्षिप् mit विनि) adj. zu werfen in (loc.): अम्भसि Spr. 1268.

विनिगड (2. वि + नि°) adj. von Fressketten befreit: विनिगडीकृत DAÇAK. 89, 17.

विनिगमक (vom caus. von 1. गम् mit विनि) adj. eine Alternative entscheidend, für den einen oder andern Fall den Ausschlag gebend Schol. zu Kap. 1, 38. KUSUM. 37, 8.

विनिगमना (wie oben) f. das Entscheiden einer Alternative, das Ausschlaggeben für den einen oder andern Fall DĪJABH. im ÇKDn. (Nachträge).

विनिगूह्तिर (von 1. गुह् mit विनि) nom. sg. Verheimlicher, Geheimhalter: रक्तस्य° Spr. 4253.

विनियह (von यह् mit विनि) m. 1) das Getrennthalten, Trennung Nir. 1, 3. 5. 7. — 2) das Niederhalten, Zurückhalten, Verhalten, Einhalten; einer Person: भवतः (subj.) Bhāg. P. 8, 22, 3. पितुः (obj.) R. Gonn. 2, 20, 16. द्विषताम् 5, 43, 5. MBh. 3, 17460. 15011. 5, 2284. अरि° 3, 17464. 8, 1518. Hariv. 2577. आत्म° Bhag. 13, 7. 17, 16. पञ्चवर्ग° MBh. 12, 2600. प्राण° Verz. d. Oxf. H. 237, a, No. 568. वृष्टेः Varāṇ. Bṛh. S. 4, 13. मूत्र° Suçr. 2, 514, 4. निश्चास° 8. वेग° 304, 17. क्षेमस्य क्रोधस्य च MBh. 3, 13987. 12, 6958. पाप° M. 9, 263. यौवराज्याभिषेकस्य R. Gonn. 2, 19, 12. — 3) Restriction, Einschränkung, als Bed. von एव Med. avj. 77. von अह 88.

विनियह्य (wie oben) adj. niedersuhalten, zurückzuhalten: द्विपाः, वृषभाः MBh. 4, 33. बाहुभ्याम् 12, 1139.

विनिघ्न adj. = घ्न, निघ्न multipliziert GAṆIT. SPASṬĪDH. 68. GRAHAJUTS. 1.

विनिद्र (2. वि + निद्रा) 1) adj. (f. घ्रा) a) frei von Schlaf, wach, nicht schlafend MBh. 3, 16399. 16814. 10, 146. 12, 10444. RAÇH. 5, 66. Spr. 1559. चित्ता° KATHĀS. 20, 32. 43, 66. 45, 200. 64, 45. 71, 96. 119. Bhāg. P. 3, 27, 14. 7, 4, 28. PAÑĀT. 4, 3, 145. °कार्य MBh. 1, 5695. im wachen

Zustande geschehend: मुस्पष्टो विनिद्रो ऽनुभवो हि मे KATHĀS. 81, 61. — 2) *aufgeblüht* H. 1129. कुमाब्ज HARIV. 15771. KUMĀRAS. 5, 80. SPR. 1600. KHANDOM. 103. Verz. d. Oxf. H. 187, b, No. 428, s. PAÑĀK. 3, 5, 3. *geöffnet* von Augen: अतो विनिद्रो सक्ता विलोचने कोरामि न VIKR. 132. — 2) m. Bez. eines best. über Waffen gesprochenen Zauberspruches R. 1, 30, 6.

विनिद्रक (von विनिद्र) adj. *wach, erwacht:* सुप्त° KATHĀS. 106, 56.

विनिद्रव (wie eben) n. *das Wachsein* H. 319.

विनिद्रासु adj. RĀĀ-TAR. 8, 2139 fehlerhaft für निद्रासु *schlafen wollend, schläfrig* vom desid. von 2. द्रा mit नि.

विनिनीयु (vom desid. von 1. नी mit वि) adj. *zu leiten —, zu stehen beabsichtigend:* प्रज्ञा: RAGH. 9, 28.

विनिन्द (von निन्द mit वि) 1) adj. *spottend* so v. a. *übertreffend* PAÑĀK. 1, 3, 78. 14, 59. — 2) f. आ *das Schmähen, Lästern:* मर्हन्निन्दा BHĀG. P. 4, 4, 13.

विनिन्दक (wie eben) adj. *verspottend:* वेद° MĀRK. P. 10, 58. Verz. d. Oxf. H. 10, a, N. 4. *spottend* so v. a. *übertreffend* GLT. 2, 6.

विनिपात (von 1. पत् mit विनि) m. 1) *Fall, Sturz, = निपात* MED. t. 218. = *अवपान* d. i. *अवपात* (CKDR. dagogen liest अवमान) H. an. 4, 126, in übertr. Bed. so v. a. *Unfall, Ungemach:* = *दैवतो व्यसनम्* H. an. = *देवादिव्यसन* MED. अपतां बुद्धतां चैव विनिपातो न विद्यते M. 4, 146. MBH. 3, 331. 4, 622. नैकाक्षविनिपातेन (= *अत्यन्ताभिविवेधेन* NILAK.) विचचारेह कश्च न 12, 2859. 8091. ÇĀK. 70, 1. 2. MĀLAV. 69, 5. °गत SPR. 752 (II). 2932. PAÑĀK. 92, 5. 203, 2. KULL. zu M. 4, 145. °प्रतिक्रिया KATHĀS. 13, 113. °प्रतीकार PAÑĀK. 92, 4. HIT. 119, 18. KULL. zu M. 7, 147 (विनिपात: falschlich). so v. a. *Tod* M. 8, 185. क्रोधो हि सर्वतपसा विनिपातहेतु: *das zu Schanden Werden* SPR. (II) 1977. — 2) *das Fehlgehen:* अधिनिपातं स्मृतिं च ÇĀK. GHṆ. 2, 10.

विनिपातक (vom caus. von 1. पत् mit विनि) adj. *zu Schanden machend, vernichtend:* अयसाम् (रोषः) MBH. 12, 13881.

विनिपातिन् (von 1. पत् mit विनि) adj. *fehlgehend:* धर्मेधविनिपातिनः ĀPAST. 2, 29, 5.

विनिर्वर्ण (von 1. वर्ण mit विनि) adj. *niederschmetternd:* द्विषताम् MBH. 3, 879. मुरारि° 9, 2364. 2528. An der ersten und letzten Stelle विनिर्वर्ण, an der zweiten विनिर्वर्ण ed. Calc.

विनिर्वर्तिन् (wie eben) adj. *dass.:* अमित्र° MBH. 3, 16991. विनिर्व° ed. Calc.

विनिमय (von 5. मा mit विनि) m. 1) *Tausch, Vertauschung* H. 869. HALĀJ. 2, 418. अविहितशैतेषां विनिमयः ĀPAST. 4, 20, 14. विनिमये काः MBH. 3, 17194. KATHĀS. 73, 849. MBH. 13, 3465. 3468. COLBER. Alg. 38. RAGH. 1, 26. MĀLAV. 51. ÇĪC. 7, 65. KATHĀS. 80, 48. 50. SĀH. D. 734. BHĀG. P. 1, 1, 1. 5, 26, 28. KĀC. zu P. 8, 2, 60. द्रव्य° DHĀTUP. 31, 1 (°विनिमय gedr.). कार्य° Reciprocity MĀLAV. 9, 8. — 2) *Verpfändung* MED. k. 128. ÇADDAM. im CKDR. विक्रयेर्गा विनिमयेर्द्धा गोमांसखादके । व्रतं चान्द्रायणं कुर्यादधे सान्नादधी भवेत् ॥ GOBBILA in PRĀJACĪTAT. nach CKDR.

विनिमेष (von 1. मिष् mit विनि) m. *das Schliessen* (der Augen): नयनविनिमेष (als Zeichen) KIR. 12, 26.

विनिमय (von यम् mit विनि) m. *Beschränkung:* वैश्यस्य वर्तमानस्य वैश्यायाम् — शूद्रायाम् चापि — तयोर्विनिमयः स्मृतः *eine Beschränkung auf*

d. ... MBH. 13, 2552.

विनियोक्तृ (von 1. युञ् mit विनि) nom. ag. 1) *der Jmd an Etwas (loc.) stellt, — Etwas thun heisst:* तेषु तेषु हि कृत्येषु विनियोक्ता महे-
श्वरः MBH. 3, 1225. SIDDH. K. zu P. 4, 4, 98. सा (श्रुतिः) त्रिविधा विधात्री
अभिधात्री विनियोक्ता च *die specielle Anordnung enthaltend, die Un-
terscheidung angehend* KĀT. ÇA. Comm. 23, 18. fg. — 2) *Verwender:*
आदाता सम्पत्तयानां विनियोक्ता च पात्रवित् KĀM. NĪTIS. 4, 17.

विनियोग (wie eben) m. 1) *Vertheilung:* ऋत्विक्कर्मणाम् NĪR. 1, 8. —
2) *Anstellung an ein Geschäft (loc.), Beauftragung mit Etwas; die Einem
angewiesene Beschäftigung:* अनेनेदं तु कर्तव्यं विनियोगः प्रकीर्तितः
ĀHNİKAT. im CKDR. सारध्ये मद्राज्ञस्य MBH. 1, 542. अतश्च विनियोगे
ऽस्मिन्भवतो विनियोजिताः R. 3, 60, 38. 5, 90, 26. °प्रसादा हि किंकराः
प्रभविष्णुषु KUMĀRAS. 6, 62. विनियोगं च भूतानां धातैव विद्धात्पुत MBH.
12, 8528. MĀRK. P. 48, 41. — 3) *Anwendung, Verwendung, Gebrauch*
(z. B. eines Verses im Ritual), überall bei Comm. TAITT. ĀR. 10, 32. 35.
GĀIM. 1, 32. व्यूहानां विनियोगतः HARIV. 13014. गुणानां बलानां च ष-
ष्णाम् RAGH. 17, 67. WEBER, RĀMAT. UP. 292. ÇĀK. zu BH. ĀR. UP. S. 53.
206 (अ°). 266 (pl.). 269. 275. PAÑĀK. 1, 5, 13. 2, 5, 23. 3, 14, 1 (pl.). 4, 5,
9. S. 238. 278. Verz. d. Oxf. H. 98, a, 25. 106, b, No. 161. fg. 219, b, No.
525. 229, a, No. 561. तथात्रशेषविनियोगं कुर्यात् KULL. zu M. 3, 258. धन-
स्य संप्रक्रणो विनियोगे च zu 9, 11. 11, 20. DHĀTUP. 84, 16. P. 1, 3, 32. Schol.
HIT. 98, 15. कदापि तावदेवंविधे कर्मण्येतस्य देहस्य विनियोगः ब्राह्मः 99,
13. शब्द° Comm. zu NĀJAS. 2, 1, 55. पृथिव्यादीनां यथाविनियोगं (*wie sie
der Reihe nach angewandt —, aufgeführt worden sind*) गुणा इन्द्रियाणां
यथाक्रममर्था विषया इति zu 1, 1, 14. — 4) *Relation, Correlation* NILAK.
195. VS. PRĪT. 6, 21. P. 8, 1, 61. Ind. St. 10, 413. 417. MADHUS. ebond.
1, 14. 15. fg. अङ्गसंन्ययोधको विधिर्विनियोगविधिः । त्रीहिर्यज्ञेन स-
मिधो यजतीत्यादिः 19. fg. — 5) als Erklärung von अधिकार 8) KĀC. zu
P. 1, 3, 11. — 6) = *अर्पणं फले* H. 1520. wohl = 3).

विनियोगसंयक् m. Titel eines zum SV. gehörigen Parīśiṣṭa Ind. St. 1, 39.

विनियोज्य (von युञ् mit विनि) adj. *anzuwenden, zu verwenden, zu
gebrauchen:* प्राप्तश्चाथैस्ततः पात्रे विनियोज्यो विधानतः MĀRK. P. 10, 57.
न तत्र दण्डो बुधेन विनियोज्यः SPR. 3243.

विनिर्गम (von 1. गम् mit विनिस्) m. 1) *das Hinausgehen, Fortgehen:*
अनीकात् M. 7, 2498. R. GORR. 2, 14, 22. गृहात् VARĀH. BH. S. 28, 9.
स्वनगर्षाः KATHĀS. 70, 2. 100, 82. BHĀG. P. 10, 1, 65. अन्तर्गृहताः काशि-
द्वाप्यो लब्धविनिर्गमाः 20, 9. MBH. 13, 6315. अमुविनिर्गमकाले KHANDOM.
36. लिङ्ग° (लिङ्गादिनिर्गमे ed. Bomb. = लिङ्गशरीरनाशे सति Comm.)
BHĀG. P. 3, 27, 29. बर्हिर्मन्त्रविनिर्गमः so v. a. *das Ruohbarwerden* MĀRK.
P. 27, 5, 6. — 2) *das letzte Drittel eines astrologischen Hauses* VARĀH.
BH. 22 (20), 6.

विनिर्घोष (von घुष् mit विनिस्) m. *Klang, Laut:* यथाशनेर्विनिर्घोषो
वज्रस्येव च पर्वते MBH. 3, 1565. कलहंसविनिर्घोषैः 13, 5274.

विनिर्जय (von 1. जि mit विनिस्) m. *Bestiegung:* पापउवानाम् MBH.
3, 15158.

विनिर्णय (von 1. नी mit विनिस्) m. *Entscheidung, ein maassgebender
Ausspruch in Betreff von Etwas (gen.):* कार्याणाम् M. 1, 114. कार्य° 8,

8. शौचस्य 8, 110. नितिसस्य धनस्य 8, 196. सीमावाद° 253. सीमा° 255. 266. 262. दण्ड° 301. इदं तदिति वाक्यं ते प्रोच्यते स विनिर्णयः MBh. 12, 11986. दुःखस्य 14, 595. HARIV. 9878 (विनिर्णय die ältere Ausg.). R. 5, 18, 17. 6, 13, 6. KIR. 2, 12. KATHA. 6, 25. Verz. d. Oxf. H. 44, b, 20. 45, a, 1. 2. 49, b, 8. 65, a, 13. 80, b, 7. Bha. P. 4, 3, 10. Mārk. P. 121, 14. Pāṇkā. 3, 11, 17. LA. (III) 87, 16.

विनिर्दहनी (von 1. दह् mit विनिस्) f. ein best. Heilmittel Suçr. 2, 408, 19.

विनिर्देश्य (von 1. दिष् mit विनिस्) adj. anzuzeigen, zu verkündigen: लुप्यम् VANU. Bṛh. S. 5, 59. 17, 12. 21, 11. 46, 44. 53, 104. 108. 54, 86.

विनिर्बन्ध (von बन्ध् mit विनिस्) m. das Bestehen auf —, Beharren bei Etwas: वैर° so v. a. hartnäckige —, ununterbrochene Feindschaft MBh. 1, 1166. वनवासविनिर्बन्धं नेपसंस्कृते यदा Mārk. P. 109, 46.

विनिर्बाहु (2. वि - निस् - बाहु) m. Bez. einer best. Art des Kampfes mit dem Schwerte HARIV. 15979.

विनिर्भय (2. वि + नि°) m. N. pr. eines Sādhja Vāṇi-P. im ÇKDr.

विनिर्भाग m. N. eines Kalpa Lot. de la b. I. 227.

विनिर्मल (2. वि + नि°) adj. überaus rein, — lauter: सुविनिर्मलचेतसु HARIV. 15408. ज्ञाननिर्मल° die neuere Ausg.

विनिर्माण (von 3. मा mit विनिस्) n. 1) das Ausmessen: जम्बूखण्ड° MBh. 1, 337. 520. so heißen die 10 ersten Adhja des 6ten Buches im MBh. — 2) das Bilden, Bauen; Bau: मासवज्जलोमाङ्ग° KATHA. 98, 49. नियम्यतां विनिर्माणं यद्वाच्यत्र विधीयताम् RĀGA-TAR. 4, 59. 509. की-रासार° adj. erbaut, verfertigt aus Pāṇkā. 4, 7, 48. ईश्वरेच्छा° adj. nach seinem Wunsch verfertigt 51.

विनिर्मातर (wie oben) nom. ag. Bildner, Schöpfer: ब्रह्मदण्ड° MBh. 13, 1247. देवासुर° 1257.

विनिर्मिति (wie oben) f. Bildung, Schöpfung, Erbauung: शरीर° RĀGA-TAR. 2, 1. धर्मस्वामि° 4, 696.

विनिर्मुक्ति (von 1. मुच् mit विनिस्) f. Befreiung von: दोष° Verz. d. Oxf. H. 212, a, 23. WILSON, SĀMKAJAK. S. 25.

विनिर्मात m. 1) dass.: आत्मबन्ध° MBh. 14, 540. R. 5, 87, 21. — 2) Ausschluss von (= व्यतिरेक ÇKDr.): दिवाकरवारविनिर्मात GĀJOTISTAT-tya im ÇKDr.

विनिर्माण (von 1. या mit विनिस्) n. das Hinausgehen, Auszug, Aufbruch R. GORR. 4, 4, 116.

विनिर्वर्ण MBh. 9, 2364 fehlerhaft für विनिर्वर्ण.

विनिवर्तन (von वर्त् mit विनि) n. 1) Rückkehr, Heimkehr MBh. 3, 15979. R. GORR. 2, 89, 5. KĀM. NITIS. 19, 25. Bha. P. 4, 39, 37. abgeschossener Geschosse MBh. 3, 1690. — 2) das Zuriidgehen, Aufhören Comm. zu Daçar. 3, 15.

विनिवर्तिन् (wie oben) adj. umkehrend: अ° nicht umkehrend sc. in der Schlacht Spr. 4499.

विनिवारण (vom caus. von 1. वर mit विनि) n. das Zurückhalten, Abhalten: रत्नसाम् R. 3, 66, 22. 4, 22, 38. स सचिवैरशक्यविनिवारणः KATHA. 112, 84.

विनिवार्य (wie oben) adj. zu verdrängen: तन्मुद्रयेयं मन्मुद्रा विनिवार्या RĀGA-TAR. 4, 416.

विनिवृत्ति (von वर्त् mit विनि) f. das Weichen, Aufhören: प्रसङ्ग° M.

8, 368. स्वाह्वनाम् HARIV. 11143. प्रूल° Suçr. 2, 365, 16. SĀMKAJAK. 55. 68. RAGH. 6, 74. Daçar. 3, 15. RAGH. 6, 74. ÇĀMKA. zu Bṛh. Ān. Up. S. 271. das Unterbleiben Pān. Gṛm. 2, 17.

विनिवेदन (vom caus. von 1. विद् mit विनि) n. das Anmelden: द्वारि मद्दिनिवेदनम् KATHA. 38, 145.

विनिवेश (von 1. विष् mit विनि) m. 1) das Aufsetzen, Aufstellen, Auflegen: किसलयशयनतले कुरु कामिनि घृणानलिनविनिवेशम् Gtr. 12, 2. स्विन्नाङ्गुलिनिनिवेशो मलिनः so v. a. die schmutzigen Spuren der aufgelegten schwitzenden Finger ÇĀK. 142. das Hinstellen in einem Buche so v. a. Aufführen: अवशिष्टानां पाशानामते विनिवेशः SARVADARÇANAS. 81, 4. — 2) angemessene Vertheilung Schol. zu Āçv. Çr. 2, 1, 11. 2, 13, 4, 4. 11, 16. zu LĀT. 1, 9, 7. 3, 1, 15. 6, 1, 19.

विनिवेशन (vom caus. von 1. विष् mit विनि) n. das Aufrichten, Aufstellen, Erbauen: श्रोत्रयेन्द्रविकारस्य बृहदुदस्य च व्यधात्। — विनिवेशनम् RĀGA-TAR. 3, 355.

विनिवेशिन् (von 1. विष् mit विनि) adj. gelegen: विषये वक्कच्छनामि कूलोपकाण्ठविनिवेशिनि (°विनिवेशिनि gedr.) नर्मदायाः KATHA. 6, 166.

विनिश्चय (von 2. चि mit विनिस्) m. eine feste Meinung, feststehende Ansicht, feste Bestimmung, Entscheidung; fester Entschluss: इति विनिश्चयः M. 8, 277. JĀN. 2, 233. Spr. 1350. Verz. d. Oxf. H. 47, b, 33 (विनिश्चयः gedr.). 80, b, 22. इति शास्त्रविनिश्चयः 54, b, 16. R. 5, 81, 40. विनिश्चयेनाभिगतो ऽस्मि ते MBh. 3, 16700. 5, 293. 5427. तस्य ज्ञे विनिश्चयः R. 2, 63, 15 (67, 11 GORR.). मन्त्रयतो विनिश्चयम् Bha. P. 2, 5, 17. मन्त्रः सुविनिश्चयलक्षणः R. 5, 81, 18. विनिश्चयं कृत्वा MBh. 1, 7670. तं चिन्तयित्वा विनिश्चयम् 5260. कर्तव्यस्य SUND. 3, 10 (च निश्चयम् st. विनिश्चयम् MBh. 1, 7687). कार्यस्य R. 3, 44, 8. 5, 37, 31. जगामत्युभवव्याधिभावाभाव° MBh. 1, 64. स्वधर्मार्थविनिश्चयज्ञ 3, 15700. निश्चित्यार्थविनिश्चयम् 5, 7013. एतद्दिनिश्चयं विचिन्तु GORR. 12, 6938. कुरु मूल्यविनिश्चयम् be- stimme 13, 2687. 14, 950. 1322. R. 3, 75, 64. अर्थसूक्ष्म° 4, 21, 14. 34, 4. 40, 12. 5, 56, 3. Suçr. 4, 160, 10. KATHA. 33, 183. Bha. P. 2, 8, 16. रोग° Verz. d. B. II. No. 934. SARVADARÇANAS. 32, 16. KUSUM. 27, 19. — Vgl. अर्थ°, पाप° (f. आ R. GORR. 2, 8, 5), प्रमाण°, रुविनिश्चय.

विनिश्चल (2. वि + नि°) adj. unbeweglich: तस्थौ विनिश्चलः KATHA. 62, 153. चित्रारम्भ° unbeweglich wie Vikr. 4. चित्तामोक्विनिश्चलेन मनसा Spr. (II) 2292.

विनिश्चायिन् (von 2. चि mit विनिष्) adj. entscheidend, endlich be- stimmend: संपूर्णार्थ° SARVADARÇANAS. 42, 20. 43, 4.

विनिष्कम्प (2. वि + नि°) adj. unbeweglich AMṚTAN. UP. in Ind. St. 9, 32.

विनिष्पात (von 1. पत् mit विनिस्) m. das Hervorstürzen, Vordrin- gen: कृत्तमृष्टिविनिष्पातानिष्पष्टाङ्गाह्वन्धन so v. a. Faustschläge Bha. P. 10, 56, 25.

विनिष्पाद्य (vom caus. von 1. पद् mit विनिस्) adj. zu Stande zu bringen, auszuführen: पादकर्म विनिष्पाद्यं तादृग्द्रव्यमुपाकरोत् Mārk. P. 121, 14.

विनिष्पेष (von पिष् mit विनिस्) m. das Aneinanderreiben: तयोर्भुज- विनिष्पेषादुभयोर्वलिनोस्तदा। शब्दः समभवद्द्वारः MBh. 3, 443. 1610. 4, 759. घोरवज्रविनिष्पेषस्तनयिषु so v. a. Donnerschlag 8, 4106.

विनिवेशिन् s. विनिवेशिन्.

विनीत 1) adj. s. u. 1. नी mit वि. — 2) m. a) Kaufmann, Krämer

H. an. 3, 299. MED. I. 154. — b) *Artemisia indica* (दमनक) RĪĀN. im ÇKDr. — c) N. pr. eines Sohnes des Pulastja VĀJU-P. in VP. 83, N. 8.

विनीतक m. n. = विनीतक RĪĀN. zu AK. 2, 8, 2, 26 nach ÇKDr.

विनीतता (von विनीत) f. Wohlgezogenheit, Sittsamkeit, bescheidenes Betragen, Bescheidenheit KĀM. NITIS. 4, 8.

विनीतत्व (wie oben) n. dass.: स्वाभाविकं विनीतत्वं तेषां विनयकर्मणा । मुमुर्क्षु RAGH. 10, 80. Spr. 1448 (wo so zu lesen ist).

विनीतदेव m. N. pr. eines buddhistischen Gelehrten VĀSŪP. 90. TĪRAN. 198. 272.

विनीतप्रभ m. desgl. Vie de HIOUN-THANG 101.

विनीतमति m. N. pr. zweier Männer KATHĀS. 72, 24. 101, 138.

विनीतमेन m. N. pr. eines Mannes TĪRAN. 189.

विनीति (von 1. नी mit वि) f. Bescheidenheit Spr. 4146.

विनीतेश्वर m. N. pr. eines göttlichen Wesens: प्रशातश्च विनीतेश्वरश्च LALIT. ed. Calc. 6, 20. प्रशातश्च प्रशातविनीतेश्वरश्च st. dessen 4, 16; vgl. noch FOUCAUX's Uebersetzung 401.

विनीय (von 1. नी mit वि) m. = कल्क P. 3, 1, 117. VOP. 26, 20. — Vgl. विनेय.

विनील (2. वि + नील) adj. dunkelblau H. 49.

विनीवि oder ०नीवी (2. वि + नी०) adj. f. des Schurkes entkleidet BHĀG. P. 10, 21, 12.

विनुति (von 1. नुद् mit वि) f. 1) Verstoßung, Vertreibung KĪṬH. 26, 1, 27, 8. — 2) Abhibhūti und Vinutti heissen zwei Ekāha ĀṆV. ÇA. 9, 8, 19. ÇĀṬH. ÇA. 14, 8, 16. 38, 4. 15, 11, 18.

विनुद् (1. नुद् mit वि) f. Stoss RV. 2, 13, 3.

विनेत्र (von 1. नी mit वि) m. 1) Erzieher, Unterweiser, Lehrer MED. I. 187. MBH. 3, 12584. fg. 11, 660. R. 3, 55, 37. 39. Spr. 5204. RAGH. 6, 39. 8, 90. 14, 23. 15, 69. RAGH. ed. Calc. 1, 71. MĀLAV. 14, 23. 67. परावणे R. 5, 32, 7. Zühmer, Abrihter: कृस्तिगवाशोष्ट्राणाम् KULL. zu M. 3, 162. — 2) Fürst, König MED.

विनेत्र (wie oben) m. Unterweiser, Lehrer: सहिनेत्राय (कृष्णाय) HARIV. 10675.

विनेमिदशन (2. वि + ने० - द०) adj. der Radfelge und der Zähne (wohl ein best. Theil des Wagens) beraubt MBH. 7, 1570 nach der Lesart der ed. Bomb.

विनेय (von 1. नी mit वि) adj. P. 3, 1, 117. Schol. 1) zu verscheuchen, zu entfernen: अद्भिः अयमः HARIV. 4698. — 2) zu erziehen, zu unterrichten SĀH. D. 6, 1. SARVADARÇANAS. 22, 9. m. Schüler H. 79. — 3) zu züchtigen, zu strafen BṆHASPATI in DĀJABH. 90, 4. ज्योतिर्ज्ञानं तथोत्पातमविदित्वा तु ये नृणाम् । विदित्वा तन्मतेन विनेयास्तेऽपि यत्नतः ॥ GĪOTISTATVA im ÇKDr.

विनेक्ति (विना + उक्ति) f. in der Rhetorik ein Ausspruch, der da besagt, dass Etwas erst ohne ein Anderes einen Werth oder ohne ein Anderes keinen Werth habe; conditio sine qua non SĀH. D. 702. KUYALAJ. 60, a. PRATĪPAR. 86, a, 2. — Vgl. महेक्ति.

विनाद (von 1. नुद् mit वि) m. 1) Vertreibung, Verscheuchung: अयम० VARĀH. BH. S. 83, 88. KATHĀS. 91, 2. — 2) Vertreibung der Sorgen u. s. w. Unterhaltung, Amusement H. 926. Schol. H. c. 115. HALĀJ. 4, 35. MṆĀK.

48, 17. अङ्गनानां विनादाः MEDH. 85. ÇĀK. 38. अविनाददीर्घयामा राज्ञिः VIKR. 48. विनादाय KATHĀS. 15, 125. 37, 117. लोकानाम् VET. in LA. (III) 1, 3. तस्या विनादार्थम् KATHĀS. 17, 68. ईश्वराणां हि विनादरसिकं मनः 20, 46. 25, 73. 35, 85. BHĀG. P. 3, 16, 24. विनादविचित्रविनादः 5, 17, 13. MĀK. P. 20, 10. 18. 65, 15. विनादतस् Verz. d. Oxf. H. 67, b, N. 5. स्वात्मविनादाय KATHĀS. 13, 52. PRAB. 3, 16. लोकात्मविनादाय (०विदनाय gedr.) Einl. zu KĀURAB. चेतिविनादाय KATHĀS. 28, 7. तद्दिनेदिपपादिन् 29, 1. ÇUK. in LA. (III) 32, 6. ०स्थान ÇĀK. 80, 22. 81, 21. 86, 17. ०पात्र (oder विना उदपात्रम्) BHĀG. P. 4, 22, 47. ०मृग 5, 1, 38. अथविनादाय zur Unterhaltung auf der Reise KATHĀS. 75, 58. Häufig in comp. mit dem, was die Unterhaltung bildet, woran man Vergnügen findet: असमरस० R. 3, 24. अभिनवनलिनविनादलुब्ध Spr. (II) 487. काव्यशास्त्र० 1711. गात्रकाण्ड० 2054, v. l. (I) 2280. Glt. 12, 9. विलपन० UTTARAB. 86, 17 (73, 10). दैनिकविनादासक्तचेतस् KATHĀS. 35, 84. कथा० 61, 380. 62, 237. 64, 164. 69, 86. Verz. d. Oxf. H. 122, b, 18. 132, b, 8. BHĀG. P. 4, 29, 20. 5, 8, 17. PĀNĀR. 4, 8, 115. PĀNĀT. 5, 6 (ed. orn. 2, 10). 147, 14. ÇUK. in LA. (III) 32, 18. Am Ende eines adj. comp.: माया० sich vergnügend an BHĀG. P. 5, 24, 8. 6, 29, 41. Verz. d. Oxf. H. 199, a, 17. — 3) Bez. einer best. Umschlingung Liebender: नायको नायिकाया दक्षिणपादं वामपादं वा स्वमध्यदेशे स्वदक्षिणपादं वामपादं वा नायिकामध्यदेशे निधाय वक्षसि वत् श्रोष्ठ श्रोष्ठं दत्त्वा यदास्मिष्यति तत् KĪMAÇĪSTRA im ÇKDr. — 4) eine Art Palast JUKTĪKALPATARU und BHAVISHJOTTARA-P. im ÇKDr. — 5) Titel eines über Musik handelnden Werkes Verz. d. Oxf. H. 201, a, No. 479. — Vgl. निर्विनाद, मदन०, राजविनादताल und राधा०.

विनादन (wie oben) n. = विनाद 2) KATHĀS. 51, 207. 104, 191. SĀH. D. 117. RĪĀA-TAR. 3, 164. ०शतैः VIKR. 38. कृष्णविनादनार्थम् HARIV. 8409. मार्ग० eine Unterhaltung auf Reisen KATHĀS. 83, 4.

विनादवत् (von विनाद) adj. unterhaltend, ergötzlich: मुकानां गिरः KATHĀS. 59, 150.

विनादिन् (von 1. नुद् mit वि) adj. 1) vertreibend, verscheuchend: क्लाम० ÇĀK. 69. उत्काण्ठा० KATHĀS. 72, 294. — 2) Sorgen u. s. w. verscheuchend so v. a. unterhaltend, ergötzend: कथा KATHĀS. 49, 2. 59, 21. 78, 4. कृदप्य 10, 3. चेतो० 12, 32. वृन्दावन० PĀNĀR. 2, 4, 7. 8, 84.

वित्त m. N. pr. eines göttlichen Wesens MĀK. P. 80, 8.

विन्दु s. 3. विद्.

विन्दे (von विन्दु) 1) adj. findend, gewinnend P. 3, 1, 138. VOP. 26, 85. Vgl. गो०, चारु०, भद्र०, मित्र०, वत्स०. — 2) m. a) Bez. einer best. Stunde des Tages R. 3, 73, 16 (68, 12 ed. Bomb.). — b) N. pr. neben अनुविन्द, Söhne Dhṛtarāṣṭra's MBH. 1, 2729. 4543. Fürsten von Avantī 2, 1114. 5, 2503. 7, 3691 (vgl. 3682). HARIV. 5016. 5497. 8020. 8099. Söhne Gajāsena's VP. 437.

विन्दक m. N. pr. eines Mannes RĪĀA-TAR. 8, 650.

1. विन्दु Tropfen u. s. w. s. विन्दु.

2. विन्दु (von 1. विद्) nom. ag. Kenner P. 3, 2, 169. VOP. 26, 160. AK. 3, 1, 80. TRĪK. 3, 3, 209. H. 349. an. 2, 284. MED. d. 10. fg. HĀN. 262. = वेदितव्य ÇANDAR. im ÇKDr.

3. विन्दु (von 3. विद्) adj. am Ende eines comp. findend, suchend, gewinnend, verschaffend (= दातृ AśMAṬĪLA im ÇKDr.): नाथ० PĀNĀR.

Ba. 14, 11, 28. — Vgl. गो^०, लोक^०.

विन्धुप्रतिष्ठानमय (von वि^० + प्रतिष्ठान) adj. (f. ई) *den Anusvāra zur Grundlage habend* Verz. d. Oxf. H. 110, a, No. 173, Cl. 4.

विन्धुल (von विन्धु) m. *ein best. giftiges Insect* Suçr. 2, 287, 20 (वि^० gedr.).

विन्धु s. 2. विधु.

विन्ध्य Mārk. P. 57, 52 fehlerhaft für विन्ध्य.

विन्ध्यचुलक MBh. 6, 369 fehlerhaft für विन्ध्यचुलिक oder ०चुलुक.

विन्ध्यपत्नी f. *eine best. Pflanze*, = ज्वरपक्षा (unter welchem Worte im ÇKDn. nach derselben Aut. als Synonym विष्पत्नी genannt wird) Çandāś. im ÇKDn. Die richtige Form wird wohl विद्धपत्नी oder बिल्व^०sejn.

विन्ध्यस (l) m. *der Mond* ÇKDn. angeblich nach Traik.

विन्ध्य 1) m. a) N. pr. des Gebirges, welches die indische Halbinsel von Ost nach West durchzieht, AK. 2, 1, 8, 3, s. Traik. 2, 1, 6, 3, 4. H. 948. 1029. an. 2, 381. Med. J. 54. हिमवद्विन्ध्ययोर्मध्यं यत्प्राग्विनशनादपि । प्रत्यगोव प्रयागाच्च मध्यदेशः प्रकीर्तितः ॥ M. 2, 21. MBh. 1, 7625. 7716. 3, 2318. 14, 1178. Hariv. 3261. 3275. 5211. 9499. 11448. 12008. 12399. R. 4, 2, 12. 41, 10. Suçr. 1, 172, 6. 2, 169, 3. Çāṇḍ. Samh. 1, 1, 38. विन्ध्यस्तरेत्सागर्म Spr. 2853. Muçh. 19. Rr. 2, 28. Mālav. 56. Varāh. Bṛh. S. 12, 6, 16, 10. 43, 35. 69, 30. VP. 174. Mārk. P. 57, 11. Verz. d. Oxf. H. 39, b, 15. ०पर्वत R. 4, 6, 22. विन्ध्याद्रि Ragh. 12, 31. Varāh. Bṛh. S. 16, 12. Kathās. 12, 8. Rīā-Tar. 4, 153. 161. Ver. in Lā. (III) 31, 5. 6. विन्ध्याद्रिनिवासिनः Verz. d. Oxf. H. 82, a, No. 138, Z. 10. विन्ध्यावल Varāh. Bṛh. S. 12, Anf. ०वन R. 4, 48, 2. विन्ध्याटवी Varāh. Bṛh. S. 16, 3. Kathās. 7, 35. 10, 115. 18, 96. 42, 97. Hir. 34, 19; vgl. मध्येविन्ध्याटवि. ०तरव्यवृत्तम् Rīā-Tar. 3, 240. विन्ध्यनिवासिनः (so ist zu lesen) Mārk. P. 57, 52. विन्ध्यात्तवासिनः *die Bewohner des inneren Vindhja* Varāh. Bṛh. S. 14, 9. Der Vindhja, elfersüchtig auf den Meru, weil die Sonne um diesen sich bewegt, erhebt sich um der Sonne den Weg zu versperren, MBh. 3, 8781. fgg. Verz. d. Oxf. H. 69, a, 7. fgg. — b) = व्याध Jäger H. an. Med. — 2) f. छा a) *Averrhoa acida* Lin. H. an. Med. — b) *kleine Kardamomen* H. an. — Vgl. निर्विन्ध्य, प्रति^०, बलि^०.

विन्ध्यकन्दर Vindhja-Schlucht, N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 39, b, 19.

विन्ध्यकवास m. N. pr. eines Mannes Wassiljew 219.

विन्ध्यकूट m. Bein. Agastja's Traik. 1, 1, 89. H. c. 16.

विन्ध्यकेतु m. N. pr. eines Fürsten der Pulinda Kathās. 101, 284.

विन्ध्यचुलिक m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 6, 369 nach der Lesart der ed. Bomb. विन्ध्यचुलक ed. Calc. विन्ध्यचुलुक VP. 193.

विन्ध्यचुलुक s. विन्ध्यचुलिक.

विन्ध्यनिलया f. *eine Form der Durgā* H. c. 49. — Vgl. विन्ध्यवासिनी.

विन्ध्यपर m. N. pr. eines Fürsten der Vidjādhara Kathās. 37, 22.

विन्ध्यपालक m. pl. N. pr. eines Volkes VP. 193, N. 126.

विन्ध्यमूलिक m. pl. desgl. ebend.

विन्ध्यमैलेय m. pl. desgl. Mārk. P. 57, 47.

विन्ध्यवन्त (von विन्ध्य) m. N. pr. eines Mannes Mārk. P. 21, 34.

विन्ध्यवर्मन् m. N. pr. eines Fürsten Inschr.-in Journ. of the Am. Or. 8, 7, 26, Cl. 12. Z. f. d. K. d. M. 1, 226.

विन्ध्यवासिन् 1) adj. *den Vindhja bewohnend*. — 2) m. Bein. Vjādī's H. 892. Hall 166. ders. in der Einl. zu Vīśavād. 46. Verz. d. B. H. No. 974. Verz. d. Oxf. H. 182, b, 2 v. u. Vgl. विन्ध्यस्थ. — 3) ०वासिनी f. mit oder ohne देवी *eine Form der Durgā* Colebr. Misc. Ess. II, 249. Wilson, Sel. Works I, 253. II, 78. Kathās. 2, 2, 3, 38. 6, 78. 7, 24. 23, 38. 42, 117. 172. 52, 161. 165. Verz. d. Oxf. H. 19, a, 7. 97, a, 2 v. u. Daçak. 142, 6. 197, 11; vgl. विन्ध्यकैलासवासिनी Hariv. 10246 und विन्ध्योदेवी भमरवासिनीम् Rīā-Tar. 3, 394.

विन्ध्यशक्ति m. N. pr. eines Fürsten der Javana VP. 477.

विन्ध्यसेन m. N. pr. eines Fürsten VP. 466, N. 12. बिम्बिसार v. l.

●विन्ध्यस्थ 1) adj. *im Vindhja sich aufhaltend*. — 2) m. Bein. Vjādī's Traik. 2, 7, 24. Verz. d. B. H. No. 974; vgl. विन्ध्यवासिन्.

विन्ध्याधिवासिनी f. *eine Form der Durgā* Verz. d. Oxf. H. 39, b, 15. — Vgl. विन्ध्यवासिनी.

विन्ध्यावलि (विन्ध्य + छा^०) f. N. pr. der Gattin Balī's und Mutter Bāṇa's Bāṇa. P. 8, 20, 17. 22, 19. ०ली ÇKDn. nach einem Pundā. विन्ध्यावलीपुत्र m. metron. Bāṇa's Traik. 2, 8, 22.

विम partic. s. u. 3. und 5. विद्.

विमप m. N. pr. eines Fürsten Rīā-Tar. 5, 129.

विन्यप (von 3. ई mit विनि) m. *Stellung, Lage*: कर्पा^० TS. Prāt. 23, 2.

विन्यस्य (von 2. अस् mit विनि) adj. *aufzusetzen, zu stellen auf*: भद्रासनं विन्यस्यं चर्मणामुपरि Varāh. Bṛh. S. 48, 16.

विन्याक m. = विद्धवृत् Çandāś. im ÇKDn.

विन्यास (von 2. अस् mit विनि) m. 1) *das Hinsetzen, Hinstellen, Anlegen* (am Körper): अस्थाने भूषणादीनाम् Śiṅ. D. 143. *Satzung, Bewegung, Stellung* (der Glieder des Körpers): निःशब्दपद^० Kathās. 88, 16. Bāṇa. P. 5, 2, 5. हुतपद^० 6. करचरणोरःस्थलविपुलबद्धैःसगलवदनाग्रवपव^० 3, 31. सुकुमारतयाङ्गानाम् Śiṅ. D. 144. अङ्ग^० Prātapa. 56, b, 2. Als Erklärung von विन्यप Comm. zu TS. Prāt. 23, 2. — 2) *Anordnung, Einteilung, Ordnung*: एतावोल्लोकविन्यासे मानलक्षणसंस्थाभिः Bāṇa. P. 5, 20, 38. भुवन^० Verz. d. Oxf. H. 8, a, 28. fg. वर्ण^० 88, b, 19. नत्तत्रविन्यासाद्विषयाः समवास्थिताः Mārk. P. 54, 32. वेणिः स्यात्केशविन्यासः so v. a. Haartracht Uśāval. zu Uṇādis. 4, 18. — 3) *Vertheilung, Ausbreitung*: कर्म वायोर्वहने (so ist zu lesen) विन्यासतृपम् Kull. zu M. 1, 18. concret: तं र्मविन्यासं भिक्षा so v. a. *das ausgestreute Darbha-Gras* MBh. 13, 3945. हंससारसविन्यासैर्मनुना सातिशोभना (विन्यासैः = उल्लेखितैः; Nilak.) so v. a. *zerstreute Gruppen* von Hariv. 3833. — 4) *das Errichten, Gründen, Anlegen*: ग्रामसंघोष^० Mārk. P. 49, 43. — 5) *das Zusammenfügen* (einer Rede u. s. w.): द्यौया वचनविन्यासः Śiṅ. D. 303. प्रबन्ध^० (= रचना Comm.) Vīśavād. 9. स्फुटार्थपदविन्यासः शिष्टानां प्रतिपत्तये Verz. d. Oxf. H. 182, a, 17. स्निग्धैश्च नोतिविन्यासान्मूर्च्छास्त्वत्र वर्जयेत् wohl so v. a. *klug thugend* MBh. 3, 11310. — 6) *das Ausstossen von Worten der Verzweiflung* (= निर्वेदवाक्यव्युत्पत्ति) Śiṅ. D. 586. — Vgl. वनर^०, बल^०.

1. विप्, वैपते (Dhātup. 10, 6 वेप् कम्पने), विपानं, र्वैविपिष्ठास्, विविप्रे; *in schwingender, zitternder Bewegung sein, beben*: वेपते भियसा मूढो RV. 1, 80, 11. चक्रं न वृत्तं वेपते मनो भिया मे 5, 36, 3. वेपते मूढो 9, 71, 3. 10, 11, 6. AV. 10, 10, 23. गृक् मा बिर्भीत मा वेपधम् विपिष्णुम् Litz. VS. 3, 41. TBa. 3, 7, 8, 2. त. इद्विविप्रे मरुतः *singen an sich zu re-*

gen, zu schütteln RV. 3, 32, 4. यतो विपान एतंति 8, 6, 29. प्रकामन्वेपते
zittrt Suça. 1, 286, 14. Çik. 70, 18. किमर्त इव वेपते सकल एष बिम्बा-
धरः ad 69, 2. Spr. 1230. मयः कदलिकेवाप्यको वेपते PRAB. 65, 18.
पर्वताप्याणि वेपसे R. 8, 16, 4. मन्मथयकृणात् — तेषां पापानि वेपसे को-
टिबन्मकृतानि च so v. a. weichen gleichsam erschrocken PAÑKAR. 1, 13,
18. खवेपत KATHA. 19, 105. वेपमान BHAG. 11, 35. MBH. 2, 2339. 3, 522.
2174. 2207. 2614. 2840. 2975. 5, 6042. 12, 4286. R. 1, 64, 5. 2, 26, 6. 60,
1. 62, 6. 63, 49. 92, 15. 3, 53, 62. RAGH. 11, 65. KATHA. 19, 90. DAÇAK. 94,
16. PAÑKAT. 45, 8. 93, 2. 94, 4. वेपसी MBH. 3, 1864. 10989. R. 1, 63, 12.
— Vgl. विप्र, वेपथु u. s. w.

— caus. वेपयति, विपयति, खवीविपत्: zittern machen, schwingen,
schütteln: शिप्रे RV. 8, 65, 10. 12, 2. AV. 5, 22, 10. चक्रं न वृत्तं व्यती-
रवीविपत् RV. 1, 155, 6. सिन्धौर्मावधि वेना खवीविपत् 9, 73, 2. विपय-
ति वरुः 7, 21, 2. वेपयन्मण्डलं भुवः BHAG. P. 3, 21, 53. 9, 4, 47. वातवे-
पित KATHA. 111, 10. BHAG. P. 10, 20, 6. भुववीर्यवेपित 8, 7, 10. वेपित-
कंधरा MĀK. P. 1, 41. मनो मदनवेपितम् BHAG. P. 6, 1, 62. सवेपितम् mit
Zittern (also wohl von वेप् simpl.) Spr. (II) 1637.

— उद् in unruhige Bewegung gerathen, erzittern, erschrecken: उद्दे-
पमाना मनसा चतुष्पा कृदयेन च (धावत्) AV. 5, 21, 2. KĀTH. 31, 3. TBH. 3,
2, 4, 7. उदेपते मे कृदयम् MBH. 5, 2028. नरुस्तिगात्रैरुदेपमानि: 8, 4900.
Vgl. उदेप. — caus. erschrecken (trans.) AV. 9, 8, 6. 11, 9, 12. 18. 13, 3, 1.

— परि zittern: बाहुर्वामः परिवेपते स्म R. 5, 28, 14.

— प्र erzittern: यः शीतेन प्रवेपते Suça. 1, 113, 2. प्रावेपत भयोद्विगा
प्रवते कदली यथा MBH. 5, 408. प्रावेपत सुसंनस्तः 13, 2325. R. 5, 21, 1.
शिरोभिः पतिताः सर्वे प्रावेपत यथोर्गाः HARIV. 5830. भयात्प्रवेपे R. 2, 8,
8. प्रवेपमान MBH. 4, 459. KUMĀRAS. 5, 27. BRAHMA-P. in LA. (III) 57, 20.
DAÇAK. 72, 14. नागाश्चाष्टमुखास्तत्र प्रावेपन्भिर्गोडिताः (प्रवेपुरतिपीडिताः
die neuere Ausg.) HARIV. 10592. कृदयेन प्रवेपती MBH. 3, 16756. 13,
1614. HARIV. 4744. BHAG. P. 3, 14, 86. Vgl. प्रवेप figg. — caus. erschüt-
tern: पर्वतान् RV. 1, 39, 5. 3, 26, 4. 8, 7, 4. in schwingende Bewegung
setzen, erzittern machen: प्रावीविपदाच ऊर्मि न सिन्धुः 9, 96, 7. प्रवेप-
यञ्कृत्रुसंधान् MBH. 5, 707. प्रवेपित in eine zitternde Bewegung versetzt,
erzitternd: शरशस्तीक्ष्णैर्व्यवच्छेदप्रवेपितैः R. 6, 79, 85. बाहुरेकः प्रवे-
पितः 8, 27, 25. प्रवेपिताङ्ग MBH. 4, 2095. BHAG. P. 10, 44, 25.

— अभिप्र sich in Bewegung setzen gegen (acc.), bedrohen: यं मृधो ऽभि
प्रवेपेरन् TS. 2, 2, 2, 4. 5, 2, 1.

— संप्र erzittern: संप्रावेपत धन्विनः MBH. 5, 2975. 6, 5789 (संप्रा°
ed. Bomb.).

— वि zittern, suchen: das Auge KAUC. 58.

— प्रवि caus. partic. °वेपितः als verbum finitum wurde zum Zittern
gebraucht, erzitterte R. 7, 19, 22.

— सम् zittern: ते समवेपत गावो वै शिशिरे यथा MBH. 7, 6645. संवेप-
माना खवभृथाडुदायति zitternd (vor Kälte) ÇĀKṢ. B. 19, 3.

2. विप् (= 1. विप् 1) adj. innerlich erregt, begeistert; = मेधाविन्
NAGH. 3, 15. वैश्वानराय विपो रत्ना विधत्त RV. 3, 3, 1. उशिगदेवानामसि
मुक्तुर्विपाम् 7. 10, 5. वि तर्प्यते विपश्चितो ऽप्यो विपो ज्ञानानाम् 8, 1, 4.
प्र गीयत् वरुणाय विपा गिरा mit begeistertem Liede 5, 68, 1; daher un-
ter den Wörtern für वाच् NAGH. 1, 11. Hierher etwa auch RV. 10, 61, 3.

Vgl. विप्र. — 2) f. (eigentlich schwank) Ruthe, Gerte; dünner Stab, Schaft
(des Pfeils u. s. w.): विपा वरुक्रमयोषधया कन् RV. 10, 99, 6. खस्तृषा-
हर्कृषा विपः 8, 52, 7. स पिस्पृशति तृत्वि श्रुतस्य विपः 6, 49, 13. विपो न
यस्यातोयो वि यद्राकृति सतिः 44, 6 (vgl. 24, 8). विपामयेषु धीतयः। श्रयोः
शोचिर्न दिद्युतः vorn an den Schäften ist Schimmer (धीतयः = दीतयः;
vgl. 3. धी und 2. दी), wie Feuer strahlen die Geschosse 8, 6, 7. विपो न
द्युम्ना नि पुवे ज्ञानानाम् wie Ruthen fasse (und knicke) ich 19, 33. खवीता
विपो न राप्यो ध्रुपः wie (werthlose) Ruthen oder Reiser 4, 48, 1. Bei der
Soma-Bereitung die Stäbe, welche den Boden des Trichters bilden und das
Seiltuch tragen: एष देवो विपा कृतो ऽति कुरांसि धावति RV. 9, 3, 2.
पूताः सोमासो विपा 22, 8. ख्या चित्तो विपानया कुरिः पवस्व धारया bald
an diesem, bald an jenem Stabe bemerkbar, rinne ab in gelbem Strahle
65, 12. शुक्रो वयत्यमुंराय निर्पिषी विपामये मकीपुषः 99, 1. Nach NAGH.
2, 5 so v. a. Finger. Die Commentatoren erklären विप् 1) und 2) mit
मेधाविन्, स्तोत्र, वेपयित्, पालक, व्यास u. s. w. Zu vergleichen ist
etwa lat. *vespres*.

3. विप्, वेपयति (लेपे) v. l. für व्यप् DAṬṬP. 32, 95. Hierher zieht BAN-
KEY प्रवेप्यमान, wie die v. l. PAÑKAT. ed. orn. 3, 13 st. प्रवेप्यमान hat,
in der Bod. verausgabt werdend. Wir wagen es nicht einer solchen
verdächtigen Wurzel das Wort zu reden.

विपक्त्रिम (von 1. पच् mit वि) adj. gereift, reif: °ज्ञानगति BHATT. 1, 10.
र्विपक्त्र (2. वि + पक्त्र) adj. (f. स्त्री) 1) gar gekocht, gar gemacht, gar,
gekocht überh.: अशन AV. 5, 29, 6. माषान्यपःसर्पिषि वा विपक्त्रान् VA-
NĀH. BHAG. 8, 76, 4. अङ्गारेषु विपक्त्रं मांसम् HALĀ. 2, 168. सर्वद्रव्याण्य-
वकृतानि सम्यक् मिथ्या विपक्त्रानि गुणं दोषं वा जनयति Suça. 1, 149, 5.
fg. तैल 58, 3. 2, 20, 17. 21. 359, 18. कल्क° 39, 10. 89, 12. — 2) gereift,
reif (von Früchten): यच्च तप्तं तपस्तस्य विपक्त्रं फलमद्य नः KUMĀRAS. 6,
16. — 3) gereift so v. a. zur vollkommenen Entwicklung gelangt, voll-
kommen ausgebildet: °प्रज्ञ NĀ. 3, 12. °बुद्धि MBH. 12, 7791. धिया यो-
गविपक्त्रया BHAG. P. 3, 6, 38. बहुजन्मविपक्त्रेन सम्यग्योगसमाधिना 24,
28. सुविपक्त्रयोगीः 10, 84, 26. अविपक्त्रबुद्धि 4, 18, 42. अविपक्त्रकरणा JĀH.
3, 141. अविपक्त्रभावं ÇĀND. 79. — 4) gegliht, verbrannt so v. a. voll-
kommen vernichtet: अविपक्त्रकषाय BHAG. P. 1, 6, 22. 11, 18, 41. — 5)
nicht gegliht: लोक्त्युक्तं यथा केम विपक्त्रं (= पाकहीनं NILAK.) न विरा-
जते MBH. 12, 7712.

1. विपत् (2. वि + पत्) m. 1) der Tag des Uebergangs von einer Mo-
natshälfte in die andere KĀT. Ça. 4, 3, 25. — 2) Widerpart, Gegner,
Feind AK. 2, 8, 2, 11. H. 729. HALĀ. 2, 800. HARIV. 3013. KĀM. NĪTIS. 5,
40. RAGH. 17, 75. Spr. 1946. 2824. KATHA. 6, 129. 9, 19. 11, 8. 27, 144.
44, 7. 45, 380. 46, 227. 58, 119. 63, 168. 75, 61. RĪGĀ-TAN. 3, 508. 4, 527.
5, 257. 8, 548. 1042. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 7. ÇĀ. 22. PRAB.
2, 12. BHAG. P. 4, 10, 80. 11, 20. 7, 8, 26. 8, 22, 8. MĀK. P. 23, 14. 27, 18.
48, 16. परस्परविपत्तौ तौ 71, 27. PAÑKAT. 171, 10. fg. 210, 18. HIT. 91, 11.
109, 7. KULL. zu M. 7, 106. Nebenbuhlerin RAGH. 19, 20. 22. °रमणी Spr.
(II) 1370. — 3) eine entgegengesetzte Behauptung; Gegenbeispiel TAN-
KAS. 39. 41. BHĀSMĀP. 72. SĀRYADARÇANAS. 12, 12. 17, 15. ŚIN. D. 122, 10.
Schol. zu KAP. 1, 84. 112. KUSUM. 16, 12. 28, 16.

2. विपत् (wie oben) adj. der Flügel beraubt R. 4, 60, 24.

विपक्षभाव m. Feindschaft RAGH. 3, 63.

विपक्षग्रूल m. N. pr. des Hauptes einer best. Seste Verz. d. Oxf. H. 248, a, 11.

विपक्षत् (2. वि + पक्ष) adj. an beide Seiten des Wagens gehörig (Sitz.): Indra's Rosse RV. 1, 6, 2. Da dieses eine müßige Bezeichnung wäre, verstehen wir lieber: die Seiten (des Wagens) vertauschend d. h. eben so wohl rechts als links gehend.

विपक्षीक (2. विपक्ष + 1. कर्) der Flügel berauben: °कृत्य शरभान् KATHA. 94, 11.

विपक्षीय (von 1. विपक्ष) adj. feindlich: °नृपोद्यम Bala. P. 19, 53, 20.

विपक्षिका f. = विपक्षी die indische Laute ÇANDAR. im ÇKDa.

विपक्षी (wohl 2. वि + पक्षन्) f. 1) die indische Laute AK. 1, 1, 3, 2. H. 287. MED. K. 17. HALS. 1, 96. KATHA. 49, 20. SIB. D. 98, 2. am Ende eines adj. comp. f. °का R. 5, 13, 43. — 2) Belustigung, Spiel (केलि) MED.

विपण (von 1. पण् mit वि) m. 1) Verkauf, Handel AK. 2, 9, 83. H. 872. विपणो न शीवत्: M. 3, 152. धर्मेण तु समो ऽनर्थो (so die ed. Bomb.) यत्र लभ्यते नादयः । न तत्र विपणाः कार्यः (विपणाः प्रतिज्ञा न कार्यः न निर्वाहः) NILAK. MBH. 3, 1329. निवृत्तविपणापणा (वसुधा) 1, 7674. समृद्धविपणापणा 13, 1956. संतिप्तविपणापणा R. GON. 2, 125, 10. — 2) Wette: प्राणयोर्विपणो कृते MBH. 5, 1201. fg. — 3) ein Ort, an dem Handel getrieben wird: Kaufladen, Kaufhof, Markt H. 1002. प्रपाश विपणांश्चैव यथेदिशं समाविशेत् (so die ed. Bomb.) MBH. 12, 2648. विपणापणावत् 14, 1761. MANK. P. 49, 50. — 4) Markt als bildliche Bez. der Rede, des Organs der Rede oder der Energie der Thätigkeit (क्रियाशक्ति) überh. Bala. P. 4, 25, 49. 28, 56. 58. 20, 11. — 5) unter den Beinn. Çiva's MBH. 13, 1185. = निर्व्यवहार, दण्डादिरहित NILAK.

विपणान (wie oben) n. das Verkaufen, Handel MALLIK. zu Çiç. 5, 24.

विपणि (wie oben) f. Uéval. zu UNADIS. 4, 117. ÇANT. 3, 7, Comm. 1) Verkauf, Handel AK. 3, 4, 23, 54. M. 10, 116. °जीविका MBH. 5, 2627. °जीविन् HARIV. 3809. — 2) ein Ort, an dem Handel getrieben wird: Kaufladen, Kaufhof, Markt AK. 2, 2, 2. H. 988. an. 3, 236. fg. MED. n. 78. HALS. 2, 141. विपणायपणायणानाम् MBH. 9, 2000. MANK. 130, 28. °स्थपणया (पु) RAGH. 16, 41. मत्स्यो विपणिमध्यगः KATHA. 5, 16. 19, 28 (fälschlich विपिनि gedr.). 24. 56, 184. 112, 164. तपःपणो न स (वरः) क्रयः मुतीर्थविपणौ क्वचित् KATHA. 59, 60 (nach AUFRECHT). विपणी DVINOPAK. im ÇKDa. KATHA. 6, 47. 20, 165. 43, 10. 62, 209. fg. विपणीं (विपणीः) MALLIK. Çiç. 5, 24. — 3) Handelsartikel, Waare H. an. MED.

विपणिन् (wie oben) m. Handelsmann, Krämer H. an. 3, 569. Çiç. 5, 24.

विपताक (2. वि + पताका) adj. der Fahne —, des Banners beraubt MBH. 8, 876.

विपत्ति (von 1. पद् mit वि) f. das Missrathen, Misslingen (Gegens. संपत्ति, सिद्धि) Spr. (II) 415. धर्म्यं R. GON. 2, 16, 47. सस्यं VARAH. BAH. S. 40, 10. फलं ÇANK. zu BAH. AN. UP. S. 221. कर्म सुच. 1, 103, 1. Spr. 713 (II), v. l. कार्यं 1364. कार्यकालं so v. a. Ungunst KAM. NITIS. 12, 21. Unfall, Ungemach, Unglück R. GON. 2, 29, 5. KAM. NITIS. 9, 7. विपत्तेः प्रतीकारः 11, 56. अज्ञानाद्विपत्तिरूपम् Spr. (II) 931. 1346. 1676. समासविपत्तिकाले 766. एतत्समविपत्तिकाले (I) 1824. संपत्तेश्च विपत्तेश्च द्वैवमेव हि कारणम् 3184. संपत्तौ च विपत्तौ च मृत्युमेकवृत्ता 3187.

RIËA-TAN. 3, 84. नृपविपत्तिकार VARAH. BAH. S. 30, 25. विपत्तिषु Spr. 933. प्रायेण ऋधुवृत्तीनामस्वभावयोः विपत्तयः 1685. क्लृप्ताः (तुष्यति) परविपत्तिषु 4133. 5008. भीता इव हि धीराणां यासि हरे विपत्तयः KATHA. 57, 42. das Zugrundegehen, Verderben, Untergang: किमसेक° adj. (नलिनी) RAGH. 8, 45. वानराणाम् R. 4, 86, 7. 8. शरीरस्य 7, 75, 4. भद्रवृत्तकयोः प्रीतिर्विपत्तेरेव कारणम् Spr. 2009. KATHA. 18, 270. 42, 114. PANKAT. 125, 12 (pl.). Tod: तव विपत्तौ MBH. 1, 4029. RAGH. 19, 56. वा विपत्तेः Spr. (II) 2122. KATHA. 66, 84. RIËA-TAN. 4, 370. MANK. P. 110, 14. das Verschwinden, Aufhören: इष्टानिष्ट° MBH. 12, 9140. = विपद्, घापद् AK. 2, 8, 2, 50. H. 478. an. 3, 302. MED. t. 159. = यासिना H. an. MED. — Vgl. गर्भ° (auch VARAH. BAH. S. 5, 85).

विपत्त (I) eine best. Krankheit Verz. d. B. H. No. 963 (22, b).

विपत्तम् (von 1. पत् mit वि oder 2. वि + पत्तम्) adj. etwa durchfliegend RV. 1, 180, 2.

1. विपथ (2. वि + पथ) 1) m. (AK.) n. (H.) Abweg AK. 2, 1, 17. H. 984. °गतिं प्रयासि ते MBH. 1, 1257. सत्पथं कथमुत्सृज्य यास्यामि विपथं पथः 12, 13858. विपथे सार्थकीना R. 2, 66, 4. विपथमाश्रितः 3, 45, 7. विपथावपात Spr. 2522. — 2) eine best. grosse Zahl VJUTR. 179. M6l. asiat. 4, 638. — Vgl. विपथिक.

2. विपथ्य (wie oben) m. n. ein für ungebahnten Weg tauglicher Wagen AV. 15, 2, 1. KATS. ÇA. 22, 4, 14. PANKAT. Br. 17, 1, 14. LITJ. 8, 6, 9. ANUPADAS. 5, 4 in Ind. St. 1, 44, 1. °वृत्तिं einen solchen Wagen ziehend AV. 15, 2, 1.

विपथि adj. auf Abwegen gehend RV. 5, 52, 10.

विपद् (1. पद् mit वि) f. gaṇa संपदादि zu P. 3, 3, 108, VArtt. 9. das Misslingen (Gegens. संपद्, सिद्धि): नेत्रवस्ति° SUCH. 1, 10, 5. Unfall, Ungemach, Unglück AK. 2, 8, 2, 50. 3, 4, 82, 151. 28, 123. H. 478. विपदा धैर्यं कृतम् Spr. (II) 1674. संपद्विपदैः प्रायः कस्यापि नहि स्थिरे स्याताम् 2040. (I) 931 (pl.). मरुद्भिः स्पर्धमानस्य विपदेव गरीयसी 2144. तं निक्षयमावा तु तेषां (सुहृदं) विपत् 2200. 2235 (pl.). विपदि धैर्यम् 2825. विपदि न यस्य विषादः 2826. विपत्संनिहिता तस्य 5278. VARAH. BAH. S. 53, 90 (pl.). 75, 9 (pl.). जन° 79, 25. 93, 6. 96, 11. उत्तीर्णरोग° adj. KATHA. 17, 43. मरुती देवाडुपेता विपत् PRAB. 75, 12. Bala. P. 1, 9, 15. 4, 20, 12 (pl.). सर्वविपद्विमोक्षणा 8, 10, 54. त्वामाश्रितानां न विपन्नराणाम् MANK. P. 94, 27. विपत्काले HIT. 13, 19. सुलभविपदो प्राणिनाम् MEDH. 99, v. l. Tod: सिंहादवापद्विपदं नृसिंहः RAGH. 18, 84. — Vgl. दर्श° und व्यापद्.

विपदा f. = विपद् RAGH. zu AK. 2, 8, 2, 50 nach ÇKDa.

विपदी f. gaṇa कुम्भपद्मादि zu P. 5, 4, 139.

विपन्न 1) adj. s. u. 1. पद् mit वि. — 2) m. Schlange TRIK. 3, 3, 368. H. an. 3, 418. MED. n. 132.

विपन्नता (von विपन्न) f. die Lage eines Unglücklichen, das Zugrundegehen VARAH. BAH. S. 51, 22. °तां गताः R. GON. 2, 80, 24.

विपन्या (von पन् mit वि) und विपन्याया Instr. mit Bewunderung, — Jubel, freudig; auf wunderbare Weise: देवानां नु वयं ज्ञाना प्रवोचाम विपन्याया RV. 10, 72, 1. देवेष्टधरं विपन्याया धाः 3, 28, 5. प्र शर्षं शर्तं प्रथमं विपन्या 4, 1, 12. क्षमिष्वत्राणि ब्रह्मन् द्विषास्युर्विपन्याया 6, 16, 34. 4, 119, 7. ÇANK. ÇA. 18, 3, 2.

विपन्यु (wie oben) adj. VS. PAIR. 5, 87. 1) bewundernd, rühmend, ju-

blind: विप्रासः RV. 1, 22, 21. 102, 5. 138, 3. 2, 20, 1. 3, 10, 9. 7, 94, 6. सो
धर्वदिः सनिता स विपर्ययभिः स प्रीः सनिता कृतम् 8, 19, 10. पद्विना
रुवामहे । वर्षे गीर्भिर्विपर्ययैः 8, 22, 11. 76, 6. 8, 3, 3. धियः 86, 17. — 2)
bewundernsworth: die Aṣvin RV. 8, 8, 19. die Marut 5, 61, 15.

विपराक्रम (2. वि + प०) adj. ohne alle Energie, keines muthigen Auf-
tretens fähig MBh. 6, 4665.

विपरिणाम (von नम् mit विपरि) 1) Veränderung, Umwandlung, Ver-
tauschung SADDH. P. 4, 26, b. अग्निहोत्राद्याहुतिः ÇAṆk. zu Bṛh. Âr. Up.
S. 277. विभक्तिः Pat. bei Gold. Mân. 173, a. Kîç. zu P. 3, 3, 96. KULL.
zu M. 4, 189. — 2) das Reifen: फलः DurgâĀrja zu Naigh. 1, 20 bei
Muir, St. II, 175.

विपरिणामिन् adj. sich verändernd, — umwandelnd: पञ्चमहाभूतत्रय-
तया KULL. zu M. 1, 27.

विपरिधान (von 1. धा mit विपरि) n. Vertauschung KAUC. 17.

विपरिक्षेप (von 1. क्षेप् mit विपरि) m. 1) das Misslingen, Missrathen:
कार्याणाम् MBh. 5, 1419. — 2) das Kommen um, Verlust: सहायः MBh. 3, 54.

विपरिलोय (von 1. लुप् mit विपरि) m. Verlust Çat. Br. 14, 7, 2, 28.
ÇAṆk. zu Bîdar. 2, 1, 34 (nach BANERJEA S. 121, die Ausg. in der Bibl.
ind. विलोप).

विपरितसर m. Jahr WEBER, Naksh. 2, 286. — Vgl. परिवत्सर und
वत्सर.

विपरिवर्तन (von वर्त् simpl. und caus. mit विपरि) 1) adj. (f. ई) um-
kehren machend: विद्या KATHĀS. 46, 121; vgl. परिवर्तन 1). — 2) n. das
Sichwölzen R. Gonn. 2, 96, 14.

विपरिवृत्ति (von वर्त् mit विपरि) f. Umkehr, Wiederkehr: स्मरणः
PRAB. 72, 14.

विपरीत (s. u. 3. ई mit विपरि) adj. verkehrt HALĀS. 4, 72. RV. PAĪT.
14, 14. 17. 18, 23. SĀKHEJAK. 2. 10. 11. Ind. St. 8, 338. fg. पादमेकमूरा कृ-
त्वा द्वितीयं कटिस्थितम् । नारीषु रमते कामी विपरीतस्तु बन्धकः ॥
RATIMĀṆĀRI im ÇKDr. °क्रीडा Verz. d. Oxf. H. 123, a, 29. °प्रसूति WE-
BER, KRISHNĀ. 302. विपरीता sc. सतीष्वृत्ती ein best. Metrum RV. PAĪT.
16, 38. sc. विष्टारपङ्क्तिः desgl. Ind. St. 8, 98. Bez. einer best. Stellung der
Finger Verz. d. Oxf. H. 235, a, 24. विपरीता = कामुकी DHANĀĀJĀ im
ÇKDr. — Vgl. वैपरीत्य.

विपरीतक (von विपरीत) adj. verkehrt Spr. 2999. पादमेकमूरा कृत्वा
द्वितीयं स्कन्धस्थितम् । कामिन्याः कामयेत्कामी बन्धः स्याद्विपरीतकः ॥
SMARADĪPIKĪ im ÇKDr.

विपरीतता (wie oben) f. Gegentheil: गुरुत्वं विपरीतता (d. i. लाघवं)
वा Spr. 1346.

विपरीतपथ्या f. die umgestellte Pathjā, Bez. eines best. Metrums
COLERA. Misc. Ess. II, 158 (IV, 3).

विपरीतवत् (von विपरीत) adv. auf verkehrte Weise Spr. 4216.

विपरीताध्यायनकी f. die umgestellte Ākhjānaki, Bez. eines best.
Metrums COLERA. Misc. Ess. II, 164 (VI, 7). Ind. St. 8, 360.

विपरीतादि adj.: वक्त्र ein best. Metrum Ind. St. 8, 345.

विपरीतास्त adj.: प्रगाथ ein best. Metrum RV. PAĪT. 18, 9.

विपरीतित्तर adj.: प्रगाथ ein best. Metrum Ind. St. 8, 101. 143.

विपर्यक (2. वि + पर्या) m. Butea frondosa ÇANDĀ. im ÇKDr.

विपर्य eine best. hohe Zahl VJURP. 179. 181. MĀl. asiat. 4, 638.

विपर्यक् (von पर्यच्. घञ् mit परि) adv. verkehrt: काश्चिद्विपर्ययवत्स-
भूषणाः BĀĀ. P. 10, 41, 25. — Vgl. पर्यक्.

विपर्यस, °त्त HANIV. 12108 falsche Lesart für विसर्पस, wie die neuere
Ausg. liest.

विपर्यय (von 3. ई mit विपरि) 1) adj. in umgekehrtem Verhältnisse
stehend: तद्विपरीतापि विपर्ययाणि BĀĀ. P. 5, 21, 5. im Gegensatz ste-
hend zu (gen.) 8, 1, 55. verkehrt: नृणां विपर्ययेहेता (विष्पलक्रियाणामी-
त्तणाम् Comm.) 7, 11, 9. कर्मन् 9, 1, 17. verkehrt zu Werke gehend 8, 14, 53.
— 2) m. = व्यत्यास, विपर्यास, व्यत्यय, वैपरीत्य AK. 3, 3, 33. H. 1804.
HALĀS. 4, 44. a) Umlauf: सूर्यस्य WEBER, GJOT. 93. — b) Umwälzung R.
7, 11, 18. Untergang der Welt 7, 4. — c) Umstellung, Vertauschung,
Wechsel; umgekehrtes Verhältniss, Gegentheil: घञ् विपर्यय, पत्तः ĀÇV.
Ça. 8, 3, 6. आदि° Nir. 2, 1. अ° 8, 26, 6, 1. आद्यत्त° 2, 1. P. 3, 1, 123. Schol.
LĀṬI. 6, 5, 29. ÇĀKHE. Ça. 4, 6, 3. नमो नारायणायेति विपर्ययमथापि वा
BĀĀ. P. 6, 8, 5. आलिङ्गने चैरा (so die ed. Bomb.) चैव चक्रतुस्ते विपर्य-
यम् MBh. 3, 11061 (S. 571). विपर्ययं न कुर्वति वाससः 13, 5040. HANIV.
535 (विपर्ययः die neuere Ausg.). वायोः Veränderung des Windes VARĀH.
Bṛh. S. 21, 13. गन्धर्षः 46, 50. सोमः AV. PAṬI. in Ind. St. 10, 319.
वर्गः AV. PAṬI. 2, 38. त्रयः JĀṆ. 3, 68. प्रियाप्रियः 64. समुद्रगानूपवि-
पर्यये ऽपि KUMĀRAS. 7, 42. वेषः PAṆĀT. 37, 3 (33, 9 ed. orn.). हेतुः SUÇA.
2, 184, 16. 413, 2. लिङ्गः WEBER, RĀMAT. Up. 336. BĀĀ. P. 9, 1, 27. इ-
व्य° als Bedeutung von क्री Vop. 16, Anf. क्रियाकारकफलभेदादिवि-
पर्ययेणा ÇAṆk. zu Bṛh. Âr. Up. S. 16. विपर्ययो न तेष्वस्ति MĀK. P. 53, 37.
संधिविपर्ययोः Friede und sein Gegentheil d. i. Krieg M. 7, 65. संयोगवि-
पर्ययोः Verbindung und Trennung RAGH. 8, 88. RV. PAĪT. 6, 12. 11, 24.
14, 25. 27. MBh. 3, 2286. 5, 1646. R. 2, 22, 20. Spr. 4364. 4912. 5152.
SUÇA. 4, 118, 8. 236, 3. 2, 558, 12. KĀM. NĪTIS. 16, 34. VARĀH. Bṛh. S. 15, 32.
21, 27. 26, 12. 40, 14. 86, 71. 88, 24. BĀĀ. P. 1, 19, 38. तद्विपर्ययः 4, 5, 25.
8, 1, 40. 8, 21, 21. अति° KATHĀS. 52, 355. विपर्यये या in seinen Gegensatz
umschlagen Spr. (II) 1294. विपर्ययः so v. a. Nichts von alle dem Vorher-
gehenden M. 3, 49. प्रभावस्य so v. a. Ohnmacht RĀĀ-TAR. 1, 160. रा-
त्रेः so v. a. Tag KIR. 11, 44. स्वप्नः so v. a. Wachen SUÇA. 1, 245, 7. 2, 304,
15. संज्ञा° R. ed. Bomb. 6, 46, 38. KUMĀRAS. 6, 44. ज्ञाया° RAGH. 1, 22.
ज्ञयः 11, 86. कीर्ति° 14, 33. सदाचारः RĀĀ-TAR. 4, 28. सत्पधर्मः R. 1, 23,
2. 7, 106, 13. बुद्धि° eine entgegengesetzte Ansicht BĀĀ. P. 7, 5, 9. वि-
पर्यये im umgekehrten Falle RV. PAĪT. 1, 20. 2, 3, 16, 38. M. 4, 235.
R. Gonn. 2, 51, 20. 3, 45, 9 (विपर्यये न zu schreiben). SUÇA. 1, 124, 2. Spr.
(II) 1006. ÇĀK. 71, 13. विपर्ययेणा dass. RV. PAĪT. 14, 16. MBh. 12, 1734.
13, 491. विपर्ययात् dass. VARĀH. Bṛh. 4, 5. — d) ein Umschlagen zum
Schlimmern, Verschlimmerung, schlimme Wendung: लक्ष्म्या विपर्यये R.
2, 22, 29. कार्यमेति विपर्ययम् nimmt einen schlechten Ausgang Spr. 4771.
कालः ungünstige Zeit MBh. 2, 2525. त्रयः Entstellung der Gestalt M.
11, 48. R. 3, 75, 20. भाग्यः ein schlimmes Los, Missgeschick 72, 28. VIKR.
63, 19. Spr. 2586. RĀĀ-TAR. 1, 198. 4, 352. 619. दशभाग्यः R. 5, 75, 17.
7, 30, 31 (hier भाग st. भाग्य). विधि° ein widerwärtiges Geschick, Un-
glück VIKR. 69, 9. घर्थः eine Verkehrung der Vermögensverhältnisse,
Verlust des Vermögens Spr. 1804 (II). 4190. लङ्का° der Unfall (= ना-

श Comm.) mit Lañkā R. 7, 6, 50. प्रवृत्ता° Māñ. 106, 5. गर्भ° R. 1, 47, 8. Klend, Unglück R. 6, 23, 36. Buā. P. 4, 12, 4. 7, 2, 47. — e) Verkehrtheit, perversitas: विपर्ययस्य मतिः पुत्रे विद्यासो वैरिसंश्रिते। ज्ञापते लीणाभायानो को नाम न विपर्ययः ॥ Rāga-Tar. 8, 1259. अयुक्तो ऽयं कुलस्यास्य विपर्ययः R. ed. Bomb. 1, 21, 2. Buā. P. 4, 6, 45. 7, 13, 25. कृत्वा विपर्ययम् KATHA. 62, 203. प्रज्ञा° R. 5, 51, 6. बुद्धि° KATHA. 61, 151. मति° Rāga-Tar. 2, 45. कर्म° ein verkehrtes Thun Spr. 1595. — f) das Wechseln der Ansicht, das in Widerspruch Gerathen mit sich selbst R. 2, 34, 48. विचारस्यान्यथाभावः संदेहात् विपर्ययः Śāh. D. 456. 434. Beispiel: मत्वा लोकमदातारं संतोषे येः कृता मतिः। त्वयि राजनि ते राजन् तथा व्यवसायिनः ॥ 179, 9, 10. — g) eine verkehrte Ansicht, — falsche Auffassung, Irrthum: सीमाज्ञाने नृणां बौद्ध नित्यं लोके विपर्ययम् M. 8, 249. Kap. 1, 56. विपर्ययो मिथ्याज्ञानमतद्रूपप्रतिष्ठम् Jogas. 1, 8. TARKA. 82. अतस्मिंस्तद्विर्विपर्ययः SARVADARCANAS. 166, 16. Vedāntas. (Allah.) No. 142. Buā. P. 3, 7, 10. 4, 14, 29. 7, 12, 10. अविपर्ययात् ohne Irrthum, ganz sicher, ohne allen Zweifel Śāh. 64. विपर्ययः संशयो ऽविपर्ययादसंशयात् Comm. — h) das Vermeiden, Entgehen (= परिहार Comm.): प्रूलस्य R. 7, 63, 31. — i) das Währen, Dauern (?): यावन्मोक्षविपर्ययात् R. 6, 21, 35. — k) Bez. gewisser Formen des Wechselfiebers Wiśe 232. Suçr. 2, 404, 4.

विपर्यस्त adj. umgestellt, verkehrt Ind. St. 8, 310. 10, 420. entgegengesetzt, mit abl. Śāh. 23. Andere Belege s. u. 2. अस् mit विपरि.

विपर्याण (2. वि + प°) adj. entsattelt KATHA. 94, 17. विपर्याणीकृत entsatteln: °कृत 81, 20.

विपर्याय m. = विपर्यय Gegentheil BHAR. zu AK. 3, 3, 33 und KULĀ-ĀBJAKĀRIKĀ im ÇKDr.

विपर्यास (von 2. अस् mit विपरि) m. = विपर्यय AK. 3, 3, 33. H. 1501. HALĀJ. 4, 44. = प्रपञ्च AK. 3, 4, 5, 29. 1) das Umwerfen: eines Wagons GORR. 2, 4, 3. PĀ. GRH. 1, 10. — 2) Umstellung, Versetzung an einen andern Ort: मेरोः MBH. 7, 8899. — 3) Ablauf: युगस्य MBH. 7, 424. — 4) Vertauschung, Verkehrung, Wechsel; umgekehrtes Verhältniss, Gegentheil: कर्म° ÇĀH. Ç. 5, 10, 13. रुचाम् 13, 1, 6. Āçv. Ç. 1, 12, 31. 4, 8, 11. KĪTJ. Ç. 5, 8, 17. 9, 5, 11. 12, 1, 17. स्तुसात्म्य° Suçr. 4, 253, 2. P. 2, 3, 36. VĀRTI. 5. H. 69. Ind. St. 10, 421. विपर्यासं प्राप् MBH. 3, 13233. विपर्यासं यातो घनविरलभावः नितिरुक्षम् UTTAR. 35, 12 (47, 6). दशा° 75, 5 (96, 15). न च कुर्याद्विपर्यासं वासतोः MĀRK. P. 34, 54. KATHA. 20, 79. नाम° MBH. 3, 13486. शीतोष्ण° VARĀH. BĀH. S. 46, 39. 97, 4. HARIV. 1451. द्वपस्य R. 7, 2, 22. धर्मवृद्धिः तपाद्वास उदगती। दक्षिणेति विपर्यासः das umgekehrte Verhältniss WEBER, GĀOT. 29. ŚĀH. 19. 45. VARĀH. BĀH. S. 41, 13. पाद° KATHA. 98, 54. आत्म° (= अन्यथाभाव Comm.) Buā. P. 7, 2, 25. करोत्यतो विपर्यासम् or thut das Gegentheil davon 7, 41, 11, 3, 18. स्त्रीपुंसयोर्विपर्यासचेष्टितम् Śāh. D. 507. स्तुति° so v. a. Tadel Rāga-Tar. 4, 633. — 5) ein Umschlagen zum Schlimmern, schlimme Wendung: भाग° (wohl भाग्य° zu lesen; vgl. u. विपर्यय 2) d) MBH. 7, 1352. — 6) Unglücksfall so v. a. Tod (= देवविभाग Comm.) R. 7, 108, 9. — 7) Verkehrtheit Rāga-Tar. 4, 635. मति° eine falsche —, irrige Meinung, Irrthum 3, 12. PĀKĀT. 129, 5. — 7) eine im Geiste vorgehende Verwechslung: सुखदुःख° Spr. 5242. eine verkehrte Ansicht, — falsche VI. Theil.

Auffassung, Irrthum BĀH. 126. Buā. P. 3, 26, 30. — विपर्यासः absol. s. u. 2. अस् mit विपरि.

विपर्व (2. वि + पर्वन्) adj. gelenklos d. i. ohne verwundbare Stelle RV. 1, 187, 1. erklärt durch विपर्वन् NIN. 9, 25.

विपल (2. वि + पल) ein best. Zeitmaass, ein best. Theil eines Pala SIDDHĀNTAÇ. 4, 8.

विपलापिन् (von पलाप् mit वि) adj. fliegend Spr. 4499.

विपलाश (2. वि + प°) adj. blattlos, der Blüthenblätter beraubt: अम्बुज HARIV. 4772.

विपवन (2. वि + प°) adj. (f. छा) windlos: संध्या VARĀH. BĀH. S. 30, 7.

विपव्य (von 1. पू mit वि) adj. vollständig zu läutern, — reinigen P. 3, 1, 117. Schol. — Vgl. विपूय.

विपशु (2. वि + पशु) adj. des Viehes beraubt VARĀH. BĀH. S. 19, 7.

विपश्चि adj. = विपश्चित् TBR. 3, 12, 2, 4.

विपश्चित् (विप् + 2. चित् 1) adj. begeistert, sehrtisch; überh. einig, weise, klug, verständig, seine Sache kennend AK. 2, 7, 4. H. 342. HALĀJ. 2, 177. विष्ठां अर्थो विपश्चितो ऽति ध्यः RV. 2, 54, 9. धीरासो हि ष्ठा कृव्यो विपश्चितः 4, 30, 7. वि तर्तुयते विपश्चितो ऽर्थो विपो ज्ञानाम् 2, 1, 4. 3, 3, 43, 10. 1, 164, 36. 5, 81, 1. चार्चम् 9, 64, 25. 16, 8. 10, 177, 1. अक्षीर्नद्विद्यात्पसा विपश्चित् AV. 8, 9, 3. ÇAT. B. 3, 5, 3, 12. 11, 5, 5, 7. (समिः) पिता यज्ञानामसुरो विपश्चिताम् RV. 3, 3, 4. विपश्चितं पितरं वृक्षा-नाम् 26, 9. 27, 2. Mitra-Varuṇa 5, 63, 7. Indra 1, 4, 4. 8, 13, 10. 87, 1. Soma 9, 12, 3. 22, 3. 33, 1. 86, 36. 96, 22. 101, 12. die Sonne AV. 13, 2, 4. यत्रैतं शिभिरीयं धातमानो विपश्चितो VS. 4, 32. die Seele KATHA. 2, 18. — सर्वेषां तु विशिष्टेन ब्राह्मणेन विपश्चिता। मक्षपेत्परमं मक्षं राजा M. 7, 58. 81. BHAG. 2, 60. R. 2, 21, 31. R. GORR. 2, 78, 6. 3, 30, 11. 6, 20, 7. RAGH. 3, 20. Spr. 947 (II). 1100. 1150. 1351. 2122. 4683. 5339. 5347. VARĀH. BĀH. S. 5, 17. 43, 49. 56, 30. Buā. P. 1, 18, 23. 2, 10, 35. 4, 24, 68. 5, 1, 18. 5, 7. 6, 5, 9. MĀRK. P. 13, 11. SARVADARCANAS. 58, 1. 129, 10. सेवा° erfahren in KĀM. NĪTIS. 5, 57. अ° KAUC. 73. BHAG. 2, 42. — 2) m. N. pr. a) des Indra unter Manu Svārokiṣha VP. 260. MĀRK. P. 67, 3. Verz. d. Oxf. H. 85, a, 3. — b) eines Buddha LALIT. ed. Calc. 5, 22. fehlerhaft für विपश्यन्.

विपश्चित adj. = विपश्चित् HARIV. 6194.

विपश्यन् (von 1. पश् mit वि) n. bei den Buddhisten richtiges Erkennen u. s. w. WASSILJEV 141. 144. 172. 254. 319. Hier und da fälschlich वैपश्यन् geschrieben.

विपश्यन् (wie oben) m. N. pr. eines Buddha H. 236. Wilson, Sol. Works I, 290. II, 8. 13. fg. 22. BURN. Intr. 222. 317. Lot. de la b. I. 503. WASSILJEV 187. — Vgl. विपश्चित् 2) b).

विप् (von 1. विप्) n. Erregung, Begeisterung in विपश्चित् und विपोधा.

विपोमुल (2. वि + पो°) adj. (f. छा) frei von Staub MBH. 3, 13597 (°पोमुला ed. Calc.).

विपाक (von 1. पच् mit वि) 1) adj. reif: साति RV. 1, 168, 7. — 2) m. a) das Kochen, = पचन MND. k. 158. — b) das Reifen, Fruchttragen, insbes. das Heranreifen der Frucht der Werke; die Folgen; = परिणाम TRIK. 3, 3, 48. H. an. 3, 99. = कर्मणो विसदृक्फलम् MND. = भवि-तव्यता HALĀJ. 1, 126. फलस्य KIR. 4, 26. VARĀH. BĀH. S. 46, 30. BĀH. S.

1. 32. 9. 8. SARVADARCANAS. 168, 15. कर्मणाम् JĀṆ. 3, 181. MBH. 8, 2168. 13, 6661. 6666 (mit der ed. Bomb. विपाकं कर्मणो, zu lesen). Spr. (II) 318. 2122. (I) 5009. MĀRK. P. 71, 12. Verz. d. Oxf. H. 181, a, 12. कर्मणः R. 2, 64, 57. JOGAS. 1, 24. 2, 12. MBH. 8, 967. HARIV. 7347. ब्रह्मात्तरपात-कानाम् RAGH. 14, 62. पुण्यानाम् Spr. 1484. विधेः 2407. मुक्तं Gīt. 5, 12. Bhāṣ. P. 3, 10, 9. 4, 8, 9. 24, 41. 5, 25, 15. 10, 71, 10. — MBH. 3, 13787. UTTA-
RAN. 38, 11 (52, 8). 78, 4 (90, 14). KATHĪS. 37, 145. विपाककटुकं कस्य ना-
प्तवाक्यावधीरणम् 36, 94. °काल RĪGĀ-TAR. 6, 93. PĀNĪAR. 1, 13, 18. दशा°
ein resultirender Zustand MĀLATIM. 149, 4. °दारुणो राक्षो रिपुरल्यो
°पि in den Folgen, in der Folgezeit Spr. 2827. सुखा यः मुहुरा शास्त्रं
मर्त्यो न प्रतिपद्यते । विपाकान्ते दक्ष्येनं किपाकमिव भन्तिम् ॥ 5092.
योगविपाकतीव्रा in Folge des Joga, durch die Wirkungen des Joga
Bhāṣ. P. 4, 9, 2. वाय्वर्कसंयोग° 5, 16, 21. 7, 15, 50. भन्तिस्य विषयेव
विपाकः R. GORR. 2, 65, 10. — c) Verdauung: Verarbeitung und Um-
wandlung der in den Körper aufgenommenen Heilstoffe (so v. a. पाक):
रूपं चतुर्विपाकश्च त्रिधा ज्योतिर्विधीयते MBH. 12, 8983. 7418. HARIV. 11337.
घर्कपक्षैः — तीव्रविपाकैः 1, 716. 14, 999 (अ°). Suçr. 1, 8, 17. 78, 5. 147, 2.
149, 4. fgg. यदुपपुक्तं चिराद्विपद्यते विष्टभानि वा स विपाकदोषः 171, 4.
183, 8. ज्ञातरेणाग्निना योगाद्यदुदेति रसात्तरम् रसानां परिणामान्ते स वि-
पाक इति स्मृतः VĀSĀH. 9, 20. fg. — d) Unglücksfall, Unfall: गोवृषाणाम्
JĀṆ. 3, 284. = दुर्गति H. an. — e) = स्वाद MED. = स्वादु H. an. —
Vgl. घ°, कटु°, कर्म°, दुर्विपाक देव° auch UTTARAN. 20, 5 (27, 5). 121,
8 (164, 4). दुर्विपाक adj. schlimme Folgen habend 22, 4 (29, 8).

विपाकश्रुत n. Titel des 11ten der 12 heiligen Bücher der Gāina
H. 244. WILSON, Sel. Works I, 285.

विपाकिन् (von 1. पच् mit वि oder von विपाक) adj. reifend, Früchte
tragend, Folgen habend: संप्रत्यसाविक्र पाप्मनः पलमनुभवत्युग्रं पापः (so
die v. l.) प्रतीपविपाकिनः MĀLATIM. 83, 8. fg.

विपाट m. 1) N. pr. eines Mannes MBH. 7, 1433. — 2) MBH. 4, 1666.
1668 fehlerhaft für विपाठ (so die ed. Bomb.).

विपाटक (von पट् mit वि) adj. wohl aufschliessend so v. a. bringend:
नत्तत्रितयं शुभाशुभविपाटकम् MĀRK. P. 58, 10.

विपाटन (wie oben) n. 1) das Spalten Nir. 9, 26. — 2) das zu Grunde-
Richten: राष्ट्र° RĪGĀ-TAR. 3, 328. अन्धोऽन्य° 5, 264.

विपाटल (2. वि + पा°) adj. roth: °नेत्र R. 4, 14. कोपविपाटलश्रुति-
मुख SĪM. D. 136, 10 (RATNĀV. 30, 6 कोपविपाटुरप्रतिमुख).

विपाठ 1) m. eine Art Pfeil TRIK. 2, 8, 52. HĪN. 5. MBH. 1, 1552. 3,
15732. 4, 168. 1331. 1666. 1668 (fälschlich विपाट ed. Calc. an den zwei
letzten Stellen). 5, 1865. 7, 1644. R. 6, 20, 27. — 2) f. स्त्री ein Frauennamen
MĀRK. P. 75, 16.

विपाण्डव R. 2, 18 fehlerhaft für विपाण्डुर, wie die v. l. hat.

विपाण्डु (2. वि + पा°) adj. weisslich, bleich Suçr. 1, 95, 13. Çiç. 9, 8.
KIR. 5, 6. KATHĪS. 87, 31.

विपाण्डुता (von विपाण्डु) f. das Bleichsein: विपाण्डुतां या bleich wor-
den R. 4, 10.

विपाण्डुर (2. वि + पा°) adj. = विपाण्डु R. 2, 18 (nach der richtigen
Lesart). Çiç. 4, 5. SĪM. D. 136, 7 (RATNĀV. 30, 8). Ind. St. 2, 258. NĪCĀN. 20, 15.

विपास adj. gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124. यावादि zu 4, 129. — Vgl.

विपास्य.

विपातक adj.: पशु gaṇa यावादि zu P. 5, 4, 29.

विपातन (vom caus. von 1. पत् mit वि) n. das Flüssigmachen, Schmel-
zen: स्नेह° P. 7, 3, 39.

विपादिका (von 2. वि + पाद) f. 1) eine Art des Aussatzes Suçr. 1, 269,
9. ÇĀNĠG. SĀMĀH. 1, 7, 64. Blasen u. s. w. an den Füßen, = पादस्फोट AK.
2, 6, 2, 3. H. 468. °कृते दास्यानीतं पञ्चाशतो घृतम् RĪGĀ-TAR. 8, 187. वि-
पादिका व्यादक्षति P. 1, 3, 20, Schol. — 2) Rāthael ÇĀDDAM. im ÇKDā.
— Vgl. विपादिक.

विपान (von 1. पा mit वि) n. das Wegtrinken VS. 19, 72. ÇĀT. Bā. 12,
7, 2, 4. PĀNĪAR. Bā. 14, 11, 26. — विपानानि MBH. 12, 9270 fehlerhaft
für निपानानि, wie die ed. Bomb. liest.

विपार्य (2. वि + पाप) 1) adj. (f. स्त्री) fehlerfrei, sündenlos ÇĀT. Bā. 14,
7, 2, 28. R. 1, 36, 22. 7, 59, 3, 63. — 2) f. स्त्री N. pr. eines Flusses MBH.
6, 323 (VP. 181).

विपाम्नन् (2. वि + पा°) 1) adj. fehlerfrei, sündenlos TBā. 2, 3, 2, 1.
MBH. 1, 6781. R. GORR. 2, 74, 54. सभा frei von Leiden MBH. 2, 83. — 2)
m. N. pr. eines zu den Viçve Devāḥ gezählten göttlichen Wesens
MBH. 13, 4355.

विपार्य (2. वि + पा°), instr. विपार्येन wohl so v. a. zur Seite, dicht
bei R. GORR. 2, 70, 18. Die beiden anderen Ausg. lesen विपाशो चापि
st. विपार्येन च.

विपाल (2. वि + पाल) adj. keinen Hüter habend: पशु M. 8, 240. 242.

विपाश f. (nom. °पाश) N. pr. eines Flusses im Pandshab, Hypanis
und Hypasis der Alten, Bijas heutzutage; soll früher Uruṅḡirā
geheissen haben. Nir. 2, 24. 9, 26. 38. AK. 1, 2, 2, 32. H. 1086. RV. 3,
33, 1. 3. 4, 30, 11. P. 4, 2, 74. gaṇa कुञ्जादि zu 1, 98. शिवादि zu 112. Vor.
6, 62. Am Ende eines adv. comp. °विपाशम् gaṇa शरदादि zu P. 5, 4,
107. — Vgl. विपाशा, वैपाश, वैपाशयन.

विपाश gaṇa घरीकणादि zu P. 4, 2, 80. 1) adj. (2. वि + पाश) keine
Schlinge habend: Varuṇa HARIV. 2693. R. 3, 54, 9. von den Fesseln be-
freit AIR. Bā. 7, 16. MBH. 1, 6749. 3, 10544. 13, 192. — 2) f. स्त्री = वि-
पाश AK. 1, 2, 2, 32. H. 1086. MBH. 1, 6780. 2, 371, 3, 10543. 6, 323 (VP.
181). 8, 2055. 13, 193. 1710. 1733. 4888. HARIV. 9306. R. 2, 68, 19. R. GORR.
2, 85, 15. VARĪH. BṚH. S. 16, 21. KATHĪS. 74, 190. MĀRK. P. 57, 18 (विपा-
सा gedr.). 22. Verz. d. Oxf. H. 39, b, 9. PĀJACĪTTEND. 11, b, 4.

विपाशन (von पाशम् mit वि) n. das Losbinden Nir. 4, 3. 9, 26.

विपाशिन adj. ohne Strang (पाश) nach Nir. 11, 48 in RV. 4, 30, 11.

विपासा s. u. विपाश 2).

विपिन UṆDIS. 2, 52. 1) n. SIDDH. K. 249, a, 8. Wald AK. 2, 4, 4, 1. H.
1110. HALĀJ. 2, 55. MBH. 1, 2949. 5569. 3, 1511. 2730. 2960. 12424. HA-
RIV. 14611. R. 2, 47, 6. KĀM. NĪTIS. 14, 22. RAGH. 4, 31. 9, 72. VIKR. 57, 18.
Spr. 1442 (II). 4723. Gīt. 1, 83. 45. KATHĪS. 22, 137. 37, 57. PRAN. 73, 8
(विलास°). Bhāṣ. P. 1, 6, 14. 4, 28, 17. 5, 2, 7. 7, 2, 50. 9, 10, 11. MĀRK. P.
127, 5. am Ende eines adj. comp. (f. स्त्री): अति° KIR. 5, 18. सुविपिना
MBH. 3, 16235. — 2) adj. dicht: वन Bhāṣ. P. 9, 15, 23.

विपिनतिलक n. ein best. Metrum: 4 Mai ~~~~~~
COLMAN. Misc. Ess. II, 161 (X, 10).

विपिनाय (von विपिना) *wie ein Wald erscheinen, zum Walde werden:*
 श्रावसो विपिनायते Glt. 4, 10. Spr. (II) 1081.

विपीडम् (von 2. वि + पीडा) *adv. so dass kein Schaden, kein Leid erwächst (erwächst):* तस्मिन् — विपीडं सम्पगमकीं शासति Ragh. 18, 28.

विपुंसक (2. वि + पुंस्) *adj. nicht recht männlich, unmännlich*
 Kāṭh. 13, 5, 7.

विपुंसी (wie oben) *f. nach dem Comm. ein Weib mit männlichem Aeusseren* Pār. Gṛh. 2, 7 (पुंषी die Hdschr.).

विपुच्छय (von 2. वि + पुच्छ), *पते den Schwanz hinundher bewegen*
 P. 3, 1, 20, Vārt. 3.

विपुत्र (2. वि + पुत्र) *adj. (f. श्री) des Sohnes —, des Kalbes beraubt*
 R. Gorr. 2, 38, 4.

विपुरीष (2. वि + पु) *adj. vom Unrath befreit* Cat. B. 12, 5, 2, 5.
 Kāṭh. 25, 7, 18.

विपुरुष (2. वि + पु) *adj. menschenlos: कृत्वा रथान्विपुरुषान् MBh.*
 5, 2051.

विपुल 1) *adj. (f. श्री) gross, umfangreich (breit, dick), stark, intensiv:*
 = मरुत्, विशाल, बृहत्, पृथु u. s. w. AK. 3, 2, 10. H. 1430. an. 3, 683.
 Med. 1, 131. Hālā. 4, 14. = अगाध H. an. Med. neben पृथु Pār. Gṛh. 2, 6. कुतिराष्ट्र MBh. 4, 12. सागरानूर्पविपुला मकी Hārv. 6363. वन R. 1, 2, 11. पुलिन R. 1, 27. Spr. 2828. Pāṇār. 3, 12, 4. रुद्र MBh. 3, 2251. सरस् Bhāg. P. 8, 2, 14. स्रोतांसि R. Gorr. 2, 63, 15. शमी MBh. 1, 481. प-
 मिनी R. Gorr. 2, 57, 5. वल्ली Spr. (II) 494. कृपा MBh. 1, 5896. सभा 2, 83. शोकम् Bhāg. P. 8, 24, 18. पताका R. 2, 64, 9. प्राप्त MBh. 1, 1169. र-
 ध्या: *gross, breit* R. 1, 19, 12. लोका: Spr. 1342 (II). आकाश 2085. नत-
 त्रमार्ग MBh. 3, 1767. तारका, यक्ष Varāh. Bṛh. S. 11, 17, 28. 13, 7, 17, 10, 11. 20, 8. 21, 17. षोडशरुस्तोच्छ्रायं दशविपुलं तोरणां कार्यम् *breit* 44, 3. *dick* 58, 22. fg. शिरसि तनुर्विपुलश्च मध्यदेशे (संधि:) Mānū. 31, 19. न-
 कुल *gross* AK. 3, 4, 35, 172. मूर्ति Varāh. Bṛh. S. 6, 13. सदा MBh. 7, 7904. स्थि सुच. 1, 301, 12. ओयव R. 5, 73, 13. बाहु Bhāg. P. 5, 5, 31. भुज 23, 5. संस R. 1, 1, 11 (13 Gorr.). Varāh. Bṛh. S. 68, 34. श्रेणि Hip. 3, 7. MBh. 3, 2971. Spr. (II) 1633. नितम्बदेशे Mālav. 42. वतस् R. 2, 30, 2. उरस् 111, 12. त्रिषु (d. i. उरसि, ललाटे und वदने) विपुल: Varāh. Bṛh. S. 68, 84. कर्ण 59. नेत्र, ईक्षण, दृष्टि MBh. 1, 5977. R. 2, 87, 2. R. Gorr. 2, 30, 2. 3, 21, 8. दण्डनीति *umfangreich* 1, 4, 6. नीतिशास्त्र 79, 20. रचना Varāh. Bṛh. S. 1, 2, 104, 64. Verz. d. Oxf. H. 21, a, 32. 79, b, 2 v. u. प्रभा *inten-*
siv R. 4, 39, 8. दीधिति Varāh. Bṛh. S. 3, 40. करा: *sich weit ausbreitende*
Strahlen Bṛh. 2, 20. वृष्टि *viel Regen* Varāh. Bṛh. S. 24, 29. कोश *reicher*
Schatz R. 3, 61, 27. बल *zahlreich* Prab. 3, 7. जनौघ R. 2, 80, 4 (87, 5 Gorr.).
 घनौघ Spr. 5010. धनागम M. 8, 347. R. 2, 48, 4 (48, 7 Gorr.). Spr. 1887.
 धन 1992. 8044. वित्त 2524. वसु Kāṭh. 23, 26. आय *grosse Einnahme*
 R. Gorr. 2, 109, 53. लाभ *Gewinn* Varāh. Bṛh. S. 42, 4. पृथ्वीविपुलदानक
 Pāṇār. 2, 7, 20. भोगा: Spr. 4704. R. 3, 43, 29. विपुलार्थभोगवत्: Varāh.
 Bṛh. S. 68, 67. गुणा: *viele* Spr. 2487. गुणविपुलेषु कुलेषु R. 4, 41, 79. पू-
 र्वसुकृत Spr. 2051. वृत्ति सुच. 2, 395, 12. श्री R. 3, 54, 28. 5, 95, 32. Spr.
 3176. संलापो विपुलोदय: Rāśa-Tar. 3, 142. धर्म MBh. 1, 1715. धर्मावाप्ति
 R. 2, 51, 5. 86, 6. वृद्धि 3, 4, 19. कर्मन् *bedeutend* MBh. 4, 31. Hārv. 9327.
 R. 5, 59, 5. व्रत MBh. 1, 5126. विपुलोद्गम R. 2, 96, 24. 4, 1, 24. तपस् MBh.

13, 207. यशस् R. 3, 45, 6. व्याप्ति Rāśa-Tar. 5, 153. मर्द MBh. 1, 1121.
 श्रायस Prab. 92, 13. अम Bhāg. P. 9, 21, 11. लोभ R. 2, 66, 21. 3, 69, 21. प्रीति 2, 79, 2 (75, 19 Schll.). शाय Bhāg. P. 4, 27, 22. प्रसाद
 3, 28, 31. रुन् Cat. (Ba.) 5. दण्डधारण MBh. 3, 2244. आशय Rāśa-Tar.
 4, 241. बुद्धि MBh. 2, 925. °बुद्धि *adj. Suca. 1, 14, 4. °प्रज्ञ MBh. 3, 11285.*
 °मति Varāh. Bṛh. S. 51, 44. Spr. 1104. 2829. fg. Kāṭh. 53, 197. °कु-
 द्य Spr. 2829, v. 1. सन्न R. Gorr. 2, 64, 10. वंश so v. p. *vornehm* MBh.
 1, 2318. कुल R. 3, 1, 12. गृह MBh. 13, 8784. काल *lange Zeit* Hārv.
 2954. स्वन, नाद, धनि so v. a. *laut* MBh. 1, 6087. 3, 893. 8679. 5, 3812.
 R. 6, 101, 34. Varāh. Bṛh. S. 19, 13. स्तुवन्ति यातं विपुलैर्वयोभि: Hārv.
 13125. अतिविपुल Spr. (II) 1435 (ख). अतिविपुलतर (पृष्ठ) Glt. 1, 6. सु-
 विपुल Varāh. Bṛh. S. 48, 79 (सिद्धि). MBh. 3, 2302 (श्री). सुविपुलोद्गम R.
 1, 7, 5. प्रणादा: MBh. 1, 5348. शङ्खशब्द Hārv. 13221. Das unbelegte पुल
 mit derselben Bed. wie विपुल ist aller Wahrscheinlichkeit nach erst aus
 diesem geschlossen worden. — 2) m. N. pr. a) eines Fürsten der Sauvira
 MBh. 1, 5536 (nach der Lesart der ed. Bomb., वितुल ed. Calc.). eines
 Schülers des Devaçarman 13, 2248. 2262. fgg. 7671. eines Sohnes des
 Vasudeva Bhāg. P. 9, 24, 45. — b) eines Berges Verz. d. Oxf. H. 39, b, 10.
 Hiouen-tsang II, 23. im Westen (Osten VP.) des Meru Med. VP. 168.
 Mārk. P. 54, 20. fg. 56, 13. = सुमेरु und हिमालय Dhār. im CKDr. —
 3) f. श्री *die Erde* (vgl. पृथ्वी, मकी) H. 938. H. an. Hālā. 2, 1. — b) N.
 der Dākshājañi auf dem Berge Vipula Verz. d. Oxf. H. 39, b, 10. —
 c) eine best. Varietät des Ārjā-Motruus Med. Colebr. Misc. Ess. II,
 154, a. Ind. St. 8, 296. fgg. 300. fg. 303. आदि°, मुख°, अक्षय°, जघन°,
 उभाय°, मका° 297. 300. fg. eine best. Varietät des Vaktra 339. Colebr.
 Misc. Ess. II, 158 (IV, 5). म°, र°, न°, त°, म°, य°, ज° ebend.

विपुलता (von विपुल) *f. Grösse: पदालोके सूक्ष्मं व्रजति सत्सु तद्विपु-*
लताम् Cān. 9.

विपुलत्व (wie oben) *n. Breite: विपुलत्वेन so v. a. im Durchmesser*
 MBh. 6, 483. 486.

विपुलपार्श्व m. N. pr. eines Berges Vārt. 103.

विपुलमति 1) *adj. s. u. विपुल 1).* — 2) m. N. pr. eines Bodhisattva
 Rāṣṭrapālāp. 2.

विपुलय (von विपुल) *verbreiten: यशो विपुलयंस्तव Bhāg. P. 4, 8, 69.*

विपुलरस 1) *adj. überaus saftig.* — 2) m. Zuckerrohr Çāḍārtṥak. bei
 Wilson.

विपुलस्कन्ध 1) *adj. breitschultrig.* — 2) m. Bein. Aruṇa's H. c. 9.

विपुलास्रवा *f. Alos perfoliata Linn. Rāśa. im CKDr.*

विपुलिनाम्बुरुह (2. वि + पुं - अम्बुरुह) *adj. (f. श्री) keine Sand-*
bänke und Wasserrosen habend: सरित् Kā. 5, 10.

विपुलीकर (विपुल + 1. कर) *ausbreiten, einer Sache einen grösseren*
Umfang geben: तमेतद्विपुलीकरु (भागवतम्) Bhāg. P. 2, 7, 51.

विपुष्ट (2. वि + पुष्ट) *adj. schlecht genährt, ausgehungert* Spr. 2409.

विपुष्प (2. वि + पुष्प) *adj. blüthenlos: तरु* Spr. 5027.

विपूय (von 1. पू mit वि) m. Saccharum Munja (मुञ्ज) Roxb. P. 3, 1,
 117. Vop. 26, 20. भाट्ट. 6, 60. nach einer anderen Lesart *adj. als Beiw.*
 von मुञ्ज in der Bed. *reinigend*; zu bemerken ist, dass auch पवित्र als
 Kuça-Gras erklärt wird.

विपूयक (३. वि + पूय) adj. *nicht mit Eiterung verbunden* Suç. 1, 270, 11; vgl. jedoch Wiss 261.

विपृक्षत् (von प्रृष् mit वि) adj. etwa *unvermischt, lauter* (= सर्वतो व्याप्तम् 81.); दृष्ट्वा घस्मा घृते विपृक्षत् RV. 5, 2, 3.

विपृच् (wie oben) adj. *sich nicht berührend, gesondert* VS. 9, 4. TS. 3, 1, 9, 2.

विपृथ s. विपृथ.

विपृथ (४. वि + पृथ) 1) v. l. für विपथ anderer Bücher ÇĀṅkh. Çā. 14, 72, 3 in Ind. St. 1, 35. — 2) m. N. pr. eines zu den Vṛshñi gehörenden Fürsten (neben पृथ) MBh. 1, 6998. 7, 409. सप्तर्षिणामयोर्ध्वं च विपृथनाम पांथिवः 12, 10810. Hariv. 5078. 6626. 6635. fgg. 8058. 10298. 10386. 11008. ein Sohn Kitraka's (so auch die neuere Ausg. des VP.) und jüngerer Bruder Prthu's 1920. 2087. VP. 438 (विपृथ ein Fehler bei Wilson).

विपोर्धा (विप् + 2. धा) adj. *Begeisterung machend* RV. 10, 46, 5. = मेधाविना धर्ता Comm.

विप्र (von 1. विप्) Uṇādis. 2, 28. 1) adj. subst. *innerlich erregt, begeistert*; gewöhnliche Bez. *desjenigen, welcher vor dem Altar dem frommen Drang Worte leiht: Dichter, Sänger, Vorbeter* u. s. w. Naigh. 3, 15. Unter allen Synonymen ist im RV. dieser Ausdruck am häufigsten gebraucht. येषां ब्रह्माणि विप्रा विप्रग्विपत्ति RV. 7, 43, 1. मति 66, 8. 2, 25, 24. ये तौ नूनमनुमदन्ति विप्राः die Marut 3, 47, 4. अविप्रो वा यद्विधद्विप्रो वेन्द्र ते वचः 8, 50, 9. त्वामाहुर्विप्रतमं कवीनाम् 10, 112, 9. 3, 31, 7. मा त्वां विप्रा नि रीरमन्यन्मानासो अन्धे 2, 18, 3. कृतमस्य जगत्तुर्विप्रस्य वा यज्ञमानस्य वा गुरुम् 10, 40, 14. प्र विप्राणां मतयो वाच ईरते 9, 85, 7. वाचा विप्रास्तर्तुवाचमर्पः 10, 42, 1. एकं सद्विप्रा बहुधा वदन्ति 1, 164, 46. वेपिष्ठा अङ्गिरसा विप्रः 6, 11, 3. विप्रा उक्थेभिः कवयो गृणन्ति 3, 34, 7. 1, 129, 2. 11. इन्द्राय ब्रह्म जयन्त विप्राः 7, 31, 11. ऋषि 1, 162, 7. 4, 26, 1. 7, 22, 9. 10, 108, 11. sieben 3, 7, 7. 31, 5. 4, 2, 15. 6, 22, 2. ऋषिर्विप्राणाम् 9, 96, 6. VS. 9, 4. Çat. Br. 1, 4, 3, 7. TS. 2, 5, 9, 1. Priester Vāṇh. Bṛh. S. 44, 21. neben पुरोहित 29, 10. Priester Brahman's 60, 19. — 2) adj. überh. *geistig belebt: scharfsinnig, klug*; auch Bez. von Göttern RV. 5, 51, 3. 6, 51, 2. 68, 3. 7, 88, 4. 6. die Aṇvin 6, 50, 10. 7, 44, 2. Indra 4, 19, 10. 5, 31, 7. Savitar 5, 81, 1. Soma 9, 66, 8. bei Agni, der häufig so heisst, z. B. 3, 2, 13. 5, 1. 14, 5. 4, 8, 8. 8, 39, 9 könnte die Beziehung auf sein priesterliches Amt, also Bed. 1) gemeint sein. विप्रः स उच्यते भियक् RV. 10, 97, 6. — 3) adj. subst. *gelehrt, ein gelehrter Theolog*: ये वै ब्राह्मणाः शुश्रुवोऽसौ ऽनूचानास्ते विप्राः Çat. Br. 3, 8, 3, 12. TS. 2, 5, 9, 1. vgl. Schol. zu Çā. 128: जन्मना ब्राह्मणो ज्ञेयः संस्कारैर्द्विज उच्यते । विद्यया याति विप्रत्वं त्रिभिः श्रोत्रिय उच्यते ॥ — 4) m. ein Brahman überh. AK. 2, 7, 4. 3, 4, 3, 32. 28, 117. TBh. 2, 7, 2. H. 812. Halā. 2, 236. M. 1, 98. 109. 2, 87. 42. 150 u. s. w. (fast eben so häufig wie ब्राह्मण gebraucht). Jāṇ. 1, 91. MBh. 1, 6119. 3, 11914. R. 1, 8, 13. 61, 6. 2, 32, 2. 82, 31. Spr. 1708 (II). 1399. 2631. 4334. 5013. fgg. Suç. 1, 15, 6. 111, 10. Vāṇh. Bṛh. S. 3, 25. 5, 82. 98. 30, 17. 33, 18. Wenh. Rām. Up. 362. Kathās. 4, 110. 18, 107. 408. BRAHMA-P. in LA. (III) 86, 6. Dhūrtas. 76, 6. Pāṇāt. 158, 2. Am Ende eines adj. comp. f. अ MBh. 12, 5341. विप्रा f. eine Frau aus der Brahmanenkaste GOTAMA bei COLEBR. Misc. Ess. I, 120. M. 8, 378. 10, 12. Bṛāg. P. 6, 1, 65. Pāṇār. 1, 4, 42. 44.

— 5) m. Bez. gewisser göttlicher Wesen: साध्या विप्रा यक्षा रक्षाणि Āṇv. Gṛh. 3, 4, 1. — 6) m. der Mond DRAVJAN. in Nigh. Pa. — 7) m. = भाद्रपद. ebend. — 8) m. Ficus religiosa RĪĀN. in Nigh. Pa. = शिरीष Msd. ebend. — 9) m. Procelsummatious COLEBR. Misc. Ess. II, 151. — 10) m. N. pr. eines Sohnes des Çliṣṭi VP. 98 (रिप्र Hariv.). des Çrutamṅgaja (Sṛtamṅgaja) 463. Bṛāg. P. 9, 22, 46. — Vgl. अ० und वेपिष्ठ.

विप्रकर्ष (von 1. कर्ष mit विप्र) m. gaṇa क्त्वादि zu P. 5, 1, 64. 1) das Wegschleppen, Fortführung: द्रौपद्याः MBh. 3, 55. — 2) räumliche Entfernung VIKR. 66, 10. DAṢAR. 4, 47. — 3) zeitliche Entfernung: काल० Zeitintervall AV. Pār. 2, 39. चिरकालविप्रकर्षात् well eine lange Zeit dazwischenliegt PRAH. 24, 15. — 4) Abstand, Contrast, Unterschied: द्रहर० P. 5, 3, 55. VĀRT. 3. अन्येषां कर्म सफलमस्माकमपि वा पुनः । विप्रकर्षेण (= कर्मकरणात्ते NĪLAK.) बुध्येत कृतकर्मा यथाफलम् ॥ MBh. 3, 1247. स्वगुणैरेव मार्गेत विप्रकर्ष पृथग्जनात् Spr. (II) 924. — 5) in der Gramm. Auseinanderreissung —, Trennung zweier Consonanten durch Einfügung eines Vowels VARAN. 3, 58 bei LASSEN, Instit. linguae prae. S. 87. — Vgl. वैप्रकर्षिक.

विप्रकार (von 1. कर् mit विप्र) m. *Zufügung eines Leides, Beleidigung* AK. 3, 3, 15. H. 441. HALĀ. 4, 84. MBh. 1, 2244. स बाधते प्रजाः सर्वा विप्रकारैः (विविधैः प्रकारैः NĪLAK.) 3, 15931. 5, 21. 7, 5869. जगामाथ तदाध्यातुं (तमा०?) विप्रकारं मुरेतैः 8, 1429. 13, 4213. विप्रकारान्प्रयुक्ते स्म सुबहून्मम वेषमनि 7495. R. GORR. 2, 22, 5. तपस्विनाम् 3, 10, 19. 6, 13, 29. am Ende eines adj. comp. f. अा KIR. 3, 55.

विप्रकाश am Ende eines comp. = *प्रकाश den Schein von Etwas habend, aussehend wie, ähnlich*: अमर० Hariv. 6138.

विप्रकाष्ठ (विप्र + का०) n. *das Holz der (weichen) Brahmanen d. i. die Baumwollenslaude RĪĀN. im ÇKDr. Theopestia populusoides Wall.* Nigh. Pa. nach ders. Aut.

विप्रकीर्णा s. u. 3. कर् mit विप्र. m. (sc. कृत्स्न) Bez. einer best. Stellung der Hände beim Tanze Verz. d. Oxf. H. 202, a, 26.

विप्रकीर्णाव (von विप्रकीर्णा) n. *das Zerstreutsein*: शाखानाम् KUMĀRILA bei MÜLLER, SL. 103.

विप्रकृत् (von 1. कर् mit विप्र) adj. *Jmd (gen.) ein Leid zufügend* Bṛāg. P. 6, 17, 11.

विप्रकृति (wie oben) f. *Abänderung*: नोक्तं विप्रकृतिं नयेत् *das einmal Ausgesagte soll er nicht abändern* Jāṇ. 2, 9.

विप्रकृष्ट s. u. 1. कर्ष mit विप्र und füge daselbst noch für die Bed. entfernt HALĀ. 4, 8 hinzu.

विप्रकृष्टक adj. = *विप्रकृष्ट entfernt* AK. 3, 2, 18.

विप्रकृष्टव (von विप्रकृष्ट) n. *Entfernung* MBh. 3, 1747.

विप्रकृति (von कृत्स्न mit विप्र) f. *besondere Veranstaltung* KĀṠ. Çā. 25, 4, 16.

विप्रचित् m. N. pr. eines Dānava, Vaters des Rāhu, Bṛāg. P. 6, 18, 12. — Vgl. विप्रचिति.

विप्रचित (विप्र + चित्) gaṇa सुतंगमादि zu P. 4, 2, 80. — Vgl. वैप्रचिति und मुनिचित.

विप्रचित MBh. 6, 5031 fehlerhaft für विप्रचिति, wie die ed. Bomb. liest.

विप्रचिति (विप्र + चिति) 1) adj. *scharfsinnig* TBh. 3, 10, 9, 2. — 2)

m. N. pr. a) eines Lehrers Bṛh. Âr. Up. 2, 6, 3. 4, 6, 3. Verz. d. Oxf. H. 18, b, 15. 19, a, 39; vgl. विप्रजिति. — b) eines Dānava, Vaters des Rāhu u. s. w. MBh. 1, 2550. 2640. 2, 265. 6, 4212. 5031 (विप्रचिति ed. Calc.). 12, 2661. 6146. 7546. Hariv. 204. fg. 213. 264. 2281. 12463. 12502. 12695. 13059. 13193. 13883. fgg. 14282. VP. 147. fg. Bṛh. P. 6, 6, 30. 35. 10, 19. 7, 2, 5. 8, 10, 19. Mān. P. 18, 18.

विप्रजन (विप्र + जन) m. 1) Priester oder coll. die Priester MBh. 3, 15687. — 2) N. pr. eines Mannes mit dem patron. Saurāki Kīṭh. 27, 5 in Ind. St. 3, 477, 2 v. u.

विप्रजिति m. N. pr. eines Lehrers Çat. Br. 14, 5, 22. 7, 2, 28. Verz. d. Oxf. H. 18, b, N. 5. — Vgl. विप्रचिति 2) a).

विप्रज्ञत (विप्र + ज्ञत) adj. von den Batern getrieben RV. 1, 3, 5.

विप्रज्ञति m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Vātarāṇa, Liedverfassers von RV. 10, 136, 3.

विप्रणाश (von 1. नष्ट mit विप्र) m. das Verlorengehen, spurloses Verschwinden: अविप्रणाशः सर्वेषां कर्मणामिति निश्चयः so v. a. kein Werk bleibt unbelohnt (ungestraft) MBh. 15, 928.

विप्रता (von विप्र) f. der Stand —, die Würde eines Brahmanen Spr. 4713. विप्रतामुपाजगाम wurde Brahmane VP. 4, 19 bei Muir, ST. I, 55, N. 45.

विप्रतारक (vom caus. von 1. तर् mit विप्र) m. Schakal (Betrüger; vgl. वस्त्रक) H. an. 3, 412.

विप्रतिकूल (2. वि + प्र^o) adj. widerspänstig, widersetzlich: पुत्राः Bṛh. P. 7, 4, 45.

विप्रतिपत्ति (von 1. पट् mit विप्रति) f. 1) Verkehrtheit der Wahrnehmung, Sinnestäuschung u. s. w. Suçr. 4, 112, 11. 114, 13. 117, 14. — 2) Widerspruch: वसन्पितृवने रोद्रे शोचे वर्तितुमिच्छसि । इयं विप्रतिपत्तिस्ते (= विपरीता बुद्धिः NĪLAK.) यदा त्वं पिशिताशनः ॥ MBh. 12, 4091. — 3) das Auseinandergehen von Meinungen, Meinungsverschiedenheit: व्याकृतमेकार्थदर्शनं विप्रतिपत्तिः (= व्याघात, विरोध, असहभाव) Comm. zu NĪLAK. 1, 1, 23. Kīṭh. Çr. 1, 4, 9. LĪTJ. 6, 1, 19. Vārāh. Bṛh. 8, 9, 7. KULL. zu M. 9, 33. Verz. d. Oxf. H. 244, b, No. 609. गुणवताम् KULL. zu M. 8, 78. Comm. zu TBr. 1, 168, 2 v. u. वादि^o Kap. 1, 112. Çāṅk. zu Bṛh. Âr. Up. 8, 7. आचार्य^o GAUPAP. zu SĀṆKHYAK. 8. Verz. d. Oxf. H. 269, b, 39. परस्पर^o NĪLAK. 71. KULL. zu M. 7, 120. धर्मविशेषे Schol. zu Kap. 1, 139. ऋतुसंख्यायां विप्रतिपत्तिराचार्याणाम् WEBER, GJOT. 36. KULL. zu M. 8, 7. द्वयोर्यमयोर्मर्गदौ प्रति विप्रतिपत्तावुत्पत्तौपाम् zu 245. WINDSCHMANN, SANCARA 93, 1 v. u. SARVADARÇANAS. 116, 20. 129, 7. कार्यकारणभावे चतुर्धा विप्रतिपत्तिः 149, 15. द्वितीय^o, तृतीय^o, तुरीय^o KUSUM. 21; 3. 4. 25, 3. 43, 3. ऋणादि^o KULL. zu M. 7, 154. अविप्रतिपत्त्या ohne alle Meinungsverschiedenheit, einstimmig Comm. zu RV. Prāt. 3, 12 (Sūtra 20). Conflict zwischen zwei Auffassungen, Antinomie SARVADARÇANAS. 113, 15.

विप्रतिपन्न^o a. u. 1. पट् mit विप्रति; in der Bed. nicht übereinstimmend RV. Prāt. 17, 15.

विप्रतिषेध (von सिध् mit विप्रति) m. 1) das Wehren, Einhalten: क्रव्यादा इव भूनामदत्तस्यः सदा भयम् । तेषां विप्रतिषेधार्थं राजा सृष्टः स्वयंभवा ॥ MBh. 12, 7990. — 2) Widerspruch, Widerstreit, Gegensätzlichkeit, Conflict zweier Aussprüche ÇĀṆK. Çā. 13, 14, 2. 5. अ^o LĪTJ. VI. Theil.

6, 3, 11. 2, 5, 10. उभयोः कार्ययोर्विप्रतिषेधः ÇĀ. 2, 6. NĪLAK. 3, 1, 57. Çāṅk. zu Bṛh. Âr. Up. 8, 38. GAUPAP. zu SĀṆKHYAK. 8. विप्रतिषेध उत्तरं क्लृप्तोपे VS. Prāt. 1, 159. विप्रतिषेधे परं कार्यम् P. 1, 4, 2. विरोधा विप्रतिषेधः । यत्र हो प्रसंख्यायाविकस्मिन्प्राप्नुतः स विप्रतिषेधः KĪC. अ-यो (abl.) व्यङ्ग्येजो (nom.) विप्रतिषेधेन die Suffize व्यङ्ग्य u. s. w. gehen in Folge des Conflictes zweier Bestimmungen dem Suffize अया vor P. 4, 1, 170. Vārtt. 2. 155. Vārtt. 2. 2, 2, 36. Vārtt. 3. 3, 16. Vārtt. 1. 4, 2, 39. Vārtt. 3. पूर्व^o ein Conflict zweier Bestimmungen, bei dem die vorangehende die folgende aufhebt, 6, 1, 2. Vārtt. 2. Kār. zu 7, 2, 90. Schol. zu 3, 4, 24. 6, 1, 208. 2, 3, 16. Vārtt. 1. 4, 2, 39. Vārtt. 2. पर^o ein Conflict zweier Bestimmungen, bei dem die folgende die vorangehende aufhebt, Schol. zu 2, 2, 35. Vārtt. 1. — 3) = प्रतिषेध (wie 1.) Aufhebung, Verneinung NĪLAK. 2, 1, 14.

विप्रतिसार (von सार mit विप्रति) m. 1) Renc NĪLAK. zu AK. 1, 1, 2, 25 nach ÇKDa. H. 1378. an. 5, 43. HALĪ. 4, 31. चेतसि सविप्रतिसारे ÇĀ. 10, 20. — 2) Ingrimm, Zorn. — 3) Schandthat, Schlechtigkeit H. an. — Vgl. विप्रतीसार.

विप्रतीप (2. वि + प्र^o) adj. sich widersetzend, widerspänstig, feindselig: पुत्र MBh. 5, 2027. चेतसि 2754. उरुक्तं विप्रतीपं वा रभसाश्चापलातथा । यन्मपेकृ कृतं किञ्चित् 6, 5850. प्रस्तुतविप्रतीपविधि KUSUM. 64, 18.

विप्रतीसार m. = विप्रतिसार. 1) Renc AK. 1, 1, 2, 25. TĀK. 1, 1, 132. H. 1378, Schol. — 2) Ingrimm, Zorn. — 3) Schandthat, Schlechtigkeit MBh.

विप्रत्यय (2. वि + प्र^o) m. Misstrauen MBh. 12, 4137. Bṛh. NĪTJAC. 18, 72. Spr. (II) 406.

विप्रव (von विप्र) n. der Stand —, die Würde eines Brahmanen JĪĀN. 2, 304. Verz. d. Oxf. H. 276, a, 4 v. u. Bṛh. P. 5, 9, 2. eines gelehrten Brahmanen CIt. beim Schol. zu ÇĀK. 128.

विप्रदृ m. getrocknete Früchte, Wurzeln u. s. w. ÇĀṆDĀ. im ÇKDa.

विप्रदेव (विप्र + देव) m. N. pr. eines Fürsten LĪA. II, 924. eines Hauptes der Bhāgavata Verz. d. Oxf. H. 248, a, 18.

विप्रपात (von 1. पत् mit विप्र) m. 1) eine Art von Flug PĀNĪAT. ed. Bomb. II, 53. — 2) Abgrund MBh. 12, 6688.

विप्रप्रिय (विप्र + प्रिय) 1 adj. bei den Brahmanen beliebt R. im ÇKDa. — 2) m. Butea frondosa RĪĀN. in Nieh. Pa.

विप्रबन्धु (विप्र + बन्धु) m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Gaupājana oder Laupājana, Liedverfassers von RV. 5, 24, 4. 10, 57. fgg.

विप्रमठ (विप्र + मठ) m. Brahmanenkloster KĀTJAS. 18, 105. 25, 63.

विप्रमनस् (2. वि + प्र^o) adj. verstimmt, kleinmüthig: असह्य मन्यमानाश्च ते विप्रमनसो (नातिप्रमनसो st. ते वि^o ed. Bomb.) भवन् MBh. 6, 2860.

विप्रमन्मन् (विप्र + मन्^o) adj. begeisterte Andacht habend RV. 6, 39, 1. विप्रमाथिन् (von 1. मथ् mit विप्र) adj. zermalmend, zerstörend: विषयदत्तिन् Spr. 4572.

विप्रमोदिन् (von 1. मद् mit विप्र) adj. auf Nichts achtend, sich ganz gehen lassend Spr. 4572, v. 1.

विप्रमोक्ष (von मोक्ष mit विप्र) m. das Sichlösen: सर्वग्रन्थीनाम् KĀND. Up. 7, 26, 2. SARVADARÇANAS. 58, 15. Befreiung von: ततो दास्यामि मोक्षो भविता तव MBh. 1, 1319.

विप्रमोक्षण (von मोक्ष mit विप्र) n. das Sichlösen —, Stöbe-

freien von: शतक्रतोः कल्मषविप्रमोक्षणामिदं पठन् HARIV. 11271. कल्मष-
कर्म^० SARVADARGANAS. 40, 8, 9.

विप्रमोक्ष्य (von 1. मुच् mit विप्र) adj. zu befreien von (abl.): पैरा क्वा-
त्मकतादुःखाद्विप्रमोक्ष्या नृपात्मज्ञैः R. 2, 46, 28 (44, 28 GORR.).

विप्रमोक्ष (von 1. मुक् mit विप्र) m. Begehung eines Fehlers, Versehen:
अ^० ÂCV. ÇA. 4, 2, 12.

विप्रयाणा (von 1. या mit विप्र) n. Flucht ÇABDĀTHAK. bei WILSON.

विप्रयोग (von 1. पुञ् mit विप्र) m. gaṇa केदादि zu P. 5, 1, 64. Tren-
nung AK. 3, 3, 28. H. 1511. M. 9, 1. MBH. 1, 6126. MEGH. 10. VARĀH. BRH.
S. 51, 12. DAÇAK. 4, 47, 53. संयोगा विप्रयोगात्ता ज्ञातानां प्राणिनां ध्रुवाः
Spr. 3075. 3217. 5011. KATHĀS. 9, 89. चि^० PRAB. 17, 12. तत्रापि विप्र-
योगश्च विचित्रो वा भविष्यति KATHĀS. 25, 284. WILSON, SĀMKEJAK. S. 51.
mit instr.: प्रियैः M. 6, 62. MBH. 1, 6124. 12, 850. R. 7, 50, 11. MEGH. 113. mit
gen.: अनिष्टसंप्रयोगाच्च विप्रयोगात्प्रियस्य च Spr. (II) 307. HARIV. 10288.
mit सकृ und instr. VIKR. 154. Die Ergänzung im comp. vorangehend:
शोकं मैथिलीविप्रयोगज्ञम् R. 5, 75, 16. RAÇH. 13, 26. Spr. 1081 (II). 1111.
1813. KATHĀS. 13, 194. das Fehlen, Nichtdasein SĀH. D. 17, 10. — Vgl. वै-
प्रयोगिक.

विप्रयोगिन् (von विप्रयोग) adj. getrennt (von einem geliebten Ge-
genstande) KATHĀS. 104, 77.

विप्रराज्य (विप्र + राज्य) n. 1) Reich der Frommen RV. 8, 3, 4. — 2)
die Herrschaft der Brahmanen: ऽट् PAÑĒAK. 4, 3, 87.

विप्रर्षि (विप्र + ऋषि) m. = ब्रह्मर्षि MBH. 5, 6069. 13, 831. R. 1, 9,
57. 4, 63, 8. BHĀG. P. 3, 14, 32. 4, 4, 6. 5, 1, 3. 8, 20, 9. BRAHMA-P. in LA.
(III) 57, 18.

विप्रलम्बक PRAB. 54, 9 fehlerhaft für विप्रलम्भक.

विप्रलम्भ (von लम् mit विप्र) m. P. 7, 1, 67. Schol. 1) Täuschung, Be-
trug AK. 1, 1, 2, 36. H. 1519. HALĀJ. 4, 63. MBH. 3, 1187. 3, 7426. KĪM.
NĪTIS. 5, 19. एभिर्भूतैः स्मर कति कृताः स्वात्त ते विप्रलम्भाः Spr. (II)
1409. UTTARAK. 64, 10 (82, 12). DAÇAK. 69, 4. KUVALAJ. 151, 6, 1 v. u. KU-
SUM. 8, 16. उपाध्यायात् das Getäuschtwerden (in seinen Erwartungen)
durch den Lehrer MBH. 14, 123. — 2) Trennung eines liebenden Paares
(getäuschte Erwartung) AK. 3, 3, 28. TRIK. 4, 1, 127. H. 1511. RAÇH. 19,
18. UTTARAK. 64, 5 (82, 7). Spr. 1460. SĀH. D. 211. fg. 224. 231. 559. भा-
नुमत्या सकृ 165, 16. Verz. d. Oxf. H. 208, a, 30. PRATĪPAR. 19, a, 4, 58, a, 7.

विप्रलम्भक (wie oben) adj. täuschend, betrügend, Betrüger: पुमस्
Verz. d. Oxf. H. 264, a, 26. 27 (अ^०). 6, 22. KATHĀS. 60, 84. PRAB. 54, 9
(fälschlich ०लम्बक gedr.). KULL. zu M. 2, 11.

विप्रलम्भन (wie oben) n. Täuschung, Betrügerei: अमराणां च तेषु तेषु
कार्येषामुविप्रलम्भनानि (= अकृत्यचरणानि Comm.) DAÇAK. 64, 16. fg.

विप्रलम्भिन् (wie oben) adj. täuschend, betrügend PAÑĒAK. 203, 3.

विप्रलय (von 1. ली mit विप्र) m. das Aufgehen in (loc.): ब्रह्मणीव
विवर्तानां क्वापि विप्रलयः कृतः UTTARAK. 105, 15 (143, 5). das Verlöschen:
शिखा विप्रलयं गताम् R. 2, 114, 5 (125, 5 GORR.).

1. विप्रलाप (von 1. लप् mit विप्र) m. 1) Auseinandersetzung: वचो
वृत्तानरं विप्रलापानुबद्धम् (so die ed. Bomb.) MBH. 6, 3776. — 2) sinn-
loses Schwatzen H. an. 4, 210. MED. p. 29. SUÇA. 2, 488, 8. — 3) Wider-
spruch, Widerrede AK. 1, 1, 5, 17. H. 276. H. an. MED. P. 1, 3, 50. — 4)

Täuschung, Betrug HALĀJ. 4, 63.

2. विप्रलाप (2. वि + प्र^०) adj. frei von allem Geschwätz: सत्य
MBH. 3, 260.

विप्रलुम्पक (von 1. लुप् mit विप्र) adj. Raub verübend, auf eine un-
rechtmässige Weise sich Geld schaffend: ein Fürst M. 8, 309.

विप्रलोभिन् (von लुभ् mit विप्र) 1) adj. lockend, verführend. — 2) m.
eine best. Pflanze, = किंकिरात RĪĀN. im ÇKDr.

विप्रवाद (von वद् mit विप्र) m. eine abweichende Meinung: विप्रवा-
दाः सुबद्धवः श्रूयन्ते पुत्रकारिताः MBH. 13, 2614.

विप्रवास (von 5. वस् mit विप्र) m. ein Aufenthalt auswärts: ज्ञाति-
भिः MBH. 3, 15870. ०मलाः स्त्रियः 5, 1525. R. GORR. 2, 50, 20. 5, 33, 33.
BHĀG. P. 8, 8, 13. गृह्यैः ausserhalb des Hauses Spr. (II) 252. पुर^० R.
2, 56, 33. अ^० ÇĀKĀH. GAU. 1, 17. Spr. (II) 1013.

विप्रवासन (vom caus. von 5. वस् mit विप्र) n. das Verbannen R. 2,
33, 11. R. GORR. 2, 59, 21. 7, 50, 7.

विप्रवारुस् (विप्र + वा^०) adj. die Darbringung oder Huldigung der
Sänger u. s. w. empfangend: die AÇVIN RV. 5, 74, 7.

विप्रवीति m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 19, a, 39. विप्रचि-
ति und विप्रजिति v. l.

विप्रवीर (विप्र + वीर) adj. begeisterte Männer habend; Männer be-
geistert: Soma RV. 9, 44, 5. 10, 47, 4. 5. गिरैः 104, 1. ज्ञातवेदस् 188, 2.

विप्रव्राजिन् (von व्रज् mit विप्र) adj. sich gern von Haus entfernend
ÂCV. GAU. 1, 5, 5. nach dem Comm. द्विप्रव्राजिनो Zweiten nachlaufend.

विप्रशस्तक m. pl. N. pr. eines Volkes MĀK. P. 58, 34.

विप्रश्न (von प्रश् mit वि) m. gaṇa केदादि zu P. 5, 1, 64. das Befragen
des Schicksals P. 1, 4, 39. — Vgl. वैप्रश्निक.

विप्रश्निक (von विप्रश्न) m. Schicksalsbefrager, Astrolog H. 483. KĪTH.
in Ind. St. 3, 470, 3 (wohl तं वि^० zu lesen). विप्रश्निका f. AK. 2, 6, a, 20.
— Vgl. वैप्रश्निक.

विप्रसात् (von विप्र) adv. mit का^० den Brahmanen Etwas (acc.) schen-
ken RAÇH. ed. Calc. 11, 85.

विप्रसारण (vom caus. von सृ^० mit विप्र) n. das Strecken (der Glie-
der) SUÇA. 1, 113, 16.

विप्रकाणा (von क्वा mit विप्र) n. das Weichen, Verschwinden: दुःखस्य
MBH. 12, 7949. — Vgl. प्रकाणा.

विप्रानुमदित adj. von Sängern bejubelt TBH. 3, 5, 3, 1. ÇAT. BH. 1, 4, 2,
7; vgl. auch u. 1. मदृ mit अनु.

विप्रापण (vom caus. von आप् mit विप्र) n. Nira. 7, 13. 9, 26.

विप्राप्त adj. zur Erklärung von विष्पित Nira. 6, 20. nach DURGASO v. a.
विस्तीर्णा.

विप्राषिक m. ein best. Gemüse: विप्राषिका मसूराश्च आहकर्मणि ग-
र्हिताः MĀK. P. 32, 11.

विप्रिय (2. वि + प्रिय) adj. 1) entweit: मिथः TS. 2, 2, 42, 5. 6, 2, 2, 1.
Vgl. विप्रेमन्. — 2) Jmd (gen.) unlieb, unangenehm: n. sg. und pl. (sel-
ten) etwas Unliebes, — Unangenehmes H. 744. HALĀJ. 4, 64. नहि कस्य
प्रियः को वा विप्रियो वा जगज्जये Spr. 4372. वलीपलित^० durch, in Folge
von — unangenehm BHĀG. P. 2, 3, 14. तत्तेषां विप्रियं भवेत् MBH. 1, 6188.
कर्मन् BHĀG. P. 1, 7, 14. 9, 8, 16. विप्रियं न मे कर्तव्यम् MBH. 1, 1876. अ-

कार्षीर्विप्रियं सुमकुम्भम् 5980. 4, 495. 14, 178. R. 2, 22, 8. 26, 88. 98, 14 (107, 2 GORR.). 6, 8, 5. RAGH. 8, 51. KUMĀRAS. 4, 7. तमेव कृतवानस्या नवं विप्रियम् Spr. 1098. Bhaṭ. P. 6, 8, 42. मा कृषा रामविप्रियम् was Rāma unlieb sein könnte R. 3, 42, 58. °कार् KATHĀS. 28, 35. °कारिन् MBH. 1, 5979. प्रज्ञाविप्रियकारिन् Spr. 2694. विप्रियं व्याचरन्मर्त्यो देवानां मृत्युमृच्छति MBH. 3, 2166. विप्रियमन्यत्र (= अन्यस्या) गूढमाचरति ŚĀH. D. 74. विप्रियं दा Bhaṭ. P. 1, 14, 11. वच् MBH. 1, 1876. R. 2, 62, 9. R. GORR. 2, 50, 17 (pl.). 5, 23, 26 (pl.). 6, 5, 5. Bhaṭ. P. 8, 9, 23. दर्प् R. 2, 30, 17. प्राप् 3, 55, 17. देवानां विप्रिये नित्यमृषीणां च स वर्तते HARIV. 6822. अस्माकं विप्रिये रतान् MBH. 7, 3421. यदि स्थास्यति विप्रिये R. 2, 21, 10. Spr. 1776 (Conj.). विप्रियेषु स्थितास्माकम् MBH. 3, 1893. — Vgl. छ°.

विप्रियंकर adj. Jmd etwas Unliebes erweisend MBH. 12, 12955. — Vgl. प्रियंकर.

विप्रियत्वं (von विप्रिय) n. das unlieb —, unangenehm Sein Comm. zu Bhaṭ. P. 1, 7, 16.

विप्रुष् (1. पुष् mit वि) f. (nom. विप्रुः) Siddh. K. 247, b, 2 v. u. Tropfen (TRIK. 3, 3, 209. H. 1089. HALĀ. 3, 55), Krümchen, Fleckchen, mica: द्रुनानाम् AV. 9, 5, 10. VS. 25, 9. TBa. 3, 2, 5, 7, 21. ÇAT. Br. 4, 2, 5, 1. 9, 1, 1, 6. 15. 14, 5, 11. 14, 2, 1, 14. 2, 28. KĀTJ. Ça. 3, 7, 19. विप्रुष्टोम ÂÇV. Ça. 5, 2, 6. KĀTJ. Ça. 24, 3, 43. विप्रुषश्चैव पावक्यो निपतति नभस्तलात् । वर्षासु वर्षतः MBH. 13, 5339. fg. न पिबति पयसा विप्रुषः पक्षसंस्थाः Spr. 2013. जल° Çiç. 8, 40. स्वेद° 2, 18. अमृतरससमुद्र° Bhaṭ. P. 6, 9, 38. मयविप्रुमूत्र° PRAJACĪTTEND. 19, a, 3. पावक° Feuerfunke Spr. 4501. पाठे तु मुखनिष्क्रान्ता विप्रुषो ब्रह्मविन्दवः H. 839. मुख्याः M. 5, 141. auch ohne diesen Beisatz von den Tropfen, die beim Sprechen dem Munde entfallen, 133. JĀṬN. 1, 193. MĀK. P. 35, 21. — Vgl. विप्रुष.

विप्रुष wohl n. dass.: वस्त्राम्बुविप्रुषैः MĀK. P. 50, 95. जलविप्रुषैः 51, 88. °वाक्त्रिया (so auch die ed. Bomb., eine Berl. Hdschr. soll विप्रुः वा° lesen) चञ्च्वा PAÑĀT. 79, 16. — Vgl. वाग्विप्रुष.

विप्रुष्मत् (von विप्रुष्) adj. mit Tropfen versehen: विषोदोर्मिमारुत Bhaṭ. P. 10, 16, 5. किमनिर्कर° (das suff. gehört zum ganzen comp.) 4, 25, 18.

विप्रेतण (von ईत् mit विप्र) n. das sich Umschauen: सिंरु° adj. R. 4, 2, 7. विप्रेतितर (wie eben) nom. ag. der sich umschaut: सिंरु Spr. 2691. विप्रेत s. u. 3. ३ mit विप्र.

विप्रेमन् (2. वि + प्रे°) m. Entfremdung, Entzweiung AIR. Ba. 1, 24. — Vgl. विप्रिय 1).

विप्रेषित s. u. 5. वस् mit विप्र.

1. विप्लव (von झु mit वि) 1) m. am Ende eines adj. comp. f. घ्रा. a) das zu Grunde Gehen, Verlorensein, zu Schanden Werden: त्रैलोक्यस्य Spr. 5120. व्रज° Bhaṭ. P. 2, 7, 32. भर्तु° 4, 13, 49. शिलीमुखैः । विप्लवो ऽभूदुःखितानाम् 26, 9. प्राण° 4, 18, 2. द्वापरे विप्लवं यासि यज्ञाः कलिपुगे तथा । अयमर्थमिषो मर्त्या ऋक्सामानि यज्ञेषु च ॥ MBH. 12, 8543. मल्लो न गच्छति विप्लवम् Spr. 1875. मल्ल° 1349 (II). यज्ञ° RĪĀ-TAR. 1, 154. विश्वामित्रमखस्य विप्लवकृतो नक्तं चरान् Verz. d. Oxf. H. 121, b, No. 213, Çl. 3. धर्म° MBH. 1, 8872. KATHĀS. 89, 72. बुद्धि° MBH. 2, 868. सन्न° RAGH. 8, 41. भाग्य° 46. धैर्यविप्लवकारिन् Spr. 1053. शील° KATHĀS. 13, 87, 29, 113. RĪĀ-TAR. 3, 500. प्रतिज्ञात° 88. संकल्प° 89. जनताय° Bhaṭ. P.

1, 5, 11. आत्मलोकावरणास्य 8, 3, 25. SARVADARÇANAS. 17, 6. Verunsichert bei einem Geschäftse JĀṬN. 2, 260. छ° adj. JOGAS. 2, 26. — b) Noth, Elend, Drangsal, Calamität: सखिदरे MBH. 13, 4827. शास्त्रागमे VET. in LA. (III) 30, 9. द्विजातीनां च वर्णानां विप्लवे कालकारिते M. 8, 248. MBH. 3, 13474. दिव्यमानुष° DAÇAN. 4, 60. देश° JĀṬN. 3, 29. RĪĀ-TAR. 5, 471. राज्यदेशादि° ŚĀH. D. 278. KATHĀS. 91, 4. तोय°, जल°, मलिल° Wasser-noth, Ueberschwemmung RĪĀ-TAR. 1, 159. 5, 80. 95. तुहिन° 1, 183. दुर्भित° 2, 20. KATHĀS. 56, 12. अग्नि° RĪĀ-TAR. 1, 252. भित्तु° 184. प्रकृषा° MĀLAV. 9, 3. पञ्चामि° KATHĀS. 101, 285. क्लेश° 156. विकल्प° Spr. 4591. नैऋतःसिद्धिः (so die neuere Ausg.) so v. a. Schiffbruch HARIV. 2885. — c) Unruhen im Lande, Aufstand AK. 3, 3, 14. H. 803. HALĀ. 1, 127. RĪĀ-TAR. 5, 19, 8, 581. 796. 883. 965. विप्लवान्मुख 559. 2261. उर्वी शमितविप्लवा 1041. °स्पृष् 915. गौडराजस° 4, 334. प्रज्ञाविप्लवशान्ति 715. 5, 420. 8, 993. राज्य° 6, 334. 338. राष्ट्र° Spr. (II) 1221, v. 1. — d) योनि° so v. a. ein geschlechtliches Vergehen von Seiten einer Frau HARIV. 7762. विप्लव allein so v. a. Schändung —, Entehrung eines Frauensimmers: कृमः कृतो ऽमुना नूनं ममात्तःपुर्विप्लवः KATHĀS. 5, 36. अनङ्गीकृत° (so ist zu lesen) 7, 58. 20, 120. प्रज्ञारहितविप्लवा 64, 41. अविप्लवा (= साधी NĪLAK.) MBH. 1, 2070 nach der Lesart der ed. Bomb. (अविप्लवा ed. Calc.). — 2) adj. (f. घ्रा) verworren: गिरः Bhaṭ. P. 7, 8, 12. — Vgl. चित्त°.

2. विप्लव (2. वि + प्लव) adj. kein Schiff habend: वणिजो नावि भिन्नायामगाधे विप्लवा (ऽविप्लवा ed. Bomb.) इव । अगारे पारमिच्छतः MBH. 9, 130 = 8, 4838, wo beide Ausgg. विप्लवे lesen; vgl. अगारे भव नः पारमप्लवे भव नः प्लवः 5, 4559.

विप्लवता MBH. 12, 11148 fehlerhaft für विप्लवता, wie die ed. Bomb. hat. विप्लविन् (von झु mit वि) adj. dahingehend, verschwindend: कुरिणीव च राजश्रीरेवं विप्लविनी सदा Spr. 5393.

विप्लाव (wie eben) m. Galopp ÇABDĀRTHAK. bei WILSON.

विप्लावक (vom caus. von झु mit वि) adj. zu Schanden machend, schändend: वेद° (durch Mittheilung an unberechtigte Personen) PRAB. 20, 14. धर्म° ÇATR. 14, 101.

विप्लाविन् adj. dass.: वेद° PRAJACĪTTEND. 47, b, 3.

विप्लुति f. = विप्लव 1) a): विप्लुतिं गतः SUÇA. 2, 342, 14.

विप्लुष् f. = विप्रुष् AK. 1, 2, 2, 6 (nach ÇKDn. von RĪMĪCRAJA erwähnte v. 1., nicht Lesart des Textes, der विप्रुष् haben soll). पाठे विप्लुषो ब्रह्मविन्दवः 2, 7, 38.

विफ (2. वि + फ) adj. ohne फ (सफ mit फ) PAÑĀT. Br. 8, 5, 7.

विफल (2. वि + फल) adj. (f. घ्रा) 1) keine Früchte tragend: Bäume Spr. 1395. 5046. VARĀH. BRH. 3, 7. — 2) keinen Erfolg habend, seinen Zweck verfehlend, nutzlos, vergeblich: विफलारम्भ JĀṬN. 1, 273. शक्रशासन HARIV. 4126. विफलाश (निष्पलाश die neuere Ausg.) 9351. KĪM. NĪTIS. 18, 1. पारणा RAGH. ed. Calc. 2, 55. यत्न KUMĀRAS. 7, 66. Spr. 1223. 1393. 2989. परितोषकालाः 3012. MEGH. 69. VARĀH. BRH. 9, 3. GĪR. 5, 47. KATHĀS. 13, 122. 21, 30. भुज 42, 79. 54, 175. 58, 48. RĪĀ-TAR. 4, 304. 716. fg. Bhaṭ. P. 5, 14, 1. 8, 5, 47. fg. MĀK. P. 75, 56. 95, 23. Verz. d. Oxf. H. 259, a, 13. PRAB. 73, 6. KUSUM. 8, 15. SARVADARÇANAS. 24, 20. fg. keinen Erfolg habend, von einer Person so v. a. nicht zum Ziele gelangend, dessen Hoffnungen vereitelt werden Spr. 1689, v. 1. für निराश. — 3) keine Ho-

विभवत् (von विभव) adj. vermögend, wohlhabend *Māñs.* 33, 4. *Hal.* 2, 58.

विभस्मन् (2. वि + भ्) adj. frei von Asche; विभस्मीकरण *das Befreien von der Asche*; पुरोडाश° *Schol.* zu *Kṛt.* 7, 9, 6; vgl. भस्मीकर u. s. w.

विभा (1. भ + वि) 1) adj. scheinend; पटुष्वैच्छः प्रथमा विभानाम् *RV.* 10, 58, 6. भा विभा उपाः स्वर्ज्यति: *Çāṅk.* 7, 9, 6. — 2) f. a) Licht, Lichtstrahl *Hal.* 100. *Hal.* 1, 38. — b) Glanz, Schönheit *Sām.* D. 277, 10. *Nalod.* 1, 48.

विभाकर (वि + 1. कर) P. 3, 2, 21. m. 1) die Sonne (Licht machend) *AK.* 1, 1, 2, 30. H. 97. an. 4, 279. *Med.* r. 208. *Sām.* D. 312, 2 (zugleich König). — 2) Feuer H. an. *Med.* — 3) in der Astron. das Maass des von der Sonne beleuchteten Theiles des Mondes *Garit.* Çāṅkonnati. 7. fg. — 4) König, Fürst *Sām.* D. 312, 2 (zugleich die Sonne).

विभाग (von भ् mit वि) m. 1) Vertheilung, Austheilung, Zutheilung; पितृ: *RV.* 5, 77, 4. वसुनः 1, 109, 8. 7, 37, 3. 40, 1. 56, 21. पशो: *Ait.* Br. 7, 1. धर्म *das Gesetz über die Erbtheilung* M. 1, 115. समस्तत्र विभागः स्यात् 9, 120, 134. 205. 210. कथं तत्र विभागः स्यात् 122. 148. 149. धर्म्यं विभागं कुर्वति 152. 216. 220. 8, 7. *Jñ.* 2, 114. 120. *MBh.* 1, 1355. fg. तस्माद्विभागं धातृणां न प्रशंसति साधवः *die Theilung des Vermögens* 1359. R. 2, 101, 25 (110, 20 *Gonn.*). ध्यायदापविभागो नृणाम् Z. f. d. K. d. M. 4, 324. *Rām.* Tar. 3, 111. पितृक° *die Vertheilung der Geschwüre über den Körper* *Varāh.* Bh. S. 52, 10. कृतस्थानविभागाः adj. *Bhāg.* P. 8, 7, 5. — 2) Eintheilung: एकाशीतिविभागे *wenn man den (Raum) in 81 (Felder) eintheilt* *Varāh.* Bh. S. 53, 42. भू° *VP.* 4, 4, 48 bei *Muir.* ST. 1, 184, N. 1. तन्वुद्विपवर्ष° *Bhāg.* P. 5, 19, 31. कालस्य *Garit.* Kālamān. 18 nebst *Comm.* *Māñs.* P. 46, 26. Eintheilung eines Gebäudes, die Vertheilung der verschiedenen Räume in demselben *Daçān.* 90, 6. — 3) Anthell; Theil, Bestandtheil: भाञ्ज *Jñ.* 1, 122. *Pañkāt.* 243, 20. कुम्भविभागमध्ये *MBh.* 4, 2093. मणिवन्धकनिष्ठिकयोर्मध्यविभागे ऽपि करभः स्यात् *Hal.* 5, 7. कोटि° *Pañkāt.* 76, 19. ताभ्यां द्वपविभागभ्याम् *Bhāg.* P. 3, 12, 52. प्रकृतिविभागस्य त्रिगुणस्य *Schol.* zu Kap. 1, 127. त्रय्या एव विभागो ऽयं सेयमान्वीतिकी मता *Kām.* Nitis. 2, 8. शाखा वेदविभागे *Trik.* 3, 3, 52. रात्रिद्विविभागेषु *zu den verschiedenen Theilen (Stunden) der Nacht und des Tages* *Ragh.* 17, 49. काल° *Zeittheil* P. 3, 3, 137. — Bruch, Zähler eines Bruchs *Colabr.* Alg. 13. — 4) Sonderung, Trennung, Unterscheidung; Verschiedenheit; Gogens. समास *Nir.* 5, 27. संयोग *Kāñ.* 1, 1, 6. 7, 2, 10. fg. *Tarkas.* 16. *Bhāṣhāp.* 3. *Sarvadarçanas.* 106, 16. 109, 3. 4. *Schol.* zu *Çaim.* 1, 13. समूह *Suça.* 1, 14, 1. — पादानाम् *RV.* Prāt. 17, 15. पद° *Nir.* 1, 17, 2, 7, 10. मर्यादामर्यादिनाः 4, 2. घट्टैः सक्ताम्बरव्यक्तविभागे: *Kathās.* 6, 111. लक्ष्यमाणे विभागे च शनिः स्वयम्भुवः 47, 54. 115, 56. तीरपयो° *Spr.* 2858. पशूनां विभागार्थं दात्राद्याकारं कर्णादिषु यस्मिन् क्रियते P. 8, 2, 112, *Schol.* पूर्वसूत्रेण सह विषयविभागो यथा स्यात् 80, *Schol.* प्रकृतिप्रत्यय° *Sarvadarçanas.* 135, 4. fg. विभागो विभागतः 107, 8. 109, 10. 110, 3. 4. वृत्ति° *Lāt.* 8, 1, 15. मेध्यामेध्यविभागस्तु *Çāṅk.* G. 2, 3. क्रिया° *Suça.* 1, 81, 16. fg. 106, 16. *Çāṅg.* Sām. 1, 5, 9. कार्यकारणविभागाद्विभागाद्विसद्व्यस्य *Sām.* 15. कृत्याकृत्य° *Spr.* (II) 1890. कृताकृत° *Kusum.* 55, 14. निमित्तोपादानयोः *Schol.* zu Kap. 1, 41. गुणत्रय° *Kumārās.* 2, 4. गुणवर्त्म-

विभागयोः *Bhāg.* 3, 28. दूतानां विभागवर्त्मलक्षणामाक *Sām.* D. 37, 10. सौख्ययोगविभागस्तु *MBh.* 2, 141. 14, 1393. धर्माणामविभागवित् 8, 2455. वर्णाश्रमविभागविद् *Kām.* Nitis. 2, 85. *Bhāg.* P. 3, 7, 29. स्वर्णामुद्रादिनामविभागः *Kāñ.* zu P. 1, 2, 33. देशकालयोः *Kām.* Nitis. 11, 56. देशकाल° 4, 17. *Bhāg.* P. 1, 9, 9. *Pañkāt.* 92, 4 = *Hit.* 119, 18. कालदेश° *Suça.* 1, 194, 10. पुद्गुलविभागस्तु *Kām.* Nitis. 18, 38. *Vedāntas.* (Allah.) No. 59. *Wassiljew* 265. सिराधमनीज्ञातसामविभागः *ohne Verschiedenheit unter einander* *Soçh.* 1, 363, 8. स विज्ञेयो विभागेन *nach seiner Verschiedenheit* *MBh.* 3, 11292. उदात्तानुदात्तस्वरितानामविभागेनाकारणम् *ohne Unterscheidung, auf gleiche Weise* P. 1, 2, 33, *Schol.* विभागेन *getrennt, abge-sondert* *Verz.* d. *Oxf.* H. 238, b, 16. — 5) unter den Beinamen Çiva's R. 7, 23, 4, 49. — 6) fehlerhaft für विभङ्ग in वाग्विभाग *Māñs.* P. 72, 23. oben so in der *Bod. Commentar* *Wassiljew* 89 und in मध्याह्नविभाग शास्त्र (s. d.). — Vgl. दिग्विभाग (*Bh.* 3, 22. *Vier.* 8, 14. *Varāh.* Bh. S. 12, 15. *Kathās.* 16, 121. हिमाचलोत्तरदिग्विभागे *Pañkāt.* 241, 7), दुर्विभाग, देव°, नक्षत्रकूर्म°, योग°.

विभागक adj. in वेद° *Sonderer* —, *Ordner des Veda* *Pañkāt.* 4, 8, 66. vielleicht fehlerhaft für विभाजक.

विभागव n. nom. abstr. zu विभाग 4) *Sarvadarçanas.* 111, 4.

विभागभिन्न u. = तन्न *Aush.* 59.

विभागवत् (von विभाग) adj. *getrennt, gesondert, unterschieden*; davon nom. abstr. विभागवत्ता f.: शब्दाः प्रकृतिप्रत्ययविभागवत्तया बोध्यन्ते *Sarvadarçanas.* 135, 17.

विभागशस् (wie oben) adv. *Theil für Theil, in Theilen, in Theile, gesondert, getrennt* M. 12, 17. *MBh.* 4, 979. रूपस्य तस्य चाङ्गानि कल्पितानि वि° *wurden in Theile zerlegt* R. *Gonn.* 1, 13, 37. भूरीणि भूरिकर्माणि श्रोतव्यानि वि° *Bhāg.* P. 1, 1, 11. 9, 27. 5, 1, 1. 8, 14, 6. वर्णाश्रम° 1, 2, 12. क्रियाज्ञान° 3, 26, 31. गुणार्कम्° *Bhāg.* 4, 12.

विभागिक (wie oben) adj. am Endo eines comp. auf die Unterscheidung von — bezüglich *Suça.* 1, 10, 4.

विभागिन् (wie oben) adj. *getrennt, gesondert*: स° *Verz.* d. *Oxf.* H. 238, b, 15.

विभाग्य (von भञ्ज mit वि) adj. zu zerlegen, abzutheilen *Lāt.* 8, 10, 1. 7, 6, 3. fg. 7, 12, 19. — Vgl. विभाज्य.

विभाज (von भञ्ज mit वि) adj. *vertheilend, zutheilend* *Āpast.* 1, 23, 2.

विभाजक (vom caus. von भञ्ज mit वि) adj. *vertheilend, zutheilend* *Hariv.* 7430. *trennend, scheidend* *Nilak.* 238. विभाजकीभूत *Verz.* d. *Oxf.* H. 245, b, No. 616.

विभाजन (wie oben) 1) adj. *zuziehend, veranlassend*: घोषोक्तं मुखमपाङ्गविशालनेत्रं नैतद्विभाजनमकारणहृषणानाम् *Māñs.* 144, 18. fg. — 2) u. das Sondern, Unterscheiden *Vjutr.* 190.

विभाजम् ved. infln. von भञ्ज mit वि P. 3, 4, 12, *Schol.*; vgl. u. भञ्ज mit वि 1) Z. 4.

विभाजयितृ nom. ag. vom caus. von भञ्ज mit वि P. 4, 4, 49, *Varāh.* 3. 1. विभाज्य (von भञ्ज mit वि) zu theilen, zu vertheilen M. 9, 219. — Vgl. 1. विभज्य, विभाज्य.

2. विभाज्य in °वादिन् fehlerhaft für 2. विभज्य.

विभाष 1) m. N. pr. eines Mannes *MBh.* 12, 1598. Vgl. विभाषक.

— 2) f. *zweiter Pflanzen*: = नीलगोवर्णी Dhany. in Nieh. Pr. = घावर्तकी *मल्ल* im CKDr.

विभाषक 1) m. N. pr. eines Muni mit dem patron. Kācāpā, Vaters des Rshjagāga, MBh. 3, 999. Hariv. 9871. R. 4, 8, 7. 10, 13. 18, 13. Verz. d. Oxf. H. 10, 6, 8. 280, a. No. 686. Pāñār. 1, 10, 62. Vgl. विभाषक und विभाषक. — 2) f. विभाषिका *Senna obtusa* Romb. Dravy. in Nieh. Pr.

विभाष (von 1. भा mit वि) adj. *scheinend* RV. 8, 91, 2.

विभाष (partic. praes. von 1. भा mit वि) adj. *glänzend*; m. N. einer Prāṣapati-Weib Att. Ba. 7, 26. TS. 1, 6, 5, 1. 7, 5, 1.

1. विभाष (von 1. भा mit वि) adj. *scheinend, leuchtend*: स्वर्ण विभाष वपुषे विभाष RV. 4, 148, 1.

2. विभाव (von 1. भू mit वि) m. 1) viell. *Entfaltung* als Beiw. Ćiva's Pāñār. 4, 8, 17. — 2) *Bekanntheit* H. an. 3, 713. Med. v. 52. — 3) *ein von der Kunst dargestellter Gegenstand, sofern derselbe ästhetische Empfindungen erregt*, H. 326. fg. H. an. Med. रत्याद्युद्वाधका लोके विभाषा: काव्यनाययोः Sāh. D. 61. 33. 40. 160. 117, 16. Daṣar. 3, 28. 4, 1. 43. fg. Prātāpar. 48, 6, 1. Verz. d. Oxf. H. 213, a. No. 508. Schol. zu Nalod. 2, 8.

विभावक adj.: वरमापो ऽभिनिर्यातु विप्रभ्यो ऽर्थविभावकः (अयान्ति-मर्थं प्रदातुं तुमुन्वुलो क्रियायां क्रियाधायामिति एवुल् Nilak.; vgl. P. 3, 3, 10) *um den Brahmanen Geld zu verschaffen* MBh. 3, 1347. wohl fehlerhaft für विभाषक.

विभावत् n. nom. abstr. zu विभाव 3) Sāh. D. 37.

विभावत् (von 1. भा mit वि) 1) adj. (f. विभावरी) *scheinend, leuchtend, glänzend*: Ushas RV. 1, 92, 14. 8, 47, 14. Naigh. 1, 8. Agni 3, 3, 9. 5, 3, 2. यो भानुभिर्विभावा विभात्ययिः 10, 6, 2. त्वं यमयोरभवा विभावा 8, 4, 91, 4. गङ्गा MBh. 13, 1844. यशस्विनो मनुमती कुले जाता विभावरी (= कुपिता Nilak.) 5, 4495. — 2) f. विभावरी a) (die sternhelle) Nacht AK. 1, 1, 2, 4. H. 142. Med. r. 298. Halā. 1, 107. ०मुखे MBh. 7, 6832. R. 2, 84, 18. 5, 16, 40. Kumāras. 5, 44. Mālav. 74. 82. Kathās. 10, 31. 12, 184. 23, 10. 39, 218. 69, 40. 71, 288. Rāga-Tar. 3, 204. 8, 2718. Bhāg. P. 4, 8, 71. — b) *Gelbwurz* (wie alle Wörter für *Nacht*) Med: *eine dem Ingwer ähnliche Pflanze* (मेदा) Ratnam. im CKDr. — c) *Kupplerin* Med. — d) = चक्रपोषित् Med. = चक्रपोषित् *ein hinterlistiges Weib* CKDr. nach ders. Aut., so auch Viçva bei Nilak. zu MBh. 5, 4495. — e) = विवाद्विगुण्ठी Med. ०वस्त्रमुपडी CKDr. nach ders. Aut. — f) = मैत्र्यनि तस्त्री *ein geschwätziges Weib* Qāṣṭar. im CKDr. — g) *ein best. Metrum*: 4 Mal — Ind. St. 8, 383. — h) N. pr. a) einer Tochter des Vidjādhara Mandāra Mārk. P. 63, 14. 64, 2. 66, 6. b) der Stadt Soma's Buāg. P. 5, 21, 7. — γ) der Stadt der Prākṛit-Buāg. P. 3, 17, 26. — Vgl. राका-विभावरी.

विभावन (vom caus. von 1. भू mit वि) m. (l) und n. Siddh. K. 249, a, 10. 1) nom. ag. *entfaltend* oder zur *Erschöpfung bringend, offenbarend* Hariv. 15777 nach der Lesart der neueren *Amag* (विभावन die ältere). — 2) f. *ein best. rhes. Figur: das Vorführen von Wirkungen, deren wahre Ursachen man Einem zu errathen überlässt*, Sāh. D. 716. 5, 4. 106, 14. Kāvāḍ. 2, 199. Kuvalaj. 93 (117, b). Prātāpar. 91, a. Verz. d. Oxf. H. 206, b, 8. Mālam. zu Kā. 5, 26. Beispiele Spr. (II) 239 und 442.

— 3) n. a) *das Entfaltend, Erschaffen* Vop. 147. विषु° Bhāg. P. 4, 8, 29. = पालन Comm. — b) *das Offenbaren, an den Tag-Legen*: निश्विद्यादि° Kull. zu M. 9, 76. — c) *das Erwecken eines bestimmten Grundtons, einer best. Grundstimmung durch ein Kunstwerk* Sāh. D. 44. 25, 10. — d) *das Wahrnehmen, Erkennen*: सव्यगृहविभावनात् M. 2, 101. वपु° Vmā. 78, 10. — e) *das Vorführen dem Geiste, das Nachstehen über*: सत्तत्त्वा-त्यावमान° Kathās. 1, 66. 26, 220.

विभावनीय (wie oben) adj. 1) *wahrzunehmen, zu erkennen* Mārk. P. 102, 12. — 2) *zu überführen, als Erklärung von* भाव्य Kull. zu M. 8, 60.

विभावरी s. u. विभावन्.

विभावरीश m. *Herr der Nacht d. i. der Nacht* Varāh. Bhū. 8. 103, 1.

विभावत् (वि° + वसु) 1) adj. *glanzreich*: Agni RV. 3, 2, 2. 5, 25, 2. 8, 43, 32. 44, 6. 24. VS. 17, 53. Soma RV. 9, 72, 7. Kṛṣṇa Hariv. 15777. — 2) m. a) *Feuer, der Gott des Feuers* AK. 1, 1, 2, 51. 3, 4. 20, 225. H. 1100. an. 4, 333. Med. s. 63. Halā. 1, 68. Bhāg. 7, 9. MBh. 1, 114. 2, 1188. 3, 2662. 7, 602. 12, 11598. 13, 114. 4033. 6751. Hariv. 1881. 3004. 11330. 13930. R. 3, 18, 25. 75, 65. 6, 103, 4. Ragh. 3, 37. 10, 83. Kumāras. 4, 34. Spr. (II) 986. Bhāg. P. 2, 3, 2. 4, 9, 7. 7, 3, 28. 8, 10, 21. 18, 26. 44, 26, 31. Mārk. P. 15, 28. 99, 48. — b) *die Sonne* AK. 1, 1, 2, 32. 3, 4, 20, 228. H. 98. H. an. Med. AV. Paric. 14, 1 in Ind. St. 9, 119. MBh. 1, 42. 1178. 6, 487. Buāg. P. 10, 46, 8. Verz. d. Oxf. H. 62, a, 17. — c) *der Mond* H. an. — d) *eine Art Perlenschmuck* H. an. Med. — e) N. pr. a) eines der acht Vasu Bhāg. P. 6, 6, 11. 16. — β) eines Sohnes des Naraka Bhāg. P. 10, 89, 12. — γ) eines Dānava Bhāg. P. 6, 6, 29. — δ) eines Rshi MBh. 1, 1354. fgg. — e) eines mythischen Fürsten auf dem Berge Gajapura Kathās. 48, 64.

विभाविन् adj. 1) *erscheinen lassend*: वर्षा° unter den Beiw. Ćiva's MBh. 13, 1219; vgl. das caus. von 1. भू mit वि. — 2) *Etwas enthaltend, das eine bestimmte Grundstimmung* (das Gefühl der Liebe u. s. w.) *erweckt*, Nalod. 2, 8.

विभाव्य (vom caus. von 1. भू mit वि) adj. 1) *wahrzunehmen, vernnehmbar, erkennbar, fassbar*: अविभाव्यतारकं नमः Çic. 9, 12. Spr. 1882. ना-विभाव्यां (= अगम्भीरा Nilak.) गिरं सृजेत् MBh. 12, 8491. अविभाव्यवाच् Ragh. 7, 85. नन्दनामर्मुनिविभाव्यम् (ताम्) Bhāg. P. 9, 8, 23. 10, 64. 26. — 2) *ansunehmen, voraussetzen*: विभाव्यं (= विचारणीयम् Nilak.) तस्य भूयश्च कर्म पापं दुरात्मनः MBh. 5, 2842. Kāvāḍ. 2, 199 (= अनु-संधनीय Comm.). — Vgl. दुर्विभाव्य.

विभाषा (von 1. भाष् mit वि) f. 1) *Beliebigkeit, Zulässigkeit des Einen und Andern* Trik. 3, 4, 6. न वेति विभाषा P. 1, 1, 44. विभाषणीः 2, 3. 36. 3, 50. ०प्राप्त AV. Prāt. 1, 2. विभाषया Pat. zu P. 6, 1, 14. द्वयोर्विभाष-योर्मध्ये विधिर्नित्यः Vop. 2, 5. Comm. विभाषामिच्छति Sarvadarśanas. 136, 4. 5. अयरे तु स्वपदविभाषामाहुः Schol. zu Kāts. Çr. 3, 2, 23. संयु-क्तपूर्वा ऽपि लघुः क्वचित्स्यात् वर्षास्तु प्रवृत्तिदिगते विभाषा (so v. a. वि-भाषया) Dāmodara in Ind. St. 8, 224. नित्यं प्राप्ते वि°, अग्राप्ते वि° P. 6, 2, 33. Schol. प्राप्त° 1, 3, 50. Schol. अग्रप्र° 42. Schol. व्यवस्थिता Siddh. K. zu P. 6, 3, 116. केचिदिदं सूत्रं व्यवस्थितविभाषायां व्याचक्षते Halā. in Ind. St. 8, 222. Vgl. विकल्प 1). — 2) *Bez. einer Klasse von Prākṛit-Sprachen, zu denen शाकरी, चाण्डाली, शाकरी, अगम्भीरकी und*

gezählt werden, Verz. d. Oxf. H. 184, a, No. 147. — 3) bei den Buddhisten Bez. einer Klasse von Schriften: ausführlicher Commentar Buddh. Intr. 167, Wadd. 47. 63. 75. 77. 107. Tāran. 56. 294. Vis de Houn-tsang 63. 67. 174. Tāran. 56. Houn-tsang 1, 115. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

विभास (von 2. भास् mit वि) m. 1) N. einer der sieben Sonnen Taitt. Ān. 1, 7, 4. 16, 1. fälschlich स० VP. 632, N. 6. — 2) N. pr. einer Gottheit Mān. P. 80, 7. — 3) N. eines Rāga Gīt. S. 54 und VIII.

विभास्कर (2. वि + भास्, ohne Sonne VARĀH. LAGNĀ. 2, 8 in Ind. St. 2, 285.

विभास्वत् (2. वि + भा०) adj. überaus glänzend Verz. d. Oxf. H. 28, b, 40.

विभित्ति (von 1. भिद् mit वि) f. Spaltung Kīṭh. 11, 5. SHADY. Br. 3, 8.

विभिर्दु (wie oben) 1) adj. spaltend RV. 1, 116, 20. — 2) m. N. pr. eines Mannes RV. 8, 2, 41.

विभिन्दुक् m. (der sich spaltende Fels) N. pr. eines Asura (Comm.): मेधासिन्धिः काण्व्यो विभिन्दुकाद्भीर्गी उदस्रत PAÑĀV. Br. 15, 10, 11.

विभिन्दुर्दृश्नि adj. = भिन्दुर्दृश्नि Mān. P. 23, 38.

विभी (2. वि + 2. भी) adj. furchtlos MBh. 3, 1153. 8, 786.

विभीत m. = विभीतक HALĀ. 2, 463. ÇĀṆḌ. Sām. 3, 8, 27. 11, 8. 13, 63.

विभीतक (spätere Form für विभीदक) m. f. (f., nicht zu belegen) und

n. Tān. 3, 5, 23. Terminalia Bellerica Roxb. (ein grosser Baum), n. die als Würfel gebrauchte Nuss; die Kerne berauschen, die Blüthe riecht widerlich. Wacut III. 1, 91. Z. d. d. m. G. II, 123. AK. 2, 4, 2, 38 (m. f. n.). H. 1145. HALĀ. 5, 66. RATNAM. 91. ÇAT. Br. 13, 8, 16. Schol. zu SHADY. Br. 3, 8. MBh. 3, 2405. 2818. fgg. 11570. R. 2, 91, 47. 6, 19, 41. SUCR. 1, 32, 15. 142, 3. 8. 144, 18. 167, 5. 183, 7. 2, 77, 16. 229, 15. 468, 11. ÇĀṆḌ. Sām. 2, 1, 20. 3, 11, 25. VARĀH. Bṛh. S. 53, 120. 54, 24. 102. Verz. d. Oxf. H. 98, a, 53. BRAHMA-P. in LA. (III) 51, 20. — Vgl. वेभीतक.

विभीदक m. dass. RV. 7, 86, 6. 10, 34, 1. Kīṭh. Ça. 21, 8, 20. Sīs. zu ÇAT. Br. 5, 4, 2, 6. GOBH. 1, 5, 17. — Vgl. विभीतक.

विभीषण (vom caus. von 1. भी mit वि) gaṇa नन्त्यादि zu P. 2, 1, 134.

1) adj. (f. घा) schreckend, einschüchternd, Furcht erregend RV. 5, 34, 6. रातस MBh. 1, 5930. 6029. 6072. त्रप 6, 4295. 7, 7903. HARIV. 13408. R. 6, 1, 20. Verz. d. Oxf. H. 10, b, N. 6. VER. in LA. (III) ad 30, 5. भीरु MBh. 7, 892. सु० B. 3, 35, 25. — 2) m. a) Rohrschiff, Amphidonas Karka Lindl. Rīgā. im ÇKDr. Aush. 36. — b) N. pr. α) eines edlen Rākshasa, Bruders des Kubera und Rāvana, der von Rāma nach Rāvana's Vertreibung als Beherrscher von Lāṅkā eingesetzt wurde, MBh. 2, 411. 3, 15896. fgg. HARIV. 10410. R. 1, 1, 79. 3, 33. 3, 23, 38. 7, 9, 35. Kīm. Nīris. 8, 61. RAGH. 12, 68. 104. Kāvya. 45, 144. fgg. WYNA. Rīmāt. Up. 299. f. 304. 311. Rīgā-Tān. 5, 78. 4, 584. Bala. P. 4, 1, 37. PAÑĀV. 4, 3, 110. Verz. d. Oxf. H. 76, a, 4. — β) zweier Fürsten von Kāçmīra: eines Sohnes des Gāṇḍarva Rīgā-Tān. 1, 192. eines Sohnes des Rāvana 196. f. — 3) f. घा N. pr. einer der Mütter im Gāṇḍarva Skanda's MBh. 9, 2640. — 4) n. a) das Schrecken, Einschüchterung MBh. 3, 15648. — b) N. des 11ten Muhūrta Verz. d. B. H. No. 912.

विभीषा (wie oben) f. die Absicht (als wenn es ein desiderativum) Jmd zu zerschrecken: यथावीर्यस्वया सर्पः कृतो ऽहं मदिभीषया MBh. 1, 998.

विभीषिका (wie oben) f. Schreck, Einschüchterung, Schreckmittel:

विभीषिका वै गन्धर्व नास्त्रक्षेपु प्रयुष्यते । अस्त्रक्षेपु प्रयुक्तये केनवत्प्रविलीयते ॥ MBh. 1, 6462. विभीषिकाभिर्वक्त्रिभिर्भविष्यन्स्वर्गं विवाम् 2, 14832.

5, 5520. न वै विभीषिका काचिद्राजकुर्वन्ति पाण्डवाः । युध्यन्ति ते यथान्यायं शक्तिमत्तस्य संपुगे ॥ 6, 2918. HARIV. 13864. 16018. Kīm. Nīris. 19, 3. UTTARAR. 90, 17 (117, 1). दृष्ट्वा तास्ता विभीषिकाः Rīgā-Tān. 7, 589. PAÑĀV. 160, 17. 21. f. कृत्वा शस्त्रविभीषिकाम् Spr. (II) 1899. — Vgl. भेद०.

विभू (von 1. भू mit वि P. 3, 2, 180. Vor. 26, 168) 1) adj. im Veda auch विभू, f. विभू und विभ्वी; vgl. P. 4, 1, 47. a) weit reichend, durchdringend; ausgebreitet, überall gegenwärtig H. an. 2, 312. Bala. P. 7. P. 3,

2, 180. Schol. घोषम् RV. 1, 165, 10. ध्वजम् 2, 90, 12. पाम 4, 34, 1. 18, 138, 5. यं भुवि विरुच्युर्वनेषु चित्रं विभ्वं विशे विशे 4, 7, 1. 1, 188, 5. 18, 40, 1. VS. 5, 31. 22, 30 (Kīṭh. 35, 10). स घोः प्रोतस्य विभूः प्रज्ञाम् 32, 8.

MURD. Up. 1, 1, 6. Kīṭh. 2, 22. MAITREY. 6, 7. KĀLIKOP. in Ind. St. 9, 15. 19. BHAG. 10, 12. R. 6, 8, 16. VARĀH. Bṛh. S. 51, 1. Bala. P. 50. 93. आकाश TARKAS. 10. f. Z. d. d. m. G. 6, 24, N. 3 und 4 (विभ्वी). 25, N. 1.

26. Schol. zu KAP. 1, 49. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 502, ÇI. 3. SARVADARÇANAS. 51, 13. तन्वित्यं विभू चेत्कृत्वात्मात्मनो विभुनित्यंसा 85, 1. — b) reichlich; nachhaltig: राति RV. 5, 38, 1 (vgl. 1, 34, 1). मनीषाः 6, 34, 1. पोष 5, 5, 9. अयः 3, 31, 16. कामाः VS. 20, 23. 18, 10. RV. 2, 24,

10. यज्ञ TBa. 3, 9, 20, 1. ÇAT. Br. 13, 3, 2, 2. — c) vermögend; mächtig, wirksam, tüchtig: Indra RV. 3, 33, 18. 3, 85, 14. die Marut 4, 266, 11. Agni 31, 2. 65, 30. 141, 9. 5, 4, 2. इप्स 10, 11, 4. विष्पति 8, 15, 8. अश्वीः 3, 6, 9. 7, 48, 1. VS. 22, 19. MBh. 3, 2118. 5, 7202. R. 1, 38, 29. 77, 29. 4,

1, 4. 11, 12. 5, 89, 8. KUMĀRAS. 6, 95. BHĀG. P. 4, 1, 48. विभो voc. MBh. 1, 6040. 3, 1752. 5, 6067. 7009. 13, 2399. R. 1, 62, 14. 65, 84. R. GOBH. 2, 66, 29. 4, 9, 4. 36, 9. 40, 12. 5, 82, 17. Kāvya. 28, 95. vermögend, im Stande seiend mit infin. Kīm. 5, 48. Bala. P. 5, 18, 23. 11, 6, 18. f. (विभ्वी).

subst. Herr, Gebieter Tān. 3, 3, 289. H. an. MED. श्रेयसाम् BHĀG. P. 2, 7, 49. लोकानां प्रोक्तव्यं विभू VARĀH. Bṛh. S. 4, 1. तेषां देवानाम् Mān. P. 74, 58. तव KATHĀS. 26, 280. महिम् PāñĀV. 302, 10. स्व-जनं so v. a. das Haupt VARĀH. Bṛh. 18, 14. PāñĀV. Bṛh. 8, 31. संमता ऽहं विभोर्नित्यम् Spr. 1899. 19, 59. तावतो ऽहं तत्सुतः । वर्षा-नभूद्भिः Rīgā-Tān. 1, 195. 251. — d) = नित्य H. an. — e) = इह Aśa-japāla im ÇKDr. — 2) m. a) der Mächtige, Allmächtige als Bez. des

höchsten Gottes: α) Brahman's MED. BHĀG. P. 2, 9, 6. 9, 3, 29; vgl. विभुयत्तुर्मुखः R. 7, 5, 12. — β) Viṣṇu's oder Kṛṣṇa's ÇANDAM. im ÇKDr. BHAG. 5, 15. MBh. 3, 15894. Bala. P. 1, 2, 30. 3, 16. 5, 16. 40, 8,

13. 7, 8, 34. — γ) Çiva's H. an. MED. MBh. 1, 7297. KUMĀRAS. 7, 21. Spr. 3313. KATHĀS. 7, 111. 21, 143. 39, 153. — b) Diener (भृत्य) Tān. — c) ein N. der Rbhu (vgl. विभ्वन्, nur pl. RV. 7, 48, 1. सप्तर्षिभूमिः, विभ्वो विभूमिः 2. वे विभ्वो भः स्वपत्यानि वक्रुः 4, 34, 9. 36, 2. — d) N. pr. (विभू nach P. 3, 2, 180. Schol., was aber nicht zu belegen ist) eines

Gottes, eines Sohnes des Vedaçiras und der Tushitā, Bala. P. 8, 1, 21. eines Gottes unter Manu Sāvartī Mān. P. 80, 7. des Indra unter Manu Raivata 78, 72. Bala. P. 8, 5, 8. unter dem 7ten Manu

Verz. d. Oxf. H. 52, a, 41. N. pr. eines Sohnes des Viṣṇu von der Dakṣiṇā Bhāg. P. 4, 1, 7. des Bhaga von der Siddhi 6, 18, 2. eines Bruders des Çakunī MBh. 7, 6944 (mit der ed. Bomb. zu lesen: शकुनेर्भ्रातरो वीरा गवाक्षः शरभो विभुः । सुभगो भानुदत्तश्च प्रारः पञ्च मकराः ॥). eines Sohnes des Çambara Hariv. 9253. eines Sohnes des Satjaketu und Vaters des Suvibhu 1594. fg. VP. 409. eines Sohnes des Dharmaketu und Vaters des Sukumāra ebend. N. 14. eines Sohnes des Varshaketu (Satjaketu) und Vaters des Ānarta Hariv. 1751. VP. 409, N. 14. eines Sohnes des Prastāva von der Nijutsā Bhāg. P. 5, 15, 5. — Vgl. वैभव.

विभुर्कृतु adj. *muthig* RV. 8, 58, 15.

विभुज् nom. sg. von 1. भुज् mit वि; s. मूल.

विभुव (von विभु) n. 1) *Allgegenwart, das Ueberallsein* CYVṬĀCV. Up. 4, 4. NILAK. 119. SARVADARÇANAS. 106, 12. 124, 14. Schol. zu KAP. 1, 110. — 2) *Allmacht, unumschränkte Herrschaft* PRAÇNOP. 3, 12. SĪMĤJAK. 12. ÇĀK. 42.

विभुप्रमित (auch KAUSH. Up. 1, 5) s. u. 1. मि mit प्र 1).

विभुर्मत् (von विभु) adj. 1) *etwa überall ausgebreitet: विभुगद्गो भुवनेभ्यो रणी धाः* RV. 8, 85, 10. = मरुत्वयुक्त SĀJ. — 2) *mit den Vibhu (Rbhu) verbunden: Indra VS. 38, 8. AIT. Br. 2, 20. ĀÇV. Çr. 5, 1, 15. KĀTJ. Çr. 10, 5, 9.*

विभुवरी (voc. विभुवरि) KĀTJ. 35, 3 in Ind. St. 5, 233 wohl f. zu विभवन्.

विभूतंगमा f. *eine best. grosse Zahl* LALIT. ed. Calc. 169, 4. 5. विभूतगम FOUCAUX, विभूतंगम und विभूतगम MĒL. asiat. 4, 632.

विभूतयुग्म adj. *dessen Glanz weit reicht* RV. 1, 156, 1. 8, 33, 6.

विभूतमनस् adj. zur Erklärung von विमनस् Nir. 10, 26.

विभूतराति adj. *dessen Besitz reich ist* RV. 8, 19, 2.

विभूतगम s. विभूतंगमा.

विभूति (von 1. भू mit वि) 1) adj. a) *durchdringend: सर्वे विभूतये* zur Erklärung von विद्याभुवे Nir. 11, 9. — b) *reichlich: मूनता* RV. 1, 30, 5. रपि 6, 21, 1. — c) *mächtig, wirksam: ऊतपः* RV. 1, 8, 9. die Marut 166, 11. Indra 6, 17, 4. VĀLAKH. 1, 6. *verfügend über (gen.): विभूतिं राधसो मरुः* VĀLAKH. 2, 6. — 2) m. N. pr. a) *eines Sādhja Hariv. 11537.* — b) *eines Sohnes des Viçvāmītra MBh. 13, 256.* — 3) f. a) *Entfaltung, Ver vielfältigung, reiche Fülle: विभूतयस्तदीयानां यशसाम्* RAGH. 4, 19. वोर्य° KUMĀRAS. 2, 61. *कर्मकर्तृत्वविभूत्यै* ÇĀK. zu BṚH. Ār. Up. S. 237. *दिव्यभोगविभूतिभिः* KATHĀS. 45, 337. वाचः Bhāg. P. 4, 24, 43. Verz. d. Oxf. H. 208, b, 33. — b) *Manifestation einer Kraft, Machtausserung* Nir. 4, 23. Bhāg. 10, 7, 16, 18. fg. 40. Bhāg. P. 2, 7, 51, 9, 13, 3, 7, 23, 8, 16, 9, 25, 37, 4, 30, 31, 5, 4, 1 (मरु°). 20, 40, 6, 16, 38, 8, 21, 5, 10, 72, 3, 12, 11, 45. MBh. 12, 9142. 16620. SARVADARÇANAS. 96, 13. *मायाविभूतयः* Bhāg. P. 2, 7, 39. पुरुष° 6 in der Unterschr. मनसः 5, 11, 12. *मायागुण°* 16, 4. *ममेष कामो भूतानां यद्गुणसु-विभूतयः* 6, 4, 44. fg. *विभूतिर्भूतिरेश्वर्यमणिमादिकमष्टधा* AK. 1, 1, 4, 31. MBh. 13, 1121. COLEBR. Misc. Ess. I, 238. Verz. d. Oxf. H. 17, a, No. 61. 191, a, 18. 229, a, No. 561. MADHUS. in Ind. St. 1, 22. KUMĀRAS. 2, 11. ÇĀK. zu BṚH. Ār. Up. S. 248. Bhāg. P. 4, 14, 4. *त्रिभुवनराज्य°* MBh. 13, 771. *die Macht eines Herrschers, — eines grossen Herrn* Spr. (II) 1397. 2176. RAGH. 17, 43. KUMĀRAS. 7, 29. प्रभूणां हि विभूत्यन्धा धावत्यविषये

मतिः KATHĀS. 17, 138. RĪGĀ-TAR. 8, 2618. राजविभूतयः (so die ed. Bomb.) Bhāg. P. 6, 15, 22. PĀNĒAT. 203, 1. VRT. in LA. (III) 30, 6. सीता° *Entfaltung von Kraft, — Energie* R. 3, 62 in der Unterschr. *विद्या° die Macht einer Zauberkunst* KATHĀS. 52, 23. *मरुतां निःसीमानशरिः* विभूतयः Spr. 2763. *तपोविभूतयो ऽविस्त्या द्विजानामुपतेजसाम्* RĪGĀ-TAR. 1, 160. *वाग्विभूति* ÇĀK. zu BṚH. Ār. Up. S. 291. — e) *ein glücklicher Erfolg: यज्ञे* MBh. 1, 411. यज्ञ° 441. 2, 1987. *यज्ञविभूतीयम्* R. 7, 65, 9. — d) *Herrlichkeit, Pracht: पारिजातस्य* Hariv. 7707. *घातवी वीरुधाम्* RAGH. 8, 36. इन्दोः VARĀH. BṚH. S. 12, 10. 104, 42. RĪGĀ-TAR. 8, 2429. — e) *Wohlfahrt, Wohlergehen, Glück* H. 357. *सेमलेके विभूतिमनुभूय* PRAÇNOP. 5, 4. MBh. 3, 2700. *घातिमानुषी* 8312. *घातमनस्य विभूतये* R. 5, 89, 31. KĀM. NĪTIS. 1, 67. Spr. 1490. 3023. KATHĀS. 33, 10. Bhāg. P. 1, 16, 34. 2, 6, 44. 3, 33, 5. 4, 7, 34. SĀH. D. 277. — f) *Glücksgüter, Reichthum* KĀM. NĪTIS. 4, 13, 14, 67. RAGH. 6, 76. 15, 29. Spr. (II) 855. 2205. 2270. (I) 1193. 2584. KATHĀS. 7, 102. 20, 45. 30, 33. 34, 128. 45, 313. RĪGĀ-TAR. 3, 75. 4, 388. 421. 709. fg. 5, 18. 8, 2430. SĀH. D. 276, 12. fgg. Verz. d. Oxf. H. 148, b, 8. 9. — g) *die Göttin der Wohlfahrt, Lakshmi* Bhāg. P. 3, 16, 20. मरु° 28, 26. — h) *Asche* (vgl. भूति) WILSON, Sel. Works I, 186. 194. fg. 224. PĀNĒAR. 1, 8, 9. SĀH. D. 19, 1 (विमूति gedr.). — Vgl. मरु° (auch Bhāg. P. 8, 5, 32 als adj.; als subst. s. u. 3) b) und g)) und विभव.

विभूतिचन्द्र m. N. pr. eines Autors TĀRAN. 190.

विभूतिद्वादशी f. Bez. *eines best. zwölften Tages*, eines Festtages zu Ehren Viṣṇu's, Verz. d. Oxf. H. 34, b, 9. 18. fg. 41, a, 28.

विभूतिमत् (von विभूति) adj. *kräftig, mächtig: सद्यः* Bhāg. 10, 41. उरम् Bhāg. P. 3, 19, 15.

विभूदावन् (विभू = विभु + दा°) adj. *reichlich gebend: Praçāpati* TS. 3, 5, 8, 1.

विभूमन् (von 1. भू mit वि) 1) *etwa Ausbreitung, Macht* in einer Formel TS. 3, 3, 3, 2. — 2) m. concret als Beiw. Kṛṣṇa's (vgl. भूमन्) so v. a. in vielfacher Gestalt erscheinend oder allmächtig Bhāg. P. 4, 9, 32. 3, 14, 28. 4, 7, 13 (च भूमन् st. विभूमन् ed. Bomb.). 11, 18. 10, 60, 34. 61, 3. 84, 17. Der Comm. erklärt das Wort durch परिपूर्ण und ein Mal durch विगतो भूमा यस्मात्.

विभूरसि (eig. du bist mächtig) m. *eine Form des Feuers* MBh. 3, 14234.

विभूवसु (विभू = विभु + वसु) adj. *ausgebreiteten —, reichlichen Besitz habend* RV. 9, 86, 10.

विभूषण (vom caus. von 2. भूष् mit वि) 1) adj. *schmückend: चरणी परस्परविभूषणी* R. 3, 82, 33. — 2) m. Beiw. Mañgucī's TRĪK. 1, 1, 22. — 3) n. a) *Schmuck* AK. 2, 6, 3, 3. HALĀJ. 2, 402. *अविभूषणपरिच्छदा* M. 9, 78. MBh. 3, 11913. यद्ग° 12066. R. 2, 39, 17. 3, 3, 22. RAGH. 16, 80. *शंभुजटाविभूषणामणि* Spr. (II) 929. *वृथा प्रोरे विभूषणम्* (I) 2890. VARĀH. BṚH. S. 16, 28. 43, 49. 78, 3. BṚH. 21 (19), 8. 27 (23), 12. KATHĀS. 21, 82. Bhāg. P. 6, 19, 7. *पाटलिपुत्राब्धं पुरं पृथ्वीविभूषणम्* KATHĀS. 17, 64. 30, 38. *ऐश्वर्यस्य विभूषणं मुञ्जता* Spr. (II) 1487. *विभूषणं शीलसमं न चान्यत्* (I) 1137. *मक्षीपतीनां विनयो विभूषणम्* 1709. *विभूषणं मेनमपुण्डितानाम्* 3340. am Ende eines adj. comp.: स° adj. MBh. 14, 2667. *तपनीय° geschmückt mit* R. 3, 67, 18. *घाननं समकर्णविभूषणम्* Bhāg. P. 4, 24, 46. f. द्या MBh. 3, 12261. KĀM. NĪTIS. 7, 45. KATHĀS. 18, 54, 350.

— b) *schmuckes Aussehen, Glanz, Schönheit*: शोभा = त्रूपोपभोगतारुण्यैरङ्गानां विभूषणम् DAṢA. 2, 32. — Vgl. अकरविभूषणकेतन.

विभूषणवत् (von विभूषण) adj. *geschmückt* Māṇu. 6f, 2.

विभूषा (von *aus*, von 2. भूष् mit वि) f. 1) *Anputz; Schmuck* VARĀH. Bṛh. 27 (28), 2. 2) *प्रसिद्धिभूषोऽवलित* Kām. Nītis. 15, 46. भयोत्सृष्ट^० adj. f. RAṢA. 4, 54. *विभूषा*^० adj. f. Spr. 3044. — 2) *schmuckes Aussehen, Glanz, Spätglanz* H. 1512. HALĪ. 2, 410.

विभूषिन् (von विभूषा) adj. am Ende eines comp. *geschmückt mit*: सौम्यदर्ष्टा^० MBh. 13, 896. जाम्बूनद^० HARIV. 16183.

विभूषु (von 1. भू mit वि) adj. als Beiw. *Çiva's wohl so v. a. allmüch-tig* Çiv. — Vgl. भूषु.

विभ्रत (von 1. भ्र् mit वि) adj. *was sich hinundher tragen lässt*, z. B. das zarte Kind RV. 1, 71, 3. दशेमं त्वष्टुर्जनयत् गर्भं विभ्रतम् 98, 2. उतारु-पाहं चक्रे विभ्रतः (अग्निः) 2, 10, 2. आ पुत्रासो न मातरं विभ्रताः (सदत्तु) 7, 43, 3.

विभ्रन् (wie oben) adj. *hinundher tragend* RV. 2, 96, 19.

विभेतव्य (von 1. भी mit वि) n. zu *fürchten* (impers.): भयात् Spr. 1029, v. l.

विभेतर (von 1. भिद् mit वि) nom. ag. *Durchbrecher, Zerstreuer, Ver-scheucher*: तमसाम् (अरुणा) Spr. 5233.

विभेद (wie oben) m. 1) *Durchbohrung, Spaltung, das Durchbrechen* MBh. 8, 1966. सप्तताल^० R. Gora. 1, 4, 63. भूधराणाम् Kām. 13, 1. VARĀH. Bṛh. S. 5, 84. — 2) *das Verstehen*: धू^० der Brauen Sām. D. 196. — 3) *das Zerfallen, Zwietracht, Uneinigkeit*: यो नः मुमनसा मूढ विभेदं कर्तु-मिच्छसि MBh. 2, 2158. सामदानविभेदः R. 5, 24, 34. मित्राणाम् VARĀH. Bṛh. S. 10, 12. राष्ट्र^० 46, 26. विभेदं पूर्ववत्प्रापदेवं निजवत् पुनः RĪĒA-TAR. 6, 239. — 4) *das Zerfallen in so v. a. Unterschiedenheit, Verschiedenheit*: कालो द्विविधो ऽवसर्पण्युत्सर्पिणीविभेदतः H. 127. देशत्रयवयश्चे-ष्टाविज्ञानादिविभेदतः । भिन्ना गुणा वरस्त्रीणां नैका सर्वगुणान्विता ॥ Kā-THĪS. 47, 105. Verz. d. Oxf. H. 23, a, 12. 81, a, 30. 32. 197, b, No. 462, Çl. 4 VARĀH. Bṛh. S. 88, 12. Bṛh. P. 2, 3, 22. उपकारविभेदाः *verschiedene Arten von* Spr. 1348, v. l. Bṛh. P. 3, 13, 37.

विभेदक (wie oben) 1) adj. *Etwas (gen.) von Etwas (abl.) unterscheidend*: विज्ञानवादस्य किं विभेदकं भवन्माता Verz. d. Oxf. H. 259, b, 7. — 2) m. = विभीदक, विभीतक H. 1145, Schol.

विभेदन (wie oben) 1) adj. *durchbohrend, spaltend*: रत्नं मणिपूरविभे-दनम् Verz. d. Oxf. H. 89, b, 21. अविभेदनाः परस्परम् von Sternen so v. a. *sich gegenseitig nicht verfinstern* VARĀH. Bṛh. S. 20, 4. — 2) n. a) *das Spalten, Zerbrecen* Nīa. 9, 8. अण्ड^० MBh. 1, 1089. — b) *das Entzweien, Veruneinigen*: सुहृद्विभेदन MBh. 3, 17447. Kām. Nītis. 12, 22. साम्ना प्र-दानेन विभेदनेन 9, 76. सामदानविभेदनेः MBh. 12, 3968. R. 4, 54, 11.

विभेदिन् (wie oben) adj. 1) *durchbohrend, zerreißend*; s. मर्म^०. — 2) *vertreibend, verscheuchend*: स्मरणादेव सर्वेषामङ्गसां या (गङ्गा) विभेदिनी HARIV. 3190.

विभेद्य (wie oben) adj. *zu spalten, zu zerbrechen*: एकेषुणा विभेद्यानि तानि दुर्गाणि MBh. 8, 1484.

विधेश (von 1. ध्रष् mit वि) m. 1) *Verfall* so v. a. *das Aufhören, Ver-schwinden*: सन्नस्य MBh. 3, 11254. नित्यक्रियाणाम् Mārk. P. 69, 88. स-मस्ताकार^० 40, 12. शील^० KāTHĪS. 61, 143. चित्त^० so v. a. *Gelassensit-*

zung MBh. 13, 2540. — 2) *Fall, Sturz* in übertr. Bēd.: घनैकमदास्या-नाम् Buā. P. 2, 22, 5. राष्ट्रं चाप्युपविधेशम् MBh. 5, 4566. देश^० *Verfall, Ruin eines Landes* VARĀH. Bṛh. S. 45, 7. — 3) *das Kommen um, Verlust*: राष्ट्रविधेशदुःख RĪĒA-TAR. 1, 875. स्वार्थ^० Buā. P. 11, 21, 21. सुखास्वा-दविधेश Mārk. P. 24, 11. — Vgl. मति^०.

विधेशिन् (wie oben) adj. 1) *zerbrückelnd*: र्क्ष^० ÇAT. Bṛ. 3, 1, 2. KĪTJ. Ça. 7, 1, 13. GORH. 4, 7, 1. — 2) *herabfallend, stich ablösend*: मन्दारपुष्पैः कर्णविधेशिभिः MEGH. 68.

विधम (von धम् mit वि) 1) m. am Ende eines adj. comp. f. घा. a) *das Hinundhergehen, das sich-hinundher-Bewegen, unstätes Wesen*: उच्च-स्तमत्कालकृतं MĀLATIM. 15, 12. मत्तभमर^० adj. (बिन्दुसारम्) Buā. P. 3, 21, 41. पवनोद्वातवोचि^० Spr. 2036. अकत्रिमविधमैः — अङ्गकैः UTTARAH. 10, 8 (14, 6). मदविधमलोचन adj. VARĀH. Bṛh. S. 58, 86. चलितपाङ्गवि-धमैः RĪĒA-TAR. 5, 360. धूलता^० MEGH. 48. R. 3, 17. सविधम (वीक्षणा) 1, 12. तडित्तरलविधमाः संपदः RĪĒA-TAR. 8, 1898. घनसमयतडिद्विधमाः भोगपूगाः Spr. (II) 993. वाताधविधममिदं वसुधाधिपत्यम् (I) 2775. — b) *(das Toben) Heftigkeit, Intensität, hoher Grad*: रति^० KĀURAP. 13. KĀN-DOM. 55. भूयो ऽपि मा कथा कास्यविधमम् KāTHĪS. 43, 103. निवृत्तसर्वेन्द्रि-यवृत्ति^० Buā. P. 4, 9, 31. रोष^० 9, 10, 13. शौर्यविधमभरं विधति (राज्ञिनि) Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 504, Çl. 12. (कीर्तिः) विधमव्य-विधमा KĀNDOM. 38. कर्मक्रियाविधमाः so v. a. *buntes Gewirre* Spr. (II) 1721. सौन्दर्य^० (I) 4791. 1265. गन्ध^० KĀNDOM. 143. दानविधमाः über- aus grosse Schenkungen RĪĒA-TAR. 8, 72. — c) *Cogitation, Buhlkunst*: स्त्रीणामाद्यं प्रणयवचनं विधमो हि प्रियेषु MEGH. 29. 72. RAṢA. 8, 55. 79. Spr. (II) 855. KāTHĪS. 47, 110. Buā. P. 4, 27, 1. 9, 23, 8. विलासस्मित-विधमैः RĪĒA-TAR. 5, 365. Sām. D. 113. सविधमा Spr. 981. 3003. R. 6, 23. — d) *Verwirrung, Unordnung, Störung*: पवनादीनाम् Suçh. 1, 70, 19. स्नेहादीनाम् 253, 2. आकार^० Sām. D. 38, 19. स्मृति^० Buā. 2, 63. Spr. 8112. DĀMPATĪC. 31, 8 v. u. विधमादिविप्लवता वाचः H. 69. राष्ट्र^० R. 2, 23, 28. मल्लस्य MBh. 12, 2157. दण्डस्य so v. a. *falsche Anwendung der Strafe* M. 7, 24. दण्डनीतिः Kām. Nītis. 2, 8. — e) *Aufregung*: लोकस्य VARĀH. Bṛh. S. 33, 11. न यस्य चित्तं अकिर्यविधमम् Buā. P. 4, 24, 59. मनस्यर्थविधमे 7, 13, 43. स काक्षीं ब्रूयैव नः । जनयामास नारोषो वीक्ष-सीनां च विधमम् 10, 55, 9. तत्राशौषं पुत्राणां तव विधमम् MBh. 3, 358. अ^० kaltes Blut, Besonnenheit 4, 1887. दुःख^० über, in Folge von 14, 321. राष्ट्र^० 5, 1163. — f) *Verwirrung des Geistes* PĀNĀR. 3, 13, 22. Irrthum, Wahn; = अयम् TRĪK. 3, 3, 303. = भ्रांति MEGH. m. 52. VAIḌ. bei MALLIN. zu Kām. 4, 3 und Çiç. 15, 94. प्रवृत्तविज्ञानविधूत^० Buā. P. 4, 10, 3. Zweifel H. an. 3, 473. Çg. HALĪ. 4, 6. VAIḌ. a. a. O. — g) *Trugbild, blosser Schein*: स्वप्नदर्शन^० ÇĀMĪ. zu Bṛh. Ār. Up. S. 248. स्वप्न^० KāTHĪS. 28, 15. मिथ्यैव विधमो दृष्टस्त्वया 63, 143. गते रात्रिविधमे 70, 77. यो ऽधर्मे धर्मविधमः Buā. P. 4, 19, 12. 17, 29. लालापानमिवाङ्गुष्ठे बालानां स्तन्य-विधमः Spr. (II) 2067. अमृत — दुतवातपातघनविधमं सदः Çiç. 15, 94. अ-भार रत्तासर्षपविधमम् RĪĒA-TAR. 3, 388. 5, 332. धमदमरविधमभत् Spr. 988. गङ्गाम्भेविधमं दधुः RĪĒA-TAR. 3, 365. विद्युतां विधमं दधुः Verz. d. Oxf. H. 117, a, 41. वितन्वानः प्रतिपदं प्रवातारम्भविधमम् KāTHĪS. 20, 223. करो ऽतितामो रामाणां तस्त्रीताउनविधमम् । करोति KĀVJĀD. 3, 21. कुर्व-वकाण्डनिर्मेधवर्षासमयविधमम् KāTHĪS. 19, 65. वनेषो करिकुम्भविधम-

करिपत्यु-¹ ² गच्छतः Śā. D. 41, 13. प्रदी-³ ⁴ विभ्रमशा-
लिन् KATHA. 35, 155. UTTAR. 16, 16 (23, 3). मुखी: — व्योमगङ्गासि तत्पु-
ष्पकेमाम्बुहृदविभ्रमैः KATHA. 14, 19, 29, 59. CĪ. 6, 46, 7, 47. RĪĀ-TAR.
4, 172. विलासिनीविभ्रमदसपञ्चम् — केतकवर्कमन्यः — पाटयामास so v. a.
als wäre es ein Ohrring RAGH. 6, 17. KUMĀR. 1, 4. विभ्रमाभरणं भुवः RĪ-
Ā-TAR. 2, 14. अविभ्रमः कोपः so v. a. nicht erkünstelt CĪ. 69, 2, v. 1. —
a) Anmuth, Schönheit H. 1512. H. an. HALĀ. 5, 27. VAI. a. a. O. einer
Person Spr. 2185. नवप्रणय° MĀLATI. 155, 8. PRAB. 41, 1. गति° RAGH.
8, 57. KUMĀR. 1, 24. वनोत्ताविभ्रमकुम्भविभ्रमकौ Spr. 2696. कृतप्रियाद-
ष्टिविलास° KIR. 4, 3. कुसुमकृतस्मितचारुविभ्रमा मालती KHANDOM. 52.
Bhāg. P. 3, 13, 40. सविभ्रमाङ्गवलिना Spr. 3235. — i) in der Erotik die
Zerstretheit eines verliebten Frauenzimmers, insbes. in Bezug auf die
Toilette: चित्तवृत्त्यनवस्थानं शृङ्गारादिभ्रमो मतः BHARATA beim Schol. zu
NALOD. 2, 55. विभ्रमस्तरया काले भूषास्थानविपर्ययः DAṢAR. 2, 26. Śā. D.
143. PRATĀPAR. 55, 6, 9. H. 508. = काव AK. 1, 1, 8, 81. TRIK. H. an. MED.
HALĀ. 1, 89. — 2) f. ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰⁰¹ ¹⁰⁰² ¹⁰⁰³ ¹⁰⁰⁴ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰⁰⁶ ¹⁰⁰⁷ ¹⁰⁰⁸ ¹⁰⁰⁹ ¹⁰¹⁰ ¹⁰¹¹ ¹⁰¹² ¹⁰¹³ ¹⁰¹⁴ ¹⁰¹⁵ ¹⁰¹⁶ ¹⁰¹⁷ ¹⁰¹⁸ ¹⁰¹⁹ ¹⁰²⁰ ¹⁰²¹ ¹⁰²² ¹⁰²³ ¹⁰²⁴ ¹⁰²⁵ ¹⁰²⁶ ¹⁰²⁷ ¹⁰²⁸ ¹⁰²⁹ ¹⁰³⁰ ¹⁰³¹ ¹⁰³² ¹⁰³³ ¹⁰³⁴ ¹⁰³⁵ ¹⁰³⁶ ¹⁰³⁷ ¹⁰³⁸ ¹⁰³⁹ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁴¹ ¹⁰⁴² ¹⁰⁴³ ¹⁰⁴⁴ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁴⁶ ¹⁰⁴⁷ ¹⁰⁴⁸ ¹⁰⁴⁹ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁵¹ ¹⁰⁵² ¹⁰⁵³ ¹⁰⁵⁴ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁵⁶ ¹⁰⁵⁷ ¹⁰⁵⁸ ¹⁰⁵⁹ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁶¹ ¹⁰⁶² ¹⁰⁶³ ¹⁰⁶⁴ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁶⁶ ¹⁰⁶⁷ ¹⁰⁶⁸ ¹⁰⁶⁹ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁷¹ ¹⁰⁷² ¹⁰⁷³ ¹⁰⁷⁴ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁷⁶ ¹⁰⁷⁷ ¹⁰⁷⁸ ¹⁰⁷⁹ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁸¹ ¹⁰⁸² ¹⁰⁸³ ¹⁰⁸⁴ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁸⁶ ¹⁰⁸⁷ ¹⁰⁸⁸ ¹⁰⁸⁹ ¹⁰⁹⁰ ¹⁰⁹¹ ¹⁰⁹² ¹⁰⁹³ ¹⁰⁹⁴ ¹⁰⁹⁵ ¹⁰⁹⁶ ¹⁰⁹⁷ ¹⁰⁹⁸ ¹⁰⁹⁹ ¹¹⁰⁰ ¹¹⁰¹ ¹¹⁰² ¹¹⁰³ ¹¹⁰⁴ ¹¹⁰⁵ ¹¹⁰⁶ ¹¹⁰⁷ ¹¹⁰⁸ ¹¹⁰⁹ ¹¹¹⁰ ¹¹¹¹ ¹¹¹² ¹¹¹³ ¹¹¹⁴ ¹¹¹⁵ ¹¹¹⁶ ¹¹¹⁷ ¹¹¹⁸ ¹¹¹⁹ ¹¹²⁰ ¹¹²¹ ¹¹²² ¹¹²³ ¹¹²⁴ ¹¹²⁵ ¹¹²⁶ ¹¹²⁷ ¹¹²⁸ ¹¹²⁹ ¹¹³⁰ ¹¹³¹ ¹¹³² ¹¹³³ ¹¹³⁴ ¹¹³⁵ ¹¹³⁶ ¹¹³⁷ ¹¹³⁸ ¹¹³⁹ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁴¹ ¹¹⁴² ¹¹⁴³ ¹¹⁴⁴ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁴⁶ ¹¹⁴⁷ ¹¹⁴⁸ ¹¹⁴⁹ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁵¹ ¹¹⁵² ¹¹⁵³ ¹¹⁵⁴ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁵⁶ ¹¹⁵⁷ ¹¹⁵⁸ ¹¹⁵⁹ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁶¹ ¹¹⁶² ¹¹⁶³ ¹¹⁶⁴ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁶⁶ ¹¹⁶⁷ ¹¹⁶⁸ ¹¹⁶⁹ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁷¹ ¹¹⁷² ¹¹⁷³ ¹¹⁷⁴ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁷⁶ ¹¹⁷⁷ ¹¹⁷⁸ ¹¹⁷⁹ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁸¹ ¹¹⁸² ¹¹⁸³ ¹¹⁸⁴ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁸⁶ ¹¹⁸⁷ ¹¹⁸⁸ ¹¹⁸⁹ ¹¹⁹⁰ ¹¹⁹¹ ¹¹⁹² ¹¹⁹³ ¹¹⁹⁴ ¹¹⁹⁵ ¹¹⁹⁶ ¹¹⁹⁷ ¹¹⁹⁸ ¹¹⁹⁹ ¹²⁰⁰ ¹²⁰¹ ¹²⁰² ¹²⁰³ ¹²⁰⁴ ¹²⁰⁵ ¹²⁰⁶ ¹²⁰⁷ ¹²⁰⁸ ¹²⁰⁹ ¹²¹⁰ ¹²¹¹ ¹²¹² ¹²¹³ ¹²¹⁴ ¹²¹⁵ ¹²¹⁶ ¹²¹⁷ ¹²¹⁸ ¹²¹⁹ ¹²²⁰ ¹²²¹ ¹²²² ¹²²³ ¹²²⁴ ¹²²⁵ ¹²²⁶ ¹²²⁷ ¹²²⁸ ¹²²⁹ ¹²³⁰ ¹²³¹ ¹²³² ¹²³³ ¹²³⁴ ¹²³⁵ ¹²³⁶ ¹²³⁷ ¹²³⁸ ¹²³⁹ ¹²⁴⁰ ¹²⁴¹ ¹²⁴² ¹²⁴³ ¹²⁴⁴ ¹²⁴⁵ ¹²⁴⁶ ¹²⁴⁷ ¹²⁴⁸ ¹²⁴⁹ ¹²⁵⁰ ¹²⁵¹ ¹²⁵² ¹²⁵³ ¹²⁵⁴ ¹²⁵⁵ ¹²⁵⁶ ¹²⁵⁷ ¹²⁵⁸ ¹²⁵⁹ ¹²⁶⁰ ¹²⁶¹ ¹²⁶² ¹²⁶³ ¹

116. Verz. d. Oxf. H. 32, 14. Bala. P. 8, 17, 7, 4, 2, 33, 13, 31, 23, 3, 24, 11, 26, 14, 5, 13, 8, 9, 1, 37, 14, 33. PAKHAR. 1, 3, 8. Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 14, (2. 41. PAKHAR. ed. orn. 41, 8. उत्काण्डा° KATHA. 17, 62, 28, 8. — 4. क्षति° 7, 8. — d) abgeneigt: प्रज्ञा न विमनास्त्वस्य R. 3, 41, 11. — N. pr. eines Liedverfassers in VS. Ind. St. 1, 294, 1 (v. 4. विमनस्य. — Vgl. विमनस्य.

विमनास्त्वे adj. (f. घा) = विमनस् 1) c) MBH. 7, 8829, 12, 13554. HARIV. 7262, 8727, 10355. R. 7, 6, 51. Bala. P. 7, 10, 60, 10, 77, 28.

विमनाय् (von विमनस्, विमनायते ausser sich —, entmuthigt —, niedergeschlagen sein Sth. D. 324.

विमनिर्मन् (wie oben) m. Bestürztheit, Niedergeschlagenheit गाया द-छादि zu P. 5, 1, 123; vgl. 6, 4, 155.

विमनीकर (विमनस् + क, कर्), °कृत erstürzt, ausser sich gebracht Spr. III 2299.

1. विमन्यु (2. वि + म°) m. Sehnsucht, Verlangen RV. 1, 25, 4.

2. विमन्यु (wie oben) adj. frei von Unmuth, — Groll KUMAR. 7, 93. Bala. P. 5, 5, 2, 15.

विमन्युक (von विमन्यु) adj. nicht grollend, Groll stillend AV. 8, 43, 1.

विमय m. = निमय, विनिमय Tausch H. 870.

विमर्द (von विमर्द mit वि) m. 1) Zerdrückung, Zerreibung, Reibung: दि-व्यपुष्प° MBH. 14, 2799, 12, 2708. AK. 1, 1, 4, 19. H. 1391. शय्योत्तरच्छद-विमर्दकशाङ्गः Bala. 5, 65. विमार्गगावीचिविमर्दशीत वायु 13, 20. फलं (कामस्या) पुनः परमाह्वानं परस्परविमर्दजम् DAQAR. 65, 8. das Stampfen (mit den Füßen): गजैः कृतं सरः सान्द्रविमर्दकर्मम् R. 1, 20. संसर्पद्वि-नी° KATHA. 121, 280. — 2) feindlicher Zusammenstoss, Kampf: तुमुल MBH. 1, 4075. मका° 3, 847. खया सक 1633. 5, 7303. 4, 1396. 5, 4260. ल-ह्मणाः तत्रदेवेन विमर्दमकोराद्दशम् 7, 543. 8, 1971. 15, 288. HARIV. 13254. R. GORR. 1, 46, 33. देवासुरविमर्देषु 3, 36, 8. 5, 29, 24. 6, 18, 1, 93, 28. खया समम् 7, 20, 5, 32. VIKR. 87, 1. °तमा भूमिः UTTAR. 102, 21 (138, 5). बा-कु° Faustkampf RAGN. 7, 49. सिंक्षाव° Balgeroi ÇIK. 105, 14. — 3) Aufreibung, Zerstörung, Verwüstung, Vernichtung MBH. 3, 631 (विमर्द ed. Calc.). रथाश्चनरनागानाम् HARIV. 6075. बलस्य R. 3, 70, 11. मकासुर° 4, 58, 17. विद्याधरण° VAN. Bala. 8, 9, 27. हरि° Bala. 8, 14. तनोः PRAB. 74, 10. जमस्थान° RAGN. 6, 62. R. GORR. 1, 63, 2. सस्य° VAN. Bala. 8, 5, 61. 82. समर° durch Krieg 60. — 4) Störung, Unterbrechung: प-रिषत्कुतूहल° MATH. 1, 9. निद्रा° HIT. 80, 18. — 5) Berührung, Ver- bindung SIKHAR. 46. — 6) Abweisung, Zurückweisung: कार्यार्थिनां विमर्दो (= कलक Comm.) हि राज्ञो दोषाय कल्पते R. 7, 53, 24; vgl. वि-दार्ण 3) d). — 7) völlige Verfinsternung SIKHAR. 4, 15. VAN. Bala. 8, 2, S. 4, Z. 13. — 8) Cassia Sophora Ltn. (vgl. कासमर्द) RATHAN. im ÇKDr. — 9) N. pr. eines Fürsten MANK. P. 74, 5. — Spr. 2866 fehlerhaft für विसर्प oder विसर्ग. — Vgl. यक्°.

विमर्दक (wie oben) 1) adj. aufreibend, zerstörend, vernichtend वायु-स्य° HARIV. 13769. प्रमर्दक die neuere Ausg. — 2) m. a) Cassia Tora Ltn. (vgl. चकमर्द) RAGN. im ÇKDr. — b) N. pr. eines Mannes DAQAR. 70, 14.

विमर्दन (wie oben) 1) adj. a) zerdrückend, drückend: पीनस्त्वम् (कर्) Sth. D. 113, 15. — b) aufreibend, zerstörend, vernichtend: हरि° MBH. 3, 5062, HARIV. 5309, 5386. राह° R. 1, 74, 17. परमेना° KATHA. 113, 19.

शत्रु° Verz. d. Oxf. H. 106, a, 35. दुर्गकोटि° PAKHAR. 4, 3, 35 (B. 249). व्यथितस्य° Verz. d. Oxf. H. 22, b, 5, 6. — 2) m. N. pr. a) eines Rākshasa R. 6, 74, 4. — b) eines Fürsten der Vidjādharma KATHA. 48, 72. — 3) n. a) das Zerdrücken, Zerreiben AK. 3, 3, 13. KUSUM. 123. लेप° APAST. 1, 32, 28. — b) feindlicher Zusammenstoss, Kampf: द्विषतोः Bala. P. 3, 18, 20. अन्योऽप्यस्यविमर्दः PRAB. 87, 16. — b) das Zerstören, Ver- wüsten, Vernichten: परराष्ट्र° Spr. 4752. मेरोः, धर्मस्य MBH. 3, 1418.

विमर्दिन् (wie oben) adj. zerachmetternd, verwüstend, vernichtend: नगतहृदिशर° (मारुत) VAN. Bala. 8, 3, 9. शत्रुसंघ° Hip. 1, 31 (शत्रुसं-घावमर्दिन् MBH. 1, 5905). PAKHAR. 2, 3, 57. Verz. d. Oxf. H. 98, 5, 35. क्लाम° zu Nichts machend, entfernend ÇIK. 69, v. 1.

विमर्मधञ्जीवित MBH. 8, 876 fehlerhaft für विवर्म°, wie die 94. Bomb. liest.

विमर्श (von मर्ष् mit वि) m. 1) Prüfung, Erwägung, Ueberlegung, Be- denken PAKHAR. Bala. 14, 10, 8. तत्र मे बुद्धिर्त्रैव विमर्षे (besser विषये ed. Bomb.) परिमुक्तये MBH. 13, 5682. बलं विमर्शेन R. 4, 9, 107. 53, 28. वि-शेषापेक्षो विमर्शः संशयः NALAS. 1, 1, 28. प्रत्ययः स्त्रीषु मुञ्जाति विमर्श वि-दुषामपि KATHA. 20, 124. 103, 19. ÇIK. zu KHAND. UP. S. 15. प्रसि-कीर्णः स्म रोषेण विमर्शेन निवारितः RIG-TAR. 3, 510. विमर्शवशमापन्नः R. 6, 101, 22. विमर्शैर्बहुभिर्मुक्तयितयामास 92, 28. °युक्त MBH. 5, 7514. तेषां त्रयाणां विविधं विमर्शं विबुध्य 12, 3178. पञ्चानामेकपत्नीति विमर्शो दुपदस्य च 1, 391. विमर्शं संकारादने नायं कुर्यात्कदा च न 6371. कार्यस्य न विमर्शं च गतुर्मर्त्सि R. 1, 20, 28. 5, 89, 72. MANK. P. 23, 24. °शील HARIV. 1176. °च्छेदि (v. l. संशयच्छेदि) वचनम् ÇIK. 35, 13, v. l. SARVADAR-ÇANAS. 169, 6. छु° adj. KATHA. 61, 185. स° adj. (f. घा) 39, 40. 45, 293. R. 6, 99, 37. सविमर्शम् adv. 20. ÇIK. 58, 4. Erörterung PRAB. 112, 12. fg. SARVADARÇANAS. 97, 8. 158, 6. — 2) Intelligenz SARVADARÇANAS. 94, 10. तस्य चिरूपत्वमवच्छिन्नविमर्शस्य 9. unter den Beiw. ÇIKAS. MBH. 13, 1235. — 3) in der Dramatik so v. a. Knoten BHAR. NĀTJAC. 19, 28, 35. 41, 88. DAQAR. 3, 54. Sth. D. 321, 538. निर्विमर्श DAQAR. 3, 53. — Vgl. दुर्विमर्श, निर्विमर्श und विमृश. HIND. ungenau विमर्ष geschrieben.

विमर्शन (wie oben) 1) m. N. pr. eines Fürsten der Kirāta Verz. d. Oxf. H. 74, a, 29 (mit प geschrieben). — 2) n. Prüfung, Erwägung, Un- tersuchung H. 322. Bala. P. 6, 1, 11 (= ज्ञान Comm.). तत्र° 5, 12, 4, 7, 11, 9. Verz. d. Oxf. H. 240, 4, No. 497, Z. 6.

विमर्शिन् (wie oben) adj. prüfend, erwägend, untersuchend SARVADAR-ÇANAS. 90, 19. सुतोद्भाक्° KATHA. 34, 131. — Vgl. बलंकारविमर्शिनी, गणेश°, विवृति°.

विमर्ष (GAṬH. im ÇKDr.), विमर्श und विमर्शिन s. विमर्श, s. w.

विमल (2. वि + मल) 1) adj. (f. घा) rein (auch in übertr. Bed.), klar, blank AK. 3, 2, 5. H. 1436. an. 3, 684. MBH. I. 130. fg. HALI. 1, 132. वारि, बल, उदक, नोतासि ÇIKAS. 58 in Ind. St. 4, 369. R. 2, 27, 18, 48, 12, 63, 18. Suçr. 1, 1, 1, Spr. 2520, 2936. WYKHA. KASHMIR. 209. VAN. Bala. 8, 56, 4. °लवर्त्ति 84, 1. बोदन Suçr. 1, 229, 18. पवित्र्यः R. 2, 15, 42. °पङ्कजा (नदी) MBH. 2, 14063. कम्प, क्लाम, विपत्, 3, 4, 39, 8, 6, 92, 81. RIG-TAR. 3, 274. Suçr. 1, 23, 8. 113, 19. VAN. Bala. 8, 21, 14, 47, 28. विपः 28, 4. R. 7, 99, 12. राज्ञि MBH. 4, 1065. विपः ÇIK. 9, 12. वि-पद्मिलतारकम् PAKHAR. III, 147. भावि VAN. Bala. 8, 31, 5. युति 3, 87.

6, 13. शशिन् R. 2, 104, 12. चन्द्राग्रं R. GORR. 2, 12, 9. प्रभा सौरी 38, 17. उदये विमलो रविः 2, 21. विमले ऽभ्युदिते सूर्ये R. SCHL. 2, 54, 1. प्रभाते विमले सूर्ये 86, 21. प्रभाते विमले 1, 26, 1. 45, 5 (46, 5 GORR.). प्रभातसमये भानुना विमले कृते WEBER, Kṛṣṇa. 308. विमले so v. a. mit Andbruch des Tages MBH. 5, 7247. आदित्यविमलो खड्गो R. 2, 31, 30. खड्गो च विमलाकाशवर्चसो R. GORR. 2, 31, 25. प्रूल 5, 39, 10. शक्ति MBH. 5, 7278. स्फटिकं विमलं द्रव्यं klar, durchsichtig SARVADARÇANAS. 144, 3. विमलेभ ein weißer Elephant ÇATR. 3, 5. जलधराः HARIV. 3822. नेत्र, इक्ष्णा, दृष्टि R. 2, 59, 16. Spr. 2146 (II). 2209. नरेन्द्रपत्नी विमला बभूव सा तमोवृता यौ-रिव नष्टभास्करा R. GORR. 2, 8, 60. अतर्वेदयः rein, lauter 4, 41, 14. कुल Spr. (II) 2199. MĀK. P. 60, 13. दान GĀRUPA-P. 51 im ÇKDra. ब्रह्मन् Spr. 1756. ज्ञान SARVADARÇANAS. 22, 3. Bhāg. P. 4, 25, 5. मति 1, 15, 28. 3, 4, 25. Spr. 4998. बुद्धि Suçr. 1, 14, 4. धो PĀNĀR. 3, 9, 1. शब्दशास्त्रं स्फुटपदविमलम् Spr. 1530. स्वाध्याययज्ञ 3124. सु० 990 (कात्ति). Suçr. 1, 188, 8 (शर्करा). — 2) m. a) Bez. des Mondjahrs WEBER, Nax. II, 281. — b) ein best. über Waffen gesprochener Zauberspruch R. 1, 30, 6. — c) eine best. Vertiefung (समाधि) Vjutr. 18. Lot. de la b. I. 269. — d) N. pr. eines Arhant H. an. des 5ten in der vergangenen Utsarpiṇī H. 51. des 13ten in der gegenwärtigen Avasarpiṇī 27. ein Devaputra und Bodhimaṇḍa-pratipāla LALIT. ed. Calc. 346, 10. ein Bhikṣu 1, 10. ein Bruder des Jaças SCHIEFFNER, Lebensb. 18 (248). ein Autor mystischer Gebete bei den Tāntrika Verz. d. Oxf. H. 101, a, 34. b, 14. ein Asura KATHĀS. 47, 24. ein Fürst 56, 82. ein Sohn Sudjuma's Bhāg. P. 9, 1, 41. Vater des Padmapāda Verz. d. Oxf. H. 255, a, 9. — KATHĀS. 80, 11. — e) N. pr. einer Welt Lot. de la b. I. 161; vgl. 3) e). — 3) f. आ a) eine best. Pflanze, = चर्मकशा AK. 2, 4, 5, 9. MED. — b) Bez. einer Çakti WEBER, RĀMAT. Up. 323. fg. — c) N. der Dākṣhājaṇī in Puruṣhottama Verz. d. Oxf. H. 39, b, 8. N. pr. der Gottheit im Garten Vimalavjūha LALIT. ed. Calc. 139, 2 v. u. — d) N. pr. einer Tochter der Gandharvī MBH. 1, 2632. — e) = भुवो भेदः MND. N. einer der 10 Erden bei den Buddhisten Vjāpi beim Schol. zu H. 233. Vjutr. 28. DAÇABHŪM. 32. विमलायां लोकधातो LALIT. ed. Calc. 363, 3. — 4) n. a) mit Silber versetztes Gold RĪĀN. im ÇKDra. — b) N. eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 109, a, 15. fg. — c) N. pr. einer Stadt (vgl. विमलपुर) KATHĀS. 110, 2.

विमलक (von विमल) m. ein best. Edelstein VARĀH. BṛH. S. 80, 4. ०म-णिपीताभ 5, 57.

विमलकीर्ति m. N. pr. eines buddhistischen Gelehrten, Verfassers eines Sūtra, WASSILJEV 53. 222. HIOUEN-TSANG I, 385. 387. Vie de HIOUEN-TSANG 135. 232. ०निर्देश m. Titel eines Mahājānasūtra Vjutr. 41.

विमलगर्भ m. 1) N. pr. eines Prinzen Lot. de la b. I. 268. fgg. eines Bodhisattva Vjutr. 22. — 2) Bez. einer Meditation Lot. de la b. I. 254.

विमलचन्द्र m. N. pr. eines Fürsten WASSILJEV 53. fg. TĀRAN. 2. 172. 195.

विमलता (von विमल) f. Reinheit, das Hellsein, Klarheit: ततः प्रभाते — सूर्ये विमलतां गते MBH. 5, 7217. VARĀH. BṛH. S. 5, 90. मति० Spr. (II) 2441 (Conj.).

विमलत्व (wie oben) n. dass.: सर्वज्ञतेव विमलत्वमपी . हेतुः Verz. d. Oxf. H. 259, b, 27. fg.

VI. Theil.

विमलदत्ता f. N. pr. einer Fürstin Lot. de la b. I. 268. fgg.

विमलनाथपुराण n. Titel eines Gāna-Werkes Verz. d. Oxf. H. 372, 6, No. 267.

विमलनिर्भास m. Bez. einer best. Vertiefung Lot. de la b. I. 269.

विमलनेत्र m. N. pr. eines Buddha Lot. de la b. I. 14. eines Fürsten 268. fgg.

विमलपाण्डुक m. N. pr. eines Schlangendämons MBH. 1, 1553.

विमलपुर n. N. pr. einer Stadt KATHĀS. 56, 86. — Vgl. विमल 4) e).

विमलप्रदीप m. Bez. einer best. Vertiefung (समाधि) Vjutr. 17.

विमलप्रभ 1) m. a) N. pr. eines Buddha LALIT. ed. Calc. 363, 34. eines Devaputra Çuddhāvāsakājika ed. Fouc. 279. अ० ed. Calc. 334, 2. — b) N. einer Meditation Vjutr. 17. Lot. de la b. I. 254 (hier fehlerhaft f. आ).

— 2) f. आ N. pr. einer Fürstin RĪĀN-TAN. 3, 384.

विमलप्रभासश्रीतेजोराज्ञगर्भ m. N. pr. eines Bodhisattva DAÇABHŪM. 2.

विमलबुद्धि m. N. pr. eines Mannes KATHĀS. 69, 19.

विमलबाध m. N. pr. eines Commentators des Mahābhārata Verz. d. B. H. No. 392. des Rāmājaṇa R. GORR. I, cxxx. 353. III, 469.

विमलभद्र m. N. pr. eines Mannes TĀRAN. 229.

विमलभास m. Bez. einer best. Vertiefung Lot. de la b. I. 269.

विमलमाणा m. Krystall RĪĀN. im ÇKDra.

विमलमणिकर् m. N. pr. einer buddh. Gottheit KĪLAĀKRA 3, 140.

विमलमित्र m. N. pr. eines buddhistischen Gelehrten HIOUEN-TSANG I, 228. Vie de HIOUEN-TSANG 108. TĀRAN. 225. BURNOUR in Lot. de la b. I. 358.

विमलय् (von विमल), ०यति rein —, klar machen: दिनमुखानि रवि-र्दिमनिग्रहैर्विमलयन् RAGH. 9, 25. मलिनयितुं खलवदनं विमलयति जग-त्ति देव कीर्तिस्ते KUVĀLAJ. 131, a. विमलितरणभाल Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 505, Çl. 16.

विमलवाहन m. N. pr. zweier Fürsten ÇATR. 3, 5. 14, 318.

विमलवेगश्री m. N. pr. eines Fürsten der Garuḍa Vjutr. 88.

विमलव्यूह N. pr. eines Gartens LALIT. ed. Calc. 139, 7.

विमलश्रीगर्भ m. N. pr. eines Bodhisattva DAÇABHŪM. 2.

विमलसंभव m. N. pr. eines Berges SCHIEFFNER, Lebensb. 308 (78). वि-मलस्वभव (!) TĀRAN. 300. — Vgl. विमलाद्रि.

विमलसरस्वति (wohl ०ती) m. N. pr. eines Grammatikers COLBER. Misc. Ess. II, 48.

विमलस्वभाव m. N. pr. eines Berges TĀRAN. 300 (०स्वभव gedr.). — Vgl. विमलसंभव.

विमलाकर (विमल + आ०) m. N. pr. eines Fürsten KATHĀS. 71, 67.

विमलवैदेह m. N. pr. eines zukünftigen Buddha Lot. de la b. I. 17.

विमलात्मक (विमल + आत्मन्) adj. dessen Natur rein u. s. w. ist, rein, hell, klar AK. 3, 2, 5.

विमलात्मन् adj. dass.: चन्द्रमस् R. 3, 35, 52.

विमलादित्य (विमल + आ०) m. die klare Sonne, Bez. einer best. Form der Sonne Verz. d. Oxf. H. 70, b, 7. 85.

विमलाद्रि (विमल + अ०) m. N. pr. eines Berges H. 1030.

विमलानन्दभाष्य n. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 104, a, 22.

विमलार्थक adj. angeblich = विमलात्मक RĪĀN. zu AK. 3, 2, 5 nach ÇKDra.

विमलशोक N. pr. eines Wallfahrtsortes MBh. 3, 8047.

विमलाश्या f. N. pr. eines Dorfes RĪĀ-TAR. 4, 711.

विमल (विमल + 1. कृ) reinigen, lütern; davon ०करण Reinigung, Lüftung, Bez. einer der zehn Zurichtungsweisen (संस्कार, संस्क्रिया) eines Zauberspruches ĀRADĪTILAKA in SARVADARĢANAS. 170, 11. संक्षिप्त मनसा मन्त्रं ज्योतिर्मन्त्रेण निर्देष्टुम् । मन्त्रे मलत्रयं मन्त्री विमलीकरणं हि तत् ॥ 22. 171, 1; vgl. Verz. d. Oxf. H. 98, b, 15. fg. 23. fg.

विमलेश्वरतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, a, 16. 67, b, 18.

विमलेश्वरपुष्करिणीसंगमतीर्थ n. desgl. ebend. 66, a, 16. fg.

विमलोग्य n. N. eines Tantra ebend. 109, a, 16.

विमलोद्का f. N. pr. eines Flusses MBh. 9, 2189. विमलोद्का 2214.

विमलस्तकित (von 2. वि + मस्तक) adj. enthaupet Wilson.

विमलत् (2. वि + म०) adj. überaus gross INDRA. 1, 34. सुमलत् st. dessen MBh. 3, 1747.

विमलत् (2. वि + 1. म०) adj. etwa ergötzlich, lustig: die Marut RV. 1, 86, 1. 5, 87, 4.

विमली adj. nach Śā. sehr gross (so. देवाः): इन्द्रमिदमिहोना मेधे वृणीतु मर्त्यः RV. 8, 6, 44. könnte erheitend, begeisternd (so v. a. geistige Getränke) bedeuten.

विमास (2. वि + मास) n. schlechtes Fleisch JĀĀ. 2, 297.

विमातर (2. वि + मा०) f. gaṇa शुभादि zu P. 4, 1, 123. Stiefmutter: विमातृ AK. 2, 6, 25. H. 546. KULL. zu M. 9, 118. — Vgl. विमात्रेय.

विमार्थ (von 1. मथ् mit वि) m. das Schütteln, Balgerei: विमार्थं कुर्वते वाजसूतः TBa. 1, 3, 8, 4. ÇAT. Br. 3, 8, 2, 36.

विमाथिन् (wie eben) adj. niederschmetternd: अथ तपो दत्तसुखं तपास्त विमाथिनीम् । देवस्येव गतिं तत्र तस्थौ शोचन्स तां प्रियाम् ॥ KATHA. 10, 139.

1. विमान (von 2. मा mit वि) 1) adj. (f. ई) durchmessend, durchziehend, von einem Ende zum andern reichend; gewöhnlich in Verbindung mit रजसम्. रजसो विमानं सप्तचक्रं रथम् RV. 2, 40, 3. 3, 26, 7. 7, 87, 6. 10, 95, 17. 121, 5. AV. 9, 3, 15. पन्थाः 4, 2, 3. Soma RV. 9, 62, 14. Gandharva 10, 139, 5. अङ्गाम् 9, 86, 45. विमाने एष दिवो मध्यं छास्त आप्रिवविदेसी घृत्तरितम् VS. 17, 59. die Aṣvin MBh. 1, 722 (विगतं मानं प्रमासाधनं यतस्तौ NILAK.). — 2) m. n. gaṇa धर्षादि zu P. 2, 4, 31. Verz. d. Oxf. H. 191, b, 4. SIDDH. K. 249, a, 10. a) ein durch die Luft fliegender palastähnlicher Wagen der Götter (in den Märchen überh. ein durch die Luft fahrender Wagen) AK. 1, 1, 2, 43. 66. H. 89. 190. an. 3, 417. MND. n. 129. HALA. 1, 88. MBh. 1, 1257. 4649. 4831. 3, 1745. 2134. 11920. 5, 3616. 5180. R. 1, 44, 20. 70, 3. 2, 27, 9. 64, 45. R. GORR. 1, 5, 10. 13. 3, 48, 6. 54, 6. 5, 13, 2. 5, 106, 10. SUÇA. 1, 113, 20. RAGH. 12, 104. 13, 1. KUMĀRAS. 2, 45. VIKR. 4, 1. 11, 17. Spr. 2180. PĀNĒAT. III, 184. KATHA. 29, 49. 46, 122. fgg. ०ध्युतो ऽमर्त्यः RĪĀ-TAR. 4, 72. BHĀ. P. 2, 9, 12. 3, 15, 20. 16, 31. 23, 12. 37. fg. 4, 3, 6. 9, 10. 56. 5, 1, 5. 17, 4. 6, 8, 87. MĀRK. P. 15, 67. PĀNĒAR. 1, 7, 46. Verz. d. Oxf. H. 78, b, 26. नौ० schifförmig RAGH. 16, 68. विमानप्रतिमा तत्र मयेन मुक्ता सभाम् MBh. 1, 132. 2, 13. ०प्रतिमः प्रासादः 13, 2832. ०प्रतिमं गृहम् Verz. d. Oxf. H. 32, a, 5. तारा० Ind. St. 10, 312. fg. — b) ein kaiserlicher Palast, = सार्वभौमगृह H. an. MND. ein siebenstöckiger Palast NISANĀTU beim Schol. zu R. ed. Bomb.

1, 5, 16. eine Kapelle von best. Form VARĀH. BṢH. S. 56, 17. जालगवातकपुक्ता विमानसंज्ञस्त्रिसप्तकायामः 22. — वातायन० MBh. 5, 3998. R. 1, 5, 18. 2, 33, 8. 59, 15. R. GORR. 2, 59, 13. 3, 36, 3. MND. 64. 70. RAGH. 17, 9. KUMĀRAS. 7, 40. ०गृह R. ed. Bomb. 1, 5, 16. Heut zu Tage bezeichnet das Wort eine Art Thurm; vgl. Mrs. MANNING, Anc. and Mod. India I, 428. Diese Bed. kann das Wort in अतःपुरविमानेषु R. 5, 52, 8 haben. — c) Schiff, Boot (यानपात्र) MND. — d) Pferd MND. — 3) n. a) etwa Ausdehnung (wenn überhaupt der Text richtig ist): रजसः RV. 10, 123, 1. Vgl. अग्नि०. — b) Maass, Maassstab: वि मानमग्निर्वयुर्न च वाधर्ताम् RV. 3, 3, 4. Bez. einer der acht स्थान im Ājurveda MADHUS. in Ind. St. 1, 21, 2. wohl die Lehre von Maass und Gewicht. — c) das Messen: वेदि० ÇAT. Br. 10, 2, 2, 10. — Vgl. वैमानिक.

2. विमान (von मन् mit वि) m. Geringsachtung: अ० Verhörung: विप्रायाम् HARIV. 12039.

3. विमान (2. वि + 1. मान) adj. der Ehre baar, entehrt, geschändet BHĀ. P. 5, 13, 10.

विमानक 1) = 1. विमान 2) a) KATHA. 43, 274. 46, 31 (am Ende eines adj. comp.). वातपद्म० 43, 44. पद्म० 201. — 2) = 1. विमान 2) b) R. 2, 80, 20. nach dem Comm. ein siebenstöckiger Palast, eher Thurm.

विमानता f. nom. abstr. zu 1. विमान 2) a) VIKR. 137. KATHA. 119, 72.

— Hier und da fälschlich für विमानना, z. B. Spr. (II) 196, v. l. 446, v. l.

विमानत्र n. dass. KATHA. 119, 70.

विमानन (vom caus. von मन् mit वि) n. und f. झा. 1) Geringschätzung, geringschätzige Behandlung, Beschimpfung: विमाननात्पयोः (des Brahmanen und des Kriegers) MBh. 12, 2779. स्वयूथस्य KĀM. NITIS. 15, 26. प्राप्ता विमाननाशोयाः MBh. 14, 443. उद्धरेत् निम्नगाशतेष्वभवत्तास्य विमानना क्वचित् RAGH. 8, 8. KUMĀRAS. 5, 43. Spr. (II) 196 (Conj.). पूष्यानाम् 446 (Conj.). (I) 2125. Gegens. संमानना 4564. मया विमानना प्राप्ता KATHA. 25, 2. अन्वभावि तदये ऽपि ब्राह्मणैर्न विमानना RĪĀ-TAR. 4, 640. 5, 339 (mit der ed. Calc. विमाननावि० zu lesen). विमाननोत्त० 6, 277. मित्राणां चाविमानना Spr. 4714, v. l. Am Ende eines adj. comp.: अतर्जातविमानना KATHA. 15, 72. अतर्जातविमानना 91, 19. — 2) das Versagen, Abschlagen: दौहृदविमानन SUÇA. 1, 322, 13. दौहृदे विमानना 21.

विमानपाल m. Hüter eines Götterwagens MBh. 5, 4046.

विमानयितव्य (vom caus. von मन् mit वि) adj. gering zu schätzen, zu beschimpfen MBh. 12, 4326.

विमानुष (2. वि + मा०) adj. mit Ausschluss der Menschen VARĀH. BṢH. S. 86, 28.

विमान्य adj. = विमानयितव्य ÇĀK. 116.

विमाय (2. वि + माया) adj. der Zauberkraft beraubt RV. 10, 73, 7.

1. विमार्ग (2. वि + मार्ग) m. Abweg (eig. und übertr.): चरन्विमार्गान् MBh. 5, 1582. ०स्थौ प्रकाविव 8, 662. विमार्गे स्थितः R. 5, 89, 85. ०प्रस्थित ÇĀK. 105. ०गमन SUÇA. 1, 81, 21. 263, 7. ०ग 2, 401, 4. ०दृष्टि in falscher Richtung blickend 532, 8.

2. विमार्ग (wie eben) adj. auf Abwegen sich befindend MBh. 13, 341. धर्मात्मानो मत्तात्मानो विमार्गपरिपन्थिनः MĀRK. P. 37, 8.

3. विमार्ग (von 1. मर्ज् mit वि) m. Besen oder Bürste ÇKDn. und WILSON ohne Angabe einer Aut.

विमित s. u. 1. मि mit वि und दीक्षित°.

विमिथुन (2. वि + मि°) adj. mit Ausschluss der Zwillinge Varāṇ. Bṛh. 1, 10. Laghū. 1, 20 in Ind. St. 2, 282.

विमिश्र (2. वि + मिश्र) adj. (f. घ्रा) 1) vermischt, vermengt, nicht gleichartig: कृपा गङ्गाः पदाताश्च विमिश्रा दत्तिभिर्कृताः MBh. 6, 4050. गङ्गा-गङ्गा कृपैरश्वाः पदाताश्च पदातिभिः । रथे रथा विमिश्राश्च योधा युयुधिरेततः ॥ Hariv. 8093. Varāṇ. Bṛh. S. 77, 5. 86, 16. 98, 11. Bṛh. 12, 5. vermischt —, versehen —, verbunden mit; die Ergänzung a) im instr.: र-सेतारिभर्तः MBh. 1, 1189. सुतेन सेमेन विमिश्रतोपा यपोक्षीम् 3, 10290. Pañkā. 3, 10, 22. 11, 8. पुंभिर्विमिश्रा नार्यश्च MBh. 8, 1841. Hariv. 4998. Mārk. P. 87, 15. रथोघाना शब्दे विमिश्रो डुन्दुभिस्त्विनेः MBh. 6, 2423. 2898. 2869. Bhāg. P. 10, 38, 12. — b) im comp. vorangehend: अस्मिन्विमिश्र सुच. 1, 285, 7. 370, 11. 2, 109, 1. MBh. 1, 4951. 4954. Varāṇ. Bṛh. S. 48, 38. 54, 119. 67, 5. नीलोत्पल° (सरस् MBh. 13, 3824. 4089. घर्क-रश्मिविमिश्रेषु शस्त्रेषु 7, 3516. Bhāg. P. 1, 19, 6. वाचा शोककृष्विमिश्रया R. 5, 33, 17. श्रीडाविमिश्रालसा Varāṇ. Bṛh. S. 78, 12. Gīt. 5, 18. — 2) Bez. einer der 7 Theile, in welche die Bahn des Merkurs nach Parāçara getheilt wird, Varāṇ. Bṛh. S. 7, 8.

विमिश्रक (von विमिश्र) adj. gemischt, mannichfaltig; so heisst ein Kapitel in der Jātrā Varāṇ. Bṛh. 28 (26), 4.

विमिश्रित (wie oben) adj. gemischt: °लिपि Bez. einer best. Schrift Lalit. ed. Calc. 144, 10. fg.

विमुक्त 1) adj. s. u. 1. मुच् mit वि und vgl. अविमुक्त und वैमुक्त. — 2) f. घ्रा = मुक्ता Perle Shadv. B. 5, 6.

विमुक्तता (von विमुक्त) f. das Aufgehen, Verlorengehen: धनस्य Kām. Nit. 14, 43.

विमुक्तसेन m. N. pr. eines buddhistischen Lehrers Tīran. 127 u. s. w.

विमुक्ति (von 1. मुच् mit वि) f. 1) das Lösen (Gegens. युक्ति) Ait. Br. 6, 23. — 2) das Vonstichlassen, Entlassen: कृतप्राण° Kumāras. 3, 59. — 3) Befreiung, das Befreitwerden: घातम्° Spr. 501 (II). 1275. Kathās. 10, 146. कर्मणो विगर्हितात् Spr. 111 (II). देह° vom Körper Kumāras. 4, 39. क्लेश° Mārk. P. 96, 28. Befreiung von den Uebeln der Welt, Erlösung Taitt. Up. 3, 10, 2. Ragh. 10, 24. Spr. 1769 (II). 4089. Praçottanā. 2. Bhāg. P. 3, 23, 57. 4, 8, 61. 5, 5, 2. 7, 9, 44. 8, 3, 19. 24, 46. 10, 9, 20. Mārk. P. 41, 26. 76, 40. Pañkā. 4, 3, 134. Nīlak. 34. Lot. de la b. l. 824. fgg.

विमुक्तिचन्द्र m. N. pr. eines Bodhisattva Daçabhūm. 2.

विमुख (2. वि + मुख) 1) adj. (f. घ्रा) a) das Gesicht abwendend, rückwärts gerichtet: विमुखा बान्धवा याति kehren um, gehen heimwärts Spr. 2238. यस्यार्थिनो वा शरणागता वा नाशमिमा विमुखाः प्रयासि 3084. Hariv. 3916. दुतं जगाम विमुखः 3750. विमुखाः कृत्रवान्सर्वान्कारपिष्यति मे सुतः in die Flucht schlagen MBh. 1, 2755. विमुखो ऽभवद्रणो 5491. 3, 12109. 15741. 6, 2909. 7, 1745. fg. जग्मुर्विषादविमुखा रणे Hariv. 11053 (S. 791). भीतान्यस्त्राणि सर्वाणि विमुखानि तस्मिन्मयुः Kathās. 118, 84. — b) das Gesicht im Unmuth, insbes. in Folge einer vereitelten Hoffnung von Jmd (gen.) abwendend, abgewiesen, unverrichteter Sache abziehend: यस्यार्थिनो न विमुखाः Spr. 8145. विमुखो ऽर्ध्वं न याति मे Kathās. 41, 48. 123, 268. दिवातिथौ तु विमुखे गते VP. bei Kull. zu M. 3, 105. Mārk. P. 13, 12, 15. — c) sich abwendend von Etwas, grollend, einer Person oder

Sache abgeneigt, Nichts wissen wollend von: दुर्मना विमुखश्चैव परिष्क्राम तां सभाम् MBh. 2, 1665. न ते ऽहं विमुखः Hariv. 10858. R. 3, 41, 11. Mālav. 44, 5. Spr. 445 (II). Bhāg. P. 10, 53, 25. विधि widerwärtiges Geschick Spr. (II) 2310, v. l. अत्यन्त° 169. विमुखार्थमुत Varāṇ. Bṛh. S. 104, 39. दरिद्रभावाद्विमुखं मित्रम् den Rücken kehrend Spr. 1630. न कुत्रो ऽपि प्रथममुक्तापेक्षया संश्रयाय प्राप्ते मित्रे भवति विमुखः sich abwendend von Megh. 17. करे करौ Verz. d. Oxf. H. 10, a, N. 2. Bhāg. P. 10, 23, 39. करेः कथायाम् 3, 5, 14. 32, 18. विवाहे Kathās. 43, 254. साधूनामुपरि Spr. 2380. कृत्वात् sich von Kṛṣṇa abwendend Bhāg. P. 3, 1, 13. 5, 3. स्वज्ञ-नवधात् abstehehend von 1, 9, 36. भवतः प्रसङ्गात् — विमुखेन्द्रियाः 3, 9, 7. 4, 2, 21. 6, 3, 28. ततो विमुखचेतसः 7, 9, 43. Gewöhnlich in comp. mit der Ergänzung: सौधात्सङ्गप्रणाय° Megh. 28. समर° 80. स्तनित° (so v. a. sich enthaltend) 95. अन्यकार्य° Ragh. 19, 47. व्यापारविमुखेन चेतसा Mālav. 28, 15. शास्त्र° Spr. 1802. Pañkā. 3, 13. Śāh. D. 5, 19. 16, 1. Spr. (II) 2063, v. l. (I) 1812. 3268. जलमुचि वितरणाविमुखे (II) 2359. Kathās. 30, 8. अन्यपत्नी° 32, 122. 191. 45, 96. 113. 46, 149. Prabh. 16, 5. Bhāg. P. 3, 9, 10. मद्याज्जा° 4, 27, 22. 7, 9, 10. Pañkā. 1, 2, 60. 6, 49. 10, 11. 4, 2, 30. Verz. d. Oxf. H. 109, b, No. 170. कृष्णाविमुखेन मृत्युना so v. a. kein Mitleid kennend Ragh. 8, 66. मनः परस्त्रोविमुखप्रवृत्ति 16, 8. सुखं धैर्यविमुखम् so v. a. ohne Bestand Spr. 5319. — d) ohne Mündung (gemessen) Çāṅg. Sāh. 3, 11, 100. — e) des Gesichtes d. i. des Kopfes beraubt Hariv. 2755. — f) Bez. eines best. Spruches (VS. 17, 86. 39, 7) Kāṭh. Çā. 12, 4, 24. 20, 8, 5. — 2) m. N. pr. eines Muni R. 7, 1, 3; v. l. विमुच. — ऽविमुखं MBh. 15, 93 fehlerhaft für ऽभिमुखं, wie die ed. Bomb. liest.

विमुखता (von विमुख) f. das Sichabwenden von, Abgeneigtheit gegen: विमुखतां यातासि तस्मिन्प्रिये Gīt. 9, 10. धर्मं प्रति Çāṅ. 66, 2. बाह्यमेव° Śāh. D. 23, 9.

विमुखीकर (विमुख + 1. कर) 1) Jmd in die Flucht schlagen MBh. 6, 1909. 4181. 7, 1719. Hariv. 9307. R. 7, 23, 35. 29, 30. — 2) Jmd schießen lassen, abweisen R. 1, 68, 6. 76, 19 (77, 51 Gonn.). — 3) Jmd gleichgiltig gegen Etwas machen: कोपविमुखीकृतगन्तुकामा Kāurap. 36. — 4) vereiteln, zu Nichts machen: °कृतविक्रम R. 6, 80, 27.

विमुखीभाव (von विमुखीभू) m. Abneigung Gīt. 10, 13.

विमुखीभू (विमुख + 1. भू) 1) den Rücken wenden, die Flucht ergreifen Ragh. 5, 48. — 2) sich von Jmd abwenden, Nichts wissen wollen von Jmd: मुहुरः Spr. 1144.

विमुग्ध s. u. 1. मुक् mit वि; davon °ता f. Einfältigkeit, Dummheit Spr. 2858.

विमुच् (1. मुच् mit वि) f. das Losspringen, Ausschirren; Einkahr RV. 5, 46, 1. AV. 6, 112, 3. Kāṭh. Çā. 2, 2, 23. विमुचो नपात् Sohn der Einkahr heisst Pūshan, der zur glücklichen Ankunft hilft, RV. 1, 42, 1. 6, 55, 1.

विमुच (von 1. मुच् mit वि) m. N. pr. eines Rshi MBh. 12, 7594. R. in Verz. d. Oxf. H. 122, 7. — Vgl. विमुख 2).

विमुञ्ज (2. वि + मुञ्ज°) adj. ohne Blattscheide: ein Halm Çāt. Ba. 4, 3, 2, 16. विमुद् eine best. hohe Zahl Mēl. asiat. 4, 639.

विमुद्ग (2. वि + मुद्ग) adj. aufgeblüht H. 1129.

विमूढ s. u. 1. मुक् mit वि; davon °क n. Bez. einer Art von Poesie

Buā. Nīṣṭa. 18, 118. 127. vielleicht fehlerhaft für हिमूढक und dieses eine Variante von हिमूढक.

विमृति Sin. D. 19, 1 fehlerhaft für विभूति Asche.

विमूर्त n. = मूर्त 8): सतस्वर° HARIV. 4638.

विमूर्त s. u. मूर्त mit वि.

विमूर्ध (2. वि + मूर्) adj. haarlos (auf dem Kopfe) MBH. 10, 389.

विमूल (2. वि + मूल) adj. entwurzelt (eig. und übertr.) HARIV. 3465.

विमूलन (von विमूल) n. das Entwurzeln: पुष्पमूल° CAT. 14, 332.

विमूल्य (von विमूल) entwurzeln; s. विमूलन.

विमृग (2. वि + मृग) adj. kein Thier des Waldes habend: शरण्य R. 7, 77, 1.

विमृय (von मृय् mit वि) adj. zu suchen, aufzusuchen: उक्तिभिः पतयः समाः Buā. P. 3, 23, 52. मृयिभिरुच्यते 7, 10, 48. 15, 27. 76. 10, 47, 62. 85, 45. 11, 2, 53. 19, 8. PĀṆĀ. 3, 3, 2. Verz. d. Oxf. H. 256, a, 80.

विमृचन् (von १. मृच् mit वि) adj. (f. °मृचरी) reinlich AV. 12, 1, 29. 35. 37. KAUC. 137.

विमृत्यु (2. वि + मृ) adj. dem Tode nicht unterliegend, unsterblich KHAND. UP. 8, 7, 1 (SARVADARṢANAS. 54, 22). MAITREY. 6, 4. 25.

विमृध् (von मृध् mit वि) nom. ag. 1) Verächter, Feind: विमृधो (gen.) वृशी heisst Indra RV. 10, 152, 2. nachgebildet AV. 8, 5, 4. 22. — 2) Abwehler des Verächters, technisch gewordener Bein. Indra's mit Anknüpfung an die Worte des Liedes वि ने इन्द्र मृधो इति VS. 8, 44. CAT. Bā. 4, 6, a, 4. 11, 1, a, 1. KĪTJ. Cā. 4, 5, 24. — Vgl. वैमृध.

विमृध् adj. so v. a. विमृध् 2): तनू des Indra TS. 2, 4, 3, 1.

विमृश (von मृश् mit वि) m. = विमर्श Prüfung, Erwägung, Ueberlegung, Bedenken Buā. P. 3, 16, 36. 4, 22, 21.

विमृष्य (wie oben) adj. zu prüfen, zu untersuchen Buā. P. 10, 85, 23.

1. विमृष्ट von मृश् mit वि; s. das. विमृष्टात्तरासा (nach dem Comm. विमृष्ट so v. a. न्यून) bei welcher der Raum zwischen den Schultern etwas eingesenkt ist CAT. Bā. 1, 2, 5, 16.

2. विमृष्ट von मृश् mit वि; s. das. अविमृष्टविधेयोऽश n. N. einer Redefigur: unmotivierte Bezeichnung einer kleineren Zahl durch Theilung einer grösseren; Beispiel: व्यर्थाष्टार्धाष्टबाहूनाममीषामिदं दशम्। कथं सकामेके PRATĪPAR. 61, a, 5. b, 4. अष्टार्धाष्ट = द्वि.

विमोक्त (von 1. मुच् mit वि) m. 1) das Ausspannen; Lösung, Beendigung: तपसः TBA. 2, 7, 12, 1. यदे पृथस्य ब्रह्मणा युज्येत ब्रह्मणा वै तस्य विमोक्तः 3, 3, 10, 4. TS. 1, 7, 4, 4. AV. 16, 3, 4. — 2) Befreiung: गवामिन्द्रेणा Śi. zu RV. 5, 45, 1. दुःखात् vom Schmerz Schol. zu KAP. 1, 4. नहि ज्ञा-
आर्तस्य ज्ञाविमोक्तो ज्ञाभिषेकात् zu 85. Befreiung von der Welt, — von der Sinnlichkeit SARVADARṢANAS. 59, 11. विमोक्तः कामानभिषङ्गः 14.

विमोक्तम् (wie oben) absol. so dass die Zugthiere gelöst d. h. umge-
spannt, gewechselt werden: महात्मघानं विमोक्तं सममुवत्ति CAT. Bā. 8, 7, 4, 12. TS. 7, 5, 2, 5. KĪTJ. Cā. 18, 6, 18. Eben so उपविमोक्तम्: अश्वैर्वि-
नकुर्विर्वाये न्यरेयास्तरेरेयास्तरेऽपविमोक्तं यासि AIR. Bā. 4, 27, 6, 26.

विमोक्तम् (wie oben) nom. ag. der Abspannende VS. 30, 14. °कृती f. TBA. 3, 7, 24, 1.

विमोक्तव्य (wie oben) adj. 1) frei zu geben, den man laufen lassen darf: अमित्रो न विमोक्तव्यः Spr. (II) 823. नार्है युधि विमोक्तव्यः MBH.

6, 3927. — 2) aufzugeben, was man fahren lassen muss: क्रोधलेभि R. 2, 28, 24. — 3) zu werfen, zu schleudern, abzuschliessen: अस्त्रं मनुष्येषु MBH. 1, 5526. केशवाय शक्तिः 7, 5298.

विमोक्त्य (wie oben oder von विमोक्त) adj. s. मृ°.

विमोक्त (von मोक्त mit वि) m. 1) das Stohlösen, Aufgehen: नष्ट° Plā. Gāh. 1, 10, 1 (Ind. St. 5, 353). GONN. 2, 4, 1 (Ind. St. 5, 370). — 2) Befreiung (intrans.): आत्म° R. 2, 53, 28 (25 GONN.). 5, 44, 17. RĪĀ-TAN. 8, 1698. सर्वविमोक्ताय so v. a. damit Alle aus der peinlichen Lage her-
auskommen MBH. 5, 7452. तेभ्यो न विमोक्तमर्हति das Loskommen —, Sichbefreien von 4, 428. शापात् R. 8, 82, 166. वृजिनात् Buā. P. 4, 8, 21. ब्रह्मवधात् 6, 13, 15. अस्त्रबन्ध° R. 5, 44, 15. पशुपाश° Muir, ST. 4, 300, 12. शापतमो° KATHĀS. 25, 290. तदत्यसविमोक्तो (तद् = दुःख) उपवर्गः NĪJAS. 1, 1, 22. Befreiung der Seele, Erlösung CAT. Bā. 14, 7, 1, 16. 39. BHAG. 16, 5. WEBER, RĪMAT. UP. 349. Buā. P. 9, 5, 24. VEDĀNTAS. (Allāh.) No. 124. Lot. de la b. 1. 347. 824. fgg. Vie de HIOUN-TSANG 168. प्रति-
पुरुष° SĪMKEJAK. 56. पुरुष° 57. पुरुषस्य 58. SARVADARṢANAS. 152, 13. —
— 3) Befreiung (trans.), das Laufenlassen: eines Diebes M. 8, 216. —
4) das Aufgeben, Fahrenlassen, Unterlassen: स्थानकरा° VS. PRĪT. 1, 90. प्राणिक्रिंसा° MBH. 13, 6682. — 5) das Entlassen, Flüssenlassen: वाष्प° MBH. 12, 5753. so v. a. Spenden: वसूनाम् R. 2, 23, 39. das Ab-
schliessen MBH. 1, 5245. वापानाम् R. 6, 69, 32.

विमोक्त (von मोक्त mit वि) nom. ag. Löser: सर्वबन्ध° R. 7, 23, a, 48.

विमोक्ता (wie oben) 1) adj. befreiend von: भवाप्यय° Buā. P. 4, 9, 9. मादकप्रपन्नपशुपाश° befreiend von oder lösend 8, 3, 17. — 2) n. a) das Lösen, Aufbinden: केश° VANĪM. BĀH. S. 78, 3. — b) das Befreien, Be-
freiung MBH. 14, 2440. RĪĀ-TAN. 8, 1864. तेभ्यः Verz. d. Oxf. H. 20, b, 23. जीवस्य शरीरतः Buā. P. 10, 70, 89. पुरुषादात्मविमोक्तणाम् NĪLAK. 63. जपद्रव्य° MBH. 1, 325. 3, 271 in der Unterschr. R. 7, 30, 11. Buā. P. 8, 2, 30. करोतु मे विमोक्तणाम् 3, 19. आ शरीरविमोक्तणात् bis zur Befreiung vom Körper M. 2, 243. BHAG. 5, 23. विपदिमोक्ता Spr. (II) 783. Buā. P. 8, 10, 54. पाशविमोक्तणं कुरु PĀṆĀT. 107, 24. पशुपाश° Verz. d. Oxf. H. 44, b, 35. — c) das Vonsichgeben —, Entlassen einer Leibesfrucht, Be-
freiung von der Leibesfrucht MBH. 1, 2369. अण्ड° das Legen von Eiern PĀṆĀT. 74, 20. प्राण° das Aufgeben der Lebensgeister MBH. 11, 201. स-
सृविमोक्ता das Blutlassen Suca. 1, 58, 20. सायकस्य das Abschliessen R. 4, 12, 29.

विमोक्तिन् (von विमात्) adj. der Erlösung theilhaftig geworden MBH. 12, 11494.

विमोघ (2. वि + मोघ) adj. ganz vergebllich: प्रयासाः Buā. P. 6, 10, 28.

विमोचक (von 1. मुच् mit वि) adj. lösend, befreiend von: भवबन्ध° Verz. d. Oxf. H. 91, b, 11.

विमोचन (wie oben) 1) adj. (f. ३) a) ausspannend, lösend: Pāshan (vgl. विमुचो नपात् RV. 2, 4, 15. f. — TBA. 2, 7, 24, 1. गोपो-
चनी KHANDOM. 155. कृदयमन्य° Buā. P. 5, 10, 16. — b) befreiend: Civa MBH. 13, 1173. नारीगर्भ° die Weiber von der Leibesfrucht befreiend HA-
RIV. 15345. आपदिमोचनी KATHĀS. 37, 48. — 2) n. a) das Ausspannen, Einkehr; das Befreien vom Dienst RV. 2, 37, 5. 3, 30, 12. वाजिनो रासभ-
स्य 53, 5, 20. इह प्रयाणमस्तु वामिन्त्रवायु विमोचनम् 4, 46, 7. 5, 53, 7. TS.

7, 5, 4, 5. CAT. Ba. 1, 8, 2, 27. KĪTJ. Ca. 13, 3, 14, 18, 6, 17. — b) Befreiung, Rettung: अथ वार्क करिष्यामि कुलस्यास्य विमोचनम् MBh. 1, 6199. तीर्थयात्रा^० 1, 216 in der Unterschr. मम दुःखादिमोचनम्। यथा भवति R. 5, 37, 24. पापाञ्जात्मविमोचनम् Mān. P. 32, 86. प्रभा बुद्धिर्विमोचनम् (so die neuere Ausg.) wohl so v. a. पापादात्मविमोचनम् MBh. 14, 1048. — c) das Aufgeben, Fahrenlassen: देहस्यास्य MBh. 3, 2489. — d) N. pr. eines Wallfahrtsortes MBh. 3, 7082. — Vgl. छिप्रि^०, दुर्विमोचन, रथ^०.

विमोचनीय am Ende eines comp. auf das Abspinnen von — bezüglich: रथ^० (s. auch u. रथविमोचन) CAT. Ba. 5, 4, 2, 14. KĪTJ. Ca. 15, 6, 23.

विमोच्य (von 1. मुच् mit वि) adj. zu befreien MBh. 3, 14952.

विमोह (von 1. मुह् mit वि) m. Verwirrung des Geistes: ०^० KATHĪS. 80, 89. BṛĀ. P. 2, 9, 9. 3, 27, 25. 7, 2, 37. मरु^० 5, 5, 27. मति^० 2, 7, 37.

विमोहन (vom simpl. und caus. von 1. मुह् mit वि) 1) adj. den Geist verwirrend BṛĀ. P. 14, 24, 6. लोक^० 2, 11, 23. 3, 14, 23. — 2) n. a) Verwirrung, das in-Unordnung-Gerathen P. 7, 2, 54 (vgl. DĀTUP. 28, 22); nach dem Schol. das Verwirren, in-Unordnung-Bringen (आकुलीकरणा). — b) das Verwirren des Geistes: विमानिक^० RĪGĀ-TAN. 5, 370. unter den acht मरुसिद्धि PRAB. 61, 16. — c) N. einer Hölle VP. 207. fg.

विमोहिन (von विमोह) adj. den Geist verwirrend KATHĪS. 62, 164. जगताम् BṛĀ. P. 4, 20, 30. 10, 13, 37. जगत्त्रय^० KATHĪS. 104, 97. Verz. d. Oxf. H. 29, a, 37.

विमौन (2. वि + मौ^०) adj. das Stillschweigen brechend KATHĪS. 96, 47.

विमौलि (2. वि + मौ^०) adj. mit keinem Diadem geschmückt HARIV. 5446.

विस्नापन (vom caus. von स्ना mit वि) n. das Welkmachen, Schlafmachen, Erweichen: eines Geschwürs u. s. w. Suçr. 1, 63, 17. 2, 3, 15. 106, 17. 112, 8.

विपङ्ग (so oder noch wahrscheinlicher अविपङ्ग) = 2. अविपङ्ग (in den Nachträgen) VARĪH. BṚH. S. 58, 47 (vgl. v. l.).

विपञ्चारिन् (विपत् + चा^०) 1) adj. im Luftraum wandelnd. — 2) m. eine Falkenart (चिह्न) ÇĀBDA. im ÇKDR.

विपत् s. विपत्.

विपति (2. वि + प^०) m. 1) N. pr. eines der 6 Söhne des Nahusha VP. 413. BṛĀ. P. 9, 18, 1. — 2) Vogel ÇĀBĀNTHAK. bei Wilson.

विपद् VARĪH. BṚH. S. 58, 47 schlechte Lesart für विपङ्ग.

विपद्गङ्गा (विपत् + ग^०) f. die im Luftraum fließende —, die himmlische Gaṅgā AK. 1, 1, 44.

विपद्गति (विपत् + भू^०) f. Finsternis (wohl die Asche des Luftraums) TRĪ. 1, 2, 2. H. c. 20.

विपत् 1) adj. s. u. 3. इ mit वि. In der Bed. hingehend, vergehend: विपत्त्रिमासु: BṛĀ. P. 7, 6, 14. विपद्दि 9, 21, 3. विपतो गगनादिवोद्यमं विना देवादुपस्थितमेव वित्तं भोग्यं यस्य यदा विपद्यं प्राप्तवत् वित्तं भोग्यं यस्य Comm. — 2) n. SIDDH. K. 251, a, 7 (विपत् gedr.). a) das sich Trennende, Aussinandergehende als Bez. des Zwischenraums zwischen den zwei Getrennten (dem Himmel und der Erde; man vgl. Stellen wie: इदं वा अक्षरितं विपदिमौ स्तनावभितः PĀNĒAV. Br. 24, 1, 7. द्यावापृथिवी सदास्ताम् ते विपतो ब्रह्मात्मा TBa. 4, 1, 2. तयोर्विपत्योर्यो ऽक्षरेणाकाश आसीत्तदक्षरितमभवत् CAT. Ba. 7, 1, 2, 28. संपत् विपत् VS. 15, 5 nach MānDh. Tag und Nacht), Luftraum AK. 1, 1, 2, 2. H. 163. HALĪS. 1, 137.

द्यौर्विपद्वनित्तयो लोका यस्ते प्रतिष्ठिताः Schol. zu AV. PAIT. 4, 108. विपति, तिति MBh. 1, 1181. विपद् 1186. विपत्स्थ 8246. विपद्यममन्त् 3, 818. (शराणाम्) विपद्यराणां विपति दृश्यते अक्वो व्रजाः 4, 1864. विपतीव चन्द्रः 7, 672. 1192. 1194. 13, 1846. HARIV. 8053. 8055. R. 5, 95, 31. 6, 97, 7. Suçr. 1, 20, 19. 152, 14. विपत्पताका der Blitz Rr. 3, 12. RAGH. 13, 40. ÇĪK. 7. विपत् पचितमेधम् Spr. 2832. VARĪH. BṚH. S. 3, 38. 11, 39. 51. 12, 5. विपति चरतां यक्षाणाम् 17, 2. 19, 8. 15. 21, 14. 24, 14. 20. 97, 12. PĀNĒAT. III, 147. PRAB. 54, 13. GṢAT. 9. BṛĀ. P. 3, 10, 7. 8, 10, 24. भूमी विपति तेये 10, 41, 3. Hir. 10, 1. — b) der Aether (als Element) BṛĀ. P. 3, 8, 32. 20, 13. 32, 9. 7, 9, 48. Verz. d. Oxf. H. 104, b, 28. SĀRYADARÇANAS. 148, 20. 149, 5. 176, 7. — c) Bez. des 10ten astrologischen Hauses (= नभस्तल) VARĪH. BṚH. 11, 20. 25 (23), 5.

विपन्मणि (विपत् + म^०) m. das Juwel des Luftraums d. i. die Sonne H. an. 4, 132. MED. th. 30. HĪN. 11.

विपर्म (von यम् mit वि) m. = विपाम P. 3, 3, 63 (vgl. 6, 2, 144). AK. 3, 3, 18. = दुःख SvĀMIN zu AK. nach ÇKDR.

विपव m. eine Art von Eingeweidewürmern Suçr. 2, 509, 15.

विपवन (von 3. पु mit वि) n. das Trennen Nir. 4, 25. विपावन v. l.

विपाङ्ग VARĪH. BṚH. S. 58, 47, v. l. für विपङ्ग.

विपात s. u. 1. या mit वि.

विपातस् als वधकर्मन् NAIGH. 2, 19 und Nir. 3, 10 auf यत् zurückgeführt, scheint nichts Anderes als 3. du. von 1. या mit वि zu sein: *ste* durchfahren d. h. zerschneiden mit den Wagenrädern.

विपातिर्मन् (von विपात) m. Dreistigkeit, Unverschämtheit gaṇa दृढादि zu P. 5, 1, 123.

विपार्म m. = विपम P. 3, 3, 63 (vgl. 6, 2, 144). AK. 3, 3, 18. = व्यापाम Faden, das Längenmaass der ausgestreckten Arme H. c. 123.

विपावन n. s. विपवन.

विपार्स (von यस् mit वि) m. nach dem Comm. N. eines Plagegeistes in Jama's Welt VS. 39, 11. TS. 1, 4, 25, 1. TAIRT. Ān. 3, 20.

विपुक्त s. u. 1. युज् mit वि; davon ० ता f. das Freisein von: विधमादि^० H. 69.

विपुञ् AV. 7, 4, 1 falsche Lesart für नियुत्.

विपुत partic. von 3. पु mit वि. du. fem. die Getrennten d. i. Himmel und Erde NAIGH. 4, 1. Nir. 4, 25. RV. 3, 54, 7; vgl. 4, 7, 7.

विपुतार्थका (von विपुत + अर्थ) adj. sinnlos HALĪS. 1, 141.

विपूथ (2. वि + पूथ) adj. von seiner Herde getrennt: मातङ्ग MBh. 9, 1928.

वियोग (von 1. युज् mit वि) m. = विरु u. s. w. H. 1541. HALĪS. 4,

57. am Ende eines adj. comp. f. चा VIKR. 155. KATHĪS. 17, 48. 1) das Getrenntwerden, Trennung, das Kommen um, Verlostgehen: वियोगं गच्छेत्सम् sc. vom Gatten MBh. 3, 2573. VIKR. 29, 17. संनिधि^० MĪLAV. 63, 10. प्रायो बन्धुभिरघनीव पथिकैर्योगो वियोगावहः Spr. 1974. संयोगो हि वियोगस्य संचयति संभवम् 3076. संयोगे च विप्रयोगात्ते 3113.

VARĪH. BṚH. S. 103, 8. श्येनवत्सुखदुःखी त्यागवियोगान्याम् Kap. 4, 8. BṛĀ. P. 5, 14, 1. 9, 13, 9. सङ्गः Trennung von Guten KĀM. NĪTIS. 14,

60. VIKR. 73. Spr. 2748. KATHĪS. 17, 23. 25, 33. BṛĀ. P. 7, 2, 25. 13. P. 22, 35. 72, 41. प्रायोः प्रयाति वियोगम् VARĪH. BṚH. 6, 8. तस्याद्यतुर्दश

समा वियोगस्ते भविष्यति KATHĪS. 9, 34. भर्ता सक् MBh. 3, 2665. ÇĪC. 12,

72*

63. PĀṆĀT. 30, 22. ज्ञानपूर्वा वियोगो यो ऽज्ञानेन सह योगिनः MĀRK. P. 39, 1. Gewöhnlich in comp. mit der Ergänzung: धव इति मनुष्यनाम तद्वियोगाद्विधा NĪR. 3, 15. इष्टं MAITREY. 1, 3. बन्धुप्रियं M. 12, 79. R. 2, 21, 26. 29, 5. 3, 75, 78. 6, 95, 83. RĪT. 1, 10. MĀGH. 78. 86. 107. RAGH. 12, 10. KĪR. 5, 51. KATHĀS. 24, 81. Spr. 1630 (II). 1111. गङ्गा 4711. मणिं SHAPV. Bn. 5, 6. कर्म MĪT. 47, 10. fg. — 2) das Sichentfernen, von-dannen-Gehen, Verlorengehen; das Fehlen: विकृतास्य, अनिलस्य Spr. (II) 285. 1983. धनस्य 1289 (I). विषयाणाम् 668 (II). तव वियोगेन weil du fehlst R. 2, 52, 27. 7, 95, 84. यस्य तणवियोगेन लोको ह्यप्रियदर्शनः BṛĀG. P. 4, 15, 6. कर्णानाम् MBH. 5, 5814. 3, 13993. द्विजपाणिं 7, 2364. Verz. d. Oxf. H. 80, b, 8. दुःखसंयोगं BṛĀG. 6, 23. मातृधात्रीवियोगतः weil weder Mutter noch Amme da waren KATHĀS. 82, 36. SĀH. D. 17, 15. मनोवियोगात् weil das Herz nicht dabei ist VARĀH. BṛH. S. 75, 1. KUSUM. 60, 4. 61, 2. Bed. 1) und 2) lassen sich bisweilen nicht genau scheiden. — 3) Subtraction GAṆĪT. BHAGANĪDH. 13. Comm. ŚRĪJAG. 5. GOLĀDH. 7, 42. — 4) Bez. eines best. astrol. Joga Verz. d. Oxf. H. 86, a, 43.

वियोगता KATHĀS. 55, 181 fehlerhaft für वियोगिता.

वियोगपुर n. N. pr. einer Stadt KATHĀS. 52, 278. 291.

वियोगवत् (von वियोग) adj. getrennt (vom geliebten Gegenstande) KATHĀS. 12, 106.

वियोगिता (von वियोगिन्) f. das Getrenntsein: अन्योऽन्यस्य तिरश्चामप्यत्र कष्टा वियोगिता KATHĀS. 111, 21. अन्योऽन्यं 18, 94. पत्नीपुत्रं 55, 181 (वियोगिता gedr.).

वियोगिन् (von वियोग) 1) adj. a) getrennt (vom geliebten Gegenstande) KATHĀS. 16, 46. Verz. d. Oxf. H. 123, a, 29. fg. NĀLOD. 2, 12. MĀRK. P. 51, 116. ताः शोच्या या वियोगिन्यो न शोच्या या मृताः सह 22, 35. भर्त्रा 33. भार्या KATHĀS. 124, 21. 72, 19. — 2) mit Trennung verbunden so v. a. wo Trennung Statt findet: स्रं MBH. 12, 8816.

वियोजन (von 1. युज् mit वि) n. 1) das Losmachen von, Befreien: स्रास्रवः कर्मणा बन्धो निर्ऋस्तद्वियोजनम् SARVADARÇANAS. 43, 20. als Bed. von रिच् DHĀTUP. 34, 10. — 2) Trennung: कर्तुं न युज्यते। मादृशानां प्रभोः पत्न्या विनाशो ऽथ वियोजनम् KATHĀS. 32, 125. इष्टं von Spr. 4190 MĀRK. P. 92, 4. — वियोजनेर्धनैः MBH. 12, 3213 fehlerhaft für वियोजनेर्धनैः, wie die ed. Bomb. liest.

वियोजनीय (wie oben) adj. verlustig zu machen, zu bringen um: लिङ्गसर्वस्वाभ्याम् KULL. zu M. 8, 374.

वियोष्य (wie oben) adj. zu trennen: पिङ्गलकः संजीविकात् PĀṆĀT. ed. orn. 39, 7.

वियोर्त्त (von 3. यु mit वि) nom. ag. der da scheidet, trennt RY. 4, 55, 2.

वियोध (2. वि + योध) adj. der Streiter beraubt, ohne Streiter: वारणाः MBH. 6, 2286.

1. वियोनि und ०नी (2. वि + यो) f. ein thierischer Mutterleib, eine thierische vulva; eine thierische Daseinsform, Thier: संभवः वियोनीषु M. 12, 77. MBH. 3, 13873. वियोनिमधिगच्छति ÇIKṢĀ 54 in Ind. St. 4, 368. वियोनिषु विमोहयति बीजानि पुरुषा यदा MBH. 12, 8226. 8377. वियोनी मेथुने रताः 13, 6784. HARIV. 11167. ०गर्भमौल Verz. d. B. H. 142, 10 v. u. ०ज्ञ ein Thier MBH. 7, 9475. 13, 5204. ०ज्ञम्नम् zur Mutter ein Thier habend MĀRK. P. 73, 15. वियोनि Thier und Pflanze VARĀH. BṛH. 3, 1. fgg.

०ज्ञम्नम् die Entstehung der Thiere und Pflanzen ist der Titel des 3ten Adhja 28 (26), 1.

2. वियोनि (wie oben) adj. 1) seiner Natur widersprechend PĀṆĀT. Bn. 18, 6, 9. KĪTH. 14, 10. — 2) ohne vulva: Weib Suçr. 1, 290, 16. neben श्योनि (= श्रृङ्गातकुला NĪLĀK.) MBH. 13, 5087 von NĪLĀK. durch कीनकुला erklärt.

विरक्त s. u. रज् mit वि. ०भाव adj. gleichgiltig gesinnt, Einem nicht mehr zugethan Spr. (II) 196.

विरक्तार्थस्व n. Titel einer Schrift HALL 17.

विरक्ति (von रज् mit वि) f. Gleichgiltigkeit: विरक्तिं या gegen Jmd gleichgiltig werden, aufhören ihn zu lieben RĪĀA-TAR. 3, 200. विरक्तिः संज्ञाता मे सांप्रतमस्य देशस्योपरि PĀṆĀT. 114, 1. fgg. शास्त्रं प्रति मे मरुती विरक्तिः संज्ञाता 143, 15. विषये PRAÇNOTTARAM. 2. अन्यत्र BṛĀG. P. 3, 5, 13. Insbes. die gegen die ganze Aussenwelt eingetretene Gleichgiltigkeit eines Asketen 1, 16, 28. 19, 4. 3, 26, 72. 27, 5. 7, 10, 42. 64. 44, 9, 25. तोत्रा und तीव्रतरा Verz. d. Oxf. H. 269, a, 16.

विरक्तिमत् (von विरक्ति) adj. gleichgiltig: पतिज्ञाता KATHĀS. 43, 184. verbunden mit der Gleichgiltigkeit gegen die ganze Aussenwelt: ज्ञान BṛĀG. P. 4, 23, 11. विज्ञान 12, 10, 36. समाधियोगार्द्धतपोविद्या (das suff. gehört zum ganzen copul. comp.) 3, 20, 53.

विरक्तस् (2. वि + 2. र्) adj. ohne Rākshasa ÇAT. Bn. 3, 4, 3, 8. da von nom. abstr. विरक्तैस्ता 1, 2, 13. 2, 4, 13.

विरग eine best. hohe Zahl VSUTP. 179. Mēl. asiāt. 4, 637. विरग v. l.

1. विरङ्ग (von रज् mit वि) m. = विरग; vgl. वैरङ्गिक.

2. विरङ्ग (2. वि + रङ्ग) n. eine best. Erdart, = कङ्कुष्ठ RĪĀN. im ÇKDn.

विरचना (von रच् mit वि) f. das Anlegen, Anthun (eines Schmuckes u. s. w.): पोनस्तनोपरि निपातिभिर्यपती मुक्तावलीविरचनापुनरुक्तमन्त्रैः (so ist zu lesen) VIKR. 153. नेपथ्यं MĀLATĪM. 13, 20.

विरचित 1) adj. s. u. रच् mit वि. = 2) f. स्त्री N. pr. eines Frauenzimmers KATHĀS. 14, 65.

विरज (2. वि + रज = रजस्) 1) adj. (f. स्त्री) a) frei von Staub, rein (eig. und übertr., auch in der Bed. frei von Leidenschaft): पत्न्याः MBH. 1, 3678 nach der Losart der ed. Bomb. शम्बर, वासस् BṛĀG. P. 3, 21, 9. 23, 30. 8, 8, 45. 15, 17. 10, 38, 81. गङ्गा MBH. 13, 1849. शस्त्रिनौ 1, 722. ÇĪVA 13, 1261. von Menschen BṛH. ÂR. UP. 4, 4, 28 (विजर् ÇAT. Bn.). MUND. UP. 4, 2, 11. SARVADARÇANAS. 54, 22 (विजर् KHĀND. UP. 8, 7, 1). KATHOP. 6, 18. BṛĀG. P. 3, 4, 7. 21, 9. 4, 13, 15. Verz. d. Oxf. H. 82, a, 33. विरजेश्वरी wird Rādhā genannt PĀṆĀT. 2, 5, 34. ब्रह्मलोक PRAÇNOP. 1, 16. लोकाः MBH. 13, 4871. 4877. 4880. 4884. BṛĀG. P. 4, 23, 39. आत्मन् ÇAT. Bn. 14, 7, 2, 23. BṛĀG. P. 1, 15, 48. 2, 2, 25. 4, 2, 35. मनस् 3, 28, 10. 12 (सु). धी 10, 87, 19. धर्म 11, 17, 42. सत्त्व 3, 15, 15. ब्रह्मन् n. 14, 31. 4, 21, 41. MUND. UP. 2, 2, 9. आनन्द Verz. d. Oxf. H. 26, b, 29. — b) f. nicht mehr menstruierend ĠĀTĪH. im ÇKDn. — 2) m. N. pr. a) eines Marutvant HARIV. 11546. — b) eines Sohnes des Tvashṭar VP. 165. BṛĀG. P. 5, 15, 18. fg. — c) eines Sohnes der Pūrṇiman, Tochter Kardama's, BṛĀG. P. 4, 1, 14. — d) eines Schülers des Ġātākarpja BṛĀG. P. 12, 6, 55. — e) pl. einer Klasse von Göttern unter Manu Sāvarṇi BṛĀG. P. 8, 13, 12. — f) der Welt des Buddha Padmaprabha Lot. de la b. l. 42. — 3) f. स्त्री a) ein best. Hirsengras,

Pantem Dactylon (हर्षा) Hia. 93. MBh. 13, 6245. = कपित्थानी RĪĀA. im ÇKDn. — b) N. pr. a) einer geistigen Tochter der Manen Susvadhā (Svasvadhā) und Gattin Nahusha's Hariv. 995. fg. 1890. Verz. d. Oxf. H. 40, a, 3. — β) einer Freundin Kṛṣṇa's, die wegen ihrer Furcht vor Rādhā in einen Fluss verwandelt wird, Verz. d. Oxf. H. 25, a, 3. dieser Fluss im Goloka PAÑĀA. 4, 1, 36. 13, 30. 2, 1, 18. 2, 19. — γ) einer Rākshasi Verz. d. Oxf. H. 78, b, 7. — δ) eines heiligen Gebietes: °लेत्र Verz. d. Oxf. H. 30, a, 14. 77, b, 30. fg. 289, a, 4. Macr. Coll. 1, 84. मुण्डनं चोपवासश्च सर्वतीर्थेष्वपि विधिः । वर्जयित्वा गयी गङ्गा विशाला विरञ्जा तथा ॥ Skānda-P. im Prājāpitiy. nach ÇKDn. — 4) n. N. pr. eines heiligen Wallfahrtsortes MBh. 3, 8148.

विरञ्जप्रभ m. N. pr. eines Buddha Buā. Intr. 102.

विरञ्जस् 1) adj. = विरञ्ज 1) a): अम्बर, वासस् MBh. 2, 287. 3, 2167. R. 3, 9, 4. 75, 54. Buā. P. 10, 34, 21. वायु R. 3, 78, 8. जलजानि MBh. 3, 11895. पद्म Hariv. 11441. देश MBh. 3, 11856. लोकाः 13, 4874. ब्रह्मसदन 14, 2794. von Personen 1, 2876. 3, 6099. यथा त्वमेवसा मुक्ता (so ed. Bomb.) विरञ्जा: (विरञ्जा ed. Calc.) ज्यातिमेष्पसि 7, 2108. 13, 8155. 14, 1152. Hariv. 7160. RĪĀA-Tan. 2, 120, 4, 200. Buā. P. 3, 20, 4. 10, 10, 28. — 2) m. N. pr. a) eines Schlangendāmons MBh. 1, 1559. 3, 3632. — b) eines Rāshi Hariv. 14153. Verz. d. Oxf. H. 52, a, 39, b, 29. unter Manu Kākshusha Hariv. 435. Mārk. P. 76, 54. ein Sohn des Manu Sāvarṇa 80, 11. Nārāyaṇa's MBh. 12, 2209. fg. Kavi's 13, 4150. Vasishṭha's Buā. P. 4, 1, 41. Paurāṇāsa's VP. 82. Mārk. P. 52, 19. — c) eines Sohnes des Dhṛtarāṣṭra MBh. 1, 4553. 7, 6938. — 3) f. Bein. der Durgā H. c. 58. — Vgl. पाद°.

विरञ्जस adj. = विरञ्जस् स्थान MBh. 3, 10821.

विरञ्जस्व 1) adj. (f. घा) desgl.: मार्ग MBh. 14, 1540. Wind Hariv. 2880. 4941. 12688. Ragh. 10, 74. वर्मन् MBh. 8, 1491. eine Person R. 6, 103, 10. लोक Buā. P. 1, 19, 21. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Manu Sāvarṇi Buā. P. 8, 13, 11.

विरञ्जस्कर (वि° + 1. कृ) vom Staube befreien, reinigen: davon °करणा n. nom. act. Comm. zu Kāv. Ça. 231, 8. — Vgl. विरञ्जीकर.

विरञ्जस्तमस् adj. nicht von den Guṇa Rājas und Tamas beherrscht AK. 2, 7, 44.

विरञ्जान्न (विरञ्ज + अन्न) m. N. pr. eines Berges im Norden des Meru Mārk. P. 53, 13.

विरञ्जि (von विरञ्जस्) indecl. in Verbindung mit अस्, भू und कृ rein werden und rein machen P. 5, 4, 51. Schol.

विरञ्च m. Bein. Brahman's H. 211. Schol. Buā. P. ed. Bomb. 3, 5, 39. 6 3. — Vgl. die folgenden Wörter und विरिञ्च fgg.

विरिञ्चन m. desgl. H. 213. Schol.

विरिञ्चि m. desgl. H. 211. Schol. Hariv. 1, 7. Çiç. 9, 9. Spr. (II) 1087 (die urspr. Lesart). Verz. d. Oxf. H. 31, a, 3. 120, b, 3. Ind. St. 10, 203.

विरिञ्च्य m. desgl. Buā. P. ed. Bomb. 7, 9, 18. 24 (= ब्रह्मणो भोगः). 14, 30, 38.

1. विरणा s. अ°, was vielleicht richtiger zu fassen wäre als nicht endendes Ergötzen (von 1. रन् mit वि).

2. विरणा n. = वीरणा ÇANDAR. im ÇKDn.

विरत् s. u. रम् mit वि und अविरत् und vgl. वैरत्य. Davon °त्वं n. das Aufgehört haben, Vorbeisein Sin. D. 14, 18.

विरति (von रम् mit वि) f. 1) das Aufhören; Schluss, Ende AK. 3, 3, 38 (37). H. 1522. हिंसा° RĪĀA-Tan. 3, 80. स्फूर्जतः ऐश्वर्येण दधति विरतिं तावदङ्गे विस्फुलिङ्गाः PrAB. 36, 12. गतापी विरतिं निशि KATHS. 101, 6. Spr. 776 (II). 1883. — 2) Ende eines Pāda, Cäsar innerhalb eines Pāda ÇAUT. 28. 31. 37. 40. — 3) das Ablassen von, Sichenthaltan, Entsagung Spr. 2032. 2054. PrAB. 71, 2. स्वेदनात् Çāñḥ. SAMH. 3, 2, 19. तेभ्यः Vedāntas. (Allah.) No. 11. आक्षरे Spr. 1079 (II). धनेषु 2279. पर-द्रोह° 2845. Kṛṣṇa heisst PAÑĀA. 4, 8, 49 विरतिः सर्वपापिनाम् well er die Bösewichter dazu bringt, dem Bösen zu entsagen. अ° JOAN. 1, 30. — Vgl. अ°, प्रति°.

विरथ (2. वि + रथ) adj. um den Streitwagen gekommen MBh. 1, 207. 6467. 3, 780. 14918. 4, 1074. 14, 2456. R. 3, 34, 32. 38, 1. 56, 51. 4, 57, 12. 7, 7, 37. KATHS. 47, 88. 48, 75. 50, 14. 74, 291. fg. Spr. 4681. Mārk. P. 116, 56.

विरथीकर (विरथ + 1. कृ) Jmd um den Streitwagen bringen: °कृत्य Buā. P. 10, 66, 21. °कृत MBh. 6, 5466. 8, 2416. R. 3, 34, 35. KATHS. 47, 81.

विरथीकरण (von विरथीकर) n. das Bringen um den Streitwagen: खर° R. 3, 34 in der Unterschr.

विरथीभू (विरथ + 1. भू) um den Streitwagen kommen: °भूय KATHS. 48, 100. °भूत 107.

विरथ्य adj. als Beiw. von Çiva vielleicht so v. a. an Nebenstrassen (विरथ्या) seine Freude habend MBh. 12, 10389. — Vgl. रथ्य 1) c).

विरथ्या (2. वि + र°) f. etwa Nebenstrasse, eine schlecht unterhaltene Strasse Mārk. P. 33, 25; vgl. JĪĀN. 1, 197, wo st. dessen रथ्या steht.

विरदावली s. विरुदावली.

विरप्स्यी (von रप्स् mit वि) 1) adj. (f. ई) strotzend: सूनता विरप्स्यी गो-मती मूही । पृक्ता शाखा न दाशुषे RV. 1, 8, 8. — 2) m. Ueberschwang, Fülle: मध्वः RV. 4, 50, 3. 7, 101, 4.

विरप्सिन् (wie oben) adj. vollsaftig, strotzend, vollkräftig: = मरुस् Naigh. 3, 3. अग्रे विरप्सिन् मेघमयत्नं कृणु AV. 5, 29, 13. die Marut RV. 1, 64, 10. 87, 1. 166, 8. 3, 36, 4. 4, 17, 20. 20, 2. 6, 22, 6. 32, 1. 40, 2. 8, 68, 8. VS. 1, 28 (Vishṇu nach Manu.). SV. Naig. 4, 11. Wagen der Sindhu (das übervolle Bett) RV. 10, 75, 9.

विरम् (von रम् mit वि) m. 1) das Aufhören, Nachlassen: धूमस्य MBh. 12, 8663. दुःखस्य Buā. P. 3, 8, 2. von der Sonne so v. a. Untergang Çiç. 9, 11. — 2) das Abstehen von, Sichenthaltan: अदत्तादान° MBh. 13, 6415. — विरमे ऽत्र RĪĀA-Tan. 4, 427 fehlerhaft für विरमेव; vgl. Spr. 2691. Vgl. विराम.

विरमण (wie oben) n. 1) das Aufhören, Nachlassen: आश्वत्थवणविरमणात् Kāv. Ça. 20, 2, 5. विराड्विरमणादिराजनादिराधनाद् Ind. St. 8, 57. N. 2. — 2) das Abstehen von: विषय° Sūbhāṣ. 39.

विरल 1) adj. (f. घा) = pelav AK. 3, 2, 15. H. 1447. = तलिन AK. 3, 4, 48, 129. a) auseinanderstehend, nicht dicht anschliessend, undicht: स्तनो R. 6, 23, 13. विरलाकुली चरणी Varāh. Bh. S. 68, 3. 48. Verz. d. Oxf. H. 202, b, 4. 5. 9. UttARAB. 10, 6 (14, 4). दत्ताश्याविरला मम R. 6, 23, 11. अरण्यं विरलदुग्धम् Hariv. 3487. KATHS. 56, 20. भूर्विरलसत्ययुता

Varāṇ. Bṛh. S. 19, 1. तैरिविरले: MBh. 13, 4471. अविरलपन्नसंयथा (शा-
खा) 1, 1888. अविरलकुसुमसंयथा Mālatī. 14, 6. °सुरतस्वेदोद्गारा वधूव-
दनेन्दव: Spr. 1719. अविरला: कारा: dicke Strahlen Kathās. 21, 12. अ-
विरलच्छाया adj. dichten Schatten gebend MBh. 3, 11038. R. Gorr. 1, 49,
12. अविरलम् adv. dicht Uttara. 33, 12 (44, 6). अविरलमिव दामा पो-
पडरीकेण नह: Mālatī. 60, 10. — b) selten, wenig, nicht zahlreich: प्र-
चार Prāb. 10, 6. 31, 7. °प्रयोग Sāh. D. 218, 20. कलमविरलं (adv. un-
unterbrochen) क्वाप्तु शुकुतय: Uttara. 53, 14 (69, 6). विरलभक्तिर्मान-
पुष्पोपहार: Ragh. 5, 74. विरलातपक्ववि Cig. 9, 8. °पार्श्व Rāga-Tar. 5,
56. वासरा: (Gegens. भूयास:) 4, 336. कन्दर्पदर्पदलने विरला मनुष्या: Spr.
2091. 5299. Kathās. 36, 41. Rāga-Tar. 4, 240. पुरुषस्तु विरलपातको भ-
वति Vrt. in LA. (III) 23, 3. संसारे ऽस्मिन्भवति विरलो भाजनं सन्नतीनाम्
hier und da Einer Spr. 2978. तं भुवनतिकलकभूतं जनयति जननी सुतं
विरलम् 2826. विरल: को ऽपि यो वेति रक्ष्यं कामुमायुधम् Vrt. in LA.
20, 19. — 2) n. saurer Rahm (दधि) Rāgan. im CKDn. — Vgl. अ०, प्र०.

विरलज्ञानुक (von वि० + ज्ञानु) adj. auseinanderstehende Knie habend
H. 436.

विरलद्रवा (वि० + द्रव) f. ein Gericht aus Körnerfrüchten mit Ghrta
Gāṭh. im CKDn. Suṣa. 1, 229, 15.

विरलाप (von विरल) undicht gesäet sein, selten vorkommen: सरला
विरलापते घनापते कलिद्रुमा: Cit. bei Uśāval. zu Uśādis. 1, 108.

विरलिका (wie eben) f. ein best. undichtes Zeug Vjutr. 208.

विरलित (wie eben) adj. nicht dicht angelegt: अविरलितकपोलं ज-
ल्पतो: Uttara. 12, 11 (17, 4).

विरलीकृत Hariv. 6231 fehlerhaft für विदली० (वि०), wie die neuere
Ausg. hat.

विरलेतर (विरल + र०) adj. dicht Halā. 4, 82.

विरलं (von 1. रू mit वि) m. das Brüllen, Dröhnen RV. 10, 68, 8.
को मुखायत: कृता निशश्चासार्तमानस: अस्य रुस्तविरवात् Mārk. P. 122,
17. — विरल n. ebend. 126, 14 wohl fehlerhaft für विवर. — Vgl. विराव.

विरलिम् (2. वि + र०) adj. strahlenlos MBh. 16, 4. Hariv. 3379. R. Gorr.
2, 39, 37. Varāṇ. Bṛh. S. 13, 7.

विरस (2. वि + रस) 1) adj. a) nicht mit Fruchtsaft gewürzt: कृतात्र
Āpast. 1, 18, 3. — b) geschmacklos, schlecht schmeckend, in übertr. Bod.
so v. a. einen üblen Nachgeschmack habend, einen Ekel bewirkend MBh.
12, 9814. Suṣa. 1, 176, 19. 190, 17. 191, 7. 4. 225, 14. Varāṇ. Bṛh. S. 28,
4. 54, 122. Rāga-Tar. 1, 216. (अधर्मधु) किंपाकद्रुमफलमिवातीव विर-
सम् Spr. 2379. स्त्रीनिमित्तेन प्रयासेन किंपाकफलत्वेन विपाकविरसेन
Kathās. 37, 145. असारविरसेषु भोगेषु 36, 105. विरतिविरसापासविषया:
Spr. (II) 776. क्रियावसानविरसेर्विषयै: 1962. विरुविरस: संगमरस:
2065. संसार (I) 1974. विभवात्रैलोक्यारब्धादय: 1998. असारे संसारे विर-
सपरिणामे 2786. 2789. विषयज्ञरसा: परिणामविरसा: 3035. Verz. d. Oxf.
H. 128, b, 16. निरन्वयविपर्यासविरसवृत्तय: Uttara. 110, 4 (157, 6). विर-
साध्यातद्दय durch etwas Unangenehmes Uttara. ed. Cow. 18, 9 (वि-
रसो दु:खम् Glosse). विरसम् adv. auf eine widerliche Weise: रत्तो वा-
यसा: Mārk. 157, 10. Bratt. 2, 32. विरस was gegen den guten Geschmack
ist Prātāp. 66, a, 6. — c) keinen Geschmack an Etwas findend: वि-
षय० im Gegens. zu विषयलोलुप Kull. zu M. 2, 95. — 2) m. N. pr.

eines Schlangendämons MBh. 5, 3632. — विरस MBh. 8, 4827 fehlerhaft
für विवश, wie die ed. Bomb. liest.

विरसव (von विरस) n. schlechter Geschmack, das Bereiten von Ekel:
परिणति० Spr. (II) 637. Prāb. 72, 15.

विरसाननव (von विरस + आनन) n. übler Geschmack im Munde Suṣa.
2, 520, 17.

विरसास्यव (von विरस + आस्य) n. dass. Çāṇḍ. Sāh. 1, 7, 70.

विरसीभू (विरस + 1. भू) einen Widerwillen bekommen, unangenehm
berührt werden: °भवन् Kām. Nitīs. 5, 44.

विरक्त (von रक्त mit वि) m. = वियोग H. 1511. Halā. 4, 57. 1) das
Getrenntsein, Trennung (vom geliebten Gegenstande): न मे ऽयं विरक्त:
तम: MBh. 3, 16737. Megh. 8. 12. 30. 83. 87. 89. 92. 109. 111. Spr. (II)
788. °विरस: संगमरस: 2065. (I) 2834. 3101. विरक्तो ऽपि संगम: खलु प-
रस्परं संगतं मनो येषाम्। यदि क्दयं तु घटितं समागमो ऽपि विरक्तं विशे-
षयति || 5019. Kathās. 39, 80. Rāga-Tar. 2, 56. Bhāg. P. 1, 2, 2. Vrt. in
LA. (III) 6, 1. 16, 6. 21, 3. Sarvadarçanas. 96, 16. पत्यां vom Gatten Spr.
1763. पित्रा भर्त्रा सुतेर्वापि 4538. राक्षो वासवदत्तया Kathās. 15, 55. 67,
21. सीता० (könnte auch zu 2) gezogen werden) R. 2, 59, 29. इष्टजन०
Çik. 60, 4. Vikr. 110. Megh. 83. Bhāg. P. 9, 10, 30. — 2) Abwesenheit,
das Nichtdasein, Fehlen, Mangeln: एषाम् (d. i. des Vaters, der Gattin
oder der Söhne) Spr. 4538. R. 5, 53, 13. मम विरक्तं दु:खम् aus meiner
Abwesenheit entstanden Çik. 94. 180. किं यौवनेन विरक्तो यदि वल्लभा-
या: wenn keine Geliebte da ist Spr. 2791. 4113. Rāga-Tar. 5, 373. Bhāg.
P. 1, 10, 10. सपत्नी० Kathās. 32, 178. वाग्विरक्तात् 43, 11. विवेक० Spr.
2641. स्वकाल० Vikr. 130. लोभ० Hit. 11, 5. आहार० 127, 5. प्रदेय०
Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 502, Cl. 1. Prāb. 17, 15. Sāh. D.
8, 20. 218, 21. Sarvadarçanas. 16, 7. 96, 22. वृष्टि० Kull. zu M. 8, 22. श-
ङ्का० Kusum. 28, 15. 37, 18. Bhāṣāp. 68. am Ende eines adj. comp.: अ-
नुचितनूपुर० (चरण) Mālav. 61. an dem — fehlt so v. a. mit Ausnahme
von Varāṇ. Bṛh. S. 100, 2.

विरक्तिन् (von विरक्त) adj. 1) getrennt (vom geliebten Gegenstande):
विरविरक्तिणोर्पूनी: Spr. 2298 (II). 2099. Git. 1, 27. 31. Kathās. 16, 72.
51, 63. 103, 241. 119, 154. Verz. d. Oxf. H. 123, a, 30. Gaupar. zu Śik-
hjak. 12. मालती० getrennt von Mālatī. 144, 3. Kathās. 67, 65. — 2)
abwesend Spr. 1335. — 3) frei von, sich enthaltend: प्रवृत्तिनिवृत्त्योर-
न्यतरविरक्तिण: Sarvadarçanas. 61, 3. 4.

1. विराग (von रज्ज् mit वि) m. 1) Entfärbung, Verlust der Röthe Naish.
22, 55. — 2) Entfärbung, Umfärbung (eines Lautes, ein best. Fehler der
Aussprache wie षड् डा für षड् दा) RV. Prāt. 14, 5. — 3) Aufregung, das
Versetzen in Leidenschaft: चित्त० P. 6, 4, 91. — 4) Abneigung (gegen
Personen) Spr. 1136. Naish. 22, 55. तस्य (राक्ष:) प्रकृतयो विरागं प्रति-
पेदिरे Rāga-Tar. 2, 143. 3, 500. 4, 381. 6, 198. 8, 687. 696. Abneigung,
Gleichgültigkeit (gegen Unpersönliches): गृहमेधेषु योगेषु Bhāg. P. 3, 3,
22. ज्ञातविराग ऐन्द्रियात् 25, 26. सर्वकामेभ्य: Spr. 2835. अविज्ञातविरागं
Bhāg. P. 3, 32, 42. इक्षुमुत्रफलभोग० Vedāntas. (Allah.) No. 9. 11. ohne
Ergänzung Gleichgültigkeit gegen die Außenwelt Kap. 2, 9. Śikhjak. 23.
Spr. 5011. Bhāg. P. 3, 23, 56. 4, 22, 26. 6, 5, 40.

2. विराग (2. वि + राग) adj. (f. स्त्री) 1) von mannichfacher Farbe,

bunt: वसन MBh. 2, 324, 342. वस्त्राभरण HAMV. 8423. नानाविराग-
वसन R. 4, 33, 38. MBh. 8, 456, 10, 386. नानावर्णविरागाः पताकाः 7, 3981.
— 2) frei von aller Leidenschaft, gleichgültig R. 4, 7, 7. Bala. P. 3, 15,
47, 32, 10. सर्वतस् für Alles abgestorben 29, 2.

3. विराग eine best. hohe Zahl Vjutr. 181. Mbl. asiat. 4, 637. — Vgl. विराग.
विरागता (von 2. विराग) f. Gleichgültigkeit gegen Alles MBh. 15, 936.
विरागवत् (von 1. विराग) adj. gleichgültig: सर्वत्र gegen Alles Verz. d.
Oxf. H. 286, b, 35. fg.

विरागार्क (1. विराग + अर्क) adj. = वैरङ्गिक H. 490. HALS. 2, 214.

विरागित (von 2. विराग) adj. eine Abneigung —, einen Widerwillen
empfindend: नावसतत्र तत्रास्य दष्टो वृषविरागिता MBh. 13, 1480.

विरागिता (von विरागिन्) f. Abneigung, Widerwillen: अक्ले मय्यार्यपु-
त्रस्य स्त्रेहो ऽमुष्य मुधैव मे । विरागिताभूत् KATHA. 43, 207.

विरागिन् (von 1. विराग oder von राज् mit वि) adj. eine Abneigung —,
keine Neigung für Jind oder Etwas empfindend: नास्थाने क्रोधवसत्य न
चाकस्माद्विरागिणः MBh. 12, 6283. Spr. (II) 781, v. 1. वेश्या शोच 1083.
RIG-Tag. 6, 384. अलब्धे रागिणो लोका अक्ले लब्धे विरागिणः Spr. (II)
633. घ० R. 5, 33, 30.

1. विराज् (1. राज् mit वि) P. 3, 2, 61, Schol. 1) adj. herrschend, an der
Spitze befindlich; ausgezeichnet, prangend; m. f. Herrscher, Herrscherin
u. s. w.: विराज् गोपतिं गवाम् RV. 10, 166, 1. मम पुत्राः शत्रुरूषो ऽथौ
मे दुक्ता विराज् 159, 3. सोमो विराजन्तु राजति 9, 96, 18. विराज् समाद्
4, 188, 5. AV. 12, 3, 11. 14, 2, 15. VS. 20, 5, 55. ज्योतिस् 38, 27. Art. Ba.
8, 14. eine der Wesenheiten Agni's TBa. 4, 1, 3, 2. CAT. Ba. 10, 4, 2, 11.
Beiw. der Sarasvati MBh. 3, 10628. देवो विराज् von der Sonne Verz.
d. Oxf. H. 62, a, 42. m. = तत्रिय Herrscher, Fürst AK. 2, 8, 2, 1. MBh.
1, 3148. 3, 12704. Bala. P. 4, 27, 6. — 2) f. Auszeichnung, hohe Stellung:
अनवरुद्धा वा एतस्य विराज्य अर्कितमिः सर्वसुभः TS. 4, 7, 9, 7. परमायो
विराजि प्रतिष्ठितः ACV. Ca. 41, 4, 8. CAT. Ba. 11, 4, 2, 19. CAH. Ba. 18,
5, 19, 5. Ca. 16, 30, 18. — 3) f. und später m. N. eines der Speculation
angehörigen göttlichen Wesens: Tochter (Sohn) des Purusha (auch
Purusha selbst) oder Pragāpati, oder dessen Gattin; als Kuh be-
zeichnet, die durch ihre Schritte die Opferfeuer vertheilt u. s. w. In
der Folge Tochter (Sohn) Brahman's, Mutter (Vater) des Manu Svā-
jambhuva oder des Brahman selbst. In den BRAHMANA zu phanta-
stischen Allegorien gebraucht, unter Vermengung aller Bedeutungen
des Wortes. RV. 10, 90, 5. AV. 8, 5, 10. 11. 9, 1. 10, 1. Die Sonne heisst
वत्सो विराजः 13, 1, 31. TBa. 1, 2, 2, 27. CAT. Ba. 14, 6, 22, 3. KATH. 36, 2.
गो मा किंसोरिदिति विराजम् VS. 13, 43; vgl. 17, 2. विराजो देहो ऽसि
ACV. Gāu. 4, 24, 20. fgg. CAT. Ba. 1, 5, 2, 30. VAK Virāj, Tochter des
Kāma, AV. 8, 2, 5. angeblich Agni TBa. 4, 1, 5, 10. Pragāpati selbst
(Comm.) 4, 9, 5. विराट् m. TBa. Comm. I, 93, 15. fgg. द्विधा कृत्वात्मनो दे-
हमर्थेन पुरुषो ऽभवत् । अर्थेन नारी तस्या स विराजमसृजत्प्रभुः ॥ M. 1,
32. तपस्तत्त्वामसृज्यं तु स्वयं पुरुषो विराट् । तं मा वित्त 33. विराट्पुताः सो-
मसदः साध्यानां पितरः स्मृताः 3, 195. स आत्मा चैव यस्तस्य विश्वरूपः प्र-
जापतिः । विराजः सो ऽसृज्येण यस्तत्त्वमुपाकृति ॥ JIG. 3, 120. Ind. St.
9, 5 u. s. w. Sohn Vishnu's, Vater des Purusha (= Manu) HAMV. 51.
यद्वत्स चतुर्धर्म्ये स सूक्ष्मः पुरुषो विराट् 41709. WERN. RIMAT. UP. 351.

VP. 51. fgg., N. 8. 93. Bala. P. 2, 6, 16. 21. 41. 3, 6, 9. fgg. 26, 51. Verz.
d. Oxf. H. 23, b, 10. 39, a, 6. entsteht aus den fünf Elementen 226, a,
No. 554, Cl. 7. = परमात्मिन् als चक्रुर 300, a, No. 734. = कृष्ण, विशु
MBh. 12, 1509. PAKAR. 2, 6, 25. 4, 3, 46. = वैश्वानर, चेतन्य VEDANTA.
(Allsh.) No. 72. als f. = पृथिवी nach NILAN. MBh. 7, 2417. 2430. — 4) f.
ein best. Metrum, als die achte zu den sieben gewöhnlichen Formen
betrachtet (CAT. Ba. 8, 3, 2, 6. 10, 1, 2, 2); in der Prosodik ein um zwei
Silben defectives Metrum NIN. 7, 13. RV. PAIT. 16, 12. 28. 32. 37. 17, 2.
4. 25. 32. — VS. 14, 18. Art. Ba. 1, 5, 6. 2, 27. mit 30 Silben TBa. 4, 6,
2, 4. CAT. Ba. 3, 5, 2, 7. mit zehn Art. Ba. 3, 50. TBa. 4, 2, 2, 1. 8, 2, 1.
VS. 9, 33. CAT. Ba. 2, 3, 2, 18. ACV. Ca. 2, 18, 5. KAND. UP. 4, 3, 8. PAKAR.
3, 3, 9. Vgl. Ind. St. 8. — 5) f. Bez. gewisser Backsteine (40 an der Zahl)
VS. 13, 24. 14, 13. TS. 5, 2, 7, 5. 5, 2, 1. CAT. Ba. 8, 5, 2, 5. KATH. Ca. 17,
7, 15. — 6) m. N. eines Ekāha PAKAR. Ba. 19, 2, 1. KATH. Ca. 24, 4, 48.
LIT. 9, 4, 2. MAČAKA 8, 1 in Verz. d. B. H. No. 72. — 7) m. N. pr. eines
Sohnes des Prijavrats von der Kāmja HAMV. 59 (Kāmyaपुत्राया mit
der neueren Ausg. zu lesen). des Nara VP. 165. — Vgl. भद्र०.

2. विराज् (1. वि + राज्) m. der König der Vögel Bala. P. 8, 21, 26.

विराज् (von 1. राज् mit वि) 1) adj. prangend: धर्मरिक्तलदामविराजि-
PAKAR. 3, 12, 13. — 2) m. a) eine best. Pflanze, vulg. श्रीकाली AUSH. 24.
— b) N. pr. α) eines Pragāpati HAMV. 936. = विराज् 3) इन्द्रायी व-
दनातु-यं पशवो मलसंभवाः । श्रोषथ्यो रोमसंभूता विराजस्त्वं नमो ऽस्तु
ते ॥ VĪMANA-P. 83 im CKDA. — β) eines Sohnes des Avikshit MBh.
1, 3741. — Vgl. वैराज.

विराजन्, f. ० राज्ञी so v. a. विराज् 1) TBa. 3, 11, 2, 1.

विराजन् n. nom. act. von 1. राज् mit वि zur Erklärung von 1. वि-
राज् NIN. 7, 13. Ind. St. 8, 57, N. 2.

विराजिन् (von 1. राज् mit वि) adj. prangend: रथेनातिविराजिना (० रा-
जता ed. Bomb.) MBh. 6, 3585.

विराज्य n. = विराज् 2) Herrschaft, Regierung: बृहद्रथो वै नाम राजा
विराज्ये पुत्रं निधापयित्वा MAITAJUP. 1, 2. — Vgl. वैराज्य.

विराट् m. 1) N. pr. eines Fürsten der Matsja BHAG. 1, 4, 17. MBh.
1, 2717. 8835. 6988. 2, 1272. 4, 16. 5, 5100. HAMV. 8071. 8098. Kām. NI-
TIS. 17, 56. Spr. 2638. Bala. P. 1, 10, 9. विराटनगर P. 6, 2, 89, Schol.
MBh. 1, 481. 3, 17436. 4, 1. fgg. ० पर्वन् heisst das 4te Buch des MBh. —
2) N. pr. einer Gegend CADDAR. im CKDA. VANU. BAH. 8, 16, 12. Verz.
d. Oxf. H. 338, b, 35. 339, a, 43. b, 44 (विराट् gedr.). — 3) ein Bein.
Buddha's VJUTP. 2. — Vgl. वैराट्, वैराट्या.

विराट् 1) m. eine Art Edelstein (aus Virāṭa kommend), = राजपट्ट
TAIK. 2, 9, 30. H. 1066. — 2) f. श्री eine Tochter Virāṭa's MBh. 14, 1857.

विराट्पामा (1. विराज् + काम) f. ein best. Metrum RV. PAIT. 17, 12.
Ind. St. 8, 107.

विराट्पेत्र (1. विराज् + क्षेत्र) n. N. pr. eines heiligen Gebietes Verz. d.
Oxf. H. 19, b, 11.

विराट्पूर्वा (1. विराज् + पू०) f. ein best. Metrum RV. PAIT. 16, 46. Ind.
St. 8, 131. 143.

विराट् वामदेव्यम् n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 236, b.

विराट्पाना (1. विराज् + स्थान) f. eine best. Form der Trishṭubh

RV. Prāt. 16, 49. Ind. St. 8, 57. 131. 140. 143.

विराटुराज् m. N. eines Ekāha Çāṅkh. Ca. 14, 30, 2.

विराडूपा f. eine best. Form der Trishūbh RV. Prāt. 16, 45. Ind. St. 8, 103. 131. 140. 281.

विराडूर्ण adj. (f. खा) die Form der Virāḡ habend Çāṅkh. Br. 22, 7.

विराणिन् (von 1. रन् mit वि) m. Elephant Çāḍḍar. im ÇKDr.

विरातक 1) m. *Terminalia Arguna* (अर्जुन) W. u. A. Aush. 11. — 2) n. die Frucht von *Semecarpus Anacardium* L. ebend.

विरात्र (2. वि + रात्र) Ende der Nacht: विरात्रे प्रत्यबुध्यत MBh. 13, 4383. 3, 16886. 16890.

विराध (von 1. राध् mit वि) m. N. pr. eines Rākshasa Hariv. 2334. R. 1, 1, 40 (43 Gorr.). 3, 18. 3, 7, 13. 46, 5. 5, 18, 29. 26, 33. 36, 84. 6, 92, 29. Ragh. 12, 28. Mahāvīra. 72, 7. 9. °कृन् Bein. Vishṇu's (Rāma's) Pañśār. 4, 3, 100. विराध auch N. pr. eines Dānava Hariv. 197.

विराधन (wie oben) n. 1) das Misslingen AV. 11, 10, 27. Nir. 7, 13. Ind. St. 8, 57, N. 2. — 2) पीडा das Antheim eines Leides Çāḍḍar. im ÇKDr.

विराधय nom. ag. vom caus. von राध् mit वि gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124. — Vgl. वैराधय.

विराधान n. angeblich = विराधन 2) Çāḍḍar. im ÇKDr. विवाधान v. 1.

विराम (von रम् mit वि) m. 1) das Aufhören; Schluss, Ende Traik. 3, 2, 29. Çāṅkh. Gṛh. 4, 8. Jogas. 1, 18. Hariv. 12108. चुम्वा° Varāh. Bṛh. S. 78, 8. Uttarar. 49, 3 (63, 5). अर्धमस्य Bhāg. P. 10, 50, 10. सुधां विना न प्रपयुर्विरामम् ruhten nicht Spr. 2585. अधीष भो इति ब्रूयादिरामो ऽस्त्विति चारमेत् M. 2, 73. Māñā. 44, 14. रत्ननिर्दिशनीमियमपि याति विरामम् Glt. 5, 14. Ende eines Wortes, — eines Satzes, Pause: पूर्वेण चेद्विरामः AV. Prāt. 2, 38. 4, 79. विरामो ऽवसानम् P. 1, 4, 110. Vop. 2, 43, Comm. ईद्वद्विराम auf ई und उ auslautend AK. 3, 6, 1, 2. तुरुविरामक auf तु und रु auslautend 3, 13. त्रिविराम (?) दशवर्षा षणमात्रमुवाच पिङ्गलः सूत्रम् Ind. St. 8, 216. अविरामम् ohne Unterlass Glt. 11, 9. — 2) Ende eines Pāda, Cäsus innerhalb eines Pāda Çaut. 16. 38. 42. — 3) das die Abwesenheit eines अ ansetzende Zeichen unterhalb eines Consonanten am Ende eines Satzes. — 4) das Abstehen, Sichenthaltan Vop. 5, 20. — 5) neben राम unter den Beiw. Vishṇu's MBh. 13, 6992. Pañśār. 4, 8, 43. Çiva's Çiv.

विरामता (von विराम) f. das Aufhören, Nachlassen: पिबतो ऽच्युतपीयूषं न मे ऽत्रास्ति विरामता Pañśār. 4, 8, 4.

विराव (von 1. रु mit वि) m. 1) Geschrei, Gebrüll, Getöse AK. 1, 1, 6, 2. H. 1400. कुञ्जैरमुक्ता विरावः MBh. 3, 11133. 7, 3190. सैन्यस्य 4731. वनौकसाम्। विरावः शुश्रुवे घोरः समुद्रस्येव मध्यतः || 1, 8223. रातसेनमुक्ता विरावः R. 7, 16, 29. वयसी विराविः Ragh. 2, 9. मकाविरावा adj. (सेना, रेवा) 16, 31. — 2) N. pr. eines Rosses MBh. 3, 8631. — Vgl. विरव.

विरावणा (vom caus. von 1. रु mit वि) adj. Geschrei —, Gehens verursachend R. 1, 14, 47 (43 Gorr.).

विराविन् (von 1. रु mit वि) 1) adj. a) schreiend, brüllend, Laute von sich gebend, tosend: प्रगालिनी प्रत्यादित्यम् MBh. 3, 14274. कम्हारव° (eine Kuh) R. Gorr. 1, 35, 7. मकाराव° (in der Hölle Gemarterte) Māñ. P. 14, 12. जननीं का पुत्रेति विराविणीम् Kathās. 22, 178. शकुनो मधुर-विरावी Varāh. Bṛh. S. 53, 109. 86, 53. सम° 73. गम्भीरविराविणः पयो-

वाक्ताः 32, 17. Kathās. 107, 24. — b) ertönend, erschallend: (रथ्याः) गायनेषु विराविण्यः R. 1, 19, 12. Varāh. Bṛh. S. 56, 5. — 2) m. N. pr. eines der 100 Söhne des Dhṛtarāṣṭra MBh. 1, 2789. 4552.

विरार्षक् oder °षाक् (विर = वीर + सक्, साक्) adj. Männer in sich fassend, — aufnehmend: Jama's Himmel RV. 1, 35, 6; vgl. den Hades πολυδέγμων.

विरिश्च (wohl von रिच् mit वि) m. ein Name Brahman's Traik. 1, 1, 25. H. 211. Med. k. 18. Halā. 1, 6. Kathās. 7, 34. 46, 218. Bhāg. P. 1, 11, 6. 18, 21. 3, 10, 4. 19, 1. 4, 2, 6. 14, 26. 5, 18, 11. 6, 3, 14. 17, 32. 10, 60, 44. 63, 36. Verz. d. Oxf. H. 31, a, 4. ein Name Vishṇu's Med. MBh. 12, 13253. Çiva's Çāḍḍar. im ÇKDr. — Vgl. die folgenden Wörter und विरश्च u. s. w.

विरिश्चता f. nom. abstr. von विरिश्च Brahman Bhāg. P. 4, 24, 29.

विरिश्चन m. ein Name Brahman's H. 213.

विरिश्चि m. desgl. AK. 1, 1, 4, 12. H. 211. Med. k. 18. MBh. 1, 1638. 12, 11231. Kathās. 9, 24. 73, 170. Spr. 1087 (Conj.). Bhāg. P. 1, 2, 23. 3, 13, 32. Verz. d. B. H. No. 439, a. Verz. d. Oxf. H. 81, a, 1. 2. Sarvadar-çanas. 91, 10. ein Name Vishṇu's Med. Hariv. 14114. Çiva's Çāḍḍar. im ÇKDr. Çiv.

विरिश्चिपादशुद्ध m. N. pr. eines Schülers des Çamkarākārja Verz. d. Oxf. H. 248, a, 3.

विरिश्च्य m. ein Name Brahman's Bhāg. P. 5, 5, 22 (विरिश्च ed. Bomb.). 7, 9, 18 (विरिश्च्य ed. Bomb.). 24 (विरिश्च्य ed. Bomb., = ब्रह्मणो भोगः Comm.). 36. 8, 5, 39 (विरिश्च ed. Bomb.). 8, 6, 3 (विरिश्च ed. Bomb.). 7, 31 (विरिश्च ed. Bomb.). 9, 4, 52. 10, 9, 20. 51, 41. 11, 19, 18 (= ब्रह्मलोका Comm.).

विरिफित s. u. रिफ्.

विरिस s. नि°.

विरैकम् (2. वि + रु°) 1) adj. leuchtend: रथ RV. 6, 49, 5. पृथा 10, 22, 4. श्रोतस् 1, 127, 3. der Blitz oder Donnerkeil 10, 138, 4. — 2) m. ein glänzender Schmuck oder eine glänzende Rüstung RV. 1, 85, 3.

1. विरुन् (2. वि + रुन्) f. ein heftiger Schmerz, eine grosse Krankheit Bhāg. P. 6, 19, 26.

2. विरुन् (wie oben) adj. gesund Varāh. Bṛh. 21 (19), 19. Text und Comm. विरुन्.

1. विरुन् (von 1. रुन् mit वि) adj. Schmerzen verursachend Plā. Gṛh. 2, 6.

2. विरुन् (2. वि + रुन्) adj. frei von Schmerz, gesund MBh. 8, 4593 (विरुन् ed. Bomb.). Bäume Varāh. Bṛh. S. 46, 28. schmerzlos so v. a. keine Leiden verursachend: पन्थाः MBh. 1, 3678 (विरुन् ed. Bomb.).

विरुद् n. (nach einem Citat im ÇKDr. auch m.) ein Panegyricus auf einen Fürsten in Prosa und Versen: गन्धपद्ममयी राजस्तुतिर्विरुदमुच्यते Śiñ. D. 370. Verz. d. Oxf. H. 133, a, N. 1. वीर° ebend. No. 244, Z. 11. वीरान्तमाला° 12. fg. 275, b, 8. विरुदावलि und °ली ein ausführlicher Panegyricus Prātāpar. 19, b, 4. इति विरुदावली (so ist zu lesen) वदति सती Z. d. d. m. G. 23, 444, 10. Verz. d. Oxf. H. 117, a, 18. 126, a, N. 1. als Titel eines best. Panegyricus des Raghudeva 133, a, No. 244.

विरुदमणिमाला f. Titel eines best. Panegyricus Śiñ. D. 211, 3.

विरुदावलि, °ली s. u. विरुद्.

विहृद 1) adj. s. u. 2. **रुह्** mit **वि**. — 2) m. pl. Bez. einer Gruppe von Göttern unter dem 10ten Manu VP. 268. **Brh.** P. 8, 13, 22. — 3) n. (so. **रूपक**) ein best. Trepus, wobei einem verglichenen Dinge die dem Dinge, womit jenes verglichen wird, zukommenden Thätigkeiten abgesprochen, dagegen andere, diesem nicht zukommende zugesprochen werden, **Kāvīd.** 2, 84. Beispiel Spr. 4330.

विहृदता (von **विहृद**) f. das im-Widerspruch-Stehen **SARVADARÇANAS.** 166, 14. येन लोकद्वये ऽपि (wohl **०द्वयेनापि** zu lesen: *Conflict mit*) **विहृदता** न भवति (येन लोकद्वयं न **विहृद्यते** ed. Bomb.) **PAÑĀT.** 260, 8. लोकद्वयाविहृदता 261, 8.

विहृदत्वं (wie oben) n. 1) Feindseligkeit, feindselige Gesinnung: राज० von Seiten des Fürsten **RĀĀ-TAN.** 2, 71. — 2) das im-Widerspruch-Stehen **SARVADARÇANAS.** 45, 20. **KUM.** 38, 15.

विहृदमतिकृत् adj. eine entgegengesetzte Vorstellung erweckend; n. Bez. einer best. Redefigur, einer Art von Antiphrasis: विपरीतार्थधीर्य-स्माद्विहृदमतिकृन्तम् **PRATĀPAR.** 61, a, 8. 62, a, 7. Beispiel: घम्बिकार-मणस्याङ्गिसेवा व्यर्था कथं भवेत् । रात्रिर्कार्यमित्राणां विनाशं समुपेय-षाम् ॥ Hier können die Worte घम्बिकारमण, घम्बिकारमित्र und विनाश zu einer verkehrten Auffassung Veranlassung geben.

विहृदार्थदीपक n. eine best. rhetorische Figur, bei der von einem und demselben Subjects zwei einander widersprechende Thätigkeiten in Bezug auf ein und dasselbe Object (aber nur scheinbar) ausgesagt werden **Kāvīd.** 2, 110. Beispiel Spr. (II) 666.

विहृदशन (**विहृद** + **घ०**) n. der Genuss ärztlich verbotener Speisen **SUÇA.** 1, 75, 19.

विहृधिर (2. **वि** + **रु०**) adj. blutlos **MBH.** 3, 8746. 6, 4079.

विहृत (2. **वि** + **रुत**) adj. (f. घ्रा) **rauh**: **०पापुर्नखौ चरणौ** **VARĀH.** **Bṛh.** S. 68, 8. von Reden: **०वचनप्राप** **BHAR. NĪTJAG.** 19, 80. **अविहृता** वा-णी R. 8, 23, 14.

विहृतण (von **विहृत्य**) 1) adj. trocken —, **rauh** machend, adstringi-
rend **SUÇA.** 1, 53, 1. 198, 1. 204, 15. Verz. d. Oxf. H. 304, b, 19. — 2) n. a) das trocken-, **rauh-Machen**, Adstringiren **SUÇA.** 1, 151, 15. — b) har-
tes Anfahren, = **तारणा** **HALĀS.** 1, 149.

विहृत्य denom. von **विहृत**; s. **विहृतणा**.

विहृत् s. u. 1. **रुह्** mit **वि**.

विहृत्क (von **विहृत्**) 1) m. n. **angekornete Körner** H. 1183. **SIDDH.** in **NIGH. PA.** **SUÇA.** 1, 233, 4. 235, 8. **VĪGṆ.** 7, 29. 8, 41. — 2) m. N. pr. eines Lokapāla **VJUTP.** 83. eines Fürsten der Kumbhāṇḍa **LALIT.** ed. Calc. 266, 13. 378, 15. Lot. de la b. l. 3. 240. **VJUTP.** 89. eines gegen die Çākya feindselig auftretenden Fürsten, eines Sohnes des Prasenaṅgit **SCHIEFNER**, Lebensb. 270 (40). **BURN.** Intr. 167. **HIOURN-THSANG** I, 141. 305. **WASSILJEW** 11. eines Sohnes des Ikshvāku **VJUTP.** 92. **SCHIEFNER**, Le-
bensb. 233 (3).

1. **विहृप** (2. **वि** + **रूप**) n. **Missgestalt**, **Hässlichkeit**: **०धृक्** **HARIV.** 16006. **KATHĀS.** 52, 75.

2. **विहृप** (wie oben) 1) adj. (f. घ्रा) a) **verschiedenfarbig**, **verschieden**
gestaltet, **verschiedenartig**; **mannichfaltig**; **verändert**, **verwandelt** **RV.** 1, 70, 7. **Nacht** und **Morgen** 113, 8. 5, 1, 4. 6, 49, 3. **Agni** 3, 1, 13. **कृतानि**

38, 9. **समानं नाम विभक्तिं विहृपाः** 7, 103, 6. 10, 169, 2. **VS.** 16, 25. 30, 22. **घ्रापः** **TS.** 5, 6, 2, 1. **TBR.** 3, 1, 2, 10. **PAÑĀT.** **Bṛh.** 12, 4, 18. 14, 9, 8. **KAUÇ.** 101. **यद्विहृपाचरं मर्त्येषु** **RV.** 10, 98, 16. ते **विहृपा** भवत **विहृपा** भवतेति भवत **घ्रापन्** **verwandelt auch** **AIT.** **Bṛh.** 5, 1. die **Āṅgiras** **NIR.** 11, 17. **RV.** 3, 53, 7. 10, 62, 5. 6; vgl. u. 2) c). **प्रकृति०** **verschieden** von (Gegens. **सहृप**) **SĀKṢJAK.** 8. **प्रत्यय** ein der Form nach **verschiedenes Suffix** **P.** 3, 1, 7, **Kār.**, Schol. **एकार्थानां वि०पायाम्** **gleiche Bedeutung aber ver-**
schiedene Form habend 1, 2, 64, **VĀRTT.** 16 in der ed. Calc. — b) **miss-**
gestaltet, **unförmlich**, **hässlich** (Gegens. **सुहृप**, **रूपवत्**): **पशु** **KĀND.** **UP.** 2, 15, 2. **Personen** **MBH.** 1, 4290. 3, 2749. **R.** 1, 59, 19. **R. GONN.** 1, 6, 18. 3, 1, 21. 23, 16. 5, 10, 19. **Spr.** 1561. 1647. 4972. **VARĀH. Bṛh.** S. 16, 33. **प्रायो** **विहृपामु** **भवति** **दोषाः** 70, 23. **KATHĀS.** 20, 119. 34, 96. 40, 26. 55, 46. 56, 348. 87, 33. 123, 163. **विन्देद्विहृपा** **eine Hässliche finde einen Mann** **Brh.** P. 6, 19, 26. **MĀK.** P. 34, 46. **Çiva** **MBH.** 12, 10360. **कीटस्य** **तनुः** 8, 1966. **देह** **HARIV.** 10863. **VARĀH. Bṛh.** S. 69, 39 (**घति०**). **घाकृति** **KATHĀS.** 12, 69. **रूप** **MBH.** 13, 2166. **R.** 3, 75, 21. **०रूप** adj. **MBH.** 1, 5931. **R.** 3, 62, 38. 5, 14, 68. **MĀK.** P. 69, 30. **पक्षौ** **Flügel** **R.** 4, 60, 5. **विहृपाद्भुत-**
दर्शन **VARĀH. Bṛh.** S. 46, 94. **घतिविहृपफल** (**दृष्टिन्**) 67, 10. **०तार** 14, 27. **रेखा** **eine hässlich aussehende Linie** 53, 103. — c) **um Eines** (**रूप**) **vermindert**, **minus Eines** **VARĀH. Bṛh.** 7, 5. — 2) m. N. pr. a) eines Asura **MBH.** 2, 366. **HARIV.** 12697. — b) eines Sohnes des Dämons Parivarta **MĀK.** P. 51, 62. — c) eines **Āṅgiras** **RV.** 1, 45, 8. 8, 64, 6. **Liedver-**
fasser von 8, 43. fg. 64. **MBH.** 13, 4148. **Vater** des **Prshadaçva** **PA-**
VARĀDH. in Verz. d. B. H. 56, 16. fg. und **Sohn** des **Ambarisha** **VP.** 339. **Brh.** P. 9, 6, 1. — d) eines Sohnes des **Kṛṣṇa** **Brh.** P. 10, 90, 34. — e) eines Fürsten **WILSON**, **Sol. Works** 2, 20. — f) zweier buddhi-
stischer Lehrer **TĀRAN.** 146. 162. 170. 192. 205. — 3) f. घ्रा a) Bez. zweier
Pflanzen: = **घतिविषा** und **दुरालभा** **RĀĀN.** im ÇKDn. — b) N. pr. einer
Tantra-Gottheit **KĀLĀ.** 4, 30. — **विहृपाय** **KĀN.** 73 bei **WERN** fehler-
haft für **प्रकोपाय**; vgl. **Spr.** (II) 1287. Vgl. **वैहृप** und **वैहृप्य**.

विहृपक (von 2. **विहृप**) 1) adj. (f. **विहृपिका**) **missgestaltet**, **hässlich**
VER. in **LA.** (III) 19, 8. **कन्या** **UDYANATĀTVA** im ÇKDn. — 2) m. a) **der**
Hässliche, als Bein. eines Mannes **DAÇAK.** 67, 13. 80, 23. — b) N. pr. eines
Asura **MBH.** 12, 8263.

विहृपकरणा (2. **वि०** + 2. **करणा**) 1) adj. (f. **रु**) **verunstaltend**: **जरा** **०क-**
रणी **नृणाम्** **Brh.** P. 9, 18, 36. — 2) n. a) **das Verunstalten**: einer Per-
son **R.** 1, 3, 19 (13 **GONN.**). **R. GONN.** 1, 4, 50. 5, 56, 136. **Brh.** P. 10, 60,
56. — b) **das Zufügen eines Leides**: **सर्वो** **ऽपि** **जनो** **विहृपकरणो** **समर्थो** **भ-**
वति **नोपकरणो** **PAÑĀT.** 86, 3. 213, 23.

विहृपण (von **विहृप्य**) n. **das Verunstalten** **R.** 3, 24 in der Unterschr.

विहृपता (von 2. **विहृप**) f. 1) **Verschiedenartigkeit** **SARVADARÇANAS.** 69,
1. — 2) **Missgestalt**, **Hässlichkeit** **MBH.** 1, 4265. **मुखं** **तस्या** **विहृपतां** **या-**
तम् **R.** 3, 61, 14.

विहृप्य (wie oben) **entstellen**, **verunstalten**: **तं** **व्यहृपयत्** **Brh.** P. 10,
54, 35. **विहृपयितुम्** **HIT.** 65, 1. **विहृपित** **MBH.** 13, 1481. **R.** 1, 1, 44 (48
GONN.). 3, 24, 26. 36, 40, 18. **NALOD.** 3, 18. **वालधि०** (**धुर्य**) **M.** 4, 67.

विहृपशक्ति m. N. pr. eines **Vidjādharā** **KATHĀS.** 46, 68.

विहृपशर्मन् m. N. pr. eines **Brahmanen** **KATHĀS.** 40, 26. fgg.

विश्वपत्त (2. विश्वप + पत्त *Augē* 1) adj. (f. *ṣ*) *unförmliche Augen habend* Pān. Gṇz. 3, 6. R. 3, 23, 16. 3, 12, 35. Kumāras. 5, 72. °त् R. 8, 76, 43. — 2) m. N. pr. *gaga शिवादि* zu P. 4, 1, 112. pl. *die Nachkommen des Vir. Saṃsk. K. 184, a, 2. a*) ein best. göttliches Wesen Čāṇk. Gṇz. 4, 9, 6, 6. Bein. Čiva's AK. 1, 1, 2, 38. Tān. 1, 1, 47. H. 197. HALJ. 1, 13. Nṣ. Tāp. Up. in Ind. St. 9, 84 (vgl. 23, 58). MBh. 1, 589. 7970. 3, 15801. 12, 7551. 13, 6727. 14, 200. HARIV. 14842. 15419. R. 7, 23, 4, 45. Kumāras. 6, 21. Spr. 1228. Verz. d. Oxf. H. 148, b, 36. — b) ein Rudra Čāṇk. in Verz. d. Oxf. H. 109, a, 36. MBh. 12, 7585. — c) ein Wesen im Gefolge Čiva's HARIV. 14849. 15422. — d) ein Jāksha Kāthās. 34, 67. Verz. d. Oxf. H. 18, b, 36. fg. — e) ein Dānava MBh. 1, 2533. 2658. HARIV. 12939. 14285. Bṛh. P. 6, 6, 30. — f) ein Rākshasa MBh. 3, 16372. 7, 7905. 12, 6356. R. 3, 7, 6. 5, 12, 12. 41, 2. 29. 80, 3. 83, 1. 6, 12, 20. 75, 30. 76, 43. 7, 5, 35. — g) ein Schlangenfürst LALIT. ed. Calc. 266, 19. 378, 5. BURN. Intr. 167. Lot. de la b. l. 3. ein Lokapāla VJUP. 83. — h) Verfasser von VS. 12, 30. — i) Lehrer der Hāthavidjā Verz. d. B. H. No. 647. (Verz. d. Oxf. H. 233, b, No. 566. WILSON, Sel. Works 1, 214. HALL 16). — k) der Weltelephant des Ostens R. 1, 41, 13. fg. (42, 12 Gohn.). R. Gohn. 1, 43, 7. — 3) f. *ṣ* N. pr. der Schutzgottheit im Geschlecht der Devala Verz. d. Oxf. H. 19, a, 20.

विश्वपाश (2. विश्वप + पाश) m. N. pr. eines Fürsten MBh. 13, 5667.

विश्वपिन् (von 1. विश्वप) m. ein best. Thier, = झाक Rāśan. im ČKDn.

विरिच (von रिच् mit वि) m. 1) *das Purgiren, Laziren* ČANDAR. im ČKDn. Sučr. 1, 110, 15. 193, 14. 2, 203, 11. Čāṇk. Saṃh. 3, 4, 10. Verz. d. B. H. No. 941. Verz. d. Oxf. H. 307, a, 22. 311, b, 20. 387, b, 24. संज्ञात् und दश° adj. KULL. zu M. 5, 144. — 2) *Lazir* Sučr. 1, 128, 16. 2, 61, 3. — Vgl. शिरो°.

विरिचक (vom caus. von रिच् mit वि) adj. *lazierend* ČKDn. nach dem VAIDJANA.

विरिचन (wie oben) 1) adj. *öffnend*: सिरामुख° Sučr. 2, 140, 17. — 2) m. ein best. Baum, = पीलु Rāśan. im ČKDn. — 3) n. Dhātup. 29, 4 (als Bed. von रिच्). *das Laziren* ČANDAR. im ČKDn. Sučr. 1, 99, 17. 2, 22, 2. 203, 3. Verz. d. Cambr. H. 64, 12. fg. Verz. d. B. H. No. 933. 935 (S. 284, XXIII). 938. 963. Verz. d. Oxf. H. 86, b, 18. 304, b, 25. 307, a, 27. Čāṇk. zu Bṛh. Ān. Up. S. 22. °द्रव्य *Lazirmittel* Sučr. 1, 133, 18. 182, 3. 160, 7, 14. — Vgl. मूल°.

विरिच्य (wie oben) adj. zu *laziren* Sučr. 1, 60, 17. उविरिच्य 2, 438, 19.

विरिपम् (2. वि + रे°) adj. *fehlerlos, tadello* Uśāval. zu UNĀDIR. 4, 189.

विरिफ m. *Fluss* DHANANĀJA im ČKDn.

विरिक् (von 1. रुच् mit वि) 1) m. *das Erglänzen, Leuchten*: उषसः RV. 3, 5, 2. *Lichtstrahl* H. 100. HALJ. 1, 39. — 2) m. n. *Höhlung, Loch* Tān. 1, 2, 1. नासा° *Nasenloch* Čāṇk. 5, 54. — Vgl. 1. रोक्.

विरिक्त् (von विरिक्) adj. *leuchtend*: (मरुतः) विरिक्किणः सूर्यस्त्वैव रम्यः RV. 5, 55, 3. 10, 78, 3.

विरोग (2. वि + रोग) adj. *gesund* HARIV. 7672.

विरौचन (von 1. रुच् mit वि simpl. und caus.) 1) adj. *erleuchtend, erhellend*: सूर्यात्मबलौकविरौचनम् MBh. 12, 13388. — 2) m. a) *die Sonne, der Sonnengott* AK. 1, 1, 2, 21. 3, 4, 48, 111. H. 97. an. 4, 189. MND. n.

207. Hān. 11. HALJ. 1, 36. MBh. 3, 198. 5, 4920. Rāśan. 6, 107. als Beiw. Viśṇu's zwischen रवि und सूर्य MBh. 13, 7043. जपस्वामि° wohl ein Heiligtum des Sonnengottes Rāśan. 5, 448. — b) *der Mond* AK. 3, 4, 48, 111. H. an. MND. MBh. 9, 2025. — c) *Feuer* AK. H. 1097. H. an. MND. — d) Bez. verschiedener Pflanzen: = रोक्षितक, रोगेक्षित-भेद und धृतकर्त्र Rāśan. im ČKDn. — e) N. pr. eines Asura, eines Sohnes des Prahrāda (Prahāda), Vaters des Bali und der Mantharā (Dirghagāhivā) Tān. 2, 8, 21 (°सुत). H. an. MND. AV. 8, 10, 22. TBh. 1, 5, 9, 1. Kūṇḍ. Up. 8, 7, 2. MBh. 1, 2527. fg. 2, 2315. 5, 1185. fg. 12, 3680. 6146. 8154. 8262. 12943. HARIV. 189. 379. 2286. 2432. 12464. 13013. 13019. 13182. 13214. 13480. fg. R. 1, 27, 19 (28, 18 Gohn.). 6, 36, 104. Kap. 4, 17. Kāthās. 47, 17. VP. 147. Bṛh. P. 5, 24, 18. 8, 18, 15. 9, 10, 20. 13, 12. Verz. d. Oxf. H. 78, b, 16. — 3) f. *ṣ* N. pr. a) einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2648. — b) der Gattin Tvaṣṭar's und Mutter Virāḡa's Bṛh. P. 5, 15, 13. — Vgl. उविरौचन, विरौचन, विरौचनि.

विरौचिष्णु (von 1. रुच् mit वि) adj. *glänzend, leuchtend*: द्योतिस् M. 1, 77.

विरौद्ध (von 2. रुध् mit वि) nom. ag. *Kämpfer*: राजाविरौद्धा ein König, der nicht kämpft, Spr. 1270, v. l.; vgl. noch MBh. 2, 1958.

विरौद्धव्य (wie oben) adj. *mit dem man sich in Streit einlassen muss, — darf*: बह्वो न विरौद्धव्या दुर्ज्ञया हि मरुजनाः Spr. 1954. impera.: विरौद्धव्यं न चास्मत्पक्षेण श्रुतशर्मणा Kāthās. 48, 164.

विरोध (wie oben) m. 1) *feindseliges Auftreten, Feindseligkeit, Zwist, Hader, Streit* AK. 1, 1, 2, 25. 3, 4, 34, 154. H. 730. उत्तरातरवाक्यं तु विरोध इति संज्ञितः BHAR. NĀṬYAC. 19, 92. 65. अनुरोधविरोधाभ्याम् MBh. 12, 9980. विरोधाय zum Streite 1, 2502. 4, 1588. HARIV. 5271. Spr. 5185. VARĀH. Bṛh. S. 8, 51 (pl.). को विरोधः wo zu nützt das Streiten PRAB. 22, 19. घत्त° 86, 19 (Gegens. साहित्य). पूर्व° PĀNĀT. 148, 10. विरोधं नाधिगच्छति Spr. 4354. विरोध उत्तरार. 107, 17 (146, 1). °शन Daṣar. 1, 42. नैसर्गिको ऽप्युत्सृजे विरोधः RAŚH. 6, 46. देवानां दैत्यानां च HARIV. 238. यादवानाम् mit 8268. विरोधो वा स्नेहा वापीक देहिनाम् Kāthās. 23, 30. कुरुपाण्डवानां तीव्रो विरोधः Spr. (II) 1408. VARĀH. Bṛh. S. 47, 18. Bṛh. P. 4, 13, 44. ततस्तयोर्मिथस्तत्र विरोधः समज्ञायत MBh. 1, 3285. तेषां विरोधो ऽन्योऽन्यमुच्यो Rāśan. 4, 687. विरोधं जनयामास तयोः R. 1, 75, 15. विरोधं तु मरुद्युद्धमभवत् 16 (77, 19 Gohn.). विरोधः स्याद्यथा ताभ्यामन्योऽन्येन MBh. 1, 7699. इष्टमित्रैः VARĀH. Bṛh. S. 89, 11. विरोधे देवदानवैः zwischen den Göttern und den Dānava MBh. 9, 2949. भ्रात्रा श्वेतेन — विरोधं गन्तुमर्हति HARIV. 7388. न विरोधो बलवता तमो रावण तेन ते R. 1, 1, 49 (53 Gohn.). Spr. 1950. मित्रैः सह विरोधं च प्राप्नुते MBh. 3, 1046. 13030. MĀKṢ. 98, 14. क्वा विरोधं विषयस्थितानाम् (राज्ञा) Spr. (II) 1760. विरोधं कुरुते चान्या दैत्योः verwirkelt sie in Streit MĀK. P. 51, 29. Spr. (II) 1760 (die Uebersetzung demnach zu verbessern). PĀNĀT. 91, 8. घकारणविरोधं च वयं तावन्न कुर्महे einen Streit beginnen Kāthās. 48, 166. अन्योऽन्यं न कर्तव्यो विरोधः 50, 114. यदुभिः HARIV. 8024. R. 6, 11, 14. यतिभिः सह HARIV. 15648. Rāśan. 6, 126. PĀNĀT. 162, 14. ब्राह्मण° Streit mit MBh. 13, 2108. 2162. RAŚH. 10, 18. Spr. (II) 316. 2224. (I) 2147. Kāthās. 48, 147. 49, 66. Bṛh. P. 7, 5, 47. पितापुत्र° zwischen Vater und Sohn JĀṆ. 2, 239. MBh. 13, 2878.

Varāṇ. Bṛh. S. 3, 27. 5, 21. 9, 22. 11, 10. 17, 4. 53, 41. परस्पर° Kathās. 15, 140. ख° freundliches Verhältniss: क्रियतामविरोधस्तु राघवेण R. 6, 95, 14. ब्रह्मन्त्राविरोधेन पूजा च प्राप्नुयामकम् MBh. 13, 1935. देवासुराणां सर्वेषामविरोधः Hariv. 8752. feindliche Berührung unbelebter Gegenstände: क्षुब्धविरोधे wenn die Strahlen (zweier Planeten) in feindliche Berührung mit einander kommen Varāṇ. Bṛh. S. 17, 5. — 2) (logischer) Widerstreit, Widerspruch, Unvereinbarkeit; = विप्रतिपत्ति, व्याघात, असहभाव Comm. zu Nāṭya. 1, 1, 23. अर्थव्य° Kīṭi. Ça. 1, 4, 16. 5, 5, 4, 3, 9. 25, 11, 10. Kāṇ. 10, 1, 1. Kap. 1, 36. 114. Jogas. 2, 15. AK. 3, 6, 8, 46. स्मृत्योः Jāṇ. 2, 21. देव हि मानुषेपेतं भृशं सिध्यति — परस्परविरोधादि विनिर्दिष्टं न चेतयोः MBh. 5, 7471. विसर्जयति यद्येक (Vogel) एकश्च प्रतिषेधति । स विरोधा ऽप्युभो यातुः Varāṇ. Bṛh. S. 86, 54. चित्तचेष्टा° 104, 7. एकप्रकृत्य फलयोर्विरोधे Bṛh. 8, 23. इति मरुति विरोधे वर्तमाने समाने Spr. 1443. Çāṅk. zu Bṛh. Ār. Up. S. 30. 39. तर्कैः Madhus. in Ind. St. 1, 19, 24. 26. 20, 2. 3. स्ववचन° Sām. D. 6, 19. 718. दुर्व्यवहारैः 738. P. 1, 4, 2. Schol. Kull. zu M. 11, 82. नहि विरोध उभयम् Bhāg. P. 6, 9, 35. Vedāntas. (Allah.) No. 90. Kusum. 17, 3. 30, 1. लोक° das im Widerspruch-Stehen mit der Ansicht des Volkes R. 2, 58, 29. Nilak. 164. Siddh. K. zu P. 6, 1, 150. 7, 2, 10. Sarvadarśanas. 9, 15. fg. 14, 20. 16, 1. 22, 15. 42, 15. 45, 1. 61, 20. 122, 7. ख° (s. auch bes.) 89, 2. विरोध unter den Arthāśāstrakāra Verz. d. Oxf. H. 208, b, 5. — 3) Conflict mit so v. a. Beeinträchtigung: प्राणविरोधेन auf Kosten von MBh. 3, 16960. ख° Abwesenheit eines Conflictes mit so v. a. Nichtbeeinträchtigung: पितृद्रव्याविरोधेन ohne Nachtheil für Jāṇ. 2, 118. 175. अविरोधेन धर्मस्य MBh. 1, 3270. Mārk. P. 27, 4. 109, 8. धर्माविरोधेन 66, 4. शरीरस्याविरोधेन MBh. 3, 16959. स्वार्थावि° Spr. (II) 1460. 1684. Kām. Nīris. 14, 39. Bhāg. P. 3, 7, 32. 22, 33. — 4) das in Noth-Gerathen (व्यसनप्राप्ति) Sām. D. 359. Widerwärtigkeit Weber, Rāmāt. Up. 356 (pl.). — 5) Verkehrtheit: कुर्व्याविधिना कर्म विरोधफलमश्नुते Kathās. 64, 14. — 6) fehlerhaft für निरोध MBh. 14, 573 (ed. Bomb. नि°). R. 1, 76 in der Unterschr. चित्तवृत्ति° Ind. St. 1, 22, 19. fg.

विरोधक (vom caus. von 2. रुध् mit वि) 1) adj. im Widerspruch stehend —, unvereinbar mit: गृहस्थाग्रमिणास्तच्च यत्तकर्म विरोधकम् MBh. 12, 353. धर्मे लोकवेदविरोधके 1, 7257. — 2) subst. Hemmniss: कामक्रोध° adj. MBh. 14, 765.

विरोधकृत् 1) adj. Streit verursachend. — 2) m. Bez. des 45ten Jahres im 60jährigen Jupitercyclus Varāṇ. Bṛh. S. 332, a, 4; vgl. रोधकृत्.

विरोधक्रिया f. Hader, Streit Ragh. 16, 45.

विरोधन (vom caus. von 1. रुध् mit वि) 1) adj. bekämpfend: सर्वज्ञ° MBh. 12, 12960. — 2) n. = पर्यवस्था AK. 3, 3, 21. als Erklärung von रोदसी Nir. 6, 1 (das Zurückhalten nach dem Comm.). a) das Hadern, Streiten: अन्वोऽन्यरोषसंरब्धवचनरूपं विरोधनम् Pratiṣar. 42, a, 9. Daçar. 1, 43. मातापित्रोः mit den Eltern Kathās. 56, 170. भृत्यानां चाविरोधनम् Kām. Nīris. 13, 55. — b) das Beeinträchtigen: धर्मविरोधनात् (विरोधवान् ed. Bomb.) R. 2, 36, 29. — c) in der Dramatik das Innewerden der Geführung des Vorhabens Sām. D. 397.

विरोधभास् adj. im Widerspruch stehend, entgegengesetzt; mit instr. Sām. D. 242.

विरोधवत् (von विरोध) adj. am Ende eines comp. verbunden mit einer Beeinträchtigung von: छटुष्टस्य संत्यागः — धर्मविरोधवा R. 2, 36, 29 nach der Lesart der ed. Bomb. ख° Nichts beeinträchtigend Mārk. P. 34, 14.

विरोधाचरण (विरोध + घ्रा°) n. eine feindselige Handlung AK. 3, 4, 28, 121.

विरोधाभास (विरोध + घ्रा°) m. ein scheinbarer Widerspruch Pratiṣar. 89, a, 6.

विरोधिता (von विरोधिन) f. 1) Feindschaft, Streit, Hader Kathās. 50, 115. Sām. D. 17, 10. मतिमद्भिः सह Spr. (II) 2414. परापरपक्ष° Prad. 87, 15. — 2) Widerspännigkeit: eines Pferdes Varāṇ. Bṛh. S. 93, 5. — 3) das im-Widerspruch-Stehen, Entgegengesetztsein Sām. D. 242.

विरोधित्व (wie oben) n. das Aufheben, Entfernen: साक्षात्कारिभ्ये (obj.) साक्षात्कारिविशेषदर्शस्यैव (subj.) विरोधित्वात् Comm. zu Kap. 1, 60.

विरोधिन (von 2. रुध् mit वि) 1) adj. a) versperrend, hemmend, störend: दस्युन्मार्गविरोधिनः Rāga-Tar. 8, 827. अर्थान्स्वाध्यायस्य विरोधिनः M. 4, 17. स्वाध्याय° Gomb. 3, 5, 17. Jāṇ. 1, 129. प्रसव° Kull. zu M. 9, 167. स्वर्गादिप्राप्ति° zu 2, 161. इह दुःखाय मत्सूतिः परत्र च विरोधिनी Mārk. P. 121, 35. क्लाम° so v. a. vertreibend Çāṅk. 69, v. 1; vgl. Sām. D. 180, 1. ख° nicht störend so v. a. wohlthuend Spr. (II) 471, v. 1. कर्म पूर्वकार्याविरोधि nicht störend, nicht beeinträchtigend 1883. — b) feindlich, feindselig; m. Gagner, Feind Halā. 2, 300. MBh. 7, 8263. °योधाः Rāga-Tar. 8, 1761. 4482. P. 2, 4, 12, Vārti. 2. Kumāras. 5, 17. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 25, Cl. 7. अस्माकम् Kathās. 34, 227. Rāga-Tar. 4, 86. परस्पर° Hariv. 11903. Spr. 4510. Prad. 86, 17. सर्वप्राणि° Hariv. 16240. सर्वभूत° R. 6, 9, 14. सर्वभूताविरोधिनं mit keinem Geschöpfe in Feindschaft lebend Spr. 4094. मक्षिणैर्विरोधिभिः Verz. d. Oxf. H. 18, a, 1. पापकर्म° Feind von Missethaten 15, a, 6. सौगतानाम्नापार्थविरोधिनः 254, a, 6. ज्ञान° Vedāntas. (Allah.) No. 21. Çāṅk. zu Bṛh. Ār. Up. S. 96. कर्म° Sām. zu RV. 6, 33, 3. देशकाल° so v. a. keine Rücksicht nehmend auf Zeit und Ort Spr. 3155. — c) im Widerspruch stehend, entgegengesetzt MBh. 3, 10572. Kāṇ. 1, 1, 14. 3, 1, 9. 11. 9, 2, 1. Kusum. 49, 13. Bhāg. P. 4, 4, 20. H. 16. धर्मशार्थश्च कामश्च परस्परविरोधिनः MBh. 3, 17886. Rāga-Tar. 4, 47. विद्या° Nilak. 10. Sarvadarśanas. 47, 18. 108, 22. कर्म लोकद्वयविरोधि Spr. 4730. तर्केण वेदशास्त्राविरोधिना M. 12, 106. — 2) m. Bez. des 25ten Jahres im 60jährigen Jupitercyclus Varāṇ. Bṛh. S. 8, 37. Verz. d. Oxf. H. 331, b, 2 v. u. — 3) f. विरोधिनी N. einer bösen Genie, einer Tochter des Duṣṣaha, Mārk. P. 51, 5. 30. 89. 93. — Vgl. कफ°, वन°.

विरोधोक्ति (विरोध + उ°) m. Widerspruch, = विप्रलाप AK. 1, 1, 5, 17. P. 1, 3, 50. Schol. ननु च स्याद्विरोधोक्ति AK. 3, 5, 14. H. 1542.

विरोधोपमा (विरोध + उ°) f. eine auf Gegensätzen beruhende Vergleichung: शतपत्नं (blüht am Tage) शतपत्नं नमिति त्रयम् । परस्परविरोधीति सा विरोधोपमा मता ॥ Kāvya. 2, 83.

विरोध्य (vom caus. von 2. रुध् mit वि) adj. zu entzweien MBh. 12, 2050.

विरोपण (vom caus. von 1. रुध् mit वि) 1) adj. vernarben —, heilen machend: व्रणविरोपणमिदुदीनां तैलम् Çāṅk. 89. — 2) n. das Pflansen: संक्रामण° das Verpflanzen Varāṇ. Bṛh. S. 55, 7.

विरोध (2. वि + रोध) adj. 1) *sornenbrannt* MBH. 3, 15782. **सरोध** ed. Bomb. — 2) *frei von Zorn* MBH. 3, 11394.

विरोह (von 1. रुह् mit वि) m. 1) *das Ausschlagen* (von Pflanzen): प्रुष्क° VARAN. BAH. 8. 46, 28. हेर° BRIO. P. 6, 9, 8. — 2) *Pflanzenstille* (in übertr. Bed.): खेदं कलेवर्मशेषं विरोहः BRIO. P. 7, 9, 25.

विरोहण (von 1. रुह् mit वि simpl. und caus.) 1) adj. *vernarben* —, *heilen machend*: अणु° ÇIK. 89, v. l. für विरोपण. — 2) m. N. pr. eines Schlangendämons MBH. 1, 2150. — 3) *das Ausschlagen* (von Pflanzen) NIM. 6, 2. हिमस्य MBH. 12, 6837. प्रुष्क° VARAN. BAH. 8. 46, 28. des Jāpa KĀT. ÇA. 25, 9, 15. ÇIKH. GĀH. 5, 8.

विरोक्ति (2. वि + रो°) m. N. pr. eines Mannes गार्गा गर्गादि zu P. 4, 1, 105. — Vgl. **वैरोक्ति** und **वैरोक्त्य**.

विरोक्तिन् (von 1. रुह् mit वि) adj. *ausschlagend, treibend*: अकाल° सुच. 1, 224, 21.

विल in der Verbindung अश्या योनयः KUMĀRAS. 6, 39 *equi s Villa oriundi* STENZLER. Nach MND. ist **विल** (s. u. **विल**) ein N. des Pferdes Ukkāiḥcravas, welche Bedeutung hier passen würde.

विलत (2. वि + लत्) adj. (f. छा) 1) *kein bestimmtes Ziel* (vor Augen) habend: विलतो वीतते दिशः VIEBH. 7, 12. °दृष्टि Spr. 1749, v. l. — 2) = *विस्मयान्वित*: AK. 3, 1, 26. = *वीतापन्न* H. 433. *beschämt, verlegen* KATHĀS. 36, 35. 39, 15 (स वि° zu lesen). 45, 248 (स वि° zu lesen). 46, 73. 72, 352. 108, 155. 124, 135. PAÑĀT. 147, 4. °मनस् 29, 15 (= 25, 22 ed. oru. **विलतानन** ed. Bomb. 30, 5). व्रीडा° ÇIK. 132. दर्भङ्ग° KATHĀS. 44, 60. **सविलतम्** adv. PAÑĀT. 209, 13. **सविलतस्मिन्** adv. MĀKĀ. 90, 17. PAÑĀT. 19, 16. **विलतस्मितम्** (!) 215, 25.

विलतण (2. वि + ल°) adj. (f. छा) 1) *verschieden dem Charakter, dem Wesen nach, ungleich, unterschieden* सुच. 1, 61, 4. BRĀSHĀP. 113. NĪLAK. 169. SĪH. D. 24, 12. SARVADARÇANAS. 13, 2. 69, 12. 76, 14. KUSUM. 16, 10. कर्म्य धनिनां विलतणामृक्म् Schol. zu PRAB. 7, 5. अत्यस° MADHUS. in Ind. St. 1, 16, 11. स्थानत्रय° BRIO. P. 6, 16, 61. mit abl.: सर्वस्मादन्यो विलतणः NRS. TĪP. UP. in Ind. St. 9, 132. अतस् ÇAṆK. zu BAH. ĀR. UP. S. 16. 156. SĪH. D. 24, 10. Verz. d. Oxf. H. 231, a, 35. परस्पर° SĪKĀJAK. 36. SARVADARÇANAS. 142, 12. fg. भाषा पेशाची भाषात्रयविलतणाम् KATHĀS. 6, 4. 19, 106. KUMĀRILA bei MÜLLER, SL. 510. ÇAṆK. zu KĀND. UP. S. 8. MADHUS. in Ind. St. 1, 14, 9. H. 1071. SĪH. zu RV. 3, 53, 23. 8, 14, 13. SARVADARÇANAS. 81, 2. 3. 86, 16. 169, 19. Schol. zu KAP. 1, 25. 62. KULL. zu M. 5, 12. HALL in der Einl. zu SĪKĀJAK. S. 5. NĪLAK. 32. 166. त्रैलोक्यविलतणप्रकृति *anders als sie in den drei Welten vorkommt* SĪH. D. 53, 2. जगद्विलतणं शिरः RĪĠA-TAR. 3, 387. *unter sich verschieden* so v. a. *mannichfach* Verz. d. Oxf. H. 188, b, 26. BRIO. P. 5, 6, 6. 10, 46, 31. 11, 10, 8. — 2) *nicht näher zu charakterisieren, — zu bestimmen*: विलतणाम् N. BRIO. P. 10, 70, 38. कृपा als Erklärung von कापि Schol. zu KĀVĪD. 2, 263. n. = *आस्था केतुग्रन्था* AK. 3, 3, 2. H. 1497. — **अविलतण** KĪM. NĪRIS. 8, 14 fehlerhaft für अवि लतण, wie der Comm. liest. Vgl. **वैलतण**.

विलतणता f. nom. abstr. zu **विलतण** 1) SARVADARÇANAS. 62, 15. **विलतणत्व** n. desgl. BĪDAR. 2, 1, 4.

विलतीकर (विलत + कर्) *beschämen, verlegen machen*: °अकार

KATHĀS. 66, 52. °कृत 6, 126. गत्या विलतीकृतकंसकासा ÇAUT. 21.

विलस्य adj. 1) = **विलस** 1): °दृष्टि (v. l. **विलस**) Spr. 1749. — 2) = **विलस** 2) MĀK. P. 69, 62.

विलङ्घन (von लङ् mit वि) 1) n. a) *das Hinüberspringen über*: सागरस्य MBH. 3, 16354. — b) *das Anspringen, Anspringen* KĪM. 5, 29. — c) *das Jmd.-zu-nah-Treten, Beleidigung* KĪM. 13, 55. महिल नानात् wegen der mir angethanen Beleidigung KATHĀS. 34, 41. — d) *das Fassen*; sg. und pl. सुच. 2, 519, 1. 374, 3. 440, 19. — 2) f. छा *das Hinüberkommen über Etwas* so v. a. *Überwinden*: शक्ता न को ऽपि भवितव्यविलङ्घनायाम् RĪĠA-TAR. 8, 2281.

विलङ्घिन् (wie oben) adj. 1) *überspringend, überschreitend* (in übertr. Bed.): तपसा स्वमार्गविलङ्घिना RAGH. 15, 53. प्रतीतिः शब्दन्यायविलङ्घिनी KĪVĪD. 1, 75. — 2) *anspringend, anstossend an*: नभोविलङ्घिभिः सेनारञ्जराशिभिः KATHĀS. 14, 13.

विलङ्घ्य (wie oben) adj. *mit dem oder womit man fertig werden kann, überwindbar*: अविलङ्घ्या - ईर्यया KATHĀS. 42, 161. Davon °ता f. nom. abstr.: उन्प्रेद्याणां भवत्येव नियमाद्वाज्ञास्वतम् । भाग्यात्तत्तदने जनेत्रविलङ्घ्यता ॥ so v. a. *die Augen der Leute können den Anblick eines Fürsten und der Sonne ertragen* RĪĠA-TAR. 8, 2288.

विलज्ज (2. वि + लज्जा) adj. *frei von Scham, schamlos* BRIO. P. 7, 4, 40. 11, 2, 39.

विलपन (von 1. लप् mit वि) n. *das Jammern, Wehklagen* UTTARAB. 56, 17 (73, 10). HIT. 65, 20.

विलब्धि (von लभ् mit वि) f. *das Wegnehmen* KĀSHIS. 7, 24.

विलम्ब (von 1. लम्ब् mit वि) 1) adj. *herabhängend*: °बाहु R. 5, 42, 20. — 2) m. a) *das Säumen, Zögern, Versögerung*: विलम्बो मे ऽभवत्तत्र तेन न वरयागतः R. 6, 83, 44. गतिं प्रति मुञ्च विलम्बम् GĪT. 11, 5. **विलम्बविलम्ब** 7, 2. KATHĀS. 32, 92. 34, 215. तन्मयविलम्बविलम्बो वि कृतो मया 41, 49. देवस्यागमने ज्ञातो विलम्बः 56, 105. तद्विलम्बो न कार्यो ऽस्य मया 124, 61. BRIO. P. 4, 26, 23. HIT. 99, 12, v. l. केतोः सदा सद्येन कार्यस्य विलम्बायोगात् SARVADARÇANAS. 141, 15. KUSUM. 34, 14. **प्रतिश्रुति**° RĪĠA-TAR. 8, 1283. 1293. किं विलम्बेन R. 3, 35, 35. अलं विलम्बेन DEHRTAS. 75, 10. PRAB. 77, 17. अलमविलम्बेन 73, 11. कुतस्त्वं विलम्बादागतो ऽसि so spät HIT. 68, 4, v. l. आगतं तु विलम्बेन KATHĀS. 60, 99. विलम्बेन so spät RĪĠA-TAR. 8, 1116. अ° TARKAS. 50. गमनप्रति-बाधयोरविलम्बार्थो चकारौ zeitliches Zusammenfallen MALLIN. zu RAGH. 10, 6 bei STENZLER zu KUMĀRAS. 3, 58. **अविलम्ब** adj. Verz. d. Oxf. H. 261, a, 30. **सविलम्बम्** adv. RĪĠA-TAR. 4, 572. Vgl. **अविलम्बम्** (auch HARIV. 16160) und **माविलम्बम्**. — b) N. des 32ten Jahres im 60jährigen Jupitercyclus (vgl. **विलम्बिन्**) Verz. d. Oxf. H. 331, b, 1 v. u.

विलम्बक (wie oben) 1) m. N. pr. eines Fürsten KATHĀS. 47, 83. — 2) f. **विलम्बिका** (*das Paustren der Ausleerung*) eine Form von *Indigestion mit Verstopfung* WISS 330. सुच. 2, 464, 5. 502, 5. 518, 4. 6. ÇAṆK. SĀH. 4, 7, 7. VIEBH. 8, 28. Verz. d. Oxf. H. 312, b, 7. Verz. d. B. H. No. 985. *das letzte Stadium der Choleraerschöpfung* MOLESW. s. v.

विलम्बन (wie oben) n. *das Säumen, Zögern, Versögerung*: न ते कार्यं विलम्बनम् HARIV. 15655. तव स्वर्क तमं मन्ये नोत्सुकस्य विलम्बनम् R. GORR. 2, 16, 17. न कालो ऽस्ति विलम्बेन 8, 8, 45. HIT. 99, 12. GĪT. 5, 17.

110, a, 81. वाग्विलास dass. 120, a, 12. 167, b, 15. Spr. (II) 433. लक्ष्मीविलासाः UTTARAR. 113, 16 (154, 3). RĪĀ-TAR. 3, 239. केणविलासप्रोक्त्वलक्षासा *fröhliches Hinundherwogen* KHANDOM. 119. सविलासम् adv. RĪĀ-TAR. 8, 807. Spr. 4139. — e) *gefallsüchtiges Gebaren eines Weibes, verheißt Gebärden u. s. w.* AK. 1, 1, 2, 31. H. 307. H. an. MND. (काव st. कार् zu lesen). HALĪ. 1, 89. SĪH. D. 125. doñirt 137. BHARATA beim Schol. zu NALOD. 2, 55. DAČAR. 2, 35. ĠAGADDHARA bei HALL in der Einl. zu DAČAR. S. 20. — HARIV. 8760. KUMĀRAS. 3, 5, 18. ČĪK. 35. Spr. (II) 410. 1123. (I) 1610. 1547. 2673. 3318. 5149. VARĪH. BṢH. S. 78, 13. 104, 53. 63. GĪT. 1, 3. KHANDOM. 35. KATHĪS. 24, 26. 49, 48. 52, 206. RĪĀ-TAR. 5, 360. 365. PRAB. 40, 13. 101, 12. BṢĪG. P. 1, 9, 40. 5, 17, 13. 24, 16. MĀRK. P. 106, 60 (कुर्वत्यो zu lesen). DHŪRTAS. 73, 16. SARVADARJANAS. 78, 12. *gefallsüchtiges Gebaren überh.*: विलासिन् SĪH. D. 181. सविलासकास VARĪH. BṢH. 4, 2. ČĪC. 9, 26. BṢĪG. P. 9, 24, 64 (सुविलास° ed. Bomb.). — d) *Lebhaftigkeit, eine der acht Vorzüge des Mannes*, DAČAR. 2, 9. fg. SĪH. D. 89. 91. 277. Hierher könnte gezogen werden: यदि सुतस्य विद्यासविलासापीपमोदशी । वृषशोभास्य तत्कीदकप्रबुद्धस्य भवेत्सखी ॥ KATHĪS. 40, 175. — e) *erwachter Geschlechtstrieb, Gelüste* BHAR. NĀYAC. 19, 75. रत्यर्थेका विलासः स्यात् DAČAR. 1, 20. 29. SĪH. D. 352. — f) *Anmuth, Liebreiz*: पदव्यास° BṢĪG. P. 3, 8, 44. 5, 2, 5. 18, 16. पदपङ्कजपलाश° 4, 22, 59. — g) N. pr. eines Mannes (v. l. कर्पूर°) HIT. 81, 11, v. l. — 2) n. *ein best. Metrum* Ind. St. 8, 357. — Vgl. घनप°, आर्या°, कला°, काशी°, ज्ञान°, दुर्गा°, प्रतिभा°, भगवद्भक्ति°, भामिनी°, धू° (auch BṢĪG. P. 8, 8, 46. सधुविलासम् MĀLATIM. 15, 6), मोतलक्ष्मी°, पति°, राघव°, राम°, वाणी°, विज्ञेय° (विज्ञेय°?), विवेक°, शंकरचेतो°.

विलासक (von विलास) 1) adj. f. विलासिका *sich hin und her bewegend, hinundher tanzend*: पताका! MBH. 7, 3932. — 2) f. विलासिका *eine Art von Schauspielen* SĪH. D. 352.

विलासकानन n. *Lustwald* WILSON und ČKDn.

विलासदेला f. *Vergnügungsschaukel*: स्मर्° PAÑĒAT. ed. orn. 49, 24.

विलासन n. = विलसन *heiteres Spiel, frohe Ausgelassenheit* MBH. 3, 1329 (विलसन wäre gegen das Metrum).

विलासपुर n. N. pr. einer Stadt KATHĪS. 40, 42. 98.

विलासभवन n. *Lusthaus* RĪĀ-TAR. 1, 292.

विलासमणिर्दर्पण m. *ein als Spielzeug dienender Spiegel aus Edelsteinen* RĪĀ-TAR. 4, 589.

विलासमन्दिर n. *Lusthaus* WILSON und ČKDn.

विलासमेखला f. *ein als Spielzeug dienender (kein eigentlicher) Gürtel* RAGH. 8, 63.

विलासवत् (von विलास) 1) adj. am Ende eines comp. *mit Scherzen des — versehen*: विद्वषक° SĪH. D. 353. — 2) f. विलासवती a) *ein Frauenzimmer mit gefallsüchtigem Gebaren* RT. 1, 12. RAGH. 9, 48. — b) N. pr. verschiedener Frauenzimmer Verz. d. Oxf. H. 139, b, 2. 153, a, 18. fg. HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. S. 37. KĪD. in Z. d. d. m. G. 7, 583. — c) Titel eines Schauspiels SĪH. D. 202, 5.

विलासवसति f. *Vergnügungsort*: लक्ष्मी° KATHĪS. 9, 5. RĪĀ-TAR. 1, 292. DHŪRTAS. 83, 2.

विलासविपिन n. *Lustwald* KHANDOM. 42. PRAB. 73, 5.

विलासविभवानस (I) adj. = लुब्ध *GAṬIDH.* im ČKDn.

विलासवेष्टन° n. *Lusthaus* KATHĪS. 94, 6.

विलासशय्या f. *Lustlager* KATHĪS. 103, 211.

विलासशील m. N. pr. eines Fürsten KATHĪS. 40, 42.

विलासस्वामिन् m. N. pr. eines Mannes Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 539, 11.

विलासिका s. u. विलासक.

विलासिता (von विलासिन्) f. *die Rolle des Scherzenden u. s. w.* HARIV. 8759.

विलासित्व (wie oben) n. *Munterkeit, Fröhlichkeit, heiteres Gebahren* MĀLAV. 57. लक्ष्म्या! RĪĀ-TAR. 4, 16.

विलासिन् (von 1. लम् mit वि oder von विलास) 1) adj. P. 3, 2, 143. a) *glänzend, strahlend*: वक्त्रं चन्द्रविलासि Spr. 2696, v. l. वयोवृषविलासिन्यो नार्यः MBH. 13, 5242. — b) *sich hinundher bewegend*: पताका! MBH. 3, 11700. — c) *munter, ein Freund der Fröhlichkeit, sich gern vergnügend, Genüsse liebend*; = भोगिन् H. an. 3, 419. MND. n. 210. — R. GORR. 2, 34, 14. RAGH. 14, 30. Verz. d. Oxf. H. 153, a, No. 328, Z. 7 (विलाशिन् godr.). कमलालोलदग्धल° *seine Freude habend an* 240, a, No. 382. गणिका° *sich vergnügend mit* DHŪRTAS. 70, 10. — d) *coquettierend* RAGH. 6, 14. मुग्धवधूनिर्कार GĪT. 1, 38. चतुर्नर्तकीनाम् KĪR. 10, 41. — e) *verliebt*; m. *Geliebter, Gatte* KUMĀRAS. 4, 5, 9, 31. 42. 19, 25. SĪH. D. 42, 20. श्रीललना° Verz. d. Oxf. H. 187, b, No. 428, Z. 18. विलासिनौ *ein liebendes Paar* SĪH. D. 225. — 2) m. a) *Schlange* H. an. MND. — b) *Feuer*. — c) *der Mond*. — d) Kṛṣṇa MND. — e) Čiva. — f) *der Liebesgott* ČANDAR. im ČKDn. — 3) f. विलासिनी a) *ein munteres Frauenzimmer, ein anmuthiges Weib, Weib überh., Geliebte; ein leichtfertiges Frauenzimmer*; = नारी RĪĀN. im ČKDn. = वेष्ट्या DHANAMĀJA ebend. — MBH. 1, 3893. 3, 1330. 4, 401. R. 1, 10, 35 (37 GORR.). 3, 24, 12. 52, 23. 5, 22, 18. 29. 37, 17. 6, 108, 32. RT. 4, 2. RAGH. 6, 17. KUMĀRAS. 7, 69. ČAUT. 29. MĀLAV. 53. ČĪC. 8, 70. Spr. (II) 488. (I) 2177. 2673, v. l. VARĪH. BṢH. S. 48, 8. 10. 104, 32. KATHĪS. 6, 63. 38, 160. 43, 11. 52, 31. 385. 287. 53. 60. 58, 15. 49. 60, 172. RĪĀ-TAR. 3, 413. 4, 432. PRAB. 2, 6. 37, 8. SĪH. D. 18, 18. MĀRK. P. 129, 9. मुरशत्रु° *Gattin* Verz. d. Oxf. H. 139, a, No. 276. RAGH. 6, 28. नवमल्लिका तरुवार° 9, 41. राज° *Concubine* KATHĪS. 53, 58. PAÑĒAT. 156, 22. fg. — b) *ein best. Metrum* Ind. St. 8, 395. fg. — c) *ein Fraunenne* KATHĪS. 44, 57. 46, 194. fg. — Vgl. पपयविलासिनी, बुद्धि°, मत°, वर° (auch KATHĪS. 38, 19), कर्°.

विलासिनिका (von विलासिनी) f. *Geliebte, Gattin*: मुषलियुद्धि° PAÑĒAT. 3, 2, 5.

विलिख (von लिख् mit वि) s. ख°.

विलिखिन PAÑĒAT. ed. orn. 54, 12 fehlerhaft für विलिखित.

विलिगी f. *eine Schlangenart* AV. 5, 13, 7.

विलिङ्ग (2. वि + लिङ्ग) n. *das Fehlen aller Erkennungsmittel*: कर्म चैतद्विलिङ्गस्थम् so v. a. *aus dem man nicht klug zu werden vermag* MBH. 2, 845. अन्यलिङ्गमन्यत्कर्मेत्यर्थः NĪLAK.

विलिप्त 1) adj. s. u. लिप् mit वि. — 2) f. छा (2. वि + लि°) *eine Sekunde, 1/6000 eines Grades* GAṆIT. KĪLAMĪN. 18. GRAHĪNĀS. 19 u. s. w. — 3) f. विलिप्ती Bez. der Ruh in einem gewissen Stadium: वि°, सूत-

वशा, वशा AV. 12, 4, 41. fgg.

विलिप्तिका f. = विलिता GAṆIT. SPANṬIDH. 67.

विलिस्तेङ्गा f. N. pr. einer Dānavi KĪT. 13, 5.

विलीढी (von 1. लिङ् mit वि) f. Bez. eines best. unholden Wesens AV. 1, 18, 4.

विलीन s. u. 1. ली mit वि. Davon विलीन्य्, ०यति *schmelzen* (trans.) P. 7, 3, 39, Schol. Vop. 18, 15.

विलीयन (wie oben) n. das Schmelzen (intrans.) Comm. zu Âçv. Ça. 2, 6, 10.

विलुण्ठन (von 2. लुट् mit वि) n. das Plündern: स्वर्गधामटिका° SĀH. D. 3, 2. 111, 22. 214, 3. das Rauben, Stehlen: मधूनाम् R. Gonn. 1, 4, 87.

विलुण्ठिका f. zu विलुण्ठक nom. ag. von 2. लुट् mit वि; s. मुख°.

विलुप्य (von 1. लुप् mit वि) adj. zerstörbar, zu Grunde zu richten: अविलुप्यधैर्यनिधि unverwundlich Spr. 8293 (die urspr. Lesart herzustellen).

विलुम्पक (wie oben) nom. ag. 1) Räuber, Dieb; वसो: (d. i. वसुन:) Bṛā. P. 1, 18, 44. — 2) Zerstörer: लोकस्य im Gegens. zu लोकपालो लोकानाम् MBh. 13, 7249.

विलूर्य् zerkratzen: मर्कटो तं भौतिकं कर्णनासिकादिषु विलूर्यमामास KATHĀNAVA in Z. d. d. m. G. 14, 572, 18.

विलेख (von लिख् mit वि) 1) m. Verwundung: कृदय° Schol. zu KĪT. Ça. 25, 3, 2. 4, 31. fg. — 2) f. या eine eingeritzte Linie Suçr. 1, 36, 10. wohl die Spur, die ein Rad einschneidet in: क्वापातप° adj. zu कालचक्र MBh. 14, 1237. क्वापातपो मेघसंतपो विलेखानुत्खातारौ यत्र तत् NILAK.

विलेखन (wie oben) 1) adj. aufritzend, wund machend Suçr. 1, 198, 21. 228, 4. — 2) n. a) das Einritzen, Ziehen von Furchen DĀTUP. 28, 6. das Zerkratzen, Verwunden: नखैरकस्मात्परितः स्वधाव्यङ्गविलेखनम् Verz. d. Oxf. H. 307, b, 31. विलेखनमिवात्युषो (निकर्तनमिवात्युषे ed. Bomb.) लाङ्गलस्य यथा करिः (न मृष्यति) MBh. 7, 7684. — b) der Lauf (eines Flusses) HARIV. 12377.

विलेखिन् (wie oben) adj. ritzend so v. a. sich reibend an, hinanreichend bis an: (प्रासदैः) नभस्तलविलेखिभिः MBh. 1, 6963.

विलेतर् nom. ag. und विलेत्य partic. fut. pass. von 1. ली mit वि P. 6, 1, 51, Schol.

विलेप (von लिप् mit वि) 1) m. Salbe: अङ्ग° Bṛā. P. 10, 42, 1. — 2) f. ई Reisbret AK. 2, 9, 50. H. 397. Suçr. 1, 72, 7. 229, 10. 15. 2, 229, 20. VĀGṬH. 6, 30. ÇĀRṆG. SĀH. 2, 2, 113.

विलेपन (wie oben) 1) n. a) das Bestreichen, Besalben AK. 3, 3, 27. Suçr. 2, 455, 21. ÇĀRṆG. SĀH. 3, 11, 11. कृतधूपविलेपनः समुत्थाप्यः स्तम्भः VĀRĀH. Bṛh. S. 83, 113. कुर्वन्पृष्ठविलेपनम् KATHĀS. 37, 24. Verz. d. Oxf. H. 103, b, 1. — b) Salbe AK. 2, 6, 2, 35. H. 635. HALĪ. 2, 390. पिषे साधु विलेपनम् MBh. 4, 261. HARIV. 6281. Spr. (II) 1910. 2215. (I) 1015. VĀRĀH. Bṛh. S. 12, 16. 44, 27. KATHĀS. 37, 5. 7. 85, 21. 94, 113. 104, 56. RĪĀ-TAR. 2, 106. PĀNĀR. 3, 8, 4. PĀNĀT. ed. orn. 52, 25. DAÇAK. 89, 15. VET. in LA. (III) 21, 4. WILSON, SĪNĤHĀK. S. 11. am Ende eines adj. comp. f. या R. 5, 81, 53. KATHĀS. 83, 62. — c) vielleicht = विलेपनो Reisbret: गोष्ठे ऽग्निपसमाधाय विलेपनं जुहुयात् Gonn. 3, 6, 4. — d) Bez. einer best. mythischen Waffe R. 1, 29, 16. — 2) f. ई a) Reisbret. — b) ein

hübsch gekleidetes Frauenzimmer (चारुवेषस्त्री, सुवेषस्त्री) H. an. Mad.

विलेपनिन् (von विलेपन) adj. gesalbt: अ° R. 1, 6, 9 (11 Gonn.).

विलेपिका f. 1) (von विलेपक und dieses von लिप् mit वि) Salbertin gaṇa मन्त्रिण्यादि zu P. 4, 4, 48. Vgl. वैलेपिक. — 2) = विलेपो Reisgrütze HALĪ. 2, 165.

विलेपिन् (von लिप् mit वि und von विलेप) adj. 1) salbend: पृष्ठ° KATHĀS. 37, 25. — 2) klebrig: अ° Suçr. 2, 176, 14.

विलेप्य (von लिप् mit वि) 1) adj. was gestrichen wird so v. a. aus Mörtel u. s. w. bereitet oder gemalt Bṛā. P. 14, 27, 14. — 2) m. Reisbret ÇABDAR. im ÇKDR. — 3) f. या dass. H. 397, Schol.

1. विलोक (von लोक mit वि) m. Blick Bṛā. P. 10, 16, 20.

2. विलोक (2. वि + लोक) = विज्ञान Menschenleere: ०स्थ nicht unter Menschen lebend MBh. 13, 5888.

विलोकन (von लोक mit वि) n. das Hinschauen, Hinschen, Schauen, Blick Suçr. 2, 314, 17. SĀH. D. 186. Spr. 8140. MĀLATĪ. 68, 5. MĀR. P. 68, 46. उत्फुल्ललोचन° Verz. d. Oxf. H. 161, a, 6 v. u. Çiç. 1, 29. अर्ध-कृष्ण Bṛā. P. 4, 1, 56. das Anschauen, Anblicken, Betrachten: अन्व्या-ऽन्यमवितृप्तौ विलोकने KATHĀS. 18, 371. दिव्यान्व्याऽन्यवपुर्विलोकन 82, 407. Spr. 1372. 5400. das Einsehen, Studiren (eines Werkes) Verz. d. Oxf. H. 37, b, No. 92. das Erblicken, Gewahrwerden: सर्वलोक° PĀNĀR. 1, 11, 22. KĪR. 3, 16. KATHĀS. 23, 298. 26, 39. कार्याकार्य° Spr. 2035. — Vgl. दिग्विलोकन.

विलोकिन् (wie oben) adj. hinsehend, blickend: कटाक्षार्थ° KATHĀS. 37, 210. anschauend, betrachtend: मधूत्सव° 17, 72. राजानन° 82, 350. erblickend, gewahr werdend: जिनानन° ÇĀT. 1, 48.

विलोक्य (wie oben) adj. sichtbar MĀR. P. 43, 39. was angeschaut wird: यस्याः कटाक्षमात्रेण विलोक्यमपि वर्धते Verz. d. Oxf. H. 103, b, 18.

1. विलोचन (von लोच् mit वि) 1) adj. sehend machend, das Augenlicht verleihend oder sehend: अक्षयोः (विलोः) सूर्यः समुत्पन्नः सर्वप्राणि-विलोचनः HARIV. 14943. — 2) n. = लोचन Auge H. 575, Schol. ÇĀTIDH. im ÇKDR. HARIV. 4311. RĪ. 2, 12. RAGH. 7, 8. KUMĀRAS. 3, 67. fg. 4, 2. VIKR. 132. Spr. (II) 1672. VĀRĀH. Bṛh. S. 12, 10. 28, 6. 11. 43, 62. GĪT. 1, 40. NĀSH. 22, 47. KATHĀS. 14, 24. 18, 223. Verz. d. Oxf. H. 257, a, 5. Bṛā. P. 3, 3, 15. 14, 14. MĀR. P. 132, 33. साम्प्र° adj. 22, 20. VĀRĀH. Bṛh. S. 32, 5. अयम्° dass. 93, 14. am Ende eines adj. comp. f. या KĪR. 8, 33. KATHĀS. 34, 37 (साम्प्र°). MĀR. P. 21, 17. 63, 3. Vgl. एक°.

2. विलोचन (2. वि + लो°) 1) adj. die Augen verdrehend: शत्रुर्मित्र-मुखो यद्य निक्षप्रेती विलोचनः (= विपरीतदृष्टिः NILAK.). — 2) N. pr. a) einer Gazelle HARIV. 1210. — b) eines Dichters HALL in der Einl. zu VĀSAYAD. 21. — c) einer mythischen Person KATHĀS. 47, 86.

विलोचनपथ m. Bereich der Augen: ०पथं चास्य न गच्छत्यनलंकृता zeigt sich ihm nicht SĀH. D. 135.

विलोट m. nom. act. von लुट् mit वि; s. u. लुट्

विलोटक m. ein best. Fisch, = नलमीन ÇABDAR. im ÇKDR.

विलोटन n. nom. act. von लुट् mit वि; s. u. लुट्

विलोड m. nom. act. von लुड् mit वि; s. u. लुट्

विलोडक (von लुड् mit वि) m. Dieb; s. वर्ण° und vgl. लुपट् mit वि.

विलोडन (von लुड् mit वि) n. nom. act. DĀTUP. 2, 4. 3. 5. 9, 27. 16,

18, 20, 18, 26, 113, 34, 40. das Verrühren, Umrühren, Quirlen: दधि°
KHANDOM. 34. सिन्धु° PRATĪPAR. 93, 6, 3. das in-Verwirrung-Bringen:
शत्रु° ebend.

विलोडयितृ (wie oben) nom. ag. zur Erklärung von विगाढर Schol.
zu BHATT. 9, 29.

विलोडित (wie oben) 1) adj. verrührt, umgerührt. — 2) n. = तक्र
RĪGĀN. im ÇKDr. = दधि Aush. 42.

विलोप (von 1. लुप् mit वि) m. 1) Verlust, Unterbrechung, Störung,
das zu-Nichte-Werden R. 2, 48, 22 (48, 28 Gonn.). साधु° (so ist zu schrei-
ben) MBh. 5, 818. धर्म° 12, 3566. अविलोपेन धर्मस्य 5, 3232. एतद्वृत्ति°
Kām. Nīris. 5, 65. 18, 8. 9. 61. KUSUM. 22, 6. 27, 3. 38, 20. 52, 7. घ° RV.
Prāt. 11, 28. Schol. zu 8. 10. — 2) Rand: स्वर्गरत्न° HARIV. 7628. —
Vgl. लोप und विपरिलोप.

विलोपक (vom caus. von 1. लुप् mit वि) nom. ag. 1) der Etwas zu
Nichte macht: धर्म° HARIV. 11179. कलिकाल° PANĀR. 4, 3, 159. — 2)
Plünderer: राजकोश° MBh. 12, 3058.

विलोपन (wie oben) n. 1) das zu Nichte-Machen: तस्य रावणसैन्यस्य
कृष्यद्विविलोपनम् R. 6, 90, 27. — 2) das Auslassen, Weglassen: धर्म-
वाद° (so ist zu schreiben, d. i. धर्म-श्वादि-) Śāh. D. 657. — 3) das
Zerpflücken: केचिन्मातृविलोपनमपि (es könnte auch die Bed.
Stehlen angenommen werden; wahrscheinlich ist aber विलोपन nur Feh-
ler für विलेपन) Spr. (II) 1902. — 4) das Stehlen: पररत्न° HARIV. 8212.

विलोपिन् (von लुप् mit वि) adj. zu Nichte machend: मद्राग° RAGH.
10, 12. सैभाग्य° KUMĀR. 1, 3.

विलोपत् (wie oben) nom. ag. Dieb; Räuber MBh. 13, 3095.

विलोप्य (vom caus. von 1. लुप् mit वि) adj. zu Nichte zu machen:
नक्ति पुरुषैः परकीर्तयो विलोप्याः Inschr. in Journ. of the Am. Or. S.
7, 28, Cl. 4.

विलोभन (vom caus. von लुभ् mit वि) n. 1) das Locken, Verlockung:
घटतस्य विलोभनात्तैर्मम RAGH. 8, 68. KIR. 10, 17. कन्या° BHAR. NĀṬYAC.
18, 69. °वस्तूनि DAṢAR. 188, 4. — 2) das Hervorheben von Vorzügen (wo-
durch man Jmd zu Etwas zu verleiten sucht) BHAR. NĀṬYAC. 19, 71. 57.
DAṢAR. 1, 25. Śāh. D. 342. PRATĪPAR. 21, a, 4.

विलोम (2. वि + लोमन्) 1) adj. (f. घा) = प्रतीप H. 1465. an. 3, 472.
MED. m. 53. a) wider das Haar —, wider den Strich —, in entge-
gengesetzter Richtung gehend, in verkehrter Ordnung laufend: त्रिक-
वर्त्तनविलोम वीक्ष्य द्वारात्स्वदेशम् so v. a. hinter sich RĪGĀ-TAR. 1, 274.
— b) widerspänstig: ein Elephant VARĀH. Bṛh. S. 94, 12. — 2) m. a)
Schlange. — b) Hund. — c) Varuṇa H. an. MED. — 3) f. ई Myrobala-
nendbaum H. an. MED. — 4) n. = अर्घटक H. an. MED. (hier fälsch-
lich अर्घटन).

विलोमक adj. verkehrt GĀṬON. im ÇKDr.

विलोमज्ञ adj. = विलोमज्ञात VP. 435; N. 8.

विलोमज्ञात adj. gegen den Strich geboren d. i. von einer Mutter ge-
boren, die zu einer höheren Kaste gehörte als der Vater BHĪG. P. 1, 18, 18.

विलोमज्ञिक m. Elephant TAR. 2, 8, 31. H. c. 174. HIR. 14.

विलोमत्रैराशिक rule of three terms inverse COLBR. Alg. 34.

विलोमन् 1) adj. a) = विलोम 1) a) Gegens. सलोमन् TS. 6, 2, 5, 1, 7,

4, 2, 4. TBh. 1, 5, 22, 4. ÇAT. Br. 1, 5, 2, 22. 7, 2, 19. PANĀR. Br. 19, 8, 6.
पवनविलोमा कुटिलं याता (उत्का) gegen den Wind gerichtet VARĀH.
Bṛh. S. 33, 29. रात्रिद्युत्तेशु विलोम जन्म (d. i. रात्रिसमेः दिवा जन्म
द्युत्तेशु रात्रौ जन्म Comm.) Bṛh. 26(24), 4. — b) Haarlos: शिरस् KATHĪS.
61, 186. — 2) m. N. pr. eines Fürsten VP. 435. BHĪG. P. 9, 24, 18.

विलोमपाठ m. das Hersagen in umgekehrter Ordnung d. i. von Men-
schen nach vorn Verz. d. Oxf. H. 106, a, 81.

विलोमवर्ण adj. = विलोमज्ञात ÇKDr. nach der Smṛti.

विलोमाक्षकाव्य n. Titel eines Gedichts, das silbenweise auch von
hinten nach vorn gelesen werden kann, = रामकृष्णकाव्य Verz. d. Oxf.
H. 132, a, No. 240.

विलोमित (von विलोमन्) adj. verkehrt NAIKH. 22, 47.

विलोल (von लुल् mit वि oder 2. वि + लोल) adj. (f. घा) sich hin-
undher bewegend, unruhig, unstät: घटा RAGH. 7, 38. हार 16, 68. पष्टि
KUMĀR. 5, 8. पल्लव 4, 38. कमल KATHĪS. 103, 162. देवद्वारी PANĀR. 3,
5, 21. शलक KATHĪS. 15, 92. शिखा 22, 63. RT. 1, 14. 19. BHĪG. P. 2, 7,
28. Auge, Blick RT. 2, 9. RAGH. 7, 11. 8, 58. KUMĀR. 5, 13. Gīt. 1, 40.
KIR. 8, 45. KĀURAP. 10. KHANDOM. 93. KATHĪS. 37, 14. द्रव्यविलोललोचन
BHĪG. P. 8, 22, 14. °तारक Spr. 1311 (II). 1635. विलोलतिलकाक्षैः सने-
त्राभोभिराननैः RĪGĀ-TAR. 4, 130. नदी MĀRK. P. 77, 6. शलभ, काम Spr.
(II) 2303. यस्य चेतसि सदा मुरवैरी बह्वीजनविलासविलोलः KHANDOM.
35. लक्ष्म्या विद्युद्विलोलया KATHĪS. 113, 45. अपि कुञ्जरकर्णात्तादपि पि-
प्पलपल्लवात्। अपि विद्युद्विलसिताद्विलोलं ललनामनः || Spr. (II) 421.

विलोलन (von लुल् mit वि) n. das Hinundhergehen, unstätes Wesen:
°पौर्माहते: PANĀR. 3, 5, 3.

1. विलोक्ति (2. वि + लो°) m. eine best. Krankheit AV. 9, 8, 1, 12, 4, 4.

2. विलोक्ति (wie oben) 1) adj. hochroth (nach MAHIDH.) VS. 16, 7.
52. क्रोधविलोकितात HARIV. 13164. RAGH. 16, 77. पौसुविलोक्तिद्वय
(राक्त) VARĀH. Bṛh. S. 5, 59. विप्रह der Sonne MĀRK. P. 107, 7. Belw.
Çiva's MBh. 7, 2877. 8, 1447. 40, 256. 12, 10359. 14, 202. — 2) f. घा N.
einer der sieben Flammenzungen MUP. Up. bei MAHIDH. zu VS. 17, 79.
सुलोकिता die gedr. Ausg. 4, 2, 4.

विल्ल Asa foetida SUÇR. 2, 433, 2. — Vgl. विल्ल.

विवंश m. Bez. der Vaiçja in Plakshadvipa VP. (2te Aufl.) 2, 193,
N. 2. die richtige Lesart ist wohl विविंश.

विवक्त्र (von वच् mit वि) nom. ag. der Etwas richtig auf sagt, Be-
richtiger AIT. Br. 3, 35. — Vgl. उर्विवक्त्र.

विवक्तृ (von विवक्त्र) n. Beredsamkeit: संस्तवव्यक्त° adj. RĪGĀ-
TAR. 4, 498.

विवर्कत् (von वच् mit वि) adj. beredt RV. 7, 67, 3.

विवर्तण adj. etwa spritzend (von वर्त् = उक्त, Belw. des Soma: म-
धो अन्धसो विवर्तणस्य पीतये RV. 8, 1, 25. 21, 5, 35, 28. 45, 11. VILAKH. 1, 4.

विवर्तसे Refrain in den Vīmada-Liedern, ohne Bedeutung für den
Zusammenhang, RV. 10, 24. fg. nach NIA. 3, 12 von वच् oder वर्त्, nach
NAIKH. 3, 3 Synonym von मक्त्.

विवक्ता (vom desid. von वच् f. 1) die Absicht Etwas auszusprechen,
auszudrücken ÇIKSHĪ 8 in Ind. St. 4, 106. तद्विषयदर्शनविवक्ताया ÇIKSH. zu
Bṛh. Ār. Up. 8. 26. 83. 157 (°तम्). SARYADARÇANAR. 41, 11. fgg. 158, 3. 4.

161, 9. ज्ञातेः प्राधान्यविवक्षायामप्येकवद्भावः । इव्यविवक्षायां तु u. s. w. so v. a. wenn gemeint ist Schol. zu P. 2, 4, 6. वचनविवक्षार्थं विभक्त्यन्तानां पाठः so v. a. um den Numerus hervorzuhellen zu 8, 2, 37. Verz. d. Oxf. H. 177, b, 4. विवक्षापचये यदि wenn man eine Verminderung ausdrücken will AK. 3, 6, 2, 7. इतिशब्देन लालित्येतिहासोपन्यासः so v. a. das Wort इति dient dazu um anzuzeigen, dass die allgemein gangbare Auffassung (dieser Worte) gemeint ist, Schol. zu P. 2, 2, 27. Siddh. K. 87, a, 18. die Absicht Etwas zu verkünden, — zu lehren: मोक्षधर्म° Bhāg. P. 14, 2, 16. — 2) die Absicht Etwas zu sagen, — zu bemerken so v. a. Bedenken, Zweifel, das Anstandnehmen: विवक्षा तत्र मे उस्तोयम् R. 5, 90, 29. न मे विवक्षास्ति MBh. 1, 3619. न तत्र वर्षेषु कृता विवक्षा न चापि शीले न कुले न गोत्रे 7197. किं ते विवक्षया 6, 5456. R. 5, 27, 30. 46, 9. घले विवक्षया 35, 86. 89, 64. भावं जिज्ञासमानो ऽहं प्रणयादिदमब्रुवम् । न चानेषाम् पापिउत्पन्नं क्रोधात् विवक्षया ॥ MBh. 5, 2782. अस्ति काचिविवक्षा तु तां मे निगदतः प्रणुः । धृतराष्ट्रं प्रति 15, 562. R. 5, 90, 35. न तु त्वां प्रसक्ते वक्तुमिष्टानिष्टविवक्षया well ich in Betreff des Angenehmen oder Unangenehmen im Zweifel bin MBh. 1, 4842.

विवक्षित s. unter dem desid. von वच्: = शोभन HALS. 5, 16. विवक्षितव (s. ebend.) das Gemeintsein: उभयत्रोभयाकारवृद्धिपरिणामस्यैव प्रतिबिम्बशब्देनात्र विवक्षितत्वात् Nīlak. 50.

विवर्तु (vom desid. von वच् adj. 1) laut rufend: सुपर्णा: AV. 2, 30, 3. — 2) zu reden —, zu sagen —, zu verkünden wünschend; ohne Ergänzung MBh. 14, 1516. fg. Hariv. 2863. R. 4, 2, 16. Rāga-Tar. 4, 561. Bhāg. P. 2, 10, 19. 8, 2, 23. Mārk. P. 5, 657, Z. 4. Verz. d. Oxf. H. 200, a, 1 v. u. Sarvadarāṇas. 19, 5. mit acc. der Sache: प्रियमुत्तमम् R. Gorr. 2, 3, 9. अग्रियम् 9, 16. किम् 5, 63, 3. Bhāg. P. 10, 79, 24. Pāṇāt. ed. orn. 59, 9. वच्: Ragh. 2, 43. Mārk. P. 51, 14. किमप्यर्थं पुनर्विवर्तु: Kumāras. 5, 83. तत् Verz. d. Oxf. H. 269, b, 25. स्मार्तधर्मम् 265, a, 23. वेदार्थान् Hariv. 4138. विवर्तुरसि यच्चान्यत्तत्ते वक्ष्यामि so v. a. zu fragen wünschend MBh. 13, 7161. mit acc. der Person: विवर्तु वै जनकेन्द्रं दिदत् 3, 10624. mit gen. der Sache: वेदार्थानाम् Hariv. 4138 (nach der Lesart der neueren Ausg.). भगवदुपाणाम् Bhāg. P. 3, 5, 12. in comp. mit dem obj.: आशीर्वाद° MBh. 12, 1408. 1416.

विवर्चन (von वच् mit वि) n. Berichtigung, Entscheldung, Erklärung Çat. Br. 2, 4, 4, 3.

विवत्स (2. वि + वत्स) adj. (f. घा) des Kalbes —, des Jungen —, der Kinder beraubt M. 5, 8. MBh. 7, 2748. Hariv. 3679. 4927. 9236. R. 2, 39, 4. 41, 7 (40, 7 Gorr.). 43, 17. 47, 12. 74, 9 (76, 14 Gorr.). 25. R. Gorr. 2, 48, 15. 66, 28. 6, 8, 12. Bhāg. P. 1, 16, 19. 17, 3.

विवदन (von वद् mit वि) n. Zank, Streit MBh. 2, 2818. Ueber die Bed. des Wortes bei den Buddhisten im Pāli s. Burnour in Lot. de la b. l. 470 und Ind. St. 3, 156.

विवदितव्य (wie oben) adj. zu streiten: न चास्मत्सिद्धौ विवदितव्यम् (Impers.) Verz. d. Oxf. H. 264, b, 18.

विवदिषु (wie oben) adj. घ° nicht zu Streit Anlass gebend Āc. Gāh. 2, 7, 2.

विवर्ध und वीवर्ध (von वध् = 1. वद्ध) 1) m. a) = पर्याहार AK. 3, 4, 45, 99. H. an. 3, 549. Mn. dh. 35. HALS. 4, 73. = भार H. 364. H. an. Mn.

(so ist st. भाव zu lesen). HALS. ein Schulterjoch zum Tragen von Lasten, Tragholz, ἀναπορεύς: विवधवीवधशब्दाभ्युपेतो बद्धशिक्षे स्कन्धवाक्ये काष्ठे वर्तते Siddh. K. zu P. 4, 4, 17. दौ पिपिडा कृत्वा वीवधे ऽभ्यायाय Āc. Gāh. 1, 12, 3. विवधप्रवृद्धः VS. 15, 5. स° und वि° so v. a. was' das Gleichgewicht hält, — nicht hält: यदन्यतः पृष्ठानि-स्युर्विवधं स्याम्यर्थे पृष्ठानि भवति सविवधत्वाय TS. 7, 3, 5, 2. 3/3. वीवध Pāṇāt. Br. 4, 5, 19. उभयतोवीवध Kīṭh. 27, 10. सवीवधता f. Gleichgewicht Ait. Br. 8, 1. Pāṇāt. Br. 14, 1, 10. fg. सवीवधस n. dass. 5, 1, 11. 22, 5, 7. — b) Proviant, Vorrath an Getraide u. s. w.: धान्यादेर्विवधः प्राति: Vāid. bei Mallin. zu Çic. 2, 64. Kām. Nit. 13, 87 (wo so zu lesen ist). 71 (in der Note die richtige Lesart). 11, 15. fg. 15, 5. 42. 16, 39. 19, 4. Spr. (II) 108. (I) 4118, v. l. der ed. Bomb. des Pāṇāt. Çic. 2, 64. — c) N. eines Ekāha Āc. Ça. 9, 8, 12. — d) Weg AK. H. an. Mn. — 2) f. वीवधा Joch so v. a. Zwangsjacke, Fessel: वृद्ध° Joch der Alten so v. a. die Fesseln der althergebrachten Anschauungen Sarvadarāṇas. 110, 18. — Vgl. उद°, उदक° und वैवधिक.

विवधिक und वीवधिक adj. (f. ई) auf einem Schulterjoch tragend, Träger einer Last auf einem Tragholze P. 4, 4, 17. — Vgl. वैवधिक.

विवत् adj. das Wort वि enthaltend Ait. Br. 6, 7.

विवदिषु (vom desid. von वन्द) adj. zu begrüßen —, seine Ehrfurcht zu bezeugen wünschend: पित्रोः पदौ Mārk. P. 23, 1.

विवन्धिक bei Colebr. und Lois. zu AK. 2, 10, 15 fehlerhaft für विवधिक, wie ÇKDr. nach Śāras. liest.

विवयन (von व. वा mit वि) n. Flechtwerk Līṭ. 3, 12, 7. Ait. Br. 8, 5. मुञ्ज° Çat. Br. 12, 8, 2, 6.

विवर (von 1. वर mit वि) m. n. 1) Öffnung, Loch, Spalte AK. 1, 2, 1, 1. H. 1364. an. 2, 422. Mn. r. 219. HALS. 3, 2. RV. 1, 112, 8. in der Erde MBh. 1, 1584. fg. दुर्योधनश्चापि मर्त्ये प्रशास्ति न चास्य भूमिर्विवरं ददाति (wo er ungesehen wäre) 3, 10242. कथं पतितवृत्तस्य विवरं नाशकदातुं पृथिवी मम 7, 6512.*) धरण्यां विवरं मर्त्य R. 4, 8, 43. 9, 14. 51, 3. H. 1364. Bhāg. P. 9, 11, 15. मर्त्ये° R. Gorr. 2, 28, 14. सप्त भुविवरा: Bhāg. P. 5, 24, 7. 9. 12, 4, 9. नरक° Prab. 46, 8. विन्ध्यदिना मायाविवरमन्दिरम् Kathās. 29, 14. सस्यस्य Hariv. 5335. 9739. Çik. 166, v. l. Varāṇ. Bṛh. S. 24, 1. Bhāg. P. 3, 17, 8. आविन्मूषक° Varāṇ. Bṛh. S. 48, 16. Hit. 14, 17. fg. 25, 16. Pāṇāt. 241, 1. द्वारविवर: Maitrāj. 6, 30. MBh. 3, 2930. गवात्° Ragh. 19, 7. Spr. 1425. कृत्वाधुर्विवरम् (करण्डे) 2012. अण्डकटाक्° Bhāg. P. 5, 17, 1. शरीर° R. 1, 46, 18. Bhāg. P. 3, 31, 17. लोमो विवरेषु Pāṇāt. 2, 2, 39. नेत्र° Ragh. 9, 61. अस्थि° Suçr. 1, 96, 18. 97, 9. 264, 5. अक्ष° 277, 14. विवराकृति 2, 315, 10. स्व° d. l. वायु° so v. a. Nasenloch Bhāg. P. 3, 15, 43. वदन° Spr. 4540. श्रुति° Varāṇ. Bṛh. S. 69, 10. काष्ठ° P. 5, 2, 107. Vārt. 1. Schol. यच्चकार विवरं ताडको। सि eine klaffende Wunde Ragh. 11, 18. मनसि नृणां कुसुमापुधस्य विवधती विवरम् Bhāg. P. 5, 2, 6. स्तम्भ° Spalte Pāṇāt. 10, 12. des Weibes Çik. Br. 6, 5. — 2) Zwischenraum: आवापृथिव्यो: MBh. 7, 236. Bhāg. P. 8, 20, 21. 9, 4, 51. नभस: Nalod. 2, 19. त्रिभुवन° Prab. 3, 8. धरविवरेभ्य: Çik. 166. देर्दण्डखण्ड° Bhāg. P. 3, 15, 41. अङ्गुली° Ragh. 11, 70. नेत्रक-

*) Vgl. Weber, Ueber das Rāmājana S. 50. 78.

र्णयोः VARĀH. Bṛh. S. 58, 8. — 3) Abstand, Verschiedenheit: पुवरात्म-
स्त्रि° VARĀH. Bṛh. S. 53, 9. 14. GANĪT. BHAGAVĀD. 14. — 4) offene Stelle
so v. a. Blöße: °दर्शक Spr. (II) 1401. लेखिवर्मात्मनः (I) 1869. परेषां
विवरानुगः 4464, v. l. MBh. 4, 1803. 1907. 6, 5322. 9, 3280. 10, 499. —
5) Uebel, Schaden: एतन्मक्ते विरवं (wohl विवरं) क्रियाकान्या भविष्य-
ति MĀK. P. 126, 14. = दोष H. an. = दूषण MED. — 6) das Sich-
äussern, Offenbarwerden: विशेषबुद्धेः Buḥ. P. 5, 10, 13. = अवकाश
Comm. — 7) n. eine best. grosse Zahl Lalit. ed. Calc. 168, 14. VJUTP.
180. 182. Mēl. asiāt. 4, 640. — Vgl. कर्ण° (auch Buḥ. P. 3, 9, 5), काष्ठ°,
नासा°, निर्विवर, रोम°.

विवरणा (wie oben) n. 1) das Öffnen, Eröffnen MBh. 12, 3828. Suṣr.
4, 25, 16. — 2) Auseinandersetzung, Erörterung, Erklärung, Erläute-
rung HALĀ. 2, 245. BRAHMAVĀIV. P. 2, 28. गुण° Buḥ. P. 5, 9, 8. 6, 9, 40.
COLBR. Misc. Ess. II, 7. ÇĀṆK. zu KĀND. Up. S. 1. Inschr. in Journ. of
the Am. Or. S. 7, 12, Çl. 50. Verz. d. Oxf. H. 3, b, No. 24. 14, a, 7. b, 17.
19, 44, b, 32. 45, a, 19. 21. 174, a, 2. 176, b, No. 401. 207, b, 1 v. u. 219, b,
No. 328. KUSUM. 57, 2. SARVADARÇANAS. 21, 13. fg. 61, 14. 90, 20. — Vgl.
कायेनेति°, बोधचित्त°, बोधिचित्त°, मन्वावाक्य° (unter मन्वावाक्य 2), वा-
क्य° und विवृति.

विवरणातद्वदीपन n. Titel eines Commentars HALL 90. Verz. d. B. H.
No. 622.

विवरणोपन्यास m. Titel eines Commentars HALL 202.

विवरनालिका f. Flöte TRĀK. 1, 1, 123.

विवरिषु (vom desid. von 1. वृ mit वि) adj. offenbar zu machen be-
absichtigend: घ्राज्ञाम् BHATT. 9, 26. Diese Bed. käme von Rechts wegen
nur विविवरिषु zu.

विवरुर्ण adj. Varuṇa d. i. den Tod abwehrend AV. 8, 7, 10.

विवरुथ (2. वि + वृ°) adj. der zum Schutz (des Wagens) dienenden
Einfassung beraubt: रथ MBh. 8, 623.

विवर्यस् (2. वि + वृ°) adj. glanzlos: रत्नसराज्ञयोषितः R. 5, 14, 68.

विवर्यक (vom caus. von वर्ज mit वि) adj. meldend, vermeidend, un-
terlassend: परदार° MBh. 13, 6633. प्राणिघात° 6678.

विवर्यन (wie oben) n. das Meiden, Vermeiden, Unterlassen, Aufgeben
Spr. (II) 2046. गुणतः संपदं कुर्यादोषतस्तु विवर्जनम् R. 5, 90, 12. ग्रामि-
षस्य MBh. 12, 166. मधुमांस° 13, 5610. JĀṆ. 1, 181. कार्याणाम् Spr. (II)
17. अकार्याणाम् MBh. 4, 414. स्तुतिनिन्दा° 12, 5942. JĀṆ. 3, 158. Spr.
(II) 258. सदाचार° (I) 4236. 4519. 5045. KATHĀS. 27, 22. Buḥ. P. 7, 15,
22. das Abstecken von (abl.): विरोधात् MĀK. P. 51, 27.

विवर्यनीय (wie oben) adj. zu vermeiden, zu unterlassen: शोक, वि-
लाप, रुदित R. GORR. 2, 114, 23.

विवर्ण (2. वि + वर्ण°) adj. (f. घ्रा) 1) farblos, entfärbt, nicht die natür-
liche, gesunde Farbe habend Suṣr. 1, 37, 1. 118, 9. 176, 19. VARĀH. Bṛh.
S. 79, 29. 34. Sterne 13, 7. 17, 9. कुर्याच्चाप HARIV. 3877. °वर्ण 12294.
विवर्णाङ्गो R. GORR. 2, 28, 29. °देका RĪĀ-TAR. 6, 21. मुख KATHĀS. 32, 86.
°वदन MBh. 3, 2105. 2499. R. 2, 26, 8. 87, 4. R. GORR. 2, 15, 15. 5, 26, 1.
Spr. 2841 (Conj.). घ्रा VARĀH. Bṛh. S. 68, 52. कुनखविवर्णाः 68, 41. 63,
10. पश्चात्ताप° ÇĀK. 106, 20. MBh. 3, 2514. 10022. 4, 145. 13, 4828. 14, 231.
2761. R. 2, 65, 17. 75, 7. R. GORR. 2, 41, 4. RĪĀ-TAR. 3, 501. — 2) zu

einer Mischlingskaste gehörig AK. 2, 10, 16. H. 932. VARĀH. Bṛh. S. 36,
2. MĀK. P. 41, 10. (विवर्णेषु zu lesen). — 3) ungebildet, einfältig H. 852.
HALĀ. 2, 181. — Vgl. वैवर्ण.

विवर्णता (von विवर्ण) f. Entfärbung, Wechsel der natürlichen, ge-
sunden Farbe: तेनाक्रमेव कृशता गतश्च विवर्णता चैव सशोकाता च MBh.
2, 1938. एतन्मक्ते विवर्णता HARIV. 11174. विवर्णता नपिष्यति सीता
शीतोष्णवायवः R. GORR. 2, 33, 10 (9 SCHL.). 3, 61, 45. स जगाम विवर्णताम्
— इन्दुरिवोषति KATHĀS. 105, 7. SĀH. D. 167. अस्वस्य विषदग्धस्य KĀM.
NĪTIS. 7, 17.

विवर्णभाव m. dass. RAGH. 6, 67.

विवर्णमणीकर (विवर्ण - मणि + 1. कर) an Etwas (acc.) die Juwelen
der natürlichen Farbe berauben: कनकवलये° कृतम् ÇĀK. 61.

विवर्त (von वर्त् mit वि) m. 1) etwa der sich drehende, eine Bez. des
Himmels VS. 14, 23. TS. 5, 3, 4, 5. — 2) das Sichabwenden, = अपवृत्ति
(so ist zu lesen) H. an. 3, 302. = अपवर्तन MED. t. 161. — 3) Tans H.
an. MED. — 4) Umwandlung, Verwandlung: कृतत्रप° adj. KATHĀS. 16,
92. UTTARAB. 28, 2 (37, 8). 68, 11 (88, 2). MĀLATIM. 24, 8. लक्ष्मी° DHŪRTAS.
74, 16. Bei den Vedāntin Entfaltung eines geistigen Urprinzips (Got-
tes) zu der phänomenalen Welt (im Gegens. zu परिणाम die Entwicke-
lung aus dem प्रधान oder der प्रकृति): वेदास्तिनः सतो विवर्तः कार्यज्ञाते
न वस्तु सदिति SARVADARÇANAS. 140, 17. सतो ब्रह्मतत्त्वस्य विवर्तः प्रपञ्चः
151, 7. °वाद MADHUS. in Ind. St. 1, 23, 14. NILAK. 180. WILSON, SĀMKEJAK.
S. 31. ब्रह्मणीव विवर्तानां विप्रलयः UTTARAB. 105, 15 (143, 8). NAISH. 3,
64. Daher so v. a. der blosser Schein von Etwas: रज्जुविवर्तः सर्पः so v. a.
eine Schlange, die in Wirklichkeit nur ein Strick ist, Vedāntas. (Allah.)
No. 92. वस्तुविवर्तस्यावस्तुनः ebend. — 5) Menge H. an. MED. — 6) अ-
त्रैविवर्तः N. eines Sāman Ind. St. 3, 202, a.

विवर्तन (von वर्त् simpl. und caus. mit वि) 1) adj. a) sich drehend,
rollend MBh. 12, 8946. निवर्तन = आयुःतपसा NILAK. — b) umwandelnd,
verwandelnd: दक्षा योगं रूपविवर्तनम् KATHĀS. 16, 10. — 2) n. a) das
Rollen: घर्माभ्योविसर्गविवर्तनैः MĀLATIM. 23, 14. das Sichwölzen: शय्या-
विवर्तनः ÇĀK. 132. eines Pferdes RV. 1, 162, 14. KATHĀS. 81, 20.
das Zappeln: जालात्तद्वर्तनविवर्तने । कुर्वन् 60, 187. das Sichhin-
undherbewegen, Hinundherziehen (von einem Ort zum andern): ता-
मिन्नादिषु घोषेषु नरकेषु M. 12, 75. — b) das Sichumwenden, Sichum-
drehen, Sichabwenden MBh. 5, 2651. RAGH. 19, 22. KĪR. 5, 40. Umkehr 7,
11. — c) das Umdrehen Suṣr. 1, 25, 15. 300, 9. 301, 2. — d) Wendung,
Wendepunkt TBh. 3, 9, 23, 2. — e) Umwandlung, Verwandlung: संघेः
RV. Prāt. ed. MÜLLER 1, 3. कृतत्रपविवर्तना KATHĀS. 13, 94. 33, 178.
105, 62. शब्दार्थ° Verz. d. Oxf. H. 188, b, 28. Umschlag, Wechsel: अका-
ण्डविवर्तनदार्णवा (विधि) UTTARAB. 79, 7 (102, 4) = MĀLATIM. 71, 8.

विवर्तिन् (von वर्त् mit वि) adj. 1) sich drehend, sich im Kreise bewe-
gend: उपलरोधविवर्तिभिर्म्बुभिः KĪR. 5, 15. sich wölzend: खिसिनीप-
त्रशय्या° KATHĀS. 55, 62. 95, 48. — 2) sich abwendend, sich hinwendend
zu: मुखमंसविवर्ति ÇĀK. 73. — 3) sich verändernd: प्रिः तयाविवर्तिनी।
भवस्थितिर्विवर्तिन्यसंबन्धा विलासिनी KATHĀS. 52, 287. — 4) sich ir-
gendwo befindend, weilend: नरा न कास्तविवर्तिनः MĀK. P. 14, 86. क-
ण्ठविवर्तिभिः प्राणैः KATHĀS. 21, 24. — 5) SĀV. 7, 12 fehlerhaft für अ-

दिवः कोशम् 5, 53, 6). 6, 39. CAT. Ba. 3, 9, 4, 7. 4, 3, 5, 16. असौ वा घादि-
त्यो विवस्वानेष रुहेरात्रे विवस्ते 10, 5, 2, 4. KĀṬH. 11, 6. विवस्वद्वात
TS. 4, 4, 22, 4. Agni ist sein Bote RV. 1, 58, 1. 4, 7, 4. 5, 11, 8. 8, 39, 3.
10, 21, 5. ebenso Mātariçvan, der das Feuer bringt, 6, 8, 4; vgl. त्वमि
प्रथमो मातरिश्चन घाविर्भव विवस्वते 1, 31, 3. Vivasvant ist Vater der
Zwillinge Jama und Jamī und durch sie des Menschengeschlechts
RV. 10, 14, 5. 17, 1. 2. ततो विवस्वानादित्यो ऽज्ञायत तस्य वा इयं प्रजा
यन्मनुष्याः TS. 8, 5, 2. CAT. Ba. 3, 1, 2, 4. Daher wohl pl. विवस्वतः so
v. a. मनुष्याः NAIKH. 2, 3. Vater des Zwillingspaares der Açvin Nā. 12,
20. RV. 10, 17, 2; vgl. वावसाना विवस्वति सोमस्य पीत्या गिरा । मनुष-
व्यं घा गतम् nachdem ihr, Açvin, bei Vivasvant die Nacht über
auch aufgehalten 1, 40, 13. Vater des Manu, welcher VĪLAKH. 4, 1. Ma-
nu Vivasvant st. Vaivasvata heisst (विवस्वत् = वैवस्वतमनु AGĀJA
im ÇKDa.). — Als Āditja, d. i. als Sohn Kaçjapa's und der Aditi,
und als Vater Manu's (auch Jama's und der Jamunā) MBH. 1, 2523.
3130. 3760. HARIV. 176. 550. fgg. 594. 12912. 14107. R. 1, 70, 20. 2, 110,
6 (119, 6 GORR.). VP. 122. 260, N. 1. BULG. P. 6, 6, 37. fg. विवस्वत्सुत
d. i. Manu Vaivasvata M. 1, 62. unter den Viçve Devāḥ MBH. 13,
4356. als Praçāpati R. 3, 20, 9. VP. 50, N. 2. mit dem patron. Āditja
als Liedverfasser von RV. 10, 13. Vivasvant als Verfasser eines Ge-
setzbuchs Verz. d. Oxf. H. 270, b, 43. als Astronom Verz. d. B. H. No.
835. ein Daitja MBH. 5, 3685. Als N. der Sonne MBH. 3, 16672. 6, 5743.
R. 2, 39, 18. SUÇA. 1, 19, 17. RĪ. 1, 18. RAGH. 10, 31. 17, 48. VARĀH. BRH.
S. 24, 22. 28, 3. 44, 23. KIR. 5, 48. SPR. 1437. PRAB. 114, 10. MĀRĪ. P. 34,
20. der Sonnengott BHAG. 4, 1. 4. SPR. 2842. VARĀH. BRH. S. 53, 46. 53.
Gott überh. AK. 3, 4, 44, 60. H. an. MED. — 3) die Commentatoren er-
klären das Wort häufig durch परिचरणवत्, यज्ञमान, wohl wegen des
Anklangs an आविवास्त. Wirklich scheint es RV. 9 den Soma-Prie-
ster zu bezeichnen: नृसीभिर्विो विवस्वतः शुभो न मामूजे युवा von den
Töchtern d. h. den Fingern des V. gestreichelt oder geputzt 9, 14, 5. 10,
5. 26, 4. कृन्वतीः सप्त ज्ञामयः । विप्रमाज्ञा विवस्वतः 66, 8. यदी विवस्व-
तो धियो हर्षं कृन्वन्ति यातवे 99, 2. Vermuthen liesse sich: der Mor-
gendliche d. h. der mit Sonnenaufgang sein Werk Beginnende. — 4) f.
विवस्वतो die Stadt des Sonnengottes MED. — Vgl. वैवस्वत.

विवक् (von 1. वक् mit वि) m. N. eines der sieben Winde MBH. 12,
12409. fgg. HARIV. 12787. BRAHMĀṆḌA-P. beim Schol. zu ÇĀK. 163 (वि-
वक्वाः zu lesen). eine der sieben Zungen des Feuers (als masc.) Co-
LEBR. Misc. Ess. II, 398.

विवाक (von वच् mit वि) nom. ag. ein Urtheil über Etwas abgebend:
अर्थिप्रत्यर्थिनोर्वचनं विरुद्धाविरुद्धं सभ्यैः सह विविनक्ति विवेचयति वा
विवाकः MIT. im ÇKDa. — Vgl. प्रश्न°, प्राड्विवाक und मुख°.

विवाक्य (wie oben) s. अविवाक्य (so zu betonen nach TS. 7, 3, 1. 2).

विवाच् (2. वि + वाच्) 1) f. widerstreitender Ruf, Streit NAIKH. 2, 17.
RV. 1, 178, 4. 6, 45, 29. 7, 23, 2. क्वत्त उ त्वा क्व्यं विवाचि तनुषु प्रूराः
सूर्यस्य सातो 30, 2. — 2) adj. gegen einander rufend, streitend: त्वाम-
र्वमे विवाचो क्वत्ते चर्षणायः प्रूरसातो RV. 6, 33, 1. 31, 4. ननुदे विवाचः
3, 34, 10. 10, 23, 5.

विवाचन (vom caus. von वच् mit वि) 1) nom. ag. (f. ३) Schiedsrichter

RV. 10, 159, 2. त्वद्विवाचनाः (देवाः) TS. 1, 5, 10, 2. — 2) n. Zurechtwei-
sung, Berichtigung, Entscheidung: अहं वाचो विवाचनम् TBa. 2, 7, 10, 4.
एष वः सद्विवाचनम् AIT. Ba. 7, 18.

विवाचस (2. वि + वच्) adj. verschieden redend: जन AV. 12, 1, 45.
— Vgl. सवाचस.

विवाच्य (von वच् mit वि) adj. zu berichtigen: नास्मिन्नन्ति केनचि-
त्कस्यचिद्विवाच्यमविवाक्यमित्येतदाचक्षते Āçv. Ça. 8, 12, 10.

विवात (von 2. वा mit वि oder 2. वि + 1. वात) adj. heftig wehend:
वाताः SHADV. Ba. in Ind. St. 1, 40, 8 v. u.

विवाद (von वद् mit वि) m. Streit (auch wissenschaftlicher und vor
Gericht) AK. 1, 1, 5, 9. TRIK. 3, 2, 18. H. 262. ÇĀK. GH. 6, 6. M. 4, 121.
8, 229. यस्मिन्मस्मिन्विवादे तु कौटसाद्यं कृतं भवेत् 117. JĀG. 2, 4. MBH.
4, 226. R. 5, 28, 49. मन्त्रिणां तेषां विवादमनुपश्यताम् 87, 4. KAP. 1, 139.
KĀM. NITIS. 5, 25. ÇĀK. 106, 10. MĀLAV. 13, 21. (खलस्य) विद्या विवादाय
Spr. 2800. विवादे ऽन्विष्यते पत्रम् 2843. VARĀH. BRH. S. 16, 39. BRH. 21,
9. उभौ विवादसक्तौ तौ राज्ञामनुपगमन्तुः KATHĀS. 19, 46. Verz. d. B. H.
No. 495. Verz. d. Oxf. H. 98, a, 2. P. 1, 2, 38. Schol. न कालो ऽयं विवा-
दस्य PĀNĀT. 143, 12. अलं विवादेन R. 6, 1, 46. KUMĀRAS. 5, 82. प्रशमयसि
विवादम् ÇĀK. 105. ऽशमन LiṅGA-P. bei MUIR, ST. 4, 330 (ebend. विवाद
als n.). विवादे विनिर्जित्य M. 11, 205. विजयी KATHĀS. 66, 61. मिथ्या
यदेषा भविता विवादः BHAG. P. 3, 3, 15. स्वामिपालयोः M. 8, 5. RAGH. 7,
50. एतयोः परस्परविवादः VER. in LA. (III) 17, 5. एतैर्विवादान्संत्यज्य M.
4, 181. JĀG. 1, 158. तेन चेद्विवादस्ते Spr. 2406. विवादः (so die neuere
Ausg.) संस्थितः HARIV. 7333. त्वयि तिष्ठते विवादः VOP. 23, 8. विवादं
किल चक्रतुः KATHĀS. 22, 181. शुष्कवैरं विवादं च न कुर्यात्केनचित्सदृ
M. 4, 139 (= Spr. 4584). MBH. 5, 388. Spr. 1334. VER. in LA. (III) 31, 4.
विवादं गताः 3. सद्विवादां मैत्री च — आचरेत् Spr. 3147. दासीवर्गेण
विवादं न समाचरेत् M. 4, 180. एषु स्थानेषु भूयिष्ठं विवादं चरतां नृणाम्
8, 8. गृह्णेन्नतः उगेषु u. s. w. समुत्पन्ने विवादे Spr. (II) 2188. उपकारस्य
धर्मत्वे विवादो नास्ति कस्यचित् KATHĀS. 27, 24. सीमां प्रति समुत्पन्ने वि-
वादे ग्रामयोद्धयोः M. 8, 245. सीमाः JĀG. 2, 150. सीमा° M. 8, 6. राजकुल°
unter, zwischen SHADV. Ba. 6, 3. R. 1, 3, 11 (5 GORR.). स्त्री° mit BHAG. P.
8, 9, 22. विवादानवसर 6, 9, 35. ऽसंवादभुवः 4, 31. विवादास्पद SARVA-
DARÇANAS. 47, 22. 119, 10. ऽपद 123, 7. विवादाध्यासित dem Streite un-
terliegend, bestreitbar, worüber man streitet 19, 6. 48, 10. 82, 18. 108,
12. fg. DHŪRTAS. 92, 2. विवादानुगत dass. MIT. im ÇKDa. (fälschlich =
विवादकर्तृ ÇKDa.). — Vgl. निर्विवाद, प्रश्न°.

विवादकल्पतरु m. Titel eines Werkes über Rechtsverfahren Verz.
d. Oxf. H. 292, b, 13.

विवादचन्द्र m. desgl. MACK. Coll. I, 26. Verz. d. Oxf. H. 296, a, No. 718.

विवादचित्तामणि m. desgl. GILD. Bibl. 499. Verz. d. Oxf. H. 273, a,
No. 646. fg.

विवादताण्डव desgl. MACK. Coll. I, 26.

विवादभङ्गार्णव m. desgl. MACK. Coll. I, 27. Verz. d. Oxf. H. 296, a,
No. 719. fgg.

विवादसौख्य n. desgl. Verz. d. B. H. No. 1403.

विवादार्णवसेतु m. desgl. (aus dem BHADDHARMAPURĀṆA) COLEBR. Misc.
Ess. II, 177.

विवादिन् (von वद् mit वि) nom. ag. mit Jmd im Streite liegend M. 8, 69, 254. MBh. 3, 12698. KATHIS. 79, 45. ऋ० nicht im Streite liegend mit (अग्निं) Çat. Br. 3, 9, 3, 3. worüber Niemand streitet MBh. 12, 7182. — भीरुविवादिन्: MBh. 3, 13048 fehlerhaft für ०विषादिन्: wie die ed. Bomb. liest.

विवाधान s. u. विराधान.

विवान (von व. वा mit वत्) m. 1) das Flechten: आसन्दी० KATH. Ça. 22, 6, 12. — 2) Flechtwerk KATH. Ça. 26, 2, 8. LIT. 3, 12, 1.

विवार (von 1. वृ mit वि) m. die Öffnung der Stimmritze (bei der Aussprache eines Lautes), Gegens. संवार P. 4, 1, 9, Schol.

विवारिषु (vom desid. des caus. von 1. वृ) adj. zurückzuhalten —, aufzuhalten beabsichtigend, mit acc.: स्थानीकम् MBh. 7, 5219. 8838.

विवाश m. Bez. der Vaiçja in Plakshadvipa VP. bei Muir, ST. I, 191, N. 11. nach anderen Lesarten विविंश, विविश, विवंश, विवश, विवास.

1. **विवास** (von 2. वस् mit वि) m. das Hellwerden, Tagen ÅCV. Ça. 2, 18, 9. ०काले 4, 13, 1. आरात्रिविवासमाचष्टे bis zum Tagesanbruch P. 3, 1, 26, Vārti. 8, Schol.

2. **विवास** (von 8. वस् mit वि) m. das Verlassen der Heimat, Entfernung aus der Heimat, Verbannung (intrans.): अस्त्रहेतोर्विवासश्च पार्थस्य MBh. 1, 432. 3, 2776. 12, 13830. विवासस्तवारण्ये R. 2, 23, 23 (20, 26 GORR.). 63, 2 (65, 2 GORR.). R. GORR. 2, 7, 32. 33, 15. 56, 38. VARAH. Bṛh. S. 98, 10. BULG. P. 3, 16, 12. das Getrenntsein von (instr.): प्रियैर्विवासो वरुणः संवासश्चाप्रियैः सह MBh. 14, 441.

3. **विवास** m. Bez. der Vaiçja in Plakshadvipa VP. 198. richtiger विविंश in der neuen Aufl.

1. **विवासन** (vom caus. von 2. वस् mit वि) 1) adj. erhellend Nir. 4, 7. — 2) n. das Erhellen Nir. 12, 41.

2. **विवासन** (vom caus. von 3. वस् mit वि) n. das Bekleidetsein mit, das Gehülltsein in (instr.): अग्निनैः MBh. 12, 500 = 14, 323.

3. **विवासन** (vom caus. von 8. वस् mit वि) n. das Entfernen aus der Heimat, Verbannen R. 1, 1, 22 (25 GORR.). 3, 12 (6 GORR.). 2, 22, 15 (19, 12 GORR.). 38, 10 (37, 19 GORR.). 54, 20 (21 GORR.). 58, 26. 72, 48. 75, 4. 5, 7, 14. UTTARAR. ed. Cow. 41, 5 (प्रवासन die ältere Ausg.). VARAH. Bṛh. S. 46, 58.

विवासनवत् adj. zur Erkl. von विवस्वत् Nir. 7, 26.

विवासयितर (vom caus. von 8. वस् mit वि) nom. ag. Vertreter TBh. Comm. 3, 361, 15.

विवासस् (2. वि + 1. वा०) adj. unbekleidet, nackt MBh. 3, 2313. BULG. P. 8, 10, 47. 9, 1, 30. 14, 22. 18, 19.

विवास्य adj. zu verbannen M. 9, 241. JĀG. 2, 81. R. 2, 36, 24.

विवाह (von 1. वृ mit वि) 1) m. Heilmführung der Braut, Hochzeit, Heirath AK. 2, 7, 55. TriK. 2, 7, 30. H. 517. HALA. 2, 340. AV. 12, 1, 24. 14, 2, 65. प्र वस्यसो विवाहमाप्नोति TS. 7, 2, 8, 7 (वसोपासं विवाहम् PANĀV. Br. 7, 10, 4). KATH. 28, 3. देवविवाहं व्यवहेताम् Ait. Br. 4, 27. ÅCV. Ça. 11, 2, 6. 12, 5, 1. 15, 6. GṚH. 1, 4, 1. die Arten der Heirath 6, 1. fgg. KAUC. 75. 79. 84. साम्नोः PANĀV. Br. 11, 9, 5. — M. 1, 112. 5, 152. 8, 112. MBh. 3, 13844. R. 1, 3, 10. 2, 57, 18. RAH. 7, 17. VARAH. Bṛh. S.

1, 10. 2, S. 6, Z. 3. BULG. P. 8, 19, 43. अस्य दमपत्याश्च MBh. 3, 2320. विवाहं कारयामास दमपत्या नलस्य च 2231. विवाहं निर्वर्तयितुम् R. 1, 69, 12. राजन्यविप्रयोः BULG. P. 9, 18, 5. इत्येतेषामविवाहः द्योः द्योः nicht unter einander heirathen PRAVARADHJ. in Verz. d. B. H. 55, 6 u. s. w. विवाहः सदृशैः सह M. 10, 58. सन्निविवाहं कुरुते Spr. 5180. कुमारैः सह विवाहः कृतः VET. in LA. (III) 11, 18. fg. कदाचिद्विवाहः संज्ञातस्तद्वहे PANĀV. 26, 19. विवाहेत्वा RĪGA-TAR. 1, 68. ०विधि M. 9, 65. VARAH. Bṛh. S. 71, 13. Verz. d. B. H. No. 1046. ०योग Verz. d. Oxf. H. 215, b, 37. ०प्रयोग 276, b, 29. विवाहेतिकर्तव्यता 28. fg. ०दीक्षा RAH. 3, 33. ०काल VARAH. Bṛh. S. 43, 37. 98, 14. Bṛh. 28 (26), 6. ०समय PANĀV. 188, 22. विवाहमि ÅCV. GṚH. 1, 8, 5. ०चतुर्थीकर्मन् Verz. d. B. H. No. 1046. ०गृह KATHIS. 34, 254. ऋष्टौ स्त्रीविवाहः acht Arten der Heirath M. 3, 20. 26. fgg. 9, 167. JĀG. 1, 58. fgg. Verz. d. Oxf. H. 85, a, 26. fg. 268, b, 41. 276, b, 28. गान्धर्वेण विवाहेन वयो राजर्षिकन्यकाः । श्रूयते परिणीताः ÇIK. 71. इमां गान्धर्वेण विवाहविधिनापयम्य 110, 14. am Ende eines adj. comp. f. छा KATHIS. 16, 70. 24, 32. 33, 214. KULL. zu M. 9, 97. — 2) m. in dem Verse Ait. Br. 7, 13 wird mit einem misslungenen Wortspiele von dem Asketen gesagt: der Athem ist sein Brod, das Kleid ist sein Haus, sein eigenes Aussehen sein Goldschmuck, पशवो विवाहाः die Hausthiere seine Fahrgelegenheiten (Sänften und dgl.) und zugleich seine Hochzeit, der Freund ist sein Weib u. s. w. Nach SĪ. = विशेषेण निर्विवाहाः: es hat wohl ursprünglich विवाहः sg. gestanden. — 3) n. eine best. grosse Zahl LALIT. ed. Calc. 168, 15. fg. VJUTP. 181. 184. — 4) m. als Name eines Windes in einem Citat beim Schol. zu ÇIK. 168 fehlerhaft für विवर. — Vgl. कु०, दुर्विवाह.

विवाहनीया (vom caus. von 1. वृ mit वि) adj. f. heimzuführen als Frau, mit der man Hochzeit zu machen hat: अथैव तपावसाने विवाहनीया राजदुहिता DAÇAK. 53, 2.

विवाहपल m. n. Bez. des Abschnittes in einem astr. Werke, der über die zu Hochzeiten günstigen Zeiten handelt, Kern in der Einl. zu VARAH. Bṛh. S. 25. UTPALA zu VARAH. Bṛh. S. 1, 10. zu Bṛh. 28 (26), 6. Verz. d. Oxf. H. 338, a, 16. शौनकीय० 49. Vgl. विवाहे लग्नपलः Verz. d. Cambr. H. 63, 23. fg. — Vgl. वृहद्विवाहपल.

विवाहपट्ट m. Hochzeitspauke MĀRĪ. 172, 21.

विवाहपद्धति f. Titel eines über Hochzeiten handelnden Werkes Verz. d. B. H. No. 1048.

विवाहवृन्दावन n. desgl. Verz. d. B. H. No. 873. Verz. d. Oxf. H. 336, a, No. 790. fg.

विवाहवेद्य m. Hochzeitskleid: कृतविवाहवेद्या RAH. 6, 10.

विवाहवेद्य m. Hochzeitsopfer: ०वेद्योपयुक्ता मन्त्राः Verz. d. Oxf. H. 398, a, No. 144.

विवादिन् (von 1. वृ mit वि) adj. heirathend, eine Ehe schliessend; ऋ० mit dem man sich nicht durch Heirath verbindet M. 9, 238. द्विविवादिन् mit Zweien durch Heirath verbunden; davon ०विवादिता f. nom. abstr. Verz. d. Oxf. H. 87, a, 24. fg.

विवाह्य (wie oben) adj. 1) zu heirathen (ein Mädchen): विवाह्याविवाहकन्यानिर्वाण Verz. d. Oxf. H. 85, a, 22. fg. विवाह्या KATHIS. 33, 190. 103, 146. KULL. zu M. 3, 5. अविवाह्या Spr. 1777. — 2) mit dem

man sich verschwägern darf, in dessen Familie man heirathen darf LITV. 8, 2, 11. **विविवाहा हि राजानो देवयानि पितृस्त्व** MBH. 1, 3376. — 3) **verschwägert, durch Heirath verwandt** JĀN. 1, 110 (Schwiegersohn STENZLER). MBH. 2, 1890. **अप्यसर्वविवाहाश्च कैशिका वक्षः स्मृताः** HARIV. 1468 = 1772. nach dem Comm. = **वैवाहा** Gegenschwäger GOM. 4, 10, 20.

विविंश (2. वि + विंश) m. 1) N. pr. eines Sohnes des Ikshvāku (Vira) und Grosssohnes des Kshupa MBH. 14, 68. MĀN. P. 120, 14. fg. — 2) pl. Bez. der Val̥ja in Plakshadvīpa VP. (2te Aufl.) 2, 193.

विविंशति (2. वि + वि^०) m. N. pr. eines der 100 Söhne des Dhṛtarāshṭra MBH. 1, 2447. 2729. 4543. 4, 1151. eines Sohnes des Viṃṇa und Urgrosssohnes des Khanitra VP. 352. eines Sohnes des Kākshusha und Grosssohnes des Khanitra Bhāg. P. 9, 2, 24. fg.

विविक्ता 1) adj. und n. s. u. 1. **विच्** mit **वि**: **विविक्ता** s. u. **विवृता**. — 2) m. = **वसुनन्द** H. an. 3, 297. = **वसुनन्द** MED. I. 183. fg.

विविक्तता (von **विविक्त**) f. 1) **Unterschiedenheit, Gesondertheit**: **वर्ण-पद्माव** ° so v. a. **genaue Sonderung der einzelnen Laute, Wörter und Sätze bei der Aussprache** H. 71. — 2) **Isolirtheit**: **प्रतीकारा नृपस्यायमनपत विविक्तताम्** RĀG-TAR. 8, 354. — 3) **Reinheit, Lauterkeit**: **des Ākāśa** SUCR. 1, 313, 2 (vgl. 181, 17). — 4) **körperliches Wohlbehagen** SUCR. 2, 219, 8. ÇĀNṢ. SĀM. 3, 6, 10.

विविक्तत्व (wie oben) n. **Einsamkeit** MĀN. 98, 25.

विविक्तनामन् m. N. pr. eines der sieben Söhne des Hiraṇyaretas, Beherrschers von Kuṣadvīpa, und des von ihm beherrschten Varsha dieses Dvīpa Bhāg. P. 5, 20, 15.

विविक्ति (von 1. **विच्** mit **वि**) f. 1) **Sonderung, Trennung** VS. 30, 12. **विविक्ति** v. l. im TBr. — 2) **richtige Unterscheidung** SARVADARṢANAS. 74, 21.

विविक्तीकर (**विविक्त** + 1. **कर**) **leer machen**: **अतःपुरातम् °कृतं त-या** aus dem die übrigen Bewohner von ihr entfernt worden waren KATHAS. 74, 231. **allein lassen, verlassen**: **(आश्रमम्) सेकात्ते मुनिकन्याभिर्विविक्तीकृतवृत्तकम्** RAGH. ed. Calc. 1, 52.

विविक्तीकृत (von 1. **विच्** mit **वि**) adj. **unterscheidend** RV. 3, 57, 1.

विविन् (vom desid. von 1. **विष्**) nom. ag. VOP. 3, 151. nom. **विविर्**.

विविन् (wie oben) adj. **hineinzugehen beabsichtigend**, — **im Begriff stehend**: mit acc.: **उद्यानम्** VIKR. 24. **नगरम्** RĀG-TAR. 8, 1160. 1367. **अरण्यभ्यन्तरम्** KATHAS. 94, 12. 109, 60. Bhāg. P. 9, 4, 50. 11, 18, 1. **तमः** 4, 24, 46. **देवतालपम्** Verz. d. Oxf. H. 239, b, 6. **पतंगवद्विमुखम्** KUMĀRAS. 3, 64. **वह्निम्** KATHAS. 22, 241. Bhāg. P. 10, 89, 45. mit loc. RĀG-TAR. 8, 1665.

विविचि (von 1. **विच्** mit **वि**) adj. P. 3, 2, 171, Vartt. 2, Schol. **unterscheidend, sondernd**: Agni RV. 5, 8, 3. TBr. 3, 7, 5. Art. Br. 7, 6. ÇAT. Br. 12, 4, 4. 2. ĀÇV. ÇR. 3, 13, 5. Indra VĀLAKH. 2, 6. **विविचीष्ट** Comm. zu TS. 3, 3, 24, 3.

विविञ्च RĀG-TAR. 4, 50 fehlerhaft für **विविञ्च** (s. u. **विञ्च** mit **वि**), wie die ed. Calc. liest.

विविद्यै TAITT. ĀR. 10, 58 in Ind. St. 2, 87 = **विविद्यै**.

विविञ्चि f. nach dem Comm. so v. a. **विशेषलाभ Gewinnung** (von 3. **विद्** mit **वि**) TBr. 3, 4, 2, 7. **विविञ्चि** v. l. in VS.

विवित्सा (vom desid. von 1. **विद्**) f. **das Verlangen kennen zu lernen**

MBH. 7, 9185 (nach der Lesart der ed. Bomb.; **विवित्सा** ed. Calc.). Bhāg. P. 14, 7, 27. **सर्वधर्म** ° 4, 9, 1. 3, 7, 40. 7, 13, 13. 10, 49, 14. 69, 19.

विवित्सु (wie oben) 1) adj. **kennen zu lernen wünschend**, mit acc. MBH. 5, 2218. Bhāg. P. 3, 8, 2. 7, 13, 15. PĀNĀK. 3, 7, 2. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Dhṛtarāshṭra MBH. 1, 2731. 4544. 6, 2838. 8, 2446. 2451.

विविदिका bei GAUPAR. zu SĪMĀHJAK. 50 fehlerhaft für **विविदिषा**.

विविदिषा f. = **विवित्सा** GAUPAR. zu SĪMĀHJAK. 1. 50 (wo **त्रिदण्ड-कण्डलुविविदिषातो** zu lesen ist). WILSON, SĪMĀHJAK. S. 6. Einl. zu KAUSH. UP.

विविदिषु adj. = **विवित्सु** ÇĀNṢ. zu BṢH. ĀR. UP. S. 196. ÇH° BHATT. 7, 99.

विविम्युत् (2. वि + वि^०) adj. **blitzlos**: **जलधर्** HARIV. 3822.

विविध (2. वि + विधा) 1) adj. (f. घ्रा) **verschiedenartig, mannichfaltig, allerhand** AK. 3, 2, 43. H. 1469. **सित्तुर्विविधाः प्रजाः** M. 1, 8, 39. **गुच्छगुल्मम्** 48. **वधै** 8, 193. **वधेन** 310. MBH. 3, 1810. 1829. 2194. 12142. **राश्य** 7, 2231. R. 1, 9, 14. 35. 53, 14. 24. SUCR. 1, 117, 9. VARĀH. BṢH. S. 19, 15. 35, 1. 8. Spr. 660 (II). 2595. KATHAS. 20, 227. Bhāg. P. 4, 5, 3. 7, 6, 26. BRAHMA-P. in LA. (III) 52, 2. PĀNĀK. 192, 22. **विविधोपेत** so v. a. **विविध** R. 2, 80, 5. **विविधम्** adv. 66, 2. 78, 6. — 2) m. N. eines Ekāha ÇĀNṢ. ÇR. 14, 28, 13.

विविध्य (2. वि + वि^०) m. N. pr. eines Dānava MBH. 3, 680.

विविध s. u. **विवध**.

विविंश m. v. l. für **विविंश** VP. (2te Aufl.) 2, 193.

विवीत (von वी = व्या) m. **ein umzäunter Weideplatz** (= **प्रचुराणा-काष्ठे रक्ष्यमाणः परिगृहीतो भूप्रदेशः** MIT. im ÇKDr.) JĀN. 2, 160. 282. **भर्तृ** der Besitzer eines solchen Platzes (**Aufscher des Ortsgebietes** STENZLER) 271. — Vgl. **वीतक**.

विवोवध s. u. **विवध**.

विवृता (partic. von **वृश्** mit **वि**) adj. f. = **उर्भगा** BṢHĀRĀJOGA im ÇKDr. **विवृता** ÇKDr. nach TĀIK., die gedr. Ausg. 2, 6, 4 liest aber **विरृता**.

विवृत् in einer Formel VS. 15, 9.

विवृत 1) adj. s. u. 1. **वृ** mit **वि**. — 2) f. घ्रा a) Bez. einer best. Eruption MED. I. 156. BṢHĀR. im ÇKDr. Suppl. WISE 412. SUCR. 1, 292, 7. 293, 1. ÇĀNṢ. SĀM. 1, 7, 65. Vgl. **विवृता**. — b) als Pflanzennamen SUCR. 1, 144, 16 vermuthlich fehlerhaft, **त्रिवृत्** liest WISE 146.

विवृतता (von **विवृत**) f. **das Offenbarwerden**: **न शशाक मनोगतम् । तं शोकं राघवः सोढुं स** (sc. शोकः) **विवृततां गतः** R. 2, 26, 7.

विवृताक्ष (**विवृत** + **अक्ष** Auge) m. Hahn H. 1325. — Vgl. **विवृताक्ष**.

विवृति (von 1. **वृ** mit **वि**) f. = **विवरणा Auseinanderlegung, Erörterung, Erklärung, Erläuterung**: **धर्म** ° (fälschlich °वृत्ति gedr.; vgl. Mēl. asiat. I, 282, Cl. 10) Verz. d. Oxf. H. 122, b, 37. **पातक** ° 123, a, 8. 39. 49. 136, b, 8 v. u. सूत्र ° 177, b, 15. 185, b, 5. 264, a, 18. UTPALA am Anfange und am Schlusse von VARĀH. BṢH. SARVADARṢANAS. 90, 19. **विमर्शिनी** f. Titel eines Commentars Verz. d. Oxf. H. 238, b, 33. **न्यायमकरन्द** °, **मकरन्द** ° desgl. HALL 155. — Vgl. **हृरो** °.

विवृतोक्ति (**विवृत** + उ^०) f. **offener —, unverhüllter —, deutlicher Ausdruck** (Gegens. **गूढोक्ति**) KUALAS. 148, a.

विवृत १) adj. s. u. **वर्त्** mit **वि**. — २) f. **वृ** Ben. einer best. Erupthion **विवृत** im **ÇKDn.**; vgl. **विवृता**.

विवृतान (**विवृत** + **अन्त**) १) adj. *die Augen verdrehend* R. 4, 21, 37. — २) m. **Haar** **Tak.** 2, 5, 12.

विवृति (von **वर्त्** mit **वि**) f. १) *Entfaltung* **Bz.** P. 3, 6, 10. = **विधिवृत्तिलाभ** **Comm.**, wo übrigens fehlerhaft **विवृति** st. **विवृति** gelesen wird. — २) **Hiatus** **RV.** **Prāt.** 2, 1, 5, 28, 32, 44, 3, 9, 14, 26, **VS.** **Prāt.** 1, 119, 7, 6, **AV.** **Prāt.** 3, 68, **ÇKDn.** 15 in **Ind. St.** 4, 113, **ÇKDn.** Çr. 12, 3, 6. **विवृत्यभिप्राय** m. *ein undeutlicher Hiatus* **RV.** **Prāt.** 4, 28; vgl. 14, 11. — ३) fehlerhaft für **विवृति** **Verz. d. Oxf. H.** 63, a, No. 111.

विवृद्धि (von १. **वर्ध्** mit **वि**) f. *Wachsthum, Zunahme, Vergrößerung, Vermehrung, Gedeihen* **Kāṭh.** Çr. 2, 3, 5, **ÇKDn.** Çr. 7, 19, 20, **Lāṭ.** 5, 11, 11. **वृत्त** **SĪKKEJAK.** 37. **काय** **MBH.** 3, 10629. **गाय** **तुन्दादि** zu P. 5, 2, 117. **येष्मिक** **VARĀH. Bṛh.** S. 40, 2. **गर्भ** **21, 16, 53, 117.** **श्रुतुल** **am drei Zoll** 69, 7. **लोकानाम्** *Vermehrung* **M.** 1, 31. **स्ववंशस्य** 9, 128. **MBH.** 1, 6812. 7278. **यमराष्ट्र** **7, 2711.** **प्रज्ञा** **Bz.** P. 6, 8, 5. **धान्यार्धत्तय** **Fallen und Steigen des Preises** **VARĀH. Bṛh.** S. 7, 1, 4. **ऐचोर्भयविवृद्धि** **प्रत्ययवृद्धि** **मुतवचनम्** *das Längerwerden eines Vocals* P. 2, 2, 106, **VArt.** **लोकानाम्** *Gedeihen* **M.** 3, 268. **VARĀH. Bṛh.** S. 30, 15, 44, 21, 49, 8. **Bz.** P. 9, 22, 15. **KULL.** zu **M.** 5, 39. **विद्यातपो** *Zunahme* **M.** 6, 30. **नृपतिलक्ष्मी** **VARĀH. Bṛh.** S. 4, 20. **शोक** **R.** 3, 79, 15. **भाज्ञा** **वयसा** *zunehmend* **KATHĀS.** 103, 226. **०द्** **VARĀH. Bṛh.** S. 13, 9. **०कर** 59, 5. **विवृद्धि** **गम्** **HARIV.** 10575. **R.** 7, 5, 8. **या** **MBH.** 1, 3603. **HARIV.** 3910. **RAGH.** 18, 48. **Spr.** (II) 1056. **समुपेति** **VARĀH. Bṛh.** S. 24, 11. **अभ्युपेति** 75, 10. **अभ्युपेति** **RAGH.** 13, 4.

विवृक् (von 1. **वर्द्ध्**, **वर्द्ध्** mit **वि**) m. *das Sichlosreißen, Sichverlieren* (von Andern weg) **Kauç.** 75.

विवृक्त् m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. **Kāçjapa**, Liedverfassers von **RV.** 10, 163.

विवेक (von 1. **विच्** mit **वि**) m. १) *Scheidung, Sonderung, Trennung; Unterscheidung*; = **पृथगात्मता** **AK.** 2, 7, 37. **H.** 79. = **पृथग्भाव** **MED.** k. 158. = **एकाक्ष** **H. an.** 3, 99. — **Suçr.** 1, 48, 4, 2, 176, 13. **कर्मणां च विवेकार्थं** **धर्माधर्मो व्यवेषयत्** **M.** 1, 26. **कर्मविवेकार्थम्** 102. **विवेकं कर्तुम्** **R.** 5, 13, 64. **वर्णादोषविवेकार्थम्** **VS.** **Prāt.** 1, 26. **स्थानप्रपन्न** **P.** 1, 1, 9, **Schol.** **परात्मीय** **BHATT.** 17, 60. **कार्यकार्य** **SARVADARÇANAS.** 78, 13. **प्रकृतिपुरुष** **104, 16.** **युक्तायुक्त** **Spr.** 5146. **NILAK.** 12, 61. **SARVADARÇANAS.** 81, 12. **ख** **KAP.** 1, 55. **०रहित** *nicht gesondert, aneinanderstossend*: **पयोधरयुग** **Spr.** (II) 1446. — २) *Untersuchung, Kritik, Prüfung*; = **विचार** **H. an. MED.** **प्रज्ञारविवेकतत्त्व** **Gīt.** 12, 28. **शास्त्रसंभारविवेककृतनिश्चय** **MĪRK.** P. 20, 4. **दानप्रतिपक्षधर्म** **SARVADARÇANAS.** 104, 16, 59, 10. **fgg.** **वोणादिभिदाम्** **Verz. d. Oxf. H.** 200, 5, 11. **मेलानाम्** 13. **राम** **14.** **०पञ्चक** **d. l.** **तत्त्व**, **भूत**, **कोश**, **दैत**, **वाक्यार्थ** **oder महावाक्य** **222, No. 540.** ३) *richtige Unterscheidung, — Einsicht; Verstand, Urtheilskraft*: **न विवेकं लभसे** **उमुष्याद् वृत्तस्य रसो ऽस्मीति** **Kāṇḍ.** Up. 8, 9, 2. **KAP.** 3, 47. 75. **SARVADARÇANAS.** 33, 21. **विवेको दुःखनाशाय** **Spr.** (II) 287. **विवेकोदय** 1443. 1466. 2391. **निर्मलविवेकदीपक** (I) 1026. **०विरक्त** 2641. 2644. **fg.** **वृत्त** **(Conj.)** 2971. **विवेको नास्ति मूर्खानाम्** 3146. 4561. **इष्या किं ०परिपन्थिनी** **KATHĀS.** 5, 15. **०पदवी** **प्राप्य** 33, 31. **RĪĀA-TAN.** 4, 27. **Prāt.** 5, 16.

वृत्तो विवेकः **BRAMH.** P. in **L.A.** (III) 56, 22. **ख** **Spr.** 3226. **Prāt.** P. 5, 13, 22. 8, 17, 80. **विवेकायय** **Verz. d. Oxf. H.** 209, a, 20. **०तत्त्व** 263, b, No. 636. **fg.** **०विशद** **RĪĀA-TAN.** 3, 113. **०विगुण** 5, 352. **०विद्यात** **(०प्रत्यय v. l.)** **MĀLAV.** 4, 1. **०रहित** **Spr.** (II) 1446. **PAÑĀT.** 3, 14. **०अष्ट** **Spr.** 2962. **प्राप्त** **adj.** **KAP.** 1, 53. **विगलित** **adj.** **Spr.** (II) 526. **यात** **adj.** **SARVADARÇANAS.** 101, 4. **ख** **adj.** **Spr.** 2730. **KATHĀS.** 49, 222. **स** **adj.** 15, 62. — 4) *abgekürzter Titel eines Werkes* **Verz. d. Oxf. H.** 279, a, 50. 292, b, 13. — 5) *Wassertrug* **(जलद्रेणी)** **H. an. MED.** — Vgl. **ख**, **काल**, **ज्ञाति**, **तत्त्व**, **तिथि** (unter **तिथि**), **धर्म**, **निर्विबेक**, **प्रत्यक्ष**, **प्रायश्चित्त** (unter 1. **प्रायश्चित्त**), **भावना**, **भावसार**, **वर्ष**, **विधि**, **व्यक्ति**, **प्रुदि**, **आद**, **संबन्ध**.

विवेकव्याप्ति f. *richtige Einsicht* **JOGAS.** 2, 26, 28. **SARVADARÇANAS.** 165, 16. 179, 31.

विवेकचूडामणि m. Titel eines Werkes **NILAK.** 18.

विवेकज्ञ **adj.** *eine richtige Erkenntnis habend* **Spr.** 1056, 2221. 3123. **धर्माचार** **R. GORR.** 1, 7, 7.

विवेकज्ञान n. *richtige Erkenntnis* **SARVADARÇANAS.** 118, 2. 176, 21. 179, 24. **NILAK.** 29. **Verz. d. Oxf. H.** 231, b, 48; vgl. **विवेकज्ञान** 232, a, 8. 4.

विवेकता fehlerhaft für **विवेकिता** (wie die v. l. hat) **Spr.** 1030; **ख** s. u. 2. **अविवेक**.

विवेकधैर्याश्रय n. Titel einer Schrift **HALL** 148. **०विवृति** ebend.

विवेकमार्तण्ड m. desgl. **HALL** 13.

विवेकवत् (von **विवेक**) **adj.** *richtig urtheilend, eine richtige Einsicht habend* **KATHĀS.** 94, 78. **MĪRK.** P. 66, 40.

विवेकविलास m. Titel einer Schrift **SARVADARÇANAS.** 23, 16.

विवेकसार n. desgl. **HALL** 98.

विवेकसिन्धु m. desgl. **HALL** 100. **Verz. d. B. H.** No. 1365.

विवेकाश्रम (**विवेकाश्रय**?) m. N. pr. eines Mannes **HALL** 141.

विवेकिता (von **विवेकिन्**) f. *richtige Unterscheidung, richtiges Urtheil, richtige Einsicht* **Spr.** 1030 (fälschlich **विवेकता**). 2872. **वेदशास्त्रार्थेषु** **JĀĒN.** 3, 156.

विवेकित (wie eben) n. dass. **Spr.** 1030, v. l. **ख** **WILSON, SĪKKEJAK.** S. 58.

विवेकिन् (von 1. **विच्** mit **वि** und von **विवेक**) १) **adj.** **P.** 3, 2, 142. a) *scheidend, sondernd, unterscheidend*: **स्वाड** **Spr.** (II) 407. **युक्तायुक्त** **496.** **ख** **ÇKDn.** zu **Bṛh. Ān. Up.** S. 289. — b) *gesondert, getrennt*: **अविवेकि कुचदंढम्** **KUVALAJ.** 120, a. — c) *untersuchend, prüfend, kritisch behandelnd* **Verz. d. Oxf. H.** 238, a, No. 574. — d) *richtig unterscheidend, — urtheilend, verständig* **Spr.** (II) 748. (I) 1991. 2770. 4233. 5020. **KATHĀS.** 58, 140. **RĪĀA-TAN.** 3, 136. 6, 97. 208. **MĪRK.** P. 66, 34. **fg.** 93, 2. **PAÑĀT.** 1, 6, 59. **Ind. St.** 5, 291, N. 3. **SARVADARÇANAS.** 166, 21. **fg.** **PAÑĀT.** 131, 19. **बुद्धि** **KATHĀS.** 39, 108. **ख** *nicht richtig urtheilend, keine richtige Einsicht habend* **Spr.** (II) 693. *keine urtheilsfähige Männer besitzend*: **उर्देश** **KATHĀS.** 24, 225 (unter **ख** zu streichen). — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Fürsten **Devasena** **ÇKDn.** nach dem **KĀLIKĀ-P.** — Vgl. **ख**.

विवेकिर (von 1. **विच्** mit **वि**) **nom. ag.** १) *der da sondert, — unterscheidet*: **युक्तायुक्त** **RĪĀA-TAN.** 3, 131. — 2) *der da richtig urtheilt, eine richtige Einsicht habend* **RĪĀA-TAN.** 3, 134. 5, 5. **Spr.** 2888.

विवेकव्य (wie oben) adj. impers.: इति विवेकव्यम् so ist es richtig aufzufassen KUMĀRILA bei MÜLLER, SL. 98. SARVADARĢANAS. 140, 13.

विवेकव n. nom. abstr. zu **विवेकर** 1): पात्रापात्र° RĪĠA-TAR. 3, 317.

विवेक्य (von 1. विच् mit वि) adj. 1) zu sondern, zu unterscheiden: अथगधर्मिणो ऽपृथग्विवेक्याः MAITREY. 6, 22. — 2) zu untersuchen, zu prüfen, kritisch zu behandeln Verz. d. Oxf. H. 200, a, s'v. u.

विवेकक (wie oben) adj. 1) sondernd, unterscheidend: मुखदुःख° NILAK. 21. — 2) richtig unterscheidend, eine richtige Einsicht habend, verständig: मनस् Spr. 1108. Personen Schol. zu KAP. 1, 122 (Gegens. मूढ). KUSUM. 2, 10. WILSON, SĪNKHJAK. S. 47 (neben अ°). Davon **विवेकता** f. richtiges Urtheil, richtige Einsicht RĪĠA-TAR. 3, 259. **विवेककव** n. dass. SARVADARĢANAS. 172, 18. SĪH. D. 11, 13.

विवेचन (wie oben) 1) adj. (f. ई) a) unterscheidend: शुभाशुभ° BHĪG. P. 6, 3, 7. — b) untersuchend, prüfend, erörternd, kritisch behandelnd: गुण° (परिच्छेद) SĪH. D. 253, 16. न्यायमकरन्दविवेचनो Titel eines Werkes HALL 158. — 2) n. a) das Unterscheiden: दृष्टादृष्ट° HARIV. 15722. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 10. SARVADARĢANAS. 33, 21. auch f. आ in कार्याकार्य° WILSON, SĪNKHJAK. S. 47. — b) Untersuchung, Prüfung, Erörterung, kritische Behandlung: यस्य श्रूतस्तु कुरुते राज्ञो धर्मविवेचनम् M. 8, 21. MBH. 12, 1860. शिरोगद° SUCH. 1, 11, 4. Verz. d. Oxf. H. 89, a, 15. 208, a, No. 489. b, 26. 209, b, 1 v. u. 210, b, No. 497. 243, b, No. 616. fg. 257, b, 20. fg. SARVADARĢANAS. 104, 13. fg. — c) richtiges Urtheil PĀNĒAR. 2, 3, 5. — Vgl. कालतत्त्व°.

विवेदयिषु (vom desid. des caus. von 1. विद्) adj. zu melden beabsichtigend: विवेदयिषवः पार्थ तपस्युषे समास्थितम् dass MBH. 3, 1543 nach der Lesart der ed. Bomb.

विवेन (2. वि + वेन) s. अघिवेनम्.

विवोढर (von 1. कृत् mit वि) m. Gatte H. 517.

विद्यार्थिन् (von व्यध् mit वि) adj. mit Geschossen durchbohrend AV. 1, 19, 1.

विघ्नत (2. वि + घ्नत) adj. widerstrebend, widerspännig: अग्नी ये विघ्नता स्थन् तान्वः सं नमयामसि AV. 3, 8, 5. die Rosse Indra's RV. 1, 63, 2. 8, 12, 15. 10, 23, 1. 49, 2. 58, 3. 108, 2. 4.

1. **विष्**, **विशति** DHĀTUP. 28, 130 (प्रवेशने). विशते, अविशन्; विवेश, विविशे; ved. विवेषुम्, अविवेशीम् und विविष्याम्; विविशिवंम् und विविशस् P. 7, 2, 68. VOP. 26, 134. अवितत, अवितत, अवितमरिः वेद्यति (vgl. KĀR. 5 aus SIDDH. K. zu P. 7, 2, 10), वेष्टा, वेष्टुम् P. 8, 2, 36. Schol. 1) sich niederlassen, hineintreten in, eingehen in, — bei, sich hineinbegeben in (loc. und acc.) ÇAT. Br. 8, 6, 2, 5. 19. 14, 8, 28, 3. सोमशृङ्गैः RV. 8, 103, 4. विविशुर्ज्ञातव्योतीरे liessen sich nieder R. 1, 36, 9 (37, 10 GONN.). अतःपुरे eintreten in MBH. 7, 2774. मन्दिरे KATHĪS. 3, 73. वास-वेष्मनि 14, 32. अवतीषु RĪĠA-TAR. 4, 162. ग्राममध्ये VARĀH. BṢH. S. 32, 25. नरकेषु BHĪG. P. 5, 26, 37. शलभो तीघ्रदरुने Spr. (II) 100, v. 1. तेनैव पथा हृदि स्मरः KATHĪS. 3, 59. भगवान्विशते हृदि BHĪG. P. 2, 8, 4. सं-तौ 2, 32. विशामस्तस्यातः KATHĪS. 34, 156. अतः कञ्चुकिक्कञ्चुकस्य विश-ति त्रासादयं वामनः KATHĪV. 27, 8. विविशे ऽसरद्वे विभोः BHĪG. P. 4, 6, 20. मध्येवारि KATHĪS. 18, 802. mit acc.: अतःपुरम् M. 7, 216. भवनं वि-विशते MBH. 3, 2117. गर्भवनम् KATHĪS. 18, 159. गृहम् 20, 122. VARĀH.

BṢH. S. 53, 128 (Kinsug halten). RĪĠA-TAR. 3, 178. HARIV. 3948. **विवेश-**नम् R. 1, 20, 14. वेष्मनि 2, 47, 19. KATHĪS. 28, 140. शय्यावेशम् RĪĠA-TAR. 4, 133. श्रावसद्यम् R. 2, 56, 26. सुतावासम् KATHĪS. 18, 327. सभाम् MBH. 2, 2051. R. 2, 56, 32. RĪĠA-TAR. 5, 33. अविततसदः BHATY. 11, 45. रङ्गम् MBH. 3, 2193. श्रायमपदम्, श्रायमम् 2466. R. 1, 58, 9. 4, 13, 20. पुरीम् RAGH. 12, 18. VARĀH. BṢH. S. 46, 66. KATHĪS. 12, 23. 18, 118. RĪĠA-TAR. 5, 216. पातालम् R. 1, 44, 8. वनम्, शरणम्, घटवीम् MBH. 3, 2586. R. 1, 1, 29. 2, 74, 29. R. GONN. 2, 42, 6. 3, 74, 7. RAGH. 9, 53. 12, 9. KATHĪS. 28, 6. जन्मपादपान्, विलानि RĪĠA-TAR. 4, 175 (अवितत). सरःकच्छम् 1, 204. वनदुर्गाणि R. 4, 18, 15. Spr. 1446 (med., aber v. 1. act.). अम्भोनिधिम् 849 (II). सरः 2591. नदीम् MBH. 3, 10689 (विशस्व). जलम् JĪĠĀ. 2, 108. नृपार्णवम् HARIV. 5971. स्वलनम् so v. a. den Scheiterhaufen besteigen R. 1, 1, 81. 6, 101, 32. KATHĪS. 49, 161. BHAG. 11, 29. वज्राणि ebend. R. 5, 56, 17. भुजंगविश्रम्भितम् der Mond VARĀH. BṢH. S. 104, 47. तमः BHĪG. P. 3, 31, 32. 4, 19, 34 (med.). 7, 1, 18. वराकृपूषो विशतीव भूतलम् R. 1, 17. जनमध्यम् MBH. 3, 2513. द्विषद्वलम् Spr. 2846. भुजासरम् RAGH. 19, 38. MEGH. 100. यत्रो ऽतर्हदयं विष्य तमो कंसि BHĪG. P. 9, 11, 6. मन्त्रिणा विशता मनः RĪĠA-TAR. 3, 497. अमो हि वो सुरसंघा विशति eingehen —, aufgehen in BHAG. 11, 21. 18, 55 (med.). MBH. 13, 1018 (med.). PRAK. 80, 15. विशति तारायका रविम् so v. a. kommen in Conjunction mit VA-
RĀH. BṢH. S. 20, 1. सो ऽद्विरनाधारः — अयो ऽविशत् versank in BHĪG. P. 8, 7, 6. शरस्तस्य — अविशद्वलम् drang in RĪĠA-TAR. 5, 217. स शब्दे यो च भूमिं च प्राणिनां अवणानि च । विवेश R. 2, 91, 27 (100, 24 GONN.). KA-
THĪS. 28, 136. सर्वत्र याति पुरुषस्य चलाः स्वभावाः खिवास्ततो हृदयेव पुनर्विशति gehen wieder zurück in's Herz MĀNĪH. 78, 19. fg. Ohne Er-
gänzung hineintreten (in's Haus u. s. w.) HARIV. 3471. 4340 (auf dem
Schauplatze auftreten, erscheinen). R. 1, 9, 57. KĀM. NĪTIS. 6, 11. निर्ग-
च्छेयुर्विशेषुश्च चराः 12, 27. Spr. 288 (II). 1168. KATHĪS. 48, 248 (विश,
nicht आविश gemeint). वत्सेशनिकाटम् 13, 2. RĪĠA-TAR. 6, 46. निर्गत्य न
विशेद्भूयो मरुतां दत्तिदत्तवत् । वचः kehrt nicht wieder zurück Spr. 4472.
— 2) heimgen, zur Ruhe gehen: (सूर्यम्) विशतं जगदनु सर्वं विशति
ÇĀNKH. BṢ. 8, 7. पदेवासो अवितत RV. 10, 136, 2. — 3) sich setzen (vgl.
उप): आसनानि R. 2, 82, 2. HARIV. 9031. परमासने 9080. — 4) sich wo-
hin begeben: सेनयोरुभयोर्विविषुस्ते ऽयतो BHĪG. P. 8, 10, 12. अये 26.
राजमार्गम् RAGH. 6, 10. सा परिक्रम्य वै मेरुं जम्बूमूलं पुनर्नदी । विशति
MĀRĢ. P. 54, 30. zuströmen, von Heeresabtheilungen und Nebenflüssen
RĪĠA-TAR. 5, 140. Jmd (acc.) zuströmen, zufließen, zu Theil werden: द्र-
विषारणयः । विविषुस्तं विशो नाथमुदन्वत्तमिवापगाः RAGH. ed. Calc. 4,
70. उपदा विविषुः शस्त्रवात्सेकाः कोमलेद्यम् Lesart bei STENZLER. सरि-
त इव समुद्रं संपदस्तं विशति KĀM. NĪTIS. 2, 44. उभयोरप्यलक्ष्म्या वै भाग-
स्तं विशते नरम् HARIV. 14258. न विवेश च निद्रैर्नम् R. 4, 26, 9. मृत्योर्वि-
शतः समं प्रजाः so v. a. treffen BHĪG. P. 4, 11, 20. Jmd (loc.) zukommen:
स एष सातात्पुरुषः पुराणो न यत्र कास्तो विशते न वेदः 8, 12, 44. — 5) in
einen Zustand eintreten, gerathen in: कश्मलम् R. GONN. 1, 49, 29. श्रा-
पदम् Spr. (II) 585. — 6) an Etwas gehen: दोताम् R. 1, 11, 20. शिवदी-
त्तायाम् BHĪG. P. 4, 2, 29. sich zu schaffen machen mit: पशुभ्यः (zur Er-
klärung von वैश्य) MBH. 12, 6955. — 7) विश्ते eingegangen in: तमः
BHĪG. P. 10, 40, 25. अत्रे कीमानि सर्वाणि भूतानि विशानि so v. a. ent-

halten Çat. Ba. 14, 8, 22, 3. — Statt des sinnlosen ते विशतं मुदा पुक्ताः MBh. 7, 1551 liest die ed. Bomb. ते विंशतिपदे यताः.

— caus. 1) *eingehen machen in*: इत्थमेतं शक्नोष्यन्नेदं वेषयामि वः AV. 3, 13, 7. — 2) *sitzen machen, — heissen*: तमवीविशदासने स्वे Bha. P. 10, 69, 14.

— desid. *विविक्तति* *hineinsutreten —, hineinzugehen beabsichtigen*: अरण्यम् Bha. P. 4, 17, 43. अग्निम्, वक्त्रिम् KATHA. 110, 6. 122, 97. पाण्डवीयामिव चर्म कर्णमूलं विविततीम् 90, 13.

— अधि caus. *setzen auf*: कात्ता शय्यामधिवेष्य Bha. P. 10, 48, 6.

— अनु 1) *nach Jmd (acc.) hineingehen in (acc.)*: पतिं साधो तमग्निमनुवेक्ष्यति Bha. P. 4, 13, 55. — 2) *hineingehen, hineinfahren überh.* R. 4, 37, 82. Bha. P. 4, 9, 7. 10, 86, 45. वक्त्रिम् PANKAT. 187, 25. अनुविष्टो भगवता Bha. P. 3, 20, 17. — 3) *Jmd (acc.) folgen* MBh. 1, 796. — Vgl. अनुवेश. — caus. *setzen*: समूहं तस्मिन्नेवासने R. Gonn. 2, 33, 17.

— अप caus. *wegschicken*: अन्त्यत्र पापीरपं वेषया धियः AV. 9, 2, 25.

— अभि, partic. *विष्ट* *ergriffen —, in der Gewalt stehend von*: मदनमिविष्ट R. 5, 11, 18. 22. — caus. *eingehen machen in, richten auf*: अद्यक्तवर्त्मन्यभिवेशितात्मा Bha. P. 3, 8, 33.

— आ 1) *eingehen, eintreten, sich niederlassen in oder unter (acc.), eindringen, fahren in, Besitz nehmen von*: नेदिक् पुरा नाष्ट्रां रत्नस्याविशान् Çat. Ba. 1, 1, 4, 6. इन्द्रमिन्दो वषा विश R. V. 1, 176, 1. 5, 7, 91, 11. 9, 83, 7. 10, 16, 6. (अग्निः) श्रोत्रधोरा विवेश 1, 98, 2. यो अग्नौ रुद्रो यो अत्स्वर्षत्यर्ष श्रोत्रधोर्विरुधे आविवेश AV. 7, 87, 1. Çvericv. Up. 2, 17. मातृः R. V. 1, 141, 5. आवापशिवी 3, 32, 10. मर्त्यान् 4, 58, 3. योनिम् 5, 47, 3. 6, 36, 3. अमोवा या नो गयेमाविश 74, 2. कृत्येषा पदतनी भूत्या ज्ञाया विशते पतिम् 10, 83, 29. ज्ञान्युः पतिस्तन्वर्षा विविश्याः 10, 3, 123, 6. मा नो रत्नं आ वैशीत् 8, 49, 20. VS. 4, 13, 7. 46. 12, 105. 23, 49. TBa. 3, 1, 2, 8. कुमारं ज्ञातं ब्रध्न्या वागाविशति zuletzt führt die Stimme in das Kind Ait. Ba. 3, 2, 5, 2. तामयं पश्चिर्षा आविशत् 23. Çat. Ba. 14, 6, 2, 6. 12, 3, 1, 2, 14, 4, 2, 26. 5, 5, 18. — गृहेषाविशतो पुंसाम् so v. a. Haushalter Bha. P. 4, 30, 19. शालायाम् 8, 9, 17. सभाम् HARIV. 6817. स्रतःपुरम् R. 2, 70, 27. R. Gonn. 2, 14, 21. Bha. P. 3, 3, 6. मन्दिरम् KATHA. 20, 224. घर्तर्गम् R. Gonn. 2, 3, 3. स्वं धिष्यम् Bha. P. 3, 16, 31. mit Ergänzung von गृहम् u. s. w. R. 1, 18, 22. Kām. Nīti. 14, 39. Bha. P. 10, 64, 16 (so v. a. heimkehren im Gegens. zu ब्रज). नगरम् DAÇAK. 69, 10. BHAT. 3, 13. विलम् MBh. 1, 8379 (med.). 7294. गृहम् RAGH. 2, 26. वनम् R. 2, 43, 6 (med.). Bha. P. 2, 7, 23. पातालम् Spr. 1756. जलम् M. 11, 223. Spr. 2820. Bha. P. 3, 13, 26. सरः 23, 25. समुद्रम् RAGH. 3, 28. ययौ स्वर्गं खमाविष्य so v. a. sich in die Luft erhebend R. Gonn. 1, 62, 16. जगामाकाशमाविष्य 36, 4. 4, 63, 24. 5, 6, 1. 89, 43. गगनमाविष्य 3, 31, 25. वायुमार्गमाविशत् 4, 10, 24. संवर्तको वक्त्रिः — लोकमाविशते MBh. 3, 12873. fg. परेताचरितां रविराविशते दिशम् tritt ein in R. 2, 63, 14. योनिं मानुषीम् MBh. 1, 7300 (med.). कर्णं दक्षिणम् R. 5, 56, 27. Bha. P. 3, 6, 14. देहावरणं विभिद्य ते (बाणाः) सात्यकेराविष्युः शरीरम् drangen in MBh. 7, 4694. 4881. Bha. P. 4, 10, 17. 11, 3. तदाविशति भूतानि कर्माणि मरुतांसि सह कर्मभिः M. 1, 18. यद्यस्य सो ऽदधात्सर्गे तत्तस्य स्वयमाविशते 29. Bha. P. 3, 6, 2. 10, 8, 26, 53. Verz. d. Oxf. H. 47, a, No. 103, Z. 8. (पुरुषः) ब्रह्मन्तत्रमाविष्य 4, 21, 51. नाविशामि (so die ed. Bomb.) प-

रक्षिष्यम् so v. a. geschlechtlichen Umgang haben MBh. 1, 13, 10. आविवेशोऽभागेन मन आनकाहुन्धुभेः Bha. P. 10, 2, 16. आविशति च यं यताः fahren in, sich Jmds bemächtigen MBh. 3, 14507. 2256. मामकांति भाविशः 12, 2890. fg. HARIV. 9478. सत्तममखमाविष्य तथा मिथीबभूव सः 11237. कन्दर्पः — आवेष्टुमभयान्तूर्णं कृतोद्वाक्यं विष्टिम् R. 1, 25, 10 (26, 11 Gonn.). Mān. P. 51, 80. 106. सन्नमाविष्य भाषते R. 2, 33, 10. आविशत्यप्रमत्तो ऽसौ प्रमत्तं जनमत्तकृत् Bha. P. 3, 29, 39. 5, 13, 2. मृत्युः MBh. 3, 10450. Spr. 4924 (med.). क्रोधो नास्तरमाविशत् R. 1, 65, 2. आवेष्टुं नास्तरं कामो न क्रोधो ददशे मुनेः R. Gonn. 1, 67, 1. ततस्ती मयुराविशत् MBh. 1, 7727. क्रोधः Mān. P. 106, 27. भयम्, भीः MBh. 3, 11971. 5, 7221. R. Gonn. 1, 24, 4. मोक्षः MBh. 1, 216. कश्मलम् 4, 1052. चित्ता R. 2, 63, 44. वेपथुः MBh. 5, 7279. आविवेशोऽपमर्गतं तमः सूर्यमिवामुरम् R. 2, 63, 2. तस्मात्तानां नाविशत्वापु ब्रह्मकृत्या 64, 53. स्मृतिः 4, 59, 6. आविवेश मरुतर्षो देवानाम् 6, 92, 72. चारमाविशति प्रजागराः Spr. (II) 800. शोकस्थानमरुत्क्षणाणि भगवन्नाशतानि च । दिवसे दिवसे मूढमाविशति (I) 3022. लोकानाविशते यशः dringt in Bha. P. 3, 14, 11. — 2) *sich nahe herbeimachen zu, kommen*: स मा धीरः पाकमत्रा विवेश R. V. 1, 164, 21. नमसा 3, 31, 5. आ नो इप्सा मधुमत्तो विशत् 10, 98, 4. VS. 34, 50. ऊर्जा मा विश 3, 22. — 3) *sich niederlassen auf, sich setzen*: आसनानि MBh. 5, 3. — 4) *in einen Zustand —, in ein Verhältnis eintreten, gerathen in*: निर्वर्तिम् R. V. 1, 164, 32. इन्द्रस्य मुख्यम् 9, 56, 2. स्रतम् 4, 23, 9. तं राजैव सुव्रतो गिरः सोमा विवेशिथ 9, 20, 5. वृषाणि Farben annehmen 9, 25, 4. KAUC. 43. सुखम् MBh. 5, 29. मय्युम् 13, 475. भयम् R. 7, 22, 11. शोकम् KATHA. 9, 20. उपशमम् Bha. P. 6, 15, 26. मुख्यताम् 4, 22, 38. राज्यम् die Herrschaft antreten R. Gonn. 2, 41, 19. — 5) partic. आविष्ट a) in act. Bed. α) *hineingegangen, eingedrungen*: कर्णाविष्ट Bha. P. 14, 30, 3. MAITRAJ. 6, 31. भोगिनः कञ्जकाविष्टः stockend in Spr. 2074. यन्मगेषु पय आविष्टम् KAUC. 115. अर्धाविष्टया गिरा mit halb stockender Stimme KATHA. 14, 46. भगवत्याविष्टात्मा Bha. P. 4, 31, 8 (vgl. γ). आविष्टलिङ्गा जातिः fest sitzend so v. a. constant PAT. bei GOLD. Mān. 153, 6 (nach Kām. pass.: आविष्ट लिङ्गं यया साविष्टलिङ्गा नियतलिङ्गेत्यर्थः). आविष्टलिङ्गव Comm. zu Bha. P. 4, 7, 37. — β) *sitzend auf (loc.)*, von Vögeln Bha. P. 10, 41, 22. in der Luft schwebend (= आकाशसंबद्ध Comm.): अथ R. 7, 31, 14. — γ) *ganz in Etwas stockend, einer Sache ganz hingegeben (तत्परः)* AK. 3, 1, 9, v. l. — b) mit pass. Bed. α) *bewohnt, erfüllt von*: बहुलाविष्ट dicht bewohnt Ait. Ba. 3, 44. तैर्दुरात्मभिरुविष्टमाश्रमम् R. 3, 1, 27. — β) *getroffen von*: मन्मथशराविष्ट R. 3, 52, 20. आविष्ट इव तत्रस्वदेवीदाक्षुपायिना KATHA. 16, 50. — γ) *ergriffen von —, besessen von —, befallen —, überwältigt —, in der Gewalt stehend von*: कलिना MBh. 3, 2270. आविष्टेयं मया बाला HARIV. 8729. सत्तेनाविष्टचेतनः R. Gonn. 2, 33, 11. fg. Mān. P. 31, 100. ohne Ergänzung so v. a. von einem bösen Geiste besessen TRIK. 3, 1, 3. H. 491. Hān. 66. आविष्टा इव युध्यते MBh. 6, 1759. HARIV. 4311. R. 5, 21, 8. KATHA. 17, 130. 70, 62. PRAB. 78, 10. ज्ञया R. 3, 1, 9. लुधा MBh. 3, 2420. 12, 4274. PANKAT. 69, 4. कर्माविष्ट Kāty. Ça. 25, 11, 31. वेदनया (Schmerz und Wissen) Spr. 2896. कृच्छ्याविष्टचेतना MBh. 3, 2106. मन्मथाविष्ट हृदयं BRAHMA-P. in LA. (III) 54, 10. उपद्रवाविष्ट Suçr. 1, 120, 2. मय्युना MBh. 5, 5996. 13, 184. रोषेण मरुता R. 2, 74, 1. R. Gonn. 1, 68, 20. रोषाविष्टचित्तं PANKAT. 186, 5. कोपेन Mān. P.

112, 15. **विष्** **PAÑĀT.** 40, 18. 55, 7. **Çuk.** in **LA.** (III) 34, 14. **बुधेन** मक्ता **R.** 1, 57, 7. **Spr.** (II) 1042. **शोकदुःखाभ्याम्** **MBh.** 3, 2957. **शोका-** **विष्** **Hir.** 126, 17. **चित्तया** **R.** 1, 55, 8. **भयेन** मक्ता **MBh.** 5, 7446. **कृष्ण-** **लाविष्** 7177. **तमसा** **HARIV.** 2518. **Bhāg.** P. 4, 28, 25. **तपसा** **HARIV.** 2522. **अधर्मेण** **MBh.** 13, 1804. **दोषैः** **R. Gonn.** 2, 109, 66. **विष्** **Bhāg.** 11, 14. **MBh.** 3, 2931. **कृपया** 5, 7159. **कृपाविष्** **Riā-Tar.** 2, 43. **कृपेण** मक्ता **R.** 5, 14, 38. **बुधेन** मक्ता **von grosser Eile ergriffen** 3, 60, 1. **वरा-** **विष्** 2, 114, 44. **स्त्रेकपाशैर्बहुविधैराविष्** **विषया** **ज्ञाः** **behaftet mit** **MBh.** 12, 6480. **Vgl.** **भूताविष्** (auch **KATHA.** 73, 293). — 6) **आविष्** **KATHA.** 45, 60 **fehlerhaft für आविष्य.** — **Vgl.** **आवेश** **fg.** — **caus.** **eingehen** **machen, hineinbringen, hineinlassen; Jmd** **Etwas übergeben, mittheilen u. s. w.** **AV.** 4, 30, 2 (vgl. **RV.** 10, 128, 8). **मेधाम्** 6, 108, 3. 18, 4, 48. **राष्ट्रे** **अपि** **Art.** **Bh.** 8, 27. **स्वस्त्यावेशितं** **पसः** **ist glücklich hineingeschoben** **ÇĀṢH.** **Ça.** 12, 24, 6. **ऊर्ध्वं पुष्टं वसु** **AV.** 7, 79, 8. **तस्मिन्ना** **वैश्या** **गिरः** **RV.** 1, 176, 2. **TS.** 4, 4, 12, 2. — **दाः** **स्थेनावेशितः** **eingeführt** **Riā-Tar.** 8, 2180. **आदिप्यश्न-** **मा वायुः** **u. s. w.** **सर्वे** **आत्मणामावेश** **सदात्ममुपभुञ्जते** **in's Haus hinein-** **lassen so v. a. bewirthen** **MBh.** 13, 2115. **fg.** **यो** **अन्विस्मिन्** **शरीरे** **योग-** **युक्तितः** **। अतःकरणमावेश** **(so ist st. आविष्य zu lesen)** **प्रविशेदिन्द्रि-** **याणि च** **(die beiden acc. von आविष्य abhängig)** **hineinfahren lassen** **Ka-** **thā.** 45, 60. **भुवेर्मध्ये** **प्राणमावेश** **Bhāg.** 8, 10. **उत्सर्पयन्नसूत्रं** **क्रमेणावे-** **ष्य** **Bhāg.** P. 4, 23, 15. **सदसञ्चैव** **मयावेशितमात्मनि** **MBh.** 12, 18284. **आवेश्य** **मामात्मनि** **Bhāg.** P. 7, 10, 11. **मय्यावेश्य** **मनः** **so v. a. richten auf** **Bhāg.** 12, 12. **Bhāg.** P. 1, 9, 23. 5, 16, 3. 7, 1, 29. **आत्मन्यात्मानमावेश्य** 1, 9, 43. 3, 10, 4. **वय्यावेशितचित्ता** **MBh.** 13, 1504. **Ragh.** 10, 28. **Bhāg.** P. 5, 9, 6. 1, 5. **अधोत्तज्ज** **आवेश्यतां** **मतिः** 5, 18, 9. 20, 25. **आवेशितधियम्** — **भगवति** 9, 16, 11. 10, 22, 26. **भारमावेश्य** **बन्धुषु** **aufladen, übertragen** **HARIV.** 1621. **व-** **य्यावेश्य** **ज्ञाज्ञपि** **anheimstellen** 10301.

— **अन्वा** 1) **eingehen, fahren in, sich Jmdes bemächtigen:** **आत्मसृष्ट-** **मिदं** **विषमन्वाविष्य** **स्वशक्तिभिः** **Bhāg.** P. 10, 48, 19. **ह्रीश्च** **क्रोधश्च** **बी-** **भत्सुं** **तपोनान्वाविशे** **क** **MBh.** 1, 5389. **मोक्षः** 7, 1405. — 2) **nachgehen, folgen, sich nach Etwas richten:** **यथा** **क्षेवेकं** **प्रज्ञा** **अन्वाविशति** **यथानु-** **शासनम्** **Āśāṇ.** **Up.** 8, 1, 5. **तं धर्ममसुराः** — **नामृष्यत** — **विवर्धमानाः** **क्र-** **मशस्तत्र** **ते** **अन्वाविशन्प्रज्ञाः** **MBh.** 12, 10800.

— **अभ्या** **eingehen, eindringen —, fahren in:** **अनीकम्** **MBh.** 7, 5812. **खं** **वायुमग्निं** **सलिलं** **तथोर्वी** **समं** **ततो** **अभ्याविशन्ते** **शरीरि** 12, 7412. **भयं** **नाभ्याविशन्तत्र** **ईगङ्गा** **finden** 4, 988.

— **उपा** 1) **eingehen, eintreten in:** **पर्याशालाम्** **R.** 3, 23, 2. **आश्रमपदम्** **Bhāg.** P. 9, 15, 28. **स्वधिष्यम्** 3, 6, 19. 26, 50. **प्रीतिश्च** **उर्योधनमुपाविश** **fahren in, kommen über** **MBh.** 1, 5889. — 2) **gerathen in:** **देवा** **भयमुपा-** **विशन्** **R. Gonn.** 1, 65, 31. — **Ueberall** **Formen mit dem Augment, aber** **die Bedeutungen sprechen für उपा, nicht für उप.**

— **समुपा** **sich an Etwas machen, beginnen:** **दीक्षां च समुपाविश** **(समु-** **पाकर** **ed. Bomb., समुदाकर = कुरु** **Comm.)** **R.** 1, 62, 22.

— **व्या** **eingehen in** **RV.** 10, 56, 1.

— **निरा** **sich von Jmd (abl.) zurückziehen, — fern halten** **MBh.** 12, 7127.

— **प्रा** **kommen zu:** **दातारम्** **ÇĀṢH.** **Ça.** 7, 18, 9. — **caus.** **einlassen, hineinführen:** **वर्धं** **प्राप्ति** **(so die ed. Bomb.)** **मन्यते** **नो** **प्रावेश्य** **शरवेष्म-** **नि** **MBh.** 8, 647. **वया** **प्रावेशयिष्ये** **DAṢH.** 122, 8.

— **व्या** **eindringen —, sich verthellen in:** **पर्वतम्** **RV.** 2, 24, 2. **प्रव्रजन्तु** **Çat. Bh.** 10, 5, 2, 18.

— **समा** 1) **eintreten, betreten, eingehen —, fahren in, sich Jmdes be-** **mächtigen:** **रत्नवेशम्** **MBh.** 1, 7272. 3, 2882. **वनम्** **HARIV.** 676. **Bhāg.** P. 5, 8, 9. **पञ्चनम्** 4, 4, 6. **लङ्काम्** **Bhāg.** 8, 27. **कंसकुलम्** **sich begeben unter** **Bhāg.** P. 5, 13, 17. **अन्धमार्गम्** **sich begeben auf** **MBh.** 3, 4082. **योगपथम्** **Bhāg.** P. 4, 4, 24. **प्रपाश** **विपणीश** **यथेदेशः** **। विशेत्** **(so ed. Bomb. st. समादिशेत्** **der ed. Calc.)** **sich begeben zu** **MBh.** 12, 2648. **तान्वाणाः** **समा-** **विशन्** **drängen in** 3, 12176. **यदाणुमात्रिको** **भूत्वा** **बीजं** **स्थानु** **चरिषु** **च** **।** **समाविशति** **M.** 1, 56. **सर्वलोकम्** **durchdringen** **HARIV.** 9748. **शब्दः** **स्पर्शश्च** **द्वयं च** **रसमात्रं** **(acc.)** **समाविशत्** **Mārk.** P. 45, 54. **fg.** **अतान्** **fahren in** **(von einem bösen Geiste)** **MBh.** 3, 2882. **नलम्** 2257. **नाकुमय** **समा-** **वेष्टुं** **शक्तः** **काम** **पुनस्त्वया** **Spr.** 4524. **कुब्जाः** **केन** **कृता** **युयं** **समाविष्य** **उरात्मना** **R. Gonn.** 1, 35, 22. **नन्ददेहात्तरिन्दतः** **समाविशत्** **KATHA.** 4, 101. **Mārk.** P. 51, 85. **आत्ममायम्** **Bhāg.** P. 4, 7, 51. **चतुरपि** **प्रज्ञाना-** **मीषतमद्यापि** **समाविवेश** **Finsternis kam über** **HARIV.** 16032. **ग्लानिनिधेनं** **समाविशत्** **MBh.** 1, 3142. **दर्पः** 3, 8493. **कोपः** 11092 (S. 872). **मोक्षः** **R.** 4, 60, 15. **रजस्तमश्चैव** **MBh.** 12, 18280. **प्रमत्तमर्था** **किं नरं** **समासात्यज्ञस्यन-** **र्थाश्च** **समाविशति** 10, 561. **लक्ष्मीः** **समाविशतु** **गच्छतु वा** **यथेष्टम्** **einkehren** **Spr.** 1581. — 2) **sich niederlassen an einem Orte:** **तस्मिन्देशे** **MBh.** 13, 1971. **Platz nehmen auf, sich setzen:** **शय्यासने** **(loc.).** **M.** 2, 119. **R.** 2, 87, 21. **आसनम्** **Spr.** (II) 1478, v. 1. — 3) **in einen Zustand eingehen, gerathen in:** **कोपम्** **MBh.** 13, 2778. **अर्ककारम्** 4752. — 4) **gehen an, obliegen:** **तांस्तान्धमेविधीन्** **R.** 7, 10, 2. — 5) **समाविष्ट** **ergriffen —, über-** **wältigt von:** **रुद्राश्वास** **°** **Suçr.** 1, 121, 10. **शाय** **°** **R. Gonn.** 1, 28, 12. **मो-** **क्षेन** **Spr.** 4748. **जराशोक** **°** **M.** 6, 77. **भयशोक** **°** **MBh.** 3, 2278. **तीव्रशोक** **°** **2958. R.** 2, 66, 8. **मन्यु** **°** **R. Gonn.** 1, 60, 7. **कोपेन** **Kām. Niris.** 14, 18. **कोप** **°** **R.** 1, 60, 11. **क्रोध** **°** 64, 11. **MBh.** 1, 5920. **तीव्ररोष** **°** 3, 2397. **रोषामर्ष** **°** **R. Gonn.** 1, 76, 31. **मदकाम** **°** **MBh.** 1, 7725. **मन्मथ** **°** 4, 418. **कामभार** **°** **R.** 3, 23, 18. **बाष्प** **°** 2, 93, 1. **कौतूहल** **°** **Verz. d. Oxf. H.** 13, b, 42. **fg.** **सह** **°** **erfüllt von** **Bhāg.** 18, 10. **यथाकर्म** **°** **versehen mit** **MBh.** 14, 500. **गुण** **°** **Vat. in LA.** (III) 2, 1. **सर्वभोग** **°** **PAÑĀT.** 1, 7, 51. **योगेन च** **समाविष्टो** **भर-** **द्वाजेन** **so v. a. unterworfen in** **von** **MBh.** 13, 1971. — **Vgl.** **समाविश.** — **caus.** 1) **hineingehen lassen:** **das Glied** **KAUC.** 79. **प्रस्थं** **स्वस्मिन्समा-** **वेशयति** **कटाक्षः** **nimmt in sich auf, enthält** **P.** 5, 1, 52. **Schol. an einen** **Ort bringen, — führen:** **स्त्रीबालवृद्धानादाय** — **इन्द्रप्रस्थं** **समावेश्य** **Bhāg.** P. 11, 31, 25. **eingehen lassen in** **so v. a. richten auf:** **आत्मममात्मनि** **MBh.** 12, 1590. **सस्मिन्समावेशितचित्तवृत्तिः** **Ragh.** 6, 70. **भगवति** **मनः** **Bhāg.** P. 5, 8, 28. 9, 19, 28. 10, 46, 22. **भगवति** **समावेशितसकलकारक-** **क्रियाकलापः** 5, 1, 6. — 2) **sich setzen heissen:** **गातारी** **R.** 7, 94, 9. — 3) **aufbürden, übertragen:** **कथं** **उरात्मनि** **समावेशयते** **सर्वम्** **MBh.** 2, 1844. **पौत्रे** **भारम्** 3, 9918. **R.** 1, 71, 14. **तस्मिन्विषय** **°** **R. Gonn.** 1, 44, 8. **Mārk.** P. 53, 42. **यस्मिन्कृत्यम्** **Spr.** 2421.

— **उप** 1) **Jmd (acc.) nahe treten:** **उपो** **ममेभिर्वृषभं** **विशेम** **RV.** 2, 85, 6. — 2) **sich setzen (auch vom Niederliegen der Thiere)** **Art. Bh.** 7, 5. 8, 10. **कौतूहलेन** **Çat. Bh.** 1, 5, 1, 24. 13, 4, 2, 1. **KAUC.** 79. **उपविष्य** **दक्षिणं** **आन्वाध्य** **Kāṭh. Ça.** 3, 7, 5. **उपवि** **विश्रामः** **ÇĀṢH.** **Ça.** 1, 5, 8. **Āśv. Gṛh.** 2, 3, 7. 3, 2, 2. **KAUC.** **Up.** 2, 1. **Bhāg.** 1, 47. **MBh.** 3, 182. 2884. 18810. 4,

97, 12, 13345. 13, 1274. R. 1, 2, 26. 2, 53, 26. 104, 26. 3, 49, 48. इमासनम्
 पण्डितपुरम् (Humb.) Māñā. 73, 20. 88, 2. Çāk. 13, 7. 38, 4. 110, 3.
 Vikr. 15, 5. Spr. 2052. Varāh. Bṛh. S. 48, 48. KATHĪS. 18, 362. 24, 145.
 45, 130. 252. 291. RĪĠA-TAR. 2, 168. 3, 350. 454. VOP. 5, 21. VET. in LA.
 (III) 5, 15. यस्यामिकोत्री उक्थमोपविष्टे Ait. Br. 5, 27. ÇAT. Br. 12,
 4, 4, 9. 11. वानरा उपाविशन् R. 4, 39, 48. गृह्यतः MBh. 4, 1052. उप-
 विष्ट (auch st. des verb. finiti) sich gesetzt habend, sitzend H. 492. Ha-
 lā. 2, 231. KĪT. Ç. 1, 2, 7. MBh. 1, 2219. 3, 2427. 2890. 16658. 5, 6039.
 R. 4, 2, 30. 52, 3. 2, 54, 19. Çāk. 37, 8. 81, 16. KATHĪS. 18, 215. VET. in LA.
 (III) 2, 1. 9, 1. PĀÑĀT. 34, 25. Hit. 93, 21. मुखोपविष्ट MBh. 3, 2693. Ha-
 riv. 4569. R. 4, 52, 6. 5, 11, 18. Varāh. Bṛh. S. 85, 8. Hit. 8, 15. सूपविष्ट
 Buāg. P. 3, 12, 3. अतिकोपविष्ट Daçak. 67, 10. कर्मतलोपविष्ट R. 5, 11,
 18. ज्ञानमध्योपविष्ट KATHĪS. 28, 8. उपविष्ट von Thieren Jāñ. 2, 160. in
 der Thierfabel PĀÑĀT. 53, 22. fg. 68, 21. von Vögeln 110, 9 (wo mit der
 ed. Bomb. °द्वार zu lesen ist). Hit. 13, 5. सभायामुपविष्टवान् VET. in LA.
 (III) 28, 14. — 3) das Lager aufschlagen, Halt machen: बलेनोपविवेश
 कृ MBh. 3, 659. — 4) sich zu Jmd (acc.) setzen: तमार्तम् — उपाविशत्सा
 परिषत्समतात् R. Gonn. 2, 79, 40. sich zu Jmd setzen so v. a. nicht von,
 seiner Seite weichen um ihn zur Nachgiebigkeit zu zwingen (vgl. प्रत्युप):
 द्रौपदी यत्र भर्तृनुपाविशत् MBh. 1, 573. — 5) sich zum Untergang ne-
 gen (von der Sonne): तावदको ऽप्युपाविशत् KATHĪS. 123, 171. — 6) sich
 mit einem Weibe vermischen: तयोपविवेश कृ Buāg. P. 3, 14, 30. — 7)
 sich einer Sache hingeben, obliegen; mit acc.: प्रायम् Buāg. P. 1, 19, 5.
 उपविष्टास्तु ते सर्वे तस्मिन्प्रायं धराधरे R. 4, 86, 1. 20. प्रायोपविष्ट (s. auch
 bes.) Buāg. P. 1, 19, 18. 8, 1, 33. अनशनोपविष्ट PĀÑĀT. 224, 15. das ein-
 fache उपविष्ट in derselben Bed. MBh. 12, 4258. 4263. Bhaṭṭ. 7, 75. —
 8) उपविश्य HARIV. 4368 in beiden Ausg. fehlerhaft für उपवेश्य. —
 Vgl. उपवेश fg., उपवेशिन्, प्रायोपविष्ट fgg. — caus. 1) Jmd (acc.) sich
 setzen lassen, sitzen heissen Ait. Br. 5, 23. प्रुचो देशे Gonn. 4, 2, 24. Āçv.
 Gṛh. 4, 7, 2. 8, 15. तत्प्रे Kauç. 79. 78. आसनेषु M. 3, 208. fg. Jāñ. 1, 326.
 MBh. 3, 1775. HARIV. 4368 (उपवेश्य zu lesen). ऊरी 8745. अङ्गे R. Gonn.
 2, 74, 5. Suçr. 1, 15, 7. Vikr. 28, 18 (उपवे° zu lesen; s. Anm.). 87, 13. fg.
 KATHĪS. 26, 212. 28, 109. 38, 29. 50, 106. MĀRK. P. 31, 37. PRAB. 77, 15.
 Dhūrtas. 89, 18. 92, 5. VET. in LA. (III) 14, 7. fg. अर्धासनोपवेशित Çāk.
 97 10. RAGH. 17, 10. — 2) niedersetzen in, bringen an einen Ort: (अ-
 नेन) गृहीतो देवतपतिर्लङ्कायां चोपवेशितः R. 5, 78, 20. Buāg. P. 8, 9, 20.
 पुरुषपशुं भद्रकाल्याः पुरत उपवेशयामासुः 5, 9, 16. गुहादिषु 26, 34. एवं
 परस्तात्तीरोदात्परित उपवेशितः शाकदीपः 20, 24. — 3) उपवेश्य PĀÑ-
 ĀT. 147, 6 fehlerhaft für उपविश्य, wie die ed. Bomb. liest.

— अद्युप sich darauf setzen Gonn. 4, 10, 5. v. l. अद्युप.

— अद्युप sich der Reihe nach setzen Āçv. Ç. 5, 3, 24. LĪT. 2, 4, 7. von
 der kauernenden Stellung eines Thieres, das gebiert, ÇAT. Br. 7, 4, 1, 2.

— अद्युप sich darauf setzen Gonn. 4, 10, 5 (v. l. अद्युप). पर्यङ्गम् MBh.
 5, 8244. sich setzen: नातिहरे RĪĠA-TAR. 3, 177. 8, 1722.

— उपोप sich neben einander setzen, zu Jmds Seite sich setzen (mit
 acc. der Person) ÇĀK. Ç. 5, 9, 6. 8, 5, 3. 9, 3. Gonn. 3, 4, 24. KĀND.
 Up. 1, 10, 8. 4, 1, 8. 6, 1. MBh. 1, 2222. 4914. 3, 12321. 11777. उपोपविष्ट
 mit act. Bed. 1, 6959. R. 2, 1, 35. 104, 27. fg. mit pass. Bed. MBh. 5,

4644. R. 1, 4, 26. 5, 45, 11.

— समुपोप sich setzen: °विष्टा शयने HARIV. 7042.

— पर्युप sich herumssetzen Āçv. Ç. 8, 10, 12. ÇAT. Br. 3, 3, 4, 3. 4, 6, 9,
 10. स्वं चमसम् LĪT. 2, 11, 16. — Vgl. पर्युपवेशन.

— प्रत्युप sich gegen Jmd (acc.) setzen so v. a. nicht von seiner Seite
 weichen um ihn zur Nachgiebigkeit zu zwingen MBh. 2, 1156. 10, 589.
 अर्थ प्रत्युपवेक्ष्यामि यावन्मे न प्रसीदति R. 2, 111, 13 (120, 13 Gonn.).
 किं मां कुर्वाणं प्रत्युपवेक्ष्यसे 16 (°वेक्ष्यसि Gonn.). प्रत्युपविष्टो यद्य प्र-
 त्युपवेशयते तावत् कालम् derjenige, der einem Andern Etwas abtrotzen
 will und derjenige, welcher die Veranlassung dazu giebt, ĀPAST. 1, 19,
 1. caus. (°वेक्ष्य) auch R. 5, 80, 7 in der Bed. Jmd (acc.) entgegengetreten,
 Opposition machen. — Vgl. प्रत्युपवेश.

— व्युप da und dort sich setzen ÇAT. Br. 13, 5, 3, 11.

— समुप 1) sich zusammen setzen, sich setzen überh. ÇAT. Br. 13, 4,
 2, 2. Gonn. 3, 9, 15. ÇĀK. Ç. 10, 21, 14. KĀND. Up. 1, 8, 3. मञ्जेषु MBh.
 1, 6970. नदीकूले 8479. 2, 2289. 3, 16884. R. 4, 31, 29. KATHĪS. 50, 107.
 पद्मानुचिता गतुं द्रौपदी समुपाविशत् MBh. 3, 10986. 1, 6242. अश्वत्थ-
 स्य द्वायाम् 2, 703. 3, 11990. आसने Vikr. 81, 14. चर्मणामुपरि Varāh.
 Bṛh. S. 48, 75. KATHĪS. 12, 141. PRAB. 106, 10. शयनं समुपाविशत् (पुन-
 रागमत् ed. Bomb.) R. 2, 85, 15. समुपविष्ट MBh. 1, 7945. 13, 4288. Z. d.
 d. m. G. 14, 574, 11. PĀÑĀT. 29, 18. Hit. 78, 1, v. l. — 2) verschlafen
 (eine best. Zeit): स भुक्तवान् — तदन्नमृतोपमम् । प्रीतश्च परितुष्टश्च तां
 रात्रिं समुपाविशत् || R. 7, 82, 4. — caus. sich setzen lassen, sitzen heissen
 Hit. 60, 6. sich lagern lassen: तटे सिन्धोर्वलम् RĪĠA-TAR. 4, 534.

— नि med. P. 1, 3, 17. VOP. 23, 1. 1) hineingehen, heimgen (in's Haus,
 Lager, Nest); sich zur Ruhe begeben, sich legen; sich lagern: न्यविश्य-
 न्यतपिष्वः RV. 8, 17, 12. 10, 127, 4. नि यामासो अविशत् नि पृथक् 5.
 37, 2. 9. 1, 164, 22. मयि गोष्ठे निविशधम् Āçv. Gṛh. 2, 10, 6. ÇAT. Br.
 2, 3, 2, 8. 4, 1, 2. न्यपुन्या अर्कमभितो विविश्ये sich lagern um RV. 8, 90,
 14. पक्वेन चैव व्यूहेन निविशेत M. 7, 188. MBh. 1, 5893. 6960 (act.). 3,
 16364. 5, 7049. HARIV. 8047. वेष्टमानि hineintreten in MBh. 1, 7566. स-
 सारकारागृहे Spr. 1039. द्वारि Buāg. P. 3, 15, 29 (act.). रामशालाम् Bhaṭṭ.
 4, 28. मकरालयम् 8, 7. कूर्मस्याङ्गानि कूर्मशरीरे SARVADARÇANAS. 150, 20.
 शिलीमुखाः — न्यविशत् रसातलम् drängen in R. 3, 31, 20. मकी निवि-
 शते रविः die Sonne dringt (mit ihren Strahlen) in die Erde MBh. 3,
 186. तां चापि केशी निविशेतां यद्वा ना कुले स्त्रियो देवकी रोहिणी च gin-
 gen ein in 1, 7308. WILSON, SĪMKEJAK. S. 62. ज्ञेयपदे in den Bereich des
 Erkennbaren treten SARVADARÇANAS. 101, 7. 8. देहस्यापचयो मतो निविशते
 dringt in den Geist so v. a. kommt zum Bewusstsein Spr. 1973. — 2)
 sich flüchten zu (acc.) Buāg. P. 10, 2, 8 (act.). — 3) sich setzen: आसने
 Çic. 1, 19. RĪĠA-TAR. 6, 129. (मकरः) तीरोपास्ते न्यविशत् (richtiger नि-
 विष्ट: ed. Bomb.) PĀÑĀT. 205, 8. — 4) hinunterstinken: अद्रीणां निवि-
 शतां भारे: Buāg. P. 8, 11, 34. etwa versinken RV. 10, 44, 6. — 5) sich
 niederlassen so v. a. ein Haus gründen, heirathen (vom Manne) MBh.
 1, 1852. 1860. निवेष्टुकाम 13, 1391; vgl. unter निष् 2). — 6) gegründet
 werden: द्वारवत्यां निविशत्याम् MBh. 13, 3544. 3458 (निविश° ed. Calc.
 निवि° ed. Bomb.). HARIV. 2043 (निवसत्याम् die neuere Ausg., welches
 NILAK. durch कृतनिवासायाम् erklärt). — 7) sich hinwenden zu, sich

richten auf ^{विष्} निविशते मनः Spr. (II) 894. obliegen: स्वधर्मे M. 2, 8. ^{विष्} MBh. 7, 3073. तदा वर्षा यथाधर्मं निविशेयुः कथंचन 12, 2933. — 8) ^{विष्} zukommen (Gegens. abgehen): (गुणः) सत्त्वे निविशते ऽपैति Cit. bei Vor. zu 4, 16. so v. a. zur Anwendung kommen Kitz. Ca. Comm. 56, 3 (act.). 57, 24. 58, 2. — 9) ^{विष्} sich legen so v. a. sich beruhigen, aufhören: नि ^{विष्} नु मन्वुर्विशताः RV. 10, 34, 14. der Wind 168, 3. — 10) ^{विष्} partic. निविष्टः a) zur Ruhe gegangen VS. 22, 7. मनो निविष्टमनुसंविशस्व AV. 18, 3, 9. तस्या सुपर्णावधि यो निविष्टो TBh. 3, 7, 7, 14. gelagert: बलम् MBh. 3, 661. HARIV. 4974. 9701. R. 2, 84, 1 (91, 1 Gorr.). 99, 1. 100, 1. सागरं प्रति R. Gorr. 4, 4, 93. 4, 40, 1. 5, 74, 26. 75, 3. MĀLAV. 67, 21. KATHĀS. 46, 54. 47, 9. रुक्मिणीर रतिणाः aufgestellt R. 5, 49, 14. an einem Orte verweilend, sich aufhaltend Buā. P. 1, 3, 44. धर्मपथे R. 3, 48, 18. 5, 11, 18. — b) hineingegangen, eingedrungen ÂCV. Gṛh. 4, 14, 7. Bhā. P. 5, 11, 14. ruhend in, auf, steckend an, in: तस्य मे तन्वी बहुधा निविष्टाः RV. 10, 51, 4. AV. 9, 1, 2. दत्तिपापाङ्गनिविष्टमुष्टि KUMĀRAS. 3, 70. मूलं VĀGSH. 26, 9. °कर्षिक Suca. 2, 215, 7. भाण्डागारायुधागारे निविष्टमभवन्मधु HARIV. 12806. वनानां भूमिर्निविष्टतरुणातपा R. 3, 22, 21. विलोचनमत्तनिविष्टामलपिङ्गतारम् KUMĀRAS. 7, 33. कण्ठनिविष्टकौस्तुभ Buā. P. 8, 18, 3. सत्तर्निविष्टज्ञानदीधिति MĀRK. P. 18, 29. यस्मिन्नेतानि (Vorzüge) दृश्यन्ते न चाकार्याणि भारत । स्वभावतो निविष्टानि तत्पात्रं मानमर्हति ॥ MBh. 13, 2192. gerichtet auf: तदभिमुखनिविष्टोत्तानचञ्चुपट Spr. 1428. सूर्यनिविष्टदृष्टि RAGH. 14, 66. श्रुतिस्मृतिन्यायनिविष्टचित्त HARIV. 14637. साम्ये निविष्टचेतसाम् KUMĀRAS. 5, 31. सीतेयमिति निविष्टबुद्धिः R. 5, 19, 34. — c) gelegen: पुरी यमुनातीरे HARIV. 3061. जनपदः सरयूतीरे R. 1, 5, 5, 3, 53, 35. 6, 15, 22. — d) sitzend: उदयेः कूले RAGH. 12, 68 (निर्विष्ट St.). ब्रह्मासनं RĪĀ-TAR. 1, 149. आस्थानभूमी Vet. in LA. (III) 23, 11. (मकरः) तीरोपास्ते निविष्टः setzte sich nieder PĀNĀT. ed. Bomb. IV, 1, 9. — e) der sich häuslich niedergelassen hat, verheirathet: स्रं MBh. 1, 7241. स्रनिर्विष्ट u. परिविष्ट. — f) gegründet, angelegt: दिवोदासेन निविष्टा नगरीम् HARIV. 1356. 9597. यस्तु पूर्वनिविष्टस्य तडागस्योदकं क्रेत् M. 9, 281. — g) bezogen, eingenommen: सम्पद्भिर्विष्टदेशः M. 9, 252. कृषिकैः सुनिविष्टो जनपदः R. Gorr. 2, 109, 21. सत्तर्निर्विष्टपदं शापम् RAGH. 9, 82. — h) begonnen AIT. Br. 7, 10. — i) obliegend, bedacht auf: स्वे स्वे धर्मे M. 7, 35. पाण्डुवार्थे MBh. 1, 171. सर्वभूतप्रशमे 5, 1090. शमे 13, 3401. सत्ये HARIV. 9635. मन्त्रक्षिते R. 1, 7, 18. गुणे 20, 24 (गुणैः versehen mit Gorr. 21, 23). — Statt निविष्ट HARIV. 5171 liest die neuere Ausg. विचित्रं. Vgl. स्रनिविशमान, निविष्टि, निवेश, निवेशन, निवेशिन्, निवेष्टव्य. — caus. 1) zur Ruhe bringen: निवेशयन्मृतं मर्त्यं च RV. 1, 35, 2. TAITT. Br. 3, 1, 2, 10. RV. 4, 53, 3. 7, 45, 1. — 2) Jmd in ein Haus führen, einquartieren: भार्या स्वभवने MBh. 1, 4424 (med.). HARIV. 8983. R. 2, 42, 25. लोकमये गेहे KATHĀS. 56, 148. मा निवेश्येद् MBh. 3, 15607. — 3) ein Haus beziehen lassen so v. a. verheirathen (einen Mann) ÇĀK. 95. — 4) an einem Orte niedersetzen, hinstellen, an einen Ort bringen, — versetzen: यस्मा वोक्तः स्थानात्त्रैवार्यं निवेशयताम् । सुग्रीवः R. 6, 84, 5. नागान्पुर्या तस्याम् HARIV. 1868. वेश्या निवेशिता द्वारवत्याम् 8308. तत्रत्यं स न्यवेशयत् । चातुर्वर्ण्यं निवे देशे धर्म्याश्च व्यवहारिणः ॥ RĪĀ-TAR. 1, 117. 3, 353. गन्धर्वनगरं निवेशय स्वे पुरे R. 7, 100, 19. मध्ये निअपरबलपो रथं निवेश्य Buā. P. 1, 9, 55. काव्ये, नाव्ये in ein Gedicht, in

ein Drama (Etwas) versetzen so v. a. es dort zur Erscheinung bringen SĀK. D. 32, 1. — 5) aufstellen, errichten (ein Gebäude, ein Heiligthum u. s. w.): बन्धनानि सर्वाणि मार्गे M. 9, 288. स्कन्धावारनिवेशे तेन चेद् निवेशिते R. 3, 2, 3. पर्वतम् HARIV. 12407. 12410. तत्र वेदो च भूमिं च देवतापतनानि च । निवेश्य MBh. 13, 452. विकारे बु विचित्रम् RĪĀ-TAR. 3, 464. शिवलिङ्गानि 2, 131. 4, 276. VARĀH. BRH. S. 56, 14. स्रथेयं (चर्मरत्नभस्त्रिका) देवतेव प्रुचौ देशे निवेश्यार्घ्यमाना प्रातः प्रातः सुवर्णपूर्णेव दृश्यते DAÇAK. 76, 10. fgg. anlegen, gründen (eine Stadt u. s. w.) HARIV. 1846. fg. 5169. 5211. 6392. R. 1, 5, 9. R. Gorr. 2, 73, 16. 7, 11, 48. fg. 70, 17. 79, 17. MĀRK. P. 66, 10. न्यवेशयन्नामभिः स्वैस्ते देशाश्च पुराणि च MBh. 1, 2365. वीरेण क्रुदाः पञ्च निवेशिताः 3, 5097. आश्रमम् R. 3, 16, 35. bevölkern, bewohnt machen: पुरीम् HARIV. 1542. 1846. 1891. R. 7, 72, 10. — 6) aufstellen (ein Heer): बलं जनस्थाने R. 3, 60, 31. लुब्धान्मण्डलेन KĀM. NĪTIS. 16, 7. sich lagern lassen: देशे समे सेनाम् MBh. 5, 5170. R. 2, 83, 23 (90, 36 Gorr.). 25 (med. Gorr. 33). 26 (89 Gorr.). निवेशयित्वा 89, 23 (निवेश्य 98, 24 Gorr.). 99, 16. 5, 74, 20. 23. KĀM. NĪTIS. 16, 1. 40. RAGH. 5, 42. 16, 37. ÇĀK. 18, 23. PRAB. 82, 2. — 7) sitzen machen, Jmd setzen auf: तामङ्गे R. 1, 18, 21. भूमी 2, 76, 4. 4, 7, 14. KUMĀRAS. 7, 13. किमलपशयननिवेशिता Gīt. 2, 13. विष्टरे RĪĀ-TAR. 4, 555. — 8) stecken —, hineinsetzen in: शरीरं तैलद्रोणायाम् R. Gorr. 2, 68, 47. कन्यका मञ्जुषायाम् KATHĀS. 15, 38. वासकात्तरे भुजम् 18, 281. कलापचक्रेषु निवेशिताननम् (भोगिनम्) R. 1, 16. विमानं सन्ननिवेशितम् R. 3, 61, 14. तत्रवीर्यं चैरा तस्याः MBh. 13, 237. निवेशितात्तःकुसुमैः शिरोरुहैः R. 5, 8. श्रम्बुमध्याश्च वस्त्रं चौरनिवेशितम् । प्राप्तवान् KATHĀS. 10, 107. 61, 25. (हृदि) कुकाव्यकृत्याकुतयो निवेशिताः Spr. 2382. स्वे ख इदं निवेश्य Buā. P. 3, 5, 6. — 9) schleudern —, abschliessen auf: भस्त्रान् — तव पुत्रे MBh. 8, 3146 (med.). शरान्मूर्ध्नि R. 5, 42, 7. — 10) aufstecken, aufsetzen, auflegen, anlegen: तं शूले M. 9, 276. धजाये तार्क्ष्यस्तेन निवेशितः RĪĀ-TAR. 4, 199. R. 4, 43, 33. स्तम्भस्य पृष्ठे ताम् KATHĀS. 12, 175. स्थलनिवेशिताटनी धनुषी RAGH. 11, 14. वामे स्कन्धे भर्तृर्बाहुम् MBh. 3, 16852. वदनं कृस्ते HARIV. 7066. शङ्के चरणौ ÇĀK. 69, v. 1. वामं भुजमासनार्थं RAGH. 6, 16. करं स्तनाये Spr. (II) 1538. कण्ठनिवेशितकृत्तयुगला PĀNĀT. 226, 19. शङ्कुशो द्विरस्य मूर्ध्नि, प्रतापं महेन्द्रस्य मूर्ध्नि RAGH. 4, 39. 80. अधरोष्ठे जलजम् eine Muschel an die Lippen setzen 7, 60. नवचूतबाणे । निवेशयामास मधुर्द्विरेकामामात्राणीव मनोभवस्य KUMĀRAS. 3, 27. धनुषि चूतशरम् ÇĀK. 135. शस्त्रम् (sc. धनुषि) MĀRK. P. 63, 34. मूर्ध्नि निवेशिताः सर्वा एवाज्ञाः (als Zeichen grosser Ehrerbietung) PRAB. 97, 12. रत्नोत्तमेषु राज्ञामाज्ञा न्यवेशयत् RĪĀ-TAR. 5, 138. Schmucksachen, Kleidungsstücke: रत्नानि तस्या गात्रे MBh. 1, 7692. स्तनेषु तन्वप्रुकाम् R. 1, 7. कटीतटनिवेशितं रत्नद्विजलम् MĀRK. 11, 15. कणेषु नीलोत्पलानि R. 3, 19 (med.). श्रुतिमण्डले (loc.) कुण्डले (acc.) Gīt. 12, 20. PĀNĀT. ed. orn. 49, 24. मुद्रामङ्गुली ÇĀK. 84, 14. मालां तस्मिन् KATHĀS. 90, 56. RAGH. 8, 34. ईशस्य पदयुगे प्रसूनाञ्जलिम् KUM. 1, 9. पाशं प्रङ्गे befestigen MBh. 3, 12786. auftragen Zeichen u. s. w.: तिलकं गाण्डपार्थे R. 5, 37, 5. सुवर्णरेखेव कषे निवेशिता MĀRK. 48, 12. चरणान्निवेशितां रागलेखाम् MĀLAV. 46. शासनं पदे सूक्ष्मात्तरनिवेशितम् MĀRK. P. 36, 5. नाम स्वकृस्तेन eigenhändig seinen Namen darunterschreiben JĀĀN. 2, 86. चित्रे so v. a. malen ÇĀK. 42. — 11) bringen —, versetzen auf: धर्म्यं पथि M. 8, 228. मृत्युपथे

राज्यनामि RĪĀ-... यये ऽधनि Bha. P. 5, 13, 1. 19. ein setzen in (ein Amt, Stellung): राज्ये MBu. 2, 1107. 9, 2800. KATHIS. 10, 217. 41, 58. Bha. 1, 10, 2 (निवेशयिता). पारमेष्ठरे पदे PRAB. 16, 8. 8, 117, 18. कुशावत्या कुशम् als Fürsten einsetzen in RAGH. 15, 97. MĀK. P. 86, 11. तेषु (वर्षेषु) सप्त रिक्थादान्वर्षपामिविष्य Bha. P. 5, 20, 20. करे so v. a. tributpflichtig machen MBu. 2, 1039. कर्निवेशित KĀM. NĪRIS. 17, 32; vgl. वैरियं पृथिवी कर्तवती प्रतिवर्षं निवेशिता MĀK. P. 53, 11. समये so v. a. mit Jmd einen Vertrag schließen MBu. 1, 6297. — 12) Jmd Etwas übertragen: अधिकारं सचिवेषु RAGH. 19, 4. धूर्तगतः सचिवेषु निवेशिता RAGH. ed. Calc. 1, 34. योगधरायणनिवेशितराज्यभार KATHIS. 20, 229. लक्ष्मीशङ्करगुप्ते निवेशिता die königliche Würde 5, 123. भारते सा (प्रीतिः) निवेश्यताम् R. GORR. 2, 43, 6. नाम Jmd einen Namen geben KATHIS. 23, 37. — 13) चित्ते, हृदये Etwas dem Herzen einprägen, dem Geiste vorführen ÇĀK. 42, v. 1. Bha. P. 9, 2, 15. Spr. 4272. VARĀH. Bha. S. 85, 8. — 14) richten (den Blick, die Gedanken, den Geist u. s. w.) auf Etwas (loc.): दृष्टिं पाञ्चाल्याम् MBu. 1, 7141. Spr. 1004. 2257 (II). मयि बुद्धिम् Bha. 12, 8. मनो ऽधर्मे Spr. 4364. M. 6, 85. fg. R. 6, 100, 23. Bha. P. 2, 8, 3. 7, 1, 31. MĀK. P. 41, 20. चेतसा निवेशितस्यात्मनि MAITRĪJUP. 6, 34. आत्मानं कल्याणे MBu. 5, 1382. Bha. P. 1, 13, 33. ध्येये ध्यानम् Spr. 3313. — Vgl. निवेशन, निवेश्य. — desid. निविशिते P. 1, 3, 62, Schol. — अधिनि caus. 1) setzen über: चतसृषाशास्वात्मयोनिना — अधिनिवेशिता ये द्विर्दपतयः Bha. P. 5, 20, 39. — 2) Jmd veranlassen einer Sache obzuliegen, — sich zu widmen: ऽवेशितकर्माधिकार Bha. P. 5, 1, 23. — अधिनि mit acc. P. 1, 4, 47. Vop. 3, 2. 1) eintreten in: ग्राममभिनिविशते P. 1, 4, 47, Schol. (नदी) नदनदीपतिमभिनिविशति orgiesst sich in Bha. P. 5, 17, 8. अभिन्यविशतस्त्वं मे यत्रैवाद्याक्ता मनः eindringen in so v. a. sich bemätern BHATT. 8, 80. — 2) sich in Etwas (acc.) versenken, sich ganz hingeben: धर्मानभिनिविश्य Vop. 3, 2. (गणिका) यामेवं भवन्मनो ऽभिनिविशते DAÇAK. 78, 8. 9. ohne Ergänzung auf seinem Kopfe bestehen: ते चेदभिनिवेद्यन्ति (०त्ते ed. Bomb.) नान्युपैष्यन्ति मे वचः MBu. 5, 2798. — 3) partic. ०विष्ट a) sich festgesetzt habend an einem Orte Suçā. 1, 82, 12. hartnäckig: परस्परैणाभिनिविष्टोऽपयोः MBu. 8, 4210. — b) fest auf einen Punkt gerichtet, ganz mit Etwas beschäftigt, nur Eines vor Augen habend: अर्थमूढाभिनिविष्टदृष्टि Bha. P. 3, 8, 13. अभिनिविष्टया दशा मालतीमुखावलोकनविक्रिया MĀLATĪM. 19, 2. अद्यतरं स्वभिनिविष्टधियः VARĀH. Bha. S. 19, 11. कार्याभियोगे ऽभिनिविष्टबुद्धिः R. 5, 81, 26. वित्तेषु नित्याभिनिविष्टचेताः Bha. P. 7, 6, 15. कृत्तपादाभिनिविष्टचेतम् 4, 12, 22. संरम्भमार्गाभिनिविष्टचित्तं (dor Comm. fasst संरम्भमार्ग in der Bed. eines abl.) 3, 2, 24. इष्टार्थाभिनिविष्ट मनः MALLIN. zu KUMĀRAB. 5, 5. अद्ययनश्चणाभिनिविष्ट TATTVA. 37. माधवापकारं प्रत्यभिनिविष्टा भवामि MĀLATĪM. 88, 2. अभिनिविष्टो ऽसि कष्टे so v. a. versessen auf KATHIS. 79, 4. पुनरेकार्थाभिनिविष्टयोः Spr. 2414. — c) durchdrungen von, in Beschlag genommen von: मनोरथेनाभिनिविष्टचेतसः Bha. P. 10, 1, 41. गुरुभिलोकपालानुभावेः reichlich versehen mit RAGH. 2, 75. — Vgl. अभिनिविष्ट fgg. — caus. 1) hineingehen lassen, führen in: कालसूत्रसंज्ञके नरके Bha. P. 5, 26, 14. यदभिनिवेशितो ऽकुमिन्द्रियैः — ०विषयान्धकूपे 1, 38. द्रवाणि क्षुत्ता ज्योतिष्यभिनिवेशयेत् eingehen lassen in 7, 12, 28. — 2) sich gegenüber sitzen heißen: मुनिमासने — अभिन्यवीविशत् ÇĀK.

1, 15. — 3) मनः, आत्मानम् den Geist —, die Gedanken ganz auf Etwas (loc.) richten Bha. P. 5, 8, 26. तदभिनिवेशितमनस् 4, 29, 54. अर्थकामाभिनिवेशितात्मन् 1, 18, 45. — 4) machen, dass Jmd einer Sache sein ganzes Herz zuwendet, Jmds ganzes Verlangen auf Etwas richten: (बोतरम्) गोषु गोवृषसंकाशं मत्स्येनाभिनिवेशितम् MBu. 4, 591. प्रतिबन्धवत्सु विषयेषु MĀLATĪM. 28, 7.

— प्रत्यभिनि scheinbar MĀLATĪM. 88, 2, da hier प्रति mit dem vorangehenden acc. zu verbinden ist.

— उपनि, partic. ०विष्ट 1) belagernd, einschliessend: mit acc.: लङ्कामुपनिविष्टे च रामे R. 6, 16, 26. — 2) erfüllend, mit acc.: इत्येतानि — सप्त वर्षाणि भागशः । भूतान्युपनिविष्टानि गतिमसि ध्रुवाणि च ॥ MBu. 6, 248. fg. — 3) erfüllt von: भारतादीनि वर्षाणि नदीभिः पर्वतैस्तथा । भूतैश्चोपनिविष्टानि गतिमद्भिर्ध्रुवैस्तथा ॥ Verz. d. Oxf. H. 48, a, 42. fg. — Vgl. उपनिवेशिन्. — caus. 1) sich an einem Orte lagern lassen: सेनाम् R. 7, 25, 52. — 2) anlegen, gründen (eine Stadt) RAGH. 15, 39.

— परिणि sich rings niederlassen ÇĀT. Ba. 4, 3, 4, 11. 14, 1, 2, 7. 4, 2, 19.

— प्रणि P. 8, 4, 18, Schol.

— प्रतिनि, partic. ०विष्ट ganz mit Etwas beschäftigt, nur für Eines Sinn habend: सीतायाम् R. 6, 11, 35. ohne Ergänzung so v. a. auf seinem Kopfe bestehend, verstockt: दैव MBu. 12, 3902. मूर्ख Spr. 1876. 2661.

— विनि, partic. ०विष्ट 1) wohnend in: गिरिशिखरकन्दरीविनिविष्टा स्तेक्कजातयः VARĀH. Bha. S. 16, 35. — 2) befindlich in, vorkommend: नाटकादिषु SĀH. D. 199, 18. — 3) aufgestellt: मार्गे च दुर्गे च विनिविष्टसैन्यः KĀM. NĪRIS. 15, 44. — 4) aufgetragen: गिरिधातु (ललाटे) R. 2, 96, 19 (108, 18 GORR.). — 5) angelegt: तटागानि MBu. 2, 211. — Vgl. विनिवेशिन्. — caus. 1) Etwas an einem Orte niedersetzen, hinstellen: कुम्भाश्च विनिवेश्यतामुदपानेषु HARIV. 3865. RAGH. 5, 63. KUMĀRAB. 1, 50. irgendwohin verlegen RĪĀ-TAR. 5, 39. — 2) aufstellen, errichten (ein Bildniß u. s. w.): स्वविकारे भगवान्विनिवेशितः RĪĀ-TAR. 4, 262. anlegen (eine Stadt) KUMĀRAB. 6, 37. चारामान् VARĀH. Bha. S. 55, 1. — 3) aufstellen (Truppen) MBu. 7, 1494. KĀM. NĪRIS. 16, 6. — 4) sitzen machen, setzen auf: नृपासने auf den Thron RĪĀ-TAR. 5, 445. 6, 115. — 5) stecken in: अक्रिमुखे कर्म Spr. 2741. तनुलताविनिवेशितविग्रह RAGH. 9, 52. — 6) aufsetzen, auflegen, anlegen: स्वक ऊरो निरुक्ता दानवेशी HARIV. 2723. मदुरसि कुचकलशं विनिवेशय GĪT. 12, 5. शाटकम् — नितम्बे Spr. 2581. बन्धान्, संधीन् Suçā. 1, 68, 11. — 7) anbringen, anwenden: पापिउत्तमस्थाने Spr. 1730. — 8) bringen —, versetzen auf: पथि विनिवेशितात्मनाम् KĀM. NĪRIS. 3, 38. Jmd anstellen: सारथ्ये MBu. 5, 5253. करे so v. a. tributpflichtig machen 2, 1035. — 9) हृदये in's Herz prägen: हृदये कुशलैर्विनिवेशिता । शिता Spr. 2605. — 10) richten (Blick, Gedanken) auf Etwas: गोविन्दे विनिवेशिता दृष्टिम् MBu. 14, 1538. मतिं पुर्यर्थे HARIV. 6415.

— संनि 1) verkehren, Umgang haben mit: यादृशैः संनिविशते Spr. 4874, v. 1. — 2) partic. ०विष्ट a) gelagert, Halt gemacht habend MBu. 5, 5188. R. 5, 74, 25. 6, 7, 20. KATHIS. 59, 75. — b) ruhend —, steckend —, enthalten in: अङ्गुष्ठमात्रः पुरुषो ऽत्तरात्मा सदा जनानां हृदये संनिविष्टः KATHOP. 6, 17. ÇVETĀÇV. Up. 3, 13. 4, 17. Bha. 15, 15. MAITRĪJUP. 6, 7. एको देवो बहुधा संनिविष्टः ÇĀH. zu Bha. Ā. Up. S. 160. Suçā.

वस्तां तां तेनैव केशवः। अनुप्रविश्य भावज्ञो निनायात्मवशम् HARIV. 8332. fig. Spr. 2443. नीतिशास्त्राणि eindringen in PANĀT. 201, 23. — अस्म्ये-
नानुप्रविष्टो ऽहं शरीरे तव MBH. 3, 12941. पृथिवीम् CAṆ. zu Bṛh. Å. Up. S. 293. अस्म 295. एतत् Bṛh. P. 3, 5, 6. 6, 3. 32, 10. 4, 24, 54. 5, 11, 14. 7, 9, 12. 80. MĀRK. 2. 40, 10. CAṆ. zu KHĀND. UP. S. 18. अन्योऽन्या-
नुप्रविष्ट in einander befindlich SUÇ. 1, 313, 11. पथिकसार्धं विदिशगामि-
नमनुप्रविष्टः so schloss sich an MĀLAY. 67, 19. अनुप्रविष्ट mit pass.
Bed.: श्वो वेतालानुप्रविष्टः KATHĀS. 73, 290. 121, 174. — 2) nach Jmd. in
ein Haus, in ein Gemach treten, zu Jmd. hereintreten; mit acc. der Person
MBH. 1, 396. 4275. 7762. 7800. HARIV. 6472. RĪGĀ-TAR. 5, 410. so v. a.
sich zu Jmd. flüchten MBH. 12, 4985. कृजस्यानुप्रविष्टाः nach Kṛṣṇa
hereingetreten HARIV. 8166. देव्यां गीतायामनुप्रविष्टा geftüchtet zu PRAB.
108, 9. — Vgl. अनुप्रवेश fig. — caus. eingehen machen: योनिम् MBH. 14, 487.

— अभिप्र हिनङ्गोत्तरं in —, sich ergießen in (acc.), von einem Flusse
Bṛh. P. 5, 17, 6. fig. मरुगत्रो धातमभिप्रविष्टः gerathen in R. 2, 21, 53.
nt. निपानगम्भीरमभिप्रविष्टम् HARIV. 8799 liest die neuere Ausg. °ग-
म्भीरमिव प्र°. — Vgl. अभिप्रवेश.

— प्रतिप्र zurückerkehren in: नगरम् R. 2, 89, 9 (97, 14 GORR.).

— संप्र 1) eintreten —, hineingehen —, fahren in: गृहम्. वेश्म ÅCV.
GṚH. 4, 6, 7 (°विष्ट). R. 3, 61, 3. कुटीम् 2, 123, 24. नगरम्, पुरम् MBH. 1,
3303. 3, 15140. 4, 1156. R. 5, 9, 45. स्वराष्ट्रम् RĪGĀ-TAR. 4, 342 (°वि-
ष्ट). येनैव संप्रविष्टः स पथा तेनैव निर्यया R. 7, 23, 1, 89. VARĀH. BṚH.
S. 91, 3. RĪGĀ-TAR. 6, 171. पूर्वाद्रिम् 4, 514. सरस्वती । देवस्य यदने सा-
त्तात्संप्रविष्टा KATHĀS. 6, 140. समुद्रम् MBH. 1, 3339. जलम् 13, 2646. ज्व-
लितं ज्ञातवेदसम् 7, 2606. यदस्य वारिजं किञ्चिदपस्तत्संप्रवेद्यति 14, 796.
अदितिं देवाः सर्वे HARIV. 173 = VP. bei Muir, ST. 4, 104. MBH. 13, 2291.
गात्राणि (so die ed. Bomb.) गात्रैरस्याहं संप्रवेक्ष्ये हि रतितुम् 2293. हि-
न्नाधाणीव संपेतुः संप्रविश्य परस्परम् (मातङ्गाः) MBH. 7, 838. मानसम् in
Jmdes Herz sich Eingang verschaffen RĪGĀ-TAR. 8, 1614. दयानम् in Ge-
danken gerathen R. 7, 26, 52. — 2) geschlechtlich beizohnen (vom Manne):
पतिर्भायां संप्रविश्य Spr. 4492. 4639. — 3) sich zu Jmd. halten, verkeh-
ren mit: धर्मान्वितासंप्रविशेदहिः कवेरु उष्कतीन् MBH. 12, 4545. 4849.
— 4) संप्रविश्य RĪGĀ-TAR. 6, 361 fehlerhaft für संप्रवेक्ष्य; s. Spruch 8042.
— Vgl. संप्रवेश. — caus. eintreten lassen, hineinführen: सभाम् RĪGĀ-
TAR. 4, 555. स्वपुरम् HARIV. 5845 (nach der Lesart der neueren Ausg.).
आश्रमे R. 7, 50, 1. समीपं रातसेन्द्रस्य 5, 44, 19. HARIV. 4508. RĪGĀ-TAR.
8, 2138. संप्रवेशित in's Land wieder eingelassen im Gegens. zu निर्वा-
सित verbannt 6, 342. व्यसने in's Unglück bringen Spr. 8042 (Conj.). —
संप्रवेक्ष्य RĪGĀ-TAR. 4, 325 fehlerhaft für संप्रविश्य.

— वि eingehen in: अयत्तरम् MAITRUP. 2, 6. — caus. scheinbar HARIV.
5910, wo aber mit der neueren Ausg. विवेशतुः (= विवि°) zu lesen ist.

— अनुवि sich da und dort niederlassen, — einfinden: त इदं तेनमा-
विशतु त इदं तेनमनु विविशतु TS. 2, 4, 8, 2.

— सम् 1) herbeikommen, sich anschließen: इमा नारीराज्जनेन सर्पिषा
सं विशतु RV. 10, 18, 7. स त्वां विशन्तोषधीरुतापः VS. 8, 25. — 2) ein-
treten —, eingehen —, fahren in: सुतलम् Bṛh. P. 10, 85, 34. अग्रिमि-
हम् MBH. 1, 6741. KATHĀS. 61, 12. परिचुम्बति संविश्य अमरशूतमञ्जरीम्
R. 3, 79, 17. आपः पृथिवीं संविशतु verlaufen sich in die Erde KAUC. 103.

गन्धर्वाद्यापि यं दिव्याः संविशति नरम्. — बह्वीर्योमीः 13,
1923. ब्राह्मी तनुम् 12, 7171 (mod.). यस्मिन्. — संविवेश MUND.
UP. 3, 1, 9. आत्मेव संविशत्वात् नानात्मानम् MĀRK. 19. 12. Nṛs. TĀP. UP.
in Ind. St. 9, 134. विधिं क्वाच विधयो संविशति gehen auf in MBH. 13,
3539. — 3) sich niederlassen, — niederlegen, — zur Ruhe begeben CAT.
BR. 8, 2, 4, 20. 14, 6, 2, 7. 13, 4, 2, 9. पश्या KĀTH. 14, 8. LĪTJ. 3, 4, 4. 5, 10,
6. ÅCV. GṚH. 2, 3, 7, 9, 5. गृहेषु CA. 2, 5, 17. AIR. BR. 8, 28. चर्मणि वा
स्थपितले वा KHĀND. UP. 5, 2, 8. सेवेद्यन् (so ist st. संवेद्यन् zu lesen) ना-
पयि KAUS. UP. 2, 194. 4, 55. 70. 7, 225. JĀG. 1, 114. 880. MBH.
1, 688. 4299. शयनीये मया सह 4712 (mod.). चर्मं संविशति या प्रथमं प्र-
तिबुध्यते 2, 2177. 3, 13149. 13, 1456. 2745. R. 2, 53, 5. R. GORR. 2, 8, 56.
53, 7. 4, 34, 3. 53, 16. 20. fig. 5, 92, 19. SUÇ. 2, 163, 11. KATHĀS. 86, 316.
Bṛh. P. 4, 26, 11. 7, 13, 26. 10, 15, 46. शादलोपरि 20, 30. व्याधितेन सं-
विशेत् er schlafe nicht mit Kranken JĀG. 1, 138. शय्याम् sich auf's Bett
legen R. 2, 46, 14 (44, 14 GORR.). संविष्ट zur Ruhe gegangen, schlafend,
ruhend MBH. 1, 699. 5924. तृणेषु R. 2, 86, 11. R. GORR. 2, 48, 10. 94, 12.
5, 14, 13 (कस्तिन्). कुशशयने RAGH. 1, 95. उरुशाखा° KATHĀS. 42, 43. 34,
162. रत्नपीठे Verz. d. Oxf. H. 28, b, 33. MĀRK. P. 34, 59. वृत्ती° PRAB. 21,
5. — 4) beschlafen: संविशेदार्तवे स्त्रियम् M. 3, 48. JĀG. 1, 79. MĀRK. P.
34, 81. — 5) sich setzen zu (acc.): संज्ञातमद्यम् HARIV. 11236. येः संविष्टः
Bṛh. P. 9, 11, 22. — 6) sich mit Etwas (acc.) befassen: दष्टं श्रुतमसदु-
द्धा नानुध्यायेन्न संविशेत् (= उपभुञ्जीत Comm.) Bṛh. P. 9, 19, 20. — Vgl.
संवेश fig. — caus. legen —, setzen auf, in; bringen in, nach: तत्त्वे
KAUC. 79. शयने MBH. 1, 4274. R. 2, 76, 5. शिविकायाम् HARIV. 3385. R.
GORR. 2, 83, 8. पर्यङ्के R. SCHL. 2, 34, 20. आश्रमेषु PRAB. 24, 4. चितामध्ये
R. 2, 76, 17. चितायाम् 6, 90, 9. तैलद्रोण्याम् 2, 66, 14. — 6, 96, 15. परं ब्रह्म
चत्रे Verz. d. Oxf. H. 68, b, 1. वाक्का सत्यं च बुद्धौ संवेशितानि ते MBH.
12, 1556.

— अनुसम् sich zur Ruhe begeben in der Richtung von, — im Gefolge
von: मनो निर्विष्टमनुसंविशस्व AV. 18, 3, 9. die Sonne एतां कुशीमनु
संविशति TBR. 1, 3, 10, 7. KAUC. 103. सुप्तमनुसंविशेत् wenn sie schlief,
legte er sich auch zur Ruhe RAGH. 2, 24.

— अभिसम् sich vereinigen um —, bei AV. 3, 3, 4. इमा मेधिमभिसंवि-
शधम् 8, 5, 20. fig. आत्मनात्मानम् VS. 32, 11. इन्द्रं देवाः 13, 25. CAT. BR.
14, 4, 19. TBR. 2, 7, 10, 3. 3, 1, 3, 7. KHĀND. UP. 4, 11, 5. 3, 6, 2. यत्प्रय-
त्यभिसंविशति aufgehen in TAIRT. UP. 3, 1. fig. Nṛs. TĀP. UP. in Ind.
St. 9, 72. 100.

— उपसम् 1) sich legen neben (acc.): मद्विष्यधम् KĀTH. CA. 20, 6, 14.
— 2) = अभिसम् TBR. 2, 2, 10, 6. 3, 1, 1, 7. — caus. sich dazu legen las-
sen: पत्नीम् KAUC. 80. daneben sitzen lassen MBH. 14, 2645.

2. विष् (= 1. विष्) nom. विट् P. 8, 2, 36. VOP. 3, 149. 1) f. (in der
2ten und 3ten Bed. masc. nach MND.) a) Niederlassung, Wohnsitz, Haus
(Bed. 1 und 2 nicht überall sicher zu scheiden): भवा पायुर्विशा अ-
स्याः RV. 4, 4, 3. 37, 1. अश्वतो कृष्यं मानुषीषु वितु 7, 67, 7. विशासो गृ-
हपतिर्विशा मानुषीषाम् 6, 48, 8. विशाश्च यस्या अतिभिर्भवासि स यत्नेन
वनवदेव मर्तान् welches Hauses Gast du wirst, der Mann u. s. w. 5, 3,
5. कमा जने चरति कासु वितु 6, 21, 4. प्रास्मो अथ पतमासु प्र वितु draus-
sen im Felde und dāmit 41, 5. 10, 91, 2. स यदनेन पत्नीषोषधीषु वितु

7, 56, 22. 61, 3. 70, 3. वि तिष्ठति मरुतो विविधैश्च 104, 18. = प्रवेश
 Eingang H. an. 4, 13. विष्वा im CKDa. — b) Gemeinde (zunächst die
 kleinere Vereinigung innerhalb des Volks); Stamm, Volk; = मनुज u. s. w.
 AK. 3, 4, 38, 216. H. 337. H. an. Mhd. c. 13. HALJ. 2, 176. घत्तरीयसे
 पुष्पांश्च देवास्यैश्च आ च मर्ताम् RV. 4, 2, 3. स इज्जनेन स विशा स जन्मना
 स पुत्रैर्वाङ्गं भरते 2, 26, 3. विशो कर्त्तुं विष्पतिं शशतीनाम् 6, 1, 3. स पद्मि-
 शो ऽयत्तं प्रसमाता 26, 1. 8, 60, 11. पत्ये, गृहेभ्यः, अस्यै सर्वस्यै विशे AV.
 14, 2, 27. पुष्पाः RV. 4, 24, 4. घ्राणीः 10, 11, 4. विशो मनुष्यम् 6, 47, 16. मा-
 नुषीः 10, 80, 6. मनुषो विशः 6, 14, 2. 8, 23, 13. दिवः 1, 16, 9. उभे विशौ 9,
 70, 4 (vgl. KATH. 11, 6). दिव्या 88, 7. देवोः 3, 34, 2. AV. 8, 98, 2. VS. 17,
 86. दासीः RV. 4, 28, 4. 6, 25, 2. यदेवीः 8, 83, 15. अस्मिन्नीः 7, 5, 3. कृत्ता 8,
 62, 18. ÇAT. Br. 5, 1, 2, 5. 13, 2, 19. तस्मै विशः स्वयमेवा नेमते die Un-
 terthanen, Leute u. s. w. RV. 4, 50, 8. 6, 8, 4. 10, 124, 8. 173, 6. des Tr-
 škaskanda 1, 172, 3. der Trtsu 7, 33, 6. VS. 8, 46. यस्य विशो राजा भ-
 वति ÇAT. Br. 5, 4, 3, 3. एदं सीदतु देवाः सर्वया विशा पावधुमै RV. 5,
 26, 9. 8, 28, 3. विशो मरुताम् das Volk der Marut 5, 56, 1. मारुतीः 8, 12,
 29; vgl. TBr. 2, 7, 2. ÇAT. Br. 5, 4, 3, 8. auch andere Götterschaaren
 14, 4, 2, 24. विशो न युक्ता उपसो गतसे Mannschaft RV. 7, 79, 2. देवविशः
 कल्पयितव्या इत्याहुस्ताः कल्पमाना अनु मनुष्यविशः कल्पत इति सर्वा
 विशः कल्पते Ait. Br. 1, 9. तत्र च बलं च राष्ट्रं च विशं च 8, 24. TS. 2,
 3, 12, 4. तत्र वै यमो विशः पितरः ÇAT. Br. 7, 1, 4, 4. 13, 4, 2, 15. राक्षः, वि-
 शः KAUSH. UP. 2, 9. वशानुगाद्यापि विशो ऽथ कश्चित् MBh. 2, 1996. सं-
 साधको विशाम् Bhāg. P. 2, 3, 4. यत्र दारापकरणं राजैव कुरुते विशाम्
 RĀGA-TAR. 4, 29. लवपोत्तमैकसां विशाम् 0, 57. विशो पतिः (vgl. विष्पति
 und विट्पति) Bez. eines Fürsten MBh. 1, 6119, 3. 2103. 2112. 2477. 12039.
 5, 5960. HARIV. 14170 (fehlerhaft nom. st. voc. Mtr. 142, 8). R. 2, 34, 17.
 61, 15. 6, 82, 33. RAGH. 1, 93. 3, 66. 5, 3. 10, 51 (विशां पत्युः). KATHAS. 23,
 127. RĀGA-TAR. 1, 333. Bhāg. P. 4, 8, 6. 19, 39. विशो नाथः RAGH. ed. Calc.
 4, 70. विशामीश्वरः RĀGA-TAR. 8, 109. विशो वरिष्ठः MBh. 4, 285. पूरुम-
 र्कृतमं विशाम् Bhāg. P. 9, 19, 23. — c) Volk in dem engern Sinne des
 brahmanischen Staates: die dritte Kaste (später वैश्य genannt) AK. 2,
 9, 1. 3, 4, 38, 216. H. 804. H. an. Mhd. HALJ. 2, 415. ब्रह्मा, तत्रम्, विट्
 ÇAT. Br. 2, 1, 2, 5. 8, 7, 2, 3. 13, 2, 9, 6. PĀNĒAV. Br. 18, 10, 9. Bhāg. P. 2, 1,
 37. ब्राह्मणानाम्, राज्ञाम्, विशाम् KHAND. UP. 8, 14. ब्राह्मणस्य, राज्ञः,
 विशः M. 2, 36. 38. 46. 3, 13. 10, 79. विशः स्त्री H. 897. विप्रः, तत्रियः,
 विशः, प्रदूः VARĀH. BṚH. S. 53, 100. सस्यानि विशाम् M. 9, 247. 10, 120.
 ब्राह्मणतत्रियविशाम् 9, 155. तत्रियविशोः 8, 383. ब्रह्मतत्रियविशोनि 2,
 80. तत्रविप्रदूयोनि 8, 62. 9, 229. प्रदूविप्रविप्रानाम् 8, 104. विप्रप्रदूयोः
 3, 28. 8, 277. स्त्रोप्रदूविप्रवध 11, 66. विप्रदूः VARĀH. BṚH. S. 5, 32. 8,
 52. विप्रतत्रियविप्रदूकुरु 34, 19. एको विदूषोः MBh. 13, 2620. विप्रदू-
 द्विजन्मनाम् MĀRK. P. 134, 24. — d) Besitz, Habe: pl. Bhāg. P. 8, 22, 24.
 — e) विशो साम N. eines Sāman Ind. St. 3, 230, b. — 2) nom. sg. in
 अनविष्. — Vgl. देव°, मनुष्य°.

3. विष् f. fehlerhaft für विष् faeces H. 634, Schol. Verz. d. B. H. 278, Çl. 42.

विश 1) nom. act. von 1. विष् in उर्विश. — 2) am Ende eines comp.
 n. und f. घ्रा = 2. विष्. घसुरविशं क वै देवानभ्युदचार्य घ्रासीत् (wohl
 °घ्राणीसीत्) Ait. Br. 6, 86; vgl. देव° und मनुष्य°. Am Ende eines adv.

comp. विशम् gāṇa शरदादि zu P. 5, 4, 107. Vor. 6, 62. — 3) m. N. pr.
 eines Mannes gāṇa: शुभोदि zu P. 4, 1, 132; vgl. वैशेष. — 4) ungenaue
 Schreibung, z. B. सुचा. 2, 162, 17.

विशकल f. eine kleine Hausseidchse (पछी) RĀGA. im CKDa.

विशकल (2. वि + श°) adj. in Stücke gegangen: रथं पाथ्ये: सुबहुभि-
 यक्रे विशकलं शरैः MBh. 7, 3830. विशकलीकारं zerstückeln, in Stücke
 brechen 6, 5653. 7, 780. 1571.

विशकलित (von विशकल) adj. gesondert, getrennt so v. a. verschie-
 den Sām. D. 15, 10.

विशङ्क (2. वि + शङ्क) adj. 1) keine Scheu empfindend, unbesorgt:
 घतःकरणा RAGH. 2, 11. प्राणात्यागं sich nicht scheuend das Leben hin-
 zugeben R. 4, 28, 24. विशङ्कम् adv. ohne Scheu DAÇAK. 86, 9. — 2) keine
 Scheu —, keine Furcht verursachend, sicher: पन्थाः Kām. Nitis. 15, 13.
 — विशङ्का s. bes.

विशङ्कट adj. P. 5, 2, 28. f. घ्रा und ई gāṇa वल्हादि zu 4, 1, 45. 1) aus-
 gedehnt, umfangreich AK. 3, 2, 10. H. 1429. HALJ. 4, 68. विशङ्कटो व-
 त्सि BHATT. 2, 50. °कटीरकस्थली Çic. 13, 34. घटवी KATHAS. 100, 10.
 विसंकटोत्कटद्वपरिघक्रपाटनोरणार्गलं PĀNĒAT. ed. orn. 3, 7. — 2) un-
 geheuerlich, scheusslich, grauenhaft: दंष्ट्राकोटि° MĀLATIM. 78, 2. KATHAS.
 25, 105. 114, 107. 123, 8. वेतालतालवाद्य° (रणोत्सव) 108, 107. कोपाटो-
 पविसंकटं वदस्यो मातरि PĀNĒAT. 46, 5. — Es liegt nahe der Schreibart
 विसंकट den Vorzug zu geben, da dieses sich einfach in वि + सं° zer-
 logt, aber PĀNINI's Schreibart durfte nicht unberücksichtigt bleiben.
 Dieselben Bedeutungen hat विकट.

विशङ्कनीय (von शङ्क mit वि) adj. Misstrauen verdienend, verdäch-
 tig: राजन् R. GORR. 2, 19, 22. मुखादिभ्यो ब्राह्मणादिनिर्माणं ब्रह्मणो न
 विशङ्कनीयम् KULL. zu M. 1, 31.

1. विशङ्का (von शङ्क mit वि) f. Bedenken in Bezug auf (loc.), Ver-
 dacht: दमपत्या विशङ्को तामुपाकर्षत् MBh. 3, 2996. मयि ते मा विशङ्के-
 यम् R. GORR. 2, 99, 20. विशङ्का त्यज्यतामेषा 5, 31, 61. मनुष्यो ऽस्मि वि-
 शङ्का ते न कर्तव्यात्र कर्त्तुं चित् MĀRK. P. 21, 53. — 2) Besorgnis, Scheu,
 aus Besorgnis hervorgehendes Zögern: परंपसो विशङ्कया MĀRK. P. 78, 22
 = 108, 8. धर्मलोपविशङ्कया R. GORR. 2, 20, 30. आत्मोच्छित्तिविशङ्कया
 Kām. Nitis. 8, 64. मा विशङ्का कुरुष trage kein Bedenken MBh. 2, 2037.
 अविशङ्कया ohne alle Scheu, ohne Bedenken, ohne Zögern 3, 17038. 4,
 2322. 14, 111. HARIV. 3854. MĀRK. P. 20, 28. ÇĀṆK. zu BṚH. ĀN. UP. S.
 267. वीतविशङ्क adj. Bhāg. P. 10, 38, 19. स्वपिच्छं तं निर्गतविशङ्कः un-
 besorgt PĀNĒAT. 124, 12. अ° adj. sich nicht bedenkend, nicht zögernd
 MBh. 13, 2747. अविशङ्केन मनसा 3, 2171. सविशङ्का adj. R. 2, 22, 6. —
 Vgl. निर्विशङ्क (auch R. 6, 16, 27).

2. विशङ्का (2. वि + शङ्का) f. Abwesenheit aller Besorgnis, — Scheu:
 विशङ्कया ohne alle Scheu, ohne Bedenken, ohne Zögern Bhāg. P. 4, 24,
 67. 10, 82, 42.

विशङ्किन् (von शङ्क mit वि) adj. 1) vermuthend: जीमूतस्तनितविश-
 ङ्किर्भिर्मयूः MĀLAT. 20. वैद्यवृत्ताविशङ्किन् KATHAS. 40, 72. — 2) befürch-
 tend, besorgend: नैवमस्मासु ते प्रीतिर्भवेदिति विशङ्किना KATHAS. 14, 4.
 सर्वनाश° 17, 81. — अ° MBh. 8, 3505 fehlerhaft für अभिशङ्किन्, wie die
 ed. Bomb. liest.

विशसन (von शस् mit वि) 1) adj. (f. ई) *mörderisch, Tod bringend*: JI-
दा MBh. 6, 2775. 2798. 9, 8186. तय 8, 2886. 10, 840. विशसने गूढगारे
बन्धनेन बद्धः Mārk. 98, 9. — 2) m. *Schwert* Trk. 2, 8, 54. H. c. 144.
MBh. 12, 6203. als solches bildliche Bez. der Strafe 4428. — 3) n. a) *das*
Schlahten, Zerschneiden RV. 10, 85, 35. Suçr. 1, 96, 12. *Metzelei* AK. 2,
8, 2, 83. H. 370. Halā. 2, 322. पुत्रशत्रुणास्य MBh. 11, 801. मरुद्विशसनं
कृतम्। यदिगणमन्त्रादिद्वयान्तरं तसाम् R. Gonn. 1, 42, 7. 43, 7. 6, 108,
4. so v. a. *Schlacht* MBh. 7, 661. 840. 12, 11292. Hariv. 5596. *Metzelei*
so v. a. *grausame Behandlung* Uttarak. 74, 13 (96, 5). — b) N. einer Hölle
VP. 207. fg. Buā. P. 5, 26, 7.

विशमितर (wie eben) nom. ag. *Schlächter* P. 7, 2, 34. Schol. Ait. Ba.
7, 16. M. 5, 51. Kull. zu M. 10, 105.

विशस्तर (wie eben) nom. ag. dass. P. 7, 2, 34 (vedisch). RV. 1, 162,
19. MBh. 13, 5642. — Vgl. ष, विशास्तर und वैशस्त्र.

विशस्ति gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124 vielleicht fehlerhaft für वि-
शस्त; vgl. वैशस्त्य.

विशस्त्र (2. वि - श) adj. *waffenlos* MBh. 8, 984.

विशस्वपति (विशस्, gen. von 2. विष्, + पति) m. *Herr der Niederlas-*
sung u. s. w.: Indra RV. 10, 152, 2. Agni 141, 1.

विशाख (2. वि + शाखा) 1) adj. (f. स्त्री) a) *verästet, gegabelt*: वीरुधः
AV. 8, 7, 4. यूप TS. 2, 1, 9, 3. Çāṅkh. Çr. 16, 9, 26. वपाश्रयणी Kāṭh. Çr.
6, 5, 7, 6, 27. Gobh. 3, 10, 25. — b) *astlos*: पादप Hariv. 2753. — c) *hände-*
los Hariv. 2753. — d) *unter dem Sternbilde Viçākhā geboren* P. 4, 3,
34. — 2) m. a) *Bettler* H. an. 3, 114 (याचक). Med. kh. 12 (तर्कक). *Spin-*
del (d. i. तर्क) Wilson nach Çāṇḍam. — b) *Bez. einer best. Stellung beim*
Schiessen (धन्विना वितस्त्यतरेण पदे संस्थानम्) Bhār. zu AK. 2, 8, 2, 53
nach ÇKDr. — c) *Boerhavia procumbens Roxb.* (पुनर्नवा) Rāṅ. im ÇKDr.
— d) Beñ. Skanda's AK. 1, 1, 2, 35. Trk. 3, 3, 51. H. 209. H. an. Med.
Halā. 1, 19. MBh. 3, 14634. — e) *eine Manifestation Skanda's, die*
als sein Sohn aufgefasst wird, MBh. 1, 2588, 3, 14384. 14532. fg. 9, 2487.
fg. 13, 7636. Hariv. 157. 2966. Varāh. Brh. S. 46, 11. 48, 26. Kāṭhās.
20, 92. 50, 183. fg. VP. 120. Buā. P. 6, 6, 14 (st. स्कन्ध ist mit der od.
Bomb. स्कन्द zu lesen). Verz. d. Oxf. H. 117, a, 34 (?). — f) *als Mani-*
festation Skanda's N. eines den Kindern gefährlichen Dämons Suçr. 2,
387, 6. 394, 8. Çāṅg. Sañh. 1, 7, 109. Verz. d. Oxf. H. 307, b, 25. — g)
Bein. Çiva's MBh. 13, 1186. स्कन्द (स्कन्ध^o od. Calc.) desgl. 907; vgl.
स्कान्दविशाख P. 7, 3, 21. Schol. — h) N. pr. eines Devarshi MBh. 2,
295. eines Dānava Kāṭhās. 47, 18. eines Brahmanen Rāṅa-Tar. 1, 204.
— Schiefner, Lebensb. 270 (40). — 3) f. स्त्री *eine best. Pflanze* Kāṭh. Çr.
25, 7, 17. = ह्रवा Comm. = कठिलक H. an. Med. — b) du. Bez. des 14ten
(später des 16ten) Nakshatra Colebr. Misc. Ess. II, 338. Journ. of
the Am. Or. S. 6, 335. fg. P. 1, 2, 62. AV. 19, 7, 2. TS. 4, 4, 20, 2. TBr. 1,
5, 2, 7. 3, 1, 2, 11. Āçv. Çr. 2, 1, 10. AV. Paric. bei Weber, Nax. 1, 312.
MBh. 3, 16970. R. 4, 33, 44. 5, 73, 56. Varāh. Brh. S. 4, 6. pl. MBh. 13,
4262. R. 2, 41, 11. Çāṅ. 35, 21. Varāh. Brh. S. 10, 19. 11, 53. 101, 9. sg.
vedisch nach P. 1, 2, 62. AK. 1, 1, 2, 28. Trk. H. 112. H. an. Med. Garoa
bei Weber, Nax. 1, 309. MBh. 6, 95. 13, 3270. R. 6, 86, 43. Varāh. Brh.
S. 6, 9. 15, 30. 102, 4. 105, 8. Mārk. P. 33, 12. Çāṭa. 14, 6. unbestimmt
VI. Theil.

ob sg. oder pl. Mārk. P. 58, 33. im comp. Lalit. ed. Calc. 62, 14. fg. Vrt.
in LA. (III) 13, 11. Varāh. Brh. S. 6, 12. 9, 3. 32, 12. 47, 18. 55, 31. सवि-
शाख (2. वि + शाखा) ein Frauenname Burn. Intr. 24, N. 1. Schiefner, Lebensb.
270 (40). Leben-tāṅg 1, 305. — 4) f. ई *eine gabelförmige Slang* Kāṭh.
Çr. 13, 5, 15. Çāṅkh. Çr. 17, 1, 15. 10, 9. — 5) n. *Gabel, Verzweigung* Kāṭh.
Çr. 8, 5, 38. Lāṭ. 1, 5, 19. 7, 7. 10. Dasselbe Wort vermuthen wir st.
विशिख in der Stelle (सूतिकायाः) विशाखात्तरमभ्यज्यात् *das Innere der*
Gabel d. h. zwischen den Schenkeln Suçr. 1, 368, 12. — Vgl. विशाख.

विशाख m. *Orangenbaum* Çāṇḍā. im ÇKDr.

विशाखदत्त (विशाखा + दत्त; vgl. P. 6, 3, 68) m. N. pr. des Autors des
Dramas Muḍrātākshasa Verz. d. Oxf. H. 143, a, No. 296.

विशाखदेव m. N. pr. eines Mannes Tīman. 146.

विशाखयूप 1) m. N. pr. eines Fürsten aus der Pradjota-Dynastie
VP. 466. Buā. P. 12, 1, 3. Verz. d. Cambr. H. 7. — 2) N. pr. einer Oert-
lichkeit MBh. 3, 8386. 12354.

विशाखल n. *eine best. Stellung beim Schiessen* Çāṇḍam. im ÇKDr.

विशाखिल (von विशाखा) m. N. pr. eines Kaufmanns Kāṭhās. 6, 33.
fgg. Autor eines Kalāçāstra Verz. d. Oxf. H. 207, b, 33.

विशातन (vom caus. von शद् mit वि) 1) adj. (f. ई) *fällend, vernich-*
tend: परानोक (शर) MBh. 7, 5081. वोर्य Mārk. P. 116, 25. मृत्युपाश^o
Buā. P. 3, 14, 4. als Beiw. Viṣṇu's (= संकर्तृ Nilak.) MBh. 7, 2963.
— 2) n. *das Füllen, Vernichten*: द्रोपानीक^o MBh. 7, 485.

विशाद MBh. 8, 4407 fehlerhaft für विवाद, wie die ed. Bomb. liest.

विशाप (2. वि - शाप) 1) adj. *von einem Fluche befreit* Buā. P. 9, 9,
37. — 2) m. N. pr. eines Muni Verz. d. Oxf. H. 52, a, 25.

विशाय (von शो mit वि) m. *die Reihe zu schlafen* P. 3, 3, 39. AK. 3,
3, 32. H. 1503. Halā. 4, 54.

विशायक m. *eine best. Pflanze*; s. u. विसाकर.

विशायिन् (von शो mit वि) adj. gaṇa ग्रहादि zu P. 3, 1, 184.

विशारण (vom caus. von शर mit वि) n. *Mord, Todtschlag* H. 372. —
Vgl. विशारण, निशारण.

विशारद (wohl 2. वि - शा) 1) adj. (f. स्त्री) gaṇa दृढादि zu P. 5, 1,
123. a) *erfahren, kundig, vertraut* AK. 3, 4, 20, 98. H. 341. an. 4, 144.
Med. d. 53. Hān. 224. Halā. 2, 178. die Ergänzung im loc.: संख्याने
MBh. 3, 2833. रथमार्गेषु 8, 1983. नृत्येषु 14, 2643. भङ्गिसूचनविधौ Kāṭhās.
13, 148 (विशारद gedr.). im gen.: युद्धानामविशारदः MBh. 7, 5540. im
comp. vorangehend: सर्वशास्त्र^o M. 7, 63. श्रुतिज्ञाति^o Jāṅ. 3, 115. युद्ध^o
Bhag. 1, 9. मत्तबुद्धि^o MBh. 1, 1597. प्रतिपत्ति^o 8248. 2, 394. 3, 2485. 5,
5970. 13, 6772. R. 1, 2, 1. 53, 8. 2, 43, 18. 74, 18. 80, 1. R. Gonn. 2, 6, 15.
4, 9, 45. 51, 18. Suçr. 1, 122, 12. 256, 3. Ragh. 8, 17. 9, 32. Spr. (II) 265.
1288. (I) 3073. 4413. Kāṭhās. 20, 116. 74, 287. Rāṅa-Tar. 4, 265. Buā.
P. 2, 3, 25. 9, 13, 27. ललनानुनयाति^o 5, 2, 17. ohne Ergänzung MBh. 4,
1032. R. 5, 3, 70. Buā. P. 8, 23, 8 (= सर्वज्ञ Comm.). बुद्धिः सुविशारदा
11, 7, 26. परापवादेन विशारदेन *geschickt, gewandt, dem Zwecke entspre-*
chend 28, 23. स्त वैशार्यविशारदः so v. a. *sinnvoll* MBh. 13, 6418. — b)
dreist, frech AK. H. an. Med. — c) = श्रेष्ठ Aśvajapāla im ÇKDr. —
2) m. *Mimusops Elongt Lin.* (बकुल) Rāṅ. im ÇKDr. Aush. 48. — 3) f.
स्त्री *eine best. Pflanze*, = नुक्रुडरास्त्रभा Rāṅ. im ÇKDr. — Vgl. विद्या^o

und विशारद.

विशारदिमन् (von विशारद) m. *Krftbarkeit, Vertrautheit* गापा द-
छादि zu P. 5, 4, 133.

विशालि १) adj. (f. घा: nach १) दि
auch १) nicht zu belegen ist) *umfänglich*, १) weit,
gross AK. 2, 2, 1. H. 1429. MED. 1. 133. HAL. 4, 14. 68. स्वर्गलोक
Bhāg. 9, 21. MBh. 2, 638. R. 3, 21, 18. Mārk. 173, 17. दक्षिणा दिक्
R. 4, 41, 9. १) नक्षत्रादि Spr. (II) 840. कामला: R. 2, 80, 1. उत्तरा: कु-
रव: 4, 44, 82. निपुतयोजनं (दोष) Bhāg. P. 5, 16, 5. 20, 2. सलिल 3, 8, 14.
घन्मुधि KATH. 53, 187. शिला R. 2, 94, 20. पुर 4, 43, 5. 5, 80, 24.
Māh. 31. रघ्या, राजमार्ग R. 4, 41, 52. 5, 10, 20. पर्याशला 2, 100, 18.
घग्निशरणा 3, 6, 4. भाजन H. 1026. कस्तं (कुपउका) VAR. B. S. 23, 2.
उत्का शिरसि विशाला 33, 8. चन्द्र 47, 17. तडिद्रसनेविशालि: 24, 18. वि-
कुलिविशाला 33, 5. पूष TS. 2, 1, 9, 5. Baum u. s. w. MBh. 13, 1862.
14, 1329. Hir. 9, 3. 80, 14. Bhāg. P. 3, 2, 19. मूल HARIV. 3612. Suçr. 1,
63, 12. नौ Bhāg. P. 3, 24, 33. वर्मन् Glt. 4, 3. श्वभ KATH. 13, 5. मूर्ति
VAR. B. S. 4, 20. वत्स R. 4, 2, 11. RAGH. 6, 32. श्यापी HARIV. 7894.
नघन R. 3, 82, 32. KAUR. 7. मृङ्गातर RAGH. 2, 21. ललाट VAR. B. S. 68, 71.
वदन B. S. 17, 5. Augen MBh. 1, 7705. R. 3, 26, 26. RAGH. 4, 18.
Mārk. 14, 18. PĀN. 3, 5, 9. खाह MBh. 2, 2623. पत्नी Flügel HARIV.
12745. व्रण Suçr. 4, 15, 10. बल Armes RĪG. T. 8, 1624. कन्दम् VS.
14, 9. कुल, वंश grosses, vornehmes Geschlecht Spr. (II) 1466. 1734. (I) 2637.
Kām. NITIS. 1, 2. तृष्ठा Spr. 1946 (II). 2722. ६ दिर विशाला KĪRĀVADHA
bei UśĀVAL zu UṢADIS. 1, 117. Am Ende eines comp. voll von: सन्नं,
रञ्जो, तमो SĪMUKH. 54. विशालम् adv. PĀN. B. 12, 13, 11. — 2)
m. a) ein best. Thier (मृग). — b) ein best. Vogel MED. — c) eine best.
Pflanze ÇANDAR. im ÇKDn. — d) Name eines Shaḍa KĀT. Ç. 24,
2, 16. ĀCV. Ç. 14, 3, 8. — e) N. pr. des Vaters des Mahidāsa Aita-
reja COLEBR. Misc. Ess. I, 46 (विशाल gedr.). eines Sohnes des Ikshvāku
und Gründers der Stadt Viçālā (Viçālī) R. 4, 47, 12. fg. R. Goar. 4,
46, 10. 12. 48, 14. fg. Sohn Tṛṇabindu's VP. 353. Bhāg. P. 9, 2, 33. Fürst
von Vaidiça MĀK. P. 70, 4. 123, 20. 124, 20. 125, 4. ein Asura Kā-
tā. 47, 75. — f) N. pr. eines Gebirges MĀK. P. 59, 12. — 3) f. घा
a) *Koloquinthe* AK. 2, 4, 22. H. 1157. MED. RATNAM. 15. Suçr. 2, 65, 3.
77, 14. *Basella cordifolia* Lam. und = मकेन्द्रवारुणी RĪG. im ÇKDn.
— b) N. pr. eines Flusses und einer daran gelegenen Einsiedelei, nach
den Comm. = बदरी MBh. 9, 2189. 12, 13390. 13, 1730. R. 1, 61, 3.
Bhāg. P. 4, 12, 16. 5, 4, 5. 11, 29, 47. — c) ein N. der Stadt Uḡḡajini
(auch N. pr. einer anderen Stadt; s. UśĀVAL. a. a. O.) TR. 2, 1, 16. H.
976. MED. R. 1, 45, 9. fgg. 47, 18 (विशाली Goar.). Māh. 31. KATH. 95,
3. 104, 22. — d) N. pr. einer Gattin Aḡsmitḡha's MBh. 1, 3790. einer
Tochter Dakṣha's und Gattin Arishṇanemi's GĀRUP. P. 6 im ÇKDn.
— 4) f. ३ eine best. Pflanze, = अजमोदा RĪG. im ÇKDn. — 5) m. n.
गापा अर्थवादि zu P. 2, 4, 31. — 6) n. a) N. eines Sāman: वेनोविशाले
Ind. St. 2, 337, b. — b) N. pr. eines Wallfahrtsortes (wohl = बदरीत-
पोवन) Bhāg. P. 10, 78, 19. — Vgl. क्रिया°, विशाली und विशालम् fgg.

विशालक (von विशाल) 1) m. a) *Feronia elephantum* Corr. (कपित्थ)
AUS. 11. — b) ein N. Garuḡa's H. c. 78. — c) N. pr. eines Jakṣha

MBh. 2, 397. — 2) विशालिका f. *Odina pennata* RATNAM. 74.

विशालपा m. N. pr. eines Dorfes MĀK. P. 76, 25. 37.

विशालता (von विशाल) f. *grosser Umfang* AK. 2, 6, 8, 16. H. 1431.
HAL. 4, 101. VAR. B. S. 4, 8.

विशालतैलगर्भ m. *Alangium hemipetalum* RĪG. im ÇKDn.

विशालवधू m. *Bauhinia variegata* AK. 2, 4, 2, 3.

विशालदत्त m. ein Mannsname P. 5, 3, 84, Schol.

विशालदा f. *Alkermis* MAURORUM AUS. 48.

विशालनगर n. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 378, a, No. 376.
b, No. 379. 380, a, No. 398.

विशालनेत्र 1) adj. *grossäugig*. — 2) m. N. pr. eines Bodhisattva
VJUT. 21.

विशालनेत्रीसाधन n. Titel einer Schrift TANDJUR, Bd. 43, Bl. 434.

विशालपत्र m. ein best. Knollengewächs (कासालु) und = श्रीताल RĪ-
G. im ÇKDn.

विशालपुरी f. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 154, a, 26.

विशालफलिका (von वि° + फल) f. eine best. Hülsenfrucht, = नि-
ष्पावी RĪG. im ÇKDn.

विशालविजय m. Bez. einer best. Truppenaufstellung Kām. NITIS. 19, 44.

विशाला (विशाल + अन्त Auge) 1) adj. (f. ३) *grossäugig* H. an. 4,
322. fg. MED. sh. 57. MBh. 3, 2662. R. 1, 1, 18 (15 Goar.). 2, 61, 5. 70, 4.
— 2) m. a) Bein. Çiva's TR. 3, 3, 440. H. c. 43. H. an. MED. ÇIV. als
Verfasser eines Çāstra MBh. 12, 2093. 2201. Kām. NITIS. 8, 28. DAÇAK.
186, 11. — b) N. pr. eines der Söhne Garuḡa's MBh. 5, 3594. — c)
Bein. Garuḡa's TR. H. an. MED. — d) N. pr. eines Schlangendämons
HARIV. 9501. — e) N. pr. eines der 100 Söhne des Dhṛtarāṣṭra
MBh. 1, 2736. 4849. 6, 3901. 3904. — 3) f. ३ a) eine best. Pflanze, =
नागदत्ती RĪG. im ÇKDn. — b) N. pr. einer der Mütter im Gefolge
Skanda's MBh. 9, 2621. — c) eine Form der Durgā H. c. 54. Verz.
d. Oxf. H. 19, a, 10. 39, a, 32. 71, b, 11. 94, a, 5. 96, a, 12. — d) N. pr. einer
Tochter Çāṇḍilja's Verz. d. Oxf. H. 28, a, No. 71. — 4) n. Titel des
von Çiva als Viçālākṣha verfassten Çāstra MBh. 12, 2203. विशा-
लान्त ed. Bomb.

विशालिक, विशालिय und विशालिल m. Hypokoristica von Perso-
nennamen, die mit विशाल anlauten, P. 5, 3, 84.

विशालम् adj. von विशाल गापा उत्करादि zu P. 4, 2, 90.

विशालस्त्र nom. ag. = विशालस्त्र ÇĀN. Ç. 15, 21, 9. PĀN. B. 12,
25, 18, 1.

विशिका f. गापा कृत्तादि zu P. 4, 4, 62.

विशिल (von शिल् mit वि) adj. *mittheilsam* RV. 2, 1, 10.

विशिख (2. वि + शिखा) 1) adj. ohne Haarschopf, kahl VS. 16, 59. AV.
4, 18, 4 (proparox.). Gegens. बहशिख PĀN. ÇĀTITAT. (s. u. बहशिख). पत्र
बाणा: संपतति कुमारं विशिखा इव wo die Pfeile flogen jung und alt,
nämlich befiedert und unbefiedert RV. 8, 75, 17. — b) ohne Spitze, stumpf:
Pfeile R. 3, 67, 18. 5, 80, 25. — c) ohne Flamme: Feuer R. Goar. 2, 40, 11.
3, 12, 7. — d) ohne Spitze so v. a. ohne Schweif, von einem Kometen VA-
N. B. S. 11, 12. — 2) m. ein stumpfer Pfeil, Pfeil überh. AK. 2, 8,
2, 54. 3, 4, 20. H. 778. an. 2, 114. MED. kh. 11. HAL. 2, 311. MBh.

3, 305. 12163. 12220. 14692. 4, 1666. 5, 7212. R. 3, 26, 21. 6, 19, 25. RAGH. 5, 50. KATHA. 48, 35. RĪĀ-TAR. 5, 221. 6, 1420. 1681. PRAB. 7, 12. BHĪ. P. 4, 9, 38. 4, 17, 18. 19, 21. 9, 6, 15. 10, 83, 26. मनसिष्ठ^० Gīt. 4, 2. 5, 2. KATHA. 56, 254. कटात्^० Gīt. 3, 14. Spr. 1626 (II). दृष्टि^० 1861. उरुति^० BHĪ. P. 4, 7, 15. = तोमर *Spiess, Wurfspiess* MND. — 3) f. छा *gaṇa* कृत्वादि zu P. 4, 4, 62. a) *eine kleine Schaufel* H. an. MND. HĀ. 263. — b) *Strasse* AK. 2, 2. H. 981. H. an. MND. HĀ. 2, 134. विशिष्टास्तराणि — क्षतिपपात वाग्निभिः Cāc. 15, 104. — c) *Krankensimmer* Suṇ. 1, 8, 8. विशिष्टानुवेष्टि^० vom Eintritt in das Krankensimmer d. h. in die Praxis handelnd 29, 18. 30, 4. — d) *die Frau eines Barbirs* ÇANDĀTHAK. bei WILSON. — e) = नलिका MND. नलिका ÇKDn. nach derselben Aut. — विशिष्टास्तरं Suṇ. 4, 368, 12 wohl fehlerhaft für विशाखास्तरम्. Vgl. वैशिख.

विशिष्ट Uṇādis. 3, 145. n. *Haus* UéVAL.

विशिष्ट (von 2. वि + शिप्र) adj. etwa ohne Backenstücke d. h. ohne Handhaben an den Seiten, von Soma-Gefässen VS. 9, 4.

विशिष्ट s. विसिष्ट.

विशिष्टम् (2. वि + शि^०) adj. 1) *kopflös* MBh. 8, 4344. HARIV. 2753. von einem (fremden) Kopfe befreit MBh. 9, 2265. — 2) *ohne Spitze, ohne Gipfel*: ताल HARIV. 13517.

विशिष्टस्क (wie eben) adj. *kopflös* MBh. 6, 4167. 8, 4096. 11, 476.

विशिष्टासिषु (vom desid. von शस् mit वि) adj. zw. *schlachten bereit* Ait. Br. 7, 17.

विशिष्टिर् (विशि ऽशिप्र Padap.) m. N. eines dämonischen Wesens RV. 5, 45, 6. = *विगतकुन्तु* SĪ.

विशिष्ट्य (von 2. वि + शिष्) adj. *देवमातृणां विशिष्ट्यानां मत्वा*: Ind. St. 3, 458.

विशिष्टमिषु (vom desid. von यम् mit वि) adj. *auszurufen beabsichtigend* DAÇAK. 22, 14 (विशयमिषु gedr.).

विशिष्ट s. u. शिष् mit वि und वैशिष्ट.

विशिष्टचारित्र m. N. pr. eines Bodhisattva Lot. de la b. l. 182. 233.

विशिष्टचारिन् m. dieselbe Person ebend. 233.

विशिष्टता (von विशिष्ट) f. *Vorzüglichkeit, ein ausgezeichnete —, besonderer Zustand*: मतिः — एति विशिष्टताम् (विशिष्टैः सक्त समागमात्) Spr. 3358.

विशिष्टत्व (wie eben) n. dass. ÇAK. zu Bṛh. År. Up. S. 47.

विशिष्टवैशिष्ट्यबोधरक्त्य n., विशिष्टवैशिष्ट्यबोधविचार m. und विशिष्टविशिष्ट m. Titel von Schriften HALL 42. fg.

विशिष्टद्वित n. *eine unterschiedene Einheit, eine Einheit mit Attributen* WILSON, Sel. Works I, 43. °वादिन् MĪDHAVABHĪSJA im ÇKDn.

विशिष्टी f. N. pr. der Mutter von Çamkarākārja HALL 167.

विशिष्ट्य in der Stelle: स्थावरोभ्यो विशिष्टानि जङ्गमान्युपधारयेत् । उपपन्नं हि यच्छेष्टा विशिष्येत विशिष्यया MBh. 12, 3699. विशिष्यया od. Bomb., welches NĪLAK. in विशिष्य (= विशेष कृत्वा) या trennt. Wir vermuthen, dass विशिष्येत विशिष्यया zu lesen sei: *dass Bewegung höher steht als Nichtbewegung*. विशिष्य bei WILSON, SĪNKEJAK. 8. 151 und SARVADARÇANAS. 158, 15. fg. fehlerhaft für विशिष्य zw. *specificiren, was specificirt wird*.

विशीत m. N. pr.; s. वैशीति.

विशीर्ण s. u. शूर mit वि. Davon विशीर्णता f. *das Zerbröckeln*: शुक्लस्य शुक्लस्य विशीर्णदे- ÇKDn. KĪM. NĪRIS. 7, 22.

विशीर्ण m. = निम्न RĪĀN. im ÇKDn.

विशीर्ण (2. वि + शी^०) adj. *kopflös* TBa. 2, 3, 2, 1. ÇKDn. 4, 1, 3, 15.

विशील (2. वि + शील) adj. *schlecht gestillt, einen schlechten Wandel führend* Spr. 5021. MBh. 13, 4965.

विशुक् m. *eine best. Pflanze*, = योतार्क AUSH. 6.

विशुपिउ m. N. pr. eines Sohnes des Kaṇṇjapa MBh. 5, 3682.

विशुद्ध s. u. शुध् mit वि.

विशुद्धचारित्र m. N. pr. eines Bodhisattva Lot. de la b. l. 182.

विशुद्धता (von विशुद्ध) f. *Reinheit* Spr. (II) 2131.

विशुद्धत्व (wie oben) n. dass. ÇAK. zu KĪND. Up. S. 31.

विशुद्धसिक्त m. N. pr. eines Mannes Vie de HIOURN-TSANG 94.

विशुद्धि (von शुध् mit वि) f. 1) *das Reinwerden, Reinigung, Läuterung, Reinheit* (eig. und übertr.): काव्यमुवर्णं विशुद्धिमायाति VARĪH. Bṛh. S. 106, 4. मूत्राशुविशुद्धि Suṇ. 2, 56, 18. मेरु^० 4, 193, 16. नृणामकृतचूडानां विशुद्धिर्नैशिकी स्मृता M. 5, 67. 6, 69. 9, 9. 11, 53. 72. 89. 181.

तत्संसर्ग^० 181. JĪN. 1, 189. 2, 95. 3, 34. आत्म^० BHAG. 6, 12. मनो^० MBh. 3, 2213. R. GORR. 2, 121, 13. RAGH. 1, 10. 12, 48. KUMĀRAS. 5, 79. UTTARAK. 6, 13 (9, 17). PRAB. 23, 11. fg. BHĪ. P. 4, 4, 18. 5, 7, 7. 22, 3. 6, 9, 6. 19, 19. MĀK. P. 35, 11. Bei den Pāṇṇas definiert als मिथ्याज्ञानादीनामत्यक्तव्यपोरुः SARVADARÇANAS. 75, 9. 74, 13. ष^० SĪNKEJAK. 2. NĪLAK. 23. — 2) *Bereinigung —, Abtragung einer Schuld, Ausgleichung einer Rechnung*: उत्तमर्णाधमर्णयोर्द्रव्यविशुद्धौ GAUDAP. zu SĪNKEJAK. 66. वैर^० 50 v. a. Rache RĪĀ-TAR. 4, 283. — 3) *vollkommenes Klarwerden, klare Erkenntnis* BHĪ. P. 2, 9, 4. 10, 2. — 4) = सम Viçva im ÇKDn.

विशुद्धिचक्र n. *ein best. mystischer Kreis*: कण्ठे °चक्रं तु धूमवर्णं विराजते Verz. d. Oxf. H. 149, b, 36.

विशुद्धेश्वर und °तत्त्व n. Titel eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 104, a, 22. 95, b, 14. fg. Verz. d. B. H. No. 1057.

विशुष्क (2. वि + शुष्क) adj. P. 6, 2, 144. Schol. *ausgestrocknet, verdorrt, dürr*: कुम्भ KATHA. 56, 20. कण्ठ R. 1, 15. वातातपविशुष्काङ्ग R. GORR. 2, 28, 24. MĪLATIM. 78, 4. Personen MBh. 12, 7926.

विशुष्क und विशुष्का s. u. विषुष्का.

विषुष्क (2. वि + शुष्क) adj. (f. छा) *ganz leer*: °विषुष्का R. GORR. 2, 68, 53. 85, 24. दिशः MBh. 8, 4621.

विषूल (2. वि + शूल) adj. *ohne Spiess* RAGH. 15, 5.

विषूल (2. वि + शूल) adj. *entfesselt, zügellos, unbändig, keine Schranken kennend*: von Personen Spr. (II) 1241. KATHA. 5, 3. उद्दामचिरा-न्माद^० 73, 380. भित्तुपतञ्जये लेको कृष्यन्नासीद्विषूलः RĪĀ-TAR. 8, 501. 813. 2233. त्रपकोपशङ्काभिः 820. मनस् 2128. चेष्टित KATHA. 5, 28. मुखविषूलमेखला 50 v. a. über alle Maassen geschwätzig, — tönnend Gīt. 2, 16. °पदस्थिति KATHA. 38, 115. राजपथा उपलवविषूलाः 50 v. a. über die Maassen reich an RĪĀ-TAR. 8, 744. — Vgl. उद्दाम.

विषूङ्ग (2. वि + शूङ्ग) adj. 1) *eines Hornes oder der Hörner beraubt* HARIV. 4154. निःशूङ्ग die neuere Ausg. — 2) *des Gipfels beraubt*: पर्वत MBh. 7, 6900.

विशेष (von विश् mit वि) 1) m. (n. PAKHAT. 117, 2) mit कृत u. s. w. componirt रागा ज्ञेयसिद्धिः सूत्रं. 2, 1, 59. am Ende eines adj. comp. f. घा, z. B. P. 1, 1, 48; Schol. a) Unterschied, Verschiedenheit, Besonderheit, Eigenschaft, Art, Species, Individuum; = अन्तर. 5, 35. = अन्तर. 5, 35. पक्षा क्षमपदीषु विद्यातः पु. विशेषो भवति. Nā. 1, 16. सोमो ब्रह्मण्यश्च विशेषमात्रा वा 11, 5. विधि° Kīr. Ça. 4, 3, 5. गुण°. फल° 1, 10, 11. Āc. GṆJ. 4, 3, 17. JOGAS. 1, 22. R.V. Prāt. 13, 3. कर्म° 18. 47, 16. उपसर्गो विशेषकृत् 12, 8. P. 4, 2, 65. निर्विशेषो विशेषः Spr. 2722. VARĪA. BṛM. S. 1, 4. 75, 2. KARMA. 90, 37. स्त्रियः श्रियश्च गोक्षेत्रे न विशेषो ऽस्ति कथं न M. 9, 26. 133. 139. MBH. 12, 9339. B. 3, 59, 17. ÇIK. 100, 7. Spr. 1482. P. 4, 4, 38, Schol. को विशेषः तस्य धनैरभ्यस्तः Spr. (II) 1880. पञ्चवतः कल्पतरेरेष विशेषः कारस्य ते KUALAJ. 74, b. न मे विशेषः पुत्रेषु स्वेषु पाण्डुमुनेषु च MBH. 1, 142. R. 2, 22, 17. R. GORR. 2, 6, 82. पात्रस्य हि विशेषेण so v. a. je nach der Würdigkeit der Person Spr. 4525. पात्रपात्रविशेषेण 2088 (II). कर्मविशेषेण M. 11, 52. VARĪA. BṛM. S. 4, 4. 54, 2. घ्न्याः शस्त्रम् u. s. w. पुरुषविशेषं प्राप्ता भवत्युपयोग्याश्च योग्याश्च je nachdem sie diesem oder jenem zu Theil werden Spr. (II) 735. अवशिष्टेण ohne Unterschied' M. 8, 192. BRĪG. P. 5, 20, 6. अवशिष्टः dass. Kīr. Ça. 1, 1, 3. 7. 3, 29. 6, 9, 20. 18, 6, 80. अ° adj. nicht unterschieden 7, 5, 28. R.V. Prāt. 13, 17. Spr. 4265. Besonderheit, Gegens. सामान्य KAR. 1, 2, 3. 5. JOGAS. 1, 49. NĪJAS. 1, 1, 23. TARKAS. 4. MADHUS. in Ind. St. 1, 18, 28. 19, 3. SARVADARÇANAS. 12, 21. 105, 3. 7. 22. Verz. d. Oxf. H. 240, a, No. 583. ज्ञानं नराणामधिका विशेषः Spr. (II) 1077. विशेषं ज्ञातुमिच्छामि मातृणां त्वं das Eigentümliche, das wodurch sie sich von einander unterscheiden R. 2, 92, 18 (101, 20 GORR.). अभिः प्रगालाः सद्भाः फलेन विशेष एषां शिशिरे मदाप्तिः VARĪA. BṛM. S. 90, 1. अर्थविशेषाः die verschiedenen Preise 42, 2. तपोविशेषाः M. 2, 165. दण्डविशेषाः 8, 119. BHAG. 11, 15. KUMĀRAS. 1, 36. PAKHAT. 113, 9. 114, 25. 247, 11. HIT. 25, 16. 26, 16. द्रव्यं ist ein विशेष von कृतः रै, धन, विद्या, अस्त्र, गो von स्व Besitz; पुष्पमित्र (N. pr. eines Fürsten) von राजन् Fürst VArtt. zu P. 1, 1, 68 nebst Scholl. स्वद्वयम् पर्यायाः, विशेषाः das Wort selbst, seine Synonyme und seine Species Siddh. K. zu P. 4, 4, 35. Schol. zu 2, 4, 23. क्षणः ist ein काल° ein best. Zeittheil AK. 3, 4, 22, 50. अक्षरात्रास्ताल्कालविशेषान् BRĪG. P. 4, 29, 54. अवस्थाः ist ein विशेषः कालिकः AK. 1, 1, 4, 7. धर्मभिधस्य व्याख्याविशेषस्य eine Art von Feuer RĪGA-TAR. 5, 416. रुद्रो° ein best. Metrum AK. 3, 4, 24, 74. नद° 3, 4, 103. अर्थ° eine bestimmte Bedeutung Vor. 21, 17. प्रगाल° ein besonderer Schakal PAKHAT. 63, 2. दशा° HIT. 36, 5. तपस्वि° VET. in LA. (III) 10, 7. अतिक्रम्य तांस्तान्निविशेषान् so v. a. mannichfache Gegenstände Mon. 58. प्राप्तदास्वा तुल्यितुमर्ल यत्र तेस्तेविशेषः 68. दशमशकवाता-तपप्रवृत्तिभिर्विशेषिः Suçr. 1, 67, 6. येन येन विशेषेण auf jede beliebige Weise Spr. 4993. Nicht selten steht विशेष im comp. voran: °मण्डन ein besonderer Schmuck ÇIK. 133. विशेषार्थः eine specielle Bedeutung P. 1, 4, 93, Schol. °नियम MBH. 2, 849. °गुण NILAK. 52. °वृत्ति TATTVAS. 43. °लिङ्ग KAR. 1, 2, 17. °फल VARĪA. BṛM. S. 80, 20. °पक्षविधप्रापयित्वा für das Tödteten der einzelnen Vögel Verz. d. Oxf. H. 281, b, 20. fg. ÇAMK. zu BṛM. An. Up. S. 109. fg. °दान Verz. d. Oxf. H. 88, b, 27. — b) eine spezifische Eigenschaft: विशेषाः पक्ष भूतानाम् MBH. 14, 984. 1404. अवशिष्टः

घातमनि Bha. P. 1, 169, 1. 4, 9, 12. — o) ein auszeichnender Unterschied, Superiorität, Vortügllichkeit: संस्कारस्य beim Brahmanen M. 10, 3. एतत्सामान्यं B. 1, 29, 8. प्राप्तुं विशेषं मनुजैः einen Vorsprung vor anderen Menschen Spr. 4819. सत्त्वात् NILAK. 31. विशेषार्थिन् (vgl. विशेषार्थिता das Bedürfnis nach etwas Besserem PAKĪT. ed. o. n. 6, 12. fg.) MBh. 1, 5094. विशेषेण ये 5229. अशक्यविशेषाय 14, 108. शोभाविशेषत्वं zur Erhöhung der Schönheit RĪGĀ-TAR. 8, 212, 9. विशेषं चैव कर्तारस्मि so v. a. etwas Ausserordentliches, Ungewöhnliches MBh. 14, 2869. ०करणं das Bessermachen MĀLĀ. 3. प्रायः क्रियासु मकृतामपि दुष्करासु सेतसाकृतं (ein Wort) कथयति प्रकृतिविषयम् KATHĪS. 28, 396. ततः स श्रवणाय यं यमानिनाय पुरोहितः । विज्ञेयं निभातं तं मध्ये न स माधवः ॥ unter dem Vorwande, dass er einen Vortügllicheren wunsche, 24, 440. तस्मै मकृत्वविशेषो भविष्यति dann wird dir ein ganz besonderer Vortrag zu Theil werden PAKĪT. 162, 9. तेजोविशेषो ein ausserordentlicher — vorzüglichster Glanz RAĞ. 2, 7. अनुभाव° 1, 37. प्रभा° 6, 5. रत्न° 46, 1. शक्ति° ÇĀK. 80, 7, 8. सत्क्रिया° 97, 3. प्रसाधनविधेः प्रसाधनविशेषः VIR. 22. मणि° 142. इत्येतादृशक्रमशः पर्वणि पर्वणि यथा रसविशेषः Spr. (II) 1068. पात्र° (I) 1785. कविजनविशेषैः 3297. RĪGĀ-TAR. 4, 428. 5, 306. Auch voranstehend im comp.: ०प्रतिपक्षिभिः mit ausserordentlichen Ehrenbezeugungen RAĞ. 15, 12. ०विक्रमरुचि Spr. 3189. विशेषेण gar sehr, vorzüglich, vornehmlich, besonders, vor Allem, zumal M. 7, 150. 11, 11. MBh. 3, 1355. 2126. R. 1, 77, 28. 4, 35, 12. KĀM. NĪTIS. 11, 57. Spr. (II) 900. 2364. ÇĀK. 66, 5. VARĀH. BĀH. S. 90, 4. KATHĪS. 24, 204. 33, 75. MĀRK. P. 75, 38. BRAHMA-P. in LA. (III) 56, 16. PRAD. 62, 9. PAKĪT. 142, 45. विशेषात् dass. ÇĀK. 120. Spr. 1542. 2299. 2848. KATHĪS. 72, 332. PAKĪT. 109, 19. fg. विशेष im comp. vor einem adj. in der Bed. von विशेषेण oder विशेषात्: ०पतनीय JĀN. 3, 298. यौवनोद्भेदविशेषकात् RAĞ. 5, 38. ०दृश्य 6, 31. ०रमणीय VIR. 65, 18. ०गर्हणीय Spr. 2813. विशेषाभक्त्य Verz. d. Oxf. H. 281, b, 26. Hierher gehört auch das mit प्रभावात् gleiche Bedeutung habende विशेषात् in Folge von: अमृतास्वादविशेषात् अमपि शिरः किलामुरस्येदम् u. s. w. VARĀH. BĀH. S. 5, 1. — d) in der Med. Unterschied in Beziehung auf das Befinden: Milderung, Erleichterung SUGA. 2, 376, s. 10. im Prākṛit ÇĀK. 41, 2. — e) in der Rhetorik Specialisirung, Partirung: यदेकं वस्त्रनेत्रं वर्णयति, z. B. अतर्बकः पुरः पश्चात्सर्वदिक्ष्वपि सैव मे KUALAJ. 110, a. — f) ein unterscheidendes Seitenzeichen, Stirnzeichen überh. (= तिलक) HĪR. 257. — g) Bez. der Elemente (मकारभूत) मरुदाग्न्यं विशेषात् तं लिङ्गम् MAITRAUP. 6, 10. SĀMKEJAN. 38. 41. 56. VP. bei Muir, ST. 4, 34. sg. Erde als Element Bha. P. 2, 5, 29. 3, 11, 39. 4, 24, 39. 5, 12, 9. Bez. des Weltalls: एतदपि विशेषात् 3, 26, 52. = विराज् 2, 1, 24. 2, 28. विशेषाः = सूक्ष्मा मत्तापितृणाः सत्प्रभूतैः SĀMKEJAN. 39. अविशेषाः = सम्मात्राणि 38. — 2) adj. vorzüglich, ausserordentlich: आसीद्विशेषः फलपुष्पवृद्धिः RAĞ. 2, 14. ed. Calc. wohl richtiger विशेषात् — विशेषः, MBh. 5, 7521 fehlerhaft für विशेष वेष्म, wie die ed. Bomb. West. Vgl. निर्विशेष, भगवद्विशेष, स°, विशेषिक. विशेषक 1) am Ende eines adj. comp. = विशेष 1) a) Besonderheit: सामान्यं संविशेषः Bha. P. 1. — 2) (vom sans. von शिष् mit वि) a) adj. einen Unterschied bezeichnend, specialisirend H. an. 4, 84. MED. k. 213. KUSUM. 11, 17. — b) m. n. Stirnzeichen (s. तिलक) A. 2, 2, 2, 24.

TRIK. 3, 23, 3, 43. H. 653. H. a n. MND. HALI. 2, 366. R. 7, 26, 17. ÇİÇ. 3, 63, 10, 84. DAÇAK. 91, 6. am Ende eines adj. comp. MİLAV. 40. Spr. (II). 1035. KATHI. 104, 113. विप्रनष्टविशेषका R. 3, 55, 6. 58, 45. — c) m. a) eine best. Redefigur, in der zwei Gegenstände beim ersten Anblick als gleich, schliesslich aber doch als verschieden hingestellt werden, KUVALLAJ. 143, b. 144, a (170). Beispiel Spr. (II) 1612. — β) N. pr. eines Gelehrten TIRAN. 149. — d) f. विशेषिका ein best. Metrum: 4 Mal — — — — — COLBR. Misc. Ess. II, 160 (VI, 16). — e) n. eine Verbindung von drei Çloka, durch welche ein und derselbe Satz durchgeht: त्रिभिर्विशेषकम् ÇATA. S. 54. 61. — Vgl. पञ्च (auch RAĞH. 9, 32).

विशेषकश्चैव n. unter den 64 Künsten Verz. d. Oxf. H. 217, a, 2. wohl die Kunst Stirnzeichen zu malen.

विशेषज्ञ adj. den Unterschied der Dinge kennend so v. a. Urtheilskraft —, Einsicht besitzend Spr. (II) 105 (Gegens. अज्ञ). (I) 2985. KATHI. 25, 127. HIT. 129, 9. वाग्विशेषज्ञ sich auf mannichfache Reden verstehend, redesertig R. 2, 81, 1. अविशेषज्ञता f. Mangel an Urtheilskraft, Unverstand KATHI. 49, 223.

विशेषण (vom caus. von शिष् mit वि) 1) adj. unterscheidend, einen Unterschied ausdrückend, specialisirend; n. das näher Bestimmende, Attribut, Adjectiv, Apposition, Prädicat: विशेषाः पञ्च भूतानां तेषां चितं विशेषणम् MBH. 14, 1404. एतद्विशेषणं तात मनोबुद्धिर्दत्तः 3, 12515. स मे भवान् शंसतु सर्वमेतत्सामान्यशब्देन विशेषणैश्च 12, 7874. तच्च स्वशब्दाकारस्य विशेषणम् P. 7, 3, 47, Schol. TARKAS. 26. कर्म^० SUÇH. 1, 247, 4. Schol. zu KĪTJ. ÇR. 1, 4, 19. 4, 3, 9. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 96. 98. SARVADARÇANAS. 62, 19. 101, 22. 104, 9. 119, 22. Verz. d. Oxf. H. 193, a, 29. VOP. 5, 9. BHĪG. P. 5, 18, 30. P. 1, 2, 52. 2, 1, 57. 3, 35. WEBER, RĪMAT. UP. 343. VIKR. 20, 3. सविशेषणामाख्यातं वाक्यम् ein Verbum finitum mit seinen Ergänzungen und näheren Bestimmungen heisst Satz H. 242. विशेषणता BHĪSHĀP. 60. KUSUM. 40, 13. Verz. d. Oxf. H. 240, a, No. 581. — 2) n. Art, Species (= विशेष): नानाप्रकृतेर्नानापुद्गलविशेषणैः MBH. 7, 1124. P. 2, 2, 8, VĀRTI. 3. — 3) n. das Unterscheiden, Unterscheidung SĪH. D. 4, 1. 452. ककारो नः क इति विशेषणार्थः P. 3, 1, 8, Schol. 4, 1, 2, Schol. BHĪG. P. 3, 26, 46. 33, 25. SARVADARÇANAS. 127, 17. fg. das Specialisiren, genauere Angabe Verz. d. Oxf. H. 49, a, 5. 56, a, 13. किं स्याद्विशेषणे HALI. 5, 95. — 4) n. das Bessermachen, Uebertreffen: अस्य काव्यस्य कवयो न समर्था विशेषणे। विशेषणे गृहस्थस्य शेषास्त्रय इवाश्रमाः ॥ MBH. 1, 73. 653. — 5) n. = विशेषोक्ति SĪH. D. 434. — Vgl. क्रिया^०, निर्विशेषण.

विशेषणीकर (विशेषण + f. कर्) zum Unterscheidenden machen: हेतुविशेषणीकृतम् KUSUM. 33, 12.

विशेषतम् (von विशेष) 1) am Ende eines comp. je nach der Verschiedenheit: विद्या^० M. 11, 2. कर्मविद्या^० 12, 41. विशेषतम् so v. a. विशेषस्य der Besonderheit KAN. 4, 1, 4. धातुर्मनःशिलाद्यन्तैरेकं तु विशेषतम् so v. a. Rūthel ist aber eine Species davon AK. 2, 3, 8. अ^० ohne Unterschied M. 9, 125. R. 2, 52, 33. 77, 23. KATHI. 37, 5. — 2) adv. = विशेषेण, विशेषात् vorzüglich, vornehmlich, besonders, vor Allem, zumal M. 2, 226. 4, 209. 5, 21. 7, 55. 8, 323. 12, 93. JĪĀN. 1, 203. MBH. 1, 5986. 3, 2175. 2366. 2636. 2638. 2777. 3, 5441. 5972. 7299. R. 1, 4, 16. 10, 36. 54,

11. 59, 13. 2, 21, 60. 26, 36. 31, 20. 64, 22. 31. 73, 13. 4, 6, 13. 14, 10. Spr. 2381. 3340. 5089. 5285. VARĪH. BĀH. S. 9, 12. 11, 9. 25, 6. KATHI. 12, 48. 33, 5. PRAB. 9, 3. 84, 5. BHĪG. P. 1, 17, 41. 3, 21, 12. PĀNĪAT. 47, 7. HIT. 36, 12. 57, 12. 89, 22.

विशेषता (von विशेष) am Ende eines comp.: अरोपित^० (वाचः) nom. abstr. von अरोपितविशेष H. 70.

विशेषत्व (wie oben) n. Unterschiedenheit, Besonderheit Verz. d. Oxf. H. 49, a, 16. der Begriff der Besonderheit (Gegens. सामान्यत्व) KUSUM. 30, 12.

विशेषमति m. N. pr. eines Mannes Lot. de la b. l. 2. 12. eines Bodhisattva RĪSHṬRĀPĪLĀPAR. 2.

विशेषमित्र m. N. pr. eines Mannes VĀUTP. 91. TIRAN. 204.

विशेषयितु (vom caus. von शिष् mit वि) nom. ag. der da unterscheidet, einen Unterschied macht MBH. k. 213.

विशेषवचन n. Adjectiv, Apposition P. 3, 1, 74.

विशेषवत् (von विशेष) adj. 1) etwas Speciellem nachgehend, etwas Besonderes ihmend MBH. 2, 849. — 2) mit specifischen Eigenschaften versehen BHĪG. P. 3, 26, 10. — 3) vorzüglicher, besser: यत्ते कृतं कर्म विशेषवद् ततः। करिष्ये MBH. 1, 5387. 12, 12866. HARIV. 1032. mit instr. (pl.) MBH. 8, 1525. — 4) unterscheidend: अ^० keinen Unterschied machend zwischen (loc.) JĪĀN. 3, 154.

विशेषविद् adj. = विशेषज्ञ Spr. 4753.

विशेषिन् (von शिष् mit वि oder von विशेष) adj. 1) von Andern verschieden, individuell BHĪG. P. 3, 10, 13. — 2) zuvorthuend, wetteifernd: परस्परविशेषिणः HARIV. 11899.

विशेषोक्ति (विशेष + उ^०) f. eine best. Redefigur: Hervorhebung der Verschiedenheit zweier im Uebrigen einander ähnlicher Dinge SĪH. D. 452. 106, 11. Verz. d. Oxf. H. 208, b, 21. KUVALLAJ. 98, a.

विशेष्य (vom caus. von शिष् mit वि) adj. was unterschieden —, specialisirt wird; n. Substantiv, Subject TARKAS. 26. SARVADARÇANAS. 62, 19. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 96. 98. P. 2, 1, 57. 2, 1, 74, Schol. VOP. 3, 145. TRIK. 3, 1 in der Unterschr. Verz. d. Oxf. H. 183, a, 20. 191, b, 27. 192, a, 32, b. No. 437. KUSUM. 26, 2. 3. विशेष्यता 25, 19. विशेषणविशेष्यता (das suff. gehört zu beiden Worten) SARVADARÇANAS. 62, 19. विशेष्यक am Ende eines adj. comp. KUSUM. 29, 19. WILSON, SĪNĪHĀK. S. 47. BHĪSHĀP. 134.

1. विशोक (2. वि + शोक) m. das Weichen des Kummers: मुहदा विशोकाय BHĪG. P. 1, 10, 7. 3, 23, 52.

2. विशोक (wie oben) 1) adj. (f. श्र) kummerlos d. i. sowohl keinen Kummer empfindend als auch von Kummer befreiend, Kummer fern haltend AIT. BR. 7, 13. KĪND. UP. 3, 7, 1 (SARVADARÇANAS. 54, 22. fg.). MAITREJUP. 6, 25. ÇĪNĪH. ÇR. 15, 17, 16. KAIVALJOP. bei MUIR, ST. 4, 304. MBH. 2, 291. 3, 2503. 16884. 7, 187. 2729. 13, 80. 15, 813. HARIV. 1155. 9021. R. 2, 96, 28 (105, 27 GORR.). R. GORR. 1, 1, 94. 5, 35, 36. 6, 95, 20. KUMĀRAS. 6, 92. KATHI. 119, 198. BHĪG. P. 1, 15, 31. 3, 24, 34. 7, 10, 63. ब्रह्मन् n. 2, 7, 48. 8, 12, 7. नाक KĪND. UP. 2, 10, 5. लोकाः MBH. 1, 3659. BHĪG. P. 1, 19, 21. 4, 14, 15. 25, 39. पुष्करिणी MBH. 3, 12720. खड्गराजयः Verz. d. Oxf. H. 117, a, 38. सञ्जती keinen Kummer schildernd, — vorführend SĪH. D. 416. — 2) m. a) Jonesia Apoka (s. अशोका) AUSM. 6. — b) N. pr. a) eines Rāhi Ind. St. 3, 236, b. Verz. d. Oxf. H. 52, a, 25. —

β) des Wagenlenkers des Bhīma MBh. 2, 1234. 6, 2325. 2327. 2355. fgg. 8, 2336. fgg. — γ) eines Dānava Karmīs. 47, 22. — δ) eines Gebirges Mān. P. 59, 12. — 3) f. छा a) (sc. सिद्धि) Bez. einer der Vollkommenheiten, zu denen man durch den Joga gelangt, Sāṃyadarśana, 168, 19. सर्वभावसिद्धिर्ज्ञादिभ्यः (so ist zu lesen) विशोका सिद्धिः 179, 9. f. विशोका वा ज्योतिष्मती (JOGAS. 1, 36) 14. Verz. d. Oxf. H. 231, b, 24. VP. 45, N. 5. — b) N. pr. einer der Mütter im Gefolge Śkanda's MBh. 9, 2622. — 4) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 236, b. — Vgl. मारे°.

विशोक्ता (von 2. विशोक) f. Kummerlosigkeit MBh. 12, 5215. Mān. P. 33, 14.

विशोकदेव m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 280, b, 3.

विशोकद्वादशी f. Bez. eines best. 14ten Tages Verz. d. Oxf. H. 34, b, 18.

विशोकपर्वन् n. Bez. des 13ten Buches des MBh. bei dessen Eintheilung in 20 Bücher Ind. St. 2, 138. Verz. d. B. H. No. 389. 397. Verz. d. Oxf. H. 2, a, 8.

विशोकपष्ठी f. Bez. eines best. 6ten Tages Verz. d. Oxf. H. 34, a, 39.

विशोकपञ्चमि f. Bez. eines best. 7ten Tages Verz. d. Oxf. H. 41, a, 17.

विशोकीकर (विशोक + 1. कर) vom Kummer befreien: °कृत Verz. d. Oxf. H. 280, b, 4.

विशोक्तवर्ति (?) neben शोकादिदेश (?) KATHA. 46, 121.

विशोधन (vom caus. von शुध् mit वि) 1) adj. reinigend, wegwaschend: वेतो°, शुक्र° Suca. 1, 182, 12. वस्ति° 188, 14. purgātia 2, 22, 3. मल° R. 1, 26, 19 (27, 18 GONN.). कामक्रोधादिनिःशेषमनोमल° Pāṇā. 4, 3, 176. unter den Beiw. Vishṇu's MBh. 13, 7017. श्रुतम्° (Vishṇu) Bhāg. P. 5, 18, 2. — 2) f. ई a) Croton polyandrum Roxb. oder Croton Tiglium Lin. (purgirend) Rāśān. im ÇKDn. — b) die Residenz Brahman's Çabdārthak. bei Wilson. — 3) n. a) das Reinigen, Ausputzen: मूत्रमार्ग° Suca. 1, 25, 8. 16. 93, 10. 156, 2. der Baume (durch Ausschneiden von dünnen Zweigen u. s. w.): शस्त्रेण Varāh. Bhā. S. 55, 15. Reinigung in kirchlichem Sinne M. 11, 143. 156. 165. 200. Jāñ. 3, 24. — b) Subtraction: दानविशोधने Addition und Subtraction Varāh. Bhā. 26(24), 11.

विशोधिन् (von शुध् mit वि) 1) adj. reinigend; davon विशोधित n. das Reinigen: दिश्वर्गाणाम् Spr. 4585. — 2) f. °शोधिनी Tiaridium indicum Lehm. Rāśān. im ÇKDn.

विशोधिनीबीज n. Croton Jamalgota Hamilt. Rāśān. im ÇKDn.

विशोध्य (vom caus. von शुध् mit वि) adj. 1) zu bereinigen, abzutragen; n. Schuld Vop. 26, 101. — 2) zu subtrahiren: चलादिशोध्यः — युचरः GOLDB. 6, 24.

विशोविशोय n. N. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 236, b. Pāṇā. B. 14, 4, 36. Līṭ. 6, 11, 8. 12, 11. श्रमेर्वि° Ind. St. 3, 201, a.

विशोष (von शुष् mit वि) m. Trockenheit Suca. 1, 67, 7.

विशोषण (vom caus. von शुष् mit वि) 1) adj. trocknend, trocken machen: श्वसुतागर° Bhāg. P. 3, 28, 32. शस्त्र MBh. 3, 12139. व्रण° so v. a. heilen machend Çā. 89, v. l. — 2) n. das Trocknen, Trockenmachen Suca. 2, 23, 8. यशोवर्मादिवाक्याः (Fluss und Heer) तणात्कुर्वन्विशोषणम् Rāśān. 4, 134. — Vgl. तालु°.

विशोषिन् adj. 1) austrocknend, dürr werdend: शस्यानामविशोष-विशोषिणम् Rāśān. 1, 62. — 2) trocknend, trocken machend Suca. 1, 64,

9. 197, 10. कफमेदो° 232, 3. Verz. d. Oxf. H. 234, b, 30.

विशोषिन् adj. VS. Pāṇ. 5, 39. nach der Analogie von सत्योषिन् falsch gebildet st. विडोषिन्, etwa volkwaltend VS. 10, 28.

विशोकद्राकर्ष (वि° + द्राकर्ष) m. Hundezüchter oder Züchtiger eines Hundehalters (Durga) Nir. 2, 8. — Vgl. विशकद्रु.

विश्व m. nom. act. von विह्व P. 3, 3, 90. Schol. zu 6, 4, 19 und 8, 4, 44. Vop. 26, 180.

विश्वपति (2. विश्व + पति) m. AV. Pāṇ. 4, 60. Haupt einer Niederlassung: Hausherr, Gemeindegemeinde, Stammältester: बुधुर्वान् RV. 1, 37, 8.

सप्तपुत्र 104, 1. विश्वपतिव (VS. Pāṇ. 4, 28, 86) 7, 39, 2. 55, 5. 8, 108, 10. रेवित्येतै पुर्वतं विश्वपतिः सन् 10, 4, 4. यत्रा नो विश्वपतिः पिता पुत्राणां श्रुन् वेनति 138, 1. TS. 2, 3, 2, 3. Agni RV. 1, 12, 2. 26, 7. त्वामिदं दम् वा विश्वपतिं विशस्त्वा राजानमृजते 2, 1, 8. 3, 2, 10. विश्वाम् 13, 5. Indra 3, 40, 3. विश्वपतयः Bhāg. P. 10, 20, 24 nach dem Comm. entweder = राजानः oder वणिजो पतयः.

विश्वपती f. zu विश्वपति AV. Pāṇ. 4, 60. RV. 2, 32, 7. 3, 29, 1. TBa. 1, 2, 1, 13.

विश्वपत्नी f. N. pr. eines Weibes, welchem die Aṇv in das abgerissene Bein wieder anheilen oder durch ein ehernes ersetzen, RV. 1, 112, 10. 116, 15. 117, 11.

विश्वपत्नावसु adj. nach Śā. = विशो पालपितृधनो, Bez. der Aṇv RV. 1, 182, 1.

विश्यं (von 2. विश्व) 1) adj. eine Gemeinde u. s. w. bildend, zur Gemeinde gehörig u. s. w.: त्राः RV. 1, 126, 5. जन्त्य, विश्य 10, 91, 2. — 2) m. ein Mann vom Volke oder von der dritten Kaste AV. 6, 13, 1. VS. 18, 48.

विश्याप्या adj. ohne die Çāpāṇa's vor sich gehend Ait. Br. 7, 27.

विश्वसन s. विश्वसन.

विश्वपान n. = विश्वपान Çāḍḍar. im ÇKDn.

विश्वम् (von श्वम् mit वि) m. = विश्वाम Vop. 26, 170. BHARATA im DVIRUPAK. nach ÇKDn. Ruhe, Erholung: (कुटुम्बी) पुत्रैरपकृतभरः कल्पते विश्वमाय Vika. 42. अनुज्ञात° adj. Çā. 32, 11, v. l. विश्वमो ज्यं लोकत-स्वाधिकारः 60, 19, v. l.

विश्वमण (wie oben) n. das Ausruhen, Erholung MBh. 12, 5548. KATHA. 101, 64. Bhāg. P. 10, 59, 45 = 61, 6.

विश्वम्भ (von श्वम्भ mit वि) m. 1) das Nachlassen RV. Pāṇ. 3, 1. — 2) Ver-
trauen; vertrautes Benehmen, Vertraulichkeit; = विश्वास AK. 2, 8, 2, 23. TRIK. 3, 3, 290. H. 1518. a n. 3, 459. MED. bh. 20. HALI. 4, 84. = प्रणय AK. 3, 4, 22, 138. 24, 154. TRIK. H. a n. MED. — विश्वम्भेण (विश्वम्भे न v. l.) गस्-
व्यं विश्वम्भे धारयेन्मनः MBh. 12, 6965. 14, 1047. Bhāg. P. 3, 23, 2. 7, 6, 30. विश्वम्भातिप्रयतामेति विश्वम्भात्कार्यमृच्छति । विश्वम्भेण हि देवेन्द्रो दितेर्गर्भमाघातयत् ॥ Spr. 2849. प्रेमविश्वम्भपेशलम् KATHA. 29, 8. प्रीति-
विश्वम्भभाजनम् Hit. 43, 6. विश्वम्भेण प्रविश्यताम् R. GONN. 1, 75, 14. वि-
श्वम्भार्ह (स्वैरालाप) Spr. 1836. दुष्टमात्येषु MBh. 5, 1483. 12, 5100. Spr. 1432. दर्शपूर्णमासादिवाक्येषु Çāḍḍar. zu Bhā. Ān. Up. S. 184. विश्वम्भाम्-
स्य Spr. 2580. यद्विश्वम्भात् Bhāg. P. 9, 14, 29. द्वेते धुवार्थविश्वम्भं त्यज 6, 15, 26. विश्वम्भं कुरु मे MBh. 1, 6081. विश्वम्भस्ते न कर्तव्यस्तेषु R. 1, 9, 50 (49 GONN.). Spr. (II) 389. कृत° adj. Bhāg. P. 4, 22, 15. विश्वम्भं लभते R. 2, 60, 7. यप्राप्य विश्वम्भं प्रभविज्जुषु Spr. (II) 483. तस्य विश्वम्भमाल-
भ्य Kim. NITIS. 9, 68. यथा विश्वम्भमाप्नुयात् 64. विश्वम्भं जग्मुः passion

Vertrauen MBH. 5, 5424. विश्वम्भस्तु न गतव्यो बलवानाम् 3, 14825. य-
दा खपि विश्वम्भेऽप्यति KATHA. 12, 66. तस्य विश्वम्भास्पदं यौ 7, 81.
एके न मनसो ऽहा विश्वम्भनवस्थानस्य शठकिरात इव संगच्छते BHĀG. P.
5, 6, 2. नीत्वा विश्वम्भम् KATHA. 104, 59. समुत्पन्नविष्मा 1, 21. संज्ञात्
18, 215. आदधत्सर्वभूतेषु विश्वम्भं परमं शुभम्। जलचरेषु सर्वेषु शीतरश्मि-
रिव प्रभुः ॥ MBH. 13, 2645. विद्यायालीकविः म्भस्तेषु *Vertrauen an den*
Tag legen Spr. 5303. ० संसृत KĀM. NĪTIS. 18, 64. (मत्वाः) अविश्वम्भेषु व-
र्तते विश्वम्भेऽप्यति 80 v. a. *was man nicht mit Vertrauen erwartet*
und was man vertrauensvoll erwartet MBH. 12, 9648. भार्यायाः — रतात्त-
विश्वम्भज्ञः *Vertraulichkeit* KATHA. 19, 30. (तम्) मलत्स्वरकाद्येषु वि-
श्वम्भेषु व्यवर्षयत् RĪĀA-TAR. 8, 2069. विश्वम्भात् *vertraulich* MBH. 6, 3514.
HARIV. 5269. मृगैः 55, 18. KATHA. 31, 1. BHĀG. P. 3, 4, 24. 12, 29. 20,
32. ० भृत्य *ein vertrauter Diener* RĪĀA-TAR. 8, 2121. विश्वम्भालापाः *ver-*
trauliche Gespräche HIT. 21, 4, 23, 17. 29, 12. ० कथितानि ÇĀK. 33, 3. स-
विश्वम्भवस्या *vertraut* KATHA. 45, 245. सविश्वम्भाः कथाः *vertraulich*
13, 18. — 3) *ein seherhafter Streit* (कलिकलह) TRIK. H. an. MED. — 4)
Tödtung (वध) H. an. VIṢṬA im ÇKDr. — Wird auch विश्वम्भ geschrieben,
in den Bomb. Ausgg. aber nur ganz ausnahmsweise.

विश्वम्भण (von *श्वम्* mit *वि* simpl. und caus.) n. 1) *Vertrauen*: गोप-
विश्वम्भणं गतः *er gewann das Vertrauen der Hirten* BHĀG. P. 10, 24, 35.
— 2) *das Gewinnen des Vertrauens*: कन्या ० Verz. d. Oxf. H. 215, 6, 84.
DAÇAK. 189, 16.

विश्वम्भायीय adj. *Vertrauen einflüssend*: भूतानाम् BHĀG. P. 5, 2, 6.

विश्वम्भता f. = विश्वम्भ 1): विश्वम्भतां गम् *Vertrauen gewinnen* R. 5, 84, 4.

विश्वम्भिन् (von *श्वम्* mit *वि* und von विश्वम्भ) adj. P. 3, 2, 148. 1) *ver-*
trauend, Vertrauen setzend in: गुण ० BHĀG. P. 6, 8, 20. SĪH. D. 284,
6. ० *misstrauend* BHATT. 7, 11. — 2) *Vertrauen genießend* MBH. 1,
5845. Spr. 3851. — 3) *vertraulich*: कथा KATHA. 17, 2.

विश्वयिन् adj. von *श्वि* mit *वि* P. 3, 2, 157.

विश्ववण (Nebenform von विश्ववस्) m. N. pr. eines Mannes gaṇa
शिवादि zu P. 4, 1, 112. — Vgl. वैश्ववण.

विश्ववस् (2. वि + श्व ०) 1) adj. *berühmt* TBH. 3, 6, 2. ÇAT. Bn. 12, 8,
2, 26. KĀT. ÇA. 19, 5, 3. — 2) m. N. pr. eines Rshi, Sohnes des Pu-
lastja und Vaters des Kubera, Rāvaṇa, Kumbhakarna und Vi-
bhishana, MBH. 3, 8358. 15885. 15889. 13, 7638. HARIV. 13858. R. 1,
22, 17 (23, 18 GORR.). 3, 53, 30. 6, 38, 9. 7, 2, 21. fgg. BHĀG. P. 4, 1, 36. 7,
1, 43. 9, 2, 32. 10, 15.

विश्वायान (vom caus. von *श्वण्* mit *वि*) n. *das Verschenken, Verleihen*
AK. 2, 7, 29. H. 387. an. 4, 191. HALĀJ. 2, 264. अन्यपयस्विनीनाम् RAÇH.
2, 54. वित्त ० R. GORR. 2, 32 in der Unterschr. निर्वाण ० KĀÇH. 7, 84 (nach
AUFRECHT). Nach H. an. auch = परित्याग und संप्रेषण.

विश्वायिक, चित्रविश्वायिक m. Titel des 32ten Sarga im 2ten Buche
des R.: वित्तविश्वायान st. dessen GORR.

विश्राप्ति (von *श्वम्* mit *वि*) f. 1) *Ruhe, Erholung*: क्षीर्षास्यास्य शरीरस्य
विश्राप्तिमभिराख्ये R. 2, 2, 6. विश्राप्तिं लभ् VIKR. 20. संसारयासचित्तानां
तिस्रो भूमयः Spr. 5107. सेनाविश्राप्ति KATHA. 20, 1. 22, 104. 51, 173. 61,
330. ० कृत् 100, 14. RĪĀA-TAR. 8, 1793. SARVADARÇANAS. 98, 10, 14. ० तम् Verz.
d. Oxf. H. 238, 6, 13. विश्राप्तिं लभतामिदं धनुः ÇĀK. 39, v. 1. — 2) *das zu-Ende-*

Gehen, Aufhören, Nachlassen, Schluss: विश्राप्तिं वासरो (so ist zu lesen)
ऽप्यगात् KATHA. 123, 210. SĪH. D. 95, 7. 267. वाक्य ० 291, 7. — 3) N.
pr. eines Tirtha ÇKDr. nach dem VĪRĪNA-P.; vgl. Verz. d. B. H. 144, 16.

विश्राम (wie oben) m. = विश्रम VOP. 26, 170. 1) *Ruhe, Erholung*
Spr. (II) 1629. MBH. 3, 12902. HARIV. 5991. R. 1, 41, 15. 2, 2, 8. MBH.
26. यन्मरणं सो ऽस्य विश्रामः Spr. 2646. VARĪH. BṚH. S. 32, 1. KATHA.
37, 11. 62, 5. 63, 111. स्वात्म ० SĪH. D. 62, 19. 76, 6. PĀNĀT. 145, 9. Z. d.
d. m. G. 14, 574, 17. KULL. zu M. 3, 101. विश्रामं या Spr. 2403. अविश्रा-
मम् *ohne auszurufen* (II) 694. विश्रामं लभतामिदं धनुः ÇĀK. 39. रोगस्य
विश्रामः *Ruhestätte* Spr. 2641. ० वेष्मन् HARIV. 5965. — 2) *Ruhestätte,*
Ruheplatz HARIV. 5336. BHĀG. P. 3, 23, 21. — 3) *das Aufhören, Nachlas-*
sen, Ruhe: नैव रात्रिं न दिवसं न मुहूर्तं न च क्षणम्। रामरावणयोर्बुद्धे वि-
श्राममगमत्ता ॥ R. 6, 92, 35. वाक्य ० UTTARAB. 80, 13 (103, 13). अवाप्तर-
प्रकरणा ० H. 255. अविश्रामो ऽयं लोकतत्त्वाधिकारः ÇĀK. 60, 19. अविश्रा-
मदुःख 89, 10, v. 1. — 4) *Céur ÇAUT.* 15. 19. 36. — 5) N. pr. eines Man-
nes Ind. St. 1, 60.

विश्राव (von *श्वु* mit *वि*) m. P. 3, 3, 35. 1) *Getoss*: तोय ० BHATT. 7, 36.
— 2) *Berühmtheit* AK. 3, 3, 28.

विश्रि m. 1) *Tod* UNĀDIRA. im SĀKSHIPTAS. nach ÇKDr. — 2) N. pr.
eines Mannes gaṇa गृष्टादि zu P. 4, 1, 136. pl. *seine Nachkommen* gaṇa
यस्कादि zu 2, 4, 68. — Vgl. वैश्रिय.

विश्रुत 1) adj. s. u. *श्वु* mit *वि*. — 2) m. N. pr. eines Mannes VP. 379,
N. 6. DAÇAK. 179. fgg.

विश्रुतदेव m. N. pr. eines Fürsten TĪRAN. 252.

विश्रुतवत् 1) *überaus gelehrt*, Beiw. Maru's, Vaters des Bṛhad-
bala, HARIV. 830. — 2) m. N. pr. eines Fürsten, Vaters des Bṛhad-
bala, VP. 387; vgl. u. 1).

1. विश्रुति (von *श्वु* mit *वि*) f. *Berühmtheit, Ruhm* BHĀG. P. 3, 25, 2.
10, 29, 82. विश्रुतिं गम् *berühmt werden* MBH. 5, 4561. — Vgl. लोक ०.

2. विश्रुति (von *श्वु* = *सु* mit *वि*) f. *Verzweigung* (des Weges oder Was-
serlaufes): विश्रुतयो यथा पथ इन्द्र सत्यसि रातयः ÇĀK. ÇA. 9, 6, 6. Unter
mystischen Namen der Kuh so v. a. *die nach den Seiten Ausströmende*:
voc. ० ति VS. 8, 43. ० ते PĀNĀV. Bn. 20, 15, 15.

विश्रय (2. वि + श्रय ०) adj. *schlaff*: ऐरावतास्फालनविश्रयमङ्गदम् RAÇH.
6, 73. विश्रयाङ्गम् adv. Spr. 3042. पतत्प्रकर्षं तत्प्राङ्गः प्रकर्षो यत्र वि-
श्रयः PRATĀPAR. 64, 6, 9.

विश्लेष (von *श्लिष्* mit *वि*) m. = *वियोजन* H. an. 3, 742. fgg. = *अयोग*
MED. sh. 45. = *अपाय* P. 1, 4, 24. Schol. = *विधुर* H. an. MED. HALĀJ.
5, 38. 1) *Auflösung, Lostrennung, das Auseinandergehen*: भित्ति ० Ka-
THA. 2, 49. गात्र ० Suçh. 1, 37, 4. संध्यस्थि ० 50, 2. संधि ० 300, 15. 2, 268, 1.
मलमायादिपाशानाम् Verz. d. Oxf. H. 7, a, No. 42. संधौ oder संधि ० so
v. a. *Hiatus* SĪH. D. 575. 221, 13. fgg. diese Bed. vielleicht auch Ind. St.
1, 47. — 2) *Trennung* (von einem geliebten Gegenstande): कात्ता ० Spr. (II)
1851. HAN. Anth. 511, Çl. 5. RAÇH. 13, 23. ÇĀK. 81. KATHA. 16, 97. 25, 90.
38, 77. 51, 56. fgg. 68, 18. 73, 429. 86, 57. BHĀG. P. 1, 15, 1. 5, 8, 22. — 3)
in der Arithm. *Differenz* GANIT. SŪRJAGRAH. 7. GOLĀDHJ. 5, 2. 11, 46. —
Vgl. वित् ०, रात्रिविश्लेषगामिन्.

विश्लेषण (von *श्लिष्* simpl. und caus. mit *वि*) 1) adj. *auflösend* Suçh.

1,156,1. — 2) n. a) Trennung: पादविशेषणात्तम Bñs. P. 3,4,5. — b) das Auflösen Suçr. 1,85,9.

विशेषिन् adj. 1) auseinandergehend, sich lösend: विशेषिमुक्ताफलपञ्चषष्ठे RA. 16,67. ग. 3. आपातविशेषि मेघनादास्त्रबन्धनम् ed. Calc. 12,76. — 2) getrennt (vom geliebten Gegenstande): भवत्येव च संयोगाद्विशेषिणामपि KATHA. 56,237.

विशोक (2. वि + शोक) 1) adj. des Ruhmes baar Ind. St. 8,315.317. — 2) m. ein best. Metrum ebend. COLBA. Misc. Ess. II,86. 155 (II,2,2).

विश्व UNIA. 1,151. VS. PRAT. 2,89. ÇANT. 2,6. 1) adj. (f. स्त्री) pronom. Declin. gaṇa सर्वादि zu P. 1,1,37. VOP. 3,9. a) jeder, alle, sämtlich, ganz (in den Brahmana und später durch सर्व ersetzt) NAIG. 3,1. AK. 3,2,14. TRIK. 3,3,121. H. 1433. an. 2,537. MED. V. 23. fg. HALI. 4,28. जगत् RV. 4,13,3. भुवन 14,2. विश्वः 5,17,4. ऋषिण 28,2. मरुतः 31,10. विश्वस्य ज्ञतोः 32,7. तमस्य तपसि यद् विश्वम् 4,5,11. द्रुतो विश्वेषाम् 9,2. विश्वस्य द्रुतम् 7,16,1. एता विश्वो चकृव ईन्द्र भूरि 5,29,14. श्रोत्रम् 32,10. दुर्गता 7,32,15. द्रुपाणि 55,1. शक्र एष पीपद्विषया धिया 8,1,19. पिबा त्वस्यान्धस इन्द्र विश्वामु (nämlich दिनु nach Sij., ober विनु) 8,84,2. AV. 1,32,4. 15,3,11. यस्या विश्वा भुवनानि सर्वा TBa. 3,1,4,1. विश्वस्य जगतः MBh. 3,14145. विश्वे जगति R. 4,11,10. °विश्वभरा Verz. d. Oxf. H. 139,6,3. तया सृष्टिर्द विश्वं धातुर्गणविसर्जनम् Bñs. P. 10,16,57. °लोकेषु Spr. 5023. — b) विश्वे देवाः sowohl alle Götter als die so benannte Götterklasse; s. u. 1. देव 2) b). In Stellen wie विश्वान्देवान् वामहे मरुतः सोमपीतये die göttlichen Marut insgesamt RV. 1,23,10. 19,3 hat man nicht nöthig eine besondere Benennung der Marut anzunehmen. ऐन्द्राय वर्म विश्वे देवा नतिविद्यन्ति सर्वे alle Götter insgesamt AV. 8,5,19. Als eine best. Götterklasse ÇAT. Ba. 14,4,2,24. WEBER, GJOT. 94. Na. 2,300. 374. MBh. 12,7540. HARIV. 14171. Ind. St. 8,257. fg. VARA. Bñh. S. 43,47. विश्वेषा देवानामुद्देशायम् und वि० दे० व्रतम् Namen von Sāman Ind. St. 3,237, a. Auch विश्वे allein ohne देवाः AK. 1,1,2,5. H. an. (विश्वे सुरेषु zu lesen). MED. BHAG. 11,22. MBh. 2,303. 3,1768. HARIV. 441. 7573. 11849. VARA. Bñh. S. 98, 5. 99,1. Bñs. P. 6,6,15. आदित्यविश्वे 3,14. पितृविश्वसोमाः VARA. Bñh. S. 8,23. Sie werden für Kinder der Viśvā, einer Tochter Dakṣha's und Gattin Dharma's, angesehen HARIV. 147. 11541. 12479. ÇAN. zu Bñh. An. Up. S. 240. VP. 120. Bñs. P. 8,6,7. Bez. der Zahl dreizehn GOLDB. 11,23. GANIT. SPAN. 8. 12. — c) Alles in sich enthaltend oder Alles durchdringend, überall setend: Viśhṇu (Kṛṣṇa) MBh. 6,2945. WEBER, Kṛṣṇa. 289. 294. Seele, Intellect u. s. w. MAITRUP. 2,5. Nā. Tā. Up. in Ind. St. 9,125. 133. WEBER, RĪMAT. Up. 293.340.360. Bñs. P. 7,15,54. VEDĀNTA. (Allah.) No. 73. fg. — 2) m. a) N. pr. eines Fürsten MBh. 1,3672. eines जज्ञाधिप RĪĀ-TA. 3,2477. — b) Bez. einer Klasse von Manen MĀK. P. 96,43. — c) = विश्वप्रकाश Verz. d. Oxf. H. 126, a, 20. 136, a, No. 259. 182, b, 48. — 7. — 8) f. स्त्री a) die Erde H. 935. — b) eine best. Pflanze, = शतावरी AK. 2,4,2,15. H. an. MED. = शतावरी RĪĀ. im ÇKDn. = शतावरी ÇANDĀ. ebend. — c) trockener Ingwer AK. 2,9,38. H. 420. MED. HALI. 2,460. Suçr. 2,207,9. ÇAN. S. 2,2,17. 76. — d) Bez. einer der Zungen des Feuer Gottes MĀK. P. 99,53. — e) ein best. Gewicht, = विश्वपल GJOTISMA. im ÇKDn.; nach ÇKDn. masc., aber

das Citat lautet विश्वा विश्वपलं प्रोक्तम्. — f) N. pr. einer Tochter Dakṣha's, Gattin Dharma's und Mutter der Viśve Devā MBh. 1,2520. HARIV. 146. fg. 11535. 11541. 12450. 12479. VP. 119. fg. Bñs. P. 6,6,4. 7. wird in Viśveçvara verehrt Verz. d. Oxf. H. 39, a, 26. — g) N. pr. eines Flusses Bñs. P. 3,19,18. — 4) n. a) das All, Weltall H. 1365. H. an. MED. AV. 8,7,4. ÇAT. Ba. 14,9,2,5. MAITRUP. 3,1. विश्वस्य कर्ता MURP. Up. 1,1,1. विश्वस्य मातरः VARA. Bñh. S. 48, 68. ÇAN. 1. PRAB. 3,3. VOP. 3,10. Bñs. P. 3,10,12. 4,7,21. 8,3,26. °सर्व 3,17,15. इदं विश्वम् 2,1,24. 4,6. 3,22,20. अस्य विश्वस्य VARA. Bñh. S. 1,7. KATHA. 22,90. विश्वमदः 240, विश्वत्रयेण यो मित्रं कर्तुं न शक्तिः पुरा (zur Erklärung des Namens Viśvāmitra) die drei Welten MĀK. P. 8,284. — b) trockener Ingwer AK. 2,9,38. H. an. MED. RATNA. 92. Suçr. 2,481,21. 504,9. — c) Myrrhe DHANV. in NIGH. Pr. und RĪĀ. im ÇKDn. — d) mystische Bez. des Vowels स्त्री WEBER, RĪMAT. Up. 317. fgg. — Wir vermuthen einen Zusammenhang von विश्व mit विष्णु.

विश्वक 1) adj. = विश्व 1) c) WEBER, RĪMAT. Up. 341. — 2) m. proparox. N. pr. eines Mannes mit dem Bein. Kṛṣṇāija, Schützlings der Açvin, welchem sie seinen verlorenen Sohn Viśhṇāpū wiedergeben, RV. 1,116,23. 117,7. 8,75,1. 10,65,12. Liedverfasser von 8,75. Sohn Kṛṣṇa's ANUKA. ein Sohn Prthu's VP. 361, N. 14. — 3) f. स्त्री ein best. Vogel, = गङ्गाचिह्नी HĪ. 85.

विश्वकथा f. gaṇa कथादि zu P. 4,4,102. — Vgl. विश्वकथिक.

विश्वकडु 1) adj. schlecht, boshaft (खल) TRIK. 3,3,371. MED. r. 297. — 2) m. a) Jagdhund AK. 2,10,23. TRIK. H. 1281. an. 4,279. MED. HĪ. 221. HALI. 2,127. Vgl. विश्वकडुकार्प. — b) Laut H. an. MED.

विश्वकर्तृ m. Schöpfer des Alls Bñs. P. 9,9,47. Çiva ÇIV. Davon nom. abstr. विश्वकर्त्तृ n. SARVADARÇANAS. 95,1.

विश्वकर्म (वि० + कर्मन्) adj. Alles zuwegebringend: ऋग्भिर्भूतमार्गं विश्वकर्मेण धाम्ना RV. 10,166,4.

1. विश्वकर्मन् n. jegliches Geschäft: विश्वकर्मकृत् MAITRUP. 3,1. विश्वकर्मायय VĪSAVAD. 14.

2. विश्वकर्मन् SIDDH. K. 239, b, 2. 1) adj. Alles wirkend, — ausführend, — schaffend: Indra RV. 8,87,2. AIR. Ba. 4,22. Açv. Ça. 2,11,8. RV. 10,170,4. AV. 4,11,5. यस्या यज्ञं त्वत्वे विश्वकर्माणाः 12,1,18. VS. 1,4. Praçāpati 12,61. TS. 2,4,2,1. ÇAT. Ba. 4,6,4,5. 5,2,2,2. KAUC. 139. Viśhṇu (Kṛṣṇa) MBh. 6,2944. 14,1455. 1573. वष्टा त्वेष्टा विश्वकर्मा HARIV. 13143. — 2) m. a) N. eines weltbildenden Genius, ähnlich dem Praçāpati, oft auch nicht von ihm zu unterscheiden, NAIG. 5,4. Nim. 10,26. RV. 10,81,2. 5. fgg. AV. 2,34,3. 35,1. fgg. 6,122,1. 12,1,60. VS. 5,11,8,54. 13,16. येन प्रजा विश्वकर्मा ज्ञानं 45. 55. 58. 15,16. 17,78. TBa. 1,1,2,5. 2,2,3. TS. 4,4,6,1. 5,5,5,1. 7,5,3. ÇAT. Ba. 6,2,2,3. ÇIKH. Ba. 5,5. KAUC. 137. अनुत्पन्नेषु भूतेषु बभूव किल भूमितः । अयज्ञः सर्वभूतानां विश्वकर्मेति विद्युतः ॥ R. 4,44,49. VARA. Bñh. S. 43, 43. 46,12. Baumwelter und Künstler (zugleich Praçāpati genannt) der Götter AK. 3,4,46,111. H. 182. an. 4,192. MED. n. 245. HALI. 1,24. MBh. 1,7688. fgg. 2,311. HARIV. 6512. fgg. (प्रजापतिमुत). 8937. fgg. 12149. 12385. 13178. R. 2,91,11. fg. (100,10. fg. GORR.). 28. KĪM. NĪTIA. 19,6. KATHA. 15,126. VP. 76. Bñs. P. 6,9,58. PARĪĀ. 1,1,80. 11,12. Verz.

d. Oxf. H. 76, b, 28. wann er schläft 46, a, 44. fgg. BURN. Intr. 131. Maja ist Viçvakarman der Dānava MBH. 2, 5. ein Avatāra des Viçvakarman KARṆĀS. 34, 148. Viçvakarman als Verfasser eines Werkes über Baukunst VASĪH. BṘH. S. 56, 29. 79, 10. Verz. d. Oxf. H. 341, a, 41. mit dem patron. Bhauvana ÇAT. Ba. 13, 7, 2, 14. AIR. Ba. 8, 21. Liedverfasser von RV. 10, 81. ein Sohn des Vasu Prabhāsa und der Jogasiddhā (योगसिद्धा adj. st. dessen MBH.) MBH. 1, 2592. fgg. HARIV. 161. VP. 121. ein Sohn Vāstu's BṘĪG. P. 6, 6, 15. Vater der Barhi-smatī 5, 1, 24. der Saṁgṛhā MĀK. P. 77, 1 (विश्वकर्मज्ञा und विश्वकर्म-सुता = संज्ञा ÇABDAR. im ÇKDa.). Gatte der Ghṛtāki Verz. d. Oxf. H. 21, b, 16. विश्वकर्मन्-गन्त्य MACK. Coll. 1, 84. विश्वकर्मपुराण 46. विश्व-कर्मपुराणसंस्कृत 166. Nach H. an. und MD. ist Viçvakarman auch N. pr. eines Muni. — b) Bez. der Sonne AK. H. an. MD. MĀK. P. 107, 11. VĪSAVAD. 14. — c) N. einer der 7 Hauptstrahlen der Sonne VP. 236, N. 3.

विश्वकर्मेश N. eines Liṅga Verz. d. B. H. 147, a, 9.

विश्वकर्मेश्वर n. desgl. Verz. d. Oxf. H. 71, b, 43.

विश्वकाय 1) adj. dessen Körper das Weltall ist BṘĪG. P. 2, 1, 13. 19, 33. — 2) f. श्री eine Form der Dākshājanī Verz. d. Oxf. H. 39, a, 33.

विश्वकारक m. Schöpfer des Alls: Çiva Çiv.

विश्वकारु m. = विश्वकर्मन् der Baumeister der Götter PAṆĀK. 1, 10, 46. 58.

विश्वकार्य m. N. eines der 7 Hauptstrahlen der Sonne VP. 263, N. 3. विश्वचर्यम् v. l. in der neueren Ausg.

विश्वकर्तृ 1) adj. subst. Alles schaffend, Schöpfer des Alls: Agni AV. 6, 47, 1. ÇAT. Ba. 14, 7, 2, 17. ÇVERĪÇV. UP. 6, 16. VASĪH. BṘH. S. 1, 6. Spr. 4290. BṘĪG. P. 3, 12, 27. 9, 14, 8. = ब्रह्मन् H. 6. — 2) m. a) der Baumeister und Künstler der Götter, Viçvakarman HALĪ. 1, 84. SUND. 3, 13 (विश्वविद् MBH. 1, 7691). R. 5, 22, 13. MĀK. P. 77, 38. 108, 4. — b) N. pr. eines Sohnes des Gādhi HARIV. 1766.

विश्वकृत adj. wohl von Viçvakarman verfertigt: घस्र MBH. 5, 7259.

विश्वकृष्टि adj. bei allen Völkern oder Menschen wohnend, — erscheinend, allbekannt, Allen freundlich u. s. w.: Agni RV. 1, 59, 7. die Marut 3, 26, 5. 10, 92, 6. nach ŚL. auch 1, 169, 2. Dadhikrā 4, 38, 2. Im Wesentlichen synonym sind: विश्वलिति, °चर्यणि, °जन्त्य, °मनुस्, विश्वायु, विश्वानर.

विश्वकेतु m. 1) ein N. des Liebesgottes Ġaṭidh. in Verz. d. Oxf. H. 190, b, 31. — 2) ein N. Aniruddha's (Sohnes des Kāma) AK. 1, 1, 2, 22 (dieses so wie das vorangehende ब्रह्मन् könnten auch zum vorangehenden Artikel कामदेव gezogen werden). TĀK. 1, 1, 41. Ġaṭidh. in Verz. d. Oxf. H. 190, b, 37.

विश्वकोश, °कोष m. = विश्वप्रकाश Verz. d. Oxf. H. 194, a, 13.

विश्वक्षय m. Untergang der Welt RĪG. TA. 2, 19.

विश्वक्षिति adj. = विश्वकृष्टि TBA. 1, 5, 2, 5.

विश्वक्षेपेन s. विश्वक्षेपेन.

विश्वग m. 1) ein Name Brahman's ÇKDa. angeblich nach H. — 2) N. pr. eines Sohnes des Pūrṇiman BṘĪG. P. 4, 1, 14.

विश्वगत adj. allgegenwärtig Liṅga-P. bei MUIR, ST. 4, 36.

विश्वगन्ध 1) adj. überallhin Geruch verbreitend. — 2) m. Zwiebel RĪ-
GAK. im ÇKDa. — 3) f. श्री die Erde ÇABDAR. im ÇKDa. — 4) n. Myrrhe
RĪGAK. im ÇKDa.

विश्वगन्धि m. N. pr. eines Sohnes des Prithu BṘĪG. P. 9, 6, 30.

विश्वगर्भ 1) adj. Alles im Schooße tragend AV. 12, 1, 43. Çiva Çiv. —
2) m. N. pr. eines Sohnes des Rāivata HARIV. 5250.

विश्वगद्य s. विश्वगद्य.

विश्वगुणादर्श m. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 150, a, No. 319.

विश्वगुरु m. der Älteste —, der Vater des Weltalls KUMĀR. 6, 33.
ÇIK. Ch. 162, 13. BṘĪG. P. 3, 15, 26.

विश्वगूर्त adj. allwillkommen: स्वराकिन्त्रो दम् वा विश्वगूर्तः RV. 1, 61,
9. 8, 1, 22. 59, 3.

विश्वगूर्ति adj. dass.: die Açvin RV. 1, 180, 2.

विश्वगोत्र adj. allen Sippen angehörig ÇAT. Ba. 2, 5, 2, 5. 6, 2, 1.

विश्वगोत्र्य adj. etwa alle Sippen um sich vereinigend: eine Trommel
AV. 5, 21, 3.

विश्वगोत्र m. Behüter des Weltalls: Çiva Çiv. Vishṇu (HARIV.
14120) und Indra ÇABDĀRTHAK. bei WILSON.

विश्वगोत्रिम् s. विश्वगोत्रिम्.

विश्वगन्धि m. eine best. Pflanze, = रुसपदी RĪGAK. im ÇKDa.

विश्वग्लोप, विश्वग्लोप und विश्वग्लोप s. विश्वग्लोप, विश्वग्लोप und
विश्वग्लोप.

विश्वकार (विश्वम्, acc. von विश्व + 1. कर) n. Auge (Alles bildend) ÇAB-
DĀRTHAK. bei WILSON.

विश्वचक्र n. Erdkreis: °दान Bez. einer best. grossen Schenkung (Gold
in Gestalt des Erdkreises) Verz. d. Oxf. H. 35, b, 20. ohne दान 48, a, 18.

विश्वचक्रान् m. Beiw. Vishṇu's MĀTSA-P. 239 nach ÇKDa.

विश्वचक्षण adj. so v. a. विश्वचक्षुः AV. 18, 1, 17.

विश्वचक्षुः adj. allsehend: die Sonne RV. 1, 50, 2. 7, 63, 1. Soma 9,
86, 5. Viçvakarman 10, 81, 2.

विश्वचक्षुः adj. Alles sehend oder n. Auge für Alles MAITREY. 6, 6.

विश्वचक्षुः adj. so v. a. विश्वकृष्टि. Indra RV. 1, 9, 3. 2, 31, 3. 5, 38, 1.
Agni 1, 27, 9. 3, 2, 15. 5, 6, 3. 14, 6. Soma 9, 1, 2. Manju 10, 83, 4. वा-
जिन् 8, 2, 2. यवस् 10, 93, 10. Beiw. des Viçvamanas 8, 23, 2 (vielleicht
ist aber °षणिम् zu lesen). वाजितुरु सत्पति विश्वचक्षुः कृधि प्रज्ञास्वा-
भगम् VĪLAKH. 5, 6. NAIKH. 3, 11.

विश्वजनै गाṇा प्रतिजनादि zu P. 4, 4, 99. Jedermann, alle Welt: वि-
श्वजनस्य छायायाम् (nach einem Vārtt. zu P. 6, 1, 76 छायायाम् oder छा-
यायाम्) VS. 5, 28. उर्वीमिमं विश्वजनस्य भृत्रिम् TBA. 1, 2, 2, 4. °कृत् oder
°कृत् P. 6, 1, 76. Vārtt., Schol. — Vgl. विश्वजनीन.

विश्वजनीन (von विश्वजन) adj. allerlet Volk enthaltend: जन AV. 7,
43, 1. über alles Volk herrschend 20, 127, 7. aller Welt zu Gute kom-
mend P. 5, 1, 9. BHATT. 2, 48. 21, 17. — Vgl. वैश्व°.

विश्वजनीय (wie eben) adj. = विश्वेषा जनाय क्लृप्तः PAT. zu P. 5, 1, 9.

विश्वजन्मन् adj. von allerlet Art AV. 11, 4, 23.

विश्वजन्य (von विश्वजन) adj. alle Menschen enthaltend; überall vor-
handen, — bekannt, — beliebt, allgemein: Himmel und Erde RV. 3, 25, 2.
सुमति 87, 6. VS. 17, 74. इषः RV. 10, 2, 6. ग्रुह्यः 1, 169, 8. मदासः 6, 36, 1.

राघम् 47, 25. 10, 67, 1. उपन्यास M. 9, 81.

विश्वस्यिन् adj. *Besteher des Weltalls* Bha. P. 3, 15, 34.

विश्वसिद्धिरूप (विश्वसित् + शिल्प) m. N. eines Ekāha Pāṇāv. Ba. 16, 15, 1. Çākh. Ça. 12, 8, 1. S. 9, 5. Līṭṣ. 3, 4, 1. 3, 4, 10.

विश्वसित् 1) adj. *allbestehend, allgewinnend* RV. 2, 21, 1. 3, 69, 1. 9, 59, 1. 10, 170, 3. AV. 4, 11, 5. 35, 7. 17, 1, 11. Bha. P. 4, 20, 17. 7, 4, 7. — 2) m. a) N. eines Ekāha in der Feyer Gavāmajana, der 4te Tag nach dem Vishuvant (Abhigīt heisst der 4te vor demselben) AV. 11, 7, 12. At. Ba. 4, 19. 6, 15. 30. TS. 7, 4, 5, 3. TBa. 1, 2, 9, 2. 4, 6, 3. Çat. Ba. 4, 5, 4, 14. 12, 1, 2, 2. Pāṇāv. Ba. 4, 5, 19. 20, 9, 1. Kīṭṣ. Ça. 24, 1, 17. Ācy. Ça. 3, 7, 1. 3, 9, 6. 12, 5, 12. Līṭṣ. 4, 6, 13. Mac. 2, 6. M. 11, 74. MBh. 1, 3764, 7. 2886, 9. 2821. 13, 4943. R. 1, 13, 45. Ragh. 4, 86, 5, 1, 6, 76. Bha. P. 3, 15, 4. Kull. zu M. 11, 1. विक्ताध्ययनस्य फलाकाङ्क्षायां विश्वसित् 1) येन स्वर्ग एव फलं कल्प्यम् Comm. in der Einl. zu Gām.; vgl. Colebr. Misc. Ess. I, 320. — b) Bez. eines best. Feuers: यस्तु विश्वस्य जगतो बुद्धिमाक्रम्य तिष्ठति । तं प्राकुर्यात्माविदे विश्वसिन्नामपावकम् ॥ MBh. 3, 14145. — c) N. pr. α) eines Dānava MBh. 12, 8265. — β) eines Sohnes des Gādhi Hariv. 1706. — γ) eines Sohnes des Dṛḍharatha und Grosssohnes des Gajadṛatha Hariv. 1704. eines Sohnes des Gajadṛatha VP. 482. — δ) eines Sohnes des Satjagīt Hariv. 1057. VP. 465. Bha. P. 3, 22, 47.

विश्वसित् adj. *allergütlichend* RV. 6, 67, 7.

विश्वसीव m. *Allseel* Bha. P. 3, 15, 11.

विश्वसि adj. *alltreibend*: घेनु RV. 4, 33, 8.

विश्वस्योतिष m. N. pr. eines Mannes (pl. *seine Nachkommen*) Pravaśidh. in Verz. d. B. H. 55, 1. 2. — Vgl. विश्वस्योतिस्.

विश्वस्योतिस् 1) adj. *allglänzend*. — 2) m. a) N. eines Ekāha Kīṭṣ. Ça. 22, 2, 8. Pāṇāv. Ba. 16, 10, 1. — b) N. pr. eines Mannes Saṁsk. K. 186, a, 4; vgl. विश्वस्योतिष. — 3) f. Bez. derjenigen Ishṭakā, welche Feuer, Wind und Sonne repräsentieren sollen, Çat. Ba. 6, 3, 2, 16. 10, 4, 2, 14. 3, 3, 2, 1. 7, 4, 9. TS. 5, 3, 9, 2. Kīṭṣ. Ça. 17, 9, 3. 18, 6, 32. — 4) n. विश्वस्योतिस् N. eines Sāman Ind. St. 3, 209, b. — Vgl. विश्वस्योतिस्.

विश्वस् (विश्वक्) s. विश्वस्.

विश्वस्तु adj. *dessen Körper das All ist* Bha. P. 2, 1, 33.

विश्वस्तशतम् adj. *der auf allen Seiten Augen hat* RV. 10, 81, 2.

विश्वस्तम् (von विश्व) adv. *von —, an allen Seiten, allenthalben* Comm. zu AK. 3, 5, 18 nach ÇKDn. RV. 1, 31, 5. 122, 6. चर्मयं कणुहि विश्वतो नः 3, 47, 2. तप विश्वतः शोचिषा 6, 22, 5. 7, 12, 1. 83, 5. परि वीं भूतु विश्वत इयं मतिः 104, 6. 2, 43, 2. 6, 19, 9. गिरिर्न विश्वतस्पृशुः 8, 87, 4. 2, 1, 12. AV. 7, 50, 2. VS. 12, 10. 16, 11. Kauç. 47. 68. विश्वतो ऽस्थिमये ज्ञाते — तितिमपउले Bha. Tan. 5, 272. विश्वतो भयात् vor aller Gefahr Bha. P. 10, 31, 3.

विश्वस्तम् (पाद्) adj. *allenthalben Füße habend* RV. 10, 81, 3.

विश्वस्तस्याणि adj. *überall Hände habend* AV. 13, 2, 26.

विश्वस्तम् adj. AV. 13, 2, 26 v. l. für विश्वस्तम् des RV.

विश्वस्तम् adj. *Alles übertreffend*: सुम् RV. 1, 48, 16.

विश्वस्तम् adj. dass. Hariv. 14119.

विश्वस्तम् adj. *durch Alles befriedigt*: Vishṇu Pāṇāv. 4, 3, 152.

विश्वस्तम् adj. *Alles übertreffend*: Bhārati RV. 2, 3, 5.

विश्वतोधार (विश्वतस् + 1. धारा) adj. *nach allen Seiten strömend* VS. 17, 68.

विश्वतोधी adj. *überallhin merkend* RV. 3, 34, 6.

विश्वतोधी adj. *allenthalben Arme habend* RV. 10, 81, 3.

विश्वतोमुख adj. *allenthalben Gesichter habend oder dessen Gesicht überallhin gewandt ist* RV. 1, 97, 6. 10, 81, 3. AV. 10, 8, 27 (Çvetācy. Up. 4, 3). Bha. 9, 15. Hariv. 14119. Bha. P. 3, 25, 40. 32, 7. 33, 25. unter den Namen der Sonne MBh. 3, 157. मुखम् adv. *nach allen Seiten hin* Bha. P. 4, 28, 41.

विश्वतोप adj. (f. घा) *alles Wasser führend*: गङ्गा MBh. 13, 1846. = विश्वप्रियतोया Nilak.

विश्वतोवीर्य adj. *allenthalben wirksam*: वीर्यम् AV. 6, 32, 2. die Sonne 3, 31, 7.

विश्वत्र (von विश्व) adv. *allenthalben, alleszeit* RV. 10, 61, 25. एतच्च मत्पितृदेशे वृत्तं विश्वत्र विद्युत्तम् überall bekannt Kathās. 20, 187.

विश्वत्र्यर्चस् m. N. eines der 7 Hauptstrahlen der Sonne VP. (II) 2, 297, N. विश्वकार्य die erste Ausg.

विश्वथा (von विश्व) ved. adv. P. 5, 3, 11. VS. Prāt. 5, 12. auf alle Weise, alleszeit RV. 1, 141, 9. 2, 24, 11. 5, 44, 1. SV. 1, 3, 1, 2, 6 (°धा RV.). Çākh. Ça. 17, 12, 6.

विश्वदंष्ट्र m. N. pr. eines Asura MBh. 12, 8264.

विश्वदत्त m. N. pr. eines Brahmanen Kathās. 10, 158. 33, 37.

विश्वदर्शत adj. *all sichtbar* RV. 1, 25, 18. 44, 10. 7, 96, 6. 3, 65, 13. सू 66, 22. 106, 5. 10, 140, 6.

विश्वदानि adj. *nach dem Comm. allschenkend*: ततो यतो ज्ञापते विश्वदानिः TBa. 3, 3, 9, 10. 7, 4, 12.

विश्वदानिम् (von विश्व) adv. AV. Prāt. 4, 28. alleszeit, immer Nīa. 11, 44. RV. 1, 164, 40. 4, 50, 5. 6, 52, 5. AV. 12, 1, 7. 18, 3, 54. Ācy. Ça. 2, 5, 9. — Vgl. इदानीम् und तदानीम्.

विश्वदार्व adj. *allsengend* TS. 3, 3, 9, 2.

विश्वदावन् adj. v. l. des AV. 4, 32, 6 für विश्वधावन् des RV.

विश्वदाव्य adj. so v. a. विश्वदाव AV. 3, 21, 3. 9. 10, 8, 39.

विश्वदाता f. N. der 7ten Zunge des Feuers (v. l. für विश्वद्वयो, विश्व-रुचो) Ind. St. 2, 396.

विश्वदंष्ट्र adj. *allsehend* Bha. P. 4, 20, 32. Kusum. 53, 6.

विश्वदंष्ट्र adj. *allgeschaut* RV. 1, 191, 5. 6. 8.

विश्वदेव 1) m. pl. *alle Götter*; die Vigve Devāḥ P. 6, 2, 106. Schol. RV. 6, 51, 7. 10, 125, 1. VS. 2, 22. Hariv. 11294. °देवा दश स्मृताः Gaṭidh. in Verz. d. Oxf. H. 190, a, 24. im comp. Varāh. Bhṣ. 8. 44, 6. — 2) adj. P. 6, 2, 106. Schol. 2, 2, 35. Vārti. 1, Schol. gaṇa मनोज्ञादि zu P. 5, 1, 133. *allgöttlich*: Indra RV. 8, 87, 2. Vāju 1, 142, 12. Brhaspati 4, 50, 6. Savitar 5, 82, 7. Soma 9, 92, 3. 103, 4. Mahāpuruṣa Hariv. 14115. 14119 (विश्वदेव die neuere Ausg.). Bez. eines best. Gottes: विश्वदेवेन देवेन (विश्वदेवेन विश्वेशः die neuere Ausg.) सकायुध्यत वीर्यवान् 13190. विश्वदेवभक्त = विश्वदेवानां (etwa Verehrer der Vigve Devāḥ) विषयो देशः gaṇa ऐषुकार्यादि zu P. 4, 2, 54. — 3) f. घा Uraria logopodioides Dec. RATNAM. im ÇKDn. Suçā. 1, 59, 21. 137, 4. 317, 11. = रुस्वगवेधुका Gaṭidh. im ÇKDn. eine rothblühende Species von दपडोत्पल RATNAM. 166.

— Vgl. विश्वदेव, विश्वदेवक.

विश्वदेवता f. pl. die *Vīṣve Devāḥ* Gāṇḍ. in Verz. d. Oxf. H. 190, a, 38.

विश्वदेवः adj. von den *Vīṣve Devāḥ* geführt VS. 9, 35.

विश्वदेववत् (von विश्वदेव) adj. mit allen Göttern verbunden AV. 19, 18, 10.

विश्वदेवत् m. N. eines Ekāha Āc. Ca. 9, 8, 7.

विश्वदेव्य adj. auf alle Götter bezüglich, bei allen Göttern beliebt u. a. w.: Agni RV. 1, 148, 1. 3, 2, 5. Brhaspati 3, 62, 4. Pūshan 10, 92, 13. Kṛga 1, 162, 3. समुद्र 110, 1.

विश्वदेव्यावत् adj. dass. RV. 10, 170, 4. देव्यावती P. 6, 3, 181. VS. Prāt. 3, 116. VS. 11, 61. Brhaspati 38, 8. Soma Kāv. Ca. 10, 5, 9. 7, 14. mit den *Vīṣve Devāḥ* verbunden: Indra Ait. Br. 2, 20. Çāṅkh. Ca. 6, 7, 10. 9, 14.

विश्वदेव adv. die *Vīṣve Devāḥ* zur Gottheit habend; n. das Nakshatra Uttarāśādhā Varā. Bṛh. S. 7, 2. विश्वदेव v. 1.

विश्वदेवत dass. Varā. Bṛh. S. 71, 11.

विश्वदेवस् adj. Alles milchend: धेनु RV. 6, 48, 13.

विश्वद्वयस् s. विश्वद्वय.

विश्वध und विश्वधा (von विश्व) adv. auf alle Art, allesamt RV. 1, 63, 8. 141, 6. 174, 10. 4, 16, 18. 5, 8, 4. 7, 22, 7. 9, 79, 2. — Vgl. विश्वक्, विश्वक्ता, विश्वक्ता.

विश्वधर m. N. pr. des Vaters von Harinātha Verz. d. Oxf. H. 206, b, 9, 10.

विश्वधरण n. die Erhaltung des Weltalls Rāśa-Tan. 1, 139.

1. विश्वधा adv. s. विश्वध.

2. विश्वधा adj. nach dem Comm. so v. a. विश्वं दधाति VS. 1, 2, v. 1. für विश्वधायस् der TS. — f. gāṇa कृत्वादि zu P. 4, 4, 62: vgl. विश्वध.

विश्वधातृ nom. ag. Allerhalter: स्याप देव्य सृषीणा विश्वधातृ: Hariv. 7794.

विश्वधामन् n. die allgemeine Helmath Çvrtāc. Up. 6, 6.

विश्वधायस् adj. allnährend, allerhaltend RV. 1, 73, 3. 3, 58, 21. 5, 8, 1. 7, 4, 5. पृथिवी 2, 17, 5. AV. 12, 1, 27. रयि RV. 8, 5, 15. 7, 18. — 10, 83, 6. 122, 1. 6. 176, 1. AV. 3, 22, 2.

विश्वधार m. N. pr. eines der 7 Söhne des Medhātithi und eines nach ihm benannten Varsha Buḥ. P. 5, 20, 35.

विश्वधारिणी f. die Erde (Alles tragend) Çāḍāṇṭhak. bei Wilson.

विश्वधावीर्य adj. auf alle Art wirksam AV. 5, 22, 3. 19, 39, 10.

विश्वधृक् adj. Alles tragend, — erhaltend Ind. St. 2, 99, N. 4.

विश्वधृत् adj. dass. ebend.

विश्वधेन adj. alltrinkend RV. 4, 19, 2. 6.

विश्वधेनु s. विश्वधेनव, विश्वधेनव.

विश्वनगर m. N. pr. eines Mannes Dhṛtas. 70, 12. fgg.

विश्वनर adj. = विश्वे नरा यस्य सः P. 6, 3, 129. — Vgl. विश्वानर.

विश्वनाथ m. 1) Allbehüter, Allherrscher, Bez. Çiva's Çāḍar. im ÇKDh. Verz. d. Oxf. H. 128, a, 11. 141, a, 21. 146, b, 3. 149, b, N. 2. 257, b, 86. Verz. d. B. H. No. 1242. — 2) N. pr. verschiedener Männer Colebr. Misc. Ess. I, 262. II, 57. 452. f. g. Hall 23. 78. 113. 181. Verz. d. Oxf. H. 121, a, No. 212. 239, No. 576. fgg. 283, b, No. 663. f. g. 333, b, No. 785. 337, b, No. 794. 341, a, 33. 378, a, No. 376. 380, a, 5. Verz. d. B. H. No. 243. 268. 680. 693. 700. 815.

823. Verz. d. Tüb. H. 13. Verz. d. Cambr. H. 42. 58. Ksaviric. 6, 17, 7. 9. कविश्व Sām. D. 8, 12. कविश्व Wilson, Sel. Works I, 168. कविश्वकार Gild. Bibl. 414. दीक्षित Verz. d. Oxf. H. 141, a, 14. देव 341, b, N. Hall 17. देवस्य Verz. d. B. H. No. 871. पञ्चाननभट्टार्य Buḥ. P. in der Unterschr. पञ्चाननभट्टार्यकर्त्ता Hall 73. पण्डित 192. भट्ट 176. भट्टार्य Gild. Bibl. 416. Hall 22. 58. राय Ksaviric. 26, 9. सित Notices of Skt. Mss. 41. — Vgl. भावाविश्वनाथदीक्षित.

विश्वनाथनगरी f. die Stadt Viṣvanātha's d. I. Kāṣi Verz. d. B. H. No. 1342. स्तोत्र ebend.

विश्वनाथीय adj. von Viṣvanātha verfasst Verz. d. Oxf. H. 239, b, 4.

विश्वनाभ m. ein N. Viṣṇu's Verz. d. Oxf. H. 183, a, 4.

विश्वनाभि f. der Nabel des Weltalls Buḥ. P. 2, 2, 35.

विश्वनामन् adj. allnamig AV. 7, 78, 2.

विश्वतर (विश्वम्, acc. von विश्व, + तर) 1) adj. Alles überwindend: Buddha Vjutr. 2. — 2) m. a) N. pr. eines Fürsten mit dem patron. Saushadmana Ait. Br. 7, 27. 84. — b) als Jātak Çākjamunī's Vajpi im Comm. zu H. 233. GĀTAKAMĀLĀ 24.

विश्वपत m. N. pr. eines Autors mystischer Gebete Verz. d. Oxf. H. 101, b, 3.

विश्वपति m. Herr des Alls: Mahāpuruṣa Hariv. 14120. Kṛṣṇa Weber, Kṛṣṇa. 295. N. eines Feuers MBh. 3, 14193.

विश्वपद (पाद्) in der Stelle विश्वपाद् Hariv. 14120, wo aber die neuere Ausg. richtig विश्वपास्तम् liest.

विश्वपणी f. Flacourtia cataphracta Roxb. Rāśa. im ÇKDh.

विश्वपा adj. Decl. P. 6, 4, 140. Schol. Vor. 3, 42. Alles schützend Hariv. 14120 nach der richtigen Lesart (s. n. विश्वपद).

विश्वपाचक adj. Alles kochend, Beiw. des Feuers Mān. P. 99, 46.

विश्वपाणि m. N. pr. des 5ten Dhjānibodhisattva Buḥ. Intr. 117.

विश्वपातृ m. Allschützer, N. einer Gruppe von Manen Mān. P. 96, 46.

विश्वपादशिरोसीव adj. dessen Füße, Kopf und Hals aus dem Weltall gebildet sind Mān. P. 42, 2.

विश्वपाल m. N. pr. eines Kaufmanns Verz. d. Oxf. H. 73, b, 22.

विश्वपावन 1) adj. (f. ई) allreinigend: स्याप: Buḥ. P. 8, 20, 18. धूप Pāṇ. 2, 4, 29. — 2) f. ई ein N. der Tulasi Verz. d. Oxf. H. 24, a, 27.

विश्वपैष् adj. allschmückend RV. 7, 57, 8. allgeschmückt: रय 75, 6.

विश्वपैष् adj. allgedethlich RV. 8, 26, 7.

विश्वपूजित 1) adj. allgeehrt. — 2) f. स्या ein N. der Tulasi Verz. d. Oxf. H. 24, a, 27.

विश्वपेशस् adj. allen Schmuck enthaltend, mit allem Schmuck ausgestattet: राया RV. 1, 48, 16. धियम् 61, 16. स्रु कुक्षे वसुधिता येमते विश्वपेशसा 4, 48, 3.

विश्वप्रकाश m. Allerheller, Titel eines Wörterbuchs des Maheçvara Colebr. Misc. Ess. II, 58. Mēd. Anh. 3. Verz. d. Oxf. H. 108, b, No. 169. 110, b, 17. 113, b, 7. 156, b, No. 333. 187, b, No. 428. 188, b, 37 und No. 429. 192, a, 18. 196, a, 22. b, 2. Verz. d. B. H. No. 802. fgg. Hall in der Einl. zu Viṣavad. 46.

विश्वप्रकाशिन् m. dass. Verz. d. Oxf. H. 323, a, No. 765.

विश्वप्रबोध adj. allerweckend, allerleuchtend Buḥ. P. 4, 24, 35.

- विश्वप्रै adj. heisst der Abschnitt des TBR. 3, 11, 5. — TBR. 3, 11, 9, 9.
- विश्वर्षन् UNĀDIS. 1, 158. m. = देव UóóVAL. = वह्नि, चन्द्र, समीरण und कृतात् H. an. 3, 418. fg. = सूर्य ÇANDAR. im ÇKDr. = विश्वकर्मान् UNĀDIS. im SAMKSHIPTAS. nach ÇKDr.
- विश्वप्सा m. Feuer (Alles verzehrend) TRIK. 1, 1, 67.
- विश्वप्सु adj. nach dem Comm. allgestaltig: ब्रह्म RV. 8, 35, 3. क्वं विश्वप्सु विश्ववीर्यम् 8, 22, 12. यत् 10, 77, 4. — Vgl. विश्वप्सु.
- विश्वप्स्य adj. nach dem Comm. allgestaltig oder allgenussbar: वसिष्ठो रूपस्कामो विश्वप्स्यस्य RV. 7, 42, 6. 8, 86, 15. धारया विश्वप्स्यो (von einem f. ०प्स्यी oder für ०प्स्यया) VS. 12, 10. der Wagen der Aśvin अभि यद्वा विश्वप्स्यो जिगति RV. 7, 71, 4. विश्वप्स्योऽप्य (etwa n. zu aller Sättigung) प्र भरत् भोजनम् 2, 13, 2.
- विश्वबन्धु m. ein Freund der ganzen Welt BṛĪG. P. 4, 4, 15.
- विश्वबीज n. der Same von Allem PAÑĀR. 4, 3, 25.
- विश्वबोध m. ein Buddha (Alles wissend) TRIK. 1, 1, 10.
- विश्वभद्र = सर्वतीम्र KĪLAŚAKRA 4, 20. 76.
- विश्वभरम् adj. allhaltend, allnährend: Agni RV. 4, 1, 19. ÇĀKṢH. Ça. 8, 12, 10.
- विश्वभर्तृ m. Allerhalter BṛĪG. P. 3, 16, 24. KĪLAŚAKRA 3, 93. 4, 1, 5, 258.
- विश्वभव adj. aus dem Alles entsteht BṛĪG. P. 4, 9, 16. WEBER, KRSH-NAŚ. 289.
- विश्वभानु adj. allscheinend: die Marut RV. 4, 1, 3. 8, 27, 3.
- विश्वभाव adj. = विश्वभावन BṛĪG. P. 10, 81, 13.
- विश्वभावन adj. der Alles werden lässt VP. 2, N. 2. BṛĪG. P. 1, 11, 7. 2, 7, 50. 4, 7, 32. 28, 65. MĀRK. P. 42, 2. WEBER, RĀMAT. UP. 337.
- विश्वभुज् 1) adj. Alles genießend, — verzehrend MAITREJUP. 5, 1. Mahāpuruṣa HARIV. 14119. fg. Viṣṇu H. ç. 73. Indra Verz. d. Oxf. H. 41, b, N. 4. — 2) m. a) N. eines best. Feuers MBH. 3, 14146. — b) N. pr. eines Sohnes des Indra MBH. 1, 7304. — c) N. einer Gruppe von Manen MĀRK. P. 96, 43.
- विश्वभुजा f. N. pr. einer Göttin Verz. d. Oxf. H. 71, b, 11. fg. Verz. d. B. H. 146, b, 1 v. u.
- विश्वभू m. N. pr. eines Buddha H. 236. VJUP. 3. LALIT. ed. Calc. 5, 1 v. u. BURN. Intr. 222. Lot. de la b. l. 504. WILSON, Sol. Works I, 290. II, 5, 8. 13.
- विश्वभूत adj. das All sendend HARIV. 14120.
- विश्वभूत adj. allhaltend, allnährend AV. 4, 11, 5. 5, 28, 5. MAITREJUP. 6, 6. 13.
- विश्वभेषज 1) adj. (f. ई) alle Heilmittel enthaltend, allheilend: घ्रापः RV. 1, 23, 20. 10, 60, 12. 137, 3. VS. 20, 34. AV. 2, 4, 3. 4, 10, 3. 19, 35, 5. 39, 5. 8. 9. — 2) n. trockener Ingwer (Panacee) AK. 2, 9, 38. H. 420. HALĀJ. 2, 460. RATNAM. 92. SUÇA. 1, 165, 6. 2, 417, 21.
- विश्वभोजम् adj. allmittheilend, allspendend, allnährend RV. 5, 41, 4. 7, 16, 2. इषम् 8, 48, 13. पृथिवी AV. 4, 35, 3. 18, 4, 6.
- विश्वमहा (विश्वम् + घ्र०) f. N. einer der sieben Zungen des Feuers (Alles verzehrend) ÇANDAM. im ÇKDr.
- विश्वमनस् 1) adj. Alles merkend RV. 10, 55, 8. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Vjaçva, Liedverfassers von RV. 8, 23—26. — RV. 8, 23, 2. 24, 7. PAÑĀR. Br. 15, 5, 20.

- विश्वमनुस् adj. so v. a. विश्वकृष्टि, die Marut RV. 8, 46, 17.
- विश्वमप (von विश्व) adj. das Weltall in sich enthaltend KATĀIS. 35, 102. Verz. d. Oxf. H. 196, a, No. 455.
- विश्वमक्त adj. allgewaltig oder allergütig: विश्वे किं विश्वमक्ते विश्वे यज्ञेषु यज्ञियाः RV. 10, 93, 3. ÇĀKṢH. Ça. 4, 10, 3.
- विश्वमेश्वर m. der grosse Herr des Alle (Çiva): ०मताचार MACK. Coll. I, 140.
- विश्वमातर f. Allmutter KĪLAŚAKRA 2, 128. 3, 197. 4, 96. 5, 4. 91. 105.
- विश्वमानव s. वैश्वमानव.
- विश्वमानुष m. die Gesamtheit der Menschen: यस्य ते विश्वमानुषे भूर्देतस्य वेदति RV. 8, 45, 42.
- विश्वमित्र m. ein Mannsname P. 6, 3, 180. Schol. — Vgl. विश्वमित्र.
- विश्वमिर्व (विश्वम् + इर्व) adj. 1) allbewegend, alltreibend: स्तोम RV. 1, 61, 4. Pūshan 2, 40, 6. Agni 3, 20, 3. die Marut 5, 60, 8. Ushas 80, 2. Indra 7, 28, 1. — 2) allwaltend, allenthaltend: रोदसी RV. 1, 76, 2. 3, 38, 8. 8, 81, 5. Thore 10, 110, 5. — Vgl. म्र०.
- विश्वमुखी f. N. der Dakṣhājanī in Gālaṃdhara Verz. d. Oxf. H. 39, b, 26.
- विश्वमूर्ति adj. allgestaltig oder dessen Leib das Weltall ist MBH. 6, 2944. 2948. HARIV. 14114. KUMĀRAS. 5, 78. BṛĪG. P. 1, 8, 41. 2, 1, 27. 3, 4, 27. 8, 6, 9. MĀRK. P. 103, 5.
- विश्वमेजय (विश्वम् + ए०) adj. allaufregend: Soma RV. 9, 35, 2. 62, 26.
- विश्वमेदिनी f. Titel eines Wörterbuchs Verz. d. Oxf. H. 196, b, 2.
- विश्वमोक्त adj. allverwirrend PAÑĀR. 4, 3, 24.
- विश्वभरै (विश्वम् + भर) P. 3, 2, 46. VOP. 26, 60. 1) adj. (f. घ्रा) alltragend, allhaltend: die Erde AV. 12, 1, 6. das Feuer 2, 16, 5. ÇAT. Br. 14, 4, 3, 16. क्रि Spr. (II) 1620. — 2) m. a) eine Art Scorpion oder ein ähnliches Thier SUÇA. 2, 257, 17. 288, 7. 290, 9; vgl. विश्वभरक. — b) ein N. Viṣṇu's AK. 1, 1, 3, 17. H. 215. an. 4, 278. MED. r. 297. PAÑĀR. 4, 3, 35 (S. 249). KHANDOM. 122. — c) ein N. Indra's H. an. MED. GĀTĀDH. in Verz. d. Oxf. H. 191, a, 29. — d) N. pr. eines Fürsten KṢUṬIÇ. 6, 3. — 3) f. घ्रा die Erde AK. 2, 1, 2. H. 935. H. an. MED. HALĀJ. 2, 1. P. 3, 2, 46. Schol. RAGH. 15, 81. 18, 23. UTTARAR. 5, 2 (7, 11). Spr. (II) 2395. Verz. d. Oxf. H. 139, b, 3. RĪGĀ-TAR. 3, 300. PAÑĀR. 3, 11, 21. KĀYĀD. 3, 132.
- विश्वभरक m. = विश्वभर 2) a) VARĀH. BṚH. 8, 54, 26.
- विश्वभरशास्त्र n. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 279, a, 2 v. u.
- विश्वभरभुज् m. Geniesser der Erde so v. a. Fürst, König RĪGĀ-TAR. 8, 2192.
- विश्वयशस् m. ein Mannsname Schol. zu P. 6, 2, 106 und 5, 4, 155.
- विश्वयामति (विश्वया instr. adv. + मति) adj. der überall seine Gedanken hat: Indra RV. 8, 37, 1 (voc.). Padap. trennt in zwei Wörter.
- विश्वयु m. Wind, Luft ÇANDĀRTHAN. bei WILSON.
- विश्वयोनि m. f. Urquell —, Schöpfer des Weltalls ÇYNTIÇY. UP. 5, 5. MBH. 6, 1960. HARIV. 4336. KUMĀRAS. 2, 62. 6, 9. Verz. d. Oxf. H. 7, b, No. 43. 259, b, 2.
- विश्वरथ m. N. pr. 1) eines Sohnes des Gādhi HARIV. 1439. 1766. — 2) des Autors des Pīṅgalaprakāṣa COLBA. Misc. Ess. II, 65.
- विश्वराज् in den schwächsten Casus, विश्वराज् im nom. sg. und vor

consonantisch anfangenden Casusendungen P. 6, 3, 128. Vop. 3, 128.

विश्वराधस् adj. *allgewährend* AV. 7, 17, 2.

विश्वरूषि m. N. pr. eines göttlichen Wesens MBh. 7, 241, 5. eines Dānava Karmā. 47, 28.

विश्वरूची f. N. einer der 7 Zungen des Feuers Mup. Up. 1, 2, 4 (ed. Pol., विश्वरूपी in der Bibl. ind.). Manu. zu VS. 17, 79.

1. विश्वरूप n. *allerlei Gestalten*: कुरुते धर्मसिद्धये विश्वरूपं पुनः पुनः M. 7, 10. °प्रदर्शक Pāṇā. 4, 1, 30. Weber, Rām. Up. 362.

2. विश्वरूप 1) adj. (f. विश्वरूपा und विश्वरूपी) a) *alle Farben zeigend, vielfarbig, bunt*: स्रज RV. 1, 162, 2. Kīṭh. 13, 1. धेनु RV. 3, 1, 7. 1, 164, 9. 4, 33, 8. AV. 9, 5, 10. Kauç. 62. Daher auch ohne nähere Bestimmung f. *eine bunte Kuh* RV. 1, 161, 6. VS. 3, 22. इडा TBa. 1, 2, 21. 4, 2, 1. 7, 7, 7. pl. *das Gespann des Brhaspati* Naig. 1, 15. Stier RV. 3, 56, 3. Rosse 10, 70, 2. निष्क 2, 33, 10. Wagen des Savitar 1, 35, 4. 10, 85, 20. — 3, 38, 4. TS. 4, 3, 24, 5. AV. 4, 14, 9. 6, 59, 3. 9, 1, 2. 5. Çat. Ba. 1, 6, 2, 5. Kleid VS. 11, 40. Çat. Ba. 14, 2, 1, 5. Himmel und Erde VS. 9, 19. Feuer 13, 41. Thore 29, 5. — Maitaj. 6, 8. — b) *vielgestaltig, mannichfaltig, verschiedenartig, allerlei*: शेषधीः RV. 5, 83, 5. 10, 88, 10. AV. 4, 15, 2. वाज RV. 10, 67, 10. पशवः 8, 89, 11. क्रिमयः AV. 5, 23, 5. इन्द्र TS. 3, 3, 10, 2 (विषुत्रप v. l. der VS.). VS. 16, 25. वाच् Līṭ. 4, 1, 5. MBh. 5, 1684. Speise Çat. Ba. 11, 2, 8, 5. पशस् 14, 5, 2, 4. *formenreich*: Tvashṭar-Savitar RV. 10, 10, 5. 3, 55, 19. *in mancherlei Formen erscheinend*: Brhaspati 3, 62, 6. die Aṅgiras 10, 78, 5. — Kūṇḍ. Up. 5, 13, 1. Çvetīçv. Up. 1, 4, 9. Taitt. Up. 1, 4, 1. Hariv. 14114. Buḡ. P. 6, 4, 28. Mān. P. 23, 42. विश्वे देवाश्च यत्स्मिन्विश्वरूपस्ततः स्मृतः (शिवः) MBh. 7, 9621. 13, 589. Verz. d. Oxf. H. 52, a, 8. — 2) m. a) Bez. *best. Kometen* Varāh. Bṛh. S. 11, 23. — b) ein N. Vishṇu's (Kṛṣṇa's) Taik. 1, 1, 29. H. 215. Halā. 1, 21. Verz. d. Oxf. H. 183, b, No. 418. 190, b, 11. 9, b, 11. 37, a, No. 89. — c) N. pr. α) eines Sohnes des Tvashṭar, welchem Indra die drei Köpfe abschlägt, TS. 2, 5, 2, 1. 6, 3, 7, 4. Çat. Ba. 1, 6, 2, 1. 2, 2, 2. 5, 5, 2. 12, 7, 1, 1. RV. 2, 11, 19. 10, 8, 9. Ait. Ba. 7, 25. Ind. St. 3, 459. 464. MBh. 12, 13208. fgg. VP. 121. Buḡ. P. 5, 7, 1. 6, 6, 42. 7, 25. 34. fgg. Schüler der Açvin Çat. Ba. 14, 5, 5, 22. 7, 2, 28. — β) eines Asura MBh. 2, 366. Hariv. 12697. — γ) verschiedener Männer, insbes. Gelehrter Med. Anh. 4. Verz. d. B. H. No. 802. Verz. d. Oxf. H. 151, a, 28. 162, b, 25. 188, a, 28. 227, 13. 255, a, 15. 257, b, 14. 336, a, 26. Hall in der Einl. zu Vāsavad. 12. Colebr. Misc. Ess. II, 434. Wilson, Sel. Works I, 154. Kull. zu M. 2, 189. 4, 215. 5, 68. विश्वरूपाचार्य Verz. d. B. H. No. 616. 1045. Verz. d. Oxf. H. 236, a, 4. 270, b, 43. Hall 110. 227. निबन्धं च विश्वरूपकृतम् Verz. d. B. H. No. 1170. °निबन्ध 468 (b, 161). Verz. d. Oxf. H. 279, a, 51. fg. — 3) f. स्त्री Bez. gewisser Verse (z. B. RV. 5, 81, 2) Ait. Ba. 1, 29. Shapv. Ba. 1, 4. Līṭ. 1, 8, 5. 12. 16. — 4) f. ई N. einer der 7 Zungen des Feuers Mup. Up. 1, 2, 4.

विश्वरूपक n. *eine schwarze Art Aloeholz* Rīśān. im ÇKDr. Aush. 16.

विश्व. पतीर्थ 1) n. N. pr. eines heiligen Badeplatzes Verz. d. Oxf. H. 67, a, 29. — 2) N. pr. und ehrender Bein. eines Gelehrten Hall 200. Verz. d. B. H. No. 648.

विश्वरूपवत् adj. *in allerlei Formen erscheinend* R. 7, 23, 2, 28.

VI. Theil.

विश्वरूपि 1) adj. dass. Hariv. 9547. Mān. P. 42, 2. — 2) f. रूपिणी N. pr. einer Gottheit Verz. d. Oxf. H. 19, b, 3.

विश्वरोतस् m. (sic) *der Same des Alle*, Bez. Brahman's Taik. 1, 1, 26. H. 212. Vishṇu's Pāṇā. 4, 3, 28 (S. 250).

विश्वरोचन m. *Colocasia antiquorum* Schott. Taik. 2, 4, 32.

विश्वलोचन n. = विश्वप्रकाश Verz. d. Oxf. H. 135, b, No. 255. °कार 185, b, 41. fg.

विश्वलोप m. TS. 3, 3, 2. — Vgl. विश्वलोप.

विश्ववद m. wohl = Viçpered Verz. d. Oxf. H. 33, b, 3. Weber, Lit. 144.

विश्ववैनि adj. *allgewährend*: Soma TS. 2, 4, 5, 2.

विश्ववत् adj. *das Wort* विश्व *enthaltend* Çat. Ba. 7, 5, 2, 12.

विश्ववपस् m. N. pr. eines Mannes वम्बोविश्ववपसो TS. 6, 6, 9, 4. वम्बावि° Kīṭh. 29, 7. लम्बावि° gaṇa वन्तपत्न्याः zu P. 6, 2, 140.

विश्ववत्, °वाक् adj. nom. °वाक्, acc. °वाक्म्, instr. विश्वोक्ता, f. विश्वोक्ती P. 6, 4, 182. Schol. Vop. 3, 102.

विश्ववाच् f. *Allrede*, Beiw. des Mahāpuruṣa Hariv. 14118.

विश्ववाजिन् scheinbar Hariv. 11253, wo aber mit der neueren Ausg. दृश्य वा° zu lesen ist.

विश्ववार 1) adj. (f. स्त्री) *alles Werthe —, alle Schätze enthaltend, — gebend* u. s. w.: रूपि RV. 1, 48, 12. 3, 36, 10. रुविणा 6, 5, 1. दीधिति 3, 4, 3. घृताची 5, 28, 1. निपुतः 6, 22, 11. 7, 91, 6. शाला AV. 9, 3, 1, 2. Agni, Ushas, Indra und Andere RV. 1, 30, 10. 113, 19. 3, 17, 1. 7, 5, 8. 10, 4, 70, 1. 9, 88, 3. 97, 26. 10, 149, 4. AV. 7, 79, 1. 12, 3, 11. VS. 7, 14. 27, 13. oxyt. Çat. Ba. 1, 5, 2, 2. — 2) f. स्त्री N. pr. einer Frau mit dem patron. Ātreji, Liedverfasserin von RV. 5, 28.

विश्ववार्य adj. = विश्ववार RV. 8, 19, 11. 22, 12.

विश्वावास m. *der Behälter von Allem* MBh. 6, 2949 nach der Lesart der ed. Bomb. विश्वावास ed. Calc.

विश्वविख्यात adj. *in der ganzen Welt bekannt*: °कीर्ति Sarvadārṣaṇas. 113, 5.

विश्वविजयिन् adj. *Alles bestegend*: Kāma, Vishṇu Pāṇā. 4, 3, 152.

1. विश्वविद् adj. *allkundig, allmerkend, allwissend*: वाच् RV. 1, 164, 10. क्विं विश्वविद्ममूर्म् 3, 19, 1. 29, 7. होतृ 5, 4, 3. 10, 91, 8. Soma 9, 27, 3. 28, 1. 97, 56. TS. 5, 6, 6, 6. Çvetīçv. Up. 6, 16. MBh. 1, 7691. Kusum. 48, 6.

2. विश्वविद् adj. *allbestehend*: Himmel und Erde RV. 6, 70, 6. समुद्र 9, 86, 29.

विश्वविदस् adj. *allwissend* Verz. d. Oxf. H. 11, b, 3 v. u.

विश्वविभावन n. *das Erschaffen des Alle* Buḡ. P. 4, 8, 20.

विश्वविशुत adj. *in der ganzen Welt berühmt* Karmā. 37, 8.

विश्वविश्व adj. *etwa Alles im All seiend*, unter den Beinamen Vishṇu's Pāṇā. 4, 3, 41.

विश्वविसारिन् adj. *stich überallhin verbrettend*: तेजस् Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 7, Çl. 23.

विश्ववृत् m. *der Baum des Alle*, unter den Beinamen Vishṇu's Pāṇā. 4, 3, 51.

विश्ववृत्ति f. *eine allgemeine Handlungsweise* Kusum. 4, 21. 8, 15.

विश्ववेद m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. B. H. No. 609.

1. विश्वविद् adj. = 1. विश्वविद्. कोत् RV. 1, 36, 3. 44, 7. इत 4, 8, 1. Agni 1, 143, 4. 147, 3. 2, 25, 1. Götter überh. 10, 66, 1. 5. 93, 7. Varuṇa und die Āditya 5, 67, 2. 8, 18, 11. 27, 21. 25, 3. 42, 1. 47, 3. Pūshan 1, 89, 5. VS. 10, 9. die Marut 5, 60, 7. AV. 8, 3, 1. 6, 92, 1.

2. विश्वविद् adj. = 2. विश्वविद् etwa RV. 1, 139, 2. VS. 3, 38, 7, 45. Bala. P. 8, 3, 26 (nach dem Comm.).

विश्वेदि adj. allwissend; m. N. pr. eines Ministers Mān. P. 118, 28. fgg.

विश्वयच adj. Alles in sich fassend, — aufnehmend RV. 3, 46, 1. VS. 8, 38, 13. 56, 18, 17. 18, 41. AV. 9, 7, 15. 12, 3, 19. 53. TS. 1, 1, 2, 1. 4, 4, 23, 5. TBa. 1, 5, 4, 5. 2, 4, 2, 7.

विश्व्यापिन् adj. das All erfüllend Wena, Rāmā. Up. 328.

विश्वशु m. N. pr. eines Lexicographen Verz. d. B. H. No. 808. Verz. d. Oxf. H. 185, 6, 42. H. 226, Schol.

विश्वशु adj. Allen zur Wohlfahrt dienend RV. 1, 23, 10. 160, 1. 4. 6, 70, 6. 10, 81, 7. आपः VS. 4, 7.

विश्वशर्षु adj. in ganzer Schaar, vollzählig RV. 5, 34, 8.

विश्वशर्द् adj. alljährlich oder ein ganzes Jahr dauernd AV. 9, 8, 6. 19, 34, 10.

विश्वशर्षु adj. allstrahlend RV. 7, 13, 1.

विश्वशर्द् (विश्व + शर्) adj. (f. शर्) allblinkend, bunt, schillernd: आपः RV. 1, 165, 8. 3, 31, 16. इयः 10, 134, 3. रयि 9, 93, 5. वाज्ञाः 8, 70, 9.

विश्वशर्द्वाज्ञानवत् n. Bez. einer der 10 Kräfte eines Buddha Buddh. Trigl. 8, 6. Burnouf in Lot. de la b. l. 784.

विश्वसेवनं n. ein Mittel Alle zu besaubern Spr. (II) 2752.

विश्वसख m. Jedermanns Freund Ragh. 18, 28.

विश्वसत्तम adj. der allerbeste: Kṛṣṇa MBu. 14, 1485.

विश्वसनीय (von श्मत् mit वि) adj. Vertrauen verdienend, — erweckend: स्त्रियः Wena, Kṛṣṇa. 266. der Liebesgott und der Mond Çik. 32, 5. आपुर्ध मन्मथस्य Mālav. 37. n. impers.: नहि विश्वसनीयं स्यात्तपस्कृमस्थिते ऽधमे man darf nicht trauen Spr. 1310. तस्य Pāṇāt. 108, 1. Davon °ता f. das Einfließen von Vertrauen: घटो दोत्तमतो ऽपि विश्वसनीयतास्य वपुषः Çik. 27, 17. °त्व n. dass.: अविश्वसनीयत्वत्सर्व्यास्ते Mālav. 52, 17. — Vgl. विश्वसितव्य, विश्वास्य.

विश्वसेभव adj. aus dem Alles entspringt: महापुरुष Hāiv. 14119. fgg.

विश्वसत् 1) m. N. pr. eines Sohnes des Dhjushitāçya (Abhjutthitāçya) Ragh. 18, 28. VP. 386. des Ilavila (Aidaviḍa) 383. Bala. P. 9, 9, 41. — 2) f. शर् N. einer der 7 Zungen des Feuers Gāṭh. im ÇKDn.: vgl. विश्वद्वपी und विश्वरुची.

विश्वसक्त्य adj. im Verein mit (nebst) den Vigra Devāḥ Hāiv. 12614.

विश्वसक्तिन् adj. Augenzeuge von Allem, allsehend Prae. f13, 7, 8.

विश्वसामन् m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Ātreja, Liedverfassers von RV. 5, 22, 1. eine Personification VS. 18, 39.

विश्वसार 1) m. N. pr. eines Sohnes des Kshatrauḡas Verz. d. Camb. H. 7. v. l. विश्वसार u. a. w. — 2) n. Titel eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 98, 6, 15. 101, 6, 21. 104, 2, 23. Verz. d. B. H. No. 1335.

विश्वसा n. Cactus indicus Roeb. (विद्) Çabdar. im ÇKDn.

विश्वसाह m. N. pr. eines Sohnes des Mahasvant Bala. P. 9, 12, 7.

°साहन् ed. Bala.

विश्वसि m. N. pr. eines Fürsten LIA. II, 784.

विश्वसितव्य (von श्मत् mit वि) n. impers. sm trauen: तस्माद्विश्वसितव्यं व शङ्कितव्यं च केषुचित् MBu. 12, 2994. 2272. Prae. 34, 2. — Vgl. विश्वसनीय, विश्वास्य.

विश्वसुर्विद् adj. nach dem Comm. Alles wohl verschaffend RV. 1, 48, 2.

विश्वसु adj. allgebürend AV. 12, 1, 17.

विश्वसुत्रधक् m. der Baumeister des Weltalls: Vishṇu Pāṇāt. 4, 3, 27.

विश्वसुत्र (nom. °सुत्र: °सुत्र H. 212, Sch. °सुत्र यत्र MBu. 7, 1464 fehlerhaft für °सुत्रयत्र, wie die ed. Bomb. liest) adj. allschaffend, m. Schöpfer des Alls: Bez. nicht näher bestimmter schöpferischer Wesen AV. 11, 7, 4. TBa. 3, 12, 2. Pāṇāt. Ba. 25, 18, 1. fgg. प्रज्ञापते विश्वसुत्रावधन्यः (I) TBa. 2, 8, 4. 4. Çv. Ça. 2, 14, 12. Maitrāj. 6, 8. Nṣ. Tāp. Up. in Ind. St. 9, 86. M. 12, 50. MBu. 7, 1464. 14, 1485. 1437. Ragh. 10, 16. Kumāras. 1, 80, 3, 28. Çic. 9, 80. Çāṅ. zu Bṛu. Ān. Up. S. 118. Bala. P. 1, 3, 2. 2, 1, 26. 9, 17. 3, 4, 11. 5, 9. 6, 5. 7. 10. 10, 27. 11, 22. 18, 3. 24, 21. 4, 2, 34. 24, 72. 6, 3, 15. 8, 1, 1. 3, 26. 13, 28. fgg. 10, 84, 16. 85, 6. 12, 4, 4. Pāṇāt. 2, 2, 25. विश्वसुत्रायनम् eine best. Feier Çv. Ça. 12, 8, 19. Kāṭ. Ça. 14, 8, 25. Çāṅ. Ça. 13, 28, 8. 14, 72, 1. Maçaka 11, 10 in Verz. d. B. H. 74. °सुत्र m. = ब्रह्मन् AK. 1, 1, 12. H. 212, Schol.

विश्वसृष्टि f. die Schöpfung des Alls Mān. P. 99, 44.

विश्वसेन m. 1) N. des 18ten Muhūrta Ind. St. 10, 296. — 2) N. pr. eines Lehrers Wilson, Sel. Works I, 338, N.

विश्वसेनरान् m. N. pr. des Vaters des 18ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpinī H. 37.

विश्वसौभाग adj. alles Glück bringend: Pūshan RV. 1, 42, 6. der Wagen der Açvin 157, 3.

विश्वस्त 1) adj. s. u. श्मत् mit वि. — 2) f. शर् Wittwe AK. 2, 6, 1, 11. Traik. 2, 6, 5. 3, 3, 188. H. 530. an. 3, 301. Med. t. 155. Halās. 2, 332.

विश्वस्था f. 1) Asparagus racemosus Willd. (steh überall findend) Rā. im ÇKDn. — 2) schlechte v. l. für विश्वस्ता Wittwe Colebr. und Lois. zu AK. 2, 6, 1, 11.

विश्वस्पृष् adj. unter den Beinamen des Mahāpuruṣa Hāiv. 14120. दिवस्पृष् die neuere Ausg.

विश्वस्फटिक m. N. pr. eines Fürsten von Magadhā VP. 479.

विश्वस्फटि, विश्वस्फाणि und विश्वस्फार्णि Varianten von विश्वस्फटिक VP. (II) 4, 217.

विश्वस्फूर्ति m. = विश्वस्फटिक Bala. P. 12, 1, 34. °स्फूर्ति v. l. VP. (II) 4, 217.

विश्वर्क् und विश्वर्का adv. allezeit, immerdar RV. 1, 114, 8. 160, 5. 2, 12, 15. 24, 15. 35, 14. 4, 31, 12. 6, 1, 8. 47, 15. 7, 21, 9. दक्षवर्तसि विश्वर्का 8, 43, 26. 44, 22. 48, 14. 10, 91, 6. इन्द्रो अस्मे सुमनो अस्तु विश्वर्का 100, 4. AV. 9, 2, 19. 12, 1, 17. 27. 19, 50, 2. — Vgl. विश्वध, विश्वाहा.

विश्वर्त्त m. Zerstörer des Weltalls: Çiva Çv.

विश्वरेतु m. die Ursache von Allem: Vishṇu Pāṇāt. 4, 3, 152.

विश्वान्त adj. überall Augen habend: महापुरुष Hāiv. 14119.

विश्वार्क् adj. mit allen Gliedern versehen, vollständig: विश्वार्क्: सृक् सं भवेम AV. 12, 3, 10. विश्वार्क् रूपं पुनर्तिर्भिर्भवि 19, 49, 8.

विश्वज्ञे adj. in allen Gliedern befindlich AV. 9, 8, 4.

विश्वीची (विश्व + चक्षु) Kic. zu P. 6, 3, 92. 95, Vārtt. 3, Schol. 1) adj. f. etwa allgemein: सा विश्वीची विद्व्यामन् RV. 7, 43, 3. विश्वीया धिया 9, 101, 3. स विश्वीचीरभि वष्टे धृताची: 10, 139, 2. — 2) subst. f. a) eine Personification (nach der letzten Stelle) VS. 13, 18. N. einer Ap-saras Vāpi: beim Schol. zu H. 183. MBh. 1, 2055. 3172. 4321. 2, 393. Hariv. 1636. 12475. R. 2, 91, 17. BRAHMA P. in LA. (III) 50, 18. Mārk. P. 106, 59. Vānni-P. im ÇKDr. — b) eine best. Krankheit: Lähmung der Arme und des Rückens Suçr. 4, 256, 9. 359, 6. 360, 19. Çāññe. Sām. 1, 7, 70. 2, 43, 15. — Vgl. विश्वच.

विश्वज्ञिर्ने (विश्व + ज्ञा) m. N. pr. P. 6, 2, 106, Vārtt. 1.

विश्वज्ञीत adj. über Alles erhoben Verz. d. Oxf. H. 196, a, No. 455.

विश्वज्ञात्मक adj. das Wesen der Welt bildend PraB. 117, 2.

विश्वज्ञात्मन् m. die Allseele MAITREJ. 5, 1, 6, 6. MBh. 12, 11232. 14, 1485. KUMĀRAS. 6, 1, 38. Vāññ. Bṛh. 8, 1, 1. Bṛh. P. 1, 2, 32. 8, 30, 41. 3, 3, 19. 4, 6, 8, 7, 39. 14, 19. 20, 19. 3, 3, 26. 3, 16, 27. WERNER, RĀMAT. UP. 319. oft Viṣṇu so genannt, daher als N. Viṣṇu's aufgeführt Verz. d. Oxf. H. 185, a, 5. — विश्वज्ञात्मन् so v. a. dem ganzen Wesen nach, vollständig (kennen) Hariv. 11293 nach der Lesart der neueren Ausg.

विश्वज्ञाद् (विश्व + 2. ज्ञद्) adj. Alles aufsehend: Agni RV. 2, 44, 26. 10, 16, 6. AV. 3, 21, 4. Çat. Br. 12, 5, 4, 14.

विश्वज्ञार्ध (विश्व + ज्ञा) m. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 1052. 1264.

विश्वज्ञायस् m. ein Gott ÇKDr. nach Siddh. K. — Vgl. विश्वज्ञायस्.

विश्वज्ञाधर (विश्व + ज्ञा) m. die Stütze des Alls PAÑĀK. 2, 5, 44. WERNER, RĀMAT. UP. 350.

विश्वज्ञायि m. der Herr des Alls Çvetiçv. UP. 3, 4.

विश्वज्ञान् (विश्व + नृ) VS. PAñr. 3, 92. 101. 5, 37. AV. PAñr. 3, 9. P. 6, 3, 129. 1) adj. auf alle Männer (Menschen) bezüglich, alle Männer umfassend, bei allen Menschen vorhanden u. s. w. (vgl. विश्वकृष्टि) NAIGH. 5, 5, 6. Nir. 7, 21. 23. 11, 9. 12, 20. Savitar RV. 1, 186, 1. 7, 76, 1. Indra 10, 50, 1. विश्वज्ञानस्य वृत्तिमनोनतस्य शर्वस: 8, 57, 4. — 2) m. N. pr. gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104. अस्यादि zu 110. als Gottheit Ind. St. 3, 237, a. Vater des Agni Verz. d. Oxf. H. 69, a, 36. fg. ein neuerer Autor, = ब्रह्मभाचार्य HALL 147. — Vgl. वैश्वानर.

विश्वज्ञास् m. N. pr. eines Fürsten KATHĀS. 113, 9. — Vgl. विश्वतर.

विश्वज्ञायुष् (विश्व + पुष्) adj. VS. PAñr. 3, 100. allgemeines Gedeihen schaffend: रयि RV. 1, 162, 22.

विश्वज्ञायु (विश्व + यु) Padap.) adj. RV. 1, 148, 1 nach dem Comm. so v. a. नानात्रय, wohl = विश्वयु.

विश्वज्ञायु (विश्व + 2. भू) adj. VS. PAñr. 3, 100. in Allem —, allenthalben seiend RV. 10, 50, 1.

विश्वज्ञामित्र (विश्व + मित्र) 1) m. VS. PAñr. 3, 101. 5, 37. AV. PAñr. 3, 9. P. 6, 3, 130. 2, 106, Vārtt. 1. 165, Vārtt. N. pr. eines berühmten Rshi, mit dem patron. Gāthina (Gādheja), öfters zusammen mit Gāmadagni genannt, Hauptverfasser von RV. 3. Nir. 2, 24. Tait. 2, 7, 20. H. 850. RV. 3, 53, 7. 12. 10, 167, 4. AV. 4, 29, 5. 13, 3, 15. fg. AIT. Br. 6, 18. 20. 7, 16. fg. Çat. Br. 14, 5, 2, 6. TS. 3, 1, 3, 3.

3, 2, 3, 4. PAÑĀK. Br. 14, 3, 12. ÇĀññ. Çā. 15, 21, 1. Āçv. Gṇa. 2, 4, 2. नृधार्तयानुमन्यागाद्विश्वामित्रः सज्ञाघनीम् । षण्डालकृत्तादादय धर्माध-
मविचक्षणः ॥ M. 10, 108. VP. 371. °प्रभृतयः प्राप्ता ब्रह्मत्वमव्ययम् MBh. 1, 5482. 5, 3907. fg. 9, 2296. fg. 13, 246. fg. Hariv. 440. 725. fg. 1457. fg. 1766. fg. 14148. R. 1, 20, 2. fg. Spr. 2853. VP. 264. 400. 404. fg. RĪĀ-TAR. 4, 646. sein Zwist mit Vasishṭha MBh. 1, 6710. fg. 9, 2365. fg. R. 1, 51. fg. VP. 373, N. 9. Verfasser eines Gesetzbuchs Ind. St. 1, 22. 233. fg. 467. Verz. d. B. H. No. 1017. Verz. d. Oxf. H. 266, b, 20. 268, b, 40. 270, b, 44. 279, a, 52. KULL. zu M. 3, 254. des Dhanurveda Ind. St. 1, 21. °कल्प 470. ein medicinischer Autor Verz. d. Oxf. H. 311, b, 39. Schullehrer (दाकाचार्य) Lalit. ed. Calc. 142, 4. fg. Gāhnaya PAÑĀK. Br. 21, 12, 2. विश्वामित्रस्य सेनयः 1. dafür auch kurzweg विश्वामित्र m. N. eines Katuraha KĀñr. Çā. 23, 2, 14. auch = विश्वामित्र-
स्यानुवाकः PAT. zu P. 4, 3, 138. विश्वामित्रस्याव्यदोक्तम् und विश्वामित्र-
स्यात्यर्थः Namen von Sāman Ind. St. 3, 237, a. pl. Viçvāmītra's Ge-
schlecht RV. 3, 1, 21. 18, 4. 53, 18. 10, 89, 17. AV. 13, 3, 6. 4, 54. PRAVA-
NĀBH. in Verz. d. B. H. 56, 34. fg. Etymologie des Namens MBh. 13, 4493. Mārk. P. 8, 234. fg. — 2) f. सा N. pr. eines Flusses MBh. 6, 324 (VP. 183); vgl. विश्वामित्रनदी 3, 3362. — Vgl. विश्वामित्र.

विश्वामित्रनदी f. N. pr. eines Flusses; vgl. विश्वामित्र 2).

विश्वामित्रप्रिय 1) adj. Viçvāmītra lieb. — 2) m. a) der Kokosnuss-
baum ÇANDAR. im ÇKDr. (sollte नारिकेल etwa aus कार्तिकेय verdorben
sein?). — b) Viçvāmītra's Freund, Dein. Kārttikeja's MBh. 3, 14635.

विश्वामृत adj. etwa für allezeit unsterblich MAITREJ. 6, 9. = विश्वममृ-
तपसि जीवयसि Comm.

विश्वायन adj. überall hindringend, allwissend: ब्रह्मन् Hariv. 11293.
विश्वायनः die neuere Ausg., welches NILAK. durch साकल्यात् vollstän-
dig, ganz erklärt.

विश्वायु (विश्व + यायु) 1) adj. so v. a. विश्वकृष्टि. Agni RV. 1, 27, 3. 67, 6. 10. 68, 5. 128, 5. 6, 4, 2. Varuṇa 4, 42, 1. Indra 1, 9, 7. 6, 17, 9. 8; 2, 4. 10, 104, 9. Soma 9, 86, 41. Pūshan 10, 17, 4. राधस् 1, 57, 1. 5, 53, 13. सखा 1, 129, 4. 6, 33, 4. अवितर 34, 5. तत्र 7, 34, 11. रयि 9, 4, 10. — 1, 73, 4. 3, 31, 18. 10, 144, 1. VS. 1, 4. 22. 18, 54. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Purūravas von der Urvaçi Hariv. 1373. 1414. zu den Viçve Devāḥ gezählt (wie Purūravas) MBh. 13, 4359. Es könnte auch विश्वायुस् angenommen werden. — 3) n. alle Leute: मृते हुते अये विश्वायु धायि RV. 4, 28, 2. 6, 20, 5. शुक्लं परि प्रदक्षिणिद्विषायवे नि शिष्यः 10, 22, 14. möglicher Weise auch 4, 42, 1; s. u. 1).

विश्वायुपोषस् adj. allen Menschen Gedeihen schaffend: रयि RV. 1, 79, 9. 6, 59, 2.

विश्वायुवेपस् adj. alle Leute erregend, — erschreckend RV. 8, 43, 35.

विश्वायुस् (विश्व + या) n. in einer Formel Gesamtleben, Gesamt-
gesundheit TS. 4, 4, 2, 2. ÇĀññ. Çā. 17, 12, 6. 11, 5.

विश्वारान् (विश्व + रान्) adj. (vor vocalisch anfangenden Casusendun-
gen विश्वारान्) P. 6, 3, 128. Vor. 3, 125. allherrschend TS. 1, 3, 3, 1.

विश्वारवृ m. N. pr. eines Mannes RĪĀ-TAR. 7, 618. 622. 630.

विश्ववत् (von विश्व) adj. etwa allgemein in einer Formel TS. 3, 5, 3, 2. Beiw. der Gaṅgā MBh. 13, 1849. nach NILAK. = विश्वमवती पा-

लपसी.

विश्वावसु (विश्वा + वसु) VS. Prāt. 3, 100. AV. Prāt. 3, 9. P. 6, 3, 128.

1) adj. *Allen wohlthunend*: Vishnu MBh. 6, 2944. — 2) m. N. pr. a) eines Gandharva (Devagandharva) H. 289. Schol. zu 183. an. 4, 332. fg. RV. 10, 85, 21. fg. 139, 4. 5. AV. 2, 2, 4. 14, 2, 35. VS. 2, 2. TS. 6, 1, 6, 5. 12, 5. Çat. Bn. 3, 2, 4, 2. 14, 9, 4, 18. Pāṇāt. Bn. 6, 9, 22. Ācy. Gānj. Pañc. 1, 25. Liedverfasser von RV. 10, 139. — MBh. 1, 943. 2555. 4814. 6478. 7011. 3, 1773. 8389. 11080 (S. 572). 12048. 16086. 13, 1050. Hariv. 11248. 12474. R. 2, 91, 16 (100, 14 Gonn.). Kumāras. 7, 48. Bnāc. P. 3, 20, 39. 22, 17. 4, 18, 17. 7, 4, 14. 8, 11, 41. Mān. P. 21, 28. Verz. d. B. H. No. 1080. Verz. d. Oxf. H. 150, a, No. 319. 251, a, 44. — b) eines Sādhja Hariv. 11536. — c) eines Marutvant Hariv. 11546. — d) eines zu den Viçve Devāḥ gezählten göttlichen Wesens Hariv. 11543. eines Sohnes des Purūras (gehört zu den Viçve Devāḥ) VP. 398; vgl. विश्वायु. — e) eines Fürsten der Siddha Kathās. 22, 47. 167. 48, 69. 90, 39. 50. Nigān. 23, 16. — f) eines Manu Uśēval. zu Uṇādis. 1, 11. — g) eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 150, b, No. 320. — 3) m. N. des 59ten Jahres im 60jährigen Jupitercyclus Varāh. Bn. S. 8, 41. Verz. d. Oxf. H. 332, a, 2. — 4) f. Nacht H. an. — Vgl. विश्वरूप.

विश्वावास (विश्वा + वा) m. der Behälter von Allem MBh. 6, 2949 (विश्वावास ed. Bomb.). Mān. P. 23, 42.

विश्वास (von वसु mit वि) m. Vertrauen AK. 2, 8, 2, 23. 3, 4, 34, 149. H. 1518. Halā. 4, 84. 5, 62. विश्वासः संपदा मूलम् Spr. 2837. विश्वासा-त्कथितम् R. 2, 75, 27. R. Gonn. 2, 38, 47. 3, 66, 2. ०परम् 5, 34, 21. Vikr. 71, 13. नैतद्विश्वासकारणम् Spr. (II) 404. विश्वासोऽस्मिन्तथी (I) 2838. विश्वासाय विद्मन्नाम् (subj.) Ragh. 4, 51. किं तु मे नास्ति विश्वासस्तव चित्तमानतः Kathās. 33, 122. यद्यस्ति मयि विश्वासः स मे R. Gonn. 2, 99, 30. Spr. (II) 900. (I) 1089. विश्वासं स्त्रीषु वर्जयेत् 1353. 2191. 5024. Kathās. 20, 3. Hit. 10, 18. गुरुवेदास्तवाक्येषु Vedāntas. (Allah.) No. 12. statt des loc. auch gen.: प्राणानामपि विश्वासो मम न स्यात् R. 5, 53, 6. तिर-शाम् Spr. 1032. अन्योऽन्यस्य 5105. घागुतुना सक्त Hit. 18, 2. प्रमदाज्ञं Spr. (II) 316. विश्वासं तावदुत्पादयामि Hit. 17, 16. 18, 16. ०प्रतिपन्न Spr. 2835. न ज्ञातु गच्छेद्विश्वासम् 1378. गतव्यो न तु विश्वासः R. 3, 1, 32. विश्वासमागत्य 82, 49. विश्वासोपगम Çāk. 14. यस्मिन्विश्वासमायाति Spr. 5025. तस्य विश्वासं गत्वा Pāṇāt. 22, 10. वैद्ये विश्वासमेति Suçn. 4, 95, 19. विश्वासं स्त्रीषु न व्रजेत् Kām. Nitis. 7, 50. वृक्षपतेरपि प्राप्नो न विश्वासं व्रजेत् Spr. 1986. यदत्र मारात्मके विश्वासः कृतः Hit. 12, 10. यस्य वचसि त्वया विश्वासः कृतः 41, 17. नखिनी च नदीनां च प्रङ्गिणो शस्त्रपाणिनाम् । विश्वासो नैव कर्तव्यः स्त्रीषु राजकुलेषु च ॥ Spr. 1362. एका-न्ततो न विश्वासः कार्यो विश्वासघातकैः (st. loc.) MBh. 12, 5160. विदेशगमने चास्य सैव (आर्या) विश्वासकारिका Vertrauen einflüssend Spr. 4259. उप-ज्ञा. विश्वासां Hit. 86, 7. ०पात्र 88, 12. Verz. d. Oxf. H. 154, a, 14. विश्वा-सिकम् Kusum. 24, 30. ०घात Misbrauch des Vertrauens, Vorrath Werra, Rāmāt. Up. 356 (zu lesen ०घातज्ञम् st. ०घातनम्). ०घातिन् Verräther R. Gonn. 2, 79, 17. Kathās. 88, 24. Pāṇāt. 1, 6, 45. 10, 77. ०घातक MBh. 12, 5160. Spr. 1803. 2199. 2854. ०कृत्स्न Mān. P. 15, 7. ०कृत्स्न MBh. 13, 5466. राज्ञं ein vom König anvertrautes Geheimnis Hit. 73, 16. घृ (s. auch bes.) Misstrauen Spr. 1987. Daçak. 186, 2. सर्वेषां कृतवैरा-

णाविश्वासः सुखेदयः MBh. 12, 5160. अन्यस्मिन् Kusum. 21, 10. मा कथा मय्यविश्वासम् Kathās. 73, 365.

विश्वासेद्वी f. N. pr. einer Fürstin Verz. d. Oxf. H. 392, b, No. 708. Verz. d. B. H. No. 1403.

विश्वासन (vom caus. von वसु mit वि) n. das Erwecken von Vertrauen: तयोर्विश्वासात्वाय um bei ihnen Vertrauen zu erwecken Pāṇāt. 168, 15.

विश्वासस्थान n. Bürgschaft: स्थाने चतुरःशशकानत्र धृत्वा Pāṇāt. 85, 23.

विश्वासेत्, ०साक् (विश्वा + सक्, साक्) adj. VS. Prāt. 3, 100. 121. adj. allüberwindend RV. 3, 47, 5. 8, 81, 1. AV. 12, 1, 54. 13, 1, 28. TS. 4, 4, 6, 1.

विश्वासिक (von विश्वासिन्) adj. Jmdes Vertrauens besitzend: नहि मे कश्चिदन्यो ऽस्ति विश्वासिकस्तं स्वया MBh. 1, 5718.

विश्वासिन् (von वसु mit वि und von विश्वास) adj. 1) vertrauend, Vertrauen habend Kathās. 60, 88. घृ misstrauisch Spr. 1987. मयि Mān. 111. — 2) Vertrauen besitzend, zuverlässig Kām. Nitis. 15, 42.

विश्वात्य adj. 1) worauf oder auf wen man sich verlassen kann, Vertrauen verdienend, — einflüssend: अस्मेव हि ते कृष्णे (voc.) विश्वात्यः सर्वकर्मसु MBh. 4, 521. राज्ञा भवति भूतानां विश्वात्यो हिमवानिव 12, 2075. 14, 1299. सर्वज्ञतुषु 13, 5606. 5623. घमात्य R. 2, 70, 21. जययन्त्री Kathās. 52, 375. Daçak. 183, 18. घृ MBh. 12, 5552. Spr. 5158. Kathās. 37, 2. 62, 46. 102, 126. — 2) dem man Muth aussprechen kann, Trost findend Spr. (II) 1629.

विश्वाका adv. = विश्वाका VS. Prāt. 3, 101. 5, 37. RV. 1, 25, 12. व्रता रतते वि ० 90, 2. 100, 19. 160, 3. 3, 16, 2. 4, 42, 10. 6, 47, 19. 75, 8. 17. विश्वाकेदेति सूर्यः 10, 37, 8. 7. 53, 11. AV. 3, 15, 3. 18, 3, 34.

विश्वेदेव 1) m. pl. die Viçve Devāḥ: विश्वेदेवानाम् Drvāla bei Kull. zu M. 3, 208. विश्वेदेवैस् Bnāc. P. 6, 7, 3. 10, 17. विश्वेदेवेभ्यस् Mān. P. 29, 17. विश्वेदेवेभेदो बुद्धिनिराशः (?) Verz. d. Oxf. H. 79, a, 2. — 2) adj. comp. संज्ञायाम् P. 5, 4, 155. Schol. als Beiw. Mahāpuruṣa's Hariv. 14115. 14119 nach der Lesart der neueren Ausg. (विश्वेदेव die ältere). — 3) m. N. pr. eines Asura: विश्वेदेवेन विश्वेशः सकृद्युध्यत Hariv. 13190 (nach der Lesart der neueren Ausg.).

विश्वेदेवम् m. Kṛtioris Çandāntak. bei Wilson.

विश्वेभोऽज्ञम् Uṇādis. 4, 237. m. als N. Indra's Uśēval. Nach dem Sūtra könnte man eben so gut विश्वेभोऽज्ञम् bilden, welches wirklich vorkommt.

विश्वेदेवम् Uṇādis. 4, 237. m. als N. Agni's Uśēval. Nach dem Sūtra könnte man eben so gut विश्वेदेवम् bilden, welches belegbar ist.

1. विश्वेश (विश्वा + ईश) 1) m. a) der Herr des Weltalls (Beiw. und Bein. Brahman's, Vishnu's und Īva's) Hariv. 13190 (nach der Lesart der neueren Ausg.). MBh. 6, 2944. R. Gonn. 1, 67, 16. Werra, Rāmāt. Up. 332. Kathās. 11, 32. 39, 139. 47, 46. Verz. d. Oxf. H. 160, b, 4. Bnāc. P. 1, 8, 41. Vop. 25, 32. Mān. P. 23, 42. 42, 2. — b) N. pr. eines Mannes Hall 97. — 2) f. N. pr. einer Tochter Dakṣa's und Gattin Dharma's VP. 119, N. 12. — 3) n. N. eines Liṅga Verz. d. Oxf. H. 64, a, 8. ०लिङ्ग 72, a, 14.

2. विश्वेश (wie eben) adj. die Viçve Devāḥ zur Gottheit habend; n. das Nakṣatra Uttarāṣāḍhā Varāh. Bn. S. 9, 83.

विश्वेशित (विश्वा + ई) m. der Herr des Weltalls Spr. 1550.

1. विश्वेश्वर (विश्वा + ई) 1) m. a) der Herr des Weltalls, = विश्वेश

MATRUJ. 5, 1. MBH. 6, 294. 13, 773. WEDER, RIMAT. UP. 332. RAGH. 18, 23. PRAB. 70, 1. BULG. P. 2, 2, 14. 3, 14, 40. 8, 8, 20. 9, 4, 59. WEDER, KASH-
NAB. 289. 295. SARVADARCANAS. 96, 21. 97, 6. Verz. d. B. H. 147, b (98).
○ लिङ्ग ebend. (99). — b) N. pr. verschiedener Männer Verz. d. Oxf. H.
153, b, 25. 226, b, No. 555. 228, a, 36. 262, b, No. 633. 274, b, No. 651. fg.
277, a, 8. Verz. d. B. H. No. 1403. HALL 6. 70. 182. 125. विशेषरायम्
28. ○ तीर्थ Verz. d. Oxf. H. 380, a, No. 401. ○ पण्डित HALL 106. ○ पूष्यपाद
97. ○ भट्ट Verz. d. Oxf. H. 292, b, 15. ○ मिश्र 133, a, No. 244. ○ सरस्वती
543, c. Verz. d. B. H. No. 626. Ind. St. 1, 1. HALL 108. 119. 156. fg. =
विशेषरानन्दसरस्वती 119. 145. COLEBR. Misc. Ess. I, 337. — 2) f. ई a)
die Herrin des Weltalls Verz. d. Oxf. H. 80, b, 31. — b) eine best. Pflanze
VARIH. BHM. S. 48, 39. — 3) wohl n. N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf.
H. 39, a, 56. b, 27. — Vgl. भट्ट°.

2. विशेषर (wie oben) = 2. विशेष VARIH. BHM. S. 10, 15. 15, 19.

विशेषरदत्त m. N. pr. eines Mannes: ○ मिश्र HALL 2. 12.

विशेषरस्थान n. N. pr. einer Oertlichkeit MBH. 13, 7649.

विशेषसार (विश्व - ऐक - सार) n. N. pr. eines heiligen Gebietes RIG-
TAH. 5, 44.

विशेषज्ञस् (विश्व + ज्ञा°) adj. allkräftig RV. 10, 55, 8. ÇĀKṢH. Ça. 16, 18, 4.

विशेषध (विश्व + धा°) n. Panacee d. i. trockner Ingwer RIGAN. im
ÇKDH. AUSH. 21.

विशेषाही s. विश्ववक्त्र.

विशेष्या (von विश्व) adv. irgendwo RV. 2, 42, 1. = सर्वतम् Nir. 9, 4.

1. विष्, वेवेष्टि, वेविष्टे (व्याप्ति) DHĀTUP. 25, 13. P. 7, 4, 75. अवेवेष्टि, अ-
वेविष्टि, वेविष्ट्यात्, वेविष्टीत् P., Schol. im VEDA und in den BRĀHMANA:
विवेष्टि, विविष्मस्, अविवेष्टि, विवेष्टि, अविवेष्टीत्, विवेष्टि, वेवि-
ष्टि, वेविष्ट्यात्, वेविष्टीत्; पर्येषत् episch; अविष्टि und अविन्तत् VOP.
8, 88. 10, 9. विवेष्टि, विविष्टि: वेष्टयति (vgl. KĀR. 6 aus SIDDH. K. zu P.
7, 2, 10) P. 8, 2, 41, Schol. विष्टी; partic. विष्टि. 1) wirken, thätig sein;
zu Stande bringen, ausrichten, thun: समै विष्टिस्तौ न समं विविष्टि: RV.
10, 117, 9. अस्मै वयं पद्मवान् तद्विविष्टि: 6, 23, 5. अविष्टि रूपांसि 31, 3, 1.
89, 8. अर्थं दिवे दिवे विविष्टिप्रमृष्यम् 6, 32, 5. अर्पांसि नयविष्टि: 4, 19,
10. तद्विविष्टि यत् इन्ने जुष्टात् 8, 85, 12. 1, 27, 10. विष्टि सत्यं कृणुहि
विष्टिमेतस् 3, 30, 6. याभिर्विविष्टो धीभि: 7, 37, 5. वेवेष्टि यस्म ÇAT. Ba. 1, 1,
2, 1. यस्य कृष्या वेविष्टिद्विष: RV. 8, 19, 11. ब्रह्मचारी चरति वेविष्टिद्विष:
10, 109, 5. इन्नेणेति तत्संवे वेविष्ट्याणां आपो न मृष्टा अंधवत् नीची: etwa
so v. a. unterstützt von Indra 7, 18, 15. — 2) dienend thätig sein oder
ausführen, dienen: तावत् इन्द्र मतिर्विविष्टि: RV. 6, 23, 6. यो भूर्येष्टि
नासत्याभ्यां विवेष्टि 5, 77, 4. अन्यस्येवेष्टि तन्वा विवेष्टि 2, 35, 13. विष्टी श-
मीभि: सुकृते: सुकृत्यया 3, 60, 8. 1, 110, 4. 10, 94, 2. — 3) fertig bringen
so v. a. bewältigen, in die Gewalt bekommen: नव पत्पुंरौ नवतिं च स-
द्य: । निवेशेन शतं भाविर्विष्टि: dass du 99 Feste an einem Tage, am
Abend die hundertste gewannst RV. 7, 19, 5. 21, 4. अक्लिं वज्रेण 4, 22, 5.
यो अस्य पारे (du.) रज्जसो विवेष्टि beherrscht 10, 27, 7. विवेष्टि यन्मा धिषणा
3, 32, 14. अन्यद्वज्रं नयं विवेष्टि: 10, 147, 1. 76, 8. — 4) eine Speise fer-
tig bringen so v. a. aufkehren NAIGH. 2, 8. अस्मा वेविष्टि RV. 10, 91, 7.
स उहते निवेष्टो याति वेविष्टि Agni 3, 2, 10. AV. 2, 12, 8.

— caus. bekleiden: ते वेष्टिता स्त्रीवेष्टि: साम्बम् BULG. P. 10, 1, 14.

VI. Theil.

— आ, hierher gehört अविशन 5), welches demnach अविषया zu
schreiben wäre.

— उप besorgen, bedienen: उपवेष्टोपविष्टि न: TBa. 3, 3, 22, 1. ÇAT. Ba.
1, 2, 2, 3. Unbestimmt lassen wir RV. 10, 61, 12. — Vgl. उपवेष्ट.

— नि s. निवेष्ट.

— निम्, निर्विषन् unter परिविष्ट fehlerhaft für निर्विशन.

— परि, वेविष्ट्याणां, अवेविष्टम् P. 7, 3, 87, Schol. 1) bedienen, auf-
warten, namentlich Jmd (acc.) Speisen auftragen; Speisen zurichten, an-
richten: दासा परिविष्टे (Inf.) RV. 10, 62, 10. इमा देवता परि वेवेष्टी-
त्येनं परि वेविष्ट्यात् AV. 15, 13, 8. 9, 6, 59. अदितिं परिवेविष्टि ÇAT. Ba.
1, 17. TBa. 2, 1, 2, 9. कनीया ज्ञायांसं परिवेवेष्टि KĀR. 36, 7. पात्रैर्निर्णिष्य
परिवेविष्टि ÇAT. Ba. 1, 3, 4, 2. 5, 2, 26. 9, 2, 2, 2. 3, 41. PĀNĀV. Ba. 15, 7,
3. पर्येषन्दिज्ञातीस्तान् MBH. 14, 2551. 3, 8619. अवेदन्तचारित्रास्त्रिभि-
र्वर्षा: — मन्त्रवत्परिविष्ट्यते 13, 1618. fg. (die ed. Bomb. an allen drei
Stellen richtig ष). परिविष्ट्यमाण so v. a. beim Essen sitzend KĀND. UP.
4, 3, 5. अथो यथा प्रार्थमौषसं परिवेवेष्टि TBa. 2, 1, 2, 12. मन्त्रहीनं क्रिया-
हीनं पट्टादं परिविष्ट्यते (so ed. Bomb.) MBH. 13, 1580. fg. अर्थसिद्धि प-
रिविष्ट्यमाणम् (lies परिविष्ट्य°) MĀN. P. 51, 33. परिवेष्ट्यमाणं विलोक्या-
भयम् BULG. P. 9, 9, 22. अन्नं परिविष्ट परिवेष्ट्यमाणं च KĀR. Ça. Comm.
364, 17. पक्वं परिविष्ट्यमौ AV. 6, 122, 3. दूर्ध्नं जिह्वा परिविष्ट्यमादत्
RV. 10, 68, 6. — 2) pass. einen Hof bekommen oder haben (von Sonne
und Mond): परिविष्ट्यते SHAPV. Ba. 5, 10. HARIV. 12792 (सततं परिवि-
ष्ट्यते die ältere, अभीष्टां परितप्यते die neuere Ausg.). आदित्ये परिवि-
ष्ट्यमाणे GONN. 4, 5, 25. परिविष्ट mit einem Hofe versehen MBH. 13, 982.
fg. VARIH. BHM. S. 34, 9, 15. — caus. Jmd (acc.) Speisen auftragen M.
3, 228. MBH. 1, 7182 (परिविष्ट्य ed. Bomb. st. परिवेष्ट्य der ed. Calc.). R.
1, 13, 19 (पर्येषयन् 16 GONN.). R. GONN. 2, 56, 31 (falschlich वेष्ट्य).
BULG. P. 10, 29, 6. — Vgl. परिविष्टि, परिवेष्ट fg. und परिवेष्टर fg.

— प्र desid. s. प्रवीवितु in den Nachträgen.

— सम् 1) zubereiten, beschaffen: अग्रे संविष्टो रयिम् RV. 8, 64, 11.

— 2) kleiden: पिशाचवेष्टेण संविष्ट: HARIV. 14633.

2. विष् (= 1. विष्) 1) adj. aufsehend in जर्दिष् Dürres aufsehend.

— 2) f. = व्यापन MED. sh. 24.

3. विष् (nom. विट्) f. SIDDH. K. 247, b, 2 v. u. faeces AK. 2, 6, 2, 19. 3,
4, 20, 199. H. 634. MED. sh. 24. HALĀ. 3, 15. SUÇA. 1, 107, 18. 2, 109, 1.
विष्मत्र (s. auch बो.) 1, 45, 15. 49, 21. JĀG. 1, 152. BULG. P. 5, 26, 22. 6,
18, 24. 7, 14, 13. मूत्रविट् M. 5, 135. विष्मध्ये VARIH. BHM. 25 (23), 8. Verz.
d. B. H. No. 929, ÇI. 42 (falschlich विशि). — Vgl. विट्, विट्कारिका, वि-
ट्दिर, विट्, विट्, विट्, विट्, विट्कारिका, विट्गरी, विट्गन्ध, विट्गन्ध, वि-
ट्गन्ध, विट्, विट्गन्ध, विट्गन्ध, विट्गन्ध, विट्गन्ध (auch BULG. P. 5, 5, 1), विट्गन्ध,
विट्गन्ध, विट्गन्ध, विट्गन्ध, विट्गन्ध (auch BULG. P. 2, 3, 19), वि-
ट्गन्ध, कर्ण°, गो°, धातु°, नेत्र°, बद्ध° und विष्टा.

4. विष्, वैषति (सेचने) DHĀTUP. 17, 47.

5. विष्, विष्ठाति (विप्रयोगे) DHĀTUP. 31, 54.

1. विष् (von 1. विष्) m. 1) Diener, Aufwärter, Besorger RV. 8, 19,
11. 10, 109, 5. — 2) N. pr. eines Sādha HARIV. 11537 (n. A.).

2. विष् (wie oben; eig. wirksam, bewältigend) 1) n. TRIK. 3, 5, 7. m.
n. SIDDH. K. 249, b, 6. zu belegen nur n. a) Gift AK. 1, 2, 2, 10. TRIK. 1,

2, 4, 5. H. 1195 (m.). an. 2, 571. Mnd. sh. 25. HALJ. 3, 19, 24. 5, 75. RV. 1, 117, 16. 191, 11. 7, 50, 3. विषमैभ्यो अन्नवः 6, 61, 3. विषं गवीं यातुधानाः पिबन्तु so v. a. *Milch soll ihnen zu Gift werden* 10, 87, 18: 23. केशी विषस्य पात्रेण प. ३, ॥ विषत्सुक 136, 7. AV. 4, 6, 2. fgg. 5, 19, 10. 6, 90, 2. CAT. Br. 2, 4, 2, 2. 9, 1, 2, 10. 10, 5, 2, 20. विषेण तां समामोषधयो ऽक्ताः PANÉAV. Br. 6, 9, 9. TBn. 2, 1, 2, 1. M. 4, 56 (pl.). 10, 88. मघापाता विषास्वादः 11, 9. विषमयिं जलं रज्जुमास्थायि MBn. 3, 2163. 2622. तीक्ष्ण 2838. राघवे विषं क्षिप्त्वा (मुक्ता ed. Bomb.) R. 2, 43, 2. सेमोकादिकृ बालेन यथा विषम् 63, 11. R. Gonn. 1, 46, 31. Suçr. 4, 2, 16. 21, 14. तीक्ष्णाणि — उक्तं विषाणि नागः Çic. 4, 62. तीक्ष्णविषदिग्धेन शरेण MBn. 13, 268. दिग्धस्य भक्तस्य Spr. (II) 1506, v. 1. प्रदिग्ध VARĪH. Bñu. S. 78, 1. 15, 7. दुग्धमप्युगे विषम् Spr. (II) 2088. मधु तिष्ठति जिह्वामे कृदि कालाकलं विषम् (I) 1182, v. 1. 1623. माता यदि विषं दद्यात् 2167. नानाकारमपि प्रशाम्यति विषं गातमतादृशमनः 2706. क्लीनो नागः 2868. विषादप्यमृतं प्राक्तम् 2869. fg. विविधैः विषैः विषादि 5187. Bñu. P. 4, 18, 22. विषाग्निं *brennendes Gift* R. 1, 19. VARĪH. Bñu. S. 12, 12. विषाग्निं unter den Beiw. Çiva's MBn. 12, 10436. विषानलं PANÉAV. 1, 3, 19. मदनविषानलं VARĪH. Bñu. 24 (22), 7. घालं, घातं, दष्टिं, मूत्रं u. s. w. Suçr. 2, 257. fgg. जङ्गम, स्थावर 281, 9. Verz. d. Oxf. H. 314, b, 12. fgg. रक्त 98, a, 5. परीता 86, a, 5. प्रतिषेध 309, a, 6. 11. 18. 18. 357, b, 2. तस्य 309, a, 6. Verz. d. B. H. No. 946. स्थावरजङ्गमविषदान 963. प्रयोग 905. विषोपविषाधन 967. विषाणां शोधनम् 969. विषं स्तम्भयति Nq̄s. Tāp. Up. in Ind. St. 9, 118. लडुकु *vergiftet* Vrt. in LA. (III) 9, 11. fg. विषयं Bñu. P. 5, 1, 22. कर्णं in's Ohr geträufeltes Gift (unsig.) Spr. (II) 1546. उरधीता विषं विद्या अत्रीणीं भोजनं विषम् । विषं गोष्ठी दरिद्रस्य वृद्धस्य तरुणी विषम् ॥ (I) 1173. नामृतं न विषं किंचिदेका मुक्ता नितम्बिनीम् 1549. 2859. am Ende eines adj. comp. (f. घ्रा): व्याली तीक्ष्णमकाविषा R. Gonn. 2, 9, 40. व्याली घोरविषा 34, 9. 75, 17. सविषाणामन्नानाम् Spr. 4988. विष = वत्सनाभ RĪĀN. im ÇKDr. — b) Wasser Nq̄h. 1, 12. AK. 3, 4, 39, 225. H. c. 163. H. an. Mnd. Hierher RV. 10, 136, 1 nach Nir. 12, 28. — c) mystische Bez. des Buchstabens म WEBER, RĀMAT. Up. 317. fgg. — 2) adj. *giftig* (f. घ्रा) AV. 7, 113, 2 (im Wortspiel). — 3) f. घ्रा eine best. Pflanze (= घ्राति° u. s. w.) AK. 2, 4, 2, 18. H. an. Mnd. RATNAM. 94. Suçr. 4, 420, 1. — Vgl. घ्रं, घघं, घति°, उप°, हृषी°, दृग्विष, दष्टि° (auch Kir. 14, 25), नष्ट°, निर्विष, नेत्र°, प्रविषा, प्रतिविष, मन्द°, मका° (कालाकल° R. 1, 45, 21), मूत्र°, लाला°, लोम°.

3. विष (nom. act. von 1. विष् in उर्विष; nach NĪLAK. = दुःखेन वेष्टु व्याप्तुं प्रवेष्टुमशक्यः).

4. विष n. fehlerhafte Schreibart für विम MUKUṬA zu AK. nach ÇKDr. Myrrhe RĪĀN. im ÇKDr.

विषकण्टकिनी f. eine best. giftige Pflanze, = बन्ध्याकण्टकी RĪĀN. im ÇKDr.

विषकन्द m. ein best. giftiges Knollengewächs, = नीलकन्द RĪĀN. im ÇKDr.

विषकन्या f. Giftjungfrau, ein Mädchen, das angeblich dem, der ihr bewohnt, den Tod bringt, KATHA. 19, 52. MUDRĀ. 42, 16. Verz. d. B. H.

263, N. — Vgl. विषाङ्गना und Gutschmid in Z. d. d. m. G. 15, 94. fg.

विषकृत adj. *vergiftet*: भद्र R. 2, 89, 20 (96, 28 Gonn.). 98, 4.

विषकृमि. (विष = 3. विष् + कृ°) m. *Mischwürmer* Spr. 5018.

विषगिरी m. *Giftberg* AV. 4, 6, 7; vgl. 8.

विषघ 1) adj. *Gift zerstörend*. — 2) f. घ्रा *Cocculus cordifolius* Do. गुडघी ÇABDĀK. im ÇKDr.

विषघात m. *Giftarst* R. Gonn. 2, 90, 24.

विषघातक adj. *durch Gift tödend, Giftmörder* VARĪH. Bñu. S. 86, 32.

विषघातिन् 1) adj. *Gift zerstörend*. — 2) m. *Mimosa Seorressa* (शिरीष) Roxb. ÇABDĀM. im ÇKDr.

विषघ्न 1) adj. (f. ई) *Gift zerstörend*; n. *Antidotum* Suçr. 4, 166, 1. घग्द 240, 6. 2, 4, 2. 251, 5. 254, 6. घग्द, रत्न M. 7, 218. उदक, मणि KĀM. NĪTĪ. 7, 10. घङ्गुलीय KATHA. 10, 50. 95. क्रिया PANÉAV. 3, 14, 40. चित्ताविषघ्नो ऽग्दः Spr. 2342. — 2) m. Bez. verschiedener Pflanzen: *Mimosa Seorressa* (शिरीष) Roxb. H. an. 3, 416. Mnd. n. 133. ÇABDĀK. im ÇKDr. = पवास und विभीतक RĪĀN. ebend. = चम्पक ÇATĪDH. ebend. — 3) f. ई Bez. verschiedener Pflanzen: *Hingcha repens* Roxb. TĀIK. 2, 4, 31. *Ipomoea Turpethum* R. Br. und *Cocculus cordifolius* DC. H. an. Mnd. *Tragia involucrata* Ltn. RATNAM. 69. = कृद्गि, शालपर्णी und इन्द्रवारुणी AUSH. 55. = वनवर्षरिका, स्वल्पफला, भूम्यामली, क्षयुर्नर्वा, वृश्चिकाली und मकाकरञ्ज RĪĀN. im ÇKDr. — पान PANÉAV. 3, 14, 42.

विषङ्ग (von सञ्ज् mit वि) m. *das Hängen an*; s. निर्विषङ्ग.

विषङ्गिन् (von विषङ्ग) adj. am Ende eines comp. *behaftet* so v. a. *gesalbt mit*: दिव्यानुलेपन° PANÉAV. 3, 11, 5.

विषजल n. *Giftwasser* Bñu. P. 10, 31, 3.

विषजिह्व 1) adj. *giftsüchtig* CAT. Br. 4, 1, 4, 18. — 2) m. *Lipeocercis serrata* Trin. (देवताड) RATNAM. 62.

विषजुष्ट adj. *vergiftet*: शोणित Suçr. 4, 93, 1.

विषज्वर m. *Büffel* ÇABDĀK. im ÇKDr. विषज्वर WILSON nach ders. Aut.

विषणि m. eine Schlangenart ÇABDĀTHAK. bei WILSON.

विषण्ड n. = मृणाल ÇABDĀK. im ÇKDr.

विषस s. u. सद् mit वि; davon °ता f. *Bestürzung* H. 312.

विषता (von 2. विष) f. *das Giftsein*: विषतां समुपैति *wird zu Gift* Çic. 9, 68.

विषतिन्द् m. N. zweier Giftpflanzen: = कारस्कर RĪĀN. im ÇKDr. = कुपीलु Bñu. P. 10, 31, 3.

विषज्वर s. विषज्वर.

1. विषद 1) n. grüner (schwarzer) *Eisenvitriol* RĪĀN. im ÇKDr. —

2) f. घ्रा = घ्रातिविषा und वृद्धकली (vulg.) AUSH. 46.

2. विषद fehlerhaft für विशद.

विषदष्टा f. eine best. Pflanze, = सर्पकङ्काली RATNAM. im ÇKDr.

विषदसक m. eine Schlange mit Giftzähnen ÇABDĀK. im ÇKDr.

विषदष्टा m. eine Fasanart (beim Anblick von Gift den Tod findend) H. 1340. — Vgl. विषमृत्यु.

विषदायक m. *Giftmischer* R. 2, 75, 33.

विषद्वेषण adj. *Gift zerstörend* AV. 6, 100, 1. 10, 4, 24.

विषद्रुम m. 1) *Giftbaum* Spr. 2755. RĪĀ-TAR. 4, 36. — 2) ein best. *Giftbaum*, = कारस्कर RĪĀN. im ÇKDr.

विषधर m. *Giftschlange* AK. 1, 2, 4, 7. H. 1803. Hā. 15. Hālā. 3, 18. Spr. 2250 (II). 2860. 2866. Gtr. 1, 19. विषधरी f. HAN. Anth. 510, Cl. 3.

विषधर्मा f. *Mucuna pruriens* Hook. ÇANDAK. im ÇKDr.

विषधात्री f. N. pr. der Gattin Garatkāru's ÇANDAM. im ÇKDr.

विषधान m. *Giftbehälter* AV. 2, 32, 6.

विषनाडी f. ein best. unheilbringender Zeitpunkt (für die Geburt), dessen Folgen durch eine Sühnungshandlung abzuwenden sind, Sāmś. K. 89, a, 11. b, 1. 11. 90, a, 9. 10. 91, a, 4.

विषनाशन 1) adj. Gift zerstörend. — 2) m. *Mimosa Scroessa* (शिरीष) Roxb. Hā. 94. RATNAM. 189.

विषनाशिन 1) adj. Gift zerstörend. — 2) f. ०नाशिनी eine best. Pflanze, = लयका ली ÇANDAK. im ÇKDr.

विषनुद् 1) adj. Gift vertreibend. — 2) m. *Calosanthos indica* Blum. ÇANDAK. im ÇKDr.

विषपत्रिका f. eine best. Pflanze (giftige Blätter habend) Suçr. 2, 251, 16.

विषपत्रग m. *Giftschlange* Kām. NITIS. 7, 11.

विषपर्वन् m. N. pr. eines Daitja KATHIS. 45, 379.

विषपादप m. *Giftbaum* Kām. NITIS. 14, 80.

विषपुच्छ adj. (f. ३) einen giftigen Schwanz habend P. 4, 1, 55, VArtt. 2.

विषपुट m. N. pr. eines Mannes, pl. seine Nachkommen gaṇa यस्कादि zu P. 2, 4, 63.

1. विषपुष्प n. 1) eine giftige Blüte KATHIS. 70, 91. — 2) n. die Blüte der blauen Wasserrose ÇANDAM. im ÇKDr.

2. विषपुष्प 1) adj. giftige Blüten habend. — 2) m. *Vangueria spinosa* Roxb. RATNAM. 29.

विषपुष्पक 1) adj. durch den Genuss giftiger Blumen erzeugt: स्वर P. 5, 2, 81. — 2) m. *Vangueria spinosa* Roxb. BHĀVAB. im ÇKDr.

विषप्रस्थ m. N. pr. eines Berges MBH. 3, 8513.

विषभद्रा f. = षट्दत्ता RĪĀA. in NIGH. Pr.

विषभद्रिका f. = लघुदत्ता AUSH. 16.

विषभिषज् m. *Giftpflanz* H. 474. Hālā. 2, 458.

विषभुसंग m. *Giftschlange* ÇKDr. und Wilson ohne Angabe einer Aut.

विषम (2. वि + सम) P. 8, 3, 88. = स्थपुट. TRIK. 3, 1, 2. Hā. 124. विषमम् adv. P. 6, 2, 121, Schol. gaṇa तिष्ठद्वादि zu 2, 1, 17. 1) adj. (f. स्त्रा) uneben: कालः समविषमकरः Spr. (II) 1693. समं च विषमं चैव न प्राज्ञायत (so ed. Bomb.) किं च न MBH. 6, 8644. Bodon 3, 651. fg. 7, 1954. HANIV. 360. 362. Kām. NITIS. 15, 6. 19, 14. VARĀH. BH. S. 51, 4. अघन् Suçr. 1, 198, 3. R. GORR. 2, 86, 17. कापथ R. SCHL. 2, 108, 7. लङ्का (मु०) 5, 9, 27. उपलविषमे विन्ध्यपादे MUGH. 19. BHĀG. P. 5, 9, 12. नया इव प्रवाहो विषमशिलासंकटस्थलितवेगः Spr. 1403. PĀNĀT. 188, 9 (शिला st. शील zu lesen). Brust VARĀH. BH. S. 68, 29. Hände 70, 22. Perlen 81, 4. 6. 19. — b) ungleich, unähnlich, verschiedenartig, wechselnd NIG. 6, 23. AIR. BR. 2, 26. 6, 18. TBR. 1, 8, 3, 1. रशनाः ÇAT. BR. 6, 2, 3, 19. स्तोमाः 12, 2, 3, 3. विषमर्ष ÇĀNKH. GĀHJ. 1, 8. सतवः Suçr. 1, 23, 8. Augen 115, 7. ०यादिन् 25, 21. अण 68, 6. 2, 6, 11. मा कृद्वि विषमं समम् M. 4, 225. पुत्रभाग 9, 215. SŌWAS. 2, 30. वृष्टि VARĀH. BH. S. 8, 50. नाभि 68, 22. विषमवल्लो मनुष्याः 25. 27. दत्ताः 70, 21. Ind. St. 8, 180. 309. 326. 468. Verz. d. Oxf. H. 54, 5, 16. Verz. d. Cambr. H. 78. स्वशिविकाया विषम-

गतायाम् BHĀG. P. 5, 10, 7. 2. विषममुक्तते यानम् ebend. 8, 23, 8. 1, 8, 29. 3, 15, 22. 6, 16, 41. DAÇAK. 91, 8. ०रूप NIG. 11, 23. 12, 17. ०रामता RV. PRIT. 14, 4. ष० (दृष्टि) BHĀG. P. 3, 15, 29. — c) unpaar, ungerade (der Zahl nach) Spr. 1357. VARĀH. BH. S. 50, 1. 30. 78, 22. 96, 9. 102, 7. 104, 51. BH. 4, 11. LAGHŪ. 1, 9 in Ind. St. 2, 279. H. 15. was nicht mehr ohne Bruch getheilt werden kann (z. B. 1 unter 2, 2 unter 3, 3 unter 4 u. s. w.): अत्राविकं सैकशफं न ज्ञातु विषमं भवेत् । अत्राविकं तु विषमं श्रेष्ठस्यैव विधीयते ॥ M. 9, 119. — d) worüber man nicht glatt hinwegkommen kann, beschwerlich, schwierig, schlimm, gefährlich, böseartig: दशा Spr. (II) 962. (I) 2862. KATHIS. 24, 197. 104, 122. काल R. 2, 88, 15. ग्रीष्मविषमः कालः RĪĀA-TAR. 8, 1624. अमित्रविषमे मार्गे 2052. राजोपसेवन 2188. नयनविषमैर्विद्युद्दुदयेः 1558. विषमा वामा विधेर्वृतपः Spr. 1240. रोग Suçr. 1, 171, 16. विष Spr. 2866. MĀK. P. 41, 3. वायु MBH. 7, 8622. वज्रावपातविषमं भयम् HANIV. 5024. युद्ध 8871. व्यसन MĀK. P. 99, 20. अष्टवी KATHIS. 20, 39. भावः पर्वतसूक्ष्ममार्गविषमः स्त्रीयाम् Spr. (II) 75. विषविषमवाणा 1129. विषवल्लीवीजविषमाः क्लेशाः 1312. शोकदहन (I) 4270. कर्ममणिषा विषमवल्लैः (II) 1909. असिधाराव्रत (I) 1839. विरुविषमः कामः 2834. प्रवृत्ति eine schlimme Nachricht R. 5, 33, 42. कात्ताविषमेषुः स्वयतिकरविषमो पौवने चोपभोगः Spr. (II) 1851. विद्या गुरुविनयवृत्त्यातिविषमा 1871. अतिविषमविषयविषयज्ञाशय BHĀG. P. 5, 1, 22. 38. ०लदमी so v. a. Unglück VARĀH. BH. S. 81, 27. कठिनविषमामेकवेणीम् un bequem MUGH. 89. schwer zu verstehen: विषमोक्तयः GOLĀHJ. Anf. H. 256. Schol. नयने gräßlich, fürchterlich R. 5, 24, 18. von bösen, gefährlichen Thieren und Menschen: योषित्सर्प Spr. (II) 410. कृपाः 1357. निरुसागाः und खलाः (I) 2864. नक्र 2865. Fürsten und Berge 1176 (मु०). 2863. M. 7, 27. Spr. (II) 55. ज्ञातयः 2443. स्त्रियः (I) 1393. विषधर्ता ऽप्यतिविषमः खलः 2860. वाक्यवज्रविषमे जने 2928. 3298. RĪĀA-TAR. 4, 358. 6, 280. विट्सूयाविषमैः 8, 2082. VARĀH. BH. S. 5, 41. मुहूर्तसु विषमः BH. 18, 5. 21 (10), 8. BHĀG. P. 7, 1, 1. 13, 42. ०धी feindselig PĀNĀT. 3, 9, 22. समविषममति BHĀG. P. 6, 9, 86. ०चेतस् Spr. 1333. विषमाशया RĪĀA-TAR. 6, 198. नृशंसविषमक्रिय schlecht, gemein 5, 850. विषमाचार R. 3, 76, 28. अविषममभिसमीक्षमाणयोः so v. a. freundlich BHĀG. P. 5, 1, 21. — e) unpassend, falsch, unrichtig: उपचार Suçr. 1, 117, 7. उपन्यास SARVADARÇANAS. 50, 9. दृष्टान्त ÇĀNKH. zu BRAHMAS. 4, 1, 5. — f) unehrlich: ०व्यवहाराय विषमाशैव वृद्धिषु । लाभेषु विषमाशैव ते वै निर्यगायिनः ॥ MBH. 13, 1640. समैर्हि विषमं यस्तु चरेत् M. 9, 287. — 2) n. a) Unebenheit, rauher —, unwegsamer Boden, schlechter Weg VS. 30, 16. TS. 2, 1, 3, 1. ०सद् ÇAT. BR. 6, 7, 3, 11. ०लङ्घन PĀN. GĀHJ. 2, 7. GORR. 2, 4, 2. ĀÇV. ÇR. 12, 6, 8. समानि विषमाणि च M. 1, 24. MBH. 1, 4650. 5888. 3, 13069. 14, 181. HANIV. 361. R. 2, 82, 91. 79, 13. R. GORR. 2, 87, 4. 3, 45, 12. 4, 41, 12. Suçr. 1, 134, 18. विषमावतार VIKR. 10, 9. Spr. (II) 2177. विषमं च पदे पदे (I) 2484. 5179. BHĀG. P. 4, 17, 4. so v. a. Abgrund M. 8, 232. MBH. 3, 2545. तपये विषमं देहमात्मनः R. 3, 51, 40. 4, 60, 22. पर्वतं ०घोरम् Spr. 1740. 2731. गर्ताविषमे वा प्रपतितः PĀNĀT. 142, 6. rauhe Pfade bildlich so v. a. Noth, Bedrängnis, Ungemach: दुर्गेषु विषमेषु च R. GORR. 2, 21, 18. Spr. 3078. KATHIS. 123, 339. विषमे BHĀG. 2, 2. MBH. 3, 1037. विषमे समुपस्थिते Spr. 2567. 2574. विषमे स्थितः R. 2, 74, 19. ०स्थित Spr. 1312. 2720. ०पतित 2396. — b) in der Rhetorik

Incongruent, Unvereinbarkeit (zweier Begriffe, der Ursache und Wirkung u. s. w.) *Pratīpan.* 21, 6, 9. *Kuvalaj.* 101. — c) भ्रष्टास्य विषमम् N. eines Sāman Ind. St. 3, 227, b. — Vgl. वैषम्य.

विषमक (von **विषम**) adj. etwas uneben, nicht recht glatt: *Perlen-Vaśm.* Bṛh. 8, 81, 19.

विषमकर्ण adj. ungleiche Diagonalen habend (ein Tetragon) *Colubr.* Alg. 58.

विषमकर्मम् n. dissimilar operation; the finding of the quantities, when the difference of their squares is given, and either the sum or the difference of the quantities *Colubr.* Alg. 26. 324.

विषमखात n. a cavity, the sides of which are unequal: an irregular solid *Colubr.* Alg. 97.

विषमचक्रवाल n. Ellipse (math.) Ind. St. 10, 274.

विषमचतुरस्र m. ein Viereck mit ungleichen Winkeln, Trapez *Colubr.* Alg. 58. 295. Ind. St. 10, 274. 279.

विषमचतुष्कोण adj. dass. Ind. St. 10, 274.

विषमच्छ (Blätter von ungerader Zahl habend) m. = सप्तच्छ *AK.* 2, 4, 2, 3.

विषमच्चर m. unregelmässiges Fieber *Suśr.* 1, 179, 1. 188, 20. 201, 17. 204, 1. Verz. d. B. H. No. 905. 905.

विषमत्रिभुज m. ein ungleichseitiges Dreieck *Colubr.* Alg. 295.

विषमत्व (von **विषम**) n. Ungleichheit, Verschiedenheit *Maṭraur.* 8, 2.

विषमनयन adj. Augen von ungerader Zahl habend d. i. dreieinig; m. *Bein. Āiva's Hīa.* 8.

विषमनेत्र dass. H. 16. 196, Schol.

विषमन्त्र m. Schlangenbeschwörer *Āṭṭh.* im *CKDa.*

विषमपद adj. (f. घा) 1) ungleiche Schritte habend, — zeitgend: पदवी *Kīa.* 5, 40. — 2) ungleichförmig: वृक्षो *RV. Paṭr.* 16, 86. Ind. St. 3, 130. 143.

विषमपलाश m. = सप्तपलाश H. 16.

विषमपाद adj. (f. घा) aus ungleichen Pāda bestehend Ind. St. 3, 102.

विषमबाण adj. Pfeile von ungerader Zahl habend; m. = पञ्चबाण der Liebesgott H. 229, Schol.

विषममय adj. = विषमादागतम् *CKDa.* nach *Siddh.* K.

विषमय (von 2. विष) adj. (f. ई, aus metrischen Rücksichten auch घा) giftig, giftig *Spr.* (II) 346. 1989. (I) 2779.

विषमद्वय adj. = विषममय *CKDa.* nach *Siddh.* K.

विषमर्दिका und **विषमर्दनी** f. eine best. Pflanze, = गन्धनाकुली *Rīśan.* im *CKDa.* **विषमर्दनी** f. = नाकुली *Aush.* 59.

विषमविशिष्ट m. = विषमबाण *Āṭṭh.* in Verz. d. Oxf. H. 190, b, 32.

विषमवृत्त n. ein Metrum mit ungleichen Pāda Ind. St. 3, 331. fgg.

विषमव्याख्या f. Erklärung des Schwierigen, Titel eines Commentars *HALL* 181.

विषमशिष्ट adj. ungenau vorgeschrieben; davon nom. abstr. °त्व n.: यत्र कामत एव चान्द्रायणतत्तत्कृत्योर्विषमशिष्टत्वेन इत्येविकल्प्यात्मैवात् कामतश्चान्द्रायणतत्तत्तत्तत्कृत्यमिति प्रायश्चित्ततत्त्वम् *CKDa.*

विषमशील m. *Bein. Vikramādīta's Kāṭhās.* 120, 89. 121, 48. 124, 86. nach ihm der 18te Lambaka benannt 1, 9. — *Pañāṭ.* 188, 9 fehlerhaft für **विषमशिला**.

विषमस्थ adj. (f. घा) gaga झाकायादि zu P. 5, 1, 124. an einem Abgrunde —, an einer gefährlichen Stelle stehend: स्वाडुफल *Spr.* 2961. in Nöthen —, in bedrängter Lage seiend *MBh.* 3, 2364. 2365. 2753. 5, 6001. R. 2, 109, 22. 88, 20 (98, 22 *Goan.*). R. *Goan.* 2, 39, 6. 3, 19, 6. *Spr.* (II) 1472. (I) 5170. Verz. d. Oxf. H. 51, b, 38. — Vgl. समस्थ und वैषमस्थ.

विषमाल m. = विषमनयन *Bein. Āiva's Tāik.* 1, 1, 47. *Āiv.*

विषमायुध m. = विषमबाण der Liebesgott H. 227. *HALS.* 1, 32. *Spr.* 2169.

विषमाशन (विषम + अश्) n. ungleichmässiges Essen (bald viel bald wenig) *Vieśh.* 8, 84. *Spr.* (II) 170 (hiernach die Uebersetzung zu verbessern).

विषमित (von **विषम**) adj. 1) uneben —, unwegsam gemacht: पङ्कविषमिततटाः सरितः *Kīa.* 12, 50. — 2) ungleich gemacht, in eine schiefe Lage gebracht: घनुम् *Kīa.* 10, 56. = कुटिलीकृत *MALLIN.* — 3) gefährlich —, feindselig geworden: कालविषमितराजकुल *Bhāg.* P. 5, 14, 16.

विषमीकर (विषम + 1. कर) 1) uneben machen: den Boden *MBh.* 7, 4710. — 2) feindselig machen: मेरेयदोषेण विषमीकृतचेतसाम् *Bhāg.* P. 3, 4, 2.

विषमीभाव (von **विषमीभू**) m. Störung des Gleichgewichts: विषमीभावमाविशति *MBh.* 6, 184. st. dessen fehlerhaft विषयीभावमाधरति 3, 13929.

विषमीभू (विषम + 1. भू) ungleichmässig werden: घस्मिन्मल्लतितनतोन्नतभूमिभागे मार्गे पदानि खलु मे विषमीभवति *Āṭṭh.* 90.

विषमीय adj. von **विषम** unebener Boden gaga गकादि zu P. 4, 2, 133. — Vgl. समीय.

विषमुच्च adj. giftigpotend: वाच् *Spr.* 5283.

विषमुष्टि m. eine best. Pflanze, = केशमुष्टि *Rīśan.* im *CKDa.*

विषमुष्टिक m. = मरुनिम्ब (das auch = केशमुष्टि ist) *Aush.* 16.

विषमत्यु m. = विषमद्वय *Āṭṭh.* *Tāik.* 2, 5, 32. *Āṭṭh.* im *CKDa.*

विषमेतण (विषम + ई) m. = विषमनयन *Bein. Āiva's Wilson.*

विषमेण instr. von **विषम** als adv. gaga प्रकृत्यादि zu P. 2, 3, 18, Vārtt.

विषमेषु (विषम + इषु) m. = विषमबाण der Liebesgott H. 16.

विषमोन्नत (विषम + उ) adj. uneben und zwar bergig, = स्थपुट H. 1468. *HALS.* 4, 68.

विषय (von 1. विष्) P. 3, 3, 70 (nach dem Schol. von सि mit वि). m. am Ende eines adj. comp. f. घा. 1) Gebiet, Bereich, Reich; = देश, उपवर्तन, जनपद, राष्ट्र P. 4, 2, 52. *AK.* 2, 1, 5, 3, 4, 25, 186. *Tāik.* 3, 3, 320. H. 947. H. an. 3, 506. *MRD.* j. 105. *HALS.* 2, 129. = घ्राण्य *AK.* 3, 3, 11. — M. 5, 52. 7, 133. fg. 8, 148. 387. *MBh.* 1, 5937. कस्यैष विषयो ह्ययः R. 1, 9, 61. ० रत्न, भ्रष्टो विषयाज्ञा 17, 5. 47, 32. 76, 12. 2, 35, 11. 50, 19. 59, 3. 92, 3. *Spr.* 2980. 3015. व्रजामो विषयादितः *Kāṭhās.* 25, 75. *Bhāg.* P. 4, 14, 22. 3, 23, 5. न पुनरात्मगत्या मानुषाणामेष विषयः so v. a. hier haben aber Menschen nicht von selbst ihren Aufenthaltsort gewählt *Āṭṭh.* 104, 14.

यमस्य *Jama's* Gebiet, — Reich R. 3, 55, 52. सुरारि 5, 74, 22. नय ० *Kāṭhās.* 18, 514. लक्रे विषये *Rīśan-Tāik.* 5, 51. लाटसिन्धु ० *Vāśm.* Bṛh. 8, 69, 11. गौडविषये *Hrr.* 27, 22. 39, 4. 17. 113, 19. पाताल ० R. 5, 74, 32.

pl.: पुरं च विषयाय नः *MBh.* 1, 7544. विषयेषु तपस्विनः R. 3, 91, 7. विषयान्दापयामि ते *Ländereien* *Kāṭhās.* 49, 61. 53, 192. 103, 320. परिसरविषयेषु (= पर्यसदेशेषु) in der nächsten Umgebung *Kīa.* 5, 38. परस्परविषयेषु

सर्विषयी हि तावुमौ बभूवतु: so v. a. sie standen in einiger Entfernung von einander R. 5, 44, 9. — 2) Gebiet, Bereich in übertr. Bod.: = गोधर Tāh. H. an. Mnd. चतुर्विधैः Gesichtskreise, Schwelte R. 5, 24, 17. चतुर्विषय (s. auch bes.) dass.: सा चतुर्विषयाञ्चैनं दर्श पुनः पुनः MBh. 14, 1887. चतुर्विषयमागतः R. 8, 81, 18. fg. Mān. 109, 12. चतुर्विषया-तिक्रास Hir. 14, 12. चतुर्विषये (s. auch चतुर्विषय) R. 2, 63, 21. द-विषयोपगं Varām. Bqm. S. 104, 52. दृष्टिविषये Ragh. 15, 79. नयनं s. bes. अथवा Hörweite Mnd. 101. ज्ञानं Çāñk. Çr. 13, 5, 1. MBh. 14, 296. मनो Kumāras. 6, 17. या विषये स्थिताः so v. a. dazwischenliegend RV. Prāt. 17, 2. गन्धस्य विषयः ist die Erde MBh. 14, 299. रसस्य das Wasser 392. द्रूपस्य das Licht 304. स्पर्शस्य die Luft 306. शब्दस्य der Aether 308. जीवितव्यं so v. a. Lebensdauer Pāñkāt. 4, 16. fg. जीवं dass. ed. orn. 1, 19. विषये im Bereich von so v. a. in Bezug auf: अत्र विषये in Bezug darauf MBh. 13, 5682 nach der Lesart der ed. Bomb. Pāñkāt. 64, 12. 14. 114, 20. स्त्रीणां विषये को ऽत्र संदेहः 27, 18. पुनर्विषये सृष्टिराद्येव धातुः Mnd. 80. अहो बुद्धिप्रागल्भ्यमस्य नीतिविषये Pāñkāt. 112, 19. तन्मयाध्यास्य मित्रविषये विश्वासः समुत्पन्नः 131, 11. ध-नविषये तया संतापो न कार्यः 139, 3. मन्ये त्वां विषये वाचां ज्ञातमन्यत्र च्छान्दसात् Bha. P. 1, 4, 13. परस्वविषये स्पृहा AK. 1, 1, 2, 24. Sarva-darçanas. 84, 7. 8. Am Ende eines adj. comp.: अल्पविषया मतिः ein klei-nes Gebiet umfassend Ragh. 1, 2. — 3) ein Gebiet, auf dem man sich heimisch fühlt, das man beherrscht, Jmdes Fach, — Sache; = यस्य यो ज्ञातस्तत्र AK. 3, 4, 24, 154. H. an. Mnd. सर्वत्रादृक्त्वाभ्यवर्क्यमेव विषयः Vikr. 39, 14. एष प्रजाजकस्त्रीणां विषयः Kāthās. 32, 126. योगि-न्या मन्त्रमार्गो ऽयं नास्माकं विषयः पुनः 37, 191. नात्रास्माकं गतिविषयः Pāñkāt. ed. orn. 53, 20. विषये सति वक्ष्यामि so v. a. wenn ich es weiss MBh. 13, 2206. न त्वामविषये नियोक्ष्यामि कथं च न 2207. न खलु धीमतां कश्चिद्विषयो नाम Çāñk. 55, 20. — 4) Wirkungskreis, Erscheinungsgebiet: रवेरविषये so v. a. wenn die Sonne nicht scheint Spr. 1964. 2491. गु-णासमुदायावातिविषयां द्युतिम् so v. a. sich in der Erlangung vieler trefflicher Eigenschaften manifestierend 2822. अथकाशविषया निर्वृतिः sich als Musse äussernd 2879. — 5) ein fest umgrenztes —, umschrie- benes Gebiet: हृन्दि विषये so v. a. nur im Veda Kāç. zu P. 1, 2, 36. संहिताद्विषये Schol. zu 39. am Ende eines adj. comp.: स्त्रीं so v. a. ein femininum tantum Çāñt. 1, 5, 2, 2. नख्विषय ein neutrum tantum 3. सा-व्विषय stets auf सा (femin.) ausgehend, 1, 20. हृन्देब्राह्मणानि च तद्विष-याणि die unter diese Kategorie fallen P. 4, 2, 66. — 6) ein für Etwas geeigneter Boden, das am-Platze-Sein: क इह परितापस्य विषयः Spr. (II) 525. सामादीनां मध्ये कस्यात्र विषयः Pāñkāt. 227, 22. — 7) das Ob-ject eines Sinneswerkzeuges (Laut u. s. w.) AK. 1, 1, 4, 16. 3, 4, 24, 154. H. 1384. H. an. Mnd. गन्धद्रूपरसस्पर्शशब्दाश्च विषयाः स्मृताः Jāñ. 3, 91. Amṣtan. Up. in Ind. St. 9, 28. Çāñk. ebend. 17, N. 2. Suçr. 1, 311, 1. Tattvas. 6. प्राणो गन्धविषयं बुध्यते 14. Rāga-Tar. 2, 3. Sarvadarçanas. 24, 1. द्यु-तिविषयगुणा (तनु d. i. आकाश) Çāñk. 1. तमेकदश्यं नयनैः पिबन्त्यो नार्यो न सः सुहृत्प्रातराणि Kumāras. 7, 64 = Ragh. 7, 12. Wenn मनस् zu den इन्द्रिय gezählt wird, erscheinen sechs विषयाः Nilak. 22. Colebr. Misc. Ess. I, 290. — 8) Bez. der Zahl fünf Varām. Bqm. S. 8, 21. 77, 23. 98, 1. Bqm. 1, 19, 7, 1. — 9) pl. die Sinnesobjecte als Gegenstände des Genusses,

die Sinnenwelt, Sinnengenuss: इन्द्रियाणि कृपानाहुर्विषयास्तेषु गोच-रान् Kāthop. 3, 4. इन्द्रियाणां विचरतां विषयेष्वकारिषु Spr. (II) 1113. क्रियमाणानि विषयैः इन्द्रियाणि M. 6, 59. विषयेष्वप्रसक्तिः 1, 89. विष-येषु सज्जति 6, 55. 7, 80. Spr. (II) 808. विषयेषु प्रनुष्ठानि (इन्द्रियाणि) M. 2, 96. यथा यथा निषेवसे विषयान्विषयात्मकाः 12, 78. विषया विमि-वर्तसे निराकारस्य देहिनः Bha. 2, 59. विषयाणां सुखम् R. 1, 9, 3. असा-राः Spr. (II) 776. स्वोक्ताः (I) 1195. नोपभोक्तुं न च त्यक्तुं शक्नोति वि-षयाञ्जरी 1652. BRAHMA-P. in L.A. (III) 54, 22. अनाकृष्टस्य विषयैः Ragh. 1, 23. मम सर्वे विषयास्त्वदीयाः 8, 68. निषेद्विषयेभ्यो ऽज्ञानं Bha. P. 2, 1, 18. विषयान्निप्रयान्नुज्ञानः 7, 4, 19. असङ्ग M. 12, 18. विषयोपसेवा 32. विषयिन् Ragh. 1, 8. व्यावृत्तात्मन् 3, 70. Vikr. 9. निर्वि-विष-यस्तेह Ragh. 12, 1. लोलुप Kāthās. 40, 51. विषयोप मं Sāñk. 80. विषयासक्तमनस् Çuk. in L.A. (III) 32, 11. विषयासक्ति 33, 18. विषयोप-कास Verz. d. Oxf. H. 123, a, 32. अविषयमनसो यतीनाम् Mālav. 1. उप-रताशेषविषयं मनः Sāñ. D. 63, 15. Ausnahmeweise sg.: पिबसि नाम वि-षयमसंख्याताः कुमारकाः Kōlikop. in Ind. St. 9, 13. — 10) Object überh.: पुंविषयो Subject und Object Sarvadarçanas. 69, 11. MBh. 14, 1873. fg. देह इन्द्रियं विषयः Bha. 36. विषयो द्युकादिश्च ब्रह्माण्डात् उदा-हृतः 37. दृष्टानुग्रहिकं Josab. 1, 15, 2, 54. विषयो ऽयं पुराणस्य यन्मो-लं पृच्छसि ein im Purāṇa behandelter Gegenstand MBh. 1, 1439. यत्र यत्र पुरुषस्य संदेहः स सर्वो ऽपि विचारशास्त्रस्य विषयो भविष्यति Sar- vadarçanas. 127, 10. fg. 159, 1. In der Pūrvamīmāṃsā ist विषय der zu behandelnde Gegenstand eines der 5 Glieder jedes Abschnittes oder Titels: ते च पञ्चावयवा विषयसंशयपूर्वपक्षसिद्धासंगतिरूपाः 122, 21. स्वा-ध्यायो ऽध्येतव्य इत्येतद्वाक्यं विषयः 22. fg. इषुं der Gegenstand, auf den der Pfeil gerichtet wird, Ziel eines Pfeils Çr. 9, 40. Häufig am Ende eines adj. comp. अन्यं ein anderes Object habend, auf etwas An-deres gerichtet, — sich bestehend, Anderes betreffend: दृष्टि Çāñk. 30. कथाः Bha. P. 3, 13, 28. अन्यं 1, 8, 13. त्वयि मे ऽनन्यविषया मतिः 42. य-स्मिन्नीश्वर इत्यनन्यविषयशब्दे यथार्थात्तरः keinem Andern zukommend Vikr. 1. Kāvāñ. 2, 331. इत्येवविषया बुद्धिः Kull. zu M. 2, 3. तद्विषया बुद्धिः Çāñk. zu Bqm. An. Up. 8, 73. भगवद्विषया रतिः Sāñ. D. 7, 18. Bha. P. 1, 6, 1. 2, 9, 27. 6, 2, 10. Rāga-Tar. 3, 185. मम तावदेकैव बुद्धिः पला-यनविषया नृप auf Flucht gerichtet Pāñkāt. 247, 6. अनुकरणमित्यादि-त्रिमूर्ती स्वभावात्कृत्वविषया bezieht sich auf Siddh. K. zu P. 1, 4, 62. वयं तु तत्सर्गसर्गविषयाः so v. a. beschäftigt mit Bha. P. 3, 7, 34. — 11) ein sich zu Etwas (gen. dat.) eignendes Object: (सा) पुंसामिष्टश्च विषयो मेथुनाय MBh. 4, 882. 888. (गजः) नैव विषयो वाक्स्य दाहस्य वा Spr. (II) 1324. वराहे वा राहुः प्रभवति चमत्कारविषयः 1126. विषयो राजा बभू-वानन्दशेकीयोः so v. a. war zugänglich für Rāga-Tar. 3, 1231. सकलव-चनानामविषयः so v. a. unbeschreiblich Mālav. 17, 2. प्रभूणां हि विभू-त्यन्धा धावत्यविषये मतिः so v. a. nach Unerlaubtem Kāthās. 17, 138. — 12) im Tropus der eigentlich gemeinte Gegenstand, im Gegens. zum Bilde; z. B. in der Figur: sie schaut mit klaren Augen - Lotusen ist Auge विषय, Lotus विषयिन् Kūvalaj. 19, b. Prātāpar. 9, b, 1. 78, a, 9. — 13) verwechselt mit विषय in कासारविषयेषु R. 4, 40, 23. — Vgl. नि-र्विषय, बुद्धं, यमं, स्वं, वैषय und वैषयिक.

विषयक am Ende eines adj. comp. = विषय. नैकमिन्द्रियं सर्वविषयकः

Alles zum Object habend, auf Alles gerichtet COMM. zu NĀṢA. 3,1,36.
इदं किञ्चिदपि विषयवत् so v. a. betrifft SIDDH. K. zu P. 1,2,6. Schol.
zu GĀM. 1,1,3. Verz. d. Oxf. H. 38, a, No. 94. KUSUM. 32, 5, 36, 18. Davon
० व n. nom. abstr. 32, 18. NĪLAK. 168.

विषयग्राम m. die Sinnenwelt H. 1414. HALL. 3, 25. Spr. (II) 1079.

विषयता (von विषय) f. das Objectsein: तान्मुदेर्विषयता गतान् SĪH.
D. 32, 4. Als nom. abstr. von einem auf विषय ausgehenden adj. comp.
das zum-Object-Haben, das Betreffen, das sich-Beziehen auf SARVADAR-
GAṆA. 51, 30. 52, 16.

विषयतावाद m. Titel einer Schrift HALL 42.

विषयतावाचक m. desgl. HALL 41.

विषयताविचार m. = विषयतावादार्थ HALL 41. विषयविचार Verz. d.
Oxf. H. 245, a, No. 614.

विषयत्व (von विषय) n. das Objectsein SARVADARGAṆA. 47, 14. 164, 16.
Als nom. abstr. von einem auf विषय ausgehenden adj. comp.: दीधी-
वेद्योपक्रान्दसविषयत्वात् weil दीधी und वेदी nur im Veda erscheinen
PAT. zu P. 1,1,6. 2, 6: das zum-Object-Haben, das Betreffen, das sich-
Beziehen auf: प्रत्यक्षं SARVADARGAṆA. 47, 6. 129, 22. 130, 1. निषेधविष-
त्वेन weil es der Vernunft unterliegt 14, 10. fg.

विषयलौकिकप्रत्यक्षकार्यकाणामावरुस्य n. Titel einer Schrift
HALL 46.

विषयवत् (von विषय) adj. objectiv: को न्वयं भावः स्वप्ने विषयवानिव
MBH. 12, 7824. विषयवती प्रवृत्तिः auf sinnliche Objects gerichtet Jo-
GAS. 1, 35.

विषयवर्तिन् adj. gerichtet auf (gen.): नहि मे परदाराणां दृष्टिर्विषय-
वर्तिनी R. 5, 14, 57.

विषयवासिन् adj. ein Gebiet bewohnend, Landesbewohner R. 4, 7, 8.
77, 24. 5, 6, 12. ÇĀK. 38, 9 (im Prakṛit). घन्यं in einem andern Lande
wohnend PAÑĀT. 129, 14.

विषयसप्तमी f. der Locativ in der Bedeutung von ein Bezug auf
Kic. zu P. 1,1,57. SĪH. D. 112, 5.

विषयाज्ञान n. das Nichterkennen der Objects so v. a. तन्ना Abspan-
nung RĪĀN. im ÇKDr.

विषयात्मक adj. auf das Sinnliche gerichtet, den Sinnengenüssen
fröhnend M. 12, 29. 73. BṛĪG. P. 4, 28, 6. 7, 6, 18.

विषयाधिकृत m. Gouverneur einer Provinz KATĪA. 53, 19.

विषयाधिप m. dass. KATĪA. 52, 52. Landesherr, Fürst R. 3, 81, 19.

विषयानसर adj. unmittelbar angrenzend: रात्रिन् AK. 2, 8, 4, 9. H. 732.

विषयास m. Landesgrenze MBH. 14, 2142. 2176. R. 2, 49, 2. KATĪA.
14, 15, wo विशयास (विषयास) st. विषयं तं zu lesen ist.

विषयामिमुखीकृति f. das Richten (इन्द्रियाणां der Sinne) auf die Sin-
nenwelt Verz. d. Oxf. H. 231, b, 22.

विषयायिन् m. 1) Fürst. — 2) Sinnesorgan. — 3) ein an den Sinnen-
genüssen hängender Mann (विषयासक्तपु ५); ein Materialist (विषयिक-
ज्ञान). — 4) der Liebesgott MBH. n. 244.

विषयिक von विषय am Ende eines comp.: समस्तं aus dem ganzen
Reich Journ. of the Am. Or. S. 7, 43, 3 v. u. दार्ष्टिं (adj. von दृष्टिवि-
षय) im Bereich der Augen legend, sichtbar NĪ. 7, 8.

विषयिष (von विषयिन्) n. das Subjectsein MBH. 14, 1378.

विषयिन् (von विषय) gāṇa यकादि zu P. 3, 1, 134 देशो. 1) adj. den
Sinnengenüssen fröhnend, ein Genussmensch H. an. 3, 419. MBH. n. 308.
JĪĀN. 3, 123. Spr. (II) 1942. (I) 1484. 1802. KĪN. 70 bei WUEN; ÇĀK. 68,
14. Hir. 9, 11. m. ein Materialist (विषयिक) H. an. MBH. = कामिन् ein
Verliebter TRĪK. 3, 3, 261. — 2) m. a) Fürst H. an. MBH. — b) ein Un-
tergebener: एते विषयिणः सर्वे कृत्तस्य PAÑĀT. 1, 14, 10. — c) Subject,
das Ich MBH. 14, 1374. ÇĀK. zu BṛĪG. ĀR. UP. S. 162. zu BRAHMA. S. 7.
PAÑĀT. 2, 1, 87. — d) der Liebesgott H. an. MBH. — e) im Tropus das
Bild im Gegens. zum eigentlich gemeinten Gegenstande (z. B. in Augen-
Lotuse ist Auge विषय und Lotus विषयिन्) KUALAJ. 19, b. PRATĪPAH.
9, b, 1. 84, b, 5. — 3) n. Sinneswerkzeug AK. 1, 1, 4, 17. TRĪK. H. 1393.
H. an. MBH.

विषयीकर (विषय + 1. कृ) 1) verbreiten: सर्वदिग्विषयीकं nach
allen Weltgegenden verbreitet Verz. d. Oxf. H. 18, a, 8. — 2) zum Object
machen VEDĀNTA. (Allah.) No. 109. 112. KUSUM. 40, 11. सकृत्प्रसापवि-
षयीकृत Verz. d. Oxf. H. 136, b, No. 262. कथा कर्पाविषयीकृता so v. a.
zu Ohren geführt 153, a, No. 328.

विषयीकरा (von विषयीक) n. das zum-Object-Machen ÇĀK. zu
BṛĪG. ĀR. UP. S. 163. KUSUM. 17, 8. ऋ VEDĀNTA. (Allah.) No. 118.

विषयीभाव MBH. 3, 13928 fehlerhaft für विषयीभाव.

विषयीभू (von विषय + 1. भू) 1) zu Jmds Bereich werden: यदेतद्वनम्
पिङ्गलकनामः सिंस्य विषयीभूतम् PAÑĀT. 25, 9. — 2) zum Object
werden ÇĀK. zu BRAHMA. S. 96.

विषयीय = विषय KUSUM. 14, 2.

विषरस m. Gifttrank Spr. (II) 1349; vgl. विषस्य रसः MBH. 3, 1371.

विषरूपा f. eine best. Pflanze, = विषा, अतिविषा RĪĀN. im ÇKDr.

विषरोग m. Vergiftung als Krankheit Verz. d. Oxf. H. 316, b, 18.

विषल n. = विष Gift ÇĀNDĀK. im ÇKDr.

विषलता f. = इन्द्रवारुणी RĪĀN. im ÇKDr.

विषलाङ्गल eine best. Pflanze SUÇ. 2, 70, 10.

विषलाटा f. N. pr. einer Oertlichkeit RĪĀN-TAR. 8, 178. 1076. 1664.
विषलाटा 691.

विषलाटा s. विषलाटा.

विषवत् (von 2. विष) adj. giftig RV. 10, 85, 34. AV. 8, 10, 29. GONH.
4, 9, 16. MBH. 8, 1822. 4415. vergiftet: घेदन् Verz. d. Oxf. H. 304, a, 14.

विषवहारी f. ein giftiges Rankengewächs Spr. 1549.

विषवह्नि f. dass. Spr. (II) 1312. KATĪA. 124, 131. ० वह्नी RAGH. 12, 61.

विषविटपिन् m. Giftbaum Spr. 5305.

विषविद्या f. 1) Giftkunde ĀÇV. Çā. 10, 7, 5. — 2) ein gegen Gift an-
gewandter Zauberspruch BHAR. zu AK. nach ÇKDr.

विषवृक्ष m. Giftbaum Spr. 1094 (II). 3079.

विषवैद्य m. Giftarzt, Giftbeschwörer AK. 1, 2, 4, 12. TRĪK. 3, 3, 57.
MĀLAV. 46, 28.

विषवैरिणी f. eine best. Pflanze, = निर्विषा RĪĀN. im ÇKDr.

विषवैरिणी m. Lotuswurzel RĪĀN. im ÇKDr.

विषमृक m. Wespe BṛĪGĪPA. im ÇKDr. SUÇ. 1, 290, 17.

विषमृक m. Wespe HĪA. 217. — Vgl. विषमृकान्, वृषमृकान्.

विषसंयोग n. Mennig Aush. 21.

विषसूचक 1) adj. Gift verrathend. — 2) m. eine Hühnerart, perdix rufa H. 1339; vgl. चकोर 1).

विषसूक्तम् m. Woespe Traik. 2, 8, 34. — Vgl. विषप्रज्ञिन्, वृषः प्रज्ञन्.

1. विषक m. nom. act. von सूक्त mit वि in उर्विषक.

2. विषक (2. विष + क) 1) adj. Gift zerstörend. — 2) f. छा Bez. zweier Pflanzen, = देवदाली und निर्विषा Riéan. im ÇKDn.

विषक 1) nom. sg. Gift zerstörend. — 2) f. कृत्ती Bez. zweier Pflanzen, = अथ सिता and निर्विषा Riéan. im ÇKDn.

विषक 1) adj. Gift entfernend: विषकरामिमल, वृश्चिकादिविषकर-मल्ल Verz. d. Oxf. H. 94, a, 5, 9. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Dhṛ-ṣhṭa Hariv. 1991. — 3) f. ई ein N. der Göttin Manasā Çabdar. im ÇKDn. Verz. d. Oxf. H. 24, b, 38. auch f. छा nach Çabdar.

विषकृद्य adj. Gift im Hosen bergend: वासधुरो विषकृद्यः Hit. 74, 20.

विषक्य (von सूक्त mit वि) adj. 1) tragbar: अविषक्यं पृथिव्यापि तद-लम् MBh. 5, 2491. अविषक्यं गुरुं भारं सीमन्ने समवासज्ज 7, 1518. Buā. P. 10, 18, 25. — 2) erträglich, अ० unerträglich: अविषक्योभुरादित्यः R. 3, 12, 8. तेजस् Ragh. 6, 47. Buā. P. 10, 51, 38. व्यसन Kumāras. 4, 30. अतिप Buā. P. 10, 55, 17. विषक्यं दुःखम् R. 2, 106, 6. शोक R. Gonn. 2, 114, 31. — 3) ausführbar: तावदेव भवेत्तव । विषक्यमेतदस्माकम् MBh. 2, 375. अ० unausführbar: कर्मन् 1, 7300. न विद्यते शम्भवतीमुतस्य रणे ऽविषक्यं (so ist zu lesen) किं रणोत्कटस्य 3, 10271. 10275. 12062. तपस् 15, 992. R. 3, 18, 44. अविषक्यतमं लोके विद्यते मे न किं च न 2, 20, 32. चतुर्विधविषक्यम् so v. a. nicht sichtbar MBh. 14, 611. सीमा so v. a. unbestimmbar M. 8, 265. विषक्यं कर्तुम् ausführbar MBh. 3, 12061. — 4) bezwingbar, अ० unbezwingbar, unwiderstehlich: रामस्य पौरुषं सुरासुरि-प्यविषक्यमाकृते R. 4, 10, 38. धनुरज्ञो Buā. P. 4, 16, 23. समुद्र MBh. 8, 1920. विषक्यं यं किं यो मेने सक्त (स स ed. Bomb.) तेन समेयिवान् 3, 16873. त्वं शत्रूणामविषक्यः पराक्रमे 8, 1643. Hariv. 3744. R. 6, 98, 6. Buā. P. 4, 24, 65. 7, 7, 9. 8, 15, 28. 11, 1, 8. — Hier und da in der ed. Calc. des MBh. fälschlich विसक्त्य geschrieben. Vgl. उर्विषक्य.

विषक्यता (von विषक्य) f. अ० Unbezwingbarkeit, Unwiderstehlichkeit Buā. P. 4, 22, 60.

1. विषा f. eine best. Pflanze s. 2. विष 3).

2. विषो Uñādis. 4, 36. indecl. = बुद्धि Uśéval.

विषायज्ञ (2. विष + अ०) m. der ältere Bruder des Giftes, bildliche Bez. des Schwertes H. c. 144.

विषाङ्कुर (2. विष + अ०) m. 1) Giftschössling Spr. (II) 75. — 2) Lanze Traik. 2, 8, 55.

विषाङ्गना (2. विष + अ०) f. = विषकन्या Mudrān. 42, 19.

1. विषाण n. vielleicht = अस्मान RV. 5, 44, 11.

2. विषाण m. n. gaṇa धर्घादि zu P. 2, 4, 31. Siddh. K. 249, a, 6.

1) m. f. n. (das f. छा nur in der älteren Sprache zu belegen, in der späteren nur n.) Horn AK. 3, 4, 12, 55. H. 1264. an. 3, 226. Med. n. 77. fg. Hallā. 2, 112. AV. 3, 7, 1. विषाणे वि ष्य गुप्यितम् 2. 6, 121, 1. Ait. Br. 2, 11. Çat. Br. 7, 3, 2, 17. Pān. Gṛh. 3, 7. MBh. 1, 5370. 3, 17228. Hariv. 4103. R. 4, 9, 76. 79. Suçn. 1, 99, 9. 100, 8. 363, 1. Ragh. 9, 62. Ku-
māras. 7, 49. गो० Spr. (II) 253. 809. (I) 3250. ऊडु० Varān. Bṛh. S. 50,

25 = 54, 116. 57, 7. 61, 2. Kathis. 40, 8. Buā. P. 9, 19, 4. Mān. P. 43, 54. अ० adj. Çat. Br. 5, 1, 2, 9. त्रि० MBh. 6, 70. गवी रुक्मविषाणीन-
Buā. P. 9, 4, 33. विषाणा adj. Mān. P. 29, 7. Horn als Blasinstru-
ment Buā. P. 10, 12, 2. — 2) Hausahn des Elephanten, m. f. n. AK. m. H. 1224. Hallā. 2, 62. n. H. an. Med. nicht zu bestimmen ob m. oder
n. MBh. 4, 1707. 6, 1763. 2870. 4676. fgg. R. 2, 69, 18. 3, 32, 20. 36, 9, 5,
14, 16. 6, 2, 44. 93, 19. Varān. Bṛh. S. 67, 9. स० adj. MBh. 3, 15786. R. 3,
7, 7. सु० MBh. 12, 4280. चतुर्विषाण Hariv. 11853. Varān. Bṛh. S. 58, 42.
n. vom Hausahn Gaṇeça's Çiç. 1, 60. Varān. Bṛh. S. 58, 58. Hausahn
eines Ebers H. an. Hariv. 2146. 16310. — 3) m. oder n. Scheers eines
Krebeses Pāñāt. ed. orn. 42, 23. — 4) n. Horn so v. n. Spitze: des Mondes
Varān. Bṛh. S. 4, 10. der Sonne bei einer Eklipse 5, 12. के० पलाकच्छ-
न्नवस्रविषाणानि Shapv. Br. 6, 10 in Ind. St. 1, 41. स्वर्ग० सु० सु० वि-
षाणं यत्र मूलिनः der hornartig emporstehende Haarbüschel auf dem
Scheitel Çivā's MBh. 3, 3333. Spitze der Brust, Brustwarze Buā. P. 5,
2, 11. — 5) Schlachtmesser R. 1, 13, 35. कृपाण ed. Bomb. — 6) n. Costus
speciosus oder arabicus Med. — 7) Spitze bildlich für das Beste in sei-
ner Art: पौरवम् । विषाणभूतं सर्वस्यां पृथिव्याम् MBh. 1, 3735. धीविषा-
णामलव so v. a. Schürfe des Verstandes Varān. Bṛh. 28(26), 7. — 8) f.
ई Bez. verschiedener Pflanzen: = अजप्रङ्गी, मेघप्रङ्गी AK. 2, 4, 4, 7. H. an.
Med. = तीरकाकोली H. an. = अश्वभ und कर्कटप्रङ्गी Aush. 34. = ति-
त्तिडी Çabdar. im ÇKDn. = वृश्चिकाली Riéan. im ÇKDn. — Vgl. कृज०,
गो०, निर्विषाण, शश०, शशक०.

विषाणक 1) am Ende eines adj. comp. = विषाण Horn: भय० (उत्तन्)
H. 1259. — 2) f. विषाणका eine best. Pflanze AV. 6, 44, 3. — 3) f. वि-
षाणिका f. Bez. verschiedener Pflanzen: = मेघप्रङ्गी Ratnam. im ÇKDn.
= सातला, कर्कटप्रङ्गी und अश्वर्तकी Riéan. ebend. — Suçn. 1, 144, 16.
2, 110, 4. 174, 12. 536, 13. Wiser 146 vermuthet Asclepias geminata. —
Vgl. तीरविषाणिका und मेघ०.

विषाणवन्त् (von विषाण) adj. mit hervorstehenden Hausähnen ver-
sehen; m. Eber Hariv. 16311. — Kathis. 71, 148 ist wohl विषादवान्
st. विषाणवान् zu lesen.

विषाणास m. Bein. Gaṇeça's H. c. 61.

विषाणिन् (von विषाण) 1) adj. a) gehörnt Kan. 2, 1, 8. 3, 1, 16. खड्ग
Hariv. 11852. MBh. 6, 71. केम० vergoldete Hörner habend 2, 1938. वि-
षाणित्व n. das Gehörntsein Comm. zu Kan. 2, 1, 8. 3, 1, 16. — b) mit
Hausähnen versehen: गज MBh. 3, 959. 9, 879. — 2) m. a) Elephant Hān.
30. Hariv. 11852. Spr. 4416. Kām. Nitris. 14, 34. Çiç. 4, 63. — b) N. oder
Beiname eines Volksstammes RV. 7, 18, 7. nach Śiç. Hörner in der Hand
haltend. — c) Bez. zweier Pflanzen: = अश्वभ und प्रङ्गीरक Riéan. im ÇKDn.

विषातकी f. विषा विषातक्यासि AV. 7, 113, 2.

विषाद (2. विष + 2. अद्) adj. Gift essend: eine Asuri Kīṭh. 23, 4.

विषाद (von सूक्त mit वि) m. 1) das Schlafverderben, Erschlaffen: दौर्वि-
षाद Mālatīn. 35, 9. — 2) Bestürzung, Niedergeschlagenheit, Kleinmuth,
Versagtheit, Verzweiflung H. 312. प्रारब्धकार्यासिद्धादेर्विषादः सन्नस-
न्तयः । निःश्वसितोच्छ्वास-स्तापसहायान्वेषणादिकृत् || Daçan. 4, 29. उपाया-
भावज्ञान्मा तु विषादः u. s. w. (wie eben) Śiç. D. 197. Nir. 14, 7. Maṭṭaraj.
3, 5. Bhag. 1 in der Unterschr. 18, 35. MBh. 1, 7731. तेषां विषादो ऽज्ञा-

यत् 3, 15718. R. 1, 3, 13 (7 GORR.). 2, 47, 2. 13. Suçr. 2, 259, 19. fg. Kap. 1, 128. SÄMKEJAN. 12. TATTVAR. 20. RAGH. 3, 40. 5, 14. ÇIK. 33, 10. 90, 20. v. L. 105, 9. 107, 28. कर्षविषादाभ्याम् MĀLAV. 30, 20. Spr. (II) 1508. न विषादे मनः कार्यं विषादो विषमुत्तमम् (I) 1472. विषदि न यस्य विषादः 2826. °विषादविषादा KATHĪS. 18, 240. Gegens. धैर्य 37, 42. 45, 297. KAURAP. 43. Sām. D. 107. BHĪC. P. 5, 18, 14. 8, 12, 6. 9, 21, 13. VOP. 8, 126. कृत विषादे AK. 3, 4, 22 (28), 6. कृा विषादे 18. विषादे द्वित्रिरुक्तं वा न दुष्यति CIL. beim Schol. zu ÇIK. 5, 5. मुख्यतां विषादः VIKR. 5, 16. अपो-क्षितं विषादम् RAGH. 8, 53. विषादं शमयन् BHĪC. P. 1, 11, 1. विषादमपन-यतात् 3, 9, 24. °विषादम् MBH. 1, 7677. 3, 7286. R. 3, 68, 5. KATHĪS. 18, 222. HIT. 42, 10. 128, 17. VET. in L.A. (III) 7, 21. विषादमुपपासि Spr. 1292. न तु कार्यो विषादस्ते R. 4, 13, 10. मा विषादं कृया देवि भर्ता हि तव जीवति 6, 23, 26. PĀNĒAT. 221, 5. KATHĪS. 12, 28. कृतविषादा bestürzt 57, 98. विषं लोकविषादकृत् R. GORR. 1, 46, 31. ष° guter Mut MBH. 1, 7100. सविषादा bestürzt PĀNĒAT. 129, 13. सविषादम् adv. 107, 19. ÇIK. 66, 1. 67, 20. VIKR. 30, 12. PRAB. 64, 6. — 3) Widerwille, Ekst.: विषादं कृा einen Widerwillen an den Tag legen Spr. (II) 507. विरस = विषा-दजनक Schol. zu PRAB. 96, 1.

विषादन (vom caus. von सदृ mit वि) 1) adj. Bestürzung —, Ver-
werfung bewirkend R. 5, 86, 19. — 2) f. eine best. Schlingpflanze, =
पलाशी RĪĀN. im ÇKDr. — 3) n. = विषाद 2) BHĪC. P. 12, 3, 30. nie-
derschlagende Erfahrung: °विषादविषादविषादसंप्राप्तिस्तु विषादनम् Ku-
VALAJ. 159, a (133, b).

विषादवत् (von विषाद) adj. niedergeschlagen, bestürzt, kleinmüthig
KATHĪS. 25, 21. 57, 47. 83, 29. auch wohl 71, 143, wo विषाणवत् ge-
druckt ist.

विषादिता (von विषादिन्) f. = विषाद 2) Spr. (II) 750. KATHĪS. 27,
84. 45, 292. 119, 139. न च कृमावलीक्षितोः कार्या ते ऽत्र विषादिता 71, 240.
मा गमस्त्वं विषादिताम् 72, 181. ष° Unversagtheit Spr. 2360.

विषादित्व (wie eben) n. dass. Suçr. 1, 312, 21.

1. विषादिन् (von सदृ mit वि oder von विषाद) adj. niedergeschlagen,
bestürzt, kleinmüthig, versagend: मलामे न विषादी स्यामामे चैव न
कर्षयेत् M. 6, 57. BHĪC. 18, 28. भोरुविषादिनः (so die ed. Bomb.) MBH.
3, 13048. Spr. 2986. 4810. KATHĪS. 53, 36. ष° unversagt MBH. 3, 14075.

2. विषादिन् (2. विष + षा°) adj. Gift schluckend Spr. 2896.

विषानन (2. विष + षा°) m. Schlange ÇĀDAM. im ÇKDr.

विषातक (2. विष + षा°) m. Bein. Çiva's (der das bei der Quirlung
des Meeres entstandene Gift verschluckte) H. 197.

विषात्र (2. विष + षा°) n. vergiftete Speise KATHĪS. 75, 148. °परीता
Verz. d. Oxf. H. 85, b, 81.

विषापवादिन् (2. विष + षा°) adj. Gift besprechend ÇIKR. Bn. 29, 1.

विषापक् (2. विष + षा°) 1) adj. Gift vertreibend, — zerstörend: मल
M. 7, 217. षगद् Suçr. 2, 259, 5. — 2) m. a) ein best. Baum, = मुष्कक
RĪĀN. im ÇKDr. — b) Bein. Garuḍa's H. c. 78. — 3) f. छा Bez. ver-
schiedener Pflanzen: = इन्द्रवारुणी und निर्विषा RĪĀN. im ÇKDr. =
नागदमनी BHĪVAP. ebend. = शर्कमूला ÇĀDĀĀ. ebend. = सर्पकङ्कालि-
का RATNAM. ebend.

विषापक् वा (2. विष + षा°) n. das Vertreiben —, Unschädlichmachen

von Gift Verz. d. Oxf. H. 123, a, 33.

विषाभावा (2. विष + षभावा) f. eine best. Pflanze, = निर्विषा RĪĀN.
im ÇKDr.

विषामृत (2. विष + षा°) n. Gift und Nektar, Titel eines Werkes Verz.
d. Oxf. H. 196, b, 5.

विषामृतमय (von विषामृत) adj. (L. 5) aus Gift und Nektar gebildet,
das Wesen von Gift und Nektar habend: कन्या KATHĪS. 39, 80.

विषाय् (von 2. विष) zu Gift werden: विषायते Spr. (II) 1492. (I) 2099.
विषायति (II) 2454.

विषायिन् adj. von सा, स्यति mit वि गाया यकादि zu P. 3, 1, 134.

विषायुध (2. विष + षा°) m. Giftschlange (dessen Waffe Gift ist) HĪR.
15. ÇĀDĀR. im ÇKDr.

विषायुधीय (von 2. विष + षायुध) adj. giftige Waffen habend; m. ein
giftiges Thier VARĪH. Bn. 8, 5, 40.

विषार (von 2. विष) m. Giftschlange ÇĀDĀĀ. im ÇKDr.

विषारति (2. विष + षा°) m. Feind —, Bekämpfer von Gift, Bez. einer
Art von Stachel (कृष्णधनुक) RĪĀN. im ÇKDr.

विषारि (2. विष + षारि) m. Feind —, Bekämpfer von Gift, Bez. eines
best. Andidoton Suçr. 2, 247, 7. 256, 13. nach RĪĀN. im ÇKDr. = मत्ता-
चक्षु und घृतकर्ज.

विषालु (von 2. विष) adj. giftig WILSON.

विषासिर्ह (vom Intens. von सदृ mit वि) adj. überwältigend, über-
mächtig RV. 10, 159, 1. 166, 1. 174, 5. AV. 17, 1, 1 (vgl. 19, 23, 27). ÇĀT.
Bn. 14, 5, 2, 7. KAURAP. UP. 4, 2, 9.

विषास्य (2. विष + षा°) 1) adj. Gift im Munde führend. — 2) m.
Giftschlange HĪR. 15. ÇĀDĀR. im ÇKDr. — 3) f. छा Tintenbaum (s. म-
छातक) ÇĀDĀĀ. im ÇKDr.

विषात्र (2. विष + षा°) n. ein vergifteter Pfeil TĀK. 3, 2, 6.

विषित s. u. सि mit वि.

विषितानुष (वि° + स्नुका) adj. mit aufgelösten Haaren RV. 1, 167, 5.

विषितमुप adj. AV. 8, 60, 1 wohl fehlerhaft für °स्तुप mit aufgelö-
stem Schopf.

विषिन् (von 2. विष) adj. vergiftet PĀNĒAT. 3, 14, 86.

विषीभू (2. विष + 1. भू) zu Gift werden: °भूतममम् KATHĪS. 87, 47.

विषु adv. nach beiden —, nach verschiedenen Seiten; nur in Ablei-
tungen und Zusammensetzungen erhalten und vielleicht mit विषय ver-
wand. Verdächtig ist das Wort in मुखवृत्तविषूपनैः PĀNĒAT. 3, 3, 10. Beim
Schol. zu P. 6, 4, 77, VArtt. wird ein ved. acc. विषम् neben विषुवम्
aufgeführt.

विषुषा (von विषु) 1) adj. P. 5, 2, 100, VArtt. 2 (oxyl.). NĪR. 4, 19, a)
verschiedenartig: चरत्पत्त्रि विषुषां ज्ञातम् RV. 3, 54, 5. बभूवैको विषुषाः
सूनरो युवा vom wechselnden Monde 8, 29, 1. 7, 21, 5. — b) abgewandt,
abgeneigt: घोरस्य सतो विषुषास्य चारुः (संदृक्) RV. 4, 6, 6. सक्षायस्ते वि-
षुषा घम एते शिवातः सतो घर्षावा अभूवन् 5, 12, 5. समुन्वतो विषुषाः सु-
न्वतो वृधः 34, 6. — c) loc. absolte: इत्समपश्य विषुषो चरत्तम् RV. 8, 85,
14. — 2) m. = विषुष Aquinoctium Rāmīca. zu AK. 1, 1, 2, 14 nach ÇKDr.

विषुषीक् adv. nach verschiedenen Seiten hin: घनोरधि विषुषीक् व्या-
यन् RV. 1, 33, 4.

विषुवद्वृत् adj. so nach Śā. *allverletzend* so v. a. *Pfoll*: विषुवद्वृत् प-
त्तमृक्षुगिरा RV. 8, 26, 15. Wir nehmen eine Entstellung des Textes an
aus विषुवद्वृत् d. l. *कुक्षु* इव; s. u. d. W.

विषुव n. = विषुव *Aequinoctium* BHAR. zu AK. 1, 1, 2, 14 nach ÇKDr.

विषुवप adj. *verschiedenfarbig*, — *artig* NIA. 11, 28. घट्टनी RV. 4, 123,
7. 8, 58, 1. विषुवपे पयसि सस्मिन्मूर्धन् 1, 186, 4. 5, 15, 4. 8, 70, 3. 10, 10, 2
(vgl. VS. 6, 20. TS. 1, 3, 20, 1). इन्मसु 64, 5. इन्नु VS. 8, 30. इन्द्रासि TS.
5, 3, 2. पशवः 3.

विषुव m. n. = विषुवत् *Aequinoctium* AK. 1, 1, 2, 14. H. 146. DVI-
RUPAK. in Verz. d. Oxf. H. 194, b, No. 449. WEBER, GJOT. 77. विषुवे MBH.
3, 13475. fg. Bha. P. 7, 14, 20. MĀR. P. 31, 21. *समये* HIT. 114, 22. —
Vgl. जल°, मरु° (मरुविषुवसंक्रांति HIT. 114, 22, v. l.).

विषुवत्स्तोम (विषुवत् + स्तोम) m. N. eines Ekāha Āc. Ç. 10, 1, 3.

विषुवत् und विषुवत् (von विषु) 1) adj. (an beiden Seiten gleich-
mäßig Theil nehmend u. s. w.) *die Mitte haltend*, in der Mitte befind-
lich: स्वदेरित्था विषुवतो मधः पिबति गौर्यः RV. 4, 84, 10. प्रबाहुकसतः
शिर एव विषुवान् AIR. BR. 4, 22. विषुवतो भवति श्रेष्ठताममुवते so v. a.
diejenigen, deren Entscheidung den Ausschlag giebt ebend. TS. 7, 4, 2, 4.

— 2) m. *Mitteltag* (in einer best. Jahresfeier), so vielleicht schon AV. 11, 7, 15. एकविंशमेतदरूपयति विषुवत् मध्ये संवत्सरस्य AIR. BR. 4, 18.
22. 3, 41. 6, 18. ÇAT. BR. 10, 1, 2, 2, 14. 23. 4, 2, 2, 2, 8. ÇĀK. BR. 25, 1.
26, 1. PĀNĀV. BR. 4, 5, 2. 5, 9, 10. KĪTJ. Ç. 24, 3, 20. 5, 9, 17. — 3) m.
N. eines Ekāha PĀNĀV. BR. 20, 5, 2. KĪTJ. Ç. 23, 1, 15. MĀC. 2, 5 in
Verz. d. B. H. 72. — 4) m. n. *Aequinoctium* AK. 1, 1, 2, 14. TRĪ. 3, 3,
246. H. 146. DVI-RUPAK. in Verz. d. Oxf. H. 194, b, No. 449. WEBER, GJOT.
77. fg. 108. 112. JĀN. 1, 217 (neutr.). विषुवति MBH. 3, 13477. विषुव-
त्पूर्णाशीताम् (so ist zu schreiben) RĪĀ-TAR. 2, 10. विषुवत्संक्रांति HIT.
ed. JOHNS. 2434. विषुवत्कर्पा SŪRJAS. 3, 13. विषुवत्प्रभा 13. विषुवद्वा 7.
विषुवद्दिन und विषुवदिवस GANIT. SPANET. 46. विषुवद्वलय *Aequator*
GOLĀBH. 5, 10, 17. विषुवद्वत् (Bikṣvatbrī im Arabischen LIA. Anh.
zum IIten und IVten Bde S. 58) n. dass. Comm. zu 5, 10. विषुवन्म-
पुल्ल n. dass. ebend. SŪRJAS. 3, 6. GANIT. TRIPRAÇ. 13, Comm. — 5) m.
Schattelpunkt, *vertex* überh.: धूममारादपश्य विषुवतो पर एवावरेण RV.
4, 164, 43. अनुमोपशं विततं सस्मत्तं विषुवति AV. 9, 3, 8. — Vgl. विषुवत्.

विषुवद्वृत् adj. *nach beiden Seiten zerfallend*, *zweispaltig*: विषुवद्वृत्-
मिव धन्वना व्यस्याः परिपन्थिनम् so v. a. *zerschneide mit dem Pfeile in*
zwei Stücke ĀC. Ç. 5, 3, 22. परावद इर्कीर्ते ये विषुवद्वृत्: LĪTJ. 3, 11, 8.
In RV. 8, 26, 15 vermuthen wir विषुवद्वृत् d. h. *कुक्षुमिव यज्ञम् in*
zwei Theile getheilt nämlich für jeden Ācvin einen Theil.

विषुवक = विषुविका, loc. *के* (aus metrischen Gründen) MBH. 12,
11268 nach der Lesart der ed. Bomb., *विष्मृचिके* ed. Calc.

विषुचि = विषुचीन Bez. des überall hindringenden Manas Bha. P.
4, 29, 16 (ed. Bomb. fälschlich *विषुचोर्मन*).

विषुचिका (von विषुची) f. eine best. Krankheit (*Indigestion mit Aus-*
leerungen nach beiden Seiten d. h. *nach oben und nach unten*) VS. 19, 10.
TBa. 2, 6, 4, 5. nach WISE 330 *die Cholera in ihrer sporadischen Form*. SCHIEF-
NER, Lebensb. 224 (94). Suça. 1, 82, 5, 2, 219, 19. 429, 19. 518, 2. fgg. VĪC. 8,
5. 8. Verz. d. B. H. No. 955. 958. Verz. d. Oxf. H. 304, a, 32. 312, b, 6. VA-
VI. Theil.

NIA. Bha. S. 87, 44. TATTVA. 30. Spr. (II) 103. KATMA. 70, 8. PĀNĀV. 138, 8.
RĪĀ-TAR. 8, 58. *ईर्ष्याविषविषुचिका*: 3, 512. Wird häufig fälschlich
विमृचिका und *विष्मृचिका* geschrieben und Suça. 2, 518, 5 auf सूची zu-
rückgeführt.

विषुची s. विषुचि.

विषुचीन (von विषुचि) adj. *nach den Seiten hinaus gehend*, *ausentan-*
der fahrend, — *stehend* (Gegens. समीचीन) RV. 4, 164, 38. तेनियं वि-
षुचीनमनीनशत् AV. 3, 7, 1. 8, 6, 10. सपत्नान्विषुचीनान्व्यत्यताम् VS. 17,
64. विषुचीनं रेतः परासिञ्चति daneben, daran vorüber TS. 5, 2, 2, 3. 9, 4.
sich überallhin verbreitend: गन्ध Bha. P. 10, 18, 25. subst. Bez. des
überall hindringenden Manas 4, 25, 55.

विषुवत् s. विषुवत्.

विषुवत् (विषु + वत्) adj. *das Gleichgewicht haltend*: रथ RV. 2, 40,
3. को सस्मिन्मापो व्यदधाद्विषुवत्: *gleichmässig vertheilt* AV. 10, 2, 11.
विषुवदिन्द्रे घर्मतेतुत नुधः *neutral* d. h. *unbetheiligt an* RV. 10, 43, 2.

विषोढ s. u. सद् mit वि.

विषोषधी (2. विष + धो°) f. *Naridium indicum* Lehm. (नागदत्ती)

RATNAM. im ÇKDr.

विष्क, विष्कपति (दर्शने) DĀTUP. 35, 84, b, v. l.

विष्क m. ein zwanzigjähriger Elephant Ç. 18, 27 und Vāc. bei
MALLIN. zu d. St. vielleicht nur fehlerhaft für विक्क.

विष्कन्ध (2. वि + स्कन्ध) n. *vermuthlich* Bez. einer Krankheit AV.
1, 16, 3. 2, 4, 2. fgg. 3, 9, 2. 6. 4, 9, 5. 19, 34, 5. TS. 7, 3, 22, 1.

विष्कन्धदूषण adj. *das Vishkandha verderbend* AV. 2, 4, 1. 3, 9, 6.

विष्कम्भ (von स्कम्, स्कम् mit वि) m. 1) *Stütze*: (धारयति) प्रपति-
व्यदिवागारं विष्कम्भः साधु योजितः Suça. 1, 87, 11. am Wagen LĪTJ. 1,
9, 23. — 2) *Riegel* AK. 2, 2, 17. Schol. zu RAGN. ed. Calc. 16, 6. — 3) *ein*
Pfosten, um den sich der Strich des Butterstößels windet, H. 1023. —
4) *Breite*, *Durchmesser*; = *विस्तृति*, *विस्तार* H. an. 3, 458. MED. bh. 19.
MBH. 6, 401. 405. fg. 409. 482. 484. fgg. HARIV. 8990. उच्छृणोऽकुलतु-
त्यो दारस्यर्धेन विष्कम्भः VANĀH. Bha. S. 53, 24. fg. 79, 10. MĀR. P. 49,
44. H. 132. Schol. घट्टर° MBH. 6, 200. 458. Verz. d. Oxf. H. 48, a, 41.

Durchmesser eines Kreises COLERN. Alg. 87. ĀNADHATMA 2, 7, 10. वि-
ष्कम्भार्ध *Halbmesser* 11. — 5) *Hinderniss* H. an. MED. (प्रतिविम्ब feh-
lerhaft für प्रतिबन्ध). HALĀ. 4, 84. — 6) in der Dramatik *Vorspiel* am
Anfange eines Actes, in welchem der Zuschauer mit dem bekannt ge-
macht wird, was ihm zum Verständniss des Folgenden unumgänglich
nothwendig ist, BHAR. NĪTJAC. 18, 34. DAÇAR. 1, 52. fg. SĀH. D. 308. PRA-
TĪPAR. 22, b, 7. ĠAGADDHARA in der Vorrede zu DAÇAR. 13. = *त्रपकावयव*
H. an. = *त्रपकाङ्गप्रभेद* MED. Vgl. BÖHLINGER in der Einl. zu ÇĀK. XII. fg.
BOLLENSSEN in den ANMM. zu VĪC. S. 369. fg. — 7) *eine best. Stellung*
der Jogin H. an. MED. — 8) Bez. eines der 27 astr. Joga und zwar
des ersten H. an. MED. COLERN. Misc. Ess. II, 363 (hier fehlerhaft वि-
ष्कुम्भ). SĀH. K. 2, a, 3. — 9) N. pr. eines Gebirges MĀR. P. 54, 19.
55, 11. — 10) N. pr. eines zu den Vīcve Devāḥ gezählten göttlichen
Wesens HARIV. 11543, wo vielleicht so zu lesen ist für विष्कुम्भः नि-
कुम्भ LANGLOIS, विष्क die neuere Ausg. — 11) *Baum* AĀJA im ÇKDr.
— Hier und da fälschlich *विष्कम्भ* geschrieben. Vgl. दण्ड°, वज्र°.

विष्कम्भक (wie oben) 1) adj. stützend: °काष्ठ *Stütze zum Tragen der Deichsel* Schol. zu KĪTĀ. Ça. 7,9,35. — 2) m. = विष्कम्भ 6) BHAR. NĪTJAC. 18,35. DAÇAR. 3,35. SĀH. D. 308. ĠAGADDHARA in der Vorrede zu DAÇAR. 13. ÇĪK. 31,13. 46,4. VIKR. 36,14. UTTARAR. 31,3. 73,9. 106,9. MĪLATIM. 146,4. PRAB. 13,15. 69,7. मिश्र° MĪLAT. 8,11. — 3) f. विष्कम्भिका *Stütze zum Tragen der Deichsel* Schol. zu KĪTĀ. Ça. 8,4,5.

विष्कम्भिन् (wie oben) 1) adj. unter den Beiww. Çiva's MBH. 13,1186. विष्कम्भो विस्त्रा स्तद्भिन् NILAK. — 2) m. N. pr. eines Bodhisattva BUDDH. Intr. 224. fgg.; vgl. सर्वनिवर्ण°. eine Tantra-Gottheit KĪLA-ŚAKRA 4,92.

विष्कर 1) m. a) *Riegel* AK. 2,2,17, v. l. — b) N. pr. eines Dānava MBH. 12,3265 nach der Lesart der Bomb. Ausg., विस्कर ed. Calc. — 2) n. Bez. einer best. Fechtart HARIV. 15978 nach der Lesart der neueren Ausg., विकर die ältere. — विष्कर H. q. 191 fehlerhaft für विकिर.

विकिर (von 3. कृ mit वि) m. Scharrer, Bez. der Hühnervögel wie *Hanshuhn, Rebhuhn, Pfau, Wachtel* u. s. w. P. 6,1,150. AK. 2,5,33. H. 1316. H. q. 191 (fälschlich विष्कर, als Syn. von Hahn). HALĪ. 2,33. JĪĠ. 1,173. SUÇA. 1,57,16. 184,13. 201,2. VĪGṆH. 6,47. UTTARAR. 31,1 (40,13). °रस *Hühnerbrühe* SUÇA. 2,499,17. ÇĪNDĀ. SĀM. 3,4,33. — Vgl. नख°, स्मर° und विकिर.

विष्ट s. वेष्ट.

विष्ट s. u. 1. विष् und 1. विष्.

विष्टकर्ण adj. auf eine best. Weise am Ohr gezeichnet P. 6,3,115.

विष्टप् f. oberster Theil, Höhe, Oberfläche; insbes. die Höhe des Himmels, parallel mit वर्ष्मन्, सानु, पृष्ठ. Auf Sonne oder Himmel gedeutet NAIG. 1,4. NĪR. 2,14. bei SĪJ. gewöhnlich mit स्यान umschrieben. जूषायामधि विष्टपि RV. 1,46,3. न्यर्बुदस्य विष्टपि वर्ष्माणी बृहत्तस्तिर 8,32,3. वा याद्वि पर्वतेभ्यः समुद्रस्याधि विष्टपि 34,13. यदासि रोचने दिवः समुद्रस्याधि विष्टपि 86,5. übertragen auf die Soma-Kuße 9,12,6. 107,14. स्रुतस्य 34,5. स्रुतस्य सानावधि विष्टपि धाद् 10,123,2. नाकस्य AV. 11,1,7. 13,4,4. ब्रध्नस्य 10,10,31. उग्रहृदस्य विष्टपि गृहमिन्द्रश्च गन्वहि die oberste Höhe, welche der Rühlische d. h. die Sonne erklimmt, RV. 8,88,7. VS. 18,51. TS. 7,5,3,5. ĀÇV. Ça. 11,3,7. PAÑĒAV. Br. 18,7,13.

विष्टप m: (dieses selten) und n. dass. Der acc. विष्टपम्, der auch hierher gehören könnte, ist für die ältere Sprache unter विष्टप् gesetzt. इमानि त्रीणि विष्टपा तानीन्द्र विरौक्ष्य RV. 8,80,5. ब्रध्नस्य 9,113,10. VS. 14,39. AR. Br. 1,30. स्वर्गो वै लोको ब्रध्नस्य विष्टपम् 4,4,5,30. TS. 5,3,2,5. ÇAT. Br. 12,3,2,9. 13,1,3,3. ÇĪNDĀ. Br. 17,3. masc. PAÑĒAV. Br. 19,10,13. 23,3,5. 19,3. — संवत्सरस्य त्रयोदशो मासो विष्टपम् das Hervorragende TBH. 3,8,2,3. स्रुतस्य der Hücker ebend. ÇAT. Br. 13,1,2,2. In der Stelle विष्टपमभिनुकेति ÇAT. Br. 3,6,2,21 verstehen die Comm. *Verszweigung, Gabel des Udumbara-Zweiges* Schol. zu KĪTĀ. Ça. 703,1. MANIDH. zu VS. 5,33, also wohl der oberste (zugleich verszweigte) Theil. विष्टप n. = व्रगत्, भुवन, लोक *Welt* AK. 2,1,6. H. 1365. HALĪ. 1,133. ब्रध्नस्य M. 4,231, v. l. 9,137. °त्रय RAGH. 11,19. त्रयाणामपि विष्टपानाम् KUMĀRAB. 3,20. °कारिन् (क्रा) Spr. 3288. — Vgl. त्रि° und पिष्टप.

विष्टपुर m. N. pr. eines Mannes gāṇḍa शुबादि zu P. 4,1,123. Verz.

d. Oxf. H. 18,6,16. 19,a,12. — Vgl. वेष्टपुरेय.

विष्टस्थि (von स्तम्, स्तम्भ mit वि) f. das Feststellen, Stützen ANUPADA 3,11.

विष्टम्भ (wie oben) VS. PAIT. 5,41. m. 1) das Stützen: पद° des Fusses so v. s. das Auftreten KIR. 13,16. — 2) Stütze RV. 9,2,5. 86,35. 108,16. AV. 13,4,10. VS. 14,9. 15,6. विष्टम्भो दिवो धरुणाः पृथिव्याः TS. 4,4,13,5. देवेन्द्रवत् MBH. 12,10348. ÇĀNDĀ. zu BHAR. ĀR. UP. 8.327. — 3) Stützen d. i. Haltpunkte heißen gewisse in den Singsang der Litaneien eingeschobene Silben PAÑĒAV. Br. 12,10,7. ANUPADA 3,14. NIDĀNAS. 3,12. — 4) Hemmung, Unterdrückung; = प्रतिबन्ध MED. bh. 20. वृष्टिविष्टम्भक BĀLĠ. P. 5,22,12. भयानी च स्वसेन्यानां सम्पत्तिविष्टम्भस्तत्तणम् KĪM. NĪTIS. 18,40. Stopfung, Obstruction SUÇA. 2,403,13. 509,19. वायु° 194,10. = प्रभेदो ऽमयस्य MED. — 5) eine best. Krankheit des Fötus ÇĪNDĀ. SĀM. 1,7,104. — 6) das Ertragen, Trotzen, Widerstehen: शीतोऽप्यपवनविष्टम्भविभिन्नसर्वत्वम् MBH. 12,7002.

विष्टम्भक adj. stopfend, hemmend: त्रिदोष° SUÇA. 1,210,17.

विष्टम्भन (vom caus. von स्तम्, स्तम्भ mit वि) 1) adj. (f. ई) VS. PAIT. 5,41. stützend VS. 14,5. — 2) m. das Hemmen, Zurückhalten, Unterdrücken: उच्छ्वासाविष्टम्भन MAITRĀJUP. 2,2.

विष्टम्भपिषु (eine unregelmässige Bildung ohne Redupl. vom desid. des caus. von स्तम्, स्तम्भ mit वि) adj. zu stützen —, zum Stehen zu bringen beabsichtigend: ein fliehendes Heer MBH. 7,1746. संस्तम्भपिषु ed. Bomb.

विष्टम्भिन् adj. stopfend, hemmend SUÇA. 1,51,21. 176,10. 178,10. 199,20. VĪGṆH. 6,36,33.

विष्टर (von स्तर mit वि) VS. PAIT. 5,41. 1) m. Büschel von Schilf und dgl. zum Sitzen (= कुशपूलक, दर्भासन nach den Comm.), = दर्भमुष्टि, कुशमुष्टि, बर्कमुष्टि AK. 3,4,93,171. H. 835. an. 3,601. fg. MED. r. 216. — ĀÇV. GṆH. 1,24,7. S. GONH. 4,10,3.4. LĪTJ. 1,2,2. PĪR. GṆH. 1,3. घासने विष्टरोत्तरे MBH. 3,1881. — 2) m. n. Sitz überh. P. 3,3,93. AK. TRĪK. 2,6,40. H. 684. H. an. MED. HALĪ. 2,155. विष्टरार्थं कुशाः JĪĠ. 1,229. MĪRK. P. 31,40. दक्षिणायास्ततो दर्भा विष्टरेषु निवेशिताः MBH. 13,4339. काश्चन 1,2313. R. 4,50,37. MBH. 3,3874. वरं तु विष्टरं काश्यं कृष्णाञ्जिनकुशोत्तरम् । प्रतिपेदे 15,739. fg. HARIV. 4448. RAGH. 8,13. 15,79. °भास्व 5,3. KUMĀRAB. 7,72. VIKR. 86,15 (m.). सूत्राम् ° RĪĒA-TAR. 1,100. 4,110. गजस्कन्धनिबद्ध 263. 555. 719. उत्तमश्लोकपदाब्ज° BĀLĠ. P. 6,16,32. PAÑĒAR. 3,6,2. कृदयाम्भोज° adj. BĀLĠ. P. 3,28,16. पुष्कर° Bein. Brahman's 19,31. Als neutr. HARIV. 14544. 15711. ÇAT. 14,51. — 3) m. Baum P. 3,3,93. AK. TRĪK. 2,4,2. H. 1114. H. an. MED. HALĪ. 2,22. — 4) m. N. pr. eines zu den Viçve Devāḥ gezählten göttlichen Wesens HARIV. 11543 nach der Lesart der neueren Ausg. — 5) f. घा ein best. Gras, = गुण्डासिनी RĪĒAN. im ÇKD. — Vgl. सिङ्क°, विष्टार und विस्तर.

विष्टरयवत् (विष्टर = विस्तर + य°) adj. weitberühmt; m. Bein. Viṣṇu's oder Kṛṣṇa's AK. 1,1,2,13. H. 218. HALĪ. 1,24. MBH. 12,1370. 14,355. HARIV. 15883. 15932. Ça. 14,12. Verz. d. Oxf. H. 72,a,22. PAÑĒAR. 4,3,44. 3,38. Çiva Çv. विष्टरे ऽद्यत्थवत्ते भूयसे नित्यं तत्र वसतीति विष्टरयवाः UśāVAL. zu UNĀDIS. 4,226. विष्टराविव यवसी यस्य स

विष्टरमवा: MALLIN. zu Ça. 14, 12. Hier und da fälschlich ०नवम् ge-
schrieben.

विष्टराज Silber Ausm. 28.

विष्टराज (विष्टर + राज) m. N. pr. eines Sohnes des Prthu Hariv.
669. विष्टराज andere Autorr.

विष्टरुका f. eine best. Pflanze, = स्त्रियाको की Rājan. im ÇKDa. वि-
ष्टरुका v. l.: die richtige Lesart möchte विष्टरुका auf Mist wach-
send sein.

विष्टा s. u. 1. und 2. विष्टा.

विष्टास (विष्टस्यस Padap.) adj.: नेमधिंता न यस्या वथैव विष्टासा
RV. 10, 93, 12. das Metrum ist nicht in Ordnung.

विष्टार (von स्तर mit वि) m. 1) etwa Streu (des Barhis): यज्ञं वि-
ष्टारं धौकते RV. 5, 52, 10. nach Śā. als nom. pl. = विस्तृता: सतः, was
unmöglich ist. — 2) ein best. Metrum (vgl. die folgenden Wörter) P. 3,
3, 84. 8, 3, 94.

विष्टारपङ्क्ति f. ein best. Metrum: 8 + 12 + 12 + 8 Silben VS. 18, 4.
TS. 4, 3, 22, 3. RV. Pañr. 16, 39. COLMAN. Misc. Ess. II, 153 (V, 4; hier
fälschlich विस्तार°). Schol. zu P. 3, 3, 84. 8, 3, 94. Ind. St. 2, 98. 249.
सिद्धा 97. द्विपदा und प्रवृद्धपदा 102.

विष्टारवृत्ती f. ein best. Metrum: 8 + 10 + 10 + 8 Silben RV. Pañr.
16, 32. Schol. zu P. 3, 3, 94.

विष्टारिन् (von स्तर mit वि oder von विष्टार) adj. heisst eine best.
Art von Odana und das Opfer desselben AV. 4, 34, 1. fgg.

विष्टारुका f. s. विष्टरुका.

विष्टाव (2. वि + स्ताव) m. Unterabtheilung der Perioden eines Stoma,
Ghied Liṭṭ. 2, 6, 6. 9. 6, 1, 18. 5, 6, 6, 16. 7, 4. Schol. zu Pañāy. Br. 2, 9, 3.

1. विष्टि und विष्टिभिस् instr. pl. wechselnd, vicibus: युवाना पितर
पुनर्विष्टाक्रत wieder RV. 1, 20, 4. धर्चति नारीरपसो न विष्टिभिः 92, 3.
त्रिविष्टि adv. dreimal 4, 6, 4. 15, 2. त्रिविष्टिधातु = त्रिधातु 1, 102, 8.

2. विष्टि (von 1. विष् 1) f. Frohne, Frohndienst, Zwangsarbeit: ता-
न्सर्वान्धर्मिको राजा बलिं विष्टिं च कारयेत् MBu. 12, 2872. Bāle. P.
5, 9, 9. 10, 1. 12, 7. 7, 8, 55. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 539, 13.
= घ्राजू AK. 1, 2, 2, 3. H. 1358. an. 2, 100. Med. † 28. = मूल्य, वेतन
H. an. Med. = कर्मन् Med. = प्रेषण H. an. = प्रेषण (d. i. प्रेषण, प्रे-
षण) Tai. 3, 3, 103. — 2) sg. (wohl f.) coll. die Fröhner, Zwangsdienner:
रथा नागा क्वाथैव पादाताथैव — विष्टिर्नावशराथैव (so ed. Bomb.) देशि-
का इति चाष्टमम् || घ्राजान्येतानि — प्रकाशानि बलस्य तु MBu. 12, 2162.
fg. 4452. विष्टिकर्मात्मिका: R. 2, 82, 19. Auch der einzelne Fröhner: सु-
चरविष्टिसकलकुर्य Kathās. 110, 143. = कर्मकर H. an. und zwar adj.
Med. — 3) f. N. des 7ten beweglichen Karaṇa (s. u. 2. कर्ण 3) m)
Vanā. Bān. S. 96, 6. 98, 12. 99, 4. 7. 100, 2. Çara. 14, 291. Schol. zu Kīrt.
Ça. 7, 1, 21. = भद्र Tai. H. an. — 4) f. N. pr. einer Tochter des Son-
nengottes von der Khājā Verz. d. Oxf. H. 34, b, 41. — 5) m. N. pr.
eines der sieben Rshi im 11ten Manvantara Mān. P. 94, 20.

3. विष्टि (aus वृष्टि) f. = वर्षण Regen Viçva im ÇKDa.

विष्टिकर (2. वि + 1. कर) m. 1) Frohnherr, Zwingherr: निर्विशेषा न-
नपरास्तदा विष्टिकर इति: MBu. 3, 13081. — 2) Fröhner, Zwangsdie-
ner Vanā. Bān. 18(16), 11.

विष्टिकृत् m. = विष्टिकर 2) Vanā. Bān. 18(16), 18. 21(19), 7.

विष्टिर (von स्तर mit वि) f. Wette (vgl. उर्वी): पक्षस्तथा विष्टिः
पक्षं संदर्शः RV. 2, 13, 10. स संस्तिरो विष्टिः स गृणायति 1, 140, 7.

विष्टिमत n. Bez. einer best. Begehung zu Ehren der Viṣṭi, der
Tochter des Sonnengottes Verz. d. Oxf. H. 34, b, 40 (Verz. d. B. H. 136, a, 112).

विष्टिर्मिन् (von स्तीम् mit वि) adj. nüssend VS. 23, 29.

विष्टुति (von स्तु mit वि) f. Rectitationsweise (der Stoma) VS. 19, 28.
Pañāy. Br. 2, 1, 1. 2, 1. 3, 1. 4, 1. Liṭṭ. 8, 2, 20. द्वात्रिंशे स्तोमे तिमे वि-
ष्टुती: कुर्यात् 7, 18. Śuap. Br. 3, 2. 9. Verz. d. Oxf. H. 387, a, 24.

विष्टल (2. वि + स्थल) n. P. 3, 3, 96.

1. विष्टा (स्था mit वि) f. Art (verschiedene Einzelne umfassend), Form:
गवामश्वाणां वर्णस्य विष्टा (oder विष्टा: jenes nach Padap.) vulnorum
genera AV. 12, 1, 5. देवानां विष्टामनु यो वितुस्थे die verschiedenen Göt-
ter TBr. 3, 7, 5, 3. सं प्रेरति धनु वार्तस्य विष्टा: RV. 10, 168, 2. बुध्या उ-
पमा विष्टा: VS. 13, 3. यज्ञस्य 23, 57. fg. Kauç. 3. दर्शयु ता वरुण यास्ते
विष्टा: verschiedene Arten des Erscheinens AV. 5, 1, 8. 7, 3, 1 (vgl. TS.
1, 7, 42, 2). स्वर्गा लोका धृमतेन विष्टा इषं दुक्राम् die Himmelswelten mit
den Unsterblichen, die mancherlei u. s. w. 18, 4, 1. त्रिवृत्रो विष्टया (die
Hdschr. haben विष्टया: vgl. jedoch Āçv. Ça. 4, 12, 2) स्तोमो घक्राम् (पि-
पुर्तु) mit den verschiedenen Tagen TS. 4, 4, 22, 1. 3.

2. विष्टा f. = 3. विष् faeces AK. 2, 6, 2, 19. H. 634. Halā. 3, 15. पि-
तृपितामहप्रपितामहाश्च विष्टया ज्ञायते Pañāy. Br. 273, 3. 4.
M. 3, 180 (= MBu. 13, 4282). 4, 220 (MBu. 12, 1320). MBu. 5, 5445. 13,
1551. 4827. Suçr. 2, 246, 7. Çāñā. Sāñā. 1, 3, 16. Spr. (II) 1111. यदि का-
को गजेन्द्रस्य विष्टा कुर्वति मूर्धनि । स स्वभावो हि नीचानां यो गजो गज
एव स: || SUBHĀN. 122. तस्यापरि बलाकया । विष्टा कदाचिन्मुक्ताभूत्
Kathās. 56, 172. 70, 91 (pl.). Pañāy. 1, 2, 43. 2, 2, 69. सुवर्णमयी विष्टा
विद्यथ Pañāy. 192, 16. विष्टया कृमिर्भूत्वा Inschr. in Journ. of the Am.
Or. S. 7, 28, 12. Bāle. P. 10, 64, 39. °करण Vanā. Bān. S. 98, 14. स्र°
M. 10, 91. काक° Verz. d. Oxf. H. 223, b, No. 544. Hier und da fälsch-
lich विष्टा geschrieben. — Vgl. गो°, मुख°, वाजि°.

विष्टाभू (2. वि + 2. भू) m. ein in Koth lebender Wurm Bāle. P. 3,
31, 10. 24.

विष्टावार्जिन् adj. nach Śā. an einer Stelle bleibend, sich nicht um-
hertreibend Çar. Br. 5, 5, 2, 12.

विष्ट, dat. विष्टाय fehlerhafter dat. für विष्टवे. मूर्धो वदति विष्टाय
बुधो वदति विष्टवे । नम इत्येवमर्थं च द्वयोरेव समं फलम् || Pañāy. 1, 12, 39.

विष्टार्प m. N. pr. des Sohnes des Viçvaka RV. 1, 116, 22. 117, 7. 8,
75, 3. 10, 65, 12.

विष्टु Uṇādis. 3, 39. 1) m. a) N. des Gottes AK. 1, 1, 13. H. 214. Ha-
lā. 1, 21. 5, 70. zum oberen Gebiet gezählt Naem. 5, 6. Nā. 12, 18. sein
Hauptwerk ist die Durchmessung des Luftkreises in drei Schritten;
vgl. die Lieder RV. 1, 154. fgg. 7, 99. fg. उरुक्रम 1, 90, 9. 154, 5. उरुगा-
य s. 6. गिरितित् s. पर्वतानामधिपति: TS. 3, 4, 2, 1. पुरुदस्म 3, 54, 14.
निषिक्तया 7, 36, 9. शिपिविष्ट 100, 5. 6. एष (s. u. 3. एष). विष्टुगया: प-
रम् पाति पाथ: 3, 55, 10. मुषापदिष्टु: पथं सहीयान्विध्यद्वराक्म् 1, 61, 7.
Gefährte des Indra, namentlich beim Kampf gegen Ahi RV. 1, 22, 19.
156, 4. 4, 18, 11. 6, 20, 2. TS. 2, 4, 22, 3. 2, 2, 22, 3. 6, 5, 2, 3. इन्द्रविष्टु RV.

4, 55, 4. 7, 99, 5. 8, 10, 2. Indra trinkt bei und mit ihm Soma 8, 3, 8, 12, 16. 2, 22, 1. 9, 56, 4. 4, 63, 2. Die drei पद oder विक्रमण desselben 5, 3, 3. 6, 49, 13. 8, 9, 12. 12, 27. 1, 22, 16. 135, 4. 5. VS. 2, 25. 12, 5. Çat. Ba. 1, 9, 3, 10. Nā. 12, 19. AV. 10, 5, 25. Sinvāli heisst seine Gattin 7, 46, 3; vgl. विष्णुपत्नी. Mit Āditja's zusammen genannt AV. 14, 6, 2. आदित्या-नामकं विष्णुः sagt Kṛṣṇa Bhāg. 10, 21. द्वादशो विष्णुरुच्यते । जघन्यस्तु सर्वेषामात्पाना गुणाधिकः MBh. 1, 2524. 13, 914. Hariv. 178. 260. 594. 11549. 12912. 14167. VP. 122. 153. Thürhüter der Götter Ait. Ba. 1, 30. der räumlich höchste Gott 1, 1. TS. 5, 5, 4, 4. अमाविष्णु TS. 1, 1, 42, 1. AV. 7, 29, 1. 2. विष्णुवरुणा TBa. 2, 8, 4, 5. विष्णुमुखा देवाः TS. 1, 7, 5, 4. — VS. 1, 30. 2, 6, 8. 3, 21. 7, 20. 8, 17. 55. 57. AV. 5, 26, 7. 8, 8, 10. 9, 2, 6. 12, 1, 10. 18, 3, 11. Viṣṇu als Zwerg bei der Theilung der Erde zwischen Göttern und Asura (s. unter वामन) Çat. Ba. 1, 2, 5, 3; vgl. TS. 2, 1, 2, 1. TBa. 1, 6, 4, 5. sein abgeschlagenes Haupt wird zur Sonne Çat. Ba. 14, 1, 4, 10. Pāṇā. Ba. 7, 5, 6. Herr des 1ten Lustrum im 60jährigen Jupitercyclus Vānā. Bṛh. S. 8, 23. 26. कार्यो ऽष्टमुक्तो भगवांश्चतुर्भुजो द्विभुज एव वा विष्णुः । श्रिवत्साङ्कितवताः कोस्तुभमणिभूषितैरस्त्रैः ॥ 58, 31. क्रांते विष्णुम् (संनिवेशयेत्) M. 12, 121. विष्णुना सदृशो वीर्ये R. 1, 1, 13. शङ्खचक्रगदापाणिः पीतवासा जगत्पतिः 14, 24. अमरेश्वर 77, 29. येन लोकास्त्रयः सृष्टा देवताः सर्वाश्च देवताः । स एव भगवान्विष्णुः समुद्रे तप्यते तपः ॥ MBh. 13, 312. sein Schlaf Hariv. 2819. fgg. 8795. fgg. 12308. fgg. VP. 634. jüngerer Bruder Indra's (vgl. उपेन्द्र) Hariv. 2383. Viṣṇu in der Götterdreieheit der zweite, der Erhalter der Welt; Gatte der Lakṣmī (Çrī) und Sarasvatī, Vater des Liebesgottes, ruht auf dem Schlangendämon Çeṣha, Garuḍa sein Reithier Spr. (II) 1404. hat seinen Sitz im Āhavanīja-Feuer Gaṇjas. 1, 7. steigt häufig auf die Erde herab (s. अवतार); als Zwerg Hariv. 12202. fgg. 12900. fgg. als Eber 12278. fgg. als Mannlöwe 12609. fgg. विष्णोरपमर्णम्. आद्यदेवकम्. व्रतम्. साम und स्वरीयः. Namen von Sāman Ind. St. 3, 237, a. Etymologien des Namens MBh. 5, 2562. 2571. VP. bei Ucéval. zu Uṇādis. 3, 39. — b) angeblich so v. a. Opfer Nāg. 3, 17. aus Stellen wie RV. 8, 3, 5 u. a. und zahlreichen Sentenzen der Brāhmaṇa abgeleitet. यज्ञो वै विष्णुः Çat. Ba. 1, 1, 2, 13. 2, 5, 3. 14, 1, 4, 15. TS. 8, 2, 4, 2. Pāṇā. Ba. 13, 2, 3. यज्ञस्त्वप्यधृक् Bṛh. P. 4, 1, 4. — c) Bez. des Monats Kāitra (mit anderen Namen des Gottes werden die folgenden Monate bezeichnet) Vānā. Bṛh. S. 105, 14. — d) Viṣṇu mit dem patron. Prāḡāpatja Liedverfasser von RV. 10, 184. Viṣṇu als einer der Söhne des Manu Sāvarṇa Mān. P. 80, 11. des Manu Bhautja 110, 32. als Verfasser eines Gesetzbuchs Jāṇ. 1, 4. Verz. d. Oxf. H. 266, b, 1. 268, a, 13. 269, a, 1 v. u. 270, b, 44. 279, b, 1. 356, a, 25. Verz. d. Cambr. H. 67; vgl. लघु°, बृहद्विष्णु, वृह°. Vater des 11ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpinī H. 37. N. pr. verschiedener Männer Verz. d. Oxf. H. 203, a, No. 484. 246, b, No. 622. 318, a, 34. 321, a, No. 761. Verz. d. Cambr. H. 41. 43. HALL 26. °भृत् 75. °पपिउत COLEBR. Misc. Ess. II, 450. fgg. विष्णुपाध्याय Notices of Skt Mss. 86. — e) = अग्नि Çāddam. im ÇKDn. — f) = वसुदेवता. — g) = शुद्ध Bṛh. ebend. — 2) f. N. pr. der Mutter des 11ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpinī H. 40. — Vgl. भूत°, मत्ता° und वैष्णवः.

विष्णुसूत n. Bez. des Nakṣatra Çravaṇa Tīrṇādit. im ÇKDn.
 विष्णुकन्द m. ein best. Knollengewächs Riān. im ÇKDn.
 विष्णुकवि m. N. pr. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 150, b, No. 320.
 विष्णुकाशी f. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 251, b, 27.
 विष्णुकासी f. N. pr. eines Tīrtha Verz. d. Oxf. H. 149, a, 3.
 विष्णुकर्म m. Viṣṇu's Schritt: drei von dem Opferer zu machende Schritte zwischen Vēdi und Āhavanīja TS. 5, 2, 1, 7. Çat. Ba. 1, 9, 2, 3. 5, 4, 2, 6. 6, 8, 2, 3. Kīṭ. Ça. 6, 2, 4. 17, 1, 1. KAUC. 6. Davon °क्रमीय adj.: क्रम्य Çat. Ba. 6, 7, 4, 15.
 विष्णुक्रास Viṣṇu's Tritt: 1) m. ein best. Taot Sāṅgitabātānāka im ÇKDn. Suppl. unter रथक्रास. — 2) f. Cha Clitoria ternatea Lin. AK. 2, 4, 2, 22. Pāṇā. 1, 7, 19. Sāṅsk. K. 4, a, 10. Çāṇā. Sāṅh. 2, 5, 8. Evoluus alsinoides Watson s. v. (auch विष्णुक्रास). dunkle Çāṅkhaṇuṣṇī DHANV. in NICH. Pa.
 विष्णुनेत्र n. Bez. eines best. heiligen Gebietes LIA. 1, 187, N. 1.
 विष्णुगङ्गा f. N. pr. eines Flusses LIA. 1, 49.
 विष्णुगाथा f. ein Gesang zu Ehren Viṣṇu's, pl. Bṛh. P. 1, 19, 15.
 विष्णुगुप्त m. 1) = विष्णुकन्द Riān. im ÇKDn. = कृष्णमूल Aush. 42. — 2) ein Name Kāpakja's Tān. 2, 7, 22. H. 854. Kām. Nīris. 1, 6. Vānā. Bṛh. S. 2, 8, 8, Z. 13. Bṛh. 7, 7, 21, 3. Spr. (II) 1848. Pāṇā. II, 45. DAÇAK. 183, 8. Verz. d. Oxf. H. 329, a, 6. Verz. d. B. H. No. 865. Verz. d. Cambr. H. 54. ein Schüler Çāṅkarākārja's Verz. d. Oxf. 248, a, 2. N. pr. eines Buddhisten Kāṇā. 49, 177.
 विष्णुगुप्तक n. eine Art Rettig, = चाणक्यमूलक Riān. im ÇKDn.
 विष्णुगूढ m. Titel einer Schrift Notices of Skt Mss. 86.
 विष्णुगृह n. Viṣṇu's Wohnstätt, ein N. von Tāmralipta H. 979.
 विष्णुग्रन्थि m. Bez. eines best. Gelenkes am Körper Verz. d. Oxf. H. 235, b, 32. — Vgl. ब्रह्मग्रन्थि.
 विष्णुचक्र n. 1) Viṣṇu's Discus R. 1, 29, 6 (30, 6 GOR.). 56, 10 (57, 9). 3, 36, 9. — 2) Bez. eines best. mystischen Kreises Verz. d. Oxf. H. 88, a, 38. auf der Hand: विष्णुचक्रं करो विद्वं सर्वेषां चक्रवर्तिनाम् । भवत्यव्याकृतो यस्य प्रभावस्त्रिदशैरपि ॥ VP. 1, 13 im ÇKDn.
 विष्णुचन्द्र m. N. pr. eines Astronomen Verz. d. Oxf. H. 329, a, No. 780. Verz. d. Cambr. H. 30. COLEBR. Misc. Ess. II, 379 u. s. w.
 विष्णुज 1) adj. unter Viṣṇu d. i. im ersten Lustrum eines 60jährigen Jupitercyclus geboren Vānā. Bṛh. S. 46, 11. — 2) m. N. des 16ten Kalpa (Tages Brahman's; s. u. कल्प 2) d).
 विष्णुतत्त्व n. Viṣṇu's wahres Wesen Sārvadarṇanas. 73, 20. °निर्णय m. Titel eines philosophischen Werkes 62, 15. fg.
 विष्णुतिथि m. f. Viṣṇu's lunarer Tag d. i. der elfte oder zwölfte. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 13, Çl. 82; vgl. HALL ebend. S. 22 und विष्णुदेवता.
 विष्णुतीर्थ n. N. pr. eines Tīrtha Verz. d. Oxf. H. 66, a, 9. 73, b, 28.
 विष्णुतिल n. Bez. eines best. Oeles BRAHMAVIV. P. im ÇKDn.
 विष्णुस n. Viṣṇu's Wesen, — Natur R. 7, 83, 18. Nā. Tā. Up. in Ind. St. 9, 135. Spr. 8061. Mān. P. 46, 14.
 विष्णुदत्त 1) adj. von Viṣṇu gegeben: विमान Bṛh. P. 6, 17, 4. — 2) m. ein Mannsname Kāṇā. 25, 64. 32, 48. Sīn. D. 171, 1. Verz. d. Oxf.

H. 345, b, 11. Bein. Parikshit's Bnle. P. 5, 3, 30. 9, 31.

विष्णुसूक्त m. Vishṇu's *Knecht*, N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 16, b, 12. Notices of Skt Mss. 74.

विष्णु m. N. pr. eines Mannes HALL 33.

विष्णुवर्चस्य m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 244, a, No. 606.

विष्णुर्विश्वे adj. Vishṇu zur Gottheit habend VISHNURVISHVE im ÇKDn.

विष्णुर्विश्वे 1) adj. dass. ebend. — 2) f. श्री Bez. des elften und zwölften Tages ÇKDn.

विष्णुविष्वक् m. ein Feind Vishṇu's, deren 9 aufgeführt H. 698. fg.

विष्णुदीप n. N. pr. einer Insel Wilson, Sol. Works 2, 344.

विष्णुधर्म m. Vishṇu's Gesetz, — Gesetzbuch Verz. d. B. H. No. 150.

1176. WENNA, Kṣṇṇāś. 228. 239. Verz. d. Oxf. H. 279, b, 2. विष्णुधर्मा-

दित्यधर्माः शिवधर्माश्च u. s. w. unter den 18 Purāṇa 30, b, 16.

विष्णुधर्मन् m. N. pr. eines Sohnes des Garuḍa MBn. 5, 3598.

विष्णुधर्मोत्तर n. Titel eines Werkes COLBA. Misc. Ess. II, 324 u. s. w.

Verz. d. B. H. No. 1025. 1162. fgg. Verz. d. Oxf. H. 87, b, 25. 104, a, 23.

268, a, 30. 270, b, 15. 279, b, 2. Verz. d. Cambr. H. 43. 67. WENNA, Kṣṇṇāś.

222. 229. Titel eines Abschnittes im Mahābhārata Verz. d. Oxf. H.

4, b, No. 33.

विष्णुधारा f. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 60, a, 25. fg.

विष्णुनदी f. N. pr. eines Flusses Verz. d. Oxf. H. 65, a, 1.

विष्णुपत्नी f. Vishṇu's Gattin, so heisst Aditi VS. 29, 60. TS. 4, 4,

12, 5. 7, 5, 44, 1. TBn. 3, 1, 2, 6. Âçv. Ça. 4, 12, 2.

विष्णुपद 1) n. a) Zenith, Scheitelpunkt Nir. 12, 19. Bnle. P. 5, 17, 2. —

b) Lustraum AK. 1, 1, 2, 2. H. 163. an. 4, 144. Mnd. d. 53. HALI. 1, 137.

MBn. 7, 2855. RAEN. 16, 28. Himmel Çhañg. Sām. 1, 5, 28. WENNA, Rī-

mat. Up. 357. — c) N. pr. eines Tirtha MBn. 3, 6078. Verz. d. Oxf. H.

60, a, 36. °तीर्थ 73, a, 18. auf dem Kailāsa MBn. 5, 3841. ein Berg 12,

928. HARIV. 1696; vgl. विष्णोः पदम् R. Gora. 2, 70, 18. — d) das Milch-

meer Mnd. masc. H. an. — e) eine Lotusblüte H. an. — 2) f. ईशा

कुम्भपद्मादि zu P. 5, 4, 129. a) ein N. der Gaṅgā AK. 1, 2, 3, 30. H. 1082.

H. an. Mnd. HALI. 3, 51. MBn. 13, 1851. HARIV. 7168. 7579. 8888. 8919.

R. 3, 78, 29. Verz. d. Oxf. H. 12, b, 25. 24, a, 6. Bnle. P. 4, 19, 7. — b) ein

N. der Stadt Dvārikā H. an. — c) der Eintritt der Sonne in die Zeichen

Stier, Löwe, Skorpion und Wassermann H. an. Mnd. TITVADIT. im ÇKDn.

विष्णुवर्चसि f. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 1112.

विष्णुपञ्चम m. N. pr. eines Verfassers von mystischen Gebeten bei

den Tāntrika Verz. d. Oxf. H. 101, a, 25.

विष्णुपत्रिका f. *Hedysarum lagopodioides* Roxb. Rīān. in Niem. Pa.

विष्णुपुत्र m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 36.

विष्णुपुर n. Vishṇu's Stadt Vop. 6, 69.

विष्णुपुराṇ n. Titel eines Purāṇa (übersetzt von H. H. Wilson) Verz.

d. Oxf. H. 62, b, No. 109. 113, b, 44. 125, a, 41. 182, b, 1 v. u. 183, b, 16. 42.

268, a, 9. 28. 270, b, 16. 279, b, 2. SARVADARÇANAS. 68, 18. 173, 20. 177, 14.

°क n. PĀÑĀN. 2, 7, 32.

विष्णुपुरी 1) f. N. eines Berges im Himāleja Ind. Bibl. 1, 387. — 2)

m. N. pr. eines Gelehrten Verz. d. Oxf. H. 37, No. 90. 38, b, 12. 227, a,

No. 227. Verz. d. Tüb. H. 13.

विष्णुप्रिया f. *Bastillenbrant* DRAV. in Niem. Pa.

विष्णुभक्त adj. ein Verehrer Vishṇu's WENNA, Rīmat. Up. 361. Verz.

d. Oxf. H. 45, a, 16. 85, b, 14. 252, a, 12.

विष्णुभक्ति f. Vishṇu-Verehrung, personif. als Jogini PRAN. 31, 6.

°चन्द्रोदय m. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 274, a, No. 649. °र-

क्तस्य n. desgl. 72, b, 9. °सता f. desgl. Verz. d. B. H. No. 542.

विष्णुमत् (von विष्णु) 1) adj. Vishṇu enthaltend: मायत्री PĀÑĀN. Bn.

13, 3, 1. — 2) विष्णुमती f. N. pr. einer Fürstin KARNI. 9, 8. — Vgl. विष्णुवत्.

विष्णुमन्त्र m. ein an Vishṇu gerichteter Lied Verz. d. Oxf. H. 99, b,

12. 106, a, 18. fg.

विष्णुमय (von विष्णु) adj. (f. ई) von Vishṇu kommend, ihm gehörig,

sein Wesen habend u. s. w. Vop. 7, 72. क्षम्य HARIV. 2419. गप्ताः 12139.

देव R. 7, 110, 13. रुद्र HARIV. 10663. MBn. 12, 1685. VP. bei UḍḍVAL. zu

UNĀDIS. 3, 29. Verz. d. Oxf. H. 248, a, 27.

विष्णुमाया f. Vishṇu's Trugbild, eine Form der Durgā Verz. d. Oxf.

H. 25, a, 33. KILIKI-P. 5 im ÇKDn.

विष्णुमित्र m. ein häufiger Mannsname, der als Beispiel wie Cajus

angewandt wird, KAN. 3, 2, 17. WENNA, Nax. 2, 319. Bnle. P. 5, 14, 24.

GAUDAP. zu SĪKṢMAN. 7. N. pr. eines Priesters Verz. d. Oxf. H. 255, a,

14. eines Scholasten des RV. PĀT. Einl.

विष्णुमिश्र m. N. pr. eines Grammatikers COLBA. Misc. Ess. II, 47.

विष्णुपशस् m. N. pr. = Kalkin oder Kalki MBn. 3, 13101. HARIV.

2367. Vater Kalkin's Bnle. P. 1, 3, 25. 12, 2, 18. Verz. d. Oxf. H. 23,

b, 19. PĀÑĀN. 4, 3, 159, v. l. KALKI-P. 30 im ÇKDn. N. pr. eines Lehrers

Verz. d. B. H. No. 306.

विष्णुयामल n. Titel eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 88, a, 6 (°यामल

gedr.). Ind. St. 2, 252.

विष्णुरथ m. Vishṇu's Vehikel d. i. der Vogel Garuḍa AK. 1, 1, 2, 25.

Verz. d. Oxf. H. 190, a, 22.

विष्णुरक्त्य n. Vishṇu's *Mysterium*, Titel eines Abschnittes in Va-

siṣṭha's Saṁhitā MACK. Coll. 1, 58. Verz. d. Oxf. H. 87, b, 36. 273, b,

44. fg. 279, b, 3. WENNA, Kṣṇṇāś. 223. 228. fg.

विष्णुराज m. N. pr. eines Fürsten TIRAN. 171. fg. 195.

विष्णुराज adj. von Vishṇu verlichen; m. Bein. Parikshit's Bnle. P.

1, 12, 17. 19, 29. 2, 8, 27. 5, 18, 21. 8, 24, 4. 10, 1, 14. 80, 5. 12, 13, 21.

विष्णुलिङ्गी f. Wachtel TIRK. 2, 5, 31. HIA. 184.

विष्णुलोक m. Vishṇu's Welt WENNA, Kṣṇṇāś. 307. Rīān-Tar. 4,

507. VP. 213, N. 3. PĀÑĀN. 1, 3, 88.

विष्णुवत् (von विष्णु) adj. von Vishṇu beglattet RV. 8, 38, 14. चक्र

so v. a. ein elfter oder zwölfter Tag (vgl. विष्णुतिथि) Verz. d. Oxf. H. 48, b, 7.

विष्णुवज्रभा f. 1) Vishṇu's *Gebärte* d. i. Lakshmi TANTRAS. im ÇKDn.

— 2) *Bastillenkrank* Rīān. im ÇKDn. = अग्निशिखा ÇANDĀ. ebend.

विष्णुवाजपेयिन् m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 279, b, 4.

विष्णुवाहन n. Vishṇu's Vehikel, der Vogel Garuḍa H. 230.

विष्णुवाक्य m. dass. ÇANDĀ. im ÇKDn.

विष्णुवृद्ध m. N. pr. eines Mannes, pl. seine Nachkommen Âçv. Ça. 12,

12, 2. PRAVARĀDIT. in Verz. d. B. H. 60, 25.

1. विष्णुशक्ति f. Vishṇu's *Energie* d. i. Lakshmi H. c. 76. Rīān-

TAR. 3, 391.

2. विष्णुशक्ति m. N. pr. eines Fürsten KATHA. 6, 126.

विष्णुशर्मन् m. häufiger Mannsname. N. pr. eines Autors mystischer Gebete bei den Tātrika Verz. d. Oxf. H. 101, b, 20. des Hauptes einer Bhakta genannten Secte 248, a, 17. des Erzählers des Pañkātantra und Hitopadeśa 124, b, 44. PAÑKAT. Pr. 3, 4, 21. fgg. HIT. 7, 20, 45, 2. — Verz. d. Oxf. H. 152, b, 17.

विष्णुशिला f. = तालमामशिला। MEANTANTAA 5 im ÇKDn.

विष्णुशुक्ल m. Bez. eines best. astr. Joga ÇKDn. nach dem MĪTANJA-P. und VIŠNUGHARMOTTANA.

विष्णुश्रुत adj. von Viṣṇu erhört; m. oxyt. als Mannsname P. 6, 2, 148, Schol.

विष्णुशर्मन् u. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 60, a, 36.

विष्णुसर्वज्ञ m. N. pr. eines Lehrers HALL 161. fehlerhaft für ०सर्वज्ञ. oder सर्वज्ञविष्णु, wie er SARVADARṢANAS. 1, 6 genannt wird.

विष्णुसत्सनामन् n. die tausend Namen Viṣṇu's Verz. d. Oxf. H. 14, b, 11. ein Abschnitt des Mahābhārata 4, b, N. 30. HALL 127. ०नामभाष्य n. ebend. विष्णोः सत्सनामस्तोत्रम् Verz. d. B. H. No. 420.

विष्णुसिंह m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 285, b, 3, 4.

विष्णुसूक्त n. eine an Viṣṇu gerichtete Hymne Verz. d. Oxf. H. 398, a, No. 144. 405, b, No. 11.

विष्णुसूत्र n. das von Viṣṇu verfasste Sūtra Ind. St. 1, 246.

विष्णुस्वामिन् m. 1) ein Heiligtum (eine Statue) des Viṣṇu RĪĀTAR. 5, 99. — 2) N. pr. verschiedener Männer KATHA. 20, 115. 82, 3. 93, 32. 96, 4. Verz. d. Oxf. H. 153, a, 6. SARVADARṢANAS. 101, 14. 102, 1. WILSON, Sel. Works I, 34. fg. 119.

विष्णुक्रिता f. Basilienkraut AUSH. 42.

विष्णुत्सव (विष्णु + उ०) m. ein Fest zu Ehren Viṣṇu's Vor. 2, 1.

विष्णुयु (von विष्णु), ०यति wie mit Viṣṇu verfahren mit Jmd (loc.) Vor. 21, 6.

विष्णुन्द m. ein Gericht aus Weizenmehl, Ghṛta und Milch gekocht, auch ein zusammengesetzteres ähnliches Gericht Siddh. in Nish. Pa. wohl fehlerhaft für विष्णुन्द. विष्णुन्द von स्पन्द s. u. विस्पन्द.

विष्णुर्धस (von स्पृध् mit वि) 1) adj. etwa welltiefend RV. 4, 173, 10. 5, 87, 4. 8, 23, 2. — VS. 15, 5. — 2) m. N. pr. eines Mannes: विष्णुर्धस धाङ्गि सस्य साम Ind. St. 3, 237, b. — 3) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 237, b.

विष्णुश्रु (स्पृध् mit वि) m. Aufseher: धृक्श्रुताम् RV. 4, 189, 6.

विष्णुर्ति n. etwa Schwierigkeit, Gefahr NASH. 4, 3. = विप्रात Nā. 6, 20. पारं नो धस्य विष्णुर्तस्य पर्वन् RV. 7, 40, 7. धति नो विष्णुता पुरु नो-भिर्यो न पर्वथ: 8, 72, 3.

विष्णुलिङ्ग adj. Funken sprühend: त्रिः सप्त विष्णुलिङ्गानि विषस्य पुण्यमत्तन् RV. 4, 191, 12. nach Śā. Zungen des Feuers oder Spörting; vgl. विष्णुलिङ्ग.

विष्णुर्कार und विष्णुर्काल s. विस्कार und विस्काल.

विष्णुर्लिङ्ग (dieses in den älteren Schriften) und विष्णु (von स्पृध् mit वि) m. 1) Funke: धयोः नुदा विष्णुर्लिङ्गं व्युद्धारति ÇAT. Bā. 14, 5, 4. 23, 9, 1, 12. MĀITRAN. 6, 26. KAUSH. Up. 3, 8, 4, 30. MBh. 1, 1431. 4, 1685.

HARIV. 11703. ÇAMBAR. 1, 85. SUÇA. 2, 315, 9. VARAN. Bān. 8, 32, 25. 32, 25. 46, 22. 47, 10. 60, 18. 84, 1. Bān. P. 3, 28, 40. 6, 8, 22. ०मात्र Schol. zu ÅCV. Ça. 3, 10, 9. am Ende eines adj. comp. f. धा MBh. 7, 3827. HARIV. 12764. विष्णुलिङ्गीभू zu einem blossen Funken werden: मध्या. - पि। ०जम्बू Inscr. in Journ. of the Am. Or. 8, 7, 6, Cl. 14. Vgl. विष्णुलिङ्गक. — 2) ein best. Gift H. 1199. HALJ. 3, 25.

विष्य (von 2. विष) adj. gaṇa गवादि zu P. 5, 1, 2. zu vergiften, den Tod durch Gift verdienend P. 4, 4, 91. AK. 3, 1, 45.

विष्यन्द (von स्पन्द mit वि) m. Tropfen: सोमस्य MBh. 13, 3727. (विस्पन्द ed. Calc.). शुक्रस्य विष्यन्दान् (so ist zu lesen; विस्पन्दत् ed. Calc. विस्पन्दान् ed. Bomb.). R. Goan. 2, 94, 18 (विस्पन्द).

विष्यन्दक N. pr. einer Oertlichkeit PAÑKAT. 1, 10, 44 (विस्पन्द gedr.).

विष्यन्दन (von स्पन्द mit वि) n. das Tränkefeld, der Zustand des Tropfbarflüssigen MBh. 12, 9134 (विस्पन्द beide Ausg.). SUÇA. 2, 37, 4.

विष्यन्दिन् (wie oben) adj. tropfbarflüssig SUÇA. 1, 224, 6 (विस्पन्द gedr.).

विष्य adj. = किम् UNLAK. im ÇKDn.

विष्यक् s. u. विष्यञ्.

विष्यक्सेन (विष्यञ् + सेना) 1) m. P. 8, 3, 99, Schol. 4, 1, 114, Vārtt.

a) ein N. Viṣṇu's oder Kṛṣṇa's AK. 4, 1, 4, 14. H. 214. an. 4, 190.

MRD. n. 209. HALJ. 1, 21. MBh. 6, 2944. HARIV. 1639. 14114. R. 6, 102,

14. RAGH. 15, 102. Çiç. 10, 55. Verz. d. Oxf. H. 250, b, 28. 30. fg. Bān. P.

1, 2, 8. 3, 13, 3. 46. 19, 4. 4, 9, 43. 20, 17. 22, 62. 6, 8, 27. 8, 13, 24. 11, 27,

43. PAÑKAT. 3, 9, 3. 4, 3, 41. विष्यक्सेनार्जुनौ (stellt) gaṇa राजदत्तादि

zu P. 2, 2, 31. neben कुरि unter den Namen Çiva's MBh. 13, 1168. —

b) N. pr. eines Wesens im Gefolge Viṣṇu's WESHA, RĀMAT. Up. S.

288. Bān. P. 5, 20, 40. 8, 21, 16. PAÑKAT. 3, 11, 23. निर्मात्यधारी विष्णो-

स्तु विष्यक्सेनस्यार्जुनः KĀLIKĀ-P. 82 im ÇKDn. ein Sādhya HARIV. 13182.

13474. fgg. N. des 14ten (13ten nach ÇKDn.) Manu VP. 268, N. 8. ein

alter Rshi Ind. St. 4, 377. MBh. 2, 300. ein Fürst R. Goan. 2, 116, 31. ein

Sohn Brahmadata's HARIV. 1066. 1273. VP. 453. Bān. P. 9, 21, 25.

ÇAMBARA'S HARIV. 9251. — 2) f. धा eine best. Pflanze, = प्रियङ्गु, फ-

लिनी AK. 2, 4, 9, 36. H. an. MED. RATNAM. 122. — Häufig fehlerhaft

विष्य० geschrieben. Vgl. विष्यक्सेन्य.

विष्यक्सेनप्रिया f. 1) Viṣhvaksena's d. i. Viṣṇu's Geliebte, Lak-

shmi H. an. 6, 5. MED. j. 134. — 2) eine best. Pflanze, = वाराही,

त्रायमाणा AK. 2, 4, 5, 16. H. an. MED.

विष्यगन्धन (विष्यञ् + घ०) n. P. 6, 3, 92, Schol.

विष्यगन्ध (विष्यञ् + घ०) m. N. pr. eines Sohnes des Prthu MBh.

1, 225 (b). 2, 1023. 3, 13517. 13, 3659. VP. 361. Die richtige Schreibart

hat die Bomb. Ausg., विष्य० ed. Calc. des MBh. Derselbe Mann heisst

anderwärts विष्टराय.

विष्यगेड n. N. eines Sāman KĪṬH. 24, 6. PAÑKAT. Bā. 10, 11, 1.

विष्यग्योतिस् (विष्यञ् + यो०) m. N. pr. eines Sohnes des Çatāgit

VP. 165. die richtige Schreibart in der neuen Ausg.

विष्यग्युज् (विष्यञ् + युज्) adj. P. 6, 3, 92, Schol.

विष्यग्य (विष्यञ् + लोप) m. allgemeine Störung, ein vollständiges

Durcheinander MBh. 12, 461. 2550. विष्य० ed. Calc.

विष्यवार्त (विष्यञ् + वार्त) m. ein nach oder von allen Seiten blasen-

der Wind TS. 4, 3, 3. MBh. 4, 76. 7, 29. 1643. 8, 2801. HARIV. 7630. Spr. 5391. hier und da fälschlich विद्य° geschr.

विद्यवायु m. dass. RĪĀV. im ÇKDr. (विद्य° gedr.).

विद्यश्च (विष् + चक्ष्) 1) adj. (f. विष्ची) nach beiden Seiten (allen Seiten) gewandt, auf beiden Seiten (überall) befindlich, (rechts und links) aus einander gehend; abgewandt, getrennt von (abl. oder instr.) RV. 1, 164, 31. 3, 55, 15. व्यमीषायातयस्वा विष्ची: 2, 33, 2. 6, 74, 2. संसर्द विष्ची व्यनाशय: 3, 14, 15. दुर्: 6, 30, 5. विष्ची व्यन्युषुष्व इयते Ad- ben und drüben 3, 59, 5. 10, 59, 7. Wagen der Sonne, der in zwei Rich- tungen führt, 9, 75, 1. 7, 85, 2. 10, 27, 18. 90, 4. विष्ची घस्मच्छवः पतसु AV. 1, 19, 2. 27, 2. 8, 90, 1. पार्वतीदिशः प्रदिशो विष्ची: um uns her 9, 2, 21. 19, 3, 6. 38, 2. TBa. 1, 2, 2, 1. विद्यं प्रज्ञया पशुभिरिति wird getrennt von TS. 1, 5, 9. 7, 2, 3, 2, 6. इषुमात्रं विद्यं कुर्वत nach beiden Dimensionen oder nach jeder Richtung 5, 2, 2. 6, 2, 4. 5, 1, 6, 1. विष्चस्तस्मात्पशून्दे- घाति 2, 9, 4. विष्चः शत्रूनपार्धमनौ von allen Seiten kommend TBa. 3, 1, 1, 12. ÇAT. Ba. 3, 4, 2, 5. 5, 5, 4, 8. एतं मात्रा विद्यं कुर्वति 4, 5, 2, 10. 14, 4, 2. 8. SHAPY. Ba. 2, 8. विद्यकुन्या (नायः) उत्क्रमणे भवति nach allen Seiten ausseinandergehend KHIND. Up. 2, 6, 6. दूरमेते विपरीते विष्ची अविद्या या च विद्येति ज्ञाता KATHOP. 2, 4. स्तोमाः in umgekehrter Reihe folgend ÇĀKṢ. Ça. 14, 38, 6. विद्यक्च umherfliegend Bhā. P. 1, 9, 34. विद्यभुजानीकशत nach jeder Richtung laufend 7, 8, 22. पशसु 3, 13, 3. 2, 6, 20. तमसु allgemeine Finsternisse AK. 1, 2, 2, 4. विद्यश्च ungenaue Schreibart. — 2) adv. विद्यक् auf beiden Seiten, nach den Seiten, seit- wärts; umher, nach allen Richtungen hin, allerwärts AK. 3, 5, 13. H. 1529. HALĀ. 5, 88. यत्र विद्यक्यतसि दिग्धवः RV. 10, 38, 1. वि° वि इ- क्षाणाः 1, 36, 16. 146, 3. 4, 4, 2. 12, 4. 6, 6, 2. पुपोत् विद्यप्रपस्तनूनाम् 7, 34, 13. वि° विपत्तिं वनिनो न शाखाः 43, 1. विद्यस्तम् पृथिवीमुत द्याम् 10, 89, 4. AV. 3, 1, 4. विद्यग्निभिर्द्वि entzwei 3, 6, 6. घञ्चति überallhin H. 444. विद्यकसम allerwärts, überall AK. 3, 3, 36. विद्यग्विलुप्तं (तर्ह) Spr. (II) 2309. Gtr. 11, 11. 12, 29. विद्यवृते भोगिभिः ŚiH. D. 18, 21. विद्यग्वलोकते 57, 19. विद्यग्वेत्तण 149. VARĀH. Bṛh. 8, 11, 41. परीत RĪĀ-TAR. 2, 37. Bhā. P. 4, 22, 37. 6, 9, 13. 7, 3, 4, 8, 29. विद्यगममवसु VEDĀNTAS. (Allah.) No. 54. Inschr. in Journ. of the Am. Or. 8, 7, 6, ÇI. 14. rund um mit gen. Bhā. P. 19, 13, 8. विद्यक् KĀṭh. 11, 1. 12, 10 und häufig in späteren Schriften. — 3) f. विष्ची a) = विष्चीका die Cho- lera in ihrer sporadischen Form Suça. 2, 518, 4. ÇĀKṢ. SāH. 1, 7, 7. auch fehlerhaft विसूची geschrieben. — b) N. pr. der Gattin Virāḡa's und Mutter von 100 Söhnen (darunter Çatāḡit) und einer Tochter Bhā. P. 5, 15, 13. Vishvaksena (Vishṇu) fährt in den Mutterleib einer Vishṇū (विसूची BURNOUR) 8, 13, 24.

विद्यण (von स्वन् mit वि) nom. ag. Fresser in नृ°.

विद्यणम् (wie oben) n. Frass, Speise TAT. 2, 9, 16.

विद्यदीचीन (von विद्यश्च) adj. allseitig: °सृष्टिस्त्रितिविलय Vers. d. Oxf. H. 143, b, No. 298.

विद्यर्क्ष adj. = विद्यश्च P. 6, 3, 92. 93. VĀRT. Vor. 26, 79. AK. 3, 1, 24. H. 444. विद्यर्क्षविद्यश्चविद्यश्चविद्यश्च (विद्यर्क्ष° gedr.) nach allen Richtungen gehend Çc. 18, 25. विद्यर्क्षी (I) ved. fem. Kā. zu P. 6, 3, 92. विद्यर्क्ष adv. nach den beiden Seiten hinaus, weg: मा ते मनौ विद्यर्क्ष-

विद्यर्क्षी RV. 7, 25, 1.

विद्यश्च nach ŚiH. N. pr. eines Asura: ज्ञातं विद्यश्चो घञ्च विद्यश्च RV. 1, 117, 16. — Vgl. विद्याची.

विद्याण (von स्वन् mit वि) m. Essen H. 424.

विसंवाद (von वद् mit विसम्) m. 1) Wortbruch, = विप्रलम्भ AK. 1, 1, 2, 36. H. 1519. HALĀ. 4, 63. छ° MBh. 12, 9240. — 2) Widerspruch, Nichtübereinstimmung: फलैर्विसंवादमुपागता गिरः Spr. (II) 305. न वा- स्मिन्विद्यो विसंवादः शङ्खः DAÇAK. 168, 9. कासि° MĀLAV. 23. KUMĀRILA bei MÜLLER, SL. 107. RĪĀ-TAR. 2, 115. नास्त्यल्पेव्यविसंवादश्च Ka- tmās. 51, 146. 101, 31. सकृ Schol. zu RV. Pañ. 3, 14. छ° SARVADARÇA- NĀS. 18, 7.

विसंवादक (vom caus. von वद् mit विसम्) adj. sein Wort brechend: छ° seinem Worte treu bleibend Spr. (II) 697.

विसंवादन (wie oben) n. das Brechen des Wortes, Wortbruch: छ° das Worthalten Spr. (II) 698.

विसंवादिता (von विसंवादिन्) f. 1) das Brechen des Wortes: छ° das Worthalten, das Beharren bei dem einmal Gesagten KĀM. NĪTĪS. 8, 9. — 2) Widerspruch, Nichtübereinstimmung mit (instr.) ŚiH. D. 252, 16.

विसंवादिन् (von वद् mit विसम्) adj. widersprechend, nicht überein- stimmend, — zutreffend RAÇH. 15, 67. NĪLAK. 167. RĪĀ-TAR. 2, 6. छ° übereinstimmend, entsprechend, zutreffend 1, 126, 5, 193. MĀK. P. 125, 40. DAÇAK. 88, 12.

विसंशय (2. वि + सं°) adj. keinem Zweifel unterworfen, ganz sicher: परीक्षाकारण Spr. 4988.

विसंशुल (2. वि + सं°) adj. nicht fest stehend, wankend, schwankend KĀṬJAPR. (1866) 105, 1. ÇAT. 14, 244 (विसंशुल). KUBUM. 24, 6. राक्ष्य RĪĀ- TAR. 1, 366. अति° ŚiH. D. 339, 2.

विसंसर्पिन् (von सर्प mit विसम्) adj. ausseinandergehend, sich ver- breitend: त्रिपिग्विसंसर्पिनखप्रभेण (auflösen in त्रिपिग्विसंसर्पिणी न- खप्रभा यस्य) पादेन RAÇH. 6, 15.

विसंस्थित (2. वि + सं°) adj. nicht beendet, unvollendet KĀṬJ. Ça. 11, 1, 27. ÇĀKṢ. Ça. 8, 13, 9. 7, 7, 4.

विसंस्थुल s. विसंशुल.

विसंकाट s. विशङ्कट.

विसंचारिन् (von चर् mit विसम्) adj. hinundherschweifend: मनसु MBh. 12, 7137. = विषयसंचारी शील NĪLAK.

विसंज्ञ (2. वि + संज्ञा) adj. (f. घ्रा) bewusstlos MBh. 1, 6732. 2, 1927. 2240. 4, 2116. 7, 2767. 14, 2274. R. 2, 21, 54. 30, 26. 34, 15. 38, 5. 77, 11. 87, 5. 103, 42 (111, 49 Gora.). 106, 32. Suça. 4, 120, 16. 2, 193, 6. 542, 21. KATMĀS. 96, 17.

विसंज्ञागति f. eine best. hohe Zahl LALIT. ed. Calc. 169, 2. richtiger विसंज्ञावती VJURP. 184.

विसंज्ञित (von विसंज्ञ) adj. des Bewusstseins beraubt HARIV. 1014.

विसदृश्च (2. वि + सं°) adj. unähnlich: विपाक = कर्मणो ऽविस चय- लम् (so ist zu schreiben) so v. a. entsprechend MBh. k. 158.

विसदृश (2. वि + सं°) adj. unähnlich, ungleich, nicht entsprechend, unebenbürtig RV. 1, 113, 6. Spr. 2178. RĪĀ-TAR. 4, 394. Bhā. P. 5, 26, 2. 9, 15, 5. ŚiH. zu RV. 3, 53, 23. GAUDAP. zu ŚĀKHUJAK. 55. KULL. zu M.

3, 16. Schol. zu KĪTJ. Ça. 67, 24. SARVADARÇANAS. 178, 8. गो° KUSUM. 30, 18. f. ई ebend. वा Bha. P. 5, 28, 18. — Vgl. विसदृश्य.

1. विसंधि (2. वि + सं°) m. *Nebengelenk*: संधिविसंधयः SADDH. P. 4, 5, a.

2. विसंधि (wie oben) adj. 1) ohne Gelenke: शरीर MBh. 3, 2746. — 2) nicht im Bündnis mit Jmd stehend KĪM. NĪTIS. 15, 54. — 3) ohne grammatischen Saṁdhi, wobei der Saṁdhi vernachlässigt ist Verz. d. Oxf. H. 207, a, 15. PRATĀPAR. 62, b, 4. 63, a, 7.

3. विसंधि (वि = विसर्ग + सं°) m. *die euphonischen Regeln über den Visarga Vor. 2 in der Unterschr.*

विसंधिक (2. वि + संधि) adj. ohne grammatischen Saṁdhi, wobei der Saṁdhi vernachlässigt ist KĪVJĀD. 3, 125.

विसनाह (2. वि + सं°) adj. ungepanzert M. 7, 92.

विसमाप्ति (2. वि + सं°) f. Nichtvollendung P. 2, 1, 60, VĀRTI. 5.

विसर् (von सर् mit वि) m. 1) *Ausbreitung*, = प्रसर H. an. 3, 605. MED. r. 219. — 2) *Fülle, Menge* AK. 2, 5, 39. H. 1411. H. an. MED. HALĪ. 4, 1. MĪLATIM. 23, 14. KĪVJĀP. (1866) 79, 9. PĀNĪAN. 3, 5, 24. लावण्य° KATHĪS. 15, 139. — 3) *eine best. hohe Zahl* VJUTP. 179. 181. MĒL. asiāt. 4, 638. — Vgl. विसार.

विसर्ण (wie oben) n. *das Sichausbreiten*: eines Ausschlags Suçā. 1, 283, 6. *das Welt-, Schlafwerden* (Gegens. संकोचन) 2, 38, 2.

विसर्ग (von सर् mit वि) m. = त्याग H. an. 3, 132. MED. g. 48. = मुक्ति HALĪ. 5, 49. 1) *das Aufhören, Ende*: तप्ता घर्मा क्षमुक्ते विसर्गम् RV. 7, 103, 9. पृथा विसर्गे ध्रुवेषु तस्थी 10, 5, 6. अतदेशन° PĀN. GĀH. 1, 10. ÇĪKĪH. GĀH. 1, 2. — 2) *Untergang der Welt* (= संसार oder विविधः सर्गः Comm.) Bha. P. 8, 7, 30. — 3) *das Loslassen, Öffnen*: मुष्टि° KĪTJ. Ça. 7, 4, 17. 8, 1, 11. — 4) *das Loslassen, Wiederfreigebung*: der Stimme ÇĪKĪH. Ça. 2, 14, 10. 4, 7, 2. GORH. 2, 3, 12. im Gegens. zu नियम MBh. 14, 1424 (= उत्पत्ति NĪLAK.). — 5) *das Entlassen* so v. a. *Vonsichgeben*: तेजो° MBh. 13, 4192. विष° Spr. 2866, v. 1. des Wassers von Seiten der Wolken RAÇH. 4, 86. 16, 38. — 6) *Entleerung* (das Geschäft des पापु) H. an. MED. HALĪ. ÇAT. Br. 14, 5, 4, 11. 7, 2, 12. MBh. 14, 1127. HARIV. 11797. Suçā. 1, 311, 2. Bha. P. 3, 6, 20. 5, 11, 10. 7, 12, 27. 11, 12, 19. MĀK. P. 45, 52. TATTVAS. 14. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 74. — 7) *Entlassung* (einer Person), *Verabschiedung*: प्राणोत्सर्ग विसर्ग वा मत्स्यैर्यास्याम्यहं सह MBh. 13, 2666. 5, 6018. असमर्थस्य भृत्यस्य 12, 1235. einer Gattin M. 9, 46. eines Gottes (Idols) VARĪH. BĀH. S. 43, 56. — 8) *Befreiung, Erlösung* Bha. P. 8, 9, 31. — 9) *das Spenden, Schenken* H. an. MED. UÇANAS bei KULL. zu M. 7, 154. MBh. 2, 2578. 13, 1552. धनानाम् 2572. धन° R. GORH. 2, 83, 21. आदानं हि विसर्गाय सताम् RAÇH. 4, 86. RĪĀA-TAN. 6, 263. अमादि° KULL. zu M. 3, 255. — 10) *das Werfen, Schleudern, Abschleusen* ÇĪKĪH. Ça. 4, 20, 1. नानाशस्त्रविसर्गः MBh. 1, 1483, 8. 1258. Bha. P. 1, 7, 44. 10, 59, 21. विद्युद्विसर्ग Spr. 1238. लास्र° *das Streuen von geröstetem Korn* RAÇH. 7, 22. 50, 126. 51, 224 (pl.). 103, 193. अपाङ्गविसर्गविविक्तिः *das Schleudern von Blicken* Bha. P. 10, 6, 6. — 11) *das Schöpfen, Erzeugen* Bha. P. 8, 3. MBh. 2, 1927. नवयोग 3, 10666. HARIV. 53. 362. 1901 (ag. die neuere Ausgabe Bha. P. 3, 8, 22. 5, 17, 22. 9, 8, 21. लोक° 2, 8, 22. प्रज्ञा° 2, 9, 15. 29, 30, 15. 5, 4, 17. 12, 2, 22. गुणापायविसर्गस्तत्त्व 5, 4, 29. Neben सर्ग (der primitiven Schöpfung durch

Brahman) so v. a. *secundäre Schöpfung, die Schöpfung im Einzelnen* durch Puruṣha Bha. P. 2, 10, 1. 8. 12, 7, 9. 12. — 12) *Schöpfung* in concretem Sinne, *Erzeugnis*: गुण° Bha. P. 5, 1, 7. 27. 7, 9, 12. so v. a. *Nachkommenschaft* 6, 17. तेषां विसर्गाद्यत्वारः HARIV. 2000. — 13) *der Erzeugende, Hervorbringende, die Ursache* Bha. P. 7, 9, 22. — 14) *das männliche Glied* (= मेरु Comm.) Bha. P. 10, 63, 36. — 15) *Visarga, der am Ende von Wörtern erscheinende Hauch* (s. विसर्गनीय) H. an. MED. ÇAT. 2. Ind. St. 2, 215, N. 1. 10, 438, N. 2. P. 1, 1, 9, Schol. 8, 2, 70, VĀRTI. 2, Schol. Verz. d. Oxf. H. 162, a, 4. 164, a, No. 360. fg. 165, b, No. 367. 171, b, 3. 4. 350, b, No. 824. Bha. P. 6, 8, 8. neben विन्दु unter den Beinn. Çiva's MBh. 13, 1241. विसर्गः n. *das Fehlen des Visarga* PRATĀPAR. 62, b, 6. लुप्तविसर्गक dass. 64, b, 4. स साक्ष्यविसर्गते SĀM. D. 575. — 16) = अयम्भेदो विभावसो: MED. the southern course (of the sun) WILSON. — Die Bed. *light, splendour* bei WILSON beruht auf einer falschen Auffassung von वर्धस् (*Anseerung*) in H. an. — Vgl. गो°, लोक°, वाग्विसर्ग (das Reden, Sprechen Bha. P. 1, 5, 11 = 12, 12, 51).

विसर्गधुम्बन n. *Abschiedskuss* RAÇH. 19, 29.

विसर्गिक s. u. विसर्गिन् 2).

विसर्गिन् (von विसर्ग) adj. 1) *spendend, schenkend*: संचयात्र विसर्गी स्याद्वाजा MBh. 12, 4386. — 2) *schöpfend*: मर्तिं शिवाविसर्गिणीम् MBh. 12, 18522. °विसर्गिकीम् auf das Schaffen der Welt gerichtet od. Bomb.

विसर्जन (von सर्ज् mit वि) 1) m. pl. N. pr. eines Geschlechts Bha. P. 14, 30, 18. — 2) f. ई Bez. einer der drei Falten des Afters (die Entleerende) Suçā. 1, 258, 11. — 3) n. proparox. a) *das Aufhören, Ende; das Aufhörenmachen, Entfernung*: रजसः RV. 5, 59, 3. अतस्य ÇĪKĪH. Ça. 2, 13, 7. KAUC. 42. 68. अत° HARIV. 14100. — NĪ. 10, 9. — b) *das Loslassen, Freiwerden*: der Stimme VS. 1, 15. ÇAT. Br. 1, 1, 4, 8. KĪTJ. Ça. 4, 10, 6. 7, 4, 15. P. 8, 3, 110, Schol. — c) *das Entleeren*: अयत्तस्य RV. 8, 61, 11. — d) *das Verlassen, Aufgeben, Fahrlassen*; = परित्याग MED. n. 206. रथस्य, शस्त्राणाम् MBh. 7, 9014. अनिष्टानां च (so ed. Bomb.) संसर्गादिष्टानां च विसर्जनात् 11, 55. देह° RAÇH. 8, 25. — e) *das Entlassen, Vonsichgeben*: वसुवृष्टि° RAÇH. 9, 6. विष्णुत्रय M. 4, 48. 109. — f) *das Entlassen, Verabschieden* (einer Person); = संप्रेषण MED. JĪĀV. 1, 251. MBh. 3, 2347. 5, 6018. R. 1, 3, 13 (7 GORH.). 27. R. GORH. 1, 3, 31. 34. fg. 4, 47. 2, 51 und 122 in der Unterschr. ÇĪK. 97, 10. KATHĪS. 70, 62. MĀK. P. 30, 10. KULL. zu M. 3, 265. Verz. d. Oxf. H. 79, a, 29. मरुत्प्यपराधे स्त्रीषां विसर्जनं दण्डः YAT. in LA. (III) 11, 16. *das Entlassen eines Gottes (eines Idols)* Verz. d. Oxf. H. 103, b, 22. गो° *das Entlassen der Kühe aus dem Stalle, das Hinausstreiben derselben auf die Weide* HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 30. — g) *das Spenden, Schenken* AK. 2, 7, 28. H. 386. MED. सकृप्रस्थ° Spr. 2462. — h) *das Schleudern, Abschleusen*: इषोकास्त्र° R. 2, 96 (105 GORH.) in der Unterschr. — i) *Ersehung* RV. 10, 129, 6. concret *Schöpfung*: त्वया सृष्टमिदं विश्वं धातर्गुणविसर्जनम् Bha. P. 10, 16, 57. — Vgl. मल°, वाग्विसर्जन.

विसर्गनीय 1) am Ende eines comp. adj. von विसर्जन, z. B. अत° ÇAT. Br. 5, 5, 2, 2. — 2) (von सर्ज् mit वि oder von विसर्जन) m. (sc. वर्धा) *der am Ende von Wörtern erscheinende Laut, Bez. des Hauches* (der nach

indischer Ansicht in den meisten Fällen primitiv ist und beim Zusammenstoß mit andern Lauten in स, र u. s. w. übergeht) RV. PAṬ. 1, 5. 17. 2, 9. 4, 8. 14, 9. 10. 18, 18. VS. PAṬ. 1, 41. 71. 160. 3, 5. 139. 4, 33. 103. 112. 7, 6. 7. 9. 8, 24. AV. PAṬ. 1, 5. 42. 2, 25. fg. 40. 3, 29. TS. PAṬ. 1, 12. 18. P. 8, 3, 15. 34. VĀRT. und PAT. zu 37. ÇĀṆKH. Çh. 1, 2, 9.

विसर्जयितव्य (vom caus. von सर्ज् mit वि) adj. was zum After entlassen wird PRAÇHOP. 4, 8.

विसर्ग (wie oben) adj. zu entlassen, zu verabschieden MBh. 13, 2442.

विसर्प (von सर्प् mit वि) m. gaṇa ज्योत्स्नादि zu P. 5, 2, 103, VĀRT. 1) das Umsichgreifen: विष° Spr. 2866, v. l. UTTARAB. 17, 3 (23, 6). — 2) Rose, Rothlauf und ähnliche Entzündungen RĪĀA. im ÇKDn. WiSE 270. Suçh. 1, 283, 2. 6. 326, 8. 2, 100, 18. ÇĀṆKH. SāṆH. 1, 7, 66. Verz. d. Oxf. H. 306, a, 37. 307, a, 5. 314, a, 28. 316, b, 10. 357, a, 4 v. u. Verz. d. B. H. No. 978. °क्लिन्नविग्रह RĪĀA-TAR. 4, 658. Auch वीसर्प Suçh. 1, 165, 2. VĻODH. 12, 57. Verz. d. Oxf. H. 307, a, 5. — 3) in der Dramatik eine zum Unheil unternommene That: विसर्पो यत्समारब्धं कर्मनिष्फलदम् ŚiH. D. 485. 471. — Vgl. मन्द° und वैसर्प.

विसर्पण (wie oben) n. 1) das Verlassen seines Standortes, das vom Platze-Rücken: सूर्यप्रदग्धपत्तो ऽहं न समर्थो विसर्पणे R. 4, 56, 29. मेरो: MBh. 7, 272 (= तेषां NĪLAK.). 8187. — 2) das Sichausbreiten, = प्रसर AK. 3, 3, 23. तत° Suçh. 1, 267, 18. Wachstum, Zunahme VĪJUP. 172.

विसर्पि (wie oben) m. = विसर्प 2) RĪĀA. im ÇKDn. Hierher oder zu विसर्पिन् 2) Verz. d. B. H. 278, No. 929, Çl. 43.

विसर्पिका f. dass. VĀṆH. BṬH. S. 32, 14.

विसर्पिन् (von सर्प् mit वि) 1) adj. a) hervorschliessend, hervorkommend: कदलीषटैः — तोरतीरविसर्पिभिः MBh. 3, 11127. गुह्यमुख° (प्रतिशब्द) KUMĀRAS. 6, 64. VIKR. 16. 67, 1. लाङ्गलवित्पेविसर्पिषोभ KUMĀRAS. 1, 18. महेर्गविसर्पिविक्रम gegen grosse Schlangen hervortretend RAgh. 11, 27. — b) hinundherkreisend, — schwimmend, — sich bewegend: रराज वमुधा कीर्णा विसर्पिभिरिवोर्गैः (विसर्पद्विरिवो° ed. Bomb.) MBh. 7, 7211. मेघाः 5, 7652. प्लवाः R. 5, 83, 6. शैला इव विसर्पिणाः 7, 16, 18. नौका च खलत्रिह्वा च प्रतिकूलविसर्पिणी Spr. 4483, v. l. मदीतल° so v. a. Erdenwaller HARIV. 12085. — c) umsiehgreifend, sich verbreitend Suçh. 1, 257, 11. 259, 6. 288, 10. 2, 2, 20. व्यसन R. 6, 95, 31. ह्रविसर्पिघोष KUMĀRAS. 7, 58. मानविष ÇiC. 9, 36. गन्धः KĀURAP. 8. — 2) m. = विसर्प 2) Suçh. 1, 9, 17; vgl. u. विसर्पि. — 3) f. विसर्पिणी Psychotis Ajowan Dec. AUSH. 36. — Vgl. मन्द°.

विसर्मन् (von सर्म् mit वि) adj. zerfließend, flüchtig RV. 5, 42, 9.

विसल n. = किसल Blattknospe, junger Schoss TRiK. 2, 4, 4.

विसैल्य und विसैल्यक (2. वि + स) m. eine best. Krankheit AV. 8, 127, 1. 3. 9, 8, 2. 20. 19, 44, 2.

विसृक्ष s. विसृक्ष.

विसामयी (2. वि + स°) f. das Fehlen von Mitteln (= कारणाभाव Comm.) KUSUM. 10, 2.

विसार् (von सर् mit वि) m. 1) das Zerfließen: रजसः RV. 1, 79, 1. — 2) Verbreitung, Ausbreitung: घातविसारा ज्ञान्यधियः NĀLOD. 1, 19. — 3) Fleck (der Bewegliche) P. 3, 3, 17, VĀRT. AK. 1, 2, 8, 17. H. 1344. HALĪ. 3, 35; vgl. विसारिण.

विसार्थि (2. वि + सार्°) adj. ohne Wagenlenker: स्यन्दन Spr. 2873.

विसार्थिक्यघ्नः ohne Wagenlenker, Pferde und Banner: रथ MBh. 5, 2051.

विसारिन् (von सर् mit वि) P. 5, 4, 16. 1) adj. a) hervorkommend: गु-का° (घनगर्जित) so v. a. widerhallend RAgh. 13, 28. — b) umhergehend: देवदत्त P. 5, 4, 16, Schol. — c) sich verbreitend, umsiehgreifend AK. 3, 1, 31. H. 390. परितो विसारिणा तेजसा RAgh. 3, 15. विश्वविसारि तेजः Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 7, Çl. 23. गगनविसारिभिरंशुभिः Kir. 10, 11. विसारिणो ज्वाला क्वथुजः RĪĀA-TAR. 8, 982. — 2) f. विसारिणी Glycine debilis Lin. RĪĀA. im ÇKDn. — Vgl. घति° und विसारिण.

विसिर (2. वि + सिरा) adj. (f. ई) nicht mit (hervortretenden) Adern versehen: जङ्घा VĀṆH. BṬH. S. 70, 2 (विशिर gedr.).

विसिस्मापयिषु (vom desid. des caus. von सिम् mit वि) adj. Jmd (acc.) in Stammen zu versetzen beabsichtigend, — im Begriff stehend MBh. 7, 3418. 4700. 8, 1912.

विमुक्त्यप m. N. pr. eines Fürsten TĪRAN. 68.

विमुक्त्यत् (2. वि + सु°) adj. nichts Gutes tuend ÇAT. Bn. 14, 9, 4, 4.

विमुक्त्य (2. वि + सु°) adj. ohne gute Werke KAUSH. Up. 1, 4.

विमुख (2. वि + मुख) adj. freudlos, keine Freuden kennend VĀṆH. BṬH. 20(18), 1.

विमुत (2. वि + सुत) adj. (f. घा) kinderlos Spr. (II) 2617. VĀṆH. BṬH. 23(21), 5.

विमुह्यद् (2. वि + सु°) adj. ohne Freunde VĀṆH. BṬH. 18(16), 17.

विमूचिका s. विषूचिका; विमूची s. u. विषूचि.

विमूत (2. वि + सूत) adj. des Wagenlenkers beraubt MBh. 7, 8125.

विमूत्र (2. वि + सूत्र) adj. verwirrt, in Unordnung seiend: °व्यवहृ-रव RĪĀA-TAR. 8, 774. 882. verwirrt so v. a. bestürzt, ausser sich 1800.

विमूत्रण (von विमूत्रण्) n. das Verwirren, in-Unordnung-Bringen: एक एको ऽकरोद्योद्यः पतनानां विमूत्रणम् RĪĀA-TAR. 7, 1479

विमूत्रता (von विमूत्र) f. Verwirrung, Unordnung: इत्थं राक्षस्यति-रगादचरेण विमूत्रताम् RĪĀA-TAR. 1, 361. Verwirrung so v. a. Verlust des klaren Bewusstseins: स्वैरेव शस्त्रिभिः सर्वैर्निन्ये भूभृदिसूत्रताम् 8, 809. 1663.

विमूत्रण् (wie oben) in Verwirrung bringen: विमूत्रित von Personen RĪĀA-TAR. 4, 446. 7, 1372.

विमूत्रा n. Kummer VIKR. 82 (im Prākṛit).

विमूरित 1) n. dass. GAṬĪDH. im ÇKDn. — 2) f. घा Fieber ÇĀḌĀRTĪKH. bei WILSON.

विसूर्य (2. वि + सूर्य) adj. der Sonne beraubt HARIV. 12414 = R. ed. Bomb. 4, 43, 55.

विसृज्य (von सर्ज् mit वि) adj. was hervorgebracht wird, subst. Wirkung Bhā. P. 7, 9, 22.

विसैत् s. unter सर् mit वि.

विसृवर (von सर् mit वि) adj. (f. ई) sich ausbreitend, — weit verbreitend AK. 3, 1, 31. H. 390.

विसृप् (abl. विसृपस्) s. u. सर्प् mit वि.

विसृप्ति (von सर्प् mit वि) f. Ausbreitung: श्लेष्मा शरीरे विसृप्तिं लभते KĀR. 2, 4.

विसृम् adj. = विसृवर AK. 3, 1, 31. H. 390.

विमृष्ट s. u. सर्ष mit वि.

विमृष्टधेन adj. etwa Milchtrank strömend RV. 7, 24, 2.

विमृष्टराति adj. Gaben spendend (Skt.) RV. 1, 122, 10.

विमृष्टवाच adj. das Schweigen brechend Āc. Ca. 1, 12, 30. 4, 8, 23.

विमृष्टि (von सर्ष mit वि) f. 1) das Loslassen, Schluss Kām. 28, 2. das Entlassen: शुक्र° Vj. 192. — 2) Schöpfung RV. 10, 129, 6. 7. Çat. Br. 10, 5, 2, 3. 14, 4, 2, 12. HARIV. 114. MĀRK. P. 102, 19. पूर्व° HARIV. 25. 406. neben सृष्टि so v. a. Schöpfung im Einzelnen BRAHMAVIV. P. bei BURNOUR, Bhaḡ. P. I, XLVI. — 3) Nachkommenschaft HARIV. 1997.

विमोर्म (2. वि + तोम) adj. (f. स्त्री) 1) ohne Soma Çat. Br. 11, 7, 2, 3. — 2) ohne Mond: शर्वरी Spr. 3027.

विमोष्य (2. वि + मो) n. Leiden: °भान् R. 7, 50, 11.

विमोश्म (2. वि + मो) adj. ohne Wohlgeruch: कर्णिकार KATHĀS. 54, 55.

विष्कम्भ und विष्कुम्भ s. u. विष्कम्भ, विस्कार unter विष्किर.

विस्त m. ein best. Gewicht: ein Karsha oder 16 Māsha Gold AK. 2, 9, 57. H. 884. PĀJACĪTTEND. 7, a, 8. am Ende eines adj. comp. f. स्त्री P. 4, 1, 22. — Vgl. कुरु°, त्रि°, बहु°.

विस्तर (von स्तर mit वि) 1) m. am Ende eines adj. comp. f. स्त्री. a) Ausdehnung, Breite, Umfang; = विस्तार MED. r. 216. उच्छ्राययामविस्तरा: Verz. d. Oxf. H. 48, a, 41. VARĀH. BṚH. S. 58, 21. लोक° Bhaḡ. P. 1, 3, 3. आवासा बहुविस्तरा: R. 1, 12, 12. शक्तिविस्तरैर्मधै: MĀRK. 76, 20. छद्म: सुविस्तर: MBH. 12, 6187. eines Geschlechts 1, 99. 2, 570. बहु° adj. weit verbreitet: वैधर्म्य 3, 13235. नास्त्यतो विस्तरस्य मे (d. i. कृत्तस्य) BHAG. 10, 19. न्याय° so v. a. der umfangreiche NĀJĀS KĀM. NITIS. 2, 13. पुराण° HARIV. 6786. ग्रन्थविस्तरसंज्ञेपमात्रम् (so ist nach HALL zu lesen) ein blosser Auszug eines umfangreichen Werkes KATHĀS. 1, 10. शास्त्रैर्माविस्तरै: Spr. (II) 1721. शब्दब्रह्मणि — उरुविस्तरे Bhaḡ. P. 4, 29, 15. बहुविस्तरं कर्त्तुं sich stark ausbreiten Spr. (II) 888. सुविस्तरं या von einer Schatzkammer 705. मनसः das Weiterwerden (uneig.) des Herzens DAḢAR. 4, 41; vgl. u. विस्तार 1) am Ende und विस्फार 2). — b) Menge, Masse; = समूह ÇABDAR. im ÇKDr. एककालं चरेद्भक्तं न प्रसज्येत विस्तरे M. 6, 55. यज्ञसेभार° R. GORR. 1, 11, 17. 2, 81, 32. देवायतनविस्तरै: 7, 101, 15. भूषण° MĀRK. 152, 10. विभव° 23, 17. ग्रन्थ° VARĀH. BṚH. S. 1, 2, 5. MAITRAJUP. 6, 34 (pl.). गुण° Spr. 2148. वस्तु° DAḢAR. 1, 51. 3, 25. SĪH. D. 314. eine Menge von Menschen, eine grosse Gesellschaft M. 3, 125. fg. Bhaḡ. P. 7, 15, 3. 4. उभे पुरचरे रम्ये विस्तैरुपशोभिते mit einer Menge von Dingen R. 7, 101, 14. चवार्: सखिला वेद: सरक्तस्या: सविस्तरा: mit den vielen dazu gehörigen Schriften HARIV. 9491. ब्रह्माधीत्य सविस्तरम् Bhaḡ. P. 3, 3, 2. बहु° adj. mannichfach, verschiedenartig: पेयै: MBH. 2, 99. पुष्यै: HARIV. 10981. उपयि: 7204. — c) hoher Grad, Intensität: विभूतै: BHAG. 10, 40. दीप्ति: कान्तेस्तु विस्तर: DAḢAR. 2, 33. सुविस्तरम् überaus heftig: विललाप MBH. 3, 17291. HARIV. 4839. धर्म्येण किं परिक्रुष्टं लक्ष्मणेति सु° R. 3, 66, 7. बहुविस्तरम् dass.: रुरुड: MBH. 12 5745. — d) Detail, das Ausführliche, die einzelnen und genaueren Umstände einer Sache; Specification, ausführliche —, umständliche Darstellung; Wollschweifigkeit P. 3, 3, 32. AK. 3, 3, 22. 3, 4, 5, 29. H. 1432. MED. HALLJ. 4, 81. विस्तैश्च समसैश्च धार्यते पद्धिज्ञातिभि: (ज्ञानम्) MBH. 1, 27. तस्य शब्दस्य वक्ष्यामि विस्तरम् 12, 6858. तस्य विस्तरमा-

ख्यास्ये मनोर्वैवस्वतस्य क HARIV. 280. 288. 2451. श्रुतास्ते विस्तरा: सर्वे 11046. श्रुतविस्तर adj. der die Details gehört hat 4274. कुब्जाया: श्रुतविस्तरे 4497. श्रुत° R. GORR. 2, 62, 8. लोकादन्विष्य विस्तरम् R. 1, 3, 1. तस्य देशस्य विस्तरं व्याकर्तुमुपचक्रमे 33, 25 (34, 23 GORR.). 37, 25 (38, 31 GORR.). श्रूयतां विस्तरो राम सगरस्य 40, 3 (41, 3 GORR.). 2, 59, 2. R. GORR. 1, 27, 6. 45, 56. 7, 55, 1. कार्य° 100, 8. Suçr. 1, 94, 11. 229, 5. 2. 531, 14. VARĀH. BṚH. S. 43, 21. पद्यते भृगुविस्तरे im ausführlichen Werke KŪLIKOP. in Ind. St. 9, 15. समर्थनप्रपञ्चोक्तिरुक्तस्यार्थस्य विस्तर: PRATĪPAR. 69, a, 6. श्रुतमुक्तात्र विस्तरम् KATHĀS. 22, 118. MĀRK. P. 53, 8. SĪH. D. 407. Verz. d. Oxf. H. 50, a, 13. °शङ्कया SĪH. D. 124. °भीरु SARVADARÇANAS. 61, 7. किं विस्तरेण Spr. 3096. कृतं विस्तरेण SARVADARÇANAS. 105, 16. श्रुतमतिविस्तरेण VIKR. 3, 6. VARĀH. BṚH. S. 1, 8. PRAT. 2, 2. विस्तरेण ausführlich BHAG. 10, 18. MBH. 1, 7619. 3, 2475. 11941. 16663. 16899. 5, 6012. 6048. R. 1, 8, 29. VARĀH. BṚH. S. 47, 1. 28. MĀRK. P. 72, 17. PĀNĒAT. 41, 21. विस्तरात् dass. VARĀH. BṚH. S. 60, 22. Bhaḡ. P. 8, 1, 1. MĀRK. P. 16, 12. 69, 1. PĀNĒAR. 1, 3, 1. सुविस्तरात् 4, 2, 6. बहु° adj. sehr ausführlich: कथा R. GORR. 1, 38, 2. वाक्यमदुतविस्तरम् R. SCHL. 1, 21, 1. व्याख्यां स्वल्पातिविस्तराम् Verz. d. Oxf. H. 63, a, No. 111. श्रुतिर्नेर्द्वयोश्च सृष्टिरुक्ता सुविस्तरा mit allen Details 83, a, 10. सविस्तरम् adv. ganz genau, ausführlich KATHĀS. 49, 177. PĀNĒAT. 114, 20. सुविस्तरम् PĀNĒAR. 2, 7, 50. HIT. 73, 15. बहुविस्तरसंयुक्तामाश्रयत रातसान् so v. a. nach allen Richtungen hin, in allen Stücken R. 3, 31, 35. — e) = प्रणय Vertraulichkeit u. s. w. MED. — f) = पीठ Sitz (vgl. विष्टर) ÇABDAR. im ÇKDr. — 2) adj. (f. स्त्री) ausgedehnt, umfangreich: कथा SĪH. D. 305; vgl. विस्तरता. — Vgl. श्र°, न्यायमाला°, पुरार्थ°, मध्यान्तरविस्तरलिपि, विष्टर und विस्तार.

विस्तरक (von विस्तर), davon विस्तरकेण instr. recht ausführlich PAT. bei GOLD. MĀN. 91, b.

विस्तरणी (von स्तर mit वि) f. Bez. einer best. Göttin: देवी विस्तरणी प्रिया (मे) sagt ein Brahmane MĀRK. P. 61, 65.

विस्तरतम् (von विस्तर) adv. 1) der Breite nach: आयामतो वि° Bhaḡ. P. 3, 8, 25. — 2) mit allen Details, ausführlich Suçr. 2, 302, 9. VARĀH. BṚH. S. 1, 10. Bhaḡ. P. 9, 1, 7. Verz. d. Oxf. H. 74, a, 11. PĀNĒAT. 181, 2.

विस्तरता (wie oben) f. Ausbreitung: स्वेदोद्गमो विस्तरतामुपैति R. 6, 7.

विस्तरशाम् adv. = विस्तरतम् 2) M. 9, 250. BHAG. 11, 2. 16, 6. MBH. 1, 2048. 8, 771. VARĀH. BṚH. S. 49, 1. Bhaḡ. P. 3, 29, 2. MĀRK. P. 1, 17. 57, 3. 75, 1. Verz. d. Oxf. H. 38, b, No. 95. 74, a, 5.

विस्तार (von स्तर mit वि) m. am Ende eines adj. comp. f. स्त्री. 1) Ausdehnung, Breite, Umfang P. 3, 3, 32. AK. 3, 3, 22. 3, 4, 24. 69. 28, 116. 32 (38), 15. TRIK. 3, 3, 369. H. 1432. a n. 3, 602. MED. r. 219. HALLJ. 4, 81. 5, 62. 99. COLBR. Alg. 97. 315. MBH. 1, 887. 2, 279. 1982. HARIV. 13793. R. 1, 40, 15 (41, 20 GORR.). R. GORR. 2, 108, 18. 4, 40, 59. 41, 51. 5, 6, 16. 18. 36, 17. fg. भृग° Suçr. 1, 125, 21. VARĀH. BṚH. S. 49, 8. 6. 53, 5. 11, 22. 56, 11. fg. 58, 6. 26. MEGH. 18. Bhaḡ. P. 5, 16, 12. 20, 2. 42. MĀRK. P. 54, 4. 8. नातिविस्तारसंकेत KĀM. NITIS. 16, 2. श्रुतिविस्तारविस्तोर्णा PĀNĒAT. 245, 25. लताविस्तारसंकुल sich weit verbreitende Schlingpflanzen Verz. d. Oxf. H. 17, a, No. 63. ÇI. 4. कातख° das umfangreiche Kātantra COLBR. Misc. Ess. II, 45. आपुरणो प्रकामविस्ता फलं करिष्य: BAON. 2, 11. संकुत-

वृत्तिविस्तारः । ताराम् R. 2, 114, 7 (125, 8 Goan.). यस्य (विश्वकर्तुः) विस्तारः एवैष लोकः Ausbreitung HARIV. 14587. BRAS. 13, 30. °गामिनी बुद्धिः in's Wette schweifend MBH. 13, 4334. (लक्ष्मीः, काया) विस्तारमुपागच्छति sich ausbreiten, wachsen SPR. 2650. चमत्कारश्चितविस्ताररूपः Weltwerden des Herzens SĀH. D. 23, 14; vgl. u. विस्तर 1) am Ende und u. विस्फार 2). — 2) Breite eines Kreises so v. a. Durchmesser COLBR. Alg. 87. — 3) Specification, eine Aufzählung —, Ausführung im Einzelnen JĀN. 3, 95. Suçh. 1, 32, 5. षड्विधविस्तारो रसः so v. a. der Geschmack erfüllt in sechs Arten MBH. 12, 6852. 14, 1411. द्वादशविस्तारं तेजसो ब्रह्ममुच्यते 1414. विस्तारेणा ausführlich R. 3, 4, 4 wohl nur fehlerhaft für विस्तारेणा. — 4) ein Ast mit seinen Zweigen; Strauch AK. 2, 4, 2, 14. TRK. (स्तम्ब st. स्तम्भ zu lesen). H. 1124. H. an. MED. HALĀ. 2, 26. — Vgl. नक्षत्रकांति°, लोक°, विस्तर und विष्टार.

विस्तारिन् (von विस्तार) adj. sich ausbreitend, breit, umfangreich: त्रैलोक्यविस्तारं HARIV. 2634. पदे पदे सतां मैत्र्यः सरित्समाः SPR. (II) 940. बीज DAÇAR. 1, 16. द्विसाक्षोच्छ्रयाः सर्वे तावद्विस्तारिणश्च ते MĀK. P. 54, 11. पद्म HARIV. 14653. रक्षाणव PRAB. 81, 11. पङ्क MĀK. P. 74, 13. स्तनभार SPR. 2878. UTTARAB. 116, 14 (157, 16). MĀLATIM. 131, 10. दोम् 81, 15. KATHĀS. 100, 18. भारत Verz. d. Oxf. H. 120, a, 29.

विस्तीर्ण s. u. स्तर mit वि.

विस्तीर्णकर्ण adj. die Ohren ausgestreckt haltend und zugleich breit-ohrig, Bez. des Elephanten SPR. 2053.

विस्तीर्णता (von विस्तीर्ण) f. Geräumigkeit: einer Burg SPR. 5028.

विस्तीर्णभेद m. N. pr. eines Buddha LALIT. ed. Calc. 5, 17.

विस्तीर्णवती (von विस्तीर्ण) f. N. einer Welt Lot. de la b. l. 274.

विस्तृति (von स्तर mit वि) f. 1) Ausdehnung, Breite TRK. 3, 3, 369. H. an. 3, 458. 602. MED. r. 219. ĀRJABH. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 338. — 2) Durchmesser eines Kreises COLBR. Alg. 87. Z. f. d. K. d. M. 2, 427, 1.

विस्थान (2. वि + स्थान) adj. einem andern Organ angehörig RV. PRĀT. 4, 3.

विस्पन्द s. विष्पन्द und विष्पन्द.

विस्पन्दन (von स्पन्द mit वि) m. das Erzittern: तृणा° MBH. 7, 7993. प्रस्पन्दन ed. Bomb.

विस्पर्धा (von स्पर्ध mit वि) f. Wettstreit: येषां व्रते ऽथ विस्पर्धा बले बलवतामिव MBH. 5, 1602. fg.

विस्पर्धिन् (wie eben) adj. wettstreitend: शक्र° MBH. 9, 3645. चन्द्रविस्पर्धिना मुखेन 4, 189.

विस्पष्ट (von स्पष्ट = पश्च mit वि) adj. P. 6, 2, 24, Schol. mit Augen zu sehen, offenbar, klar, deutlich, verständlich: रक्षा MBH. 12, 2088. विद्युद्विस्पष्टपिङ्गात 1, 1241. सिंहविस्पष्टविक्रम HARIV. 3105. विस्पष्टेन्दुमुखी MĀK. P. 21, 17. °कोप 116, 57. विस्पष्टामर्षपूरित 123, 29. विद्या 101, 18. PRAB. 71, 2. विस्पष्टार्थ M. 2, 33. अविस्पष्टार्थ NĪ. 1, 15. अ° von einer Rede AK. 1, 1, 5, 22. HALĀ. 1, 141. विस्पष्टम् adv.: यञ्चेन्नितासि विस्पष्टं नाम MBH. 3, 16446. नाविस्पष्टमधीयीत M. 4, 99. in comp. mit einem adj. (der Ton ruht auf der ersten Silbe des comp.) P. 6, 2, 24. — Vgl. वैस्पष्ट.

विस्पष्टीकर (विस्पष्ट + 1. कर्) klar —, deutlich machen; davon nom. act. °कर्णा D. MÜLLER, SL. 170.

विस्पृक्त adj. Bez. eines besondern Geschmacks VARĀH. BṚH. S. 51, 32.

विस्फार (von स्फार mit वि) m. P. 6, 1, 47, Schol. 1) das Losschneellen eines Bogens und der dadurch bewirkte Laut AK. 2, 8, 3, 76. H. 1406. HALĀ. 1, 151. MBH. 3, 16126. 4, 163. 12, 982. R. 5, 39, 17. 7, 28, 45. — 2) das Aufklaffen, sich-weit-Öffnen: नयन° SĀH. D. 28, 10. विविधेषु पदार्थेषु लोकसीमातिवर्तिषु । विस्फारश्चेतसो यस्तु स विस्मय उदाहृतः ॥ 207; vgl. u. विस्तर 1) a) am Ende und unter विस्तार 1) am Ende. — Hier und da विष्फार geschrieben.

विस्फाल (von स्फल् mit वि) m. P. 6, 1, 47, Schol.

विस्फुट (von स्फुट mit वि) adj. aufgesprungen, klaffend: विस्फुटिकार aufgesprungen —, klaffend machen: °कृत Suçh. 1, 301, 12.

विस्फुर (von स्फुर mit वि) adj. die Augen aufreißend R. 3, 73, 8.

विस्फुलिङ्ग s. विष्फुलिङ्ग.

विस्फूर्जथु (von स्फूर्ज mit वि) m. das Tosen: महेर्मि° RAGH. 13, 12 (विस्फूर्जित ed. Calc.) das Rollen des Donners KAN. 5, 2, 9 (विस्फु°, v. l. अविस्फूर्जथु). unelg.: विपाक° das Donnern —, donnerähnliche Erschüttern des Lohnes der Werke RAGH. 14, 62.

विस्फूर्जन (wie eben) n. das Aufklaffen, sich-weit-Öffnen: तत्र कसितं नाम कपटोष्ठपुटविस्फूर्जनपुरःसारमकरकृत्यदृकासः SARVADARÇANAS. 78, 1. 2. विस्फु° godr.

विस्फूर्जित 1) adj. und n. s. u. स्फूर्ज mit वि. — 2) m. N. pr. eines Schlangendämons VJUTP. 87.

विस्फोट (von स्फुट mit वि) m. 1) das Krachen: अशनेः MBH. 4, 163. 1426. 6, 2882. — 2) eine aufplatzende Blase, Brandblase, Beule AK. 2, 6, 2, 4. H. 466. Schol. Z. d. d. m. G. 9, 676. ÇKDn. Suppl. u. तप्तमाषक. Suçh. 1, 58, 16. fg. ÇĀNĀ. SĀH. 1, 7, 65. Verz. d. B. H. N. 975. Verz. d. Oxf. H. 314, a, 29. 32. 316, b, 10. 337, a, 4 v. u. अग्निदग्धस्य विस्फोटशान्तिः स्यादग्निना ध्रुवम् SPR. 2276. KATHĀS. 85, 15. RĪĀA-TAN. 8, 1607. अयमपरो गण्डस्योपरि विस्फोटः MUDRĀ. 120, 14; vgl. ÇĀN. 20, 10.

विस्फोटक 1) m. a) = विस्फोट 2) Schol. zu ÇĀN. 20, 10. Suçh. 1, 292, 8. 293, 19. 2, 118, 2. 188, 9. eine Art des Aussatzes ÇĀNĀ. SĀH. 1, 7, 64. PARĪ-ĀK. 3, 14, 47. TITHIT. bei WILSON, Sel. Works II, 222. — b) N. pr. eines Schlangendämons VJUTP. 87. — 2) विस्फोटिका f. Blase, Beule Schol. zu ÇĀN. 20, 10.

विस्फोटन (von स्फुट mit वि) n. 1) das Entstehen von Blasen: दग्धस्य KAN. 5, 1, 12. — 2) lautes Brüllen: वज्र° BUĀ. P. 6, 11, 7.

1. विस्मय (von स्मि mit वि) m. am Ende eines adj. comp. f. छा. 1) Dünkel, Hochmuth H. an. 3, 506. MED. j. 104. तपः तरति विस्मयात् M. 4, 237. तस्मान्न विस्मयः कार्यः पुरुषेषु महात्मसु BRAS. P. 6, 17, 35. गत-विस्मया 36. — 2) das Staunen, das Gefühl der Ueberraschung, Verblüfftheit AK. 1, 1, 7, 19. H. 303. H. an. MED. HALĀ. 4, 60. 1, 91. अत विस्मये 5, 92. AK. 3, 4, 22 (20), 5. विविधार्थेषु पदार्थेषु लोकसीमातिवर्तिषु । विस्फारश्चेतसो यस्तु स विस्मय उदाहृतः ॥ SĀH. D. 207. विस्मयो नः समुत्पन्नः MBH. 3, 2472. विस्मयो मे महानभूत् 11965. RAGH. 10, 81. ÇĀN. 72, 8. VIKR. 78, 5. DAÇAR. 4, 72. विषादविस्मयावेश KATHĀS. 18, 240. RĪĀA-TAN. 3, 71. 4, 577. न विस्मयो ऽसौ त्वयि विश्वविस्मये (adj.) यो मा-ययेदं ससृजे ऽतिविस्मयम् (adj.) BUĀ. P. 3, 13, 42. 4, 1, 28. °कारि चेष्टितम् SPR. (II) 2270. भयविस्मयकारिन् ÇUK. in LA. (III) 38, 6. Verz. d. Oxf.

H. 225, a, 28 (pl.). प्रयाणे विस्मयः कुतः Spr. (II) 1238. 2582, v. 1. नाम^० 196, v. 1. विस्मयात् vor —, mit Staunen Çik. 100, 22. Riāa-Tar. 3, 111. विस्मयान्वित AK. 3, 1, 26 (= विलल). MBh. 3, 2150. 2280. विस्मयो सर्वथा केयः प्रत्यूकः सर्वकर्मणाम् Spr. 2880. विपत्काले विस्मय एव कापुरुषलक्षणम् Hit. 13, 19. परं विस्मयमागताः R. 1, 4, 14. BRAHMA-P. in LA. (III) 53, 4. विस्मयं परमं ययौ MBh. 3, 2795. R. 1, 2, 1. PAÑĀA. 1, 6, 12. परं विस्मयमाययौ Riāa-Tar. 3, 452. 4, 241. परं विस्मयमापन्नाः MBh. 3, 2856. विस्मयं परमं चक्रे geriet in Staunen R. GORR. 1, 35, 50. दाने तपसि u. s. w. विस्मयो न च कर्तव्यः Spr. 1136. चकार — तेषु रत्नसु विस्मयम् *erregte Staunen* R. 5, 40, 11. ज्ञात^० adj. 3, 44, 17. संज्ञात^० adj. KATHĀS. 38, 98. ज्ञानित^० adj. 28, 169. घ्रागत^० adj. HARIV. 9975. गतविस्मयो ऽत्र Bhāg. P. 3, 1, 42. स^० adj. *erstaunt, überrascht* RAH. 3, 47. 3, 29. 13, 68. KATHĀS. 22, 130. 25, 53. 154. 352. 26, 91. 27, 75. Riāa-Tar. 4, 268. 424. PAÑĀA. 44, 24. Hit. 54, 18. सविस्मयम् adv. Çik. 48, 6. 52, 21. KATHĀS. 18, 390. Riāa-Tar. 6, 359. PAÑĀA. 76, 24. Hit. 14, 22. सु^० adj. KATHĀS. 43, 174.

2. विस्मय (2. वि + स्मय) adj. *frei von Dünkel, — Hochmuth* Bhāg. P. 3, 17, 31.

विस्मयंकर adj. *Staunen erregend* MBh. 8, 1306.

विस्मयंगम adj. *dass. : घ्रात्मना* (so ed. Bomb.) MBh. 1, 5387.

विस्मयन (von स्मि mit वि) n. *das Erstaunen*: लोकविस्मयनार्थाय Verz. d. Oxf. H. 53, b, 29.

विस्मयनीय adj. *Staunen erregend*: ०त्रय MBh. 8, 4490. fg.

विस्मयविषादवत् (von विस्मय + विषाद) adj. *erstaunt und bestürzt* KATHĀS. 121, 176.

विस्मरण (von स्मृ mit वि) n. *das Vergessen* Kap. 4, 16. Çik. 119.

विस्मर्तव्य (wie oben) adj. *zu vergessen* KATHĀS. 10, 149. 18, 183. Riāa-Tar. 3, 208. PAÑĀA. 4, 2, 23. PAÑĀA. 176, 2. 3.

विस्मापक (vom caus. von स्मि mit वि) adj. *in Staunen versetzend* KAITANJĀKĀNDRODĀJA 6, 6.

विस्मापन (wie oben) 1) adj. (f. ३) *in Staunen versetzend* MBh. 7, 3362. 6676. 7889. VARĀH. BṚH. S. 53, 26. Bhāg. P. 4, 15, 5. 3, 2, 12. 23, 21. — 2) m. a) *Gaukler*. — b) *der Liebesgott*. — c) = *गन्धर्वनगर* H. an. 4, 190. MRD. n. 206. — 3) n. a) *das in-Staunen-Versetzen* HARIV. 7238. — b) *Wundererscheinung* VARĀH. BṚH. S. 2, S. 5, Z. 2 v. u.

विस्मापनीय adj. *Staunen erweckend*: ज्ञातः HARIV. 7545.

विस्मापनीय adj. *dass.* MBh. 7, 4701.

विस्मारक (vom caus. von स्मृ mit वि) adj. *vergessen machend*: ज्ञातस्तिगमाप्रुविस्मारकाः (दीपकाः) Spr. 2178.

विस्मरण (wie oben) adj. *dass.* Bhāg. P. 10, 31, 14.

विस्मित 1) adj. s. u. स्मि mit वि. — 2) n. *ein best. Metrum*: 4 Mal —————, —————, ————— COLEBR. Misc. Ess. II, 163 (XIV, 2). Ind. St. 8, 399. 417. विस्मिता f. 423.

विस्मृति (von स्मृ mit वि) f. *das Vergessen, Vergesslichkeit, Vergessenheit*: नाम^० Spr. (II) 496. कृत^० VARĀH. BṚH. S. 78, 7. विस्मृतिमभिनीय UTTAR. 93, 21 (122, 5). स्मृत्यस्त^० Bhāg. P. 11, 22, 38. स्मृत्याविस्मृति H. 1373. विस्मृत्युक्तितापद्य KATHĀS. 65, 21. यया तस्य निज्ञा भ्रगाः सर्वे विस्मृतिमायुः 44, 96. पञ्चविंशत्य-विंशति मया ऽसागरे Riāa-

Tar. 1, 88. क्षनयत् — स तान्यद्यापि विस्मृतिम् 2, 2.

विस्मेर (von स्मि mit वि) adj. *erstaunt* Çic. 4, 58.

विस्मन्द, विस्मन्दक, विस्मन्दन und विस्मिन् s. u. विष्य^०.

विस्म 1) adj. *muffig* (dem Geruch nach), *nach rohem Fleische* u. s. w. *riechend* AK. 1, 1, 21. H. 1392. HALĀ. 3, 9. Blut Suçā. 1, 79, 12. Çik. 5. Sañh. 3, 12, 13. andere Flüssigkeit Suçā. 1, 84, 6. Meerwasser 173, 20. विस्माङ्ग 2, 384, 5. मीनोद्गरीवास^० KATHĀS. 74, 196. कूर्म विस्मपिच्छिलम् 82, 7. लोकानां मलनिषयः सविस्मगन्धः VARĀH. BṚH. S. 28, 5. रुधिरामिषं (घर्कताम्) तु गोक्षीरधाराधवलं क्वविस्मम् H. 57. im Prakrit: विस्मगन्धी मध्वन्धो Çik. 74, 10. — 2) f. *eine best. Pflanze*, = *क्युषा* (?) Riāa. im ÇKDn.; vgl. 2. विस्मगन्ध 2). — 3) n. *Blut* H. 621.

विस्मस (von स्मस् mit वि) m. *das Sichauflösen, Schlafwerden, Nachlassen*: स्म^० AIT. Br. 1, 13. PAÑĀA. Br. 10, 5, 7. Suçā. 1, 51, 5. 6. 16. वल^० 2, 192, 10.

विस्मसन (von स्मस् simpl. und caus. mit वि) 1) adj. *fallen machend, abwerfend, abziehend*: नीवि^० (कर) MBh. 11, 693 (Sāh. D. 113, 16). — 2) n. a) *das Sichauflösen, Schlafwerden, Nachlassen*: वलस्य Suçā. 1, 51, 9. दोष^० 10. — b) *das Abwerfen, Herunterreißen*: चलन्मन्दार^० Gtr. 9, 11. — विस्मसन fehlerhaft.

विस्मसिन् (von स्मस् mit वि) adj. *herabfallend, — rutschend*: किञ्चिद्विस्मसिद्वाङ्मधूकमाला RAH. 6, 28.

विस्मसिका f. विस्मसिकायाः काण्डान्यां (कर्णान्यां P. 8, 3, 110, Schol.) जुहोति KATH. 18, 1.

विस्मक adj. = विस्म 1): Blut Çik. 5. Sañh. 3, 12, 9.

1. विस्मगन्ध m. *ein muffiger Geruch*: स्म^० VARĀH. BṚH. S. 28, 5.

2. विस्मगन्ध 1) adj. *muffig riechend*. — 2) f. *eine best. Pflanze*, = *क्युषा* (?) Riāa. im ÇKDn.; vgl. विस्म 2).

विस्मगन्धि 1) adj. *muffig riechend*. — 2) n. *Auripigment* H. 1058.

विस्मता (von विस्म) f. *muffiger Geruch*: des Blutes Suçā. 1, 43, 20.

विस्मत्व (wie oben) n. *dass.*: स्मि^० des Blutes Suçā. 1, 84, 19.

विस्मम् und विस्मम्भिन् s. विष्म^०.

विस्मव (von स्मृ mit वि) m. *Strom*: तं बालं पुपुषुः स्तन्यविस्मवैः MBh. 13, 4098. शोणितविस्मवैः R. 7, 21, 38. HARIV. 13757. चपलीलावपौरम्बुविस्मवैः 2980. am Ende eines adj. comp.: मकारुधिर^० MBh. 10, 219. गैरिकतोयविस्मवैः गिर्यथा वञ्चकृतं मकारुधिरः 8, 4803.

विस्मवण (wie oben) n. *das Zerfließen* Nir. 6, 3.

विस्मवन्मिथ s. u. स्मृ mit वि.

विस्मस् (von स्मस् mit वि) f. *das Zerfallen, Nachlass*: झरसा विस्मसामु लोकमेति TBa. 3, 8, 20, 5. AV. 19, 34, 3, wo die Hdschr. विस्मसः betonen. Vgl. auch u. स्मस् mit वि.

विस्मसा (wie oben) f. *das gebrechliche Alter* AK. 2, 6, 2, 41. H. 340. HALĀ. 2, 346.

विस्मस्त s. u. स्मस् mit वि.

विस्मस्य (von स्मस् mit वि) adj. *aufzulösen*: ein Knoten TB. 6, 2, 9, 4.

विस्मस्राणा (vom caus. von स्मृ mit वि) n. *das Blutlassen* Suçā. 1, 26, 16. 2, 3, 15. 250, 13.

विस्माव्य (wie oben) adj. 1) *abfließen zu lassen, was man abfließen lassen kann*: झलं विस्मावयेत्सर्वमविस्माव्यं च दूषयेत् MBh. 12, 3634. —

2) was da vergeht, flüchtig wird; davon ०त्ता f. nom. abstr.: श्रोत्रो विष-
वात्साम्रो यात्पविज्ञान्यतामिव । चिरेषा पथ्यते पक्षो भवेत्पि धितोयमः ॥
Verz. d. Oxf. H. 804, a, 14.

विमि m. N. pr. eines Mannes garṣa मुधादि zu P. 4, 1, 122. — Vgl. वैमि.

1. विमृति (von मु mit वि) f. das Ausfließen: गात्रेभ्यः ततस्तस्य Va-
sān. Bṛh. S. 88, 30.

2. विमृति (von मु = मु mit वि) s. विमृति.

विमृक् (विमृक् Padap.) f. Naich. 4, 3. 30 v. a. Gewässer Nib. 6, 3.
मध्ये पुवाक्षो विमृक् कृत्तः RV. 5, 44, 2. वया इव रुहः सत विमृक्
6, 7, 6. etwa sprengend, austreibend; subst. Schoss, Reis (vgl. Śi. zu der
ersten Stelle).

विमोतस् (2. वि + मो०) n. eine best. hohe Zahl Vāst. 179. Mōl. asiat.
4, 638 (hier fälschlich विमोत).

1. विस्वर (2. वि + स्वर) m. Mīston Pāṇā. 1, 12, 9.

2. विस्वर (wie oben) adj. 1) lautlos: तमस् Kōlikop. in Ind. St. 9, 10.
— 2) misslönend, einen falschen Ton von sich gebend, übel klingend: तूर्य
Vān. Bṛh. S. 46, 62. नाद Hāiv. 14761. र्व 15899. स्वर R. 3, 51, 28.
गीतमविस्वाम् 1, 3, 60. विस्वाम् adv.: रुराव MBh. 2, 3096. 10, 407. Hā-
iv. 5695. R. 3, 24, 28. 29, 5. 66, 13. अविस्वाम् Mān. P. 25, 10. — 3)
mit einer falschen Betonung gesprochen Cīkṣā 53 in Ind. St. 4, 368.
विस्वाम् adv. MBh. 13, 4576. Kull. zu M. 2, 110.

विक in den folgenden comp. = विक्रायस्.

विक्र m. Luftgeher P. 3, 2, 38, Vārt. 4. Vop. 26, 61. 1) Vogel AK.
2, 5, 32. 3, 4, 2, 20. H. 1316. Hā. 2, 82. MBh. 1, 1118. 3, 2416. 15668.
R. 2, 52, 2 (49, 2 Gonn.). 95. 96, 13 (105, 12 Gonn.). 43. 3, 78, 8. 5, 16, 24.
Mug. 29. R. 1, 28. Spr. 2839. 2922. Vān. Bṛh. S. 3, 35. 5, 55. 17, 25.
24, 1. 30, 31. Bū. P. 4, 18, 24. मका० Kāthā. 26, 26. am Ende eines
adj. comp. (f. छा) R. 2, 59, 12. 3, 29, 12. Spr. (II) 1047. — 2) Pfeil Čan-
dar. im ČKDr. MBh. 7, 9021. — 3) die Sonne. — 4) der Mond Čandar.
im ČKDr. — 5) Planet Dhar. im ČKDr. — 6) Bez. einer best. Constel-
lation, wenn nämlich alle Planeten (यक्) im 1ten und 10ten Hause
stehen, Vān. Bṛh. 12, 4, 18.

विक्रातय (विक्रा + छा०) m. die Stütze der Vögel, Belw. des Luft-
raums R. 5, 3, 60.

विक्र m. Luftgeher P. 3, 2, 38, Vārt. 3. 1) Vogel AK. 2, 5, 32. H.
1316. Mē. g. 49. Hā. 2, 82. M. 9, 55. R. 5, 4, 11. 16, 19. 42. 35, 29.
Rān. 1, 51. Spr. 2231. Vān. Bṛh. S. 15, 3. 17, 26. 28, 13. 30, 7. BRAHMA-
P. in LA. (III) 51, 15. Bū. P. 3, 33, 15. 4, 28, 17. Pāṇā. 114, 11. 157,
20. — b) Pfeil Mē. Čandar. im ČKDr. MBh. 8, 8842. — 3) Wolke. —
4) die Sonne. — 5) der Mond Čandar. im ČKDr. — 6) N. pr. eines
Schlangendämons MBh. 1, 2152. — Vgl. निर्विक्र.

विक्रक 1) m. Vogel RANTIDEVA beim Schol. zu Vāst. S. 10. —
2) विक्रिका f. Schulterjoch AK. 2, 10, 30. H. 364. Hā. 163.

विक्रम P. 3, 2, 38, Vārt. 2. Vop. 26, 61. 1) adj. im Luftraum sich
bewegend, den Luftraum durchziehend MBh. 2, 15927. Hāiv. 994. R.
7, 15, 37. Mān. P. 100, 67. — 2) m. a) Vogel AK. 2, 5, 32. H. 1316. Hā-
lā. 2, 82. M. 1, 39. R. 2, 96, 14. 39. 3, 73, 2. Spr. 2060, v. l. (II). 3326.
Vān. Bṛh. S. 47, 25. 97, 7. Kāthā. 26, 27. Pāṇā. 79, 23. Hā. I, 32.

VI. Theil.

विक्रमा f. Hāiv. 8709. fg. Am Ende eines adj. comp. (f. छा) MBh. 3,
2662. R. 2, 114, 4 (125, 4 Gonn.). 5, 21, 14. Rān. 9, 36. — b) die Sonne
MBh. 1, 6606. 3, 17120. — c) Pl. N. pr. einer Klasse von Gütern unter
dem 11ten Manu VP. 268. Bū. P. 3, 13, 26. Mān. P. 94, 17. fg. —
3) f. छा Schulterjoch Hā. 4, 78. Čandar. im ČKDr.

विक्रमिका f. Schulterjoch H. 364. Schol.

विक्रि ist m. der König der Vögel d. i. Garuda Hā. 1, 30.

विक्रकन् m. Vogelstöber, ein Vögel nachstellender Jäger MBh.
12, 5480.

विक्राराति m. der Vogel Feind d. i. Garuda (?) Vā. bei Wilson,
DAČAK. 93, N. 2.

विकृत् f. = वेकृत् URĀDIV. im SāṅKṢIPTAS. nach ČKDr.

विकृति (von कृन् mit वि) f. Verhinderung, Besetzung Verz. d. Oxf.
H. 256, b, 36. SARVADARČANAS. 82, 7. 8.

विकृनन (wie oben) n. 1) das Schlagen, Töten (यध, किंसा) H. an. 4,
191. fg. Mē. n. 208. — 2) das Verhindern (विघ्न) Mē. — 3) ein bogen-
förmiges Werkzeug zum Auseinanderspulen von Baumwolle H. 912. H.
an. Mē.

विकृत् (wie oben) nom. ag. Zerstörer, Zerkleinerer: तमसः RV. 1,
173, 5. परकार्यं der eine fremde Sache zu Grunde richtet, — hinter-
treibt (neben स्वार्थसाधक) Spr. 4503.

विकृत्य (wie oben) adj. zu vernichten, zu Grunde zu richten Pān. 32, 3.

विकृ (von कृ mit वि) m. das Verlegen, Versetzen, Wechseln: कु-
टीरं Spr. (II) 2304. = विपोग ČKDr. angeblich nach Hā. 1.; ohne
Zweifel ein verlesenes विकृ.

विक्रा (wie oben) n. 1) das Auseinandernehmen, Verbringen an
einen andern Ort, Versetzen (= स्वस्थानादिभ्यामन्यत्र नयनम् Śi. zu
AIT. Br. 4, 3): des Feuers auf die Feuerstellen Lā. 2, 2, 3. 7, 9. Mān.
P. 16, 37. das Versetzen von Wörtern Ind. St. 3, 30. 69. — 2) das Auf-
reißen, Aufsperrn: छास्यं P. 1, 3, 20. — 3) das Hinundhergehen, Be-
wegung, das Lustwandeln Suca. 1, 311, 2. Spr. 1956 (II). 4821. Bū. P.
10, 31, 10. Pāṇā. 25, 10. पादं das Gehen, Schreiten P. 1, 3, 41. गदा-
विक्रापोषु das Schwingen der Keule MBh. 7, 597 = 9, 601. — 4) das
Spazierengehen: तत्ती० Gonn. 3, 6, 3. — Vgl. छायि०.

विकृत् (wie oben) nom. ag. 1) Entwender, Räuber: छायादीनाम्
Jān. 2, 20. भार्या० (भार्याभिकृत् MBh. 3, 15761) Draup. 8, 46. — 2) der
sich einem Vergnügen hingibt, sich amüsiert Rān. 16, 72.

विकृष (wie oben) adj. s. अविकृषकतु.

विकृष (2. वि + कृष) adj. traurig: वक्र Bū. P. 4, 26, 25.

विकृत् m. von unbekannter Bed. AV. 6, 16, 1.

विकृव (von कृ = कृ mit वि) m. P. 3, 3, 72. Anrufung RV. 3, 8, 10.
10, 128, 1. 2. AIT. Br. 6, 6.

विकृवीय adj. das Wort विकृv enthaltend Kitz. Ča. 25, 14, 18.

विकृव्य und विकृव्य (von कृ = कृ mit वि) 1) adj. herbeizurufen,
einzuladen, zu begehren: पुरुषा किं विकृव्यो कथं RV. 2, 18, 7. कथं
तोमो वसुंरैर्नो विकृव्यः 1, 108, 6. राक्षाम्ये विकृव्यो (VS. und TS. perisp.)
दीदृक् AV. 2, 6, 4. वयमुयो विकृव्यो यथासत् VS. 8, 16. वयं देवि
सस्वति काव्ये विकृव्ये ved. Citat beim Schol. zu P. 3, 1, 73. — 2) m.

N. pr. des angeblichen Verfassers von RV. 10, 128 mit dem patron. Āṅgīrasa RV. Anum. Ind. St. 3, 459. als Sohn des Varkas (vgl. म-मो वर्यो विकृत्यत् RV. 10, 128, 1) MBh. 13, 2000. — 3) f. वा. Bea. gewisser Ishākā TS. 3, 4, 22, 2. — 4) n. (sc. मूक्त) das Lied RV. 10, 128, welches im Eingange das Wort विकृत्य enthält: स एतन्मन्त्रमि-
कृत्यत् TS. 3, 1, 7, 2. Kāṭh. 34, 4. Pāṇāy. Br. 3, 4, 14. Līṭ. 4, 10, 2.

विकृत्य (2. वि + कृत्य) 1) adj. a) handlos ÇANDAN. im ÇKDn. — b) behend, geschickt, erfahren: = पण्डित H. an. 3, 300. Mhd. 1, 154. मा-नायुधं HARIV. 13238. — b) ungeschickt, unerfahren: अविक्त्यः स्ववि-
द्यामु संयुगे ऽथ पराक्रमे R. 5, 81, 21. — c) verwirrt, benommen, befangen
AK. 3, 1, 43. H. 368. H. an. Mhd. HALĪ. 2, 227. रामापरित्राणविकृत्य-
योध so v. a. ganz vertieft in, — beschäftigt mit RAH. 5, 49. — 2) m.
Kunsth ÇANDAN. im ÇKDn.; beruht wohl auf einer Verwechslung von
पण्डित mit पाण्ड.

विकृत्यता (von विकृत्य) f. Verwirrung, Befangenheit: तद्वीत पांथ्यो
नीतं तस्य विकृत्यताम् (कृत्यम्) KATHA. 32, 199. भेदे कथ्या विकृत्य-
ताम् 90, 43.

विकृत्यत (wie oben) adj. verwirrt —, befangen gemacht: प्रेम° KA-
THA. 104, 98.

विकृता UNĪD. 4, 86. indecl. = स्वर्ग UśĒVAL. Ein aus विकृत्य u. s. w.
geschlossenes Wort.

1. विकृत्यम् (2. वि + कृ°) adj. kraftvoll, wirksam, stark, rüstig: =
मक्त NAGH. 3, 3. = वञ्चनवत् Nī. 4, 15. = व्यासृ 10, 26. वासिन् RV.
4, 11, 4. ये ते मदीं आकूनतो विकृत्यसः 3, 75, 5. 10, 92, 15. Soma 8, 48, 11.
Ushas 4, 123, 1. Indra 3, 36, 2. Agni 6, 13, 6. 8, 23, 19. 24. Viçvakar-
man 10, 82, 2. die Marut TAITT. Ān. 4, 27, 7. ऋदष्टिः कृतवर्तिः विकृ-
याः AV. 17, 1, 27.

2. विकृत्यम् (von कृ, जिकृति mit वि) 1) das Offene, Freie d. i. die
freie Luft, Luftraum, m. n. AK. 1, 1, 2, 2. Mhd. s. 62. n. TRIK. 4, 1, 51.
3, 3, 450. H. 163. an. 3, 756. HALĪ. 1, 137. वारीयसे स्वच्छतया विकृत्यः
Spr. II) 2248. पतमानं विकृत्यसः HARIV. 8534. R. 4, 23, 1. नीरेदके वि-
कृत्यसि निदध्युः in's Freie stellen Pī. GRM. 3, 10. समिधः संनिदध्यादि-
कृत्यसि M. 2, 186. विकृत्यसि मता पयो पानमुत्तमम् HARIV. 3345. गृहेनाथ
तस्थो देवो वि° in der Luft 7556. स तया प्रुणुभे — विकृत्यसि बलाकानां
मालया तोयेदो यथा R. 4, 12, 47. निरालम्बे विकृत्यसि 5, 10, 4. Suçr. 2, 311,
20. विकृत्यसा Instr. als indecl. gaṇa स्वरदि zu P. 1, 1, 27. H. 1526.
HALĪ. 1, 137. durch die Luft (gehen u. s. w.) MBh. 1, 1227. नेष्यामि स्त्री
वि° 5966. 3, 2310. 10259. R. 3, 44, 25. 54, 6. 55, 25. 60, 16. Çik. 112, 14.
Būle. P. 2, 2, 24. 2, 15, 12. 4, 19, 12. Vor. 26, 61. विकृत्यस्तलम् Pāṇāy.
ed. orn. 57, 17. विकृत्यःस्थली Verz. d. Oxf. H. 129, a, 16. acc. विकृत्य-
सम् haben wir zu विकृत्यस gestellt. — 2) Vogel, m. AK. 2, 5, 32. Mhd.
n. H. an. HALĪ. 2, 82. unbestimmt ob m. oder n. (da es zum folgenden
comp. gezogen werden kann) H. 1316. विकृत्यः (!) शकुने पुंसि TRIK. 3,
3, 450. — Vgl. वैकृत्यस.

विकृत्यस 1) = 2. विकृत्यम् 1) m. Verz. d. Oxf. H. 184, a, 42. m. n.
MATHURGA zu AK. nach ÇKDn. तस्मिन् वि-कृत्यसि । अग्निं प्रणीयैयसमा-
घाय in's Freie TAITT. Ān. 4, 22, 9. विक्रमस्य विकृत्यसम् den Luftraum
MBh. 1, 2677. 5, 2457. धर्मस्य विकृत्यसम् HARIV. 8528. — 2) m. = 2.

विकृत्यम् 2) BHAR. zu AK. nach ÇKDn.

विकार (von कृ mit वि) m. und n. (dieses nur durch Būle. P. 2, 2,
22 zu belegen) gaṇa अर्धर्धादि zu P. 2, 4, 21. 1) Vertheilung, Versetzung,
2. B. von Wörtern ATT. Br. 6, 24. Līṭ. 2, 1, 2. Schol. zu ÇIKH. Ça. 12,
11, 6. — 2) namentlich die gesonderte Aufstellung der drei heiligen
Feuer; die getheilten Feuer selbst und der zwischen ihnen liegende
Raum: विकारं प्रपद्यते पूर्वोक्तक्रमेण वा प्रणीताः Āc. Ça. 1, 1, 4. 2, 1,
19. यदि पुरुषो विकारमस्तिरियात् wenn er zwischen den Feueren durch-
geht 10, 10, 12, 6, 7. Kīṭ. Ça. 6, 10, 11. Schol. zu 1, 1, 30. 4, 15, 4. 5, 6, 41.
ÇIKH. Ça. 2, 4, 2. Ind. St. 1, 83, 5, 13. 9, 217. Būle. P. 4, 5, 14. Mīk. P.
51, 92. — 3) Veränderung der Stellung, Erweiterung, Entfernung: der
Sprachorgane RV. PAIT. 14, 2. — 4) das Stohbewegungsmachen, Spasie-
ren AK. 3, 3, 16. H. 1500. an. 3, 603. Mhd. r. 220. HALĪ. 4, 41. ऽष्ट्या-
सनभोजनेषु BHAG. 11, 42. SIKHJAK. 23. क्रीडाविकारे नारीभिः सेव्यमान-
मितस्ततः HARIV. 10053. क्रीडाविकारम्याणि सानूनि Mīk. P. 61, 21.
विकारे सक्तं कात्सेन क्रीडितं केलिरुध्यते SIKH. D. 153. पृष्ठा चेनं मुखं प्र-
क्ष्णा विकारशयनासने R. GORR. 2, 13, 10. VARH. BHM. S. 78, 11. स्थानास-
नविकारानाशरति GAUDAP. zu SIKHJAK. 23. दर्मन्थरचरणविकारम् adv.
Gīt. 11, 3. — 5) Unterhaltung, Vergnügen, Belustigung: = लीला H.
an. Mhd. स्थानासनविकारेः JĀH. 3, 51. तेस्तेर्विकारेर्बहुभिर्देत्यानां का-
ममृपिणाम् । समाः संक्रीडतां तेषामक्रेकमिवाभवत् ॥ MBh. 1, 7551. 15,
203. R. 3, 49, 39. RAH. 9, 68. Spr. 1594. विकारैकरस KATHA. 21, 3, 29,
37. Būle. P. 3, 12, 47. 5, 2, 6. 6, 9, 32. 8, 5, 40. Häufig in Verbindung mit
आकार Essen MBh. 3, 116. पुक्ताकार° adj. BHAG. 6, 17. आकारे वा वि-
कारे वा न कथिदकोरान्मनः R. 2, 41, 12. Suçr. 2, 170, 12. मिथाकार°
ÇIKH. SIKH. 3, 1, 7. स्वे-आकारविकारं कुर्वाणाः HIT. 38, 8. VINDĀNTAS.
(Allah.) No. 146. °कालेषु MBh. 1, 1212. HARIV. 15775. विकारमभि-
जम्तुः MBh. 1, 7716. वरं विकारः सक्तं पद्मैः कृतः Spr. 2729. कृत्वा वि-
कारं तामिः Pāṇāy. 1, 10, 52. स खलु सुखी विचरेदिमं विकारम् MBh. 12,
6689. सविकारं मुखं जग्मुर्नगरं नामसाक्ष्यम् 1, 7555. °शीलता Suçr. 4,
335, 10. जल° Belustigung mit —, im Wasser MBh. 1, 4994. अम्भो°
RAH. 16, 67. मृगया° KATHĀNĀVA in Z. d. d. m. G. 14, 574, 16. पद्मना-
भस्य षोडशातःपुरविकारः DAÇAK. 64, 11. fg. गृहीतरि° Būle. P. 5, 1,
39. am Ende eines adj. comp. seine Freude habend an: लोककिंसा° R.
3, 28, 19. 51, 20. 6, 98, 25. Suçr. 1, 71, 1. Būle. P. 5, 9, 18. 10, 89, 25. मृगया°
26, 24. देवगन्धर्व° R. 7, 20, 18. — 6) Erholungsort, Vergnügungsort, Be-
lustigungsort MBh. 1, 1582. 3, 10080. 11649. 12864. 7, 2846. 8, 1772. 12,
2606. सभाविकारभेत्तारः 15, 200. R. 2, 60, 18. R. GORR. 2, 33, 20. RAH. 5, 41,
6, 75. VARH. BHM. 2, 12. Būle. P. 2, 2, 22 (neutr.). 3, 23, 29. 5, 13, 12. 9, 10,
17. 14, 24. 18, 76, 10. — 7) (Buddha's Erholungsort) ein buddhistisches,
(oder Gaina-) Kloster H. 994. H. an. Mhd. BUN. Intr. 286. fg. 313. 630.
Lot. de la b. l. 203. 206. LALIT. ed. Calc. 30, 12. Vie de HIOUEN-TSANG
220. MĀHĪ. 177, 12. KATHA. 12, 149. 28, 7. 29, 37. 65, 132. 72, 99. RĪĀ-
TAN. 1, 92. fg. 169. 4, 262. 5, 261. 427. 6, 137. Pāṇāy. 236, 8. HIT. 49, 10.
विकारोद्देशक VJUTP. 210. — 8) N. pr. eines Landes (= Behar) Verz.
d. Oxf. H. 67, b, No. 117. — Nach den Lexicographen noch 9) = स्कन्ध
H. an. Mhd. — 10) = वैकृत्यस ÇANDAN. im ÇKDn. — 11) ein best. Vogel,
= सिन्दुरेखक ÇANDAN. im ÇKDn. — Vgl. कट्क°, निर्विकार, भक्°, नि-

शा०, रात्रि०, वारि०.

विकारक (von विकार) am Ende eines adj. comp. (f. विकारि को) 1) Vergnügen findend —, seine Freude habend an: गोवर्धन० PAKĪAN. 4, 8, 25. मन्वत्तर० 28. नदीनद० 15. वृन्दारण्य० 60 Belw. Kṛṣṇa's. — 2) zu Jmdes Vergnügen —, Belustigung dienend: घस्मदिकारिकायाः — उद्यानवाटिकायाः MĪLATIN. 104, 9.

विकारिणी m. eine zur Belustigung und zum Spielen dienende Gasse Bulg. P. 7, 6, 17.

विकारण n. = विकार Unterhaltung, Vergnügen, Belustigung: ज्ञानज्ञानं adj. als Belw. Kṛṣṇa's PAKĪAN. 4, 8, 10.

विकारदासी f. eine zur Unterhaltung dienende Solavin MĪLATIN. 8, 4.

विकारदेश m. Vergnügungsort MBH. 1, 8067. R. 2, 85, 19. MĪK. P. 128, 20.

विकारभद्र m. N. pr. eines Mannes DAČAK. 189, 7.

विकारभूमि f. Vergnügungsplatz HARIV. 6414. विकारोद्यानभूमिषु Spr. 4424.

विकारपात्रा f. ein zum Vergnügen unternommener Gang MBH. 15, 18.

विकारवत् (von विकार) adj. 1) im Besitze eines Erholungsortes u. s. w. solend: स्थानासनं (das suff. gehört zum ganzen comp.) M. 2, 248. mit einem solchen Orte versehen: भद्रभोज्यं (das suff. gehört zum ganzen comp.) von einem Berge MBH. 14, 1761. — 2) am Ende eines comp. seine Freude an Etwas habend: कूराचारं M. 10, 9.

विकारवारि n. zur Belustigung dienendes Wasser RAČH. 13, 38.

विकारशयन n. ein zum Vergnügen bestimmtes Ruhebett R. 2, 30, 11 (12 GOR.).

विकारशैल m. ein als Vergnügungsort dienender Berg RAČH. 16, 26.

विकारस्थान n. Vergnügungsort Bulg. P. 3, 23, 21.

विकारजिर (विकार + जिर) n. dass. Bulg. P. 5, 24, 5.

विकारवसथ (विकार + वसथ) m. Lusthaus MBH. 1, 5014.

विकारिन् (von कृ mit वि oder von विकार) adj. 1) spazierend, einhergehend, sich bewegend: राजानं तत्रोद्याने विकारिणाम् KATHĪS. 28, 56. Git. 2, 10. कामं MBH. 17, 96. पथाकामं 13, 1935. देवारण्यं 1, 7853. भवता विद्वत्पुत्रिणां भवितव्यम् PAKĪAN. 30, 25. सदैकस्थानविकारिणो कालं नयतः 43, 2. कृसा जलविकारिणः R. 3, 20, 20. व्योमेकासविकारिणो विकृताः Spr. 2922. व्योमं KATHĪS. 46, 179. पराकाशं (कृसा) 54, 30. तीरविकारिभिर्कृतेः RĪGA-TAN. 1, 206. पङ्क्तिविकारिभिर्भुजैः R. 5, 74, 29. धरातलं Verz. d. Oxf. H. 260, b, No. 629. गगनं (विधु) Spr. 3227. राक्षसस्य बभूवाश्च तत्र स्वदिव्यं पाणि so v. a. seine Autorität erstreckte sich von selbst bis dahin RĪGA-TAN. 4, 329. देवीमृद्धिमनुप्राप्तो ब्रह्मलोकविकारिणाम् so v. a. die sich erstreckte bis R. 2, 108, 33. देवी गतिमनुप्राप्तो दिव्यलोकविकारिणाम् 114, 21 GOR.). मम देवविकारिणः so v. a. von meiner Person abhängig MBH. 3, 12972. — 2) sich vergnügend, — sich amüßend, seine Freude an Etwas habend, einem Vergnügen ergeben: मृगायां ČAK. 17, 31. RAČH. 18, 34. वारिं 16, 61. दारं MBH. 13, 6527. धनज्ञाङ्गविकारिणो sich mit des Liebesgottes Körper vergnügend so v. a. des Liebesgottes Gattin 4, 389. मृगं मृगपुच्छविकारिणाम् MĪK. P. 63, 81. रतिं MBH. 2, 2025. कामं 15, 965. कामचारं (स्त्रियं) 1, 4719. स्वीरं JĪGH. 1, 325. स्वेच्छां KATHĪS. 35, 74. निःशङ्कं RĪGA-TAN. 4, 19. विकारं verkehrte Nahrung zu sich nehmend und verkehrten Ver-

gnügungen nachgehend Suča. 1, 252, 21. किमाकारं HARIV. 11171. Die Bedeutungen sind oft schwer auseinanderzuhalten. — 3) reisend: ज्ञान Spr. (II) 2529, v. 1. — Vgl. मृगायां.

विकारिभिर्कृ m. N. pr. eines Fürsten Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 4, Čl. 3.

विकास (von कृ mit वि) m. das Lachen, Gelächter: कृसम्बिकासीय चकार (इकास die neuere Ausg.) HARIV. 8409. PAKĪAN. 3, 12, 7. — Vgl. वैकासिक.

विकृति (von कृ mit वि) adj. Jmd ein Leid zufügend: न तस्य कालो मृत्युर्वा न व्याधिर्न विकृतिः R. 7, 23, 2, 64. प्राणिं, सर्वप्राणिं MBH. 3, 12068. 12, 4290. PAKĪAN. III, 143. भूतं Bulg. P. 11, 10, 27. घं Niemanden ein Leid zufügend MBH. 3, 539. 5, 1247. 13, 5553 (वर्जयित्वाविं zu schreiben). भूतानाम् 12, 2966. 13, 4967. ब्रह्मस्वस्य an Brahmanenelgenthum sich nicht vergrößernd R. GOR. 1, 7, 10.

विकृतिता (nom. abstr. von विकृति = विकृतिः) f. das Zufügen eines Leides: एतद्रूपमधर्मस्य भूतेषु हि विकृतिता MBH. 3, 1296.

विकृतिन (von कृ mit वि) n. dass.: सप्रीणाम् (obj.) Bulg. P. 10, 4, 42. 12, 28. नानदित्यविकृतिनम् (so ist zu lesen) Verz. d. Oxf. H. 78, b, 1. घं Bulg. P. 11, 16, 23.

विकृति (wie oben) f. dass. TAN. 3, 3, 266. MBH. 5, 1644. 12, 8628. 10735. R. GOR. 2, 109, 22. घं MBH. 12, 9421. Spr. 2317.

विकृतिन् scheinbar Verz. d. Oxf. H. 78, b, 1, da विकृतिनम् zu lesen ist.

विकृति (2. वि + कृ) adj. Jmd ein Leid zufügend, Schaden bringend: धर्मा अविकृतिः Bulg. P. 3, 22, 19.

विकृति s. u. 1. धा mit वि.

विकृतिसेन m. N. pr. eines Fürsten KATHĪS. 17, 34.

विकृति (von 1. धा mit वि) f. 1) das Verfahren AIR. Ba. 8, 14. — 2) das Bewirken: नितिविज्ञितिस्थितिविकृतिमत्त ein Gelübde die Erde zu erobern und ihren Bestand zu bewirken KĪVĪD. 3, 85.

विकृतिम (von 1. धा mit वि) adj. verrichtet: कर्मन् BUAT. 1, 13.

विकृति s. कृ, इकाति mit वि.

विकृतिता (von विकृति) f. das Beraubtsein um, Ermangeln, Nichtbesitzen; die Ergänzung im comp. vorangehend HARIV. 7277. Spr. 2298.

विकृतिर m. N. pr. eines Mannes, erschlossen aus विकृतिरि (बि), welches Andere auf विकृतिरि (बि) zurückführen. P. 7, 3, 1, VART. und PAT.

विकृतिन (von विकृति) adj. beraubt —, gekommen um (instr.): स भैमप्रवरो वीरस्तेः सकृपिविकृतिनः (विकृतिनः die neuere Ausg.) HARIV. 8718. — Vgl. कीनित.

विकृपडन m. N. pr. eines Wesens im Gefolge ČIVA's VĪPI beim Schol. zu H. 210.

विकृत्तम् (2. वि + कृ) adj. keine Opfer darbringend RV. 4, 134, 6. opfernd, anrufend SĪS.

विकृति s. u. कृ mit वि; davon विकृतिवत् adj. das Wort विकृति enthaltend AIR. Ba. 5, 18.

विकृति 1) adj. s. u. कृ mit वि. — 2) n. unzeitiges Schweigen aus Verlegenheit DAČAK. 2, 30, 39. H. 308; vgl. विकृति 3) b).

विकृति (von कृ mit वि) f. 1) Ausdehnung, Erweiterung, Zunachs, Zunahme: वि. सिमियाय हृदिस्तद्विज्ञानानाम् KĪA. 10, 19. — 2) Ver-

gnügen, Belustigung Nazos. 3, 38.

विकृत्य (2. वि + कृ) n. Muthlosigkeit AV. 5, 21, 1.

विकृतक (von कृत् mit वि) adj. Jmd. wach thnend, verletzend Vsr. 79. अतीव अल्प-भाषा भवतीक विकृतकः (विकृतकः ed. Calc.) MBh. 1, 3076.

विकृतन (wie oben) n. = विबाधा Tait. 1, 1, 132. = विकृता und विकृत्य (विडम्बन) 3, 3, 265. fg. H. a. n. 4, 189. fg. (विकृतन) und MBh. n. 207. = मदन H. a. n. MBh. das Wohltun, Verletzen, Belästigen Vsr. 24. 61. 127. 197.

विकृता (wie oben) f. Belästigung: मा च कोराय विकृता (d. i. विकृता) म. भाषाम् Lalit. ed. Calc. 37, 9.

विकृदिन् (von 2. वि + कृद) adj. etwa Tümpel oder Pfützen bildend (Gegens. ununterbrochen fliegend): आपः Kāṭh. 23, 6.

विकृत् (von कृ = कृत् mit वि) f. (sich krümmend) ein schlangens-ähnliches Thier, Wurm u. dgl. VS. 25, 7.

विकृत (von कृत् mit वि) 1) adj. (f. घा) erschöpft, mitgenommen, ergötzt, seiner nicht ganz mächtig, verwirrt; = विकृतव AK. 3, 1, 44. H. 448. Halā. 2, 231. वि-लतास्मि कृतानेन कर्षिता बलिना बलात् MBh. 2, 2841. 3, 2375. 2455. 2577. 15795. 5, 2695 (nach der Lesart der ed. Bomb., विकृत ed. Calc.). 7208. 6, 31. 7, 277. क्षीववत् 614. 9, 616 (सु). 13, 4077. Hariv. 4764. R. 1, 77, 2. R. Gorr. 1, 39, 15. 3, 35, 55. 64, 7. 68, 20. Suṣa. 2, 538, 14. Ragh. 8, 37. Kumāras. 4, 4. Spr. (II) 1242. Kathās. 15, 91. 17, 42. 18, 93. विकृताकुल 97. 228. 24, 179. 28, 159. 37, 125. 39, 119. Rāṅa-Tar. 4, 448. 8, 1147. 7168. Bhāg. P. 3, 2, 33 (अति). 8, 11, 25. 9, 14, 32. Mārk. P. 124, 19. पतिशोकेन R. 4, 20, 19. 58, 10. भयेन Kathās. 54, 117. मद् R. 1, 9, 25. 37, 3, 23, 35. Bhāg. P. 4, 25, 57. 5, 9, 19. Pañāt. ed. orn. 34, 3. Kull. zu M. 3, 34. शोकसंताप R. Gorr. 2, 15, 7. 39, 24. Kathās. 12, 105. 16, 106. भय MBh. 3, 2552. Bhāg. P. 1, 8, 8. 17, 29. रामागमन R. Gorr. 1, 78, 2. अजलावि कृतेष्टे Spr. 1482. मदन SARVADARCANAS. 96, 16. स्मर Verz. d. Oxf. H. 105, b, 28. रामानुय R. Gorr. 2, 120, 21. अतिप्रमोदम् Bhāg. P. 5, 4, 4. प्रीति 8, 17, 5. प्रेम 3, 4, 35. 4, 9, 42. 48. 7, 15, 78. प्रतिष्ठाविप्र Rāṅa-Tar. 3, 442. यमुन्याम् Bhāg. P. 4, 4, 2. पुलकायु 8, 32, 15. कृत्यमसंवि-लम् Mālatī. 142, 5. चेतना MBh. 13, 4072. चेतम् Kathās. 9, 49. मृगयाविकृत चेतः Schol. zu Cāṇ. 22, 5. कुरिफणकविरुविकृतकृत्य Bhāg. P. 5, 8, 12. स्त्रीप्रेतप्रतिपत्तिमीलण-विकृतात्मन् 3, 12, 22. यउवा erschöpft R. Gorr. 2, 17, 24. विकृतास्तस्य (गिरेः) पार्श्वेऽभ्यः सर्पा दग्धार्थदेकिनः — निशेरुः Hariv. 5330. क्रुदशेष-विकृता क्षफरी Kumāras. 4, 39. निमेषोन्मिष (कालघक्र) MBh. 14, 1237. विकृताङ्ग Mārk. P. 134, 55. मदविकृताङ्ग Pañāt. ed. orn. 32, 21. 33, 12. मद्रिकेखनिकेखी Kāurap. 1. मूर्खविकृततनु Pañāt. ed. orn. 37, 20. लोचना MBh. 13, 4074. मदविकृतलोचना Bhāg. P. 3, 20, 39. 8, 2, 32. 9, 17. कन्तुविकृताक्षी 3, 22, 17. वाक्य MBh. 5, 7190. शोकविकृत-लं वाक्यम् R. 4, 36, 21. वितव्याधिविकारविकृतगिरि Spr. 4544. संप्र-पञ्चपथि-लया गिरा Bhāg. P. 3, 23, 9. अ-gehörtigt, munter: क्षातो-पवृत्तिरुर्गेलन्धेतोयैरविकृतः MBh. 5, 7164. चर्कताविकृतः शिरः 50 v. a. wohlgenuth, ohne sich lange zu bedenken Kathās. 60, 59. ततस्मै प्रादा-दविकृतः 72, 160. — 2) m. Myrrhe Rāṅa-Tar. 145. — Vgl. गन्ध, परि.

विकृतता f. nom. abstr. von विकृत 1) MBh. 3, 2650. Kumāras. 105, 11. विकृतलस n. d. dgl. MBh. 5, 1060. 9, 616. Kām. Nirā. 14, 59.

वि-लित् (von कृत् mit वि) adj. = विकृत Verz. d. Oxf. H. 117, a, 24.

1. वी, वेति Naigh. 2, 6 (वित्तिर्न). Dātup. 24, 59 (वित्तिर्नान्न-नन्नात्पत्तनखादने). वीयस्, व्यसि, व्ययन्, व्यन्, व्यत्, व्येषन्, वेत् 2. und 3. sg. अविवेषीम्, विवाय; partic. वीते a. bes. 1) verlangend an-suchen, — herbeikommen, appetere; gern annehmen, — genießen: कृ-विषः प्रस्थितस्य वीते कृतं वृषेयाम् RV. 1, 93, 7. घृतस्य AV. 7, 29, 1. वीते पाते पर्यसः 78, 5. वीकि स्वामाकुतिं वृषाणः 8, 83, 4. वेषि कृत्यानि वीतेषु RV. 1, 74, 4. अक्षाणि 2, 5, 2. 7, 15, 6. अये वीकि कृषिषा पत्ति दे-वान् 17, 2. अक्षरम् 82, 7. यदम् विशो वेः 6, 18, 14. शिष्टं न पि-वि वेति सिन्धुः 1, 186, 5. 189, 7. केतारं व्यसि वार्या पुरु 5, 23, 3. 6, 1, 4. 10, 114, 1. उत या व्यसु देवपत्नीः 5, 46, 2. आर्यं वृषाणा विपसु TS. 1, 5, 2, 2. आ-स्यस्य Cat. Ba. 2, 2, 2, 19 und oft in stehenden Formeln. अये वेकैत्रम् Kāṭh. Ca. 23, 3, 1. व्यन् Pañāt. Ba. 24, 1, 9. — 2) ergreifen: अयुधानि RV. 10, 8, 7. unternehmen: हृत्यम् 4, 9, 6. 7, 8. — 3) zu gewinnen su-chen, verschaffen, herbeischaffen: अग्निर्देवैर्न वि देवान् RV. 1, 77, 2. पत्ति वेषि च वार्यम् 7, 16, 5. 3, 8, 7. भागं नो अत्र वसुमते वीतात् 10, 11, 8. वी-कि मृत्कीकम् 4, 1, 5. — 4) heimsuchen, rächen: मा भानुरग्ने अन्विषाणी वेः nämlich an uns RV. 4, 3, 13. — 5) losgehen auf, bekämpfen, anfallen: तं मा व्यत्याध्याः वीको न मृगम् RV. 1, 108, 7. वेपीदेको पुष्ये भूयसिन् 5, 30, 4. वयद्वत्तो वृषर्भ प्रमुवानः 10, 28, 9. अकिं वरेण शवसाविषीः 4, 22, 5. क्रुः 9, 71, 1.

— caus. वाययति und वापयति befruchten (vgl. u. प्र) P. 6, 1, 55. Vor. 18, 17. वापयति वाययति वा गाः पुरावातः। गर्भं प्राकृत्यतीत्यर्थः P., Schol. — अति überholen, überlegen sein: वेत्यमुर्जनिवान्वा अति स्पृधः RV. 5, 44, 7.

— अप sich abwenden, abhold sein: सुतसोमे न कामो अप वेति मे RV. 5, 61, 18. न घा वृद्धिर्गप वेति मे मनः 10, 43, 2.

— अभि, partic. अभिषीत gesucht, begehrt: दत्तिषा RV. 7, 27, 4.

— अव aufsuchen: अव वेति सुतयं सुते मधु RV. 10, 23, 4.

— आ 1) unternehmen, anstellen: हृत्यम् RV. 1, 71, 4. यः प्रथमो दत्ति-णामाविवाय 10, 107, 5. यस्मिन्ना कृष्टयः सोमपाः काममव्यन् 3, 49, 1. — 2) herbeistellen: प्रेषदेषदातो न सूरिरा RV. 1, 180, 6. आ यो विवाय सख्याय दैव्य इन्द्राय 186, 5. आ यो विवाय सख्या सखि-यः 10, 6, 2. — 3) ergrei-ßen, packen: तदपानेनाजिघत्सत् तदवपत् Ait. Up. 3, 3, 10. — आ वयति unter den अतिकर्माणः Naigh. 2, 6.

— उपा zu Hilfe kommen: आ नो देवानामुप वेतु शंसः RV. 10, 32, 1.

— उप herzustreben: अग्निरौ पृथमुप वेतु RV. 5, 11, 4. 8, 11, 4. anstre-ßen, zu erzielen suchen: शेषः RV. 10, 16, 5.

— नि intens. eindringen in, sich stürzen unter: उत स्मासु प्रथमः सं-रिष्यन्नि वेवेति अग्निरौ रथानाम् RV. 4, 38, 6. नि वेवेति पत्तिता हृत वा-सु 3, 55, 9.

— प्र 1) hinausstreben: प्र क्रन्दुर्नर्भन्यस्य वेतु RV. 7, 42, 1. — 2) zu-streben auf, eingehen in: प्र कोत्रया शिष्या वीथो अक्षरम् RV. 1, 151, 3. अज्ञातोपौ वृषभो न प्र वेति 10, 4, 5. angreifen: प्र प्र ताम्दस्यैरग्निर्विषय 7, 6, 2. — 3) intra, belegen, befruchten: सन्धः प्रवीता वर्षेण अज्ञान RV. 3, 29, 2. घोषधीः प्र वीयसे AV. 11, 4, 2. 12, 4, 37. अन्विष्येन प्रजा प्रवी-यसे TS. 6, 1, 2, 1. पूरावीः प्रजाः प्रवीयसे von Añten 3, 2, 4. 4, 20, 4. Kāṭh. 12, 2. — Vgl. अप्रवीत, हतप्रवीत, प्रवय्या (zu belegen, zu befruchten).

— प्रति in Empfang nehmen: प्रति न ईं सुभीणि व्यत्तु RV. 7, 1, 18. 3, 36, 1. वेत्यधुः प्रति कृत्यानि वीतये 8, 90, 10. प्रति तन्दिशो विक्लिं je für die einzelnen Götter 3, 21, 5.

2. वी (= 1. वी) adj. in 2. अ०, देव०, पद०. m. = गमन EKĀSMANAK. im ÇKDa.

3. वी, वेति, conj. वयति; वेस्; imper. वीहि, विहि; partic. वीत; = अन्त in einigen Bildungen P. 2, 4, 56. fg. Vor. 8, 59. 1) antreiben, in Gang setzen; erregen, erwecken Nīa. 10, 1. वेति सूर्यम् RV. 4, 35, 9. व्यत्तु ब्रह्मणि पुरुषाक वासम् mögen den Muth wecken 7, 19, 8. व्यत्तो विप्राय मतिम् VS. 9, 4. वेति स्तोतव्यं अयम् 8, 61, 5. 4, 17. विक्लिं कोत्रा अवीता: 4, 48, 1. भुवो वरुणो यदाप्य वेधिं 10, 8, 5. 4, 141, 6. यदीशानो ब्रह्मणा वेधिं मे क्वम् 2, 24, 15. — 2) fördern —, führen zu (mit 2. acc.): वीहि स्वस्तिं सुवित्तिं दिवो नृन् RV. 6, 2, 11. (नृ नो) वेधिं रायः 4, 8.

— अय etwa abtreiben in einer Worterklärung: यदेनया विदो ऽप-
वीयते Nīa. 6, 12.

— अयि antreiben: अयपुरुषाभिवीता (गो:) ÇAT. Bā. 4, 5, 8, 11.

— आ antreiben, hertreiben: आ यद्वरी इन्द्र विव्रता वे: RV. 4, 63, 2. आ तु नः स वयति गव्यमश्वम् 8, 21, 10. — Vgl. 2. आवी.

— उद्, partic. उद्गीत hinausgetrieben, weggejagt AV. 12, 3, 18.

— प्र antreiben; erregen, begeistern: प्र विक्लिं मनायतः RV. 2, 26, 2. एवा देवा इन्द्रो विध्यो नृन् प्र द्यौर्भवेन 10, 49, 1. — Vgl. 2. प्रवयण fg., प्र-
वायक, प्रवेतृ und प्रवय.

4. वी (= 3. वी) adj. in 1. अ० (nicht erregt, nicht begeistert), अथर्वी
अष्टा० (s. Nachträge), तक्क०, पर्ण०.

5. वी stellen wir auf Grund von RV. 10, 33, 2 auf in der Bedi (ängst-
lich) mit den Flügeln schlagen; hierher vielleicht वि, वयस् Vogel.
intens. flattern: वेनं वैवीयते मतिः wie ein Vogel flattert d. h. bebt oder
sagt mein Herz RV. 10, 33, 2.

— अय intens. trepidare: पुरास्यं संवत्सरादृक् अवेवीरन् ehe ein Jahr
vergeht soll man in seinem Hause versagen TS. 3, 2, 9, 5. — Vgl. वेवी.

6. वी s. व्या.

7. वी (= 6. वो, व्या) adj. in किरण्य०.

8. वी f. zu 1. वि Vogel COLEBR. und LOIS. zu AK. 2, 5, 33.

9. वो = 2. वि in वीकाश, ०त्सं, ०नाह, ०वर्क, ०मार्ग, ०रुध् und ०वध.
वीक UNĀDIS. 3, 47. m. Wind; Vogel UGÉVAL. = मनस् UNĀDIVA. im
SARASHTAR. nach ÇKDa.

वीकाश (von काप् mit वि) m. P. 6, 3, 123. 1) das in's-Licht-Treten,
Hellwerden; = प्रकाश AK. 3, 4, 28, 217. = स्फुट HALĀJ. 5, 51. — 2) Ver-
borgtheit u. s. w.; = रक्म् AK. HALĀJ. — Vgl. 1. विकाश.

वीक्षणा (von ईन् mit वि) n. 1) das Schauen KAUC. 65. यद्यन्तुरायैरपि
निपुणतमो वीक्षणादिक्रियासु Verz. d. Oxf. H. 143, b, No. 295. das An-
schauen, Anblicken: गवां रविवीक्षणां VARĀH. BĀH. 8, 28, 8. वीक्षणां रा-
शदासीनाम् — नाधवार सः RĀGA-TAR. 3, 155. यन्मुखवीक्षणीकविधुर Ku-
sum. 42, 7. अन्योऽन्यं कृतवीक्षणीौ sich gegenseitig anblickend MBh. 2, 905.
Betrachtung, Durchmusterung: रथ्यालिवीक्षणाविशेषितलोत्तदृष्ट Spr.
(II) 2407. unter den 18 संस्काराः कुण्डानाम् Verz. d. Oxf. H. 105, a, 83.
Blick: अर्थकटाक्षवीक्षणाः Spr. 3319. सम्येऽल्लि वीक्षणीः PAÑĒA. 4, 6, 6.
Bhāo. P. 6, 18, 27. 8, 9, 18. मुदित० adj. 6, 14, 57. कटाक्षवीक्षणा adj. f.

VI. Theil.

VARĀH. BĀH. 8, 12, 9. — 2) in der Astrol. aspectus planetarum VARĀH.
BĀH. 2, 12. 3, 5. 4, 11. 19, 4. 9.

वीक्षणीय (wie oben) adj. anzuschauen, anzublicken, zu betrachten:
वरचरनयनेर्मण्डलम् Spr. 1314. सुता नार्हं खया वीक्षणीया KATHĀS. 103,
60. worauf man seine Aufmerksamkeit zu richten hat Verz. d. Oxf. H.
223, b, No. 544, Çl. 2.

वीक्षा (wie oben) f. gāṇa कृत्वादि zu P. 4, 4, 62. das Anschauen, An-
blicken: सीताशपथवीक्षार्थं सर्व एव समागताः R. 7, 96, 8. Untersuchung:
न स्वपेक्ष तथा गते विना वीक्षी कथं च न Verz. d. Oxf. H. 268, a, 40. सू-
क्ष्मदृष्ट्या वीक्षी चक्रे PAÑĒA. 62, 12. Erkenntnis (= ज्ञान Comm.)
Bhāo. P. 14, 18, 27. वीक्षापत्र vor Staunen hinschend, überrascht, er-
staunt H. 433. Hān. 152. — Vgl. वीक्ष.

वीक्षितृ (wie oben) nom. ag. Beschauer: तद्वी० Bhāo. P. 7, 13, 18.

वीक्षितव्य (wie oben) adj. zu schauen, zu sehen: (खया) पृष्ठतो वीक्षि-
तव्यं (impers.) च मुकुर्वलितकंधरम् KATHĀS. 39, 133.

वीक्ष्य (wie oben) 1) adj. dass. H. an. 2, 382. MED. j. 55. — 2) m. a)
Tänzer. — b) Pferd MED. — 3) n. Verwunderung, Staunen H. c. 88.
H. an. MED.

वीक्षा f. das Gehen d. i. eine best. Bewegung H. 1500. HALĀJ. 4, 41.

— Vgl. वीङ्गा.

वीङ्ग n. N. eines Sāman PAÑĒA. Bā. 14, 6, 9. LĀTJ. 3, 4, 13. fg. Ind.
St. 3, 237, b. 212, a (unter घ्रादल). गृत्समदस्य (वसिष्ठस्य) वीङ्गम् 215,
a. 233, b.

वीङ्गा (von ईङ्ग mit वि) f. 1) eine best. Bewegung H. an. 2, 25. des
Pferdes ÇANDAR. im ÇKDa. Tanz H. an. — 2) = संधि ÇANDAR. im ÇKDa.
— 3) Carpopogon pruriens Roxb. H. an. — Vgl. वीक्षा.

वीच = 2. वीचि in अम्बु०.

1. वीचि f. Trug, Verführung: कडुं ब्रव घ्राह्णो वीच्या नृन् RV. 10,
10, 6. — Vgl. व्यात्र.

2. वीचि UNĀDIS. 4, 72. f. SIDDH. K. 247, b, 1 v. u. m. f. AK. MED.

1) Welle, Woge AK. 1, 2, 2, 5. TRIK. 3, 3, 79. H. 1075. MED. k. 10. ०मा-
लाकुलस्य सागरस्य R. 5, 74, 35. नदीवीचिषु MED. 102. 29. सरसि
RAGH. 1, 43. 12, 100. पवनोद्भूतवीचिविधमभङ्गुर Spr. 2036. को वा वी-
चिषु प्रत्ययः 2256. VARĀH. BĀH. S. 27, 1. LĀ. (III) 88, 3. PRAB. 97, 19.
RĀGA-TAR. 4, 149. 541. रोमाञ्च० MAURAP. 44. वीची HALĀJ. 3, 34. H. 2 n.
2, 60 (वीची gedr.). Hān. 205. समुद्रवीचीव Spr. 3180. VARĀH. BĀH. S. 56.
4. सर्वः शब्दे नभोवृत्तिः श्रोत्रोत्पन्नस्तु गृह्यते। वीचीतरंगन्यायेन तदुत्प-
त्तिस्तु कीर्तिता || BUḤḤĀPAR. 164. Am Ende eines adj. comp.: पवनो-
द्भूतवीचिना सागरेणा R. 5, 9, 14. RAGH. 6, 56. सरितः स्फुरद्भिर्गुरुधाव-
स्खलद्बीचयः Spr. 1619. KATHĀS. 39, 144. ०वीचिक 43, 136. — 2) eine
best. Hölle: नरके ०संज्ञके R. 7, 59, 2, 50. wohl ०वीचि० zu lesen. —
3) = सुख TRIK. H. an. MED. — 4) = अचकाश H. an. MED. — 5) = स्व-
ल्प TRIK. = अल्प H. an. — 6) = क्षालि H. an. — 7) = किरण GA-
TĀH. im ÇKDa. — Vgl. अ०, मक्ता०.

वीचिमालिन् m. das Meer H. 1073.

वीचीकाक m. ein best. Vogel MĀK. P. 15, 22.

वीङ्, वीङ्गते (गति) DMĀTUP. 6, 25. act. वीङ्गति (med. s. u. परि) befi-
cheln: (तम्) वीङ्गसि बालव्यङ्गिः HARIV. 13092. वीङ्गन्मा रः anwendend

15444. besprengen: (तं विसंक्षम्) ब्रलेनस्यर्षशीतेन वीक्षितः पुण्यगन्धिना MBh. 7, 307. — caus. वीक्षयति Dñitup. 35, 84, q (व्यञ्जने). befürchten: (तम्) प्रमार्श्यती वीक्षयती च मूर्खितम् R. 2, 61, 2. शाखाभिः Suca. 4, 374, 7. व्यञ्जने: 2, 36, 6. प्यासेन Māñu. 134, 11. Māñu. 63, 9. R. Gonn. 2, 35, 17. Karmā. 25, 7. Rīśa-Tar. 1, 214. Buā. P. 10, 60, 7. प्रदीप्तमग्निं पवनस्तेषु वेष्मस्ववीक्षयत् anfachen R. 5, 50, 8. wohl blasen auf so v. a. durch Blasen einen Ton hervorbringen auf: न वीक्षयेत्केशमुष्णस्वस्वगात्राणि Suca. 2, 145, 8. pass.: वीक्षयमानो गन्धम् न वायुना angeweht MBh. 3, 11087. R. 3, 78, 28. Kumāras. 2, 42. व्यञ्जने: befürchtet werden MBh. 3, 7108. 7, 310. R. 2, 26, 11 (18 Gonn.). 42, 15. Māñu. 83, 2. Spr. 2054. Karmā. 20, 178. Saddh. P. 4, 12, a (fälschlich वीक्षयमान gedr.). partic. वीक्षित befürchtet: व्यञ्जन° MBh. 13, 4252. Hariv. 3824. Karmā. 17, 109. वासितानिल° angeweht (हिमवत्) Māñu. P. 61, 25. Gnat. 15. — Vgl. व्यङ्ग्य und व्यञ्जन.

— घनु, partic. °वीक्षित angeweht: पुष्पगन्धवहैः पुष्पवायुभिः MBh. 3, 1764.

— घभि caus. befürchten: तं विप्रम् — ल मायनयनार्थं स पलाभ्यामभ्यवीक्षयत् MBh. 12, 6347. चामरशतिरभिवीक्षयमानः R. 3, 4.

— घा caus. dass. Hariv. 4444.

— उद् caus. anwehen: उद्घीयमानो वायुना पुण्यगन्धिना MBh. 3, 1757.

— उप befürchten: यं पुरा व्यञ्जनेरप्यरूपवीक्षितं योषितः MBh. 11, 501.

— caus. dass. Çāñ. 33, 6. उपवीक्ष्य 7. उपवीक्षयति als Erklärung von उपवाक्षयति Schol. zu Kīṭj. Çā. 26, 4, 2. पुण्यैर्माहूतेरूपवीक्षितम् (वनम्) angeweht MBh. 1, 1308. Māñu. 91, 11.

— परि befürchten: यं पुरा पर्यवीक्षस तालवृक्षैर्वस्त्रियः MBh. 15, 1060. 13, 7773. — caus. dass.: व्यञ्जनं गृह्य राघवं पर्यवीक्षयत् R. 6, 112, 25. Buā. P. 10, 69, 13. Māñu. P. 21, 25. परिवीक्षित befürchtet R. 5, 45, 9. कायायां करिणः आहं (कायायां करिणि) (so die ed. Bomb., Nilak. ergänzt देशे) durchweht MBh. 3, 13471.

— सम् caus. befürchten Buā. P. 10, 15, 17.

वीक्षन 1) n. (von वीङ्) das Befürchten Buā. P. 10, 59, 45. भेजे राजवधूमध्ये वालव्यञ्जनवीक्षनम् Rīśa-Tar. 5, 386. das Zufürchten: तदनु व्यलनं मर्षितं वरयेदन्तिपावतवीक्षनैः Kumāras. 4, 36. Karmā. 117, 53. = व्यञ्जन Fücher H. 687, Schol. Śārasvata im ÇKDn. — 2) n. = वस्तु Śārasvata ebend. — 3) m. Bez. zweier Vögel: = कोक und शीवञ्जीव ebend.

वीङ्ग्या indecl. in Verbindung mit 1. कङ्गा गागा सातादादि zu P. 1, 4, 71. Hängt vielleicht wie वीङ्गुरुता mit वीङ्ग zusammen, in welchem Falle es mit वीङ्ग zu schreiben wäre.

वीट n. Seiden. K. 249, a, 2. वीटा f. ein runder Kieselstein, Spielzeug von Kindern MBh. 1, 5156. fg. 5156. fg. 5161. als Kasteiung im Munde gehalten 15, 1022. °मुख 699. VP. (2te Aufl.) 2, 104. — Vgl. नाग°.

वीटे und वीटी f. = वीटिका ÇKDn. ohne Angabe einer Aut.

वीटिका (von वीटा) f. 1) Kugel, insbes. geschnittene, mit Gewürzen bestreute und in ein Betsblatt gewickelte Arecanüsse in Kugelform: वासताम्बूल° Daçak. 92, 5. Karmā. 55, 40 (am Ende eines adj. comp.). Rīśa-Tar. 4, 430. Vgl. पर्ण°. — 2) die Bänder eines Mieders Spr. (II) 2064.

वीङ्, वीङ्गति, वीङ्गति act. festmachen, med. fest —, hart sein Nir. 9, 12. यङ्ङि. वीङ्गति वीङ्गु तत् RV. 8, 45, 6. वीङ्गति वीङ्गति वीङ्गति वीङ्गति

नस्पते 2, 37, 2. 3, 53, 19. VS. 6, 35. Çāñ. Gm. 1, 19. partic. वीङ्गितं Hart, fest RV. 2, 21, 4. व्यङ्गितं वीङ्गितं वीङ्गितं 24, 2, 8, 22, 6. वायुध TS. 4, 7, 22, 4.

वीङ्ग, वीङ्ग adj. f. वीङ्गी Hart, fest; n. das Feste, fester Verschluss Nañ. 2, 9. RV. 1, 6, 5. 39, 2. 71, 2. वीङ्गिदिङ्गी यो वीङ्गितो वीङ्गः 101, 4. वीङ्गी सतीरिभि धीरा वीङ्गितम् 3, 21, 5. वीङ्ग 53, 17, 19. वीङ्गम् 4, 3, 14. येन वीङ्गी समत्त्वा वीङ्गु वीङ्गीविमर्क 8, 40, 1. 66, 9. Agni 8, 44, 27. वीङ्गी: 77, 2. VS. 6, 35. AV. 1, 2, 2 (wohl fehlerhaft).

वीङ्गितम् adj. der ein hartes Gabel hat RV. 3, 29, 12.

वीङ्गितम् adj. unbewegsam lassend, — verfolgend RV. 2, 24, 12.

वीङ्गितम् adj. unnachgiebig stehend RV. 1, 116, 2.

वीङ्गितम् adj. mit harter Seilene beschlagen: Wagen RV. 5, 53, 6. 8, 20, 2.

वीङ्गितम् und वीङ्गितम् adj. harthufig RV. 1, 38, 11. 7, 73, 4.

वीङ्गितम् adj. nachhaltig glühend RV. 10, 109, 1.

वीङ्गितम् adj. festgliederig Nir. 9, 12. RV. 1, 118, 9. Wagen 6, 47, 26. 8, 74, 7. VS. 11, 44.

वीङ्ग, तदभि निवीडं पर्यषति यथा न व्यथेत Çāñ. Çā. 17, 10, 16 wohl fehlerhaft für निवीडं (zu वीङ्ग).

वीणा s. उप°.

वीणा (वीणा Uṇḍis. 3, 15) f. 1) Laute AK. 1, 1, 2, 3. H. 286. fg. an. 2, 154. Med. q. 28. HALI. 1, 96. वाङ्मनस्यिषु वदति या वीङ्गी या तूष्णीं या वीणायाम् TS. 6, 1, 4, 1. Çat. Bn. 3, 2, 4, 6. Kauç. 84. Kīṭj. 34, 5. Liṭj. 4, 2, 1. HANSENIDOP. in Ind. St. 1, 386. Mēn. 84. Spr. (II) 735. VANIN. Bñ. S. 69, 29. शततस्त्री Çāñ. Çā. 17, 3, 1. सप्ततस्त्री MBh. 3, 10664. °भिदा विवेकः Verz. d. Oxf. H. 200, b, 11. वीणोव मधुरालापा गान्धारं साधु मूर्खी MBh. 4, 515. °शब्द Çāñ. Gm. 4, 7. वीणायाः कृषितम् AK. 1, 1, 6, 3. मृदङ्गवेणुवीणानां रम्यैः शब्दैः R. 4, 5, 19. वेणुवीणानिनादिः WEBER, KERNAG. 287. वीणावेणुवादिघनित् SARVADARCANAR. 157, 22. वीणाः प्रमुमुषुः स्वरान् R. 2, 91, 26. वाङ्मते Çat. Bn. 13, 1, 2, 1. PAÑĀT. 94, 4. Hir. 63, 12. संवादयन्वीणाम् Karmā. 21, 4. उद्धता Kīṭj. Çā. 24, 3, 7. वितुदन् (so ed. Bomb.) वीणाम् Buā. P. 4, 8, 38. °वाणी adj. Çat. 15. मका°, पिशील° Liṭj. 4, 2, 1. संवेणुवीणाम् adv. VANIN. Bñ. S. 19, 18. — 2) in der Astrol. Bez. einer best. Constellation, wenn nämlich alle Planeten in 7 Häusern stehen, VANIN. Bñ. 12, 17; vgl. वल्लकी. — 3) Blitz H. an. Med. — 4) N. pr. eines Flusses MBh. 6, 328 (VP. 182); वाणी ed. Bomb. — 5) N. pr. einer Jogini, = Saṃbhogajakshipi Verz. d. Oxf. H. 109, a, 40. — Vgl. वल्लबी° (unter वल्लबी 1), काण्ड°, दत्त°, राम°, सूत्र°, प्रवीण, वैणिक.

वीणाकर्ण m. N. pr. eines Mannes Hir. 27, 13.

वीणामण्डपिन् m. Musikmeister, Vorstand einer Bande Çat. Bn. 13, 4, 2, 2. Çāñ. Çā. 16, 1, 29. Kīṭj. Çā. 20, 3, 2.

वीणागाथिन् m. Lautenspieler TBa. 3, 9, 2, 1. Çat. Bn. 13, 1, 2, 1. 4, 2, 8, 11. 14. S. 5. Āçv. Gm. 1, 14, 6. Pāñ. Gm. 1, 15. Kīṭj. Çā. 20, 3, 7. Çāñ. Çā. 16, 1, 29.

वीणातन्त्र n. N. eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 109, a, 9. 40.

वीणादण्ड m. der Hals einer Laute AK. 1, 1, 2, 7. Tark. 3, 2, 399.

वीणादत्त m. N. pr. eines Gandharva Karmā. 106, 1. fg.

वीणामुख्य m. das obere Ende des Halses der Laute, wo die Saiten

befestigt werden, Hln. 33.

वीक्षापाणि adj. *eine Laute in der Hand haltend*; m. Bein. Nārada's Pāṇḍar. 4, 7, 9. — Vgl. वीक्षास्य.

वीक्षाप्रसेव m. *Dämpfer an der Laute* Trik. 3, 3, 285.

1. **वीक्षारव** m. *Lautenton*; am Ende eines adj. comp. f. छा KATHA. 90, 42.

2. **वीक्षारव** adj. *wie eine Laute summend*; f. छा N. pr. einer Fliege Pāṇḍar. 81, 5.

वीक्षार्त्त adj. von वीक्षा gaṇa सिध्मादि zu P. 5, 2, 97.

वीक्षावत्स m. N. pr. eines Fürsten Pāṇḍar. 242, 16.

वीक्षावत् (von वीक्षा) 1) adj. *mit einer Laute versehen*. — 2) f. वीक्षावती N. pr. P. 6, 1, 219, Schol.

वीक्षावाद m. 1) *Lautenspieler* AK. 2, 10, 18. H. 924. VS. 30, 20. Çat. Bn. 14, 5, 4, 8, 7, 2, 9. — 2) *Lautenspiel* KATHA. 63, 161.

वीक्षावादक m. = वीक्षावाद 1) ÇANDAR. im ÇKDr.

वीक्षावादन n. *Plectron* AK. 4, 1, 8, 6.

वीक्षावाद्य n. *Lautenspiel* Verz. d. Oxf. H. 217, a, 9.

वीक्षाशिल्प n. *die Kunst des Lautenspiels* Pāṇḍar. 1, 11, 29.

वीक्षास्य m. Bein. Nārada's Gāṇon. im ÇKDr. — Vgl. वीक्षापाणि.

वीक्षास्त adj. *eine Laute in der Hand haltend*: Çiva Çiv.

वीर्षिन् (von वीर्षा) adj. gaṇa व्रीक्षादि zu P. 5, 2, 116. *mit einer Laute versehen, die Laute spielend* MṆU. 46. KATHA. 86, 44.

1. **वीर्त** (von 1. वी) partic. *begehrt, beliebt, gern genossen*: वीर्ततमानि कृष्या RV. 7, 1, 18. वीति ऋद्रे 9, 82, 3. इष्टे वीतमभिर्गूर्तम् 4, 162, 18. इष्टं वीतं वामून् Çāṅku. Ça. 4, 14, 20. — Vgl. वीतकृष्य.

2. **वीत** (von 3. वी) partic. n. *das Lenken eines Elephanten* (mit den Füßen und dem Haken) Trik. 3, 3, 184. H. 1231. an. 2, 196. MṆU. t. 58. HALA. 2, 67. Çiç. 5, 47.

3. **वीर्त** (von व्या) partic. *verborgen*: तं शशतोषु मातृषु वनं वा वीतमभितम् RV. 4, 7, 6.

4. **वीत** (von 3. इ mit वि) partic. *vergangen, geschwunden, nicht da seiend, fehlend*: °किरामय der kein goldenes (Gefäß) besitzt; davon nom. abstr. °त्व RAGU. 5, 2. Andere Belege s. u. 3. इ mit वि. — 2) *abgängig, unbrauchbar*; von Pferden und Elephanten AK. 2, 8, 8, 11. Trik. 3, 3, 184. H. 1252. an. 2, 196. MṆU. t. 58. — 3) *berührt* (vgl. वीतराग) H. an.

5. **वीर्त** 1) adj. *schlicht, geradlinig*: पूष्टे वीता (= कात्तानि SL.) वृजिना च RV. 4, 2, 11. स्तुकेव वीता धन्वा विचिन्वन् 9, 97, 17. — 2) f. छा *Reihe* (nebeneinander liegender Gegenstände): दर्भ° (= दर्भराशि Comm.) ĀÇV. GAṆ. 4, 8, 27. — Vgl. °पृष्ठ und वीथि.

वीतंस (von 1. तन् mit वि) m. *jedes zum Fangen und Aufbewahren von Wild und Vögeln dienendes Geröth: Netz, Kieß u. s. w.* AK. 2, 10, 26. H. 931. MṆU. s. 39. — Vgl. धवतंस und उत्तंस.

वीतक (von 3. वीत) m. = विवीत. धवतके JĪĀN. 2, 271.

वीतदम्भ (4. वीत + दम्भ) adj. *frei von Verstellung*, — Heuchelei H. 490.

वीतन m. du. *die zur Seite des Kehlkopfs liegenden Knorpeln* H. 587.

वीर्तपृष्ठ (5. वीत + पृष्ठ) adj. *schlichten Rücken habend* (als gute Eigenschaft des Rosses) RV. 4, 162, 7. 181, 2. Rosse des Indra u. s. w. 3, 35, 5, 5, 45, 10. 8, 6, 42. सुखः VS. 19, 44 (vgl. AV. 6, 62, 2. TBa. 1, 4, 8, 2).

वीतभय (4. वीत + भय) adj. *frei von Furcht*: Viśvā ÇKDr. (nach

dem ViśvāSAMASAMASTOTRA). Çiva Çiv.

वीतभीति (4. वीत + भी°) 1) adj. *frei von Furcht*. — 2) m. N. pr. eines Asura KATHA. 44, 144. 45, 378. 49, 1.

वीतराग (4. वीत + राग) adj. *frei von aller Leidenschaft*, — allen weltlichen Begierden MBu. 12, 18684. Bhag. 2, 56 (°भयक्रोध). 8, 11. Spr. (II) 1574. (I) 1313. Hit. 19, 21. Vy. in LA. (III) 20, 6. SARVADARÇANAS. 64, 16. Çiva Çiv. m. Bez. eines Buddha Trik. 4, 1, 11. Wilson, Sel. Works II, 27. Beiw. acht bestimmter Bodhisattva und zugleich Bez. ihrer Symbole 15. 17. fg. BURNOUR in Lot. de la b. I. 500. fg. Bez. eines Arhant's der Gāina H. 25. HALA. 1, 86. PīṇḍAVĀTMA. 2, 27 (nach AUPRUCHT).

वीतरामत्ति f. Titel eines religiösen Gedichtes bei den Gāina SARVADARÇANAS. 30, 20.

वीतवस् adj. ein वीत (von 1. वी) d. h. वेतु, वीतम् und andere Formen der Wurzel enthaltend ĀÇV. Ça. 4, 8, 4.

वीर्तवार (5. वीत + 1. वार) adj. *einen schlichten Schwefel habend*: ROSA RV. 2, 46, 23.

वीतशोक (4. वीत + शोक) 1) adj. *frei von Kummer* ÇVETĪÇV. UP. 2, 14. MBu. 3, 12207. Davon nom. abstr. °ता f. JĪĀN. 1, 265. — 2) m. = अशोक Jonesia Apoka ÇANDAM. im ÇKDr. MBu. 3, 3503. — Vgl. वीतशोक.

वीतसूत्र n. = उपवीत VIKRAM. 187.

वीर्तकृष्य (1. वीत + कृष्य) m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Āṅgīrasa, Liedverfassers von RV. 6, 15. RV. ANUKA. RV. 6, 15, 2. 3. 7, 19, 3. AV. 6, 137, 1. ÇRĀJASA TS. 5, 6, 8, 8. Pāṇḍar. Bn. 9, 1, 9. 25, 16, 3. ein Fürst (कृष्य), der die Brahmanenwürde erlangt, MBu. 13, 1942. fgg. **वीत-व्योपाख्यान** ViśiṣṭhARĀMĪJANA in Verz. d. Oxf. H. 354, a, 38. Sohn Sunaja's (Çunaka's) und Vater Dhriti's VP. 390. Buha. P. 9, 13, 26. unter den Bein. Kṛṣṇa's Pāṇḍar. 4, 8, 42. pl. *die Söhne* Vitahavja's MBu. 13, 1952. 1977. — Vgl. वेतकृष्य.

वीतकोत्र MBu. 7, 2426 fehlerhaft für वीतिकोत्र, wie die ed. Bomb. liest.

वीतशोक m. N. pr. = विगताशोक BURNOUR, Intr. 360, N. 2. 415. fgg. 425, N. 1. TĪRAN. 287.

1. **वीति** (von 1. वी) 1) f. im RV. oxyt., in den übrigen Schriften parox. P. 3, 3, 96. *Genuss, Ergözung, beliebtes Mahl oder Frank* (= म-तण, अशन Trik. 3, 2, 9. H. an. 2, 196. MṆU. t. 59); *Genuss* so v. a. *Vortheil*; dat. gewöhnlich infinitivisch. अरं गतं कृषिषौ वीतये मे RV. 7, 68, 2. 4, 5, 5. 13, 2. यस्य वेषि कृष्यानि वीतये 74, 4. 6. 135, 1. 8. 4. 142, 18. 5, 26, 2. 51, 5. 6, 16, 10. वा वेकाभि प्रयासि वीतये देवान् 44, 7, 16, 4. 57, 2. 8, 49, 4. 20, 10. 16. 82, 22. 9, 62, 22. स नः शर्मणि वीतये पयस्तु 3, 13, 4. 5, 59, 8. उत्त नो गोषणि धियं कृषुहि वीतये 6, 53, 10. instr.: प्र वीती कृतारं दिव्यं त्रिगाति 6, 6, 1. वीती यो देवं मत्तौ दुवस्येत् 16, 46. वीत्यर्थं चर्मिष्ठया 9, 9, 2. 61, 1. वीती जनस्य दिव्यस्य (सुवानः) 91, 2. VĪLAH. 6, 6. acc.: धृ-यर्थं देवानां वीतिमन्धसा RV. 9, 1, 4. इन्द्रस्य वायोर्भि वीतिमर्थ 97, 25. — H. an. und MṆU. geben noch folgende Bedd. (vgl. die aus dem DĀITOP. angegebenen Bedd. unter 1. वी): *गति, प्रजन, दीप्ति und धावन*. Die Bed. *Glanz* könnte man versucht sein anzunehmen im comp. : वर्धावीतिप्रतिमाः (स्त्रियः) R. ed. Goan. 2, 100, 42; aber hier ist वीति

wahrscheinlich nur verlesen für रीति *Glockengut*. — 3) m. Bez. des Agni, daher genommen, dass die an ihn gerichteten Sprüche das Wort वीति enthalten, Ait. Br. 7, 6. — Vgl. गौरी°, देव°, रथ°.

2. वीति (von 3. इ mit वि) f. *Scheidung*: वीत्यै TBa. 3, 2, 6, 3. TS. 5, 1, 5, 8. Kāṭh. Ca. 25, 11, 32.

3. वीति m. = 3. पीति Pford H. 1233. an. 2, 196. Rīā-Tar. 7, 377. वीतिन् m. N. pr. eines Maunes; pl. *seine Nachkommen* Sāṃsk. K. 184, a, 11.

वीतिराधम् (1. वीति + रा°) adj. *Genuss gewährend*: Soma RV. 9, 62, 29.

वीतिकोत्र (1. वीति + कोत्रा) 1) adj. a) (Götter) *zum Genuss oder Mahl ladend*: को मते वीतिकोत्रः मुदेवः RV. 1, 84, 18. धर्मज्ञहीतिकोत्रं स्वस्ती 2, 38, 1. 2, 31, 9. Agni 3, 24, 2. 5, 26, 3. — b) etwa *zum Mahle geladen*: देवाः VS. 17, 78. — 2) m. a) ein N. *des Feuers* AK. 1, 1, 2, 48. H. 1098. an. 4, 281. Med. r. 299. HALS. 1, 64. Rīā-Tar. 7, 377. 1499. 8, 1473. Buā. P. 5, 1, 25. °प्रिया und °दयिता so v. a. स्वाका PAÑĀ. 2, 3, 102. 3, 8, 15. — b) pl. Bez. *der Verehrer einer Form des Feuers* Verz. d. Oxf. H. 248, b, 10. — c) *die Sonne* H. an. Med. — d) N. pr. eines Fürsten MBu. 1, 226 (eig. 231). eines Sohnes des Prijavata Buā. P. 5, 1, 25. 34. 20, 31. des Indrasena 9, 2, 20. des Sukumāra 17, 9. des Tālaṅgaṅgha 23, 28. VP. 418. pl. *seine Nachkommen*, ein zu den Haihaja gezählter Stamm, N. 20. MBu. 7, 2436 (वीति° ed. Calc.). Hariv. 1893. eine Dynastie, aus der 20 Fürsten hervorgegangen sein sollen, VP. 467, N. 17. sg. N. pr. eines Priesters Verz. d. Oxf. H. 11, a, 15.

वीति partic. praet. von 1. दा mit वि AV. PAṭr. 3, 11, Schol.

वीथि und वीथी (verwandt mit 5. वीत) f. 1) *Reihe* AK. 2, 4, 2, 4. TRK. 3, 3, 197. H. 1423. an. 2, 220. Med. th. 12. HALS. 4, 36. बालपादप° Çāk. Ca. 45, 3. चाण्डालागारवीथिषु Spr. 4967. क्रीडावसथवीथिषु Rīā-Tar. 3, 360. — 2) *Strasse, Weg* AK. 3, 4, 45, 90. H. an. Med. MBu. 2, 822. वीथी कुर्वन् — द्रावयन्म वाकिनीम् 5, 2049. का वीथी भवतामिक् 2982. 13, 3245. 3510. मल्यापणानाम् Hariv. 4478. नगराणवीथ्यतः Rīā-Tar. 6, 173. so v. a. आपण° *Markstrasse* Çiç. 9, 32. वीथ्यत्तरापणगत Varāh. Bṛh. 27 (25), 19. Hariv. 4533. R. 5, 20, 10. 95, 18. 6, 92, 3. Spr. (II) 1658. (I) 1191. Verz. d. Oxf. H. 93, b, N. 1. JAVANEÇVARA in Z. f. d. K. d. M. 4, 345. PAÑĀ. 129, 14. दुरिद्र° SADDH. P. 4, 13, a. bildlich: खिलीभूताः कृतज्ञस्य वीथयः Rīā-Tar. 3, 302. — 3) *Strasse am Himmel, eine drei Nakshatra umfassende Strecke einer Planetenbahn* Varāh. Bṛh. S. 9, 1. 5. 8. 9. VP. 266, N. 21. — 4) *Terrasse, der freie Raum zwischen Haus und Strasse* TRK. H. an. Med. Hā. 152. — 5) *Bildergalerie* UTTAR. 6, 9 (वीथिका die neuere Ausg.). — 6) ein best. einactiges Drama H. 284. H. an. Med. BHAR. NĪTJAC. 18, 2. 59 (सवीथीक). 102. 20, 26. DAÇAR. 1, 5. 3, 5. 6. 62. Sīm. D. 286. 433. 520. fg. नानारसानां चात्र मालाद्वयतया स्थितत्वादीथीयं यथा मालविका (I) 532, Comm. PRATĪPAR. 20, a, 1. 23, a, 8. 24, b, 9. — Vgl. घञ°, उत्तर°, गञ°, गो°, घन°, ब्रह्म°, नत्तत्र°, नभो°, नाग°, पण्य°, पाद°, मृग°, रथ°, राज°, मुर°, सोम°, स्वर्वीथि.

वीथिका f. = वीथी ÇADDAR. im ÇKDr. 1) *Reihe*: तपालवनवीथिका adj. (शू) Karmā. 73, 30. — 2) *Strasse*: चवरापणवीथिकैः (वीथिकस्यास्त्रीसमर्थम् Comm.) R. 7, 70, 44. संवृत्तवीथिर्वाटि adj. 2, 41, 21. — 3) *Terrasse, der freie Raum zwischen Haus und Strasse* Varāh. Bṛh. S.

53, 20. am Ende eines adj. comp. f. Hariv. 12705. — 4) *Bildergalerie* (= चित्रपटगतपटिः Glosse) UTTAR. ed. Cow. 9, 13. — 5) = वीथि 6) BHAR. NĪTJAC. 18, 103. — Vgl. पण्य°.

वीथीकर in Reihen aufstellen: सुवर्णं °कृतम् (v. l. राणीकृतम्) MBu. 1, 7864.

वीथी (वीथि Uṇādis. 2, 26) adj. = *विमल* AK. 3, 2, 5. H. 1436. HALS. 1, 132. u. = नभस्, वायु, अग्नि Uṇādivṛ. im Sāmukshiptas. nach ÇKDr. वीथे bei hellem Himmel (vgl. सद्गो, अदृष्ट): वीथे सूर्यमिव सर्पतम् AV. 4, 20, 7. यद्भीधे स्तनपति प्रज्ञापतिः 8, 1, 24. Kāṭh. 13, 12. °बिन्दु bei Sonnenschein gefallener Tropfen KAUC. 46.

वीथ्य (von वीथि) adj. *zum hellen Himmel gehörig* u. s. w. VS. 16, 38. इथिय v. l. TS.

वीनाक (von 1. नक् mit वि) m. *Brunnendeckel* AK. 1, 2, 2, 26. H. 1092. MBu. 11, 138. 146.

वीनाकिन् (von वीनाक) m. *Brunnen* Hā. 41.

वीन्दक (2. वि + इन्ड - धर्क) adj. *ohne —, mit Ausnahme von Mond und Sonne* Varāh. LAHUG. 2, 9 in Ind. St. 2, 285.

वीप्सा (vom desid. von आप् mit वि) f. 1) *das durch das distributive «je» (im Sanskrit durch Wiederholung des Wortes) ausgedrückte Verhältnis* AV. PAṭr. 4, 19. P. 1, 4, 90. 5, 4, 1. 8, 1, 4. AK. 3, 4, 23 (28), 6. — 2) *Wiederholung (eines Wortes)* ÇAṆ. zu KūIND. Up. S. 13. zu Bṛh. Ān. Up. S. 141. Schol. zu KAP. 1, 165. Verz. d. Oxf. H. 178, a, 11.

वीप्साविचार m. *Titel einer Schrift* HALL 60.

वीवर्क (von वृक् mit वि) m. *das Zerstreuen, Verjagen* AV. 2, 33, 7. — Vgl. विवर्क.

वीवकोश m. *Fliegenwedel* (s. चामर) ÇADDĀRTHAK. bei WILSON.

वीमार्ग (von 1. मर्ज mit वि) m. P. 6, 3, 122, Schol.

वीर (zu derselben Wurzel wie 3. वयस्) Uṇādis. 2, 18. 1) m. a) *Mann*; bes. ein *kraftvoller Mann, Held*; pl. *Männer, Leute* Nib. 1, 7. AK. 2, 8, 2, 45. H. 365. an. 2, 457 (नट Schauspieler fehlerhaft für भट). Med. r. 68. HALS. 2, 199. Viçva bei Ucéval. zu Uṇādis. 2, 18. RV. 1, 18, 4. 114, 8. 4, 29, 2. गोभिः, वीरैः 5, 20, 4. 61, 5. 8, 53, 2. 7, 32, 6. मर्त्य 4, 15, 5. 8, 23, 19. नर्य 7, 1, 21. अस्तुर 2, 42, 2. मुष्णि 6, 23, 3. दाक्षम् 65, 4. विदध्य 7, 36, 8. रेवत् 7, 42, 4. AV. 2, 26, 4. 3, 5, 8. ÇAT. Br. 11, 4, 2. 14, 8, 26, 1. PAÑĀ. Br. 19, 1, 4. अस्मि वो वीरः so v. a. *ich bin euer Anführer* Ait. Br. 7, 27. त्वया वीरेण वीरेव ऽभिष्याम पतन्यतः RV. 9, 35, 3. collect.: अर्थ वीरस्य 7, 18, 16. — मृगानां वृकश्चैव बुद्धिमानपि मूषिकः । निर्जिता यस्या वीरास्तस्माद्वीरतरो भवान् || MBu. 1, 5589. 3, 2153. fg. पशुपीशा वीरान् 10081. वीरा रणे वीरतरेण भयः 4, 1673. 8, 448. Hariv. 1945. 8402. R. 1, 1, 24. 2, 27, 3. Varāh. Bṛh. S. 101, 11. अय, द्विप, वीर Ragh. 7, 39. Spr. (II) 1282. 1833. 1947. KATHAS. 10, 29. 47, 98. Rīā-Tar. 2, 103. 5, 234. 6, 234. 249. प्रथम PRAB. 70, 6. 72, 7. पयोधिगभीर° 74, 6. 88, 3. Bhic. P. 4, 10, 19. 17, 35. fg. उत्थान° ein Mann der That, वागीर ein Mann des Wortes Spr. (II) 1199. सैन्यं कृतवीरम् R. 2, 52, 38. पतना कृतवीरेव R. Gonn. 2, 51, 5. नर° ein heldenmüthiger —, ausgezeichnete Mann MBu. 3, 2722. नरवीरलोक so v. a. *die Menschenkinder* Spr. 2476. वीर = श्रेष्ठ H. an. Viçva a. a. O. = उत्तर (उत्तम?) Med. Am. Anfange eines comp. als Attributiv P. 2, 1, 55. — b) *die Leute* so v. a. *die Mannschaft, Diener*,

Zugehörige u. s. w.: **असुरस्य वीराः** RV. 1, 122, 1. 2, 30, 4. 3, 53, 7. 56, 8. 7, 99, 5. 10, 10, 2. 66, 2. **देवानाम्** ÇAT. Bn. 2, 2, 4, 10. KĀTJ. Ça. 25, 5, 28. RV. 2, 14, 7. **वीरेर्वीरि** **विष्णुः** 25, 2. 5, 85, 4. **अस्माकं वीरा उ-**
त्तरे भवसु 10, 103, 11. **मा नः प्रजा रीरिषो मोत वीरान्** 10, 18, 1. Buio. P. 4, 7, 17. **समन्वित von seinen Mannen umgeben** Spr. 4310. — c) Göt-
ter, namentlich Indra RV. 1, 30, 5. 40, 2. 4, 24, 1. 6, 21, 1. 32, 1. 7, 90, 8. 2, 25. 10, 28, 12. नर्य 6, 24, 2. शिप्रिन् 8, 32, 24. ÇAT. Bn. 1, 6, 4, 2. die A-
vin RV. 6, 63, 10. Vishnu Nā. Tāp. Ūp. in Ind. St. 8, 82. 93. 143. 146.
— d) Mann so v. a. Gatte: **योषेव कृतवीरा** MBh. 6, 560. **कृतवीरामु त-**
त्रियामु 14, 838. R. Gonn. 2, 88, 12. **अवीरा** Wittwe Buio. P. 6, 19, 25.
कीना स्त्री Mān. P. 35, 81. — e) männliches Kind, Sohn; collect.
männliche Nachkommenschaft RV. 2, 32, 4. 3, 4, 9. 36, 10. 7, 34, 20. 92, 3.
स वीरेर्दशभिर्वि यूयाः 104, 15. 8, 92, 4. 10, 80, 1. AV. 3, 23, 2. VS. 4, 28.
7, 18. 29, 9. TBn. 1, 3, 40, 7. 2, 2, 14. **तस्य चत्वारो वीरा अजायत** TS. 7, 1,
8, 1. ÇAT. Bn. 2, 2, 4, 10. ÇĀKṢH. Gṛh. 1, 5, 9. ĀÇV. Gṛh. 1, 13, 6. KAUC.
35. — f) Männchen eines Thiers: **अस्र** AV. 12, 1, 25. **वत्स** ÇĀKṢH. Ça. 2,
6, 6, 7. — g) der heroische Grundton (रस) in einem Kunstwerke AK.
1, 1, 2, 17. fg. H. 294. Mhd. HALJ. 1, 92. Sū. D. 38, 13. 234. R. 1, 4,
7. R. Gonn. 1, 3, 46. Verz. d. Oxf. H. 123, a, 38. MĀLAV. 77. — h) bei
den Tāntrika ein Eingeweihter (steht zwischen दिव्य und पद्म) Ru-
drajāmala im ÇKDa. Verz. d. Oxf. H. 89, a, 29. 94, b, 24. 95, a, 10. 101,
b, 7. — i) Feuer MURUṬA zu AK. nach WILSON; **Opferfeuer** BHARATA zu
AK. nach ÇKDa. und WILSON; eine aus **वीरकृन्** geschlossene Bed. N.
eines best. Feuers, eines Sohnes des Tapas MBh. 3, 14168. — k) Bez.
verschiedener Pflanzen und Wurzeln: = **वराकृन्द**, **लताकरञ्ज**, **कर-**
वीर, **अर्जुन** RĪGĀN. im ÇKDa. — l) N. pr. α) ein Asura MBh. 1, 2541.
2659. ein Sohn Dhṛtarāṣṭra's 2788. Bharadvāja's 3, 14188. ein
Sohn des Puruṣa Vairāḡa und Vater des Prijavṛata und Uttā-
napāda HAIV. 58. ein Sohn des Gr̥g̥ima 1943. zwei Söhne Kṛṣṇa's
Buio. P. 10, 61, 12. fg. der letzte Arhant der gegenwärtigen Ava-
sarpiṇī H. 28. 30. H. an. Verz. d. Oxf. H. 186, b, 17. 19. ÇATA. 1, 5. ein
Sohn Kṣhupa's und Vater Vivim̐ca's Mān. P. 120, 13. Vater einer
Lilāvati 123, 17. ein Lehrer des Vinaja WASSILJEV 80. — KATHĪS. 54,
220. 225. — β) pl. eine Gruppe von Göttern unter Manu Tāmāsa
Buio. P. 8, 1, 28. — 2) f. **वीरा** a) eine Frau, deren Gatte und Söhne am
Leben sind, H. an. Mhd. VIÇVA a. a. O. — b) ein berauschendes Ge-
tränk TRĪK. 2, 10, 15. H. an. Mhd. VIÇVA a. a. O. — c) Bez. verschiede-
ner Pflanzen und vegetabilischer Stoffe: = **लीरकाकोली**, **तामल-**
की, **एलबालु** (**एलबालुका**) und **रम्भा** H. an. Mhd. und VIÇVA. = **गम्भा-**
रिका (**गम्भारी**) H. an. und VIÇVA. = **उग्धिका** und **लीरविदारी** H. an.
Mhd. = **गिरीरुद्धिका** H. an. = **मलपू** Mhd. = **काकोली**, **महाशता-**
वरी, **गृकन्या**, **ब्राह्मी** und **अतिविषा** RĪGĀN. im ÇKDa. = **शिषया** RA-
NAM. ebend. — d) N. pr. der Gattin Bharadvāja's MBh. 3, 14188, Ka-
rāṁdhama's Mān. P. 123, 1. 125, 1. 7. 129, 34. — e) N. pr. eines Flus-
ses MBh. 6, 329 (VP. 183). वाणी. ed. Bomb. — 3) N. = **मृङ्गी** H. an.
Mhd. = **मृङ्गाक** VIÇVA a. a. O. = **नल** (नउ ÇKDa.) Mhd. = **नत** H. an.
= **मरिच**, **पुष्करमूल**, **काञ्जिक**, **उशीर** und **आरुक** RĪGĀN. im ÇKDa. —
Vgl. **अ**°, **अरिष्ट**°, **आत्म**°, **उय**°, **स्रष्ट**°, **एक**° (in der ersten Bed. auch

RAGN. 7, 88. 60), **चतुर्वीर**, **दश**°, **दान**°, **धान्य**°, **निर्वीर**, **पुरु**°, **प्र**°, **प्रति**°,
बद्ध°, **भूत**°, **मन्दवीर**, **महा**°, **लोक**°, **वज्र**°, **विप्र**° (ein heldenmüthiger
Brahmane KATHĪS. 10, 24), **सतो**°, **सर्व**°, **मु**°, **स्पार्क**°, **वीर्य**, **वैर** und **वैरेय**.

वीरक (von वीर) 1) m. a) **Männchen** RV. 8, 80, 2. — b) = **करवीर**
wohltischender Oleander RĪGĀN. im ÇKDa. — c) pl. N. pr. einer Völ-
kerschaft MBh. 8, 2066. — d) N. pr. eines der 7 Weisen unter Manu
Kāṣhusha Buio. P. 8, 5, 8. eines Stadtaufsehers Mān. 90, 14. 147,
25. 148, 5. — 2) f. **वीरिका** N. pr. der Gemahlin eines Harsha Verz.
d. Oxf. H. 372, b, No. 267.

वीरकरा s. u. **वीरकरा**.

वीरकर्म adj. wohl Bez. des männlichen Gliedes RV. 10, 61, 5.

वीरकर्मन् adj. Mannesarbeit verrichtend Nā. 10, 19.

वीरकाटी f. N. pr. eines Dorfes KATHĪC. 52, 19.

वीरकाम adj. nach Söhnen verlangend ÇĀKṢH. Bn. 8, 5. Ça. 5, 9, 23.
AÇV. Ça. 10, 1, 16.

वीरकुलि adj. Söhne im Leibe tragend: **नारी** RV. 10, 80, 1.

वीरकुल m. N. pr. eines Mannes: **पाञ्चालपुत्र** MBh. 7, 4893. 4899. ein
Fürst von Ajodhja KATHĪS. 88, 4. fgg. von Pātālī DAÇAK. 24, 5.

वीरकेशरिन् m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 152, b, 29.

वीरनुरिका f. Dolch: **आकृष्ट**° adj. KATHĪS. 20, 127.

वीरगति f. das Loos eines Helden, Indra's Himmel: **गतिमाप्नुयात्**
MBh. 13, 6560. **गतिं गतः** Buio. P. 1, 7, 13.

वीरगवान्, **गवान्तः** MBh. 7, 6944 fehlerhaft für **वीरा गवान्तः**; s. u.
विभु 2) d).

वीरगोत्र n. eine Heldenfamilie Mān. P. 125, 7.

वीरघ्नी f. Männer tödtend AV. 6, 133, 2. Vgl. **वीरकृन्**.

वीरकरा f. N. pr. eines Flusses (Helden bildend) MBh. 6, 323 (VP.
183). **वीरकरा** ed. Bomb.

वीरक्रेषार m. ein N. Vishnu's (Herr eines Heeres von Helden)
PĀKṢA. 4, 3, 70.

वीरचक्षुष्मत् adj. das Auge eines Helden habend: Vishnu R. 7, 23, 83.

वीरचरित्र (°चारित्र?) n. Titel einer Schrift MACK. Coll. I, 98.

वीरचर्य m. N. pr. eines Fürsten TĪRAN. 227.

वीरचर्या f. das Umherziehen eines Helden, das Ausgehen auf Aben-
teuer KATHĪS. 83, 30. 124, 57. RĪGĀ-TAN. 3, 337.

वीरजयन्तिका f. Kriegstanz H. 281.

वीरज्ञात adj. wohl von Mannesart, in Männern —, in Söhnen be-
stehend: **वसु** RV. 10, 36, 11.

वीरज्ञित m. N. pr. eines Mannes KATHĪS. 54, 138.

वीर्या 1) m. N. pr. eines Prāḡāpali MBh. 12, 13587. fg. HAIV. 70
nach der Lesart der neueren Ausg. VP. 99, N. 1. 117. als N. pr. eines
Lehrers 281, N. 5 fehlerhaft für **वीर्यान्**. — 2) f. ई a) **Andropogon**
muricatus: °मूल H. 1158. HALJ. 2, 467. — b) N. pr. einer Tochter des
Prāḡāpali Vīraṇa HAIV. 69. VP. 99, N. 1; vgl. **वीर्या**. — 3) n. =
विरिया **Andropogon muricatus** AK. 2, 4, 5, 29. H. an. 4, 281. Mhd. r. 290.
Hā. 177. SHAPY. Bn. 5, 2. GONU. 3, 9, 4. VARĀH. Bn. 8. 30, 24. 54, 47. तं
ददार लीलया वीर्यावत् Buio. P. 10, 11, 50. °स्तम्ब, °स्तम्बक MBh. 1,
1035. 1816. 1818. fg. R. 2, 80, 3 (87, 10 Gonn.). — Vgl. **वीर्याक**.

वीरपत्नी (von वीरपा) *gapa kṣyādi* zu P. 4, 2, 80. m. N. pr. eines Schlangendämons MBh. 4, 2159.

वीरपिन् m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. Oxf. H. 55, a, 86.

वीरतत्त्व n. Titel eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 95, b, 16. 104, a, 27. b, 1 v. u. 592, b, 16.

वीरतम (superl. von वीर) m. ein überaus kraftvoller Mann, der grösste Held: **वीरतमाय मृणाम्** (इन्द्राय) RV. 3, 82, 8. Agni VS. 15, 52. Çākh. Ça. 3, 20, 4. 8, 47, 4. AV. 7, 25, 2. Hariv. 8402. am Ende eines adj. comp.: **रुतवीरतमा शेषा धार्तराष्ट्री मकावमः** MBh. 8, 428.

वीरतर (compar. von वीर) 1) m. a) ein kraftvollerer Mann, ein grösserer Held H. an. 4, 280. MRD. r. 290. न ज्ञे वीरतरस्त्वत् (इन्द्र) RV. 8, 24, 15. वीरा रणे वीरतरेण भयाः MBh. 4, 1073. 1, 5589. 8, 448. — b) Pfeil Hān. 53. Bhāṣa. im ÇKDn. — c) Leichnam H. an. MRD. beruht wohl nur auf einer Verwechslung von शर mit शव. — 2) n. *Andropogon muricatus* AK. 2, 4, 5, 29. H. an. MRD. RATNAM. 320 (= bengal. देधान d. i. *Andr. saccharatus* Roxb.). Gonn. 2, 7, 6. ंशङ्कु Pār. Gṛh. 1, 15. णो वीरतरादिकः Suçr. 2, 54, 21 scheint auf die Reihe 1, 137, 19 zu verweisen, welche aber mit वीरतर (nicht वीरतर) beginnt; vgl. 138, 1.

वीरतरासन n. Bez. einer best. Art zu sitzen MURDAMĀLĀTANTRA 3 im ÇKDn. — Vgl. वीरासन.

वीरतरु m. der Baum des Helden (d. i. *Arguna's*; vgl. MBh. 7, 4228), *Terminalia Arguna* (s. घर्जुन) AK. 2, 4, 2, 25. *Asteracantha longifolia* Nees. RATNAM. 75. = **वीरतर** *Andropogon muricatus* BHĀVAP. im ÇKDn. = **वित्त्वान्तरवृत्त** und **भञ्जातक** RĪGĀN. im ÇKDn. — Suçr. 1, 137, 19. 143, 16. 370, 21. 2, 96, 4. 431, 12. Schol. zu Pār. Gṛh. 1, 15.

वीरता (von वीर) f. Männlichkeit, Heldennuth VS. 7, 42. **वीरतायाम् धनं जयसमो ह्यसि** MBh. 7, 4228. KATHĀS. 43, 99. 108, 207.

वीरव (wie eben) n. dass. Ind. St. 9, 155.

वीरवत् m. N. pr. eines Mannes: **गृह्यपतिपरिषद्का** Titel eines Werkes Index des KANDJUR S. 12.

वीरदामन् m. N. pr. eines Fürsten LIA. II, 757, N. 1.

वीरदेव m. N. pr. verschiedener Männer KATHĀS. 83, 7. RĪGĀ-TAN. 3, 468. LIA. II, 864, N. 3.

वीरद्युम्न m. N. pr. eines Fürsten MBh. 12, 4673. 4687. fgg.

वीरधन्वन् m. der Liebesgott ÇABDĀRTMAK. bei Wilson.

वीरधर m. N. pr. eines Wagners PAÑĒAT. 188, 10. — Vgl. वीरवर.

वीरनाथ 1) adj. (f. श्री) einen Mann —; einen Helden zum Schutz habend R. 5, 33, 39. — 2) m. N. pr. eines Mannes RĪGĀ-TAN. 6, 110.

वीरनारायण m. N. pr. eines Fürsten Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 7, Çl. 19. 23.

वीरंघर m. 1) Pfau. — 2) Kampf mit wilden Thieren. — 3) ein ledernes Wamme. — 4) N. pr. eines Flusses ÇABDĀRTMAK. bei Wilson.

वीरपट्ट m. Heldenbinde (um die Stirn) RĪGĀ-TAN. 8, 322. उल्लोपी वीरपट्टेन 7, 1491. 8, 546. 2019.

वीरपत्नी f. eine best. Pflanze, = **विजया** RĪGĀN. im ÇKDn.

वीरपत्नी f. Weib eines tüchtigen Mannes, — Helden AK. 2, 6, 4, 16. H. 515. RV. 1, 104, 4. 8, 49, 7. KAUC. 6. MBh. 1, 3687. 7981. 5, 689. 3222. ंवत Hariv. 2949. MĀLAV. 91. Bhāṣa. P. 4, 26, 24. MĀN. P. 125, 7. रघु

RAAG. 14, 18.

वीरपर्ण n. = **सुरपर्ण** RĪGĀN. im ÇKDn.

वीरपत्स्य adj. zu eines tapferen Mannes Hof gehörig RV. 5, 50, 4.

वीरपाण und **पाण** (vgl. P. 8, 4, 10) n. Heldentrank, ein von Kriegerin vor oder nach der Schlacht eingenommener Trank AK. 2, 8, 8, 71. R. 4, 9, 72 (wo **वीरपानं** zu schreiben ist). **पाणक** n. dass. H. 802.

वीरपाण्य m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 125, a, 18.

वीरपान s. u. **वीरपाण**.

वीरपाल m. N. pr. eines Mannes RĪGĀ-TAN. 8, 2188.

वीरपुर n. N. pr. einer Stadt im Gebiete von Kānjakubṛga Har. 39, 18. einer mythischen Stadt auf dem Himālaya KATHĀS. 52, 169. 898.

वीरपुरुष m. ein tapferer Mann, Kriegsheld P. 2, 1, 58. Schol. KATHĀS. 12, 5. PAÑĒAT. 219, 2. am Ende eines adj. comp. (f. श्री) Hariv. 3099. R. 2, 33, 27.

वीरपुष्पी f. = **सिन्धूरपुष्पी** RĪGĀN. im ÇKDn.

वीरपेशस् adj. den Schmuck der Männer (Söhne) habend oder bildend: **द्रविण** RV. 4, 11, 3. 10, 80, 4.

वीरप्रजावती f. Mutter eines Helden MĀN. P. 125, 7. 126, 1.

वीरप्रभ m. N. pr. eines Mannes KATHĀS. 89, 25.

वीरप्रमोक्ष N. pr. eines Tirtha MBh. 3, 8029.

वीरबलि m. Titel einer Schrift HALL 197.

वीरबाहु 1) adj. Heldenarme habend, unter den 1000 Namen Viṣṇu's nach ÇKDn. — 2) m. N. pr. eines der 100 Söhne des Dhṛtarāṣṭra MBh. 1, 2738. 4554. 6, 2838. 2844. 7, 6938. verschiedener Fürsten und Männer aus der Kriegerkaste 3, 2708 (Gatte der Sunandā). KATHĀS. 13, 24. 52, 246. 58, 5. 61, 223. 84, 3. 112, 147. Verz. d. Oxf. H. 132, b, 27. N. pr. eines Affen R. 4, 33, 13. 6, 82, 20.

वीरबुक्क m. N. pr. eines der Gründer von Viṣṇajanagara im ersten Drittel des 14ten Jahrhunderts n. Chr. Burnour in der Einl. zu Bhāṣa. P. I, 1, 1, N. **बुक्कमहीपति** Śā. in der Einl. zum RV. - Comm. 3; vgl. **बुक्कराय**.

वीरभट्ट m. N. pr. eines Fürsten von Tāmralipti KATHĀS. 44, 42.

वीरभद्र m. 1) ein grosser Held H. an. 4, 280. MRD. r. 289. — 2) ein zum Opfer bestimmtes Ross diess. — 3) *Andropogon muricatus* diess. und Hān. 177. — 4) N. pr. a) eines Rudra Mit. 142, 6. WEBER, RĀMAT. UP. 304. 312. — b) eines Wesens im Gefolge Çiva's, das Dakṣha's Opfer zu Schanden macht, Vājpi beim Schol. zu H. 210. MBh. 12, 10225. fgg. Verz. d. Oxf. H. 45, b, 24. VP. 65. fgg. Bhāṣa. P. 4, 5, 17. WILSON, Sel. Works 1, 212. KATHĀS. 80, 78. 147. PAÑĒAT. 1, 7, 74. 15, 7. ंजित् unter den Namen Viṣṇu's 4, 3, 74. ंसुता MĀN. P. 123, 17. — c) eines Kriegers auf der Seite der Pāṇḍava MBh. 7, 7011. — d) eines Fürsten HALL 79. — e) eines Autors HALL in der Einl. zu VĀSAYAN. 11. Verz. d. B. H. No. 941. Verz. d. Oxf. H. 95, b, 16. Verz. d. Cambr. H. 84.

वीरभद्रक n. *Andropogon muricatus* ÇĀṬĀN. im ÇKDn.

वीरभवन् m. ehrendes Pronomen der 2ten Person mit dem Beiworte **Held**: तर्धमेव चासीति मया वीरभवन्निह KATHĀS. 10, 44.

वीरभानु m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 154, b, 3. eines Autors 143, a, No. 292.

वीरभार्या f. = वीरपत्नी AK. 2, 6, 4, 16. H. 515.

वीरभुक्ति N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 338, b, 35. 339, b, 13. 45. nach Aufwacht wohl fehlerhaft für तीरभुक्ति.

वीरभुज m. N. pr. zweier Fürsten KATHA. 39, 3. 20. 42, 137.

वीरभूपति m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 371, b, No. 248.

वीरमत्स्य m. pl. N. pr. eines Volkes R. 2, 71, 5.

वीरमय (von वीर) adj. bei den Tāntrika dem Eingeweihten gehörig, — zukommend: दिव्यवीरमयो (das suff. gehört zu beiden Wörtern); भावः कलौ नास्ति कदा च न। केवलं पशुभावेन मन्त्रसिद्धिर्वेत्तव्याम् ॥ MAHĀNIRVĀṢATĀNTRA im ÇKDa. unter वीर.

वीरमर्दन m. N. pr. eines Dānava HARIV. 12943.

वीरमर्दल m. Kriegstrommel H. an. 4, 131. °क (वीरमर्दनक gedr.) MED. lb. 26.

वीरमातर f. Mutter eines Mannes (männlichen Kindes), — Helden AK. 2, 6, 4, 16. H. 558. MBu. 5, 5966. Buḷo. P. 9, 14, 40.

वीरमानिन् adj. sich für einen Mann haltend Buḷo. P. 9, 14, 28. 13, 21.

वीरमार्ग m. die Laufbahn eines Helden MBu. 13, 2967. HARIV. 4773.

वीरमित्रोदय m. Titel eines juristischen Werkes GILD. Bibl. 463. Verz. d. B. H. No. 1403.

वीरमिश्र m. N. pr. eines Juristen Ind. St. 1, 238. fg. Verfassers des Viramitrodaja GILD. Bibl. 463. मित्रमिश्र Verz. d. Oxf. H. 295, a, No. 713.

वीरमुकुन्ददेव m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 181, b, 6. — Vgl. मुकुन्ददेव.

वीर्य (von वीर), वीर्यते DṚṢṬUP. 35, 49 (विक्रांती). sich männlich benehmen, sich tapfer beweisen: इन्द्रमुन् वीर्यधम् RV. 10, 103, 6. 128, 5. 1, 116, 5. VS. 11, 68. TBa. 2, 7, 8, 1. Nīa. 1, 7. act. in einer Etymologie so v. a. bewältigen Nṣs. Tāp. Up. in Ind. St. 9, 93.

वीर्यी (von वीर्य) instr. etwa mit Kampfeslust RV. 9, 64, 4.

वीर्यु (wie oben) adj. tapfer, kampflustig RV. 8, 81, 28. 9, 36, 3.

वीर्योद्देह adj. die einem Manne, einem Helden anstehenden Mittel anwendend MBu. 13, 6562. वीर्योपसक्त solchen Mitteln widerstehend ed. Bomb.

वीररजस् n. Mennig RĪGĀN. im ÇKDa.

वीरराघव m. N. pr. eines Mannes HALL. 38.

वीररेणु m. Bein. Bṛhmasena's TRIK. 2, 8, 15.

वीरललित n. die natürliche, ungesuchte Handlungsweise eines Helden (mit Anspielung auf ein Motrum gleiches Namens, das bei Anderen धीरललित heisst) VARIV. BṢU. 8. 104, 41.

वीरलोक m. 1) die Welt der Helden, Indra's Himmel MBu. 6, 116. 13, 6562. R. 2, 23, 29. — 2) pl. tapfere Männer: कोट्यश वीरलोकानां समेताः कुरुजाङ्गले MBu. 6, 160.

वीरवत्तण adj. etwa Männer stärkend RV. 5, 48, 2.

वीरवत्सा adj. f. männliche Nachkommenschaft habend, Mutter eines Sohnes oder von Söhnen GĀṬH. im ÇKDa.

वीरवत् (von वीर) 1) adj. a) Männer —, Mannschaft —, Söhne habend; männerreich: सुप्रजा वीरवत्तो वयं स्याम RV. 4, 50, 6. Ushas 7, 41, 7. 80, 3. AIR. Ba. 7, 18. तेस्ते तत्र वीरवत्त घ्रातुः jens hatten sie zu tapfern Kämpfern 7, 27. राष्ट्र 8, 9. वीरवत्तो भविष्यथ Buḷo. P. 9, 16, 35.

त्रियः Frauen, deren Männer am Leben sind, 6, 18, 52. 19, 18. in oder aus Männern bestehend, in Reichtum an Männern oder Söhnen RV. 4, 190, 8. ह्यि 2, 11, 13. 5, 4, 11. रत्न 7, 75, 8. पोष 1, 1, 3. प्रजा TBa. 3, 1, 2. 10, 2, 2. मघोनीर्वीरवत्पत्यमानाः RV. 6, 65, 3. वीरवद्वातु गोमत् 7, 23, 6. 9, 9, 9. 63, 18. — b) männlich, heldenhaft: पशम् RV. 4, 32, 12. 5, 79, 6. यवम् 4, 36, 9. इष् 1, 12, 11. 8, 43, 15. 9, 30, 3. Soma 33, 2. — 2) f. वीरवती a) eine best. wohlriechende Pflanze, = मांसरेक्षिणी BṛĀṢARA. im ÇKDa. — b) ein Frauennamen KATHA. 33, 30. 151. 78, 9. 73. — c) N. pr. eines Flusses MBu. 6, 332 (VP. 183).

वीरवर m. ein ausgezeichnete Held; N. pr. verschiedener Männer KATHA. 33, 89. fgg. 78, 8. fgg. Hir. III, 99. 98, 7. fgg. Var. in LA. III) 23, 15. fgg.

वीरवरप्रताप m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 181, 9. Aufrecht scheint das Wort nicht als N. pr. gefasst zu haben.

वीरवर्मन् m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. 116 (LXII). KATHA. 19, 32.

वीरवृक्ष oder °वाकू adj. Männer fahrend: Ross (°वाकूम्) RV. 7, 42, 2. Wagen 90, 5.

वीरवाक्य n. das Wort eines Helden, ein heldenmüthiges Wort MĀK. P. 63, 12. Davon adj. °मय aus solchen Worten bestehend: वचम् KATHA. 109, 110.

वीरवामन m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 239, a, 12.

वीरविक्रम m. N. pr. eines Fürsten Hir. 63, 6.

वीरविद् adj. Männer verschaffend AV. 11, 1, 15.

वीरविल्लावक m. ein Brahmane, der ein Opfer mit Geldern von Çandra vollbringt, H. 861.

वीरविहृद् n. Bez. einer best. künstlichen Strophe Verz. d. Oxf. H. 133, a, No. 244.

वीरवृत् m. Samocarpus Anacardium Lin. AK. 2, 4, 9, 23. H. an. 4, 323. MED. sh. 54. Terminalia Argentea (der Baum des Helden d. i. Argūna's; vgl. वीरतरु) H. an. MED. = बित्वात्तर RĪGĀN. im ÇKDa. = बृहदात RATNAM. 320.

वीरव्यूह m. eine muthigen Kämpfern zusagende Schlachtaufstellung: °रणे रतः R. 6, 70, 38.

वीरव्रत 1) adj. nach Mannesart verführend so v. a. seinen Vorsätzen treu bleibend Buḷo. P. 5, 17, 3. 10, 87, 45. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Madhu von der Sumanas Buḷo. P. 5, 15, 13.

वीरशय m. das (aus aneinandergelegten Pfeilen gebildete) Ruhebett eines gefallenen (oder verwundeten) Helden Buḷo. P. 3, 17, 81. 6, 10, 33.

वीरशयन n. dass. MBu. 5, 4249. 4260. 6, 5763. 13, 1760. 7689. 14, 2866. RĪGĀN-TAR. 7, 1497. 8, 2116.

वीरशय्या f. 1) dass. MBu. 6, 1880. 5725. RĪGĀN-TAR. 8, 335. 7, 1668. 8, 2330. Buḷo. P. 10, 44, 44. — 2) Bez. einer best. Art des Liegens bei Asketen MBu. 13, 356. 6513.

वीरशर्मन् m. N. pr. eines Kriegers KATHA. 47, 19. 52, 43. fgg.

वीरशायिन् adj. als gefallener Held auf einem (aus Pfeilen gebildeten) Ruhebett liegend MBu. 13, 2966. — Vgl. वीरशय.

वीरशुष्म adj. männermuthig RV. 1, 53, 5.

वीरशैव m. pl. Bez. einer Çiva'tischen Secte Wilson, Sol. Works I,

225. fgr.

वीरिण्डा m. N. pr. eines Dichters Verz. d. T. H. 13.

वीरिण्क m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 292, b, 16. verschiedener Fürsten 133, b, 14. Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 545, 9. 7, 5, Cl. 9. ०देव 6, 543, 8. Verz. d. Oxf. H. 293, a, No. 713.

वीरमुख n. die Freude eines Helden, — eines kriegerischen Lebens (Gegens. पाप्ममुख) MBh. 5, 3225.

वीरम् adj. Männer gebürend, f. Mutter eines Sohnes AK. 2, 6, 2, 16. H. 558. RV. 40, 85, 41. AV. 14, 2, 19. GORR. 2, 7, 12. JĀṆ. 1, 76. MBh. 1, 7353. 3, 1389. 1402. 5, 3223. वीरमूलेन (माता स्मृता) वीरम्: 12, 3512. R. 2, 51, 15. 86, 16 (94, 17 GORR.). RAGH. 14, 4. MĀLAV. 91. BULG. P. 1, 7, 45. 4, 9, 50 (०मुवस् gen.). 28, 20. Spr. (II) 613. als masc.: वीरमूनां देशानां कुरुवाङ्गलम् Helden erzeugend MBh. 1, 4860.

वीरमूव (von वीरम्) n. das Gebären von Männern, — Söhnen MBh. 12, 9512.

वीरसेन (वीर + सेना) 1) m. N. pr. verschiedener Personen: Fürst von Nishadha und Vater Nala's MBh. 3, 2067. 2072. 2466 (०मुतप्रिया = दम्पती). Fürst von Sindhala KATHA. 120, 93. von Murala DAÇAK. 193, 11. in Kānjakubga Hit. 39, 17. Verz. d. Oxf. H. 153, a, No. 328. Mörder seines Bruders Bhadrāsena, Fürsten von Kalīnga, HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 53. Heerführer Agnimitra's MĀLAV. 9, 10. 69, 1. 2. 70, 12. ein Sohn Vigatāçoka's TĀRAN. 2. 50. 52. 61. ein Dānava KATHA. 47, 17. — 2) n. eine best. Pflanze, = शारुक RĪGĀN. im ÇKDn.

वीरसेम m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 329, a, No. 780.

वीरस्थ adj. bei einem (tapfern) Manne befindlich: पशवः KĪTH. 12, 8.

वीरस्थान n. 1) Ort oder Stellung eines tapfern Mannes (= बलवत्स्थान Comm.) ŚAṬP. Br. 4, 5. — 2) Bez. einer best. Stellung der Asketen: (तपस्तेषु) स्थाणुभूते मकृतेज्ञा वीरस्थानेन (= वीरसेनेन NĪLAK.) MBh. 3, 10817. 12, 11273. वीरसेनं वीरशय्यां वीरस्थानमुपागतः 13, 856 (= स्वर्गलोक NĪLAK.). 2949. वी. शय्यामुपागच्छति स्थानोपसेविभिः 6513 (= मकारणं भोक्तृप्रवेशम् NĪLAK.). — 3) N. pr. einer dem Çiva geheiligten Stätte MBh. 7, 9609.

वीरस्थापिन् adj. die वीरस्थान genannte Stellung einnehmend MBh. 13, 6560.

वीरस्वामिन् m. N. pr. eines Dānava KATHA. 47, 15.

वीरकृत्या f. Mäntermord TAITT. ĀR. 10, 40. M. 11, 41 (वीर = पुत्र KULL.). NRS. TĀP. Up. in Ind. St. 9, 117. WEBER, RĪMAT. Up. 333.

वीरकृन् adj. 1) Männer tödtend, Todtschläger VS. 30, 5. वीरका देवानां यः सेममभिषुपोति PĀNĒAV. Br. 16, 1, 12. वीरका वा एष देवानां यो ऽग्निमुद्रासयति (daher die Bed. 2) TS. 1, 5, 3, 1. 2, 2, 5, 5. TBH. 3, 2, 8, 12. KĪTH. 31, 7. PĀNĒAV. Br. 12, 6, 8. वीरकृणं परेषाम् (feindliche) Männer tödtend (vgl. पर०) R. 3, 55, 28. 7, 23, 2, 82. गदा वीरकृणी MBh. 9, 3288. — 2) der das heilige Feuer hat erlöschen lassen AK. 2, 7, 52. H. 885. HALĀ. 2, 249. MAUDH. zu VS. 30, 5.

वीरकोत्र m. pl. N. pr. eines Volkes MĀK. P. 57, 55.

वीरान्तरमालावि द n. Bez. einer künstlichen Strophe im Panegyricus (वीरुद्) Virudāvallī, so genannt, weil die einzelnen Attribute des Helden (वीर) in alphabetischer Ordnung (अन्तरमाला) aufgezählt wer-

den, Verz. d. Oxf. H. 133, a, No. 244.

वीराधन् (वीर + ध०) m. die Laufbahn eines Helden MBh. 13, 6560. 6563. so v. a. ein heldenvoller Tod VP. (2te Aufl.) 2, 104; vgl. मकारस्थान unter प्रस्थान 1).

वीरानक N. pr. einer Oertlichkeit RĪGĀ-TAR. 5, 213. fgr. 8, 411.

वीरापुर n. N. pr. einer Stadt HALL 123.

वीराम् m. = धर्मवेतस Rumex vesicarius RĪGĀN. im ÇKDn.

वीराप् (von वीर) den Helden spielen: वीरापितमनेन (Impers.) UTARAN. 109, 6. 7 (148, 8).

वीरारुक n. eine best. Pflanze, = शारुक, वीरसेन RĪGĀN. im ÇKDn.

वीराशंसन (वीर + श०) 1) adj. Helden ankündigend. — 2) n. der Ort in der Schlacht, wo der Kampf am heftigsten wüthet, AK. 2, 8, 3, 68. H. 801.

वीराष्टक (वीर + ष्ट०) adj. aus acht Männern bestehend, Bez. eines Wesens im Gefolge Skanda's MBh. 3, 14898.

वीरासन (वीर + 1. आ०) n. 1) Bez. einer best. Art zu sitzen bei Asketen: वामोद्वपरि दन्तिषाङ्गा प्रतिष्ठाप्य स्थितिवीरासनम् Comm. zu R. 7, 10, 4; vgl. MAILIN. zu KUMĀRAS. 3, 45. Comm. zu RAGH. ed. Calc. 13, 52. Verz. d. Oxf. H. 102, b, 20. fgr. — 11, a, N. 1. 234, a, 16. रात्रौ वीरासनं वसेत् M. 11, 110. MBh. 13, 356. R. GORR. 2, 28, 25. 108, 13 (100, 14 SCHL.). 7, 10, 4. RAGH. 13, 52. SĀRYADARÇANAS. 174, 5. ०गत R. 7, 23, 2, 48. MBh. 12, 11271. 13, 6515. ०गति (wohl ०गत zu lesen; ०रत ed. Bomb.) 6560. — 2) = उर्धावस्थान das Sitzen auf einem erhöhten Platze (nach dem Comm.) BULG. P. 5, 9, 14. an zwei anderen Stellen (1, 16, 17 und 9, 2, 2) nach dem Comm. das Wachen bei Nacht mit einem Schwerte in der Hand, welche Bed. auch 5, 9, 11 passen würde.

वीरिण m. (selten) und n. Andropogon muricatus, ein Gras mit wohlriechender Wurzel; die Halme von der Dicke eines Gänsekiels werden 4 bis 6 Fuss hoch. ÇAT. Br. 13, 8, 2, 15. यस्मिन्कुशवीरिणो प्रभूतम् ĀÇV. GRH. 2, 7, 4. KAUC. 18. 26. Schol. zu KĪTH. ÇA. 2, 3, 26. ०तूल KAUC. 25. कर्षूवीरिणवस् KĪTH. ÇA. 24, 3, 26. — Vgl. वीरिण, उर्वीरिण und वैरिण. वीरिणी (von वीरिन् und dieses von वीर) f. 1) Mutter von Söhnen RV. 10, 86, 9. — 2) Bein. der Asikūl, der Gattin Dakṣha's, MBh. 1, 3131. Verz. d. Oxf. H. 49, a, 14. KĪLIKĀ-P. 8 im ÇKDn. Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 506, Cl. 22; vgl. वीरणी unter वीरिण und वैरिणी. — 3) als N. pr. eines Flusses MATSOP. 5 fehlerhaft für वीरिणी, wie beide Ausgg. des MBh. lesen.

वीरहृ (रुध् = रुक् mit वि) f. (m. MBh. 1, 1836) gaṇa न्यङ्गादि zu P. 7, 3, 53. Vor. 26, 82. Gewächs, Kraut RV. 1, 67, 9. 141, 4. 2, 1, 14. 35, 8. 10, 40, 9. 45, 4. 91, 6. 145, 1. AV. 1, 32, 3. 34, 1. 2, 7, 1. 5, 4, 1. 10, 35, 4. वीरहृ पतिः 4, 19, 9. Soma RV. 9, 114, 2. der Mond MBh. 5, 5289. fünf Reiche der Kräuter AV. 11, 6, 15. TS. 2, 5, 3, 2. 3, 12, 3, 3 (= वल्ली Comm.). — JĀṆ. 3, 36. शरीरमसि वीरहृदम् (अग्ने) MBh. 1, 8410. HARIV. 12181. RAGH. 8, 86. KUMĀRAS. 5, 34. ÇĀK. 106. VIKR. 38. Spr. 1946. UTARAN. 33, 15 (44, 10). BULG. P. 3, 10, 18. 4, 18, 8 (mit घोषधि wechselnd). 5, 20, 46. कूपे वीरहृणावृते MBh. 1, 3296. RĪGĀ-TAR. 1, 372. पुष्पकर्पातृणवीरहृदा वर्तमानः BULG. P. 5, 8, 30. सुषोषधीवीरहृदः (अनपदा!) 1, 8, 40. सवनस्पतिवीरहृदः — घोषधयः 10, 5. 2, 24, 42. निवेश० KĪR. 4, 19. im System kriechende Pflanzen und niedere Sträucher: प्रतानवत्यः स्त-

विश्वस्य वीर्यः Suçr. 1, 4, 17. वृत्ताणाम् — गुल्मवल्लीलतानां च पुष्पितानां च वीर्यधाम् M. 11, 112. गुल्मगुच्छतुल्यलताप्रतनौषधिवीर्यधाम् Jāṭ. 2, 229. = गुल्मिनी AK. 2, 4, 2, 9. H. 1118. Vaiś. bei MALLIN. zu Km. 4, 19. = लता H. an. 2, 250 (वीर्यलतायां zu lesen). MED. dh. 36. = वित्त diess. und HALA. 2, 35. = कल 5, 47. AK. 3, 4, 29, 221. = वल्ली Vaiś. a. n. O. — Vgl. निर्वीर्य.

वीर्य n. dass. AV. 6, 21, 2. वीर्या f. dass. ÇANDAN. im ÇKDn. unbestimmt ob n. oder f.: वीर्योषधिमानवान् MĀN. P. 17, 12.

वीर्यधि wohl f. dass.: वीर्यधः VARĀN. Bṛh. S. 84, 87.

वीर्येय (von वीर) adj. mannhaft: वीर्येयः क्रतुरिन्द्रः सुशस्तिः RV. 10, 104, 10.

वीरेश (वीर + ईश) m. 1) eine Form Çiva's, n. ein Liṅga desselben ViṣṇuVARASTOTRA im ÇKDn. — 2) bei den ekstatischen Çaiva Bez. eines Seitigen auf einer best. Stufe SĀRYADARÇANAS. 88, 5.

वीरेश्वर (वीर + ईश) 1) = वीरेश 1) Verz. d. B. H. 147, a, 4. 6. 7. वीरेश्वर लिङ्गं काश्याम् Kāc. 10 im ÇKDn. °लिङ्ग Verz. d. Oxf. H. 71, b, 39. — 2) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge Çiva's, = वीरभद्र ÇANDĀTHAK. bei WILSON. eines Mannes aus dem 17ten Jahrh. n. Chr. Verz. d. Oxf. H. 380, a, 5. °भद्र 246, a, No. 618. °मकुडकार HALL 94. — Vgl. मनोकर.

वीरेश्वर (वीर + उ) adj. das Opfer unterlassend H. 860.

वीरोपजीवक (वीर + उ) adj. betrügerischer Weise, als wenn es sich um die Unterhaltung des heiligen Feuers handelte, um Almosen bittend H. 860. वीरोपजीविक schlechte v. l.

वीर्यी (vom desid. von वीर्य mit वि) f. das Vereitelnwollen AV. 5, 7, 1.

वीर्य (von वीर) ved., वीर्य in der späteren Sprache ÇĀNT. 4, 9. n. (nach BHAR. zu AK. auch वीर्या f. ÇKDn.) 1) Männlichkeit, Tapferkeit; Kraft, Wirksamkeit, Energie AK. 4, 1, 2, 29. 3, 4, 34, 156. TRĪK. 4, 1, 129. H. 300. an. 2, 282. MED. J. 40. RV. 1, 55, 3. नृकीन्द्रं को वीर्या परः 80, 15. 163, 3. अग्निः सेनोति वीर्याणि 3, 28, 2. शुभ्रेण, वीर्येण 4, 80, 7. 8, 24, 21. ÇĀT. Bn. 2, 3, 2, 2. 12, 7, 1, 3. AV. 1, 7, 5. 3, 19, 1. AIR. Bn. 3, 2, 4, 3. ĀÇV. Gṛh. 2, 6, 3. KENOP. 18. विप्राणां ज्ञानतो व्येद्यं तत्रिपाणां तु वीर्यतः Spr. 5014. M. 11, 31. fg. °संपन्न MBh. 3, 2446. अस्ति तं स्वेन वीर्येण फलशकाम् Spr. (II) 880. विष्णुना सदृशो वीर्ये R. 1, 1, 18. 3, 9. 55, 20. हरामि वीर्यादुःखं ते 2, 21, 18. 36, 4. 4, 5, 23. Spr. 2287. 2376. fg. स्ववीर्यगुता हि मनोः प्रसूतिः RAÇH. 2, 4. 3, 62. समर्थये वीर्यप्रङ्गमिव भयमात्मनः 11, 73. VIKR. 16. VARĀN. Bṛh. S. 46, 28. 63, 2. 76, 12. KATHĀS. 32, 73. Bṛh. P. 6, 17, 31. मकुवीर्यपराक्रम adj. MBh. 1, 5928. प्राप्यातो बलवीर्येण 3, 1807. दृष्टव्यं वीर्यवत् (खन्) R. 2, 70, 23. शौर्यवीर्यगुणोपेत (सेनाध्यत) Spr. 3174. सत्त्ववीर्यगुणोपेत (नाग) R. 1, 6, 22. वीर्यमोक्षो बलम् Bṛh. P. 4, 18, 15. शौर्य, वीर्य, धृति, तेजस् beim Krieger 7, 11, 22. शक्ति, बल, ऐश्वर्य, वीर्य (vigour, which counteracts change, as that of milk into curds, and obviates alteration in nature) und तेजस् bei Vāsudeva COLBR. Misc. Ess. I, 415. अतिवीर्या तपस्विनी R. 5, 51, 20. उत्कृष्ट° adj. Spr. (II) 1671. अर्वा° adj. (der Liebesgott) 1854. समवीर्य adj. (I) 2498, v. l. भोगीव मल्लोषधिरुदवीर्यः RAÇH. 2, 82. रेतसः AIR. Bn. 4, 9. रुद्रसाम् 1, 6. वाचः ÇĀN. Çā. 10, 15, 12. यथानलो दारुणि रुदवीर्यः Bṛh. P. 3, 8, 11. अग्नि° Suçr. 1, 32, 9. भेषज° 117, 11. 147, 2. 148, 3. शीत°, श्लिग्ध°, व्रत°, उच्च-

VI. Theil.

वीर्यत् 12. fg. चरकस्वाक् वीर्यं तत्क्रियते येन या क्रिया VIERN. 9, 12. ÇĀN. SĀM. 1, 2, 12. धनुषः R. 1, 33, 10. धर्म° MBh. 13, 1856. R. 1, 3, 4. तपसः 60, 12. ÇĀN. 53. BRAHMA-P. in LĀ. (III) 49, 17. तपो° 54, 6. मत्° RĪĀA-TAR. 4, 602. योग° Bṛh. P. 5, 1, 12. विज्ञान° 10, 19. तेषाम् रेतो-र्याणां रसानाम् MBh. 1, 1188. Kraft, Macht eines Planeten VARĀN. Bṛh. 2, 21. 4, 12. 15. वीर्यान्वित 25 (23), 9. °ऽति eine Stelle einnehmend, wo er (der Planet) mächtig ist, 15, 1. — 2) Mannesthat, Heldenthat: इन्द्रस्य तु वीर्याणि प्र वोचं यानि चकार RV. 1, 32, 1. 134, 1. 154, 1. 3, 12, 9. 10, 39, 5. तत्रियो वीर्यं कर्तुमर्हति AIR. Bn. 8, 17. कृत्वा वीर्याणि Bṛh. P. 1, 1, 20. 3, 22. 7, 10, 69. 10, 37, 21. अतिरुदस्य वीर्याभ्यो विवाहः क्रियताम् 30 v. a. durch eine Heldenthat erreicht HAMV. 10888. — 3) männliche Kraft, Samen AK. 2, 6, 2, 13. 3, 4, 20, 229. TRĪK. 3, 3, 217. H. an. MED. HALA. 3, 16. 5, 75. ÇĀN. SĀM. 1, 3, 25. तस्यो सम्भवर्जोऽपुनरित्यु-वः MBh. 1, 575. 2389. चस्कन्दे वीर्यमम्भसि 9, 2219. अग्नौ तस्मिन्वीर्यं स्व-मादधे KATHĀS. 20, 81. 32, 102. Bṛh. P. 2, 10, 12. fg. 3, 5, 26. तस्यो तसर्ज कतिधा वीर्यम् 21, 4. 7, 7, 9. 8, 17, 22. 9, 20, 36. बाद लयावीर्यं 3, 5, 19. 8, 13, 34. MĀN. P. 63, 4. तदुरे वीर्याधानं चकार सः PĀNĀN. 2, 2, 22. — 4) Glt Bṛh. P. 19, 6, 10. — Vgl. अ°, अमित°, उच्च°, गो°, दृष्ट°, ना-ना°, नि°, निर्वीर्य°, प्रति°, बल°, बलु° (adj. kräftig, sehr wirksam: वी-र्यधः MBh. 13, 4699), बलु° (auch MBh. 5, 7082. R. GON. 2, 22, 24. Spr. 4633), मत°, मकु° (adj. auch MBh. 1, 5875. 12, 4264), मुनि°, यज्ञ°, यथावीर्यम्, वागवीर्य, विचित्र°, विद्यतो°, विद्यधा°, शत°, सु° u. s. w.

वीर्यकाम adj. männliche Kraft wünschend AIR. Bn. 1, 5. Bṛh. P. 2, 3, 3.

वीर्यकृत् adj. Mannesthat verrichtend: Indra VS. 10, 25 (gen. °कृतम्). TBh. 2, 7, 25, 6 (gen. °कृतम्).

वीर्यकृत adj. nach dem Comm. mit Kraft begabt TBh. 2, 7, 25, 3. ver-muthlich entstell.

वीर्यचन्द्र m. N. pr. des Vaters der Virā, der Gattin Karamādhama's, MĀN. P. 123, 1.

वीर्यतम (von वीर्य mit dem suff. des superl.) adj. (ungrammatisch st. वीर्यवत्तम) der kräftigste, wirksamste, mächtigste: सर्वेषां भूतानां नृसिंहः Nṛs. TĀP. Up. in Ind. St. 9, 94. अगद Bṛh. P. 6, 2, 19.

वीर्यधर m. pl. Bez. der Kshatrija (Energie besitzend) in Plakshadvipa Bṛh. P. 5, 20, 11.

वीर्यपण adj. (f. स्त्री) durch Heldenmuth erkaufte: eine Gattin Bṛh. P. 4, 28, 29. — Vgl. वीर्यश्लक.

वीर्ययां मितौ s. u. पारमिता.

वीर्यप्रवाद n. Titel des 1ten der 14 Pūrva oder ältesten Schriften der Śālna H. 247.

वीर्यभद्र m. N. pr. eines Mannes TĀN. 244.

वीर्यमन्त्र MBh. 3, 16610 fehlerhaft für वीर्यमन्, wie die ed. Bomb. lect.

वीर्यवत्तरव n. nom. abstr. vom compar. von वीर्यवत् ÇĀN. zu KĀN. Up. S. 45.

वीर्यवत् (von वीर्यवत्) n. Kraft, Macht MBh. 4, 1702.

वीर्यवत् (von वीर्य) 1) adj. a) kräftig, wirksam, tüchtig, mächtig NĀ. 2, 4. AV. 3, 5, 1. यो ब्राह्मणो बह्वचो वीर्यवान्स्यात् AIR. Bn. 2, 26. 4, 3. TBh. 2, 1, 4, 5. ÇĀT. Bn. 1, 2, 4, 6. 3, 4, 1. पशवः 8, 2, 4, 19. Personen MBh. 1, 6019. 3, 16747. R. 1, 1, 3. 8, 17. 2, 55, 15. 72, 17. 96, 44. 104, 28. 4, 9,

80. Bho. P. 2, 3, 3, 5, 26. 6, 6, 42. 10, 61, 8. Planeten Varig. Bho. 2, 21. वृक्षवन्धुपत्तः MBh. 12, 3680. वीर्यवानि Kumāras. 2, 48. मुषल Mān. P. 116, 24. कर्मन् Kraft erfordernd Kūnd. Up. 1, 3, 5. compar. वीर्यवत्त्वं wirksamer 1, 16. superl.: प्रज्ञापतिर्देवानां वीर्यवत्तमः Cat. Bn. 12, 1, 2, 5. विद्या M. 2, 114. — b) samenreich Kivān. 1, 77 (zugleich in der Bed. a). — 2) m. N. pr. eines zu den Vīṇḍe Devāh gezählten Wesens MBh. 13, 4886. eines der Söhne des 10ten Manu Haniv. 474. Mān. P. 94, 15. — 3) f. वीर्यवती N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2636. — Vgl. वीर्यावत्.

वीर्यवद्भिन् adj. Samen führend Čāṇḍ. Sām. 1, 5, 24.

वीर्यवद्भिकार adj. Samen fördernd; n. ein Aphrodisiacum Rāṇ. im ČKDn.

1. वीर्यप्रुत्क n. Männlichkeit oder Holdenmuth als Kaufpreis (einer Gattin) Raen. 11, 47.

2. वीर्यप्रुत्क adj. (f. स्त्री) durch Männlichkeit oder Holdenmuth erkaufte oder zu erkaufen: eine Gattin MBh. 1, 3829. 5, 5955. 5967. 6006. R. 1, 66, 16. 17. 67, 23. 25. 68, 6. — Vgl. वीर्यपणा.

वीर्यसम्पत् (von वीर्य + सम्पत्) adj. Männlichkeit und Muth besitzend MBh. 3, 2672.

वीर्यसत् m. N. pr. eines Sohnes des Fürsten Saudāsa R. 7, 65, 10.

वीर्यसेन m. N. pr. eines Mannes Vie de Hiouen-Tsang 113. — Vgl. वीरसेन.

वीर्यहारिन् adj. die Manneskraft raubend; m. N. eines bösen Geistes Mān. P. 31, 97.

वीर्यावस् adj. = वीर्यवस् 1) a) TS. 2, 4, 2, 1. 5, 2, 2, 3. Tān. 1, 7, 2, 2, 2, 8, 2, 7. 3, 1, 2, 4. Kīṇ. 27, 5.

वीकु s. वीडु.

वीवध und वीवधिक s. विवध und विवधिक.

वीसर्प s. u. विसर्प 2).

वुड्, partic. वुडित als Umschreibung von मय untergetaucht Schol. zu Kīṇ. Ča. 20, 8, 16. — Vgl. वुड्, कुड् und कडन Schol. zu Kīṇ. Ča. 5, 5, 31. Wuhua, Hāla 8. 259.

वुक्का (वुक्का) s. नील°, खेत°.

वृष° s. वृषा°.

वृक (von वृक्ष) Čāṇḍ. 2, 7 (वृक Uṇḍis. 3, 41). 1) m. a) Wolf AK. 2, 5, 7. H. 1291. Hāla. 2, 78. RV. 1, 42, 2. 105, 7. ते सैधसि पयो वृकम् 11. 116, 14. 2, 29, 6. 6, 51, 14. 7, 38, 7. 68, 8. उरु न धूनुते वृकः 8, 34, 3. 55, 5. 9, 79, 2. 10, 39, 13. रभस 95, 14. AV. 7, 95, 2. 12, 1, 49. घृषायु VS. 4, 34. 19, 10. 92. Cat. Bn. 5, 5, 4, 10. 11, 5, 2, 8. 12, 7, 2, 8. °लोमन् 5, 5, 4, 15° 12, 9, 2, 6. Kīṇ. Ča. 15, 9, 80. 16, 2, 38. Kūnd. Up. 6, 9, 3. अज्ञाविके तु संहृदे वृकः, यो प्रसव्य वृको रुन्यात् M. 8, 285. यामुत्सुत्य वृको रुन्यात् 286. वृको (भवति) मृगेभ्यम् (वृत्वा) 12, 67. वृकवत्त्वमुपेत Spr. 2695. MBh. 1, 5568. अवलुम्पन् कृत्वा 5586. 6, 4857. °पद 12, 4836. 12086. जगामृत्यु कि भूतानां खादितारो वृकाविव Spr. (II) 2350. Suṇ. 1, 202, 9. Vān. Bn. 8, 70, 22. 86, 27. 88, 2. Rāṇ-Tān. 2, 85, 4, 693. Bho. P. 1, 18, 8, 3, 10, 22, 4, 6, 21. 29, 53, 5, 8, 9. 15. 14, 3. Pāṇḍ. 19, 13. Am Ende eines comp. ein Wolf unter, — von gaṇa व्याघ्रादि zu P. 2, 1, 56. — b) Hund Nā. 5, 21. — c) Schakal Hān. 78. es könnte aber auch वृकधूर्त als ein Wort gefasst werden. — d) Kräh

Vīṇḍa bei Uṇḍis. 3, 41. beruht vielleicht nur auf einer Verwechselung von वृक mit वृक. — e) Bho. (पेयक) Vīṇḍa a. a. O. — f) = स्तेन Dieb Nā. 3, 24. — g) ein Kshatrija Rāṇḍa bei Bho. zu AK. nach ČKDn. — h) Pflug Nā. 6, 26. एवं वृकेणाग्निना धर्षसा RV. 1, 117, 21. एवं वृकेण कर्षयः 8, 22, 6. — i) = वृष Nā. 2, 20. — k) der Mond, nach einer Deutung RV. 1, 103, 12. Nā. 5, 20, 21. — l) die Sonne, nach einer Deutung des Mythos von der aus einem Wolfsrauchen befreiten Wachtel, Nā. 5, 21. — m) eine best. Pflanze, = वृक Čāṇḍ. im ČKDn. — n) ein best. Räucherwerk, = सलद्व und अनेकधूप Rāṇḍa bei Bho. zu AK. nach ČKDn.; vgl. वृकधूप. — o) N. pr. a) pl. eines Volkes MBh. 6, 2106. Mān. P. 57, 33. VP. 193, N. 128. pl. zu वार्कपय P. 5, 3, 115; vgl. 2, 4, 62. — β) sg. ein Fürst MBh. 1, 6990. 13, 5665. ein Sohn Ruruka's (Bharuka's Bho. P.) Haniv. 760. VP. 373. Bho. P. 9, 8, 2. Pṛthu's 4, 22, 54. 24, 2. Čāra's 9, 24, 28. Vatsaka's 42. Kṛṣṇa's 10, 61, 16. 90, 33. VP. 391. ein Asura Bho. P. 7, 2, 18. 10, 88, 13. fgg. Verz. d. Oxf. H. 78, b, 48. — 2) f. स्त्री eine best. Pflanze, = अम्बुष्ठा RATN. im ČKDn. — 3) f. वृकी a) Wölfin RV. 1, 116, 16. 117, 17. fg. 183, 4. 6, 51, 6. 10, 127, 6. वृकीवारणामासाय मृत्युरादाय गच्छति MBh. 12, 6535 (9946. 12063). Spr. 4553. अवर्वकीव स्तुपायाः शम्भूमासानि खादति Kathis. 29, 68. — b) ein Schakal-Weibchen Nā. 5, 21. — c) Clypea hermandifolia W. et A. Rāṇ. im ČKDn. — Vgl. वृक, दस्यव°, साला° (शाला°).

वृककर्मन् m. N. pr. eines Asura Verz. d. Oxf. H. 19, b, 31.

वृकखण्ड m. N. pr. eines Mannes; vgl. वार्कखण्ड.

वृकर्त N. pr. einer Oertlichkeit; davon adj. °गतीयि P. 4, 2, 137. Schol.

वृकग्राह m. N. pr. eines Mannes gaṇa रेवत्यादि zu P. 4, 1, 146. — Vgl. वार्कग्राहिक.

वृकजम्भ m. N. pr. eines Mannes; vgl. वार्कजम्भ.

वृकतात् (von वृक) f. Mord- oder Raubanschlag: यो नो वृकताति मृत्यौ सिपुर्ध्वे RV. 2, 34, 9.

वृकति (von वृक) P. 5, 4, 41 (= वृक) 1) f. concret Mörder, Räuber RV. 4, 41, 1. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Gīmta Haniv. 1992. Vṛkati und Vṛti als N. pr. zweier Söhne des Kṛṣṇa Haniv. Langl. II, 158 fehlerhaft für वृकनिर्वृति.

वृकतेजस् m. N. pr. eines Sohnes des Čliṣṭi Haniv. 68. VP. 98.

वृकदेश m. Hund H. 1280 schlechte v. l. für मृगदेश.

वृकदीप्ति m. N. pr. eines Sohnes des Kṛṣṇa Haniv. 9189.

वृकदेव 1) m. N. pr. eines Sohnes des Vasudeva Haniv. 1956. — 2) f. N. pr. einer Tochter Devaka's und Gattin Vasudeva's Haniv. 1949. 1957. 2027. वृकदेवा VP. 436.

वृकधरस् adj. nach Śū. so v. a. संवृतदार. वृकधरोऽसुं वीराम् RV. 2, 30, 4. man könnte वृकधरस् vermuthen.

वृकधूप m. 1) Weihrauch AK. 2, 6, 2, 29. H. 648. an. 4, 211. Mān. p. 30. — 2) Terpentīn AK. 2, 6, 2, 30. H. an. Mān.

वृकधूर्त m. Schakal 78 (es können auch zwei Namen des Schakals sein).

वृकनिर्वृति m. N. pr. eines Sohnes des Kṛṣṇa Haniv. 9188.

वृकवन्धु m. N. pr. eines Mannes gaṇa रेवत्यादि zu P. 4, 1, 146. — Vgl. वार्कवन्धविक.

वृक्ष m. N. pr. eines Bruders des Kārṇa MBh. 7, 6942.

वृक्ष 1) m. N. pr. eines Sohnes des Çliṣṭi Hariv. 68. VP. 98. — 2) f. वृक्षौ a) ein best. Königswald Çat. Bn. 12, 3, 5. — b) N. pr. eines Frauenzimmers (könnte auch ein Appellativ sein) gaṇa वाक्वादि zu P. 4, 1, 96; vgl. वार्कलि, वार्कलिय.

वृक्षवक्षिक m. N. pr. eines Mannes gaṇa रेवत्यादि zu P. 4, 1, 146. — Vgl. वार्कवक्षिक.

वृक्षस्थल n. N. pr. eines Dorfes MBh. 5, 934. 2595. 3037. LIA. I, 691. fg.

वृक्षाली (von वृक्ष + अल Auge) f. Ipomoea Turpethum R. Br. RATNAM. im ÇKDn.

वृक्षाग्निर् (वृक्ष + अग्नि) m. N. pr. eines Mannes P. 8, 2, 165; vgl. Kār. 3 zu P. 4, 3, 60.

वृक्षार्पु (von वृक्ष) adj. raub- —, mordlustig RV. 10, 133, 4.

वृक्षारति (वृक्ष + अरति) m. Hund (der Feind des Wolfes) ÇANDAM. im ÇKDn.

वृक्षारि (वृक्ष + अरि) m. dass. RĪĀN. im ÇKDn.

वृक्षाक्ष (वृक्ष + अक्ष) m. N. pr. eines Mannes; pl. seine Nachkommen Sāmś. K. 184, a, 2. sg. ein Sohn Kṛṣṇa's Hariv. 9188. वृक्षास्य die neuere Ausg.

वृक्षाक्षिक m. N. pr. eines Mannes; pl. seine Nachkommen Sāmś. K. 184, a, 11. man hätte वृक्षाक्षिक erwartet.

वृक्षास्य (वृक्ष + आस्य) m. N. pr. eines Sohnes des Kṛṣṇa Hariv. 9188 nach der Lesart der neueren Ausg., वृक्षाक्ष die ältere.

वृक्षादर (वृक्ष + उ) m. 1) Bein. Bhīmasena's Tāik. 2, 8, 15. H. 707. Bhāg. 1, 15. MBh. 1, 2444. 5343. 5902. 5928. 3, 15694. Bhāg. P. 1, 7, 13. 10, 10. 9, 22, 28. — 2) N. einer Gruppe von Kobolden im Gefolge Çiva's Revāṁś. 29 in Journ. of the Am. Or. S. 6, 523.

वृक्षादामय adj. von Vṛkodara d. i. Bhīmasena kommend: भय MBh. 5, 2183.

वृक्ष 1) m. a) du. die Nieren Vjutr. 100. AV. 7, 96, 1. 9, 7, 13. VS. 25, 8. Çat. Bn. 3, 8, 3, 17. Kīṭ. Ça. 6, 7, 6. 25, 7, 84. Kauç. 45. 81. Çāṇh. Ça. 4, 14, 14. Āçv. Gṛh. 4, 3, 21. 24. Jāṇ. 3, 97. Çāṇh. Sāmś. 1, 5, 28. — b) nach Sā. so v. a. Abwender nämlich der Krankheit RV. 1, 187, 10. — 2) f. घ्रा = वृक्षा = वृक्ष Herz H. 623.

वृक्षक m. du. = वृक्ष die Nieren Jāṇ. 3, 94.

वृक्षण s. u. वृक्ष.

वृक्ष s. u. वृक्ष und vgl. वाकुवृक्ष.

वृक्षवर्हिम् adj. derjenige, welcher das Gras zur Opferstreu ausgräuft oder abgeschnitten hat so v. a. zum Empfang der Götter gerüstet; opfernd, Opfer lebend Naigh. 3, 18. RV. 1, 12, 3. 3, 2, 6. 59, 9. 5, 9, 2. 6, 68, 1. 8, 5, 17. 7, 20 (wohl वृक्षवर्हिषः zu betonen). 27, 7. 76, 3. 86, 1. 10, 91, 9. Ind. St. 10, 409.

वृक्षि (von वृक्ष) f. s. नमो und मु.

वृक्षा f. du. so v. a. वृक्ष die Nieren TS. 5, 7, 20, 1.

वृक्ष, वृक्षते Dhātup. 16, 3 (वृषो). वृक्षते वरं कन्या erwidht Durgād. im ÇKDn. Diese unbelegte Wurzel hätte als वर्क्ष aufgeführt werden müssen.

वृक्ष Unādis. 3, 66 (von वृक्ष). m. 1) Baum AK. 2, 4, 2, 5. Tāik. 2, 4, 2. H. 1114. HALI. 2, 22. 24. RV. 4, 164, 20. 22. 2, 14, 2. निधिमन् 39, 1. पक्व 4, 20, 5. 5, 78, 6. वि वृक्षान्कति 83, 2. उप स्थेयाम शर्षा न वृक्षम् 7, 98, 5.

10, 31, 7. निष्कृष्टभारं चमसे न वृक्षात् 68, 8. 94, 2. 127, 4. मुप्लया 128, 1. हरिकेश VS. 16; 17. 19. 51. 58. AV. 1, 14, 1. वृक्षामि ते कुलिषेभ्यः वृक्षम् 2, 12, 3. 5, 48, 1. 12, 4, 27. 51. Çat. Bn. 1, 3, 2, 20. वृक्षे नाव प्रतिवर्षीय 8, 2, 6. 2, 2, 4, 10. 6, 2, 17. 14, 6, 9, 33. TS. 6, 3, 2, 2. 3. Kīṭ. Ça. 1, 3, 18. Çāṇh. Gṛh. 1, 3, 22. Kauç. 79. Āçv. Gṛh. 1, 8, 6. 2, 6, 9. Līṭ. 1, 1, 14 (घ). (यदा) वृक्षाः स्रवसि धिराणि स्राव्य. Bn. in Ind. St. 1, 40. Çvrtāçv. Up. 6, 6. M. 3, 9, 4, 120. 7, 76. वृक्षगुल्मावृक्ष 192. वृक्षारुक्ष MBh. 3, 2845. RAON. 2, 17. नदीकुले, नदीतीरे Spr. 1398. 4299. fg. नदीकुलं यथा वृक्षो वृक्षं वा शकुनिर्यथा (त्यजति) 4298. वृक्षं क्षीणफलं त्यजति विकृताः 2883. VARĀH. Bṛh. 8, 9. वृक्षगुल्मा लताश्च 29, 14. 43, 17. आत्मापराधवृक्षस्य फलानि Spr. 2644. मेध्यं M. 6, 13. वृक्षाम्पिका Spr. 2884. फलदाना वृक्षाणां द्वेदम् M. 11, 142. °द्वेदन Verz. d. Oxf. H. 281, b, 22. fg. °भञ्जन 26, b, 25. वृक्षोद्यापन 35, a, b. 40, b, 41. वृक्षोत्सर्ग ebend. °रोपणा 12, b, 24. 86, b, 18. fg. 87, a, 34. fg. Verz. d. Cambr. H. 64, 9. °रोपक R. Goan. 2, 87, 2. वृक्षरोपक M. 3, 163. in comp. mit dem Namen des Baumes: कृतक° 6, 67. मन्दार° Çā. 100, 16. पर्कटी° Hir. 18, 7. शिशिका° Ver. in LA. (III) 4, 1. 2. वट° 21, 11. am Ende eines adj. comp. f. घ्रा MBh. 1, 5320. 7, 897. RAON. 11, 16. Im System ein Baum, welcher (sichtbare) Blüte und Frucht hat, M. 1, 47. Suça. 1, 4, 17. die ganze Pflanzenwelt in fünf Klassen eingetheilt: वृक्षगुल्मलतावृक्षत्वक्सारित् वृक्षातयः MBh. 6, 171. 13, 2992. Pflanze überh.: किपाक° Spr. (II) 754. HALI. 5, 42 (करीर). — 2) Todtenbaum, Sarg AV. 10, 2, 25. — 3) Stab des Bogens RV. 10, 27, 22. AV. 1, 2, 3. — 4) Gestell in einigen Compp. — 5) wohl so v. a. वृक्षक Wrightia antidysenterica Suça. 2, 434, 7. — Vgl. घृक्षितसूर्य, कल्प°, कौमुदी°, तीर°, गुण°, चेत्य°, दश°, दीप°, निर्वृक्ष, पूति°, बीज°, बोधि°, ब्रह्म°, भार°, भूत°, भृङ्ग°, मत्ता°, रक्त°, रात्रि°, सीमा°.

वृक्षक (von वृक्ष) m. 1) ein armes Bäumchen KUMĀRAS. 5, 14. घ्रायम्° RAON. 1, 70. am Ende eines adj. comp. ohne den Nebengriff: घ्रा° baumlos R. 4, 44, 35. RAON. 1, 51. f. घ्रा R. 1, 9, 5. Vgl. गन्ध°, फल° (in beiden compp. Baum überh.). — 2) Wrightia antidysenterica (ein mittelgroßer Baum, s. कुट्ठा) RATNAM. 30. n. die Frucht Suça. 1, 182, 15. 315, 1. 431, 11. 482, 2. 2, 52, 6. 109, 21. 135, 5. 437, 7.

वृक्षकन्द = विदारीकन्द die Knolle von Batatas paniculata Choisy. AUSH. 48.

वृक्षकुक्ष m. a wild cock WILSON.

वृक्षकेश adj. bewaldet: ein Berg RV. 5, 41, 11.

वृक्षखण्ड m. Baumgruppe KĪç. zu P. 4, 2, 38. वृक्षखण्ड R. 4, 48, 3. 5, 16, 14.

वृक्षघट m. N. pr. eines Agrahāra KĀṭhās. 82, 3.

वृक्षचन्द्र m. N. pr. eines Fürsten TĪRAN. 2. 103. 126.

वृक्षचर m. Affe (Baumwandler) DHANĀMĀJA im ÇKDn.

वृक्षच्छाय n. Baum Schatten, f. घ्रा der Schatten eines einzelnen Baumes (oder zweier Bäume) BHAR. zu AK. nach ÇKDn.

वृक्षतक्त m. dessen Amt es ist Bäume niederzuhacken R. 2, 80, 2.

वृक्षतैल n. Baumöl d. i. aus Baumfrüchten gewonnenes Öl Schol. zu KĪṭ. Ça. 1, 8, 37.

वृक्षत्व (von वृक्ष) n. das Baum-Sein, der Gattungsbegriff Baum SARVA. DARÇANAS. 8, 3.

वृक्षदल n. Baumblatt R. 2, 46, 14.

वृक्षदेवता f. Baumgottheit, Dryade PANĀT. 97, 5.
 वृक्षधूप m. Terpentin H. 648. an. 4, 211.
 वृक्षनाथ m. der indische Feigenbaum (वट) ÇABDĀ. im ÇKDr.
 वृक्षनिर्यास m. Baumharz, Gummi M. 5, 6.
 वृक्षपर्ण n. Baumblatt R. 2, 56, 22. R. GOR. 2, 56, 21.
 वृक्षपाक m. der indische Feigenbaum (वट) ÇABDĀ. im ÇKDr.
 वृक्षपील m. = वनपाल Waldhüter R. 5, 39, 3.
 वृक्षपुरी f. N. pr. einer Stadt TIRAN. 232.
 वृक्षवास्पनिकेत s. वृक्षवास्यनिकेत.
 वृक्षभक्षा f. Schmarotzerpflanze BĀLVAP. im ÇKDr.
 वृक्षभवन n. Baumhöhle ÇABDĀ. im ÇKDr.
 वृक्षभिद् Azī H. 918.
 वृक्षभेदिन् n. eines Zimmermanns Meissel AK. 2, 10, 34. H. 919.
 वृक्षमय (von वृक्ष) adj. (f. ई) aus Holz gemacht, hölzern ÇĀNTIK. 5.
 वृक्षमर्कटिका f. Eichhörnchen ÇKDr. und Wilson ohne Angabe einer Aut.
 वृक्षमूल n. Baumwurzel M. 4, 73. 6, 26. 44. 11, 78. 128. R. 2, 46, 19.
 22. 80, 17.
 वृक्षमूलता (von वृक्षमूल) f. das Ruhen —, Schlafen auf Baumwurzeln
 (eines im Walde lebenden Asketen) KĀM. NITIS. 2, 29.
 वृक्षमूलिक (wie oben) adj. auf Baumwurzeln seine Ruhe haltend
 VĀUTP. 34. BURN. Intr. 309.
 वृक्षमूढ (वृक्ष - मूढ - 2. भू) f. eine Rohrtart (झलवेतस) ÇABDĀ. im ÇKDr.
 वृक्षराज्ञ m. der Fürst unter den Bäumen, Bez. des heiligen Feigenbaum:
 पिप्पलाङ्गायते वृक्षः पिप्पलो वृक्षराज्ञः PITĀMAHA in MIT. 148, 1.
 वृक्षराज्ञ m. der Fürst der Bäume, Bez. des पारिजात HARIV. 7003.
 वृक्षरूपा f. Schmarotzerpflanze AK. 2, 4, 2, 62. eine best. Pflanze, =
 वृक्षमूलना RĪGĀN. im ÇKDr.
 वृक्षवाटिका f. Baumgarten AK. 2, 4, 1, 2 (अमात्यगणिकागेक्षोपवन).
 ÇĀK. 8, 21.
 वृक्षवाटी f. dass. H. 1113.
 वृक्षवास्यनिकेत m. N. pr. eines Jaksha MBH. 2, 399 nach der Les-
 art der ed. Bomb., वृक्षवास्य° ed. Calc.
 वृक्षश m. Eidechse, Chamäleon WILSON nach ÇABDĀRTHAK.
 वृक्षशापिका f. Eichhörnchen SUÇA. 1, 202, 17.
 वृक्षषण्ड s. वृक्षषण्ड.
 वृक्षसंकट n. Walddickicht KĀM. NITIS. 14, 21.
 वृक्षसर्प adj. (f. ई) Baumkriecher AV. 9, 2, 22.
 वृक्षसारक m. ein best. kleiner Strauch, = त्रैपाण्ड्यी AUSH. 16.
 वृक्षसेक m. Baumöl d. i. aus Baumfrüchten gewonnenes Öl Schol.
 zu KĀTS. ÇA. 1, 8, 37.
 वृक्षाद्य (वृक्ष + घञ्) n. Baumgipfel R. 2, 98, 27.
 वृक्षादन (वृक्ष + घञ्) 1) adj. am Baume fressend. — 2) m. a) eines Zim-
 mermanns Meissel AK. 2, 10, 34. H. 919. Azī TRIK. 3, 3, 261. H. an. 4,
 198. MED. n. 214. neben वाशी MBH. 5, 5250. — b) der heilige Feigen-
 baum (वृक्षस्थ) und = मधुच्छत्र (?) H. an. MED. Buchanania latifolia
 ROXB. DRAN. im ÇKDr. — 3) f. ई Schmarotzerpflanze AK. 2, 4, 2, 62.
 TRIK. H. an. MED. = विदारीगन्धिका H. an. = विदारीकन्द MED. eine
 best. Gemüsepflanze SUÇA. 1, 137, 19. 220, 6. 377, 14. 2, 59, 14. 322, 18. 431, 12.

वृक्षादिनी f. = कामवृक्ष AUSH. 37.
 वृक्षादि रुक्ता n. und रुक्षादिद्रुक्ता n. Umarmung ÇABDĀ. im ÇKDr.
 वृक्षादिद्रुक्ता n. WILSON nach ÇABDĀRTHAK.
 वृक्षाक्ष (वृक्ष + घञ्) m. Spondias mangifera ÇABDĀ. im ÇKDr. n. die
 Frucht AK. 2, 9, 35. H. 417. HARIV. 8440. SUÇA. 2, 453, 7. VĪGĀN. 6, 130.
 वृक्षापुर्वेद (वृक्ष + घञ्) m. die Lehre von der Pflege der Bäume VARĀN.
 BĀH. S. 2, 8. 7, Z. 3. Titel des 55ten Adhja in VARĀN. BĀH. S. und
 eines Kapitels im ĀGĀNĀ-P. nach ÇKDr. Verz. d. Oxf. H. 125, a, 41.
 324, b, No. 768 (von Surapāla). °योगाः unter den 64 Künsten 217, a, 13.
 वृक्षार्क MBH. 7, 1872 fehlerhaft für वृक्षार्क, wie die ed. Bomb. liest.
 वृक्षार्क (वृक्ष + घञ्) f. eine best. Heilpflanze, = मकमेदा RĪGĀN. im ÇKDr.
 वृक्षालय (वृक्ष + घञ्) m. Vogel (auf Bäumen wohnend) ÇABDĀ. im ÇKDr.
 वृक्षावास (वृक्ष + घञ्) adj. auf oder in Bäumen wohnend; m. = वृ-
 क्षकोटरवासिन् ÇKDr. an ascetic, one who lives in the hollows of trees;
 a bird WILSON.
 वृक्षामयिन् (वृक्ष + घञ्) m. Künzchen RĪGĀN. im ÇKDr.
 वृक्षीय adj. von वृक्ष gaṇa उत्करादि zu P. 4, 2, 90. एक° (s. auch u.
 एकवृक्ष) von demselben Baume, von gleichem Holze KĀTS. ÇA. 2, 8, 1.
 वृक्षशय (वृक्ष, loc. von वृक्ष + शय) 1) adj. auf Bäumen steh aufhaltend:
 मयूराः RAGH. 16, 14. — 2) m. eine Schlangenart (in Bäumen liegend)
 SUÇA. 2, 263, 21.
 वृक्षात्पल (वृक्ष + उ°) m. Pterocermum acerifolium Willd. HALĀ. 2, 44.
 वृक्ष्य (von वृक्ष) n. Baumfrucht ÇAT. BA. 4, 1, 2, 10. KĀTS. ÇA. 2, 1, 18, v. 1.
 वृगल (von वृक्ष) n. Brocken, Stück: पुरोडाश° ÇAT. BA. 4, 3, 2, 1. ÇĀKĀH.
 BA. 28, 4. Schol. zu KĀTS. ÇA. 767, 14. ĀCV. ÇA. 5, 7, 7 (hier दृगल). घर्घ°
 ÇAT. BA. 14, 4, 3, 5.
 वृक्ष्या f. N. pr. eines Mädchens RV. 1, 51, 18.
 वृक्षीवत् m. pl. N. pr. eines Geschlechts RV. 6, 27, 5. fgg. PANĀV.
 BA. 24, 12, 2.
 वृक्ष् (nom. वृक्ष्) so v. a. वृक्ष NAIÇH. 2, 9. — Vgl. स्वा°.
 1. वृक्षेन (von वृक्ष) UṆĀDIN. 2, 81. n. 1) Umhegung, umfriedigter —, be-
 festigter Platz; insbes. die abgeschlossene Cultusstätte; = वृक्ष NAIÇH.
 2, 9. न वा उ मा वृक्षेन वारयते RV. 10, 27, 5. से विव्य इन्ने वृक्षेन न भूमि
 1, 173, 7. तं प्रुक्षे वृक्षेन वृक्षेन 63, 2. वृक्षेन वृक्षिनात्स पिपेय 3, 34, 6. घ-
 त्ति ससेम वृक्षेन नाकः 8, 11, 6. 5, 54, 12. नदीनाम् Bereich 32, 7. यमुक्षिज्ञो
 वृक्षे मानुषातो जीर्जनस 1, 60, 3. यत्परमे सधस्ये पदावमे वृक्षेन मादयते
 101, 8. 2, 24, 11. 9, 96, 7. मूर्का घर्मत्रो वृक्षेन विरुषी hier im Opferhof
 steht ein überschäumender Becher 3, 36, 4 (wonach u. 1. घर्मत्र zu än-
 dern ist). मूर्द्धये वृक्षेन मर्म धीमहि 10, 66, 2. मृत्तोत्रस्य वृक्षेनस्य
 गोपाः 1, 101, 11. 2, 2, 1. 9. 34, 7. 9, 77, 5. 82, 4. — 2) geschlossene Nieder-
 lassung: Hof, Flecken, Dorfschaft, auch oppidum; sowohl die Mark als
 die Bewohner: अस्मिन् वृक्षेन सर्ववोराः स्मत्सूरिभिस्तव शर्मत्स्याम
 RV. 1, 51, 15. 73, 2. 91, 21. 103, 19. मानुष 128, 7. घा यत्ततन्वृक्षेन घना-
 सः 166, 14. जीरदानु 168, 15. व्यं राक्षभिः प्रथमा धनान्यस्माकैव वृक्षेनैना
 जयेम mit den Leuten unserer Gemeinde 18, 42, 10. 9, 97, 10. प्र यक्षमन्मा
 वृक्षेन तिराते 7, 61, 4. 99, 6. घञ्ज्ञाता वृक्षेन fremde Orte 32, 27. 10, 27, 4.
 विषेधेन वृक्षेन पामि d. h. wo er sich auch niederlasse 28, 2. प्र सृन्व
 ऋष्या वृक्षेन वृक्षेन mit der ganzen Gemeinde 18, 176, 1. वृक्षेनान्यः

सर्वसा कृतिं वृत्रं सिध्दयन्त्यो वृञ्जनेषु विप्रः Varuṇa 6, 68, 3. 9, 87, 3. Es versteht sich, dass einzelne Stellen sowohl unter 1) und 2) passen; unentschieden bleiben RV. 5, 44, 1. 6, 35, 5. Vgl. व्रज. — 3) der Luft-raum Uśāval. — 4) = निराकरणा UNādiva. im Sāmśamīptas. nach ÇKDn. — Vgl. im Zend vərəzēna und vərəzāna.

2. वृञ्ज n. शरपत्नी वृञ्जने पददीयत् उत्पातयति पत्तिपाः die Ushas RV. 1, 48, 5. nach Śā. = झङ्गम; wohl coll. Dorf so v. a. die angestodelten Menschen (neben Thieren und Vögeln). Der Unterschied des Tonos wäre also zufällig.

3. वृञ्ज 1) adj. (f. वृञ्जनी) so v. a. वृञ्जिन UNādik. im ÇKDn. वृत्तिष्ठ-रुर्भी वृञ्जनीषत्; allegorisch, nach Śā. in der Wolke RV. 1, 164, 9. — 2) m. (kränzes) Haupthaar UNādik. im ÇKDn. — 3) f. ई Rank, Tüch: वृ-रिष्टो वृञ्जनीभिर्जयेम durch Ränke nicht versehrt AV. 7, 50, 7 als v. l. zu RV. 10, 42, 10. Die Bed. von 1. वृञ्ज wurde bereits nicht mehr verstanden. — 4) n. eine böse That, Sünde UNādik. im ÇKDn. H. 1381 (nach der Lesart des Schol.).

वृञ्ज्य (von 1. वृञ्ज) adj. was in Dörfern u. s. w. wohnt: धर्मा भुवद्-वृञ्ज्यस्य राज्ञा RV. 9, 97, 23.

वृञ्जि Siddh. K. 236, a, 11. m. 1) pl. N. pr. einer Völkerschaft P. 4, 2, 131. BURN. Intr. 75. TIRAN. 7. SCHIFFNER, Lebensb. 289 (39). HIOUEN-THSANG 1, 402. fgg. 2, 366. fg. वृञ्जिगार्हपत u. P. 6, 2, 42. VArt. 1. वृञ्जि f. = व्रजभूमि ÇKDn. ohne Angabe einer Aut. — 2) N. pr. eines Mannes LIA. II, 808. fg.

वृञ्जिक adj. von वृञ्जि 1) P. 4, 2, 131. = वार्यो भक्तिरस्य 3, 100, Schol.

वृञ्जिन (von वर्ज्) UNādis. 2, 47. 1) adj. (f. वृञ्जि) a) krumm (AK. 3, 2, 20. H. 1437. an. 3, 421. MED. n. 134. HAL. 3, 41); falsch, ränkevoll (Gegens. वृञ्ज, वीत, साधु): पृथि RV. 6, 46, 13. गातु 9, 97, 18. पृष्ठा 4, 2, 11. मुखानि AV. 7, 56, 4. Personen RV. 3, 34, 6. MBh. 3, 13746. Bha. P. 7, 8, 55. अरुकार Spr. (II) 810. — b) unheilvoll: वृञ्जिना गतिमाप्नोति MBh. 2, 857. — 2) m. (kränzes) Haupthaar AK. 3, 4, 28, 111. H. c. 117. H. an. MED. HAL. 5, 11. — 3) f. वृञ्ज Ränke, Falschheit, Trug: मा नो विद्वृञ्जि-ना देव्या या AV. 1, 20, 1. 5, 3, 6. वृञ्जिना v. l. TBn. 3, 7, 5, 13. — 4) n. Siddh. K. 249, a, 8. a) dass. Nir. 10, 41. वृञ्जि मर्तेषु वृञ्जिना च पश्यन् RV. 4, 1, 17. वृञ्जितस्य धीतिर्वृञ्जिनानि कृत्ति 23, 8. 2, 27, 3. 5, 3, 11. 12, 5. 7, 104, 13. 18, 87, 15. 89, 8. AV. 1, 10, 3. 14, 8, 20. TBn. 3, 3, 8, 10. तपूषि तमे वृञ्जिनानि सप्तु dem werden zur Qual seine eigenen Ränke RV. 6, 52, 2. अथ नो वृ-ञ्जिना शिशोकि 10, 105, 8. — b) Vorgehen, Schlechtigkeit, Sünde AK. 4, 1, 4, 1. H. 1381 (nach der Lesart der Hdschr.). H. an. MED. HAL. 3, 5. सर्व ज्ञानप्लवेनेव वृञ्जिनं संतरिष्यसि Bha. 4, 36. वृञ्जिनातारयति MBh. 5, 1324. किमिदं वृञ्जिनं सुधु कृतं वै कामलुब्धया 1, 3425. 2, 2582. कृत्वा वृञ्जिनार्जनम् Spr. (II) 20. 1438. कश्चिन्न वाचा वृञ्जिनं किं किंचिदुच्चारितं मे मनसो ऽभिषङ्गात् MBh. 5, 867. कश्चिन्न वाचा वृञ्जिनं कदाचिदकार्षं ते मनसो ऽभिषङ्गात् 13, 1397. नकि मे वृञ्जिनं किंचिद्विद्यते ब्राह्मणोच्चिक 389. R. Gonn. 1, 67, 8. 6, 103, 10. वृञ्जिनादस्ते Ragh. 14, 57. वृञ्जिनादस्ति चेद्री-ति: Rāḍa-Tan. 6, 27. वृञ्जिनार्जितया धिया 187. शास्त्रं adj. 1, 102. Bha. P. 3, 18, 49. 4, 5, 9. — c) Leid, Unglück: गौरवं कुलम्। वृञ्जिनं नार्कति प्राप्तुम् Bha. P. 1, 7, 46. सदृञ्जिनच्छिद् 2, 4, 13. विधेकि तमो वृञ्जिनादिमो-क्षम् 4, 8, 51. — d) = रक्तधर्मन् H. an. — Vgl. वृञ्ज.

वृञ्जिनवत् (von वृञ्जिन) m. N. pr. eines Sohnes des Kroshṭu, Sohnes des Jadu, Bha. P. 9, 23, 29. — Vgl. वृञ्जिनीवत्.

वृञ्जिनैव नि adj. krumme Wege gehend, ränkevoll RV. 1, 31, 6.

वृञ्जिनाय् denom. von वृञ्जिन; partic. वृञ्जिनायत् trügglich, falsch RV. 10, 27, 1.

वृञ्जिनीवत् m. N. pr. = वृञ्जिनवत् MBh. 13, 6833. HARIV. 1969. VP. 420. वृण्, वृणोति, वृणुते. Vor. in Dāitup. 30, 6 (भक्तो). वृणोति (प्रीणने) Pat. in Dāitup. 28, 40. Auf das caus. dieser letzteren Wurzel mit वि führt der Comm. व्यवीवृणात् in der Stelle स्थाने रामप्रणयकविदेवी वाचं व्य-UTTARAR. 112, 22 (152, 9) zurück, indem er dieses Wort durch एतच्चरि-त्रवर्णनेन प्रीतां वकार् erklärt. Wir nehmen keinen Anstand jene Form von वर्णाय mit वि in der Bed. in der Schilderung übertreffen abzuleiten.

1. वृत् (von 1. वृ) 1) adj. einschliessend in वर्णो und नदी. — 2) f. Begleitung, Gefolge; Heer: कया शचिष्ठया वृता (नश्चा भुवत्) RV. 4, 31, 1. उभे वृता संयती सं जयति 5, 37, 5. येषां हेदसी नाधसी वृता 10, 65, 5. वृतेव यत् बह्विर्वसव्यै: 6, 1, 3. वयं जयिम् वृतम् 1, 102, 4. 4, 17, 9. अयुध इयुधा वृत् शूर वृत्ति मर्तभि: 8, 45, 3. अज्ञा वृत् इन्द्र प्रपत्नी: 1, 174, 2.

2. वृत् (von वर्त्) 1) adj. am Ende eines adj. comp. in एक°, त्रि°, प-ञ्च°, पुत्र°, विष्णु°, सु°. — 2) Schluss, Ende; bezeichnet im Dāitup. (2. B. nach 19, 79. 23, 41. 28, 108. 143. 31, 32) den Schluss einer zu einer bestimmten grammatischen Regel gehörenden Reihe von Wurzeln, die in der Grammatik durch die erste Wurzel mit nachfolgendem धा-दि oder प्रभृति kurz angegeben wird. P. 7, 2, 59, Schol.

वृत् 1) partic. s. u. 1. und 2. वृत्. — 2) n. so v. a. धन Naigh. 2, 10 (v. l. कृत); vielleicht aus वृत्तचय erschlossen.

वृत्तय m. erwählter —, erwünschter Wohnsitz, zur Erkl. von वृत् Nir. 12, 29.

वृत्तचय (वृत्तम्, acc. von 1. वृत् + चय) adj. ein Heer sammelnd: Indra RV. 2, 21, 3. sonach unter 2. चय zu streichen; nach Śā. Sammler des Erwünschten oder Feindeverderber.

वृत्तपक्षा f. eine best. Pflanze, = पुत्रदात्री Rāḍa. im ÇKDn.

वृत्ता (von वर्त्) f. etwa Fortschritt, Bewegung: ता वृत्तत वृत्तं वीरव-तर्षा समान्या वृत्तया विद्यमा रजः RV. 5, 48, 2.

वृत्तार्चिस् (वृत् + अर्च) f. Nacht H. c. 18.

1. वृत्ति (von 1. वृ) f. Einzäunung, Zaun, Hecke H. 982. an. 2, 195. MED. t. 38. HAL. 2, 195. वृत्तिं तत्र प्रकुर्वति यामुष्टो न विलोकयेत् M. 8, 239. वृत्तिमप्याश्रितः शत्रुर्वध्यः Spr. 2885. वृत्तिमिह कुरुते कोदवापो समस्त 3311. °भङ्ग कृत्वा Pāṇāt. 248, 2. वृत्तिं घूर्णयित्वा 249, 13. °द्वार 4. प्राचीरे प्राप्तो वृत्तिः AK. 2, 2, 3. कुम्भा मुगृह्णा वृत्तिः (so ist zu schreiben) 7, 18. H. 824. उपवन° Mezh. 24. कुर्वकवृत्तेर्माधवीमण्डपस्य 76.

2. वृत्ति (von 2. वृ) f. Wahl, Erwählung, ein erwähltes Gnadenge-schenk; = वरण H. an. 2, 198. MED. t. 38. = वर AK. 3, 3, 8. H. 1523.

3. वृत्ति fehlerhaft für वृत्ति MBh. 1, 8350 (वृत्ति ed. Bomb.). Rāḍa-Tan. 5, 193 (वृत्ति ed. Calc.). für irgend ein anderes Wort in der Bed. मल्ली und रुज् MED. t. 56 (das richtige वृत्ति ebend. 38).

वृत्तिकार (वृत्तिम्, acc. von 1. वृत्ति + 1. कार) 1) adj. Hecken bildend. — 2) m. Flacourtia sapida Roxb. ÇANDAR. im ÇKDn.

वृत्तं (partic. von वर्त्) 1) adj. a) gedreht, in Schwung gesetzt: Rad RV. 1,

1585. 4, 31, 4. 5, 36, 2. — b) *rund* AK. 3, 2, 19. 3, 4, 28, 81. TARK. 3, 3, 182. H. 1467. an. 2, 197. MED. I. 60. HALS. 4, 62. वृत्तमिव हि शिष्यम् CAT. Bn. 7, 5, 28, KATS. Ca. 17, 5, 3. पुष्कर 1, 3, 38, 15, 6, 30. वृत्तपीनाया भुजाभ्याम् MBn. 3, 1774. दीर्घवृत्तभुज R. Gora. 2, 52, 3. वृत्तापतभुज 64, 18. उत्र 5, 2, 18. ब्रह्मे 6, 23, 11. वृत्तानुपूर्वे ब्रह्मे KUMARS. 1, 35. चारुवृत्तपयोधरा MBn. 3, 2664. स्तनी 4, 392. R. 3, 52, 25. स्तनी समवृत्ता BnS. P. 4, 28, 24. °पाँश R. 3, 23, 18. तनुवृत्तमध्य RAGH. 6, 32. VARAN. Bn. S. 34, 4. 56, 23. 26. 58, 53. 67, 7. Verz. d. Oxf. H. 97, b, 9. 12. 151, a, 9. — c) *erfolgt, geschehen, Statt gefunden habend*: किं वृत्तम् R. 6, 71, 15. PRAB. 84, 17. चि वृत्तमपि स्तोत्रप्रत्यक्षमिव दर्शितम् R. 1, 4, 16. अवदानं कर्म वृत्तम् (so ist zu schreiben) AK. 3, 3, 3. संबन्धमाभाषणपूर्वमाहुर्वृत्तः स नो संगतपार्वनासे RAGH. 2, 55. समाजः सुमरान्वृत्तः *sand Statt* R. 5, 27, 19. वृत्तं रक्तः °पाँशमप्रतिपद्यमाने ÇAK. 119. BHATT. 6, 27. वंशत्ये वृत्ते RIGGA-TAR. 5, 242. °संकेत 3, 374. °वाल (°वृत्त ed. Calc.) RAGH. 3, 28. अवृत्ततद्विवाका KATHAS. 33, 214. वृत्तेन चैव मुक्तेन प्रवर्णणेन so v. a. *frei geworden* 18, 306. क्लेशान्दादशवर्षवृत्तान् zwölf Jahre gewährt MBn. 7, 6147. — d) *abgemacht, absolviert*: एतद्धर्मं पुरस्तात् MAITRAUP. 1, 2. = अधीत P. 7, 2, 26. TRIK. H. an. MED. व्याकरण P., Schol. वृत्तो गुणप्रकृत्त्रेण so v. a. *sich zu eigen gemacht* Vor. 26, 111. — e) *vorhanden, da seiend*: वृत्तज्ञम् adj. = श्रोत्रस्वत् (वृत्त = अग्रप्रतिरुत KULL.) M. 1, 6. — f) *vergangen, verfloßen, verstrichen, zu Ende gegangen* AK. 3, 4, 24, 81. H. an. MED. अमावास्याया वृत्तायाम् KAUSH. UP. 2, 8. उत्सवे वृत्तमात्रे MBn. 1, 7652. 3, 1839. HARIV. 6714. वृत्ता रजनी R. 3, 5, 4. 68, 27. 4, 58, 1. वृत्ते शरावसंपाते M. 6, 56. VARAN. Bn. S. 24, 11. 26, 14. HIT. IV, 1. वर्तमान, वृत्त, वर्तिष्यमाणा SARVADARÇANAS. 10, 6. वृत्ते भाविनि वारुणे AK. 2, 8, 2, 71. H. 802. — g) *mit dem es vorüber ist, der dahin ist, gänzlich erschöpft* (= आस Comm.): प्रज्ञापतिः प्रज्ञाः सृष्ट्वा वृत्तो ऽशयत् TBR. 1, 2, 3, 1. — h) *verstorben* H. an. MED. M. 3, 221. 9, 195. 217. R. 2, 51, 18. 67, 33. 73, 1. 6. 77, 23. 86, 18. R. Gora. 2, 95, 11. 97, 11. 3, 65, 8. ऋ 6, 8, 10. — i) *verfahren seiend gegen* (loc.), *sich benommen habend*: स च तस्या कथं वृत्तः R. 5, 56, 2. सम्पद्यवृत्तः सदा त्वयि MBn. 3, 2284. 14, 77 (nach der Lesart der ed. Bomb.). Spr. (II) 1838. — k) = दृढ *fest* u. s. w. AK. H. an. MED. — l) = वृत्त *erwählt* AK. 3, 2, 11. H. 1484. H. an. MED. — 2) m. a) *Schildkröte* (rund) RIGGA. im ÇKDa. — b) *eine Grasart*, = वृत्तगुण्ड RIGGA. im ÇKDa. u. d. letzten W. — c) *eine runde Kapelle* VARAN. Bn. S. 56, 18. — d) N. pr. eines Schlangendämons MBn. 1, 1555 (वृत्तसंवर्तकी mit der ed. Bomb. zu lesen). 5, 3630. — e) *fehlerhaft für वृत्त* (so ed. Bomb.) MBn. 12, 3660. — 3) f. आ a) *ein best. Arsenelstoff* (रेणुका) BnS. an. im ÇKDa. — b) *Bez. verschiedener Pflanzen*: = किष्किरिष्टा, प्रियङ्गु und मांसरेकिष्ठी ebend. — c) = वृत्ता *ein best. Metrum*: 4 Mal 〰〰〰, 〰〰〰〰 — COLBA. Misc. Ess. II, 160 (VI, 10). Ind. St. 3, 377. — 4) n. (m. n. gaṇa श्रृङ्गर्षादि zu P. 2, 4, 31). a) *Kreis* COLBA. Alg. 87. GANIT. TRIPNACH. 8. वृत्तस्य मध्यं किल केन्द्रमुक्तम् GOLDB. 5, 41. Z. f. d. K. d. M. 2, 427. WEBER, RĪMAT. UP. 308. fgg. 316. 324. Eπικύκλι Σόλμας. 2, 38. — b) *das Vorkommen, Erscheinen, Gebrauchtwerden*: बहुलमामो नैध-एतुर्कं वृत्तमाश्रयमिव प्राधान्येन Nis. 2, 24. 11, 2. RV. PAIT. 16, 497. कार-रस्योष्णवद्वत्तम् so v. a. *die Verwandlung eines n in einen ūshman* 10, 13. — c) *Erscheinung*: क्षणिकमिति समस्तं विद्धि संसारवृत्तम् Spr. (II)

2051. किं° eine Form von किम् P. 3, 3, 6. 144. 8, 1, 48; vgl. पद्वत्. — d) *Ereigniss, Begebenheit* Sām. D. 559. GAUPA. zu SĪMKAJAK. 89. चित्तात्-ईश्यते वृत्तं किमेतत् so v. a. *was steht man dort vorgehen?* KATHAS. 25, 101. न मार्गवृत्तमेतन्मे वाच्यं पितृगृहे त्वया 58, 116. रात्रौ वृत्तं ममाम् यत् 69, 22. 32. रात्रि° 73, 219. तथा सर्ववृत्तं राजकुमारये कथितम् Z. d. d. m. G. 14, 574, 20. इन्दुदी° was sich bei der Iṅgudī zugetragen hat R. 2, 68 (96 Gora.) in der Unterschr. — e) *Sache, Angelegenheit* R. 1, 68, 16. 70, 8. KATHAS. 12, 187. — f) *Lebensart, Lebenswandel, Betragen, Benehmen, Handlungsweise, Thun und Treiben* AK. 3, 4, 24, 81. 36, 203. H. 838. 844. H. an. MED. HALS. 2, 242. CAT. Bn. 14, 7, 8, 1. TAITT. UP. 1, 11, 3. अनेन विप्रो वृत्तेन वर्तयन् M. 4, 260. 5, 166. 7, 122. 135. 8, 86. 187. 9, 301. सती वृत्तमनुष्ठिताः 10, 127. JĪG. 3, 44. MBn. 3, 1877. 12476. 13, 2167. R. 1, 2, 35. वृत्तमीदृशम्। आचरन्त्या 2, 35, 12. 40, 6. 102, 4. कस्य यास्याम्यहं वृत्तम् 109, 8. KĪM. NITIS. 3, 86. 13, 58. शत्रौ 8, 57. Spr. (II) 930. 1820. KUMĀRAS. 6, 12. बाल्यवृत्तानि (so ed. Bomb.) MBn. 3, 16865. रजनी° 1868. उदार R. 1, 2, 45. प्रभैर्वृत्तिः Spr. 4256. मरुद्भुतम् 4859. पर्वता इव निष्कम्पा वृत्ते मरुति तस्थुषः (तस्थिवातो मरुवृत्ते निष्कम्पा इव पर्वताः die neuere Ausg.) HARIV. 4136. मरु° adj. R. 2, 112, 5. स्वच्छ° adj. KĪM. NITIS. 5, 79. 48 (wo wohl eben so zu lesen ist). शुक्ल° adj. MBn. 14, 2713. न्याय° adj. M. 7, 32. R. 3, 75, 47. कल्याणवृत्ता 1, 12. 53, 54. राजवृत्तं चतुर्विधम् Spr. 1659. कुरु प्रियसखीवृत्तं सपत्नीज्ञे ÇAK. 93, v. 1. घ्राप्यपि सतीवृत्तं किं मुञ्चति कुलस्त्रियः KATHAS. 3, 14. कामिजन°, स्व° DAÇAK. 63, 17. पृथिव्याश्च तेजोवृत्तं नृपशरेत् M. 9, 303. उड्कितधैर्यवृत्तम् adv. VIKR. 147. लोभ° adj. R. 4, 17, 38. पद्वत्ताः सति राजानस्तद्वत्ताः सति मानवाः Spr. (II) 1652. यन्मातापितरौ वृत्तं तनये कुरुतः सदा so v. a. *was Mutter und Vater an einem Sohne thun* R. 2, 111, 9. — g) *richtiger Wandel, gutes Betragen, richtiges Benehmen* ÅCV. GAU. 4, 7, 2. विद्याचरणवृत्तशीलसंपन्न KAUC. 67. नष्टः खलु भारतानां धर्मस्तथा तत्रविदा च वृत्तम् MBn. 2, 2236. R. 2, 33, 11. 83, 16. Spr. (II) 2351. 2593. (I) 2023. कुलं वृत्तेन रद्वते 3134. 4345. वृत्तं यत्नेन संरक्षेत्। वृत्तस्तु कृतो कृतः 5030. MBn. 3, 17394. शीलवृत्तेन R. 1, 58, 20. 77, 24. °संपन्न M. 8, 179. R. 1, 48, 26. 6, 103, 6. दृत्तवृत्तापयम् M. 9, 244. दृत्तवृत्ताद्य R. Gora. 1, 79, 16. वृत्ते स्थितस्याधिपतेः प्रज्ञानाम् RAGH. 5, 38. °कोन Spr. 4278. तत्रवृत्ते स्थितः MBn. 7, 6741. — h) *Lebensunterhalt*, = वृत्ति H. an. MED. वृत्तिनामि° (die neuere Ausg. richtiger वृत्तिनामिष) वो दाता भविष्यति नराधिपः HARIV. 335; vgl. 336. — i) *Rhythmus des Verschlusses* RV. PAIT. 1, 15. 17, 18. 16. 22. — k) *ein Metrum mit bestimmter Silbenzahl* (auch *Metrum* überh.) AK. H. an. MED. Ind. St. 3, 180. 289. 326. fgg. 468. KĀVALD. 1, 11. CAT. 43. SĪM. D. 566. कृत 220, 15. VARAN. Bn. S. 54, 99. 110. 104, 2. 58 (hier zugleich gutes Betragen). 60. Bn. 1, 2. — l) *ein aus 10 Trochäen bestehendes Metrum* COLBA. Misc. Ess. II, 163 (XV, 2). Ind. St. 3, 400. — Vgl. शार्प°, इति°, उदीच्य°, एवं° (auch JĪG. 3, 155), काम°, किं°, खपित°, गण°, गुरु°, इन्दो°, इर्वृत्त, दृग्वृत्त, पाद°, पुरा°, पुरी°, पूर्व°, प्राग्वृत्त, भिन्न°, मङ्गलादेश°, मध्य°, मात्रा°, यथा°, पद्वत्त (adj. wie sich betragend Spr. (II) 1652), राज° (auch MBn. 2, 1950. R. 1, 52, 7 = 53, 7 Gora.), लोक° (das Verfahren des grossen Haufens, der Unterthanen) MBn. 2, 1950. 4, 90), वर्ण°, वस्तु°, विषम°, सहृत्त, साधु°, सु°.

वृत्तक 1) am Ende eines adj. comp. = वृत्त Metrum SĪM. D. 559. —

2) m. = **आख्यक** (Comm.) Varām. Bṛh. 5. 86, 68; vgl. वृद्ध. — 3) n. *eine schlechte und dabei wohlklingende Prosa* Verz. d. Oxf. H. 199, a, 2. **कठोरान्तरं स्वल्पसमाप्तं वृत्तकं मतम्** 3. Beispiel 7. fgg.

वृत्तककटी (वृत्त *rund* + क^०) f. Wassermelone RĀGĀN. im ÇKDn.

वृत्तकौतुक n. Titel einer *Metrik* Verz. d. B. H. No. 815. Ind. St. 3, 166. 215.

वृत्तकौमुदी f. desgl. COLBR. Misc. Ess. II, 64, N. 3.

वृत्तखण्ड m. n. *Ausschnitt eines Kreises* COLBR. Alg. 96.

वृत्तगन्धि oder **गन्धिन्** n. *eine gekünstelte Prosa mit metrischen Partien* SĀH. D. 566. Verz. d. Oxf. H. 199, a, 6. 16. 207, a, 6. COLBR. Misc. Ess. II, 133.

वृत्तगुण्ड m. *eine Grasart*, = **दीर्घनाल** RĀGĀN. im ÇKDn.

वृत्तघेष्टा f. *Benehmen* MBu. 12, 4219.

वृत्ततण्डुल m. *Andropogon bicolor* Roxb. RĀGĀN. im ÇKDn.

वृत्तत्व (von वृत्त) n. *Runde, Rundheit* Schol. zu NAIKH. 22, 46.

वृत्तदर्पण m. Titel einer *Metrik* COLBR. Misc. Ess. II, 64. fg.

वृत्तनिष्पाविका f. *eine best. Hülsenfrucht*, = **नखनिष्पावी** RĀGĀN. im ÇKDn.

वृत्तपर्णी f. (*runde Blätter habend*) Bez. zweier Pflanzen: = **महाशणपुष्पिका** und **पाठा** RĀGĀN. im ÇKDn.

वृत्तपुष्प m. (*runde Blüten habend*) Bez. verschiedener Pflanzen: *Nuclea Cadamba* Roxb. HĀN. 96. RĀGĀN. im ÇKDn. = **शिरीष**, **वाणीर**, **कुब्जक** und **मुद्गर** RĀGĀN. ebend.

1. **वृत्तफल** n. *Pfeffer (runde Frucht)* RĀGĀN. im ÇKDn.

2. **वृत्तफल** 1) adj. *runde Früchte habend*. — 2) m. *Granatbaum* und *Judendorn* RĀGĀN. im ÇKDn. — 3) f. **घ्रा** Bez. verschiedener Pflanzen: = **वार्ताकी**, **शशाण्डुली** und **ग्रामलकी** ebend.

वृत्तबन्ध m. *eine metrische Fessel*: **वृत्तबन्धोष्कितं गद्यम्** SĀH. D. 566.

वृत्तबीज 1) adj. *runden Samen habend*. — 2) m. *Abelmoschus esculentus* W. und A. RĀGĀN. im ÇKDn. — 3) f. **घ्रा** *Cajanus indicus* Spreng. ebend.

वृत्तबीजिका f. *ein best. Strauch*, = **पाण्डुरफली** RĀGĀN. im ÇKDn.

वृत्तभूय adj.: **घृणिना विदुर्भूय वृत्तभूया तिरौ धत्ताम्** MBu. 1, 728. **वृत्तं निर्वृतमुत्पन्नं विद्यदादि तस्य भूयं भावः** । कृत्स्नप्रपञ्चात्मकावित्यर्थः NILAK. Verdorbene Lesart.

वृत्तमञ्जिका f. Bez. zweier Pflanzen: = **श्वेतार्क** und **मोदिनी** RĀGĀN. im ÇKDn.

वृत्तमाला f. *ein Kranz von Metren, Metrik* Verz. d. B. H. No. 814. **वृत्तमुक्ताफलानां माला** ebend.

वृत्तमुक्तावली f. Titel einer *Metrik* Verz. d. B. H. No. 814. COLBR. Misc. Ess. II, 64. fg. 73. Ind. St. 3, 226.

वृत्तरत्नाकर m. desgl. Verz. d. B. H. No. 810. fgg. Verz. d. Oxf. H. 110, b, 15. 197, b, fgg., No. 462. fgg. MACK. Coll. I, 115. Verz. d. Kop. H. 18, b. COLBR. Misc. Ess. II, 64 u. s. w. Ind. St. 3, 184. 206. fgg. 215. 218. **पञ्चिका** 207. **टीका** Verz. d. Oxf. H. 113, a, 43. **सेतु** 198, a, No. 466.

वृत्तरत्नावली f. desgl. GILD. Bibl. 403.

वृत्तवत्स (von वृत्त) adj. 1) *rund* MBu. 14, 1413. — 2) *einen guten Lebenswandel führend, tugendhaft* JĀGĀN. 1, 89. MBu. 3, 13779. 4, 593. 12, 9721. 13, 3802. HARIV. 13235.

वृत्तशत n. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 279, b, 4.

वृत्तशालिन् adj. = **वृत्तवत्स** 2) R. GORR. 1, 72, 38.

वृत्तसाधिन् adj. *wegen seines Lebenswandels in gutem Rufe stehend*: **तत्रिय** MBu. 13, 5776.

वृत्तसादिन् adj. *gutes Betragen zu Schanden machend, sich schlecht betragend, unsittlich* R. 2, 34, 87.

वृत्तस्थ adj. *im guten Lebenswandel verharrend, einen guten Lebenswandel führend*: **शूद्र** M. 11, 126. 129. 12, 110. KATHĀS. 73, 23; vgl. **वृत्ते स्थितः** RAGH. 5, 38. **तत्रवृत्ते स्थितः** MBu. 7, 6741.

वृत्तक्षेप (वृत्त + घा^०) m. *eine Erklärung, dass man mit etwas Geschehenem nicht einverstanden sei, nicht recht daran glauben könne*, KĀVYĀD. 2, 122. Beispiel Spr. (II) 238. — Vgl. **वर्तमानक्षेप** und **भविष्यदाक्षेप**.

वृत्ताध्ययनार्द्ध f. *Vortrefflichkeit des Lebenswandels und der Studien*; als Erkl. von **ब्रह्मवर्चस** AK. 2, 7, 38. H. 838. **वृत्ताध्ययनसंपत्ति** f. dass. HALĀJ. 2, 242.

वृत्तानुवर्तिन् adj. = **वृत्तस्थ** R. GORR. 2, 53, 12.

वृत्तास (वृत्त + घत्त) m. (n. wohl nur fehlerhaft RV. ANUKR. bei ROSEN zu RV. 1, 6, 5. KATHĀS. 2, 29. PĀNĒAT. 30, 32) 1) *Geschichte, Vorfall, Begebenheit, Erlebnisse, Lebensumstände; Bericht über einen Vorfall u. s. w.*; = **वार्ता** AK. 1, 1, 8. 3, 4, 44, 66. H. 260. an. 3, 804. MED. t. 160. HALĀJ. 1, 146. — ÇĀRKH. Bn. 26, 8. KĀVY. Ça. 25, 14, 28 (pl.). n. **ब्राह्मणक्षत्रियोपाराधयति हि तिष्ठतोः । कस्मिंश्चिदपि वृत्तासं शूद्रा भोष्यपदिष्यते** ॥ M. 3, 14. MBu. 1, 102 (pl.). **दृष्ट्वा चेनं ततोऽपृच्छन्वृत्तासं सर्वमेव तम्** 3, 2182. **वृत्तासमुत्तरं ब्रूहि** 11, 8. **इत्येवं मम वृत्तासः कथ्यतां को पुत्रमिति** HARIV. 14618. 16355. R. 3, 19, 16. 5, 64, 14. Spr. 2886. RAGH. 3, 66. 14, 87. ÇĀK. 108, 16. SĀH. D. 407. KATHĀS. 1, 65. 7, 29. **ग्रामूलतः सर्वं वृत्तासं तमवर्णयत्** 12, 191. 13, 161. 18, 198. 25, 54. 28, 185. 72, 11. fg. 90, 96. RĀGĀ-TAR. 1, 258. 319. 3, 15 (pl.). 323. 4, 77. 109. 338 (pl.). 5, 67. 6, 80. PRAB. 20, 6. 84, 1. 88, 12. PĀNĒAT. 1, 4, 45. PĀNĒAT. 38, 22. 130, 4. 10. 236, 1. HIT. 17, 4. 30, 18. 123, 14. VER. in I.A. (IM) 8, 15. 9, 6. 11, 3. 4. SĀH. zu RV. 1, 114, 6. **घानुक्ताव तं सूतं रामवृत्तासकारणात्** um Nachrichten von Rāma zu erhalten R. 2, 58, 1. **कथयामास भूयो ऽपि रामवृत्तासविस्तरम्** Rāma's Erlebnisse 59, 2. **ज्ञारं** die Erlebnisse mit dem Nebenmann Spr. 2712. **उपकोशा** Geschichte der Up. KATHĀS. 4, 90. SARVADARÇANAS. 71, 8. **समरं** PRAB. 83, 9. **क्षयं** RĀGĀ-TAR. 1, 252. **तद्वृत्तासं न दर्शिताः** 4, 307. PRAB. 25, 4. HIT. 65, 9. n. **कस्यचिदाख्येयो ऽयमस्मद्वृत्तासः** PĀNĒAT. 236, 8. **घातमवृत्तासः सर्वो निवेदितः** 68, 21. **तद्वृत्तिं निजवृत्तासं जन्मतः प्रभृति** KATHĀS. 2, 28. **स्व** 52. 7, 22. 34, 227. SĀH. zu RV. 1, 125, 1. **रात्रि** was sich in der Nacht begeben hat KATHĀS. 18, 124. **कुशल** Nachrichten über R. 3, 79, 23. **कार्यवृत्तासमपृच्छत्** Bericht über 5, 56, 1. **स्वागमन** Verz. d. Oxf. H. 128, b, 15. Am Ende eines adj. comp. (f. घ्रा): **सम्पुर्व बहुवृत्तासम्** mit vielen Geschichten MBu. 1, 407. **बहुवृत्तासा मिथिला** wo Vieles vorgefallen ist, von der man Vieles erzählt 3, 13709. **सुत** R. GORR. 2, 5, 25. KATHĀS. 12, 186. **ज्ञात** 18, 344. RĀGĀ-TAR. 4, 487. **धवगत** ÇĀK. 111, 4. v. l. **विदित** RĀGĀ-TAR. 3, 281. PRAB. 113, 14. KATHĀS. 59, 85. **उक्त** 52, 358. **उक्तस्व** 21, 124. 123, 263. **घ्राज्याततद्वृत्तास** 32, 122. **यथावदधिगतन पत्तिकोपायशेषवृत्तास** vollständige Nachrichten über Spr.

(II) 104. — 3) *Hergang, die Art und Weise, wie Etwas vor sich geht, — geschlecht: लोकप्रययवृत्ताः प्राज्ञो ज्ञानाति नेतरः* Spr. 1424. रमणीयः किल दिनावसानवृत्तासो राजवेश्मनः Vikr. 37, 10. = प्रकार AK. 3, 4, 44, 66. H. an. (wo प्रकार wohl nur Druckfehler für प्रकार ist). = प्रभेद Mnd. = भाव विद्या im CKDa. Ausserdem noch folgende Bedd. bei den Lexicographen: कातर्य AK. H. an. Mnd. प्रकार AK. H. an. प्रक्रिया und प्रस्ताव Mnd. ध्वसर und एकासि(वाचक) विद्या im CKDa. सद्भासाः Hrv. 78, 8 fehlerhaft für सद्भासा भूताः, wie die v. l. hat. — Vgl. प्रतिवृत्तासम् (der Erzählung gemäss, wie berichtet wird auch Riāa-Tar. 1, 189), प्राग्वृत्तास. यथा, लोक.

वृत्ति (von वर्त) f. 1) *das Rollen (von Thränen): स्तम्भितबाष्प* Cān. 81, 8. उपवृत्तिं बाष्पम् 90; vgl. अश्रूणि वर्तय् Thränen vergiessen unter वर्त caus. 1). — 2) *Art und Weise zu sein, — zu thun, — zu leben, Verfahren, Benehmen: अक्रितामि* Līṭṣ. 10, 18, 11. त्रैविध्यं 8, 6, 29. वैश्यं Cān. Gṇ. 4, 11. एषोदिता गृहस्थस्य वृत्तिर्विप्रस्य M. 4, 259. प्रबल-मसामेवंप्रायाः प्रभेषु हि वृत्तयः Cān. 183. Riāa-Tar. 6, 327. वशिनां हि परपरिग्रहसंश्लेषपराश्रुक्षी वृत्तिः Spr. (II) 1806. सरितामिव नारीणां वृत्तिर्निभानुसारिणी (I) 2155. 2887. 5369. किं दत्तजीविकापि त्वमीदृशी वृत्तिः भाषिता Riāa-Tar. 6, 22. प्रमदाध्युषितां वृत्तिं सीता क्रान्तिं वर्तते R. 3, 1, 7. तस्यैव वर्तमानस्य पूर्वेषां वृत्तिमन्वक्तुम् Bhāg. P. 1, 16, 18. का वृत्तिं वर्तयत्यसौ R. 7, 88, 3. तां वृत्तिमनुवर्तस्व 4, 31, 7. वयोबुद्ध्यवगावेष-श्रुताभिज्ञनकर्मणाम् । आचरेत्सदृशी वृत्तिमन्निष्कामशठा तथा ॥ Jān. 1, 128. शिष्यवृत्तिं समापन्नाः MBh. 15, 40. इन्द्रस्तयोः स्वेच्छावृत्तिं न सक्ते Cū. in LA. (III) 33, 8. वर्तते याम्यया वृत्त्या M. 8, 173. R. 2, 109, 8. कया वृत्त्या वर्तितं ते परं वयः Bhāg. P. 1, 6, 3. पूर्वरात्रिर्वृत्त्या R. 2, 23, 27. नागरिकवृत्त्या संज्ञापयेनाम् Cān. 60, 2. प्रच्छन्नवृत्त्या Cū. in LA. (III) 34, 10. मध्यां वर्तते समाश्रयेत् Spr. 2252. व्यपनयतु स वस्तामसीं वृत्तिमीशः Mīlav. 1. आसुरीं वृत्तिमाश्रित्य Bhāg. P. 4, 26, 5. आश्रयेद्वैतसीं वृत्तिं न भोक्तुं कथं च न Spr. 3175. Kathās. 5, 6. सैकी वृत्तिमुपाश्रितः Spr. 2757. Verfahren —, Benehmen gegen Jmd; mit loc.: विद्यागुरुवैतदेव नित्या वृत्तिः M. 2, 206. रिपो Spr. (II) 206. Ragh. 10, 30 (pl.). Mīlav. 9, 2. पितुर्भगिन्या मातृवद्वृत्तिमातिष्ठेत् M. 2, 188. गुरोर्गुरौ संनिहिते गुरुवद्वृत्ति-माचरेत् 205. 247. श्रेयस्स गुरुवद्वृत्तिं नित्यमेव समाचरेत् 207. समा वृत्ति-मवर्तत तयोः MBh. 15, 9. R. 2, 44, 5. 58, 17. fg. 73, 8. 104, 19 (112, 28 Gonn.). R. Gonn. 2, 75, 25. 3, 1, 10. 4, 17, 52. कुरु प्रियसखीवृत्तिं सपत्नी-ज्ञेने Cān. 93. am Ende eines adj. comp.: तद्विपरीतं Ragh. 2, 53. परा-धीनं Mnd. 8. आश्रयं वि ६० Cān. 177. मेध्यविविक्तं Bhāg. P. 3, 1, 19. नास्तिकं M. 3, 150. वृषलं 164. अकं 4, 80. श्रेष्ठं, अश्रेष्ठं 9, 110. मुनिं Ragh. 1, 8. पतंगं Spr. 1950. वेतसं, भुङ्गं 3176. नेमिं Ragh. 1, 17. — 3) *ein gutes, achtungsvolles, liebevolles Benehmen, ein Gefühl der Achtung und Liebe für Jmd (vgl. गुरोर्गुरीयसी वृत्तिर्पा च शिष्यस्य MBh. 13, 5114); die Ergänzung im gen. oder im comp. vorangehend: पितुं, मातुं MBh. 12, 3996. गुरौ 3997. गुरुं 15, 11. R. 2, 30, 86. 90, 20. स कारव्यः कुशली तात भीष्मो यथापूर्वं वृत्तिं त्यज्य कश्चित् MBh. 5, 693. वृत्तिः = अस्मासु स्नेहः Nīlak. वृत्तिं v. l. für वृत्त guter Wandel Spr. (II) 77. — 4) *allgemeiner Gebrauch, Regel RV. Pāt. 4, 12. AV. Pāt. 1, 8. — 5) Art und Weise des Verhaltens; Wesen, Natur, Art: सद्यस्तराणि सत्यवर्षाः प्रत्येकवर्षावृत्तिः AV. Pāt. 1, 40. आसर्पेण वृत्तिः 95. परोक्षगु-**

णवृत्तयः Spr. (II) 1566. कुसुमस्तवकस्येव दृपी वृत्तिर्मनस्विनः । मूर्ध्नि वा सर्वलोकस्य विशीर्यति धने ऽथ वा ॥ 1845. am Ende eines adj. comp.: भोगा भङ्गवृत्तयः (I) 2071. गुरुं, लघुं RV. Pāt. 18, 33. — 6) *Zustand: साक्षिकी, राजसी, तामसी Tattvas. 19. fg. — 7) das Sichbefinden —, Vor- kommen —, Erscheinen in, an: अथ धर्मस्य कां दृपकास्य कुत्र वृत्तिः wo befindet er sich? Pād. 64, 4. am Ende eines adj. comp.: नृभिर्गोधने-शापि वनवृत्तिभिः Hariv. 4285. उम्मार्गं Kathās. 22, 239. समीपं (ed. Bomb. ०वर्तिन्) Pānāt. 67, 25. गुणकर्ममात्रवृत्ति — अस्मन्वापकेतुस्वम् Bhāṣhp. 22. 26. 164. नित्यद्रव्यवृत्तयो विशेषाः Tarkas. 4. पृथिवीमल-तेजो (द्रव्य) 13. 54. परोक्षं so v. a. abwesend Spr. (II) 1566. — 8) *das Vorkommen, Dasein: अनुष्ठानम् Līṭṣ. 8, 1, 13. 8, 15. गुणलोपाधिना सक-लद्रव्यवृत्तिः Sarvadarśanas. 105, 5. अनन्यथासिद्धकार्यानि पूर्ववृत्ति कार-णाम् Tarkas. 21. प्रतिवृत्तसो (अधिकार) Vikr. 20. व्रतापदेशोक्त-गर्वं (वपुस्) 53. — 9) *das Obliegen, Hingegenben sein (die Ergänzung im loc. oder im comp. vorangehend) P. 1, 3, 28. Vor. 23, 30. तन्निप्रस्य ज्ञये वृत्तिः समादिता MBh. 2, 1951. प्राणैरपि कृते वृत्तिः Mahāvīrā. 92, 15. साध्वर्धमार्थवृत्तिभिः Spr. (II) 1058. धर्मं (I) 8117. सेवावृत्तिविद् 2799. रागं Riāa-Tar. 4, 27. अत्राहं 8, 323. लब्धपरिपालनं Spr. (II) 1493. भोक्तृमवृ-त्तिषु (I) 1303. जघन्यगुणवृत्तिस्थ (vgl. जघन्यगुणवृत्तिसा MBh. 14, 999) Bhāg. 14, 18. am Ende eines adj. comp.: शरीरद्वयानिमेष्टवृत्तिभिः Ragh. 3, 43. अशक्नोत्सं Spr. (II) 713. धैर्यं 1519. मोक्षं 2247. द्रोहं 2399. Riāa-Tar. 6, 257. कर्णान् Mnd. 91. अनृणसं R. 2, 21, 58. स्वबाहुं वः प्रतिकूलवृत्ति-म् Bhāg. P. 3, 16, 6. — 10) *sg. und pl. Lebensunterhalt, Erwerb, Gewerbe, Mittel zum Leben AK. 2, 9, 1. 3, 4, 44, 78. Tark. 3, 3, 183. H. 864. fg. an. 2, 198. Mnd. 1. 59. Halā. 2, 415. Varā. bei Mallin. zu Cū. 2, 112. Ein- schiebung nach Nir. 6, 5. Kīrt. Cn. 20, 2, 14. Līṭṣ. 8, 7, 10. M. 1, 113. 3, 286. आत्मनो वृत्तिमन्विच्छन् 4, 252. व्याप्सी 10, 95. वृत्तिमाकाङ्क्षन् 121. Jān. 2, 48. 281. MBh. 3, 5452. असृजद्वृत्तिमेवापे प्रज्ञानां कृतिकाम्यया 13, 3706. 3710. कर्षकाणां कृषिवृत्तिः पण्यं विपणिजीविनाम् । गावो ऽस्माकं परा वृत्तिः Hariv. 3809. अन्नान्नोपाया वृत्तयः भैतोत्सृष्टयत्तलब्धाभिधा इति Sarvadarśanas. 75, 18. fg. 74, 14. विपुला Suṣ. 2, 395, 12. Kīm. Nītib. 2, 19, 21. येन साधारणो वृत्तिः स शत्रुः Spf. 4453. वृत्तसराभावात् Kathās. 20, 23. Bhāg. P. 3, 6, 84. 12, 85. 41. वृत्त्यर्थम् M. 2, 141. 5, 22. Spr. 2889. R. Gonn. 2, 32, 22. ०क्तेसु M. 4, 11. आत्मवृत्तये Jān. 1, 29. 216. M. 11, 7. दिने दिने स्वर्णशते दीयते वृत्तये मम Kathās. 83, 68. तस्य वर्षं प्रति वृ-त्तये (so ist zu lesen) कर्ममेकं प्रयच्छति Pānāt. 229, 6. भैतेण अतिनो वृत्तिः M. 2, 188. फलैः Spr. 2959. 5374. Cān. 171. राज्ञो वृत्तिः प्रज्ञागो-रुविप्राहा कदादिभिः Bhāg. P. 7, 11, 14. अतो ऽन्यतमया वृत्त्या जीवम् M. 4, 18, 10, 82. Jān. 3, 39. कया वृत्त्या वर्तितं वधरद्भिः नितिमण्डलम् Bhāg. P. 1, 13, 8. वृत्त्या स्वभावकृतया वर्तमानः 7, 11, 32. गुरुवृत्त्यापि वर्तयेत् (विश्वः) M. 10, 98. लिङ्गिवेषेण यो वृत्तिमुपजीवति 4, 200. वृत्त्युपजीविन् Mīlav. P. 14, 71. मयि पञ्चसमापत्ते का वृत्तिं वर्तयिष्यति R. 2, 63, 30. त-त्रवृत्तिं वर्तयेत् Līṭṣ. 8, 12, 1. वृत्तिं समाध्याय M. 4, 2. वृत्तवृत्तिमाति-न्माक्षणाः 10, 101. पुरुषो यया वृत्तिं प्रयस्यते Bhāg. P. 3, 6, 21. अथयो नोत्तमा वृत्तिमनापदि भवेत्तः 7, 11, 17. मूलफलवृत्तिं कुरुष्व sein Leben unterhalten —, leben von Spr. 4544. Kathās. 4, 126 (act.). 20, 143. 56, 75. वितवत्सु कृपाया वृत्तिं वृषा मा कथाः Spr. 2386. यथास्य कुरुते वृ-त्तिम् einen Lebensunterhalt gewähren MBh. 13, 3447. केन वृत्तिं कल्प-****

यसि *weoon ernähret du dich* 1,700. भैतेषां 701. वृत्तिं धर्म्यां प्रकल्पयेत्
 einen Lebensunterhalt anweisen M. 7, 135. 10, 124. 11, 23. स्त्रीणां प्रेय्य-
 बन्धस्य च । प्रत्यर्कः 7, 135. 11, 23. विधाय वृत्तिं भार्यायाः 9,
 74. fg. Suç. 2, 394. 17. Spr. 2504. HARIY. 336. वृत्तीनामेष (so die neuere
 Ausg.) वा दाता भविष्यति नराधिपः 336. स्वदाता पददाता वा ब्रह्मवृत्तिं
 करेष्ट यः Buha. P. 10, 64, 39. दद्याद् दिवसवृत्तिं च तेषाम् KATHA. 38, 32.
 36, 80. 53, 84. वृत्तिं चास्य प्रदिष्टवान् 24, 129. °कर्षित M. 2, 24. 8, 411.
 कालातिक्रमणं वृत्तिर्येन कुर्वति भूपतिः so v. a. Sold Spr. (II) 1697. वृ-
 त्तेर्निष्ठायाः ततिः (I) 8373. °क्षीण MBH. 13, 3013. °वेकस्य M. 10, 55.
 °भङ्ग Spr. 5380. °च्छेद Kām. Nitis. 5, 48. 15, 4. °क्रास KUSUM. 24, 5. कु-
 ताश्च ° Lebensunterhalt mittels des Feuers, Schmiedehandwerk u. s. w.:
 जीवति येष कुताश्वत्था VARIH. Bṛh. S. 5, 35. Am Ende eines adj. comp.:
 क्षीण ° M. 8, 341. तत ° R. 2, 32, 28. धर्मोपासित ° PANKAT. 6, 5. द्यूत ° lo-
 bend von M. 3, 160. उच्छ ° 8, 260. R. 2, 32, 84. उच्छक्षित ° KUSUM. 24,
 3. क्षयाक्षित °, कृष्यादि °, सेवा ° 4. वागुरा ° M. 10, 32. शस्त्र ° 12, 45. गो °
 HARIY. 4123. मास्य ° 4479. वन्य ° RAH. 1, 88. 2, 38 (wo mit der ed. Calc.
 °वृत्तिः zu lesen ist). पयोद ° Spr. (II) 914. षट्श ° (I) 2037. वार्ता ° Buha.
 P. 7, 11, 15. 11, 23, 6. दास ° als Knecht seinen Unterhalt findend VARIH.
 Bṛh. 21, 7. घ ° Mangel an Mitteln zum Leben, Nahrungsorgen M. 4,
 223. Spr. (II) 701. fg. °कर्षित M. 10, 101. MBH. 4, 229. — 11) Wirkung,
 Thätigkeit, Function; = प्रवर्तन MED. = परिणाम COMM. यथा निरन्ध-
 नो वक्त्रिः स्वयोना उपशाम्यते । तथा वृत्तिन्यासितं स्वयोना उपशाम्यते ॥
 MAITRAJ. 6, 34. KĀP. 2, 31. इन्द्रिय ° 32. वृत्तयः पञ्चतयः क्लिष्टाक्लिष्टाः
 32. °निरोध 3, 31. SĀMUKHAK. 12. fg. 28. fgg. COLEBR. MISC. ESS. I, 382.
 मनो नवद्वारनिषिद्धवृत्ति KUMĀRAS. 3, 50. इन्द्रियाणाम् 73. 7, 64. NILAK. 45.
 47. 55. 58. 169. 223. 238. यागश्चित्तवृत्तिनिरोधः JOGAS. 1, 2. 5. 2, 11. गु-
 णा ° 15. 50. धीवृत्तयः BĪLAB. 1. अस्तःकरणा ° 11. प्राणानाम् ÇĀK. zu Bṛh.
 ĀR. UP. 8. 66. PRAB. 41, 3. 97, 18. 98, 1. Buha. P. 1, 8, 27. 9, 31. 43. 3, 5,
 6. काल ° 26. 6, 27. 9, 20. 12, 2. 26, 14. 22. 39. 29, 28. 4, 22, 14. 55. 29, 6.
 5, 11, 8, 9. बुद्धेर्ज्ञागणं स्वप्नः सुषुप्तिरिति वृत्तयः 7, 7, 25. विषमा वामा वि-
 धेर्वृत्तयः Spr. (II) 2955. भाग्यवृत्तयः RĪGĀ-TAR. 5, 361. विनयवारित ° (म-
 दन) ÇĀK. 44. — 12) das Erscheinen —, Gebrauchtworden eines Wortes
 in einer best. Bedeutung (loc.), die Function eines Wortes ŚĪM. D. 23.
 32. 267. 271. दत्तिपाशब्दस्य काले वृत्तिर्न भवति P. 5, 3, 28. Schol. दत्तिपा ।
 उत्तर । इत्येताभ्यां दिदेशकालवृत्तिभ्याम् ebend. गुरुशब्दश्चात्र मुख्यया
 वृत्त्या पितरि वर्तते so v. a. nach seiner Hauptbedeutung MIT. III, 64, a,
 15. ŚĪM. D. 15, 6. मुख्यार्थासंभवे च गोणी वृत्तिराश्रीयत एव Schol. zu KĀT.
 ÇĀ. 1, 6, 25. 4, 3, 35. WERNER, RĀMAT. UP. 336. 315. ते ° विध्यञ्जनापादवृत्ता
 तुल्यवृत्ति werden auf gleiche Weise gebraucht, sind gleichbedeutend AV.
 PRĀT. COMM. 154. — 13) Art und Weise der Aussprache, — Recita-
 tion: लेशवृत्तिरधिस्पर्शम् (एवयोः) AV. PRĀT. 2, 24. हुता, मध्यमा, विल-
 म्विता RV. PRĀT. 13, 19. ÇIKSHĀ 22 in Ind. St. 4, 269. — 14) im Drama
 Stil, Charakter, genre, deren vier angenommen werden: कैशिकी (hier
 und da fälschlich काशिकी), साख्यती, धारभटी (die drei धर्षवृत्तयः) und
 भारती (शब्दवृत्ति); die Audbhāṣa nehmen noch eine fünfte Vṛtti an,
 ohne ihren Namen zu nennen; als Unterabtheilungen erscheinen म-
 ध्यमकैशिकी und मध्यमारभटी. AK. 3, 4, 44, 75. H. 385. H. an. MUD.
 BĀRATA, NĪYAC. 18, 4. fgg. 20, 1. fgg. DAÇAR. 2, 44. 55. fgg. ŚĪM. D. 410.

fgg. PRĀT. PAR. 10, a, 7. 24, b, 1. Verz. d. Oxf. H. 86, b, 51. 208, a, No. 9.
 Hierher wohl KUMĀRAS. 7, 91. — 15) Alliteration, häufige Wiederholung
 desselben Consonanten: रसविषयव्यापारवृत्ती वर्णारचना वृत्तिः ŚĪM. D. 259,
 3. 4. fünf Arten aufgeführt: मधुरा प्रौढा परुषा ललिता भेति वृत्तयः
 पञ्च HALL in der Einl. zu DAÇAR. S. 22. — 16) = वृत्त Rhythmus des Vers-
 schlusses Ind. St. 2, 84. 113. 150. — 17) Wortart, Wortform: °सामान्य
 NIK. 2, 1. वृत्तयः पञ्च कृत् तद्धित समास एकशेष सनाद्यतथा इत्येतादृशाः
 P. 2, 1, 3. Schol. तत्र वृत्तिस्तुर्धा स्यादिति वृत्तिस्तुर्धा धातुभ्दात् Verz.
 d. Oxf. H. 178, a, 8. fg. — 18) Commentar (zu einem Sūtra) AK. 3, 4,
 1, 15. TAIR. (विवृती zu lesen). H. 257. fg. H. an. MUD. VAR. a. a. O. gaṇa
 उक्थादि zu P. 4, 2, 60. कथादि zu 4, 103. R. 7, 36, 45. ÇĀ. 2, 112. माधुरी
 (माधुरी) P. 4, 3, 108. Schol. COLEBR. MISC. ESS. I, 331. Verz. d. Oxf. H.
 257, b, 19. सूत्रं वृत्तिर्विवृतिः SARVADARÇANAS. 90, 19. — Vgl. घ °, धात्म °,
 ऋतु °, एकेक °. एवं °, तिति °, चित ° (auch RĪGĀ-TAR. 5, 193, wo mit der
 ed. Calc. so zu lesen ist), त्रि °, उर्वृत्ति, देव °, धातु °, नद्य °, परोक्ष °, प्र-
 ति °, प्रतिकूल °, प्रत्यक्ष °, प्रयोग °, प्राचीन °, प्राच्य °, प्राण °, अक्षिर्वृत्ति,
 ब्रह्म °, भाग °, भाव ° (unter भाववृत्त), भाषा °, भित्ता °, भिन्न °, भेत्त °, भो-
 ज्ञन °, मध्यमक °, मनो °, पथा °, याम °, रणा °, लिङ्ग °, वणिगवृत्ति, वाक्च °,
 विश्व °, शरीर °, स्य °, स्व °, नृदय °, वार्तिक.

वृत्तिक am Ende eines adj. comp. (f. घा) 1) = वृत्ति 7): सर्वस्रगवृत्ति-
 को व्यानः H. 1109. — 2) = वृत्ति 10): घ ° keinen Lebensunterhalt ge-
 während: देश Spr. (II) 699. प्रभु 700. — 3) = वृत्ति 11): मननवृत्तिकं
 मनः । मननमत्र निशयस्तद्वृत्तिका बुद्धिः Schol. zu KĀP. 1, 72. fg. NILAK.
 44. SARVADARÇANAS. 164, 5.

वृत्तिकर adj. (f. ई) Lebensunterhalt gewährend MBH. 13, 3131. Suç. 4,
 3, 16. KATHA. 27, 112. Buha. P. 3, 3, 27. 4, 16, 22. 17, 10. 8, 19, 20.

वृत्तिकार m. Verfasser eines oder des Commentars (zu einem Sūtra)
 COLEBR. MISC. ESS. I, 297. Ind. St. 3, 396. SIDDH. K. zu P. 2, 1, 96. Schol.
 zu 1, 4, 3 in der ed. Calc. Verz. d. Oxf. H. 113, b, 7. 210, b, No. 497. Verz.
 d. B. H. No. 737. SARVADARÇANAS. 56, 13. 21. 165, 14. 168, 2.

वृत्तिता f. am Ende eines comp. nom. abstr. eines auf वृत्ति ausgehen-
 den adj. comp. 1) von वृत्ति 2): भिन्न ° M. 12, 33. MBH. 14, 999. सिक् °
 Kām. Nitis. 11, 45. सदृश ° Spr. (II) 1180. — 2) von वृत्ति 9): झघ्न्यगुणा °
 (vgl. झघ्न्यगुणावृत्तिस्थ BHAG. 14, 15) MBH. 14, 999. द्रोक् ° RĪGĀ-TAR. 4,
 671. — 3) von वृत्ति 10): पयोमूलनीवारफल ° Kām. Nitis. 2, 27. घना-
 यत्त ° Spr. (II) 1451.

वृत्तित्व n. dass. 1) von वृत्ति 7) Buha. PAR. 67. — 2) von वृत्ति 9): घटो
 वामैकवृत्तित्वं किमप्येतत्प्रज्ञापतेः KATHA. 21, 46. — दीर्घ ° MBH. 13, 5115
 fehlerhaft für दीर्घदर्शित्व, wie die ed. Bomb. liest.

वृत्तिद adj. (f. घा) Lebensunterhalt gewährend, Ernährer MBH. 13, 2710.
 R. GOR. 2, 15, 21. Buha. P. 3, 13, 7. 4, 14, 23. 18, 30. 21, 21. 23, 2. 7, 2, 32.
 15, 15. MĀK. P. 99, 28.

वृत्तिदातर nom. ag. dass. MBH. 13, 5129.

वृत्तिन् am Ende eines adj. comp. 1) = वृत्ति 9) MBH. 13, 737. — 2)
 = वृत्ति 10): कृश ° (so die ed. Bomb.) MBH. 13, 1630. — Vgl. स्य °.

वृत्तिमत् adj. 1) von वृत्ति 2): तिति ° das Verfahren der Erde befolgend
 Buha. P. 4, 16, 7. — 2) von वृत्ति 9): इति विद्युर्वायोरिति वृत्तिमत् पुरा ।
 मयि diesem obliiegend so v. a. mit diesem Gedanken beschäftigt LA. (III)

38. 24. fig. — 3) von वृत्ति 10) einen Lebensunterhalt habend Bala. P. 8, 19, 36. am Ende eines comp.: मूलव्यसनं M. 10, 38. चण्डालसमं MBa. 13, 2559. — 4) von वृत्ति 11) eine Thätigkeit —, eine Function ausübend: वृत्तिं यत्र शरिरे वृत्तिमत् SARVADANAN. 162, 18. निशयं dessen Function निशयं ist Schol. zu Ka. 1, 65.

वृत्ति शिनि f. N. pr. einer der Gattinnen Rudra's Bala. P. 3, 12, 18 nach der Lesart der ed. Bomb.

वृत्तिमत् m. Titel eines gedrängten Commentars zu den Sūtra Pāṇini's Colson. Misc. Ess. II, 40.

वृत्तिमत् m. Chamilleon, Eidechse Riéan. im CKDa.

वृत्तिरन् adj. wohl sich um den Lebensunterhalt bringend PARAMANATHOP. in Ind. St. 2, 178, N. 1.

वृत्तिरुत्तर nom. ag. Jmd den Lebensunterhalt entziehend MBa. 5, 1246.

वृत्तिर्वारु (वृत् + र्) m. Wassermelone Riéan. im CKDa.

वृत्तिरित्तर (वृत् + उक्ति - रत्) n. Titel eines Commentars zum Piṅgala Colson. Misc. Ess. II, 64.

वृत्त्य B. 3, 46, 7 fehlerhaft für वृत्त Handlungsweise.

वृत्त्यनुप्रास (वृत्ति + ष) m. Alliteration, häufige Wiederholung desselben Consonanten Sib. D. 635. PRATIPAR. 72, b, 1. Schol. zu Kāvya. 1, 56.

वृत्त्युपपत्ति (वृत्ति + उ) m. Mittel zum Leben M. 10, 2.

1. वृत्त्य partic. fut. pass. von वृत् P. 3, 1, 109, 101. Schol. Vop. 26, 17. fig.

2. वृत्त्य partic. fut. pass. von वर्त् P. 3, 1, 110. Schol.

वृत्र (von 1. वृ) Unia. 2, 18. 1) Bedränger, Feind, feindliches Heer:

a) n. gew. pl.: इन्नेषां युजा तर्ह्येव वृत्रम् RV. 7, 48, 2. 2, 9, 4. युजं वृत्रेषु वृत्रिणम् 1, 7, 5. यत्कारवे दश वृत्राण्यप्रति नि मरुत्सणि बरुहः 1, 53, 6. 48, 12. 3, 49, 1. 4, 17, 19. 22, 9. 24, 10. स कसि वृत्रा समिधेषु शत्रून् 41, 2. उभयानि 6, 19, 3. 26, 2. वृत्रा, द्यून् 29, 6. वृत्रा, समित्रान् 33, 1. उभयौ समित्रान्दाता वृत्राण्ययी च 3. 46, 1. 7, 83, 1. वृत्रेषु पूरा ममत्त उग्रोः 34, 3. 92, 4. VALAKH. 1, 2. — b) m. = शरि, रिपु AK. 3, 4, 35, 166. H. an. 2, 459. Med. r. 86. HALA. 5, 60. VICVA bei Ucéval. वृत्रान्धशरित् TS. 2, 4, 22, 1. — 2) m. N. eines von Indra bekämpften und erschlagenen Dämons, der die himmlischen Wasser raubt; häufig Vṛtra Ahi genannt; ein Sohn Tvashṭar's von der Danājus (Anājushā) AK. 3, 4, 35, 166. 32, 240. Tait. 2, 8, 32. H. 174. H. an. Med. HALA. VICVA a. a. O. RV. 1, 32, 5. 7. 51, 4. 80, 2. fgg. 121, 11. 2, 11, 9. 18. ऋषो वृत्रिवांसं वृत्रम् 14, 2. 30, 2. परिधिं नदीनाम् 3, 33, 6. नदीवृत्तम् 8, 12, 26. वृत्रेण यदक्लिं विव्रायुधा समस्थिधा: 10, 113, 3. 6. AV. 6, 88, 3. 134, 1. 8, 5, 3. 12, 1. 37. 20, 128, 18. CAT. Ba. 1, 1, 3. 4. MBa. 1, 2541: 2650. वलवृत्रो 3, 12078. 5, 7024. 12, 3660 (fehlerhaft वृत् ed. Calc.). HARIV. 2286. 7302. 12503. 13186. वलो वृत्रधाता 13187. वृत्रासुर 13589. 14289. नारा R. 2, 25, 30. Verz. d. Oxf. H. 59, b, 25. 71, b, 31. Bala. P. 6, 9, 17. नाराया: 10, 27. Mancherlei Legenden über ihn, z. B. TS. 2, 1, 4, 5. 4, 23, 2. 6, 1, 1, 5. 5, 2, 1. AIR. Ba. 3, 15. CAT. Ba. 1, 6, 2, 17. 4, 1. 4, 1, 4, 8. ÇĀKṢ. Ba. 15, 3. Pāṇāv. Ba. 15, 5, 2. MBa. 3, 275. fgg. 12, 10002. fgg. 14, 296. fgg. HARIV. 13587. fgg. Bala. P. 6, 9, 11. fgg. — 3) m. Gewitterwolke NAIM. 1, 10. H. an. Med. VICVA a. a. O. AV. 3, 21, 2. वृत्रासातो दिवाकरः 4, 10, 5. — 4) m. Finsternis AK. 3, 4, 35, 166. Tait. 1, 2, 2. H. c. 19. H. an. Med. HALA. VICVA a. a. O. — 5) n. eo v. a. धन NAIM. 2, 10. वित्त v. l. — 6) m.

Rad (वृत्र) VICVA. — 7) m. Berg H. an. VICVA; ein best. Berg Man. — 8) m. ein N. Indra's H. an. — 9) n. = धनि Comm. zu Unia. in Seem.

K. धनी fehlerhaft für धने. — Vgl. वलवृत्रम्, वृत्रासुरम्, वलवृत्रम्.

वृत्रासुर adj. den Vṛtra verzehrend: Indra RV. 2, 43, 5. 51, 9. 10, 65, 10.

वृत्रम् m. nach Sib. N. pr. eines Landstrichs an der Gāṅgā: गङ्गायां वृत्रम् उग्रालम्ब पञ्चाशतं क्याम् AIR. Ba. 8, 33. Offenbar dat. von वृत्र-

रन्. ० धी s. u. वृत्ररन्.

वृत्रतर compar. zu वृत्र. वृत्ररन् वृत्रतरं व्यतिष्ठन् RV. 1, 32, 3. nach Sib. so v. a. आवरणेन सर्व तरति.

वृत्रतुर adj. Feinds oder Vṛtra belegend, siegreich: Indra RV. 6,

42, 8. 6, 68, 2. TS. 2, 1, 2, 4. TBa. 2, 8, 2, 8. Kāṇ. 13, 2. दृष्टिं मृगो मरुतो

वृत्रतुरम् RV. 6, 20, 1. इषं न वृत्रतुरं विनु धारयम् 10, 48, 5. वज्र 99, 1. VS.

6, 84. — Vgl. वार्त्रतुर.

वृत्रतूर्य n. Bestiegung der Feinde, — Vṛtra's; siegreicher Kampf NAIM.

2, 17. RV. 1, 106, 2. 2, 26, 2. 6, 18, 1. 18, 6. 8, 7, 24. 19, 20. ऋषो वृत्रतूर्यं

वृत्रतूर्यं 10, 66, 8. इन्द्रो वृत्रमेतद्दत्तूर्यं TS. 2, 8, 2, 8. VS. 1, 13. TBa. 3, 1,

2, 1. ÇĀKṢ. Ca. 2, 16, 5.

वृत्रतृ n. nom. abstr. von वृत्र TS. 2, 4, 22, 2.

वृत्रद्विप् m. Vṛtra's Feind d. i. Indra H. 174. Schol.

वृत्रनाशन adj. Vṛtra's Töchter: Indra HARIV. 7252.

वृत्रपुत्रा f. Vṛtra's Mutter RV. 1, 32, 9.

वृत्रभोजन m. eine best. Gemüsepflanze, = गण्डीर ÇANDAK. im CKDa.

वृत्रवध m. das Erschlagen des Vṛtra NIA. 7, 10. HARIV. 2398. 7301.

R. 4, 38, 4. Verz. d. Oxf. H. 12, b, 48. 19, b, N. 6 (ein Schauspiel). 345,

b, 27. fig. Bala. P. 6, 10, 12 in den Unterschr.

वृत्रवेरिन् m. Vṛtra's Feind d. i. Indra KATHA. 20, 96.

वृत्रशत्रु m. nach Comm. zu Kāv. Ca. 21, 3, 31 Steinpfeller ÇAT. Ba.

13, 8, 4, 1.

वृत्रशत्रु m. Vṛtra's Feind d. i. Indra MBa. 3, 1778. R. 4, 11, 12. Ku-

MAKAS. 1, 20. VARA. Bha. S. 19, 21. KATHA. 31, 75.

वृत्रह (वृत्र + ह) adj. den Feinden verderblich: शवम् RV. 6, 48, 21.

वृत्रहृत् n. Kampf mit den Feinden, — mit Vṛtra RV. 1, 52, 4. 53,

6. स वृत्रहृत् कृत्यः 4, 24, 2. 6, 47, 2. 7, 1, 10. 10, 48, 8. 68, 2. ÇAT. Ba. 1,

6, 2, 12. ÇĀKṢ. Ca. 14, 21, 2. ० कृत्या f. Bala. P. 6, 13, 5. — Vgl. वार्त्रहृत्.

वृत्रहृत् m. dass. RV. 3, 16, 1.

वृत्रहृन् 1) adj. ० कृत्या P. 8, 4, 12. ० ध्रे, ० ध्रा 2, Vārt. 1. ० कृत्या (im

Epos), f. ० ध्रो Feindetöchter, Vṛtra-Töchter, siegreich; gewöhnlicher Bein.

Indra's AK. 1, 1, 2, 88. RV. 1, 106, 6. 2, 70, 7. वृत्रका प्रर समरे वसूनाम्

6, 47, 6. व्येष्टो यो वृत्रका गृणे 8, 59, 1. 10, 49, 6. AV. 2, 6, 2. 4, 24, 1. ÇAT.

Ba. 11, 1, 5. 5. 13, 5, 4, 9. MBa. 3, 596. 1781. 9, 655. HARIV. 13024. RAGH.

3, 62. KUMĀS. 7, 46. VARA. Bha. S. 43, 55. Bala. P. 9, 7, 18. Agni RV.

1, 59, 6. Sarasvatī 6, 61, 7. राजन् 1, 91, 5. वज्र 121, 12. वसु 6, 17, 4. शु-

ष्मैः 60, 2. 4, 42, 9. 5, 86, 3. superl. ० कृतम् RV. 1, 78, 4. 5, 25, 6. Agni 6,

16, 48. 7, 94, 11. वृत्रदिन्द्राय गायन् मरुतो वृत्रहृत्तमम् 8, 78, 1. AV. 7, 110,

1. ÇĀKṢ. Ca. 2, 15, 2. — 2) f. ० ध्रो N. pr. eines Flusses MĀK. P. 57, 19.

VP. 193, N. 80. — Vgl. वलवृत्रहृन् und वार्त्रहृन्.

वृत्रहृत् m. Töchter des Vṛtra d. i. Indra MBa. 3, 12316.

वृत्रारि (वृत्र + शरि) m. Vṛtra's Feind d. i. Indra HALA. 1, 59. Ka-

RV. 27, 62. 121, 130.

वृथक् (von 2. वृत्) adv. so v. a. वृथा; nach Sā. = पृथक्. वार्तज्ञता उप श्रुति। यत्से वृथगम्यः RV. 8, 43, 4. 5.

वृथा (wie eben) adv. gāṇa स्वरादि zu P. 1, 1, 37. 1) zufällig, nach Belieben; ohne Weiteres, wie sich's fügt; lustig: छा श्येनासो न पतिषो वृथा नरो कृष्या नो वीतये गत RV. 8, 20, 10. 1, 58, 4. 63, 7. 88, 6. उदयत-
मरुणा भानवो वृथा 92, 2. 140, 5. अथ स्वयंक्ता दिव छा वृथा ययुः 168, 4. वृथासुतपथिभिः (नदीः) 2, 15, 2. सूर्यस्तपति तप्यतुर्वृथा 24, 9. नि ये रिण-
र्योऽज्ञा वृथा गावो न दुर्धुरः 5, 56, 4. AV. 20, 127, 5. RV. 8, 12, 5. वृथा पवित्रे अर्धति, 9, 16, 7. 30, 1. 64, 17. 88, 6. अमेरिव धमा वृथा 22, 2. वृथा पाङ्गसि कृणुते नदीषा 76, 1. 88, 5. 109, 21. वृथा क्रीकृत इन्द्रवः 21, 3. 97, 9. 10, 26, 7. 61, 24. 93, 13. तान्येके वृथेवापास्यति *werfen sie ohne Weiteres weg* TBa. 3, 3, 2. SHAPV. Br. 3, 1. वृथोदकानि *das nächste beste Wasser* Cat. Br. 9, 4, 2. 9. ० मासं *das erste beste Fleisch, nicht näher geprüftes und als der Vorschrift entsprechend befundenes —, nicht nach der Vorschrift behandeltes —, nur zum eigenen Genuss dienendes Fleisch* 11, 7, 2. M. 4, 213. 5, 34. Jāñ. 1, 167. MBh. 1, 6032. Mārk. P. 34, 56. Verz. d. Oxf. H. 281, 6, 35. ० पक्वा Gorn. 2, 9, 3. ० पाकाम्भनपाप्रा-
यशित Verz. d. Oxf. H. 281, 6, 34. ० कृसरसंयाव M. 5, 7. Jāñ. 1, 173. ० प-
प्रुध *nur zu seiner Befriedigung ohne Berücksichtigung der Götter* M. 5, 38. वृथा = अविधौ AK. 3, 4, 32 (39), 9. H. an. 7, 29. — 2) unnützer Weise, für Nichts und wieder Nichts, vergebens, umsonst AK. 3, 4, 32, (39), 9. 3, 5, 4. H. 1334. H. an. Mnd. avj. 37. स नायत्तुक्कमभिव्यास्यः। वृ-
थैव स्यात् TBa. 3, 2, 8, 8. तेनास्य तद्व्यासं संपद्यते Kāv. 68. न कुर्वति वृथा चेष्टाम् M. 4, 63. 8, 141. MBh. 1, 6032. 3, 15551. 13, 13354. R. Gorn. 2, 6, 12. लङ्घने च समुत्स्य कथं तु (wohl *nu* zu lösen) न वृथा भवेत् 5, 9, 39. वृथा ज्ञातो मम अमः 15, 1. Ragh. 2, 34. 5, 56. 12, 81. Çāk. 72, 10. 172. ad 54. Çc. 3, 52. VARĀH. Bṛh. S. 104, 53. Spr. (II) 46. 1446. 2033. वृथा वृ-
ष्टिः समुद्रेषु वृथा तप्तस्य भोजनम् (I) 2890. 8031. KATHĀS. 22, 200. Bhāg. P. 1, 7, 51. P. 8, 1, 8. Schol. SARVADĀRṢAN. 70, 7. संश्रुत्य च पितुर्व्याक्यं न कर्तव्यं वृथा *für Nichts und wieder Nichts gesprochen haben, ein Wort unerfüllt lassen* R. 2, 21, 41. 7, 65, 85. गर्जितेन वृथा किं ते कथ्यितेन च MBh. 1, 5995. वृथा जन्म रूपुत्रस्य 3, 13352. वृथा जन्मानि वृथारि वृथा दानानि षोडश 13352. 13357. Mārk. P. 121, 10. ० वाच् Gorn. 3, 5, 11. ० सुत-
Nir. 11, 4. वृथोक्त Mārk. P. 116, 2. ० ज्ञात M. 5, 59. Spr. 1868. वृथात्पत्र M. 9, 147. वृथोक्त Sā. D. 214, 3. वृथाद्या M. 7, 47. वृथात्म 11, 144. ० हेर Jāñ. 3, 276. ० पाक MBh. 3, 15552. ० अम PĀNĀT. 116, 25. वृथाकार Spr. 1261. पत्र वृथाभिनिवेशः HALĀ. 4, 99. ० दान M. 8, 159. Jāñ. 2, 47. am Anfange eines adj. comp.: ० लिङ्गा किंसा MBh. 3, 13059. ० वादगतिस्मृ-
ति Bāle. P. 3, 5, 14. वृथाद्यम् 30, 13. तेषां माता ० प्रजा Mārk. P. 22, 42. — 3) verkehrt, falsch, unrichtig, unwahr, mit Unrecht: वृथा खलु मया मनसः संतापवृद्धिरुपेक्षते VIKR. 55, 20. पत्रादप्येषपापेषु दण्डो यैर्धियते वृथा Bāle. P. 6, 2, 2. ० द्रपसमावृत HARIV. 11181. ० मार्गप्रदर्शिनं KATHĀS. 34, 292. वृथाभिमान Spr. (II) 780. वृथाभिमानिन् वृथापदेशिन् वृथानुष्ठान WENSA, GJOT. 111. am Anfange eines adj. comp.: ० मति MBh. 2, 594. वृथाचार 5, 4149. ० व्रत HARIV. 11187.

वृथाव (von वृथा) n. *Vergeblichkeit* Sā. D. 214, 4.

वृथार्थक् (वृथा + सक्) adj. leicht bewilligend: पदं परार्थैर्व दस्युर्पि-

नावकतो वृथाषाद् RV. 1, 63, 4.

1. वृद्ध (partic. von 1. वर्ध्) 1) adj. P. 7, 2, 15. Schol. Der der Bedeutung nach entsprechende compar. ज्ञायम् und वर्षयिम्, superl. श्रेष्ठ und वर्धिष्ठ P. 5, 3, 62. 6, 4, 157. Vor. 7, 56. 58. zu belegen sind übrigens auch वृद्धतर und वृद्धतम. a) erwachsen, gross geworden; gross, hoch u. s. w.: = बृह, प्रवृद्ध H. an. 2, 251. Mnd. dh. 18. वं (इन्द्र) सुतस्य पीतये सद्यो वृद्धो वृथापथाः RV. 1, 5, 6. वृद्धस्य चिद्धर्धतामस्य तनुः 6, 24, 7. वृद्धस्य चिद्धर्धतां धार्मिनततः 1, 51, 9. उत्सङ्गे वृद्धस्य गुरुषु भवेत्कीदृशः स्नेहः VIKR. 148. पर्वत RV. 5, 60, 3. येन वृद्धो न शर्वसा 6, 44, 3. घृतस 8, 49, 7. Indra 3, 32, 7. 4, 19, 1. AV. 11, 8, 34. VS. 18, 4. क्रमवृद्धेर्दशोत्तरेः। तोपादिभिः *progressiv stets um das Zehnfache an Menge zunehmend* Bāle. P. 3, 26, 52. अथ तेन सुवर्णेन वृद्धकोशो ऽचिरेण सः। अथ पुत्रको राजा *angewachsen, vermehrt* KATHĀS. 3, 24. वृद्धेर्धनेः Hit. 115, 2. Spr. (II) 630. fig. शीतवृद्धतरायामास्त्रियामा याति *länger geworden* R. 2, 22, 12. ० वेग *stark, heftig, gross* VARĀH. Bṛh. S. 27, 6. — b) herangewachsen (im Gegensa. zu jung), alt, bejahrt (subst. Greis) AK. 2, 6, 2, 12. 42. Tait. 2, 6, 9. H. 389. H. an. Mnd. HALĀ. 2, 348. वृद्धः सप्तत्युत्तरवयस्कः Mit. I, 23, 2, 8 v. u. Suçr. 1, 129, 1. 10. über 80 Jahre alt PĀNĀCĪTENDUÇ. 2, 6, 41 — TS. 2, 2, 4, 4. TBa. 1, 7, 2, 3. SHAPV. Br. 4, 6. Āçv. Gṛh. 1, 7, 21. 14, 8. 2, 10, 6. M. 2, 150. 4, 154. 179. 184. 7, 38. 8, 66. 71. 212. 250. 395. 9, 230. 283. MBh. 1, 6032. 6130. R. 2, 1, 10. 50, 19. 59, 20. 63, 30. 37. 64, 34. Ragh. 9, 76. 12, 20. ० सेवा Kām. Nit. 4, 6. ० सेवित्र 8, 7. ० सेविन् M. 7, 38. वृद्धापसे-
विन् Spr. (II) 504. 2836. (I) 4. न तेन वृद्धो भवति येनास्य पलितं शिरः। यो वै युवाप्यधीयानस्तं देवाः स्वविरं विदुः॥ 1392. 1968. 2891. fig. 4624. 4627. VARĀH. Bṛh. 24, 11. KATHĀS. 18, 255. वृद्धबाल n. MBh. 5, 5428. 5436. अष्टवृद्धबालकम् LA. (III) 92, 9. ज्ञानवृद्धो व्योबालः *an Kenntnissen ein Greis, an Jahren ein Kind* R. 2, 45, 8 (43, 10 Gorn.). अष्टवृद्धा AK. 2, 6, 4, 17. अष्टवृद्धा 18. वृद्धतम R. 5, 1, 97. वृद्धव्याघ्र Hit. I, 4. वृद्धकुमारी P. 6, 2, 95. Schol. तापसवृद्धा Çāk. 68, 17 (vgl. gāṇa कडारादि zu P. 2, 2, 88). रुक्मिवोर R. 5, 60, 20. कुरु Bāle. 4, 12. कुल Bāle. P. 4, 9, 39. पौर MBh. 1, 4615. DAÇAK. 94, 8. ग्राम MEGH. 31. घोष Ragh. 1, 45. श्रुदास VIKR. 43. अक्षतःपुर KATHĀS. 32, 174. गृह 28, 40. 96. कुलं सुवृद्धम् *ein sehr altes Geschlecht* Spr. (II) 1821. — c) alt so v. a. erfahren, unterrichtet; = पण्डित. प्राप्त, स u. s. w. AK. 3, 4, 28, 102. H. an. Mnd. HALĀ. 2, 177. 155. नाप्राप्तकालो म्रियते श्रुतं वृद्धानुशासनम् MBh. 3, 2570. 3038. Spr. 2619. Schol. 2 zu BHATT. 1, 27. — d) hervorragend, sich auszeichnend durch (die Ergänzung im instr. oder im comp. vorangehend): ज्ञानेन वयसोऽज्ञा R. 2, 45, 13. त्रैविध्य M. 7, 37. MBh. 13, 5109. यशो 1, 4692. विद्यश्रीलवयोऽज्ञान R. Gorn. 1, 80, 14. कुलश्रील 5, 44, 20. R. SCHL. 2, 1, 9. Spr. (II) 688. प्रज्ञा, धर्म, विद्या, वयसा (I) 1834. धन 5178. KUMĀRAS. 5, 16. Hit. 19, 8. जरा R. 3, 61, 26. — e) von grosser Bedeutung, wichtig VS. PĀT. 1, 169. — f) freudig gestimmt, ergötzt, fröhlich; hochfahrend: अस्मे वृद्धा वसन्ति RV. 1, 38, 15. (सुष्ठुतिषु) वृद्धासु चिद्धर्धनो यामु चाकनत् *die freudigen Lieder, an welchen der Erfreuer (Agni) seine Lust haben mag*, 10, 91, 12. stols 5, 20, 2. 7, 18, 12. — g) in der Grammatik gesteigert (zu छा, ऐ oder औ) AV. PĀT. 4, 58. LĪT. 7, 8, 5. PUSHPAS. 5, 1. fig. in der ersten Silbe ein छा, ऐ oder औ enthaltend (oder so behandelt, als wenn ein solcher Vocal dastünde)

P. 4, 1, 78. fgg. 4, 1, 146. 157. 171. 2, 144. 120. 141. 3, 144. ÇINT. 2, 39. — 2) m. f. ein älterer Nachkomme, ein einen älteren Nachkommen bezeichnendes Patronymicum oder Metronymicum (z. B. गार्ग्य) im Gegensa. zu पुत्रन् (z. B. गार्ग्यपुत्र) P. 1, 2, 65. fgg. 4, 1, 166. — 3) m. a) ein Bettelmönch unter den Gaiva VANIN. BṢN. 15, 1; vgl. वृत्तक 2) und वृद्धावक. — b) = वृद्धारक Riéan. im ÇKDa. — 4) f. चा N. pr. eines Weibes Ver. in L.A. (III) 7, 5. — 5) n. Benzos AK. 2, 4, 2, 10. H. an. Mad. — Vgl. वृत्त°, तपो°, पर्यन्य°, ब्रह्म°, मद्°, मक्ता°, यज्ञ°, वयो°, वर्ष°, विष्णु°, वार्द्ध, वार्द्धक.

2. वृद्ध (partic. von 2. वर्ध्) adj. abgeschnitten, in seiner Wurzel vermindert: वृद्ध (= हिम NILAK.) राष्ट्रं तत्रियस्य भवति ब्रह्म तत्र पत्र विरुध्यतीह MBH. 12, 2752.

वृद्धक (von 1. वृद्ध) adj. alt, bejahrt; m. Greis HARIV. 15651. ऋभुक्तवत्सु गर्भिणीवृद्धादिषु MBH. 13, 7838. — Vgl. वार्द्धक.

वृद्धकर्मन् m. N. pr. eines Fürsten VP. 384, N.

वृद्धकाक m. Rabe H. 1323.

वृद्धकात्यायन m. Kātyāyana der Ältere Ind. St. 1, 235. DĀJAN. 148, 13.

1. वृद्धकाल m. Alter, Greisenalter Spr. 2514. 5032.

2. वृद्धकाल m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 69, b, 17.

वृद्धकविरी f. die alte Kāverī (N. pr. eines Flusses): °माकृत्य MACK. Coll. I, 84.

वृद्धकृच्छ्र n. Bez. einer best. Kastelung bei alten Leuten (neben शिष्टकृच्छ्र) Verz. d. Oxf. H. 283, a, 12.

वृद्धकेशव m. eine Form der Sonne Verz. d. Oxf. H. 70, b, 7. Verz. d. B. H. 146, b (51).

वृद्धक्रम m. das einem alten Manne gegenüber zu beobachtende Verfahren MBH. 1, 7064.

वृद्धतत्र m. N. pr. eines Mannes; s. वार्द्धतत्रि. — Vgl. तत्रवृद्ध.

वृद्धतेम m. desgl.; s. वार्द्धतेमि.

वृद्धगङ्गा f. N. pr. eines Flusses KĀLIKĀ-P. im ÇKDa.

वृद्धगङ्गाधर n. (sc. चूर्ण) Bez. eines best. Pulvers gegen Durchfall ÇĀNE. SĀN. 2, 6, 22.

वृद्धगर्ग m. Garga der Ältere AV. PAṆṬ. in Verz. d. B. H. 93, 1 v. u. Verz. d. Oxf. H. 278, a, 15. Verz. d. Cambr. H. 33. fgg. 37. VANIN. BṢN. S. 13, 2. 48, 2; vgl. KERN in der Vorrede S. 33. fgg.

वृद्धगार्ग्य adj. von Garga (Gārgja?) dem Älteren verfasst KERN in der Vorrede zu VANIN. BṢN. S. S. 33. fgg.

वृद्धगार्ग्य m. Gārgja der Ältere Verz. d. Oxf. H. 270, a, 30. 278, a, 17. Verz. d. B. H. No. 1166. Verz. d. Cambr. H. 66.

वृद्धगोमस m. eine Schlangenart Suçā. 2, 265, 12.

वृद्धगीतम् m. Gautama der Ältere Ind. St. 1, 235. Verz. d. Oxf. H. 270, a, 34. 278, a, 26. Verz. d. B. H. No. 1166.

वृद्धवाणक्य m. Kāṇakja der Ältere Verz. d. Oxf. H. 131, b, No. 238. Z. d. d. m. G. 19, 322. Spr. (II) Vorwort S. XVI.

वृद्धता (von 1. वृद्ध) f. 1) Alter, Greisenalter: राजाय वृद्धतां प्राप्तः प्रमाणे परमे स्थितः MBH. 15, 157. — 2) das Hervorragende: ज्ञान° durch Wissen PAṆṬ. 105, 14.

वृद्धतिक्ता f. Clypea hernandifolia Riéan. in NICH. PA.

वृद्धव (von वृद्ध) n. Alter, Greisenalter AK. 2, 6, 2, 40. RABH. 1, 23. Spr. 2801. Verz. d. Oxf. H. 150, b, No. 320. PAṆṬ. 226, 2. SĀ. zu RV. 1, 125, 1. das Alter eines Planeten so v. a. die Zeit unmittelbar vor seinem Untergange Ind. St. 5, 297.

वृद्धार m. = वृद्धारक Riéan. im ÇKDa. unter वृद्धारक.

वृद्धारक m. Argveta speciosa oder argentea Sweet. AK. 2, 4, 5, 3.

वृद्धार n. dass. Riéan. im ÇKDa.

वृद्धायुज m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Abhipratārija AIR. B. 3, 48. ÇĀN. Çā. 15, 16, 10.

वृद्धधूप 1) Acacia Seecressa (शिरिष) Roeb. — 2) Terpenin DĀN. in NICH. PA.

वृद्धनगर n. N. pr. einer Stadt Ind. St. 1, 392. Verz. d. Oxf. H. 382, b, No. 451. 395, b, No. 121. fgg. 405, a, No. 3.

वृद्धनाभि adj. einen hervorstehenden Nabel habend AK. 2, 6, 3, 12. H. 458.

वृद्धपराशर m. Parāpara der Ältere Verz. d. Oxf. H. 269, a, 21. 34. 270, b, 5. 278, b, 26. Ind. St. 1, 467.

वृद्धप्रपितामह m. der Vater eines Urgrossvaters ÇĀDAR. und ÇUDDHIT. im ÇKDa.

वृद्धबला f. eine best. Pflanze, = महासमङ्गा Riéan. im ÇKDa.

वृद्धवृक्षपति m. Bṛhaspati der Ältere KULL. zu M. 9, 181. Verz. d. Oxf. H. 270, b, 15.

वृद्धबौधायन m. Baudhājana der Ältere Verz. d. Oxf. H. 270, b, 17.

वृद्धभाव m. Alter, Greisenalter R. 2, 21, 19. R. GON. 2, 32, 48. 4, 58, 3. 62, 2. Spr. (II) 2825. PAṆṬ. 50, 8.

वृद्धभोज m. Bhoga der Ältere Verz. d. B. H. No. 941. HALL in der Einl. zu VĀSAB. S. 9. 49.

वृद्धमनु m. Manu der Ältere Ind. St. 1, 58. 234. fgg. KULL. zu M. 9, 187. Verz. d. B. H. No. 1028. 1176. Verz. d. Oxf. H. 270, b, 27. 279, a, 9. 10. 356, a, 22.

वृद्धमहम् adj. grossmächtig: Indra RV. 8, 20, 3. 37, 5.

वृद्धयवन m. Javana der Ältere WILSON, Sol. Works I, 284. Verz. d. Oxf. H. 331, b, 1. °ज्ञातक Ind. St. 1, 467.

वृद्धयाज्ञवल्क्य m. Jāgñavalkja der Ältere Ind. St. 1, 234. Verz. d. B. H. No. 1166. Verz. d. Oxf. H. 270, b, 34. 356, a, 24.

वृद्धयोगतर्गिणी f. Titel eines Werkes ÇKDa. unter वसतकुसुमाकर.

वृद्धराज m. Rumes vestoartus ÇKDa. und WILSON ohne Angabe einer best. Aut.

वृद्धवयस् adj. hochkräftig RV. 2, 27, 13.

वृद्धवसिष्ठ m. Vasishtha der Ältere COLBR. Misc. Res. II, 392. Ind. St. 1, 234. Verz. d. B. H. No. 1166. 1176. Verz. d. Oxf. H. 270, b, 38. 279, a, 43. 356, a, 35.

वृद्धवाग्भट m. Vāgbhaṭa der Ältere Verz. d. B. H. No. 941. Verz. d. Oxf. H. 311, b, 38.

वृद्धवाद्गि m. Vādasūri der Ältere Verz. d. Oxf. H. 152, a, N. 2.

वृद्धवादिन् m. N. pr. eines Mannes HALL 166.

वृद्धवाशिनी f. Schakal NIA. 3, 21.

वृद्धवाक्य m. der Mangobaum ÇKDa. und WILSON ohne Angabe einer best. Aut.

वृद्धविभीतिक m. *Spondias mangifera* CANDAM. im ÇKDr.

वृद्धविजु m. Vishnu (als Verfasser eines Gesetzbuchs) der Aeltere Ind. St. 1, 234. Verz. d. Oxf. H. 356, a, 28. Mit. 207, 13.

वृद्धवृक्ष adj. wohl so v. a. das folgende und danach zu verbessern AV. 7, 62, 1.

वृद्धवृक्षिय adj. von hoher Manneskraft TS. 4, 4, 22, 2.

वृद्धवैयाकरणभूषण n. Titel einer Schrift (das Aeltere Valj.) Verz. d. B. H. No. 764. fg.

वृद्धशङ्ख m. Çañkha der Aeltere Verz. d. Oxf. H. 270, b, 49. fg.

वृद्धशर्मन् m. N. pr. eines Fürsten MBh. 1, 3150. HARIV. 990. 1476. 1931. Buig. P. 9, 24, 86. VP. 384, N.

वृद्धशवस् adj. hochgewaltig: die Marut RV. 5, 87, 6. 8, 25, 10.

वृद्धशाकल्य m. Çakalja der Aeltere Çik. 101, 6.

वृद्धशातातप m. Çatātapa der Aeltere Ind. St. 1, 234. WEBER, GJOT. 49. 53. Verz. d. B. H. No. 1024. 1149. 1166. Verz. d. Oxf. H. 271, a, 1. 2. 279, b, 15.

वृद्धशोचिस् adj. gewaltig flammend RV. 5, 16, 3.

वृद्धशौनकी f. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 1248.

वृद्धश्रवस् 1) adj. mit grosser Schnelligkeit begabt: Indra RV. 1, 89, 6. VS. 10, 9. m. Bein. Indra's UśóVAL. zu UśáDRA. 4, 226. AK. 1, 1, 4, 37. H. 172. HALAJ. 1, 52. — 2) m. N. pr. eines Muni Verz. d. Oxf. H. 18, b, 15. 19, a, 35.

वृद्धश्रावक m. ein Çiva'ttischer Bettelmönch VARĀH. BṚH. S. 51, 20. LAGHÚ. in Ind. St. 2, 287. — Vgl. वृद्ध 3) a).

वृद्धसंघ m. eine Gesellschaft alter Leute AK. 2, 6, 4, 40.

वृद्धसुश्रुत m. Suçruta der Aeltere Verz. d. B. H. No. 941. Verz. d. Oxf. H. 311, b, 40. fg.

वृद्धसूत्रक n. in der Luft umherfliegende Baumwollenslocken Hān. 23.

वृद्धसेन (वृद्ध + सेना) 1) adj. grosse Wurfgeschosse tragend: die Marut RV. 1, 186, 8. — 2) f. स्त्री N. pr. der Gattin Sumati's und Mutter der Devatāgit Buig. P. 5, 15, 2.

वृद्धहारीत m. Hārīta der Aeltere Ind. St. 1, 235. Verz. d. B. H. No. 941. Verz. d. Oxf. H. 70, b, 34. 356, a, 35.

वृद्धाचल (वृद्ध + अच) n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 84, a, 6, 7.

वृद्धात्रि m. Atri der Aeltere Verz. d. Oxf. H. 277, b, 83.

वृद्धात्रेय m. Ātreja der Aeltere Verz. d. B. H. No. 941.

वृद्धादित्य m. eine best. Form der Sonne (आदित्य) Verz. d. Oxf. H. 70, b, 38.

वृद्धास्त Ehrenplatz Buig. Intr. 402, N. 1.

वृद्धायु (वृद्ध + आयु) adj. von hoher Lebenskraft RV. 1, 10, 12.

वृद्धायुभट (so ist zu lesen) m. Ārjabhaṭa der Aeltere Verz. d. Oxf. H. 326, a, N. 1.

वृद्धि (von 1. वर्ध्) 1) f. = वर्धन TRIK. 3, 3, 249. H. an. 2, 281. MED. dh. 18. = स्फाति AK. 3, 3, 9. H. 1502. = कृष H. an. = अयुदय und समृद्धि MED. = समृक् CANDAK. im ÇKDr. = धन RĪGÁN. ebend. a) Wachsthum, Gedeihen; Zunahme; Ergötzen, Begeisterung: वृद्धायुमनु वृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टयः RV. 1, 10, 12. VS. 18, 4. 23, 13. गर्भस्य ÇAT. Br. 10, 2, 8, 6. 7, 4, 2, 15. 13, 4, 2, 15. स्त्री विंशतेर्वृद्धिः bis zum 20sten Jahre wächst man Suça. 1, 129, 5. जन्मवृद्धितयैः M. 12, 124. वृद्धिर्हि परमा प्राप्ता MBh.

3, 12765. प्रुषिः शरीरावयवविर्दिने दिने पुषोष वृद्धिम् RAGH. 3, 22. जगाम वृद्धिम् KATHĪS. 22, 24. शनिर्वृद्धिमापयो 154. ता वर्ध क्रमशः प्राप्ता वृद्धिमत्र पितुर्गृहे 26, 55. 43, 154. आस्तां बालस्य संनद्धे दे धात्रो तस्य वृद्धये RĪGĀ-TAR. 1, 77. स शिशुर्वृद्धिमनीयत 5, 77. MĀRK. P. 25, 13. तद्देहा (d. i. लोमवृद्धे) श्मश्रु पुंमुखे AK. 2, 6, 2, 50. सत्यस्य, सत्य° VARĀH. BṚH. S. 4, 16. 8, 36. 50. 22, 5. 46, 91. फलपुष्प° RĪGĀ. 2, 14. चन्द्रवृद्धितयवशः das Wachsen und Abnehmen des Mondes MBh. 1, 1215. 9, 2785. R. 5, 3, 8. RAGH. 5, 16. KUMĀRAB. 7, 1. Verz. d. Oxf. H. 48, b, 15. das Wachsen, Anschwellen (des Meeres, der Flüsse, des Wassers) MBh. 9, 2785. Schol. zu KAP. 1, 126. R. 1, 36, 12. VARĀH. BṚH. S. 46, 89. WILSON, SIKHJAK. S. 23. वेला वृद्धिश्च वारिणः HALAJ. 3, 32. 46. H. 1076. 1087. सम्बुवाकस्य (zugleich Gedeihen, Emporsteigen einer Person) RĪGĀ-TAR. 2, 149. ते (नराधियाः) न वृद्धा प्रकाशते गिरयः समुद्रे यथा so v. a. hervorragen R. ed. Bomb. 3, 33, 6. das Aufsteigen (des Bodens) VARĀH. BṚH. S. 53, 117. कुलायं वृद्धिं नयति vergrößert PANĒAT. 194, 14. इव्य° Vermehrung M. 9, 838. कोश° RĪGĀ-TAR. 4, 363. अर्थ° HIT. 45, 7. रत्नितं वर्धयेद्दद्या Spr. (II) 631. तयः स्थानं च वृद्धिश्च त्रिवर्गः AK. 2, 8, 2, 19. देववृद्धयेण या वृद्धिः Bereicherung Spr. (II) 2941. Gewinn (I) 1474. लब्धवृद्धि (द्वयमि) verstärkt, vermehrt RT. 1, 25. VARĀH. BṚH. S. 104, 55. तद्युष्माकं पतः पुनरप्येवं क्रमादतो वृद्धिम् KATHĪS. 45, 385. धातूनां तयवृद्धौ Suça. 1, 45, 1. 48, 2. वृद्धिमाप्नोति मारुतः 152, 14. अधिकतरवृद्धिगामिनी शर्वरी so v. a. länger werdend R. GONR. 2, 81, 38. आयुर्वृद्धि Verlängerung PANĒAT. 187, 7. अर्थ° Zunahme, Steigen des Preises JĀGĀ. 2, 249. VARĀH. BṚH. S. 17, 25. तयं वृद्धिं च पययानाम् JĀGĀ. 2, 258. M. 8, 401. स पुत्रपशुभिर्वृद्धिमभुते eine Zunahme an Spr. 4903. वृद्धौ bei einer Zunahme an Zahl ĀÇV. GRHJ. 4, 7, 3. JĀGĀ. 2, 244. शते दशपला वृद्धिः 179. द्विगुणोर्द्धिगुणोर्वृद्ध्या MĀRK. P. 54, 7. चतुर्वृद्ध्या Ind. St. 8, 347. एकवृद्ध्या VARĀH. BṚH. 21, 1. द्विगुणवृद्ध्या PANĒAT. 88, 14. मासवृद्ध्या um einen Monat länger JĀGĀ. 1, 255. षणमासोत्तरवृद्ध्या nach je sechs Monaten VARĀH. BṚH. S. 5, 19. प्रज्ञा° Wachstum, Zunahme ÇAT. Br. 11, 5, 3, 1. तपो° M. 2, 175. MBh. 1, 4. पाप्मनः Buig. P. 9, 24, 55. गुण° RĪGĀ-TAR. 4, 634. धर्म° 5, 243. व्याधि° Suça. 1, 34, 16. वृद्धिं प्राप्य (रागः, शत्रुः) Spr. (II) 2380. Zunahme an Macht und Glücksgütern, Wohlfahrt, Wohlergehen, Glück VS. PAṬT. 1, 169. JĀGĀ. 1, 217. 249. MBh. 3, 16880. R. 2, 34, 31. R. GONR. 1, 75, 6. 2, 6, 19 (Gegens. दुःख). विपुला 3, 4, 18. तत्परिमको ऽपि मे वृद्धिकेतुः MĀLAV. 22, 13. परवृद्धिमत्तरि मनो हि मानिनाम् ÇIC. 15, 1. आपत्काले, वृद्धिकाले Spr. (II) 982. (I) 2012. 2682. 3222 (Gegens. व्यसन). VARĀH. BṚH. S. 4, 32. 10, 16. 13, 7. 19, 10. 33, 15. धर्मस्य देशस्य च 18, 4. गृह° 53, 116. personifiziert (स्त्री°) als बोधिवृत्तदेवता LALIT. ed. Calc. 421, 16. — b) Anschwellung Suça. 1, 82, 8. des Sorotums H. 470. WISE 371. Suça. 1, 249, 10. fgg. 24, 19. 2, 111, 2. fgg. ÇĀRṆO. SĀHJ. 1, 7, 18. Verz. d. B. H. No. 966. Verz. d. Oxf. H. 306, a, 29. 313, b, 32. — c) Zins (auf ein geliehenes Kapital) H. 881. H. an. MED. (कलात्तर zu lesen). HALAJ. 2, 417. P. 5, 1, 47. M. 8, 140. 143. fg. 150. fg. 153. fg. 157. 10, 117. MBh. 13, 1640. JĀGĀ. 2, 37. अवृद्धिक adj. 63. — d) in der Grammatik die höchste Steigerung eines Vowels, die Vowale आ, ऐ und औ VS. PAṬT. 5, 29. P. 1, 1, 1. 8, 1, 88. 7, 2, 1. 114. 3, 89. RĪGĀ-TAR. 4, 634. SARVADARÇANAB. 157, 20. 167, 19. गुणवृद्धौ oder वृद्धिगुणौ gāṇa राजदसदि zu P. 2, 2, 81. — e) ein best.

Heilmittel AK. 2, 4, 2, 31. H. an. Med. Suca. 1, 140, 9. 2, 220, 14. = शैलेय
Riān. im ÇKDn. — f) abgekürzt für वृद्धिग्रह Çāṅku. Gāṇ. 4, 2. Ācy.
Gāṇ. 2, 5, 13. Gonn. 4, 3, 24. — g) N. des 11ten astr. Joga (विष्कम्भादि
ÇKDn.) Med. Kosmātra. im ÇKDn. — 2) m. N. pr. eines Dichters Verz.
d. Oxf. H. 124, b, 16. — Vgl. घण्टा°, अक्ष°, काम°, काल°, चक्र°, बुद्धि°,
ब्रह्म°, भुक्त°, मनोः, मूत्र°, वर्ष°, शक्र°.

वृद्धिक (von वृद्धि) 1) am Ende eines adj. s. u. वृद्धि 1) o). — 2) f. घा
a) = वृद्धि 1) o) Çāṇḍ. im ÇKDn. — b) Bez. einer Art von Dryaden:
स्त्रियो मानुषमासादा वृद्धिका नाम नामतः । वृत्तेषु ज्ञातास्ता देव्यो नम-
स्कार्याः प्रसार्थिभिः ॥ MBu. 3, 14829.

वृद्धिकर adj. (f. ई) *Wachsthum befördernd, Gedeihen bringend, meh-
rend, den Wohlstand vermehrend* Vanā. Bān. 8, 41, 9, 53, 97, 59, 10, 79, 12.
94, 14. तेमस्य° 5, 22. पशु° M. 7, 212. स्तन्य° Suca. 1, 225, 6. बुद्धि° M.
4, 19. सख° 259. प्रीति° Riān-Tān. 5, 367.

वृद्धिकर्मन् n. wohl so v. a. वृद्धिग्रह Mān. P. 51, 58.

वृद्धिजीवक adj. vom Wucher lebend MBu. 13, 5741. °जीवन ed. Bomb.
1. वृद्धिजीवन n. Wucher HALI. 2, 417.

2. वृद्धिजीवन adj. vom Wucher lebend MBu. 13, 5741 nach der Les-
art der ed. Bomb.

वृद्धिजीविका f. Wucher AK. 2, 9, 4.

वृद्धि adj. (f. घा) *Gedeihen bringend, die Wohlfahrt fördernd* Vanā.
Bān. 8, 53, 27, 58, 29, 63, 1.

वृद्धिपत्र n. eine best. Lanzette Suca. 1, 26, 11. 14. 20. 2, 299, 17. वृद्धि-
पत्रं तुराकारं हृद्भेदनपाटने । स्रवणमुसते शोफे गम्भीरे च Vāṇ. 26, 6, 14.

वृद्धिमत् (von वृद्धि) adj. 1) = उत्थित AK. 3, 4, 44, 88. zunehmend,
wachsend: क्रापा, मैत्री Spr. (II) 1004. दण्ड Strafe Jān. 2, 248. zur Macht
gelangt Spr. (II) 3032. — 2) die Vṛddhi genannte Steigerung eines Vo-
calerzeugend AV. Prāt. 4, 55, Schol.

वृद्धिग्रह n. ein Manenopfer bei bestimmten freudigen häuslichen und
anderen Anlässen (heißt auch घ्रायुदयिकग्रह und नान्दीमुख°) COLBR.
Misc. Ess. I, 187. Sāṃsk. K. 23, b, 9. Comm. zu Kāṭy. Çā. 350, 5. zu Ācy.
Gāṇ. 2, 5, 13. Verz. d. B. H. No. 139. 1245. Verz. d. Oxf. H. 40, a, 14.
87, a, 25. fg. 276, b, 38. 286, a, No. 870. 288, a, No. 683. Verz. d. Cambr. H. 63.

वृद्धो (वृद्ध + 1. भू) alt werden: °भूत Kāṭyā. 72, 320.

वृद्धर्त्त (वृद्ध + उत्तन्) m. ein alter Stier P. 5, 4, 77. Vor. 6, 41. AK. 2,
9, 61. H. 1258. HALI. 2, 110. KUMĀR. 5, 70.

वृद्धाजीव (वृद्धि + आ°) adj. vom Wucher lebend AK. 2, 9, 5. H. 880.
HALI. 2, 416.

वृद्धयशीविन् (वृद्धि + उ°) adj. dass. R. Gonn. 2, 90, 17.

वृध् (von 1. वर्ध) adj. froh, heiter, begeistert: इन्द्रो वृधामिन्द्र इमेधि-
राणाम् (इंश) RV. 10, 89, 10. वृषत् वृधं मुख्याय देवाः 1, 167, 4. इमं नरो
मरुतः सखता वृधम् 2, 16, 2. Am Ende eines comp. auch in trans. Bed.
mehrend, stützend. Vgl. अमा°, चाकृती°, सता°, सङ्घ°, तत्र°, गिरा°,
घृता°, तपो°, सुप्या°, स्वा°, दत्त°, देवा°, नमो°, पयो°, पर्वता°, मधु°,
महि°, यज्ञ°, रयि°, व्यो°, सखा°, सु°.

वर्ध (wie oben) 1) adj. a) sich ergötzend, — freuend; begeistert: स
प्रथमे व्योमनि देवानां सदेने वृधः RV. 8, 13, 2, 1. प्रूषेभिर्वृधो जुषापो ध्रुवः
10, 6, 4. 7, 91, 1. Indra 10, 89, 14. 147, 2. — b) erfreuend, verbal constr.:

कोत्रा इन्द्रं वृधासः RV. 8, 82, 23. m. *Erfreuer; Förderer, Mehrer; Freund*.
असिं दधस्यं चिद्वृधः RV. 1, 81, 2. सखीमाम् 7, 32, 25. वासिमाम् 10, 26, 9.
असुन्वतो विषुपाः सुन्वतो वृधः 3, 34, 6, 8, 12, 16. दत्तस्य 6, 15, 3, 20, 11. यज्ञ-
नः 8, 32, 18, 72, 2. अविता वृधस्य 6, 34, 5, 48, 2. ते वेदमिर्वृधावति (वृधम्) 8,
64, 14. भुवन्वृधो नो विष्ये वृधासः 1, 186, 2. पूर्णं हि छा नमस इदृधासः 171,
2. असाम् यस्य विधतो वृधासः 4, 2, 10. — 2) m. *Erfreuung*: व्यभिद्धो वृ-
धाय ह्रमके RV. 8, 72, 6. — Vgl. अ°, सता°, कवि°, स्वा°, देवा°, मरुद्वृध,
सदा°.

वृधत् Opferruf s. u. 1) वर्ध 2) d).

वृधन्वत् adj. eine Form der Wurzel 1. वर्ध enthält. Av. Ba. 4, 31.
TS. 2, 5, 2, 5. TBa. 1, 3, 1, 2. Ācy. Çā. 1, 5, 35. 2, 1, 25.

वृधस् Opferruf s. u. 1. वर्ध 2) d).

वृधसान (partic. von 1. वर्ध) Uṇādis. 2, 87. adj. wachsend; sich ergötzend
RV. 2, 2, 5. 4, 3, 6. 6, 12, 8. m. = पुरुष Uśval.

वृधसान् m. = पुरुष, पञ्च und कृति Uṇādis. im ÇKDn. — Vgl. वृधसान.
वृधस्तु (von 1. वर्ध) adj. otwa fröhlich: अत्या वृधस्तु रोहिता घृतस्तु
RV. 4, 2, 3.

वृधीक (wie oben) m. Förderer, Erfreuer RV. 8, 67, 4.

वृधीय am Ende eines comp. von वृध; s. इषो°.

वृधु (von 1. वर्ध) m. N. pr. eines Zimmermanns M. 10, 107.

वृध्य (wie oben) partic. fut. pass. P. 3, 1, 110, Schol. Vor. 26, 17. fg.

वृत्त 1) u. Stiel eines Blattes, — einer Blüthe, — einer Frucht AK. 2,
4, 4, 15. H. 1127. an. 2, 198. Med. I. 60. HALI. 2, 30. पलाश° Kāṭy. Çā.
25, 8, 1. 15. Çāṅku. Çā. 4, 15, 19. तालेरिव वृत्ताच्छेः MBu. 3, 8718. °बद्ध
मरुफलम् 11, 136. वृत्तादिव फलं पक्वं पतति ते Spr. 4646. मा त्वां वृत्ता-
दिव फलं पातयिष्ये रथात्तमात् R. 3, 56, 15. मालः पिपुष्वं वृत्तात् das obere
Ende der Röhre der Jasminblüthe Suca. 1, 25, 8. 94, 3. 2, 215, 8. फलमिव
वृत्तबन्धनात् 1, 277, 13. शात्मलि° 2, 436, 21. 440, 21. 338, 15. दुष्टक°
131, 16. दाडिमपुष्प° 153, 7. वृत्ताच्छेद्यं कृति पुष्पमनोकानाम् (वायुः)
Ragh. 5, 69. ad Çāṅ. 19. Mālatī. 16, 20. समेतु तेनासौ वृत्तेनैवात्वी ल-
ता Kāṭyā. 25, 169. प्रसून° 89, 8. Riān-Tān. 2, 88. Stiel einer Schale Kāṭy.
Çā. 9, 2, 22. Schol. zu 1, 3, 36 (60, 5). — 2) n. Brustwarze H. an. Med.
वृत्तोऽ° Med. k. 197. — 3) = वृत्ताक die Eierpflanze: °फल Suca. 1, 26,
20. 27, 2. — 4) ein best. kriechendes Thierchen (Raupen) AV. 8, 6, 22. —
5) f. वृत्ता = वृत्ता ein best. Metrum: 4 Mal — — — — — Co-
LEBR. Misc. Ess. II, 160 (VI, 10). Ind. St. 8, 376. — 6) सवृत्त Būis. P. 9,
11, 28 fehlerhaft für सवृत्. — Vgl. कामवृत्ता, कालवृत्त, कृत्तवृत्ता, ता-
लवृत्त, त्रि°, दीर्घ°, नील°, फल्गु°, रक्त°, राग°, प्रक°, स्तन°.

वृत्ताक (von वृत्त) 1) am Ende eines adj. comp. (f. वृत्तिका): अक्षवृत्ताक
ohne Stiel (eine Schale) Schol. zu Kāṭy. Çā. 24, 4, 40. Vgl. कृत्तवृत्तिका,
दीर्घवृत्ताक und नील°. — 2) f. वृत्तिका Stiel: पलाश° MBu. 1, 1449. °व-
र्तिका ed. Bomb.

वृत्ताक m. = वार्ताकी die Eierpflanze Çāṇḍ. im ÇKDn. f. ई dass.
Riān. ebend. वृत्ताकविधि (?) Verz. d. Oxf. H. 34, b, 36. — Vgl. फल्गु-
वृत्ताक, कण्ठवृत्ताकी, वन°.

वृत्तिता (von वृत्त) f. eine best. Pflanze, = कटुक Çāṇḍ. im ÇKDn.

वृर्त्त 1) n. Nahe. 4, 3. Nir. 6, 34. a) Schaar, Trupp, Heerde, Schwarm,
Menge Uśval. zu Uṇādis. 4, 98. AK. 2, 5, 40. H. 1411. HALI. 4, 1. MBu.

4,599. गण^० (in Çiva's Gefolge) 13,599. प्रेषितानाम् MBh. 97. योगि^० Spr. 1471. वृदि^० 1548. 5204. 5418. Çat. 15. वृदि^०: Gtr. 7, 42. सखी^० 12, 1. Verz. d. Oxf. H. 120, a, 37. 139, a, 7. PAÑĀT. 223, 3. Çuk. in LA. (III) 38, 7. स्व^० RĪĀ-TAR. 3, 112. 5, 355. धानराणाम्, सनाणाम्, रत्नसानाम् R. 6, 99, 24. सदृश^० MBh. 6, 2666. गजानाम् KUMĀR. 7, 52. AK. 2, 8, 9, 4. विडाल^० Spr. 1594. प्रगाल^० PAÑĀT. 64, 2. कंस^० Spr. 1999. कलापिमाम् KĪVĀD. 2, 118. Bha. P. 4, 6, 19. BHAT. 8, 10. घलि^० RAGH. 12, 102. नागेशराणाम् (Pflanzen) PAÑĀT. 1, 6, 22. रथ^० MBh. 1, 5228. 8, 8006. घनानाम् Wolken VĀN. Bha. S. 24, 18. मेघ^० MBh. 1, 7580. 3, 8677. 5, 7111. 8, 2594. R. 1, 16, 33. 5, 55, 16. द्रव्य^० MBh. 64. RAGH. 7, 66. 16, 35. जलद^० R. 3, 22. रश्मि^० KATHĀS. 90, 5. धातु^० R. 5, 34, 4. केश^० AK. 2, 6, 3, 47. नीलालक^० Bha. P. 4, 25, 21. कुटिलकुत्तल^० 2, 28, 20. वृन्दे वृन्दे च तिष्ठताम् *schaarenweise, in Gruppen* R. 2, 57, 12. पथः तीवा वृन्दैरुद-चरन् *in abgesonderten Gruppen* BHAT. 8, 31. वृन्दवृन्दैर्नैः *in abgeson- derten Gruppen stehend* R. Gora. 2, 4, 16. Als m. fälschlich R. 1, 23, v. l. — 2) n. eine Menge beisammen stehender Blüten oder Beeren, Traube: सवृन्दैः कदलीस्तम्भैः पुष्पोत्तिष्ठ तद्विधैः Bha. P. 4, 9, 54. 21, 2. 9, 11, 28 (bei BUNNOV fälschlich सवृत्तैः). — 3) n. eine best. hohe Zahl, 100000 Çāñkha = 100,000,000,000 R. 6, 4, 57. m. = 10 Arbuda = 1000,000,000 Ghorisha im ÇKDn. — 4) m. eine Geschwulst oder After- bildung in der Kehle WIS 311. Suçā. 1, 92, 9. 306, 15. 308, 4. 2, 132, 14. Çāñā. Sāmu. 4, 7, 79. — 5) m. N. pr. eines medicinischen Autors Verz. d. B. H. No. 940. fg. 988. Verz. d. Oxf. H. 315, b, No. 780. 316, a, No. 781. 337, a, No. 849. fg. टीका 311, b, 39. — 6) m. unter den Ġinaçakti Vāpi zu H. 233; wohl fehlerhaft für वृन्दा. — 7) f. घा^० a) ein Name der Tulasi (Basilienkraut) ÇABDAR. im ÇKDn. Verz. d. Oxf. H. 24, a, 27. — b) ein Name der Rādhā (Kṛṣṇa's Geliebte) PAÑĀT. 2, 4, 7. 51. N. pr. der Gattin Ġalañdhara's und einer Tochter des Fürsten Kēḍā- ra ÇKDn. — Vgl. एकवृन्द, गो^०, ब्रह्मवृन्दा, मदवृन्द, मन्त्रा^०.

वृन्दै^० adj. von वृन्द gaṇa अश्मादि zu P. 4, 2, 80.

वृन्दशम् (von वृन्द) adv. *in Gruppen, heerdenweise* R. Gora. 2, 57, 12. HARIV. 3884. Bha. P. 10, 35, 5.

वृन्दार (von वृन्द, wie वृज्जार von वृज्ज) adj. = वृन्दारक = मनोस ÇABDAR. im ÇKDn.

वृन्दारक (von वृन्दार oder वृन्द) NIA. 6, 34. P. 5, 2, 122. VĀRT. 4. VOP. 7, 32. fg. 1) adj. (f. वृन्दारका und वृन्दारिका P. 7, 3, 45, VĀRT. 11. VOP. 4, 7). P. 6, 4, 157. AK. 3, 2, 2, 62. *an der Spitze einer Schaar stehend, der beste —, der schönste in seiner Art; = पूथपातश्च* Vāpi bei BHAR. zu AK. nach ÇKDn. = मुख्य AK. 3, 4, 1, 16. = श्रेष्ठ TAIK. 3, 3, 34. H. an. 4, 34. fg. MED. k. 203. = वृषिन् AK. = मनोरम H. an. = मनोस MED. वृन्दारक आद्यः ÇAT. Ba. 14, 6, 22, 1. कुरुमध्येषु MBh. 5, 593. पुत्रा वृन्दारकाः प्रूरः 11, 551. am Ende eines comp. P. 2, 1, 62. गो^० Schol. सम- त्त भुविमनुजवृन्द^० Verz. d. Oxf. H. 120, a, 37. fg. LA. (III) 88, 6. im Prakrit: गोविन्दारघोति भण्डिदस्स रिभभस्स परिस्समो णास्सदि ÇĀK. Cm. 93, 4. — 2) m. a) ein Gott AK. 1, 1, 2, 4. TAIK. H. 88. H. an. MED. HA- LIA. 1, 4. यो वक्रतुर्मो मधववृन्दारकमिवाक्षरम् MBh. 3, 10880. Bha. P. 6, 10, 3. MĀK. P. 16, 55. Verz. d. Oxf. H. 11, b, 7 v. u. 146, b, 1. 199, a, 18. Verz. d. B. H. 282, 9. ÇAT. 1, 26. PĀRÇVANĪTHAK. 3, 228 (nach AUF-

ANCHT). — b) N. pr. eines der 100 Söhne des Dhṛtarāṣṭra MBh. 1, 4547. 7, 1610. वृन्दारक (वृत्तारक fälschlich ed. Calc.) वीर कुत्रणो की- र्तिवर्धनम् 1872. — Vgl. गो^०.

वृन्दारकाय् (von वृन्दारक) am Ende eines comp. *den besten unter — spielen, — vorstellen wollen*: मूढधीस्तद्विद्वामि कविवृन्दारकापितुम् Verz. d. Oxf. H. 120, b, 12.

वृन्दारण्य n. = वृन्दावन PAÑĀT. 4, 8, 60. 64.

वृन्दावन (वृ^० + वन) 1) n. N. pr. eines heiligen Waldes am linken Ufer der Jamunā in der Nähe von Mathurā, des Schauplatzes der Lie- besspiele Kṛṣṇa's mit Vṛndā (= राधा und auch = तुलसी), HARIV. 3497. fg. RAGH. 6, 50. वृषिपिन Gtr. 1, 22. 45. Verz. d. Oxf. H. 9, a, No. 47. 13, b, 37. 14, b, 30. 21, b, 10. 24, b, 45. 26, b, 27. 27, a, 44. 39, b, 14. 128, b, 27. 131, b, No. 239. 145, a, 20. 237, a, 23. 301, a, 24. PAÑĀT. 1, 1, 67. 7, 60. 2, 2, 62. 4, 7. 51. 4, 1, 27. VOP. 5, 6. HALL 70. नगर Verz. d. Oxf. H. 26, b, 39. वृन्दावनेश Bein. Kṛṣṇa's PAÑĀT. 1, 5, 21. वृन्दावनेश्वर degl. PĀDMA-P. PĀTĀLAKH. 9 und PĀDMOTTARAKH. 67 im ÇKDn. वृन्दावनेश्वर 1 Bein. der Rādhā ebend. वृन्दावनमाकात्म्य Verz. d. Pet. H. No. 18. वृन्दावनमाकात्म्य 433. fg. वृन्दावनमाकात्म्य 430. fg. वृन्दावनमाकात्म्य 430. fg. वृन्दावनमाकात्म्य 430. fg. — 2) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 218, a, N. 3. — 3) f. ई ein Name der Tulasi (Basilienkraut) Verz. d. Oxf. H. 24, a, 27. — Vgl. तुलसी^०, विवाक्^०.

वृन्दिन् (von वृन्द) adj. am Ende eines comp. *eine Schaar —, eine Menge von — enthaltend*: (सेनाम्) पदातिनीं नागवतीं रथिनोमध्ववृन्दि- नोम् MBh. 5, 5703.

वृन्दिष्ठ und वृन्दीपम् (von वृन्द) adj. superl. und compar. zu वृन्दारक P. 6, 4, 157. VOP. 7, 56. AK. 3, 2, 2, 62.

वृषी UNĀDIS. 4, 104. 1) m. a) N. pr. eines Mannes, Liedverfassers von RV. 5, 2. mit dem patron. Ġāra (ANUKA. ÇĀT. Ba.), Ġāra (PAÑĀT. Ba. 13, 3, 12. D. zu NIA. 4, 18), Vāḡāna (SĀ. in Ind. St. 10, 32). वृषस्य स्ना- नस्य श्रमोवर्तः N. eines Sāman Ind. St. 3, 212, b. Vgl. वार्षी. — b) = वृष Maus oder Ratte ÇABDAR. im ÇKDn. — c) = वृष Gendarussa vulgaris Nees. BHAR. zu AK. 2, 4, 2, 22 nach ÇKDn. = घोषधि UGĀVAL. — 2) f. घ्रा ein best. Kraml UNĀDIS. im ÇKDn. — 3) f. ई PRAB. 21, 4 fehlerhafte Schreibung für वृषी.

वृश्चदन (वृश्चत्, partic. von वृश्च + वन) Bäume fällend, — spaltend RV. 6, 6, 1:

वृश्चन m. = वृश्चिक Scorpion RĪĀN. im ÇKDn. unter वृश्चिक.

वृश्चिक UNĀDIS. 2, 40. 1) m. Scorpion, Tarantel; = घालि, दुषा AK. 2, 5, 14. H. 1211. an. 3, 100. MED. k. 159. HIA. 218. HALIA. 3, 23. = प्रूककीट AK. 2, 5, 14. 3, 4, 2, 7. H. an. MED. = गोमयकोट und कर्कट BHAR. zu AK. nach ÇKDn. — RV. 1, 191, 16. AV. 10, 4, 9. 15. 12, 1, 46. Suçā. 1, 2, 15. 62. 1. 2, 257, 17. 293, 14. R. 2, 25, 16 (32 Gora.). 28, 21 (10 Gora.). वृश्चिकस्य विषं पुच्छम् Spr. (II) 2471. VĀN. Bha. S. 50, 3. 54, 73. Bha. P. 2, 30, 27. 7, 9, 14. 8, 7, 46. 10, 46 (स^० adj.). MĀK. P. 14, 73. वृश्चिकादिविष- रमन्त Verz. d. Oxf. H. 94, a, 3. लाङ्गुल HALIA. 3, 23. उद्विद्धवृश्चिकवहर्षाः KUSUM. 22, 18. यथा वा वृश्चिकस्य गोमयादृश्चिकाद्वारवः 23, 4. 5. P. 1, 4, 30, Schol. वृश्चिकी f. TAIK. 3, 5, 19. — b) der Scorpion im Tierkreise H. 116, Schol. H. an. MED. Verz. d. Oxf. H. 184, b, No. 419. WAGGA, ÇAT.

102. VARĀH. Bṛh. S. 40, 1. 10. fg. 42, 9. Bṛh. 23 (21), 7. 27 (25), 22. figg. LAGNĀ. 1, 12 in Ind. St. 2, 280. Bṛh. P. 5, 21, 5. MĀK. P. 58, 77. Verz. d. Oxf. H. 97, b, 32. — c) ein best. Krant H. an. MED. Boerhavia procumbens NICH. 'Pr. = मृन् Bṛh. zu AK. nach ÇKDn. — d) = काल, कालिक UNĪVṛ. im SAKSĪPTAS. nach ÇKDn. — e) = वृषकायणामास SĪNASUNDARĪ im ÇKDn. — 2) f. छा ein best. Strach, = वलिपत्रिका RIĀAN. im ÇKDn. — Der Form nach liesse sich das Wort leicht auf वृष् zurückföhren, aber die Bed. liegt zu weit ab. — Vgl. पत्रं.

वृश्चिकपत्रिका f. eine best. Pflanze, = पूतिका ÇARDAM. im ÇKDn. — Vgl. वलिपत्रिका.

वृश्चिकणी f. Salvinia cucullata Roxb. (वाखकणी d. l. खाखु) RIĀAN. im ÇKDn. — Vgl. वृषकणी, वृषपणी.

वृश्चिकाली f. Traglia involuerata (ihre Haare stechen wie die der Nessel) RATNAM. 69. Suçā. 1, 137, 6. 138, 12. 145, 18. 157, 16.

वृश्चिकेश (वृश्चिक + ईश) m. der über den Scorpion im Thierkreise herrschende Planet d. l. Mercur VARĀH. Bṛh. 5, 3.

वृश्चिपत्नी f. = वृश्चिकाली RATNAM. im ÇKDn.

वृश्चिक m. eine best. Pflanze Suçā. 2, 416, 12. 531, 4.

वृश्चोर m. eine weiss blühende पुनर्नवा RATNAM. im ÇKDn.

1. वृष 1) m. P. 8, 1, 203. = वृषन्; in der älteren Sprache nur am Ende eines comp.: एक° bis दश° AV. 5, 16, 1. figg. वृषवर्ष Hengst ÇAT. Br. 14, 4, 2, 8. a) Mann, Gatte: स्ववर्ष या परित्यज्य परवर्षे वृषायते KĀÇĪK. 40, 98 (nach AUFRECHT). — b) Stier AK. 2, 9, 59. 3, 4, 30, 222. TĀIK. 1, 1, 49. 2, 9, 19. H. 1256. 47. an. 2, 571. MED. sh. 23. HALĀ. 2, 108. M. 8, 242. 11, 126. MBh. 13, 3694. R. 3, 22, 18. 5, 11, 8. RAÇH. 2, 85. KUMĀRAS. 5, 80. VARĀH. Bṛh. S. 24, 35. 48, 44. 76. RIĀA-TAR. 4, 247. Bṛh. P. 3, 14, 23. 5, 9, 11. HIT. 58, 16. श्वेषवृषा: M. 9, 123. व्रजवृषा: Bṛh. P. 10, 35, 8. त्रिणयनवृषोत्खात MUGH. 53. ad 112. °रुसमुपनिस्था: Bṛh. P. 4, 1, 24. 9, 18, 9. VARĀH. Bṛh. S. 15, 2. 68, 31. °दान Verz. d. Oxf. H. 35, a, 26. °मोक्षण (vgl. वृषोत्सर्ग) 9. व्रज° Bock Bṛh. P. 3, 19, 6. — c) der Stier im Thierkreise AK. 1, 1, 2, 29. H. 116, Schol. H. an. MED. WENDE, Nax. 2, 358, N. 1. VARĀH. Bṛh. S. 5, 26. 40, 1. 12. 42, 8. Bṛh. 1, 11. 14. 3, 8. 5, 5. LAGNĀ. 1, 12. 20 in Ind. St. 2, 280. 282. Verz. d. Oxf. H. 40, a, N. 1. °राशि 339, b, 30. WENDE, KṛṣṇĀ. 224. °भवन VARĀH. Bṛh. 27 (25), 6. — d) ein gotter Mensch (= Bock), = मुकल AK. 3, 4, 33, 229. H. an. MED. in der Erotik Bez. einer der vier Arten von पुरुष (= पुंभेद H. an. MED.): वृषगुणवृषवन्ध: शीघ्रकामो नताङ्ग:। सकलरुचिरदेह: सत्यवादी वृषो ऽयम्॥ RATIM. im ÇKDn. ein kräftiger Mann ANEKĪTHAK. im ÇKDn. — e) die Gerechtigkeit oder Tugend als Stier, = धर्म, मुकल AK. 1, 1, 4, 2. 3, 4, 30, 222. H. 1379. H. an. MED. HALĀ. 1, 125. वृषो हि भगवान्धर्मस्तस्य य: कुहते कलम्। वृषलं तं विदुर्देवा: M. 8, 16. Bṛh. P. 1, 17, 2. 7. 12. 42. 3, 15, 18. MĀK. P. 5, 21. KĀVĀD. 2, 322. इदमेव व्रतं स्त्रीणामयमेव परो वृष: Pflicht, moralisches Verdienst KĀÇĪK. 4, 30. न च श्रिया विद्युश्चेत संयुज्येत वृषेण च 60, 2 (beide Stellen nach AUFRECHT). — f) der Beste in seiner Art; gewöhnlich am Ende eines comp. gṛāṇa व्याघ्रादि zu P. 2, 1, 56. AK. 2, 4, 30, 222. H. an. MED. कुचेदिवृषा MBh. 2, 1071. रत्न° 13, 3694. यदु° HARIV. 8088. दैत्य° 12948. रत्नो° 13131. दानव° R. 4, 9, 77. गज° 2, 26, 18. 6, 70, 2. द्विज° Bṛh. P. 3, 23,

10. वृषो ऽकुलीनाम् 60 v. a. der Daumen ÇAKṢI 43 in Ind. St. 4, 365. षडो वृष: 2, 289, N. 1. क्रिन्मणि° Bṛh. P. 3, 28, 25. कलिश्चैव वृषो भूवा गवाम् 50 v. a. sich in den Hauptwürfel verwandelnd MBh. 3, 259. दीव्याव वृषेण 2260. — g) = वृष्य Aphrodisiacum Verz. d. Oxf. H. 303, b, 3. — A) Bez. verschiedener göttlicher Wesen: Viṣṇu's oder Kṛṣṇa's TĀIK. 1, 1, 31. H. c. 70. Vop. 5, 27. MBh. 12, 1507. Bṛh. P. 3, 16, 23. Çiva's MBh. 2, 1642. 12, 10372 (zwei Mal neben गोवृष!). 14, 199. Indra's MĀK. P. 79, 6 (pl.). der Sonne 107, 4. des Liebesgottes ANEKĪTHAK. im ÇKDn. des Regenten des Karaṇa Kātushpada VARĀH. Bṛh. S. 99, 5. — i) N. pr. P. 4, 1, 155. Vārtt. a) des Indra im 11ten Manvantara VP. 268. MĀK. P. 94, 19. — β) eines Sādha HARIV. 11537. विष die neuere Ausg. — γ) eines Wesens im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2566. — δ) eines Asura, = वृषभ KĀVĀD. 2, 322. — ε) eines alten Fürsten MBh. 12, 8263. — ζ) zweier Söhne Kṛṣṇa's Bṛh. P. 10, 61, 13. fg. — η) Bein. Karṇa's MBh. 3, 16995. 17166. 6, 5821. 8, 16. — θ) eines Sohnes des Vṛṣaseṇa (वसुषेण ist = कर्ण) und Grosssohnes des Karṇa HARIV. 1710. — ι) eines Jādava und Sohnes des Madhu HARIV. 1896. fg. VP. 418. eines Sohnes des Sṛṅgaja Bṛh. P. 9, 24, 41. — κ) eines der 10 Rosse des Mondes Vāpi beim Schol. zu H. 104. — λ) Bez. verschiedener Pflanzen: Gendarussa vulgaris oder Adhadota AK. 2, 4, 2, 2. H. 1140. H. an. MED. (व्यास fehlerhaft für वास = वासक). Boerhavia variegata RATNAM. 157. = वृषभ-AK. 2, 4, 4. = वृद्धी (dass.) H. an. MED. वृष und यवाय KĀÇĪK. 30, 1. — Suçā. 1, 32, 16. 223, 8. 2, 224, 8. 350, 19. 415, 19. 416, 8. 418, 4. 498, 17. °पत्र ÇĀNṢ. SĀM. 2, 1, 28. — l) N. des 15ten Jahres im 60jährigen Jupiter-Cyclus VARĀH. Bṛh. S. 8, 38. fg. Verz. d. Oxf. H. 331, b, 5 v. u. — m) eine best. Tempelform VARĀH. Bṛh. S. 56, 18. 26. ein zum Aufbau eines Hauses besonders zugereicherter Platz (वास्तुस्थानभेद MED.); vgl. u. गज 4). — n) Maus oder Ratte AK. 3, 4, 30, 222. H. 1300. H. an. MED. eine auf einer falschen Erklärung von वृषदेश beruhende Bedeutung. — o) = शत्रु Feind GĀTĪD. im ÇKDn. — 2) f. छा Gendarussa vulgaris oder Adhadota HALĀ. 2, 43. Salvinia cucullata Roxb. AK. 2, 4, 3, 6. H. an. MED. Mucuna pruriens Hook. H. an. — 3) n. Myrobalans AUSH. 101. — Vgl. ह्मा° (auch RIĀA-TAR. 4, 6), खरी°, गो°, निर्वृष, नील°, पुं°, प्रति°, मधु°, मृहा° (in der 1ten Bed. auch RIĀA-TAR. 4, 227), 2. वर्ष und वार्षायणि.

2. वृष m. N. pr. fehlerhaft für वृष Ind. St. 3, 212, b.

वृषक 1) m. a) eine best. Pflanze, wohl = वृष Suçā. 2, 207, 6. — b) N. pr. eines Kriegers, Sohnes eines Fürsten der Gāndhāra, MBh. 1, 6985. 2, 1266. 5, 5808. 6, 3637. 7, 1203. 1205. — 2) f. छा N. pr. eines Flusses: वृषकाह्या MBh. 6, 348. वृषकाह्या (nach Wilson ist das comp. der Name) VP. 184; vgl. वृषाह्या, वृषाह्या. — 3) n. N. eines Saman Ind. St. 3, 237, b.

वृषकणी f. eine best. Pflanze, = मुदर्शना RATNAM. 227. — Vgl. वृषपणी, वृश्चिकणी.

वृषकर्मन् (वृषन्, वृष + क°) 1) adj. Mannesthat verrichtend: Indra RV. 1, 63, 4. 130, 10. wie ein Stier verfahren: Viṣṇu MBh. 13, 6961. — 2) m. Bez. eines best. über Waffen gesprochenen Zauberspruches R. GORR. 1, 31, 6.

वृषकाम (वृषन् + काम) adj. einen Mann begehrend KAU. 59.

वृषकर्त adj. सप्रवृद्धो वृषकृतो रथः gaṇa प्रवृद्धादि zu P. 6, 2, 147.

वृषकेतन adj. einen Stier zum Attribut habend; m. Bein. Īva's MBh. 3, 14861. — Vgl. वृषकेतु, वृषधन, वृषभधन.

वृषकेतु m. 1) Bein. Īva's R. 6, 74, 38. — 2) N. pr. eines Kriegers Verz. d. Oxf. H. 4, b, 12. Verz. d. B. H. 112 (IV).

वृषकतु (वृषन् + कतु) adj. männlich gesinnt: Indra RV. 5, 36, 5. 6, 45, 16.

वृषखादि (वृषन् + खा°) adj. grosse Spangen tragend (wie Männer sie tragen): die Marut RV. 1, 64, 10. mit Ohrringen geschmückt nach BOLLESEN, Or. und Occ. 2, 461, Anm.

वृषगण (वृषन् + गण) m. N. pr. eines Rshi gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105. नडादि zu 99. Verz. d. Oxf. H. 199, b, No. 471. Vāsishṭha Ind. St. 3, 237, b. pl. RV. 9, 97, 8. PRAVARĪDHJ. in Verz. d. B. H. 58, 17. — Vgl. वार्षगण, वार्षगण्य.

वृषगन्धा f. eine best. Pflanze, = वस्ताखी Riān. im ÇKDn.

वृषचक्र n. Bez. eines best. mythischen Kreises ĠOTISTATTVA im ÇKDn.

वृषच्युत (वृषन् + च्युत) adj. vom Starken d. i. Soma erregt: मदासः RV. 9, 69, 7. — Vgl. मदच्युत.

वृषन्नति (वृषन् + नृ°) adj. Mannesdrang habend RV. 5, 35, 3.

वृषण (wohl verwandt mit वृषन्) 1) m. n. (zu belegen nur m.) Siddh. K. 249, a, 5. 6. TRIK. 3, 5, 15. du. die Hoden VS. 5, 2. ÇAT. Ba. 3, 6, 3, 10. KĪTJ. Ça. 25, 7, 30. ÇĀṆKH. Ça. 4, 15, 25. Nir. 14, 7. JĪĠĀ. 3, 97. 259. HARIV. 14274. R. 1, 48, 28 (49, 28 GORR.). R. GORR. 1, 50, 6. Suça. 1, 273, 6. 329, 4. VARĀH. Bṛh. 5, 24. PAÑĪAT. 136, 1. plur. M. 8, 288. MBh. 12, 9377. VARĀH. Bṛh. S. 61, 16. Bhāg. P. 2, 1, 32. Vrt. in LA. (III) 23, 14. sg. der Hodensack AK. 2, 6, 2, 27. H. 612. HALĪJ. 2, 368. पशूनां वृषणं क्रिञ्चा MBh. 12, 474. Bhāg. P. 9, 19, 10. शिख्रवृषणी M. 11, 104. लिङ्गवृषणी MĀK. P. 39, 30. unbestimmt ob du. oder sg.: शकलवृषणम् KĪTJ. Ça. 8, 7, 5. मेढ्रवृषणवेदना Suça. 1, 49, 7. 125, 18. °वातजित् ÇĀṆKH. Sām. 2, 1, 11. VARĀH. Bṛh. S. 51, 8. 52, 6. वृषणः स्थूलातिलम्बवृषणः 61, 5. 68, 9. वृषणाधस् Verz. d. Oxf. H. 102, b, 17. Bhāg. P. 9, 19, 11. PAÑĪAT. 10, 12 (ed. orn. 6, 7). स°, ष° adj. R. 1, 49, 7. षवृषणीकृत R. GORR. 1, 50, 6. Vgl. तीक्ष्ण°. — 2) m. Bein. Īva's MBh. 13, 1196. — 3) m. N. pr. eines Sohnes des Madhu HARIV. 1897. des Kārtavirja VP. 417; vgl. वृञ्जि.

वृषणकच्छू f. beissender Ausschlag am Hodensack Suça. 1, 292, 13. 297, 19. ÇĀṆKH. Sām. 4, 7, 65.

वृषणार्थ (वृषन् + षथ) P. 1, 4, 18, VArti. 3. 1) adj. mit Hengsten fahrend: रथ RV. 8, 20, 10. — 2) m. N. pr. a) eines Mannes RV. 1, 51, 13. SHARV. Ba. in Ind. St. 1, 38. — b) eines Gandharva H. 183, Schol. (वृषणार्थ). — c) eines Rosses des Indra TRIK. 1, 1, 60. H. c. 33. Verz. d. Oxf. H. 191, a, 34.

वृषण्य (von वृषन्, वृषण्यति P. 7, 4, 36. brünstig sein (vom Manne und Weibe) RV. 9, 5, 6. कुविहृषण्यतीभ्यः पुनानि गर्भमादधत् 19, 5. AV. 5, 5, 3. 6, 9, 1. 70, 1.

वृषणाश s. u. वृषणाश 2) b).

वृषणवत् (von वृषन्) adj. 1) mit Hengsten bespannt, — fahrend: Wagen RV. 4, 100, 16. 182, 1. Indra 173, 5. ममत्तु वतीं षपो वृषणवान् 122, 3. ऐषु चेतद्वृषणवत्यसृजिषहृषी etwa unter Hengsten befindlich 8, 57,

IV. Theil.

18. — 2) das Wort वृषन् enthaltend TS. 2, 5, 8, 4. AIR. Ba. 4, 21, 6, 2. ÇAT. Ba. 1, 4, 2, 32.

वृषणवत् (वृषन् + वत्) P. 1, 4, 18, VArti. 3. 1) adj. etwa grossen Besitz habend, grosses Gut mit sich führend: die Aṇvin RV. 2, 41, 8. 5, 74, 1. 8, 26, 1 u. s. w. Indra-Brhaspati 4, 50, 10. — 18, 93, s. die Rosse Indra's करो 1, 111, 1. — 2) m. N. von Indra's Walde (वन) oder Garten (उद्यान) TRIK. 1, 1, 60. Verz. d. Oxf. H. 191, a, 35. von Indra's Schatze (beruht auf einer Verwechslung von वन mit धन) ĠATĪDH. im ÇKDn.

वृषर्ष (von वृषन् n. Mannheit RV. 1, 54, 2. instr. वृषर्षी 8, 15, 2. TS. 2, 3, 2, 4.

वृषद् s. वार्षद्.

वृषदेश (वृषन् + देश) m. 1) (ein starkes Gebiss habend) Mats Uśāval. zu Uśādis. 2, 40. HALĪJ. 2, 51. VS. 24, 21. TS. 5, 5, 32, 1. PAÑĪAT. Ba. 8, 2, 2. MBh. 6, 59. HARIV. 9869. R. 5, 9, 47. Suça. 1, 203, 1 (ein im Löchern wohnendes Thier). VARĀH. Bṛh. S. 48, 76. °मुख adj. MBh. 9, 2474. 2586. — 2) N. pr. eines Berges MBh. 7, 2852. — Vgl. वार्षदेश.

वृषदेशक m. = वृषदेश 1) AK. 2, 5, 6. H. 1301. SĪH. D. 303, 6. वृषदेशका MND. I. 132.

वृषदञ्जि (वृषत् + ञ्जि Padap.) vielleicht N. pr.: pl. voc. RV. 8, 20, 9. = वृषता (सोमेन) ञ्जतः SĪH.

वृषदत् (वृषन् + दत्) adj. P. 5, 4, 15. starke Zähne habend, f. °दती AV. 1, 18, 4; vgl. वृषदेश.

वृषदत् adj. dass. P. 5, 4, 15.

वृषदर्भ m. N. pr. eines Fürsten der Kāci MBh. 2, 237. 3, 12262. fgg. (13321 beide Ausgg. वृद्धर्भ). 13, 2047. fgg. ein Sohn Ībi's HARIV. 1680. VP. 444. pl. HARIV. 1681. वृषदर्भ und वृषाकपि unter den Beinen Kṛṣṇa's MBh. 12, 1508. — Vgl. वृषादर्भ, वृषादर्भि.

वृषदेवा f. N. pr. einer Gattin Vasudeva's VP. (2te Aufl.) 4, 98. वृकदेवा v. l.

वृषदु m. N. pr. eines Fürsten MBh. 2, 324. रुषदु ed. Bomb.; vgl. रुषदु.

वृषद्वीप N. pr. einer Insel im südöstlichen Meere VARĀH. Bṛh. S. 14, 9.

वृषधूत (वृषन् + धूत) adj. von Männern gerüttelt (ausgepresst): पिब वृषधूतस्य वृक्षः RV. 3, 36, 2. 43, 7.

1. वृषध्वज m. ein Banner mit einem Stiere VARĀH. Bṛh. S. 58, 13.

2. वृषध्वज 1) adj. einen Stier im Banner habend. — 2) m. a) Bein. Īva's (vgl. MBh. 13, 6401) AK. 1, 1, 2, 29. H. 6. MBh. 2, 451. 1640. 3, 7099. 15802. 5, 7380. 13, 929. R. 1, 37, 9 (38, 9 GORR.). R. GORR. 1, 56, 12. 6, 102, 3. RAGH. 11, 44. KIR. 13, 28. Karmās. 10, 31. 52, 388. Bhāg. P. 4, 4, 28. 17, 10. 7, 10, 60. MĀK. P. 23, 61. 56, 10. — b) N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 24, a, 7. s. 10. eines Verfassers von mystischen Gebeten bei den Tāntrika 101, a, 37. — c) N. pr. eines Berges MĀK. P. 58, 11. — 3) f. या Bein. der Durgā HARIV. 10246.

वृषधाङ्गी f. eine Cyperus-Art (वागारमुस्ता) Riān. im ÇKDn.

वृषन् Uśādis. 1, 156. acc. वृषणम् und वृषाणम् RV. 19, 89, 9. VS. 20, 40. ÇAT. Ba. 1, 2, 5, 15. nom. pl. वृषणान् und वृषाणान् ÇAT. Ba. 12, 3, 8, 7. nach वृक्षो kein Abfall eines folgenden ष P. 6, 1, 118. Ind. St. 5, 50. f. g. adj. männlich; m. Mann; Männchen des Thiers. Die Wortspiele, in welchen das Wort auf beliebige Dinge angewandt wird (s. B. RV. 2,

16, 4—6. 5, 36, 5. 6, 44, 19. fg. 2, 13, 21—22. 33, 10—12. 9, 64, 1—3. 16, 66, 6. 7) zeigen, wie geläufig es den vedischen Dichtern für alles durch kräftige Beschreibung Ausgesprochenes war. In der späteren Sprache erscheint für वृषन् die schwächere Form वृष. 1) Mann: वृषो वृषिः प्र-
तिमानं वृषन् RV. 1, 82, 7. AV. 5, 20, 2. अयं नु पत्नीर्वृषणो जगम्युः RV.
1, 179, 1. 2, 16, 2. 35, 12. वृषा ज्ञानं वृषणं रणाय 7, 20, 5. 5, 47, 6. वृषणः
येत्ये 4, 41, 6. वृषा शिशुः männliches Kind 5, 44, 3. 7, 95, 3. वृषणं वा
वयं वृषन्वृषणः समिधीमहि 3, 27, 15. AV. 4, 4, 2. न वीरो ज्ञायते वृषा 5,
19, 4. 6, 86, 1. VS. 2, 10. वृषा वा सृषभो येषां सुव्रताणाम् Art. Ba. 6, 3.
Çat. Ba. 1, 1, 15. 9, 2, 22. 7, 2, 11. 14, 1, 4, 16. — 2) vom Ross: Hengst
H. an. 2, 286. fg. अयं RV. 1, 164, 24. 7, 69, 1. 8, 23, 11. 46, 29. VS. 23, 62.
अयं RV. 1, 177, 2. वासिन् 2, 43, 2. AV. 19, 27, 1. Agni's RV. 4, 2, 2. 6,
9. Indra's 3, 35, 3. रुरी 7, 19, 6. अघिचक्रदृषणं पत्न्यध्वं 4, 24, 2. 7, 71, 3.
अज्ञा वृषभा वा वृषणः Hengste oder Stiere TBa. 3, 8, 24, 1. die Sonne
RV. 3, 61, 7. 7, 88, 1. Flammen Agni's 6, 5, 4. — 3) vom Stier H. an.
AV. 5, 20, 3. 8, 5, 12. उन्निय 1, 12, 1. RV. 8, 74, 3. वृषेव पत्नीर्येति रो-
हवत् 1, 140, 6. क्रुद्ध 10, 43, 3. वृषभ 4, 16, 20. 5, 1, 12. वंसग 1, 7, 5. der
Donnerkeil 10, 89, 9. — 4) von andern Thieren: Löwe RV. 3, 2, 11.
Eber 10, 67, 7. Gazelle AV. 3, 7, 2. — 5) gewaltig, gross, männlich; von
unbelebten Dingen: Donnerkeil RV. 1, 131, 3. 2, 11, 9. 9, 106, 3. Indra's
Arme 8, 50, 12. Wagen der Götter 1, 82, 4. 157, 2. 177, 3. 5, 75, 1. Soma
1, 175, 1. 177, 3. 3, 36, 2. 5, 40, 2. मद् 6, 24, 1. 7, 68, 11. 9, 2, 1. 106, 15. वृक्षः
पीत्वा 10, 44, 8. die Steine 5, 31, 5. 40, 2. 7, 21, 2. वच् 4, 129, 3. उधन् 4,
22, 6. पर्वतासः 3, 54, 20. मेघ 1, 181, 8. कृषातं धूमं वृषणं सखायः 3, 20, 9.
स्वन 5, 87, 5. AV. 5, 13, 3. रपि RV. 10, 47, 1. मणि AV. 19, 31, 2. प्रुष्म
RV. 4, 24, 7. 7, 24, 4. TBa. 1, 2, 2, 21. — 6) Götter werden so bezeichnet,
z. B. Indra (AK. 1, 1, 36. Tmk. 1, 1, 57. H. 172. H. an. Med. n. 135.
HALJ. 1, 52) RV. 4, 30, 10. 5, 36, 5. 7, 19, 6. Ragh. 10, 53. 17, 77. KUMĀRA.
5, 61. 80. Agni RV. 1, 100, 1. 4. 7, 3. 3. die Marut 1, 64, 1. 12. 85, 12.
शध्वं 2, 20, 9. गण 83, 12. Mitra-Varuṇa 1, 151, 3. 6, 68, 11. 7, 60, 9. die
Açvin 1, 112, 24. 117, 3. 7, 70, 7. Rudra 2, 34, 2. Viṣṇu 1, 154, 3 und
andere. In comp. mit Erde, Land so v. a. इन्द्र Herr: किति° Fürst, Kö-
nig RĪĀ-TAK. 1, 278. त्मा° 5, 126. — 7) m. Bez. eines best. Metrums
RV. PAIT. 17, 4. Ind. St. 8, 107. 111. — 8) m. N. pr. eines Mannes Śiṣ.
zu Çat. Ba. 1, 1, 2, 10. पाथ्यो वृषा RV. 6, 16, 15. यं कावो मेघातिथिर्धन-
स्पतं यं वृषा यमुपस्तुतः 1, 36, 10; vgl. jedoch इति° वामस्तुतस्य वन्दते
वृषा वाक् 10, 115, 8. ein Āṅgīrasa Ind. St. 3, 287, 6. Bein. Karna's
Med. — 9) f. वृक्षी Schol. zu LĀṭs. 2, 7, 26. — 10) n. N. eines Sāman
LĀṭs. 7, 5, 20. — Die Bedd. pain, sorrow und insensibility from extrem
pain bei Wilson beruhen auf einer falschen Auffassung von Med. n.
135, wo nicht वेदनाज्ञानदुःखयोः, sondern वेदना ज्ञानदुःखयोः zu lesen
ist; es sind nicht Bedeutungen von वृषन्, sondern mit वेदना (= ज्ञान
und दुःख) beginnt ein neuer Artikel. Derselbe Fehler im ÇKDn. Vgl.
त्रि° und कृन्°. Da वृषन् niemals in Verbindung mit वर्ष् erscheint und
diese Wurzel nur regnen, nicht aber Samen ausspritzen bedeutet, so
muss die übliche Ableitung dahinfallen und statt dessen ein Zusammen-
hang des Wortes mit वर्ष्मन्, वर्षिष्ठ u. s. w. vermuthet werden. Dafür
spricht besonders der Gebrauch unter 5). Vgl. auch MÜLLER, Transl.

1, 121. fgg.

वृषनामि (वृषन् + ना°) adj. eine gewaltige Nase habend: Wagen
RV. 8, 20, 10.

वृषनामन्, मकीमे अस्त्य वृषनामं प्रूषे RV. 9, 97, 54. Padap. ohne Thei-
lung; dürfte entstellt sein.

वृषनाशन m. Embelia Ribes (खिडक) ÇANDAM. im ÇKDn.

वृषसम superl. zu वृषन्, gewaltigst, männlichst: Indra RV. 1, 10,
10. 100, 2. 5, 38, 3. 8, 57, 4.

वृषपति m. Bein. Çiva's (Herr des Stiers) H. 13. = वृषा a bull set
at liberty ÇKDn. und WILSON ohne Angabe einer Aut.

वृषपत्त्रिका f. eine best. Pflanze, = बस्ताली RĪĀN. im ÇKDn.

वृषपत्नी adj. f. nach Śiṣ. den Regner (पर्जन्य) zum Gatten oder Herrn
habend: Wasser RV. 2, 15, 6. richtiger wohl die einen tüchtigen Gele-
ter (Vṛtra) haben.

वृषपर्णी f. N. pr. zweier Pflanzen, = वाखुपर्णी RATNAM. im ÇKDn.
= सुदर्शना RĪĀN. ebend. — Vgl. वृषकर्णी.

वृषपर्वन् (वृषन् + प°) 1) adj. gewaltige Gelenke habend: Indra RV. 3,
36, 2. — 2) m. a) die Wurzel von Scirpus Kyoor (केशेरु) Roxb. H. an. 4, 194.
Viçva im ÇKDn. — b) = मृङ्गारिन् H. an. = मृङ्गारवृत्त (!) Viçva im ÇKDn.
— c) Bein. Çiva's Tmk. 3, 3, 260. H. an. Med. n. 246. Verz. d. Oxf. H.
191, a 3. Viṣṇu's MBu. 13, 6977. — d) N. pr. eines Dānava, Vaters
der Çarmishthā, Tmk. H. an. Med. MBu. 1, 2352. 2651. fg. 3185. fgg.
5, 5044. HARIV. 201. 13079. 13190. 13229. 13703. fgg. 14285. VP. 147.
Bālo. P. 6, 6, 21. 10, 20. 8, 10, 29. 9, 18, 4. 26. — e) N. pr. eines Rā-
garshi MBu. 3, 11444. 11543. fgg. 12344. fg. MĀK. P. 134, 5. — f) N.
pr. eines Affen R. 5, 9, 65. — Vgl. वर्षपर्वणी.

वृषपाण (वृषन् + 1. पान) adj. Männern zum Trunk dienend RV. 1, 51,
12. वर्षमिन्द्र वृषपाणां इन्द्र इमे सुताः 139, 6.

वृषपाणि (वृषन् + पा°) adj. gross-, starkhüftig RV. 6, 75, 7.

वृषप्रभम् (वृषन् + प्र°) adj. dem der starke (Soma) vorgesetzt wird
(vgl. R. 1, 14, 4): Indra RV. 5, 32, 4.

वृषप्रयावन् (वृषन् + प्र°) adj. mit Hengsten fahrend: die Marut
RV. 8, 20, 9.

वृषप्सु adj. nach Śiṣ. = वर्षपात्रप; etwa starkes —, männliches Aus-
sehen habend: die Marut RV. 8, 20, 7. der Wagen derselben 10.

वृषर्ष (von वृषन्) URĀDIS. 3, 123. im Wesentlichen so v. a. वृषन्. 1)
adj. gewaltig, männlich, tüchtig; m. Mann; zuweilen mit वृषन् verbun-
den: वृषा शिशुर्वृषभः RV. 7, 95, 3. ये ते वृषणो वृषभासं इन्द्र (अत्याः)
Hengste 1, 177, 2. वासिन् AV. 7, 80, 2. Daher von verschiedenen Gegen-
ständen gebraucht, für welche auch वृषन् vorkommt, z. B. den Soma-
Steinen RV. 2, 16, 5. Donnerkeil 1, 33, 13. प्रुष्म 6, 19, 9. Soma 2, 16, 6.
6, 41, 3. भानु 2, 16, 4. Besonders ist es gebräuchlich geworden, ohne
dass im Veda die in einander fließenden Bedeutungen sich überall
scheiden liessen, für a) Stier (AK. 2, 9, 59. 3, 4, 29, 222. H. 1256. an. 3,
459. Med. bh. 21. HALJ. 2, 108. 114. 5, 21): उन्निय RV. 5, 58, 6. वृषभ-
स्येव ते रवः 1, 94, 10. 160, 2. बाधते जनां वृषभे मृत्युना 6, 46, 4. वा रोद-
सी वृषभा रोदवीति Bṛhaspati 73, 1. Parāṇja 7, 104, 1. 6. 4, 5, 3.
41, 5. 5, 8, 3. 7, 19, 1. 8, 49, 13. घमा ते तुषं वृषभं पयानि 10, 27, 2. Soma-

Steine 94, 2. सत्सप्तशतं der Stier mit tausend Hörnern: die Sonne AV. 13, 1, 12. eben so nach Śū. RV. 7, 55, 7, wonach dem Zusammenhange der Mond zu verstehen ist. — पश्योगोषु वृषभो वत्सानां जनयेच्छतम् M. 9, 50, 123. षोडशाः (so ist mit der v. l. zu lesen) fünfzehn Kühe und ein Stier 124, 11, 116. 127. 130. येन MBh. 2, 415. R. 2, 43, 12 (42, 11 Gonn.). ऽस्कन्ध adj. 3, 74, 26. MBh. 3, 17130. R. 5, 35, 26. Vāṇ. Bṛh. S. 61, 5. 7. 87, 22. Verz. d. B. H. No. 897. Verz. d. Oxf. H. 123, a, 34. Mir. 46, 12. Īva's Stier Kathās. 110, 52. मका° R. 4, 41, 58. der Stier im Tierkreis Wena, Nax. 2, 358, N. 1. Vāṇ. Bṛh. S. 102, 1. Bṛh. 1, 13. 27 (25), 4. Bṛh. P. 5, 21, 4. — b) der Stier als Bild der Grösse, Macht u. s. w.: der Stärkste, Grösseste, Erste, Beste; Anführer, Herr u. s. w. H. an. Mad. चर्षणीनाम् Agni RV. 6, 1, 8. Indra 18, 1. Bṛhaspati 3, 62, 6. त्रितीनाम् 1, 177, 3. 6, 32, 4. 7, 98, 1. 10, 187, 1. जनानाम् 1, 177, 1. कृष्टीनाम् 7, 26, 5. मतीनाम् 6, 17, 2. AV. 13, 1, 33. पृथिव्याः RV. 6, 44, 21. 49, 6. सताम् 2, 1, 3. स्तियोनाम् 7, 5, 2. 2, 30, 8. दिवो रजसः पृथिव्याः VILAKH. 9, 2. घेषधीनाम् AV. 7, 39, 1. मरुवत् Indra RV. 2, 33, 6. 6, 19, 11. 47, 5. यः पत्यते वृषभो वृष्ट्यानाम् Indra 22, 1. 4, 33, 10. 166, 1. 4, 17, 8. 5, 32, 6. वषी 7, 49, 1. Agni 1, 31, 5. 3, 4, 3. 15, 3, 4. 5, 12, 1. Mitra-Varuṇa 5, 63, 2. Bṛhaspati 1, 190, 1. 8. Vishṇu MBh. 13, 6977. Pāṇ. 4, 3, 91. उपमं मयोनां श्रेष्ठं च वृषभाणाम् VILAKH. 5, 1. RV. 8, 82, 1. चर्षणिप्र AV. 4, 24, 3. — यत्र तमस्मान् वृषभो भर्ता भृत्यान् (so ed. Bomb.) न शाधि हि R. 2, 105, 8. वृष्टीनाम् MBh. 3, 1352. इत्वाकु° R. 3, 71, 16. मुनि° 1, 21, 13 (20, 24 SCHL.). नर° 2, 18, 56 (21, 63 SCHL.). Spr. (II) 1038, v. l. मन्त्रि° Kathās. 17, 170. 40, 8. गीर्वाण° Bṛh. P. 3, 16, 32. शार्दूल° R. Gonn. 1, 49, 3. — 2) m. ein best. Heilkrant, = ऋषभ, वृष AK. 2, 4, 4, 4. — 3) m. Ohrhöhle UNĀDIS. im ÇKDn. — 4) m. N. des 28ten Muhūrta Ind. St. 10, 296. — 5) m. Bein. eines Mannes Daśadju RV. 1, 33, 14. 6, 26, 4. N. pr. eines von Vishṇu besiegten Asura Hariv. 2360 (ऋषभ die neuere Ausg.). वृषभामुर्विधसिन् Kṛṣṇa Pāṇ. 4, 1, 32. N. pr. eines der Söhne des 10ten Manu Mān. P. 94, 15. eines Kriegers MBh. 6, 3997. eines Sohnes des Kuçāgra Hariv. 1807. fg. (ऋषभ die neuere Ausg.). des Kārtavirja Bṛh. P. 9, 23, 26. N. pr. des 1ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpinī H. 29. Verz. d. Oxf. H. 186, b, 14. H. an. COLBR. Misc. Ess. II, 208. — 6) m. N. pr. eines Berges in Girivraṅga MBh. 2, 799. Hariv. LAGL. II, 371 (die gedruckten Ausg. 12394 ऋषभ). R. 4, 41, 58. Kathās. 54, 16. Mān. P. 55, 12. 56, 18. — 7) f. स्त्री N. pr. eines Flusses MBh. 6, 339 (VP. 184). — 8) f. ई° a) Wittve. — b) Muouna pruriens WILSON nach ÇABDĀRTHAK. — Vgl. गो°, मङ्गल°, शत°, वर्षभ und ऋषभ.

वृषभकेतु adj. einen Stier zum Attribut habend; m. Bein. Īva's Mān. 173, 14.

वृषभगति adj. auf einem Stiere reitend; m. Bein. Īva's Hā. 8.

वृषभवरित adj. von Stieren verübt: दोषाः Vāṇ. Bṛh. S. 104, 10 mit Anspielung auf den Namen eines gleichnamigen Metrums (4 Mat — — — — —, — — — — —), welches sonst कुरिणी genannt wird.

वृषभल n. nom. abstr. von वृषभ Stier Kathās. 40, 9.

वृषभध्वज = वृषध्वज 1) adj. einen Stier im Banner habend. — 2) m. a) Bein. Īva's ÇABDĀRTHAK. bei WILSON; MBh. 3, 1634. 13, 3724. Ha-

ariv. 264. R. 1, 35, 12. R. Gonn. 1, 38, 19. 5, 89, 7. Raem. 2, 26. Kumāras. 3, 62. Kathās. 110, 58. Wena; Rām. Up. 344. Verz. d. Oxf. H. 38, b, No. 95. Verz. d. B. H. 146, b (62). — b) N. pr. eines Wesens im Gefolge Īva's MBh. 13, 7103. — c) N. pr. eines Berges (vgl. वृषभ 6) Vāṇ. Bṛh. S. 14, 5.

वृषभवीथि f. Bez. eines Neuntels der von Venus durchlaufenen Bahn; es umfasst die Nakshatra Maghā, Pārvaphalguni und Uttara-phalguni Vāṇ. Bṛh. S. 9, 1.

वृषभस्वामिन् m. N. pr. eines Fürsten, Gründers des Geschlechts des Ikshvāku und Vaters des Dravidā, Çara. 6, 285. 7, 1; vgl. 8. 28.

वृषभान् (वृषभ + घन्) 1) adj. Augen eines Stiers habend MBh. 6, 4353 (ऋषभान् ed. Bomb.). R. Gonn. 2, 61, 22. — 2) f. ई° die Kologünthen-Gurke RIGAN. im ÇKDn.

वृषभाङ्ग (वृषभ + घङ्ग) m. Bein. Īva's MBh. 13, 3725. 6329. R. Gonn. 2, 23, 36. — Vgl. वृषभध्वज, वृषाङ्ग u. s. w.

वृषभाणु m. N. pr. eines Vaiçja, Vaters der Rādhā, Verz. d. Oxf. H. 23, a, N. 1. वृषभान ebend. und 23, a, 7. वृषभानु 131, b. 132, a, No. 239. WILSON, Sol. Works I, 175. — Vgl. वर्षभाणवी.

वृषभान्न (वृषभ + घन्न) adj. kräftige Nahrung (oder Soma; s. unter वृषन्) genießend RV. 2, 16, 5.

वृषभासा f. Indra's Stadt Tāk. 1, 1, 60.

वृषमणस् (वृषन् + मनस्) adj. kräftig —, männlich gesinnt, muthig RV. 1, 63, 4. 107, 7. 4, 22, 6.

वृषमण्यु (वृषन् + मन्यु) adj. dass. RV. 1, 131, 2.

वृषय् = वृषाय्; s. वृषयु.

वृषय UNĀDIS. 4, 100. m. = घ्रायय UĀVAL.

वृषयु (von वृषय्) adj. brünstig, ausgelassen: स्त्रियो न यूथे वृषयुः कनि-क्रदत् RV. 9, 77, 5.

वृषयथ (वृषन् + रथ) adj. einen gewaltigen Wagen habend: स्त्रियोः RV. 1, 177, 2. 5, 36, 5. 6, 44, 19.

वृषरश्मि (वृषन् + रश्) adj. gewaltige Zügel oder Stränge habend RV. 6, 44, 19.

वृषराजकेतन m. Bein. Īva's Kumāras. 5, 84. — Vgl. वृषकेतन.

वृषल (von वृषन्) UNĀDIS. 1, 108. m. 1) Männlein so v. a. ein geringer Mann, ein gemeiner Kerl; der Kaste nach ein Çūdra (AK. 2, 10, 1. H. 894. an. 3, 684. Mān. I. 134. Hā. 2, 431. = घ्रायार्मिक GAṬAN. im ÇKDn.). f. ई° P. 4, 1, 63, Schol. ein gemeines Weib, ein Weib aus der Kaste der Çūdra. सो अघरेते वृषलः पयाद् RV. 10, 34, 11. Nir. 3, 16. Çar. Bn. 14, 9, a, 12 (proparox.). Āçv. Gṛh. 4, 2, 19. 21. Kauç. 91. Kīṭ. Ça. 14, 2, 30. Līṭ. 4, 3, 2. नैको न वृषलैः सक्तं मामासत् गच्छेत् Gonn. 3, 5, 20. M. 3, 164. 249. 4, 108. 140. 8, 16 (= MBh. 12, 3877). 11, 48. Jān. 1, 224. MBh. 3, 12916. 13080. 13356. 8, 2098. 12, 3876. 13, 1587. 1882. R. 2, 82, 31. Spr. 3064. 5096. UTTARAN. 30, 10 (40, 1). Ind. St. 2, 262 (angeblich Tänzer). Bṛh. P. 1, 16, 21. 17, 1. 9. 2, 7, 38. 5, 9, 18. 8, 21, 7. 12, 1, 20. ऽपति 5, 9, 18. ऽराज 17. वृषली M. 3, 19. 191. 250. 11, 478. MBh. 13, 4281. पितृवैष्मिनि या कन्या रजः पश्यत्यसंस्कृता । अविवाक्ता तु सा कन्या जघन्या वृषली स्मृता ॥ Spr. 1777. Kathās. 24, 40. स्ववृष (वृष so v. a. Gatte) या परित्यज्य परवृषे वृषायते । वृषली सा हि (v. l. तु) विज्ञेयः

न प्रूरी वृषली भवेत् ॥ Kāṭh. 40, 98 im ÇKDn. und bei Aufrecht, Uṇḍis. S. 251. Bṛh. P. 3, 14, 29 (= वेष्ट्या Comm.). 6, 2, 26. ०पति Āpast. 1, 18, 22. M. 3, 155. MBh. 3, 12356. 5, 1245. Bṛh. P. 5, 26, 23. 6, 2, 23. Mān. P. 31, 29. P. 6, 2, 18, Schol. ०पुत्र und वृषत्यापुत्र (als comp.) 3, 22, Schol. — 2) ein N. Kāndragupta's (der ein Çūdra war) Mād. Mudān. 5, 18. 7, 5. 12. — 3) Pferd H. an. Mād. (wo वासिनि st. राजिनि zu lesen ist). — 4) eine Art Knoblauch Mād. — Vgl. वार्षल und वार्षलि.

वृषलक (von वृषल) m. ein elender Çūdra UTTAR. 32, 2 (42, 4).

वृषलहन् m. Bein. Çiva's Spr. 1413. Kāth. 20, 68. — Vgl. वृष-भाङ्ग, वृषलाञ्ज, वृषाङ्ग u. s. w.

वृषलता (von वृषल) f. der Stand eines Çūdra MBh. 14, 331.

वृषलव (wie oben) n. dass. M. 10, 42. MBh. 13, 2108. 2159. 14, 332.

वृषलाञ्जन m. = वृषलहन् H. 13. 195, Schol.

वृषलोचन m. Maus oder Ratze (Augen eines Stiers habend) H. 1300.

वृषवत् (von वृष) m. N. pr. eines Berges Mān. P. 55, 4.

वृषवाक् adj. auf einem Stiere reitend: देवल Pāṇ. 4, 2, 89. 6, 48.

वृषवाहन adj. dass.; Beiw. und Bein. Çiva's H. 12. Hariv. 14400. Çiv.

वृषवृष n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 210, b.

वृषव्रत (वृषन् + व्रत) adj. gewaltige Herrschaft führend oder Männer beherrschend: Soma RV. 9, 62, 11. 64, 1.

वृषव्रात (वृषन् + व्रात) adj. einen gewaltigen Haufen oder einen Männerhaufen bildend: die Marut RV. 1, 83, 4.

वृषशत्रु m. der Feind des Asura Vṛsha, Bein. Viṣṇu's Trik. 1, 1, 29.

वृषशिर्ष m. N. pr. eines Dämons RV. 7, 99, 4.

वृषशील adj. zur Erklärung von वृषल Nir. 3, 16.

वृषशुभ्र m. N. pr. eines Lehrers mit dem patron. Vātāyata Ind. St. 4, 373. — Vgl. वृषशुष्म.

वृषशुष्म 1) adj. starkmuthig RV. 4, 36, 8. — 2) m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Vātāyata Ait. Br. 5, 29. Kaush. Br. in Ind. St. 1, 215, N. 1; vgl. वृषशुभ्र.

वृषषाण्ड m. N. pr. eines Mannes Pravarādh. in Verz. d. B. H. 58, 35. fg. — Vgl. वृषषाण्ड.

वृषसर्व (वृषन् + सर्व) adj. von Männern gepresst oder den Mann treibend: Soma RV. 10, 42, 8.

वृषसाधु f. N. pr. eines Flusses MBh. 6, 342 nach der Lesart der ed. Bomb.

वृषसाक्षा f. N. pr. eines Flusses (verschieden vom vorhergehenden) VP. 184, N. 77.

वृषसूक्तिन् m. = विषसूक्तिन्, विषसूक्तन् Wespe Çāḍam. im ÇKDn.

वृषसेन (वृषन् + सेना) 1) adj. etwa ein Männerheer habend VS. 10, 2. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des 10ten Manu Hariv. 475. Karṇa's 1710. MBh. 2, 224. 5, 5710. 7, 1121. 6941. VP. 446. Bṛh. P. 9, 23, 12. eines Urenkels Açoka's Burn. Intr. 430. Tāran. 287.

वृषस्कन्ध adj. Schultern eines Stieres habend Rāgh. 1, 13. 12, 34. Çiva MBh. 12, 10361.

वृषस्तुम् s. स्तुम्.

वृषस्य (von वृष), वृषस्यति nach einem Manne —, nach einem Stiere verlangen, göttl. —, läufig sein P. 7, 1, 31 nebst Vārt. Vop. 21, 5. वृष-

स्यती göttl. AK. 2, 6, 2, 9. H. 527. Hal. 2, 230. Suçr. 1, 319, 5. Rāgh. 12, 34. Kāth. 17, 129. Kull. zu M. 3, 191. 250. गो Hānta bei Kull. zu M. 3, 5. लक्ष्मणी सा वृषस्यती मर्कतं गार्वागमा Bhaṭṭ. 4, 80.

वृषाकपि f. das Weib des Vṛshākapi P. 4, 1, 27. Vop. 4, 28. von den Comm. auf die Morgenröthe gedeutet Nāgh. 5, 6. Nir. 12, 3. RV. 10, 86, 18. — श्री und गौरी AK. 3, 4, 24, 158. H. an. 5, 38. Mād. j. 133. Verz. d. Oxf. H. 190, b, 24. 191, a, 23. — स्वाहा nach Bharata, = शशी nach Svāmin zu AK. ÇKDn. Auch Bez. zweier Pflanzen: = शिवती und शतावरी H. an. Mād.

वृषाकपि (वृषन् + कपि) Uśéval. zu Uṇḍis. 4, 143. m. 1) grosser Affe oder Maru-Affe, nach den Comm. ein Sohn Indra's und auf die Sonne gedeutet, angeblicher Verfasser von RV. 10, 86. Nāgh. 5, 6. Nir. 12, 27. RV. 10, 86, 1. किमुयं त्वं वृषाकपिश्चकार हरितो मृगः 9, 8. 12. 18. 20. fg. einfach als कपि bezeichnet 5. Bez. der Sonne MBh. 3, 191. des Feuers H. 1098. an. 4, 211. Mād. p. 30. Hān. 162. Hariv. 12292. Çiva's AK. 3, 4, 29, 132. H. an. Mād. Verz. d. Oxf. H. 191, a, 5. MBh. 7, 9627. Kāth. 50, 92. eines der 11 Rudra MBh. 13, 7091. Hariv. 166. Bṛh. P. 6, 6. 17. Verz. d. Oxf. H. 82, b, 25. fg. Viṣṇu's AK. H. 215. H. an. Mād. Hal. 1, 22. MBh. 12, 13248. 13, 6960. Hariv. 12374. 14114. Pāṇ. 4, 3, 48. Indra's Bṛh. P. 6, 13, 10. unbestimmt 8, 10, 31. — 2) Bez. des dem Vṛshākapi zugeschriebenen Liedes Ait. Br. 5, 15. 6, 29. 32. Çāṇh. Br. 30, 5. Āçv. Ça. 9, 3, 4. 12, 6, 18. 13, 1. — Vgl. वार्षाकपि.

वृषाकर m. Phaseolus radiatus Roxb. Rāgh. im ÇKDn.; vgl. 2. वृष्य 2). वृषाकृति (वृष + कृति) adj. Stiergestalt habend: Viṣṇu MBh. 13, 6961. वृषात (वृष + व्रत) adj. stierdäutig: m. Bein. Viṣṇu's H. ç. 70. Hariv. 14189.

वृषाज्य (वृष + आज्या) m. Bez. eines best. über Waffen ausgesprochenen Zauberspruches R. Goma. 1, 31, 6.

वृषागिर m. N. pr. eines Mannes (eine gewaltige Stimme habend); s. वर्षागिर.

वृषाङ्ग (वृष + अङ्ग) 1) adj. einen Stier zum Zeichen habend; m. Bein. Çiva's Trik. 3, 3, 44. H. 195. an. 3, 100. Mād. k. 159. Hān. 8. Hal. 1, 12. MBh. 7, 2894. 2901. 8, 1486. Rāgh. 3, 23. Kumāras. 3, 14. Bṛh. P. 8, 8, 1. — 2) adj. tugendhaft, gut (वृष = धर्म); = साधु H. an. Mād. — 3) m. Ewnuch H. an. Mād. (hier ०मकुक्षयो: st. ०मकुक्षयो: zu lesen). — 4) m. Semecarpus Anacardium Lin. Trik. H. an. Mād.

वृषाङ्ग m. eine Art Trommel (उमरु) Çāḍam. im ÇKDn.

वृषाञ्जन (वृष + अञ्ज) adj. auf einem Stiere reitend; m. Bein. Çiva's Trik. 1, 1, 47.

वृषाणक m. N. pr. eines Wesens im Gefolge Çiva's Trik. 1, 1, 50. Vāpi, beim Schol. zu H. 210. Verz. d. Oxf. H. 191, a, 12. — ÇKDn. und Wilson angeblich nach Trik. eine Form Çiva's.

वृषाण्ड (वृष + अण्ड oder अण्ड) m. N. pr. eines Asura (Stier-Hoden habend) MBh. 12, 8265.

वृषार्ध m. = वृषदर्भ N. pr. eines Sohnes des Çibi Bṛh. P. 9, 23, 8. वृषार्ध m. desgl. MBh. 12, 5924. 5599. 13, 4415. fg.

वृषाद्रि (वृष + अद्रि) m. N. pr. eines Berges im Lande der Kerala Verz. d. Oxf. H. 254, b, 35. 255, a, 4.

वृषासक (वृष + अ०) m. der Vernichter des Asura Vṛsha, Bein. Vishnu's ÇANDAN. im ÇKDr.

वृषामित्र (वृष + मित्र०) m. N. pr. eines Brahmanen MBh. 3, 987.

वृषासिद्धि (वृषन् + मो०) adj. f. mit dem Manne sich ergötzend Kāṭh. 12, 8.

1. **वृषाय्** (von वृषन्, वृष), **वृषायते** (वृषयते u. s. w. im Padapāṭha; vgl. RV. Paṭr. 9, 30. VS. Paṭr. 3, 111). 1) in männliche Krafterregung gerathen: brünstig werden; überh. begierig sein, losgehen auf; mit acc. oder dat.: इन्द्रो वर्धते प्रथते वृषायते RV. 10, 94, 9. वृषायमीषोऽवृषीत सोमम् 1, 32, 8. इन्द्रः सोमस्य पीतये वृषायते 55, 2. वृषायते महे अत्याय पूर्वाः 3, 7, 9. 52, 5. तृषु यदमे वनिनौ वृषायते 1, 58, 4. 9, 71, 3. यस्य ते पी- ता वृषो वृषायते 108, 2. 10, 21, 8. ऊर्जः स्कम्भं धरुणं आ वृषायते 44, 4. VS. 20, 46. mit loc.: स्ववृषं या परित्यज्य परवृषे वृषायते Kāṭh. 40, 93 nach ÇKDr. und Aufrecht. — 2) wie ein Stier brüllen MBh. 5, 1958. Buḥ. P. 10, 11, 39.

— intens. Hierher scheint die unregelmässige Bildung वावृषायते zu gehören: कृषामसि ता महे वासस्य सातो वावृषाणाः entbrannt auf reichen Deutegewinn RV. 6, 28, 1.

— आ brünstig werden: आ वृषायस्व असिहि वर्धस्व AV. 6, 101, 1.

— उद् in Aufregung gerathen: मुन्दान उद्वृषायते RV. 9, 47, 1.

2. **वृषाय्**. In Einladungsformeln des Rituals findet sich ein आ वृषायते (वीवृषत, वृषायिषत VS. Paṭr. 5, 35) mit der Bed. zu sich nehmen, sich einschenken lassen u. s. w., welches mithin dem आ वृषते (s. u. वर्ध) des RV. entspricht und mit Ausnahme von Çat. Br. 1, 7, 3, 17 auf eine einzige Formel zurückgeht. Die auffallende Bildung mag aus falscher Analogie mit 1. वृषाय् entsprungen sein. अत्र पितरो मादयधं यथाभागमा वृषायधम् VS. 2, 81. अमोमदत्त आ वृषायिषत ebend. Âçv. Çr. 2, 7, 1. Kauç. 88. Çāṅkh. Çr. 1, 17, 15. 4, 4, 16. 19. Lāṭy. 2, 10, 4. 5. कृविर्नुपस्व कृविरावृ- षायस्व Çat. Br. 1, 7, 3, 17.

वृषायण (von 1. वृषाय्) m. Sperling (der Geile) Hān. 89.

वृषायुध् (वृषन् + युध्) adj. Männer bekämpfend RV. 1, 33, 6.

वृषारव (वृषन् + रव) m. (wie ein Stier brüllend) 1) ein best. Thier RV. 10, 146, 2. — 2) Schlegel (von Holz zum Klopfen, Trommeln) TBa. 2, 5, 5, 6. आण्डयेरते वृषारवौ (sonst अरणी) Çat. Br. 12, 5, 3, 7. द्यपडपले वृषारवेणोच्चैः समाकृत्ति Schol. zu TS. 1, 111, 3.

वृषालततायिन् Ind. St. 2, 28, N. 1.

वृषाशील zur Erklärung von वृषल Nir. 3, 16. — Vgl. वृषशील.

वृषाकार (वृष Maws + आ०) m. Katze Hān. 83.

वृषाकिन् m. als Bein. Vishnu's MBh. 13, 6977.

वृषिन् m. Pfau ÇANDAN. im ÇKDr.

वृषिमेन् m. nom. abstr. von वृष gaṇa पृष्वादि zu P. 5, 1, 122.

वृषी fehlerhafte Schreibung für वृषी.

वृषीय् (denom. von वृष), वृषीयति Schol. zu P. 7, 1, 51. 4, 36.

वृषेन्द्र (वृष + इ०) m. ein statlicher Stier Buḥ. P. 4, 4, 4. 5. nach Burnouf N. pr. eines Stiers.

वृषोत्सर्ग (वृष + उत्०) m. Freilassung eines Stiers (eine verdienstliche Handlung) Çāṅkh. Gṛh. 3, 11. Pān. Gṛh. 3, 9. Verz. d. B. H. 90 (19). No. 1122. 1150. fg. Pāṇāt. 9, 3. Verz. d. Oxf. H. 8, b, No. 46. 35, a, 8.

9. 42, a, 42. 273, b, 34. 276, b, 35. 277, b, 2. 289, b, No. 698. 290, No. 697.

परिशिष्ट 383, b, No. 466. Ind. St. 1, 59.

वृषोत्सर्ग (वृष + उत्०) m. Bein. Vishnu's H. ç. 66 (वृषोत्सर्ग).

वृषोदर (वृष + उत्०) m. desgl. H. ç. 70. MBh. 13, 6977.

वृष्ट m. N. pr. eines Sohnes des Kukura VP. 435. Varianten: वृष्टि वृष्टि, वृष्ट, वृष्टु.

वृष्टि (von वर्ष) 1) f. oxyt. im RV. P. 2, 3, 96. in den übrigen Schriften meist paroxyt. Regen AK. 1, 1, 3, 12. 3, 4, 30, 226. H. 166. RV. 1, 116, 12. यवो वृष्टीव मोदते 2, 5, 6. धन्वना यसि वृष्टयः 5, 53, 6. वृष्टिं वर्षयथ 55, 5. 59, 5. सूर्यमधेणो वृष्ट्या गूरुथो दिवि 63, 4. 84, 3. अथादृष्टिरिवाज्ञानि 7, 94, 1. मयेभुवः 101, 5. दिव्या 152, 7. नभस्वती 8, 25, 6. 10, 74, 3. पर्वस्व वृष्टिमा सु नः 9, 49, 1. पर्जन्यस्य AV. 3, 31, 11. 8, 22, 3. 54, 1. असाविमो वृष्ट्याभ्युनक्ति Ait. Br. 1, 7. Çat. Br. 7, 4, 9, 22. 8, 2, 3, 5. 12, 1, 3, 5. अग्नि- रितो वृष्टिमुदीरयति TS. 2, 4, 10, 2. 3, 3, 3, 4, 1. TBa. 3, 1, 3, 4. Kauç. 94. MAITRAJUP. 6, 22. आदित्याज्ञायते वृष्टिर्वृष्टेःमम् M. 3, 76. R. 1, 8, 24. 2, 63, 16. 110, 10. Suçr. 1, 22, 6. RAḢ. 1, 62, 2. 14. 12, 29. मरुस्थल्यो यथा वृष्टिः Spr. 2128. वृष्टा वृष्टिः समुद्रेषु 2890. 5032. Varāh. Bṛh. S. 3, 27, 4. 11. 5, 59. मरुती 8, 48. पुष्टा 9, 27. 24, 24. विपुला 29. शोभना 29, 11. 14. निष्प्रिक्क 25, 5. सु 9, 31. 24, 29. 25, 3. 34, 14. प्राप्य 193. — 2) Mārk. P. 91, 43. Rāga-Tar. 3, 859. अथ 154. वृष्ट्याम्बु AK. 2, 1, 12. ०कर Regen bringend Varāh. Bṛh. S. 30, 5. 11. 24. 95, 17. 96, 5. वृष्टेर्वि- नियक्तः 4, 13. ०विकार 46, 46. ०नाश 47, 12. ०विनाश 17, 4. ०निरोध 95, 50. ०विष्टम् Buḥ. P. 5, 22, 12. वात ० (मेघ) Megh. 20. तुमुलकरका ० 55. शक्तिश्रुतासिवृष्टिभिः MBh. 3, 12121. Mārk. P. 88, 29. अस्त्र ० RAḢ. 3, 58. अभिवर्षे त्वं धनरत्नैषवृष्टिभिः R. Gom. 2, 32, 16. कुसुम ० Buḥ. P. 4, 1, 53. R. 2, 91, 25 (adj.). पुष्प ० MBh. 1, 1129. 3, 2995. RAḢ. 2, 60. 12, 94. H. 63. अनुप्रवृष्टि ० Buḥ. P. 2, 7, 28. स ० adj. HALĀ. 1, 77. — 2) m. a) N. eines Ekāha Çāṅkh. Çr. 14, 35, 1. — b) N. pr. eines Sohnes des Ku- kura VP. 2te Aufl. 4, 97. Varianten: वृष्टि, वृष्ट, वृष्ट, वृष्टु. — Vgl. अ० (auch Pāṇāt. 50, 18; besser अनावृष्टि ed. Bomb.), दुर्वृष्टि, नतत्र ०, व सु ०, वात ०, स्व ० und वार्ध.

वृष्टिकाम adj. Regen wünschend TS. 8, 5, 5, 5. Çat. Br. 1, 5, 3, 19. 8, 3, 12. Pāṇāt. Br. 8, 8, 18. fg.

वृष्टिघ्न 1) adj. Regen verscheuchend. — 2) f. ३ kleine Kardamomen ÇANDAN. im ÇKDr.

वृष्टिद्यावन् adj. vermuthlich falsche Nachbildung von वृष्टियु. यत्तं वृष्टिद्यावानममृतं स्वर्विदम् Kāṭh. 40, 12.

वृष्टिद्यु adj. im Regenhimmel wohnend u. s. w.: Mitra-Varuṇa ०द्यावा du. RV. 5, 68, 5. Âçv. Çr. 1, 9, 1. Himmel und Erde Çat. Br. 1, 9, 4, 6. ०द्याव् pl. (इन्द्रवः) RV. 9, 106, 9.

वृष्टिभू m. Frosch Hān. 153. — Vgl. वर्षाभू.

वृष्टिमैत् RV. und वै ० Çat. Br. (von वृष्टि) 1) adj. regnerisch, regnend: Pargānja RV. 8, 6, 1. 9, 2, 9. 10, 98, 5. Çat. Br. 1, 9, 3, 6. 3, 3, 4, 11. MBh. 4, 1898. 6, 2804. 7, 8153. HARIV. 12136. Wolken 2635. 3797. MBh. 13, 520. R. 5, 40, 7. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Kaviratha Buḥ. P. 9, 22, 40.

वृष्टिमारुत m. von Regen begleiteter Wind HARIV. 3896.

वृष्टिर्वनि adj. Regen erlangend, — bringend Nir. 2, 12. RV. 10, 98, 7.

VS. 38, 6. TS. 2, 4, 40, 3. AIT. Br. 2, 20. 3, 18. CAT. Br. 14, 2, 2, 21.

वृष्टिवात m. = वृष्टिमारुत HARIV. 3897.

वृष्टिर्मेनि adj. = वृष्टिवनि TS. 4, 4, 4, 2. KĪT. 22, 5. Box. gewisser Ishākā TS. 5, 3, 2, 3. 40, 1. KĪT. 22, 6.

वृक्ष m. N. pr. eines Mannes Çāṇ. zu Bṛh. Âr. Up. 4, 1, 4 und Śā. zu CAT. Br. 14, 6, 40, 3. — Vgl. वार्क्ष.

वृक्षि Uśāval. zu Uśādis. 4, 49. 1) adj. (neutr. वृक्षि) so v. a. वृषन् gewaltig, männlich; m. Mann u. s. w.: यूथेन वृक्षिरेवति so v. a. Anführer des Haufens, Indra RV. 1, 10, 2. वज्र 8, 6, 6. शवस् 5, 35, 4. 8, 3, 10. पौस्प 7, 38. = पाषण्ड und चण्ड ÇANDAR. im ÇKDr. st. dessen fälschlich पाण्डव und चन्द्र MED. p. 28. heretical, heterodox, a heretic, a sectary; angry, passionate WILSON nach ÇANDĀRTHAK. — 2) m. Siddh. K. 247, a, 1 v. u. a) Schaßbock, Widder AK. 2, 9, 77. TRIK. 3, 3, 138. H. 1276. an. 2, 184. MED. HALS. 2, 124. VS. 14, 9. TS. 2, 3, 3, 4. 5, 3, 2, 5. 7, 40, 1. वृक्षे स्तुका: CAT. Br. 3, 5, 2, 18. KĪT. Ça. 5, 4, 17. 8, 7, 4. °पाल DAÇAK. 97, 1 soll Kshhrit bedeuten (वृक्षि = गो Aśāja ebend. in d. N.). — b) pl. N. pr. eines Geschlechts (= यादव und माधव; तन्निपवैश्ययो: Uśāval.), zu denen auch Kṛṣṇa gehört, häufig mit den Andhaka zusammen genannt, TRIK. H. an. MED. P. 4, 1, 114. 6, 2, 34. वृक्षीनां वामुदेवो ऽस्मि sagt Kṛṣṇa Bṛh. 10, 37. MBh. 1, 2422. 7000. 7968. 3, 15654. वृषणा-दृक्षय: सर्वे HARIV. 1898. 1907. KĪm. NĪTIS. 14, 62. Spr. 2235. 2630. RĪĀ-TAR. 1, 66. VP. 418. Bṛh. P. 1, 3, 23. 8, 41. 14, 12. 9, 23, 29. Verz. d. Oxf. H. 40, a, 39. °वृक्ष: Ind. St. 2, 308. °पुर MBh. 3, 12582. sg. als N. pr. verschiedener Fürsten HARIV. 1908. 2000. 2080. VP. 418. 422. 424. 417, N. 13. 2te Aufl. 4, 97. Bṛh. P. 9, 23, 28. 24, 8. 6. 7. 11. 14. Viṣṇu (Kṛṣṇa) so genannt TRIK. 1, 1, 29. Verz. d. Oxf. H. 190, b, 10. Çiva MBh. 14, 198. — c) Lichtstrahl HALS. 1, 39. H. 99. Schol. (व्यक्ति). ÇANDĀRTHAK. bei WILSON. aus पृश्नि entstanden. — d) air or wind; Indra; Agni WILSON nach ÇANDĀRTHAK. — 3) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 237, b. — Vgl. वार्क्ष, वार्क्षेय, वार्क्ष्य.

वृक्षिक m. N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. — Vgl. वार्क्षिक.

वृक्षिर्गर्भ m. Bein. Kṛṣṇa's ÇKDr. angeblich nach Hā.

वृक्षिमत् (von वृक्षि) m. N. pr. eines Fürsten VP. 462. Verz. d. Oxf. H. 40, b, 11. fg. Verz. d. Cambr. H. 6.

वृक्षिय s. वृद्ध; वृक्षिवृद्ध s. u. वृक्षि 2) b) und vgl. वार्क्षवृद्ध.

वृक्ष्य (von वृषन्) 1) adj. männlich, mächtig: शवस् RV. 8, 3, 8. VĪLAKH. 3, 10. — 2) n. a) Manneskraft, Muth, Macht RV. 1, 81, 7. 54, 8. प्र शत्रूणां वृक्ष्या रुज 102, 4. वृक्ष्येभि: समौका: 100, 1. 108, 5. 3, 46, 2. 4, 19, 20. 21, 2. विश्वमधत्त वृक्ष्यम् 6, 8, 3. 8, 6, 81. 10, 44, 1. AV. 5, 4, 10. 6, 89, 1. KAUC. 68. — b) männliche Kraft so v. a. Potenz AV. 4, 4, 4. 5. 6, 138, 4.

वृक्ष्यावत् (von वृक्ष्य) adj. manneskräftig Nir. 10, 11. RV. 5, 83, 2. वृषभ 6, 22, 1. TS. 3, 5, 4, 2.

1. वृष्य (von वर्ष्) adj. = वर्ष्य P. 3, 1, 120. Vor. 26, 19.

2. वृष्य (von वृषन्, वृष) 1) adj. (f. घा) auf die Potens wirkend, der Potens zuträglich (n. Aphrodisiacum RĪĀN. im ÇKDr.) P. 5, 1, 7 nebst Vārtt. Suçr. 4, 167, 2. 174, 18. 175, 8. 205, 6. 2, 228, 12. VARĀH. BṚH. S. 16, 28 (wo nach KEAN mit der v. l. वृष्याम् st. मृष्याम् zu lesen ist). 104,

63. Verz. d. Oxf. H. 216, a, 10. KULL. zu M. 3, 49. Bṛh. VARĀH. (s. u. कुण्ड-लिन् 3) b). घति° VARĀH. BṚH. S. 76, 0. घ° Suçr. 4, 179, 3. 187, 18. वृष्य als Beiw. Çiva's MBh. 12, 10872 wird von NĪLAN. durch धर्मवृद्धिकर्तृ (वृषो धर्मस्तत्र क्लितः) erklärt. — 2) m. Phaseolus radiatus ROXB. H. 1171. — 3) f. घा = सहनमोषध RATNAM. im ÇKDr. = शतावरी und आमलकी RĪĀN. ebend.

वृष्यकन्दा f. eine best. Pflanze (deren Knolle auf die Potens wirkt), = विदारी RĪĀN. im ÇKDr.

वृष्यगन्धा f. eine best. Pflanze, = वृद्धारक ÇANDAR. im ÇKDr.

वृष्यगन्धिका f. eine best. Pflanze, = अतिबला RĪĀN. im ÇKDr.

वृष्यता (von 2. वृष्य) f. Potenz, Zeugungskraft. Verz. d. Oxf. H. 309, a, 25.

वृष्यवह्निका f. eine best. Pflanze, = विदारी RĪĀN. im ÇKDr.

वेकट 1) m. = ज्ञातारूप्य und मणिकार H. an. 3, 171. = वैकटिक, मत्स्यभेद und युक्त्वं MED. p. 81. = विद्वषक ÇANDAR. im ÇKDr. — 2) interj. अद्भुते TRIK. 3, 4, 1.

वेत्, वेत्तपति (दर्शने) Dhātup. 35, 84, b. — Vgl. वेत्तण und वेत्.

वेत्तण n. = अवेत्तण M. 9, 11, v. l.; vgl. KULL.

वेग (von 1. विञ्) m. parox. im AV., oxyt. nach gaṇa उच्छादि zu P. 6, 1, 160. am Ende eines adj. comp. f. घा. 1) schnellende Bewegung, Ruck, z. B. des Erdbebens AV. 12, 1, 18. क्षिपत्येकेन वेगेन पञ्च बाणशतानि य: MBh. 3, 1018. दण्डं क्षिपेय सर्वप्राणेन वेगत: R. 2, 32, 86. — 2) Andrang: तेलिहितं वेग: करिणां दु:सहो ऽभवत् MBh. 3, 2510. Bṛh. P. 4, 4, 32. यो हि शत्रोर्विवृद्धस्य पूर्वं न सक्ते वेगम् MBh. 12, 4207. 3, 676. चकार रुनुमान्वेगे तेषु रत्नसु विस्मयम् R. 5, 40, 11. Andrang, Schwall (des Wassers, der Fluth), starke Strömung; = प्रवाह AK. 3, 4, 2, 21. H. an. 2, 49. MED. g. 24. = जलोत्क्षेप TRIK. 3, 3, 70. — AV. 4, 15, 8. बह्वर्मि° R. 2, 52, 75. 59, 29. मरुवेग: समुद्र इव पर्वणि 80, 4. मरुतेवाम्बुवेगेन 103, 3. Suçr. 2, 403, 17. fg. स्नेतो° Spr. 4787. नदी वेगेन प्रुध्यति M. 5, 108. Spr. 4657. Çvetācy. Up. 1, 5. यथा नदीनां बह्वो ऽम्बुवेगा: Bṛh. 11, 28. मरुवेगा नदी MBh. 6, 2519. 4716. 7, 6907. R. 4, 8, 18. 14, 7. Spr. (II) 599. 1700. (I) 1403. 2684. Çik. 21, 20. Bṛh. P. 5, 17, 7. starker Er-guss von Thränen: अश्रुवेगे: R. 2, 40, 47. 59, 16. 31. 60, 4. 4, 5, 17. 8, 18. fg. 6, 21, 27. — 3) heftige —, schnelle Bewegung, Ungestüm, Geschwindigkeit, Hast AK. H. 494. H. an. MED. HALS. 2, 288. des Windes Spr. (II) 365. R. 1, 54, 6. 2, 40, 17. 41, 12. 45, 30. 60, 16. R. Goar. 2, 52, 24. 3, 72, 8. 79, 31. R. 1, 22. 24. MĀLATIM. 127, 12. VARĀH. BṚH. S. 2, 4. 25, 5. KATHS. 26, 12. von der heftigen und schnellen Bewegung geschwungener oder geworfener Waffen: गद्या भीमवेगया MBh. 1, 558. 3, 1942. 16380. अवार्यवेगा गदा R. 3, 35, 45. गदयोर्वेगया Bṛh. P. 7, 8. 25. मरुवेगमस्त्रम् R. 3, 35, 46. अविषक्त° (खाण) KĪ. 13, 24. HALS. 2, 315. ऊर्ध्व° MBh. 1, 5882. R. 5, 3, 42. पाद° Spr. (II) 3014. भुज° MBh. 1, 5875. वेगेन प्रकृतं बाहुम् 6000. रथस्य Çik. 5, 13. 7, 22. VIK. 6, 6. °संप्रवेक्ष्ये: R. 2, 26, 15. 93, 11. KATHS. 18, 89. 103. 893. Bṛh. P. 4, 12, 38. श्येन° 7, 8, 28. वृद्ध° VARĀH. BṚH. S. 27, 6. सु° (v. l. मुषेष्) KĪm. NĪTIS. 7, 36. समरुवेगा सौदामनी R. 6, 80, 24. वेगावतरण Çik. 99, 7. समद्रवत् वेगेन MBh. 3, 2539. R. 1, 54, 5. 2, 34, 17. 68, 15. 3, 50, 7. 75, 6. PĀNĒAR. 1, 4. 62. PRAB. 67, 1. धावस्ततो ऽतिवेगेन RĪĀ-TAR. 3, 406. क्षमुत्पत्त वेगत: KATHS. 61, 63. fg. PĀNĒAR. 237, 17. अतिवेगतस् Çik. S. 11, 32.

सर्वर लभ्येत्य सवेगमुवाच PAKSAT. 69, 13. स तु केवलं वेगादेर्गं (वेगादेर्ग-
तरं ed. Bomb.) गच्छति 258, 21. मनोवचोवेगपुरोञ्चव Geschwindigkeit
BULO. P. 4, 30, 22. कृत्यं न कुरुते वेगात् in der Ueberleitung Spr. 2018.
— 4) heftiges Aufstodern, Ausbruch (eines Schmerzes, einer Leidenschaft
u. s. w.): क्षमे: R. 1, 36, 5. R. 1, 24. चिताया: R. 3, 75, 54. संनिपद्यति यो
वेगमुत्थितं क्रोधकर्षयो: Spr. 5160. प्रकर्ष° BULO. P. 1, 11, 18. 5, 7, 11, 7,
8, 25. अमर्षरोष° 5, 25, 6. शोक° R. 2, 57, 6. 5, 37, 27. शोक: मा संसाधय-
ति वेगेन यथा कूलं नदीरय: 2, 64, 69. दु:ख° Spr. (II) 431. कामक्रोधोद्व
BULO. 5, 28. मदवेगमत्ता गलेन्द्रा: MBH. 1, 7006. वाचो वेगं मनस: क्रोधवेगं
हस्तावेगमुदरोपस्थवेगम्। एतान्वेगान्विषकेत् 12, 9984. दोषोपधमलानाम्
Aufregung SUCH. 1, 372, 19. 2, 354, 9. 405, 19. fg. Anfall, Paroxysmus einer
Krankheit: परिप्लव 1, 46, 5. 96, 17. 131, 5. 257, 12. 2, 42, 8. 12. Wirkung
eines Giftes: यस्य वेगैर्विना जीर्येत् (विषम्) JĀN. 2, 111. विष° MĀKĀN.
48, 8. MĀLAV. 47, 6. DAČAK. 72, 16. वेगोदयं भुजगशिशोर्विषम् Spr. 5063.
sieben Stadien einer solchen Wirkung gezählt SUCH. 2, 255, 2. fgg. 267,
12. — 5) Drang zur Ausleerung SUCH. 1, 258, 5. 2, 111, 4. 144, 18. 513,
2. °विरोधिन् ČIRŪG. SĀM. 3, 8, 4. die einzelne Ausleerung (nach unten
oder nach oben) 3, 3, 10. 4, 10. = समुत्सर्ग TRIK. — 6) Anstoss, Impuls:
संयोगविभागवेगा: KAN. 1, 1, 20. संस्कारस्त्रिविधो वेगो भावना स्थितिस्थाप-
कश्चेति TARKAB. 54. SUCH. 1, 37, 9. प्रारब्धकर्म° NILAK. 31. — 7) die Frucht
einer best. Gurkenart (मृत्कालपाल) TRIK. MRD. — 8) Bez. einer best.
Sippe böser Geister HARIV. 12867. — Vgl. कपोतवेगा, गृह्ण°, चण्डवेग
(वायु VARĀH. BH. 5, 25, 5), नन्दि°, निर्वेग, पृथु°, प्र°, भोम°, मदन°, म-
रुद्देग, मृत्काल°, मेघ°, वज्र°, वात°, वायु°, विजय°.

वेगग (वेग + 1. ग) adj. (f. घ्रा) stark strömend, rasch fließend: नदी
HARIV. 5774.

वेगदर्शिन् m. N. pr. eines Affen R. 5, 73, 29. 6, 112, 63.

वेगन s. वेगान.

वेगनाशन m. = श्लेष्मन् ČABDAR. im ČKDa.

वेगनाशनाशकभावरूप्य n. Titel einer Schrift HALL 62° नासक° gedr.).

वेगरोध m. check, remora; obstruction of the natural excretions WILSON.

वेगवत् (von वेग) 1) adj. a) schwallend, heftig wogend: सरिता पति:

R. GORR. 2, 11, 5. — b) ungestüm, hastig, rasch zu Werke gehend: वीर:
शार्ङ्गल इव वेगवान् MBH. 6, 4344. R. 3, 43, 24. वेगवान्नाघवो ययौ 50, 5.
5, 36, 56. KĀM. NĪTIS. 18, 59. उय° MBH. 1, 1179. स्रवग R. 5, 7, 32. तुरंगम
ein schnell laufendes Pferd KĀM. NĪTIS. 16, 10. KULL. zu M. 8, 209. वायु
heftig blasend, rasch dahinfliegend R. 5, 3, 35. 7, 35, 26. RAGH. 8, 84. MĀK.
P. 17, 8. घनिल im Körper SUCH. 1, 254, 9. गदा MBH. 3, 677. 8, 4225.
चक्र 1, 1180. शर 8282. 3, 12108. 5, 7236. घति° 3, 15655. एतन्निद्विज-
वेगवान् überaus ungestüm SUCH. 2, 153, 17. आसारो वेगवान्वर्ष: ein hef-
tiger Regen H. 165. — 2) m. a) Leopard MAD. in NICH. PR. — b) N. pr.
eines Asura MBH. 1, 2646. 3, 675. fgg. eines Vidyādhara KATHĀS. 105,
66. eines Sohnes des Kṛṣṇa BULO. P. 10, 61, 18. eines Fürsten, Soh-
nes des Bandhumant, 9, 2, 30. VP. 383. N. pr. eines Affen R. 6, 2, 31.
— 3) f. वेगवती a) eine best. Arzneipflanze SUCH. 2, 172, 18. 173, 13:
vgl. मृत्काल°. — b) ein best. Metrum COLEBR. Misc. Ess. II, 164 (VI, 3).
Ind. St. 8, 359. — c) N. pr. einer Vidyādhari KATHĀS. 105, 42. fgg. —
d) N. pr. eines Flusses R. 4, 41, 16.

वेगवाहिन 1) adj. schnell fließend: गङ्गा R. GORR. 1, 45, 8. schnell
fliegend: शर RĪĀN-TAR. 3, 217. — 2) f. °वाहिनी N. pr. eines Flusses
MBH. 2, 571. MĀK. P. 57, 23.

वेगवृष्टि f. ein heftiger Regen TRIK. 3, 3, 329 (°वृष्टि gedr.).

वेगसर (वेग + सर) m. Manthier H. 1253. f. 5 KATHĀS. 123, 256. 262.

— Vgl. वेसर.

वेगातिग adj. MBH. 2, 895 fehlerhaft für वेलातिग, wie die ed. Bomb. Hest.

वेगान wohl eine Corruption von ग्रामगेयगान Ind. St. 1, 30. वेगन Co-
LEBR. Misc. Ess. I, 82.

वेगानिल (वेग + घ°) m. ein heftiger Wind VIKR. 4.

वेगितं (von वेग) adj. गाढा तारकादि zu P. 5, 2, 36. 1) schwallend,
heftig wogend: समुद्रं शरवेगितम् (शरवेधनम् ed. Bomb.) MBH. 5, 2042. —

2) ungestüm, hastig, rasch zu Werke gehend, sich schnell bewegend, rasch
fliegend: प्रवृत्ति स्म वेगिता: (गङ्गा:) MBH. 1, 2848. 3, 8812. तच्छ्रुत्वा ल-
रित: कंसो रत्निभि: सह वेगित:। आनगाम HARIV. 3333. शार्ङ्गलानिव वे-
गितान् 5210. 13868. R. 4, 15, 23. सुपर्णागति° 26. 61, 44. सुपर्णा 63, 24. 5,
3, 19. 29, 24. 39, 25. पतंग इव वेगित: 56, 26. (वानरा:) उत्पेतुर्गगनं शीघ्रं
पवना इव वेगिता: 6, 112, 62. BULO. P. 6, 8, 16. MĀK. P. 127, 8. हेमा:
MBH. 8, 3048. मायक 3, 11727. 4, 399 (°वेगिता: mit der ed. Bomb. zu
lesen). R. 3, 26, 22. तोमरान् — शलभानिव वेगितान् MBH. 14, 2157. सु°
(शक्ति) MBH. 6, 8677. घति° von Planeten SŪRJAS. 2, 10. — Vgl. प्र°.

वेगिन् (wie eben) adj. = वेगित 2) AK. 2, 8, 3, 41. 3, 4, 48, 130. HALĀS.
2, 203. MBH. 3, 8812. शार्ङ्गलानिव वेगिन् 8, 302. घस्य HARIV. 15063. R.
5, 93, 20. KĀM. NĪTIS. 18, 57. गङ्गा schnell fließend MBH. 13, 1840. R. 2,
71, 6. जलानि KIR. 8, 39. घति° (जलोघ) MĀK. P. 74, 10. परम° (इषु)
schnell fliegend MBH. 7, 8798. उद्धत° adj. von उद्धतवेग R. 2, 45, 30.

वेगिल (wie eben) m. N. pr. eines Mannes KATHĀS. 47, 85.

वेगिरुणि (वेगिन् + रु°) m. eine Gazellenart, = श्रीकारिन् RĪĀN.
im ČKDa.

वेङ्क m. pl. N. pr. eines Volkes im Süden der Halbinsel BULO. P. 5, 6, 8, 10.

वेङ्कट m. 1) N. pr. eines Berges im Lande der Drāviḍa BULO. P. 10,
79, 13. VP. 180, N. 3. °गिरि COLEBR. Misc. Ess. I, 299. Verz. d. Oxf. H.
251, b, 26. वेङ्कटाद्रि COLEBR. Misc. Ess. I, 299. वेङ्कटाचल MACK. Coll. I, 85.
वेङ्कटेश्वर der auf dem Berge V. verehrte Viṣṇu ebend. und 225. वेङ्क-
टाचलेश desgl. Verz. d. Oxf. H. 258, a, 27. °पति ein Fürst KULALAS. 193,
b (161, b). °नाथ ein Autor SARVADARČANAS. 53, 12. वेङ्कटेशदीक्षित N. pr.
eines Mannes HALL 70. वेङ्कटेशदीक्षित desgl. 172. — 2) N. pr. ver-
schiedener Gelehrter Verz. d. Oxf. H. 130, a, No. 236. 150, a, No. 319.
196, a, No. 455. 213, a, No. 505. वेङ्कटाचार्य Ind. St. 1, 466. HALL 112, 137.
वेङ्कटाधरिन् Verz. d. Oxf. H. 150, a, No. 319. वेङ्कटाद्रियज्वन् HALL 176. —
Vgl. प्रसन्नवेङ्कटेश्वरमाहात्म्य.

वेचा f. v. l. für वेता = वेतन HALĀS. 4, 48.

वेजनवत् adj. zur Erklärung von वाजिन् NIA. 2, 28. 3, 8.

वेजानी f. Vernonia anthelmintica Willd. (सोमराजी) ČABDAR. im ČKDa.

वेद ein Opterauswurf VS. 17, 12. 18, 29. वेदार् m. ČAT. BA. 9, 2, 3, 7. 3, 3, 14.

वेद गाढा मघादि zu P. 4, 2, 86.

वेक m. N. pr. des Vaters des Mādhava DUV. zu NAGU. ERL. —
Vgl. वात°.

वेवस् adj. von वेट gaqa मघादि zu P. 4, 2, 86.

वेटाप्, वेटापति (विटभावे) GAṆĀTANAM. im gaqa कण्डादि zu P. 3, 1, 37.

वेव्, वेवति (घैर्त्ये स्वप्ने च) gaqa कण्डादि zu P. 3, 1, 27. वेव्, वेवति v. l. वेड 1) n. = सान्निधिकमचन्दन RĪĀN. im ÇKDn. — 2) f. वेडा (बेडा)

Boot, Schiff H. 877 (वेडी v. l.). HALĪ. 3, 50.

वेठमिका f. eine Art Gebäck BHĀVAPR. im ÇKDn.

वेण्, वेणति und ०ते गतिज्ञानचित्तानिषामनवादित्रयकणेषु DHĀTUP. 21, 18. — Vgl. वेन्.

वेण 1) m. a) Bez. einer best. Mischlingskaste: der Sohn eines Valdehaka von einer Ambashthi M. 10, 10. वेणानी भाण्डवादनम् 49, 4, 215, v. l. (für वेण). JĪĀN. 3, 207. — b) N. pr. des Vaters von Pṛthu: वेणो विनष्टो ऽविनयात् M. 7, 41. 9, 66. Verz. d. Oxf. H. 12, b, 1 v. u. 13, a, 1. 39, a, 20. VP. 98. fgg. (वेन die neuere Ausg.). BHĪO. P. 2, 7, 9 (वेन ed. Bomb.). Die richtigere Lesart ist वेन. — c) N. pr. eines Vjāsa VP. 273. वेन die neuere Ausg. — 2) f. आ N. pr. eines Flusses MBh. 3, 8175. 8823. 12909. 14232. MBh. 6, 335 (VP. 183). HARIV. 5290 nach der Lesart der neueren Ausg. उज्जयिन्यां वेणातटे MĀKĪH. 173, 4. VARĀH. BĀH. S. 4, 26. 14, 12. 16, 9. 80, 6. KATHĀS. 123, 204. BHĪO. P. 10, 70, 12. Verz. d. Oxf. H. 39, b, 31; vgl. उप०, कु०, कृष्०, तुङ्ग०. — Vgl. वैण, वैण्य und वेन.

वेणात m. pl. N. pr. eines Volkes AV. PARIÇ. in Verz. d. B. H. 93 (56) wohl richtiger वेणातट (an den Ufern der Veṇā wohnend) MBu. 2, 1117 nach der Lesart der ed. Bomb. वेणवातट ed. Calc. वेणातटे in der Bed. am Ufer der Veṇā MĀKĪH. 173, 4.

वेणविन् (von वेणु) adj. mit einer Flöte versehen: Çiva MBh. 13, 1172 nach der Lesart der ed. Bomb. वेणविन् ed. Calc.

वेणातट n. वेणातट.

वेणी (UṆĀDIS. 4, 48. f. SIDDH. K. 248, a, 9) und वेणी (von 5. वा) f. 1) Haarflechte, insbes. das in einen einzigen Zopf zusammengeflochtene Haar der Weiber (gewöhnlich ein Zeichen der Trauer) AK. 2, 6, 2, 49. H. 370. an. 2, 154. f. MED. p. 28. HALĪ. 2, 375. KĀTJ. ÇR. 7, 3, 26. न प्रोषिते तु संस्क्रयाच्च वेणी च प्रमोचयेदिति कुरीतः Schol. in der ed. Calc. des RAH. 14, 12. तस्या दीर्घवेणी सुसंपता । ददशे स्वसिता स्निग्धा काली व्यालीव मूर्धनि ॥ MBh. 3, 16190. दीर्घा वेणी विधुन्वानः (Aṛgūna als Eunuch oder Zwitter) 4, 1261. 2150. MEGH. 18. Spr. (II) 112. RĪĀ-TAN. 4, 1. NALOD. 3, 27. नीलनागाभया वेण्या जघनं गतयैकया R. 5, 18, 11. तस्याः सुविपुला दीर्घा दृश्यते वेणी व्यालीव परिवर्तिनी 26, 2. वेण्यां ग्रथितमुत्तमं मणिरत्नम् 36, 73. 68, 30. गुम्फिता शिरसि वेणयः ÇiC. 14, 30. वेणीकृतशिरम् MBh. 4, 54. वेणीविकृतकेशात् 575. f. उर्ध्ववेणीधरा 9, 2652. वेणीभूतांश्च मूर्धज्ञान् BHĪO. P. 3, 23, 24. 4, 26, 44. ०मूल VARĀH. BĀH. S. 81, 40. शस्त्रेण वेणीविनिगृह्णितेन 78, 1 (KULL. zu M. 7, 153). वेण्यां शस्त्रं समाधाय KĪM. NITIS. 7, 54. वेणीवैद्येन (पार्वती) SĪH. D. 54, 1. विमुच्य वेणीम् MBh. 4, 301. मोक्षये स्वर्गबन्दीनां वेणीबन्धान् so v. a. von der Trauer erlösen RAH. 10, 48. KUMĀRAS. 2, 61. MEGH. 97. तस्याः पुरः (Stadt) — मुक्ता स्वयं वेणिरिवावभासे RAH. 14, 12. एकवेणीधरा (vgl. u. एकवेणी) R. 5, 18, 21. एकवेणीधरा चेयं वसुधा ह्रीं प्रतिक्षते HARIV. 5399. एकवेणीधरम् R. 5, 22, 8. एकनिबद्धवेणी adj. HARIV. 7042. das Wasser eines Flusses mit einem Zopfe verglichen: वेणीभूतप्रतः सत्सत्ता सिन्धुः MEGH. 30. जलवेणिरम्या वेणि = प्रवाह Schol. in der ed. Calc. रेवाम् RAH. 6, 48. प्र-

यागे गङ्गायमुनासरस्वतोमेलनं त्रिवेणी ÇKDn. daher वेणी = प्रवाह H. 1087. H. an. HALĪ. 3, 47. वेणि = जलसमूह GAṬĪDn. im ÇKDn. das Schwert (कृपा) als Zopf der राज्ञी RĪĀ-TAN. 5, 449. — 2) वेणी abgekürzt für वेणीसंस्कार SĪH. D. 132, 13. 144, 16. — 3) वेणी Lipeocerois serrata Trin. (देवताड) AK. 2, 4, 2, 49. H. an. MED. — 4) वेणी Damm, Brücke H. an. — 5) वेणी N. pr. eines Flusses MED. HARIV. 9510 nach der Lesart der neueren Ausg. KATHĀS. 49, 177. BHĪO. P. 5, 19, 13. सर्वाश्चैव तथाभीरा वेण्यास्तीरनिवासिनः MĀK. P. 58, 32. Verz. d. Oxf. H. 16, b, 16. — 6) वेणि = वाणि das Weben COLERN. und LOIS. zu AK. 2, 10, 29. — Vgl. एक०, कु०, त्रि०, पद्म०, पुष्प०, प्र०, चावेणिक.

वेणिक m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 6, 2097. वेत्रिक ed. Bomb.

वेणिका (von वेणि) f. eine geflochtene Binde: रज्जुवेणिकापट्ट० SUÇA. 1, 25, 10. = वेणि 1) ÇABDAM. im ÇKDn.

वेणिन् (von वेणि) m. N. pr. eines Schlangendämons MBh. 1, 2154.

वेणिमाधव m. N. eines in Prajāga stehenden vierhändigen steinernen Idols ÇKDn. — Vgl. वेणीमाधवबन्धु.

वेणिवेधनी f. Blutzegel TRIK. 1, 2, 25.

वेणी f. 1) = वेणि; s. das. — 2) Schafmutter H. 1277. — 3) MBu. 13, 630 fehlerhaft für वेणु, wie die ed. Bomb. liest.

वेणीदत्त m. N. pr. des Verfassers der Padjaveṇī HALL in Journ. of the Am. Or. S. 6, 524 und in der Einl. zu VĪSAVAD. S. 48.

वेणीदास m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 380, a, 4.

वेणीमाधवबन्धु m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 135, b, No. 255 (hier ०मधव० gedr., im Index richtig ०माधव०). — Vgl. वेणिमाधव.

वेणीर m. eine best. Pflanze, = अरिष्ट ÇABDĀK. im ÇKDn.

वेणीसंवरणा n. = वेणीसंस्कार Verz. d. Oxf. H. 146, a, No. 307.

वेणीसंस्कारा n. dass. Verz. d. B. H. No. 553.

वेणीसंस्कार m. die Wiederherstellung der Haarflechte (der Draupadi), Titel eines Dramas des Bhaṭṭanārāja Verz. d. Oxf. H. 145, b, No. 306. 146, a, No. 307. fgg. 203, a, No. 484. 208, b, 39. 209, a, 4.

वेणीस्कन्ध m. N. pr. eines Schlangendämons MBh. 1, 2154.

वेणु (AV. ÇAT. Br.) und वेणु (UṆĀDIS. 3, 38 und TS.) P. 6, 1, 215. m. 1) Rohr, Rohrstab, insbes. Bambusrrohr AK. 2, 4, 5, 26. TRIK. 3, 3, 138. H. 1153. an. 2, 155. MED. p. 29. HĪN. 108 (रेणु gedr.). 176. HALĪ. 2, 49. VIÇVA bei UGÉVAL. AV. 1, 27, 3. नड, वेणु, इषीका ÇAT. Br. 1, 1, 4, 19. 2, 6, 2, 17. ते यथा वेणु संधाव्येते KĀTJ. 13, 12. वेणोः सुषिरम् TS. 5, 1, 4, 4. वेणुना विर्मिमीत आग्नेयो वै वेणुः 2, 5, 2. ०भारं 7, 4, 19, 2. ०यष्टिं ÇAT. Br. 2, 6, 2, 17. KĀUÇ. 47. KĀTJ. ÇR. 5, 10, 21. 18, 2, 10. 13. ĀÇV. GRHJ. 3, 8, 20. M. 8, 247. ताड्याः स्यू रज्ज्वा वेणुदलेन वा 299. Ind. St. 3, 398. ०वैदलभाण्ड M. 8, 327. कीचकवेणुनां ह्याया MBh. 2, 1858. 3, 12994. ०प्लेट 4, 759. R. 2, 94, 8 (103, 8 GORR.). 3, 17, 9. 4, 44, 76. 78. f. ०शय्या 5, 13, 47. 98, 8. SUÇA. 1, 29, 6. 96, 11. वेणोः करीराः 224, 7. 9. 12. 2, 5, 19. ०वच्च 504, 16. RAH. 12, 41. मलये ऽपि स्थितो वेणुर्वेणुरेव न चन्दनः Spr. (II) 349. संघातवान् यथा वेणुर्निबिडः कण्टकैर्वृतः । न शक्यते समुच्छेत्तुम् (I) 3104. VARĀH. BĀH. S. 81, 1. 28. KATHĀS. 46, 98. BHĪO. P. 1, 6, 13. 3, 4, 2. 8, 24. 4, 6, 18. ०गुल्म 6, 1, 14. ०जाल LA. (III) ad 13, 17. यथा च वेणुः कदली नलो वा फलत्पभावाय न भूतये ऽऽत्मनः MBh. 3, 15647. तस्या (so ed. Bomb.) दक्षेणुमिवात्मपुष्पम् R. 2, 38, 7; vgl. H. v. RHEDE, Hortus Indicus Mala-

baricus I, 25. fg. (angeführt von STENZLER in Z. f. d. K. d. M. 4, 398. fg.): sexagesimo anno a satione, ut ferunt, haec arbor (das Bambusrohr) flores fert per unum ferme mensem; proxime ante florem exortum, primum omnibus foliis spoliatur, et postquam defloruit, emoritur. — 2) *Rohrpfeife, Flöte* TAİK. 1, 1, 123. ÇABDAR. im ÇKDr. MBH. 1, 7018. 14, 1762. 15, 630 (वेणी ed. Calc.). गोपवेणुं वादयन् HARIV. 3603. 5073. R. 1, 5, 19. 2, 39, 40. 4, 53, 26. SUÇA. 1, 107, 9. RAÇH. 19, 35. VARĀH. BAH. S. 19, 18. GĪT. 8, 9. KHANDOM. 34. KATHĀS. 17, 107. Verz. d. Oxf. H. 145, a, 37. 39. रणवेणु BHĀG. P. 3, 2, 29. 6, 8, 18. WĒRĀH, KRṢṢṢĀS. 270. 287. MĀK. P. 19, 11. PAÑĀR. 3, 5, 16. वेणु धमन् 11, 6. °वाग्धविशारद (Kṛṣṣṣa) 4, 1, 32. BRAHMAVĀY. P. 2, 50. PAÑĀT. 20, 7. VOP. 5, 5. so vielleicht auch in: शतं वेणुच्छतं मुनिः शतं चर्माणि स्नातानि VLAKH. 7, 3. — 3) N. pr. einer Gottheit des Bodhi-Baumes LALIT. ed. Calc. 347, 8. eines Fürsten TAİK. 3, 3, 138. H. an. MED. VIÇVA a. a. O. eines Sohnes des Çata-ġit VP. 416. pl. die Nachkommen Veṇu's ÂÇV. ÇA. 12, 14, 6. — 4) N. pr. eines Berges MĀK. P. 55, 5. — 5) N. pr. eines Flusses H. Ç. 162. — Vgl. घडाङ्ग°, त्रि° (nach NILAK. zu MBH. 3, 12294 = घतकूवरयोः संधानार्थं त्रिशिखं दारुं), भद्र°, वेणव, वेणविक, वेणुक.

वेणुक (von वेणु gaṇa गङ्गादि zu P. 4, 2, 138. oxyt. gaṇa गङ्गादि zu 80. proparox. = रुस्वेा वेणुः (संज्ञायाम्) 5, 3, 87. Schol. 1) m. a) *Rohrpfeife, Flöte* HARIV. 15599. — b) = वर्का, एला (Comm.) *Amomum* BHĀG. P. 4, 6, 16. — c) pl. N. pr. eines Volkes MĀK. P. 58, 45; vgl. वेणुप. — 2) f. छा eine best. Pflanze mit giftiger Frucht SUÇA. 2, 251, 18. = एला *Amomum* Comm. zu BHĀG. P. 4, 6, 16. — 3) n. ein Bambusrohr zum Antreiben eines Elephanten (vgl. वेणुक) H. 1230. — Vgl. वेणुकीय.

वेणुकर्कर m. *Capparis aphylla* Roxb. (करीर) TAİK. 2, 4, 38.

वेणुकार m. *Flötenmacher* VJUTP. 97.

वेणुकीय adj. (चतुर्थर्थेषु) von वेणु gaṇa नडादि zu P. 4, 2, 91. वेणुकीया f. ein mit Bambusrohr bestandener Ort P. 5, 4, 153. Schol.

वेणुग्रध (l) m. eine best. Pflanze MĀK. P. 49, 72.

वेणुज (वेणु + 1. ङ) 1) adj. im Bambusrohr entstehend: वङ्गि BHĀG. P. 3, 1, 21. — 2) m. = वेणुयव RĪGĀN. im ÇKDr. — 3) n. Pfeffer v. l. für वेणुन in RATNAM. nach ÇKDr.

वेणुजङ्घ (वेणु + जङ्घा) m. N. pr. eines Muni MBH. 2, 413.

वेणुदत्त m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 218, a, 10. वेन्यदत्त v. l.

वेणुदारि m. N. pr. eines Fürsten MBH. 3, 15251. HARIV. 4966. 5015. 5087. 5496. 6671. 6724. 9152. वेणुदारिन् SĪH. D. 104, 10.

वेणुध्म adj. auf der Flöte blasend, m. *Flötenspieler* AK. 2, 10, 13. H. 925.

वेणुन n. Pfeffer RATNAM. im ÇKDr. वेणुज v. l.

वेणुनृत्या f. N. pr. einer Tantra-Gottheit KĪLĀKĀKRA 3, 138.

वेणुप m. pl. N. pr. eines Volkes MBH. 5, 4751 nach der Lesart der ed. Bomb. रेणुप ed. Calc.; vgl. वेणुक 1) c).

1. वेणुपन्न n. das Blatt des Bambusrohres Verz. d. Oxf. H. 267, b, 16.

2. वेणुपन्न 1) adj. das Blatt des Bambusrohres habend. — 2) f. ई eine best. Grasart, = वंशपत्नी RATNAM. 218.

वेणुपन्नक 1) m. eine Schlangenart SUÇA. 2, 265, 13. — 2) f. °पन्निका eine best. Grasart, = वेणुपत्नी, वंशपत्नी SUÇA. 2, 248, 6.

वेणुबीज n. = वेणुयव RĪGĀN. im ÇKDr.

वेणुमण्डल n. N. pr. des zweiten Varsha in Kuçadvīpa MBH. 5, 453.

वेणुमत् (von वेणु) 1) adj. mit einem Bambusrohr versehen JĪGĀ. 1, 132. — 2) m. N. pr. eines Berges HARIV. 8951. — 3) f. °मती gaṇa मघादि zu P. 4, 2, 86. N. pr. eines Flusses VARĀH. BAH. S. 14, 33. MĀK. P. 58, 36, 39. — 4) n. N. pr. eines Waldes HARIV. 8955.

वेणुमय (wie oben) adj. (f. ई) aus Bambusrohr bestehend: पट्टि VARĀH. BAH. S. 43, 8.

वेणुमुद्रा f. Bez. einer best. Stellung der Finger PAÑĀR. 3, 4, 18.

वेणुयव 1) m. Same des Bambus BHĀVĀH. im ÇKDr. Comm. zu KĪT. ÇA. 4, 6, 17. Ind. St. 2, 300. SUÇA. 1, 73, 6. 197, 1. — 2) f. ई (sc. इष्टि) eine Darbringung von Bambus-Samen ÇĪKĀH. ÇA. 3, 12, 2.

वेणुवन n. 1) ein Wald von Bambusrohr Spr. (II) 2682. — 2) N. pr. eines best. Waldes VJUTP. 102. HIOUEN-THSANG I, 351. II, 32. WASSILJEW 42.

वेणुवाद m. *Flötenspieler* RATNAM. im ÇKDr.

वेणुवीणाधरा f. N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's (eine Flöte und eine Laute haltend) MBH. 9, 2639.

वेणुक्य m. N. pr. eines Nachkommen Jadu's HARIV. 1844. BHĀG. P. 3, 23, 21.

वेणुकेत्र m. N. pr. eines Sohnes des Dhṛṣṭaketu HARIV. 1596. VP. 409. N. 15. 2te Aufl. 4, 38. fg. MĀH. ST. I, 53. — Vgl. वेनकेत्र.

वेष्ठा s. कृष्ण°.

वेष्ठा f. N. pr. zweier Flüsse (wohl nur fehlerhaft für वेष्ठा) MĀK. P. 57, 24. 26. — Vgl. कृष्ण°.

वेष्ठा f. N. pr. eines Flusses (fehlerhaft für वेष्ठा) MBH. 2, 271. HARIV. 5229. 5290 (die neuere Ausg. वेष्ठा an allen drei Stellen). 9510 (वेष्ठा die neuere Ausg.). MĀK. P. 57, 19. — Vgl. कृष्ण°.

वेष्ठावत MBH. 2, 1117 fehlerhaft für वेष्ठावत.

वेत m. = वेत RĪGĀN. im ÇKDr.

वेतन UNĀDIS. 3, 150. n. SIDDH. K. 249, a, 8. Lohn AK. 2, 10, 35. H. 362.

HALĀ. 4, 48. वेतनादिभ्यो जीवति P. 4, 4, 12. पणो देयो ऽवकृष्टस्य षडु-

त्कृष्टस्य वेतनम् M. 7, 126. 8, 215. fg. JĪGĀ. 2, 196. यदि शिष्यो ऽसि मे वीर वेतनं दीयतां मम MBH. 1, 5264. 6210. 2, 182. fg. 186. 3, 2639. 4, 287.

6, 3321 = 7, 4445. R. GORR. 2, 109, 41. RĪGĀ-TAR. 6, 48 वेतान TA. वि-

तान ed. Calc.). 54. 8, 75. BHĀG. P. 5, 9, 9. मासं वेतनेन क्रीतः कर्मकरः P. 5, 4, 80. Schol. °दानं 1, 3, 36. Schol. वेतनस्यानपक्रिया M. 8, 214. वेतन-

स्यादानम् 5. वेतनादान 218. Verz. d. Oxf. H. 263, a, 24. घट्मर्थी त्वया शीघ्रं कथयात्मेतनम् MĀK. P. 8, 84. लब्धं गीतस्य वेतनम् Spr. 3234.

कर्म° BHĀG. P. 5, 9, 12. रत्नपा° MĀK. P. 18, 7. घात° 50, 75. पर्याप्त° adj.

KĀM. NITIS. 16, 7. दत्त° 4, 65. कृत° Lohn empfangend 13, 75. JĪGĀ. 2, 164. दीनारलक्षणे प्रत्यक्षं कृतवेतनः RĪGĀ-TAR. 4, 504. गृहीतवेतना वेष्ठा

JĪGĀ. 2, 292. उभय° von beiden Seiten Lohn empfangend, Verräther, Spion KĀM. NITIS. 12, 12. 17, 22. PAÑĀT. 22, 10. fg. HIT. 88, 17. वेतन =

जीविका Lebensunterhalt H. 865. = त्रय्य Silber ÇABDĀ. im ÇKDr. Preis: स्वसंचितानि स्वर्णानि विक्रीणानि ऽत्यवेतनैः RĪGĀ-TAR. 8, 61.

— Vgl. निर्वेतन und वेतनिक.

वेतनभुज् adj. Lohn empfangend; m. Knecht, Diener PAÑĀR. 1, 4, 16. 2, 8, 5. वेतनिन् adj. von वेतन am Ende eines comp.: कुप्य°, घतिकात् MBH. 3, 657.

वेतस *Unādis*. 3, 118. 1) m. ein rankendes Wassergewächs, *Calamus Rotang Willd.* (AK. 2, 4, 9, 10. H. 1137. HALI. 2, 46. RATNAM. 214) oder ein verwandtes, spanisches Rohr; *Ruthe, Stocken*: किरण्यो वेतसो मध्यं घासाम् RV. 4, 38, 5. यो वेतसं किरण्यं तिष्ठतं सलिले वेद AV. 10, 7, 41. 18, 3, 5. VS. 17, 6. षट्सु TS. 5, 3, 42, 2. 4, 4, 2. CAT. Br. 9, 1, 9, 22. 24. 12, 2, 2, 19. KĪT. Ca. 20, 2, 2. LĪT. 4, 1, 7. KAUC. 8. 40. रुदिनी वेतसैर्वताम् MBh. 3, 2511. 12361. 12, 4199. fgg. 5837. Suçr. 4, 26, 13. 2, 72, 17. RAH. 9, 75. परिहिते लतामण्डपे Çik. 32, 19. गृक् 74. VARĪH. Bṛh. S. 54, 6. 86. 101. 119. 124. 53, 10. 22. Buā. P. 2, 2, 16. मञ्जरीभिर्विराजते नदीकूलेषु वेतसाः । वक्तुकामा इवाङ्गुल्या को ऽस्माकं सदशो नगः ॥ VĪMANA-P. 6 (nach AUFRECHT). शाखा TBr. 3, 8, 4, 3. TS. 5, 4, 4, 3. CAT. Br. 9, 1, 2, 20. 13, 5, 3, 5. KĪT. Ca. 18, 2, 10. 20, 8, 2. पुष्प VARĪH. Bṛh. S. 29, 6. तस्य शिरः । किंवा वेतसपत्रेण MĪK. P. 127, 24. 134, 52. सु° MBh. 3, 17286. am Ende eines adj. comp. (f. घा) AK. 2, 1, 9. Glt. 7, 9. — 2) f. ई gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41. dass. TRK. 3, 5, 19. ÇANDAR. im ÇKDr. KATHĪS. 121, 162. तर्ह SĪH. D. 5, 3. — 3) n. a) eine Lanzette in Gestalt eines Rotang-Blattes Viebh. 26, 9. — b) N. pr. einer Stadt KATHĪS. 2, 41. — Vgl. घ्न°, वेतस.

वेतसक (von वेतस) 1) m. pl. N. pr. einer Oertlichkeit MBh. 7, 2095 nach der Lesart der ed. Bomb. चेतसक ed. Calc. — 2) f. वेतसिका desgl. MBh. 3, 8034. — Vgl. वेतसक.

वेतसकीय adj. (चतुर्थर्थेषु) von वेतस gaṇa नडादि zu P. 4, 2, 91. f. घा ein mit Rotang bestandener Platz 6, 4, 153, Schol.

वेतसाम् m. = घ्नवेतस GAṬĪDH. im ÇKDr.

वेतसिनी (f. von वेतसिन् und dieses von वेतस) f. N. pr. eines Flusses VP. 182, N. 13.

वेतसु m. N. pr. eines von Indra überwundenen Feindes RV. 6, 20, 8. 26, 4. pl. 10, 49, 4.

वेतस्वैस् (von वेतस) P. 4, 2, 87. 8, 1, 161, Schol. adj. mit Rotang bestanden AK. 2, 1, 9. H. 954. als subst. N. pr. eines Ortes PAÑĀV. Ba. 21, 14, 20.

वेता f. = वेतन HALI. 4, 42.

वेतान RĪĀ-TAR. 6, 48 fehlerhaft für वेतन.

वेताल 1) m. AK. 3, 6, 9, 21. a) Bez. eines Dämons, der von toten Körpern Besitz nimmt und sich derselben als Hülle bedient, HARIV. 14333. KĀM. NĪTIS. 17, 52. KATHĪS. 12, 48. 18, 151. 25, 186. विरुसमाप वेतालः (कन्यात्) Spr. 1430. RĪĀ-TAR. 1, 292. 3, 349. 351. 6, 191. Buā. P. 2, 10, 39. 7, 8, 38. Verz. d. Oxf. H. 94, b, 37. भूतवेतालमतनिवर्तण 251, a, 45. WILSON, Sel. Works I, 26. Ht. 65, 11. fg. Verz. in LA. (III) 4, 14 u. s. w. TĪMAN. 228. °सिद्धि 206. WASSILJEW 196. Verz. d. Oxf. H. 94, b, 27. °साधन KATHĪS. 26, 235. °कर्मज्ञ VARĪH. Bṛh. S. 15, a. वेतालोत्थापन RĪĀ-TAR. 8, 2188. Ind. St. 3, 310, N. 4. वेतालाध्यायिका Verz. d. Oxf. H. 354, a, 37. °पञ्चविंशति und °पञ्चविंशतिका 25 Erzählungen vom Vetāla GILD. Bibl. 366. von Çivadāsa COLLEA. Misc. Ess. II, 87. Verz. d. Oxf. H. 152, b, 3. von Gambhaladatta 152, a, No. 327. von Somadeva 84, b, 9. KATHĪS. 75. fgg. — b) N. pr. a) eines Wesens im Gefolge Çiva's Vāpi beim Schol. zu H. 210. KĪLĪK-P. 45. 49 nach ÇKDr. — β) eines Lehrers Buā. P. 12, 6, 58. — c) = हारपालक ÇANDAR. im ÇKDr. — 2) f. ई ein N. der Durgā HARIV. 10240. — 3) वेताली indecl. in Verbindung mit कर् u. s. w. gaṇa ऊर्थादि zu P.

4, 4, 61. — Vgl. उच्चवेताली (HARIV. 9542), लोमवेताल, वेतालीय. Das Wort wird gewöhnlich in वेत = घवेत + घाल = घालय zerlegt und durch in Verstorbenen Hausend übersetzt, wogegen zu bemerken ist, dass घवेत nicht = प्रेत ist.

वेतालजननी f. N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2631.

वेतालभृ m. N. pr. einer der 9 Perlen am Hofe Vikramāditya's HAR. Anth. 1. ihm wird der Nītipradīpa zugeschrieben ebend. 526. fgg.

वेतर (von 1. विद्) nom. ag. Kenner: स वेति वेद्यं न च तस्यास्ति वेत्ता ÇVETĪCY. Up. 3, 19. BHAG. 11, 38. देवो हि वेत्ता परमं यदत्र MBh. 1, 7331. HARIV. 14188. वेदोपनिषदाम् MBh. 2, 136. कालस्य 4, 888. तत्रधर्मस्य 6, 5732. अपि यज्ञस्य वेतरो दत्तस्य मुक्तस्य च (त्रिदशेश्वराः) 13, 7097. HARIV. 2169. 7429. (खरूः) भारस्य वेत्ता न तु चन्दनस्य Spr. 4780. KĀM. NĪTIS. 18, 36. VARĪH. Bṛh. S. 2, 8, 4. Z. 4. KATHĪS. 43, 280. PAÑĀV. 3, 7, 2. अतीक्षादण्ड° R. GORR. 1, 7, 10. 3, 53, 41. VARĪH. Bṛh. S. 2, 8, 3. Z. 1 v. u. 69, 14. Bṛh. 14, 5. Verz. d. Oxf. H. 40, a, 26. 135, a, No. 254. 166, b, No. 370. 255, b, 20. अस्य यज्ञस्य वेता त्वं भविष्यसि जनार्दन so v. a. Zeuge MBh. 5, 4784. Empfänger: अग्रिय° KĪND. Up. 8, 10, 2. als fut.: तदीर्यकालं वेतासि daran wirst du lange Zeit denken müssen R. 7, 36, 34.

वेत्र (von 3. वी) *Unādis*. 4, 166. m. eine grössere Art *Calamus*, etwa *fasciculatus*, zu Stöcken gebraucht, RĪĀN. im ÇKDr. KAUC. 40. MBh. 3, 2404. 12, 3241. वेत्रावृत्तमकावृत्ता HARIV. 14432. यत्रात्पत्रा मकावेत्रा भूतानी दण्डतां ययुः 14804. R. 2, 94, 9. 3, 17, 9. °लताचपे: — सेतुं वचन्धुः 5, 93, 17. Suçr. 2, 252, 1. वेत्राम् 328, 6. °फल 1, 157, 5. 209, 5. °करि 157, 13. 221, 6. वेत्राय 222, 2. वेत्रामव 238, 11. °कीचकवेणूनां गुल्मानि Buā. P. 8, 4, 17. LA. (III) ad 13, 17. वेणुवेत्राणि R. 5, 93, 8. °पाष्ठ Rohrstab (beim Kañkukin) Çik. 100. °लता (beim Thürsteher) PAÑĀV. 16, 1 (13, 6 ed. orn.). वेत्र so v. a. वेत्रपाष्ठ VARĪH. Bṛh. S. 72, 4. Buā. P. 10, 12, 2 (zum Treiben des Viehes). पट्टिकावेत्राणाविकल्पा: (so im Comm. zu Buā. P. 10, 43, 36) unter den 64 Künsten Verz. d. Oxf. H. 217, a, 11. मृद्देवेत्रकर (Kṛshṇa) PAÑĀV. 4, 8, 118. beim Thürsteher Buā. P. 3, 15, 30. 7, 5, 16. °व्यासक्तकृस्त MBh. 9, 1638. °पाणि HARIV. 8004. R. GORR. 2, 13, 3. °कर्करपाणि 6, 99, 23. MBh. 6, 4436. °कृस्त KATHĪS. 108, 2. 124, 75. वामप्रकोष्ठार्पितकेम° KUMĀRAS. 3, 41. — वेत्र n. H. an. 2, 449 und Med. r. 80 fehlerhaft für रेत्र. — Vgl. वेत्रक.

वेत्रकार m. der Arbeiten aus dem Veitra genannten Rohre macht R. GORR. 2, 90, 16.

वेत्रकीय adj. (चतुर्थर्थेषु) von वेत्र gaṇa नडादि zu P. 4, 2, 91. वेत्रकीया f. ein mit Veitra bestandener Platz 6, 4, 153, Schol. वेत्रकीयगृक् N. pr. einer Oertlichkeit MBh. 1, 6213. वेत्रकीयवन (वेत्र° ed. Bomb.) desgl. 3, 415 (= एकचक्रा NILAK.).

वेत्रग्रहण n. das Ergreifen des Rohrstabs so v. a. das Amt eines Thürstehers oder einer Thürsteherin: °ग्रहणे नियुक्ता RAH. 6, 36.

वेत्रधार m. Thürsteher (einen Rohrstab tragend) H. 721, Schol. HALI. 2, 269. f. घा RAH. 6, 82.

वेत्रधारक m. dass. TRK. 2, 8, 24.

वेत्रवत् (von वेत्र) 1) adj. Veitra enthaltend, aus ihnen bestehend: कीचकवेणुवेत्रवद्विशालगुल्म (das suff. gehört auch zu den vorangehen-

den Wörtern) Bufo. P. 8, 2, 19. — 2) m. N. pr. eines mythischen Wesens, eines Sohnes des Pūshan, KATHA. 48, 96. — 3) f. वेत्रवती Siddh. K. 230, a, 6. a) Thürrstherin (vgl. वेत्रिन्) ÇIK. 61, 15. 90, 10. PRAB. 70, 7 und 73, 19 nach der richtigen v. l. — b) eine Form der Durgā HARIV. 9333. चित्राथी die neuere Ausg. — c) N. pr. eines in die Jamunā sich ergießenden Flusses AK. 1, 2, 8, 33. LIA. I, 84. MBH. 3, 12907. 14281. 6, 328 (VP. 181). 13, 7647. HARIV. 9515. 12827. R. 4, 41, 11. MECH. 25. VARĀH. BṢ. 8, 16, 9. PRĀJACĪTTEND. 11, b, 6. KĀD. in Z. d. d. m. G. 7, 583. MĀK. P. 57, 20. — d) N. pr. der Mutter des Vetrāsura ÇKDA. nach dem VARĀHA-P.

वेत्रकन् m. Bein. Indra's, ÇKDA. angeblich nach AK. offenbar ein verlesenes वृत्रकन्.

वेत्रावती f. N. pr. eines Flusses, = वेत्रवती (welches nicht zum Versmaass passte) Verz. d. Oxf. H. 10, a, N. 1. RĪĀN. im ÇKDA.

वेत्रासन वेत्र + 1. घ्रा°) n. Rohrsitz, Rohrstuhl II. 684. HALJ. 2, 156. KUMĀRAS. 6, 58.

वेत्रामुर (वेत्र + अ°) m. N. pr. eines Asura ÇKDA. nach dem VARĀHA-P. वेत्रामुर Verz. d. Oxf. H. 58, a, 13. fg.

वेत्रिक m. pl. N. pr. eines Volkes MBH. 6, 2097 nach der Lesart der ed. Bomb. वेणिक ed. Calc.

वेत्रिन् (von वेत्र) 1) adj. am Ende eines comp. — zum Rohrstock habend MAITAJUP. 6, 28 (S. 132). — 2) Stabträger, Thürrsther II. 721. RĪĀN-TAR. 6, 3, 8, 526.

वेत्रीय adj. (चतुर्थर्थेषु) von वेत्र gaṇa उत्करादि zu P. 4, 2, 90.

वेथ्, वेथते (याचने) DĀTUP. 2, 32. — Vgl. विथ् und 5. विध्.

वेथिलेक् N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 339, a, 9, 10.

1. वेद (von 1. विद्) m. gaṇa वृषादि zu P. 6, 1, 203. 1) Verständntss, theologische Kenntnisse: यः समिधा य म्नाकुंती यो वेदेन ददाश मर्ता श्रमये। यो नमसा स्वधुरः RV. 8, 10, 5. वेदेन वृषे व्यपिबत्सुतासुतौ प्रजापतिः VS. 19, 78. AIR. Bn. 7, 18. — 2) das heilige Wissen, überliefert in der dreifachen Form (vgl. त्रयी विद्या) der R̥k̥, Sāman und Jāgus (dazu die Aṅgiras u. a.); später die bekannten Sammlungen der R̥k̥ u. s. w.: die heilige Schrift; sg. AK. 3, 4, 24, 76. 49, 117. 22, 142. II. 249. MED. d. 15. HALJ. 1, 9, 5, 82. AV. 7, 54, 2. 10, 8, 17. 15, 3, 7. त्रय ÇAT. Bn. 5, 5, 3, 10. 13, 4, 3, 8. ÂCV. GRHJ. 1, 15, 3. NIN. 1, 2. 18. 20. वेदो ऽखिलो धर्ममूलम् M. 2, 6. सर्वज्ञानमय 7. श्रुतिस्तु वेदो विज्ञेयः 10. 165. fg. वेदस्य संकिता 11, 77. वेदं विज्ञाव्य 198. त्रिवत् 263. fgg. pl. AV. 4, 35, 6. 19, 2, 12 वेदाः zu lesen). TS. 7, 5, 44, 2. वेदा वा एते (diese drei Berge sind V.) श्रुन्ता वै वेदाः TBn. 3, 10, 44, 4. AIR. Bn. 5, 32. 6, 15. ÇAT. Bn. 14, 3, 3, 7. 12, 3, 4, 11. 14, 7, 3, 6. 9, 3, 4. ÂCV. GRHJ. 3, 4, 1. 11, 1. ÇA. 10, 7. M. 2, 97. 5, 4. R. 1, 1, 94. 4, 4. वेदेः पश्यन्ति वै द्विजाः Spr. (II) 2084. सत्यप्रतिष्ठानाः 2693. वेदेषु शस्त्रेषु च (I) 2270. वेदाः प्रमाणां स्मृतयः प्रमाणम् 8034. (धातुः) मुखतो निःसृतावेदाङ्क्ययीवो ऽस्मिन् ऽकृत् Bufo. P. 8, 24, 8. वदानां सामवेदो ऽस्मि (sagt Kṛṣṇa) BṢ. 10, 22. प्रणवः सर्ववेदेषु (ist Kṛṣṇa) 7, 8. अधीत्य सर्ववेदान् MBH. 13, 868. त्रयो वेदाः AK. 4, 1, 5, 4. HALJ. 1, 8. ÇAT. Bn. 16, 4, 3, 25. M. 2, 77. 280. MĀK. P. 23, 86. त्रिवेदसंयोग KĪTJ. ÇA. 25, 14, 87. त्रय M. 2, 76. त्रयी Spr. (II) 2955. वेदानधीत्य वेदो वा वेदं वापि 3, 2. एकवेदस्याज्ञानाद्वेदास्ते बह्वः कृताः (im Dvāpara) MBH. 3,

11253. 5, 1663 (एकस्य वेदस्या° mit der ed. Bomb. zu lesen). चत्वारः H. 233. चतुर्धा वेद एव च (im Dvāpara) MBH. 3, 11251. HARIV. 11516. 11608. fgg. 12436. KATHA. 38, 108. 118. व्यदध्यामसंतत्ये वेदमेकं चतुर्विधम् Bufo. P. 1, 4, 19. अथर्वाङ्गिरसं वेदम् 8, 6, 19. अथर्वणं चतुर्विधमित्कासपुराणं पञ्चमं वेदानां वेदम् (= व्याकरणा Comm.) KĀND. UP. 7, 1, 2. 4. चतुरो वेदान्सर्वानाख्यानपञ्चमान् MBH. 3, 2247. 5, 1661. श्रयन्तुःसामाथर्वाख्यो वेदाश्चत्वार उक्ताः। इति चतुर्विधं यं च पञ्चमो वेद उच्यते II Bufo. P. 1, 4, 20. पुराणं पञ्चमो वेदः Verz. d. Oxf. H. 68, a, 13. घै° ÇAT. Bn. 14, 7, 4, 22. पथावेदम् KĪTJ. ÇA. 7, 1, 8. एक° adj. einen Veda habend —, kennend MBH. 3, 11244. 11252. 5, 1662. द्वि°, त्रि°, चतुर्वेद 3, 11251. fg. 5, 1661. fg. KATHA. 38, 102. 118. Veda unter den Bein. Vishṇu's ÇKDA. nach dem VISHṆUSAHASMANĪMASTOTRA. — 3) Bez. der Zahl vier WEDER, NAX. 2, 392, N. 1. GJOT. 101. ÇRUT. 13. 15. 39. VARĀH. BṢ. 8, 77, 24. BṢ. 12, 1. Ind. St. 8, 167. SĀH. D. 264. — 4) das Empfinden VOP. 21, 10. — 5) = वृत् MED. वित्त (vgl. 2. वेद) v. l. nach ÇKDA. — Vgl. अथर्व°, आयुर्वेद, श्रुवेद, तत्र°, गन्धर्व°, चतुर्वेद, त्रि°, डुर्वेद, धनुर्वेद, प्रतिवेदम्, ब्रह्मवेद, पशुर्वेद, रात्रि°, साम°.

2. वेद (von 3. विद्) m. Habe, Besitz: वेदं सवित्रा प्रमूतं मघोनाम् ÂCV. GRHJ. 1, 15, 1; vgl. u. 1. वेद 5).

3. वेदं m. gaṇa उज्झादि zu P. 6, 1, 160 (कर्णो). ein Büschel starken Grases (Kuça, Muṅga) besenförmig gebunden, zum Fegen, Ansuchen des Feuers u. s. w. gebraucht; = पञ्चाङ्ग NĀNĪSTHARATNAM. im ÇKDA. — AV. 7, 28, 1. VS. 2, 21. TS. 1, 7, 4. 6, 2, 8, 4. TBn. 3, 3, 2. ÇAT. Bn. 1, 3, 2, 11. 9, 3, 1. 16. 22. fgg. KĪTJ. 31, 7. 32, 6. M. 4, 86. ÂCV. ÇA. 1, 11, 1. ऽशिरस् 2. ऽतृणानि 4. 5. 9. ऽस्तरण 3, 6, 28. KĪTJ. ÇA. 1, 3, 28. 10, 6. 2, 5, 25. मुञ्ज° 26, 2, 10. 5, 15.

4. वेद 1) m. N. pr. eines Rshi HARIV. 9573 वेदगाथो ऽश्रुमान् die neuere Ausg. st. वेदगाथोऽश्रुमान् der älteren). ein Schüler Âjoda's MBH. 1, 684. — 2) f. घ्रा N. pr. eines Flusses VP. 182, N. 18.

वेदक (vom caus. von 1. विद्) adj. (f. वेदिका) kund thwend, verkündend: अवेद्या° (श्लोक) RĪĀN-TAR. 4, 549. मृतवेदिका VARĀH. BṢ. 8, 90, 5. zum Bewusstsein bringend SARVADARÇANAS. 17, 1. 14. — वेदिका subst. s. bes.

वेदकर्तृ m. Verfasser des Veda: die Sonne MBH. 3, 149. ÇIVA PĀNĒAN. 1, 9, 15. Vishṇu 4, 3, 55.

वेदकार m. dass. KUSUM. 37, 2.

वेदकारणकारण n. die Ursache der Ursache des Veda: Kṛṣṇa PĀNĒAN. 1, 12, 75.

वेदकुम्भ m. N. pr. eines Lehrers KATHA. 7, 56.

वेदकालेयक m. Bein. Çiva's ÇABDĀRTHAK. bei WILSON.

वेदगर्भ 1) adj. (f. घ्रा) den Veda im Schoosse tragend: रेवा Verz. d. Oxf. H. 65, a, 2. — 2) m. a) Bein. Brahman's TĀIK. 4, 1, 36. H. 211. Bufo. P. 2, 4, 25. 9, 19. 3, 9, 29. 12, 1. 13, 6. 32, 12. 33, 8. 8, 17, 26 (auf Vishṇu übertragen). 18, 16. — b) ein Brahmane H. 813. — c) N. pr. eines Brahmanen KSHITIC. 2, 8. वेदगर्व COLEBR. Misc. Ess. II, 188. — 3) f. घ्रा Bein. der Sarasvatī Verz. d. Oxf. H. 110, a, 32.

वेदगर्व s. u. वेदगर्भ 2) c).

वेदगाथ m. N. pr. eines Rshi HARIV. 9573 nach der Lesart der neueren Ausg.; vgl. unter 4. वेद 1).

वेदगुप्त adj. nach dem Comm. so v. a. गुप्तदेव der den Veda bewahrt hat, Beiw. Kṛṣṇa's, Sohnes des Parācara, Bhāg. P. 3, 22, 21.

वेदगुप्ति f. die Bewahrung des Veda (durch die Brahmanen) ÇKDn. und Wilson ohne Angabe einer Aut.

वेदगुह्य adj. im Veda verborgen: Viṣṇu PAÑĪĀ. 4, 3, 48. वेदगुह्योपनिषद् Çvetiçv. Up. 8, 6.

वेदघोष m. das vom Hersagen des Veda herrührende Gemurmel Ind. St. 1, 153, N. 1. — Vgl. वेदनिर्घोष und ब्रह्मघोष.

वेदचक्षुस् n. der Veda als Auge: ब्राह्मणा वेदचक्षुषा (पश्यति) Spr. (II) 2084, v. 1. das Auge des Veda so v. a. ein Auge zur Erkenntnis des Veda Verz. d. B. H. No. 287.

वेदजननी f. die Mutter des Veda, Bez. der Gājatri Kūrma-P. im ÇKDn. unter वेदमातर.

वेदज्ञ adj. Veda-kundig M. 12, 101.

वेदतत्त्व n. das wahre Wesen des Veda: वेदवेदाङ्गतत्त्व Spr. 2893. 5033.

वेदतत्त्वार्थ m. die wahre Bedeutung des Veda M. 4, 92. °विद् 8, 42. °विद्म 3, 96.

वेदता (von 2. वेद) f. etwa Reichthum: वेदतां वेदता (instr.) वसो RV. 10, 93, 11.

वेदत्व (von 1. वेद) n. das Veda-Sein, die Natur des Veda Hariv. 11670.

वेददर्श m. N. pr. eines Lehrers des AV. Bhāg. P. 12, 7, 1; vgl. वेदस्पर्श.

वेददर्शन n. das Vorkommen —, Erwähntwerden im Veda: °दर्शनात् so v. a. in Uebereinstimmung mit dem Veda Sūras. 12, 27.

वेददर्शिन् adj. eine Einsicht in den Veda habend, denselben kennend M. 11, 234.

वेददान n. das Mittheilen —, Lehren des Veda Verz. d. B. H. No. 1218.

वेददीप m. die Leuchte des Veda, Titel von Mahidhara's Commentar zur VS., herausgegeben von ALBRECHT WEBER.

वेदधर m. N. pr. eines Mannes, = वेदेश, वेदेश्वर HALL in der Einl. zu VĀSAYAD. S. 46. Verz. d. Oxf. H. 136, a, No. 259.

वेदधर्म m. N. pr. eines Sohnes des Paila Verz. d. Oxf. H. 27, b, 4 v. u.

वेदधनि m. = वेदघोष Comm. zu R. 7, 2, 17.

1. वेदन (von 1. विद् simpl. und caus.) 1) adj. verkündend; s. भग°. — 2) n. und वेदना f. (P. 3, 3, 107, Vārt. 1. Vor. 26, 194) a) Erkenntnis, Kenntnisse, das Wissen; n. Nir. 3, 12, 6, 7. रक्ष्यज्ञान° MBh. 1, 71. R. Gorr. 1, 80, 16. घातमपर° Spr. (II) 909. धर्म° PRAB. 52, 4. KULL. zu M. 1, 68. SARVADARÇANAS. 13, 16. 16, 11. 58, 6. 22. जन्मनामोर्वेदने M. 3, 60. fem. घ्रा TRIK. 3, 3, 262. H. an. 3, 422. MED. n. 135. Spr. 2896 (zugleich Schmerz). — b) das Kunsthun, n.: श्रवस्था° RĪĀ-TAR. 3, 180. — c) Empfindung; f. AK. 3, 3, 6. HALĀ. 5, 33. Verz. d. Oxf. H. 231, a, 22. fgg. वेदना स्पर्शनेन्द्रियज्ञानम् 24. कर्त° P. 3, 1, 18. विन्दति वेदना JĀĪN. 3, 143. eines der fünf Skandha bei den Buddhisten H. 233, Schol. BURNOUR, Intr. 487. 409. 511. HIOUN-TSANG I, 385. COLEBR. Misc. Ess. I, 394. SARVADARÇANAS. 20, 11. 14. 16. 23, 22. — d) schmerzliche Empfindung, Schmerz; n.: निर्बृत्तिवेदनानि च MBh. 2, 893. क्लृप्त° R. 7, 37, 8, 37. fem. TRIK. H. 1370. H. an. MED. HALĀ. 3, 4. वेत्ति न वेदनाम् JĀĪN. 3, 130. MBh. 3, 12628. शिरसि 16749. 16888. वेदना संनिपत्य 6, 5816. शारीरा मानसाश्चापि (मानसा चापि ed. Bomb.) वेदना भृशदरूपा: 14, 442. R.

3, 57, 25. Suçr. 1, 1, 9. 16, 3. 30, 16. 2, 6, 8. RAH. 3, 49. Spr. (II) 1074. 1507. (I) 2872. 2896. VARĪH. BṚH. S. 78, 20. तीव्र° AK. 1, 2, 3, 8. H. 1358. मदन° VIKR. 22, 12. विष° KATHĀS. 38, 141. 87, 46. Bhāg. P. 3, 30, 19. 5, 26, 9. 15. PAÑĪĀT. 44, 2. 120, 12. 121, 3. 146, 23. विरक्त° VET. in LA. (III) 6, 2. अति° KATHĀS. 29, 167. am Ende eines adj. comp. (f. घ्रा): गाढ° MBh. 4, 1949. RAH. 12, 99. Bhāg. P. 3, 31, 7. सवेदनम् adv. DĀNTAS. 93, 11. der Schmerz personif. VP. 56. MĀK. P. 50, 30. fg. — Vgl. प्रसववेदना (auch PAÑĪĀT. 228, 14).

2. वेदन (von 3. विद्) 1) adj. (f. ई) findend; s. नष्ट°; verschaffend; s. पति°. — 2) n. a) das Finden, Habhaftwerden: गोविन्दो वेदनाङ्गवाम् MBh. 8, 2572. — b) das Heirathen (von beiden Geschlechtern): उत्कृष्ट° M. 3, 44. विधवा° 9, 65. 10, 24. JĀĪN. 1, 62. — c) Habe, Gut: शत्रूपतामधरा वेदनाक: RV. 1, 33, 15. अस्मभ्यमस्य वेदनं दद्वि 176, 4. 4, 30, 13. 7, 32, 7. 10, 34, 4. AV. 6, 11, 1. zur Erklärung von विद्वथ (auch स्वे गृहे nach D.) Nir. 1, 7. — Vgl. पति°, सु°.

वेदनावत् (von वेदना; s. u. 1. वेदन) adj. Schmerz empfindend MBh. 18, 62. schmerzhaft Suçr. 2, 6, 10.

वेदनिधि m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 15, b, 2. 64, b, 15.

वेदनिन्दक (m. = नास्तिक GAṬĀDH. im ÇKDn. = बुद्ध ÇKDn. = बौद्ध WILSON) und **वेदनिन्दा** s. unter निन्दक und निन्दा.

वेदनिर्घोष m. = वेदघोष VARĪH. BṚH. S. 43, 26. 60, 10.

वेदनीय (vom caus. von 1. विद्) adj. 1) bezeichnet werdend, ausgedrückt, gemeint: तत्र केवला प्रकृतिः प्रधानपदेन वेदनीया मूलप्रकृतिः SARVADARÇANAS. 147, 15. कुर्वन्पादिपद° 11, 19, 20. 4, 28, 2. 54, 14. 58, 2, 74, 1. 88, 22. रत्नत्रयपदवेदनीयता 31, 12. — 2) empfunden werdend COLEBR. Misc. Ess. I, 384 (WILSON, Sol. Works I, 317). दृष्टादृष्टजन्म° JOGAR. 2, 12. प्रत्यात्म° WILSON, SĀMĀHJAK. S. 9. अनुकूल°, प्रतिकूल° als angenehm, als unangenehm TARKAS. 33. SARVADARÇANAS. 2, 19. अनुकूलवेदनीयत्व n. 14, 13. प्रतिकूलवेदनीयता 103, 15. 115, 20. Verz. d. Oxf. H. 237, b, No. 569. प्रतिकूलवेदनीयत्व WILSON, SĀMĀHJAK. S. 10.

वेदपथ m. Weg des Veda Bhāg. P. 5, 26, 15. 12, 2, 12. लोकवेदपथानुग 3, 3, 19. st. वेदपन्था: 16, 23 liest die ed. Bomb. देव पन्था: (dieses = वेदमार्ग nach dem Comm.).

वेदपाठ m. ein festgesetzter Veda-Text, Veda-Redaction Ind. St. 3, 400.

वेदपारग adj. s. u. पारग.

वेदपारापणविधि m. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 152.

वेदपुण्य n. das aus dem Studium des Veda hervorgehende moralische Verdienst P. 6, 2, 152, Schol. M. 2, 78.

वेदपुरुष m. der personifizierte Veda (mit allen seinen Theilen d. i. Hilfswissenschaften): तत्तद्ब्रह्मध्ययनभावे वेदपुरुषस्य तत्तद्ब्रह्मज्ञानं भवति SŪRADRYA in der Einl. zur BHĀṬPRAKĪCĪKĀ.

वेदप्रकाश m. Titel einer Schrift HALL 189.

वेदप्रदान n. das Mittheilen —, Lehren des Veda M. 2, 171.

वेदप्रपद f. Bez. gewisser Formeln, in denen प्रपद vorkommt KAUC. 3.

वेदफल n. der aus dem Studium des Veda hervorgehende Lohn M. 1, 109.

वेदबाहु m. N. pr. eines der 7 Weisen unter Manu Raivata Hariv. 430. MĀK. P. 75, 73. eines Sohnes des Pulastya VP. 83, N. 5. des Kṛṣṇa Bhāg. P. 10, 90, 84.

वेदबीज n. der Same des Veda: Kṛṣṇa PAÑĀR. 1, 12, 75.
वेदब्रह्मवर्ष n. Veda-Lehrzeit Āṣv. Gṛh. 1, 22, 3. Pīn. Gṛh. 2, 5.
वेदब्राह्मण m. ein Brahmane, der den Veda kennt, ein Brahmane im vollen Sinne des Wortes (Gegens. ज्ञातिब्राह्मण) BURN. Intr. 139. fg.
वेदभाष्यकार m. der Verfasser des Commentars zum Veda, Bez. Śā-jana's Verz. d. Oxf. H. 162, b, 25.
वेदभू m. Bez. eines best. göttlichen Wesens MBH. 13, 7635.
वेदभूत m. N. pr. eines Mannes Sāṁsk. K. 184, b, 8.
वेदम् am Ende eines comp. absol. von 1. und 3. विद् P. 3, 4, 29. fg. ब्राह्मणवेदं भोजयति er speist so viele Brahmanen, als er nur kennt 29, Schol. — Vgl. यावद्वेदम्, समतः.
वेदमन्त्र m. pl. N. pr. eines Volkes MĀR. P. 58, 6.
वेदमय (von 1. वेद) adj. (f. ई) aus heiligem Wissen bestehend, dasselbe enthaltend AIT. Br. 1, 22. नौ MBH. 3, 13862. ब्रह्मा वेदमयो निधिः 12, 6780. ब्रह्मन् HARIV. 1321. Bṛh. P. 3, 8, 15. 13, 43, 5, 20, 11. सर्वं 3, 9, 43.
वेदमातर f. die Mutter des Veda, Bez. der Sarasvatī, Sāvitrī und Gājatrī TAITT. Ār. 10, 36 in Ind. St. 2, 194. MBH. 3, 7127 (pl.). 6, 804. 12, 7205. HARIV. 7022. 11516. PAÑĀR. 1, 12, 54. 56. KŪMA-P. und Devī-P. im ÇKDn.
वेदमातृका f. dass., Bez. der Sāvitrī PAÑĀR. 1, 3, 41.
वेदमालि m. N. pr. eines Brahmanen Verz. d. Oxf. H. 11, a, 2.
वेदमित्र m. N. pr. eines Veda-Lehrers RV. Prāt. 1, 11. MÜLLER, SL. 136. 143. COLEBR. Misc. Ess. I, 15. VP. 277. Verz. d. Oxf. H. 405, b, No. 10. — 74, b, 2.
वेदमुष्या f. eine geflügelte Wanze ÇABDĀNTHAK. bei WILSON.
वेदमुण्ड m. N. pr. wohl eines Asura: ऽवध Verz. d. B. H. 140 (V, 26).
वेदमूर्ति m. eine Erscheinungsform des Veda: der Sonnengott MĀR. P. 102, 22.
वेदय nom. ag. vom caus. von 1. विद् P. 3, 1, 138. Vop. 26, 35.
वेदयज्ञ m. ein im Veda vorgeschriebenes Opfer M. 2, 183. MBH. 2, 277.
मय adj. aus solchen Opfern gebildet, solche Opfer enthaltend VP. bei MUIR, ST. 4, 31. MĀR. P. 47, 8.
वेदयितृ (vom caus. von 1. विद्) nom. ag. Erkennen, Kenner: वेद्यं वेदयिता (qui seire facit St.) चासि KUMĀR. 2, 15.
वेदरकर, वेदरकर und **वेदरकर** (dieses scheint die richtige Form zu sein; vgl. بيداركر Aufwecker) m. Bein. Nṛsiṁha's oder Narasiṁha's, Vaters des Nārāyaṇa, der einen Commentar zu Buch XII. fg. des Naishadhīja-karita verfasste, NAIŠH. in den Unterschrr.
वेदरक्त्य n. die Geheimlehre des Veda, die Upanishad MBH. 1, 62.
वेदरात m. N. pr. HARIV. LAGL. I, 166 fehlerhaft für देवरात; vgl. HARIV. 1993.
वेदराशि m. der gesamte Veda KULL. zu M. 1, 21.
वेदवदन n. 1) der Mund —, Eingang zum Veda, Bez. der Grammatik GOLĀND. im ÇKDn. — 2) N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 39, b, 34.
वेदवस् (von 1. वेद) 1) adj. mit dem Veda vertraut PĪRASH. bei MÜLLER, SL. 139. HARIV. 13235. — 2) f. ऽवती a) N. pr. eines Flusses MBH. 6, 324 (VP. 183). 13, 7651. MĀR. P. 57, 19. — b) N. pr. einer Tochter VI. Theil.

Kuṣadhvaṅga's, die später als Sitā (auch als Draupadī und Lakshmi) wiedergeboren wird, R. ed. Bomb. 6, 60, 10. 7, 17, 9. 38. Verz. d. Oxf. H. 24, a, 10. fg. — c) N. pr. einer Apsaras Vāpi beim Schol. zu H. 183. — d) PRAB. 70, 7 und 73, 19 fehlerhaft für वेत्रवती, wie die v. l. hat.

वेदवाक्य n. ein Ausspruch der heiligen Schrift SARVADARÇANAS. 72, 19. 128, 3. 4.

वेदवाद m. ein Ausspruch der heiligen Schrift und das Sprechen über die heilige Schrift, theologische Unterhaltung: ऽरत BHAG. 2, 42. इति देवा व्यवसिता वेदवादाय शास्त्रताः Aussprüche des V. MBH. 12, 288. वेदवादाशानुयुगं कृतसि so v. a. theologische Unterhaltungen 8503. 13, 3140. VP. bei MUIR, ST. 1, 23. 147. 4, 3. Bṛh. P. 4, 2, 22. 4, 19. 5, 11, 2. 9, 22. 16. 14, 18, 30.

वेदवादिन् adj. der über die heilige Schrift zu reden versteht; m. Theolog MBH. 3, 14698. Bṛh. P. 1, 5, 23. 4, 12, 40. 7, 5, 13. SARVADARÇANAS. 131, 21.

वेदवास (1. वेद + 2. वास) m. ein Brahmane ÇABDAR. im ÇKDn.

वेदवाक् adj. dem Studium des Veda obliegend MBH. 13, 1369. = वेदपाठक NĪLAK.; vgl. धर्मवाक् unter वाक् 1).

वेदवाक्म adj. den Veda tragend oder bringend; Beiw. des Sonnengottes MBH. 3, 149.

वेदवित्र (von वेदविद्) n. Kenntnis des Veda MĀR. P. 33, 15.

वेदविद् adj. Veda-kundig ÇAT. Br. 14, 6, 7, 4. ÇĀNKH. Gṛh. 4, 1. 4. M. 2, 78. 3, 179. 7, 38 u. s. w. WEBER, GJOT. 110. BHAG. 8, 11. 15, 1. 15. MBH. 3, 2074. 2450. 5, 6062. 7132. R. 1, 5, 21. 6, 1. ÇIK. Ch. 18, 8. ऋ० M. 4, 192. वेदवेदाङ्गविद् R. 1, 1, 15. वेदवित्तम M. 5, 107.

वेदविद्या f. Veda-Kunde: ऽविद्याधिगम MAITRĀJUP. 4, 3. ऽविद् KATHĀS. 27, 164. ऽविद्यात्मक MĀR. P. 102, 20. ऽविद्याधिप PAÑĀR. 1, 8, 24.

वेदविदंस् adj. = वेदविद् s. u. विदंस्.

वेदवृद्ध m. N. pr. eines Veda-Lehrers Verz. d. Oxf. H. 55, a, 14.

वेदवेनाशिका f. N. pr. eines Flusses R. in VP. 2te Aufl. II, 145. वेनाशिका R. 4, 40, 21.

वेदव्यास m. der Veda-Diaskewast, = व्यास TRIK. 2, 7, 19. H. 846. MBH. 1, 76. 13, 680. 1387. HARIV. 2364. VARĀH. Bṛh. S. 46, 12. Verz. d. B. H. 13, 5. 9. No. 392 (S. 104). 804. 1343. Verz. d. Oxf. H. 3, a, No. 24. 9, b, 14. VP. 272. Ind. St. 1, 468. fg. 3, 396. PAÑĀR. 2, 1, 15. 3, 1, 9.

वेदव्रत n. eine im Veda vorgeschriebene Observanz: ऽव्रतानां विधिः Titel eines Parīṣiṣṭa des Kāṭjājana Verz. d. Oxf. H. 382, a, 3. ऽपरायण so v. a. den Veda studierend und die Observanzen beobachtend VARĀH. Bṛh. S. 48, 65.

वेदशब्द m. ein Ausspruch des Veda M. 1, 21.

वेदशाखा f. Veda-Zweig, — Schule Ind. St. 1, 16, 13. Bṛh. P. 5, 2, 9. Verz. d. B. H. No. 1218. Verz. d. Oxf. H. 56, a, 4. 56, b, 47. ऽप्रपायन 8, a, 31. — Vgl. प्रतिवेदशाखम्.

वेदशास्त्र n. ag. die im Veda vorgetragene Lehre M. 4, 260. 5, 2. 12. 91. 99. fg. 102. 106. n. pl. der Veda und andere Lehrbücher Verz. d. Oxf. H. 91, a, 4. वेदशास्त्रागमकथाः 11.

वेदशिर m. N. pr. eines Sohnes des Kṛṣṇa Bṛh. P. 6, 6, 30. statt des erforderlichen acc. ऽशिरम् hat die ed. Bomb. den nom. ऽशिरा[!].

1. वेदशिरम् (1. वेद + शि^०) n. *das Haupt des Veda*, Bez. einer mythologischen Waffe Verz. d. Oxf. H. 82, b, 28. — Vgl. मनो^०.

2. वेदशिरम् (wie oben) m. N. pr. eines Rshi MBh. 12, 12758. Hariv. 430. 14183. VP. 82. Bala. P. 4, 1, 12. 6, 15, 14. 8, 1, 21. 5, 3. Mān. P. 52, 17. Verz. d. Oxf. H. 82, b, 28. 71, a, 28. 82, b, N. 3.

3. वेदशिरम् (3. वेद + शि^०) n. *der Kopf des Veda genannten Besens* Āc. Ca. 1, 11, 2. = शानुसदृशः प्रदेशः Comm.

वेदशीर्ष m. N. pr. eines Berges Verz. d. Oxf. H. 82, b, 29.

वेदशी m. N. pr. eines Rshi Mān. P. 78, 79. — Vgl. 2. वेदशिरम्.

वेदयुत m. pl. N. pr. einer Klasse von Göttern unter dem Nam Manu Bala. P. 8, 1, 24.

वेदयुति f. 1) = वेदघोष *das vom Hersagen des Veda herrührende Gemurmel* R. 7, 2, 17. — 2) *die heilige Schrift, der Veda* MBh. 3, 11214. 6, 292 (मन्त्रायुष्या दुर्गा). R. 4, 5, 4. °युति aus metrischen Rücksichten 3, 55, 84. 56, 21. Mān. P. 21, 81. — 3) N. pr. eines Flusses R. 2, 49, 9 (46, 10 Gora.).

1. वेदम् (von 1. विद्) n. *Erkenntnis*: उद्दिष्टो जगदुर्गं तानि वेदसा RV. 3, 60, 1. — Vgl. केत^०, ज्ञत^०, 1. विद्य^०.

2. वेदम् (von 3. विद्) n. *Habe, Besitz* Naism. 2, 10. RV. 1, 70, 10. 81, 9. 2, 7, 6. 3, 53, 14. 5, 2, 12. स नो वेदो धर्मात्पुं रत्नतु 7, 15, 3. 19, 1. 8, 76, 2. धर्पुषो अस्य वि भजति वेदः 10, 27, 10. AV. 5, 20, 4. 10. pl. RV. 1, 80, 5. AV. 6, 66, 3. — Vgl. धनष्ट^०, केत^०, ज्ञत^०, 2. विद्य^०.

वेदस = 2. वेदम् s. सर्व^०.

वेदसंस्थित adj. *im Veda enthalten* Mān. P. 102, 20.

वेदसंस्तर f. *der ganze Veda nach irgend einer Redaction* M. 11, 355; vgl. वेदस्य संस्तरा 77.

वेदसंस्तरित adj. *der das Veda-Studium und alle frommen Werke schon hinter sich hat und sich ganz dem beschaulichen Leben hingibt* M. 6, 86; vgl. 95.

वेदसमाप्ति f. *Beendigung des Veda-Studiums* Āc. Ca. 1, 22, 18.

वेदसार m. *das Beste im Veda*: Vishnu Pāṇā. 4, 3, 80. °शिवस्तव m. oder °शिवस्तोत्र n. *Titel einer Sammlung von Strophen, die Īva verherrlichen*, Harv. Anth. 812. fgg.

वेदसिनी f. N. pr. eines Flusses VP. 182, N. 18. वेतसिनी v. l.

वेदसूत्र n. *ein zu einem Veda gehöriges Sūtra* MBh. 12, 13069.

वेदस्तुति f. *Lob des Veda*, Titel des 87ten Adhja im 10ten Buche des Bala. P. °कारिका Hall 143.

वेदस्पर्श m. N. pr. eines Veda-Lehrers Verz. d. Oxf. H. 83, b, 30. 32.

वेददर्श v. l.

वेदस्मृता f. N. pr. eines Flusses, = वेदस्मृति MBh. 6, 324 (VP. 182).

वेदस्मृति f. N. pr. eines Flusses MBh. 13, 7651. Bala. P. 5, 19, 18. Mān. P. 57, 19. VP. 176, N. 5. °स्मृति Varis. Bps. 8, 16, 32.

वेदकीन adj. *mit dem Veda nicht vertraut* H. 836.

वेदप्रणी (1. वेद + ण^०) f. = स्मृत्यन्तरी Bala. im CKDa.

वेदप्र (1. वेद + 3. षङ्) f. 1) *ein Glied des Veda so v. a. eine Hilfswissenschaft zum Veda*; es werden deren sechs gezählt: Īkshā, Kalpa, Vjākaraṇa, Nirukṭa, Khanda und Gṛajisha Śi. in der Rām. zum RV. Rām. Śi. zu Mā. XV. fgg. Madhus. in Ind. St. 1, 13, 8.

6. Nir. 1, 30. RV. Pāṇ. 14, 30. M. 2, 141. 4, 92. MBh. 2, 456. 12, 7661. R. 5, 32, 9. Bāṇkalop. in Ind. St. 9, 42. Sūtras. 1, 2. Verz. d. B. H. No. 840. 682. Verz. d. Oxf. H. 386, a, No. 502. वेदवेदाङ्गपारग MBh. 3, 2481. R. 1, 7, 1. Bāṇma-P. in L.A. (III) 48, 16. वेदवेदाङ्गविद् R. 1, 1, 15. वेदवेदाङ्गतत्त्व Spr. 2893. 5033. °शास्त्राणि Werra, Grot. 21. °स n. nom. abstr. SARVADARJANAS. 137, 2. fgg. Vgl. 3. षङ् 5). — 2) m. *Bein. der Sonne* MBh. 3, 149. N. pr. eines der 12 Āditya Werra, Rām. Up. 284. 313. — Vgl. मुण्ड^०.

वेदाङ्गरा m. N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. No. 258. Notices of Skt. Mss. 87.

वेदाचार्य (1. वेद + छा^०) m. *Veda-Lehrer* Ind. St. 3, 396.

वेदात्मन् (1. वेद + आ^०) m. *die Seele des Veda*: Vishnu R. 6, 102, 17. Pāṇā. 4, 3, 55. *der Sonnengott* Mān. P. 102, 20.

वेदादि (1. वेद + आदि) m. *der Anfang des Veda*: यो वेदादौ स्वरः प्रोक्तो वेदासि च प्रतिष्ठितः nämlich das श्राम् Taitt. Ān. 10, 12, 17. *das heilige श्राम् selbst*: सावित्री वेदादिप्रभृतीनि च जपित्वा Çākh. Gṛaj. 4, 5. Werra, Rām. Up. 335. °नृपाय शोकाराय 296. n. im RUDRĀJĀLA nach ÇKDa. °श्रीन n. dass. ÇKDa. nach dem RĪCĀRĪCĀRĪTANTRA.

वेदाधिगम (1. वेद + घ^०) m. *Veda-Studium* M. 2, 3.

वेदाधिदेव (1. वेद + घ^०) m. *der den Veda beschützende Gott*: Brahman Pāṇā. 1, 12, 52.

वेदाध्यक्ष (1. वेद + घ^०) m. *Aufseher über den Veda, Hüter des Veda*: Kṛṣṇa Hariv. 10403.

वेदाध्ययन (1. वेद + घ^०) n. *Veda-Studium* AV. Pāṇ. 4, 101. R. 1, 80,

8. Spr. 1404. Verz. d. Oxf. H. 91, a, 5. SARVADARJANAS. 123, 7. 124, 2. 128, 7. वेदानध्ययन n. *das Unterlassen des Veda-Studiums* M. 3, 63.

वेदाध्यय (1. वेद + घ^०) adj. *den Veda studierend* P. 3, 2, 1. Schol.

वेदाध्यायिन् (1. वेद + घ^०) adj. dass.: तत्तद्वेद^०, सकल^० Ind. St. 3, 396.

वेदानुवचन n. s. u. धर्मुवचन 1) und vgl. Notices of Skt. Mss. 58.

वेदास (1. वेद + अस) m. 1) *das Ende des Veda* Taitt. Ān. 10, 12, 17 (s. u. वेदादि). °ग = वेदपारग *der den Veda durchstudiert hat, vollkommen vertraut mit dem V.* MBh. 12, 1224. 13, 1749. *Ende des Veda-Studiums*: वेदासावभृथमुत 2, 1908. — 2) *ein den Schluss eines Veda bildender Text, eine Upanishad* (H. 250. an. 4, 137. Med. d. 86. Hariv. 1, 9) und *die auf den Upanishad ruhende theologisch-philosophische Lehre* (die Uttaramimāṃsā): °विज्ञानमुनिशितार्थ Mup. Up. 3, 2,

6. Çvetācy. Up. 6, 22. वेदासोपग^० फलम् M. 2, 160. वेदासाभिक्ति 6, 62. वेदासं विधिवच्छुसा 94. MBh. 13, 1080. pl. 4, 1599. सर्वे वेदासाः NILAK. 9. Ind. St. 1, 19. 2, 173. 208. 3, 386. Vikr. 1. Çākh. zu Khānd. Up. 8, 10. प्रत्यन्ता प्रमासिद्धबिहृद्वाभिधायिमः । वेदासा यदि शास्त्राणि वैदिः किमपराध्यते ॥ Prab. 20, 17. fgg. SARVADARJANAS. 61, 19. वेदासयोस्तेति-रिष्यच्छुः । पयसंज्ञयोः Verz. d. Oxf. H. 257, b, N. 6. °विष् MBh. 12, 2449.

वेदे वेदस्तराधनेः (so die ed. Bomb.) 14, 245. °प्रशिक्षितो Spr. 2031. °गम्य Mān. P. 102, 22. °रक्ष्यवेत Verz. d. Oxf. H. 285, b, 26. °सा-त्पर्य SARVADARJANAS. 73, 7. °वेदिन् Pāṇā. 4, 1, 42. °कात् Bala. 18, 15.

KAIVALJOP. in Ind. St. 2, 13. °कर्तृ Pāṇā. 4, 3, 155. °वाक्य MADHUS. in Ind. St. 1, 13, 25. fgg. 19, 15. SARVADARJANAS. 55, 12. 64, 12. fgg. °वाद् 146, 19. °वादिन् TATTVA. 22. वेदासो नम उपनिषत्प्रमाणं तदुपकारी-

षि शारीरकादीनि च Vedāntas. (Allah.) No. 3. 4. Colbr. Misc. Ess. I, 335. fgg. °शास्त्र Prabh. 20, 15. Madhus. in Ind. St. 1, 13, 8. Werke, die über den Vedānta handeln: °कलक Hall 154. 165. °कल्पतरु 87. Colbr. Misc. Ess. I, 335. Verz. d. Oxf. H. 277, a, 13. 292, b, 17. Verz. d. Tüb. H. 18. °कल्पतरुटीका ebend. °कल्पतरुपरिमल Hall 88. Colbr. Misc. Ess. I, 335. °कल्पतरुमञ्जरी ebend. °कल्पलतिका 337. Hall 132. Verz. d. B. H. No. 637. Verz. d. Oxf. 226, b, No. 555. °विसामयि Hall 97. °तन्त्रदीप 99. °दीप 95. Verz. d. Tüb. H. 18. °नयनभूषण Hall 96. °न्याय भावली °न्यायभूषण Hall 97. Verz. d. Tüb. H. 18. °परिभाषा 19. Hall 100. Colbr. Misc. Ess. I, 335. Mack. Coll. I, 15. °परिज्ञात Hall 114. °प्रदीप 92. Wilson, Sel. Works I, 43. Verz. d. Oxf. H. 221, b, No. 536. °भाष्य 393, a, No. 90. Mack. Coll. I, 15. °रत्नमञ्जरी Hall 114. °रक्तस्य 104. °शतश्लोकी 119. °शिखामणि 100. Colbr. Misc. Ess. I, 304. 336. °संज्ञाप्रक्रिया Hall 127. °सार (zwei Werke dieses Titels) 92. 95. 101. Gild. Bibl. 421. fg. Wilson, Sel. Works I, 43. Verz. d. B. H. No. 619. Verz. d. Oxf. H. 226, a, No. 553. Verz. d. Tüb. H. 19. °सारसंग्रह Hall 101. °सारसार 102. °सिंह 119. °सिद्धात 131. 143. °सिद्धातदीपिका 131. 135. °सिद्धातबिन्दु Colbr. Misc. Ess. I, 337. °सिद्धातमूर्तिमञ्जरी Hall 153. °सिद्धातमूर्तिमञ्जरीप्रकाश 154. °मुधारक्तस्य 96. °सूत्र 68. 86. 162. Colbr. Misc. Ess. I, 327. Gild. Bibl. 420. °सूत्रदीपिका Mack. Coll. I, 15. °सूत्रमुक्तावली Hall 93. Colbr. Misc. Ess. I, 334. °सूत्रव्याख्याचन्द्रिका ebend. °सौरभ Hall 114. °स्यमत्तक 103. वेदासाधिकरणमाला 98. वेदासाधिविवेचनम् भाष्य 100.

वेदात्तवागीशभट्टाचार्य m. N. pr. eines Gelehrten Hall 104.

वेदात्ताचार्य m. desgl. Verz. d. Oxf. H. 130, a, 33.

वेदात्तिन् m. ein Bekenner der Vedānta-Lehre Spr. 2808. Nilak. 70. Verz. d. B. H. 160, 16. No. 685. Verz. d. Oxf. H. 142, b, No. 291. Sarvadarāṇas. 110, 10. 149, 17. Schol. zu Kap. 1, 22. वेदात्तिमन्त्रदेव m. N. pr. eines Lexicographen Hall in der Einl. zu Viśvav. 48.

वेदायप्, °यति denom. von 1. वेद P. 3, 1, 25. Vārtt. Vop. 21, 16.

वेदाति (1. वेद + घा) f. im Veda erlangte Kenntnisse BRAHMA-P. in L.A. (III) 57, 3.

वेदाभ्यास s. u. अभ्यास 2).

वेदायन Pravarāṇas. in Verz. d. B. H. 58, 36 fehlerhaft für वेदायन.

वेदार m. Chamdeon, Kideches Trak. 2, 5, 11.

वेदार्ण (1. वेद + घर्ण = वर्षा) N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 140, a, 3. 4.

वेदार्थ (1. वेद + र्थ) m. Bedeutung —, Sinn des Veda Hariv. 11219. Verz. d. B. H. 287 (pl.). °विप्रसभा 288. °विद् M. 3, 186. °चन्द्र m. Titel einer Schrift (= °प्रदीप) Hall 187. °दीपिका Titel eines Commentars zu Kāṭyāyana's Sarvānukramaṇi von Śhaṅguruṇiśha Verz. d. B. H. No. 53. Müller, SL 216. °प्रकाश Titel von Śāṅga's (Mādhava's) Commentar zum RV. und andern vedischen Schriften Verz. d. Oxf. H. 390, a, No. 24. fgg. 403, a, No. 1. 361, a, No. 2—4. °प्रदीप Titel einer Abhandlung über die Mīmāṃsā Hall 187. °संग्रह Titel eines Werkes des Rāmānuja Sarvadarāṇas. 51, 10. Hall 116.

वेदाखा f. N. pr. eines Flusses MBh. 6, 286 (VP. 183).

1. वेदि (von 1. विद्) 1) m. ein kluger —, weiser Mann H. an. 2, 234.

Med. d. 15. — 2) f. वेदि a) Kenntnisse: स° Unkenntnis (nach Çāṅk. adj. nicht wissend) Bṛh. An. Up. 4, 4, 14. सवेदी st. सवेदि: Çat. Br. 14, 7, 2, 15. — b) Stegelring H. an. Med. — 3) f. वेदी Bein. der Sarasvatī Çāṇak. im ÇKDn.

2. वेदि (Uṇḍis. 4, 118. f. Siddh. K. 247, b, 15) und वेदी (nach-vedisch) f. 1) Opferbett, Opferbank, ein oberflächlich ausgegrabener und dann mit Stroh belegter Raum in dem Opferhofe, die Stelle des Altars vertretend. In der Vēdi sind die Feuerherde angebracht. Vorschriften über die Einrichtung z. B. Kṛt. Ça. 2, 6, 1. fgg. Ind. St. 10, 321. — परिष्कृता भूमि: AK. 2, 7, 17. H. 824. Hall. 2, 260. — परिष्कृतभूतल Med. d. 15. — स्तूपितभूतल H. an. 2, 234. — स्थण्डिलसिक्तं Hā. 192. — RV. 1, 164, 35. 170, 4. 2, 3, 4. 5, 31, 12. 6, 1, 10. 7, 60, 9. 8, 19, 18. AV. 5, 22, 1. 10, 9, 2. 11, 1, 21. fgg. यस्यां वेदिं परिगृह्णन्ति भूम्याम् 12, 1, 18. 13, 1, 16. VS. 18, 21. 68. Ait. Br. 2, 22. Çat. Br. 1, 2, 2, 7. 9. 10, 2, 2, 1. fgg. Kṛt. Ça. 2, 8, 19. 7, 6, 10. षतुःसक्ति Çat. Br. 2, 6, 2, 10. Kṛt. Ça. 5, 8, 21. वेद्यस Çat. Br. 3, 5, 2, 5. 6. Çāṅk. Ça. 17, 15, 2. °योणि Çat. Br. 5, 1, 5, 28. Kṛt. Ça. 2, 7, 22. 5, 4, 9. 13, 3, 10. वेद्यसर् 5, 4, 11. °करणा 2, 6, 30. °लक्षण AV. Paric. in Verz. d. B. H. 90 (24). °साधन No. 1085. — MBh. 2, 1318. Hariv. 11263. R. 1, 21, 5. प्रज्वाल तदा वेदि: 32, 9 (33, 8 Gonn.). 73, 15. 2. 56, 29. 100, 18. R. Gonn. 2, 99, 3. 108, 18. 3, 43, 9. पञ्चमध्यस्था 62, 22. 77, 28. 5, 21, 13. वेद्यामिव कुताशन: 92, 19. Raem. 11, 25. Çik. 31, 6. 75. 83. Varāṇ. Bṛh. S. 44, 8. 14. 48, 24. 86. 45. 75. 68, 18. Nalod. 1, 9. Häufig wird die weibliche Taille mit der in der Mitte schmalen Vēdi verglichen Çat. Br. 1, 2, 2, 16. 3, 5, 2, 11. वेदिप्रतिममध्याम R. 3, 38, 14. मध्यं च वेदि: Spr. (II) 1322. Kumāras. 1, 39. Kāṇap. 46. वेद्व मङ्के किता Dhātvas. 82, 12. — 2) eine überdeckte Vēdi-förmige Terrasse im Hofraume, = वितर्दि H. 1004. zu einer Hochzeit hergerichtet: कृतोपचारां षतुरन्वेदीं तावेत्य Kumāras. 7, 88. Kathās. 44, 78. वेदीमकारयत्सो ऽत्र सन्नत्तम्भकुटिं-माम् 50, 121. वेदीमारुह्य 16, 79. 45, 312. 50, 184. 71, 167. विचारक° 103, 185. सञ्जितवेदीकं रत्नदत्तम् 123, 177. — 3) Gestell, Sockel, Unterlage; Bank Mārk. 92, 4. Bṛh. P. 10, 41, 21. बालुकावेदिमध्ये तु तस्मिन् स्थाय R. 7, 31, 43. जाम्बुनन्दमयी वेदी ध्वजे MBh. 4, 1789. आसीनं सूर्यसंकाशे काञ्चने परमासने । रुक्मवेदिगतं देवं श्वलसमिव पावकम् ॥ R. 3, 36, 4. 5. रणाग्निः — हूयते तसुरैस्तत्र रथवेद्यां सुसंस्कृतः Hariv. 13220. प्राप्तावेदिर्विनिवेशितपूर्णकुम्भ Raem. 5, 62. विद्रुम° Bṛh. P. 3, 23, 17. 4, 25, 16. मातङ्ग° Sitz auf einem Elephanten H. an. 4, 32. Med. k. 202. — 4) वेद्यार्थ die Hälfte einer Vēdi, Bez. eines mythischen Gebietes der Vidyādhara auf dem Himālaya: इह विद्याधराणां द्वौ वेद्यार्थौ स्तोत्रि-माघले । उत्तरो दक्षिणश्चैव नानातच्छृङ्गभूमिगौ ॥ परतः किल कैलासाद्गतो ऽर्वाक्षु दक्षिणः । Karmā. 107, 65. fg. 108, 126. कुरु दक्षिणवेद्यार्थं चक्रवर्-ति लभामहे । उत्तरस्मिन्तु वेद्यार्थं देहि तच्छ्रुतशर्मणे ॥ 50, 100. 102. 44, 19. उभयवेद्यार्थचक्रवर्तिन् 109, 142. मर्त्यो ऽप्युभयवेद्ये चक्रवर्ति (wohl °वेद्यार्थचक्रवर्ति zu lesen; Brockhaus trennt 'उभयवेद्य' एक°) भविष्यति 44, 10. — 5) वेदी N. pr. eines Wallfahrtsortes MBh. 5, 8025. °तीर्थ 6069. — Vgl. षतवेदि, षतरा° (so v. a. Scheidewand Raem. 12, 93), उत्तर°, उद्देदि, बर्हिर्वेदि, ब्रह्म°, मख°, मका°.

3. वेदि n. = सम्बन्ध Çāṇak. im ÇKDn. वेदिन् n. Wilson nach ders. Ant. वेदिक a. u. 3. वेदिका 3).

1. वेदिका f. von वेदक s. das.
 2. वेदिका (von 1. वेदि) f. *Stegleitung* HALI. 5, 37.
 3. वेदिका (von 2. वेदि) f. 1) = 2. वेदि 1) VARĀH. BṢH. 8. 70, 10. — 2) = 2. वेदि 2) AK. 2, 2, 15. HALI. 2, 144. R. 5, 14, 14. यथाशक्तवेदिकामध्याधितिसि -।।।।। (so ist zu lesen) PĀNĀT. 158, 6. am Ende eines adj. comp. (f. छा) 129, 17. सार्गलद्वावेदिक HARIV. 4643. — 3) = 2. वेदि 3) MBH. 5, 3385. HARIV. 4831. चारामप्रासादवेदिकायां क्रीडति: पारवतै: MĀTĀH. 79, 22. SOCR. 1, 107, 14. धनस्य HARIV. 13095. 13166. स्पृष्टवेदिकारि Bank 13092. काञ्ची 12024. उदपानम् — वेदिकापरिमण्डितम् R. 2, 80, 12 (87, 16 GORR.). वेदिकारि 5, 15, 12. 16, 48. 72, 15. मुवर्णवेदिकापुक्त (रथ) 6, 75, 27. देवदारुमुवेदिकायामासीन: KUMĀRAS. 3, 44. KATHĀS. 101, 27. PRAB. 26, 5. WEBER, RĪMAT. UP. 324, N. 1. वेदिक m. R. 5, 17, 2. 9, 20. 16, 29. HARIV. 9013. 16181. am Ende eines adj. comp. (f. छा) MBH. 2, 90. 8, 4712 (सवेदिक mit der ed. Bomb. zu lesen). 18, 247. HARIV. 16171. 16177. R. 3, 61, 10. 11. 4, 41, 67. 44, 56. 5, 16, 37. 6, 106, 22. R. ed. Bomb. 4, 40, 55. 7, 15, 37. चित्रं (केतु) R. GORR. 4, 40, 54. — Vgl. घ्राणम्.

वेदित्रा (2. वेदि + 1. ङ) f. Bein. der Draupadi TRIK. 2, 8, 13. H. 711.
 वेदितर (von 1. विद्) nom. ag. Kenner, Wissener H. 349. RV. 8, 92, 11. यो वै तान्विद्यत्सं ब्रूया वेदिता स्यात् AV. 10, 7, 24. CAT. Br. 14, 6, 9, 11. Nir. 13, 12. MBH. 8, 4576. SIDDH. K. zu P. 4, 2, 60. वेदानाम् MBH. 5, 1672. सत्कलानाम् Spr. (II) 813. कर्मणा: पापकस्य 1438. सर्वं MBH. 13, 1067. कर्णम् so v. a. कर्णवेदिन्, कारुण्यवेदिन् (s. u. कारुण्य) mitl. 9, 1652. f. वेदित्री (सर्ववचसाम्) VARĀH. BṢH. 8. 88, 42.

वेदितव्य (wie oben) adj. kennen zu lernen, zu erkennen, zu kennen, zu wissen CAT. Br. 14, 8, 2, 1. Nir. 2, 21. 13, 13. 14, 9. MUND. UP. 1, 1, 4. 3, 1, 9. CYETĀCY. UP. 1, 12. MAITREYUP. 6, 10. KAUSH. UP. 4, 19. M. 10, 40 (= MBH. 13, 2591). BRAG. 11, 15. MBH. 1, 306. 594. 3, 12516. 13, 1077. 14, 23. HARIV. 3768. 9776. MALLIN. zu KUMĀRAS. 7, 88. KĀC. zu P. 1, 3, 11. SARVADARṢANAS. 19, 18. तस्य स्वमस्तीति स वेदितव्यः von dem wisse man, dass MBH. 5, 1641. एवं वादी वेदितव्यः पाण्डवेयो ऽपमित्युत 6, 12. पत्नो ऽनुरागी स हि वेदितव्यः KĀM. NITIS. 15, 29. Verz. d. Oxf. H. 179, a, No. 410. SĪM. D. 31, 18. Schol. zu P. 1, 4, 83 und 2, 1, 4. SARVADARṢANAS. 136, 21. f.

वेदिता (nom. abstr. von वेदिन्) f. am Ende eines comp.: कर्णम् so v. a. Mitteil. M. 7, 211.

वेदित्व n. (wie oben) dass.: कर्णम् R. GORR. 1, 2, 16. कारुण्यम् R. SCHL. 1, 2, 17.

1. वेदिन् (von 1. विद्) 1) adj. a) kennend, sich verstehend auf; am Ende eines comp.: यि - पयगुणम् M. 7, 167. ज्ञानविज्ञानम् 9, 41. नानास्वाध्यायम् MBH. 9, 2202. शास्त्रम् 13, 1068. 1078. वेदवेदाङ्गम् 15, 963. लोकवृत्तम् R. 1, 8, 14. अन्योऽन्यवेदिन्: KĀM. NITIS. 12, 24. चित् 27, 7, 42. परकर्म 15, 5. काल 18, 31. KATHĀS. 33, 21. 69, 73. कार्यम् 18, 402. सद्भिप्रायम् 27, 140. सद्दर्शम् RAGH. 3, 27. पुरुषात्तरं VIKR. 36, 10. कृत्यम् RĪGĀ-TAN. 4, 125. 5, 238. Bala. P. 4, 22, 13. उक्तम् 11, 20, 28. अतीतानामसर्वतमम् PĀNĀT. 48, 8. MĀK. P. 101, 7. कारुण्यम् so v. a. mitteil. R. 4, 16, 19. कार्यम् (so die neuere Ausg. st. कर्म der älteren) sich auf die Ohren verstehend so v. a. auf Einflüsterungen hörend HARIV. 11186. सर्वम् (von

सर्व + वेद) alle Veda kennend 11059. र्वं keine Erkenntnis besitzend CAT. Br. 14, 7, 2, 15. पशवः MĀK. P. 47, 19. Bala. P. 3, 10, 19. — b) empfindend: गन्धर्षम् MBH. 12, 6228. स्पर्शम्, गन्धम् Bala. P. 3, 29, 29. प्रणयमङ्गतिम् BRAHMA-P. in LA. (III) 85, 10. — c) ankündend, verkündend: भयम् (कङ्क) MBH. 6, 53. R. GORR. 1, 76, 10. धनिष्ठम् 2, 71, 2. — 2) m. Bein. Brahman's ÇABDĀNTAK. bei Wilson. — 3) f. वेदिनी N. pr. eines Flusses R. GORR. 2, 73, 5. — Vgl. कर्णम् (auch MBH. 3, 13795. 15, 120), गम्भीरम् (चिरकालेन यो वेति शिक्ता परिचितामपि । गम्भीरवेदो विज्ञेयः स गङ्गा महावेदिभिः ।। Cit. beim Schol. zu RAGH. 4, 39 in der ed. Calcutta), निशा, नीति, ब्रह्म, मर्म, रात्रि, विद्य.

2. वेदिन् (von 3. विद्) adj. betrachend: प्रह्ना M. 3, 16. — Vgl. कन्या.

3. वेदिन् n. s. u. 3. वेदि.

वेदिमती (von 2. वेदि) f. N. pr. eines Frauenzimmers DAÇAK. 118, 3. वेदिमेखला (2. वेदि + मे) f. die Schnur, welche die Uttaravedi (nach dem Comm.) abgrenzt, Bala. P. 4, 5, 15.

वेदिषद् (2. वेदि + सद्) 1) adj. auf —, an dem Opferbett sitzend: Agni RV. 1, 140, 1. 4, 40, 5. असुरा रतांसि VS. 2, 29. TBR. 1, 2, 2, 23. — 2) m. ein anderer Name des Prākinabarhis Bala. P. 4, 24, 27. 26, 14. वेदिष्ठ (superl. zu वेदितर) adj. am meisten wissend oder verschaffend RV. 8, 2, 24.

वेदीतीर्थ s. u. 2. वेदि 8).

वेदीयम् (compar. zu वेदितर) adj. besser kennend oder findend RV. 7, 98, 1.

वेदोश (1. वेदिन् + ईश) m. Bein. Brahman's TRIK. 1, 1, 26.

1. वेडुक (von 1. विद्) adj. wissend TS. 5, 1, 5, 3. KĪTH. 19, 5.

2. वेडुक (von 3. विद्) adj. erlangend TBR. 3, 9, 22, 3.

वेदेश (1. वेद + ईश) m. N. pr. eines Mannes, = वेदघर Verz. d. Oxf. H. 136, a, No. 289. वेदेशर HALL in der Einl. zu VĪSAYAD. 46.

वेदेशभित्ति m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 393, a, No. 90.

वेदेशर (1. वेद + ई) s. u. वेदेश.

वेदाक्त (1. वेद + उक्त) adj. im Veda erwähnt, — gelehrt: कर्माणि Nir. 14, 8. घायुम् M. 1, 84. ज्ञपा: im Veda enthalten R. 2, 56, 30.

वेदोदय (1. वेद + उ) m. die Sonne TRIK. 1, 1, 98. H. c. 8.

वेदोदित (1. वेद + उ von वद्) adj. im Veda erwähnt, — geboten: कर्मम् M. 4, 14. 11, 203.

वेदोपकरणा (1. वेद + उ) m. Hilfsmittel —, Hilfswissenschaft zum Veda M. 2, 105. MADHUS. in Ind. St. 1, 14, 1. 2.

वेदोपयकरणा (1. वेद + उ) n. eine Zugabe —, Ergänzung zum Veda R. 1, 4, 4. वेदोपबंकरणा ed. Bomb.

वेदोपनिषद् f. eine Upanishad —, eine Geheimlehre des Veda TRIK. UP. 1, 11, 4.

वेदोपबंकरणा (1. वेद + उ) n. eine Ergänzung zum Veda R. ed. Bomb. 1, 4, 6. वेदोपयकरणा SCHL.

वेदोपस्थानिका (von 1. वेद + उपस्थान) f. eine Aufwartung bei den Veda HARIV. 9661.

वेदर (von व्याध) nom. ag. Durchbohrer, Treffer (eines Ziels): लक्ष्यं सर्वगतं चैव शरो मे सर्वतोमुखः । वेदा सर्वगतश्चैव Ind. St. 1, 302, N. लक्ष्यस्य MBH. 1, 7189. als fut.: लक्ष्यं यो वेदा स लक्ष्या मत्सुतम् 6255.

वेदव्य (wie oben) adj. zu durchbohren, zu treffen (ein Ziel): प्राणो धनुः

श्रोत्रात्मात्म ब्रह्म वेद्यमनुत्तमम् ॥ अप्रमत्तेन वेद्यं च चतुर्भ्यो भवेत् ॥
MBh. P. 42, 7. B. bildlich so v. a. worin man eindringen muss: तदेतत्स-
त्यं तदमृतं तदेद्यं (मनसा तदपित्यं तस्मिन्मनःसमाधानं कर्तव्यम्
Çaṅk.) Muṇḍ. Up. 2, 2, 2. — Vgl. वेद्य.

वेद्य (denom. von वेद); वेद्यति (वित्त्वे स्वप्ने च) v. l. im gaṇa कपडादि
zu P. 3, 1, 27.

1. वेद्य (von 1. विद्) adj. 1) kundbar, berühmt: रथ Kriegsheil RV. 2,
2, 2. 8, 49, 8. 73, 1. प्र वेद्ये कवये वेद्याय गिरं भरे 5, 15, 1. AV. 19, 3, 1.
अग्निर्वेदा वेद्येनो धात् 6, 4, 2. — 2) kennen zu lernen, zu erkennen,
zu kennen, zu wissen, Gegenstand der Erkenntnis Kītṛ. 30, 1 in Ind.
St. 3, 462. स वेत्ति वेद्यं न च तस्यास्ति वेत्ता Çvetāçv. Up. 3, 19. तं वेद्यं
पुरुषं वेद प्राचोप. 6, 6. Bhāg. 9, 17. 11, 88. वेदेद्य सर्वैरुमेव वेद्यः 15,
15. MBh. 3, 12468. 12471. 13498. 12, 11765. 13, 821. यं विदित्वा परं वेद्यं
वेदितव्यं न विद्यते 1077. 6967. 7389. Hariv. 2175. 4873. 11681. Çāṇḍ.
42 (= प्रधान Comm.). Kumāras. 2, 15. Çaṅk. zu Bṛh. Âr. Up. S. 208.
WINDISCHMANN, SANCARA 90. Bṛh. P. 8, 8, 22. Sīh. D. 15, 16. 116, 19.
119, 15. 339, 9. Dhātṛas. 71, 5. SARVADARÇANAS. 17, 1. 14. PĀÑĀR. 4, 3, 21.
अ० MBh. 12, 11765. वेदावेद्य PĀÑĀR. 1, 12, 31. 75. MĀRK. P. 102, 22. वा-
सुरेवस्ततो वेद्यः als V. zu erkennen MBh. 3, 2862. Bṛh. P. 4, 1, 2. Sīh.
D. 86. MĀRK. P. 51, 45 (vielleicht वेद्यः zu lesen). मृड० anzusehen als
Hariv. 7448.

2. वेद्य (von 3. विद्) adj. 1) zu erwerben in der Redensart वित्तं वेद्यं
Besitz und Erwerb so v. a. Habe und Gut TS. 1, 5, 2. 6, 2, 4, 3. VS.
18, 11. — 2) zu ehelichen: अवेद्यावेदन M. 11, 24.

3. वेद्य adj. von 1. वेद gaṇa गवादि zu P. 5, 1, 2. MBh. 13, 7389 das
eine Mal von NĪLAK. durch वेदप्रतिपाद्य erklärt.

वेद्यत्व (von 1. वेद्य) n. Erkennbarkeit Çaṅk. zu Bṛh. Âr. Up. S. 208.
NĪLAK. 229.

वेद्यर्त (2. वेदि + अस्त) m. Ende oder Rand des Opferbottes Çat. Br. 3,
5, 4, 27. 5, 1, 5, 13. 10, 2, 2, 1. LĀṬJ. 1, 1, 24. 2, 2, 25.

वेद्या (von 1. विद्) f. instr. plur. adv. merklich, offenbar; wirklich, in der
That: रारुणाता मरुतो वेद्याभिर्नि केके धत्त RV. 1, 71, 1. न रोदसी अरुके
वेद्याभिर्नि पर्वता निनमे 8, 86, 1. न यातव इन्द्र शूनुवुर्नो न वन्दना शविष्ठ
वेद्याभिः 6, 9, 1. अत्राहं वं वि शूनुर्वेद्याभिः 10, 74, 8. NĪL. 2, 21. 13, 13.
ebenso instr. sg.: यस्ते गीर्भिरुक्थेयैर्निर्तिर्नि निशितं वेद्यान्तु RV. 6, 13,
4. Unerklärt bleibt die Bedeutung des Wortes in शचीभिर्वेद्यानाम्
10, 22, 14.

वेद्यर्थ s. u. 2. वेदि 4).

वेद्य (von व्यध्) 1) m. a) Durchbohrung AK. 3, 3, 8. H. 1523. von Per-
len VARĪH. Bṛh. S. 81, 22. मणि० SARVADARÇANAS. 180, 6. das Treffen eines
Geschosses MBh. 8, 8615. बाणवेद्ये परं यत्नमकरोत् 12, 6300. Durchbruch:
यत्र यत्र विवेदयेद्यं सलिलविप्रवे । तत्र तत्र वितस्तायाः प्रवाहामृत-
नाम्न्यधात् ॥ RĪĀ-TAR. 3, 95. — b) Durchstich, Öffnung Schol. zu Kītṛ.
Ça. 6, 1, 29. 30. शोणितेन सिरावेधादिसर्पता Suçr. 2, 344, 20. — c) Tiefe,
Vertiefung COLEBR. Alg. 97. 103. अङ्गुलमेकं नाभिर्वेद्येन VARĪH. Bṛh. S.
38, 28. — d) Flattrung des Standes der Sonne oder der Sterne VARĪH.
Bṛh. S. 3, 8 (vgl. KERN in der Uebers. z. d. St.). GARIT. BHAGAVAT. 6,
Comm. वेद्येन यक्षज्ञानम् GOLĪDH. 11, 18. Comm. WEBA, KṚṢṆĀG. 227.

VI. Theil.

०वल्य COLEBR. Misc. Ess. II, 325. — e) Bez. eines best. Processes, dem
das Quecksilber unterworfen wird, SARVADARÇANAS. 100, 7. लोह० ts. दे-
ह० 14. — f) ein best. Zeitmaass, = 100 Truṭi = 1/3 Lava Bala. P.
3, 11, 6. VP. 22, N. 8. — g) N. pr.; s. u. वेद्यस् 5). — 2) f. चा mystische
Bez. des Buchstabens म WEBA, RĪMAT. Up. 336. — Vgl. धर्क०, कर्ण०,
मका०, रोम०, शब्द०.

वेद्यक (wie oben) 1) m. a) nom. ag. Durchbohrer: नासानाम् MBh. 13,
1651. von Perlen u. s. w. (= मणिमुक्तादिवेद्यकर्तार Comm.) R. 2, 83, 14
(90, 27 GONR.). — b) Kampher (vgl. भस्म०) TRIK. 2, 6, 39. — c) eine Art
Samerampher, Rumea vesicarius RĪĀN. im ÇKDn. — d) N. einer Hölle,
in welche Verfertiger von Pfeilen gelangen, VP. 208. — 2) n. Korian-
der RĪĀN. im ÇKDn. — Vgl. कृत०, चुक्त०, भस्म०.

वेद्यन (wie oben) 1) nom. ag. (f. ई). — 2) f. ई a) = कर्ण० ÇKDn. und
WILSON nach TRIK. 2, 8, 39, wo aber nach den Corrigg. कावेद्यी zu
lesen ist. — b) Bohrer ÇADAR. im ÇKDn. — c) Trigonella foenum gra-
cum BHĀVAP. im ÇKDn. — 3) n. a) das Durchbohren, Treffen mit dem
Pfeile MBh. 1, 5522. कृत० adj. H. an. 2, 558. MED. sh. 7. वेद्यन = विद्या
TRIK. 3, 3, 222. — b) das Behängen mit Etwas (instr.): पाप्मना so v. a.
das Anhängen —, Anthun eines Uebels Çaṅk. zu Bṛh. Âr. Up. S. 88. —
c) Tiefe COLEBR. Alg. 97. समुद्रं शरवेद्यनम् MBh. 5, 2042 nach der Lesart
der ed. Bomb. — Vgl. कृत० (unter कृतवेद्यक), दृढ०, भस्म०, मत्स्य०,
कर्णवेद्यनी, वेणि०.

वेद्यनिका (von वेद्यनी) f. Bohrer (zum Durchbohren von Perlen u. s. w.)
AK. 2, 10, 34. H. 909.

वेद्यमय (von वेद्य) adj. (f. ई) in der Durchdringung bestehend: दीक्षा
Verz. d. Oxf. H. 105, a, 80.

वेद्यमुख्य 1) m. = वेद्यमुख्यक RĪĀN. im ÇKDn. — 2) f. चा Mosehus
ebend.

वेद्यमुख्यक m. Cureuma Zerumbet Roxb. AK. 2, 4, 4, 23.

वेद्यस् (von 1. विद्) 1) adj. subst. Verehrer, Diener der Götter; glän-
zig, fromm, getreu; häufig parallel oder verbunden mit विप्र und कवि.
= मेधाविन् NĀIGH. 3, 15. = स H. an. 2, 592. = बुध MED. s. 40. = वि-
द्वेस् HĀ. 258. = पण्डित VĪCVA im ÇKDn. = विद्यातार gewöhnlich bei
den Comm. von 1. धा mit वि abgeleitet URĀDIS. 4, 224. Es heissen
auch Götter so und zwar nicht bloss solche, die ein priesterliches Amt
haben, wie Agni, Bṛhaspati, Soma (RV. 1, 65, 10. 5, 43, 12. 9, 26, 3.
102, 4), sondern auch manche andere. Das Wort scheint also von dem
Begriff pius ausgehend eine allgemeinere Bod. tugendhaft überh., tüch-
tig, brav u. s. w. angenommen zu haben, wie das deutsche fromm den
umgekehrten Weg machte. acc. auch वेद्याम् RV. 9, 26, 3. 102, 4. चा मे
स्य वेद्यतो नवीयतो मन्म अधि 1, 131, 6. सत्यो यज्ञा कवित्समः स वेद्याः
Agni 3, 14, 1. वेद्येते कवये वेद्याय 5, 15, 1. प्र वेद्यस्यितिरसि मनीषाम् 4,
6, 1. 16, 2. ता ते गृणाति वेद्यो यानि धर्क्यं धीस्या 32, 11. 7, 26, 3. अग्निं
मन्त्रसि वेद्यसः 6, 15, 17. यदी वेद्यसः समिधे क्वंते 25, 6. 8, 43, 1. अग्ने क-
विर्वेद्या अंसि 49, 3. वा विप्रास चा विवाससि वेद्यसः s. सोमं दिव्यसि वे-
द्यसः 9, 26, 6. 29, 2. विप्रा वयोविदी वेद्यसः 64, 23. 101, 15. 10, 10, 1. 61, 16.
86, 10. 122, 8. 177, 1. केतार AV. 4, 11, 1. 32, 2. 3, 9, 3. तथा तदेद्यो विद्वाः
5, 18, 14. यानि धर्मं कपालाः पचिष्यति वेद्यसः TS. 4, 1, 8, 2. die Marut

RV. 1, 64, 1. 5, 52, 12. 54, 6. Indra 4, 42, 7. 6, 22, 11. Rudra 7, 46, 1. Civa MBh. 3, 1625. 12253. 14, 191. Hariv. 14879. die Agvin RV. 1, 181, 7. Dharma MBh. 5, 3196. superl.: अग्निर्वेधस्तम् सर्षिः RV. 6, 14, 2. die Bed. klug, verständig hat das Wort Kim. Nirā. 1, 6. 66. Verz. d. Oxf. H. 47, 6, 22. — 2) auf der Herleitung des Wortes von 1. धा mit वि beruhen die Bedd. a) vollbringend, verrichtend, zuwegebringend: गम्भीर° Bṛā. P. 4, 16, 16. — b) Autor Rīgā-Tar. 4, 117. ŚARVADARṢANAS. 70, 16. — c) Schöpfer: प्रथमं d. i. Brahman KUMĀRAS. 5, 41. MĀLATY. 14, 4. कर्तारः कीर्तिः काप्यस्य नभूषन्कविवेधसः Rīgā-Tar. 1, 45. so v. a. Pragāpati MBh. 3, 12612. KUMĀRAS. 2, 14. Bṛā. P. 4, 7, 7. KATHIS. 34, 45. Puruṣa oder Pumaṁs 2, 11. Bṛā. P. 4, 17, 32. Brahman AK. 1, 1, 2, 12. 3, 4, 2, 5. H. 212. H. an. MND. HALJ. 1, 6. RAGH. 1, 29. 8, 46. KUMĀRAS. 2, 16. 7, 44. Spr. (II) 171. 1108. 2227. 2330. 2685. (I) 2667. 2460. 2898. fg. 4303. KATHIS. 20, 66. 21, 118. 28, 2. 35, 25. 37, 131. 72, 14. Rīgā-Tar. 2, 60. NAIGH. 22, 45. Bṛā. P. 8, 5, 24. übertragen auf Viṣṇu (Kṛṣṇa) AK. 3, 4, 20, 230. H. 217. H. an. MND. HALJ. 1, 25. Bṛā. P. 1, 5, 31. 2, 4, 24. 8, 17, 26. 9, 19, 29. 10, 85, 39. — 3) m. die Sonne ÇANDAR. im ÇKDr. — 4) Calotropis gigantea (सेतार्क) ÇANDAR. im ÇKDr. — 5) N. pr. des Vaters von Hariçkandra; s. वेधस. N. pr. eines Sohnes des Ananta ÇKDr. nach dem VAMN-P.; im angeführten Texte heisst es aber धनस्तस्य च पुत्रो ऽभूद्यो नाम मन्त्रप्रभुः. — Vgl. कु°.

वेधस 1) n. = ब्रह्मतीर्थ (= अङ्गुष्ठमूल ÇKDr.) ÇANDAR. im ÇKDr. — 2) f. ई N. pr. eines Wallfahrtsortes Verz. d. Oxf. H. 18, 2, 29.

वेधस्यी instr. in Verehrung u. s. w.: कविवेधस्या पर्येषि मार्किन् RV. 9, 82, 2.

वेधित adj. = विद्ध (s. u. व्यध् durchbohrt AK. 3, 2, 49. H. 1486.

वेधित (von वेधिन्) n. s. शब्द°.

वेधिन् (von व्यध्) 1) adj. durchbohrend, treffend (mit einem Geschosse) Nir. 6, 33. निमित्त° das Ziel treffend MBh. 5, 3480. 6, 1658. शब्दखाणाय° nach dem blossen Gehör (ohne das Ziel zu sehen) mit der Pfeilspitze treffend R. Goan. 2, 102, 3. — 2) m. eine Art Sauerampfer, Rumex vesicarius Rīgā. im ÇKDr. — 3) f. वेधिनी a) Blutegel ÇANDAR. im ÇKDr. — b) Trigonella foenum graecum Rīgā. ebend. — Vgl. कोटि°, हूर° (auch Nir. 6, 33), मर्म°, राधा°, लघु°, शब्द°, सक्त्म्°.

वेध्य (wie oben) 1) adj. zu durchbohren, zu durchstechen: कर्षो Vān. Bān. 8. 98, 17. रत्न KATHIS. 40, 11 (ख°). KULL. zu M. 9, 286. चारामुखेन वै कर्म तुरप्रेण च कार्मुकम्। सूचीमुखेन कवचमर्धचन्द्रेण मस्तकम्। भस्त्रेण कृदयं वेध्यम् Çāñṣ. PADDH. 80, 64 bei AUFRICHT, HALJ. Ind. unter चाराम्. aufzustechen z. B. eine Ader Suçr. 1, 14, 20. 29, 5. 92, 16. 2, 270, 18. — b) nach dem Stände zu streifen: कालेन रवेरुदयो वेध्यः Gān. Bṛā. 6, Comm.; vgl. वेध. — c) fehlerhaft für वध्य (वेध्या) anzubinden, anzuhängen im Çitat beim Schol. zu Çik. 80. — 2) f. चा ein best. musikalisches Instrument H. c. 87. — 3) n. Ziel H. 777. HALJ. 2, 313. प्राणो धनुः श्रोतृ कृत्स्ना अक्ष वेध्यमुत्तमम् MĀK. P. 42, 7. — Vgl. अक्ष-वेध्या, शब्दवेध्या und वेद्यवेध्या.

वेन्, वेनति NAIGH. 2, 6 (कासिकर्मम्). 14 (मतिकर्मम्). 3, 14 (अर्धतिकर्मम्). Dākrp. 21, 12, v. l. (गतिज्ञानचित्तान्निशामनवादित्रय-योगे). 1) stich sehen, verlangen RV. 1, 25, 6. 42, 2. विद्वा कामस्य वेनतः 86, 8. 9, 97, 22.

10, 61, 18. वेनसि वेनाः 64, 2. कृदा न वेनसः 123, 6. ऊर्ध्वा अन्वे प्राणा वेनस्यवाक्षो ऽन्ये Ainausstoben Ait. Br. 1, 20. यदा स्वानात्प्र-ते वेनसि त्मना wenn du Heimweh empfindest TBa. 8, 7, 48, 1. प्रविशन्निषमाणो ऽवेनत् sehnte sich nach der Geburt Çat. Br. 7, 4, 2, 14. — 2) noldisch sein auf Etwas: धमसौ अवेनन्ष्टा कुरो दद्यान् RV. 4, 33, 6. यो अस्म-धुग्दुर्मन्मा कश्च वेनति 8, 49, 7. — Vgl. अवेनत्, 1. वन् und वेण.

— अनु anzulocken suchen: उत माता मर्कित्-वेन-वेन-वेन-वेन-वेन पुत्र देवाः RV. 4, 18, 11. अत्रा नो विष्पतिः पिता पुराणो अनु वेनति 10, 135, 1. 2. TBa. 1, 3, 5, 2.

— अप sich verschmähend abwenden: अग्निं प्रेक्षि माप वेनः AV. 4, 8, 2.

— वि dass.: मा प्र द्रव मा वि वेनः RV. 5, 31, 2. 36, 4. 78, 7. 78, 1. 6, 44, 10. TBa. 2, 4, 7, 4. — Vgl. अवेनम्.

वेन (von वेन्) UNĀDIS. 3, 6. 1) adj. sehnsüchtig, verlangend, begierig: lebend; = मेधाविन् NAIGH. 3, 15. वेना न प्रणुधी क्वम् RV. 8, 3, 18. अ-कृत्पतिर्त्यजति वेन उत्तमिः 1, 139, 10. 8, 52, 1. 10, 123, 1. अग्निं वेना अन्-षत 9, 64, 21. वेना उक्त्युत्तमं गिरिष्ठाम् 85, 10. गिरौ वेनानाम् 11, 73, 2. गिरिं न वेना अग्निं रोक्ते त्रेसा 1, 56, 2. वि सीमतः सुरुषो वेन अश्वः VS. 13, 3. वेनस्तत्प-यविकितं गुक्ता सत् 32, 8. ततः सूर्यो व्रतया वेन आश्वनि 1, 83, 5. वेनी f. तस्य वेनीरनु व्रतमुषस्तिस्त्रो अवेधयत् 2, 41, 8. — 2) m. a) Sehnsucht, Verlangen, Wunsch; = पक्ष NAIGH. 3, 17. आस्मिन्पिशङ्ग-मिन्द्वो दधाता वेनमादिशे RV. 9, 21, 5. वेनादेकं स्वधया निष्टेतनुः 4, 58, 4. आ यम्मा वेना अरुक्मृतस्य 8, 89, 5. वेनसि वेनाः 10, 64, 2. 1, 61, 14. AV. 16, 3, 2. — b) das mit den Worten अयं वेनः beginnende Lied RV. 10, 123 Çāñṣ. Br. 8, 5. — c) N. pr. eines Mannes gāṇa कुर्वदि zu P. 4, 1, 151. RV. 10, 93, 14. PRAVARĪDH. in Verz. d. B. 55, 4. mit dem patron. Bhārgava Liedverfasser von RV. 9, 85. 10, 123. eines Fürsten, Vaters des Pr̥thu, MBh. 1, 227 (b.). 3140. 2, 326. 12, 2214. fgg. Hariv. 74. fgg. 293. fgg. VP. bei UśēVAL. zu UNĀDIS. 3, 6. Bṛā. P. 4, 13, 18. fgg. 7, 1, 16. 10, 73, 20. MĀK. P. 27, 15. eines Vjāsa Verz. d. Oxf. H. 80, 2, 13. पार्थवेनानाम् PRAVARĪDH. in Verz. d. B. 55, 3; vgl. वेणा, wie das Wort öfters unrichtig geschrieben wird. — d) nach den Commentatoren ein göttliches Wesen des mittleren Gebiets NAIGH. 5, 4. Nir. 10, 38. z. B. RV. 10, 123, 1. Indra Çāñṣ. Br. 8, 5. die Sonne z. B. VS. 13, 3. Nir. 1, 7. Çat. Br. 7, 4, 2, 14; vgl. auch RV. 1, 83, 5. = प्रज्ञापति UśēVAL. ein Gandharva Śi. zu MAMĀNĀ. Up. in Ind. St. 2, 84. Beziehung des Wortes auf den Nabel Ait. Br. 1, 20. Śi. z. d. St. — 3) f. चा Sehnsucht u. s. w.: सोमस्य वेनामनु विद्य इडिडुः suern Durst nach Soma kennt jeder RV. 1, 34, 2. vielleicht nur Dehnung st. वेनम्. — Vgl. वेन्य und वेण.

वेनोविशस्ते n. du. N. zweier Sāman Ind. St. 3, 237, b.

वेनो f. UNĀDIS. 3, 8. N. pr. eines Flusses UśēVAL. — Vgl. वेणा, वेणवा.

वेन्य (von वेन्) 1) adj. begierig, lebend, lebend: इमा सातानि वेन्यस्य वाग्निः RV. 2, 24, 10. वपुर्दृशये वेन्यो व्याधः 6, 44, 8. — 2) m. N. pr. eines Mannes RV. 10, 148, 5. zweifelhaft 171, 8.

वेप् s. 1. विप्.

वेप (von 1. विप्) 1) adj. (L. ई) schwingend, bebend: वेपी वक्त्रोरी यस्य नू गोः RV. 6, 22, 5. — 2) m. das Beben, Zucken, Zittern: अक्षि° KAUC. 58. अङ्ग° Bṛā. P. 2, 7, 24.

वेपथु (wie oben) 1) m. das Beben, Zucken, Zittern P. 3, 3, 89. Schol.

(oxyl.) Vor. 26, 178. AK. 1, 1, 8, 88. H. 306. HALAJ. 2, 446. der Erde AV. 12, 1, 12. भाष्य° R. 3, 59, 27. वेपथुश्च शरीरे मे जायते Bha. 1, 29. कृदये MBh. 1, 1898. मृत्युकाले हि भूतानीं सद्यो जायते वेपथुः 13, 5706. °परित R. 2, 65, 14. Suçr. 4, 48, 14. 256, 1. Kām. Nitis. 7, 25. 14, 61. भय° Ragh. 19, 22. °भूतो मवधूकर्तः Cāc. 9, 78. स्तन° Çik. 29. Spr. 2016. Sām. D. 56, 16. 167. 232. Pratiṣar. 50, b, 8. Bhāg. P. 1, 14, 11. 3, 19, 22. 8, 17, 6. 18, 50, 17. वातवेपथुमिति: Vikr. 147. Bhāg. P. 4, 4, 2. 17, 28. 28, 14. स° adj. sitzend Kāmīs. 25, 90. von Zittern begleitet: सवेपथूनि सुरतानि Kumāras. 4, 17. Suçr. 1, 263, 16. अति° adj. heftig sitzend BRAHMA-P. in LA. (III) 87, 19. — 2) adj. (I) sitzend Vān. Bān. 8, 17, 9.

वेपथुमत् (von वेपथु) adj. sitzend: दृष्टि Çik. 22. कर Mārk. P. 74, 17. Spr. 2470 (II). 2671. अति° Cāc. 9, 77.

वेपथु (von 1. विप् simpl. und caus.) 1) adj. bebend, zuckend TS. 2, 6, 2, 6. 2. Çat. Bā. 1, 5, 2, 2. Suçr. 1, 256, 5. Herz Vān. Bān. S. 68, 28. Sterne 3, 32. das Licht einer Lampe 84, 1. — 2) n. a) das Beben, Zucken, Zittern Çāndar. im ÇKDr. °कर R. 7, 23, 4, 42. des Auges Gobh. 3, 3, 27. Suçr. 1, 348, 13. 365, 15. Vān. Bān. S. 46, 28. गात्र° Pratiṣar. 50, b, 8. — b) das Versetzen in eine schwingende Bewegung: धनुषः R. 1, 67, 10. — Vgl. निर्वेपन.

वेपथु (von 1. विप्) n. das Zucken, Beben, Zappeln; Aufgeregtheit; = कर्मन् Naigh. 2, 1. न वेपसा न तन्यतेन्द्रं वृत्रो वि बीभयत् RV. 1, 80, 12. प्र जिह्वा भर्ते वेपसा अग्निः 10, 46, 8. वेपसा स्तवानः 4, 11, 2. = अनवद्य (vgl. रेपस) Unādik. im ÇKDr. — Vgl. गभीर°, गम्भीर°, गायत्र°, पुरु°, विद्यापु°.

वेपिष्ठ superl. zu विप्र. वेपिष्ठो अङ्गिरसां विप्रः RV. 6, 11, 3.

वेम (von 5. वा) m. Webstuhl Çāndar. im ÇKDr. सु° MBh. 1, 806. — Vgl. वेमन्.

वेमन् m. wohl Weber HARIV. 11077. वेमकी die Frau eines Webers 11078. वेमको नाम स्वर्गस्थः कश्चिदपि: Nilak.

वेमचित्र m. N. pr. eines Fürsten der Asura BURN. Intr. 168. Lot. de la b. 1. 3. SCHIEFNER, Lebensb. 263 (33). °चित्रिन् Lalit. ed. Calc. 299, 12.

वेमन् (von 5. वा) Unādik. 4, 149. गात्रा संकलादि zu P. 4, 2, 75. पामादि zu 5, 2, 100. m. Webstuhl AK. 2, 10, 28. H. 913. m. n. Uééval. zu Unādik. तुरीवेमादिकम् TARKAS. 22. n. VS. 19, 88. Weberblatt Comm. zu TBa. 2, 670. — Vgl. वेमन, वेमन.

वेमन adj. von वेमन् गात्रा पामादि zu P. 5, 2, 100. — Vgl. वेमन.

वेपथुस्ता f. Titel eines Kapitels in der Sāmavedakṣhalā Verz. d. Oxf. H. 387, a, 20. fg.

वेर 1) m. n. Körper TRIK. 3, 3, 372. H. 563. an. 2, 459. MED. r. 86. Vgl. कुवेर. — 2) n. Safran TRIK. H. an. MED. — 3) n. die Eterpflanze H. an. MED.

वेरक n. Kampher Hān. 104.

वेरट m. (oder adj.) = मिथीकृत und नीच, n. = चरटीफल (d. i. बदरीफल) H. an. 3, 171.

वेराचार्य (वेरा?) m. N. pr. eines Fürsten WASSILJEW 55.

1. वेल्, वेलति (चलने) Daitup. 15, 25. — Vgl. वेल्.

— उद्, उदेलत् Mālatim. 140, 3 fehlerhaft für उदेलत्.

2. वेल्, वेलयति (कालोपदेशे) Daitup. 35, 25. denom. von वेला.

वेल 1) n. Garten, Park H. 1111. — 2) eine best. hohe Zahl Vaitup. 180.

182. Mēl. asiat. 4, 639.

वेला f. 1) Endpunkt, Grenze AK. 3, 4, 26, 200. H. an. 2, 510. MBh. 1. 41. Çat. Bā. 2, 4, 2, 6. 12. चाखाल° 7, 1, 2, 36. चायोघ° 9, 2, 2, 15. ते रेतः सिधेवेऽपि जायति an dem Punkte d. h. in der Entfernung der beiden Ret. 7, 5, 2, 13. 8, 1, 2, 10. 5, 2, 1. 6, 2, 4. लक्षणानि कुरुते रश्मिं वेलाक्षानि Zetoken, welche die bestimmten Punkte d. h. Entfernungen oder Maasse bezeichnen, Kāts. Çā. 17, 4, 26. यत्र कृतीतां कुरुधर्मवेला प्रेतसि MBh. 2, 2236. अभिवेलौ गम्भी ॥ शिर्षवानपि Grenze und Küste Spr. (II) 489. — 2) Grenze des Landes und der See, Gestade, Küste TRIK. 3, 3, 408. H. an. MED. Çāc. VATA bei MALLIN. zu KIR. 3, 60. वेलामिव समासाद्य व्यतिष्ठन् MBh. 1, 8260. ततः समुद्रः स्वां वेलामतिक्रामति 3, 12888. 4, 578. 6, 4784. तं निवारयामास तदा वेलेव मकरालयम् 14, 2206. HARIV. 786. मुमुचुः पुष्पसंघातं तोयं (so die neuere Ausg.; hiernach तोयवेला zu streichen) वेलेव वर्षति 12014. राव्यं च तव रतेयमहं वेलेव सागरम् R. 2, 23, 29. तवेव वचनं वयम् । नातिक्रामामहे सर्वे वेलां प्राप्येव सागरः ॥ 67, 32. 112, 18. R. GORR. 2, 11, 5. 30, 30. 122, 26. 3, 41, 25. 4, 41, 26. 5, 74, 16. 6, 93, 28. 103, 18. 108, 20. 7, 8, 1. RAGH. 1, 80. 8, 79. 10, 36. 13, 15. 16, 2. 27. 17, 37. 18, 42. KUMĀRAS. 7, 26. 78. Spr. (II) 1995. RĪĀA-TAR. 3, 511. Bhāg. P. 4, 31, 2. 9, 10, 12. 10, 45, 38. 78, 3. वेलातिगो (so die ed. Bomb.) °र्वावः MBh. 2, 895. वेलानिल ein von der Küste blasender Wind RAGH. 13, 12. 16. RĪĀA-TAR. 4, 535. वेलालोत्थमकोर्मि Wellen, die gegen die Küste rollen, R. 5, 9, 13. °वीचि dass. KIR. 3, 60. वेलोर्मि dass. RĪĀA-TAR. 8, 1594. तीरोद्वेलानिलय Küstenbewohner R. 4, 37, 28. °वन ein an der Küste gelegener Wald HĀLAJ. 3, 32. MBh. 3, 16290 (°बल ed. Calc.). HARIV. 5170. R. GORR. 1, 43, 14. 5, 74, 14. 24. KATHĀS. 19, 109 (वेलावनेषु zu schreiben). 22, 177. 250. RĪĀA-TAR. 3, 31. जलधिवेलात्रि 4, 513. वेलात्रि KATHĀS. 91, 4. °तट RAGH. 4, 44. 18, 22. Spr. 3253. KATHĀS. 19, 91 (वेलातटात्ते). 22, 248. 67, 80. 83. भिवलेव इवार्षवः HARIV. 2465. उपगूढवेले Cāc. 9, 38. — 3) die personifizierte Küste ist eine Tochter Meru's von der Dhāriq und Gattin Samudra's (des Meerergottes) VP. 85, N. 11. — 4) Zeitgrenze, Zeitpunkt, Zeitraum, Tageszeit, Stunde; Gelegenheit AK. H. 1509. H. an. MED. संवत्सरवेलायाम् binnen eines Jahres Çat. Bā. 7, 4, 2, 38. 11, 1, 2, 1. यस्यमेवेन वेलायां पुरा पितृव्यसि 4, 5, 2, 4. त्रत्यवेलां प्रोष्य über die Dauer von Çāñ. Çā. 3, 4, 11. प्रातरनुवाक° 16, 18, 16. एतस्यां वेलायां प्राप्नोषुः zu dieser Stunde LĪTA. 2, 2, 8. 3, 12. यव°, व्रीहि° 8, 3, 7. अग्नि° Âc. GORR. 4, 6, 5. संवेशन° Gobh. 4, 9, 11. NIR. 12, 13. संगव° KĀND. Up. 2, 9, 5. तं मुहूर्तं तया वेलां दिवसं च युजोत क MBh. 3, 16758. Suçr. 1, 104, 17. इमामुयातपो वेलाम् Çik. 32, 13. fg. वेलोपलक्षणार्थम् 46, 6. Vān. Bān. S. 5, 18. °रुने पर्वणि bei einer vor der bestimmten Zeit stattfindenden Verfinsternung 24. 32, 27. Bān. 26 (24), 4. 11. 14. KATHĀS. 30, 98. वेला व्यतिक्रान्ता ममाकारे कथं तया 60, 99. वक्रिर्वेलां तदुत्पत्तिर्वाच्यम् RĪĀA-TAR. 4, 573. वेलातिक्रम PĀNĀT. 55, 5. 6. कथितवेलोपरि नागतः Çuk. in LA. (III) 37, 15. fg. घोरतमा Bhāg. P. 3, 14, 22. विचार्य वेलां प्रष्टव्यः Verz. d. Oxf. H. 153, b, 32. तामु वेलामु MBh. 1, 6445. अस्यां वेलायाम् 3, 16839. Māñu. 24, 6. तां वेलाम् zu dieser Stunde MBh. 4, 735. वेलायाम् zur rechten Stunde गात्रा चादि zu P. 1, 4, 57. Bhāg. P. 8, 16, 8. संधि° M. 4, 55. प्रभात° R. 1, 28, 88. मध्याह्न° PĀNĀT. 10, 5. अस्तमन° 163, 20. पश्चिमा Abendstunde MBh. 3, 2556.

HARIV. 2975. किमपि चिरेवेला समायातो ऽसि so spät PAÑĀT. 207, 18.
 वेला वर्तते शीतरश्मेः Spr. (II) 2468. पुद्गलं HARIV. 2468. फलं
 Spr. (II) 679. प्रत्यादेशवेलायाम् ÇĀK. 82, 8. तदुक्तं गुरुभिः वेलावेला-
 पावेलायाम् bei der Gelegenheit als SARVADARÇANAS. 129, 17. वेलां Bhaṭṭa.
 P. 3, 16, 3. चातिथ्यं 10, 72, 17. गुरुं KATHĀS. 22, 217. भित्तुं 63, 88.
 अन्धः स्यादन्धवेलायाम् wenn es gilt blind zu sein Spr. (II) 360. mit
 infin. oder mit यद् und potent. P. 3, 3, 167. fg. वेलां प्रकरं auf eine
 Gelegenheit warten, lauern RĪĀ-TAR. 8, 524. सप्तवेलम् sieben Mal ÇĀRṆO.
 SĀM. 3, 11, 28. एकविंशतिं 13, 94. अनुवेलम् gelegentlich Bhaṭṭa. P. 3,
 16, 20. — 5) die Essensstunde eines vornehmen Herrn (ईश्वरस्य भोजन-
 नम्) TRĪK. 3, 3, 403. H. an. MED. the food of Çiva WILSON. — 6) =
 अस्तवेला die letzte Stunde, Todesstunde: स्वा वेला प्राप्य Bhaṭṭa. P. 3,
 18, 25. = अस्तिष्ठमरणं ein sanfter Tod H. an. MED. — 7) die Zeit des
 Meeres so v. a. Fluth (Gegens. Ebbe) AK. H. 1076. H. an. MED. HALĪ.
 3, 32, 5, 53. ÇĪCVATA a. a. O. समुद्रं MAITRAJUP. 4, 2. ओलानिलचल (so
 ed. Bomb.) MBH. 1, 1214. क्रोधो ऽयं न शक्यते वारयितुं वेलेव लवणाम्भ-
 सा R. 3, 28, 2. RAḢ. 12, 36. वेला वर्धमानया RĪĀ-TAR. 4, 539. सा द-
 द्वैवानिरुद्धं तमुषाः साक्षादुपागतम् । अमृतांशुमिवाम्भोधिवेलयाङ्गेष्ववर्तत
 (so ist zu verbessern) || KATHĀS. 31, 29. 43, 195. 123, 111. 230. PAÑĀT. 75,
 24. पूर्णिमादिने समुद्रवेला चटति (so ed. Bomb.) 74, 22. HIT. 72, 9. युगा-
 त्कालिन्नुद्यो मरुवेलाविवार्षावौ MBH. 1, 5351. निवृत्तवेलः समये प्र-
 सन्न इव सागरः R. 3, 87, 7. नदीं starke Strömung eines Flusses Spr.
 2684, v. l. für नदीवेग. — 8) = रोग Krankheit MED. राग v. l. nach
 ÇKDn. — 9) Zahnfleisch HĪA. 268. — 10) = वाच् Rede Viçva im ÇKDn.
 — 11) N. pr. a) der Gattin Budha's H. an. Viçva im ÇKDn. — b) einer
 an einer Küste aufgefundenen Königstochter KATHĀS. 67, 83. fg. nach
 ihr der 11te Lambaka in diesem Werke benannt 1, 7. — Vgl. अकाल-
 लं, अतिवेलम् (auch MBH. 3, 952. अनतिवेलम् in ganz kurzer Zeit Bhaṭṭa.
 P. 4, 21, 39), अनुवेलम् (gelegentlich Bhaṭṭa. P. 3, 16, 20), अस्तवेला, उदेल,
 सप्तवेला, कुलिकं, प्रतिवेलम्, भोजनवेला, लग्नं, सु०.

1. वेलाकूल n. Ufer (und zwar Flussufer) Bhaṭṭa. P. 3, 5, 16.

2. वेलाकूल 1) adj. an der Küste gelegen: देश Bhaṭṭa. P. 10, 67, 5. —
 2) n. = तामलित TRĪK. 2, 1, 11.

वेलाप् denom. von वेला gaṇa कण्डादि zu P. 3, 1, 27.

वेलायनि (wohl वै) m. patron. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 57, 29.

वेलावलि f. a particular scale in Hindu music An. Res. III, 78 nach
 HAUGHTON.

वेलावित्त m. Bez. eines best. Beamten RĪĀ-TAR. 6, 78. 106. 127. 324.

वेलिका (von वेला) adj. f. an der Küste gelegen: भू HARIV. 8416.

वेलिभुकिप्रय wohlriechender ĀMṚA ÇABDAR. im ÇKDn. wohl fehler-
 haft für बलिभुकिप्रय.

वेलुव eine best. hohe Zahl VJUTP. 180. Mēl. asiat. 4, 640.

वेष्टु, वेष्टति (चलने) DĀTUP. 15, 33. tammeln, schwanken, sich wie-
 gen, wogen: वेष्टति नवपरिणया वधूः KĀVYAPR. 154, 10. दिव्यासवरस-
 लीवेष्टद्विद्याधर (वेष्टद् gedr.) KATHĀS. 110, 87. वेष्टद्विद्याधरः SĀM.
 D. 16, 5. वेष्टद्विद्याधररूपडनिकरः UTTARAR. 93, 12 (121, 6). वेष्टद्विधिर्म-
 कानदी KATHĀS. 39, 144. 120, 11. वीधिवेष्टद्विजलता 71, 2. वातवेष्टद्वि-
 ताजलतालवृत्तिः 196. 109, 11. वातवेष्टद्वि 60, 60. वेष्टद्विजलता RĪĀ-

TAR. 1, 57, 84. वेष्टित wogend AK. 3, 2, 86. H. 1481. an. 3, 305. MED. I.
 161. कुमुमितलता KĀNDOM. 98. gebogen, gekrümmt AK. 3, 2, 21. H. 1456.
 H. an. MED. HALĪ. 4, 11. किंचिद्वेष्टितारुदपडगल DAÇAK. 90, 12. के-
 शान्वेष्टितायाम् sich kräuselnd (vgl. H. Ç. 117) MBH. 4, 244. भूभङ्गादे-
 र्जितवलीनिमोषतललाटूः RĪĀ-TAR. 8, 2273. n. = गमन MED. das
 Wälzen eines Pferdes H. 1245. — Vgl. कुमुमितलतावेष्टिता.

— अनु partic. वेष्टित untergeschoben: द्दिष्टावेष्टिताधेभागानुवे-
 षितेतरचरणायपृष्ठम् DAÇAK. 90, 10. — Vgl. अनुवेष्टित.

— उद् sich aufrichten, sich erheben: उद्वेष्टद्विनरूपडखण्डनिकर (उद्वे-
 लद् godr.) MĪLATIM. 140, 3. वायुः प्रावर्तताकस्माद्वातुमद्वेष्टिताम्बुधिः KĀ-
 THĀS. 120, 110. संभवेद्वेष्टद्विनरवेलाध 59, 42.

— वि beben, zittern: अकृष्य केशेषु शिरस्तस्य विवेष्टतः । प्रचाञ्च-
 कस्य चिच्छेद खड्गेन KATHĀS. 18, 174. 44, 152.

वेष्ट n. eine best. gegen Würmer angewandte Pflanze AK. 2, 4, 2, 24.
 — Vgl. कार०.

वेष्टक und वेष्टिका s. कार० unter कारवेष्ट und vgl. वेष्टिकाख्या.
 वेष्टज n. Pfeffer AK. 2, 9, 35. H. 420. HALĪ. 2, 461.

वेष्टन (von वेष्ट्) 1) n. a) das Wogen: वेलोर्मि RĪĀ-TAR. 8, 1594.
 das Wälzen eines Pferdes TRĪK. 2, 8, 46. — b) Walze (zum Walzen von
 Teig) Bhaṭṭa. im ÇKDn. — 2) f. ई ein best. Gras, = मालाहर्वा RĪĀn.
 im ÇKDn.

वेष्टतर m. = वीरतर Bhaṭṭa. im ÇKDn.

वेष्टरुल m. = केलिनागर GĀTĀDH. im ÇKDn.

वेष्टि f. = लता ÇABDAR. im ÇKDn. — Vgl. वल्लि.

वेष्टिकाख्या f. Trigonella corniculata Līn. ÇABDAR. im ÇKDn. वेष्टिका
 WILSON nach ders. Aut.; vgl. u. वेष्टका.

वेष्टितक (von वेष्टित) 1) m. eine best. Schlange (kreuzweis gestreift)
 SUÇR. 2, 266, 7. — 2) n. Kreuzung: वेष्टितकेन बद्धा kreuzweise, gekreuzt
 SUÇR. 2, 20, 9. वेष्टितकं (adv.) सीव्येत् 1, 93, 17.

वेष्टूर N. pr. eines Districts, das jetzige Vellore, VARĀH. Bhaṭṭa. S.
 14, 14 (hiernach कृष्णं zu streichen).

वेष्टिर्ष (vom intens. von 1. विष्ट्) adj. auffahrend, schnell RV. 1, 140, 3.

वेवी, वेवीति (= वी) ved. DĀTUP. 24, 69. Conjug. P. 3, 1, 6. 7, 4, 53.
 PAT. zu P. 7, 2, 10. VOP. 9, 45. fg. वेव्यते P. 3, 1, 6. Schol. अवेव्य (absol.),
 अवेव्यते, अवेविता, अवेवीत 7, 4, 53. Schol. परिवेविषीधम् 8, 3, 73,
 Schol. — Vgl. 5. वी und अवेव्यक fg.

1. वेर्ष (von 1. विष्) m. 1) (abhängiger) Nachbar, Hintersass, Menstmann:
 वेर्ष, आपि, भातर RV. 4, 3, 13. 5, 85, 7. अर्कं वेर्षं नृमपयवे ऽकारम् 10, 49,
 5. मृदा अस्य वेर्षा भवति KĀTH. 31, 12. ०यमन 32, 4. Hierher dürfte auch
 वेर्षा (vgl. P. 3, 3, 16) gehören: वेर्षा अग्ने धारयेत् VS. S. 58, 1 v. u. —
 2) = वस्त्र Zeit MBH. 3, 5155. = गेहू, गृह Hans H. an. 2, 554. MED.
 Ç. 13. — 3) Prostitution, Hurenwirtschaft, Hurenhaus AK. 2, 2, 1. H.
 1003. H. an. MED. वेर्षेन जीवन् Hurenwirth (vgl. P. 4, 4, 12. nebst gaṇa
 वेतनादि) M. 4, 84. दशघञसमो वेर्षो दशवेर्षसमो नृपः 55. 9, 264. KATHĀS.
 17, 129. नक्षत्रैर्यथायज्ञितैरेव पुरुषा वेर्षमुपतिष्ठति DAÇAK. 82, 6. 7. न
 वेर्षजाताः शुचयस्तथाङ्गनाः Spr. 1416. — 4) Gewerbe (zur Erklärung von
 वेर्ष्य) MUIR, ST. 1, 6, 1; vgl. u. 1. विष् 6). — Vgl. अग्नि०, अस्व०, दास०,
 प्रति०, वस्त्र०, स०, अनुवेष्ट्य, वैशिक.

2. वेश s. वैष.

वेशक (von 1. वेश) m. *Haus ÇABDAR*. im ÇKDr.

वेशकुल (1. वेश + कुल) n. sg. *Huren DAÇAK*. 82, 6.

वेशल (von 1. वेश) n. *Nachbarschaft, Sassenchaft KİTİH*. 12, 5.

वेशन (von 1. विष्) n. *das Hereintreten BHIÇ*. P. 10, 12, 26.

वेशनद् m. N. pr. eines *Flusses* Inschr. in Journ. of the Am. Or. 8. 8, 539, 1.

वेशर्त UṆDIS. 3, 126. m. *Teich AK*. 1, 2, 2, 28. H. 1095. HALĪ. 3, 53.

वेशर्ता f. AV. 11, 6, 10. 20, 128, 8. 9. parox. TBR. 3, 4, 1, 12. वेशर्ता AV. 1, 3, 7. वेशर्ता ÇAT. BR. 14, 7, 1, 11 (= BṘH. ĀR. UP. 4, 3, 10. वेशर्त m. ed. Pol.). वेशर्त m. angeblich = अग्नि UṆDIS. im ÇKDr. — Vgl. वेशर्त.

वेशभाव m. *Hurenart MĀKĪH*. 120, 21.

वेशपुवति (1. वेश + पु०) f. *Buhdīrne BHAR. NĪTJAÇ*. 18, 48.

वेशपोषित् (1. वेश + पो०) f. dass. HARIV. 8309. KATHĪS. 12, 91.

वेशर् s. वेसर.

वेशवधू f. = वेशपोषित् HARIV. 8426.

वेशवनिता f. dass. Spr. (II) 2570.

वेशवत् (von 1. वेश) adj. *ein Hurenhaus haltend, Hurenwirth KULL*. zu M. 4, 84. fg.

वेशवार s. वेसवार.

वेशवास m. *Hurenhaus MĀKĪH*. 13, 12. fg.

वेशस् P. 4, 4, 131. m. = 1. वेश 1): कृतासौ ऽस्य वेशसौ कृतासुः परि-

वेशसः AV. 2, 32, 5. = बल P. 4, 4, 131, Schol.

वेशस s. यत्.

वेशस्त्री f. = वेशपोषित् MBH. 3, 904 nach der Lesart der ed. Bomb.

(वेशस्त्री ed. Calc.). BHAR. NĪTJAÇ. 18, 46. वेशकुलस्त्री० 49.

वेशास und वेशासा s. u. वेशस.

वेशि (aus dem griech. φασίς) Bez. *des zweiten Hauses von demjenigen, in welchem die Sonne steht, VARĪH. BṘH*. 22 (20), 4. 23 (21), 7. LAGHÚ. 9, 6 in Ind. St. 2, 254. f. ohne Angabe einer Bed. SIDDH. K. 247, b, 1 v. u.

वेशिक n. Bez. *einer best. Kunst LALIT*. ed. Calc. 179, 5. — Vgl. वैशिक.

1. वेशिन् (von 1. विष्) adj. *hereintretend*: काम० HARIV. 4512. कामवेशिन् *nach Belieben sich ein Aussehen gebend* würde auch passen; die neuere Ausg. hat eine ganz andere Lesart.

2. वेशिन् s. वैषिन्.

वेशी f. *Nadel* (nach ŚĪS.): अथ स्त्रीर्वेश्यावश्चत् RV. 7, 18, 17.

वेशीजाता f. *eine best. Pflanze*, = पुत्रदात्री RĪGĀN. im ÇKDr.

वेशोभर्गिन und वेशोभर्ग्य ved. adj. von वेशस् + भग् P. 4, 4, 132. 131.

वेश्मर्क adj. von वेश्मन् gaṇa स्रष्टादि zu P. 4, 2, 80.

वेश्मकलिङ्ग (वेश्मन् + क०) m. *Sperling RĪGĀV*. im ÇKDr. — Vgl. das folgende Wort.

वेश्मकुलिङ्ग m. = गृकुलिङ्ग Suçr. 1, 202, 6.

वेश्मकूल m. *eine best. Pflanze*, = चचेण्डा RĪGĀN. im ÇKDr.

वेश्मन् (von 1. विष्) n. 1) *Haus, Hof, Wohnung, Gemach AK*. 2, 2, 1. 3, 4, 23, 53. H. 989. HALĪ. 2, 136. 144. RV. 10, 107, 10. 146, 3. AV. 5, 17, 13. यो वेश्मनि स गार्हपत्यः 9, 6, 30. ATT. BR. 8, 24. ÇĀKṢH. BR. 27, 6. GRHJ. 1, 12. राजापारां विशं द्रव्यमप्येषां वेश्मनि जिनाति ÇAT. BR. 1, 3, 2. 14. ĀPAST. 2, 25, 2. 3 (eines Fürsten). KHĀND. UP. 8, 14. M. 4, 73. 330. 5.

122. 9, 85. 150. प्रुद्रस्य 11, 13. MBH. 3, 1834. 2144. 2155. 2279. 3721. आ-
होक्त मद्देष्टु 2868. 2882. R. 2, 26, 5. 32, 24. 47, 19. 77, 8. Suçr. 2, 4, 20.
RAGH. 14, 15. Spr. (II) 2578. VARĪH. BṘH. S. 33, 4. 53, 6. 63, 1. 14. 89, 6.
9. 92, 3. KATHĪS. 18, 261. 28, 140. 29, 169. RĪGĀ-TAR. 4, 72. तमयि सप-
रिक्मप्य प्रविशेश स्ववेश्मवत् PANĒAT. III, 172. BHIÇ. P. 3, 23, 26. पितृ०
M. 9, 172. Spr. 1777. मातृ० Verz. d. Oxf. H. 268, a, 38. अन्य० M. 11, 164.
परवेश्मस्था AK. 2, 6, 1, 18. परवेश्मगा BHIÇ. P. 9, 11, 9. भूपति० HALĪ. 2,
150. वेश्या० RĪGĀ-TAR. 5, 235. PRAB. 19, 12. चाण्डाल० Spr. 1605. व्रतु०
MBH. 1, 7083. शिला० MEGH. 26. विद्याम० HARIV. 5965. अतर्वेश्मनि M.
7, 223. 8, 69. — 2) *Haus in astrol. Sinne VARĪH. BṘH*. 17, 1. — 3) Bez.
des 4ten astrol. Hauses (= ὑπόγειον, also eig. *ein unterirdisches Ge-
mach*) VARĪH. BṘH. 1, 18. LAGHÚ. 1, 16 in Ind. St. 2, 281. — Vgl. एक०,
क्रीडा०, गर्भ०, देव० (auch RĪGĀ-TAR. 5, 167), पट०, पायुक्तासन०, प्रति०,
बन्धन०, बलि०, मेघ०, राज०, लीला०, वस्त्र०, वास०, विद्या०, श्मशान०
und वैष्मिय.

वेश्मनकुल (वेश्मन् + न०) m. *Moschusratze TRIK*. 2, 5, 11. ÇABDAR. im ÇKDr.

वेश्मभू (वेश्मन् + 2. भू) f. *der Platz, auf dem ein Haus steht, AK*. 2, 2, 19.

वेश्मवास m. = वासवेश्मन् *Schlafgemach KATHĪS*. 55, 233.

वेश्मस्त्री f. MBH. 3, 904 fehlerhaft für वेशस्त्री, wie die ed. Bomb. liest.

वेश्मास nach dem Comm. *das Innere eines Hauses*; am Ende eines
adj. comp. f. आ R. 2, 42, 23 (41, 21 Gonn.).

वेश्य (von 1. वेश) 1) adj. parox. gaṇa दिगादि zu P. 4, 3, 54. am Ende
eines comp. gaṇa वर्गादि zu 6, 2, 131. — 2) आ a) *Hure AK*. 2, 6, 1,
19. 3, 4, 23, 179. TRIK. 2, 6, 5. H. 532. an. 2, 283. MED. j. 55. HALĪ. 2,
335. M. 8, 85, v. i. JĪGĀN. 1, 141. 2, 292. R. 1, 8, 23 (24 Gonn.). R. Gonn.
1, 79, 41 (in Verbindung mit वारमुष्या). MEGH. 36. Spr. (II) 516. 1110.
2993. (I) 2224. 2730. 2897. 3132. 3146. 4475. 5036. VARĪH. BṘH. S. 39,
2. 53, 8. 87, 15. Verz. d. Oxf. H. 216, a, 7. 217, a, 23. 282, a, 41. KATHĪS.
3, 54. 12, 93. 21, 56. 57, 58. RĪGĀ-TAR. 4, 664. 676. 5, 293. 295. 6, 74. ŚĪH.
D. 111. 426. MĀRK. P. 16, 20. PANĒAR. 1, 4, 61. बलं वेषश वेष्यानाम्
BRAHMAIV. P. im ÇKDr. unter बल. PRAB. 60, 5. DHŪRTAS. 83, 11. ०गण
ÇABDAR. im ÇKDr. ०जनसमाश्रय AK. 2, 2, 1. वेष्याश्रय H. 1003. ०वेश्मन्
RĪGĀ-TAR. 5, 235. PRAB. 19, 12. ०गृक् TRIK. 3, 3, 132. ०पति HALĪ. 2, 227.
वेष्याचार्य H. 330. ०व्रत Verz. d. Oxf. H. 34, b, 36. Im comp. auch वेष्य
VARĪH. BṘH. S. 104, 68. Vgl. स्वर्वेष्या. — b) *Clypea hernandifolia Wight.
et Arn. ÇABDAR*. im ÇKDr. — c) *ein best. Metrum COLEBR. Misc. Ess. II,*
154, a. — 3) n. a) *perisp. Nachbarschaft, Verhältniss der Hörigkeit*:
जुषस्व नः सध्या वेष्या च मा तत्तेत्राण्यर्याणि गन्म RV. 6, 61, 14. (पुरा
व्यौर) वेष्यं सर्वताता *das zugehörige Gebiet* 4, 26, 3. — b) *Hurenhaus H.*
an. MED.

वेश्यस्त्री f. = वेशस्त्री *Hure Spr.* (II) 2942.

वेश्याङ्गना f. dass. Verz. d. Oxf. H. 92, a, 20.

वेसर m. = वेसर (वेशर्) BHŪRIPI. im ÇKDr.

1. वैष (von 1. विष्) m. 1) *das Wirken, Besorgen*; = कर्मन् NAIG. 2,
1 (v. 1. वेश). कर्मणो वेषाय KAUC. 1. 58. KĪTJ. ÇA. 4, 2, 12. — 2) *Tracht,
Anzug, das durch Kunst erzeugte Aeusserere eines Menschen AK*. 2, 6, 3, 1.
H. 635. an. 2, 554. MED. c. 13. fg. HALĪ. 2, 384. 5, 74. am Ende eines

adj. comp. f. घा. °वाग्बुद्धिसादृश्य M. 4, 18. वेषाभरणसमुदाः (स्त्रियः) 7, 319. घलिङ्गी लिङ्गिवेषेण यो वृत्तिमुपजीवति 4, 200. JĀG. 1, 128. स्वतुल्यवेषालंकार RĪG-TAR. 6, 152. PRAB. 47, 4. वेषं सान्निभमाधाय रक्तेनैकेन वाससा MBH. 1, 7719. स्त्रीणां विज्ञानैकफले दि वेषः KUMĀRAS. 7, 22. पञ्चात्तापसदश° ÇĀK. 80, 6. वेषभाषानुकर्णं न कुर्यात्पृथिवीपतेः Spr. 5037. वेषवेषेः DaGAR. 2, 46. BHAR. NĀṬYAC. 34, 85. SuCR. 1, 104, 16 (pl.). वेषोपचारकुशल ŚĪB. D. 78. नर्देवो ऽसि वेषेण नृवत्कर्मणाद्विजः BHĪG. P. 1, 17, 5. वलं वेषस्य वेष्टानाम् BRAHMAVIV. P. im ÇKDn. u. वल. °परिवर्तने विधाय PĀNĒAT. 169, 15. °विपर्यय 37, 3. °च्छन्न KATHĪS. 38, 74. °प्रच्छन्न 12, 58. क्त्वा वेषं च सैरन्ध्याः nahm die Tracht — an, kleidete sich als MBH. 4, 246. गोपानां क्त्वा वेषमनुत्तमम् 280. KATHĪS. 29, 99. 27, 196. राजपुत्रस्य वेषेण तस्थौ यामे 24, 90. कैरातं वेषमास्थाय MBH. 3, 1552. नानावेषधरेभूतिः 1554. किरातवेषसंक्षम् 1555. समानव्रतवेषा 1554. नर्तन° 1874. HARIV. 8694. धार्य° R. 1, 7, 6. मुनि° 4, 2, 9, 9. 48, 17. 2, 28, 14. 39, 1. 104, 28. गोप° MEGB. 15. प्रवासस्थकालज्वेषा RAGH. 16, 4. MĀLAV. 13. Spr. (II) 1634. उदीच्य° VARĀH. BṚH. S. 58, 46. KATHĪS. 13, 146. वणिगवेषे चकार सः 179, 12, 168. 27, 197. 29, 102. 43, 172. कार्पटिकवेषभृत् 38, 18. RĪG-TAR. 3, 267. पोषिद्वेषो मया कृतः BHĪG. P. 2, 12, 15. 47. पुरुषवेषा KATHĪS. 27, 198. तरुणीवेषा (प्रावृष्) Spr. (II) 2503. उन्मत्त° MBH. 3, 2582. KATHĪS. 12, 57. कीनाम्रवस्त्रवेषः स्यात् M. 2, 194. चारु° R. 2, 114, 13. श्रृङ्गनानुष्ठितचारुवेषा RAGH. 14, 13. मनोज्ञ° 6, 1. प्रुह° 1, 46. मरु° KATHĪS. 4, 49. यो नोद्धतं कुरुते ज्ञातु वेषम् Spr. 4907. अनुद्धत° SuCR. 1, 30, 2. विनीतवेषाभरण M. 8, 2. ÇĀK. 8, 12. VARĀH. BṚH. S. 2, S. 3, Z. 10. स्वभावदुर्गन्धिबीभत्सवेषा BHAR. 71, 1. कफमल° DhŪRTAS. 75, 11. चिधूत R. 5, 16, 21. श्रवधूत und श्रवधूत° BHĪG. P. 6, 15, 10. 1, 19, 25. 3, 1, 19. 5, 3, 29. 6, 6. नयां विकृतवेषाम् KATHĪS. 12, 173. तण° beim Schauspieler MAITRĀJUP. 4, 2. कृताभिरणवेषा VIKR. 40, 17. कृतकौतुकमङ्गलवेषा PĀNĒAT. 129, 17. शृङ्गारवेषा MBH. 5, 287. मृगया° ÇĀK. 24, 15. ein angenommene Leussures: वेषं विधा eine fremde (andere) Gestalt annehmen BHĪG. P. 2, 7, 37. वेपं गम् dass. 5, 20, 41. Ansehen überh. R. 3, 75, 15. गो° einem Stiere gleichend MBH. 4, 588. श्रृङ्गानि चैव सञ्चानि वेषेस्तेस्तेः पृथग्विधैः HARIV. 11798. सतां वेषधरः R. 4, 16, 17. fg. श्रधर्म धर्मवेषेण 2, 118, 6. वेषमाच्छाद्य so v. a. sich nicht zu erkennen gebend TBH. Comm. 1, 124, 3 v. u. प्रच्छन्नवेषेण dass. 129, 3. वेष am Anf. eines comp. als Ausdruck des Lobes (!) im gaṇa काष्ठादि zu P. 1, 8, 67 gehört vielleicht hierher. Als n. PĀNĒAR. 1, 14, 56. Das Wort wird häufig, aber äusserst selten in den Bomb. Ausgg., mit श्वा geschrieben. Vgl. कृतवेश, केश° (Haartracht ĀCV. GṚH. 1, 17, 18. °वेष्टान् v. l.), पुं°, प्राग्वेष, भूतवेषी, राजवेष, विवाह°, सु°.

2. वेपं (wie oben) adj. wirkend, besorgend VS. S. 58, 2 v. u.

3. वेष m. fehlerhafte Schreibart für वेश BHAR. zu AK. 2, 2, 1 nach ÇKDn. वेषकार (1. वेष + कार) m. als Erkl. von वेष्टन TARK. 3, 3, 261.

वेपण (von 1. विष् 1) n. Besorgung, Dienst: परिविष्टी वेषणी दंसनाभिः RV. 4, 33, 2. श्रवस्म यस्य वेपणे स्वदे पृथिषु जुह्वति 5, 7, 5. — 2) m. Cassia Sophora Lin. HĀN. 98. — 3) f. स्त्री Flacourtia cataphracta BATNAM. im ÇKDn.

वेष्टान (1. वेष + दान) m. eine best. Pflanze, = सूर्यशोभा (vgl. दिव्यवस्त्र) ÇANDĀ. im ÇKDn. वेश° gedr.

वेष्टधारिन् (1. वेष + धा°) 1) adj. am Ende eines comp. die Tracht —, den Anzug von — tragend: तापसीवेष्टधारिणी R. 5, 18, 21. स्त्रीवेष्टधारि पुरुषः AK. 1, 1, 3, 11. — 2) m. a) ein Asket der Tracht nach, ein heuchlerischer Asket ÇANDĀ. im ÇKDn. गङ्गापुत्रस्य कन्याया वीर्येण वेष्टधारिणः । बभूव वेष्टधारी (so ist zu lesen) च पुत्रो योगी (युङ्गी ÇKDn. u. d. W.) प्रकीर्तितः ॥ Verz. d. Oxf. H. 22, a, 6, 7.

वेष्टवत् (von 1. वेष) adj. gut angezogen, — gekleidet KĀM. NĪRIS. 5, 17. सुवेष्टवान् (besser) st. स वेष्टवान् Comm.

वेष्टवार = वेसवार H. 417. RĪJAM. zu AK. nach ÇKDn.

वेष्टश्चि und °श्ची adj. etwa schön geschmückt in einer Formel TS. 3, 5, 3, 5. 4, 4, 2, 3. 5, 3, 6, 3. ÇAT. Br. 3, 5, 3, 3.

वेष्टिन् (von 1. वेष) adj. am Ende eines comp. eine Tracht —, einen Anzug habend: विकृत° BHĪG. P. 9, 8, 5. ह्यम्° sich ein falsches Aussehen gebend 7, 5, 27.

वेष्ट्यै m. Schlinge zum Erwürgen ÇAT. Br. 3, 8, 2, 15. KĪTJ. ÇR. 6, 5, 19. — Vgl. वेष्ट.

वेष्ट, वेष्टते Dhātup. 8, 2 (वेष्टने); in der ältesten Sprache erscheinen auch Formen von विष्ट. 1) sich winden —, sich schlängeln um: यस्य मन्दाकिनी चिरमवेष्टत पादमूले ŚĪB. D. 344, 5. sich hängen —, kleben an (loc.): मयि ते वेष्टता मनः AV. 6, 102, 2. — 2) sich häuten (sich neu kleiden): वेष्टमान श्वारगः R. 7, 86, 3.

— caus. aor. श्रविवेष्टत् und श्रववेष्टत् P. 7, 4, 96. Vor. 18, 2. partic.

वेष्टित = वलपित, रुद्ध u. s. w. AK. 3, 2, 40. H. an. 3, 305. MED. t. 160. HALĀJ. 4, 27. समस्तवेष्टितः परिवृत उच्यते P. 4, 2, 10. Schol. 1) überziehen, umwinden, umwickeln, umkleiden, bekleiden, umlegen, umschließen, umringen, umzingeln, einschliessen: वासोभिर्पूयो वेष्टितः ÇAT. Br. 5, 2, 2, 5, 3, 2, 11. 11, 2, 6, 7. TBH. 1, 3, 3, 3. उल्लीषेण शिरो वेष्टयते PĀN. GṚH. 2, 6. ĀCV. ÇR. 5, 12, 7. LĪTJ. 2, 6, 2. KĪTJ. ÇR. 25, 10, 7. KAUC. 16. वेष्टितशिरम् M. 3, 238 (= MBH. 13, 4288). वस्त्रेण वेष्टितं कृत्वा WEBER, KRISHNĀG. 278. वस्त्रवेष्टित Spr. 2225. पीताम्बरवेष्टित VARĀH. BṚH. S. 24, 18. वेष्टितः श्वरचर्मणा 74, 13. BṚH. 27 (25), 1. वस्त्रेण वेष्टयित्वाङ्कितं शिरः KATHĪS. 13, 152. श्रन्योऽन्यकेशपाशवेष्टितान् । क्त्वा 49, 149. सप्ताश्वत्थस्य पञ्चाणि तावत्सूत्रेण वेष्टयेत् JĀG. 2, 103. श्राववेष्टितसर्वाङ्गा HARIV. 14579. कलशाः सितसूत्रवेष्टितप्रीवाः VARĀH. BṚH. S. 48, 37. WEBER, KRISHNĀG. 302, N. 2. R. 3, 32, 12. श्रवेष्टयत् लाङ्गलं जीर्णैः कार्पासिकैः पटैः 5, 49, 5. 56, 138. RĪG-TAR. 2, 88. पाणवेष्टिताः 3, 24, 4, 1. (सर्पाः) वेष्टयत् परस्परम् । पुच्छैः शिरोभिश्च MBH. 1, 2086. 1800. fg. 8, 2591. HARIV. 11099 (S. 793). 10875. R. 7, 28, 30. RAGH. 11, 59. KATHĪS. 63, 178. 65, 119. VARĀH. BṚH. 5, 3. figg. 27 (25), 12. प्रीवाया वेष्टयित्वेन (sc. करेण) स गजो रुस्तुमेकत MBH. 7, 1153. वाससावेष्टयद्गले (sc. तम्) KATHĪS. 61, 362. मम । पुष्पदाम्ना वेष्टयित्वा कण्ठे (कण्ठम्?) HARIV. 7241. वल्ली वेष्टयते वृत्तम् MBH. 12, 6833. किम्वेष्टयः । वेष्टयति तान्धोरादित्यान् HARIV. 2595. 2594. काशकारश्वात्मानं वेष्टयन् so v. a. sich einapfen MBH. 12, 12449. ÇĀM. zu BṚH. ĀN. UP. S. 259. पुष्पवेष्टिशाखायैः rund um besetzt MBH. 2, 804. वेष्टितं मेरुशिखीः सतोपमिव तोपदम् R. 5, 45, 18. पुष्पकाष्ठैः वेष्टितं सर्वतः पर्वतात्तमम् HARIV. 5516. पितृवनमुमनोभिर्वेष्टितं मे शरीरम् MĀNĪS. 157, 9. VARĀH. BṚH. S. 77, 2. BHĪG. P. 3, 30, 36. 18, 6, 33. MĀLAV. P. 45, 69. Verz. d. Oxf. H. 105, 6, 29. PĀNĒAR. 1, 7, 84. गोपगोपीकदम्बैश्च वेष्टिते (रासम-

एउले) PANĀT. 2, 5, 16, 3, 15, 27. भुङ्क्ते नन्दसो ऽत्र सः । अवेष्टात KATHĪS. 73, 164. गोमस्तं वेष्टयामासुः सागराः पृथिवीमिव HARIV. 5808. एवमेवा पु-
री क्षिप्रं समसादेष्टिता बलिः 5023. KĀM. NĪTIS. 19, 15. RAGH. 11, 52. KA-
THĪS. 29, 117. 49, 68. fg. RĪĠA-TAR. 8, 517. 915 (अवेष्टासु zu lesen). 1106
(वेष्टिता द्विषा zu lesen). BULG. P. 10, 52, 5. BHATT. 15, 61. 80. राजकुंसः
कुक्कुटेनागत्य वेष्टितः so v. a. der Hahn versperrte ihm den Weg HIT. 106, 17. तमसा बहुद्रुपेण वेष्टिताः umhüllt, eingehüllt in M. 1, 49. पुण्येन
पापेन च वेष्टयमानः umgeben —, begleitet von Spr. (II) 383. मायया वा
एतत्सर्वं वेष्टितं भवति NṢ. TĀP. UP. in Ind. St. 9, 109. ज्ञानं संमोक्त्वे-
ष्टितम् PANĀT. 1, 13, 15. चित्तावेष्टिता LA. (III) ad 19, 15. पत्तिणी पत-
तुल्याभ्यामकोभ्यां वेष्टिता निशा eine Nacht mit den beiden angrenzen-
den Tagen H. 144. — 2) umwinden, umwickeln, umbinden, umlegen:
उज्जीर्णं वेष्टयामास मूर्धनि MBH. 7, 2921. वेष्टितकर (कर Rüssel) 1, 1366.
वेष्टितश्मश्रु RĪĠA-TAR. 5, 206. — 3) winden (einen Strick): तृणवेष्टिता
रज्जुः (vgl. u. घ्रा) KATHĪS. 65, 19. — 4) zusammenschrumpfen machen:
पदा चर्मवदाकाशं वेष्टयिष्यति मानवाः ÇVETĀCV. UP. 6, 20. — 5) वेष्टित a)
adj. s. u. 1), 2) und 3). — b) n. a) = लासक H. an. MED. — ß) quidam
coeundi modus diess. — 6) वेष्टयते MBH. 12, 6867 fehlerhaft für वेष्टयते,
wie die ed. Bomb. liest; वेष्टितौ R. 4, 8, 44 fehlerhaft für विष्टितौ, wie
die ed. Bomb. (4, 9, 11) liest. — Vgl. लतावेष्टित.

— अणु hanging bleiben: यज्ञो यदमृतं तस्योत्त्वमन्ववेष्टत KĪT. 12, 4.
— caus. 1) überziehen, umwinden, überdecken: लताभिरनुवेष्टितः MBH.
12, 9118. R. 5, 16, 37. 17, 3. — 2) überdecken, auflegen, ausbreiten: भि-
त्यादिकमननुवेष्टा (भित्ति Matte) उपविष्ट आसीत KULL. zu M. 11, 110.
— अप caus. abstreifen PANĀT. Br. 13, 5, 22.
— अभि caus. bedecken, zudecken: (वस्त्रैः) तैस्ते तान्यभ्यवेष्टयन् । च-
र्मणि KATHĪS. 62, 198. अभिवेष्टयेत्तदनु कुम्भमुखं नवनिर्मलाशुकपुगेन PAN-
ĀT. 3, 7, 28.

— घ्रा sich ausbreiten über (loc.): फेनस्तप्यते यदप्स्वावेष्टयमानः प्रवते
so v. a. das Wasser überziehend ÇAT. Br. 6, 1, 3, 8. — caus. 1) umhül-
len, umgeben, bekleiden, bedecken: उत्त्वेनाविष्टितः RV. 10, 51, 1. उज्जी-
र्णेण TS. 3, 4, 4, 4. आविष्टिता चर्मणा AV. 5, 18, 3. 28, 1. उज्जीर्णेणावेष्ट
ÇAT. Br. 4, 5, 3, 7. KĪT. 13, 10. वैश्यं लोकितर्धैः तत्रियं शरपक्षैर्वावेष्ट
VASIṢṬHA bei KULL. zu M. 8, 377. Suç. 1, 358, 18. 359, 2. 2, 365, 6. मू-
लान्यावेष्टितानि R. GORR. 2, 108, 8. — 2) winden (einen Strick): तृण-
रावेष्टयते रज्जुः Spr. 1937. — 3) einschliessen, auf einen engen Kreis be-
schränken: गोपाल इव दण्डेन यथा पशुगणान्वने । आवेष्टयत तं सेना भ-
गदत्तस्तथा मुकुः ॥ MBH. 7, 1189. schliessen (die Hand): आवेष्टितकर 13,
764. — 4) आवेष्टयति TBr. 1, 3, 6, 1 fehlerhaft für आवेष्टयति. — Vgl.
आवेष्ट fgg.

— समा caus. belegen, bedecken Suç. 2, 109, 6.

— उद् sich in die Höhe winden: किंवा भुजाः — उद्देष्टते विचेष्टते प-
तसे चोत्पतसि च MBH. 8, 2844. 7, 3168. 9, 429. — caus. loswinden, auf-
drehen: तस्मीम् KATHĪS. 49, 21. उद्देष्टनीया वेणी MRGH. 89. eröffnen, auf-
steigen: लेखम् einen Brief MĀLAV. 70, 17. — Vgl. उद्देष्ट.

— उप caus. umwinden, umbinden: लतोपवेष्टित (वृत्त) MĀT. 115,
18. पाशोपवेष्टितगल KATHĪS. 25, 181.

— नि caus. 1) act. med. einfassen (in die Hand), zudeckend packen

AV. 10, 5, 36. 16, 8, 1. योनिम् KĪT. 13, 4. 23, 4. कस्ते TS. 8, 4, 9, 7. यथा
प्रतीयातेनानिवेष्टयमानो धापयेत् ÇĀK. Br. 18, 4. — 2) umwickeln, um-
winden: लाङ्गुलेन निवेष्टिताः R. 6, 84, 26. सर्पनिवेष्टिताः VARĪH. Bṛh.
27 (25), 86. wohl an beiden Stellen निवेष्टित zu lesen. — Vgl. निवेष्ट fgg.
— उपनि sich lagern um, umgeben: गर्भमाप उपनिवेष्टते ÇAT. Br.
5, 3, 4, 11.

— निस् caus. 1) zurückstreffen: शेष इव निर्वेष्टितः entblösst NĪ. 5,
8. — 2) abwickeln so v. a. abnehmen um (acc.): एवमस्मिन्मण्डले मुह-
र्तस्य द्वौ द्वावेकपष्टिभागी दिवसस्तेत्रस्य निर्वेष्टयन् (= कापयन्) Ind. St. 10,
265, N. 2. — Vgl. निर्वेष्टन.

— परि caus. 1) umhüllen, umwinden, umwickeln, umschlingen, um-
legen, umstellen, umgeben, umringen, ÇAT. Br. 5, 3, 5, 24. सूत्रैः ÇĀK. Ça.
4, 15, 31. मुखम् 7, 15, 2. वसनेन LĪT. 2, 6, 1. दर्भेण KAUC. 21. 38. 79. NĪ.
9, 15. Suç. 2, 346, 2. पाशैः फलदं परिवेष्टा तम् MBH. 12, 9119. रज्जुभिः Spr.
3342. कटकरापसैः (so ist zu lesen) RĪĠA-TAR. 4, 263. भोगेन (सर्पस्य) MBH.
1, 1802. 3, 12408. तं परिवेष्टितवानकिः KATHĪS. 65, 122. भुजाभ्याम् 74,
52. प्रायेण भूमिपतयः प्रमदा लताश्च यत्पाद्यतो भवति तत्परिवेष्टयति Spr.
(II) 1066. वृत्तान् — लताभिः परिवेष्टितान् R. 3, 17, 12. 78, 22. VARĪH.
Bṛh. S. 95, 37. जम्बुद्वीपः तारोदधिना परिवेष्टितः BULG. P. 5, 20, 2. MĀK.
P. 54, 7. प्राकारवलयपरिवेष्टित PANĀT. ed. orn. 3, 9. HARIV. 9017. घ्रा-
दित्यः परिवैः परिवेष्टितः 9297. कुताशार्चिःपरिवेष्टिता (लङ्का) R. 5, 50,
20. शमोकोटारं वङ्गिभोज्यद्रव्यैः परिवेष्टा PANĀT. 97, 25. तमश्चापउकटकेन
समत्तात्परिवेष्टितम् VP. bei MUIR, ST. 1, 195. सिताधर्परिवेष्टित (विद्यु-
त्पुञ्ज) KATHĪS. 3, 28. अग्निं वस्त्रेण परिवेष्टयन् zudeckend MBH. 11, 40.
धूमनं परिवेष्टितम् eingehüllt in HARIV. 3635. भस्मना 15861. VARĪH. Bṛh.
S. 12, 12. शरैः सर्वतः परिवेष्टितः überschüttet HARIV. 10202. सिराभिः
überzogen mit KATHĪS. 97, 22. पादपान्चविधैः खगैः परिवेष्टितान् besetzt
mit BRAHMA-P. in LA. (III) 52, 3. पक्षाणि कण्टकशतैः परिवेष्टितानि Spr.
1690. अखिलनिगमनिगणपरिवेष्टित umgeben von BULG. P. 5, 1, 7. ÇĀK.
zu Bṛh. Ār. UP. S. 102. गोत्रजाः । पक्षपा गृक्षमागत्य राजानं पर्यवेष्टयन्
KATHĪS. 58, 4. Verz. d. Oxf. H. 28, b, 16. शत्रुभिः परिवेष्टितः Spr. 2286.
KĀM. NĪTIS. 13, 73. 19, 55. RĪĠA-TAR. 5, 430. KATHĪS. 106, 151. स्थानं त-
त्पर्यवेष्टयत् 69, 64. 116, 1. PANĀT. 172, 13. परिवेष्टित = चलपित u. s. w.
H. 1474. — 2) umwinden, umlegen: अग्निष्ठे रशनाः KĪT. Ça. 8, 8, 16.
शाटीं परितः कथ्या R. 2, 32, 86. — 3) zusammenschrumpfen machen:
य इमां पृथिवीं कृत्स्नां चर्मवत्परिवेष्टयेत् (समवेष्टयत् ed. Bomb.) MBH. 7,
368. 2209. 12, 4078. — Vgl. परिवेष्टन, परिवेष्टना (in den Nachträgen),
परिवेष्टित्.

— संपरि, caus. partic. ०वेष्टित umwunden Suç. 2, 440, 21.

— प्र caus. umwinden TS. 6, 6, 8, 3. प्रवेष्टितो रोमभिः besetzt —, be-
deckt mit MBH. 3, 10047.

— संप्र caus. umwinden Suç. 2, 341, 14. Schol. zu KĪT. Ça. 6, 3, 16.

— प्रति sich zurückschieben: अङ्गारा एव प्रतिवेष्टयमाना अमित्राणाम-
स्य सेनां प्रतिवेष्टयति TS. 3, 4, 8, 4. — caus. zurückschieben —, strel-
chen, — biegen TS. a. a. O. die Zungenspitze VS. Prāt. 1, 78. AV. Prāt.
1, 32. TAITT. Prāt. 2, 37.

— वि caus. 1) wegstrecken, abziehen: लघम् AV. 12, 5, 68. — 2) um-
winden: सर्पेण विवेष्टितः HARIV. 10200 (beide Ausgg. विवेष्टितः). ना-

गर्विवेष्टितः 10226 (die neuere Ausg. विवेष्टितः). चङ्कस्थपार्वतीदष्टि-
पक्षिरिव विवेष्टितः KATĪS. 1, 1. 71, 218. 72, 7. umringen, einschliessen:
कोटम् RĪĠA-TAR. 8, 2654.

— सम् sich zusammenrollen, zusammenschrumpfen: तावका दीनचे-
तसः । सपेवत्सम्भवेत्त (सर्वतः समवेष्टत ed. Bomb.) MBH. 6, 4069. —
caus. 1) umwinden, umschlingen, einschliessen: संवेष्टा पाणिपादं च वा-
ससा KATĪS. 64, 142. याकेण संवेष्टितसर्वगात्रः MBH. 3, 12857. संवेष्टा-
माम् (so ed. Bomb.) मोहात्तनुभिरात्मनैः 12, 12449. संवेष्टः ने लाङ्गुले
(पेटः) R. 5, 49, 6. संवेष्टितव्रतभारो वीणासक्तेन बाहुना HARIV. 9610. म-
हाम्भवेष्टितं संकताः समवेष्टयन् einschliessen, umringen RĪĠA-TAR. 4,
325. umhüllen, bedecken: पयोदा नभस्तलम् । संवेष्टितम् MBH. 3, 12859.
संवेष्टयन्नीकानि शरवर्षेण 7, 1239. 8, 3735. तमोमहदक्षेधरायिवाभूत्संवे-
ष्टितापघट BHĪG. P. 10, 14, 11. — 2) umlegen: उन्नीषम् KĪTJ. Ça. 15,
5, 13. — 3) zusammenrollen: संवेष्टितं कटम् GOBH. 2, 1, 20. — 4) zusam-
menschrumpfen machen: त्वं ह्येव कोपात्पृथिवीमपीमो संवेष्टयेः MBH. 3,
10264. य इमो पृथिवीं कृत्वा चर्मवत्समवेष्टयत् (so ed. Bomb.) 7, 368. 12,
932. दिवं देवेन्द्र पृथिवीं च सर्वां संवेष्टयेस्त्वं स्वबलेनेव शक्र 14, 246.

— प्रतिसम् zusammenschrumpfen: प्रतिसंवेष्टते भूमिरग्री चर्मकितं य-
था Spr. (II) 3101.

वेष्ट (von वेष्ट) m. गापा उज्झादि (करणे) zu P. 6, 1, 160. 1) Schlinge,
Binde KAUC. 48. 75. कर्पा° eine durch einen Elephantenrüssel gebildete
Schlinge MBH. 7, 1154. = वेष्टन ÇABDAM. im ÇKDr. — 2) Zahnhöhle SUÇA.
1, 304, 1. 6. दत्त° (s. auch bes.) 2, 126, 8. — 3) Terpentīn RATNAM. 41.
RĪĠAN. im ÇKDr. Gummi, Harz überh. ÇKDr. nach dem VAIDJANA. —
Vgl. कर्पा°, केश°, दत्त°, पत्र°, लक्ष्मी°, लता°, शात्मली°, शिरो°, श्री°.
वेष्टक (wie oben) 1) Hülle in चङ्कुलि° Bez. eines best. Schmuckes der
Finger, etwa Handschuh MBH. 7, 3688; vgl. चङ्कुलिवेष्टन unter वेष्टन.
— 2) n. Kopfbinde, Turban ÇABDAM. im ÇKDr. — 3) m. = परिग्रह 20)
doppelte Aufführung eines Wortes, vor und nach इति (gleichsam eine
Einfassung von इति) Comm. zu RV. Prāt. 3, 14. zu VS. Prāt. 4, 91. 177.
182. 187. — 4) m. Benincasa cerifera Savt. HĀN. 97. — 5) m. n. Ter-
pentīn RĪĠAN. im ÇKDr. n. Gummi, Harz überh. ÇABDAM. im ÇKDr. —
6) = प्राचीर, वृत्ति ÇKDr. und WILSON nach H. 982, wo aber अवेष्टक
steht. — Vgl. कर्पा°, दत्त°, वेष्टन°, शात्मली°.

वेष्टन (wie oben) n. 1) das Umwinden, Umschlingen, Umfassen: यूप°
KĪTJ. Ça. 14, 1, 20. 5, 33. ÇĀṆEN. GĀM. 3, 1. Schol. zu KĪTJ. Ça. 2, 7, 2.
भोगिवेष्टनमार्गेषु चन्द्रनानाम् RAÇH. 4, 48. RĪĠA-TAR. 5, 343. कठिनतरदा-
मवेष्टनलेखाः VISAVAD. 3. वेष्टनं कर् उमwinden, einen Verband machen
KATĪS. 13, 155. das Einschliessen, Umsingeln: कोट्टाटलक° RĪĠA-TAR.
8, 2644. कृत° eingeschlossen, umsingelt 1454. — 2) Spanne: द्वे वित-
स्ती तथा कस्तो ब्राह्मतीथादिवेष्टनः MĀK. P. 49, 39. — 3) Schlinge,
Binde: दर्भ° PARĪKAT. 147, 2. मुख° SĪJ. zu ÇAT. Br. 3, 8, 15. चङ्कुलि°
(vgl. चङ्कुलिवेष्ट unter वेष्ट) Bez. eines best. Schmuckes der Finger MBH.
1, 5158. — 4) Kopfbinde, Turban MED. n. 135. MBH. 11, 301. 12, 2299.
RAÇH. 1, 42. 3, 12. KHANDON. 132. KATĪS. 61, 154. Diadem TRĪK. 3, 2, 260.
H. an. 3, 421. — 5) Zann, Hecke; = वृत्ति MED. गति TRĪK. wohl nur
fehlerhaft für वृत्ति. adj. MBH. 75. — 6) das äussere Ohr
H. 574. H. an. MED. — 7) eine Art Waffe (शस्त्रभेद) H. an. — 8) Pon-

gamia glabra Vent. H. an. 9) Dädilion ÇABDAM. im ÇKDr. — 10) =
वेशकार (d. i. वेष्टकार) TRĪK. — Vgl. इनु°, 2. उद्देष्टम् कर्पा°, न°, मूर्ध°,
लता°, सूत्र°.

वेष्टनक (von वेष्टन) m. quidam corundī modus: ऊर्ध्वं पादमेकं च भु-
जासौर्वेष्टयेद्यदि (eine Silbe zu viel) । कासकलाश्रितां नारी बन्धो वेष्ट-
नकः स्मृतः ॥ RATIM. im ÇKDr.

वेष्टनवेष्टक m. desgl.: ऊर्ध्वं पादद्वयं नार्या भुजाभ्यां वेष्टयेद्यदि । कराभ्यां
कण्ठमालि° बन्धो वेष्टनवेष्टकः ॥ RATIM. im ÇKDr.

वेष्टनिक s. पाद°.

वेष्टपाल m. N. pr. eines Mannes TĪRAN. 130.

वेष्टवंश m. Bambusa spinosa Roxb. ÇABDAM. im ÇKDr.

वेष्टव्य partic. fut. pass. von 1. विष् P. 2, 2, 86. Schol.

वेष्टसार m. Terpentīn RĪĠAN. im ÇKDr.

वेष्टितक (von वेष्टित, partic. von वेष्ट) s. लता°.

वेष्ट्य URĪDIS. 3, 23. m. Wasser UGĀVAL.

वेष्ट्य = वेष्टेण संपादी P. 5, 1, 100. 1) perisp. m. etwa Kopfbinde VS.
1, 30. — 2) (von 1. विष्) adj. was vollbracht —, zu Stande gebracht
wird: कृस्त° Handarbeit PARĪKAT. Br. 8, 6, 13. — 3) adj. (von 1. वेष्ट)
costumirt, masquirt: नट P. 5, 1, 100. Schol.

वेष्ट, वेसति NAIGH. 2, 6 (कात्तिकर्मन्). DHĀTUP. 17, 70 (गति).

वेसन n. eine Art Mehl: दालपश्याकानां तु निस्तुषा यक्षपेषिताः । त-
च्चूर्णं वेसनं प्रोक्तं पाकशास्त्रविशारदैः ॥ BHĀVAPR. im ÇKDr.

वेसर 1) m. Maulthier TRĪK. 2, 8, 44. H. 1253. HALĪJ. 2, 295. BALA beim
Schol. zu NAIGH. 10, 8. VARĀH. BRH. 8, 16, 20. 86, 66. BRH. 8, 15. ÇIÇ. 12,
19. — 2) n. zur Erklärung von वासर NĪA. 4, 7, 11. — Vgl. द्विवेशरा
und वेगसर.

वेसवार m. eine als Zuspeise gebrauchte teigartige Masse aus zerrie-
benen Stoffen, Mehl oder Fleisch, mit Gewürzen bereitet; a condiment
consisting of splitpease, coriander seed, turmeric, peppers etc. fried
together MOLESW.; nach SUÇA. 1, 231, 10 fein zerriebenes Fleisch mit Ing-
wer, Pfeffer und Zucker gemischt und in Butter eingekocht. Zahlreiche
Recepte findet man in NĪGH. Pr. s. v. — AK. 2, 9, 35. H. 417. HALĪJ. 2, 166.
MBH. 13, 2771 nach der Lesart der ed. Bomb. (nach der ersten Hälfte
eingeschoben: वेसवारविकाराश्च पानकानि लघूनि च). SUÇA. 1, 234, 20.
सपिशित 31. विचित्रमत्स्यपिशित° 2, 38, 21. सपिर्मैदा° 429, 10. 19, 10.
42, 4. 96, 19. 182, 13. 321, 16. 389, 1. 13. VIÇH. 6, 41.

वेक्, वेकति (प्रयत्ने) DHĀTUP. 16, 42; vgl. 2. वाक्. = वेक्य Vor. 21, 8.

वेक्य URĪDIS. 2, 85. eine Kuh, welche zu verwerfen pflegt, AK. 2, 9,
70. H. 1266 (eine Kuh, die nach dem Stier verlangt). HALĪJ. 2, 114 (eine
belegte Kuh). VS. 18, 27. 24, 1. 28, 33. AV. 3, 23, 1. 42, 4, 37. fg. AIR. Br.
1, 15. ÇAT. Br. 12, 4, 4, 6. TS. 2, 1, 5, 3. am Ende eines comp. nach einer
ज्ञाति P. 2, 1, 65. गो° Schol. — Vgl. उक्त°.

वेक्या, वेक्याते denom. von वेक्य (अभूतत्वाच्च) गापा भूयादि zu P. 3,
1, 12. Vor. 21, 8.

वेकार m. N. pr. eines Landes (Behar) MATJASŪTRA 50 im ÇKDr. —
Vgl. विकार 8).

वेक्य, वेक्यति (चलने) DHĀTUP. 15, 22, v. 1.

वे postpositive Partikel (गापा चादि zu P. 1, 4, 57), die das vorange-

hendes Wort hervortritt. अवधारणे AK. 3, 5, 15. हेतो H. an. 7, 15. पादपूर्णे ebend. und AK. 3, 5, 5. संवाधने, and अनुनये CKDa. angeblich nach Mud.) Einfluss auf den Ton des verbi finiti P. 8, 1, 64. kommt in den Samhitā selten, in den Brāhmaṇa und wo deren Stil nachgeahmt wird, so wie im Epos über die Maassen häufig vor; in den Sūtra meist nur in der Zusammenstellung यद्यु वै. स वा एषः Ait. Br. 2, 9, 14. स वै M. 1, 76. 2, 160. 10, 18. MBu. 3, 2642. 2731. 2908. 2956. 5, 5428. R. Goan. 4, 79, 44. Buā. P. 1, 2, 6. 13, 24. तद्दे M. 1, 78. 3, 170. 238. Buā. P. 3, 9, 4. ते वै M. 9, 49. ते वा ऋषयो ऽब्रुवन् Ait. Br. 2, 19. तं वै Kāṭj. Ca. 7, 8, 4. MBu. 3, 2921. तस्य वै 2099. तस्माद्दे Çat. Br. 4, 1, 4, 1. ततो वै MBu. 5, 7248. तत्र वै R. 4, 9, 31. Spr. 5150. यस्य वै MBu. 3, 2285. धनेनानेन वै 3042. केय वै 1, 5949. एष वै M. 3, 147. 5, 74. MBu. 3, 3034. यो वै Ait. Br. 2, 24. Spr. 1392. AK. 2, 9, 66. यद्दे किं च Ait. Br. 6, 10. यद्दे R. 4, 56, 24. Buā. P. 4, 1, 30. यं वै 3, 16, 20. ये च वै R. 4, 55, 28. यत्र वै 9, 11. R. Goan. 4, 51, 4. 63, 2. के वै भवतः MBu. 3, 2186. कदा वै 2896. त्वं वै 2189. वयं वै 16880. R. 4, 58, 4. मम वा इद्म् Ait. Br. 5, 14. स्वयं वै MBu. 1, 6186. सर्वं वै M. 1, 100. कर्ता सुदसे ऋक् वा उं लोकम् RV. 7, 20, 2. इहा उं 4, 105, 2. 8, 51, 12. यद्वा उं 23, 18. न वै 10, 146, 5. M. 11, 86. Spr. 4380. fgg. 4385. Buā. P. 4, 18, 42. किं न वै MBu. 5, 7116. उ खलु वै Ait. Br. 5, 31. रु वै 30, 3, 2. 18. 6, 1. KAUC. 94. उ रु वै Buā. P. 5, 2, 19. रु स्म वै Ait. Br. 5, 30. 6, 14. एव वै 2, 14. यद्यु वै 1, 6. Gobu. 1, 6, 19. 8, 3, 4, 1, 13. Āçv. Gṛh. 1, 10, 11. 12, 2. इति, इत्यु वै TBa. 1, 5, 9, 4. अयि वै Spr. 2201. तु वै M. 2, 10. 22. त्वे (d. i. तु वै) gaṇa चादि zu P. 4, 4, 57. Vārtt. 1 zu P. 6, 1, 94. TS. 2, 6, 9, 3, 2, 9. Çat. Br. 9, 4, 2, 12. 10, 6, 4, 5. 9. न्वे s. bos. प्रातर्वे Ait. Br. 2, 15. पूर्वाह्णे वै M. 8, 87. अयं वै MBu. 1, 5980. 3, 2628. भूयो वै Kāṭj. Ca. 7, 8, 7. त्रिवे M. 11, 77. दुःखं वै स निवत्स्यति MBu. 3, 2623. यथासुखं वै जीव त्वम् 3052. सुदेवा नाम वै द्विजः 2660. 2744. अग्निर्वे देवानां होता Ait. Br. 3, 14. देवा वै यज्ञमतन्वत 2, 11. अज्ञो वै भवति बालः M. 2, 153. आपो वै नरसूनुवः 1, 10. 2, 231. 11, 98. अमेध्यो वै पुरुषः, मेध्या वा अयः, पवित्रं वा अयः Çat. Br. 4, 1, 4, 1. स्या वै भवति निन्दकः M. 2, 201. वाक्कृत्वं वै ब्राह्मणस्य 11, 33. सारुहो वै भवेद्दमः 8, 383. वेत्ययुर्जनिवान्वा अति स्पृधः समर्पतां मनसा सूर्यः कविः RV. 5, 44, 7. युवा वै जवसंपन्नो बुद्धिशाली न शक्यते (रुत्तुम्) MBu. 1, 5570. अर्ता वै परिगम्य रु 3, 2507. पञ्च वै तेन मे दत्ता वराः 16897. विंशतिर्वे दिनानि 5, 7247. अरुर्वे देवा अग्रयत रात्रिमसुराः Ait. Br. 4, 5. अमरान्वे निबोधास्मान् MBu. 3, 2187. गोर्वे प्रतिधुक् Kāṭj. Ca. 7, 8, 8. ऋतुपर्णस्य वै काममात्मार्थं च कोराम्यक्म् MBu. 3, 2778. 2900. 1, 2987. Comm. in der Einl. zu KAURAP. (गृह्यामि) शस्त्रं वै MBu. 5, 7026. केनोपायेन वै R. 4, 8, 17. मर्देषु वै RV. 7, 20, 4. वदतो वै वसिष्ठस्य R. 4, 55, 25. दत्तिषो वै दिशं प्रति 4, 41, 71. अयमन्येत वै भूक्षुः M. 4, 135. तथा नश्यति वै क्षिप्रम् 9, 48. Spr. 2126. उच्छोषयति वै प्राणान् R. 2, 64, 65. नरो भवति वै ततः Māh. P. 15, 38. घोषयामास वै पुरे MBu. 3, 2804. R. 4, 6, 26. 62, 25. यतितं वै मया पूर्वम् MBu. 1, 6128. कदा नु खलु दुःखस्य पारं यास्यति वै शुभा 3, 2675. तस्माद्योत्स्यामि वै तया 5, 7075. द्वैत्येनास्तु वै शान्तिः 3, 2687. वस वै मयि 2640. 2792. जवमास्थाय वै परम् 2793. R. 4, 9, 64. nach einem voc. MBu. 1, 986 (zu schreiben अात्मनोर्ग वै कृतम्). Sehr beliebt ist वै am Ende eines Pāda M. 2, 8. 5. 19. 3, 268. fg. 12, 90. MBu. 1, 6155. 6198. 7699. 3, 2167. 2249. fg. 2257. 2463. 2609. 2628. 2770. 2848.

2897. 2990. 16811. 5, 5946. 5965. 5972. 5981. 7294. न त्वीभिः किञ्चिदन्यद्दे पापीयस्त्रमस्ति वै 13, 2218. R. 4, 2, 15. 8, 14. 9, 30. 32. 68. 57, 19. R. Goan. 2, 12, 14. 3, 64, 17. Spr. (II) 670. 2767. BRAHMA-P. in LA. (III) 56, 4. Fehlerhaft für चेद् wenn Spr. (II) 1451.

वैशतिकं adj. von विंशतिक P. 5, 1, 27.

वैकसेयं m. metron. von विकसा v. l. im gaṇa शुधादि zu P. 4, 1, 128.

वैकत (von 2. वि + कत) n. Obergewand, Ueberwurf H. 672. HAL. 2, 255.

वैकलक (wie eben) n. ein um die Schulter hängendes Blumengewinde AK. 2, 6, 3, 37. H. 652. HAL. 2, 398.

वैकङ्क (von 2. वि + कङ्क) m. N. pr. eines Berges VP. 169. Buā. P. 5, 16, 27.

वैकङ्कर्त und वै^० 1) adj. (f. ई) vom Baume विकङ्कत (Flacourtia sapida Roxb.) kommend, an ihm befindlich, aus ihm verfertigt gaṇa पलाशादि zu P. 4, 3, 141. इधम् AV. 5, 8, 1. TS. 3, 5, 2, 3. 5, 1, 9, 6. मन्थिपात्र 6, 4, 20, 6. संभार TBa. 1, 1, 2, 12. Çat. Br. 4, 3, 2, 20. सुव 5, 2, 4, 15. 16, 1, 5. शकल 2, 26. पात्राणि Kāṭj. Ca. 1, 3, 81. 2, 8, 1. Vārtt. Br. 8, 85, 2. — 2) m. = विकङ्कत Flacourtia sapida Roxb. ÇANDAR. im CKDa.

वैकारिक (von विकट) m. Juwelier H. 910. HAL. 2, 438.

वैकल्य n. nom. abstr. von विकट adj. Sin. D. 249, 18.

वैकथिकं adj. = विकथायां साधुः gaṇa कथादि zu P. 4, 4, 102.

वैकयत gaṇa भोरिकादि zu P. 4, 2, 54. वैकयतविध = वैकयतानां विषयो देशः ebend.

वैकर adj. von विकर gaṇa उत्सादि zu P. 4, 1, 86.

वैकरञ्ज (von 2. वि + करञ्ज) m. Bez. einer Gattung von Schlangen, von welcher drei Arten gezählt werden, ungiftig Suça. 2, 263, 4. 266, 1. 6. वैकरञ्जोद्भव 263, 5.

वैकर्ष (von विकर्ष) m. 1) du. N. pr. zweier Volkstämme: यो वैकर्षाण्यर्जुनावाजा न्यस्तः RV. 7, 18, 11; vgl. विकर्ष 2) c). — 2) m. patron., wenn ein वात्स्य gemeint ist, P. 4, 1, 117. — 3) किरपयर्षो वैकर्षः स त्वा मन्मनसा करोतु Pā. Gṛh. 2, 4. nach dem Comm. Bez. des Windes; vgl. Ind. St. 5, 309.

वैकर्षायन (so ist wohl zu lesen) m. patron. von विकर्षा PRAVĀRĪDHJ. in Verz. d. B. H. 59, 12.

वैकर्षि m. desgl. Schol. zu P. 4, 1, 117. 124. gaṇa तैत्तय्यादि zu P. 2, 4, 61. SĀH. K. 184, a, 1.

वैकर्षीयं m. patron. von विकर्षा, wenn ein Kāçjapa gemeint ist, P. 4, 1, 124.

वैकर्त (von विकर्त) n. ein essbarer, nicht näher anzugebender Theil des Opferthiers Ait. Br. 7, 1.

वैकर्तन (von विकर्तन) adj. 1) Bein. Karṇa's MBu. 1, 5655. 7094. 4, 990. 7, 5419. Ursprung des Namens 1, 2782. 4414. — 2) zur Sonne in Beziehung stehend, der Sonne eigen: ०शक्ति RICHAVAPĀNP. 6, 1. ०कुल. das Sonnengeschlecht UTTARAR. 98, 4 (विकर्तन^० die neuere Ausg.). — 3) m. patron. Sugriva's, eines Sohnes des Sonnengottes, RICHAVAPĀNP. 6, 1.

वैकर्ष्य adj. von विकर gaṇa संकाशादि zu P. 4, 2, 80.

वैकल्य M. 8, 95. MBu. 12, 4361 und RICH-TAN. 3, 277 fehlerhaft für वैकल्य.

वैकल्पिक (von विकल्प) adj. (f. ई) beliebt, freigestellt, facultativ Āçv.

Ça. 2,1, 27. 7,1, 17. Schol. zu VS. PAIT. 1,75. zu TAITT. PAIT. 22,7. zu P. 2,1, 4, 3, 31. 7,1, 21. KULL. zu M. 2,6. 3, 261. 11,92. Davon nom. abstr. °ख n. Siddh. K. zu P. 4,4, 110.

वैकल्य (von विकल) n. 1) *Gebrechlichkeit, Unvollkommenheit, Schwäche, Mangelhaftigkeit* MBh. 12, 4361 (वैकल्य ed. Calc.). Suçr. 1, 102, 12. 353, 7. 15. 2, 37, 12. 395, 15. HARIV. 9588. Spr. 2898. शरीर° Hit. 121, 14. °रुग्णित्वं der Organe Suçr. 1, 330, 8. कर्ण° SÂMKHJAK. 47. GAUPA. zu 18. VARÂH. Bṛh. S. 53, 68. Schol. zu P. 6, 2, 6 (wohl कर्णवैकल्य zu lesen). चतुर्वैकल्य so v. a. *Blindheit* KATHIS. 74, 310. पाद° 64, 143. VARÂH. Bṛh. S. 79, 28. RĪĀ-TAR. 8, 689. 2169. एकचरण° PANĒAT. ed. ORN. 4, 12. प्राण° KATHIS. 63, 136. सर्वत्रापि वस्तुनि किंचिद्वैकल्यम् MALLIN. zu KUMÂRAS. 3, 28. त्यज्यमानमकामानुर्विकलः श्यादेरपि । गिरिवैकल्य-मायाति HARIV. 5534. एकाङ्ग° WEBER, GJOT. 59. 111. धर्थ° (°वैकल्य falschlich Lois.) M. 8, 95. वृत्ति° 10, 85. शक्ति° Spr. 2927. व्रत° PANĒAT. 166, 16. बुद्धि° 254, 9. KULL. zu M. 8, 67. उपलब्धि° ders. zu 66. आहार° *Mangel an Nahrung* PANĒAT. 198, 18. संकोच° *das Fehlen, Nichtdasein* SARVADARÇANAS. 94, 7. — 2) *Verstimmung, Kleinmuth, Verzagtheit* MBh. 7, 5412 (वैकल्य ed. Bomb.). MĀRK. P. 70, 23. fgg. 130, 22. RĪĀ-TAR. 3, 277 (वैकल्य beide Ausgg.). क्षत्यस° KULL. zu M. 11, 70. — 3) *Verwirrung*: चित° MBh. 10, 112 (°वैकल्य ed. Bomb.).

वैकायन m. patron.; pl. SÂMSK. K. 184, b, 8.

वैकारिक (von विकार) 1) adj. (f. 3) *auf Umwandlung beruhend, eine Umwandlung erfahrend*; neben तेजस (ऐन्द्रिय) und तामस so v. a. साक्षिक HALL in der Einl. zu SÂMKHJAK. S. 66. Bhāg. P. 5, 17, 22. 10, 8, 38. अर्ककार MBh. 14, 1098. 1101. Suçr. 1, 310, 8. 9. Verz. d. Oxf. H. 104, b, 24. TATTVA. 10. Bhāg. P. 2, 5, 24. 30. 3, 5, 29. fg. 26, 24. MĀRK. P. 45, 38. 48. इन्द्रियाणि TATTVA. 15. 46. कर्मात्मन् 33. तेजस Bhāg. P. 7, 12, 29. सर्ग 3, 10, 16. 25. MĀRK. P. 45, 48. Verz. d. Oxf. H. 82, b, 14. देवाः (क्षयः) MBh. 12, 13626. 14, 1054. Bhāg. P. 2, 5, 30. 3, 5, 30. MĀRK. P. 45, 49. Verz. d. Oxf. H. 104, b, 24 (wohl अर्ककारदेवा वै° zu lesen). पुरुष MBh. 12, 13627. योनि 14, 1066. निद्रा Suçr. 1, 329, 17. माया Bhāg. P. 10, 73, 11. °बन्ध TATTVA. 46. बन्ध WILSON, SÂMKHJAK. S. 145. Leib (bei den Gaiṇa) COLEBR. Misc. Ess. II, 194; vgl. WEBER, BHAGAV. 2, 171. fg. — 2) n. = विकार *Veränderung im normalen Zustande des Gemüths, Alteration, Aufregung* R. 6, 99, 55.

वैकारिमल n. gaṇa राजदत्तादि (Composita mit Verstellung der Glieder) zu P. 2, 2, 31.

वैकार्य (von 1. विकार) n. *Umgestaltung, Umwandlung, Veränderung* MBh. 5, 4891. घ° ÇĀṇP. 37.

वैकालिक (von विकाल) adj. *abendlich*; °कम् adv. *in der Abendstunde* Vet. in LA. (III) 19, 22.

वैकालेय m. patron. von विकास gaṇa शुधादि zu P. 4, 1, 123.

वैकि m. patron. v. l. (für वैङ्कि) im gaṇa तैत्त्वल्यादि zu P. 2, 4, 61. pl. PRAVÂRĪDHJ. in Verz. d. B. H. 58, 1.

वैकिर (von विकिर) adj. *vielleicht aus einem Brunnen kommend*: Wasser Suçr. 1, 173, 17.

वैकुण्ठासीय adj. von विकुण्ठास gaṇa कृशाद्यादि zu P. 4, 2, 80.

वैकुण्ठ (von विकुण्ठ) 1) adj. und m. Beiw. und Bein. Indra's H. an.

3, 178. MED. th. 16. ÇAT. Bn. 14, 2, 4 (= यमुना Comm.). KANDU-UP. 4, 2, 7. — 2) m. ein N. Vishṇu's (Kṛṣṇa's) AK. 1, 1, 2, 18. H. 313. H. an. MED. HALJ. 1, 22. MBh. 1, 2505. 3, 8755. 6, 201. 13, 9993. HARIV. 12563. Gīt. 6 in der Unterschr. PRAB. 81, 17. Bhāg. P. 1, 15, 46. 8, 44. 2, 10, 4. 3, 14, 47. 15, 18. 14. 4, 12, 42. 13, 1. 20, 1. 2, 5, 4. 7, 21. WEBER, KṚṢṆAĀ. 249. 294. PANĒAT. 1, 5, 30. fg. 2, 2, 35. 4, 3, 36 (S. 249). 8, 38. PADMA-P. 2, 2. eine Status Vishṇu's RĪĀ-TAR. 6, 305. 8, 2435. — 3) m. pl. Bez. einer Klasse von Göttern H. c. 5. Bhāg. P. 3, 5, 4. MĀRK. P. 75, 71 (entweder pl. zu lesen oder गण zu ergänzen). Verz. d. Oxf. H. 56, b, 34. — 4) m. n. Vishṇu's Himmel Spr. (II) 1783. Bhāg. P. 3, 16, 1 (विकुण्ठ ed. Bomb.). 3, 5, 5. 9, 4, 60. WILSON, Sol. Works I, 16. 123. 145. 149. 156. 166. VOP. 26, 129. PANĒAT. 2, 3, 62. 4, 8, 39. WEBER, KṚṢṆAĀ. 222. 250. °गति PANĒAT. 48, 3. Verz. d. Oxf. H. 13, b, 48. 62, a, 41. 250, b, 32. स्वर्ग PANĒAT. ed. ORN. 56, 21. °स्वर्ग 53, 14. °लोक Verz. d. Oxf. H. 8, a, 30. °भुवन 248, a, 22. fg. — 5) m. Bez. des 24ten Tages im Monat Brahman's; s. u. कल्प 2) d). — 6) m. ein best. Tact; s. u. प्रतिताल 1). — 7) m. N. pr. des Verfassers eines Mantra im KĪṬH. Ind. St. 3, 458. eines Lehrers HALL 7. 132. °पुरी 205. Verz. d. Oxf. H. 227, a. No. 557. WILSON, Sol. Works I, 231. °शिष्याचार्य HALL 135. — 8) f. आ die Çakti Vaikuṇṭha's (Vishṇu's) PANĒAT. 3, 2, 8. — Vgl. नित्य°.

वैकुण्ठ n. nom. abstr. von वैकुण्ठ 2) HARIV. 2379.

वैकुण्ठीय adj. zum Himmel Vaikuṇṭha in Beziehung stehend: गति PANĒAT. 48, 3, v. l. in der ed. Bomb.

वैकुत (von विकृति) 1) adj. = विकृत P. 5, 4, 37, VÂRTT. 3. a) *durch Umwandlung entstanden, abgeleitet, secundär* (Gegensatz प्राकृत): Laute RV. PRAT. 2, 13. 6, 4. Comm. zu TAITT. PAIT. 5, 22. 6, 14. 7, 2. 13, 13. 14, 4. 5. सर्ग VP. 37. Bhāg. P. 2, 10, 46. 3, 10, 18. 17. 25. MĀRK. P. 47, 35. fg. Verz. d. Oxf. H. 82, b, 18. fg. यज्ञाः Bhāg. P. 10, 84, 51. भावाः SÂMKHJAK. 43 (वैकुतिं alle Autt. gegen das Metrum). — b) *auf Umwandlung beruhend, eine Umwandlung erfahrend* (= विकारिक und साक्षिक): अर्ककार SÂMKHJAK. 28. बन्ध WILSON, SÂMKHJAK. S. 145. subst. so v. a. अर्ककार MBh. 13, 1090. — c) *entstellt, hässlich, widerwärtig*; = बीभत्स BHAR. zu AK. 1, 1, 7, 19 nach ÇKDn. वेष MBh. 7, 9512. वेषग्रहण° 2, 540. — d) *nicht natürlich, künstlich*: कुलानि nicht durch Zeugung, sondern durch Adoption u. s. w. fortgeführte Geschlechter PRAVÂRĪDHJ. in Verz. d. B. H. 59, 20. — 2) m. Bez. eines best. Krankheitsdämons HARIV. 9560. — 3) n. = विकृति. a) *Umwandlung, Veränderung, Entstellung, Verunstaltung, ein veränderter —, abnormer Zustand* P. 6, 1, 189. MBh. 3, 10774. प्रायेण गतसंज्ञानां पुरुषाणां गतायुषाम् । दृश्यमानेषु वक्ष्ये परं भवति वैकुतम् ॥ R. ed. Bomb. 6, 48, 32 (23, 86 GORR.). घङ्ग° R. SCHL. 1, 24, 12. Suçr. 1, 8, 16. 43, 9. 103, 7. नेत्रादीनाम् 255, 20. अस्मरि° 263, 12. वैकुतापह 63, 20. v. l. für विकृति 319, 16. RĪĀ-TAR. 6, 294. गर्भस्य JĪĀH. 3, 163. स्वर° Verz. d. Oxf. H. 307, b, 30. अधिकोद्भूतविद्वपानन° adj. KATHIS. 12, 78. वागादि° SĪM. D. 75, 20. वर्ण° *Ausartung der Rasse* Verz. d. Oxf. H. 47, b, 10. 14. — b) *eine unnatürliche Erscheinung, portentum*: °प्रतीपवचनादि वैकुतं प्रेक्ष्य RAEM. 11, 62. VARÂH. Bṛh. S. 21, 25. 32, 24. fg. दिव्यं यत्नवैकुतम् 46, 4. 10. 12. fg. 23. fg. 32. RĪĀ-TAR. 3, 505. — c) *entstelltes Wesen* so v. a. Ver-

Änderung im normalen Zustande des Gemüths, Alteration, Aufregung MBM. 13, 2822. R. 1, 9, 45 (4. Gora.). *कामपार्तिस्तुभामनुदादि* Spr. (II) 974. मय° RĪĀ-TAR. 8, 1294. 1360 (am Ende eines adj. comp.). — d) *Wirkel der Gestaltung, Feindseligkeit, feindseliges Benehmen: भवतः* (so ist wohl zu lesen) प्रति MBM. 2, 854. fg. HARIV. 4274. शास्त्र° adj. KATHA. 68, 20, 70, 73. कृत्वास्मि बहु वैकृतम् 79, 2. अविकृता adj. 123, 24. RĪĀ-TAR. 4, 707. 6, 215. 8, 1644. 2497. — Vgl. मङ्ग°.

वैकृतवस् (von वैकृत n.) adj. *entstellt, krankhaft erregt: द्वेषादि°* Spr. (II) 3029.

वैकृति f. in बुद्धि° MBM. 10, 116 fehlerhaft für °वैकृत n., wie die ed. Bomb. liest.

वैकृतिक (von विकृति) adj. *der Veränderung unterworfen, = नैमित्तिक* WILSON, SĪMKAJAK. S. 141. fg. im Text 43 alle Autt. fehlerhaft für वैकृत (so bei LASSEN corrigirt), wie das Metrum zeigt.

वैकृत्य (von विकृत) n. 1) *Umwandlung, Veränderung: मनसः* R. 5, 14, 59. *zum Schlechtern, Verschlimmerung, Ausartung: चातुर्वर्ण्यस्य* HARIV. 11311. — 2) *eine unnatürliche Erscheinung, portentum* MBM. 16, 232. VARĪH. BHM. S. 46, 30. 88. — 3) *eine feindselige Gesinnung* R. 5, 85, 22. — 4) = *बहिर्त्सरस* *Widerlichkeit* ÇANDAR. im ÇKDR.

वैक्रात (von विक्रात) n. *ein dem Diamant ähnlicher Edelstein* RĪĀ-TAR. im ÇKDR.

वैक्रातक (von वैक्रात) n. *ein best. Mineral* Verz. d. Oxf. H. 321, a, No. 761.

वैक्रिय (von विक्रिया) adj. *auf Umwandlung beruhend, einer Umwandlung unterworfen: देह* WILSON, Sol. Works I, 309. ÇATR. 2, 599. °करण Ind. St. 10, 312, N. 2.

वैक्ताव (von विक्ताव) n. *Befangenheit, Verwirrung, Kleinmuth* BHĪG. P. 1, 11, 33. MĀK. P. 61, 34.

वैक्ताव्य (wie eben) n. 1) *dass.: शोकवक्ताव्यकारका* MBM. 1, 590. *वैक्ताव्य परमं गता* 3, 2944. 7, 5412 (nach der Lesart der ed. Bomb., *वैकृत्य* ed. Calc.). HARIV. 11036 (S. 791). R. 3, 27, 5. 66, 13. 4, 6, 6. 15, 6. 5, 9, 39. 6, 21, 33. 69, 19. MĀK. 54, 24. Spr. 4626. ÇĀK. 81. 111, 3 (am Ende eines comp. f. स्त्री). MĀLATIM. 142, 7. KATHA. 101, 271. BHĪG. P. 1, 6, 19. 13, 33. 42. 3, 15, 25. 4, 26, 18. 9, 19, 26. 10, 17, 25. 66, 37. MĀK. P. 122, 15. मनो° MBM. 1, 591. चित° 10, 112 (nach der Lesart der ed. Bomb.). SĪM. D. 76, 2. इष्टनाशादिभिश्चेतेवैक्ताव्यम् 75, 21. म्र° KATHA. 18, 309. *सवैक्ताव्यम्* adv. MĀLATIM. 164, 7. PRAB. 90, 1. Verz. d. Oxf. H. 142, a, No. 290, Z. 6. — 2) *Gebrechlichkeit, Schwäche: ऋग्वैक्ताव्यपुक्तेन गात्रेण* BHARATA beim Schol. zu ÇĀK. 60, 11. wohl fehlerhaft für वैकृत्य.

वैक्ताव्यता f. = *वैक्ताव्य* 1): *सार्कं तद्दर्शनाद्वाम कामवैक्ताव्यतां गता* R. 3, 23, 40.

वैर्त adj. = *विता* *शीलमस्य gaṇa इत्यादि* zu P. 4, 4, 62.

वैखरो f. *Bez. eines best. Lautes* WEBER, RĪMAT. UP. 335. fg. Comm. zu BHĪG. P. 10, 85, 9. MAHĀBHĪSHJA S. 26, 1 v. u.

वैखान als Bein. Vishṇu's MBM. 13, 7055.

वैखानस (von विखानस) 1) m. pl. *Bez. einer Art von Rshi* PAÑĀV. Ba. 14, 4, 7. TAITT. ĀR. 1, 23, 3. MBM. 1, 7683. 13, 4126. 4323. HARIV. 4333. R. 1, 51, 27. 3, 10, 2. 39, 30. 4, 40, 60. 44, 40. KARAKA, Einl. BHĪG. P. 3, 12, 43. Verz. d. Oxf. H. 310, a, 30. *शतं वैखानसाः* *Liedverfasser* von RV. 9,

66. अङ्गिरसः Ind. St. 3, 237, a. °मते स्थितः M. 6, 21. *वैखानसः* MBM. 5, 3331. °*द्योतसूत्र* Ind. St. 9, 175. °*सूत्र* Verz. d. Oxf. H. 270, b, 46. *वैखानसाचार्य* Ind. St. 1, 82. *Bez. best. Sterne am Himmel* VARĪH. BHM. S. 48, 67. — 2) m. *ein Brahmane im 5ten Lebensstadium, der das Haus verlassen hat und in den Wald gezogen ist; Einsiedler* TAITT. 2, 7, 3. H. 809. HALĀJ. 2, 289. VAI. beim Schol. zu BHATY. 3, 46. = *वैकृत्यपथ्यवृत्ति* R. ed. GORR. Bd. III, S. 467. — RAGH. 14, 28. ÇĀK. 6, 17. UTTARAB. 11, 19 (16, 5). 72, 9 (93, 5). PRAB. 43, 6. 44, 7. BHATY. 3, 46. °*सुसमत* (तपस्) Bala. P. 4, 23, 4. — 3) m. *patron. des Vamra RV. ANUKA. des Puruṣanman* PAÑĀV. Ba. 14, 9, 29. — 4) m. pl. *Bez. einer best. Vishṇu'schen Secte* WILSON, Sol. Works I, 15. fg. Verz. d. Oxf. H. 248, a, 15. 31. *वैखानसाद्यागमाः* Verz. d. B. H. No. 1025. — 5) N. pr. *eines Autors* (m.) oder *Titel eines Werkes* (n.) Verz. d. B. H. No. 941. Verz. d. Oxf. H. 279, b, 4. 5. — 6) adj. *zu den Vaikhānasa oder zu einem Einsiedler in Beziehung stehend, ihnen zukommend u. s. w.: सरस्* MBM. 13, 7280 *वि मानसं* ed. Bomb.). HARIV. 12852. R. 4, 44, 42. सामन् Ind. St. 3, 237, a. TS. 7, 1, 4, 2. PAÑĀV. Ba. 14, 4, 6. LĪTJ. 7, 3, 15. 9, 13. मार्ग R. 2, 52, 65. व्रत ÇĀK. 26. *तत्र* *das Tantra der Vaikhānasa genannten Secte* BHĪG. P. ed. BURN. I, xciv.

वैखानसि m. *patron. PRAVANĀDHJ. in Verz. d. B. H. 58, 3 v. u.*

वैगलेय adj.: *गण N. einer best. Sippe böser Geister* HARIV. 12867.

वैगुण्य (von विगुण) n. *fehlerhafte oder mangelhafte Beschaffenheit: स्पर्श°* SUÇA. 1, 49, 11. 91, 6. घनिल° 2, 47, 21. शिरसः 91, 16. KĪTJ. ÇA. 1, 6, 14 (म्र°). Comm. 133, 14 (म्र°). दर्शपूर्णमासयोः ĀÇV. ÇA. 12, 4, 14. *स्थानकरणा°* ÇAMK. zu KHIND. UP. S. 33. *वर्षास्वरवैगुण्यरहित* (विद्) KULL. zu M. 2, 144. जन्मनः *Mangelhaftigkeit der Geburt* so v. a. *niedrige Herkunft* M. 10, 68. *Mangelhaftigkeit, Fehlerhaftigkeit, Schlechtigkeit* von Personen MBM. 1, 4288. 9, 3435. 12, 10655. R. 3, 45, 9. Spr. 1854. so v. a. *Ungeschicklichkeit: प्राज्ञकस्य* M. 8, 298.

वैयक्ति von वियक्ṛ gaṇa *सुतंगमादि* zu P. 4, 2, 80.

वैयि von विय ebend.

वैयै m. *patron. von विय gaṇa प्रुधादि* zu P. 4, 1, 123.

वैघस (von विघस) m. N. pr. *eines Jagers* HARIV. 1206.

वैघसिक (wie eben) adj. *von Speisüberresten lebend* MBM. 14, 2852 nach der Lesart der ed. Bomb., *वैघसिक* ed. Calc.

वैघात्य n. nom. abstr. von विघातिन् gaṇa *ब्राह्मणादि* zu P. 5, 1, 124.

वैङ्कि m. *patron. gaṇa तैत्त्वत्यादि* zu P. 2, 4, 61. pl. 66, Schol. — Vgl. वैकि.

वैङ्कि m. *patron. (प्राच्यगोत्र): pl. वैङ्कीयाः* P. 4, 2, 113, Schol.

वैङ्ग्य N. pr. *eines Gebietes* LIA. II, 955.

वैचक्षण्य (von विचक्षण) n. *Erfahrenheit, das Bewandertsein, Geschicklichkeit* BHAR. NĀṬYAC. 19, 130. *धर्मार्थकाममोक्षेषु कलासु च* Spr. (II) 3122. घति° DAÇAK. 86, 12.

वैचित्य (von 2. विचित) n. *Geistesverwirrung, Geistesabwesenheit* DHĪTUP. 26, 59. SUÇA. 2, 230, 12. MĀLATIM. 36, 9. 46, 12. 66, 16 (an den beiden letzten Stellen fehlerhaft वैचित्र्य). DAÇAR. 4, 74. Hier und da fälschlich वैचित्य geschrieben.

वैचित्र (von विचित्र) 1) n. *Seltsamkeit, Absonderlichkeit, Wunderbar-*

कैतः कर्मणा गते: RĪĠA-TAR. 1, 275. vielleicht nur fehlerhaft für वैचित्र्य. — 2) f. ई dass.: श्रेष्ठो सुन्दरनिर्माणवैचित्र्यो काव्यतो विधे: KATHĀS. 59, 7. वचनवैचित्र्योपाचार्यस्य KULL. zu M. 3, 113. — Vgl. वैचित्र्य.

वैचित्रवीर्य (von विचित्रवीर्य) m. patron. Dhṛtarāṣṭra's, Pāṇdu's und Vidura's KĪṭh. 10, 6 in Ind. St. 3, 469. MBh. 1, 500. 7382. 3, 14744. 5, 31. 6, 4726 (वैचित्र्य° fälschlich od. Calc.). 11, 46. 13, 46. HARIV. 3010. Bhāg. P. 4, 23, 38. 10, 49, 17.

वैचित्र्य (wie oben) adj. Vikitravirja gehörig u. s. w.: तेत्र HARIV. 1826.

वैचित्रवीर्यिन् m. = वैचित्रवीर्य MBh. 9, 2319.

वैचित्र्य (von विचित्र) n. 1) Mannichfaltigkeit, Verschiedenartigkeit KAP. 3, 51. NILAK. 41. 114. Hit. Pr. 2. Spr. (II) 1373. VARĀH. Bṛh. S. 80, 3. 88, 15. KATHĀS. 12, 77. 94, 136. RĪĠA-TAR. 1, 6. 8, 2395. ÇĀṆK. zu Bṛh. Ār. Up. S. 221. H. 70. KUSUM. 4, 21. 7, 20. SĪH. D. 102, 9. Bhāg. P. 5, 26, 1. 6, 1, 46. — 2) Seltsamkeit, Absonderlichkeit, Wunderbarkeit MĀLATIM. 16, 2. SĪH. D. 691. KĪC. zu P. 3, 3, 96. प्रभाव° ÇĀTRA. 3, 1. भवस्वभाव° RĪĠA-TAR. 8, 1790. 1792. — 3) fehlerhaft für वैचित्य MĀLATIM. 46, 12. 66, 16.

वेच्छन् adj. von विच्छन् LĪṭṣ. 7, 7, 33. 9, 6. 8, 1, 15.

वेद्युत (von विद्युत) m. N. pr. eines Muni Verz. d. Oxf. II. 53, b, 19.

वैशगर्क adj. von विगर्ग gaṇa वराहृदि zu P. 4, 2, 80.

वैशन (von विशन), देव N. pr. eines Fürsten, Verfassers der Prabodhakāndrikā, Verz. d. Oxf. II. 166, b, No. 370.

वैशनन (von विशनन) adj. zur Niederkunft in Beziehung stehend; in Verbindung mit माम् oder m. mit Ergänzung dieses Wortes der Monat der Niederkunft, der letzte Monat in der Schwangerschaft RĪĠA-TAR. 1, 74. AK. 2, 6, 3, 39. H. 541. HALĀJ. 2, 344.

वैशन्य (von विशन) n. Menschenleere, Einsamkeit RĪĠA-TAR. 8, 1303.

वैशयत्त (von विशयत्, partic. praes. von 1. शि mit वि, oder von विशयत्) Vop. 7, 32. fg. 1) m. a) Indra's Banner H. 178. MED. t. 220. MBh. 2, 872 (Indra's Palast nach NILAK.). 3, 1721. — b) Banner, Fahne überh. AK. 2, 8, 3, 67. H. an. 4, 126. सेवैशयत्ताद्य गताः R. 2, 89, 20 (97, 25 GORR.). — c) Indra's Palast AK. 4, 1, 2, 41. H. 178. H. an. MED. LALIT. ed. Calc. 67, 12. 238, 5. 260, 6. BURN. Intr. 390. — d) pl. bei den Gāina Bez. einer Klasse von Göttern, einer Abtheilung der Anuttara, H. 94, Schol. — e) Bein. Skanda's H. c. 62. H. an. गृह in MED. fehlerhaft für गुह. — f) N. pr. eines Berges HARIV. 8993. 9736. तीरोदस्य समुद्रस्य मध्ये क्वाकसप्रभः MBh. 12, 13721. — 2) f. ई a) Banner, Fahne H. 750. H. an. MED. HALĀJ. 2, 303. MBh. 3, 14531. 6, 5224. 13, 5276. RAGH. 6, 8. KATHĀS. 26, 282. 81, 35. Hit. 28, 3. — b) ein bes. Sieg verherrlichender Kranz (माला, सन्) MBh. 1, 2348. 7, 1274. 9, 2667. Bhāg. P. 3, 17, 21. 5, 25, 7. 8, 8, 15. 9, 15, 20. 10, 21, 5. 29, 44. — c) Bez. zweier Pflanzen: Sesbania aegyptiaca Pers. H. an. MED. Premna spinosa H. an. AUSH. 42. Suçr. 1, 157, 16. 2, 36, 19. 77, 21. — d) N. der achten Nacht im Karmamāsa Ind. St. 10, 296. — e) Titel eines Wörterbuchs Verz. d. Oxf. H. 113, b, 7. 8. 126, a, 20. 164, a, 5. STENZLER, de Lexicogr. sanscr. principis S. 18. fgg. Schol. zu H. 623. 827. °कार 316. 604. °कारक 323. 584. — f) Titel eines Commentars zu Vishṇu's Dharmasāstra STENZLER in der Einl. zu JĀṬH. S. VI. Ind. St. 4, 467. — g) N. pr. einer

Stadt oder eines Flusses AV. PANIÇ. in Ind. St. 93 (56). विज्ञ° wohl fehlerhaft. — 3) n. a) N. eines Thores in Ajodhā R. 2, 71, 30. — b) N. pr. einer Stadt R. GORR. 2, 8, 12. 7, 55, 6. — Vgl. करिवैज्ञयत्तो und प्रयोग°.

वैज्ञयत्तिक (von वैज्ञयत्ति) 1) m. Fahnenträger AK. 2, 8, 3, 39. H. 764. — 2) f. या a) Banner, Fahne: मकरकेतोर्गद्विजय° MĀLATIM. 13, 19. — b) eine Art Perlenschnur VIKR. 12, 17. fg. im Prakrit. — c) Sesbania aegyptiaca Pers. AK. 2, 4, 3, 46. Premna spinosa RĪĠA-TAR. im ÇKD. AUSH. 16.

वैज्ञयि (von विज्ञय) m. N. pr. des 3ten Kākavartin in Bhārata, = मघवन् H. 692.

वैज्ञयिक (wie oben) adj. (f. ई) Sieg verleihend, — verherrlichend VARĀH. Bṛh. S. 48, 74. सन् HARIV. 13086. कर्मन् 13733. संप्रामतूर्य PĀNĀT. ed. orn. 57, 14. वैज्ञयिकीनां वैज्ञयिकानां im Comm. zu Bhāg. P. 10, 45, 36) विद्यानां ज्ञानम् unter den 64 Künsten Verz. d. Oxf. H. 217, a, 20.

वैज्ञयिन् adj. = विज्ञयिन् dass.: ततो ऽपश्यत्स्थितं द्वारि प्रभं वैज्ञयिन् (वैज्ञ°?) गन्तुं MBh. 3, 1752. विज्ञयिन् INDR. 1, 39. विज्ञयिन्मेव वैज्ञयिन् स्वार्थं तद्धितः NILAK.

वैज्ञ m. pl. N. einer Schule MÜLLER, SL. 372, N. 14. वैज्ञव Ind. St. 3, 265.

वैज्ञ s. u. वैज्ञर und वैज्ञव.

वैज्ञव schlechte v. l. für वैज्ञव Spr. (II) 3109. वैज्ञव und वैज्ञव SAMSK. K. 183, a, 9.

वैज्ञात्य (von विज्ञाति) n. Ungleichartigkeit, Heterogenität SARVADARCANAS. 114, 1. KUSUM. 6, 14. 7, 7. 13. 16, 3.

वैज्ञान m. patron. des Vṛça PĀNĀV. Bā. 13, 3, 12 nach SĪJ. Ind. St. 10, 32. nach WEBER ist वै Partikel.

वैज्ञापक und **वैज्ञापक** adj. von विज्ञापक gaṇa कच्चादि zu P. 4, 2, 133. fg.

वैज्ञि (wohl वैज्ञि) m. N. pr. eines Mannes Ind. St. 5, 159.

वैज्ञानिक (von विज्ञान) adj. kenntnisreich, erfahren AK. 3, 1, 4. H. 343.

वैद्य m. patron. von विद्य gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

वैद्यलिक, ये रुद्रमुपजीवन्ति कलौ वैद्यलिका नराः Verz. d. Oxf. H. 58, b, 43. 59, a, 1. गता वैद्यलिकाभवम् 58, b, 38.

वैद्य m. patron. von वीडु PĀNĀV. Bā. 11, 8, 14.

वैद्य P. 4, 3, 84 (auf विद् zurückerführt) 1) n. (auch m.) Beryll (nicht Lasurstein) TRIG. 2, 9, 29. H. 1063. HALĀJ. 2, 20. Ind. St. 3, 148. ABH. Bā. ebend. 1, 40, 8 und bei WEBER, Omina 325. fg. MBh. 1, 1380. 1420. 2, 1893. मणिवैद्यलिकाचन (मार्जार) 12, 4978. R. 2, 91, 29 (100, 26 GORR.). 72. °रुहितच्छ 3, 59, 21. 4, 41, 67. 44, 89. 6, 75, 28. 112, 53. 7, 13, 5. Suçr. 1, 228, 5. 240, 17. 2, 166, 12. °वर्णा विमला च दृष्टिः 319, 7. KUMĀRAS. 7, 10. MEGH. 74. ÇIC. 3, 45. VARĀH. Bṛh. S. 10, 21. 28, 8. 29, 8. 30, 20. 37, 1. 43, 32. 46. 50, 22. 61, 14. 64, 3. 80, 4. 84, 2. Bhāg. P. 4, 25, 15. 10, 3, 10. MĀRK. P. 23, 103. HIOUEN-TSANG 1; 482. Vie de HIOUEN-TSANG 145. WASSILJEV 161. °मणि HĀR. 27. MBh. 13, 2076. R. 3, 49, 2. 54, 15. 6, 106, 22. वैद्योपलक Suçr. 2, 336, 16. In Verbindung mit मणि m.: मणिनिष्टा च वैद्योपलकम् MBh. 4, 1275. P. 4, 3, 84, Schol. नर-वैद्य m. so v. a. ein Juwel von Mensch Bhāg. P. 10, 55, 31. Vgl. इन्द्रवैद्य. — 2) N. pr. der Gegend im südlichen Indien, wo Beryll vorzugsweise gefunden werden, VARĀH. Bṛh. S. 14, 14. °भू RĪĠA-TAR. 4, 800. N. pr. eines Berges: °पर्वत (मणिमय) MBh. 3, 8843. 10306. HARIV. 9499.

1240. 13. 16. — Fehlerhaft वेदुय. 58.
24. (aus der Am. Or. 3. 7. 1. —) — aus Beryll gemacht
MBh. 3. 14. 4. कर्मकवेदुयम् (वेदुयभूषिताम् ed. Bomb.) 6, 5150. 7.
8. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. — Das Wort wird
einer Volks-etymologie zu Liebe in der Regel mit द geschrieben.

वेदुयकान्ति 1) adj. die Farbe des Berylls habend VARĪH. Bṛh. S. 10, 21.
सिग्ध 28, 2. — 2) m. N. eines Schwertes Karmis. 70, 61.

वेदुयप्रभ m. N. pr. eines Schlangendämons Vajr. 87.

वेदुयमणिवत् (von वे० + म०) adj. Berylls enthaltend R. 4, 50, 30.

वेदुयमय (von वेदुय) adj. (f. ई) aus Beryll bestehend, — gemacht MBh.
6, 198. R. 4, 44, 18. Spr. 3311.

वेदुयशिखर m. N. pr. eines Berges (einen Gipfel von Beryll habend)
MBh. 3, 8859.

वेदुयप्रज्ञ n. N. pr. einer mythischen Stadt Karmis. 65, 57.

वेण (von वेणु) m. Rohrarbeiter M. 4, 215 (वेण v. l.). Jān. 1, 161.

वेणवै (von वेणु) 1) adj. (f. ई) a) aus Rohr (Bambusrohr) bestehend
oder gemacht P. 4, 3, 136. Çat. Br. 6, 3, 1, 31. 4, 1, 5. TS. 5, 1, 4, 4. दृष्ट
Âçv. Gṛh. 3, 8, 20. Gobh. 3, 4, 22. AK. 2, 7, 45. H. 813. HAL. 4, 41. Verz.
d. Oxf. H. 269, a, 13. Bṛh. P. 12, 8, 33. यष्टि M. 4, 36. MBh. 1, 2350. 14,
1253. पात्र WERN. KRSHNĀ. 278. fg. Suçr. 1, 99, 8. Pfelle MBh. 7, 3678.
निचया: Vorräthe von Rohr 12, 3210. अग्नि Feuer von Bambusrohr
Bṛh. P. 11, 30, 24. — b) aus Körnern des Bambus bereitet: चरु KĪrj.
Ça. 4, 6, 17. — c) von einer Flöte kommend: निष्पन्ता वेणवः शब्दः क्वाण-
दीणासमे भवेत् Verz. d. Oxf. H. 233, b, 38. — 2) m. a) Flöte: शङ्खवेण-
वनिःस्वने: MBh. 5, 3143. — b) patron. Âçv. Ça. 12, 14, 6. — 3) f. ई Tu-
baschir RĪĒAN. im ÇKDn. — 4) n. a) die Frucht des Veṇu AK. 2, 4, 2,
15. — b) eine Art Gold (वेणुतरीभव) H. c. 162. — c) N. eines Sāman
Ind. St. 3, 237, b. — d) N. pr. eines Varsha in Kuçadvīpa MĪAK. P.
53, 25. eines heiligen Platzes COLBR. Misc. Ess. I, 157.

वेणविक (wie eben) m. Flötenspieler AK. 2, 10, 13. H. 925.

वेणविन् (von वेणव) adj. mit einer Flöte versehen MBh. 13, 1172. वे-
णविन् ed. Bomb. und NĪLAK.

वेणसोमकृतवीय n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 237, b.

वेणोत्र m. N. pr. eines Sohnes des Dhṛṣṭaketu VP. 409. वै-
नोत्र die neuere Ausg. — Vgl. वेणोत्र.

वेणावत, वेणावताय प्रतिधत्स्व शङ्कुम् KĪrj. 3, 10, 9. es ist wohl der
Bogen gemeint.

वेणिक (von वेणा) m. Lautenspieler AK. 2, 10, 13. H. 924. Karmis.
63, 160. 162. — Vgl. मृग०.

वेणुक (von वेणु) 1) adj. a) = वेणो साधु gaṇa गुडादि zu P. 4, 4, 103.
— b) adj. zu वेणुकीया gaṇa वित्त्वकादि zu P. 6, 4, 158. — 2) m. Flö-
tenspieler ÇABDAR. im ÇKDn. — 3) n. ein Bambusstock zum Antreiben
des Viehes (Elephanten) AK. 2, 8, 2, 9. TĀIK. 3, 3, 352.

वेणुकीय adj. von वेणुक gaṇa गुडादि zu P. 4, 2, 138.

वेणुक्य Mnd. m. 36 fehlerhaft für रेणुक्य.

वेणय m. pl. N. einer Schule Ind. St. 3, 264.

वेणय s. वैनय.

वैतसिक (von वीतस) 1) m. Vogelsteller (Flotscher AK. 2, 10, 14. H.

930. HAL. 2, 440): इतिवृत्तेनैवैतसिकं. वैतसिको यथा MBh. 3, 1996.
निकृत्त्या वक्ष्णयोगेयं न्वैतसिको यथा 4, 1568. 12, 3803. GOVARDHANA,
ÂJĪSAPT. 154, b (nach BERNAY, der hier die gangbare Bed. annimmt).
धर्म० (s. auch bes.) der Tugend nachstellend so v. a. Tugend heuchelnd:
व्याधिर्धर्मं चरिष्यति धर्मवैतसिका नराः MBh. 3, 13022. 12, 846. 5894. 14,
2886. R. 4, 16, 18. 36. मृत० wohl zum Spiel verlockend (u. d. W. andeuts
erklärt) R. Gora. 2, 90, 28. — 2) n. hinterlistiges Nachstellen, — Fan-
gen: व्यलीकमपि यतत्र (यत्त्र ed. Bomb.) चित्तवैतसिकं (= चित्तबन्धन
NĪLAK.) तव MBh. 12, 1183. — Vgl. मृत०.

वैतपिडकं (von वितपडा) adj. mit der Chicane in der Disputation ver-
traut gaṇa कथादि zu P. 4, 4, 102.

वैतपिडन् (wie eben) m. N. pr. eines Rshi HARIV. 9873.

वैतपडा (wie eben) m. N. pr. eines Sohnes des Āpa VP. 120.

वैतथ्य (von वितथ) n. Unwahrheit, Falschheit Bṛh. P. 5, 14, 10. GAU-
DAP. zu MĪND. UP. S. 402. 406. 411. fgg. वैतथ्योपनिषद् Notices of Skt
Mss. 49. — Vgl. द्वैतवैतथ्योपनिषद्.

वैतनिकं (von वेतन) adj. (f. ई) Lohn empfangend, für Lohn dienend,
Söldling P. 4, 4, 12. AK. 2, 10, 15. H. 361.

वैतरणी (von वितरणा) 1) adj. (f. ई) a) der über einen Fluss überzus-
sen gedenkt: घत्र वैतरणी नाम नदी वैतरणीवृता MBh. 5, 3792. वितरणी:
(वैतरणीनदीसंज्ञकनरकगामिभिः NĪLAK.) ed. Bomb. — b) über den Höl-
lenfluss hinübergeleitend: धेनु (die man Brahmanen schenkt) COLBR.
Misc. Ess. I, 177. तां वितरणीं तर्तुकामो यच्छामि कृष्णं वैतरणीं तु गाम्
Verz. d. B. H. No. 1111. subst. f. mit Ergänzung von गो u. s. w.: 1020.
वैतरण्यादिदान 1106. fg. Verz. d. Oxf. H. 87, a, 36. — 2) m. patron. RV.
10, 61, 17. N. pr. eines Arztes, eines Sohnes des Çatadhauvan, HARIV.
2037. 8057. 8078. Suçr. 1, 1, 8. Verz. d. Oxf. H. 358, a, 5. — 3) f. वै-
तरणी a) N. pr. eines heiligen Flusses (in Kālīṅga) MBh. 2, 873. 3, 6054.
8148 (वैतरणी in der ed. Calc. Druckfehler). 10095. 6, 342 (VP. 184).
HARIV. 7736. 9511. R. 4, 44, 65. MĪAK. P. 57, 24. Verz. d. Oxf. H. 46, b,
N. 3. 77, b, 32. LIA. I, 85. — b) N. pr. des Höllenflusses AK. 1, 2, 2, 2.
H. 1086. an. 4, 88. Mnd. p. 108. MBh. 1, 6457. 5, 3792. 6, 2638 (मृक्ता०).
4719. 7, 7730. 12, 11128. 12075. 16, 142. 18, 84. R. 3, 59, 20. 7, 21, 14.
Spr. (II) 1974. VP. 207. 209. Bṛh. P. 2, 2, 7. 5, 26, 7. 22. 7, 9, 13. वैत-
रणीनद्युत्तरिका गोः Ind. St. 1, 39, 8. COLBR. Misc. Ess. I, 177. भव० Bṛh.
P. 7, 9, 41. वैतरणी UcéVAL. zu UNĪDIS. 2, 103. — c) N. pr. der Mutter
der Rākshasa H. an. Mnd.

वैतरणि f. s. u. वैतरणा 3) b) am Ende.

वैतसं (von वेतस) 1) adj. (f. ई) aus spanischem Rohr bestehend oder
gemacht: कट TS. 5, 3, 22, 2. TĀIK. 3, 8, 20, 4. Çat. Br. 12, 8, 2, 15. 12, 2,
3, 19, 3, 2. वादन KĪrj. Ça. 13, 2, 20. Korb aus Rohr 13, 2, 11. — Kauç.
27. शाखा: R. 2, 53, 15. अश्वमेधस्य वैतस्य (यस्य ed. Bomb.) वैतसो
भाग इष्यते 1, 13, 42 वैतसे कटे निधाय अश्वदातव्य इष्यते Comm.). वैतसो
वृत्तिः das Verfahren des spanischen Rohres so v. a. das Sichschmiegen,
Sichfügen in die Verhältnisse MBh. 4, 1560. 12, 1209. 13, 231. Rām. 4,
35. Spr. 3175. Karmis. 5, 6. 69, 73. — 2) m. a) Rührrohren, nach Nāṭa.
3, 29 und Nī. 3, 21 euphem. so v. a. das männliche Glied: त्रिः स्म
माह्नः अथवा वैतसेन RV. 10, 95, 5. 4. — b) Rumen verticatus GAYLON.

वेदमित्र m. patron. von **विदमन्** P. 4, 10, 11, 29, 11.
वेदमित्र m. patron. von **विदमन्** P. 5, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.

Veda MBh. 1, 4924. °प्रयोग Vop. 26, 220. ज्ञान M. 2, 117. प्रक्रिया
 Verz. d. B. H. No. 735. fg. 739. कर्मन् M. 2, 36. 6, 75. 12, 86. 88. MBh.
 13, 5564. 14, 340. KATHA. 49, 226. Bhāg. P. 1, 4, 19. 7, 15, 47. Mān. P.
 61, 78. WILSON, Sol. Works 1, 251. कर्मयोग M. 2, 2. 12, 87. सुकोतियज्ञ-
 तिक्रिया: 2, 84. संस्कार 67. यूपसत्क्रिया KUMĀRA. 5, 78. योग (Gegens.
 तात्त्विक) Bhāg. P. 8, 6, 9. दीक्षा (Gegens. तात्त्विकी) 11, 11, 87. क्तु HARIV.
 14214. वेदिकं वाप्युदाहरेत् eine Stelle aus dem Veda M. 11, 96. ब्रह्मा-
 क्षणानां वित्तं स्वामी राजेति वेदिकम् so v. a. so lautet die Vorschrift im
 Veda MBh. 12, 2878. 2884. KATHA. 5, 2, 10. प्रियतद्विज्ञा दानिणात्पा यथा लो-
 कवेदयोरिति प्रयोक्तव्ये यथा लौकिकवेदिकेक्षिति प्रयुज्यते PAT. in MAHĀBH.
 ed. BALL. 54. वेदिको ऽप्सरसः im Veda bekannt HARIV. 12476 (st. dessen
 देविकः VP. 150, N. 21). mit dem Veda vertraut R. 7, 94, 8. PĀNĒAR.
 1, 2, 14. COLEBR. Misc. Ess. II, 188. — सवेदिक MBh. 8, 4712 fehlerhaft
 für सवेदिक, wie die ed. Bomb. liest.
वेदिश 1) m. ein Fürst von Vidiçā HARIV. 5021. 5502. MĀLAV. 72 (wo
 die v. l. वैविकानां nach STENZLER in वेदिशानां zu verbessern ist). —
 2) m. pl. die Bewohner von Vidiçā MĀN. P. 57, 54 (वेदिशास्तथा zu le-
 sen). — 3) n. N. pr. einer an der Vidiçā gelegenen Stadt P. 4, 2, 70,
 Schol. R. 7, 108, 10. fg. MĀLAV. 70, 22. MĀN. P. 124, 20. वेदिशाध्विति
 123, 20. °पुर Verz. d. Oxf. H. 153, b, 38.
वेदुरिक adj. von Vidura kommend; n. ein Ausspruch Vidura's
 Bhāg. P. 3, 1, 10.
वेदुर्य MĀN. P. 55, 9 fehlerhaft für वेदुर्य (वेदुर्य).
वेदुल adj. von विदुल 1) Suçr. 2, 12, 20.
वेदुर्ष adj. = विदुस् gaṇa प्रज्ञादि zu P. 5, 4, 38.
वेदुष्य (von विदुस्) n. Gelehrsamkeit RĪGĀ-TAR. 1, 12 वेदु° Tr.). 6,
 290. Comm. zu R. 7, 36, 45.
वेदुरपति m. pl. N. einer Dynastie Bhāg. P. 12, 1, 83.
वेदुर्य und die damit zusammengesetzten und davon abgeleiteten
 Wörter s. u. वेदुर्य.
वेदेशिक (von विदेश) adj. aus der Fremde gekommen, m. Fremdling
 MBh. 12, 4762. KATHA. 21, 125. 43, 142. 49, 44. RĪGĀ-TAR. 3, 161. 5, 353.
 8, 1049. ÇĀTR. 10, 167. PĀNĒAT. 184, 4. °निवासिनाम् R. 4, 12, 41 nach dem
 Comm. fremder und eingeborener.
वेदेश्य (wie eben) dass. MĀN. 82, 2.
वेदेक 1) adj. (f. ई) im Lande der Videha lebend, von dorthier kom-
 mend: गावः TS. 2, 1, 4, 5 (विशिष्टदेकसंबन्धिन्यः Comm.). KATHA. 13, 4.
 ऋषभं ebend. — 2) m. a) ein Fürst der Videha TBa. 3, 10, 9. ÇĀTR. Ba.
 11, 3, 4, 2. 6, 3, 1. 3, 1. 14, 6, 9, 2. ÇĀNKH. ÇA. 16, 29, 6. 9, 11. नमी साप्यो
 वेदेको (streng genommen adj.) राजा PĀNĒAV. Br. 25, 10, 17. MBh. 2, 122.
 मिथिलाधिय R. 1, 65, 37 (67, 29 GORR.). 2, 30, 3. R. GORR. 1, 72, 11. 7, 38,
 2. यस्माद्वेदेकात् (1. वेदेक) संभूतो वेदेकस्तु ततः स्मृतः 87, 20. °सुता RAGH.
 14, 39. UTTARAH. 72, 16 (93, 12). VARĀH. BAH. S. 9, 31. VP. 389. Bhāg. P.
 9, 13, 13. — b) pl. = वेदेक 1) a) MBh. 6, 364 (VP. 192). VARĀH. BAH.
 S. 9, 13. 16, 16. Comm. zu ÅÇV. GAHJ. bei MÜLLER, SL. 52. °स्य MBh.
 2, 1089. °देश KATHA. 19, 57. °राज Bhāg. P. 9, 10, 11. — c) Bez. einer
 Mischlingskaste: der Sohn eines Vaiçja von einer Brahmanin M. 10,
 11. 17. 88. MBh. 13, 2582. COLEBR. Misc. Ess. II, 183. treibt Handel, da-

her = वणिश H. 898. HALS. 2, 416. — 3) f. eine Fürstin der Videha P. 4, 1, 178. Schol. Marjāḍā MBu. 1, 3776. Sītā TRK. 2, 3, 1, 3, 3, 461. H. 703. MBu. k. 24. R. 4, 2, 27. 2, 28, 16. 2, 49, 12. RAGH. 12, 26. UTTARAH. 10, 11 (14, 8). Vora. d. Oxf. H. 143, b, No. 295. धर्मपुत्रा विदेही = धर्मपुत्रा: SOMMERHA, Lebensb. 253 (28). Lot. de la h. l. 3. 304. 449. 452. कुलं धर्मपुत्रं जगदेषु LALIT. ed. Calc. 22, 6. — c) f. zu विदेह 2) d) M. 10, 37, 1. वणिश TRK. 3, 3, 461. MBu. — e) Piper longum Ltn. (विषयस्ती) AK. 2, 4, 2, 15. TRK. H. 421. MBu. HALS. 2, 459. — e) ein best. gelbes Pigment (रोचना) TRK. MBu. — विदेकानाम् LASSER, Pontap. 66, 27 fehlerhaft für धाकीकानाम् (धा°), wie MBu. 8, 2058 gelesen wird.

विदेक (von विदेह) 1) adj. gapa धूमादि zu P. 4, 2, 127. zu Videha in Beziehung stehend u. s. w.: राजन् Fürst der Videha MBu. 2, 1037. — 2) m. a) pl. = विदेह 2) b) VARIA. Bqm. S. 32, 29. Mlx. P. 58, 8. — b) = विदेह 2) c) AK. 2, 10, 8. H. 898, v. l. M. 10, 13. 19. 26. 316, 1, 93. MBu. 12, 1038. 13, 5871. KULL. zu M. 10, 36. 48. fälschlich als Sohn eines Candra und einer Brahmanin erklärt TRK. 3, 3, 42. H. an. 4, 36 विद्या fehlerhaft für विद्या. MBu. k. 215. विदेकाना स्त्रीकार्यम् M. 10, 47. विदेक = वणिश Kaufmann AK. 2, 9, 78. TRK. H. an. MBu. — c) N. pr. eines Berges SCHIFFNER, Lebensb. 291 (61).

विदेकिक m. = विदेह 2) c) H. 898 (विदेह v. l.). Sīras. zu AK. nach CKDu. M. 10, 36. Kaufmann KULL. zu M. 7, 154.

विदेखिन्धु विदेहि = विदेही; vgl. P. 6, 3, 68) m. Freund —, Gatte der Sītā d. l. Rāma RAGH. 14, 33.

विद्य (von विद्या) gapa ज्ञानादि (भवे und व्याख्याने) zu P. 4, 3, 73. gapa प्रज्ञादि (angeblich = विद्या) zu 5, 4, 38. 1) adj. mit der Wissenschaft vertraut, sein Fach kennend Ācy, Gāṇ. 4, 8, 15. नाविद्याना तु वेद्येन देयं विद्याधने क्षयित् । समविद्याधिकानां तु देयं वेद्येन तद्धनम् ॥ Kitz. im CKDu. MBu. 1, 6148. द्विषेष्ु विद्याः श्रेयसो वेद्येषु कृतबुद्धयः (vgl. ब्राह्मणेषु च विद्वंसो विद्वत्सु कृतबुद्धयः M. 1, 97) 5, 110. 1491. विद्वत्सक 5186. 12, 3200. R. 2, 77, 21. 5, 88, 4. — 2) m. Arzt AK. 2, 6, 3, 8. 3, 4, 36. H. 472. HALS. 2, 457. M. 4, 179. चतुर्विधाः (विषयस्थे) ग-कृत्याकराः (NILAK.) MBu. 12, 2654. 13, 5820. R. 2, 83, 15 (90, 14). 6, 82, 23. fg. Suca. 1, 14, 12. 15, 1. 30, 1. 94, 14. 122, 13. 2, 55, 8. RAGH. 19, 58. Spr. (II) 1299. 2601. (I) 1670. पानरत 2899. fg. वेद्यानामातुरः श्रेयान् 2901. रत्नः प्रियवदः 2902. VARIA. Bqm. S. 5, 41. 10, 2. 15, 26. 32, 11. KATHA. 18, 245. Verz. d. B. H. No. 988. 973. Verz. d. Oxf. H. 315, a, No. 748. 316, a, No. 751. सैव्य PARSAT. 153, 21. Als Mischlingskaste der Sohn eines Candra von einer Vajjā MBu. 12, 2621. der Sohn eines Brahmanen von einer Vajjā COLERA, Misc. Ess. II, 190. वेद्योऽग्निमीकु-मारेण ज्ञातः विप्रयोगिनि । वेद्यधीर्यं प्रदाया भूयुर्वक्त्रो ज्ञाना ॥ Verz. d. Oxf. H. 23, a, 16. fg. वेद्या die Frau eines Arztes P. 6, 4, 150. Schol. — 3) m. Gendarussa vulgaris Nees. CASSIA. im CKDu. — 4) f. eine best. Arzneypflanze, = काकोली ebend. — 5) als N. pr. eines Rishi MBu. 13, 7108 fehlerhaft für रम्य, wie die ed. Bomb. Hort. LASSER, Pontap. 67, 42 fehlerhaft für वेद्य, wie MBu. 8, 2059 gelesen wird. — Vgl. कुं, विष्, स्वयं.

वेद्यक (von वेद्य) 1) m. Arzt Spr. (II) 1902. — 2) m. Heilende CKDu.

Suca. 1

वेद्यकान्तपत्रम्

वेद्यकान्तपत्रम् n. desgl. Vora. H.

वेद्यकान्तपत्रम् n. desgl. ebend. 317, a, N. 1.

वेद्यकान्त (so im Index, वेद्यकान्त im Text) N. pr. eines M.

oder Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 152, b, 1 v. u.

वेद्यकान्त m. Titel einer medizinischen Schrift MACC. Coll. I, 134.

वेद्यकान्तमणि m. N. pr. eines medizinischen Autors Verz. d. Oxf. H. 316, a, No. 751.

वेद्यकान्त n. Titel eines medizinischen Werkes MACC. Coll. I, 134. Verz. d. Oxf. H. 317, a, No. 754. Verz. d. B. H. No. 976.

वेद्यकान्तिकेतन m. N. pr. eines Scholasten Verz. d. Oxf. H. 156, a, No. 332.

वेद्यकाव 1) m. eine Form Civa's Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 507, Cl. 29. n. N. eines Liūga und des umliegenden Gebiets Wilson, Sel. Works I, 223. II, 220. fg. Verz. d. Oxf. H. 39, b, 18. 64, a, 2. b, 1, 102, a, No. 158. 149, b, 1. Verz. d. B. H. No. 1242. माकात्म्य Verz. d. Pet. H. No. 21. fg. स्तीर्थ Verz. d. Oxf. H. 66, a, 27. 29. fgg. 67, b, 2. वेद्यानयिष्य n. 67, a, 18. — 2) m. N. pr. verschiedener Männer HALL in der Einl. zu VISAVAD. 16. Ind. St. 2, 252. 5, 133. fg. Verz. d. Oxf. H. 124, b, 46. 138, b, No. 272. 262, b, No. 632. Verz. d. Kop. H. 104, a. Verz. d. Pet. H. No. 81. HALL 83. 176. Notices of Skt Mss. 37. स्मृति 17. WBSA, Nax. 2, 358. Verz. d. B. H. No. 1169. भट्ट HALL 175. पायगुपडे 175. 207. Verz. d. Oxf. H. 165, b, 2. aus der Familie Tātast HALL 174. 183.

वेद्यकान्त m. Cathartocarpus (Cassia) fistula CASSIA. im CKDu.

वेद्यकान्त n. Titel eines Werkes über Arsenikstoffe von Rāmanan- dasvāmin NICH. Pa. Eial.

वेद्यमातर f. Gendarussa vulgaris Nees. AK. 2, 4, 2, 21.

वेद्यरत्न m. N. pr. des Vaters von Vaidjākintāmani Verz. d. Oxf. H. 316, a, No. 751.

वेद्यराज m. der Fürst unter den Aerzten, Bez. Dhanvantari's, übertragen auf Viṣṇu PARSAT. 4, 3, 119.

वेद्यराज m. 1) Bez. Dhanvantari's R. GON. 1, 46, 59. — 2) N. pr. des Vaters von Cārūgadhara Verz. d. Oxf. H. 318, b, No. 755.

वेद्यवचन m. Liebling der Aerzte, Titel eines medizinischen Werkes des Cārūgadhara Verz. d. Oxf. H. 318, b, No. 755.

वेद्यवाचस्पति m. N. pr. eines Arztes Verz. d. Oxf. H. 314, b, No. 746.

वेद्यविनाद m. Titel eines medizinischen Werkes Verz. d. B. H. No. 975.

वेद्यशस्त्र n. ein Lehrbuch für Aerzte, Heilmittellehre Verz. d. Oxf. H. 40, a, N. 2.

वेद्यसेयक m. Titel eines medizinischen Werkes MACC. Coll. I, 134. —

Vgl. वेद्यकान्तपत्रम्.

वेद्यसेयक n. desgl. (die Zwölf des Arztes bezeugend) Verz. d. Oxf. H. 22, b, 2.

वेद्यसर्वत n. desgl. Verz. d. B. H. No. 977.

वेद्यसर्वत f. Gendarussa vulgaris Nees. CASSIA. im CKDu. Vgl. वेद्य- मातरसिंह AK. 2, 4, 2, 21. womit sowohl वेद्यमातर und सिंह, als auch वेद्यमातर und वेद्यसर्वत gemeint sein können.

— (f. ३) *von Brahman* —, vom Schicksal herrührend: वामता RĪGA-TAR. 4, 413. — 2) m. Brahman's Sohn, patron. Sanatkumāra's AK. 1, 1, 4, 46. — 3) f. ३ eine best. Pflanze, = ब्राह्मी RĪGA. im CKDa.

22. जात 162.

वैद्यन्ति m. patron. Anukr. zu KĪT. in Ind. St. 3, 460.

वैद्युत (von 1. विद्युत्) 1) adj. dem Blitze zugehörig, von ihm kommend; blitzend, flimmernd VS. 24, 10. Feuer ÇAT. Br. 12, 4, 4, 4. KĪT. ÇA. 25, 4, 33. वैद्युतो यदि वा वैद्युतो ऽसि TB. 3, 10, 5, 1. Nir. 7, 23. MBH. 3, 149. 5, 1880. 12, 8787. R. 5, 28, 9. Suçr. 1, 264, 18. RAGH. 17, 16. VIKR. 154. KATHĀS. 123, 37. Spr. (II) 2304. RĪGA-TAR. 8, 1172. MALLIN. zu KUMĀRAS. 4, 43. Bhaṭ. P. 7, 10, 59. 10, 31, 8. MĀRK. P. 99, 69. वैद्युतात्मना neben सूर्यात्मना DURG. zu Nir. bei Muir, ST. 4, 56. ० लिष् adj. MBH. 8, 3772. ० प्रभ adj. 13, 5277. वैद्युतात् HARIV. 9368. वैभ्व Verz. d. Oxf. H. 117, a, 25. व्यतिकर् इह भीमस्तामसो वैद्युतश्च UTTARAN. 96, 8 (123, 11). लोक ÇAT. Br. 14, 9, 4, 18. Nir. 14, 9. — 2) subst. (wohl n.) Blitzfeuer: श्रैकोडुपचापवैद्युतैः Bhaṭ. P. 1, 11, 28. क्रमात्ते संभवत्यर्चिरुः शुक्लं तथोत्तरम्। अयनं देवलोकां च सवितारं च वैद्युतम् || JĀG. 3, 193. — 3) m. N. pr. eines Sohnes des Vapushmant MĀRK. P. 53, 27. — 4) m. pl. N. pr. einer Schule Ind. St. 3, 273. — 5) m. N. pr. eines Berges MĀRK. P. 57, 13.

वैद्युदतो f. (sc. सृच्) blitzähnlich d. h. den Gegner zerschmetternd heißen die Abschnitte AV. 7, 31. 34. 59. 108 KAUC. 48. — Vgl. विद्युत्.

वैदुम (von 1. विदुम) adj. aus Korallen gemacht, — bestehend Suçr. 2, 324, 17. दुमाः HARIV. 12675. दार KATHĀS. 50, 174. दण्ड (vgl. विदुम-दण्ड) 70, 96.

वैध (von 1. विधि) adj. (f. ३) vorgeschrieben, ausdrücklich angeordnet (Gegens. ऐच्छिक) NĪLAK. zu MBH. 13, 2456. Schol. zu KĪT. ÇA. 890, 1. Comm. zu TS. I, 257, 3. ऋ० KULL. zu M. 5, 50. 55. 6, 31.

वैधर्म्य (von 2. विधर्म) n. 1) Ungesetzlichkeit, Ungerechtigkeit MBH. 3, 18235. 5, 374 (pl.). R. 2, 31, 24. 7, 81, 19. — 2) Ungleichartigkeit (Gegens. साधर्म्य) KAN. 1, 1, 4. 24. 2, 1, 22. 2, 27. 5, 2, 19. NĪJAS. 1, 2, 59. 5, 1, 1. 2. 5. अन्वोऽन्व० KAP. 1, 128. fg. Suçr. 4, 311, 11. KUSUM. 30, 16. SĪH. D. 647 (अ०). 282, 4. 300, 13. BHĀSHĀP. 28. GAUDAP. zu SĪMĀHJAK. 10. KULL. zu M. 4, 172.

वैधव (von 2. विधु) m. der Sohn des Mondes, patron. Budha's VIKR. 159.

वैधवेर्य (von विधवा) m. ein von einer Wittwe geborener Sohn gaṇa पुत्रादि zu P. 4, 1, 123. ÇĀK. 23, 14 (वैधेय bessere Lesart).

वैधव्य (wie oben) n. Wittwenstand MBH. 5, 3198. 8, 4483. HARIV. 4256. 4794. 4843. 8856. R. GORR. 2, 68, 19. 3, 62, 15. 4, 18, 29. 6, 95, 27. 7, 24, 80. 25, 43. RAGH. 12, 6. KUMĀRAS. 4, 1. Spr. (II) 1624. (I) 1563. 2184. KIR. 11, 67. WEBER, KRISHNĀC. 307. RĪGA-TAR. 5, 229. KULL. zu M. 9, 72. बाल० Spr. (II) 1203. अवैधव्याशिषः (von BOPP und BENFAY fälschlich als adj. gefasst) MBH. 3, 16725 (SĪV. 4, 12). 16873. 5, 362. Schol. zu BHĀṬ. 3, 22.

वैधस (von वेधस्) 1) adj. (f. ३) vom Schicksal herrührend: लिपिल्लतो Spr. (II) 549. von Brahman verfasst: सिद्धात Verz. d. Cambr. H. 49. — 2) m. patron. des Haricandra AIR. Br. 7, 13. ÇĀK. ÇA. 15, 17, 1.

वैधातकि (I) m. = वैधात्र Lois. zu AK. 1, 1, 4, 46.

वैधात्र (von विधात्र) 1) adj. (f. ३) von Brahman —, vom Schicksal herrührend: वामता RĪGA-TAR. 4, 413. — 2) m. Brahman's Sohn, patron. Sanatkumāra's AK. 1, 1, 4, 46. — 3) f. ३ eine best. Pflanze, = ब्राह्मी RĪGA. im CKDa.

वैधूर्य (von विधुर) n. 1) das Allein stehen, Verwaistsein: तमप्रवासवधूर्यदुःखं पुर्याः KATHĀS. 103, 121. — 2) das Fehlen, Mangeln, Nichtdasein: शक्ति० Verz. d. Oxf. H. 109, b, No. 170 (fehlerhaft वैधूर्य). पदार्थान्वय० SĪH. D. 120, 12 = KUSUM. 32, 4. — 3) eine verzweifelte Lage KATHĀS. 26, 198. RĪGA-TAR. 4, 671.

वैधुमायी f. N. pr. einer Stadt in ÇĀlva CKDa. nach SIDDH. K.

वैधृत (von विधृति) 1) m. a) Bez. eines best. Joga und zwar eines Pāta, wenn nämlich Sonne und Mond bei gleicher Declination in demselben Ajana (Uttarājana oder Dakṣiṇājana) stehen und wenn die Summe ihrer Länge 360° beträgt, GAṆIT. PĪTH. 8. ० दिन VANĀH. Bhaṭ. S. 100, 2. — b) N. pr. Indra's im 11ten Manvantara Bhaṭ. P. 8, 13, 26. वैधृति ed. Bomb. — 2) f. श्री N. pr. der Gattin Ārjaka's und Mutter Dharmasetu's Bhaṭ. P. 8, 13, 27. — 3) n. वैधृत वासिष्ठम् und वैधृतवासिष्ठ n. N. zweier Sāman Ind. St. 3, 238, a.

वैधृति 1) = वैधृत 1) a) SĀH. K. 1, b, 2. 2, a, 4. 13, a, 10. GĒOTISTATTV. und KOSHTHĪPRADĪPA im CKDa. — 2) m. = वैधृत 1) b) Bhaṭ. P. 8, 13, 26 nach der Lesart der ed. Bomb. — 3) m. pl. Bez. einer Klasse von Göttern: देवा वैधृतयो नाम विधृतेस्तनयाः Bhaṭ. P. 8, 1, 29.

वैधृत्य = वैधृत 1) a): वैधृत्ये KAUC. 141.

वैधेय (von 1. विधि) 1) adj. (vom Schicksal getroffen) dumm, einfältig; m. Dummkopf AK. 3, 1, 48. H. 332. HALĀJ. 2, 181. ÇĀK. 23, 14 (nach der richtigen Lesart). VIKR. 30, 14. RĪGA-TAR. 5, 413. 6, 159. 276. 7, 295. 8, 1260. — 2) m. N. pr. eines Schülers des Jāgṇavalkja VĪJU-P. in Verz. d. Oxf. H. 55, a, 33 (VP. 281, N. 5). pl. N. einer Schule Ind. St. 3, 202. 264. fg.

वैध्यत m. N. pr. des Thürstehers von Jama H. 186.

वेन (von वेन) m. patron. Prthi's SĪJ. zu RV. 1, 112, 15. — Vgl. वैन्य.

वेनंशिर्न (von विनंशिन) patron. Spielerei: मुग्ध VS. 9, 20.

वेनतैय adj. (चतुर्धर्येषु) von विनत gaṇa कशाश्वादि zu P. 4, 2, 80.

वेनतैर्य m. 1) ein Sohn der Vinatā Schol. zu P. 4, 1, 113. 120. pl. MBH. 1, 2548 (alle aufgezählt). 13, 7644. metron. Garuḍa's AK. 1, 1, 4, 24. H. 221. 231. MED. j. 127. HĪR. 10. HALĀJ. 1, 80. Bhaṭ. 10, 30. MBH. 1, 7668. 13, 870. R. 1, 14, 25. 42, 17. 3, 53, 58. 4, 40, 40. RAGH. 11, 59. 16, 88. VIKR. 6, 7. KATHĀS. 22, 186. NĪGĀN. 44, 3. 59, 16. PĀNĀK. 1, 10, 70. 13, 15. PĀNĀK. 44, 14. metron. Aruṇa's H. 102. Schol. MED. MATSJA-P. im CKDa. N. pr. eines Sohnes des Garuḍa MBH. 5, 3595. f. वेनतैयी Schol. zu P. 4, 1, 15. — 2) pl. N. einer Schule Ind. St. 3, 265.

वेनत्य (von विनत) n. demüthiges Benehmen MBH. 2, 524.

वेनद 1) adj. von विनद gaṇa उत्सादि zu P. 4, 1, 86. — 2) f. ३ N. pr. eines Flusses VP. 183, N. 50. v. l. für विनदी.

वेनभूत m. patron. SĀH. K. 184, b, 7. pl. N. einer Schule Ind. St. 3, 275.

वेनपिकी (von विनय) adj. (f. ३) 1) gutem —, gesittetem Benehmen entsprechend P. 5, 4, 84 (= विनय). दण्डे वेनपिकी क्रिया (आयत्ता) M. 7, 68. सर्व वेनपिकं कृत्वा विनयतः MBH. 12, 2538. बुद्धि R. 2, 112, 16. वेनपि-

कीनां वेनयिकानां fehlerhaft im Comm. zu Bala. P. 10, 48, 86 विद्यानां ज्ञानम् unter den 64 Künsten Verz. d. Oxf. H. 217, a, 19. fg. — 2) zu kriegerischen Übungen dienend: रथ H. 752. HALI. 2, 290.

वेनकोत्र a. वेणकोत्र.

वेनायक (von विनायक) 1) adj. (f. ई) von Ganeṣa herrührend: घटन-विधुतयः MĀLATI. 1, 8. — 2) m. pl. Bez. einer Klasse von Dämonen, = विनायक 1) c) Bala. P. 6, 8, 22.

वेनायिक m. ein Buddhist TAI. 3, 1, 22. fehlerhaft für वेनाशिक.

वेनाशिक (von विनाश) 1) adj. a) vergänglich, = क्षणिक H. an. 4, 36. MED. k. 214. m. an astrologer (!) WILSON. — b) an eine vollständige Vernichtung glaubend; m. Bez. der Buddhisten CAṆK. zu Bāh. Ān. Up. S. 8. — c) Verderben bringend: मृत (= जन्मर्तावधि त्रयोविंशतत्रम्) GĒOTISTATVA und TITHĀDITATVA im ÇKDn. — d) abhängig (प्रापत्त) H. an. MED. — 2) m. Spinne diess. — Vgl. धर्ध, पूर्ण, सर्व, वेदवेनाशिका (v. l. वेनासिका).

वेनीतक (von विनीत) m. n. eine Sänfte u. s. w. mit abwechselnden Trägern AK. 2, 8, 26. H. 739.

वेनेप m. pl. N. einer Schule Ind. St. 3, 262. 264.

वेन्ध्य adj. zum Vindhja gehörig: कटकाक्षरेषु RAEM. 16, 31.

वेन्यं m. patron. von वेन gaṇa कुर्वदि zu P. 4, 1, 151. Ācṣ. Ça. 12, 10, 11. PRAVANĪDHJ. in Verz. d. B. H. 60, 26 (pl.). Pṛthi, Pṛthi oder Pṛthu TAI. 2, 8, 2. H. 700. RV. 8, 9, 10. ÇAT. Bā. 5, 3, 5, 4. PĀNĒAV. Bā. 13, 5, 20. MBH. 1, 332. 466. 2, 331. 1929. 3, 12677. fgg. 6, 314. 7, 2394. fgg. 12, 1080. fgg. HARIV. 77. Spr. (II) 1995. VP. bei UśāVAL. zu UNĪDIS. 3, 8. Bala. P. 4, 15, 9. 21. 8, 19, 28. 10, 60, 41. Verz. d. Oxf. H. 12, a, 13. 49, a, 4. 264, a, 6. Liedverfasser von RV. 10, 148. Hier und da fehlerhaft वेण्य geschrieben.

वेन्यदत्त m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 218, a, 10. वेणुदत्त v. l.

वेन्यस्वामि m. N. eines Heiligtums RĪGĀ-TAB. 5, 97. 99.

वेपक्षिक m. Zeichendeuter (!) VJUTP. 96.

वेपथक adj. (चतुर्थेषु) von विपथ gaṇa श्रीरूपादि zu P. 4, 2, 80.

वेपरीत्य (von विपरीत) 1) n. umgekehrtes Verhältnis, Gegentheil H. 1501. HALI. 4, 44. Spr. (II) 454, v. l. MĀK. P. 43, 34. Verz. d. Oxf. H. 102, b, 5. SĪU. D. 12, 17. 215, 22. Schol. zu TAITT. PRĪT. 16, 26. zu KAP. 1, 60. zu SŪRIJ. 11, 8. GAUPAD. zu SĪMKEJAK. 49. — 2) m. f. (स्त्री) eine Art Mimosa RĪGĀ. im ÇKDn.

वेपशित (von विपशित्) m. patron. des Tārshja Ācṣ. Ça. 10, 7, 9.

वेपश्यत (von विपश्यत्, partic. von 1. पश् mit वि) m. desgl. ÇAT. Bā. 13, 4, 2, 18. ÇĀK. Ça. 16, 2, 26.

वेपत्य n. nom. abstr. von विपात gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124.

वेपादिक (von विपादिका) adj. mit Blasen u. s. w. an den Füßen behaftet gaṇa श्मेतत्वादि zu P. 5, 2, 103, Vārtt.

वेपादिका f. = विपादिका 1) WIS. 261.

वेपार्क्षि m. f. TAI. 3, 5, 17.

वेपार्श्व m. metron. von विपार्श्व gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

वेपायक adj. (चतुर्थेषु) von विपाय gaṇa श्रीरूपादि zu P. 4, 2, 80.

वेपायायन m. pl. metron. von विपाय gaṇa कुञ्जादि zu P. 4, 1, 98. der entsprechende sg. ist वेपायक.

वेपयाय m. metron. von वेपयाय gaṇa कुञ्जादि zu P. 4, 1, 98. der entsprechende pl. ist वेपयायक.

वेपुत्य (von विपुल) 1) n. (Hohle, Breite; grosse) (Aṅgula) Jānuṁdhye-वेपुत्य in Bāh. S. 58, 22.

68. वंशो वेपुत्यमापयो 4, 712. सूत्र oder einfach वेपुत्य Sūtra grossen Umfange, Bez. best. Sūtra bei den Buddhisten VJUTP. 38. BUAN. Intr. 62. 124. 127. 438. WASSILJEV 109. fg. 128. 327. TĀRAN. 314. — 2)

m. N. pr. eines Berges BUANOUR in Lot. de la b. l. 847. — Vgl. मकु.

वेप्रकार्षिक adj. = विप्रकर्ष नित्यमर्हति gaṇa हेदादि zu P. 5, 1, 64.

वेप्रचिति adj. (चतुर्थेषु) von विप्रचित gaṇa सुतंगमादि zu P. 4, 2, 80.

वेप्रचित m. patron. von विप्रचिति. दानवा; महासुरा; MĀK. P. 91, 38. fg.

वेप्रयोगिक adj. = विप्रयोग नित्यमर्हति gaṇa हेदादि zu P. 5, 1, 64.

वेप्रमिक adj. = विप्रम नित्यमर्हति gaṇa हेदादि zu P. 5, 1, 64.

वेपत्य (von विफल) n. Erfolglosigkeit, Nutzlosigkeit, Vergebllichkeit R. GON. 2, 116, 45. KATHĀS. 28, 5. 50, 60. RĪGĀ-TAB. 3, 157. MĀK. P. 8, 19. SĪU. D. 720. किमनुकोश्य वेपत्यमुत्पादयसि मे so v. a. Unvermögen zu helfen (NĪLAK. ergänzt जन्मनः) MBH. 13, 285.

वेबार्ध (von विबाध) m. patron. Sohn des Sprengers so v. a. Sprenger; so heisst der auf dem Khadira wachsende und seine Unterlage auseinander drängende Aṣvattha AV. 3, 6, 2 (wo विबाध दोषतः zu trennen ist). वेबार्धप्रणुत 7.

वेबुध (von 1. विबुध) adj. (f. ई) den Göttern eigen, göttlich KATHĀS. 9 Einl.

वेभार्क adj. (चतुर्थेषु) von विभय gaṇa वराकादि zu P. 4, 2, 80.

वेभडि m. patron. PRAVANĪDHJ. in Verz. d. B. H. 56, 30. vielleicht fehlerhaft für वेभण्डि oder वेभाण्डि; vgl. विभाण्डक und वेभाण्डक.

वेभव (von विभु) n. Macht, Wirksamkeit; hohe Stellung: मरुतो हि धैर्यः विविदिभम् KĪ. 12, 3. Spr. (II) 2426, v. l. वितरणं (acc.) विना वेभवम् (nom.) 2792. (I) 4946. KATHĀS. 21, 60. निजवेभोचितं विवाकसंभारविधिम् 34, 249. 66, 191. वीराणां वेभुतं वेभवम् Verz. d. Oxf. H. 117, a, 25. 238, b, 4. Bala. P. 5, 18, 11. 10, 14, 38. 34, 19. 12, 10, 39. उत्सवसंभारं स्वसिद्ध्युचितवेभत्रम् Herrlichkeit, Pracht KATHĀS. 90, 91. am Ende eines adj. comp. f. स्त्री 38, 124. Verz. d. Oxf. H. 132, a, 1. — वेभव; MBH. 5, 730 ist वे भवः.

वेभविक (von वेभव) adj. mit Macht —, mit Wirksamkeit ausgestattet: नानाशक्तिमतामेकं शक्तिवेभविकं (das suff. ist an शक्तिवेभव gefügt worden) MĀK. P. 23, 44.

वेभाजन (von विभाजन) adj. etwa nicht seines Gleichen habend: स वे वेभुतं स वे वेभाजनं पुरम् ĀPAST. 1, 22, 7.

वेभाजित्र adj. = विभाजितुर्धर्म्यम् P. 4, 4, 49, Vārtt. 2.

वेभाज्यवादिन् TĀRAN. 271. fg. fehlerhaft für विभाज्य; s. u. 2. विभाज्य.

वेभाण्डक (von विभाण्डक) m. patron. Rshjaçṛṅga's HARIV. 1700. R. 1, 9, 31.

वेभार m. N. pr. eines Berges ÇAT. 1, 245. 358. 5, 598 (S. 22). 14, 100. — Vgl. वेकार.

वेभार्षिक (von विभाषा) 1) adj. freigestellt, facultativ TAITT. PRĪT. 22, 7. — 2) m. ein Anhänger der Vibhāṣhā (s. u. विभाषा 3), Bez. einer buddhistischen Schule VJUTP. 124. MADHVA. in Ind. St. 1, 13, 21. Verz. d. Oxf. H. 259, b, N. 9. COLERA. Misc. Ess. I, 394. fg. WILSON. Sci. Works

423. *Agarbhau-*
 67. 78. 295.
 270.

Vibhīṭaka komend u. s. w. gaṇa रजतादि zu P. 4, 5, 154. Kāṭh. 11, 5. Āc. Ca. 9, 7, 7. Suṇ. 1, 215, 12. Würfel Āpāst. 2, 25, 12.

वेभीटक adj. dass. TS. 2, 1, 5, 7. Śaṇṇ. Ba. 3, 3, 4, 4. Çāṇkh. Ca. 14, 22, 15.

वेभूतिक adj. von विभूति Vjutr. 173.

वेभूतः विभूतः Padap.; wohl von विभूतः m. patron. des Trita RV. 10, 46, 8.

वेधास (von विधान् und विधास) 1) m. a) N. pr. einer Welt: वेधासा (विधासा सूर्यस्य NILAK.) नाम ते लोका दिवि भासि (सति die neuere Ausg.) सुदर्शनाः। यत्र अर्कपदे नाम पितरो दिवि विष्नुताः॥ HARIV. 974. Verz. d. Oxf. H. 39, b, 41. — b) patron. Vishvaksena's, Sohnes des Brahmadatta, HARIV. 1273. — c) N. pr. eines Berges Mān. P. 56, 13, 57, 12. — 2) n. a) N. pr. eines Götterhaines TAṆ. 1, 1, 65. Hān. 124. Verz. d. Oxf. H. 191, a, 38. HARIV. 1250 (auf den Fürsten Vibhṛāga zurückgeführt). VP. 169. Mān. P. 55, 2. — b) N. pr. eines Teiches im Hain Valbhṛāga HARIV. 1250. — वेधासाः VP. 213 fehlerhaft für वैरासाः.

वेधासक n. = वेधास 2) a) Bṛā. P. 5, 16, 15.

वेम adj. (चतुर्थेषु) von वेमन् gaṇa संकलादि zu P. 4, 2, 75; vgl. 6, 4, 144.

वेमतायन (von विमत) gaṇa अरीकणादि zu P. 4, 2, 80. Davon adj. (चतुर्थेषु) वेमतायनक ebend.

वेमतायन (von विमत) und davon adj. वेमतायनक ebend. v. l.

वेमत्य (von 2. विमति) 1) m. oxyt. patron. gaṇa कुर्वादि zu P. 4, 1, 151. — 2) n. proparox. nom. abstr. gaṇa दृढादि zu P. 5, 1, 123. Meinungsverschiedenheit RĪG-TAR. 3, 528 (मुख्यामात्यवेमत्य zu lesen). 5, 462. 7, 1412. 8, 2838.

वेमद adj. (f. ई) zu Vimada in Beziehung stehend, von ihm stammend AIR. Ba. 5, 4, 6, 19. RV. PAṬ. 8, 11. 17, 25.

वेमर्न adj. von वेमन् P. 5, 4, 167. Schol.

वेमनस्य n. nom. abstr. von विमनस् gaṇa दृढादि zu P. 5, 1, 123 (वे). Entmutigung, Niedergeschlagenheit, Gefühl der Unlust, des Missvergnügens AV. 5, 21, 1. MBh. 3, 14794. 9, 2786. 12, 7860. 13, 6035. 14, 680. Çik. 79, 23. Dhātva. 72, 5. Bṛā. P. 10, 54, 50. Mān. P. 55, 20 (pl.).

वेमन्य adj. von वेमन् P. 5, 4, 168. Schol.

वेमत्य (von विमल) n. Reinheit, Lauterkeit, Klarheit Suṇ. 1, 187, 20. इन्द्रियाणाम् 2, 240, 9. (लहमीः) वेमत्यमेति कृषीव कुताशशौचे Spr. 2496. वंश Mān. P. 22, 39. प्रसादो ऽर्थवेमत्यम् Śiṅ. D. 251, 14.

वेमात्र (von विमातर) adj. von einer anderen Mutter stammend Gāṭh. im ÇKDn. R. 3, 54, 4. भ्रातर Stiefbruder 27, 17. 53, 19. 5, 32, 14. Schol. zu Çāṇkh. Ca. 14, 39, 7. — Nach Vjutr. 167 Verschiedenheit oder Reihe; इन्द्रियवेमात्रता 38. वेमात्र als Bez. einer best. hohen Zahl 179. Mōl. asiat. 4, 639.

वेमात्रेय (wie eben) adj. dass. gaṇa शुधादि zu P. 4, 1, 123. AK. 2, 6, 2, 25. H. 546. Kull. zu M. 8, 116.

वेमानिक 1) adj. (f. ई) in dem विमान genannten palastähnlichen Wagen der Götter fahrend: मरुतः RAṢ. 6, 1. पुण्यक्तः 10, 47. ताप्सः यत-

यो विप्रा ये च वैमानिका गणाः M. 12, 48. त्रयस्त्रिंशच्च वे देवास्तथा वैमानिका गणाः MBh. 3, 171. सुरगणाः VARH. Bh. S. 48, 60. VP. 96. सुरा Bṛā. P. 4, 12, 32. देवी 10, 81, 27. m. pl. Bez. best. himmlischer Wesen und der Götter überh. H. 89. Schol. Verz. d. Oxf. H. 117, a, 32. Mān. vīśā. 51, 7. Kāṭh. 118, 98. Bṛā. P. 3, 15, 17. 23, 41. 33, 15. 8, 23, 26. 10, 33, 24. ०स्त्री 8, 15, 20. ०विमोक्तन RĪG-TAR. 5, 370. sg.: पुण्यक्तये विपतिषुर्वैमानिक (so ist nach KERN zu lesen) इवाम्बरात् 8, 1297. Bei den Gāna eine Klasse von Göttern, die wieder in zwei Unterabteilungen zerfällt, in die Kalpabhava und Kalpātita, H. 92. fgg. — 2) adj. (vom vorhergehenden) die Götter betreffend: सर्ग so v. a. die Schöpfung der Götter Liṅga-P. bei Muir, ST. IV, 325. — 3) wohl n. N. pr. eines heiligen Badeplatzes MBh. 13, 1709.

वैमित्रा (von 2. वि + मित्र) f. N. pr. einer der 7 Mütter Skanda's MBh. 3, 14896.

वैमुक्त adj. das Wort विमुक्त enthaltend: अघ्याय, अनुवाक P. 5, 2, 61.

वैमुख्य (von विमुख) n. Abneigung, das Nichtswissenwollen von Jmd oder Etwas, Widerwille RĪG-TAR. 1, 8. भन्नेद्वैमुख्यमेव चेत् 8, 697. ०भा- 3, 322. श्रियः (subj.) 2, 157. क्षणद्वैमुख्यमायाति सामुख्यं याति च क्षणात्। न केतुं कंचिदीक्षते पशुप्रायाः पृथग्जनाः॥ 8, 896. 1401. पुत्रयोर्नास्ति वैमुख्यं संग्रामे दानवैरपि HARIV. 8388. न च ते। पुद्बवैमुख्यं अमं वाप्युपज्ञमतुः 3089. 5114. व्यय° KUVĀJ. 75, a.

वैमृत्य (von 2. वि + मृत्य) n. Verschiedenheit des Preises M. 9, 287.

वैमृधे (von विमृध्) adj. (f. ई) dem Indra Vimṛdh geweiht u. s. w. TS. 2, 5, 2, 1. 4, 1. ÇAT. Ba. 9, 5, 2, 5. Çāṇkh. Ca. 3, 1, 7. wie विमृध् Boin. Indra's TS. 2, 2, 2, 4. 4, 2, 2.

वैमृध्य adj. dass. Āc. Ca. 2, 10, 13.

वैमेय m. = विमय, नैमेय Tausch H. 870. HALI. 2, 418.

वैम्य m. patron.; pl. Sāmśk. K. 186, a, 7.

वैय्य (von व्यय) adj. das Beschäftigtsein mit Etwas, Obliegen: कार्यं ÇUK. in LA. (III) 37, 16.

वैयधिकरण्य (von व्यधिकरण) n. Nichtübereinstimmung im Casus (Gegens. सामानाधिकरण्य) Śiṅ. D. 282, 2. 283, 7. PRATĪPAR. 80, a, 2. 4.

वैयमक m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 2, 1869.

वैयर्थ्य (von व्यर्थ) n. Nutzlosigkeit VIK. 29, 18. Comm. zu TAṬT. PAṬ. 1, 61. 2, 47. 4, 11. 23. 5, 22. Kull. zu M. 2, 139. 3, 284. KUSUM. 50, 11. 60, 11.

वैयत्कश adj. von व्यत्कश gaṇa द्वारादि zu P. 7, 3, 4. वैयत्कस Vor. 7, 4. 18.

वैयशन (von व्यशन) adj.: मूर्धन् als symbolischer Name eines Monats WENB. Nax. 2, 349.

वैयस्य (von व्यस्य) 1) m. patron. des Viçvamanas (eines Liedverfassers) RV. 8, 23, 24. 24, 28. 26, 11. वैयस्य geschr. — 2) n. N. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 238, a. PAÑĀV. Ba. 14, 10, 8. 15, 3, 26. LĪṬ. 3, 6, 30.

वैयस्य m. patron. von व्यस्य Vor. 7, 1. 4.

वैयसन adj. von व्यसन P. 7, 3, 3. Schol.

वैयाकरण्य (von व्याकरणा) m. Grammatiker gaṇa ऋग्यनादि zu P. 4, 3, 73. Schol. zu 2, 59 und 7, 3, 3. Vor. 7, 14. Nir. 1, 12. 9, 5. 13, 9. P. 6, 3, 7. सर्वार्थानां व्याकरणाद्व्याकरणा स उच्यते MBh. 5, 1681. Ind. St. 5, 159. Śiṅ. D. 119, 7. Schol. zu AV. PAṬ. 1, 1. zu VS. PAṬ. 4, 145. zu

TATT. PAIT. 5, 1. 24, 8. Verz. d. B. H. 160, 17. प्रथम° P. 5, 2, 56. Schoff. 5° Nī. 2, 3. *खसचि der als Grammatiker mit der Nadel in die Luft führt so v. a. schlecht beschlagen in der Grammatik* Schol. zu P. 2, 1, 53. *वैयाकरणकस्तिन् ein einem Grammatiker als Lohn geschenkter Elephant* zu 6, 2, 65. *भार्य der eine Grammatikerin zur Frau hat* Vor. 6, 14.

वैयाकरणभूषण n. Titel des Werkes eines Grammatikers COLBR. Misc. Ess. I, 263. H. 42. HALL 78. Verz. d. Oxf. H. 177, a, No. 402. *सार* ebend. COLBR. Misc. Ess. II, 42. — Vgl. वृद्ध°.

वैयाकरणसिद्धान्तसूत्रा f. desgl. COLBR. Misc. Ess. II, 42. Verz. d. Oxf. H. 177, b, No. 403.

वैयाकर्त adj. = व्याकृत gaṇa prastādi zu P. 5, 4, 38.

वैयाख्य adj. von व्याख्या; स° = सव्याख्य mit einer Erklärung versehen MBH. 1, 50. 12, 1353. 1839.

वैयाघ्र (von व्याघ्र) 1) adj. a) vom Tiger kommend, aus Tigerfell gemacht, mit Tigerfell bezogen AV. 8, 7, 14. चर्मन् Kāc. zu P. 4, 2, 12. LĀṬ. 9, 2, 22. KAUC. 17. HARIV. 13121. R. 3, 7, 8. 4, 25, 25. VARĀH. BṬH. S. 44, 13. Verz. d. Oxf. H. 46, a, 41. *कोश* MBH. 4, 1336. रथ P. 4, 2, 12. AK. 2, 8, 2, 21. H. 755. MBH. 2, 2063. 7, 3892. 8, 3598. in ein Tigerfell gehüllt 4, 1739. — b) von Vjāghra herrührend: धर्मा: Verz. d. Oxf. H. 266, b, 25. — 2) n. Tigerfell AV. 4, 8, 4. ÇĀṆKU. Ça. 14, 33, 26. HARIV. 6199. *परिवारित* MBH. 2, 1854. 7, 268. *परिवारण* 5, 2837. 7104. R. 7, 23, 4, 32.

वैयाघ्रपदी f. zu *वैयाघ्रपद्य* zu Vjāghrapad in Beziehung stehend WZBEN, Nax. 2, 392. patron.: *पुत्र* N. pr. eines Lehrers BṬH. Ān. Up. 6, 5, 1.

वैयाघ्रपद्य 1) adj. von Vjāghrapad herrührend: वार्तिक Verz. d. Oxf. H. 176, a, N. 1. — 2) m. patron. von Vjāghrapad gaṇa gāgādi zu P. 4, 1, 105. ÇAT. Bn. 10, 6, 7, 1. 8. LĀṬ. 6, 9, 17. KĀND. Up. 5, 2, 3. 14, 1. MBH. 4, 224. 1141. 13, 634 (nach der Lesart der ed. Bomb.). pl. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 57, 35.

वैयाघ्रपाद MBH. 13, 634 fehlerhaft für *वैयाघ्रपद्य*.

वैयाघ्र (von व्याघ्र) adj. tigerähnlich: *आसन Art zu sitzen* Verz. d. Oxf. H. 11, a, N. 1.

वैयात adj. = वियात P. 5, 4, 36, Vārtt. 5.

वैयात्य n. nom. abstr. von वियात gaṇa ḍḍādi zu P. 5, 1, 123. Dreistigkeit, Unverschämtheit P. 7, 2, 19. Spr. (II) 368. RĪĀA-TAN. 5, 354.

वैयावृत्ति, *कर* als Bed. von भोगिन् H. an. 2, 278.

वैयावृत्य (1), धर्मवैयावृत्यं करोति BUDD. Intr. 273, N. 2. *कर* ein geistlicher Diener (bei den Buddhisten) VJUTP. 203. Man könnte *वैयावृत्य* von व्यापृत vermuthen.

वैयास adj. von Vjāsa herrührend ÇIC. 20, 52; vgl. Verz. d. Oxf. H. 118, a, No. 194.

वैयासकि m. patron. von Vjāsa P. 4, 1, 97, Vārtt. Vor. 7, 1. 5. MBH. 12, 8455. 12044. Spr. 2871. BULG. P. 1, 18, 3. 16. 2, 3, 13. 25. 5, 3, 20. 10, 1, 14.

वैयासि m. desgl. BULG. P. 3, 22, 37.

वैयासिक adj. (f. ३) von Vjāsa herrührend, von ihm verfasst u. s. w.: शमगिर: Spr. 2828. सरस्वती PRAB. 98, 8. संकृता MBH. 1, 1. 234 und BULG. P. in den Unterschrr. der Adhājja.

वैयास्क. In RV. PAIT. 17, 25 heisst es: न दाशतय्येकपदा काचिदस्तीति वैयास्कः. Man hat die Wahl *वैयास्कः* (von वियास्क) oder *वैयास्कः*

zu gegen beides terpolirt und als urspr. *वैयास्कः* nach vedischer Art mit Vocaleinschl. sprechen ware.

वैयुष्ट adj. = व्युष्ट दीयते कार्ये वा P. 5, 1, 97.

वैय्य s. वैय.

वैर (von वीर) 1) adj. feindlich, rücherisch: कर्त्र AV. 10, 1, 19. — 2) n. SIDDH. K. 249, b, 2. am Ende eines adj. comp. f. धा. Feindschaft, Feindseligkeit, Fehde AK. 1, 1, 3, 25. H. 730. AV. 12, 5, 28. PĀNĀV. Bn. 10, 1, 12. P. 4, 3, 125 (AK. 3, 6, 2, 4). वानरराजेन R. 1, 1, 60. कारणं (Veranlassung, Ursache) वैरस्य 4, 8, 29. *कारण* BHATT. 9, 117. दंपत्योरन्यम् VARĀH. BṬH. S. 5, 97. स्नेहात्, वैरतस् Spr. (II) 259. *स्नेहयोः पारमनासाद्य* RĪĀA-TAN. 4, 108. वैर, मैत्र BULG. P. 7, 9, 41. वैरं पञ्चसमुत्थानम् — स्त्रीकृतं वास्तुज्ञं वाग्ज्ञं सप्तापत्न्यपराधम् Spr. 5038. स्वभाविक PĀNĀT. 66, 10. वैरं तवायं किं निजः प्रकर्षः (wo wir Feind sagen würden) KATHĀS. 32, 193. नायं वैरं विस्मरते कदाचित् MBH. 3, 15705. (सत्तः) स्मरति मुक्तान्येव न वैराणि कृतान्यपि Spr. 5329. न वैराण्यभिज्ञानसि 4354. मित्रैरपि भूपानां ज्ञायते वैरम् VARĀH. BṬH. S. 8, 4. तेषामथामुराणं च पुनर्वैरमज्ञायत KATHĀS. 46, 223. नैव तिष्ठति तदैव पुष्करस्थमिवैदकम् Spr. (II) 384. दानेन वैराण्यपि पाप्मि नाशम् 2766. न चापि वैरं वैरेण व्युपशाम्यति 3233. नहि वैराणि शाम्यन्ति दीर्घकालं धृतान्यपि MBH. 5, 2642. नहि वैराणि शाम्यन्ति कुले 12, 5205. न वैरमुदीपयति प्रशात्तम् Spr. 4353. उपशान्तवैरा VARĀH. BṬH. S. 8, 30. विगत° adj. 32, 22. निवृत्त° adj. 29. न वैरं कुर्वति केनचित् Spr. (II) 153. R. 2, 21, 15. धर्कतां च वैराणाम् KĀM. NĪTIS. 4, 30. कृत° adj. MBH. 12, 5160. R. 1, 57, 1 (58, 1 GONN.). 4, 3, 22. Spr. (II) 1864. अन्योन्यकृत° 384. fg. यस्य वै लोकवीरेण बद्धं वैरं मरुतात्मना R. 5, 38, 49. पूर्वबद्ध° adj. 4, 53, 14. बद्धवैरस्य रानसैः 5, 6, 11. ÇĀK. 48. सार्धम् RĪĀA-TAN. 6, 194. BULG. P. 8, 7, 39. Liñca-P. bei MUIR, ST. 4, 325, 23 (विद्ध° falschlich). 320, 6. सपत्नी ते कथं वैरं न पातयेत् R. GONN. 2, 7, 31. तेन वैरं समासज्य Spr. 4701. वैरमारभते 2948. मित्रादुत्पादितं वैरमपि मूलं निकृत्तति 2203. प्रयुक्तं रानसैः सह । वैरम् R. 3, 87, 12. उपगृह्य वैराणि MBH. 12, 5206. वैरस्यात्तं संविधाय 3, 15705. न्यापां वैरं विधाय BULG. P. 1, 11, 35. पक्षं वैरं दुस्त्यजमत्यजः 4, 12, 2. *त्याग* JOGAS. 2, 25. *निलयो निषादः* R. 1, 2, 13. *प्रकोप* VARĀH. BṬH. S. 20, 9. *निबन्धः* कृतो राक्षसुखेन MBH. 1, 1166. *साधन* PĀNĀT. 84, 24. पूग° Feindschaft mit Vielen MBH. 5, 1085. 1224. मित्र° VARĀH. BṬH. S. 53, 117. स° (रिपु) Spr. (II) 3234. Als m.: मकात्तं (मकान्तः संक्रोरो येन तन्मकात्तम् NILAK.; sehr häufig steht मकत् n. st. मकात्तम् m.) वर्मनास्त्वितः (आश्रिताः ed. Bomb.) MBH. 1, 1155. न मे वैरो निवसते (besser वैरं प्रवसति die neuere Ausg.) HARIV. 6059. — Vgl. निर्वैर (adj. mit loc. BULG. 11, 55), प्रति°, प्रुष्क°.

वैरक am Ende eines adj. comp. von वैर 2): मुक्त° BULG. P. 4, 4, 11.

वैरकर adj. Feindschaft bewirkend; — hervorruhend: द्यूत M. 9, 227. बद्ध° VARĀH. BṬH. S. 10, 20.

वैरकरण n. das Bewirken —, Erregen von Feindschaft R. 3, 13, 7.

वैरकार adj. = वैरकर P. 3, 2, 23.

वैरकारक adj. dass.: प्रक्षिपा व कारिका MBH. 12, 4141.

ruis. 33, 91. — 2) m. ein Sohn Virāṭa's MBu. 6, 4349. f. ई eine Tochter Virāṭa's MBu. 1, 328 विराटा: पर्व mit der ed. Bomb. zu lesen). 7, 3766. 14, 1836 विराटि mit der ed. Bomb. zu lesen). 1846. fg. 18, 391. Buḥ. P. 1, 8, 14. — 3) N. pr. eines Landes: °देश Verz. d. Oxf. H. 352, b, 10. °राज 280, b, 5. — 4) m. eine Art Edelstein, = विराट H. 1066, Schol. — 5) m. Cocoinelle, ein rother Käfer H. 1209. — 6) eine best. Farbe oder ein Object von bestimmter Farbe ist gemeint im adj. °पृष्ठ (उत्तम) MBu. 13, 3777.

वैराटक n. eine best. giftige Knolle Suca. 2, 252, 6. — Vgl. विराटक.

वैराटि m. ein Sohn Virāṭa's MBu. 4, 1098.

वैराखा f. schlechte v. l. für वैरोखा H. 240.

वैराणक (vgl. वीरानक) gaṇa उत्करादि zu P. 4, 2, 90. davon adj. (चतुर्थेषु) वैराणकीय ebend.

वैराधय n. nom. abstr. von विराधय gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124.

वैरातङ्क (वैर + घा°) m. Terminalia Arguna W. und A. Riḥan. im CKDn.

1. वैरानुबन्ध (वैर + घा°) m. anhaltende Feindschaft Buḥ. P. 7, 1, 25. fg. 46. 10, 37. 8, 19, 13. 22, 6.

2. वैरानुबन्ध (wie oben) adj. beständig anfeindend Buḥ. P. 5, 24, 2.

वैरानुबन्धिन् adj. Feindschaft nach sich ziehend: कर्म मरुवैरानुबन्धि Spr. 1620. Davon nom. abstr. वैरानुबन्धिता f. Kim. Niris. 14, 45.

वैराम m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 2, 1832. oder ist etwa वैरामा: zu trennen?

वैराप् (von वैर), °पते Feindseligkeiten beginnen, feindlich auftreten P. 3, 1, 17. Vop. 21, 10. वैरापितार: Cic. 2, 115. वैरायमाणा भाट्ट. 5, 75. तान्प्रति Spr. 3159. मरुद्भि: (II) 3032.

वैरि m. = वैरिन् Feind: संसारवैरि: (°वैरो?) Pañśar. 4, 1, 29.

वैरिच (von विरिच) adj. (f. ई) zu Brahman in Beziehung stehend u. s. w.: सभा Buḥ. P. 11, 17, 5.

वैरिच्य (wie oben) m. ein Sohn Brahman's Buḥ. P. 1, 11, 6.

वैरिण n. nom. abstr. von वैरिन्; s. निर्वैरिण, wo Tattvas. st. TARKA-SAMH. zu lesen ist.

वैरिणि m. patron. PRAVARADH. in Verz. d. B. H. 59, 10.

वैरिता (von वैरिन्) f. Feindseligkeit, Feindschaft: नश्येत्पूर्व च वैरिता KATHA. 102, 139. परं नयेत् स्वयमेव वैरिताम् Spr. 1952. याति वैरिताम् KATHA. 14, 10. अस्माकमुलूकै: सक्त 62, 24. देवै: सक्त न ते कार्या तदकारणवैरिता 45, 146.

वैरिच (wie oben) n. dass.: काकालूकस्य KATHA. 62, 17.

वैरिन् (von वैर) adj. feindselig, m. Feind AK. 2, 8, 2, 10. H. 729. HALA. 2, 301. M. 4, 183. 8, 64. Buḥ. 3, 37. MBu. 3, 1576 f. 4, 478. 6, 4019. 13, 2058. HARIV. 5839. 8148. R. 4, 9, 102. 12, 8, 6, 13, 10. Spr. (II) 498. 2388. 2698. (I) 2160. 2940, v. l. 3325. 4329. 5319. 5395. RAGH. 12, 104. KATHA. 19, 54. 22, 301. 27, 138. 49, 43. 54, 218. Riḥa-Tar. 1, 85. 3, 380. 4, 286. 6, 304. Buḥ. P. 6, 5, 39. 7, 22. 11, 19. 7, 10, 38. VET. in LA. (III) 22, 1. वैरिपत्त MĀK. P. 15, 60. दृढ° MBu. 1, 7128. निष्कारण° Spr. 2234. विधि feindliches Geschick MEGH. 100. वायुना कुमवैरिणा R. Gora. 2, 120, 25. वैरी न चेद्वति वेपथुराया: Śiṃ. D. 56, 16. स्फुटवैरिकैरव der Sonne Spr. (II) 1445. वैरिणी f. (I) 4540. KATHA. 29, 112. — Vgl. धातु°, पूर्व° (auch Pañśar. 110, 11), मुर°, वात°, विषय° यि.

वैरिवीर (वैरिन् + वीर) m. Bez. eines Sohnes des Daparaḥa VP. 384, N. इलविल v. l.

वैरिसिंह (वैरिन् + सिंह) m. N. pr. eines Fürsten Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 508, Cl. 18. fg. 519, Cl. 27.

वैरिभू (von वैर + 1. भू), °भवति in Feindschaft übergehen: अज्ञातकुदगेधेव वैरोभवति सौकुदम् Çik. 120.

वैरप (von विरप) 1) m. patron. PRAVARADH. in Verz. d. B. H. 56, 16. des Aṣṭādaśaśāstra Pañśar. Br. 8, 9, 21. Āḥv. Ça. 12, 11, 1. अङ्कतेर्वैरपस्य साम Ind. St. 3, 201, b. कुतोपादस्य वैरपस्य साम 213, b. pl. eine Abtheilung der Aṅgiras RV. 10, 14, 5. — 2) n. N. eines Sāman (eine der sechs Hauptformen) VS. 10, 12. 13, 56. 21, 25. AV. 15, 2, 3. 4, 3. AIT. Br. 4, 28. 5, 1. Pañśar. Br. 8, 9, 12. 12, 4, 17. Çik. Ça. 10, 4, 16. KĀND. UP. 2, 15, 1. 2. KAUSH. UP. 1, 5. VP. 42 (Muir, ST. 3, 7). MĀK. P. 48, 33. Ind. St. 3, 238, a. इन्द्रस्य oder वसिष्ठस्य वैरपम् 208, b. पञ्चनिधनम् 222, a. °गर्भ Çik. Ça. 15, 7, 4. °पृष्ठ 10, 4, 1. 16, 23, 19. LĪṭi. 10, 13, 9. Vgl. अज्ञो°, कृत्वा°. — 3) adj. von वैरप 2) VS. 29, 6. TS. 2, 3, 2, 2. 7, 5, 24, 1. Çik. Ça. 9, 27, 1.

वैरपार्त (von विरपात) m. 1) patron. gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. — 2) Bez. eines Mantra GORH. 4, 5, 4. 5. GAṆJAS. 1, 96.

वैरप्य (von 2. विरप) n. nom. abstr. Vop. 7, 19. 1) Verschiedenartigkeit, Mannichfaltigkeit, Verschiedenheit: विषय° MBu. 5, 1627. अन्योऽन्यवैरप्ये 12, 8805. MĀK. P. 45, 30. शास्त्रार्थ° Çik. zu BRH. Āa. UP. S. 198. — 2) deformitas JĀn. 3, 79. देहे MBu. 3, 15912. अङ्गुष्ठ HARIV. 10863. अङ्गेषु R. 5, 48, 6. अङ्ग° 49, 4. 7, 30, 22. RAGH. 12, 40. Spr. 1912. रोग° in Folge von Krankheit KATHA. 12, 71. 16, 68. 20, 109. 40, 27. 56, 351. 362. MANĪK. 312. Buḥ. P. 1, 17, 13. 3, 30, 15. 9, 10, 4. 10, 54, 37. DAÇAK. 67, 13. सिन्धुवैरप्यकरण Verz. d. Oxf. H. 79, a, 8.

वैरप्यता f. = वैरप्य 2): गात्र° MBu. 3, 2803.

वैरेकीय (von विरेक) adj. zum Purgiren dienend, purgirend, ausputzend: °द्रव्य Suca. 1, 161, 15.

वैरेचन (von विरेचन) adj. dass. Suca. 1, 161, 1. 20. Çik. Sām. 3, 8, 6.

वैरेचनिक (wie oben) adj. dass. Suca. 1, 163, 5. 11. 2, 97, 5. 520, 4.

वैरेय adj. (चतुर्थेषु) von वीर gaṇa सख्यादि zu P. 4, 2, 80.

वैरोचन (von विरोचन) 1) adj. von der Sonne kommend: मयूखा: Sonnenstrahlen Kir. 5, 46. — 2) m. a) ein Sohn der Sonne H. an. 4, 195. ÇANDAR. im CKDn. — b) ein Sohn Vishṇu's H. an. — c) ein Sohn des Femers ÇANDAR. — d) ein Sohn des Asura Virocana, patron. Ball's, H. an. ÇANDAR. MBu. 1, 5484. 2, 864. 3, 1029. 7, 859. 12, 8059. 13, 4687. R. 7, 12, 23. Buḥ. P. 8, 6, 34. 10, 16. 15, 33. °निकेतन n. Ball's Behausung so v. a. die Unterwelt HALA. 3, 1. — e) N. pr. eines Fürsten AIT. Br. 8, 22. — f) N. pr. eines Buddha ÇANDAR. BURNOUR Intr. 117. 557. WASSILJEV 129. 159. 183. 187. fg. WILSON, Sol. Works II, 12. 14. 35. HIOUEN-TSANG 2, 227. Vie de HIOUEN-TSANG 282. TĪRAN. 327. LALIT. ed. Calc. 200, 12. ein Sohn der Göttersippe Nilakājika LALIT. Fouc. 358. — g) N. pr. einer Sippe von Siddha's (सिद्धगण) ÇANDAR. im CKDn. — h) °मुहूर्त Bez. eines best. Muhūrta Verz. d. B. H. No. 912. — i) N. pr. einer best. Welt der Buddhisten WILSON, Sol. Works II, 36. — k) Bez. eines best. Samādhi VĪJṬ. 17. — Vgl. वैरोचनि.

वैरोचनम् m. N. pr. eines Gelehrten *TAAR.* 219.

वैरोचनमितिपुस्त m. N. pr. einer best. Welt der Buddhisten
Lot. de la B. L. 258.

वैरोचन m. 1) = वैरोचन 2) a) *MBh.* n. 212. — 2) = वैरोचन 2) d)
MBh. *MBh.* 3, 12068. 12150. 5, 4868. 7, 8484. 8608. 13, 329. *HARIV.* 9854.
10072. 12695. 12920. R. 1, 31, 4 (32, 4 Gonn.). *VARĀH. Bṛh.* S. 58, 30.
Bṛh. P. 8, 6, 29. *MĀK.* P. 80, 10. — 3) = वैरोचन 2) f) *MBh.*

वैरोचि m. patron. Bāṇa's, eines Sohnes des Bali (Vairokāna,
Vairokāna) *ÇANDAR.* im *ÇKDa.*

वैरोद्या f. N. pr. einer der 16 Vidyadevi bei den Gāina H. 240.

वैरोद्धार विर + उ० m. Rache *ÇANDAR.* im *ÇKDa.*

वैरोधक (von विरोधक) m. N. pr. eines Mannes *MUDRĀ.* 43, 4.

वैरोक्ति (von विरोक्ति) m. pl. patron. zum sg. वैरोक्त्य gaṇa
कपादि zu P. 4, 2, 111. *SĀH.* K. 183, b, 10.

वैरोक्त्य m. patron. von विरोक्ति gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105.

वैल (von विल) adj. nach Nilak. von Höhlen bewohnenden Thieren
herkommend *MBh.* 2, 1823 (vैल ed. Calc.).

वैलतप्य (von विलतप्य) n. 1) Verschiedenheit, Ungleichheit, Unter-
schiedenheit (in comp. sowohl mit einem im gen. als auch mit einem
im abl. gedachten Begriffe) *RĪĀ-TAR.* 4, 635. *Bṛh.* P. 10, 55, 29. 11, 11,
5. *ÇĀH.* zu *Bṛh.* *Ār.* Up. S. 8. 34. *SĀH.* D. 13, 10. *KUVALAJ.* 75, a, 3. *KULL.*
zu M. 1, 85. Schol. zu *ÇĀH.* 42. — 2) Unbestimmbarkeit, Unbeschreib-
lichkeit Schol. zu *KĪVĀD.* 2, 263.

वैलद्य (von विलत) n. das Gefühl von Scham, Verlegenheit *HARIV.*
8135. Spr. 1797. *KATHĀS.* 124, 206. °नालन *RĪĀ-TAR.* 8, 1329. स० adj.
(f. घ्रा) beschämt, verlegen 5, 60. *KATHĀS.* 12, 187. 45, 356. 49, 114. सवैल-
द्यम् adv. 104, 154. *MĀK.* 15, 24. 65, 15. *VĪK.* 32, 10. सवैलद्यस्मितम्
mit vorlegenem Lächeln 45, 1.

वैलस्थान n. von SĪ. zu विल (विल) so v. a. गर्त gezogen, wäre also
वैल० zu schreiben. Schlupfwinkel: वैलस्थानं परि तूळ्का श्रौतं RV.
1, 133, 1.

वैलात्य n. nom. abstr. von विलात gaṇa दृढादि zu P. 5, 1, 123.

वैलेपिक adj. = विलेपिकाया धर्म्यम् gaṇa मक्षिण्यादि zu P. 4, 4, 45.

वैलनिक (von विलन) adj. beabsichtigt, bezweckt, worauf es gerade
ankommt *SĪH.* D. 277, 2. *MALLIN.* zu *KĪ.* 1, 5.

वैवधिक = विवधिक, वीवधिक P. 4, 4, 17. *HANSTR.* AK. 2, 10, 15.
H. 364. वैवधिकी f. *RĪĀ-TAR.* 6, 808.

वैवर्ण्य (von विवर्ण) n. Entfärbung, Wechsel der natürlichen, gesun-
den Farbe H. 307. मुखं वैवर्ण्यमेति *JĀH.* 2, 13. *MBh.* 13, 7446. 14, 216.
HARIV. 11174. R. Gonn. 2, 62, 17. 3, 63, 19. *SUCH.* 1, 117, 20. 156, 3. 251,
12. Verz. d. Oxf. H. 307, a, 39. *VARĀH. Bṛh.* S. 104, 22. *KATHĀS.* 16, 68.
SĪH. D. 170. 189. 230. *Bṛh.* P. 5, 16, 26. दे० 24, 13. मुख० Spr. (II)
998. वर्ण० R. 4, 59, 18.

वैवर्त (von विवर्त) und वैवर्तक s. वृत्त०.

वैवश्य (von विवश) n. Willenlosigkeit, das Nüchternsein über sich
selbst: वैश्य तस्य °कारिणी *RĪĀ-TAR.* 6, 74.

वैवस्वर्त (von विवस्वत्) 1) adj. (f. ई) von der Sonne kommend: प्रभा
R. 6, 99, 44. — 2) m. ein Sohn Vivasvat's: a) patron. Jāma's AK. 1,

1, 4, 54. *HALĀ.* 1, 71. RV. 9, 113, 8. 10, 14, 1. 37, 7. 60, 10. 164, 2. AV. 8,
116, 1. 2. 8, 2, 11. 18, 3, 13. *ĀṆV. Ça.* 10, 7, 2. *GṆH.*, ed. *STANLEY* S. 47.
KATHOP. 1, 7. Spr. 2404 (M.). *MBh.* 3, 11996. 5, 519. 13, 3500. *HARIV.* 1003.
4921. 4923. 13133. R. 2, 64, 37. R. Gonn. 2, 66, 38. 4, 16, 39. 41, 67. 6, 5,
11. *RAGH.* 15, 45. 57. Spr. (II) 1974. *VARĀH. Bṛh.* S. 43, 52. *RĪĀ-TAR.* 4,
150. *Bṛh.* P. 5, 26, 6. वैवस्वतस्य सदनम् *MBh.* 1, 1710. वैवस्वतस्याल-
यमभ्युपेति *VARĀH. Bṛh.* S. 69, 23. वैश्वक्ताल्य *SUCH.* 1, 116, 17. °नय R. 8,
73, 32. 4, 21, 5. °पुर *MBh.* 7, 7082. वैवस्वतपथे (°वशे st. °पथे die neuere
Ausg.) स्थित: *HARIV.* 4109. — b) patron. eines Manu AV. 8, 10, 24. *ÇAT.*
Bn. 13, 4, 3. *ĀṆV. Ça.* 10, 7, 1. *MBh.* 3, 12755. *HARIV.* 410. 442. 342. 552
(मनुर्वेव० mit der neueren Ausg. zu lesen). R. 1, 70, 30. *RAGH.* 1, 11. VP.
264. 266. 348. *Bṛh.* P. 1, 3, 15. *MĀK.* P. 53, 7. °मन्वत्तरं Verz. d. B. H.
No. 1175. 1245. Verz. d. Oxf. H. 300, a, 7. — c) patron. Saturns *ÇKDa.*
und Wilson. — d) N. eines Rudra *ÇATĪH.* in Verz. d. Oxf. H. 190, a,
38. — 3) f. ई a) der Süden *RĪĀH.* im *ÇKDa.* — b) eine Tochter des Son-
nengottes *VJUTP.* 107. तपती *MBh.* 1, 3791. 6632. अथा वैवस्वती सेयं सूर्यस्य
डुक्ता 12, 9449; vgl. *ÇAT.* Bn. 12, 7, 3, 11. — 4) adj. (f. ई) a) Jāma Vai-
vasvata gehörig, zu ihm in Beziehung stehend *KAUC.* 82. 86. *MBh.* 6, 5802.
सभा 13, 3499. लोक 15, 903. — b) zu Manu Vaivasvata in Beziehung
stehend: अत्तर, मन्वत्तर *MBh.* 12, 12808. *HARIV.* 171. 177. VP. bei *MUJA,*
ST. 4, 104. fg. 118. *MĀK.* P. 100, 87.

वैवस्वततीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 60, a, 30.

वैवस्वतीय adj. zu Manu Vaivasvata in Beziehung stehend: मन्व-
त्तर *RĪĀ-TAR.* 1, 26.

वैवाक् (von विवाक्) adj. nuptialis: मुहूर्त R. Gonn. 1, 75, 9.

वैवाहिक (wie oben) 1) adj. (f. ई) dass.: विधि M. 2, 67. *KATHĀS.* 44,
177. *Bṛh.* P. 3, 22, 15. *MĀK.* P. 21, 62. 75, 52. क्रिया R. 1, 73, 17. क्रम
R. Gonn. 1, 75, 12. *MĀK.* P. 116, 72. कौतुकसंविधान *KUMĀRAB.* 7, 2. ति-
थि 6, 98. स्त *MĀK.* P. 73, 55. अग्नि M. 3, 67. भाण्ड *MBh.* 3, 16691. इव्य
13, 1670. संभार *HARIV.* 10891. वसु *DEVALA* in *DĪJABH.* 272, 1. 2. वेष *HARIV.*
5202. रथ *MBh.* 7, 392. पर्वन् über eine Hochzeit handelnd *MBh.* 1, 314,
328. 1, 193. fgg. 4, 70. fgg. — 2) n. a) Vorbereitungen zur Hochzeit, Hoch-
zeitsfeierlichkeit: राजापि डुक्तिः ससं वैवाहिकप्रवृत्तयः *MBh.* 3, 16690.
पन्मयोक्तं विराटस्य पुरा वैवाहिके तदा 5, 157. 6073 (wo wohl तत्तु zu
lesen ist; nach *NILAK.* zur Hochzeit gerüstet, — geschmückt). R. 1, 71,
23 (73, 22 Gonn.). 72, 18. — b) Verschwägerung: द्विषेवैवाहिकं मिथः
Bṛh. P. 10, 61, 20.

वैवाह्य (wie oben) 1) adj. a) nuptialis: Feuer *ÇĀH.* *GṆH.* 1, 1. 17.
— b) = विवाह्य 3) verschwägert, durch Heirath verwandt *ÇĀH.* *GṆH.*
2, 15. *PĪA. GṆH.* 1, 13. तेषां च बहूनि कौशिकगोत्राणि स्युस्तरेषु वैवा-
हिकानि भवन्ति VP. bei *MUJA,* ST. 1, 82, N. 48. — 2) n. Hochzeitsfeier-
lichkeit: क्वा वैवाह्यमुत्तमं R. 1, 73, 11.

वैविह्य (von विविह्य) n. das Befreitsein von: दस्यु० *RĪĀ-TAR.* 8, 2387.

वैवृत्त (von विवृत्ति) adj. mit einem Hiatus in Verbindung stehend:
स्वर RV. *PRIT.* 3, 10.

वैशम्य (von विशद) n. 1) Klarheit, Helle, Reinheit; Frische: स्फटिक-
स्य *RĪĀ-TAR.* 8, 1786. *SUCH.* 1, 20, 15. 151, 15. 153, 1. मुख० 218, 8. 243,
20. 2, 136, 3. des Auges 348, 15. eines Gefl. u. a. w. 254, 1. 477, 6. *VĪJAN.*

9, 9. einer Farbe VARĀH. BṢ. S. 72, 2. घास्यस्य 76, 24. मनसि *Heiterkeit des Gemüths* SARVADĀRṢAS. 129, 10. — 2) *Klarheit* so v. a. *Deutlichkeit, Verständlichkeit* ŚIS. bei MÜLLER, SL. 170. Verz. d. Oxf. H. 241, b. No. 591. — Hier und da fälschlich वैष्य geschrieben.

वैशर्ष (von वैशर्ष) 1) adj. (f. ई) *im Teich befindlich, teichartig* P. 4, 4, 112. VS. 16, 37. TS. 7, 4, 22, 1. TBR. 3, 1, 2, 3. ÇAT. BṢ. 5, 3, 2, 14. Soma wohl so v. a. *sehr reichlich* RV. 7, 33, 2. — 2) f. घा = वैशर्षा (und mit TS. 3, 4, 2, 12 vielleicht so zu verbessern) VS. 30, 16.

वैशंपायन m. patron. von वैशंप gaṇa अश्वादि zu P. 4, 1, 110. 1) N. pr. eines alten Veda-Lehrers (im Epos ein Schüler Vjāsa's) Àçv. ÇṚṢ. 3, 4, 3. ÇĀṆH. GRH. 4, 10. 6, 6. TAITT. ĀR. 1, 7, 5. Ind. St. 3, 396. P. 4, 3, 104 (Schol. zählt seine 9 Schüler auf). MBH. 1, 11. 20. 97. 107. 2227. 2419. 13, 331. HARIV. 18. AV. PARIC. in Verz. d. B. H. 92. VP. 275. 279. BṢ. P. 1, 4, 21. Verz. d. Oxf. H. 54, b, 3. 5. 55, a, 6. 19. 356, a, No. 842. fgg. ०संहिता 98, b, 17. 104, a, 24. 110, b, 9. 10. ०गीता धर्माः 266, b, 27. — 2) N. pr. eines Sohnes des Çukanāsa, Ministers des Tārāpīḍa, der in einen Papagei verwandelt wird, Kāp. in Z. d. d. m. G. 7, 583.

वैशंपायि adj. von Vaiçampājana herrührend Verz. d. Oxf. H. 41, a, 24.

वैशम 1) n. a) = विशसन *Schlächterei, Metzerei, Mord und Todtschlag, blutiger Zusammenstoß, Grueselthat, Tod und Verderben, Noth und Elend, Unheil* MBH. 1, 623. 2, 2670. 3, 2551. 2567. मा त्वं प्राप्स्यसि वैशमम् 11171. fgg. 4, 1292. तावच्चाप्यु वैशमम् so v. a. *Krieg, Feindschaft* 5, 4216. fgg. कुत्रणां वैशमे पाण्डवैः स्रु 6, 91. 16, 167. भारतं नाम वैशमम् HARIV. 5332. 11328. घोरं तु वैशमं मन्ये गते मयि भविष्यति R. 5, 15, 53. विधिना कृतमर्थवैशमं ननु मां कामवधे विमुञ्चता KUMĀRAS. 4, 31. UTTARAR. 88, 8 (113, 6). 118, 3 (160, 5). उपरोध° MUDRĀR. 42, 11. KATHĀS. 97, 20. 119, 182. विहारच्छेद° RĪĠA-TAR. 1, 143. युक्तायुक्तविचारवाक्यमनसः सेवा महद्वैशमम् 6, 208. 8, 1001. 1275. 1374. BṢ. P. 3, 30, 27. 4, 4, 6. 11, 10. 12, 1. 20, 28. 25, 8. 5, 9, 16. 8, 7, 37. 22, 8. किमिदं वैशमं दारेषु त्वया कृतम् *Grueselthat* PĀNĀT. ed. orn. 36, 23. हिंसा वाचो ऽतिवैशमः BṢ. P. 3, 19, 21. तस्य प्रेम्णास्तदिदमधुना वैशमं पश्य ज्ञातम् so v. a. *das zu-Schanden-Werden* Spr. (II) 1939. — b) so v. a. *Hölle* und N. einer best. Hölle BṢ. P. 4, 25, 53. 29, 15. 5, 26, 25. — 2) adj. *Tod —, Verderben bringend*: वैशमे ऽहनि MBH. 5, 2777.

वैशस्त्य n. nom. abstr. von विशस्ति (doch wohl eher von विशस्त) gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124.

वैशस्त्र adj. = विशसितुर्धर्म्यम् (विशसितृ st. विशस्तृ, weil dieses für vedisch gilt) P. 4, 4, 49. VĀRT. 2. nach SIDDH. K. im ÇKDn. auch nom. abstr. von विशस्त्र.

वैशस्य KATHĀS. 120, 39 fehlerhaft für वैषम्य.

वैशाख (von विशाख, विशाखा) 1) m. a) *ein best. Sommermonat* (neben Gjaish(tha) AK. 1, 1, 8, 16. TRIK. 3, 3, 51. H. 153. an. 3, 115. MED. kb. 12. ÇAT. BṢ. 11, 1, 2, 7. LĪTJ. 9, 9, 8. 10, 5, 18. MBH. 13, 5155. HARIV. 9917. VARĀH. BṢ. S. 5, 75. 7, 17. 21, 22. 25, 6. 95, 2. RĪĠA-TAR. 5, 260. Verz. d. Oxf. H. 14, b, 81. 87, b, 5. 217, b, 45. 284, b, 4. 44. LALIT. ed. Calc. 62, 14. HIOUEN-THSANG I, 63. 323. Vie de HIOUEN-THSANG 131. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 33, 6. — b) *Butterstössel* P. 5, 1, 110. AK. 2, 9, 74.

TAK. H. 1023. H. an. MED. HĀ. 54. HALLS. 2, 121. ÇC. 11, 6. — c) *Bez. des 7ten Jahres im 12jährigen Umlauf des Jupiters* VARĀH. BṢ. S. 8, 9. — 2) f. घा N. pr. einer Löwin (मृगारिमातर) Verz. d. Oxf. H. 304, a, N. — 3) f. ई a) *der Vollmondtag im Monat Vaiçākha* KAUG. 75. KĀTS. ÇA. 24, 7, 1. Schol. zu 4, 6, 10. MBH. 13, 3418. PĀNĀT. 2, 7, 38. Verz. d. Oxf. H. 34, b, 29. Verz. d. B. H. No. 297. — b) N. pr. einer der 14 Gattinnen Vasudeva's HARIV. 1948. VP. 439, N. 2. — 4) n. a) *eine best. Stellung beim Schiessen* H. 777. nebst Schol. भूयः प्रकृतुकामो मां वैशाखेनास्थितो मरुम् HARIV. 6235. वैशाखं स्थानमासाद्य 6236. — b) N. pr. einer Stadt: वैशाखाय्ये पुरे KATHĀS. 67, 5. ०पुर 107.

वैशाख्य (wie oben) m. N. pr. eines Muni Verz. d. Oxf. H. 55, b, 14. **वैशार्द** (von विशार्द) 1) adj. (f. ई) = विशार्द *erfahren, kundig, gewiss, nicht irrend*: मति BṢ. P. 1, 3, 84. धी 7, 7, 17. बुद्धि 11, 10, 13. ईता 11, 13. — 2) n. *gründliche Gelehrsamkeit* R. 7, 36, 45.

वैशारम्य (wie oben) n. nom. abstr. gaṇa दृढादि zu P. 5, 1, 123. *Er-fahrenheit, das Kundigsein*: वाजिनो प्रयोगेषु MBH. 12, 4348. ŚIS. D. 351. *Sicherheit in der Erkenntnis, Klarheit des Geistes*: निर्विचारवैशारम्ये (वैशारम्य = निर्मल्य Comm.) ऽध्यात्मप्रसादः JOGAS. 1, 47. प्रज्ञामेधास्मृति° so v. a. *Unfehlbarkeit* ÇĀṆK. zu BṢ. ĀR. UP. S. 133. Bei den Buddhisten nach BURNOUR so v. a. *confiance* Lot. de la b. I. 346 (वैशारम्याश[!] यादशाः). 402. VJUTP. 4, 24.

वैशाल 1) adj. von Viçāla abstammend: ०भूयालाः BṢ. P. 9, 2, 36. — 2) m. N. pr. eines Muni Verz. d. Oxf. H. 55, b, 25. — 3) f. ई a) nach NILAK. *eine Tochter des Fürsten von Viçāla*: भद्रा MBH. 2, 1570. N. einer der Gattinnen Vasudeva's VP. 439. — b) N. pr. einer von Viçāla gegründeten Stadt R. GORR. 1, 46, 11. 48, 14. VP. 353. fgg. BṢ. P. 9, 2, 33. LALIT. ed. Calc. 23, 4 (वैशालो gedr.). 295, 8. 296, 18. BURNOUR, Intr. 74. 86. WASSILJEW 56. 68. WILSON, Sol. Works I, 295. HIOUEN-THSANG 1, 384. Vie de HIOUEN-THSANG 135. 160. TĀRAN. 9. 41. 290.

वैशालात n. Titel des von Çiva als Viçālākṣha verfassten Çāstra MBH. 12, 2208 nach der Lesart der ed. Bomb. विशा° ed. Calc.

वैशालायन m. patron. von विशाल gaṇa अश्वादि zu P. 4, 1, 110.

वैशालि (von विशाल) m. patron. des Suçarman MĀR. P. 70, 8.

वैशालिक adj. zu Viçāla (Vaiçālī) in Beziehung stehend: नृपाः R. 1, 47, 18 (48, 20 GORR.).

वैशालिनी f. patron. von विशाल MĀR. P. 123, 20.

वैशालीय adj. (चतुर्थर्थेषु) von विशाल gaṇa कृशाश्वादि zu P. 4, 2, 80.

वैशाल्य (von विशाल) m. patron. Takṣaka's AV. 8, 10, 29. Ind. St. 1, 35. भोगिनः MBH. 8, 4416.

वैशिक (von 1. वैश) 1) adj. (f. ई) = वैशेन चरति gaṇa वेतनादि zu P. 4, 4, 12. = *विशिका शीलमस्य gaṇa कृत्वादि zu 62. zur Buhlkunst in Beziehung stehend, sie betreffend, von ihr handelnd*: अधिकरण Verz. d. Oxf. H. 215, b, 12. 14. 216, a, 8. कला MĀR. 1, 15. *sich auf die Buhlkunst verstehend, mit Buhlerinnen sich abgebend*: नायको त्रिविधः । पतिरूपपतिर्वैशिकश्च । बह्वैश्याभोगोपरमिको (lies ०वैश्याभोगपरमिको) वैशिकः ÇKDn. — 2) n. *Buhlkunst* VJUTP. 119. वैशिके परिनिष्ठताः R. 1, 9, 8 (5 GORR.). स्तोति नरो वैशिकेनार्याम् so v. a. *rühmt es an ihr, dass sie eine Buhlerin ist*, VARĀH. BṢ. S. 2, 2. वैशिक LALIT. ed. Calc. 179,

wohl fehlerhaft.

वैश्व m. pl. N. pr. eines Volkes MIA. P. 57, 17.

वैश्व adj. = विशिष्टा शीलमस्य gaṇa कृत्वादि zu P. 4, 4, 62.

वैशिष्ट्य = वैशिष्ट्य CKDa. Sām. D. 20, 10. 21, 3 (वैशिष्ट्य die ältere Ausg.).

वैशिष्ट्य (von विशिष्ट) n. 1) *Besonderheit, Eigenthümlichkeit* Çāṇḍ. 32.

TARKAS. 52. Sām. D. 27. 31. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 69. KUSUM. 41, 10.

44, 16. H. 507, Schol. — 2) *Vorzüglichkeit, Vorzug, das Hervorragende, Ausgezeichnetsein, Superiorität*: विवाह^० MBh. 13, 2559. त्रिषु लोकेषु तावच्च वैशिष्ट्यं प्रतिपत्स्यसे 7441. कर्मणा तस्य वैशिष्ट्यं कथयेत् Kām. NITIS. 5, 27. Çāṇḍ. 70. Sām. D. 109, 14. 678. Comm. zu TAITT. PRĀT. 21, 1.

— Vgl. विशिष्टवैशिष्ट्य^०.

वैशीति m. patron. von विशीत gaṇa तात्त्वल्यादि zu P. 2, 4, 61.

वैशीपुत्रं (वैशी = वैश्या + पुत्र) m. der Sohn eines Vaiçja-Weibes TBa. 3, 9, 2, 3. ÇAT. Ba. 13, 2, 9, 8.

वैशेष्य m. patron. von विश gaṇa शुभादि zu P. 4, 1, 123.

वैशेषिकं (von विशेष) gaṇa विनयादि (स्वार्थे) zu P. 5, 4, 34. 1) adj. (f. ई)

a) *besonder, spezifisch, eigenthümlich* (Gegens. सामान्य) Suçā. 1, 96, 20. 97, 2. आकाशस्य तु विशेषः शब्दे वैशेषिको गुणः BAIŚHĀP. 43. 90. सत्त्वादीनि द्रव्याणि न वैशेषिका गुणाः NĪLAK. 43. — b) *vorzüglich, hervorragend, ausserordentlich*: एक एव तु कर्तव्यो (पुःसरः) यस्मिन्वैशेषिका गुणाः MBh. 7, 148. 12, 1658. ज्ञान 11874. अन्त्यामन्या धनावस्था प्राप्य वैशेषिकी नराः Spr. (II) 375. — c) *zu den Besonderheiten der Vaiçeshika in Beziehung stehend, von ihnen handelnd, auf ihnen beruhend*: प्रकरण Verz. d. Oxf. H. 353, b, No. 839. नय BAIŚHĀP. 104. मत 140. कणादेन तु संप्रोक्तं शास्त्रं वैशेषिकं मरुत् SĀMĀJAP. 6, 14. MADHUS. in Ind. St. 1, 13, 7. 8. 16, 27. NĪLAK. 52. — 2) m. *ein Anhänger des Vaiçeshika-Systems* H. 862. KAP. 1, 25. Schol. zu 1, 19. Z. d. d. m. G. 7, 307, N. 8. Verz. d. B. H. 100, 15. fg. No. 626. MÜLLER, SL. 84. KUSUM. 29, 18. BURN. Intr. 568. — 3) n. a) *Besonderheit* KAN. 10, 2, 7. — b) *das Vaiçeshika-System*: न्यायवैशेषिकाभ्याम् SĀMĀJAP. 3, 21. NĪLAK. 4. 52. LALIT. ed. Calc. 179, 5. °सूत्र (hierher oder zu 2) HALL 27. 64. °सूत्रोपस्कर 68.

वैशेषिन् adj. *Besonderheiten habend, spezifisch, individuell* GAUPAP. zu SĀMĀJAP. 41 wohl nur fehlerhaft für विशेषिन्.

वैशेष्य (von विशेष) n. 1) *Besonderheit* TAITT. PRĀT. 23, 2. Suçā. 1, 363, 10. Verz. d. Oxf. H. 307, a, 24. — 2) *Vorzüglichkeit, Vorzug, Superiorität* M. 9, 296. 10, 3.

वैश्वमीय adj. (चतुर्थर्षेण) von वैश्वन् gaṇa कृत्वाद्यादि zu P. 4, 2, 80.

वैश्यं (von 2. विप्र) 1) m. a) *ein Mann des Volkes, — der dritten Kaste* AK. 2, 9, 1. 3, 4, 24, 148. 20, 216. H. 864. HALĀJ. 2, 237. 415. Specielles über Stellung, Ursprung u. s. w. der Vaiçja s. Ind. St. 10, 1. fgg. Muir, ST. 1, 5. fgg. — RV. 10, 90, 12. AV. 5, 17, 9. VS. 30, 5. AIT. Ba. 1, 28. 7, 29. TBa. 1, 1, 4, 8. 9, 7, 7, 8, 7. ÇAT. Ba. 1, 1, 4, 12. 3, 2, 15. 2, 1, 2, 5. 5, 5, 8. 2. °कुल KĀTJ. ÇA. 4, 7, 16. GORR. 1, 1, 15. ÂÇV. GĀM. 1, 19, 4. 3, 8, 18. °वेनि KĀND. UP. 5, 10, 7. M. 1, 31. 90. 116. 2, 31 u. s. w. MBh. 13, 240. R. 1, 6, 16. 2, 63, 48. 82, 31. 3, 20, 21. Suçā. 1, 7, 8. VARĀH. BĀM. S. 3, 25. 9, 48. 10, 7 u. s. w. °ध्र 5, 30. °धसिन् 57. VP. 44. 292. °ज्ञातीय WERNER, KĀND. 284. °वृत्ति ÇĀMĀJAP. 4, 11. M. 10, 83. 101. °कन्या 3, 44. 10, 8. LALIT. ed. Calc. 159, 14. — b) pl. N. pr. einer Völkerschaft VA-

VI. Theil.

AM. BĀM. S. 14, 21. — 2) f. स्त्री a) *eine Frau der dritten Kaste* Vor. 4, 15. AK. 2, 10, 8. H. 896. M. 8, 282. 385. JĀN. 1, 62. °न M. 9, 151. °पुत्र 9, 158. metron. Jujutsu's MBh. 1, 2448. 2, 2476. 5, 697. 9, 1682. 15, 438. — वैश्वानरी 13, 2140 fehlerhaft für वैश्वानरी, wie die ed. Bomb. Hest. — b) N. pr. einer buddhistischen Gottheit TARK. 1, 1, 12. — 3) n. *das Verhältnisse des Unterthanen, Abhängigkeit*: देवाः पराजिग्याना अमुंराणां वैश्यमुपायन् TS. 2, 3, 2, 1. — 4) adj. *einem Manne der dritten Kaste eigenthümlich*: कर्माणि MBh. 12, 2343.

वैश्यता (von वैश्य) f. *der Stand eines Vaiçja* AIT. Ba. 7, 29. MBh. 13, 1904. VP. 4, 1, 14 bei Muir, ST. 1, 46. BAIŚ. P. 9, 2, 28. MĀK. P. 114, 2.

वैश्यत्व n. dass. MĀK. P. 113, 36.

वैश्यभद्रा f. N. pr. einer buddhistischen Gottheit TĀRAN. 70; vgl. भद्रा und वैश्या.

वैश्यभाव m. = वैश्यता M. 10, 93.

वैश्यसव m. *eine best. Opferhandlung* TBa. II, 753, 3 v. u.

वैश्यस्तोम m. N. eines Ekāha SHAPV. Ba. 4, 3. LĀTJ. 8, 10, 5. 18. KĀTJ. ÇA. 22, 9, 7. 23, 4, 5. MAÇAKA 4, 7 in Verz. d. B. H. 72.

वैश्यमण LALIT. ed. Calc. 378, 5 fehlerhaft für वैश्यवण.

वैश्यम्भक (von विश्वम्भ) 1) adj. *Vertrauen erweckend*; subst. pl. *Vertrauen erweckendes Benehmen* BAIŚ. P. 5, 26, 22. वैश्यम्भिक ed. Bomb., aber der Comm. वैश्यम्भिकः = विश्वसोपायिः — 2) n. N. pr. eines Götterhains BAIŚ. P. 3, 23, 40.

वैश्यवर्ण (von विश्ववर्ण) 1) m. a) patron. gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. Kubera's AK. 1, 1, 4, 64. H. 189. HALĀJ. 1, 78. 5, 2. AV. 8, 10, 28. ÇAT. Ba. 13, 4, 8, 10. TAITT. ÂN. 1, 31, 6. SHAPV. Ba. 5, 6. ÇĀMĀJAP. 1, 11. KAUC. 25. 74. Ind. St. 4, 371. MBh. 1, 2100. 2, 384. 3, 2554. 15583. fgg. 13, 1415. 1417. राक्षो वैश्यवर्णं प्रभुम् (अभ्यषेचयत्) HARIV. 259. 382. 12496. R. 1, 1, 32 (34 GORR.). 6, 3. 14, 18. 22, 17 (23, 18 GORR.). 4, 44, 30. दिशं वैश्यवर्णाभिगुताम् 120. 5, 89, 5. 7, 3, 8. Spr. (II) 2020. KATHĀS. 34, 67. 72. 39. RĪGĀ-TAR. 1, 155. VP. 153. LALIT. ed. Calc. 43, 15. 136, 2 (v. s. w. gedr.). 137, 7 (verschieden von Kubera). 148, 14. 248, 1. 297, 11. 313, 9. 378, 5 (वैश्यमण gedr.). Lot. de la b. l. 3. 239. SCHIEFFER, Lebensb. 280 (50). HIOURN-THSANG I, 30. 319. II, 224. Gatte der Lakshmi TĀRAN. 59. वैश्यवर्णानुज m. *der jüngere Bruder Kubera's d. i. Rāvaṇa* R. 3, 55, 8. 58, 31. 34. — b) N. *des 14ten Muhūrta* Ind. St. 10, 296. — 2) adj. (f. ई) zu Kubera in Beziehung stehend, ihm gehörig: सभा MBh. 2, 388. ऋद्धि 12, 4561.

वैश्यवर्णालय 1) m. Kubera's Wohnstätte, Bez. der Ficus indica H. 1132. — 2) N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 39, b, 34.

वैश्यवर्णवास m. = वैश्यवर्णालय 1) GAṬĀDH. im CKDa.

वैश्यवर्णोदय m. dass. RATNAM. 189.

वैश्वेय m. patron. von विश्व gaṇa गृह्यादि zu P. 4, 1, 186. — Vgl. वैश्वेय.

वैश्वेयिक (von विश्वेय) adj. (f. ई): पङ्क्ति Verz. d. Cambr. H. 77.

वैश्व adj. *unter den Viçve Devāḥ stehend*: युगं das achte Lustrum im 60jährigen Jupitercyclus VARĀH. BĀM. S. 8, 41. n. das Nakshatra Uttarāśāḍhā 23, 8. 32, 16. 101, 11. SŪRYA. S. 4. f. ई dass. H. 113.

वैश्वकर्तिक adj. = विश्वकर्मायां साधुः gaṇa कथादि zu P. 4, 4, 102.

वैश्वकर्मा adj. (f. ई) von Viçvakarman herrührend, ihm geweiht u.

s. w. AV. 13, 1, 18. VS. 13, 55. Agni 18, 64. AIT. Br. 4, 22. TS. 3, 2, 8, 4, 5, 4, 6, 3. ÇAT. Br. 2, 5, 4, 10. 4, 6, 4, 6. 10, 4, 1, 16. TBr. 1, 6, 7, 5, 2, 3, 2.

वैश्वजनीन (von विश्वजन) adj. gegen Jedermann freundlich gaṇa प्रति-जनारि zu P. 4, 4, 99.

वैश्वजित adj. zum Viçvaḡit-Opfer in Beziehung stehend: होतृ AIT. Br. 6, 80.

वैश्वज्योतिष (von विश्वज्योतिस्) n. N. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 238, a. द्वितीयम् ebend.

वैश्वदेव (von विश्वदेव) 1) adj. (f. ई) allen Göttern oder den sogenannten Viçve Devāḥ geweiht u. s. w.: das dritte Savana VS. 19, 26. MBh. 13, 3060. VS. 4, 18. 19, 44. 24, 5. AV. 7, 27, 1. AIT. Br. 6, 4. य-प्रियोत्र TBr. 2, 1, 4, 6. TS. 2, 1, 7, 5. 5, 3, 5. ÇAT. Br. 2, 5, 4, 18. 3, 9, 2, 13. चरु Kāṭh. 37, 3. ÇAT. Br. 5, 3, 2, 1. यष्टका Âçv. Gṛh. 2, 4, 12. विषया: MBh. 12, 11105. युग Weber, Göt. 24. काण्ड Ind. St. 3, 391. विधि Verz. d. Oxf. H. 83, b, 28. 276, b, 1 v. u. सूक्त Ind. St. 10, 354. Sā. zu RV. 1, 103. Brio. P. 9, 4, 4. रुचिम् ÇAT. Br. 4, 1, 4, 24. Ind. St. 10, 20. MBh. 14, 285. वलि R. 2, 36, 27. Verz. d. Oxf. H. 277, a, 2, 3. पिण्ड Mārk. P. 32, 34. लोक M. 4, 183 (wo wohl वैश्वदेवे ऽस्य st. वैश्वदेवस्य zu lesen ist). — 2) m. a) ein best. Graha VS. 18, 20. ÇAT. Br. 4, 3, 4, 26. 4, 4, 8. Kāṭh. Ça. 9, 5, 23. 12, 8, 14, 1. — b) ein dem Vaiçvadeva Parvan ähnlicher Ekāha Çāṅku. Ça. 14, 6, 1. 7, 1. 9, 8. — 3) f. ई a) Bez. gewisser Ishṭakā der zweiten Kiti ÇAT. Br. 8, 2, 3, 1. 10, 4, 3, 15. TS. 7, 2, 5, 5. Kāṭh. Ça. 17, 8, 7. — b) ein best. Festtag am 8ten Tage in der zweiten Hälfte des Māgha As. Res. 3, 274 nach HAUGHTON. — c) ein best. Metrum: 4 Mal — — — — — ÇRUT. 27. KHANDOM. 46. COLBR. Misc. Ess. II, 160 (VII, 15). Ind. St. 8, 381. — 4) n. a) ein best. Çastra AIT. Br. 2, 31. 3, 28. 31. 4, 30. das erste beim dritten Savana ÇAT. Br. 13, 5, 2, 11. 14, 6, 3, 1. Çāṅku. Ça. 8, 3, 7. 7, 10. 19. ० सूक्त 13, 19, 15. Âçv. Ça. 6, 6, 16. — b) das erste Parvan der Kāturmāsja (Vaiçvadeva, Varuṇapraghāsa, Sākamedha) TBr. 1, 4, 9, 5. 40, 1. 6, 6, 1. ÇAT. Br. 2, 6, 2, 5. 3, 2, 1. — c) ein best. Çrāddha, eine Morgens und Abends vom Haushalter darzubringende Spende an die Viçve Devāḥ M. 3, 83. fg. 108. 121. Spr. (II) 2902. (I) 1422. 1925. VP. 327. Mārk. P. 29, 24. 30, 6. 50, 62. Çāṅku. zu Bṛh. Âr. Up. S. 270. Verz. d. B. H. No. 1061. fgg. 1127. 1141. Verz. d. Oxf. H. 267, b, 40. 268, a, 16. masc. 277, a, No. 634. — d) Bez. bestimmter Sprüche: स एतानि वैश्वदेवान्यपश्यत् TBr. 3, 8, 20, 1. fgg. ÇAT. Br. 13, 1, 2, 1. 4. 3, 1. — e) Bez. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 238, b. Kāṇḍ. Up. 2, 24, 11. — f) das Nakshatra Uttarāśhādhā Varāṇ. Bṛh. S. 11, 59. Weber, Nax. 1, 310. — Vgl. मरु०.

वैश्वदेवक n. nom. abstr. von विश्वदेव gaṇa मनोज्ञादि zu P. 5, 1, 133.

वैश्वदेवत (von विश्वदेवता) m. das Nakṣatra Uttarāśhādhā Varāṇ. Bṛh. S. 6, 6, v. l. ० देवत im Text.

वैश्वदेवस्तुत् m. N. eines Ekāha Çāṅku. Ça. 14, 60, 1. 16, 15, 8. 29, 17. Kāṭh. Ça. 21, 2, 4. 24, 7, 16.

वैश्वदेवकोम m. ein Opfer mit den Vaiçvadeva genannten Sprüchen Comm. zu TBr. 3, 604. Verz. d. Oxf. H. 273, b, 24.

वैश्वदेविक adj. = वैश्वदेव. यष्टार R. 1, 13, 34 (32 Gonn.). Verz. d.

Oxf. H. 56, a, N. 1. यष्ट्य Mārk. P. 31, 42. dem Çrāddha für alle Götter entsprechend Jāṇ. 1, 228 (vgl. Mārk. P. 31, 38). zum Vaiçvadeva Parvan gehörig Çāṅku. Ça. 3, 14, 3. 18, 2. n. pl. Bez. bestimmter Sprüche Mārk. P. 31, 57.

वैश्वदेव्य adj. den Viçve Devāḥ geweiht: Lied Nū. 7, 23.

वैश्वदेवत s. वैश्वदेवत.

वैश्वदेविक v. l. für वैश्वदेविक Jāṇ. 1, 228.

वैश्वर्ध adj. = विश्वधा शीलमस्य gaṇa कृत्वादि zu P. 4, 4, 62.

वैश्वधेनव (von विश्वधेनु) = वैश्वधेनव P. 7, 3, 25, Schol. वैश्वधेनवर्भक्त n. = वैश्वधेनवानां विषयो देश: gaṇa ऐषुकार्यादि zu P. 4, 2, 54.

वैश्वधेनव = वैश्वधेनव P. 7, 3, 25, Schol.

वैश्वतरि m. patron. von विश्वतरि; pl. Sāṅku. K. 183, b, 10 (वैश्वतर्य: gedr.).

वैश्वमनस (von विश्वमनस्) n. N. eines Sāman Pāṇāv. Br. 15, 5, 19. Lāṭj. 7, 3, 19.

वैश्वमानव (von विश्वमानव) gaṇa ऐषुकार्यादि zu P. 4, 2, 54. वैश्वमानवर्भक्त n. = वैश्वमानवानां विषयो देश: ebend.

वैश्वरूप (von विश्वरूप) 1) adj. = विश्वरूप mannichfaltig, verschiedenartig Suçr. 2, 539, 5. — 2) n. das Weltall Sāṅku. S. 13.

वैश्वरूप्य 1) adj. = विश्वरूप mannichfaltig, verschiedenartig: वैश्वरूप्येण विधिना HARIV. 8322. वैश्वरूप्येण कृतुना 8340. — 2) n. Mannichfaltigkeit, Verschiedenartigkeit WILSON, Sāṅku. S. 138. षोडशस्त्रीस-कृत्वापि जले — रामयामास गोविन्दो वैश्वरूप्येण so v. a. auf verschiedene Weise HARIV. 8313. — Die neuere Ausg. des HARIV. an allen drei Stellen विश्वरूप.

वैश्वलोप adj. (f. ई) vom Viçvalopa (ein Baum) herrührend: समिध: KAUC. 17.

वैश्वव्यवर्त्स adj. von विश्वव्यवर्त्स VS. 13, 56.

वैश्वसृज् adj. von विश्वसृज् अग्नि, चित्ति, चयन TAITT. Âr. 1, 22, 11. Ind. St. 1, 73. fg. 3, 386. fg.

वैश्वानर (von विश्वानर) 1) adj. (f. ई) a) allen Männern gehörig: allgemein, allbekannt, allverehrt, überall wohnend u. s. w. α) stehende Bez. für Agni, dem Gast aller Menschen (VS. 33, 16) NAIGH. 5, 1. NIR. 7, 21. fgg. यममेव सो ऽग्निर्वैश्वानर: 31. AK. 1, 1, 2, 48. II. 1098. HALĀJ. 1, 62. RV. 1, 59, 1. 98, 1. 3, 2, 1. fgg. 3, 1. 26, 1. 4, 5, 1. 5, 27, 1. 6, 7, 1. 8, 1. 9, 1. 7, 3, 1. 40, 4. 10, 88, 12. fg. VS. 4, 15. 33, 60. AV. 3, 21, 3. 4, 36, 1. 2. 6, 35, 1. 36, 1. AIT. Br. 7, 9. ÇAT. Br. 1, 4, 2, 10. 14. 10, 6, 2, 11. 14, 8, 20, 1. Âçv. Gṛh. 3, 6, 8. MAITRUP. 2, 6, 6, 9. Jāṇ. 1, 49. MBh. 2, 1148. 3. 14192. 8, 2160. 13, 4093. 14, 617. R. 3, 9, 3. 4, 43, 55. UTTARAR. 129, 8 (174, 3). VARĀH. BṚH. S. 43, 52. KATHĀR. 7, 44. BULG. P. 2, 2, 24. PĀṆĀT. 224, 20. fg. यष्ट (Kṛṣṇa spricht) वैश्वानरो भूत्वा प्राणिनां देकमाश्रित:। प्राणापानसमायुक्तः पचाम्यन्नं चतुर्विधम् ॥ BṚH. 15, 14. als besondere Form Agni's unterschieden: एतं त्वा वृणते ऽग्निं होत्राय सक्तं पित्रा वैश्वानरेण Âçv. Ça. 1, 3, 23. NIR. 7, 31. ÇAT. Br. 1, 5, 2, 16. PĀṆĀT. Br. 21, 10, 11. KĀṬH. Ça. 23, 3, 1. auf das Jahr godoutet ÇAT. Br. 1, 5, 2, 16. 4, 2, 4, 8. so heisst Agni visarṅge GṚH. S. 1, 5. — β) Sonne, Sonnenlicht NIR. a. a. O. वैश्वानरो रश्मिर्भिर्नः पुनातु AV. 6, 62, 1. Çāṅku. Br. 19, 4. Ça. 3, 3, 2. 5. योतिर्वैश्वानरं वृक्तु RV. 9, 61, 16. TS. 1, 1, 4, 2. TBr. 1, 2, 4, 27. — γ)

प्राण PRAṆOP. 1, 7. आत्मन् KHĀND. UP. 5, 11, 2. der erste Pāda des Ātman MĀND. UP. 3. Nṛs. TĪP. UP. in Ind. St. 9, 128. 133. WEBER, RĀMAT. UP. 338. 342. = चैतन्य, विराज् VĒDĀNTAS. (Allah.) No. 72. 74. — 8) इष्टि M. 11, 27. JĀG. 1, 126. 3, 250. वाजिनो ऽश्ममेधः HARIV. 14227. — 9) भूमि MBH. 13, 3140 nach der Lesart der ed. Bomb. विश्वानरी ed. Calc.). — b) aus allen Männern bestehend, vollzählig, allgemein: ये देवास इह स्थन् विश्वे विश्वानरा उत RV. 8, 30, 4. VS. 11, 58. TS. 3, 2, 8, 5. ÇĀṆKH. ÇH. 4, 10, 3. विश्वानरो विश्वेदेवो VS.). मूनतामा रभधम् AV. 6, 62, 2. रुविरसि विश्वानरम् allgemein d. h. allen Göttern gehörig LĪTJ. 5, 6, 6. — c) allgebiend: Varuṇa AV. 1, 10, 4. — d) Agni Vaiçvānara geweiht u. s. w.: Vers TS. 5, 2, 4, 2. पुरोडाश in zwölf Schalen ÇAT. BR. 2, 2, 3, 6. 5, 2, 3, 13. 6, 2, 3, 34. 9, 3, 1, 13. KĪTJ. ÇH. 25, 8, 16. Somagraha ÇAT. BR. 4, 2, 4, 1. Atirātra ÇĀṆKH. ÇH. 16, 23, 22. 25, 3, 26, 3. सौर्य NIK. 7, 23. — e) von Viçvānara oder Vaiçvānara verfasst: धर्मा: Vorz. d. Oxf. H. 266, b, 17. — 2) m. विश्वानर a) वै° patron. gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104. pl. N. pr. eines Rshi-Geschlechts MBH. 12, 6143. — b) N. pr. eines Daitja HARIV. 200. 208. VP. 148. Bhāg. P. 6, 6, 32. fg. — c) N. pr. verschiedener Männer KATHĀS. 7, 44. 21, 131. 34, 116. — 3) f. ई (sc. वीवी) umfasst die beiden Bhādrapadā und Revatī VP. 226, N. 21; vgl. °मार्ग. — 4) n. a) Gesamtheit der Männer TBH. 1, 3, 4, 5. — b) N. eines Sāman Ind. St. 3, 238, b; vgl. मरुविश्वानरव्रत.

विश्वानरैष्ये adj. den Vaiçvānara zum Ersten habend AV. 3, 21, 7.

विश्वानरैष्योतिस् adj. Vaiçvānara's Licht habend VS. 20, 23.

विश्वानरदत्त m. N. pr. eines Brahmanen KATHĀS. 20, 8.

विश्वानरपथ m. = विश्वानरमार्ग R. 1, 60, 30 (62, 31 GOMH.). HARIV. 4238.

विश्वानरमार्ग m. Vaiçvānara's Bahn, Bez. einer best. Strecke der Mond- und Planetenbahn VARĀH. BRH. S. 11, 32; vgl. 7, 3, die englische Uebers. und VP. 226, N. 21.

विश्वानरमुख adj. Vaiçvānara zum Munde habend: Çiva MBH. 14, 201. — Vgl. अग्निमुख.

विश्वानरविद्या f. Titel einer Upanishad COLEBR. Misc. Ess. I, 326.

विश्वानरायण m. patron. von विश्वानर gaṇa अयादि zu P. 4, 1, 110.

विश्वानरीय adj. zu Vaiçvānara in Beziehung stehend, von ihm handelnd AIR. BR. 3, 14, 85. NIR. 2, 20. सूक्त 7, 23. 31. ÇĀṆKH. BR. 25, 9. ÇH. 8, 6, 3. 11, 2, 10. अग्नि Ind. St. 3, 438.

विश्वामनस n. N. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 238, b. — Vgl. विश्वमनस.

विश्वामित्र 1) adj. zu Viçvāmītra in Beziehung stehend: पदस्तोभा: Ind. St. 3, 238, b. n. N. verschiedener Sāman ebend. — 2) m. patron. P. 4, 1, 114, Schol. AIR. BR. 7, 17. fg. ĀÇV. ÇH. 12, 14, 2. fgg. PANĀV. BR. 14, 11, 3. PRAVĀDĪH. in Verz. d. B. H. 56, 41. fg. 57, 2. 3. des Aṣṭaka, Rābhāha u. s. w. RV. ANUKR. plur. Bhāg. P. 9, 16, 37. विश्वामित्रि f. P. 4, 1, 78, Schol. — Vgl. मरु°.

विश्वामित्रि m. patron. von विश्वामित्र MBH. 3, 13301.

विश्वामित्रिक adj. zu Viçvāmītra in Beziehung stehend: अघ्याय P. 4, 3, 69, Schol.

विश्ववसर्व (von विश्वावसु) n. etwa die Gesamtheit der Vasu (entsprechend विश्वानर) TBH. 1, 5, 4, 5.

विश्ववसव्य (wie oben) m. patron. gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105. ÇAT.

BR. 10, 3, 4, 1.

विश्वासिक (von विश्वास) adj. Vertrauen verdienend, zuverlässig: जन Vorz. d. Oxf. H. 216, b, 40. DAÇAK. 61, 1.

विषय s. वैशद्य.

विषम (von विषम) n. Ungleichheit, Wechsel Spr. (II) 1939, v. I. — Vgl. वैषम्य.

विषमस्य n. nom. abstr. von विषमस्य gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124.

विषम्य (von विषम) n. nom. abstr. gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124.

1) Unebenheit (des Bodens) MBH. 12, 2235. अति° Spr. 3028. — 2) Ungleichheit, Verschiedenartigkeit, Nichtübereinstimmung, ungleiche Verteilung, Störung des richtigen Verhältnisses KĪTJ. ÇH. 8, 8, 39. LĪTJ. 6, 5, 17. फल° MBH. 3, 13863. Spr. 4699. 1560. संख्या° ÇĀṆKH. zu BRH. ĀH. UP. S. 20. MBH. I, S. 308. Verz. d. Oxf. H. 264, a, 32. KĪTJ. 3, 182. SĀH. D. 633. MUIR, ST. 2, 190. Bhāg. P. 3, 32, 24. मति° 1, 9, 21. गुण° 2, 10, 3. 3, 10, 14. 28, 43. 11, 10, 32. SĀMĀJAK. 46. वातपित्तकफशोणितसंनिपात° SUÇR. 1, 4, 8. 9. 2, 5, 16. TATTVA. 50. ÇĀṆKH. zu KHĀND. UP. S. 57. SARVADARÇANAS. 163, 18. आहार° SUÇR. 1, 194, 18. द्रव्यावयव° Bhāg. P. 3, 26, 45. — 3) Schwierigkeit: लोकव्यवहारस्य MĀKĀH. 149, 1. schwierige Lage, Noth, Bedrängnis: विषम्यं परमं प्राप्त: MBH. 3, 2316. 13, 2506. Spr. 2904. वैषम्याणां प्रशमनम् KĀM. NĪTIS. 13, 55. अ° so v. a. Wohlfahrt MĀK. P. 129, 33. — 4) Ungerechtigkeit, Unbilligkeit, rauhes, unfreundliches Benehmen: मदन° MĀLAV. 42, 16. Bhāg. P. 6, 2, 3, 7, 1, 23. तथा विषमशीलश्च नाम्ना वैशस्पतेः (lies वैषम्यतेः) ऽरिषु KATHĀS. 120, 39. SARVADARÇANAS. 80, 14. fg. 121, 8. भाग्य° Missgeschick R. 6, 98, 29. MĀKĀH. 152, 11. — 5) Unangemessenheit, Falschheit, Unrichtigkeit SARVADARÇANAS. 127, 7. 143, 4. पापपण्डित° Bhāg. P. 3, 7, 31. संकल्प° 9, 1, 18. 20. कर्मसु ein Versehen bei 8, 23, 14. कर्म° 15.

विषम्यकौमुदी f. Titel eines Werkes COLEBR. Misc. Ess. II, 37.

विषयं n. = विषयाणां समूह: gaṇa भित्तादि zu P. 4, 2, 38.

विषयिक (von विषय) adj. (f. ई) 1) das Reich betreffend: पीडा KĀM. NĪTIS. 10, 3; vgl. 7. — 2) einen bestimmten Bereich habend, auf Etwas gerichtet, — bezüglich: आचार (z. B. मोक्ष इच्छास्ति) SIDDH. K. zu P. 4, 4, 45; vgl. विषयसप्तमी. — 3) auf die Sinnenwelt gerichtet, dieselbe betreffend: ज्ञान PANĀK. 1, 1, 52. सुख SĀH. D. 93, 1. °ज्ञान und विषयिक m. ein Materialist H. an. 3, 419. MRD. n. 244.

विषुवत (von विषुवत्) 1) adj. (f. ई) in der Mitte (des Jahres u. s. w.) befindlich, central ĀPAST. 1, 22, 7. अरु ÇAT. BR. 4, 6, 3, 12, 2, 3, 6. 10. ÇĀṆKH. BR. 25, 1, 9. कला aequinoctial SŪRAS. 13, 9. — 2) n. a) Mittelpunkt: कर्मण उपपदे विश्वात्संस्था विषुवतानि च NĪDĀNAS. bei WEBER, Nax. 2, 284. — b) Aequinoctium: उदगयनदक्षिणायनविषुवतसंज्ञाभिर्गतिभिः Bhāg. P. 5, 21, 3.

विषुवतीय adj. = विषुवत. अरु ÇĀṆKH. BR. 19, 3.

वैष्किर adj. von विष्किर. रस Hühnerbrühe SUÇR. 2, 492, 15.

विष्टय adj. von विष्टय AV. 19, 27, 4.

विष्टपुर्यं m. patron. von विष्टपुर gaṇa शुभादि zu P. 4, 1, 128. ÇAT. BR. 14, 5, 3, 20. 7, 2, 25.

विष्टम्भ (von विष्टम्भ) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 238, b. PANĀV. BR. 12, 3, 9. 10. मरु° 4, 19. Ind. St. 3, 239, a. लुक्क° 214, 6.

वैष्टिक (von 2. विष्टि) m. *Frühner, Zwangsdienstler* SADDH. P. 4, 13, a.
वैष्टुत 1) adj. zu den Vishṭuti gehörig, dabei üblich: वसन् LĀṭṭ. 2, 6, 1. 4. — 2) n. *die Asche bei einem Brandopfer* H. 837; vgl. वैष्टुभ und वैष्टव.
वैष्टुभ n. = वैष्टुत 2) TĀK. 2, 7, 7.
वैष्टु UNĀDIS. 4, 159. n. = पिष्टप UGĒVAL. = यो, वायु, विष्णु UNĀDIS. im SĀKṢHĪPTAS. nach ÇKDr.
वैष्टव 1) adj. Vor. 4, 40. parox. (f. ई) zu Vishṇu in Beziehung stehend, von ihm herrührend, an ihn gerichtet, ihm geweiht u. s. w. VS. 5, 21. 23. 25. 10, 6. TS. 5, 6, 2. 3. AIT. Br. 3, 38. ÇAT. Br. 4, 1, 4, 9 (s. Corrigg.). 3, 5, 2. 4, 9. 5, 2, 5, 4. 11, 3, 3, 5. MBH. 6, 5801. VARĀH. BṚH. S. 80, 8. 81, 7. ऋदुतानि Ind. St. 1, 37, 3. अस्त्र MBH. 3, 12021. Ind. St. 1, 24, 19. वायु 2, 70. यशस् MBH. 18, 305. पद ebend. धामन् RAGH. 11, 85. RĪĒA-TAN. 5, 125. जगत् MBH. 3, 15847. Bhāg. P. 7, 3, 11. क्षेत्र 1, 1, 21. श्री 3, 16, 28. स्वर 10, 63, 23. तेजस् RAGH. 10, 55. यूप R. 1, 62, 19. वर KATHĀS. 22, 193. वचस् 71, 235. मूर्ति HARIV. 10946. तनु MĀRK. P. 109, 71. पाद 58, 81. बलि R. 2, 56, 27. यज्ञ MBH. 3, 15291. R. 7, 25, 8. 30, 47. 49. अनुष्ठान Gīt. 12, 28. मन्त्र VARĀH. BṚH. S. 43, 30. 44, 6. WEBER, RĀMAT. UP. 335. सूत्र WEBER, KṢHṢĀS. 304. तस्त्र Verz. d. Oxf. H. 106, a, 24. पर्वन् 30, a, No. 75. अनुस्मृति 4, b, No. 33. संहिता 8, a, 11. पुराण (auch n. mit Ergänzung von पुराण) VP. 284. MĀRK. P. S. 639, Z. 3. Verz. d. Oxf. H. 8, a, 1. 59, a, 37. 63, a, 32. b, 9. 68, b, 18. 79, b, 37. 83, a, 9. Verz. d. B. H. No. 1170. Ind. St. 1, 18, 8. पञ्चरात्र 23, 5. शास्त्र 58, 21. Verz. d. B. H. No. 327. वेदेभ्यो वैष्टवं (wohl शास्त्र zu ergänzen) परम् Verz. d. Oxf. H. 91, a, 17. 23. 247, a, N. 3. वैद्यकशास्त्रे वैष्टवसंज्ञके 334, b, 25. विद्या Bhāg. P. 6, 7, 39. — 2) proparox. patron. gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104. Soma, Herr der Apsaras ĀCY. ÇA. 4, 7, 4. ÇAT. Br. 13, 4, 2, 8 (oxyl.). अग्नेरपत्यं प्रथमं सुवर्णं भूवैष्टवी सूर्यमुताश्च गावः MBH. 3, 13480 (Journ. of the Am. Or. S. 7, 45). पृथिवी 13, 4350. गङ्गा ĀNĪKĀŚĀRATATTVA im ÇKDr. इति पुत्रत्रयं तस्य जज्ञे ब्रह्मेश्वैष्टवम् (das suff. gehört zu allen drei Namen) MĀRK. P. 17, 10. — 3) m. (f. ई) PĀNĒAR. 4, 1, 5) ein Verehrer Vishṇu's UGĒVAL. zu UNĀDIS. 3, 39. WILSON, Sel. Works I, 34. fgg. MBH. 18, 304 = HARIV. 16361. VARĀH. BṚH. S. 86, 33. Spr. (II) 3092, v. l. KATHĀS. 17, 4. 36, 10. RĪĒA-TAN. 2, 147. 5, 43. PRAB. 86, 6. MĀRK. P. 19, 35. PĀNĒAR. 4, 1, 5. Ind. St. 1, 13, 9. Vor. 3, 132. Verz. d. Oxf. H. 14, b, 42. 15, a, 11. fg. 16, a, N. 1. 92, a, 19. 242, b, No. 599. 301, b, 16. fgg. Bez. einer best. Vishṇu'tischen Secte 248, a, 15. 18. fg. 258, b, 11. — 4) ein best. Mineral, m. H. 1054. Schol. n. ein Mahārāsa Verz. d. Oxf. H. 321, a, No. 761. — 5) f. ई a) die Energie Vishṇu's (eine der Mütter) H. 201. Schol. MIT. 142, 10. Verz. d. Oxf. H. 184, a, 4. 9. 25, b, N. 5. 39, b, 36. 81, a, 41. RĪĒA-TAN. 3, 471. = डुर्गा ÇANDAR. im ÇKDr. Verz. d. Oxf. H. 25, a, 84. = मनसा 24, b, 88. ०मायाकथन Verz. d. B. H. 134, a (3). pl. im Gefolge Skanda's MBH. 9, 2656. — β) Bez. verschiedener Pflanzen: = क्षपराजिता ÇANDAR. im ÇKDr. = शतावरी RĪĒAN. ebend. = तुलसी ÇANDAM. ebend. — 6) n. a) das unter Vishṇu stehende Naxatra Çravaṇa WEBER, Nax. I, 310. II, 355. SŌRJAS. 9, 18. VARĀH. BṚH. S. 71, 11. — b) N. eines Sāman LĀṭṭ. 6, 11, 4. 7, 2, 1. वैष्टवाय्य und वैष्टवोत्तर n. desgl. Ind. St. 3, 239, a. — Vgl. प्रम०.
वैष्टवश्रौतिपशास्त्र n. Titel eines Werkes MACK. Coll. I, 127.

वैष्टवतीर्थ n. ein Tirtha der Vaiṣṇava oder N. pr. eines Tirtha Verz. d. B. H. 146, b (61).
वैष्टवत्व n. nom. abstr. von वैष्टव 3) RĪĒA-TAN. 5, 124.
वैष्टववर्धन Titel eines Werkes WILSON, Sel. Works I, 168.
वैष्टववारुणी adj. (f. ई) an Vishṇu und Varuṇa gerichtet: सच् ÇAT. Br. 4, 5, 2, 7.
वैष्टवशास्त्र n. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 333, b, No. 786. Verz. d. B. H. No. 880.
वैष्टवसिद्धान्तदीपिका f. desgl. Verz. d. Oxf. H. 161, b, 22. वैष्टवमत्ता-सिद्धान्तदीपिका 81.
वैष्टवाकूतचन्द्रिका f. Titel eines Commentars zum 3ten und 4ten Buche des Vishṇupurāṇa Verz. d. Oxf. H. 63, a, No. 111. Verz. d. B. H. No. 487.
वैष्टवामृत n. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 279, b, s. 292, b, 17. Verz. d. Cambr. H. 67.
वैष्टवायर्न m. patron. von वैष्टव gaṇa कृतितादि zu P. 4, 1, 100.
वैष्टवीतस्त्र n. Titel eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 108, b, 37. 109, a, 24. fg.
वैष्टव्यं adj. zu Vishṇu in Beziehung stehend VS. 1, 12. GOBH. 1, 7, 22. SHADY. Br. 8, 1.
वैष्टावरुणी adj. (f. ई) = वैष्टववारुण. वृशा TS. 2, 1, 4, 4.
वैष्टुवारुण adj. (f. ई) dass. AIT. Br. 3, 38.
वैष्टुवृद्धि (von विष्णुवृद्ध) m. patron. so ist vielleicht nach WEBER zu lesen st. वैष्टुवृमि PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 56, 15.
वैष्टकसेन्य m. patron. von विष्टकसेन P. 4, 1, 114. VĀRTT.
वैसर्गिक adj. = विसर्गाय प्रभवति gaṇa सेतापादि zu P. 5, 1, 101.
वैसर्जन (von विसर्जन) adj. auf das Entlassen (des Soma aus der Hand?) bezüglich, n. Bez. gewisser Opferungen TS. 6, 3, 2, 1. 2. KĀṬṬ. 26, 2.
वैसर्जनीय dass. Schol. zu ÇAT. Br. 3, 6, 2, 1 und KĀṬṬ. ÇA. 11, 1, 16.
वैसर्जिन dass. ÇAT. Br. 3, 6, 2, 2. 3. 4, 6, 8, 6. ०हाम Schol. zu KĀṬṬ. ÇA. 11, 1, 13.
वैसर्प adj. mit der विसर्प genannten Krankheit behaftet gaṇa स्योत्तमादि zu P. 5, 2, 103. VĀRTT. Nach VJUTP. 220 als subst. = विसर्प ROSE, Rothlauf.
वैसादश्य (von विसदश) n. Unähnlichkeit, Verschiedenheit Bhāg. P. 5, 26, 3. 10, 83, 6. KULL. zu M. 9, 174. Schol. zu ÇĀK. 42.
वैसारिणी m. = विसारिन् Fisch P. 5, 4, 16. AK. 1, 2, 2, 17. H. 1343. HALĀS. 3, 35.
वैसूचन (von विसूचन und dieses von सूच् mit वि) n. Verkleidung als Weib (im Drama) ÇKDr. und WILSON ohne Angabe einer Aut.
वैसृप (von विसृप und dieses von सर्प mit वि) m. N. pr. eines Dānava HARIV. 203.
वैस्तारिक (von विस्तार) adj. weit verbreitet, ausgedehnt BURNOUR, Intr. 142.
वैस्तिक s. वलु०.
वैस्पद्य (von विस्पद्य) n. Klarheit, Deutlichkeit, Offenbarkeit P. 5, 3, 66. VĀRTT. 2.
वैस्पेय m. patron. von विष्णि gaṇa शुभादि zu P. 4, 1, 123. — Vgl. वैस्पेय.
वैस्वर्ष 1) adj. die Stimme benehmend Suçā. 1, 192, 11. 215, 1. — 2) n.

a) *Verlust der Stimme*, — *Sprache* VLGH. 6, 156. SIM. D. 167. 189. मते गद्गर्भाषिते वैस्वर्पे प्रमदादिज्ञः PRATĀPAR. 51, a, 5. — b) *verschiedene Betonung*: घत्तयोः ÇĀṆK. Ç. 12, 16, 6.

वैक्व (von विक्व) adj. (f. ई) zu einem Vogel in Beziehung stehend: तनु Vogelgestalt KATHĀS. 59, 178.

वैक्व (von विक्व) adj. dass.: रस Brüh von Vogelfleisch SUÇ. 2, 459, 4.

वैकृति (von विकृति) m. patron. gaṇa तौत्वत्त्यादि zu P. 2, 4, 61. — Vgl. वैकलि.

वैकृति m. patron.; pl. Sāṁsk. K. 184, a, 2. vielleicht fehlerhaft für वैकृति.

वैक्यायन desgl.; pl. ebend. 184, a, 5.

वैक्यायस (von 2. विक्वायस्) 1) adj. (f. ई) in freier Luft —, offen daliegend oder stehend, in der Luft —, im Luftraum stehend oder sich bewegend GONH. 2, 6, 7. PĀN. GṆH. 2, 2. यस्व MBH. 1, 6954. शक्रस्य सभा 2, 284. HARIV. 12636. पुर MBH. 3, 638. रुद्र (so mit der ed. Bomb. zu lesen) 12, 4662. रथ R. 6, 19, 55. यानं वैक्यायसं नाम BHĀG. P. 8, 10, 16. अमु 10, 55, 21. वालखिल्याः MBH. 3, 10903. गत das Fliegen R. 2, 27, 9. वैक्यायसम् adv. in freier Luft ĀPAST. 2, 4, 8. लोष्टं वैक्यायसं निद्रध्यात् GONH. 4, 9, 13. — 2) m. pl. Luft-, Himmelsbewohner BHĀG. P. 2, 2, 22. Bez. best. Rāhi (Lichterscheinungen im Luftraum) VARĀH. BRH. S. 48, 67. — 3) f. ई N. pr. eines Flusses BHĀG. P. 5, 19, 18. — 4) n. a) der Luftraum: वैक्यायसं प्राकृतम् MBH. 7, 5766. — b) das Fliegen BHĀG. P. 5, 5, 85.

वैकार (von विकार) m. N. pr. eines Berges in Magadha MBH. 2, 799; vgl. LIA. 2, 79, N. 4. HIOUKN-TSANG 3, 379. fg. — Vgl. वैभार.

वैकार्य (wie eben) MBH. 5, 4066 nach NILAK. adj. mit dem man seinen Spass hat, den man neckt und zum Narren hält; könnte auch als n. in der Bed. Belustigung, Spass gefasst werden.

वैकासिक (von विक्रास) m. Spassmacher, lustiger Geselle H. 331. HALĀ. 2, 277.

वैकृत्य (von विकृत) n. Erschöpfung, allgemeine Schwäche: मुमूर्षो-रिव तत्रास्य वैकृत्यगलितस्मृतेः RĪGĀ-TAN. 8, 2248.

वोक्ताण m. pl. N. pr. eines Volkes VARĀH. BRH. S. 14, 20. 16, 35. — Vgl. वोक्ता.

वोटा f. Dienerin, Sklavin H. 534. HALĀ. 2, 327. als Nebenform von पोटा wohl richtiger वोटा zu schreiben. — Vgl. पूवोटा.

वोड m. Variante von कोड ÇABDAR. im ÇKDr.

वोड 1) m. a) eine Schlangenart (गोनस) VIKRAMĀDITJA bei BHAR. zu AK. nach ÇKDr. — b) ein best. Fisch MED. im ÇKDr. und bei WILSON. — 2) f. ई der 4te Theil eines Paṇa MED. ebend. — Die gedr. Ausg. der MED. r. 87 schreibt das Wort mit द.

वोढ m. N. pr. eines Rāhi Verz. d. B. H. No. 206. 366. 1144. Die richtigere Form ist vielleicht वोड.

वोह्र (von 1. वह्) nom. ag. P. 6, 3, 112. 1) fahrend, führend, stehend, bringend; Zugpferd RV. 1, 44, 3. 6, 64, 3. घत्तो न वोह्र 9, 81, 2. सुपम 96, 15. 112, 4. ÇAT. BA. 6, 4, 8, 9. ÇĀṆK. Ç. 8, 18, 9. इतो वसु स हि वोह्र RV. 8, 2, 35. NĪR. 5, 1. 11, 16. 12, 22. — रथस्य Wagenpferd AK. 2, 8, 2, 14. H. 1234. क्लस्य ein Stier MBH. 3, 12724. 13, 3599. AK. 2, 9, 64. युगादीनाम् ebend. H. 1261. धुरः MBH. 7, 378. अग्रधुरायाम् ein Stier PĀN-VI. Theil.

ÉAT. 8, 16. m. Zugochs, Stier RĪGĀN. im ÇKDr. MBH. 11, 760. Wagenlenker H. an. 2, 181. MED. dh. 4. देवानाम् Führer ÇĀṆK. zu BṆ. AN. UP. S. 28. भागीरथीनिकरसीकरायाम् zuführend (Wind) KUMĀRAS. 1, 15. कुर-बकरासाम् MĀLAY. 44. कव्यकव्यानाम् Darbringer MBH. 13, 2023. — 2) Heimführer eines Mädchens, Ehegatte ÇABDAR. im ÇKDr. M. 8, 204. 9, 172. fg. MBH. 5, 4733. वोह्र und ख^o KULL. zu M. 9, 32. कन्याम् P. 3, 3, 169, Schol. — 3) Träger, Lastträger H. an. MED. BHĀG. P. 5, 10, 2. भार^o KATHĀS. 66, 12. कृत्स्नभार^o 55, 29. 101, 44. क्विर्वोह्र PĀNĀN. 3, 14, 22. — 4) = मूढ (vielleicht fehlerhaft für मूत) ÇABDAR. im ÇKDr. — Vgl. धूर्वोह्र.

वोह्रव्य (wie eben) partic. fut. pass. P. 6, 3, 112. VOP. 26, 25. 1) zu fahren, zu ziehen, zu führen, zu lenken: रथ MBH. 13, 2790. Verz. d. Oxf. H. 31, a, 19. वोह्रव्य पुंगवेनेव धूः सदा रणमूर्धनि HARIV. 4049. आपत्स्वेव हि वोह्रव्यं (impers.) भवद्भिः पुंगवैरिव MBH. 12, 3298. अनयानिव वोह्रव्यः 3, 4572. धूर्वुनेन धार्या स्याद्वोह्रव्य इतरो जनः 2799. स (सकदेवः) ते ऽरण्येषु वोह्रव्यो याज्ञसेनि तपास्वर्षि (so ed. Bomb.) zu leiten 4, 598. — 2) f. heimzuführen, zu ehelichen MBH. 13, 2449. KULL. zu M. 8, 366. — 3) zu tragen: भार R. 1, 12, 4. R. GONH. 2, 31, 3. — 4) aufzuladen, zu übernehmen, auszuführen: मरुद्भिः कार्य वोह्रव्यम् MBH. 5, 78. पितृपिता-महे वृते वोह्रव्ये ते ऽन्यथा मतिः 3, 1117.

वोहु m. = वोह PĀNĀN. 1, 10, 61. Verz. d. B. H. No. 1143. GAUPAR. zu SĀṆKHAJAK. 1. ĀHNİKATATTVA im ÇKDr. — Vgl. यज्ञवोह्वे.

वोण्ट m. die vulgäre Form für वृत्त ÇABDAR. im ÇKDr.

वोद adj. = वार्द्र TRIK. 3, 1, 8.

वोदाल m. ein best. Fisch ÇABDAR. im ÇKDr.

वोद्र und वोद्री s. u. वोड्र.

वोन्धादेवी f. N. pr. einer Fürstin Journ. of the Am. Or. S. 6, 517, e.

वोपदेव m. N. pr. eines überaus fruchtbaren Autors aus dem 12ten oder 13ten Jahrhundert n. Chr. BURNOUR, BHĀG. P. I, xcvi. fgg. WILSON, Sel. Works 2, 69. COLEBR. Misc. Ess. I, 197. II, 44. fgg. GILD. Bibl. 382. fg. 397. fg. 594. VOP. S. 176. Verz. d. B. H. No. 790. 937. 978. fg. Verz. d. Oxf. H. 37, b, No. 92. 161, b, 16. 164, a, 1. 174, b, No. 394. 175, a, 27. fgg. No. 397. 175, b, No. 398. 278, b, 21. 279, b, 5. Verz. d. Cambr. H. 13. fgg.

वोपालित m. N. pr. eines Lexicographen MED. ANH. 1. HALĀ. 1, 2. Verz. d. Oxf. H. 182, b, 1 v. u. 188, a, 7. 195, b, 1. UGĀVAL. zu UṆĀDIS. 4, 56. 78.

वोराक m. Schreiber TRIK. 2, 8, 26. — Vgl. वोल्क.

वोराट m. eine Jasminart (कुन्द) TRIK. 2, 4, 24.

वोराप्प्री f. Matratze ÇABDAR. im ÇKDr.

वोराव m. eine best. Körnerfrucht RĪGĀN. im ÇKDr.

वोरुखान m. ein Pferd von blassrother Farbe H. 1240. wohl nach einem Lande, vielleicht Hyrkanien, benannt.

वोरुवाण HARIV. 7426 fehlerhaft für रोह्रवाण, wie die neuere Ausg. liest.

वोल् m. Myrrhe AK. 2, 9, 105. H. 1063. nach ÇKDr. auch n.

वोल्क m. 1) Strudel H. 1076. — 2) Schreiber (vgl. वोराक) ÇABDAR. im ÇKDr.

वोह्लासक N. pr. einer Oertlichkeit RĪGĀ-TAN. 5, 224.

वोह्लात् m. ein kastanienbraunes Pferd, bei dem Mähne und Schweif hell sind, H. 1239.

वोक्तिव्य n. Schiff H. 876.

वोक्त् (für वाक् (von वाच्) ÇAT. Bn. 4, 7, 2, 21. 10, 4, 2, 2. 8.

वोक्त् für वोषट् ÇAT. Bn. 2, 2, 2, 19. 25. Schol. zu KĪT. ÇA. 390, 14. 391, 4.

वोक्ति m. patron. PRAVARANAM. in Verz. d. B. H. 57, 38. wohl fehlerhaft.

वोषट् indecl. gaṇa चादि zu P. 1, 4, 57. in Verbindung mit कर् u. s. w. gaṇa ऊर्गादि zu 61. ein Opferruf (eine Potenzierung von वषट्) AK. 3, 5, 5. H. 1538. AIR. Bn. 3, 6. ÇAT. Bn. 1, 5, 2, 16. 10, 4, 2, 2. 12, 3, 2, 8. HARIV. 14115. NṢ. TĪP. UP. in Ind. St. 9, 91. WEBER, RĪMAT. UP. 303. वोषट् P. 2, 2, 91. — Vgl. औषट्.

व्यंश s. व्यंस.

व्यंस (2. वि + 2. संस) 1) adj. auseinanderstehende Schultern habend: पृथु° breitschulterig MBH. 1, 3971. 3, 11589. vielleicht ein alter Fehler für पृथु°; vgl. am Ende des Artikels. — 2) m. N. pr. eines von Indra besiegten Dämons: अरुन्धन् वृत्रतर् व्यंसम् RV. 1, 32, 5. 101, 2. 103, 2. 2, 14, 5. 3, 34, 3. 4, 18, 9. eines Sohnes des Viprakitti von der Siṃhikā HARIV. 215 (व्यंश die ältere Ausg.). VP. 148 (व्यंश). — In der Stelle पृथमात्रं व्यंसो TBn. 1, 6, 2, 3 ist zu zerlegen वि व्यंसो die Achseln stehen um einen Pṛtha von einander ab.

व्यंसक (von व्यंसम् mit वि) nom. ag. Betrüger H. 377. HALĪS. 2, 194. — Vgl. कृत्त्र°, मयूर°.

व्यंसपितव्य (wie eben) adj. zu täuschen, zu betrügen PANĒAT. 202, 25.

व्यक्त 1) adj. a) herausgeputzt u. s. w. s. u. व्यञ्ज mit वि 2). — b) = स्पृष्ट offenbar, wahrnehmbar H. 1467. an. 2, 193. MED. t. 54. °कृत्य RĪ-ĠA-TAB. 6, 331. °चैतन्य adj. NṢ. TĪP. UP. in Ind. St. 9, 162. °दर्शन adj. KŪLIKOP. ebend. 16. दैरिवाव्यक्तशार्दी HARIV. 7079. व्यक्ता वाक् verständlich, articuliert DHĀTUP. 23, 40. P. 1, 3, 48. VOP. 23, 41. sinnlich wahrnehmbar im Gegens. zu अव्यक्त über sinnlich MBH. 3, 13918. इन्द्रियैः स्मृत्यते गम्यततद्यक्तमिति स्मृतम् । तदव्यक्तमिति शेषं लिङ्गमाह्यमतीन्द्रियम् ॥ 13931. 12, 6964. 8672. fgg. SĪMUKJAK. 2. 10. 11. 14. VP. 9. BṢ. P. 2, 6, 28. Verz. d. Oxf. H. 45, a, 19. तावद्यक्त eine bekannte Zahl COLEBR. Alg. 258. व्यक्तम् adv. offenbar, deutlich MBH. 13, 236. Spr. (II) 344. (I) 2887. 3136. KATHĪS. 12, 166. DAÇAK. 91, 14. व्यक्तावधूत im Gegens. zu गुप्तावधूत WILSON, Sol. Works I, 262. Vgl. unter व्यञ्ज mit वि 3), अव्यक्त (als u. auch JĪĠ. 3, 178) und परि°. — c) spezialisiert, unterschieden H. 327. besonder 14. — d) klug, verständig, weise AK. 3, 4, 28, 65. H. 342. H. an. MED. HALĪS. 2, 178. — 2) m. N. pr. eines der 11 Gaṇādhīpa bei den Ġaina H. 32 nebst Comm. WILSON, Sol. Works I, 299. fg.

व्यक्तगन्धा f. (stark riechend) langer Pfeffer, Jasmin, Sansevieria RĪ-ĠAN. in NIGH. PR.

व्यक्तता (von व्यक्त) f. das Offenbarsein, Wahrnehmbarkeit: प्रधानस्य व्यक्तता गतस्य MAITRAJUP. 6, 10. KŪLIKOP. in Ind. St. 9, 20. यावत्पिशाचो व्यक्तता गतः bis der Piç. erscheint KATHĪS. 28, 167. व्यक्ततया deutlich, verständlich Verz. d. Oxf. H. 198, b, No. 467.

व्यक्तदृष्टार्थ adj. der Etwas mit eigenen Augen gesehen hat, Augenzeuge THĪK. 3, 2, 16.

व्यक्तमय (von व्यक्त) adj. das sinnlich Wahrnehmbare betreffend MBH. 12, 8673. अव्यक्तमयो विद्या das Ueber sinnliche betreffend ebend.

व्यक्तरसता (von व्यक्त + रस) f. deutlicher —, hervorstehender Ge-

schmack SuçA. 1, 171, 2; vgl. 136, 9.

व्यक्ति (von व्यञ्ज mit वि) f. 1) das Erscheinen, Offenbarwerden, deutliches Hervortreten, Manifestation: नहि ते भगव्यव्यक्तिं विदुर्देवान दानवाः BHAG. 10, 14. BṢ. P. 8, 7, 85. 10, 29, 14. पुष्पफल° MBH. 12, 6830. व्यक्तिं भेदं च यो वेति दोषाणाम् SuçA. 1, 82, 21. गोपालास्तापसा व्याधा ये चान्ये वनधारिणः । मूलाकाराद्य ये तेभ्यो भेदव्यक्तिरित्येति ॥ 80 Y. a. das Kundwerden 136, 2. 4. VARĪH. BṢ. S. 3, 2. धर्म° MBH. 3, 12678. स्नेह° MEGH. 12. MĪLATIM. 17, 7. दुर्नय° KATHĪS. 21, 94. 123, 233. वर्णानां वदने Verz. d. Oxf. H. 104, b, 32. 105, a, 1. 155, a, 7. BṢ. P. 8, 19, 12. SĪH. D. 271. 408. अव्यक्तं व्यक्तिमापन्नं मन्यन्ते मामबुद्धयः in die Erscheinung getreten BHAG. 7, 24. व्यक्तिमापाति SARVADARÇANAS. 90, 2. व्यक्तिं भवति treten deutlich hervor ÇĀK. 167. अविज्ञातस्थितामदौ पुनश्च व्यक्तिमागताम् bekannt geworden KATHĪS. 19, 117. RĪĠA-TAB. 1, 231. Am Ende eines adj. comp.: मुखमसकलव्यक्ति MEGH. 82. — 2) Unterschiedenheit, Verschiedenheit: तेननेत्रज्ञयोर्व्यक्तिं बुधुधे MBH. 12, 7893. यथार्णवगता नयो व्यक्तीर्नक्ति नाम च 7972. अन्तरयोर्व्यक्तिं पृक्कामि 11215. देवमानुषयोरग्य व्यक्ता व्यक्तिर्भविष्यति R. 2, 23, 19. RAGH. 1, 10. राज्ञः समुत्तमेवावयोरधोत्तरयोर्व्यक्तिर्भविष्यति MĀLAY. 10, 13. — 3) ein von andern unterschiedenes Ding, Einzelwesen, Einzelding, Individuum (Gegens. ज्ञाति) AK. 4, 1, 2, 9. H. 1515. 14. KAP. 3, 10. NĪLAK. 36. अव्यक्ताद्यक्तयः सर्वाः प्रभवत्यक्षरागमे BHAG. 8, 18. VARĪH. BṢ. S. 86, 7. BṢ. P. 3, 26, 39. 6, 15, 8. Ind. St. 9, 341. fgg. ÇĀK. zu KŪLND. UP. S. 14. इव्यशब्दा एकव्यक्तिवाचिनः SĪH. D. 10, 15. KUSUM. 23, 1. ऋषि° MÜLLER, SL. 197. वर्ण° MÜLLER, RV. PRAT. XIII, N. 2. SARVADARÇANAS. 4, 14. Schol. zu P. 5, 4, 58. SIDDH. K. zu 7, 1, 85. — 4) Geschlecht P. 1, 2, 51. SĪH. D. 17, 12. नपुंसक° 18, 2. — Vgl. अन्तर°, अर्थ°.

व्यक्तिविवेक m. Titel eines Buches: °कार SĪH. D. 6, 5. 121, 3. Verz. d. Oxf. H. 210, a, No. 495.

व्यक्तोक्त (व्यक्त + 1. कर्), °करोति offenbaren KATHĪS. 29, 16. °कृत 45, 273. PRAB. 1, 13. SĪH. D. 22, 14.

व्यक्तीभाव (von व्यक्तीभू) m. das Offenbarwerden ÇĀK. zu BṢ. ĀB. UP. S. 53. 154.

व्यक्तीभू (व्यक्त + 1. भू°), °भवति in die Erscheinung treten, offenbar werden Verz. d. Oxf. H. 153, a, 6. °भूत MBH. 12, 11416. VARĪH. BṢ. S. 47, 21. RĪĠA-TAB. 5, 240.

व्यत = निरत adj. keine Breite habend, subst. Aequator Journ. of the Ain. Or. S. 6, 392.

व्यय (2. वि + व्यय) 1) adj. (f. स्त्री) a) seine Aufmerksamkeit auf keinen bestimmten Punkt richtend (vgl. एकाग्र), zerstreut, fahrig; ausser sich, in grosser Aufregung seiend; = आकुल und व्याकुल AK. 3, 4, 28, 193. MED. r. 84. H. 366. °चित्त Spr. (II) 87. Personen MAITRAJUP. 3, 2. 6, 80. Spr. (II) 1002 (Gegens. निराकुल). VARĪH. BṢ. S. 8, 11. मन्त्रयामासिरे व्ययाः देवाः) BRAHMA-P. in LĀ. (III) 50, 1. स्त्रीमुखालोकनतया KĪM. NĪTIS. 14, 55. मद° R. 4, 33, 29. °वृद्धय PANĒAT. 200, 8. कर्मभयाभिनिवेशव्यय-वृद्धया BṢ. P. 5, 8, 2. अव्यय nicht aufgeregt, Besonnenheit zeigend, ruhig und besonnen zu Werke gehend, sich durch Nichts irren machen lassend MAITRAJUP. 2, 7. अव्ययो याक्त् MBH. 3, 13243. प्राप्त्वन्तूर्यामव्ययो ब्रिवितेषुः मुहुःखितः 15777. 5, 7001. HARIV. 8115. R. 1, 70, 5. 2, 30, 12.

32, 12. 52, 67. 81, 12. R. GORR. 2, 36, 16. 3, 73, 6. 4, 9, 1. 33, 22. Bho. P. 11, 29, 28. BHATT. 6, 88. वचस्, वाक्य *besonnene Worte* R. 2, 21, 50. 5, 47, 1. कृद्यवत्तेरभिमतम् so v. a. *fest stehend* Spr. (II) 2810. — b) *von allem Andern abgelenkt, ganz von Etwas in Anspruch genommen, ganz mit Etwas beschäftigt*; = व्यासक्त AK. MED. HARIV. 3450. R. 7, 108, 4. unter den 1000 Boiww. Vishnu's nach CKDa. die Ergänzung im Instr.: वै-
वाहिकैः कौतुकसंविधानैः KUMĀR. 7, 2. KATHIS. 52, 322 (*ganz mit Jmd beschäftigt, sich mit Jmd eifrig unterhaltend*). im loc.: सीतामार्गणे R. 5, 47, 11. धर्मार्थयोः KĀM. NITIS. 13, 60. उदाकर्मकौत्सवे KATHIS. 14, 26. RĪĀ-TAR. 3, 370. Bho. P. 10, 9, 22. im comp. vorangehend: कर्म^o Spr. 2121. उत्सव^o KATHIS. 19, 12. 20, 49. 26, 38. 34, 147. 36, 70. 46, 55. RĪĀ-TAR. 5, 144. 6, 311. 860. 8, 1845. PĀNĒAT. 121, 14. त्वादिवाच्येष्टम् CĀK. 30, 4. भगवदुपायानुक्तयनमव्ययव्ययचतस्रम् Bho. P. 4, 29, 29. Ueberaus häufig von Armen, Händen und Fingern: वत्सव्यापारयुक्ताभ्यां व्यय-
भ्यां दपउरञ्जुभिः । भुक्ताभ्याम् HARIV. 3596. नानाप्रकरणाव्ययैर्भुक्ताः R. 6, 91, 4. Bho. P. 4, 7, 20. तैमरव्ययकर MBH. 8, 464. HARIV. 6228. 9075. 13150. Spr. 2928. RAGH. 17, 27. VIKR. 77, 4. PRAB. 101, 13. कुसुमावचय-
व्ययकृता MĀLAV. 50, 5. केलिकेशयकव्ययगौरीकर KATHIS. 35, 1. बी-
जयकव्ययमायुलि PRAB. 21, 7. अव्यय *unbeschäftigt, Nichts zu thun*
habend UTTARAR. 38, 20 (52, 13). — c) *hinundher schwankend, Gefahren*
ausgesetzt; अ^o *ungefährdet, sicher*: त्रैलोक्य MBH. 1, 7711. राज्य 3, 3049.
इवाकुल R. 1, 72, 8. भवान्नो गतिरव्यया MBH. 5, 5430. आगमन R. 1,
50, 22. कुशल 68, 5 (अव्यय ed. Bomb.). गच्छस्वारिष्टमव्ययं (अव्ययः ed.
Bomb.) पन्थानमकुतोभयम् 2, 34, 31. योगक्षेम 76, 8. — d) *in Bewegung*
sehend (sinnlich): चक्र Bho. P. 3, 19, 6. — 2) व्ययम् adv. *in grosser*
Aufregung VARĀH. BṢH. S. 12, 6. अव्ययम् *in aller Ruhe, mit einem Ge-*
fühl der Sicherheit, ganz behaglich HARIV. 9034. R. 2, 22, 12. 34, 25. MĀ-
LATIM. 78, 18. BHATT. 8, 14. — Vgl. उय^o, निर्व्यय, भोजन^o und वैषय्य.

व्ययता f. nom. abstr. von व्यय 1) b); am Ende eines comp.: तप-
स्विकार्य^o CĀK. CB. 41, 1. RĪĀ-TAR. 1, 128. PĀNĒAT. 252, 24. fg. KULL. zu
M. 8, 65. कुतर्काभ्यास^o KUSUM. 24, 12. fg.

व्ययत् n. nom. abstr. 1) von व्यय 1) a) MAITRĀJUP. 3, 5. Spr. 2947.
CĀK. zu BṢH. ĀR. UP. S. 286. — 2) von व्यय 1) b): स्वकर्म^o KULL. zu
M. 8, 65.

व्यङ्ग्य (2. वि + अ^o) adj. *keine Zügel —, keine Schranken ken-*
nend: नृभिः Bho. P. 3, 21, 55.

1. व्यङ्ग (von अङ्ग mit वि) 1) adj. *fleckig*: तक्मन् AV. 5, 22, 6. — 2)
m. a) *Flecken im Gesicht* SUCA. 1, 118, 2. 292, 12. 296, 12. 326, 5. CĀRṢH. S. 1, 7, 65. — b) *Schandfleck*: व्यङ्गभूतः कुलस्य HARIV. 4889. — c)
Frosch TRIK. 1, 2, 26. H. 1354. an. 2, 49. MED. g. 22. — d) *Stahl* CĀRṢH. nach NICH. PR.

2. व्यङ्ग्य (2. वि + अङ्ग) adj. (f. अङ्ग) *in Ableitungen die erste Silbe zu*
व्या, nicht zu वैष verstärkt, gaṇa स्वागतादि zu P. 7, 3, 7. VOP. 7, 3.
1) *entsteht an den Gliedern oder eines Gliedes entbehrend, krüppelhaft*
AK. 3, 4, 25, 179. H. an. 2, 49. MED. g. 22. वक्रो विपर्युष्यङ्गः AV. 7, 56, 4.
M. 7, 149. MBH. 1, 1089. 2, 259. SUCA. 1, 109, 4. CĀRṢH. S. 1, 3, 7.
VARĀH. BṢH. S. 86, 79. KULL. zu M. 9, 247. गो MBH. 13, 3882. अ^o
MĀK. P. 28, 18. PĀNĒAT. 184, 22. अव्यङ्गाङ्गी M. 3, 10. शरीर VARĀH.

BṢH. S. 64, 2. — 2) *keine Räder habend*: रथ Bho. P. 4, 26, 18. — 3)
fehlerhaft für व्यङ्ग dreigliedrig (d. i. aus Wagen, Reiterei und Fuss-
volk bestehend oder n. Wagen, Reiterei und Fussvolk) MBH. 8, 2526 (ed.
Bomb. hat die richtige Lesart). व्यङ्ग (विल) ist auch 9, 1388 zu lesen
st. व्यङ्ग der ed. Calc. und व्यङ्ग der ed. Bomb. — Vgl. 1. अव्यङ्ग.

व्यङ्गक m. Berg TRIK. 2, 3, 1.

व्यङ्गता (von 2. व्यङ्ग) f. *das Fehlen eines Gliedes, Krüppelhaftigkeit,*
Verstümmelung, das Abhaben eines Gliedes: शरीरस्य MBH. 12, 6190.
Spr. (II) 664. प्राप्ताति च व्यङ्गताम् VARĀH. BṢH. S. 18. अ^o MBH. 13,
5599. 5601.

व्यङ्ग्य (wie oben) *eines Gliedes berauben, verstümmeln*: व्यङ्गयितुम्
PĀNĒAT. 38, 13. व्यङ्गित 40, 24. fg. MBH. 13, 5086. कर्णयोः so s. a. durch-
löcherter Ohrklappen habend (nach NILAK.) 4386.

व्यङ्गार (2. वि + अ^o), loc. व्यङ्गारे *wenn die Kohlen verloschen sind*
M. 6, 56. MBH. 12, 264. 9975. 13, 6503. MĀK. P. 41, 6.

व्यङ्गिन् adj. = 2. व्यङ्ग 1) MBH. 13, 5086. MĀK. P. 34, 76.

व्यङ्गीकर (2. व्यङ्ग + 1. कर) *eines Gliedes berauben, verstümmeln*:
कृता रथद्विपाः MBH. 7, 3877. कृतवपुस् HARIV. 4318.

व्यङ्गुलि (2. वि + अ^o) adj. *keinen Finger habend*; व्यङ्गुलीकृत der
Finger beraubt: पाणि MBH. 7, 6176.

व्यङ्गुष्ठ (2. वि + अ^o) *eine best. Pflanze* H. an. 3, 491. MED. j. 86.

व्यङ्ग्य (von अङ्ग mit वि) adj. *was offenbar —, wahrnehmbar gemacht*
wird: धनिस्तात्वादिर्व्यङ्ग्यः प्राणिभिः CĀK. zu BṢH. ĀR. UP. S. 287.
eine Lampe ist व्यङ्ग्यक, ein von ihr beleuchteter Krug व्यङ्ग्य SĀH. D.
24, 9. Schol. zu CĀK. 1, 2, 11. in der Poetik *was verstanden —, impli-*
cite ausgesagt wird SĀH. D. 10. fg. 19. 250. fg. 263. 3, 17. 107, 4. 291,
4. 8. Verz. d. Oxf. H. 209, b, No. 493. PRATĪPAR. 12, a, 9. b, 3.

व्यङ्ग्यता f. nom. abstr. von व्यङ्ग्य SĀH. D. 24, 10. व्यङ्ग्यत् n. desgl.
5, 15. 24, 14.

व्यच्. विच्यति DĀTUP. 28, 12 (व्याप्तीकरणे). P. 6, 1, 6. VOP. 13, 5 (व्याप्ति).
zu belegen: विव्यक्ति, अविव्यक्त, विव्यचत्, विव्यक्तम्, विव्याच (P. 6,
1, 17. VOP. 8, 124), विव्यकथ, विव्यचुम् und med. विव्यचत्; bei den
Grammatikern: विविचतुम् SIDDH. K. zu P. 1, 2, 1. VOP. 13, 5. व्यचिष्य-
ति, व्यचिता (विचिता VOP. 13, 6), विव्यात्, अव्याचीत् und अव्यचीत्
SIDDH. K. a. a. O. विचितवान् P. 6, 1, 16. Schol. *in sich fassen, aufneh-*
men: मङ्गाविव्यकपृथिवीं पत्यमानः RV. 7, 18, 8. 21, 6. नारु विव्याच पृ-
थिवी च्चनैन्म् 3, 36, 5. 8, 6, 15. 12, 24. 77, 5. विव्यकथं मरुता भूतं सोमस्य
81, 28. 10, 96, 4. 112, 4. AIT. BR. 4, 12. ĀRANJ. 1, 6. ein unregelmässiges
perf. aus विच् gebildet: अरु विविच पृथिवीमुत याम् AV. 6, 61, 2.

— intens. वेविव्यते P. 6, 1, 16. Schol.

— उद्, उद्विचिता KĀC. zu P. 1, 2, 1 in der ed. Calc.

— सम् 1) *in sich zusammenfassen* RV. 3, 36, 8. विषेदेते जनिमा सं
विविक्तः 54, 8. 10, 111, 2. कुतसंविक्त (कुतसंपुक्त v. l.) *vielleicht im*
Opfer aufgegangen NṢS. TĀP. UP. in Ind. St. 9, 138. — 2) *zusammen-*
fassen, — rollen, — packen: चर्मैव यः सम्विव्यक्तमसि RV. 7, 63, 1.
सम्विव्यचुत पान्यत्विषुः 10, 56, 4.

व्यचम् (von व्यच्) n. 1) *Umfänglichkeit, Capacität*: समुद्रो न व्यचौ दृष्टे
RV. 1, 30, 3. न यस्य व्यावापृथिवी अन् व्यचः 52, 14. AV. 6, 61, 1. VB. 15,

4. — 2) *umfänglichlicher* —, *wetter Raum*; *Raum* überh. RV. 10, 92, 14. AV. 4, 19, 6. 8, 10, 14. 10, 2, 24. 12, 1, 58. अस्तरा मा च पृथिवी च पृथक् 9, 3, 15. 13, 4, 53. यदा ह्येवैष उदेति । अथेदं सर्वं व्यचो भवति CAT. Br. 8, 1, 2, 1. 6, 2, 18. 9, 4, 2, 10. अङ्गुष्ठेन व्यचस्कोरति *erweitern, öffnen* KAUC. 79. व्यचस्काम 59. — Vgl. अ०, उरु०, देव०, विश्व०, समुद्र०.

व्यचस्वत् (von व्यचस्) adj. *geräumig, capax*: Thore RV. 2, 3, 5. 10, 110, 5. VS. 20, 60. Rosse Indra's: *umfangreich* RV. 8, 25, 6. 10, 105, 5. VS. 11, 30. 13, 17. 14, 12. Nir. 8, 10.

व्यचिष्ठ (von व्यच् mit dem suff. des superl.) adj. *umfangreichst* RV. 2, 10, 4. 5, 66, 6.

व्यच्छ् in गोव्यच्छ्, womit irgend ein *Plager der Kuh* bezeichnet wird VS. 30, 18. Kīṭh. 15, 4. nach Maṇḍu. = गाः प्रति गमनशीलः (also in वी = गति) und अच्छ् = प्रति zerlegt?), nach TBa. Comm. = गवां वि-वाप्तयिता *Austreiber, Verjager*.

व्यञ् = वीञ् *beistehen*: (तम्) विव्यञ्च्यन्ते MBh. 9, 48. व्यञ्चेत Suca. 1, 71, 18 wohl fehlerhaft für व्यञ्जेत.

व्यञ्ज (von व्यञ् mit वि) P. 3, 3, 119.

व्यञ्जन (von व्यञ्ज) n. *Fächer, Wedel* (häufig im du.) AK. 2, 6, 2, 41. 7, 23. M. 7, 219. MBh. 3, 1772. 4, 1774. 9, 48. 13, 4252. R. 2, 26, 11. 91, 37 (100, 36 Gorr.). R. Gorr. 2, 33, 17. 3, 9, 7. 6, 112, 25. Suca. 1, 15, 8. 171, 21. 240, 6. स्नानं सव्यञ्जनम् 2, 149, 6. व्यञ्जनानिलाः 475, 17. Kām. Niris. 12, 44. Rr. 1, 8. Ragh. 8, 40. Spr. 1823. 2156. 3322. 5257. Buḷg. P. 1, 10, 18. 11, 28. 3, 15, 38. 23, 16. 4, 4, 5. Verz. d. Oxf. H. 85, b, 23. पय० Ragh. 10, 63. चामर० MBh. 1, 4941. 2, 37. 6, 670. 3966. Hariv. 1290. R. Gorr. 2, 26, 13. चामरं (adj.) व्यञ्जनम् 12, 9. व्यञ्जनेर्बार्चामरैः (cop. adj.) Bhāg. P. 8, 10, 13. चामरं 4, 7, 21 nach dem Comm. = चामर०. — Vgl. वाल० (auch R. 4, 9, 3. 5, 14, 8. Suca. 1, 71, 18. 2, 36, 6).

व्यञ्जनक n. = व्यञ्जन Varāh. Bṛh. S. 70, 10.

व्यञ्जनीभू (व्यञ्जन + 1. भू) zu einem *Fächer (Wedel)* werden: अणलवा-लव्यञ्जनीभूवुर्कसा नभोलङ्घनलोपताः Ragh. 16, 33.

व्यञ्ज्य (von व्यञ्ज mit वि) adj. = व्यञ्ज्य; davon ० व n. nom. abstr. Comm. zu Gām. 1, 2, 12.

व्यञ्च् (= व्यच्) adj. in उरु० und देव०; nach Analogie von उञ्चयी könnte auch पुञ्चयी (s. पुर्वञ्च) hierher gehören.

व्यञ्चन Hariv. 7433 fehlerhaft für व्यञ्चन, wie die neuere Ausg. liest.

व्यञ्चनवत् adj. zur Erklärung von व्यचस्वत् Nir. 8, 10.

व्यञ्जक (vom caus. von व्यञ्ज mit वि) 1) adj. (f. व्यञ्जिका) *offenbar machend, bekundend* Buḷg. P. 6, 19, 12. Schol. zu Gām. 1, 2, 18. zu AV. Prāt. 1, 103. das obj. im gen. Nṣ. Tāp. Up. in Ind. St. 9, 162. अर्थनिच-पस्य Verz. d. Oxf. H. 211, b, No. 499. im comp. vorangehend: उत्पत्ति० M. 2, 68. कृतज्ञत्व० Rāga-Tar. 6, 101. Pañān. 4, 3, 155. Sāh. D. 626. In der Poetik zu verstehen gebend, *implicite aussagend* Sāh. D. 31. 104, 9. 107, 4. Prātīpar. 10, a, 1, 3. — 2) m. *Ausdruck des Gefühls* AK. 1, 1, 7, 16. H. 282. Mālatī. 154, 6.

व्यञ्जकत्व n. nom. abstr. von व्यञ्जक 1) Schol. zu Gām. 1, 2, 11. Sāh. D. 30. वाचकलनकव्यञ्जकत्वेन (das suff. gehört zu allen drei adj.) त्रि-विधे शब्दज्ञातम् Prātīpar. 8, b, 4.

व्यञ्जन (vom caus. von व्यञ्ज mit वि) 1) nom. sg. *offenbar machend, be-*

kundend Hariv. 7433 (nach der Lesart der neueren Ausg., व्यञ्चन die ältere). — 2) m. s. u. 4) k) am Ende. — 3) f. अ in der Poetik das Zu-
verstehengeben, eine *indirecte Aussage*, — *Ausdrucksweise* Sāh. D. 11. 23. 271. 117, 11. अन्वितेषु पदार्थेषु वाक्यार्थोपस्कारार्थमार्थारविषयः श-
ब्दव्यापारो व्यञ्जना वृत्तिः Prātīpar. 9, b, 4. — 4) n. a) *Schmuck*: अना भर् व्यञ्जनं गामयन्मयञ्जनम् RV. 8, 67, 2. — b) *das Offenbarmachen, Be-*
kunden: ० मृषिकादिदृष्टविषयव्यञ्जनार्थम् Suca. 1, 2, 15. पराजपव्यञ्जनार्थं
नानालिङ्गानि पार्थिवाः । उघ्रेण याकितास्तेन Rāga-Tar. 4, 178. — c)
andeutender (indirekter, symbolischer u. s. w.) Ausdruck: न व्यञ्जनेनो-
पक्तिनं वार्थः (= सूचकशब्द Comm.) Āc. Ca. 8, 12, 13. Verz. d. Oxf. H. 246, a, No. 619. Sāh. D. 59. 106, 14. — d) *nähere Bestimmung*: व्यञ्जन-
मात्रं तत्तस्याभिधानस्य भवति Nir. 7, 18. — e) *Kennzeichen, Merkmal* AK. 3, 4, 118. H. an. 3, 409. Med. n. 122. Verz. d. Oxf. H. 184, b, 6. स्त्री०,
पुं० Āpast. beim Schol. zu Kīṭh. Ca. 443, 4. वयो० des Alters Schol. zu
Kīṭh. Ca. 20, 2, 10. Suca. 1, 61, 7. 2, 266, 17. neben लक्षणा R. 1, 16, 32. 5,
31, 7. पार्थिव० 2, 99, 7 (Schl.). 3, 23, 18. 25, 12. 4, 2, 12. 5, 30, 4. तपस्वि-
व्यञ्जनेपेते *die äussern Abzeichen eines Büssers habend, als Büsser ver-*
kleidet Spr. (II) 2574. अमात्य० adj. *nur das Aeußere eines Ministers ha-*
bend 2134. ज्ञानि० adj. Kathās. 30, 119. चर्म० *Zeichen auf der Haut, Mut-*
termal, Leberfleck; s. u. वन्धित्र. *Insignien eines Fürsten* (zugleich *Brühe*)
Spr. 3363. — f) *Symptom* (einer Krankheit) Verz. d. Oxf. H. 312, a, No. 743. — g) *Geschlechtszeichen, Geschlechtsglied*; = अणवव AK. H. an. Med.
Varāh. Bṛh. 1, 4. — h) *Zeichen der Pubertät: Bart* AK. H. c. 121. H. an. Med.
Grhjar. 2, 30. कुमारः प्राग्व्यञ्जनेभ्यः Āpast. 2, 26, 12. अज्ञात० adj. R. 3,
42, 33. बालमप्राप्तवयसमज्ञातव्यञ्जनाकृतिम् MBh. 1, 6136. अ० bartlos Ha-
lāj. 2, 123. *die Schamhaare* (auch *Brüste*) *beim Weibe*, sg. und pl. Spr. 2906. fg. *विवाहितायाः कन्याया कृति व्यञ्जनम्* Mān. P. 51, 104. अव्य-
ञ्जना कन्या Spr. (II) 765. अनुपज्ञातपयोधरादिस्त्रीव्यञ्जना (so ist zu lesen)
Caṅk. zu Kūṇḍ. Up. S. 80. — i) *Brühe* AK. 3, 4, 118, 93. 118, 6, 2, 23.
H. 397. H. an. Med. Halāj. 2, 166. MBh. 3, 8530. 4, 29. R. 1, 13, 15 (14
Gorr.). 2, 32, 20 (23 Gorr.). P. 2, 1, 34. 4, 4, 26. Suca. 1, 218, 3. Kām. Niris.
7, 18. Spr. (II) 2050. (I) 3363. Kathās. 49, 37. fg. 56, 405. अज्ञानि व्यञ्ज-
नानि च 61, 40. Mān. P. 31, 46. Pañān. 2, 4, 32. Rāga-Tar. 7, 1698. Pañ-
ān. 52, 1. 61, 12. मोक्ष० Kathās. 54, 170. fg. ०कार MBh. 4, 237. सूद्व्य-
ञ्जनकर्तृ Kām. Niris. 12, 45. — k) *Consonant* H. an. Med. RV. Prāt.
1, 1. 2. 18, 17. 19. VS. Prāt. 1, 38. 47. 59. 100. 107. 117. 3, 15 u. s. w. AV.
Prāt. 1, 43. 55. 60. 98. 102 u. s. w. TS. Prāt. 1, 6. 14. 17. 21. 27. 48 u. s.
w. Paribhāṣā 1 zu P. 6, 1, 223. Schol. zu 3, Vārtt. 2. Verz. d. Oxf. H.
171, b, 2. Āc. Ca. 1, 8, 9. Čāṅk. Ca. 1, 1, 19. 2, 12. Lāṭṭ. 6, 10, 16. Pushpa-
sūtra in Ind. St. 1, 47. Sarvaśārop. 390. — 2, 211. 467. Čaut. 3. MBh. 1,
309. 3, 16778. 14, 1192. R. 7, 94, 31. Mān. P. 23, 47. Mallīn. zu Čic. 1,
11 (*Stilbe*). वाचा कृतिव्यञ्जनया R. 2, 64, 10. masc. Comm. zu VS. Prāt.
4, 16. — l) *Tag* Med. — m) *Fächer, Wedel* H. 687. Halāj. 2, 155. fehler-
haft für व्यञ्जन. — Vgl. उभय०, तैरो०, निर्व्यञ्जन, वाल०.

व्यञ्जनकारिका f. N. pr. einer bösen Fee, welche einem Weibe die
Schamhaare fortnimmt, Mān. P. 51, 102; vgl. 104.

व्यञ्जनिक (von व्यञ्जन) n. स्वरापो व्यञ्जनिकम् Titel eines Parī-
śiṣṭa der VS. Ind. St. 3, 270.

व्युत्पत्तिरिति m. N. pr. eines Mannes Vor. 7, 2. — Vgl. व्याप्ति.

व्युत्पत्तिरिति m. *Ricinus communis* (s. एरण्ड) AK. 2, 4, 2, 32. nach Colaba. und Lois. auch व्युत्पत्तिरिति m.

व्युत्पत्तिरिति m. N. pr. eines Mannes Riśa-Tar. 8, 184, 319, 351.

व्युत्पत्तिरिति m. desgl. ebend. 7, 1480.

व्युत्पत्तिरिति (von 1. व्युत् mit वि, Padap. ohne Trennung) m. Ross: व्युत्पत्तिरिति न वृत्तं व्युत्पत्तिरिति RV. 1, 158, 6. सक्तं व्युत्पत्तिरिति युक्तानाम् 4, 32, 17. यो व्युत्पत्तिरिति फोपपत्तिरिति उप दापुषे 8, 58, 13.

व्युत्पत्तिरिति (von 3. कृत् mit व्युत्पत्तिरिति) m. 1) Mischung, Kreuzung; Zusammenstoß, Berührung; = व्युत्पत्तिरिति Trik. 3, 3, 372. H. an. 4, 278. Mhd. r. 296. Suç. 1, 284, 21. 2, 166, 1. दिशाम् Buig. P. 3, 15, 2. तीर्थे तो-यव्युत्पत्तिरिति भवे ब्रह्मकन्यासरत्नो: Raç. 8, 94. उभयो: सेनयोर्महाव्युत्पत्तिरिति (महान्व्युत्पत्तिरिति) ed. Bomb.) भवत् MBh. 6, 528. रत्नच्छायां Meç. 15. Çiç. 4, 53. Nāç. 36, 17. धर्मं Buig. P. 4, 4, 16. 4, 19, 31. 35. गुणं 2, 5, 32. 3, 9, 1. 10, 11. 32, 14. fg. 4, 11, 16. 22, 36. 5, 3, 5. 7, 6, 21. 25. 9, 30. 8, 12, 8. 14, 10, 37. Spr. (II) 1074. वेदगध्यविमुग्धतां (I) 2858. अवन्तिरिति 2878. Mālatim. 34, 11. मार्गचलं Zusammenstoß mit Spr. (II) 2470. काङ्क्ष्यो ऽपि मुखं कातरा: स्वाङ्गानि Berührung, Vereinigung Çiç. Ch. 58, 8. उमाकृतव्युत्पत्तिरिति स्वाङ्गे Mālav. 7, 4. दयितारतिं Spr. (II) 112. काम: स्त्रीव्युत्पत्तिरिति भिलाषादि Çiç. zu Bñ. Å. Up. S. 286. मदनं Daç. 92, 4. स्मरशब्दवाणं Spr. (II) 1130. कात्तविशेषदु:खं 1881. दैन्यं (I) 1753. अविरतविनादव्युत्पत्तिरिति विमर्दे: so v. a. verbunden mit Uttara. 63, 7 (84, 2). — 2) das sich-zu-schaffen-Machen mit Etwas, das Gehen an Etwas: चरणानतिं Spr. (II) 2528. 2915. अधिनेपवचनं Daç. 67, 18. तत्तत्कर्मव्युत्पत्तिरिति कृत् (विधि) Riśa-Tar. 2, 93. — 3) ein schlimmer Fall, Unfall, = व्यसन Trik. H. an. Mhd. Uttara. 96, 8 (125, 11; = समूह Comm.). अस्मिन्व्युत्पत्तिरिति वृत्ते Katha. 74, 89. Pañāt. 40, 18. 42, 5 (ed. orn. 38, 1). 237, 22. Hit. 110, 6. अयं व्युत्पत्तिरिति संभाव्यो मम dieser mir begegnete Unfall Pañāt. 30, 8. दवदकनदाकं Spr. 1807. वार्तां so s. a. eine schlimme Neuigkeit Pañāt. 130, 6 (auch hier liest ed. Bomb. so). 7. — 4) Vernichtung, Untergang: स्थितिं Buig. P. 4, 1, 56. लोकं 1, 7, 32. ङगद्युत्पत्तिरिति 10, 67, 27. कल्पं 3, 9, 27. — Vgl. व्युत्पत्तिरिति.

व्युत्पत्तिरिति (von क्रम् mit व्युत्पत्तिरिति) m. 1) das Vorübergehen: आशुं Suç. 1, 102, 17. das Gewinnen eines Vorsprungs: व्युत्पत्तिरिति MBh. 4, 1608. — 2) das Verstreichen: कात्तं R. 4, 28, 21. — 3) das Überspringen, Übergehen, Ausweichen, Entgehen, Sichbefreien von; das obj. im gen.: मार्गस्य Spr. 4799. आश्रमानुक्रम: पूर्वै: स्मर्यते न व्युत्पत्तिरिति: Kin. 11, 76. भवितव्यस्य MBh. 3, 15864. भाषितस्य न व्युत्पत्तिरिति: man kann dem Ausspruch nicht entgehen so v. a. der Ausspruch muss sich erfüllen Vāñ. Bñ. S. 46, 97. — 4) das Überschreiten, Übertritten, Verletzung, Vernachlässigung, Unterlassung: मर्यादां Pañāt. 46, 30. fg. सेविद: M. 8, 5. सेविदव्युत्पत्तिरिति कृत् Kull. zu M. 8, 218. समयस्याव्युत्पत्तिरिति: Spr. (II) 698. संध्यानित्यकार्यं Mān. P. 30, 53. सत्यधर्मं R. Gora. 1, 24, 2. धर्मं Katha. 113, 14. Buig. P. 9, 4, 44. P. 8, 1, 60. Schol. युद्धं der Gesetze beim Kampfe Hariv. 4703. पूष्यपूजां Raç. 1, 79. नीतिं Riśa-Tar. 5, 398. स्वार्थं Beeinträchtigung Buig. P. 4, 22, 32. — 5) Verletzung der bestehenden Ordnung, Vergehen, Versehen, ein begangenes Unrecht M. 8, 229. 244. 269. 355. MBh. 1, 771. 3, 1859. 4, 482. 5, 2704 (pl.). 13, 2574.

2591. 3474. 4809. 14, 739. 1620. Hariv. 963. व्युत्पत्तिरिति व्युत्पत्तिरिति: 4024. 5969. 9945. R. 1, 8, 12. 3, 46, 7. 56, 24. 4, 53, 9. 14. Spr. (II) 638. Katha. 121, 103. Buig. P. 1, 5, 15. 2, 1, 19. 8, 11. 13, 4. पितृणाम् gegen die Eltern Hariv. 971. Māñvīrā. 40, 21. गुरुं gegen ehrwürdige Personen Bñ. Nāñ. 19, 90. Buig. P. 3, 16, 12. — 6) Wechsel, Vertauschung, umgekehrte Ordnung Āçv. Ça. 10, 5, 19. गायत्रीत्रिष्टुभो: Lāñ. 7, 3, 11. Kaç. 6. भाषां Daç. 2, 61. सर्वत्र प्राशुखो दाता मरुता च उदशुख:। एष एव विधिर्दाने विवाहे च व्युत्पत्तिरिति: || Udvāmatattva im ÇKDa.

व्युत्पत्तिरिति (wie oben) n. das Begehen eines Unrechts gegen Jmd (geht im comp. voran): व्युत्पत्तिरिति Katha. 103, 91.

व्युत्पत्तिरिति (wie oben) f. dass.: गुरुं gegen Sñ. D. 381.

व्युत्पत्तिरिति MBh. 9, 789 wohl fehlerhaft für व्युत्पत्तिरिति, wie die ed. Bomb. liest.

व्युत्पत्तिरिति (von चृत् mit व्युत्पत्तिरिति) m. Umwechslung: व्युत्पत्तिरिति Āçv. Ça. 2, 3, 6.

व्युत्पत्तिरिति (von 1. पत् mit व्युत्पत्तिरिति) m. Bez. eines best. Joga, wenn nämlich Sonne und Mond in den entgegengesetzten Ajana stehen und dieselbe Declination haben, während die Summe ihrer Längen 180° beträgt, Ganit. Pāñ. 8. Colebr. Misc. Ess. I, 187. II, 363. Vāñ. Bñ. S. 100, 2. Verz. d. Cambr. H. 64, 2. Mān. P. 31, 21. — Vgl. व्युत्पत्तिरिति.

व्युत्पत्तिरिति (von 1. भिद् mit व्युत्पत्तिरिति) m. gleichzeitiges Hervorbrechen: उत्पलपन्नशतं Sñ. D. 102, 4. 5.

व्युत्पत्तिरिति (2. वि - व्युत्पत्तिरिति + मिश्र) adj. untereinander gemischt, mit einander verwechselt Vāñ. Bñ. S. 67, 3. वासम् MBh. 1, 3284.

व्युत्पत्तिरिति (von मुक्त mit व्युत्पत्तिरिति) m. irrthümliche Verwechslung: व्युत्पत्तिरिति Çat. Br. 13, 2, 4, 7.

व्युत्पत्तिरिति s. u. रिच् mit व्युत्पत्तिरिति. Davon °क n. Bez. einer best. Art des Fluges MBh. 8, 1902.

व्युत्पत्तिरिति (von व्युत्पत्तिरिति) f. Unterschiedenheit, Verschiedenheit Buig. P. 4, 28, 40.

व्युत्पत्तिरिति (von रिच् mit व्युत्पत्तिरिति) m. 1) das Gesondertsein, Ausgeschlossenheit, Ausschluss: पृथग्विनासरोर्णते व्युत्पत्तिरिति व्युत्पत्तिरिति: Hall. 5, 90. Kan. 3, 2, 9. 18. यथा गन्धस्य भूमेः न भावो व्युत्पत्तिरिति: eine gesonderte Existenz, eine Existenz für sich Buig. P. 3, 27, 18. स्वव्युत्पत्तिरिति 10, 3, 18. आत्मनो ऽव्युत्पत्तिरिति 11, 2, 22. Lāñ. 10, 3, 14. लोकव्युत्पत्तिरिति कर्त-नी पार्थिवता im geraden Gegensatz zum Volke Spr. (II) 1125. वीतं adj. nicht abgesondert, für sich allein bestehend Riśa-Tar. 4, 1. व्युत्पत्तिरिति und व्युत्पत्तिरिति mit Ausschluss von, mit Ausnahme von, ohne Suç. 1, 77, 20. 96, 10. न पतिव्युत्पत्तिरिति सुखीणामपरा गति: Katha. 39, 166. 120, 50. Çiç. zu Bñ. Ar. Up. S. 30. 114. 282. Kull. zu M. 2, 61. 4, 53. अस्मद्युत्पत्तिरिति am Anfange eines comp. ohne uns Mālatim. 140, 20. Tārā. 50. Negative (Gegens. अन्वय) 37. Bñ. 141. fgg. Kusum. 7, 10. 18, 16. Wilson, Sñ. 88. Schol. zu Kap. 1, 40. 107. 133. Buig. P. 2, 9, 35. 7, 7, 24. Riśa-Tar. 1, 83. 4, 605. Sñ. D. 4, 6. Comm. zu TBh. 1, 61, 7. व्युत्पत्तिरिति adj. Āñ. 1, 1, 5. — 2) in der Rhetorik ein Gleichnis mit Hervorhebung einer Ungleichheit, Contrast, Antitheton Kivāñ. 2, 180. Sñ. D. 700. 104, 6. 103, 4. Kuvala. 39, a. Beispiele: Raç. 4, 49. Çiç. 47. Spr. (II) 489. 517. 571. 2639. fg. (I) 5317.

व्युत्पत्तिरिति (von व्युत्पत्तिरिति) adj. ausschliessend, negierend Kusum. 32,

15. अन्वयः, केवलः TAREAS. 37. अव्यतिरेकिन् KURUM. 28, 21.

व्यतिरेकः (von रिच् mit व्यति) n. das Contrastiren, Hervorheben eines Gegensatzes (in einem Gleichnis) Sām. D. 106, 14.

व्यतिलङ्घिन् (von लङ्घ् mit व्यति) adj. gewichen, abgerutscht: स्व-संनिवेशाद्यतिलङ्घिनि किरीटे RAGH. 6, 19.

व्यतिषङ्गः (von सङ्ग् mit व्यति) m. gaga न्यङ्गादि zu P. 7, 3, 55. = व्यतिकर TARK. 3, 3, 372. H. an. 4, 278. MED. r. 296. 1) gegenseitiger Zusammenhang, Relation; Verbindung, Verschlingung RV. PAIT. 13, 16. KĪTJ. ÇA. 10, 1, 1. श्रृङ्गाः PANDAV. Bā. 13, 11, 5. 14, 5, 4. व्यतिषङ्गा नाम द्वयोर्विच्छिन्नं सकानुष्ठानात्मकस्तत्त्वविशेषः PRATIPAR. 93, b, 6. — 2) feindlicher Zusammenstoß: समयोः MBH. 12, 3798. — 3) Tamsah: अन्योऽन्य-वित्तं Bala. P. 5, 13, 18. 14, 37. — व्यतिषङ्गम् absol. s. unter der Wurzel.

व्यतिकारः (von कृत् mit व्यति) m. Vertauschung, Tausch H. 870. अ० KĪTJ. 27, 1. Abwechslung P. 3, 4, 19 (व्यतीकार, v. l. व्यति०). Wechsel-selligkeit, Gegenseitigkeit Vop. 6, 32. 23, 55 (an beiden Stellen व्यती०). कर्म० P. 1, 3, 14 (v. l. व्यतीकार). 3, 3, 13. 5, 4, 127. 7, 3, 6. क्रिया० VARTT. zu P. 1, 3, 14. विक्रम० RAGH. 12, 98. व्यतिकारम् absol. s. unter der Wurzel.

व्यतीकार m. = व्यतिकर 1): परस्परव्यतीकार रणं घासीत्सुदारुणाः feindlicher Zusammenstoß HARIV. 15111. Die beiden Langen werden durch das Metrum bedingt.

व्यतोपात m. 1) = व्यतिपात H. an. 4, 125. MED. t. 217. JĪĀN. 1, 218. KASHISAMH. 16, 14. SAMSK. K. 1, b, 2. 2, a, 4. 80, a, 11. BUIG. P. 4, 12, 48. 7, 14, 20. Schol. zu KĪTJ. ÇA. 7, 1, 31. व्यत० Verz. d. Oxf. H. 283, a, 28. — 2) = उपद्रव, महेत्यात eine grosse Calamität H. an. MED. — 3) = घपयान Flucht diess. disrespect, contempt Wilson nach MED.; beruht auf einer Verwechslung von घपयान mit घपमान.

व्यतीकार m. = व्यतिकर (s. d.) GĀYĀDH. im ÇKDA.

व्यत्ययः (von 3. इत् mit व्यति) m. Wechsel, Vertauschung P. 3, 1, 55. KĀT. zu 6, 2, 199. व्यत्ययो न्ययमत्यन्तं पतयोः प्रुल्लङ्घनयोः Spr. 5039. परावरे-षां स्थानानां कालेन व्यत्ययो महान् BUIG. P. 7, 10, 43. अज्ञातमत्कृतव्य-त्यया (सङ्क्रामम्) KATYĀS. 71, 272. ein umgekehrtes Verhältniss AK. 3, 3, 38. H. 1502. HALI. 4, 14. स्वलसलिलचरणाम् VARĀH. BĀH. S. 93, 58. Spr. 5403. रति० = विपरोतरत्त (II) 1033. Schol. zu AV. PAIT. 4, 126. कर्मणाम् so v. a. verkehrte Beschäftigung JĪĀN. 1, 96. व्यत्यये im entge-gengesetzten Falle VARĀH. BĀH. S. 7, 20. व्यत्ययेन umgekehrt (in präd-icativem Verhältniss) 4, 32. SUÇA. 2, 183, 16. व्यत्ययात् dass. ÇAUT. 26. व्यत्ययम् auf umgekehrte Weiss sich bewegend VARĀH. BĀH. S. 88, 29. — व्यत्ययम् absol. wechselnd LĪTJ. 1, 3, 20.

व्यत्यस्त partic. s. u. 2. अस् mit व्यति; als subst. eine best. hohe Zahl bei den Buddhisten Mōl. asiat. 4, 638, N. 84.

व्यत्यासः (von 2. अस् mit व्यति) m. Wechsel, Vertauschung LĪTJ. 10, 7, 6. MBH. 12, 1732. 13, 231. 236. 239. HARIV. 1441. 3249. (g. MALLIN. zu KUMĀRAS. 4, 6. P. 1, 4, 106. Schol. ein umgekehrtes Verhältniss AK. 3, 3, 32. H. 1501. VARĀH. BĀH. S. 54, 58. umgekehrte —, verstellte Lage KULL. zu M. 2, 72. instr. und abl. in vertauschter Ordnung, umgekehrt: द्वे नीले द्वे च मन्ये व्यत्यासेन SUÇA. 1, 350, 16. व्यत्यासात्सिरां विध्योत् 2, 113, 1. 231, 3. — व्यत्यासम् absol. s. unter der Wurzel.

व्यथ्, व्यथते DĀTAR. 19, 2 (अपसंचलनयोः; v. l. दुःखचलनयोः, दुःख-

अपचलनयोः, दुःखमपचलने; पीडायाम् Vop. 8, 128). विव्यथे P. 7, 4, 68. Vop. 8, 124. व्यथिष्ठास्: अव्यथिष्ये P. 3, 4, 10. act. in der älteren Sprache nur in der Formel ऊष्मणो व्यथिषत् प्रयुतं द्वेषः VS. 6, 18 (TB. v. l.), im Epos häufiger aus metrischen Rücksichten. 1) schwanken, taumeln, aus seiner natürlichen Lage oder Richtung kommen, fehltraten; nicht fest- stehen, zu Fall kommen: यः पृथिवीं व्यथमानामर्दकम् RV. 2, 12, 2. रसते व्यथते भूमिः कम्पतीव च सर्वशः MBH. 6, 5204. स विव्यथेऽत्यर्थमरिप्रता-डितो यथातुरः पितृकफानिलञ्जरीः 8, 4698. नास्य व्यथते पृथिः RV. 6, 54, 2. 3, 54, 8. पद्मा मा व्यथिष्महि भूम्याम् AV. 12, 1, 28. 4, 40, 1. 12, 2, 28. TBH. 2, 4, 3, 8. न स राज्ञा व्यथते RV. 5, 37, 1. 54, 7. 10, 107, 8. ÇAT. Bā. 2, 1, 4, 27. 2, 2, 2. न स्कन्दते न व्यथते (= शुष्यति Comm.) न विनश्यति क- र्त्तुचित् — ब्राह्मणस्य मुखे कुतम् Spr. (II) 3493 (M. 7, 84; vgl. JĪĀN. 1, 215). मा व्यथिष्ठा मया सक्तं प्रजयो च धनेन च AV. 14, 1, 48. AIR. Bā. 4, 18. SHAPY. Bā. 2, 9. KAUSH. UP. 2, 11. चारित्रतो न व्यथते weicht nicht vom guten Wandel P. 5, 4, 46. Schol. यमर्थो व्यथेरन् wenn die Sachen schief gehen ÅÇV. ÇA. 2, 8, 4. विव्यथे भरतोऽतीव घणो तुभ्येव (so od. Bomb.) सूचिना zucken, zusammenfahren R. 2, 75, 16. कृदयं व्यथतीव मे MBH. 4, 1453. नास्त्वलमापि विव्यथुः R. 6, 91, 15. आकाशे विष्ठिताः प्रारः स्वप्र-भावात् विव्यथुः schwankten nicht, standen fest 7, 23, 40. विषं विषेण व्यथते weicht, wird wirkungslos KĪM. NĪTIS. 8, 67. व्यथित schwankend: बभूव व्यथितस्तत्र भूमकम्पे यथा हुमः R. SCHL. 2, 87, 4. 3, 53, 61. ०सिन्धु KIR. 3, 11. भार्पीडाव्यथितमस्तकं MĀK. P. 14, 78. gewichen, verändert: वर्णा Gestichtsfarbe DAÇAK. 81, 11. — 2) aus seiner Ruhe —, aus der Fas- sung kommen, seine Besonnenheit verlieren, ausser sich gerathen, ver- zugen, sich von einem Schmerz u. s. w. hinreißen lassen: स तेजोऽग्नि-र्नाव्यथत ÇAT. Bā. 2, 5, 2, 2. द्वैवः प्राणः) न व्यथते ऽथो न र्ण्यति 14, 4, 2, 29. 6, 9, 28. र्धं बिभ्रदात्मना न व्यथिष्ठाः AV. 19, 33, 5. नाधर्मणा जितः कश्चिद्यथते वै पराजये MBH. 2, 2568. प्राप्यापदं न व्यथते कदाचित् 5, 1077. 8, 49. न व्यथते न कृष्यति Bala. P. 1, 18, 50. 4, 3, 19. 8, 22, 7. सुखार्ही दुःखितां दृष्ट्वा ममापि व्यथते मनः MBH. 3, 2675. R. 5, 85, 19. KAURAP. 31. अकारणपरित्रस्तं कृदयं व्यथते मम MĀK. 111, 4. स्वलितामेव कौत्स्ये अग्र्यं दृष्ट्वा च विव्यथे MBH. 2, 1802. 7, 9852. R. 2, 19, 1. R. ed. Gonn. 2, 16, 23. 3, 30, 46. 7, 69, 11. RAGH. ed. Calc. 11, 66 (विषसाद St. 67). स तु राजविरुद्धदरिद्र्याभ्यां न विव्यथे RĪĀA-TAN. 2, 71. 8, 807. BUIG. P. 4, 8, 15. मा व्यथिष्ठाः BHAG. 11, 34. RAGH. 14, 72. प्रलये न व्यथति च BHAG. 14, 2. न सीदति न च व्यथति (v. l. व्यथते) Spr. 5117. ये न कृष्यति ला-भेषु नालाभेषु व्यथति च MBH. 12, 5909. व्यथेत् 4, 120. व्यथन् 2, 2210. विव्यथुः 3, 717. R. 3, 30, 36. mit dem gen. der Person vor Jmd erschrek-ken 7, 23, 3, 30. व्यथित (könnte auch auf das caus. zurückgeführt wer- den) aus seiner Ruhe —, aus der Fassung gekommen, in Aufregung ver- setzt, ausser sich, verzagt, von einem Schmerz u. s. w. hingorissen, mit- genommen MBH. 1, 7721. 3, 2617. 5, 7842. 13, 7285. R. 1, 8, 20. 48, 29. 2, 47, 15. 63, 32. R. Gonn. 1, 23, 1. 5, 28, 12. Spr. 4858. 5040. RĪĀA-TAN. 3, 419. BUIG. P. 3, 14, 48 (Gegens. कृष्ट). PANDAT. 69, 2. मनस् MBH. 3, 12114. R. Gonn. 1, 22, 20. 3, 30, 22. 66, 4. कृदयं MBH. 3, 2912. चेतस् R. 6, 18. अत्तरात्मन् R. Gonn. 2, 39, 52. 52, 39. Bala. P. 5, 13, 5. भाव R. 4, 3, 1. इन्द्रिय R. SCHL. 2, 42, 5. आणाद्यथितमर्मा schmerzend 63, 23. अतिव्यथि-तकार्णमूलकृदयं Bala. P. 5, 14, 11. — Vgl. अव्यथमान.

— caus. व्यथयति Vop. 18, 22. 1) *schwanken* —, *fehlgehen machen*, zu Fall bringen; abbringen von (abl.): मा घनिं व्यथयिर्म AV. 5, 7, 2. 12, 1, 81. क्षमित्रस्य व्यथया मन्युम् RV. 6, 25, 2. सत्पथात् BHAT. 10, 36. pass. in unruhige Bewegung gesetzt worden: व्यथयते पन्थिः Suç. 1, 286, 19. — 2) aus seiner Ruhe —, aus der Fassung bringen, aufregen; in Schmerz versetzen BHAG. 2, 15. MBH. 3, 16418. 7, 335. तान्निवार्या न चानर्या व्यथयति Spr. 4886. R. 5, 54, 1. KHANDOM. 67. DAÇAK. 77, 12. BHAT. 15, 86. Spr. (II) 1027 (Gegens. नन्द्य). विनाशो लब्धस्य व्यथयतिरारो न वनुदयः 3045. Glt. 2, 20 (Gegens. सुख्य). 10, 12. व्यथयसी मनो मम MBH. 2, 1814. MÂN. 162, 13. व्यथयति परं चेनो मनोरथशतैर्ननाः Spr. 2909. मन्मथापुधसंपातव्यथ्यमानमति BHAT. 4, 30.

— intens. वाध्ययते P. 7, 4, 68. Schol.

— परि aus seiner Ruhe —, aus der Fassung bringen: यथा मा वो मृत्युः परिव्यथा इति PRAÇNOP. 6, 6.

— प्र 1) *erbeben*: दृष्ट्वैव हि परानात्रो मनः प्रव्यथतीव मे MBH. 4, 1242. aus seiner Ruhe —, aus der Fassung kommen, versagen: तदैव प्रव्यथते ऽस्य शत्रवो विनमन्ति च 5, 4564. 14, 271. प्रव्यथये 7, 1370. R. 2, 18, 41. प्राव्यथत् MBH. 3, 14334. प्रव्यथयुः 6, 2704. 10, 368. HARIV. 12542. प्रव्यथित partic. BHAG. 11, 20. 23. fg. 45. MBH. 1, 7661. 2, 1436. 6, 1931. 2274. 12, 8113. HARIV. 8174. R. 3, 15, 13. 4, 51, 4. 5, 76, 14. 101, 1. 7, 28, 15. BULG. P. 10, 62, 30. MÂRK. P. 74, 83. DAÇAK. 83, 13. — 2) *ausser Fassung bringen*, in Schmerz versetzen: न त्वां प्रव्यथते (richtiger प्रव्यथयेद् ed. Bomb. und SCHL.) दुःखं मुखं वापि प्रकर्षयेत् R. GORR. 2, 114, 28. — caus. dass. MBH. 4, 2113. HARIV. 2482. R. 2, 106, 2.

— संप्र, partic. व्यथित *ausser Fassung gekommen*, in grosse Aufregung versetzt: चेतना R. 1, 38, 16.

— वि, partic. व्यथित dass. Spr. (II) 1604. MBH. 7, 1272 (ऽतिव्यथित ed. Bomb.).

— सम् *aus der Fassung kommen*, versagen: सविव्यथुः MBH. 6, 789. व्यथ s. जल°.

व्यथक (vom caus. von व्यथ्) adj. in Schmerz versetzend H. 501. HAL. 2, 216. वचम् KIR. 2, 4.

व्यथन (von व्यथ् simpl. und caus.) 1) adj. in grosse Aufregung versetzend: कर्मन् MBH. 3, 16414. — 2) n. a) *das Schwanken*, *Nichtfeststehen* u. s. w. P. 5, 4, 46. — b) *Abänderung*, *Entstellung* (eines Lautes) RV. PAIT. 14, 1. — c) *Empfindung eines Schmerzes* Suç. 1, 269, 3. 2, 313, 13. — d) *das Berühren eines Schmerzes* DHĀTUP. 28, 1. — Vgl. सति°, निर्व्यथन.

व्यथयितर (vom caus. von व्यथ्) nom. sg. Jmd (acc.) in Schmerz versetzend, hart mitnehmend: (अधिकरथिकाः) क्षीबान्पालयिता शठान्व्यथयिता MÂN. 137, 25.

व्यथा (von व्यथ्) f. Vop. 26, 192. 1) *das Fehlgehen*, *Misslingen*: स्वक्लमव्यथं चैव — विप्रप्रीतो कृतम् JĀN. 1, 315 (keinen Schmerz verursachend St.); vgl. M. 7, 84 = Spr. (II) 3493. — 2) *Schaden*, *Verlust*; *Ungemach* ÇAT. Bn. 3, 5, 4, 30. Suç. 1, 7, 17. VÂN. Bn. S. 89, 3. — 3) *ein Gefühl peinlicher Unruhe*, *Unbehagen*, *Pain*, *Leid*, *Weh*, *Schmerz* AK. 1, 2, 9, 8. H. 1370. HAL. 3, 4. BHAG. 11, 49. मा च ते शम्भ्वरस्येयं पत्नीति भवतु व्यथा HARIV. 9478. सत्त्ववतां दारुणैरपि क्रियाविशेषैर्न व्यथा भवति Suç. 1, 38, 10. व्यथया दीनः R. 2, 22, 1. व्यथातुर 51, 24. RĪGA-TAN. 5, 442.

व्यथाक्रान्त KATHA. 13, 109. व्यथाकुल PARĪT. 215, 19. मरणो नास्ति मे व्यथा R. 2, 64, 50. UTTAR. 6, 3 (9, 6). KATHA. 22, 92. भी, शोका, व्यथा R. GORR. 2, 53, 3. 5, 33, 41. गुरुव्यथ adj. VIKR. 50. तीव्रोभवद्यथ adj. RĪGA-TAN. 6, 99. व्यथां जहि MBH. 1, 8145. अवधूय तद्यथाम् RAGH. 3, 61. घलघयत्स तद्यथाम् 11, 62. गतव्यथ adj. MBH. 1, 7711. 3, 1736. BULG. P. 3, 22, 24. वीतव्यथ adj. 6, 11, 12. मकौषधिक्षतव्यथ adj. (कृत st. कृत ed. Calc.) RAGH. 12, 78. स कृच्छ्रकालं संप्राप्य व्यथां नैवेति कर्किषित् Spr. 4557. ईग्दुःखमयं भुक्त्वा ज्ञास्यत्यन्यव्यथां ध्रुवम् RĪGA-TAN. 5, 198. अनुभाव्य व्यथाम् 4, 654. प्रियाविरुक्तां त्वं तु व्यथां मानुभूः VIKR. 110. घृष्टानां वक्रिदाकृतमुद्रवा । व्यथा विनाशमभ्येति Spr. (II) 1532. घकाऽऽमूलजनितः RĪGA-TAN. 5, 53. व्यथां कर् (act. und mod.) Jmd (gen.) in Leid versetzen, Jmd Schmerzen verursachen HARIV. 12755. R. 5, 49, 25. Spr. (II) 1280. °कर् (I) 2943. व्यथां मा कृथाः gieb dich nicht dem Schmerz hin (II) 867. न व्यथा कर्तवा R. 3, 73, 17. मनसः R. SCHL. 2, 63, 48. मानसी AK. 1, 1, 2, 28. कृदि 80 v. a. Herzklopfen Suç. 2, 402, 8. कृदये 814, 7. कृद्यथा VĀGH. 8, 29. कृदय° Seelenschmerz Spr. (II) 1700. म्रङ्ग° KĀSHI-SAMH. 6, 8. मर्म° Glt. 3, 14. RĪGA-TAN. 3, 277. शोर्ष° Kopfschmerz 4, 14. किं कर्मस्य भरव्यथा न वपुषि Spr. (II) 1737. गर्भवास° 2093. निस्तीर्य दौर्दव्यथाम् RAGH. 3, 7. तद्विपोग° (pl.) MĀGH. 107. Spr. (II) 788. अव्यथ sich nicht dem Schmerz hingebend, nicht versagend (I) 5008. सव्यथ sich dem Schmerz hingebend, bekümmert ÇAC. 9, 83. HIT. 113, 13. — Vgl. सव्यथ, निर्व्यथ.

व्यथि (wie oben) s. स°.

व्यथितं 1) adj. s. u. व्यथ्. — 2) n. Schaden oder das Zagen VS. 5, 9.

व्यथिन्, व्यथिष und व्यथिष्यै (von व्यथ्) s. स°.

व्यथिस् (wie oben) adv. 1) *schwankend*, *schief*: नैर्न पूर्णा तैरति व्यथिर्यति RV. 5, 89, 2. — 2) *heimlich*, *unbemerkt* von (gon.): *heimtückisch*, *hinterrücks*: मार्किष्टे व्यथिरा दधर्षति RV. 4, 4, 3. नामाममित्रो व्यथिरा दधर्षति 5, 28, 2. व्यथिर्दाप्रुषो मर्त्यस्य 62, 3. यच्चिद्धि ते अपि व्यथिर्गन्धर्वो मर्ममहि 8, 45, 19. परा कीन्ध धार्षसि वृषाकपेरति व्यथिः 10, 88, 2. 31, 10. Hierher auch पुरा यथा व्यथिः अथ इन्द्रस्य नाधुषे शर्वः AV. 6, 33, 2, wozu RV. 6, 28, 2 zu vergleichen und व्यथिः शर्वः zu vermuthen ist. — Vgl. कृच्छ°.

व्यथ्य (vom caus. von व्यथ्) adj. s. स°.

व्यथ्ययः irrigue v. l. für अव्यथयः NAGH. 1, 14.

व्यथर (von 1. व्यद् mit वि) adj. nagend, m. Nagethier ÇAT. Bn. 7, 4, 2, 27. व्यथरो AV. 3, 28, 2. Richtig wäre wohl व्यथर.

व्यथ्, विध्यति DHĀTUP. 28, 72 (ताडने). P. 6, 1, 16. विव्याथ 17. Vop. 8, 124, 11, 3. विविधतुम् 11, 3. विविधस्, अव्यात्सीत्. (उप)विधन्, वेत्स्यामि (vgl. KĀR. 4 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10), वेद्धा, विद्धा, विध्य, वेद्धुम्; pass. विध्यते, विद्धे. Hier und da aus metrischen Rücksichten auch mod. 1) durchbohren, durchstechen; erschliessen, treffen (mit einem Geschosse) RV. 1, 61, 7. 86, 9. तपुषाम्ना 2, 30, 4. 9. 4, 4, 1. तमस्ता विध्य शर्वा शिशानः 10, 87, 6. AV. 3, 25, 1. मर्मणि 5, 8, 9. VS. 16, 28. TS. 2, 2, 2. 4, 6, 9. 3, 6, 5, 8. 2. तमभ्यास्त्याविध्यत् AIR. Bn. 3, 32. ÇAT. Bn. 1, 7, 2, 3. विध्यत्यधनुषा P. 4, 4, 83. मृगजातानि MBH. 4, 143. उरसि 5, 7176. R. 3, 33, 18. 4, 8, 12. RAGH. 9, 60. अथैनमपरः कामस्तृष्णा विध्यति बाणवत् Spr. (II) 1646. (II) 2214. परशोदेनमतिवादबाणैर्भूषा विध्यत् 4509. KATHA. 39, 64. 47, 98.

Bulg. P. 4, 10, 10. 5, 26, 24. श्रोतिषी (die Augen) कण्ठेन 9, 3, 4. पदौ विध्यति शर्करा: wund stechen Schol. zu P. 4, 4, 83. 8, 3, 53. कार्त्तुर्विध्यति mit den Nägeln verwundend, — kratzend KATHA. 49, 49. सिराम् eine Ader schlagen Suça. 1, 358, 1. विव्याध MBH. 3, 709. 15728. 4, 1694. 1804. 13, 7469. R. 1, 28, 25 (29, 14 GORR.). 3, 34, 27. 80. 5, 31, 30. 39, 20. fg. Spr. 2583. Bulg. P. 7, 2, 56. विव्याधुः MBH. 3, 767. अत्यात्सीत् BHATT. 5, 52. 15, 69. वेत्स्यामि MBH. 13, 4634. लक्ष्यं यो वेद्वा 1, 6955. med.: नैनं शस्त्राणां विध्यते (so ed. Bomb.) 14, 860. विध्यते य इदं लक्ष्यम् 1, 7004. अविध्यत 4, 1817. विव्याधे 6, 3460. Bulg. P. 10, 47, 17. वेत्स्यसे MBH. 13, 4635. विद्वा R. 3, 34, 19. KATHA. 48, 58. विध्य absol. MBH. 16, 96. वेदुम् 1, 5286. 16, 35. R. 6, 79, 46. Bulg. P. 10, 83, 21. pass.: शस्त्रैश्चापि न विध्यते MBH. 2, 948. बालस्य कर्णां विध्यते Suça. 1, 54, 13. KATHA. 40, 12. AK. 3, 3, 36. विध्यमान BHATT. 5, 102. 9, 66. विद्धं durchbohrt, durchschossen, verwundet, getroffen AK. 3, 2, 49. H. 1486. an. 2, 249. MED. dh. 16. विद्धस्यैव पदं नैव folge der Spur des Angeschossenen AV. 10, 1, 26. विद्धस्य पदनीर्त्वि (sonach ist unter पदनी zu setzen der Spur nachfolgend) 11, 2, 13. 2, 29, 7. AIT. Br. 3, 33. M. 9, 43. भृशं MBH. 5, 7178. सुभृशं गाढविद्धः 7216. 7, 8670. पृष्ठे 13, 2796. 7470. R. 1, 32, 21. 2, 30, 23. R. 6, 28. RAGH. 5, 51. 14, 70. शरशतिः Spr. (II) 3395. रोक्तुं सायकैर्विद्धम् (I) 2647. KATHA. 14, 29. 26, 179. fg. 33, 203. 42, 48. 61, 102. DURGATAS. 66, 11. DAÇAK. 88, 1. Bulg. P. 2, 7, 8. रुदि उरुक्तेः 4, 6, 6. 8, 14. कुशकण्टकं MBH. 3, 16862. ÇIK. 89. Spr. (II) 1507. Bulg. P. 9, 11, 19. PANKAT. 62, 9. ककुम्भिनो विद्धनसः nicht durchstoßen Bulg. P. 3, 3, 4. अविद्धमुक्ताफल KUMĀRAS. 7, 10. कीटैः durchbohrt VARĀH. BĒH. S. 79, 37. Suça. 1, 133, 20. शरदीवान्बुजं फुल्लं विद्धं भास्कररश्मिभिः getroffen von R. 5, 39, 22. मूलापाम् gespleist auf KATHA. 25, 130. मूलापे 138. वृत्तेषु RAGH. 9, 60. स्त्रैरप्यापाङ्गविद्धधीः getroffen von Bulg. P. 6, 1, 65. धर्मो विद्धस्त्वधर्मेण सभा यत्रापतिष्ठते । शल्यं चास्य न कृत्तति विद्धास्तत्र सभासदः || verwundet, verletzt Spr. (II) 3136. beschädigt; शर्करा° (वज्र) VARĀH. BĒH. S. 80, 15. 82, 2. (चामराणि) विद्धात्पलुप्तानि न शोभनानि 72, 2. तन्निषिष्टपसेकाशमिन्द्रप्रस्थं व्यरोचत । मेघवन्दमिवाकाशे विद्धं (= मिथः क्षिष्टे NILAK.) विद्युत्समावृतम् geborsten MBH. 1, 7580. विद्ध = विकुपित (nach DUGA) NIA. 4, 15. — 2) bewerfen mit: कृमेनाविध्यर्बुदम् RV. 9, 32, 26. सीसेन AV. 4, 16, 4. TS. 4, 7, 8, 2. सर्वतो मामविध्यत (v. l. अचिन्वत) सरथं धरणीधरैः MBH. 3, 12170. विद्ध = लित geworfen H. an. MED. — 3) behaften, Jmd (acc.) Etwas (instr.) anheften, anhängen (ein Uebel u. s. w.): यं वै सूर्यं स्वर्भानुस्तमसाविध्यदासुरः RV. 5, 40, 9. TS. 2, 1, 2, 2. 6, 1, 80, 4. ÇAT. Br. 4, 5, 2, 8. 5, 3, 2, 2. AV. 3, 2, 5. प्रज्ञा उदरेण ÇAT. Br. 1, 6, 2, 17. पाप्मना 11, 1, 9, 14, 4, 3. तं कामुरा पाप्मना विविधुः KĀND. Up. 1, 2, 2. 3. कृत्या KAUC. 39. शुचा AIT. Br. 6, 26. ÇAT. Br. 3, 5, 2, 8. लोकेतेन AV. 15, 1, 8. आकृङ्क्षेः 11, 9, 12. रजस्तमोभ्यां विद्धस्य देहिनिः MAITRAJ. 6, 28. विद्ध (= दुःखादिसंखन्धिन् Comm.) KĀND. Up. 8, 4, 2. — 4) Eintrag thun, beeinträchtigen, nachtheilig wirken auf Etwas (acc.), schaden: अविद्धवर्षम् Bulg. P. 3, 9, 2. अविद्धदम् 8, 3, 4. मार्गतर्काणकूपस्तम्भमविद्धं दारम् VARĀH. BĒH. S. 53, 76. रथ्या° (दार) 77. देवता° (दार) 78. MĀN. P. 50, 70. विद्ध = बाधित MED. — 5) विद्ध behaftet, versehen mit Etwas, das schaden kann: रजोपकरणत्रयेष्कृत्तध-जचामरादिभिर्विद्धः (धर्कः) VARĀH. BĒH. S. 3, 18. fg. 47, 24. वि

(= अमर्षविद्वाशय) Bulg. P. 7, 10, 15. — 6) विद्ध versehen mit überh.: तस्त्रीस्वरगुणैर्विद्धानतोद्यान्ववादयन् (तस्त्री und विद्धाम् ed. Calc., तस्त्री und विद्वातोद्यान् die neuere Ausg.) HARIV. 8688. विद्धमासारितं (विद्ध = रागात्तरमिथ NĪLAK.) रम्यं जगिरे स्वरसंपदा 8690. die रेक्षणी-सहिताष्टमी ist vierfach: शुद्धा rein, विद्धा gemischt, mit Anderem in Berührung kommend (d. l. mit dem Ende des 7ten Tages), शुद्धाधिका oder विद्धाधिका WERNER, KASHMĀS. 227. fg. पूर्वविद्धा 225. 237; vgl. Verz. d. Oxf. H. 283, b, No. 662. — 7) anstacheln, antreiben, in Bewegung versetzen: (रजसा) गुणेन कालानुगतेन विद्धः (= संतोषितः Comm.) Bulg. P. 3, 8, 13. देहेन्द्रियप्राणमनोधियो ऽमी पदशविद्धाः (विद्ध = आविष्ट Comm.) प्रचर-ति कर्मसु 6, 16, 21. — 8) schütteln, bewegen: चैलानि विव्याधुः MBH. 1, 7055; vgl. चैलानि दुधुवुः 6, 1537. चैलावधूनन 8, 4880. चैलावेध 2, 2367. — 9) in der Astron. fixiren, den Stand eines Gestirns bestimmen: अये पृष्ठतो वा दृष्टिं चालयित्वा ग्रहं विध्येत GOLĀDH. JANTRĀDH. 13, Comm. — 10) sich hängen an: आर्त्यो वा आकृतिं विध्यति ÇAT. Br. 12, 4, 1, 10. — 11) विद्ध ähnlich H. an. MED. पूर्णेन्दुविद्धानना (बिम्ब st. विद्ध BROCKH.) ÇAUT. 43. — 12) विद्ध fehlerhaft für वद्ध LĪNGA-P. bei MUIR, ST. 4, 325, 28. — Vgl. विध्य, वेद्, वेध fg., वेधिन् fg., व्यध fg., व्यध्य, व्यधर, व्याध und अपापविद्ध.

— caus. = simpl. 1): काकमवेधयन् MBH. 12, 3069. शरैश्चकाव्यवीवि-धत् (nach der Lesart der ed. Bomb.) 7, 8670. सिरा व्यधयेत् eine Ader schlagen Suça. 2, 250, 13. वेधित = विद्ध AK. 3, 2, 49. H. 1486. an. 2, 249. MED. dh. 16.

— desid. behaften wollen: पाप्मनाविव्यत्सन् ÇAT. Br. 14, 4, 2, 8.

— intens. वेविध्यते P. 6, 1, 16. Schol.

— अति durchbohren; durchbrechen, mit Oeffnungen versehen RV. 4, 8, 8, 85, 2. वर्म AV. 9, 5, 19. शर्म नातिविध्यं dat. infin. RV. 5, 62, 9. ÇĀNKH. ÇA. 17, 3, 6, 5, 7. 13, 5. अतिविद्धं durchbohrt, getroffen MBH. 6, 2701. वा-गिषुभिः R. 2, 9, 51. वाक्येन मत्प्रापयेण घोरेण रुदये R. GORR. 2, 9, 46. — Vgl. अतिव्याधिन्, अनतिव्याध्य.

— व्यति durchbohren, durchschliessen: नारचैर्यतिविद्धानां शराणाम् MBH. 7, 3626 nach der Lesart der ed. Bomb.

— अनु 1) hinterdrein durchbohren, — verwunden: विद्धमनुविध्यतः M. 9, 48. — 2) durchbohren, treffen (mit einem Geschosse): अनुविद्ध R. 5, 36, 42. कामशरानुविद्ध R. 4, 11. 6, 13. कीटानुविद्धरत्नादि durchbohrt, angebohrt SĀH. D. 3, 21. — 3) durchziehen, mit Etwas erfüllen: मृत्ति-का तद्रसेनानुविध्यमाना Bulg. P. 5, 16, 21. अनुविद्धं durchzogen, besetzt mit, erfüllt —, begleitet von: सरसिजमनुविद्धं शैवलनापि रम्यं Spr. 5190. इन्द्रनीलमूर्त्तिकारण्ये पष्टिरिवानुविद्धा RAGH. 13, 54. रत्नानुविद्धाङ्ग 6, 14. रत्नानुविद्धार्णव 63. स्वेदानुविद्धार्द्रनखतत 16, 48. अलको बालकुन्दानुविद्धम् MEGH. 66. सान्द्रकफानुविद्ध Suça. 2, 491, 18. (रसाः) क्रौञ्चगणानुविद्धाः HARIV. 8793. रत्नाङ्गुलीयप्रभयानुविद्धान्तान् RAGH. 6, 18. न तत्सत्यं यच्छस्तेनानुविद्धम् Spr. (II) 3483, v. l. सौम्यानुविद्ध MĀNĪH. 14, 21. KATHA. 115, 146. MĀLATI. 15, 13. काष्ठागतस्नेहस्रसानुविद्ध (भाव) KUMĀRAS. 3, 35. रजसा तमसानुविद्धो मदः Bulg. P. 5, 10, 9. सुखानुविद्ध Verz. d. Oxf. H. 216, a, 80. — 4) anstacheln, antreiben: तेनानुविद्धः Bulg. P. 3, 26, 51. कर्मस्वनुविद्धया धिया 29, 5. — Vgl. अनुवेध.

— अप 1) fortschnellen, fortschleudern, fortwerfen: अप शस्त्रं विध्य-

साम् RV. 7, 75, ८. तण्डुलान् LĀTJ. 4, 9, 13. ५, 2, 6. KAUC. 18. 28. 30. 39. भूषणानि R. 4, 58, 20. पुरा श्मशाने विविधविध्यते MBu. 3, 15686. अप-
विद्ध fortgeschleudert Kin. 8, 30. चरणापविद्धा Buā. P. 3, 14, 25. 10, 36,
12. देलया परिजनापविद्धया gestossen, in Beugung gesetzt RAGH. 19, 44.
fortgeworfen MBu. 6, 2294. 3967. 14, 2365. R. 5, 13, 67. 14, 52. 19, 11. 20, 19.
6, 99, 42. KUMĀRAS. 2, 22. verschleudert DAÇAN. 83, 2. ausgesetzt, im Stich
gelassen: श्व Buā. P. 5, 14, 20. गिरिर्दयाम् 24, 22. 13, 9. ein Kriegswagen in
der Schlacht HARIV. 13671. R. 3, 67, 17. 6, 18, 58. verstossen (ein Kind)
Buā. P. 4, 30, 13. 5, 8, 4. 9, 23, 12. 10, 68, 8. ausgeworfen (aus der Kaste
u. s. w.) 4, 7, 29. MĀN. P. 32, 21. aufgegeben, fahren gelassen: तनु MĀN.
P. 48, 6. लोक Buā. P. 6, 11, 21. aufgeben, fahren lassen s. v. a. ver-
nachlässigen, sich nicht kümmern um: त्रीनमीन् MBu. 13, 4523. 12, 1218
(अपविध्यते st. परिमुच्यते ed. Bomb.). M. 11, 41. अपविद्धास्तु पैर्वेदा व-
क्ष्यपश्चात्तिमिभिः MĀN. P. 14, 81. aufgeben so v. a. sich befreien von:
अपविध्यति पापानि दानपक्षतपोबलेः MBu. 12, 3585. — 2) entreissen:
गदायामपविद्धायाम् Buā. P. 3, 19, 5. mit sich fortreißen: कमर्पविद्धयो
4, 23, 5. — 3) durchbohren, treffen (mit einem Geschosse): अपविद्धः शैर-
भृशम् MBu. 4, 1952. — 4) अपविद्ध so v. a. अनुविद्ध begleitet von: वचो
विप्रलापापविद्धम् (विप्रलापानुबद्धम् ed. Bomb.) MBu. 6, 3776. — Vgl.
अपविद्ध, अपवेध.

— व्यप 1) auseinanderwerfen, zerbrechen: आश्रमपदं व्यपविद्धवृत्ति-
मठम् (अपविद्ध° ed. Bomb.) MBu. 3, 15782. — 2) fortschleudern, fort-
werfen, abwerfen: °विद्ध R. 5, 32, 32. 6, 70, 42. 7, 23, 5, 49. — 3) durch-
bohren, treffen (mit einem Geschosse): नारचैर्यपविद्धानो व्यतिविद्धानो
ed. Bomb. प्रारणाम् (शरणाम् ed. Bomb.) MBu. 7, 3626.

— अवि verwunden, treffen (mit einem Geschosse) TS. 2, 6, 8, 4. KAUC.
32. बाणैः स्तनात्तरे MBu. 6, 5033. 7, 3632 (med.). 8, 4591. °विद्ध 4, 1691.
— Vgl. अभिव्याधिन्.

— अत्र hinein —, hinabstürzen: अप्सु RV. 4, 82, 6. समुद्रे 7, 69, 7. कर्ते
9, 73, 8. सुवर्गास्त्रोक्तात् TBa. 1, 6, 2, 7. = वैकृत्यं कर् (nach Comm.) 2,
5, 5, 6. 7, 4, 5, 1.

— आ 1) hineinwerfen: लोकायसमास्ये ÇAT. Br. 5, 4, 2, 1. KĀTJ. Çr. 15,
5, 22. schleudern: आविद्ध = क्षिप्त. प्रकृत u. s. w. AK. 3, 2, 37. TRIK. 3,
3, 214. H. 1482. an. 3, 342. इषु M. 9, 43. — 2) verscheuchen, verjagen
R. 7, 28, 5. — 3) verstossen, ausschossen: पतिताविद्धचाण्डालमृतकारान्
MĀN. P. 35, 36. — 4) anschliessen, verwunden: आविद्ध TS. 2, 6, 8, 3.
ÇAT. Br. 4, 7, 2, 9. 11, 2, 8, 7. LĀTJ. 4, 9, 13. PĀN. GRHJ. 1, 3. पाणित्रैः GĪT.
12, 11. = पराकृत MED. dh. 28. — 5) durchbohren: अनाविद्धं रत्नम् Spr.
(II) 271. durchbrechen: विद्युद्वनमिवाविध्य R. 3, 58, 27. zerbrechen 56,
46. पादपाविद्धपरिघ RAGH. 12, 73. — 6) schwingen, im Kreise bewegen
R. 4, 9, 79. fg. आविध्याविध्य तौ वृत्तान्मुहूर्तमितरेतरम् । ताडयामासुः
MBu. 3, 11511. गदाम् 6, 2799. 7, 9100. Buā. P. 4, 7, 18. 10, 55, 19. आ-
विध्य सक्रामुञ्चिद्धस्ताम् (so die neuere Ausg.) HARIV. 6839. आविध्य
दण्डं चित्तेप R. 2, 32, 36. प्रूलम् Buā. P. 6, 12, 2. 10, 59, 8. परिघम् 6, 12,
24. दर्पाविद्धसदानन HARIV. 3716. आविद्धपुच्छ 3717. 4101. मतिमन्थान-
माविध्य Verz. d. Oxf. H. 12, 2, 47, 25. धमत्याविद्धमखिलं ब्रह्माण्डम्
MĀN. P. 78, 9. पवनाविद्धतोय bewegt Suça. 2, 199, 15. आविद्ध n. das
Schwingen, Bez. einer best. Art zu fechten HARIV. 11048 (S. 791). 13494.

15977. Hierher. आविद्ध gewunden, sich in Windungen bewegend, ge-
krümmt (vgl. आविद्ध): सागर R. 5, 74, 32. °गतिसंचारा SĀN. D. 116. प-
थाविद्धं याति (नदी) VIKR. 113. — 7) in Unruhe versetzen, aufregen: का-
मादिभ्रानाविद्धः Buā. P. 7, 15, 25. 1, 2, 19. अतःपुरमाविद्धम् (= दुःखा-
भिरुक्तम् Comm.) R. 2, 57, 25. — 8) aufsetzen: आविध्य च स्रजम् BMAJ.
20, 11. — Vgl. अनाविद्ध, आविद्ध, आवेध, आवेध्य, आव्याध fg.

— उपा s. उपाव्याध.

— व्या schwingen, im Kreise bewegen: गदाम् MBu. 3, 677. R. 7, 15,
32. चक्रम् HARIV. 10720. व्याविद्ध sich im Kreise bewegend MĀN. 76,
19. verdreht, verschoben, aus seiner Lage gekommen: °नयनाम्बर MBu.
4, 774. रशना R. 5, 13, 35. DAÇAN. 91, 3 (व्याविद्ध, welches schon BENFEY
verbessert hat). Suça. 2, 31, 3. verzerrt 316, 20.

— समा 1) schwingen, in schwingende Bewegung versetzen: पादे तौ
गृह्य पुरुषः समाविध्यावधूय च HARIV. 3339. गदाम् R. 7, 15, 41. समाविध्यत
लाकूलं चरणौ च 5, 3, 1. 5, 25. 38, 37. 42, 19. 53, 10. RAGH. 16, 78. — 2)
समाविद्ध verwüstet, zerstört: वन MBu. 13, 1031.

— उद्, partic. उद्भिद्ध erhoben, hoch: प्रुद्ध MBu. 1, 4107. शिखरैः ख-
मिवोद्भिद्धैः sich hoch in die Lüfte erhebend R. 2, 94, 4.

— उप bewerfen, treffen: उप धनं तमद्रूपो विधमिन् RV. 4, 149, 1. कि-
मेवं मां वाक्शरीरपविध्यसि (अपि कृतसि ed. Bomb.) MBu. 7, 6534.

— नि 1) hinschleudern, niederschliessen: अत्रिणो नि पर्शानि विध्य-
तम् RV. 7, 104, 5. ÇAT. Br. 3, 9, 2, 25. 5, 4, 2, 9. einwerfen, einschlagen: न्या-
विध्यदिलीविशस्य दृच्छा RV. 4, 33, 12. AV. 5, 29, 4. (in den Boden) ein-
stossen ÇAT. Br. 3, 8, 2, 16. — 2) beschliessen (mit einem Geschosse),
treffen, durchbohren RV. 4, 164, 8. 4, 18, 9. तं च भूगो न्यविध्यत MBu. 8,
997. न रथानां न चाश्वानां न गजानां न वर्मणाम् । अनिविद्धं शिखीषोर-
सोद्युजुलमत्तरम् ॥ 4, 1700. — अनिविद्धं 1977 fehlerhaft für इति विद्धि,
wie die ed. Bomb. liest. — Vgl. निव्याध fg.

— अधिनि treffen in: कृदये AV. 8, 6, 24.

— निम् 1) verwunden, treffen (mit einem Geschosse) RV. 8, 66, 6. तेन
मर्मणि निर्विद्धः श्रेण R. 3, 50, 19. लघु निर्विध्य मृगान् erlegen KATHA.
27, 156. (गर्दभम्) निर्विध्यतप्रतोदेन नासिकायां पुनः पुनः schlug MBu. 13,
1875. — 2) निर्विद्ध etwa auseinanderstehend, von einander getrennt:
गोपुरैर्मन्दरोपमैः निर्विद्धैः MBu. 1, 7576. nach NILAK. = अचिद्ध oder
अभय. — Vgl. निर्विधिम.

— परा 1) hinaus schleudern: पावदूर्ध्वः पराविध्यति TS. 2, 4, 22, 1. —
2) verwunden, treffen (mit einem Geschosse): शैरः MBu. 8, 3194. Buā.
P. 4, 29, 54. — Vgl. पराविद्ध und पराव्याध.

— परि beschliessen: ततः सर्वान्मकीपालान्पर्यविध्यन्निभिन्निभिः (शैरः)
MBu. 1, 4102. — Vgl. परिव्याध.

— प्र 1) fortschleudern; stürzen, werfen: पार्श्वी AV. 8, 6, 17. तमसि
RV. 4, 182, 6. 7, 104, 3. अप्सु ÇAT. Br. 6, 1, 2, 12. 2, 2, 8. चात्राले LĀTJ. 2,
1, 6. ÇĀNKH. Br. 11, 5. KAUC. 66. 75. 77. वेगप्रविद्ध (so ist zu lesen) ge-
schleudert R. 4, 9, 82. प्रविद्धो रत्नसो भागः पर्वणीवाक्षिताग्निना हिंगे-
worfen 2, 43, 5. स पपात क्षितौ क्षोणः प्रविद्धाभरणाम्बरः MBu. 7, 1628. प्र-
विद्धान्यासनानि auseinandergeworfen R. 3, 67, 1. वायुप्रविद्धाः शरदि मे-
घराश्य इवाम्बरे zerstreut 2, 93, 11 (102, 12 GORR.). प्रविद्धकलशोदकं ver-
gossen 63, 34. प्रविद्ध n. das Verstossen, Bez. einer best. Art zu fechten

HARIV. 18977. — 2) *Geschosse werfen, schiessen*: उद्धृतदश प्रव्याधान्प्रविध्यति. CAT. Bn. 5, 1, 5, 13. AV. 2, 26, 4. — 3) *durchbohren, verwunden*: श्रेणं त्रिभिः (शरैः) प्रविध्याथ MBu. 6, 3592. ऋतुदेशे 14, 2322. Suca. 1, 279, 2. — 4) *unterlassen, aufgeben*: देवतार्थाः प्रविद्धाः R. 2, 71, 37. — 5) *प्रविद्ध gespielt, erfüllt* MBu. 7, 3910. — Vgl. प्रव्याध.

— अतिप्र *verschonen*: °विद्ध R. 4, 1, 15.

— विप्र, partic. °विद्ध *auseinandergeworfen, zerstreut* MBu. 6, 4385. 7, 784. 1575. 8, 748. *zerpflückt, hart mitgenommen* RAGH. 14, 54.

— प्रति 1) *schliessen* (gegen einen Feind), *beschiessen*: उर्थो भव प्रति विध्याध्यस्मत् RV. 4, 4, 5. स च तान्प्रतिविध्याथ दान्या दान्याम् MBu. 1, 4103. 6567. 6570. 3, 11960. 12124. 6, 1703. Buāg. P. 10, 77, 2. med. MBu. 3, 14994. 4, 1852. 1998. R. 5, 41, 35. 6, 86, 36. 7, 28, 11. °विद्ध MBu. 4, 2209. अतिप्रतिविद्ध Agni TS. 1, 5, 40, 1. *treffen in*: स्तनासरे MBu. 4, 1989. R. 3, 34, 26. med. 6, 75, 64. 78, 12. — 2) *pass. betroffen werden, in Frage kommen* Comm. zu AV. Prāt. 4, 53, wo प्रतिविध्यते zu lesen ist; vgl. Ind. St. 4, 293.

— वि *durchbohren, schiessen* VS. 16, 24, 62. — Vgl. विध्याधिन्

— सम् *beschiessen*: शर्वर्षेण उत्तूकं समविध्यत MBu. 6, 1747. 7, 4501.

व्यध् (von व्यध्) m. P. 3, 3, 61. *Durchstechung, Durchbohrung* AK. 3, 3, 8. H. 1523. कर्ण^० Suca. 1, 54, 12. सिरा^० *das Aderschlagen* 9, 10, 356, 4. 357, 16. 2, 343, 21. — Vgl. जल^० und वेध.

व्यधन (wie oben) 1) *adj. durchstechend* Suca. 1, 27, 18. 86, 20. — 2) f. ई *Nadel* TAIK. 3, 3, 79. — 3) n. *das Durchstechen* Suca. 1, 26, 17. सिरा^० 45, 11. 2, 3, 17. °साध्य 7, 20. — Vgl. कृत^०.

व्यधिक, व्यधिकं Kām. Nitis. fehlerhaft und zwar wahrscheinlich für अधिक.

व्यधिकरण (2. वि + घञ्) 1) n. *Incongruenz* Kusum. 46, 14. Verz. d. Oxf. H. 241, a, No. 390. 242, a, No. 593. fgg. °धर्मावच्छिन्नाभावक्रोड Titel verschiedener Schriften HALL 33. 36. fg. — 2) *adj. auf ein anderes Subject sich beziehend* Schol. zu Kap. 1, 32. — Vgl. वैपधिकरण्य und समानाधिकरण.

व्यधितेप (von 1. लिप् mit व्यधि) m. *das Schmähnen, heftiges Anfahren* MBu. 9, 789 nach der Lesart der ed. Bomb., व्यधितेप ed. Calc.

व्यध्य (von व्यध्) 1) *adj. aufzustechen* Suca. 2, 319, 16. °सिर *dem eine Ader zu schlagen ist* 1, 358, 13. 359, 1. — 2) m. *Bogenschnur* TAIK. 2, 8, 51. — Vgl. विध्य.

व्यध (2. वि + घञ्) 1) m. a) *der halbe Weg*: तूर्णं प्रत्यानयस्वैतान्कामं व्यधगतानपि (= ह्रगगान् NILAK.) MBu. 2, 2475. व्यधे (oxyl. im AV., properisp. im CAT. Bn.) *halbwegs* AV. 13, 2, 31. CAT. Bn. 6, 3, 3, 5. 9, 2, 2, 15. व्यधोदकात्पोषा so v. a. व्यधे चोदकात्ते च KĪTJ. Cn. 10, 8, 17. — b) *ein schlechter Weg* AK. 2, 1, 17. H. 984. — 2) *adj. (f. घ्री) in der Luft zwischen Zenith und der Erdoberfläche liegend*: दिष् AV. 4, 40, 6; vgl. 14, 8.

व्यधन् (wie oben) *adj. in der Mitte des Weges befindlich oder vom Wege abschweifend*: रज् या व्यधनः RV. 1, 141, 7. व्यधानः TBu. 3, 9, 1, 2 ist nach dem Comm. in वि + घञ्घानः zu zerlegen.

व्यधर् (von व्यध्) *adj. anbohrend, anstechend*: Wurm AV. 2, 31, 4. 8, 50, 3. विअधर् irrig Padap. — Vgl. व्यहर.

व्यस (2. वि + घञ्) P. 6, 2, 181. *adj. getrennt, entfernt* (Gegens. von *confinis*) TBu. 2, 1, 2, 1.

1. व्यसर (2. वि + घञ्) n. 1) *Zwischenraum*: स^० Gonn. 4, 2, 21. — 2) *Ununterschiedenheit*: निःसारे लुभिते लोके निष्क्रिये व्यसरे (= सर्ववर्णसाम्येन NILAK.) स्थिते HARIV. 11194.

2. व्यसर (wie oben) 1) *adj. in der Mitte stehend*: °राम् *mittelmässig*: उपाय, व्य^०, उच्चैः CAT. Bn. 6, 5, 3, 4. — 2) m. *Bez. einer Gruppe von Göttern bei den Guina, welche die Piçāka, Bhūta, Jakṣa, Rākṣasa, Kīṁnara, Kīṁpurusha, Mahoraga und Gandharva umfasst*, H. 91. Ind. St. 10, 312. व्यसराम् CAT. 14, 24. 275. द्वात्रिंशद्यत्तराधिपाः 1, 28. तत्र वृत्ते कश्चिद्यत्तरासीत् PAKĀT. 250, 2. 7. विविधेषु शैलकन्दरात्तरवनविवरादिषु प्रतिवसतीति व्यसराः H. 91, Schol. व्यसरपङ्क्ति f. Verz. d. Cambr. H. 77.

व्यप्, व्यापयति (तेपे) Dhātup. 32, 95. (तेपे) KAVIKALPADRUMA im ÇKDr. व्यपगम (von 1. गम् mit व्यप) n. *das Verstreichen*: त्रिरात्रव्यपगमे KULL. zu M. 5, 66. *das Schwinden*: गौरव^० Spr. 1896.

व्यपत्रपा (von त्रप् mit व्यप) f. *Schüchternheit, Verlegenheit*: सव्यपत्रप *adj. (f. घ्री) schüchtern, verlegen* Spr. (II) 1049 (*सव्यपत्रपम्* zu lesen). R. 2, 92, 16.

व्यपदेश (von 1. दिष् mit व्यप) m. 1) *Aufgebot*: सैन्य^० R. 4, 28 in der Unterschrift. — 2) *Bezeichnung, Benennung; Bezeichnungsweise* TAIK. 1, 1, 117. RV. Prāt. 18, 4. Kap. 1, 126. KAN. 9, 1, 3. BĪDAR. 1, 1, 14. 17. 21. 4, 1, 13. घटस्पेति व्यपदेशानुपपत्तिः ÇĀK. zu BṚH. Ān. Up. S. 40. 157. BṚHUP. 46. Buāg. P. 5, 20, 44. 14, 28, 21. SĀH. D. 17, 3, 24, 12 (pl.). 108, 13. 188, 19. वनमित्येकव्यपदेशः VEDĀNTAS. (Allah.) No. 23. KULL. zu M. 1, 4 (am Ende). 49. 58. 7, 158. 9, 178. 10, 37. Muir, ST. 4, 219, 9. तत्राशे आत्मा नष्ट इति व्यपदेशमात्रम् Schol. zu Kap. 1, 151. zu RV. Prāt. 1, 18. तथा सुदातैर्वा स्वरितैर्वा पदव्यपदेशः (nämlich als आद्युदात्त, मध्योदात्त u. s. w.) zu 3, 4. लौकिक^० NILAK. 182. घञ्^० LĪTJ. 1, 1, 1. ĀPAST. 2, 8, 13. — 3) *das Sichberufen auf* (gen.) Spr. 2910. — 4) *Geschlechtsname*: न चेन्मुनिकुमारो ऽयम् घञ् को ऽस्य व्यपदेशः (Antwort पुरुषसो) ÇĀK. 104, 6. व्यपदेशमाविलगितुं किमोक्ते जनमिमं च पातयितुम् 117. — 5) *Geschwätz* (= उक्ति NILAK.): घलं व्यपदेशेन MBu. 3, 8665. — 6) *Vorwand, Ausflucht* H. 378. HALĀJ. 4, 24. °वृषिन् (अव्यपदेशवृषिन् BURNOUR und Comm.; = घनिहृत्प्रपञ्चाकार Comm.) Buāg. P. 5, 18, 31. व्यपदेशार्थम् M. 7, 168. घलं ते व्यपदेशेन MBu. 14, 1675. सकारणं व्यपदेशं तु कुर्यात् 8, 1382. व्यपदेशेन केनचित् *unter einem bestimmten Vorwande* 15, 191. व्यपदेशेन allein dass. HARIV. 7044. 7187. व्यपदेशेन जनकादुत्पत्तिर्वसुधातलात् so v. a. *nur angeblich* R. 6, 101, 17. मृगव्यपदेशेन प्रयया MBu. 1, 7935. 15, 87. RAGH. 14, 45. KATHĀS. 10, 107. 13, 68. 155. उत्कण्ठाव्यपदेशतः 15, 107. 33, 148. 72, 343. SĀH. D. 59, 10. रोगव्यपदेशपरगृहेतिपाकाः VANĪH. BṚH. S. 78, 11. त्रिदण्डव्यपदेशजीविनः so v. a. *unter dem Scheine von* PRAB. 21, 8. मस्त्रिमात्रव्यपदेशोपजीविनः (man hätte मस्त्रिव्यपदेशमात्रोप^० erwartet) PAKĀT. 196, 19.

व्यपदेशक (wie oben) *adj. bezeichnend, benennend*: यस्मिन्कि शाको नाम महीरुहः स्वतेत्रव्यपदेशकः Buāg. P. 5, 20, 24.

व्यपदेशिन् (wie oben) *adj. am Ende eines comp. steh berufend auf* so v. a. *sich richtend nach, Jmdes Rathschlage befolgend* (= *नियोगवर्तिन्*

Comm.): वसिष्ठ° R. 1, 21, 2.

व्यपदेश्य (wie oben) adj. 1) zu bezeichnen, zu nennen, anzugeben Pat. zu P. 1, 2, 49 (ed. Calc.). Çāṅk. zu Bṛh. Ān. Up. S. 159. Kull. zu M. 10, 14. इयं तु भवतो भार्या दोषैरेतैर्विवर्जिता। साध्या च व्यपदेश्या च यथा दे-
वेष्वहन्ती || so v. a. verdient ehrende Beiwörter R. 3, 19, 8 (13, 7 ed. Bomb.). ष° nicht zu bezeichnen Māṇḍ. Up. 7. Weber, Rāmāt. Up. 338. Verz. d. Oxf. H. 229, b, 40. — 2) als tadelnswert zu bezeichnen, zu tadeln: न दष्टं कश्यपकुले (so die neuere Ausg.) व्यपदेश्यम् Hariv. 7309.

व्यपनय (von 1. नी mit व्यप) m. das Entziehen: तस्याः पिण्डव्यपनयं (so ed. Bomb. st. °व्यपनयं der ed. Calc.) कुर्यादस्मद्विधः कथम् MBh. 3, 4761.

व्यपनयन (wie oben) n. das Abreißen, Entfernen von seiner Stelle: कृत्वाकेशोत्तरीयव्यपनयनपटु Vṛkṣasāh. in Śāh. D. 196, 10.

व्यपनुति (von 1. नुद् mit व्यप) f. das Vertreiben Ait. Br. 8, 10.

व्यपनेय (von 1. नी mit व्यप) adj. zu vertreiben, zu verschrecken: मम दुःखं भगवता व्यपनेयम् MBh. 3, 7029.

व्यपमूर्धन् (2. वि-षय + मू°) adj. kopflos Med. dh. 30.

व्यपपन (von 3. इ mit व्यप) n. das Verschwinden, Aufhören; s. u. व्यपनय.

व्यपपातव्य (von 1. पा mit व्यप) partic. fut. pass. n. abeundum, discedendum: संयामात् MBh. 6, 5081.

व्यपपान (wie oben) n. Rückzug, Flucht MBh. 3, 2632. याने व्यपपाने च कोविदः 6, 3320 = 7, 4444.

व्यपरोपण (vom caus. von 1. रुद् mit व्यप) n. 1) das Ausreißen, Abreißen: केश° Raghu. 3, 56. महीधपत्° 60. — 2) das Entfernen: व्यस-
नस्य Kām. Nitis. 13, 93.

व्यपवर्ग (von वर्त् mit व्यप) m. Trennung —, Scheidung in Zwei, Abschnitt P. 8, 2, 19, Vārt. 2, Schol.

व्यपसारण (vom caus. von सर mit व्यप) n. das Verschrecken, Entfernen: दोषान्धकार° Rāghavapāṇḍ. 1, 46.

व्यपस्फुरण (von स्फुर mit व्यप) n. das Auseinanderschnellen Kāts. Çā. 5, 3, 34.

व्यपाय (von 3. इ mit व्यप) m. 1) das Aufhören, Schluss, Ende: तपा° R. 5, 19, 35. रजनौ° Kām. Nitis. 13, 37. त्रलद° MBh. 7, 4688. घन° Raghu. 3, 27. प्रुचि° (= यीष्मकाल°) 3. शिशिर° MBh. 3, 747. शरद्वपाय 12, 6386. R. 3, 22, 1. हिम्° Kumāras. 3, 33. — 2) das Abgehen, Fehlen, Nichtdasein Kathās. 94, 131.

1. व्यपाश्रय (von श्रि mit व्यपा) m. 1) Sitz, Standort: am Ende eines adj. comp. seinen Sitz habend in, befindlich an, — in: ब्रणायलसंधि-
व्यपाश्रयाः Suçā. 1, 93, 8. दोषा वर्त्मव्यपाश्रयाः 2, 307, 13. धर्मो रामव्यपा-
श्रयः R. 6, 11, 19. राज्ञं सत्त्वबुद्धिव्यपाश्रयम् Kām. Nitis. 1, 16. मृदाम्बुपादा-
नस्वप्नव्यपाश्रयेणैव धर्मेण Comm. zu Bādar. 2, 2, 1. — 2) Zuflucht, Verlass; Stützpunkt, Zufluchtsstätte, Gegenstand des Verlasses MBh. 14, 1029. न चास्य सर्वभूतेषु कश्चिदर्थव्यपाश्रयः Bhāg. 3, 18. सत्त्वबलव्यपाश्रयात् R. Gorr. 2, 15, 36. 26, 27, 27, 12. 3, 44, 23. Spr. (II) 2651. किं परतो व्यपाश्रयः Bhāg. P. 8, 8, 20. अश्व्यपाश्रयज्ञीविन् sich auf Niemanden verlassend MBh. 13, 3054. (तेषाम्) नेह कश्चिद्व्यपाश्रयः Bhāg. P. 6, 17, 31. स हि तेषां व्यपा-
श्रयः MBh. 1, 7407. 7, 379. R. 6, 71, 15. शकं कृत्वा व्यपाश्रयम् MBh. 3, 14556. Am Ende eines adj. comp. (f. घा) seine Zuversicht auf Jmd oder

Etwas setzend; vertrauend auf Bhāg. 18, 56. MBh. 3, 12423. 6, 5280. 5471. 13, 6523. R. Gorr. 2, 60, 7. 116, 43. Spr. (II) 2651, v. 1. Bhāg. P. 11, 28, 44.

2. व्यपाश्रय (2. वि + श्रपा°) adj. sich auf Niemanden verlassend, selbstständig verfahren; nur an sich denkend: कन्याच्छत्रुं व्यपाश्रयः Kām. Nitis. 18, 59, 62.

व्यपेक्षक (von ईत् mit व्यप) adj. Rücksicht nehmend —, achtend auf: घातमदोष° MBh. 14, 540.

व्यपेक्षणा (wie oben) n. Berücksichtigung: निमित्तगुणव्यपेक्षणात् Çāṅp. 69.

व्यपेक्षा (wie oben) f. 1) Betracht, Rücksicht: व्यपेक्षा नैव कर्तव्या ग-
तो ऽस्तमिति भास्कारः MBh. 7, 6219. नृपात्मज्ञः सो ऽनुगतः पुरीमिति व्य-
पेक्षया ते नगरीं पुनर्ययुः R. Gorr. 2, 44, 30. व्यपेक्षया धातुः (obj.) MBh. 1, 4255. तत्रधर्मव्यपेक्षया 3, 7314. 12, 1106. Hariv. 8612. R. Gorr. 2, 44, 19. 49, 36. 5, 29, 4. Suçā. 1, 26, 6. Kām. Nitis. 9, 73 (°दोषव्य° zu lesen). Śāh. D. 9, 8. 433. Am Ende eines adj. comp.: धर्म° Rücksicht nehmend auf R. Gorr. 2, 43, 28. घस्मद्वपेक्ष R. Schl. 2, 46, 19. धर्माव्यपेक्ष 45, 26. — 2) Erwartung: स्वप्नव्यपेक्षया Bhāg. P. 4, 3, 18. am Ende eines adj. comp.: संप्राप्तशेषसखिसंगमसव्यपेक्ष Kathās. 71, 305. — 3) Erfordernis, Voraus-
setzung: स° adj. am Ende eines comp. (f. घा) erfordernd, voraus-
setzend: स्नेहश्च निमित्तसव्यपेक्षः Uttarak. 108, 2, 3 (146, 6, 7). मुद्दिसव्य-
पेक्षा हि सिद्धयः Kathās. 107, 127. — 4) Reaction (in gramm. Sinne) Verz. d. Oxf. H. 162, b, N. 7. Schol. zu P. 2, 1, 1. 8, 3, 44. — Vgl. निर्व्यपेक्ष.

व्यपेत s. u. 3. इ mit व्यप. P. 7, 4, 67, Vārt. 1 fehlerhaft für व्यवेत.

व्यपोक्त (von 1. उक्त mit व्यप) m. 1) Wegschaffung, Vertreibung: पा-
प्म° Āçv. Gṛh. Paric. 1, 4. देव्या मन्युव्यपोक्तार्थम् MBh. 12, 10804. सु-
खदुःखव्यपोक्तत् Suçā. 2, 475, 2. °स्तव Verz. d. Oxf. H. 44, b, 36. — 2) das Leugnen, Verneinen Śāh. D. 733. 332, 14. — 3) Kehrrecht: भस्मव्य-
पोक्ता: (= समूह Nilak.) MBh. 13, 4125.

व्यपोक्त्य (wie oben) adj. zu leugnen: अश्व्यपोक्त्यमास्तस्या Rāga-
Tar. 3, 391.

व्यभिचरित (von चर mit व्यभि) partic. der einen Fehltritt (insbes. in geschlechtlicher Beziehung und zwar von Seiten der Frau) begangen hat: °स्त्रीवधप्रायश्चित्त Verz. d. Oxf. H. 87, b, 17. fg. 284, b, 17.

व्यभिचार (wie oben) m. 1) das Auseinandergehen, Nichtzusammen-
fallen, Nichtzusammentreffen, Fehlgehen: उभयव्यभिचारात् Kap. 1, 40. न च घटोदौ व्यभिचारः Comm. zu 34. Bhāṣāp. 47. Śāh. D. 10, 19. काल° Comm. zu Taitt. Prāt. 1, 33. सत्यत्व° Comm. zu Āim. 1, 1, 4. Bhāṣāp. 136. Verz. d. B. H. No. 675. स° adj. (स्वाभास) Z. d. d. m. G. 7, 289. निराकाङ्क्षो राजपदपुरुषपदोर्व्यभिचारात् so v. a. weil die Worte रा-
जन् und पुरुष Nichts mit einander zu thun haben Kusum. 34, 3. घ° das Zusammenfallen mit etwas Anderem; das Nichtfehlgehen, Unumgäng-
lichkeit, absolute Nothwendigkeit Kap. 3, 2, 18. 4, 1, 10. Kap. 2, 41. इनुप-
धस्य सर्वस्य क्लृप्तत्वाव्यभिचारात् so v. a. da jede (Wurzel), die einen
इच् genannten Vocal zum vorletzten Buchstaben hat, nothwendig con-
sonantisch auslauten muss, P. 8, 4, 81, Schol. स्वसतायां प्रतीत्यव्यभि-
चारतः Śāh. D. 51. निपोगेन = अव्यभिचारेण unter allen Umständen,
durchaus Kāç. zu P. 4, 4, 66. अव्यभिचारात् dass. P. 7, 3, 47, Schol. —
2) Fehltritt, Vergehen (insbes. in geschlechtlicher Beziehung und hier

wiederm inbes. von Seiten des Weibes): व्यभिचारानु भर्तुः स्त्री लोके प्राप्नोति गर्वात्मम् durch Untreue gegen den Gatten M. 5, 164 = 9, 20, 21. **व्योऽव्यव्याव्यभिचारः** gegenseitige eheliche Treue 101. Jāñ. 1, 72. MBh. 3, 11078 (S. 572). Hariv. 4623. fg. 9943. Verz. d. Oxf. H. 277, 6, 3. वा-
चनःकर्मभिः पत्यो व्यभिचारे यथा न मे Ragh. 15, 81. या तु व्यभिचारार्थं कुलान्यदति um Unzucht zu treiben P. 4, 1, 127, Schol. नतरि °कृत् Riā-Tar. 6, 310. व्यभिचारे ऽत्र को मम Vergehen MBh. 1, 312. 13, 2387. Hariv. 909. 989. R. Gonn. 1, 33, 32. °विवर्जित (ein Minister) Spr. 5338. Bhā. P. 3, 1, 20. 16, 5. 10, 47, 60. तद्यभिचार ein Vergehen gegen ihn (= ईश्वरविषेण Comm.) 4, 28, 64. — 3) Wechsel, Wandel: व्यभिचारेण भक्तियोगेन so v. a. unwandelbar Bhāg. 14, 26. — 4) Uebertretung, Verletzung, Eingriff in: वर्षानाम् M. 10, 24. धर्मस्याव्यभिचारार्थम् 3, 122. — 5) das Hin ausgehen über, Ueberschreiten: चकारः संज्ञाव्यभिचारार्थः P. 3, 3, 19, Schol. बहुलपक्षं सर्वोपाधिव्यभिचारार्थम् 2, 1, 32, Schol. Siddh. K. zu 3, 3, 112. — 6) भाव Verz. d. Oxf. H. 213, No. 806 fehlerhaft für व्यभिचारिभावः. — Vgl. व्यभिचार.

व्यभिचारवत् (von व्यभिचार) adj. **व्य**° unumgänglich, unbedingt, bestimmt: पुद्गे मृत्युः सो ऽव्यभिचारवान् (sc. स्वर्गयोगिनि) MBh. 2, 371.

व्यभिचारिता (von व्यभिचारिन्) f. 1) das Auseinandergehen, Nicht-zusammenfallen, das Fehlgehen Çāñ. zu Bñ. Ār. Up. S. 31. KUSUM. 6, 8. Bhāṣm. 138. — 2) das nicht-constant-Sein, ein wechselndes Verhältnis Śāh. D. 204.

व्यभिचारित्व (wie oben) n. = व्यभिचारिता 2): एकशब्दस्य व्यभिचारित्वात् so v. a. weil das Wort एक mannichfache Bedeutungen hat P. 8, 1, 65, Schol.

व्यभिचारिन् (von चर mit व्यभि) adj. 1) abschweifend: स्वमार्ग° Hariv. 5784. auseinandergehend mit (abl.), nicht zusammenfallend, fehl gehend KATHA. 15, 57. KUSUM. 11, 16. 28, 5. **व्यभिचारि दृश्यते ऽतः** Comm. zu Çām. 1, 1, 5. **व्यभिचारि वचः** eintreffend, sich als wahr bewährend Çām. 81, 9. Spr. 2374. Riā-Tar. 1, 318. सिद्धिं nothwendig eintreffend Spr. 3279. — 2) vom Wege abgehend, sich auf Abwegen befindend Spr. 1651 (Conj.). Bhā. P. 14, 3, 38. ausschweifend, untreu (von einem Weibe) Jāñ. 1, 70. 2, 142. Spr. (II) 1330. KATHA. 34, 182. Ind. St. 5, 291, N. 5. पतीनाम् gegen MBh. 4, 442. **व्य**° treu anhängend: राजन् KATHA. 110, 10. राष्ट्र 12, 38. मित्र Spr. (II) 296. eine Gattin KATHA. 49, 218. — 3) wechselnd, wandelbar, nicht constant (Gegens. स्थायिन्): प्राकृते हि लिङ्गं व्यभिचारि Ind. St. 10, 277, N. 1. भाव Śāh. D. 7, 20. 23, 1. 168. 228. Prātāp. 49, a, 1. H. 325. fg. Verz. d. Oxf. H. 213, No. 506 (wo व्यभिचारिभाव° zu lesen ist). **व्य**° constant, unwandelbar: भक्ति Bhāg. 13, 10. Verz. d. Oxf. H. 9, 6, 8. बुद्धि MBh. 14, 1111. धर्म Riā-Tar. 1, 281. Bhā. P. 3, 8, 19. — 4) übertretend, verletzend: समय° M. 8, 229. fg.

व्यभिहास (von ह्स् mit व्यभि) m. Verspottung: गुरोः Āpast. 1, 8, 15.

व्यभिचार (von चर mit व्यभि) m. 1) Fehltritt, Vergehen: (पुरुषैः) व्यक्त्यैर्व्यभिचारैः sich Nichts zu Schulden kommen lassend MBh. 12, 3144. — 2) Wechsel, Wandel: न ते बुद्धिव्यभिचारमुपलप्स्यसि (so ed. Bomb.) MBh. 7, 3070. — Vgl. व्यभिचार.

व्यय (2. वि + व्यय) adj. (f. व्य) wolkenlos, nicht in Wolken gehüllt:

नभस्, गगन, आकाश, ख MBh. 3, 2704. 7, 2474. 13, 2069. Hariv. 3831. Varām. Bñ. S. 46, 45. Bhā. P. 10, 25, 25. शरद् 20, 32. काल सुच. 2, 46, 19. विवस्वत्, वसुमन् Ragh. 17, 48. Bhā. P. 9, 16, 23. पर्वतरास् MBh. 7, 1264. व्ययं bei wolkenlosem Himmel MBh. 13, 6807. Hariv. 7856. सुच. 1, 359, 16. Varām. Bñ. S. 32, 15. 46, 21. व्ययं bei wolkenlosem Himmel erscheinend 35, 1.

1. व्यय् (von व्यय), व्ययति und °ते vorausgaben, verthun, verschleudern: नैवास्ति व्ययः Bñ. 15, 17. वारि व्ययति वारिदे Spr. (II) 3936. तुद्रमायमनालोच्य व्ययमानः स्ववाङ्मया 2020. तद्वशिष्टे च भोजनव्ययेन व्ययितम् Hit. 98, 17. मौसम् 60, 10. — व्यययति dass. (व्यययति) Dhātup. 35, 78. गतिौ und त्यागे KAVIKALPADRUMA im ÇKDm.

2. व्यय्, व्ययति, °ते (गतिौ) Dhātup. 21, 17.

3. व्यय्, व्यययति (तेषु) Dhātup. 32, 95, v. l. für व्यय्. नृदि (= प्रेरणो) KAVIKALPADRUMA im ÇKDm.

व्यय (von 3. इ mit वि) 1) adj. vergänglich (stets in Verbindung mit अव्यय): संभवत्यव्ययाद्ययम् M. 1, 19. MBh. 3, 8253. 12, 8525. VP. 13, N. 19. Mārk. P. 48, 38. — 2) m. a) Untergang, Verderben: तेन देवासुरा राजनीताः सुब्रह्मो व्ययम् MBh. 12, 3388. das Zersterben, Vergehen, Verschwinden: भाव्ययाय च भुवः Bhā. P. 4, 1, 58. क्लेश° 2, 7, 26. प्राण° das Ausgehen des Athems Māñ. 78, 18. Einbuss, Verlust Nīlak. 53. (कार्याणि) समव्ययफलानि Spr. (II) 479. सकृन्मर्त्योर्बाहूनां कृत्वा व्ययमनुत्तमम् Hariv. 11012. एकनेत्र° Ragh. 12, 23. आयुषः Bhā. P. 4, 16, 6. 8, 22, 9. Pāñ. 1, 10, 71. आयुर्व्यय 14, 25. Bhā. P. 7, 6, 4. तपसः R. 7, 18, 32. Ragh. 15, 8. Mārk. P. 20, 46. BRAHMA-P. in LA. (III) 57, 15. आपाद्यते न व्ययमत्तरयैः कश्चिन्मर्त्येस्त्रिविधं तपस्तत् Ragh. 5, 5. तपो° 15, 37. तपोबलव्ययं कृत्वा मुचिरात्संभृतं तदा MBh. 15, 754. संयम° Riā-Tar. 4, 33. कीर्ति° 8, 2721. मनोबलौजसाम् Bhā. P. 8, 2, 29. स्वतपोभाग° so v. a. Hingabe, Aufopferung KATHA. 28, 89. पुत्रदार° 53, 188. देह° 38, 122. अङ्ग° KUMĀR. 3, 23. जीवित° Spr. 2036. वसु° Prāb. 64, 12. प्राण° MĀLATI. 70, 14. Hit. I, 40. KATHA. 28, 70. 46, 178. 71, 186. दृष्ट्वा वनचराणां किं न कुर्याः शरव्ययम् warum opferst (d. i. gebrauchst) du nicht deine Pfeile? R. 3, 13, 18. — b) in Verbindung mit कोशस्य, धनस्य, वित्तस्य, धनस्य, इविषास्य Einbuss, Hingabe, Vorausgabung, Aufwand eines Schatzes u. s. w.: काले चास्य (कोशस्य) व्ययं कुर्यात् Kām. Nītik. 5, 87. धनस्य संयत्ते चेनां व्यये चैव नियोजयेत् M. 9, 11. धन° Bhā. P. 5, 26, 36. H. 387. वित्तस्य (विभूषणं) पात्रे व्ययः Spr. (II) 1487. वित्तस्य चोत्तारस्य चिकीर्षन्सद्ययम् Bhā. P. 3, 2, 32. निजवित्तव्ययभयम् Spr. 2380. SARVADARCANAS. 3, 5. धन° Varām. Bñ. S. 103, 12 (°कारी). KATHA. 75, 34. Riā-Tar. 8, 748. Daçak. 62, 10. लावण्यइविषा° Spr. 2667. Ohne solche Ergänzung Ausgabe, Aufwand (Gegens. आय, आगम, लाभ) AK. 3, 3, 17. H. 1516. P. 1, 3, 36. Vor. 23, 28. व्यये चामुक्तकृता Spr. 5140. °पराश्रुखी Jāñ. 1, 83. °मध्ये Riā-Tar. 6, 38. KATHA. 52, 317 (pl.). नानाव्ययेषु 57, 188. एवं गुप्तनिगीर्णास्तान्मृगयस्वामुतो व्ययम् (wohl व्यये zu lesen) so v. a. zu Ausgaben 141. दीनारान्प्रागीर्णान्व्ययेष्वदात् 151. fg. विभन्नाव-
स्तान्दीनारान्ति मे व्ययः so v. a. mir stehen Ausgaben bevor 60, 217. Varām. Bñ. S. 53, 77. 79, 5. 104, 10. 18. Pāñ. 138, 4. आयव्ययो M. 8, 419. Jāñ. 1, 826. MBh. 3, 8599. fg. घाये व्यये मरुदुःखम् Spr. (II) 603. (I) 5055. क्रियतां व्ययः (so ed. Bomb., व्ययं ed. Calc.) MBh. 15, 298. Mārk.

P. 81, 14. नात्ययं च व्ययं कुर्यात् Kām. Nitis. 5, 77. व्ययं व्यधा Rāga-Tar. 4, 661. कश्चिदायस्यार्धेन — व्ययः संशोध्यते तव wird der Aufwand bestritten? MBh. 2, 204. तेन सर्वव्ययसंशुद्धिः संपद्यते Pāṇkāt. 251, 16. कुटुम्बार्थे कृतो व्ययः M. 8, 166. कश्चिन्न पाने द्यूते वा क्रीडासु प्रमदासु च । प्रतिज्ञानति पूर्वह्नि व्ययं व्यसनञ्च तव ॥ Ausgaben für MBh. 2, 203. समुत्थान° M. 8, 287. ताम्बूलादि° Kathās. 57, 149. भोजन° Hit. 98, 17. गृह° Pāṇkāt. 251, 18. स्वल्प° Spr. 2222. 5394. Hit. 46, 8 (°व्यये mit Johns. zu lesen). घृति° Spr. (II) 154. 1939. Hit. 104, 15. घृतुल° adj. Rāga-Tar. 8, 733. नित्यव्यया adj. Spr. 3132. घर्घ्यापात्रानुमितव्ययस्य राधोः so v. a. Vorausgabung alles Geldes Ragh. 5, 12. कुय° Kosten Jācā. 2, 223. Mittel zum Aufwand, Geld 2, 276. — c) Declination (durch Casus) Nir. 1, 8, 23. — d) Bez. des 20ten Jahres im 60jährigen Jupitercyclus Varāh. Bhū. S. 8, 36. Verz. d. Oxf. H. 331, b, 3 v. u. — e) N. pr. eines Schlangendämons MBh. 1, 2157. घृ° ed. Bomb. — 3) m. n. in der Astrol. Bez. des 12ten Hauses Varāh. Bhū. S. 40, 4. Laghu°. 1, 15 in Ind. St. 2, 281. Bhū. 1, 16. 2, 18. 5, 10. 6, 4. 9, 6. 11, 6. °गृह 4, 20. °भवन 7, 3. °स्थान Verz. d. Oxf. H. 330, b, 36. fg. °भावचिन्ता Verz. d. B. H. No. 878. — Vgl. घृ°.

व्ययक (von व्यय) adj. der die Ausgaben besorgt Kām. Nitis. 12, 45.

व्ययकर् nom. ag. (f. ई) dass. MBh. 2, 1294. धन° Geld verschwendend Varāh. Bhū. S. 103, 12.

व्ययकर्मन् n. das Amt des Zahlmeisters, dessen, der die Ausgaben besorgt, Jācā. 1, 321. R. 2, 1, 19.

व्ययगत adj. verarmt MBh. 13, 340, v. l. für व्ययगुण.

व्ययगुण adj. verschwenderisch, der sein Vermögen verausgabt hat MBh. 13, 340.

व्ययन (von 3. ई mit वि) n. 1) das Weggehen, Trennung RV. 10, 19, 5. — 2) Verbrauch, Verschwendung Kīlāṅkha 5, 207.

व्ययवत् (von व्यय) adj. 1) unvollständig RV. Prāt. 11, 31. — 2) viel ausgebend: निराया व्ययवत्तश्च (so ist zu lesen) Jācā. 2, 268. — 3) deolnirt VS. Prāt. 2, 26.

व्ययशील adj. verschwenderisch Spr. (II) 114. (I) 2911. Mārk. P. 81, 14.

व्ययसह् adj. Ausgaben vertragend, unerschöpflich: कोश Kām. Nitis. 4, 63.

व्ययसहिष्णु adj. Verluste ertragend, aus Verlusten sich Nichts machend: तय° Kām. Nitis. 18, 11. fg.

व्ययिन् (von व्यय) adj. zu Grunde gehend: उद्य° (das suff. gehört zu beiden Wörtern) Her da steigt und fällt Spr. 2560. — Vgl. घृ°.

व्ययीकर् (व्यय + 1. कर्) opfern, hingeben: °कृताङ्ग Rāga-Tar. 4, 303. verausgaben, verthun, verschleudern: °चक्रे 8, 1937. Kathās. 57, 117. °कृत्य 21. 53, 163. °कृत Kām. Nitis. 13, 66. Rāga-Tar. 4, 682.

व्ययी (2. वि + घर्क) adj. mit Ausschluss der Sonne Varāh. Bhū. 2, 15.

व्ययी (2. वि + घर्ण) adj. wasserlos Kāṭṭ. Çr. 24, 6, 33. 36. Pāṇkāt. Hr. 25, 13, 1. Lāṭṭ. 10, 18, 13. व्ययी nach P. 7, 2, 24 partic. von घर्द् mit वि.

व्यर्थ (2. वि + घर्थ) adj. (f. घ्रा) 1) zwecklos, unnütz, nutzlos, vergeblich: यत्प्रयोजनमून्यं स्यादर्थं तत् Prātāpar. 65, a, 9. MBh. 3, 13355. 7, 4257. R. 3, 41, 30. 4, 5, 28. 5, 9, 40. 29, 13. 6, 50, 31. Ragh. 7, 2. 14, 41. Kumāras. 3, 75. Spr. (II) 2377. (I) 1966. Kathās. 7, 52. Mārk. P. 116, 53

(व्यर्थ gedruckt). 134, 38. fg. Śāh. D. 45, 10. Rāga-Tar. 1, 323. 4, 614. Çāṅk. zu Bhū. Ān. Up. 8. 202. Pāṇkāt. 2, 2, 66. Bhāg. P. 4, 16, 10. 3, 9, 9. 4, 9, 34. 11, 22, 33. Pāṇkāt. 93, 17. 94, 24. 134, 14. Sarvadarśanas. 6, 11. Schol. zu Taitt. Prāt. 1, 21 u. s. w. zu P. 1, 2, 54. तस्य फलं जन्मनो व्यर्थम् so v. a. तस्य जन्म व्यर्थम् Spr. (II) 2964. व्यर्थम् adv. unnützer Weise, vergeblich 2670. Kathās. 22, 92. Pāṇkāt. 1, 2, 15. Pāṇkāt. ed. ord. 21, 8. unverrichteter Sache Spr. 2183. — 2) des Besitzes —, des Geldes beraubt Spr. (II) 3068. — 3) entblößt von (instr.): इव्यपरिग्रहे: Āpast. 2, 26, 17. — 4) sinnlos, widersinnig, einen Widerspruch enthaltend Kīlāṅk. 3, 131. Verz. d. Oxf. H. 207, a, 16. शब्द Hariv. 15607. °नामन् und °नामक so v. a. einen Namen führend, der mit dem Wesen des Genannten im Widerspruch steht (Gogens. घन्वर्थ), MBh. 5, 4529. 4545. व्यर्थ allein dass. 8, 339 (व्यर्थ: mit der ed. Bomb. zu lesen). — Vgl. वैयर्थ्य.

व्यर्थक adj. = व्यर्थ 1) R. 5, 15, 4. AK. 3, 5, 4.

व्यर्थता (von व्यर्थ) f. 1) Zwecklosigkeit, Nutzlosigkeit: उपदेश° Kusum. 37, 19. व्यर्थता याति Pāṇkāt. 128, 1. गतः 215, 22. हिमपातो व्यर्थता नीयते so v. a. verfehlt seinen Zweck, wird unschädlich 169, 14. — 2) Sinnlosigkeit, Falschheit: वचनस्य R. 4, 17, 8. इत्ययं वादः स गतो व्यर्थता कथम् so v. a. unwahr geworden MBh. 2, 2607.

व्यर्थत्व (wie oben) n. Sinnlosigkeit, das im-Widerspruch-Stehen Schol. zu Kīlāṅk. 3, 131. fg.

व्यर्थीकर (व्यर्थ + 1. कर्) nutzlos machen: °कृत Prab. 31, 3.

व्यर्थुक (von घर्ध् mit वि) adj. verlustig gehend, mit instr. der Sache: सोमपोथेन Kāṭṭ. 11, 1. 26, 8. घृ° TS. 5, 3, 3. TBh. 2, 1, 3. 3, 3, 5.

व्यलीक (2. वि + घृ°) 1) n. Leid, Schmerz; = पीडा AK. 3, 4, 8, 12. = पीडन H. an. 3, 94. Med. k. 154. = घर्कार्य Trik. 3, 3, 42. H. an. Med. = विप्रिय oder घप्रिय H. 744. H. an. Med. Halā. 4, 64. Uśāval. zu Uṇādis. 4, 25. = दुःख Jāḍava bei Mallin. zu Kir. 3, 19. = खेद Uśāval. नहि तेन मम धात्रा मुमुहमपि किं च न । व्यलीकं कृतपूर्वम् MBh. 3, 270. व्यलीकं परं प्राप्तः 271. 17004. °स्थान (so mit der ed. Bomb. zu lesen) 4, 112. 15, 297. Hariv. 8120. R. 2, 26, 38 (39 Gorr.). 64, 8. R. Gorr. 2, 16, 8. 30, 19. 66, 7. 5, 37, 43. 41, 10. 47, 19. Mr̥k̥h. 110, 22. Kumāras. 3, 25. शमितपरान्न° adj. Schmerz über Ragh. 4, 87. प्रत्यदेश° Çāṅk. 183. कुर्वन्नपि व्यलीकानि Spr. (II) 1818. Kir. 3, 19 (= वैलद्य nach Mallin.). Çiç. 9, 85. घृ° dem es wohlgeht (= निष्कपट Nirāk.) MBh. 5, 698. — 2) adj. unwahr, lügnerrisch, heuchlerisch: eine Person Bhāg. P. 5, 11, 17. वचम् 8, 22, 2. °कथा Spr. (II) 1503. व्यलीकम् adv.: रूढुः Bhāg. P. 6, 14, 48. घृ° ehrlich Daçar. 2, 23. wahr: वचम् Bhāg. P. 1, 19, 22. °व्रत 2, 9, 4. 4, 8, 19. घव्यलीकम् adv. 3, 21, 22. 10, 51, 32. — 3) n. Falsch, Lüge, Unwahrheit, Betrug H. 379. Halā. 4, 63. न व्यलीकं वदेत् Spr. 3208. Çiç. 7, 54 (pl.; = घप्रियवचनानि Mallin.). Mārk. P. 15, 2. Kathās. 62, 104. Prab. 97, 1. Bhāg. P. 2, 4, 19. 8, 21, 34. — 4) n. = वैलद्य Trik. 3, 3, 42. H. an. Med. Jāḍava. — 5) m. = नागर Trik. 3, 1, 6. 3, 42. Med. — 6) n. = व्यङ्ग H. an. — Vgl. निर्व्यलीक (nicht falsch Suçr. 2, 55, 15. nicht entstellt 153, 4).

व्यत्कश Çānt. 4, 7. gaṇa द्वारादि zu P. 7, 3, 4. Vop. 7, 4 (व्यत्कश). f. घ्रा eine best. Pflanze RV. 10, 16, 13. — Vgl. वैयत्कश.

व्यवकलन (von 2. कल् mit व्यय) n. das Subtrahiren Colebr. Alg. 5.

व्यवकलित (wie oben) n. dass. ebend.

द्वयविक्रम (von 3. कृ mit व्यव) f. Mischung Vjutr. 175.

व्यवकीर्ण (wie oben) partic. das zwischen erfüllt oder besetzt mit (instr.) Kām. Nitis. 19, 49.

व्यवच्छेद (von 1. कृ mit व्यव) m. 1) das Sichlosmachen —, Sich befreien von Etwas (instr. oder im comp. vorangehend) Bhāg. P. 4, 29, 32, 36. — 2) Trennung, das Auseinandergelien, Unterbrechung: ष्यै° Ait. Br. 2, 29. Çat. Br. 9, 3, 3, 6, 11, 5, 7, 10, 12, 8, 3, 18, 35. — 3) Ausschliesung Sām. D. 9, 14. H. 169, Schol. — 4) Sonderung, Unterscheidung Sām. D. 278, 6. 568. GAUPAR. zu Sām. 30. KUSUM. 46, 5. — 5) das Abschneiden eines Pfeils H. 780. HALĀJ. 2, 315. शरशस्तीद्वयव्यवच्छेदप्रवेपिते: R. 6, 79, 35.

व्यवच्छेदक (wie oben) adj. 1) sondernd, unterscheidend; davon nom. abstr. °त्वं n. WILSON, Sām. S. 86. — 2) ausschliessend KULL. zu M. 6, 14. Comm. zu TAITT. PRĀT. 20, 3. davon nom. abstr. °त्वं n. zu 2, 25.

व्यवच्छेद्य (wie oben) adj. auszuschiessen Sām. D. 331, 15, 18.

व्यवदान (von 7. दा mit व्यव) n. das Reinigen, Läutern: संक्षेप° Vjutr. 4.

व्यवदेश m. KUSUM. 64, 13 fehlerhaft für व्यपदेश.

व्यवधा (1. धा mit व्यव) f. Verhüllung AK. 1, 1, 3, 14. H. 1477.

व्यवधानव्य (von 1. धा mit व्यव) partic. fut. pass. n. zu trennen, zu scheiden MBh. 12, 4836.

व्यवधान (wie oben) n. 1) das Dazwischenliegen, Dazwischentreten Āçv. Çr. 12, 4, 17. Sām. 7. दृष्टिं विमानव्यवधानमुक्ताम् RAGH. 13, 44. देश° KAP. 1, 28. Schol. zu 109. तद्व्यवधानकृत् zwischen sie (Sonne und Mond) tretend Bhāg. P. 5, 24, 2. अत्र पूर्वोत्तरपदयोर्व्यवधानेन व्यवधानं कृतम् Schol. zu VS. PRĀT. 5, 29. zu RV. PRĀT. 3, 15. zu AV. PRĀT. 1, 99. fg. zu P. 8, 1, 38, 2, 36, 3, 58, 4, 2. KĀÇ. zu 3, 58. SIDDH. K. zu 6, 3, 34. Comm. zu Vop. 3, 30. अ° Çām. zu Bṛh. Ār. Up. S. 94. व्यवधान = अन्तर HALĀJ. 3, 85. Schol. zu TAITT. PRĀT. 2, 25. व्यवधानेन so v. a. mittelbar NĪLAK. bei Muir, ST. 4, 221. — 2) Verhüllung, Decke, Hülle H. 1478. HALĀJ. 4, 34. Çām. zu Bṛh. Ār. Up. S. 191. — 3) Scheidung, Sonderung KUSUM. 39, 13. Bhāg. P. 3, 28, 35. 4, 22, 27. अ° 29, 60. 5, 5, 35. KULL. zu M. 11, 201. — 4) Unterbrechung Çiç. 9, 51. अ° ununterbrochen Bhāg. P. 5, 1, 6, 18, 7. — 5) Schluss, Beendigung Bhāg. P. 4, 29, 77.

व्यवधानवत् (von व्यवधान) adj. am Ende eines comp. überdeckt: देवदारुमुवेदिकायो शाहूलचर्मव्यवधानवत्याम् KUMĀRAS. 3, 44.

व्यवधापक (von 1. धा mit व्यव) adj. 1) dazwischentreten Comm. zu TAITT. PRĀT. 13, 15 (व्यवधापिक gedruckt). zu RV. PRĀT. 5, 1. — 2) unterbrechend, störend RĪĀA-TAR. 4, 622. P. 3, 4, 57, Schol. PRĀJACĪTIVAVYKA im ÇKDr.

व्यवधापिक Comm. zu TAITT. PRĀT. 13, 15 fehlerhaft für व्यवधापक.

व्यवधारण scheinbar bei Çām. zu Bṛh. Ār. Up. S. 150, wo aber अर्थबलाद्व्यवधारणं zu lesen ist.

व्यवधि m. = व्यवधान ÇANDAR. im ÇKDr.

व्यवन zur Erklärung von व्योमन् Nīl. 11, 40.

व्यवलम्बिन् (von लम्ब् mit व्यव) adj. sich stützend, fest stehend: अव्यवलम्बि संवत्सरायतनम् ÇĀÑE. Br. 26, 1.

व्यववद्य (von वद् mit व्यव) adj. zu beschreiben PAÑĒAV. Br. 15, 7, 3.

व्यवशार्द (von शद् mit व्यव) m. das Abfallen, Zerfallen Çat. Br. 2, 1, 3, 16.

व्यवसर्ग (von सर्ग् mit व्यव) m. 1) Freilassung Çat. Br. 6, 2, 3, 38. — 2) das Spenden P. 5, 4, 2. Vjutr. 31. °रत 77. °परिणत BUNOUF in Lot. de l. b. l. 312.

व्यवसाय (von सा mit व्यव) m. 1) Beschliessung; Beschluss, Entschluss, Vorsatz; Entschlossenheit; = सत्त्व AK. 3, 4, 23, 215. व्यवसायश्च विज्ञेयः प्रतिज्ञाहेतुसंभवः Sām. D. 380. 378. TAITT. 30. व्यवसायात्मिका बुद्धिः Bhāg. 2, 41. 10, 36. 18, 59. MBh. 1, 2276. 7362. 2, 2504. 2512. 3, 2970. 8050. कृतं कीदं व्यवसायश्च कारणम् 16719. एवं सर्वं विनिश्चित्य व्यवसायं स्वधर्मतः 4, 970. °द्वितीयो ऽहं मनसा भारमुदहन् 7, 6997. 13, 399. बुद्धिर्ह व्यवसायेन लयते (so ed. Bomb.) 14, 1194. 15, 227. पूर्वमेवैष हृदये व्यवसायो ऽभवन्मम 845. R. 2, 30, 41. 3, 59, 13. 4, 14, 11. 26, 14. 31, 36. 40, 5. 42, 11. 14. 5, 19, 30. 56, 93. 6, 1, 10. Kām. Nitis. 16, 37. RAGH. 8, 64. VARĪH. Bṛh. S. 18, 38. Spr. (II) 1082. 1599. 2532. 3408. (I) 2879. 4634. PRAB. 64, 15. °बुद्धि adj. Bhāg. P. 2, 2, 1. 3. 5, 14, 2. 7, 3, 20. PAÑĒAT. 60, 7 (अध्यवसाय ed. Bomb.). अत्रैव °परो भव 133, 16. व्यवसायं विना कर्म न फलति 17. 134, 10. 215, 22. °वर्तित् Kām. Nitis. 18, 68. अर्थानर्थो विनिश्चित्य व्यवसायं भोजितः R. 5, 90, 12. व्यवसायं कृ MBh. 1, 6176. Spr. (II) 1545. क्रियां प्रति MBh. 1, 7260. 3, 4811. आदित° Kām. Nitis. 17, 32. कर्मसु MBh. 12, 8217. भोक्तुं पुरुषकारेण उष्ट्रिणमिव श्रियम् । व्यवसायं सदैवेच्छेन् Spr. 4677. व्यवसायादविचलनम् Sām. D. 94. रामाभिषेक° R. 2, 1 in der Unterschr. R. GORR. 2, 126 in der Unterschr. KUMĀRAS. 4, 45. Spr. 2861. PRAB. 92, 7. Personificirt R. 7, 109, 6. VS. 35. MĀR. P. 50, 27. — 2) erstes Innenwerden NĪLAK. 49.

व्यवसायवत् (von व्यवसाय) adj. Entschlossenheit besitzend, entschlossen, resolut, unternehmend MBh. 7, 6020. 6595. HARIV. 15183. अ° TRIZ. 3, 1, 11.

व्यवसायिन् (wie oben oder von सा mit व्यव) adj. dass. MBh. 9, 2880. R. 4, 26, 12. 28, 31. KĀSHIS. 8, 4. SUÇR. 4, 123, 17. Spr. (II) 113 (M.). 1926. 2150. 2584. KATHĀS. 87, 28. 123, 154. MĀR. P. 20, 36. Sām. D. 179, 10. Bhāg. P. 11, 16, 31. PAÑĒAT. 134, 10. 138, 7. अ° Bhāg. 2, 41. Spr. (II) 706.

व्यवसित s. u. सा mit व्यव.

व्यवसिति (von सा mit व्यव) f. = व्यवसाय als Erklärung von पद AK. 3, 4, 26, 96; vgl. STENZLER zu KUMĀRAS. 6, 14. fester Vorsatz, Entschlossenheit Spr. (II) 4022 (Conj.).

व्यवस्त partic. nach dem Comm. so v. a. बद्ध, अवबद्ध. अव्यवस्ता चेद्राष्टी Āçv. Çr. 4, 9, 4. 5.

व्यवस्था (स्था mit व्यव) f. = संस्था HALĀJ. 3, 83° = स्थिति 51. = निष्ठा 67. = प्रतिनियम und नियम bei Comm. 1) das je-anders-Sein, Besonderheit Āçv. Çr. 10, 6, 18. KĀTJ. Çr. 1, 3, 4. व्यवस्थतो नाना KĀ. 3, 2, 30. KAP. 1, 29. Comm. zu 12. WILSON, Sām. S. 48. 70. Sām. D. 3, 11. Ind. St. 8, 222. Comm. zu KĀTJ. Çr. 2, 7, 6. SIDDH. K. zu P. 1, 2, 36. MIT. 47, 4 v. u. वर्णाश्रमव्यवस्थाश्च न तदात्म संकरः VĀJU-P. bei Muir, ST. 1, 29, N. 49. Verz. d. Oxf. H. 16, b, 21. 44, b, 26. Bhāg. P. 5, 19, 4. 12, 2, 2. नष्टधर्मव्यवस्थ adj. R. 7, 8, 27. अक्षरात्रव्यवस्थाया विना मासुर्सेतयः wenn nicht Tag und Nacht von einander geschieden wären MĀR. P. 16, 34. मर्कटप्यव्यवस्थाया Bhāg. P. 12, 7, 10. शेषस्योदात्ता वा स्यात्स्वार्ता वा व्यवस्था so v. a. der Çosha ist entweder udātta

oder *svārīta*, in jedem einzelnen Falle bestimmt (nicht ad libitum) Comm. zu TAITT. PAṬ. 19, 2. व्यवस्थायाम् so v. a. in allen und jeglichen Fällen MBh. 5, 3233. — 2) Verbleib, das Verharren an einem Orte: मकारानि शंकरः । उत्पाद्य भगवांस्तत्र व्यवस्थामादिदेश सः KATHIS. 109, 71. — 3) Bestand, Constanz: अव्यवस्था सर्वत्र MBh. 13, 2194. अव्यवस्थाभवज्ञाया ताभ्यामन्योन्यविमर्शे R. 6, 69, 37. भङ्गं त्रयं चापतुरव्यवस्थम् RAH. 7, 51. स्थलारविन्दश्रियमव्यवस्थाम् KUMĀR. 1, 32. — 4) das Feststehen, Ausgemachtsein; eine bestimmte Regel in Betreff von Etwas (geht im comp. voran): एकशब्दस्य व्यवस्थार्थं समर्थय-कृणाम् so v. a. damit die Bedeutung des Wortes एक feststehe P. 8, 1, 65, Schol. KULL. zu M. 8, 157. KUSUM. 53, 10. 55, 14. Verz. d. Oxf. H. 163, a, No. 358. 164, b, No. 363. 165, b, No. 367. 171, b, 39. fg. 350, b, No. 824. व्यवस्थया in festgesetzter Weise Bhaṭ. P. 9, 1, 39. fg. — 5) feste Ueberzeugung, — Ansicht: इति नास्ति व्यवस्थास्मिन्वेदं संतिष्ठते जगत् R. GON. 2, 116, 36. — 6) ein bestimmtes Orts- oder Zeitverhältniss: पूर्वापरावरदलिपोत्तराधराणि व्यवस्थायाम् P. 1, 1, 34. VOP. 3, 9. Comm. — 7) Zustand, Lage: चित्तं स्वव्यवस्थाम् Spr. (II) 1409. RĪGĀ-TAR. 5, 461. 6, 6. 53. 327. — 8) Fall: घमत्वत का का न व्यवस्थां पार्शदा गणः RĪGĀ-TAR. 8, 907. कयाव्यवस्थाम् so v. a. Gelegenheit 5, 80.

व्यवस्थातृ (von स्था mit व्यव) nom. ag. (mit caus. Bod.) Feststeller, Bestimmer: अत्र कल्पे भवान्ब्रह्मा व्यवस्थाता च कर्मसु PĀNĒAT. 1, 14, 27.

व्यवस्थान (wie oben) 1) nom. ag. etwa Verharren: Viṣṇu MBh. 13, 6991. — 2) n. a) das Verbleiben, Verharren: न विद्यते व्यवस्थानं (= मर्यादा NILAK.) कुक्षयोः कुक्षयोः क्षाचन् MBh. 8, 4450. 12, 322. धर्म 1, 4151. R. 7, 13, 18. अस्ति पाटलिपुत्राख्यं भुवोऽलंकरणं पुरम् । पूर्णवर्णव्यवस्थानिस्तेस्तेः सम्मणिभिः चितम् ॥ KATHIS. 33, 54. Standhaftigkeit: आत्मव्यवस्थानकरं (आत्मव्यवस्थान = मनःस्थिर्य NILAK.) MBh. 3, 66. अ० 9, 1765. — b) Zustand Bhaṭ. P. 2, 8, 22. 9, 18, 38. व्यवस्थानेऽम्भतो वेला HALĪ. 5, 53.

व्यवस्थानप्रज्ञप्ति f. Bez. einer best. hohen Zahl LALIT. ed. Calc. 168, 18. fg.

व्यवस्थापक (vom caus. von स्था mit व्यव) nom. ag. feststellend; davon nom. abstr. ०त्व n. KUSUM. 38, 13. n. wohl nur fehlerhaft für व्यवस्थापन MÜLLER, SL. 146. — Vgl. दुर्व्यवस्थापक.

व्यवस्थापत्र n. Urkunde TRIK. Ind. S. 10, a, 4 v. u.

व्यवस्थापन (vom caus. von स्था mit व्यव) n. 1) das Aufrichten, Er-muthigen R. 5, 78 in der Unterschr. — 2) das Feststellen KĀM. NĪRIS. 3 in der Unterschr. NILAK. 53. WILSON, SĀMUKHAK. S. 158. KUSUM. 58, 18. KULL. zu M. 1, 3. MÜLLER, SL. 146 (व्यवस्थापक gedr.).

व्यवस्थापनीय (wie oben) adj. festzustellen KULL. zu M. 9, 242.

व्यवस्थाय्य (wie oben) adj. für jeden einzelnen Fall festzustellen VOP. 4, 24, v. l. impers. ebend. im Text.

व्यवस्थारत्नमाला f. Titel einer Schrift GILD. Bibl. 498.

व्यवस्थामार्संयुक्त m. desgl. Verz. d. Tüb. H. 19.

व्यवस्थित s. u. स्था mit व्यव. Davon ०त्व n. Bestand, Constanz, das Bleibendsein SUCH. 1, 147, 8.

व्यवस्थिति (von स्था mit व्यव) f. 1) Besonderheit, Unterschiedenheit: ज्ञानयोग० BHAG. 16, 1. कार्यकार्य० 24. SARVADARṢANAS. 6, 2. Verz. d. Oxf. H. 137, a, 12. — 2) das Verbleiben, — Verharren: स्वहृत्पेण Bhaṭ. P. 2,

10, 6. KUSUM. 57, 11. सत्ये Bhaṭ. P. 10, 1, 59. 11, 5, 11. Standhaftigkeit MBh. 12, 9872 (NILAK. nimmt अ० an, was er durch अतिकेतव्य erklärt). Bestand, Constanz KATHIS. 94, 4. — 3) das Feststehen, Ausgemachtsein, Bestimmtheit, Bestimmung M. 10, 70. KULL. zu 8, 156. इति धर्मव्यवस्थितिः धर्मो व्यवस्थितः die neuere Ausg.) HARIV. 6096. — Vgl. वर्णा०.

व्यवसंस (von संस् mit व्यव) m. das Auseinanderfallen: अ० PĀNĒAT. Bn. 13, 11, 5. 14, 5, 4.

व्यवहरण (von हर् mit व्यव) n. = व्यवहार Rechtshandel LOIS. zu AK. 1, 1, 5, 9.

व्यवहर्तृ (wie oben) nom. ag. 1) der sich mit Etwas beschäftigt, — abgiebt WILSON, SĀMUKHAK. S. 86. हर्मिः JĪGĀ. 2, 40. — 2) Richter MIT. im CKDn.

व्यवहर्तव्य (wie oben) partic. fut. pass. 1) n. zu handeln, zu verfahren: नयेन व्यवहर्तव्यं पार्थिवेन यथाक्रमम् HARIV. 5277. न स्वेच्छं Spr. (II) 483. यथावसरम् Hit. 62, 9. PĀNĒAT. ed. orn. 48, 21. — 2) zu gebrauchen, zu verwenden: यत्र लोकादिपत्रे तैर्भुक्तं तत्संस्कृत्यापि न व्यवहर्तव्यम् KULL. zu M. 10, 51.

व्यवहार (wie oben) m. in Ableitungen zu व्या० gesteigert ganz swagataदि zu P. 7, 3, 7. VOP. 7, 3. 1) das Verfahren, Treiben, Handlungsweise MBh. 12, 3195. fg. 13, 1640. व्यवहारं परिज्ञाय वध्यः पूज्योऽथ वा भवेत् Spr. (II) 2387. SAH. D. 703. रविमध्यगेनापकनापिकाव्यवहारः 307, 14. fg. मम व्यवहारमष्टौ लोकपाला एव ज्ञानात् Hit. 65, 1. सकलराज्यव्यवहारं ज्ञातम् 133, 11. तत्कथं मुरन्ति ज्योस्मिन्गृह् एवंविधो व्यवहारः PĀNĒAT. 45, 13. तद्व्याख्यासम्राज्ञपास्मिन्वर्णये व्यवहारः कार्यः Hit. 91, 21. fg. तवोपरि न सदृशव्यवहारः (adj.) 69, 4. व्याज्ञ० DHŪRTAN. 76, 9. — 2) Verkehr NĪR. 1, 2. भक्तिं मैत्रीं च शौचं च ज्ञानीपाद्यव्यवहारतः KĀM. NĪRIS. 4, 38. व्यवहारेण मित्राणि ज्ञाप्ये रिपवस्तथा Spr. (II) 3189. 2893. समैः सख्यं व्यवहारं च (कुर्वते) (I) 5180. ०व्यवहृत KATHIS. 7, 29. अशिष्ट० mit SIDDH. K. zu P. 2, 3, 27. — 3) Thätigkeit: व्यवहारे स्थितः BĀLAB. 38. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 503, Cl. 6. Beschäftigung, das sich-Abgeben mit Etwas: कितव० (subj.) P. 2, 1, 10, VArtt. 3. रत्नवादि० MÜLLER, SL. 169. शस्त्र० (obj.) RAH. 3, 62. पदार्थ० ÇĀK. 104, 23. पटादिप्रदाय० KUSUM. 48, 15. fg. गणन० Bhaṭ. 105. वाणिज्य० KATHIS. 43, 70. नास्य निष die ältere Ausg.) व्यवहारोऽस्त्रेषु er hat Nichts zu schaffen mit UTTARAN. 96, 19 (127, 3). किमत्र वागव्यवहारेण so v. a. was soll man hier viele Worte verlieren? MĀLAV. 13, 22. fg. — 4) Geschäft, Handelsgeschäft, Handel M. 3, 64. MBh. 3, 13119. R. 7, 101, 13. Spr. (II) 2111. 2216. 3042. 3618. KATHIS. 23, 84. PĀNĒAT. 122, 2. वाणिज्यं व्यवहारेषु (शोभते) Spr. 5172. neben वाणिज्यमर्न PĀNĒAT. 7, 9. गान्धिक० 17. व्यवहारेण जीवन् M. 7, 187. पञ्चान्नव्यवहारेण विपणतः परस्परम् HARIV. 11208. असंख्यहेमरत्नाद्व्यवहारार्जितश्रियः KATHIS. 54, 168. मरुतः कुर्वन्व्यवहारान् 67, 47. (प्रावर्ततात्र) वाणिज्यं व्य-वहारं निवेचितम् 54, 190. किरणकोटीमरुत्स्वैर्यवहारं कुर्वन् SADDH. P. 4, 13, a. Vertrag M. 8, 163. व्यवहारं यमाचरेत् 167, 10, 53. RĪGĀ-TAR. 6, 53. 58. PĀNĒAT. 88, 15. = पण (गण MED.) H. an. 4, 277. MED. r. 295. als Bod. von पण् DHŪRTAN. 12, 6. — 5) Hergang, Vorgang NILAK. 168. — 6) Rechtshandel, Streitsache, Process: Rechtspflege AK. 1, 1, 5, 9. 3, 4, 99, 224. H. 262. व्यवहारान्दिदनुः पार्थिवः M. 8, 1. व्यवहाराणी ऋष्टा

AK. 2, 8, 2, 5. H. 720. PĀṆĀT. 165, 6. 7. M. 8, 7. 45. 49. 61. 148. 199. व्यवहारस्य निर्णयः 409. 9, 250. 8, 420. JĀṆ. 1, 342. 2, 1. Verz. d. Oxf. H. 7, b, 5. 86, a, 8. MBH. 12, 3205. 4416. fgg. 13, 2058. R. 4, 7, 7. MĀṆĀH. 141, 6. 142, 20. केन सः मम व्यवहारः 146, 1. 3. RAGH. 17, 89. MĀLAV. 12, 4. मृतसात्त्विकव्यवहारवत् MÜLLER, SL. 104. MĀRK. P. 120, 2. = न्यास (d. i. न्याय) MED. — 7) der gewöhnliche Hergang im Leben, das gemeine Leben, allgemeiner Brauch PAT. in MAHĀBH. 39. BUḢ. P. 4, 29, 12. 5, 10, 13. 22. 11, 1. 12, 4. 8. 12, 4, 30. इत्येतद्व्यवहारनिर्णेतुं न शक्यते HIT. 73, 22. लोके तथा व्यवहारात् H. 228. Schol. व्यवहारमि PĀṆĀT. 1, 14, 23. ० सिद्धान्त Schol. zu KAP. 1, 106. इदानीं सूत्रधारः सर्वं प्रयोजयतीति व्यवहारः SĀH. D. 129, 17. im Gegens. zu परमार्थ NĪLAK. 173. Ind. St. 10, 291. fg. कश्च व्यवहारस्तत्र देशे PĀṆĀT. 233, 10. देशः HIT. 58, 18. wohl hierher die Bed. स्थिति H. an. MED. — 8) Gebrauch eines Ausdrucks, das Reden von KAP. 1, 121. Schol. zu 88. Spr. (II) 3425. अतीतादिव्यवहारहेतुः कालः, प्राच्यादिव्यवहारहेतुर्दिक् TARKAS. 11. Z. d. d. m. G. 6, 29, N. 7. लोके धूमादिदर्शनानन्तरं वज्रपादिव्यवहारश्च 7, 299, N. 4. NĪLAK. 53. 64. MUIR, ST. 2, 217, 4 v. u. SĀH. D. 5, 15. 6, 12. 22, 16. 116, 9. KUBUM. 22, 5. 6. 13. fg. 43, 13. SARVADARĢANAS. 3, 16. fg. 27, 3. Bezeichnung: इत्यादिष्वेते रूद्रशब्देन व्यवहारात् MUIR, ST. 4, 258. 388, N. 21. Verz. d. Oxf. H. 109, a, 29. Schol. zu ĠAIM. 1, 1, 18. — 9) in der Math. Bestimmung COLERA. Alg. 103. 112. 286. — 10) bildliche Bez. der Strafe MBH. 12, 4428. des Schwertes H. c. 143. — 11) ein best. Baum H. an. MED. — Vgl. तेत्रं, उर्व्यवहार, मिश्रं, यथाव्यवहारम्, लोकः (als subst. auch Spr. 4481. MÜLLER, SL. 169. NĪLAK. 64. allgemeiner Brauch könnte hinzugefügt werden).

व्यवहारक (wie oben) 1) m. Geschäftsmann PĀṆĀT. 138, 15. — 2) f. व्यवहारिका a) Dienerin R. 2, 66, 13. die ed. Bomb. liest व्यावहारिकाः, das der Comm. als m. erklärt (व्यवहारे बाह्याभ्यन्तरमकलराज्यकृत्ये नियुक्ता अमात्याः); GORN. liest राजपोषिताः. — b) Handel und Wandel, das gewöhnliche Thun und Treiben (लोकपात्रा). — c) Besen. — d) Terminalia Catappa (इडुद, इडुदो) H. an. 5, 6. MED. k. 231.

व्यवहारज्ञ adj. mit dem Hergang im Leben vertraut so v. a. erwachsen, mündig: बालश्चाषोऽशाढ्यात्पोगण्डोऽपि निगम्यते। परतो व्यवहारज्ञः स्वतन्त्रः पितरावृते ॥ NĀRADA in VJAYAHĀRATATVA nach ÇKDn.

व्यवहारतत्त्व n. Titel eines Abschnittes im Smṛtitattva, der über den Process handelt, GILD. Bibl. 463. 478. 489. Verz. d. Oxf. H. 290, b, No. 699. 279, b, 6. 7.

व्यवहारतिलक Titel einer Schrift über den Process Verz. d. Oxf. H. 292, b, 18.

व्यवहारत्व n. nom. abstr. zu व्यवहार ०) MBH. 12, 4418. zu 7) KUBUM. 48, 16.

व्यवहारदर्शन n. das Prüfen einer Streitsache, Rechtsprechen MIT. nach ÇKDn.

व्यवहारदीधिति f. Titel eines Abschnittes im RĀḡadharmakaushtubha, der über den Process handelt, Verz. d. Oxf. H. 272, b, No. 645.

व्यवहारनिर्णय m. Titel einer Schrift über den Process Verz. d. Oxf. H. 279, b, 7. 292, b, 19. Verz. d. Cambr. H. 67.

व्यवहारपद n. Rechtsfall JĀṆ. 2, 5.

व्यवहारपाद m. einer der 4 Theile (Anklage, Vertheidigung, Beweise, Spruch) in einem Process ÇKDn. und WILSON; vgl. व्यवहारस्य प्रथमः पादः MĀṆĀH. 142, 20.

व्यवहारमूलख m. Titel eines Abschnittes im Bhagavadbhāskara, der über den Process handelt, Verz. d. Oxf. H. 280, a, No. 658. fg.

व्यवहारमातृका f. der Process mit allen seinen Theilen Verz. d. Oxf. H. 263, a, 15. Verz. d. B. H. No. 1403.

व्यवहारमाधव Titel einer Schrift über den Process Verz. d. B. H. No. 1403.

व्यवहारमार्ग m. Rechtsfall ÇKDn. nach MIT.

व्यवहारमाला f. Titel einer Schrift über den Process MACK. Coll. 4, 26.

व्यवहारपितव्य (vom caus. von कृ with व्यव) adj. zu beschäftigen mit (Instr.): कृषिवाणिज्यादिना MEDHĀT. bei KULL. zu 8, 49.

व्यवहारवत् (von व्यवहार) m. Geschäftsmann Spr. 1987 (यथासंख्य ० liest der Comm.). am Ende eines comp. sich beschäftigend mit: त्वक्सारः M. 10, 37 = MBH. 13, 2588.

व्यवहारविधि m. Rechtsverfahren; Rechtslehre ÇKDn. nach MIT.

व्यवहारविषय m. Rechtsfall ÇKDn. und WILSON.

व्यवहारसमुच्चय m. Titel einer Schrift über den Process Verz. d. Oxf. H. 279, b, 8. 292, b, 19. fg. Verz. d. Cambr. H. 68.

व्यवहारसार n. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 279, b, 8. Comm. zu KĀTJ. ÇR. 4, 7, 4.

व्यवहारसिद्धि f. desgl. TĀRAN. 302.

व्यवहारस्थान n. Rechtsfall ÇKDn. nach MIT.

व्यवहारामन (व्यवहार + 1. अा) n. Richterstuhl RAGH. 8, 18.

व्यवहारिक fehlerhaft für व्यावहारिक.

व्यवहारिन् (von कृ mit व्यव) 1) adj. verfahren, zu Werke gehend: असदृशः HIT. 69, 4, v. 1. यथाशास्त्रः KULL. zu M. 7, 31. fg. — 2) adj. Geschäft machend: विषयः MBH. 12, 8403. कूटस्वर्णः JĀṆ. 2, 297. अयो (= शस्त्रविक्रयक Comm.) VARĀH. BRH. 19 (18), 1. m. Geschäftsmann, Kaufmann MBH. 15, 210. Spr. (II) 3639. KATHĀS. 26, 133. fg. RĪĠA-TAR. 1, 117. 4, 711. Z. d. d. m. G. 14, 570, 8. ÇATR. 10, 77. 14, 104. समुद्रः ÇĀK. 90, 18. — 3) m. N. einer mohammedanischen Secte WILSON, Sel. Works I, 264.

व्यवहार्य (wie oben) adj. 1) womit man sich befassen kann: अा MĀṆP. UP. 7 = WEBER, RĀMAT. UP. 338. — 2) mit dem man verkehren darf, verkehrsfähig KĀTJ. ÇR. 22, 4, 28. JĀṆ. 3, 226. MBH. 4, 1314. fg.

व्यवह्रित s. u. 1. धा mit व्यव.

व्यवह्रति (von कृ mit व्यव) f. 1) das Verfahren, Art und Weise zu handeln RĪĠA-TAR. 4, 397. 8, 1031. SĀH. D. 415. — 2) Thätigkeit RĪĠA-TAR. 8, 2464. — 3) Verkehr RĪĠA-TAR. 8, 1910. Verz. d. Oxf. H. 200, a, No. 475. — 4) geschäftlicher Verkehr, Handel BUḢ. P. 10, 87, 36. — 5) Rechtshandel, Streitsache, Process Verz. d. Oxf. H. 265, b, 2. ० तत्त्व n. Titel eines Abschnittes im Smṛtitattva 289, b, No. 693.

व्याप (von 3. इ mit व्यव) 1) m. a) das Dazwischentreten, Trennung durch Einschieben LĀTJ. 1, 11, 12. ĀÇV. ÇR. 3, 10, 13. संयोगानां स्वरभक्त्या व्यापः RV. PĀT. 14, 25. व्यापे शसलैः AV. PĀT. 3, 93. अकारव्यापे 2, 92. fg. P. 8, 1, 136. 8, 3, 58. 4, 2. मात्रकालः TAITT. PĀT. 2, 25,

Comm. व्यवायेषु (wohl fehlerhaft für व्यवायिषु) शसवद्वैतविधिषु (so ist zu lesen) 18, 15. छ^० Kāṭh. 8, 7, 11. 8, 5. RV. Prāt. 2, 1. व्यवाय = विप्र, वसराय H. 1809. HAL. 2, 246. = व्यवधान H. an. 3, 503. = वसतिर्धि Med. J. 102. — b) coitus AK. 2, 7, 56. H. 538. H. an. Med. HAL. 3, 29. MBh. 1, 111. Suṣa. 1, 18, 9. 51, 21. 175, 10. 204, 18. 318, 4. 2, 345, 17. 466, 10. Viśva. 11, 32. Çāṇḍ. Saṃh. 3, 8, 24. Cit. beim Schol. zu Çik. 20, 9. Varāh. Bṛh. 8, 28, 7. Rāḡa-Tar. 5, 280. Buḡ. P. 1, 16, 28. 2, 1, 3. 4, 11, 15. 29, 14. 5, 13, 18 (so v. a. Gettheit). 14, 6. 32, 17, 12. 8, 4, 52. 9, 9, 25. 11, 5, 11. 13. 12, 3, 40. MÜLLER, SL. 52. Ind. St. 10, 103. N. वसति^० Suṣa. 2, 147, 7. — c) das Eindringen: यत्र सोमः सकृदिना । व्यवायं (= संचारं NILAK.) कुर्वते नित्यम् MBh. 14, 608. von Gift Suṣa. 2, 253, 20. — d) Umwandlung (= परिणाम Comm.): गुण^० Buḡ. P. 8, 6, 11. — e) = शुद्धि Dhār. im ÇKDr. — 2) n. = तेजस् Med.

व्यवायिन् (wie oben) adj. 1) dazwischen tretend, trennend P. 8, 2, 166. RV. Prāt. 11, 9. 10, 2. AV. Prāt. 2, 38. Comm. पद^० RV. Prāt. 11, 3. — 2) den Beischlaf vollziehend Çāṇḍ. im ÇKDr. वसति^० Suṣa. 2, 445, 17. — 3) eindringend, sich in einem Andern ausbreitend Suṣa. 1, 151, 17. Oel 182, 2. Salz 227, 2. 247, 11. 2, 477, 4. 253, 15. व्यवायि तस्यथा भङ्गा फेनं चाक्सिमुद्रवम् Çāṇḍ. Saṃh. 1, 4, 19.

व्यवेत (wie oben) partic. getrennt, geschieden RV. Prāt. 11, 9. TAIT. Prāt. 13, 7. पदेन RV. Prāt. 10, 2. Comm. zu AV. Prāt. 1, 104 und TAIT. Prāt. 6, 3. व्यञ्जन^० AV. Prāt. 1, 98. 3, 62. VS. Prāt. 3, 64. TAIT. Prāt. 1, 17. 4, 51. 7, 5. अकारव्यवेतत्वं n. Comm. zu 1, 19. — Vgl. unter 3. इ mit व्यव.

1. व्यशन (von 1. अश्न् mit वि) adj. in Verbindung mit अस्त्य symbolische Bez. eines Monats Kāṭh. 18, 12 bei WEBER, Göt. 114. — Vgl. वैपशन.

2. व्यशन (2. वि + 2. अशन) adj. (f. छा) sich des Essens enthaltend HARIV. 7915 nach der Lesart der neueren Ausg.

व्यश्मिन् m. in einer Formel TS. 1, 7, 9, 1. 4, 7, 44, 2.

व्यश्मिर्विन् m. in derselben Formel VS. 22, 32. nach MAHLEB. ein Genus der Speise.

व्यश्न (2. वि + अश्न्) 1) adj. pferdelos SHADY. Bn. 3, 10. MBh. 8, 4099. RAḢ. 7, 49. — 2) m. N. pr. eines Rshi RV. 1, 112, 15. 8, 9, 10. 23, 16. 28, 24, 22. 26, 9. 9, 65, 7. Āṅgīrasa, Verfasser von RV. 8, 26. ein alter König MBh. 2, 323. 328. plur. RV. 8, 24, 28. — Vgl. वैपश्य fg.

व्यष्टक m. s. u. मुष्टक.

व्यष्टका (2. वि + अष्ट) f. der erste Tag in der dunklen Monatshälfte TS. 7, 5, 3, 1. TBr. 1, 8, 40, 2. Kāṭh. 33, 7. LĀṬ. 9, 3, 8.

व्यष्टि (von 1. अश्न् mit वि) 1) f. a) das Erlangen, Erfolg TS. 6, 4, 9, 3. ÇAT. Bn. 10, 2, 4. 8. 12, 3, 2. 13, 3, 3. 4, 1, 1. सर्वा व्यष्टिर्व्यशिष्यन् Ācy. Ça. 10, 6, 1. KAUSH. UP. 1, 7. — b) Einzelding, Einzelwesen (Gegens. समाष्टि) ÇAṆK. zu Bṛh. Ān. UP. S. 14. 312. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 23. 28. 30. Schol. zu Kap. 1, 98. WEBER, RĀMAT. UP. 348. 350. in dieser Bed. wohl auf 2. अस् mit वि zurückzuführen; vgl. VEDĀNTAS. 30. — 2) m. N. pr. eines Lehrers ÇAT. Bn. 14, 5, 8, 22. 7, 2, 28.

व्यस् s. u. 2. अस् mit वि.

1. व्यसन (von 2. अस् mit वि) n. 1) das Hinundherbewegen: पुच्छस्य P. 3, 1, 20. VĀRT. 3. — 2) Fleiss, Betriebsamkeit: विद्या नो व्यसनं वि-

ना Spr. (II) 3520. शस्त्रे (I) 2005. विद्यायाम् 2773. सुतो 2825. ॥ 3) das Hängen an Etwas mit ganzer Seele, leidenschaftliche Neigung zu Etwas, das Versessenheit auf Etwas: दाने Spr. (II) 3132. (I) 3143. शिथिलीकृतकेलासनिवास^० adj. KATMA. 11, 32. तत्सेवा^० 27, 148. दान^० 35, 38. दरिद्रस्य त्यागिकव्यसनस्य 36. बाद^० 66, 13. द्यूत^० 73, 186. RĀḡA-TAR. 8, 71. पानभोजनव्यवायादि^० Buḡ. P. 5, 14, 6. किमिदानीमाशाव्यसनेन MĀLATIM. 154, 13. व्यर्थजीवित^० PĀNĀT. 235, 9. वेष्ट्या^० KATHĀS. 43, 28. HIT. 71, 5. मृग^० Buḡ. P. 4, 26, 4. — 4) ohne Ergänzung Versessenheit, eine den Menschen beherrschende Leidenschaft, insbes. eine tadelnswürthe, eine schlechte Passion, Laster: के साधो व्यसनेर्गुणेषु विपुलेषांस्था वृथा मा कथा: Spr. 2487. KATMA. 31, 67. 32, 14. 58, 98. 60, 76. 61, 157. किमेष व्यसनं पुताति 78, 13. Buḡ. P. 4, 26, 26. Liebhaberst, Steckenpferd: संस्थित Spr. (II) 861. व्यसनेर्धानानि (कृतानि) 1674. चारुव्यसने: RĀḡA-TAR. 5, 165. समानशीलव्यसनेषु सख्यम् Spr. 2236. — दश कामसमुत्थानि तथाष्टौ क्रोधज्ञानि च । व्यसनानि दुरत्तानि प्रयत्नेन विवर्जयेत् ॥ M. 7, 45. fg. VARĀH. in Ind. St. 10, 167. R. GORR. 2, 2, 28. कामसमुत्थानि चत्वारि 3, 13, 2. क्रोधाद्वानि त्रीणि 3. Kām. NĪTIS. 14, 6. 7. सप्त Spr. (II) 2993. H. 739. चत्वारि मरुत्तिताम् Spr. (II) 2238. M. 7, 52. JĀṬ. 3, 240. MBh. 2, 203. Spr. (II) 141. व्यसनेष्वसक्तः 1224. व्यसनेन तु मूर्खायाम् (कालो गच्छति) 1711. 2288. (I) 1845. 2844. 2912. 3040. 4777. व्यसनस्य च मृत्योश्च व्यसनं कष्टमुच्यते 5041. 5043. व्यसने सज्जमानं हिक्षिपेद्यसनाग्रये: Kām. NĪTIS. 7, 58. पुवाप्यनपैव्यसनेर्विकीनः RAḢ. 18, 13. ÇIK. 38. KATHĀS. 26, 198. RĀḡA-TAR. 6, 153. अ^० adj. JĀṬ. 1, 809. MBh. 12, 3910 (व्य^० mit der ed. Bomb. zu lesen). वीत^० adj. Spr. 2882. — 5) Missgeschick, Widerwärtigkeit, Unfall; Uebelstand: व्यसने चोत्थिते रिपो: M. 7, 183. 9, 299. JĀṬ. 2, 113. MBh. 1, 435. व्यसने यः परित्यागी 12, 6270. R. 2, 39, 40. 51, 21. 53, 9. 73, 21. 77, 19. 92, 26. 97, 22. 104, 24. 3, 51, 10. Spr. (II) 934. 1221. (I) 2263. 2644. व्यसनानन्तरं सौख्यं स्वल्पमप्यधिकं भवेत् 2914. व्यसनेष्वेव सर्वेषु यस्य बुद्धिर्न क्षीयते 2915. 3219. Suṣa. 1, 130, 2. VARĀH. Bṛh. S. 3, 12. 30, 13. 32, 28. VIKR. 59, 1. KATHĀS. 33, 68. LA. (III) 90, 22. RĀḡA-TAR. 4, 522. Buḡ. P. 1, 8, 13. 13, 32. 3, 7, 19. 31, 21. भर्तृ^० MBh. 3, 2411. R. 2, 51, 16. 64, 11. 6, 72, 19. Suṣa. 1, 122, 17. Spr. (II) 3178. PRAB. 82, 12. Buḡ. P. 4, 14, 7. गच्छत् R. 2, 59, 22. अविषक्त KUMĀRAS. 4, 30. दुरत्यय Buḡ. P. 1, 19, 2. 8, 22, 3. वागुरा R. 3, 72, 27. मरुत्तिताम् MĀKĀS. 174, 6. Buḡ. P. 3, 14, 17. व्यसनेनार्दितः MBh. 3, 2505. व्यसनार्त AK. 3, 1, 48. H. 381. व्यसने वर्तमानः R. 3, 75, 18. मयस्य व्यसने कच्छे MBh. 12, 5214. त्वं चेद्यसनमागतम् R. 2, 52, 16. व्यसनं प्राप्तः 100, 15. 106, 4. Spr. 2913. 3117. रामेण प्राप्तं व्यसनमत्युद्यम् MBh. 3, 16602. Spr. (II) 1606. व्यसनं गतः Buḡ. P. 8, 2, 26. व्यसने संप्रवेश्यायान् Spr. 5042. व्यसनं दातुम् (II) 3476. ०द् R. 4, 8, 21. VARĀH. Bṛh. S. 53, 79. व्यसनं भेदं चैव शत्रूणां कारयेत्ततः MBh. 15, 238. ०काल Spr. (II) 616. व्यसनागमे 1934. 2403. व्यसनोदये (I) 2141. व्यसनोदय adj. 3169. ०प्राप्ति SĀU. D. 359. व्यसनात्यय Buḡ. P. 3, 23, 42. व्यसनावप 4, 22, 13. अतिव्यसनापात RĀḡA-TAR. 8, 791. समान^० adj. RAḢ. 12, 57. अदृष्टपूर्वव्यसना R. 2, 38, 15. 58, 31. अमृतपूर्वव्यसना 6, 74, 24. KUMĀRAS. 3, 78. Buḡ. P. 6, 14, 48. — सप्तानां प्रकृतीनां राज्यस्य M. 9, 295. Kām. NĪTIS. 13, 94. राज्य^० 14, 1. 2. आयुध^० M. 7, 93. राष्ट्र^० Kām. NĪTIS. 13, 64. दुर्ग^० 30. 65. Spr. (II) 23. बल^० 2872. (I) 4630. Kām. NĪTIS. 13, 72. कोश^० 66. Spr. (II)

154. याव° Kām. Nitis. 14, 20. कर्म° 15, 25. स्वबल° so v. a. Verlust Kām. 13, 15. दुर्भित° so v. a. Hungereroth Spr. 4630. मृगया° Unfall —, schlimmste Folge bei, von Kām. Nitis. 14, 24. स्त्री° 57. पान° 61. — 6) Untergang (eines Gestirns): सन्द° Māññ. 91, 3. Çik. 77. — 7) Belagerung oder Belagerungsgruppen Ind. St. 10, 163, N. 193. वसन° v. l. — Die Lexicographen kennen folgende Bedd.: अथ AK. 3, 4, 24, 28. अथ 24, 151. सक्तिः स्त्रीपानमृगयादिषु H. an. 3, 408. fg. Med. n. 122. दोषः कामसंकोपः AK. 3, 4, 28, 123. निष्फलोद्यम und दैवानिष्ठफल Traik. H. an. Med. पाप und अशुभ H. an. Med. विपद् (विपत्ति) AK. H. an. Med. धंश (3, 4, 28, 123) und घाधि (3, 4, 27, 100) AK. Eine Etymologie des Wortes Kām. Nitis. 13, 19: यस्माद् व्यसति येयस्तस्माद्यसनमुच्यते. — Vgl. दुर्व्यसन, नौ°, मारिव्यसनवारक, मूल° und वैयसन.

2. व्यसन adj. HARIV. 7915 fehlerhaft für व्यशन, MBh. 12, 3910 für व्यसन.

व्यसनवत् (von 1. व्यसन) adj. am Ende eines comp.: कोश° der ein Ungemach mit seinem Schatze erlitten hat Spr. (II) 1950.

व्यसनिता (von व्यसनिन् f. 1) Liebhaberei zu (loc.): यथायास्वपि दृश्यते व्यसनिता KāURAP. 19 in Journ. as. IV sér. t. XI, S. 472. das Versessensein auf Etwas: व्यसनितया विप्रेहा न विधिः Hir. 94, 2. — 2) eine den Menschen beherrschende Leidenschaft, eine schlechte Passion KATHIS. 11, 25.

व्यसनित्व (wie oben) n. das Fröhnen, Obliegen: विषय° RĪĀ-TAN. 3, 252.

व्यसनिन् (von 1. व्यसन) adj. 1) am Ende eines comp. leidenschaftlich ergeben, erpicht —, versessen auf: समर° Māññ. 1, 20. घदुत° Spr. (II) 343. सत्यव्रत° (I) 2633. मानोत्सेकपराक्रम° 2870. सञ्चरितोदय° 3146. मृगया° KATHIS. 11, 10, 21, 22. द्यूतिक° 26, 194. शम° RĪĀ-TAN. 2, 143. दिङ्मित्र° 4, 566. जीर्णोद्धति° 8, 78, 2331. तुरङ्गव्यसनी (so zu lesen) 1287. शकुनिबन्ध° PĀÑĀT. 192, 2. — 2) bösen Neigungen fröhnend, schlechte Passionen habend, lasterhaft H. 435. JĀñ. 2, 32. HARIV. 767. Kām. Nitis. 4, 56, 13, 19, 59. Spr. (II) 23, 639. 1801. 2715. (I) 2901. 3298. 3041 (M.). VARĪN. BṢ. S. 101, 12. KATHIS. 15, 56, 16, 21, 24, 58, 26, 199. 93, 41. DAṢAN. 2, 8. SĀN. D. 159. PĀÑĀT. 103, 14. अति° KATHIS. 43, 25. अ° Suçā. 1, 371, 16. VARĪN. BṢ. S. 2, 8, 3, Z. 4 v. u. Kām. Nitis. 14, 2. Spr. 2007. 3041 (M.). 3338. — 3) den ein Unfall betroffen hat, unglückselig MBh. 3, 2741. 7, 1276. पेरसि व्यसनी कृतः 11, 586. R. 2, 40, 5. R. GORR. 2, 17, 43. Kām. Nitis. 11, 75. Spr. (II) 2063. 2922 (Conj.). सूत° der einen Unfall mit dem Wagenlenker gehabt hat MBh. 3, 7228. प्रत्यासन्न° dem ein Unfall droht (प्रत्यासन्नाः समीपस्थाः व्यसनिनश्चिरदुःखिने भ्रात्रादयो यस्य सः NILAK.) 12, 1422. दुर्भित° der mit Hungereroth zu kämpfen hat Spr. (II) 2872.

व्यसनोत्सव m. ein Fest, bei dem man seinen schlechten Passionen freien Lauf lässt, Orgien u. s. w. VARĪN. BṢ. S. 78, 11.

व्यसि (2. वि + असि) adj. ohne Schwert: कोश Spr. (II) 3023.

व्यसु (2. वि + असु) adj. (f. oben so) entseelt, leblos MBh. 1, 958. 963. 3313. 3, 2400. 4, 777. 7, 3318. Verz. d. Oxf. H. 257, a, N. 3. BṢ. P. 3, 3, 1. 5, 18, 15. 7, 3, 37 (= अघ्राण Comm., Gegens. असुमत्). 10, 58. बभूव प्रातराग्न्यः स दशदिग्दिहः व्यसुः so v. a. starb RĪĀ-TAN. 5, 241. यो व्य-

धास्तस्यसून् so v. a. tödtete 3, 57.

व्यसुव (von व्यसु) n. Verlust des Lebens VARĪN. BṢ. S. 71, 7.

व्यस्त s. u. 2. अस् mit वि. Hinzugefügt könnte werden: = व्याप्त, व्याकुल Med. t. 84. auseinandergerissen, voneinanderstehend, klapfend TAITT. PRĀT. 2, 12 (अति°). Comm. zu 13 (अति°). 14. शब्द (अ°) LĪṬ. 8, 10, 18 in Ind. St. 4, 268, N. zerstreut WERNER, GJOT. 109. °त्रैशिक rule of three terms inverse COLERN. Alg. 34. °विधि inversion 21.

व्यस्तकेश adj. (f. ई°) struppig AV. 8, 1, 19.

व्यस्तपद् n. Gegenklage ÇKDn. nach Mir.

व्यस्तार n. das Hervorquellen des Brunnensaftes aus den Schläfen eines Elefanten Traik. 2, 8, 36. HĀN. 29.

व्यस्थक (2. वि + अस्थन्) adj. knochenlos PĀÑĀT. BṢ. 24, 18, 7.

व्यक्न् und व्यक्न (2. वि + अ°), loc. व्यक्नि, व्यक्नि und व्यक्ने P. 6, 3, 110. VOP. 3, 42.

1. व्या, व्यपति Dhātup. 23, 38 (संवरणो). विव्याप P. 6, 1, 46. VOP. 8, 138. विव्यापिष P. 7, 2, 66. VOP. 8, 62, 139. विव्यापतुम् und विव्यापुम् 139. व्यत्: व्यपते, अव्यत, विव्ये, विव्यानै; °व्याप und °वीप P. 6, 1, 43. fg. (°वीप angeblich nur nach परि). partic. वीत. med. sich bergen —, hüllen in: करिः पवित्रे अव्यत RV. 9, 101, 15. इन्दुरव्यत साना अव्ये 97, 12. partic. praes. pass.: पणिभिर्वीयिमाणाः (so in den Hdschr. und in den Ausgg.) TS. 1, 1, 23, 2. TBu. 3, 3, 9, 6. entsprechend dem गुह्यमान VS. 2, 17. त्रायाणा वीतः (so Comm.; आवीतः nach BUANOUR) gehüllt in Buḥ. P. 3, 31, 4. मौड्या मेखलया वीतः umgürtet 8, 18, 24. — Vgl. 7. वी, 3. वीत und वीतमूत्र.

— caus. व्यापयति P. 7, 3, 37. VOP. 18, 6.

— intens. वेवोपते P. 6, 1, 19. VOP. 20, 12. Vgl. 3. वी.

— अघि, °वीत umwickelt: अहीन्द्रभोगैः Buḥ. P. 3, 8, 29. अघिव्यपसौ MBh. 1, 723 fehlerhaft; s. u. अघ.

— अघ 1) abziehen, abdecken: अघो मर्हि व्यापति चतसे तमः RV. 7, 81, 1. त्वेवोपौ ऽपाचीनमपे व्यपे AV. 6, 91, 1. — 2) med. (sich heranzwickeln, sich frei machen) leugnen (intrans.): कृत्वापव्यपते M. 8, 332. अघे ऽपव्यपमानः 31. 60. — Vgl. अनपव्यपत्.

— अघि zudecken: अघ्याऽवपि व्यपामसि AV. 1, 27, 1.

— अघि med. sich in Etwas hüllen: अघि व्यपस्व खदिरस्य सारम् RV. 3, 53, 19.

— अघ abziehen, abdecken: अघव्यपसितं वस्म RV. 4, 13, 4. अघव्यपसावसितम् (so ist zu lesen) das schwarze (Gewebe) abdeckend MBh. 1, 723.

— आ umnehmen (als Hülle, mit acc.); sich bergen in (loc.): आ वो हार्दि भयमाना व्यपेयम् so v. a. an eure Brust will ich mich flüchten RV. 2, 29, 6. आये रक्षसि तविषोभिर्घ्यत 1, 106, 4. आ जामिरत्के अव्यत 9, 101, 14. 107, 13. — Vgl. unter dem simpl. am Ende, आवीतिन्, प्राचीनावीत, मकावीत (?).

— उद्, उदीत MBh. 7, 635 fehlerhaft für उकूत, wie die ed. Bomb. liest.

— उप umnehmen, umhängen (die heilige Schnur über die linke Schulter und unter den rechten Arm): उपवीत देवानाम् उपव्यपते देवलक्ष्ममेव तत्कुहते TS. 2, 5, 24, 1. उपवीय TBu. 1, 6, 9, 2. KĪṬ. 36, 12. मकाधने उकूलाम्ये परिधायेपवीय च Buḥ. P. 4, 21, 17. — Vgl. उपवीत (heilige Schnur auch HARIV. 14844. RAEN. 11, 64. Buḥ. P. 5, 9, 11. 6, 19,

7. 7, 12, 4. 8, 16, 39. 18, 24. *Mān.* P. 34, 43) und यतोपवीत.

— नि *umhängen*, *umnehmen*: मूले निवीय परिधाय च कोशिकाद्यो *Baṭa.* P. 10, 83, 28. निवीत *behängt* (am Halse): वनमालया 3, 8, 31. 15, 28. 6, 4, 37. 10, 73, 5. — Vgl. निवीत (über *घटो* s. *STENZLER* zu *Ācṣ.* *Gāṇ.* 4, 2, 9), नीवि, नीवी.

— परि *°व्याप* und *°वीय* absol. P. 6, 1, 44) *umhüllen*, *überstehen*, *herumschlingen*; med. *sich Etwas als Hülle umnehmen*, *sich bergen in*: यो पुत्सु तन्व्यं परिच्यत *RV.* 2, 17, 2. स सूर्यस्य रश्मिभिः परिच्यत 9, 86, 32. अग्नेर्वर्म परि गोभिर्व्यापस्व (= act.) 10, 16, 7. 9, 98, 2. मातुर्योना परिच्यतो वृत्तः 1, 164, 32. 3, 8, 4. 4, 1, 7. 3, 2. वस्त्राणि परि गव्योन्यव्यत 9, 8, 6. 69, 4. घाससा 5. 70, 2. 107, 18. 10, 6, 1. 46, 6. *VS.* 6, 8. 17, 4. 5. *TS.* 6, 3, 4, 5. पदेकस्मिन्पदे रश्ने परिच्यति 6, 2, 3. *Ācṣ.* *Gāṇ.* 4, 8, 15. *Kāṭ.* *Ca.* 6, 3, 14. 8, 8, 15. वामुक्म् । परिवीय गिरौ तस्मिन्नेत्रम् *schlingen um* *Baṭa.* P. 8, 7, 1. काषायपरिवीत *gehüllt in* *Raṣa.* 15, 77. प्रुक्षितमूषखिचयैः परिवीतमूर्तिः *Kir.* 5, 42. सत्यपाशपरिवीत *umschlingen* *Baṭa.* P. 9, 10, 8. नागभोगपरिवीत 10, 16, 10. परिशोचद्भिः परिवीतः स्वबन्धुभिः *umgeben von* 3, 30, 18. र्त्रपरिवीत *nicht umhüllt*: पूपाः *Caṭ.* *Ba.* 3, 7, 3, 4. — Vgl. परिवी und परिच्यपणा.

— सम् 1) *zusammenwickeln*, *zudecken*: पुनः समव्यदितं वपस्ती *RV.* 2, 38, 4. सीव्यत्तमसि उधिता समव्यपत् 17, 4. *hüllen in* (instr.): वस्त्रैः संविच्यपुर्देकान् *Baṭa.* 14, 74. — 2) *anziehen*, *sich umgeben mit*, med.: वासो अग्रे विच्यत्रपे सं व्यपस्व *VS.* 11, 40. सं विच्य इन्त्रो वृत्तं न भूमं *RV.* 1, 173, 6. संविच्यान् श्रोत्रसा 130, 4. संविच्यान्शिर्दयसे मृगं कः *sich verhüllend* 5, 29, 4. act.: वासो गुरुयुध्याः समव्यपत् *Baṭa.* P. 9, 18, 10. — 3) *Jmd Etwas anziehen* (wie ein Gewand) so v. a. *Jmd ausstatten mit*: तस्मै देवा धूमत् सं व्यपत्तु *AV.* 7, 17, 3 (v. l. *TS.* 3, 3, 22, 3). पुवं प्रुष्यं चर्षणिभ्यः सं विच्ययुः *RV.* 6, 72, 5. *amerüsten*: तास्त्वो जग्मे सं व्यपत्तु *AV.* 14, 1, 45. येभिर्वचं विच्यत्रपां समव्यपत् *TBa.* 2, 7, 25, 2. — 4) *partic. सं-वीत mit einem im loc. gedachten Worte componiert gaṇa* शोषादि zu P. 2, 1, 40. a) *gehüllt in* (instr. oder im comp. vorangehend), *bedeckt*, *umlegt*, *umwickelt*, *umgeben* *AK.* 3, 2, 40. *H.* 1476. *HAL.* 4, 58. 96. घ-स्त्रावकर्तेन *MBh.* 3, 2854. *Spr.* 2510. एकवस्त्रं *MBh.* 3, 2336. 2398. 2505. 2597. 13, 352. *R.* 2, 12, 94. *R. Gonn.* 2, 5, 7. 3, 52, 9. 5, 45, 4. *Kām.* *Nir.* 17, 51. *Varāh.* *Bṛh.* S. 43, 24. *Kaṭhās.* 29, 53. *Mān.* P. 34, 86. *Baṭa.* P. 8, 8, 45. अगुण्ठनं *Sih.* D. 116. पापुडकम्बलं (रथ) *AK.* 2, 8, 22. *H.* 734. नीकुरेण *MBh.* 12, 10969. क्षिमाधिरेन्दुमण्डलम् *R.* 3, 50, 12. गभ-स्तिज्ञालं 7, 16, 2. वसुधारेणुं *MBh.* 1, 6022. शरं 7, 5087. दिव्यैः प्रसू-नेर्करनारायणो (zwei Statuen) *Riśa-Tar.* 3, 452. भुजगाम्बेषसंवीतज्ञानु *Mān.* 1, 1. यतोपवीतसंवीताकुष्ठ *Mālav.* 46, 10. स्वेन सैन्येन संवीता यथादित्याः स्वरश्मिभिः *MBh.* 14, 1896. so v. a. *versehen mit*: सुवर्णज्ञालं (प्रासाद) 1, 8964. 2, 1280. *R.* 3, 61, 10. 7, 15, 26. तप्तकाञ्चनं (अवण) 3, 52, 30. 7, 18, 32. जलकुक्कुटं (सरोवर) *Vet.* in *L.A.* (III) 6, 8. सागरानिलं (देश) *Hariv.* 6411. मकरसमसंवीतैः सलिलैः *R.* 3, 62, 37. कृषं *erfüllt vom* *MBh.* 7, 8181. बाष्पेण शोकेन विपुलेन च *R.* 2, 66, 21. Ohne Ergänzung *verhüllt*: संवीताङ्ग *M.* 4, 49. 8, 23. रूचिरं नी *Baṭa.* P. 3, 23, 36. अं *unbekleidet* 5, 6, 8. 6, 18, 49. *MBh.* 3, 3302. सुं *schön gekleidet* 14, 1994. संवीत *geharnischt* *MBh.* 4, 891. सुं 993. 5, 7127. गाढं *R.* 4, 12, 28. रगं *verhüllt* so v. a. *verschunden* *Hariv.* 11276. — b) *umgehan*,

umgelegt: सितौष्णक *Gir.* 8, 11. *Kaṭhās.* 73, 283. 95, 17. *Riśa-Tar.* 1, 294.

— o) n. *Gewand*: वत्कालं संवीताय *Spr.* (II) 1076. — Vgl. संव्यम.

— अनुसम् *hüllen in*: एकवस्त्रानुसंवीता *MBh.* 11, 688. एकवस्त्रार्थसं-वीता *ed. Bomb.*

— उपसम् *med. dazu anziehen*: रगस्पोषमपसंव्यपस्व *AV.* 2, 13, 3. कृष्णानिनोपसंवीत *gehüllt in* *MBh.* 18, 377. — Vgl. उपसंव्यान.

2. व्या = 3. वी *in Bewegung setzen*; so vermuthen wir für अन्तम-व्यपम् *RV.* 7, 33, 4.

3. व्या, व्याति *scheinbar in der Stelle*: आत्मा च व्याति तेजसं कर्म-णी च शुभाशुभे *MBh.* 12, 11192. = व्याप्नोति *NILAK.* es ist aber aller Wahrscheinlichkeit nach व्याति zu lesen.

व्याकरणा (von 1. कर् with व्या) n. 1) *das Sondern*, *Scheiden*: युति सति सपोर्दर्शपूर्णमासयोर्व्याकरणेन *MÜLLER, SL.* 170. व्यवसायात्मिका बु-द्धिर्मनो व्याकरणात्मकम् *MBh.* 12, 9098. 14, 988. — 2) *Auseinander-setzung*, *detaillierte Beschreibung*: धर्मं *MBh.* 13, 5929. *Sūp.* 1, 9, 8. 323, 19. 336, 19. 363, 6. 366, 16. — 3) *das Offenbaren*, *Kundthun*: सर्वा-र्थानाम् *MBh.* 5, 1681. मद्यं (pl.) *Hariv.* 436. 438. — 4) *Enthüllung*, *Vorher- sagung* (beiden Buddhisten) *Vjūtp.* 4. *Burnour, Intr.* 54. fgg. *Saddh.* P. 4, 8, a. 6, b. *Hiouen-thsang* 1. 78. *Wassiljew* 109. 215. — 5) *Entfaltung*, *Schöp- fung* *Caṅk.* zu *Bṛh.* *Ār.* *Up.* S. 152. 160. 323. *Windischmann, Sancara* 130. *Baṭa.* P. 2, 1, 36. — 6) *Grammatik* (*Analyse*) *H.* 250. *Nir.* 1, 15. *Mund.* *Up.* 1, 1, 5. *P.* *Einl.* 1. *Ind.* *St.* 1, 48. 3, 260. fgg. 5, 159. *Pat.* in *Manibh.* S. 15. 36. *MBh.* 13, 4308. *R.* 7, 36, 44. *Kaṭhās.* 4, 22. वाणी व्याकरणेन (so v. a. *grammatische Correctheit*) भाति *Spr.* (II) 3545. व्याकरणस्य कर्तुः पा-णिनेः (I) 3253. *Verz. d. Oxf. H.* 7, b, 17. 86, b, 49. *VP.* 284. *Madhus.* in *Ind.* *St.* 1, 13, 5. 16, 24. fgg. *Riśa-Tar.* 1, 176. 5, 29. *Comm.* zu *VS.* *Prāt.* 1, 169. zu *AV.* *Prāt.* 1, 2. zu *Taitt.* *Prāt.* 1, 57. 2, 47. 13, 16. zu *P.* 2, 4, 21. 6, 2, 14. द्वादशभिर्वर्षेस्तावद्याकरणं श्रूयते *Pañāt.* 4, 14. *Lalit.* *ed.* *Calc.* 179, 4. *Hiouen-thsang* 1, 125. 127. *Vie de Hiouen-thsang* 165. *Wassil- jew* 218. 221. — Vgl. गर्भं (zu ändern *detaillierte Beschreibung des Fö- tus*), प्रसं, रामं und वैयाकरण.

व्याकरणादिभिर्द्वय m. N. pr. eines Brahmanen *Burnour, Intr.* 530. *Lot. de la h. l.* 189.

व्याकर्तर (von 1. कर् with व्या) nom. ag. *Entfalter*, *Schöpfer* *Caṅk.* zu *Bṛh.* *Ār.* *Up.* S. 158. zu *Kāṇḍ.* *Up.* S. 623.

व्याकार (wie oben) m. *Entwicklung*, *weitere Ausführung*: पूर्वोक्तस्य *Kull.* zu *M.* 11, 46. ब्रह्माक्षलिशब्दार्थं zu 2, 71. 7, 152.

व्याकारदीपिका f. Titel einer Schrift *Colubr. Misc. Ess.* II, 46.

व्याकीर्ण n. *Verwirrung* (der Casus) *Prātāpar.* 63, a, 9. — Vgl. auch unter 3. कर् with व्या.

व्याकुलित (von कुच्, कुच् mit व्या) adj. partic. *gebogen* *HAL.* 4, 11.

व्याकुल (von 3. कर् mit व्या) 1) adj. (f. घा) = *विह्वल* *AK.* 3, 1, 43. *H.* 366. *HAL.* 2, 227. a) *ganz erfüllt* —, *voll von* (instr. oder im comp. vorangehend) *Pañāt.* 1, 6, 15. बाष्पव्याकुललोचन *MBh.* 5, 7007. अनल-ज्वालाधूमव्याकुलमूर्धन *Kaṭhās.* 25, 100. शाकव्याकुलया वाचा *R. Gonn.* 2, 36, 26. निद्रां so v. a. *schlaftrunken* *Spr.* (II) 675. मृगलोभव्याकुलचित् *Varāh.* *Bṛh.* 27 (25), 6. — b) *ganz mit Etwas beschäftigt*: बलिं *Megh.* 83. तरुवितपलतामालिङ्गनं (पावक) *R.* 1, 24. व्याकुलेनासरा-

त्मना विवेकस्तपस्तपस्यति PRAB. 69, 1. तपव्याकुलमानस R. 2, 47, 16.
— c) von einem Gedanken oder einem Gefühle ganz beherrscht, bestürzt,
aufgeregt, äusser sich, seiner nicht mächtig R. 2, 37, 12. 3, 33, 19. KATHIS.
21, 91. 62, 110. इन्द्रारि° (लोका) BHIO. P. 1, 3, 28. PANÉAT. 144, 4.
HIT. 9, 8. कृतेन स सता नैवासता Spr. 5146. वृष्टिव्याकुलगोकुल Gtr. 4,
23. PANÉAR. 1, 7, 72. Z. d. d. m. G. 14, 575, 21. मनस् MBH. 13, 1482. PANÉAT.
21, 19. °चित् Suçr. 2, 427, 11. °चेतस् MĀRK. P. 109, 89. °हृदय
PANÉAT. 9, 13. व्याकुलेन्द्रिय MBH. 3, 15759. R. 2, 64, 2. 4, 24, 42. — d)
in Verwirrung —, in Unordnung seiend, verworren (von Leblosem):
मही तस्करशस्त्रनिपतिः VARĀH. BṢH. S. 3, 22. जगत् R. GORR. 2, 116, 89.
(दुमाः) व्याकुलशाखायाः R. 2, 28, 22. रुस्तिरुस्तपरामृष्टा व्याकुलामिव
पश्चिनीम् MBH. 3, 2669. दिशः सर्वाः R. 1, 65, 12 (67, 6 GORR.). पाठ Verz.
d. Oxf. H. 174, a, 1. व्यवहार Process MĀRĪH. 138, 19. र्व H. 1404. HAL.
1, 139. काकुव्याकुलं (adv.) व्याकृती Gtr. 6, 10. — e) suchend: वि-
द्युत् UTTARAR. 64, 16 (83, 5). — 2) m. N. pr. eines Fürsten (die Form
des Wortes steht nicht sicher) WASSILJEV 53. — Vgl. गन्ध°, निर्ध्या-
कुल, घाकुल, पर्याकुल, संकुल, समाकुल.

व्याकुलता f. nom. abstr. zu व्याकुल 1) c) KATHIS. 63, 1. PANÉAT. 58,
3. 143, 4.

व्याकुलत्वं n. dass. MĀRK. P. 37, 19. PANÉAT. 76, 12.

व्याकुलध्रुव m. N. pr. eines Fürsten WASSILJEV 53. Die Form des
Wortes steht nicht sicher.

व्याकुल्य (von व्याकुल), °यत्ति 1) Jmd in Aufregung versetzen, aus-
ser sich bringen PANÉAR. 3, 1, 11. PANÉAT. 89, 14. Schol. zu KĪVĀD. 3, 89.
— 2) Etwas in Verwirrung —, in Unordnung bringen: वेदास्तशास्त्रम्
PRAB. 20, 16. — 3) व्याकुलित partic. गाṇa इष्टादि zu P. 5, 2, 88. a) er-
füllt —, voll von: स्मरशरभ्रणित्रणव्याकुलितामिव KATHIS. 74, 242. रो-
प्रव्याकुलितेनण HARIV. 15817. द्रष्टव्यगुणितानिद्र (वचन) R. GORR. 1,
24, 1. क्रोधव्याकुलितातर 60, 7. शोकव्याकुलितातर 2, 38, 13. शोकव्या-
कुलितमनस् PANÉAT. 142, 14. 222, 8. भयव्याकुलितहृदय ed. orn. 19, 14.
— b) in Aufregung versetzt, bestürzt, äusser sich, seiner nicht mächtig
MBH. 3, 686. Spr. (II) 2091. °चेतन R. 3, 38, 44. चौरानलव्याकुलितात-
रात्मन् VARĀH. BṢH. 27 (28), 36. °हृदय PANÉAT. 58, 5. °मनस् ed. orn.
54, 11. चित्ताव्याकुलितेन्द्रिय R. 2, 26, 6. 62, 2. 7, 44, 12. — c) verworren,
in Unordnung gebracht, gestört: कफव्याकुलितानल Suçr. 1, 257, 16.
वाक्यमीषध्याकुलितातरम् R. 4, 7, 15.

व्याकुलितिन् adj. = व्याकुलितमनेन गाṇa इष्टादि zu P. 5, 2, 88.

व्याकुलीकृ (व्याकुल + 1. कृ) 1) ganz mit Etwas erfüllen; °कृत
erfüllt —, voll von: सनादिद्वयधमिकव्याकुलीकृतसागर PANÉAR. 4, 3, 106.
105. पिपीलिकाभिः सर्वतो व्याप्ता व्याकुलीकृतश्च PANÉAT. 171, 1. 2. भय-
व्याकुलीकृतमनस् 63, 8. भोजनगमव्याकुलीकृतमनस् VARĀH. BṢH. 27 (28),
31. — 2) Jmd in Aufregung versetzen, verwirren, äusser sich bringen
KATHIS. 48, 82. PRAB. 71, 8. PANÉAT. 254, 25. °कृत R. 4, 62, 3. °मानस
MĀRK. P. 125, 44. — 3) Etwas in Unordnung bringen, verwirren: °कृ-
तभूषण R. 5, 54, 15.

व्याकुलीभू (व्याकुल + 1. भू) in Aufregung gerathen u. s. w.: °भूत
PANÉAT. 46, 1 (mit der ed. Bomb. °भूता st. भूत्वा zu lesen). 142, 8, 4.

व्याकृति f. = भङ्गि HALĀ. 4, 77. — Vgl. व्याकृति.

व्याकृत s. u. 1. कृ mit व्या und vgl. वैयाकृत.

व्याकृति (von 1. कृ mit व्या) f. 1) Sonderung ÇAT. Br. 3, 2, 8, 16. 4,
1, 9, 11. — 2) Auseinandersetzung, detaillierte Beschreibung, weitere Aus-
führung Suçr. 1, 9, 10. Erklärung: वेदास्तत्त्व° Verz. d. Oxf. H. 150, a,
No. 319.

व्याकोप m. KUSUM. 6, 9.

व्याकोष (2. वि - 2. घा + कोष) 1) adj. aufgeblüht, blühend AK. 2, 4,
1, 7. H. 1127. HALĀ. 2, 82. MBH. 7, 1365. 9, 299. 12, 899. R. 3, 76, 15.
6, 75, 16. ÇIC. 4, 46. KHANDOM. 112. PANÉAR. 3, 8, 31. — 2) m. Blüthe:
पद्म° MĀRĪH. 47, 11. — Wird weniger gut auch व्याकोष geschrieben.

व्याकोश (von कुष् mit व्या) m. das Schelten, Schmähung PRAB. 75,
11. f. § dass. Verz. d. Oxf. H. 131, a, N. 1. — Vgl. व्यावकोशी.

व्याकोशक (wie oben) adj. der da schilt, schmäh P. 3, 2, 147, Schol.

व्यालेप (von 1. लिप् mit व्या) m. 1) Schmähung: बहुव्यालेपयुक्तानि
त्वामाक वचनानि सः MBH. 12, 5543. Vgl. घालेप. — 2) Zerstretheit (des
Geistes): चिरं तु भवता कालं व्यालेपेण (= व्यासङ्गेन NĪLAK.) विलम्बि-
तम् (कालो und विलम्बितः die neuere Ausg.) HARIV. 4455. VARĀH. BṢH.
S. 89, 15 (= घाकुलता Comm.). MĀRK. P. 51, 17. अव्यालेपो (= अविल-
म्बः Comm. in der Calc. Ausg.) भविष्यत्याः कार्यसिद्धिर्ह लक्षणम् RAON.
10, 6. चित्त° KULL. zu M. 8, 10. H. 322, Schol.

व्याख्या (व्या mit व्या) f. Erklärung, Auseinandersetzung, Commen-
tar HALĀ. 2, 245. MAITRĀJUP. 6, 10. HARIV. 14467. RĪGĀ-TAR. 4, 685. BUL.
P. 7, 9, 16. 13, 8. 11, 11, 1. PANÉAR. 1, 2, 13. KUSUM. 53, 3. 6. Verz. d. Oxf.
H. 63, a, No. 111. 243, a, No. 601. °कृत् 142, b, 27. मन्त्रव्याख्याकृदार्थाः
AK. 2, 7, 7. टीका निरसर° H. 256. °श्लोक = कारिका TRIK. 3, 3, 14.
— Vgl. वैयाध्य.

व्याख्यातर (von व्या mit व्या) nom. sg. Erklärer MBH. 5, 1676. KA-
THIS. 8, 33. RĪGĀ-TAR. 5, 29. PANÉAR. 3, 14, 75. Verz. d. Oxf. H. 177, a,
13. KULL. zu M. 1, 80. समरव्याख्यातारः SIDDH. K. 250, b, 3. f. व्याख्या-
त्री SIDDH. K. zu P. 4, 1, 49.

व्याख्यातव्य (wie oben) adj. zu erklären NĪ. 1, 1. P. 4, 3, 66. MBH.
12, 12655.

व्याख्यान (wie oben) 1) adj. (f. §) a) erklärend, erläuternd: सुषो व्या-
ख्यानः सौपो ग्रन्थः P. 4, 3, 66, Schol. — b) bezeichnend: पाटलिपुत्रस्य
व्याख्यानी कोशला ebend. — 2) n. a) Erzählung ÇAT. Br. 3, 6, 2, 7. —
b) das Hersagen, Recitation ÇAT. Br. 4, 6, 9, 16. KĀTJ. ÇA. 12, 4, 17. Schol.
zu PANÉAR. Br. 4, 9, 13. — c) Erklärung, Auseinandersetzung ÇAT. Br.
6, 2, 1, 27. 33. 7, 2, 4, 28. 14, 5, 4, 10. 6, 20, 6. ÅÇV. ÇA. 8, 13, 34. MAITRĀJUP.
6, 32. P. 4, 3, 66. MBH. 12, 2452. 12655. HARIV. 9492. WEBER, GJOT. 109.
RĪMAT. UP. 300. PANÉAR. 1, 2, 80. ÇAMK. zu BṢH. ÅR. UP. S. 269. SĀM. D.
18, 14. Verz. d. Oxf. H. 20, b, 41. KUSUM. 53, 1. MALLIN. zu KUMĀRAB. 3,
14. Comm. zu TAITT. PRĀT. 9, 8. 21, 1. 23, 17. zu P. 5, 1, 50. am Ende
eines comp. oxytonirt P. 6, 2, 151. — Vgl. पाद°, वास्तु°.

व्याख्यान्य (von व्याख्यान), व्याख्यानपित्वा MBH. 12, 2452 schlechte
Lesart für व्याख्यानपित्वा der ed. Calc.

व्याख्यानशाला f. Lehrstube Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6,
507, ÇI. 28.

व्याख्यापरिमल m. Titel eines Commentars Verz. d. Oxf. H. 243, a,

No. 601.

व्याख्याप्रदीप m. desgl. COLEBR. Misc. Ess. II, 55.

व्याख्यामृत n. desgl. ebend.

व्याख्यायुक्ति f. desgl. WASSILJEV 296. TĪRAN. 123. 318.

व्याख्यासार desgl. COLEBR. Misc. Ess. II, 45.

व्याख्यासुधा f. desgl. ebend. 55. Verz. d. B. H. No. 792. Verz. d. Oxf. H. 182, b, No. 415. fg.

व्याख्यास्वर m. Redston (mittlerer Ton Comm.) Āc. Cr. 8, 13, 6.

व्याख्येय (von व्या mit व्या) adj. zu erklären Comm. zu Kap. 1, 51.

व्याघात (von कृन् mit व्या) m. 1) Schlag, Hieb, Streich, Schuss, tctus; = घात H. an. 3, 294. fg. = प्रकार MED. t. 152 (zu lesen °प्रकारयोः). तेन व्याघातमस्त्राणा क्रियमाणमवेक्ष्य MBH. 1, 569. शर° neben शरमेत R. 6, 79, 34. — 2) Erschütterung, Aufregung, Beunruhigung: अथ त्वं नाशयिष्यामि देवव्याघातकारिणम् (die neuere Ausg. व्यापार, welches NILAK. durch स्वास्थ्यप्रच्युति erklärt) HARIV. 2732. ऋषीणामपि दिव्यानां मनो व्याघातकारणम् (अघनम्) MBH. 3, 1826. — 3) Verhinderung; Hindernis H. an. MED. अभिषेकस्य R. GORR. 1, 3, 6. 4, 81. कार्यस्य VARĀH. BRH. S. 95, 36. °कर्तृ MARK. P. 132, 23. अलस्यम् u. s. w. sind षड्वाघाता मरुत्तस्य Spr. (II) 1029. — 4) (logischer) Widerspruch ÇAṆK. zu BRH. ĀR. UP. S. 147. zu KĪND. UP. S. 15. Z. d. d. m. G. 7, 300, N. 3. SARVADARÇANAS. 3, 7. KUSUM. 28, 11. 59, 3. eine best. rhetorische Figur, in welcher einer Ursache widersprechende Wirkungen zugeschrieben werden, KĪVJAPR. 184, 6. fgg. (349, 8. fgg.). SĀH. D. 726. KUVALAJ. 110, b. PRA-
TĪPAR. 101, b, 8. Beispiel Spr. (II) 2926. — 5) ein best. astron. Joga (विष्कम्भादि) H. an. MED. As. RES. 3, 302 (nach HAUGHTON). SĀṆSK. K. 2, a. ĠOTISTATTVA und KOSHTUPRĀDĪPA im ÇKDR.

व्याघारण (vom caus. von 1. घृ mit व्या) n. das Umhersprengen KĪTJ. ÇR. 8, 5, 2. 8, 31. 17, 6, 3. PĀR. GRHJ. 3, 8.

व्याघ्र ohne Avagraha VS. PRĀT. 5, 37. 1) m. Tiger (im RV. nicht genannt, im AV. häufig neben dem Löwen) AK. 2, 5, 1. 3, 4, 1. 11. TRIK. 2, 5, 4. H. 1285. an. 2, 456. MED. r. 85. HALĪJ. 2, 71. 78. VS. 14, 9. 19, 10. AV. 4, 3, 1. 36, 6. 6, 38, 1. 110, 3. 140, 1. 12, 1, 49. 2, 43. 19, 46, 5. द्वी-
पिन् 49, 4. यथा व्याघ्रं सुप्तं बोधयति (vgl. den schlafenden Löwen wecken) TS. 5, 4, 10. 5, 6, 2, 5. ÇAT. BR. 12, 7, 1, 8. KĪND. UP. 6, 9, 3. M. 11, 112. 12, 43. 67. MBH. 1, 5568. fgg. 3, 2402. 15718. 12, 4273. fgg. R. 3, 33, 21. RAÇH. 9, 63. VARĀH. BRH. S. 48, 76. 51, 19. 68, 17. 86, 28. WEBER, KRṢṆAÇ. 221. BHĪG. P. 3, 10, 22. 4, 6, 20. HIT. 113, 10. fg. Die Urmutter der Tiger ist शार्ङ्गली R. 3, 30, 26. ein königliches Thier AV. 4, 8, 4. 7. (उत्तमो ऽसि) व्याघ्रः श्वर्पदामिव 8, 5, 11. fg. Daher als Bild edler Männlichkeit NIR. 3, 18. ÇĀNT. 2, 17. am Ende eines comp. P. 2, 1, 56. AK. 3, 2, 8. H. 1440. H. an. MED. नर्° MBH. 1, 5909. 6038. 3, 2179. 2414. 2625. R. 3, 49, 20. पुरुष° MBH. 3, 2249. 2780. 3001. 15718. R. 2, 32, 27. मनुज° 104, 16. — b) Pongamia glabra Vent. und rothblühender Ricinus (रक्तैरण्ड) H. an. MED. (statt करण्ड ist in MED. mit ÇKDR. करञ्ज zu lesen). — c) N. pr. verschiedener Männer: Verfasser eines DharmaçĀstra Verz. d. Oxf. H. 270, b, 47. 279, b, 9. 356, a, 30. ein Fürst TĪRAN. 3. — RĪĠA-TAR. 8, 1804. fgg. — 2) f. व्याघ्री a) Tigerin: यथा व्याघ्री क्रेत्पुत्रान्दंष्ट्रभिर्न च पीडयेत् ÇAKṢHĀ 20 in Ind. St. 4, 268. Spr. (II) 2370. व्याघ्रीव तिष्ठति जरा

Vl. Theil.

(I) 2917. R. GORR. 2, 9, 34. 3, 53, 46. 62, 37. मृयाः परिभवे व्याघ्रामि-
त्यवेहि वया कृतम् RAÇH. 12, 37. P. 8, 4, 48. Schol. ein GĀtaka Buddha's
Vāpi beim Schol. zu H. 233. GĀTAKAMĀLĪ 3. — b) Solanum Jacquiné
AK. 2, 4, 2, 12. H. 1157. H. an. MED. HALĪJ. 2, 464. — c) N. pr. einer
buddh. Göttin KĪLĀKAKRA 5, 114. — Das Wort wird auf घ्रा mit व्या (das
sonst nicht vorkommt) zurückgeführt NIR. 3, 18. P. 3, 1, 137. Schol. Wir
würden uns eher für eine Herleitung von 1. घृ mit व्या (der Gespren-
kelte) entscheiden. Vgl. निर्व्याघ्र, पुरुष°, पुष्कर°, वैपाघ्र und वैपाघ्य.

व्याघ्रकै m. Hypokoristikon von व्याघ्राग्नि P. 5, 3, 82. Schol.

व्याघ्रकेतु m. N. pr. eines Mannes HALL in der Einl. zu VĀSAD. 53.

व्याघ्रयीव (व्याघ्र + यीवा) m. pl. N. pr. eines Volkes MĀRK. P. 58, 17.

व्याघ्रचर्मन् n. Tigerfell AIT. BR. 8, 5. KĪTJ. ÇR. 15, 5, 25. 7, 1. PĀNĒAT. 157, 25.

व्याघ्रतन्मन adj. den Tiger vernichtend AV. 4, 3, 7.

व्याघ्रतल m. rothblühender Ricinus RĪĠAN. im ÇKDR. unter व्याघ्रदल.

व्याघ्रता f. nom. abstr. von व्याघ्र Tiger MBH. 12, 4274. fg. Spr. (II) 3794. HIT. 113, 12.

व्याघ्रतल n. dass. MBH. 12, 4298.

व्याघ्रदंष्ट्र (व्याघ्र + दंष्ट्रा) m. Tribulus lanuginosus Lin. AUSH. 29.

व्याघ्रदत्त m. N. pr. eines Mannes MBH. 7, 650. 652. 655.

व्याघ्रदल m. Ricinus communis ÇABDAM. im ÇKDR. — Vgl. व्याघ्रतल.

व्याघ्रनख 1) n. eine von Fingernägeln herrührende Wunde von be-
stimmter Form MED. kh. 16. fg. — 2) ein best. wohlriechender Stoff,
vielleicht ὄνυξ des Dioscor., unguis odoratus; n. AK. 2, 4, 4, 17. MED.
masc. H. an. 4, 45. unbestimmt ob m. oder n. SUÇR. 1, 139, 8. 9. VARĀH.
BRH. S. 77, 6. 13. nach RĪĠAN. im ÇKDR. = व्यालनख. — 3) Wurzel, n.
MED. m. H. an. eine best. Wurzel (in MED. kann अत्र auch mit कन्द
verbunden werden) ÇKDR. und WILSON. — 4) m. Tithymalus antiquorum
Moench. RĪĠAN. im ÇKDR.

व्याघ्रनखक n. = व्याघ्रनख 1) ÇABDAM. im ÇKDR.

व्याघ्रनायक m. Schakal RĪĠAN. im ÇKDR.

व्याघ्रपद (nom. °पाद्) VOP. 6, 31. m. 1) Flacourtia sapida Roxb. AK.
2, 4, 2, 18. — 2) N. pr. eines Mannes gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105. mit
dem patron. Vāsishtṛha, Liedverfasser von RV. 9, 97, 16–18. — Comm.
zu KĪTJ. ÇR. 4, 1, 12. Verz. d. Oxf. H. 18, b, 13. 19, a, 35. Grammatiker
176, a, 3. Verfasser eines DharmaçĀstra 270, b, 47. plur. KĀR. zu P.
7, 1, 94. — Vgl. वैपाघ्रपय und व्याघ्रपाद.

• व्याघ्रपद m. eine best. Pflanze VARĀH. BRH. S. 54, 88.

व्याघ्रपय m. KĪND. UP. 5, 16, 1 wohl nur fehlerhaft für वैपाघ्रपय.

व्याघ्रपराक्रम m. N. pr. eines Mannes KATNĀS. 101, 48.

व्याघ्रपाद m. 1) Flacourtia sapida Roxb. RĪĠAN. im ÇKDR. — 2) N.
pr. eines Rshi MBH. 13, 701. Grammatiker COLEBR. Misc. Ess. II, 49.
Verfasser eines DharmaçĀstra Verz. d. Oxf. H. 270, b, 47. 279, b, 9.
356, a, 30. Verz. d. B. H. No. 1166. 1403. — Vgl. व्याघ्रपद.

व्याघ्रपुष्क m. Ricinus communis AK. 2, 4, 2, 31.

व्याघ्रपुर n. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 83, b, No. 141.

व्याघ्रपुष्पि m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 59, 2.

व्याघ्रप्रतीक adj. das Ansehen eines Tigers habend AV. 4, 23, 7.

व्याघ्रबल m. N. pr. eines Fürsten KATNĀS. 120, 73.

व्याघ्रभट्ट m. N. pr. eines Kriegers KATHS. 10, 21. eines Asura 47, 20.
 व्याघ्रभूति m. N. pr. eines Grammatikers Kār. 10 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. COLLEN. Misc. Ess. II, 49. Verz. d. Oxf. H. 162, b, 26.
 व्याघ्रमुख m. 1) N. pr. eines Fürsten BRAHMA Gupta bei WEBER, Göt. 9. — 2) pl. N. pr. eines Volkes VARĀH. Bṛh. S. 14, 5. — 3) N. pr. eines Berges MĀK. P. 58, 11.
 व्याघ्रराज m. N. pr. eines Fürsten LIA. 2, 955. TĪRAN. 266.
 व्याघ्ररूपा (व्याघ्र + रूप) f. eine Art Momordica DHANV. in NIGM. Pa.
 व्याघ्रलोमैर्न n. Tigerhaar VS. 19, 92. ÇAT. Bm. 12, 7, 8, 9, 2, 6. KĀTJ. Ca. 15, 9, 30.
 व्याघ्रवक्त्र 1) adj. ein Tiger Gesicht habend. — 2) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge Çiva's HARIV. 14852. — 3) f. या N. einer buddh. Göttin KĀLĀKRA 3, 134. 4, 64. 5, 13; vgl. व्याघ्रास्या.
 व्याघ्रश्च m. ein tigerähnlicher Hund Vop. 6, 42.
 व्याघ्रसेन (व्याघ्र + सेना) m. N. pr. eines Mannes KATHS. 69, 19. 100, 56. 101, 3.
 व्याघ्रात् adj. tigerüchtig; m. N. pr. eines Wesens im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2561. eines Asura HARIV. 12868. 12932.
 व्याघ्राग्नि (व्याघ्र + अग्नि) m. N. pr. eines Mannes P. 5, 3, 82. Schol.
 व्याघ्राट (व्याघ्र + अट) m. Feldlerche AK. 2, 5, 15. TRK. 3, 3, 85. H. 1340. HALĀ. 2, 93.
 व्याघ्राण (von घ्रा mit व्या) n. das Beriechen (zur Etymologie von व्याघ्र) NIN. 3, 18.
 व्याघ्रादनी (व्याघ्र + अदन) f. Ipomoea Turpethum R. Br. ÇKDr. angeblich nach AK. व्याघ्रादिनी AUSH. 57.
 व्याघ्रास्य (व्याघ्र + आस्य) 1) adj. ein Tiger Gesicht habend. — 2) m. KATSE ÇANDĀ. im ÇKDr. — 3) f. या N. einer buddh. Göttin KĀLĀKRA 4, 39; vgl. व्याघ्रवक्त्रा.
 व्याघ्रिणी (von व्याघ्र) f. bei den Buddhisten N. pr. eines Wesens im Gefolge der Mütter Wilson, Sel. Works 2, 22. 33. — Vgl. सिंकिनी.
 व्याघ्रेश्वर (व्याघ्र + ईश्वर) und °लिङ्ग n. N. eines Liṅga Verz. d. Oxf. H. 44, a, 5 v. u. 71, a, 45.
 व्याघ्र्य (von व्याघ्र) adj. tigrinus AV. 12, 2, 4.
 व्याङ्गि m. patron. von व्याङ्ग gaṅga स्वागतादि zu P. 7, 3, 7. Vop. 7, 1. 4.
 व्याचिख्यासु (vom desid. von व्या mit व्या) adj. zu erläutern im Begriff stehend, mit dec. MÜLLER, SL. 170. mit gen. ÇAMK. zu Bṛh. Ān. Up. S. 195.
 व्याज्ञ (von अज्ञ mit वि) m. (hier und da auch n.) Betrug, Betrüger, Hinterlist; Täuschung, falscher Schein, Vorwand; = कपट AK. 1, 1, 3, 20. H. 378. HALĀ. 4, 24. = शाठ्य TRK. 3, 3, 85. H. an. 2, 77. MED. 6. 16. = अपदेश AK. 1, 1, 3, 83. TRK. H. an. MED. किंचिद्याज्ञं कृत्वा तेषां पुढं निवारयेत् Bṛh. NĀTJAC. 18, 76. द्रुकुक्कवीर्यरहितः स कोऽत्यनेकाव्याज्ञानं नरमिव युवाप्यबलामवाप्य VARĀH. Bṛh. S. 76, 12. व्याज्ञं पद्मावती-कृतोः क्रियमाणं कदाचन। दोषायास्माकमेव स्यात् KATHS. 18, 29. चकार वत्सराज्ञस्य व्याज्ञान्यामच्छतः पथि 19, 80. वेष्ट्याव्याज्ञोपशितार्थम् 87, 58. उक्तं विज्ञाज्ञां ताम् 123, 805. °पूर्वं den blossen Anschein von Etwas habend RAGH. 11, 66. व्याज्ञेन वर्तुः PĀNĀT. 147, 15. व्याज्ञेन चरते धर्ममर्थं व्याज्ञेन रोचते। व्याज्ञेन सिध्यमानेषु धनेषु MBh. 3, 18903. B. 5, 28, 9. व्या-

ज्ञेनागतमावृणोति कसितम् Spr. (II) 1043. दानं व्याज्ञेन भूषादेः DAÇAR. 4, 57. RĪGĀ-TAR. 3, 405. व्याज्ञाद्धर्मं करोति च MBh. 3, 18902. व्याज्ञात्प्रति-च्छम् 4, 299. पुढं व्याज्ञान्निवारयेत् DAÇAR. 3, 68. व्याज्ञेर्धर्मं धरिष्यसि MBh. 3, 18022. am Anfange eines comp. = व्याज्ञेन, z. B.: °कृत durch Hinterlist R. 4, 20, 9. व्याज्ञार्थसंदर्शितमेखलं um zu täuschen RAGH. 13, 42. °सुप्त so v. a. sich schlafend stellend KATHS. 46, 174. °मिश्रिता RĪGĀ-TAR. 3, 504. °सप्रणयैर्विकीः dem Scheine nach KATHS. 29, 82. °व्यवहार ein hinterlistiges Benehmen DHŪRTAS. 76, 9. व्याज्ञसुप्तं विकल्प ein simulirter Schlaf KATHS. 48, 190. 70, 83. °छेद 49, 97. व्याज्ञाभिप्रायं 39, 106. °विष्णु 12, 165. °गुरु 19, 76. °सखी 71, 162. °कैसावली 168. 180. °तपो-धन RĪGĀ-TAR. 3, 275. व्याज्ञाकूप Bṛh. P. 2, 7, 35. 8, 21, 9. Am Ende eines comp. 1) hinter dem, was die Täuschung bereitet: (तस्मै वक्तिः) प्रदक्षिणार्चिव्याज्ञेन कस्तेनेव ज्ञयं ददौ RAGH. 4, 25. (उद्वान्ददौ) अघरात्त-महीपालव्याज्ञेन रघवे कर्म 58. 10, 76. Spr. (II) 2488. PĀNĀT. 75, 24. मद्व्याज्ञात् KATHS. 19, 97. दत्तो नृकस्तस्ते रक्षाब्जव्याज्ञतो जन्या 108, 26. — 2) hinter dem, was simulirt wird, blosser Schein, blosser Vorwand ist: पुत्रव्याज्ञमुपागतो रिपुः Spr. 1789. निद्राव्याज्ञमुपागतस्य 3010. MĀLAV. 26. दुर्गव्याज्ञेन बन्धनम् Spr. (II) 411. 2710. 3173. वणिज्याव्या-ज्ञात् KATHS. 13, 180. ज्ञानव्याज्ञात् 4, 60. मान्य° 24, 167. 32, 154. 63, 102. 71, 95. प्रणयक्रीडाव्याज्ञात् 37, 153. RĪGĀ-TAR. 1, 269. 2, 120. 5, 869. 8, 2124. DAÇAR. 70, 6. PRAB. 1, 13. SĀH. D. 60, 5. MĀK. P. 81, 8. 116, 52. Bṛh. P. 4, 24, 6. ग्रामात्तरव्याज्ञं कृत्वा sich stellend, als wenn er in ein anderes Dorf ginge, PĀNĀT. 187, 5. नैतद्देति पन्मठाग्रयव्याज्ञेन नरको-पार्जनं क्रियते 118, 3. तद्याज्ञात् so v. a. als wenn es diesem gälte LA. (III) 89, 18. WEBER, RĀMAT. Up. 297. — Am Ende eines adj. comp. nur den Schein von — habend, in der Gestalt von — erscheinend: नृप° Bṛh. P. 1, 17, 27. सूकरव्याज्ञं सत्त्वम् 3, 13, 21. स्मरव्याज्ञयत् 6, 1, 68. अव्याज्ञ am Anfange eines comp. 1) = अव्याज्ञेन ohne Betrug, ohne angewandte Künste: °मनोक्त्वा ÇIK. 17. °सुन्दरी MĀLAV. 34. — 2) adj. nicht simulirt, natürlich: अव्याज्ञोदार्पचर्य RĪGĀ-TAR. 3, 308. °धैर्य 8, 2124. स्वव्या-ज्ञेन कर्मणा ganz ehrlich MBh. 13, 2079. — सव्याज्ञम् adv. verstellter Weise ÇIK. 18, 21. VIKR. 12, 18. — Vgl. निर्व्याज्ञ.

व्याज्ञनिन्दा f. ironischer Tadel KUALAJ. 90, a.

व्याज्ञभानुजित् m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 199, a. No. 470.

व्याज्ञमय (von व्याज्ञ) adj. (f. ई) simulirt, erheuchelt: तपस् KATHS. 24, 104.

व्याज्ञय् (wie eben), °यति Jmd hintergehen, täuschen KATHS. 50, 158.

व्याज्ञस्तुति f. ironisches Lob SĀH. D. 707. KUALAJ. 88, a. PRATĪPAR. 96, b, 8.

व्याज्ञिस्म (2. वि - 2. या + जि°) adj. zur Seite gebogen, schief: व्या-ज्ञिस्माङ्गाः कुरङ्गा गीतमाकर्षयन्ति NĀGĀN. 7, 11. धूमपटलव्याज्ञिस्मं त्र-विषः 63, 16.

व्याज्ञीकरणा (von व्याज्ञ + 1. कर) n. das Hintergehen, Täuschen DHĪTUP. 28, 12.

व्याज्ञोक्ति (व्याज्ञ + उ°) f. heuchlerische Worte, Vertuschung, Bez. einer best. rhetorischen Figur: व्याज्ञोक्तिर्गोपनं व्याज्ञादुद्भिन्नस्यापि व-स्तुनः SĀH. D. 749. KUALAJ. 146, a (174, a). PRATĪPAR. 88, a, 2.

व्याउ mit einem loc. componirt gaṅga शोणडादि zu P. 2, 1, 40. m. 1) Raubthier AK. 3, 4, 22, 45. TRK. 2, 5, 3. H. an. 2, 127. MED. 4. 28. चर-ण्यवासिन् R. ad. Goan. 2, 25, 31. MĀK. P. 15, 10 (व्याल MBh. 13, 5478).

— 2) *Schlange* AK. H. an. MED. — 3) = वक्त्र (eher *Schakal* als *Be-träger*) RĪJAM. zu AK. nach ÇKDn. — 4) Bein. Indra's ÇANDAR. im ÇKDn. — Vgl. गेके^० und व्याल.

व्याडपुध (व्याड + घ्रा^०) n. ein best. wohlriechender Stoff, = व्याला-पुध, व्याघ्रनख AK. 2, 4, 8, 17.

व्याडि und व्याडि (von व्यड) m. patron. gaṇa स्वागतादि zu P. 7, 3, 7. क्रौड्यादि zu 4, 1, 80. 6, 2, 14. Schol. Vop. 7, 4. N. pr. verschiedener Männer: ein Grammatiker RV. Paṭr. 3, 14. 17. 6, 12. 13, 15. संघेो क्तो हस्तेभ्योऽप्ये पन्थ इति प्रसिद्धिः Nāṇa in MAHĀH. S. 43. KA-ruṇa. 2, 40. fgg. 4, 16. 92. fgg. ein Lexicograph TRK. 2, 7, 24. H. 852. MED. Anh. 4. HĀ. 273. Verz. d. Oxf. H. 160, a, 29. 182, b, 1 v. u. 188, a, 28. 189, b, 13. Schol. zu H. 103. fg. 183. 201. 210. 233. fgg. 812. 616. 948. ein Mediciner Verz. d. B. H. No. 940. 1006 (व्यालि). Verz. d. Oxf. H. 321, a, No. 781. — 247, b, 3. व्यालि PRAVĀH. in Verz. d. B. H. 89, 4. Vgl. GOLD. MĀN. 209. fgg. und WEBER in Ind. St. 5, 41. 63. 95. 127. fgg. व्याडिशाला gaṇa क्राड्यादि zu P. 6, 2, 86.

व्याडीप adj. von व्याडि gaṇa ग्रादि zu P. 4, 2, 188. m. pl. die An-hänger Vjādi's Ind. St. 5, 134.

व्याड्या f. zu व्याडि gaṇa क्रौड्यादि zu P. 4, 1, 80.

व्यात n. der geöffnete Rachen s. u. 1. दा mit व्या. Hierzu: अग्निर्मुखं वैश्वानरो व्यातम् TS. 7, 5, 25, 1.

व्यात्पुत्ती f. Spiel im Wasser HĀ. 116. — Vgl. व्याभुत्ती.

व्यादान (von 1. दा mit व्या) n. das Aufsperrn (des Mundes, Rachens): मुख^० Hir. 85, 8.

व्यादिष् f. विदिशाः, व्यादिशः und दिशः unter den 1000 Namen Viśh-ṇu's MBH. 13, 7049. vielleicht der zwischen zwei विदिष् gelegene Punkt auf der Windrose. ÇKDn. nimmt ein m. व्यादिश an.

व्यादीर्घ (2. वि - घ्रा + दीर्घ) adj. lang gestreckt: भोगिन्, वनुस् Spr. (II) 935, v. 1. °दीर्घास्य VARĀH. BṬH. S. 69, 27. °दीर्घास्यशिरोधर BṬH. 17 (15), 9.

व्यादीर्षा (partic. von 1. दृ mit व्या) adj. aufgerissen, aufgesperrt: व्यादीर्षास्य m. Löwe (einen aufgesperrten Rachen habend) H. ç. 183.

व्यादेश (von 1. दिष् mit व्या) m. Anweisung, Vorschrift, Befehl: व्या-देशः सर्वयोधानामद्यैव क्रियतामिह R. 5, 81, 54. 83, 17.

व्याधै (von व्यध्) m. P. 3, 1, 141. Vop. 26, 37. 1) Jäger AK. 2, 10, 21. H. 927. an. 2, 248. MED. dh. 15. HĀ. 27. HALĀ. 2, 441. M. 8, 260. MBH. 3, 2390. 13696. 13703. fgg. R. 1, 2, 82. 2, 36, 5. Suçr. 1, 7, 13. 136, 8. Spr. (II) 986. 2573. KATHĀ. 61, 101: 103. Verz. d. Oxf. H. 66, a, 23. ÇUK. in LA. (III) 34, 17. 35, 9. PANĀT. 147, 11. Hir. 9, 6. 7. 34, 18. Çiva MBH. 7, 2875. als Mischlingskaste der Sohn eines Kshatrija und einer Frau aus der Mischlingskaste Sarvasvin BRAHMAVIV. P. im ÇKDn.; vgl. Verz. d. Oxf. H. 22, a, 14. — 2) ein roher Mensch, = दुष्ट H. an. MED. Bule. P. 3, 14, 35 (= निर्दय Comm.). — Vgl. धर्म^०, मृग^०.

व्याधक m. = व्याध 1) KAUC. 102.

व्याधाम m. Indra's Donnerkeil H. 181. HALĀ. 1, 56.

व्याधाय् (von व्याध), °यते einen Jäger darstellen Spr. (II) 1124.

व्याधि (von 1. धा mit व्या) m. 1) Krankheit AK. 2, 6, 2, 2. H. 312. 462. MED. dh. 15. HALĀ. 2, 445. मनस्तापाम्भिवाङ्मरादिव्याधिरप्यते PRA-

ṬĪPAR. 54, a, 7. व्याधिर्ध्वरादिर्वताद्यैः SĪH. D. 192. KAUC. 26. SHAPV. Ba. 5, 4. ÇĀKṆH. Çr. 3, 4, 8. KĀND. UP. 4, 10, 3. BHAG. 13, 8. Suçr. 1, 1, 9: 3, 5. 6. 89, 1. fgg. 2, 442, 21. Spr. (II) 1205. 2358. (I) 5045. BHĀG. P. 4, 29, 23. व्याधैर्लक्षणम् Verz. d. Oxf. H. 311, b, 6. व्याधीना विविधाना निदानम् 281, a, No. 659. न च तृष्णापरो व्याधिः Spr. (II) 2011. नक्षोपधपरिज्ञा-नाद्याधेशान्तिः क्वचिद्वेत् (I) 3041. व्याधिभिश्च न पीड्यते M. 5, 50. °पी-डितं 4, 67. 8, 22. Spr. (II) 357. गुरुव्याधिपीडित 3720. व्याधिभिश्चोपपी-उनम् M. 6, 62. 12, 80. व्याध्यात् 8, 64. व्याधिभिर्मध्यमानः Spr. 3044. °भय WEBER, KṢHṆĀD. 307. VARĀH. BṬH. S. 3, 17. 8, 4. 29, 12. °कर 5, 56. घ-पथ्यैः सक्तं संभुक्ते व्याधिरन्तरमे यथा R. 2, 64, 57. केनात्यगाद्याधिना 72, 29. व्याधिर्न ते कश्चिच्छरीरे प्रतिबाधते 87, 9. ते व्याधिः स्पृशति Spr. 5183. °बहुल (याम) M. 4, 60. व्याधयः प्रकुप्यन्ति VARĀH. BṬH. S. 9, 83. °गत SHAPV. Ba. 4, 6. दीर्घ^० an einer langwierigen Krankheit leidend ĀÇV. Çr. 10, 1, 6. KĀTJ. Çr. 22, 2, 17. कपत्त^० Suçr. 1, 159, 16. उदर^० RĪGĀ-TAN. 6, 90. तुद्याधैः फलमूनमस्ति शमनम् Spr. 3124. घ्राधि^० MĀ-LATĪH. 69, 5. कामव्याधिरसाध्यो मामप्याकामति MBH. 4, 395. मार^० NA-LOD. 3, 35. द्विविधो ज्ञायते व्याधिः शरीरेो मानसस्तथा MBH. 12, 489. fg. 14, 314. fg. स्त्री^० eine Plage von Weib VARĀH. BṬH. S. 78, 13. Personi-ficirt ist die Krankheit ein Kind des Todes VP. 56. MĀN. P. 50, 31. — 2) *Costus speciosus* oder *arabicus* (कुष्ठ; vgl. व्याप्य) AK. 2, 4, 8, 14. MED. — Vgl. निर्व्याध, पवन^०, मक्ता^०, वात^०.

व्याधिघातं m. (Krankheit verschonend) *Cathartocarpus* (*Cassia*) fistula ÇĀNT. 1, 2. Schol. AK. 2, 4, 2, 4. Suçr. 2, 66, 11.

व्याधिघ्न m. दास. DHANV. in NICH. Pa.

व्याधितं (von व्याधि) adj. (f. घ्रा) mit einer Krankheit behaftet, krank, kränklich gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 86. AK. 2, 6, 2, 9. H. 459. ĀÇV. GAṆJ. 1, 23, 20. 3, 6, 8. 7, 1. KAUC. 7. 27. KĀTJ. Çr. 15, 1, 23. M. 4, 157. 7, 149. 8, 395. 9, 72. 80. 167. JĀGĀ. 1, 73. 138. Suçr. 1, 33, 16. 98, 3. 123, 20. KĀM. NĪTIS. 13, 67. 75. Spr. (II) 1136. 2431. 2714. 3734. (I) 2918. 3067. 4999. VARĀH. BṬH. 17 (15), 8. KATHĀ. 29, 157. 40, 28. 66, 81. 86. MĀN. P. 16, 15. KULL. zu M. 3, 8.

1. व्याधिन् (von व्यध्) adj. durchbohrend VS. 16, 18.

2. व्याधिन् (von व्याध) adj. mit Jägern versehen: वन NALOD. 3, 35.

व्याधिरिपु m. (Feind d. i. Verscheucher von Krankheit) *Webera co-rymbosa* Roxb. Fl. ind. ed. CAREY.

व्याधिल् n. गो^०.

व्याधिसंघविमर्दन Titel eines über Heilung der Krankheiten handeln- den Werkes des Sahadeva Verz. d. Oxf. H. 22, b, 5. 6.

व्याधिस्थान n. der Standort der Krankheiten, Bez. des Körpers H. ç. 117.

व्याधिरुत्तर m. (Vertreiber der Krankheiten) *Yamsowurzel* RĪGĀN. im ÇKDn.

व्याधिरु adj. Krankheit vertreibend Suçr. 1, 159, 16.

व्याधी (von धी = ध्या mit व्या) f. Sorge AV. 7, 114, 2. — Vgl. 2. घ्राधि.

व्याध्य als Beiw. Çiva's MBH. 7, 2877. ed. Bomb. und NILAK. व्याध wie im folgenden Çloka.

व्यान (von 2. घन् mit वि) m. AV. Paṭr. 4, 39 (mit Avagṛaha). Athem, Hauch; bei der gewöhnlichen Eintheilung in प्राण, उदान, व्यान und weiterhin अपान, समान, soll es den im ganzen Körper sich ver-

breitenden Lebenshauch bezeichnen. AK. 1, 1, 2, 59. H. 1109. RV. 10, 85, 12. AV. 5, 4, 7. 6, 41, 2. 10, 2, 13. 11, 5, 24. 12, 2, 46. व्यानोदनि 11, 8, 4. 26. VS. 1, 30. 13, 19. 17, 71. AIR. Ba. 2, 21. प्राणान्नेधा विहितः प्राणोऽपानो व्यान इति 29. 3, 8. उदानव्यानि TS. 1, 6, 3, 7, 2, 2, 5, 3, 8. CAT. Ba. 1, 1, 2, 3. 2, 4, 2, 4. समानव्यानि KĀTJ. Ça. 3, 4, 30. KAUC. 3. 72. KĀND. Up. 1, 3, 8. PRAÇOP. 3, 6. 8. AMṚTAN. Up. in Ind. St. 3, 37. MBH. 3, 18987. 12, 6844. 14, 612. fgg. Suça. 1, 17, 2. 248, 1. 250, 7. vermittelt die Circulation der Säfte, setzt Schweiß und Blut in Bewegung und seine heftige Erregung erzeugt Krankheiten, die sich über den ganzen Leib verbreiten, 18. WISS. 44. Verz. d. Oxf. H. 225, b, 3. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 54. sieben AV. 15, 15, 2. 17, 1. fgg. °भृत् CAT. Ba. 3, 1, 3, 6. °दृक् TS. 7, 5, 19, 1. Personificirt ein Sohn Udāna's und Vater Apāna's MBH. 12, 12397.

व्यानदा adj. Athem gebend VS. 17, 15.

व्यानशि (von 3. नप् with व्या) adj. durchdringend RV. 3, 49, 3. Soma 9, 103, 6.

व्यापक (von व्याप् mit वि) adj. (f. व्यापिका) durchdringend, sich weit- hin erstreckend, allgemein verbreitet; in der Logik stets enthalten in, inhärent (Feuer z. B. ist व्यापक, Rauch व्याप्य) Suça. 1, 363, 4. पुरुष KĀTJOP. 6, 8. MBH. 12, 7400. सर्वत्र व्यापिका BRAHMAVIV. P. im ÇKDR. तिर्यगूर्धमधस्ताच्च व्यापको महिमा हरेः KUMĀRAS. 6, 71. MĀRK. P. 46, 16. Bhaç. P. 7, 6, 22. 7, 19. Verz. d. Oxf. H. 104, b, 35. 37. TARKAS. 45. 52. BULSHĀP. 137. Schol. zu KAP. 1, 101. 139. KUSUM. 19, 1. Schol. zu P. 2, 1, 57. मन्त्रेण व्यापकं (sc. न्यासं) कृत्वा so v. a. über den ganzen Körper auftragen PĀNĒAR. 3, 15, 18. fg. Davon nom. abstr. °ता f. Bhaç. P. 4, 28, 40. TARKAS. 46. °त्वं n. 45. ÇĀND. 87. BULSHĀP. 9. Z. d. d. m. G. 6, 26, N. 1.

व्यापत्ति (von 1. पद् mit व्या) f. 1) Unfall, Unglücksfall, Widerwärtigkeit, Calamität, Ungemach; das Verderben, in-Unordnung-Gerathen MĀKĒU. 98, 5. Spr. 2004. VARĀH. BṚH. 8, 18. पितृ° so v. a. Tod RAGH. 12, 56. ना- ति व्यापत्तिमर्हति dem Auge darf Nichts geschehen Suça. 2, 335, 3. क्वि- षो व्यापत्तौ wenn dem Havis Etwas geschieht, wodurch es unbrauch- bar wird, ÅÇV. Ça. 3, 10, 19. KĀTJ. Ça. 4, 7, 28. PĀR. GRHJ. 1, 10. कर्मणाम् Misslingen MBH. 12, 9374. अन्त° Entstellung, Unregelmässigkeit Nir. 2, 1. तकारस्य चकारव्यापत्त्या so v. a. dadurch, dass sie durch च verschwin- det, diesem Platz macht RV. PĀR. 4, 12, Comm. — 2) die Verwand- lung des Visarga in den Ūshman RV. PĀR. 5, 1. अ° 4, 12.

व्यापद् (1. पद् mit व्या) f. Unfall, Unglücksfall, Widerwärtigkeit, Un- gemach, Calamität; das Verderben, in-Unordnung-Gerathen Spr. (II) 945 (pl.). (I) 2877. 4869 (pl.). VARĀH. BṚH. S. 89, 1. 90, 12. BṚH. 8, 12. RĀĒA- TAR. 2, 17. 4, 528. दुस्तर° 8, 2700. मरुव्यापन्नमय 1853. व्यापद्गत AK. 3, 4, 28, 121. मुक्त° adj. HIT. 44, 6. कर्मणः Misslingen MBH. 7, 4271. सर्व° AIR. Ba. 5, 32. Suça. 1, 21, 10. 51, 5. 9. 2, 354, 12. बल° 409, 15. Fehler z. B. beim Klystier 199, 18. 200, 15. व्यापत्तिद्वि, वस्तिव्यापत्तिद्वि Verz. d. B. H. No. 933. योनि° Verz. d. Oxf. H. 316, b, 16. त्रिजगती- र्गस्थितिध्यापदामीशः Untergang Spr. (II) 1889. स्नेहनाकुः किमपि वि- रुव्यापदः durch Trennung schwindend MĀKĒ. 111. eine unheilvolle That: अमृता व्यापदिकापि फलिता मम KATHĀS. 29, 109. — Vgl. गर्भ°.

व्यापन (von व्याप् mit वि) n. das Durchdringen, Erfüllen H. an. 2, 194.

Mad. t. 57. SĪH. D. 293, 16. Verz. d. Oxf. H. 200, a, No. 475.

व्यापनीय (wie oben) adj. zu durchdringen, zu erfüllen Naz. 5, 13.

व्यापन partic. s. u. 1. पद् mit व्या. = मृत todt H. 374.

व्यापाद (von 1. पद् mit व्या) m. Untergang, Tod RĀĒA-TAR. 8, 2111. böse Absicht AK. 1, 1, 2, 13. H. 1372.

व्यापादक (vom caus. von 1. पद् mit व्या) adj. zu Grunde richtend, tödtlich: आमय RĀĒA-TAR. 4, 524.

व्यापादन (wie oben) n. Verderbniss (trans.), Zerstörung, zu-Grunde- Richtung, Tödtung H. 370. HALĀS. 2, 328. सिराज्ञापुसंध्यस्थि° Suça. 1, 37, 4. 5. 62, 17. बालामास्यव्यापादनोद्यता MĀRK. P. 21, 32. घातव्यापा- दनोद्यता 64, 12. सर्प° Tödtung durch PĀNĒAT. 265, 16.

व्यापादनीय (wie oben) adj. zu Grunde zu richten, zu tödten PĀNĒAT. 220, 6. Davon nom. abstr. °ता f. 143, 25.

व्यापादयितव्य (wie oben) adj. dass. HIT. 110, 3. 4. 111, 19. ed. JOHNS. 1895.

व्यापार (von 3. पर् mit व्या) m. 1) Beschäftigung, Geschäft, Thätig- keit, Function: व्यापारेण धृतात्मानं निबद्धं समबुध्यत MBH. 5, 3549. व्या- पारैर्ब्रह्मकार्यभारगुरुभिः Spr. (II) 931. व्यापारश्च बलं विशाम् 2008. रवे- र्व्यापारमादत्ते प्रदीपो न पुनः शनिः 3341. न व्यापारशतेनापि शुकवत्पाद्य- ते बकः so v. a. hundertfache Bemühung 3372. (I) 2626. विधातुर्व्यापारः फलतु MĀLATI. 10, 12. VARĀH. BṚH. S. 74, 3. व्यापारो ऽस्माकमेषः KA- THĀS. 60, 26. HIT. 80, 4. निजं भागं व्यापाराच्चैरवर्धयत् KATHĀS. 61, 301. DUBĀTAS. 95, 10. किमनेन व्यापारेणास्माकम् HIT. 49, 5. PĀNĒAT. 57, 9 (ed. orn. 48, 7). 93, 9. यदि त्वमस्माद्यापारान् निवर्तसे 102, 8. SĪH. D. 10, 18. 186. BULSHĀP. 58. 64. fg. 79. KUSUM. 14, 14. 39, 13. TARKAS. 49. Schol. zu KĀTJ. Ça. 130, 22. ज्ञानस्य NĪLAK. 30. 34. 41. पुरुषभाग्यानामविरुद्धाः खलु व्यापाराः MĀKĒH. 157, 16. विभावादेः SĪH. D. 40. (व्रतम्) व्यापारोऽधि म- दनस्य Beschäftigung mit ÇĀK. 26. प्राक्तेषु च देकेषु व्यापारो ऽस्य मया कृतः so v. a. ich habe ihm seinen Wirkungskreis bestimmt PĀNĒAR. 1, 14, 30. fg. अव्यापारेषु व्यापारं यो नरः कर्तुमिच्छति sich zu thun machen Spr. (II) 707. तत्र व्यापारं कर्तुमर्हति Hand anlegen, helfen KUMĀRAS. 6, 32. कापस्थो हि करोत्येको व्यापारं ब्रह्मरूपोः besorgt das Geschäft KATHĀS. 72, 323. यदि व्यापारं व्रजसि मे शरीरे ऽस्मिन् sich machen an VIKR. 58. न देवतानि लेके ऽस्मिन्व्यापारं यासि कस्यचित् so v. a. küm- mern sich um Niemanden MBH. 13, 318. तस्यानुमेने व्यापारमात्मनि सा- पकानाम् so v. a. er gestattete, dass die Pfeile ihn zur Zielscheibe mach- ten, KUMĀRAS. 7, 98. In comp. a) mit einem subj.: प्राणापानव्यापारव- कुर्वन् ÇĀK. zu KĀND. Up. 8. 43. मानस° VEDĀNTAS. (Allah.) No. 7. का- रक°, कारण° MADHUS. in Ind. St. 1, 23. दृग्व्यापाराः RĀĒA-TAR. 5, 366. 6, 81. बुद्धि° NĪLAK. 47. — b) mit einem obj. (Beschäftigung mit u. s. w.): गृह° Spr. (II) 2190. गृहव्यापारं कुब्जः करोति PĀNĒAT. 262, 7. शकुत्त- ला° ÇĀK. 19, 1. परदारपृच्छा° 104, 28, v. l. न यास्यामि सर्गव्यापारमा- त्मना KUMĀRAS. 2, 54. विषय° WEBER, RĀMAT. Up. 343. धर्मव्यापारका- रिन् so v. a. obliegend MBH. 12, 5908. नियम° Spr. (II) 929. विलास° (pl.) 1123. अशेषदुःखशमन° 1450. 2032. 2304. परोपकार° (I) 1732. PRAH. 2, 9. 68, 14. सुरत° Spr. (II) 1992. SĪH. D. 5, 2. वाग्व्यापार so v. a. das Reden, Sprechen, Gerede SĪH. D. 285. HIT. 85, 21. — अ° m. MUSE HALĀS. 5, 65. eine einem nicht zukommende Beschäftigung Spr. (II) 707. — am Ende eines adj. comp. (f. आ): पथोक्तव्यापारा ÇĀK. 9, 5. 38, 5. 49, 7. अ-

व्या० unbeschäftigt PRAB. 100, 15. म० beschäftigt MBH. 86. — HARIY. 2732 als v. l. für व्याधात von NILAK. durch स्वास्थ्यप्रच्युति (!) erklärt. — 2) in der Astrol. Bez. des 10ten Hauses VARĀH. BH. 2, 18. — Vgl. कि०, निर्व्यापार (m. Mangel an Beschäftigung UTTAR. 109, 17 = 148, 18 ed. Cow.), मिथ्या०, मुक्त०.

व्यापारक (von व्यापार) am Ende eines adj. comp. die Function habend: नियतविषयाभिमानव्यापारको ऽङ्कारः स्वीकार्यः KUSUM. 14, 4. 5. व्यापारणा (vom catu. von 3. पर् mit व्या) n. das Veranlassen zu einer Thätigkeit: शब्देन als Erklärung von प्रेष P. 8, 2, 104, Schol.

व्यापारवत्ता (von व्यापारवत्) f. das Haben einer Function: अलौकिकविभावन० SĀH. D. 23, 10. fg.

व्यापारवत् (von व्यापार) adj. wirksam TARKAS. 21.

व्यापारिन् (wie oben) adj. sich beschäftigend mit: लाक्षादि० BRAHMAVIV. P. im ÇKDR.

व्यापित (von व्यापिन्) n. weite Verbreitung, das Weitreichende, Allgemeinheit: तन्नापाम् ÂÇV. ÇR. 12, 10, 2. शब्दस्य MBH. 12, 9137. MĀRK. P. 99, 39. das-sich-Verbreiten-über: समस्तव्यस्त० VEDĀNTAS. (Allah.) No. 30.

व्यापिन् (von व्याप् mit वि) adj. sich ausbreitend, sich weithin verbreitend, allgemein verbreitet, überall hindringend NĪR. 5, 13. धर्म यज्ञालवद्यापि SUÇR. 2, 335, 6. घातमन् MBH. 12, 8770. 13, 4120. मन्त्राक्षान R. GORR. 1, 13, 19. KAP. 1, 12. BHĀG. P. 8, 7, 42. 11, 21, 20. SIDDH. K. 248, b, 10. अ० KAP. 1, 125. SĀMĀJAK. 10. वक्रु० SĀH. D. 33, 6. अस्तव्यापि जटामण्डलम् bis zur Schulter reichend ÇĀK. 170. देह० über den Körper verbreitet NILAK. 122. BHĀSHĀP. 42. सर्वशरीर० SUÇR. 1, 328, 1. वतःस्थलव्यापिरुचि (so ed. Calc.) RAÇH. 6, 49. पद्मातर० (बाष्पम्) SPR. (II) 85. व्योम० RĪGA-TAR. 4, 203. विषद्यापिन् BUĀG. P. 3, 10, 7. दिव्यापिन् KĪR. 5, 18. मुक्तिपथ० MĀRK. P. 38, 10. जगद्यापिन् PRAB. 1, 13. BHĀG. P. 8, 12, 4. MĀRK. P. 106, 50. अखिलजगद्यापिन् 78, 4. सर्व० ÇVETĀÇV. UP. 1, 16, 3, 11. MBH. 2, 530. 12, 4410. 13, 6450. 14, 987. चतुर्दशवर्ष० vierzehn Jahre umfassend, — während SĀH. D. 137, 9. — Vgl. काल० (auch AK. 3, 2, 33), विश्व०.

व्यापीत (2. वि - 2. घा + 2. पीत) adj. ganz gelb VARĀH. BH. S. 72, 4. BH. 2, 5.

व्यापृत s. u. 3. पर् mit व्या. Hinzuzufügen m. Beamter JĀN. 1, 327.

व्यापृति (von 3. पर् mit व्या) f. Beschäftigung TRĪK. 3, 3, 53.

व्याप्त s. u. घाप् mit वि. = कीर्ण u. s. w. HALĀJ. 4, 17. = व्यात und समाकृत MED. I. 57. überallhin verbreitet NĀS. TĀP. UP. in Ind. St. 9, 137. ०तम superl. 146.

व्याप्ति (von घाप् mit वि) f. 1) das Erreichen, Erlangen, Zustandebringen: ०कर्मन् NAIÇH. 2, 18. स व्याप्तिमभि लोकं ज्ञैतम् AV. 9, 5, 12. 11, 7, 22. नो ह्यवर्चसा व्याप्त्या चनार्थो ऽस्ति ÇAT. BR. 5, 2, 5, 12. = लाभ TRĪK. 3, 3, 183. = लम्भन H. an. 2, 194. = रम्भ MED. I. 57. — 2) das Durchdringen, Erfüllen; das überallhin-Sicherstrecken, das überall-und-stets-Sein, Durchgängigkeit, Allgemeinheit; = व्यापन H. an. MED. = संबन्ध TRĪK. गगणव्याप्तिकारक MĀRK. P. 97, 1. गेहादिद्रव्याणां विश्यादिक्रियाभिः साकल्येन संबन्धो व्याप्तिः P. 3, 4, 56, Schol. व्याप्तिं च भूतेष्वखिलेषु चात्मनः BHĀG. P. 7, 8, 18. व्याप्तिदेव्यै (व्याप्त्यै देव्यै DEV. 5, 35) MĀRK. P. 85, 33. YOP. 5, 4. 21. 6, 30. eine übernatürliche Kraft Verz. d. Oxf. H. 191, a, 19. 105, a, N. 4. PANĒAR. 1, 1, 49. 2, 8, 2. न व्याप्तिरेषा es

ist dies keine Regel ohne Ausnahme SPR. (II) 3458. व्याप्तिशोभयविधोपाधिविधुरः संबन्धः SARVADARÇANAS. 4, 8. 9. 13. 5, 13. Verz. d. Oxf. H. 241. fg. No. 590. fgg. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 112. Schol. zu ĠAIM. 1, 1, 6. zu KAP. 1, 101. BHĀSHĀP. 65. 67. fg. 136. KUSUM. 29, 3. 8. TARKAS. 29. 38. अ० SĀH. D. 3, 4. Schol. zu KAP. 1, 91. परिगणनं कर्तव्यमव्याप्त्यतिव्याप्तिवार्णाय so v. a. um das nicht Alles oder zu Vieles zu verhüten P. 6, 3, 35, Schol. Am Ende eines adj. comp. व्याप्तिक TARKAS. 38.

व्याप्तिमत्त (von व्याप्तिमत्) n. die Eigenschaft des Sicherstreckens auf Andere NĪR. 1, 2.

व्याप्तिमत् (von व्याप्ति) adj. sich erstreckend: तावद्याप्तिमत्प घापः ÇĀK. zu BH. ĀR. UP. S. 295. alldurchdringend, durchgängig, allgemein M. 12, 26. TARKAS. 37.

व्याप्य (von घाप् mit वि) 1) adj. das worin Etwas stets enthalten ist, — inhärrt P. 2, 1, 57, Schol. BHĀG. P. 7, 6, 22. Schol. zu KAP. 1, 152. TARKAS. 52. वक्रिव्याप्यधूमवत् 29. 41. n. = साधन, लिङ्ग TRĪK. 3, 2, 1. 11. Davon nom. abstr. त्व० n. TARKAS. 43. Z. d. d. m. G. 6, 26, N. 1. 7, 291, N. 1. 4. BHĀSHĀP. 9. 74. 76. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 111. — 2) n. Costus speciosus odor arabicus (vgl. व्याध) AK. 2, 4, 4, 14. st. सव्याम ist VARĀH. BH. S. 77, 7 vielleicht सव्याप्य (oder सव्याध) zu lesen.

व्याभाषक nom. ag. von 1. भाप् mit व्या P. 3, 2, 146, Schol.

1. व्यामै (zerfällt in विऽघाम; vgl. समाम) m. 1) das Maass der ausgespannten Arme: Klasten AK. 2, 6, 2, 38. 3, 4, 27, 98. TRĪK. 1, 1, 127 (disregard, disrespect mit einem Fragezeichen bei WILSON; vgl. व्यामन). H. 600. HALĀJ. 5, 19. AV. 6, 137, 2. ÇAT. BR. 10, 2, 2, 1. 2. ०मात्रै 1, 2, 5, 14. 7, 1, 2, 37. TS. 5, 1, 2, 4. 2, 5, 1. ÂÇV. GĀHJ. 4, 1, 10. हि०, त्रि० KĪTJ. ÇR. 6, 3, 15. 27. अर्ध० 7, 2, 3, 16, 7, 29. MBH. 3, 424. 10207. 4, 814. 5, 2524. 7, 2388. R. 6, 2, 30. SUÇR. 1, 338, 2. 2, 182, 1. DAÇAK. 88, 19. = 4 Aratni Schol. zu ÇAT. BR. 7, 1, 2, 7. = 5 Aratni Schol. zu ÂÇV. GĀHJ. 4, 1, 9. — 2) Quere: पाशान्मुञ्च येः समामे बध्यन्ते पैर्यामे AV. 18, 4, 70. — 3) Rauch ÇABDĀNTHAK. bei WILSON.

2. व्याम VARĀH. BH. S. 77, 7 vielleicht fehlerhaft für व्याध oder व्याप्य Costus speciosus oder arabicus.

व्यामन n. = 1. व्याम 1) TRĪK. 1, 1, 127. disregard, disrespect WILSON nach ders. Aut.; mit अवज्ञा beginnt aber ein neuer Artikel in TRĪK.

व्यामिश्र (2. वि - 2. घा + मिश्र) adj. (f. घ्रा) 1) vermischt, vermengt; gemengt so v. a. mannichfaltig, vielartig, ungleichartig: व्यामिश्रेणैव वाक्येन बुद्धिं मोक्षसीव मे BHAG. 3, 2. MBH. 3, 13879. 12, 12446. 14, 1350. R. GORR. 2, 109, 51. SUÇR. 1, 131, 4. P. 3, 3, 15, Schol. vermischt —, vermengt mit, begleitet von, versehen mit; die Ergänzung a) im instr. MBH. 3, 13018. HARIY. 14864. SUÇR. 1, 81, 19. 103, 9. — b) im comp. vorangehend SUÇR. 1, 16, 11. SPR. 2162. वराकर्णो (शर) MBH. 4, 1332. 2) zerstreut, un aufmerksam MBH. 14, 588. 590.

व्यामोह (von 1. मुह् mit व्या) m. Verlust der Besinnung, Mangel an klarem Bewusstsein, das Irresein, Verblendung —, Verwirrung des Geistes MBH. 7, 9384. 8, 215. HARIY. 5909. SPR. 2847. KATHĀS. 52, 154. 235. 56, 409. GLR. 10, 16. PRAB. 76, 9. 93, 3. 94, 5. SĀH. D. 135, 21. Verz. d. Oxf. H. 241, b, No. 591. जनकधनप्रकर्षापिपद्वानव्यामोहकिरिासारम् das im-Ungewissen-Sein KULL. zu M. 9, 132. KĀYĀD. 3, 101.

व्यास्य (von 1. व्यास) adj. in die Quere gehend: पाश AV. 4, 16, 3 (वरुण voc. st. वरुणो herstellen).

व्यायतव a. u. क्म् mit व्या 2) e).

व्यायतन in einer Inschrift in Journ. of the Am. Or. S. 7, 10, Pl. 36 in folgender Verbindung: व्यायतनैकघोषरुचिराः (ग्रामाः), was nur bedeuten kann ansprechend durch das eine Geräusch, das aus verschiedenen Heiligthümern ertönt; HALL übersetzt adorned with ample and frequent habitations of herdsmen. व्यक्तित्व^o soll nach STANISLAS JULIEN in HIOUEN-TSANG 1, 368 l'état où l'on est dégagé de tout bedeuten.

व्यायार्म (von क्म् mit व्या) m. bei Ableitungen die erste Silbe nicht zu वेया verstärkt nach Vor. 7, 3 (vgl. व्यायामिका). 1) Kampf, Streit AV. 2, 4, 4. अन्ये साम प्रशंसति व्यायामपरे जनाः MBu. 12, 621. °कलकौ 14, 1925. — 2) körperliche Anstrengung, — Übung; = यम H. 320. an. 3, 471. MED. m. 52. = पौरुष H. an. MED. — MBu. 1, 2840. यमव्यायामकुशल 4354. °कर्षित 6654. Çāññ. Sām. 3, 1, 14. MBu. 3, 16748. f. °सक 4, 1309. 2246. 7, 1929. 6541. व्यायामे कर्कशत्वम् 13, 542. 14, 2665. 15, 132. R. 2, 83, 19. व्यायामेषु कुशलः R. Gonn. 1, 80, 28. 5, 13, 33. Suca. 1, 18, 9. 51, 21. 73, 12. 130, 1. 233, 1. Kām. Nit. 13, 42. 14, 25. 16, 18. 21. 19, 25. Māññ. 121, 7. Vāññ. Bm. S. 86, 77. Kāññ. 18, 191. 27, 146. 74, 142. °पूर्वाणि कृत्यानि MBu. 2, 2025. यमपृष्ठे रथे नागे व्यायामं कुरु क्षित्यशः R. Gonn. 4, 79, 21. व्यायामं मुष्टिभिः कृत्वा तत्रैपि समासतिः MBu. 2, 11974. यमभिः क्षेपणीयैश्च व्यायामं कुरुतः स्म तौ Hāññ. 3737. Riāññ. Tan. 7, 1716. 8, 735. °विद्या 1073. 2117. °विद्व 2828. °भूमि ein für körperliche Übungen bestimmter Platz, Kaiserplatz u. s. w. Kām. Nit. 16, 19. f. वारि° Anstrengung im Wasser Kāññ. 54, 109. वागव्यायाम Anstrengung beim Sprechen MBu. 15, 120. Suca. 1, 70, 15. धनुर्व्यायाम die beim Bogenschessen stattfindende Anstrengung, Übung im Bogenschützen R. Gonn. 2, 65, 18. य° Suca. 2, 363, 13. 509, 6. Kām. Nit. 14, 47. — 3) = 1. व्यास Kāññ. H. 600. H. an. द्वि° Çāññ. Çā. 47, 2, 4. विषम in MED. wohl nur ein Druckfehler für वियाम; daher die Bed. a difficulty bei WILSON. — 4) = दुर्गसंचार H. an. MED. — व्यायामाभ्यधिकम् MBu. 1, 5014 fehlerhaft für व्यायामाभ्यधिकम्, wie die ed. Bomb. Hest. — Vgl. बाहु°.

व्यायामवत् (von व्यायाम) adj. sich körperlich anstrengend, körperlichen Übungen obliegend gapa अलादि zu P. 5, 2, 186.

व्यायामिक (von व्यायाम; vgl. Vor. 7, 3) adj. (f. ई) körperliche Übungen betreffend: व्यायामिकीनां च विद्यानां ज्ञानम् unter den 64 Künsten Verz. d. Oxf. H. 217, a, 20. वैतालिकानी Comm. zu Bññ. P. 10, 45, 86.

व्यायामिन् adj. = व्यायामवत् gapa अलादि zu P. 5, 2, 186. Vāññ. Bm. S. 86, 27. Vññ. 7, 46.

व्यायुक (von 3. ई mit वि) adj. weglauend Kām. 31, 3.

व्यायुध (2. वि + धा°) adj. waffenlos MBu. 7, 4067.

व्यायाम (von 1. युञ् mit व्या) m. Bez. einer best. Art einachtiger Schauspiel H. 284. Daçan. 1, 5. HALL in der Einl. S. 6. Sin. D. 314. Prati-pan. 24, 4, 4. Verz. d. Oxf. H. 140, a, No. 280.

व्यायामिम (wie oben) adj. etwa unzusammenhängend, Bez. eines best. Verbandes Suca. 1, 83, 21.

व्याराष (von 1. रूष् mit व्या) m. Groll, Unmuth Vññ. 6.

व्याल (विश्वयाल AV. Padap.) 1) adj. a) tückisch, hinterlistig, beschaff, bösartig; = यत् AK. 3, 4, 26, 198. H. an. 2, 509. = यत् MBu. I. 48 = यत् Gāññ. im ÇKDn. Beiw. des Takman AV. 5, 22, 6. von Elephanten: गतं व्यालम् Kām. 17, 25. °द्विप Çic. 12, 28. °गत्र Kāññ. 37, 98. °वारण 52, 116. व्यालघेष्टित ein Elephant R. 1, 6, 32 (25 Gonn.). m. ein tückischer Elephant H. 1222. H. an. MED. HALI. 2, 70. Spr. 2020. — b) verwunderlich HALI. 5, 46. — 2) m. a) ein tückischer Elephant; a. u. 1) a). — b) Raubthier AK. H. 1210. H. an. MED. HALI. 5, 46. M. 1, 39. 48. MBu. 1, 1105. 7, 2229. R. 2, 95, 15. Suca. 1, 4, 19. 24, 1. 89, 16. Spr. (II) 345. 3405. (I) 1740. — c) Schlange AK. 1, 2, 2, 7. 3, 4, 26, 198. H. 1303. H. an. MED. HALI. 3, 15. MBu. 3, 11978. Spr. (II) 2655. (I) 2460. 2609. 2919. 3046. Vāññ. Bm. S. 19, 4. 33, 28. als Verzierung an Indra's Banner 43, 57. 65. Sin. D. 54, 1. am Ende eines adj. comp. f. श्री Riāññ. Tan. 6, 58. — b) c) unbestimmt ob Raubthier oder Schlange MBu. 3, 2355. 15668. 13, 5473. R. 2, 59, 10. 3, 55, 21. 5, 41, 27. Vāññ. Bm. S. 16, 5. Riāññ. Tan. 8, 2185. Bññ. P. 1, 6, 14. 4, 7, 28. 7, 8, 29. सव्याला भूः Kām. Nit. 4, 53. — d) Löwe H. an. Tiger und Panther Riāññ. im ÇKDn. — e) König, Fürst MATRUANZA zu AK. nach ÇKDn. — f) Bez. des zweiten Decans im Krebs, des ersten im Scorpion und des dritten in den Fischen Vāññ. Bm. 21 (19), 6. — g) ein best. Metrum COLERA. Misc. Ess. 2, 164. Ind. St. 2, 408, N. 2. — h) N. pr. eines Mannes: °कुल Verz. d. Oxf. H. 196, b, 28. — 3) f. ई Schlangenweibchen MBu. 3, 16143. 16191. 5, 7071. 9, 579. 14, 2455. R. Gonn. 2, 34, 9. 75, 17. 5, 26, 2. Māññ. 10, 19. Rāññ. 12, 32. Wññ. Kāññ. 221. — 4) n. Bez. einer der 3 Städten in der retrograden Bewegung des Planeten Mars Vāññ. Bm. S. 6, 2.

व्यालक (von व्याल) m. 1) ein tückischer Elephant TAN. 2, 8, 25. — 2) Raubthier oder Schlange MBu. 13, 5454.

व्यालकरज ein best. Parfum, = व्याघ्रनख Nññ. Pa.

व्यालखड्ग m. dass. Riāññ. im ÇKDn.

व्यालगन्धा f. die Ichneumonpflanze (नाकुली) Riāññ. im ÇKDn.

व्यालयाक m. Schlangenfänger Bññ. zu AK. 1, 2, 2, 12 nach ÇKDn. M. 8, 260. MBu. 3, 18257.

व्यालयाकन् m. dass. AK. 1, 2, 2, 12. 3, 4, 2, 10. H. 488. HALI. 2, 455. Spr. 2919. sein Ursprung Verz. d. Oxf. H. 22, a, 29. °याकियो f. Kāññ. 45, 7 (nach AUFACHT).

व्यालमीच m. pl. N. pr. eines Volkes Vāññ. Bm. S. 14, 9.

व्यालमिक्षा f. eine best. Pflanze, = मरुसमझा Riāññ. im ÇKDn.

व्यालस n. nom. abstr. von व्याल ein tückischer Elephant Spr. 5143.

व्यालदंष्ट्र m. Asteracantha longifolia Nees oder Tribulus lanuginosus Lññ. Riāññ. im ÇKDn. °क m. dass. Duany. in Nññ. Pa.

व्यालद्रेष्काण m. = व्याल 2) f) Comm. zu Vāññ. Bm. 21 (19), 6.

व्यालनख m. ein best. Parfum, = व्याघ्रनख Riāññ. im ÇKDn.

व्यालपत्ता f. Ocimum utilissimum Roxb. Riāññ. im ÇKDn.

व्यालपयिजि m. ein best. Parfum, = व्याघ्रनख Nññ. Pa.

व्यालप्रेक m. n. desgl. ebend.

व्यालमृग m. Raubthier MBu. 3, 11919. R. 2, 37, 32. R. Gonn. 2, 99, 3. 3, 1, 25. Vāññ. Bm. S. 6, 3 (द्विष्ट्यालमृगेभ्यः through mordacious animals, serpents and wild beasts Kām). ein best. Raubthier: ईकामृग व्या-

लम्बा माङ्गल्याय मृगद्विजाः MBh. 8, 4417. विडालमति या — द्यौर् व्यालम्बस्तथा (= चित्र-12 Nilak.) 12, 444.

व्यालम्ब (von लम्ब् mit व्या) 1) adj. *herabhängend*: °कस्त mit *herabhängendem Rüssel* MBh. 7, 2192. कर्ण Varāh. Bṛh. S. 68, 59. °कम्बल Riśa-Tar. 8, 2736. — 2) m. *rothblühender Ricinus* ÇKDa. nach dem Vaidjaka.

व्यालम्बिन् (wie oben) adj. = व्यालम्ब MBh. 6, 2599. Hariv. 13018. R. 4, 16 (mit der v. l. व्यालम्बिनोल्° zu lesen). Varāh. Bṛh. S. 73, 5. Bulo. P. 3, 28, 24. 4, 25, 31.

व्यालवर्ग m. Varāh. Bṛh. 25(23), 18 nach dem Comm. = सप्रेक्षकाण (= व्यालप्रेक्षाणा) aber zugleich erklärt als *die beiden ersten Decane im Krebs und im Scorpion und der dritte in den Fischen*.

व्यालवस्त m. ein best. Parfum, = व्याघ्रनख Riśa. im ÇKDa.

व्यालायुध n. = व्याडायुध = व्याघ्रनख ein best. Parfum MATSURA zu AK. 2, 4, 4, 17 nach ÇKDa. und Nigh. Pa. m. Riśa. im ÇKDa.

व्यालि s. व्याडि.

व्यालिक adj. (f. ई) = व्यालेन चरति gaṇa parādi zu P. 4, 4, 10.

व्यालीभू (व्याल + 1. भू) zur Schlange werden: °भूत MBh. 3, 12526.

व्यालीप् (von व्याल), °यति einer Schlange gleichen GAUR bei Hall in der Einl. zu Visavad. 56.

व्यालोल (von लुल् mit व्या) adj. *sich hinundher bewegend, zitternd, wogend*: दीप Spr. 2589. अलक 2629. 2021. नेत्र Kathās. 73, 345. Kau-rap. 7. Gtr. 12, 15. Pañcar. 3, 5, 22. Riśa-Tar. 5, 372. Bhig. P. 10, 5, 11.

व्यालकेशी (von कृष् mit व्यव) f. *gegensätzliches Schmähchen* Schol. zu P. 3, 3, 13. 5, 4, 14 und 7, 3, 6.

व्यावभाषी (von 1. भाष् mit व्यव) f. dass. Rājam. zu AK. nach Wilson; °भाषी ÇKDa. nach ders. Aut.

व्यावर्ग (von वर्त् mit व्या) m. *Abtheilung, Abschnitt* Līṭs. 7, 6, 8, 7, 30.

व्यावर्त (von वर्त् mit व्या) m. = नाभिकण्टक Çaddar. im ÇKDa. व्यावर्तक v. l.

व्यावर्तक (vom caus. von वर्त् mit व्या) adj. (f. व्यावर्तिका) *beseitigend, ausschliessend* Spr. 1973. Tarkas. 56. Nilak. 203. Comm. zu Taitt. Paṭr. 21, 7. Davon nom. abstr. °ता f. Vedāntas. (Allah.) No. 98. 100. °व n. P. 2, 1, 57, Schol.

व्यावर्तन 1) adj. (f. ई) wohl vom caus. von वर्त् mit व्या, *beseitigend, abwendend*; s. विप्रव्यावर्तिनी. — 2) n. (von वर्त् simpl. mit व्या) a) *proparox. Wendung (des Weges)* AV. 6, 26, 2. Kūṇḍ. Up. 5, 3, 2. — b) *das Sichabwenden* Śih. D. 243, 14. Verz. d. Oxf. H. 215, 6, 13. — c) *das Sichschlingeln um Etwas* Kā. 5, 30.

व्यावर्तनीय (vom caus. von वर्त् mit व्या) adj. *zurückzunehmen*: घ° Mit. 259, 10.

व्यावर्त्य (wie oben) adj. *zu beseitigen, auszuschliessen* Kusum. 25, 19. 26, 1.

व्यावहारिक (von व्यवहार) gaṇa vinnyadi zu P. 5, 4, 24. gaṇa स्त्री-गतादि zu 7, 3, 7. 1) adj. (f. ई) a) *dem Verkehr —, dem Leben angehörig, hier gültig*, — *zur Erscheinung kommend, real* (im Gegens. zu ideal); वाच् *Umgangssprache* Nī. 13, 9. धर्म M. 8, 164. MBh. 12, 7096. Mān. P. 26, 16. नामन् Wān. Nax. 2, 317. Trans. R. A. S. 2, 37 (nach Haug-

ron). पारमार्थिक, व्यावहारिक, प्रातिभासिक Nilak. 156. 171. Comm. Misc. Ess. 1, 375. Bīlar. 16. Vedāntas. (Allah.) No. 50. घ° Bulo. P. 18, 85, 14. — b) *umgänglich* Kā. Nīṭis. 18, 29. — c) *zum Process gehörig* M. 8, 78. — 2) m. a) *Beamter* R. ed. Bomb. 2, 68, 13. व्यवहार वाक्सा-भ्यतरसकलराशकृत्ये निपुणा क्षमस्याः Comm. — b) N. einer buddhistischen Schule Tāran. 271; vgl. एकव्यवहारिक (lies एकव्या°). — 3) n. *Verkehr, Handel, Geschäft* Bulo. P. 12, 2, 3.

व्यावहारिन् (wie oben) adj. *zur Anwendung kommend* Varāh. Bṛh. S. 104, 2; vgl. Ind. St. 8, 301.

व्यावहारी (von कृ mit व्यव) f. wohl *Umgang, Verkehr* Vor. 26, 177.

व्यावहार्य (von व्यवहार) adj. *tauglich, brauchbar, noch frisch* (= व्यवहारयोग्य, क्षम्यास Nilak): सेनाय्य MBh. 4, 1746.

व्यावहासी (von कृस् mit व्यव) f. *allgemeines Lachen* Schol. zu P. 3, 3, 13. 5, 4, 14. 7, 3, 6.

व्यावृत् (von वर्त् mit व्या) f. 1) *Unterscheidung, Auszeichnung, Vorrang* vor (gen. und instr.): व्यावृत्तेव गच्छति श्रेष्ठं समानानाम् TS. 5, 6, 3, 3, 2, 2, 5. श्रम्याभिर्द्विताभिः 5, 6, 3, 7, 2, 5, 2. TBr. 1, 4, 4, 4. Kīṭu. 21, 5. 29, 7. व्यावृत्काम TS. 2, 5, 5, 6. 5, 6, 11, 4. — 2) *das Aufhören*: श्रेष्ठो व्यावृत्तः (kann auch als infin. gefasst werden) *bis es zu dampfen aufhört* TBr. 1, 3, 10, 6.

व्यावृत्त n. MAITREUP. 3, 5 wohl fehlerhaft für व्यावृत्त *das Sichabwenden —, Nichtswissenwollen von Jmd oder Etwas*; nach dem Comm. = व्यावृत्ताभिप्रायत्वं गूढाभिर्मंधिता.

व्यावृत्ति (von वर्त् mit व्या) f. 1) *das Sichabwenden, Zuhören des Rückens*: घ° Àçv. Çr. 1, 1, 11. Līṭs. 1, 2, 15. — 2) *Verdrehung (der Augen)* Suça. 2, 192, 19. Çāṇḍ. Sāh. 3, 3, 16. — 3) *das Sichlosmachen von Etwas*: पाप्मनः TS. 7, 2, 10, 4 in Ind. St. 10, 150. ग्रामिषात् Spr. 5184. — 4) *das Ausgeschlossenwerden von, das Kommen um*: पितृलो-कदेवलोकाभ्याम् Çāṇḍ. zu Bṛh. Ār. Up. S. 309. *das Ausgeschlossensein, Ausschluss, Beseitigung* Kumāras. 2, 27. Çāṇḍ. zu Bṛh. Ār. Up. S. 252. zu Kūṇḍ. Up. S. 22. Kīṇḍ. 2, 199. Śih. D. 107, 19. — 5) *Sonderung, Trennung, Unterscheidung* TBr. 2, 1, 2, 6. 4, 3. पापवस्यस्य 5, 2, 3, 8, 10, 2. TS. 6, 1, 2, 5. Kīṭu. 23, 8. Çar. Br. 12, 7, 3, 13. *Distinctheit (der Stimme)* Kīṭu. 27, 8. सोमपीथस्य चैषा मुरापीथस्य च व्यावृत्तिः *Unterschied* Ait. Br. 8, 8. — 6) N. eines best. Opfers Çar. Br. 13, 3, 5. — Vgl. निर्व्यावृत्ति.

व्यावृत्सु (vom desid. von वर्त् mit व्या; eine ungrammatische Form ohne Reduplication) adj. *sich von Etwas loszumachen wünschend*: संसार° Wilson, Simejzjak. S. 6.

व्याशा (2. वि + 1. शशा) f. *Zwischengegend (auf der Windrichtung)* Wān. Rāmat. Up. 325.

व्याश्रय (von श्रि mit व्या) m. *Beistand, Parteinahme für Jmd* P. 5, 4, 48.

व्यास (von 2. अस् mit वि) m. 1) *das Auseinandersiehen, ein Fehler der Aussprache* R. V. Paṭr. 14, 2, 4. — 2) *Ausführlichkeit, ausführliche Darstellung (Gegens. समास)* AK. 3, 3, 22. Trik. 3, 3, 451. H. 1432. an. 2, 591. Med. s. 11. Halis. 4, 81. 5, 19. MBh. 1, 51. 85. 3, 67. व्यासिन् *ausführlich* Suça. 2, 17, 3. 513, 6. Pañcar. 2, 3, 16. व्यासात् dass. Spr. 4, 261, 3. व्यासतस् dass. 112, 13. 2, 332, 9. व्यासिसमासतः MBh. 12, 1296.

समासव्यासयोगात्सु Bha. P. 1, 9, 27. — 3) Durchmesser COLBR. Alg. 87. Brette VANIN. Bha. S. 53, 12. 17. 23. fgg. = मानभेद ÇANDAN. im ÇKDR. — 4) der auseinandergezogene Text, Bez. des Padapāṭha AV. PAṬ. 3, 68. 72. — 5) N. pr. eines mythischen Weisen, dem die Redaction und auch Abfassung einer Menge umfangreicher Texte (der Veda, des Mahābhārata, der Purāṇa, des Vedānta u. s. w.) zugeschrieben werden; er gilt für einen Sohn Parācara's von der Satjavati (vgl. द्वैपायन, कृष्णद्वैपायन). TAIK. 2, 7, 15. 3, 3, 451. H. 847. H. an. MND. HALS. 2, 258. TAITT. Ān. 1, 9, 2. Ind. St. 4, 377. BRAG. 10, 13. मुनीनाम-प्यर्क व्यासः (sagt Kṛṣṇa) 13, 37. 18, 75. MBH. 1, 21. 2047. विव्यास वेदान्यस्मात्स तस्माद्यास इति स्मृतः 2417. HARIV. 2. 4. 5. 453. 7999. 10692. मत्सीतनूत्र Spr. (II) 1110. Verz. d. Oxf. H. 47, b, 21, fgg. 59, a, 35. Bha. P. 1, 6, 1. BURNOUR, Intr. 568. TATTVAS. 22. HALL 9. 86. Verfasser eines Gesetzbuchs JĀN. 1, 5. Ind. St. 1, 20. 232. fgg. 467. GILD. Bibl. 458. achtundzwanzig Vjāsa VP. 272. Verz. d. Oxf. H. 52, a. fgg. 80, a. Astro- nom Ind. St. 2, 247. स्कान्द 3, 280. °मातर = सत्यवती TAIK. 2, 8, 11. °सू desgl. 3, 3, 222. — 6) als v. l. für व्याम VANIN. Bha. S. 77, 7 viel- leicht fehlerhaft für व्याध oder व्याप्य Costus speciosus oder arabicus. — Vgl. दिनव्यासदल, बाबजी°, बृहद्यास, वेद°, वैयास fgg.

व्यासकेशव m. N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. No. 807.

व्यासगीता f. (sc. उपनिषद्) pl. Titel eines Theils des Kūmapu- rāṇa Verz. d. Oxf. H. 8, a, 33. Verz. d. B. H. 128, b. 129, a.

व्यासङ्ग (von सङ्ग mit व्या) m. 1) das Anhaften, Anhangen: दानव्या- निविषादमूकमधुपव्यासङ्गदीनानन adj. (ein Elephant) MĀLATI. 153, 1. कलङ्ग° Spr. 3080. — 2) das Hängen an Etwas, Verlangen nach Etwas, Lust an Etwas, Leidenschaft für Etwas: स्वर्गतरंगिणीतरुवि व्यासङ्ग- मङ्गीकुरु Spr. 2256. विदत्कुलमनोभृङ्गरस° Verz. d. Oxf. H. 213, b, No. 307. यत्किंचिन्मनोव्यासङ्गकारकम् (परित्यज्य) MBH. 12, 366. 13, 318. KA- rṇās. 67, 29. Bha. P. 11, 26, 26. — 3) Verknüpfung, Zusammenhang KUSUM. 14, 1. — 4) Zerstretheit (als Erklärung von व्यतिष्य) NĪLAK. zu HARIV. 4455. ÇĀK. 71, 3, v. l.

व्यासतीर्थ 1) n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, b, s. — 2) m. N. pr. eines Mannes COLBR. Misc. Ess. 1, 83. Verz. d. Oxf. H. 385, a, No. 484. 393, a, No. 90. °बिन्दु HALL 113. 205.

व्यासतुलसी m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 274, a, N. 649.

व्यासत्र्यम्बक m. desgl. ebend. 345, b, 41. fg.

व्यासत्र n. nom. abstr. von व्यास 5) MBH. 1, 4286.

व्यासदत्ति m. N. pr. eines Sohnes des Vararukī Verz. d. Cambr. H. 15.

व्यासदास m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 248, a, 23.

व्यासैरपृच्छा f. Titel einer Schrift VJUTP. 42.

व्यासपूजा f. Vjāsa's °Ehren, Bez. einer best. Begehung Verz. d. B. H. No. 1328. fg.

व्यासभाष्यव्याख्या f. Titel eines Commentars von Vākaspati-miçra SARVADARÇANAS. 165, 22.

व्यासमूर्ति m. Bein. Çiva's Çiv.

व्यासपति m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 620. fg.

व्यासवन n. N. pr. eines heiligen Waldes MBH. 3, 6063. Verz. d. Oxf. H. 46, b, N. 2.

व्यासवर्ष m. N. pr. eines Mannes HALL 38.

व्यासशतक n. Vjāsa's Hundert (Sprüche), Titel einer Schrift Verz. d. Kop. H. 11, b.

व्यासश्रुकसंवाद m. Vjāsa's Unterredung mit Çuka, Titel einer Schrift aus dem Mahābhārata, Verz. d. Oxf. H. 228, b, No. 559.

व्याससमाप्तिन् (von व्यास + समाप्ति) adj. ausführlich und gedrängt: वाच् MBH. 12, 1604.

व्याससिद्धांत m. Titel eines Werkes Verz. d. Cambr. H. 43.

व्याससूत्र n. Titel eines Sūtra Verz. d. Oxf. H. 279, b, 11; vgl. 287, b, 20. fg. °चन्द्रिका HALL 96. °वृत्ति COLBR. Misc. Ess. 1, 334.

व्यासस्थली f. N. pr. eines heiligen Platzes MBH. 3, 6066.

व्यासाचल (व्यास + च°) m. N. pr. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 253, a, 26. fg.

व्यासारण्य (व्यास + ण°) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 263, a, 10.

व्यासाश्रम (व्यास + आ°) m. Bein. Analānanda's COLBR. Misc. Ess. 1, 333.

व्यासाष्टक (व्यास + ष्ट°) n. Vjāsa's Oktade, Bez. eines best. Liedes Verz. d. Oxf. H. 72, a, 4. 5. 133, a, 10.

व्यासीय adj. von Vjāsa verfasst, n. ein Werk Vjāsa's Verz. d. Oxf. H. 167, a, 35.

व्यासुकि m. wohl patron. Vjādī's Verz. d. Oxf. H. 185, b, 8.

व्यासेध (von सिध् mit व्या) m. Verhinderung, Störung, Unterbrechung: पञ्चव्यासेधकारिन् VP. 1, 6, 30.

व्यासेश्वर (व्यास + ई°) n. N. eines Liṅga Verz. d. Oxf. H. 72, a, 1. °तीर्थ 66, a, 26. fg.

व्याकृत s. u. 1. कृन् mit व्या; davon °त्वं n. (logischer) Widerspruch: अव्याकृतं वाच: H. 66.

व्याकृति (von 1. कृन् mit व्या) f. (logischer) Widerspruch KĀTJAPR. 184, 9 (349, 11).

व्याकृतस्य (2. वि + आ°) adj. nicht geill, nicht zotenhaft ATT. Bn. 6, 36.

व्याकृतव्य (von 1. कृन् mit व्या) adj. zu übertreten: अतस्ते शासनं भर्तुर्न व्याकृतव्यमेव हि R. GON. 2, 23, 4.

व्याहरण (von हर् mit व्या) n. das Aussprechen: मम व्याहरणात् weil ich es sage MBH. 14, 1861. नामव्याहरणं विज्ञो: Bha. P. 6, 2, 10. विडुरावेडितं प्राज्ञा द्वित्रिव्याहरणं च यत् HALS. 1, 153.

व्याकर्तव्य (wie eben) adj. zu sagen, mitzuthellen: न त्विदं केषुचिद्या- कर्तव्यम् MBH. 1, 6237.

व्याहार (wie eben) m. 1) Aeusserung, Gespräch, Unterhaltung AK. 1, 1, 1. H. 241 (व्याहार fehlerhaft). HALS. 1, 133. आर्विभूतव्योतिषो ब्रा- ह्मणानां ये व्याहारास्तेषु मा संशयो भूत् UTARAN. 81, 4 (104, 5). व्याहारे नो नहि समुचितो युष्मदस्मत्प्रयोग: wenn wir mit einander reden Spr. 4602. SĪM. D. 329, 19. PĀNĀT. ed. orn. 41, 9. पशुशास्त्र° das Sprechen des Fisches und der Waffen (als portentum) VANIN. Bha. S. 46, 71. परदार° Gespräch über ÇĀK. 104, 23, v. l. — 2) Gesang (von Vögeln): पति° HARIV. 4420. 14525. परभृतकलव्याहारेषु MĀLAV. 76. — 3) in der Drama- tik eine wichtige Aeusserung u. s. w. BHAR. NĪṬIAC. 18, 113. 19, 66. 94. DAÇAR. 3, 11. 18. SĪM. D. 521. 531. PRATĪPAR. 28, a, 1.

व्याकरणम् (von व्याकर) adj. (f. ई) aus *Aussagen* —, aus *Geprüchen über* (geht im comp. voran) bestehend KATHA. 121, 280.

व्याक्ति न् (von कृ mit व्या) adj. 1) *sprechend, redend*: क्षत्प^० LIT. 9, 8, 7. मिथ्या^० MBH. 15, 199. — 2) *singend*: काम^० (पतिन्) HARIV. 6929. *erlösend von*: मधुकर^० (कुम) PRAB. 96, 18. — Vgl. वृ^०.

व्याक्ति s. u. 1. धा mit व्या.

व्याकृति (von कृ mit व्या) f. 1) *Aussage, Ausspruch* MBH. 13, 3188. VARA. Bṛh. S. 51, 1. नलीश्वरव्याकृतयः कदाचित्पुनस्ति लोके विपरीतमर्थम् KUMĀRA. 3, 68^१ भूतार्थ^० RAH. 10, 84. — 2) *०ति und ०ति Spruch, Ausruf*: so heissen kurze, aus einzelnen abgerissenen Worten bestehende Formeln, namentlich die Worte भूम्, भुवम् und स्वर्, welche auch मकाव्याकृतयस् genannt werden. TAITT. PRĀT. 3, 7. TS. 1, 6, 40, 2. 5, 5, 3. TBH. 2, 2, 3. AIT. BR. 5, 32. 8, 7. 13. ÇAT. BR. 1, 1, 13. 2, 5, 13. 5, 5, 1. 6, 2, 1, 4, 10. ÂCV. ÇA. 2, 15, 28. GṚH. 3, 4, 1. KAUC. 72. fg. यत्र मन्त्रा न विद्यन्ते व्याकृतिस्तत्र योजयेत् GOBH. 2, 16. TAITT. UP. 1, 5, 1 (ति-स्रः). 3 (चितस्रः). MAITRĀJ. 6, 2. M. 2, 78. 6, 70. 11, 248. MBH. 13, 7384. HARIV. 11499. MĀRK. P. 101, 24. BHĀG. P. 3, 12, 44. 5, 9, 5. सप्त NRS. TĀP. UP. in Ind. St. 9, 107. fg. WEBER, RĀMAT. UP. 350. मका^० KĀTJ. ÇA. 2, 1, 6. 19, 4, 16. SHAPV. BR. 1, 6. GOBH. 1, 8, 15. NIR. 13, 9. P. 8, 2, 71. M. 2, 81. 11, 122. JĀĀN. 1, 15. MBH. 3, 14158 (पञ्च). HARIV. 12434. SUGA. 4, 7, 1. स-व्याकृतिका गायत्री JĀĀN. 1, 238. व्याकृति und ०सामन् als Namen von Sāman Ind. St. 3, 239. व्याकृतिस्रयी als Tochter Savitar's von der Pṛcni BHĀG. P. 6, 18, 1.

व्याकृति (von कृ mit व्या) f. N. eines Sāman, v. l. für व्याकृति Ind. St. 3, 239, a.

व्युच्छिन्ति (von 1. क्ति mit व्युद्) f. *Unterbrechung, Störung*: धर्म^० MBH. 12, 1189. यत्न^० MĀRK. P. 16, 46. प्रवृत्तिमार्ग^० VP. 1, 6, 31. वृ^० (वा-चः) H. 71.

व्युच्छेत् (wie oben) nom. ag. *Unterbrecher, Störer*: कुतदेशादिधर्मा-णामव्युच्छेता MBH. 12, 2901.

व्युध्य (von वच् mit वि) adj. zu verbessern, dazusprechen TS. 7, 3, 2, 2. AIT. BR. 3, 85.

व्युत् s. 5. वा mit वि.

व्युति f. = व्यूति BHARATA im DVIRŪPAK. nach ÇKDR.

व्युत्क्रम (von क्रम् mit व्युद्) m. 1) *Uebertretung*: मर्यादा^० VP. bei MUIR, ST. 1, 193. *Fehltritt* VARA. Bṛh. S. 74, 12. — 2) *das Heraus-treten (aus der Ordnung), Veränderung der Reihenfolge, umgekehrte Ordnung* H. 1511. ÇĀND. 92. ०विवाक् Verz. d. Oxf. H. 282, a, 40. KULL. zu M. 10, 16. उत्पत्ति^० Vedāntas. (Allah.) No. 93. Comm. zu ÂCV. ÇA. 1, 12, 81. zu KĀTJ. ÇA. 88, 18.

व्युत्क्रमण (wie oben) n. *das Sichabsondern* P. 8, 1, 15. = पृथगव-स्थान Schol.

व्युत्क्रास s. u. क्रम् mit व्युद्. ०क्रासा f. (sc. प्रकृष्टिका) Bez. einer Art von Rhythmen KĀVYĀD. 3, 99.

व्युत्थातव्य (von स्था mit व्युद्) partic. fut. pass. neutr. *die Nothwen-digkeit von Etwas abzustehen*: सतो ऽस्मात्कामाद्विडुषा व्युत्थातव्यम् ÇĀND. zu Bṛh. ÂN. UP. S. 260.

व्युत्थान (wie oben) n. 1) *das Abstehen von seinen Verpflichtungen*, VI. Theil.

Versäumnis der Pflichten: वृषलत्वं परिगता व्युत्थानात्तत्रधर्मिणः MBH. 14, 832. — 2) *das Nachgeben* MBH. 13, 1511. वृ^० 1515. — 3) *Bez. einer best. Stufe im Yoga*: व्युत्थानं तिसृष्वविनिताद्यं भूमित्रयम् Verz. d. Oxf. H. 229, a, No. 561, Z. 36. fg. 231, a, 27. 30. Vedāntas. (Allah.) No. 77. — Nach den Lexicographen = प्रतिरोध AK. 3, 4, 20, 121. = प्रति-रोधन H. an. 3, 420. = विरोधावरण AK. H. an. Med. n. 134. = स्व-तत्त्वता TRK. 3, 3, 259. = स्वैर्वृत्ति H. an. = स्वातन्त्र्यकृत्य Med. = स्व-तत्त्ववृत्ति HALĀJ. 4, 93. = समाधिपारण H. an.

व्युत्पत्ति (von 1. पद् mit व्युद्) f. 1) *die Entstehung —, Ableitung —, Auflösung —, Etymologie eines Wortes* SĀH. D. 7, 1. Schol. zu P. 5, 2, 93. 7, 3, 5. 8, 3, 6. VOP. 26, 220. ०रुक्ताः शब्दाः H. 2. KUSUM. 48, 15. Verz. d. Oxf. H. 185, b, 8. — 2) *Wirkung*: प्रतिभा कारणी तस्य (काव्यस्य) व्यु-त्पत्तिश्च विभूषणम् Verz. d. Oxf. H. 214, a, 5. 6. — 3) *Abweichung im Tone, das Erklängen eines fremden Tones* VARA. Bṛh. S. 46, 61. — 4) *das Sichheranbilden, Bildung, Zunahme an Kenntnissen*: बालानाम् MADHUS. in Ind. St. 1, 14, 4. SĀH. D. 2, 3. 96, 16. TARKAS. 59. KUSUM. 23, 9. — Vgl. मका^०, यथा^०.

व्युत्पत्तिवाद m. Titel zweier Werke HALL 55.

व्युत्पादक (vom caus. von 1. पद् mit व्युद्) adj. *ableitend, herleitend, etymologisch erklärend*: शब्दव्युत्पादकशास्त्र DURGĀD. im ÇKDR.

व्युत्पादन (wie oben) n. *das Ableiten, Herleiten* von (abl.) KUMĀRILA bei MÜLLER, SL. 97. MADHUS. in Ind. St. 1, 19, 1.

व्युत्पाद्य (wie oben) adj. *abzuleiten, herzuleiten*: शास्त्र^० WILSON, SĀMĀJAK. S. 10.

व्युत्सर्ग (von सर्ग् mit व्युद्) m. *Erklärung, Aufhellung* MADHUS. 56.

व्युद् (2. वि + उद्) adj. *wasserlos, trocken* BHĀG. P. 10, 25, 26.

व्युदक (2. वि + उदक) adj. (f. स्त्री) dass. ÇĀND. GṚH. 4, 12. ÂPAST. 1, 11, 28. BHĀG. P. 5, 14, 18. 9, 6, 28.

व्युदास (von 2. वस् mit व्युद्) m. 1) *das Fahrenlassen, Aufgeben*: ए-कास^० MBH. 12, 592. — 2) *Beseitigung, Ausschliessung* SĀH. D. 444. Verz. d. Oxf. H. 209, b, 33. Schol. zu P. 7, 2, 74. 4, 63. zu KAP. 1, 88. KULL. zu M. 11, 77. Comm. zu TAITT. PRĀT. 15, 9. — 3) *Ausgang, Ende*: व्रजेद्युदासं नाकः NĀLOD. 4, 14. — Vgl. त्ति^०.

व्युद्गहन (von 1. उक्त् mit व्युद्) n. *das Auskehren, Ausfegen* ÇAT. BR. 7, 1, 2, 17. 13, 8, 2, 3.

व्युद्धन (von दन्ध् mit व्युद्) n. *das Aufbinden in mehreren Strän- gen, eine Variation des einfachen Umwindens des Jûpa* KĀTJ. ÇA. 14, 1, 20.

व्युन्दन (von उन्द् mit वि) n. *das Benetzen* VS. 2, 2.

व्युन्मिश्र (2. वि + उ^०) adj. (f. स्त्री) *vermischt —, verschen —, besu- delt mit*: (गदाम्) व्युन्मिश्रा केशमञ्जारी: MBH. 6, 2775. विमिश्री ed. Bomb.

व्युपकार (von 1. कृ mit व्युप) m. *das Genügethun, vollkommene Be- obachtung*: धर्मव्युपकारयोजित R. 8, 96, 6.

व्युपज्ञाप (von जप् mit व्युप) m. *das Zufüstern* ÂPAST. 1, 8, 15. st. die- ser guten Lesart ist die des HARADATTA (वकारम्कान्दसो ऽपपाठो वा), व्युपज्ञाव in den Text aufgenommen worden.

व्युपतोद (von 1. तुद् mit व्युप) m. *das Anstossen ebend.*

व्युपदेश m. *Vorwand* bei WILSON wohl nur fehlerhaft für व्युपदेश.

व्युपन्नव (2. वि + उ^०) adj. *keinem unglücklichen Zufall ausgesetzt*

80ca. 2, 22, 8.

व्युपरम् (von रम् + व्युप) m. das zur-Ruhe-Gelangen, Aufhören: इ-
पि. पाणिम् MBh. 12, 3897. वस्त्रं 7, 2850. क्रिया 12, 2147. युद्धं HARIV.
4192. विकल्पं UTTAR. 117, 14 (159, 6). वेगं MĀLATI. 86, 16, v. 1.
दिनं *Neige des Tages* HARIV. 4387.

व्युपवीत (2. वि + उ०) adj. ohne Upavita: s. u. बद्धशिख 1) a).

व्युपशम (von शम् mit व्युप) m. das Aufhören, Weichen VAUT. 178.
व्यथा 8. D. 344, 4. वेगं MĀLATI. 86, 16 (v. 1. व्युपरम्).

व्युप्तकेश adj. dessen Haar geschoren ist (MAUDH.) VS. 16, 29. dessen
Haar verweilt ist (Comm. und Zusammenhang) Bala. P. 4, 2, 14. Das
erste Mal ist वप् auf 1. वप् mit वि, das zweite Mal auf 2. वप् mit वि
zurückzuführen.

1. व्युष् (von 2. वस् mit वि) f. Morgenhelle, Tagesanbruch AV. 12, 3,
24. Vgl. ausserdem den infin. Gebrauch unter 2. वस् mit वि und आ-
व्युषम्, उपव्युषम्.

2. व्युष्, व्युष्यति (दाके) DAĀTUP. 26, 7. (विभागो) 106. व्यौषपति (उ-
त्तर्गो) 32, 92.

व्युषम् (von 2. वस् mit वि) = 1. व्युष्; s. उपव्युषम्.

व्युषित s. u. 2. वस् mit वि.

व्युषिताय m. N. pr. eines Fürsten MBh. 4, 4686. HARIV. 827 (धुषि-
ताय die neuere Ausg.). RAH. ed. Calc. 18, 23. — Varianten dieses Na-
mens. धुषिताय, घुषिताय und हूषिताय.

व्युष्ट adj. und n. Tagesanbruch (auch Hā. 253. HALĀ. 1, 111 und VP.
222) s. u. 2. वस् mit वि. Das m. personificirt als Sohn Pushpārṇa's
von der Doshā Bala. P. 4, 13, 14. als Sohn Vibhāvasu's von der
Ushas 6, 6, 16. das n. = फल nach H. an. 2, 99. — Vgl. श्र० und वैयुष्ट.

व्युष्टि (von 2. वस् mit वि) f. 1) das Aufleuchten der Morgenröthe,
Hellerwerden RV. 1, 124, 12. 171, 5. उषसे व्युष्टिषु 2, 34, 12. श्रुत्वा व्युष्टि
परितक्रायाः 5, 30, 12. 6, 24, 9. 8, 20, 15. 9, 98, 11. 10, 76, 1. 99, 1. AV. 8,
9, 10. 15. ÇAT. Br. 12, 2, 6. TS. 4, 3, 44, 1. PĀNĀV. Br. 3, 1, 12. — 2) An-
muth, Schönheit (= कान्ति, देकगतं लाबण्यम् ÇĀṆK.) KĀND. Up. 3, 13, 4.
— 3) Lohn für (gen. und loc.), Vergeltung; = फल AK. 3, 4, 41. H.
1446. an. 2, 99. MED. t. 28. HALĀ. 4, 92. = समृद्धि und सृद्धि AK. H. an.
MED. व्युष्टिरेषा स्त्रीणां पूर्व भर्तुः परा गतिम् । गतुं सपुत्राणाम् MBh. 1,
6164. सेयं दानकृता व्युष्टिरनुप्राप्ता सुखं तया 3, 15466. मरुतस्तपसः 12,
8836. दानं 13, 3526. 3837. 5144. ब्राह्मणपूजायाम् 7485. 7855. fg. Spr.
5923. R. Gonn. 4, 15, 14. 6, 72, 25. 93, 14 (Strafe). ed. Bomb. 4, 20, 14
(Strafe). MĀK. P. 16, 45. — 4) Lob (स्तुति) H. an. — 5) Bez. gewisser
Ishṭakā TS. 5, 8, 4, 7. — 6) N. eines Dvirātra KĪT. 15, 10. KĪT. Ça.
15, 9, 22. LĪT. 3, 11, 11. 9, 3, 5. 14. MAÇAKA in Verz. d. B. H. 72 (IV, 9).
व्युष्टिर्गिरात्र gaṇa युक्तासेवादि zu P. 3, 2, 81.

व्युष्टिमत् (von व्युष्टि) adj. 1) mit Anmuth — mit Schönheit ausge-
stattet KĀND. Up. 3, 13, 4. — 2) Lohn bringend: फलवन्ति च कर्माणि
व्युष्टिमसि (उ० षिमासि ed. Bomb.; व्युष्टिः पारमैश्वर्यं तद्वति NĪLAK.) MBh.
12, 9672. 13, 8077.

व्यूह m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 6, 269 nach der Lesart der ed.
Bomb., व्यक ed. Calc.

व्यूह, व्यूहक partic. s. u. 1. ऊक् mit वि. Nachzutragen ist: 1) ver-

rückt, verschoben, verzogen ÇĀṆK. Ça. 10, 2, 3, 3. PĀNĀV. Br. 25, 1, 1.
दशरात्र ऋच. Ça. 3, 8, 1. 12, 25. 10, 3, 2. प्रातरनुवाक AR. Br. 2, 12. ० ह्य-
न्द्स् dessen Metra verschoben sind ÇĀṆK. Br. 22, 7. 27, 4. 7. PĀNĀV. Br.
10, 5, 14. — 2) auseinandergezogen: ० शानु adj. (durch Zwischenstrecken
der Arme Comm.) ÇĀṆK. Gāṇ. 1, 10. — 3) breit HALĀ. 4, 11. व्यूहा-
रम् MBh. 1, 2740. 4553 (ed. Calc. an beiden Stellen व्यूहारः st. व्यूहारः
der ed. Bomb.). व्यूहारस्क R. Gonn. 1, 51, 18. — 4) ausgebreitet, aus-
gethelt, angerichtet TBh. 2, 3, 9, 9.

व्यूहकङ्कट adj. s. u. 1. ऊक् mit वि 6). "

व्यूति (von 5. वा mit वि) f. = व्युति das Weben AK. 2, 10, 29. TRH.
3, 3, 184. H. 913. an. 2, 151. MED. n. 23. ÇANDAR. im ÇKDā.

व्यूह (1. ऊक् mit वि, aber als simpl. behandelt) med. in Schlacht-
ordnung stellen: अव्यूक्तं महाव्यूक्तम् MBh. 6, 2100. 3512. 1500. उभ-
यबलेषु व्यूक्तेषु PĀNĀV. ed. orn. 37, 15. व्यूक्तो दानवैर्व्यूहैः (दानवं
व्यूक्तम् die neuere Ausg.) HARIV. 2436.

— प्रति sich in Schlachtordnung aufstellen gegen (acc.), in Gegen-
Schlachtordnung aufstellen (das eigene Heer): प्रत्यव्यूक्त (ohne acc.)
MBh. 6, 2411. तावकानां च तं व्यूहं प्रत्यव्यूक्त । शर्धचन्द्रेण व्यूहेन 2412.
प्रत्यव्यूक्त पाण्डवान् 8, 2126. कथं पाण्डुमुताद्यापि प्रत्यव्यूक्त (so ed.
Bomb.) मामकान् 2128. बार्हस्पत्यं विधिं कृत्वा प्रत्यव्यूहं विहसि 3,
16370. एवमेतं महाव्यूहं प्रत्यव्यूक्त पाण्डवाः 6, 2420. प्रत्यव्यूक्त वा-
किनीम् 8291.

1. व्यूहं (von 1. ऊक् mit वि) m. 1) Verschiebung, Verrückung: स्थानं
Nir. 7, 11. ÇAT. Br. 10, 4, 3, 17. 23. LĪT. 10, 3, 16. यक्षाणाम् Schol. zu
KĀT. Ça. 12, 6, 23. — 2) Auseinanderrückung, Zerlegung von Halbvo-
calen und zusammengesetzten Vocalen RV. PRĀT. 8, 22. 16, 14, 34.
50. श्र० 18, 27. — 3) Vertheilung: तद्विव्यूहा जनाः VARĀH. BRH. S. 6, 7.
सुव्यूहकत adj. (गृह) R. 5, 12, 49. चन्द्रे ताराव्यूहज्ञानम् व्यूहे विशिष्टः
संनिवेशः Verz. d. Oxf. H. 230, b, 35. चरणव्यूहः । चरणाः शाखाः सूत्राणि
च । व्यूहो विविच्य भेदः MÜLLER, SL. 198. — 4) Aufstellung eines Heeres,
Schlachtordnung, ein Heer in Schlachtordnung AK. 2, 8, 47. TRH. 3,
3, 460. H. 747. an. 2, 602. fg. MED. h. 10. HALĀ. 3, 9. VAIG. bei MALLIN.
zu ÇIC. 16, 67. प्रविश्य च व्यूहमभेद्यम् MBh. 1, 2755. परव्यूहविनाशन
3, 2430. 6, 674. 2409. 2412. R. 5, 73, 60. 82, 21. 83, 3. 6, 31, 33. फल्गु ते-
न्यस्य यत्किञ्चिन्मध्ये व्यूहस्य तद्वेत् Spr. (II) 309. RAH. 7, 51 (du.).
० व्यूहः KATHĀS. 48, 7. ० द्वार 11. व्यूहानामुत्तमा मार्गाः सप्त चैव महापथाः
HARIV. 8964. सप्ताङ्ग Kām. NĪTIS. 19, 20. fgg. verschiedene Formen auf-
gezählt und beschrieben 18, 48. fgg. शकर, वराक, मकर, सूचि, गरुड M.
7, 187. पद्म 188. वज्र 191. शौशनस MBh. 3, 16369. शर्धचन्द्र 6, 2412.
गरुड R. 6, 8, 11. मकरं ÇIC. 16, 67. महासूचि KATHĀS. 47, 40. ० रत्नो
विधाय eine zum Kampf geeignete Stellung einnehmend (von einem
Löwen gesagt) PĀNĀV. 9, 22. श्रावितव्यूहसंवत् ein geordneter Jagdsay
Verz. d. Oxf. H. 13, b, 43. — 5) Gesamtheit, ein Ganzes, Complex:
= समूह, वृन्द AK. 2, 8, 89. 3, 4, 24, 240. H. 1411. H. an. MED. HALĀ.
4, 2. पदार्थं Schol. zu KAP. 1, 62. प्रत्यूहं ÇAT. 14, 61. 265. चित्रं
PĀNĀVĀNĀTHAK. 4, 168 (nach AUFRICHT). बुद्धनेत्रव्यूहेषु SADDE. P. 4, 5, b.
यकं (?) PĀNĀV. 3, 14, 19. बुद्धिमनोऽन्तार्थगुणं Bala. P. 4, 29, 70. का-
त्मतत्त्वव्यूहेनात्मना 5, 17, 14. Inbes. die Vielseitigkeit Purushotta-

ma's als Vāsudeva, Saṃkarṣaṇa, Pradjumna und Aniruddha SARVADARCANAS. 54, 18. व्यूहस्तुविधौ वासुदेवसर्कार्णप्रद्युम्नानि, इतस्तत्तकः 30. fg. 55, 10. WERNER, RIMAY. UP. 326. Bhaṅ. P. 11, 6, 10. श्रीवैकुण्ठप्रथमव्यूहवर्णनं, विष्णुव्यूहवर्णनं Verz. d. Oxf. H. 14, a, 2. 3. काय° Glt. 12, 27. PAKṢA. 1, 1, 50. 2, 8, 4. Auch Bez. der einzelnen Erscheinungsform: एकव्यूहविभाग, द्विव्यूहसंज्ञित, त्रिव्यूह, चतुर्व्यूह als Beiw. Hari's MBH. 12, 12608. fgg. मकेश्वरः चतुर्व्यूहः Verz. d. Oxf. H. 47, b, 30. एकादश° adj. (रुद्र) Bhaṅ. P. 5, 25, 3. Hierher vielleicht व्यूह = काय TRIK. — 6) Theil, Abschnitt, Kapitel: योगशास्त्रं चतुर्व्यूहम् SARVADARCANAS. 180, 11. तदिदं शास्त्रं चतुर्व्यूहम् क्यं क्यसाधनं कामं कानसाधनं च Verz. d. Oxf. H. 237, b, No. 569. कारक° 246, a, No. 618. — 7) = निर्माण TRIK. H. an. MED. — Vgl. कण्ड°, गर्भ°, धन°, चक्र° (auch KATHAS. 30, 40), दण्ड°, नन्त्र°, प्रभा°, भय°, मरु°, ललित°, विमल°, वीर°, सुखवती°.

2. व्यूह (von 2. ऊह mit वि) m. Raisonnement, Speculation; = तर्क H. an. 2, 602. MED. h. 10. hierher vielleicht MBH. 14, 1029. = व्यवहारचनकौशल NILAK.

व्यूहन (von 1. ऊह mit वि) 1) adj. auseinanderrückend, sondernd: Civa HARIY. 7428. = जगत्तोभक NILAK. — 2) n. Verschiebung, Auseinanderrückung, gesonderte Aufstellung KĀTJ. Ça. 4, 2, 11. सुगव्यूहन 5, 9, 27. 8, 2, 10. कृदसाम् Schol. zu KĀTJ. Ça. 12, 6, 22. Suçr. 1, 25, 2. 15. eine Eigenschaft des Windes GARMOP. in Ind. St. 2, 66. Verz. d. Oxf. H. 225, a, 8 v. u. Bhaṅ. P. 3, 26, 87 (= मेलनं तृणादि: Comm.). vom Winde bekommt der Fötus व्यूहन (Entfaltung der Glieder STENZLER) JĀṆ. 3, 76.

व्यूहपार्ति m. Hintertreffen AK. 2, 8, 3, 47. H. 747.

व्यूहपृष्ठ u. dass. TRIK. 3, 3, 134.

व्यूहमति m. N. pr. eines Devaputra LALIT. ed. Calc. 248, 17.

व्यूहराज m. 1) der Fürst unter den Schlachtordnungen, die Schlachtordnung der Schlachtordnungen MBH. 6, 2660. — 2) N. pr. eines Bodhisattva LALIT. ed. Calc. 365, 6. Lot. de la b. l. 2. 254.

व्यूहोकार (1. व्यूह + 1. कर्) in Schlachtordnung stellen: कृतेर्वलैः Spr. (II) 3308.

व्यूह partic. a. u. ऋध् mit वि. Nachzutragen wäre verteilt, misslungen ÇAT. Ba. 4, 6, 3, 9. 12, 7, 3, 12.

व्यूहि (von ऋध् mit वि) f. Ausschließung, Verlust; Misslingen, Missrathen, Vereitelung AV. 8, 8, 9. 14, 2, 49. 12, 5, 29. VS. 30, 17. ÇAT. Ba. 2, 3, 4, 7. यज्ञस्य 4, 5, 3, 9. 12, 7, 3, 12. इन्द्रस्यानु व्यूहिं तत्रं सोमपीथेन व्यार्धत AIT. Ba. 7, 28. Misswachs, Mangel P. 2, 1, 6. शाकानाम् Schol. — Vgl. ऋ°.

व्येक (2. वि + एक) adj. (f. श्री) woran Eins fehlt VARĀH. BRH. S. 53, 19.

व्येनम् (2. वि + एनम्) adj. schuldlös RV. 3, 33, 13.

व्येनी adj. f. zu व्येत (2. वि + एत) bunt schillernd: die Morgenröthe RV. 5, 80, 4.

व्येमान s. u. 2. ऋध् mit वि.

व्येतब (2. वि + ऐ°) adj. allerlei Lärm machend AV. 12, 1, 41.

व्योक्स् (2. वि + व्यो°) adj. auseinander wohnend ÇAT. Ba. 9, 3, 3, 6. PAKṢA. Ba. 14, 3, 8.

व्योकार m. Grobschmied AK. 2, 10, 7. H. 920.

व्योदन (2. वि + व्यो°) m. स्यत् वृक्षो व्योदन उरु क्रमिष्ठ ज्ञोवसे RV.

8, 52, 9. = विविधे ऽने लब्धे सति SI.

व्योम m. N. pr. eines Sohnes des Daçarha Bhaṅ. P. 9, 24, 3. व्योमम् HARIY. VP.; vgl. प्रतिव्योम.

व्योमक ein best. Schmuck VJUTP. 140. रत्न° als Beiwort von कूटगार LALIT. ed. Calc. 367, 17.

व्योमकेश (1. व्योमन् + केश) adj. die Luft zum Haar habend: m. Bein. Civa's AK. 1, 1, 4, 30. H. 198. HALĀ. 1, 12. ÇATAN. in Ind. St. 2, 39. MBH. 7, 9626. Verz. d. Oxf. H. 101, a, 37.

व्योमकेशिन् m. dass. ÇKDR.

व्योमग (1. व्योमन् + 1. ग) adj. im Luftraum sich bewegend, fliegend KATHAS. 118, 54.

व्योमगङ्गा (1. व्योमन् + ग°) f. die im Himmelsraum fließende Gāṅgā TRIK. 3, 3, 191. MBH. 12, 12421. MEḢ. 44. RAÇH. 12, 85. KUMĀRAS. 6, 5.

व्योमगमन adj. ० गमनी विद्या die Zauberkunst des Fliegens KATHAS. 59, 106.

व्योमगामिन् adj. = व्योमग KATHAS. 30, 19. 31, 56. 43, 41. 223.

व्योमचर adj. dass. R. 5, 55, 13. RAÇH. 5, 51.

व्योमचारिन् 1) adj. dass. VARĀH. BRH. S. 86, 6. KATHAS. 22, 56. पुर BUḢHIPP. im ÇKDR. — 2) m. a) Vogel TRIK. 2, 5, 37. MED. n. 246. — b) ein Gott MED. RĀGA-TAR. 8, 983. — c) d) = चिरीविन् und द्विज्ञात VICVA im ÇKDR. a saint; a Brahman WILSON ohne Angabe einer Aut.

व्योमधूम (1. व्योमन् + धूम) m. Himmelsrauch so v. a. Wolke TRIK. 1, 82. H. Ç. 26. HĀ. 18.

1. व्योमन् (vielleicht von 3. वा mit वि) 1) n. a) Himmel, Himmelsraum, Luftraum NAIGH. 1, 3 (= अक्षरित). 6 (= दिष्). AK. 1, 1, 3, 1, 3, 4, 25, 133. H. 163. MED. n. 136. HALĀ. 1, 137. 5, 72. gewöhnlich durch व्यवन umschrieben NĪ. 11, 40. अस्य पारे रजतो व्योमनः RV. 1, 52, 12. श्रेष्ठो न पर्वतातो व्योमनि 5, 87, 9. नासीदज्ञो नो व्योमा परो यत् 10, 129, 1. am häufigsten mit dem Beiw. परम् 1, 62, 7. 143, 2. पृच्छामि वाचः परम् व्योम 164, 34. fg. 89. 3, 32, 10. 7, 5, 7. विश्वे देवांसः परम् व्योमनि स वामोज्ञो दधुः 82, 2. 9, 86, 15. 10, 3, 7. AV. 6, 123, 1. 2. मेदं तत्र परम् व्योमन् 7, 5, 3. 8, 9, 8. सुधायां मा धेहि प° 17, 1, 6. 18, 4, 30. VS. 13, 42. TAITT. UP. 2, 1. प्रथमे व्योमनि देवानां सदेने RV. 8, 13, 2. पूर्व्ये 9, 70, 1. ब्रह्मणाः पदव्योमानुस्मरणम् MAITRUP. 6, 84. भुवि दिव्ये ब्रह्मपुरे शेष व्योम्यात्मा प्रतिष्ठितः MUṆD. UP. 2, 2, 7. दिवं भूमिं च निर्ममे। मध्ये व्योम दिशश्चाष्टावपा स्थानं च शाश्वतम् M. 1, 18. व्योमि चन्द्रलेखे MBH. 3, 1831. 1782. 2071. R. 1, 31, 19. 2, 72, 20. 4, 16, 3. 44, 44. व्योम पुत्रवे 42, 15. MEḢ. 52. RAÇH. 12, 67. व्योममध्ये VIKH. 20. व्योमैकाक्षविकारिन् Spr. 2922. VARĀH. BRH. S. 34, 1. NAISH. 22, 54. KATHAS. 18, 71. गतिर्व्योमि 186. 20, 108. RĀGA-TAR. 3, 81. 4, 208. DHŪNTAR. 74, 1. व्योमो ऽवतरत् नारायणम् PAKṢA. 46, 15. व्योमा durch den Luftraum (sich bewegen so v. a. fliegen) KATHAS. 20, 160. 25, 262. 28, 100. 42, 156. व्योममार्गेण dass. 12, 148. व्योमवर्त्मना dass. 44, 184. व्योमायसंचारिन् 28, 191. व्योमकता SŌRĀS. 12, 80. — b) Aether (als Element; vgl. आकाश u. s. w.) Suçr. 1. 310, 16. Spr. 2163. Bhaṅ. P. 3, 12, 11. BHĀSHĀP. 2. — c) Wind im Körper Bhaṅ. P. 2, 7, 49. — d) Waser NAIGH. 1, 13. MED. — e) Sonnentempel MED. n. 136. — f) in der Astrol. das 10te Haus VARĀH. BRH. 25 (23), 8. — g) etwa Aufnahme, Gedächtnis (= रत्नण Comm.): कृतस्य व्योमने, विभूमेने, विधर्मणे TS. 3, 3, 3, 1. — 2)

m. a) in einer Formel (nach Maṇḍ. Praśāpatti oder das Jahr) VS. 14, 23. TS. 4, 3, 8, 1. 5, 3, 2, 2. — b) N. eines Ekāha Çākh. Ça. 14, 24, 1. Āc. Ça. 9, 8, 6. — c) N. pr. eines Sohnes des Daśārha (vgl. व्योम) HARIV. 1991. VP. 422; vgl. प्रतिव्योमन्.

2. व्योमन् (2. वि + घो° von घ्र) adj. vielleicht unrettbar: वरुणो वा एतं गृह्णाति यं व्योमानं पश्यो गृह्णाति Kāṭh. 13, 16.

व्योमनासिका (1. व्योमन् + ना°) f. Wachtel TRIK. 2, 8, 29.

व्योमपञ्चक (1. व्योमन् + पञ्च°) n. vielleicht die fünf Öffnungen (vgl. छि) im Körper Verz. d. Oxf. H. 236, a, No. 567. Verz. d. B. H. No. 649.

व्योमपाद (1. व्योमन् + पाद°) adj. dessen Fuß im Luftraum steht, Boiw. Viṣṇu's PAÑĀ. 4, 3, 80.

व्योममञ्जर (1. व्योमन् + मञ्ज°) n. Fahne TRIK. 2, 8, 57.

व्योममण्डल (1. व्योमन् + मण्ड°) n. dass. ÇANDAR. im ÇKDa.

व्योममुद्गर (1. व्योमन् + मुद्गर°) m. Windstoss, Wirbelwind HIA. 210.

व्योममृग (1. व्योमन् + मृग°) m. N. eines der 10 Rosse des Mondes Vāṇi beim Schol. zu H. 104 (खाममृग die Hdschr.).

व्योमयान (1. व्योमन् + यान°) n. ein durch die Luft fliegender Wagen, Götterwagen AK. 4, 1, 4, 13. H. 89, Schol. GAṬĪDH. in Verz. d. Oxf. H. 191, b, 4.

व्योमरत्न (1. व्योमन् + रत्न°) n. das Juwel am Himmel, die Sonne H. 95, Schol.

व्योमशिवाचार्य m. N. pr. eines Autors HALL 166.

व्योमसद् (1. व्योमन् + सद्°) adj. im Himmel wohnend RV. 4, 40, 5. VS. 9, 2.

व्योमसरित् (1. व्योमन् + स्र°) f. = व्योमगङ्गा KATHĪS. 72, 358.

व्योमस्थली (1. व्योमन् + स्थ°) f. die Erde (!) BUḌĪPR. im ÇKDa.

व्योमास (1. व्योमन् + आस°) m. ein Buddha TRIK. 1, 1, 11.

व्योमारि (1. व्योमन् + अरि°) m. N. pr. eines zu den Viṇve Devāḥ gezählten Wesens MBH. 13, 4360.

व्योमोदक (1. व्योमन् + उ°) n. Regenwasser RĪĀN. im ÇKDa.

व्योमोत्सुक (1. व्योमन् + उत्°) m. der Planet Mars H. 5. 13.

व्योमिक in परम° adj. von परम-व्योमन् im höchsten Himmel thronend NṢ. TĪP. UP. in Ind. St. 9, 76.

व्योष (von 1. उष् mit वि) 1) adj. glühend, brennend AV. 3, 25, 3. 4. — 2) m. eine Elefantenart MED. sh. 27. — 3) n. die drei brennenden Species: schwarzer —, langer Pfeffer und getrockneter Ingwer AK. 2, 9, 112. H. 422. MED. HALĪ. 2, 462. SUÇA. 1, 165, 15. 179, 14. 2, 40, 2. 294, 2. 332, 5. 360, 2. PAÑĀ. 3, 14, 70.

व्र (von 1. वर) 1) m. pl. ब्राम् (begleitender oder sich zusammenschliessender) Haufe, Schaar NAIGH. 4, 2. NIR. 5, 3. ऋयङ्गि समन्गा इव ब्रा: RV. 1, 124, 8. सुबन्धवो ये विष्णो इव ब्रा: 126, 5. तस्मान्तीरभ्यनुषत् ब्रा: 4, 1, 16. 10, 123, 2. AV. 2, 1, 1. यदीमन्ये ब्रम्भमृगं न ब्रा मृगयन्ते 8, 2, 6. wenn in der Stelle RV. 4, 1, 16 जानst: zu ब्रा: zu ziehen ist, wäre dieses als fem. anzusehen. — 2) sg. ब्रय (ब्र: Padap.) द्रयापि श्रीमरिपि AV. 14, 7, 3 von unbekannter Bedeutung; es scheint ein blosses Spiel mit verstümmelten Worten zu sein (vgl. न्य: im folgenden Verse).

व्रत्त scheinbar Verz. d. Oxf. H. 82, a, No. 138, Z. 7, wo aber क्त्-एकशिपोर्वत्त: zu lesen ist.

वज्र, व्रजति (गति) DĀIRUP. 7, 79. 40, v. 1. वज्रास: वज्रासीत् P. 7, 2, 2. VOP. 8, 47. 58. व्रजिष्यति: aus metrischen Rücksichten auch med. व्र-सितुम्, व्रजित्वा, व्रजिते. 1) schreiten, gehen; fortgehen; mit acc. des Ziels: वज्रासो सीममदती: RV. 3, 1, 6. पृथग्व्रजसी: परि वीमवज्रम् 86, 4. AV. 19, 71, 1. TBH. 2, 3, 20, 3. ÇAT. BH. 8, 8, 2, 7. वर्षत्यप्रावृते व्रजेत् 7, 5, 2, 41. 11, 5, 2, 4. 6, 2, 2. यामासि म् GOM. 3, 5, 20. हरम् LĪT. 1, 1, 22. गृह्णन् 3, 3, 1. अन्येन चेद्वत्सा व्रजित: स्यात् wenn der Brahman auf einem anderen Wege gegangen ist 5, 9, 7. 3, 7, 2. उपानयाम् 9, 1, 24. Āc. Ça. 4, 10, 7. GṆJ. 3, 4, 6. 4, 4, 9. KĪND. UP. 8, 8. — अपराजितं वास्थाय व्रजेदिशम् M. 6, 31. तिष्ठसीषु, व्रजसीषु (गोषु) 11, 111. BHAG. 2, 54 (med.). MBH. 1, 5880. 3, 2143. 2276. 16787. R. 1, 1, 25. 2, 31, 28. 85, 7. 5, 20, 18. 56, 31. RAGH. 1, 46. KĪM. NĪTIS. 5, 42. SPR. (II) 3372. VARĪH. BṆH. 8, 91, 1. KATHĪS. 47, 111. BHĪG. P. 3, 5, 21. 28, 19. 4, 3, 25. 6, 13. 5, 10, 4. कुतम् 4. PAÑĀT. 63, 15. VER. in LA. (III) 20, 8. पश्याम् RĪĀ-TAN. 5, 488. व्र-जतो कृपान् शीघ्रम् R. 2, 40, 46. अविनीतिर्धुर्यै: M. 4, 67. fg. वृषस्थित: BHĪG. P. 9, 18, 9. पाकाय um zu Schol. zu P. 2, 3, 15. 3, 3, 41. भोक्तुम् dass. 10. काण्डलावः, गोदाय: dass. 12. करिष्यामीति dass. 13. अयिरि gegen den Feind H. 792. द्विषतो ऽभिमुखम् KĪM. NĪTIS. 18, 2. ohne Ergänzung dass. M. 7, 206. JĪĪN. 1, 247. fortgehen aus dem Lande M. 8, 124. — mit dem acc. des Wegemaasses: योजनानां शतम् M. 11, 75. योजनमधन: 132. R. 5, 1, 44. — mit dem acc. des Weges: अरिष्टं व्रज प-न्यान्म् MBH. 2, 2589 (vgl. अरिष्टं व्रज R. 5, 8, 18). mit dem instr. des Weges: अविज्ञातेन मार्गेण संकटेन च KĪM. NĪTIS. 7, 80. नयवर्त्मना 8, 87. LA. (III) 87, 12. — स्थानात् VARĪH. BṆH. 8, 86, 62. BHĪG. P. 10, 44, 16. इतस् von hier MBH. 3, 2520. KAURAP. 15. — प्रतिलोमं व्रजत्येति व्याकृतो मृगपत्तिणः HARIV. 4202. अघसु M. 6, 35. 37. SPR. 2923. 3041. उर्ध्वम् BHĪG. P. 4, 23, 26. कश्चित् M. 2, 56. 4, 75. अन्यत्र MĪK. P. 61, 61. अन्यतस् RAGH. 6, 82. PAÑĀT. 21, 4. — व्रजाय oder व्रजम् VOP. 8, 19. पुरे ऽत्र KATHĪS. 29, 159. व्रजावप्रस्थम् MBH. 1, 2263 (med.). गयाम् SPR. (II) 1474. fg. R. 2, 21, 61. 52, 59. 4, 14, 28 (med.). BHĪG. P. 3, 1, 20. पितृयज्ञम् 4, 19, 22. स्वर्गम् HARIV. 751 (med.). दिवम् R. 1, 60, 14. नरकम् M. 8, 94. 307. SPR. (II) 957. अन्धतामिमम् VARĪH. BṆH. 8, 2, 18. यमनयम् R. 2, 38, 17. योनिं किंलापां सन्नानाम् M. 12, 56. वैद्याधरं पदम् KATHĪS. 26, 108. व्र-जामि मूर्धा तव वीर पादौ R. 4, 22, 38. अतस् an's Ende von (gen.) gelan- gen BHĪG. P. 9, 6, 52. परमां गतिम् des höchsten Lohnes theilhaftig wer- den M. 10, 130. MBH. 3, 8087 (med.). R. 2, 64, 40. — ज्ञातीन् zu den Ver- wandten MBH. 3, 2331. व्रजाम्येनमशङ्किता 2432. BHĪG. P. 9, 5, 27 (med.). पुरुषम् gelangen zu 3, 29, 35. विद्विषम् losgehen auf KĪM. NĪTIS. 10, 40. मामेकं शरणं व्रज BHAG. 18, 66. 13, 1042 (med.). पदाम्बुजं ते । व्रजेम सर्वे शरणम् BHĪG. P. 3, 5, 42. 31, 12. 6, 9, 26. 8, 5, 21. — 2) zu einem Weibe (acc.) gehen so v. a. ihm bewohnen M. 3, 45. 8, 373. 382. fg. 385. SUÇA. 2, 147, 11. — 3) von der Bewegung unbelebter und auch unkörperlicher Dinge: einer Wolke MĀGH. 27. किंचित्पश्याद्वज्रं लघुगति: किंचिदेवात- रेण 16. न व्रजति विमानानि विहायसि (st. des folgenden प्रभौ ist mit der neueren Ausg. भयात् zu lesen) HARIV. 8225. यानं यदि गच्छेत् व्रजेच्च sich vorwärts bewegen VARĪH. BṆH. 8, 46, 60. दिश: सर्वा: शिला: पक्षवतः) R. 5, 7, 41. व्रजत्यस्ते रवि: SPR. (II) 3731. VARĪH. BṆH. 8, 26, 3. कुरि- तम् am Horizont erscheinen 5, 47. अघसु von einer Speise M. 11, 153.

सख्य मृत्युर्नञति Spr. 5218. अञ्जतो विषयाः *fortgehen* (II) 668. पस्मिन्मनो अञ्जति तत्र गतो ऽयमात्मा Varāh. Bṛh. S. 75, 3. vom Verstreichen der Zeit: कथं वासराणि अञ्जेषु: Mon. 104. अञ्जतु तव निदाघः R. 1, 28. काले अञ्जति Kām. Nīris. 12, 16. ad Çāk. 193. Spr. 2924. Kathās. 23, 87. Pāṇāt. 49, 2. 117, 9. 261, 14. — 4) in einen Zustand —, in eine Lage —, in ein Verhältniss gerathen: अराम् alt werden MBh. 3, 16541 (med.). मृत्युम् sterben Mārk. P. 26, 39 (med.). यदि व्यापारं अञ्जति मे शरीरे ऽस्मिन् *sich machen an* Vikr. 58. विश्वासं स्त्रीषु *vertrauen* Kām. Nīris. 7, 50. Spr. 1986 (विश्वासम् Conj. für विश्वासे). विनाशम् M. 3, 179, 4, 71. 8, 346. नाशम् Varāh. Bṛh. S. 5, 68. विलयम् R. 5, 56, 117. प्रधंसम् Spr. (II) 3217. धंसम् Varāh. Bṛh. S. 5, 71. तपम् 9, 40. 47, 12. उदयम् 7, 1. दर्शनम् 9, 36. मक्तो पीडाम् 17, 22. 31, 4. संसर्गं सद्भिः M. 11, 47. शोषम् R. Gorā. 2, 15, 29. शास्तिम् Suçā. 2, 381, 13. शमम् Mārk. P. 99, 14. पाकम् R. 4, 10. उपयोगम् Kumāras. 1, 7. उद्देगम् Ragh. 8, 7. निर्वृतिम् Vikr. 28. संधानम् व्यक्तिम् Çāk. 167, v. 1. पुष्टिं पराम् Spr. 2951. खेदम् Kathās. 32, 21. पशुताम् M. 3, 104, 190. विल्लवताम् R. 6, 82, 22. सोपानत्वम् Mon. 61. Ragh. 18, 16. Kām. Nīris. 4, 12, 80. Çāk. 9. Varāh. Bṛh. 11, 20. 24(22), 3. Sām. D. 43, 12. 63, 15. Mārk. P. 25, 14 (med.). भस्मत्वम् (so ist zu verbinden) 115, 2. Buā. P. 1, 18, 22. Pāṇāt. 33, 7. — 5) mit पुनर् in dieses Leben zurückkehren Jāñ. 3, 196. — 6) an eine eigentliche Bewegung wird in folgenden Verbindungen gar nicht mehr gedacht: यदि जीवन्व्रजेत् सः so v. a. mit dem Leben davonkommen R. 4, 13, 36. तं विना को अञ्जेत्सुखम् so v. a. *sich wohl fühlen* Hariv. 15815. — Vgl. उर्ज्जित.

— caus. अञ्जयति (मार्गसंस्कारगत्योः, मार्गणसंस्कारे, मार्गणसंस्कारयोः; संस्कारे, सर्पणे Vop.) Dhātup. 32, 74.

— intens. वाञ्छयते = कुटिलं अञ्जति P. 3, 1, 23, Schol. Vop. 20, 2, 4.

— अति *vorüberschreiten*: अतरेण वेदिमतिव्रज्य ऀच. Çr. 2, 3, 11. 3, 1, 18. 4, 10, 1. Kauç. 24. *hinstreichen über*: अतिव्रजद्भिः पतंगैः RV. 1, 116, 4. *durchstreichen, durchwandern, passiren*: अतिव्रज्य सुराष्ट्रम् Buā. P. 3, 1, 24. त्रिलोकीम् 4, 12, 34. *hinübergelangen über* (In übertr. Bod.): त्रिगुणम् 3, 29, 14. गतीस्तिष्ठः 11, 29, 44.

— व्यति *vorüberschreiten*: तूष्णीं व्यतिव्रजेत् ऀpast. 1, 28, 8. *überschreiten*: मर्यादाम् Spr. 3193, v. 1.

— अनु 1) *entlang gehen*: उत्तरमग्निम् ऀच. Çr. 2, 17, 6. 4, 4, 3. 10, 2. सरस्वतीम् 12, 6, 3. — 2) *begleiten, nachgehen, folgen*: गाः Kauç. 51. Lāt. 5, 7, 3. अञ्जतोऽनुव्रजेत् M. 11, 111. MBh. 13, 350. Hariv. 6136. Jāñ. 1, 248. अतिथिमासीमात्तम् 113. MBh. 1, 3448. 2, 1605. 2593. 3, 2592. सेना इवमाणा पृष्ठतः 6, 2480. राक्षः कलेवरम् 15, 1045. Hariv. 7693. 13639. R. 1, 17, 32. 2, 26, 14. पमिच्छेत्पुनरायासं नैनं हारमनुव्रजेत् 40, 48. 46, 9 (44, 9 Gorā.). R. Gorā. 1, 1, 28. fg. 2, 13, 19. यो मां हुतमनुव्रजेत् 5, 3, 63. Spr. (II) 3372. Kumāras. 7, 38. Varāh. Bṛh. S. 93, 48. Kathās. 32, 190. 52, 387. 57, 105. Buā. P. 8, 19, 20. 14, 14, 16. कन्दुकम् *einem Balle nachlaufen* 8, 12, 23. स्वजनैरनव्रज्यमानः Pāṇāt. ed. ogn. 4, 4. आ इमशानादनुव्रज्य इतरो ज्ञातिभिर्मृतः Jāñ. 3, 1. — 3) *besuchen, sich wohin begeben* Lāt. 5, 4, 3. तीर्थानि MBh. 3, 8266. तेत्राणि क्रूरैः Buā. P. 2, 3, 22. देवालयम् Çat. 14, 86. लोकास्त्रोक्तम् Buā. P. 3, 31, 43. अनुव्रजे अञ्जम् 10, 25, 7. यानिम् *eingehen in* 3, 30, 4. — 4) *in einen Zustand —, in eine Lage sich begeben*:

मृगा मृगेः सङ्गमनुव्रजति so v. a. *schliessen sich an* Spr. 2236. पद्मागिर्यो संतिष्ठतः समानत्वमनुव्रजेत् Mārk. P. 40, 29. — Vgl. अनुव्रजन, अनुव्रज्या (auch M. 2, 241, wo Westergaard und Benfey ein partic. fut. pass. annehmen).

— समनु *nachgehen —, folgen in Gemeinschaft* MBh. 2, 1606. 12, 1385.

— अय *weggehen* ऀच. Çr. 2, 13, 11.

— अभि *zugehen auf, durchlaufen*: अभिव्रज्यति पाञ्चसा रक्षैः RV. 1, 58, 5. 9, 68, 3. — 1, 144, 5. Kauç. 44. अरण्यस्याधमभिव्रज्य 106. 126. केरलान् *sich begeben zu* Buā. P. 10, 79, 19.

— आ 1) *herbeikommen, hinschreiten zu*: कुमारमादायावव्राज्य Çat. Br. 11, 5, 1. 18. 14, 6, 20, 1. Lāt. 2, 1, 9. उन्नुभिम् 3, 10, 17. परिषद्म् Kauç. 38. fg. आव्रजति 32. 34. सुराकर्मस्वाव्राजमासीत (आव्रज्याव्रज्य Comm.) Lāt. 5, 4, 11. 8, 10. प्रत्युद्गम्य त्वाव्रजतः *herankommend* M. 2, 196. पश्यन्त्यो ऽतिथिराव्रजेत् 3, 108. Jāñ. 1, 65. MBh. 3, 10081. 4, 1209. गृहम् *kommen in* M. 3, 111. काश्यम् *kommen —, sich begeben zu* Kauç. Up. 4, 1. MBh. 3, 2277. 4, 215. Buā. P. 3, 19, 24. उपद्रष्टारम् Nq. Tīp. Up. in Ind. St. 9, 166. पौरुषीं गतिम् *gelangen zu* Buā. P. 8, 22, 25. — 2) *zurückkommen, heimkehren*: स त्वमायुधमादाय तिप्रमाव्रज्य R. 2, 31, 31. पुरम् 6, 102, 31. Buā. P. 9, 16, 1. संसृतिम् 1, 5, 19. von einem Klystier, *das wieder abgeht*, Suçā. 2, 211, 12. Häufig mit पुनर् verbunden: को नाम जीवन्पुनराव्रजेत् MBh. 3, 10273. R. 2, 21, 61. 5, 1, 22. 56, 31. अत्र Buā. P. 3, 30, 25. पुरीम् 10, 52, 5. सत्तम् 89, 14.

— उदा *vorwärts schreiten*: अन्वेतमाणा ग्राममुदाव्रजति Kauç. 7, 18, fg.

— प्रत्युदा *nach der entgegengesetzten Richtung schreiten* Kauç. 68, 140.

— उपा *sich hinbegeben zu*: मुनिमुपाव्रजेत् Buā. P. 11, 18, 38.

— प्रत्या *zurückgehen, zurückkehren*: येनेतो गच्छेयुरन्येन प्रत्याव्रजेयुः Lāt. 4, 4, 17. 1, 5, 12. 6, 11. 4, 9, 4. ऀच. Gṛh. 4, 5, 10. 6, 4.

— समा *zurückkehren*: यः संप्राप्य रणे भीष्मं जीवमानः समाव्रजेत् MBh. 6, 5449.

— उद् *das Haus verlassen*: अध्यायमुद्व्रजत् Pāṇāt. Br. 12, 11, 10. अध्यायमुद्व्रजति रतो ऽगृह्णात् 15, 5, 20. स्वाध्यायमुद्व्रज्य Kāñd. Up. 1, 12, 1.

— प्रत्युद् *sich aufmachen und Jmd entgegengehen* Ragh. 1, 90. 13, 33.

— उप 1) *hinzutreten, sich hinbegeben zu, nach*: तमिन्द्रं उपव्रज्यैवाच TBr. 3, 10, 24, 3. Buā. P. 10, 4, 2. 11, 13, 20. कृष्णात्तिकम् 10, 54, 36. कृर्मि 3, 20, 25. 4, 14, 13. 6, 7, 26. 14, 46. 10, 84, 28. आनर्तान् 1, 11, 1. विन्ध्यपादान् 6, 4, 20. पुरीम् 9, 7, 19. वृत्तखण्डम् 10, 39, 39. वेलां 45, 38. तत्र 7, 8, 37. — 2) *Jmd nachgehen, folgen* R. 5, 20, 12.

— प्रत्युप *in feindlicher Absicht auf Jmd (acc.) losgehen, angreifen* MBh. 12, 3540.

— निस् *hinausschreiten* Kauç. 76.

— परि *herumschreiten, umwandeln; umherwandern*: मरेषु चरकाः परिव्रजाम Çat. Br. 14, 6, 3, 1. उत्तरेण खरं परिव्रज्य ऀच. Çr. 4, 6, 1. प्रसव्यमायतनं परिव्रजन् 6, 10, 17. Gṛh. 2, 8, 11. 9, 7, 4, 2, 10. मनुजेश्वरालयम् R. 5, 37, 34. पुत्रस्यैष्ये पिता वसेत् परि वा व्रजेत् *als obdachloser Bettler umherwandern* Kauç. Up. 2, 15. वनेषु तु विवृत्येवं तृतीयं भागमायुषः । चतुर्थमायुषो भागं त्यक्त्वा सङ्गान्परिव्रजेत् M. 6, 83. 41. 88. Jāñ. 3, 58. MBh. 12, 544. 550. 566. 13, 6475. Çat. 14, 66. परिव्रज्यत्पदवी Buā. P. 3, 24, 34. 7, 13, 1. — Vgl. परिव्रज्य, परिव्राज्य fg.

— प्र *vorwärts schreiten, zugehen auf; weiter gehen, wandern*: प्र वा व्रजति प्र वा धावति *geht oder führt* CAT. Ba. 2, 4, 2, 6. 9, 4, 4, 17. ततः प्राङ्मवाङ्ग 11, 6, 4, 3. 14, 7, 3, 25. 2. 25. शरणम् ÇĀṆK. Ça. 16, 16, 4. LIT. 8, 8, 6. ĀCV. GṆ. 1, 23, 24. Ça. 2, 5, 4. KĀND. UP. 8, 8, 2. रथमारुह्य प्रव्रजति PRAÇNOP. 6, 1. KAUSH. UP. 4, 19. MBH. 4, 138. R. 2, 22, 14. 3, 53, 21. मकारणम् MBH. 4, 596. वने R. 3, 53, 16. वनाय MBH. 2, 2618. ग्रामाय, वनाय, नाशाय 3, 2603. पुण्यादेव प्रव्रजति (पापानि कर्माणि) *abstehen* 3, 13453. प्रव्रजित (s. auch bes.) *ausgewandert, fortgezogen* R. 2, 48, 23. 51, 12. 5, 24, 5. 6, 19, 52. वनम् 2, 39, 28. Spr. (II) 1362. धर्मः प्रव्रजितः 3092. प्रव्रजिताश्च adj. (so ed. Bomb.) *davongelaufen* MBH. 6, 3142. Insbes. *das Haus verlassen um als Asket zu wandern*: प्रव्रजिष्यतो ऽयनम् LIT. 10, 19, 11. M. 6, 34. MBH. 1, 3751. 12, 306. Bhaṭ. P. 1, 2, 2. 3, 23, 49. 7, 12, 14. BURNOUR, Intr. 46. गृहात् M. 6, 38. Ç. Bhaṭ. P. 1, 13, 25. 4, 31, 1. ब्रह्मावर्तात् 5, 3, 28. वनम् MBH. 1, 8544. प्रव्रजित (s. auch bes.) *der das Haus verlassen hat um als Asket zu wandern* M. 8, 863 (fem.). 107. BURNOUR, Intr. 168, N. 2. Hit. 64, 4. गृहात् Bhaṭ. P. 2, 1, 16. वनम् 3, 33, 21. — Vgl. प्रव्रजन, प्रव्रजित, प्रव्रज्या (auch MAITRAJ. 6, 28), प्रव्रज् (Çg.), प्रव्रजिन्. — caus. प्रव्रजयति (प्रव्रज° R. 6, 82, 121 fehlerhaft). 1) Jmd (acc.) *verbannen* MBH. 2, 2674. 3, 2041. विषयात् 4, 227. 5, 930. 14, 248. वनम् R. 2, 26, 19. 58, 29. R. GON. 2, 8, 4. 45, 24. 61, 6. 78, 19. RAH. 12, 6. प्रव्रज्यमान R. 2, 54, 14 (16 GON.). 64, 62. प्रव्रजित MBH. 1, 170. 5, 756. R. 2, 63, 3. R. GON. 2, 8, 27. 58, 28. — 2) Jmd als Asketen wandern lassen BURNOUR, Intr. 46. wohl hierher प्रव्रजयितुम् MBH. 13, 446. विधिवत्स्वोचितं कर्म त्याजयितुम् NILAK. — 3) प्रव्रजित MBH. 6, 3142 fehlerhaft für प्रव्रजित, wie die ed. Bomb. liest. — Vgl. प्रव्रजन. — desid. vom caus. s. प्रविप्रजयिषु.

— अनुप्र Jmd (acc.) *in die Verbannung folgen*: अनुप्रव्रजितो रामम् R. 5, 36, 61.

— अग्रिप्र *vorschreiten in der Richtung zu Jmd hin* KĀND. UP. 8, 7, 2. KAUSH. UP. 2, 3, 4. TBR. Comm. 1, 89, 2 v. u.

— विप्र *auseinandergehen* KĀT. Ça. 24, 6, 13. — Vgl. विप्रव्रजिन्.

— प्रति *heimkehren*: मन्दिराय BHATT. 8, 96.

— सम् *wandeln*: पत्रैव संव्रजन्वाक्यपचनमनुस्मरेत् CAT. Ba. 2, 3, 3. 4. KĀT. Ça. 4, 15, 32.

— अनुसम् *hinterhergehen, folgen*: प्रपाद्यमाने राजन्यप्रेषणानो ऽनुसंव्रजेत् ĀCV. Ça. 4, 4, 5. GON. 2, 2, 14. इमा (गाः) अनुसंव्रज्य KĀND. UP. 4, 4, 5.

— उपसम् *hineintreten in*: (न) आकीर्णं भित्तुर्कैर्वाप्यैरागारमुपसंव्रजेत् M. 6, 51.

व्रज (von वर्ज) P. 3, 13, 119. m. (nach SIDDH. K. 281, a, 1 v. u. auch neutr., das aber nicht zu belegen ist). 1) *Zaun, Umhegung, Einfriedigung*: besonders *Hürde zur Aufnahme des Viehs, Pferch; Stall*; = गोष्ठ, गोकुल AK. 3, 4, 3, 32. H. 1273. an. 2, 76. MRD. 6. 15. HALĀ. 2, 107. व्यु व्रजस्य तमसा दारान्न RV. 4, 51, 2; vgl. 1, 92, 4. अति स्तेन इव व्रजमक्रमुः 10, 97, 10. परि व्रजेव बाह्यैर्गन्वासा स्वर्णरम् in den Armen wie mit einem Zaun umschliessend 5, 64, 1. अग्निं व्रजं न तन्निषे 8, 6, 25. व्रजं कृणुधं स हि वै नृपायः 10, 101, 8. श्वोरप व्रजं दिवः 9, 102, 8. व्रजमा पशुमीत् 2, 38, 8. 4, 31, 18. आ देव्यु भजति गोमेति व्रजे *reicher Viehstand* 5, 34, 5. 7, 27, 1. 32, 10. 8, 41, 6. 24, 6. VĀLAKH. 3, 5. अश्विन् 10, 25,

5. AV. 3, 11, 5. 4, 38, 7. व्रजे गच्छ गोष्ठानम् VS. 1, 25. CAT. Ba. 14, 9, 4, 22. ÇĀṆK. Ān. 2, 16. TBR. 3, 8, 22, 2. *der Ort, wo die von Indra zu befreunde Heerde eingesperrt ist*; daher = मेघ NIGH. 1, 10. Nid. 6, 2. व्रजो गोः पुरा कृत्स्नव्यां RV. 2, 30, 10. 4, 16, 6. 20, 8. गव्य 4, 131, 2. 6, 43, 24. स व्रजं दर्ता पार्ये वध्नोः 66, 8. 8, 32, 5. *Stall als Gebäude*: यम्भि संव्रजति गाव उल्लमिव व्रजम् 10, 4, 2. *Weideplatz*: व्रजं न आ प्रुषायति 26, 8. ये न उक्तं ते सार्य व्रज एव निवसति *bleiben auf der Weide* SĀ. zu AIT. Ba. 3, 18. — व्रजे वाप्यथ वारणे *Pferch für Rinder, Hirtenstation* MBH. 3, 13441. HARIV. 3371. 3648. Ç. व्रजमग्निमिव व्रजे 3700. 8391. KĀM. NITIS. 18, 60. Ç. 2, 64. पुरयामव्रजाकराः Bhaṭ. P. 1, 6, 11. 10, 4. 14, 19. 2, 7, 28. ऽप्यु obend. 4, 18, 31. 5, 5, 30. 9, 2, 3. 24, 66. 10, 5, 6. 11, 29. तस्मादहं नवतृणं गच्छन् धनिनो व्रजाः *Heerden* HARIV. 3493. अवरुणादि गां व्रजम् *Kuhstall* P. 1, 4, 51. Schol. Bhaṭ. P. 10, 44, 16. व्रजाङ्गन *Hofraum in einer Hirtenstation* PAKĀR. 4, 8, 10. am Ende eines adj. comp. f. आ HARIV. 3022. — 2) Bez. der Umgegend von Agra und Mathurā, dem Aufenthaltsort des Kuhhirten Nanda, Pflegevaters des Kṛṣṇa, Inschr. in Z. f. d. K. d. M. 4, 171. — 3) *Heerde, Trupp, Schwarm, Menge* AK. 2, 5, 89. 3, 4, 3, 32. H. 1111. H. an. MRD. HALĀ. 4, 1. गवाम् AK. 2, 9, 58. अर्वताम् Ç. 12, 31. मृग° 48. प्रियक° 4, 32. हिरद° Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 7, Ç. 20. शलभ° MBH. 6, 63. खगमानाम् 3797. धमराणाम् 4543. अलि° RAH. 9, 34. जन° MBH. 1, 5834. पुरुष° 2, 681. पथिक° Ç. 6, 6. द्विज° 14, 38. अनुग° RĀGA-TAR. 8, 807. नेत्र° RAH. 6, 7. पद्मप्राप्त° Spr. 1720. शराणाम् MBH. 4, 1864. आषा° R. 6, 78, 14. अस्त्र° RAH. 7, 57. रथ° MBH. 4, 1056. 6, 5442. AK. 2, 8, 2, 23. अनर्थ° Spr. 2895. सयामः सव्रजः *ein Kampf mit Viole* MĀK. P. 68, 20. व्रजो गिरिमयः wohl so v. a. गिरिव्रज HARIV. 7574. अनुव्रजम् *schaarenweise* PAKĀR. 1, 4, 60. — 4) *Weg* AK. 3, 4, 3, 32. H. an. MRD. — 5) N. pr. eines Sohnes des Havirdhāna HARIV. 83. VP. 106. — Vgl. अश्म°, उद्°, उह°, गिरि°, गो°, दश°, मेह°, शत°.

व्रजक (von व्रज) m. *Aскет* ÇANDAR. im ÇKDr.

व्रजकिशोर m. *Hirtenknabe*, Bez. Kṛṣṇa's VRAÇABHAKTIVILĀSA im ÇKDr.

व्रजनिष्ठ adj. *in der Umfriedigung bleibend* VS. 10, 4.

व्रजन (von व्रज) 1) n. a) *das Wandern, Hingehen an einen Ort*: अन्यत्र PAKĀT. 116, 24. *das in-die-Verbannung-Gehen* Spr. 2630, v. l. für प्र°. — b) *Bahn, Strasse* RV. 7, 3, 2. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Agamīdha MBH. 1, 3722. 3724.

व्रजनाथ m. *Beschützer der Rinderhürden*, Beiw. Kṛṣṇa's MBH. 2, 2292.

व्रजभक्तिविलास m. Titel eines Abschnittes im MĀTJA-P. ÇKDr. unter व्रजकिशोर am Ende.

व्रजभाषा f. *die um Agra und Mathurā gesprochene Sprache* COLER. Misc. Ess. 2, 33.

व्रजभू m. *ein best. Baum*, = केलिकदम्ब ÇANDAR. im ÇKDr.

व्रजमण्डल n. = व्रज 2) VRAÇABHAKTIVILĀSA im ÇKDr.

व्रजमोहन adj. *die Hirten verwirrend*, Beiw. Kṛṣṇa's ÇKDr. nach einem PURĀṆA.

व्रजपुवति f. *Hirtin* KĀNDON. 138.

अज्ञातदीक्षित m. N. pr. eines Mannes HALL 77.
 अज्ञाता f. *Hirtin* KHANDOM. 135.
 अज्ञातस्य m. N. pr. eines Fürsten am Ende des vorigen Jahrhunderts
 Verz. d. Oxf. H. 215, a, No. 517.
 अज्ञवधू f. *Hirtin* Verz. d. B. H. No. 576.
 अज्ञवनिता f. dass. KHANDOM. 137.
 अज्ञवर adj. der beste in der Hirtenstation (um Mathurā), Beiw.
 Kṛṣṇa's VRAḢABHAKTIVILĀSA im ÇKDr.
 अज्ञवल्लभ m. der Liebling in der Hirtenstation (um Mathurā), Beiw.
 Kṛṣṇa's ÇKDr. nach einem PURĀṆA.
 अज्ञविलाम m. Titel einer Schrift Ind. St. 1, 471.
 अज्ञविकार m. Titel eines Gedichts, herausgegeben in HANB. Anth.
 519. fgg.
 अज्ञमुन्दरी f. *Hirtin* Gtr. 1, 46. 3, 1.
 अज्ञस्त्री f. dsgl. RĪĀ-TAR. 2, 167. BULG. P. 1, 10, 28.
 अज्ञस्पति (अज्ञ + पति, künstliche und ungrammatische Bildung nach
 der Analogie von बृहस्पति u. s. w.) m. Herr der Rinderhürden, Beiw.
 Kṛṣṇa's BULG. P. 10, 39, 23.
 अज्ञाङ्गना (अज्ञ + अङ्ग) f. *Hirtin* KHANDOM. 40. 154.
 अज्ञावास (अज्ञ + आ) m. *Hirtenniederlassung* BULG. P. 10, 11, 34.
 अज्ञिन् (von अज्ञ) adj. im Stall befindlich RV. 5, 45, 1.
 अज्ञेन्द्र (अज्ञ + इन्द्र) m. Vorstand der Hirtenstation (um Mathurā),
 Beiw. Nanda's: ०नन्दन patron. Kṛṣṇa's PAÑĀR. 4, 8, 10.
 अज्ञेश्वर (अज्ञ + ईश) m. Vorstand der Hirtenstation (um Mathurā),
 Beiw. Kṛṣṇa's PAÑĀR. 4, 8, 10.
 अज्ञीकम् (अज्ञ + आ) m. *Hirt* BULG. P. 3, 2, 28. 7, 7, 54. 10, 11, 36. 33, 28.
 अज्ञ्य (von अज्ञ) adj. zur Umfriedigung gehörig VS. 16, 44.
 अज्ञ्या (von अज्ञ) f. nom. act. Nir. 1, 1. P. 3, 3, 98. VOP. 26, 486. 1) Auf-
 bruch, Marsch AK. 2, 8, 2, 63. TRIK. 3, 320. H. 789. MED. J. 53. — 2)
 das Umherstreichen AK. 2, 7, 35. H. 1501. MED. HALĪ. 4, 91. — 3) =
 वर्ग (also wohl von वर्ज्) Abtheilung, Gruppe, Klasse TRIK. MED. क्रोषः
 श्लोकसमूहस्तु स्यादन्योऽन्यानपेक्षकः । अज्ञ्याक्रमेण रचितः ŚĀH. D. 565.
 सज्ञातीयानमेकत्र सन्निवेशो अज्ञ्या Comm. — 4) = रङ्ग (रङ्ग wohl nur ein
 verlesenes वर्ग) DHAR. im ÇKDr.
 अज्ञ्यावत् (von अज्ञ्या) adj. einen schönen Gang habend BHATT. 7, 70.
 अठिर्मन् m. nom. abstract. von वृत् partic. von वर्त् (2. वर्त्) gaṇa
 दृढादि zu P. 5, 1, 123.
 अण् (अण्, अणति (शब्दार्थ) Dhātup. 13, 8. अणतीति अणः Suçr. 2, 2,
 1. — अणप् s. bes.
 अणौ gaṇa पचादि zu P. 3, 1, 134. m. n. (das n. äusserst selten) AK.
 TRIK. 3, 5, 13. SIDDH. K. 249, a, 5. 1) Wunde, offener Schaden am Leibe
 AK. 2, 6, 3, 5. H. 464. HIR. 156. HALĪ. 3, 8. WISE 164. अणतीति अणः
 Suçr. 2, 2, 1. वृणोति यस्माद्भूते ऽपि अणवस्तु न नश्यति । अणो देवधारणा-
 तस्माद्वा इत्युच्यते 1, 83, 8. 88, 18. M. 8, 287. प्रतेदेन अणा ये मे त्वया कृ-
 ताः MBH. 13, 2815. R. GORR. 2, 49, 25. वज्राशनिकृतं 3, 36, 8. RĪĀ-TAR.
 4, 653. मलिका अणमिच्छति Spr. 4680. VARĪH. BĀH. S. 52, 10. अणाङ्कि-
 तशिरम् BĀH. 17 (15), 1. RAGH. 12, 55. अणो तारमिवोदधाः R. 2, 73, 8.
 अणो सुधेव (so ed. Bomb.) सूचना 75, 16. अणावत 4, 59, 19. शरीरे अणाः

समुत्पन्नः PAÑĀT. 170, 25. 171, 1. विस्तारितवङ्कु २ (zu lesen ०अण् आ-
 भिः). अणो कम्पुत्पत्तिप्रापयितम् Verz. d. Oxf. H. 282, 6, 31. ०विज्ञानप्र-
 तिषेध 308, 6, 22. ०वर्षा Suçr. 1, 85, 18. शुद्ध 88, 12. अणास्य षष्टि त्यक्तनः
 2, 3, 14. ०कोविद 6, 19. ०ज्ञात 15, 3. ०क्रिया 17, 3. अणाः संरोक्तं 1, 83,
 15. ÇĀHĒ. SĀHĒ. 1, 7, 55. अणास्तस्य दिने दिने । न परं न हरेद्वि यावत्स-
 डीवमाययौ KATHĪS. 28, 160. ०संरोक्ता R. GORR. 2, 8, 15. वृत् ० KATHĪS.
 65, 15. RĪĀ-TAR. 4, 281. संवृत् ० R. 3, 73, 6. ०विरोपण ÇĀH. 89. ०प्रअ
 Suçr. 1, 77, 2. अणास्त्राव Ausfluss aus Wunden oder offenen Geschwüren
 83, 10. ०वस्तु Sitz —, Ort einer Wunde 8. 11. ०वेदना 85, 7. RAGH. 12,
 99. ०धूपन Suçr. 1, 133, 12; vgl. ०धूम 2, 235, 16. ०शेषिन् an Wunden —,
 an Geschwüren abzehend 2, 6, 14. ०शोथ Verz. d. Oxf. H. 314, a, 2. डुष्ट ०
 Suçr. 2, 26, 2. 399, 10. Spr. (II) 1072. 3590. शारीर ० Verz. d. Oxf. H. 314,
 a, 5. सत्यो ० 6. 7. 308, 6, 25. भय ० 314, a, 9. 10. नाडी ० 12. दस ० von einem
 Zahne herrührend Spr. (II) 3567 (n.). कुलिश ० RAGH. 3, 68. — 2) Sokarte,
 Ritz, Verletzung, Fehler: an einem Schwerte VARĪH. BĀH. S. 50, 1. 3.
 10. an Edelsteinen 82, 11. an einem goldenen पद 49, 7. ०हाराणि MBH.
 12, 11311. स ० HARIV. 12245. — Vgl. अ ० (auch BULG. P. 3, 3, 27. दण्ड
 Verz. d. Oxf. H. 269, 6, 8. गाण्डीव MBH. 1, 8181. 4, 1310. अमि 231. लिङ्ग
 12, 11310. अत BULG. P. 3, 3, 7). अकृत ०, चरु ०, द्विज ०, निर्घण (von Bau-
 mon R. 6, 113, 6), मला ०, रत ०, वसत ०.

अणकारिन् adj. Wunden erzeugend, wund machend AK. 3, 4, 25, 191,
 wo wohl ०कार्यव्यवहारः zu lesen ist.

अणकृत 1) adj. dass. — 2) m. *Semecarpus Anacardium* LIN. RATNAM. 68.
 अणकेतुघ्नी f. ein best. Stranch, = डुग्धफेनी RĪĀN. im ÇKDr.
 अणानिता f. *Schoenanthus indicus* ROXB. DHANY. in NIGH. PR.
 अणदिष् (nom. ०दिष्) m. *Clerodendrum Siphonanthus* R. BR. ÇANDĀĀ.
 im ÇKDr.

अणपट् m. Binde um eine Wunde: अमृक्त ० RĪĀ-TAR. 4, 454. ०पट्क
 m. dass. KATHĪS. 28, 159. 72, 10 (am Ende eines adj. comp.), ०पट्टिका f.
 dass. 65, 13. 85, 14 (am Ende eines adj. comp. f.). 101, 321 (am Ende
 eines adj. comp. m.).

अणप् (von अणा), ०पति verwunden Dhātup. 35, 82. अणरम् Spr. 2990.
 अणितै gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36. verwundet, wund Spr. 4866. R.
 3, 34, 17. 6, 71, 22. Suçr. 1, 69, 2. 2, 17, 2. UTTARAR. 73, 12 (94, 12). KATHĪS.
 10, 127. 26, 173. 51, 172. 60, 150. 104, 205. RĪĀ-TAR. 3, 82. रेणुअणि-
 तलोचन 401.

— निम्, साकृतनिर्घणितक्यादिक (?) KATHĪS. 38, 28.

अणावत् (wie eben) adj. wund, verletzt MBH. 12, 11313.

अणक् 1) adj. Wunden vertreibend. — 2) m. *Ricinus communis* (ए-
 र). — 3) f. अण *Cocculus cordifolius* DC. ÇANDĀĀ. im ÇKDr.

अणकृत 1) adj. Wunden vertreibend. — 2) m. *Methonica superba*
 Lam. RĪĀN. im ÇKDr.

अणापाम (अणा + आ) m. Wundenschmerz (vom humor der Luft
 herrührend) ÇĀHĒ. SĀHĒ. 1, 7, 70.

अणारि (अणा + अरि Feind) m. 1) eine best. Pflanze, = अगस्त्य. —
 2) Myrrhe RĪĀN. im ÇKDr.

अणिन् (von अणा) adj. wund, verwundet Suçr. 1, 8, 11. 69, 2. 2, 24, 13.
 399, 8. Spr. (II) 1895.

अणिल (wie oben) adj. wund: ein Baum Śaṅg. B. 4, 4.

अणिय (wie oben) adj. am Ende eines comp.: द्वि° von den zweierlei Wunden (शारीर und वागसुक्ता, den von selbst entstandenen und durch fremde Gewalt zugefügten) handelnd, Suca. 2, 1, 3, 8.

अण्य (wie oben) adj. für Wunden zuträglich Suca. 1, 190, 3. 198, 13. 214, 20.

1. अर्त (von 2. अर्) 1) n. (nach AK. 2, 7, 37 und Tait. 3, 3, 11 auch masc., welches wir nur durch M. 2, 3 zu belegen vermögen). am Ende eines adj. comp. f. घा. a) Wille, Gebot; Gesetz, vorgeschriebene Ordnung RV. 2, 8, 3. 38, 7. 9. 3, 56, 1. तस्य अर्तानि न मिनसि धीराः 7, 31, 11. 47, 3. देवानामर्तं अर्तम् gegen den Willen der Götter 10, 33, 9. प्रचाक्षद-
र्तानि देवः संविताभि रक्षते (oder zu d) 4, 53, 4. 5, 63, 7. 7, 83, 9. अर्द्धधानि
वरुणस्य अर्तानि 1, 24, 10. अप्रच्युत 2, 28, 8. ध्रुव 5, 69, 4. अर्ता ते अग्ने
मृक्ता मर्तानि 3, 6, 5. 7, 6, 2. तमर्यमाभि रक्षत्यज्ञपत्तमनु अर्तम् 1, 136, 5.
2, 38, 3. अर्तु अर्तं वरुणो यत्ति मित्रः 4, 13, 2. 3, 61, 1. अर्ता देवानां मनुष्य-
धर्मभिः nach göttlicher Ordnung und menschlichen Satzungen 3, 60, 6.
5, 72, 2. — b) Botmässigkeit, Gehorsam; Dienst RV. 1, 31, 1. यस्य अर्ते
वरुणो यस्य सूर्यः 101, 3. 10, 36, 13. अर्पयिष्य अर्तं आ निर्मयाः 2, 38, 2.
5, 83, 5. 7, 5, 4. यस्ते शिर्तति अर्तेन gehorsam 3, 59, 2. आदित्यस्य अर्तमुप-
क्षिपतः 3, 6, 54, 9. वयं सौम अर्ते तव प्रजावत्सः सचेमहि 10, 57, 5. AV. 4,
28, 3. यस्य अर्तं पशवो यत्ति सर्वे 7, 40, 1. मम वाचमेकवर्तो जुषस्व Āc. v.
Gṛ. 1, 21, 7. — c) Gebiet: याः पार्थिवसो या अयामपि अर्ते RV. 5, 46,
7. 3, 38, 6. गृह्य 54, 5. 1, 163, 3. 10, 114, 2. अर्तेषु ते दिव्येषु देवि धामसु
AV. 7, 68, 1. तस्य अर्तं रक्षतं विशे ज्ञानाय शर्म यच्छतम् RV. 4, 93, 8. — d)
Ordnung so v. a. geordnete Reihe, Reich: त्रीणि अर्ता विद्वे अर्तरेषाम्
RV. 2, 27, 8. जनयतो देव्यानि अर्तानि 7, 78, 3. अर्था अर्ता विसृजतो अर्धि-
क्षिप्ति 10, 63, 11. आवापयिष्वी जनयन्मभि अर्ताप्य शोषधोः die Reiche (der
Natur) 66, 9. शं नो अर्दिर्भिवतु अर्तैर्भिः sammt den (verschiedenen) Rei-
chen 7, 35, 9. hierher vielleicht auch यतो अर्तानि पस्पशे 1, 22, 19. 4,
53, 4. — e) Beruf, Amt; gewohnte Thätigkeit, Thun, Treiben, Gewohn-
heit: नानां वा उ नो धियो वि अर्तानि जनानाम् RV. 9, 112, 1. विश्वस्य
हि प्रेषितो रक्षसि अर्तम् beobachtest eines Jeden Thun 37, 5. विश्वेतानि
वरुणस्य अर्तानि das alles ist Varuṇa's Amt 8, 42, 1. सूर्यस्य अर्तानि
Weise —, Verhalten der Sonne TS. 4, 3, 48, 3. आदित्यस्य अर्तमनुपर्या-
वर्तते sie ahmen die Bewegung des Āditja (der Sonne) nach Ait. Br.
3, 11. अर्णवस्य अर्तामिनान् das Treiben der Fluth RV. 10, 111, 4. आ
वर्धितमा वो अर्तमा वो ऽहं मर्मिर्ति ददे 106, 4. तन्वः, मनसि, अर्ता AV.
6, 74, 1. 64, 2. 2, 30, 2. 3, 8, 5. VS. 12, 58. नानामनसः खलु वै पशवो नाना-
वर्ताः TS. 5, 3, 3. अर्क° (v. l. आदित्य°) Spr. (II) 743. शशि° (I) 1717.
मारुत 1869. यम° 2321. पार्थिव 2325. वारुणीर्तैः 2751. अर्तं वारुणम्
2752. अलम्ब्य कुमुदव्रतम् KATHA. 72, 287. चकार° 76, 11. योध° MBh.
8, 2357. साधुव्रते स्थितः 4, 81. निर्वाहः प्रतिपन्नवस्तुषु सतामेतद्धि गोत्र-
व्रतम् Spr. (II) 1737. सत्पुरुष° 3277 (pl.). (I) 2768. MBh. 7, 6988. Ka-
tha. 101, 37. मरुत्वं सतां व्रतम् 18, 188. शिश्रु° Haniv. 3438. अकापुरुष°
Spr. (II) 398. विनयो हि सतीव्रतम् KATHA. 17, 56. न मूढव्रतमाचरेत्
Spr. 4778. समानव्रतभूत् dieselbe Lebensweise befolgend 4603. वैखानस
Çlk. 26. तुल्यनाम° adj. Bhāg. P. 4, 24, 13. भय° adj. Ragh. 17, 42. अथ
तु वेत्ति शुचि व्रतमात्मनः so v. a. wenn du ein reines Gewissen hast

Çlk. 123. शुचि° adj. (f. घा) M. 9, 70. R. 2, 77, 10. शुभ° adj. 4, 9, 9. —
f) religiöse Pflicht, Gottesdienst; Pflicht überh.; = कर्मन् Nām. 2, 1.
Nia. 2, 13. 12, 45. — RV. 1, 22, 6. कविर्देवानां परि भूषसि अर्तम् 31, 2.
136, 5. 144, 1. सतस्य देवा अर्तु अर्ता गुः 65, 3. 2, 7, 7. तव अर्ताय मृतिभि-
र्हरामके 2, 23, 6. अर्तु अर्तानि वर्तते कविष्मन् 1, 183, 3. तस्य अर्तानि व-
यमुप भूषेम दम् आ सुवृक्षिभिः 3, 3, 9. अर्तैः सीततो अर्तम् 8, 14, 3. 9,
92, 1. 9, 73, 3. यद्वा वयं प्रमिनाम अर्तानि wenn wir unsere Pflichten ge-
gen euch verabsäumen 10, 2, 4. 25, 3. AV. 7, 74, 4. MBh. 13, 127. पत्न्यौ
भक्तिव्रतं स्त्रीणामर्तैः मन्त्रिणां व्रतम् । प्रज्ञानुपायमर्तव्यवृत्तं भूभृता
व्रतम् Aufgabe Spr. 4493. अर्तं ते सप्रदास्याः करं वैश्यव्रते स्थितः die
Pflichten eines Vaicja erfüllend Min. P. 116, 3. विष्णु° Pflichten gegen
Bhāg. P. 8, 4, 7. तद्व्रत adj. die Pflichten gegen sie (die Gattin) erfüllend
M. 3, 45. पितृ° adj. Bhāg. 9, 25. अर्तिथि° adj. MBh. 13, 2019. गृह° adj.
so v. a. die Pflichten eines Haushalters erfüllend Bhāg. P. 7, 5, 30. —
g) jede übernommene religiöse oder asketische Begehung oder Observanz:
Regel, Gelübde, heiliges Werk (z. B. Fasten, Keuschheit) AK. 2, 7, 37.
H. 843. HALĀ. 5, 67. 74. अर्तं चरिष्यामि VS. 1, 5. 19, 30. अर्तं च अर्द्धा
चोपैमि 20, 24. धर्मस्य AV. 4, 11, 6. अर्तुर्दुः 11. 10, 7, 1. 11. 11, 7, 9. TBa.
1, 4, 4, 2. यः संवत्सरं अर्तं चरेति 5, 2, 4. तिस्रो रात्रीर्व्रतं चरेत् er übe
Enthaltsamkeit 2, 5, 2, 7. Çat. Br. 5, 7, 8, 1. भृगुणां वा अर्तेनार्दधामि nach
der Regel der Bhṛgu TBa. 1, 1, 4, 8. सं हि नक्तं अर्तानि सृज्यते TS. 1,
5, 8, 5. तुर्यपवि नाम अर्तम् 6, 2, 5, 2. तस्यैतद्व्रतं नानृतं वदेम मांसमभ्यायात्
für ihn gilt folgende Regel 2, 5, 5, 6. 5, 5, 4, 3. Ait. Br. 8, 28. Çat. Br. 1,
1, 4, 1. fgg. अनशनमेव अर्तं मेने 7. 4, 6, 4, 2. 10, 3, 4, 2. 4. KĀT. Ça. 1, 10,
12. 4, 15, 4. अर्तं न निन्यात् तद्व्रतम् Tait. Up. 3, 7, 8. दीक्षित° Ait. Br.
7, 23. ÇĀKṢH. Ça. 3, 8, 10. KĀT. Ça. 4, 6, 18. गृहमेधि° Gobh. 1, 4, 26.
ĀPAST. 2, 1, 1. अर्धमास° Gobh. 4, 5, 21. °विसर्जन Kauç. 42. 68. °विसर्ज-
नीय Çat. Br. 5, 5, 2. °विसर्ग PĀNĀV. Br. 2, 10. °समापन Kauç. 42.
व्रतादानीय 56. — M. 2, 165. व्रतोपवासपरा R. 2, 26, 28. Spr. 2925.
BRAHMA-P. in LA. (III) 49, 14. न संतोषसमं व्रतम् Spr. (II) 3689. Ragh.
2, 4. व्रतानि पञ्च भिक्षुणाम् MĀK. P. 41, 16. °पञ्चाशीति Verz. d. Oxf. H.
34, b, 14. एकव्रत्तव्रताचाराः AK. 2, 7, 11. H. 80. व्रतात् in Folge eines
Gelübdes 810. °वशात् dass. AK. 2, 7, 48. अर्तं चर M. 4, 198. fg. Spr. (II)
3836. Bhāg. P. 3, 1, 19. 4, 22, 12. यथावच्चरित° adj. MBh. 3, 2246. चरित°
adj. R. 1, 3, 1. सुचरित° adj. M. 11, 116. चीर्ण° adj. Bhāg. P. 9, 10, 33.
तच्चैनां चारयेद्व्रतम् M. 11, 176. एतदेव अर्तं कुर्युः 117. 170. 181. मोनं वर्ष-
सकृत्स्य कृत्वा अर्तमनुत्तमम् R. 1, 65, 2. KATHA. 13, 77. व्रतानीमानि धा-
रयेत् M. 4, 13. Bhāg. P. 9, 2, 10. तेन सार्धं व्यधाद्व्रतम् KATHA. 13, 78. 21,
142. कथमात्ममिदं कष्टमीदृशेन तया व्रतम् 28, 20. 21, 142. व्रतादान H. 81.
HALĀ. 4, 91. अर्तं प्रकु KATHA. 66, 91. °प्रकृषा PĀNĀV. 34, 9 (ed. orn.
30, 13). व्रतमाश्रि PRAB. 52, 9. अर्धवसा Hit. 19, 21. अनुष्ठा Bhāg. P. 8,
17, 1. समाप्त VARĀH. Bṛh. S. 105, 7. अर्तं समापयेत् WEDEH, KṛṣṇA. 308.
fg. आ व्रतस्य समापनात् M. 5, 88. अर्तं पालयतः Ragh. 2, 25. पार्य R. 2,
55, 19. MBh. 3, 16719. °संपादन Vikr. 37, 7. व्रतादिष् M. 4, 80. fg. R.
2, 52, 65. उद्दिष् MBh. 3, 16716. किनस्ति व्रतमात्मनः M. 2, 180. °लो-
पन 13, 61. °भङ्ग Verz. d. Oxf. H. 88, a, 26. 282, b, 41. fg. द्धिर् Bhāg. P.
6, 18, 57. अस्कन्दित° 1, 6, 82. शास्त° 3, 21, 27. फलित° KATHA. 3, 23.
नियत° 35, 26. यत° MBh. 4, 6936. संशित° 5102. M. 1, 104. R. 2, 54,

10. 98, 7. विपुल° MBh. 1, 5136. वृथा° HARIV. 11187. शंकराराधन° KATHA. 21, 142. ब्रह्मचर्यव्रते स्थितः BRAHMA-P. in LA. (III) 50, 13. मम इर्थं विरुद्रतं बिभर्ति ÇAK. 180. मोन° adj. PANĀT. 94, 8. त्रैवेदिक M. 3, 1. उत्तमं व्रतम् । उन्मत्ताख्यं समाश्रित्य MĀK. P. 17, 16. चान्द्रायणा° HIT. 19, 1. श्रूयकृत्या° M. 11, 131. 140. गुरुतल्प° 170. अश्वकीर्ण° 2, 187. ब्रह्मचारि° BHAG. 6, 14. गौरी° HIT. 42, 2. जन्माष्टमी° WRUNA, Kṛṣṇaś. 264. 307. श्लोक° BHĀG. P. 8, 3, 7. एकपत्नी° adj. R. 2, 64, 42. ब्राह्मण्यास्याव्रतं मलम् Spr. (II) 278. अङ्गिरसो व्रतम् N. eines Sāman Ind. St. 3, 201, b. अग्निनोर्व्रते heißen zwei Sāman LĪTJ. 1, 6, 34. ähnlich अग्नेर्व्रतं गायेत् 39. — h) Gelübde überh., fester Vorsatz: व्रतं चक्रे विनाशाय जिह्मगानां धृतव्रतः MBh. 1, 982. यथेदं व्रतमारब्धं नत्स्याराधने मया 3, 2210. इति मे व्रतमाकृतम् 2600. 5, 7314. यदिदं ते व्यवसितं परिक्षाकृतं व्रतम् R. 3, 13, 7. तस्य प्राणैः सुतेर्दरिः स्वामिसंरक्षां व्रतम् KATHA. 78, 128. 91, 53. न त्वेवं दूषयिष्यामि शस्त्रप्रक्रमकाव्रतम् MAHĀBHĀ. 40, 22. — i) beständiger Genuss einer und derselben Speise H. 7; vgl. मधुव्रतं Biene u. s. w. — k) blosser Milchgenuss als eine Observanz nach bestimmten Regeln; diese Milch selbst (वीरव्रत KĪTJ. ÇA. 7, 4, 20. पयो° ÇAT. Bā. 9, 5, 2, 1): व्रतं कृणुत (nach MAHĀBH. hierher) VS. 4, 11. पूर्वी व्रतस्य प्राप्नोती (wohl hierher) AV. 8, 133, 2. सायंप्रातर्व्रतं प्रयच्छति AIT. Bā. 3, 40. व्रतं श्रयपति ÇAT. Bā. 3, 2, 3, 10. 14. 17. गृह्यतये व्रतमभ्युत्तिष्य प्रयच्छेयुः 4, 2, 15. 9, 2, 4, 18. KĪTJ. ÇA. 7, 4, 29. 32. 8, 3, 17. 6, 30. 16, 6, 8. एक°, द्वि°, त्रि° TS. 6, 2, 5, 3. 4. तप्त° 2, 7. घृत° PANĀT. Bā. 18, 2, 5. 6. Schol. zu KĪTJ. ÇA. 1, 4, 8. °मिश्र KĪTJ. ÇA. 8, 2, 2. 26, 3, 33. — l) so v. a. मकाव्रत nämlich Stotra oder der Tag desselben ÇAT. Bā. 10, 1, 2, 7. PANĀT. Bā. 16, 7, 5. 21, 13, 4. LĪTJ. 8, 2, 20. 9, 4, 18. KĪTJ. ÇA. 24, 3, 27. 7, 38. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Manu von der Naçvalā BHĀG. P. 4, 13, 16. — Vgl. अ°, अनु°, अन्य°, अप°, अपि°, असिधारा° (unter असिधारा), अर्घ्य°, इन्द्र°, इन्द्र°, इष्ट°, कुल°, तीर°, गर्°, गल°, गो°, धृत°, चारु°, तथा°, दान°, दृढ°, देव°, धुनि°, धृत°, निर्धृत, नील°, पति° (auch R. 2, 27, 12), पतिव्रता, पयो° (als adj. auch JĀLŌ. 3, 290), पुरु°, पुरुष°, प्रिय°, वक्र°, बाल°, बृहद्भत, ब्रह्म°, भद्रा°, भर्तृ° (auch MBh. 15, 1062. R. 2, 70, 8), भर्तृव्रता, भास्कर°, मङ्गला°, मधु°, मर्कटी°, मका°, मक्ति°, मुनि°, मोन°, यज्ञ°, यम°, रेक्णिणी°, वि°, वीर°, वृष°, शुचि°, स°, सत्य°, सु°, स्तुति°, स्नातक°, हरि°.

2. व्रत m. in einem wahrscheinlich entstellten Texte: उत्तमव्रतसुव्रतं (व्रतः Padap.) एमि कृणवन् AV. 5, 1, 7.

व्रतक n. = व्रत 1) g) HARIV. 7097. 7685. 7772. 7823. fgg. 7837.

व्रतकल्पम् m. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 285, a, No. 665. fgg.

व्रतकालनिर्णय m. desgl. MACK. Coll. I, 29.

व्रतचर्या f. Ausführung eines religiösen Werkes, einer Observanz u. s. w., Askese ÇAT. Bā. 2, 1, 4, 2. 5, 5, 2. 6. 14, 1, 2, 32. 2, 26. M. 1, 141. MBh. 5, 7800. R. 1, 9, 40. R. GONN. 1, 23, 5. KATHA. 49, 238. BHĀG. P. 3, 9, 13. 23, 5. 8, 17, 17. 10, 60, 52. am Ende eines adj. comp. (f. घ्रा): समान° MBh. 3, 5579.

व्रतचारिता f. nom. abstr. von व्रतचारिन् KĀM. NĪTIS. 2, 28. 30, wo der Comm. वाग्यमो व्रत° liest.

व्रतचारिन् adj. einer religiösen Observanz u. s. w. obliegend, unter einer Regel oder einem Gelübde stehend RV. 7, 103, 1. ÅCV. GṚH. 2, 2, VI. Theil.

7. MBh. 5, 5426. Spr. 4494. VARAH. BāH. S. 16, 20. मम मीरं zu Māren Verz. d. Oxf. H. 33, a, 20. भर्तृव्रतचारिणी die Pflichten gegen den Gatten erfüllend, dem Gatten treu R. 1, 17, 25 (14 GONN.).

व्रततन्त्र n. Titel eines Abschnittes im Smṛtitattva GILD. Bibl. 465. 476. Verz. d. Oxf. H. 290, b, No. 700.

व्रतति f. = प्रतति 1) Ausbreitung AK. 3, 4, 24, 69. H. an. 3, 293. — 2) Schlingengewächs, Kriechpflanze, Ranke NIN. 1, 14. 6, 28. AK. 2, 4, 2, 9. 3, 4, 24, 69. H. 1117. H. an. HALĀ. 2, 25. RV. 8, 40, 6. ÅCV. GṚH. 4, 8, 15. TBa. 1, 5, 2, 3 (neben असिद्धि, wo etwa व्युद्धि zu erwarten wäre). KĀM. NĪTIS. 19, 11. 14. ÇAK. 32. व्रतती BHARATA im DVĪRŪPAK. nach ÇKDn. RAGH. 14, 1. KHANDOM. 138.

व्रतदण्डिन् adj. einen dem Gelübde entsprechenden Stab tragend HARIV. 10679.

व्रतदान n. das Auflegen eines Gelübdes PANĀT. ed. orn. 30, 5.

व्रतदुग्ध n. Vrata-Milch Schol. zu KĪTJ. ÇA. 8, 2, 2.

व्रतकुंवा f. die Kuh, welche die Vrata-Milch liefert, ÇAT. Bā. 3, 2, 3, 14. 14, 3, 2, 34. KĪTJ. ÇA. 7, 4, 19. acc. pl. °उषसु ÅCV. ÇA. 12, 8, 27.

व्रतधर adj. = व्रतचारिन्. मोन° MBh. 1, 1960. ब्रह्म° PANĀT. 187, 12. मका° BHĀG. P. 6, 17, 8. भव° 4, 2, 28. — Vgl. दण्ड°, नय°.

व्रतधारण n. = व्रतचर्या KĀM. NĪTIS. 2, 22 (व्रतधारण Comm. ohne Angabe einer abweichenden Lesart im Texte). कस्य देवताविशेषस्य व्रतधारणं श्रेयः ÇAMK. zu BāH. Ān. Up. S. 318. मदीय° BHĀG. P. 11, 11, 37. तद्° d. l. पति° 7, 11, 25.

व्रतनी adj. botmäßig RV. 10, 65, 6. — Vgl. वशनी.

व्रतपत्न m. du. N. zweier Sāman LĪTJ. 1, 6, 33. 3, 9, 10.

व्रतपति m. Herr des Gottesdienstes, der religiösen Regeln u. s. w.: Agni AV. 7, 74, 1. VS. 1, 5, 2, 28. 20, 24. AIT. Bā. 7, 8. TS. 1, 6, 2, 2. 2, 2, 2. 5, 4, 5. 6, 1, 4, 6. TBa. 3, 7, 2, 5. TAIR. Ān. 4, 41, 8.

व्रतपत्नी f. Herrin des Gottesdienstes u. s. w.: घ्रापः KAUC. 56.

व्रतर्षा adj. die Ordnung —, die heilige Pflicht während, — beobachtend: SūRJA RV. 1, 83, 5. प्र मे देवाणां व्रतर्षा उवाच 5, 2, 5. 10, 61, 7. Agni 1, 31, 10. 6, 8, 2. 8, 11, 1. VS. 5, 6. 40. TBa. 2, 4, 2, 11. AIT. Bā. 7, 7. देव्या क्तांतां RV. 3, 4, 7.

व्रतपारण s. u. 1. पारण 2).

व्रतप्रकाश m. = व्रतराज Verz. d. Oxf. H. 283, b, No. 663. fg.

व्रतप्रद adj. die Vrata-Milch reichend AIT. Bā. 7, 1. ÇAT. Bā. 3, 2, 3, 19.

व्रतप्रदान n. 1) das Auflegen eines Gelübdes PANĀT. 34, 2. — 2) das Gefäß, in welchem die Vrata-Milch gereicht wird, KĪTJ. ÇA. 8, 1, 19.

व्रतर्तृ adj. Träger der Ordnung, — heiligen Handlung u. s. w.: Agni AIT. Bā. 7, 8. TS. 1, 6, 2, 2. TBa. 2, 4, 2, 11. ÅCV. ÇA. 3, 12, 13. KĪTJ. ÇA. 25, 4, 28. समान° dieselbe Lebensweise führend Spr. 4603.

व्रतमाला f. Titel einer Compilation Verz. d. Tüb. H. 19.

व्रतय् (von 1. व्रत), व्रतयति P. 3, 1, 21. die (heilige) Vrata-Milch genießen ÇAT. Bā. 3, 2, 3, 10. fgg. 6, 6, 4, 6. TS. 6, 2, 2, 7. KĪTJ. 24, 9. ÇAMK. ÇA. 7, 7, 8. 14, 16, 3. Comm. zu TS. I, 410, 9. 12. nach dem Schol. zu P. 3, 1, 21 ausserdem vermeiden: शूद्राश्च व्रतयति = शू° वर्जयति d. h. die Satzung beobachten in Bezug auf Çūdra-Speise.

— उप als Vrata-Zuspeise genießen: अग्नयत्र सिद्धं गार्कपत्ये पुनर-

धिषित्योपव्रतयेरम् *Āc.* Ca. 12, 8, 29.

व्रतराज m. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 283, b, No. 663. fg.

व्रतवत् (von 1. व्रत) adj. 1) eine Regel —, ein Gelübde u. s. w. erfüllend, denselben obliegend Kauç. 67. 94. 100. वर्षाणां शतम् MBu. 1, 1217. 10, 723. 14, 913. 2763. Spr. (II) 3446. Hariv. 1191. Śān. D. 115, 8. विद्या-वेद° (das suff. gehört zu allen drei Wörtern) MBu. 13, 3054. — 2) mit dem Vrata d. h. Mahāvratā verbunden Līṭ. 8, 2, 14. Kīṭ. Ca. 23, 4, 29. 24, 2, 27. 27. *Āc.* Ca. 10, 2, 31. 11, 2, 2, 4, 9. ein Pañkāṣa Kīṭ. Ca. 23, 4, 36. — 3) das Wort व्रत enthaltend Çat. Ba. 13, 4, 2, 15.

व्रतशक्यम् : n. ein zur Erfüllung einer religiösen Regel, — eines Gelübdes bestimmtes Schlafgemach Karmis. 46, 173.

व्रतश्रयण m. das Feuer zum Kochen der Vrata-Milch Çāṅkh. Ca. 8, 12, 28. Ba. 17, 7.

व्रतसंयक्त m. Uebernahme eines Gelübdes, Weihe zu einer religiösen Feier H. 823.

व्रतस्थ adj. einem Gelübde u. s. w. obliegend M. 3, 234. 11, 240. MBu. 3, 7362. Karmis. 29, 177. 38, 65. Bha. P. 5, 26, 29. 6, 18, 57. कन्याव्रत-स्था so v. a. die Regeln habend Karmis. 26, 56.

व्रतस्थित adj. Gelübden obliegend so v. a. im Lebensalter eines Brah-
makārin stehend: स्तनपानबाल्यव्रतस्थिता यौवनमध्यवृद्धा: Varāh. Bṛm. S. 96, 17.

व्रतस्नात adj. der das Vrata (nicht aber den Veda) absolviert hat R. 1, 63, 1 (68, 1 Gonn.). Mīk. P. 43, 16. वेदविद्या° M. 4, 31. विद्यावेद° MBu. 13, 3019. 3054. Vgl. व्रतैः स्नातः Bha. P. 1, 5, 7 und विद्या°.

व्रतस्नातक adj. dass. Pīn. Gṛm. 2, 5. Gonn. 3, 5, 12.

व्रतस्नान n. das Absolvieren des Vrata R. 2, 22, 27. Rīśa-Tar. 5, 79. Bha. P. 1, 10, 28.

व्रतातिपत्ति (1. व्रत + ष°) f. Versäumnis dessen, was zu einem Vrata gehört, *Āc.* Ca. 3, 13, 2.

व्रतादेश (1. व्रत + षा°) m. eine Anweisung zur Uebernahme eines Vrata, Auflegung eines Gelübdes u. s. w. R. 2, 22, 28. insbes. des ersten Gelübdes beim Brahmakārin Jāṇ. 3, 23.

व्रतादेशन (1. व्रत + षा°) n. dass.: कृतोपनयनस्यास्य व्रतादेशनमिष्यते M. 2, 173.

व्रतार्क (1. व्रत + षर्क) m. Titel einer Compilation Verz. d. B. H. No. 1178. fgg. Hall 176. fg.

व्रतावली (1. व्रत + वा°) f. Titel einer Schrift Mack. Coll. 1, 53. °कल्प desgl. 136.

व्रतिक (von 1. व्रत) adj. am Ende eines comp.: ष° für den es kein Ge-
lübde u. s. w. giebt MBu. 12, 1336. उमा° n. Hariv. 7820 fehlerhaft für °व्रतक, wie die neuere Ausg. liest. — Vgl. चान्द्र°, षक°, षिडाल°, षिडाल°, मका°.

व्रतिन् (wie oben) 1) adj. in Erfüllung einer Observanz u. s. w. begriffen, = यति u. s. w. H. 76, v. 1. Hall. 2, 189. 254. Verz. d. Oxf. H. 186, b, 28. = आदेष्टाधरे AK. 2, 7, 7. H. 817. Hall. 2, 265. — TS. 1, 3, 4, 2. Kauç. 82. M. 2, 188. 5, 91. 99. 11, 121. 224. Jāṇ. 3, 15. 28. MBu. 1, 5120. 13, 440. 1873. Hariv. 2078 (fem.). R. Gonn. 2, 3, 23. 5, 22, 26. Çān. 106. Spr. 2223. Karmis. 26, 202. 37, 68. Rīśa-Tar. 1, 233. 2, 49. 4,

518. Wenz, Kṛṣṇā. 228. 309. Pāṇān. 1, 9, 26. व्रतिनो वरा AK. 2, 6, 2, 48. Hall. 2, 277. व्रतिनामासनम् AK. 2, 7, 45. दण्डः Tān. 3, 2, 117. Hall. 2, 256. स्थानम् 143. वेष्म H. 994. ष° MBu. 13, 1601. R. Gonn. 1, 13, 8. उपसङ्गतिम् Çat. Ba. 14, 9, 2, 2. पाप्मपत° Rīśa-Tar. 3, 267. वार्य° so v. a. sich wie ein Ārja benehmend MBu. 7, 643. व्रतिधि° Gastfreund-
schaft übend 3, 15408. मिथुन° obliegend Bha. P. 9, 6, 51. ईश° vereh-
rend ebend. — 2) m. N. pr. eines Muni Verz. d. Oxf. H. 80, a, 13. — Vgl. गो°, देव°, षक°, धाष्ट°, मका° (in der ersten Bed. auch Karmis. 28, 81. 26, 196. 43, 175), मूल°, मेन°, राम°.

व्रतियु (wie oben) m. N. pr. eines Sohnes des Raudrācya VP. 447. Bha. P. 9, 20, 4.

व्रतेश (1. व्रत + ईश) m. Herr der Observanzen u. s. w.: Çiva MBu. 13, 612.

व्रतोपनयन (1. व्रत + उ°) n. das Einführen in ein Vrata: der Gat-
tin Tān. 3, 3, 2.

व्रतोपकृ (1. व्रत + उ°) m.: अङ्गिरसाम् N. eines Sāman Ind. St. 3, 201, b.

व्रतोपायन (1. व्रत + उ°) n. Eintritt in ein Vrata Çat. Ba. 11, 1, 2, 1. Kīṭ. Ca. 2, 2, 5. 5, 38. 5, 4, 22. 6, 2, 4. °वापन Tān. 2, 9, 14. °नीय
dazu gehörig u. s. w. Çat. Ba. 11, 2, 4, 7. Kīṭ. Ca. 2, 1, 10. घेदन Līṭ. 10, 20, 3.

1. व्रत्य (von 1. व्रत) adj. gehorsam, treu: तव स्मसि व्रत्याः RV. 8, 48, 8.

2. व्रत्य (wie oben) adj. einem Vrata angemessen, dazu geeignet, —
gehörig, Theilhaber eines Vrata TS. 1, 8, 40. 2, 2, 2, 2. Tān. 1, 7, 4, 2. षकृ 3, 7, 2, 9. Çāṅkh. Ba. 27, 3. Ca. 3, 4, 11. Kīṭ. Ca. 8, 7, 28. 12, 2, 12. *Āc.* Ca. 12, 8, 28. — Vgl. ष°.

व्रद्, व्रदते, व्रन्दति Nir. 5, 15. weich —, mürbe werden: अथर्व-
व्रद् व्रदत वीक्रिता RV. 2, 24, 3.

व्रन्दिन् (von व्रन्द) adj. mürbe —, morsch werdend Naigh. 4, 2. Nir. 5, 15. fg. RV. 1, 54, 4. 5.

व्रयत् n. nach Śān. = वर्जन. आ देवानामोक्तं वि त्रयो कृदि RV. 2, 23, 16. vielleicht von व्री = व्री, etwa erdrückende Gewalt, Uebermacht.

1. व्रय, व्रयति Naigh. 2, 19 (अधकर्मन्). Dhātup. 28, 11 (क्रेने). P. 6, 1, 16. Vor. 13, 1. व्रयश्च, व्रयश्चि 8, 124. 135. 13, 1. P. 6, 1, 17. व्रयति: व्रष्टा P. 8, 2, 86. Schol. व्रयश्चिद् व्रष्टादीत् Vor. 13, 1. व्रयिषा 26, 219. P. 7, 2, 55. वृक्षी: व्रयुम् P. 8, 2, 86. Schol. pass. व्रयति, व्रति; partic. वृक्षणी (hier und da fälschlich वृक्ष geschrieben) P. 6, 1, 16. Vor. 26, 97. abhauen, zerschneiden, spalten; fällen (einen Baum): वना RV. 6, 2, 9. 10, 28, 8. पशुं येन वृथात् 53, 9. क्रव्यादा वृक्षयपि धत्स्वात्मन् 87, 2. 5. मूलम् 10. AV. 13, 1, 56. RV. 3, 30, 16. 9, 91, 1. 10, 116, 5. व्रिद्रिम् 113, 4. कुलिशेन AV. 2, 12, 3. शिरौ वृथामि शकुनेरिव 25, 2. ब्राह्मन् 3, 19, 2. 6, 63, 2. वार्युः 12, 4, 28. 50. 5, 42. TS. 6, 3, 3, 4. पूयम् Çat. Ba. 3, 6, 3, 1. 6. 11. दण्डम् Kauç. 47. पाशान् 49. Tān. 3, 2, 20, 1. med.: समूला यथ (केषाः) वृथते (वृथते?) AV. 6, 136, 3. — को ऽवृथत्तव पादास्त्रोन् Bha. P. 1, 17, 12. खड्गेन शिरसि 6, 11, 15. 7, 2, 12. 10, 66, 21. 88, 18. शस्त्राणि व्रयथुः Bha. P. 14, 77. व्रयिषा तन्नन् 9, 41. व्रयति लोकसंशयम् Bha. P. 6, 3, 2. वृक्षान् partic. (I) 9, 5, 8. वृथयमानमूल 5, 26, 9. — वृक्षणी abgehauen, ge-
spalten, gefällt AK. 3, 2, 53. H. 1490. ein Baum RV. 3, 8, 7. Çat. Ba. 14, 6, 9, 22. संवृत्तरे वृक्षयपि रोहति der Schnitt verwehrt AV. 2, 10, 8. TS. 2, 5, 4, 4. व्रयश्चु° 5, 1, 40, 1. मूल Bha. P. 3, 19, 15. वृक्षायुधमुक्ता 6,

12, 10, 18, 71, 9, 2, 7, 10, 50, 25, 11, 29, 39. BHATT. 4, 12, 12, 75, 10, 12.

— *intens. वरीवृश्यते* PAT. zu P. 7, 4, 90. Schol. zu 6, 1, 16.

— *अपि abhauen, zerhauen* RV. 3, 40, 6. शीर्षाणि कुर्यापि वृक्ष 10, 87, 16. AV. 1, 7, 7, 2, 32, 2, 10, 6, 1. वृक्ष्यतामपि शीर्षा वृक्षम् RV. 6, 62, 10 stellen wir hierher, weil वर्ज्, auf welches die Form wies, sonst nicht mit अपि vorkommt; vielleicht wäre अप richtig.

— *अव abschneiden, abtrennen*: वृक्षा RV. 1, 51, 7. अव मृक्तीर्वृक्षा-वृक्षत् 7, 18, 17. — Vgl. अवग्रह.

— *आ abtrennen von, ausser Verbindung bringen mit Jmd (dat.)*: ए-ताभ्यस्मा देवताभ्य आ वृशामः CAT. Ba. 12, 1, 3, 22. KĪṬṢ. 21, 2. TBA. 3, 7, 6, 17. mit loc. SHAPV. Ba. 2, 10. pass. mit dat.: आ सूर्याय वृश्यते TBA. 2, 1, 3, 10. आ वृश्यतामर्दितये इरेवाः RV. 10, 87, 18. देवेभ्यः AV. 15, 2, 1. TBA. 1, 1, 4, 8. पितृभ्यः 3, 40, 7, wo statt वृश्यत् des Textes und वृश्यत des Comm. वृश्येत zu lesen sein wird, wie auch AV. 12, 2, 50. 15, 2, 1. 12, 6 und anderwärts in den BRAHMAṆA die passive Form, welche die sorgfältigen Texte stets zeigen, wieder herzustellen ist. Mit loc.: देवेषु AV. 12, 4, 6, 15, 12, 6. Hierher ziehen wir auch wegen der Construction पते तपस्तप्ते ते मा वृति TS. 1, 6, 6, 1. ÇĀṆKH. Ça. 4, 13, 3. — Vgl. आग्रहण fg.

— *नि niederhauen, füllen*: पृथेवं राजन्घषीमं नीचा नि वृक्ष RV. 6, 8, 5. प्रज्ञा च तस्य मूलं च नीचैर्देवा नि वृक्षत TBA. 3, 7, 6, 16.

— *निस्* vgl. निर्वाक.

— *परि beschneiden* CAT. Ba. 6, 7, 3, 8. °वृक्षणा verstümmelt KĪṆD. Uv. 8, 9, 1.

— *प्र abschneiden, abspalten; zerhauen* AV. 12, 5, 62. अयम् CAT. Ba. 6, 6, 3, 11. TBA. 2, 2, 4, 7. भातृव्यमुत्करे ऽधि प्रवृक्षति 3, 2, 40, 1. घनम् BHATT. 17, 89. 107. प्रवृक्षणा बाक्वा मया Bha. P. 10, 63, 48. — Vgl. प्रव्रक्षण fg.

— *वि zerpalten, in Stücke hauen*: den Vṛtra RV. 1, 61, 10. 10, 113, 6. die Schlange 2, 19, 2, 3, 33, 7. 4, 17, 7. भोगान् 5, 29, 6. 2, 15, 6. 3, 53, 22. घृतिं वा वि वृक्षति मयूरैः zerhacken (mit dem Schnabel) AV. 7, 56, 7. पाशम् Bha. P. 6, 14, 54. विवृक्ष्य 11, 12, 24. विवृक्षणा RV. 1, 32, 5. Bha. P. 4, 10, 20. 5, 9, 19. 12, 16. 9, 15, 32.

— *सम् in Stücke hauen, zerstückeln* AV. 12, 5, 62. पर्वाण्येषां पर्वशः संव्रक्षम् (absol.) CAT. Ba. 11, 6, 3, 8. संव्रक्षमोषधिवनस्पतीनां प्रकिरति stückweise 13, 7, 1, 9. KĪṬṢ. Ça. 24, 2, 6. ÇĀṆKH. Ça. 16, 15, 16. दुर्जगेक-प्रङ्कलाः संवृक्ष्य Bha. P. 10, 32, 22.

2. अश् (= 1. अश्) nom. sg. abhauend u. s. w.; nom. वृ P. 8, 2, 36. Vor. 3, 77. fg. मूल° P., Schol.

व्रश्चन (von 1. अश्) 1) adj. abhauend, füllend, zum Abhauen u. s. w. dienend: इमं (कुठारं) SIDDH. K. 250, a, 6. — 2) m. a) Säge oder Felle AK. 2, 10, 38. H. 920. — b) durch Einschnitt in einen Baum gewonnenes Harz JĀṆ. 1, 171; vgl. M. 5, 6 unter 3). — 3) n. das Abhauen, Spalten, Zerhauen, Einschnitten u. s. w. Nir. 2, 6, 12, 29. CAT. Ba. 3, 6, 4, 7. वृक्ष° KĪṬṢ. 30, 2. वातरङ्गनाम् MAITRAJ. 1, 4. वृत्तनिर्यासान् व्रश्चनप्रभवान् M. 5, 6.

व्रष्टव्य (wie eben) partic. fut. pass. P. 8, 2, 36. Schol.

व्रस्क (wie eben) adj. behauend s. पूष°.

व्राचउ adj. Bez. eines Apabhraṃṣa-Dialects Verz. d. Oxf. H. 181,

a, No. 412.

व्राज 1) = व्रज Herde, Haufen; adv. व्राजम् in Haufen: वे ऽमावा-स्यां रात्रिमुदस्थुः ÇĀṆKH. 11, 1, 16, 1. — 2) m. = ग्रामकुल H. c. 192.

व्राजपति m. Anführer des oder der Haufen, etwa Herzog: परि स्वा-सते निधिभिः सखायः कुल्या न व्राजपतिं चरन्तम् RV. 10, 179, 3.

व्राजबाहु m. da. nach dem Comm. ausgestreckte Arme, also etwa Arme, die ein Gehege (व्राज = व्रज) bilden, denen man nicht entrinnt: मृत्योर् वा एतो व्राजबाहू ÇĀṆKH. Ba. 2, 9.

व्राजि L = वायु ÇKDn. a gale of wind Wilson; beide ohne Angabe einer Aut.

व्राजिन् adj. in विष्ठा° nach den Comm. auf einer Stelle sitzend, nicht wandernd; also etwa so v. a. dessen Herde (Pferd; vgl. व्रज) stationär: CAT. Ba. 5, 5, 4, 12. — Vgl. व्र°.

व्रात (von 1. वृ; vgl. व्र) m. SIDDH. K. 249, b, 2 v. u. Verz. d. Oxf. H. 187, a, 29. Schaar, Haufen, Trupp (AK. 2, 5, 39. H. 1411. HALI. 4, 1): Abtheilung (von Krieger u. s. w.), Gilde, Genossenschaft; = अष्टय NAGH. 2, 2. = मनुष्य 3. नानाव्रातीया अनियतवृत्त्य उत्सेधशीविनः संघा व्राताः PAT. zu P. 5, 2, 21. व्रातं व्रातं गुणं गुणं मृतमोक्ष इमे RV. 3, 26, 2, 5, 53, 11. 1, 163, 8. der Würfel 10, 34, 8. 12. fünf 9, 14, 2. शीव व्रातं सचेमहि 10, 57, 5. AV. 2, 9, 2. PAÑĀV. Ba. 6, 9, 24. इन्द्रासीव खलु वै व्रा-तः bilden gleichsam eine Gilde 25, 17, 1, 5. 12. VS. 10, 25. सर्व व्राता व-रुणास्याभूवन् TS. 1, 8, 10, 2. व्रातेन (= शरीरायासेन Schol. gegen PAT., der die gewöhnliche Bed. annimmt; vgl. noch Schol. zu BHATT. 4, 12) P. 5, 2, 21, 3, 113. विद्याधर° KATHĀS. 35, 20. तुरुष्कतुरग° 19, 109. नाना-रण्यमग° Bha. P. 4, 25, 19. नानारण्यप्रु° 8, 2, 7. कंसपारावत° 3, 23, 20. मधुकर° Bienen schwarm 5, 25, 7. Menge überh. von Unbelebtem: रथानाम् MBh. 4, 1667. रथ° 1070. 5, 5960. शर° 4, 1714. 1851. 5, 3181. 14, 2227. HARIV. 9322. R. 6, 79, 51. RAGH. 12, 94. मलयमरुताम् Spr. 2130. धोरनिबिडधात° KATHĀS. 75, 42. मणि° VARĀH. Bha. S. 44, 28. अलक° Bha. P. 3, 21, 9. मरुतामणिवातमय 4, 9, 60. — Vgl. भद्र°, मरु°, वृष°. व्रातपत adj. (f. इ) von व्रातपति. अत्र KAUC. 73. ÅCV. Ça. 2, 12, 6. °पतीय Schol. zu KĪṬṢ. Ça. 25, 5, 1.

व्रातपति m. Herr der Schaar, — Gilde u. s. w. VS. 16, 25.

व्रातसार्व adj. VS. PRĀT. 3, 121. in Abtheilungen (Geschwadern) sieg- reich streitend RV. 6, 73, 9.

व्रातिक adj. von 1. व्रत. संवत्सर GOBH. 3, 1, 12. ÇĀṆKH. GRH. 2, 11.

व्रातीन adj. = व्रातेन जीवति P. 5, 2, 21. einer schweifenden Bande angehörig H. 480. das Leben eines Vagabunden führend LĪṬṢ. 8, 5, 1. BHATT. 4, 12.

1. व्रात्य (von 1. व्रत) adj. zum Vrata d. h. Mahāvratā gehörig Schol. zu PAÑĀV. Ba. 18, 7, 18.

2. व्रात्य (von व्रात) 1) m. einer schweifenden Bande angehörig, Land- streicher; überh. ein Umherschweifender; Mitglied einer Genossen- schaft, welche ausserhalb der brahmanischen Ordnung steht, AK. 2, 7, 53. H. 854. HALI. 2, 249. VS. 30, 5. LĪṬṢ. 8, 6, 2. 7. 8. °गण KĪṬṢ. Ça. 22, 4, 3. °धन 9. PAÑĀV. Ba. 17, 1, 16. °चरणा KĪṬṢ. Ça. 22, 4, 28. °भाव 27. °चर्या LĪṬṢ. 8, 6, 28. °पक्ष PAÑĀV. Ba. 17, 1, 1. देवा व्रात्याः सन्नमा- सत बुधेन स्थपतिना 24, 18, 2. Schol. zu 17, 1, 1. PRAÇH. 2, 11. यथाका-

लमसेस्कृताः। सावित्रीपतिता आत्या भवत्यर्थविगर्किताः॥ M. 2, 39, 10, 30. fgg. 11, 197. Jān. 1, 88. 3, 289. MBh. 3, 1229. 13, 2621. Verz. d. Oxf. H. 282, a, 3 v. u. Varāh. Bṛh. S. 87, 39. Pañcācārāṇa. 32, 6, 7. Buḥ. P. 12, 1, 86. Ind. St. 1, 445. 9, 15. Anrede an den ankommenden Gast Āpast. 2, 7, 13. Den Preis des Vratja in AV. 15 betrachten wir als Idealisierung des frommen Vaganten oder Bettlers (परिभ्राजक u. s. w.). — 2) f. आ a) f. zu 1) आत्य M. 8, 373. — b) umherschweifendes Leben: आत्या प्रवसतः Pañcācār. Ba. 17, 1, 1. 4, 1. चर 2, 2. 3, 1. 2. — Vgl. अभ्रात्य.

आत्यता f. nom. abstr. von आत्य 1) M. 11, 62. Jān. 3, 234.

आत्यधुर्व m. angeblicher Vratja AV. 15, 13, 6.

आत्यस्तोम m. Bez. gewisser Ekāha Kāv. Ca. 12, 1, 2. 22, 4, 1. 37. Līṭ. 8, 6, 1. 29. Āc. Ca. 9, 8, 25. in Verbindung mit क्रतु ein Opfer für Ausgestossene Jān. 1, 38. आत्यः स्तोमः Maṇa in Verz. d. B. H. 72 (III, 9-11).

ब्राध्. ब्राधते reisen, anspornen (vgl. ἐπείσω): तव त्ये धीमे ध्वयो मां ब्राधत वासिन्: RV. 3, 6, 7. partic. praes. ब्राधत् (zum Zorn) reisend, herausfordernd (= मरुत् Naigh. 3, 3) RV. 1, 100, 9. 122, 10. कंसि ब्राध-त्तमोर्वासा 4, 32, 3. 10, 49, 8. 69, 10. fg. शत्रूयसौ धिमे ये नस्तत्तमे मरुत् ब्राधत्तमोर्वासा इन्द्र 89, 15. 99, 9. vom Soma etwa aufregend 1, 135, 9. superl.: मरुत् ब्राधत्तमो दिवि 150, 3.

ब्रिष् nach Naigh. 3, 5 so v. a. Finger: तमीं किन्वति धीतयो दश ब्रि-शः RV. 1, 144, 5.

ब्री, ब्रीणाति und ब्रीणाति Dhātup. 31, 38 (वर्पो). Vor. 16, 2. 5. ब्री-यते dass. Dhātup. 26, 31. — caus. ब्रेपयति s. zu P. 7, 3, 36.

ब्रीड्, ब्रीडयति (चोदने, लज्जायाम्) Dhātup. 26, 18. ब्रीडते verlegen wer- den, sich schämen: ब्रीडमाना MBh. 4, 1185. नाति ब्रीडे Buḥ. P. 8, 22, 7. partic. ब्रीडित verlegen, beschämt MBh. 3, 2271. 2279. 16653. R. 1, 64, 2. 2, 36, 17. 37, 13. 98, 20. fg. (107, 10. fg. Gonn.). 3, 68, 48. 5, 18, 6. 7, 109, 17. Vikr. 8, 17. Buḥ. P. 3, 12, 83. 4, 20, 18. 8, 12, 26. 9, 1, 80. °लो-चनानना: 1, 11, 32. मध्यमब्रीडिता Sām. D. 100.

— caus. ब्रीडयति (संस्तम्भकर्मन्) Nir. 5, 16. 6, 32.

ब्रीड (von ब्रीड्) m. Verlegenheit, Scham Traik. 1, 1, 128. 3, 8, 18. H. 311, Schol. ब्रलं ब्रीडेन R. 3, 61, 46 (55, 34 ed. Bomb.). ब्रीडमावकृति मे Ragh. 11, 73. ब्रीडात् Kumāras. 7, 67. Rāga-Tar. 1, 210. 6, 98. Häufiger ब्रीडा f. AK. 1, 1, 3, 23. Traik. H. 311. Halā. 2, 412. = धार्ष्ट्यभाव Daṇa. 4, 22. Sām. D. 194. ब्रीडा न कुरुषे कथम् sich schämen MBh. 2, 1577. परा ब्रीडामुपागमत् R. 1, 1, 80. °पुञ् 4, 10, 31. Spr. 2016. Ragh. 15, 27. Čak. 50, 15. 132. Varāh. Bṛh. S. 74, 20. 78, 12. Daṇa. 2, 39. Rāga-Tar. 1, 254. 3, 338. Buḥ. P. 1, 10, 16. 11, 37. 2, 1, 82. 3, 20, 31. 23, 9. 4, 4, 22. Am Ende eines adj. comp. (f. घ्रा): वीत° Spr. (II) 326. द्रब्रीडा Sām. D. 101. स्वल्प° 42, 18. स° verlegen, beschämt MBh. 3, 10348. 4, 1129. 5, 5969. 7528. R. 1, 53, 8 (wohl सव्रीडयि° zu lesen). 63, 10. 5, 21, 20. Spr. 1885. Vikr. 10, 12. Rāga-Tar. 4, 447. Buḥ. 3, 22, 1. 8, 46. 22, 14. सव्रीडम् adv. Čak. 51, 12. Vikr. 28, 14. Varāh. Bṛh. S. 32, 8. Pañcācār. 218, 15. — Vgl. सव्रीड.

ब्रीडन (wie oben) n. 1) das Festandrücken: der Kinnladen RV. Prāt. 14, 8; vgl. caus. von ब्रीड्. — 2) = ब्रीड, ब्रीडा Čaddar. im ČKDa.

ब्रीडा s. u. ब्रीड.

ब्रीडावत् (von ब्रीडा) adj. verlegen, beschämt MBh. 3, 15034. Giv. 11, 12.

ब्रीम्, ब्रीसयति (किसायाम्) Dhātup. 32, 121, v. 1.

ब्रीकिं m. Reis, pl. Reiskörner (auch Korn überh. nach den Lexico-graphen) AK. 2, 4, 4, 19. 9, 15. 21. H. 1168. Mud. h. 9. Halā. 2, 424. 3, 28. P. 3, 3, 166. Vārtt. 1, Schol. Die verschiedenen Arten des Reises Suca. 1, 96, 2. fgg. — AV. 6, 140, 2. 8, 7, 20. 9, 6, 14. ब्रीक्यवो 14, 4, 13. 12, 1, 42. VS. 18, 12. TS. 7, 2, 20, 2. Art. Ba. 2, 8. 11. 8, 16. Āc. Ca. 2, 6, 5. ब्रीकीनाकरेधुक्ताय कृष्णान् TS. 2, 3, 4, 3. कृष्णा: 1, 8, 20, 1. TBa. 1, 7, 2, 4. Kāv. 10, 6. 11, 5. कृष्णब्रीकिर्वस्तेषां: Suca. 1, 196, 6. ब्रीक्यवा: Pār. Gṛh. 2, 17. Čat. Ba. 3, 5, 5, 9. 14, 9, 2, 22. Āc. Gṛh. 1, 9, 6. 17, 2. Kauç. 2. 61. Muṇp. Up. 2, 1, 7. M. 3, 267. 9, 39. यत्पृथिव्या ब्रीक्यवम् Spr. 2282. fgg. Varāh. Bṛh. S. 85, 21. प्रस्था ब्रीकीणाम् P. 8, 3, 92, Schol. ब्रीकीन्स्यच्छते 1, 3, 75, Schol. ब्रीक्यस्त्रिवार्षिका सप्तवार्षिका वा Pañcācār. 167, 1, 2. ब्रीकीञ्जिकासति सितोत्तमतण्डुलाब्धान्को नाम भोस्तुषक-णोपक्रान्तिस्तार्थी Spr. (II) 2635. so v. a. Reisfeld Kāv. Ca. 22, 3, 42. — Vgl. ब्रु°, मरु°, वन°.

ब्रीकिक् adj. (मत्वर्थे) von ब्रीकि P. 5, 2, 116.

ब्रीकिकाञ्चन m. Linsen Traik. 2, 9, 3. Hā. 182.

ब्रीकिद्रोण m. ein Droṇa Reis MBh. 3, 15404. fgg. Davon °ब्रीणिक adj. darauf bezüglich, darüber handelnd: ब्राह्म्या 1, 825. 482. °पर्वन् heissen die Ārthjāja 258-260 im 3ten Buche.

ब्रीकिन् adj. (मत्वर्थे) von ब्रीकि P. 5, 2, 116.

ब्रीकिपर्णी f. Desmodium gangeticum Dev. Rāga. im ČKDa.

ब्रीकिभेद m. wohl nur eine Erklärung (eines Art Korn), nicht ein Synonym (wie die Erklärer annehmen) von अणु Panicum miliaceum AK. 2, 9, 20.

ब्रीकिमत m. pl. N. pr. einer nicht zur brahmanischen Ordnung ge-hörigen Völkerschaft P. 5, 3, 113, Schol. — Vgl. ब्रीकिमत्य.

ब्रीकिमत् (von ब्रीकि) adj. mit Reis gemischt: ब्रिहि: Āc. Gṛh. 1, 11, 3. 2, 8, 15. 9, 7. — ब्रीकिमती (संज्ञायाम्) P. 6, 3, 119, Schol.

ब्रीकिर्मय (wie oben) adj. aus Reis gemacht: पुरोडाश P. 4, 3, 148. अ-पूप Čat. Ba. 2, 2, 2, 12. पिण्ड 5, 5, 5, 9. पप्रु MBh. 13, 5649.

ब्रीकिमुख adj. dessen Spitze einem Reiskorn gleicht: ein chirurgi-sches Instrument Suca. 1, 26, 13. 17. 27, 5. 2, 112, 14.

ब्रीकिराजक m. = कामलिका (?) und चीनाम H. an. 5, 6. 7. °राजिक (wohl richtiger) m. = कडुधान्य und चीनकधान्य Med. k. 231.

ब्रीकिर्ल adj. (मत्वर्थे) von ब्रीकि gaṇa तुन्दादि zu P. 5, 2, 117.

ब्रीकिवेला f. Zeit des Reises d. h. seiner Ernte Līṭ. 8, 3, 7.

ब्रीकिप्रेष्ठ m. Reis (die vorzüglichste Kornart) Rāga. im ČKDa.

ब्रीक्यगार n. Kornkammer Traik. 2, 9, 6.

ब्रीक्यपूप m. Reiskuchen Kāv. Ca. 4, 11, 8.

ब्रीक्याययण n. Reiseratlingsopfer Schol. zu Kāv. Ca. 1, 8, 6.

ब्रीक्युर्वरा f. Reisfeld Līṭ. 8, 3, 4.

ब्रुड्, ब्रुडति (संवर्णे, भुज्यर्थमज्जयो: d. i. °मज्जनयो:) Dhātup. 28, 99. ब्रुडित untergesunken, versunken Rāga-Tar. 8, 1068. im Schnee 2741. गर्हने so v. a. verirrt 2494. — Vgl. ब्रुड् und Werra, Hā. 289.

ब्रूष्, ब्रूम्, ब्रूषयति und ब्रूतयति (किसायाम्) Dhātup. 32, 121.

ब्रीशी f. Bez. der Wasser, nach Manu. in der beweglichen Wolke ruhend (ब्रुज् und शी) VS. 8, 45. रेशी liest aber TS.

वैद् (von व्रीहि) adj. vom Reis kommend u. s. w. गापा वित्त्वादि zu P. 4, 3, 186.

वैक्किमत्प m. ein Fürst der Vrihimata P. 5, 3, 113, Schol.

वैकेय (von व्रीहि) adj. mit Reis bestanden: क्षेत्र P. 5, 2, 2. AK. 2, 9, 6. H. 966. HAL. 2, 7.

वृग्, वृङ् etwa verwandt mit वर्ज् (वृज्). Mit अभि nach Ss. erwischen, habhaft werden; wenn mit वर्ज् verwandt, etwa erwürgen, den Hals umdrehen: अभिवृग्य यत्र कृता अशेरन् RV. 1, 133, 1. अभिवृग्य शीर्षा यातु-मतीनां क्तिन्धि 2. — Vgl. अभिवृङ्.

व्री, व्रीनाति und व्रिनाति (गती, वरणे, धारणे, भरणे, वृत्याम्) Dhātup. 31, 32. व्रेष्यति, व्रीन. zusammenknicken, —drücken, —fallen machen: नैनं दत्तिणा व्रीनाति TBa. 2, 2, 5, 1. तेनेदमुदरमसुर्यं व्रिनात्याकृतिभिः प्रा-तर्देवम् Çat. Br. 1, 6, 3, 31. नेन्म इदं वीर्यं वीर्यमया रसः संभूतो बाहू व्रि-नात् 5, 4, 2, 17. pass. in sich zusammensinken, zusammenknicken, erlie-
gen, zusammenfallen: दिशो ऽव्रीयत् ता उदस्तभुवन् Pāṇāy. Br. 8, 8, 13.

12, 3, 10. 13. सैन्धव इव व्रीयते Maitrjup. 6, 35.

— caus. व्रेष्यति P. 7, 3, 36. Vor. 18, 8.

— intens.: प्रजा वरुणगृहीता अवेव्रीयतेव Kīṭh. 36, 5.

— अभि pass. = simpl. pass.: सा नायच्छत्साभ्यव्रीयत तस्मात्सा कु-
व्रिमतीव Pāṇāy. Br. 25, 10, 11.

— निम् s. निर्व्रयन und निर्व्रतुक.

— प्र zusammenknicken, erdrücken (durch eine zu schwere Last):

यज्ञः प्र यशुरव्रीनात्प्र साम् तमृगुदयच्छत् TS. 6, 1, 2, 4. Kīṭh. 23, 2. Çat. Br. 13, 1, 3, 1. TBa. 3, 11, 3, 8. प्रव्रीनीनो मृदितः शयाम् AV. 11, 9, 19. Ait. Br. 4, 19. Çat. Br. 3, 7, 2, 2. — Vgl. प्रव्रय.

— सम् dass.: यथा दत्तिर्निष्पीत एवं संव्रीनः शिष्ये in sich zusammen-
gesunken Çat. Br. 1, 6, 3, 16. दिशः TS. 5, 2, 3, 4. 3, 3, 2. Kīṭh. 20, 1. 11.
यज्ञो निर्मितो नाध्रियत् समव्रीयत als das Opfer fertig war, hielt es
nicht, sondern fiel zusammen TBa. 1, 5, 2, 2. — Vgl. संव्रय.

व्रेन्, व्रेतयति (दर्शने) Dhātup. 38, 84, b, v. 1.

Verbesserungen:

- Sp. 40, Art. यथातथम् am Schluss lies यथातथ्य.
- Sp. 55, Art. यदावाज्ञदार्प्य; lies यदावाज्ञदार्प्यम् nom. pl. f. und am Ende:
vgl. unter वाज्ञदावन्.
- Sp. 95, Art. यष्टिनिवास; genauer übersetzt unter वासयष्टि.
- Sp. 111, Art. या mit वि 2) Z. 4 lies 3,31,19 st. 3,31,9.
- Sp. 143, Art. युक्ति Z. 2 v. u. lies वाचोयुक्तिपटु; und vgl. वाचोयुक्ति.
- Sp. 189, Art. योगवर्तिका; lies ०वर्तिका und Zauberdocht st. Zauberaltern.
- Sp. 219, Art. 2. रत्नम्; nach n. hinzuzufügen 1).
- Sp. 248, Art. रतू; vgl. वतू.
- Sp. 264, 1. रन्; vgl. Roru in Z. f. vgl. Spr. 20,69. fgg.
- Sp. 313. fgg. Von Bogen 21* bis 26 ist die Pagination überall um 16 vorzurücken.
- Sp. 317 (auf Bogen 21*), Z. 1; in राणि und पैलादि ist der Haken über dem ि abgebrochen.
- Sp. 350, Art. रिम् mit वि Z. 1 lies ausrenken st. ausrecken.
- Sp. 379, Z. 3 lies तनुरुः.
- Sp. 385, Art. रूध् mit वि caus. 3) Z. 4 und 5. देशकालविराधिता: bedeutet mit Ort und Zeit in Widerspruch gebracht.
- Sp. 401, Art. लत्; लत्तेत् in der Bed. erkennen MBu. 12,4813.
- Sp. 477, Z. 1 lies कानिचिद्दामराणि.
- Sp. 491. लक्षा ist vor लङ्कन zu stellen.
- Sp. 493 im Columnentitel ist लता st. लत zu lesen.
- Sp. 510, Z. 15. Die richtige Lesart ist बन्वाविश्रवयसौ.
- Sp. 553, Art. 3. ली Z. 1 lies GANARATNAM. st. SIDDH. K.
- Sp. 564, Art. लुम् Z. 7 lies ला, लोमिवा.
- Sp. 573, Art. लेलाय्; lies 3. st. 2.
- Sp. 583, Art. लोकवर्तन; vgl. u. वर्तन 4) f).
- Sp. 585, Art. लोकस्थिति. An den beiden ersten Stellen bedeutet das Wort Bestand der Welt.
- Sp. 603, Art. 2. लौम; statt dessen zu lesen लौमन und am Schluss 167 st. 144.
- Sp. 665, Art. 1. वन् Z. 7 ist «und वनेम» zu streichen und statt dessen in der vorangehenden Zeile nach वर्नाति einzuschalten वनाव.
- Sp. 666, Z. 1 lies वनाव st. वनेम.
- Sp. 672, Art. वनवासिन् 2) b) lies: Pflanzen und Wurzeln.
- Sp. 694, Art. वयस्क Z. 2 lies 119,147.
- Sp. 698, Z. 18. वारित्वाम bedeutet nach Verbotenem strebend.
- Sp. 700, Art. 1. वरु mit अया Z. 2. Die Klammer ist nach 9,2 zu setzen.
- Sp. 701, Z. 1 lies प्रावृत्प कृत्तवासांसि.
- Sp. 705, Art. 1. वरु mit सम् 1) Z. 18 streiche 80,19.
- Sp. 706, Z. 3 v. u. lies देव्यं.
- Sp. 728, Art. वैरेयकेतु Z. 2 lies: Einschaltung nach 10,9 st. 10,9,12.
- Sp. 741, Art. वर्णक 1) Z. 6. कृपण० u. s. w. zu streichen, da an der angeführten Stelle mit den Calc. Ausgg. कृपणवर्ण कमपि zu lesen ist; die Bed. ist Gesichtsfarbe.
- Sp. 748, Art. वर्त् 7) Z. 9. 104,19 gehört zu 14).
- Sp. 751, Art. वर्त् mit अति 1) Z. 24. R. Gona. 2,30, 30. 6, 103,18 bedeutet das Wort überschreiten (विलाम् das Ufer, und an der ersten Stelle zugleich धर्मम्).
- Sp. 772, Art. वर्त् mit प्र 10) Z. 4 lies प्रवर्तमानम् st. वर्तमानम्.
- Sp. 798, Z. 6 v. u. lies प्रवृष्टे st. प्रवृष्टे.
- Sp. 813, Z. 2 lies वन्दते st. वन्दने.
- Sp. 817. Hinzuzufügen: वन्नप् (von वन्न), वन्नपते sich zurückziehen RV. 8,40,2.
- Sp. 826, Art. 3. वम् Z. 2 füge bei वसिष्ठ RV. 2,36,1.
- Sp. 831, Art. 5. वम् mit अघि caus. Die zweite Bedeutung ist zu streichen; vgl. वासप् mit अघि 2).
- Sp. 840, Art. वसत्तक. Die zweite Bed. ist zu streichen, da a. a. O. वासत्तिका zu lesen ist.
- Sp. 843, Art. वसिष्ठ 1) Z. 4. Indra 2,36,1 zu streichen.
- Sp. 866, Z. 6 lies 864 st. 846.
- Sp. 1016, Art. विच्छिन्ति 3) Z. 2. Lies 3. 5 st. 3,5.
- Sp. 1024, Art. विज्ञिगोर्षीय (so zu lesen).
- Sp. 1044, Art. 1. विद् caus. Z. 2 vom Ende zu lesen 123 st. 1,23.
- Sp. 1050, Art. 3. विद् mit अघि Z. 5 ist ein तस्य zu streichen.
- Sp. 1098, Z. 1 v. u. lies मरुतः.
- Sp. 1106, Z. 2 v. u. ist ॐविसद्वक्त्रलम् zu lesen.
- Sp. 1107 im Columnentitel विपाक zu lesen.
- Sp. 1261, Art. विष्टिकर् 1) Z. 2. कर् könnte hier auch Tribut sein; NILAK. erklärt aber भृतिमदंवा कारयति ते.
- Sp. 1307, Art. वुर्. Vgl. वुर् und WEBER, HILA 32. 68. 259.
- Sp. 1339, Art. वृषन् 9) Z. 2 lies extreme.
- Sp. 1435, Art. व्यत्यय Z. 11; व्यत्ययम् ist adv. acc.; der absol. wäre व्यत्यायम्.
- Sp. 1439, Z. 10 v. u. lies कसुराः.
- Sp. 1442, Art. व्यध् mit उद्; lies उद्धि.

Theil II.

Sp. 815. Statt गौवपुष u. s. w. ist zu lesen: गौवपुस् die Gestalt von Kühen habend.

SANSKRIT-WÖRTERBUCH

HERAUSGEGEBEN

VON DER

KAISERLICHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN,

BEARBEITET

VON

OTTO BÖHTLINGK UND **RUDOLPH ROTH.**

SECHSTER THEIL.

(1868 — 1871)

4 — 7

ST. PETERSBURG.

BUCHDRUCKEREI DER KAISERLICHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN

(Wass.-Gutr. 9 L. No. 12)

1871.

Zu beziehen durch Eggers & Comp. in St. Petersburg und durch Leopold Voss in Leipzig

Preis des sechsten Theils 8 Rbl. 45 Cop. Silb. 9 Thlr. 12 Ngr

DATE OF ISSUE

This book must be returned
within 3, 7, 14 days of its issue. A
fine of ONE ANNA per day will
be charged if the book is overdue.

R
5433

B & S
V. 6

Bottlingk
Sanskrit Wörterbuch

14 OCT. - G.D. Bird

31966